DICȚIONAR DE NEOLOGISME

FLORIN MARCU CONSTANT MANECA

EDIȚIA A III-A

EDITURA ACADEMIEI REPUBLICII SOCIALISTE ROMÂNIA
București, 1978

CUVÎNT ÎNAINTE

Problema neologismelor a fost mult dezbătută la noi și mai e și astăzi în atenția publicului. Unii vor să interzică accesul cuvintelor noi, pentru că „strică limba" : bine ar fi numai așa cum s-a vorbit pînă acum, iar tot ce se modifică ar constitui o degradare. Cei care merg pe această cale nu țin seamă de faptul că apar mereu noțiuni noi, care au nevoie de nume, și că se găsesc mereu modalități noi, mai reușite, pentru a denumi lucruri care existau de mai înainte. Nu mai pun la socoteală că și în limbajul cu care sîntem deprinși din trecut se cuprind inovații, care, la vremea lor, „au stricat limba", dar astăzi ni se par fără cusur.

Este tot atît de adevărat, pe de altă parte, că sînt încă mai numeroși astăzi cei care se feresc ca de foc de a folosi cuvintele tradiționale, pentru că nu sînt „distinse", de aceea le înlocuiesc cu altele noi, eventual greșit pronunțate sau cu sensuri eronate. În orice caz, situația aceasta face indispensabilă prezența unui dicționar de neologisme.

Și iată că al nostru ajunge acum la a III-a : în ciuda marilor tiraje de care s-au bucurat edițiile anterioare, acestea n-au putut face față pretențiilor publicului. Dar trebuie să adăugăm că nu numai cititorii, ci și limba însăși cere o nouă ediție : în răstimpul destul de scurt de la apariția celei de a doua și pînă azi, s-au introdus în vocabularul nostru mase largi de termeni noi și statutul multora din cei mai vechi a creat nevoia de precizări. Este foarte ușor să ne dăm seama că în ediția a III-a numărul cuvintelor inserate este mult mai mare decît în cele anterioare.

Foarte mulți termeni sînt specializați într-o profesiune sau alta și s-ar putea spune că cine are nevoie de ei îi cunoaște din practica personală. Dar pe de o parte mulți termeni tehnici pătrund repede în limbajul general, pe de altă parte adesea are ocazia să se lovească de ei și cine nu e specialist în meseria respectivă. Dealtfel, nu e atît de grav că vor fi cuprinse în dicționar cîteva cuvinte de care nu se va interesa nimeni, cît ar fi de grav dacă le-am căuta în dicționar și nu le-am găsi.

Într-adevăr, lexicul crește mereu, pentru că se introduc necontenit cuvinte noi. Este foarte adevărat că unele din inovațiile anterioare au fost între timp trecute la vechituri, dacă nu chiar eliminate complet, după cum e sigur că și unele din cele actuale vor fi pînă la urmă părăsite, fie pentru că nu vom mai folosi noțiunile, fie pentru că vom găsi nume mai bune cu care să le marcăm. Dar nu avem cum să știm dinainte care sînt viabile și care nu. Aceasta înseamnă că în dicționar trebuie trecute toate, ținînd seamă de faptul că se va găsi cineva care să se intereseze de oricare dintre ele.

S-a subliniat în diferite rînduri că limbile sînt „încăpățînate", că nu se lasă ușor transformate, că pentru evoluția viitoare nu sînt atît de interesante elementele introduse recent din alte idiomuri, cît cele tradiționale, pentru că acestea din urmă sînt persistente, pe cînd cele dintîi pleacă adesea cum au venit. Româna este un bun exemplu pentru a ilustra această teorie : fiind ruptă multă vreme de mediul romanic, a fost influențată masiv și durabil de idiomuri de altă origine și a împrumutat de la acestea mii de cuvinte ; dar fiecare influență nouă a eliminat neologismele anterioare, lăsînd în cea mai mare parte neatinse cuvintele de origine

latină, astfel că, după cum se poate constata ușor, fondul principal lexical al românei este format pînă azi, în marea lui majoritate, din elementele tradiționale latinești.

Lucrul a fost adevărat pînă acum, dar nu e sigur că va fi și de aici înainte. Am ajuns la momentul cînd se pregătește unificarea pe scară internațională a limbajului. Neologismele primite astăzi de noi sînt aproape fără excepție întîlnite în toate limbile europene și în multe din celelalte continente, pentru că au fost împrumutate acolo ca și la noi. Aceasta constituie un mare progres al limbii în general, căci cel mai important lucru este să te poți înțelege peste tot în lume cu cei cu care te întîlnești. Acum cîteva sute de ani, cînd s-au introdus la noi neologisme ca birt *sau* han, *apusenii care veneau să ne viziteze nu înțelegeau aceste cuvinte, după cum nici românii care mergeau în Apus nu știau cum să numească localurile de care aveau nevoie. Astăzi, orice vizitator înțelege ce e* restaurant *și* hotel, *și aceleași nume le găsim neschimbate (cel puțin în scris) peste tot unde călătorim.*

Mi se pare că merită să fie semnalat și faptul că, în imensa lor majoritate, cuvintele noi, indiferent din ce limbă ajung la noi, sînt de origine latină (sau, cel mult, grecești trecute prin latină); în acest fel, prin internaționalizare, româna e mult mai puțin transformată decît multe alte idiomuri actuale.

Dar tocmai faptul că vocabularul devine internațional, și prin aceasta e latinizat, ne impune să fim atenți atît la pronunțarea, cît și la înțelesul cuvintelor, căci dacă le stîlcim sau le denaturăm, nu numai că vom împiedica procesul de unificare, adică progresul, dar vom aduce un dezavantaj pentru familia romanică. Păstrarea corectitudinii, atît în ce privește forma, cît și conținutul, implică adesea recurgerea la ajutorul Dicționarului de neologisme.

Cititorii sînt curioși să cunoască și originea termenilor noi, și autorii Dicționarului au ținut seamă de această cerință, dezvoltînd suficient partea etimologică: nu e totul să se spună din ce limbă vine un cuvînt, ci adesea e necesar să știm cum a ajuns acolo, din ce elemente e format, pentru că aceasta ne ajută să înțelegem și să folosim cum trebuie și alte cuvinte asemănătoare. Pe de altă parte, adesea un neologism a ajuns la noi în mai multe rînduri, pe căi diferite, uneori și cu forme diferite. Toate acestea devin clare în noua organizare a Dicționarului.

Se recunoaște fără rezerve că Dicționarul de neologisme, în formele lui anterioare, a fost bun; se vede acum că, oricît de bună ar fi, o lucrare poate deveni și mai bună, atunci cînd autorii își dau osteneală și au competența necesară.

Acad. AL. GRAUR

PREFAȚĂ

Lucrarea de față este o reelaborare a *Dicționarului de neologisme* (DN), prezentat publicului în două ediții (1961, 1966), care s-a bucurat de o bună primire, dovedindu-se un util instrument de lucru pentru largi cercuri de cititori.

Cu ajutorul Editurii Academiei Republicii Socialiste România, am încercat să alcătuim o lucrare care să răspundă unor exigențe mărite, la nivelul tehnicii lexicografice actuale : un lexicon al neologismelor limbii române, considerate din punct de vedere semantic, morfologic, ortoepic și ortografic. Inventarierea și explicarea sectorului lexical neologic se impuneau acum din nou din rațiuni practice și teoretice : pentru a avea un instrument de lucru unic pentru toți cei care abordează variate domenii ale disciplinelor științifice moderne și pentru a avea în același timp o monografie lexicografică referitoare la această clasă de cuvinte.

După cum se știe, termenul *neologism* desemnează toate formațiile lexicale nou apărute într-o limbă, fiind legat deci de aspectul cronologic al lexicului. Aceste formații pot fi împrumuturi din alte limbi sau cuvinte realizate prin derivare și compunere din materialul limbii. În felul acesta *biologic, episcopal, scurtcircuit* și *socotitor* aparțin, toate, clasei lexicale a neologismelor.

Fără pretenția (dealtfel foarte îndrăzneață și greu realizabilă, date fiind caracterul deschis al lexicului și vastitatea terminologiilor speciale) de a fi exhaustiv, *Dicționarul de neologisme* reunește cuvintele apărute în ultima etapă a evoluției limbii române. Pentru a determina deci această clasă, este necesară o periodizare a istoriei lexicului acesteia, periodizare în funcție de care să se atribuie statutul de *neologism* unui cuvînt. Fiecare perioadă de dezvoltare a unei limbi are împrumuturile și formațiile ei interne care contribuie la îmbogățirea lexicului ; toate acestea, în etapa respectivă, sînt, potrivit definiției date mai sus, neologisme.

Așa cum s-a arătat în nenumărate studii, de la sfîrșitul secolului al XVIII-lea și pînă în zilele noastre limba română și-a îmbogățit și reînnoit necontenit lexicul prin adoptarea unor cuvinte de circulație internațională, vehiculate mai ales de terminologiile nenumăratelor discipline științifice și tehnice, introduse și dezvoltate în țara noastră odată cu profundele prefaceri sociale care au dus la apariția României moderne, ajunsă astăzi la o multilaterală dezvoltare, reflectată în limbă printr-o bogăție nemaiîntîlnită a vocabularului, fenomen de importanță deosebită în complicatele forme de culegere, prelucrare și comunicare a informațiilor impuse de noua organizare social-politică. Această perioadă marchează o schimbare radicală în fizionomia lexicului românesc, a cărui structură etimologică a căpătat aspecte calitative și cantitative noi, definindu-și tot mai intens caracterul latino-romanic.

Pe lîngă vocabularul științific, limba s-a îmbogățit și cu un important număr de cuvinte care au intrat în literatura artistică, fie ca sinonime ale unor cuvinte mai vechi, fie ca elemente exprimînd noțiuni noi, vehiculate de literatura modernă românească, ajunsă acum la nivel mondial în toate genurile literare.

Am căutat să explicăm un număr cît mai mare de cuvinte noi, incluzînd și pe unele care încă nu și-au creat un statut lexical, dar care reprezintă totuși probleme în lectura anumitor texte. Credem că locul acestor

elemente se află tocmai într-o astfel de lucrare, menită să cuprindă şi cuvintele fără o consacrare lexicografică definitivă.

Spre deosebire de ediţiile anterioare, lucrarea de faţă a fost elaborată în baza unei tehnici lexicografice prin care se exclude aproape totdeauna apelul la definiţiile sinonimice ; în felul acesta, caracterul ei explicativ şi enciclopedic a fost mult accentuat.

O inovaţie importantă este includerea în Dicţionar a principalelor elemente de formare a termenilor speciali, ceea ce dă cititorului posibilitatea de a-şi explica singur o serie de termeni, dintre care unii au fost omişi din lista de cuvinte, deoarece numele lor sînt de fapt definite în termenii compunerii savante *(criotehnică,* descompus în elementele de compunere, *crio-* + *tehnică,* este de fapt şi definit ca „tehnică a frigului"). Această tehnică de lucru ne-a permis, pe de o parte, să restrîngem lista de cuvinte (care s-ar fi mărit peste limita unei lucrări maniabile făcute pentru cercuri mai largi de cititori) şi, pe de altă parte, să realizăm o importantă economie de spaţiu grafic. Elementele de compunere savantă le-am consemnat aşa cum le-am găsit în dicţionarele etimologice folosite ; explicaţiile în legătură cu formaţiile savante din alte limbi au fost redate aşa cum le-am întîlnit în sursele noastre de informaţie.

Fiecare termen-adresă (scris cu litere verzale) constituie un articol separat, care cuprinde explicaţiile gramaticale, stilistice, semantice, ortoepice, ortografice şi etimologice în legătură cu acesta.

În cadrul explicaţiilor gramaticale se dă clasa morfologică, flexiunea moţională, anumite funcţii sintactice verbale, conjugările, formele principale care prezintă dificultăţi sau aberaţii de la norma literară etc. Acestea din urmă se găsesc în paranteza finală care cuprinde şi indicaţiile ortografice şi ortoepice.

La cuvintele care conţin foneme străine sistemului fonologic românesc am indicat pronunţarea, iar, acolo unde era cazul, am dat şi informaţii referitoare la silabaţie.

Explicaţiile sensurilor au fost separate prin numere romane, numere arabe, cercuri pline şi cercuri goale, punct şi virgulă, două bare înclinate. În general, numerele romane grupează sensuri analogice sau definesc sensuri ale unui cuvînt între care o filiaţie este mai greu de stabilit la o simplă analiză sincronică. Au fost grupate sub numere arabe explicaţiile semnificaţiilor între care este evidentă o legătură de ordin logic. Cercurile pline despart, în cadrul schemei semantice, sensurile rezultate prin restricţie, extensiune, specificare etc. Cercurile goale separă formaţiile paralexicale (compuse, sintagme cu formă fixă etc.) de sensurile cuvintelor de care se leagă semantic, constituind un caz necesar de definire. Cuvîntul-titlu este înlocuit în expresii şi în locuţiuni prin tildă (~).

Explicaţiile complementare, extensive, restrictive sau amplificative sînt incluse după punct şi virgulă, în cadrul aceluiaşi spaţiu grafic, marcat printr-un număr sau cerc. Structurile semantice care presupun şi diferenţieri morfofonologice sînt separate de două bare înclinate (//) ; astfel sînt despărţite adjectivele de substantive, elementele de compunere savantă de lexemele cu etimologie comună etc.

Am căutat ca definiţiile să fie cît mai concise şi accesibile unor largi categorii de cititori ; în acelaşi timp am ierarhizat termenii definitorii, astfel încît să corespundă unei ierarhii noţionale care să urmeze principiile taxonomiei semantice de la baza Dicţionarului. Documentarea explicaţiilor semantice este întemeiată pe lucrările cuprinse în bibliografie.

Indicaţiile de ordin stilistic sînt cuprinse în paranteze rotunde, plasate înaintea explicaţiilor semantice ; am dat domeniul de circulaţie sau

terminologia căreia aparţine un termen (în cazul că nu reiese din definiţie), epoca istorică de care este legat un cuvînt sau un anumit sens, caracterul tropic al unui sens sau termen etc.

Paranteza finală cuprinde o serie de informaţii referitoare la ortoepia, ortografia, variantele şi etimologia termenului-adresă.

Am arătat, acolo unde puteau avea loc nedumeriri, principalele ortografieri ale cuvîntului, forma din titlul articolului — cuvîntul-adresă — fiind totdeauna cea recomandată de ortografia oficială sau recomandabilă în conformitate cu principiile forurilor academice.

Varianta aleasă ca formă-adresă a fost aceea înregistrată în *Dicţionarul explicativ al limbii române* (DEX), publicat în 1975 de Academia Republicii Socialiste România şi de Institutul de lingvistică din Bucureşti. Cuvintele cu mai multe variante care nu apar în acest dicţionar au fost înregistrate în forma cea mai adecvată normelor limbii române literare.

Paranteza finală mai cuprinde variantele literare cele mai cunoscute ale lexemelor, care figurează şi la locul lor alfabetic, cu trimitere la forma recomandată. Separate de o bară oblică, în aceeaşi paranteză este şi etimologia cuvintelor. De la început ţinem să precizăm că am optat pentru principiul etimologiei multiple (principiu care se impune în lexicologia românească, datorită mulţimii căilor de penetraţie a împrumuturilor lexicale), pe care, din păcate, nu l-am putut adînci pînă la nivelul sensurilor.

Împrumuturile şi creaţiile lexicale româneşti considerate sigure sînt date după semnul $<$; atunci cînd după acest semn urmează mai multe cuvinte (din aceeaşi limbă sau din limbi diferite), aceasta înseamnă că toate explică forma, variantele şi semnificaţia neologismului respectiv.

Etimologiile probabile sau acelea care ar fi putut constitui modelul unor formaţii româneşti sînt indicate după *cf.* ; atunci cînd sînt propuse mai multe etimoane, ordinea lor reprezintă rangul de probabilitate. Indicaţia *cf.* introduce de asemenea explicaţiile suplimentare : filiera etimologică, limba de origine, elementele de compunere savantă, numele proprii implicate etc.

Pentru a uşura lectura anumitor elemente etimologice, le-am transcris, atunci cînd era cazul, în alfabet latin ; pentru toate am folosit sistemul de transcriere recomandat de Academia R. S. România sau, în lipsa acestor recomandaţii, transcrieri adoptate de sursele noastre principale de informare. În cadrul indicaţiilor etimologice, am arătat şi modelul străin (eventual) după care au fost alcătuite formaţiile româneşti.

Sperăm că lucrarea pe care o prezentăm acum să fie de un real folos unor cercuri cît mai largi de consultanţi şi să reprezinte omagiul nostru pentru toţi aceia care prin critica sau lauda lor ne-au ajutat şi încurajat s-o alcătuim.

AUTORII

ABREVIERI

abrev.	= abreviat	fig.	= figurat
acc.	= accentuat	fil.	= filozofie
adj.	= adjectiv, adjectival	filat.	= filatelie
adv.	= adverb, adverbial	filol.	= filologie
agr.	= agricultură, agronomie	fin.	= finanțe
		finl.	= finlandeză
americ.	= engleza americană	fiz.	= fizică
anat.	= anatomie	fiziol.	= fiziologie
ant.	= antic, antichitate	flam.	= flamandă
ar.	= arabă	fon.	= fonetică
arheol.	= arheologie	fot.	= fotografie
arhit.	= arhitectură	fr.	= franceză
art.	= articulat	frank.	= franconă
arte	= arte plastice	gasc.	= gasconă
astr.	= astronomie	gen.	= genitiv
av.	= aviație	genet.	= genetică
bg.	= bulgară	geogr.	= geografie
biol.	= biologie	geol.	= geologie
bis.	= termen bisericesc	geom.	= geometrie
bot.	= botanică	ger.	= gerunziu
braz.	= braziliană	germ.	= germană
ceh.	= cehă	got.	= gotică
celt.	= celtică	gr.	= greacă
cf.	= confer	gram.	= gramatică
chim.	= chimie	herald.	= heraldică
chin.	= chineză	hidr.	= hidrografie
cib.	= cibernetică	hind.	= hindi
cinem.	= cinematografie	iht.	= ihtiologie
col.	= colectiv	imper.	= imperativ
com.	= comerț	imperf.	= imperfect
concr.	= concret	impers.	= impersonal
conj.	= conjunctiv	impr.	= impropriu
constr.	= construcții	interj.	= interjecție
cont.	= contabilitate	intr.	= intranzitiv
coregr.	= coregrafie	invar.	= invariabil
cors.	= corsicană	irland.	= irlandeză
cuv.	= cuvînt	island.	= islandeză
dan.	= daneză	ist.	= istorie
depr.	= depreciativ	it.	= italiană
ebr.	= ebraică	înv.	= învechit
ec.	= economie	jap.	= japoneză
echit.	= echitație	jur.	= juridic
electr.	= electricitate	lat.	= latină
engl.	= engleză	lat. bis.	= latină bisericească
estet.	= estetică	lat. med.	= latină medievală
et.	= etimologie	lat. pop.	= latină populară
f.	= feminin	lat. sav.	= latină savantă
fam.	= familiar	lat. sc.	= latină scolastică
farm.	= farmacie	lat. t.	= latină tîrzie
ferov.	= feroviar	lingv.	= lingvistică

lit. = literatură
liv. = livresc
loc. adj. = locuțiune adjectivală
loc. adv. = locuțiune adverbială
loc. s. = locuțiune substantivală
log. = logică
m. = masculin
mag. = maghiară
malaiez. = malaieză
mar. = marină
mat. = matematică
mec. = mecanică
med. = medicină
met. = meteorologie
metal. = metalurgie
metr. = metrică
mil. = termen militar
min. = mineralogie
mit. = mitologie
muz. = muzică
n. = neutru
ngr. = neogreacă
norv. = norvegiană
num. = numeral
numism. = numismatică
ol. = olandeză
op. = în opoziție cu, antonim
ord. = ordinal
pal. = paleontologie
part. = participiu
peior. = peiorativ
perf. s. = perfect simplu
pers. = persană
peruv. = peruviană
petr. = petrografie
p. ext. = prin extensiune
p. i. = prezent indicativ
pict. = pictură
pl. = plural
poet. = poetic
pol. = poloneză
poligr. = poligrafie
polinez. = polineziană
polit. = politică
pop. = popular
prep. = prepoziție
p. restr. = prin restricție
port. = portugheză
pron. = pronunțat
prov. = provensală
psih. = psihologie
psihan. = psihanaliză
psihiatr. = psihiatrie
refl. = reflexiv
rel. = religie
ret. = retorică
rus. = rusă
s. = substantiv, substantivat
sanscr. = sanscrită
scand. = limbile scandinave vechi
sec. = secol
sem. = semitic
sg. = singular
silv. = silvicultură
sir. = siriană
sp. = spaniolă
spec. = în special
statist. = statistică
sud-americ. = limbile sud-americane
sued. = suedeză
tc = turcă
tehn. = tehnică
telec. = telecomunicații
telev. = televiziune
teol. = teologie
text. = industria textilă
tib. = tibetană
topogr. = topografie
tr. = tranzitiv
ucr. = ucraineană
unipers. = unipersonal
v. = vezi
var. = variantă, variante
vb. = verb
vet. = medicină veterinară
v. fr. = vechea franceză
v. germ. = vechi germanic
voc. = vocativ
vin. = vinificație
zend. = zendă
zool. = zoologie
zoot. = zootehnie

A

AALENIÁN *s. n.* primul etaj al jurasicului mediu sau ultimul etaj al jurasicului inferior. // *adj.* care aparţine acestui etaj. [pron. *-ni-an.* / < fr. *aalénien*]

ABÁC *s. n.* 1. dispozitiv de calculat cu ajutorul unor bile mobile, aşezate pe vergele orizontale şi paralele. 2. tabelă grafică, diagramă reprezentînd relaţii între mai multe mărimi variind continuu, care serveşte la anumite calcule. v. n o m o g r a m ă. [pl. *-ce.* / < fr. *abaque*, cf. it. *abbaco*, lat. *abacus*]

ABÁCA *s. f.* cinepă de Manilla. [< fr., sp. *abaca* < cuv. filipinez]

ABÁCĂ *s. f.* partea superioară a capitelului unei coloane, care susţine arhitrava. [pl. *-ce.* / < fr. *abaque*, cf. lat. *abacus*]

ABACTERIÁN, *-Ă adj.* lipsit de bacterii. [pron. *-ri-an.* / cf. gr. *a* — fără, *bakterion* — bastonaş]

ABAJÚR *s. n.* acoperitoare de metal, de hîrtie etc. care se pune la o lampă pentru a reflecta lumina într-o anumită direcţie. [pl. *-ruri.* / < fr. *abat-jour*]

ABANDÓN *s. n.* renunţare definitivă, părăsire fără intenţia de a reveni la ceva. ● *(sport)* renunţare a unui concurent la continuarea probei în care este angajat. ○ *~ familial* = părăsire a copiilor sau a familiei. [pl. *-nuri.* / < fr. *abandon*]

ABANDONÁ *vb. I. tr.* a părăsi, a renunţa definitiv la ceva. ● a neglija, a lăsa în voia, în puterea... ● *refl.* a se lăsa pradă (bucuriei etc.) ● *intr.* a se retrage, a părăsi (o competiţie sportivă, o întrecere etc.). [< fr. *abandonner*]

ABANDONÁRE *s.f.* acţiunea de a abandona ; părăsire, renunţare. [< *abandona*]

ABARTICULÁR, *-Ă adj.* situat în vecinătatea unei articulaţii, dar nelegat de aceasta. [cf. fr. *abarticulaire*]

ABATÁJ *s.n.* 1. tăiere şi extragere a unui minereu sau a unei roci dintr-un zăcămînt ; *(p. ext.)* loc unde se face această operaţie. 2. doborîre a arborilor. 3. ucidere a vitelor la abator. 4. înclinare pe o parte a unei nave spre a putea fi reparată ; carenaj. [pl. *-je.* / < fr. *abattage*]

ABÁTE *s. m.* 1. stareţ, superior al unei mănăstiri catolice de călugări. 2. titlu onorific care se dă unor clerici catolici. [< it. *abbate*, cf. lat. *abbas*]

ABÁTE *vb. III.* 1. *tr., refl., intr.* a (se) îndepărta de la o direcţie, normă, linie de conduită etc. 2. *tr.* a dobori. 3. *refl.* a se năpusti, a cădea. [cf. fr. *abattre*, it. *abbattere*]

ABÁTERE *s. f.* acţiunea de a (se) abate şi rezultatul ei. ● diferenţa dintre valoarea măsurată a unei mărimi şi valoarea ei reală. ● *(tehn.)* diferenţa dintre dimensiunea maximă sau minimă realizată pentru o piesă şi dimensiunea ei proiectată. ● întoarcere a prorei unei nave într-o anumită direcţie. [< *abate*]

ABATÉSĂ *s. f. (rar)* superioară a unei mănăstiri catolice de călugăriţe. [< it. *abbadessa*, cf. lat. *abbatissa*]

ABATÍZĂ *s. f.* obstacol făcut de copaci tăiaţi şi culcaţi cu virful spre inamic. [< fr. *abattis*]

ABATÓR *s. n.* loc (cu instalaţii speciale) unde se taie vitele. [pl. *-toare.* / < fr. *abattoir*]

ABAŢIÁL, *-Ă adj.* care aparţine unei abaţii, de abaţie ; mănăstiresc. ○ *biserică ~ ă* (şi *s. f.*) = biserica principală a unei abaţii. [pron. *-ţi-al.* / < fr. *abatial*]

ABAŢÍE *s. f. (rar)* mănăstire catolică cu proprietăţi şi venituri condusă de un abate. ● stăreţie. [gen. *-iei.* / < it. *abbazia*, cf. lat. *abbatia*]

ABAXIÁL, *-Ă adj.* situat în afara unei linii axiale. [pron. *-xi-al.* / < fr. *abaxial*]

ABAZÍE *s. f. (med.)* tulburare a sistemului nervos, care se manifestă, mai ales în cazurile de isterie, prin neputinţa de a merge normal. [gen. *-iei.* / < fr. *abasie*, cf. gr. *a* — fără, *basis* — mers]

ABBEVILIÁN *s. n.* subetaj mijlociu al paleoliticului inferior ; chelean. [pron. *-li-an.* / < fr. *abbevillien*, cf. *Abbeville*, localitate în Franţa]

ABCEDÁ *vb. I. intr. (med.)* a forma un abces. [< fr. *abcéder*]

ABCÉS *s. n.* puroi strîns în interiorul unui ţesut sau într-un organ intern ; *(pop.)* buboi. [< fr. *abcès*, cf. lat. *abscessus*]

ABDERÍT *s. m. (liv.)* om simplu. [cf. germ. *Abderit* < *Abdera*, oraş antic din Tracia]

ABDICÁ *vb. I. intr.* a renunţa, voluntar sau constrîns, la tron. ● *(fig.)* a renunţa la ceva, a se resemna ; a se lăsa de... [< fr. *abdiquer*, cf. lat. *abdicare*]

ABDICÁRE *s. f.* acţiunea de a abdica şi rezultatul ei. [< *abdica*]

ABDOMÉN *s. n.* 1. parte a corpului cuprinsă între torace şi bazin ; pîntece, burtă. 2. ultimul segment al corpului artropodelor. [< fr., lat. *abdomen*]

ABDOMENOSCÓP *s. n.* instrument pentru examinarea cavităţii şi a organelor abdominale ; peritoneoscop. [< fr. *abdomenoscope*]

ABDOMINÁL, *-Ă adj.* referitor la abdomen, al abdomenului. [< fr. *abdominal*]

ABDOMINALGÍE *s. f.* durere abdominală. [< fr. *abdominalgie*]

ABDUCTÓR *adj. invar. (despre muşchi)* care îndepărtează un membru de planul de simetrie al corpului sau două organe unul de celălalt. [< fr. *abducteur*]

ABDÚCŢIE *s. f.* mişcare produsă de muşchiul abductor. [cf. fr. *abduction*, lat. *abductio*]

ABECEDÁR *s. n.* carte care cuprinde noţiunile elementare pentru învăţarea scrisului şi cititului. ● *(fig.)* primele noţiuni ale unei arte, ale unei meserii etc. [< lat. *abecedarium*, cf. germ. *Abecedarium*]

ABERÁNT, *-Ă adj.* care se îndepărtează, se abate de la o normă : denaturat ; greşit. v. a b s u r d. [cf. fr. *aberrant*, lat. *aberrans*]

ABERATÍV, *-Ă adj. (rar)* care este departe de adevăr, care ţine de aberaţie. [< fr. *aberratif*]

ABERÁȚIE *s. f.* **1.** abatere de la o normă etc. ; deformare, denaturare ; rătăcire. v. a b s u r d i t a t e. **2.** abatere de la tipul normal al speciei, intervenită la unii indivizi, sub acțiunea condițiilor de mediu. **3.** *(fiz.)* deformație a unei imagini, produsă de un sistem optic. ● ~ *vizuală* = astigmatism. **4.** *(astr.)* unghi format de direcția adevărată și de direcția aparentă din care este văzut un astru de pe Pămînt. [cf. fr. *aberration*, lat. *aberratio* < *aberrare* — a se îndepărta]

ABEROMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea aberației vizuale. [< fr. *aberromètre*, cf. lat. *aberrare* — a se îndepărta, gr. *metron* — măsură]

ABEROSCÓP *s. n.* instrument care servește la observarea defectului de distorsiune pe care îl prezintă un ochi anormal. [< engl. *aberroscope*]

ABHORÁ *vb. I. tr. (rar)* a avea dezgust, aversiune, ură față de ceva sau față de cineva. [< fr. *abhorrer*, cf. lat. *abhorrere*]

ABIÉTACÉE *s. f. pl.* familie de conifere, cuprinzînd arbori din specia bradului ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *abiétacées*, cf. lat. *abies* — brad]

ABIETÍN *s. n.* substanță rășinoasă extrasă din lemnul de brad, care se prezintă sub formă de cristale incolore, solubile în apă și alcool. [pron. *-bi-e-.* / < fr. *abiétine*]

ABIETÍNÉE *s. f. pl.* abietacee. [< fr. *abiétinées*]

ABÍL, -Á *adj.* **1.** îndemînatic, dibaci, priceput, iscusit. ● șmecher. **2.** *(jur. ; despre o persoană)* care îndeplinește condițiile cerute de lege pentru a exercita un anumit drept. [cf. fr. *habile*, lat. *habilis*]

ABILITÁ *vb. I. tr.* a da cuiva un anumit titlu, un grad etc., a conferi dreptul de a practica o anumită profesiune. [p. i. *-tez.* / < germ. *habilitieren*, cf. lat. *habilitare*]

ABILITÁRE *s. f.* acțiunea de a abilita și rezultatul ei. [< *abilita*]

ABILITÁTE *s. f.* calitatea de a fi abil ; îndeminare, iscusință ; pricepere, dibăcie. ● *(la pl.)* șmecherii. [cf. fr. *habileté*, lat. *habilitas*]

ABIOGENÉZĂ *s. f.* teorie care explică nașterea vieții din materia anorganică. [pron. *-bi-o-.* / < fr. *abiogenèse*, cf. gr. *a* — fără, *bios* — viață, *logos* — studiu]

ABIOLOGÍE *s. f.* disciplină care are ca obiect studiul elementelor anorganice. [gen. *-iei.* / < fr. *abiologie*, cf. gr. *a* — fără, *bios* — viață, *logos* — studiu]

ABIÓTIC, -Ă *adj.* lipsit de viață. [< fr. *abiotique*, cf. gr. *a* — fără, *bios* — viață]

ABIOTROFÍE *s. f.* slăbire, încetare a funcțiilor unui țesut, ale unui organism sau organ. [gen. *-iei.* / < fr. *abiotrophie*, cf. gr. *a* — fără, *bios* — viață, *trophe* — hrană]

ABIÓZĂ *s. f.* situația, calitatea unui corp abiotic. ● conservarea produselor alimentare prin distrugerea microorganismelor aflate în ele. [< fr. *abiose*, cf. gr. *a* — fără, *bios* — viață]

ABÍS *s. n. (liv.)* prăpastie ; adîncime foarte mare. ● regiune abisală. [< fr. *abysse*, cf. lat. *abyssus*, gr. *abyssos*]

ABISÁL, -Á *adj.* **1.** de abis. O *zonă* ~*ă* (și *s. n.*) = regiune de fund a mărilor și a oceanelor, cu adîncimi mai mari de 2 000 de metri ; *animal* ~ = animal adaptat vieții în condițiile speciale ale acestei zone. **2.** care se referă la subconștient, al subconștientului. [cf. fr. *abyssal*]

ABITÁCLU *s. n.* v. h a b i t a c l u.

ABITÁȚIE *s. f.* dreptul de a locui într-o casă proprietate a altuia. [var. *habitație* s. f. / cf. fr. *habitation*, lat. *habitatio*]

ABJÉCT, -Ă *adj.* respingător ; josnic ; ticălos, netrebnic. [< fr. *abject*, cf. lat. *abiectus*]

ABJÉCȚIE *s. f.* faptă abjectă ; josnicie ; ticăloșie. [cf. fr. *abjection*, lat. *abiectio*]

ABJUDECÁ *vb. I. tr.* a suspenda, a anula (un drept, un titlu etc.) printr-o sentință judecătorească. [< lat. *abiudicare*]

ABJUDECÁRE *s. f.* acțiunea de a abjudeca. ● suspendare, anulare (a unui drept, a unui titlu etc.) printr-o sentință judecătorească. [< *abjudeca*]

ABJURÁ *vb. I. tr. (rar)* a renega public o religie. ● a renunța la o doctrină, la o părere etc. [< fr. *abjurer*, lat. *abiurare*]

ABJURÁRE *s. f.* renegare, renunțare publică (la o idee, la o doctrină etc.) ; abjurație. [< *abjura*]

ABJURÁȚIE *s. f.* abjurare. [cf. fr. *abjuration*, lat. *abiuratio*]

ABLACTÁȚIE *s. f.* înlocuire a laptelui matern prin alte alimente necesare sugarului. ● încetarea secreției de lapte matern la femei. [< fr. *ablactation*]

ABLATÍV *s. n.* caz al declinării în unele limbi, care exprimă punctul de plecare, instrumentul, cauza etc. O ~ *absolut* = construcție a limbii latine corespunzătoare unei propoziții circumstanțiale, în care subiectul și numele predicativ se pun la ablativ sau, cînd predicatul este verbal, verbul se trece la participiu, acordîndu-se în gen, număr și caz cu fostul subiect al propoziției secundare. [< lat. *(casus) ablativus*, cf. fr. *ablatif*]

ABLÁȚIE *s. f.* v. a b l a ț i u n e.

ABLAȚIÚNE *s. f.* **1.** operație chirurgicală prin care se îndepărtează total sau parțial un organ, un țesut sau un membru bolnav. **2.** *(geol.)* transportare (prin acțiunea apei, a vîntului, a ghețarilor etc.) a materialului rezultat din dezagregarea rocilor. ● reducere a masei unui ghețar prin topire, evaporare sau distrugere mecanică. **3.** *(astr.)* fenomen fizic în urma căruia un meteorit, satelit etc., străbătînd atmosfera, pierde din substanță datorită încălzirii sale pînă la incandescență. [var. *ablație* s. f. / cf. fr. *ablation*, lat. *ablatio*]

ÁBLAUT *s. n.* termen folosit de germaniști pentru alternanța vocalică ; apofonie. [< germ. *Ablaut*]

ABLEFARÍE *s. f. (med.)* anomalie congenitală, caracterizată prin lipsa parțială sau totală a pleoapelor. [gen. *-iei.* / < fr. *ablépharie*, cf. gr. *ablepharos* — fără pleoape]

ABLEGÁT *s. m.* trimis al papei. [cf. fr. *ablégat*, lat. *ablegatus*]

ABLEGÁȚIE *s. f.* demnitatea, funcția de ablegat. [gen. *-iei.* / < fr. *ablégation*]

ABLEPSÍE *s. f. (med.)* cecitate. [gen. *-iei.* / < fr. *ablepsie*, cf. gr. *a* — fără, *blepsis* — vedere]

ABLUTOMANÍE *s. f. (med.)* tendință obsesivă de a se spăla. [gen. *-iei.* / < fr. *ablutomanie*, cf. lat. *ablutio* — spălare, gr. *mania* — nebunie]

ABLÚȚIE *s. f.* v. a b l u ț i u n e.

ABLUȚIÚNE *s. f.* **1.** spălare a corpului, prescrisă de unele religii orientale, pentru purificare. ● îmbăiere prin duș. **2.** eroziune exercitată de curenții marini de adîncime în rocile de pe fundul bazinelor marine și oceanice. [var. *abluție* s. f. / cf. fr. *ablution*, lat. *ablutio*]

ABNEGÁ *vb. I. tr.* a tăgădui, a nega, a se lepăda de ceva sau de cineva. [< lat. *abnegare*]

ABNEGÁȚIE *s. f.* devotament extrem. ● renunțare, sacrificiu voluntar [var. *abnegațiune* s. f. / < fr. *abnégation*, cf. lat. *abnegatio*]

ABNEGAȚIÚNE *s. f.* v. abnegație.

ABNÓRM, -Ă *adj. (rar.)* anormal, neobișnuit. [cf. germ. *abnorm* < lat. *abnormis*]

ABNORMITÁTE *s. f. (rar)* anomalie ; enormitate ; lucru abnorm. [cf. fr. *abnormité*, germ. *Abnormität*]

ABOLÍ *vb. IV. tr.* a suprima, a scoate din uz (o lege, o decizie etc.). [< fr. *abolir*, cf. lat. *abolere*]

ABOLÍRE *s. f.* acțiunea de a aboli și rezultatul ei ; abolițiune. [< *aboli*]

ABOLIȚIONÍSM *s. n.* mișcare politică în plină dezvoltare în prima jumătate a sec. XIX în S.U.A., prin care burghezia propaga desființarea sclaviei negrilor cu scopul de a obține forță de muncă liberă pentru industria și agricultura capitalistă. [pron. *-ți-o-*. / < fr. *abolitionnisme*]

ABOLIȚIONÍST, -Ă *adj.* referitor la aboliționism. // *s. m. f.* partizan al aboliționismului. [< fr. *abolitionniste*]

ABOLIȚIÚNE *s. f.* abolire. [cf. fr. *abolition*, lat. *abolitio*]

ABÓLLA *s. f.* manta militară la romani. [< lat. *abolla*]

ABOMINÁBIL, -Ă *adj.* îngrozitor, înfiorător, oribil ; dezgustător, urît. [cf. fr. *abominable*, it. *abominabile*]

ABONÁ *vb. I. tr., refl.* a(-și) face un abonament la o publicație etc. [< fr. *abonner*]

ABONAMÉNT *s. n.* convenție prin care, în schimbul unei sume (plătite înainte), se obțin pe un timp limitat unele servicii, anumite publicații etc. ; dovadă prin care se certifică această convenție ; suma care se plătește pentru această convenție. [< fr. *abonnement*]

ABONÁRE *s f.* acțiunea de a (se) abona. [< *abona*]

ABONÁT, -Ă *adj., s. m. f.* (persoană) care beneficiază de ceva. ● *(fig. ; fam.)* (persoană) care frecventează regulat o familie, un local, o instituție fără obligații. [< *abona*]

ABORÁL, -Ă *adj.* opus, îndepărtat față de gură. [< germ. *aboral*, cf. lat. *ab* — de la, *os* — gură]

ABORDÁ *vb. I.* 1. *intr. (despre nave)* a trage la țărm ; a acosta o navă (cu scopul de a o captura prin luptă) ; a se ciocni cu o altă navă. ● a se opri lîngă o navă bord la bord. 2. *tr. (fig.)* a se apropia de cineva și a-i vorbi. ● a începe studiul, tratarea unei probleme ; a deschide o discuție. [< fr. *aborder*, cf. it. *abbordare*]

ABORDÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi abordat ; accesibil. [cf. fr. *abordable*, it. *abbordabile*]

ABORDÁJ *s. n.* 1. ciocnire accidentală între două nave. 2. atacare a unei corăbii prin alăturarea la bordul ei. [cf. fr. *abordage*, it. *abbordagio*]

ABORDÁRE *s. f.* acțiunea de a aborda și rezultatul ei ; acostare ; abordaj. [< *aborda*]

ABORIGÉN, -Ă *adj. (rar)* băștinaș, autohton, indigen. [< fr. *aborigène*, cf. lat. *aborigines* < *ab origine* — de la început]

ABORTÍV, -Ă *adj.* 1. produs înainte de vreme ; prematur. 2. nedezvoltat normal pînă la capăt. [cf. fr. *abortif*, lat. *abortivus*]

ABRACADÁBRA *s. n.* cuvînt cabalistic căruia obscurantiștii îi atribuiau puterea magică de a vindeca anumite boli. [< fr., it. *abracadabra*]

ABRACADABRÁNT, -Ă *adj. (rar)* surprinzător, extraordinar ; ciudat, bizar. [< fr. *abracadabrant*]

ABRAHÍE *s. f. (med.)* lipsa congenitală a brațelor. [gen. *-iei*. / < fr. *abrachie*]

ABRAHIOCEFALÍE *s. f. (med.)* lipsa congenitală a brațelor și a capului. [gen. *-iei*. / < fr. *abrachiocéphalie*, cf. gr. *a* — fără, *brachion* — braț, *kephale* — cap]

ABRASÁX *s. n.* v. abraxas.

ABRASTÓL *s. m.* sare de calciu a naftolului, folosită ca substanță antiseptică în vinificație. [nume comercial]

ABRÁXAS *s. n. (rar)* cuvînt mistic al gnosticilor, scris mai ales pe amulete [var. *abrasax* s. n. / cf. fr. *abraxas*]

ABRAZÁRE *s. f.* operație de prelucrare prin așchiere cu ajutorul unui abraziv ; abraziune. [cf. *abraziune, abraziv*]

ABRAZIÚNE *s. f.* 1. proces de eroziune a țărmului de către valurile mării sau ale lacurilor. 2. roadere a unui corp rezultată din frecarea lui cu altul mai dur ; abrazare. [< fr. *abrasion*]

ABRAZÍV, -Ă *adj., s. m.* (corp dur, material) care roade prin frecare. [< fr. *abrasif*]

ABRAZÓR *s. n.* unealtă alcătuită dintr-un material abraziv, folosită pentru așchiere. [< *abrazare*]

ABREVIÁ *vb. I. tr.* a prescurta ; a exprima ceva printr-un simbol, printr-o prescurtare. [pron. *-vi-a.* p. i. *-iez*, 3, 6 *-iază*, 4 *-iem*, 5 *-iați*, ger. *-iind*. / < lat. *abbreviare*, cf. it. *abbreviare*]

ABREVIATÍV, -Ă *adj.* care marchează o abreviere. [cf. it. *abbreviativo*, fr. *abréviatif*]

ABREVIATÓR *s. m.* 1. funcționar al cancelariei papale. 2. cel care prelucrează restrîngînd sau care rezumă scrierile unui autor. [cf. lat. *abbreviator*, fr. *abréviateur*]

ABREVIÁȚIE *s. f.* abreviere. [gen. *-iei*. var. *abreviațiune* s. f. / cf. lat. *abbreviatio*, it. *abbreviazione*, fr. *abréviation*]

ABREVIAȚIÚNE *s. f.* v. abreviație.

ABREVIÉRE *s. f.* faptul de a abrevia ; prescurtare ; abreviație ; *(concr.)* cuvînt, titlu etc. abreviat. [< *abrevia*]

ABROGÁ *vb. I. tr.* a anula, a suprima, a aboli (o lege, un regulament etc.). [< lat. *abrogare*]

ABROGÁRE *s. f.* acțiunea de a abroga ; abrogație. [< *abroga*]

ABROGATÍV, -Ă *adj.* care urmărește abrogarea (a ceva). [< fr. *abrogatif*]

ABROGÁȚIE *s. f. (jur.)* anulare, suprimare (a unei legi, a unui regulament etc.) ; abrogare. [cf. lat. *abrogatio*, fr. *abrogation*]

ABRÚPT, -Ă *adj.* 1. *(despre povîrnișuri)* cu pantă foarte înclinată ; accidentat, prăpăstios. 2. *(despre stil)* fără legătură ; aspru ; inegal. 3. *(bot. ; despre un organ)* repent, tîritor. // *s. n. (geol.)* orizont (3) dur de gresii și calcare, cu înclinare foarte mare, în regiunile cu climă aridă. [cf. lat. *abruptus*, fr. *abrupt*]

ABRUTIZÁ *vb. I. tr., refl.* a-și pierde sau a face să-și piardă însușirile umane, devenind asemănător unui animal ; a (se) îndobitoci. [< fr. *abrutir*]

ABRUTIZÁNT, -Ă *adj.* care abrutizează. [cf. fr. *abrutissant*]

ABRUTIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) abrutiza și rezultatul ei ; îndobitocire. [< *abrutiza*]

ABRUTIZÁT, -Ă *adj.* care și-a pierdut însușirile morale, specific umane ; insensibil ; brutal. [< *abrutiza*]

ABSCÍSĂ *s. f. (mat.)* număr prin care se determină poziția unui punct pe o dreaptă orizontală care face parte dintr-un sistem de coordonate ; coordonata respectivă. [pron. *-sci-să*, pl. *-se.* / < fr. *abscisse*, cf. lat. *abscissa* — parte tăiată, porțiune]

ABSCIZIÚNE *s. f.* extirpare a unei părți sau a unui organ al corpului. [pron. *-sci-zi-u-*. pl. *-ni.* / cf. fr. *abscision*, lat. *abscisio*]

ABSCÓNS, -Ă *adj. (liv.)* greu de înțeles ; ascuns, tainic. [< fr. *abscons*, cf. lat. *absconsus*]

ABSCONSITÁTE *s. f. (liv.)* caracter abscons. [< *abscons* + *-itate*]

ABSÉNT, -Á *adj.* **1.** care lipsește, care nu este prezent. **2.** *(fig.)* distrat ; indiferent ; preocupat. [< fr. *absent*, cf. lat. *absens*]

ABSENTÁ *vb. I. intr.* a lipsi de undeva (unde trebuia să fie). [p. i. *-tez.* / < fr. *absenter*, cf. lat. *absentare*]

ABSENTEÍSM *s. n.* **1.** exploatare a pământului pe care o făcea proprietarul printr-un intermediar, el ținîndu-se departe de proprietatea sa. **2.** *(psih.)* lipsă de asiduitate în muncă ; comportament al celui care este adesea absent. [< fr. *absentéisme*]

ABSENTEÍST, -Ă *adj., s. m. f.* **1.** (proprietar funciar) care își exploatează pămîntul printr-un intermediar. **2.** (persoană) cu înclinații spre absenteism (2). [< fr. *absentéiste*]

ABSÉNȚĂ *s. f.* **1.** lipsă a unei ființe sau a unui lucru (dintr-un loc unde ar fi trebuit să fie). **2.** pierdere bruscă și de scurtă durată a cunoștinței. ● *(fig.)* neatenție, distracție ; indiferență. [cf. fr. *absence*, lat. *absentia*]

ABSIDÁL, -Ă *adj.* referitor la absidă, care ține de absidă. [var. *absidial, -ă* adj. / < fr. *absidal*]

ABSÍDĂ *s. f.* parte a unei biserici, de forma unei nișe semicirculare sau poligonale, situată în continuarea navei centrale. [< fr. *abside*, cf. lat. *absida*]

ABSIDIÁL, -Ă *adj.* v. absidal.

ABSIDIÓLĂ *s. f.* absidă mică în hemiciclu, care flanchează absida principală. [pron. *-di-o-*. / < fr. *absidiole*]

ABSÍNT *s. n.* **1.** *(bot.)* plantă amară și aromatică, care conține o esență tonică. **2.** băutură alcoolică tare, verzuie, preparată din această plantă sau din pelin, chimen și alte plante aromatice. [< fr. *absinthe*, cf. lat. *absinthium*, gr. *absinthion*]

ABSINTÍSM *s. n.* intoxicație cu absint. [< fr. *absinthisme*]

ABSOLUITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este absolut. [pron. *-lu-i-*. / < fr. *absoluité*]

ABSOLÚT, -Ă *adj.* (op. relativ) **1.** care nu este supus unei restricții, necondiționat. O *monarhie ~ă* = monarhie în care suveranul are puteri nelimitate. ● *(s. n. ; în idealismul obiectiv)* principiu veșnic, imuabil, infinit, care ar sta la baza universului. ● *(în filozofia idealistă) spirit ~, (idee) ~ă* = factor primordial al universului, identificat cu divinitatea. **2.** considerat în raport cu sine însuși și nu în comparație cu alte persoane asemănătoare. O *adevăr ~* = adevăr care reprezintă cunoașterea completă a realității ; element al cunoașterii care nu poate fi infirmat în viitor ; *(fiz.) mișcare ~ă* = deplasarea unui corp față de un sistem de referință fix ; *zero ~* = temperatura cea mai joasă posibilă (—273°C). **3.** *(mat. ; despre mărimi)* care nu depinde de sistemul la care este raportat. O *valoare ~ă* = valoare aritmetică a rădăcinii pătratului unei mărimi ; *verb ~* = verb tranzitiv cu complementul direct neexprimat. **4.** desăvîrșit, complet, perfect. // *adv.* cu desăvîrșire, întocmai, exact. [< lat. *absolutus* < *absolvere* — a dezlega, cf. fr. *absolu*]

ABSOLUTÍSM *s. n.* concepție care stă la baza unei monarhii absolute ; formă de guvernămînt bazată pe puterea nelimitată a unui monarh ; monarhie absolută. v. tiranie, autocrație, despotism. [cf. fr. *absolutisme*, rus. *absolutizm*]

ABSOLUTÍST, -Ă *adj.* privitor la absolutism, bazat pe absolutism. // *s. m. f.* partizan al absolutismului. [< fr. *absolutiste*]

ABSOLUTIZÁ *vb. I. tr.* a da un caracter absolut ; a rupe o latură a unui lucru din complexul căruia aparține și a o considera ca o entitate de sine stătătoare. [după rus. *absolutizirovati*]

ABSOLUTIZÁRE *s. f.* acțiunea de a absolutiza. [< *absolutiza*]

ABSOLUTÓRIU, -IE *adj.* care absolvă, iartă un delict, un păcat etc. // *s. n.* certificat, adeverință de absolvire a unei școli superioare. [pron. *-riu.* / cf. lat. *absolutorius*, fr. *absolutoire*, germ. *Absolutorium*]

ABSOLUȚIÚNE *s. f.* **1.** scutire, iertare de pedeapsă a unui acuzat cînd faptul imputabil nu este prevăzut de lege sau cînd săvîrșirea lui a fost justificată. **2.** iertare a păcatelor (dată de obicei de către papă). [pron. *-ți-u-*. / cf. lat. *absolutio*, fr. *absolution*]

ABSOLVÉNT, -Ă *s. m. f.* cel care a absolvit o formă de învățămînt. [< germ. *Absolvent*, cf. lat. *absolvens*]

ABSOLVÉNȚĂ *s. f.* terminare a unei forme de învățămînt ; absolvire. [< *absolvent*]

ABSOLVÍ *vb. IV. tr.* **1.** a termina o formă de învățămînt. **2.** *(jur.)* a elibera nepedepsit un acuzat cînd faptul imputabil nu este prevăzut de lege sau cînd săvîrșirea lui a fost justificată. **3.** a ierta : a scuti. [p. i. *-vesc* (1) și *absolv* (2). / < lat. *absolvere*, cf. germ. *absolvieren*, fr. *absoudre*]

ABSOLVÍRE *s. f.* acțiunea de a absolvi și rezultatul ei ; absolvență. [< *absolvi*]

ABSORBÁNT, -Ă *adj.* **1.** (și *s. m.*) (substanță) care absoarbe (lichide sau vapori) ; care reține o parte din energia unui izvor. **2.** *(fig.)* care interesează, care preocupă foarte mult. [pl. *-nți, -nte.* / cf. fr. *absorbant*]

ABSORBÍ *vb. IV. tr.* **1.** a se îmbiba de..., a suge, a trage ; a înghiți. **2.** *(fig.)* a preocupa, a cuprinde mintea, gîndurile cuiva. [< fr. *absorber*, cf. lat. *absorbere*]

ABSORBÍRE *s. f.* acțiunea de a absorbi ; absorbție. [< *absorbi*]

ABSORBÍT, -Ă *adj.* **1.** supt, încorporat ; înghițit. **2.** *(fig.)* preocupat ; captivat. [< *absorbi*]

ABSORBITÓR, -OÁRE *adj.* care absoarbe. // *s. n.* organ al unei instalații frigorifice în care se produce absorbția agentului frigorigen. [< *absorbi*]

ABSORBTIVITÁTE *s. f.* proprietatea lichidelor sau a gazelor de a absorbi. [cf. fr. *absorptivité*]

ABSÓRBȚIE *s. f.* **1.** fenomen prin care un lichid sau un solid incorporează din afară o substanță oarecare ; absorbire. ● extragere, aspirare. **2.** pierdere de energie a unei radiații care trece printr-un corp. **3.** încrucișare a unei rase perfecționate cu una neameliorată. [var. *absorbțiune* s. f. / cf. fr. *absorption*, lat. *absorptio*]

ABSORȚIOMÉTRU *s. n.* aparat pentru măsurarea gradului de absorbție. [< fr. *absorptiomètre*]

ABSORBȚIÚNE *s. f.* v. absorbție.

ABSTENȚIONÍSM *s. n.* abținere demonstrativă de la exercitarea dreptului de vot, de la îndeplinirea unor obligații cetățenești, profesionale sau politice ; doctrină care susține această atitudine. [pron. *-ți-o-*. / < fr. *abstentionnisme*]

ABSTENȚIONÍST, -Ă *adj.* referitor la abstenționism. // *s. m. f.* adept al abstenționismului. [< fr. *abstentionniste*]

ABSTENȚIÚNE *s. f. (rar)* abstinență ; abținere. [< fr. *abstention*]

ABSTINÉNT, -Ă *s. m. f.* om cumpătat, sobru la mîncare și mai ales la băutură ; cel care se abține de la anumite plăceri, excese (mai ales sexuale). [cf. fr. *abstinent*, lat. *abstinens*]

ABSTINÉNȚĂ *s. f.* faptul de a-și impune anumite restricții ; abținere de la anumite excese (mai ales sexuale). [cf. fr. *abstinence*, lat. *abstinentia*]

ABSTRÁCT, -Ă *adj.* (op. concret) care este rezultatul unei abstracții : care este imperceptibil prin simțuri. O *(mat.) număr ~* = număr căruia nu i se alătură obiectul numărat ; *(gram.) substantiv ~* = substantiv care denumește o noțiune abstractă ; *artă ~ă* v. abstracționism (2). // *s. n. ~ verbal* = substantiv derivat de la un verb, denumind acțiunea acestuia. O *în ~* = pe bază de deducții logice ; rupt de realitate. ● conceput sub un aspect general, teoretic ; *(despre un proces de gîndire)* greu de înțeles, bazat numai pe abstracții. // *s. n.* 1. categorie filozofică desemnînd cunoașterea proprietăților esențiale și generale ale obiectelor și fenomenelor. 2. expunere sumară a conținutului esențial al unei lucrări. [< lat. *abstractus*, cf. fr. *abstrait*]

ABSTRACTÍSM *s. n.* caracter abstract. [< *abstract* + *-ism*]

ABSTRACTÍV, -Ă *adj.* care exprimă idei abstracte. [cf. fr. *abstractif*]

ABSTRACTIVITÁTE *s. f.* aptitudinea de a abstrage. [cf. fr. *abstractivité*]

ABSTRACTIZÁ *vb. I. intr.* a desprinde însușirile esențiale, comune unui grup de obiecte sau de fenomene în vederea formării noțiunilor sau a categoriilor de gîndire, a descoperirii legilor existenței și a dezvoltării fenomenelor. [p. i. *-zez.* / < *abstract* + *-iza*]

ABSTRACTIZÁRE *s. f. (fil.)* acțiunea de a abstractiza și rezultatul ei. ● operație a gîndirii constînd în a degaja din mulțimea însușirilor și legăturilor unui obiect (sau mai multor obiecte, fenomene) pe cele fundamentale, esențiale, generale, neluînd în considerare, ignorînd (vremelnic) pe cele neesențiale. [< *abstractiza*]

ABSTRÁCȚIE *s. f. (fil.)* rezultatul procesului de abstractizare (noțiune, concept, categorie). O *a face ~ de* = a ignora, a nu lua în considerare. ● lucru abstract. [gen. *-iei*. var. *abstracțiune s. f.* / cf. fr. *abstraction*, germ. *Abstraktion*, lat. *abstractio*]

ABSTRACȚIONÍSM *s. n.* 1. folosirea excesivă a abstracțiilor. 2. curent în artele plastice care se folosește de pete colorate sau de construcții geometrice complicate pentru redarea imaginilor sau a figurilor concrete. ● direcție generală în arta contemporană, caracterizată prin intelectualizarea, reducția abstractă și încifrarea imaginii. 3. *(fil.)* tendința de a da abstracțiilor o valoare egală aceleia a realităților concrete. [pron. *-ți-o-*. / < fr. *abstractionnisme*]

ABSTRACȚIONÍST, -Ă *adj.* referitor la abstracționism, care aparține abstracționismului. // *s. m. f.* adept al abstracționismului. [cf. fr. *abstractionniste*]

ABSTRACȚIÚNE *s. f.* v. abstracție.

ABSTRÁGE *vb. III. tr.* a judeca, a considera izolat, a desprinde dintr-un context. [< lat. *abstrahere*, cf. fr. *abstraire*, după *trage*]

ABSTRÁGERE *s. f.* acțiunea de a abstrage și rezultatul ei. [< *abstragere*]

ABSTRÚS, -Ă *adj. (rar)* neclar, confuz, încurcat ; abscons. [cf. fr. *abstrus*, lat. *abstrusus*]

ABSÚRD, -Ă *adj.* contrar gîndirii logice, legilor naturii, bunului-simț sau uzului comun. // *s. n.* calitatea a ceea ce este absurd ; lucru lipsit de sens : absurditate ; nonsens. O *prin ~* = admițind un raționament fals ; *reducere la ~* = metodă de demonstrare a unui adevăr prin dovedirea că singurul punct de vedere care se poate susține este cel propus. [cf. fr. *absurde*, lat. *absurdus*]

ABSURDITÁTE *s. f.* însușirea de a fi absurd ; lucru, idee absurdă ; prostie, inepție. v. aberație. [cf. fr. *absurdité*, lat. *absurditas*]

ABȚIBÍLD *s. n.* 1. mic desen colorat, gumat pe o parte, care se aplică pe o suprafață netedă, desprinzîndu-se de pe hîrtia pe care a fost lipit. 2. *(fig. ; la pl.)* nimicuri, mărunțișuri ; mici șmecherii. [< germ. *Abziehbild*]

ABȚÍNE *vb. III. refl.* a se stăpîni, a se opri de la ceva, a nu lua parte la ceva. ● a se lipsi de folosirea unor lucruri. [cf. lat. *abstinere*, fr. *s'abstenir*, după *ține*]

ABȚÍNERE *s. f.* acțiunea de a se abține și rezultatul ei. [< *abține*]

ABÚLIC, -Ă *adj., s. m. f.* (bolnav) care suferă de abulie. [< fr. *aboulique*]

ABULÍE *s. f. (med.)* simptom psihic caracterizat prin lipsă de voință, inerție, nehotărîre. [gen. *-iei*. / < fr. *aboulie*, cf. gr. *a* — fără, *boule* — voință]

ABUNDÁ *vb. I. intr.* 1. a fi din belșug, a prisosi. 2. *(rar)* a avea, a poseda din belșug. [cf. lat. *abundare*, fr. *abonder*]

ABUNDÁNȚĂ *s. f.* abundență.

ABUNDÉNȚĂ *s. f.* belșug, bogăție. ● *din ~* =din belșug ; mult. [var. *abundanță* s. f. / cf. lat. *abundantia*, fr. *abondance*]

ABÚZ *s. n.* = 1. folosire fără măsură, excesivă a unui lucru ; exces ; 2. depășire a puterii, a unor prerogative ; faptă ilegală. O *~ de putere* = delict constînd din trecerea peste împuternicirea pe care o are un funcționar sau o instituție ; *~ de încredere* = delict constînd din înșelarea încrederii cuiva ; *prin ~* = abuziv. [< fr. *abus*, lat. *abusus* < *abutor* — a folosi rău]

ABUZÁ *vb. I. intr.* 1. a folosi ceva excesiv, fără măsură. 2. a comite nedreptăți, incorectitudini profitînd de o anumită situație. [< fr. *abuser*]

ABUZÍV, -Ă *adj.* 1. care întrece măsura ; excesiv. 2. arbitrar ; ilegal. [cf. fr. *abusif*, lat. *abusivus*]

ABZÍCE *vb. III. tr. (rar)* a nu admite, a refuza, a dezaproba. [< lat. *abdicere*]

ACÁCIA *s. m.* arbore sau arbust din familia leguminoaselor, cu flori galbene sau albe și cu miros plăcut, care crește în regiunile calde. [< fr., lat. *acacia*]

ACADÉMIC, -Ă *adj.* 1. referitor la academie, de academie. O *titlu ~* = diplomă ob-

ţinută la absolvirea unei forme de învăţămînt universitar. 2. distins ; solemn. // *s. m. (rar)* academician. [< rus. *akademik*, cf. fr. *académique*, it. *academico* < lat. *academicus*]

ACADEMICIÁN, -Ă *s. m. f.* membru al unei academii. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni, -iene.* / < fr. *académicien*]

ACADEMÍE *s. f.* 1. prima şcoală filozofică, înfiinţată de Platon la Atena, care îşi ţinea întrunirile în grădinile consacrate eroului Akademos. 2. înaltă instituţie culturală, creată pentru a ajuta la progresul ştiinţei, al artei etc. ; societate a unor oameni de cultură care se ocupă cu literatura, ştiinţele etc. 3. şcoală superioară de nivel universitar, neîncadrată într-o universitate sau politehnică. [gen. *-iei.* / cf. fr. *académie*, it. *accademia*, lat. *academia* < gr. *akademia*]

ACADEMÍSM *s. n.* spirit, manieră, fel de a se comporta academic. ● manieră în artă care cultivă un ideal de frumuseţe rece şi convenţională. ● curent în arta sec. XIX, constînd în imitarea servilă şi fără originalitate a modelelor antice sau clasice ; *(peior.)* lipsă de originalitate a unor opere artistice, viziuni estetice sau modalităţi de expresie artistică. [cf. fr. *académisme*, germ. *Akademismus*]

ACADEMÍST, -Ă *adj.* referitor la academism, care aparţine academismului. // *s. m. f. (rar)* membru sau elev al unei academii. [< fr. *académiste*]

ACADEMIZÁ *vb. I. tr. (arte)* a da figurilor o poză academică. [< fr. *académiser*]

ACADEMIZÁNT, -Ă *adj.* în manieră academică. [et. incertă]

ACADIÁN *s. n.* epoca (seria) mijlocie a cambrianului. // *adj.* care aparţine acestei epoci. [pron. *-di-an.* / < fr. *acadien*, cf. *Acadie*, peninsulă din America de Nord]

ACAJÚ *s. m.* arbore din regiunea tropicală a Americii, al cărui lemn, de culoare roşiatică, este întrebuinţat la confecţionarea mobilelor de lux ; mahon. ● lemnul acestui arbore. ● culoarea lemnului respectiv. [< fr. *acajou*, cf. port. *acaju*]

ACALCULÍE *s. f. (med.)* simptom de afazie care constă în imposibilitatea de a utiliza cifrele şi numerele şi de a efectua calcule aritmetice. [gen. *-iei.* / < fr. *acalculie*]

ACALMÍE *s. f.* perioadă de calm care urmează pentru un moment după o rafală de vînt. ● *(fig.)* răstimp liniştit într-o perioadă de frămîntări. [gen. *-iei.* / < fr. *accalmie*]

ACAMPSÍE *s. f.* imposibilitate sau dificultate a flexiunilor articulare. [gen. *-iei.* / < fr. *acampsie*, cf. gr. *a* — fără, *kamptein* — a îndoi]

ACÁNT *s. m.* v. acantă.

ACANTACÉE *s. f. pl.* familie de plante erbacee sau lemnoase dicotiledonate, avînd ca tip acanta ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *acanthacées*]

ACÁNTĂ *s. f.* 1. plantă ierboasă cu frunze mari şi cu flori albe sau trandafirii, grupate în formă de spic ; talpa-ursului. 2. ornament care imită frunza acestei plante, folosit la decorarea capitelului corintic şi compozit. 3. apofiza spinoasă a vertebrelor. [var. *acant* s. m. / < fr. *acanthe*, cf. lat. *acanthus* < gr. *akantha* — spin]

ACANTO- element prim de compunere savantă, cu semnificaţia „spin". [< fr. *acanth(o)-*, cf. lat. *acanthus*, gr. *akantha*]

ACANTOCEFÁLI *s. m. pl. (zool.)* clasă de viermi paraziţi nematelminţi, prevăzuţi cu un fel de trompă retractilă înarmată cu cîrlige ; *(la sg.)* vierme din această clasă. [< fr. *acanthocéphales*, cf. gr. *akantha* — spin, *kephale* — cap]

ACANTÓZĂ *s. f. (med.)* îngroşare a epidermei prin hiperplazia stratului mucos. [< fr. *acanthose*, cf. gr. *akantha* — spin]

ACAPARÁ *vb. I. tr.* a-şi însuşi ceva în dauna altora, a pune mîna pe... ● a retrage din circulaţie o marfă pentru a o specula. [< fr. *accaparer*, cf. it. *accaparrare*]

ACAPARÁRE *s. f.* acţiunea de a acapara. [< *acapara*]

ACAPARATÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* (cel) care acaparează. [< *acapara* + *-tor*]

A CAPÉLLA *loc. adv. (muz. ; ca indicaţie de execuţie)* fără acompaniament instrumental. [< it. *a cappela*]

ACARICÍD, -Ă *adj., s. n.* (substanţă) care ucide acarienii. [cf. fr. *acaricide*]

ACARIÉNI *s. m. pl.* ordin de arahnide care cuprinde animale microscopice parazite ; *(la sg.)* animal din acest ordin. [pron. *-ri-eni.* / < fr. *acariens*, cf. gr. *akari* — arahnidă]

ACARINÁTE *s. f. pl.* păsări lipsite de carena sternală. [cf. gr. *a* — fără, lat. *carina* — carenă]

ACARIÓZĂ *s. f.* dermatoză provocată la oameni şi la animale de acarieni. [pron. *-ri-o-.* / < fr. *acariose*]

ACAROLOGÍE *s. f.* ştiinţă care are ca obiect de studiu creşterea diferitelor specii de insecte. [gen. *-iei.* / < fr. *acarologie*, cf. gr. *akari* — arahnidă, *logos* — studiu]

ACATAFAZÍE *s. f.* aşezare greşită a cuvintelor în vorbire. [gen. *-iei.* / < fr. *acataphasie*, cf. gr. *a* — fără, *kataphasis* — limbaj corect]

ACATAGRAFÍE *s. f.* aşezare greşită a cuvintelor în scris. [gen. *-iei.* / < fr. *acatagraphie*, cf. gr. *a* — fără, *katagraphein* — a scrie corect]

ACATALÉCTIC *adj., s. n.* (vers antic) cu unităţile metrice complete. [< fr. *acatalectique*, cf. gr. *a* — fără, *katalektikos* — catalectic]

ACATALEPSÍE *s. f.* 1. *(med.)* deficienţă a intelectului. 2. nesiguranţă în punerea diagnosticului. [gen. *-iei.* / < fr. *acatalepsie*, cf. gr. *a* — fără, *katalepsis* — înţelegere]

ACATALÉPTIC, -Ă *adj.* referitor la acatalepsie. [< fr. *acataleptique*]

ACAÚL, -Ă *adj. (bot. ; despre plante)* fără tulpină aparentă. [pron. *-ca-ul.* / < fr. *acaule*, cf. gr. *a* — fără, *kaulos* — tulpină]

ACAUSTOBIOLÍT *s. n.* rocă sedimentară de origine organică, avînd proprietatea de a nu arde. [< fr. *acaustobiolite*, cf. gr. *a* — fără, *kaustos* — combustibil, *bios* — viaţă, *lithos* — piatră]

ACCÉDE *vb. III. intr.* a avea acces (la), a ajunge (la), a pătrunde (în). [pron. *ac-ce-.* / < fr. *accéder*, lat. *accedere*]

ACCELERÁ *vb. I. tr.* a imprima o acceleraţie, a iuţi, a grăbi din ce în ce mai mult. [pron. *ac-ce-.* / < fr. *accélérer*, cf. it. *accelerare*, lat. *accelerare*]

ACCELERÁNDO *adv. (muz. ; ca indicaţie de execuţie)* din ce în ce mai repede, mai grăbit. [< it. *accelerando*]

ACCELERÁRE *s. f.* acţiune de a accelera ; iuţire. ● *(cinem.)* trucaj prin care, în timpul proiecţiei, mişcările se efectuează cu o viteză mai mare decît cea normală. [< *accelera*]

ACCELERÁT, -Á *adj.* iuțit, grăbit (din ce în ce mai mult). ● *tren* ~ (și *s. n.*) = tren cu viteză relativ mare, care oprește numai în stațiile importante. [< *accelera*]

ACCELERATÓR, -OÁRE *adj.* care accelerează. // *s. n.* 1. dispozitiv prin care se mărește viteza, turația (unui motor la autovehicule etc.) ; pedală care comandă acest dispozitiv. 2. instalație care imprimă particulelor elementare (electroni, protoni etc.) viteze foarte mari. 3. procedeu folosit în cinematografie pentru imprimarea unor mișcări de desfășurare lentă. // *adj., s. m.* (substanță) care mărește viteza unei reacții chimice sau a unui proces fizico-chimic. [pl. *-toare*, (s. m.) *-tori*. / cf. fr. *accélérateur*, it. *acceleratore*, engl. *accelerator*]

ACCELERÁȚIE *s. f.* creștere a vitezei unui corp în mișcare într-o unitate de timp. O ~*a gravitației* = accelerația pe care o au corpurile în cădere liberă în vid. [gen. *-iei*. var. *accelerațiune* s. f. / cf. fr. *accélération*, it. *accelerazione*, lat. *acceleratio*]

ACCELERAȚIÚNE *s. f.* v. accelerație.

ACCELERO- element prim de compunere savantă cu sensul „accelerație". [< lat. *acceleratio*]

ACCELEROGRÁF *s. n.* accelerometru înregistrator. [< fr. *accélérographe*, cf. lat. *acceleratio* — accelerație, gr. *graphein* — a scrie]

ACCELERORÉTRU *s. n.* aparat cu care se măsoară accelerațiile. [< fr. *accéléromètre*, cf. lat. *acceleratio* — accelerație, gr. *metron* — măsură]

ACCÉNT *s. n.* 1. intonație specială a unei silabe dintr-un cuvînt, pusă în evidență prin mărirea intensității vocii sau prin varietatea tonului. ● emisiune mai intensă a unui sunet sau a unui acord. ● semn grafic care indică accentuarea unei silabe sau a unui sunet. 2. mod specific de a vorbi o limbă sau un dialect. 3. intonație afectivă, mlădiere specială a tonului, a vocii. 4. *(fig.)* importanță. [pl. *-te*, (rar) *-turi*. / < lat. *accentus*, cf. fr. *accent*]

ACCÉNTIC, -Ă *adj. (despre structura versului)* bazat pe accente. [< *accent* + *-ic*]

ACCENTUÁ *vb. I.* 1. *tr.* a scoate în evidență prin accent (ori printr-un semn grafic) o silabă (sau un cuvînt într-o frază). ● *(fig.)* a reliefa, a sublinia. 2. *refl. (fig.)* a se mări, a spori, a crește. [pron. *ac-centu-a*. / < fr. *accentuer*]

ACCENTUÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi accentuat. [pron. *-tu-a-*. / cf. fr. *accentuable*]

ACCENTUÁL, -Ă *adj. (lingv.)* referitor la accent ; care poartă accentul. [pron. *-tu-al* / cf. fr. *accentuel*, engl. *accentual*]

ACCENTUÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) accentua ; accentuație. [pron. *-tu-a-*. [< *accentua*]

ACCENTUÁTIV, -Ă *adj. (rar)* referitor la accente, la accentuație ; *(despre ritm)* tonic. [cf. it. *accentuativo*]

ACCENTUÁȚIE *s. f.* accentuare. [pron. *ac-cen-tu-a-ți-e*. / < fr. *accentuation*]

ACCÉPT *s. n.* înscris, act prin care cineva se obligă să achite o datorie la scadență. [< germ. *Akzept*, cf. lat. *acceptus*]

ACCEPTÁ *vb. I. tr.* a se învoi, a primi, a consimți, a admite. [pron. *ac-cep-*. / cf. fr. *accepter*, lat. *acceptare*]

ACCEPTÁBIL, -Ă *adj.* care se poate accepta ; satisfăcător. [cf. fr. *acceptable*]

ACCEPTÁNT, -Ă *adj., s. m. f. (jur.)* (parte) care acceptă, care-și dă consimțămîntul. [< fr. *acceptant*]

ACCEPTÁRE *s. f.* acțiunea de a accepta și rezultatul ei ; primire, consimțire. ● *(cont.)* consimțămîntul întreprinderii cumpărătoare pentru achitarea unei cereri de plată emise de întreprinderea furnizoare ; ordinul dat băncii pentru achitarea documentului de plată acceptat. [< *accepta*].

ACCEPTÓR *s. m.* atom, grup de atomi sau de ioni cu învelișul electronic exterior incomplet. [pron. *ac-cep-*. / < fr. *accepteur*]

ACCÉPȚIE *s. f.* sens în care este folosit la un moment dat un cuvînt ; semnificație, înțeles, sens. [gen. *-iei*. var. *accepțiune* s. f. / cf. fr. *acception*, lat. *acceptio*]

ACCEPȚIÚNE *s. f.* v. accepție.

ACCÉS *s. n.* 1. posibilitate de a ajunge, de a pătrunde într-un anumit loc, la cineva etc. ; intrare, loc pe unde se pătrunde undeva. 2. *(med.)* simptome care apar brusc și determină o stare acută a unei boli. ● *(fig.)* izbucnire trecătoare și violentă a unei stări sufletești. 3. *(cib.)* proprietate a sistemelor de memorie de a permite înregistrarea și regăsirea informației. [pron. *ac-ces*. pl. *-se*, *-suri*. / < fr. *accès*, cf. lat. *accesus* < *accedere* — a sosi, a ajunge]

ACCESÍBIL, -Ă *adj.* ușor de ajuns, de atins ; la îndemîna cuiva. [cf. fr. *accessible*, lat. *accessibilis*]

ACCESIBILITÁTE *s. f.* faptul de a fi accesibil. [cf. fr. *accessibilité*, lat. *accesibilitas*]

ACCESIÚNE *s. f. (jur.)* mod de dobîndire a unei proprietăți, rezultînd din alipirea naturală sau prin acțiunea cuiva a unui bun la un alt bun mai important. [pron. *-si-u-*. / < fr. *accession*, lat. *accessio*]

ACCESÓRIU, -IE *adj.* care însoțește un element principal, fiind dependent de acesta. ● *(s. n. ; la pl.)* piese anexe ale unei mașini etc. [cf. lat. *accessorius*, fr. *accessoire*]

ACCIDÉNT *s. n.* 1. întîmplare neprevăzută, venită pe neașteptate, care curmă o situație normală. ● întîmplare care aduce o nenorocire. 2. ridicătură sau adîncitură care schimbă perspectiva unui teren. 3. însușire a unui lucru, a unui fenomen negată de esența, de ființa lui. // *s. m.* semn (diez, bemol etc.) care alterează intonația unei note. v. alterație. ● ~ *fonetic* = modificare fonetică întîmplătoare (asimilația, epenteza, metateza etc.). [pron. *ac-ci-*. pl. *-nte*, (s.m.) *-nți*. / < fr. *accident*, cf. it. *accidente*, lat. *accidens*]

ACCIDENTÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) răni într-un accident. [< *accident* + *-a*]

ACCIDENTÁL, -Ă *adj.* întîmplător ; *(p. ext.)* neesențial. [cf. fr. *accidentel*, engl. *accidental*]

ACCIDENTALITÁTE *s. f. (rar)* caracter accidental. [< *accidental* + *-itate*]

ACCIDENTÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) accidenta. [< *accidenta*]

ACCIDENTÁT, -Ă *adj.* 1. (și *s. m. f.*) (cel) care a suferit un accident. 2. *(despre un teren)* care are neregularități. [< *accidenta*]

ACCIDÉNȚE *s. f. pl.* lucrări tipografice mărunte și variate (afișe, programe etc.). [< germ. *Akzidenz*]

ACCÍZ *s. n.* taxă plătită în unele țări pentru anumite obiecte de consum. [pron. *ac-ciz*. pl. *-ze*. / < fr. *accise*]

ACE *s. n. (sport)* lovitură la tenis prin care se obține punct. [pron. *eis*. / < engl. *ace*]

ACEFÁL, -Ă *adj. (despre unele animale inferioare)* care nu are cap. [< fr. *acéphale*, cf. gr. *a* — fără, *kephale* — cap]

ACEFALÍE *s. f.* **1.** lipsa capului la unele animale inferioare. **2.** monstruozitate congenitală constînd în lipsa capului la făt. [gen. *-iei.* / < fr. *acéphalie*]

ACEFALOCHÍST *s. n.* stadiul încă steril al chistului hidatic. [< fr. *acéphalocyste*, cf. gr. *a* — fără, *kephale* — cap, *kystis* — sac]

ACERACÉE *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate, avînd ca tip arțarul; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *acéracées*, cf. lat. *acer* — arțar]

ACERATÉRIU *s. m.* mamifer fosil neozoic, asemănător cu rinocerul, însă lipsit de corn. [pron. *-ri-u*, scris și *aceratherium* < fr. *aceratherium*, cf. gr. *a* — fără, *keras* — corn, *therion* — fiară]

ACERATHÉRIUM *s. n.* v. a c e r a t e r i u.

ACÉRB, -Ă *adj. (liv.)* înverșunat, necruțător, aspru. [< fr. *acerbe*, cf. lat. *acerbus*]

ACETÁBUL *s. n. (anat.)* cavitate a osului iliac în care se articulează capul femurului. ● cavitate a unei cochilii în care stă fixat animalul. [< fr. *acétabule*, cf. lat. *acetabulum*]

ACETALDEHÍDĂ *s. f.* aldehidă acetică. [< fr. *acétaldéhyde*]

ACETAMÍDĂ *s. f.* amidă a acidului acetic. [< fr. *acétamide*]

ACETÁT *s. m.* sare sau ester al acidului acetic. [< fr. *acétate*, cf. lat. *acetum* — oțet]

ACETI- v. a c e t o-.

ACÉTIC, -Ă *adj. (chim.) acid* ~ = acid organic, rezultat din oxidarea alcoolului etilic; *fermentație* ~*ă* = proces de fermentație prin care ia naștere oțetul; *aldehidă* ~*ă* = lichid incolor cu miros înțepător, folosit în industria materiilor colorante, a parfumurilor etc.; acetaldehidă. [< fr. *acétique*, cf. lat. *acetum* — oțet]

ACETIFICÁ *vb. I. tr., refl. (despre alcoolul etilic)* a (se) transforma în acid acetic. [cf. fr. *acétifier*]

ACETIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) acetifica. [< *acetifica*]

ACETÍL *s. m. (chim.)* radical organic monovalent, derivat de la acidul acetic. [< fr. *acétyle*]

ACETILÁRE *s. f.* reacție de introducere a radicalului acetil în molecula unui compus organic. [cf. fr. *acétylation*]

ACETILCELULÓZĂ *s. f. (chim.)* ester acetic al celulozei; acetat de celuloză. [< fr. *acétylcellulose*]

ACETILCOLÍNĂ *s. f. (chim.)* substanță organică secretată de terminațiile fibrelor nervoase. [< fr. *acétylcholine*]

ACETILÉNĂ *s. f.* gaz incolor cu miros specific, explozibil, care arde cu flacără albă intensă, folosindu-se la iluminat, la sudură etc. [< fr. *acétylène*]

ACETILÉNIC, -Ă *adj. (despre compuși chimici)* derivat din acetilenă. [< fr. *acétylénique*]

ACETILSALICÍLIC *adj. m. acid* ~ = medicament febrifug și analgezic, folosit în stările gripale, care constituie substanța de bază a aspirinei. [< fr. *acétylsalicylique*]

ACETILÚRĂ *s. f.* derivat al hidrocarburilor acetilenice. [< fr. *acetylure*]

ACETIMÉTRU *s. n.* instrument cu care se măsoară tăria oțetului; acetometru. [< fr. *acétimètre*]

ACETO- element prim de compunere savantă cu sensul de „acid acetic". [var. *aceti-*. / < fr. *aceto-*, cf. lat. *acetum* — oțet]

ACETOBACTÉR *s. n.* bacterie care transformă alcoolul în acid acetic. [< fr. *acétobacter*]

ACETOCELULÓZĂ *s. f.* acetilceluloză. [< fr. *acétocellulose*]

ACETOFENÓNĂ *s. f.* lichid incolor cu miros aromatic, folosit în industria farmaceutică și în parfumerie. [< fr. *acétophénone*]

ACETOMÉTRU *s. n.* acetimetru. [< fr. *acétomètre*]

ACETÓNĂ *s. f.* lichid incolor, cu miros plăcut, foarte volatil, care rezultă din distilarea unui acetat și este folosit ca dizolvant pentru materii grase, lacuri etc. // (în forma *aceton-*) element prim de compunere savantă cu semnificația „acetonă". [cf. fr. *acétone*, engl. *acetone*]

ACETONÉMIC, -Ă *adj.* referitor la acetonemie. [< fr. *acétonémique*]

ACETONEMÍE *s. f. (med.)* prezența acetonei în sînge. [gen. *-iei.* / < fr. *acétonémie*, cf. fr. *acétone* — acetonă, gr. *haima* — sînge]

ACETONITRÍL *s. m.* nitril acetic. [< fr. *acétonitrile*]

ACETONURÍE *s. f. (med.)* prezența acetonei în urină. [gen. *-iei.* / < fr. *acétonurie*, cf. fr. *acétone* — acetonă, gr. *ouron* — urină]

ACHEILÍE *s. f. (med.)* absența congenitală a buzelor. [pron. *-che-i-*. gen. *-iei.* / < fr. *acheilie*, cf. gr. *a* — fără, *keilon* — buză]

ACHÉNĂ *s. f.* tip de fruct indehiscent, uscat, de obicei cu o singură sămînță. [< fr. *akène*, cf. gr. *a* — fără, *chainein* — a se deschide]

ACHERÓNTIC, -Ă *adj. (rar)* subpămîntean. [< fr. *achérontique*, germ. *acherontisch*, cf. gr. *Acheron*, numele miticului rîu subpămîntean din infern]

ACHEULEÁN *s. n.* ultimul subetaj al paleoliticului inferior. [pron. *-șö-le-an.* / < fr. *acheuléen*, cf. *Saint-Acheul*, localitate în Franța]

ACHIESÁ *vb. I. intr. (jur.)* a consimți, a accepta condițiile unui contract. [pron. *-chi-e-.* / < fr. *acquiescer*, lat. *acquiescere*]

ACHIESÁRE *s. f. (jur.)* acord la o anumită anchetă sau propunere; recunoaștere de către un acuzat a pretențiilor dintr-o acțiune juridică. ● renunțare la o cale de atac împotriva unei hotărîri judecătorești. [< *achiesa*]

ACHILÍE *s. f. (med.)* absența pepsinei și a acidului clorhidric din sucul gastric. [gen. *-iei.* / < fr. *achylie*, cf. gr. *a* — fără, *chylos* — suc]

ACHILODINÍE *s. f. (med.)* durere datorată inflamației bursei seroase, situată între tendonul lui Achile și calcaneu. [< fr. *achillodynie*]

ACHINEZÍE *s. f. (med.)* imobilitate, imposibilitate de a face mișcări. [gen. *-iei.* / < fr. *akinésie*, germ. *Akinesie*, cf. gr. *a* — fără, *kinein* — a se mișca]

ACHITÁ *vb. I.* **1.** *tr. (rar)* a declara liber (de o datorie, de o sarcină); a declara nevinovat pe cineva, a scoate din culpă. **2.** *tr., refl.* a(-și) plăti, a(-și) lichida o datorie. ○ *refl. a se* ~ *de ceva* = a înfăptui, a îndeplini (ceva). **3.** *tr. (fam.)* a ucide, a omorî. [< fr. *acquitter*]

ACHITÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) achita și rezultatul ei. [< *achita*]

ACHIZITÍV, -Ă *adj.* referitor la achiziție; care permite o achiziție. [cf. fr. *acquisitif*]

ACHIZITÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care se ocupă cu achiziționarea de produse și de materiale. [< *achizi(ție)* + *-tor*]

ACHIZÍȚIE *s. f.* **1.** procurare, cumpărare de obiecte (rare) etc. ; bunul obținut prin acest mijloc. **2.** procurare de produse și de materiale prin unități ale comerțului de stat sau cooperatist pe calea unor contracte speciale. [gen. *-iei.* var. *achizițiune* s. f. / cf. fr. *acquisition,* lat. *acquisitio*]

ACHIZIȚIONÁ *vb. I. tr.* **1.** a procura, a cumpăra obiecte (rare). **2.** a obține, a procura produse pe cale de achiziții (2). [pron. *-ți-o-.* / < *achiziție* + *-ona*]

ACHIZIȚIONÁRE *s. f.* acțiunea de a achiziționa ; achiziție (1). [< *achiziționa*]

ACHIZIȚIÚNE *s. f.* v. achiziție.

ACIANOPSÍE *s. f. (med.)* defect al vederii constînd în imposibilitatea de a distinge culoarea albastră. [gen. *-iei.* / < fr. *acyanopsie,* cf. gr. *a* — fără, *kyanos* — albastru, *opsis* — vedere]

ACÍCLIC, -Ă *adj.* **1.** *(despre flori)* cu organele așezate în spirală continuă. **2.** *(despre substanțe organice)* care nu conține nici un ciclu de atomi în molecula sa. [< fr. *acyclique*]

ACÍCUL *s. m.* **1.** formație rigidă în formă de ac la unele plante. **2.** fir de păr de forma unui ghimpe la unii viermi. [< fr. *acicule,* cf. lat. *acicula* — acușor]

ACICULÁR, -Ă *adj.* în formă de ac. [cf. fr. *aciculaire*]

ACÍD *s. m. (chim.)* corp cu gust acru care înroșește hîrtia albastră de turnesol și din a cărui combinație cu o bază rezultă o sare. // *adj.* cu proprietăți de acid ; acru, înțepător. [< fr. *acide,* cf. lat. *acidus* — acru]

ACIDAMÍNĂ *s. f.* corp rezultat din transformarea treptată a albuminoidelor alimentare. [< fr. *acidamine*]

ACIDI- v. acido-.

ACIDIFIÁNT, -Ă *adj.* care transformă în acid. [pron. *-fi-ant.* / < fr. *acidifiant*]

ACIDIFICÁ *vb. I. tr.* a transforma în acid. [cf. fr. *acidifier*]

ACIDIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a acidifica. [< *acidifica*]

ACIDIMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la acidimetrie. [< fr. *acidimétrique*]

ACIDIMETRÍE *s. f.* capitol din analiza volumetrică privind determinarea acidității lichidelor, ● metodă de analiză chimică volumetrică a acizilor prin neutralizare cu o bază. [< fr. *acidimétrie*]

ACIDIMÉTRU *s. n.* aparat pentru determinarea acidității unui lichid. [var. *acidometru* s. n. / < fr. *acidimètre,* cf. lat. *acidus* — acru, gr. *metron* — măsură]

ACIDITÁTE *s. f.* calitatea de a fi acid ; grad de concentrație a unei soluții acide. O ~ *(gastrică)* = proprietate a sucului gastric de a conține o cantitate de acizi ; *~a solului* = însușirea solului spălat de baze de a se comporta ca un acid slab. [cf. fr. *acidité,* lat. *aciditas*]

ACIDIZÁRE *s. f.* acidulare. [cf. fr. *acidisation*]

ACIDO- element prim de compunere savantă cu sensul de „acid". [var. *acidi-.* / < lat. *acidus* — acru]

ACIDOFÍL, -Ă *adj.* care are afinitate pentru coloranți acizi ; oxifil. [< fr. *acidophile*]

ACIDOFILÍE *s. f.* însușirea de a fi acidofil ; oxifilie. [gen. *-iei.* / < fr. *acidophilie*]

ACIDOLÍZĂ *s. f. (chim.)* operație prin care un acid înlocuiește un alt acid dintr-un ester. [< germ. *Azidolise*]

ACIDOMÉTRU *s. n.* v. acidimetru.

ACIDOREZISTÉNT, -Ă *adj. (despre bacterii)* care prezintă acidorezistență. [cf. fr. *acido- résistant*]

ACIDOREZISTÉNȚĂ *s. f.* rezistență la acțiunea unui acid. ● proprietate a unor bacterii de a rezista la acțiunea decolorantă a acizilor. [< *acidorezistent*]

ACIDÓZĂ *s. f. (med.)* creștere a acidității sîngelui în urma unor tulburări funcționale în organism. [< fr. *acidose*]

ACIDULÁ *vb. I. tr.* a da aciditate unui lichid ; a înăcri ; a acri ușor. [< fr. *aciduler*]

ACIDULÁRE *s. f.* acțiunea de a acidula ; acidizare. [< *acidula*]

ACIDURÍE *s. f. (med.)* prezența excesivă a unui acid în urină. [< fr. *acidurie*]

ACÍL *s. m. (chim.)* radical monovalent al unui acid organic. [< fr. *acyl*]

ACILÁ *vb. I. tr. (chim.)* a introduce pe cale chimică un radical acil în molecula unui compus organic. [< fr. *acyler*]

ACILÁRE *s. f. (chim.)* acțiunea de a acila și rezultatul ei. [< *acila*]

ACÍN *s. m. (anat.)* grup de celule glandulare. ● fund de sac al unui canal glandular. [var. *acinus* s. m. / < fr. *acinus,* cf. lat. *acinus* — ciorchine de strugure]

ACINÓS, -OÁSĂ *adj. (anat.; despre unele glande)* care are forma unor boabe de strugure. [< fr. *acineux*]

ACÍNUS *s. m.* v. acin.

ACIPENSERICULTURĂ *s. f.* ramură a pisciculturii care se ocupă de cultura sturionilor. [gen. *-rii.* / cf. lat. *acipenser* — sturion, *cultura* — creștere]

ACIPENSERÍZI *s. m. pl. (zool.)* familie de pești răpitori, cu schelet cartilaginos, cu capul conic și corpul alungit, cu cinci șiruri de plăci osoase ; sturioni ; *(la sg.)* pește din această familie. [sg. *acipenserid.* / cf. fr. *acipensérides,* cf. lat. *acipenser* — sturion]

ACÍN *s. m.* poet și cîntăreț popular cazah sau chirghiz. [< rus. *akin*]

ACLAMÁ *vb. I. tr.* a primi cu strigăte de bucurie, de aprobare entuziastă pe cineva sau ceva ; a ovaționa. [p. i. *aclam,* 3, 6, *-mă,* conj. *-me.* / < fr. *acclamer,* cf. it., lat. *acclamare*]

ACLAMÁRE *s. f.* acțiunea de a aclama ; aclamație. [< *aclama*]

ACLAMÁȚIE *s. f.* exclamație de aprobare entuziastă față de cineva sau de ceva ; ovație. [gen. *-iei.* var. *aclamațiune* s. f. / cf. fr. *acclamation,* it. *acclamazione,* lat. *acclamatio*]

ACLAMAȚIÚNE *s. f.* v. aclamație.

ACLIMATÁRE *s. f. (rar)* aclimatizare. [cf. it. *acclimatare,* fr. *acclimatation*]

ACLIMATIZÁ *vb. I. tr.* a acomoda, a adapta la un nou climat (o plantă, un animal etc.). ● *refl. (fig. ; despre oameni)* a se obișnui cu noi condiții de viață. [< germ. *akklimatisieren,* cf. fr. *acclimater*]

ACLIMATIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) aclimatiza ; aclimatare. ● adaptarea unei plante sau a unui animal la condiții noi de viață. [< *aclimatiza*]

ACLÍNIC, -Ă *adj.* **1.** *(geol. ; despre o regiune)* unde acul magnetic nu este influențat. **2.** *(med. ; despre boli)* fără manifestări clinice. [< fr. *aclinique*]

ACLORHIDRÍE *s. f. (med.)* anaclorhidrie. [gen. *-iei.* / < fr. *achlorhydrie*]

ACMÉE *s. f.* punct culminant al unui eveniment, al unei stări morbide. [pron. *-me-e.* / < fr. *acmé,* cf. gr. *akme* — vîrf]

ACMEÍSM *s. n.* curent decadent în literatura burgheză din Rusia la începutul sec. XX, înrudit cu simbolismul. [< rus. *akmeizm*]

ACMEÍST, -Ă *adj.*, referitor la acmeism. // *s. m. f.* adept al acmeismului. [< rus. *akmeist*]

ACNÉE *s. f. (med.)* boală manifestată prin apariţia de coşuri pe piele. [< fr. *acné*, cf. gr. *akme* — virf]

ACNEMÍE *s. f. (med.)* absenţa congenitală a membrelor inferioare. [< fr. *aknémie*, cf. gr. *a* — fără, *kneme* — picior]

ACOLÁDĂ *s. f.* 1. ceremonial medieval la primirea cuiva în rîndul cavalerilor, constînd dintr-o îmbrăţişare şi o lovitură uşoară cu latul spadei, dată de investitor celui învestit. 2. formă de boltă ca o paranteză culcată, caracteristică stilului gotic şi arhitecturii de la începutul Renaşterii. 3. semn grafic care serveşte la reunirea într-un grup a mai multor cuvinte, formule, portative muzicale etc. [< fr. *accolade* < lat. *ad* — la, *collum* — git]

ACOLÍE *s. f. (med.)* absenţa secreţiei biliare. [gen. *-iei.* / < fr. *acholie*, cf. gr. *a* — fără, *chole* — bilă]

ACOLÍT *s. m. f.* 1. cel care ajută pe cineva (într-o acţiune). ● părtaş al cuiva la unelteri sau la acţiuni criminale. // *s. m.* 1. ajutor al preotului în cultul catolic. 2. divinitate secundară care însoţeşte o divinitate principală. [< fr. *acolyte*, cf. gr. *akolythos* — servitor, însoţitor]

ACOLOGÍE *s. f. (med.; liv.)* cunoaşterea medicamentelor pentru tratarea diferitelor boli. [gen. *-iei.* / < fr. *acologie*, cf. gr. *akos* — tratament, *logos* — studiu]

ACOMODÁ *vb. I. refl.* 1. a suferi modificări prin adaptarea la anumite condiţii fiziologice şi de mediu. 2. a se obişnui cu condiţii noi de trai ; a se adapta. ❂ a se împăca, a se învoi. [< fr. *accommoder*, cf. it. *accomodare*, lat. *accommodare*]

ACOMODÁBIL, -Ă *adj.* care se poate acomoda uşor ; cu care se poate deprinde uşor. [cf. fr. *accommodable*. it. *accomodabile*]

ACOMODÁRE *s. f.* 1. acţiunea de a se acomoda ; acomodaţie. O *~a cristalinului* = modificare a curburii cristalinului astfel încît imaginea să apară clară pe retină. 2. *(lingv.)* asimilaţie parţială între două sunete în contact direct. [< *acomoda*]

ACOMODATÓR *adj. m. (despre muşchi)* care serveşte la acomodarea cristalinului. [< fr. *accommodateur*]

ACOMODÁŢIE *s. f. (rar)* acomodare. (gen. *-iei.* var. *acomodaţiune* s. f. / cf. fr. *accommodation*, it. *accomodazione*, lat. *accommodatio*]

ACOMODAŢIÚNE *s. f.* v. a c o m o d a ţ i e.

ACOMODOMÉTRU *s. n. (med.)* aparat pentru măsurarea capacităţii de acomodare a ochiului. [< fr. *accommodomètre*]

ACOMPANIÁ *vb. I. tr.* 1. a însoţi cu vocea sau cu un instrument partea principală a unei bucăţi muzicale. 2. a însoţi, a întovărăşi pe cineva. [pron. *-ni-a.* p. i. 3, 6 *-iază*, 4 *-iem*, ger. *-iind.* / < fr. *accompagner*, cf. it. *accompagnare*]

ACOMPANIAMÉNT *s. n.* însoţire cu vocea sau cu un instrument a melodiei principale dintr-o piesă muzicală ; acord care însoţeşte sau susţine melodia principală a unui cîntec. [cf. fr. *accompagnement*, it. *accompagnamento*]

ACOMPANIATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care acompaniază (cu vocea sau cu un instrument) executarea unei bucăţi muzicale. [cf. fr. *accompagnateur*, it. *accompagnatore*]

ACOMPANIÉRE *s. f.* acţiunea de a acompania. [pron. *-ni-e-.* / < *acompania*]

ACONDROPLÁZIC, -Ă *adj. (med.)* referitor la acondroplazie. [< fr. *achondroplasique*]

ACONDROPLAZÍE *s. f. (med.)* boală congenitală caracterizată prin oprirea în dezvoltare a oaselor membrelor în timp ce restul corpului se dezvoltă normal. [gen. *-iei.* / < fr. *achondroplasie*, cf. gr. *a* — fără, *chondros* — cartilaj, *plassein* — a forma]

ACONÍT *s. m. (bot.)* plantă cu florile albastre şi cu frunzele de un verde-închis ; *(pop.)* omeag. [< fr. *aconit*, cf. lat. *aconitum*]

ACONITÍNĂ *s. f. (chim.)* alcaloid foarte toxic extras din rădăcinile de aconit, folosit în doze mici în medicină. [< fr. *aconitine*]

ACÓNT *s. n. (fin.)* parte dintr-o sumă de bani care se plăteşte înainte drept garanţie pentru îndeplinirea unui contract încheiat, mai ales de vînzare-cumpărare ; arvună. v. a v a n s. [pl. *-turi.* / < it. *acconto*, cf. fr. *acompte*]

ACONTÁ *vb. I. tr.* a plăti un acont ; a arvuni. [< *acont*]

ACONTÁRE *s. f.* acţiunea de a aconta. [< *aconta*]

ACÓRD *s. n.* 1. comunitate de vederi asupra unui punct determinat într-o înţelegere ; învoire, înţelegere. 2. tratat, convenţie între state, care reglementează domenii determinate ale colaborării internaţionale. 3. remunerare a muncii prestate, fixată pe unitatea de produs realizat. O *~ global* = formă de organizare şi de retribuire a muncii prin care se leagă nemijlocit mărimea veniturilor personale cu cantitatea, calitatea şi importanţa muncii prestate. 4. raport între două sau mai multe cuvinte ale căror forme trebuie să concorde potrivit genului, numărului, cazului etc. 5. armonie a mai multor sunete muzicale produse în acelaşi timp. ● disciplină care studiază legile de bază ale suprapunerii sunetelor muzicale şi înlănţuirii lor. ● *(fiz.)* sintonie. [cf. fr. *accord*, it. *accordo*]

ACORDÁ *vb. I. tr.* 1. a da (cu bunăvoinţă, cu atenţie) ; a conceda ; a atribui. 2. a stabili între cuvintele unei propoziţii un raport impus de regulile sintaxei (în ceea ce priveşte genul, numărul etc.). 3. a da coardelor sau sunetului unui instrument muzical un anumit ton. [p. i. (1, 2) *acord*, (3) *-dez*, 3, 6 (1, 2) *-dă*, (3) *-deză*. / cf. fr. *accorder*, it. *accordare*]

ACORDÁBIL, -Ă *adj. (despre instrumente muzicale)* care poate fi acordat. [cf. fr. *accordable*]

ACORDÁJ *s. n.* acordare (a unui instrument) ; raportul dintre o serie de sunete din punctul de vedere al înălţimii lor. [< fr. *accordage*]

ACORDÁNT, -Ă *s. m. f. (rar)* cel care execută lucrări în acord. [< germ. *Akkordant*]

ACORDÁRE *s. f.* acţiunea de a acorda ; ● variere a frecvenţei proprii a unui sistem oscilant pentru a o face egală cu o altă frecvenţă ; acordaj. [< *acorda*]

ACORDEÓN *s. n.* instrument muzical cu lame vibrante, cu burduf şi cu clape. [pron. *-de-on.* pl. *-oane.* / < fr. *accordéon*, cf. germ. *Akkordeon*]

ACORDEONÍST, -Ă *s. m. f.* cel care cîntă la acordeon. [pron. *-de-o-.* / cf. fr. *accordéoniste*, germ. *Akkordeonist*]

ACÓRDIC, -Ă *adj. (muz.)* referitor la acordică, la acorduri muzicale. [cf. germ. *akkordisch*]

ACÓRDICĂ *s. f.* disciplină muzicală care studiază diferitele acorduri construite din terțe necombinate cu alte elemente ale muzicii. [< germ. *Akkordik*]

ACORDOR *s. m.* specialist în acordarea instrumentelor muzicale. [cf. fr. *accordeur*]

ACORDOR *s. n.* unealtă pentru acordarea instrumentelor muzicale. [pl. *-oare.* / cf. fr. *accordoir*]

ACORÍE[1] *s. f. (med.)* anomalie constînd în absența congenitală a pupilei. [gen. *-iei.* / < fr. *acorie*, cf. gr. *a* — fără, *kore* — pupilă]

ACORÍE[2] *s. f.* lipsa senzației de sațietate la masă. [gen. *-iei.* / < fr. *acorie*, cf. gr. *a* — fără, *koros* — sațietate]

ACÓRT, -Ă *adj. (franțuzism)* simpatic, amabil, binevoitor, îndatoritor. [< fr. *accort*]

ACOSMÍSM *s. n. (fil.)* teorie idealistă după care lumea fizică nu ar exista ca realitate independentă de Dumnezeu, presupus creator al ei. [< fr. *acosmisme*, cf. gr. *a* — fără, *kosmos* — univers]

ACOSTÁ *vb. I.* **1.** *intr. (mar.)* a manevra o navă, aducînd-o cu bordul de-a lungul cheiului sau în bordul altei nave ; a trage la țărm ; a aborda. **2.** *tr. (fig.)* a opri pe cineva, a se lega de cineva (mai ales pentru a-l supăra). [cf. fr. *accoster*, it. *accostare*]

ACOSTÁBIL, -Ă *adj.* abordabil. [cf. fr. *accostable*]

ACOSTAMÉNT *s. n.* fișie laterală de-a lungul unei șosele, situată între partea carosabilă și șanț. [pl. *-te.* / cf. fr. *accotement*]

ACOSTÁRE *s. f.* acțiunea de a acosta. ● ciocnirea vagoanelor unui tren garat de un alt tren venind pe o linie laterală. [< *acosta*]

ACOTILEDÓN, -Ă *adj.* acotiledonat. [< fr. *acotylédone*, cf. gr. *a* — fără, *kotyle* — cavitate]

ACOTILEDONÁT, -Ă *adj. (despre plante)* care are embrionul fără cotiledoane ; acotiledon. // *s. f. pl.* clasă de plante cu embrionul neformat înainte de germinare, a căror înmulțire se face prin spori ; *(la sg.)* plantă din această clasă. [cf. fr. *acotylédoné(s)*]

ACQUA-TOFFÁNA *s. f.* otravă celebră în Italia secolelor XVI—XVII. [pron. *a-cua-*. / < fr. *acqua-toffana*, cf. it. *acqua* — apă, *Toffana*, numele preparatoarei]

ACRANIÁTE *s. n. pl.* subîncrengătură de animale cordate primitive, lipsite de cap diferențiat ; *(la sg.)* animal din această subîncrengătură. [cf. fr. *acraniens* < gr. *a* — fără, *kranion* — craniu]

ACRANÍE *s. f. (med.)* lipsa completă sau parțială a craniului. [gen. *-iei.* / < fr. *acranie*, cf. gr. *a* — fără, *kranion* — craniu]

ACREDITÁ *vb. I. tr.* **1.** a da puteri unui reprezentant pe lîngă un guvern străin ; a împuternici. **2.** a face demn de crezare. **3.** a deschide un credit ; a credita. [< fr. *accréditer*, cf. it. *accreditare*, germ. *akkreditieren*]

ACREDITÁRE *s. f.* acțiunea de a acredita. O *scrisori de* ~ = documente diplomatice prin care se confirmă calitatea unui reprezentant plenipotențiar. [< *acredita*]

ACREDITÁT, -Ă *adj. (adesea s.)* împuternicit ca reprezentant plenipotențiar. / < *acredita*]

ACREDITÍV *s. n.* **1.** faptul sau efectul unui credit sau al unei creditări. **2.** sumă de bani rezervată de un cumpărător din contul său la o unitate bancară ce servește un furnizor pentru ca acestuia să i se poată face plata în momentul în care dovedește expedierea (predarea) mărfurilor. ● sumă de bani depusă de cineva la o unitate a Casei de economii și consemnațiuni pentru a-i sta la dispoziție (la cerere) la o altă unitate ; documentul prin care se certifică o asemenea depunere. [< fr. *accréditif*]

ACRESCĂMÍNT *s. n. (jur.)* creștere a dreptului unei persoane la o succesiune, ca urmare a înlăturării de la această succesiune a altor persoane sau a renunțării lor. [după fr. *accroissement*, de la *crește*]

ACRESCÉNT, -Ă *adj. (bot. ; despre un organ)* cu tendință de creștere, care devine din ce în ce mai mare. [cf. fr. *accrescent*, lat. *accrescens*]

ACREȚÍE *s. f.* fenomen fizic prin care un corp ceresc captează materie din spațiul cosmic. [gen. *-iei.* / < fr. *accrétion*]

ACRIBÍE *s. f. (rar)* exactitate, rigurozitate în cercetarea științifică ; conștiinciozitate. [gen. *-iei.* / < fr. *acribie*, cf. gr. *akribeia*]

ACRIBOLOGÍE *s. f.* **1.** studiul preciziei maxime în cercetarea științifică. **2.** precizie în folosirea cuvintelor ; alegere riguroasă a cuvintelor. [gen. *-iei.* / < fr. *acribologie*, cf. gr. *akribes* — exact, *logos* — studiu]

ACRIDÍNĂ *s. f. (chim.)* substanță organică de sinteză, folosită ca bază în industria coloranților antiseptici. [< fr. *acridine*]

ACRILÁT *s. m. (chim.)* sare a acidului acrilic. [< fr. *acrylate*]

ACRÍLIC *adj. m. (chim.) acid* ~ = acid obținut prin oxidarea acroleinei. [< fr. *acrylique*]

ACRILONITRÍL *s. m. (chim.)* nitril acrilic. [< fr. *acrylonitrile*]

ACRIMONÍE *s. f. (franțuzism)* calitatea a ceea ce este acrimonios ; ton acrimonios. [gen. *-iei.* / < fr. *acrimonie*]

ACRIMONÍOS, -OÁSĂ *adj. (franțuzism)* acru ; caustic, mușcător, aspru. [< fr. *acrimonieux*]

ACRINÍE *s. f. (med.)* diminuare sau absență a unei secreții. [gen. *-iei.* / < fr. *acrinie*, cf. gr. *a* — fără, *krinein* — a secreta]

ACRO- element prim de compunere savantă cu semnificația „ascuțit", „extrem". [< fr. *acro-*, cf. gr. *akros*]

ACROAMÁTIC, -Ă *adj. (rar)* **1.** transmis pe cale orală. **2.** rezervat inițiaților, secret. [pron. *-cro-a-*. / < fr. *acroamatique*, cf. gr. *akroamatikos* — care se ascultă]

ACROBÁT, -Ă *s. m. f.* gimnast care execută exerciții grele, mai ales de echilibristică. ● *(fig.)* om lipsit de consecvență în atitudini, în păreri etc. ; cel care caută să epateze prin procedee ieșite din comun. [< fr. *acrobate*, cf. it. *acrobata*, gr. *akrobatos* — care merge în virful picioarelor]

ACROBÁTIC, -Ă *adj.* de acrobat ; referitor la acrobați sau la acrobație ; asemănător cu jocul acrobaților. [cf. fr. *acrobatique*, it. *acrobatico*]

ACROBÁTICĂ *s. f.* arta de a face acrobații, arta acrobatului. [gen. *-cii.* [cf. germ. *Akrobatik*]

ACROBAȚÍE *s. f.* exercițiu gimnastic sau echilibristic greu. ● arta acrobatului. ● *(la pl.)* evoluții dificile făcute de un avion în afara zborului normal. ● *(fig. ; la pl.)* sforțări neobișnuite pentru a ieși dintr-o încurcătură. [gen. *-iei.* / cf. fr. *acrobatie*]

ACROCEFÁL, -Ă *adj.* cu craniul înalt, țuguiat. [< fr. *acrocéphale*, cf. gr. *akros* — ascuțit, *kephale* — cap]

ACROCEFÁLIC, -Ă *adj.* care prezintă acrocefalie. [< fr. *acrocéphalique*]

ACROCEFALÍE *s. f.* deformaţie congenitală a craniului, constînd în ţuguierea lui. [gen. *-iei.* / < fr. *acrocéphalie*]

ACROCIANÓZĂ *s. f. (med.)* coloraţie violacee a extremităţilor membrelor, datorită unei tulburări a circulaţiei singelui. [< fr. *acrocyanose*, cf. gr. *akron* — extremitate, *kyanos* — albastru]

ACRODERMATÍTĂ *s. f. (med.)* dermatită localizată la extremităţi. [< fr. *acrodermatite*, cf. gr. *akron* — extremitate, *derma* — piele]

ACRODINÍE *s. f. (med.)* durere la extremităţi. [gen. *-iei.* / < fr. *acrodynie*, cf. gr. *akron* — extremitate, *odyne* — durere]

ACROFOBÍE *s. f. (med.)* teamă patologică de locurile înalte. [gen. *-iei.* / cf. fr. *acrophobie*, gr. *akron* — extremitate, vîrf, *phobia* — teamă]

ACROFONÍE *s. f. (fon.)* pronunţare accentuată a iniţialei unui cuvînt. [< fr. *acrophonie*]

ACROLEÍNĂ *s. f. (chim.)* lichid volatil care se obţine prin deshidratarea glicerinei. [pron. *-le-i-.* / < fr. *acroléine*]

ACROLÍT *s. n.* statuie ale cărei extremităţi sînt făcute din piatră sau din marmură, iar corpul din alte materiale. [pl. *-ite*, (s. m.) *-iţi* / < fr. *acrolithe*, cf. gr. *akron* — extremitate, *lithos* — piatră]

ACROMANÍE *s. f. (rar)* grad de nebunie extremă. [gen. *-iei.* / cf. fr. *acromanie*, it. *acromania* < gr. *akros* — extrem, *mania* — nebunie]

ACROMÁT, -Ă *s. m. f.* cel care nu poate distinge culorile. // *adj. obiectiv* ~ = obiectiv al unui instrument optic acromatic. [cf. fr. *achromat*, germ. *akromat*]

ACROMÁTIC, -Ă *adj.* care nu se colorează cu diferiţi coloranţi. ● *(despre instrumente optice)* care dă imagini fără irizaţii ; care nu descompune razele de lumină în culorile lor componente. [< fr. *achromatique*, cf. gr. *a* — fără, *chroma* — culoare]

ACROMATÍSM *s. n.* 1. lipsa aberaţiei cromatice. 2. proprietate a unui sistem optic de a nu descompune raza de lumină în culorile ei componente. [cf. fr. *achromatisme*]

ACROMATIZÁ *vb. I. tr.* a corecta sau a înlătura aberaţia cromatică ; a face acromatic. [< fr. *achromatiser*]

ACROMATIZÁRE *s. f.* acţiunea de a acromatiza. ● ansamblu de tehnici şi operaţii avînd ca scop obţinerea acromatismului unui sistem optic. [< *acromatiza*]

ACROMATOFÍL, -Ă *adj.* care nu are afinitate pentru coloranţi. [cf. gr. *a* — fără, *chroma* — culoare, *philos* — amator]

ACROMATOPSÍE *s. f. (med.)* incapacitatea de a distinge culorile. [gen. *-iei.* / < fr. *achromatopsie*, cf. gr. *a* — fără, *chroma* — culoare, *opsis* — văz]

ACROMAZÍE *s. f. (med.)* pierdere a culorii normale a pielii. [gen. *-iei.* / < fr. *achromasie*, cf. gr. *a* — fără, *chroma* — culoare]

ACROMEGÁLIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de acromegalie. [< fr. *acromégalique*]

ACROMEGALÍE *s. f. (med.)* creştere exagerată a extremităţilor corpului şi a scheletului facial, datorită unei hipersecreţii a hipofizei. [gen. *-iei.* / < fr. *acromégalie*, cf. gr. *akron* — extremitate, *megas* — mare]

ACROMELALGÍE *s. f. (med.)* acces de durere în degetele de la mîini şi de la picioare. [gen. *-iei.* / < fr. *acromélalgie*, cf. gr. *akron* — extremitate, *melos* — membru, *algos* — durere]

ACROMIÁL, -Ă *adj. (anat.)* al acromionului. [pron. *-mi-al.* / < fr. *acromial*]

ACROMIC, -Ă *adj. (rar)* fără culoare. [< fr. *achromique*]

ACROMICRÍE *s. f. (med.)* sindrom glandular provocat de insuficienţa secreţiei hormonului de creştere al hipofizei, caracterizat prin dezvoltarea insuficientă a extremităţilor şi a craniului. [gen. *-iei.* / < fr. *acromicrie*, cf. gr. *akron* — extremitate, *mikros* — mic]

ACROMÍE *s. f. (med.)* decolorare a pielii din lipsă de pigment. [gen. *-iei.* / < fr. *achromie*, cf. gr. *a* — fără, *chroma* — culoare]

ACROMIÓN *s. n. (anat.)* apofiză a omoplatului în formă de spatulă, care se articulează cu clavicula. [pron. *-mi-on.* / < fr. *acromion*, cf. gr. *akron* — extremitate, *omos* — umăr]

ACRÓNIC, -Ă *adj.* fără legătură cu timpul, atemporal. [cf. gr. *achronos*]

ACRONÍM, -Ă *adj. s. n.* (cuvînt) format din prima sau primele litere ale cuvintelor care compun o sintagmă, o expresie, un titlu etc. [< fr. *acronyme*]

ACROPARESTEZÍE *s. f. (med.)* tulburare manifestată prin amorţeli în vîrful degetelor. [gen. *-iei.* / < fr. *acroparesthésie*, cf. gr. *akron* — extremitate, *para* — la, *aisthesis* — simţire]

ACROPATÍE *s. f. (med.)* afecţiune localizată la extremităţi. [gen. *-iei.* / < fr. *acropathie*, cf. gr. *akron* — extremitate, *pathos* — boală]

ACROPETÁL, -Ă *adj. (despre plante ;* op. *bazipetal)* cu primordiile cele mai tinere aproape de vîrf. [< germ. *akropetal*]

ACRÓPOLĂ *s. f.* cetăţuie înăuntrul oraşelor antice greceşti (întărite), aşezată de obicei pe o înălţime. [< fr. *acropole*, cf. gr. *akropolis* < *akros* — ridicat, *polis* — oraş]

ACROPOSTÍTĂ *s. f. (med.)* inflamaţie a prepuţului. [< fr. *acroposthite*, cf. gr. *acroposthia* — prepuţ]

ACROSPÓR *s. m. (biol.)* spor dezvoltat în extremitatea unei celule de reproducere, caracteristic ciupercilor. [< fr. *acrospore*, cf. gr. *akros* — extrem, *spora* — sămînţă]

ACROSTÍH *s. n. (lit.)* poezie în care iniţialele versurilor, citite vertical, alcătuiesc un nume sau o propoziţie. [pl. *-huri.* / cf. fr. *acrostiche* < gr. *akrostichon* < *akros* — extrem, dinafară, *stichos* — vers]

ACROSTÓL *s. n. (mar.)* partea înaltă a extremităţilor unei corăbii antice. ● ornamentele, sculpturile de la prora unei nave. [pl. *-uri.* / < fr. *acrostole*, cf. gr. *akros* — vîrf, *stolos* — ornament]

ACROŞÁ *vb. I. tr.* 1. *(tehn.)* a agăţa, a atîrna. 2. a opri, a intercepta mingea în aer (la fotbal). [p. i. 3, 6 — *şează.* / < fr. *accrocher*]

ACROŞÁJ *s. n.* 1. *(tehn.)* agăţare, atîrnare. 2. intersecţia dintre un puţ de mină şi o rampă subterană. 3. *(sport)* interceptare a mingii în aer la fotbal. ● *(box)* ţinerea adversarului. [< fr. *accrochage*]

ACROŞÁRE *s. f.* acţiunea de a acroşa ; acroşaj. [< *acroşa*]

ACROTÉR *s. n. (arhit.)* soclu aşezat pe un fronton pentru a susţine statui, vase sau alte ornamente ; *(p. ext.)* statuie sau elemente ornamentale aşezate pe acest soclu. [var. *acroteră* s. f., *acroteriu* s. n. / < fr. *acrotère*]

ACROTÉRĂ *s. f.* v. acroter.

ACROTÉRIU *s. n.* v. acroter.
ÁCRU *s. m.* unitate de măsură egală cu 4 046,856 m², folosită în India, Anglia, America de Nord etc. [pl. *-ri.* / cf. fr. *acre*, it. *acro*, lat. t. *acrum* < v. germ. *acker*]
ACT *s. n.* 1. rezultatul unei acțiuni, al unei activități umane ; acțiune, faptă. O *a lua ~ (de ceva)* = a afla, a înregistra, a nota ; *a face ~ de prezență* = a apărea undeva, obligat sau din politețe. 2. document oficial care constată un fapt, o învoială, o obligație etc. O *~ de acuzare* = concluzie scrisă asupra anchetării unei cauze penale, folosită ca bază la dezbaterile unui proces. 3. diviziune a unei piese de teatru. [< lat. *actus*, cf. fr. *acte*]
ÁCTA *s. n. pl.* 1. colecție de documente, registre etc. privitoare la o anumită instituție, persoană sau problemă. 2. titlu al unor periodice sau colecții de lucrări științifice, publicate de o societate sau de o instituție. [< lat. *acta*]
ACTIN- v. actino-.
ACTÍNIC, -Ă *adj.* (*chim. ; despre radiații*) cu efect chimic intens. [pl. *-ci*, *-ce.* / < fr. *actinique*, cf. gr. *aktis* — rază]
ACTINÍDE *s. n. pl.* (*chim.*) grupă de elemente radioactive, în care intră actiniul, californiul etc. [cf. fr. *actinides*, germ. *Aktiniden*]
ACTÍNIE *s. f.* (*zool.*) animal inferior de mare din încrengătura celenteratelor, cu gura înconjurată de tentacule frumos colorate, care trăiește lipit de stinci. [pron. *-ni-e.* gen. *-iei.* / < fr. *actinie*, cf. gr. *aktis* — rază]
ACTINIFÉR, -Ă *adj.* (*fiz.*) care poartă sau produce radiații radioactive. [cf. fr. *actinifère*]
ACTINÍSM *s. n.* (*fiz.*) proprietate a anumitor raze luminoase de a avea un efect chimic intens. [< fr. *actinisme*]
ACTINÍTĂ *s. f.* (*med.*) inflamație a pielii datorită iradierii cu raze luminoase sau radioactive. [< fr. *actinite*]
ACTÍNIU *s. n.* (*chim.*) element radioactiv, extras din minereurile din care s-a scos radiul. [pron. *-niu.* var. *actinium* s. n. / cf. fr. *actinium*, germ. *Aktinium*]
ACTÍNIUM *s. n.* v. actiniu.
ACTINO- element prim de compunere savantă cu semnificația „rază", „radiație". [var. *actin-.* / < fr. *actin(o)-*, cf. gr. *aktis*, *-nos* — rază]
ACTINOBACILÓZĂ *s. f.* (*med.*) inflamație cronică asemănătoare actinomicozei, caracterizată prin granuloame localizate la față. [< fr. *actinobacillose*]
ACTINOBIOLOGÍE *s. f.* disciplină care studiază acțiunea și efectele radiațiilor asupra organismelor. [pron. *-bi-o-.* / cf. fr. *actinobiologie* < gr. *aktis* — rază, *bios* — viață, *logos* — studiu]
ACTINODÓN *s. m.* (*pal.*) batracian placoderm carnivor, care a trăit în era primară. [< fr. *actinodon*, cf. gr. *aktis* — rază, *odous* — dinte]
ACTINOGRÁF *s. n.* actinometru înregistrator. [< fr. *actinographe*, cf. germ. *Aktinograph*]
ACTINOGRAFÍE *s. f.* (*poligr.*) procedeu fotomecanic de preparare a unui clișeu cu ajutorul altui clișeu obținut cu raze roentgen. ● imagine obținută cu un asemenea clișeu. [gen. *-iei.* / < fr. *actinographie*]
ACTINOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la actinometrie. [< fr. *actinométrique*]
ACTINOMETRÍE *s. f.* 1. măsurarea intensității radiațiilor termice și solare. 2. capitol al fizicii care studiază radiațiile luminoase și termice din interiorul atmosferei. [gen. *-iei.* / < fr. *actinométrie*]
ACTINOMÉTRU *s. n.* 1. aparat pentru măsurarea intensității radiațiilor solare sau a altor surse de energie radiantă. 2. exponometru. [< fr. *actinomètre*, cf. gr. *aktis* — rază, *metron* — măsură]
ACTIONOMICÉTE *s. n. pl.* (*biol.*) grup de microorganisme cu caractere intermediare între bacterii și ciupercile inferioare ; (*la sg.*) microorganism din acest grup. [< fr. *actinomycètes*, cf. gr. *aktis* — rază, *mykes* — ciupercă]
ACTINOMICÓZĂ *s. f.* (*med.*) boală infecțioasă produsă de o ciupercă, constînd din abcese cronice. O *~a cartofului* = boală a cartofului, provocată de o bacterie ; riia comună a cartofului. [< fr. *actinomycose*, cf. gr. *aktis* — rază, *mykes* — ciupercă]
ACTINOMÓRF, -Ă *adj.* (*bot. ; despre flori*) cu simetrie radiară. [< fr. *actinomorphe*, cf. gr. *aktis* — rază, *morphe* — formă]
ACTINÓN *s. n.* (*chim.*) izotop al radonului, obținut prin dezintegrarea actiniului. [< fr. *actinon*]
ACTINOPATÍE *s. f.* (*med.*) boală provocată de radiațiile luminoase și ultraviolete. [gen. *-iei.* / < fr. *actinopathie*, cf. gr. *aktis* — rază, *pathos* — boală]
ACTINOPTERIGIÉNI *s. m. pl.* subclasă de pești fosili, ososi, din mezozoic ; (*la sg.*) pește din această subclasă. [< fr. *actinoptérygiens*]
ACTINÓT *s. n.* (*geol.*) mineral de culoare verde ca măslina, cu cristale alungite, care se găsește în unele roci eruptive. [< fr. *actinote*]
ACTINOTACTÍSM *s. n.* (*biol.*) reacție a unor alge unicelulare sau a altor viețuitoare inferioare față de radiații(le luminoase). [< fr. *actinotactisme*]
ACTINOTERAPÍE *s. f.* (*med.*) tratament cu raze ultraviolete artificiale, produse de lămpi de cuarț. [gen. *-iei.* / < fr. *actinothérapie*, cf. gr. *aktis* — rază, *therapeia* — îngrijire]
ACTINOTROPÍSM *s. n.* (*biol.*) tendința de îndreptare a plantelor către razele de lumină. [< fr. *actinotropisme*, cf. gr. *aktis* — rază, *tropos* — învîrtire]
ACTÍV, -Ă *adj.* (op. pasiv) 1. care participă intens la o acțiune ; harnic, energic. O *membru ~* = membru al unei organizații sau instituții, avînd anumite obligații și bucurîndu-se de drepturi depline în cadrul acelui colectiv. ● (*mil.*) în serviciul efectiv, sub steag ; în activitate. ● (*chim. ; despre corpuri*) care intră ușor în reacție. O *vocabular ~* = vocabular folosit în mod curent ; *verb ~* = verb a cărui acțiune este săvîrșită de subiectul gramatical. 2. (*fin. ; despre operații, conturi, bilanțuri*) care se soldează cu un profit. // *s. n.* 1. (*în orînduirea socialistă*) grup, colectiv al unei organizații politice, al unei instituții etc. care cuprinde elementele cele mai devotate și mai bine pregătite, cu sarcini de răspundere. 2. totalitatea bunurilor mobile și imobile care aparțin unei întreprinderi sau instituții ; parte a bilanțului unde se înscriu aceste bunuri. [< lat. *activus* < *ago* — a face, cf. fr. *actif* // (1) < rus. *(partiinii) aktiv*]
ACTIVÁ *vb. I.* 1. *intr.* a lucra, a fi activ, a desfășura o activitate intensă. 2. *tr.* a intensifica, a accelera, a înviora. 3. *refl.* a intra în cadrele active ale armatei. [< fr. *activer*]

ACTIVÁNT, -Ă *adj., s. m.* activator. // *s. m.* reactiv folosit în flotația minereurilor. [după fr. *activateur*]

ACTIVÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) activa. ◎ operație prin care se obține creșterea reactivității unei substanțe. [< *activa*]

ACTIVATÓR, -OÁRE *adj., s. m.* (substanță) care, adăugată unui catalizator, altei substanțe sau unui material, le intensifică activitatea ; activant. // *adj.* care ușurează și intensifică o acțiune. [pl. *-oare*, (s. m.) *-ori*. / cf. fr. *activateur*]

ACTIVÍNĂ *s. f.* pulbere albă, cu miros slab de clor și cu gust amar neplăcut, folosită la albirea țesăturilor din celuloză, ca aglutinant în imprimerie și ca dezinfectant. [< fr. *activine*]

ACTIVÍSM *s. n.* 1. propagandă activă în serviciul unei doctrine politice, unui partid etc. 2. atitudine morală care pune accentul pe necesitățile vieții și pe acțiune mai mult decît pe principiile teoretice. [< fr. *activisme*]

ACTIVÍST, -Ă *s. m. f.* membru militant al unui partid sau al unei organizații de masă, care se ocupă cu munca politică în cadrul organizației. [< rus. *aktivist*]

ACTIVITÁTE *s. f.* 1. îndeplinirea unor acte fizice, intelectuale, morale etc. în vederea unui anumit rezultat : ocupație, muncă, lucru, îndeletnicire. ● situație a unui ofițer care face parte din cadrele active ale armatei. 2. *(fiz.)* numărul de particule emise de o sursă radioactivă într-o secundă. 3. *(astr.)* ~ *solară* = totalitatea fenomenelor (pete, protuberanțe, erupții etc.) care au loc în păturile exterioare ale Soarelui. (cf. lat. *activitas*, fr. *activité*]

ACTIVIZÁ *vb. I. tr.* a îndemna pe cineva să fie mai activ (în muncă etc.). ◎ a grăbi desfășurarea unui proces, a unui fenomen etc. [după rus. *aktivizirovati, aktivizația*]

ACTIVIZÁRE *s. f.* acțiunea de a activiza și rezultatul ei. [< *activiza*]

ACTÓR *s. m.* persoană (de obicei profesionistă) care interpretează roluri în piese de teatru sau în filme. v. a r t i s t. [< fr. *acteur*, cf. lat. *actor*]

ACTORICÉSC, -EÁSCĂ *adj.* privitor la actori. [< *actor* + *-icesc*]

ACTORÍE *s. f.* profesiune de actor. [gen. *-iei*. / < *actor* + *-ie*]

ACTRIȚĂ *s. f.* artistă care deține un rol într-o piesă de teatru sau într-un film. [cf. fr. *actrice*]

ACTUÁL, -Ă *adj.* prezent, de față. ● de actualitate, la ordinea zilei. ● real. [pron. *-tu-al*. / < lat. *actualis*, cf. fr. *actuel*]

ACTUALÍSM *s. n.* teoria actualității. ● metodă de cercetare și de interpretare a istoriei Pămîntului pe baza comparării fenomenelor geologice din trecut cu cele actuale. [pron. *-tu-a-*. / < fr. *actualisme*]

ACTUALITÁTE *s. f.* timpul de față, prezent. O *de* ~ = care se petrece, care interesează în momentul prezent. ◎ ceea ce este actual ; *(la pl.)* evenimente curente, la ordinea zilei. [pron. *-tu-a-*. / cf. fr. *actualité*]

ACTUALIZÁ *vb. I. tr.* a face ca ceva să devină actual. [pron. *-tu-a-*. / < fr. *actualiser*]

ACTUALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a actualiza. [pron. *-tu-a-*. / < *actualiza*]

ACTUALMÉNTE *adv.* în prezent ; acum. [pron. *-tu-al-*. / cf. fr. *actuellement*]

ACTUÁR *s. m. (ant.)* scrib care redacta procesele-verbale la romani. ● specialist în calcule statistice de asigurări și de probleme financiare. [pron. *-tu-ar*. / < fr. *actuaire*, cf. lat. *actuarius* — scrib, grefier]

ACTUARIÁT *s. n.* 1. funcția actuarului. 2. aplicarea teoriei probabilităților și a statisticii matematice în calculele privind asigurările și, în general, operațiile financiare. [pron. *-tu-a-ri-at*. / < fr. *actuariat*]

ACȚIONÁ *vb. I.* 1. *intr.* a întreprinde o acțiune, a lucra. v. a c t i v a. 2. *tr. (mec.)* a face să funcționeze, a pune în mișcare. 3. *tr. a* ~ (pe cineva) *în justiție* (sau *în judecată*) = a da (pe cineva) în judecată. [pron. *-ți-o-*. / < fr. *actionner*, cf. it. *azionare*]

ACȚIONÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi acționat în judecată. [pron. *-ți-o-*. / cf. fr. *actionnable*]

ACȚIONÁR, -Ă *s. m. f.* posesor de acțiuni ale unei întreprinderi industriale, financiare sau comerciale capitaliste. [pron. *-ți-o-*. / cf. fr. *actionnaire*]

ACȚIONÁRE *s. f.* faptul de a acționa. ◎ punere în mișcare a unui organ de mașină. [pron. *-ți-o-*. / < *acționa*]

ACȚIÚNE *s. f.* I. 1. faptul de a face ceva, desfășurare a unei activități ; faptă, lucrare. ◎ gesturile și ținuta cu care un orator își însoțește cuvîntarea. ● operație militară (ofensivă sau defensivă). ● ceea ce arată un verb (o lucrare, o stare etc.). 2. totalitatea întîmplărilor dintr-o operă epică sau dramatică ; subiect. v. a f a b u l a ț i e, e p o s. 3. influență. 4. proces. ● cerere prin care se deschide un proces. II. titlu care reprezintă o parte din capitalul unei societăți anonime sau al unei societăți în comandită. [pron. *-ți-u-*. / cf. fr. *action*, it. *azione*, lat. *actio*]

ACU-[1] element prim de compunere savantă cu sensul de „ac". [< lat. *acus*]

ACU-[2] element prim de compunere savantă care introduce în termeni referirea la „auz". [cf. lat. *acutus*, gr. *akouein* — a auzi]

ACUAFÓRTE *s. f.* v. a c v a f o r t e.

ACUAFORTÍST, -Ă *s. m. f.* v. a c v a f o r t i s t.

ACUARÉLĂ *s. f.* 1. vopsea solidă care, dizolvată în apă, se întrebuințează în pictură. 2. pictură făcută cu culori dizolvate în apă. [pron. *a-cua-*. / cf. fr. *aquarelle*, it. *acquarella*]

ACUARELÍST, -Ă *s. m. f.* pictor care lucrează în acuarelă. [cf. fr. *aquarelliste*, it. *acquarellista*]

ACUÁRIU *s. n.* v. a c v a r i u.

ACUATIC, -Ă *adj.* v. a c v a t i c.

ACUATÍNTĂ *s. f.* v. a c v a t i n t ă.

ACUFÉNE *s. f. pl.* zgomote sau vijîituri în urechi, subiective sau obiective, de origine foarte variată. [< fr. *acouphènes*]

ACUITÁTE *s. f.* 1. *(liv.)* capacitatea senzorială de a înregistra excitații foarte slabe ; agerime, ascuțime. ● *cu* ~ = cu necesitate, în mod imperios. 2. grad de înălțime pe care îl poate atinge o voce sau un instrument muzical. [pron. *-cu-i-*. / cf. fr. *acuité* < lat. *acutus* — ascuțit]

ACULEÁT, -Ă *adj. (zool. ; despre insecte)* prevăzut cu ac. [pron. *-le-at*. / < lat. *aculeatus*]

ACULEÁTE *s. f. pl. (zool.)* subordin de insecte himenoptere prevăzute cu un ac, avînd ca tip albina ; *(la sg.)* insectă din acest subordin. [pron. *-le-a-*. / < fr. *aculéates*, cf. lat. *aculeus* — ac]

ACULEIFÓRM, -Ă *adj.* de forma unui ac. [pron. *-le-i-*. / < fr. *aculéiforme*, cf. lat. *aculeus* — ac, *forma* — formă]

ACULEÓL *s. m. (biol.)* ac mic al unor plante, țepușă. [pron. *-le-ol.* / < fr. *aculéole*]

ACULÉU *s. m.* ghimpe, spin. [< lat. *aculeus*]

ACULTURÁȚIE *s. f.* ansamblul transformărilor care au loc intr-un grup social (privind felul de a munci și gindi, de a se comporta și judeca etc.) ca urmare a unui contact permanent cu un alt grup social mai mare. [gen. *-iei.* / < engl. *acculturation*]

ACUMBÉNT *adj. (bot.; despre un organ)* culcat. [< lat. *accumbens* < *accumbere* — a se culca]

ACUMÉTRIC, -Ă *adj.* audiometric. [< fr. *acoumétrique*]

ACUMETRÍE *s. f.* audiometrie. [gen. *-iei.* / < fr. *acoumétrie*, cf. gr. *akoueiɔ* — a auzi, *metron* — măsură]

ACUMÉTRU *s. n.* audiometru. [< fr. *acoumètre*]

ACUMINÁT, -Ă *adj. (despre frunze, fructe etc.)* terminat cu un vîrf lung și ascuțit. [cf. fr. *acuminé*, lat. *acuminatus* < *acumen* — vîrf]

ACUMULÁ *vb. I. tr.* a îngrămădi, a strînge, a înmagazina. [< fr. *accumuler*, cf. it. *accumulare*, lat. *accumulare*]

ACUMULÁRE *s. f.* 1. acțiunea de a acumula și rezultatul ei : stringere, îngrămădire, înmagazinare. ● ~ *primitivă* = acumulare constituind punctul de plecare al modului de producție capitalist, care constă în deposedarea prin violență a micilor producători de mijloace de producție ; ~ *a capitalului* = transformarea plusvalorii în capital ; ~ *socialistă* = folosirea unei părți din venitul național pentru lărgirea producției, crearea de rezerve materiale și sporirea fondurilor social-culturale neproductive ; *fond de* ~ = parte a unui venit folosită pentru acumulare ; *rata ~ării* = raportul dintre fondul de acumulare și venitul pe baza căruia se formează. 2. *(geol.)* proces de depunere a materialului transportat de ape, vînturi, ghețari etc. [< *acumula*].

ACUMULATÓR *s. n.* aparat care înmagazinează energie sub diferite forme. [pl. *-oare*, (s. m.) *-ori.* / cf. fr. *accumulateur*, it. *accumulatore*]

ACUPLÁ *vb. I. tr.* 1. a cupla. 2. *tr., refl.* a (se) imperechea. [< fr. *accoupler*]

ACUPLÁJ *s. n.* cuplaj. ● dispozitiv care realizează legătura între organele de acționare ale unei mașini. făcînd să se transmită mișcarea de la o piesă la alta. [< fr. *accouplage*]

ACUPLÁRE *s. f.* acțiunea de a acupla. [< *acupla*]

ACUPUNCTÓR *s. m.* specialist în acupunctură. [< fr. *acupuncteur*]

ACUPUNCTÚRĂ *s. f.* tratament medical care constă în înțepături făcute în regiunea bolnavă. [< fr. *acupuncture*, cf. lat. *acus* — ac, *punctura* — înțepătură]

ACURÁT, -Ă *adj.* îngrijit, lucrat cu îngrijire. [cf. it. *accurato*, germ. *akkurat*]

ACURATÉȚĂ *s. f.* v. a c u r a t e ț e.

ACURATÉȚE *s. f. (liv.)* atenție deosebită, exactitate, grijă în execuția unui lucru. [var. *acurateță* s. f. / < it. *accuratezza*]

ACUSMÍE *s. f. (med.)* halucinație auditivă. [gen. *-iei.* / < fr. *acousmie*]

ACÚSTIC, -Ă *adj.* referitor la acustică ; care emite, transmite sau recepționează sunete. O *cornet* ~ = pîlnie care întărește sunetele, folosită de cei cu auzul slab. [< fr. *acoustique*, cf. it. *acustico* < gr. *akoustikos* — relativ la sunet]

ACÚSTICĂ *s. f.* 1. parte a fizicii care studiază sunetele. ● disciplină muzicală care studiază sunetele folosite în muzică și legile perceperii lor. 2. calitatea de a asigura o bună propagare și percepere a sunetelor. [gen. *-cii.* / < fr. *acoustique*]

ACUSTICIÁN, -Ă *s. m. f.* specialist în acustică. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni, -iene.* / cf. fr. *acousticien*]

ACUȘÁ *vb. I. tr. (franțuzism)* a naște. [p. i. 3, 6 *-șează*, 4 *-săm.* / < fr. *accoucher*]

ACÚT, -Ă *adj.* 1. ascuțit, pătrunzător, violent. 2. *(despre boli)* ajuns la o stare critică. 3. *(muz.; despre note)* înalt, ascuțit. [< lat. *acutus*, cf. it. *acuto*]

ACUTIZÁ *vb. I. refl. (rar)* a se ascuți, a deveni acut. [< *acut* + *-iza*]

ACUZÁ *vb. I. tr.* 1. a învinui, a învinovăți ; a imputa. ● *(jur.)* a imputa cuiva un delict, o crimă. 2. *(rar)* a arăta, a vădi, a dovedi, a manifesta. [< fr. *accuser*, cf. it., lat. *accusare*]

ACUZÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi acuzat. [cf. it. *acusabile*]

ACUZÁRE *s. f.* învinuire. ● *(concr.)* persoană care acuză la un proces. [< *acuza*]

ACUZÁT, -Ă *s. m. f.* cel învinuit de un furt, un omor etc. ; *(spec.)* cel împotriva căruia s-a introdus o acțiune în justiție ; pîrît, inculpat. [< *acuza*]

ACUZATÍV *s. n.* cazul în care stau complementul direct, complementul indirect precedat de prepoziție și complementele circumstanțiale. [cf. lat. *accusativus*, fr. *accusatif*]

ACUZATÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* (cel) care acuză. O ~ *public* = magistrat care susține acuzarea într-un proces penal. [cf. fr. *accusateur*]

ACUZÁȚIE *s. f.* acuzare, învinuire, învinovățire. [gen. *-iei.* var. *acuzațiune* s. f. / cf. fr. *accusation*, lat. *accusatio*]

ACUZAȚIÚNE *s. f.* v. a c u z a ț i e.

ACÚZĂ *s. f. (jur.; liv.)* învinuire, acuzare. [< *acuza*, cf. it. *accusa*]

ACVA- v. a c v i-.

ACVAFÓRTE *s. f.* reproducere a unui desen printr-un clișeu gravat cu acid azotic pe o placă de cupru sau de zinc. [var. *acuaforte* s. f. / < it. *acquaforte*]

ACVAFORTÍST, -Ă *s. m. f.* gravor în acvaforte. [var. *acuafortist, -ă* s. m. f. / < it. *acquafortista*, cf. fr. *aquafortiste*]

ACVAMARÍN *s. n. (min.)* substanță albastră-verzuie, care este o varietate de beril, folosită ca piatră prețioasă. [< it. *acquamarina*]

ACVANAÚT *s. m.* persoană care explorează mediul subacvatic, care este instruită și echipată să trăiască sub apă pentru o perioadă de timp ; aponaut. [pron. *-na-ut.* / după *astronaut*]

ACVAPLÁN *s. n. (sport)* planșă de lemn care alunecă pe apă remorcată de o ambarcație cu motor și pe care sportivul se ține de o coardă. [< fr. *aquaplane*]

ACVAPLANÁRE *s. f.* stare de plutire a unui automobil ce se deplasează cu viteză mare pe un strat de apă cu grosimea de 1—2 mm, format pe porțiunile plane ale șoselelor în timpul ploilor abundente. [< *acvaplan* + *-are*]

ACVARIOFÍL *s. m.* cel care practică acvariofilia. [pron. *-ri-o-.* / < fr. *aquariophile*]

ACVARIOFILÍE *s. f.* creşterea peştilor de ornament. [pron. *-ri-o-fi-li-e.* / < fr. *aquariophilie*]

ACVARÍST, -Ă *s. m. f.* amator de acvarii. [<germ. *Aquarist*]

ACVARÍSTICĂ *s. f.* ştiinţa acvariilor ; pasiune pentru acvarii. [< germ. *Aquaristik*]

ACVÁRIU *s. n.* vas, bazin în care se ţin animale şi plante acvatice. ● sală sau clădire care adăposteşte un astfel de bazin. [pron. *-riu.* var. *acuariu* s. n. / < fr., lat. *aquarium*]

ACVASTÁT *s. n.* termostat care limitează temperatura apei într-un cazan de încălzire. [< fr. *aquastat*]

ACVATERÁRIU *s. n.* combinaţie între un acvariu şi un terariu, constînd dintr-o cutie special amenajată cu pereţi de sticlă şi cu unul din plasă de sîrmă, în care se introduce şi un vas cu apă, putîndu-se creşte amfibieni (broaşte, salamandre) şi şerpi de apă. [< *acva(riu)* + *terariu*]

ACVÁTIC, -Ă *adj.* care trăieşte în apă. ● format din apă, de apă. [var. *acuatic, -ă* adj. / < fr. *aquatique*, cf. lat. *aqua* — apă]

ACVATÍNTĂ *s. f.* 1. gravură cu apă tare care imită desenul cu tuş. 2. *(poligr.)* procedeu de tipar în semitonuri, în care forma de cupru se pregăteşte prin gravare manuală şi coroziune chimică. [var. *acuatintă* s. f. / < it. *acqua tinta*]

ACVATINTÍST, -Ă *s. m. f.* gravor specializat în acvatintă. [< fr. *aquatintiste*]

ACVATIPÍE *s. f. (poligr.)* procedeu de tipar cu cerneluri de acuarelă. [gen. *-iei.* / < germ. *Aquatypie*]

ACVATUBULÁR, -Ă *adj. cazan* ~ = cazan cu tuburi prin care circulă apa. [< fr. *aquatubulaire*]

ACVI- element prim de compunere savantă care introduce în termeni referirea la „apă". [var. *acva-, aqui-.* / < lat. *aqua*]

ACVICULTÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care se ocupă cu acvicultura. [< fr. *aquiculteur*]

ACVICULTÚRĂ *s. f.* creşterea animalelor şi a plantelor acvatice. [< fr. *aquiculture*]

ACVIFÁUNĂ *s. f.* faună acvatică. [< *acvi-* + *faună*]

ACVIFÉR, -Ă *adj.* care conţine apă. [< fr. *aquifère*, cf. lat. *aqua* — apă, *ferre* — a purta]

ÁCVILĂ *s. f.* specie de vultur. ● stemă reprezentînd un vultur ; pajură. [< lat. *aquila*]

ACVILÍDE *s. f. pl. (zool.)* familie de păsări răpitoare, avînd ca tip acvila ; *(la sg.)* pasăre din această familie. [sg. *-dă.* / < fr. *aquilidés*, cf. lat. *aquila*]

ACVILÍN, -Ă *adj.* de vultur, vulturesc. O *nas* ~ = nas coroiat ; *privire* ~*ă* = privire pătrunzătoare. [cf. fr. *aquilin*, lat. *aquilinus*]

ACVILÓN *s. n. sg.* vînt de miazănoapte. [< fr. *aquilon*]

ACVITANIÁN *s. n.* ultimul etaj al oligocenului sau primul etaj al miocenului. // *adj.* care aparţine acestui etaj. [pron. *-ni-an.* / < fr. *aquitanien*, cf. *Acvitania*, regiune din Franţa]

ADACTILÍE *s. f. (med.)* anomalie congenitală constînd din lipsa degetelor. [gen. *-iei.* / < fr. *adactylie*, cf. gr. *a* — fără, *daktylos* — deget]

ADAGIÉTTO *adv. (muz. ; ca indicaţie de execuţie)* mai puţin lent decît adagio. [pron. *-gi-e-.* / < it. *adagietto*]

ADÁGIO *adv. (muz. ; ca indicaţie de execuţie)* lent, în tempo rar. // *s. n.* arie executată în tempo lent, rar. ● dans clasic, lent într-un balet ; *(gimnastică)* combinaţie alcătuită din diferite procedee tehnice executate legat într-un tempo lent. [pron. *-gi-o.* / < it. *adagio*]

ADÁGIU *s. n.* maximă, sentinţă, aforism. [pron. *-giu.* / < lat. *adagium*, cf. fr. *adage*, it. *adaggio*]

ADAMANTÍN, -Ă *adj. (despre luciul mineralelor)* diamantin. ● *(despre unele celule)* care produc smaltul dinţilor. [< fr. *adamantin*, cf. lat. *adamantinus*]

ADAMANTÍNĂ *s. f.* smalţ dentar. [< fr. *adamantine*]

ADAMANTINÓM *s. n. (med.)* tumoare dentară malignă. [pl. *-oame.* / < fr. *adamantinome*, cf. gr. *adamas* — smalţ]

ADAMANTOBLÁST *s. n. (biol.)* celulă destinată a forma prismele smaltului dentar. [< fr. *adamantoblaste*]

ADÁMIC, -Ă *adj.* referitor la Adam. [< fr. *adamique*, cf. *Adam.* numele primului om biblic]

ADAMÍSM *s. n.* 1. doctrină gnostică din primele veacuri ale creştinismului, ai cărei adepţi, pentru a reciştiga puritatea originară, umblau goi, proclamînd reîntoarcerea la condiţiile de viaţă ale lui Adam. [< fr. *adamisme*]

ADAMÍT, -Ă *s. m. f.* adept al adamismului. [< fr. *adamite*]

ADAMSÍTĂ *s. f.* gaz de luptă strănutător. [< fr. *adamsite*, cf. *Adams*, chimist american]

ADAPTÁ *vb. I.* 1. *tr.* a transforma, a potrivi pentru a corespunde anumitor condiţii, împrejurări etc. ● a ajusta, a potrivi. 2. *refl.* a se obişnui, a se deprinde. [< fr. *adapter*, cf. lat. *adaptare*]

ADAPTÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi adaptat. [cf. fr. *adaptable*]

ADAPTABILITÁTE *s. f.* însuşirea de a fi adaptabil. [< *adaptabil* + *-itate*]

ADAPTÁRE *s. f.* acţiunea de a (se) adapta şi rezultatul ei ; adaptaţie ; modificare, ajustare ; *(concr.)* lucru ajustat. ● acomodare a organismelor, a simţurilor etc. la mediul înconjurător. ● prelucrare a unei opere pentru a trece dintr-un gen în altul ; transpunere în formă scenică sau cinematografică a unei idei sau a unei opere literare. [pl. *-tări.* / < *adapta*]

ADAPTATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care face o adaptare. ● specialist care, cunoscînd legile scriiturii cinematografice şi ale decupajului, dă forma necesară ideilor, subiectelor sau scenariilor altora. [cf. fr. *adaptateur*]

ADAPTÁŢIE *s. f.* adaptare. [var. *adaptaţiune* s. f. / < fr. *adaptation*]

ADAPTAŢIÚNE *s. f.* v. adaptaţie.

ADAPTÍV, -Ă *adj. (rar)* care se poate adapta ; de adaptabilitate. [cf. fr. *adaptif*]

ADAPTÓR *s. n.* aparat care permite adaptarea unui organ electric la diverse întrebuinţări. [< fr. *adapteur*]

ADÁT *s. n.* ansamblu de legi nescrise, obiceiuri şi tradiţii la popoarele musulmane. [cf. it. *adatto*]

ADDÉNDA *s. f. pl.* adaos la o lucrare cuprinzînd note, texte, diagrame etc. O ~ *corrige* = addendă prin care se şi corectează greşelile dintr-o lucrare. [< lat. *addenda* < *addo* — a adăuga]

ADDOLCÉNDO *adv. (muz. ; ca indicaţie de execuţie)* îndulcind. [< it. *addolcendo*]

ADDOLORÁNDO *adv. (muz. ; ca indicaţie de execuţie)* cu durere, dureros, trist. [< it. *addolorando*]

ADDUBITAȚIE *s. f.* dubitație. [< lat. *addubitatio*]

ADECUÁT, -Ă *adj.* v. a d e c v a t.

ADECVÁ *vb. I. refl. (rar)* a fi adecvat ; a se conforma, a se potrivi, a se adapta. [< *adecvat*]

ADECVÁRE *s. f.* adecvație. [< *adecva*]

ADECVÁT, -Ă *adj.* 1. potrivit, corespunzător, nimerit. 2. *(fil.)* conform, identic. O *cunoaștere ~ă* = cunoaștere care reflectă corect însușirile esențiale ale unui obiect sau fenomen. [var. *adecuat, -ă* adj. / cf. fr. *adéquat*, germ. *adäquat*]

ADECVĂȚIE *s. f.* faptul, însușirea de a fi adecvat ; echivalență perfectă ; adecvare. [< fr. *adéquation*]

ADEFAGÍE *s. f. (med.)* poftă exagerată de mîncare ; voracitate. [< fr. *adéphagie*, cf. gr. *aden* — glandă, *phagein* — a mînca]

ADELFÍE *s. f. (bot.)* proces de concreștere a două sau a mai multor organe. [cf. fr. *adelphie*, germ. *Adelphie* < gr. *adelphos* — frate]

ADEMPȚIUNE *s. f. (rar)* luare în posesiune sau acceptare a unui beneficiu. [< fr. *ademption*, cf. lat. *ademptio*]

ADEN- v. a d e n o-.

ADENÁLGIC, -Ă *adj.* referitor la adenalgie. [< fr. *adénalgique*]

ADENALGÍE *s. f. (med.)* durere localizată în ganglioni. [gen. *-iei.* / < fr. *adénalgie*]

ADENECTOMÍE *s. f. (med.)* extirpare a unui ganglion limfatic. [< fr. *adénectomie*, cf. gr. *aden* — glandă, *ektome* — excizie]

ADENÍE *s. f. (med.)* stare de adenită cronică, cu ganglioni mult măriți. [gen. *-iei.* / < fr. *adénie*]

ADENÍNĂ *s. f.* substanță din clasa purinelor, care intră ca bază azotată în compoziția acizilor adenozin-fosforici și a acizilor nucleici. [< fr. *adénine*]

ADENÍTĂ *s. f.* inflamație a ganglionilor limfatici ; bubon. [< fr. *adénite*, cf. gr. *aden* — glandă]

ADENO- element prim de compunere savantă cu sensul de „glandă". [var. *aden-.* / < fr. *aden(o)-*, cf. gr. *aden*]

ADENOCARCINÓM *s. n. (med.)* tumoare canceroasă epitelială, cu punct de plecare într-o glandă. [< fr. *adéno-carcinome*, cf. gr. *aden* — glandă, *karkinos* — cancer]

ADENOCONDRÓM *s. n. (med.)* tumoare cartilaginoasă, dezvoltată la nivelul unei glande. [< fr. *adénochondrome*]

ADENOFIBRÓM *s. n. (med.)* tumoare glandulară benignă, formată din țesutul glandei și din țesutul conjunctiv. [< fr. *adénofibrome*]

ADENOFLEGMÓN *s. n.* inflamație supurativă a unui ganglion limfatic sau a unei glande. [< fr. *adénophlegmon*]

ADENOHIPOFÍZĂ *s. f. (anat.)* hipofiză. [< fr. *adénohypophyse*]

ADENOÍD, -Ă *adj.* care are aspectul unui țesut glandular. O *vegetații ~e* = polipi (2). [pron. *-no-id.* / < fr. *adénoïde*, cf. gr. *aden* — glandă, *eidos* — aspect]

ADENOIDECTOMÍE *s. f. (med.)* îndepărtare a vegetațiilor adenoide. [gen. *-iei.* / < fr. *adénoïdectomie*, cf. gr. *aden* — glandă, *eidos* — aspect, *ektome* — excizie]

ADENOIDÍSM *s. n. (med.)* ansamblu de tulburări în dezvoltarea fizică și psihică a copilului, cauzate de infecția cronică a vegetațiilor adenoide. [< fr. *adénoïdisme*]

ADENOIDÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a țesutului glandular din regiunea nazofaringiană, frecventă la copii. [< fr. *adénoïdite*, cf. gr. *aden* — glandă, *eidos* — formă]

ADENÓM *s. n. (med.)* tumoare benignă a unei glande. [pl. *-oame, -muri.* / < *adénome*, cf. gr. *aden* — glandă]

ADENOMECTOMÍE *s. f. (med.)* extirpare a unui adenom. [gen. *-iei.* / < fr. *adénomectomie*, cf. gr. *aden* — glandă, *ektome* — tăiere]

ADENOPATÍE *s. f. (med.)* nume dat în general oricărei boli a glandelor sau a ganglionilor limfatici. [gen. *-iei.* / < fr. *adénopathie*, cf. gr. *aden* — glandă, *pathos* — boală]

ADENOSARCÓM *s. n. (med.)* tumoare malignă a țesutului glandular și conjunctiv. [< fr. *adénosarcome*, cf. gr. *aden* — glandă, *sarx* — carne]

ADENOSCLERÓZĂ *s. f.* induratie a glandelor. [< fr. *adénosclérose*]

ADENOTOMÍE *s. f. (med.)* tăiere a unei glande sau a unui ganglion. [gen. *-iei.* / < fr. *adénotomie*, cf. gr. *aden* — glandă, *tome* — tăiere]

ADENOTRIPSÍE *s. f. (med.)* metodă terapeutică constînd din apăsarea cu degetul a vegetațiilor adenoide pentru îndepărtarea secrețiilor purulente. [gen. *-iei.* / < fr. *adénotripsie*, cf. gr. *aden* — glandă, *tribein* — a strivi]

ADENOZIN-FOSFÓRIC *adj. m. acid ~* = compus chimic care conține adenină, glucoză și acid fosforic, putînd înmagazina energia eliberată din compușii organici metabolizați. [< fr. *adénosin-phosphorique*]

ADÉPT, -Ă *s. m. f.* cel care se alătură convingerilor cuiva ; partizan al unei teorii, al unei idei etc. ● inițiat în misterele unei secte, în secretele unei științe, ale unei arte etc. [< fr. *adepte*, cf. it. *adepto* < lat. *adeptus* — cîștigat]

ADERÁ *vb. I. intr.* 1. a se uni cu părerea cuiva. ● a se alătura unui partid, unei mișcări etc., cunoscîndu-i și împărtășindu-i principiile. 2. a fi, a se ține lipit, strîns de ceva, a se lipi de ceva. [p. i. *ader*, (rar) *-rez*, 3, 6 *-ră.* / < fr. *adhérer*, cf. lat. *adhaerere*]

ADERÁRE *s. f.* acțiunea de a adera. [< *adera*]

ADERÉNT, -Ă *adj.* care aderă. ● lipit strîns, fixat de ceva. // *s. m. f.* partizan la o acțiune comună, membru al unui partid sau al unei grupări politice. [< fr. *adhérent*]

ADERÉNȚĂ *s. f.* 1. legătură, lipire. ● lipire patologică a unor țesuturi care de obicei nu sînt lipite între ele ; brîdă. 2. *(tehn.)* frecare între două corpuri în contact, dintre care unul alunecă sau se rostogolește peste celălalt. 3. *(constr.)* fenomen de legătură între diferite materiale. [< fr. *adhérence*, cf. lat. *adhaerere* — a fi atașat]

ADERMÍNĂ *s. f. (chim.)* vitamina B_6. [< fr. *adermine*]

ADEZIÚNE *s. f.* 1. alăturare ; consimțire ; exprimare scrisă a aderării la ceva. 2. forță de atracție moleculară care se exercită între două corpuri în contact. [cf. fr. *adhésion*, lat. *adhaesio*]

ADEZÍV, -Ă *adj. (despre materiale, substanțe etc.)* care aderă, care se lipește strîns de ceva. // *s. m.* produs natural sau sintetic cu care se lipește, se încleiază lemnul, metalele, sticla etc. ● substanță care se adaugă la preparatele agricole antiparazitare pentru a asigura o mai bună fixare pe plante a acestora. [< fr. *adhésif*]

ADEZIVITÁTE *s. f.* proprietate a unui corp de a fi adeziv. [cf. fr. *adhésivité*]

AD-HÓC *adv.* pentru aceasta, pentru un anumit scop. [< lat. *ad hoc* — pentru aceasta]

ADHOCRAȚÍE *s. f.* termen care desemnează în sociologia și viitorologia politică contemporană instabilitatea cronică pe care o cunosc diferitele forme de organizare (economică și socială) ca urmare a impactului societății capitaliste dezvoltate cu revoluția științifică-tehnică, cerința introducerii unor noi structuri organizaționale la diverse niveluri de conducere. [cf. lat. *ad-hoc* — pentru aceasta, gr. *kratos* — putere]

ADIABÁTĂ *s. f.* *(fiz.)* curbă care indică într-un grafic transformarea adiabatică suferită de un fluid. [pron. *-di-a-*. / < germ. *Adiabate*]

ADIABATIC, -Ă *adj.* *(despre un fenomen fizico-chimic)* produs fără a ceda sau a primi căldură din exterior. [pron. *-di-a-*. / < fr. *adiabatique*, cf. fr. *adiabatos* — impenetrabil]

ADIABATÍSM *s. n.* *(fiz.)* stare a unui sistem adiabatic. [cf. fr. *adiabatisme*]

ADIACÉNT, -Ă *adj.* *(liv.)* alăturat, în atingere, contiguu. O *unghiuri ~e* = unghiuri care au o latură comună și același vîrf. [pron. *di-a-*. / < lat. *adiacens* — care este aproape, cf. fr. *adiacent*, it. *adiacente*]

ADIAFORÉZĂ *s. f.* *(biol.)* lipsa transpirației. [pron. *-di-a-*. / < fr. *adiaphorèse*, cf. gr. *a* — fără, *diaphoresis* — secreție]

ADIATÓR *s. n.* aparat simplu pentru efectuarea operațiilor de adunare și scădere. [pron. *-di-a-*. / < germ. *Addiator*]

ADIMENSIONÁL, -Ă *adj.* fără dimensiuni. [< *a-* + *dimensional*]

ADINÁMIC, -Ă *adj.* caracterizat prin adinamie. [< fr. *adynamique*]

ADINAMÍE *s. f.* *(liv.)* debilitate, slăbiciune ; prostrație completă fizică și morală. [gen. *-iei*. / < fr. *adynamie*, cf. gr. *a* — fără, *dynamis* — putere]

AD-ÍNTERIM *adj. invar.* provizoriu, interimar. [< lat. *ad interim* — între timp]

ADÍO *interj.* rămas bun, rămîi cu bine. O *(s. n.) a-și lua ~ de la ceva* = a socoti ceva ca pierdut pentru totdeauna. [< it. *addio* < *ad* — la, *Dio* — Dumnezeu]

ADÍPIC *adj. m. acid ~* = acid bibazic saturat, folosit ca materie primă la fabricarea unor fibre sintetice poliamidice. [< fr. *adipique*]

ADIPO- element prim de compunere savantă care are sensul de „(referitor la) grăsime". [< fr. *adip(o)-*, cf. lat. *adeps*, *-ipis*]

ADIPOGENÉZĂ *s. f.* *(biol.)* producerea de grăsimi în organism. [< fr. *adipogenèse*]

ADIPOLÍZĂ *s. f.* *(biol.)* funcțiune prin care un țesut restituie singelui grăsimile depozitate. [< fr. *adipolyse*, cf. lat. *adeps* — grăsime, gr. *lysis* — topire]

ADIPOPEXÍE *s. f.* *(biol.)* fixare de grăsimi pe anumite țesuturi sau organe. [< fr. *adipopexie*, cf. lat. *adeps* — grăsime, gr. *pexis* — fixare]

ADIPÓS, -OÁSĂ *adj.* de grăsime, gras. O *țesut ~* = țesut conjunctiv care înmagazinează grăsimea. [< fr. *adipeux*, cf. lat. *adeps* — grăsime]

ADIPÓZĂ *s. f.* *(biol.)* exces de grăsime în organism ; adipozitate. [< fr. *adipose*]

ADIPOZITÁTE *s. f.* acumulare patologică de grăsime într-un țesut. [cf. fr. *adiposité*]

ADIPSÍE *s. f.* lipsă a senzației de sete. [gen. *-iei*. / < fr. *adipsie*, cf. gr. *a* — fără, *dipsa* — sete]

ADIRÁTO *adv.* *(muz. ; ca indicație de execuție)* cu furie, cu mînie. [< it. *adirato*]

ADITÍV, -Ă *adj.* *(mat.)* referitor la operația de adunare. ● *(fiz. ; despre o proprietate, un efect)* care este exprimat printr-o mărime fizică ale cărei valori se însumează algebric. // *s. m.* substanță care se adaugă la un ulei mineral sau la prepararea betoanelor pentru a le ameliora proprietățile. [< fr. *additif*]

ADITIVITÁTE *s. f.* proprietate a unei mărimi, a unei substanțe de a fi aditivă. [cf. it. *additività*]

ADITÓN *s. n.* *(ant.)* încăpere secretă a unui templu grecesc. [< fr. *adyton*, cf. gr. *adyton* — sanctuar]

ADÍȚIE *s. f.* *(chim.)* adăugare. ● *(mat.)* adunare. O *reacție de ~* = reacție chimică prin care se introduc atomi sau molecule într-o moleculă cu caracter nesaturat ; *(fiziol.) ~ latentă* = sumație. [gen. *-iei*. var. *adiție-une* s. f. / cf. fr. *addition*, lat. *additio*]

ADIȚIONÁ *vb. I. tr.* *(rar)* a aduna. [pron. *-ți-o-*. / < fr. *additionner*]

ADIȚIONÁL, -Ă *adj.* adăugat ca supliment la urmă. [pron. *-ți-o-*. / cf. fr. *additionnel*]

ADIȚIONÁRE *s. f.* acțiunea de a aditiona ; adunare. [pron. *-ți-o-*. / < *adiționa*]

ADIȚIÚNE *s. f.* v. a d i ț i e.

ADIÚNCT, -Ă *adj.* v. a d j u n c t.

ADJECTÍV *s. n.* *(gram.)* clasă morfologică flexibilă care determină un substantiv și denumește o însușire sau însoțește un substantiv. [< lat. *adiectivum*, cf. fr. *adjectif*]

ADJECTIVÁL, -Ă *adj.* exprimat printr-un adjectiv. O *articol ~* = articol pus pe lîngă un adjectiv legat de un substantiv articulat sau de un nume propriu. ● care îndeplinește funcția de adjectiv. [< fr. *adjectival*]

ADJONCȚIÚNE *s. f.* unire, adăugare. [pron. *-ți-u-*. / < fr. *adjonction*, cf. lat. *adiunctio*]

ADJUDECÁ *vb. I. tr.* a da, a atribui (un bun, o lucrare etc.) aceluia care oferă mai mult în cadrul unei licitații sau al unei concurențe. ● *refl. (rar)* a-și atribui, a apuca, a-și lua ceva. [< lat. *adiudicare*, cf. fr. *adjuger*, după *judeca*]

ADJUDECÁRE *s. f.* acțiunea de a adjudeca. [< *adjudeca*]

ADJUDECATÁR, -Ă *s. m. f.* cel căruia i se adjudecă un lucru la o licitație publică. [cf. fr. *adjudicataire*]

ADJUDECÁȚIE *s. f.* act prin care se adjudecă un obiect, o antrepriză etc. la o licitație publică. [gen. *-iei*. var. *adjudecație-une* s. f. / cf. lat. *adiudicatio*, fr. *adjudication*]

ADJUDECAȚIÚNE *s. f.* v. a d j u d e c a ț i e.

ADJUDECÁTOR, -OÁRE *s. m. f.* cel care face adjudecarea la o licitație. [cf. fr. *adjudicateur*]

ADJÚNCT, -Ă *adj.* *(adesea s. m.)* cu funcție imediat subordonată unui șef, unui conducător de instituție etc. [var. *adiunct*, *-ă* adj. / < lat. *adiunctus*, cf. germ. *Adjunkt*, fr. *adjoint*]

ADJURÁ *vb. I. tr.* *(rar)* a se ruga fierbinte, a implora. [cf. lat. *adiurare*, fr. *adjurer*]

ADJURÁȚIE *s. f.* *(liv.)* 1. formulă de exorcism care începe cu cuvintele *adjuro te*. 2. rugăminte insistentă, implorare. [gen. *-iei*. var. *adjurație-une* s. f. / cf. lat. *adiuratio*, fr. *adjuration*]

ADJURAȚIÚNE *s. f.* v. a d j u r a ț i e.

ADJUTÁNT *s. m.* ofițer de pe lîngă comandantul unei unități militare însărcinat cu

transmiterea ordinelor și conducerea lucrărilor de birou ; ofițer dintr-un stat-major cu diferite sarcini. ● gradul cel mai înalt de subofițer ; militar având acest grad. ● aghiotant. [< fr. *adjutant*, cf. lat. *adiutans*]

ADJUTANTÚRĂ *s. f.* funcție, serviciul adjutanților. [< germ. *Adjutantur*]

ADJUVÁNT, -Ă *adj., s. n.* (medicament secundar) care se asociază cu un alt medicament. [< fr. *adjuvant*]

AD LÍBITUM *loc. adv.* după voie, după poftă, după plac ; oricum. [< lat. *ad libitum* — după plac]

AD LÍTTERAM *loc. adv.* cuvînt cu cuvînt, fără nici o schimbare, întocmai ; literal. [< lat. *ad litteram* — cum este scris]

ADMINISTRÁ *vb. I. tr.* 1. a conduce, a gospodări (o întreprindere, o instituție etc.). 2. a da un medicament unui bolnav. [cf. lat. *administrare*, fr. *administrer*, it. *amministrare*]

ADMINISTRÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi administrat. [cf. it. *amministrabile*]

ADMINISTRÁRE *s. f.* acțiunea de a administra ; gospodărire. [< *administra*]

ADMINISTRATÍV, -Ă *adj.* privitor la administrație, de administrație. ● care emană de la un organ de administrație. [cf. fr. *administratif*, lat. *administrativus*]

ADMINISTRÁTOR, -OÁRE *s. m. f.* conducător al unui serviciu de administrație. O ~ *delegat* = persoană împuternicită de consiliul de administrație al unei societăți capitaliste să conducă societatea. ● *(rar)* om care se pricepe la organizarea și conducerea unei acțiuni. [cf. fr. *administrateur*, lat. *administrator*]

ADMINISTRÁȚIE *s. f.* ansamblul organelor executive și de dispoziție ale statului ; personalul de conducere al unei întreprinderi, al unei instituții etc. O *consiliu de* ~ = consiliu însărcinat cu conducerea unei societăți pe acțiuni. ● serviciu al armatei care avea în sarcină hrana și îmbrăcămintea trupelor. [gen. *-iei*. var. *administrațiune* s. f. / cf. rus. *administrátiia*, fr. *administration*, it. *amministrazione*, lat. *administratio*]

ADMINISTRAȚIÚNE *s. f.* v. administrație.

ADMIRÁ *vb. I. tr.* a privi, a prețui cu sentimente de încîntare, de mirare și plăcere. [p. i. *admir*. / < fr. *admirer*, cf. lat. *admirari*]

ADMIRÁBIL, -Ă *adj.* vrednic de admirat; încîntător, minunat. [cf. fr. *admirable*, lat. *admirabilis*]

ADMIRATÍV, -Ă *adj. (adesea adv.)* cu admirație. [cf. fr. *admiratif*, lat. *admirativus*]

ADMIRATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care admiră, animat de admirație. [cf. fr. *admirateur*, lat. *admirator*]

ADMIRÁȚIE *s. f.* sentiment de prețuire fără rezerve, de apreciere deosebită (față de cineva sau de ceva). [var. *admirațiune* s. f. / cf. fr. *admiration*, lat. *admiratio*]

ADMIRAȚIÚNE *s. f.* v. admirație.

ADMISÍBIL, -Ă *adj.* care poate fi admis ; valabil. [cf. fr. *admisible*]

ADMISIBILITÁTE *s. f. (rar)* posibilitatea de a fi admis, caracterul a ceea ce este admisibil. [cf. fr. *admissibilité*]

ADMÍSIE *s. f.* v. admisiune.

ADMISIÚNE *s. f.* I. admitere. II. 1. intrarea unui agent motor în cilindrul unei mașini sau în mașina care îl utilizează. 2. porțiune din cursa pistonului în timpul căreia agentul motor intră în cilindru. [pron. *-si-u-*. var. *admisie* s. f. / cf. fr. *admission*, lat. *admissio*]

ADMITÁNȚĂ *s. f. (electr.)* mărime egală cu inversul impedanței unui circuit. [< fr. *admittance*]

ADMITANȚMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea admitanței. [< fr. *admittancemètre*]

ADMÍTE *vb. III. tr.* a primi, a lua drept bun, a socoti adevărat. ● a îngădui, a permite. ● a da curs favorabil (unei cereri etc.). ● a înscrie, a primi (la un examen). [< lat. *admittere*, cf. fr. *admettre*]

ADMÍTERE *s. f.* acțiunea de a admite, O *examen de* ~ = examen de primire într-o școală. [< *admite*]

ADMONESTÁ *vb. I. tr.* a dojeni, a mustra aspru (mai ales un subaltern). [< fr. *admonester*]

ADMONESTÁRE *s. f.* acțiunea de a admonesta și rezultatul ei ; mustrare, dojană etc.; admonestație, admoniție (2) ; *(concr.)* hîrtie oficială care conține o mustrare adresată cuiva (pentru unele abateri etc.). [< *admonesta*]

ADMONESTÁȚIE *s. f. (liv.)* admonestare. [< fr. *admonestation*]

ADMONITÍV, -Ă *adj.* care admonestează, care cenzurează. [< fr. *admonitif*]

ADMONIȚIÚNE *s. f.* 1. cercetare făcută de judecător. 2. *(rar)* admonestare. [cf. lat. *admonitio*, fr. *admonition*]

ADNÁT, -Ă *adj. (bot. ; despre unele organe)* crescut pe ceva ; care se adaugă. ● aderent. [< lat. *adnatus* < *adnascor* — a naște lîngă, cf. fr. *adné*]

ADNOTÁ *vb. I. tr.* a face note, însemnări pe marginea unui text. [< lat. *adnotare*, it. *annotare*]

ADNOTÁRE *s. f.* acțiunea de a adnota și rezultatul ei ; *(concr.)* notă explicativă, însemnare pe marginea unui text ; adnotație. ● caracterizare scurtă a unei cărți, indicînd tematica ei și categoria de cititori căreia i se adresează. [< *adnota*]

ADNOTATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care adnotează un text. [cf. lat. *adnotator*]

ADNOTÁȚIE *s. f.* adnotare. [gen. *-iei*. var. *adnotațiune* s. f. / cf. lat. *adnotatio*, fr. *adnotation*]

ADNOTAȚIÚNE *s. f.* v. adnotație.

ADOGMÁTIC, -Ă *adj.* referitor la adogmatism, propriu adogmatismului. // *s. m. f.* adept al adogmatismului. [cf. fr. *adogmatique*]

ADOGMATÍSM *s. n.* sistem de gîndire care este împotriva dogmelor. ● sistem de filozofie a religiei care nu admite dogmele. [< fr. *adogmatisme*]

ADOLESCÉNT, -Ă *s. m. f.* om ajuns la adolescență. [pron. *-scent.* / < fr. *adolescent*, cf. it. *adolescente*, lat. *adolescens*]

ADOLESCENTÍN, -Ă *adj.* de adolescent. [cf. it. *adolescentino*]

ADOLESCÉNȚĂ *s. f.* perioadă în viața unui om cuprinsă între virsta pubertății și cea adultă. [cf. fr. *adolescence*, it. *adolescenza*, lat. *adolescentia*]

ADÓNIC *adj. n. vers* ~ = vers alcătuit dintr-un dactil și un spondeu sau troheu. [< fr. *adonique*, cf. lat. *(versus) adonius*]

ADÓNIS *s. m.* nume dat unui tînăr foarte frumos. [cf. *Adonis*, zeu al tinereții și al frumuseții bărbătești la greci]

ADOPTÁ *vb. I. tr.* 1. a înfia un copil. 2. a-și însuși felul de a fi al cuiva. ● a alege cu predilecție, a admite. ● a accepta (prin vot). [p. i. *adópt*, 3, 6 *-tă*. conj. *-te*.

/ < lat. *adoptare*, cf. fr. *adopter*, germ. *adoptieren*]

ADOPTÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi adoptat (1). ● *(fig.)* care poate fi acceptat. [cf. fr. *adoptable*]

ADOPTÁNT, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care adoptă, care înfiază ; adoptator. [cf. fr. *adoptant*]

ADOPTÁRE *s. f.* acțiunea de a adopta. [< *adopta*]

ADOPTATÓR, -OÁRE *s. m. f.* adoptant. [< *adopta* + *-tor*]

ADOPTÍV, -Ă *adj. (despre copii)* înfiat. ❍ *(despre părinți ; despre patrie)* dobîndit prin adopție. [cf. lat. *adoptivus*, fr. *adoptif*]

ADÓPȚIE *s. f.* faptul de a adopta (1) ; act prin care se adoptă un copil ; înfiere. [gen. *-ici.* var. *adopțiune* s. f. / cf. lat. *adoptio*, fr. *adoption*]

ADOPȚIÚNE *s. f.* v. a d o p ț i e.

ADORÁ *vb. I. tr.* 1. a iubi foarte mult, fără limite. 2. a slăvi, a diviniza ; a venera (o divinitate). [< fr. *adorer*, cf. it., lat. *adorare*]

ADORÁBIL, -Ă *adj.* vrednic de adorat ; fermecător. [cf. fr. *adorable*, it. *adorabile*, lat. *adorabilis*]

ADORÁL, -Ă *adj.* situat lîngă gură. [< germ. *adoral*, cf. lat. *ad* — lîngă, *os, oris* — gură]

ADORÁRE *s. f.* faptul de a adora ; adorație. [< *adora*]

ADORÁT, -Ă *adj. (adesea s.)* foarte iubit. ● venerat, slăvit. [< *adora*]

ADORATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care adoră pe cineva sau ceva. [cf. fr. *adorateur*, it. *adoratore*, lat. *adorator*]

ADORÁȚIE *s. f.* dragoste, iubire nemărginită. ❍ cult, venerație pentru o divinitate ; adorare. [gen. *-iei.* var. *adorațiune* s. f. / cf. fr. *adoration*, it. *adorazione*, lat *adoratio*]

ADORAȚIÚNE *s. f.* v. a d o r a ț i e.

ADOSÁT, -Ă *adj. (arhit. ; despre o coloană)* rezemată, alipită unui perete fără a face corp comun cu acesta. [< fr. *adossé*]

ADPRÉS, -Ă *adj. (bot. ; despre perișori)* alipit de tulpină. [< lat. *adpressus*]

ADRAGÁNT *s. n.* gumă vegetală secretată de trunchiul unui arbust. [< fr. *adragante*]

AD REFERÉNDUM *loc. adj.* termen folosit la semnarea unui tratat internațional de către un reprezentant diplomatic imputernicit să negocieze, dar nu să angajeze statul în privința semnării tratatului. [< lat. *ad referendum* — pentru a referi]

ADRENALÍNĂ *s. f.* hormon al glandelor suprarenale, folosit în medicină în special ca vasoconstrictor. [< fr. *adrénaline*]

ADRENALINEMÍE *s. f.* prezența adrenalinei în sînge. [gen. *-iei.* / < fr. *adrénalinémie*]

ADRENALÓN *s. n. (biol.)* produs intermediar de oxidare a adrenalinei, cu acțiune vasoconstrictoare. [< fr. *adrénalone*]

ADRENÉRGIC, -Ă *adj. (biol. ; despre substanțe)* care are acțiune similară cu a adrenalinei. ● *(despre nervi)* ale căror terminații eliberează adrenalina. [< fr. *adrénergique*]

ADRENOCRÓM *s. m.* produs de oxidare a adrenalinei, de culoare roșcată, cu acțiune hemostatică și tonifiantă asupra pereților vaselor sanguine. [< fr. *adrénochrome*]

ADRESÁ *vb. I.* 1. *tr.* a trimite direct (cuiva) o scrisoare, o cerere, o plîngere. 2. *tr.* a scrie titlul sau adresa (pe o cerere sau pe o scrisoare). 3. *refl.* a-și îndrepta cuvîntul către cineva, a vorbi cuiva ; a face apel la... [p. i. *-sez.* / < fr. *adresser*]

ADRESÁNT, -Ă *s. m. f.* cel căruia i se adresează o scrisoare ; destinatar. [< germ. *Adressant*]

ADRESÁRE *s. f.* acțiunea de a adresa. [< *adresa*]

ADRÉSĂ *s. f.* 1. indicație a numelui și a domiciliului unei persoane. ● indicație, mențiune pe scrisori, colete etc., care conține numele și domiciliul destinatarului. O ~ *bibliografică* = totalitatea datelor de apariție a unei cărți ; *la ~a cuiva* = cu privire la cineva. 2. comunicare oficială în scris făcută de o instituție, o organizație etc. 3. îndemînare, pricepere. 4. *(cib.)* expresie (numerică) indicînd o sursă sau o destinație a informației ce urmează să fie înregistrată de o mașină cibernetică. [< fr. *adresse*]

ADSORBÁNT, -Ă *adj., s. m.* (corp) pe suprafața căruia se fixează o substanță prin adsorbție. [< fr. *adsorbant*]

ADSORBÁT *s. m.* substanță rezultată dintr-un adsorbant și substanța adsorbită. [< fr. *adsorbat*]

ADSORBÍ *vb. IV. refl. (despre substanțe)* a se fixa pe un alt corp prin adsorbție. [p. i. 3 *-soarbe.* / < fr. *adsorber*]

ADSÓRBȚIE *s. f.* proces de fixare a moleculelor unui gaz sau ale unui corp dizolvat, într-un strat foarte subțire, pe suprafața unui corp solid. [gen. *-iei.* var. *adsorbțiune* s. f. / cf. fr. *adsorption*]

ADSORBȚIÚNE *s. f.* v. a d s o r b ț i e.

ADSTRÁT *s. n.* totalitatea elementelor dintr-o limbă străină care pătrund în cazul interferenței lingvistice și se adaugă unui idiom după constituirea lui, ca rezultat al unor influențe străine. [< fr. *adstrat*, cf. germ. *Adstrat* < lat. *adstratus* — așezat lîngă]

ADÚCT *s. n.* amestec cristalin în care o substanță este înglobată în rețeaua cristalină a altei substanțe. [< fr. *adducte*]

ADUCTÓR *adj. (despre mușchi)* care apropie un membru de corp sau două organe unul de altul. [< fr. *adducteur*, cf. lat. *ad* — spre, *ducere* — a duce]

ADÚCȚIE *s. f.* 1. transportare, aducere, transport ; acțiunea de a îndrepta apele către un anumit loc. O ~ *de apă* = apeduct. 2. acțiunea mușchilor aductori. [var. *aducțiune* s. f. / cf. fr. *adduction*, it. *adduzione*]

ADUCȚIÚNE *s. f.* v. a d u c ț i e.

ADULÁ *vb. I. tr.* a linguși, a flata în chip josnic, servil pe cineva. [< fr. *aduler*, cf. lat. *adulari*]

ADULÁR *s. n. (geol.)* varietate de ortoză, transparentă, incoloră, cu reflexe argintii. [< fr. *adulaire*]

ADULÁRE *s. f.* faptul de a adula ; adulație. [< *adula*]

ADULATÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* lingușitor. [cf. fr. *adulateur*]

ADULÁȚIE *s. f.* lingușire, flatare, adulare. [gen. *-iei.* var. *adulațiune* s. f. / cf. fr. *adulation*, lat. *adulatio*]

ADULAȚIÚNE *s. f.* v. a d u l a ț i e.

ADÚLT, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care a ajuns la maturitate ; suficient dezvoltat. [< lat. *adultus*, cf. fr. *adulte*]

ADULTÉR *s. n.* nerespectare a fidelității conjugale făptuită de către unul din soți. // *adj. (despre soți)* care nu respectă fidelitatea conjugală. [< lat. *adulter*, cf. fr. *adultère*]

ADULTERÁ *vb. I. tr. (rar)* a falsifica, a altera un text. [cf. fr. *adultérer*]

ADULTERÁRE *s. f.* acțiunea de a adultera și rezultatul ei. [< *adultera*]

ADULTERÍN, -Ă *adj.* născut dintr-un adulter. [< lat. *adulterinus*, cf. fr. *adultérin*]

ADÚNC, -Ă, *adj. (biol.; despre organe)* încovoiat la vîrf, încîrligat, curbat ; aduncat. [cf. it. *aduncо*, lat. *aduncus*]

ADUNCÁT, -Ă *adj.* adunc. [< *adunc*]

ADURÓL *s. n.* substanță folosită pentru developare în fotografie. [< germ. *Adurol*]

AD VALÓREM *loc. adv. (de obicei despre calcularea taxelor vamale)* după valoare. [< lat. *ad valorem*]

ADVÉCȚIE *s. f.* mișcare de aer cu direcție orizontală. [gen. *-iei*. / < fr. *advection*, cf. lat. *advectio*]

ADVENTÍCE *s. f. (biol.)* tunică externă care învelește arterele. [< fr. *adventice*, cf. lat. *adventitia* — care vine pe deasupra]

ADVENTÍSM *s. n.* doctrină mistică practicată de o sectă religioasă creștină și care propagă, printre altele, credința în a doua venire a lui Iisus pe pămînt. [< engl. *adventism*, cf. germ. *Adventismus*]

ADVENTÍST, -Ă *adj.* referitor la adventism, propriu adventismului. // *s. m. f.* adept al adventismului. [< engl. *adventist*, fr. *adventiste*]

ADVENTÍV, -Ă *adj.* 1. *(despre plante)* originar din alte țări sau continente și care s-a răspîndit prin semințe, fără a fi cultivat. ◐ *(despre rădăcini)* dezvoltat în alt loc decît cel normal. 2. *(geol.) crater* ~ = crater vulcanic secundar, care are altă deschizătură decît craterul principal. [< fr. *adventif*]

ADVÉRB *s. n.* parte de vorbire neflexibilă care determină un verb, un adjectiv sau un alt adverb. [pl. *-be*. / lat. *adverbium*, cf. fr. *adverbe*, germ. *Adverb*]

ADVERBIÁL, -Ă *adj. (despre cuvinte sau construcții gramaticale)* cu valoare de adverb. [pron. *-bi-al*. / < lat. *adverbialis*, cf. fr. *adverbial*]

ADVERBIALIZÁ *vb. I. tr.* a da unui cuvînt sau unei construcții funcție de adverb. [< fr. *adverbialiser*]

ADVÉRS, -Ă *adj.* situat în față ; contrar, opus. O *parte* ~ă = adversar (într-un proces). ◐ nefavorabil, neprielnic ; dușmănos, potrivnic. [< fr. *adverse*, cf. lat. *adversus* — contra]

ADVERSÁR, -Ă *s. m. f.* potrivnic, rival. [cf. cf. fr. *adversaire*, lat. *adversarius*]

ADVERSATÍV, -Ă *adj.* care exprimă o opoziție. O *propoziție* ~ă (și *s. f.*) = propoziție coordonată care exprimă o opoziție față de coordonata ei ; *conjuncție* ~ă = conjuncție care introduce o propoziție adversativă. [< lat. *adversativus*, cf. fr. *adversatif*]

ADVERSITÁTE *s. f.* împrejurare, situație potrivnică, grea ; dificultate. [cf. fr. *adversité*, lat. *adversitas*]

ADVOCÁT, -Ă *s. m. f.* v. a v o c a t.

ADVOCATÚRĂ *s. f.* v. a v o c a t u r ă.

AÉD *s. m.* poet-cîntăreț la vechii greci, care își recita propriile-i versuri în acompaniament de liră. [pron. *a-ed*. pl. *-ezi*. / < fr. *aède*, cf. gr. *aoidos* — cîntăreț]

AEDÍCULĂ *s. f. (ant.)* templu în miniatură ; capelă mică. v. e d i c u l.

AER- v. a e r o-.

AERÁ *vb. I.* 1. *tr.* a aerisi. ● a zvînta, a expune la soare și la aer (lucruri, haine etc.). 2. *refl. (rar)* a-și face vînt. [< fr. *aérer*]

AERÁJ *s. n.* introducere de aer proaspăt într-un loc închis (mină, hală de uzine etc.) ; ventilație, aerisire. [< fr. *aérage*]

AERÁRE *s. f.* acțiunea de a aera ; aerație. [< *aera*]

AERÁRIUM *s. n. (ant.)* tezaurul public și administrația banilor publici în vechea Romă. [pron. *e-ra-ri-um*. / < lat. *aerarium* < *aes, aeris* — bani]

AERÁT, -Ă *adj.* 1. *(despre lichide, materiale granuloase etc.)* tratat prin introducere de aer. 2. *(despre cereale)* răcit cu ajutorul aerului, prin vînturare etc. 3. *(despre pagini)* spațiat. [< *aera*]

AERATÓR *s. n.* dispozitiv folosit pentru aerație. ● mașină de lucru folosită în turnătorie pentru afinarea amestecului de formare. [< fr. *aérateur*]

AERÁȚIE *s. f.* introducere de aer într-un mediu oarecare. ◐ răcire a cerealelor depozitate într-un siloz cu ajutorul aerului. [< fr. *aération*]

AERENCHÍM *s. n. (bot.)* țesut parenchimatic prevăzut cu mari spații intercelulare pline cu aer, care se găsește la plantele acvatice submerse. [cf. fr. *aerenchyme*, germ. *Aerenchym*]

AERÍ- v. a e r o-.

AERIÁN, -Ă *adj.* 1. aflat în aer. ◐ întîmplat, produs în aer. O *alarmă* ~ă = alarmă prin care se anunță un atac aerian inamic. 2. *(fig.)* diafan, transparent ; gingaș, vaporos. [< fr. *aérien*]

AERÍCOL, -Ă *adj. (despre plante)* care trăiește în întregime în aer. [< fr. *aéricole*]

AERIFÉR, -Ă *adj.* care conduce aerul. [< fr. *aérifère*, cf. lat. *aer* — aer, *ferre* — a purta]

AERIFÓRM, -Ă *adj.* cu aspectul sau proprietățile aerului. [< fr. *aériforme*, cf. lat. *aer* — aer, *forma* — formă]

AERLÍFT *s. n.* metodă de explorare a sondelor prin erupție artificială, țițeiul fiind împins la suprafață cu ajutorul aerului comprimat. [var. *erlift* s. n. / < engl. *airlift*]

AERO- element prim de compunere savantă avînd semnificația „aer", „care este în legătură cu aerul". [pron. *a-e-*. var. *aer-, aeri-*. / < fr. *aer(o)-*]

AEROAMFÍBIU *adj., s. n.* (vehicul cu pernă de aer) adaptat la navigația aeriană și pe apă. [< fr. *aéroamphibie*]

AEROAUTOMOBÍL *s. n.* vehicul terestru care se poate susține deasupra solului cu ajutorul unei perne de aer. [et. incertă]

AERÓB, -Ă *adj. (despre microorganisme)* care se dezvoltă în prezența aerului ; aerobiotic. [< fr. *aérobe*]

AEROBIOLOGÍE *s. f.* ramură a biologiei care studiază organismele aerobionte ; biologia aeroplanctonului. [cf. fr. *aérobiologie*]

AEROBIÓNTE *s. n. pl.* bacterii care nu pot trăi fără oxigen. [pron. *-bi-on-*. / < germ. *Aerobionten*, cf. gr. *aer* — aer, *bios* — viață]

AEROBIÓTIC, -Ă *adj. (biol.)* aerob. [< fr. *aérobiotique*]

AEROBIÓZĂ *s. f. (biol.)* formă de viață a microorganismelor aerobe. [< fr. *aérobiose*, cf. gr. *aer* — aer, *bios* — viață]

AERÓBUZ *s. n.* avion de pasageri de mare capacitate, folosit pe distanțe medii. [< fr. *aérobus*]

AEROCARTOGRÁF *s. n. (tehn.)* aparat automat folosit la întocmirea hărților și a planurilor topografice pe bază de fotograme aeriene. [< fr. *aérocartographe*]

AEROCARTOGRAFÍE *s. f. (tehn.)* tehnica de a face hărți și planuri topografice cu aparate de cartografiere pe bază de fotograme aeriene. [gen. *-iei*. / < fr. *aérocartographie*]

AEROCLÚB *s. n.* club în care sînt reuniți cei care se ocupă cu aviația sau susțin progresul aviației. [< fr. *aéro-club*]

AEROCOLÍE *s. f.* îngrămădire de gaze în intestinul gros, care provoacă balonarea abdomenului. [< fr. *aérocolie*]

AERODINÁM *s. n.* tren automotor. [pl. *-muri.* / < *aerodinamic*]

AERODINÁMIC, -Ă *adj.* făcut în așa fel încît să întîmpine la înaintare a rezistență foarte mică din partea aerului. [< fr. *aérodynamique*]

AERODINÁMICĂ *s. f.* ramură a mecanicii care studiază mișcarea corpurilor într-un mediu gazos (mai ales mișcarea corpurilor solide în aer). [< fr. *aérodynamique*, cf. gr. *aer* — aer, *dynamis* — forță]

AERODINAMICIÁN, -Ă *s. m. f.* specialist în aerodinamică. [< fr. *aérodynamicien*]

AERODÍNĂ *s. f.* vehicul aerian mai greu decît aerul, care se menține în atmosferă datorită mișcării lui de înaintare. [< fr. *aérodyne*]

AERODRÓM *s. n.* teren special amenajat care permite decolarea și aterizarea avioanelor. v. aeroport. [pl. *-omuri, -oame.* / < fr. *aérodrome*, cf. gr. *aer* — aer, *dromos* — drum]

AEROELASTICITÁTE *s. f.* ramură a fizicii care studiază comportarea corpurilor solide elastice sub acțiunea forțelor aerodinamice. [cf. fr. *aéroélasticité*]

AEROEMBOLÍE *s. f. (biol.)* prezența unor bule de gaz în țesuturi. [gen. *-iei.* / cf. fr. *aéroembolisme*]

AEROFAGÍE *s. f. (biol.)* act reflex prin care, odată cu alimentele, pătrunde în stomac și o cantitate de aer. [gen. *-iei.* / < fr. *aérophagie*, cf. gr. *aer* — aer, *phagein* — a mînca]

AEROFÁR *s. n.* dispozitiv optic de semnalizare la mare distanță, care servește ca punct de reper pentru avioane în zbor. [pl. *-ruri.* / cf. fr. *aérophare*]

AEROFILATELÍE *s. f.* colecționarea de mărci poștale utilizate de poșta aeriană. [< fr. *aérophilatelie*]

AEROFILATELÍST, -Ă *s. m. f.* cel care se ocupă cu aerofilatelia. [cf. germ. *Aerophilatelist*]

AEROFÍLTRU *s. n.* biofiltru cu aerație artificială. [< fr. *aérofiltre*]

AEROFÍT, -Ă *adj., s. f.* (plantă) care trăiește pe alte plante fără să le extragă lor sau solului hrana. [< fr. *aérophyte*]

AEROFOBÍE *s. f. (med.)* teamă patologică de aer, manifestată ca simptom al unor afecțiuni nervoase. [gen. *-iei.* / < fr. *aérophobie*, cf. gr. *aer* — aer, *phobos* — frică]

AEROFÓR *s. n. (tehn.)* aparat care furnizează aerul necesar scafandrilor în timpul cît stau sub apă. [pl. *-foare*, (s. m.) *-fori.* / < fr. *aérophore*, cf. gr. *aer* — aer, *phoros* — care poartă]

AEROFOTOGRAFÍE *s. f.* tehnica fotografierii unei zone, a unui obiectiv etc. de la bordul unui avion. [gen. *-iei.* / cf. fr. *aérophotographie*]

AEROFOTOGRÁMĂ *s. f.* fotogramă aeriană. [< fr. *aérophotogramme*]

AEROFOTOGRAMMETRÍE *s. f.* ramură a fotogrammetriei care studiază măsurarea suprafețelor terestre și întocmirea hărților și a planurilor topografice pe baza fotogramelor aeriene. [gen. *-iei.* / < fr. *aérophotogrammétrie*]

AEROFRÎNĂ *s. f.* frînă aerodinamică. [după fr. *aérofrein*]

AEROGĂRĂ *s. f.* totalitatea clădirilor unde se află serviciile unui aeroport. [< fr. *aérogare*]

AEROGASTRÍE *s. f. (med.)* îngrămădire de gaze în stomac. [gen. *-iei.* / < fr. *aérogastrie*, cf. gr. *aer* — aer, *gaster* — stomac]

AEROGÉN, -Ă *adj.* produs prin intermediul aerului atmosferic. [< fr. *aérogène*, cf. gr. *aer* — aer, *gennan* — a naște]

AEROGEOLOGÍE *s. f.* culegere de informații geologice cu avionul. [gen. *-iei.* / cf. germ. *Aerogeologie* < gr. *aer* — aer, *geologia* — geologie]

AEROGLISÓR *s. n.* ambarcație acvatică cu pernă de aer, a cărei înaintare este asigurată de motoare cu elice asemenea celor de avion. [< fr. *aéroglisseur*]

AEROGRÁF *s. n.* instrument, asemănător unui vaporizator, cu care se stropesc culori lichide peste un desen, peste o zugrăveală etc. [< fr. *aérographe*]

AEROGRAFÍE *s. f.* disciplină care studiază aerul și proprietățile lui. [gen. *-iei.* / < fr. *aérographie*, cf. gr. *aer* — aer, *graphein* — a scrie]

AEROGRÁMĂ *s. f.* scrisoare pe un imprimat francat pentru poșta aeriană cu un format special. [< fr. *aérogramme*]

AEROLÍT *s. n. (geol.)* masă minerală incandescentă care cade pe pămînt din spațiul interplanetar. v. meteorit. [pron. *a-e-*. pl. *-te, -turi.* / < fr. *aérolithe*, cf. gr. *aer* — aer, *lithos* — piatră]

AEROLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în aerologie. [< it. *aerologo*]

AEROLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la aerologie. [cf. fr. *aérologique*]

AEROLOGÍE *s. f.* parte a meteorologiei care studiază păturile superioare ale atmosferei. [gen. *-iei.* / < fr. *aérologie*, cf. gr. *aer* — aer, *logos* — studiu]

AEROMARÍTIM, -Ă *adj.* aeronaval. [< fr. *aéromaritime*]

AEROMECÁNICĂ *s. f.* ramură a mecanicii care studiază mișcarea și echilibrul gazelor; mecanica gazelor. [< fr. *aéromécanique*, cf. gr. *aer* — aer, *mechanikos* — mecanic]

AEROMEDICÍNĂ *s. f.* ramură a medicinii care se ocupă cu studiul influenței zborului asupra organismului: medicină aeronautică. [cf. germ. *Aeromedizin*]

AEROMETRÍE *s. f.* ramură a fizicii care studiază proprietățile fizice ale aerului și măsoară efectele lui mecanice. [gen. *-iei.* / < fr. *aérométrie*, cf. gr. *aer* — aer, *metron* — măsură]

AEROMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea sau determinarea densității aerului. [< fr. *aéromètre*]

AEROMOBÍL *s. n.* corp solid care se poate menține și mișca în aer. [< fr. *aéromobile*, cf. lat. *aer* — aer, *mobilis* — mișcător]

AEROMODÉL *s. n.* model de avion cu dimensiuni reduse, care poate zbura fără pilot la oarecare distanță. [< fr. *aéromodèle*]

AEROMODELÍSM *s. n.* 1. tehnica de a construi aeromodele. 2. activitate sportivă care constă în conducerea aeromodelelor. [< fr. *aéromodélisme*]

AEROMODELÍST, -Ă *s. m. f.* cel care se ocupă cu aeromodelismul. [< *aeromodel* + *-ist*]

AEROMOTÓR *s. n.* motor acționat de vînt. [cf. fr. *aéromoteur*]

AERONAÚT, -Ă *s. m. f.* cel care conduce (sau călătorește cu) un vehicul aerian. [< fr.

aéronaute, cf. lat. *aer* — aer, *nauta* — navigator]

AERONAÚTIC, -Ă *adj.* referitor la aeronautică, de aeronautică. [< fr. *aéronautique*]

AERONAÚTICĂ *s. f.* tehnica construirii și a conducerii aeronavelor ; știința navigației aeriene. [gen. *-cii.* / < fr. *aéronautique*]

AERONAVĂL, -Ă *adj.* referitor la aviație și la marină ; aeromaritim. [cf. fr. *aéronaval*]

AERONÁVĂ *s. f.* vehicul care se poate menține sau deplasa în aer. [cf. it. *aeronave*, fr. *aéronef*]

AERONAVIGÁȚIE *s. f.* navigație aeriană. [cf. germ. *Aeronavigation*]

AEROPLÁN *s. n.* avion. [< fr. *aéroplane*]

AEROPLANCTÓN *s. n.* plancton care trăiește în aerul atmosferic. [< germ. *Aeroplankton*, cf. gr. *aer* — aer, *planktos* — rătăcitor]

AEROPOLIGONÁȚIE *s. f. (tehn.)* triangulație fotogrammetrică spațială care folosește fotograme de lungimi mici pentru determinarea coordonatelor punctelor terestre caracteristice unei regiuni. [< fr. *aéropolygonation*]

AEROPÓRT *s. n.* teren prevăzut cu instalațiile necesare decolării, aterizării, adăpostirii și întreținerii avioanelor de cursă. [pl. *-turi.* / < fr. *aéroport*]

AEROPOȘTÁL, -Ă *adj.* referitor la poșta aeriană. [< fr. *aéropostal*]

AEROPROIECTÓR *s. n.* aparat de restituție fotogrammetrică, folosit pentru proiectarea spațială simultană a mai multor fotograme aeriene. [< fr. *aéroprojecteur*]

AEROPURTÁT, -Ă *adj.* transportat cu avioanele sau cu planoarele. [< *aero-* + *purtat*, după fr. *aéroporté*]

AEROREACTÓR *s. n.* reactor la care comburantul necesar arderii combustibilului este aerul atmosferic precomprimat. [cf. fr. *aéroréacteur*]

AEROSCÓP *s. n.* aparat cu care se colectează praful din aer pentru a putea fi supus unui examen microscopic. [< fr. *aéroscope*, cf. gr. *aer* — aer, *skopein* — a privi]

AEROSCÚTER *s. n.* motocicletă care se deplasează cu ajutorul unei perne de aer. [< fr., engl. *aeroscooter*]

AEROSÓL *s. m. (mai ales la pl.)* suspensie într-un gaz a unui corp solid sau lichid. ● sistem de particule medicamentoase dispersate în aer, care constituie un mijloc terapeutic contra unor afecțiuni ale căilor respiratorii. [< fr. *aérosol*, cf. germ. *Aerosol*]

AEROSOLOTERAPÍE *s. f.* procedeu terapeutic constînd din introducerea sub formă de aerosoli a medicamentelor pe căile respiratorii. [< fr. *aérosolthérapie*]

AEROSONDÁJ *s. n.* sondaj al straturilor înalte ale atmosferei cu ajutorul balonului. [< fr. *aérosondage*]

AEROSPAȚIÁL, -Ă *adj.* referitor la tehnicile aviatice și la spațiul aerian și extraterestru. [pron. *-ți-al.* / cf. fr. *aérospatial*]

AEROSTÁT *s. n.* balon umplut cu un gaz mai ușor decît aerul, care îi permite ascensiunea în atmosferă. [pl. *-te.* / < fr. *aérostat*, cf. gr. *aer* — aer, *statos* — care se susține]

AEROSTÁTIC, -Ă *adj.* referitor la aerostatică. [< fr. *aérostatique*]

AEROSTÁTICĂ *s. f.* ramură a mecanicii care studiază echilibrul gazos (mai ales al maselor de aer). ● tehnica construirii și dirijării aerostatelor. [gen. *-cii.* / < fr. *aérostatique*]

AEROSTAȚIE *s. f.* 1. ramură a navigației aeriene care folosește aparate mai ușoare decît aerul. 2. stație de vehicule aeriene. [gen. *-iei.* / cf. fr. *aérostation*]

AEROSTIÉR *s. m.* specialist care se ocupă cu aerostația (1) ; soldat din serviciul aerostației militare. [< fr. *aérostier*]

AEROTACTÍSM *s. n.* formă de chemotactism prin care microorganismele se orientează în raport cu concentrația de oxigen dizolvat în apă. [< fr. *aérotactisme*]

AEROTÁNC *s. n.* construcție pentru epurarea biologică a apelor de canalizare. [cf. engl. *aerotank*]

AEROTAXÁȚIE *s. f.* metodă de determinare a elementelor caracteristice ale arboretelor prin observare directă sau cu ajutorul fotogramelor aeriene. [cf. germ. *Aerotaxis*]

AEROTÉHNIC, -Ă *adj.* referitor la aerotehnică. [< fr. *aérotechnique*]

AEROTÉHNICĂ *s. f.* disciplină care se ocupă cu studiul construcției aerodinelor pe baza datelor teoretice și experimentale. ● tehnica condiționării aerului. [gen. *-cii.* / < fr. *aérotechnique*]

AEROTERAPÍE *s. f.* metodă de tratare a unor boli constînd din expunerea corpului la aer. [gen. *-iei.* / < fr. *aérothérapie*, cf. gr. *aer* — aer, *therapeia* — îngrijire]

AEROTERÉSTRU, -Ă *adj.* referitor la forțele terestre și aeriene. [cf. fr. *aéroterrestre*]

AEROTÉRM *s. n. (tehn.)* instalație de încălzire cu ajutorul unei baterii și a unui ventilator, folosită în hale și în săli mari. [var. *aerotermă* s. f. / < fr. *aérotherme*]

AEROTÉRMĂ *s. f.* v. aeroterm.

AEROTERMODINÁMICĂ *s. f.* știință care studiază fenomenele calorice provocate de scurgerile aerodinamice la viteze supersonice. [< fr. *aérothermodynamique*]

AEROTERMOTERAPÍE *s. f.* terapeutică bazată pe utilizarea aerului cald. [< fr. *aérothermothérapie*]

AEROTOPOGRÁF *s. n.* aparat fotogrammetric folosit pentru alcătuirea de hărți și de planuri topografice la scări mari. [cf. fr. *aérotopographe*]

AEROTOPOGRAFÍE *s. f.* tehnică a măsurătorilor terestre făcute cu fotograme aeriene. [gen. *-iei.* / < fr. *aérotopographie*]

AEROTRANSPÓRT *s. n.* transport executat cu avioanele ; transport aerian. [cf. fr. *aérotransport*]

AEROTRANSPORTÓR *s. n.* aerovehicul destinat transportului de pasageri și de mărfuri. [< *aero-* + *transportor*]

AEROTRÉN *s. n.* tren aerian monorai. [cf. fr. *aerotrain*, it. *aerotreno*]

AEROTRIANGULÁȚIE *s. f.* metodă de determinare a punctelor de triangulație cu ajutorul fotogramelor aeriene. [< fr. *aérotriangulation*]

AEROTROPÍSM *s. n. (biol.)* tendința organismelor de a se îndrepta către o sursă de aer. [< fr. *aérotropisme*, cf. gr. *aer* — aer, *tropos* — întoarcere]

AEROVEHÍCUL *s. n.* aeronavă. [< *aero-* + *vehicul*]

AFÁBIL, -Ă *adj.* cordial, binevoitor ; primitor. [cf. fr. *affable*, lat. *affabilis*]

AFABILITÁTE *s. f.* cordialitate, bunăvoință ; blîndețe. [cf. fr. *affabilité*, lat. *affabilitas*]

AFABULÁȚIE *s. f.* succesiunea faptelor, intriga unei opere literare. ● morala unei fabule. [gen. *-iei.* / cf. fr. *affabulation*, lat. *affabulatio*]

AFÁCERE *s. f.* 1. activitate comercială, industrială sau (mai ales) financiară, bazată adesea pe speculă și constînd în vînzare, cumpărare, creditare, antrepriză etc. 2. treabă, îndeletnicire. O *~i interne (externe)* = = treburi, preocupări, lucrări privind problemele interne (externe) ale unui stat. [după fr. *affaire*]

AFACERÍSM *s. n.* practică constînd în realizarea de profituri personale pe seama unor chestiuni de serviciu sau politice. [< *afacere* + *-ism*]

AFACERÍST, -Ă *s. m. f.* cel care practică afacerismul. [< *afacere* + *-ist*]

AFACHÍE *s. f.* lipsă a cristalinului ochiului. [gen. *-iei.* / < fr. *aphachie*, cf. gr. *a* — fără, *phachos* — lentilă]

AFAGÍE *s. f. (med.)* neputință de a înghiți. [gen. *-iei.* / < fr. *aphagie*, cf. gr. *a* — fără, *phagein* — a înghiți]

AFANÍT *s. n. (geol.)* rocă cu granule fine și cu o contextură compactă. [< engl. *aphanite*, cf. gr. *aphanes* — invizibil]

AFÁZIC, -Á *adj., s. m. f.* (suferind) de afazie. [< fr. *aphasique*]

AFAZÍE *s. f. (med.)* pierdere totală sau parțială a înțelegerii și a posibilității de a reda cuvintele, ca urmare a unei leziuni cerebrale ; disfazie ; alalie. [gen. *-iei.* / < fr. *aphasie*, cf. gr. *a* — fără, *phasis* — cuvînt]

AFEBRÍL, -Á *adj.* fără febră ; apiretic. [cf. fr. *afébrile*]

AFÉCT *s. n.* reacție emotivă puternică și scurtă. ● denumire generică pentru stările sau reacțiile afective ; totalitatea stărilor psihice de natură senzorială, emoțională și sentimentală. [pl. *-te*, (rar) *-turi*. [cf. germ. *Affekt*, lat. *affectus*]

AFECTÁ *vb. I. tr.* I. a destina (ceva) unui scop determinat. II. 1. a îndurera, a întrista (pe cineva). 2. a simula ceva ; a se preface. ● *intr. (peior.)* a-și da aere, a se sclifosi. 3. a prejudicia. [p. i. 3, 6 *-tează*, conj. *-teze.* / cf. fr. *affecter*, it. *affetare*, lat. *affectare*]

AFECTÁRE *s. f.* faptul de a afecta. ● lipsă de naturalețe (în vorbire, în purtare) ; afectație. [< *afecta*]

AFECTÁT, -Á *adj.* 1. îndurerat, mîhnit. 2. nenatural, prefăcut, nefiresc. [< *afecta*]

AFECTÁȚIE *s. f.* 1. afectare. ● programare pe termen lung a unei exploatări forestiere. 2. *(cib.)* instrucțiune care dă o valoare unei variabile. [gen. *-iei.* / < fr. *affectation*, cf. lat. *affectatio*]

AFECTÍV, -Á *adj.* 1. referitor la sentimente, la afect. 2. care arată afecțiune ; sensibil, sentimental. [cf. fr. *affectiv*, lat. *affectivus*]

AFECTIVITÁTE *s. f.* totalitatea stărilor și fenomenelor afective ; sensibilitate. [cf. fr. *affectivité*]

AFECTUÓS, -OÁSĂ *adj.* cu afecțiune pentru cei din jur ; prietenos. [cf. fr. *affectueux*]

AFÉCȚIE *s. f.* v. afecțiune.

AFECȚIONÁ *vb. I. refl. (franțuzism)* a iubi mult, a avea înclinație (pentru ceva). [< fr. *affectionner*]

AFECȚIÚNE *s. f.* 1. dragoste, sentimente bune pentru cineva, atașament, iubire, căldură. 2. *(med.)* stare patologică a unui organ ; maladie, boală. [var. *afecție* s. f. / cf. fr. *affection*, lat. *affectio*]

AFÉLIU *s. n. (astr. ;* op. periheliu) punctul cel mai îndepărtat de Soare de pe orbita unei planete. [< fr. *aphélie*, cf. gr. *apo* — departe, *helios* — soare]

AFEMEIÁT *adj., s. m.* (cel) care este stăpînit de slăbiciune pentru femei ; muieratic. [< *femeie*, după fr. *efféminé*]

AFEMÍE *s. f.* imposibilitate de a vorbi. [< fr. *aphémie*, cf. gr. *a* — fără, *phemi* — eu vorbesc]

AFERÁT, -Ă *adj.* care este sau vrea să pară foarte ocupat, copleșit de treburi. [cf. fr. *affairé*]

AFERÉNT [1], -Ă *adj.* 1. în legătură, dependent de ceva. 2. cuvenit, care revine cuiva. [< fr. *afférent*]

AFERÉNT [2], -Ă *adj. (anat.)* care aduce ceva la un organ, O *vase ~e* = vase care aduc un lichid la un organ ; *nervi ~ți* = = nervi care transmit excitațiile periferice centrilor nervoși. [< fr. *afférent*, cf. lat. *afferre* — a aduce]

AFERENTÁȚIE *s. f.* transmitere a excitației de la neuronii receptori periferici la neuronii centrali. [< fr. *afférentation*]

AFERÉZĂ *s. f.* fenomen lingvistic constînd în suprimarea vocalei inițiale a unui cuvînt. ● poezie rebusistă formată din două părți, prima definînd un cuvînt-bază, din care, dacă suprimăm prima literă, obținem un alt cuvînt, definit în a doua parte a poeziei. 2. figură retorică prin care se respinge ceea ce trebuie respins, enunțîndu-se ceea ce este demn de reținut. [< fr. *aphérèse*, cf. gr. *aphairesis* — îndepărtare, cădere]

AFÉT *s. n.* suport al unei arme de foc, care permite orientarea, ochirea și tragerea. [pl. *-turi*, *-te*. / < rus. *lafeti*, cf. germ. *Laffete*, fr. *affût*]

AFFÉTO *s. n. (muz. ; ca indicație de execuție) con ~* = cu simțire, expresiv, cu expresie. [< it. *affetto*]

AFFETUÓSO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* cu sentiment, expresiv. [< it. *affettuoso*]

AFFRETÁNDO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* în ritm grăbit, accelerînd. [< it. *affretando*, cf. *affrettare* — a grăbi]

AFGÁN *s. m.* unitate monetară în Afganistan. [< fr. *afghani*]

AFIBRINOGENEMÍE *s. f. (med.)* dispariție treptată a fibrinogenului din sînge, avînd ca urmare apariția de tulburare a coagulării. [gen. *-iei.* / < fr. *afibrinogénémie*]

AFICIONÁDO *s. m. (rar)* amator, suporter al luptelor cu tauri. [< sp., fr. *aficionado*]

AFIDAVÍT *s. n. (jur.)* depoziție scrisă sau orală dată sub prestare de jurămînt. [< fr., engl. *affidavit*]

AFÍDE *s. f. pl. (biol.)* familie de insecte cuprinzînd păduchii de plante ; *(la sg.)* insectă din această familie. [cf. fr. *aphididés* < gr. *aphis* — păduche]

AFÍL, -Ă *adj. (despre plante)* fără frunze. [< fr. *aphylle*, cf. gr. *a* — fără, *phyllon* — frunză]

AFILIÁ *vb. I. refl. (despre organizații, instituții, societăți)* a se alătura altei organizații, instituții sau societăți de același fel, subordonîndu-i-se. ● *tr.* a stabili anumite raporturi de subordonare între mai multe societăți. [pron. *-li-a.* p. i. — *iez*, 3, 6 *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *affilier*, cf. lat. *affiliare* — a lua ca fiu]

AFILIÁȚIE *s. f.* afiliere. [gen. *-iei.* var. *afiliațiune* s. f. / < fr. *affiliation*]

AFILIAȚIÚNE *s. f.* v. afiliație.

AFILIÉRE *s. f.* acțiunea, faptul de a se afilia ; afiliație. [< *afilia*]

AFÍN, -Ă *adj.* înrudit. // *s. m. f.* rudă prin alianță. [< lat. *affinis*]

AFINÁ *vb. I. tr.* 1. a înlătura impurităţile dintr-o masă metalică. 2. *(text.)* a subţia, a face firele foarte fine. [< fr. *affiner*]

AFINÁJ *s. n.* afinare. [cf. fr. *affinage*]

AFINÁNT *s. m.* substanţă care se adaugă materiilor prime din care se fabrică sticla pentru afinare. [< fr. *affinant*]

AFINÁRE *s. f.* acţiunea de a afina ; afinaj. ◉ operaţie de purificare a zahărului brut, care precedă decolorarea şi rafinarea. ◉ eliminarea completă a gazelor produse în topitura de sticlă. [< *afina*]

AFINÁTĂ *s. f.* băutură alcoolică preparată din afine. [< *afină*]

AFINITÁTE *s. f.* 1. potrivire, asemănare, apropiere (fizică sau morală). 2. proprietate a substanţelor de a se combina chimic unele cu altele. 3. înrudire prin alianţă. [cf. fr. *affinité*, lat. *affinitas* — înrudire prin alianţă]

AFINÓR, -OÁRE *s. m. f.* muncitor care lucrează la afinare. [cf. fr. *affineur*]

AFIRMÁ *vb. I. tr.* a spune, a susţine ceva cu tărie, a declara categoric, ferm ; a susţine că ceva este adevărat. 2. *refl.* a se evidenţia, a se remarca. [p. i. *afirm.* / < fr. *affirmer*, cf. lat. *affirmare*]

AFIRMÁRE *s. f.* acţiunea de a (se) afirma. [< *afirma*]

AFIRMATÍV, -Ă *adj.* (op. n e g a t i v) cu caracter de afirmaţie, care afirmă ceva ; pozitiv. ◉ *(log. ; despre judecăţi)* care enunţă apartenenţa însuşirii exprimate de predicat la obiectul exprimat de subiect. [cf. fr. *affirmatif*, lat. *affirmativus*]

AFIRMÁŢIE *s. f.* declaraţie prin care se spune sau se susţine că ceva este adevărat ; vorbire prin care se spune, se afirmă ceva. ◉ *(la pl.)* cuvinte care exprimă o afirmare. [gen. *-iei.* var. *afirmaţiune* s. f. / cf. fr. *affirmation*, lat. *affirmatio*]

AFIRMAŢIÚNE *s. f.* v. a f i r m a ţ i e.

AFIŞ *s. n.* 1. înştiinţare publică, tipărită (uneori şi desenată), care se fixează sau se distribuie în anumite locuri cu scopul de a anunţa anumite lucruri. O *cap de* ~ = primul nume de pe afişul care anunţă un spectacol ; actor de vază. 2. gen de artă grafică folosită pentru transmiterea unor idei prezentate decorativ. [pl. *-şe, -şuri.* / < fr. *affiche*]

AFIŞÁ *vb. I. tr.* 1. a lipi un afiş. ◉ a fi adus la cunoştinţa tuturor (printr-un afiş). 2. *(fig.)* a manifesta ostentativ o anumită atitudine ; a ostenta, a se face remarcat dinadins. ◉ *refl.* a apărea, a se găsi în tovărăşia cuiva pentru a produce senzaţie. [p. i. 3, 6 *-şează*, 4 *-şăm*, ger. *-şînd.* / < fr. *afficher*]

AFIŞÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi afişat. [cf. fr. *affichable*]

AFIŞÁJ *s. n.* 1. lipirea afişelor. 2. *(tehn.)* punerea în evidenţă a datelor şi rezultatelor. [cf. fr. *affichage*]

AFIŞÁRE *s. f.* acţiunea de a (se) afişa ; afişaj ; afişat. [< *afişa*]

AFIŞÁT *s. n.* afişare. [< *afişa*]

AFIŞÉTĂ *s. f.* mic afiş. [< fr. *affichette*]

AFIŞIÉR *s. n.* loc (special amenajat) unde se fixează diferite anunţuri. [pron. *-şi-er.* / < fr. *affichier*]

AFIŞÓR, -OÁRE *s. m. f.* persoană care lipeşte afişe. [cf. fr. *afficheur*]

AFÍX *s. n.* 1. nume generic pentru prefixe, sufixe şi infixe. 2. *(mat.)* punct care reprezintă un număr complex într-un sistem de coordonate carteziene. [< fr. *affixe*, cf. lat. *affixus* — ataşat]

AFIXÁL, -Ă *adj.* referitor la afix. [cf. fr. *affixal*]

AFIXOÍD *s. n. (rar)* element de compunere tematică ; pseudoafix. [pron. *-xo-id.* / < fr. *affixoïde*]

AFLICTÍV, *-Ă adj. (jur. ; despre pedepse)* care loveşte direct pe cel care o suferă. [< fr. *afflictif*]

AFLICŢIÚNE *s. f.* 1. durere mare. 2. pedeapsă directă. [pron. *-ţi-u-.* / < fr. *affliction*, cf. lat. *affligere* — a doborî]

AFLOGÍSTIC, -Ă *adj. (despre substanţe, corpuri)* neinflamabil. [< fr. *aphlogistique*, cf. gr. *a* — privativ, *phlox* — flacără]

AFLORIMÉNT *s. f. (geol.)* parte a unui zăcământ care apare la suprafaţa solului. ◉ loc unde rocile din subsol apar la suprafaţa scoarţei pământeşti datorită eroziunii. [pl. *-te.* / după fr. *affleurement*]

AFLUÉNT *s. m.* curs de apă care se varsă în altă apă mai mare. [pron. *-flu-ent.* [< fr. *affluent*, cf. lat. *affluens*]

AFLUÉNŢĂ *s. f.* 1. *(rar)* cantitate mare de apă care se îndreaptă către un anumit loc. 2. mulţime de oameni care se îndreaptă spre un anumit loc ; îmbulzeală. ◉ abundenţă, puzderie ; belşug. [cf. fr. *affluence*, lat. *affluentia*]

AFLUÍ *vb. IV. intr. (rar ; despre sînge)* a se îngrămădi într-un punct al corpului. ◉ *(fig.)* a se îmbulzi. [p. i. 3 *-uieşte*, ger. *-uind.* / < fr. *affluer*, cf. lat. *affluere*]

AFLÚX *s. n.* afluenţă, îngrămădeală, îmbulzeală. ◉ acumulare a unui lichid într-o parte a corpului. [pl. *-xuri.* / < fr. *afflux*]

AFOCÁL *adj. n. sistem* ~ = sistem optic format din două lentile astfel aşezate încît focarul-imagine al uneia să coincidă cu focarul-obiect al celeilalte. [< fr. *afocal*]

AFOLÁT, -Ă *adj. (franţuzism)* înnebunit, ieşit din minţi, care şi-a pierdut cumpătul (de frică, de durere). [cf. fr. *affolé*]

AFÓN, -Ă *adj.* 1. care şi-a pierdut vocea. ◉ care cîntă fals, care n-are voce sau simţ muzical. 2. *consoană ~ă* = consoană care se articulează fără vibrarea coardelor vocale ; consoană surdă. [< fr. *aphone*, cf. gr. *aphonos* < *a* — fără, *phone* — voce]

AFONÍE *s. f.* 1. pierdere patologică a glasului. 2. *(fig.)* răguşeală. [< fr. *aphonie*, cf. gr. *aphonia*]

AFONIZÁRE *s. f. (lingv.)* pierdere a vibraţiilor glotale la sunetele sonore ; asurzire. [cf. fr. *aphonisation*]

AFORÍSM *s. n.* 1. judecată care redă într-o formă concisă o părere cu privire la viaţă ; sentinţă, maximă, cugetare. 2. enunţ care sugerează un adevăr teoretic. [< fr. *aphorisme*, cf. gr. *aphorismos* — definiţie]

AFORÍSTIC, -Ă *adj.* în formă de aforism, cu aforisme. [< fr. *aphoristique*]

AFORTIÓRI *adj. (liv.)* care se impune cu necesitate, care este necesar. ◉ formă de raţionament constînd în trecerea de la o judecată la alta datorită faptului că în favoarea celei de-a doua judecăţi există tot atîtea temeiuri sau chiar mai multe. [< lat. *a fortiori* — cu atît mai mult]

AFÓTIC, -Ă *adj.* lipsit de lumină. [< fr. *aphotique*, cf. gr. *a* — fără, *phos* — lumină]

AFRAZÍE *s. f. (med.)* dificultate în însuşirea corectă, gramaticală a cuvintelor în frază. [< fr. *aphrasie*]

A FRÉSCO *loc. adj., adv. (despre picturi)* pictat pe zidul ud, proaspăt. [< it. *a fresco*]

AFRÉSCĂ *s. f.* frescă. [< it. *a fresco*]

AFRETÁ *vb. I. tr.* a închiria o navă ; a navlosi. [< fr. *affréter*]

AFRETÁRE *s. f.* acţiunea de a afreta. [< *afreta*]

AFRICANÍST, -Ă *s. m. f.* africanolog. [< fr. *africaniste*]
AFRICANÍSTICĂ *s. f.* africanologie. [germ. *Afrikanistik*]
AFRICAND, -Ă *s. m. f.* v. afrikander.
AFRICANOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în africanologie ; africanist. [cf. fr. *africanologue*]
AFRICANOLOGÍE *s. f.* disciplină care are ca obiect studiul limbilor și civilizațiilor africane ; africanistică. [gen. *-iei*. / cf. *Africa*, continent + gr. *logos* — studiu]
AFRICÁT, -Ă *adj. (fon. ; despre sunete)* care se pronunță începînd cu o ocluziune și terminîndu-se cu un sunet fricativ. O *consoană ~ă* (și *s. f.*) = consoană care începe cu o ocluziune și se termină ca o fricativă fără să-și schimbe punctul de articulație. [cf. fr. *africué*, lat. *affricatus*]
AFRIKAANDER *s. m.* nume dat albilor născuți în Africa, îndeosebi celor ce se trag din buri. [var. *africand*, *-ă* s. m. f. / < engl. *afrikaander* < cuv. olandez]
AFRIKAANS *s. n. (lingv.)* varietate a limbii olandeze, vorbită de afrikaanderi în sudul Africii. [< fr. *afrikaans*]
AFRODIZIÁC, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care stimulează pornirile sexuale. [pron. *-zi-ac*. / < fr. *aphrodisiaque*, cf. gr. *aphrodisiakos* — referitor la dragoste]
AFRODIZÍE *s. f. (med.)* exacerbare a instinctului sexual. [< fr. *aphrodisie*]
AFRÓNT *s. n.* insultă în public ; jignire, ultragiu ; dezonoare. [pl. *-turi*. / < fr. *affront*]
AFRONTÁ *vb. I. tr.* 1. a înfrunta. 2. *(med.)* a apropia prin operație buzele unei plăgi pentru o bună cicatrizare. [< fr. *affronter*]
AFRONTÁRE *s. f.* acțiunea de afronta și rezultatul ei. [< *afronta*]
AFRONTÁT, -Ă *adj. (despre motive ornamentale)* aranjat, dispus față în față ; opus. [cf. fr. *affronté*, it. *affrontato*]
ÁFTĂ *s. f. (med.)* ulcerație superficială, dureroasă, localizată pe mucoasa gurii sau a faringelui. [< fr. *aphte*, cf. gr. *aphta*]
AFTERBEAT *s. n. (muz.)* denumire a timpilor pari sau „slabi" ai măsurilor binare, în jaz ; *(p. ext.)* accentuarea timpului par. [pron. *af-tă-bit*. / < engl. *after-beat* — după timp]
AFTER HOURS *loc. s.* reuniune amicală după orele de activitate cotidiană, folosită mai ales ca prilej de a cînta muzică în ansamblu. v. *jam-session*. [pron. *aftă auărs*. / < engl. *after hours* — după program]
AFTERPÍC *s. n. (mar.)* compartimentul cel mai apropiat de pupă al unei nave. [pl. *-curi*. / < *engl. afterpeak*]
AFTOÍD, -Ă *adj.* asemănător cu o aftă. [pron. *-to-id*. / < fr. *aphtoïde*]
AFTÓS, -OÁSĂ *adj.* cu afte. O *febră ~oasă* = boală caracteristică vitelor cornute, manifestată prin febră și urmată de o erupție pe mucoasa gurii și între unghii, putînd fi transmisă și omului. [< fr. *aphteux*]
AFUÍRE *s. f. (geol.)* acțiunea de degradare a albiei unui rîu sau a terenului din jurul unei fundații datorită eroziunii apelor. [pron. *-fu-i-*. / după fr. *affouillement*]
AFURCÁ *vb. I. tr. (mar.)* a fixa o corabie de fundul apei cu ajutorul a două ancore. [p. i. *afúrc* și *-chez*. / < it. *afforcare*, fr. *affourcher*]
AFURCÁRE *s. f. (mar.)* acțiunea de a afurca. [< *afurca*]
AFÚRCĂ *s. f. (mar.)* ansamblu de manevre și de cabluri folosite la afurcarea unui vas. [< *afurca*]
AFUZIÚNE *s. f.* stropire, aspersiune, folosită ca mijloc terapeutic. [< fr. *affusion*, cf. lat. *affundere* — a vărsa pe]
AGALACTÍE *s. f.* lipsă a laptelui mamei după naștere. ● *~ contagioasă* = boală epizootică la oi și la capre, care se manifestă prin încetarea secreției de lapte și prin leziuni la ochi și la articulații. [gen. *-iei*. var. *agalaxie* s. f. / < fr. *agalactie*, *agalaxie*, cf. gr. *a* — fără, *gala* — lapte]
AGALAXÍE *s. f.* v. agalactie.
AGAMÉT *s. m. (biol.)* celulă germinativă care dă naștere unui nou individ fără fecundație. [cf. fr. *agamete* < gr. *a* — fără, *gametes* — germen]
AGÁMIC, -Ă *adj. (despre organisme vegetale)* care nu produce gameți. [cf. fr. *agamique*, it. *agamico*]
AGAMÍE *s. f. (biol.)* tip de înmulțire asexuată care nu implică un proces de fecundație. [gen. *-iei*. / cf. fr. *agamie*, it., gr. *agamia*]
AGÁPĂ *s. f.* 1. masă comună la primii creștini. 2. masă prietenească. [cf. fr., lat., gr. *agape*]
AGAR-AGÁR *s. n.* substanță gelatinoasă extrasă din anumite alge marine și folosită la prepararea unor medicamente și la culturile de bacterii. [< fr. *agar-agar* < cuv. malaiez]
AGARICACÉE *s. f. pl.* familie de ciuperci din clasa bazidiomicetelor, avînd pălăria prevăzută la partea inferioară cu numeroase lamele ; *(la sg.)* ciupercă din această familie. [pron. *-ce-e*. sg. invar. / < fr. *agaricacées*, cf. gr. *agarikon* — specie de ciupercă]
AGASÁ *vb. I. tr.* a enerva, a irita, a atița ; a plictisi. [< fr. *agacer*]
AGASÁNT, -Ă *adj.* enervant, iritant ; plictisitor. [cf. fr. *agaçant*]
AGASÁRE *s. f.* acțiunea de a agasa. [< *agasa*]
AGASTRÍE *s. f.* lipsa stomacului. [cf. gr. *a* — fără, *gaster* — stomac]
AGÁT *s. n.* varietate de cuarț, dură, de diferite culori, folosită ca piatră semiprețioasă. [var. *agată* s. f. / < fr. *agate*]
AGÁTĂ *s. f.* v. agat.
AGÁTE *s. f. pl.* litere tipografice a căror floare corespunde unei litere de șase puncte. [sg. *-tă*. / cf. fr. *agate*]
AGÁVĂ *s. f.* plantă exotică originară din Mexic, din ale cărei frunze se scot fibre textile. [< fr. *agave*, cf. gr. *agauos* — măreț]
AGÉNDĂ *s. f.* 1. carnet pe care sînt însemnate zilele, folosit pentru diferite notițe referitoare la anumite date, acțiuni, treburi etc. 2. ordine de zi. [< fr., it. *agenda*, cf. lat. *agenda* — ceea ce trebuie să faci]
AGENEZÍE *s. f. (biol.)* 1. incapacitate de reproducere biologică. 2. dezvoltare embrionară insuficientă. [gen. *-iei*. / < fr. *agénésie*, cf. gr. *a* — fără, *genesis* — naștere]
AGENITALÍSM *s. f. (biol.)* absență a organelor genitale, a secreției interne a acestora. [< fr. *agénitalisme*]
AGENOSOMÍE *s. f. (biol.)* dezvoltare insuficientă a organelor sexuale. [< fr. *agénosomie*, cf. gr. *a* — fără, *genein* — a naște, *soma* — organ]
AGENT, -Ă *s. m. f.* 1. reprezentant al unui stat, al unei instituții, al unei întreprinderi etc., care are anumite însărcinări ; cel care lucrează în numele cuiva, care îndeplinește

o misiune publică. 2. orice factor care dă naştere unei acţiuni, factor activ. 3. *nume de* ~ = substantiv sau adjectiv care arată pe cel care îndeplineşte acţiunea unui verb. 4. spion. [pl. *-enţi*, (1, 4) *-nte*, var. *aghent*, *-ă* s. m. f. / < fr. *agent*, cf. it. *agente*, germ. *Agent*, lat. *agens* < *agere* — a face]

AGENTÚRĂ *s. f.* 1. serviciu de informare, de spionaj aflat în slujba unui stat străin, a unor grupuri financiare sau politice străine. 2. casă de afaceri în ţările capitaliste, condusă de un agent (1) ; afacerile efectuate de o astfel de casă ; agenţie. [var. *aghentură* s. f. / < germ. *Agentur*]

AGENŢÍE *s. f.* birou care reprezintă interesele unei instituţii, încheind anumite acte în numele ei. v. filială, sucursală. O ~ *telegrafică* (sau *de presă*) = instituţie care primeşte şi transmite presei ştiri şi informaţii ; ~ *de bilete* = birou unde se vînd bilete pentru spectacole, concerte etc. [gen. *-iei*. var. *aghenţie* s. f. / < it. *agenzia*, cf. germ. *Agentie*]

AGERAZÍE *s. f.* *(liv.)* aparenţă tinerească la o persoană în vîrstă. [< fr. *agérasie*]

AGÉSTRU *s. n.* con de dejecţie. [cf. fr. *agestre*, lat. *agester*]

AGEUZÍE *s. f.* *(med.)* pierdere a simţului gustativ. [pron. *-ge-u-*. / < fr. *agueusie*, cf. gr. *a* — fără, *geusis* — gust]

AGFACOLÓR *adj. invar. procedeu* ~ = = procedeu de fotografiere sau de cinematografiere a unei imagini colorate prin suprapunerea a trei straturi fotosensibile la culorile fundamentale. [< *Agfacolor*, nume comercial german]

AGHÉNT, -Ă *s. m. f.* v. agent.

AGHENTÚRĂ *s. f.* v. agentură.

AGHENŢÍE *s. f.* v. agenţie.

AGHIOTÁNT *s. m.* adjutant. [cf. rus. *adjutant*, fr. *aide de camp*]

AGIÁTO *adv.* *(muz. ; ca indicaţie de execuţie)* rar şi liniştit. [< it. *agiato*]

AGÍL, -Ă *adj.* sprinten, vioi, suplu. [< fr. *agile*, cf. lat. *agilis*]

AGÍLE *adv.* *(muz. ; ca indicaţie de execuţie)* cu agilitate, sprinten, vioi, uşor. [< it. *agile*]

AGILITÁTE *s. f.* sprinteneală, vioiciune, supleţe. [cf. fr. *agilité*, lat. *agilitas*]

ÁGIO *s. n.* spor pe care îl poate înregistra valoarea reală a unei monede sau a unei hîrtii de valoare peste valoarea nominală. ● diferenţă între valoarea nominală a monedei de argint şi valoarea ei reală, exprimată în monedă de aur. [pron. *a-gi-o*. pl. *agiouri*. / cf. fr. *agio*, it. *aggio*]

AGIOTÁ *vb. I. intr.* a specula asupra valorilor sau mărfurilor al căror preţ este variabil. [pron. *-gi-o-*. / < fr. *agioter*]

AGIOTÁJ *s. n.* faptul de a agiota. [pron. *-gi-o-*. / cf. fr. *agiotage*, it. *aggiotaggio*]

AGIOTÓR *s. m.* jucător la bursă. [pron. *-gi-o-*. / < fr. *agioteur*]

AGITÁ *vb. I.* 1. *tr.* a clătina, a flutura. ● a aţiţa ; a scormoni. ● a discuta, a produce vîlvă în public (cu privire la o anumită chestiune). 2. *refl. (fam.)* a fi neliniştit, a se frămînta. ● a se zbuciuma, a fi în neastîmpăr. [p. i. *agit*. / < lat. *agitare*, cf. fr. *agiter*, it. *agitare*]

AGITÁRE *s. f.* acţiunea de a (se) agita ; agitaţie. [< *agita*]

AGITÁT, -Ă *adj.* care se agită ; *(despre oameni)* neastîmpărat, neliniştit. ● *(fig.)* tulburat, nervos. ● *(despre o epocă, despre viaţă etc.)* frămîntat, tumultuos. [< *agita*]

AGITÁTO *adv.* *(muz. ; ca indicaţie de execuţie)* agitat, tulburat, neliniştit. [< it. *agitato*]

AGITATÓR *s. n.* 1. dispozitiv mecanic servind la amestecarea lichidelor sau la activarea transmiterii de căldură. 2. dispozitiv servind la punerea în mişcare a granulelor unui material pentru a ieşi mai uşor printr-un orificiu. [cf. fr. *agitateur*]

AGITATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care îndeplineşte sarcini de agitaţie politică, de lămurire, de mobilizare a maselor. ● organ, mijloc de agitaţie. [< *agita* + *-tor*]

AGITATÓRIC, -Ă *adj.* de agitaţie. [cf. germ. *agitatorisch*]

AGITÁŢIE *s. f.* 1. mişcare prelungită (în sensuri diferite) ; clătinare, fluturare. 2. stare de nelinişte, de tulburare, de enervare. 3. mijloc de mobilizare a maselor şi de atragere a lor la realizarea unor scopuri revoluţionare, progresiste sau reacţionare, retrograde, şi obiective imediate, exprimate şi difuzate cu ajutorul unor variate forme de influenţare politică. O *punct de* ~ = centru în care un grup de agitatori duc muncă de lămurire cu cetăţenii în unele probleme de actualitate. [var. *agitaţiune* s. f. / cf. lat. *agitatio*, rus. *agitaţiia*, fr. *agitation*]

AGITAŢIÚNE *s. f.* v. agitaţie.

AGLANDULÁR, -Ă *adj.* lipsit de glande. [< *a-* + *glandular*]

AGLOBULÍE *s. f.* scădere a numărului globulelor roşii din sînge. [gen. *-iei*. / < fr. *aglobulie*]

AGLOMERÁ *vb. I.* 1. *refl.* a se aduna laolaltă (în număr mare) ; a se înghesui, a se îngrămădi. ● *(despre oraşe etc.)* a se suprapopula. 2. *tr. (despre unele substanţe)* a lega între ele granulele, firele sau fişiile care compun un material. [p. i. *-rez*. / < fr. *agglomérer*, cf. it., lat. *agglomerare*]

AGLOMERÁNT, -Ă *adj.* care aglomerează. // *s. m.* substanţă care leagă între ele particulele unor materiale oarecare. v. liant. (cf. fr. *agglomérant*]

AGLOMERÁRE *s. f.* acţiunea de a (se) aglomera şi rezultatul ei ; aglomeraţie. ● *(concr.)* grup compact. [< *aglomera*]

AGLOMERÁT, -Ă *adj.* îngrămădit, înghesuit. ● suprapopulat. // *s. n.* îngrămădire de materiale vulcanice. ● produse obţinute prin aglomerarea minereurilor. [< *aglomera*]

AGLOMERATÓR *s. n.* instalaţie sau maşină folosită pentru aglomerarea minereurilor. [cf. fr. *agglomérateur*]

AGLOMERÁŢIE *s. f.* îngrămădire de oameni, îmbulzeală. ● aşezare omenească. [gen. *-iei*. var. *aglomeraţiune* s. f. / cf. fr. *agglomération*, it. *agglomerazione*]

AGLOMERAŢIÚNE *s. f.* v. aglomeraţie.

AGLOSÍE *s. f.* lipsă congenitală a limbii. [gen. *-iei*. / < fr. *aglosie*, cf. gr. *a* — fără, *glossa* — limbă]

AGLUTINÁ *vb. I. refl.* a se uni, a se lipi strîns. ● *(despre bacterii)* a se aglomera prin alipire. ● *(despre cuvinte etc.)* a se uni, a se lipi, formînd un cuvînt unic (cu alt sens). [< fr. *agglutiner*, cf. lat. *agglutinare*]

AGLUTINÁNT *s. m.* 1. anticorp care coagulează bacteriile pătrunse în organism. 2. substanţă care are proprietatea de a coagula coloizii. ● material de legătură între agregate (2). [cf. fr. *agglutinant*]

AGLUTINÁNT, -Ă *adj.* care aglutinează. O *limbă* ~*ă* = limbă în care relaţiile gra-

maticale dintre cuvinte se exprimă cu ajutorul afixelor adăugate la rădăcina cuvîntului. [cf. fr. *agglutinant*]

AGLUTINÁRE *s. f.* acțiunea de a se aglutina. ◆ alipire a bacteriilor, a hematiilor și a altor celule. ◆ *(lingv.)* alipire a unei particule la un cuvînt sau a unui cuvînt la alt cuvînt. [< *aglutina*]

AGLUTININĂ *s. f.* anticorp care se acumulează în singe în cazul bolilor infecțioase și al imunizării artificiale. [< fr. *agglutinine*]

AGLUTINOGÉN *s. m.* substanță proteică ; introdusă în organism produce aglutinina. [< fr. *agglutinogène*]

AGNÁT, -Ă *s. m. f.* rudă în linie paternă. [cf. fr. *agnat*, lat. *agnatus*]

AGNÁTE *s. f. pl.* clasă de vertebrate acvatice fără maxilarul inferior ; agnatostomi ; *(la sg.)* animal din această clasă. [< fr. *agnathes*, cf. gr. *a* — fără, *gnathos* — falcă]

AGNATOSTÓMI *s. m. pl.* agnate. [< germ. *Agnathostomen*]

AGNAȚIÚNE *s. f.* legătură de rudenie civilă în raport cu înrudirea naturală. [cf. fr. *agnation*, lat *agnatio*]

AGNÓMEN *s. n.* supranume, poreclă purtată de romani în urma unor fapte deosebite. [< lat. *agnomen*]

AGNÓSTIC, -Ă *adj.* referitor la agnosticism. // *s. m. f.* adept al agnosticismului. [cf. fr. *agnostique*, it. *agnostico*]

AGNOSTICÍSM *s. n.* concepție filozofică care neagă posibilitatea cunoașterii esenței realității, a reflectării ei veridice în conștiința oamenilor. [cf. fr. *agnosticisme*, it. *agnosticismo* < gr. *a* — fără, *gnostos* — cognoscibil]

AGNOZÍE *s. f.* 1. *(med.)* tulburare manifestată prin pierderea capacității de a recunoaște obiectele, persoanele etc. 2. *(în filocofia lui Socrate)* mărturisire a neștiinței conștiente. [gen. *-iei.* / < fr. *agnosie*, cf. gr. *a* — fără, *gnosis* — cunoaștere]

-AGÓG element secund de derivare savantă cu semnificația „care conduce", „care provoacă". [și *-agogic*, *-agogie*. [< fr. *-agogue*, *-agogie*, cf. gr. *agogos*]

AGÓGIC, -Ă *adj.* referitor la agogică. [cf. germ. *agogisch*]

-AGÓGIC v. -a g o g.

AGÓGICĂ *s. f.* *(muz.)* teoria abaterilor ușoare de la tempo în executarea unei lucrări muzicale. [gen. *-cii.* / cf. germ. *Agogik*, fr. *agogique* < lat., gr. *agoge*]

-AGOGÍE v. -a g o g.

AGONÁL, -Ă *adj.* referitor la agonale. care este în agonie. [cf. germ. *agonisch*]

AGONÁLE *s. f. pl.* întreceri atletice la vechii greci. ◆ *(la romani)* serbări în cinstea zeului Ianus. [< lat. *agonalia*]

AGÓNĂ *s. f.* linie de pe suprafața Pămîntului ale cărei puncte nu prezintă declinație magnetică. / < fr. *agone*]

AGÓNIC [1], -Ă *adj.* referitor la agonie ; [< it. *agonale*]

AGÓNIC [2], -Ă *adj.* *(fiz.)* *curbă* ~ = linie de declinație magnetică zero ; agonă. [cf. germ. *agonisch*]

AGONÍE *s. f.* stare patologică a organismului care precedă moartea. v. c o m ă. O *în* ~ = pe moarte. ◆ *(fig.)* neliniște violentă ; zbucium puternic. [< fr. *agonie*, cf. gr. *agonia* — luptă]

AGONÍST, -Ă *s. m. f.* *(liv.)* luptător, sportiv ; atlet. [< germ. *Agonist*, cf. gr. *agonistes*]

AGONÍST *adj., s. m.* (musculatură) care produce o anumită ușurare. [< fr. *agoniste*]

AGONÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la lupte ; atletic. ◆ *(fil.)* referitor la lupta de idei. [< fr. *agonistique*, cf. lat. *agonisticus*, gr. *agonistikos*]

AGONÍSTICĂ *s. f.* disciplină gimnastică care se ocupa cu luptele atletice la vechii greci. [< fr. *agonistique*]

AGONIZÁ *vb. I. intr.* a fi în agonie. [< fr. *agoniser*]

AGONIZÁNT, -Ă *adj.* care agonizează ; muribund. [cf. fr. *agonisant*]

AGONOTÉSÍE *s. f.* președinția întrecerilor atletice la vechii greci. [pl. *-ii*, gen. *-iei.* / < gr. *agonothesia*]

AGONOTÉT *s. m.* cel care prezida întrecerile atletice la grecii antici. [< gr. *agonothetes*, cf. fr. *agonothète*]

AGORÁ *s. f.* piață publică în care se concentrau negoțul și toată viața civică a unui oraș din vechea Grecie (mai ales a orașului Atena) ; *(p. ext.)* adunare populară ținută în această piață. [pl. *-le.* / < fr., it., gr. *agora*]

AGORAFÓB, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de agorafobie. [< fr. *agoraphobe*]

AGORAFOBÍE *s. f.* teamă nemotivată de a traversa locuri deschise, piețe etc. [< fr. *agoraphobie*, cf. gr. *agora* — piață publică, *phobos* — frică]

-AGORÍE element secund de formare a cuvintelor cu semnificația „prezentare", „redare". [< fr. *-agorie*, cf. gr. *agoreuein* — a vorbi]

AGORÓT *s. m.* monedă divizionară în Israel, valorînd a suta parte dintr-o liră. [cf. fr. *agorot*]

AGRADÁRE *s. f.* procesul de înălțare a albiei unui rîu prin depuneri de aluviuni ; ridicarea suprafeței reliefului prin depuneri de materiale noi. [după engl. *aggradation*]

AGRÁFĂ *s. f.* 1. piesă mică de tablă sau de sîrmă folosită pentru fixare, pentru prindere ; *(spec.)* obiect cu care se prinde sau se fixează o haină, părul, o incizie, o hîrtie etc. 2. *(arhit.)* ornament în formă de consolă în capătul unui arc. [< fr. *agrafe*, cf. germ. *Agraffe*]

AGRAFÍE *s. f.* afecțiune patologică manifestată prin pierderea capacității de exprimare în scris. [< fr. *agraphie*, cf. gr. *a* — fără, *graphein* — a scrie]

AGRAMÁT, -Ă 1. *adj., s. m. f.* *(liv.)* (cel) care în vorbire face greșeli elementare de limbă ; *(p. ext.)* ignorant, incult. 2. *adj.* *(despre texte)* care conține greșeli de ortografie și de gramatică. [< lat., gr. *agrammatos*]

AGRAMATÍSM *s. n.* *(liv.)* necunoaștere a vorbirii și a scrierii corecte ; *(p. ext.)* incultură, ignoranță. [cf. germ. *Agrammatismus*, fr. *agrammatisme* < gr. *a* — fără, *gramma* — literă]

AGRANULOCITÓZĂ *s. f.* *(med.)* boală provocată de reducerea sau de dispariția granulocitelor din singe. [< fr. *agranulocytose*]

AGRÁR, -Ă *adj.* referitor la proprietatea funciară și la problemele legate de ea. O *reformă* ~*ă* = reformă a relațiilor de proprietate asupra pămîntului ; *(de obicei)* reformă prin care marile latifundii sînt expropriate. [< lat. *agrarius*, cf. fr. *agraire*]

AGRARIÁN, -Ă *s. m. f.* *(rar)* muncitor agricol ; agricultor. ◆ partizan al legilor agrare și al agrarianismului. // *adj.* care se referă la legile agrare. [pron. *-ri-an.* pl. *-ieni*, *-iene.* / < fr. *agrarien*]

AGRARIANÍSM *s. n.* sistem care preconizează menținerea agriculturii ca principală

ramură a economiei ; teorie economică care acordă prioritate dezvoltării agriculturii. [< fr. *agrarianisme*]

AGRAVÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) înrăutăți. [p. i. *-vez.* / < fr. *aggraver*, cf. lat., it. *aggravare*]

AGRAVÁNT, -Ă *adj.* care înrăutățește, agravează. O *(jur.) circumstanțe ~e* = circumstanțe care măresc vina unui acuzat [cf. fr. *aggravant*, lat. *aggravans*]

AGRAVÁRE *s. f.* faptul de a (se) agrava ; înrăutățire. [< *agrava*]

AGREÁ *vb. I. tr.* 1. a simpatiza. 2. *(în diplomație)* a accepta (un diplomat, un reprezentant diplomatic etc.). [pron. *-gre-a.* p. i. *-eez*, 3, 6 *-eează*, 4 *-eăm*, ger. *-eind.* / < fr. *agréer*]

AGREÁBIL, -Ă *adj.* plăcut ; distractiv. // *s. n.* categorie estetică desemnînd în general ceea ce este plăcut la nivelul senzației. [pron. *-gre-a-.* / cf. fr. *agréable*]

AGREGÁ *vb. I. refl. (despre molecule, corpuri etc.)* a se uni într-un tot ; a se alipi. [p. i. *agreg.* / < lat. *aggregare*, cf. fr. *agréger*]

AGREGÁRE *s. f.* faptul de a se agrega ; unire a unor părți între care nu există o legătură intimă ; unire într-un tot ; agregație. O *stare de ~* = fiecare dintre cele trei stări de consistență sub care se poate prezenta materia. [< *agrega*]

AGREGÁT *s. n.* 1. grup de mașini care lucrează în același timp ca un tot unitar. 2. material inert (pietriș, nisip etc.) care se amestecă cu cimentul și cu apa la prepararea betonului, mortarului, la anrocamente etc. 3. component elementar al structurii solului, rezultat prin lipirea particulelor primare din sol. O *~ mineral* = concreștere de minerale în diferite formații naturale. 4. îngrămădire de organe pe o mică suprafață a unei plante. [pl. *-te.* / cf. rus. *agregat*, fr. *agrégat*, lat. *aggregatum* — reunit]

AGREGÁT *s. m. (ieșit din uz) profesor ~* = profesor universitar care și-a obținut titlul prin concurs, dar a rămas totuși dependent de catedra altui profesor. [după fr. *agrégé*]

AGREGÁȚIE *s. f. (rar)* agregare. [var. *agregațiune* s. f. / cf. fr. *agrégation*, lat. *aggregatio*]

AGREGAȚIÚNE *s. f.* v. agregație.

AGREMÉNT *s. n.* 1. plăcere, distracție. 2. *(jur.)* consimțămînt, încuviințare, aprobare ; *(în diplomație)* acord internațional între părți în scopul reglementării raporturilor juridice ; încuviințare dată de un stat la numirea reprezentanților diplomatici ai altui stat. [pl. *-te.* / < fr. *agrément*, cf. engl. *agreement*]

AGREMENTÁ *vb. I. tr. (rar)* a da culoare, relief, a înfrumuseța prin adăugarea unui accesoriu plăcut. [< fr. *agrémenter*]

AGREMENTÁRE *s. f.* acțiunea de a agrementa. [< *agrementa*]

AGRESÁ *vb. I. tr. (rar)* a ataca, a comite o agresiune. [< fr. *agresser*]

AGRESIÚNE *s. f.* acțiunea celui care atacă primul ; atac neprovocat. ● atac armat al unui stat sau al unei coaliții de state împotriva altui stat (sau altor state), încălcînd integritatea teritorială sau independența politică și economică a atacaților. [cf. fr. *agression*, it. *aggressione*, lat. *aggressio*]

AGRESÍV, -Ă *adj.* care atacă neprovocat, care săvîrșește o agresiune ; provocator ; irascibil, certăreț. ● *(despre substanțe)* care atacă chimic corpurile cu care vine în contact. [cf. fr. *agressif*, it. *aggressivo*]

AGRESIVITÁTE *s. f.* însușirea de a fi agresiv. ● însușire a unor agenți patogeni de a ataca mai multe specii de plante. ● proprietate a apelor naturale de a ataca, prin acțiune chimică, construcțiile. [cf. fr. *agressivité*]

AGRESÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* (cel) care atacă fără a fi provocat ; organizator sau făptuitor al unei agresiuni armate. [cf. fr. *agresseur*, it. *aggressore*, lat. *aggressor*]

AGRÉST, -Ă *adj.* cîmpenesc, rustic. ● grosolan. [< lat. *agrestis*, cf. fr., it. *agreste*]

AGRI- v. agro-.

AGRÍCOL, -Ă *adj.* 1. referitor la agricultură. ● întrebuințat în agricultură ; obținut în agricultură. 2. care se ocupă cu agricultura. 3. *(despre o regiune, o țară)* care își sprijină economia în special pe agricultură ; agrar. [< fr. *agricole*, cf. lat. *agricola*]

AGRÍCULTOR, -OÁRE *s. m. f.* cel care se ocupă cu agricultura. [cf. fr. *agriculteur*, lat. *agricultor*]

AGRICULTÚRĂ *s. f.* totalitatea operațiilor și a metodelor de cultivare a pămîntului. [cf. fr. *agriculture*, lat. *agricultura*]

AGRIMENSÓR *s. m.* specialist în agrimensură. [< lat. *agrimensor*, cf. it. *agrimensore*]

AGRIMENSÚRĂ *s. f.* tehnica măsurătorilor topografice și cadastrale simple ale terenurilor agricole. [< lat. *agrimensura*, cf. it. *agrimensura*]

AGRIOTIMÍE *s. f. (med.)* tendință bolnăvicioasă de a comite acte de nebunie furioasă. [pron. *-gri-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *agriothymie*, cf. gr. *agrios* — sălbatic, *thymos* — dispoziție]

AGRIPNÍE *s. f.* insomnie. [gen. *-iei.* / < fr. *agrypnie*, cf. gr. *agrypnia*]

AGRO- element prim de compunere savantă cu semnificația „agricol", „de agricultură". [var. *agri-.* / < fr. *agro-*, cf. lat. *ager, -gri* — ogor, gr. *agros* — ogor]

AGROALIMENTÁR, -Ă *adj. (despre produse)* care cuprinde cereale și alimente. [et. incertă]

AGROBIOCENÓZĂ *s. f.* agrocenoză. [< fr. *agrobiocénose*]

AGROBIOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în agrobiologie. [< fr. *agrobiologue*]

AGROBIOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la agrobiologie. [cf. fr. *agrobiologique*]

AGROBIOLOGÍE *s. f.* ramură a biologiei care studiază legile de dezvoltare a plantelor cultivate. [gen. *-iei.* / cf. fr. *agrobiologie* < gr. *agros* — ogor, *bios* — viață, *logos* — vorbire]

AGROCENÓZĂ *s. f.* zonă cultivată cu plante agricole. [< fr. *agrocénose*, cf. gr. *agros* — cîmp, *koinos* — în comun]

AGROCHÍMIC, -Ă *adj.* referitor la agrochimie. [cf. fr. *agrochimique*]

AGROCHIMÍE *s. f.* știință care studiază posibilitățile și măsurile care duc la sporirea recoltelor prin acțiunea asupra proceselor biochimice din sol. [cf. fr. *agrochimie*]

AGROCHIMÍST, -Ă *s. m. f.* specialist în agrochimie. [cf. fr. *agrochimiste*]

AGROFITOCENÓZĂ *s. f.* fitocenoză formată în terenurile cultivate. [cf. fr. *agrophytocénose* < gr. *agros* — cîmp, *phyton* — plantă, *koinos* — comun]

AGROGEOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în agrogeologie. [cf. fr. *agrogéologue*]

AGROGEOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la agrogeologie. [cf. fr. *agrogéologique*]

AGROGEOLOGÍE *s. f.* disciplină care studiază rocile pe care s-au format solurile arabile. [cf. fr. *agrogéologie*]

AGROLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la agrologie. [< fr. *agrologique*]

AGROLOGÍE *s. f.* disciplină care studiază factorii de vegetaţie şi mijloacele tehnice pentru influenţarea lor. [gen. *-iei.* / cf. fr. *agrologie* < gr. *agros* — cîmp, *logos* — studiu]

AGROMETEOROLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în agrometeorologie. [cf. fr. *agrométéorologue*]

AGROMETEOROLOGÍE *s. f.* disciplină care studiază rolul condiţiilor meteorologice în dezvoltarea plantelor de cultură. [gen. *-iei.* / cf. fr. *agrométéorologie*, germ. *Agrometeorologie*]

AGROMÍNIM *s. n. (ieşit din uz)* totalitatea lucrărilor agronomice minime fixate pentru a fi aplicate în mod obligatoriu în scopul creşterii producţiei agricole. [< rus. *agrominimum*]

AGRONÓM, -Ă *s. m. f.* specialist în agronomie. [< fr. *agronome*, cf. gr. *agronomos*]

AGRONOMETRÍE *s. f.* ştiinţa măsurării puterii productive a solului. [< fr. *agronométrie*]

AGRONÓMIC, -Ă *adj.* referitor la agronomie. [< fr. *agronomique*]

AGRONOMÍE *s. f.* ştiinţă care înglobează cunoştinţele referitoare la cultivarea sistematică a pămîntului. [gen. *-iei.* / < fr. *agronomie*, cf. gr. *agros* — cîmp, *nomos* — lege]

AGROPEDOLOGÍE *s. f.* disciplină care se ocupă cu aplicarea metodelor de sporire continuă a fertilităţii solurilor. [gen. *-iei.* / < fr. *agropédologie*]

AGROSÍLVIC, -Ă *adj.* referitor la agricultură şi la silvicultură. [< *agro-* + *silvic*]

AGROSTOLOGÍE *s. f.* ramură a botanicii care studiază păşunile. [cf. it. *agrostologia*, germ. *Agrostologie* < gr. *agrostis* — iarbă, *logos* — studiu]

AGROTÉHNIC, -Ă *adj.* referitor la agrotehnică. [cf. rus. *agrotehniceskii*]

AGROTÉHNICĂ *s. f.* ştiinţă care studiază tehnica menţinerii şi creşterii fertilităţii solului arabil. ◆ totalitatea procedeelor de cultură care se aplică unei plante. [< rus. *agrotehnika*, cf. gr. *agros* — ogor, *techne* — meşteşug]

AGROTEHNICIÁN, -Ă *s. m. f.* specialist în agrotehnică. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni, -iene.* / < *agrotehnică* + *-ian*]

AGROTERÁSĂ *s. f.* terasă antropogenă amenajată pentru pomicultură şi viticultură. [cf. rus. *agroterrasa*]

AGROZOOTÉHNIC, -Ă *adj.* referitor la agrozootehnică. [cf. rus. *agrozootehniceskii*]

AGROZOOTÉHNICĂ *s. f.* tehnica îmbunătăţirii şi amenajării păşunilor şi terenurilor cultivate cu plante furajere ; agrozootehnie. [< rus. *agrozootehnika*, cf. gr. *agros* — ogor, *zoon* — animal, *techne* — artă]

AGROZOOTEHNICIÁN, -Ă *s. m. f.* specialist în agrozootehnică. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni, -iene.* / < *agrozootehnică* + *-ian*]

AGROZOOTEHNÍE *s. f.* agrozootehnică. [< fr. *agrozootechnie*]

AGRÚME *s. f. pl. (liv.)* termen generic care denumeşte fructele citrice. [cf. it. *agrume*, fr. *agrumes*]

AGÚTI *s. m. (zool.)* animal rozător din America de Sud. [< fr. *agouti* < cuv. guarani]

AI *s. m. (zool.)* mamifer arboricol de talie mică, cu capul acoperit cu o blană moale cenuşie, care trăieşte în America de Sud şi în sudul Madagascarului. [pron. *a-i.* / < fr. *aï* < cuv. tupi]

AIKÍDO *s. m.* mod de apărare personală, bazat pe tehnica jiu-jitsu, care se bazează pe neutralizarea loviturilor adversarilor. [< cuv. japonez]

AISBERG *s. n.* bloc de gheaţă plutitor, desprins din marile gheţuri polare, care se întîlneşte în apele din jurul polilor. [scris şi *iceberg.* / < engl. *iceberg*]

AISFÍLD *s. n. (geol., geogr.)* cîmp de gheaţă. [< fr., engl. *ice-field*]

AJÚR *s. n.* 1. broderie artistică pe pînză, constînd din spaţii rărite obţinute prin scoaterea unor fire. ◆ rărituri de-a lungul unei ţesături, produse în timpul ţesutului. 2. *(arhit.)* ornament cu perforaţii, care permite pătrunderea luminii. ◆ ornament format din găuri practicate într-o placă de metal ori în pereţii unui vas de lut. [pl. *-ruri.* / < fr. *ajour*]

AJURÁ *vb. I. tr.* a face un ajur. [< fr. *ajourer*]

AJURÁRE *s. f.* acţiunea de a ajura. [< *ajura*]

AJUSTÁ *vb. I. tr. (tehn.)* a potrivi, a adapta (o piesă) la un ansamblu. ● a potrivi pe corp (o haină). ● *(statist.)* a înlocui după anumite reguli valorile statistice empirice cu valori teoretice, dispuse continuu şi regulat, care să dea o imagine cît mai reală a unui fenomen. [< fr. *ajuster*]

AJUSTÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi ajustat ; reglabil. [cf. fr. *ajustable*, engl. *adjustable*]

AJUSTABILITÁTE *s. f.* însuşirea de a fi ajustabil ; capacitate de reglare. [cf. engl. *adjustability*]

AJUSTÁJ *s. n. (tehn.)* ajustare ; *(spec.)* mărime care măsoară exactitatea contactului feţelor a două corpuri. [< fr. *ajustage*]

AJUSTÁRE *s. f.* acţiunea de a ajusta ; ajustaj. [< *ajusta*]

AJUSTÓR, -OÁRE *s. m. f.* specialist în operaţii de ajustare a diferitelor piese. [cf. fr. *ajusteur*]

AJUTÁJ *s. n.* tub adaptat la deschizătura de scurgere a unor fluide, pentru a regla debitul. [< fr. *ajoutage*]

AKERMANÍT *s. n. (geol.)* silicat de calciu şi de magneziu natural. [< rus. *akermanit*]

ALABANDÍNĂ *s. f.* sulfură naturală de mangan, care se prezintă ca o masă negricioasă şi cu un luciu aproape metalic. [< fr. *alabandine*]

ALABÁSTRU *s. n.* varietate de ghips asemănătoare marmurii albe, din care se fabrică obiecte de ornament. [< lat. *alabastrum*, cf. germ. *Alabaster*, it. *alabastro*]

ALALÍE *s. f. (med.)* imposibilitate de a pronunţa unele cuvinte sau sunete ; afazie ; logoplegie. [< fr. *alalie*, cf. gr. *a* — fără, *lalein* — a vorbi]

ALAMBÍC *s. n.* aparat de distilare, folosit mai ales pentru fabricarea spirtului. [pl. *-curi*, (rar) *-ce.* / < fr. *alambic*, cf. ar. *al-ambik* — vas pentru distilare]

ALAMBICÁ *vb. I. tr. (rar)* 1. a distila cu alambicul. 2. *(fig.)* a face prea subtil, greu de înţeles ; a subtiliza. [< fr. *alambiquer*]

ALAMBICÁRE *s. f.* acţiunea de a alambica şi rezultatul ei. [< *alambica*]

ALAMBICÁT, -Ă *adj. (rar)* foarte rafinat, subtil, greu de înţeles. [< *alambica*]

ALANTOÍDĂ *s. f.* membrană embrionară a animalelor vivipare şi ovipare cu respiraţie pulmonară. ● *(la pl.)* animale vertebrate

care au această membrană. [pron. *-to-i-.* / < fr. *allantoïde*, cf. gr. *allatoides* < *allas* — cîrnat, *eidos* — aspect]

ALANTOÍNĂ *s. f.* produs de oxidare al acidului uric, prezent în urina mamiferelor. [pron. *-to-i.* / < fr. *allantoïne*]

ALĂR, -Ă *adj. (ant.)* referitor la elă ; din aripile unei armate. // *s. m. pl.* trupe de cavalerie care asigurau flancurile. [< lat. *alaris, alares*]

ALARMÁ *vb. I.* **1.** *refl., tr.* a (se) neliniști. ● a (se) înfricoșa ; a (se) speria. **2.** *tr.* a da alarma ; a pune în stare de alarmă. [< fr. *alarmer*]

ALARMÁNT, -Ă *adj.* care alarmează ; neliniștitor, îngrijorător. [cf. fr. *alarmant*]

ALARMÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) alarma. [< *alarma*]

ALÁRMĂ *s. f.* **1.** anunțare a unei primejdii, a unei nenorociri iminente etc. ; mijlocul prin care se face anunțarea acestei primejdii. ● semnal, chemare pentru a lua armele. **2.** neliniște ; spaimă. [< fr. *alarme* < it. *all'arme* — la arme]

ALARMÍST, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care răspîndește știri alarmante (cu intenția de a produce panică) ; (cel) care se alarmează repede, sperios ; timorat ; înfricoșat. ● *(despre știri)* care alarmează, îngrozește, care produce panică. v. a l a r m a n t. [cf. fr. *alarmiste*]

ALÁT, -Ă *adj.* **1.** *(liv.)* cu aripi ; înaripat, elevat, sublim. **2.** *(bot. ; despre unele organe)* cu aspect de aripă. [< it. *alato*]

ALÁUN *s. m.* sare a sulfatului de aluminiu cu diferite elemente bazice ; *(p. restr.)* sulfat dublu de aluminiu și potasiu ; piatră-acră. [pron. *-la-un.* / < germ. *Alaun*]

ÁLĂ *s. f.* unitate romană de cavalerie. [< lat. *ala*]

ALBÁDĂ *s. f. (liv.)* alboradă. [pl. *-de.* / < sp. *albada*]

ALBANÍSTICĂ *s. f.* studiul limbii și culturii albaneze. [< germ. *Albanistik*]

ALBASPÍNĂ *s. f.* arbust spinos din familia rozaceelor, cu frunze crestate, cu flori albe dispuse în buchețele și cu fructe comestibile, cultivat ca plantă ornamentală ; *(pop.)* păducel. [pl. *-ne.* / < lat. *alba spina*. cf. it. *albaspina*]

ALBATRÓS *s. m.* pasăre marină cu aripi mari, cu cioc gros și încovoiat, care trăiește în emisfera australă. [< fr. *albatros*]

ÁLBĂ *s. f.* veche formă de poezie provensală. [< prov. *alba*, cf. lat. *alba* — zori]

ALBÉDO *s. n. (fiz.)* mărime fotometrică egală cu raportul dintre intensitatea luminii radiate difuz de un corp și intensitatea luminii care cade pe acel corp. [< fr. *albédo*, cf. lat. *albedo* — albeață]

ALBEDOMÉTRU *s. n.* instrument pentru determinarea albedoului. [< fr. *albédomètre*]

ALBESCÉNȚĂ *s. f. (rar)* starea a ceea ce este alb ; albiciune. [< fr. *albescence*]

ALBGARDÍST *s. m.* membru al forțelor armate contrarevoluționare ruse care au luptat împotriva puterii sovietice în perioada războiului civil. [după rus. *belogvardeeț*]

ALBIÁN *s. n.* etajul inferior al cretacicului mediu. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-bi-an.* / cf. germ. *Albian*, fr. *albien*]

ALBIGÉNZI *s. m. pl.* adepți ai unei secte rigoriste și antiecleziastice din Franța în sec. XII—XIII, reprimată sîngeros de papalitate. [cf. it. *albigese*, lat. *(civitas) Albigensium*, numele latinizat al orașului *Albi* din sudul Franței]

ALBINÍSM *s. n.* insuficiență congenitală de pigmentație a pielii, a părului sau a irisului. ● decolorare a frunzelor unor plante, datorită lipsei de materii colorante. [< fr. *albinisme*, cf. lat. *albus* — alb]

ALBINOIDÍSM *s. n.* formă incompletă de albinism. [pron. *-no-i-.* / < fr. *albinoïdisme*]

ALBINÓS, -OÁSĂ *adj., s. m. f.* (om, animal) atins de albinism. [< fr. *albinos*]

ALBÍT *s. n.* mineral cu aspect lăptos, verzui, roșiatic sau incolor, întrebuințat ca fondant în ceramică. [< fr. *albite*, cf. germ. *Albit*]

ALBITIZÁRE *s. f.* transformarea feldspaturilor în albite. [după fr. *albitisation*]

ALBORÁDĂ *s. f.* cîntare executată în onoarea și sub fereastra cuiva în zori de zi ; albadă. [pl. *-de.* / < sp. *alborada*, cf. lat. *alba* — zori de zi]

ALBUGINÉE *s. f.* țesătură conjunctivă densă care învelește ovarul și testiculul. [pron. *-ne-e.* / < fr. *albuginée*]

ALBÚGO *s. n.* **1.** opacifiere inflamatorie a corneei, sub formă de pată albă. **2.** pată albă care se formează pe unghie, datorită unor bule de aer situate între celule. [< fr., lat. *albugo*]

ÁLBUM *s. n.* **1.** caiet sau volum special legat, în care se păstrează fotografii, vederi etc. sau unde sînt adunate o serie de fotografii, desene, mărci etc. după o anumită temă. v. c a t a l o g. ● listă de nume. **2.** caiet în care se scriu versuri (originale), maxime etc. [pl. *-me, -muri.* / < fr. *album*, cf. lat. *album* — alb]

ALBUMÉN *s. n.* substanță nutritivă care se găsește în semințele unor plante și care hrănește embrionul în timpul germinației. [pl. *-ne.* / < fr. *albumen*, cf. lat. *albumen* — albuș]

ALBUMIN- v. a l b u m i n ă.

ALBUMÍNĂ *s. f.* substanță organică din grupul proteinelor, care intră în constituția celulei animale și vegetale. // *(în forma albumin-, albumino-)* element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) albumină". [< fr. *albumine*]

ALBUMINEMÍE *s. f.* prezența albuminei în plasma sanguină. [gen. *-iei.* / < fr. *albuminémie*]

ALBUMINO- v. a l b u m i n ă.

ALBUMINOÍD, -Ă *adj.* de felul albuminei. // *s. m. pl.* proteine complexe, care constituie o mare parte a materiei vii. [pron. *-no-id.* / < fr. *albuminoïde*]

ALBUMINOMÉTRU *s. n. (biol.)* aparat pentru determinarea cantității de albumină din urină. [< fr. *albuminomètre*]

ALBUMINÓNE *s. f. pl. (biol.)* partea de proteine din serul sanguin care nu coagulează prin încălzire. [< fr. *albuminones*]

ALBUMINÓS, -OÁSĂ *adj.* care conține albumină. [cf. fr. *albumineux*]

ALBUMINÚRIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de albuminurie. [< fr. *albuminurique*]

ALBUMINURÍE *s. f. (med.)* prezența albuminei în urină. [gen. *-iei.* / < fr. *albuminurie*, cf. fr. *albumine*, gr. *ouron* — urină]

ALBUMÓZĂ *s. f.* polipeptidă solubilă în apă, care apare în timpul digestiei gastrice ca rezultat al acțiunii pepsinei asupra protidelor alimentare. [< fr. *albumose*]

ALBUMOZURÍE *s. f. (med.)* prezența în urină a peptonei sau a albumozei. [< fr. *albumosurie*]

ALBÚRN *s. n. (bot.)* strat lemnos situat între scoarța unui copac și inima lui. [< lat. *alburnum*]

ALCÁDE *s. m. (liv.)* magistrat municipal în Spania. [pl. *-cázi.* var. *alcálde* s. m. / < sp. *alcalde*, cf. ar. *al-kadi* — judecător]

ALCÁIC, -Á *adj. vers* ~ = vers endecasilabic greco-latin, de un ritm foarte armonios, creat de poetul Alceu ; *strofă* ~*ă* = strofă în care primele două versuri sînt alcaice. [< fr. *alcaïque*, lat. *alcaicus*, cf. *Alceu*, poet liric grec]

ALCÁLDE *s. m.* v. alcade.

ALCALI- element prim de compunere savantă, cu semnificația „alcalin". [< ar. *al-kali* — plantă marină]

ALCALICELULÓZĂ *s. f.* derivat alcalin al celulozei, folosit la fabricarea viscozei și a esterilor celulozei. [< fr. *alcalicellulose*]

ALCALIMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la alcalimetrie. [< fr. *alcalimétrique*]

ALCALIMETRÍE *s. f.* parte a chimiei care studiază determinarea concentrației unei baze ; procedeu de analiză chimică folosit în acest scop. [gen. *-iei.* / < fr. *alcalimétrie*]

ALCALIMÉTRU *s. n.* aparat pentru determinarea gradului de concentrație a unei baze. [< fr. *alcalimètre*]

ALCALÍN, -Ă *adj. (despre substanțe)* care are particularități specifice bazelor. O *metal* ~ = metal din grupul metalelor monovalente ; *medicamente* ~*e* = medicamente folosite în tratamentul acidității gastrice. [< fr. *alcalin*]

ALCALINITÁTE *s. f.* însușirea unei substanțe de a fi alcalină ; concentrație în ioni hidroxili a unei soluții. [cf. fr. *alcalinité*]

ALCALINIZÁ *vb. I. tr.* a da unei substanțe proprietăți alcaline. [< fr. *alcaliniser*]

ALCALINIZÁRE *s. f.* acțiunea de a alcaliniza și rezultatul ei. [< *alcaliniza*]

ALCÁLIU *s. n. (chim.)* compus chimic caustic care albăstrește hîrtia roșie de turnesol și care, în unire cu un acid, formează o sare; bază. [pron. *-liu.* pl. *-ii.* / < fr. *alcali*, cf. ar. *al-kali* — plantă marină]

ALCALIZÁ *vb. I. tr.* a alcaliniza. [p. i. *-zez.* / < fr. *alcaliser*]

ALCALOÍD *s. m. (chim.)* substanță organică de origine vegetală sau obținută sintetic, toxică, folosită în medicină. [pron. *-lo-id.* pl. *-zi.* / < fr. *alcaloïde*]

ALCALOÍDIC, -Ă *adj. (chim.)* referitor la alcaloizi. [< fr. *alcaloïdique*]

ALCALÓZĂ *s. f.* creștere a alcalinității sîngelui în urma unor tulburări funcționale. [pl. *-ze.* / < fr. *alcalose*]

ALCÁN *s. m.* hidrocarbură saturată aciclică ; parafină. [< fr. *alcane*]

ALCARÁZAS *s. n. (rar)* vas poros de pămînt în care se produce răcirea lichidului pe care îl conține, datorită evaporării prin pereții lui. [pl. *-suri.* / < fr. *alcarazas*, sp. *alcarraza*, cf. ar. *al-karaz*]

ALCAZÁR *s. n. (liv.)* cetate sau palat întărit în Spania. [pl. *-re.* / < sp. *alcazar*]

ALCHÉNE *s. f. pl.* olefine. [< fr. *alkénes*, germ. *Alkene*]

ALCHIDÁL *s. m.* rășină sintetică obținută prin polimerizare, folosită la prepararea unor lacuri și vopsele. [< germ. *Alkidal*, nume comercial]

ALCHÍL *s. m.* radical organic monovalent obținut prin îndepărtarea hidroxidului unui alcool. [< germ. *Alkyl*, fr. *alkyl*]

ALCHILÁRE *s. f.* reacție chimică de introducere a unui alchil în molecula unei substanțe. [după fr. *alkylation*]

ALCHÍMIC, -Ă *adj.* referitor la alchimie. [< fr. *alchimique*]

ALCOÓL *s. m.* compus obținut prin în Egiptul antic și răspîndită în evul mediu, care urmărea găsirea „elixirului vieții" pentru a obține tinerețea veșnică și a „pietrei filozofale" miraculoase cu care să prefacă toate metalele în aur. [gen. *-iei.* / cf. fr. *alchimie*, it. *alchimia* < lat. med. *alchemia*, ar. *al-kimiya*]

ALCHIMÍST *s. m.* practicant al alchimiei. [< fr. *alchimiste*]

ALCHÍNĂ *s. f.* hidrocarbură aciclică nesaturată și cu o triplă legătură în moleculă. [< germ. *Alkine*]

ALCIÓN *s. m.* 1. *(zool.)* specie de pescăruș albastru. 2. *(liv.)* pasăre marină legendară. [pron. *-ci-on.* / < fr., lat., gr. *alcyon*]

ALCOÓL *s. m.* compus obținut prin înlocuirea cu un oxidril a unui atom de hidrogen din molecula unei hidrocarburi. // *s. n. (curent)* alcool etilic ; spirt. ◎ băutură alcoolică. // (și în forma *alcooli-, alcoolo-*) element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) alcool", „alcoolic". [pron. *-co-ol.* pl. s. m. *-li*, s. n. *-luri.* / < fr. *alcool*, cf. ar. *al-kohl* — lucru subtil]

ALCOOLÁT *s.m.* derivat obținut prin combinarea unui alcool cu un metal. [< fr. *alcoolat*]

ALCOOLEMÍE *s. f.* prezența temporară a alcoolului în sînge. [< fr. *alcoolémie*]

ALCOOLI- v. alcool.

ALCOÓLIC, -Ă *adj.* care conține alcool. // *s. m. f.* om care abuzează de băuturi alcoolice ; beți v. [< fr. *alcoolique*]

ALCOOLIMETRÍE *s. f.* v. alcoolmetrie.

ALCOOLÍSM *s. n.* consum abuziv de băuturi alcoolice. ◎ intoxicație cu alcool etilic ; etilism. [< fr. *alcoolisme*]

ALCOOLIZÁ *vb. I.* 1. *tr.* a mări concentrația de alcool dintr-o soluție. 2. *refl.* a consuma în mod abuziv băuturi alcoolice ; a deveni alcoolic. [< fr. *alcooliser*]

ALCOOLIZÁBIL, -Ă *adj.* care se poate transforma în alcool. [cf. fr. *alcoolisable*]

ALCOOLIZÁRE *s.f.* acțiunea de a (se) alcooliza și rezultatul ei. ◎ folosirea alcoolului etilic în scop terapeutic prin injecții. [< *alcooliza*]

ALCOOLÍZĂ *s. f.* reacția chimică dintre un ester și un alcool. [< fr. *alcoolyse*]

ALCOOLMETRÍE *s. f.* ansamblu de măsuri cu ajutorul cărora se determină gradul de concentrație a unei soluții alcoolice. [var. *alcoolimetrie, alcoolometrie* s. f. / cf. fr. *alcoométrie*]

ALCOOLMÉTRU *s. n.* aparat pentru determinarea concentrației alcoolice a unei soluții. [cf. germ. *Alkoholometer*, fr. *alcoomètre*]

ALCOOLO- v. alcool.

ALCOOLOMANÍE *s. f.* primul stadiu al alcoolismului cronic. [< fr. *alcoolomanie*]

ALCOOLOMETRÍE *s. f.* v. alcoolmetrie.

ALCÓV *s. n.* adîncitură făcută într-un zid pentru a așeza un pat ; *(p. ext.)* pat de dormit. [pl. *-vuri.* / < fr. *alcôve*, cf. sp. *alcoba*, ar. *al-qubba* — dormitor]

ALDEHÍDĂ *s. f.* compus organic obținut prin oxidarea unor alcooli, folosită în industria farmaceutică. O ~ *formică* = formaldehidă. [< fr. *aldéhyde*]

ALDIMÍNE *s. f. pl.* substanțe care derivă de la aldehide prin înlocuirea grupării aldehidice și care, prin reducere, dau amine primare. [< fr. *aldimines*]

ALDÍN, -Ă *adj., s. f. (poligr.) caracter* ~ = caracter tipografic cu conturul mai plin ; li-

teră grasă. ● ediție de texte imprimată cu astfel de caractere. [< it. *aldino*, cf. *Aldo Manuzio*, tipograf și editor din Veneția]

ALDOL *s. m. (chim.)* aldehidă-alcool provenită din polimerizarea unei aldehide. [< fr. *aldol*]

ALDOSTERÓN *s. m. (biol.)* hormon cu structură steroidă, extras din glanda suprarenală. [< fr. *aldostérone*]

ALDÓZĂ *s. f. (chim.)* oză cu funcțiune de aldehidă. [< fr. *aldose*]

ALDURÁL *s. n. (tehn.)* bimetal format din plăci sau benzi de duraluminiu, rezistent la coroziune. [< *al(uminiu)* + *dural(uminiu)*]

ALEATÓR, -OÁRE *adj.* v. aleatoriu.

ALEATÓRIC, -Ă *adj.* v. aleatoriu.

ALEATORÍSM *s. n.* 1. procedeu de creație care urmărește, prin caracterul întîmplător al configurației finale a structurii, stimularea interesului și a imaginației spectatorului. 2. *(muz.)* curent în cadrul căruia aceeași compoziție se poate prezenta sub aspecte variate, datorate libertății ce se acordă interpretului în recrearea sa. [pron. *-le-a-*. / < fr. *aléatorisme*]

ALEATÓRIU, -IE *adj.* care depinde de un eveniment viitor și nesigur ; supus întîmplării ; întîmplător ; stocastic. [pron. *a-le-a-to-riu*. var. *aleator, -oare, aleatoric, -ă* adj. / cf. fr. *aléatoire*, it. *aleatorio*, lat. *aleatorius* < *alea* — zar]

ALEBÁRDĂ *s. f.* v. halebardă.

ALEBARDIÉR *s. m.* v. halebardier.

ALÉE *s. f.* 1. drum într-un parc, într-o grădină etc. avînd pe margini arbori sau flori. ● stradă plantată cu arbori ; stradă îngustă și scurtă, întrare. 2. înșiruire pe două rînduri a unor elemente arhitecturale de același fel. [pron. *-le-e*. pl. *-lei*. / < fr. *allée*]

ALEGÁ *vb. I. tr. (jur.)* a invoca ceva ca scuză, ca motiv pentru justificarea unei fapte etc. [p. i. *aleg*. / < fr. *alléguer*, cf. lat. *allegare*]

ALEGÁȚIE *s. f. (jur.)* invocare a unei păreri, a unei idei etc. pentru a justifica ceva sau pentru a întări o afirmație. [gen. *-iei*. var. *alegațiune* s. f. / cf. fr. *allégation*, lat. *allegatio*]

ALEGAȚIÚNE *s. f.* v. alegație.

ALEGÓRIC, -Ă *adj.* de alegorie, cu sens ascuns ; exprimat în pilde. O *car* ~ = vehicul amenajat cu o platformă pe care se reprezintă o scenă simbolică și cu care se defilează la anumite sărbători. [< fr. *allégorique*]

ALEGORÍE *s. f.* 1. procedeu artistic care constă în exprimarea unei idei abstracte prin mijloace concrete, constituind o imagine unitară. ● pictură, sculptură etc. care reprezintă o idee abstractă. 2. *(muz.)* compoziție care dă impresia că urmărește desfășurarea unei povestiri imaginare. [pl. *-ii*, gen. *-iei*. / cf. fr. *allégorie*, it., lat., gr. *allegoria*]

ALEGORÍSM *s. n.* faptul de a explica în alegorii, de a exprima în imagini ; abuz de alegorii. [< fr. *allégorisme*]

ALEGORÍST, -Ă *s. m. f.* cel care explică alegoriile unor texte, ale unor autori etc. ● autor de alegorii. [< fr. *allégoriste*]

ALEGORIZÁ *vb. I. tr.* a da un sens alegoric. 2. a explica prin alegorii. [cf. fr. *allégoriser*]

ALÉGRU, -Ă *adj. (rar)* vioi, vesel ; sprinten. [< fr. *allègre*, cf. it. *allegro*]

ALÉLĂ *s. f. (genet.)* formă diferită a unei gene, care determină o trăsătură diferită a unui caracter. [< fr. *allèle*, it. *allele*, cf. gr. *allelon* — alternativ]

ALELÍSM *s. n. (genet.)* fenomen prin care două sau mai multe gene afectează același caracter. [< fr. *allélisme*]

ALELOMÓRF, -Ă *adj. (despre un caracter ereditar)* care se opune unui alt caracter. [< fr. *allélomorphe*]

ALELOMORFÍSM *s. n.* totalitatea relațiilor dintre alelele aceluiași caracter. [< fr. *allélomorphisme*]

ALELOPATÍE *s. f. (biol.)* influență reciprocă a plantelor prin intermediul colinelor [2]. [gen. *-iei*. / < fr. *allélopathie*]

ALEMÁNDĂ *s. f.* v. alemandă.

ALÉNĂ [1] *s. f.* v. halenă.

ALÉNĂ [2] *s. f. (chim.)* hidrocarbură cu dublă legătură în moleculă. [< fr. *allène*]

ALERGÉN, -Ă *adj., s. m.* (substanță) care provoacă o stare alergică. [< fr. *allergène*, cf. fr. *allergie* — alergie, gr. *gennan* — a produce]

ALÉRGIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de alergie. [pl. *-ci, -ce*. / < fr. *allergique*]

ALERGÍDĂ *s. f.* afecțiune de natură alergică. [< fr. *allergide*]

ALERGÍE *s. f. (med.)* mod special de a reacționa al unui organism față de un agent microbian, chimic sau o acțiune mecanică. [pl. *-ii*, gen. *-iei*. / < fr. *allergie*, cf. gr. *allos* — altul, *ergon* — lucru]

ALERGOGRAFÍE *s. f.* studiul alergiilor. [< fr. *allergographie*]

ALERGOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în alergologie. [cf. germ. *Allergologe*]

ALERGOLOGÍE *s. f.* ramură a medicinii care studiază alergiile. [gen. *-iei*. / < fr. *allergologie*]

ALERGÓZĂ *s. f. (med.)* nume generic pentru bolile alergice. [< germ. *Allergose*]

ALÉRT, -Ă *adj. (liv.)* vioi ; iute, sprinten ; prompt la acțiune. [pl. *-rți, -rte*. / < fr. *alerte*]

ALERTÁ *vb. I. tr. (liv.)* a alarma, a preveni asupra unui pericol ; *(p. ext.)* a da un impuls, a mobiliza (la acțiune). [< fr. *alerter*]

ALÉRTĂ *s. f. (liv.)* alarmă ; *(p. restr.)* termen folosit de către astronomi pentru a atrage atenția asupra evoluției diverselor fenomene cerești. [< fr. *alerte*, cf. it. *all'erta* — pe înălțime]

ALERTÉȚE *s. f. (liv.)* vioiciune, agerime ; elan, avînt. [< it. *all'ertezza* — rapiditate]

ALEURÍT *s. n. (geol.)* rocă sedimentară detritică, formată din granule foarte mici de minerale și de roci. ● fragment dintr-un astfel de sediment. [pron. *-le-u-*. / < fr. *aleurite*]

ALEURÍTIC, -Ă *adj.* referitor la aleurite, de natura aleuritelor. [pron. *-le-u-*. / < fr. *aleuritique*]

ALEURO — element prim de compunere savantă cu sensul de „făină". [< fr. *aleur(o)-*, cf. gr. *aleuron*]

ALEUROLÍT *s. n. (geol.)* rocă sedimentară aleuritică, compactă. [pron. *-le-u-*. / < fr. *aleurolithe*]

ALEUROMÉTRU *s. n.* aparat pentru determinarea calităților de panificare a glutenului din făină. [pron. *-le-u-*. / < fr. *aleuromètre*, cf. gr. *aleuron* — făină, *metron* — măsură]

ALEURONÁT *s. n.* produs alimentar bogat în proteine obținut din gluten, din care se fac preparate culinare pentru dietetici. [< *aleuron*]

ALEURÓNĂ *s. f.* substanță proteică de rezervă care se găsește în semințele unor plan-

te (cotiledoanele leguminoaselor, albumenul cerealelor etc.). [< fr. *aleurone*]

ALEURÓNIC *adj. n. (biol.) strat* ~ = strat de celule bogate în proteine din învelişul bobului de cereale. [< *aleuron* + *-ic*]

ALEVÍN *s. m. (zool.)* pui de peşte în stadiul premergător formării solzilor. [< fr. *alevin*]

ALEVINÁJ *s. n. (zool.)* îngrijirea şi hrănirea puieţilor de peşte. [< fr. *alevinage*]

ALEVINIÉRĂ *s. f. (zool.)* iaz pentru peşti mici destinaţi populării riurilor, a bazinelor etc. [pron. *-ni-e-*. / < fr. *alevinière*]

ALEXANDRÍN, -Ă *adj.* 1. referitor la civilizaţia elenistică din Alexandria ; *(p. ext.)* care ţine de epoca elenistică. O *şcoala* ~*ă* = numele mai multor şcoli filozofice de orientare mistică şi eclectică din perioada elenismului târziu. 2. *vers* ~ (şi *s. m.*) = vers iambic de douăsprezece silabe, cu cezura după silaba a şasea ; *poezie* ~*ă* = poezie de tip rafinat, erudit şi uneori ezoteric, proprie epocii alexandrine. [pl. *-ni, -ne*. / cf. fr *alexandrin*, cf. *Alexandre le Grand*, numele unui roman francez din sec. XII, unde a fost folosit acest vers prima dată]

ALEXANDRINÍSM *s. n.* 1. ansamblu de manifestări ale civilizaţiei elenistice din Alexandria. 2. sistem filozofic al şcolii alexandrine. ● *(fig.)* caracter erudit, subtil şi decadent al unei arte, al unei filozofii. [< fr. *alexandrinisme*]

ALEXANDRÍT *s. n.* crisoberil. [cf. rus. *Aleksandrit*, germ. *Alexandrit*, cf. *Alexandru al II-lea*, ţar al Rusiei]

ALEXÍE *s. f. (med.)* incapacitate de a înţelege limbajul scris ; cecitate verbală. [< fr. *alexie*, cf. gr. *a* — fără, *lexis* — cuvînt]

ALEXÍNĂ *s. f. (biol.)* substanţă proteică prezentă în plasma sanguină, care ia parte la reacţiile de imunitate ; complement (3) ; anticorp. [< fr. *alexine*]

ALEZÁ *vb. I. tr.* a da unui cilindru (de maşină) dimensiunile cerute printr-o prelucrare prin aşchiere ; a şlefui o gaură conică sau cilindrică dintr-o piesă metalică. [< fr. *aléser*]

ALEZÁJ *s. n.* 1. alezare. 2. diametrul interior al unui cilindru de maşină. [< fr. *alésage*]

ALEZÁN, -Ă *adj. (despre cai)* de culoare roşcată, roib. [< fr. *alezan*, cf. sp. *alazan*]

ALEZÁRE *s. f.* acţiunea de a aleza ; alezaj : alezat. [< *aleza*]

ALEZÁT *s. n.* alezare. O *maşină de* ~ = maşină folosită pentru alezare. [< *aleza*]

ALÉZĂ *s. f.* bucată de pînză care se aşterne peste cearşaf sub un bolnav sau copil mic. [< fr. *alèse*]

ALEZÍE *s. f.* neputinţă a bolnavului de a citi litere, cifre sau note muzicale. [gen. *-iei*. / < fr. *alésie*]

ALEZÓR *s. n.* unealtă folosită pentru alezare. [cf. fr. *alésoir*]

ÁLFA *s. n. invar. (bot.)* plantă graminee din nordul Africii şi din Spania, din care se fac coarde, fibre etc. O *hîrtie* ~ = hîrtie de calitate superioară, fabricată din planta de mai sus. [pl. invar. / < fr. *alfa*, cf. ar. *halfa*]

ALFABÉT *s. n.* totalitatea literelor care redau sunetele de bază ale unei limbi. O ~*ul Morse* v. morse (1). [pl. *-te*, (rar) *-turi*. / cf. fr. *alphabet*, it. *alfabeto* < lat. *alphabetum*, gr. *alpha, beta* — a, b]

ALFABÉTIC, -Ă *adj.* în ordinea literelor alfabetului. [< fr. *alphabétique*]

ALFABETIZÁ *vb. I. tr.* a învăţa pe cineva scrisul şi cititul. [< fr. *alphabétiser*]

ALFABETIZÁRE *s. f.* acţiunea de a alfabetiza ; combatere a analfabetismului. [< *alfabetiza*]

ALFANUMÉRIC, -Ă *adj. (mat. ; despre un sistem descriptiv)* care utilizează literele unui alfabet şi cifrele unui sistem numeric. [cf. fr. *alphanumérique*]

ALFATRÓN *s. n. (fiz.)* vacuummetru care se bazează pe efectul ionizant al radiaţiei alfa emise de o sursă etalonată. [< fr. *alphatrone*]

ÁLGĂ *s. f.* plantă inferioară talofită care creşte în mediul acvatic. [< fr. *algue*, cf. it., lat. *alga*]

ALGÉBRĂ *s. f.* ramură a matematicii care studiază operaţiile aritmetice independent de valorile numerice care intervin în ele. [< fr. *algèbre*, cf. ar. *al-djebr* — reconstruire de fragmente]

ALGÉBRIC, -Ă *adj.* de algebră, referitor la algebră. [cf. fr. *algébrique*]

ALGEBRÍST, -Ă *s. m. f.* specialist în algebră. [< fr. *algébriste*]

ALGEBRIZÁ *vb. I. intr.* a da o formă algebrică ; a face algebră. [< fr. *algébriser*]

ALGEBROLÓGICĂ *s. f.* încercare de a înlocui operaţiile logice cu semne şi calcule ; logică simbolică. [gen. *-cii*. / et. incertă]

ALGEZÍE *s. f. (med.)* sensibilitate dureroasă ; durere, algie. [< germ. *Algesie*, cf. gr. *algesis*]

ALGEZIMETRÍE *s. f.* determinare a intensităţii excitaţiei necesare provocării unei senzaţii dureroase. [< fr. *algesimétrie*, cf. gr. *algesis* — durere, *metron* — măsură]

ALGEZIMÉTRU *s. n.* instrument folosit în algezimetrie ; algometru. [< fr. *algésimètre*]

ÁLGIC, -Ă *adj.* referitor la durere ; care provoacă durere. [< fr. *algique*]

ALGICÍD *s. n.* substanţă care distruge algele. [< fr. *algicide*]

ÁLGID, -Ă *adj. (franţuzism)* rece, îngheţat. ● *(despre unele afecţiuni)* care produce o puternică senzaţie de frig ; caracterizat printr-o scădere mare a temperaturii corpului. [< fr. *algide*, cf. lat. *algidus* — îngheţat]

ALGIDITÁTE *s. f.* scădere mare a temperaturii corpului, în anumite afecţiuni. [cf. fr. *algidité*]

ALGÍE *s. f.* algezie. // element secund de compunere savantă cu semnificaţia „(referitor la) durere", „algezie". [< fr. *algie*, cf. gr. *algos* — durere]

ALGINÁT *s. n.* fibră textilă artificială pe bază de alge marine. [< fr. *alginate*]

ALGÍNĂ *s. f.* substanţă mucilaginoasă formată de unele alge marine în contact cu apa şi folosită pentru apretare în industria pielăriei. [< fr. *algine*]

ALGO-[1] element prim de compunere savantă cu semnificaţia „(referitor la) durere", „dureros". [< fr. *algo-*, cf. gr. *algos*]

ALGO-[2] element prim de compunere savantă cu sensul de „algă". [< lat. *alga*]

ALGOBACTÉRII *s. f. pl.* bacterii acvatice autotrofe, înrudite cu cianoficeele. [< fr. *algobactéries*]

ALGOCENÓZĂ *s. f. (biol.)* grupare naturală alcătuită din indivizii unei sau ai mai multor specii de alge. [< fr. *algocénose*, cf. *alga* — algă, *koinos* — comun]

ALGOCULTÚRĂ *s. f.* cultivarea algelor marine, bogate în proteine, pentru alimentaţie. [< fr. *algoculture*]

ALGOFILÍE *s. f.* predispoziţie către senzaţiile dureroase. [< fr. *algophilie*]

ALGOFOBÍE *s. f.* teamă patologică de durere. [< fr. *algophobie*]

ALGOGÉN, -Ă *adj.* care este produs de o excitaţie puternică şi care intoxică terminaţiile nervoase. [< fr. *algogène*, cf. gr. *algos* — durere, *gennan* — a genera]

ALGÓL *s. n. (cib.)* limbaj folosit în programarea calculatoarelor electronice. [< engl. *algol*, cf. *Algo(rithmic) L(anguage)*]

ALGOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în algologie. [< fr. *algologue*]

ALGOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la algologie. [< *algologique*]

ALGOLOGÍE *s. f.* ramură a botanicii care se ocupă cu studiul algelor. [gen. *-iei.* / cf. fr. *algologie*, germ. *Algologie* < lat. *alga* — algă, gr. *logos* — studiu]

ALGOMANÍE *s. f. (liv.)* căutarea unei plăceri în durere. [gen. *-iei.* / < fr. *algomanie*, cf. gr. *algos* — durere, *mania* — furie]

ALGOMÉTRU *s. n.* algezimetru. [cf. it. *algometro*]

ALGONKIÁN *s. n.* eră geologică între arhaic şi paleozoic ; precambrian ; proterozoic. // *adj.* care aparţine acestei ere. [pron. *-ki-an.* / < fr. *algonkien*]

ALGORÍTM *s. n.* ansamblu de reguli şi de operatori pentru efectuarea unui sistem de operaţii într-o ordine dată în vederea rezolvării unor probleme de un anumit tip. [pl. *-me*, (s. m.) *-mi.* / < fr. *algorithme*, cf. *al-Kharezmi*, matematician arab]

ALGORÍTMIC, -Ă *adj.* care se bazează pe algoritmi. [< fr. *algorithmique*]

ALGORITMÍST, -Ă *s. m. f.* specialist în algoritmi. [< fr. *algorithmiste*]

ALGORITMIZÁRE *s. f.* formulare algoritmică. [după fr. *algorithmisation*]

ALGOSPÁSM *s. n.* spasm muscular dureros. [< fr. *algospasme*]

ALGOSTÁZĂ *s. f.* suprimarea durerii. [< fr. *algostase*, cf. gr. *algos* — durere, *stasos* — oprire]

ALGRAFÍE *s. f. (poligr.)* tipar obţinut cu ajutorul unei forme executate pe o placă de aluminiu. [< fr. *algraphie*]

ALGUAZÍL *s. m. (liv.)* agent de poliţie în Spania. [pron. *-gua-zil.* / < sp. *alguacil*]

ALIÁ *vb. I.* 1. *refl.* a se uni printr-un tratat de alianţă. ● a se alătura unei idei. ● a se înrudi cu cineva printr-o căsătorie. 2. *tr.* a topi împreună anumite metale sau metale cu metaloizi în vederea obţinerii unui aliaj. [pron. *-li-a.* p. i. 4 *-iem*, ger. *-iind.* / < fr. *allier*, cf. lat. *alligare* — a lega de]

ALIACÉU, -ÉE *adj. (rar)* referitor la usturoi. [< fr. *alliacé*]

ALIÁJ *s. n.* amestec de mai multe metale sau de metale cu metaloizi, obţinut prin topirea lor laolaltă. [< fr. *alliage*]

ALIÁNŢĂ *s. f.* 1. pact între două sau mai multe grupuri, făcut pentru a întări o legătură sau în vederea realizării unor anumite scopuri ; legătură stabilită între două sau mai multe state pe baza unui tratat. 2. legătură care se stabileşte între familiile a două persoane care se căsătoresc. O *rudă prin* ~ = persoană înrudită cu cineva prin căsătorie. [< fr. *alliance*]

ÁLIAS *adv.* cuvînt latin însemnînd „altfel", folosit pentru a arăta o variantă ; zis şi... [pron. *-li-as.* / < lat., fr. *alias*]

ALIÁT, -Ă *adj.* 1. unit printr-o alianţă. 2. *(despre metale)* căruia i s-a adăugat o anumită cantitate dintr-un alt element în vederea formării unui aliaj. // *s. m. f.* persoană, organizaţie, stat etc. care a intrat într-o alianţă. / < *alia*, cf. fr. *allié*]

ALIBÍ *s. n.* probă prin care un inculpat dovedeşte justiţiei că în momentul săvîrşirii faptului delictuos imputat el se găsea în altă parte. ● *(fig.)* scuză, justificare. [pl. *-iuri.* / < fr. *alibi*, cf. lat. *alibi* — în altă parte]

ALICÁNTE *s. n.* soi de viţă de vie cu struguri roşietici şi boabe sferice. ● *(p. ext.)* vin licoros originar din Spania. [< fr., sp. *alicante*, cf. *Alicante*, oraş în Spania]

ALICÓTĂ *adj. f. (mat.) parte* ~ = parte a unui tot, conţinută în el de un anumit număr întreg de ori. [< fr. *aliquote*]

ALICUÁNTĂ *adj. f. (mat.) parte* ~ = parte care nu intră de un număr exact de ori într-un tot. [pl. *-te.* / < fr. *aliquante*]

ALIDÁDĂ *s. f.* dispozitiv de forma unei rigle cu care sînt echipate instrumentele goniometrice şi care serveşte la formarea şi măsurarea unghiurilor. [pl. *-de.* / < fr. *alidade*, cf. lat. med. *alidada* < ar. *al-idhada*]

ALIENÁ *vb. I. tr. (jur.)* a trece altuia dreptul de proprietate asupra unui lucru ; a înstrăina. [pron. *-li-e-.* p. i. *-nez.* / < fr. *aliéner*, cf. lat. *alienare*]

ALIENÁBIL, -Ă *adj. (jur., despre bunuri, drepturi)* care poate fi transmis, înstrăinat. [cf. fr. *aliénable*]

ALIENABILITÁTE *s. f.* însuşirea de a fi alienabil. [cf. fr. *allénabilité*]

ALIENÁRE *s. f.* transmitere a dreptului de proprietate ; înstrăinarea unui bun. ● *(fil.)* fenomenul de transpunere, în anumite condiţii social-istorice, a întregii activităţi umane şi a rezultatelor acesteia (problemele muncii, instituţiile sociale, valorile spirituale) în forţe străine şi vrăjmaşe omului. [< *aliena*]

ALIENÁT, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de o boală mintală ; nebun. [pron. *-li-e-.* / < *aliena*, cf. fr. *aliéné*, lat. *alienatus*]

ALIENAŢIE *s. f.* 1. boală mintală ; nebunie. 2. *(jur. ; rar)* alienare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *aliénation*, lat. *alienatio*]

ALIENÍE *s. f.* lipsa splinei. [pron. *-li-e-.* gen. *-iei.* / < fr. *allienie*, cf. gr. *a* — fără, *lien* — splină]

ALIENÍST, -Ă *s. m. f.* medic specialist în boli mintale. v. p s h i a t r u. [< fr. *aliéniste*]

ALIFÁTIC, -Ă *adj. (chim.) combinaţie* ~ă = combinaţie organică saturată, constituită din atomi de carbon legaţi unul de altul în formă de lanţ liber la ambele capete. [< fr. *aliphatique*]

ALIFÓRM, -Ă *adj.* în formă de aripă. [< fr. *aliforme*]

ALIGÁT *s. n.* lucrare apărută aparte, dar legată împreună cu altele. [< lat. *alligatum*]

ALIGATÓR *s. m.* 1. specie de crocodil lung de 4—5 m, cu botul turtit şi lat, care trăieşte în fluviile Americii. 2. *(fam.)* admirator fervent al jazului. [< fr. *alligator*]

ALIGOTÉ *s. n.* varietate de struguri din viţă franceză de Burgandia, cu boabe mici, rotunde, de culoare albă-verzuie. ● *(p. ext.)* vin obţinut din astfel de struguri. [< fr. *aligoté*]

ALÍL *s. n.* radical monovalent derivat din propilenă prin îndepărtarea unui atom de hidrogen. [< fr. *allyl*]

ALÍLIC *adj. m. alcool* ~ = alcool etilic derivat din petrol, care serveşte la prepararea glicerinei. [< fr. *allylique*]

ALIMBÁ *vb. I. tr.* a descărca o parte din marfa dintr-o navă în altă navă spre a o uşura. [< *limb*]

ALIMBÁRE *s. f.* acțiunea de a alimba. [< *alimba*]

ALIMÉNT *s. n.* preparat sau produs natural care se mănîncă și ajută la întreținerea vieții. [< fr. *aliment*, cf. it. *alimento* < lat. *alimentum*]

ALIMENTÁ *vb. I.* 1. *tr., refl.* a (se) hrăni, a (se) nutri (cu alimente). ● *tr.* a întreține, a menține. 2. *tr.* a aproviziona cu ceva necesar traiului. ● a aproviziona, a da cele necesare pentru funcționare (unui motor, unei mașini etc.). O *(sport) a ~ cu mingi* = a pasa mingile (cuiva), a trimite mingile în direcția unui jucător. [< fr. *alimenter*, cf. it. *alimentare*]

ALIMENTÁR, -Ă *adj.* referitor la alimente ; care servește ca aliment. O *pensie ~ă* = sumă de bani pe care cineva o plătește (lunar) unei persoane pe care are obligația s-o întrețină. // *s. f.* unitate comercială care vinde alimente. [cf. fr. *alimentaire*]

ALIMENTÁRE *s. f.* acțiunea de a alimenta și rezultatul ei ; alimentație, aprovizionare. [< *alimenta*]

ALIMENTATÓR *s. n.* dispozitiv pentru alimentarea unei mașini cu combustibil sau cu materie primă de prelucrat. [cf. fr. *alimentateur*]

ALIMENTÁȚIE *s. f.* alimentare, nutrire. [gen. *-iei.* / cf. fr. *alimentation*, it *alimentazione*]

ALINEÁ *vb. I.* v. a l i n i a.

ALINEAMÉNT *s. n.* v. a l i n i a m e n t.

ALINEÁT *s. n.* rînd într-un text care începe mai dinăuntru decît celelalte pentru a arăta trecerea la altă idee ; fragment de text cuprins între două rînduri scrise în acest fel. ● pasaj dintr-un articol de lege. [pron. *-ne-at.* pl. *-te, -turi.* var. *aliniat* s. n. / cf. fr. *alinéa*, lat. *a linea* — de la capăt]

ALINIÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) așeza în linie dreaptă. ● *tr.* a îndrepta traseul unei străzi. [pron. *-ni-a.* ger. *-iind.* var. *alinea* vb. I. / < *linie*, după fr. *aligner*]

ALINIAMÉNT *s. n.* poziția mai multor puncte sau obiecte de-a lungul unei linii. O *~ de teren* = linie de teren definită, de regulă, prin puncte caracteristice. [pron. *-ni-a-.* pl. *-te.* var. *alineament* s.n. / după fr. *alignement*]

ALINIÁT *s. n.* v. a l i n e a t.

ALINIÉRE *s. f.* 1. acțiunea de a (se) alinia și rezultatul ei. 2. linie de așezare a limitelor unei străzi, a unei piețe publice etc. ● operație de jalonare a unui aliniament. 3. *(la pl.)* monumente cu caracter religios frecvente în epoca bronzului în Franța, în Anglia etc., constînd din șiruri drepte, paralele, de blocuri mari de piatră cioplită, înfipte vertical în pămînt la intervale regulate. [< *alinia*, după fr. *alignement*]

ALIÓS *s. n. (geol.)* strat cimentat de culoare ruginie sau negricioasă care se formează în solurile podzolice ; gresie. [pron. *-li-os.* / < fr. *alios* < cuv. gascon]

ALISMATACÉE *s. f. pl. (bot.)* familie de plante acvatice monocotiledonate prevăzute cu canale aerifere în tulpini și frunze ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / cf. fr. *alismacées*]

ALÍT *s. n. (geol.)* rocă afînată de culoare roșie, conținînd o mare cantitate de aluminiu și fier, produsă prin procese de alterare a scoarței terestre în condiții de temperatură și umiditate ridicate. ● constituent principal al clincherelor de ciment portland artificial. [< fr. *alite*]

ALITÁRE *s. f. (tehn.)* acoperire a suprafeței oțelului cu pulbere sau cu un aliaj de aluminiu, urmată de încălzire la temperatură înaltă ; aluminizare. v. c a l o r i z a r e. [după fr. *alitage*]

ALITERÁR, -Ă *adj.* neliterar. [cf. germ. *aliterarisch*]

ALITERATÍV, -Ă *adj.* referitor la aliterație. [cf. fr. *allitératif*]

ALITERÁȚIE *s. f. (lit.)* repetare a aceluiași sunet sau acelorași grupuri de sunete în două sau mai multe cuvinte care se succedă ; parhomeon. [gen. *-iei.* var. *aliterațiune* s. f. / cf. fr. *allitération*, it. *aliterazione*, lat. *alliteratio*]

ALITERAȚIÚNE *s. f.* v. a l i t e r a ț i e.

ALIZARÍNĂ *s. f.* materie colorantă roșie, extrasă odinioară din rădăcina unei plante numite roibă, astăzi fabricată sintetic. [< fr. *alizarine*]

ALIZÉU *s. n.* vînt regulat care suflă tot timpul anului în regiunile tropicale, în emisfera boreală de la nord-est către sud-vest și în emisfera australă de la sud-est către nord-vest. [pl. *-ee.* / < fr. *alizé*, cf. it. *aliseo*]

ALLARGÁNDO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* rărind treptat ritmul. [< it. *allargando*]

ALLA BRÉVE *loc. adv. (muz.)* termen care arată că o piesă scrisă în măsură de patru timpi se execută în măsură de doi timpi. [< it. *alla breve*]

ALLEGRÉTTO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* vioi, repejor (mai puțin grăbit decît alegro). // *s. n.* bucată muzicală executată în acest tempo. [< it. *allegretto*]

ALLÉGRO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* repede, vioi, vesel. O *piu ~* = mai repede. // *s. n.* arie executată în acest tempo. ● mișcare obișnuită a primei părți dintr-o sonată. [< it. *allegro*]

ALLEMÁNDĂ *s. f.* vechi dans german, cu caracter vesel, vioi ; melodia acestui dans. [scris și *alemandă*. / < fr. *allemande*]

ALMAGÉSTE *s. f. pl.* culegere de observații astronomice, făcută pentru prima oară de învățatul grec Ptolomeu. [cf. fr. *almageste*, it. *almagesto*]

ALMANÁH *s. n.* 1. publicație periodică, de obicei anuală, care, pe lîngă indicații astronomice și meteorologice, cuprinde date diverse, texte literare și artistice etc. 2. publicație periodică care cuprinde cu precădere articole dintr-un anumit domeniu de activitate. [pl. *-huri.* / < fr. *almanach*, cf. lat. med. *almanachus* < ar. *al-manakh* — prezicere]

ALMANDÍN *s. n.* granat de culoare roșie-brună. [< fr. *almandin*]

ALMÉE *s. f. invar.* dansatoare-cîntăreață egipteană. [pron. *-me-e.* / < fr. *almée*]

ALMÉLEC *s. n. (tehn.)* aliaj de aluminiu și de magneziu, folosit la confecționarea de cabluri electrice. [< fr. *almélec*]

ALMICANTARÁT *s. n. (astr.)* cerc imaginar de pe sfera cerească paralel cu orizontul, cu ajutorul căruia se determină înălțimea astrilor. [var. *almucantarat* s. n. / < fr. *almicantarat*, cf. ar. *almuquantara*]

ALMUCANTARÁT *s. n.* v. a l m i c a n t a r a t.

ALNICÓ *s. n.* aliaj de aluminiu, nichel și cobalt. [< fr. *alnico*, cf. *al(uminiu)* + *ni(chel)* + *co(balt)*.

ALO- element prim de compunere savantă cu semnificația „altul", „diferit". [< fr. *allo-*, cf. gr. *allos*]

ALÓ *interj.* exclamație prin care se face apelul sau se răspunde la telefon. ● exclamație de chemare. [< fr. *allô*, cf. engl. *hallo*]

ALOCÁ *vb. I. tr.* a prevedea, a destina (sume de bani) în vederea unui scop anumit. [p.i. *aloc*, 3, 6 *-că*. / < *alocație*]

ALOCÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi alocat. [< *aloca* + *-bil*]

ALOCÁRE *s. f.* acțiunea de a aloca. [pl. *-cări*. / < *aloca*]

ALOCÁRP, -Ă *adj. (biol.; despre fructe)* care prezintă alocarpie. [< fr. *allocarpe*, cf. *allos* — altul, *karpos* — fruct]

ALOCARPÍE *s. f. (biol.)* structura unui fruct rezultat prin polenizare încrucișată. [< fr. *allocarpie*]

ALOCÁȚIE *s. f.* alocare ; *(concr.)* sumă de bani destinată (de stat sau de o instituție) pentru un anumit scop. ● ajutor în bani. [gen. *-iei*. var. *alocațiune* s. f. / cf. fr. *allocation*]

ALOCAȚIÚNE *s. f.* v. alocație.

ALOCHIRÍE *s. f. (biol.)* transpunere a unei senzații în regiunea corespunzătoare din partea opusă a corpului. [< fr. *allochirie*]

ALOCHINEZÍE *s. f. (biol.)* tulburare constînd în executarea fără voie a unei mișcări în locul celei dorite. [< fr. *allocinésie*]

ALOCROMÁTIC, -Ă *adj. (despre minerale ; op.* idiocromatic) care prezintă alocromatism. [cf. germ. *allochromatisch*]

ALOCROMATÍSM *s. n. (geol.)* proprietate a unor minerale de a prezenta culori diferite. [< fr. *allochromatisme*, cf. gr. *allos* — altul, *chroma* — culoare]

ALOCÚȚIE *s. f.* v. alocuțiune.

ALOCUȚIÚNE *s. f.* 1. discurs ținut ostașilor de un comandant militar, rege sau împărat. 2. cuvîntare ocazională scurtă. [var. *alocuție* s. f. / cf. fr. *allocution*, lat. *allocutio*]

ALODIÁL, -Ă *adj. (ist.)* care se referă la un alodiu. [pron. *-di-al*. / < fr. *allodial*]

ALODIALÍSM *s. n. (ist.)* alodialitate. [< fr. *allodialisme*]

ALODIALITÁTE *s. f. (ist.)* formă de proprietate feudală, bazată pe alodiu ; alodialism. [cf. fr. *allodialité*]

ALÓDIU *s. n. (ist. ; în orînduirea feudală)* domeniu ereditar în deplină stăpînire, scutit de orice sarcini și deosebit de feudă. [pron. *-diu*. / < lat. med. *allodium*, cf. fr. *alleu* < v. germ. *allod* < *all* — tot, *od* — proprietate]

ALÓE *s. f. (bot.)* plantă exotică (decorativă) din familia liliaceelor, din ale cărei frunze se extrage o substanță întrebuințată în medicină. ● medicament format din suc de frunze de aloe. [< fr. *aloès*, cf. it. *aloe* < lat., gr. *aloe*]

ALOÉTIC, -Ă *adj. (farm.)* care conține aloe. [< fr. *aloétique*]

ALOFÁN *s. n. (geol.)* argilă coloidală care mărește plasticitatea maselor ceramice. [< fr. *alophan*]

ALOFÓN *s. n. (lingv.)* variantă a aceluiași sunet sau fonem. [< engl. *allophone*]

ALOGÁM, -Ă *adj. s. f.* (plantă) care prezintă alogamie. [< fr. *allogame*]

ALOGAMÍE *s. f. (biol.)* fecundare în care gameții masculi aparțin altor indivizi decît cei femeli. [gen. *-iei*. / cf. fr. *allogamie*, germ. *Allogamie* < gr. *allos* — altul, *gamos* — căsătorie]

ALOGÉN, -Ă *adj. (chim.)* deosebit prin natură și prin origine de mediul înconjurător. ● *(despre un component al unei roci)* format anterior rocii și într-un alt loc decît aceasta. ● *(despre o populație)* venit din altă parte, de altă origine. [< fr. *allogène*, cf. gr. *allos* — altul, *genos* — neam]

ALOGENÉTIC, -Ă *adj. (chim.)* alogen. [cf. gr. *allos* — altul, *genesis* — naștere]

ALÓGIC, -Ă *adj.* lipsit de logică. [cf. fr. *alogique*]

ALOGÍSM *s. n.* 1. judecată care contrazice logica. 2. negare a gîndirii logice ca mijloc științific de cunoaștere autentică, practicată de sceptici, mistici și fideiști. [pl. *-me*. / cf. germ. *Alogismus* < gr. *a* — fără, *logos* — rațiune]

ALOHTÓN, -Ă *adj. (despre o formație geologică)* care a suferit deplasări față de locul inițial de formare. [< fr. *allochtone*, cf. gr. *allos* — altul, *chthon* — pămînt]

ALOLALÍE *s. f. (med.)* dificultate în vorbire. [gen. *-iei*. / < fr. *allolalie*]

ALOMÓRF *s. n.* 1. fiecare dintre formele distincte (cristaline) ale aceleiași substanțe ; substanță cu mai multe forme. 2. *(lingv.)* una sau mai multe forme ale aceluiași morfem al unei limbi. [pl. *-fe*. / < fr. *allomorphe*, engl. *allomorph*, cf. gr. *allos* — altul, *morphe* — formă, sau fr., engl. *morpheme*]

ALOMORFÍE *s. f.* mulțimea formelor aceleiași substanțe ; alomorfism. v. metamorfoză ; alotropie. [< fr. *allomorphie*, cf. gr. *allos* — alt, *morphe* — formă]

ALOMORFÍSM *s. n.* alomorfie. [cf. engl. *allomorphism*]

ALONÍM *s. m. (liv.)* cel care semnează o lucrare cu numele altuia. // *adj. (despre lucrări)* semnat cu numele altuia. [< fr. *allonyme*, engl. *allonym*, cf. gr. *allos* — altul, *onyma* — nume]

ALÓNJĂ *s. f.* 1. piesă (demontabilă) care servește la prelungirea unor obiecte. 2. *(box)* mișcare rapidă de întindere a brațului ; lungime a brațului (în raport cu aceea a adversarului). 3. text care completează conținutul unui document comercial, anexîndu-se la acesta ; act adițional. [< fr. *allonge*]

ALOPÁT *s. m.* medic care tratează prin alopatie. [< fr. *allopathe*]

ALOPÁTIC, -Ă *adj.* referitor la alopatie. [< fr. *allopathique*]

ALOPATÍE *s. f. (med.)* procedeu de a trata o boală cu mijloace contrare naturii sale. [gen. *-iei*. / < fr. *allopathie*, cf. gr. *allos* — altul, *pathos* — suferință]

ALOPÁTRIC, -Ă *adj. (biol. ; despre specii, populații)* care își are originea în regiuni geografice diferite. [cf. fr. *allopatrique* < gr. *allos* — diferit, lat. *patria* — patrie]

ALOPÉCIC, -Ă *adj.* referitor la alopecie. [< fr. *alopécique*]

ALOPECÍE *s. f. (med.)* căderea prematură a părului. [gen. *-iei*. / < fr. *alopécie*, cf. gr. *alopekia*]

ALOPLÁSTICĂ *s. f. (med.)* metodă medicală de înlocuire a țesuturilor cu ajutorul unor materiale străine ; aloplastie. [< germ. *Alloplastik*, cf. gr. *allos* — altul, *plassein* — a forma]

ALOPLASTÍE *s. f. (med.)* aloplastică. [< fr. *alloplastique*]

ALOPRÉN *s. n.* cauciuc clorurat. [< germ. *Allopren*]

ALORITMÍE *s. f.* aritmie periodică. [< fr. *allorythmie*]

ALOTRIO- v. alotriu.

ALOTRIOFAGÍE *s. f.* tendință patologică de a înghița substanțe necomestibile. [< fr. *allotriophagie*, cf. gr. *allotrios* — străin, *phagein* — a mînca]

ALOTRIOMÓRF, -Ă *(geol. ; despre minerale)* care nu are formă proprie, ci o ia pe aceea a cavităţii unde se află. [pron. *-tri-o-*. / < germ. *allotriomorph*, cf. gr. *allotrios* — străin, *morphe* — formă]

ALOTRIU, -IE *adj. (liv.)* străin, divers, diferit. // (în forma *alotrio-*) element prim de compunere savantă cu semnificaţia „divers", „străin". [pron. *-tri-u.* / < it. *allotrio*, gr. *allotrios*]

ALOTRÓFIC, -Ă *adj. (biol. ; despre organisme)* care foloseşte substanţele organice sintetizate de alte organisme. [< fr. *allotrophique*, cf. gr. *allos* — altul, *trophe* — hrană]

ALOTRÓPIC, -Ă *adj.* referitor la alotropie, de alotropie. [cf. fr. *allotropique*]

ALOTROPÍE *s. f.* 1. proprietate a unor elemente chimice de a se găsi în natură sub mai multe forme, cu proprietăţi fizice şi chimice diferite ; alotropism. 2. proces de atracţie reciprocă între două celule de sens opus. [gen. *-iei.* / < fr. *allotropie*, cf. gr. *allos* — altul, *tropos* — schimbare]

ALOTROPÍSM *s. n.* alotropie. [< fr. *allotropisme*]

ALOXÁN *s. n. (biol.)* substanţă derivată prin oxidare din acidul uric, care are acţiune distructivă asupra celulelor pancreatice. [< fr. *aloxan*]

ALOZÁUR *s. m.* reptilă terestră fosilă carnivoră, de talie foarte mare. [< fr. *allosaurus*, cf. fr. *allos* — altul, *sauros* — reptilă]

ALOZÓM *s. m. (biol.)* cromozom cu rol esenţial în determinarea sexului. [< fr. *alosome*]

ALPACÁ [1] *s. f.* 1. animal rumegător cu lînă lungă şi mătăsoasă, care trăieşte în America de Sud. 2. stofă fină din lîna acestui animal. [acc. şi *alpáca*. pl. *-ale*. var. *alpaga* s. f. / cf. fr. *alpaca, alpaga* < cuv. indigen american]

ALPACÁ [2] *s. f.* aliaj inoxidabil de cupru, nichel şi zinc, întrebuinţat la fabricarea tacîmurilor, a instrumentelor medicale, optice etc. ; argentan. [< germ. *Alpaka*]

ALPÁGA *s. f.* v. alpaca [1].

ALPÁX *s. n.* aliaj de aluminiu şi siliciu. [< fr. *alpax*]

ALPENŞTÓC *s. n.* baston lung cu ţinte de fier la capăt, folosit pentru excursii în munţi ; baston de munte. [pl. *-curi*. / < germ. *Alpenstock*, fr. *alpenstock*]

ALPÉSTRU, -Ă *adj. (rar)* alpin, de mare altitudine. [< fr. *alpestre*]

ALPÍN, -Ă *adj.* caracteristic munţilor Alpi. ◊ *(p. ext.)* care se află, trăieşte în regiunile muntoase înalte ; alpestru. [pl. *-ni, -ne.* / < fr. *alpin*, it. *alpino*, cf. *Alpi*, munţi în Europa]

ALPINIÁDĂ *s. f. (rar)* competiţie sportivă de alpinism. [pron. *-ni-a-*. / < fr. *alpiniade*, după *olimpiadă*]

ALPINÍSM *s. n.* sport constînd în ascensiuni pe culmi muntoase greu accesibile. [cf. fr. *alpinisme*, it. *alpinismo*]

ALPINÍST, -Ă *s. m. f.* cel care practică alpinismul. [cf. fr. *alpiniste*, it. *alpinista*]

ALTAÍT *s. n. (geol.)* telurură naturală de plumb care se găseşte aproape pură în Altai. [pron. *-ta-it.* / < fr. *altaïte*]

ALTERÁ *vb. I.* 1. *refl.* a se descompune (din cauza unui anumit agent extern) ; *(despre alimente)* a se strica. 2. *tr.* a denatura, a falsifica. 3. *refl. (fon. ; despre sunete)* a se preface, a se schimba. 4. *tr.* a ridica ori a coborî un sunet sau un acord cu un semiton cu ajutorul accidenţilor muzicali. [< fr. *altérer*, cf. lat. *alterare*]

ALTERÁBIL, -Ă *adj. (despre alimente)* care se poate altera uşor. [cf. fr. *altérable*]

ALTERABILITÁTE *s. f.* calitatea a ceea ce este alterabil. [cf. fr. *alterabilité*]

ALTERÁRE *s. f.* acţiunea de a (se) altera ; alteraţie. ● descompunere. ● schimbare, denaturare, falsificare. ● modificarea pronunţării unui sunet. [< *altera*]

ALTERÁŢIE *s. f. (rar)* alterare. ● *(muz.)* ridicare sau coborîre a unui sunet sau a unui acord cu ajutorul unor semne convenţionale ; *(p. ext.)* semn convenţional care indică acest acord. [gen. *-iei.* var. *alteraţiune* s. f. / cf. fr. *altération*]

ALTERAŢIÚNE *s. f.* v. alteraţie.

ALTERCÁŢIE *s. f.* ceartă ; dispută violentă, schimb de cuvinte grele. [gen. *-iei.* var. *altercaţiune* s. f. / cf. fr. *altercation*, lat. *altercatio*]

ALTERCAŢIÚNE *s. f.* v. altercaţie.

ALTER ÉGO *s. m.* al doilea eu ; persoană care se aseamănă întru totul cu alta, încît i se poate substitui ; *(p. ext.)* om de încredere, prieten nedespărţit. [< lat. *alter* — alt, *ego* — eu]

ALTERITÁTE *s. f. (fil. ;* op. identitate) existenţa, fiinţa privită din punct de vedere diferit de ea însăşi. [cf. fr. *altérité*, it. *alterità* < lat. t. *alteritas*]

ALTÉRN, -Ă *adj. unghiuri ~e* = unghiurile formate în interiorul a două drepte paralele tăiate de o secantă ; *frunze* (sau *flori*) *~e* = frunze (sau flori) care cresc de o parte şi de alta a tulpinii sau a ramurilor unei plante la distanţe diferite ; *(agr.) sistem ~* = sistem de agricultură bazat pe alternarea culturilor. [< fr. *alterne*, cf. lat. *alternus*]

ALTERNÁ *vb. I. intr.* 1. a se schimba pe rînd, a reveni succedîndu-se unul în urma celuilalt. 2. *(despre sunete)* a varia de la o formă gramaticală la alta a aceluiaşi cuvînt sau în cuvinte din aceeaşi familie. [< fr. *alterner*, cf. lat. *alternare*]

ALTERNÁNT, -Ă *adj.* care alternează. [cf. fr. *alternant*]

ALTERNÁNŢĂ *s. f.* 1. schimbare care se petrece alternativ, rînd pe rînd ; alternare, perindare. 2. *(lingv.)* schimbare a sunetelor unui cuvînt sau a cuvintelor aparţinînd unei familii, cu ajutorul căreia se marchează diferenţa dintre formele gramaticale sau dintre derivate şi cuvîntul de bază. [< fr. *alternance*]

ALTERNÁRE *s. f.* acţiunea de a alterna şi rezultatul ei. ○ *(biol.) ~ de generaţii* = succesiune regulată a unei generaţii sexuate cu alta asexuată. [< *alterna*]

ALTERNATÍV, -Ă *adj. (adesea adv.)* care alternează. ○ *curent ~* = curent electric al cărui sens variază periodic în acelaşi circuit. [cf. fr. *alternatif*]

ALTERNATÍVĂ *s. f.* 1. posibilitate de a alege între două lucruri, două căi, două soluţii etc. 2. *(rar)* succesiune a două lucruri care vin rînd pe rînd. [< fr. *alternative*]

ALTERNATÓR *s. n.* maşină dinamoelectrică care produce curenţi alternativi. [< fr. *alternateur*]

ALTERNIFLÓR, -Ă *adj. (despre plante)* cu flori alterne. [< fr. *alterniflore*]

ALTÉŢĂ *s. f.* titlu dat principilor şi principeselor ; înălţime. [pl. *-ţe.* / < it. *altezza*]

ALTHÓRN *s. n.* instrument de suflat din alamă, folosit mai ales în fanfară. [pl. *-nuri.* / < germ. *Althorn*]

ALTI- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „înălţime", „altitudine". [< fr. *alti-*, cf. lat. *altus* — înalt]

ALTIGRÁF *s. n.* altimetru înregistrator, care indică altitudinea unui avion în zbor. [< fr. *altigraphe*]

ALTIMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la altimetrie. [< fr. *altimétrique*]

ALTIMETRÍE *s. f.* ramură a topografiei care se ocupă cu stabilirea altitudinii punctelor caracteristice ale scoarţei terestre ; hipsometrie. [gen. *-iei.* / < fr. *altimétrie*]

ALTIMÉTRU *s. n.* instrument de măsură a altitudinii. [< fr. *altimètre*]

ALTIPLANAŢÍE *s. f.* proces de nivelare a reliefului sub acţiunea alternării ciclice a îngheţului şi dezgheţului din regiunile montane ; crioplanaţie. [< fr. *altiplanation*]

ALTÍST, -Ă *s. m. f.* persoană cu voce de alto. ● instrumentist care cîntă la violă. [< fr. *altiste*]

ALTITELEMÉTRU *s. n.* aparat pentru măsurarea altitudinii unui punct inaccesibil. [< fr. *altitélémètre*]

ALTITUDINÁL, -Ă *adj.* de altitudine ; *(p. ext.)* vertical, ierarhic. [< fr. *altitudinal*]

ALTITUDINÁR, -Ă *adj. (rar)* înalt, de altitudine. [< fr. *altitudinaire*]

ALTITÚDINE *s. f.* înălţimea pe care o are un punct de pe Pămînt în raport cu nivelul mării. ● *~a unui astru* = arcul de cerc vertical măsurat de la orizontul astronomic pînă la poziţia astrului pe bolta cerească. [cf. fr. *altitude*, lat. *altitudo*]

ÁLTO *s. m. (muz.)* 1. voce omenească cu timbru grav, pe un registru între sopran şi tenor. 2. violă. ● instrument de alamă analog saxhornului. [< it., fr. *alto*]

ALTOCÚMULUS *s. n.* formaţie de nori a cărei altitudine nu depăşeşte 6 000 m, avînd aspect de pături de culoare cenuşie, compuse din mici picături de apă. [< fr. *altocumulus*]

ALTOGRAVÚRĂ *s. f. (poligr.)* reproducere după originale de artă cu ajutorul unor clişee metalice pantografice, gravate de mînă sau în acvaforte. [< it. *altogravura*]

ALTORELIÉF *s. n.* lucrare de sculptură al cărei relief este puternic ieşit în afară, fără a se desprinde însă de fondul pe care stă. [după it. *alto relievo*, fr. *haut-relief*]

ALTOSTRÁTUS *s. n.* formaţie de nori situată la altitudine medie de 6 000 m, prezentînd forma unui strat uniform de culoare cenuşie sau albăstruie, cu aspect fibros sau uşor striat. [< fr. *altostratus*]

ALTRUÍSM *s. n.* atitudine binevoitoare şi dezinteresată manifestată în favoarea altora. [< fr. *altruisme*, cf. lat. *alter* — altul]

ALTRUÍST, -Ă *adj., s. m. f.* (persoană) stăpînită de altruism. [< fr. *altruiste*]

ALUMÍN *s. n. (geol.)* varietate de caolin, folosită în industria cauciucului. [< fr. *alumine*]

ALUMINÁT *s. m. (chim.)* sare în care alumina joacă rol de acid. [< fr. *aluminate*]

ALUMÍNĂ *s. f. (geol.)* oxid natural de aluminiu, a cărui formă cristalizată este corindonul. [< fr. *alumine*]

ALUMINIFÉR, -Ă *adj.* care conţine aluminiu. [< fr. *aluminifère*]

ALUMINÍT *s. n. (geol.)* sulfat natural de aluminiu. [< fr. *aluminite*]

ALUMÍNIU *s. n.* element chimic din grupa metalelor, foarte uşor şi avînd o mare ductilitate şi maleabilitate, care intră în compoziţia unor aliaje întrebuinţate în industrie şi în tehnică. // (în forma *alumino-*, *alumo-*) element prim de compunere cu semnificaţia „(referitor la) aluminiu". [pron. *-niu.* / < fr. *aluminium*, *alumino-*]

ALUMINIZÁRE *s. f.* acoperire a unor piese metalice cu un strat de aluminiu ; alitare. [după fr. *aluminage*]

ALUMINO- v. a l u m i n i u.

ALUMINÓS, -OÁSĂ *adj.* care conţine compuşi de aluminiu. [cf. fr. *alumineux*]

ALUMINOTERMÍE *s. f.* procedeu de sudare a metalelor la temperatură foarte înaltă, dezvoltată de un amestec de pulbere de aluminiu cu un oxid metalic. [gen. *-iei.* / < fr. *aluminothermie*]

ALUMINÓZĂ *s. f.* pneumoconioză provocată de inhalarea pulberilor fine de aluminiu. [< fr. *aluminose*]

ALÚMN, -Ă *s. m. f. (liv.)* discipol ; elev. [cf. lat. *alumnus*, it. *alunno*, germ. *Alumnus*]

ALUMNÁT *s. n.* nume folosit în Germania şi în S.U.A. pentru a denumi un internat şcolar. [cf. germ. *Alumnat*, fr. *alumnat*]

ALUMO- v. a l u m i n i u.

ALUMOSILICÁT *s. m.* compus natural în a cărui structură cristalină o parte din ionii de siliciu sînt înlocuiţi cu ioni de aluminiu. [< fr. *alumosilicate*]

ALUNÍT *s. n.* sulfat natural hidratat de aluminiu şi de potasiu. [< fr. *alunite*]

ALUNIZÁ *vb. I. intr.* a aseleniza. [p. i. *-zez.* / după fr. *alunir*]

ALUNIZÁRE *s. f.* aselenizare. [< *aluniza*]

ALÚRĂ *s. f.* fel de a se mişca ; mers, umblet ; îmfăţişare. ● unghiul format de drumul urmat de o navă faţă de direcţia vîntului. ● fel de a acţiona, de a se purta ; purtare, comportare ; *(spec.)* ritm în care se desfăşoară o întrecere sportivă. [pron. *-liu-*. [< fr. *allure*]

ALUVIÁL, -Ă *adj.* format prin aluviune ; aluvionar. [pron. *-vi-al.* / < fr. *alluvial*]

ALUVIONÁR, -Ă *adj.* aluvial. [pron. *-vi-o-.* / < fr. *alluvionnaire*]

ALUVIONÁRE *s. f.* 1. depunere de aluviuni. 2. concentrare a minereurilor şi a cărbunilor efectuată în jgheaburi cu ajutorul unui curent de apă, materialele depunîndu-se în ordinea greutăţii lor specifice. [după fr. *alluvionnement*]

ALÚVIU *s. n.* holocen. [pron. *-viu.* / < lat., fr. *alluvium*]

ALUVIÚNE *s. f.* material detritic (mîl, nisip, pietriş) transportat şi depus prin acţiunea apelor curgătoare. [cf. fr. *alluvion*, lat. *alluvio* < *alluere* — a spăla]

ALÚZIE *s. f.* cuvînt, frază, expresie care evocă o persoană, un lucru sau o idee despre care nu se spune direct ceva. O *a face ~ la cineva* (sau *la ceva*) = a vorbi pe ocolite despre cineva (sau ceva). [gen. *-iei.* var. *aluziune* s. f. / cf. fr. *allusion*, lat. *allusio* — glumă]

ALUZIÚNE *s. f.* v. a l u z i e.

ALUZÍV, -Ă *adj.* care face aluzie ; cu aluzii. [< fr. *allusif*]

ALVEOGRÁF *s. n.* aparat pentru determinarea capacităţii făinii de a forma cu apa un aluat bun ; extensimetru. [pron. *-ve-o-.* / < fr. *alvéographe*]

ALVEOGRÁMĂ *s. f.* înregistrare la alveograf. [pron. *-ve-o-.* / < fr. *alvéogramme*]

ALVEOL- v. a l v e o l ă.

ALVEOLÁR, -Ă *adj.* referitor la alveole, cu alveole. O *consoană ~ă* (şi *s. f.*) = consoană articulată cu limba la nivelul alveolelor dinţilor de sus. [cf. fr. *alvéolaire*]

ALVEOLÁT, -Ă *adj.* cu alveole ; în formă de alveolă. [cf. fr. *alvéolé*]

ALVEÓLĂ *s. f.* 1. cavitate în osul maxilar în care sînt înfipți dinții. O ~ *pulmonară* = cavitate mică ce se găsește în plămîni la capătul bronhiilor. 2. căsuță construită de albine în fagure pentru depozitarea mierii și creșterea larvelor. 3. *(bot.)* scobitură. ● locaș în care stau semințele în distribuitorul unei semănători. 4. intrind format prin retragerea de la aliniere a unei clădiri pe o stradă. ● loc retras de la alinierea unei străzi, a unei alei sau dintr-un spațiu plantat, amenajat special și cu bănci. 5. scobitură creată la suprafața unei roci omogene, datorită eroziunii chimice sau mecanice. O ~ *eoliană* = mică adîncitură a solului săpată de vînt în regiunile deșerte. ○ fiecare dintre scobiturile practicate în balconetul unui frigider, unde se păstrează ouăle. // (în forma *alveol-, alveolo-*) element prim de compunere savantă cu semnificația „referitor la alveolă", „de alveolă". [pron. *-ve-o-*. / < fr. *alvéole*, cf. lat. *alveolus* — cavitate mică]

ALVEOLECTOMÍE *s. f.* intervenție chirurgicală la nivelul unei alveole dentare. [gen. *-iei*. / < fr. *alvéolectomie*]

ALVEOLÍTĂ *s. f.* proces inflamator la o alveolă dentară. [< fr. *alvéolite*]

ALVEOLÍZĂ *s. f.* distrugere fiziologică sau patologică a țesuturilor alveolare dentare. [< fr. *alvéolyse*]

ALVEOLO- v. alveolă.

ALVEOLOCLAZÍE *s. f.* topirea progresivă a procesului osos alveolar prin resorbția elementelor țesutului osos. [gen. *-iei*. / cf. lat. *alveolus* — cavitate mică, gr. *klasis* — distrugere]

ALVEOLÓN *s. n.* *(med.)* punct craniometric situat la suprafața posterioară a alveolelor maxilare. [< fr. *alvéolon*]

ALVEOLOTOMÍE *s. f.* deschidere chirurgicală a alveolelor dentare. [gen. *-iei*. / < fr. *alvéolotomie*]

ALVÍN, -Ă *adj.* hipogastric. [< fr. *alvin*]

AMÁBIL, -Ă *adj.* prietenos, binevoitor; politicos. [cf. it. *amabile*, lat. *amabilis* — vrednic de iubit]

AMÁBILE *adv.* *(muz.; ca indicație de execuție)* în mod grațios, plăcut. [< it. *amabile*]

AMABILITÁTE *s. f.* 1. bunăvoință; politețe. 2. comportare amabilă. ● compliment; măgulire. / cf. it. *amabilità*, fr. *amabilité*, lat. bis. *amabilitas*]

AMALGÁM *s. n.* 1. aliaj de mercur cu alt metal. 2. *(fig.)* amestecătură, talmeș-balmeș, adunătură de elemente eterogene, disparate, de lucruri sau de persoane nepotrivite unele cu altele. [pl. *-me, -muri*. / < fr. *amalgame*, cf. lat. *amalgama* < gr. *malagma* — frămîntare]

AMALGAMÁ *vb. I. tr.* 1. *(chim.)* a face un aliaj de mercur. ● a extrage cu ajutorul mercurului aurul și argintul din minereuri. 2. *(fig.)* a amesteca, a aduna la un loc elemente eterogene, disparate. [< fr. *amalgamer*]

AMALGAMÁRE *s. f.* acțiunea de a amalgama. [< *amalgama*]

AMALGAMATÓR *s. n.* *(tehn.)* utilaj pentru extragerea metalelor prețioase din minereuri prin amalgamare. [et. incertă]

AMANDÍNĂ *s. f.* cremă de migdale. ○ prăjitură care conține această cremă sau una cu o compoziție asemănătoare. [< fr. *amandine*]

AMÁNT, -Ă *s. m. f.* 1. persoană care are relații intime de dragoste cu cineva în afara căsătoriei; ibovnic. 2. persoană care iubește și este iubită la rîndul ei de altă persoană de sens contrar. [< fr. *amant*, cf. it. *amante*, lat. *amans*]

AMARÁ *vb. I. tr.* a fixa un obiect pe o navă sau pe altă ambarcație pentru a nu se deplasa din cauza balansului. ● a lega cu un cablu (o navă etc.). [< fr. *amarrer*, cf. *amarre* — cablu, lanț]

AMARÁJ *s. n.* amarare. ● bordaj de susținere a unui obiect pe o navă. [< fr. *amarrage*]

AMARÁNT *s. m.* plantă erbacee cu inflorescență în formă de spic, cu flori mici, purpurii, galbene sau albe. ● colorant roșu-albăstrui. [cf. fr. *amarante*, lat. *amarantus*]

AMARANTACÉE *s. f. pl.* familie de plante erbacee apetale, avînd ca tip amarantul; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e*. sg. invar. / < fr. *amarantacées*]

AMARÁRE *s. f.* acțiunea de a amara și rezultatul ei; amaraj. [< *amara*]

AMÁRĂ *s. f.* *(mar.)* cablu folosit pentru amararea ambarcațiilor, a navelor. [< fr. *amarre*]

AMARILIDACÉE *s. f. pl.* familie de plante cu flori colorate, cu staminele și cu ovarul aderent la caliciu, avînd ca tip ghiocelul; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e*. sg. invar. / < fr. *amaryllidacées*]

AMARÍLIS *s. m.* plantă erbacee cu bulb și cu flori mari, colorate în portocaliu, roz sau roșu. [< fr. *amaryllis*]

AMARINÁ *vb. I. tr.* a obișnui echipajul unei nave cu marea, cu viața de bord. [var. *amariniza* vb. I. / < fr. *amariner*]

AMARINIZÁ *vb. I.* v. amarina.

AMASTÍE *s. f.* absența congenitală sau atrofia glandelor mamare. [< fr. *amastie*, cf. gr. *a* — fără, *mastos* — mamelă]

AMATÓR, -OÁRE *s. m. f.* 1. cel care manifestă o plăcere deosebită, o predilecție pentru ceva. 2. cel căruia îi place o artă, un sport, o meserie etc., de care se ocupă pentru propria sa plăcere, fără a o exercita ca profesionist. v. diletant. [cf. fr. *amateur*, lat. *amator*]

AMATORÍSM *s. n.* practicare a unui sport, a unei arte etc. ca amator și nu ca profesionist. [< *amator* + *-ism*, cf. fr. *amateurisme*]

AMAURÓTIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de amauroză. [< fr. *amaurotique*]

AMAURÓZĂ *s. f.* *(med.)* pierdere a vederii, cauzată de atrofierea nervului optic. [pron. *-ma-u-*. / < fr. *amaurose*, cf. gr. *amaurosis* — întunecare]

AMAXOFOBÍE *s. f.* *(med.)* teamă patologică de vehicule. [< fr. *amaxophobie*, cf. gr. *amaxa* — vehicul, *phobos* — frică]

AMAZOÁNĂ *s. f.* 1. femeie care făcea parte dintr-un trib războinic legendar, format numai din femei, bune călărețe, care își tăiau sînul drept pentru a putea mînui mai ușor arcul. 2. *(rar)* femeie care știe să călărească (bine), care practică cu predilecție călăria. [< fr. *amazone*, lat., gr. *amazon* < *a* — fără, *mazos* — mamelă]

AMAZONÍT *s. n.* *(geol.)* varietate de feldspat, folosită ca piatră semiprețioasă și de ornament. [< fr. *amazonite*, cf. *Amazon*, fluviu în America de Sud]

AMAZONOMAHÍE *s. f.* *(mit.)* luptă a amazoanelor cu oamenii. [cf. fr. *amazomachie*, gr. *amazomachia*]

AMBALÁ *vb. I.* I. *tr.* a împacheta ceva (în hîrtie, carton etc.) pentru a putea fi transportat. II. *refl.* 1. *(despre cai)* a-și lua vînt; a scăpa din frîu. 2. *(fig.; despre oameni)* a se înflăcăra, a se entuziasma, a se

pasiona, a se aprinde. 3. *(despre motoare, mașini)* a depăși turația normală. [< fr. *(s')emballer*]

AMBALÁJ *s. n.* împachetare ; *(concr.)* materialul (hîrtie, carton, pînză, cutie etc.) în care se împachetează ceva. [cf. fr. *emballage*]

AMBALÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) ambala ; *(spec.)* împachetare. [< *ambala*]

AMBARÁS *s. n. (rar)* încurcătură, confuzie. [pl. *-suri.* / < fr. *embarras*]

AMBARASÁ *vb. I. tr. (rar)* a încurca, a provoca încurcătură ; a pune în încurcătură pe cineva. [< fr. *embarrasser*]

AMBARASÁNT, -Ă *adj. (rar)* care încurcă, pune în încurcătură. [< fr. *embarrassant*]

AMBARCÁ *vb. I.* 1. *tr., refl.* a (se) urca la bordul unei nave. v. îmbarca. 2. *tr. (despre nave)* a fi izbit de valuri pe deasupra bordului. ● *intr. (despre apă)* a izbi, a pătrunde peste bord. [< fr. *embarquer*]

AMBARCADÉR *s. n.* loc, punte sau chei unde se îmbarcă mărfuri, călători etc. pe un vapor. [< fr. *embarcadère*, cf. sp. *embarcadero*]

AMBARCÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) ambarca. [< *ambarca*]

AMBARCÁȚIE *s. f.* vas plutitor de dimensiuni mici propulsat cu vîsle, vele sau cu motor, folosit în diferite scopuri. [gen. *-iei.* var. *ambarcațiune, îmbarcațiune* s. f. / cf. fr. *embarcation*]

AMBARCAȚIÚNE *s. f.* v. ambarcație.

AMBARDÁ *vb. I. intr. (despre nave)* a face ambardee. [< fr. *embarder*]

AMBARDÉE *s. f.* îndepărtare bruscă și necontrolabilă a unei nave din drumul urmat, provocată de curenți marini sau de vînt. [pron. *-de-e.* pl. invar. / < fr. *embardée*]

AMBARVÁLE *s. f. pl.* serbări de primăvară la vechii romani, cînd era tradiția de a fi plimbată pe cîmp o scroafă însărcinată. [< fr. *ambarvales* < lat. *ambarvalis*]

AMBASÁDĂ *s. f.* reprezentanță diplomatică a unei țări, condusă de un ambasador. ● misiunea sau funcția de ambasador. ● funcționarii unei asemenea misiuni și clădirea în care lucrează. [< fr. *ambassade*]

AMBASADÓR *s. m.* reprezentant diplomatic de rang superior, însărcinat să reprezinte un stat pe lîngă un alt stat. ● persoană care are o misiune specială pe lîngă un stat sau o organizație internațională. [< fr. *ambassadeur*]

AMBÁZĂ *s. f.* parte inferioară a unui aparat topografic, cuprinzînd suportul, șuruburile de calare etc. [< fr. *embase*]

AMBETÁ *vb. I. tr., refl. (rar)* a (se) plictisi. [< fr. *embêter*]

AMBETÁNT, -Ă *adj. (rar)* plicticos, plictisitor. [cf. fr. *embêtant*]

AMBI- element prim de compunere savantă cu semnificația „amîndoi", „împreună". [cf. fr. *ambi-*, lat. *ambo—* doi]

AMBIÁNT, -Ă *adj.* înconjurător, din apropiere, vecin, din jur. [pron. *-bi-ant.* / < fr. *ambiant*, cf. lat. *ambire* — a înconjura]

AMBIÁNȚĂ *s. f.* mediu, societate în mijlocul căreia se află cineva sau ceva. [< fr. *ambiance*]

AMBIDEXTRÍE *s. f.* însușirea de a fi ambidextru. [< fr. *ambidextrie*]

AMBIDÉXTRU, -Ă *adj.* care se folosește cu aceeași îndemînare de ambele mîini. [< fr. *embidextre*, cf. lat. *ambo* — doi, *dextera* — mîna dreaptă]

AMBIELÁJ *s. n.* ansamblul bielelor unui motor împreună cu arborele cotit. ● lagăr de bielă. [pron. *-bi-e-.* / < fr. *embiellage*]

AMBIÉNT *s. n.* mediu înconjurător ; ambianță. [cf. fr. *ambient*, lat. *ambiens*]

AMBIENTÁL, -Ă *adj.* referitor la ambient, care ține de ambient. [cf. fr. *ambiental*, it. *ambientale*]

AMBIGÉN, -Ă *adj. gen* ~ = nume impropriu pentru genul neutru din limba română. [< lat. *ambigenus*]

AMBIGUITÁTE *s. f.* situație echivocă, ambiguă ; echivoc ; *(concr.)* expresie ambiguă, echivocă. [pl. *-tăți.* / cf. lat. *ambiguitas*, fr. *ambiguïté*]

AMBÍGUU, -UĂ *adj.* cu mai multe înțelesuri ; echivoc. [pron. *-gu-u*, pl. *-ui*, *-ue.* / cf. lat. *ambiguus*, fr. *ambigu*]

AMBII, -ELE *num. col.* amîndoi. [< it. *ambo*]

AMBITUS *s. n.* limitele extreme ale înălțimii sunetelor unei lucrări vocale sau instrumentale ; întinderea unei voci sau a unui instrument. [pl. *-suri.* / < germ. *Ambitus*, cf. lat. *ambitus*]

AMBÍȚIE *s. f.* dorință puternică de glorie, de onoruri, de parvenire. ● dorință de a întrece pe alții. [gen. *-iei.* var. *ambițiune* s. f. / cf. fr. *ambition*, lat. *ambitio*]

AMBIȚIONÁ *vb. I. tr.* a trezi (în cineva) ambiția, dorința de a face ceva ; a pune la ambiție. ● *refl.* a dori, a căuta ceva cu multă rîvnă. ● *refl.* a fi stăpînit de ambiție, a face sforțări (desperate) pentru a obține ceva. ● *refl.* a se încăpățîna. [pron. *-ți-o-.* / < fr. *ambitionner*]

AMBIȚIÓS, -OÁSĂ *adj.* stăpînit de ambiție. ● încăpățînat. [cf. fr. *ambitieux*, lat. *ambitiosus*]

AMBIȚIÚNE *s. f.* v. ambiție.

AMBIVALÉNT, -Ă *adj. (liv.)* care prezintă ambivalență. [< fr. *ambivalent*]

AMBIVALÉNȚĂ *s. f. (liv.)* existența concomitentă a două aspecte radical diferite. [< fr. *ambivalence*]

AMBLI- element prim de compunere savantă care are sensul de „șters", „diminuat". [cf. fr. *amblyo-*, gr. *amblys* — tocit]

AMBLIÓP, -OÁPĂ *adj., s. m. f.* (suferind) de ambliopie. [pron. *-bli-op.* / < fr. *amblyope*]

AMBLIOPÍE *s. f. (med.)* slăbire a vederii, datorită unor boli, unor excese sau bătrîneții. [gen. *-iei.* / < fr. *amblyopie*, cf. gr. *amblys* — tocit, *ops* — ochi]

AMBLIPÓDE *s. f. pl. (zool.)* mamifere erbivore fosile din grupa copitatelor mari. [< fr. *amblypodes*]

AMBLISTÓMĂ *s. f. (zool.)* animal amfibiu, de culoare cărămizie cu pete mari deschise, care trăiește în America de Nord. [< fr. *amblystome*]

AMBOSÁ *vb. I. tr.* a fixa, a lega o navă de proră și de pupă astfel încît să nu-și mai poată schimba poziția. [< fr. *embosser*]

AMBOSÁJ *s. n.* legare la țărm a unei nave; poziția unei nave ambosate. [< fr. *embossage*]

AMBOSÁRE *s. f.* acțiunea de a ambosa ; ambosaj. [< *ambosa*]

AMBRÁ *vb. I. tr.* a parfuma cu ambră ; a da un miros de ambră. [< fr. *ambrer*]

AMBRANȘAMÉNT *s. n.* ramificație secundară a unei căi ferate a unei conducte etc. [< fr. *embranchement*]

AMBRÁRE *s. f.* acțiunea de ambra și rezultatul ei. [< *ambra*]

AMBRÁT, -Ă *adj.* 1. care are parfum de ambră ; care miroase a ambră. 2. de culoarea chihlimbarului. [cf. fr. *ambré*]

AMBRÁSĂ *s. f.* cordon care servește pentru a ține strins mijlocul unei perdele sau draperii. [< fr. *embrasse*]

AMBRAZÚRĂ *s. f.* 1. deschizătură practicată în pereții unei fortificații pentru a permite tragerea cu armele de foc. 2. deschizătură într-un zid în care se montează o ușă sau o fereastră. ● deschidere practicată într-un unghi care să permită (în cazul unei ferestre) evazarea interioară pentru un iluminat mai bun sau (în cazul unui portal) evazarea exterioară cu mai multă lărgime intrării. [< fr. *embrasure*]

ÁMBRĂ *s. f.* 1. substanță cu miros de mosc, formată în intestinul unei specii de caşalot. 2. chihlimbar. [< fr. *ambre*, cf. ar. *anbar*]

AMBREIÁ *vb. I. tr.* a cupla un motor cu organele de mașină pe care trebuie să le pună în mișcare. [pron. *-bre-ia*, p. i. 3, 6 *-iază*, imperf. 3 *-ia*, conj. *-ieze*, ger. *-eînd*. / < fr. *embrayer*]

AMBREIÁJ *s.n.* organ de mașină care permite ambreierea. [< fr. *embrayage*]

AMBREIÁRE *s. f.* v. a m b r e i e r e.

AMBREIÉRE *s.f.* cuplarea unui motor cu organele de mașină pe care trebuie să le pună în mișcare. [var. *ambreiare* s. f. / < *ambreia*]

AMBREIÓR *s. n. (lingv.)* element gramatical care permite legarea anumitor părți ale discursului. [pron. *-bre-ior*. / < fr. *embrayeur*]

AMBROZIÁC, -Ă *adj. (liv.)* minunat, dumnezeiesc. [pron. *-zi-ac*. / < fr. *ambrosiaque*]

AMBRÓZIE *s. f.* 1. *(mit.)* hrana zeilor olimpici, care în credințele antice avea puterea de a păstra tinerețea veșnică și nemurirea. 2. *(bot.)* plantă aromatică din familia compozeelor. [gen. *-iei*. / < lat., gr. *ambrosia*]

AMBULACRÁR, -Ă *adj.* referitor la ambulacre. [cf. fr. *ambulacraire*]

AMBULÁCRU *s. n.* mic tub terminat cu o ventuză, servind ca organ de locomoție la echinoderme. [< fr. *ambulacre*]

AMBULÁNT, -Ă *adj.* care se deplasează dintr-un loc în altul. [< fr. *ambulant*, cf. lat. *ambulans* < *ambulare* — a merge]

AMBULÁNȚĂ *s. f.* instalație medicală temporară, amenajată pentru a da primele ajutoare răniților în apropierea cîmpului de luptă. ● vehicul destinat transportului răniților și al bolnavilor în stare gravă. [< fr. *ambulance*]

AMBULATÓR -OÁRE, *adj.* v. a m b u l a t o r i u.

AMBULATÓRIU, -IE *adj.* care umblă, merge ; fără loc stabil, mișcător. ● *(zool. ; despre organe)* care servește la mers. ● *(despre tratamente)* care nu necesită spitalizare. // *s. n.* dispensar pentru consultații și tratamente medicale. [var. *ambulator, -oare* adj. / < lat. *ambulatorius*, cf. fr. *ambulatoire*]

AMBUSCÁDĂ *s. f.* 1. acțiune de luptă în care inamicul este atacat prin surprindere (fiind pîndit dinainte). 2. loc ascuns de unde se pîndește inamicul pentru a-l surprinde. [< fr. *embuscade*]

AMBUSCÁT, -Ă *adj., s. m. (liv.)* (militar) scutit de instrucție și front fără motive serioase ; învîrtit. [< fr. *embusqué*]

AMBUȘÚRĂ *s. f.* parte a unui instrument muzical de suflat prin care se suflă cu gura ; mușțiuc. [< fr. *embouchure*]

AMBUTEIÁJ *s. n.* 1. îmbuteliere. 2. blocare (a unor nave, a circulației etc.). [pron. *-te-iaj*. / < fr. *embouteillage*]

AMBUTISÁ *vb. I. tr.* a supune operației de ambutisare. [după fr. *emboutissant* < *emboutir*]

AMBUTISÁJ *s. n.* ambutisare. [< fr. *emboutissage*]

AMBUTISÁRE *s. f.* comprimare la cald sau la rece a unei piese de metal pentru a-i da o formă determinată. [după fr. *emboutissage*]

AMBUTISÓR, -OÁRE *s. m. f.* muncitor care lucrează la ambutisare. [cf. fr. *emboutisseur*]

AMELIORÁ *vb. I.* 1. *tr., refl.* a (se) îndrepta, a (se) îmbunătăți. 2. *tr.* a obține soiuri mai bune de animale, de plante etc. [pron. *-li-o-*. / < fr. *améliorer*, cf. lat. *melior* — mai bun]

AMELIORÁBIL, -Ă *adj.* care se poate ameliora. [cf. fr. *améliorable*]

AMELIORÁNT, -Ă *adj.* care îmbunătățește, îndreaptă, ameliorează. [cf. fr. *améliorant*]

AMELIORÁRE *s. f.* acțiunea de a ameliora ; amelioрație. ● ramură a geneticii care se ocupă cu crearea unor noi soiuri de plante sau de animale și cu îmbunătățirea soiurilor existente. [< *ameliora*]

AMELIORATÍV, -Ă *adj.* destinat a ameliora. [< fr. *améliоratif*]

AMELIORATÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* (cel) care ameliorează. [pron. *-li-o-*. / cf. fr. *améliorateur*]

AMELIORAȚIE *s. f.* 1. *(rar)* ameliorare. 2. *(la pl.)* ansamblu de măsuri și de lucrări aplicate pe terenurile degradate sau amenințate de a deveni neproductive, în scopul de a le îmbunătăți condițiile de fertilitate. [gen. *-iei*. var. *ameliorațiune* s. f. / < fr. *amélioration*]

AMELIORAȚIÚNE *s. f.* v. a m e l i o r a ț i e.

AMENAJÁ *vb. I. tr.* a orîndui, a dispune, a întocmi într-un anumit scop ; a aranja. ● a organiza astfel punerea în valoare a pădurilor încît să se realizeze o productivitate optimă. [p. i. 4 *-jăm*, ger. *-jînd*. / < fr. *aménager*]

AMENAJÁBIL, -Ă *adj.* care se poate amenaja. [cf. fr. *aménageable*]

AMENAJAMÉNT *s. n.* 1. disciplină care are ca obiect amenajarea pădurilor. ● lucrare conținînd descrierile, planurile și dispozițiile privitoare la pădurile amenajate. 2. *(rar)* organizare, întocmire rațională. [< fr. *aménagement*]

AMENAJÁRE *s. f.* acțiunea de a amenaja ; organizare, întocmire rațională. O *~a pădurilor* = îngrijire rațională a pădurilor. ● sistem de lucrări în vederea utilizării apelor. [< *amenaja*]

AMENAJÍST, -Ă *s. m. f.* specialist în teoria și practica amenajării pădurilor. [< fr. *aménagiste*]

AMENDÁ *vb. I. tr.* I. 1. a îmbunătăți, a modifica prin amendamente (o lege). 2. a îmbunătăți natura solului prin introducerea unor substanțe. II. a da, a aplica cuiva o amendă. [< fr. *amender*]

AMENDÁBIL, -Ă *adj. (despre legi)* care poate fi amendat (I, 1). [cf. fr. *amendable*]

AMENDAMÉNT *s.n.* 1. îmbunătățire (a unei legi etc.) prin adăugiri care aduc modificări, completări etc. 2. substanță care, încorporată solului, îi modifică proprietățile. [< fr. *amendement*]

AMENDÁRE *s. f.* acțiunea de a amenda și rezultatul ei. [< *amenda*]

AMÉNDĂ *s. f.* 1. pedeapsă în bani. 2. ~ *onorabilă* = recunoaștere în public a unei greșeli proprii. [pl. *-nzi.* / < fr. *amende*]

AMENITÁTE *s. f. (rar)* atitudine binevoitoare ; amabilitate, politețe. [cf. fr. *aménité*, lat. *amoenitas* — blîndețe]

AMENOMANÍE *s. f.* delir cu dispoziție veselă. [< fr. *aménomanie*, cf. lat. *amoenus* — plăcut, gr. *mania* — nebunie]

AMENOREE *s.f.* lipsă a menstruației, provocată de stări fiziologice sau patologice. [pron. *-re-e.* / < fr. *aménorrhée*, cf. gr. *a* — fără, *men* — lună, *rhein* — a curge]

AMÉNT *s. m.* inflorescență în formă de ciorchine ; mițișor. [< it. *amento*, cf. lat. *amentum* — ciorchine]

AMENTACÉE *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate ale căror flori speciale sînt dispuse în ament ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *amentacées*]

AMENTIFÉR, -Ă *adj.* care poartă amenți. // *s. f. pl.* grupă de plante formată din arbori care poartă amenți ; *(la sg.)* arbore din această grupă. [< fr. *amentifière(s)*]

AMENTIFLÓRE *s. f. pl. (bot.)* plante a căror floare este un ament. [cf. germ. *Amentifloren*]

AMERICANÍSM *s. n.* 1. expresie, purtare etc. proprie americanilor. 2. tendință de a imita felul de a fi al americanilor. 3. mișcare pornită din S.U.A. cu tendința de a reforma unele aspecte prea rigide ale catolicismului de pe poziții liberale. [< fr. *américanisme*]

AMERICANÍST, -Ă *s. m. f.* 1. specialist în americanistică. 2. adept al americanismului. [< fr. *américaniste*]

AMERICANÍSTICĂ *s. f.* studiul culturii indiene, al limbilor și al literaturii continentului american. [cf. germ. *Amerikanistik*]

AMERICANIZÁ *vb. I. refl.* a-și însuși felul de a fi al americanilor ; a se comporta ca americanii. [p. i. *-zez.* / < fr. *américaniser*]

AMERICANIZÁRE *s. f.* acțiunea de a se americaniza. [< *americaniza*]

AMERÍCIU *s. n.* element radioactiv sintetic. [var. *americium* s. n. / cf. fr. *américium*, engl. *americium*, cf. *America*, continent]

AMERÍCIUM *s. n.* v. a m e r i c i u.

AMERINDIÉNI *s. m. pl.* nume dat indienilor din America, de rasă mongoloidă ; *(la sg.)* persoană aparținînd acestei populații. // *adj.* care aparține amerindienilor. [pron. *-di-eni.* / < fr. *amérindiens*]

AMERIZÁ *vb. I. intr. (despre hidroavioane, nave cosmice)* a lua contact cu apa, pe suprafața căreia alunecă pînă la oprire. [< fr. *amerrir*]

AMERIZÁJ *s. n.* amerizare. [< fr. *amerrissage*]

AMERIZÁRE *s. f.* acțiunea de a ameriza ; amerizaj. ● oprire pe apă a unei nave cosmice. [< *ameriza*]

AMERIZÓR *s. n.* dispozitiv al unui hidroavion care permite amerizarea. [< *ameriza* + + *-or*]

AMETÁBOLĂ *adj. f. (zool. ; despre insecte)* care nu prezintă metamorfoză. [< fr. *amétabole*, cf. gr. *a* — fără, *metabole* — transformare]

AMETÍST *s. n.* varietate de cuarț de culoare violetă, folosită ca piatră semiprețioasă. [pl. *-te, -turi.* / < fr. *améthyste*, cf. lat. *amethystus*, gr. *amethystos*]

AMETRÓP, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de ametropie. [< fr. *amétrope*]

AMETROPÍE *s. f. (med.)* anomalie a refracției oculare (miopie, hipermetropie, astigmatism). [gen. *-iei.* / < fr. *amétropie*, cf. gr. *a* — fără *metron* — măsură, *ops* — ochi]

AMF- v. a m f i-.

AMFETAMÍNĂ *s. f. (biol.)* substanță care excită scoarța cerebrală, înlăturînd temporar somnul și foamea ; benzedrină. [< fr. *amphétamine*]

AMFI- element prim de compunere cu semnificația „din ambele părți", „dublu". [var. *amf-.* / < fr. *amphi-*, cf. gr. *amphi*]

AMFIARTRÓZĂ *s. f.* articulație cu un grad limitat de mobilitate. [< fr. *amphiarthrose*, cf. gr. *amphi* — împrejur, *arthrosis* — articulație]

AMFIBIÉNI *s. m. pl. (zool.)* clasă de animale vertebrate cu temperatura corpului variabilă, care pot trăi în apă și pe uscat ; batracieni ; *(la sg.)* animal din această clasă. [pron. *-bi-eni.* sg. *-ian.* / < fr. *amphibiens*]

AMFÍBIU, -IE *adj., s. m. f.* 1. (animal) care trăiește în apă și pe uscat sau care are o fază de dezvoltare în apă și alta pe uscat. ● *(despre vehicule)* adaptat pentru a putea funcționa și circula pe apă și pe uscat. 2. *(fig.)* care are o natură dublă, care aparține de stări deosebite. // *s. n.* avion de tip vechi, capabil atît să aterizeze cît și să amerizeze. ● (și *s. f.*) automobil sau tanc echipat special pentru a putea merge și prin apă. [< fr. *amphibie*, cf. gr. *amphi* — de amîndouă părțile, *bios* — viață]

AMFIBÓL *s. m. (geol.)* mineral care conține silicați de magneziu, fier, calciu, sodiu și aluminiu. [< fr. *amphibole*]

AMFIBÓLIC, -Ă *adj. (lit.)* amfibologic. [< fr. *amphibolique*]

AMFIBOLÍE *s. f. (lit.)* amfibologie. [< fr. *amphibolie*, cf. gr. *amphibolia* — nesiguranță]

AMFIBOLÍT *s. n.* rocă metamorfică alcătuită din amfiboli, plagioclazi etc. [< fr. *amphibolite*]

AMFIBOLÓGIC, -Ă *adj. (lit.)* echivoc, ambiguu ; amfibolic. [< fr. *amphibologique*]

AMFIBOLOGÍE *s. f. (lit.)* construcție defectuoasă care face ca o frază să aibă un sens dublu, echivoc ; ambiguitate ; amfibolie. [gen. *-iei.* / < fr. *amphibologie*, cf. lat. *amphibologia* < gr. *amphibolos* — ambiguu, *logos* — vorbire]

AMFIBRÁH *s. m.* picior de vers format din trei silabe, dintre care prima și ultima sînt scurte sau neaccentuate. [cf. fr. *amphibraque*, lat., gr. *amphibrachys*]

AMFIBRÁHIC, -Ă *adj. (despre versuri)* format din amfibrahi. [< fr. *amphibrachique*]

AMFICÁRP, -Ă *adj. (bot. ; despre plante)* care prezintă amficarpie. [cf. germ. *amphikarp*]

AMFICARPÍE *s. f. (bot.)* proprietate a unor plante de a forma două tipuri de flori și de fructe. [cf. germ. *Amphikarpie* < gr. *amphi* — dublu, *karpos* — fruct]

AMFICȚIÓN *s. m. (ist.)* membru al unei amfictionii. [pron. *-ți-on.* / cf. fr. *amphictyon*, gr. *amphiktyon*]

AMFICȚIÓNIC, -Ă *adj. (ist.)* referitor la amfictionii. [< fr. *amphictyonique*]

AMFICȚIONÍE *s. f. (ist.)* adunare politică și culturală a reprezentanților unor cetăți din Grecia veche în vederea apărării intereselor comune și a judecării diferendelor ivite între ele. [gen. *-iei.* / < fr. *amphictyonie*, cf. gr. *amphiktyones* — vecini]

AMFIDRÓMIC *adj. m. (geol.) punct* ~ = nivelul maxim al mareelor. [< fr. *amphidromique*]

AMFIGONÍE *s. f. (biol.)* înmulțire sexuată în care gameții uniți provin de la indivizi diferiți. [< germ. *Amphigonie*, cf. gr. *amphi* — dublu, *gone* — sămînță]

AMFIGÚRIC, -Ă *adj. (franțuzism ; despre scriere, vorbire, stil)* obscur, neinteligibil. [< fr. *amphigourique*]

AMFIMÁCRU *s. m.* picior de vers format din trei silabe, dintre care prima și ultima sînt lungi, iar cea din mijloc scurtă. [cf. fr. *amphimacre*, lat. *amphimacrus*, gr. *amphimakros*]

AMFIMIXÍE *s. f. (biol.)* tip de înmulțire în care zigotul se formează după unirea gameților de sex contrar. [< fr. *amphimixie*]

AMFINEURIÉNI *s. m. pl. (zool.)* clasă de moluște marine inferioare, avînd corpul acoperit cu plăci calcaroase care se suprapun ca niște țigle ; *(la sg.)* animal din această clasă. [pron. *-ne-u-ri-eni*. sg. *amfineurian*. / cf. fr. *amphineures*]

AMFIÓX *s. m. (zool.)* animal marin din încrengătura cordatelor, avînd forma unui pește ascuțit la cele două extremități. [var. *amfioxus, amphioxus* s. m. / < fr. *amphioxus*, cf. gr. *amphi* — în ambele părți, *oxys* — ascuțit]

AMFIÓXUS *s. m.* v. amfiox.

AMFIPÓDE *s. n. pl. (zool.)* clasă de crustacee care se caracterizează prin faptul că au două feluri de picioare, servindu-le unele la sărit și altele la înotat ; *(la sf.)* animal din această clasă. [< fr. *amphipodes*, cf. gr. *amphi* — dublu, *pous* — picior]

AMFIPROSTÍL *s. n. (ist.)* edificiu antic care avea portice degajate pe ambele laturi frontale. [< fr. *amphiprostyle*, cf. gr. *amphiprostylos*]

AMFITEÁTRU *s. n.* 1. *(ant.)* vastă incintă circulară, avînd o arenă în mijloc, înconjurată de trepte și tribune unde ședeau spectatorii în timpul jocurilor publice. 2. sală (de curs sau de spectacole) cu locurile așezate în plan înclinat. 3. configurație a unor terenuri dispuse în etaje circulare. [pron. *-fi-te-a-*. / cf. fr. *amphithéâtre*, lat. *amphiteatrum*, gr. *amphitheatron*]

AMFITÉRIU *s. m. (pal.)* mamifer fosil din jurasic, presupus strămoș al marsupialelor și al mamiferelor placentare. [< fr. *amphithérium*]

AMFITRIÓN, -OÁNĂ *s. m. f.* stăpîn al unei case la care ia masa cineva ; gazdă. [pron. *-tri-on*. / < fr. *amphitryon*, cf. gr. *Amphitryon*, personaj mitic]

ÁMFORĂ *s. f.* vas antic de lut mare, cu două torți, în care se ținea vin, untdelemn etc. [< fr. *amphore*. cf. lat. *amphora*, gr. *amphi* — din amîndouă părțile, *phorein* — a purta]

AMFORÉTĂ *s. f.* amforă mică. [cf. it. *amforetta*]

AMFOTÉR, -Ă *adj. (chim. ; despre un compus chimic)* care poate reacționa atît ca acid cît și ca bază. [< fr. *amphotère*]

AMFOTONÍE *s. f. (biol.)* stare de hiperactivitate a sistemului nervos simpatic și a celui parasimpatic. [< fr. *amphotonie*]

AMIÁBIL, -Ă *adj.* înțelegător, prietenos ; împăciuitor. [< fr. *amiable*]

AMIÁNT *s. n.* varietate de azbest întrebuințată ca material filtrant și ignifug. [pron. *-mi-ant*. var. *amiantă* s. f. / < fr. *amiante*, cf. gr. *amiantos* — incoruptibil]

AMIÁNTĂ *s. f.* v. amiant.

AMIANTIFÉR, -Ă *adj.* care conține amiant. [pron. *-mi-an-*. / < fr. *amiantifère*]

AMÍBĂ *s. f.* animal protozoar, unicelular, cu corpul format dintr-o masă protoplasmatică și dintr-unul sau mai multe nuclee. [var. *amoebă* s.f. / < fr. *amibe*, cf. germ. *Amöbe* < gr. *amoibe* — schimbare]

AMIBIÁZĂ *s. f.* boală parazitară provocată de amibe. [pron. *-bi-a-*. / < fr. *amibiase*]

AMIBOCÍT *s. n.* celulă vie care prezintă caracterele amibelor. [< fr. *amibocyte*]

AMIBOÍD, -Ă *adj.* în formă de amibă. [pron. *-bo-id*. / < fr. *amiboïde*]

AMÍC, -Ă *s. m. f.* prieten. [< it. *amico*, lat. *amicus*]

AMICÁL, -Ă *adj.* prietenos. ● *(adv.)* prietenește. [cf. lat. *amicalis*, it. *amicale*, fr. *amical*]

AMICÍȚIE *s. f.* prietenie. [gen. *-iei*. / of. it. *amicizia*, lat. *amicitia*]

AMICROBIÁN, -Ă *adj.* care nu conține microbi. [pron. *-bi-an*. / cf. fr. *amicrobien*]

AMIDÁZĂ *s. f.* enzimă care desface legătura dintre carbon și azot din diverse substanțe. [< germ. *Amidase*]

AMÍDĂ *s. f.* compus organic obținut din amoniac prin înlocuirea unui atom de hidrogen cu radicalul unui acid. [< fr. *amide*]

AMIDÍNĂ *s. f.* varietate de dextrină obținută din amidon, întrebuințată ca apret. [< fr. *amidine*]

AMIDÓL *s. n.* substanță folosită ca reductor în fotografie. [< fr. *amidol*]

AMIDÓN *s. n.* substanță organică, aflată în semințe, în fructe etc. sub formă de granule, folosită în industria alimentară, chimică etc. [< fr. *amidon*]

AMIDOPIRÍNĂ *s. f.* medicament obținut din antipirină, cu acțiune febrifugă și analgezică ; piramidon. [< fr. *amidopyrine*]

AMIELÍE *s. f.* anomalie constînd din absența măduvei spinării, iar în unele cazuri și a ganglionilor rahidieni. [< fr. *amyélie*, cf. gr. *a* — fără, *myelos* — măduvă]

AMIELÍNIC, -Ă *adj.* lipsit de mielină. [pron. *-mi-e-*. / cf. fr. *amyélinique*]

AMIELOTROFÍE *s. f.* atrofia măduvei spinării. [pron. *-mi-e-*. / < fr. *amyélotrophie*, cf. gr. *a* — fără, *myelos* — măduvă, *trophe* — hrană]

AMIEZÍTĂ *s. f.* îmbrăcăminte rutieră din beton asfaltic, preparat la cald și așternut la rece. [< fr. *amyésite*]

AMIGDAL- v. amigdală.

AMIGDÁLĂ *s. f.* 1. fiecare dintre cele două glande în formă de migdală, situate în fundul gurii de o parte și de alta a omușorului ; tonsilă. 2. cavitate veziculară de formă neregulată, de dimensiuni mici, care se întîlnește frecvent în rocile vulcanice bazice. // (în forma *amigdal-, amigdalo-*) element prim de compunere savantă cu semnificația „amigdală", „amigdalian". [< fr. *amygdale*, cf. gr. *amygdale* — migdală]

AMIGDALECTOMÍE *s. f.* extirpare chirurgicală a amigdalelor ; tonsilectomie. [gen. *-iei*. / < fr. *amygdalectomie*, cf. gr. *amygdale* — migdală, *ektome* — extirpare]

AMIGDALIÁN, -Ă *adj.* referitor la amigdale. [pron. *-li-an*. / < fr. *amygdalien*]

AMIGDALÍTĂ *s. f.* inflamație a amigdalelor ; tonsilită. [< fr. *amygdalite*]

AMIGDALO- v. amigdală.

AMIGDALOÍD, -Ă *adj.* în formă de migdală. // *s. n.* rocă cu intruziuni în formă de migdale. [pron. *-lo-id.* / < fr. *amygdaloïde*]

AMIGDALOTÓM *s. n.* instrument folosit pentru extirparea amigdalelor. [< fr. *amygdalotome*, cf. gr. *amygdale* — migdală, *tome* — tăiere]

AMIGDALOTOMÍE *s. f.* incizie a amigdalelor ; tonsilotomie. [gen. *-iei.* / < fr. *amygdalotomie*]

AMÍL *s. m. (chim.)* radical care intră în compoziția substanțelor amilice. // (și în forma *amilo-*) element prim de compunere savantă în terminologia chimică cu semnificația „amidon". [< fr. *amyle*, cf. lat. *amylum*, gr. *amylon* — amidon, făină]

AMILACÉU, -ÉE *adj.* care conține amidon. [pron. *-ceu.* pl. *-ei*, *-ee* (pron. *-e-e*). / < fr. *amylacé*, cf. lat. *amylum* — amidon]

AMILÁZĂ *s. f.* enzimă care transformă amidonul în maltoză și glucoză ; diastază. [< fr. *amylase*]

AMÍLIC, -Ă *adj.* 1. *alcool* ~ = alcool care se produce prin fermentarea feculei de cartof. 2. *(despre substanțe, compuși)* care derivă din alcoolul amilic. [< fr. *amylique*]

AMILO- v. a m i l.

AMILOBACTÉR *s. m.* microb anaerob care atacă amidonul, zahărul și celuloza, producînd acidul butiric. [< fr. *amylobacter*]

AMILODEXTRÍNĂ *s. f.* polizaharid obținut prin hidroliza parțială a amidonului. [< fr. *amylodextrine*]

AMILOGRÁF *s. n.* aparat care înregistrează maximum de gelatinizare a amidonului unei făini în funcție de temperatură. [< fr. *amylographe*]

AMILOGRÁMĂ *s. f.* diagramă întregistrată la amilograf. [< fr. *amylogramme*]

AMILOÍDÓZĂ *s. f.* depunere în unele organe și țesuturi a unei substanțe proteice amorfe asemănătoare cu amidonul. [pron. *-lo-i-.* / < fr. *amyloïdose*, cf. gr. *amylon* — amidon, *eidos* — formă]

AMILOLÍZĂ *s. f.* procedeu de hidrolizare a amidonului sub acțiunea amilazelor. [cf. engl. *amylolisis*]

AMILOPECTÍNĂ *s. f.* component al amidonului, care e dizolvabil în apă numai prin încălzire, dînd soluții stabile de o mare viscozitate. [< fr. *amylopectine*]

AMILOPLÁSTE *s. n. pl.* plastide incolore, constituite din amidon, care se găsesc sub formă de granule în celula vegetală. [< it. *amiloplasto*, cf. gr. *amylon* — amidon, *plastos* — format]

AMILÓZĂ *s. f.* component solubil al amidonului. [< fr. *amylose*]

AMIMÍE *s. f.* pierdere a capacității de exprimare prin mimică a unor stări afective. [< fr. *amimie*]

AMÍNĂ *s. f.* 1. substanță cu proprietățile amoniacului, care face parte dintr-un grup de baze azotate. 2. combustibil folosit la avioanele reactoare. [< fr. *amine*]

AMINOACIDEMÍE *s. f.* prezența aminoacizilor în sînge. [gen. *-iei.* / < fr. *aminoacidémie*]

AMINOACIDURÍE *s. f.* prezența aminoacizilor în urină. [gen. *-iei.* / < fr. *aminoacidurie*]

AMINOACÍZI *s. m. pl.* substanțe organice, componenți ai proteinelor, care se găsesc liberi în cantități mici în organismele viețuitoarelor. [sg. *aminoacid.* / < fr. *aminoacides*]

AMINOBENZÉN *s. n.* anilină. [< fr. *aminobenzène*]

AMINOLÁC *s. n.* rășină sintetică cu bază de formol și uree, întrebuințată la fabricarea lacurilor. [nume comercial]

AMINOPLÁSTE *s. f. pl.* mase plastice preparate din substanțe chimice care conțin azot în molecula lor. [< fr. *aminoplastes*]

AMINOZAHÁRURI *s. n. pl.* derivați cu amină ai zaharurilor, care intră în componența unor substanțe naturale. [după fr. *amino-sucres*]

AMIOPLAZÍE *s. f.* lipsă congenitală a țesutului muscular. [< fr. *amyoplasie*, cf. gr. *a* — fără, *mys* — mușchi, *plassein* — a forma]

AMIOSTAZÍE *s. f.* tremur muscular. [gen. *-iei.* / < fr. *amyostasie*, cf. gr. *a* — fără, *mys* — mușchi, *stasis* — reținere]

AMIOSTENÍE *s. f.* scădere a forței musculare. [gen. *-iei.* / < fr. *amyosthénie*, cf. gr. *a* — fără, *mys* — mușchi, *sthenos* — forță]

AMIOTAXÍE *s. f.* convulsiuni involuntare. [gen. *-iei.* / < fr. *amyotaxie*]

AMIOTONÍE *s. f.* pierdere sau scădere foarte pronunțată a tonusului muscular. [gen. *-iei.* / cf. gr. *a* — fără, *mys* — mușchi, *tonos* — tensiune]

AMIOTRÓFIC, -Ă *adj.* referitor la amiotrofie. [< fr. *amyotrophique*]

AMIOTROFÍE *s. f.* atrofie a mușchilor în special a celor striați ; miatrofie. [gen. *-iei.* / < fr. *amyotrophie*, cf. gr. *a* — fără, *mys* — mușchi, *trophe* — hrană]

AMIRÁL *s. m.* I. cel mai înalt grad în marina militară (care corespunde în marina militară a R.S.R. gradului de general-colonel din armata terestră) : militar care are acest grad. O *vas-*~ = navă care poartă pavilionul amiralului. II. fluture de zi, mare, frumos colorat, ale cărui larve trăiesc pe urzici. [< fr. *amiral*, cf. it. *ammiraglio* < ar. *amir* — șef]

AMIRALITÁTE *s. f.* înaltul comandament al marinei militare ; administrația superioară a marinei militare. [cf. it. *ammiralità*, germ. *Amiralität*]

AMITÓTIC, -Ă *adj.* referitor la amitoză. [< fr. *amitotique*]

AMITÓZĂ *s. f.* diviziune directă a celulelor animale și vegetale, la care nu apar cromozomi. [< fr. *amitose*, cf. gr. *a* — fără, *mitos* — filament]

AMIXÍE *s. f.* absența secreției de mucus normal. [< fr. *amyxie*, cf. gr. *a* — fără, *myxa* — mucus]

AMNÉSTIC, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care provoacă amnezie. [< fr. *amnésique*]

AMNÉZIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de amnezie. [< fr. *amnésique*]

AMNEZÍE *s. f.* pierdere parțială sau totală a memoriei. [< fr. *amnésie*, cf. gr. *a* — fără, *mnesis* — memorie]

AMNIO- v. a m n i o s.

AMNIÓS *s. n. (biol.)* membrană care învelește fetusul la mamifere, la păsări și la reptile și care se află în partea cea mai dinăuntru a placentei, avînd forma unui sac plin cu un lichid. // (în forma *amnio-*) element prim de compunere savantă pentru termenii care se referă la „amnios". [pron. *-ni-o-.* pl. *-suri.* / < fr. *amnios*, cf. gr. *amnion*]

AMNIÓTE *s. f. pl.* vertebrate al căror embrion are amnios și alantoidă. [< fr. *amniotes*, cf. gr. *amnion* — amnios]

AMNIÓTIC *adj. n.* care aparține amniosului. [< fr. *amniotique*]

AMNISTIÁ *vb. I. tr.* a acorda printr-o lege o amnistie. ● *(fig.)* a ierta, a trece cu vederea. [pron. *-ti-a.* p. i. 4 *-iem*, ger. *-iind.* / < fr. *amnistier*]

AMNISTIÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi amnistiat. [cf. fr. *amnistiable*]
AMNISTÍE *s. f.* măsură legislativă care desființează caracterul delictuos al unei infracțiuni, anulind incriminarea și pedeapsa. [gen. *-iei.* / < fr. *amnistie*, cf. it. *amnistia* < lat., gr. *amnestia* — uitare]
AMNISTIÉRE *s. f.* acțiunea de a amnistia și rezultatul ei. [< *amnistia*]
AMÓC *s. n.* 1. *(med.)* boală mintală tropicală, provocată de abuzul de stupefiante, de excitante etc., manifestată prin tendință la fugă și furie (criminală). 2. *(fig.)* izbucnire violentă, furie inexplicabilă. [pl. *-curi.* / < fr. *amok* < malaiez. *amok* — nebunie furioasă]
AMOÉBĂ *s. f.* v. a m i b ă.
AMOFÓS *s. n.* ingrășământ chimic combinat, ușor solubil, conținind azot și anhidridă fosforică. [cf. fr. *ammophos*, germ. *Ammophos*]
AMONÁL *s. n. (chim.)* amestec de nitrat de amoniu și de aluminiu, folosit ca exploziv. [< fr. *ammonal*]
AMONIÁC *s. n.* gaz incolor, sufocant, cu miros înțepător, foarte solubil în apă și care se obține din combinarea hidrogenului cu azotul. [< fr. *ammoniac*, nume comercial avînd la bază numele zeului egiptean *Ammon*]
AMONIACÁL, -Ă *adj.* 1. referitor la amoniac. 2. care conține amoniac. [< fr. *ammoniacal*]
AMONIACÁT *s. m.* sare complexă cu amoniac a metalelor grele ; amoniat. [< fr. *ammoniacate*]
AMONIÁT *s. m.* amoniacat. [< engl. *ammoniate*]
AMONIEMÍE *s. f.* prezența amoniacului sau a sărurilor lui în singe. [gen. *-iei.* / < fr. *ammoniémie*]
AMONIFICÁRE *s. f.* proces de formare a amoniacului prin descompunerea proteinelor și a altor compuși organici din sol sub acțiunea microorganismelor. [după fr. *ammonisation*]
AMONÍT *s. m.* gen de moluscă cefalopodă fosilă cu cochilia în spirală, compartimentată. [pl. *-iți.* / < fr. *ammonite*, cf. *Ammon*, zeu egiptean]
AMONÍT *s. n.* exploziv constituit din azotat de amoniu și compuși nitrici. [< germ. *Ammonit*]
AMÓNIU *s. n.* radical monovalent care nu a fost obținut în stare liberă și care, în combinațiile sale, se comportă ca un metal alcalin. [pron. *-niu.* / < fr. *ammonium*]
AMONIURÍE *s. f. (med.)* prezența amoniacului în urină. [pron. *-ni-u-ri-e.* pl. *-ii*, gen. *-iei.* / < fr. *ammoniurie*, cf. fr. *ammoniaque*, gr. *ouron* — urină]
AMÓNTE *s. n.* (op. a v a l) partea, locul de unde coboară un curs de apă. O *în ~ (referitor la situația unui punct de pe cursul unei ape)* = în susul apei, spre izvor. [< it. *a monte*, fr. *amont* < lat. *ad montem* — către munte]
AMONTILLÁDO *s. n.* vin de Xeres. [pron. și *amontiliádo.* / < sp., fr. *amontillado*]
AMÓR *s. n.* 1. *(liv.)* iubire, dragoste. ● *(concr.)* iubit. 2. *(liv.)* atașament, afecțiune. O *~ propriu* = prețuire a propriilor calități ; mîndrie. [pl. *-ruri.* / < lat. *amor*, cf. it. *amore*]
AMORÁL, -Ă *adj.* care nu are noțiunea moralității, refractar față de normele morale. [cf. fr. *amoral*, it. *amorale*]
AMORALÍSM *s. n. (fil.)* negarea oricărei morale și implicit a conștiinței morale ; renunțare la morală ; dispreț față de conștiință și cinste. [< fr. *amoralisme*]
AMORALÍST, -Ă *adj.* referitor la amoralism. // *s. m. f.* adept al amoralismului. / < fr. *amoraliste*]
AMORALITÁTE *s. f.* lipsă de moralitate, nesupunere la regulile moralei. [cf. fr. *amoralité*]
AMORÁȘ *s. m.* statuetă reprezentînd pe Amor, zeul dragostei. [pl. *-și.* / < *amor* + *-aș*]
AMORÉZ *s. m. f.* iubit, drăguț, ibovnic. ● *(adesea peior.)* adorator, îndrăgostit. O *prim-~* = actor care interpretează rolul tînărului îndrăgostit într-o piesă de teatru. [după fr. *amoureux*]
AMOREZÁ *vb. I. refl.* a se îndrăgosti de cineva. [< *amorez*, cf. it. *amoreggiare*]
AMÓRF, -Ă *adj.* 1. *(despre corpuri)* care nu cristalizează, nu are formă precisă. 2. *(fig.)* nediferențiat, inform, moale ; apatic ; neorganizat. [< fr. *amorphe*, cf. gr. *a* — fără, *morphe* — formă]
AMORFÍSM *s. n.* lipsă de formă. ● proprietate a fibrelor textile constînd în lipsa de orientare a complexelor macromoleculare din masa fibrei. [< fr. *amorphisme*]
AMORÓS, -OÁSĂ *adj.* plin de dragoste, de iubire. ● referitor la dragoste, de dragoste. [cf. it. *amoroso*, fr. *amoureux*]
AMORÓSO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* drăgăstos, duios, (cîntat) cu deosebită căldură. [< it. *amoroso*]
AMORSÁ *vb. I. tr.* a pune o amorsă ; a declanșa aprinderea încărcăturii pentru explozie. ● *(constr.)* a începe găurirea unei piese. [< fr. *amorcer*]
AMORSÁJ *s. n.* amorsare. [< fr. *amorçage*]
AMORSÁRE *s. f.* acțiunea de a amorsa și rezultatul ei ; amorsaj. [< *amorsa*]
AMÓRSĂ *s. f.* 1. nadă, momeală (pentru pești). 2. dispozitiv de aprindere a unei încărcături explozive. 3. bandă neagră de celuloid, opacă, care servește la încărcarea sau la descărcarea aparatelor cinematografice sau a casetelor de filme la lumină. ● *(cinem.)* detaliu plasat în primplanul cadrului cu scopul de a da imaginii profunzime. 4. *~a drumului* = porțiunea din traseul unui drum la intrarea în orașe, avînd o lățime mai mare decît restul traseului. 5. *(cib.)* serie de instrucțiuni care permit introducerea unui program. [< fr. *amorce*]
AMORTÍBIL, -Ă *adj. (rar)* amortizabil. [< fr. *amortir*, it. *ammortire* + *-bil*]
AMORTISMÉNT *s. n.* stingere treptată a unei datorii, a unei rente etc. [< fr. *amortissement*]
AMORTIZÁ *vb. I. tr.* I. a stinge încetul cu încetul o datorie prin plăți succesive. ● a înlocui treptat capitalul fix al unei întreprinderi prin cote anuale repartizate asupra prețului de cost al produselor. II. a atenua, a slăbi (un șoc, un zgomot etc.) ; a diminua. [< it. *amortizzare*, cf. fr. *amortir*, germ. *amortisieren*]
AMORTIZÁBIL, -Ă *adj.* care se poate amortiza : amortibil. [cf. fr. *amortissable*]
AMORTIZÁRE *s. f.* 1. acțiunea de a amortiza și rezultatul ei. O *fond de ~* = totalitatea sumelor rezultate din amortizare. 2. sumă de bani care rezultă din amortizare (1). [< *amortiza*]
AMORTIZÓR *s. n.* 1. dispozitiv care atenuează șocurile, trepidațiile unui automobil, ale unui motor etc. ● dispozitiv pentru micșo-

rarea amplitudinii unei vibrații. 2. piesă de piele care se leagă de cureaua brațului de lovire a suveicii pentru a-i amortiza intrarea în caseta din partea opusă. [< fr. *amortisseur*]

AMOVÍBIL, -Ă *adj.* 1. care poate fi revocat, concediat, înlocuit. 2. *(tehn.)* mobil, deplasabil. [cf. fr. *amovible*, it. *amovibile* < lat. *amovere* — a depărta]

AMOVIBIALITÁTE *s. f.* faptul de a fi amovibil. [cf. fr. *amovibilité*, it. *amovibilità*]

AMPATAMÉNT *s. n.* distanța dintre axele osiilor extreme ale unui vehicul. [pl. *-te*, *-turi*. / < fr. *empattement*]

AMPEL- v. ampelo-.

AMPELIDACÉE *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate, având ca tip vița de vie ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e*. sg. invar. / < fr. *ampélidacées*, cf. gr. *ampelos* — viță de vie]

AMPELO- element prim de compunere savantă cu care se formează termeni în viticultură și având semnificația „în legătură cu vița de vie". [var. *ampel-*. / < fr. *ampélo-*, cf. gr. *ampelos* — viță de vie]

AMPELOGRÁF, -Ă *s. m. f.* specialist în ampelografie. [< fr. *ampélographe*]

AMPELOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la ampelografie. / < fr. *ampélographique*]

AMPELOGRAFÍE *s. f.* parte a viticulturii care se ocupă cu descrierea speciilor și varietăților viței de vie. [gen. *-iei*. / < fr. *ampélographie*, cf. gr. *ampelos* — viță de vie, *graphein* — a scrie]

AMPELOLOGÍE *s. f.* disciplină, tratat care au ca obiect vița de vie. [< fr. *ampélologie*, cf. gr. *ampelos* — viță de vie, *logos* — studiu]

AMPELÓPSIS *s. m.* viță sălbatică urcătoare, care se prinde de ziduri, al cărei fruct este un ciorchine cu boabe mici, negre ; *(pop.)* lăuruscă. [< fr. *ampélopsis*]

AMPELOTERAPÍE *s. f. (med.)* cură de struguri. [< fr. *ampélothérapie*, cf. gr. *ampelos* — viță, *therapeia* — tratament]

AMPENÁJ *s. n.* organ de stabilizare și de comandă, format din planuri fixe și mobile, montate în partea din spate a fuzelajului unui avion. [< fr. *empennage*]

AMPÉR *s. m.* unitate de măsură a intensității curentului electric în sistemul metru-kilogram-secundă-amper, reprezentînd intensitatea unui curent constant de un volt care străbate un conductor cu rezistență de un ohm. [< fr. *ampère*, cf. *Ampère*, fizician francez]

AMPERÁJ *s. n. (rar)* intensitatea în amperi a unui curent electric. [< fr. *ampèrage*]

AMPERMÉTRU *s. n.* instrument de măsură a intensității curentului electric dintr-un circuit. [< fr. *ampèremètre*]

AMPERÓRĂ *s. f.* unitate de măsură practică pentru cantitatea de electricitate, egală cu cantitatea de electricitate care străbate un conductor în timp de o oră cînd curentul are intensitatea de un amper. [< fr. *ampère-heure*]

AMPERORMÉTRU *s. n.* instrument de măsură a sarcinii electrice în amperore. [< fr. *ampèreheuremètre*]

AMPERSPÍRĂ *s. f.* unitate de măsură a forței magnetomotoare a curentului electric. [< it. *amperspire*]

AMPEX *s. n.* procedeu de reluare rapidă în cadrul transmisiilor directe a imaginilor de televiziune prin intermediul unei imprimări magnetice. [< engl., fr. *ampex*]

AMPHIÓXUS *s. m.* v. amfioxus.

AMPLASÁ *vb. I. tr.* a așeza, a fixa într-un anumit loc (o instalație, o mașină, o piesă de artilerie etc.). [< *amplasament*]

AMPLASAMÉNT *s. n.* loc unde este așezată o instalație, o construcție, un dispozitiv etc. [< fr. *emplacement*]

AMPLASÁRE *s. f.* acțiunea de a amplasa și rezultatul ei. [< *amplasa*]

AMPLECTÍV, -Ă *adj. (bot. ; despre organe)* care îmbrățișează alte organe în mod complet. [< fr. *amplectif*, cf. lat. *amplector* — a îmbrățișa]

AMPLEXI- element prim de compunere savantă cu semnificația „care îmbrățișează". [< fr. *amplexi-*, cf. lat. *amplexus* < *amplector*]

AMPLEXICAÚL, -Ă *adj. (bot. ; despre frunze)* care îmbrățișează tulpina. [pron. *-ca-ul*. / < fr. *amplexicaule*, cf. lat. *amplector* — a îmbrățișa, *caulis* — tulpină]

AMPLEXIFLÓR, -Ă *adj. (bot.)* care îmbrățișează floarea. [< fr. *amplexiflore*, cf. lat. *amplector* — a îmbrățișa, *flos* — floare]

AMPLEXIÚNE *s. f. (rar)* îmbrățișare, cuprindere ; tratare sumară. [cf. fr. *amplexion*, lat. *amplexio*]

AMPLIDÍNĂ *s. f.* mașină electrică amplificatoare de curent continuu cu flux magnetic transversal. [< fr. *amplidyne*]

AMPLIFIÁNT, -Ă *adj. (log.) inducție ~ă* = inducție care se bazează pe un număr cît mai mare de cazuri. [pron. *-fi-ant*. / < fr. *amplifiant*]

AMPLIFICÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) mări, a (se) dezvolta ; a (se) lărgi, a da sau a căpăta amploare. ● a forma o fracție de aceeași valoare cu fracția dată prin înmulțirea numărătorului și a numitorului cu același număr. 2. *tr.* a intensifica, a mări (valori electrice, acustice, optice). [p. i. *amplific*, 3, 6 *-că*. [< lat. *amplificare* — a mări, cf. it. *amplificare*, fr. *amplifier*]

AMPLIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a amplifica și rezultatul ei ; mărire, dezvoltare, lărgire ; amplificație. [< *amplifica*]

AMPLIFICATÍV, -Ă *adj.* care amplifică, ajută la amplificare. [< *amplifica* + *-(t)iv*]

AMPLIFICATÓR, -OÁRE *adj.* care amplifică, mărește, intensifică. // *s. n.* aparat care amplifică valorile unui fenomen, luînd energie de la o sursă separată. [pl. *-oare*, (s. m.) *-ori*. / cf. fr. *amplificateur*, it. *amplificatore*, lat. *amplificator*]

AMPLIFICÁȚIE *s. f.* amplificare. [< fr. *amplification*]

AMPLITÚDINE *s. f.* 1. depărtare între pozițiile extreme ale unui punct sau ale unui corp care oscilează. ● *(mat.)* distanță care separă punctele extreme ale unui arc. O *~a unui astru* = arcul de orizont cuprins între punctul cardinal est și vest și punctul de pe orizont unde astrul răsare, respectiv apune. ● *(fig.)* întindere, amploare. 2. maximul diferenței dintre valoarea unei mărimi periodice și valoarea medie a mărimii în cursul unei perioade. [< fr. *amplitude*, it. *amplitudine*, cf. lat. *amplitudo* — întindere]

AMPLOAIÁT, -Ă *s. m. f.* v. angajat.

AMPLOÁRE *s. f.* întindere, extindere, mărime. [pl. (rar) *-ori*, gen. *-orii*. / < fr. *ampleur*]

AMPLOIÁT, -Ă *s. m. f. (ieșit din uz)* slujbaș, funcționar de grad inferior. [pron. *-ploiat*, var. *amploaiat*, *-ă* s. m. f. / < fr. *employé*]

ÁMPLU *adj.* larg, întins, dezvoltat ; cu amănunte multe. [< fr. *ample*, cf. lat. *amplus*]

AMPOLOZITÁTE *s. f.* *(rar)* emfază ; retorism. [< it. *ampolozită*]

AMPRENTÁ *vb. I. tr.* a lua amprentele cuiva. ◊ *intr.* a lăsa o marcă ; a marca profund. [< fr. *empreindre*, după *amprentă*]

AMPRENTÁRE *s. f.* acțiunea de a amprenta ; luare a amprentelor cuiva. [< *amprenta*]

AMPRÉNTĂ *s. f.* urmă lăsată de un obiect (prin apăsare pe o suprafață plastică). ◊ *(la pl.)* *~e digitale* = semne care reproduc neregularitățile pielii de pe buricele degetelor mîinii. ◊ *(fig.)* urmă lăsată de o idee, de o stare psihică, de o boală etc. [< fr. *empreinte*]

AMPRENTOLOGÍE *s. f.* studiul amprentelor digitale. [gen. *-iei.* / < fr. *empreintologie*, cf. fr. *empreinte* — amprentă, gr. *logos* — studiu]

AMPRÍZĂ *s. f.* 1. lățimea totală a fișiei de teren pe care urmează a se construi o cale de comunicație publică. 2. influență, ascendent, autoritate morală. [< fr. *emprise*]

ÁMPULĂ *s. f.* 1. organ de mers la echinoderme. ◊ *(anat.)* extremitate dilatată a unui canal. 2. *(franțuzism)* fiolă ; flacon. ◊ *(rar)* globul de sticlă al unui bec electric. [< fr. *ampoule*, cf. lat. *ampulla*]

AMPUTÁ *vb. I. tr.* a reteza, a tăia pe cale chirurgicală un membru al corpului. ◊ *(fig.)* a ciopîrți, a scurta, a tăia. [< fr. *amputer*, cf. lat. *amputare* — a tăia]

AMPUTÁRE *s. f.* acțiunea de a amputa ; amputație. [< *amputa*]

AMPUTÁȚIE *s. f.* amputare. [gen. *-iei.* var. *amputațiune* s. f. / cf. fr. *amputation*, lat. *amputatio*]

AMPUTAȚIÚNE *s. f.* v. amputație.

AMULÉTĂ *s. f.* obiect (mic) căruia i se atribuie în mod superstițios o putere magică. v. talisman, fetiș. [< fr. *amulette*, cf. lat. *amuletum*]

AMUZÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) înveseli, a (se) distra ; a (se) recrea, a (se) destinde. [p. i. *amúz*, 3, 6 *-ză.* / < fr. *amuser*]

AMUZAMÉNT *s. n.* distracție, divertisment ; destindere, înveselire. [< fr. *amusement*]

AMUZÁNT, -Ă *adj.* distractiv, vesel, nostim. [cf. fr. *amusant*]

AMUZÍE *s. f.* *(liv.)* ignoranță (mai ales în ceea ce privește muzica). ◊ pierdere patologică a posibilității de a reproduce sau de a recunoaște o melodie, a perceperii tonurilor sau a însușirii de a înțelege expresivitatea muzicală ; surditate. [gen. *-iei.* / cf. fr. *amusie*, lat. *amusia*, gr. *amousia*]

ANA- element prim de compunere savantă cu semnificația „în sus", „înapoi", „din nou", „de-a curmezișul". [< fr. *ana-*, cf. gr. *ana* — înapoi, în sus]

ANABAPTÍSM *s. n.* doctrină religioasă care neagă eficacitatea botezului înainte de virsta matură. [< fr. *anabaptisme*, cf. lat. *anabaptismus*, gr. *anabaptismos* < *ana* — din nou, *baptizein* — a boteza]

ANABAPTÍST, -Ă *adj.* referitor la anabaptism. // *s. m. f.* adept al anabaptismului. [< fr. *anabaptiste*]

ANABASÍNĂ *s. f.* substanță folosită pentru producerea de substanțe protectoare plantelor. [< fr. *anabasine*]

ANABÁTIC, -Ă *adj.* (op. catabatic) 1. *(despre vînturi)* care posedă o componentă ascendentă. 2. *(med.)* care crește, se mărește. [< fr. *anabatique*, cf. gr. *anabainein* — a urca]

ANABIÓZĂ *s. f.* revenire la viață a unor organisme după o întrerupere a funcțiilor lor vitale de mai lungă durată, avînd mai mult sau mai puțin caracterul morții. [< fr. *anabiose*, cf. gr. *anabiosis* — înviere]

ANABÓLIC, -Ă *adj.* *(biol.)* referitor la anabolism. [< fr. *anabolique*]

ANABOLÍSM *s. n.* *(biol.)* totalitatea proceselor biochimice prin care se produc în organismele vii substanțele necesare vieții ; asimilație. [< fr. *anabolisme*, cf. gr. *anabole* — aruncare]

ANACÁRD *s. n.* *(bot.)* fructul anacardierului. ◊ anacardier. [< fr. *anacarde*]

ANACARDIACÉE *s. f. pl.* *(bot.)* familie de arbori din regiunile tropicale, avînd ca tip anacardierul ; terebintacee ; *(la sg.)* arbore din această familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *anacardiacées*]

ANACARDIÉR *s. m.* *(bot.)* arbust tropical din al cărui fruct comestibil se extrage o substanță folosită la lustruirea mobilelor. [< fr. *anacardier*]

ANACÍCLIC, -Ă *adj.* *(despre versuri)* care prezintă totdeauna un sens, chiar dacă le citim de la început sau de la sfîrșit. [< fr. *anacyclique*, cf. gr. *anakyklein* — a se întoarce]

ANACIDITÁTE *s. f.* lipsă a secreției gastrice. [< fr. *anacidité*]

ANACLÁZĂ *s. f.* *(lit.)* distribuire a unei silabe lungi la două picioare metrice. [< fr. *anaclase*, cf. gr. *anaklasis* — rupere]

ANACLORHIDRÍE *s. f.* absența acidului clorhidric din sucul gastric ; aclorhidrie. [< fr *anachlorhydrie*]

ANACOLÚT *s. n.* greșeală de gramatică constînd în întreruperea construcției sintactice începute și continuarea frazei cu altă construcție. [pl. *-te*, (rar) *-turi.* / < fr. *anacoluthe*, cf. gr. *anakolouthos* — incoerent]

ANACÓNDA *s. m.* *(zool.)* șarpe mare din America Centrală și de Sud, care se hrănește cu păsări și mamifere. [< fr., sp. *anaconda*]

ANACREÓNTIC, -Ă *adj.* *(rar)* în genul poeziilor atribuite lui Anacreon, care se distingeau prin veselie, grație și delicatețe. O *vers ~* = tip de vers (iambic, dimetru) caracteristic odelor atribuite lui Anacreon. [pron. *-cre-on-.* / < fr. *anacréontique*, cf. *Anacreon*, poet liric grec din antichitate]

ANACREONTÍSM *s. n.* imitare a poeziei anacreontice. [< fr. *anacréontisme*]

ANACROMÁTIC, -Ă *adj.* *(despre un sistem optic)* care dă imagini cu contururi estompate. [cf. gr. *ana* — în urmă, *chroma* — culoare]

ANACRÓNIC, -Ă *adj.* nepotrivit în raport cu o anumită perioadă de timp, cu ideile, cu obiceiurile actuale ; care conține un anacronism. [< fr. *anachronique*]

ANACRONÍSM *s. n.* 1. eroare în fixarea datei unei întîmplări, a unui eveniment etc. 2. lucru care nu corespunde spiritului unei epoci, învechit. [< fr. *anachronisme*, cf. gr. *ana* — în urmă, *chronos* — timp]

ANACRÚZĂ *s. f.* 1. *(lit.)* silabă neaccentuată la începutul unui vers, care nu contează ca parte a acestuia. 2. *(muz.)* măsură incompletă la începutul unei compoziții muzicale ; auftact. [< fr. *anacrouse*, cf. gr. *ana* — înainte, *krousis* — accent]

ANACUZÍE *s. f.* *(med.)* pierderea totală a auzului ; surzenie ; cofoză. [< fr. *anacousie*, cf. gr. *an* — fără, *akociein* — a auzi]

ANADIOMÉNE *adj. invar. (lit.)* nume dat lui Venus, zeița dragostei. [cf. fr. *anadyomène* < gr. *anadyomai* — a ieși din apă, prin aluzie la presupusa naștere a zeiței din spuma mării]

ANADIPLÓZĂ *s. f. (lit.)* procedeu stilistic care constă în a începe o frază cu cuvîntul sau cu cuvintele de la sfîrșitul frazei precedente ; geminație, reduplicație. [< fr. *anadiplose*, cf. lat., gr. *anadiplosis* < gr. *ana* — din nou, *diplosis* — dublare]

ANADIPSÍE *s. f. (med.)* sete exagerată [gen. *-iei.* / < fr. *anadipsie*, cf. *ana* — în sus, *dipsa* — sete]

ANAERÓB, -Ă *adj. (despre microorganisme)* care trăiește lipsit de aer ; anaerobiotic ; *(despre fenomene biochimice)* care se produce într-un mediu fără aer. [< fr. *anaérobe*, cf. gr. *a* — fără, *aer* — aer, *bios* — viață]

ANAEROBIÓNTE *s. f. pl.* bacterii anaerobe. [pron. *-na-e-ro-b-i-on-.* / < germ. *Anaerobionten*]

ANAEROBIÓTIC, -Ă *adj.* anaerob. [< fr. *anaérobiotique*]

ANAEROBIÓZĂ *s. f. (biol.)* formă de viață a vietăților anaerobe ; anoxiobioză. [< fr. *anaérobiose*]

ANAFÁZĂ *s. f. (biol.)* a treia fază a diviziunii celulare prin mitoză. [< fr. *anaphase*]

ANAFILÁCTIC, -Ă *adj.* cu caracter de anafilaxie. O *șoc* ~ = reacție violentă a organismului, provocată de injectarea sau de înghițirea unei anumite substanțe. [< fr. *anaphylactique*]

ANAFILAXÍE *s. f. (med.)* mărire a sensibilității unui organism față de o anumită substanță prin introducerea unor doze foarte mici din acea substanță. [< fr. *anaphylaxie*, cf. *ana* — contrar, *phylaxia* — apărare]

ANAFÓRĂ *s. f.* figură de stil constînd în repetarea unui cuvînt la începutul mai multor versuri, propoziții sau fraze succesive. [< fr. *anaphore*, lat., gr. *anaphora*, cf. gr. *ana* — înapoi, *phora* — întoarcere]

ANAFORÉZĂ *s. f. (fiz.)* transportul particulelor coloidale spre anod sub acțiunea unui curent electric. [< fr. *anaphorèse*, cf. gr. *ana* — înapoi, *phoresis* — mișcare]

ANAFÓRIC, -Ă *adj.* referitor la anaforă ; *(despre cuvinte)* care reia o noțiune, o idee deja exprimată. [< fr. *anaphorique*]

ANAFRODIZIÁC, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care determină încetarea dorințelor sexuale. // *s. m. f.* cel care nu are dorințe sexuale, ale cărui organe sexuale sînt atinse de atonie. [< fr. *anaphrodisiaque*]

ANAFRODIZÍE *s. f.* lipsă a dorințelor sexuale. [< fr. *anaphrodisie*]

ANAGALÁCTIC, -Ă *adj. sistem* ~ = sistem astral care se află în afara Galaxiei noastre, în afara Căii laptelui. [pl. *-ci, -ce.* / cf. gr. *ana* — în afară, *galaxias* — galaxie]

ANAGENÉZĂ *s. f.* regenerare a țesuturilor vii, distruse accidental. [< fr. *anagenèse*, cf. gr. *anagenesis* — regenerare]

ANAGLÍF *s. n.* 1. sculptură în relief sau în basorelief. 2. *(mat.)* desen al unui corp geometric executat în două culori (roșu și albastru), privit cu ajutorul unor ochelari, care, la rîndul lor, avînd și ei un vizor colorat în roșu și altul în albastru, dau imaginea unui corp în relief. O *(fiz.) procedeul ~elor* = procedeu stereoscopic prin care se obține imaginea în relief a unui obiect, folosindu-se ochelari cu sticle de culori diferite, complementare. [var. *anaglifă* s.f. / < fr. *anaglyphe*, cf. gr. *anaghyphos*]

ANAGLÍFĂ *s. f.* v. anaglif.

ANAGLÍPTIC, -Ă *adj. (poligr.)* imprimat în relief, în special pentru uzul orbilor. [< fr. *anaglyptique*]

ANAGNÓST *s. m.* sclav însărcinat să facă lectură în timpul mesei sau al băii, să copieze manuscrise etc. în vechea Romă. [< fr. *anagnoste*, cf. lat., gr. *anagnostes*]

ANAGÓGIC, -Ă *adj.* referitor la anagogie. [< fr. *anagogique*]

ANAGOGÍE *s. f.* 1. *(lit.)* figură de retorică prin care se trece de la particular la general. 2. elevație către lucrurile spirituale ; *(spec.)* interpretare mistică a Scripturii. [gen. *-iei.* / < fr. *anagogie*, cf. lat., gr. *anagoge*]

ANAGRAMÁ *vb. I. tr.* a schimba ordinea literelor unui cuvînt pentru a obține alt cuvînt ; a transcrie sub formă de anagramă ; a anagramatiza. / după fr. *anagrammatiser*

ANAGRAMÁRE *s. f.* acțiunea de a anagrama. [< *anagrama*]

ANAGRAMÁTIC, -Ă *adj.* de anagramă. [< fr. *anagrammatique*]

ANAGRAMATIZÁ *vb. I. tr. (rar)* a anagrama. [< fr. *anagrammatiser*]

ANAGRÁMĂ *s. f.* schimbare a ordinii literelor unui cuvînt (mai ales ale unui nume propriu sau unei fraze) pentru a se obține un alt cuvînt sau o altă frază ; cuvînt obținut prin anagramare. ● enigmă în versuri formată din două părți, prima dedicată cuvîntului de bază, iar a doua definind cuvîntul obținut prin anagramare. [< fr. *anagramme*, cf. gr. *ana* — în altă ordine, *gramma* — literă]

ANAHORÉT, -Ă *s. m. f. (liv.)* călugăr(iță) care trăiește retras(ă), pustnic(ă). [< lat. *anachoreta*, cf. fr. *anachorète*]

ANAHORÉTIC, -Ă *adj.* de anahoret ; *(p. ext.)* modest, sărăcăcios. [cf. fr. *anachorétique*]

ANAHORETÍSM *s. n.* (op. cenobitism) mod de viață al anahoreților. [< fr. *anachorétisme*]

ANÁL, -Ă *adj.* de (la) anus ; al anusului. [< fr. *anal*]

ANALCÍD *s. n.* insecticid puternic, întrebuințat pentru distrugerea păduchilor, a ploșnițelor, a țînțarilor etc. ; hexaclorciclohexan. [nume comercial]

ANÁLE *s. f. pl.* 1. scriere cu caracter istoric în care evenimentele sînt povestite an de an. v. cronică. 2. publicație științifică periodică. v. anuar. [cf. lat., fr. *annales*]

ANALÉCTE *s. f. pl.* culegere de bucăți alese din opera unui autor sau din literatura unui popor, a unei epoci etc. v. crestomație. [< fr. *analectes*, lat. *analecta*, cf. gr. *analektos*]

ANALÉMMĂ *s. f.* diagramă care dă declinația Soarelui și ecuația timpului pentru orice zi a anului. [< fr. *analemme*]

ANALEPSÍE *s. f. (med.)* refacere a forțelor după o boală ; împuternicire, înzdrăvenire. [gen. *-iei.* / < fr. *analepsie*, cf. gr. *analepsis*]

ANALÉPTIC, -Ă *adj., s. n.* (medicament) întăritor, fortifiant, tonic. [< fr. *analeptique*]

ANALFABÉT, -Ă *adj., s. m. f.* neștiutor de carte. [cf. germ. *Analphabet*, fr. *analphabète*, gr. *analphabetos*]

ANALFABETÍSM *s. n.* neștiință de carte. [cf. fr. *analphabétisme*]

ANALGÉZIC, -Ă *adj., s. n.* (medicament) care atenuează sau suprimă temporar durerea. v. calmant. [cf. fr. *analgésique*]

ANALGEZÍE *s. f.* insensibilitate temporară a unui organism, provocată de influența unei substanțe analgezice. [gen. *-iei.* / < fr. *anal-*

gésie, cf. gr. *analgesia* < *a* — fără, *algos* — durere]

ANALÍST *s. m.* autor de anale. [< fr. *annaliste*, it. *annalista*]

ANALÍST, -Ă *s. m. f.* specialist în analiza matematică sau psihologică. ● persoană cu aptitudini deosebite în cunoașterea, în analiza și în descrierea sufletului omenesc. [< fr. *analyste*]

ANALÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la analistică, de analistică. [cf. fr. *annalistique*]

ANALÍSTICĂ *s. f.* studiul analelor (1). [< germ. *Annalistik*]

ANALÍTIC, -Ă *adj.* bazat pe analiză. O *chimie ~ă* = parte a chimiei care studiază elementele componente ale substanțelor; *limbă ~ă* = limbă care are tendința de a exprima prin cuvinte separate diferitele caracteristici gramaticale; *(despre forme gramaticale)* alcătuit din două sau mai multe cuvinte; *filozofie ~ă* = orientare filozofică care reduce filozofia la analiza mijloacelor lingvistice și conceptuale ale cunoașterii. ● care utilizează calculul algebric și infinitezimal. [< fr. *analytique*, it. *analitico*, gr. *analytikos*]

ANALITÍSM *s. n.* faptul, însușirea de a fi analitic. [< fr. *analytisme*]

ANALIZÁ *vb. I. tr.* 1. a cerceta un lucru descompunîndu-l în părțile lui componente. 2. a examina cu atenție în vederea unor concluzii documentate. ● a examina un text sub aspect gramatical, stilistic, literar etc. [< fr. *analyser*]

ANALIZÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi analizat. [cf. fr. *analysable*]

ANALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a analiza; analiză. [< *analiza*]

ANALIZATÓR *s. n.* instrument pentru determinări analitice. ● aparat cu ajutorul căruia se studiază polarizarea luminii. // *s. m.* aparat al sistemului nervos, compus dintr-un organ de simț, din nervi și dintr-un număr de celule ale creierului, care are funcția de a analiza, de a diferenția însușirile obiectelor și ale fenomenelor. [pl. *-oare*, (rar, s. m.) *-ori*. / < *analiza* + *-tor*, după fr. *analyseur*]

ANALÍZĂ *s. f.* 1. (op. s i n t e z ă) metodă generală de cercetare a realității bazată pe descompunerea proceselor, a obiectelor studiate etc. în părțile lor componente; examinare amănunțită a unei probleme. O *în ultimă ~* = în concluzie. 2. *~ matematică* = ramură a matematicii care studiază funcțiile, limitele, derivatele și aplicațiile lor. 3. *(chim.)* descompunere a unei substanțe în elementele ei constitutive. [< fr. *analyse* < lat., gr. *analysis*]

ANALIZÓR *s. n.* 1. analizator. 2. orice aparat prevăzut cu un sistem de recepționare și de analiză a unor informații. [< fr. *analyseur*]

ANALÓG, -Ă *adj.* asemănător; corespondent. [pl. *-ogi*, *-oge*, (inv.) *-oage*, f. sg. și *analoagă*. [cf. fr. *analogue*, lat. *analogus*, gr. *analogos*]

ANALOGHÍE *s. f.* v. a n a l o g i e.

ANALÓGIC, -Ă *adj.* bazat pe analogie, produs prin analogie. O *modificare ~ă* = schimbare a unui element din limbă sub influența unui alt element asemănător. [cf. fr. *analogique*, lat. *analogicus*]

ANALOGÍE *s. f.* asemănare între două sau mai multe situații, obiecte, fenomene, noțiuni etc., considerate din anumite puncte de vedere. ● asemănare parțială în ceea ce privește forma sau conținutul a două elemente de limbă, care determină modificarea unuia dintre ele sub influența celuilalt; schimbarea produsă. [gen. *-iei*. var. (inv.) *analoghie* s. f. / < *analogie*, cf. lat., gr. *analogia* — raport]

ANALOGÍSM *s. n.* 1. raționament prin analogie; gîndire analogică. 2. teorie a lui Aron Pumnul, care încerca să dea limbii române o ortografie practică și o explicație teoretică, întemeiate pe principii analogice. [cf. fr. *analogisme*]

ANAMNÉSTIC, -Ă *adj.* referitor la anamneză [1]. [< fr. *anamnestique*]

ANAMNÉZĂ [1] *s. f.* *(med.)* descriere a antecedentelor unei boli, înșirare a bolilor de care a suferit un bolnav. [< fr. *anamnèse*, cf. gr. *ana* — înainte, *mnesis* — memorie]

ANAMNÉZĂ [2] *s. f.* 1. *(la Platon)* amintire a ideilor pe care sufletul le-ar fi contemplat în existența sa antepămînteană. 2. rugăciune care se face în timpul unei mise la catolici. [< fr., gr. *anamnesis*]

ANAMNIÓTE *s. f. pl.* *(zool.)* vertebrate lipsite de amnios și alantoidă. [< fr. *anamniotes*]

ANAMORFÍSM *s. n.* formarea de minerale noi, de compoziție mai complicată și cu densitate moleculară mai mare, din altele mai simple și cu densitate mai mică. [< fr. *anamorphisme*]

ANAMORFOZÁ *vb. I. tr.* a deforma o imagine prin anumite procedee optice. [< fr. *anamorphoser*]

ANAMORFOZÁRE *s. f.* acțiunea de a anamorfiza și rezultatul ei. ● *(cinem.)* procedeu de filmare în cinemascop, constînd în comprimarea imaginii astfel încît să se poată înregistra pe pelicula obișnuită imagini corespunzătoare ecranului lat. [< *anamorfoza*]

ANAMORFOZÁT, -Ă *adj.* deformat față de aspectul obișnuit. [< *anamorfoză*]

ANAMORFOZATÓR, *s. n.* obiectiv folosit pentru anamorfozare. [cf. fr. *anamorphosateur*]

ANAMORFÓZĂ *s. f.* 1. imagine diformă, care pare normală cînd este privită dintr-un anumit punct. ● deformarea imaginilor în oglinzile concave, convexe etc. 2. *(biol.)* proces de evoluție progresivă care are loc de la o specie la alta. [< fr. *anamorphose*, cf. gr. *anamorphosis* < *ana* — peste, *morphe* — formă]

ANANÁS *s. m.* plantă erbacee exotică cu fructe foarte gustoase. ● fructul comestibil al acestei plante cu gust dulce-acrișor și foarte aromat. [< fr. *ananas* < cuv. tupiguarani]

ANANCÁST, -Ă *adj.* v. a n a n c a s t i c.

ANANCÁSTIC, -Ă *adj.* *(liv.)* obsesiv, obsesional. O *psihopatie ~ă* = psihopatie caracterizată prin slăbirea simțului realului, tendința spre anxietate, ipohondrie, nehotărîre și impresionabilitate. [var. *anancast*, *-ă* adj. / < fr. *anancastique*, germ. *anankastisch*]

ANANDRÍE *s. f.* *(biol.)* lipsă sau pierdere a caracterelor sexuale masculine. [< fr. *anandrie*, cf. gr. *an* — fără, *aner* — bărbat]

ANANTAPODOTÓN *s. n.* *(lit.)* anacolut în care din două elemente corelative ale unei expresii alternative lipsește unul sau este înlocuit cu un cuvînt corespunzător. [< fr. *anantapodotone*, cf. gr. *anantapodon*]

ANAPÉST *s. m.* picior de vers format din două silabe scurte și una lungă sau din două silabe neaccentuate urmate de o silabă accentuată. [cf. fr. *anapeste*, lat. *anapaestus*, gr. *anapaistos*]

ANAPÉSTIC, -Ă *adj.* care foloseşte anapestul. [< fr. *anapestique*, cf. lat. *anapesticus*]

ANAPLÁSTIC, -Ă *adj. (biol.)* referitor la anaplastie. [< fr. *anaplastique*]

ANAPLASTÍE *s. f. (med.)* operaţie chirurgicală făcută cu scopul de a reda forma normală a unui organ mutilat. [gen. *-iei.* / < fr. *anaplastie*, cf. gr. *ana* — din nou, *plassein* — a forma]

ANAPLAZÍE *s. f. (biol.)* dezvoltare incompletă sau anormală a unei celule sau a unui ţesut. [gen. *-iei.* / < fr. *anaplasie*, cf. gr. *ana* — fără, *plassein* — a forma]

ANAPTÍCTIC, -Ă *adj.* referitor la anaptixă. [< fr. *anaptyctique*]

ANAPTÍXĂ *s. f. (fon.)* introducere a unei vocale între două consoane. [pl. *-xe.* / < fr. *anaptyxe*, cf. gr. *anaptyxis* — deschidere < *ana* — în sus, *ptyssein* — a desfăşura]

ANÁRHIC, -Ă *adj.* referitor la anarhie ; dezorganizat, haotic. ● care arată nesupunere, indisciplină. [cf. fr. *anarchique*, it. *anarchico*]

ANARHÍE *s. f.* dezordine, dezorganizare, lipsă a oricărei organizări şi conduceri, haos ; indisciplină, nesupunere a individului faţă de o colectivitate organizată. [gen. *-iei.* / < gr. *anarchia*, cf. *rus. anarhiia*, it. *anarchia*, germ. *Anarchie*]

ANARHÍSM *s. n.* **1.** curent şi concepţie politică mic-burgheză care critică statul burghez şi neagă în genere orice putere de stat, orice organizare politică a societăţii, inclusiv statul de dictatură a proletariatului. ● atitudine de anarhist. **2.** stare de anarhie. [cf. germ. *Anarchismus*, fr. *anarchisme*, rus. *anarhizm*]

ANARHÍST, -Ă *adj.* referitor la anarhism, propriu anarhismului. // *s. m. f.* partizan al anarhismului. [cf. germ. *Anarchist*, rus. *anarhist*, fr. *anarchiste*]

ANARHOINDIVIDUALÍSM *s. n.* variantă a anarhismului, care caută să abată clasa muncitoare de la disciplina proletară, de la lupta pentru putere şi de la revoluţia socialistă. [< rus. *anarho-individualizm*]

ANARHOINDIVIDUALÍSM *s. n.* variantă a anarhismului care, atribuind sindicatelor rolul primordial în lupta clasei muncitoare, neagă necesitatea partidului şi a statului dictaturii proletariatului. [< rus. *anarho-sindikalizm*]

ANARHOSINDICALÍST, -Ă *adj.* referitor la anarhosindicalism. // *s. m. f.* adept al ideilor anarhosindicalismului. [< rus. *anarho-sindikalist*]

ANARTRÍE *s. f. (med.)* neputinţă de a articula cuvintele intilnită în boli ale sistemului nervos. [gen. *-iei.* / < fr. *anarthrie*, cf. gr. *an* — fără, *arthron* — articulaţie]

ANASÁRCĂ *s. f. (biol.)* anasarhie. [< fr. *anasarque*, cf. gr. *ana* — de-a curmezişul, *sarx* — carne]

ANASARHÍE *s. f. (biol.)* infiltrare generală de serozitate în ţesuturile celulare. [gen. *-iei.* / < germ. *Anasarkie*]

ANASTÁLTIC, -Ă *adj., s. n.* (medicament) cu acţiune astringentă puternică. [< fr. *anastaltique*]

ANASTÁTIC, -Ă *adj.* care reproduce o tipăritură trăgind textul la piatră sau la zinc printr-un procedeu chimic şi nu prin fotografiere. [< fr. *anastatique*]

ANASTÁZĂ *s. f. (liv.)* înviere. [< germ. *Anastasis*, gr. *anastasis*]

ANASTIGMÁT *adj., s. n.* (obiectiv fotografic) anastigmatic. [< germ. *Anastigmat*, fr. *anastigmate*]

ANASTIGMÁTIC *adj. n. (despre un obiectiv fotografic)* construit din sticle speciale care corectează toate aberaţiile şi dă o imagine clară. [< fr. *anastigmatique*]

ANASTIGMATÍSM *s. n.* însuşire a unui sistem optic de a fi lipsit de astigmatism. [< fr. *anastigmatisme*]

ANASTOMÓTIC, -Ă *adj. (biol.)* referitor la anastomoză. [< fr. *anastomotique*]

ANASTOMOZÁ *vb. I. tr. (biol.)* a stabili o legătură prin anastomoză. [< fr. *anastomoser*]

ANASTOMOZÁT, -Ă *adj. (biol. ; despre nervuri)* ramificat şi iarăşi unit. ● unit prin anastomoză. [< *anastomoza*]

ANASTOMÓZĂ *s. f. (biol.)* **1.** stabilire pe cale chirurgicală a unei legături între două căi de circulaţie (vase de sînge, nervi etc.). **2.** ramură a ramificaţiilor nervurilor frunzei. [< fr. *anastomose*, cf. gr. *anastomosis* — îmbucare]

ANASTRÓFĂ *s. f. (lit.)* inversare a topicii normale a cuvintelor în frază. [< fr. *anastrophe*]

ANATÁZĂ *s. f. (chim.)* bioxid de titan. [< fr. *anatase*]

ANATEMIZÁ *vb. I. tr. (liv.)* a pronunţa anatema asupra cuiva ; a excomunica, a afurisi. [p. i. *-zez.* / cf. fr. *anathématiser*, it. *anatematizzare*]

ANATEMIZÁRE *s. f. (liv.)* acţiunea de a anatemiza. [< *anatemiza*]

ANATEXÍE *s. f.* fenomen de transformare a rocilor din zonele adînci ale scoarţei Pămîntului în mase compacte de gresie şi granit. [gen. *-iei.* / < fr. *anatexie*]

ANATOCÍSM *s. n.* capitalizarea dobînzii unei sume împrumutate ; dobîndă la dobîndă. [< fr. *anatocisme* cf. lat. *anatocismus*, gr. *anatokismos* < *tokos* — venit]

ANATOM- v. a n a t o m o-.

ANATÓMIC, -Ă *adj.* referitor la anatomie. [< fr. *anatomique*, cf. lat. *anatomicus*]

ANATOMÍE *s. f.* ştiinţă care se ocupă cu studiul structurii fiinţelor (animale sau plante). ○ ~ *descriptivă* = anatomie care se ocupă cu descrierea formelor diferitelor organe ; ~ *patologică* = parte a anatomiei care studiază transformările anatomice intervenite în structura ţesuturilor şi a organelor corpului. ● structura unei fiinţe sau a unui organ. [gen. *-iei.* / < fr. *anatomie*, cf. lat. *anatomia* < gr. *anatome* — disecţie]

ANATOMÍST, -Ă *s. m. f.* specialist în anatomie. [< fr. *anatomiste*]

ANATOMO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „anatomic". [var. *anatom-.* / < fr. *anatom(o)-*, cf. lat., gr. *anatomia*]

ANATOMOFIZIOLÓGIC, -Ă *adj.* care se referă la anatomia şi la fiziologia organelor corpului. [cf. fr. *anatomo-physiologique*]

ANATOMOPATOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în anatomopatologie. [cf. fr. *anatomo-pathologiste*]

ANATOMOPATOLÓGIC, -Ă *adj.* care se ocupă cu structura patologică a organelor corpului. [< fr. *anatomo-pathologique*]

ANATOXÍNĂ *s. f.* toxină microbiană atenuată, capabilă să confere imunitate. [< fr. *anatoxine*]

ANATOXITERAPÍE *s. f.* folosirea în scop terapeutic a anatoxinelor. [gen. *-iei.* / < fr. *anatoxithérapie*]

ANATRÓP, -Ă *adj. (bot.; despre ovule)* care are micropilul vecin cu placenta, iar filamentul la polul opus. [< fr. *anatrop*]

ANAUXÍT *s. n.* mineral cristalizat, de culoare albă, cu luciu sidefiu. [pron. *-na-u-*. / < fr. *anauxite*]

ANCABLÚRĂ *s. f.* unitate de lungime egală cu a zecea parte dintr-o milă marină ; cablu (3). [< fr. *encablure*]

ANCADRAMÉNT *s. n.* **1.** cadru care înconjură o ușă, o fereastră etc. **2.** bordură îngustă de cărămidă, împrejmuire de vegetație scundă care mărginește un spațiu plantat. **3.** ansamblu de construcții, de plantații etc. care mărginesc o piață. [< fr. *encadrement*]

ANCASTRAMÉNT *s. n.* locaș într-o zidărie în care se montează pasarela unui ponton, o schelă etc. ; încastrare. [< fr. *encastrement*]

ANCEPS *s. n.* semn grafic care marchează, într-o anumită situație, cantitatea unei silabe. [< lat. *anceps*]

ANCESTRÁL, -Ă *adj.* transmis prin ereditate ; moștenit ; strămoșesc. [< fr. *ancestral*]

ANCÉSTRU *s. n. (liv.)* strămoș, predecesor. [cf. fr. *ancêtre*, engl. *ancestor* < lat. *antecessor*]

ANCHETÁ *vb. I. tr.* **1.** a cerceta (un fapt, o persoană) printr-o anchetă ; a face o anchetă. **2.** a întreprinde o cercetare în scop științific. [< fr. *enquêter*]

ANCHETÁRE *s. f.* acțiunea de a ancheta. [< *ancheta*]

ANCHETATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care conduce, care face o anchetă. ◊ cel care întreprinde o cercetare științifică pe teren. [< *ancheta* + *-tor*, după fr. *enquêteur*]

ANCHÉTĂ *s. f.* cercetare făcută de o autoritate publică cu scopul de a stabili vinovații și împrejurările în care s-a produs un fapt. ◊ cercetare pe teren făcută în scop științific ; sondaj. [< *enquête*]

ANCHETÓR *s. m. (rar)* anchetator. [< fr. *enquêteur*]

ANCHILO- element prim de compunere savantă care semnifică „înțepenire". [< fr. *ankylo-*, cf. gr. *ankylos* — încovoiat]

ANCHILOBLEFARÓN *s. n.* aderență completă a pleoapelor globului ocular. [< fr. *ankyloblépharon*, cf. gr. *ankylos* — încovoiat, *blepharon* — pleoapă]

ANCHILOCHEILÍE *s. f.* unire anormală a buzelor. [gen. *-iei*. / < fr. *ankylocheilie*, cf. gr. *ankulos* — încovoiat, *cheilos* — buză]

ANCHILOGLOSÍE *s. f.* aderență a limbii la gingii sau la peretele bucal. [gen. *-iei*. / cf. fr. *ankyloglosse* < gr. *ankylos* — încovoiat, *glossa* — limbă]

ANCHILOSTÓM *s. m.* vierme parazit al intestinului uman. [< fr. *ankylostome*, cf. gr. *ankylos* — curbat, *stoma* — gură]

ANCHILOSTOMIÁZĂ *s. f.* boală parazitară provocată de anchilostom, care se manifestă prin inflamarea mucoasei intestinului și prin pierderea hemoglobinei. [< fr. *ankylostomiase*]

ANCHILOZÁ *vb. I. tr., refl.* a căpăta, a fi atins de o anchiloză, a (se) înțepeni. ◊ *(fig.)* a (se) înțepeni, a deveni greoi, mărginit, rutinat. [< fr. *ankyloser*]

ANCHILOZÁRE *s. f.* faptul de a (se) anchiloza ; anchiloză. [< *anchiloza*]

ANCHILÓZĂ *s. f.* înțepenire a unei articulații. [< fr. *ankylose*, cf. gr. *ankylosis* — aplecare, curbatură]

ANCIE *s. f.* mică lamă elastică, așezată la gura unei anumite categorii de instrumente de suflat (clarinet, oboi etc.), servind la producerea sunetelor. ◊ termen generic în jaz pentru saxofoane și clarinete. [gen. *-iei*. / < it. *ancia*]

ANCILÁR, -Ă *adj.* referitor la servitori. [cf. fr. *ancillaire* < lat. *ancilla*]

ANCLANȘÁ *vb. I. tr.* a închide un circuit electric cu ajutorul unui dispozitiv mecanic. [< fr. *enclencher*]

ANCLANȘÁRE *s. f.* acțiunea de a anclanșa și rezultatul ei. [< *anclanșa*]

ANCLÁVĂ *s. f.* v. enclavă.

ANCOLÁ *vb. I. tr. (franțuzism)* a încleia, a impregna cu clei, cu lac. [< fr. *encoller*]

ANCOLÁJ *s. n. (franțuzism)* ancolare, încleiere. [< fr. *encollage*]

ANCOLÁRE *s. f. (franțuzism)* acțiunea de a ancola și rezultatul ei ; încleiere ; ancolaj. [< *ancola*]

ANCOLÚRĂ *s. f. (liv.)* gîtul calului. [pron. *-liu-*. / < fr. *encolure*]

ANCOMBRAMÉNT *s. n. (franțuzism)* îngrămădire care împiedică trecerea. ◊ *(tehn.)* spațiul ocupat de un obiect din punctul de vedere al gabaritului. [< fr. *encombrement*]

ANCOMBRÁNT, -Ă *adj. (franțuzism)* care încurcă (trecerea) ; incomod, neplăcut, plicticos. [< fr. *encombrant*]

ANCÓNĂ *s. f. (arhit.)* **1.** consolă care susține cornișa. **2.** masă așezată în altar, sculptată sau pictată. ◊ nișă sau cornișă unde este așezată această masă. [< fr. *ancon*, it. *ancona*]

ANCORÁ *vb. I.* **1.** *intr.* a scufunda ancora în apă pentru a fixa o navă care staționează ; *(p. ext.)* a se opri din plutire. **2.** *tr.* a lega un sistem tehnic de un altul sau de pământ pentru mai multă stabilitate. ◊ *tr., refl. (fig.)* a (se) fixa pe o bază solidă. [< it. *ancorare*]

ANCORÁJ *s. n.* **1.** ancorare. **2.** ansamblu format dintr-o ancoră și dintr-o serie de piese care servesc pentru ancorare. ◊ loc de ancorare. ◊ sistem de cabluri care fixează un stilp, o construcție înaltă etc. [cf. it. *ancoraggio*, fr. *ancrage*]

ANCORÁRE *s. f.* acțiunea de a ancora și rezultatul ei. ; ancoraj. [< *ancora*]

ANCORATÓR *s. n.* dispozitiv folosit la navele cu vele pentru coborîrea ancorei. [cf. it. *ancoratore*]

ÁNCORĂ *s. f.* **1.** piesă grea metalică, cu brațe în formă de cîrlige ascuțite, care se lasă la fundul apei pentru a fixa o navă. *O a arunca ~a* = a ancora ; *a ridica ~a* = a pleca la drum cu o navă. **2.** cablu care întărește anumiți stîlpi, construcții înalte etc. ◊ piesă de oțel care întărește legătura dintre elementele unei construcții. [< lat. *ancora*, cf. it. *ancora*]

ANCORÓT *s. n.* ancoră mică, folosită de ambarcațiile ușoare. [< it. *ancorotto*]

ANCÓȘĂ *s. f.* crestătură. ◊ *(cinem.)* tăietură specială pe marginea unui film, care acționează dispozitivul de schimbare a iluminării în porțiunea mașinii de copiat. / < fr. *encoche*]

ANCRASÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) umple de grăsime, a deveni sau a face să devină gras ; a (se) murdări. [< fr. *encrasser*]

ANCRASÁRE *s. f.* depunere de praf de cărbune, de ulei ars etc. pe electrozii unei bujii, împiedicînd astfel funcționarea ei. [< *ancrasa*]

ANDABÁT *s. m. (ant.)* gladiator a cărui cască nu avea deschizături pentru ochi, fiind astfel obligat să lupte orbește, spre hazul spectatorilor. [< lat. *andabata*, cf. fr. *andabate*]

ANDALUZÍT *s. n.* mineral metamorfic cristalizat în sistemul rombic, caracteristic şisturilor cristaline. [< fr. *andalousite*, cf. *Andaluzia*, provincie în Spania]

ANDÁNTE *adv. (muz. ; ca indicaţie de execuţie)* moderat, rar ; liniştit. // *s. n.* arie executată în acest tempo. ● mişcare obişnuită a părţilor lente din ciclul sonatei. [< it. *andante*]

ANDANTÍNO *adv. (muz. ; ca indicaţie de execuţie)* repejor, puţin mai repede decît andante. // *s. n.* arie executată în acest tempo. [< it. *andantino*]

ANDEZÍN *s. n.* mineral din familia plagioclazilor, alcătuit din silicat de sodiu şi de calciu. [< fr. *andésine*]

ANDEZÍT *s. n.* rocă vulcanică de culoare închisă, folosită mai ales la pavaje şi la construcţii. [pl. *-te, -turi.* / < fr. *andésite*]

ANDEZÍTIC, -Ă *adj.* de natura andezitului. [< fr. *andésitique*]

ANDÍVĂ *s. f.* plantă erbacee din familia compozeelor, cu frunze cărnoase, albe, comestibile. [< fr. *endive*]

ANDOCÁ *vb. I. tr.* a face manevra de urcare a unei nave pe un doc plutitor sau de intrare într-un doc. [cf. germ. *eindocken*]

ANDOCÁRE *s. f.* acţiunea de a andoca şi rezultatul ei. [var. *indocare* s. f. / < *andoca*]

ANDOSÁ *vb. I. tr.* a arăta în scris pe dosul unui cec, al unei polite etc. numele împuternicitului care poate să-i încaseze contravaloarea. [< fr. *endosser*]

ANDOSAMÉNT *s. n.* menţiune scrisă pe dosul unui cec, al unei polite etc. prin care se transferă proprietatea actului respectiv unei alte persoane. [< fr. *endossement*]

ANDOSÁNT, -Ă *s. m. f.* andosator. [cf. fr. *endossant*]

ANDOSÁRE *s. f.* acţiunea de a andosa şi rezultatul ei ; andosament. [< *andosa*]

ANDOSATÁR, -Ă *s. m. f.* cel căruia i s-a transmis prin andosare un cec, o poliţă etc. [< fr. *endossataire*]

ANDOSATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care andosează o poliţă sau un cec ; andosant. [cf. fr. *endosseur*]

-ANDRÍE element secund de compunere savantă cu semnificaţia „(referitor la) bărbat", „bărbătesc". [< fr. *-andrie*, cf. gr. *aner, -dros*]

ANDRO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „bărbat". [< fr. *andro-*, cf. gr. *aner, -dros*]

ANDROCÉU *s. n.* totalitatea staminelor unei flori. [< fr. *androcée*, cf. gr. *aner* — bărbat, *oikia* — casă]

ANDROFILÍE *s. f.* simpatie faţă de bărbaţi. [gen. *-iei.* / < fr. *androphilie*, cf. gr. *aner* — bărbat, *philein* — a iubi]

ANDROFOBÍE *s. f.* aversiune faţă de bărbaţi. [gen. *-iei.* / < fr. *androphobie*, cf. gr. *aner* — bărbat, *phobos* — teamă]

ANDROFÓR *s. n. (bot.)* pedunculul rezultat din alungirea ultimului internod al pedunculului floral, pe care sînt prinse staminele. ● pedunculul care poartă anteridia. [< fr. *androphore*, cf. gr. *aner* — bărbat, *phoros* — care poartă]

ANDROGÉN, -Ă *adj., s. m.* (substanţă) care stimulează dezvoltarea caracterelor sexuale masculine. [< fr. *androgène*, cf. gr. *aner* — bărbat, *gennan* — a naşte]

ANDROGENÉZĂ *s. f. (biol.)* dezvoltare a unui organism dintr-o celulă care posedă numai material genetic patern. [< fr. *androgenése*, cf. gr. *aner* — bărbat, *genesiş* — naştere]

ANDROGÉNIC, -Ă *adj.* referitor la androgenie, la hormonii androgeni. [< fr. *androgénique*]

ANDROGENÍE *s. f.* ceea ce este în legătură cu reproducerea bărbatului. [gen. *-iei.* / < fr. *androgénie*]

ANDROGÍN, -Ă *adj.* hermafrodit. [< fr. *androgyne*, cf. gr. *aner* — bărbat, *gyne* — femeie]

ANDROGINÍE *s. f.* caracter androgin. [gen. *-iei.* / < fr. *androgynie*]

ANDROÍD, -Ă *adj.* 1. cu caractere masculine. 2. asemănător unui bărbat. // *s. m.* automat antropomorf. [pron. *-dro-id.* / < fr. *androïde*, cf. gr. *aner* — om, *eidos* — aspect]

ANDROLATRÍE *s. f.* divinizare a bărbatului. [gen. *-iei.* / < fr. *androlâtrie*]

ANDROLÁTRU, -Ă *s. m. f.* care practică androlatria. [< fr. *androlâtre*]

ANDROLOGÍE *s. f.* ramură a medicinii care studiază organele sexuale masculine. [gen. *-iei.* / < fr. *andrologie*]

ANDROMASTÍE *s. f.* prezenţa la femei a unei mamele atrofiate, asemănătoare cu aceea a unui bărbat. [< fr. *andromastie*]

ANDROMEDÍDĂ *s. f. (astr.)* ploaie periodică de meteoriţi, care se produce în noiembrie din direcţia constelaţiei Andromeda. [< fr. *andromédides*]

ANDROPATÍE *s. f.* boală specifică pentru bărbaţi. [gen. *-iei.* / < fr. *andropathie*, cf. gr. *aner* — bărbat, *pathos* — boală]

ANDROPÁUZĂ *s. f. (biol.)* diminuare a activităţii genitale la bărbat, începînd de la o anumită vîrstă ; climacteriu masculin. [< fr. *andropause*]

ANDROSTERÓN *s. m.* hormon sexual masculin. [var. *androsteronă* s. n. / < fr. *androstérone*]

ANDROSTERÓNĂ *s. f.* v. androsteron.

ÁNDRUC *s. n. (poligr.)* tipar de probă. [< germ. *Andruck*]

ANECDÓTĂ *s. f.* 1. fapt puţin cunoscut din viaţa particulară a unei personalităţi. 2. scurtă povestire hazlie, spirituală, cu un sfîrşit deosebit, neaşteptat. ● *(rar)* povestire, poveste. [< fr. *anecdote*, cf. gr. *anekdotos* — inedit]

ANECDÓTIC, -Ă *adj.* cu caracter de anecdotă. [cf. fr. *anecdotique*]

ANECDÓTICĂ *s. f.* parte hazlie, spirituală a unei povestiri. [cf. fr. *anecdotique*]

ANECDOTÍST, -Ă *s. m. f.* povestitor sau culegător de anecdote. [cf. fr. *anecdotier*]

ANECDOTIZÁ *vb. I. intr.* a povesti (mereu) anecdote. [< fr. *anecdotiser*]

ANECOÍD, -Ă *adj. (despre încăperi, spaţii etc.)* lipsit de ecou. [pron. *-co-id.* pl. *-coizi, -coide.* / < fr. *anéchoïde*]

ANELÍDĂ *s. f.* v. anelide.

ANELÍDE *s. n. pl.* încrengătură din care fac parte viermii cu corpul cilindric inelat, care se mişcă cu ajutorul unor perişori ; *(la sg.)* vierme din această încrengătură. [sg. *anelid.* var. *anelidă* s. f. / < fr. *annélides*, cf. lat. *annellus* — inel]

ANEMIÁ *vb. I. tr., refl.* a(-şi) pierde puterile din cauza anemiei. [pron. *-mi-a.* p. i. 4 *-iem* (pron. *-mi-em*), ger. *-iind.* / < fr. *anémier*]

ANEMIÁT, -Ă *adj.* slăbit din cauza anemiei, bolnav de anemie. [< *anemia*]

ANÉMIC, -Ă *adj.* suferind de anemie. ● *(fig.)* slab ; fără vlagă ; mic. [< fr. *anémique*]

ANEMÍE *s. f.* stare de slăbiciune cauzată de scăderea numărului de globule roşii din sînge. O ~ *pernicioasă* = stare gravă de anemie în care măduva oaselor nu mai poate

forma globule roşii. [gen. *-iei.* / < fr. *anémie*, cf. gr. *an* — fără, *haima* — sînge]

ANEMIÉRE *s. f.* acţiunea de a (se) anemia. [pron. *-mi-e-.* / < *anemia*]

ANEMO- element prim de compunere savantă care semnifică „în legătură cu vîntul", „de vînt", „vînt". [< fr. *anémo-*, cf. gr. *anemos*]

ANEMOCÓR, -Ă *adj., s. f.* (plantă) ale cărei seminţe sînt răspîndite prin intermediul vîntului. [< fr. *anémochore*, cf. gr. *anemos* — vînt]

ANEMOCÓRD *s. n.* armoniu cu corzi. [pl. *-duri.* / < fr. *anémocorde*, cf. gr. *anemos* — vînt, lat. *corda* — coardă]

ANEMOCORÍE *s. f. (biol.)* diseminare cu ajutorul vîntului. [gen. *-iei.* / < fr. *anémochorie*]

ANEMOFÍL, -Ă *adj., s. f.* (plantă) la care polenizarea se face cu ajutorul vîntului ; anemogam. [< fr. *anémophile*]

ANEMOFILÍE *s. f.* polenizare prin intermediul vîntului ; anemogamie. [gen. *-iei.* / < fr. *anémophilie*, cf. gr. *anemos* — vînt, *philos* — prieten]

ANEMOGÁM, -Ă *adj., s. f. (biol.)* anemofil. [< fr. *anémogame*]

ANEMOGAMÍE *s. f. (biol.)* anemofilie. [< fr. *anémogamie*]

ANEMOGÉN, -Ă *adj. (despre un proces fizico-geologic)* datorit acţiunii vînturilor ; eolian. [< fr. *anémogène*]

ANEMOGRÁF *s. n.* anemometru înregistrator. [< fr. *anémographe*]

ANEMOGRAFÍE *s. f.* disciplină care se ocupă cu descrierea vînturilor. [< fr. *anémographie*, cf. gr. *anemos* — vînt, *graphein* — a scrie]

ANEMOGRÁMĂ *s. f.* diagramă de înregistrare a unui anemograf. [< fr. *anémogramme*]

ANEMOLÍT *s. n. (geol.)* formaţie concreţionară (stalactită, stalagmită etc.) deviată prin împingerea laterală a apei care se evaporă de către curenţii de aer din galeriile subterane. [< fr. *anémolithe*]

ANEMOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la anemometrie. [< fr. *anémométrique*]

ANEMOMETRÍE *s. f.* disciplină care studiază măsurarea vitezei curenţilor de aer. [gen. *-iei.* / < fr. *anémométrie*, cf. gr. *anemos* — vînt, *metron* — măsură]

ANEMOMÉTRU *s. n.* instrument de măsurat viteza gazelor în conducte, a vîntului, a unui avion în raport cu aerul. [< fr. *anémomètre*]

ANEMÓNĂ *s. f.* plantă erbacee otrăvitoare, cu frunze păroase şi cu flori mari, albastre-violete ; *(pop.)* dediţel. ○ ~ *de mare* = actinie. [< fr. *anémone*, cf. it. *anemone*, lat. *anemona*]

ANEMOSCÓP *s. n.* instrument indicator al direcţiei vîntului. [< fr. *anémoscope*, cf. gr. *anemos* — vînt, *skopein* — a privi]

ANEMOSTÁT *s. n.* aparat folosit la încălzirea centrală cu aer cald pentru difuzarea aerului în încăperi. [< fr. *anémostat*, cf. gr. *anemos* — vînt, lat. *stare* — a sta]

ANEMOTRÓP *s. n.* motor pus în mişcare de vînt. [< fr. *anémotrope*, cf. gr. *anemos* — vînt, *tropos* — învîrtire]

ANEMOTROPÍSM *s. n. (biol.)* curbare a organelor plantelor sub acţiunea curenţilor de aer. [< fr. *anémotropisme*, cf. gr. *anemos* — vînt, *tropein* — a întoarce]

ANENCEFÁL, -Ă *adj., s. m. f.* (monstru) fără creier. [< fr. *anencéphale*, cf. gr. *an* — fără, *enkephalis* — creier]

ANENCEFÁLIC, -Ă *adj.* referitor la anencefalie. [< fr. *anencéphalique*]

ANENCEFALÍE *s. f. (biol.)* monstruozitate care constă în lipsa sau în reducerea creierului la nou-născuţi. [gen. *-iei.* < fr. *anencéphalie*]

ANEPIGRÁF, -Ă *adj.* **1.** *(despre un monument)* care nu are nici un fel de inscripţie. **2.** *(despre scrieri)* fără titlu. [< fr. *anépigraphe*, cf. gr. *an* — fără, *epigraphe* — inscripţie]

ANERÉZĂ *s. f. (ret.)* combatere directă a unui argument. [< fr. *anhérèse*, cf. fr. *anairesis* — înlăturare]

ANÉRGIC, -Ă *adj.* referitor la anergie. [< fr. *anergique*]

ANERGÍE *s. f.* lipsă de reacţie a organismului faţă de agenţii nocivi. [gen. *-iei.* < fr. *anergie*, cf. gr. *an* — fără, *ergon* — acţiune]

ANEROÍD *adj. (fiz.) barometru* ~ (şi *s. n.*) = barometru avînd ca element sensibil o capsulă de tablă subţire ondulată, în interiorul căreia se află aer sub presiune. [pron. *-ro-id.* / < fr. *anéroïde*, cf. gr. *a* — fără, *neros* — umed]

ANESTÉTIC, -Ă *adj. (rar)* care nu are caracter estetic, lipsit de estetică, de frumos natural. [cf. germ. *anästhetisch*]

ANESTEZIÁ *v. I. tr.* a provoca o anestezie. [pron. *-zi-a.* p. i. *-iez*, 4 *-iem*, ger. *-iind.* / < fr. *anesthésier*]

ANESTEZIÁNT *s. n.* anestezic. [pron. *-zi-ant.* / < fr. *anesthésiant*]

ANESTÉZIC, -Ă *adj., s. n.* (substanţă) care produce anestezie ; anesteziant. [< fr. *anesthésique*]

ANESTEZÍE *s. f.* **1.** suprimare temporară, completă sau parţială, a sensibilităţii corpului, provocată cu ajutorul unor substanţe medicinale sau de un agent patogen. **2.** pierderea sensibilităţii în unele boli nervoase. [gen. *-iei.* / < fr. *anesthésie*, cf. gr. *an* — fără, *aisthesis* — simţire]

ANESTEZIÉRE *s. f.* acţiunea de a anestezia. [pron. *-zi-e-.* < *anestezia*]

ANESTEZIOLOGÍE *s. f.* ştiinţa anesteziei şi a activităţilor aferente. [pron. *-zi-o-.* / < fr. *anesthésiologie*]

ANESTEZÍST, -Ă *s. m. f.* medic specialist în anestezii. [< fr. *anesthésiste*]

ANETÓL *s. n.* component principal al uleiului eteric extras din frunzele de piper şi din rădăcinile unor plante. [< fr. *anethol*]

ANEURÍE *s. f.* paralizie, slăbire a funcţiilor nervoase ; aneurozǎ. [pron. *-ne-u-ri-e.* gen. *-iei.* / < fr. *aneurie*, cf. gr. *a* — fără, *neuron* — nerv]

ANEURÍNĂ *s. f.* vitamina B_1 ; tiamină. [pron. *-ne-u-.* / < fr. *aneurine*]

ANEURÓZĂ *s. f.* aneurie. [< fr. *aneurose*]

ANEVRÍSM *s. n.* dilatare patologică a pereţilor unei artere. [< fr. *anévrisme*, cf. gr. *aneurysma* — dilatare]

ANEVRISMÁL, -Ă *adj.* referitor la anevrism. [< fr. *anévrismal*]

ANEVRISMÁTIC, -Ă *adj.* care se aseamănă cu un anevrism. [< fr. *anévrismatique*]

ANEVRISMORAFÍE *s. f.* refacerea operatorie a unei artere anevrismale. [< fr. *anévrismorraphie*, cf. gr. *aneurysma* — dilatare, *raphe* — sutură]

ANÉX, -Ă *adj.* alăturat unui lucru (principal). [pl. *-ecși, -exe.* / < fr. *annexe,* cf. lat. *annexus* — atașat]

ANEXÁ *vb. I. tr.* a alătura, a alipi, a adăuga (la ceva). ● a încorpora unui stat (prin mijloace violente) o țară, un teritoriu străin etc. [< fr. *annexer*]

ANEXÁRE *s. f.* acțiunea de a anexa ; anexiune. [< *anexa*]

ANÉXĂ *s. f.* ceea ce este legat, unit de un lucru principal sau de un lucru de care depinde ; adaos. ● material de completare la un text, pe care îl întregește sau îl lămurește. [< fr. *annexe,* cf. lat. *annexus* — legat]

ANEXIONÍSM *s. n.* politică proprie statelor imperialiste care propagă anexarea unor state (mici) la alte state (mari). [pron. *-xi-o-.* / < fr. *annexionnisme*]

ANEXIONÍST *adj., s. m. f.* (cel) care duce o politică de anexiune. [< fr. *annexionniste*]

ANEXÍTĂ *s. f.* inflamație a ovarelor și a trompei uterine ; salpingoovarită. [< fr. *annexite*]

ANEXIÚNE *s. f.* încorporare prin mijloace violente a unei provincii, a unei țări mai mici sau mai slabe făcută de către o altă țară mai mare sau mai puternică. [pron. *-xi-u-.* / cf. fr. *annexion,* lat. *annexio* — unire, legătură]

ANFILÁDĂ *s. f.* șir, serie de lucruri (clădiri, portice, colonade etc.) așezate în linie unele după altele. O *tragere de* ~ = tragere în ținte înșirate perpendicular sau oblic față de frontul de tragere. [< fr. *enfilade*]

ANFRACTUÓS, -OÁSĂ *adj. (liv.)* adinc și cu neregularități. [< fr. *anfractueux*]

ANFRACTUOZITÁTE *s. f. (liv.)* calitate a ceea ce este anfractuos. ● *(anat.)* cavitate profundă și neregulată. [cf. fr. *anfractuosité*]

ANGAJÁ *vb. I.* **1.** *tr.* a contracta un angajament. ● a închiria ceva. **2.** *refl.* a se obliga la ceva, a-și lua un angajament. **3.** *tr.* a atrage după sine o obligație, o răspundere. ● a antrena într-o acțiune. ● a începe, a porni (o discuție, o activitate etc.). **4.** *refl.* a apuca pe un anumit drum. ● *(despre avioane)* a intra (fără voia pilotului) într-o poziție nedorită, provocată de pierderea sau de excesul de viteză, de o comandă greșită etc. ● a pune pucul sau mingea în joc (la hochei și la baschet). [p. i. 3 *-jează,* 4 *-jăm,* ger. *-jînd.* / < fr. *engager,* cf. *en gage* — în gaj]

ANGAJAMÉNT *s. n.* **1.** obligație luată de cineva, din proprie inițiativă, de a face ceva ; promisiune solemnă. O *(ec.)* ~ *de plată* = obligație asumată în scris de o întreprindere față de bancă, la contractarea unui credit, cu privire la utilizarea și rambursarea creditului respectiv. **2.** punerea pucului sau a mingii în joc (la hochei și baschet). [< fr. *engagement*]

ANGAJÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) angaja. [< *angaja*]

ANGAJÁT, -Ă *adj.* **1.** *(arhit. ; despre o coloană)* zidită cel puțin în jumătatea diametrului ei în zidul sau în stîlpul cu care face corp comun. **2.** *(despre oameni)* încadrat într-un curent politic, social. [< *angaja,* după fr. *engagé*]

ANGARÍE *s. f.* obligație impusă de un stat navelor străine de a naviga în interesul acestui stat. [gen. *-iei.* / < fr. *angarie,* cf. gr. *angareia* — servitute]

ANGEÍTĂ *s. f.* inflamație a vaselor sanguine ; vascularită. [pron. *-ge-i-.* / < fr. *angéite*]

ÁNGEL *s. m. (liv.)* înger. [< it. *angelo*]

ANGÉLIC, -Ă *adj.* îngeresc, (ca) de înger. [cf. fr. *angélique,* it. *angelico,* lat. *angelicus*]

ANGELÍCĂ *s. f.* plantă aromatică din familia umbeliferelor, cu tulpina ramificată și groasă la bază. [< fr. *angélique*]

ANGELÍSM *s. n. (rar)* atitudine de puritate extremă. [< fr. *angélisme*]

ANGELITÁTE *s. f. (rar)* puritate angelică. [cf. it. *angelità*]

ANGELO- element prim de compunere savantă cu semnificația „înger", „îngeresc". [< fr. *angélo-* it. *angelo-,* cf. gr. *angelos*]

ANGELOLATRÍE *s. f.* erezie care constă în adorarea îngerilor. [gen. *-iei.* / < fr. *angélolâtrie,* cf. gr. *angelos* — înger, *latreia* — cult]

ANGELOLÁTRU, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care practică angelolatria. [< fr. *angélolâtre*]

ANGELOLOGÍE *s. f.* parte a dogmaticii care tratează despre îngeri. [gen. *-iei.* / < fr. *angélologie,* cf. gr. *angelos* — înger, *logos* — vorbire]

ANGÉLUS *s. n.* rugăciune catolică în amintirea așa-zisei încarnări a lui Cristos. [< lat. *angelus* — înger]

ANGHÍLĂ *s. f.* pește teleosteean migrator, cu corpul alungit, care trăiește în fluviile Europei, dar care își depune ouăle în Marea Sargasselor ; *(pop.)* țipar. [cf. fr. *anguille,* lat. *anguilla*]

ANGHÍNĂ *s. f.* **1.** inflamație a mucoasei din fundul gîtului sau a faringelui, însoțită de greutatea de a înghiți. **2.** O ~ *pectorală* = afecțiune caracterizată prin accese de sufocare și prin dureri în regiunea inimii. [pl. *-ne.* var. *angină* s. f. / < fr. *angine,* cf. germ. *Angine,* lat. *angina* < *angere* — a înăbuși]

ANGHINÓS, -OÁSĂ *adj.* referitor la anghină. [< fr. *angineux*]

ANGI- v. a n g i o-.

ANGIECTÁZIC, -Ă *adj. (biol.)* referitor la angiectazie. [pron. *-gi-ec-.* / < fr. *angiectasique*]

ANGIECTAZÍE *s. f. (biol.)* dilatare a unui vas sanguin sau limfatic. [pron. *-gi-ec-.* gen. *-iei.* / < fr. *angiectasie,* cf. gr. *angeion* — vas, *ektasis* — dilatație]

ANGIECTOMÍE *s. f.* excizie a unui fragment dintr-un vas sanguin. [gen. *-iei.* cf. gr. *angeion* — vas, *ektome* — tăiere]

ANGÍNĂ *s. f.* a n g h i n ă.

ANGIO- element prim de compunere savantă cu semnificația „vas" (sanguin, limfatic), „canal", „receptacul". [pron. *-gi-o-.* var. *angi-.* / < fr. *angi(o)-,* cf. gr. *angeion*]

ANGIOCARDIOGRAFÍE *s. f.* metodă radiologică de examinare a inimii și vaselor mari cu ajutorul unei substanțe de contrast. [gen. *-iei.* / < fr. *angiocardiographie*]

ANGIOCOLECISTÍTĂ *s. f.* inflamație simultană a colecistului și a canalelor biliare. [pron. *-gi-o-.* / < fr. *angiocholécystite*]

ANGIOCOLÍTĂ *s. f.* inflamație a căilor biliare ; colangită. [pron. *-gi-o-.* / < fr. *angiocholite*]

ANGIOGENÍE *s. f.* formarea și dezvoltarea vaselor de sînge. [pron. *-gi-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *angiogénie,* cf. gr. *angeion* — vas, *genos* — naștere]

ANGIOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la angiografie. [< fr. *angiographique*]

ANGIOGRAFÍE *s. f.* **1.** studiul vaselor sanguine. **2.** radiografie a vaselor sanguine cu

ajutorul unei substanțe radioopace. [pron. *-gi-o-*. gen. *-iei.* / < fr. *angiographie*]

ANGIOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la angiologie. [< fr. *angiologique*]

ANGIOLOGÍE *s. f.* parte a anatomiei umane care se ocupă cu studiul vaselor sanguine și limfatice. [pron. *-gi-o-*. gen. *-iei.* / < fr. *angiologie*, cf. gr. *angeion* — vas, *logos* — știință]

ANGIÓM *s. n. (med.)* tumoare benignă, formată prin lărgirea vaselor sanguine. [pron. *-gi-om*. pl. *-oame.* / < fr. *angiome*, cf. gr. *angeion* — vas]

ANGIONEVRÓTIC, -Ă *adj. (med.)* de natura angionevrozei. [< fr. *angioneurotique*]

ANGIONEVRÓZĂ *s. f. (med.)* nevroză caracterizată prin tulburări vasomotorii. [pron. *-gi-o-*. / < fr. *angioneurose*]

ANGIOPATÍE *s. f. (med.)* boală a vaselor sanguine. [pron. *-gi-o-*. gen. *-iei.* / < fr. *angiopathie*, cf. gr. *angeion* — vas, *pathos* — boală]

ANGIORAGÍE *s. f. (med.)* hemoragie la nivelul capilarelor. [pron. *-gi-o-*. gen. *-iei.* / < fr. *angiorrhagie*]

ANGIOSPÁSM *s. n.* contracție a fibrelor musculare ale vaselor sanguine. [pron. *-gi-o-*. / < fr. *angiospasme*, cf. gr. *angeion* — vas, *spasmos* — spasm]

ANGIOSPÉRME *s. f. pl. (bot.)* subîncrengătură a fanerogamelor, cuprinzînd plante care au ovulele închise în carpele ; *(la sg.)* plantă din această subîncrengătură. // *adj. (despre plante)* cu sămînța închisă în fruct. [pron. *-gi-o-*. / < fr. *angiospermes*, cf. gr. *angeion* — receptacul, *sperma* — sămînță]

ANGIOSTENÓZĂ *s. f. (med.)* strîmtare, îngustare a vaselor sanguine. [pron. *-gi-o-*. / < fr. *angiosténose*]

ANGIOTOMÍE *s. f. (med.)* disecție a vaselor sanguine. [pron. *-gi-o-*. gen. *-iei.* / < fr. *angiotomie*]

ANGIOTRIPSÍE *s. f. (med.)* efectuarea unei hemostaze prin compresiune cu ajutorul unei pense. [pron. *-gi-o-*. gen. *-iei.* / < fr. *angiotripsie*]

ANGLÉZĂ *s. f.* dans de origine engleză, care se execută în grup, dansatorii schimbîndu-și necontenit locul prin repetarea aceleiași figuri ; contradans. [< fr. *anglaise*]

ANGLICÁN, -Ă *adj.* referitor la anglicanism. [< fr., engl. *anglican*]

ANGLICANÍSM *s. n.* religia de stat a Angliei, cu caracter reformat, constituită oficial în 1562, sub Elisabeta I. [< fr. *anglicanisme*]

ANGLICÍSM *s. n. (lingv.)* expresie proprie limbii engleze ; cuvînt de origine engleză, împrumutat de o altă limbă, încă neintegrat în aceasta. [pl. *-me.* / < fr. *anglicisme*]

ANGLICÍST, -Ă *s. m. f.* anglist. [< fr. *angliciste*]

ANGLICIZÁ *vb. I. tr.* a da un aer, un accent englezesc. ● *refl.* a se englezi. [cf. fr. *angliciser*, germ. *anglisieren*]

ANGLICIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) angliciza. [< *angliciza*]

ANGLÍST, -Ă *s. m. f.* specialist în anglistică ; anglicist. [< fr. *angliste*, it. *anglista*, engl. *anglist*]

ANGLÍSTICĂ *s. f.* studiul limbii, literaturii și civilizației engleze. [< engl. *anglistics*]

ANGLOFÍL, -Ă *adj., s. m. f.* angloman. [< fr. *anglophile*]

ANGLOFILÍE *s. f.* anglomanie. [gen. *-iei.* / < fr. *anglophilie*]

ANGLOFÓB, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) stăpînit de anglofobie. [< fr. *anglophobe*]

ANGLOFOBÍE *s. f.* ură față de englezi și de obiceiurile englezești. [gen. *-iei.* / < fr. *anglophobie*]

ANGLOMÁN *adj., s. m. f.* (cel) care are o admirație exagerată pentru însușirile, limba și obiceiurile poporului englez ; anglofil. [< fr. *anglomane*]

ANGLOMANÍE *s. f. (rar)* admirație exagerată față de englezi și mai ales de obiceiurile lor ; anglofilie. [gen. *-iei.* / < fr. *anglomanie*]

ANGOASÁ *vb. I. tr. (franțuzism)* a da o stare de neliniște ; a neliniști. [< fr. *angoisser*]

ANGOASÁNT, -Ă *adj. (franțuzism)* care produce angoasă ; neliniștitor. [< fr. *angoissant*]

ANGOÁSĂ *s. f.* **1.** *(franțuzism)* neliniște, tulburare cauzată de o teamă puternică. ● sentimentul înstrăinării omului în viziunea filozofiei existențialiste ; conștiința condiției umane de ființă muritoare. **2.** *(med.)* stare provocată de contracția regiunii epigastrice însoțită de mari dificultăți respiratorii și de tristețe excesivă. [< fr. *angoisse*]

ANGÓBĂ *s. f.* strat subțire de lut de o anumită culoare cu care se acoperă vasele după modelajul la roată pentru a avea un aspect mai fin. [var. *engobă* s. f. / < fr. *engobe*]

ANGÓLĂ *s. f.* floare trandafirie din taigaua deșertului Gobi. [et. incertă]

ANGÓRA *s. f.* nume dat unor specii de animale (pisică, iepure sau capră) cu păr lung și mătăsos, aparținînd unor rase din Turcia asiatică ; părul acestor animale, folosit în industria textilă. [< fr. *angora*, cf. *Angora*, alt nume al capitalei Turciei, Ankara]

ANGRENÁ *vb. I. tr.* **1.** a face să intre dinții unei roți între cei ai altei roți pentru a o antrena în mișcarea ei. **2.** *(fig.)* a face pe cineva să intre într-o acțiune ; a începe, a se angaja la un drum. [< fr. *engrener*]

ANGRENÁJ *s. n.* **1.** sistem de roți și de pinioane care se angrenează unele în altele. O ~ *cu lanț* = angrenaj făcut cu ajutorul unui lanț. **2.** *(fig.)* înlănțuire, concurs de împrejurări strîns legate unele de altele. [< fr. *engrenage*]

ANGRENÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) angrena. [< *angrena*]

ANGRÓ *adv. (referitor la vînzarea și cumpărarea mărfurilor ;* op. în detaliu) în cantitate mare ; cu ridicata. [< fr. *en gros* — în cantitate mare]

ANGROSÍST, -Ă *s. m. f.* comerciant care face comerț cu ridicata. [< *angro* + *-ist*]

ANGSTRÖM *s. m.* unitate de măsură pentru lungimi de undă, care se folosește în optică, spectrografie, cristalografie și fizica atomică, egală cu 1/10 000 dintr-un micron. [pl. *-mi.* / cf. fr. *angström*, cf. *Angström*, fizician suedez]

ANGULÁR, -Ă *adj. (rar)* în formă de unghi ; unghiular ; colțuros ; angulos. [cf. fr. *angulaire*, lat. *angularius*]

ANGULÁȚIE *s. f. (rar)* însușirea de a fi angulos. [gen. *-iei.* / < engl. americ. *angulation*]

ANGULÓS, -OÁSĂ *adj. (rar)* angular. [cf. fr. *anguleux*]

ANHIDRÍDĂ *s. f.* combinație chimică formată în general prin deshidratarea unui acid. O ~ *carbonică* = bioxid de carbon ; ~ *acetică* = lichid incolor cu miros înțepător, folosit la fabricarea coloranților, a medicamentelor etc. [< fr. *anhydride*]

ANHIDRÍT *s. m.* sulfat anhidru natural de calciu. [< fr. *anhydrite*]

ANHIDROBIÓZĂ *s. f.* stare de viață latentă determinată de lipsa completă a apei prin uscarea țesuturilor. [pron. *-bi-o-*. / < fr. *anhydrobiose*]

ANHIDROMIELÍE *s. f.* lipsa lichidului cefalorahidian. [gen. *-iei.* / < fr. *anhydromyélie*]

ANHIDRÓZĂ *s. f.* absență sau suprimare a secreției sudorale. [< fr. *anhydrose*, cf. gr. *an* — fără, *hydor* — apă]

ANHÍDRU, -Ă *adj. (despre o substanță sau un material)* lipsit de apă. [< fr. *anhydre*, cf. gr. *an* — fără, *hydor* — apă]

ANICÓNIC, -Ă *adj. (rar; cu privire la religiile în care divinitățile nu sînt reprezentate plastic ori la artele lipsite de reproducerea chipului omenesc)* fără icoane. [et. incertă]

ANICTÉRIC, -Ă *adj.* care nu este însoțit de icter. [< fr. *anictérique*]

ANIHILÁ *vb. I. tr.* a nimici, a anula. [< fr. *annihiler*, cf. lat. *nihil* — nimic]

ANIHILÁNT, -Ă *adj.* care anihilează. [cf. fr. *annihilant*]

ANIHILÁRE *s. f.* acțiunea de a anihila; nimicire. ● *(fiz.)* proces prin care o particulă și o antiparticulă interacționează, transformîndu-se într-o particulă de altă natură. [< *anihila*]

ANIHILATÓR, -OÁRE *adj. (rar)* care anihilează. [cf. fr. *annihilateur*]

ANÍL *s. n. sg. (bot.)* plantă exotică din care se extrage indigoul. [< fr. *anil*, cf. ar. *an-nil*, pers. *nil* — albastru]

ANILÍNĂ *s. f.* lichid toxic incolor extras din gudroanele cărbunilor de pămînt și folosit în industria coloranților; aminobenzen. [cf. fr. *aniline*, germ. *Anilin*]

ANILÍSM *s. n.* intoxicație cu anilină. [< fr. *anilisme*]

ANIMÁ *vb. I. tr., refl.* a da viață, a (se) însufleți, a stimula. [< fr. *animer*, lat. *animare* < *anima* — suflet]

ANIMÁL *s. n.* 1. ființă care are organe de simț, de mișcare, sistem nervos etc. 2. om josnic, stăpînit de instincte proprii animalelor. // *adj.* de animal, referitor la animale, propriu animalelor. [cf. fr. *animal*, it. *animale*, germ. *Animal* < lat. *animal*]

ANIMÁLCUL *s. m.* vietate extrem de mică, observabilă numai la microscop. [var. *animalicul* s. m. / < fr. *animalcule*]

ANIMÁLIC, -Ă *adj.* care este în legătură cu animalele, propriu animalelor; josnic, brutal, degradant, inuman. [cf. germ. *animalisch*]

ANIMALÍCUL *s. m.* v. animalcul.

ANIMALICULÍSM *s. m.* concepție (eronată) potrivit căreia în spermatozoid ar exista dinainte format viitorul organism. [< fr. *animaliculisme*]

ANIMALICULÍST *s. m.* adept al animaliculismului; spermatist. [< fr. *animaliculiste*]

ANIMALIÉR, -Ă *adj.* 1. referitor la animale, de animal. 2. care înfățișează, reprezintă animale. [pron. *-li-er.* / < fr. *animalier*]

ANIMALITÁTE *s. f.* stare, atitudine, comportare de animal; lipsă de simțire, de omenie. [cf. fr. *animalité*]

ANIMALIZÁ *vb. I. tr., refl.* a deveni sau a face să devină animal, a (se) degrada, a decădea, a (se) abrutiza. [< fr. *animaliser*]

ANIMALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) animaliza. ● tratament chimic al fibrelor textile vegetale pentru a le da proprietăți specifice fibrelor de natură animală. [< *animaliza*]

ANIMÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) anima și rezultatul ei. ● *(cinem.)* desenarea stărilor succesive din mișcarea personajelor unui film de desene animate. [< *anima*]

ANIMÁT, -Ă *adj., s. n.* însuflețit, viu. O *desene ~e* v. desen. [cf. fr. *animé*]

ANIMÁTO *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* cu căldură, cu însuflețire. [< it. *animato*]

ANIMATÓR, -OÁRE *adj. (adesea s.)* care animă, înveselește; înviorător, însuflețitor. [cf. fr. *animateur*, lat. *animator*]

ANIMÁȚIE *s. f.* activitate, mișcare vie; vioiciune. ● filmare a unor obiecte produse de mîna omului: desene, siluete articulate, sculpturi animate etc. [gen. *-iei.* var. *animațiune* s. f. / cf. fr. *animation*, engl. *animated (cartoon)* < lat. *animatio*]

ANIMAȚIÚNE *s. f.* v. animație.

ANIMÍSM *s. n.* credință primitivă potrivit căreia obiectelor și fenomenelor naturii li se atribuie suflet; personificare a forțelor și a fenomenelor naturii. [< fr. *animisme*, cf. lat. *anima* — suflet]

ANIMÍST, -Ă *adj.* referitor la animism, propriu animismului. // *s. m. f.* adept al animismului. [< fr. *animiste*]

ANIMOZITÁTE *s. f.* dușmănie, ură; repulsie; înverșunare. [cf. fr. *animosité*, lat. *animositas*]

ANIÓN *s. m.* ion încărcat cu sarcină electrică negativă. [pron. *-ni-on.* / < fr. *anion*]

ANIONÍT *s. m.* substanță schimbătoare de ioni, care reține ionii dintr-o soluție. [pron. *-ni-o-*. / < engl. *anionite*]

ANIRIDÍE *s. f. (biol.)* lipsă a irisului. [gen. *-iei.* / < fr. *aniridie*, cf. gr. *an* — fără, *iris* — iris]

ANISIÁN *s. n. (geol.)* primul etaj al triasicului mediu din regiunile alpine; virglorian. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-si-an.* / < fr. *anisien*]

ANISIDÍNĂ *s. f.* esență aromatică, extrasă din anason, care servește pentru a parfuma unele băuturi alcoolice. [< fr. *anisidine*]

ANISÓL *s. m. (chim.)* eter metilic al fenolului, lichid cu miros plăcut, folosit ca solvent și ca materie primă în industria chimică. [< fr. *anisol*]

ANISTÓRIC, -Ă *adj.* situat în afara istoriei. v. inexistent. [et. incertă]

ANÍTĂ *s. f.* inflamație a anusului. [< fr. *anite*, cf. lat. *anus* — anus]

ANIVERSÁ *vb. I. tr.* a sărbători împlinirea unui număr de ani de la data cînd s-a petrecut un eveniment, un fapt etc. [< *aniversare*]

ANIVERSÁR, -Ă *adj.* care amintește de un eveniment petrecut în trecut la aceeași dată. v. comemorativ. [< fr. *anniversaire*, lat. *anniversarius* < *annus* — an, *vertere* — a întoarce]

ANIVERSÁRĂ *s. f.* aniversare.

ANIVERSÁRE *s. f.* zi în care se aniversează un eveniment; sărbătorire a împlinirii unui număr de ani de la un eveniment. [var. *aniversară* s. f. / cf. fr. *anniversaire*]

ANIVERSATÍV, -Ă *adj. (rar)* cu caracter de aniversare. [et. incertă]

ANIZO- element prim de compunere savantă cu sensul „inegal". [< fr. *aniso-*, cf. gr. *an* — fără, *isos* — egal]

ANIZOCITÓZĂ *s. f. (biol.)* inegalitate în dimensiunea globulelor roșii. [< fr. *anisocytose*]

ANIZOCORÍE *s. f.* inegalitate pupilară. [gen. *-iei.* / < fr. *anisocorie*]

ANIZOFÍL, -Ă *adj., s. f.* (plantă) cu frunze de forme şi dimensiuni diferite. [< fr. *anisophyle*, cf. gr. *anisos* — inegal, *phyllon* — frunză]

ANIZOGÁM, -Ă *adj. (bot.; despre organisme vegetale)* care prezintă anizogamie. [< fr. *anisogame*]

ANIZOGAMÍE *s. f.* heterogamie. [gen. *-iei.* / < fr. *anisogamie*, cf. gr. *anisos* — inegal, *gamos* — căsătorie]

ANIZOMETROPÍE *s. f.* viciu de refracţie, de formă şi grad diferit, la ambii ochi; ametropie asimetrică. [gen. *-iei.* / < fr. *anisométropie*, cf. gr. *anisos* — inegal, *metron* — măsură, *ops* — ochi]

ANIZOPETÁL, -Ă *adj.* cu petalele inegale. [< fr. *anisopétale*]

ANIZOTRÓP, -Ă *adj. (despre substanţe)* care prezintă anizotropie. [< fr. *anisotrope*]

ANIZOTROPÍE *s. f. (fiz.)* proprietate a unei substanţe de a prezenta caracteristici fizice variate în funcţie de direcţia de măsurare şi de observare. [gen. *-iei.* / < fr. *anisotropie*, cf. gr. *anisos* — inegal, *tropein* — a întoarce]

ANIZURÍE *s. f. (biol.)* stare în care debitul urinar variază. [gen. *-iei.* / < fr. *anisurie*, cf. gr. *anisos* — inegal, *ouron* — urină]

ANLUMINÚRĂ *s. f. (lit.)* denumire dată ilustraţiilor în culori vii ale manuscriselor medievale. v. miniatură (2). [< fr. *enluminure*]

ANNÓNA *s. f.* 1. *(ist.; în Roma antică în perioada imperiului)* obligaţie a populaţiei de a aproviziona oraşele şi armata. 2. *(în Imperiul bizantin)* tain al soldaţilor. [< lat. *annona*]

ANOÁ *s. m. (zool.)* animal asemănător unui bivol mic, care trăieşte în pădurile din insulele Moluce. [< fr. *anoa* < cuv. malaiez]

ANÓD *s. m.* electrod pozitiv al unei pile electrice, al unui aparat de electroliză etc. [< fr. *anode*]

ANÓDIC, -Ă *adj.* referitor la anod. [< fr. *anodique*]

ANODÍN, -Ă *adj. (liv.)* fără importanţă, neinsemnat; inofensiv. [< fr. *anodin*, cf. gr. *anodynos* < *an* — fără, *odyne* — durere]

ANODÓNT, -Ă *adj.* fără dinţi. [< fr. *anodonte*, cf. gr. *an* — fără, *odous* — dinte]

ANODÓNTĂ *s. f.* scoică de apă dulce. [< fr. *anodonte*]

ANODONŢÍE *s. f.* lipsă a dinţilor. [gen. -iei. / < fr. *anodontie*, cf. gr. *an* — fără, *odous* — dinte]

ANOFÉL *s. m. (adesea adj.)* ţînţar care poartă microbul malariei. [< fr. *anophèle*, cf. gr. *anopheles* — dăunător]

ANOFELÍSM *s. m.* prezenţa anofelilor într-o regiune. [< fr. *anophélisme*]

ANOFELOGÉN, -Ă *adj. (despre terenuri, bălţi)* care constituie un focar de dezvoltare a ţînţarilor anofeli. [< fr. *anophélogène*]

ANOFTALMÍE *s. f.* lipsa congenitală a globilor oculari. [gen. *-iei.* / < fr. *anophtalmie*, cf. gr. *an* — fără, *ophthalmos* — ochi]

ANOMÁL, -Ă *adj. (rar)* anormal. [< fr. *anomal*, cf. gr. *anomalos* — neregulat]

ANOMALÍE *s. f.* stare a celui anormal; abatere de la o regulă, de la o normă. ● defect grav, meteahnă, beteşug. [gen. *-iei.* / cf. fr. *anomalie*, it. *anomalia*, lat., gr. *anomalia*]

ANÓMIC, -Ă *adj.* referitor la anomie; neorganizat, dezorganizat. [< fr. *anomique*]

ANOMÍE[1] *s. f.* lipsă a autorităţii sau a normelor referitoare la valorile morale; dezorganizare. lipsă de legi. [< fr. *anomie*, cf. gr. *a* — fără, *nomos* — lege]

ANOMÍE[2] *s. f.* neputinţa de a evoca nume de persoane, de localităţi etc. [< fr. *anomie*, cf. gr. *an* — fără, *onoma* — nume]

ANOMINÁŢIE *s. f. (lit.)* figură de stil care constă în repetarea unui nume propriu, de obicei de persoană, prin apelativul din care provine prin antonomază. [< fr. *annomination*, cf. lat. *ad* — lîngă, *nominare* — a numi]

ANONACÉE *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate cuprinzînd arbori şi arbuşti din ţările tropicale, cu flori hermafrodite; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *anonacées*]

ANONÍM, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care nu-şi indică numele; fără nume, al cărui nume este necunoscut; (text, operă de artă) al cărui autor nu este cunoscut. O *societate ~ă* = întreprindere capitalistă formată prin asocierea mai multor acţionari. ● *(fig.)* neştiut, necunoscut. // *s. f.* scrisoare nesemnată. [< fr. *anonyme*, cf. lat. *anonymus*, gr. *anonymos* < *an* — fără, *onoma* — nume]

ANONIMÁT *s. n.* situaţia celui anonim. [< fr. *anonymat*]

ANONIMITÁTE *s. f.* caracter anonim. [cf. germ. *Anonymität*]

ANOPISTOGRÁF, -Ă *adj., s. n.* (lucrare) scrisă sau tipărită pe o singură faţă a foii. [< fr. *anopistographe*, cf. gr. *an* — fără, *opisthon* — în spate, *graphe* — scriere]

ANOPISTOGRÁFIC, -Ă *adj. (despre lucrări)* tipărit pe o singură faţă; anopistograf. [< fr. *anopistographique*]

ANOPLOTÉRIU *s. m. (pal.)* animal ierbivor fosil din eocenul superior. [pron. *-riu.* / < fr. *anoplothérium*]

ANOPLÚRE *s. f. pl. (zool.)* ordin de insecte care cuprinde diferite specii de păduchi; *(la sg.)* insectă din acest ordin; păduche. [sg. *anoplură.* / < fr. *anoplures*, cf. gr. *anoplos* — nearmat, *oura* — coadă]

ANOPSÍE *s. f. (liv.)* lipsă a vederii, orbie. [< fr. *anopsie*, cf. gr. *an* — fără, *opsis* — vedere]

ANORÉCTIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de anorexie. [< fr. *anorectique*]

ANOREXÍE *s. f. (med.)* lipsă de poftă de mîncare. v. inapetenţă. O *~ mintală* = repulsie faţă de alimente, însoţită de pierderea totală a poftei de mîncare. [gen. *-iei.* / < fr. *anorexie*, cf. gr. *an* — fără, *orexis* — poftă de mîncare]

ANOREXIGÉN, -Ă *adj., s. n.* (medicament) care provoacă anorexie. [< fr. *anorexigène*]

ANORGÁNIC, -Ă *adj.* (op. organic) de origine minerală; care nu aparţine hidrocarburilor şi derivaţilor acestora. O *chimie ~ă* = ramură a chimiei care studiază proprietăţile chimice ale corpurilor anorganice. [< fr. *anorganique*, cf. gr. *an* — fără, *organikos* — organic]

ANORGANICIÁN, -Ă *s. m. f.* specialist în chimia anorganică. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni, -iene.* / < fr. *anorganicien*]

ANORGANICITÁTE *s. f. (rar)* însuşirea a ceea ce este anorganic. [cf. it. *anorganicità*]

ANORHIDÍE *s. f. (biol.)* lipsă sau atrofie totală a testiculelor. ● absenţa secreţiei interne testiculare. [gen. *-iei.* / < fr. *anorchidie*, cf. gr. *an* — fără, *orchis* — testicul]

ANORMÁL, -Ă *adj.* contrar regulilor, normelor obişnuite. ● *(despre oameni)* care pre-

zintă infirmități fizice sau psihice. [< fr. *anormal*, cf. lat. med. *anormalis*]

ANORMALITÁTE *s. f.* *(rar)* faptul sau însușirea de a fi anormal ; infirmitate ; anomalie. [< *anormal* + *-itate*]

ANORTÍT *s. n.* varietate de plagioclaz, care se găsește în anumite roci eruptive. [pl. *-turi*, *-te*. / < germ. *Anorthit*]

ANOSMÍE *s. f.* *(biol.)* pierdere patologică totală a simțului mirosului. [gen. *-iei*. / < fr. *anosmie* cf. gr. *an* — fără, *osme* — miros]

ANOSTÓZĂ *s. f.* atrofie a oaselor. [< fr. *anostose*]

ANOVARÍE *s. f.* *(biol.)* lipsă sau atrofie totală a ovarelor. ○ absența secreției interne ovariene. [gen. *-iei*. / < fr. *anovarie*, cf. gr. *an* — fără, *lat. ovarium* < *ovum* — ou]

ANOVULÁȚIE *s. f.* *(biol.)* lipsa ovulației. [gen. *-iei*. / < fr. *anovulation*, cf. gr. *an* — fără, lat. *ovulum* — ou mic]

ANOXEMÍE *s. f.* *(biol.)* lipsă a unei bune oxigenări a sîngelui. [gen. *-iei*. / < fr. *anoxémie*, cf. gr. *an* — fără, *oxys* — viu, *haima* — sînge]

ANOXIBIÓZĂ *s. f.* *(biol.)* anaerobioză. [pron. *-bi-o-*. < germ. *Anoxybiose*]

ANOXÍE *s. f.* *(biol.)* lipsă a oxigenului din anumite țesuturi, în medii de cultură sau în aer. [gen. *-iei*. / < fr. *anoxie*]

ANROBÁ *vb. I. tr.* *(liv.)* a acoperi cu un strat protector, a înveli, a îmbrăca (alimente, medicamente etc.) ; a îngloba. [< fr. *enrober*]

ANROBÁRE *s. f.* *(liv.)* acțiunea de a anroba. ● amestecare a unui material granular cu un liant, acoperind granulele cu un strat subțire de liant. [< *anroba*]

ANROCAMÉNT *s. n.* îngrămădire de bolovani, de piatră, de beton, care formează platforme, diguri etc. [pl. *-te*. / < fr. *enrochement*, după *rocă*]

ANSÁMBLU *s. n.* 1. unitate alcătuită din mai multe elemente izolate care aparțin aceluiași domeniu ; totalitate. ○ *de* ~ = general, unitar ; *în* ~ = în general, în linii mari. 2. colectiv, trupă de artiști. ● formație muzicală compusă dintr-o orchestră cu un număr variabil de membri și soliști sau cor. [pl. *-uri*, *-le*. / < fr. *ensemble*]

ÁNSĂ *s. f.* 1. toartă de care se prinde un vas, un coș etc. 2. fir de platină sau de nichelină în formă de laț, care servește la recoltarea sau la însămînțarea microorganismelor. 3. formație anatomică în formă de toartă. 4. intrînd al mării, îngust și adăpostit. / < fr. *anse*, cf. lat. *ansa*]

ANSERIFÓRME *s. f. pl.* ordin de păsări înotătoare, cu ciocul prevăzut pe margini cu lame cornoase sau cu zimți, care trăiesc pe lacuri, bălți, iazuri etc. ; palmipede ; *(la sg.)* pasăre din acest ordin. [< fr. *ansériformes*, cf. lat. *anser* — gîscă, *forma* — formă]

ANSILÁJ *s. n.* operație de conservare prin murare a nutreturilor verzi. [< fr. *ensilage*]

ANȘOÁ *s. m. invar.* 1. pește mic care trăiește în Marea Mediterană și în Oceanul Atlantic. 2. *(la sg.)* pastă făcută din carnea acestui pește, care se servește ca aperitiv. [< fr. *anchois*]

ANTABLAMÉNT *s. n.* porțiune de zidărie așezată la partea superioară a unui zid sau deasupra unui șir de coloane, care susține acoperișul. [pl. *-te*, *-turi*. / < fr. *entablement*]

ANTAGÓNIC, -Á *adj.* antagonist. [< fr. *antagonique*]

ANTAGONÍSM *s. n.* 1. contradicție antagonistă. 2. *(fiziol.)* acțiune a organelor cu funcție opusă. ● ~ *microbian* = tip de relații între microorganisme prin care una dintre specii împiedică dezvoltarea celeilalte. [pl. *-me*. / cf. rus. *antagonizm* < gr. *antagonisma*]

ANTAGONÍST, -Á *adj.* care este opus ireductibil, în antagonism ; rival, inamic ; antagonic. ○ *contradicție* ~*ă* = tip de contradicție specific orînduirilor bazate pe proprietatea privată asupra mijloacelor de producție și pe exploatare, constînd în opoziția de interese fundamentale dintre clasele orînduirii respective (sau uneori, în sînul clasei dominante, dintre anumite grupe și fracțiuni ale ei). [< fr. *antagoniste*, cf. rus. *antagonist*, lat. *antagonista* < gr. *anti* — contra, *agon* — luptă]

ANTÁLGIC, -Á *adj.* care calmează durerea ; calmant. [< *antalgique*, cf. gr. *anti* — contra, *algos* — durere]

ANTANACLÁZĂ *s. f.* *(lit.)* figură de stil constînd în reluarea unui cuvînt, folosit succesiv în alte accepții ale sale. [pl. *-ze*. / < fr. *antanaclase*, cf. gr. *antanaklasis*]

ANTANAGÓGĂ *s. f.* *(ret.)* răspuns la un argument, la o acuzație ; contraargument. [pl. *ge*. / < fr. *antanagoge*, cf. gr. *anti* — contra, *anagein* — a trimite]

ANTÁNTĂ *s. f.* 1. nume pe care îl purtau alianțele militare dintre o serie de state imperialiste, făcute cu scopuri anexioniste. 2. *(liv.)* înțelegere ; alianță. [< fr. *entente*]

ANTÁPEX *s. n.* *(astr.)* punct pe cer diametral opus apexului. [< germ. *Antapex*]

ANTÁRCTIC, -Ă *adj.* de la polul sud ; austral. [pl. *-ci*, *-ce*. / < fr. *antarctique*, cf. gr. *anti* — în față, *arktos* — Ursa mare]

ÁNTĂ *s. f.* *(arhit.)* pilastru pătrat care prelungește zidurile laterale ale unui edificiu. [< fr. *ante*]

ANTE- element prim de compunere savantă, însemnînd „înainte". [< lat. *ante*]

ANTEBÉLIC, -Á *adj.* de dinaintea unui război, înainte de război. [pl. *-ci*, *-ce*. / cf. lat. *ante* — înainte, *bellum* — război]

ANTEBRÁȚ *s. n.* parte a brațului de la cot pînă la încheietura mîinii. ○ parte a membrelor anterioare la animale, cuprinsă între cot și genunchi. [pl. *-țe*. / după fr. *avant-bras*, it. *antibraccio*]

ANTECÁLĂ *s. f.* parte a calei unei nave care se găsește sub nivelul mării. [< it. *antecala*]

ANTECÁLCUL *s. n.* antecalculație. [< *ante-* + *calcul*]

ANTECALCULÁȚIE *s. f.* listă întocmită la o proiectare, cuprinzînd toate materialele și prețurile necesare pentru o lucrare ; antecalcul ; antedeviz. [gen. *-iei*. / < *ante-* + *calculație*]

ANTECAMBRIÁN *s. n.* precambrian. [< fr. *antécambrien*]

ANTECÁMERĂ *s. f.* 1. compartiment al camerei de combustie a unui motor în care se injectează combustibilul și începe arderea ; cameră de precombustie. 2. v. a n t i c a m e r ă. [după fr. *antichambre*]

ANTECEDÉNT *s. n.* 1. faptă, întîmplare anterioară unui fapt, unei stări actuale. 2. prim il element al unei judecăți ipotetice. ● prima parte a unei fraze muzicale. // *adj.* care precedă în timp. ● *(geogr.)* care este stabilit înaintea unei deformări tectonice. [cf. fr. *antécédent*, it. *antecedente*, lat. *antecedens*]

ANTECEDENȚĂ *s. f.* 1. *(liv.)* precădere, preferință. 2. *(geogr.)* fenomen prin care un curs de apă își menține traseul său general preexistent deformărilor tectonice. [cf. fr. *antécédence*]

ANTECESÓR, -OÁRE *s. m. f.* predecesor, premergător. [cf. lat. *antecessor*, it. *antecessore*]

ANTECLÍZĂ *s. f.* structură a unei platforme geologice cu aspect de anticlinal, având flancurile puțin înclinate. [< fr. *anéclise*, cf. gr. *ante* — înainte, *klisis* — înclinare]

ANTEDATÁ *vb. I. tr.* a pune o dată anterioară pe un act, pe o scrisoare etc. [< *ante-* + *data*, după fr. *antidater*]

ANTEDATÁRE *s. f.* acțiunea de a antedata. [< *antedata*]

ANTEDÁTĂ *s. f.* dată anterioară celei considerate ca prezente sau a unei date reale. [cf. îr. *antidate*]

ANTEDEVÍZ *s. n.* lucrare scrisă cuprinzînd evaluarea prealabilă a costului unei construcții proiectate ; antecalculație. [< *ante-* + *deviz*]

ANTEDILUVIÁN, -Ă *adj.* dintr-o epocă străveche a omenirii. ❂ *(fig.)* foarte vechi, străvechi ; învechit, înapoiat, perimat. [pron. *-vi-an.* formă greșită *antideluvian.* / < fr. *antédiluvien*, cf. it. *antidiluviano* < lat. *ante* — înainte, *diluvium* — potop]

ANTEFÍX *s. n.* ornament de pămînt ars așezat la marginea inferioară a acoperișului de olane al unei case. [pl. *-xe.* / < fr. *antéfixe*]

ANTEFLEXIÚNE *s. f.* flexiune în direcția înainte a unui organ sau a unei părți dintr-un organ. [pron. *-xi-u-.* / < fr. *antéflexion*]

ANTEFRÉZĂ *s. f.* freză (1) pentru degroșarea materialelor dure. [et. incertă]

ANTEGÁRDĂ *s. f. (rar)* avangardă. [< *ante-* + *gardă*, după it. *antiguardia*]

ANTÉLIE *s. f.* pată luminoasă de formă rotundă care se formează pe cer în partea opusă Soarelui la aceeași înălțime. [gen. *-iei.* / < fr. *anthélie*, cf. gr. *ante* — contra, *helios* — soare]

ANTEMERIDIÁN, -Ă *adj.* de dinainte de amiază, din cursul dimineții. [pron. *-di-an.* / < lat. *antemeridianus*]

ANTENÁTE *s. f. pl.* subîncrengătură cuprinzînd animale prevăzute cu antene (crustacee, miriapode și insecte) ; *(la sg.)* animal din această subîncrengătură. [< germ. *Antennaten*]

ANTÉNĂ *s. f.* 1. fiecare dintre cele două organe de simț, de forma unor firișoare mobile, care se găsesc la capul insectelor și al crustaceelor. 2. dispozitiv de emisie sau de captare a undelor electromagnetice, legat la aparatele de emisie sau de recepție a undelor. 3. vergă oblică la catargele corăbiilor. [< fr. *antenne*, it. *antenna* < lat. *antenna*]

ANTENUPȚIÁL, -Ă *adj. (rar)* anterior căsătoriei. [pron. *-ți-al.* / cf. fr. *anténuptial*]

ANTEPÉNDIU *s.n. (arhit.)* decor aplicat pe partea din față a altarului. [pron. *-diu.* / cf. germ. *Antependium*, lat. bis. *antependium*]

ANTEPENÚLTIM, -Ă *adj.* care este pe locul al treilea de la sfîrșit ; înainte de penultimul. [< lat. *antepaenultimus*]

ANTEPIÁȚĂ *s. f.* spațiu liber în fața unei piețe publice. [cf. it. *antepiazza*]

ANTEPÓRT *s. n.* avanport. [< *ante-* + *port*]

ANTEPROIÉCT *s. n.* proiect sumar în primă redactare. [< *ante-* + *proiect*, după fr. *avant-projet*]

ANTEPÚNE *vb. III. tr. (gram.)* a pune înainte. [după fr. *antéposer*]

ANTEPÚNERE *s. f.* acțiunea de a antepune. [< *antepune*]

ANTÉRĂ *s. f.* mic sac cu polen, situat la partea superioară a staminelor unei flori. [< fr. *anthère*, cf. gr. *antheros* — înflorit]

ANTERÍDIE *s. f.* organ în care se găsește anterozoidul. [gen. *-iei.* / < fr. *anthéridie*, cf. lat. *anterides*]

ANTERIÓR, -OÁRE *adj.* care este, se petrece înaintea altui eveniment ; precedent, de dinainte. ❂ situat în față. ❂ *(despre sunete)* care se articulează într-un punct situat în partea dinainte a cavității bucale. [pron. *-ri-or.* / cf. fr. *antérieur*, it. *anteriore*, lat. *anterior*]

ANTERIORITÁTE *s. f.* faptul de a fi anterior ; prioritate. [cf. fr. *antériorité*]

ANTERMÍT, -Ă *adj., s. n.* (insecticid) împotriva termitelor. [nume comercial]

ANTEROGRÁD, -Ă *adj.* anterior. [< fr. *antérograde*, cf. lat. *anterior* — mai înainte, *gradi* — a merge]

ANTEROPOSTERIÓR, -OÁRĂ *adj.* care este (are direcția) din față către spate. [< fr. *antéropostérieur*]

ANTEROZOÍD *s. m.* celulă sexuală bărbătească, caracteristică plantelor criptogame. [pron. *-zo-id.* / < fr. *anthérozoïde*]

ANTESÓCLU *s. n.* bază ieșită în afară a soclului unei clădiri. [< fr. *antesocle*]

ANTESTÉPĂ *s. f.* silvostepă. [după fr. *avant-steppe*]

ANTÉT *s. n.* 1. indicație (de obicei tipărită) aflată în partea de sus a unei hîrtii sau a unui plic, conținînd numele, adresa etc. ale unei instituții sau ale unei persoane. 2. cap de coloană al unui formular, cuprinzînd indicații asupra datelor de completat. [pl. *-turi, -te.* / < fr. *en-tête* — în frunte]

ANTETÍTLU *s. n.* datele înscrise înaintea titlului unei cărți, cuprinzînd denumirea instituției care s-a ocupat de întocmirea ei. [< *ante-* + *titlu*, după fr. *avant-titre*]

ANTETRÉN *s. n.* cele două roți (și trăsura pe care o poartă) care constituie partea de dinainte (detașabilă) a unui tun, a unei bucătării de campanie etc. [după fr. *avant-train*]

ANTEVÉRSIE *s. f.* îndoire, întoarcere sau deplasare anterioară a unui organ. [var. *anteversiune* s. f. / < fr. *antéversion*]

ANTEVERSIÚNE *s. f.* v. anteversie.

ANTEVORBITÓR, -OÁRE *s. m. f.* persoană care vorbește într-o adunare publică, considerată în raport cu cei care iau cuvîntul ulterior. [< *ante-* + *vorbitor*, după germ. *Vorredner*]

ANTÉZĂ *s. f. (bot.)* proces morfofiziologic care duce la înflorirea plantelor. [< fr. *anthèse*, cf. gr. *anthesis* — înflorire]

ANTI- element prim de compunere savantă cu semnificația „împotriva", „(în) contra", „opus". [< lat. *anti*, gr. *anti*]

ANTIACÍD, -Ă *adj. (despre materiale)* cu acțiune împotriva acizilor ; rezistent la acid. [pron. *-ti-a-.* / cf. fr. *antiacide*]

ANTIAERIÁN, -Ă *adj.* destinat a combate atacurile aviației. O *apărare ~ă* = totalitatea măsurilor luate în vederea combaterii atacurilor aeriene. [pron. *-ti-a-* / cf. fr. *antiaérien*]

ANTIALCOÓLIC, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care este împotriva abuzului de alcool, care combate alcoolismul. [cf. fr. *antialcoolique*]

ANTIALCOOLÍSM *s. n.* atitudine împotriva alcoolismului ; măsuri luate împotriva alcoolismului. [cf. fr. *antialcoolisme*]

ANTIALÉRGIC, -Ă *adj., s. n.* (medicament) contra stărilor alergice. [fr. *antiallergique*]

ANTIAPOPLÉCTIC, -Ă *adj.* contra apoplexiei. [cf. fr. *antiapoplectique*]

ANTIARISTOCRÁTIC, -Ă *adj.* împotriva aristocrației. [cf. fr. *antiaristocratique*]

ANTIÁRTĂ s. f. 1. curent în creația artistică a ultimelor decenii ale sec. XX, având un caracter contestatar față de arta academistă. 2. creație artistică lipsită de autenticitate. [cf. fr. *antiarte*]

ANTIARTRÍTIC, -Ă *adj., s. n.* (medicament) contra artritei. [< fr. *antiarthritique*]

ANTIASTMÁTIC, -Ă *adj., s. n.* (medicament) contra astmei. [< fr. *antiasthmatique*]

ANTIÁTOM *s. m.* atom ipotetic, format din antinucleu, în jurul căruia se găsesc electroni pozitivi. [< fr. *antiatome*]

ANTIATÓMIC, -Ă *adj.* destinat să combată atacurile cu arme atomice. [cf. fr. *antiatomique*]

ANTIBIOGRÁMĂ *s. f.* analiză a sîngelui prin care se stabilește care este antibioticul cel mai indicat pentru a trata o infecție microbiană. [pron. *-bi-o-*. pl. *me*. / < fr. *antibiogramme*]

ANTIBIOTERAPÍE *s. f.* tratament cu antibiotice. [pron. *-bi-o-*. / < fr. *antibiothérapie*]

ANTIBIÓTIC, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care are un efect bacteriostatic asupra dezvoltării anumitor microbi. [pron. *-bi-o-*. / < fr. *antibiotique*]

ANTIBIÓZĂ *s. f.* antagonism microbian bazat pe elaborarea de antibiotice. [pron. *-bi-o-*. / < fr. *antibiose*]

ANTIBURGHÉZ, -Ă *adj.* împotriva burgheziei. [< *anti-* + *burghez*]

ÁNTIC, -Ă *adj.* 1. din trecutul îndepărtat ; străvechi. ◉ care aparține popoarelor, culturii și civilizației din antichitate. 2. în genul creațiilor din antichitate. ◉ *(fig.)* clasic. // *s. m. f.* cel care aparține popoarelor din antichitate. [< fr. *antique*, it. *antico* < lat. *antiquus* — vechi]

ANTICALOFÍL, -Ă *adj.* împotriva scrisului „frumos". [< *anti-* + *calofil*]

ANTICÁMERĂ *s. f.* cameră de așteptare la intrarea într-un birou, într-un cabinet. O *a face* ~ = a aștepta pentru a fi primit de cineva. [var. *antecameră* s. f. / < it. *anticamera*, cf. fr. *antichambre*]

ANTICANCERÓS, -OÁSĂ, *adj.* referitor la combaterea cancerului ; contra cancerului. [< fr. *anticancéreux*]

ANTICANÓNIC, -Ă *adj. (liv.)* împotriva canoanelor. [< *anti-* + *canonic*]

ANTICAPITALÍST, -Ă *adj.* potrivnic capitalismului. [cf. fr. *anticapitaliste*]

ANTICÁR *adj. invar.* antitanc. [după fr. *antichar*]

ANTICÁR *s. m.* cel care se ocupă cu vînzarea și cumpărarea cărților vechi. ◉ amator, colecționar de lucruri vechi de artă, de antichități. [var. *anticvar* s. m. / < germ. *Antiquar*, fr. *antiquaire*]

ANTICARIÁT *s. n.* întreprindere care cumpără și vinde cărți vechi. ◉ comerțul de cărți vechi. [pron. *-ri-at*. var. *anticvariat* s. n. / cf. germ. *Antiquariat*]

ANTICATALÍZĂ *s. f.* acțiunea de încetinire a unei reacții chimice de către anumite substanțe. [cf. germ. *Antikatalyse*]

ANTICATARÁL -Ă *adj. (despre medicamente)* care combate sau care previne catarul. [< fr. *anticatharral*]

ANTICATÓD *s. m.* placă metalică montată într-un tub special de raze X, care, lovită de un fascicul de raze catodice, devine producătoare de raze X. [cf. fr. *anticathode*]

ANTÍCĂ *s. f.* obiect de artă din antichitate. [< fr. *antique*]

ANTICÉNTRU *s. n.* loc de pe suprafața Pămîntului diametral opus epicentrului unui cutremur. [< *anti-* + *centru*]

ANTICHÍMIC, -Ă adj. destinat protecției împotriva armei chimice. [cf. fr. *antichimique*]

ANTICHITÁTE *s. f.* 1. epocă îndepărtată a istoriei în care s-au dezvoltat vechile civilizații, în special cele greco-romane. ◉ vechime. 2. obiect, monument vechi rămas dintr-o epocă istorică îndepărtată. [var. *anticvitate* s. f. / cf. fr. *antiquité*, it. *antichità*, lat. *antiquitas*]

ANTICICLÓN *s. n.* regiune în care presiunea atmosferică este foarte ridicată în raport cu împrejurimile. [pl. *-oane*, (s. m.) *-oni*. / < fr. *anticyclone*]

ANTICICLÓNIC, -Ă *adj.* referitor la un anticiclon. [< fr. *anticyclonique*]

ANTICIPÁ *vb. I. intr., tr.* a face ceva dinainte ; a o lua înainte, a depăși. [< fr. *anticiper*, cf. lat. *anticipare*]

ANTICIPÁRE *s. f.* faptul de a anticipa. ◉ pronunțare anticipată a unui sunet care se găsește într-o silabă următoare : anticipație. [< *anticipa*]

ANTICIPÁT, -Ă *adj.* făcut înainte de un anumit moment. // *adv.* cu anticipație. [< *anticipa*]

ANTICIPATÍV, -Ă *adj.* cu caracter de anticipație. [< fr. *anticipatif*]

ANTICIPÁȚIE *s. f.* anticipare. ◉ *(muz.)* sunet al unui acord care apare înaintea acordului întreg. [gen. *-iei*. var. *anticipațiune* s. f. / cf. fr. *anticipation*, lat. *anticipatio*]

ANTICIPAȚIÚNE *s. f.* v. anticipație.

ANTICIVILIZATÓR, -OÁRE *adj.* împotriva civilizației, progresului. [< *anti-* + *civilizator*]

ANTICLERICÁL, -Ă *adj.* care este împotriva clerului. [cf. fr. *anticlérical*]

ANTICLERICALÍSM *s. n.* mișcare îndreptată împotriva privilegiilor bisericii și ale clerului. [cf. fr. *anticléricalisme*]

ANTICLIMÁX *s. n.* gradație *(2)* descendentă. ◉ opoziție într-un context a două gradații, una ascendentă și alta descendentă. [< fr. *anticlimax*, cf. gr. *anti-* contra, *klimax* — scară]

ANTICLINÁL *s. n.* partea ridicată în formă de boltă a unei cute de teren. [pl. *-le*, *-luri*. / < fr. *anticlinal*, cf. it. *anticlinale*]

ANTICLINÓRIU *s. n.* structură geologică de cute în formă de anticlinal. [pron. *-riu*. / < fr. *anticlinorium*]

ANTICLÓR *s. n.* substanță folosită pentru reținerea clorului întrebuințat la decolorarea pastei de celuloză sau a linii. [< fr. *antichlore*]

ANTICOAGULÁNT, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care împiedică coagularea sîngelui. [cf. fr. *anticoagulant*]

ANTICOLONIALÍSM *s. n.* atitudine și curent de opoziție față de colonialism. [cf. fr. *anticolonialisme*]

ANTICOLONIALÍST, -Ă *adj.* referitor la anticolonialism. // *s. m. f.* adept al anticolonialismului. [cf. fr. *anticolonialiste*]

ANTICOMUNÍSM *s. n.* totalitatea teoriilor al căror conținut și obiectiv constă în calomnierea orînduirii socialiste, falsificarea politicii și țelurilor partidelor comuniste și a învățăturii marxist-leniniste. [cf. fr. *anticommunisme*]

ANTICOMUNÍST, -Ă *adj.* îndreptat împotriva comunismului. [cf. fr. *anticommuniste*]

ANTICONCEPȚIONÁL, -Ă *adj., s. n.* (mijloc) care împiedică fecundarea ovulului de către spermatozoid. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *anticonceptionnel*]

ANTICONFORMÍSM *s. n.* opoziție față de uzanțele stabilite. [cf. fr. *anticonformisme*]

ANTICONFORMÍST, -Ă *adj.* care se opune conformismului. [cf. fr. *anticonformiste*]

ANTICONGELÁNT *s. m.* substanță care împiedică congelarea, înghețarea, v. a n t i g e l. [cf. fr. *anticongélant*]

ANTICONSTITUȚIONÁL, -Ă *adj.* împotriva prevederilor constituției ; care încalcă constituția. [cf. fr. *anticonstitutionnel*]

ANTICONVULSÍV, -Ă *adj., s. n.* (remediu) propriu a calma sau preveni convulsiile. [cf. fr. *anticonvulsif*]

ANTICOROSÍV, -Ă *adj., s. m.* (substanță) care încetinește sau oprește coroziunea metalelor. [cf. fr. *anticorrosif*]

ANTICÓRP *s. m.* substanță care se produce în sînge în urma unei infecții pentru a apăra organismul contra microbilor. [pl. *-pi.* / fr. *anticorps*]

ANTÎCREȘTÍN, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care este împotriva creștinismului. / < *anti-* + *creștin*, cf. fr. *antichrétien*]

ANTICRÉZĂ *s. f.* v. a n t i h r e z ă.

ANTICRIPTOGÁMIC, -Ă *adj., s. n.* (produs chimic) care protejează plantele împotriva bolilor cauzate de ciuperci. [cf. fr. *anticryptogamique*]

ANTICRISTIANÍSM *s. n.* atitudine potrivnică creștinismului. [pron. *-sti-a-.* / cf. fr. *antichristianisme*]

ANTICRÍTICĂ *s. f. (rar)* critică a unei critici. [cf. germ. *Antikritik*]

ANTICULTURÁL, -Ă *adj.* care se opune culturii ; împotriva culturii. [< *anti-* + *cultural*]

ANTICVÁR *s. m.* v. a n t i c a r.

ANTICVARIÁT *s. n.* v. a n t i c a r i a t.

ANTÍCVĂ *s. n. (poligr.)* familie de litere drepte, opuse celor cursive. [cf. germ. *Antiqua*, lat. *antiqua*]

ANTICVITÁTE *s. f.* v. a n t i c h i t a t e.

ANTIDEFLAGRÁNT, -Ă *adj.* care poate fi folosit fără pericol în spații unde există posibilitatea de explozie. [< fr. *antidéflagrant*]

ANTIDELUVIÁN, -Ă *adj.* v. a n t e d i l u v i a n.

ANTIDEMOCRÁTIC, -Ă *adj.* care este împotriva democrației. [pl. *-ci*, *-ce.* / cf. fr. *antidémocratique*]

ANTIDERAPÁNT, -Ă *adj.* contra derapării și patinării autovehiculelor, împotriva alunecării schiurilor lateral sau înapoi. // *s. n.* dispozitiv care se adaptează la roți sau la schiuri pentru a evita derapajul. [cf. fr. *antidérapant*]

ANTIDETONÁNT *s. m.* substanță care, amestecată cu benzină, micșorează viteza de propagare a arderii în masa unui amestec carburant. [pl. *-nte*, (s. m.) *-nți.* / < fr. *antidétonant*]

ANTIDETONÁNȚĂ *s. f.* proprietate a unei benzine de a fi rezistentă la detonanție. [cf. fr. *antidétonant*]

ANTIDIABÉTIC, -Ă *adj.* care combate diabetul. [pron. *-di-a-.* / < fr. *antidiabétique*]

ANTIDIFTÉRIC, -Ă *adj.* care combate difteria. [< fr. *antidiphtérique*]

ANTIDINÁSTIC, -Ă *adj.* care este împotriva dinastiei. [cf. fr. *antidynastique*]

ANTIDIURÉTIC, -Ă *adj.* care diminuează diureza. [< fr. *antidiurétique*]

ANTIDOGMATÍSM *s. n.* atitudine împotriva dogmelor și dogmatismului ; anticonformism. [< fr. *antidogmatisme*]

ANTIDÓPING *adj. invar.* contra dopingului. [cf. engl. *antidoping*]

ANTIDÓT *s. n.* substanță care anulează puterea unei otrăvi, a unui virus etc. ; contraotravă. ● *(fig.)* remediu. [< fr. *antidote*, cf. lat. *antidotum*, gr. *antidoton* < *anti* — contra, *dotos* — dat]

ANTIDÚMPING *s. n.* apărare a unei țări împotriva unui dumping străin, mai ales prin aplicarea de taxe vamale protecționiste. [< fr. *antidumping*]

ANTIELECTRÓN *s. m.* pozitron. [< fr. *antielectron*]

ANTIEMÉTIC, -Ă *adj., s. n.* antivomitiv. [cf. fr. *antiémétique*]

ANTIENZÍMĂ *s. f.* substanță sau amestec de substanțe care împiedică activitatea unor enzime. v. a n t i f e r m e n t. [pron. *-ti-en-.* / cf. fr . *antienzyme*]

ANTIEPIDÉMIC, -Ă *adj.* care este utilizat contra epidemiilor. [< *anti-* + *epidemic*]

ANTIESTÉTIC, -Ă *adj.* împotriva (regulilor) esteticii. [< *anti-* + *estetic*]

ANTIFÁDING *s. n.* reglaj (automat) al amplificării. [< fr. *antifading*]

ANTIFASCÍSM *s. n.* mișcare politică îndreptată împotriva fascismului. [cf. it. *antifascismo*, germ. *Antifascismus*]

ANTIFASCÍST, -Ă *adj., s. m. f.* (luptător) împotriva fascismului. [cf. germ. *Antifaschist*, fr. *antifasciste*]

ANTIFÁZĂ *s. f. (telec.)* opoziție de fază. [< fr., engl. *antiphase*]

ANTIFEBRÍL, -Ă *adj.* febrifug. [cf. fr. *antifébrile*]

ANTIFEBRÍNĂ *s. f.* medicament cu care se combat frigurile. [< fr. *antifébrine*, cf. lat. *anti* — contra, *febris* — febră]

ANTIFERMÉNT *s. m.* substanță care împiedică acțiunea fermenților ; antienzimă. [pl. *-nți.* / cf. fr. *antiferment*]

ANTIFERMENTESCÍBIL, -Ă *adj.* care împiedică acțiunea fermenților. [< *anti-* + *fermentescibil*]

ANTIFEUDÁL, -Ă *adj.* care este contra feudalismului. [cf. fr. *antiféodal*]

ANTIFILOZÓFIC, -Ă *adj.* împotriva filozofiei ; nepotrivit cu filozofia. [cf. fr. *antiphilosophique*]

ANTIFLOGÍSTIC, -Ă *adj.* care combate procesele inflamatorii ; împotriva inflamațiilor. [< fr. *antiphlogistique*, cf. gr. *anti* — contra, *phlor* — flacără, izbucnire]

ANTIFÓN *s. n.* corp plastic, de dimensiuni reduse, care se introduce în ureche pentru a o apăra de zgomote mari. [< fr. *antiphone*, cf. lat. *anti* — contra, gr. *phone* — sunet]

ANTIFÓNIC, -Ă *adj. (despre cîntecul unui solist și al unui cor sau a două părți dintr-un cor)* alternativ. [cf. gr. *anti* — contra, *phone* — sunet]

ANTIFONÍE *s. f.* nume dat în muzica antică modului de a cînta pe mai multe voci, opus omofoniei. [gen. *-iei.* / cf. fr. *antiphonie*, gr. *antiphonia*]

ANTIFRÁZĂ *s. f.* mod de exprimare prin care o locuțiune, o frază etc. se întrebuințează cu un înțeles contrar celui obișnuit. [< fr. *antiphrase*]

ANTIFRICȚIÚNE *s. f.* aliaj cu bază de antimoniu, folosit la cuzineți, pentru a reduce frecarea. [< fr. *antifriction*]

ANTIFÚRT *s. n., adj. invar.* (dispozitiv) care semnalează orice tentativă de furt, dînd alarma. [< it. *antifurto*]

ANTIGÉL *s. n.* soluție care se adaugă în apa de răcire a motoarelor cu ardere internă pentru a-i coborî punctul de înghețare ● anticongelant. [pl. *-luri.* / cf. fr. *antigel*]

ANTIGÉN *s. m.* substanță care introdusă în organism, poate produce anticorpi. [< fr. *antigène* cf. gr. *anti* — contra, *gennan* — a naște]

ANTIGÉNIC, -Ă *adj.* referitor la antigeni. [< fr. *antigénique*]

ANTIGIVRÁJ *s. n.* tehnică avînd ca scop prevenirea sau remedierea efectelor givrajului. [cf. fr. *antigivrage*]

ANTIGIVRÁNT, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care împiedică givrajul. [< fr. *antigivrant*]

ANTIGRÁF *s. n.* copie manuscrisă de pe un original. [cf. lat. *antigraphum*, gr. *antigraphon*]

ANTIGRAVITÁȚIE *s. f.* efect de anihilare a gravitației prin metode speciale sau cu ajutorul unor substanțe ipotetice. [gen. *-iei.* / < fr. *antigravitation*]

ANTIGRAVITAȚIONÁL, -Ă *adj.* care se opune acțiunii gravitației. [pron. *-ți-o-.* / cf. it. *antigravitazionale*]

ANTIGRIZUTÓS, -OÁSĂ *adj. (despre aparate, mașini etc.)* prevăzut cu dispozitive speciale de protecție contra exploziilor în minele de cărbuni cu emanații de grizu. [cf. fr. *antigrisouteux*]

ANTIGUVERNAMENTÁL, -Ă *adj.* împotriva guvernului. [cf. fr. *antigouvernemental*]

ANTIHALÓ *s. n.* strat absorbant de protecție al unui material fotografic, format dintr-un lac sau dintr-o gelatină colorată, care împiedică formarea efectului halo. [< fr. *antihalo*]

ANTIHELMÍNTIC, -Ă *adj., s. n.* vermifug. [cf. fr. *antihelmintique*]

ANTIHEMORÁGIC, -Ă *adj.* care oprește, combate hemoragiile. [< fr. *antihémorragique*]

ANTIHISTAMÍNIC, -Ă *adj., s. n.* (medicament) care combate acțiunea nocivă a histaminelor din organism. [< fr. *antihistaminique*]

ANTIHITLERÍST, -Ă *adj.* împotriva hitlerismului. [< *anti-* + *hitlerist*]

ANTIHOLÉRIC, -Ă *adj.* care combate holera, care apără de holeră. [cf. fr. *antichol*érique]

ANTIHORMÓN *s. m.* substanță de apărare produsă de organism cînd i se administrează hormoni proteici. [< fr. *antihormone*]

ANTIHRÉZĂ *s. f. (în dreptul burghez)* contract prin care se cedează creditorului venitul unui bun imobil aparținînd debitorului. [var. *anticreză* s. f. / < fr. *antichrèse*, cf. it. *anticresi* < gr. *antichresis*]

ANTIIMPERIALÍSM *s. n.* mișcare socială perialismului, potrivinic ideilor imperialiste. [cf. fr. *anti-impérialisme*]

ANTIIMPERIALÍST, -Ă *adj.* împotriva imperialismului, potrivnic ideilor imperialiste. [cf. rus. *antiimperialisticeskii*]

ANTIINFECȚIÓS, -OÁSĂ *adj.* care este împotriva infecțiilor, care combate infecțiile. [pron. *-ti-in-fec-ți-os.* pl. *-oși, -oase.* / < *anti-* + *infecțios*]

ANTIINFLAMATÓR, -OÁRE *adj., s. n.* (medicament) care oprește un proces inflamator. [cf. fr. *antiinflammatoire*]

ANTIINTELECTUALÍSM *s. n.* concepție idealistă care neagă posibilitatea cunoașterii științifice a adevărului cu ajutorul rațiunii. [< rus. *antiintellektualizm*, cf. fr. *antiintellectualisme*]

ANTIINTELECTUALÍST, -Ă *adj.* privitor la antiintelectualism. // *s. m. f.* adept al antiintelectualismului. [< rus. *antiintellektualist*]

ANTIISTORÍSM *s. n.* concepție și metodă neștiințifică care respinge sau ignorează principiul istoric în considerarea și analiza proceselor și fenomenelor. [< *anti-* + *istorism*]

ANTIJUNIMÍSM *s. n.* atitudine, concepție contrară junimiștilor. [< *anti-* + *junimism*]

ANTIJUNIMÍST, -Ă *adj.* contrar junimismului. [< *anti-* + *junimist*]

ANTILOGARÍTM *s. m. (mat.)* număr al cărui logaritm este egal cu numărul dat. [pl. *-mi.* / cf. fr. *antilogarithme*]

ANTILOGÍE *s. f.* contradicție între două idei, între două expresii. v. oximoron. [gen. *-iei.* / < fr. *antilogie*, it. *antilogia*, gr. *antilogia*]

ANTILÓPĂ *s. f.* mamifer rumegător sprinten care trăiește în țările calde. ☺ pielea tăbăcită a acestui animal ; imitație a acestei piei. [< fr., engl. *antilope*]

ANTILUÉTIC, -Ă *adj., s. n.* (medicament) împotriva sifilisului ; antisifilitic. [< fr. *antiluétique*]

ANTIMALÁRIC, -Ă *adj., s. n.* (medicament) contra malariei ; antipaludic. [cf. fr. *antimalarique*]

ANTIMARXÍST, -Ă *adj.* împotriva marxismului și luptei clasei muncitoare ; contrarevoluționar. [după rus. *antimarksistskii*]

ANTIMATÉRIE *s. f.* substanță ipotetică alecărei elemente constitutive ar fi formate din antiparticule ; antisubstanță. [< fr. *antimatière*]

ANTIMEFÍTIC, -Ă *adj., s. n.* (substanță, remediu etc.) care se folosește contra miasmelor. [cf. fr. *antiméphitique*, it. *antimefitico* < lat. *anti* — contra, *mephitis* — miros urît]

ANTIMERIDIÁN *s. n.* meridian diametral opus altuia. [< fr. *antiméridien*]

ANTIMETABOLĂ *s. f.* repetare a aceloraș cuvinte în ordine inversă, care schimbă de obicei sensul comunicării ; antimetalepsă, antimetateză. ● *(rar)* anagramă. [< fr. *antimétabole*, cf. gr. *antimetabole*]

ANTIMETALÉPSĂ *s. f.* antimetabolă. [< fr. *antimétalepse*, cf. gr. *antimetalepsis*]

ANTIMETATEZĂ *s. f.* antimetabolă. [< fr. *antimétathèse*, cf. gr. *antimetathesis*]

ANTIMEZÓN *s. m.* antiparticulă a mezonului. [< fr. *antiméson*]

ANTIMILITARÍSM *s. n.* mișcare internațională de masă îndreptată împotriva politicii militariste și războaielor imperialiste. [cf. fr. *antimilitarisme*]

ANTIMILITARÍST, -Ă *adj.* care este împotriva militarismului. [cf. fr. *antimilitariste*]

ANTIMINISTERIÁL, -Ă *adj.* care se opune unei decizii ministeriale ; opus guvernului sau politicii sale. [pron. *-ri-al.* / < fr. *antiministériel*]

ANTIMITÓTIC, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care împiedică mitozele. [cf. fr. *antimitotique*]

ANTIMONÁRHIC, -Ă *adj.* care este împotriva monarhiei ; antimonarhist. [cf. fr. *antimonarchique*]
ANTIMONARHÍST, -Ă *adj.* antimonarhic. [cf. fr. *antimonarchiste*]
ANTIMONIÁT *s. m.* sare a acidului antimonic. [pron. *-ni-at.* / < fr. *antimoniate*]
ANTIMÓNIC *adj. m. acid* ~ = acid al antimoniului. [< fr. *antimonique*]
ANTIMONÍL *s. m.* ion care ia naștere în urma tratării unor săruri de stibiu cu apă. [< fr. *antimonyle*]
ANTIMONÍT *s. m.* stibină. [< fr. *antimonite*]
ANTIMÓNIU *s. n.* metaloid alb-cenușiu cu aspect metalic folosit la diferite aliaje ; stibiu. [pron. *-niu.* / < it. *antimoniu*, cf. fr. *antimoine*, germ. *Antimon* < ar. *ithmid*]
ANTIMONIÚRĂ *s. f.* combinație a antimoniului cu un alt corp simplu. [< fr. *antimoniure*]
ANTIMONOPOLÍST, -Ă *adj.* împotriva monopolurilor. [cf. rus. *antimonopolist*]
ANTIMUNCITORÉSC, -EÁSCĂ *adj.* îndreptat împotriva (intereselor) clasei muncitoare. [< *anti-* + *muncitoresc*]
ANTINAȚIONÁL, -Ă *adj.* îndreptat împotriva intereselor propriei națiuni. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *antinational*]
ANTINEFRÉTIC, -Ă *adj., s. n.* (medicament) contra durerilor de rinichi. [cf. fr. *antinéphrétique*, it. *antinefritico* < lat. *anti* — contra, gr. *nephritis* — boală de rinichi]
ANTINEUTRÍN *s. m.* particulă elementară care se presupune că ia naștere în procesele nucleare, nedescoperită încă experimental. [pron. *-ne-u-.* var. *antineutrino* s. m. / < fr. *antineutrino*]
ANTINEUTRÍNO *s. m.* v. antineutrin.
ANTINEUTRÓN *s. m.* antiparticulă a neutronului, având un moment magnetic opus acestuia. [pron. *-ne-u-.* / < fr. *antineutron*]
ANTINEVRÁLGIC, -Ă *adj., s. n.* (medicament) care liniștește nevralgiile. [< fr. *antinévralgique*]
ANTINICOTÍNIC, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care combate sau atenuează efectele nicotinei. [cf. fr. *antinicotinique*]
ANTINÓMIC, -Ă *adj.* referitor la antinomie. [< fr. *antinomique*]
ANTINOMÍE s. f. contradicție categorică între două legi, două teze sau principii filozofice care se exclud reciproc și care, în caz că nu se ține seamă de realitatea obiectivă pot fi în egală măsură demonstrate logic. v. paradox. [gen. *-iei.* / < fr. *antinomie*, cf. it., lat., gr. *antinomia* < gr. *anti* — contra, *nomos* — lege]
ANTINOMÍSM *s. n.* *(fil.)* 1. tendință de negare a legilor sau legității. 2. diminuare a unor legi tradiționale. [< germ. *Antinomismus*]
ANTINUCLÉU *s. m.* nucleu ipotetic format din antiprotoni și antineutroni. [cf. fr. *antinucléus*]
ANTIOXIDÁNT *s. m.* substanță care împiedică sau temporizează oxidarea ; antioxigen. [cf. fr. *antioxydant*]
ANTIOXIGÉN *s. n.* antioxidant. [< fr. *antioxygène*]
ANTIPALÁGĂ *s. f.* *(gram.)* anacolut în care discontinuitatea sintactică prezintă o abatere de la congruența cazuală în propoziție ; schimbare reciprocă, permutare a cazurilor și a modurilor. [< it. *antipallage*, gr. *anthypallage*]
ANTIPALÚDIC, -Ă *adj., s. n.* antimalaric. [cf. fr. *antipaludique*]
ANTIPÁPĂ *s. m.* papă fals, ales pe cale ilegală. [< fr. *antipape*, it. *antipapa*]
ANTIPAPÍSM *s. n.* starea bisericii catolice în timp ce este condusă de un antipapă. [< fr. *antipapisme*]
ANTIPARALÉL, -Ă *adj.* *(despre drepte, vectori)* paralel și de sens contrar. [cf. fr. *antiparallèle*]
ANTIPARÁSTAZĂ *s. f.* *(lit.)* figură retorică prin care se urmărește a se demonstra că faptul incriminat este, dimpotrivă, lăudabil. [< fr. *antiparastase*, cf. gr. *antiparastasis*]
ANTIPARAZÍT, -Ă *adj.* *(despre dispozitive, antene etc.)* care combate perturbațiile ce afectează recepția emisiunilor de radio sau de televiziune. [< fr. *antiparasite*]
ANTIPARAZITÁR, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care se întrebuințează pentru combaterea paraziților animali sau vegetali. [cf. fr. *antiparasitaire*]
ANTIPARLAMENTÁR, -Ă *adj.* *(rar)* care este împotriva uzului parlamentar. [cf. fr. *antiparlementaire*]
ANTIPARLAMENTARÍSM *s. n.* concepție împotriva sistemului parlamentar ; opoziție față de regimul parlamentar. [< fr. *antiparlementarisme*]
ANTIPARTÍCULĂ *s. f.* particulă elementară având proprietăți opuse celor care caracterizează atomii elementelor chimice. [< fr. *antiparticule*]
ANTIPARTÍNIC, -Ă *adj.* îndreptat împotriva principiilor, concepțiilor și metodelor partidelor comuniste și muncitorești ; dușmănos acestor partide. [după rus. *antipartiinîi*]
ANTIPÁTIC, -Ă *adj.* nesuferit ; respingător. [cf. fr. *antipathique*, it. *antipatico*]
ANTIPATÍE *s. f.* aversiune față de cineva sau de ceva ; resentiment. [gen. *-iei.* / cf. fr. *antipathie* it. *antipatia* < lat. *antipathia* gr. *antipatheia* < *anti* — contra, *pathos* — pasiune]
ANTIPATIZÁ *vb. I. tr.* *(rar)* a avea sentimente de antipatie (față de cineva). [< *antipat(ie)* + *iza*]
ANTIPATRIÓTIC, -Ă *adj.* îndreptat împotriva propriei patrii ; lipsit de patriotism. [cf. fr. *antipatriotique*]
ANTIPEPSÍNĂ *s. f.* antiferment al pepsinei. [cf. fr. *antipepsine*]
ANTIPERISTÁLTIC, -Ă *adj.* *(despre anumite mișcări ale tubului digestiv)* care contractă stomacul și intestinele de jos în sus. [cf. fr. *antipéristaltique*]
ANTIPERISTALTÍSM *s. n.* ansamblul contracțiilor antiperistaltice. [< fr. *antipéristaltisme*]
ANTIPIRÉTIC, -Ă *adj., s. n.* (medicament) contra febrei ; antitermic, febrifug. [< fr. *antipyrétique*]
ANTIPIRÍNĂ *s. f.* medicament amărui, folosit ca antipiretic și analgezic. [< fr. *antipyrine*, cf. gr. *anti* — contra, *pyr* — foc, febră]
ANTIPÓD *s. m.* loc de pe pământ diametral opus ca așezare față de alt loc. ◆ *(fig.)* persoană sau lucru cu totul opus altei persoane sau altui lucru. // *s. n.* celule care se află în sacul embrionar al angiospermelor în partea opusă ovulului. [< fr. *antipode*, cf. lat., gr. *antipodes* < *anti* — opus, *pous* — picior]
ANTIPODÁL, -Ă *adj.* *(rar)* care se găsește la antipozi. [cf. fr. *antipodal*]
ANTIPODÁRĂ *s. f.* *(mat.)* curbă a cărei podară în raport cu un punct este o curbă dată. [cf. fr. *antipodaire*]
ANTIPOÉTIC, -Ă *adj.* contrar poeziei. [cf. fr. *antipoétique*]

ANTIPOLIOMIELÍTIC, -Ă *adj.* care previne și imunizează la poliomielită. [pron. *-li--o-mi-e-*. / < fr. *antipoliomyélitique*]

ANTIPOLÍTIC, -Ă *adj.* contrar politicii. [cf. it. *antipolitico*]

ANTIPOLUÁNT, -Ă *adj., s. m.* (dispozitiv, mijloc) folosit împotriva poluării. [et. incertă]

ANTIPOPULÁR, -Ă *adj.* împotriva poporului. [< *anti-* + *popular*]

ANTIPROGRESÍST, -Ă *adj.* care este împotriva progresului. [< *anti-* + *progresist*]

ANTIPROTÓN *s. m.* particulă a protonului având aceeași masă, dar sarcină electrică negativă egală cu a electronului. [< fr. *antiproton*]

ANTIPRURIGINÓS, -OÁSĂ *adj., s. n.* (medicament) folosit în prurigo. [< fr. *antiprurigineux*]

ANTIPUTRÍD, -Ă *adj., s. n.* (medicament) care combate putrefacția. [cf. fr. *antiputride*, it. *antiputrido*]

ANTIRÁBIC, -Ă *adj.* care combate turbarea, contra turbării. [< fr. *antirabique*]

ANTIRÁDAR *adj. invar.* care anihilează radarul. [< fr. *antiradar*]

ANTIRAHÍTIC, -Ă *adj.* care combate și previne rahitismul. [cf. fr. *antirachitique*]

ANTIRAȚIONÁL, -Ă *adj.* contrar rațiunii. [< fr. *antirationnel*]

ANTIRAȚIONALÍSM *s. n.* concepție care neagă valoarea raționalismului. [< fr. *antirationalisme*]

ANTIRĂZBÓINIC, -Ă *adj.* împotriva războiului. [< *anti-* + *războinic*]

ANTIREALÍSM *s. n.* negarea valorii realității obiective, a existenței sale, a legilor ei și a mijloacelor de a o cunoaște. [pron. *-re-a-*. / < *anti-* + *realism*]

ANTIREALÍST, -Ă *adj.* ostil, potrivnic, contrar realismului sau realității. [pron. *-re-a-*. / < *anti-* + *realist*]

ANTIREFLÉX, -Ă *adj., s. n.* (strat subțire, transparent) care atenuează reflexiile produse de suprafețele optice. [cf. fr. *antireflet*]

ANTIREGALÍST, -Ă *adj., s. m. f.* (luptător) împotriva regalității, dușman al regalității. [< *anti-* + *regalist*]

ANTIRELIGIÓS, -OÁSĂ *adj.* contrar, ostil religiei. [cf. fr. *antireligieux*]

ANTIREPUBLICÁN, -Ă *adj. (adesea s.)* împotriva ideilor republicane, dușman al republicii. [cf. fr. *antirépublicain*]

ANTIREPUBLICANÍSM *s. n.* atitudine contra regimului republican ; politică antirepublicană. [< fr. *antirépublicanisme*]

ANTIREUMÁTIC, -Ă *adj.* antireumatismal. [< *anti-* + *reumatic*]

ANTIREUMATISMÁL, -Ă *adj., s.n.* (medicament) contra reumatismului ; antireumatic. [pron. *-re-u-*. / cf. fr. *antirhumatismal*]

ANTIREVOLUȚIONÁR, -Ă *adj. (rar)* contrarevoluționar. [pron. *-ți-o-*. / < *anti-* + *revoluționar*]

ANTIREZONÁNT, -Ă *adj. (despre circuite)* care prezintă antirezonanță. [< fr. *antirésonnant*]

ANTIREZONÁNȚĂ *s. f.* fenomen de radiere minimă a curentului într-un circuit, tensiunea de intrare menținîndu-se constantă. [< fr. *antirésonance*]

ANTIRÍD, -Ă *adj., s. n.* (produs cosmetic) contra ridurilor. [< fr. *antirides*]

ANTIROMÁN *s. n.* operă literară în proză de mai mare întindere, care își propune să reflecte realitatea cît mai puțin alterată de procedee artistice convenționale. [< fr. *antiroman*]

ANTISCLAVAGÍST, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care se opune sclavagismului. [cf. fr. *antiesclavagiste*]

ANTISCORBÚTIC, -Ă *adj., s. n.* (medicament) contra scorbutului. [cf. fr. *antiscorbutique*]

ANTISEGREGAȚIONÍST, -Ă *adj.* care se opune discriminării rasiale. [cf. fr. *antiségrégationniste*]

ANTISELÉNĂ *s. f.* fenomen asemănător anteliei, care se formează în raport cu Luna. [cf. it. *anti-selene*]

ANTISEMÍT, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care admite sau practică antisemitismul ; antisemitic. [cf. fr. *antisémite*]

ANTISEMÍTIC, -Ă *adj.* referitor la antisemitism. [< fr. *antisémitique*]

ANTISEMITÍSM *s. n.* concepție, atitudine reacționară șovină de ură împotriva evreilor și de îngrădire a drepturilor lor, manifestată prin persecuții și cultivată de clasele exploatatoare cu scopul de a crea diversiuni și a sparge unitatea de luptă a claselor exploatate. [cf. fr. *antisémitisme*]

ANTISEPSÍE *s. f.* ansamblu de măsuri folosite pentru distrugerea microbilor și a focarelor de infecție. [gen. *-iei*. / < fr. *antisepsie*, cf. gr. *anti* — contra, *sepsis* — putrefacție]

ANTISÉPTIC, -Ă *adj., s. n.* (medicament) care combate dezvoltarea microbilor patogeni. [< fr. *antiseptique*]

ANTISEPTIZÁRE *s. f.* tratare cu diferite antiseptice a materialului lemnos pentru prevenirea atacurilor de ciuperci și insecte. [et. incertă]

ANTISÉR *s. n.* ser obținut din sîngele unui animal, conținînd anticorpi formați sub influența unui microb sau virus. [< fr. *antiserum*]

ANTISICATÍV *s. m.* substanță care reduce capacitatea de uscare a unui lichid. [< fr. *antisiccatif*]

ANTISIFILÍTIC, -Ă, *adj., s. n.* antiluetic. [cf. fr. *antisyphilitique*]

ANTISIMETRIC, -Ă *adj. (despre un sistem fizic)* care, printr-o transformare simetrică față de un centru de simetrie, capătă proprietăți opuse celor inițiale. ● *(mat. ; despre funcții)* care își schimbă semnul prin permutarea variabilelor. [< fr. *antisymétrique*]

ANTISOCIÁL, -Ă *adj.* îndreptat împotriva ordinii sociale. [cf. fr. *antisocial*]

ANTISOLÁR, -Ă *adj.* care apără împotriva soarelui. [cf. fr. *antisolaire*]

ANTISPASMÁTIC *adj., s. n.* (medicament) antispasmodic. [cf. germ. *antispasmatisch*]

ANTISPASMÓDIC, -Ă *adj., s.n.* (medicament) care combate spasmele ; antispasmatic, antispastic. [< fr. *antispasmodique*, cf. lat. *anti* — contra, gr. *spasmos* — convulsie]

ANTISPÁST *s. n.* picior de vers de patru silabe, care are două silabe lungi între două silabe scurte. [cf. fr. *antispaste*, lat. *antispastus*, gr. *antispastos*]

ANTISPÁSTIC, -Ă *adj., s. n.* (medicament) antispasmodic ; spasmolitic. [cf. fr. *antispastique*, germ. *antispastisch*]

ANTISPORTÍV, -Ă *adj.* care nu practică și nu iubește sportul ; contrar spiritului sportiv. [cf. fr. *antisportif*]

ANTISPUMÁNT *s. m.* substanță care reduce capacitatea de spumare a unor lichide. [după fr. *antiécumeux*]

ANTISTATÁL, -Ă *adj.* care este îndreptat împotriva statului. [după rus. *antigosudarstvennîi*]

ANTISTÁTIC, -Ă, *adj., s. n.* (produs chimic) care împiedică electrizarea materialelor din fibre sintetice. [cf. fr. *anti-statique*]

ANTISTRÓFĂ *s. f.* 1. a doua stanță dintr-o poezie lirică, cintată de cor în teatrul antic grec. 2. *(ret.)* repetarea cuvintelor în ordine inversă în vers, în frază etc. [< fr., lat., gr. *antistrophe*]

ANTISUBMARÍN, -Ă *adj.* împotriva acțiunii submarinelor. [cf. fr. *anti-sous-marin*]

ANTISUBSTÁNȚĂ *s. f.* antimaterie. [cf. fr. *anti-substance*]

ANTISUDORÁL, -Ă *adj.* care împiedică sau diminuează secreția sudorală. [cf. fr. *antisudoral*]

ANTIȘÓC *adj. invar. (despre materiale sau dispozitive)* care amortizează șocul sau unda de șoc. [< fr. *antichoc*]

ANTIȘTIINȚÍFIC, -Ă *adj.* împotriva teoriilor științifice și progresului. [cf. fr. *anti-scientifique*]

ANTITÁNC *adj. invar.* împotriva tancurilor ; anticar. [cf. fr. *antitank*]

ANTITEATRU *s. n.* curent în teatrul contemporan care încearcă să reducă dramaturgia la elementele ei esențiale ca dialogul și metafora scenică. [pron. *-te-a-.* / < fr. *anti-théâtre*]

ANTITÉRMIC, -Ă *adj., s. n.* (medicament) care produce scăderea febrei. [cf. fr. *antithermique*]

ANTITETÁNIC, -Ă *adj.* care combate sau previne tetanosul. [cf. fr. *antitétanique*]

ANTITÉTIC, -Ă *adj.* care conține o antiteză ; care folosește antiteze. / < fr. *antithétique*]

ANTITÉZĂ *s. f.* 1. opoziție între două idei, între două noțiuni, între două teze. 2. figură de stil bazată pe contrastul dintre două idei care se pun în relief una pe cealaltă. 3. judecată opusă unei alte judecăți, numită teză. ◆ *(în filozofia lui Hegel)* a doua etapă a triadei ; negație, opoziție. [< fr. *antithèse*, cf. lat., gr. *antithesis* — opoziție]

ANTITÍFIC, -Ă *adj., s. n.* (medicament) care combate tifosul. [< fr. *antityphique*]

ANTITIROIDIÁN, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care împiedică formarea hormonilor tiroidieni. [pron. *-ro-i-di-an.* / cf. fr. *antithyroïdien*]

ANTITÓN *s. n. (poligr.)* emulsie formată din ulei de in, gumă arabică și acid fosforic, folosită pentru combaterea fenomenului de tonare. [et. incertă]

ANTITÓXIC, -Ă *adj.* care distruge otrăvurile, anihilează efectele lor. [< fr. *antitoxique*]

ANTITOXÍNĂ *s. f.* substanță pe care o produce organismul pentru a se apăra împotriva toxinelor. v. anticorp. [cf. fr. *antitoxine*]

ANTITRADITIONALÍST, -Ă *adj.* împotriva tradițiilor. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *anti-traditionnel*]

ANTITRINITÁR, -Ă *adj. (bis.)* referitor la antitrinitarism. // *s. m. f.* adept al antitrinitarismului. [cf. fr. *antitrinitaire*]

ANTITRINITARÍSM *s. n.* doctrină eretică în biserica veche care nega dogma creștină trinitară. [< fr. *antitrinitairisme*]

ANTITROMBÍNĂ *s. f.* substanță capabilă a inactiva trombina. [cf. fr. *antithrombine*]

ANTITRÚST *adj. invar.* care se opune creării sau extinderii unui trust. [cf. fr. *anti-trust*]

ANTITUBERCULÓS, -OÁSĂ *adj.* propriu a combate tuberculoza. [< fr. *antituberculeux*]

ANTITUMORÁL, -Ă *adj.* care previne sau combate tumorile. [cf. it. *antitumorale*]

ANTIUMÁN, -Ă *adj.* care este împotriva atitudinilor umane ; antiumanitar. [cf. fr. *antihumain*]

ANTIUMANÍSM *s. n.* curent de gîndire reacționar în filozofie și artă, ostil valorilor umane, dezvoltării libere și multilaterale a omului, pe care îl înfățișează ca pe o mașină sau ca pe un animal stăpînit numai de instincte. [< *anti-* + *umanism*]

ANTIUMANITÁR, -Ă *adj.* împotriva sentimentelor omenești ; dușman al drepturilor și libertăților omului. [< *anti-* + *umanitar*]

ANTIUNIONÍST, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care este împotriva unirii, uniunii a două țări ; *(spec.)* care era împotriva unirii Principatelor Române. [pron. *-ti-u-ni-o-.* / < *anti-* + *unionist*]

ANTIVARIÓLIC, -Ă *adj., s. n.* (vaccin, ser, medicament) care previne și imunizează contra variolei. [pron. *-ri-o-.* / cf. fr. *anti-variolique*]

ANTIVENÉRIC, -Ă *adj. (med.)* care combate bolile venerice. [cf. fr. *antivénérien*]

ANTIVENINÓS, -OÁSĂ *adj.* propriu a combate otrăvurile. [cf. fr. *antivéneneux*]

ANTIVIBRATÓR, -OÁRE *adj. (despre un sistem tehnic)* care împiedică vibrațiile de o anumită frecvență. [cf. fr. *anti-vibrateur*]

ANTIVÍRUS *s. n.* substanță care împiedică dezvoltarea virusurilor. [cf. fr. *antivirus*]

ANTIVITAMÍNĂ *s. f.* substanță care inhibă acțiunea unei vitamine. [cf. fr. *antivitamine*]

ANTIVOÁL *s. n. (fot.)* substanță chimică care se adaugă unui revelator pentru a împiedica voalarea materialului fotosensibil în cursul procesului de developare. [pron. *-voal.* / cf. fr. *anti-voile*]

ANTIVOMITÍV, -Ă *adj., s. n.* (medicament) care atenuează sau oprește starea sau senzația de vomă ; antiemetic. [cf. fr. *anti-vomitif*]

ANTIZÍMIC, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care împiedică fermentațiile. [fr. *antizymique*, cf. gr. *anti* — contra, *zyme* — ferment]

ANTO- element de compunere savantă cu semnificația „floare", „referitor la flori". [< fr. *antho-*, it. *anto-* < gr. *anthos*]

ANTOCIÁN *s. n.* colorant solubil în apă, roșu, albastru sau violet, care se găsește în frunze, petale și fructe. [pron. *ci-an.* / < fr. *anthocyane*, cf. gr. *anthos* — floare, *cyanos* — albastru]

ANTÓDIU *s. n.* calatidiu. [< fr. *anthode*]

ANTOFILÍT *s. n.* varietate de amfibol care conține fier și magneziu. [< fr. *antophyllite*]

ANTOFÍTE *s. f. pl.* denumire generică pentru plantele cu flori ; fanerogame ; *(la sg.)* plantă din acest grup. [< fr. *anthophytes*, cf. gr. *anthos* — floare, *phyton* — plantă]

ANTOFITÓZĂ *s. f.* boală a plantelor provocată de unele plante parazite. [< fr. *anthophytose*]

ANTOLOGÁ *vb. I. tr. (liv., rar)* a întocmi o antologie. [et. incertă]

ANTOLOGATÓR *s. m. (liv., rar)* antologist. [< *antologa* + *-tor*]

ANTOLÓGIC, -Ă *adj.* de antologie. [pl. *-ci, -ce.* / cf. fr. *anthologique*]

ANTOLOGÍE *s. f.* culegere de texte alese dintr-unul sau din mai mulți autori. [gen. *-iei.* / cf. fr. *anthologie*, it. *antologia* lat., gr. *anthologia* < *anthos* — floare, *legein* — a alege]

ANTOLOGÍST, -Ă *s. m. f.* autor de antologii ; antologator. [cf. fr. *antologiste*]

ANTONÍM *s. n. (lingv.)* cuvînt cu sensul opus altui cuvînt corelativ. ● joc care cere să se caute un cuvînt opus altuia indicat sau care reiese dintr-o definiție. [pl. *-me.* / < fr. *antonyme*, cf. *anti* — contra, gr. *onyma* — nume]

ANTONÍMIC, -Ă *adj.* referitor la antonime. [cf. germ. *antonymisch*]

ANTONIMÍE *s. f.* corelație între două cuvinte cu sens opus. [gen. *-iei.* / < fr. *antonymie*]

ANTONOMÁJ *s. n.* operație de distrugere a gărgărițelor florilor de măr. [< fr. *anthonomage*]

ANTONOMASÍE *s. f.* v. antonomază.

ANTONOMÁZĂ *s. f.* figură de stil constînd în folosirea unui nume comun în locul unui nume propriu și invers. [var. *antonomasie s. f.* / < fr. *antonomase*, cf. it., gr. *antonomasia* < *anti* — în loc de, *onoma* — nume]

ANTORÍSM *s. n. (lit.)* procedeu stilistic constînd în inlocuirea unui cuvînt cu altul, considerat mai puternic sau mai exact. [< fr. *anthorisme*, cf. gr. *anthorismos*]

ANTOZOÁRE *s. n. pl.* clasă de celenterate marine, sedentare, reprezentată prin polipi ; *(la sg.)* animal din această clasă. [< fr. *anthozoaires*, cf. gr. *anthos* — floare, *zoarion* — animal mic]

ANTRAC- v. antraco-.

ANTRACÉN *s. n.* substanță organică cristalizată, care se prepară prin distilarea gudroanelor de huilă și este folosită la fabricarea unor coloranți sau ca antiseptic. [< fr. *anthracène*]

ANTRACÉNIC, -Ă *adj.* care conține sau este derivat din antracen. [< fr. *anthracénique*]

ANTRACHINÓNĂ *s. f.* substanță alcătuită din cristale gălbui, care servește ca bază unor materii colorante. [< fr. *anthraquinone*]

ANTRACHINÓNIC, -Ă *adj.* derivat din antrachinonă. [< fr. *anthraquinonique*]

ANTRACÍT *s. n.* cărbune de pămînt superior, foarte bogat în carbon. [< fr. *anthracite*, cf. gr. *anthrax* — cărbune]

ANTRACITÓS, -OÁSĂ *adj.* cu aspect de antracit. [< fr. *anthraciteux*]

ANTRACNÓZĂ *s. f.* boală a unor plante provocată de anumite ciuperci parazite. [< fr. *anthracnose*, cf. gr. *anthrax* — antrax, *nosos* — boală]

ANTRACO- element de compunere savantă cu semnificația „cărbune". [var. *antrac-.* / < fr. *anthrac(o)-*, cf. gr. *anthrax*]

ANTRACOÍD, -Ă *adj.* simptomatic pentru antrax ; cu aspect de antrax. [pron. *-co-id.* / < fr. *anthracoïde*]

ANTRACOTÉRIU *s. m.* gen de mamifer din care s-a dezvoltat porcul mistreț. [pron. *-riu.* pl. *-ii.* / cf. fr., lat. *anthracotherium*]

ANTRACÓZĂ *s. f.* boală caracterizată prin prezența în plămîni a unor particule de cărbune. [< fr. *anthracose*, cf. gr. *anthrax* — cărbune]

ANTRÁCT *s. n.* pauză, interval de timp care separă două acte ale unei reprezentații teatrale. ● piesă muzicală care se execută între actele unei piese de teatru. [< fr. *entracte*, cf. *entre actes* — între acte]

ANTRANÍLIC *adj. m. acid* ~ = pulbere cristalină incoloră, solubilă în apă și în alcool, folosită ca reactiv, ai cărei derivați sînt întrebuințați în parfumerie. [< fr. *anthranilique*]

ANTRANÓL *s. m.* alcool obținut prin reducerea antrachinonei cu staniu și acid acetic, avînd diverse întrebuințări în industria materiilor colorante. [< fr. *anthranol*]

ANTRAX *s. n.* tumoare inflamatorie a țesutului celular de sub piele, produsă de microbi foarte virulenți ; *(pop.)* dalac. [pl. *-ruri, -xe.* / < fr. *anthrax*, cf. gr. *anthrax* — cărbune]

ANTRÉ *s. n.* v. antreu.

ANTRÉN *s. n.* însuflețire, bună dispoziție, animație. [< fr. *entrain*]

ANTRENÁ *vb. I.* 1. *tr., refl.* a(-și) conserva și dezvolta însușirile fizice prin exerciții metodice. 2. *tr.* a atrage, a stimula (într-o discuție, într-o acțiune etc.). 3. *tr.* a trage după sine, a pune în mișcare, a mișca. 4. *refl.* a se înflăcăra. [< fr. *entraîner*]

ANTRENÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi antrenat. [cf. fr. *entraînable*]

ANTRENAMÉNT *s. n.* 1. exerciții metodice pentru antrenarea unui sportiv. 2. *(zoot.)* exercițiu metodic la care este supus un organ sau întregul organism animal în scopul obținerii unei producții superioare. [< fr. *entraînement*]

ANTRENÁNT, -Ă *adj.* care atrage, care stimulează (la ceva) ; atrăgător ; distractiv. [pl. *-nți, -nte.* / cf. fr. *entraînant*]

ANTRENÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) antrena. [< *antrena*]

ANTRENÓR *s. m. f.* persoană care se ocupă cu antrenarea sportivilor. // *s. n.* utilaj folosit pentru rotirea unor scule sau a pieselor de mașini-unelte. [cf. fr. *entraîneur*]

ANTREPÓZIT *s. n.* loc, magazie în care se depozitează stocuri de mărfuri sau de materiale. [var. *întrepozit* s. n. / < fr. *entrepôt*, după *depozit*]

ANTREPOZITÁ *vb. I. tr.* a depozita provizoriu mărfuri în antrepozit. [< *antrepozit*, după fr. *entreposer*]

ANTREPOZITÁRE *s. f.* acțiunea de a antrepozita. [< *antrepozita*]

ANTREPRENÓR, -OÁRE *s. m. f.* conducător al unei antreprize. [< fr. *entrepreneur*]

ANTREPRÍZĂ *s. f.* formă de organizare și de executare a construcțiilor capitale de către o organizație specială de construcții ; *(în regimul capitalist)* întreprindere comercială sau industrială care preia executarea de lucrări (mari) al căror preț este plătit cu anticipație după un deviz întocmit dinainte ; lucrare făcută de o astfel de întreprindere. O *a lua în* ~ = a lua conducerea unei lucrări. [< fr. *entreprise*]

ANTRESÓL *s. n.* etaj mic dedesubtul primului etaj ; mezanin. [pl. *-luri.* / < fr. *entresol*]

ANTRÉT *s. n.* v. antreu.

ANTRETOÁZĂ *s. f.* piesă de lemn, de fier etc. așezată între alte piese pentru a le lega sau a le susține. [pl. *-ze.* / < fr. *entretoise*]

ANTRÉU *s. n.* 1. încăpere prin care se intră într-o locuință venind de afară ; vestibul. 2. fel de mîncare care se servește înainte de felul de bază al meniului. [pl. *-uri.* var. *antre, antret* s. n. / < fr. *entrée* — intrare]

ANTRICÓT *s. n.* carne de vită sau de porc din regiunea coastelor ; *(p. ext.)* friptură din această carne ; cotlet. [pl. *-oate.* / < rus. *antrekot*, cf. fr. *entrecôte*]

ANTROP- -ANTRÓP v. antropo-.

ANTRÓPIC, -Ă *adj.* antropogen, antropogenic. [< fr. *antropique*]

ANTROPÍSM *s. n.* concepție înrudită cu antropocentrismul și antropomorfismul, care consideră omul opus întregii naturi, făcut după chipul și asemănarea lui Dumnezeu și

constituind scopul suprem al creației. [< fr. *anthropisme*, cf. gr. *anthropos* — om]

ANTROPO- element de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) om". [var. *antrop-* și *-antrop.* / :< fr. *anthrop(o)-*, cf. gr. *anthropos*]

ANTROPOBIOCENÓZĂ *s.f. (biol.)* biocenoză influențată de activitatea economică a omului. [< fr. *anthropobiocénose*, cf. gr. *anthropos* — om, *bios* — viață, *koinos* — comun]

ANTROPOBIOLOGÍE *s.f.* ramură a biologiei care studiază specia umană și maimuțele antropoide. [pron. *-bi-o-*. gen. *-iei.* / < fr. *anthropobiologie*]

ANTROPOCÉNTRIC, -Ă *adj.* referitor la antropocentrism, propriu antropocentrismului. [< fr. *anthropocentrique*]

ANTROPOCENTRÍSM *s.n.* concepție idealistă potrivit căreia omul este rațiunea de a fi a universului, scopul acestuia. [< fr. *anthropocentrisme*, cf. gr. *anthropos* — om, lat. *centrum* — centru]

ANTROPOCÓR, -Ă *adj., s.f.* (plantă) ale cărei fructe sînt răspîndite prin intermediul omului. [< fr. *anthropochore*]

ANTROPOCORÍE *s.f. (bot.)* diseminare a fructelor prin intermediul omului. [< fr. *anthropochorie*, cf. gr. *anthropos* — om, *chore* — răspîndire]

ANTROPOFÁG, -Ă *adj., s.m.f.* canibal. [< fr. *anthropophage*, cf. gr. *anthropos* — om, *phagein* — a mînca]

ANTROPOFAGÍE *s.f.* canibalism. [gen. *-iei.* / < fr. *anthropophagie*]

ANTROPOFÓB, -Ă *adj., s.m.f.* (cel) care suferă de antropofobie. [< fr. *anthropophobe*, cf. gr. *antropos* — om, *phobos* — fobie]

ANTROPOFOBÍE *s.f.* teamă patologică față de oameni. [gen. *-iei.* / < fr. *anthropophobie*]

ANTROPOGÉN, -Ă *adj.* care provine de la om ; care dă naștere la oameni, antropic. // *s.n.* cuaternar. [< fr. *anthropogène*]

ANTROPOGENÉTIC, -Ă *adj.* referitor la antropogeneză ; antropic. [< fr. *anthropogénétique*]

ANTROPOGENÉZĂ *s.f.* parte a antropologiei care studiază evoluția și dezvoltarea omului ; procesul apariției și dezvoltării omului, speciei umane. [cf. fr. *anthropogenèse*, germ. *Anthropogenese* < gr. *anthropos* — om, *genesis* — origine]

ANTROPOGENÍE *s.f.* antropogeneză. [gen. *-iei.* / cf. fr. *anthropogénie*, germ. *Anthropogenie*]

ANTROPOGEOGRAFÍE *s.f.* **1.** ramură a geografiei care consideră, în mod greșit condițiile mediului natural ca factor primordial al dezvoltării societății. **2.** curent care are în vedere raporturile dintre om și natură și repartiția populației pe glob. [gen. *-iei.* / < fr. *anthropogéographie*, cf. gr. *anthropos* — om, *geographia* — geografie]

ANTROPOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la antropografie. [< fr. *anthropographique*]

ANTROPOGRAFÍE *s.f.* descriere anatomică a corpului uman în legătură cu anumite trăsături specifice raselor și tipurilor biologice. [gen. *-iei.* / < fr. *anthropographie*]

ANTROPOÍD, -Ă *adj.* care seamănă cu omul ; antropomorf. // *s.n. pl.* specie de maimuțe evoluate, asemănătoare omului ; *(la sg.)* maimuță din această specie. [pl. *-ide*, (s.m.) *-izi.* / < fr. *anthropoïde*, cf. gr. *anthropos* — om, *eidos* — formă]

ANTROPOLATRÍE *s.f.* adorație a omului (care caracterizează mai ales o erezie creștină). ◉ cult al lui Dumnezeu, conceput în formă omenească. [gen. *-iei.* / < fr. *anthropolâtrie*, cf. gr. *anthropolatreia* :< *anthropos* — om, *latreia* — adorare]

ANTROPOLÁTRU, -Ă *s.m.f.* cel care adoră o divinitate reprezentată în forme umane. ◉ cel care adoră și divinizează omul. [< fr. *anthropolâtre*]

ANTROPOLÓG, -Ă *s.m.f.* specialist în antropologie. [cf. fr. *anthropologue*]

ANTROPOLÓGIC, -Ă *adj.* al antropologiei, referitor la antropologie. O *școală* ~*ă* = *a)* școală întemeiată de Lombroso, care concepea infracțiunea ca un produs al factorilor biologici, iar pe infractor ca un tip înnăscut de „om criminal" ; *b)* școală sociologică burgheză care susține în mod eronat că viața socială a popoarelor este determinată cauzal de caracteristicile anatomofiziologice ale rasei. [cf. fr. *anthropologique*]

ANTROPOLOGÍE *s.f.* **1.** învățătură despre om. **2.** știință care studiază apariția omului și a raselor umane, evoluția biologică a omului. O ~ *filozofică* = ramură a filozofiei care studiază esența și perspectivele omului ; concepție despre om ; ~ *socială și culturală* = disciplină care studiază omul în ambianța socială, economică și culturală. [< fr. *anthropologie*, it. *antropologia*, cf. gr. *anthropos* — om, *logos* — studiu]

ANTROPOLOGÍSM *s.n.* concepție filozofică, proprie inițial materialismului filozofic premarxist, care consideră omul numai ca parte a naturii, în afara condițiilor sale de către mediul social-istoric în care se dezvoltă. [< fr. *anthropologisme*]

ANTROPOMÉTRIC, -Ă *adj.* privitor la antropometrie, de antropometrie. [< fr. *anthropométrique*]

ANTROPOMETRÍE *s.f.* disciplină științifică care studiază relațiile mărimilor obținute prin măsurători făcute asupra corpului omenesc ; somatometrie. [gen. *-iei.* / < fr. *anthropométrie*, cf. gr. *anthropos* — om, *metron* — măsură]

ANTROPOMÉTRU *s.n.* instrument folosit pentru determinarea anumitor măsuri antropometrice. [< fr. *anthropomètre*]

ANTROPOMÓRF, -Ă *adj.* **1.** asemănător (ca formă) cu omul ; antropoid. **2.** referitor la antropomorfism. **3.** *(despre un obiect de artă sau reprezentare decorativă)* în forma figurii umane. // *s.f. pl.* antropoide ; antropomorfide. [< fr. *anthropomorphe*, cf. gr. *anthropos* — om, *morphe* — formă]

ANTROPOMÓRFIC, -Ă *adj.* antropomorf. [cf. germ. *anthropomorphisch*]

ANTROPOMORFÍDE *s.n. pl.* antropomorfe. [< fr. *anthropomorphides*]

ANTROPOMORFÍSM *s.n.* **1.** concepție mistică care atribuie divinităților născocite (zei, spirite etc.) sau lucrurilor și fenomenelor naturii forme, însușiri și sentimente umane. **2.** *(artă)* reprezentare a divinităților sub înfățișare omenească. [< fr. *anthropomorphisme*]

ANTROPOMORFÍST, -Ă *adj.* referitor la antropomorfism. // *s.m.f.* adept al antropomorfismului. [< fr. *anthropomorphiste*]

ANTROPOMORFIZÁ *vb. I. tr. (rar)* a atribui unui lucru, unui fenomen, unei divinități etc. calități și sentimente umane. [p.i. *-zez.* / < fr. *anthropomorphiser*]

ANTROPOMORFIZÁRE *s.f.* acțiunea de a antropomorfiza. [< *antropomorfiza*]

ANTROPONÍM *s.n.* antroponimic. [cf. fr. *anthroponyme*]

ANTROPONÍMIC, -Ă *adj. (lingv.)* referitor la antroponimie ; antroponomastic. // *s.n.*

nume de persoană ; antroponim. [< fr. *anthroponymique*]

ANTROPONIMÍE *s. f. (lingv.)* 1. disciplină care se ocupă cu studiul numelor de oameni ; antroponomastică. 2. totalitatea numelor de oameni (dintr-o localitate, dintr-o regiune sau dintr-o limbă). [gen. *-iei.* / < fr. *anthroponymie*, cf. gr. *anthropos* — om, *onoma* — nume]

ANTROPONOMÁSTIC, -Ă *adj. (lingv.)* antroponimic. [cf. fr. *anthroponomastique*]

ANTROPONOMÁSTICĂ *s. f. (lingv.)* antroponimie. [gen. *-cii.* / < fr. *anthroponomastique*]

ANTROPONOSOLOGÍE *s. f.* știință care se ocupă de bolile genului uman. [< fr. *anthroponosologie*]

ANTROPOPATÍSM *s. n.* atribuirea de însușiri psihice și de stări afective specific umane animalelor sau obiectelor neînsuflețite. [< fr. *anthropopatisme*]

ANTROPOPITÉC *s. m. (pal.)* animal asemănător unei maimuțe considerat ca precursor al omului. [pl. *-ci.* / < fr. *anthropopithèque*, cf. gr. *anthropos* — om, *pithekos* — maimuță]

ANTROPOSOMATOLOGÍE *s. f.* disciplină care are ca obiect structura și funcțiunile organice ale corpului uman. [< fr. *anthroposomatologie*]

ANTROPOTÉHNICĂ *s. f.* arta de a dezvolta armonic ființa umană. [< fr. *anthropotechnique*]

ANTROPOZOFÍE *s. f.* concepție mistică și credință mistică care înlocuiește pe Dumnezeu cu ființa umană divinizată. [< fr. *anthroposophie*]

ANTROPOZÓIC *s. n.* era cuaternară, caracterizată prin apariția omului. // *adj.* care aparține acestei ere. [pron. *-zo-ic.* / < fr. *anthropozoïque*, cf. gr. *anthropos* — om, *zoe* — viață]

ANTRU *s. n. (anat.)* cavitate, spațiu gol. [< fr. *antre*, cf. lat. *antrum*, gr. *antron* — peșteră]

ANTÚM, -Ă *adj. (op. postum)* publicat în timpul vieții autorului. [< fr. *anthume*]

ANTURÁJ *s. n.* oamenii, mediul care înconjură pe cineva, tovărășia, compania, societatea în care trăiește cineva. [pl. *-je, -juri.* / < fr. *entourage*]

ANUÁL, -Ă *adj. (adesea adv.)* care se întîmplă, se face în fiecare an sau o dată la un an. ● care durează un an ; corespunzător unui an. [pron. *-nu-al.* / < lat. *annualis*, cf. it. *annuale*, fr. *annuel*]

ANUÁLĂ *s. f.* expoziție, festival care se organizează în fiecare an. [cf. fr. *annuelle*]

ANUALITÁTE *s. f.* însușirea a ceea ce este anual. [cf. fr. *annualité*]

ANUÁR *s. n.* publicație anuală conținînd date asupra unei întreprinderi, unei instituții etc. ; publicație anuală a unei instituții științifice. [pron. *nu-ar.* / < fr. *annuaire*, it. *annuario*]

ANUCLEÁT, -Ă *adj.* fără nucleu. [pron. *-cle-at.* / cf. fr. *annuclée*]

ANUITÁTE *s. f.* procedeu de plăți anuale prin care o sumă împrumutată se achită într-un anumit număr de ani, cuprinzînd, în afara amortismentului, și dobînda. [pron. *-nu-i-.* / cf. fr. *annuité*]

ANULÁ *vb. I. tr.* 1. a face, a declara nul (un act, o dispoziție) ; a suprima, a desființa. v. abroga, aboli. 2. a egala cu zero o expresie matematică. [< fr. *annuler*, it. *annullare* < lat. *annullare* — a anihila]

ANULÁBIL, -Ă *adj.* care se poate anula. [cf. fr. *annulable*]

ANULABILITÁTE *s. f.* posibilitatea (unui act) de a fi anulat. [cf. fr. *annulabilité*]

ANULÁR, -Ă *adj.* de forma unui inel, care este sau se prezintă ca un inel. [cf. lat. *annularius*, fr. *annulaire*]

ANULÁRE *s. f.* acțiunea de a anula și rezultatul ei ; anulație. [< *anula*]

ANULATÍV, -Ă *adj.* care anulează. [< fr. *annulatif*]

ANULÁȚIE *s. f. (rar)* anulare. [gen. *-iei*, var. *anulațiune* s. f. / cf. lat. *annullatio*, fr. *annulation*]

ANULAȚIÚNE *s. f.* v. anulație.

ANÚLUS *s. n. (anat.)* formație inelară, în jurul unei deschideri. [< lat. *annulus* — inel]

ANUNCIATÓR *s. n.* aparat care anunță modificări sau abateri în timpul funcționării unui sistem tehnic. [pron. *-ci-a-.* pl. *-oare.* / cf. fr. *annonciateur*]

ANÚNȚ *s. n.* înștiințare scrisă ; încunoștințare. [< *anunța*, după fr. *annonce*]

ANUNȚÁ *vb. I. tr.* a aduce la cunoștință ; a încunoștința. ● a vesti sosirea cuiva (cu voce tare). [p. i. *anúnț.* / < fr. *annoncer*, cf. lat. *annuntiare*]

ANUNȚÁRE *s. f.* acțiunea de a anunța și rezultatul ei. [< *anunța*]

ANÚRE *s. n. pl.* ordin de batracieni fără coadă, cuprinzînd broaștele ; *(la sg.)* animal din acest ordin. [< fr. *anoures*, cf. gr. *an* — fără, *oura* — coadă]

ANURÍE *s. f.* încetare patologică a secretării urinii. [gen. *-iei.* / < fr. *anurie*, cf. gr. *an* — fără, *ouron* — urină]

ÁNUS *s. n.* orificiu care se găsește la extremitatea rectului. [pl. *-suri.* / < fr., lat. *anus*]

ANUSCÓP *s. n.* instrument metalic în formă de tub, folosit în examinarea anusului. [< fr. *anuscope*]

ANUSCOPÍE *s. f.* examinarea canalului anal cu ajutorul anuscopului. [< fr. *anuscopie*]

ANVELOPÁNT, -Ă *adj. (franțuzism)* care înfășoară, învelește ; învăluitor. [< fr. *enveloppant*]

ANVELÓPĂ *s. f.* 1. înveliș protector de piele, de cauciuc etc. al unei camere cu aer. 2. învelitoare de carte ; supraopertă. ● mapă de carton, de material plastic etc. în care se păstrează o carte în timpul cititului. 3. *(arte)* atmosferă care învăluie figurile dintr-un tablou, îndulcindu-le contururile. [< fr. *enveloppe*]

ANVERGÚRĂ *s. f.* 1. distanța dintre extremitățile aripilor unui avion. 2. *(rar)* desfășurare. O *de mare* ~ = făcut pe plan mare ; vast. [< fr. *envergure*]

ANXIETÁTE *s. f.* stare patologică de neliniște, de teamă ; *(franțuzism)* neliniște. [pron. *-xi-e-.* / cf. fr. *anxiété*, lat. *anxietas*]

ANXIÓS, -OÁSĂ *adj.* neliniștît, îngrijorat. [pron. *-xi-os.* / < fr. *anxieux*]

AORÍST *s. n.* formă temporală a unor limbi (ca sanscrita, greaca veche, slava bisericească etc.), care exprimă aspectul momentan al unei acțiuni trecute, fără nici o referire la prezent. [pron. *a-o-*, pl. *-te, -turi.* / < fr. *aoriste*, lat. *aoristus*, gr. *aoristos* < *a* — fără, *oristos* — mărginit, determinat]

AORÍSTIC, -Á *adj.* referitor la aorist. [< fr. *aoristique*]

AÓRTĂ *s. f.* 1. arteră principală care pleacă din ventriculul stîng al inimii. 2. vas pulsator cu funcție de inimă, existent la unele animale nevertebrate. [pron. *a-or-*. / < fr. *aorte*, cf. gr. *aorte* — vină]

AORTECTOMÍE *s. f.* ablațiune a unei părți din aortă. [< fr. *aortectomie*]

AÓRTIC, -Á *adj.* care ține de aortă. [cf. fr. *aortique*]

AORTÍTĂ *s. f.* inflamație a aortei. [< fr. *aortite*]

AORTOGRAFÍE *s. f.* radiografie a aortei, făcută cu ajutorul unei substanțe de contrast. [< fr. *aortographie*]

APADÁNA *s. f.* sala tronului în palatele regilor persani. [< fr. *apadâna*]

APAGÓGIC, -Á *adj. argument* ~ (sau *demonstrație* ~*ă*) = formă de argumentare indirectă, care caută să arate adevărul unei teze din falsitatea contrarului ; raționament prin absurd. [< fr. *apagogique*, cf. gr. *apagoge* — deducție]

APAGOGÍE *s. f.* demonstrație apagogică. [< fr. *apagogie*]

APANÁGIU *s. n.* v. apanaj.

APANÁJ *s. n.* 1. domeniu feudal acordat fiilor caselor domnitoare (fără însă a trece în proprietatea lor) pentru a le asigura existența ; proprietate, venit acordat din bunurile statului unui membru al familiei domnitoare. 2. bun material sau spiritual care se atribuie cuiva sau este acaparat de cineva ; *(fig.)* ceea ce este propriu cuiva. [var. *apanagiu* s. n. / < fr. *apanage*, cf. lat. *ad* — la, *panis* — pîine]

APARÁT *s. n.* 1. sistem tehnic care servește pentru o operație tehnică, științifică etc. bine determinată. ◉ instalație, uneală etc. servind la efectuarea de exerciții gimnastice. 2. ansamblu de organe care îndeplinesc aceeași funcție în organism. v. sistem. 3. totalitatea serviciilor unei instituții. O ~ *de stat* = totalitatea organelor de stat care îndeplinesc funcțiile acestuia ; personalul acestor organe. 4. totalitatea procedeelor și mijloacelor folosite într-o anumită muncă. O ~ *științific* = totalitatea mijloacelor de cercetare într-o muncă științifică ; ~ *critic* = notele explicative care însoțesc un text (vechi), comentat de editor. [< lat. *apparatus*, cf. fr. *apparat*, *appareil*, germ. *Apparat*]

APARATÁJ *s. n.* nume dat aparatelor accesorii ale unei instalații. [< *aparat* + *-aj*, după fr. *appareillage*]

APARATÚRĂ *s. f.* ansamblul aparatelor care ajută la funcționarea unei instalații. [< germ. *Apparatur*]

APAREIÁJ *s. n.* mod de așezare a elementelor unei zidării (mai ales la fațadă), astfel încît să nu prezinte decît fețe netede spre a permite aplicarea lor exactă unele peste altele. [pron. *-re-iaj*. / cf. fr. *appareillage*]

APARÉNT *adj.* 1. nereal, imaginar ; fals. 2. evident, vizibil. O *cărămidă* ~*ă* = cărămidă fină, de culoare uniformă, care rămîne netencuită și este folosită la fațade. // *adv.* în aparență. [cf. fr. *apparent*, lat. *apparens*]

APARÉNȚĂ *s. f.* ceea ce pare pe din afară ; înfățișare, manifestare exterioară evidentă a lucrurilor. O *în* ~ = judecînd după exterior ; *a salva* ~*ele* = a da (unui lucru, unei situații) o înfățișare care să ascundă o defecțiune internă. [var. (înv.) *aparință* s. f. / cf. fr. *apparence*, it. *apparenza*, lat. t. *apparentia*]

APARÍNȚĂ *s. f.* v. aparență.

APARITÓR *s. m. (rar)* 1. nume generic dat slujbașilor inferiori (lictori, scribi) care însoțeau pe magistrații romani. 2. mic slujbaș (un fel de aprod) la unele instituții superioare din trecut (judecătorii, universități etc.). [< lat. *apparitor*, cf. fr. *appariteur*]

APARÍȚIE *s. f.* 1. arătare (neașteptată), ivire. O *a-și face* ~*a* = a apărea. ● punct de plecare al unui proces, al unui fenomen ; naștere. 2. ieșire de sub tipar ; tipărire, publicare. [gen. *-iei*. var. *apariție* s. f. / cf. fr. *apparition*, lat. *apparitio*]

APARIȚIÚNE *s. f.* v. aparație.

APARTAMÉNT *s. n.* ansamblu de camere și dependințe care formează locuința cuiva. [cf. fr. *appartement*, it. *appartamento*]

APÁRTE *adv.* separat. ● *(teatru)* spus sie însuși, vorbind cu sine, dar tare (ca să audă publicul). // *adj. invar.* deosebit, special. [cf. fr. *à part*]

APARTENÉNȚĂ *s. f.* faptul de a aparține cuiva sau de ceva. [cf. fr. *appartenance*, it. *appartenenza*]

APARTÉU *s. n. (teatru)* replică spusă aparte cuiva ; cuvinte spuse (pe scenă) de un personaj ca pentru sine. [pl. *-uri*. / < fr. *aparté*]

APARTHÉID *s. n.* politică rasistă de discriminare îndreptată împotriva populației băștinașe de altă culoare decît cea albă în Republica Africa de Sud și Rhodesia, unde aceasta este lipsită de drepturi politice, sociale, economice și de învățămînt, trăind separat de populația albă, în rezervații cu pămînturi sărace și neroditoare. [< engl., ol. *apartheid* < cuv. afrikaans]

APARTÍNIC, -Á *adj.* fără de partid ; nepartinic. [după rus. *bezpartiinîi*]

APARTINITÁTE *s. f.* nepartinitate. [după rus. *bezpartiinosti*]

APARȚÍNE *vb. III. intr.* a ține de cineva sau ceva ; a fi în posesiunea, în proprietatea cuiva. ● a ține de, a face parte (dintr-o familie, dintr-o organizație etc.). [p. i. *aparțin*. / < fr. *appartenir*, după *ținea*]

APÁȘ *s. m.* derbedeu ; bandit, hoț. [< fr. *apache*]

APÁTIC, -Ă *adj.* stăpînit de apatie ; moleșit ; nepăsător ; pasiv. v. indolent. [< fr. *apathique*]

APATÍE *s. f.* 1. insensibilitate ; inerție ; dezinteres, indiferență, dezinteresare. 2. *(fil.)* noțiune în etica stoicilor, definind o stare de eliberare deplină a sufletului de orice pasiuni. [gen. *-iei*. / < fr. *apathie*, it. *apatia* < lat. t. *apathia*, gr. *apatheia* < *a* — fără, *pathos* — pasiune]

APATÍT *s. n. (chim.)* amestec natural de fosfat și fluorură de calciu, întrebuințat ca îngrășămînt agricol. [pl. *-turi*. / < fr. *apatite*]

APATRÍD, -Á *s. m. f.* cel care nu are drepturi cetățenești în nici o țară. [< fr. *apatride*, cf. gr. *a* — fără, *patris*, *-idos* — patrie]

APATÚRII *s. f. pl. (ant.)* sărbători solemne în cinstea zeiței Venus, care durau trei zile și care aminteau vechea organizare a Ateneei. [cf. fr. *apaturies* < lat., gr. *apaturia*]

APĂREÁ *vb. II. intr.* 1. a se ivi, a lua naștere. ◉ a părea. 2. a ieși de sub tipar. [< lat. *apparere*, după *părea*]

APEDÚCT *s. n.* sistem de conducte prin care se aduce apa de la locul de captare pînă la locul de consum. [pl. *-te*, *-turi*. / după lat. *aquaeductus*, fr. *aqueduc*]

APÉL *s. n.* 1. strigare a numelui unor persoane (pentru verificarea prezenței lor în-

tr-un loc). 2. chemare scrisă sau orală adresată unei colectivități. ● îndemn ; cerere, rugăminte. O *a face ~ la cineva* (sau *la ceva*) = a se adresa cuiva cu o rugăminte. 3. semnal sonor sau luminos produs într-un post de telefon, de telegraf etc. ; chemare. 4. *(ieșit din uz)* acțiune făcută la o instanță judecătorească imediat superioară pentru a schimba sau a infirma o hotărâre dată de o instanță inferioară. [pl. *-luri.* / < fr. *appel*]

APELÁ *vb. I. intr.* a face apel la cineva, a adresa o cerere, o rugăminte ; a chema. ● *(ieșit din uz)* a se adresa unei instanțe judecătorești superioare pentru a cere schimarea sau infirmarea unei hotăriri date de o instanță inferioară. [< fr. *appeler*, cf. lat., it. *appellare*]

APELÁBIL *adj. (ieșit din uz)* în privința căruia se poate face apel. [cf. fr. *appelable*]

APELÁNT, -Ă *adj., s. m. f. (ieșit din uz)* (cel) care face apel contra unei hotăriri judecătorești. [cf. fr. *appelant*]

APELATÍV, -Ă *adj. (ieșit din uz ; despre substantive)* comun. ● *(s. n.)* nume, calificativ. [< fr. *appellatif*, cf. lat. *appellativus*]

APELAȚIE *s. f.* v. apelațiune.

APELAȚIÚNE *s. f. (rar)* 1. *(franțuzism)* denumire, calificare, nume. 2. *(jur.)* apel. ● adresare (însoțită de o cerere, de o rugăminte). [var. *apelație* s. f. / cf. fr. *appellation*, lat. *appellatio*]

APÉNDICE *s. n.* 1. parte a unui lucru, a unui organ etc., care se prezintă ca o prelungire, ca o completare a acestuia. ● element fonic suplimentar care însoțește articulația unui sunet. 2. prelungire a intestinului gros, care pornește de la cec. ● parte lipită de un organ. 3. supliment, adaos la o lucrare ; anexă. [acc. și *apendice*. pl. *-ce.* (s. m.) *-ci.* / < fr., it. *appendice*, cf. lat. *appendix* — adaus, ceva atîrnat]

APENDICECTOMÍE *s. f.* ablațiune chirurgicală a apendicelui. [gen. *-iei.* var. *apendictomie* s. f. / cf. fr. *appendicectomie*]

APENDICÍTĂ *s. f.* inflamație a apendicelui intestinal. [< fr. *appendicite*]

APENDICTOMÍE *s. f.* v. apendicectomie.

APENDÍCUL *s. n.* apendice mic. [pl. *-le*, [s. m.) *-li.* / < fr. *appendicule*, cf. lat. *appendicula*]

APENDICULÁR, -Ă *adj.* referitor la apendice, care formează un apendice (2). [cf. fr. *appendiculaire*]

APEPSÍE *s. f.* digestie defectuoasă, mistuire grea. [gen. *-iei.* / < fr. *apepsie*, cf. gr. *apepsia*]

APERCEPÁ *vb. I.* v. apercepe.

APERCÉPE *vb. III. tr.* a percepe, a asimila. ● a percepe clar, cu atenție (un fenomen psihic). [p. i. *apercép.* var. *apercepa* vb. I. / < germ. *appercipieren*]

APERCEPTÍBIL, -Ă *adj.* care poate fi perceput ; obiect al apercepției. [cf. fr. *aperceptible*]

APERCEPTIBILITÁTE *s. f.* calitatea a ceea ce este aperceptibil. [cf. fr. *aperceptibilité*]

APERCEPTÍV, -Ă *adj.* referitor la apercepție, de apercepție ; obținut cu ajutorul apercepției. [cf. fr. *aperceptif*]

APERCÉPȚIE *s. f.* intervenție în percepția umană, a experienței cognitive anterioare a individului. ● *(estet.)* modalitatea conștientizării atitudinii estetice, caracterul reflexiv al percepției artistice, conștiința autodeterminării formei artistice în procesul de creație. [gen. *-iei.* var. *apercepțiune* s. f. / cf. fr. *aperception*, germ. *Apperzeption* < lat. *ad* — la, *perceptio* — cunoaștere]

APERCEPȚIÚNE *s. f.* apercepție.

APERIÓDIC, -Ă *adj. (despre sisteme fizice)* care nu variază periodic în timp ; care ating valoarea de echilibru fără a-și schimba sensul. [pron. *-ri-o-.* pl. *-ci, -ce.* / cf. fr. *apériodique*]

APERITÍV *s. n.* gustare luată înainte de masă pentru a stimula pofta de mîncare. [< fr. *apéritif*, cf. lat. *aperitivus* < *aperire* — a deschide]

APÉRTO *adj. invar., adv. (muz. ; despre sunete)* deschis ; *(despre instrumente de suflat)* fără surdină. [< it. *aperto*]

APERTÚRĂ *s. f.* 1. deschidere, deschizătură. 2. grad de deschidere a gurii în timpul articulației unui fonem. ● caracteristică a aparatelor microscopice, fotografice etc. dată de unghiul sub care se vede diametrul primei lentile din punctul de intersecție al axei obiectivului cu planul acestuia. [cf. lat., it. *apertura*, fr. *aperture*]

APETÁL, -Ă *adj. (despre flori, plante)* lipsit de petale. // *s. f. pl.* clasă de plante dicotiledonate care au florile fără petale. [cf. fr. *apétale*]

APETÉNȚĂ *s. f. (franțuzism)* poftă, plăcere pentru ceva. [< fr. *appétence*, cf. lat. *appetentia*]

APETISÁNT, -Ă *adj.* care trezește apetitul ; îmbietor, atrăgător, ispititor. [< fr. *appétissant*]

APETÍT *s. n. (franțuzism)* poftă de mîncare ; *(p. ext.)* poftă, dorință. [pl. *-turi, -te.* / < fr. *appétit*, cf. lat. *appetitus* < *appetere* — a dori]

APETÍȚIE *s. f. (latinism ; rar)* înclinare (către ceva), apetit. [gen. *-iei.* / < lat. *appetitio*]

ÁPEX *s. n.* 1. punct către care se mișcă sistemul solar. 2. *(mat.)* creștet, virf. ● vîrful unei formații anatomice. ● extremitatea posterioară a cochilei gasteropodelor. 3. bonetă a flaminilor la romani. ● mitra vechilor regi și satrapi perși. [pl. *-xuri.* / < fr., lat. *apex*]

API- element de compunere savantă care are semnificația „referitor la albină", „de albină". [< fr. *api-*, lat. *apis* — albină]

A PIACÉRE *loc. adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* după dorință, după apreciere. [< it. *a piacere*]

APICÁL, -Ă *adj.* situat în vîrful, la extremitatea unei formații anatomice (organ). ● *(despre consoane)* care se articulează cu vîrful limbii. [< fr. *apical*]

APÍCOL, -Ă *adj.* provenit din albinărit, referitor la albinărit. [< fr. *apicole*, cf. lat. *apis* — albină, *colere* — a îngriji]

APICOLÍZĂ *s. f.* 1. operația de turtire a vîrfului unui plămîn. 2. leziune a vîrfului rădăcinii dentare, datorită de obicei unor infecții cronice parodontale. [< fr. *apicolyse*, cf. lat. *apex* — vîrf, gr. *lysis* — disociere]

APICULÁT, -Ă *adj. (despre frunze, fructe)* terminat cu un vîrf (scurt și ascuțit). [cf. fr. *apiculé*]

APICULTÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care se ocupă cu apicultura. [< fr. *apiculteur*, cf. it. *apicultore* < lat. *apis* — albină, *cultor* — cultivator]

APICULTÚRĂ *s. f.* știință care studiază creșterea albinelor ; albinărit. [gen. *-rii.*

/ < fr. *apiculture*, cf. lat. *apis* — albină, *cultura* — cultivare]

APÍDE *s. f. pl.* familie de insecte himenoptere, din care fac parte albinele și bondarii ; *(la sg.)* insectă din această familie. [< fr. *apidés*, cf. lat. *apis mellifica* — albină]

APIÓL *s. n.* ulei volatil extras din semințele de pătrunjel. [pron. *-pi-ol.* / < fr. *apiol*, cf. lat. *apium* — pătrunjel]

APIOLÍNĂ *s. f.* principiu activ extras din apiol, care se folosește în medicină ca emenagog. [pron. *-pi-o-.* / < fr. *apioline*]

APIRÉTIC, -Ă *adj.* afebril. [< fr. *apyrétique*]

APIREXÍE *s. f.* lipsă a febrei în caz de boală. [< fr. *apyrexie*, cf. gr. *a* — fără, *pyrexia* — febră]

APIROGÉN, -Ă *adj.* care previne febra sau împiedică creșterea temperaturii corpului. [< fr. *apyrogène*]

APITERAPÍE *s. f.* folosirea produselor apicole în scop terapeutic. [< fr. *apithérapie*, cf. lat. *apis* — albină, gr. *therapeia* — tratament]

APLANÁ *vb. I. tr.* a înlătura, a liniști, a potoli (o neînțelegere, un conflict etc.). ◊ a netezi, a nivela (un teren, fundamentul unui drum). [< fr. *aplanir*]

APLANÁRE *s. f.* acțiunea de a aplana ; potolire, liniștire, îndepărtare. [< *aplana*]

APLANÁT *adj. n. obiectiv* ~ = obiectiv fotografic aplanetic. [< fr. *aplanat*]

APLANÉTIC, -Ă *adj. (despre un sistem optic)* care prezintă aplanetism. [< fr. *aplanétique*]

APLANETÍSM *s. n.* proprietate a unui sistem optic de a da o imagine plană, perpendiculară pe axa sa, pentru un obiect de asemenea plan, perpendicular pe această axă. [< fr. *aplanétisme*]

APLÁSTIC, -Ă *adj. (despre anemie)* care nu prezintă indicii de regenerare a globulelor roșii. [< fr. *aplastique*]

APLÁT *s. n.* tentă de o singură culoare (în pictură, gravură etc.). [< fr. *aplat*]

APLATIZÁ *vb. I. tr.* a face plat ; a netezi, a turti prin presare. [cf. fr. *aplatir*, *aplatissement*]

APLATIZÁRE *s. f.* acțiunea de a aplatiza și rezultatul ei. ◊ proces natural prin care prundișurile de formă sferoidală capătă formă plată. ◊ modificare a parametrilor unor elemente de circuit electric, făcută în scopul de a reduce variațiile unei mărimi într-un anumit interval de timp. [< *aplatiza*]

APLAUDÁ *vb. I. intr.* a bate din palme (în semn de admirație, de mulțumire etc.). ◊ *tr.* a-și exprima mulțumirea, admirația etc. prin aplauze. [pron. *-pla-u-.* p. i. *aplaud.* / < lat. *applaudere*, cf. fr. *applaudir*]

APLAUDÁRE *s. f.* acțiunea de a aplauda. [pron. *-pla-u-.* / < *aplauda*]

APLÁUDE *s. f. pl.* v. aplauze.

APLÁUZE *s. f. pl.* bătăi repetate din palme (în semn de admirație, de mulțumire etc.). [pron. *-pla-u-*, var. *aplaude* s. f. pl. / < lat. *applausus*]

APLÁZIC, -Ă *adj.* referitor la aplazie. [< fr. *aplasique*]

APLAZÍE *s. f.* atrofiere a unui țesut sau a unui organ, provocată de întreruperea procesului de dezvoltare. [gen. *-iei.* / < fr. *aplasie*, cf. gr. *a* — fără, *plassein* — a modela]

APLICÁ *vb. I.* 1. *tr.* a face (un lucru) să adere, să se lipească de ceva. 2. *tr.* a pune în practică ; a folosi. ◊ a face, a administra (un tratament medical). 3. *tr.* a raporta un principiu general la ceva, a compara cu ceva. 4. *refl. (rar)* a se dedica, a se consacra. [p. i. *aplic.* / < fr. *appliquer*, cf. it. *applicare* < lat. *applicare*]

APLICABIL, -Ă *adj.* care poate fi aplicat. [cf. fr. *applicable*]

APLICABILITÁTE *s. f. (liv.)* însușirea de a fi aplicabil. [cf. fr. *applicabilité*]

APLICÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) aplica și rezultatul ei ; aplicație. ◊ *(fig.)* aptitudine, înclinație ; talent. [< *aplica*]

APLICÁT, -Ă *adj.* 1. lipit, așezat pe... 2. pus în practică ; *(despre științe)* care are aplicații practice. [< *aplica*]

APLICATÍV, -Ă *adj.* cu caracter de aplicație ; aplicabil. [< fr. *applicatif*]

APLICATIVITÁTE *s. f.* calitatea de a aplica ceva ; caracter aplicativ. [cf. fr. *applicativité*]

APLICÁȚIE *s. f.* 1. punere în practică ; aplicare. ◊ *punct de* ~ = punct în care se exercită o forță asupra unui corp. ◊ *(mil.)* exercițiu de punere în practică a prescripțiilor regulamentelor în cadrul unei teme oarecare. 2. dantelă, bucată de stofă brodată etc. aplicată pe un material. 3. *(fig.)* aptitudine, talent. [gen. *-iei.* var. *aplicațiune* s. f. / cf. fr. *application*, it. *applicazione*, lat. *applicatio*]

APLICAȚIÚNE *s. f.* v. aplicație.

APLÍCĂ *s. f.* 1. tot ce se poate aplica pe un obiect pentru a-l decora. 2. lampă de iluminat, cu unul sau mai multe brațe, care se fixează în perete. [< fr. *applique*]

APLÍT *s. n. (geol.)* rocă eruptivă de culoare deschisă, cu aspect granular fin. [cf. fr. *aplite*, germ. *Aplit*]

APLÓMB *s. n.* 1. direcție verticală, verticalitate. ◊ poziție și direcție a picioarelor unui animal în raport cu pământul și cu planul median al corpului. 2. *(fig.)* îndrăzneală, siguranță în felul de a se purta și de a vorbi. [< fr. *aplomb*]

APLÚSTRĂ *s. f. (ant.)* piesă a unei corăbii, plasată la pupă și ornată cu banderole. [pl. *-re.* / cf. fr. *aplustre*, lat. *aplustra*]

APNÉE *s. f.* întrerupere a respirației (în mod voluntar sau în cursul unei boli). [pron. *-ne-e.* / < fr. *apnée*, cf. gr. *a* — fără, *pnein* — a respira]

APO- element prim de compunere savantă cu semnificația „depărtare", „distingere", „diferențiere", „pierdere", „separare". [< fr. *apo-* < gr. *apo* — de la]

APOCALÍPTIC, -Ă *adj.* care evocă sfîrșitul lumii, catastrofe teribile ; groaznic, înfiorător. [< fr. *apocalyptique*, cf. gr. *apokalypsis* — revelație, *(spec.)* viziune biblică asupra sfîrșitului lumii]

APOCÁRP, -Ă *adj. (despre flori ;* op. sincarp) care prezintă apocarpie. [< fr. *apocarpe*]

APOCARPÍE *s. f.* formație a florii unei plante în care carpelele nu sînt unite în pistil. [< fr. *apocarpie*]

APOCATASTÁZĂ *s. f. (rar)* readucere la un stadiu anterior. ◊ *(la stoici și la unii mistici)* reconstituirea unor situații inițiale de proveniență divină în univers. [cf. fr. *apocatastase*]

APOCINACÉE *s. f. pl.* familie de plante erbacee sau lemnoase, care conțin un suc din care se extrage cauciucul ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *apocynacées*]

APOCOPÁ *vb. I. tr.* a produce o apocopă. [< *apocopă*]

APOCÓPĂ *s. f.* 1. cădere a unui sunet, a unei silabe sau a unui grup de silabe de la

sfîrșitul unui cuvînt. 2. fractură în care o parte a osului este pierdută. [< fr. *apocope*, cf. lat. *apocopa*, gr. *apokope* < *apo* — afară, *koptein* — a tăia]

APOCRÍF, -Ă *adj.* (*despre documente, scrieri*) atribuit în mod fals altui autor ; nesigur ; neautentic. ● (*s. n.*) scriere religioasă nerecunoscută de canoane. [cf. fr. *apocryphe*, lat. *apocryphus*, gr. *apokryphos* — ascuns]

APOCRÍN, -Ă *adj.* (*biol. ; despre glande*) care, odată cu secreția, elimină și o parte a celulei. [< fr. *apocrine*, cf. gr. *apo* — de la, *krinein* — a secreta]

APOCROMÁT, *s. n.* (*fiz.*) sistem de lentile care nu descompune lumina în culori. [< fr. *apochromat*]

APOCROMÁTIC, -Ă *adj.* (*fiz. ; despre un sistem optic*) a cărui corecție cromatică a fost realizată pentru toate culorile spectrului. [< fr. *apochromatique*]

APÓD, -Ă *adj.* (*despre unele animale*) lipsit de picioare. [< fr. *apode*, cf. gr. *a* — fără, *pous* — picior]

APODÍCTIC, -Ă *adj.* (*despre judecăți, raționamente*) care exprimă raporturi și legături necesare între lucruri sau fenomene și însușirile lor ; care nu permite posibilitatea unei opoziții ; indiscutabil. [< fr. *apodictique*, lat. *apodicticus*, gr. *apodeiktikos* — peremptoriu, convingător]

APODÍE *s. f.* lipsă congenitală a picioarelor. [gen. *-iei*. / < fr. *apodie*]

APODIÓXIS *s. n.* (*lit.*) figură retorică constînd în respingerea unui argument ca fiind absurd. [pron. *-di-o-*. / < fr., gr. *apodioxis*]

APODÓZĂ *s. f.* (op. protază) propoziție principală a unei perioade condiționale. [< fr. *apodose*, cf. lat., gr. *apodosis*]

APOÉTIC, -Ă *adj.* lipsit de poezie. [*a-* + *poetic*]

APOFÁNTIC, -Ă *adj.* (*log.*) care evidențiază existența unui raport printr-o afirmație sau o negație cu privire la ceva. [< fr. *apophantique* cf. gr. *apophantikos*]

APOFIZÁR, -Ă *adj.* (*anat.*) al apofizei. [< fr. *apophysaire*]

APOFÍZĂ *s. f.* 1. (*anat.*) parte proeminentă a unui os. ● (*bot.*) partea terminală, vizibilă, a solzului seminal la corpurile mature. 2. ramură secundară a unei roci eruptive. 3. mulură concavă care marchează legătura dintre fusul unei coloane și baza ei. [< fr. *apophyse*, cf. gr. *apophysis* — excrescență]

APOFONÍE *s. f.* schimbare a vocalei radicale a unui cuvînt în diferite forme flexionare, potrivit unor legi constante. [gen. *-iei*. / < fr. *apophonie*, cf. gr. *apo* —, departe, *phone* — sunet]

APOFTEGMÁTIC, -Ă *adj.* (*rar*) cu caracter de apoftegmă. [< fr. *apophtegmatique*]

APOFTÉGMĂ *s. f.* maximă, sentință, adagiu. [< fr. *apophtegme*, gr. *apophthegma*]

APOGALAXÍE *s. f.* (op. perigalaxie) poziție corespunzătoare celei mai mari distanțe de galaxia noastră. [gen. *-iei*. / < fr. *apogalaxie*]

APOGÁM, -Ă *adj.* apogamic. [cf. fr. *apogamme*]

APOGÁMIC, -Ă *adj.* care prezintă apogamie ; apogam. [< fr. *apogamique*]

APOGAMÍE *s. f.* (*biol.*) formare a embrionului unei plante dintr-o altă celulă decît oosfera. [< fr. *apogamie*]

APOGÉU *s. n.* 1. (op. perigeu) punctul de pe orbita unui astru care se găsește la cea mai mare distanță de Pămînt. 2. (*fig.*) cel mai înalt punct al evoluției unui fenomen, a unei situații etc. ; punct culminant, culme. [pl. *-ee* (pron. *-ge-e*), *-euri*. / < fr. *apogée*, cf. it. *apogeo*, gr. *apogeios* < *apo* — departe de, *ge* — pămînt]

APOGIATÚRĂ *s. f.* notă muzicală ornamentală care se execută înaintea unei note obișnuite, la interval de un ton sau de un semiton. [pron. *-gi-a-*. pl. *-ri*. / < it. *appoggiatura*]

APOLÍNIC, -Ă *adj.* referitor la zeul Apolo. ● luminos, senin, echilibrat. ● (op. dionisiac) termen folosit de Nietzsche, prin care înțelegea o atitudine meditativ-teoretică, bazată pe ordine, armonie, echilibru și măsură. [cf. germ. *apollinisch*, it. *apollineo*]

APOLÍTIC, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) lipsit de spirit politic, care arogă indiferență față de politică. [cf. fr. *apolitique*, it. *apolitico*]

APOLITÍSM *s. n.* abținere de la viața politică ; indiferență politică, sub care se ascunde adesea o ideologie reacționară. [cf. fr. *apolitisme*]

APOLÓG *s. n.* (*rar*) povestire, istorioară în proză sau în versuri care cuprinde o învățătură morală, prezentată alegoric. v. fabulă. [pl. *-guri*. / < fr. *apologue*, cf. it. *apologo*, lat. *apologus*, gr. *apologos* — povestire]

APOLOGÉT *s. m.* cel care laudă cu un zel excesiv o idee, un sistem etc. [< germ. *Apologet*]

APOLOGÉTIC, -Ă *adj.* care conține o apologie ; de apologie. [cf. fr. *apologétique*, lat. *apologeticum*, gr. *apologetikos*]

APOLOGÉTICĂ *s. f.* 1. ramură a teologiei care are ca scop justificarea religiei creștine și care se ocupă cu respingerea atacurilor îndreptate împotriva acestei religii. 2. sistem preconceput, teorie etc. prin care se apără, se justifică sau se înfrumusețează în mod neîntemeiat o idee, un sistem etc. [gen. *-cii*. / cf. fr. *apologétique*, it. *apologetica*]

APOLOGÍE *s. f.* laudă exagerată, ridicare în slăvi, apărare servilă și interesată. ● scriere, cuvîntare prin care se ia apărarea cuiva sau a ceva (mai ales ca răspuns unor învinuiri). [gen. *-iei*. / < fr. *apologie*, it., lat., gr. *apologia*]

APOLOGÍSM *s. n.* vorbire cu nuanță ironică, în care oratorul face adversarului o concesie fără valoare. [< *apologie* + *-ism*]

APOLOGÍST, -Ă *s. m. f.* apologet. [< fr. *apologiste*]

APOMÉTRU *s. n.* aparat care măsoară volumul de apă care a trecut printr-o conductă ; contor de apă. [< *apă* + *-metru*]

APOMIXÍE *s. f.* (*biol.*) formare a zigotului fără unirea gameților. [gen. *-iei*. / < fr. *apomixie*]

APOMORFÍNĂ *s. f.* (*med.*) substanță albă, cu gust amar, derivat al morfinei, avînd acțiune vomitivă. [< fr. *apomorphine*]

APONAÚT *s. m.* acvanaut. [< *apă* + *-naut*]

APONEVRECTOMÍE *s. f.* rezecție a unei aponevroze. [< fr. *aponévrectomie*]

APONEVRÓTIC, -Ă *adj.* referitor la aponevroză, care ține de aponevroză. [< fr. *aponévrotique*]

APONEVROTOMÍE *s. f.* (*med.*) secțiune chirurgicală a unei aponevroze. [< fr. *aponévrotomie*]

APONEVRÓZĂ *s. f.* (*anat.*) membrană fibroasă, foarte rezistentă, care învelește mușchii și îi leagă de oase. [< fr. *aponévrose*, cf. gr. *aponeurosis* < *apo* — departe, *neuron* — nerv]

APONEVROZÍTĂ *s. f.* (*med.*) inflamație a unei aponevroze. [< fr. *aponévrosite*]

APOPLÉCTIC, -Ă *adj.* de apoplexie. ◘ *(adesea s.)* predispus la apoplexie. [cf. fr. *apoplectique*, lat. *apoplecticus*, gr. *apoplektikos*]

APOPLECTIFÓRM, -Ă *adj.* care are simptoamele apoplexiei. [< fr. *apoplectiforme*]

APOPLEXÍE *s. f.* suprimare subită a funcțiilor unui organ, a mișcării și a sensibilității, cauzată de o hemoragie cerebrală sau de astuparea unui vas capilar, fără ca respirația și circulația să fie întrerupte. [gen. *-iei.* / < fr. *apoplexie*, cf. lat., gr. *apoplexia*]

APORÉTIC, -Ă *adj.* cu caracter de aporie ; nesigur. // *s. m. f.* adept al filozofiei scepticului Pyrrhon. [< fr. *aporétique*]

APORÉTICĂ *s. f. (în filozofia antică)* metodă de a descoperi contradicțiile și dificultățile teoretice în scopul găsirii adevărului sau pentru a fundamenta o îndoială agnostică. [< fr. *aporétique*, cf. gr. *aporein* — a se îndoi]

APORÍE *s. f. (în filozofia antică)* contradicție de nerezolvat ivită cu prilejul unui raționament ; problemă greu rezolvabilă ; nesiguranță, îndoială. [gen. *-iei.* / < fr. *aporie*, cf. lat., gr. *aporia* — nesiguranță, dubiu]

APÓRT *interj.* strigăt folosit mai ales la vînătoare pentru a îndemna un ciine să aducă vinatul doborît. [< fr. *apporte* < *apporter* — a aduce]

APÓRT *s. n.* contribuție a unei persoane sau a unei colectivități la o întreprindere, la o acțiune. ● capital cu care cineva contribuie la o societate pe acțiuni. [< fr. *apport*]

APORTÁ *vb. I. tr. (despre un ciine)* a aduce vînatul împușcat sau un obiect aruncat. [p. i. 3,6 *-tează*. / < fr. *apporter*]

APOSIOPÉZĂ *s. f. (liv.)* reticență ; întrerupere a vorbirii. ● figură de stil constînd în întreruperea unei propoziții sau fraze din cauza grabei ori pentru că interlocutorul poate înțelege singur ce ar mai urma să fie spus. [pron. *-si-o-*. / < fr. *aposiopèse*, it. *aposiopesi*, cf. gr. *aposiopesis* < *aposiopao* — încetez să vorbesc]

APOSTÁT, -Ă *adj. (adesea s.)* 1. care a renunțat la convingerile anterioare ; *(p. ext.)* răzvrătit. [< fr. *apostat*, cf. gr. *apostates* — rebel]

APOSTAZÍE *s. f.* 1. revoltă, răzvrătire, răscoală împotriva unei stăpîniri. 2. renunțare publică la o religie. ● renegare a unei doctrine sau a unei concepții. [gen. *-iei.* / < ngr. *apostasia*, cf. fr. *apostasie*, it., lat. *apostasia*, gr. *apostasis* — părăsire]

APOSTERIÓRI *adv., adj. invar.* din ceea ce urmează, în consecință, ca urmare a unui raționament. ● trecînd de la cauză la efect, bazat pe experiență, din experiență, din fapte. [pron. *-ri-o-ri.* / < lat. *a posteriori* — din ceea ce urmează]

APOSTERIORÍSM *s. n.* (op. a p r i o r i s m) teorie care susține că toate cunoștințele se capătă în timpul vieții individului, după naștere. [pron. *-ri-o-*. / < fr. *apostériorisme*]

APOSTERIORÍST, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care folosește raționamentele aposteriori ; pozitivist, deductivist. [pron. *-ri-o-*. / < fr. *apostérioriste*]

APOSTÍE *s. f.* lipsa congenitală a prepuțului. [gen. *-iei.* / < fr. *aposthie*, cf. gr. *a* — fără, *posthe* — prepuț]

APOSTÍLĂ *s. f.* notă, observație (pusă pe o petiție, pe un act oficial) ; *(p. ext.)* semnătură dată pe un asemenea act. [< fr. *apostille*]

APOSTÍLB *s. m.* unitate fotometrică de măsură a strălucirii, egală cu o candelă pe o suprafață de un metru pătrat. [< germ. *Apostilb*]

APOSTOLÁT *s. n.* misiune de apostol. ◘ propagare a unor idei, a unei învățături ; îndeplinirea cu abnegație a unei misiuni. [cf. fr. *apostolat*, lat. *apostolatus*]

APOSTÓLIC, -Ă *adj.* al apostolilor, conform cu ideile apostolilor. ● papal. [cf. fr. *apostolique*, it. *apostolico*, lat. bis. *apostolicus*]

APOSTRÓF *s. n.* semn ortografic în formă de virgulă ('), care marchează absența accidentală a unor sunete sau litere. [pl. *-uri.* / < fr. *apostrophe*, cf. lat., gr. *apostrophos*]

APOSTROFÁ *vb. I. tr.* a vorbi cuiva aspru, a mustra. [< fr. *apostropher*]

APOSTROFÁRE *s. f.* acțiunea de a apostrofa și rezultatul ei ; apostrofă. [< *apostrofa*]

APOSTRÓFĂ *s. f.* procedeu stilistic constînd în întreruperea bruscă a șirului ideilor pentru a se adresa direct unei persoane sau unui lucru. ● mustrare, imputare, reproș (adresat violent cuiva). [< fr. *apostrophe*, lat. *apostropha*, gr. *apostrophe* — întoarcere către]

APOTÉCIE *s. f. (biol.)* organ reproducător în formă de cupă la ascomicete și licheni, în care se formează ascele. [gen. *-iei.* var. *apoteciu* s. n. / < fr. *apothécie*, cf. gr. *apotheke* — depozit]

APOTÉCIU *s. n.* v. a p o t e c i e.

APOTÉMĂ *s. f.* perpendiculară care unește centrul unui poligon regulat cu mijlocul unei laturi. ◘ înălțimea feței laterale a unei piramide regulate. [< fr. *apothème*, cf. gr. *apothema* < *apotithemi* — a cobori]

APOTEÓTIC, -Ă *adj. (rar)* de apoteoză, privitor la apoteoză. [pron. *-te-o-*. / < *apoteoză*]

APOTEOZÁ *vb. I. tr. (ant.)* a pune (un erou, un împărat) în rîndul zeilor ; a zeifica, a diviniza. ● *(fig.)* a lăuda exagerat, a acorda (cuiva) onoruri neobișnuite. [< *apoteoză*]

APOTEOZÁRE *s. f.* acțiunea de a apoteoza ; zeificare, divinizare. [< *apoteoza*]

APOTEÓZĂ *s. f. (ant.)* trecere (a unui erou, a unui împărat) în rîndul zeilor ; zeificare, divinizare. ● *(fig.)* onoruri extraordinare aduse cuiva ; slăvire, glorificare. ◘ denumire a scenelor finale cu caracter solemn și triumfal din opere sau balete ; încheiere solemnă a unei piese muzicale. [< fr. *apothéose*, cf. lat., gr. *apotheosis* — trecere în rîndul zeilor]

APOTROPÁIC, -Ă *adj.* referitor la superstiția apărării împotriva duhurilor rele. [pron. *-pa-ic.* / < fr. *apotropaique*]

APOTROPÉU *s. n.* talisman sau orice mijloc inspirat de superstiție pentru îndepărtarea relelor. [pl. *-ee* (pron. *-pe-e*), *-euri.* / < gr. *apotropaion*]

APOZITÍV, -Ă *adj.* cu caracter de apoziție. [cf. fr. *apositif*]

APOZÍȚIE *s. f.* 1. atribut substantival care stă la nominativ, indiferent de cazul în care este substantivul pe care îl determină sau *(rar)* care stă în același caz cu acesta. 2. *(bot.)* creștere în grosime a membranelor celulare prin depunerea succesivă de straturi noi. [gen. *-iei.* var. *apozițiune* s. f. / cf. fr. *apposition*, lat. *appositio*]

APOZIȚIONÁL, -Ă *adj.* referitor la apoziție. [pron. *-ți-o-*. / cf. fr. *appositionnel*]

APOZIȚIÚNE *s. f.* v. a p o z i ț i e.

APPASSIONÁTO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* cu însuflețire, cu pasiune. [< it. *appassionato*]

APRANTÍ *s. m. (franțuzism)* cel care învață o meserie ; ucenic. [< fr. *apprenti*]

APRÁXIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de apraxie. [< fr. *apraxique*]

APRAXÍE *s. f. (med.)* incapacitate de a executa mișcări coordonate ca urmare a unor leziuni ale creierului. [< fr. *apraxie*, cf. gr. *a* — fără, *praxis* — acțiune]

APRECÁȚIE *s. f. (lit.)* formulă de încheiere. [gen. *-iei*. / < lat. *apprecatio* < *apprecor* — a ruga]

APRECIÁ *vb. I. tr.* 1. a prețui, a evalua (în bani etc.). ● a prețui, a stima (pe cineva). 2. a socoti, a crede, a conchide. [pron. *-ci-a*. p. i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind*. [< fr. *apprécier*, cf. lat. *appretiare* < *ad* — la, *pretium* — preț]

APRECIÁBIL, -Ă *adj.* destul de mare, considerabil. [cf. fr. *appréciable*]

APRECIÁRE *s. f.* v. a p r e c i e r e.

APRECIATÍV, -Ă *adj.* care marchează o apreciere ; estimativ. [pron. *-ci-a-*. / cf. fr. *appréciatif*]

APRECIATÓR, -OÁRE *adj. (adesea s.)* care apreciază. [< *aprecia* + *-tor*]

APRECIÁȚIE *s. f. (rar)* apreciere. [gen. *-iei*. var. *apreciațiune* s. f. / < fr. *appréciation*]

APRECIAȚIÚNE *s. f.* v. a p r e c i a ț i e.

APRECIÉRE *s. f.* prețuire, stimă ; considerare, judecată, analiză ; apreciație. ◊ *a lăsa la ~a cuiva* = a supune (ceva) judecății sau opiniei cuiva. [var. *apreciare* s. f. / < *aprecia*]

APREHÉNSIE *s. f.* v. a p r e h e n s i u n e.

APREHENSIÚNE *s. f. (rar)* teamă vagă, nelămurită. [var. *aprehensie* s. f. / cf. fr. *appréhension*, lat. *apprehensio*]

APREHENSÍV, -Ă *adj. (rar)* timid ; temător, neîncrezător. [< fr. *appréhensif*]

APRÉT *s. n.* 1. substanță folosită la tratarea țesăturilor și a firelor pentru a le da anumite calități. 2. substanță care se aplică pe suprafața pieilor în curs de finisare pentru a le îmbunătăți lustrul, rezistența la lumină, la frecare etc. [pl. *-turi*. / < fr. *apprêt*]

APRETÁ *vb. I. tr.* a trata cu un apret (țesături, fibre textile sau piei) ; a scrobi. [< fr. *apprêter*]

APRETÁRE *s. f.* acțiunea de a apreta ; apretură. [< *apreta*]

APRETÓR, OÁRE *s. m. f.* lucrător care apretează țesături, piei etc. [cf. fr. *apprêteur*]

APRETÚRĂ *s. f.* apretare ; *(p. ext.)* operațiile de fierbere, de înălbire, de apretare etc. la care este supus un material textil. ● local, instalație unde se face apretarea. [< germ. *Appretur*]

APRIÓRI *adv., adj. invar.* înaintea oricărei experiențe, înainte de fapte, în mod aprioric. [pron. *-pri-o-ri*. / < lat. sc. *a priori* — din ceea ce precedă]

APRIÓRIC, -Ă *adj.* anterior oricărei experiențe, fundat exclusiv pe speculațiile abstracte ale rațiunii. [cf. germ. *apriorisch*]

APRIORÍSM *s. n. (în filozofia lui Kant și a discipolilor lui)* concepție falsă, idealistă, care consideră spațiul, timpul, cauzalitatea etc. nu ca proprietăți ale naturii obiective reflectate în conștiință, ci ca noțiuni aprioric. [pron. *-pri-o-*. / cf. germ. *Apriorismus*, fr. *apriorisme*]

APRIORÍST, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care gîndește apriori. [< fr. *aprioriste*]

APRIORITÁTE *s. f.* caracter aprioric. [cf. fr. *apriorité*]

APROBÁ *vb. I. tr.* a încuviința o părere etc. ; a-și da consimțămîntul, a fi de acord. ● a consimți în mod oficial la ceva printr-un act autentic. [p. i. *aprób*. / < lat. *approbare*]

APROBÁRE *s. f.* faptul de a aproba ; încuviințare ; consimțire ; permisiune. ● act, document prin care se permite, se aprobă ceva. [< *aproba*]

APROBATÍV, -Ă *adj.* care exprimă o aprobare ; aprobator. [cf. fr. *approbatif*, lat. *approbativus*]

APROBATÓR, -OÁRE *adj.* aprobativ. [cf. fr. *approbateur*, lat. *approbator*]

APROCTÍE *s. f.* anomalie congenitală constînd din închiderea anusului. [< fr. *aproctie*, cf. gr. *a* — fără, *proktos* — anus]

APROFUNDÁ *vb. I. tr.* a cerceta temeinic ; a adînci, a pătrunde cu mintea. [după fr. *approfondir*]

APROFUNDÁRE *s. f.* acțiunea de a aprofunda ; cercetare temeinică. [< *aprofunda*]

APROPÓ *adv. (fam.)* fiindcă a venit vorba (de asta) ; bine că mi-am adus aminte ! // *s. n. (de obicei la pl.)* cuvinte spuse pe departe (adesea rău intenționate) la adresa cuiva ; aluzii răutăcioase. [pl. *-ouri*. / < fr. *à-propos*]

APROPRIÁ *vb. I. tr.* 1. a-și însuși un lucru (străin). 2. a face (ceva) să devină potrivit pentru un scop anumit. [pron. *-pri-a*. p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*, part. *-iat*. / < fr. *approprier*, cf. lat., it. *appropriare*]

APROPRIÉRE *s. f.* acțiunea de a(-și) apropria și rezultatul ei. [< *apropria*]

APROSEXÍE *s. f.* incapacitate (nervoasă) de a-și concentra atenția. [gen. *-iei*. / cf. fr. *aprosexie*]

APROVÁ *vb. I. tr.* a înclina o navă către pupă. [< *aprovare*]

APROVÁRE *s. f.* înclinare a unei nave către pupă, datorită unei încărcături neuniforme. [după it. *appruato*]

APROVIZIONÁ *vb. I.* 1. *tr.* a asigura din timp, a furniza provizii, muniții, mărfuri, materii prime etc. 2. *refl.* a-și face provizii ; a lua provizii. [pron. *-zi-o-*. / < fr. *approvisionner*]

APROVIZIONÁRE *s. f.* 1. acțiunea de a (se) aproviziona ; procurare de resurse alimentare, industriale etc. 2. instituție, serviciu care se ocupă cu aprovizionarea (1). [< *aproviziona*]

APROXIMÁ *vb. I. tr.* a stabili valoarea aproximativă a unei mărimi. [< fr. *approximer*, cf. lat. *approximare*]

APROXIMÁRE *s. f.* acțiunea de a aproxima ; aproximație. [< *aproxima*]

APROXIMATÍV, -Ă *adj.* care este aproape exact ; luat cu aproximație. // *adv.* cam, aproape, circa. [< fr. *approximatif*]

APROXIMÁȚIE *s. f.* evaluare aproape exactă ; evaluare rapidă, făcută după o socoteală sumară. ◊ *cu ~* = aproximativ. ◊ diferența dintre valoarea unei mărimi și valoarea folosită într-un calcul. [gen. *-iei*. var. *aproximațiune* s. f. / < fr. *approximation*, cf. lat. *approximatio*]

APROXIMAȚIÚNE *s. f.* v. a p r o x i m a ț i e.

APROZÁR *s. n.* unitate comercială de aprovizionare cu zarzavaturi. [< *apro(vizionare)* cu *zar(zavat)*]

APROZOPÍE *s. f.* malformație congenitală caracterizată prin absența feței. [gen. *-iei.* / < fr. *aprosopie*, cf. gr. *a* — fără, *prosopon* — față]

APSIDÁL, -Ă *adj.* referitor la apsidă. [< fr. *apsidal*]

APSÍDĂ *s. f.* fiecare dintre extremitățile axei mari ale orbitei unui corp ceresc. [< fr. *apside*]

APT, -Ă *adj.* capabil ; potrivit, bun (pentru un anumit lucru). [< fr. *apte*, cf. lat. *aptus* — convenabil, propriu la]

APTÉR, -Ă *adj.* fără aripi. ◆ *(arhit. ; despre temple antice)* fără colonade laterale. ◆ *(despre insecte)* fără aripi. ◆ *(bot. ; despre tulpină, pețiol sau pedunculi)* fără expansiuni foliolare sau membranoase în formă de aripă. [< fr. *aptère*, cf. gr. *a* — fără, *pteron* — aripă]

APTERIGÓTE *s. f. pl.* subclasă de insecte inferioare lipsite de aripi ; *(la sg.)* insectă din această subclasă. [< fr. *aptérygotes*]

APTÉRIX *s. m.* pasărea kiwi. [< fr. *apteryx*]

APTIALÍE *s. f.* asialie. [pron. *-pti-a-.* / < fr. *aptyalie*, cf. gr. *a* — fără, *ptyalon* — salivă]

APTIALÍSM *s. n.* asialie. [< fr. *aptyalisme*]

APTITUDINÁL, -Ă *adj.* referitor la aptitudine. [cf. engl. *aptitudinal*]

APTITÚDINE *s. f.* înclinare, dispoziție naturală ; destoinicie, pricepere. [cf. fr. *aptitude*]

APȚIÁN *s. n.* ultimul etaj al cretacicului inferior. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-ți-an.* / < fr. *aptien*]

APUD *prep.* termen folosit pentru a trimite la un text care servește de izvor informativ. [abrev. *ap.* / < lat. *apud* — la]

APUNTÁ *vb. I. intr. (despre avioane sau elicoptere)* a se așeza pe puntea unui portavion. [< fr. *apponter*]

APUNTAMÉNT *s. n.* punte de-a lungul malurilor servind la acostarea navelor ; debarcader. ◆ rampă de descărcare. [pl. *-te.* / cf. it. *appuntamento*, fr. *appontement*]

APUNTAMÉNTE *s. n. pl. (franțuzism)* remunerație fixă pentru o funcție în sectorul economic particular. [< fr. *appointements*]

APUNTÁRE *s. f.* acțiunea de a apunta. [< *apunta*]

APUNTÁJ *s. f.* apuntare. [< fr. *appontage*]

APUPÁ *vb. I. tr.* a înclina o navă către pupă. [cf. fr. *appouper*, it. *appoppare*]

APUPÁRE *s. f.* înclinare a unei nave către pupă, datorită unei încărcături neuniform repartizate. [< it. *appoppare*]

AQUI- v. a c v i-.

AR *s. m.* unitate de măsură pentru suprafețe de teren, egală cu 100 m^2. [< fr. *are*, cf. lat. *arca* — suprafață]

ÁRA *s. m.* specie de papagal, frumos colorat și cu coada lungă, existent în America de Sud. [< fr. *ara* < cuv. tupi]

ARABÉSC *s. n. (mai ales la pl.)* 1. ornament inspirat din arta arabă. ◆ motiv decorativ ornamental cu linii și curbe înclinate bizar, constînd din diverse figuri (linii, frunze, flori etc.) împletite simetric. 2. *(coregr., sport)* poziție în dansul academic, la patinaj sau la gimnastică, cu piciorul liber întins și ridicat înapoi. // *s. f.* compoziție muzicală cu caracter avîntat și grațios. [pl. *-uri.* / < fr. *arabesque*, it. *arabesco*, germ. *Arabeske*]

ARÁBIL, -Ă *adj. (despre pămînt)* bun pentru cultură. [cf. lat. *arabilis*, it. *arabile*]

ARABÍSM *s. n. (lingv.)* cuvînt sau expresie a unei limbi de origine arabă sau proprie numai limbilor arabe. [< fr. *arabisme*]

ARABÍST, -Ă *s. m. f.* specialist în arabistică. [cf. germ. *Arabist*, it. *arabista*]

ARABÍSTICĂ *s. f.* disciplină care studiază limba, cultura, literatura și arta arabă. [< germ. *Arabistik*]

ARABIZÁ *vb. I. tr.* a încorpora poporului și culturii arabe ; a da caracter arab. [< fr. *arabiser*]

ARABIZÁRE *s. f.* acțiunea de a arabiza. [< *arabiza*]

ARACCEVÍSM *s. n.* atitudine despotică, brutală a unui conducător. [după rus. *arakceevșcina*, cf. *Araccеev*, ministru țarist]

ARACÉE *s. f. pl.* familie de plante erbacee monocotiledonate perene, avînd ca tip rodul-pămîntului ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *aracées*]

ARAGÁZ *s. n.* 1. amestec de gaze lichefiate, folosit drept combustibil comprimat în butelii speciale. 2. mașină de gătit, reșou la care se folosește acest combustibil. [pl. *-zuri*, *-ze.* / < *A(stra) R(omână)* + *gaz*, nume comercial]

ARAGONÉZĂ *s. f.* dans popular de origine spaniolă ; melodia acestui dans. [< fr. *aragonaise*, cf. *Aragon*, provincie în nordul Spaniei]

ARAGONÍT *s. n.* carbonat de calciu natural, cristalizat, din care se confecționează obiecte ornamentale. [< fr. *aragonite*]

ARAHÍDĂ *s. f.* plantă tropicală din familia leguminoaselor, cultivată pentru fructele sale, numite „alune de pămînt". ◆ fructul acestei plante. [< fr. *arachide*]

ARAHN- v. a r a h n o-.

ARAHNÍDE *s. f. pl.* clasă de animale nevertebrate, cuprinzînd păianjenii, scorpionii etc. ; *(la sg.)* animal din această clasă. [< fr. *arachnides*, cf. gr. *arachne* — păianjen]

ARAHNO- element prim de compunere savantă cu semnificația „referitor la păianjen" sau la „pînză de păianjen". [var. *arahn-.* / < fr. *arachn(o)-*, cf. gr. *arachne* — păianjen]

ARAHNOÍDĂ *s. f. (biol.)* membrană care constituie unul dintre cele trei învelișuri ale encefalului și măduvei spinării. [pron. *-no-i-.* pl. *-de.* / < fr. *arachnoïde*, sf. gr. *arachne* — păianjen, *eidos* — asemănare]

ARAHNOIDÉU, -ÉE *adj. (liv.)* asemănător pînzei de păianjen ; foarte subțire. [pron. *-noi-i-deu.* / cf. fr. *arachnoïdien*]

ARAHNOIDIÁN, -Ă *adj.* care aparține arahnoidei. [pron. *no-i-di-an.* / < fr. *arachnoïdien*]

ARAHNOIDÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a arahnoidei. [pron. *-no-i-.* / < fr. *arachnoïdite*]

ARAHNOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în arahnologie. [< fr. *arachnologue*]

ARAHNOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la arahnologie. [< fr. *arachnologique*]

ARAHNOLOGÍE *s. f.* ramură a zoologiei care studiază arahnidele. [gen. *-iei.* / < fr. *arachnologie*]

ARAMÁIC *s. n.* idiom din familia limbilor semitice, în care sînt scrise o parte dintre cărțile de cult ale evreilor. [< sem. *aramaik*]

ARANJÁ *vb. I.* 1. *tr.* a rîndui, a ordona (lucruri, ființe etc.) ◆ a pune la cale ; a isprăvi cu bine o acțiune, o întreprindere. ● *(fig.)* a face (cuiva) rău. 2. *refl.* a lua anumite măsuri în interes personal. ● a se în-

ţelege cu cineva, a se pune bine. ● a-şi potrivi ţinuta exterioară, a se găti. 3. *tr.* a transcrie o bucată muzicală pentru instrumente sau voce. [p. i. *-jez*, 3, 6 *-jează*, 4 *-jăm*, ger. *-jînd*. / < fr. *arranger*]

ARANJAMÉNT *s. n.* acord, înţelegere. O ~ *muzical* = transcriere a unei bucăţi muzicale pentru instrumente sau voci. ● *(mat.)* totalitatea posibilităţilor de aşezare a unui număr dat de obiecte, astfel încît două grupe oarecare să difere între ele fie prin natura obiectelor, fie prin ordinea lor, fiecare obiect neputînd intra decît cel mult o dată într-o grupă. [pl. *-te*. / < fr. *arrangement*]

ARANJÁRE *s. f.* acţiunea de a (se) aranja ; ordonare, aşezare, punere în ordine. [< *aranja*]

ARATÓRIU, -IE *adj. (liv.)* care serveşte la arat ; referitor la agricultură. [pron. *-riu*. / cf. fr. *aratoire*, lat. *aratorius*]

ARAUCÁRIA *s. f.* arbore din America şi Australia, cultivat la noi ca plantă decorativă de apartament. [pron. *-ri-a*. / < fr. *araucaria*]

ARAUCARIACÉE *s. f. pl. (bot.)* familie de conifere cu frunze totdeauna verzi, avînd ca tip araucaria ; *(la sg.)* conifer din această familie. [pron. *-ce-e*. sg. invar. / < fr. *araucariacées*]

ARBALÉTĂ *s. f.* 1. armă folosită în evul mediu, care constă dintr-un arc montat pe un suport. 2. armă folosită în vînătoarea sub apă. [< fr. *arbalète*]

ARBALETRIÉR *s. m.* 1. soldat înarmat cu o arbaletă. 2. grindă care serveşte la susţinerea penelor pe care se fixează căpriorii unui acoperiş. [pron. *-tri-er*. / < fr. *arbalétrier*]

ARBITRÁ *vb. I. tr.* a judeca o pricină ca arbitru. ● a conduce desfăşurarea reglementară a unei competiţii sportive. [< fr. *arbitrer*, cf. lat. *arbitrari*]

ARBITRÁBIL, -Ă *adj. (despre contestaţii, conflicte etc.)* care poate fi supus unui arbitraj. [cf. fr. *arbitrable*]

ARBITRAGÍST *s. m.* cel care se ocupă cu arbitrajul de bursă. [< fr. *arbitragiste*]

ARBITRÁJ *s. n.* 1. judecare a unui diferend făcută de persoane special autorizate. O ~ *de stat* = instanţă care rezolvă anumite litigii dintre instituţii de stat, întreprinderi etc. ale sectorului socialist. ● conducere a unei competiţii sportive. 2. hotărîre dată de un arbitru sau de o comisie de arbitri. [< fr. *arbitrage*]

ARBITRÁL, -Ă *adj.* hotărît de arbitru. ● format din arbitri. [< fr. *arbitral*]

ARBITRÁR, -Ă *adj.* 1. (făcut) la întîmplare. 2. (făcut) după bunul plac ; samavolnic. [< fr. *arbitraire*. cf. lat. *arbitrarius*]

ARBITRARIETÁTE *s. f.* v. arbitritate.

ARBITRARITÁTE *s. f. (liv.)* atitudine, procedeu arbitrar ; samavolnicie. [var. *arbitrarietate* s. f. / cf. it. *arbitrarietà*]

ARBÍTRU *s. m.* 1. persoană aleasă sau desemnată pentru a judeca un diferend, un litigiu. 2. persoană care arbitrează o competiţie sportivă. / < fr. *arbitre*, cf. lat. *arbiter*]

ARBORÁ *vb. I. tr.* 1. a ridica sus, a înălţa drept, a purta (un steag, un pavilion etc.). 2. a monta catargele la bordul unei nave. 3. *(fig.)* a afişa ostentativ o ţinută, o atitudine etc. [< fr. *arborer*]

ARBORÁDĂ *s. f.* totalitatea catargelor şi a vergelor unei nave. [< *arbore* + *-adă*]

ARBORÁRE *s. f.* acţiunea de a arbora şi rezultatul ei. [< *arbora*]

ÁRBORE *s. m.* plantă lemnoasă de talie mare ; copac, pom. O ~*le vieţii* = *a)* arbore decorativ, cu tulpina piramidală şi frunze verzi, solzoase ; tuia ; *b) (fig)* schemă reprezentînd evoluţia omului de-a lungul vieţii sale ; ~ *genealogic* = desen în forma unui arbore din care se văd ramificaţiile unei familii şi gradele de rudenie dintre membrii ei. 2. catarg. O ~ *gabier* = catarg care susţine gabia. 3. axă care transmite o mişcare de rotaţie diferitelor organe ale unei maşini. [< lat. *arbor*]

ARBORESCÉNT, -Ă *adj.* asemănător (ca aspect, însuşiri) cu un arbore. [pron. *-scent*. / cf. it. *arborescente*, fr. *arborescent*, lat. *arborescens*]

ARBORESCÉNŢĂ *s. f.* stare sau formă a unei plante arborescente. [cf. it. *arborescenza*, fr. *arborescence*]

ARBORÉT *s. n.* 1. porţiune dintr-o pădure omogenă din punctul de vedere al speciei, al vîrstei şi al condiţiilor de vegetaţie. 2. *(mar.)* partea de sus a unui catarg. [pl. *-eturi*, *-ete*, (s. m.) *-eţi*. / < it. *arboretto*]

ARBORI- element de compunere savantă cu semnificaţia „referitor la arbore", „de arbore". [< lat. *arbor*]

ARBORICÍD, -Ă *adj., s. n.* (substanţă) care serveşte pentru combaterea anumitor plante lemnoase sau la devitalizarea rădăcinilor. [cf. fr. *arboricide* < lat. *arbor* — arbore, *caedere* — a omorî]

ARBORÍCOL, -Ă *adj. (despre animale)* care trăieşte în sau printre arbori. [< fr. *arboricole*]

ARBORICULTÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care se ocupă cu arboricultura. [cf. fr. *arboriculteur*]

ARBORICULTÚRĂ *s. f.* cultura arborilor. [cf. fr. *arboriculture*, it. *arboricultura* < lat. *arbor* — arbore, *cultura* — cultură]

ARBORIZÁŢIE *s. f.* desen natural reprezentînd ramuri de arbori în unele minerale sau pe geamuri cînd îngheaţă. [< fr. *arborisation*]

ARBÚST *s. m.* plantă cu o talie mai mică decît copacii ; copăcel, tufă. [< fr. *arbuste*, it. *arbusto* < lat. *arbustum*]

ARBUSTÍV, -Ă *adj. (despre vegetaţie)* cu caractere de arbust ; constituit din arbuşti. [< fr. *arbustif*]

ARCÁDĂ *s. f.* 1. *(arhit.)* deschizătură (sprijinită de obicei pe coloane) formată dintr-un arc în partea sa superioară. 2. porţiune anatomică (osoasă) în formă de arc ; *(spec.)* partea curbată a osului frontal, deasupra ochiului. 3. *(geol.)* microrelief de forma unui arc suspendat ; portal. 4. *(rar)* acoladă. [< fr *arcade*]

ARCÁDIA *s. f.* curent literar italian şi european ale cărui principii au fost elaborate de membrii academiei „Arcadia" (întemeiată la 1690) şi care orientau poezia către arta bucolică, simplă şi clară a elegiei greceşti şi latine. [pron. *-di-a*. / < it. *arcadia*, cf. *Arcadia*, provincie din Grecia antică, patria mitică a artei bucolice]

ARCÁDIC, -Ă *adj. (liv.)* referitor la creaţia poetică a Arcadiei ; pastoral, idilic, ţărănesc, simplu. [< it. *arcadico*]

ARCADIÉR *s. m. (liv.)* membru al academiei poetice intitulată „Arcadia" (1690), care aveau ca model poezia pastorală antică. [cf. germ. *Arkadier*, it. *arcade*]

ARCÁT, -Ă *adj.* arcuat. [cf. fr. *arqué*]

ARCATÚRĂ *s. f.* şir de mici arcade decorative (uneori zugrăvite pe un zid). [< fr. *arcature*]

ARCĂ *s. f.* corabie legendară în care s-ar fi adăpostit Noe în timpul potopului ; *(p. ext.)* corabie. [pl. *-ce.* / < lat. *arca*]

-ARCH v. -a r h.

ARCHE- v. a r h e o-

ARCHEBÚZĂ *s. f.* armă de foc din evul mediu, asemănătoare cu puşca. [< fr. *arquebuse*]

ARCHEBUZIÉR *s. m.* soldat înarmat cu o archebuză. [pron. *-zi-er.* / < fr. *arquebusier*]

ARCHEO- v. a r h e o-.

ARCHI- v. a r h i-.

-ARCHÍE v. -a r h i e.

ARCHÍVĂ *s. f.* v. a r h i v ă.

ARCIFÓRM, -Ă *adj.* în formă de arc. [< fr. *arciforme*]

ARCOSÓLIUM *s. n.* nişă arcuată funerară într-o biserică sau într-o catacombă. [pl. *-muri.* / < fr., lat. *arcosolium*, cf. it. *arcosolio*]

ARCÓZĂ *s. f.* *(petr.)* gresie foarte bogată în feldspaţi. [< fr. *arkose*]

ARCTIC, -Ă *adj.* situat în apropiere de polul nord ; septentrional, boreal. [< fr. *arctique*, lat. *arcticus*, gr. *arktikos*]

ARCUÁT, -Ă *adj.* îndoit ca arcul ; arcuit, încovoiat ; arcat. [pron. *-cu-at.* / < lat. *arcuatus*]

ARDÉNT, -Ă *adj.* 1. *(rar)* înflăcărat, înfocat, aprins. 2. *(despre nave)* care, sub acţiunea vîntului, se întoarce cu prora în direcţia din care bate vîntul. [< fr. *ardent*, cf. lat. *ardens* < *arderе* — a arde]

ARDÉNŢĂ *s. f.* 1. *(rar)* înflăcărare, ardoare, pasiune, înfocare. 2. *(mar.)* caracteristică a unei nave în mers de a veni cu prora în vînt. [cf. fr. *ardence*, it. *ardenza*]

ARDÉZIE *s. f.* rocă argiloasă tare, care se poate desface în foi ; se întrebuinţează la acoperişuri, la confecţionarea tăbliţelor de scris etc. [gen. *-iei.* / < it. *ardesia*]

ARDOÁRE *s. f.* înflăcărare, pasiune, zel. [gen. *-rei.* / < fr. *ardeur*, cf. lat. *ardor*]

ARDOMÉTRU *s. n.* *(fiz.)* pirometru cu radiaţie folosit pentru temperaturi înalte. [cf. germ. *Ardometer*]

AREÁL, -Ă *adj.* în afara realităţii ; *(spec.)* care respinge apropierile simplificatoare prea directe între planul artistic şi cel real. [pron. *-re-al.* / cf. it. *areale*]

AREÁL *s. n.* arie ; *(spec.)* suprafaţă de răspîndire a unei specii, a unui gen de plante sau de animale. // *adj.* referitor la arie, la suprafaţă ; de arie. [pron. *-re-al.* / cf. germ. *Areal*, it. *areale*]

AREFLÉXIE *s. f.* *(med.)* absenţă a reflexelor. [gen. *-iei.* / < fr. *aréflexie*]

ARÉIC, -Ă *adj.* *(geol. ; despre sol, regiuni)* lipsit de rîuri ; secetos. [pron. *-re-ic.* / < fr. *aréique*]

AREÍSM *s. n.* *(geol.)* stare a unei regiuni areice. [pron. *-re-ism.* / < fr. *aréisme*]

ARENÁL *s. n.* *(geol.)* teritoriu şes, lipsit de vegetaţie, din preajma unui vulcan. [< it. *arenale*]

ARENÁR *s. m.* *(ant.)* nume dat gladiatorilor care luptau în arenă. [< lat. *arenarius*]

ARENÁRIE *s. f.* *(ant.)* morminte ale sclavilor gladiatori căzuţi în luptele de arenă. [gen. *-iei.* / < fr., lat. *arenaria*]

ARÉNĂ *s. f.* 1. loc circular, acoperit cu nisip (sau cu rumeguş), situat în mijlocul unui amfiteatru, al unui circ etc. ● suprafaţă de teren din complexul unui stadion, dintr-o sală de sport etc. în care au loc competiţiile sportive ; *(p. ext.)* stadion. 2. *(petr.)* sediment continental neconsolidat, provenit din roci dezagregate. 3. *(fig.)* domeniu, sferă, loc unde se desfăşoară o acţiune. [< fr. *arène*, it., lat. *arena*]

ARENÍCOL, -Ă *adj.* *(despre plante)* care creşte pe nisipuri, pietrişuri sau grohotişuri mărunte. [< fr. *arénicole*]

AREO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „puţin dens", „ca aerul", „aerat". v. a e r o-. [pron. *-re-o-.* / < it., fr. *areo-* < gr. *araios* — puţin dens]

AREOGRAFÍE *s. f.* studiul descriptiv al planetei Marte. [pron. *-re-o-.* / < fr. *aréographie*, cf. gr. *Ares* — Marte, *graphein* — a descrie]

AREOLÁR, -Ă *adj.* referitor la areolă. ● *(despre eroziuni)* care acţionează lateral. [pron. *-re-o-.* / < fr. *aréolaire*]

AREÓLĂ *s. f.* 1. cerc roşiatic care înconjură o zonă inflamată a pielii. 2. suprafaţă pigmentată care înconjură mamelonul sînului. [pron. *-re-o-.* / < fr. *aréole*, cf. lat. *areola* — spaţiu mic]

AREOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la areometrie. [pron. *-re-o-.* / < fr. *aréometrique*]

AREOMETRÍE *s. f.* parte a fizicii care se ocupă cu determinarea densităţii lichidelor. [pron. *-re-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *aréométrie*]

AREOMÉTRU *s. n.* *(fiz.)* aparat pentru determinarea densităţii lichidelor. [pron. *-re-o-.* / < fr. *aréomètre*, cf. gr. *araios* — subţire, *metron* — măsură]

AREOPÁG *s. n.* *(la atenieni)* tribunal suprem care supraveghea exercitarea magistraturilor şi judeca crimele grave. ● *(fig.)* reuniune de savanţi ; adunare de magistraţi, de judecători. [pron. *-re-o-.* pl. *-guri.* / < fr. *aréopage*, it. *areopago* < gr. *Areiopagos* < *Areios* — Ares, zeul grec al războiului, *pagos* — colină]

AREOPAGÍT *s. m.* *(ant.)* membru al areopagului. [pron. *-re-o-.* / cf. fr. *aréopagite*]

AREOSTÍL *s. m.* sistem arhitectonic în care coloanele sînt dispuse în grupuri de cîte două. ● intercolonament spaţios şi aerat. [pron. *-re-os-.* / < fr. *aréostyle*]

ARÉST *s. n.* 1. deţinere sub pază legală a unei persoane bănuite de o infracţiune. 2. locul şi durata detenţiunii unei persoane arestate ; închisoare. [pl. *-turi.* / < it. *arresto*, cf. germ. *Arrest*]

ARESTÁ *vb. I. tr.* a supune pe cineva la arest ; a închide. [var. *arestui* vb. IV. / < *arest* + *-a*]

ARESTÁRE *s. f.* acţiunea de a aresta. [< *aresta*]

ARESTÁT, -Ă *adj., s. m. f.* (persoană) aflată în stare de arest. [cf. it. *arrestato*]

ARESTUÍ, *vb. IV.* v. a r e s t a.

ARÉT *s. n.* poziţie a unui ciine de vînătoare cînd simte sau vede vînatul. [< fr. *arrêt*]

ARGENTÁN *s. n.* alpaca[2]. [< fr. *argentan*]

ARGENTI- element prim de compunere savantă cu sensul de „argint", „în legătură cu (sau ca) argintul". [var. *argento-.* / < fr. *argenti-* < lat. *argentum*]

AGENTIFÉR, -Ă *adj.* care conţine argint ; argintos. [< fr. *argentifère*, cf. lat. *argentum* — argint, *ferre* — a purta]

ARGENTÍN *s. n.* praf de staniu întrebuinţat în imprimeria textilă şi la fabricarea hîrtiei. [cf. fr. *argentine*, germ. *Argentin*]

ARGENTÍT *s. n.* *(geol.)* minereu constînd din sulfură naturală de argint care cristalizează în sistemul cubic în cristale cenuşii ; argirit. [cf. fr. *argentite*, germ. *Argentit*]

ARGENTO- v. a r g e n t i-.

ARGENTOMÉTRU *s. n. (fiz.)* colorimetru pentru determinarea conținutului în argint al unei soluții. [< fr. *argentomètre*]

ARGENTOTIPÍE *s. f. (poligr.)* procedeu de multiplicare prin fotoreproducere în care developarea se face succesiv în soluție de nitrat de argint și de oxalat de potasiu. [gen. *-iei.* / cf. fr. *argentitypie*]

-ARGHIRÍE element secund de compunere savantă cu semnificația „în legătură cu banii", „argint", „bani". [cf. it. *argiria*]

ARGHIRO- element prim de compunere savantă cu semnificația „în legătură cu banii", „argint", „bani". [var. *-argir-* / cf. it. *argiro-* < gr. *argyros* — argint]

ARGHIROFÍL, -Ă *adj., s. m. f.* (om) lacom de bani. [< ngr. *argirophilos*]

ARGHIROFILÍE *s. f. (liv.)* dragoste de bani, lăcomie de bani. [gen. *-iei.* / < ngr. *arghirophilia*]

ARGÍLĂ *s. f. (petr.)* rocă sedimentară, alcătuită din silicați de aluminiu, foarte răspîndită în natură și folosită în olărie, în sculptură etc.; lut. [pl. *-le.* / < fr. *argile*, it. *argilla* < lat. *argilla*]

ARGILIFÉR, -Ă *adj.* care conține argilă. [< fr. *argilifère*, cf. lat. *argilla* — argilă, *ferre* — a purta]

ARGILÍT *s. n.* rocă rezultată din deshidratarea și recristalizarea argilei. [< fr. *argilite*]

ARGILIZÁ *vb. I. tr., refl.* a produce fenomenul de argilizare. [< *argilă* + *-iza*]

ARGILIZÁRE *s. f.* 1. formarea de minerale argiloase prin alterarea silicaților. 2. metodă de impermeabilizare a unei roci față de apă prin umplerea fisurilor cu argilă. [< *argiliza*]

ARGILÓS, -OÁSĂ *adj.* cu argilă, lutos. [cf. fr. *argileux*]

ARGINÁZĂ *s. f.* enzimă solubilă care se găsește în cantitate mare în ficatul mamiferelor. [< fr. *arginase*]

ARGININĂ *s. f.* aminoacid din proteine care participă la sinteza ureii în ficat. [< fr. *arginine*]

-ARGÍR v. a r g h i r o-.

ARGIRÍSM *s. n.* intoxicație cu săruri de argint, care provoacă o colorație a pielii și a conjunctivelor; argiroză. [< fr. *argyrisme*]

ARGIRÍT *s. n.* argentit. [< fr. *argyrite*]

ARGIRÓZĂ *s. f.* argirism. [pl. *-ze.* / < fr. *argyrose*]

ARGÓL *s. n. (chim.)* depozit de cristale roșietice-cafenii, compus în special din tartrat acid de potasiu, care se formează pe pereții vaselor în care fermentează mustul. [cf. fr. *argol*]

ARGÓN *s. n. (chim.)* gaz nobil incolor și inodor, întrebuințat mai ales la umplerea becurilor și a tuburilor luminescente. [< fr. *argon*, cf. gr. *argos* — inactiv]

ARGONAÚT *s. m.* 1. *(mit.)* nume dat eroilor antici greci care au plecat în Colchida (pe corabia „Argo") să aducă lîna de aur. ● *(fig.)* navigator îndrăzneț. 2. *(zool.)* specie de moluscă cefalopodă care trăiește în mările calde. [pron. *-na-ut.* pl. *-uți.* / < fr. *argonaute*, cf. gr. *argonautes* < *Argos*, polis în Grecia antică, *nautes* — corăbier]

ARGÓTIC, -Ă *adj.* de argou. [< fr. *argotique*]

ARGÓU *s. n. (lingv.)* limbaj convențional, folosit mai ales de vagabonzi, răufăcători etc. pentru a nu fi înțeleși de restul societății. [pl. *-uri* / < fr. *argot*]

ARGUMÉNT *s. n.* 1. dovadă (propoziție, raționament) pe care se întemeiază o demonstrație; probă. 2. *(mat.)* variabilă independentă a unei funcții. [< fr. *argument*, lat. *argumentum*]

ARGUMENTÁ *vb. I. intr.* a dovedi, a demonstra, a întări prin argumente. [cf. fr. *argumenter*, lat. *argumentari*]

ARGUMENTÁRE *s. f.* acțiunea de a argumenta și rezultatul ei; totalitatea argumentelor aduse pentru a dovedi ceva; argumentație. [< *argumenta*]

ARGUMENTĂȚIE *s. f.* argumentare. [gen. *-iei.* var. *argumentațiune* s. f. / cf. fr. *argumentation*, lat. *argumentatio*]

ARGUMENTAȚIÚNE *s. f.* v. a r g u m e n t a ț i e.

ÁRGUS *s. m.* 1. personaj legendar despre care se spune că ar fi avut o sută de ochi. 2. *(fig.)* om cu privire ageră, pătrunzătoare, iscoditoare; păzitor vigilent. 3. gen de păsări palmipede din ordinul galinaceelor, cu penele împestrițate de numeroase pete rotunde, care trăiesc în arhipelagul Malaysiei. [< fr. *argus*, cf. *Argus*, fiul lui Zeus și al Niobei]

ARGÚT, -Ă *adj.* 1. *(liv.)* ascuțit, penetrant. 2. *(bot.)* acuminat. [< lat. *argutus*]

ARGUȚÍE *s. f. (rar)* argumentare sprijinită pe fapte neînsemnate, fără semnificație; subtilitate în argumentare. [gen. *-iei.* / < fr. *argutie*, it. *arguzia* < lat. t. *argutia*]

-ÁRH element secund de compunere savantă cu semnificația „conducător". [scris și *-arch.* / cf. fr. *-arque* < gr. *archein*]

ARHÁIC, -Ă *adj.* străvechi, foarte vechi, dintr-o epocă foarte îndepărtată. ○ *perioadă ~ă* (și *s. n.*) prima perioadă (sistem) a precambrianului. ● *(despre cuvinte, expresii)* care nu mai este folosit în limba contemporană; învechit; ieșit din uz. [pron. *-ha-ic.* / < fr. *archaïque*, cf. gr. *archaios* — vechi]

ARHAÍSM *s. n.* cuvînt, construcție, expresie învechită, ieșită din uz. [pl. *-me.* / < fr. *archaïsme*]

ARHAITÁTE *s. f. (rar)* însușirea de a fi arhaic. [pron. *-ha-i-.* / < it. *arcaità*]

ARHAIZÁ *vb. I. tr. (rar)* a da un caracter învechit, arhaic limbii, stilului etc. [< *arha(ic)* + *-iza*]

ARHAIZÁNT, -Ă *adj. (despre stil, cuvinte etc.)* cu caracter, aspect voit arhaic. [pron. *-ha-i-.* / cf. fr. *archaïsant*]

ARHAIZÁRE *s. f.* acțiunea de a arhaiza și rezultatul ei. ● procedeu de folosire a cuvintelor, formelor fonetice sau gramaticale ieșite din uzul curent. [< *arhaiza*]

ARHE- v. a r h e o-.

ARHEGÓN *s. n.* organ de reproducere la mușchi, ferigi și gimnosperme de forma unei butelii, în care se formează gameții femeli. [< fr. *archégone*, cf. gr. *arkhe* — principiu, *gone* — generație]

ARHEGONIÁTE *s. f. pl.* grup de plante care au aceeași structură de arhegon și care cuprind mușchii și ferigile. [pron. *-ni-a-.* / < it. *archegoniate*, lat. *archegoniatae*]

ARHEIÁN, -Ă *adj. (geol.)* care aparține arhaicului. [pron. *-he-ian.* / < fr. *archéen*]

ARHEO- element prim de compunere savantă cu semnificația „vechi", „primar", „primitiv". [pron. *-he-o.* var. *arhe-.* scris și *arche-, archeo-.* / < fr. *archéo-*, it. *archeo-* < gr. *archaios* — vechi]

ARHEOGRAFÍE *s. f.* 1. *(liv.)* reprezentare prin desen, prin pictură sau prin sculptură a unor scene antice. 2. disciplină istorică al cărei obiect este publicarea scrierilor antice. [< fr. *archéographie*]

ARHEOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în arheologie. [< fr. *archéologue*]

ARHEOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la arheologie. [< fr. *archéologique*]

ARHEOLOGÍE *s. f.* știință care se ocupă cu studiul trecutului istoric al societății omenești, al stadiului la care a ajuns societatea omenească în diverse epoci, pe baza monumentelor, a obiectelor de artă etc., aparținînd diferitelor culturi materiale din antichitate, din evul mediu etc., descoperite prin săpături. [pron. *-he-o-*. gen. *-iei.* / < fr. *archéologie*, cf. gr. *archaios* — vechi, *logos* — studiu]

ARHEOPTÉRIX *s. m.* cea mai veche pasăre fosilă, care datează din era mezozoică. [pron. *-he-op-*. pl. *-ieși.* / < fr. *archéoptéryx*]

ARHEOZÓIC, -Ă *adj. (geol.) era ~ă* = a doua eră geologică, în care a apărut prima formă de viață ; proterozoic. [pron. *-zo-ic.* / cf. fr. *archéozoïque* < gr. *archaios* — vechi, *zoon* — vietate]

ARHETÍP *s. n. (în filozofia lui Platon)* concept care desemnează modelul prim, originar, ideal al obiectelor sensibile, considerate ca reprezentări imperfecte și copii ale sale. ◆ fiecare din modulii ancestrali universali ai intuiției și intelectului care apar, potrivit terminologiei psihologice-religioase, în visuri și în mitologie. ● reprezentare, tip originar, prim. ● tip, model după care se face o lucrare ; manuscris original, prim, după care s-au făcut alte copii ale aceleiași opere ; original. [< fr. *archétype*, cf. lat. *archetypum*, gr. *archetypos* < *arche* — început, *typos* — tip]

ARHETIPIC, -Ă *adj.* referitor la arhetip ; prototipic. ● ideal, desăvîrșit. [cf. germ. *archetypisch*]

ARHÉU *s. n. (fil.)* termen care exprimă esența tuturor fenomenelor, prototipul tuturor lucrurilor și ființelor ; forță vitală ; principiu. [< it., gr. *arche*]

ARHI- element prim de compunere savantă care înseamnă „foarte" și dă substantivelor un sens de superioritate, iar adjectivelor un sens superlativ. [scris și *archi-*. / < fr., lat. *archi-* < gr. *archein* — a comanda, a porunci]

-ÁRHIC element secund de compunere savantă a cuvintelor cu semnificația de „conducător". [cf. fr. *-archique*, it. *-archico*, gr. *archein* — a fi la comandă, a porunci]

ARHICUNOSCÚT, -Ă *adj.* foarte cunoscut. [< *arhi-* + *cunoscut*]

ARHIDIOCEZÁN, -Ă *adj.* care ține de o arhidioceză. [cf. fr. *archidiocésain*]

ARHIDIOCÉZĂ *s. f.* dioceză în fruntea căreia se află un arhiepiscop ; arhiepiscopie. [< fr. *archidiocèse*, cf. lat. med. *archidioecesis*]

ARHIDUCÁL, -Ă *adj.* referitor la un arhiduce sau la gradul său nobiliar. [cf. fr. *archiducal*]

ARHIDUCÁT *s. n.* teritoriu, ținut care aparține unui arhiduce. [cf. it. *arciducato*, lat. med. *archiducatus*]

ARHIDÚCE *s. m.* titlu purtat de prinții fostei case imperiale a Austriei. [cf. it. *arciduce*, fr. *archiduc*, lat. med. *archidux*, după *duce*]

ARHIDUCÉSĂ *s. f.* titlu purtat de prințesele fostei case imperiale a Austriei. [cf. it. *arciduchessa*, fr. *archiduchesse*]

-ARHÍE element secund de compunere savantă a cuvintelor cu semnificația „stăpînire", „putere". [pron. *-hi-e*. gen. *-iei*. scris și *-archie*. / cf. fr. *-archie*, it. *-archia* < gr. *archos* — stăpîn]

ARHIEPISCOPÁL, -Ă *adj.* care ține de un arhiepiscop sau de o arhiepiscopie. [cf. lat. *archiepiscopalis*, fr. *archiépiscopal*]

ARHIEPÍSCOPĂT *s. n.* teritoriu, regiune care constituie dioceza unui arhiepiscop. ● funcție, rang de arhiepiscop. [cf. lat. med. *archiepiscopatus*, fr. *archiépiscopat*]

ARHIFONÉM *s. n.* unitate fonologică despre care în lingvistica structurală se crede că reunește în sine două sau mai multe foneme. [< fr. *archiphonème*]

ARHILÓC *s. m.* vers al poeziei latine și grecești, prezentînd două variante : *mare* ~ = vers compus din șapte picioare, dintre care primele patru sînt dactili (sau spondei) și ultimele trei sînt trohei ; *mic* ~ = vers format din trei picioare, cu doi dactili și o silabă. [cf. lat. *archilochium*, gr. *archilocheios* < *Archilochos*, poet liric grec din antichitate]

ARHILOCHIÁN *adj. (metr. ; despre versuri)* care se grupează în strofe de structuri diferite în dactili sau în dactili și iambi. [pron. *-chi-an.* pl. *-ieni, -iene.* / < fr. *archiloquien* < gr. *archilocheios*]

ARHIMILIONÁR, -Ă *adj., s. m. f.* (persoană) care posedă o avere extrem de mare ; (persoană) extrem de bogată. [cf. fr. *archimillionnaire*]

ARHIPELÁG *s. n. (geogr.)* grup de insule (situate într-o mare sau într-un ocean). [pl. *-guri.* / < it. *arcipelago*, cf. gr. *archipelagos*]

ARHIPLÍN, -Ă *adj.* plin peste măsură. [< *arhi-* + *plin*]

ARHISTRATÉG *s. m. (în Grecia antică)* comandant suprem al armatei. [< fr. *archistratège*, cf. gr. *archistrategos*]

ARHITÉCT, -Ă *s. m. f.* specialist în proiectarea planurilor (și a devizelor) de construire a clădirilor. [< fr. *architecte*, cf. lat. *architectus*, gr. *architekton* — constructor]

ARHITECTONIC, -Ă *adj.* care aparține arhitecturii ; arhitectural. [cf. fr. *architectonique*, lat. *architectonicus*, gr. *architektonikos*]

ARHITECTÓNICĂ *s. f.* îmbinare a elementelor constitutive ale unei construcții. ● *(fig.)* construire, mod de îmbinare, de realizare. [cf. fr. *architectonique*, germ. *Architektonik*]

ARHITECTURÁL, -Ă *adj.* folosit în arhitectură ; arhitectonic. [cf. fr. *architectural*]

ARHITECTÚRĂ *s. f.* 1. știința și arta de a proiecta și de a construi clădiri potrivit anumitor proporții și reguli, determinate de caracterul și de destinația construcțiilor. 2. stilul, caracterul distinctiv al unei construcții sau al unei epoci. 3. *(fig.)* structură armonioasă (mai ales a unei opere literare). ● alcătuire internă ; construcție ; constituție. [gen. *-rii.* / < lat. *architectura*, fr. *architecture*]

ARHITRÁVĂ *s. f.* parte a antablamentului care se sprijină pe capitelul coloanei. [< fr. *architrave*, it. *architrave*]

ARHITRAVÉE *s. f. (arhit.)* antablament fără friză. [< fr. *architravée*]

ARHIVÁR *s. m.* funcționar care are în păstrare actele unei arhive. [< *arhivă* + *-ar*]

ARHÍVĂ *s. f.* depozit de acte sau de documente privitoare la o țară, la un oraș, la o instituție etc. ; totalitatea acestor acte și documente ; loc, serviciu unde se găsesc aceste acte. [var. *archivă* s.f. / cf. germ. *Archiv*, rus. *arhiv* < lat. *archivum*]

ARHIVÍST, -Ă *s. m. f.* specialist care se ocupă cu studiul arhivelor. [cf. fr. *archiviste*, it. *archivista*]

ARHIVÍSTICĂ *s. f.* disciplină științifică care se ocupă cu studiul și organizarea sistematică a arhivelor. [gen. *-cii.* / cf. germ. *Archivistik*, fr. *archivistique*, it. *archivistica*]

ARHIVOLOGÍE *s. f. (liv.)* arhivistică. [et. incertă]

ARHIVÓLTĂ *s. f. (arhit.)* ornament plastic la partea de sus a unei arcade. [< fr. *archivolte*, it. *archivolto* < lat. *arcus* — arc, *volutus* — înfășurat]

ARHONTÁT *s. n. (ant.)* demnitatea de arhonte ; timp cît funcționa un arhonte. [< fr. *archontat*]

ARHÓNTE *s. n. (în Atena antică)* titlu dat înalților magistrați care conduceau republica ; cel care purta acest titlu. [< fr. *archonte*, cf. lat., gr. *archon*]

ARIÁN, -Ă *adj.* referitor la arianism. // *s. m. f.* veche denumire dată popoarelor care vorbesc limbi indo-europene. [pron. *-ri-an.* / < fr. *aryen*, it. *ariano*, cf. sanscr. *arya* — nobil]

ARIANÍSM *s. n.* doctrină considerată eretică, apărută la începutul creștinismului și susținută de episcopul Arie (din orașul egiptean Alexandria), care nega divinitatea lui Cristos. [pron. *-ri-a-.* / cf. fr. *arianisme*, it. *arianismo*]

ARIBÁL *s. n. (ant.)* vas mic vechi grecesc, cu git foarte strimt și cu buză răsfrîntă, lată, folosit mai ales la păstrarea parfumurilor. [cf. gr. *aryballos* — pungă]

ARÍD, -Ă *adj.* 1. *(despre sol)* uscat ; sterp, neproductiv. 2. *(fig.)* sărac în idei, în imagini ; sec, insensibil. [< fr. *aride*, cf. lat. *aridus* — sec]

ARIDITÁTE *s. f.* uscăciune ; neproductivitate, sterilitate ; insensibilitate. [cf. fr. *aridité*, lat. *ariditas*]

ÁRIE[1] *s. f.* 1. *(mat.)* întindere, mărime a unei suprafețe limitate. 2. zonă de răspîndire a unui fenomen, de desfășurare a unei activități etc. ● zonă în care este răspîndit un anumit gen de animale sau de plante. ● zonă în care se vorbește o anumită limbă, un dialect etc. sau în care se întîlnește un anumit fenomen lingvistic. [pron. *-ri-e.* gen. *-iei.* / < lat. *area*, cf. fr. *aire*]

ÁRIE[2] *s. f.* compoziție vocală cu caracter liric, care reprezintă de obicei un fragment al unei lucrări muzicale mai mari. ● piesă instrumentală care se caracterizează printr-o melodie cu o mișcare mai largă, asemănătoare ariei vocale. [gen. *-iei.* / < it. *aria*, cf. germ. *Arie*]

ARIER- element prim de compunere savantă cu semnificația „în urmă". [pron. *-ri-er-.* / < fr. *arrière*]

ARIERÁT, -Ă *adj., s. m. f.* înapoiat mintal. [cf. fr. *arriéré*]

ARIERÁTE *s. f. pl.* datorii, impozite etc. restante. [pron. *-ri-e-.* / cf. fr. *arriéré*]

ARIERÁȚIE *s. f. (med.)* înapoiere mintală ; timpenie. [< fr. *arriération*]

ARIERBÉC *s. n.* parte spre aval a unei pile de pod. [< fr. *arrière-bec*]

ARIERDÚNĂ *s. f. (geol.)* dună situată în partea dinspre uscat a unui complex de dune litorale. [< fr. *arrière-dune*]

ARIERGÁRDĂ *s. f.* unitate sau parte a unei unități militare care se deplasează imediat în urma unei alte unități în marș, asigurîndu-i spatele. [pron. *-ri-er-.* / < fr. *arrière-garde*]

ARIERPLÁJĂ *s. f. (geol.)* porțiune de plajă situată între linia atinsă de apele cele mai mari și baza falezei. [< fr. *arrière-plage*]

ARIERPLÁN *s. n. (liv.)* linie de perspectivă situată la cea mai mare depărtare de spectator ; ultimul plan. ● *(fig.)* *în ~* = într-o poziție inferioară, în umbră. [< fr. *arrière-plan*]

ARIÉTĂ *s. f.* arie scurtă, cîntecel. [pron. *-ri-e-.* / < it. *arietta*]

ARÍL *s. m.* radical derivat de la o hidrocarbură aromatică prin îndepărtarea unui atom de hidrogen din moleculă. [< fr. *aryle*]

ARÍL *s. n. (bot.)* îmbrăcămintea externă, cărnoasă a fructelor ; arilod. [< fr. *arille*, cf. lat. *arillus*]

ARILÁRE *s. f.* introducere pe cale chimică a unui radical aril, în molecula unui compus organic. [după fr. *arylation*]

ARILÓD *s. n. (bot.)* aril. [< fr. *arillode*]

ARIMÁ *vb. I. tr.* a aranja și fixa încărcătura unui vas sau a unui avion pentru menținerea unui centraj favorabil stabilității. [< fr. *arrimer*]

ANIMÁJ *s. n.* arimare. [pl. *-je.* / < fr. *arrimage*]

ARIMÁRE *s. f.* acțiunea de a arima ; arimaj. [< *arima*]

ARIMÓR *s. m.* cel care se ocupă cu arimarea. [cf. fr. *arrimeur*]

ARIÓSO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* patetic și cu efect dramatic. // *s. n.* melodie cîntată în acest fel. [pron. *-ri-o-.* / < it. *arioso*]

ARIÓSTIC *adj. (liv.)* în genul lui Ariosto. [pron. *-ri-os-.* pl. *-ci*, *-ce.* / cf. *Ariosto*, poet italian din sec. XV]

ARISTÁRH *s. m. (liv.)* critic erudit și sever. [< fr. *aristarque*, cf. *Aristarh*, celebru gramatic și critic grec din antichitate]

ARÍSTĂ *s. f. (bot.)* țeapă de la spicele anumitor graminee. [< lat. *arista*]

ARISTO- element prim de compunere savantă cu semnificația „nobil". [cf. fr. *aristo-*, gr. *aristos* — cel mai bun]

ARISTOCRÁT, -Ă *s. m. f.* cel care aparține aristocrației. // *adj. (în jargonul claselor exploatatoare)* distins, ales ; aristocratic. [< fr. *aristocrate*]

ARISTOCRÁTIC, -Ă *adj.* care aparține aristocrației, propriu aristocrației. [cf. fr. *aristocratique*, it. *aristocratico*]

ARISTOCRATÍSM *s. n.* atitudine, concepție aristocratică. [cf. rus. *aristokratizm*]

ARISTOCRATIZÁ *vb. I. tr.* a da un caracter aristocratic. ● *refl.* a-și însuși concepții și maniere aristocratice. [cf. fr. *aristocratiser*]

ARISTOCRATIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) aristocratiza. [< *aristocratiza*]

ARISTOCRAȚÍE *s. f.* clasă socială conducătoare care deține puterea de stat și asuprește celelalte clase (în orînduirea sclavagistă și feudală) ; pătură restrînsă a claselor exploatatoare, care se bucură de diferite privilegii ; nobilime. ● *(fig.)* vîrfurile privilegiate ale unei clase sau ale unui grup social, care s-au desprins de clasa din care fac parte și se bucură de avantaje speciale. [< fr. *arisocratie*, it. *aristocrazia*, gr. *aristokratia* < *aristos* — nobil, *kratos* — putere]

ARISTOFÁNIC, -Ă *adj. (lit.)* în genul lui Aristofan. // *s. m.* tatrametru anapestic, folosit adesea de Aristofan în comediile sale. ● vers antic format dintr-un dactil și doi trohei. [cf. *Aristofan*, poet comic grec din antichitate]

ARISTOLÓH *s. n. (bot.)* plantă apetală grimpantă, cu flori galbene în formă de tub, care se cultivă pentru umbrare. [< fr. *aristoloche*]

ARISTÓN *s. n.* aparat muzical care, acționat cu o manivelă, execută mecanic ariile înregistrate pe niște discuri. [pl. *-oane.* / < fr. *ariston*]

ARISTOTÉLIC, -Ă *adj.* care aparține lui Aristotel ; bazat pe principiile, pe ideile lui Aristotel. [cf. fr. *aristotélique*]

ARISTOTELÍSM *s. n.* concepția filozofică a lui Aristotel, care, avînd ca punct de plecare recunoașterea primordialității naturii față de cunoaștere, arată că generalul există în lucrurile individuale, că esența există în obiecte și că adevăratele „substanțe" (realități primordiale și independente) sînt lucrurile materiale concrete percepute prin simțuri. [< fr. *aristotélisme*, cf. *Aristotel*, filozof grec din antichitate]

ARITENOÍD *s. n., adj. invar. (anat.)* cartilaj mobil al laringelui, care întinde corzile vocale. [pron. *-no-id.* / < fr. *aryténoïde*, cf. gr. *arytaina* — pîlnie, *eidos* — formă]

ARITENOIDECTOMÍE *s. f. (med.)* extirpare chirurgicală a cartilajului aritenoid. [pron. *-no-i-.* gen. *-iei.* / < fr. *aryténoïdectomie*]

ARITMÉTIC, -Ă *adj.* referitor la aritmetică. [< fr. *arithmétique*, cf. lat. *arithmeticus*, gr. *arithmetikos*]

ARITMÉTICĂ *s. f.* ramură a matematicii care se ocupă cu studiul numerelor și al operațiilor care se pot face cu aceste numere. [gen. *-cii.* / < fr. *arithmétique*, cf. lat. *arithmetica*, gr. *arithmetike* < *arithmos* — număr]

ARITMETICIÁN, -Ă *s. m. f. (rar)* specialist în aritmetică. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni, -icne.* / < fr. *arithméticien*]

ARÍTMIC, -Ă *adj.* lipsit de ritm. [cf. fr. *arythmique*, it. *aritmico* < gr. *a* — fără, *rythmos* — ritm]

ARITMÍE *s. f.* **1.** lipsă de ritm, neregularitate în succesiunea silabelor accentuate ale unui vers. **2.** tulburare a ritmului normal al inimii. [gen. *-iei.* / < fr. *arythmie*]

ARITMO- element prim de compunere savantă cu semnificația „număr", „numărătoare". [cf. fr. *arithmo-*, it. *aritmo-* < gr. *arithmos* — număr]

ARITMOGRÁF *s. n.* aritmometru înregistrator. ◎ mașină de calculat mecanică. [< fr. *arithmographe*, cf. gr. *arithmos* — număr, *graphein* — a scrie]

ARITMOGRÍF *s. n.* joc de cuvinte încrucișate constînd din înlocuirea cu cifre a literelor mai multor cuvinte din același domeniu, dispuse orizontal, care încadrează un cuvînt vertical. [< germ. *Arithmogriph*, cf. gr. *arithmos* — număr, *griphos* — enigmă]

ARITMOLOGÍE *s. f.* studiul proprietăților numerelor independent de operațiile care se pot efectua cu ele. [gen. *-iei.* / < fr. *arithmologie*, cf. gr. *arithmos* — număr, *logos* — știință]

ARITMOMANÍE *s. f.* mania de a face diverse operații aritmetice. [< fr. *arithmomanie*, cf. gr. *arithmos* — număr, *mania* — nebunie]

ARITMOMÉTRU *s. n.* aparat care efectuează mecanic calcule și operații aritmetice. [< fr. *arithmomètre*, cf. gr. *arithmos* — număr, *metron* — măsură]

ARIVÁJ *s. n.* intrarea în port a unei nave ; *(p. ext.)* sosire de mărfuri (pe apă). [< fr. *arrivage*]

ARIVÍSM *s. n.* caracterul și atitudinea unui arivist. [< fr. *arrivisme* < *arriver* — a ajunge]

ARIVÍST, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care caută să parvină în societate, folosind în acest scop orice mijloace. [< fr. *arriviste*]

ARLECHÍN *s. m.* personaj comic din vechile comedii populare italiene, care purta mască și un costum pestriț. v. b u f o n. [< it. *arlecchino* < v. fr. *Hellequin*, personaj mitic demonic]

ARLECHÍN *s. n.* panoul lateral și draperia care limitează deschiderea scenei. ◎ fiecare dintre reflectoarele laterale din fața scenei. [pl. *-ne, -nuri.* / < it. *arlecchino*]

ARLECHINÁDĂ *s. f.* piesă în care arlechinul joacă rolul principal ; bufonerie. ● *(fig.)* faptă caraghioasă, ridicolă, caraghioslic. [< fr. *arlequinade*]

ARMĂ *vb. I. tr.* **1.** a introduce un cartuș în camera de tragere a unei arme și a aduce percutorul în poziția de a lovi capsa. **2.** a așeza, a fixa armătura de fier unei construcții de beton armat. ◎ *(mine)* a consolida cu o armătură (o galerie etc.). **3.** *(mar.)* a echipa o navă cu cele necesare plecării în larg, a pune în serviciu (o navă). ◎ a forma echipajul unei nave sau echipele de lucru la un cabestan, la pompă etc. ◎ a pregăti rame-le pentru a fi puse în furcheți sau dame. [< fr. *armer*, cf. it. *armare*, lat. *armare*]

ARMÁDĂ *s. f.* nume dat de spanioli marilor unități navale ; escadră. [< sp. *armada*]

ARMAMÉNT *s. n.* **1.** totalitatea mijloacelor tehnice de luptă ale unei unități militare, ale unei țări etc. **2.** echipajul, proviziile și combustibilul necesar pe o navă. [pl. *-te.* / < fr. *armement*, cf. lat. *armamentum*]

ARMÁRE *s. f.* acțiunea de a arma. ◎ îmbrăcare a cablurilor, a barelor etc. cu un inveliș metalic de protecție. [< *arma*]

ARMATÁN *s. n.* vînt fierbinte, foarte uscat, care suflă uneori vara dinspre Sahara spre Oceanul Atlantic. [< fr., sp. *harmattan* < cuv. african]

ARMÁTĂ *s. f.* **1.** totalitatea unităților militare și a serviciilor lor dintr-un stat ; oaste. ◎ mare unitate militară formată din mai multe corpuri de armată și din unități din diferite arme. **2.** *(fig.)* mare colectivitate de oameni (acționînd pentru un scop comun) ; masă. ◎ mulțime ; ceată ; șir. [după it. *armata*, fr. *armée*]

ARMATÓR *s. m.* **1.** persoană care armează o navă pe cheltuiala sa ; proprietar de nave. **2.** miner specializat în armarea excavațiilor subterane. [cf. fr. *armateur*, it. *armatore*]

ARMATÚRĂ *s. f.* **1.** *(muz.)* totalitatea accidenților muzicali (diezi, bemoli) puși la cheie spre a indica tonalitatea ; armură (4). **2.** armătură. [pl. *-ri.* / cf. fr. *armature*, it., lat. *armatura*]

ARMĂTÚRĂ *s. f.* ansamblu de bare metalice care se pun la construcțiile de beton armat pentru a le întări. ● totalitatea pieselor metalice ale unor instalații alcătuite din țevi sau conducte. ◎ construcție de lemn, de zidărie etc., servind la întărirea pereților unei galerii subterane. [pl. *-ri.* / cf. fr. *armature*, it., lat. *armatura*, după *armă*]

ARMISTÍȚIU *s. n.* încetare temporară a ostilităților prin înțelegerea părților în luptă. [pron. *-țiu.* pl. *-ii.* / cf. fr. *armistice* < lat. *armistitium* < *arma* — armă, *statio* — oprire]

ARMOARÍI *s. f. pl. (ist.)* armele, emblemele de pe scuturile heraldice, de pe steaguri, de pe pereți, puse ca semne distinctive ale unei familii nobile, ale unui oraș etc. [< fr.

armoiries < *armoyer* — a decora cu arme heraldice]

ARMÓNIC, -Ă *adj.* armonios. // *s. f. pl.* sunete accesorii a căror frecvență reprezintă un multiplu al numărului de vibrații pe secundă ale sunetului fundamental. [cf. it. *armonico*, fr. *harmonique*, lat. *harmonicus*]

ARMÓNICĂ *s. f.* 1. acordeon de dimensiuni reduse acționat de butoane. ◊ muzicuță (de gură). 2. mufă de dilatație cu pereți ondulați, montată la conducte, prin care circulă fluide de temperatură înaltă. 3. *(fiz.)* oscilație de frecvență egală cu un multiplu întreg al frecvenței fundamentale a unui sistem oscilant. [gen. *-cii.* / cf. it. *armonica*, germ. *Harmonika*]

ARMONÍE *s. f.* 1. combinare simultană a mai multor sunete în conformitate cu anumite legi. ◊ îmbinare melodioasă a mai multor sunete (muzicale sau vorbite). ● parte a teoriei muzicii care se ocupă cu studiul acordurilor în compoziție. O ~ *imitativă* = efect stilistic obținut prin îmbinarea unor cuvinte ale căror sunete imită un sunet din natură sau chiar printr-un singur cuvînt onomatopeic. 2. potrivire a elementelor componente care alcătuiesc un întreg ; concordanță, acord. v. proporționalitate. O *(lingv.)* ~ *vocalică* = acomodare, prin asimilare, a unei vocale cu altă vocală din același cuvînt. ● bună înțelegere. [gen. *-iei.* / < fr. *harmonie*, it. *armonia* < lat., gr. *harmonia*]

ARMONIÓS, -OÁSĂ *adj.* plin de armonie ; plăcut. [cf. fr. *harmonieux*, it. *armonioso*]

ARMONÍST, -Ă *s. m. f.* 1. specialist în știința armoniei. 2. cîntăreț din armonică. [cf. germ. *Harmonist*, fr. *harmoniste*, it. *armonista*]

ARMÓNIU *s. n.* instrument muzical cu claviatură asemănător cu orga, la care sunetele sînt produse de vibrarea unor lame metalice acționate de un curent de aer. [pron. *-niu.* scris și *harmoniu.* / < fr. *harmonium*]

ARMONIZÁ *vb. I. tr., intr., refl.* a(se) pune în armonie, în concordanță ; a(se) potrivi. 2. *tr.* a compune acompaniamentul (vocal sau instrumental al) unei melodii. [< fr. *harmoniser*, it. *armonizzare*]

ARMONIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) armoniza. [< *armoniza*]

ARMORIÁL, -Ă *adj.* referitor la armoarii. [pron. *-ri-al.* / < fr. *armorial*]

ARMÚRĂ *s. f.* 1. ansamblul armelor defensive care protejau corpul unui războinic medieval. 2. mod de împletire a firelor de urzeală cu firele de bătătură ale unei țesături. 3. înveliș protector de cablu electric. 4. armătură. [< fr. *armure*]

ARMURIÉR *s. m.* cel ce fabrică, repară sau vinde arme de foc. [pron. *-ri-er.* / < fr. *armurier*]

ARNÉZĂ *s. f.* figură de stil prin care se scot în evidență însușiri legate de o anumită calitate omenească pentru a arăta că cineva este nedemn de această calitate. [< fr. *arnèse*, gr. *arnesis*]

AROGÁ *vb. I. tr.* a-și atribui un drept, o calitate etc. cu de la sine putere. [p. i. *aróg*, conj. *-ge.* / < fr. *arroger*, cf. lat. *arrogare* — a reclama pentru sine]

AROGÁNT, -Ă *s. m. f.* încrezut, îmfumurat ; obraznic. [cf. fr. *arrogant*, lat. *arrogans*]

AROGÁNȚĂ *s. f.* atitudine exagerat de mîndră și de disprețuitoare, pe care o ia cineva care se crede mai presus decît alții, atribuindu-și drepturi care nu i se cuvin : trufie insultătoare, obrăznicie, îmfumurare. [gen. *-ței.* / cf. fr. *arrogance*, lat. *arrogantia*]

AROMÁT, -Ă *adj.* cu aromă. // *s. n. (la pl.)* substanțe vegetale răspîndite de aromă ; mirodenii. [< *aroma*, cf. lat., gr. *aroma*]

AROMÁTIC, -Ă *adj.* răspînditor de aromă ; parfumat. [< fr. *aromatique*, cf. lat. *aromaticus*, gr. *aromatikos*]

AROMATIZÁ *vb. I. tr.* a da (unei substanțe) miros plăcut, adăugîndu-i aromate. [< fr. *aromatiser*, cf. lat. t. *aromatisare*]

AROMATIZÁRE *s. f.* acțiunea de a aromatiza. ◊ transformare prin diferite procedee a unei hidrocarburi parafinice într-o hidrocarbură aromatică. [< *aromatiza*]

ARÓMĂ *s. f.* emanație a unor substanțe plăcut mirositoare ; miros tare și plăcut ; mireasmă, parfum. [< fr. *arôme*, it., lat., gr. *aroma*]

ARONDÁ *vb. I. tr. (franțuzism)* a rotunji. ◊ *(fig.)* a face să crească, a augmenta. [< fr. *arrondir*]

ARONDÁRE *s. f.* acțiunea de a aronda. [< *aronda*]

ARONDISMÉNT *s. n.* subdiviziune teritorială a unui departament în Franța [pl. *-te.* / < fr. *arrondissement*]

ARPAGÓN *s. m.* v. harpagon.

ARPEGGIÓNE *s. n. invar.* instrument cu coarde, asemănător cu chitara, de la începutul sec. XIX. [< germ. *Arpeggione*, cf. it. *arpeggio* — arpegiu]

ARPÉGIU *s. n.* acord melodic constînd din înlănțuirea treptelor principale dintr-o gamă. [pron. *-giu.* / < it. *arpeggio*]

ARPENTÁJ *s. n.* tehnica măsurării terenurilor. [< fr. *arpentage*]

ARPENTÓR *s. m.* specialist în măsurători de terenuri. [< fr. *arpenteur*]

ARSÉN *s. n.* metaloid cristalizat, cenușiu, ai cărui compuși sînt foarte otrăvitori ; arsenic. [< germ. *Arsen*]

ARSENÁL *s. n.* 1. întreprindere, stabiliment, mai ales cu caracter militar, unde se fabrică, se repară și se depozitează armament etc. 2. *(fig.)* ansamblul mijloacelor de luptă într-un domeniu oarecare. [pl. *-le*, *-luri.* / < fr. *arsenal*, it. *arsenale*]

ARSENIÁT *s. m. (chim.)* sare a acidului arsenic. [pron. *-ni-at.* / < fr. *arséniate*]

ARSÉNIC *s. n.* arsen. [< fr. *arsenic*, lat. *arsenicum*]

ARSÉNIC *adj. m. acid* ~ = acid rezultat din combinarea arsenicului cu oxigenul. [cf. fr. *arsénique*]

ARSENICÁL, -Ă *adj.* de arsenic, care conține arsenic. [cf. fr. *arsenical*]

ARSENICÍSM *s. n.* intoxicație cu arsenic. [< fr. *arsenicisme*]

ARSENIEMÍE *s. f.* prezență a arsenicului în sînge. [gen. *-iei.* / < fr. *arseniémie*]

ARSENIÓS *adj. m. acid* ~ = oxiacid al arsenului. [pron. *-ni-os.* / cf. fr. *arsénieux*]

ARSENÍT *s. m.* sare a acidului arsenios. [pl. *-iți.* / < fr. *arsénite*]

ARSENIÚRĂ *s. f.* compus al arsenului cu un metal. [pron. *-ni-u-.* / < fr. *arséniure*]

ARSENOBENZÉN *s. n.* substanță cu formula analogă azobenzenului, conținînd în locul grupării „azo" gruparea „arseno", care formează numeroși derivați. [< fr. *arsénobenzène*]

ARSENOPIRÍTĂ *s. f.* minereu din care se obține arsen prin încălzire în absența aerului ; mispichel. [< fr. *arsénopyrite*]

ARSENOLÍT *s. m.* oxid de arsen natural. [cf. fr. *arsénolithe*, germ. *Arsenolith* < germ. *Arsen* — arsen, gr. *lithos* — piatră]

ARSÍNE *s. f. pl.* nume dat unor compuși organici (folosiți ca gaze de luptă stranutătoare) care au arsenic în compoziție. [< fr. *arsines*]

ÁRSIS *s. n.* (*op.* t e s i s) silaba neaccentuată în versificația antică ; ridicare a vocii. ● accent tonic. [< fr., lat., gr. *arsis*]

ARTĂ *s. f.* 1. formă a conștiinței sociale care oglindește realitatea în imagini expresive ; totalitatea operelor care aparțin acestei forme a conștiinței sociale ; operă omenească în care se manifestă talent sau geniu. O *operă de* ~ = operă rezultată din activitatea artistică creatoare. ◎ *~e liberale* = denumire dată în evul mediu gramaticii, retoricii, dialecticii, aritmeticii, geometriei, astronomiei și teoriei muzicii. 2. ~ *poetică* = *a)* disciplină a criticii literare care studiază regulile de urmat la alcătuirea operelor literare ; *b)* tratat scris de obicei în versuri, poem care exprimă concepția, convingerile despre menirea artei și despre idealul poetic al autorului. 3. fel de a lucra potrivit unor reguli și deprinderi învățate ; îndeminare, pricepere, măiestrie, meșteșug, abilitate. [pl. *-te.* / < lat. *ars*, cf. it. *arte*]

ARTEFÁCT *s. n.* 1. imagine falsă apărută în preparatele histologice produsă artificial sau datorită unor defecte de fixare ori de colorare. 2. *(cib.)* semnal parazit supus unei informații, în semnificația căreia joacă un rol nul sau negativ. [< fr. *artéfact*]

ARTEFÍCE *s. m. (italienism)* meșter ; meșteșugar, muncitor. ● artist. ◎ *(fig.)* om dibaci, îndeminatic, iscusit. [< it. *artefice*, cf. lat. *artifex*]

ARTÉL *s. n.* formă a cooperației socialiste de producție în U.R.S.S. (mai ales în agricultură), bazată pe socializarea principalelor mijloace de producție. [< rus. *artel*]

ARTÉRĂ *s. f.* 1. vas de singe prin care circulă sîngele de la inimă la organe și țesuturi. ◎ *(fig.)* cale, drum de comunicație. 2. conductă hidraulică principală de alimentare prin care se transportă apa spre locul de consum. ● linie electrică de alimentare pe care se transportă energia spre locul de consum. [< fr. *artère*, cf. lat. *arteria*]

ARTERI- v. a r t e r i o-.

ARTERIÁL, -Á *adj.* referitor la artere. ● *(despre sînge)* din artere, al arterelor. [pron. *-ri-al.* / cf. fr. *artériel*]

ARTERIECTAZÍE *s. f.* dilatare a arterelor. [gen. *-iei.* < fr. *artériectasie*]

ARTERIECTOMÍE *s. f.* rezecție a unei porțiuni dintr-o arteră. [pron. *-ri-ec-.* gen. *iei.* / < fr. *artériectomie*, cf. lat. *arteria* — arteră, gr. *ektome* — excizie]

ARTERIO- element prim de compunere savantă cu semnificația „arteră". [pron. *-ri-o-.* var. *arteri-.* / < fr. *artério-* < gr., lat. *arteria*]

ARTERIOGRAFÍE *s. f.* radiografie a arterelor, făcută cu ajutorul unei substanțe de contrast. v. s f i g m o g r a f i e. [pron. *-ri-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *artériographie*, cf. lat. *arteria* — arteră, gr. *graphein* — a descrie]

ARTERIOGRÁMĂ *s. f.* sfigmogramă. [pron. *ri-o-.* / < fr. *artériogramme*, cf. lat. *arteria* — arteră, gr. *gramma* — scriere]

ARTERIÓLĂ *s. f.* ramificație subțire a arterelor. [pron. *-ri-o-.* / < fr. *artériole*]

ARTERIOLOGÍE *s. f.* ramură a anatomiei care se ocupă cu studiul arterelor. [pron. *-ri-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *artériologie*]

ARTERIOPATÍE *s. f.* afecțiune a pereților arteriali. [pron. *-ri-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *artériopathie*]

ARTERIORAGÍE *s. f.* hemoragie a unei artere. [gen. *-iei.* / < fr. *artériorragie*]

ARTERIOSCLERÓTIC, -Á *adj., s. m. f.* (suferind) de arterioscleroză. [pron. *-ri-o-.* / cf. it. *arteriosclerotico*]

ARTERIOSCLERÓZĂ *s. f.* îngroșare și scleroză a pereților arterelor și a arteriolelor. [< fr. *artériosclérose*, cf. lat. *arteria* — arteră, gr. *sklerosis* — duritate]

ARTERIOSTENÓZĂ *s. f.* stenoză arterială. [< fr. *artériosténose*]

ARTERIOTÓM *s. n.* instrument chirurgical folosit în arteriotomie. [< fr. *artériotome*]

ARTERIOTOMÍE *s. f.* deschidere operatorie a unei artere. [< fr. *artériotomie*]

ARTERÍTĂ *s. f.* inflamație a unei artere. [< fr. *artérite*]

ARTERÍTIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de arterită. [cf. fr. *artéritique*]

ARTEZIÁN, -Ă *adj. izvor* ~ = izvor care țîșnește cu presiune din pămînt ; *fîntînă ~ă* = fîntînă țîșnitoare care aruncă apa în sus cu presiune. [pron. *-zi-an.* pl. *-ieni, -ience.* / < fr. *artésien*, cf. *Artois*, provincie în Franța]

ARTÍCOL *s. n.* 1. expunere făcută într-o publicație periodică, tratînd o problemă dintr-un domeniu oarecare. 2. subdiviziune a unei legi, a unui regulament etc., purtînd de obicei un număr de ordine. ◎ diviziune a unui buget sau a unui plan financiar, care conține denumirea unei surse de venit sau motivul de cheltuieli. 3. obiect de comerț, lucru care se vinde în comerț. 4. parte de vorbire care însoțește substantivul, avînd rolul de a arăta în ce măsură obiectul denumit de substantiv este cunoscut vorbitorilor. 5. fragmente articulate între ele care alcătuiesc diferite părți ale corpului crustaceelor, insectelor și acarienilor. [< lat. *articulus*, cf. it. *articolo*, fr. *article*]

ARTÍCUL *s. m. (bot.)* formație cuprinsă între două articulații. [< lat. *articulus*]

ARTICULÁ *vb. I. tr.* a emite, a rosti (cuvinte, sunete etc.). 2. *tr.* a adăuga un articol unui substantiv sau unui echivalent al lui. 3. *refl.* a se lega printr-o articulație. [< fr. *articuler*, cf. lat. *articulare*]

ARTICULÁR, -Ă *adj.* referitor la articulațiile corpului. [cf. fr. *articulaire*, lat. *articularius*]

ARTICULÁRE *s. f.* acțiunea de a articula și rezultatul ei. [< *articula*]

ARTICULAT, -Á *adj. (despre organisme sau organe)* format din articole (5), de dimensiuni și forme variabile, puse cap la cap. ◎ *(despre tulpini)* formată din noduri și internoduri. [cf. fr. *articulé*, lat. *articulatus* — legat]

ARTICULÁTE *s. f. pl. artropode.* [cf. fr. *articulés*]

ARTICULATÓRIU, -IE *adj.* referitor la articulație. [pron. *-riu.* pl. *-rii.* / cf. fr. *articulatoire*]

ARTICULÁȚIE *s. f.* 1. încheietură, legătură (mobilă) între oase. ● legătură între două corpuri solide, care permite rotirea lor în jurul unui punct sau al unei axe. 2. mod de a pronunța, de a rosti un sunet ; pronunțare a unui sunet ; articulare. O *bază de* ~ = modul de pronunțare a sunetelor, care se face într-un anumit fel în fiecare limbă sau dialect. [gen. *-iei.* var. *articulațiune* s. f. / cf. fr. *articulation*, lat. *articulatio*]

ARTICULAȚIÚNE *s. f.* v. a r t i c u l a ț i e.

ARTIFICIÁL, -Á *adj.* 1. făcut de mînă omenească, imitînd un produs al naturii ; ne-

natural, meşteşugit. 2. *(despre manifestări ale omului)* prefăcut, nesincer, forţat. 3. arbitrar. [pron. *-ci-al.* / cf. it. *artificiale*, fr. *artificiel*, lat. *artificialis*]

ARTIFICIALITÁTE *s. f.* caracterul a tot ce este artificial ; lipsă de naturaleţe. [< *artificial* + *-itate*]

ARTIFICIALIZÁ *vb. I. tr., refl. (rar)* a face sau a deveni artificial. [< *artificial* + *-iza*]

ARTIFICIALIZARE *s. f. (rar)* acţiunea de a (se) artificializa. [< *artificializa*]

ARTIFICIALMÉNTE *adv. (rar)* în mod artificial. [cf. it. *artificialmente*, fr. *artificiellement*]

ARTIFICIÉR *s. m.* specialist în manipularea muniţiei şi a explozivelor. ● *(tehn.)* lucrător specializat în minuirea explozivelor (în mine). [pron. *-ci-er.* / < fr. *artificier*, cf. it. *artificere*]

ARTIFICIÓS, -OÁSĂ *adj.* artificial (2) ; nesincer, prefăcut, viclean. [pron. *-ci-os.* / cf. fr. *artificieux*, lat. *artificiosus*]

ARTIFICIOZITÁTE *s. f.* caracter artificios ; artificialitate. [< *artificios* + *-itate*]

ARTIFÍCIU *s. n.* 1. mijloc prin care se urmăreşte să se schimbe realitatea în mod nefiresc ; meşteşug, abilitate, procedeu meşteşugit. O ~ *de calcul* = procedeu prin care se ajunge la rezultatul unui calcul pe o cale mai scurtă. 2. *(la pl.)* compoziţie de materii uşor inflamabile, care prin aprindere produc efecte luminescente variate. [pron. *-ciu.* / < it. *artificio*, lat. *artificium* < *ars* — artă, *facere* — a face, cf. fr. *artifice*]

ARTILÉRIE *s. f.* ansamblu de mijloace întrebuinţate în vederea tragerii de proiectile grele la distanţă mare cu guri de foc neportative ; trupe care mînuiesc aceste mijloace. ● armă care foloseşte aceste mijloace de luptă. [gen. *-iei.* / < rus. *artilerriia*, cf. fr. *artillerie*]

ARTILERÍST *s. m.* militar din artilerie. [cf. rus. *artillerist*, germ. *Artillerist*]

ARTILERÍSTIC, -Ă *adj.* de artilerie. [< rus. *artilleriiskii*]

ARTIMÓN *s. n.* catargul de la pupă al unei nave. [pl. *-onuri, -oane.* / cf. fr. *artimon*, it. *artimone*]

ARTINSKIÁN *s. n. (geol.)* etaj al permianului inferior de facies marin, dezvoltat pe platforma rusă, corespunzător autunianului din vestul Europei. // *adj.* care aparţine acestui etaj. [cf. rus. *artinskian* < *Artinsk*, localitate în U.R.S.S.]

ARTIODACTÍLE *s. n. pl.* ordin de mamifere erbivore ungulate, avînd la fiecare picior un număr egal de degete ; paricopitate ; *(la sg.)* animal din acest ordin. [< fr. *artiodactyles*, cf. gr. *artios* — pereche, *daktylos* — deget]

ARTÍST, -Ă *s. m. f.* persoană înzestrată cu aptitudini şi talent care lucrează într-un anumit domeniu al artei : *(spec.)* actor de teatru, de cinematograf etc. O ~ *liric* = cîntăreţ care a urmat o şcoală specială de canto ; ~ *emerit* = titlu onorific care se acordă unui artist cu merite deosebite ; ~ *al poporului* = titlu de supremă distincţie acordat unui artist. ● persoană care are aptitudini deosebite în meseria pe care o exercită. [< fr. *artiste*, it. *artista*]

ARTÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la artă, de artă. ● făcut cu artă, cu măiestrie. [cf. fr. *artistique*, it. *artistico*]

ARTISTICITÁTE *s. f. (rar)* caracter artistic. [cf. it. *artisticità*]

ARTIZÁN *s. m.* meşteşugar, meseriaş (mai ales din evul mediu). ● meşteşugar care lucrează obiecte de mică serie. [< fr. *artisan*, cf. it. *artigiano*]

ARTIZANÁL, -Ă *adj.* referitor la artizani; de artizanat. [cf. fr. *artisanal*]

ARTIZANÁT *s. n.* 1. breaslă, sistem de organizare a muncii pe bresle ; *(p. ext.)* totalitatea meseriaşilor. 2. arta meşteşugarului. ● ansamblu de activităţi şi meşteşuguri prin care se făuresc obiecte de uz casnic-gospodăresc. [< fr. *artisanat*]

ARTR- v. a r t r o-.

ARTRÁLGIC, -Ă *adj.* referitor la artralgie. [< fr. *arthralgique*]

ARTRALGÍE *s. f.* durere a articulaţiilor ; artrodinie. [gen. *-iei.* / < fr. *arthralgie*, cf. gr. *arthron* — articulaţie, *algos* — durere]

ARTRECTOMÍE *s. f.* rezecţie a unei articulaţii. [< fr. *arthrectomie*, cf. gr. *arthron* — articulaţie, *ektome* — excizie]

-ARTRÍE element secund de compunere savantă cu semnificaţia „(în legătură cu o) articulaţie", „încheietură". [gen. *-iei.* / < fr. *-arthrie*]

ARTRÍTĂ *s. f.* inflamaţie a unei articulaţii. [< fr. *arthrite*, cf. lat. gr., *arthritis*]

ARTRÍTIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de artritism. [cf. fr. *arthritique*, lat. *arthriticus*]

ARTRITÍSM *s. n.* stare generală bolnăvicioasă, cauzată de o încetinire a proceselor de nutriţie. [pl. *-me.* / < fr. *arthritisme*]

ARTRO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „încheietură", „articulaţie". [var. *artr-,* / < fr. *arthro-*, it. *artro-* < gr. *arthron* — încheietură, articulaţie]

ARTRODÉZĂ *s. f.* suprimare chirurgicală a mobilităţii unei articulaţii. [< fr. *arthrodèse*, cf. gr. *arthron* — articulaţie, *desis* — legătură]

ARTRODÍE *s. f.* articulaţie plană cu un singur grad de libertate de mişcare. ● alunecare a unei suprafeţe articulare pe cealaltă. [gen. *-iei.* / < fr. *arthrodie*]

ARTRODINÍE *s. f.* artralgie. [gen. *-iei.* / < fr. *arthrodynie*, cf. gr. *arthron* — articulaţie, *odyne* — durere]

ARTROGRAFÍE *s. f.* radiografie a unei articulaţii. [gen. *-iei.* / < fr. *arthrographie*, cf. gr. *arthron* — articulaţie, *graphein* — a scrie]

ARTROGRÁMĂ *s. f.* clişeu radiografic al unei articulaţii. [< fr. *arthrogramme*]

ARTROGRIPÓZĂ *s. f.* imobilizare persistentă a unei articulaţii prin contracţia spastică a musculaturii corespunzătoare, asociată adesea cu luxaţii. [< fr. *arthrogryposis*]

ARTROLÍZĂ *s. f.* secţionare chirurgicală a ligamentelor unei articulaţii anchilozate. [< fr. *arthrolyse*, cf. gr. *arthron* — articulaţie, *lysis* — dizolvare]

ARTROLOGÍE *s. f.* ramură a anatomiei care se ocupă cu studiul articulaţiilor. [gen. *-iei.* / < fr. *arthrologie*, cf. gr. *arthron* — articulaţie, *logos* — studiu]

ARTROPATÍE *s. f.* afecţiune a unei articulaţii. [gen. *-iei.* / < fr. *arthropathie*, cf. gr. *arthron* — articulaţie, *pathos* — boală]

ARTROPLASTÍE *s. f.* intervenţie chirurgicală pentru redarea mişcărilor unei articulaţii anchilozate. [< fr. *arthroplastie*, cf. gr. *arthron* — articulaţie, *plassein* — a modela]

ARTROPÓDE *s. n. pl.* încrengătură de animale nevertebrate, cu schelet extern, segmentat şi articulat, format din chitină ; *(la sg.)* animal din această încrengătură. [< fr.

arthropodes, cf. gr. *arthron* — articulație, *pous, podos* — picior]

ARTROTOMÍE *s. f.* deschidere chirurgicală a unei articulații. [< fr. *arthrotomie*, cf. gr. *arthron* — articulație, *tome* — tăiere]

ARTRÓZĂ *s. f.* afecțiune cu caracter degenerativ a articulațiilor. [< fr. *arthrose*]

ARTRÓZIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de artroză. [< fr. *arthrosique*]

ARVÁL *s. m.* membru al unui colegiu religios al zeiței Ceres, format din 12 preoți, care conduceau ceremoniile numite ambarvale. [< lat. *arvales (fratres)* cf. fr. *arvale*]

AS *s. m.* 1. *(ant.)* monedă de bronz din vechea Romă. 2. carte de joc pe care este însemnat un singur punct, socotită de obicei ca având valoarea cea mai mare. 3. *(fig.)* persoană care stăpînește foarte bine cunoștințele dintr-un domeniu oarecare sau care se distinge în mod special într-o meserie. [< fr. *as*, it. *asso*, lat. *as* — monedă]

ASÁLT *s. n.* 1. atac violent dat cu toată puterea, cu avînt; năvală, iureș. ○ *a da ~ =* a ataca; a năvăli; *a lua cu ~ =* a cuceri printr-un atac violent. ● *(fig.)* acțiune, luptă avîntată; ritm grăbit de activitate. 2. exercițiu de scrimă. [pl. *-turi*. / < it. *assalto*, cf. lat. *ad* — la, *saltus* — salt]

ASALTÁ *vb. I. tr.* 1. a lua cu asalt, a da un asalt; a da iureș, a năvăli. 2. *(fig.)* a copleși, a insista cu cereri, cu rugăminți etc. [< it. *assaltare*]

ASALTÁRE *s. f.* acțiunea de a asalta; asalt. [< *asalta*]

ASAMBLÁ *vb. I. tr.* a reuni, a îmbina (piese, hărți etc.). [< fr. *assembler*]

ASAMBLÁJ *s. n.* asamblare, îmbinare. ● *(spec.)* sistem format din două sau mai multe piese îmbinate sau articulate. ○ fotogramă obținută prin îmbinarea mai multor fotograme parțiale. [cf. fr. *assemblage*]

ASAMBLÁRE *s. f.* acțiunea de a asambla și rezultatul ei. [< *asambla*]

ASAMBLÉUZĂ *s. f.* v. asamblează.

ASAMBLÉZĂ *s. f. (electr.)* mașină de înfuniat cabluri. [var. *asambleuză* s. f. (pron. *-blö-*) / < fr. *assembleuse*]

ASAMBLÓR *s. n. (cib.)* program care prelucrează instrucțiunile scrise într-un limbaj simbolic pentru calculator, traducîndu-le în coduri ale limbajului de mașină. [< fr. *assembleur*]

ASANÁ *vb. I. tr.* a face să dispară surplusul de ape dintr-o regiune; a seca, a usca (apele, bălțile etc.); a reda agriculturii prin îndiguire, un teren inundabil; a curăța, a face salubru un lac, o baltă etc. ● *(fig.)* a îmbunătăți, a redresa. [după fr. *assainir*]

ASANÁRE *s. f.* acțiunea de a asana și rezultatul ei. [< *asana*]

ASANATÓR, -OÁRE *adj. (rar)* care asanează. // *s. n.* produs chimic sau aparat electric care înlătură mirosurile urîte. [după fr. *assainisseur*]

ASASÍN, -Ă *s. m. f.* cel care a înfăptuit un asasinat; ucigaș, criminal. [< fr. *assassin*, it. *assassino* < ar. *haşşaşin* — băutor de haşiş]

ASASINÁ *vb. I. tr.* a comite un asasinat; a ucide. ● *(fig.; fam.)* a plictisi în cel mai înalt grad (cu insistențele). [< fr. *assassiner*, it. *assassinare*]

ASASINÁRE *s. f.* acțiunea de a asasina; ucidere; omor. [< *asasina*]

ASASINÁT *s. n.* ucidere premeditată a unei persoane; crimă. [pl. *-te*. / < fr. *assassinat*]

ASCARÍDE *s. f. pl.* v. ascarizi.

ASCARIDIÓZĂ *s. f.* boală parazitară cauzată de prezența de ascarizi în intestin. [pron. *-di-o-*. var. *ascaridoză* s. f. / < fr. *ascaridiose*]

ASCARIDÓZĂ *s. f.* v. ascaridioză.

ASCARÍZI *s. m. pl.* familie de viermi paraziți care trăiesc în tubul digestiv al omului și al unor animale; limbrici; *(la sg.)* animal din această familie. [sg. *ascarid*. var. *ascaride* s. f. pl. / < fr. *ascarides*]

ASCĂ *s. f.* celulă producătoare și purtătoare de spori interni, specifică unor ciuperci. [pl. *-ce*. / < fr. *asque*, cf. gr. *askos* — burduf]

ASCENDÉNT, -Ă *adj.* 1. urcător, suitor. 2. *(fig.)* în dezvoltare progresivă. // *s. m. f.* rudă în linie directă care face parte dintr-o generație anterioară. // *s. n.* autoritate morală, influență (asupra cuiva). [< fr. *ascendant*, it. *ascendente* < lat. *ascendens*]

ASCENDÉNȚĂ *s. f.* linie de rudenie ascendentă; origine. [cf. fr. *ascendance*, it. *ascendenza*]

ASCENSIONÁL, -Ă *adj. (rar)* care tinde să urce; suitor, urcător. [pron. *-si-o-*. / < fr. *ascensionnel*]

ASCENSIÚNE *s. f.* 1. mișcare de jos în sus a unui mobil. 2. urcare, suire (pe un munte); înălțare (cu balonul). ● *(fig.)* creștere, dezvoltare. v. progres. ● ridicare, promovare pe treptele ierarhiei profesionale sau sociale. [pron. *-si-u-*. / cf. fr. *ascension*, lat. *ascensio*]

ASCENSÍV, -Ă *adj.* ascendent. [< it. *ascensivo*]

ASCENSÓR *s. n.* cabină sau platformă care transportă oameni și materiale în sus și în jos într-o clădire cu mai multe etaje, într-o mină etc.; lift. [< fr. *ascenseur*]

ASCÉT *s. m. f.* sihastru, anahoret, pustnic. ● *(fig.)* om care își impune o viață austeră și retrasă. [< fr. *ascète*, lat. *asceta*, cf. gr. *asketes* — deprins, exercitat]

ASCÉTIC, -Ă *adj.* de ascet. [cf. fr. *ascétique*, it. *ascetico*, lat. bis. *asceticus*]

ASCÉTICĂ *s. f.* ramură a teologiei care studiază viața și operele marilor asceți creștini. [< fr. *ascétique*, it. *ascetica*]

ASCETÍSM *s. n.* doctrină etică-religioasă care propovăduiește renunțarea la plăceri și impune o viață austeră și retrasă; viață de ascet, sihăstrie; *(fig.)* viață aspră și retrasă pe care și-o impune cineva. [cf. fr. *ascétisme*, it. *ascetismo*]

ASCÉZĂ *s. f.* stare de spirit a asceților; aspirație către cele mai înalte virtuți; viață austeră impusă benevol. [< fr. *ascèse*]

ASCÍDIE *s. f.* 1. animal marin cu corpul în formă de sac, care trăiește fixat de stînci. 2. organ în formă de cupă, constituit din unele frunze ale plantelor carnivore. [< fr. *ascidie*, cf. gr. *askidion* — săculeț]

ASCÍTĂ *s. f. (med.)* hidropizie abdominală. [< fr. *ascite*]

ASCÍTIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de ascită. [< fr. *ascitique*]

ASCLEPIÁD [1] *adj., s. m.* (vers) compus dintr-un spondeu (sau troheu), doi sau trei coriambi și un iamb. [pron. *-pi-ad*. / < fr. *asclépiade*, cf. lat. *asclepiadeum (metrum)* < *Asclepiade*, poet grec din antichitate]

ASCLEPIÁD [2] *s. m.* membru al corporației medicilor greci. [< fr. *asclépiade*, cf. *Asklepios*, numele grecesc al lui Esculap]

ASCLEPIÁD [3] *s. m.* plantă erbacee perenă cu flori albastre parfumate și cu fructul îngroșat și cărnos. [< fr. *asclépiade*]

ASCLEPIADACÉE *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate, gamopetale, avînd ca tip asclepiadul[3]; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *asclépiadacées*]

ASCOMICÉTE *s. f. pl.* clasă de ciuperci care se caracterizează prin înmulțirea cu spori produși de o ască; *(la sg.)* ciupercă din această clasă. [sg. *-tă.* / < fr. *ascomycètes*, cf. gr. *askos* — sac mic, *mykes* — ciupercă]

ASCÓRBIC *adj. m. acid ~* = vitamina C, care are proprietăți antiscorbutice. [< fr. *ascorbique*]

ASCOSPÓR *s. m. (bot.)* spor format în interiorul unei asce. [< fr. *ascospore*]

ASDIC *s. n.* aparat de detectat submarinele prin ultrasunete, precum și bancurile de nisip submarine, bancurile de pești etc.; sonar. [< fr. *asdic* < engl. *A(llied) S(ubmarine)D(etection)I(nvestigation)C(ommittee)*]

ASECÁ *vb. I. tr.* a îndepărta apele de infiltrație dintr-o porțiune de teren; a deseca. [p. i. *aséc.* / după fr. *assécher*]

ASECĂRE *s. f.* acțiunea de a aseca; desecare. [< *aseca*]

ASEDIÁ *vb. I. tr.* a încercui, a supune unui asediu, a împresura (o cetate, un oraș etc.). [pron. *-di-a.* p. i. *-iez*, 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / < it. *assediare*]

ASEDIATÓR, -OÁRE *adj. (adesea s.)* care asediază. [cf. it. *assediatore*]

ASEDIÉRE *s. f.* acțiunea de a asedia. [pron. *-di-e-.* / < *asedia*]

ASÉDIU *s. n.* împresurare cu armată a unui loc întărit pentru a-l cuceri. O *stare de ~* = suspendare a puterii anumitor legi și înlocuirea lor cu un regim special de esență militară. [pron. *-diu.* pl. *-ii.* / < it. *assedio*]

ASEÍSMIC, -Ă *adj. (despre regiuni ale Pămîntului)* în care cutremurele nu se produc deloc sau sînt foarte slabe. [pron. *-se-is-.* / cf. fr. *aséismique*]

ASEISMICITÁTE *s. f.* absență a fenomenelor seismice. [cf. fr. *aséismicité*]

ASELENIZÁ *vb. I. intr. (despre astronave)* a lua contact cu Luna (venind de pe Pămînt); a aluniza. [< rus. *aselenizațiia*, cf. lat. *ad* — la, gr. *selene* — lună]

ASELENIZÁRE *s. f.* acțiunea de a aseleniza; alunizare. [< *aseleniza*]

ASENTIMÉNT *s. n.* consimțămînt voluntar la propunerea, la acțiunea cuiva; învoire, permisiune. O *a fi în ~ul cuiva* = a proceda în conformitate cu dorința cuiva. [pl. *-te.* / cf. fr. *assentiment*]

ASEPSÍE *s. f. (med.)* lipsă a oricărui germen patogen care ar putea infecta o rană, un organism etc. [pl. *-ii*, gen. *-iei.* / < fr. *asepsie*, cf. gr. *a* — fără, *sepsis* — infecție]

ASÉPTIC, -Ă *adj. (med.; în special despre instrumente chirurgicale)* în stare de asepsie: sterilizat. [< fr. *aseptique*]

ASEPTIZÁ *vb. I. tr.* a steriliza. [< fr. *aseptiser*]

ASEPTIZÁRE *s. f.* acțiunea de a aseptiza. [< *aseptiza*]

ASERTÓRIC, -Ă *adj. (log.)* care are caracterul unei aserțiuni. O *judecată ~ă* = judecată în care se afirmă sau se neagă existența a ceva, care arată o situație de fapt fără a fi dovedită. [< fr. *assertorique*]

ASERȚIÚNE *s. f.* afirmație (care nu este însoțită de o probă); judecată care exprimă constatarea unei stări de fapt. [pron. *-ți-u-.* pl. *-ni.* gen. *-nii.* / cf. fr. *assertion*, it. *asserzione*, lat. *assertio* < *asserere* — a afirma]

ASERVÍ *vb. IV. tr.* a supune (un popor, o țară) unor interese străine, a subjuga, a înrobi. [p. i. *-vesc.* / < fr. *asservir*, cf. lat. *asservire*]

ASERVÍRE *s. f.* acțiunea de a aservi și rezultatul ei; supunere, subjugare. [< *aservi*]

ASESÓR, -OÁRE *s. m. f.* 1. ajutor al unui judecător (în diferite sisteme de judecată); persoană care ia parte la judecată alături de magistrat. 2. reprezentant al oamenilor muncii într-un complet de judecată, care asigură aplicarea legilor în spiritul justiției de clasă și al intereselor oamenilor muncii. [< fr. *assesseur*, cf. lat. *assessor* — ajutor, adjunct]

ASESORÁT *s. n.* funcție de asesor. [< fr. *assesorat*]

ASEXUÁT, -Ă *adj. (despre ființe)* fără sex. O *reproducere ~ă* = înmulțire prin diviziune, fără fecundație. [pron. *-xu-at.* pl. *-ați, -ate.* / cf. fr. *asexué*]

ASEZONÁ *vb. I. tr.* a pune ingrediente într-o mîncare. [p. i. *-nez.* / < fr. *assaisonner*]

ASEZONÁRE *s. f.* acțiunea de a asezona și rezultatul ei. [< *asezona*]

ASFÁLT *s. n.* amestec natural sau artificial de bitum cu alte materiale minerale, întrebuințat mai ales la pavarea drumurilor. [pl. *-turi.* / < fr. *asphalte*, cf. lat. *asphaltus*, gr. *asphaltos*]

ASFALTÁ *vb. I. tr.* a acoperi (o șosea, o stradă etc.) cu asfalt. [< fr. *asphalter*]

ASFALTÁJ *s. n.* 1. asfaltare. 2. strat de asfalt aplicat pe suprafața unei construcții sau a unui element de construcție. [< fr. *asphaltage*]

ASFALTÁRE *s. f.* acțiunea de a asfalta; asfaltaj. [< *asfalta*]

ASFALTÉNE *s. f. pl.* constituenți ai asfalturilor, formați din hidrocarburi cu greutate moleculară mare, insolubili în eter de petrol, care dau bitumului calitatea de aglomerant. [< fr. *asphaltènes*]

ASFÁLTIC, -Ă *adj.* care conține, care este impregnat cu asfalt. [< fr. *asphaltique*]

ASFALTIÉR *s. n.* navă pentru transportat asfalt. [pron. *-ti-er.* / < fr. *asphaltier*]

ASFALTÍT *s. n.* amestec natural de bitum și de materii organice. [< fr. *asphaltite*]

ASFALTIZÁRE *s. f.* 1. transformare lentă a țițeiului în asfalt natural. 2. transformare a bitumului din păcura asfaltică în asfalt. [< *asfalt* + *-iza*]

ASFALTÓR *s. m.* muncitor care lucrează la asfaltare. [cf. fr. *asphalteur*]

ASFIGMÍE *s. f. (med.)* absență temporară a pulsului. [gen. *-iei.* / < fr. *asphygmie*, cf. fr. *a* — fără, *sphygmos* — puls]

ASFIXIÁ *vb. I. tr.* a înăbuși, a sufoca, a provoca moartea cuiva prin asfixie. ● *refl.* a se sufoca. [pron. *-xi-a.* p. i. *-iez*, 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* [< fr. *asphyxier*]

ASFIXIÁNT, -Ă *adj.* care provoacă asfixie; sufocant, înăbușitor. [cf. fr. *asphyxiant*]

ASFÍXIC, -Ă *adj.* referitor la asfixie. [< fr. *asphyxique*]

ASFIXÍE *s. f.* oprire a respirației (cauzată de strangulare, de respirarea unui gaz toxic, de înecare etc.), care poate provoca încetarea bătăilor inimii și moartea; înăbușire, sufocare. [gen. *-iei.* / < fr. *asphyxie*, cf. gr. *asphyxia* — oprire a pulsației]

ASFIXIÉRE *s. f.* acțiunea de a (se) asfixia și rezultatul ei; sufocare. [< *asfixia*]

ASFODÉLĂ *s. f.* plantă bulboasă din familia liliaceelor, cu flori albe. [< fr. *asphodèle*, cf. gr. *asphodelos*]

ASFOLÍT *s. n.* beton asfaltic dur, rezistent la temperaturi joase, folosit pentru îmbrăcăminți rutiere. [< fr. *asphalithe*]

ASIALÍE *s. f.* suprimare sau scădere a secreției salivare ; aptialie, aptialism. [gen. *-iei.* / < fr. *asialie*, cf. gr. *a* — fără, *sialon* — salivă]

ASIANÍSM *s. n. (lit.)* tendință a literaturii elenistice către un stil înflorit, patetic, amplu ritmat și afectat ; asiatism. [cf. germ. *Asianismus*]

ASIATÍSM *s. n. (liv.)* asianism. [et. incertă]

ASIBILÁ *vb. I. tr.* a da unui sunet caracterele sunetului *s.* [< fr. *assibiler*]

ASIBILÁRE *s. f. (fon.)* fenomen prin care un sunet nesiflant se transformă într-un sunet siflant ; asibilație. [< *asibila*, după fr. *assibilation*]

ASIBILÁȚIE *s. f.* asibilare. [gen. *-iei.* var. *asibilațiune* s. f. / < fr. *asibilation*]

ASIBILAȚIUNE *s. f.* v. asibilație.

ASIDUITÁTE *s. f.* 1. silință, stăruință, siguranță. 2. frecventare perseverentă a cuiva. [pron. *-du-i-.* / cf. fr. *assiduité*, it. *assiduità*, lat. *assiduitas*]

ASÍDUU, -Ă *adj.* silitor, sîrguincios, stăruitor, zelos. ● perseverent, insistent. [pron. *-du-u.* / < fr. *assidu*, it. *assiduo*, lat. *assiduus*]

ASIÉTĂ *s. f.* 1. *[mar.)* înclinare longitudinală a unei nave, datorită repartizării neuniforme a încărcăturii sau a balastului. ● *(av.)* unghi format de linia de zbor a unui avion cu orizontala. 2. *(fin.)* mod de așezare a impozitelor. [pron. *-si-e-.* / < fr. *assiette*]

ASIGNÁT *s. n.* hîrtie-monedă franceză, emisă în timpul revoluției din 1789. [< fr. *assignat*]

ASIGURÁ *vb. I. tr.* a da o garanție pentru înfăptuirea unui lucru ; a face ceva sigur ; a garanta. ● *tr., refl.* a (se) încredința. [p. i. *asigur.* / < *sigur*, după it. *assicurare*, fr. *assurer*]

ASIGURÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) asigura și rezultatul ei ; garantare, încredințare. ○ încredințare, obligație legală decurgînd dintr-un contract prin care asiguratul se obligă ca, în schimbul unei prime, să despăgubească pe asigurat pentru pierderile pe care acesta le-ar suferi datorită unor întîmplări independente de voința lui. [pl. *-rări.* / < *asigura*]

ASIGURÁT, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care a încheiat un contract de asigurare ; (cel) care se asigură. [pl. *-ați, -ate.* / < *asigura*]

ASIGURATÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* (persoană, instituție) care face asigurări de persoane. [< *asigura*]

ASIGURATÓRIU, -IE *adj.* de asigurare, pentru asigurare. [< *asigura* + *-toriu*]

ASILABÍE *s. f.* varietate a afaziei constînd în incapacitatea bolnavului de a uni fonemele în silabe. [gen. *-iei.* / < fr. *asyllabie*, cf. gr. *a* — fără, *syllabe* — silabă]

ASIMBOLÍE *s. f.* incapacitate patologică de a înțelege simbolurile (mai ales pe cele ale limbii vorbite). [gen. *-iei.* / < fr. *asymbolie*, cf. gr. *a* — fără, *symbolon* — simbol]

ASIMÉTRIC, -Ă *adj.* lipsit de simetrie ; nesimetric, neregulat. [cf. fr. *asymétrique*]

ASIMETRÍE *s. f.* lipsă de simetrie ; nesimetrie, neregularitate. ● *(log., mat.)* proprietate a relațiilor între doi termeni, care nu este valabilă și în sens reciproc. [gen. *-iei.* / cf. fr. *asymétrie*, gr. *asymmetria*]

ASIMILÁ *vb. I.* 1. a transforma în propria sa substanță r. teriile hrănitoare absorbite de organism. 2. a face asemănător, a se prezenta ca asemănător. ● a face asemănător cu sine (o naționalitate, un popor) prin ștergerea trăsăturilor caracteristice (limbă, obiceiuri etc.). 3. a dobîndi, a învăța, a-și însuși (idei, cunoștințe etc.). 4. *(fon.)* a transforma un sunet prin influența unui alt sunet din apropiere. [< fr. *assimiler*, cf. it., lat. *assimilare* < *ad* — la, *similis* — asemănător]

ASIMILÁBIL, -Ă *adj.* care se poate asimila. [cf. fr. *assimilable*]

ASIMILÁRE *s. f.* acțiunea de a asimila ; asimilație. ○ *(fon.)* ~ *regresivă* = fenomen în care elementul asimilator se găsește după elementul asimilat. [< *asimila*]

ASIMILATÍV, -Ă *adj.* care are însușirea de a asimila. [cf. fr. *assimilatif*]

ASIMILATÓR, -OÁRE *adj.* care asimilează. ● care urmărește asimilarea forțată a unui grup social sau național, a culturii etc. [pl. *-ori, -oare.* / cf. fr. *assimilatoire*]

ASIMILÁȚIE *s. f.* 1. asimilare. 2. anabolism. 3. transformare a unui sunet sub influența altui sunet apropiat. [gen. *-iei.* / cf. fr. *assimilation*, lat. *assimilatio*]

ASIMPTOMÁTIC, -Ă *adj. (despre boli)* fără simptom clinic. [cf. fr. *asymptomatique*]

ASIMPTÓTĂ *s. f.* dreaptă de care se apropie o curbă, dar pe care nu o atinge decît la infinit. [< fr. *asymptote*, cf. gr. *asymptotos*]

ASIMPTÓTIC, -Ă *adj.* referitor la asimptotă. [< fr. *asymptotique*]

ASINCRÓN, -Ă *adj.* asincronic. ○ *motor* ~ = motor electric cu curent alternativ, a cărui viteză depinde de sarcina pe care o are. [< fr. *asynchrone*]

ASINCRÓNIC, -Ă *adj. (despre mișcări)* care nu se face în același timp ; asincron. [< fr. *asynchronique*]

ASINCRONÍSM *s. n.* caracterul a ceea ce este asincron. ● lipsă de concordanță în timp. ● efect cinematografic dintre coloana vizuală și cea sonoră. [cf. it. *asincronismo*]

ASINDÉT *s. n. (lit.)* figură de stil care constă în suprimarea conjuncțiilor copulative într-o frază pentru a-i da expresie, dinamism ; asindeton. [pl. *-te.* / < it. *asindeto*, fr. *asyndète*, cf. gr. *asyndeton*, lat. *asyndetus*]

ASINDÉTIC, -Ă *adj.* referitor la asindet, care aparține asindetului. [< it. *asindetico*]

ASINDÉTON *s. n. (liv.)* asindet. [cf. gr. *asyndeton*]

ASINERGÍE *s. f.* incapacitate patologică de a îndeplini simultan diferite mișcări elementare. [gen. *-iei.* / < fr. *asynergie*, cf. gr. *a* — fără, *symergia* — cooperare]

ASINITÁTE *s. f. (rar)* măgărie. [< it. *asinità*]

ASINTÁCTIC, -Ă *adj. (despre cuvinte compuse)* care nu este format pe baza regulilor sintactice de îmbinare a cuvintelor. [< fr. *asyntactique*]

ASIRIOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în asiriologie. [cf. fr. *assyriologue*]

ASIRIOLOGÍE *s. f.* ramură a arheologiei care se ocupă cu studiul antichităților asiriene. [pron. *-ri-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *assyriologie*]

ASISTÁ *vb. I.* 1. *intr.* a lua parte, a fi prezent, a participa. 2. *tr.* a sta pe lîngă cineva pentru a-l putea ajuta. ● *(jur. ; despre avocați)* a se prezenta alături de o persoană în fața unui organ de jurisdicție pentru a-i apăra interesele. [p. i. *asist.* / < fr. *assister*, cf. lat. *assistere* — a fi alături]

ASISTÉNT, -Ă *adj.* prezent, de față (la ceva). // *s. m. f.* cel care asistă pe cineva ; ajutor. O ~ *universitar* = grad didactic în învățământul superior, intermediar între preparator și lector ; cel care deține acest grad. [cf. fr. *assistant*, germ. *Assistent*]

ASISTÉNȚĂ *s. f.* 1. prezența (într-un anumit loc). ● public, oameni care iau parte la ceva. 2. sprijin, ajutor. O ~ *juridică* = ajutor competent, de specialitate dat unei persoane pentru a-și susține drepturile în fața justiției ; ~ *socială* = sprijinire materială a unei persoane inapte de muncă, făcută de stat sau de o altă organizație socială. [cf. fr. *assistance*, germ. *Assistenz*]

ASISTÓLIC, -Ă *adj.* referitor la asistolie. [< fr. *asystolique*]

ASISTOLÍE *s. f.* slăbire a contracțiilor inimii, mai ales în ultima fază a bolilor cardiace. [gen. *-iei.* / < fr. *asystolie*, cf. gr. *a* — fără, *systole* — contracție]

ASÍZĂ *s. f.* strat orizontal de material (cărămidă, mortar etc.) în construcția unui zid. [< fr. *assise*]

ASOCIÁ *vb. I. refl.* 1. a se întovărăși, a se uni (într-un anumit scop). 2. a se alătura (unei acțiuni, unei idei etc.) ; a urma. 3. a se lega, a se înlănțui (pe bază de asociații). [pron. *-ci-a.* p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-ind.* / < fr. *associer*, it., lat. *associare*]

ASOCIÁL, -Ă *adj.* neadaptat vieții sociale. [cf. fr. *asocial*]

ASOCIÁT, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care s-a unit cu altul (sau cu alții), în vederea unui scop anumit. ● membru al unei asociații, al unei societăți etc. [pron. *-ci-at.* / < *asocia*, cf. fr. *associé*, it. *associato*]

ASOCIATÍV, -Ă *adj.* 1. relativ la asociație (3) ; *(despre memorie)* evocator de imagini prin asociație (3). 2. *(mat. ; despre o operație)* care, repetată și aplicată unui șir de factori, conduce la același rezultat, independent de cum sînt grupați acești factori. [< fr. *associatif*]

ASOCIATIVITÁTE *s. f.* proprietate a unei operații matematice sau a unei legi de compunere de a fi asociativă. [pron. *ci-a-.* / cf. fr. *associativité*]

ASOCIÁȚIE *s. f.* 1. asociere, unire, întovărășire. 2. grupare, uniune constituită printr-un statut, în vederea unui anumit scop. 3. *(psih.)* legătură între reprezentări, idei etc., reflectare a legăturii reciproce dintre obiecte și fenomene ale realității ; calitate a fenomenelor psihice de a se uni în cîmpul conștiinței. 4. *(biol.)* comunitate de plante caracterizată prin condiții ecologice specifice. 5. *(chim.)* ~ *moleculară* = grupare de două sau mai multe molecule identice. [pron. *-ci-a-.* / < fr. *association*, it. *associazione*, lat. *associatio*]

ASOCIAȚIONÍSM *s. n.* concepție psihologică din sec. XVII—XIX, care reduce activitatea psihică la o asociere mecanică de senzații și neglijează rolul activ al conștiinței. [pron. *-ci-a-.* / < fr. *associationnisme*]

ASOCIAȚIONÍST *adj.* referitor la asociaționism. // *s. m. f.* adept al asociaționalismului. [< fr. *associationniste*]

ASOCIÉRE *s. f.* acțiunea de a se asocia și rezultatul ei. [< *asocia*]

ASOLÁ *vb. I. tr. (agr.)* a cultiva pămîntul în asolamente. [p.i. *-lez.* / < fr. *assoler*]

ASOLAMÉNT *s. n. (agr.)* tehnică de cultivare a pămîntului constînd în împărțirea unui teren cultivabil în parcele, pe care se cultivă un anumit grup de plante. [pl. *-te.* / < fr. *assolement*]

ASOMÁ *vb. I. tr.* 1. a ameți animalele la abator înainte de tăiere (cu o lovitură puternică) ; a lovi de moarte. 2. a inoportuna, a stingheri puternic ; a lovi. [< fr. *assommer*]

ASOMÁRE *s. f.* acțiunea de a asoma și rezultatul ei. [< *asoma*]

ASONÁNT, -Ă *adj.* care produce asonanță, care este în asonanță. [cf. it. *assonante*, fr. *assonant*]

ASONÁNȚĂ *s. f.* 1. *(lit.)* rimă imperfectă formată numai din identitatea vocalei accentuate. ● repetarea aceleiași vocale accentuate într-un vers sau într-o frază, însoțită de consoane asemănătoare, pentru a produce efecte expresive. 2. corespondență de sunete. [< it. *assonanza*, cf. fr. *assonance*]

ASORTÁ *vb. I. tr.* 1. a strînge, a așeza la un loc diferite lucruri în vederea formării unui tot armonios. ● *refl.* a se potrivi. 2. a aproviziona (un magazin) cu mărfuri variate. [< fr. *assortir*]

ASORTÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) asorta. [< *asorta*]

ASORTIMÉNT *s. n.* ansamblu de mărfuri sau produse de aceeași categorie, dar de forme și calități diferite. [< fr. *assortiment*]

ASPARÁGINĂ *s. f.* alcaloid existent în mlădițele de sparanghel, în rădăcinile de nalbă etc., care se întrebuințează ca diuretic. [< fr. *asparagine*]

ASPARÁGUS *s. m.* plantă ornamentală cu frunze foarte fine din familia liliaceelor. [< lat., fr. *asparagus*]

ASPÉCT *s. n.* 1. înfățișare, formă exterioară sub care ni se înfățișează ceva. 2. categorie gramaticală a unor limbi, cu ajutorul căreia se arată durata sau gradul de realizare a acțiunii verbului. [< fr. *aspect*, cf. lat. *aspectus* < *aspicere* — a privi]

ASPECTÍV, -Ă *adj.* referitor la aspect. [cf. fr. *aspectif*]

ASPECTOMÁT *s. n.* aparat de proiecție cu schimbare automată a diapozitivelor. [< germ *Aspectomat*]

ASPECTUÁL, -Ă *adj.* care se referă la aspectul verbal. [pron. *-tu-al.* / cf. fr. *aspectuel*]

ASPECTUÓS, -OÁSĂ *adj.* cu aspect plăcut ; prezentabil, arătos. [pron. *-tu-os.* / < *aspect* + *-(u)os*]

ASPERGÍL *s. m.* mucegai care se dezvoltă pe substanțe dulci. [< fr. *aspergillus*, cf. lat. *aspergillum* — pămătuf]

ASPERGILÓZĂ *s. f.* boală cauzată de dezvoltarea aspergilului în organismul omului și al animalelor. [< fr. *aspergillose*]

ASPERITÁTE *s. f.* calitatea de a fi aspru la pipăit, zgrunțuros ; asprime ; *(concr.)* partea zgrunțuroasă a unei suprafețe. ● *(fig.)* asprime, lipsă de delicatețe, de suplețe. [cf. fr. *asperité*, lat. *asperitas* < *asper* — aspru]

ASPERMÁTIC, -Ă *adj.* lipsit de sămînță bărbătească. [cf. germ. *aspermatisch*]

ASPERMATÍSM *s. n. (biol.)* imposibilitate de producere și de evacuare a lichidului seminal ; sterilitate cauzată de lipsa sămînței bărbătești. [cf. germ. *Aspermatismus*]

ASPERMÍE *s. f.* lipsă a secreției seminale. [gen. *-iei.* / < fr. *aspermie*, cf. gr. *a* — fără, *sperma* — sămînță]

ASPERSIÚNE *s. f.* stropire cu apă a corpului. ● stropire a unei culturi cu apă aruncată sub formă de picături imitînd ploaia ; aspersiune ; etalier, dispersor. [cf. fr. *aspersio*]

ASPERSÓR *s. n.* dispozitiv de irigare prin aspersiune ; etalier, dispersor. [cf. fr. *aspersoir*]

ASPÍC *s. n.* substanță gelatinoasă pregătită din zeamă de carne și de oase, folosită pentru prepararea unor mîncăruri ; gelatină, piftie. [pl. *-curi.* / < fr. *aspic*]

ASPIRÁ *vb. I.* **1.** *tr.* a trage aer în plămîni ; a inspira. ● *(despre o pompă)* a trage, a absorbi (un fluid) prin modificarea presiunii aerului. ● a pronunța un sunet, întovărășindu-l de un sunet laringal. **2.** *intr. (fig.)* a ținti, a năzui, a tinde spre ceva. [p.i. *aspir*, conj. *-re.* [< fr. *aspirer*, it. *aspirare* < lat. *adspirare*]

ASPIRÁNT, -Ă *s. m. f.* **1.** persoană care tinde, care năzuiește la ceva. ● persoană care studia pentru a obține titlul de „candidat în științe". ● primul grad de ofițer în marina militară. ❍ *(în unele țări)* tînăr ambarcat supranumerar pe o navă civilă în vederea efectuării practicii pentru obținerea gradului de ofițer stagiar ; elev-ofițer. **2.** arbore de cea mai bună calitate, selecționat dintre candidații (2) unui arboret. [cf. fr. *aspirant*, it. *aspirante*, rus. *aspirant*]

ASPIRANTÚRĂ *s. f. (în trecut)* formă de studiu care era organizată pe lîngă instituțiile de învățămînt superior pentru pregătirea specialiștilor și cercetătorilor, absolvenți ai facultăților și institutelor, în vederea obținerii titlului de „candidat în științe". [< rus. *aspirantura*]

ASPIRÁRE *s. f.* acțiunea de a aspira și rezultatul ei ; aspirație. [< *aspira*]

ASPIRÁT, -Ă *adj. (fon. ; despre sunete)* cu pronunțarea întovărășită de o puternică emisiune de aer. [< *aspira*]

ASPIRATÓR, -OÁRE *adj.* care aspiră (aer, apă etc.). // *s. n.* aparat care aspiră fumul, praful, gazele nocive etc. [cf. fr. *aspirateur*]

ASPIRÁȚIE *s. f.* **1.** năzuință, dorință, rîvnă. **2.** deplasare a unui fluid de-a lungul unei conducte, care se produce prin micșorarea presiunii aerului din ea. ❍ sorbire de aer ; aspirare ; zgomot produs prin frecarea aerului în trecerea lui prin laringe. [gen. *-iei.* var. *aspirațiune* s. f. / cf. fr. *aspiration*, it. *aspirazione*, lat. *adspiratio*]

ASPIRAȚIÚNE *s. f.* v. aspirație.

ASPIRÍNĂ *s. f.* acid acetilsalicilic, folosit ca medicament febrifug și calmant. [< germ. *Aspirin*, nume comercial]

ASSÁI *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* destul de, suficient. O *allegro* ~ = mai repede decît allegro ; *adagio* ~ = mai rar decît adagio. [< it. *assai*]

ASSEMBLÉR *s. n.* limbaj de calculator. [< engl. *assembler*]

ASTÁTIC, -Ă *adj.* în echilibru în toate pozițiile. // *adj., s. m. f.* (suferind) de astazie. [< fr. *astatique*]

ASTATÍNIU *s. n. (chim.)* element radioactiv sintetic. [pron. *-niu.* / germ. *Astatinium*, fr. *astatine*, cf. gr. *astatos* — instabil]

ASTATIZÁRE *s. f.* mărire a sensibilității unor sisteme deformabile față de acțiunile deformante, micșorîndu-le stabilitatea. [cf. fr. *astatisation*]

ASTAZÍE *s. f. (med.)* pierderea capacității de a se ține pe picioare. [< fr. *astasie*, cf. gr. *a* — fără, *stasis* — staționare (II) verticală]

ASTEATÓZĂ *s. f.* absența secrețiilor adipoase ale pielii ; xeroză (I). [pron. *-ste-a-.* / < fr. *astéatose*, cf. gr. *a* — fără, *stear* — grăsime]

ASTEÍSM *s. n. (lit.)* figură de stil constînd în deghizarea unei laude sau a unei flatări sub aparența blamului sau a reprosului. [< fr. *astéisme*, cf. gr. *asteismos* — urbanitate]

ASTENIÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) astenia. [pron. *-ni-a.* p. i. *-iez*, 3,6 *-iază*, 4. *-iem*, ger. *-iind.* / < *astenia*(c) + *-a*]

ASTÉNIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de astenie. [< fr. *asthénique*]

ASTENÍE *s. f.* slăbire generală a organismului ; slăbiciune, istovire. [< fr. *asthénie*, cf. gr. *a* — fără, *sthenos* — putere]

ASTENIZÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) îmbolnăvi de astenie nervoasă ; a slăbi. [p. i. *-zez.* / după *neurasteniza*]

ASTENOBIÓZĂ *s. f. (biol.)* fază de activitate redusă care intervine temporar în viața unor specii de insecte. [< fr. *asthénobiose*]

ASTENONEVRÓTIC, -Ă *adj.* referitor la astenia nervoasă. [< *astenie* + *nevrotic*]

ASTENOPÍE *s. f. (med.)* oboseală oculară. [gen. *-iei.* / < fr. *asthénopie*, cf. *asthenes* — slab, *ops* — vedere]

ÁSTER *s. m.* **1.** *(bot.)* plantă erbacee decorativă cultivată pentru florile sale colorate în diferite tonuri de roz și violet ; *(pop.)* steluță. **2.** *(biol.)* formație filamentoasă cu aspect radiant care înconjură centrosfera unei celule. v. astrosferă. [< fr. *aster*, cf. gr. *aster* — stea]

ASTER- v. astro-.

ASTEREOGNOZÍE *s. f. (med.)* incapacitate de a recunoaște formele obiectelor numai tactil. [gen. *-iei.* / < fr. *astéréognosie*]

ASTERÍDE *s. f. pl.* clasă de animale echinoderme care au corpul în formă de stea ; *(la sg.)* animal din această clasă ; asterie. [< fr. *astérides*]

ASTÉRIE *s. f. (zool.)* specie de echinoderm în formă de stea ; stea-de-mare. [gen. *-iei.* / < fr. *astérie*]

ASTERÍSC *s. n.* semn tipografic în formă de stea (*), care, pus într-un text, indică prezența unei note la subsol sau, înaintea unor elemente lexicale, faptul că sînt neatestate și reconstituite. [pl. *-curi.* / < fr. *astérisque*, cf. lat. *asteriscus*, gr. *asteriskos* — steluță]

ASTERISM *s. n.* **1.** proprietate a unor minerale de a prezenta în masa lor cercuri luminoase în lumina reflectată prin ele în diferite direcții. **2.** *(rar)* constelație. [< fr. *astérisme*]

ASTERO- v. astro-.

ASTEROÍD *s. m. (de obicei la pl.)* numele unor planete mici care își au orbitele între orbitele lui Marte și Iupiter. ❍ bolid, aerolit. [pron. *-ro-id.* / < fr. *astéroïde*, cf. gr. *asteroeides* — asemănător unei stele]

ASTERONÍM *s. n.* grup de asteriscuri (urmînd după o majusculă) care înlocuiesc un nume. [< fr. *astéronyme*, cf. gr. *aster* — stea, *onoma* — nume]

ASTIÁN *s. n. (geol.)* ultimul etaj al pliocenului. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-ti-an.* / < fr. *astien*]

ASTIGMÁT, -Ă *adj., s. m. f.* astigmatic (2). // *adj., s. n.* (sistem optic) astigmatic. [< fr. *astigmate*, germ. *Astigmat*]

ASTIGMÁTIC, -Ă *adj.* **1.** *(despre imagini)* deformat prin astigmatism. **2.** *(și s.)* (suferind) de astigmatism ; astigmat. [cf. germ. *astigmatisch*]

ASTIGMATÍSM *s. n.* **1.** defect al vederii, datorat faptului că curbura corneei sau a cristalinului este neegală și face ca ochiul să perceapă obiectele deformate. **2.** defect al unei lentile, care dă o imagine deformată datorită curburii sale neegale. [< fr. *astigmatisme*, cf. gr. *a* — fără, *stigma* — pată]

ASTIGMOMÉTRU *s. n.* aparat pentru măsurarea gradului de astigmatism. [< fr. *astigmomètre*]

ASTM *s. n.* v. astmă.

ASTMÁTIC, -Ă *adj.* 1. *(adesea s.)* suferind de astmă. 2. cauzat de astmă. [cf. fr. *asthmatique*, lat. *asthmaticus*]

ÁSTMĂ *s. f. (med.)* boală manifestată prin greutate în respirație. [var. *astm* s. n. / < fr. *asthme*, cf. gr. *asthma* — respirație]

ASTOMÍE *s. f. (med.)* absență congenitală a orificiului bucal. [gen. *-iei.* / < fr. *astomie*, cf. gr. *a* — fără, *stoma* — gură]

ASTRAFOBÍE *s. f.* teamă patologică față de fulgere. [gen. *-iei.* / < fr. *astraphobie*, cf. gr. *astrape* — fulger, *phobos* — teamă]

ASTRAGÁL *s. n.* 1. unul dintre oasele mari ale tarsului. 2. briu care impodobește extremitatea superioară a unei coloane la baza capitelului. [pl. *-le*, *-luri.* / < fr. *astragale*, cf. gr. *astragalos*]

ASTRAHÁN *s. n.* miel (de Astrahan) cu blana încrețită și foarte fină ; *(p. ext.)* blana acestui miel. ● haină de iarnă lucrată dintr-o astfel de blană. [pl. *-nuri.* / < fr. *astrakan*, cf. *Astrahan*, oraș în U.R.S.S.]

ASTRÁL, -Ă *adj.* care se referă la aștri ; al aștrilor, care vine de la aștri ; stelar, sideral. [cf. fr. *astral*, lat. *astralis*]

ASTRALÍT *s. m.* exploziv detonant de siguranță. [var. *astralită* s. f. / < fr. *astralite*]

ASTRALÍTĂ *s. f.* v. astralit.

ASTRINGÉNT, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care produce stringerea țesuturilor animale. [cf. fr. *astringent*, it. *astringente*, lat. *astringens* < *astringere* — a stringe]

ASTRINGÉNȚĂ *s. f.* calitatea unor substanțe de a fi astringente. [< fr. *astringence*]

ASTRO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) aștri", „univers", „astral", „cosmic". [var. *aster-*, *astero-*. / < fr. *astéro-*, *astro-*, cf. lat. *aster*, gr. *astron*]

ASTROBIÓLOG, -Ă *s. m. f.* specialist în astrobiologie. [< *astrobiologie*]

ASTROBIOLOGÍE *s. f.* știință care studiază viața de pe alte planete ; cosmobiologie. [pron. *-bi-o-*. gen. *-iei.* / cf. fr. *astrobiologie*]

ASTROBOTÁNICĂ *s. f.* știință care studiază viața plantelor de pe alte planete. [cf. germ. *Astrobotanik*]

ASTRODÓM *s. n.* cupolă transparentă a marilor aeroporturi. [< fr., engl. *astrodom*]

ASTRODRÓM *s. n.* cosmodrom. [pl. *-muri*, *-roame.* / < fr. *astrodrome*]

ASTROFÍC, -Ă *adj. (despre versuri)* care nu formează strofe. [< fr. *astrophique*]

ASTROFÍZICĂ *s. f.* ramură a astronomiei care cercetează prin anumite metode fizice structura și mișcarea aștrilor. [cf. fr. *astrophysique*]

ASTROFIZICIÁN, -Ă *s. m. f.* specialist în astrofizică. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni*, *-iene.* / < fr. *astrophysicien*]

ASTROFOTOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la astrofotografie. [< fr. *astrophotographique*]

ASTROFOTOGRAFÍE *s. f.* parte a astrofizicii care folosește fotografia ca metodă și mijloc de investigație pentru determinarea (numărului) aștrilor. [gen. *-iei.* / cf. fr. *astrophotographie*, germ. *Astrophotographie*]

ASTROFOTOGRAMMETRÍE *s. f.* ramură a fotogrammetriei cu aplicații în măsurările astronomice, care folosește determinări pe cale stereoscopică. [gen. *-iei.* / < fr. *astrophotogrammétrie*]

ASTROFOTOMETRÍE *s. f.* tehnica și știința măsurării intensității luminoase a stelelor. [gen. *-iei.* / cf. fr. *astrophotométrie*, germ. *Astrophotometrie*]

ASTROGRÁF *s. n.* aparat cu ajutorul căruia se fotografiază spectrele aștrilor. [< fr. *astrographe*]

ASTROGRAFÍE *s. f.* ramură a astronomiei care se ocupă cu descrierea aștrilor. [gen. *-iei.* / cf. fr. *astrographie*]

ASTROÍDĂ *s. f.* curbă plană descrisă de un punct al unui cerc care se rotește fără alunecare într-un cerc fix cu raza de patru ori mai mare. [pron. *-tro-i-*. / < fr. *astroïde*, cf. gr. *astron* — astru, *eidos* — aspect, formă]

ASTROLÁB *s. m.* instrument pentru măsurarea poziției aștrilor și a înălțimii lor deasupra orizontului. [pl. *-be*, *-buri.* / < fr. *astrolabe*, cf. it. *astrolabio* < gr. *astron* — astru, *lambanein* — a lua]

ASTROLATRÍE *s. f.* închinare la stele. [gen. *-iei.* / cf. fr. *astrolâtrie*, it. *astrolatria*]

ASTROLÓG *s. m.* practicant al astrologiei. [cf. fr. *astrologue*, lat. *astrologus*, gr. *astrologos*]

ASTROLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la astrologie. O *literatură ~ă* = literatură cu caracter divinatoriu, întemeiată pe credința în influența aștrilor asupra destinului. [cf. fr. *astrologique*, lat. *astrologicus*]

ASTROLOGÍE *s. f.* pretinsă știință de a prezice destinul omului după poziția și mersul aștrilor. [gen. *-iei.* / cf. fr. *astrologie*, it., lat. *astrologia* < gr. *astrologia* < *astron* — astru, *logos* — studiu]

ASTROMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la astrometrie. [< fr. *astrométrique*]

ASTROMETRÍE *s. f.* tehnica determinării locului de observație raportat la diferiți aștri de pe bolta cerească. [gen. *-iei.* / < fr. *astrométrie*, cf. gr. *astron* — astru, *metron* — măsură]

ASTROMÉTRU *s. n.* aparat fotometric pentru măsurarea și compararea gradului de lumină a aștrilor. [< germ. *Astrometer*]

ASTROMETEOROLOGÍE *s. f.* studiul fenomenelor meteorologice care au loc în atmosfera planetelor. [< fr. *astrométéorologie*]

ASTRONAÚT *s. m.* cel care explorează spațiul cosmic, care navighează către aștri ; cosmonaut. [pron. *-na-ut.* / < fr. *astronaute*, engl. *astronaut*, cf. gr. *astron* — astru, *nauta* — navigator]

ASTRONAÚTIC, -Ă *adj.* referitor la astronautică. [< fr. *astronautique*]

ASTRONAÚTICĂ *s. f.* știința și tehnica zborurilor interastrale ; cosmonautică. [< fr. *astronautique*, cf. gr. *astron* — astru, *nautikos* — de navigație]

ASTRONAUTICIÁN *s. m.* specialist în astronautică. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni.* / < fr. *astronautic*ien]

ASTRONÁVĂ *s. f.* navă destinată zborurilor interastrale ; navă cosmică. [pl. *-ve.* / după fr. *astronef*, cf. gr. *astron* — astru, lat. *navis* — navă]

ASTRONÓM *s. m.* specialist în astronomie. [< fr. *astronome*, cf. lat. *astronomus*, gr. *astronomos*]

ASTRONÓMIC, -Ă *adj.* referitor la astronomie. ● *(fig.)* de proporții uriașe, vast, imens. [cf. lat. *astronomicus*, ngr. *astronomikos*, it. *astronomico*, fr. *astronomique*]

ASTRONOMÍE *s. f.* știință care se ocupă cu studiul aștrilor și cu legile mișcării lor. [gen. *-iei.* / cf. fr. *astronomie*, lat., gr. *astronomia* < gr. *astron* — astru, *nomos* — lege]

ASTROSCÓP *s. n.* telescop astronomic folosit pentru examinarea sumară a bolții cerești. [pl. *-oape.* / < fr. *astroscope*, cf. gr. *astron* — astru, *skopein* — a privi]

ASTROSCOPÍE *s. f.* examinarea bolții cerești. [< germ. *Astroskopie*]

ASTROSFÉRĂ *s. f.* 1. v. aster (2). 2. masa centrală a unui aster (2), exclusiv radiațiile acestuia. [cf. gr. *astron* — astru, *sphaira* — sferă]

ASTROSPECTROGRAFÍE *s. f.* ramură a astrofizicii care caracterizează spectrele corpurilor cerești. [gen. *-iei.* / < fr. *astrospectrographie*]

ASTROSPECTROSCOPÍE *s. f.* cercetarea spectrelor aștrilor pentru a deduce componența și stările fizice ale acestora. [gen. *-iei.* / < fr. *astrospectroscopie*]

ÁSTRU *s. m.* nume dat stelelor și planetelor ; corp ceresc. [pl. *aștri*, (s. n.) *astre.* / < lat. *astrum*, cf. it. *astro*, fr. *astre* < gr. *astron*]

ASTÚȚIE *s. f.* *(liv.)* șiretenie, viclenie ; șiretlic, vicleșug. [gen. *-iei.* / < it. *astuzia*]

ASTUȚIÓS, -OÁSĂ *adj.* *(liv.)* viclean. [pron. *-ți-os.* / cf. it. *astuzioso*, fr. *astucieux*]

ASUMÁ *vb. I. tr.* 1. a-și lua (ceva) asupra sa ; a se angaja la îndeplinirea unui lucru. 2. a accepta ca ipoteză o propoziție (judecată) pentru a constata consecințele care rezultă din ea. [p. i. *asúm*, 3,6 *-mă.* / < fr. *assumer*]

ASUMÁRE *s. f.* acțiunea de a-și asuma și rezultatul ei ; răspundere. [< *asuma*]

ASÚMPȚIE *s. f.* *(fil.)* actul de a asuma, a presupune ; *(log.)* premisă minoră. [< var. *asumpțiune* s. f. / cf. engl. *assumption*, it. *asunzione*]

ASUMPȚIÚNE *s. f.* v. asumpție.

AT *s. m.* monedă divizionară în Laos, valorînd a suta parte dintr-un kip. [pl. *ați.* / cf. fr. *at*]

ATÁC *s. n.* 1. faptul de a ataca ; asalt, ofensivă, năvală, iureș. ● agresiune împotriva cuiva. ● inițiativă într-un joc sportiv. ● formație a unei echipe sportive ; *(p. ext.)* jucătorii care formează linia atacantă a unei echipe. 2. acțiune violentă și susținută împotriva unor teorii, unor concepții etc. 3. *(med.)* apariție bruscă și violentă a unei boli. v. accES, criză, șoc. 4. *(muz.)* moment în care o voce sau un instrument începe să cînte ; emisiune mai accentuată a unui sunet. [pl. *-curi.* / < fr. *attaque*, it. *attacco*]

ATACÁ *vb. I. I. tr.* 1. a începe o luptă, a face un act de agresiune ; a da un atac. 2. *(fig.)* a lua atitudine potrivnică, trecînd la acțiune, față de o situație, față de o teorie etc. 3. a vătăma, a distruge, a mina, a roade. ● a cere în justiție anularea sau reformarea unei hotăriri judecătorești sau a unui act juridic. 4. a aborda (o problemă, un subiect, o discuție). II. *intr.* 1. a lua inițiativa într-o întrecere sportivă. 2. a începe executarea unei piese muzicale. [p. i. *atác*, conj. *-ce*, ger. *-cînd.* / < fr. *attaquer*, it. *attacare*]

ATACÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi atacat. [cf. fr. *attacable*, it. *attacabile*]

ATACÁNT, -Ă *adj.* care atacă. // *s. m. f.* 1. jucător care face parte din linia de atac a unei echipe sportive (de fotbal, handbal etc.). 2. atacator. [cf. fr. *attaquant*]

ATACÁRE *s. f.* acțiunea de a ataca. [< *ataca*]

ATACATÓR, -OÁRE *s. m. f.* persoană care atacă ; agresor, atacant *(2)*. [< *ataca*]

ATARÁXIC, -Ă *adj., s. n.* (medicament) cu o puternică acțiune calmantă asupra sistemului nervos central ; tranchilizant. [< fr. *ataraxique*]

ATARAXÍE *s. f.* 1. *(în filozofia antică greacă)* stare de liniște sufletească, liberă de griji și temeri. 2. *(med.)* stare patologică de pasivitate a unui organ, a unei funcții etc. [< fr. *ataraxie*, cf. gr. *a* — fără, *taraxis* — tulburare]

ATÁȘ *s. n.* cutie metalică (cu formă aerodinamică) care se atașează mai ales la motocicletă. ● piesă atașată la ceva. [pl. *-șe*, *-șuri.* / < fr. *attache*]

ATAȘÁ *vb. I.* 1. *tr., refl.* a (se) alătura. 2. *refl. (fig.)* a prinde dragoste pentru cineva sau ceva, a căpăta o afecțiune pentru cineva. [p. i. *-șez*, 4 *-șăm*, ger. *-șînd.* / < fr. *attacher*]

ATAȘÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi atașat ; *(fig.)* prietenos, sociabil. [cf. fr. *attachable*]

ATAȘAMÉNT *s. n.* 1. afecțiune puternică pentru cineva sau ceva ; prietenie, simpatie, dragoste. 2. *carnet de ~* = registru de șantier în care se notează lucrările executate în vederea întocmirii situațiilor de plată. [pl. *-te.* / cf. fr. *attachement*]

ATAȘAMENTÍST, -Ă *s. m. f.* cel care completează pe un șantier carnetul de atașament. [< *(carnet de) atașament* + *-ist*]

ATAȘÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) atașa și rezultatul ei. [< *atașa*]

ATAȘÁT, -Ă *adj.* alăturat, alipit. ● apropiat, credincios, devotat. // *s. m.* persoană care face parte din reprezentanța diplomatică a unui stat. [< *atașa*]

ATĂVIC, -Ă *adj.* transmis prin atavism ; *(p. ext.)* primitiv, sălbatic. [< fr. *atavique*]

ATAVÍSM *s. n.* apariție la unele vietăți (mai ales din regnul animal) a unor caractere neobișnuite, pe care le-a avut un strămoș îndepărtat. [pl. *-me.* / < fr. *atavisme*, cf. lat. *atavus* — strămoș]

ATÁXIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de ataxie. [< fr. *ataxique*]

ATAXÍE *s. f.* *(med.)* boală a măduvei spinării și *(rar)* a cerebelului, caracterizată prin incapacitatea de a coordona mișcările. [gen. *-iei.* / < fr. *ataxie*, cf. gr. *a* — fără, *taxis* — ordine]

ATAXOFEMÍE *s. f.* *(med.)* tulburare în coordonarea musculaturii aparatului fonator. [gen. *-iei.* / < fr. *ataxophémie*, cf. gr. *a* — fără, *taxis* — ordine, *phemi* — a vorbi]

ATEBRÍNĂ *s. f.* medicament întrebuințat în combaterea malariei. [< fr. *atébrine*]

ATEÍSM *s. n.* concepție materialistă care respinge religia, credința în supranatural și existența oricărei divinități, a miracolelor și a vieții de apoi ; negare a lui Dumnezeu. [< fr. *athéisme*, it. *ateismo* < gr. *a* — fără, *theos* — zeu]

ATEÍST, -Ă *adj.* de ateu, referitor la ateism. [cf. fr. *athéiste*, it. *ateista*]

ATELÁJ *s. n.* 1. pereche de animale de tracțiune înhămate cu harnașamentul necesar. ● fel de a înhăma animalele de tracțiune. 2. echipamentul de legătură dintre două vehicule. [< fr. *attelage*]

ATELAJIÉR *s. m.* lucrător într-o întreprindere agricolă care are în grijă atelajele. [pron. *-ji-er.* / < *atelaj* + *-ier*]

ATELÁNĂ *s. f.* piesă de teatru satirică care era jucată de tineri romani și care își are originea în orașul Atella din Campania. [cf. fr. *atellanes*, lat. *atellana*]

ATÉLĂ *s. f.* scindurică folosită pentru a imobiliza un membru fracturat. [< fr. *attelle*, cf. lat. *astula* — bastonaș]

ATELECTAZÍE *s. f.* *(med.)* turtire totală sau parțială a unui plămîn. [gen. *-iei.* / < fr.

atélectazie, cf. gr. *ateles* — incomplet, *ektasis* — extindere]

ATELÍE *s. f. (med.)* absența congenitală a mamelonului. [gen. *-iei*. / < fr. *athelie*, cf. gr. *a* — fără, *thele* — mamelon]

ATELIÉR *s. n.* 1. loc, încăpere, local înzestrat cu unelte sau mașini unde se desfășoară o activitate meșteșugărească sau industrială organizată. ● totalitatea lucrătorilor care muncesc într-un asemenea local. 2. încăpere de lucru a unui pictor, a unui sculptor, a unui fotograf etc. [pron. *-li-er*. / < fr. *atelier*]

ATELOSTOMÍE *s. f. (med.)* anomalie constînd în dezvoltarea incompletă a gurii. / < fr. *atélostomie*, cf. gr. *ateles* — incomplet, *stoma* — gură]

ATEMÁTIC, -Ă *adj. (despre cuvinte)* lipsit de vocală tematică. [cf. fr. *athématique*]

A TÉMPO *loc. adv. (muz.; ca indicație de execuție)* în tact, în mișcarea prescrisă. [< it. *a tempo*]

ATEMPORÁL, -Ă *adj.* acronic. [< *a-* + + *temporal*]

ATEMPORALITÁTE *s. f.* trăsătură a gîndirii metafizice, care constă în interpretarea ofiectivistă, în afara cadrului istoric, a fenomenelor. [cf. it. *atemporalità*]

ATENÁNSĂ *s. f. (mai ales la pl.)* anexă a unei case, folosită în scopuri diferite. v. dependință. [pl. *-se*. / cf. it. *attenenza*, fr. *attenant*]

ATENÉU *s. n.* 1. sanctuar al zeiței Atena. 2. clădire publică în care au loc manifestații cultural-artistice. [pl. *-ee*, *-euri*. / < fr. *athénée*, cf. lat. *athenaeum*, gr. *Athenaion*, templul zeiței Atena]

ATÉNT, -Ă *adj.* 1. cu atenția îndreptată către ceea ce se petrece (în fața lui), cu luare-aminte, cu băgare de seamă. ● făcut cu atenție. 2. amabil, politicos, prevenitor față de cineva. [< lat. *attentus* < *attendere* — a se întinde spre, a fi cu luare-aminte]

ATENTÁ *vb. I. intr.* a comite un atentat. O *a ~ la viața cuiva* = a încerca să asasineze pe cineva, a săvîrși un atentat. ● *(fig.)* a încălca, a viola (un drept). [< fr. *attenter*, cf. lat., it. *attentare*]

ATENTÁT *s. n.* încercare, tentativă de a ucide, a omorî pe cineva. ● *(fig.)* încercare de necinstire, de răpire a libertăților cuiva; tentativă, proiect de distrugere a unei stări de fapt etc. [< fr. *attentat*]

ATENTATÓR, -OÁRE *s. m. f.* făptuitor al unui atentat sau al unei tentative de atentat. [cf. fr. *attentatoire*]

ATENTÍSM *s. n.* politică de tergiversare și de oportunism. [< fr. *attentisme*, cf. *attente* — așteptare]

ATENTÍST, -Ă *adj.* referitor la atentism, propriu atentismului. // *s. m. f.* adept al atentismului. [< fr. *attentiste*]

ATENTÍV, -Ă *adj. (rar)* atent. [< fr. *attentif*, engl. *attentiv*]

ATÉNȚIE *s. f.* 1. proces psihic complex care contribuie la perceperea distinctă numai a anumitor impresii din mai multe impresii simultane, prin orientarea și concentrarea conștiinței într-o anumită direcție. 2. interes, preocupare, grijă. O *în ~a cuiva* = reclamînd luarea-aminte specială a cuiva. 3. *(la pl.)* atitudine binevoitoare; solicitudine, amabilitate. O *a da ~* (cuiva) = a fi amabil, curtenitor (cu cineva). ● *(concr.)* dar, cadou. [var. *atențiune s. f.* / cf. fr. *attention*, it. *attenzione*, lat. *attentio*]

ATENȚIONÁ *vb. I. tr. (rar)* a atrage atenția; a preveni. [pron. *-ți-o-*. / cf. fr. *attentionné*]

ATENȚIONÁRE *s. f.* acțiunea de a atenționa. [< *atenționa*]

ATENȚIÚNE *s. f.* v. atenție.

ATENUÁ *vb. I. tr.* a micșora, a slăbi, a modera, a ușura (puterea, intensitatea unui fenomen, a unui fapt etc.). [pron. *-nu-a*. / < fr. *atténuer*, lat., it. *attenuare*]

ATENUÁNT, -Ă *adj.* care atenuează, slăbește, micșorează; moderant. O *(jur.) circumstanțe ~e* = împrejurări care ușurează vinovăția unui acuzat. [pron. *-nu-ant*. / cf. fr. *atténuant*, lat. *attenuans*]

ATENUÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) atenua și rezultatul ei. ● *(fiz.)* micșorare a intensității sau amplitudinii undelor progresive la trecerea printr-un mediu. ● mărime caracteristică pentru scăderea unui semnal de telecomunicații. [< *atenua*]

ATENUÁT, -Ă *adj.* micșorat, slăbit, moderat. ● *(bot.; despre un organ)* care se subțiază treptat. [< *atenua*]

ATENUATÓR *s. n.* circuit electric introdus într-un lanț de transmisiune în scopul atenuării undelor de anumite frecvențe. [pron. *-nu-a-*. / < fr. *atténuateur*]

ATERISAMÉNT *s. n.* depozit de aluviuni transportate de ape. [< fr. *atterrissement*]

ATERIZÁ *vb. I. intr. (despre avioane)* a lua contact cu pămîntul după zbor, mergînd pe roți pînă la oprire; *(despre nave)* a lua contact vizual cu uscatul (venind din larg) și a-l identifica. ● *(sport)* a lua contact cu solul după o săritură. [cf. fr. *atterrir*]

ATERIZÁJ *s. n.* 1. aterizare. 2. loc unde o navă poate să tragă la uscat. [< fr. *atterrissage*]

ATERIZÁRE *s. f.* acțiunea de a ateriza; luarea contactului cu pămîntul de către un avion după zbor; aterizaj. O *tren de ~* = sistem de două sau de trei roți cu ajutorul căruia avionul rulează pe teren. ● *(sport)* luarea contactului cu pămîntul după săritură. [< *ateriza*]

ATERIZÓR *s. n. (av.)* tren de aterizare. [cf. fr. *atterrisseur*]

ATERMÁL, -Ă *adj.* referitor la apele minerale reci. [cf. gr. *a* — fără, fr. *thermal*]

ATERMÁN, -Ă *(despre corpuri)* prin care nu trece căldura. [< fr. *athermane*]

ATÉRMIC, -Ă *adj. (fiz.; despre transformări)* care nu degajează și nu absoarbe căldură. [cf. fr. *athermique*]

ATERO- element prim de compunere savantă cu semnificația „în legătură cu aterom", „de aterom", „datorită unor ateroame". [< fr. *athéro-*, cf. lat., gr. *atheroma* < gr. *athere* — terci de făină]

ATERÓM *s. n.* depozit de substanțe grase și de colesterol pe pereții vaselor sanguine. [pl. *-oame*. / < fr. *athérome*]

ATEROMATÓS, -OÁSĂ *adj., s. m. f.* (suferind) de ateromatoză. [< fr. *athéromateux*]

ATEROMATÓZĂ *s. f.* prezența în număr mare a plăcilor de aterom în pereții arterelor. [< fr. *athéromatose*]

ATEROSCLERÓZĂ *s. f. (med.)* boală cronică degenerativă produsă prin depunerea de grăsimi și colesterol în peretele intern al arterelor, determinînd sclerozarea acestora. [< fr. *athérosclérose*]

ATESTÁ *vb. I. tr.* a face dovadă, a dovedi; a confirma. ● a dovedi că ceva există; *(la pasiv)* a figura într-un text. ● a confirma

pe cineva într-o anumită funcție sau calitate. [p.i. *atést*, 3, 6 *-tă*. / < fr. *attester*, cf. lat. *attestari* < *testis* — martor]

ATESTÁRE *s. f.* acțiunea de a atesta și rezultatul ei ; mărturie, dovadă. ● prezență a unui cuvînt într-un text scris, mărturie a existenței sale în limbă. [< *atesta*]

ATESTÁT *s. n.* act care atestă ceva ; *(spec.)* diplomă, certificat de studii. [pl. *-te*. / cf. germ. *Attestat*, lat. *attestatum* < *atestari* — a depune mărturie]

ATESTÁȚIE *s. f.* atestare. [cf. fr. *attestation*, it. *attestazione*]

ATETÓZĂ *s. f. (med.)* tulburare motrice constînd din mișcări involuntare, lente, neregulate, localizate mai ales în mîini și picioare. [< fr. *athétose*, cf. gr. *atethos* — nefixat]

ATÉU *s. m. f.* persoană care nu are o religie, care neagă orice divinitate. [< fr. *athée*, it. *ateo*, lat. *atheus*, gr. *atheos* < *a* — fără, *theos* — zeu]

ÁTIC, -Ă *adj.* propriu Aticii, locuitorilor ei sau vieții acestora. O *frumusețe ~ă* = frumusețe desăvîrșită. ● care se distinge prin bun-gust sau spirit. O *sare ~ă* = ironie subtilă, spirit fin. [cf. fr. *attique*, it. *attico* < *Atica*, provincie în Grecia antică]

ÁTIC *s. n.* **1.** parte a antablamentului ridicată deasupra cornișei, menită să mascheze marginea acoperișului. **2.** cat scund, așezat deasupra cornișei, la nivelul fațadei sau retras. [cf. fr. *attique*, it. *attico*]

ATICÍSM *s. n.* caractere stilistice specifice scrierilor atenienilor antici ; finețe de gust, măsură, eleganță, puritate de stil și de limbă. [< fr. *atticisme*, it. *atticismo*, lat. *atticismus*]

ATICÍST *s. m.* imitator al scrierilor atice. [cf. fr. *atticiste*, it. *atticista*]

ATIMÍE *s. f. (med.)* absență a manifestărilor afective, frecventă la schizofrenici. [gen. *-iei*. / < fr. *athymie*, cf. gr. *a* — fără, *thymos* — spirit]

ATÍPIC, -Ă *adj.* care nu prezintă caracterele tipului obișnuit. [< fr. *atypique*, cf. gr. *a* — fără, *typos* — model]

ATIREÓZĂ *s. f. (med.)* lipsa glandei tiroide. [pron. *-re-o-*. / < fr. *athyréose*]

ATIROIDÍE *s. f.* absența completă a secreției tiroidiene. [pron. *-ro-i-*. gen. *-iei*. / < fr. *athyroïdie*]

ATITUDINÁL, -Ă *adj.* referitor la atitudine, de atitudine. [cf. it. *attitudinale*]

ATITÚDINE *s. f.* **1.** poziție a corpului, ținută. **2.** fel de a se purta, de a fi ; purtare, comportare. O *a lua ~* = a-și afirma cu hotărîre punctul de vedere. [< fr. *attitude*, it. *attitudine*]

ATLÁNT *s. m.* statuie, reprezentînd un bărbat într-o atitudine de efort, care susține antablamentul unui edificiu sau alte elemente de arhitectură ; telamon. [< it., fr. *atlante*]

ATLÁNTIC, -Ă *adj.* referitor la Oceanul Atlantic și la statele care îl mărginesc. ● referitor la țările participante la Tratatul Atlanticului de Nord (N.A.T.O.). [< fr. *atlantique*]

ATLÁNTOZÁUR *s. m. (pal.)* dinozaurian mezozoic uriaș, asemănător cu brontozaurul. [pron. *-za-ur*. / < fr. *atlantosaure*, cf. *Atlas*, titan, gr. *sauros* — șopîrlă]

ATLÁS[1] *s. n.* **1.** lucrare de cartografie care conține hărți geografice (însoțite uneori de explicații și date în legătură cu regiunile respective). O *~ lingvistic* = lucrare care prezintă pe hărți răspîndirea teritorială a diferitelor fapte de limbă. **2.** lucrare care conține o colecție de desene, stampe etc. [pl. *-se*, *-suri*. / < fr. *atlas*]

ATLÁS[2] *s. n.* prima vertebră a gîtului. [< fr. *atlas*, cf. *Atlas*, personaj mitologic care susținea cerul pe umeri]

ATLÉT, -Ă *s. m. f.* persoană care practică atletismul. ● *(fig.)* om voinic, puternic, cu o construcție fizică robustă. ● *(fig.)* luptător (la circ, la concursuri etc.). [cf. fr. *athlète*, it. *atleta*, lat. *athleta*, gr. *athletes*]

ATLÉTIC, -Ă *adj.* de atlet, de atletism. [cf. fr. *athlétique*, lat. *athleticus*]

ATLÉTICĂ *s. f.* ~ *ușoară* = atletism ; ~ *grea* = sportul cu halterele. [gen. *-cii*. / < fr. *athlétique*]

ATLETÍSM *s. n.* exerciții sportive de alergări, sărituri și aruncări ; disciplină a sportului care cuprinde aceste exerciții. [< fr. *athlétisme*]

-ATLÓN element secund de compunere savantă cu semnificația „probă", „exercițiu". [< gr. *athlon* — luptă]

ATMO- element prim de compunere savantă cu semnificația „aer". [< gr. *atmos* — abur]

ATMOFÍL, -Ă *adj. (despre elemente chimice)* care intră în compoziția atmosferei. [cf. germ. *atmophil*, cf. gr. *atmos* — aer, *philein* — a iubi]

ATMOLÍZĂ *s. f.* separare a unui amestec de gaze la trecerea prin pereții unui vas poros. [< fr. *atmolyse*, cf. gr. *atmos* — gaz, *lysis* — descompunere]

ATMOSFÉRĂ *s. f.* **I. 1.** stratul de aer care înconjură Pămîntul. **2.** *(fig.)* stare de spirit ; situație, stare, mediu în care trăiește cineva, ceva. **II.** unitate de măsură a presiunii gazelor, egală cu greutatea unei coloane de mercur la 0° cu o secțiune de 1 cm², înaltă de 76 cm. [cf. fr. *atmosphère*, it. *atmosfera* < gr. *atmosphaira* < *atmos* — abur, *sphaira* — sferă]

ATMOSFÉRIC, -Ă *adj.* de (din) atmosferă, referitor la atmosferă. [cf. fr. *atmosphérique*, it. *atmosferico*]

ATMOSFERIZÁRE *s. f.* dizolvare și descompunere a rocilor sub influența agenților atmosferici. ● *(fig. ; rar)* stare de spirit care se creează în jurul cuiva sau a ceva. [< *atmosferă* + *-iza*]

ATÓL *s. m.* insulă de forma unui inel, care are în mijloc o lagună, formată prin depunerea scheletelor de corali. [pl. *-li*, (s. n.) *-luri*. / < fr., engl. *atoll*, cf. it. *atóllo* < cuv. polinezian]

ATÓM *s. m.* **1.** cea mai mică parte a unui element chimic, care păstrează proprietățile fizico-chimice ale acestuia, posedînd o structură caracteristică complexă. **2.** *(în concepția materialist-mecanicistă)* particulă materială infinit de mică, indivizibilă, eternă, considerată a fi ultimul element constitutiv al corpurilor. [< fr. *atome*, it. *atomo* < lat. *atomus*, gr. *atomos* — indivizibil]

ATOMÁL *s. n.* revelator fotografic pentru granulație foarte fină. [< germ. *Atomal*, nume comercial]

ATÓMIC, -Ă *adj.* referitor la atomi, specific atomilor. O *număr ~* = număr de ordine pe care îl are fiecare element chimic în tabela periodică a elementelor ; *energie ~ă* = energie nucleară ; *bombă ~ă* = bombă a cărei putere este bazată pe energia nucleară. [< fr. *atomique*, it. *atomico*]

ATOMICITÁTE *s. f.* caracter atomic. [cf. fr. *atomicité*]

ATOMÍSM *s. n.* **1.** concepție materialistă potrivit căreia materia, care există în mod e-

blectiv, este constituită din atomi. 2. teorie științifică modernă a structurii și a proprietăților atomilor ca particule divizibile, schimbătoare. [< fr. *atomisme*]

ATOMIST, -Ă *adj.* referitor la atomism ; propriu atomismului ; *(peior.)* care tinde să înspăimînte lumea cu bomba atomică. // *s. m. f.* 1. partizan al atomismului. 2. savant care se ocupă de fizica atomică. [cf. fr. *atomiste*, it. *atomista*, rus. *atomist*]

ATOMÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la atomism. [< fr. *atomistique*]

ATOMÍSTICĂ *s. f.* teorie, doctrină care are la bază compoziția atomică a corpurilor. ● știință despre atom ; fizică nucleară. [gen. *-cii*. / < fr. *atomistique*]

ATOMIZÁ *vb. I. tr.* a transforma un lichid în picături foarte fine ; a pulveriza. [< fr. *atomiser*]

ATOMIZÁRE *s. f.* acțiunea de a atomiza. [< *atomiza*]

ATOMIZÁTOR *s. n.* atomizor. [cf. it. *atomizzatore*]

ATOMIZÓR *s. n.* aparat pentru pulverizarea fină a unui lichid, folosit la dezinfectare, la vopsit etc. ; atomizator. [pl. *-oare*. / < fr. *atomiseur*]

ATOMOELÉCTRIC, -Ă *adj. (fiz.)* care se referă la electricitate bazată pe energia atomică. [< fr. *atomoélectrique*]

ATÓN *adj.* 1. *(despre țesuturi)* atins de atonie ; lipsit de vitalitate, de vigoare. 2. *(despre vocale, silabe, cuvinte)* lipsit de accent ; neintonat. [< fr. *atone*, cf. gr. *a* — fără, *tonos* — ton, arc]

ATONÁL, -Ă *adj. (muz.)* compus după regulile atonalității, în afara sistemului tonal tradițional. [cf. fr. *atonal*, it. *atonale*]

ATONALÍSM *s. n.* curent sau procedeu care recomandă atonalitatea în compozițiile muzicale. v. dodecafonism. [< fr. *atonalisme*]

ATONALITATE *s. f. (muz.)* lipsă de armonie, de tonalitate, rezultînd din faptul că cele 12 tonuri ale gamei cromatice sînt considerate egale, fără vreo ierarhie sau funcție armonică între ele. [cf. fr. *atonalité*, it. *atonalità*]

ATÓNIC, -Ă *adj.* atins de atonie ; lipsit de putere, de vlagă ; aton (1). [< fr. *atonique*]

ATONÍE *s. f.* slăbire a elasticității țesuturilor ; lipsă de putere, de vitalitate ; moliciune. [gen. *-iei*. / < fr. *atonie*, cf. gr. *atonie* — moleșeală]

ATONÍSM *s. n.* cult monoteist constînd în adorarea discului solar, considerat ca aspect vizibil al divinității. [cf. *Aton*, soarele la vechii egipteni]

ATÓXIC, -Ă *adj. (despre substanțe)* neotrăvitor, inofensiv. [cf. fr. *atoxique*]

ATRABILIÁR, -Ă *adj. (liv.)* coleric, iritabil ; irascibil. [pron. *-li-ar*. / < it. *atrabiliare*, cf. fr. *atrabilaire*]

ATRÁBILĂ *s. f. (med.)* bilă de culoare neagră ; substanță de culoare închisă presupusă a fi secretată de glandele suprarenale și a provoca melancolia ; ipohondrie. [< fr. *atrabile*, cf. lat. *ater* — negru, *bilis* — bilă]

ATRACTÍV, -Ă *adj.* atrăgător, captivant ; distractiv ; atracțios. [cf. fr. *attractif*, lat. *attractivus*]

ATRACTIVITÁTE *s. f.* însușirea a ceea ce este atractiv. [< *atractiv* + *-itate*]

ATRÁCȚIE *s. f.* 1. înclinație puternică spre cineva sau ceva. ● farmec. 2. *(fiz.)* tendință de apropiere a corpurilor. 3. *(la pl.)* distracție, petrecere, amuzament. ○ *număr de* ~ = număr din programul unui varieteu, al unui circ etc. [gen. *-iei*. var. *atracțiune* s. f. / cf. fr. *attraction*, it. *attrazione*, lat. *attractio*]

ATRACȚIÓS, -OÁSĂ *adj.* atractiv. [et. incertă]

ATRACȚIOZITÁTE *s. f.* caracter atracțios. [< *atracțios* + *-itate*, după *grațiozitate*]

ATRACȚIÚNE *s. f.* v. atracție.

ATRÁGE *vb. III. tr.* 1. a trage, a aduce la (către) sine. ● a hotărî, a determina (pe cineva) să facă ceva. 2. *(fig.)* a ispiti, a ademeni. 3. a avea ca urmare, drept consecință. [p. i. *atrág*, perf. s. *atrăsei*. / < *trage*, după fr. *attirer*, it. *attrarre*]

ATRÁGERE *s. f.* acțiunea de a atrage și rezultatul ei. [< *atrage*]

ATRAMENTÁRE *s. f.* tratament termochimic al pieselor de oțel, prin încălzire în baie cu soluție de fosfat de fier și de mangan. [după germ. *Atramentverfaren*, cf. lat. *atramentum* — culoare neagră]

ATRÁPĂ *s. f. (franțuzism)* farsă, cursă, păcăleală. ● obiect destinat a înșela prin amuzament ; *(p. ext.)* mulaj. [< fr. *attrape*]

ATRĂGĂTÓR, -OÁRE *adj.* ademenitor, ispititor, atractiv. [< *atrage*]

ATREPSIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de atrepsie. [< fr. *athrepsique*]

ATREPSÍE *s. f. (med.)* tulburare cronică de nutriție, la sugarii hrăniți artificial. [gen. *-iei*. / < fr. *athrepsie*, cf. gr. *a* — fără, *threpsis* — nutriție]

ATREZÍE *s. f. (anat.)* astupare sau neperforare a unui orificiu natural. [gen. *-iei*. / < fr. *atrésie*, cf. gr. *a* — fără, *tresis* — orificiu]

ATRIBUÍ *vb. IV. tr.* 1. a da, a acorda, a conferi. 2. a da (ceva) ca venind de la...; a pune pe seama cuiva, în socoteala cuiva. [p.i. *atribui*, 3, 6 *-ie*. / < fr. *attribuer*, cf. lat. *attribuere*]

ATRIBUÍRE *s. f.* acțiunea de a atribui și rezultatul ei. [< *atribui*]

ATRIBÚT *s. n.* 1. însușire esențială proprie unui obiect, unui fenomen etc. ● semn distinctiv, simbol. 2. parte secundară de propoziție, care determină un substantiv sau un substitut al acestuia. [< lat. sc. *attributum*, cf. fr. *attribut*]

ATRIBUTÍV, -Ă *adj.* cu funcție de atribut. ○ *propoziție* ~*ă* = propoziție care îndeplinește funcția de atribut pe lîngă un cuvînt din propoziția regentă ; propoziție relativă. [< fr. *attributif*]

ATRIBÚȚIE *s. f.* competență, autoritate care se exercită într-o anumită sferă de activitate ; sarcină, obligație, însărcinare. [gen. *-iei*. var. *atribuțiune* s. f. / cf. fr. *attribution*, lat. *attributio*]

ATRIBUȚIÚNE *s. f.* v. atribuție.

ATRICHÍE *s. f. (med.)* lipsă (congenitală) a părului. [< fr. *atrichie*, cf. gr. *a* — fără, *thrix* — păr]

ATRÍȚIE *s. f.* v. atrițiune.

ATRIȚIÚNE *s. f.* îndepărtare a particulelor de pe suprafața granulelor minerale prin frecare umedă. ● uzură a pietrelor unei îmbrăcăminți rutiere prin frecarea între ele. ● abraziune. [pron. *-ți-u-*, var. *atriție* s. f. / < fr. *attrition*]

ÁTRIU *s. n.* v. atrium.

ÁTRIUM *s. n.* 1. curtea interioară, înconjurată de portice acoperite, a caselor romane antice. 2. partea din mijloc a unei bazilici. 3. *(anat. ; în forma atriu)* cele două despărțituri superioare ale inimii. 4. *(geol.)* culoar care înconjură un con vulcanic secundar îmbucat în craterul unui vulcan mai vechi.

[pron. *-tri-um.* pl. *-muri.* var. *atriu* s. n. / < lat., fr. *atrium*, it. *atrio*]

ATRÓCE *adj. invar.* crud, sîngeros, cumplit, fioros, groaznic. [< fr., it. *atroce*, lat. *atrox*]

ATROCITÁTE *s. f.* 1. cruzime. 2. *(concr.)* faptă înspăimîntătoare ; grozăvie. [cf. fr. *atrocité*, it. *atrocità*, lat. *atrocitas*]

ATROFIÁ *vb. I. refl.* a-şi pierde vitalitatea, vigoarea ; *(despre ţesuturi, organe)* a se închirci. [pron. *-fi-a.* p.i. *-iez*, 3, 6 *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *atrophier*]

ATROFIÁNT, -Ă *(rar)* care atrofiază. [pron. *-fi-ant.* / cf. fr. *athrophiant*]

ATRÓFIC, -Ă *adj.* atins de atrofie. [< fr. *atrophique*]

ATROFÍE *s. f.* micşorare a volumului şi a puterii unei celule, a unui ţesut, a unui organ etc., cauzată de inactivitate sau de tulburări de nutriţie. [gen. *-iei.* / < fr. *atrophie*, cf. lat. *atrophia* < gr. *a* — fără, *trophe* — hrană]

ATROFIÉRE *s. f.* faptul de a se atrofia. [pron. *-fi-e-.* / < *atrofia*]

ATROPÍNĂ *s. f.* alcaloid toxic extras din mătrăgună, care are un efect puternic calmant asupra sistemului nervos. [< fr. *atropine*, cf. lat. *atropa* — mătrăgună]

ATROPINIZÁRE *s. f. (med.)* administrare a atropinei în scop terapeutic. [et. incertă]

ATROPÍSM *s. n. (med.)* intoxicaţie cu atropină. [< fr. *atropisme*]

ATÚ *s. n.* 1. carte de joc de culoare socotită în mod convenţional superioară celorlalte cărţi. 2. situaţie, element, poziţie care oferă un avantaj sau superioritate într-o anumită împrejurare. [pl. *-uri.* / < fr. *atout*, cf. *à tout*]

AUBÁDĂ *s. f.* poezie lirică medievală care se recita în zori. [pron. *o-ba-.* pl. *-de.* / < fr., prov. *aubade*, cf. *aube* — zori de zi]

AUCŢIÚNE *s. f.* vînzare publică, la licitaţie, a anumitor bunuri ; vînzare la licitaţie. [pron. *a-uc-ţi-u-.* / < lat. *auctio*, cf. germ. *Auction*]

AUDI- v. a u d i o-.

AUDIÁ *vb. I. tr.* 1. a asculta depoziţia unui martor, a supune unui interogatoriu. 2. a asculta un curs, o conferinţă, un şir de prelegeri etc. ◆ a asculta muzică (de obicei înregistrată pe discuri, pe bandă de magnetofon etc.). [pron. *a-u-di-a.* p.i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind.* / < *audienţă*, *auditor*, după lat. *audire*]

AUDÍBIL, -Ă *adj.* care poate fi auzit. [cf. fr. *audible*, lat. *audibilis*]

AUDIBILITÁTE *s. f. (fiz.)* proprietate a unor vibraţii de a produce senzaţia de auz. [cf. fr. *audibilité*]

AUDIÉNT, -Ă *s. m. f.* student care asistă la cursuri fără a fi înscris regulat şi fără a se prezenta la examene. [< *audia*]

AUDIÉNŢĂ *s. f.* 1. întrevedere acordată de către un demnitar unei persoane care l-a solicitat să-i vorbească (într-o chestiune oficială) ; timpul cît durează această întrevedere. 2. interes pe care cineva îl poartă celui care i se adresează ; atenţie, înţelegere. 3. şedinţă (publică) a tribunalului, în care sînt ascultate părţile şi pledoariile şi în care se pronunţă sentinţa. [< lat. *audientia*, cf. fr. *audience*]

AUDIÉRE *s. f.* acţiunea de a audia şi rezultatul ei ; *(spec.)* ascultarea martorilor într-un proces juridic. [pron. *a-u-di-e-.* [< *audia*]

AUDIO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „(referitor la) auz", „referitor la frecvenţele sonore auzibile". [pron. *a-u-di-o-.* var. *audi-.* / < fr., it. *audio-*, cf. lat. *audire* — a auzi]

AUDIOFÓN *s. n.* aparat acustic folosit de hipoacuzici pentru amplificarea sunetelor. [< fr. *audiophone*]

AUDIOFRECVÉNŢĂ *s. f.* frecvenţă a undelor sonore care pot fi percepute de urechea umană. [< fr. *audiofréquence*]

AUDIOGRÁF *s. n.* audiometru înregistrator. [pron. *a-u-di-o-.* [< fr. *audiographe*]

AUDIOGRAFÍE *s. f.* înregistrare grafică a rezultatelor audiometrice. [pron. *a-u-di-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *audiographie*]

AUDIOGRÁMĂ *s. f.* grafic special pe care se înregistrează rezultatele unui examen audiometric. [< fr. *audiogramme*]

AUDIOLÓG, -Ă *s. m. f.* medic specialist în audiologie. [< germ. *Audiologe*]

AUDIOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la audiologie. [cf. fr. *audiologique*]

AUDIOLOGÍE *s. f.* disciplină medicală care studiază problemele legate de auz. [gen. *-iei.* / < fr. *audiologie*, cf. lat. *audire* — a auzi, gr. *logos* — ştiinţă]

AUDIOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la audiometrie ; acumetric. [< fr. *audiométrique*]

AUDIOMETRÍE *s. f.* metodă de măsurare a acuităţii auditive ; acumetrie. [pron. *a-u-di-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *audiométrie*]

AUDIOMÉTRU *s. n.* aparat pentru determinarea acuităţii auditive ; acumetru. [< fr. *audiomètre*, cf. lat. *audire* — a auzi, gr. *metron* — măsură]

AUDIOPROTECTÓR *s. n.* dispozitiv care protejează urechile de zgomotele prea mari. [cf. it. *audioprotettore*]

AUDIOVÍDEO *adj. invar. mijloace de informare* ~ = radiodifuziune şi televiziune. [cf. lat. *audio* — aud, *video* — văd]

AUDIOVIZÍV, -Ă *adj.* audiovizual. [cf. it. *audiovisivo*]

AUDIOVIZUÁL, -Ă *adj. n. (despre mijloace de comunicaţie şi informaţie)* care utilizează la maximum în special auzul şi văzul, folosite în didactica modernă. [pron. *a-u-di-o-vi-zu-al.* / cf. fr. *audiovisuel*]

AUDITÍV, -Ă *adj.* referitor la auz. [< fr. *auditif*]

AUDITÓR, -OÁRE *s. m. f., adj.* (cel) care ascultă un curs, o conferinţă etc. ; ascultător. [cf. fr. *auditeur*, lat. *auditor*]

AUDITÓRIU[1] *s. n.* asistenţă, public (la o conferinţă, la un curs etc.). [pron. *-riu.* / < fr. *auditoire*]

AUDITÓRIU[2] *s. n.* sală pentru audiţii muzicale sau teatrale, pentru emisiuni radiofonice sau înregistrări cinematografice. [pron. *-riu.* / < fr., lat. *auditorium*]

AUDÍŢIE *s. f.* faptul de a audia (2) ; *(spec.)* audiere de muzică cu un auditoriu restrîns. O *a executa* (o bucată muzicală) *în primă* ~ = a cînta (o bucată) pentru prima dată în faţa publicului. [gen. *-iei.* var. *audiţiune* s. f. / cf. fr. *audition*, lat. *auditio*]

AUDIŢIÚNE *s. f.* v. a u d i ţ i e.

AUFTÁCT *s. n.* anacruză (2). [pron. *auf-.* / < germ. *Auftakt*]

AUGMÉNT *s. n. (gram.)* vocală adăugată în unele limbi indo-europene la începutul unei forme verbale pentru a marca o acţiune trecută. [pron. *a-ug-.* / < fr. *augment*, cf. lat. *augmentum* — creştere]

AUGMENTÁ *vb. I. tr.* a mări, a creşte, a spori. [pron. *a-ug-.* / < fr. *augmenter*, cf. lat. *augmentum* < *augere* — a creşte]

AUGMENTÁRE s. f. acțiunea de a augmenta ; augmentație. ● *(muz.)* lărgire a valorii notelor în repetarea unei teme sau a unui motiv. [pron. *a-ug-*. < *augmenta*]

AUGMENTATÍV, -Ă *adj., s. n.* (afix) care exprimă o creștere a dimensiunilor unui obiect, a gradului însușirilor lui etc. [pron. *a-ug-*. / cf. fr. *augmentatif*]

AUGMENTÁȚIE s. f. augmentare. [pron. *a-ug-*. / < fr. *augmentation*]

AUGÚR s. m. *(ant. ; la romani)* preot despre care se credea că poate prevesti viitorul după zborul, cîntecul sau mărunțaiele păsărilor. [pron. *au-gur*. / < lat. *augur*]

AUGÚR s. n. *(ant.)* prevestire făcută de auguri. O *a fi de bun* ~ = a fi semn bun. ● prezicere, prevestire. [pron. *au-gur*. var. *auguriu* s. n. / < lat. *augurium*, cf. fr. *augure*]

AUGURÁ *vb. I. tr. (italienism)* a prevesti, a prezice. ● a ura. [< it. *augurare*, cf. fr. *augurer*]

AUGURÁL, -Ă *adj.* relativ la auguri. [< lat. *auguralis*]

AUGURÁT s. n. 1. slujba augurilor. 2. templu construit după ce s-au cercetat augurii. ● *(fig.)* profeție. [< lat. *auguratus, auguratum (templum)*]

AUGÚRIU s. n. v. a u g u r.

AUGÚST *s. m.* titlu de onoare dat de senatul roman împăratului Octavian ; *(p. ext.)* cezar, împărat. // *adj. (titlu dat odinioară monarhilor sau principilor)* preaînălțat, slăvit, preamărit. ● *(fig.)* maiestos, impunător. [pron. *au-gust*. / < lat. *augustus*]

AUGUSTÍN *s. m.* călugăr din ordinul sf. Augustin. [pron. *au-gus-*. pl. *-ni*. / < lat. med. *augustinus* < *Augustinus*, teolog și filozof idealist]

AUGUSTINÍSM s. n. doctrina augustinilor. [< fr. *augustinisme*]

AÚL s. n. sat de munte (în Crimeea, în Caucaz și în Asia centrală). [< rus. *aul*]

ÁULĂ s. f. 1. *(ant.)* curte în fața locuințelor importante, în jurul căreia se grupau dependințele. 2. sală mare de festivități (aflată mai ales în incinta unei instituții de învățămînt). 3. *(în orînduirea feudală)* curte domnească sau împărătească. [pron. *a-u-*. / < lat. *aula*, cf. germ. *Aula*]

AÚLIC s. n. tribunal suprem în vechiul imperiu german. [pron. *a-u-*. / < lat. *aulicus*]

AÚLIC, -Ă *adj.* care ține de curte ; de la curte. [pron. *a-u-*. / cf. fr. *aulique*, lat. *aulicus*]

AURAMÍNĂ s. f. materie colorantă galbenă, folosită la vopsirea hîrtiei, a bumbacului etc. [pron. *a-u-*. / < fr. *auramine*]

ÁURĂ s. f. 1. boare, adiere. 2. *(liv.)* nimb, aureolă (I). 3. stare particulară care precedă o criză, de obicei în epilepsie. [pron. *a-u-*. / < lat., fr. *aura*]

AUREOLÁ *vb. I. tr.* a înconjura cu aureolă. ● *(fig.)* a glorifica. [pron. *a-u-re-o-*. / < fr. *auréoler*, it. *aureolare*]

AUREOLÁRE s. f. acțiunea de a aureola și rezultatul ei. [pron. *a-u-re-o-*. / < *aureola*]

AUREOLÁT, -Ă *adj.* cu aureolă, înconjurat de o aureolă. [pron. *a-u-re-o-*. / cf. fr. *auréolé*]

AUREÓLĂ s. f. 1. cerc luminos cu care pictorii înconjură capetele unor personaje, în special ale sfinților ; nimb. 2. halo în jurul unui astru, pe o fotografie. ● zonă luminoasă care înconjură flacăra propriu-zisă. 3. *(fig.)* glorie, strălucire, faimă, splendoare. [pron. *a-u-re-o-*. / < fr. *auréole*, it. *aureola* < lat. *aureolus* — de aur]

AUREOMICÍNĂ s. f. substanță cristalină, galbenă-aurie, folosită ca antibiotic. [pron. *a-u-re-o-*. / < fr. *auréomycine*]

AURÉUS s. m. monedă romană de aur. [pron. *a-u-*. / < lat. *aureus*]

AURI- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) aur", „de aur", „ca aurul". [pron. *a-u-*. / < fr., it. *auri-*, cf. lat. *aurum* — aur]

AÚRIC, -Ă *adj. (despre vele)* în formă de trapez. [pron. *a-u-*. / cf. fr. *aurique*, it. *aurica*]

AURÍCUL s. n. fiecare dintre cele două despărțituri superioare ale atriului inimii. [pron. *a-u-*. pl. *-le*. / < fr. *auricule*, cf. lat. *auricula*]

AURICULÁR, -Ă *adj.* 1. referitor la ureche ; al urechii. 2. care aparține auriculului ; al auriculului, de (la) auricul. // s. n. accesoriu al aparatelor radioreceptoare și telefonice, care permite ascultarea individuală, la ureche, a transmisiunilor. [cf. fr. *auriculaire*, it. *auricolare* < lat. *auricula* — ureche]

AURICULÁR s. m. degetul mic de la mînă. [pron. *a-u-*. / < fr. *auriculaire*]

AURICULÁT, -Ă *adj.* în formă de auricul, de urechiușă. [pron. *a-u-*. / cf. fr. *auriculé*, lat. *auriculatus*]

AURÍCULĂ s. f. pavilionul urechii, urechea externă. [pron. *a-u-*. pl. *-le*. / < fr. *auricule*, cf. lat. *auricula* — ureche]

AURIFÉR, -Ă *adj. (despre terenuri)* care conține aur. [pron. *a-u-*. / < fr. *aurifère*, cf. lat. *aurifer* < *aurum* — aur, *ferre* — a purta]

AURÍGA s. n. *(ant.)* conducător al unui car (de curse). [pron. *a-u-*. / < it., lat. *auriga*]

AURIGNACIÁN s. n. *(geol.)* primul subetaj al paleoliticului superior, caracterizat prin unelte de silex fin și prin apariția uneltelor de os. // *adj.* care aparține acestui subetaj. [pron. *a-u-rig-na-ci-an*. / < fr. *aurignacien*, cf. *Aurignac*, peșteră în Franța]

AURIPIGMÉNT s. m. sulfură naturală de arsen, de culoare galbenă ; orpiment. [pron. *a-u-*. / < germ. *Auripigment*]

AURÓRĂ s. f. 1. lumină care precedă răsăritul soarelui ; zori de zi. O ~ *polară (boreală* sau *australă)* = lumină difuză, roșie sau verde, care colorează cerul în timpul nopții, în anumite perioade, în regiunile polare. 2. *(fig.)* început, zori (ale unei perioade etc.). [pron. *a-u-*. pl. *-re*. / < lat. *aurora*, cf. it. *aurora*, fr. *aurore*]

AUROTERAPÍE s. f. crisoterapie. [pron. *a-u-*. / < fr. *aurothérapie*]

AUSCULTÁ *vb. I. tr.* a asculta zgomotele din interiorul corpului (cu urechea sau cu stetoscopul) pentru a verifica funcționarea organelor interne. [pron. *a-us-*. p. i. *auscúlt*. / < fr. *ausculter*, cf. lat. *auscultare* — a asculta]

AUSCULTÁȚIE s. f. examen al organelor interne făcut prin ascultare cu urechea sau cu stetoscopul. [pron. *a-us-*. gen. *-iei*. var. *auscultațiune* s. f. / cf. fr. *auscultation*, lat. *auscultatio*]

AUSCULTAȚIÚNE s. f. v. a u s c u l t a ț i e.

AUSPÍCIU s. n. 1. *(la romani)* prevestire făcută după zborul sau după cîntecul păsărilor. v. a u g u r. ● preot care lua auspiciile. 2. *(rar)* protecție. O *sub ~ile cuiva* = sub egida, sub protecția cuiva. [pron. *a-us-pi-ciu*. pl. *-ii*. / < lat. *auspicium* < *avis* — pasăre, *specere* — a examina]

AUSTENÍTĂ *s. f.* constituent structural al aliajelor de fier și carbon. [pron. *a-us-*. / < fr. *austénite*]

AUSTÉR, -Ă *adj.* sobru, aspru, sever, grav. ● lipsit de ornamente, de podoabe. [pron. *a-us-*. / cf. fr. *austère*, it. *austero*, lat. *austerus*]

AUSTERITÁTE *s. f.* sobrietate, asprime, severitate. [pron. *a-us-*. / cf. fr. *austérité*, it. *austerità*, lat. *austeritas*]

AUSTRÁL, -Ă *adj.* dinspre Polul Sud; sudic. [pron. *a-us-*. / < fr. *austral*, cf. lat. *australis*]

AUSTRALOÍD, -Ă *adj.* care aparține rasei negre din Australia și Oceania. // *s. m. f. pl.* populația neagră din această regiune. [pron. *-lo-id*. pl. *-izi, -ide*. / < fr. *australoïde*]

AUSTRALOPITÉC *s. m.* maimuță fosilă evoluată din era terțiară, cea mai apropiată de om. [pron. *a-us-*. pl. *-ci*. / < fr. *australopithéque*, cf. lat. *australis* — de sud, gr. *pithekos* — maimuță]

AUSTROMARXÍSM *s. n.* curent oportunist, revizionist, în social-democrația austriacă de la sfîrșitul sec. XIX, care neagă ideea revoluției proletare și a dictaturii proletariatului, susținînd teza integrării „pașnice" a capitalismului în socialism. [pron. *a-us-*. / < germ. *Austromarxismus*]

AUSTROMARXÍST, -Ă *adj.* referitor la austromarxism. // *s. m. f.* adept al austromarxismului. [pron. *a-us-*. / < germ. *Austromarxist*]

AUT *adv. (sport)* în afara terenului de joc. ● *(s. n.)* ieșirea, scoaterea mingii în afara terenului de joc; penalizarea aplicată în această situație. [< engl. *out* — afară]

AUTÁRHIC, -Ă *adj.* care are caracter de autarhie. [< it. *autarchico*, cf. fr. *autarcique*]

AUTARHÍE *s. f.* 1. situația unui stat, a unei națiuni care își satisface nevoile economice prin propriile-i puteri, fără import sau ajutor străin. ● stat care se află în această situație. 2. *(în școala cinicilor)* independența indivizilor față de toate convențiile sociale, considerate ca străine naturii. [pron. *a-u-*. gen. *-iei*. / < it. *autarchia*, cf. fr. *autarcie* < gr. *autarkeia*]

AUTÉNTIC, -Ă *adj.* sigur, neîndoielnic, evident, de netăgăduit; al cărui autor este incontestabil; original. ● *(despre acte)* întocmit prin respectarea tuturor formelor legale. [pron. *a-u-*. / cf. it. *autentico*, lat. *authenticus*, gr. *authentikos* — de netăgăduit < *authentes* — autor]

AUTENTICITÁTE *s. f.* faptul, calitatea de a fi autentic; originalitate. [pron. *a-u-*. / cf. it. *autenticità*]

AUTENTIFICÁ *vb. I. tr.* a face ca un act să devină autentic, a-i da caracter de autenticitate. [pron. *a-u-*. p.i. *autentific*. / cf. fr. *authentifier*, germ. *authentifizieren*]

AUTENTIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a autentifica și rezultatul ei; autentificație. [< *autentifica*]

AUTENTIFICAȚÍE *s. f.* autentificare. [cf. it. *autentificazione*]

AUTIGÉN, -Ă *adj. (despre un component al unei roci)* format odată cu roca. [< fr. *autigène*]

AUTÍSM *s. n. (med.)* stare patologică caracterizată prin ruperea contactului cu realitatea exterioară și prin trăirea excesivă a unei vieți interioare, unul din simptomele fundamentale ale schizofreniei. [< fr. *autisme*]

AUTÍST, -Ă *adj.* v. autistic.

AUTÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la autism. [var. *autist, -ă* adj. / < fr. *autistique*]

AUTO[1]- element prim de compunere savantă pentru cuvinte care arată că noțiunea se referă la subiect sau că acțiunea exprimată se îndeplinește de la sine. [pron. *a-u-*. / < fr., it. *auto-*, cf. gr. *autos* — însuși]

AUTO[2]- element prim de compunere savantă cu semnificația „automat" sau „automobil". [pron. *a-u-*. / < fr. *automobile*]

AUTO[3] *s. n. (fam.)* automobil. // *adj. invar. (despre transporturi, tracțiune etc.)* făcut cu un autovehicul. ● de automobil. [pron. *a-u-*. / cf. fr., it., germ. *auto*]

ÁUTO *s. n. (lit.)* dramă sacră într-un act, întîlnită în Spania și Portugalia în sec. XV. [pron. *a-u-*. / < sp., port. *auto*, cf. lat. *auctum* — acțiune dramatică]

AUTOACCIDENTÁ *vb. I. refl.* a se accidenta singur. [pron. *a-u-to-ac-*. / *auto*[1]- + *accidenta*]

AUTOACCIDENTÁRE *s. f.* faptul de a se autoaccidenta. [< *autoaccidenta*]

AUTOACUZÁ *vb. I. refl.* a se acuza pe sine însuși. [et. incertă]

AUTOACUZÁRE *s. f.* acțiunea de a se autoacuza. ● *(med.)* formă de delir în care bolnavul se învinuiește de fapte imaginare. [< *autoacuza*, cf. fr. *auto-accusation*]

AUTOADMINISTRÁ *vb. I. refl.* a se (a-și) administra prin mijloace proprii. [p.i. *-rez*. / < *auto*[1]- + *administra*]

AUTOADMINISTRÁRE *s. f.* acțiunea de a se autoadministra. [< *autoadministra*]

AUTOAFIRMÁ *vb. I. refl.* a-și afirma propria personalitate. [et. incertă]

AUTOAFIRMÁRE *s. f.* faptul de a se autoafirma. [< *autoafirma*]

AUTOAGLUTINÁRE *s. f.* proces prin care unii cărbuni aglutinați pot fi brichetați, prin încălzire, fără lianți. [după fr. *auto-agglutination*]

AUTOAGRESIÚNE *s. f.* stare patologică în care organismul produce substanțe nocive împotriva unora dintre propriile sale celule, țesuturi sau organe. [pron. *a-u-*. / < fr. *autoagression*]

AUTOALÁRMĂ *s. f.* radioreceptor care înregistrează automat semnalele de pericol. [cf. fr. *auto-alarme*]

AUTOAMĂGÍ *vb. IV. refl.* a(-și) amăgi (intenționat) propria persoană. [< *auto*[1]- + *amăgi*]

AUTOAMĂGÍRE *s. f.* acțiunea de a se autoamăgi. [< *autoamăgi*]

AUTOAMFÍBIU *s. n.* automobil proprio pentru deplasarea pe uscat și pe apă. [cf. it. *autoanfibio*]

AUTOAMORSÁRE *s. f.* amorsare spontană a unei mașini sau a unei reacții, care are loc fără intervenția unui agent exterior. [< *auto*[1]- + *amorsare*, după fr. *auto-amorçage*]

AUTOANALIZÁ *vb. I. refl.* a-și analiza propriile calități și defecte. [< *auto*[1]- + *analiza*]

AUTOANALÍZĂ *s. f.* analiză a propriilor calități și defecte. *[auto*[1]- + *analiză]*

AUTOANCLANȘÁRE *s. f.* anclanșare automată. [cf. fr. *autoenclenchement*]

AUTOANTICÓRP *s. m.* anticorp produs de organism, în cazuri patologice, împotriva propriilor sale celule sau țesuturi. [et. incertă]

AUTOAPĂRÁRE *s. f.* apărare făcută cu mijloace proprii. [pron. *a-u-to-a-*. / < *auto*[1]- + *apărare*, după fr. *autodéfense*]

AUTOAPRECIÁ *vb. I. refl.* a-și aprecia propriile calități și defecte. [pron. *a-u-to-a-*

pre-ci-a. p. i. *-ciez*, 3,6 *-ciază.* / < *auto*¹- + *aprecia*]

AUTOAPRECIÉRE *s. f.* faptul de a se autoaprecia. [< *autoaprecia*]

AUTOAPRINDERE *s. f.* aprindere produsă fără intervenția unei surse exterioare de căldură. [< *auto*¹- + *aprindere*]

AUTOASIGURÁRE *s. f.* asigurare proprie. [< *auto*¹- + *asigurare*, după rus. *samostrahovanie*]

AUTOATELIÉR *s. n.* atelier de reparații instalat pe autovehicule. [pron. *a-u-to-a-*. / < *auto*²- + *atelier*]

AUTOATRIBUÍ *vb. IV. refl.* a-și atribui sieși. [< *auto*¹- + *atribui*]

AUTOBASCULÁNTĂ *s. f.* autocamion prevăzut cu benă basculantă. [et. incertă]

AUTOBÁZĂ *s. f.* centru de exploatare și întreținere a autovehiculelor unei întreprinderi. [după rus. *avtobaza*]

AUTOBETONIÉRĂ *s. f.* betonieră montată pe un automobil. [< *auto*²- + *betonieră*]

AUTOBICIUÍ *vb. IV. refl.* a se autoflagela, a se autocritica. [< *auto*¹- + *biciui*]

AUTOBICIUÍRE *s. f.* faptul de a se autobiciui. [< *autobiciui*]

AUTOBIOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la autobiografie, în legătură cu o autobiografie. [cf. it. *autobiografico*, fr. *autobiographique*]

AUTOBIOGRAFÍE *s. f.* biografie a unei persoane, scrisă de ea însăși. ● scriere literară în care autorul își povestește viața. [gen. *-iei.* / cf. it. *autobiografia*, fr. *autobiographie*, rus. *avtobiografia* < gr. *autos* — însuși, *bios* — viață, *graphein* — a scrie]

AUTOBLINDÁT *s. n.* vehicul blindat, cu roți sau cu șenile, înarmat ușor și folosit mai ales pentru misiuni de recunoaștere, de siguranță etc. [< it. *autoblindata*]

AUTOBLOCÁJ *s. n.* dispozitiv de blocare automată a sistemelor de semnalizare, de macazuri etc. [< fr. *autoblocage*]

AUTOBRÉC *s. n.* automobil închis, cu care se pot transporta circa zece persoane. [< fr., engl. *autobreak*]

AUTOBÚZ *s. n.* autovehicul închis, folosit pentru transportul în comun al pasagerilor. [cf. germ. *Autobus*, fr. *autobus* < *auto(mobile-omnï)bus*]

AUTOCALOMNIÁ *vb. I. refl.* a-și calomnia propria persoană. [< *auto*¹- + *calomnia*]

AUTOCALOMNÍE *s. f.* calomnie la adresa propriei persoane. [< *autocalomnia*]

AUTOCAMIÓN *s. n.* autovehicul de transport prevăzut cu o platformă, pe care se așază materiale, mărfuri etc. [< *auto*²- + *camion*]

AUTOCAMIONÉTĂ *s. f.* autocamion mic ; camionetă. [< *auto*²- + *camionetă*]

AUTOCAPTÁRE *s. f.* fenomen caracteristic regiunilor carstice, prin care un rîu își captează propriile ape. [după fr. *auto-capture*]

AUTOCAPTÓR *s. n.* aparat cu care se iau probe de aer din lucrările miniere subterane. [et. incertă]

AUTOCÁR *s. n.* autobuz folosit mai ales pentru excursii. [< fr. *autocar*]

AUTOCARACTERIZÁ *vb. I. refl.* a caracteriza propria persoană. [< *auto*¹- + *caracteriza*]

AUTOCARACTERIZÁRE *s. f.* faptul de a se autocaracteriza. [< *autocaracteriza*]

AUTOCAROSIÉR *s. m.* muncitor specialist care construiește caroserii. [< *auto*²- + *carosier*]

AUTOCARTOGRÁF *s. n.* aparat pentru obținerea de planuri și hărți prin restituția automată a fotogramelor. [< fr. *autocartographe*]

AUTOCATALÍZĂ *s. f.* cataliză a unei reacții, datorită chiar produșilor de reacție. [< fr. *autocatalyse*]

AUTOCEFÁL, -Ă *adj.* (*despre biserica ortodoxă*) care se conduce singur ; independent, neatîrnat. [< fr. *autocéfale*, cf. gr. *autos* — însuși, *kephale* — cap]

AUTOCEFALÍE *s. f.* independență, neatîrnare a unei biserici ortodoxe naționale. [< fr. *autocéphalie*, cf. gr. *autokephalia*]

AUTOCENZURÁ *vb. I. refl.* a-și cenzura propriile gînduri sau acțiuni. [cf. fr. *s'autocensurer*]

AUTOCENZÚRĂ *s. f.* cenzură efectuată de un ziarist sau scriitor asupra propriului text. [< fr. *autocensure*]

AUTOCIRCULÁȚIE *s. f.* menținere a deplasării apei în circuitul închis de vaporizare al unor căldări acvatubulare. [< fr. *autocirculation*]

AUTOCISTÉRNĂ *s. f.* autovehicul prevăzut cu o cisternă, în care se transportă lichide (benzină, gaz etc.). [cf. it. *autocisterna*]

AUTOCITÁ *vb. I. refl.* a se cita pe sine însuși. [< it. *autocitare*]

AUTOCITÁRE *s. f.* faptul de a se autocita. [< *autocita*]

AUTOCLAUSTRÁ *vb. I. refl.* a se claustra singur, de bunăvoie. [cf. fr. *autoclaustrer*]

AUTOCLAUSTRÁRE *s. f.* faptul de a se autoclaustra. [< *autoclaustra*]

AUTOCLÁV *s. n.* v. autoclavă.

AUTOCLÁVĂ *s. f.* 1. vas închis ermetic, servind de obicei la sterilizare sub presiune. 2. capac care închide ermetic un recipient, menținîndu-se închis prin presiunea din interior. [var. *autoclav* s. n. / < fr., it. *autoclave*, cf. gr. *autos* — însuși, lat. *clavis* — cheie]

AUTOCLAVIZÁRE *s. f.* tratare a unui material cu aburi sub presiune în instalații industriale prevăzute cu autoclave. [et. incertă]

AUTOCOLIMAȚIE *s. f.* corectare mecanică a erorii de colimație a unei lunete. [< fr. *autocollimation*]

AUTOCOMÁNDĂ *s. f.* comandă automată. [cf. fr. *autocommande*]

AUTOCOMBÍNĂ *s. f.* combină autopropulsată. [< *auto*²- + *combină*]

AUTOCONCURÁ *vb. I. refl.* a se concura pe sine însuși. [< *auto*¹- + *concura*]

AUTOCONDUCÉRE *s. f.* conducere a activității sociale, economice etc. de către însăși colectivitatea respectivă sau de către reprezentanții ei. [< *auto*¹- + *conducere*]

AUTOCONSERVÁ *vb. I. refl.* a-și menține, a-și conserva propria ființă. [< *auto*¹- + *conserva*]

AUTOCONSERVÁRE *s. f.* acțiunea de a se autoconserva și rezultatul ei. [< *autoconserva*]

AUTOCONSÚM *s. n.* (*ec.*) folosire de către un producător pentru consumul propriu a produselor realizate de el însuși. [< it. *autoconsumo*]

AUTOCONTEMPLÁ *vb. I. refl.* a se contempla pe sine însuși. [cf. fr. *autocontempler*]

AUTOCONTEMPLÁRE *s. f.* acțiunea de a se autocontempla. [< *autocontempla*]

AUTOCONTRÓL *s. n.* control asupra calității și faptelor proprii. ● operație de control al unei mașini de calculat. [cf. fr. *autocontrôle*, it. *autocontrollo*, engl. *selfcontroll*]

AUTOCONTROLÁ *vb. I. refl.* a-și controla propriile fapte. [cf. it. *autocontrollare*]

AUTOCÓPIE *s. f.* reproducere a unei scrisori sau a unui desen în mai multe exemplare. [cf. fr. *autocopie*]

AUTOCOR, -Á *adj., s. f.* (plantă) care împrăştie seminţele prin deschiderea bruscă a fructelor. [cf. fr. *autochore*, it. *autocoro*]

AUTOCORECŢIE *s. f.* dispozitiv automat pentru corectarea unei mărimi. [cf. fr. *autocorrection*]

AUTOCORÍE *s. f. (bot.)* împrăştiere a seminţelor fără ajutorul agenţilor externi. [cf. it. *autocoria* < gr. *chorein* — a azvîrli]

AUTOCRÁT *s. m.* conducător cu puteri absolute ; monarh absolut. v. despot, dictator, tiran. // *adj.* autocratic. [pron. *a-u-*. / < fr. *autocrate*, it. *autocrata* < gr. *autokrates* < *autos* — însuşi, *kratos* — putere]

AUTOCRÁTIC, -Á, *adj.* cu caracter de autocraţie ; cu puteri nelimitate ; absolut. [pron. *a-u-*. / cf. fr. *autocratique*, it. *autocratico*]

AUTOCRATÍSM *s. n.* concepţie, doctrină bazată pe autocraţie. [pron. *a-u-*. / < *autocrat* + *-ism*]

AUTOCRAŢÍE *s. f.* formă de guvernămînt în care întreaga putere este concentrată în mîna unei singure persoane, neîngrădită în exercitarea ei de nici o lege şi care nesocoteşte interesele şi voinţa poporului ; tiranie, absolutism. ● stat, guvernare care are forma de mai sus. [pron. *-a-u-*. pl. *-ii*. gen. *-iei*. / cf. fr. *autocratie*, it. *autocrazia* < gr. *autokrateia*]

AUTOCRÍTIC, -Á *adj.* bazat pe autocritică, pătruns de spiritul autocriticii. [cf. fr. *autocritique*]

AUTOCRITICÁ *vb. I. refl.* a se critica pe sine însuşi. [cf. fr. *s'autocritiquer*]

AUTOCRÍTICĂ *s. f.* metodă de educare comunistă şi de îmbunătăţire a muncii, constînd în privirea critică a propriei activităţi, în dezvăluirea şi recunoaşterea deschisă a propriilor lipsuri şi greşeli, în descoperirea cauzelor care le-au provocat şi a mijloacelor de lichidare a lor. [pron. *a-u-*. / < fr. *autocritique*, după rus. *samokritika*]

AUTOCROMÍE *s. f.* 1. *(poligr.)* tipar colorat executat prin combinarea a două procedee de imprimare diferite. 2. procedeu de fotografiere în culori. ● fotografie obţinută prin acest procedeu. [< germ. *Autochromie*]

AUTOCUNOÁŞTE *vb. III. refl.* a-şi cunoaşte propria persoană. [< *auto*¹- + *cunoaşte*]

AUTOCUNOÁŞTERE *s. f.* faptul de a se autocunoaşte. ● metodă de cunoaştere a propriei persoane, prin introspecţie. [< *autocunoaşte*]

AUTODAFÉ *s. n.* arderea pe rug a ereticilor condamnaţi de inchiziţie (în Spania) ; *(p. ext.)* ardere, nimicire prin foc. [pron. *a-u-*. pl. *-euri*. / < fr., it. *autodafé*, cf. port. *auto da fé* — act de credinţă]

AUTODECLANŞÁRE *s. f.* declanşare automată. [< *auto*¹- + *declanşare*]

AUTODECLANŞÁTOR *s. n.* mecanism destinat punerii în mişcare în mod automat a obturatorului aparatului fotografic după un anumit interval de timp. [< *auto*¹- + *declanşator*]

AUTODEFINÍ *vb. IV. refl.* a se defini, a se caracteriza singur. [et. incertă]

AUTODEFINÍRE *s. f.* acţiunea de a se autodefini. [< *autodefini*]

AUTODEMASCÁ *vb. I. refl.* a se demasca singur. [p.i. *autodemásc*. / < *auto*¹- + *demasca*]

AUTODEMASCÁRE *s. f.* faptul de a se autodemasca. [< *autodemasca*]

AUTODENTÁRĂ *s. f.* autovehicul amenajat special pentru tratamente stomatologice. [et. incertă]

AUTODENUMÍ *vb. IV. refl.* a se denumi pe sine. [et. incertă]

AUTODENUMÍRE *s. f.* acţiunea de a se autodenumi. [< *autodenumi*]

AUTODENUNŢÁ *vb. I. refl.* a se denunţa singur. [cf. it. *autodenunziare*]

AUTODENUNŢÁRE *s. f.* faptul de a se autodenunţa. [< *autodenunţa*]

AUTODEPANÁRE *s. f.* reparare pe traseu a unui autovehicul rămas în pană. [< *auto*²- + *depanare*]

AUTODEPĂŞÍ, *vb. IV. refl.* a-şi depăşi propriile rezultate. [et. incertă]

AUTODEPĂŞÍRE *s. f.* faptul de a se autodepăşi. [< *autodepăşi*]

AUTODESCRÍE *vb. III. refl.* a se descrie singur. [et. incertă]

AUTODESCRIÉRE *s. f.* faptul de a se autodescrie. [< *autodescrie*]

AUTODETERMINÁ *vb. I. refl.* a aplica principiul de autodeterminare. [după fr. *autodétermination*]

AUTODETERMINÁRE *s. f.* principiu potrivit căruia o naţiune are dreptul să-şi aleagă singură statutul politic şi calea de dezvoltare economică, socială şi culturală. [pron. *a-u-*. / < *autodetermina*]

AUTODEZMINŢÍ *vb. IV. refl.* a se dezice singur. [< *auto*¹- + *dezminţi*]

AUTODEZMINŢÍRE *s. f.* acţiunea de a se autodezminţi. [< *autodezminţi*]

AUTODEZVOLTÁRE *s. f.* creştere, dezvoltare prin sine, de la sine. [pron. *a-u-*. / < *auto*¹- + *dezvoltare*]

AUTODIAGNOSTICÁ *vb. I. intr.* a-şi pune singur un diagnostic. [et. incertă]

AUTODIAGNOSTICÁRE *s. f.* acţiunea de a autodiagnostica. [< *autodiagnostica*]

AUTODIDÁCT, -Á *s. m. f.* cel care a învăţat sau s-a instruit singur, fără profesor. [pron. *a-u-*. / < fr. *autodidacte*, cf. gr. *autodidaktos* < gr. *autos* — însuşi, *didaskein* — a învăţa]

AUTODIDACTICÍSM *s. n. (liv.)* autodidaxie. [et. incertă]

AUTODIDAXÍE *s. f. (liv.)* instruire făcută de unul singur ; instrucţie de autodidact ; autodidacticism. [pron. *a-u-*. gen. *-iei*. / cf. *auto*¹-, gr. *didasco* — instruiesc]

AUTODIGÉSTIE *s. f.* digerare patologică a ţesuturilor proprii. [cf. fr. *autodigestion*]

AUTODÍNĂ *s. f.* montaj de radioreceptie care foloseşte acelaşi tub electronic ca detector şi oscilator. [pron. *a-u-*. pl. *-ne*. / fr. *autodyne*]

AUTODISCIPLÍNĂ *s. f.* disciplină pe care şi-o impune cineva. [cf. fr. *autodiscipline*, it. *autodisciplina*]

AUTODISTRÚGE *vb. III. refl.* a se distruge singur. [< *auto*¹- + *distruge*, după fr. *s'autodétruire*]

AUTODISTRÚGERE *s. f.* faptul de a se autodistruge. ● proprietate a unor proiectile de a se distruge automat în cazul în care nu şi-au atins ţinta. [< *autodistuge*, după fr. *autodestruction*]

AUTODIZOLVÁ *vb. I. refl. (despre o societate, o adunare etc.)* a se dizolva singură, a-şi înceta activitatea. [pron. *a-u-*. p.i. *autodizolv*. / < *auto*¹- + *dizolva*]

AUTODIZOLVÁRE *s. f.* faptul de a se autodizolva. [< *autodizolva*]

AUTODOCUMENTÁ *vb. I. refl.* a se documenta pe sine, a se lămuri singur. [et. incertă]

AUTODOCUMENTÁRE *s. f.* faptul de a se autodocumenta. [< *autodocumenta*]

AUTODOMINÁ *vb. I. refl.* a se domina pe sine însuși. (cf. it. *autodominare*]

AUTODOTÁ *vb. I. tr.* a autoutila. [et. incertă]

AUTODOTÁRE *s. f.* acțiunea de a autodota ; autoutilare. [< *autodota*]

AUTODRÓM *s. n.* teren special amenajat pentru cursele de automobile ; motodrom. [pron. *a-u-*. pl. *-oame, -omuri.* / cf. fr. *autodrome* < *auto(mobile)* + gr. *dromos* — drum]

AUTODRÚM *s. n. (rar)* autostradă [după fr. *autoroute*, cf. germ. *Autobahn*]

AUTODÚBĂ *s. f.* automobil prevăzut cu o dubă, folosit pentru transportul de materiale fragile, produse alimentare etc. [pron. *a-u-*. pl. *-be.* / < *auto*²- + *dubă*]

AUTOEDUCÁ *vb. I. refl.* a se educa pe sine. [cf. it. *autoeducare*]

AUTOEDUCÁRE *s. f.* acțiunea de a se autoeduca ; autoeducație. [< *autoeduca*]

AUTOEDUCATÍV, -Ă *adj.* referitor la autoeducație. [cf. it. *autoeducativo*]

AUTOEDUCÁȚIE *s. f.* activitate desfășurată în mod conștient în vederea dezvoltării propriei personalități. [gen. *-iei.* / cf. it. *autoeducazione*]

AUTOELOGIÁ *vb. I. refl.* a aduce elogii propriei persoane. [et. incertă]

AUTOELÓGIU *s. n.* elogiu adus propriei persoane. [et. incertă]

AUTOEPURÁȚIE *s. f.* purificare naturală a apelor reziduale vărsate în ape de suprafață, datorită acțiunii bacteriilor aerobe. [cf. fr. *auto-épuration*]

AUTOERIJÁ *vb. I. refl. (nerecomandabil)* a se erija singur. [et. incertă]

AUTOERIJÁRE *s. f. (nerecomandabil)* faptul de a se autoerija. [< *autoerija*]

AUTOETANȘÁRE *s. f.* realizare a impermeabilității unui dig datorită proprietăților materialului de construcție. [după fr. *auto-étanchement*]

AUTOEVALUÁ *vb. I. refl.* a-și evalua propriile merite. [et. incertă]

AUTOEVALUÁRE *s. f.* faptul de a-și evalua propriile merite. [< *autoevalua*]

AUTOEVIDENȚIÁ *vb. I. refl.* a se evidenția pe sine însuși. [et. incertă]

AUTOEVIDENȚIÉRE *s. f.* faptul de a se autoevidenția. [< *autoevidenția*]

AUTOEXÁMEN *s. n.* examen al propriei persoane. [după engl. *selfexamination*]

AUTOEXAMINÁ *vb. I. refl.* a-și controla propriile cunoștințe. [et. incertă]

AUTOEXAMINÁRE *s. f.* faptul de a se autoexamina. [< *autoexamina*]

AUTOEXCAVATÓR *s. n.* excavator prevăzut cu motor propriu pentru deplasare. [< *auto*²- + *excavator*]

AUTOEXCITÁ *vb. I. refl.* a se excita singur. [cf. fr. *s'autoexciter*]

AUTOEXCITÁRE *s. f.* acțiunea de a se autoexcita și rezultatul ei ; autoexcitație. [< *autoexcita*]

AUTOEXCITÁȚIE *s. f.* autoexcitare ● excitație magnetică a unei mașini sau a unui aparat electromagnetic produsă în cursul funcționării de ele însele. [cf. fr. *auto-excitation*]

AUTOEXIGÉNȚĂ *s. f.* exigență față de propria persoană. [< *auto*¹- + *exigență*]

AUTOFAGÍE *s. f.* consumare a propriilor țesuturi ale unui organism supus inaniției. [gen. *-iei.* / < fr. *autophagie*, cf. gr. *autos* — însuși, *phagein* — a mînca]

AUTOFAGOCITÓZĂ *s. f.* absorbție și distrugere a celulelor de către fagocitele propriului organism. [< fr. *autophagocytose*]

AUTOFECUNDÁRE *s. f.* acțiunea de fecundare prin sine însuși, care are loc la unele viețuitoare inferioare. [cf. fr. *autofécondation*]

AUTOFERTILITÁTE *s. f.* proprietate a unor specii de pomi fructiferi de a lega rod pe baza fecundației cu polen propriu. [< *auto*¹- + *fertilitate*]

AUTOFINANȚÁ *vb. I. refl.* a se finanța din fonduri proprii. [cf. fr. *s'autofinancer*]

AUTOFINANȚÁRE *s. f.* faptul de a se autofinanța. [< *autofinanța*, după fr. *autofinancement*]

AUTOFLAGELÁ *vb. I. refl.* a se supune singur unor chinuri fizice (mai ales sub impulsul unor credințe mistice). [cf. fr. *autoflageller*]

AUTOFLAGELÁRE *s. f.* acțiunea de a se autoflagela ; autoflagelație. [< *autoflagela*]

AUTOFLAGELÁȚIE *s. f.* autoflagelare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *autoflagellation*]

AUTOFONÍE *s. f.* rezonanță penibilă și obsedantă a propriei voci. [gen. *-iei.* / < fr. *autophonie*, cf. gr. *autos* — însuși, *phone* — sunet]

AUTOFRÎNÁRE *s. f.* împiedicare a mișcării în sens invers celui dorit a anumitor elemente ale unor mecanisme, folosind frecarea dintre suprafețele care vin în contact. [< *auto*¹- + *frînare*, după fr. *autofreinage*]

AUTOFURGÓN *s. n.* autovehicul pentru transporturi de mărfuri. [< *auto*²- + *furgon*]

AUTOGÁM, -Ă *adj., s. f.* (plantă) care prezintă autogamie. [< fr. *autogame*]

AUTOGAMÍE *s. f.* fecundație a florilor unei plante prin polenul produs în aceeași floare. ● autofecundare la organismele monocelulare, constînd din unirea a două nuclee formate în aceeași celulă. [gen. *-iei.* / < fr. *autogamie*, cf. gr. *autos* — însuși, *gamos* — unire]

AUTOGÁRĂ *s. f.* gară pentru autobuze și autocamioane. [pron. *a-u-*. / < *auto*²- + *gară*]

AUTOGÉN, -Ă *adj.* care îmbină prin sine însuși, care există prin sine însuși. O *sudură ~ă* = sudură a două piese metalice, făcută cu ajutorul unui metal topit la o flacără oxiacetilenică. [cf. fr. *autogène*, it. *autogena*]

AUTOGENÉTIC, -Ă *adj.* referitor la autogeneză. [cf. germ. *autogenetisch*]

AUTOGENÉZĂ *s. f. (biol.)* teorie, susținută de naturalistul german Haeckel, care rezolvă unilateral problema dezvoltării în natura vie, absolutizînd acțiunea factorilor interni ereditari și negînd cu totul acțiunea mediului ambiant. [< fr. *autogénèse*, cf. gr. *autogenesis* < *autos* — însuși, *genesis* — naștere]

AUTOGENÍE *s. f.* capacitate a unui organism vegetal de a se reproduce. [< fr. *autogénie*, cf. gr. *autos* — însuși, *genesis* — naștere]

AUTOGESTIONÁR, -Ă *adj.* care are gestiune sau administrare proprie. [< *auto*¹- + + *gestionar*]

AUTOGESTIONÁRE *s. f.* autogestiune. [< *auto*¹- + *gestionare*]

AUTOGESTIÚNE *s. f.* gestiune sau administrare proprie ; autogestionare. [cf. fr. *autogestion*]

AUTOGHIDÁJ *s. f.* procedeu care permite unui mobil de a-şi dirija el însuşi mişcarea. [< fr. *autoguidage*]

AUTOGÍR *s. n.* aeronavă înzestrată cu o elice care se roteşte în jurul unui ax vertical, permiţînd decolarea şi aterizarea în plan vertical. [< fr. *autogire*]

AUTOGNOZĂ *s. f.* cunoaşterea de sine însuşi. [< fr. *autognose*, cf. gr. *autos* — însuşi, *gnosis* — cunoaştere]

AUTOGNÓZIC, -Ă *adj.* referitor la autognoză. [< fr. *autognostique*]

AUTOGÓL *s. n.* *(sport)* gol în propria poartă, la footbal. [< fr. *autogoal*]

AUTOGRÁF, -Ă *adj., s. n.* (semnătură, document, text etc.) scris chiar de mîna autorului. [cf. fr. *autographe*, it. *autografo* < lat. *autographus*, gr. *autographos* < *autos* — însuşi, *graphein* — a scrie]

AUTOGRÁF *s. n.* aparat fotogrammetric folosit la măsurarea corpurilor cu ajutorul fotogramelor terestre. [< fr. *autographe*]

AUTOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la autografie. [< fr. *autografique*]

AUTOGRAFÍE *s. f.* *(poligr.)* procedeu prin care se reproduce pe piatră litografică sau pe o hîrtie specială un text, un desen etc. ● produs obţinut prin acest procedeu. [gen. *-iei.* / < fr. *autographie*]

AUTOGRÁMĂ *s. f.* telegramă pentru automobilişti, afişată la pompele de benzină. [< fr. *autogramme*]

AUTOGRAVÚRĂ *s. f.* velografie. [cf. germ. *Autogravüre*]

AUTOGRÉDER *s. n.* greder autopropulsat, la care comenzile organelor de lucru se fac mecanic. [< *auto*²- + *greder*]

AUTOGREFÁ *s. f.* autoplastie. [cf. fr. *autogreffe*]

AUTOGUVERNÁ *vb. I. refl.* a se conduce singur. [cf. fr. *s'autogouverner*]

AUTOGUVERNÁRE *s. f.* acţiunea de a se autoguverna. [< *autoguverna*, după it. *autogoverno*, engl. *self-government*]

AUTOHÁLTĂ *s. f.* haltă pentru autobuze. [< *auto*²- + *haltă*]

AUTOHEMOTERAPÍE *s. f.* metodă de tratament constînd din injectarea unei cantităţi mici de sînge provenit de la acelaşi individ. [gen. *-iei.* / < fr. *autohémothérapie*, cf. gr. *autos* — însuşi, *haima* — sînge, *therapeia* — tratament]

AUTOHETERODÍNĂ *s. f.* *(fiz.)* oscilator realizat prin cuplarea circuitelor de anod şi de grilă ale unui etaj cu triodă, folosit în telegrafie. [cf. fr. *autohétérodyne*]

AUTOHTÓN, -Ă *adj.* băştinaş, de loc dintr-o anumită ţară. ● *(despre animale şi plante)* originar dintr-o anumită regiune. ● *(despre zăcăminte de cărbuni)* format pe locul de origine al plantelor din care provine. [cf. fr. *autochtone*, it. *autoctono* < gr. *autos* — însuşi, *chton* — pămînt, ţară]

AUTOHTONÍE *s. f.* autohtonism. [cf. it. *autoctonia*]

AUTOHTONÍSM *s. n.* caracter autohton; autohtonie; autohtonitate. [< fr. *autochtonisme*]

AUTOHTONITÁTE *s. f.* *(liv.)* autohtonism. [cf. it. *autochtonità*]

AUTOHTONIZÁ *vb. I. tr.* a da un caracter autohton. [cf. it. *autoctonizzare*]

AUTOHTONIZÁRE *s. f.* acţiunea de a autohtoniza. [< *autohtoniza*]

AUTOILUZIONÁ *vb. I. refl.* a-şi face singur iluzii. [după it. *autoilludersi*]

AUTOIMITÁ *vb. I. refl.* a se imita pe sine însuşi. [et. incertă]

AUTOIMPRECAŢÍE *s. f.* blestem adresat sieşi pentru a garanta justeţea şi buna-credinţă cu care a afirmat sau a întreprins ceva. [gen. *-iei.* / et. incertă]

AUTOIMPÚNERE *s. f.* contribuţie bănească stabilită şi dată de bunăvoie de o colectivitate în vederea unor lucrări locale de interes obştesc. [< *auto*¹- + *impunere*, după rus. *samooblojenie*]

AUTOIMUNIZÁRE *s. f.* elaborare de anticorpi faţă de substanţele propriului organism. [cf. fr. *auto-immunisation*]

AUTOINDÚCŢIE *s. f.* selfinducţie. [gen. *-iei.* / < fr. *auto-induction*]

AUTOINFÉCŢIE *s. f.* infectare cu microbi de la însuşi individul respectiv. [< fr. *auto-infection*]

AUTOINFESTÁŢIE *s. f.* infestare cu forme infecţioase ale unui parazit care se găseşte deja în organism. [gen. *-iei.* / < *auto*¹- + lat. *infestare* — a strica]

AUTOINSTRUÍ *vb. IV. refl.* a se instrui singur. [< *auto*¹- + *instrui*]

AUTOINSTRUÍRE *s. f.* faptul de a se autoinstrui; instruire desăvîrşită de om prin efort personal, în afara sistemului de învăţămînt; autodidaxie. [< *autoinstrui*]

AUTOINTITULÁ *vb. I. refl.* a se intitula, a se denumi singur. [*auto*¹- + *intitula*]

AUTOINTOXICÁŢIE *s. f.* intoxicaţie produsă de organismul însuşi, ca urmare a formării de substanţe toxice. [gen. *-iei.* / cf. fr. *auto-intoxication*]

AUTOIRONÍE *s. f.* ironie la adresa propriei persoane. [et. incertă]

AUTOIRONIZÁ *vb. I. refl.* a se ironiza pe sine însuşi. [et. incertă]

AUTOIZOLÁ *vb. I. refl.* a se izola singur. [et. incertă]

AUTOIZOLÁRE *s. f.* faptul de a se autoizola. [< *autoizola*]

AUTOÎNCĂRCĂTÓR *s. n.* autovehicul pentru transportul pe distanţe scurte al unor materiale. [< *auto*²- + *încărcător*]

AUTOÎNCÎNTÁRE *s. f.* automulţumire. [< *auto*¹- + *încîntare*]

AUTOÎNSĂMÎNŢÁRE *s. f.* însămînţare naturală a plantelor prin scuturarea seminţelor. [< *auto*¹- + *însămînţare*]

AUTOJUSTIFICÁRE *s. f.* justificare faţă de sine însuşi. [după fr. *autojustification*]

AUTOLATRÍE *s. f.* *(rar)* adoraţie a propriei persoane; exagerare a eului propriu. [cf. it. *autolatria*, gr. *autolatreia*]

AUTOLINIŞTÍ *vb. I. refl.* a-şi linişti propria persoană în urma unor succese, ducînd la o stare de pasivitate şi lipsă de vigilenţă; a se linişti pe sine însuşi. [< *auto*¹- + *linişti*]

AUTOLINIŞTÍRE *s. f.* acţiunea de a se autolinişti. [< *autolinişti*]

AUTOLÍT *s. n.* *(geol.)* rocă magmatică înglobată în altă rocă, cu care a provenit din aceeaşi magmă iniţială. [< fr. *autolithe*, cf. gr. *autos* — însuşi, *lithos* — piatră]

AUTOLÍTIC, -Ă *adj.* referitor la autoliză. [< fr. *autolytique*]

AUTOLÍZĂ *s. f.* dezintegrare a celulelor şi ţesuturilor vegetale şi animale sub acţiunea enzimelor proprii. [< fr. *autolyse*, cf. gr. *autos* — însuşi, *lysis* — dizolvare]

AUTOMACARÁ *s. f.* macara montată pe un autocamion, folosită de obicei la lucrări de depanare. [< *auto*²- + *macara*, după rus. *avtokran*]

AUTOMASÁJ *s. n.* masaj făcut de individul însuşi. [< *auto*¹- + *masaj*]

AUTOMÁT *s. n.* 1. dispozitiv care, fără intervenție exterioară, efectuează o anumită operație. ● mașină care imită mișcările ființelor însuflețite. 2. *(fig.)* om lipsit de voință și fără inițiativă. // *adj.* acționat cu ajutorul unui dispozitiv care efectuează singur o anumită operație. O *armă ~ă* (și *s. n.*) = armă de foc la care armarea se face automat. ● *(fig.)* făcut mecanic, fără intervenția voinței. [< fr. *automate*, germ. *Automat*, it. *automato*, cf. lat. *automatus*, gr. *automatos* — care se mișcă singur]

AUTOMÁTIC, -Ă *adj. (adesea adv.)* de automat ; automat. [< fr. *automatique*]

AUTOMÁTICĂ *s. f.* ramură a științei și tehnicii care studiază metodele și mijloacele de conducere automată a proceselor tehnice. [< fr. *automatique*]

AUTOMATICIÁN, -Ă *s. m. f.* automatist. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni, -iene.* / cf. fr. *automaticien*]

AUTOMATÍSM *s. n.* însușirea de a fi automat ; mișcare de automat sau asemănătoare unui automat. ● *(psih.)* caracterul unor mișcări la care nu participă conștiința. [pron. *a-u-.* / cf. fr. *automatisme*]

AUTOMATÍST *s. m.* specialist în automatică ; automatician. [< fr. *automatiste*]

AUTOMATIZÁ *vb. I. tr.* a face (să fie) automat ; a dota cu utilaj automat. [pron. *a-u-.* p. i. *-zez.* / < fr. *automatiser*]

AUTOMATIZÁRE *s. f.* acțiunea de a automatiza și rezultatul ei ; utilizare a automatelor în procesul de producție. [pron. *a-u-.* / < *automatiza*]

AUTOMETAMORFÍSM *s. n.* transformare a rocilor eruptive sub influența soluțiilor fierbinți provenite din propria lor magmă. [cf. fr. *autométamorphisme*]

AUTOMISTIFICÁ *vb. I. refl.* a(-și) înșela propria persoană. [< *auto*[1]- + *mistifica*]

AUTOMISTIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) automistifica. [< *automistifica*]

AUTOMIȘCÁRE *s. f.* mișcare care își are izvorul, cauza în însuși obiectul ce se mișcă, starea de continuă mișcare și transformare a naturii și a societății, determinată de contradicțiile interne proprii tuturor obiectelor și fenomenelor. [< *auto*[1]- + *mișcare*, după rus. *samodvijenie*]

AUTOMITRALIÉRĂ *s. f.* automobil blindat prevăzut cu un tun și mitraliere. [< *auto*[2]- + *mitralieră*, după fr. *automitrailleuse*]

AUTOMOBÍL, -Ă *adj.* care se mișcă prin el însuși. // *s. n.* vehicul cu roți care se mișcă cu ajutorul unui motor propriu ; *(spec.)* autovehicul mic, folosit de obicei pentru transportul unui număr redus de persoane. [pron. *a-u-.* / < fr., it. *automobile*, germ. *Automobil*]

AUTOMOBILÍSM *s. n.* turism practicat cu automobilul. [pron. *a-u-.* / cf. fr. *automobilisme*]

AUTOMOBILÍST, -Ă *s. m. f.* persoană care practică automobilismul. [cf. fr. *automobiliste*]

AUTOMOBILÍSTIC, -Ă *adj.* de automobilism. [pron. *a-u-.* / < it. *automobilistico*]

AUTOMODÉL *s. n.* autovehicul în miniatură. [cf. fr. *auto-modèle*]

AUTOMODELÁ *vb. I.* 1. *refl.* a se modela pe sine însuși. 2. *tr.* a face automodele. [et. incertă]

AUTOMODELÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) automodela și rezultatul ei. [< *automodela*]

AUTOMODELÍSM *s. n.* sportul construirii de automodele. [< fr. *automodélisme*]

AUTOMODELÍST, -Ă *s. m. f.* cel care practică automodelismul. [< fr. *automodéliste*]

AUTOMORFÍSM *s. n.* *(mat.)* izomorfism care rezultă din aplicarea unei mulțimi asupra ei însăși ; endomorfism bijectiv, homomorfism. [< fr. *automorphisme*, cf. gr. *autos* — însuși, *morphe* — formă]

AUTOMOTÓR *s. n.* vagon, vehicul de cale ferată cu motor propriu, folosit la transportul călătorilor. [pron. *a-u-.* pl. *-oare.* / cf. fr. *automoteur*]

AUTOMULȚUMÍRE *s. f.* mulțumire de sine însuși în urma unor succese, care duce la suficiență, la stagnare, la regres și la lipsă de vigilență ; autoîncîntare. [< *auto*[1]- + *mulțumire*]

AUTOMUTILÁ *vb. I. refl.* a se (a-și) mutila singur (o parte a corpului). [p. i. *-ez.* / < *auto*[1] + *mutila*]

AUTOMUTILÁRE *s. f.* acțiunea de a se automutila și rezultatul ei. [< *automutila*, după fr. *automutilation*]

AUTONEGÁ *vb. I. refl.* a se nega pe sine însuși. [et. incertă]

AUTONEGÁRE *s. f.* faptul de a se autonega. [< *autonega*]

AUTONÍM, -Ă *adj. (despre lucrări, opere)* publicat sub numele adevărat al autorului. [< fr. *autonyme*, cf. gr. *autos* — însuși, *onoma* — nume]

AUTONÓM, -Ă *adj.* care se bucură de autonomie, este condus, administrat prin autonomie. [pron. *a-u-.* pl. *-mi, -me.* / cf. fr. *autonome*, it. *autonomo*]

AUTONOMÍE *s. f.* 1. drept (al unui stat, al unei regiuni, al unei naționalități conlocuitoare etc.) de a se administra singur în cadrul unui stat condus de o putere centrală ; situație a celui care nu depinde de nimeni, care are deplină libertate în acțiunile sale. 2. distanța maximă pe care o poate parcurge un vehicul cu motor (navă, avion etc.) fără alimentare. O *~ financiară* = situația unui serviciu cu gestiune financiară independentă de aceea a organului care l-a creat și care îl controlează. *~a artei* = diferențierea artei și a valorilor ei de celelalte forme ale conștiinței sociale și de valorile corespunzătoare acestora. [pron. *a-u-.* pl. *-ii*, gen. *-iei.* / < fr. *autonomie*, it. *autonomia*, cf. gr. *autos* — însuși, *nomos* — lege]

AUTONOMÍSM *s. n.* tendință pentru autonomie ; autonomie. ● atitudine teoretică în estetică, teoria artei și critica de artă care exagerează autonomia esteticului. [< fr. *autonomisme*]

AUTONOMÍST, -Ă *s. m. f.* partizan al autonomiei. [< fr. *autonomiste*]

AUTONOMIZÁ *vb. I. refl. (rar)* a deveni autonom. [cf. fr. *autonomiser*]

AUTOOBSERVÁ *vb. I. refl.* a se observa pe sine, a-și analiza propria viață psihică. [cf. fr. *autoobserver*]

AUTOOBSERVÁRE *s. f.* faptul de a se autoobserva, analizare a propriei vieți psihice ; autoobservație ; introspecție. [< *autoobserva*]

AUTOOBSERVÁȚIE *s. f.* autoobservare. [pron. *a-u-to-ob-.* / et. incertă]

AUTOOSCILÁȚIE *s. f.* oscilație a unui sistem fizic obținută prin acțiunea unei forțe exterioare aperiodice. [cf. fr. *autooscillation*]

AUTOOXIDÁRE *s. f.* oxidare lentă cu ajutorul oxigenului din aer. [pron. *a-u-to-ox-.* / cf. fr. *auto-oxydation*]

AUTOPASTIȘÁ *vb. I. refl. (despre scriitori)* a-și copia procedeele artistice proprii. [et. incertă]

AUTOPASTIȘÁRE *s. f.* acțiunea de a se autopastișa și rezultatul ei. [< *autopastișa*]

AUTOPERFECȚIONÁ *vb. I. refl.* a se perfecționa pe sine însuși. [< *auto*[1]- + *perfecționa*]

AUTOPERFECȚIONÁRE *s. f.* acțiunea de a se autoperfecționa și rezultatul ei. [< *autoperfecționa*]

AUTOPERSIFLÁ *vb. I. refl.* a se persifla pe sine însuși. [et. incertă]

AUTOPERSIFLÁRE *s. f.* acțiunea de a se autopersifla. [< *autopersifla*]

AUTOPILÓT *s. n.* pilot automat. [cf. fr. *autopilote*, germ. *Autopilot*]

AUTOPLÁSTIC, -Ă *adj.* referitor la autoplastie. [< fr. *autoplastique*]

AUTOPLÁSTIE *s. f.* intervenție chirurgicală prin care se înlocuiește o parte distrusă sau bolnavă dintr-un țesut prin transplantarea unei grefe din altă parte a aceluiași corp ; autografă. [pron. *a-u-*. pl. *-ii*. gen. *-iei*. / < fr. *autoplastie*, it. *autoplastica*, cf. gr. *autos* — însuși, *plassein* — a mula]

AUTOPLÚG *s. n.* autovehicul pentru spălarea străzilor vara și dezăpezirea lor iarna. [< *auto*[2]- + *plug*]

AUTOPOLENIZÁRE *s. f.* polenizare cu polen propriu, rezultat din staminele aceleiași flori în care se află și pistilul. [după fr. *autopollinisation*]

AUTOPÓMPĂ *s. f.* autocisternă prevăzută cu o pompă. [cf. fr. *autopompe*]

AUTOPORNÍRE *s. f.* reluare automată a funcționării normale a unui motor asincron. [< *auto*[2]- + *pornire*]

AUTOPORTRÉT *s. n.* portret al unui artist făcut de el însuși. [pron. *a-u-*. pl. *-te*. / cf. fr. *autoportrait*]

AUTOPROCLAMÁ *vb. I. refl.* a se proclama singur. [< *auto*[1]- + *proclama*]

AUTOPROCLAMÁRE *s. f.* faptul de a se autoproclama. [< *autoproclama*]

AUTOPROGRAMÁ *vb. I. refl.* a se programa singur. [cf. fr. *autoprogrammer*]

AUTOPROGRAMÁRE *s. f.* acțiunea de a se autoprograma. [< *autoprograma*]

AUTOPROIECTÓR *s. n.* proiector montat pe un vehicul automobil. [< fr. *autoprojecteur*]

AUTOPROPULSÁT, -Ă *adj. (despre vehicule etc.)* mișcat de propria sa forță. [cf. fr. *autopropulsé*]

AUTOPROPÚLSIE *s. f.* propulsie a unui vehicul prin consum de energie din interior. [gen. *-iei*. / < fr. *autopropulsion*]

AUTOPROPULSÓR *adj., s. n.* (dispozitiv) care asigură autopropulsia. [< fr. *autopropulseur*]

AUTOPSIÁ *vb. I. tr. (rar)* a face autopsie. [< fr. *autopsier*]

AUTOPSÍE *s. f.* deschidere și examinare a unui cadavru, făcute pentru a stabili cauza morții ; necropsie. [gen. *-iei*. / < fr. *autopsie*, it. *autopsia*, cf. gr. *autos* — însuși, *opsis* — vedere]

AUTOPSIÉR *s. m.* medic sau asistent medical specializat în autopsii. [pron. *-a-u-to-psi-er*. [et. incertă]

AUTÓR, -OÁRE *s. m. f.* creator al unei opere literare, artistice etc. ● cel care a inventat, a produs ceva. ● cel care este cauza unui lucru, a unei acțiuni etc. [pron. *a-u-*. / < lat. *auctor*, cf. it. *autore*, fr. *auteur*]

AUTORADIOGRAFÍE *s. f.* imagine obținută pe o peliculă fotografică sau radiografică a unui organ conținînd un produs radioactiv. [< fr. *autoradiographie*]

AUTORAPÍD *s. n.* automotor cu viteză de tren rapid. [< *auto(motor) rapid*]

AUTORECEPÁRE *s. f.* uscare a tulpinii puieților din lipsă de lumină sau din altă cauză naturală. [et. incertă]

AUTORECLÁMĂ *s. f.* reclamă proprie. [cf. fr. *autoréclame*]

AUTOREFERÁT *s. n.* scurtă expunere făcută de autor asupra unei lucrări proprii. [cf. germ. *Autoreferat*]

AUTOREGLÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) regla automat. [cf. fr. *autorégler*]

AUTOREGLÁJ *s. n.* proprietate a unui aparat de a-și găsi regimul inițial după o perturbare ; autoreglare. [cf. fr. *autoréglage*]

AUTOREGLÁRE *s. f.* acțiunea, faptul de a (se) autoregla ; autoreglaj ; reglare automată, ● proprietate a unui sistem biologic, cibernetic de a recepționa informația, de a o transmite elementelor sistemului și de a selecționa răspunsul cel mai adecvat. [*auto*[1]- + *reglare*]

AUTOREPLICÁRE *s. f. (biol.)* capacitate a unei molecule de a da naștere unei noi molecule identice. [< *auto*[1]- + *replicare*]

AUTORÉPLICĂ *s. f.* replică pe care autorul și-o dă lui însuși. [et. incertă]

AUTOREPROȘÁ *vb. I. refl.* a-și reproșa sieși. [et. incertă]

AUTORITÁR, -Ă *adj.* care vrea să comande totdeauna, care urmărește să-și impună voința. autoritatea. [cf. fr. *autoritaire*, it. *autoritario*]

AUTORITARÍSM *s. n.* caracter, sistem autoritar. v. totalitarism. [cf. fr. *autoritarisme*]

AUTORITARÍST, -Ă *adj.* referitor la autoritarism. // *s. m. f.* adept al autoritarismului. [< *autoritar* + *-ist*]

AUTORITÁTE *s. f.* 1. putere sau drept de comandă, de a porunci, de a fi ascultat. 2. putere politică sau administrativă într-un stat ; cîrmuire ; organ al puterii de stat. ● reprezentant al puterii de stat. 3. influență, ascendent, ascendență, prestigiu (prin merite sau calități personale) ; persoană care se bucură de această influență, de acest prestigiu. [pron. *a-u-*. / cf. fr. *autorité*, it. *autorità*, lat. *auctoritas*]

AUTORIZÁ *vb. I. tr.* a da cuiva permisiunea, puterea de a face ceva ; a împuternici ; a permite, a îngădui. [cf. fr. *autoriser*, it. *autorizzare*]

AUTORIZÁRE *s. f.* acțiunea de a autoriza. [< *autoriza*]

AUTORIZÁȚIE *s. f.* permisiune (dată de o autoritate) ; împuternicire. ● *(concr.)* document care dovedește o împuternicire, un drept al cuiva. [pron. *a-u-*. gen. *-iei*. var. *autorizațiune* s. f. / cf. fr. *autorisation*, it. *autorizzazione*]

AUTORIZAȚIÚNE *s. f.* v. autorizație.

AUTOROTÁȚIE *s. f.* mișcare de rotație a unei suprafețe portante sau a unui avion cînd această mișcare se întreține de la sine. [cf. fr. *autorotation*]

AUTOSALVÁ *vb. I. refl.* a se salva singur. [et. incertă]

AUTOSALVÁRE *s. f.* 1. acțiunea de a se autosalva. 2. autosanitară, autoambulanță. [< *autosalva*]

AUTOSANITÁRĂ *s. f.* vehicul închis cu care se transportă bolnavii, răniții etc. ; autosalvare. [pron. *a-u-*. / < *auto*[2]- + *sanitară*]

AUTOSCÓPIC, -Ă *adj.* referitor la autoscopie. [< fr. *autoscopique*]

AUTOSCOPÍE *s. f.* simptom al unor boli care constă în aceea că bolnavul crede că se vede pe sine însuşi în faţa lui. [< fr. *autoscopie*, cf. gr. *autos* — însuşi, *skopein* — a privi]

AUTOSELECTÓR *s. n.* incubator pentru clocitul ouălor de peşte. [< *auto*[1]- + *selector*]

AUTOSEROTERAPÍE *s. f.* metodă de tratament cu ser scos din sîngele bolnavului. [< fr. *auto-sérothérapie*]

AUTOSERVÍ *vb. IV. refl.* a se servi singur. [< *auto*[1]- + *servi*, cf. fr. *autoservir*]

AUTO-SERVICE *s. n. (anglicism)* staţie de întreţinere a autoturismelor. [var. s e r v i c e s. n. / < engl. *auto-service*]

AUTOSERVÍRE *s. f.* acţiunea de a se autoservi. ● procedeu de servire în magazine sau localuri de alimentaţie publică, potrivit căruia clienţii se servesc singuri. ● muncă depusă de preşcolari, elevi şi studenţi, prin care aceştia contribuie la asigurarea unor condiţii igienice şi estetice optime de trai în comun. [< *autoservi*, după engl. *self-service*]

AUTOSIFÓN *s. n.* tub pentru prepararea sifonului cu ajutorul unei minibutelii de acid carbonic, fixată într-un dispozitiv special. [cf. fr. *autosiphon*]

AUTOSINCRONIZÁRE *s. f.* operaţie simplificată de conectare a generatoarelor sincrone în paralel cu reţeaua. [< *auto*[1]- + *sincronizare*]

AUTOSPECIÁLĂ *s. f.* autovehicul cu destinaţie specială, avînd caroseria adaptată pentru un anumit scop. [cf. it. *autospeciale*]

AUTOSPÓRT *s. n.* autoturism cu motor puternic pentru viteze mari. [< *auto*[2]- + *sport*]

AUTOSTÁŢIE *s. f.* 1. staţie de autobuze. 2. staţie de întreţinere a vehiculelor automobile. [et. incertă]

AUTOSTERÍL, -Ă *adj. (despre plante)* care prezintă autosterilitate. [cf. fr. *autostérile*]

AUTOSTERILITÁTE *s. f.* incapacitate a unor specii de plante de a lega rod prin fecundarea florilor cu polen propriu. [< *auto*[1]- + *sterilitate*]

AUTOSTÓP *s. n.* 1. instalaţie de semnalizare luminoasă care serveşte la reglementarea circulaţiei pe străzi. 2. instalaţie servind la oprirea automată a unui vehicul de cale ferată atunci cînd mecanicul uită să ia măsuri de frînare. 3. practică constînd în a opri un automobilist pentru a-i cere să te ia gratuit în maşină. [< fr. *autostop*]

AUTOSTOPÍST, -Ă *s. m. f.* practicant al autostopului (3). [cf. it. *autostopista*]

AUTOSTRÁDĂ *s. f.* şosea cu mare capacitate de transport rezervată exclusiv circulaţiei autovehiculelor. [< it. *autostrada*]

AUTOSTUDIÁ *vb. I. refl.* a se studia pe sine, a se autocontrola. [et. incertă]

AUTOSUGÉSTIE *s. f.* sugestie exercitată de cineva asupra lui însuşi. [cf. fr. *autosuggestion*]

AUTOSUGESTIONÁ *vb. I. refl.* a-şi produce o autosugestie, a se sugestiona. [p. i. -*nez*. / cf. fr. *s'autosuggestionner*]

AUTOŞENILĂ *s. f.* autovehicul de transport pe şenile. [< fr. *autochenille*]

AUTOŞENILÉTĂ *s. f.* autovehicul de transport cu două roţi directoare în faţă şi două şenile propulsoare în spate. [< *autoşenilă*]

AUTOTÉLIC, -Ă *adj. (fil.)* care îşi are scopul în sine. [< fr. *autotélique*, cf. gr. *autos* — însuşi, *telos* — scop]

AUTOTERAPÍE *s. f.* vindecare pe cale naturală a unei boli, fără ajutor medical. [< fr. *autothérapie*, cf. gr. *autos* — însuşi, *therapeia* — îngrijire]

AUTOTÉST *s. n. (psih.)* chestionar la care răspunde însuşi autorul pe baza unor coeficienţi numerici stabiliţi pentru fiecare întrebare. [< fr. *autotest*]

AUTOTIPÍE *s. f. (poligr.)* 1. procedeu fotochimic de executare a unui clişeu într-o singură culoare, nuanţele de umbră şi de lumină fiind redate prin descompunerea imaginii în puncte sau în linii. v. s i m i l i g r a v u r ă. 2. clişeu obţinut prin autotipie (1). [< fr. *autotypie*]

AUTOTOMÍE *s. f.* automutilare la care recurg unele animale (ca şopîrla etc.) pentru a scăpa de anumite pericole. ● capacitate pe care o au unele organisme vegetale de a pierde şi apoi de a reface unele părţi ale organismului. [gen. -*iei*. / < fr. *autotomie*, cf. gr. *autos* — însuşi, *tome* — tăiere]

AUTOTOXÍNĂ *s. f.* toxină produsă de un organism prin el însuşi. [< fr. *autotoxine*]

AUTOTRACTÓR *s. n.* tractor de mare putere, montat pe roţi sau pe şenile. ● autocamion care se poate mişca pe orice teren. [cf. fr. *autotracteur*]

AUTOTRACŢIÚNE *s. f.* tracţiune făcută cu mijloace automobile. [cf. fr. *autotraction*]

AUTOTRAFÍC *s. n.* trafic auto de automobile, de autovehicule. [cf. it. *autotraffico*]

AUTOTRANSFORMATÓR *s. n.* transformator electric cu o singură înfăşurare şi cu trei borne, dintre care două extreme pentru tensiunea înaltă şi una intermediară, care, împreună cu cîte una dintre cele extreme, constituie bornele pentru tensiunea joasă. [pron. *a-u-*, pl. -*oare*, (s. m.) -*ori*. / cf. fr. *autotransformateur*]

AUTOTRANSFÚZIE *s. f. (med.)* dirijare a sîngelui de la periferie spre inimă. ● autohemoterapie. [cf. fr. *autotransfusion*]

AUTOTRANSPLÁNT *s. n.* fragment de ţesut transplantat într-o altă parte a corpului aceluiaşi individ. [cf. fr. *autotransplant*]

AUTOTRANSPÓRT *s. n.* transport executat cu autocamioanele. [cf. rus. *avtotransport*]

AUTOTRANSPORTÓR *s. m.* cel care lucrează pe o maşină de transportat materiale. [cf. it. *autotransportatore*]

AUTOTRANSPORTÓR *s. n.* autovehicul blindat de luptă, neînarmat, folosit în transportul infanteriei. [pl. -*oare*. / < *auto*[2]- + *transportor*]

AUTOTRÉN *s. n.* ansamblu format dintr-un autovehicul şi una sau mai multe remorci. [pl. -*uri*. / cf. it. *autotreno*]

AUTOTRENÍST *s. m.* conducător, şofer de autotren. [cf. it. *autotrenista*]

AUTOTRÓF, -Ă *adj. (biol.; despre organisme)* care îşi produce singur substanţele de care are nevoie. [pron. *a-u-*. pl. -*fi*, -*fe*. / < fr. *autotrophe*, cf. gr. *autos* — însuşi, *trophe* — hrană]

AUTOTROFÍE *s. f.* mod de hrănire al organismelor autotrofe. [< fr. *autotrophie*]

AUTOTÚN *s. n.* tun cu tracţiune automobilă. [pron. *a-u-*. pl. -*nuri*. / < *auto*[2]- + *tun*]

AUTOTURÍSM *s. n.* automobil destinat transportului de persoane cu o capacitate de două pînă la şapte locuri; turism. [cf. fr. *auto(mobile de) tourisme*]

AUTOTURÍST, -Ă *s. m. f.* cel care conduce, care face plimbări cu autoturismul. [cf. fr. *autotouriste*]

AUTOTURÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la autoturism, de autoturism. [cf. fr. *autotouristique*]

AUTOTÚRN *s. n. (tehn.)* automobil echipat cu o platformă care se poate înălța, folosit la lucrările în legătură cu firele electrice aeriene. [pron. *a-u-*. pl. *-nuri.* / < *auto*[2]- + *turn*, cf. germ. *Autturmwagen*]

AUTOUTILÁ *vb. I. tr.* a utila cu mijloace proprii ; a autodota. [et. incertă]

AUTOUTILÁRE *s. f.* acțiunea de a autoutila ; autodotare. [< *autoutila*]

AUTOUTILITĂR *s. n.* autovehicul mic folosit pentru nevoile întreprinderilor și unităților comerciale. [var. *autoutilitară* s. f. / [et. incertă]

AUTOUTILITARÁ *s. f.* v. autoutilitar.

AUTOVACCÍN *s. n. (med.)* vaccin preparat prin culturi de microbi luați chiar de la bolnavul căruia i se administrează. [pron. *a-u-*. pl. *-nuri.* / cf. fr. *autovaccin*]

AUTOVACCINÁ *vb. I. tr.* a face un autovaccin. [pron. *-a-u.* p. i. *-nez.* / < fr. *autovacciner*]

AUTOVACCINÁRE *s. f.* acțiunea de a autovaccina. [pron. *a-u-*. pl. *-nări.* [după fr. *autovaccination*]

AUTOVEHÍCUL *s. n.* vehicul cu tracțiune mecanică proprie. [pron. *a-u-*. pl. *-le.* / cf. fr. *autovéhicule*]

AUTOVERIFICÁ *vb. I. refl.* a-și verifica propria activitate. [cf. fr. *autovérifier*]

AUTOVERIFICÁRE *s. f.* faptul de a se autoverifica. [< *autoverifica*]

AUTUMNÁL, -Ă *adj.* de toamnă, tomnatic. [pron. *a-u-*. pl. *-li, -le.* / < lat. *autumnalis*, cf. it. *autumnale*]

AUTUNIÁN *s. n.* etajul inferior al permianului de facies continental, limitat la vestul Europei. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-ni-an.* / < fr. *autunien*, cf. *Autun*, oraș în Franța]

AUTUNÍT *s. n. (geol.)* mineral de uraniu. [pron. *a-u-*. / < fr. *autunite*, cf. *Autun*, oraș în Franța]

AUVERSIÁN *s. n. (geol.)* al doilea etaj al eocenului. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *o-ver-si-an.* / < fr. *auvérsien*]

AUXILIÁR, -Ă *adj.* care ajută la ceva, de ajutor ; aflat pe plan secundar ; ajutător. ● *(gram.) verb* ~ = verb cu care se formează timpurile și modurile verbale compuse. ● *(mat.)* cu care se poate simplifica și rezolva o problemă mai ușor. // *s. n.* ajutor, sprijin. [pron. *a-u-xi-li-ar.* / cf. fr. *auxiliaire*, lat. *auxiliaris* < *auxilium* — ajutor]

AUXÍLIU *s. n. (latinism)* ajutor ; leac. [pron. *-liu.* / < lat. *auxilium*]

AUXÍLIUM *s. n. (ist.)* trupă aliată încadrată în armata romană în afara legiunilor și recrutată dintre locuitorii neromani ai provinciilor. [pron. *a-u-xi-li-um.* pl. *-muri.* [< lat. *auxilium*]

AUXÍNĂ *s. f.* hormon vegetal care stimulează creșterea plantelor. [< fr. *auxine*, cf. gr. *auxein* — a crește]

AUXO- element prim de compunere savantă cu semnificația „de creștere", „de stimulare". [pron. *a-u-*. / < fr. *auxo-*, cf. gr. *auxein* — a mări, a crește]

AUXOCRÓM *s. m.* grupă de atomi care, introduși în molecula unei combinații organice colorate, contribuie la intensificarea culorii acesteia. ● hormon vegetal care stimulează sinteza pigmenților. [< fr. *auxochrome*, cf. gr. *auxe* — creștere, *chroma* — culoare]

AUXOLOGÍE *s. f.* știință despre creșterea organismelor. [cf. it. *auxologia* < gr. *auxein* — a mări, *logos* — studiu]

AUXOMETRÍE *s. f.* parte a dendrometriei care studiază metodele de măsurare a creșterii arborilor sau arboretelor. [< fr. *auxométrie* cf. gr. *auxe* — creștere, *metron* — măsură]

AUXOMÉTRU *s. n.* aparat folosit în auxometrie. [< fr. *auxomètre*]

AUXONOMÍE *s. f.* știință care se ocupă cu studiul legilor dezvoltării și creșterii arborilor și arboretelor. [< fr. *auxonomie*, cf. gr. *auxe* — creștere, *nomos* — lege]

AUXOPATÍE *s. f. (med.)* tulburare a creșterii. [< fr. *auxopathie*, cf. gr. *auxe* — creștere, *pathos* — boală]

AUXOSPÓR *s. m. (biol.)* zigot al diatomeelor, format din conjugarea a doi indivizi care nu se mai pot divide. [< fr. *auxospore*, cf. gr. *auxein* — a crește, *sporos* — germen]

AVÁL[1] *s. n.* (op. amonte) partea către care curge un riu. O *în* ~ = urmînd cursul unei ape. [< fr. *aval*, cf. lat. *ad* — la, *vallis* — vale]

AVÁL[2] *s. n. (fin.)* garanție specială de plată a unei cambii. [< fr. *aval*]

AVALÁNȘĂ *s. f.* masă mare de zăpadă, de pietre etc., desprinsă de pe un povîrniș de munte și care se rostogolește către vale. ● *(fig.)* cantitate mare, potop. [pl. *-șe.* / < fr. *avalanche*]

AVAN- element prim de compunere savantă cu semnificația „înainte", „anterior" (în timp și spațiu). [var. *avant-*. [< fr. *avant*]

AVANBÉC *s. n.* partea dinspre amonte a unei pile de pod. [var. *avantbec* s. n. / < fr. *avant-bec*]

AVANCRÓNICĂ *s. f.* cronică asupra unui spectacol scrisă înainte de a fi avut loc premiera. [< fr. *avant-chronique*]

AVANDÚNĂ *s. f. (geol.)* dună litorală paralelă cu țărmul, formată pe partea dinspre miera. [< fr. *avant-chronique*]

AVANFÓSĂ *s. f. (geol.)* depresiune alungită a scoarței terestre, situată între un lanț muntos cutat și o platformă. [< fr. *avant-fossé*]

AVANGÁRDĂ *s. f.* 1. detașament care se trimite în fruntea unei trupe în marș spre a o asigura împotriva unui atac prin surprindere. ● *(fig.)* grup care se află în frunte. O *de* ~ = care merge în frunte, care conduce ; *în* ~ = în frunte. 2. avangardism. O *curent de* ~ = curent cultural cu tendințe avangardiste. [pl. *-gărzi, -garde.* / < fr. *avant-garde*, cf. rus. *avangard*]

AVANGARDÍSM *s. n.* 1. atitudinea unor elemente pseudorevoluționare care au tendința de a-și asuma abuziv un rol de avangardă, de a se substitui partidului revoluționar al clasei muncitoare, negînd rolul conducător al acestuia, de a recurge la măsuri și lozinci premature în raport cu etapa istorică respectivă. 2. direcție artistică complexă și eterogenă, care, afișînd o respingere totală a formelor și a tradițiilor consacrate, proclamă ostentativ și polemic necesitatea înnoirii ; avangardă artistică. [< *avangardă* + *-ism*]

AVANGARDÍST, -Ă *adj.* referitor la avangardă, la avangardism. // *s. m. f.* propagator, adept al avangardismului. [< fr. *avant-gardiste*]

AVANÍE *s. f.* *(rar)* afront public, tratament umilitor. [pl. *-ii*. gen. *-iei*. / < fr. *avanie*]

AVANPLAJĂ *s. f.* sector de plajă situat între linia atinsă de apele cele mai mari și linia apelor cele mai mici (flux și reflux). [< fr. *avant-plage*]

AVANPORT *s. n.* zonă de scurtă staționare a navelor la intrarea într-un port; anteport. [< fr. *avant-port*]

AVANPOST *s. n.* post, element de siguranță înaintat al unor trupe care staționează pe o poziție. [< fr. *avant-poste*]

AVANPREMIÉRĂ *s. f.* repetiție generală a unui spectacol înaintea premierei; reprezentație pentru critici, amatori etc. înaintea premierei unui spectacol, a unui film. [< fr. *avant-première*]

AVANRÁDĂ *s. f.* lucrare destinată să prevină afuirile, plasată în amonte față de o construcție hidraulică. [< fr. *avant-rade*]

AVÁNS *s. n.* **1.** plată anticipată a unei sume de bani. **2.** poziția și avantajele cuiva care se află înainte; interval de timp, distanță, spațiu cu care cineva sau ceva este înaintea altcuiva sau a ceva. ● *(la pl.)* primele demersuri pentru încheierea unei afaceri, pentru o înțelegere, pentru înfiripărea unei legături. [pl. *-uri*. / < fr. *avance*]

AVANSÁ *vb. I.* **1.** *intr.* a înainta; a progresa, a se dezvolta. **2.** *tr.* a înainta în grad, a promova într-un grad, într-o funcție superioară. **3.** *tr.* a da cu anticipație (sume de bani). ● *(fig.)* a lansa, a anticipa (o idee). [< fr. *avancer*]

AVANSÁRE *s. f.* acțiunea de a avansa și rezultatul ei. [< *avansa*]

AVANSCÉNĂ *s. f.* **1.** parte a scenei cuprinsă între cortină și rampă. **2.** fiecare dintre cele două loji așezate în imediata apropiere a scenei. [< fr. *avant-scène*]

AVANT- v. a v a n-.

AVANTÁGIU *s. n.* v. a v a n t a j.

AVANTÁJ *s. n.* **1.** folos, profit, beneficiu. ● situație mai bună, favorabilă. **2.** superioritate (de situație, de poziție etc.) ● *(la tenis)* punct marcat de unul dintre jucători cînd aceștia se află fiecare la 40 de puncte. **3.** drept excepțional; privilegiu, favoare. [var. *avantagiu* s. n. / < fr. *avantage*, cf. it. *avvantaggio*]

AVANTAJÁ *vb. I. tr.* **1.** a da, a procura avantaje; a favoriza. **2.** a reliefa însușirile fizice ale cuiva. [p. i. 3,6 *-jează*, 4 *-jăm*, ger. *-jînd*. / < fr. *avantager*, cf. it. *avvantaggiare*]

AVANTAJÓS, -OÁSĂ *adj.* care oferă un avantaj; convenabil, folositor. [cf. fr. *avantageux*]

AVANTBÉC *s. n.* v. a v a n b e c.

AVÁNTI *interj.* înainte. [< it. *avanti*]

AVANTRÉN *s. n.* **1.** partea anterioară a unei mașini agricole pe roți. ● *(rar)* antetren. **2.** *(text.)* ansamblu de valțuri cu dinți și caneluri dintr-un dispozitiv de cardare care zdrobesc resturile vegetale atașate de flocoanele de lînă. [cf. fr. *avant-train*]

AVÁR, -Ă *s. m. f.* zgîrcit. [< fr. *avare*, it. *avaro*, lat. *avarus* — lacom]

AVARIÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) strica, a (se) deteriora. [pron. *-ri-a*. p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / < fr. *avarier*, cf. it. *avariare*]

AVARÍE *s. f.* stricăciune suferită de o navă, de un avion, de o construcție etc. [gen. *-iei*. / < fr. *avarie*, it. *avaria*]

AVARIÉRE *s. f.* faptul de a (se) avaria. [pron. *-ri-e-*. / < *avaria*]

AVARÍȚIE *s. f.* zgîrcenie. [gen. *-iei*. var. *avarițiune* s. f. / < fr. *avarice*, it. *avarizia*, lat. *avaritia*]

AVARIȚIÓS, -OÁSĂ *adj.* care denotă avariție în lucrurile mici; zgîrcit, meschin. [cf. fr. *avaricieux*]

AVARIȚIÚNE *s. f.* v. a v a r i ț i e.

AVATÁR *s. n.* *(în religia indiană)* încarnare a ființelor divine în formă de om sau de animal. ● *(fig.)* transformare, metamorfoză. [pl. *-re*, *-ruri*. (s. m.) *-ri*. / < fr. *avatar*]

ÁVE *interj.* salut. [< lat. *ave*]

AVÉN *s. n.* v. a v e n ă.

AVÉNANT *s. n.* *(jur.)* act scris care constată modificările aduse clauzelor inițiale ale unui contract sau tratat. [< fr. *avenant*]

AVÉNĂ *s. f.* prăpastie, abis în regiunile calcaroase, prin care se scurg apele subterane. [var. *aven* s. n. / < lat. *avena*, cf. fr. *aven*]

AVENÍDA *s. f.* stradă mare, bulevard (în Spania, în Portugalia, în America Latină). [< sp. *avenida*]

AVENTURÁ *vb. I. refl.* a se expune unor riscuri mari (într-o acțiune, într-o situație etc.), a se hazarda; a risca. [< fr. *aventurer*, it. *avventurare*]

AVENTÚRĂ *s. f.* **1.** acțiune îndrăzneață, extraordinară. ● întreprindere riscantă, lucrare cu multe pericole. **2.** intrigă amoroasă; legătură amoroasă întîmplătoare. [< fr. *aventure*, it. *avventura*, lat. *adventurus* — care va veni]

AVENTURIÉR, -Ă *s. m. f.* om care caută aventuri; *(depr.)* om fără căpătîi, vagabond, derbedeu. [pron. *-ri-er*. / < fr. *aventurier*, *avventuriero*]

AVENTURÍN *s. n.* varietate de cuarț cu numeroase foițe de mică galbenă sau verzui, care reflectă puternic lumina. [< fr. *aventurine*]

AVENTURÍSM *s. n.* *(rar)* spirit de aventură. [cf. fr. *aventurisme*, rus. *avantiurizm*]

AVENTURÍST, -Ă *adj.* care are caracter de aventură. [< rus. *avantiurist*]

AVENTUROS, -OÁSĂ *adj.* plin de aventuri; care constituie o aventură; *(despre oameni)* amator de acțiuni îndrăznețe și riscante. [cf. fr. *aventureux*, it. *avventuroso*]

AVENUE *s. f.* *(liv.)* magistrală, bulevard. ● alee care conduce la o locuință. [pron. *ev-niu*. / < fr., engl. *avenue*]

AVERROÍSM *s. n.* curent în filozofia medievală occidentală avînd la bază învățătura lui Averroes, care susținea că materia și mișcarea sînt veșnice și nu au fost create și nega nemurirea sufletului și viața de apoi. [pron. *-ro-ism*. / < fr. *averroïsme*, cf. *Averroes*, numele latinizat al filozofului arab Ibn-Roșd]

AVERROÍST, -Ă *adj.* referitor la averroism. // *s. m. f.* adept al averroismului. [pron. *-ro-ist*. / < fr. *averroïste*]

AVÉRS *s. n.* (op. r e v e r s) fața unei medalii sau a unei monede. [pl. *-suri*. / < fr. *avers*]

AVÉRSĂ *s. f.* ploaie abundentă (de scurtă durată), venită pe neașteptate. [< fr. *averse* < *verser* — a vărsa]

AVERSIÚNE *s. f.* repulsie față de cineva sau de ceva; antipatie profundă; ură. [cf. fr. *aversion*, lat. *aversio*]

AVERTÍNĂ *s. f.* pulbere cristalină, cu gust și miros aromatic, care se folosește ca anestezic de bază administrat pe cale rectală. [< fr. *avertine*]

AVERTISMÉNT *s. n.* 1. înștiințare prealabilă (în legătură cu ceva). 2. mustrare din partea unui organ superior. ● *(sport)* măsură premergătoare penalizării, prin care arbitrul avertizează pe un jucător de intervențiile sale neregulamentare. [pl. *-te.* / < fr. *avertissement*]

AVERTIZÁ *vb. I. tr.* a atrage cuiva atenția, a înștiința în prealabil, a preveni. [< fr. *avertir*]

AVERTIZÁRE *s. f.* acțiunea de a avertiza. [< *avertiza*]

AVERTIZÓR *s. n.* aparat care semnalează (automat) un pericol. [cf. fr. *avertisseur*]

AVI- element prim de compunere savantă cu semnificația „(de) pasăre", „referitor la păsări". [< fr. *avi-*, cf. lat. *avis*]

AVIÁR, -Ă *adj.* referitor la păsări. [pron. *-vi-ar.* / < fr. *aviaire*]

AVIÁTIC, -Ă *adj.* de aviație, privitor la aviație. [cf. germ. *aviatisch*]

AVIATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care pilotează un avion, care face parte din echipajul unui avion. [< fr. *aviateur*]

AVIÁȚIE *s. f.* 1. zbor cu ajutorul avioanelor ; tehnica acestui zbor. ● disciplină care studiază vehiculele aeriene mai grele decît aerul. 2. totalitatea avioanelor unei țări, ale unei societăți comerciale etc. ● forță aeriană care înglobează totalitatea avioanelor militare ale unei armate. [pron. *-vi-a-.* gen. *-iei.* / < fr. *aviation*, it. *aviazione*, cf. lat. *avis* — pasăre]

AVICÓL, -Ă *adj.* referitor la avicultură. [< fr. *avicole*]

AVICULTÓR, -OÁRE *s. m. f.* specialist în avicultură. [< fr. *aviculteur*, cf. lat. *avis* — pasăre, *cultor* — cultivator]

AVICULTÚRĂ *s. f.* disciplină care studiază creșterea păsărilor de curte. ● profesiune bazată pe această știință. [< fr. *aviculture*, cf. lat. *avis* — pasăre, *cultura* — creștere]

AVÍD, -Ă *adj.* lacom, pasionat, dornic de ceva. ● *(peior.)* lacom, nesățios, stăpînit de patimi. [< fr. *avide*, cf. it. *avido* < lat. *avidus*]

AVIDITÁTE *s. f.* dorință, pasiune nepotolită. ● *(peior.)* lăcomie, poftă nelimitată. [cf. fr. *avidité*, it. *avidità*, lat. *aviditas*]

AVIFÁUNĂ *s. f.* *(biol.)* lumea păsărilor. [cf. germ. *Avifauna*]

AVIOCHÍMIC, -Ă *adj.* *tratament* ~ = tratament modern al plantelor cu substanțe chimice împrăștiate din avion. [< *avion* + *chimic*]

AVIOFÓN *s. n.* tub acustic de comunicare (la avioanele de școală) care face legătura între cele două locuri. [< fr. *aviophone*, cf. rus. *aviafon*]

AVIÓN *s. n.* vehicul aerian mai greu decît aerul, susținut în aer de aripi și propulsat de motoare ; aeroplan. ● ~ *proiectil* = aparat de zbor fără pilot care transportă o încărcătură explozivă sau nucleară. [pron. *-vi-on.* / < fr. *avion*]

AVIONÉTĂ *s. f.* avion mic. [< fr. *avionnette*]

AVIONÓR *s. m.* constructor de avioane. [< fr. *avionneur*]

AVIOSONDÁJ *s. n.* sondaj meteorologic efectuat cu ajutorul unui avion. [et. incertă]

AVIRULÉNT, -Ă *adj.* *(despre un germen patogen)* lipsit de virulență. [< germ. *avirulent*, cf. gr. *a* — fără, lat. *virulentus* — otrăvitor]

AVÍSO *s. n.* v. a v i z o.

AVITAMINÓZĂ *s. f.* boală cauzată de lipsa vitaminelor din alimentație. [pl. *-ze.* / < fr. *avitaminose*]

AVIVÁ *vb. I. tr.* 1. a da unui material textil sau unei piei o nuanță mai vie prin tratarea cu anumite substanțe. 2. a face să singereze fețele unei plăgi sau fistule pentru a se suda după cicatrizare. ● a înviora. 3. *(fig.)* a învenina, a irita ; a răscoli (o durere, o supărare). [p.i. *-vez.* / < fr. *aviver*]

AVIVÁRE *s. f.* acțiunea de a aviva și rezultatul ei. [< *aviva*]

AVÍZ *s. n.* 1. înștiințare, comunicare oficială ; documentul prin care se face aceasta. 2. punct de vedere, părere ; sfat. ● apreciere, rezoluție a unei autorități într-o anumită chestiune. [< fr. *avis*, it. *avviso*, cf. lat. *ad* — la, *visus* — vedere, gîndire]

AVIZÁ *vb. I.* 1. *tr.* a înștiința în prealabil, a avertiza. 2. *intr.* a-și da avizul, părerea ; a decide. [< fr. *aviser*, cf. it. *avvisare*]

AVIZÁRE *s. f.* faptul de a aviza ; înștiințare. [< *aviza*]

AVIZÁT, -Ă *adj.* prevenit, informat, pregătit. [cf. fr. *avisé*]

AVIZÓ *s. n.* navă de mic tonaj, care făcea transporturi de ordine, corespondență etc. ; navă militară ușoară care transmite comenzile, ordinele, face recunoașteri în cadrul unei escadre etc. [pl. *-ouri.* scris și *aviso.* / cf. fr. *aviso*, it. *avviso*]

AVOCÁT, -Ă *s. m. f.* persoană care reprezintă pe împricinați înaintea instanțelor judecătorești și care îndeplinește unele dintre actele de procedură. [var. *advocat, -ă* s. m. f. / < lat. *advocatus*, cf. germ. *Advokat*, it. *avvocato*, fr. *avocat*]

AVOCATÚRĂ *s. f.* profesiunea de avocat. [var. *advocatură* s. f. / cf. germ. *Advokatur*, it. *avvocatura*]

AVOCAȚIÁL, -Ă *adj.* avocațional. [pron. *-ți-al.* / et. incertă]

AVOCAȚIONÁL, -Ă *adj.* referitor la avocatură, de avocat ; avocațial. [pron. *-ți-o-.* / et. incertă]

AVÓRT *s. n.* eliminare (naturală sau provocată) a unui făt cu mult înainte de termen. ● *(fig.)* eșec. [pl. *-turi.* / < *avorta*, cf. it. *aborto*, fr. *avortement*, lat. *abortus*]

AVORTÁ *vb. I. intr.* a pierde fătul prin avort. ● *(fig.)* a eșua, a suferi un eșec. [< fr. *avorter*, cf. lat. *aboriri*]

AVORTÓN *s. m.* plantă sau animal venit înainte de termen. ● om slab dezvoltat la trup sau la minte ; stîrpitură. ● *(fig.)* lucru nereușit sau ființă înapoiată, nedezvoltată. [< fr. *avorton*]

AVUÁBIL, -Ă *adj.* *(rar)* care se poate mărturisi. [pron. *-vu-a-.* / cf. fr. *avouable* < *avouer* — a mărturisi]

AVÚLSIE *s. f.* v. a v u l s i u n e.

AVULSIÚNE *s. f.* 1. îndepărtare prin smulgere a unei formații anatomice, a unui organ etc. 2. smulgere de către ape a unei porțiuni de mal din pămîntul unui proprietar și alipirea acesteia la pămîntul altui proprietar riveran. [var. *avulsie s. f.* / < fr. *avulsion*]

AX *s. n.* organ de mașină care susține diferite fusuri care se rotesc ; osie. ● *(rar)* axă. [pl. *axe*, *axuri.* / < fr. *axe*, cf. germ. *Achse*]

AXÁ *vb.* 1. *tr.* a centra (o piesă etc.). 2. *tr., refl.* *(fig.)* a (se) desfășura în jurul a ceva, a (se) conforma cu ceva ; a (se) susține pe baza unei anumite situații, combinații etc. [< fr. *axer*]

AXANTOPSÍE *s. f. (med.)* imposibilitate de a distinge culoarea galbenă. [< fr. *axantopsie*, cf. gr. *a* — fără, *xanthos* — galben, *opsis* — vedere]

AXÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) axa ; centrare. [< *axa*]

ÁXĂ *s. f.* 1. linie dreaptă, reală sau închipuită, care trece prin centrul unui corp și împrejurul căreia acel corp se rotește sau se poate roti. ● dreaptă imaginară în jurul căreia se execută mișcarea de rotație a unui corp ceresc. 2. linie dreaptă care delimitează părți simetrice pe un corp, pe o suprafață etc. 3. ax. [< fr. *axe*, germ. *Achse*, cf. lat. *axis* — osie]

AXIÁL, -Ă *adj.* referitor la o axă ; în raport cu o axă. [pron. *-xi-al.* / < fr. *axial*]

-AXÍE element secund de compunere savantă cu semnificația „(de) valoare". [pron. *-xi-e.* / < fr. *-axie*, cf. gr. *axios* — care valorează]

AXILÁR *adj.* 1. de la subsuoară. 2. care pornește de la ramificația unei ramuri cu trunchiul sau a frunzei cu ramura. [< fr. *axillaire*]

AXÍLĂ *s. f.* 1. subsuoară. 2. unghi format de tulpină și ramuri sau de ramuri și frunze. [cf. lat. *axilla*, fr. *axile*]

AXILIFLÓR, -Ă *adj. (despre plante)* cu flori axilare. [< fr. *axilliflore*]

AXIO- element prim de compunere savantă cu semnificația „valoros" ; „(de) valoare". [pron. *-xi-o-.* / < fr. *axio-*, cf. gr. *axios* — care valorează]

AXIOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la axiologie. [< fr. *axiologique*]

AXIOLOGÍE *s. f.* disciplină filozofică care se ocupă cu studiul sistematic al originii, esenței, clasificării, ierarhizării și funcției sociale a valorilor ; teorie generală a valorilor. O *~a artei* = perspectivă specifică asupra artei, care pune în centrul ei valoarea operei. [pron. *-xi-o-.* gen. *-iei.* / cf. fr. *axiologie*, germ. *Axiologie* < gr. *axia* — valoare, *logos* — teorie]

AXIOMÁTIC, -Ă *adj.* întemeiat pe o axiomă, cu caracter de axiomă. O *metodă ~ă* = metodă științifică de expunere care, pornind de la propoziții prime (axiome), deduce noi propoziții, numite teoreme. [< fr. *axiomatique*]

AXIOMÁTICĂ *s. f.* disciplină care studiază axiomele ; culegere de axiome. [< fr. *axiomatique*]

AXIOMATIZÁ *vb. I. tr. (rar)* a reduce cunoașterea la un ansamblu de axiome. [cf. fr. *axiomatiser*]

AXIOMATIZÁRE *s. f.* acțiunea de a axiomatiza. ● elaborare a unui sistem de axiome. [< *axiomatiza*]

AXIÓMĂ *s. f.* adevăr admis în general și acceptat ca real fără a fi demonstrat. ● fiecare dintre propozițiile prime pe baza cărora se formulează o teoremă. [< fr. *axiome*, cf. lat., gr. *axioma* — opinie < *axios* — adevărat]

AXIOMÉTRU *s. n.* dispozitiv montat în fața timonei unei nave, care indică permanent unghiul de cîrmă. [< fr. *axiomètre*]

ÁXIS *s. n.* 1. *(anat.)* a doua vertebră a gîtului. 2. tulpina principală sau cilindrul central la plante. [< lat., fr. *axis*]

AXOLÓTL *s. m.* stadiu larvar acvatic al unei specii de salamandre. [< fr. *axolotl.* < cuv. mexican]

AXOMÉTRU *s. n.* aparat pentru determinarea axului cilindric al unei lentile. [cf. fr. *axomètre*]

AXÓN *s. m.* prelungire a celulei nervoase. [cf. fr. *axone*]

AXONOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la axonometrie. [cf. fr. *axonométrique*]

AXONOMETRÍE *s. f.* 1. metodă de obținere a proiecției obiectelor din spațiu pe un plan. 2. disciplină care studiază reprezentările axonometrice. [< fr. *axonométrie*, cf. gr. *axon* — axă, *metron* — măsură]

AXÚNGE *s. f. (rar)* produs obținut prin topirea grăsimii de porc, folosit ca emolient și ca bază de unguente. [< lat. *axungia*, cf. fr. *axonge*]

AZALÉE *s. f.* plantă ornamentală exotică cu flori mari, albe, roze sau roșii. [pron. *-le-e.* / < fr. *azalée*, cf. gr. *azaleos* — uscat]

AZBÉST *s. n.* silicat de calciu și de magneziu natural, rău conducător de electricitate, folosit pentru confecționarea de garnituri, de țesături neinflamabile etc. [pl. *-turi.* / < fr. *asbeste*, cf. lat. *asbestos*, gr. *asbestos* — nestins]

AZBESTÓZĂ *s. f. (med.)* pneumoconioză provocată de inhalarea particulelor fine de azbest. [< fr. *asbestose*]

AZBOCIMÉNT *s. n.* material obținut dintr-un amestec de azbest și ciment, folosit sub formă de plăci, de tuburi etc. [< rus. *asbotement*, nume comercial]

AZEOTRÓP, -Ă *adj.* care prezintă azeotropism ; azeotropic. [pron. *-ze-o-.* / < fr. *azéotrope*]

AZEOTRÓPIC, -Ă *adj.* azeotrop. [pron. *-ze-o-.* / < fr. *azéotropique*]

AZEOTROPÍE *s. f.* azeotropism. [pron. *-ze-o-.* / < fr. *azéotropie*]

AZEOTROPÍSM *s. n.* proprietate a unui amestec de substanțe lichide de a nu păstra proprietățile individuale ale corpurilor care intră în compoziția sa ; azeotropie. [< fr. *azéotropisme*]

AZÍDĂ *s. f.* combinație chimică organică instabilă care se descompune prin încălzire uneori cu explozie. [< fr. *azide*]

AZIGÓS *adj. invar. (despre o formație anatomică)* impar. O *venă ~* = venă care face legătura dintre cele două vene cave. [scris și *azygos.* / < fr. *azygos*, cf. gr. *a* — fără, *zygos* — par]

AZÍL *s. n.* 1. *(în trecut)* instituție cu caracter filatropic în care erau ținuți copii, bătrîni, invalizi, bolnavi incurabili. 2. *(fig.)* loc de refugiu inviolabil ; adăpost, refugiu. O *~ politic* = acordare de către un stat a dreptului de intrare și de stabilire pe teritoriul său unei persoane străine persecutate în țara sa din motive politice. [pl. *-luri, -le.* < fr. *asile*, cf. it. *asilo* < lat. *asylum* — loc inviolabil, gr. *asylos* < *a* — fără, *syle* — jefuire]

AZIMÚT *s. n.* unghi cuprins între meridianul unui loc și planul vertical al direcției respective. ● *(astr.)* unghi diedru format de un plan vertical fix cu un plan vertical, trecînd printr-un punct dat al unui astru. [pl. *-turi.* / < fr., it. *azimut* < ar. *as-samt* — drum drept]

AZIMUTÁL, -Ă *adj.* referitor la azimut. [cf. fr. *azimutal*, it. *azimutale*]

AZÍNĂ *s. f. (chim.)* combinație chimică organică cu inele de șase atomi diferiți, printre care cel puțin unul de azot. [< fr. *azine*]

AZO *s. n. (chim.)* tip de legătură organică (notată : -N=N-). [cf. fr. *azo*]

AZOBENZÉN *s. n.* substanță care conține în moleculă doi radicali fenil legați prin gruparea „azo" (-N = N-). [< fr. *azobenzène*]

AZODERIVÁT *s. m.* substanță în care doi radicali, proveniți prin îndepărtarea unui atom de hidrogen din molecula unei hidrocarburi sînt legați prin gruparea „azo" (-N = N-). [cf. fr. *azodérivé*]

AZÓIC[1], -Ă *adj. (despre un mediu)* lipsit de animale ; *(despre terenuri)* lipsit de fosile. [pron. *-zo-ic.* / cf. fr. *azoïque* < gr. *a* — fără, *zoon* — animal]

AZÓIC[2], -Ă *adj. (despre compuși organici)* care conține azot. [< fr. *azoïque*]

AZONÁL, -Ă *adj. (geogr.)* fără zone, care nu formează zone. [cf. germ. *azonal*]

AZOOSPERMÍE *s. f.* lipsa spermatozoizilor din lichidul seminal. [gen. *-iei.* / < fr. *azoospermie*, cf. gr. *a* — fără, *zoon* — animal, *sperma* — sămînță]

AZÓT *s. n.* element gazos incolor, inodor și insipid, care intră în compoziția aerului atmosferic în proporție de circa patru cincimi ; nitrogen. [< fr. *azote*, cf. gr. *a* — fără, *zoe* — viață]

AZOTÁT *s. m.* sare a acidului azotic ; nitrat. // *adj.* care conține azot. [< fr. *azotate*]

AZOTÉMIC, -Ă *adj.* referitor la azotemie. [< fr. *azotémique*]

AZOTEMÍE *s. f.* prezența în sînge a compușilor azotați (uree, acid uric etc.). [< fr. *azotémie*, cf. fr. *azote* — azot, gr. *haima* — sînge]

AZÓTIC *adj. m. acid* ~ = acid în a cărui compoziție intră azot, oxigen și hidrogen ; *(pop.)* apă-tare. [< fr. *azotique*]

AZOTIPERÍTĂ *s. f.* substanță toxică vezicantă de luptă. [< fr. *azotypérite*]

AZOTÍT *s. m.* sare a acidului azotos ; nitrit. [< fr. *azotite*]

AZOTOBACTÉR *s. n.* bacterie aerobă care folosește în nutriția sa azotul atmosferic pe care îl transformă în azot organic. [< fr. *azotobacters*]

AZOTOBACTERÍN *s. n.* îngrășămînt bacterian alcătuit din culturi artificiale de azotobacterii ; azotogen. [< germ. *Azotobakterin*]

AZOTOGÉN *s. n.* azotobacterin. [< germ. *Azotogen*]

AZOTOMÉTRU *s. n.* aparat pentru determinarea volumului de azot rezultat din arderea unei substanțe organice. [< germ. *Azotometer*, cf. fr. *azotimètre*]

AZOTÓS, -OÁSĂ *adj.* azotat. O *acid* ~ = acid oxigenat al azotului. [< fr. *azoteux*]

AZOTÚRĂ *s. f.* nitrură. [< fr. *azoture*]

AZOTURÍE *s. f. (med.)* eliminare anormală de compuși azotați prin urină. [gen. *-iei.* / < fr. *azoturie*, cf. fr. *azote* — azot, gr. *ouron* — urină]

AZULÉNĂ *s. f. (chim.)* hidrocarbură care se găsește în uleiurile eterice extrase din plante și în unele gudroane, utilizată ca infuzii pentru gargarism. [< germ. *Azulen*]

AZÚR *s. n.* 1. albastrul cerului ; cer senin. 2. culoare asemănătoare seninului cerului ; albastru-deschis. [pl. *-uri.* / < fr. *azur*, cf. it. *azzurro*, pers. *azur*]

AZURÁ *vb. I. tr.* a albăstri ușor produsele textile albe pentru a îndepărta slaba colorație galbenă pe care acestea o au la început. [< fr. *azurer*]

AZURÁRE *s. f.* acțiunea de a azura și rezultatul ei. [< *azura*]

AZURÉE *s. f. pl.* trăsăturile din jurul desenelor sau gravurilor care îndeplinesc rolul umbrelor. [< germ. *Azuree(linien)*]

AZURÍT *s. n.* minereu de cupru de culoare albastră, întrebuințat ca piatră de ornament. [< fr. *azurite*]

AZURÍU, -IE *adj. (adesea s.)* albastru-deschis, ca azurul. [*azur* + *-iu*, cf. fr. *azuré*]

AZYGÓS *adj. invar.* v. a z i g o s.

B

BABELIC, -Ă, *adj. (rar)* gigantic, uriaș. [< fr. *babélique*]

BABEURRE *s. n.* preparat alimentar dietetic, din lapte de vacă parțial degresat, pentru sugari. [pron. *-bőr.* / < fr. *babeurre*]

BABÍNĂ *s. f. (rar)* partea groasă, care atîrnă, a buzelor unor animale. [< fr. *babine*]

BABIRÚSĂ *s. f. (zool.)* porc sălbatic din Malaysia, cu corpul fără păr și colții de pe maxilarul superior îndreptați în sus, străbătînd pielea botului. [< fr. *babiroussa* < cuv. malaiez]

BABÍT *s. n. (tehn.)* aliaj rezistent la fricțiune, cu temperatură de topire joasă. [< fr., engl. *babbit*]

BABORD *s. n.* 1. partea din stînga a unei nave, privind către proră. 2. marginea stîngă a fuzelajului unei aeronave, privind spre partea ei dinainte. [pl. *-duri.* / < fr. *bâbord*, it. *babordo*, cf. germ. *Bachbord*, ol. *bakboard*]

BABUÍN *s. n.* maimuță mare, cu botul alungit, care trăiește în Africa. [pron. *-bu-in.* / < fr. *babouin*]

BABUVÍSM *s. n.* doctrină politică din timpul revoluției franceze din 1789, care propaga înfăptuirea egalității politice și economice depline. [< fr. *babouvisme*, cf. *Babeuf*, revoluționar francez din sec. XVIII]

BABUVÍST, -Ă *adj.* referitor la babuvism. // *s. m. f.* partizan al doctrinei lui Babeuf. [< fr. *babouviste*]

BAC[1] *s. n.* 1. pod umblător care servește la transportul peste un rîu mare. 2. recipient de sticlă, de metal sau de ebonită, folosit de obicei pentru depunerea unui lichid. [pl. *-curi.* / < fr. *bac*, cf. ol. *bak*]

BAC[2] *s. n.* 1. piesă cu ajutorul căreia se fixează obiectele de prelucrat la menghină, la filieră etc. ● piesă în care se fixează vîrful bocancului legat de schiuri ; falcă. 2. instalație specială pentru inițierea și perfecționarea canotorilor, caiaciștilor și canoiștilor. [pl. *-curi.* / < germ. *Backe*]

BAC[3] *s. n.* carte fără valoare (la jocul de maca). [< fr. *bac*]

BACALAUREÁT *s. n.* examen general cu care se încheie cursurile liceului și după care este permisă intrarea la o facultate ; titlu obținut de absolventul unui astfel de examen. // *s. m. f.* absolvent care a trecut examenul de bacalaureat. [pron. *-la-u-re-at.* pl. *-te.* / < fr. *baccalauréat*]

BACANÁLĂ *s. f. (la pl.)* sărbătoare în cinstea lui Bachus. ● *(fig.)* petrecere zgomotoasă ; orgie ; desfrînare. destrăbălare. [< lat. *bacchanal* < *Bachus*, zeul vinului la romani, cf. fr. *bacchanale*]

BACÁNTĂ *s. f.* 1. preoteasă a cultului lui Bachus. 2. *(fig.)* femeie cu atitudini libertine. [< lat. *bacchans*, cf. fr. *bacchante*, it. *baccante*]

BACARÁ[1] *s. f.* varietate de cristal de calitate superioară. [< fr. *baccarat*, cf. *Baccarat*, localitate în Franța]

BACARÁ[2] *s. f.* numele unui joc de cărți ; maca. [< fr. *baccara*]

BÁCĂ *s. f.* fruct cărnos, cu miezul zemos, conținînd una sau mai multe semințe. [< lat. *bacca*]

BACCÍL *s. m.* v. b a c i l.

BACHELÍTĂ *s. f.* material izolator compus dintr-o rășină sintetică, folosit mai ales în electrotehnică. [< fr. *bakélite*]

BÁCHIC, -Ă *adj.* v. b a h i c.

BACI- element prim de compunere savantă cu sensul de „bacă". [< lat. *bacca*]

BACIFÉR, -Ă *adj. (despre plante)* al cărui fruct este o bacă. [< fr. *baccifère*, cf. lat. *bacca* — bacă, *ferre* — a purta]

BACIFÓRM, -Ă *adj.* în formă de bacă. [< fr. *bacciforme*]

BACIL *s. m.* bacterie (patogenă) care are formă de bastonaș. [var. *baccil* s. m. / < fr. *bacille*, cf. lat. *bacillus* — bastonaș]

BACILÁR, -Ă *adj.* referitor la bacili ; cu (ca niște) bacili ; *(despre boli)* cauzat de bacili. [cf. fr. *bacillaire*]

BACILEMÍE *s. f. (med.)* infecție generalizată, datorită pătrunderii bacililor în vasele de sînge. [gen. *-iei.* / < fr. *bacillémie*]

BACILIFÓRM, -Ă *adj.* în formă de bacil. [< fr. *bacilliforme*]

BACILOSCOPÍE *s. f. (med.)* căutare a bacilului tuberculozei în organele, în excrețiile și în produsele patologice ale unui bolnav. [< fr. *bacilloscopie*]

BACILÓZĂ *s. f.* boală provocată de bacili ; *(impr.)* tuberculoză pulmonară. [< fr. *bacillose*]

BACILURÍE *s. f. (med.)* prezența bacililor în urină. [gen. *-iei.* / < fr. *bacillurie*]

BACIVÓR, -Ă *adj. (biol.)* care se hrănește cu bace. [< fr. *baccivore*]

BACKGROUND *s. n.* 1. *(muz.)* fundal sonor, acompaniament orchestral (de corzi, de suflători etc.) peste care se derulează o parte solistică. 2. *(cinem.)* tehnică de filmare, la care o proiecție formează fondul decorativ. [pron. *béc-graund.* / < engl. *background*]

BACKHAND *s. n.* lovire a mingii la tenis din rever (2), mîna care ține racheta avînd palma îndreptată spre corp. [pl. *-duri.* pron. *béc-hend.* var. *bechend* s. n. / < engl. *backband*]

BÁCON *s. n.* șuncă specială, preparată din carne grasă și afumată. [pron. *béicăn.* / < engl. *bacon*]

BACTERI- v. b a c t e r i o-.

BACTERIÁN, -Ă *adj.* referitor la bacterii. [pron. *-ri-an.* / cf. fr. *bactérien*]

BACTERICÍD, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care distruge bacteriile. [< fr. *bactéricide*]

BACTERIDÍE *s. f. (biol.)* bacterie mare, imobilă. [gen. *-iei.* / < fr. *bactéridie*]

BACTÉRIE *s. f.* nume generic dat unor microorganisme unicelulare microscopice, dintre care unele provoacă boli infecțioase. [gen. *-iei.* / < fr. *bactérie*, cf. lat. *bacteria*]

BACTERIEMÍE *s. f. (biol.)* pătrundere în sînge a unor bacterii care pot produce o infecție localizată. [gen. *-iei.* / < fr. *bactériémie*, cf. lat. *bacteria*, gr. *haima* — sînge]

BACTERIO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) bacterie", „de bacterie". [pron. *-ri-o-.* var. *bacteri-.* / < fr. *bactério-*, cf. lat. *bacterium*, gr. *bakterion*]

BACTERIOCECIDÍE *s. f. (biol.)* creștere anormală a țesuturilor pe diferite organe ale

plantelor, datorită acțiunii unor bacterii. [gen. *-iei.* / < fr. *bactériocécidie*]

BACTERIOFÁG *s. m.* microorganism care distruge bacteriile. [< fr. *bactériophage*]

BACTERIOFAGÍE *s. f.* distrugere a bacteriilor de către bacteriofagi. [gen. *-iei.* / < fr. *bactériophagie*, cf. lat. *bacteria* — bacterie, gr. *phagein* — a mînca]

BACTERIOLÍZĂ *s. f. (biol.)* dizolvare a bacteriilor sub acțiunea anticorpilor, a bacteriofagilor etc. [< fr. *bactériolyse*]

BACTERIOLIZÍNĂ *s. f. (biol.)* ferment din serul sanguin imun, care produce dizolvarea bacteriilor. [< fr. *bactériolysine*]

BACTERIOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în bacteriologie. [< fr. *bactériologue*]

BACTERIOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la bacterii sau la bacteriologie. ● *armă* ~ = mijloc criminal de exterminare în masă a unei populații pașnice, constînd în răspîndirea de bacterii producătoare de boli infecțioase. [< fr. *bactériologique*]

BACTERIOLOGÍE *s. f.* ramură a biologiei care studiază bacteriile și acțiunea lor asupra organismului. [pron. *-ri-o-*. gen. *-iei.* / < fr. *bactériologie*]

BACTERIORÍZĂ *s. f. (geol.)* totalitatea florei bacteriene care trăiește în rizosferă. [pron. *-ri-o-*. / cf. it. *batteriorizi*]

BACTERIOSCOPÍE *s. f. (med.)* examen al unui preparat microscopic, pentru a depista prezența bacteriilor. [< fr. *bactérioscopie*, cf. gr. *bakterion* — bastonaș, *skopein* — a vedea]

BACTERIOSTÁTIC, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care împiedică dezvoltarea bacteriilor. [< fr. *bactériostatique*]

BACTERIOSTÁZĂ *s. f. (biol.)* acțiunea de împiedicare a înmulțirii bacteriilor. [< fr. *bactériostase*]

BACTERIOTERAPÍE *s. f. (med.)* metodă de tratament care folosește ca medicamente microbi capabili să distrugă germeni patogeni. [< fr. *bactériothérapie*]

BACTERIOTOXEMÍE *s. f. (med.)* intoxicație generală manifestată prin diverse simptome, datorită toxinelor bacteriilor. [< fr. *bactériotoxémie*]

BACTERIOTOXÍNĂ *s. f. (med.)* toxină bacteriană. [< fr. *bactériotoxine*]

BACTERIÓZĂ *s. f.* infecție provocată de bacterii. [pron. *-ri-o-*. pl. *-ze.* / < fr. *bactériose*]

BACTERIURÍE *s. f.* prezența bacteriilor în urină. [gen. *-iei.* / < fr. *bactériurie*, cf. lat. *bacteria* — bacterie, gr. *ouron* — urină]

BACTERIVÓR, -Ă *adj. (biol.; despre organisme)* care se hrănește cu bacterii. [< fr. *bactérivore*, cf. gr. *bakterion* — bastonaș, lat. *vorare* — a devora]

BACULÍT *s. m.* amonit cu cochilia dreaptă. [< fr. *baculite*, cf. lat. *baculus* — bastonaș].

BADIÁN *s. m.* arbust din Extremul Orient, ale cărui frunze, flori și tulpină răspîndesc un miros aromatic. [pron. *-di-an.* / < fr. *badiane*]

BADIJONÁ *vb. I. tr.* 1. a unge (preventiv sau curativ) cu o doctorie un organ sau o parte a corpului. ● a unge trunchiul unui pom cu o soluție specială împotriva insectelor. 2. a acoperi o șosea asfaltată cu un strat de produs bituminos spre a o face impermeabilă și a o feri de degradare. [< fr. *badigeonner*]

BADIJONÁJ *s. f.* badijonare. [< fr. *badigeonnage*]

BADIJONÁRE *s. f.* acțiunea de a badijona și rezultatul ei ; badijonaj. [< *badijona*]

BADINÁ *vb. I. intr. (franțuzism)* a glumi. [< fr. *badiner*]

BADINÁJ *s. n. (franțuzism)* glumă, șagă. [< fr. *badinage*]

BADINERÍE *s. f. (franțuzism)* glumă ; copilărie. 2. *(muz.)* piesă instrumentală cu caracter glumeț, vesel și ritm viu. [gen. *-iei.* / < fr. *badinerie*, cf. prov. *badin* — glumeț, vesel]

BADLANDS *s. n. pl. (geol.)* terenuri argiloase, degradate de ape torențiale, cu văi lipsite de vegetație ; pămînturi rele. [pron. *bedlendz.* / < engl. *badlands* < *bad* — rău, *land* — teren]

BADMINTÓN *s. n.* joc sportiv, originar din China și Japonia, asemănător cu tenisul, practicat cu o minge mică prevăzută cu pene sau un fel de aripioară de plastic, care se aruncă cu racheta. [pron. *bedminton.* / < engl. *badminton*, cf. *Badminton*, oraș în Anglia]

BAEDÉKER *s. n. (rar)* ghid al unui oraș sau al unei țări, alcătuit pentru uzul turiștilor. [pron. *bedecher.* / < *Baedeker*, editor și scriitor german care a alcătuit o colecție de asemenea ghiduri]

BAGÁJ *s. n.* 1. obiecte, lucruri luate (cu sine) de cineva într-o călătorie. 2. *(fig.)* totalitatea cunoștințelor cuiva într-un domeniu oarecare. [< fr. *bagage*]

BAGATÉL *s. n.* v. b a g a t e l ă.

BAGATÉLĂ *s. f.* 1. lucru neimportant ; fleac, nimic. ● obiect de mică valoare. 2. piesă muzicală scurtă, compusă pe o temă ușoară. [var. *bagatel* s. n. / < fr. *bagatelle*, it. *bagatella*]

BAGATELIZÁ *vb. I. tr.* a micșora valoarea, însemnătatea unui lucru ; a subaprecia, a minimaliza. [p. i. *-zez.* / < *bagatelă* + *-iza*]

BAGATELIZÁRE *s. f.* acțiunea de a bagateliza ; subapreciere, minimalizare. [< *bagateliza*]

BAGHÉTĂ *s. f.* 1. bețișor ; vergea, nuieluș. ● bețișor folosit de dirijori pentru conducerea unei orchestre, a unui cor etc. ; *(fig.)* modul de interpretare, talentul unui dirijor. ● bețișor de diferite dimensiuni cu care se lovesc membranele, coardele sau lamele unor instrumente muzicale. ● corpul principal al arcușului. ● dungă colorată care împodobește uneori ciorapii pe partea exterioară a gleznelor. 2. piesă cilindrică, subțire, a unui mecanism sau a unei mașini. 3. mulură mică cu secțiune semicirculară, netedă sau decorată, de culoare diferită de cea a mulurii principale, cu care se decorează un element arhitectonic. 4. *(poligr.)* element ornamental, așezat lateral pe o pagină de carte, de catalog etc. [< fr. *baguette*, cf. it. *bacchetta*]

BAHÁDA *s. f. (geol.)* cîmpie de acumulare formată pe fundul depresiunilor din regiunile aride și semiaride. [scris și *bajada.* / < fr. *bahada*, cf. sp. *bajada*]

BÁHIC, -Ă *adj. (liv.)* consacrat lui Bachus ; de băutură ; anacreontic. // *s. f.* cîntec de petrecere. [scris și *bachic.* / < fr. *bachique*, cf. *Bachus*, zeul vinului la romani]

BAHT *s. m.* unitate monetară în Tailanda ; tical. [< fr. *baht* < cuv. tibeto-chinez]

BAIADÉRĂ *s. f.* dansatoare indiană. [pron. *-ia-* / < fr. *bayadère*, cf. port. *bailadeira*]

BAIÁN *s. m. (liv.)* bard al vechilor legende ucrainene și rusești. // *s. n.* armonică de mînă, folosită mai ales în Uniunea Sovietică ; acordeon. [pron. *-ian.* / < rus. *baian*]

BAIÉU *s. n.* v. b o a i o u.

BAILÁG *s. n. (tehn.)* adaus care se pune între două piese în contact cu joc și în mișcare pentru anihilarea sau micșorarea jocului dintre ele. [< germ. *Beilage*]

BAINÍTĂ *s. f. (tehn.)* constituent structural al oțelurilor, obținut prin transformarea austenitei. [pron. *bai-ni-*. / < germ. *Bainit*]

BAIÓN *s. n.* dans modern brazilian, de origine populară ; melodia acestui dans. [pron. *ba-ion*. / < sp. *baion*]

BAIONÉTĂ *s. f.* **1.** armă albă cu lama scurtă, tăioasă, ascuțită la vîrf și prevăzută la miner cu un dispozitiv care o poate fixa la țeava puștii, pentru a putea fi folosită în lupta corp la corp. O *asalt* (sau *atac*) *cu ~a* sau *la ~* = luptă corp la corp cu baioneta, pușă la pușcă. ● *(fig. ; la pl.)* purtători ai acestor arme ; *(p. ext.)* armată, trupă, efectiv de soldați. **2.** tăietură în segmentii pistoanelor, care permite trecerea de abur sau de gaze. **3.** *(tehn.)* sistem de prindere special, rapid, pentru piese metalice mici, pentru tuburi etc. [pron. *ba-io-*. pl. *-te*. / < fr. *baionnette* < *Bayonne*, oraș în Franța, unde s-ar fi fabricat prima dată această armă]

BÁIPAS *s. n. (tehn.)* conductă care dublează pe o anumită porțiune o conductă principală, pe care o poate înlocui la nevoie. [scris și *by-pass*. / < engl. *by-pass*]

BAÍȚ *s. n. (tehn.)* produs chimic întrebuințat în vopsitorie, la curățirea unor corpuri de lemn, de metal etc. [pl. *-țuri*. / < germ. *Beize*]

BAJÁDA *s. f.* v. b a h a d a.

BAJOAIÉR *s. n.* **1.** fiecare dintre cei doi pereți laterali ai unei ecluze. **2.** fiecare dintre cele două plutitoare laterale ale unui doc plutitor. [pron. *-joa-ier*. / < fr. *bajoyer*]

BAJOCIÁN *s. n. (geol.)* etaj inferior al jurasicului mediu. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-ci-an*. / < fr. *bajocien*]

BAKUNINÍSM *s. n.* v. b a k u n i s m.

BAKUNÍSM *s. n.* teorie anarhistă, antimarxistă, cu puternice influențe proudhoniste, care consideră statul, nu exploatarea capitalistă, drept principalul rău social ce trebuie înlăturat și neagă necesitatea unei teorii științifice revoluționare și a pregătirii revoluției. [var. *bakuninism* s. n. / < *Bakunin*, teoretician anarhist rus]

BAL[1] *s. n.* petrecere, reuniune cu dans organizată de obicei într-un local special pregătit. O *~ mascat* = bal la care participanții poartă mască. [pl. *-luri*. / < fr. *bal*, cf. it. *ballo* < lat. t. *ballare* — a dansa]

BAL[2] *s. n.* balot, pachet, legătură mare. [pl. *-luri*, *-le*. / cf. fr. *balle*, germ. *Ballen*, it. *balla*]

BALADÁ *vb. I. intr., refl. (franțuzism)* a se plimba mult (fără scop, fără țintă). [< fr. *balader*]

BALÁDĂ *s. f.* **1.** poezie populară medievală în versuri endecasilabice sau septenare, care se cînta și recita. ● poezie epică cu subiect simplu, care relatează o întîmplare, de obicei eroică, sau o legendă ; cîntec bătrînesc. **2.** compoziție muzicală cu caracter narativ pentru voce sau pentru instrumente. [< fr. *ballade*, cf. lat. *ballare* — a dansa]

BALADÉSC, *-Ă adj. (liv.)* de baladă ; baladic. [cf. germ. *balladesk*]

BALÁDIC, *-Ă adj. (liv.)* baladesc. [cf. germ. *balladisch*]

BALADÍN *s. m. (liv.)* saltimbanc, comediant, bufon, paiață (în vechiul teatru francez). [< fr. *baladin*, cf. v. fr. *baller* — a dansa]

BALADÍST *s. m. (liv.)* autor, cîntăreț de balade. [fet. incertă]

BALADÓR *s. m. (franțuzism)* persoană căreia îi place mult să se plimbe, plimbăreț. ● joker. // *s. n.* sistem compus dintr-una sau din mai multe roți dințate, montate pe același arbore și deplasabile în lungul axei, care, angrenate cu alte roți fixate pe alți arbori, pot realiza diferite raporturi de transformare a vitezei. [cf. fr. *baladeur*]

BALAFÓN *s. n.* instrument muzical de percuție din Africa occidentală, asemănător cu xilofonul, format din lame de lemn tare acordate diatonic ; marimba. [< fr. *balafon*]

BALALÁICĂ *s. f.* instrument muzical cu trei coarde, compus dintr-o cutie de rezonanță triunghiulară. [pron. *-lai-că*. / < rus. *balalaika*]

BALANÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a mucoasei glandului și a prepuțului (de origine micotică). [pl. *-te*. / < fr. *balanite*, cf. gr. *balanos* — gland]

BALANOPOSTÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație concomitentă a glandului și a prepuțului. [< fr. *balano-posthite*]

BALÁNS *s. n.* oscilație ; mișcare de oscilație, de pendulare. [pl. *-suri*. / < fr. *balance*]

BALANSÁ *vb. I.* **1.** *tr., refl.* a (se) mișca în așa fel încît să oscileze fără să-și piardă echilibrul ; a oscila, a (se) legăna. **2.** *tr. a ~ un cont* = a egala debitul cu creditul unui cont. **3.** *tr.* a crea un echilibru între doi factori ; a cumpăni. [var. *balanța* vb. I. / < fr. *balancer*]

BALANSÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) balansa ; oscilare. [< *balansa*]

BALANSIÉR *s. n.* **1.** dispozitiv, piesă care reglează mișcarea unei mașini prin oscilațiile sale ; balansor. **2.** prăjină folosită de dansatorii pe sîrmă pentru a-și menține echilibrul. **3.** *(la pl.)* organe de echilibru pentru zbor la insectele diptere, situate pe metatorace. [pron. *-si-er*. var. *balanțier* s. n. / < fr. *balancier*]

BALANSÍNĂ *s. f. (mar.)* frînghie care susține o vergă, un ghiu sau un tangon. [< fr. *balancine*]

BALANSOÁR *s. n.* fotoliu cu două tălpi curbate care se poate balansa. [pron. *-soar*. pl. *-re*. / < fr. *balançoire*]

BALANSÓR *s. n.* balansier. [< *balansa* + *-or*]

BALANȚÁ *vb. I.* v. b a l a n s a.

BALÁNȚĂ *s. f.* **1.** instrument pentru cîntărit, bazat pe principiul echivalării a două greutăți cu ajutorul unui sistem de pîrghii ; cîntar ; cumpănă. O *a pune în ~* = a judeca bine faptele înainte de a lua o hotărîre. **2.** *(cont. ; fin.)* raport între două sume, două conturi etc. O *~ comercială* = raportul dintre valoarea importului și exportului unei țări (pe o perioadă de un an) ; *~ de plăți* = raportul dintre sumele încasate din străinătate de către o țară și cele pe care le plătește altor state într-o anumită perioadă de timp, de obicei un an. [pl. *-țe*. / < it. *balanza*, cf. lat. *bilanx* < *bis* — de două ori, *lanx* — tavă]

BALANȚIÉR *s. n.* v. b a l a n s i e r.

BALÁST *s. n.* **1.** încărcătură de nisip, de pietriș etc. care asigură stabilitatea unei nave sau reglarea altitudinii unui balon. ● compartiment etanș al unui submarin, care asigură scufundarea sau ridicarea submarinului la suprafață prin umplerea lui cu apă sau cu aer ; lest. ● *(fig.)* ceea ce este inutil, de prisos, împovărător, umplutură. **2.** strat de pietriș folosit ca pat pentru așezarea traverselor

unei linii ferate ; amestec de pietriș și de nisip folosit la diferite lucrări. [pl. *-turi*, *-te*. / < fr. *ballast*, cf. engl. *ballast*]

BALASTÁ *vb. I. tr.* **1.** a acoperi cu balast (2) o șosea, un teren etc. **2.** *(mar.)* a încărca balastul la bordul navei. [< fr. *ballaster*]

BALASTÁRE *s. f.* acțiunea de a balasta și rezultatul ei. [< *balasta*]

BALASTIÉRĂ *s. f.* carieră de unde se extrage nisip sau pietriș. [pron. *-ti-e-*. pl. *-re*. / < fr. *ballastière*]

BALASTÓR *s. n.* mașină folosită pentru balastare. [< *balasta* + *-or*]

BALÁTA *s. f.* gumă extrasă dintr-un arbore din America tropicală, servind la fabricarea izolanților, la impregnarea curelelor de transmisie etc. [< fr. *balata*]

BALÁTĂ *s. f. (liv.)* poezie (medievală) care se cînta pe o melodie de dans, formată din una sau mai multe strofe și un refren, interpretat de obicei în cor. [pl. *-te*. / < it. *ballata*]

BALBÓA *s. m.* unitatea monetară în Republica Panama. [pron. *-bo-a*. / < fr. *balboa*]

BALCANIÁDĂ *s. f.* intervalul dintre două competiții balcanice ; *(impr.)* competițiile respective. [pron. *-ni-a-*. / < *Balcani*, munți în Peninsula Balcanică + *-adă*]

BALCÁNIC, -Ă *adj.* din regiunea Munților Balcani ; din (sau în legătură cu) Peninsula Balcanică. O *jocuri ~e* = întreceri sportive organizate periodic între reprezentanții țărilor din regiunea balcanică. [cf. fr. *balcanique*]

BALCANÍSM *s. n.* fenomen specific mentalității și moravurilor din zona Peninsulei Balcanice . ● cuvînt sau construcție specifică uneia din limbile balcanice. [< *Balcani* + *-ism*]

BALCANÍST, -Ă *s. m. f.* balcanolog. [cf. germ. *Balkanist*]

BALCANÍSTICĂ *s. f.* știință complexă care studiază limbile, literatura, istoria popoarelor din Peninsula Balcanică ; *(p. ext.)* filologie balcanică ; balcanologie. [< *Balcani* + *-istică*]

BALCANIZÁ *vb. I. tr., refl.* a da (sau a căpăta) un caracter balcanic. [cf. germ. *balkanisieren*]

BALCANIZÁRE *s. f.* faptul de a (se) balcaniza. [< *balcaniza*]

BALCANOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în balcanistică ; balcanist. [cf. it. *balcanologo*]

BALCANOLOGÍE *s. f.* balcanistică. [cf. fr. *balkanologie*]

BALCÓN *s. n.* **1.** platformă (cu balustradă) ieșită în afară, așezată pe una dintre fețele unei clădiri și comunicînd cu interiorul. **2.** galerie circulară a unei săli de spectacole, situată de obicei deasupra parterului. [< fr. *balcon*, it. *balcone*]

BALCONÉT *s. n.* **1.** balcon mic practicat în ușa unui frigorifer, unde se depozitează ouă, sticle etc. **2.** sutien. [cf. it. *balconnet*]

BALDACHÍN *s. n.* **1.** acoperămînt format din perdele, situat deasupra unui pat, a unui amvon etc. ; *(p. ext.)* lucrare arhitectonică cu acest aspect. **2.** acoperămînt purtat deasupra capului unui înalt prelat în timpul unei solemnități, al unei procesiuni etc. [pl. *-ne*, *-nuri*. var. *baldahin* s. n. / < fr. *baldaquin*, it. *baldacchino*]

BALDAHÍN *s. n.* v. baldachin.

BALEIÁ *vb. I. tr.* a parcurge cu un fascicul electronic suprafața ecranului luminescent al unui tub catodic. [pron. *-le-ia*. / < fr. *balayer*, cf. *balai* — mătură]

BALEIÁJ *s. n.* **1.** *(fiz.)* trecere a unui fascicul electronic pe suprafața ecranului luminescent al unui tub catodic. **2.** îndepărtarea gazelor arse din cilindrul unei mașini cu ardere internă cu ajutorul unui curent de aer. [< fr. *balayage*]

BALEIÉRE *s. f. (fiz.)* acțiunea de a baleia. [pron. *-le-ie-*. / < *baleia*]

BALÉNĂ *s. f.* **1.** mamifer cetaceu foarte mare, care trăiește în mările reci. **2.** *(fam.)* epitet pentru o persoană foarte grasă. **3.** lamelă flexibilă, făcută de obicei din fanoane de balenă, folosită pentru a ține întinse gulerele de cămăși, corsetele etc. [< lat. *balaena*, cf. it. *balena*]

BALENIÉRĂ *s. f.* ambarcație ușoară folosită la vînătoarea de balene. ● șalupă rapidă (cu motor) folosită la pescuit, la salvarea naufragiaților etc. [pron. *-ni-e-*. / < fr. *baleinière*, it. *baleniera*]

BALERÍN *s. m.* **1.** dansator într-un corp de balet ; **2.** *(la pl.)* încălțăminte specială pentru dans. [cf. it. *ballerino*]

BALERÍNĂ *s. f.* dansatoare de balet ; baletistă. [cf. fr. *ballerine*, it. *ballerina*]

BALÉSTRĂ *s. f.* **1.** *(ist.)* balistă. **2.** salt, fandare, la scrimă. [< it. *balestra*]

BALÉT *s. n.* **1.** dans artistic ale cărui figuri reprezintă un anumit subiect, executat de una sau de mai multe persoane după o muzică anume compusă. O *maestru de ~* = conducător și regizor al unui spectacol de balet. ● compoziție muzicală după care se execută acest gen de dans. **2.** ansamblu de baletiști și de baletiste. **3.** reprezentație compusă din dansuri și din pantomime interpretate pe muzică. [pl. *-te*, *-turi*. / < fr. *ballet*, it. *balleto*]

BALETÍST, -Ă *s. m. f.* balerin(ă). [< *balet* + *-ist*]

BALÍSTĂ *s. f.* mașină de război antică, folosită de romani pentru lansarea de sulițe sau de bolovani. [< lat., it. *balista*]

BALÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la mișcarea proiectilelor în aer, la balistică. O *curbă ~ă* = traiectoria unui proiectil ; *pendul ~* = pendul folosit pentru determinarea vitezei proiectilelor. [< fr. *balistique*]

BALÍSTICĂ *s. f. (fiz.)* disciplină care se ocupă cu studiul mișcării corpurilor grele (proiectile, rachete) pe traiectorie. [< fr. *balistique*]

BALISTICIÁN, -Ă *s. m. f.* specialist în balistică. [pron. *-ci-an*. pl. *-ieni*, *-iene*. [< fr. *balisticien*]

BALISTOCARDIOGRÁF *s. n. (med.)* aparat pentru înregistrarea oscilațiilor transmise corpului de contracțiile inimii ; balistograf. [< fr. *ballistocardiographe*]

BALISTOCARDIOGRAFÍE *s. f. (med.)* înregistrare a oscilațiilor transmise corpului de contracțiile inimii și de propulsia sîngelui în aortă. [< fr. *ballistocardiographie*]

BALISTOCARDIOGRÁMĂ *s. f. (med.)* înregistrare făcută la balistocardiograf. [< fr. *ballistocardiogramme*]

BALISTOGRÁF *s. n.* **1.** aparat fotografic special construit pentru fotografierea unor obiective care se mișcă foarte repede. **2.** balistocardiograf. [< fr. *ballistographe*, cf. gr. *ballein* — a arunca, *graphein* — a scrie]

BALIZÁ *vb. I. tr.* a fixa o baliză, a marca (un teren) prin balize. [< fr. *baliser*]

BALIZÁJ *s. n.* semnalizare cu ajutorul balizelor ; balizare. ● *(concr.)* grup de balize așezate într-un anumit loc. [< fr. *balisage*]

BALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a baliza și rezultatul ei ; balizaj. [< *baliza*]

BALÍZĂ *s. f.* semnal, geamandură care arată locurile primejdioase pentru navigație. ● reper, indicator al poziției unui punct topografic. ● indicator, semnal care arată prezența unui obstacol, a unui accident de teren etc. [< fr. *balise*]

BALIZÓR *s. m.* cel care se ocupă cu montarea sau supravegherea balizelor. [< fr. *baliseur*]

BALNEÁR, -Ă *adj.* de băi. O *stațiune* ~ă = localitate unde se găsesc băi folositoare pentru vindecarea unor boli. [pron. *-ne-ar.* / < fr. *balnéaire*, lat. *balnearis*]

BALNEO- element prim de compunere savantă cu semnificația „balnear", „de băi". [pron. *-ne-o-.* / < fr. *balnéo-*, cf. lat. *balneum* — baie]

BALNEOCLIMATÉRIC, -Ă *adj.* balneoclimatic. [< *balneo-* + *climateric*]

BALNEOCLIMÁTIC, -Ă *adj.* balnear și climatic ; balneoclimateric. [< fr. *balnéoclimatique*]

BALNEOGEOLOGÍE *s. f.* studiul relațiilor dintre apele minerale și structura geologică respectivă. [pron. *-ne-o-ge-o-i* / < fr. *balneogéologie*]

BALNEOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în balneologie. [cf. fr. *balnéologue*, germ. *Balneologe*]

BALNEOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la balneologie. [< fr. *balnéologique*]

BALNEOLOGÍE *s. f.* disciplină care se ocupă cu studiul apelor minerale și al nămolurilor terapeutice, precum și cu studiul acțiunii lor curative. [gen. *-iei.* / < fr. *balnéologie*, cf. lat. *balneum* — baie, gr. *logos* — studiu]

BALNEOTERÁPIC, -Ă *adj.* referitor la balneoterapie. [pron. *-ne-o-.* / < fr. *balnéothérapique*]

BALNEOTERAPÍE *s. f.* tratament de ape minerale și nămoluri care se aplică unor boli. [< fr. *balnéothérapie*, cf. lat. *balneum* — baie, gr. *therapeia* — îngrijire]

BALOGRÁF *s. n.* instrument pentru măsurarea vitezei proiectilelor. [cf. germ. *Ballograph* < gr. *ballo* — arunc, *graphein* — a scrie]

BALÓN[1] *s. n.* 1. vehicul aerian, constînd dintr-un corp sferic, care se umple cu un gaz mai ușor decît aerul pentru a se menține în atmosferă. O *(fam.) a lua* (pe cineva) *în* ~ = a face glume pe seama cuiva. ● bășică de cauciuc foarte subțire, asemănătoare unei mingi, cu care se joacă copiii. 2. vas, în general de formă sferică, folosit pentru anumite operații chimice. O ~ *de săpun* = bășică suflată din clăbuci de săpun. 3. minge (de fotbal, de baschet etc.). [pl. *-oane.* / < fr. *ballon*]

BALÓN[2] *s. n.* balonzaid. [pl. *-nuri.* / < *balonzaid*]

BALONÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) rotunji, a face sau a deveni ca un balon ; a (se) umfla. ● *refl.* a i se umfla, a i se mări cuiva abdomenul (datorită acumulării de gaze în intestine). [p. i. *-nez.* / < fr. *balloner*]

BALONAMÉNT *s. n.* balonare. [< fr. *ballonnement*]

BALONÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) balona și rezultatul ei ; balonament. ● meteorism. [< *balona*]

BALONÉT *s. n.* 1. cameră de gaz la un dirijabil, care, prin umflare și dezumflare, menține echilibrul în timpul zborului. 2. plutitor suplimentar la extremitățile aripilor unui hidroavion, care împiedică intrarea acestora în apă. [< fr. *ballonet*]

BALONSÉIDE *s. n.* v. balonzaid.

BALONZÁID *s. n.* material de mătase (naturală) impermeabil. ● haină de ploaie confecționată dintr-un astfel de material. [pron. *-zaid.* pl. *-de*, scris și *balonseide.* / < germ. *Ballonseiden(mantel)*]

BALÓT *s. n.* pachet, legătură mare (de mărfuri, de lucruri etc.) ; *(spec.)* bal[2], legătură, pachet (de bumbac, de lînă etc.). O *fier sau oțel)-*~ = bandă de oțel care servește la legarea baloturilor, la confecționarea cercurilor de butoaie, a șinelor de roți etc. [pl. *-turi.* / < fr. *ballot*]

BALOTÁJ *s. n.* situație care se creează atunci cînd nici unul dintre candidații la o alegere n-a obținut numărul necesar de voturi pentru a fi ales. ● alegere care are loc atunci cînd candidații nu au obținut numărul necesar de voturi la un scrutin anterior. [< fr. *ballottage*]

BÁLSA *s. m.* arbore tropical din America, cu lemn ușor și tare, întrebuințat la construirea plutelor, a ambarcațiilor de sport, a modelelor de avioane etc. [pl. *-ani.* / < sp. *balsa*]

BALSÁM *s. n.* 1. rășină de origine vegetală, parfumată, folosită în farmacie ca preparat aromat și curativ. O *(fig.)* miros foarte plăcut, pătrunzător. 2. *(fig.)* alinare, consolare. [pl. *-muri, -me.* / < it. *balsamo*, cf. lat. *balsamum*]

BALSÁMIC, -Ă *adj.* de balsam. ● care are însușirile balsamului (1), care conține balsam (1). [cf. fr. *balsamique*]

BALSAMINÁCEE *s. f. pl.* familie de plante erbacee cu frunze întregi și flori zigomorfe, hermafrodite, avînd ca tip balsamina ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < it. *balsaminacee*]

BALSAMÍNĂ *s. f.* plantă ornamentală, originară din India, cu flori albe-roșietice sau pestrițe, așezate la subsuoara frunzelor. [< fr. *balsamine*]

BALTÍSTICĂ *s. f.* știință care studiază limbile și literaturile baltice. [< *(Marea) Baltică*, mare continentală din nordul Europei + *-istică*]

BALUSTRÁDĂ *s. f.* panou vertical de înălțime mică sau construcție formată din mai mulți balaștri uniți printr-o bară de sprijin, așezată la marginea unor construcții (balcon, terasă etc.). [< fr. *balustrade*]

BALÚSTRĂ *s. f.* v. balustru.

BALÚSTRU *s. m.* 1. stîlp scurt care face parte dintr-o balustradă. 2. compas special, folosit la trasarea circumferințelor cu rază foarte mică. [pl. *-uștri.* var. *balustră* s. f. / < fr. *balustre*]

BAMBÍNO *s. m. (fam.)* copil mic. [< it. *bambino*]

BÁMBU *s. m. invar.* v. bambus.

BÁMBUS *s. m.* plantă exotică lemnoasă, cu tulpină dreaptă, goală pe dinăuntru, foarte rezistentă și înaltă pînă la 25 m. [pl. *-uși.* var. *bambu* s. m. / < fr., port. *bambou*, germ. *Bambus* < cuv. malaiez]

BANÁL, -Ă *adj.* neoriginal ; obișnuit, comun. [< fr. *banal*]

BANALITÁTE *s. f.* 1. lipsă de originalitate. 2. lucru obișnuit, comun. 3. *(la pl.)* nume dat în evul mediu, în Europa apuseană, dreptului exclusiv al seniorului de a ține moară, cuptor, teasc și animale de reproducție, pentru folosirea cărora țăranii plăteau o taxă. [cf. fr. *banalité*]

BANALIZÁ *vb. I. tr., refl.* a face să devină sau a deveni banal. [p. i. *-zez.* / < fr. *banaliser*]

BANALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) banaliza. [< *banaliza*]

BANÁN *s. m. (bot.)* plantă tropicală arborescentă, cu frunze late și lunguiețe, ale cărei fructe cresc în ciorchine ; bananier. [< *banană*, cf. it. *banano*]

BANÁNĂ *s. f.* **1.** fructul comestibil al bananului. **2.** piesă de forma unei fișe mici, care se montează la capătul unei conducte electrice pentru a ușura stabilirea contactului. [pl. *-ne.* / < fr. *banane*, cf. port. *banana* < cuv. din Guineea]

BANANIÉR *s. m.* banan. // *s. n.* cargou special amenajat pentru transportul bananelor. [< fr. *bananier*]

BANATÍT *s. m. (geol.)* rocă magmatică, alcătuită în special din granodiorit, granit etc., formată la sfîrșitul cretacicului în Banat și Munții Apuseni, care se folosește ca piatră de construcții. [< fr. *banatite*, cf. *Banat* + *-it*]

BANC *s. n.* **I. 1.** grămadă submarină uriașă de nisip, de pietriș etc. depusă pe fundul mărilor, lacurilor și al fluviilor, care se ridică pînă aproape de nivelul apei. ○ *~ de gheață* = masă uriașă de gheață plutitoare, care se întîlnește în mările polare. **2.** grup de pești marini, în care predomină o anumită specie. **II. 1.** postament, suport care susține o mașină-unealtă. **2.** masă de atelier pe care se fixează piesele de prelucrat. **3.** instalație pentru încercarea puterii motoarelor. **4.** scîndură transversală la bărci, pe care stau cei care trag la vîsle ; bancă. **III. 1.** numele unui joc de cărți. **2.** *(fam.)* glumă ieftină ; anecdotă ; minciună. [pl. *-curi.* / < fr. *banc*, germ. *Bank*]

BÁNCAIZÁN *s. n.* **1.** bucată de fier fixată la bancul tîmplarului. **2.** piesă de fier cu care se fixează în perete un dulap, o bibliotecă etc. [pron. *ban-cai-*. pl. *-ne.* / < germ. *Bankeisen*]

BANCÁR, *-Ă adj.* care aparține băncii[1] ; de bancă. [cf. it. *bancario*, fr. *bancaire*]

BÁNCĂ[1] *s. f.* instituție financiară care execută operații de plată și de credit. ○ *~ de emisiune* = instituție care are dreptul să emită bancnote ; *bilet de ~* = bancnotă. [< fr. *banque*, it. *banca*]

BÁNCĂ[2] *s. f. (la jocul de cărți)* banii puși în joc de cel ce ține jocul. [< germ. *Bank*]

BÁNCĂ[3] *s. f.* scaun lung, cu sau fără rezemătoare, pe care pot ședea deodată mai multe persoane. ● scaun cu pupitru pe care stau elevii în clasă. [< fr. *banc*, cf. germ. *Bank*]

BANCHÉR *s. m.* **1.** posesor de capital bancar ; proprietar sau mare acționar al unei bănci. **2.** *(la jocul de cărți)* persoană care ține banca[2]. [cf. fr. *banquier*, it. *banchiere*]

BANCHÉT *s. n.* ospăț, masă mare festivă (dată în cinstea unei persoane sau a unui eveniment). [pl. *-te*, *turi.* / < fr. *banquet*, it. *banchetto*]

BANCHÉTĂ *s. f.* **1.** bancă mică fără spetează ; *(spec.)* canapea în compartimentele vagoanelor de cale ferată. **2.** fișie orizontală de-a lungul șanțurilor unei șosele. **3.** *~ litorală* = treaptă îngustă de abraziune formată la piciorul unei faleze. [< fr. *banquette*]

BANCHÍNĂ *s. f. (tehn.)* grindă de lemn așezată pe sol pentru a sprijini stîlpii unei schele. [< it. *banchina*]

BANCHÍZĂ *s. f.* **1.** îngrămădire de ghețuri plutitoare, formată de-a lungul țărmurilor în mările polare ; pack. v. a i s b e r g. **2.** picior de susținere construit la baza unui puț de mină în curs de săpare pentru a susține zidăria de deasupra pînă face priză. [< fr. *banquise*, cf. scand. *bank* — banc, engl. *ice* — gheață]

BANCNÓTĂ *s. f.* hîrtie-monedă emisă de o bancă și folosită ca mijloc de plată ; bilet de bancă. [< fr., engl. *bank-note*, cf. germ. *Banknote*]

BÁNCO *s. m. invar. (la jocul de cărți)* totalitatea mizelor depuse de jucători. [< it., fr. *banco*]

BANCOCRÁT, *-Ă s. m. f.* adept, partizan al bancocrației. [< fr. *bancocrate*]

BANCOCRAȚÍE *s. f.* afirmare puternică a puterii politice a capitalului bancar ; tiranie a băncilor. [gen. *-iei.* / < fr. *bancocratie*, cf. fr. *banque* — bancă, gr. *kratos* — forță]

BANCRÚT *s. m.* bancrutar. [< germ. *Bankrott*, cf. it. *bancarottiere*]

BANCRUTÁ *vb. I. intr.* a da faliment. [cf. germ. *bankrottieren*]

BANCRUTÁR *s. m. (rar)* falit, bancrut. [var. *bancrutier* s. m. / cf. fr. *banqueroutier*, it. *bancarottiere*]

BANCRÚTĂ *s. f.* situație a unui comerciant falit, vinovat de rea administrare sau de fraudă ; faliment. [< fr. *banqueroute*, cf. germ. *Bankrott*, it. *bancarotta* < *banco* — bancă, *rotto* — rupt]

BANCRUTIÉR *s. m.* v. b a n c r u t a r.

BAND *s. m.* v. b a n d ă[1].

BANDÁ *vb. I. refl. (mar. ; despre nave)* a se înclina pe un bord din cauza vîntului sau a încărcăturii așezate greșit. [cf. it. *banda*, fr. *bande*]

BANDÁJ *s. n.* **1.** fașă cu care se leagă o rană sau o parte bolnavă a corpului ; *(p. ext.)* pansament. ● aparat special pentru a susține o hernie. ● fașă cu care boxerii își înfășoară pumnii pe sub mănuși. **2.** cerc (de oțel, de cauciuc etc.) care se montează pe janta unei roți de vehicul. **3.** sistem de inele din sîrmă cu care se consolidează înfășurările rotoarelor mașinilor electrice. [pl. *-je.* / < fr. *bandage*]

BANDAJÁ *vb. I. tr., refl.* a(-și) aplica un bandaj. [p. i. 3,6 *-jează*, 4 *-jăm*, ger. *-jînd.* / < *bandaj* + *-a*]

BANDAJÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) bandaja și rezultatul ei. [< *bandaja*]

BANDÁRE *s. f. (mar.)* faptul de a se banda. [< *banda*]

BÁNDĂ[1] *s. f.* **1.** grup de oameni (reuniți mai ales în scopuri rele, necinstite) ; grup format cu scopul unei acțiuni de subminare a colectivității, de sabotaj etc. ; șleahtă, clică. **2.** *(glumeț)* grup de prieteni care umblă de obicei împreună. **3.** mică trupă de muzicanți ; taraf de lăutari ; orchestră, grup de instrumente. [pl. *bande*. var. (3) *band* s. n. / < fr. *bande*, it. *banda* < got. *bandi* — steag, engl. *band*]

BÁNDĂ[2] *s. f.* **1.** fișie îngustă și lungă de stofă, de hîrtie, de metal etc. cu care se leagă, se protejează, se înfășoară ceva. ● parte lungă și îngustă a unei suprafețe. ● *(anat.)* fișie de țesut care unește două organe. ○ *~ de magnetofon* = fișie îngustă de material flexibil, acoperită cu un strat fin de substanță feromagnetică și care servește la înregistrarea și la reproducerea su-

netelor cu magnetofonul ; ~ *rulantă* (sau *de transport*) = fişie lungă, continuă, de cauciuc, de piele etc. care serveşte la transportul în plan orizontal al unor materiale sau piese ; ~ *de imagini* = peliculă cinematografică ; ~ *sonoră* = peliculă cinematografică pe care este înregistrat sunetul ; ~ *de circulaţie* = subdiviziune longitudinală a părţii carosabile a unei şosele, delimitată sau nu prin marcaje rutiere, cu o lăţime corespunzătoare pentru circulaţia cu uşurinţă a unui şir de vehicule. ● *(filat.)* ansamblu de mai multe mărci, decupat dintr-o coală pe orizontală sau pe verticală şi păstrat astfel într-o colecţie ; şnaif. 2. marginea elastică de la masa de biliard. 3. *(herald.)* figură diagonală care reuneşte unghiul drept de sus al unui scut cu unghiul stîng de jos. O *în* ~ = *(despre figuri)* aşezat în diagonala scutului. 4. grup de frecvenţe învecinate sau apropiate care fac parte din spectrul unei radiaţii sonore sau electromagnetice. 5. înclinare a unei nave pe un bord sub efectul vintului sau cînd încărcătura este greşit repartizată. [pl. *benzi.* var. *bantă* s. f. / < fr. *bande*, cf. germ. *Band*]

BANDELÉTĂ *s. f.* 1. *(franţuzism)* bentiţă. 2. *(anat.)* mănunchi de fibre conjunctive sau nervoase. [< *fr. bandelette*]

BANDERÍE *s. f.* 1. *(ist.)* ceată de oameni înarmaţi care însoţeau un nobil feudal în luptă. 2. detaşament de infanterie. [< fr. *banderie*]

BANDERÍLĂ *s. f.* suliţă cu un steguleţ în vîrf, pe care toreadorii o înfig în ceafa taurilor în luptele cu aceştia pentru a-i întărîta. [cf. fr. *banderille*, sp. *banderilla*]

BANDERILIÉR *s. m.* toreador care înfige banderilele în taur. [pron. *-lier.* / < fr., sp. *banderillero*]

BANDEROLÁ *vb. I. tr.* a aplica o banderolă pe o carte, pe o cutie etc. [< fr. *banderoler*]

BANDEROLÁRE *s. f.* acţiunea de a banderola. [< *banderola*]

BANDERÓLĂ *s. f.* 1. steguleţ (de lance, de catarg etc.). 2. bandă de hîrtie lipită în jurul unei cutii, unei cărţi etc. ● bandă de pînză care se poartă la braţ ca semn de recunoaştere, pentru a arăta că cel care o poartă are anumite însărcinări etc. [< fr. *banderole*, it. *banderuola*]

BANDIÉRĂ *s. f.* steag, stindard (al unei corăbii). [pron. *-di-e-.* / cf. it. *bandiera*, fr. *bandière*]

BANDÍT *s. m.* tîlhar ; brigand ; asasin. [< it. *bandito*, cf. fr. *bandit*]

BANDITÉSC, -EÁSCĂ *adj.* de bandit, tîlhăresc. [< *bandit* + *-esc*]

BANDITÍSM *s. n.* tîlhărie, hoţie. [cf. fr. *banditisme*]

BÁNDLEADER *s. m. (anglicism)* şef, conducător al unei formaţii instrumentale ; şef de orchestră, dirijor. [pron. *bănd-li-der.* / < engl. *bandleader*]

BANDÓLĂ *s. f.* instrument muzical cu coarde, asemănător cu bandura. [< sp. *bandola*]

BANDOTÉCĂ *s. f.* colecţie de benzi de magnetofon ; încăpere, mobilă în care se păstrează aceste benzi. [< germ. *Bandothek*]

BANDÓU *s. n.* 1. *(liv.)* legătură de încins fruntea, capul, de legat ochii. 2. boltă îngustă prin care se termină capătul liber al unui portal de tunel. ● mulură orizontală ieşită uşor în relief. [< fr. *bandeau*]

BANDÚLĂ *s. f. (mar.)* fringhie lungă, cu o greutate de lemn la un capăt, care ajută la prinderea şi la tragerea parîmelor grele. [< it. *bandola*]

BANDULIÉRĂ *s. f.* bandă de piele sau de stofă pusă de-a curmezişul pieptului, de care se agaţă sabia, puşca etc. O *în* ~ = de-a curmezişul pieptului. [pron. *-li-e-.* / < fr. *bandoulière*]

BANDÚRĂ *s. f.* instrument muzical ucrainean de formă ovală, cu o tastieră scurtă şi cu 8 pînă la 24 de coarde. [< rus. *bandur*]

BANDURÍST, -Ă *s. m. f.* cîntăreţ la bandură. [< rus. *bandurist*]

BÁNDY *s. n.* hochei pe gheaţă care se practică cu mingea în loc de puc, pe un teren de fotbal, în U.R.S.S. şi în ţările scandinave. [pron. *bendi.* / < engl. *bandy*]

BANIÉRĂ *s. f.* flamură, steag în forma unui pătrat sau dreptunghi înalt, care se purta de cavaleri la lance în evul mediu. ● unitate militară feudală. [pron. *-ni-e-.* / < fr. *bannière*]

BANJÓ *s. n.* instrument muzical cu coarde (asemănător chitarei), cu cutia de rezonanţă rotundă, făcută din piele, şi cu un gît foarte lung. [pl. *-ouri.* / < fr. *banjo* < cuv. american]

BÁNTAM *s. n.* 1. rasă de găini pitice, originare din insula Djawa. 2. *(box)* categoria „cocoş" (boxeri cu o greutate între 51 şi 54 kg). [< engl. *bantam*]

BÁNTĂ *s. f.* v. b a n d ă².

BAOBÁB *s. m.* arbore din Africa tropicală, al cărui trunchi atinge mărimi uriaşe. [pron. *ba-o-*, var. *boabab* s. m. / < fr. *baobab* < cuv. african]

BAPTÍSM *s. n.* sectă creştină protestantă, care nu admite botezul decît la vîrsta adultă; doctrina acestei secte. [< fr. *baptisme*]

BAPTÍST, -Ă *adj.*, referitor la baptism. // *s. m. f.* adept al baptismului. [< fr. *baptiste*]

BAPTISTÉRIU *s. n.* 1. bazin de înot în termele antice. 2. capelă sau biserică în care se fac botezuri ; bazin folosit la botezul prin scufundare. [pron. *-riu.* / < lat. *baptisterium*, cf. fr. *baptistère*, it. *battistero*]

BAR *s. n.* 1. local public în care consumatorii sînt serviţi stînd în picioare sau pe scaune speciale, în faţa unor mese înalte în formă de tejghea. ● tejghea, masă (avînd uneori o instalaţie specială) într-un restaurant, într-o bodegă etc., la care se servesc şi se prepară băuturile. ● mobilă, separată sau montată în interior, într-o casă, în care se aşază băuturi, pahare, tutun şi prăjituri. 2. local de lux unde se petrece, cu muzică, dans etc. ; cabaret. [pl. *-ruri.* / < engl., fr. *bar*]

BAR *s. m.* unitate de măsură a presiunii, reprezentînd presiunea exercitată de o forţă de o megadină pe o suprafaţă de 1 cm^2. [< fr. *bar*]

-BÁR element secund de compunere savantă cu semnificaţia „greu", „greutate", „presiune". [< fr. *-bare*]

BARÁ *vb. I. tr.* 1. a întrerupe, a opri, a împiedica cu o bară, cu un obstacol etc. circulaţia, trecerea (pe un drum, o stradă etc.) 2. a trage o linie peste..., a şterge cu o linie (un text, un pasaj etc.). [< fr. *barrer*]

BARACAMÉNT *s. n.* ansamblu de barăci pentru personal, materiale etc. [pl. *-te*, *-turi.* / cf. fr. *baraquement*, it. *baraccamento*]

BARÁCĂ *s. f.* construcţie provizorie de scînduri, servind ca locuinţă, magazie etc. [pl. *barăci*, *bărăci.* / < fr. *baraque*, cf. it. *baracca*]

BARÁJ *s. n.* 1. obstacol artificial ridicat pe cursul unei ape curgătoare pentru a ridica nivelul apei sau a-i regulariza cursul : stăvilar, zăgaz. ● lucrare provizorie într-un

puț de mină, care oprește pătrunderea apelor în timpul săpării acestuia. 2. piedică ; barieră. ● lucrare de fortificație care împiedică înaintarea inamicului pe anumite direcții. 3. foc dens și rapid de artilerie sau de arme automate, care are drept scop să oprească atacul inamicului. 4. *(sport)* întrecere suplimentară pentru promovarea mai multor echipe sau concurenți aflați la egalitate într-o categorie superioară sau pentru stabilirea ordinii lor într-un clasament. [pl. *-je, -juri.* / < fr. *barrage*]

BARAJÍST *s. m.* persoană care asigură întreținerea unei instalații de captare a apei. [cf. fr. *barragiste*]

BARÁRE *s. f.* acțiunea de a bara. [< *bara*]

BARÁTĂ *s. f.* **1.** aparat cu ajutorul căruia se fabrică untul și unele grăsimi vegetale. **2.** *(text.)* tobă metalică cu perete dublu pentru răcire la dispozitivul în care se tratează celuloza pentru obținerea firelor de viscoză. [< fr. *baratte*]

BARATERÍE *s. f.* *(mar.)* prejudiciu adus unei nave prin încălcarea îndatoririlor de către comandant sau de către un membru al echipajului. [gen. *-iei.* / < fr. *baraterie*]

BÁRĂ *s. f.* **1.** drug de metal (destinat prelucrării). ● piesă de metal sau de lemn, de dimensiuni variabile, folosită în construcții sau în dispozitive tehnice pentru transmiterea eforturilor. **2.** fiecare dintre cei trei stîlpi care delimitează poarta la unele jocuri sportive. ● șut în stîlpul porții de fotbal. O *a da în ~ = (argotic)* a greși, a rata. **3.** barieră care desparte pe judecători de avocați și impricinați ; *(p. ext.)* locul de unde se pledează în fața justiției. **4.** *(herald.)* figură diagonală care reunește unghiul sting de sus al unui scut cu unghiul drept de jos. **5.** linie verticală sau oblică, folosită ca element de separare într-un text. ● linie verticală care separă măsurile unui portativ. ● ridicătură de metal liniară dispusă transversal pe tastiera unor instrumente cu coarde ciupite, indicînd locurile în care se pot produce sunetele de o anumită înălțime. **6.** îngrămădire de nisip, de mîl etc. la gura unui rîu sau a unui fluviu care se varsă într-o mare fără flux și reflux. **7.** *(fig. ; med.)* senzație apăsătoare, de compresiune asupra unui organ. [< fr. *barre*]

BARBACÁNĂ *s. f.* **1.** lucrare de fortificație care protejează capul unui pod, intrarea unei cetăți etc. **2.** *(arhit.)* deschidere înaltă și îngustă în zidul unui turn, al unui coridor etc. **3.** deschizătură mică, lăsată din loc în loc în zidăria unei culee de pod, a unui zid de sprijin etc., pentru a permite scurgerea apelor colectate în spatele acestora. [< fr., it. *barbacane*, cf. ar. *barbakkaneh* — galerie]

BARBADÉNSIS *s. m.* specie de bumbac care produce fibre de calitate superioară. [< lat. *barba densis*]

BARBÁR, -Ă *s. m. f.* **1.** nume dat de greci și romani oricărui individ care aparținea unei populații străine care nu vorbea latina sau greaca ; străin. **2.** *(la pl.)* nume dat în trecut popoarelor migratoare care au invadat Imperiul roman în primele secole ale erei noastre ; *(la sg. ; rar)* individ care aparține unui asemenea popor. **3.** *(fig. ; adesea adj.)* om crud, sălbatic, necivilizat ; grosolan. [acc. și *bárbar.* / < lat. *barbarus*, gr. *barbaros* — străin, cf. fr. *barbare*]

BARBARÍE *s. f.* **1.** stadiu de civilizație înapoiată în care se află un popor, un grup, un om etc. ; înapoiere, sălbăticie. **2.** lipsă de respect pentru cultură și civilizație ; faptă, atitudine în care se reflectă o asemenea concepție : sălbăticie, grozăvie, cruzime, neomenie. [gen. *-iei.* / cf. lat. *barbaria*, fr. *barbarie*]

BARBARÍSM *s. n.* cuvînt introdus dintr-o limbă străină fără a fi necesar. ● cuvînt rezultat din stîlcirea altui cuvînt din aceeași limbă. [< fr. *barbarisme*, cf. lat. *barbarismus*, gr. *barbarismos* — expresie greșită]

BARBARIZÁ *vb. I. tr. (rar)* a aduce în stare de barbarie. [cf. fr. *barbariser*]

BARBELÁT, -Ă *adj. (bot. ; despre organe)* prevăzut cu țepi filiformi, curbați. [cf. fr. *barbelé*]

BARBÉT *s. m.* cîine prepelicar, cu părul creț, specializat în vînătoare de baltă. [< fr. *barbet*]

BARBÉTĂ [1] *s. f. (de obicei la pl.)* favoriți. [< it. *barbetta*]

BARBÉTĂ [2] *s. f.* parîmă scurtă servind la fixarea sau remorcarea bărcilor de salvare sau a altor ambarcații. [< it. *barbetta*]

BARBÉTĂ [3] *s. f. (mil.)* platformă de pămînt de pe care tunurile pot trage pe deasupra parapetului unei fortificații. ● blindaj circular fix la tunurile navale. [< fr. *barbette*]

BARBIÓN *s. n. (biol.)* erecție a papilelor limbii la bovine, datorită unei tumefacții. [pron. *-bi-on.* / < fr. *barbillon*]

BARBIȘON *s. n.* bărbuță ascuțită ; cioc. [< fr. *barbichon*]

BARBITÁL *s. n. (med.)* hipnotic barbituric cu acțiune de lungă durată. [< fr. *barbital*]

BARBITÓN *s. n. (ant.)* instrument muzical mare, asemănător cu lira, folosit de vechii greci. [pl. *-oane.* / < fr. *barbiton*, lat., gr. *barbiton*]

BARBITÚRIC *adj. m. acid ~* = substanță sintetică obținută prin condensarea ureii. // *s. n.* medicament cu acțiune calmantă asupra sistemului nervos central, derivat din acest acid. [< fr. *barbiturique*]

BARBITURÍSM *s. n. (med.)* intoxicație cu barbiturice. [< fr. *barbiturisme*]

BARBOTÁ *vb. I. tr. (tehn.)* a trece un gaz printr-un lichid. [< fr. *barboter*]

BARBOTÁJ *s. n. (tehn.)* sistem de ungere a unui motor prin împroșcarea lubrifiantului pe suprafețele de uns. [< fr. *barbotage*]

BARBOTÁRE *s. f. (tehn.)* acțiunea de a barbota ; barbotaj. [< *barbota*]

BARBOTÍN *s. n. (tehn.)* roată dințată care antrenează vinciul ancorelor sau șenila unor vehicule. [< fr. *barbotin*]

BARBOTÍNĂ *s. f.* pastă cu care se lipesc ornamentele și torțile pe obiectele de ceramică. ● decorație executată cu o asemenea pastă pe porțelan sau pe faianță. [< fr. *barbotine*]

BARBOTÓR *s. n. (tehn.)* recipient folosit pentru barbotare. [< fr. *barboteur*]

BARC *s. n. (mar.)* velier cu trei arbori și velatură pătrată, în afară de artimon, care poartă vele aurice. [pl. *-uri.* / < engl., fr. *barque*, it. *barco*, germ. *Barca*]

BARCÁNĂ *s. f.* dună de nisip în formă de semilună, cu convexitatea în bătaia vîntului. [< fr. *barkhane*]

BARCAROLĂ *s. f.* cîntec de gondolier venețian ; *(p. ext.)* cîntec de marinar, de barcagiu ; compoziție muzicală care imită mișcarea legănată a valurilor și cadența lopeților. [< it. *barcaruola*, cf. fr. *barcarolle*]

BÁRCĂ *s. f.* ambarcație mică, fără punte, cu vîsle sau cu un motor. [pl. *bărci.* / < it. *barca*, cf. fr. *barque* < lat. *barca*]

BARCHENTÍNĂ *s. f. (mar.)* velier cu trei pînă la cinci arbori și cu velatură aurică, în

afară de arborele trinchet, prevăzut cu vele pătrate. [< engl. *barquentine*, fr. *barquentin*]

BARCHÉT *s. n.* v. barhet.

BARCHETÁT *s. n.* v. barhetat.

BARCHETÍNĂ *s. f. (mar.)* corabie cu pînze cu trei catarge. [pl. *-ne.* / < it. *barchetinna*]

BARD *s. m. (ist.)* poet celt care cînta în poeziile sale pe zei sau pe eroi. ● *(p. ext.)* poet național. [< fr. *barde*, it. *bardo* < celt. *bardas*]

BARDÓR *s. n. (tehn.)* macara mobilă, utilizată pe șantierele de construcție. [< fr. *bardeur*]

BARDÓU *s. m.* animal rezultat din împreunarea unui cal cu o măgăriță ; catîr. [pl. *bardoi.* / < fr. *bardot*]

BARÉJ *s. n.* v. bariș.

BARÉM *s. n.* carte, registru etc. care conține calcule gata făcute ; tabele de calcul. [pl. *-me, -muri.* / < fr. *barème*, cf. *Barréme*, matematician francez]

BARESTEZÍE *s. f. (med.)* sensibilitate a țesuturilor și a organelor la variațiile de presiune. [< fr. *baresthésie*]

BARÉȘ *s. n.* v. bariș.

BARÉTĂ[1] *s. f.* 1. bentiță (de piele, de pînză etc.) care încheie un pantof. 2. lamelă de metal care se fixează transversal pe un obiect (medalie, tabacheră etc.). [< fr. *barrette*, it. *baretta*]

BARÉTĂ[2] *s. f. (rar)* pălăria roșie a cardinalilor ; tichie. [< it. *baretta*]

BARETÓR *s. n. (tehn.)* rezistor neliniar care, introdus într-un circuit electric, menține practic constantă intensitatea curentului. [< engl. *barretter*]

BARHÉT *s. n.* țesătură de bumbac flanelată. [pl. *-turi*, var. *barchet* s. n. [< germ. *Barchent*]

BARHETÁT *s. n. mașină de ~* = mecanism care scămoșează țesăturile pe o față sau pe ambele, pentru barhet, finet etc. [var. *barchetat* s. n. / < *barchet*]

BARI- v. baro-.

BARIBÁL *s. m.* urs negru american. [< fr. *baribal*]

BÁRIC, -Ă *adj.* referitor la presiunea atmosferică. O *repartiție ~ă* = repartiția presiunii atmosferice la suprafața Pămîntului. [< fr. *barique*]

BARICADÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) închide cu o baricadă. [< fr. *barricader*]

BARICADÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) baricada și rezultatul ei. [< *baricada*]

BARICÁDĂ *s. f.* întăritură făcută din diferite materiale sau lucruri, cu scopul de a feri pe cei atacați de loviturile atacatorilor în timpul unor lupte de stradă, într-o revoluție etc. O *a muri pe ~* = a lupta consecvent, pînă la capăt, pentru o idee. [< fr. *barricade*, cf. it. *barricata*]

BARICÉNTRU *s. n.* punctul de întîlnire al medianelor într-un triunghi. ● centru de greutate. [cf. fr. *barycentre*, cf. gr. *barys* — greu, *kentron* — centru]

BÁRIE *s. f.* unitate de măsură pentru presiune egală cu presiunea de o dină pe centimetru pătrat. [pl *-ii*, gen. *-iei.* / < fr. *barye*]

BARIÉRĂ *s. f.* 1. închidere a unui drum cu o bară mobilă de lemn ; bară cu care se face închiderea unui drum etc. ; *(p. ext.)* întretăierea dintre o șosea și o linie de cale ferată. 2. linie de plecare (la cursele de cai) ; start. 3. loc de intrare într-un oraș, unde odinioară se încasau taxele pe mărfurile aduse spre vînzare. [pron. *-ri-e-.* / < fr. *barrière*]

BARIGLOSÍE *s. f. (med.)* dificultate în pronunțarea cuvintelor. [gen. *-iei.* / < fr. *baryglossie*, cf. gr. *barys* — greu, *glossa* — limbă]

BARÍL *s. m.* unitate de măsură pentru volume în S.U.A. și în Anglia (folosită mai ales pentru produse petroliere), egală cu 158,98 litri. [pl. *-li*, (s. n.) *-luri.* / < fr. *baril*, cf. engl. *barrel*]

BARIMETRÍE *s. f.* determinare a greutății animalelor vii pe bază de măsurători. [gen. *-iei.* / < fr. *barymétrie*, cf. gr. *barys* — greu, *metron* — măsură]

BARIMÉTRU *s. n. (tehn.)* instrument pentru determinarea intensității zgomotelor. [< fr. *barymètre*]

BARIOLÁT, -Ă *adj. (franțuzism)* însemnat cu benzi de culori asortate bizar ; *(p. ext.)* pestriț, bălțat. [< fr. *bariolé*]

BARIÓN *s. n. (fiz.)* denumire generică pentru particulele elementare grele. [pron. *-ri-on.* / < engl. *barion*, cf. gr. *barys* — greu]

BARIÓNIC, -Ă *adj. (fiz.)* referitor la barion, al barionului. [< *barion* + *-ic*]

BARIOTRÓP *s. n.* joc distractiv care constă în a găsi un cuvînt cu două sau mai multe sensuri, după cum intervine accentul. [pl. *-puri.* / cf. gr. *barys* — greu, *tropos* — întoarcere]

BARISFÉRĂ *s. f. (geol.)* porțiunea din centrul Pămîntului alcătuită din elemente cu densitate mare ; centrosferă. [< fr. *barysphère*, cf. gr. *barys* — greu, *sphaira* — sferă]

BARÍȘ *s. n.* 1. broboadă subțire și ușoară ; maramă, testemel, tulpan. 2. stofă fină de lînă. [pl. *-șe*, var. *barej, bares, bariz* s. n. / < fr. *barège*, cf. *Barèges*, localitate în Pirinei]

BARÍT *s. n.* v. baritină.

BARÍTĂ *s. f.* hidroxid de bariu. [var. *barit* s. n. / < fr. *baryte*]

BARITIFÉR, -Ă *adj.* care conține barită. [< fr. *baritifère*]

BARITÍNĂ *s. f.* sulfat natural de bariu. [< fr. *barytine*]

BARÍTON *s. m.* 1. registru al vocii bărbătești care se întinde între tenor și bas. 2. cîntăreț cu voce de bariton (1). // *s. n.* instrument de alamă, avînd în orchestră un rol analog baritonului într-un cor. [< it. *baritono*, fr. *baryton*, cf. gr. *barys* — grav, *tonos* — ton]

BARITONÁL, -Ă *adj.* de bariton. [cf. germ. *baritonal*]

BÁRIU *s. n.* metal moale, alcalino-pămîntos, de culoare albă-argintie, ai cărui compuși se întrebuințează la fabricarea vopselelor, a sticlei etc. [pron. *-riu*, var. *barium.* / < fr. *baryum*]

BÁRIUM *s. n.* v. bariu.

BARÍZ *s. n.* v. bariș.

BARLÓNG, -Ă *adj.* mai lung într-o parte decît în alta. O *(arhit.) plan ~* = planul dreptunghiular al unei travee, în cadrul căruia o travee a navei principale corespunde unei travee a navelor laterale. [< fr. *barlong*]

BÁRMAN, -Ă *s. m. f.* proprietar al unui bar. ● persoană care servește la bar[1]. [< engl. *barman*]

BARN *s. m. (fiz.)* unitate de suprafață egală cu 10^{-24} cm^2, întrebuințată în fizica atomică pentru a exprima valoarea secțiunii eficace a moleculei unui atom. [< fr. *barn*, cf. engl. *big as a barn* — mare cît o șură]

BARO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) greuta-

te", „presiune". [var. *bari-.* / ◁ fr. *baro-, bary-*, it. *baro-*, cf. gr. *baros, barys*]

BAROÁNĂ *s. f.* baroneasă. [cf. fr. *baronne*]

BARÓC, -Ă *adj. stil* ~ *(și s. n.)* = stil artistic predominant în sec. XVII-XVIII, care se caracterizează prin ornamentație excesivă, neregularitatea liniilor și prin monumentalitatea construcțiilor (în arhitectură), contururi agitate (în sculptură), prin folosirea largă a tehnicii clarobscurului, compoziții în diagonală sau în virtej (în pictură), dramatism interior și o anumită bizarerie și îndrăzneală a metaforei (în muzică și poezie). ◎ stilul de la sfîrșitul perioadelor clasice, în care forma se dezvoltă în dauna conținutului. ❁ *(p. ext.)* stil încărcat, retoric, excesiv de ornamentat. [< it. *baròcco*, fr. *baroque*, cf. port. *barocco* — perlă de formă neregulată]

BAROCÁMERĂ *s. f.* cameră în care se realizează adevărate microclime de altitudine și presiune, servind la studierea fiziologiei organismului la diferite înălțimi, precum și la tratamentul anumitor boli. [< *baro* + *cameră*, cf. gr. *barys* — greu, lat. *camera* — cameră]

BAROCEPTÓR *s. m.* v. baroreceptor.

BAROCHÍSM *s. n.* tendință artistică care se manifestă prin mișcare, tematică extravagantă, ornamentație excesivă, gustul efectelor teatrale și uluitoare. [cf. it. *barocchismo*, fr. *baroquisme*]

BAROCHÍST, -Ă *adj.* referitor la barochism. // *s. m. f.* adept al barochismului. [cf. it. *barocchista*]

BAROFÍL, -Ă *adj. (despre organisme vegetale)* capabil să trăiască la presiuni mari (în mări, în oceane). [< fr. *barophile*, cf. gr. *baros* — presiune, *philein* — a iubi]

BAROFORÉZĂ *s. f.* difuzie a particulelor dintr-o suspensie sub influența gravitației. [cf. gr. *barys* — greu, *phoresis* — împrăștiere]

BAROGNOZÍE *s. f.* posibilitatea de a aprecia, fără a vedea, greutatea obiectelor. [gen. *-iei.* / < fr. *barognosie*, cf. gr. *baros* — greutate, *gnosis* — cunoaștere]

BAROGRÁF *s. n.* barometru înregistrator. [< fr. *barographe*, cf. gr. *baros* — greutate, *graphein* — a scrie]

BAROGRÁMĂ *s. f.* curbă care reprezintă variațiile presiunii atmosferice înregistrate la barograf. [< fr. *barogramme*, cf. gr. *baros* — greutate, *gramma* — scriere]

BAROMÉTRIC, -Ă *adj.* al barometrului, referitor la barometru. [< fr. *barométrique*]

BAROMETRÍE *s. f.* parte a fizicii care tratează despre tehnicile și aparatele de măsurare a presiunii (atmosferice). [gen. *-iei.* / < fr. *barométrie*]

BAROMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea presiunii atmosferice. [< fr. *baromètre*, cf. gr. *baros* — greutate, *metron* — măsură].

BARÓN *s. m.* senior feudal care avea pe pămînturile sale drepturi absolute ; titlu de noblețe între cavaler și viconte ; persoană avînd acest titlu. [< fr. *baron*, cf. it. *barone*, germ. *Baron*]

BARONARCÓZĂ *s. f. (med.)* anestezie generală obținută prin inhalarea unui amestec de gaze la o presiune mai mare decît cea atmosferică. [< fr. *baronarcose*, cf. gr. *baros* — greutate, *narke* — toropeală]

BARONEÁSĂ *s. f.* femeie avînd titlu de baron ; fiică de baron ; baroană. [cf. it. *baronessa*]

BARONÉT *s. m.* titlu de noblețe în Anglia, dat unui ordin de cavaleri ; persoană avînd acest titlu. [< fr. *baronnet*]

BARONÍE *s. f.* titlu de baron ; *(p. ext.)* domeniul unui baron. [gen. *-iei.* / cf. fr. *baronnie*, it. *baronia*]

BARORECEPTÓR *s. m.* terminație nervoasă sensibilă la variațiile presiunii sanguine ; presoreceptor. [var. *baroceptor* s. m. / ◁ fr. *barorécepteur*]

BAROSCÓP *s. n.* instrument folosit pentru a demonstra existența presiunii atmosferice. [pl. *-oape.* / < fr. *baroscope*, cf. gr. *baros* — greutate, *skopein* — a privi]

BAROTAXÍE *s. f. (biol.)* sensibilitate a organismelor la modificările presiunii mediului în care trăiesc. [< fr. *barotaxie*]

BAROTERAPÍE *s. f. (med.)* tratare a unor maladii cu ajutorul unor presiuni determinate sau al aerului comprimat. [< fr. *barothérapie*]

BAROTERMOGRÁF *s. n.* barotermometru înregistrator. [< germ. *Barothermograph*]

BAROTERMOMÉTRU *s. n.* aparat compus dintr-un barometru și un termometru, servind la determinarea presiunii și a temperaturii aerului. [< fr. *barothermomètre*]

BAROTRAUMÁTIC, -Ă *adj. (despre leziuni)* provocat de modificările presiunii atmosferice. [< fr. *barotraumatique*]

BAROTRAUMATÍSM *s. n. (med.)* stare patologică provocată de o variație bruscă de presiune. [< fr. *barotraumatisme*]

BAROTROPÍSM *s. n. (biol.)* reacție a substanței vii față de modificările de presiune. [< fr. *barotropisme*]

BARÓU *s. n. (în vechea organizare a justiției)* corp constituit care îngloba totalitatea avocaților pledanți dintr-un județ ; colegiu al avocaților ; sediul local al acestui corp. [pl. *-uri.* / < fr. *barreau*]

BARRÁNCOS *s. n. pl. (geol.)* văi formate de ape pe flancurile unui con vulcanic din produse de extruziune slab cimentate. [< sp., port. *barrancos* — făgașe]

BARREMIÁN *s. n. (geol.)* penultimul etaj al cretacicului inferior. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-mi-an.* / ◁ fr. *barrémien*]

BARTONIÁN *s. n. (geol.)* ultimul etaj al eocenului, delimitat la Anglia. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-ni-an.* / < fr. *bartonien*]

BAS *s. m.* 1. registrul cu sunetele cele mai grave ale vocii bărbătești. 2. cîntăreț cu voce de bas (1). O ~*-bariton* = bas cu calități vocale de bariton. // *s. n.* instrument muzical de alamă care produce sunetele cele mai joase. [pl. *bași, basuri.* / cf. it. *basso*, fr. *basse*]

BASC *s. n.* 1. v. bască. 2. parte a unei rochii, care, pornind din talie, acoperă șoldurile. [< fr. *basque* < it. *basta*]

BÁSCĂ *s. f.* beretă cu marginile îndoite înăuntru. [pl. *băști.* var. *basc* s.n. / < fr. *(béret) basque*]

BÁSCHET *s. n.* joc de echipă cu mingea în care fiecare echipă urmărește să arunce mingea într-un coș fixat de un stîlp pe terenul echipei adverse. // *s. m. pl.* încălțăminte de sport asemănătoare unor ghete de pînză cu talpă groasă, folosită în practicarea jocului de baschet. [var. *baschetbal, baschetbol* s. n. / < engl., fr. *basket(-ball)*]

BASCHETBÁL *s. n.* v. baschet.

BASCHETBÓL *s. n.* v. baschet.

BASCHETBALÍST, -Ă *s. m. f.* jucător de baschet. [< *baschetbal* + *-ist*]

BASCULÁ *vb. I. intr.* a oscila ca o basculă ; a se balansa. [< fr. *basculer*]

BASCULÁNT, -Ă *adj.* cu mişcări de basculă ; care se basculează. O *autocamion* (sau *vagon*) ~ = autocamion (sau vagon) a cărui platformă se poate ridica dintr-o parte pentru descărcare. [cf. fr. *basculant*]

BASCULÁRE *s. f.* acţiunea de a bascula ; balansare. [< *bascula*]

BASCULATÓR *s. n.* dispozitiv mecanic care serveşte la răsturnarea unei lăzi sau a unui vagonet pentru a-i goli conţinutul. [< *bascula* + *-tor*, după fr. *basculeur*]

BASCÚLĂ *s. f.* 1. aparat pentru cîntărit greutăţi mari, de tipul balanţei. 2. pîrghie cu punctul de sprijin la mijloc rezemat pe o axă, astfel încît să permită o mişcare oscilatorie liberă. ● aparat de gimnastică folosit pentru executarea diferitelor sărituri acrobatice. ● dispozitiv care permite modificarea poziţiei, în plan orizontal şi vertical, în raport cu axa optică a unei părţi a aparatului fotografic. 3. partea metalică a armelor de vînătoare cu ţevi mobile. [< fr. *bascule*, cf. it. *basculla*]

BASE-BALL *s. n.* joc naţional cu mingea din America de Nord, care se practică între două echipe a cîte nouă jucători pe un teren cu patru platforme de cauciuc alb la colţuri, în care jucătorii sînt feriţi de lovituri. [pron. *béisbol* şi *béisbal.* / < engl. *base-ball*]

BASÉT *s. m.* specie de cîine de vînătoare cu corpul lunguieţ şi labele scurte, cu pete roşietice sau negre, specializat în scoaterea din vizuină a vulpilor şi a bursucilor. [< fr. *basset*]

BASIC-ENGLISH *s. f.* formă simplificată a limbii engleze, cu un minimum de cuvinte şi forme gramaticale. [pron. *bésic-îngliş.* / < engl. *basic-english*]

BASILÉU *s. m.* 1. *(în Grecia homerică)* titlu purtat de conducătorii tribali. ○ titlu al celui de-al doilea arhonte în Atena antică. 2. *(ist.)* titlu oficial al regilor persani pînă la cucerirea arabă. 3. titlu purtat de împăraţii bizantini ; persoană avînd acest titlu. [var. *bazileu* s. m. / < fr. *basileus*, cf. gr. *basileus* — rege]

BASILÍSĂ *s. f. (ist.)* soţie a unui basileu. [< it. *basilissa*]

BASÍN *s. n.* v. b a z i n.

BASÍST *s. m.* 1. bas (2). 2. muzicant care cîntă din contrabas sau dintr-un instrument cu timbru jos. [cf. fr. *bassiste*]

BASÓN *s. n.* 1. fagot. 2. mod de a cînta la orgă care aminteşte timbrul de oboi în registrele grave. [< fr. *basson*, it. *bassone*]

BASORELIÉF *s. n.* sculptură scoasă în relief faţă de un fond cu care face corp comun. [pl. *-furi.* var. *basorelíev*, *basrelief* s.n. / cf. it. *basso-rilievo*, fr. *bas-relief*]

BASORELÍEV *s. n.* v. b a s o r e l i e f.

BASRELIÉF *s. n.* v. b a s o r e l i e f.

BÁSSO *s. n. (italienism)* bas. O ~ *continuo* = parte de acompaniament a unei lucrări muzicale, care trebuie cîntată în cursul întregii piese ; ~ *ostinato* = lucrare polifonică în care basul repetă acelaşi desen muzical. [< it. *basso*]

BÁSTA *interj.* ajunge ! destul ! gata ! [< it. *basta*]

BASTÁRD, -Ă *s. m. f.* 1. copil din flori, nelegitim. 2. plantă sau animal rezultat din încrucişarea a două specii diferite ; corcitură. v. h i b r i d. [< it. *bastardo*]

BASTARDÁ *vb. I. tr. (agr.)* a hibrida. [< germ. *bastardieren*]

BASTARDÁRE *s. f. (agr.)* hibridare. [< *bastarda*]

BASTÍDĂ *s. f. (mil.)* 1. mică lucrare provizorie, construită pentru a ataca o fortificaţie. 2. oraş fortificat pentru apărarea unui stat seniorial sau a unui domeniu. [< fr. *bastide*, cf. prov. *bastir* — a construi]

BASTIMÉNT *s. n.* navă, vas (de război) de dimensiuni mari. [< it. *bastimento*]

BASTINGÁJ *s. n.* parapet aşezat de-a lungul bordului unei nave, format din nişte cutii speciale în care se păstrează efectele echipajului. [< fr. *bastingage*]

BASTIÓN *s. n.* lucrare de fortificaţie cu două flancuri şi două feţe (construită de obicei la unghiurile unei fortăreţe). [pron. *-ti-on.* pl. *-oane.* / < fr. *bastion*, it. *bastione*]

BASTÓN *s. n.* 1. obiect în formă de băţ sau de ciomag lucrat frumos, folosit de obicei ca sprijin la mers. O ~ *de mareşal* = baston purtat de mareşal ca semn distinctiv al demnităţii. ● băţ de mărimi diferite folosit în gimnastica medicală cu scop corectiv. 2. piesă cilindrică de metal sau de lemn, care are diferite întrebuinţări la bordul unei nave. [< it. *bastone*]

BASTONÁDĂ *s. f. (liv.)* bătaie cu bastonul. [cf. fr. *bastonnade*, it. *bastonata*]

BATALIÓN *s. n.* subunitate militară mai mică decît un regiment. [pron. *-li-on.* / < pol. *batalion*, cf. it. *bataglione*, fr. *bataillon*]

BATALIONÁR, -Ă *adj.* care aparţine unui batalion, de batalion. [< *batalion* + *-ar*]

BATÁNT, -Ă *adj. (despre uşi, capace etc.)* care se închide singur printr-o mişcare de rotaţie în jurul unei axe situate la o margine. // *s. n.* panou mobil la o poartă sau la o uşă, servind la deschiderea sau închiderea acestora. [< fr. *battant*]

BATÁRD, -Ă *adj. (despre scriere, litere)* cu caracter de scriere rondă şi cursivă ; *(despre peniţe)* care serveşte la acest fel de scriere. ● *(s. f.)* caracter de literă cu care se execută acest fel de scriere. [< fr. *bâtarde*]

BATARDÓU *s. n.* incintă din lemn, din oţel sau din beton, construită sub apă, în care se pot executa săpături şi alte lucrări la poduri etc. după scoaterea apei din ea. ○ dig provizoriu construit pentru a opri sau a abate apele unui rîu în vederea efectuării unor construcţii în albia lui. [pl. *-uri.* / < fr. *batardeau*]

BATÁT *s. m. (bot.)* plantă perenă asemănătoare cartofului, foarte bogată în amidon, vitamine şi zahăr, originară din America de Sud ; patată. [< rus. *batat*, cf. sp., port., it. *batata*]

-BÁTĂ element secund de compunere savantă cu semnificaţia „adînc", „profund", „(referitor la) adîncul mărilor". [< fr. *-bathe*]

BATÉL *s. n.* vaporaş. [< it. *battello*]

BATELIÉR *s. m.* conducător sau matelot din echipajul unui batel. [pron. *-li-er.* / < it. *battelliere*, cf. fr. *batelier*]

BATERÍE *s. f.* 1. subunitate de artilerie care cuprinde mai multe tunuri, un număr de militari care le mînuiesc, utilajul şi mijloacele de transport necesare. ● terasament care protejează tunurile în poziţie de tragere. ● şir de tunuri aflate de fiecare latură a unui bastiment de război. 2. ansamblu de aparate, de maşini etc. cu care se face aceeaşi operaţie. O ~ *electrică* = reunire de mai multe pile sau de acumulatoare electrice. 3. vas cu gheaţă folosit pentru a răci vinul şi sifonul din sticle. 4. grupul instrumentelor de percuţie într-o orchestră de muzică

uşoară sau de jaz. 5. ~ *de teste* = grup de mai multe teste legate împreună printr-un scop comun. [gen. *-iei.* / < fr. *batterie*, it. *batteria*]

BATERÍST, -Ă *s. m. f.* cîntăreţ la baterie (4). [< *baterie* + *-ist*, după fr. *batteur*]

BATHONIAN *s. n.* etajul superior al jurasicului mediu. // *adj.* care aparţine acestui etaj. [pron. *-ni-an.* / < fr. *bathonien*]

BATI- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „adînc", „referitor la adîncul mărilor", „din adîncul mărilor". [var. *bato-* / < fr. *bathy-*, cf. gr. *bathys* — adînc]

BATIÁLĂ *adj. f. regiune* ~ = regiune a fundului mării cuprinsă între 200 şi 3 000 m adîncime. [pron. *-ti-a-.* / < fr. *(région) bathyale*]

BATÍC *s. n.* 1. ţesătură colorată şi imprimată după un procedeu din Djawa. 2. basma colorată. [pl. *-uri*, *-ce.* / < fr. *batik*]

BATIGRÁF *s. n.* batimetru înregistrator. [< fr. *bathygraphe*, cf. gr. *bathys* — adînc, *graphein* — a scrie]

BATIGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la batigrafie. [cf. fr. *batygraphique*]

BATIGRAFÍE *s. f.* măsurarea adîncimilor mării. [< fr. *bathygraphie*]

BATIGRÁMĂ *s. f.* curbă înregistrată de batigraf ; diagramă care reprezintă fundul unei mări. [< fr. *bathygramme*]

BATIMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la batimetrie, de batimetrie. O *curbă ~ă* = linie care uneşte punctele de egală adîncime ale fundului unei mări sau ale unui ocean ; izobată. [< fr. *bathymétrique*]

BATIMETRÍE *s. f.* disciplină care se ocupă cu măsurarea adîncimii apei în mări, lacuri şi riuri. [gen. *-iei.* / < fr. *bathymétrie*]

BATIMÉTRU *s. n.* aparat pentru măsurarea adîncimii mărilor. [< fr. *bathymètre*, cf. gr. *bathys* — adînc, *metron* — măsură]

BATIPELÁGIC, -Ă *adj. (geol.)* referitor la zonele oceanice de mare adîncime. [< fr. *bathypélagique*]

BATIPLANCTÓN *s. n. (biol.)* plancton al zonelor de mare adîncime ale mărilor. [< fr. *bathyplancton*]

BATÍR *s. n.* fir de bumbac răsucit uşor, întrebuinţat la însăilat. [< fr. *bâtir*]

BATISCÁF *s. n.* navă submarină care permite explorarea la mari adîncimi. [< fr. *bathyscaphe*, cf. gr. *bathys* — adînc, *skaphe* — luntre]

BATISFÉRĂ *s. f.* nacelă sferică care permite omului să coboare la cîteva sute de metri adîncime pentru cercetări submarine. [< fr. *bathysphère*, cf. gr. *bathys* — adînc, *sphaira* — sferă]

BATÍST *s. n.* pînză foarte fină de bumbac sau de in. [pl. *-turi.* / < fr. *batiste*]

BATÍSTĂ *s. f.* bucată mică de pînză folosită la ştersul nasului, al feţei etc. [< fr. *batiste*]

BATITERMOGRÁF *s. f. (tehn.)* aparat care permite înregistrarea temperaturii apei pînă la adîncimi de 200 m. [< fr. *bathythermographe*]

BATÍU *s. n.* 1. construcţie de metal care formează legătura dintre un motor, o maşină etc. şi fundaţie. 2. cadru pe care se montează mecanismele maşinilor-unelte. [pron. *-ţiu.* pl. *-uri.* / < fr. *bâti*]

BATMÁN *s. m. (sport)* jucător din ofensiva unei echipe de crichet. [< engl. *batsman*]

BATO- v. b a t i-.

BATOCRÓM *s. n.* efect produs de o grupare de atomi, care, introduşi în molecula unei substanţe organice, produce închiderea culorii acesteia. [< fr. *bathochrôme*, cf. gr. *bathos* — adîncime, *chroma* — culoare]

BATOFOBÍE *s. f. (med.)* teamă patologică de adîncime. [cf. fr. *bathophobie* < gr. *bathys* — adînc, *phobos* — frică]

BATOLÍT *s. m.* rocă intruzivă în formă de masiv, care a luat naştere prin răcirea şi consolidarea magmei în interiorul scoarţei terestre. [< fr. *batholithe*, cf. gr. *bathos* — adîncime, *lithos* — piatră]

BATOLOGÍE *s. f. (lit.)* repetiţie de cuvinte sau de fraze inutilă şi plictisitoare. [< it., gr. *battologia*, cf. *Battos*, rege din Cyrene, care era bîlbîit]

BATOMÉTRU *s. n.* aparat cu care se iau probe pentru determinarea aluviunilor transportate de riuri. [< fr. *bathomètre*]

BATÓN *s. n.* bucată lunguiaţă (de vanilie, de ciocolată etc.). [< fr. *bâton*]

BATÓZĂ *s. f.* maşină care execută desfacerea boabelor din spice, din păstăi sau capsule etc. [< fr. *batteuse*]

BATRACIÉNI *s. m. pl.* clasă de vertebrate amfibii, cu pielea netedă, respiraţie branhială, ovipare şi cu dezvoltarea prin metamorfoză, avînd ca tip broasca ; *(la sg.)* animal din această clasă. [pron. *-ci-eni*, sg. *batracian.* / < fr. *batraciens*, cf. gr. *batrachos* — broască]

BATRACOCULTÚRĂ *s. f.* ranicultură. [et. incertă]

BATTÚTA *s. f. (muz.)* 1. accent. 2. măsură, tact. [< it. *battuta*]

BATTEMÉNT *s. n. (coregr. ; scrimă)* nume dat unor mişcări ale piciorului liber înainte, înapoi sau lateral, cu sau fără deplasare de pe sol. [pron. *bat-mán.* fr. *battement*]

BAUD *s. m.* unitate de viteză în transmisiunile telegrafice, corespunzînd transmiterii unui punct din alfabetul Morse pe secundă. [pron. *bo.* / < fr. *baud*, cf. *Baudot*, inginer francez]

BAUDELAIRIANÍSM *s. n. (liv.)* imitaţie a poeziei lui Baudelaire, care exprimă simbolic dezamăgirea şi pesimismul generate de societatea burgheză. [pron. *bod-le-ri-a-.* / < *Baudelaire*, poet francez]

BAUXÍT *s. n.* v. b a u x i t ă.

BAUXÍTĂ *s. f.* rocă formată în procesul de alterare a rocilor sedimentare magmatice, bogate în silicaţi de aluminiu, care se găseşte în natură sub formă de mase compacte. [pron. *ba-u-.* pl. *-te.* var. *bauxit* s.n. / < fr. *bauxite*, cf. *Baux*, comună în Franţa]

BAVÉTĂ *s. f.* 1. partea de sus a unui şorţ. ◊ şervetel care se leagă la gîtul copiilor cînd mănîncă ; bărbiţă. 2. şorţ de tablă care se montează deasupra coamei la acoperiş. 3. apărătoare de cauciuc montată la fiecare din roţile (din spate) ale autovehiculelor pentru a diminua stropirea. [< fr. *bavette*]

BAVÚRĂ *s. f.* 1. porţiune de material în relief faţă de profilul cerut al unei piese metalice, rezultată din prelucrare. 2. *(poligr.)* contur îngroşat, lăsat de o cerneală proastă. [< fr. *bavure*]

BAZÁ *vb. I. refl., tr.* a (se) întemeia, a (se) sprijini (pe ceva). ● *refl.* a avea încredere în sprijinul cuiva. [< fr. *baser*]

BAZÁL, -Ă *adj.* referitor la bază, al bazei. ● *membrană ~ă* = membrană alcătuită dintr-o ţesătură de fibre, pe care se sprijină epiteliul unui ţesut conjunctiv ; *metabolism ~* = consum minim de energie al unui organism în stare de repaos. [< fr. *basal*]

BAZÁLT *s. n.* rocă eruptivă, dură, compusă din minerale bogate în magneziu şi fier, care

se întrebuințează la construcții și pavaje. [pl. *-turi, -te.* / < fr. *basalte*]

BAZÁLTIC, -Ă *adj.* care conține bazalt, de bazalt. [< fr. *basaltique*]

BAZALTÍNĂ *s. f.* piatră obținută din bazalt concasat. [< fr. *basaltine*]

BAZAMÉNT *s. n.* 1. piedestal, soclu (la o statuie, la o coloană). 2. temelie, bază, fundament. [< it. *basamento*, cf. germ. *Basament*]

BAZÁR *s. n.* loc (acoperit) unde se vînd obiecte de tot felul ; *(p. ext.)* tîrg, piață. [pl. *-ruri, -re.* / < fr. *bazar*, cf. pers. *bazar*=piață]

BÁZĂ *s. f.* I. 1. partea de jos a unui corp, a unui edificiu etc. ; *(p. ext.)* temelie, fundament. ● latura unui poligon sau fața unui poliedru, situată în poziția cea mai de jos. 2. parte, element fundamental, esențial, a ceva. ● element principal al unei combinații chimice. 3. ~ *economică* = totalitatea relațiilor de producție într-o etapă determinată a dezvoltării sociale. 4. loc de plecare, de adunare a unor oameni, a unor trupe a unor materiale etc. O ~ *militară* = loc special pe teritoriul unui stat unde staționează trupe dotate cu mijloace de luptă necesare acțiunilor de război. 5. ~ *sportivă* = teren special amenajat și dotat pentru practicarea diferitelor sporturi. II. substanță cu gust leșietic, care albăstrește hîrtia de turnesol și care, în combinație cu un acid, formează o sare. [< fr. *base*, cf. it. *base* < gr. *basis* — sprijin]

BAZEDÓV *s. n. (med.)* boală cauzată de hipersecreția tiroidei, manifestată prin bulbucarea ochilor, stare de nervozitate și palpitații ; boala lui Basedow. [< *Basedow*, medic german]

BAZEDOVIÁN, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de bazedov. [pron. *-vi-an.* / cf. fr. *basedowien*]

BÁZIC, -Ă *adj. (despre substanțe)* cu proprietățile unei baze. [cf. fr. *basique*]

BAZICITÁTE *s. f.* proprietate pe care o are un corp de a juca rolul de bază (II) într-o combinație ; numărul de atomi de hidrogen ai unei molecule de acid care pot fi înlocuiți printr-un metal. [cf. fr. *basicité*]

BAZÍDIE *s. f.* organ special al unor ciuperci pe care se formează sporii. [< fr. *baside*]

BAZIDIOMICÉTE *s. f. pl.* clasă de ciuperci la care sporii se formează la exterior, pe bazidii. [pron. *-di-o-.* / < fr. *basidiomycètes*]

BAZIDIOSPÓR *s. m. (bot.)* spor al bazidiomicetelor, produs de bazidii. [pron. *-di-o-.* / < fr. *basidiospore*]

BAZILÁR, -Ă *adj. (anat.)* care servește ca bază. [cf. fr. *basilaire*]

BAZILICÁL, -Ă *adj.* de bazilică. [< fr. *basilical*]

BAZILÉU *s. m.* v. basileu.

BAZILICÁLE *s. f. pl.* colecție de legi, publicate la sfîrșitul sec. IX de împăratul bizantin Leon al VI-lea, zis Filozoful, care constituie cea mai monumentală operă de drept bizantin. [< lat. *basilicorum libri*]

BAZÍLICĂ *s. f.* 1. edificiu public la romani, de formă dreptunghiulară, cu interiorul împărțit în trei sau cinci părți prin șiruri de coloane. 2. biserică din primele secole ale creștinismului, construită după planul bazilicilor romane ; *(astăzi)* biserică (catolică) de mari proporții ; catedrală. [pl. *-ci, -ce.* / < lat., it. *basilica*, fr. *basilique*]

BAZILÍSC *s. m.* 1. șarpe fabulos despre care se credea că cu o singură privire provoacă moartea. 2. gen de șopîrlă cu limba groasă, capul și gîtul scurt, cu o coadă lungă, avînd pe cap o excrescență epidermică triunghiulară, iar pe spate și pe coadă o creastă dințată mobilă. [pl. *-lișci.* / < it. *basilisco*, cf. gr. *basiliskos*]

BAZÍN *s. n.* 1. rezervor mare de apă, alimentat de obicei de la o sursă. ● *(mar.)* parte a unui port amenajată special pentru staționarea navelor. 2. regiune de unde își adună afluenții un rîu sau un fluviu. 3. regiune în care se găsesc zăcăminte de minereuri. 4. cavitate cuprinsă între oasele iliace ; pelvis. [pl. *-ne, -nuri.* var. *basin* s. n. / < fr. *bassin*]

BAZINÉT *s. m.* parte a rinichilor de unde pornesc tuburile urinifere. [< fr. *bassinet*]

BAZIOTRÍB *s. m. (med.)* instrument obstetrical, folosit în baziotripsie. [pron. *-zi-o-.* / < fr. *basiotribe*]

BAZIOTRIPSÍE *s. f. (med.)* operație obstetricală constînd în zdrobirea craniului fetal cu ajutorul unui instrument special în cazul cînd fătul nu poate fi extras prin craniotomie. [pron. *-zi-o-.* / < fr. *basiotripsie*]

BAZIPETÁL, -Ă *adj. (despre plante ;* op. acropetal) la care organele se dezvoltă începînd de la vîrf spre bază. [< germ. *basipetal*]

BAZOFÍL, -Ă *adj., s. n.* (leucocită) care are afinitate pentru coloranții bazici. [< fr. *basophile*, cf. gr. *basis* — bază, *philos* — atras]

BAZOFILÍE *s. f. (biol.)* 1. însușirea de a fi bazofil. 2. prezența excesivă a leucocitelor bazofile. [< fr. *basophilie*]

BAZOFOBÍE *s. f.* teama morbidă de a cădea din mers. [gen. *-iei.* / < fr. *basophobie* cf. gr. *basis* — mers, *phobos* — frică]

BAZOOKA *s. f.* armă antitanc portativă, folosită prima dată de americani în cel de-al doilea război mondial. [< pron. *-zú-ca.* < americ. *bazooka*]

BÁRBIÉR *s. m.* frizer. [< it. *barbieri*]

BEAT *s. n. (muz.)* bătaie, timp ; timpul forte al unei măsuri. ● *(în muzica ușoară)* stil apărut la începutul deceniului al șaptelea, care presupunea accentuarea tuturor celor patru timpi ai măsurii, peste această structură metroritmică de bază suprapunîndu-se o serie de alte celule ritmice secundare. ● *(în formațiile instrumentale)* prezența tobei mari. [pron. *bit.* / < engl. *beat*]

BEATIFICÁ *vb. I. tr. (în biserica catolică)* a trece pe cineva, după moarte, în rîndul sfinților. [pron. *be-a-.* p. i. *beatific.* / < lat. *beatificare*, cf. fr. *béatifier*]

BEATIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a beatifica și rezultatul ei. [< *beatifica*]

BEATITÚDINE *s. f.* stare de fericire deplină, de încîntare, stare patologică de euforie permanentă, de indiferență față de situațiile și întîmplările din jur. [< lat. *beatitudo*, cf. fr. *béatitude*]

BEÁTNIC *s. m. (rar)* tînăr din Occident care, prin neîngrijire și stridență, vrea să-și afișeze nemulțumirea și protestul față de o societate pe care o consideră inuman de mecanizată și de conformistă. [pron. *bit-nic.* / < engl., fr. *beatnik*]

BEBÉ *s. m invar.* copil drăgălaș ; *(fig.)* păpușă. [< fr. *bébé*]

BE-BOP *s. n.* v. bop.

BEC *s. n.* 1. balonaș de sticlă prevăzut cu un soclu (prin care se montează la o lampă) și un filament în interior, care devine incandescent și luminează cînd este străbătut de un curent electric. 2. partea unei lămpi

cu gaz aerian unde arde flacăra. [pl. *-uri.* / < fr. *bec*]

BEC *s. m.* jucător fundaș la fotbal. [pl. *-ci.* / < engl. *back*]

BECÁR *s. m. (muz.)* semn care, pus înaintea unei note, anulează un diez sau un bemol anterior, redînd notei tonul natural. [< fr. *bécarre*, cf. *b* — semn pentru nota *si*, *carré* — pătrat]

BECĂȚĂ *s. f.* pasăre migratoare de baltă, cu ciocul și picioarele lungi, a cărei carne este foarte gustoasă. [cf. fr. *bécasse*, it. *beccaccia*]

BECAȚÍNĂ *s. f.* pasăre migratoare înrudită cu becața, dar mult mai mică. [< fr. *bécassine*]

BÉCHEND *s. n.* v. b a c k h a n d.

BECHÍE *s. f.* 1. dispozitiv pe care se sprijină coada avionului. 2. piesă metalică montată sub elicea unei ambarcații spre a o feri de lovituri. ◊ proptea care împiedică răsturnarea unei nave naufragiate. [gen. *-iei.* / < fr. *béquille*]

BECQUERELÍT *s. n.* mineral radioactiv de uraniu. [< fr. *becquerelite*, cf. *Antoine Becquerel*, fizician francez]

BEEFSTEAK *s. n.* v. b i f t e c.

BEGONIACÉE *s. f. pl.* familie de plante erbacee perene sau frutescente monoice, avînd ca tip begonia ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / cf. fr. *bégoniacées*]

BEGÓNIE *s. f.* plantă ornamentală cu flori frumoase și frunze mari, de diferite culori. [gen. *-iei.* / < fr. *bégonia*, cf. *Begon*, intendent general în San-Domingo]

BEHAVIORÍSM *s. n.* concepție psihologică, mecanicistă și agnostică, care consideră drept obiect al psihologiei comportamentul exterior, eliminînd conștiința ; comportamentism. [pron. *-vi-o-.* / < engl. *behaviorism*, fr. *béhaviorisme*, cf. engl. *behaviour* — comportare]

BEHAVIORÍST, *-Ă adj.* referitor la behaviorism. // adept al behaviorismului. [pron. *-vi-o-.* / < fr. *béhavioriste*]

BEJ *adj. invar.* cafeniu-deschis. // *s. n. invar.* culoare cafenie foarte deschisă. [< fr. *beige*]

BEL *s. m.* unitate de măsură pentru intensitatea acustică, reprezentînd raportul logaritmic dintre intensitatea undei sonore măsurate și intensitatea la pragul de audibilitate. [< fr. *bel*, cf. *Bell*, fizician american]

BELADÓNĂ *s. f.* mătrăgună. ● medicament preparat din frunzele acestei plante. v. a t r o p i n ă. [< fr. *belladone*, cf. it. *belladonna*]

BELCÁNTO *s. n.* termen din muzica vocală italiană, referitor la stilul de interpretare, care urmărește cu precădere frumusețea liniei melodice. [< it. *belcanto* — cînt frumos]

BELE-ÁRTE *s. f. pl.* nume dat artelor frumoase (pictură, sculptură etc.). [< it. *belle arti*]

BELEMNÍT *s. m.* gen de moluscă cefalopodă fosilă, cu cochilie dreaptă conică, avînd un os intern de susținere. [< fr. *bélemnite*]

BELETRÍST *s. m. (rar)* scriitor de beletristică. [< germ. *Belletrist*]

BELETRÍSTIC, *-Ă adj. (despre opere literare)* artistic. [cf. germ. *belletristisch*]

BELETRÍSTICĂ *s. f.* literatura artistică. [< germ. *Belletristik*]

BELICÍSM *s. n.* doctrină a adepților războiului. ● tendință războinică. [< fr. *bellicisme*, cf. lat. *bellicus* — belicos]

BELICÍST, *-Ă adj., s. m.* partizan al forței în relațiile internaționale ; belicos. [< fr. *belliciste*]

BELICÓS, *-OÁSĂ adj. (peior.)* războinic, agresiv ; amenințător. [< lat. *bellicosus*, cf. it. *bellicoso*]

BELIÉRĂ *s. f.* verigă de care se atîrnă sabia. [pron. *-li-e-.* pl. *-re.* / < fr. *bélière*]

BELIGERÁNT, *-Ă adj., s. m. f.* (stat, națiune) care se află în război. [< fr. *belligérant*, cf. lat. *belligerans* < *bellum* — război, *gerere* — a purta]

BELIGERÁNȚĂ *s. f.* calitate de beligerant ; stare de război. [< fr. *belligérance*]

BELINOGRÁF *s. n.* aparat de transmis imaginile prin telegrafie. [< fr. *bélinographe*]

BELINOGRAFÍE *s. f.* procedeu care permite transmiterea la distanță a imaginilor fotografice, folosind firul telefonic sau undele radiofonice. [< fr. *bélinographie*, cf. *Belin*, inginer și fizician francez]

BELINOGRÁMĂ *s. f.* imagine transmisă prin belinograf ; telefotografie. [< fr. *bélinogramme*]

BELÍTĂ *s. f.* exploziv folosit în minele de cărbuni. [< fr. *bellite*]

BELONOFOBÍE *s. f.* teamă patologică de înțepăturile cu acul. [< fr. *bélonéphobie*, cf. gr. *belone* — ac, *phobos* — teamă]

BELÓTĂ *s. f. (rar)* joc de cărți care se joacă pe puncte cu 32 de cărți între doi, trei sau patru jucători. [< fr. *belote*]

BELVEDÉRE *s. f.* pavilion, terasă situată în partea de deasupra a unei clădiri, de unde se poate vedea o priveliște frumoasă. ● lanternă (2) de dimensiuni mai mari, care permite o vedere bună asupra împrejurimilor. [< it. *belvedere*]

BELZEBÚT *s. m. (liv.)* denumire dată diavolului ; *(p. restr.)* căpetenie a diavolilor. [pl. *uți.* / cf. fr. *Belzébuth*, demon, căpetenia duhurilor rele]

BÉMBERG *s. n.* țesătură de mătase artificială, folosită pentru lenjerie. [< fr. *bemberg*]

BEMÓL *s. m. (muz.)* accident muzical care coboară cu un semiton nota înaintea căreia este pus. [< fr. *bémol*, it. *bemolle*, cf. *b* — semn pentru nota *si*, *molle* — slab]

BEMOLIZÁ *vb. I. tr.* a marca o notă cu bemol. [< fr. *bémoliser*]

BÉNĂ *s. f.* 1. platformă închisă a unui autocamion în care se așază încărcătura. 2. cupă a unei macarale care prinde materialul de ridicat și transportat. [< fr. *benne*]

BÉNDING *s. n. (muz.)* procedeul alternării arcușului cu ciupirea coardelor (la contrabas). [< engl. *bending*]

BÉNDIX *s. n.* electromotor care pune în mișcare motorul unui automobil. [pl. *-xuri.* / < fr. *bendix*]

BENEDICTÍN, *-Ă s. m. f.* călugăr(iță) dintr-un ordin călugăresc, întemeiat în sec. VI de Benedict de Nursia în mănăstirea de la Monte Cassino din Italia. // *adj.* care aparține benedictinilor, referitor la benedictini. ● *(fig.)* laborios. [< fr. *bénédictin*]

BENEDECTÍNĂ *s. f.* băutură alcoolică, lichior obținut prin macerarea în alcool a unor plante aromate, preparat după rețeta călugărilor benedictini. [< fr. *bénédictine*]

BENEDICȚIÚNE *s. f. (bis.)* grație, binecuvîntare (solemnă). [< lat. *benedictio*, cf. fr. *bénédiction*]

BENÉFIC, *-Ă adj. (liv.)* favorabil (în sens astrologic), binefăcător. [cf. fr. *bénéfique*, it. *benefico*]

BENEFICIÁ *vb. I. intr.* a avea un beneficiu, a trage un folos din ceva sau de la ci-

neva, a profita. [pron. *-ci-a.* / < fr. *bénéficier*]

BENEFICIÁR, -Ă *s. m. f.* cel care beneficiază de ceva. ● persoană, instituție etc. pentru care se face o lucrare. [pron. *-ci-ar.* / cf. fr. *bénéficiaire*]

BENEFÍCIU *s. n.* **1.** *(în feudalism)* concesiune de pămînt făcută de un suzeran unui vasal ca recompensă în schimbul unor obligații (de ordin militar). **2.** folos, profit, cîștig (de pe urma unei situații, dintr-o proprietate etc.) ● venit net al unei întreprinderi socialiste. O *(jur.)* *~ de inventar* = = drept de care se bucură un moștenitor de a accepta condiționat o succesiune, căreia nu îi cunoaște datoriile care o grevează ; *sub ~ de inventar* = în mod provizoriu, sub rezerva verificării. [pron. *-ciu.* / < lat. *beneficium*, cf. fr. *bénéfice*, it. *beneficio*]

BENETITÁLE *sf. pl. (bot.)* grup de plante gimnosperme fosile inferioare, care fac trecerea la angiosperme ; *(la sg.)* plantă din acest grup. [< fr. *bennetittales*]

BENEVÓL, -Ă *adj.* făcut de bunăvoie, nesilit. O *contribuție ~ă* = sumă sau taxă al cărei cuantum îl stabilește plătitorul. [< fr. *bénévole*, cf. it. *benevolo*, lat. *benevolus*]

BENEVOLÉNȚĂ *s. f. (liv.)* bunăvoință. [cf. it. *benevolenza*, lat. *benevolentia*]

BENGÁL *adj. n. foc ~* = foc de artificii, puternic și viu colorat. [< fr. *feu de Bengale*]

BENGÁLI *s. m. invar.* pasăre mică, asemătoare vrabiei, care trăiește în regiunile calde ale Africii, Arabiei și Indiei. [< fr. *bengali*]

BENÍGN, -Ă *adj. (med. ;* op. m a l i g n) ușor, care nu dă complicații sau stări grave. ● bun, cumsecade, de bine. [< lat. *benignus*, cf. fr. *bénigne*]

BENIGNITÁTE *s. f.* stare ușoară a unei boli. [cf. fr. *bénignité*]

BENJAMÍN *s. m. (rar)* copil iubit, răsfățat (de obicei cel mai mic dintre frați). [< fr. *benjamin*, cf. *Benjamin*, personaj biblic, ultimul copil al lui Iacob]

BENOÁR *s. n.* loja situată la nivelul parterului. [pron. *-noar.* / < rus. *benuar*, cf. fr. *baignoire*]

BENTÁL, -Ă *adj.* bentonic. // *s. n.* bentos. [< germ. *Benthal*]

BENTÓNIC, -Ă *adj. (despre animale sau plante)* care trăiește pe fundul apelor ; bental. [cf. germ. *bentonisch* < gr. *benthos* — fund]

BENTONÍT *s. n. (geol.)* rocă sedimentară argiloasă, alcătuită din silicat de aluminiu hidratat, coloidal, cu o mare putere decolorantă. [var. *betonită* s. f. / < fr. *bentonite*]

BENTONÍTĂ *s. f.* v. b e n t o n i t.

BÉNTOS *s. n.* totalitatea organismelor care trăiesc fixate pe fundul cursurilor de apă sau al mărilor. [< fr. *benthos*, cf. gr. *benthos* — fund]

BENZALDEHÍDĂ *s. f.* aldehidă derivată din benzen, folosită ca materie primă în industria materiilor colorante. [pl. *-de.* / < fr. *benzaldéhyde*]

BENZEDRÍNĂ *s. f.* amfetamină. [fr. *benzédrine*]

BENZÉN *s. n.* hidrocarbură lichidă incoloră obținută din gudronul de huilă și întrebuințată larg în industrie ; benzol. [pl. *-nuri* (s. m.) *-ni.* / < fr. *benzène*]

BENZÉNIC, -Ă *adj.* care conține benzen ; care aparține familiei benzenului. [< fr. *benzénique*]

BENZENÍSM *s. n. (rar)* benzolism. [< fr. *benzénisme*]

BENZIDÍNĂ *s. f.* substanță aromatică, produs intermediar important în fabricarea materiilor colorante. [< fr. *benzidine*]

BENZÍL *s. n.* substanță aromatică, foarte solubilă în benzen, insolubilă în apă, care se prezintă sub formă de prisme triunghiulare de culoare galbenă. [< fr. *benzile*]

BENZÍNĂ *s. f.* amestec lichid de hidrocarburi, obținut prin distilarea fracționată a țițeiului și folosit mai ales drept combustibil în motoarele cu explozie. [< fr. *benzine*]

BENZIPIRÉN *s. n. (chim.)* substanță extrasă din gudron și folosită în tratamentul cancerului. [< engl. *benzipiren*]

BENZOÁT *s. m.* sare sau ester al acidului benzoic. [pron. *-zo-at.* / < fr. *benzoate*]

BENZÓE *s. n.* produs natural, vegetal, solid, conținînd rășini, acid benzoic și un ulei volatil, folosit în medicină, la prepararea unor parfumuri și lacuri etc. ; smirnă. [< germ. *Benzoe*]

BENZOFENÓNĂ *s. f. (chim.)* substanță cristalizată, solubilă în alcool și eter, folosită ca fixator pentru parfumuri. [< fr. *benzophénone*]

BENZÓIC *adj. m. acid ~* = acid aromatic care se extrage din unele rășini naturale, în special din smirnă, folosit în medicină, în parfumerie și în industria coloranților. [pron. *-zo-ic.* / < fr. *benzoïque*]

BENZOÍL *s. n. (chim.)* radical monovalent, derivat de la acidul benzoic prin îndepărtarea grupării hidroxil. [pron. *-zo-il.* / < fr. *benzoyl*]

BENZOILÁRE *s. f.* introducere a radicalului benzoil în molecula unui compus organic. [cf. fr. *benzoylation*]

BENZÓL *s. m.* amestec de benzen și de toluen, folosit drept carburant. [< fr. *benzol*]

BENZOLÍSM *s. n.* boală profesională datorată manipulării benzolului sau a derivaților lui, care se manifestă în special prin anemie și leucopenie ; benzenism. [< fr. *benzolisme*]

BENZONAFTÓL *s. m.* benzoat de naftol, folosit ca antibiotic în infecțiile intestinale. [< fr. *benzonaphtol*]

BENZOPIRÍNĂ *s. f.* substanță gudronată care se găsește în fumul de țigară. [< fr. *benzopirine*]

BENZOPURPURÍNĂ *s. f.* substanță roșie care constituie unul dintre cei mai importanți coloranți pentru bumbac. [< fr. *benzopurpurine*]

BEOȚIÁN, -Ă *s. m. f.* locuitor al Beoției antice. ● *(fig.)* ignorant, lipsit total de preocupări intelectuale (aluzie la reputația locuitorilor Beoției antice). [pron. *-ți-an.* < *fr. béotien*]

BERBERIDACÉE *s. f. pl.* familie de plante dialipetale, erbacee și lemnoase, avînd ca tip dracila ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *berbéridacées*]

BERCEUSE *s. f.* **1.** *(muz.)* piesă instrumentală care are la bază un cîntec de leagăn și care exprimă un sentiment de duioșie. **2.** *(franțuzism)* balansoar. [pron. *-sôz.* / < fr. *berceuse* — cîntec de leagăn]

BERÉT *s. n.* v. b e r e t ă.

BERÉTĂ *s. f.* **1.** acoperămînt de cap, moale, rotund și plat, fără cozoroc, pe care îl poartă mai ales marinarii. **2.** bască. [var. *beret* s. n. / < fr. *béret*, it. *berretta*]

BERGAMÓTĂ *s. f.* varietate de pere zemoase și foarte gustoase. [var. *pergamută* s. f. / < fr. *bergamote*, it. *bergamotta* < tc. *beg-armûdè* — pere pentru domnitori]

BERGERÉTĂ *s. f.* mic cîntec cu caracter pastoral. [< fr. *bergerette*]

BERGINIZÁRE *s. f. (chim.)* procedeu de obținere a unor combustibili lichizi prin hidrogenarea hidrocarburilor grele, a gudroanelor etc. [cf. fr. *berginisation* < *Bergins*, numele inventatorului]

BERGSONIÁN, -Ă *adj.* referitor la bergsonism // *s. m. f.* adept al bergsonismului. [pron. *-ni-an.* / < fr. *bergsonien*]

BERGSONÍSM *s. n.* doctrina filozofică a lui Bergson, a cărei categorie centrală este „durata" și care susține că adevărul nu ar fi accesibil cunoașterii științifice, gîndirii logice, ci numai intuiției. [< fr. *bergsonisme*, cf. *Bergson*, filozof idealist francez]

BERI-BÉRI *s. n.* boală cauzată de lipsa vitaminei B_1 din organism, care se manifestă prin tulburări nervoase, paralizie musculară, astenie. [< fr. *béribéri* < cuv. cingalez]

BERÍL *s. n.* silicat natural de beriliu și aluminiu folosit ca piatră prețioasă, care în funcție de culoare dă smaraldul, acvamarinul etc. [pl. *-luri.* / < fr. *béryl*, lat. *beryllus*, gr. *beryllos*]

BERÍLIU *s. n.* metal alb, ductil, maleabil, foarte dur și ușor, întrebuințat în unele aliaje ușoare și la fabricarea anumitor oțeluri speciale. [pron. *-liu.* var. *berilium* s. n. / < fr. *béryllium*]

BERÍLIUM *s. n.* v. beriliu.

BERJÉRĂ *s. f. (rar)* fotoliu larg și adînc. [< fr. *bergère*]

BERKELEIÁN, -Ă *adj.* referitor la berkeleism. // *s. m. f.* adept al berkeleismului. [pron. *-cle-ian.* / < fr. *berkeleyen*]

BERKELEÍSM *s. n.* sistem filozofic antiștiințific, care susține că însușirile lucrurilor și însești lucrurile nu sînt decît senzații ale omului, oauza acestor senzații fiind Dumnezeu. [pron. *ber-clism.* / < fr. *berkeleysme*, cf. *Berkeley*, filozof idealist englez]

BERKÉLIU s. n. element sintetic radioactiv. [pron. *-liu.* var. *berkelium* s. n. / < engl. *berkelium*, cf. *Berkeley*, universitate din S.U.A.]

BERKÉLIUM *s. n.* v. berkeliu.

BERLÍNĂ *s. f.* 1. trăsură în formă de cupeu cu patru locuri (fabricată pentru prima oară la Berlin). 2. caroserie de automobil cu patru uși și patru geamuri mobile laterale ; sedan. [< fr. *bêrline*, cf. it. *berlina*]

BERLINÉTĂ *s. f.* automobil cu caroserie tip berlină, de dimensiuni reduse. [< it. *berlinetta*]

BÉRMĂ *s. f.* banchetă lată de circa 1 m, amenajată pe taluzurile mai înalte pentru a le mări stabilitatea. [< fr. *berme*]

BERNARDÍN, -Ă *s. m. f.* călugăr(iță) dintr-o congregație desprinsă din ordinul benedictinilor, printr-o reformă făcută de Bernard de Menthon în sec. X. [< fr. *bernardin*]

BERNARDÍN *s. m.* ciine mare, de culoare albă cu pete roșii, originar din Alpii elvețieni, folosit mai ales pentru a descoperi drumeții rătăciți (iarna) în munți. [< germ. *Bernhardiner*]

BÉRNĂ *s. f. pavilion în ~* = pavilion național coborît pe jumătate, în semn de doliu sau de pericol. [pl. *-ne.* / < fr. *berne*]

BERNSTEINIÁN, -Ă *adj.* referitor la bernsteinism. // *s. m. f.* adept al bernsteinismului. [pron. *-ni-an.* pl. *-ieni, -iene.* / et. incertă]

BERNSTEINÍST, -Ă *s. m. f.* bernsteinian. [et. incertă]

BERNSTEINÍSM *s. n.* curent revizionist reformist antimarxist în soclal-democrația internațională, apărut la sfîrșitul sec. XIX și începutul sec. XX în Germania, care propaga revizuirea în spirit liberal burghez și idealist a tezelor fundamentale ale socialismului științific, ale filozofiei și ale economiei politice marxiste. v. revizionism, reformism. [pron. *-ștai-.* / cf. *Bernstein*, conducător al social-democrației reformiste germane]

BERRIASIÁN *s. n. (geol.)* primul etaj al cretaciclului inferior. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-si-an.* / < fr. *berriasien*]

BERSALIÉR *s. m.* soldat din armata italiană, corespunzător vînătorilor de la noi. [pron. *-li-er.* / < it. *bersagliere*]

BÉRTĂ *s. f.* broboadă croșetată din lînă, cu ciucuri, purtată de femei pe cap sau pe umeri. [< fr. *berthe*]

BERTILLONÁJ *s. n.* sistem de identificare a criminalilor, bazat pe măsurători ale scheletului omenesc. [pron. *-ti-o-.* / < fr. *bertillonage*, cf. *Bertillon*, grefier francez]

BERTÓN *s. n.* barcă cu vîsle, din pînză cauciucată, care se poate strînge după ce a servit pe apă. [< fr. *berthon*]

BESTIÁL, -Ă *adj.* de bestie ; animalic ; feroce. [pron. *-ti-al.* / cf. fr. *bestial*, lat. *bestialis*]

BESTIALITÁTE *s. f.* 1. fire, atitudine, pornire bestială ; animalitate, ferocitate. 2. faptă bestială. [pron. *-ti-a-.* / cf. fr. *bestialité*]

BESTIALIZÁ *vb. I. refl.* a deveni bestial. [pron. *-sti-a-.* / < fr. *bestialiser*]

BESTIALIZÁRE *s. f.* faptul de a se bestializa. [pron. *-sti-a-.* / < *bestializa*]

BESTIÁR *s. m.* gladiator care lupta cu fiarele sălbatice în arenele amfiteatrelor romane. // *s. n.* luptă între oameni și animale, care avea loc în circuri. [pron. *-ti-ar.* pl. *-ri*, (s.n.) *-re.* / < lat. *bestiarius*, cf. fr. *bestiaire*]

BESTIÁR *s. n.* gen de lucrare, caracteristică evului mediu, cuprinzînd culegeri de fabule sau de povestiri alegorice despre animale. [pron. *-ti-ar.* pl. *-re, -rii.* / < fr. *bestiaire*, cf. lat. *bestiarius* < *bestia* — animal, it. *bestiario*]

BÉSTIE *s. f.* animal sălbatic, fiară. ● *(fig.)* om cu fire de fiară, crud, sălbatic. [< lat. *bestia*]

BEST-SELLER *s. n. (anglicism)* carte, disc sau alt produs asemănător care prin numărul de exemplare vîndute este în fruntea produselor de același fel ; succes de librărie (al unei cărți). [< engl. *best-seller*]

BEȘAMÉL *s. n.* sos alb făcut cu smîntînă. [< fr. *béchamel*, cf. *Bechamel*, economist francez]

BETAÍNĂ *s. f. (chim.)* substanță, derivat al glicocolului, care se găsește în multe plante, în special în sfecla de zahăr. [pron. *-ta-i-.* / < fr. *bétaïne*]

BETATRÓN *s. n.* accelerator de particule, folosit pentru producerea de electroni cu o mare energie cinetică. [pl. *-oane*, (s. m.) *-oni.* / < fr. *bétatron*]

BETAXÍNĂ *s. f.* preparat farmaceutic din vitamina B_1, care se prezintă sub formă de pastile sau fiole. [nume comercial]

BETÉL *s. m.* piper agățător, care crește în India și Indonezia. [< fr. *bétel* < cuv. din Malabar]

BETÓN *s. n.* amestec de pietriș, nisip, ciment (sau alt liant) și apă, care se transformă într-o masă rezistentă prin întărire și este folosit ca material de construcție. [pl. *-onuri, -oane.* / < fr. *béton*]

BETONÁ *vb. I. intr., tr.* a turna betonul (în cofrajele unei construcții). [< fr. *bétonner*]

BETONÁJ *s. n.* betonare. [< fr. *bétonnage*]
BETONÁRE *s. f.* acțiunea de a betona ; betonaj. [< *betona*]
BETONIÉR *s. m.* betonist. [pron. *-ni-er.* / < *beton* + *-ier*]
BETONIÉRĂ *s. f.* mașină cu ajutorul căreia se prepară betonul ; malaxor. [< fr. *betonnière*]
BETONÍST, -Ă *s. m. f.* muncitor specializat în lucrări de beton ; betonier. [< *beton* + *-ist*]
BETONÍT *s. n.* bloc prefabricat de beton, folosit la executarea îmbrăcămintelor de tunel. [< fr. *bétonite*]
BETULACÉE *s. f. pl.* familie de plante cu frunze simple, alterne, dublu dințate pe margini și cu flori unisexuate, grupate în amenți, cuprinzînd mesteacănul, arinul etc. ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *bétulacées*]
BEVATRÓN *s. n.* accelerator de particule capabil să dea electronilor o energie de ordinul unui miliard de electronvolți. [< fr. *bévatron*]
BEZEÁ *s. f.* 1. sărut trimis cuiva apropiind și depărtînd vîrful degetelor de buze. 2. prăjitură făcută din albuș de ou bătut cu mult zahăr. [pl. *-ele.* / < fr. *baiser*, cf. ngr. *bezes*]
BEZOÁR *s. m.* specie de capră sălbatică, care trăiește în munții stincoși din Creta, din Asia Mică și din Caucaz. [cf. germ. *Bezoar*]
BEZOÁR *s. n. (biol.)* concrețiune calculoasă, formată din resturi vegetale sau din păr, care se întîlnește în tubul digestiv al unor patrupede. [pron. *be-zoar.* / < fr. *bézoard*, engl. *bezoar*]
BI- element prim de compunere savantă care are semnificația „de două ori", „dublu". [var. *bis-.* / cf. fr., it. *bi-* < lat. *bis* — de două ori]
BIACÍD *adj. m. (despre acizi)* cu două funcții acide. [cf. fr. *biacide*]
BIANUÁL, -Ă *adj.* care apare, care se produce de două ori pe an. ● *(despre plante)* care se poate recolta de două ori pe an. [pron. *bi-a-nu-al.* / < *bi-* + *anual*]
BIATLÓN *s. n.* complex sportiv de două probe ; *(spec.)* probă sportivă constînd din alergări pe schiuri pe o distanță de 20 km și tragerea cu arma la țintă. [pl. *-onuri, -oane.* / < rus. *biatlon*, cf. lat. *bis* — doi, gr. *athlon* — luptă]
BIATLONÍST, -Ă *s. m. f.* sportiv care participă la probele din cadrul unui biatlon. [< *biatlon* + *-ist*]
BIATÓMIC, -Ă *adj.* cu molecula formată din doi atomi. [cf. fr. *biatomique*]
BIAXIÁL, -Ă *adj.* cu două axe. [pron. *-xi-al.* / < fr. *biaxial*]
BIBÁZIC *adj. m. (despre acizi)* cu doi atomi de hidrogen în moleculă, neînlocuibili printr-un metal. [cf. fr. *bibasique*]
BIBELÓU *s. n.* obiect de artă, decorativ, de mărime redusă. [pl. *-uri.* / < fr. *bibelot*]
BÍBER *s. m.* castor // *s. n.* blană de castor. [< germ. *Biber*]
BIBERÉT *s. n.* blăniță de miel de culoare maro-roșcată. ● pluș de culoare gri sau maro, cu părul din lînă sau din fibre sintetice, folosit pentru garnituri de gulere, de manșete etc. [cf. germ. *Biberette*]
BIBERÓN *s. n.* sticlă, vas care are la gură un sfîrc de cauciuc ; se folosește la hrănirea artificială a sugarilor. [< fr. *biberon*]

BÍBLIC, -Ă *adj.* referitor la Biblie ; din timpul Bibliei, asemănător cu Biblia. [< fr. *biblique*]
BIBLIO- element prim de compunere savantă cu semnificația „carte", „referitor la cărți". [pron. *-bli-o-.* / < fr. *biblio-*, cf. gr. *biblion*]
BIBLIOBÚZ *s. n.* autobuz amenajat cu o bibliotecă volantă. [< fr. *bibliobus*]
BIBLIOCLÁST, -Ă *s. m. f. (liv.)* distrugător de cărți. [< germ. *Biblioklast*]
BIBLIOFÁG *s. m.* denumire dată insectelor care distrug cărțile și actele. [< fr. *bibliophage*, cf. gr. *biblion* — carte, *phagein* — a mînca]
BIBLIOFÍL, -Ă *s. m. f.* iubitor, colecționar de cărți prețioase, frumoase și rare. // *adj. (despre cărți, ediții)* rar și prețios. [< fr. *bibliophile*, cf. gr. *biblion* — carte, *philos* — prieten]
BIBLIOFILÍE *s. f.* 1. interes deosebit pentru cărți prețioase, frumoase și rare. 2. ramură a bibliologiei care studiază cărțile sub raportul rarității sau al valorii lor artistice. [pron. *-bli-o-.* gen. *-iei.* / cf. fr. *bibliophilie*]
BIBLIOFÍLM *s. n.* copie fotografică pe film cu bandă îngustă a unui text. [< fr. *biblio-film*]
BIBLIOFÓB *s. m.* dușman al cărților. [< germ. *Bibliophobe*]
BIBLIOFOBÍE *s. f.* ură împotriva cărților. [< germ. *Bibliophobie*]
BIBLIOGRÁF *s. m.* specialist în bibliografie (1). [< fr. *bibliographe*]
BIBLIOGRÁFIC, -Ă *adj.* de bibliografie, referitor la bibliografie. [< fr. *bibliographique*]
BIBLIOGRAFÍE *s. f.* 1. disciplină care se ocupă cu studiul tipăriturilor, al edițiilor operelor etc. 2. listă (cu indicații asupra titlului, anului și locului tipăriturii) a scrierilor care se referă la o anumită problemă ; material informativ asupra unei probleme. ○ totalitatea operelor unui autor. 3. listă, publicație (periodică) care cuprinde titluri recent apărute. [gen. *-iei.* / fr. *bibliographie*, cf. gr. *biblion* — carte, *graphein* — a scrie]
BIBLIOGRAFIÉRE *s. f.* selecționare, clasificare, descriere și adnotare a publicațiilor. [< *bibliografie*]
BIBLIOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în bibliologie. [pron. *-bli-o-.* / < fr. *bibliologue*]
BIBLIOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la bibliologie. [< fr. *bibliologique*]
BIBLIOLOGÍE *s. f.* știință care se ocupă cu studiul cărților din punctul de vedere al formelor în care se prezintă, al istoricului lor etc. [gen. *-iei.* / < fr. *bibliologie*, cf. gr. *biblion* — carte, *logos* — studiu]
BIBLIOMÁN, -Ă *s. m. f.* colecționar pasionat de cărți (rare) ; stăpînit de bibliomanie. [< fr. *bibliomane*]
BIBLIOMANÍE *s. f.* pasiune exagerată pentru cărți. [pron. *-bli-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *bibliomanie*]
BIBLIORÁFT *s. n.* mapă de carton, clasor pentru păstrarea corespondenței, a actelor etc. [pron. *-bli-o-.* pl. *-turi.* / cf. fr. *bibliorhapte* < gr. *biblion* — carte, *rhaptein* — a coase]
BIBLIOTECÁR, -Ă *s. m. f.* cel care se ocupă de îngrijirea unei biblioteci. // *adj.* referitor la bibliotecă. [cf. fr. *bibliothécaire*]
BIBLIOTÉCĂ *s. f.* 1. colecție (publică sau particulară) de cărți, de manuscrise, de publicații periodice etc. aranjate și clasate într-o anumită ordine. ● instituție, local care

adăpostește o astfel de colecție. ● mobilă, raft, dulap pentru păstrarea cărților. 2. nume dat unor colecții de tipărituri, identice ca aspect, care tratează teme dintr-un domeniu oarecare. [pron. *-bli-o-*. pl. *-ci.* / < lat. *bibliotheca*, fr. *bibliothèque*, it. *biblioteca*, cf. gr. *biblion* — carte, *theke* — dulap]

BIBLIOTECONÓMIC, -Ă *adj.* referitor la biblioteconomie. [< fr. *bibliothéconomique*]

BIBLIOTECONOMÍE *s. f.* ramură a bibliologiei care studiază organizarea și conducerea bibliotecilor. [< fr. *bibliothéconomie*]

BIBLIOTÉHNICĂ *s. f.* tehnica producerii materiale a cărții. [cf. fr. *bibliotechnie*]

BIBLIOTEHNICIÁN, -Ă *s. m. f.* tehnician specializat în organizarea bibliotecilor. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni, -iene.* / et. incertă]

BIBLIOTERAPÍE *s. f.* *(med.)* tratament al unor stări nervoase prin lecturi adecvate. [< fr. *bibliothérapie*, cf. gr. *biblion* — carte, *therapeia* — tratament]

BIBLÍST *s. m.* specialist în biblistică. [< fr. *bibliste*]

BIBLÍSTICĂ *s. f.* studiul Bibliei. [< germ. *Biblistik*]

BICAMERÁL, -Ă *adj.* *(despre puterea legiuitoare a unui stat)* care are două adunări, două camere legiuitoare. [< fr. *bicaméral*]

BICAMERALÍSM *s. n.* doctrină care susține bicamerismul. [< fr. *bicaméralisme*]

BICAMERÍSM *s. n.* sistem politic comportînd două adunări legislative. [< fr. *bicamérisme*]

BICARBONÁT *s. m.* sare a acidului carbonic, rezultată prin înlocuirea unui atom de hidrogen cu un metal. ○ ~ *de sodiu* = sare albă solubilă în apă, întrebuințată la prepararea prafului de copt și în farmacie. [< fr. *bicarbonate*]

BICARPELÁR *adj. n.* *(despre gineceu)* format din două carpele. [cf. fr. *bicarpellaire*]

BICEFÁL, -Ă *adj.* *(despre un făt, un animal)*, care are două capete. [< fr. *bicéphale*, cf. lat. *bis* — doi, gr. *kephale* — cap]

BICENTENÁR, -Ă *adj.* care durează de două sute de ani, care a împlinit două sute de ani. // *s. n.* împlinire a două sute de ani de la un eveniment (important) ; a doua sută aniversare a unui eveniment. [cf. fr. *bi-centenaire*]

BÍCEPS *s. m.* mușchi care are două ligamente la extremitatea superioară ; *(spec.)* mușchiul brațului care face să se îndoaie antebrațul. [pl. *-pși*, (s. n.) *-psuri.* / < fr. *biceps*, cf. lat. *biceps* — cu două capete]

BICICLÉTĂ *s. f.* vehicul cu două roți de mărime aproape egală, așezate în linie una în spatele celeilalte, dintre care cea din urmă este o roată motrice, pusă în mișcare, prin intermediul unui lanț, de două pedale acționate cu picioarele. [< fr. *bicyclette*]

BICÍCLIC, -Ă *adj.* care prezintă două cicluri. [cf. germ. *bizyklisch*]

BICICLÍST, -Ă *s. m. f.* cel care folosește bicicleta ca mijloc de transport sau pentru a face sport. [pl. *-iști, -iste.* / < fr. *bicycliste*]

BICÍCLU *s. n.* velociped cu două roți inegale, dintre care prima este roata motrice. [pl. *-le, -uri.* / < fr. *bicycle*]

BICLORÚRĂ *s. f.* compus care conține doi atomi de clor. [< fr. *bichlorure*]

BICOLÓR, -Ă *adj.* cu două culori. [cf. fr. *bicolore*]

BICONCÁV, -Ă *adj.* cu două fețe concave opuse. [cf. fr. *biconcave*, lat. *bis* — de două ori, *concavus* — scobit]

BICONVÉX, -Ă *adj.* cu două fețe convexe opuse. [cf. fr. *biconvexe*, lat. *bis* — de două ori, *convexus* — rotunjit]

BICORDATÚRĂ *s. f.* *(muz.)* gamă dublă executată pe instrumente la care se cîntă cu arcuș. [< it. *bicordatura*]

BICÓRN *s. n.* *(rar)* pălărie bărbătească cu două colțuri, care se mai poartă și azi în Occident de către academicieni, diplomați, militari etc. la solemnități. [pl. *-nuri.* / < fr. *bicorne*]

BICOTIDIÁN, -Ă *adj.* *(rar)* care are loc de două ori pe zi. [cf. fr. *biquotidien*]

BICROMÁT *s. m.* sare obținută prin tratarea cu un acid a cromatului unui metal. ○ ~ *de potasiu* = sare cristalizată, portocalie, care se folosește ca oxidant și colorant. [< fr. *bichromate*]

BICUSPÍD, -Ă *adj.* *(despre o formație anatomică)* cu două vîrfuri. [pl. *-zi, -de.* / < fr. *bicuspide*, cf. lat. *bis* — două, *cuspis* — vîrf]

BIDÉU *s. n.* vas de toaletă așezat pe un suport. [< fr. *bidet*]

BIDIMENSIONÁL, -Ă *adj.* *(rar)* cu două dimensiuni. [pron. *-si-o-*. / < *bi-* + *dimensional*]

BIDÓN *s. n.* vas de metal portativ în care se păstrează lichide ; *(spec.)* vas de tablă (învelit cu postav) în care se păstrează apa de băut în excursii, în marșuri etc. [pl. *-oane.* / < fr. *bidon*, cf. it. *bidone*]

BIDONVÍL *s. n.* cartier de locuințe mizere, de barăci construite din deșeuri industriale, din tabla bidoanelor uzate etc., unde locuiește populația săracă. [pl. *-uri.* / < fr. *bidonville*]

BIÉ *s. n.* *(franțuzism)* linie, sens, direcție oblică, oblicitate. ○ *în* ~ = oblic ; *(fig.)* într-un mod indirect, pieziș, pe ocolite. [pron. *bi-e.* var. *bieu* s. n. / < fr. *biais*]

BIEDERMEIER *adj. n. stil* ~ = stil de mobilier caracterizat prin forme simple, suprafețe netede, lemn curbat, cu aspect general greoi, exprimînd gustul pentru confort și pentru viața intimă de familie. [pron. *bi-der-mái-ier.* / < *Biedermeier*, personaj, întruchipare a filistinului burghez, din poemele scriitorului german Eichrodt]

BIÉF *s. n.* porțiune de canal sau de rîu cuprinsă între două ecluze sau baraje. [pl. *-furi.* / < fr. *bief*]

BIÉLĂ *s. f.* organ de mașină care transmite mișcarea unei alte piese sau transformă o formă de mișcare în altă formă. [pron. *bi-e-*. / < fr. *bielle*]

BIELÉTĂ *s. f.* bielă de dimensiuni mai mici, articulată la capul unei biele principale, în motoarele cu mai mulți cilindri. [pron. *bi-e-*. / < fr. *biellette*]

BIENÁL, -Ă *adj.* care durează, se dezvoltă doi ani. ◎ *(despre plante)* care înflorește și fructifică la doi ani după însămînțare. ● care apare, are loc sau se întîmplă o dată la doi ani. [pron. *bi-e-*. / < fr. *biennal*, cf. lat. *bis* — de două ori, *annus* — an]

BIENÁLĂ *s. f.* expoziție, festival etc. care se organizează din doi în doi ani. [pron. *bi-e-*. / cf. fr. *bienale*, it. *biennale*]

BIÉU *s. n.* v. b i e.

BIFÁ *vb. I. tr.* a face un mic semn anumitor cuvinte, cifre sau rînduri dintr-o listă, dintr-o scrisoare etc. pentru anulare, punere în evidență ; a însemna. [< fr. *biffer*]

BIFÁRE *s. f.* acțiunea de a bifa. [< *bifa*]

BIFAZÁT *adj. n.* *(despre un curent electric)* difazat. [cf. fr. *biphasé*]

BIFÍD, -Ă *adj. (liv.)* despicat în două pînă la mijlocul lungimii sau lățimii sale. [< fr. *bifide*, lat. *bifidus*]

BIFILÁR, -Ă *adj. (despre circuite)* cu două fire. [< fr. *bifilaire*]

BIFLÓR, -Ă *adj. (despre plante)* care poartă, care are două flori. [< fr. *biflore*]

BIFOCÁL, -Ă *adj.* care are două distanțe focale diferite. [cf. fr. *bifocal*]

BIFOLIÁT, -Ă *adj. (despre frunze compuse)* cu două foliole ; bifoliolat. [pron. *-li-at.* / cf. fr. *bifolié*, lat. *bis* — de două ori, *folium* — frunză]

BIFOLIOLÁT, -Ă *adj.* bifoliat. [< *bi-* + *foliolă*]

BIFÓR, -Ă *adj. (în arhitectura romanică și gotică, despre o deschidere)* cu două uși, cu două canaturi despărțite printr-o colonetă, fiecare terminîndu-se printr-un arc. [< lat. *biforis*]

BÎFTEC *s. n.* friptură de mușchi de vacă, la grătar sau la tigaie. [pl. *-curi*. scris și *beefsteak*. / < engl. *beefsteak* < *beef* — bou, *steak* — bucată, cf. fr. *bifteck*]

BIFURCÁ *vb. I. refl.* a se împărți în două (ca coarnele unei furci). [p. i. *bifúrc*. / < fr. *bifurquer*, cf. it. *biforcare*]

BIFURCÁRE *s. f.* acțiunea de a bifurca și rezultatul ei ; bifurcație. [< *bifurca*]

BIFURCÁȚIE *s. f.* bifurcare ; loc unde se bifurcă un drum ; răscruce. [gen. *-iei*. / cf. fr. *bifurcation*, it. *biforcazione*, lat. *bifurcatio*]

BIG *s. n.* linie de îndoire executată prin presare pe suprafața unui carton ; îndoitură. [pl. *-guri*. / < germ. *Biga*]

BIGÁM, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care se găsește în situația de bigamie. [< fr. *bigame*, cf. lat. *bis* — de două ori, gr. *gamos* — căsătorie]

BIGAMÍE *s. f.* situație în care se găsește o persoană căsătorită legal cu două persoane în același timp. [gen. *-iei*. / cf. fr. *bigamie*, it. *bigamia*]

BÎGĂ[1] *s. f.* tip special de macara, întrebuințată la bordul navelor pentru încărcări și descărcări. [pl. *-gi*. / < it. *biga*, fr. *bigue*]

BÍGĂ[2] *s. f.* car roman, de obicei cu două roți, la care erau înhămați doi cai. [< lat. *biga*, cf. fr. *bige*]

BIG BAND *s. n. (anglicism)* orchestră mare de jaz, incluzînd peste 20 de membri. [pron. *big bend*. / < engl. *big band*]

BIGEMINÍSM *s. n. (med.)* tulburare a ritmului inimii, caracterizată prin apariția unei sistole mai reduse după fiecare sistolă normală. [< fr. *bigéminisme*, lat. *bis* — de două ori, *geminus* — geamăn]

BIGENERIC, -Ă *adj. (despre plante)* care are două sexe ; hermafrodit. [cf. lat. *bis* — de două ori, *genus* — gen]

BIGNÓNIA *s. f. (bot.)* arbore decorativ cu frunze foarte mari în formă de inimă și flori albe, originar din America sau din Asia. [< fr. *bignonia*]

BIGNONIACÉE *s. f. pl. (bot.)* familie de plante gametopetale, cuprinzînd plante lemnoase ca bignonia, catalpa etc. ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ni-a-ce-e*. sg. invar. / cf. fr. *bignoniacées*]

BIGÓT, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care se conformează strict, zelos tuturor riturilor și prescripțiilor religiei ; habotnic. [< fr. *bigot*]

BIGOTERÍE *s. f. (rar)* bigotism. [< fr. *bigoterie*]

BIGOTÍSM *s. n.* caracter și atitudine de bigot ; bigoterie. [cf. fr. *bigotisme*]

BIGRÍLĂ *s. f. (electr.)* tub electronic cu două grile. [cf. fr. *bigrille*]

BIGUDÍU *s. n.* mică tijă metalică pe care se răsucește o șuviță de păr pentru a-l ondula. [pron. *-diu*. / < fr. *bigoudi*]

BIGUÍNĂ *s. f.* dans popular din Antile, cu ritm languros și muzică melodioasă ; melodia acestui dans. [pron. *-ghi-*. / < sp., fr. *biguine*]

BIIODÚRĂ *s. f.* sare care conține două molecule de iod. [< fr. *biiodure*]

BIJECTÍV, -Ă *adv. (mat. ; despre funcții)* care este în același timp surjectivă și injectivă. [< fr. *bijectif*]

BIJÉCȚIE *s. f. (mat.)* funcție bijectivă. [< fr. *bijection*]

BIJUTERÍE *s. f.* 1. obiect de podoabă ; giuvaer. ● *(fig.)* lucru elegant și de mare preț. 2. magazin, atelier, fabrică de bijuterii, de giuvaericale etc. [gen. *-iei*. / < fr. *bijouterie*]

BIJUTIÉR *s. m.* giuvaergiu. [pron. *-ti-er*. / < fr. *bijoutier*]

BIKÍNI *s. n.* costum de baie feminin format din două piese de dimensiuni reduse. [< engl., fr. *bikini*, nume comercial]

BIL *s. n.* proiect de lege propus parlamentului englez ; lege votată de parlamentul englez. [< engl., fr. *bill*]

BILABIÁL, -Ă *adj., s. f.* (consoană) care se articulează cu amîndouă buzele. [< fr. *bilabial*, cf. lat. *bis* — de două ori, *labium* — buză]

BILABIÁT, -Ă *adj. (despre flori)* care are sepalele sau petalele reunite, astfel încît seamănă cu o gură. [< fr. *bilabié*, cf. lat. *bis* — de două ori, *labium* — buză]

BILÁNȚ *s. n.* 1. situația activului și pasivului unui cont, a unui comerciant sau a unui exercițiu financiar. 2. *(fig.)* situație finală, rezultatul unei acțiuni, al unei întreprinderi etc. [pl. *-țuri*. / < germ. *Bilanz*, cf. fr. *bilan*, it. *bilancio*]

BILANȚIÉR, -Ă *adj.* cu caracter de bilanț. [pron. *-ți-er*. / < it. *bilanciere*]

BILATERÁL, -Ă *adj.* care are două laturi, două părți (opuse, simetrice) ; cu (pe) două laturi, două părți ; referitor la cele două laturi, cele două aspecte ale unui lucru. ○ *(despre acte, contracte etc.)* care asigură obligațiile reciproce dintre părți. v. s i n a l a g m a t i c. [cf. fr. *bilatéral*, cf. lat. *bis* — de două ori, *latus* — parte]

BÍLĂ[1] *s. f.* lichid viscos cu gust amar, secretat de ficat ; fiere. [< fr. *bile*, cf. lat. *bilis*]

BÍLĂ[2] *s. f.* sferă de lemn, de sticlă, de metal etc. cu care se joacă popice, biliard, care se folosește la rulmenți etc. ● *(cu complinirea : albă, roșie, neagră etc.)* notă care se dădea în trecut la unele facultăți. [< fr. *bille*]

BILDUNGSROMÁN *s. n. (lit.)* roman care prezintă procesul de formare a unei personalități sub acțiunea educației și a experienței dobîndite prin participarea la frămîntările vieții sociale. [< germ. *Bildungsroman*]

BILENTÍLĂ *s. f.* sistem optic format din două semilentile, obținute prin secționarea în diametru a unei lentile convergente. [< *bi-* + *lentilă*]

BILÉT *s. n.* 1. scrisoare foarte scurtă, de cîteva rînduri. ● tabletă. 2. imprimat. înscris, scrisoare prin care se aduce la cunoștință ceva, se confirmă ceva etc. ○ ~ *de voie* = hîrtie prin care se acordă permisiunea de a ieși în oraș unui militar încazar-

mat. unui elev intern etc. ; ~ *de bancă* = bancnotă ; ~ *la ordin* = cambie. [pl. *-te, -turi.* / < fr. *billet*, cf. it. *biglietto*]

BILÉTĂ *s. f.* semifabricat din oțel cu secțiunea pătrată, din care se laminează bare, sîrme etc. și din care se stanțează diferite piese ; țaglă. [pl. *-te.* / < fr. *billette*]

BILIÁR, -Ă *adj.* referitor la bilă[1]. O *veziculă ~ă* = băsica fierii ; colecist. [pron. *-li-ar.* / cf. fr. *biliaire*]

BILIÁRD[1] *s. n.* joc practicat cu bile, care sînt mișcate prin lovirea uneia dintre ele cu tacul. ● masă specială folosită pentru jocul descris mai sus. [pron. *-li-ard.* pl. *-de, -duri.* / < fr. *billard*]

BILIÁRD[2] *s. n.* bilion. [pron. *-li-ard.* / < fr. *billard*]

BILIGENÉZĂ *s. f.* procesul de formare a bilei[1]. [< fr. *biligenèse*]

BILÍNGV, -Ă *adj.* 1. care vorbește în mod obișnuit două limbi. 2. scris în două limbi. [< fr. *bilingue*, cf. lat. *bis* — de două ori, *lingua* — limbă]

BILINGVÍSM *s. n.* situație în care se află un vorbitor sau un grup social care folosește în mod curent două limbi. [< fr. *bilinguisme*]

BILIÓN *s. n.* 1. număr egal cu un milion de milioane, în trecut, în Anglia, Germania etc. 2. miliard (în uzul actual american). [pron. *-li-on.* pl. *-oane.* / < fr. *billion*]

BILIÓS, -OÁSĂ *adj.* care are (la bază) o excesivă secreție biliară. O *ten* ~ = ten galben. ● *(fig.)* iritabil, nervos, irascibil. [pron. *-li-os.* / < fr. *bilieux*]

BILIRUBÍNĂ *s. f. (biol.)* pigment biliar de culoare roșie, rezultat din descompunerea hemoglobinei. [< fr. *bilirubine*]

BILIRUBINEMÍE *s. f. (med.)* prezența bilirubinei în sînge. [< fr. *bilirubinémie*]

BILIVERDÍNĂ *s. f. (biol.)* pigment biliar de culoare verde, produs al oxidării bilirubinei. [< fr. *biliverdine*]

BILOBÁT, -Ă *adj. (despre frunze)* cu doi lobi. [cf. fr. *bilobé*]

BILÓC *adj. n. (despre avioane)* cu două locuri. [pl. *-uri.* / < *bi-* + *loc*, după fr. *biplace*]

BILOCULÁR, -Ă *adj. (despre fructe, organe)* care are două cavități separate printr-un perete transversal ; cu două loji. [cf. fr. *biloculaire*]

BILOGÍE *s. f. (liv.)* dilogie. [< fr. *bilogie*]

BILÓN *s. n.* 1. monedă divizionară, cu valoare intrinsecă inferioară valorii sale nominale. 2. *(agr.)* ridicătură de pămînt de-a lungul unui rînd de plante cultivate. [< fr. *billon*]

BILONÁRE *s. f. (agr.)* acțiunea de executare a biloanelor. [după fr. *billonnage*]

BILUNÁR, -Ă *adj.* care se face sau apare de două ori pe lună ; bimensual. [< *bi-* + *lunar*, după fr. *bimensuel*]

BIMÁN, -Ă *adj.* cu două mîini. [< fr. *bimane*, cf. lat. *bis* — de două ori, *manus* — mînă]

BIMANITÁTE *s. f. (rar)* caracter biman. [et. incertă]

BIMÉMBRU, -Ă *adj.* cu două membre, cu doi membri. O *propoziție ~ă* = propoziție în care există ambele părți de propoziție principale (subiectul și predicatul). [cf. it. *bimembre*]

BIMENSUÁL, -Ă *adj. (rar)* bilunar. [pron. *-su-al.* / < fr. *bimensuel*]

BIMESTRIÁL, -Ă *adj. (rar)* care se întîmplă sau apare din două în două luni. [pron. *-tri-al.* / cf. fr. *bimestriel*, it. *bimestriale*]

BIMÉSTRU *s. n. (rar)* interval de două luni. [pl. *-re.* / cf. fr. *bimestre*, lat. *bimestris*]

BIMETÁL *s. n.* 1. produs obținut prin unirea mecanică a două metale. 2. organ sensibil, compus din două vergele metalice diferite sudate pe toată lungimea, servind pentru controlul temperaturilor. [cf. germ. *Bimetall*, fr. *bimétal*]

BIMETÁLIC, -Ă *adj.* 1. format din două metale diferite. 2. *(despre un sistem monetar)* bazat pe un dublu etalon metalic, bimetalist. [cf. fr. *bimétallique*]

BIMETALÍSM *s. n.* sistem monetar care are un dublu etalon metalic (de obicei aurul și argintul). [cf. fr. *bimétallisme*]

BIMETALÍST, -Ă *adj.* bimetalic (2). // *s. m. f.* adept al bimetalismului. [cf. fr. *bimétalliste*]

BIMILENÁR, -Ă *adj.* care are o vechime sau o durată de două mii de ani. [cf. fr. *bimillénaire*]

BIMILÉNIU *s. n.* perioadă, interval de două mii de ani. [pron. *-niu.* / < *bi-* + *mileniu*]

BIMOLECULÁR, -Ă *adj. (despre reacții chimice)* în care intervin două molecule. [cf. fr. *bimoléculaire*]

BIMOTÓR, -OÁRE *adj., s. n.* (avion) cu două motoare. [< fr. *bimoteur*]

BINÁR, -Ă *adj.* 1. care este compus din două unități, din două părți. O *(muz.) subdiviziune ~ă* = subdiviziune a unui timp în două, patru sau opt părți egale. ● *(despre plante)* cu organele dispuse cîte două, cîte patru etc. ● *(chim.)* compus din două elemente, din două substanțe etc. 2. *(mat.)* a cărui bază este numărul 2. O *relație ~ă* = relație care are loc între doi termeni. [cf. fr. *binaire*, lat. *binarius*]

BÍNDER *s. n.* strat de beton asfaltic, care face legătura între fundația unui drum și stratul de uzură. [< germ. *Binder*]

BINÓCLU *s. n.* 1. instrument optic format din două lunete terestre mici, folosit pentru a privi obiectele așezate la distanță. 2. pansament care acoperă amîndoi ochii. [pl. *-uri.* / < fr. *binocle*]

BINOCULÁR, -Ă *adj.* 1. cu două oculare. ● pentru amîndoi ochii. 2. văzut cu amîndoi ochi. [cf. fr. *binoculaire*]

BINÓM *s. n.* expresie algebrică alcătuită din doi termeni. [pl. *-oame.* / < fr. *binôme*, cf. lat. *bis* — de două ori, gr. *nome* — diviziune]

BINORMÁLĂ *s. f. (mat.)* dreaptă care trece printr-un punct al unei curbe și este perpendiculară pe planul oscilator al acesteia în punctul dat. [< fr. *binormale*]

BÎNTĂ *s. f. (mar.)* stîlp de care se leagă navele la chei ; baba. [< engl. *bitt*, cf. fr. *bitte* < scand. *biti* — stîlp]

BIO- element prim de compunere savantă care înseamnă „viață". „în legătură cu viața". / < fr., it. *bio-*, cf. gr. *bios* — viață]

BIOACUMULÁRE *s. f.* proces de acumulare în plante a unor substanțe, care, după descompunerea materialului vegetal, rămîn în sol, fertilizîndu-l. [pron. *bi-o-a-.* / cf. gr. *bios* — viață, lat. *accumulare* — a aduna]

BIOACÚSTICĂ *s. f.* disciplină care se ocupă cu aplicațiile acusticii în biologie. [cf. germ. *Bioakustik*, engl. *bioacustics*]

BIOASTRONAÚTICĂ *s. f.* știință care studiază metodele pentru trimiterea oamenilor în cosmos. [< germ. *Bioastronautik*]

BIOBIBLIOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la biobibliografie. [< fr. *biobibliographique*]

BIOBIBLIOGRAFÍE *s. f.* scriere care conține povestirea vieții cuiva și lista operelor, a lucrărilor sale. [< fr. *biobibliographie*, cf. gr. *bios* — viață, *biblion* — carte, *graphein* — a scrie]

BIOCATALIZATÓR *s. m.* substanță organică (enzimă, hormon, vitamină) indispensabilă în procesele biologice. [< germ. *Biokatalysator*, cf. gr. *bios* — viață, *katalysis* — dizolvare]

BIOCENOLOGÍE *s. f.* ramură a ecologiei care se ocupă cu studiul biocenozelor. [< fr. *biocénologie*]

BIOCENÓTIC, -Ă *adj.* referitor la biocenoză, propriu biocenozei. [cf. it. *biocenotico*, fr. *biocénotique*]

BIOCENÓZĂ *s. f.* *(biol.)* totalitatea organismelor vegetale și animale care populează un anumit mediu, formînd un tot unitar. [< fr. *biocénose*, cf. gr. *bios* — viață, *koinos* — comun]

BIOCHÍMIC, -Ă *adj.* referitor la biochimie. [cf. fr. *biochimique*]

BIOCHIMÍE *s. f.* ramură a biologiei care se ocupă cu studiul fenomenelor chimice ce se petrec în organismele vii ; chimie biologică. [cf. fr. *biochimie*]

BIOCHIMÍST, -Ă *s. m. f.* specialist în biochimie. [< fr. *biochimiste*]

BIOCIBERNÉTICĂ *s. f.* ramură a cibernetici care studiază procesele biologice ca manifestări ale unor sisteme informaționale cu autoreglare, folosind metode matematice ; cibernetică biologică. [< fr. *biocybernétique*]

BIOCÍCLU *s. n.* *(biol.)* 1. ciclu de viață evolutiv al unui organism. 2. subdiviziune a biosferei, cuprinzînd biocenozele din principalele medii de viață. [pl. *-uri.* / < fr. *biocycle*, cf. gr. *bios* — viață, *kyklos* — ciclu]

BIOCINÉTICĂ *s. f.* știință care studiază mișcarea organismelor vii. [< fr. *biocinétique*]

BIOCLIMÁTIC, -Ă *adj.* referitor la bioclimatologie. [< fr. *bioclimatique*]

BIOCLIMATOLOG, -Ă *s. m. f.* specialist în bioclimatologie. [< fr. *bioclimatologue*]

BIOCLIMATOLOGÍE *s. f.* studiul influenței pe care o exercită clima asupra organismelor vii. [pron. *-bi-o-*. gen. *-iei.* / < fr. *bioclimatologie*]

BIOCÓR *s. n.* *(biol.)* grupare de plante și de animale în cadrul unui biotop ; biocoră ; biocenoză. [var. *biohor* s. n. / < germ. *Biochor*, cf. gr. *bios* — viață, *chora* — loc]

BIOCÓRĂ *s. f.* *(biol.)* biocor. [cf. fr. *biochore*]

BIOCORÍE *s. f.* *(biol.)* parte a biocenozei cu durată de existență redusă, care apare ca urmare a unor condiții favorabile. [< fr. *biochorie*, cf. gr. *bios* — viață, *chora* — loc]

BIOCRÓM *s. n.* *(biol.)* pigment produs de plante sau de animale. [< fr. *biochrome*, cf. gr. *bios* — viață, *chroma* — culoare]

BIOCURÉNT *s. m.* energie electrică produsă în țesuturile vii ; electricitate animală. [cf. it. *biocorrente*]

BIODÉRMĂ *s. f.* peliculă de alge, protozoare etc. care acoperă părțile scufundate în apă ale plantelor ; perifiton. [cf. it. *bioderma*]

BIODINÁMIC, -Ă *adj.* referitor la biodinamică. [< fr. *biodynamique*]

BIODINÁMICĂ *s. f.* studiul funcțiilor organice. [< fr. *biodynamique*, cf. gr. *bios* — viață, *dynamis* — forță]

BIOELÉCTRIC, -Ă *adj.* referitor la bioelectricitate. [cf. it. *bioelettrico*]

BIOELECTRICITÁTE *s. f.* electricitate animală. [pron. *bi-o-e-*. / cf. engl. *bio-electricity*, it. *bioelettricità*]

BIOELECTRÓNICĂ *s. f.* parte a biologiei moleculare care studiază acțiunile electrice între moleculele celulelor și cele ale substanțelor care intervin în metabolismul celular. / < fr. *bioélectronique*]

BIOELEMÉNT *s. n.* element chimic care intră în compoziția celulelor vii. [< fr. *bioélément*]

BIOENERGÉTICĂ *s. f.* capitol al biofizicii care studiază producerea proceselor energetice din materia vie. [< fr. *bioénergétique*]

BIOFENOMENOLOGÍE *s. f.* știință care se ocupă cu studiul fenomenelor vieții. [< fr. *biophénoménologie*]

BIOFÍL, -Ă *adj.* *(despre elemente chimice ale biosferei)* care se concentrează în corpul viețuitoarelor. [< fr. *biophile*, cf. gr. *bios* — viață, *philein* — a iubi]

BIOFÍLTRU *s. n.* dispozitiv pentru purificarea biologică a apei poluate ; filtru bacterian. [< fr. *biofiltre*]

BIOFÍZIC, -Ă *adj.* referitor la biofizică. [< fr. *biophysique*]

BIOFÍZICĂ *s. f.* știință care studiază procesele (fenomenele) biologice cu ajutorul mijloacelor și al metodelor fizice. [< fr. *biophysique*]

BIOFIZICIÁN, -Ă *s. m. f.* specialist în biofizică. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni*, *-iene.* / < fr. *biophysicien*]

BIOFÓR *s. m.* nume dat de diferiți biologi formelor de viață foarte mici, invizibile. [< germ. *Biophor*, cf. gr. *bios* — viață, *phoros* — purtător]

BIOGÁZ *s. n.* gaz rezultat în urma procesului de descompunere a substanțelor organice. [< germ. *Biogas*]

BIOGÉN, -Ă *adj.* *(despre roci)* care a luat naștere din viețuitoare. ● *(s. n.)* preparat obținut din culturi de bacterii, care îmbogățesc solul în azot, folosit pentru a spori productivitatea leguminoaselor. [< fr. *biogène*, gr. *bios* — viață, *gennan* — a naște]

BIOGENÉTIC, -Ă *adj.* referitor la biogeneză. [< fr. *biogénétique*]

BIOGENÉTICĂ *s. f.* biogeneză (1). [< fr. *biogénétique*]

BIOGENÉZĂ *s. f.* 1. răspîndire a vieții ; istorie a răspîndirii ființelor vii ; biogenetică, biogenie. 2. teorie potrivit căreia originea viețuitoarelor este tot într-o ființă vie. [< fr. *biogenèse*, germ. *Biogenese*, cf. gr. *bios* — viață, *genesis* — origine]

BIOGENÍE *s. f.* biogeneză (1). [< fr. *biogénie*, cf. germ. *Biogenie*]

BIOGEOCENOLOGÍE *s. f.* ramură a biologiei care studiază distribuția geografică a comunităților vegetale și animale. [gen. *-iei.* / < fr. *biogéocénologie*]

BIOGEOCENÓZĂ *s. f.* *(geol.)* complex unitar al suprafeței globului terestru în care biocenoza și părțile respective din litosferă, hidrosferă, atmosferă și pedosferă se condiționează reciproc. [cf. fr. *biogéocénose*]

BIOGEOCHÍMIC, -Ă *adj.* referitor la biogeochimie. [< *biogeochimie*]

BIOGEOCHIMÍE *s. f.* ramură a geochimiei care studiază elementele chimice ale biosferei. [< fr. *biogéochimie*]

BIOGEOGRÁF, -Ă *s. m. f.* specialist în biogeografie. [< fr. *biogéographe*]

BIOGEOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la biogeografie. [< fr. *biogéographique*]

BIOGEOGRAFÍE *s. f.* parte a geografiei care se ocupă cu studiul răspîndirii vieții pe Pămînt. [< fr. *biogéographie*]

BIOGLÍFĂ *s. f. (geol.)* urmă lăsată de vieţuitoarele fosile pe suprafaţa inferioară a stratelor sedimentare. [< fr. *bioglyphe*, cf. gr. *bios* — viaţă — *glyphein* — a grava]

BIOGNÓZĂ *s. f.* studiul cunoaşterii proceselor care au loc în materia vie. [cf. gr. *bios* — viaţă, *gnosis* — cunoaştere]

BIOGRAF, -Ă *s. m. f.* autor de biografii. [cf. fr. *biographe*, it. *biografo* < gr. *biographos*]

BIOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la biografie. [cf. fr. *biographique*, it. *biografico*]

BIOGRAFÍE *s. f.* expunere orală sau scrisă a vieţii cuiva, povestirea vieţii unei persoane. [cf. fr. *biographie*, it. *biografia* < gr. *biographia* < *bios* — viaţă, *graphein* — a scrie]

BIOGRÚPĂ *s. f.* un număr oarecare de plante şi animale naturalizate (conservate) şi situate într-un cadru ce redă sau se aseamănă cu mediul lor natural. [cf. fr. *biogroupe*]

BIOHÓR *s. n.* v. **biocor**.

BIOINGINERÍE *s. f.* ştiinţă de legătură între ştiinţele biologice şi fizică, chimie, matematică şi în special ştiinţe tehnice. [gen. *-iei.* / et. incertă]

BIOLÍT *s. n.* rocă sedimentară organică ; organolit. [cf. fr. *biolith*, germ. *Biolith* < gr. *bios* — viaţă, *lithos* — piatră]

BIOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în biologie. [< fr. *biologue*]

BIOLÓGIC, -Ă *adj.* 1. referitor la biologie. ○ *chimie ~ă* = biochimie. 2. preparat dintr-o materie vie. [cf. fr. *biologique*]

BIOLOGÍE *s. f.* ştiinţă care studiază organismele vii şi diferitele aspecte ale vieţii. [gen. *-iei.* / < fr. *biologie*, cf. gr. *bios* — viaţă, *logos* — studiu]

BIOLOGÍSM *s. n.* poziţie teoretică care reduce procesul social la factorii biologici ; transpunerea mecanică a unor legi biologice la viaţa societăţii, teorie care substituie legilor vieţii sociale legi biologice. [pron. *bi-o-*. / cf. fr. *biologisme*, germ. *Biologismus*]

BIOLOGÍST, -Ă *adj. (rar)* referitor la biologism. // *s. m. f.* biolog. [cf. fr. *biologiste*]

BIOLOGIZÁNT, -Ă *adj.* care reduce viaţa societăţii la funcţii, procese sau legi biologice. [cf. fr. *biologissant*]

BIOLUMINESCÉNT, -Ă *adj.* datorat bioluminescenţei. [< fr. *bioluminescent*]

BIOLUMINESCÉNŢĂ *s. f.* proprietate a unor fiinţe vii (bacterii, insecte, peşti etc.) de a emite lumină. [cf. fr. *bioluminescence*]

BIOM *s. n. (biol.)* complex ecologic care se formează în raport cu un anumit mediu ambiant. [cf. it. *bioma* < gr. *bios* — viaţă]

BIOMAGNETÍSM *s. n.* capitol al biofizicii care se ocupă cu studiul cîmpurilor magnetice generate de structurile biologice, precum şi cu acţiunea acestora asupra organismelor vii. [< fr. *biomagnétisme*]

BIOMÁSĂ *s. f.* totalitatea vieţuitoarelor (animale şi vegetale) ale unei regiuni. [< fr. *biomasse*, cf. gr. *bios* — viaţă, *massein* — a strînge]

BIOMATEMÁTICĂ *s. f.* disciplină ştiinţifică bazată pe aplicarea matematicii în biologie. [cf. fr. *biomathématique*]

BIOMATEMATICIÁN, -Ă *s. m. f.* specialist în biomatematică. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni, -iene.* / cf. fr. *biomathématicien*]

BIOMECÁNIC, -Ă *adj.* referitor la biomecanică. [< fr. *biomécanique*]

BIOMECÁNICĂ *s. f.* capitol al biofizicii care se ocupă cu studiul acţiunii forţelor interne sau externe asupra organismelor vii. [< fr. *biomécanique*]

BIOMETEORÓLOG, -Ă *s. m. f.* specialist în biometeorologie. [< fr. *biométéorologue*]

BIOMETEOROLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la biometeorologie, de biometeorologie. [< fr. *biométéorologique*]

BIOMETEOROLOGÍE *s. f.* studiul influenţei exercitate de variaţiile rapide ale elementelor meteorologice asupra fiinţelor vii. [< fr. *biométéorologie*]

BIOMETRÍE *s. f.* metodă de cercetare a fenomenelor biologice prin măsurători efectuate asupra fiinţelor vii. [< fr. *biométrie*, cf. gr. *bios* — viaţă, *metron* — măsură]

BIOMICÍNĂ *s. f.* aureomicină. [< fr. *biomycine*]

BIOMICROSCÓP *s. n.* microscop folosit în biomicroscopie. [< fr. *biomicroscope*]

BIOMICROSCOPÍE *s. f.* studiul ţesuturilor vii la microscop. ● examinare cu un microscop special a diferitelor părţi ale ochiului. [< fr. *biomicroscopie*]

BIOMORFÓZĂ *s. f.* totalitatea modificărilor structurale şi funcţionale suferite de organisme din momentul concepţiei pînă la moarte. [< fr. *biomorphose*, cf. gr. *bios* — viaţă, *morphe* — formă]

BIOMOTÓR *s. n.* aparat pentru respiraţie artificială. [< germ. *Biomotor*]

BIÓN *s. m. (biol.)* organism individual, vegetal sau animal. [pron. *bi-on.* / < fr. *bion*, cf. gr. *bios* — viaţă, *on* — fiinţă]

BIÓNIC, -Ă *adj.* referitor la bionică. [< fr. *bionique*]

BIÓNICĂ *s. f.* ramură a ciberneticii care îşi propune să introducă principiile de funcţionare a sistemelor vii (în special ale creierului) în electronică. [< fr. *bionique*]

BIONICIÁN, -Ă *s. m. f.* specialist în bionică. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni, -iene.* / cf. fr. *bionicien*]

BIONOMÍE *s. f.* ştiinţă care se ocupă cu legile de manifestare a vieţii. [< fr. *bionomie*, cf. gr. *bios* — viaţă, *nomos* — normă]

BIOPLÁSMĂ *s. f.* materie organică vie care intră în constituţia tuturor vieţuitoarelor. ● substanţă vie a celulei. [< fr. *bioplasme*, cf. gr. *bios* — viaţă, *plasma* — formaţie]

BIOPOIÉZĂ *s. f. (biol.)* totalitatea fenomenelor care au contribuit la apariţia organismelor vii. [pron. *bi-o-po-ie-*. / < fr. *biopoïèse*, cf. gr. *bios* — viaţă, *poiein* —a face]

BIOPOLÍTICĂ *s. f.* 1. studiul influenţelor factorilor biologici asupra politicii. 2. concepţie politică reacţionară, care încearcă să motiveze acţiuni de acaparare şi aservire prin argumentul superiorităţii biologice, îndeosebi al deosebirilor de rasă ; ansamblu de măsuri rasiste reprezentînd aplicarea în practică a biosociologiei. [< germ. *Biopolitik*]

BIÓPSIC, -Ă *adj.* referitor la biopsie. [pron. *bi-op-*. / < fr. *biopsique*]

BIOPSÍE *s. f. (med.)* tăiere a unei porţiuni dintr-un ţesut viu din corpul unui om sau al unui animal pentru a fi examinat la microscop. [gen. *-iei.* / < fr. *biopsie*, cf. gr. *bios* — viaţă, *opsis* — vedere]

BIOPUNCŢIE *s. f. (med.)* obţinerea cu ajutorul unui trocar special a unui mic fragment de organ pentru precizarea unui diagnostic. [gen. *-iei.* / < fr. *bioponction*]

BIOSATELÍT *s. m.* satelit lansat în spațiul cosmic avînd la bord bacterii, viruși, insecte etc. [< fr. *biosatellite*]

BIOSFÉRĂ *s. f.* înveliș al Pămîntului în care se desfășoară viața. [< fr. *biosphère*, cf. gr. *bios* — viață, *sphaira* — sferă]

BIOSINTÉZĂ *s. f. (biol.)* sinteză a unui compus biologic făcut de celula vie. [< fr. *biosynthèse*, cf. gr. *bios* — viață, *synthesis* — sinteză]

BIOSISTÉM *s. n. (biol.)* grup de doi indivizi din specii diferite care conviețuiesc. [< fr. *biosystème*]

BIOSOCIOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la biosociologie. [cf. fr. *biosociologique*]

BIOSOCIOLOGÍE *s. f.* 1. concepție antiștiințifică referitoare la societate, care explică viața socială și politică în primul rînd prin factori biologici, reduși la noțiunea de rasă; teorie, preconizată de sociologii fasciști, care pretinde că factorul determinant al dezvoltării sociale este factorul biologic, redus la noțiunea de rasă. 2. disciplină care se ocupă cu studiul biocenozelor. [< fr. *biosociologie*]

BIOSPEOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în biospeologie. [pron. *bi-o-spe-o-.* / et. incertă]

BIOSPEOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la biospeologie. [pron. *bi-o-spe-o-.* / et. incertă]

BIOSPEOLOGÍE *s. f.* parte a speologiei care se ocupă cu studiul animalelor și al plantelor cavernicole. [< fr. *biospéléologie*]

BIOSTATÍSTICĂ *s. f.* ramură a medicinii care se ocupă cu studiul duratei mijlocii a vieții sau al numărului mijlociu al populației. [cf. germ. *Biostatistik*]

BIOSTIMULÁRE *s. f.* stimulare a organismului cu biostimulatori. [et. incertă]

BIOSTIMULATÓR, -OÁRE *adj., s. m.* (substanță) care accelerează procesul de creștere a plantelor și a animalelor. [cf. fr. *biostimulateur*]

BIOSTIMULÍNĂ *s. f.* substanță de natură necunoscută produsă în țesuturile grefate, care stimulează regenerarea țesuturilor. [< fr. *biostimuline*]

BIOSTRATIGRAFÍE *s. f.* disciplină care studiază răspîndirea organismelor de-a lungul epocilor geologice și depozitele sedimentare cu ajutorul fosilelor. [< germ. *Biostratigraphie*]

BIÓT *s. m.* unitate de măsură pentru intensitatea curentului electric, egală cu 10 amperi. [pron. *bi-ot.* / < fr. *biot*]

BIOTÁR *s. n.* obiectiv fotografic foarte luminos. [pl. *-re.* / < germ. *Biotar*, nume comercial]

BIOTAXÍE *s. f.* disciplină care se ocupă cu clasificarea organismelor vii. [gen. *-iei.* / < fr. *biotaxie*, cf. gr. *bios* — viață, *taxis* — ordine]

BIOTERAPÍE *s. f. (med.)* tratament al unor afecțiuni cu ajutorul vaccinurilor și al unor produse organice (fermenți lactici, bilă etc.). [gen. *-iei.* / < fr. *biothérapie* cf. gr. *bios* — viață, *therapeia* — tratament]

BIÓTIC, -Ă *adj.* în legătură cu viața, de viață. // (în forma *-biotic*) element secund de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) viață", „biologic" (cf. fr. *biotique*, germ. *biotisch*]

BIÓTICĂ *s. f.* disciplină biologică avînd ca obiect studiul diferitelor aspecte calitative ale organismelor. [< fr. *biotique*, cf. gr. *biotikos* — care aparține vieții]

BIOTÍNĂ *s. f.* vitamina H. [< fr. *biotine*]

BIOTÍP *s. n. (biol.)* grup de indivizi care au aceeași constituție genetică și care nu se deosebesc morfologic, prezentînd în schimb diferențe de ordin biologic. [< fr. *biotype*]

BIOTIPOLOGÍE *s. f.* 1 ramură a biologiei care studiază biotipurile. 2. disciplină care cercetează pentru fiecare individ relațiile posibile între structura corpului și comportamentul psihologic. [gen. *-iei.* / < fr. *biotypologie*]

BIOTÍT *s. n.* varietate de mică, de culoare verde, brună sau neagră. [pl. *-te.* / < fr. *biotite*]

BIOTOMÍE *s. f.* studiul structurii unui animal sau unei plante prin disecție. [gen. *-iei.* / < fr. *biotomie*]

BIOTÓP *s. n.* mediu limitat, cu condiții de viață particulare și cu înfățișare proprie, cuprinzînd totalitatea organismelor care formează o biocenoză. [pron. *-uri.* / < fr. *biotope*, cf. gr. *bios* — viață, *topos* — loc]

BIOTRÓN *s. n. (biol.)* cameră de aclimatizare, izolată complet de factorii meteorologici nocivi ai mediului înconjurător, folosită pentru tratarea anumitor boli. [pl. *-oane.* / < fr. *biotron*]

BIOTROPÍSM *s. n. (biol.)* mărire a virulenței unui microorganism latent sub influența unor agenți chimici, fizici sau de origine bacteriană. ● proprietate a unor microbi sau viruși de a nu se putea dezvolta decît în organisme vii. [< fr. *biotropisme*, cf. gr. *bios* — viață, *tropein* — a întoarce]

BIOVULÁR, -Ă *adj. (biol.)* bivitelin. [< fr. *biovulaire*, cf. lat. *bis* — doi, *ovula* — ou mic]

BIOVULÁT, -Ă *adj.* cu două ovule. [cf. fr. *biovulé*]

BIOXÍD *s. m.* compus chimic în a cărui moleculă intră doi atomi de oxigen pentru fiecare atom al celuilalt element. O ~ *de carbon* = gaz incolor din atmosferă, care se formează prin arderea carbonului și a compușilor săi. [< fr. *bioxyde*]

BIPÁC *s. n. (cinem.)* 1. pachet de două filme cu emulsiile în contact, fiecare sensibilă la altă culoare pentru o singură expunere. 2. procedeu de filmare combinată, avînd ca scop efectuarea unor trucaje dificile; dublarea unui personaj sau introducerea într-un decor a unor elemente pentru a realiza căderi de la înălțime etc. [< engl. *bipack*]

BIPÁL -Ă *adj.* cu două pale. [< fr. *bipale*]

BIPARTÍD, -Ă *adj.* constituit din două partide politice. [cf. fr. *biparti*]

BIPARTÍT, -Ă *adj.* la care participă două părți. [după fr. *bipartite*, cf. lat. *bis* — de două ori, *partitus* — împărțit]

BIPARTÍȚIE *s. f.* diviziune în două părți a unei celule, a unui nucleu. [gen. *-iei.* / cf. fr. *bipartition*, lat. *bipartitio*]

BIPĂTRÁT, -Ă *adj. (despre ecuații algebrice)* care conține necunoscuta în doi termeni, dintre care unul are un exponent de două ori mai mare decît exponentul celuilalt. [< *bi-* + *pătrat*, după fr. *bicarré*]

BIPÉD, -Ă *adj., s. m. f.* (animal) cu două picioare, care folosește două picioare la mers. // *s. n.* denumire dată unei perechi de picioare la animalele patrupede. [< fr. *bipède*, cf. lat. *bis* — de două ori, *pes* — picior]

BIPENÁT, -Ă *adj. (despre frunze compuse)* care are pețiolurile secundare dispuse în mod penat pe pețiolul principal și foliolele dispuse în același mod pe pețiolurile secundare. [cf. fr. *bipenné* < lat. *bis* — de două ori, *pennatus* — cu pene]

BIPENATIFÍD, -Ă *adj. (despre frunze compuse)* care are limbul divizat în mai multe segmente dispuse penat. [< fr. *bipennatifide*]

BIPÉNĂ *s. f.* secure romană cu două tăişuri. [< lat. *bipennis*, cf. fr. *bipenne*]

BIPLÁN *adj., s. n.* (avion) cu două rînduri de aripi suprapuse. [pl. *-ne, -nuri.* / cf. fr. *biplan*]

BIPOLÁR, -Ă *adj.* care are doi poli. ● *(despre aparate, maşini)* care are doi poli magnetici principali. ● *(despre unele organisme marine)* care se găseşte simultan la cei doi poli şi în zonele temperate ale celor două emisfere. [cf. fr. *bipolaire*]

BIPOLARITÁTE *s. f.* starea unui corp care are doi poli. [cf. fr. *bipolarité*]

BIREACTÓR, -OÁRE *adj., s. n.* (avion) cu două reactoare. [cf. fr. *biréacteur*]

BIREFRINGÉNT, -Ă *adj. (despre cristale sau alte medii optice)* care prezintă fenomenul de birefringenţă. [cf. fr. *biréfringent*]

BIREFRINGÉNŢĂ *s. f.* descompunere a unei raze de lumină care trece printr-un mediu optic în două raze refractare ; dublă refracţie. ● însuşire a unor cristale de a produce fenomenul descris mai sus. [cf. fr. *biréfringence*]

BIRÉMĂ *s. f. (mar.)* galeră cu două rînduri de rame. [< fr. *birème*, it. *bireme* < lat. *biremis*]

BIROCRÁT, -Ă *s. m. f.* funcţionar care dă o importanţă exagerată formalităţilor în dauna fondului ; formalist. [var. *biurocrat* s. m. f. / < fr. *bureaucrate*]

BIROCRÁTIC, -Ă *adj.* referitor la birocraţie sau la birocraţi. [var. *biurocratic, -ă* adj. / < fr. *bureaucratique*]

BIROCRATÍSM *s. n.* 1. tendinţă de rezolvare strict administrativă a problemelor publice, de rupere a lor de realitate ; preocupare excesivă de latura formală a problemelor şi lipsa de interes pentru fondul lor. 2. sistem de conducere propriu statelor exploatatoare, care utilizează un aparat birocratic (administrativ, poliţienesc, militar) foarte numeros, în scopul impunerii prin forţă a dominaţiei minorităţii asupra majorităţii. ● *(în munca politică)* înlocuire a muncii politice cu munca administrativă. [var. *biurocratism* s. n. / cf. rus. *biurokratizm*, fr. *bureaucratisme*]

BIROCRATIZÁ *vb. I. tr., refl.* a face (să devină) birocratic (un stat, o organizaţie, o instituţie etc.). [cf. fr. *bureaucratiser*]

BIROCRATIZÁRE *s. f.* faptul de a (se) birocratiza. [< *birocratiza*]

BIROCRAŢÍE *s. f.* 1. *(rar)* birocratism. 2. ~ *muncitorească* = pătură a clasei muncitoare coruptă de burghezia monopolistă prin salarii mari şi alte avantaje ; aristocraţie muncitorească. [gen. *-iei.* var. *biurocraţie* s. f. / < fr. *bureaucratie*, cf. fr. *bureau* — birou, gr. *kratos* — putere]

BIRÓU *s. n.* I. 1. masă mare de scris, cu sertare (în care se ţin hîrtii, documente etc.). 2. cameră, sală, încăpere în care se află una sau mai multe mese de scris, la care lucrează persoanele respective ; mobilier pentru o astfel de cameră. ● instituţie, serviciu public unde lucrează funcţionari, specialişti etc. ; *(p. ext.)* funcţionarii unei astfel de instituţii. II. 1. organul executiv şi conducător al muncii unei organizaţii politice, de masă, obşteşti, ştiinţifice, internaţionale, al unui organ administrativ. 2. grup de membri ai unei adunări însărcinat să conducă adunarea respectivă. ● reunirea preşedintelui, a vicepreşedinţilor şi a secretarilor unei adunări legiuitoare. [var. *biurou* s. n. / < fr. *bureau*, cf. rus. *biuro*]

BIS- v. bi-.

BIS *adj. invar.* a doua oară, repetat. // *interj.* exclamaţie folosită de spectatori pentru a solicita un artist, un ansamblu etc. să repete un număr din program, o arie etc. [< lat. *bis* — de două ori]

BISÁ *vb. I. tr.* 1. a cere prin strigăte de „bis" repetarea unui număr din programul artistic al unei reprezentaţii, reluarea unei arii etc. 2. a repeta la cererea publicului (o arie, un număr din program etc.). [< fr. *bisser*]

BISANUÁL, -Ă *adj.* care revine la fiecare doi ani. ● *(despre plante)* care trăieşte doi ani, rodind în anul al doilea. [< fr. *bisannuel*]

BISĂPTĂMÎNÁL, -Ă *adj., s. n.* (publicaţie) care apare de două ori pe săptămînă. [cf. it. *bisettimanale*]

BISCHÓF *s. n.* v. b i ş o f.

BISCUÍT *s. m.* 1. produs alimentar obţinut prin coacerea unui aluat preparat din făină, ouă şi zahăr. 2. faianţă fără glazură, arsă la o temperatură înaltă ; *(p. ext.)* statuetă sau mic grup de faianţă fină ori porţelan fără glazură. [< fr. *biscuit*]

BISÉCT *adj. m. an* ~ = an de 366 de zile ; bisextil. [cf. fr. *bissexte*, lat. *bissextus*]

BISECTOÁRE *s. f. (geom.)* dreaptă care porneşte din vîrful unui unghi, pe care îl împarte în două părţi egale. [< *bisector*, după fr. *bissectrice*]

BISECTÓR, -OÁRE *adj.* care împarte în două părţi egale. O *plan* ~ = plan care împarte în două diedre egale un unghi diedru. [< fr. *bissecteur*]

BISECULÁR, -Ă *adj.* care are o vechime sau o durată de două sute de ani. [cf. fr. *biséculaire*, it. *bisecolare*]

BÍSEL *s. n.* dispozitiv folosit la osiile unor locomotive, care ajută la înscrierea lor în curbe. [< fr. *bissel*]

BISERIÁL, -Ă *adj. (bot. ; despre organe)* dispus pe două rînduri sau serii. [cf. germ. *biserial*]

BISEXTÍL *adj. m.* bisect. [< fr. *bissextile*, cf. lat. *bissextilis*]

BISEXUÁL, -Ă *adj.* bisexuat. [pron. *-xu-al.* pl. *-li, -le.* / cf. fr. *bissexuel*]

BISEXUALÍSM *s. n.* atracţie simultană pentru ambele sexe. [pron. *-xu-a-.* / cf. it. *bisessualismo*]

BISEXUALITÁTE *s. f.* existenţa simultană a organelor sexuale masculine şi feminine la acelaşi individ. v. h e r m a f r o d i t i s m. [cf. fr. *bissexualité*]

BISEXUÁT, -Ă *adj. (despre plante sau animale)* care are organe de reproducere ale ambelor sexe ; bisexual. v. h e r m a f r o d i t. [cf. fr. *bissexué*]

BISILÁBIC, -Ă *adj.* compus din două silabe. [cf. fr. *bissyllabique*]

BISIMÉTRIC, -Ă *adj.* care prezintă două planuri de simetrie. v. b i l a t e r a l. (cf. fr. *bisymétrique*]

BÍSMARCK *s. n.* scrumbie marinată şi preparată cu maioneză. [cf. germ. *Bismarck*]

BISMÚT *s. n.* metal alb-cenuşiu cu reflexe roşietice şi sfărîmicios ; este întrebuinţat în industrie şi în medicină. [< fr. *bismuth*]

BISMUTÁT *s. m. (chim.)* sare de bismut. [< fr. *bismuthate*]

BISMUTÍL *s. m. (chim.)* radical monovalent al bismutului, care ia naştere la hidroliza sărurilor de bismut. [< fr. *bismuthyle*]

BISMUTÍNĂ *s. f.* sulfură naturală de bismut. [< fr. *bismuthine*]

BISMUTÍSM *s. n.* intoxicaţie cu săruri de bismut. [< fr. *bismuthisme*]

BISMUTÍT *s. n.* carbonat natural de bismut. [< fr. *bismuthite*]

BISTRÓ *s. n.* v. bistrou.

BISTRÓU *s. n.* *(franţuzism)* local unde se vind şi se consumă băuturi alcoolice (mai ales vin). [pl. *-uri.* var. *bistro* s. n. / < fr. *bistrot*]

BISTURÍU *s. n.* cuţit special folosit la operaţii chirurgicale, la disecţii etc. [pl. *-ie.* / < fr. *bistouri*, cf. it. *bistori* < *pistoriensis* — fabricat la Pistoia]

BISTURNÁJ *s. n.* *(vet.)* metodă învechită de castrare la taur şi berbec, prin torsionarea manuală a fiecărui testicul în interiorul pungii testiculare. [< fr. *bistournage*]

BISÚLC, -Ă *adj.* *(despre animale)* cu copitele despicate. [cf. fr. *bisulque*, lat. *bisulcus*]

BISULFÁT *s. m.* sare a acidului sulfuric, în care un singur atom de hidrogen este înlocuit cu un metal. [< fr. *bisulfate*]

BISULFÍT *s. m.* sare a acidului sulfuros, în care un singur atom de hidrogen este înlocuit cu un metal. [< fr. *bisulfite*]

BISULFÚRĂ *s. f.* sulfură a cărei moleculă cuprinde doi atomi de sulf şi numai un singur atom din celălalt element. [< fr. *bisulfure*]

BÍŞOF *s. n.* băutură alcoolică rece, obţinută prin macerarea în vin a lămiiei sau portocalei. [scris şi *bischof.* / < fr. *bischof* engl. *bishof*, cf. germ. *Bischof*]

BIT *s. m.* *(cib.)* unitate de informaţie, reprezentînd cantitatea de informaţie obţinută în urma actului de alegere între două alternative echiprobabile. [pron. *bit.* / < fr., it. *bit* < engl. *bi(nary digi)t*]

BÎTER *s. n.* v. bitter.

BITONALISM *s. n.* *(muz.)* bitonalitate. [et. incertă]

BITONALÍTATE *s. f.* *(muz.)* mişcare simultană a vocilor în două tonalităţi diferite ; bitonalism. [< fr. *bitonalité*]

BITRONCÓNIC, -Ă *adj.* în forma a două trunchiuri de con cu baza comună. // *s. n.* vas cu această formă, răspîndit la noi cu deosebire în prima epocă a fierului. [< *bi-* + + *tronconic*]

BÎTTER *s. n.* băutură alcoolică preparată prin macerarea anumitor substanţe în alcool de ienupere. [scris şi *biter.* / < fr., engl. *bitter*, germ. *Bitter*, cf. ol. *bitter* — amar]

BITÚM *s. n.* **1.** produs obţinut din reziduurile de petrol, folosit la bitumaj. **2.** *(arte)* culoare brună strălucitoare, obţinută prin amestecarea bitumului *(1)* cu ulei de in şi cu ceară. [pl. *-muri.* / < fr. *bitume*, cf. lat. *bitumen*]

BITUMÁ *vb. I. tr.* **1.** a amesteca cu bitum un material granular. **2.** a face bitumajul unei şosele ; a umple cu o masă bituminoasă rosturile dintre pavele. [< fr. *bitumer*]

BITUMÁJ *s. n.* stropirea cu bitum şi aşternerea cu piatră măruntă a suprafeţei unei şosele. [< fr. *bitumage*]

BITUMÁRE *s. f.* acţiunea de a bituma ; bitumaj. [< *bituma*]

BITÚMEN *s. n.* material compus dintr-un amestec de hidrocarburi, provenit din transformarea naturală a răşinilor de plante şi a cerii. [pl. *-nuri.* / < lat. *bitumen*]

BITUMÍNE *s. f. pl.* *(geol.)* materii din scoarţa Pămîntului constituite din hidrocarburi şi din diferite alte substanţe organice. [< fr. *bitumines*]

BITUMINIFÉR, -Ă *adj.* care produce bitum. [< fr. *bituminifère*]

BITUMINIZÁRE *s. f.* **1.** procesul de formare a unor hidrocarburi în natură, constînd din transformarea lentă, în afara contactului cu aerul, a nămolului rezultat din descompunerea organismelor animale şi vegetale în fundul mărilor. **2.** *(mine)* metodă de impermeabilizare a rocilor împotriva apei prin umplerea fisurilor cu bitum. [după fr. *bituminisation*]

BITUMINÓS, -OÁSĂ *adj.* de natura bitumenului ; care are bitumen. [cf. fr. *bitumineux*]

BIUNIVÓC, -Ă *adj.* care are corespondenţă unică în ambele sensuri, fiind lipsit de echivoc, de univocitate. O *(mat.) corespondenţă ~ă* = corespondenţă între elementele a două mulţimi, astfel încît elementele uneia dintre ele să corespundă univoc elementelor celeilalte şi invers. [< fr. *biunivoque*]

BIURÉTĂ *s. f.* tub de sticlă gradat, folosit la analiza volumetrică, la măsurarea volumului soluţiilor etc. [< fr. *burette*, rus. *biuretka*]

BIUROCRÁT, -Ă *s. m. f.* v. birocrat.

BIUROCRÁTIC, -Ă *adj.* v. birocratic.

BIUROCRATÍSM *s. n.* v. birocratism.

BIUROCRAŢÍE *s. f.* v. birocraţie.

BIURÓU *s. n.* v. birou.

BIÚTĂ *s. f.* ridicătură de teren folosită la un poligon pentru tir. [pron. *biu-.* / < fr. *butte*]

BIVALÉNT, -Ă *adj.* **1.** *(despre elemente chimice)* cu două valenţe. **2.** care are două valori. [< fr. *bivalent*]

BIVALÉNŢĂ *s. f.* *(chim.)* însuşire a elementelor bivalente. [< fr. *bivalence*]

BIVÁLV, -Ă *adj.* **1.** *(despre animale)* cu cochilia formată din două valve. **2.** *(bot. ; despre capsule)* format din două părţi. [cf. fr. *bivalve*]

BIVÉRB *s. n.* joc care constă în reprezentarea a două cuvinte prin litere sau figuri combinate între ele. [< *bi-* + *verb*]

BIVITELÍN, -Ă *adj.* *(despre gemeni)* care provine din două ouă diferite. [< fr. *bivitellin*]

BIVOÁC *s. n.* v. bivuac.

BIVOLTÍN, -Ă *adj.* *(despre insecte, viermi de mătase)* la care ciclul vital are loc de două ori în cursul aceluiaşi an. [< fr. *bivoltin*, cf. lat. *bis* — de două ori, *voltum* < *volvere* — a evolua]

BIVUÁC *s. n.* cantonament de trupe (în corturi sau sub cerul liber) situat în afara localităţilor. ● adăpost pentru noapte, făcut de alpinişti sau turişti. [pron. *-vu-ac.* pl. *-uri.* var. *bivoac* s. n. / < fr. *bivouac*, cf. germ. *bei* — la, *Wacht* — veghe]

BIVUACÁ *vb. I. intr.* a sta, a se opri în bivuac. [pron. *-vu-a-.* / < fr. *bivouaquer*]

BIZÁM *s. m.* ondatra. // s. n. blana acestui animal. [< germ. *Bisam*]

BIZANTÍN, -Ă *adj.* **1.** de (ca) la Bizanţ, din timpul Imperiului bizantin. O *stil ~* = = artă caracterizată prin predominarea cupolei, a suprafeţelor şi a liniilor curbe în arhitectură şi printr-o variată bogăţie de culori în ornamentaţie. **2.** *(fig.)* intrigat ; perfid, corupt. [cf. fr. *byzantin*, it. *bisantino*, lat. *bysantinus*]

BIZANTINÍSM *s. n.* corupţie şi neorînduială (politică şi publică). ● predilecţie pentru disputele subtile şi inutile. [< fr. *byzantinisme*]

BIZANTINÍST, -Ă *s. m. f.* bizantinolog. [cf. fr. *byzantiniste*]

BIZANTINÍSTICĂ *s. f.* bizantinologie. [gen. *-cii.* / < germ. *Byzantinistik*]

BIZANTINIZÁ *vb. I. tr.* **1.** a imita arta bizantină. **2.** a recurge la subtilităţi şi pedanterii în purtare. ● a da un caracter bizantin. [< cf. it. *bizantineggiare*]

BIZANTINIZÁRE *s. f.* acţiunea de a bizantiniza. [< *bizantiniza*]

BIZANTINOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în bizantinologie ; bizantinist. [< fr. *byzantinologue*]

BIZANTINOLOGÍE *s. f.* disciplină care studiază istoria, literatura şi arta bizantină ; bizantinistică. [gen. *-iei.* / < fr. *byzantinologie*]

BIZÁR, -Ă *adj. (adesea adv.)* ciudat, straniu ; extravagant ; supărător. [< fr. *bizarre*, cf. sp. *bizarro* — mărinimos]

BIZARERÍE *s. f.* ciudăţenie ; extravaganţă ; fantezie. [gen. *-iei.* / cf. fr. *bizarrerie*]

BIZEŢ *s. n.* bucată de piele care se pune ca garnitură la încălţăminte. [pl. *-ţe*, *-ţuri.* / < germ. *Besatz*]

BIZÓN *s. m.* animal sălbatic, asemănător unui bou sălbatic, astăzi pe cale de dispariţie. v. b o u r, z i m b r u. // *s. n.* pielea acestui animal tăbăcită ; imitaţie a ei. [pl. *-ni*, (s. n.) *-nuri.* / < fr. *bison*]

BIZOTÁ *vb. I. tr.* a şlefui o margine oblic (la o oglindă, o piatră preţioasă, un smalţ dentar etc.). [< fr. *biseauter*]

BIZOTÁRE *s. f.* acţiunea de a bizota şi rezultatul ei. [< *bizota*]

BIZOU *s. n.* margine tăiată oblic (la oglinzi, pietre preţioase etc.). [pl. *-ouri.* / < fr. *biseau*]

BLACHÉU *s. n.* plăcuţă de oţel care se pune la vîrful şi la tocul încălţămintei, pentru a le face mai rezistente la tocire. [pl. *-uri*, var. *placheu* s. n. / < engl. *blackey*]

BLAM *s. n.* dezaprobare publică, oprobriu; exprimare a acestei dezaprobări. O *vot de* ~ = sancţiune prin care o organizaţie îşi manifestă, prin vot, dezaprobarea faţă de comportarea unui membru al său. [pl. *-muri.* / < fr. *blâme*]

BLAMÁ *vb. I. tr.* a condamna ; a defăima ; a dezaproba, a reproba (public) o persoană, un fapt etc. [p. i. *-mez.* / < fr. *blâmer*]

BLAMÁBIL, -Ă *adj.* demn de blam. [cf. fr. *blâmable*]

BLAMÁRE *s. f.* acţiunea de a blama ; reprobare. [< *blama*]

BLANC[1] *s. n.* **1.** piele tăbăcită vegetal, colorată sau cu faţa naturală, folosită pentru curelărie, harnaşamente şi articole tehnice. **2.** fişie de material insensibil care apără capetele bobinelor de film sau de bandă magnetică. [< germ. *Blank*]

BLANC[2] *s. n.* **1.** *(poligr.)* spaţiu alb care desparte două cuvinte tipărite. **2.** pauză albă şi tremurătoare care apare uneori în emisiunile de televiziune, dînd senzaţia că „s-a rupt filmul". [< fr. *blanc*]

BLANCÁRE *s. f.* oprirea electronilor de a ajunge la ecranul tubului catodic al unui televizor. [et. incertă]

BLANCHÉT *s. n.* v. b l a n c h e t ă[2].

BLANCHÉTĂ[1] *s. f.* imprimat, formular pentru poliţe, pentru telegrame etc. [< germ. *Blankett*]

BLANCHÉTĂ[2] *s. f.* mîncare de carne cu sos alb ; ciulama. [var. *blanchet* s. n. / < fr. *blanquette*]

BLANQUÍSM *s. n.* curent comunist utopic, apărut în Franţa în sec. XIX, care, pe plan teoretic, propaga ideea greşită a înfăptuirii revoluţiei pe calea comploturilor unor grupuri restrînse, neînţelegînd necesitatea antrenării maselor largi la lupta revoluţionară. ● teorie şi tactică complotistă în lupta revoluţionară. [< fr. *blanquisme*, cf. *Blanqui*, revoluţionar francez]

BLANQUÍST, -Ă *adj.* referitor la blanquism, propriu blanquismului. // *s. m. f.* adept al blanquismului. [< germ. *Blanquist*]

BLANŞÁRE *s. f.* opărire a legumelor pregătite pentru conserve ; blanşisare. [după fr. *blanchiment*]

BLANŞISÁRE *s. f.* blanşare. [după fr. *blanchissage*]

BLASFEMÍE *s. f.* cuvînt prin care se insultă divinitatea sau religia ; defăimare a celor considerate sfinte ; hulă. [gen. *-iei.* / < lat., gr. *blasphemia*, cf. it. *blasfemia*]

BLAST *s. m.* parte a embrionului, care se dezvoltă după germinare. // element secund de compunere savantă cu semnificaţia „(referitor la) germen. [< fr. *blaste*, cf. gr. *blastos* — germen]

BLASTÉMĂ *s. f. (bot.)* **1.** mugure din care se va regenera un organ oarecare. **2.** talul unui lichen. [< fr. *blastème*, cf. gr. *blastema* — mugure]

BLASTO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „germen" ; „referitor la germen şi la embrion". [< fr., it. *blasto-*, < gr. *blastos* — germen]

BLASTOCÁRP *s. m.* mugure florifer. [< fr. *blastocarp*, cf. gr. *blastos* — germen, *karpos* — fruct]

BLASTOCÉL *s. n. (biol.)* cavitatea centrală a blastulei. [< fr. *blastocoele*]

BLASTOCÍST *s. n.* blastulă. [< fr. *blastocyste*, cf. gr. *blastos* — germen, *kystis* — sac]

BLASTOCÍT *s. n.* celulă nediferenţiată a unor serii de celule sanguine. [cf. gr. *blastos* — germen, *kytos* — celulă]

BLASTODÉRM *s. n.* membrană vitelină care dă naştere corpului embrionului. [< fr. *blastoderme*, cf. gr. *blastos* — germen, *derma* — piele]

BLASTODÉRMIC, -Ă *adj.* al blastodermului. [< fr. *blastodermique*]

BLASTOFTORÍE *s. f.* degenerare a germenilor din citoplasma oului fecundat. [gen. *-iei.* / < fr. *blastophthorie*, cf. gr. *blastos* — germen, *phthora* — putrezire]

BLASTOGENÉZĂ *s. f.* **1.** primele stadii ale dezvoltării embrionului. **2.** reproducere prin înmugurire. [< fr. *blastogenèse*, cf. gr. *blastos* — germen, *genesis* — formare]

BLASTÓM *s. n.* tumoare canceroasă, neoplasm. [< fr. *blastome*, cf. gr. *blastoma*]

BLASTOMÉR *s. m.* celulă provenind din diviziunea primară a zigotului. [< fr. *blastomère*]

BLASTOMICÉTE *s. f. pl.* familie de ciuperci care se înmulţesc prin înmugurire ; *(la sg.)* ciupercă din această familie. [< fr. *blastomycètes*]

BLASTOMICÓZĂ *s. f.* boală provocată de blastomicete, care afectează pielea, plămînii, muşchii etc. [< *blastomycose*, cf. gr. *blastos* — germen, *mykes* — ciupercă]

BLASTOMOGENÉZĂ *s. f.* proces de formare şi dezvoltare a unei tumori maligne. [< fr. *blastomogenèse*, cf. gr. *blastoma* — tumoare, *genesis* — naştere]

BLASTOPÓR *s. m.* orificiu al gastrulei. [< germ. *Blastoporus*]

BLASTÚLĂ *s. f.* a doua fază în dezvoltarea unui embrion ; blastocist. [< fr. *blastule*, cf. gr. *blastos* — germen]

BLAT *s. n.* aluat pentru prăjituri. [< germ. *Blatt*]

BLAU *s. n. (rar) a face ~ =* a lipsi de la lucru a doua zi după o sărbătoare. [< germ. *blau*]

BLAZÁ *vb. I. refl.* a se plictisi, a se dezgusta de toate. ● *tr.* a face pe cineva incapabil de emoții, de impresii puternice ; a face insensibil, indiferent la toate. [< fr. *blaser*]

BLAZÁRE *s. f.* faptul de a (se) blaza ; plictiseală. [< *blaza*]

BLAZÁT, -Ă *adj.* dezgustat, plictisit ; descurajat și obosit. [cf. fr. *blasé*]

BLÁZĂ *s. f.* recipient, vas mare de laborator ; cazan. [< germ. *Blase*]

BLÁZER *s. n.* veston cu dungi colorate, purtate ca uniformă în unele colegii engleze. ● veston drept din stofă bleumarin sau din flanelă. [< engl., fr. *blazer*]

BLAZÓN *s. n.* semn, ansamblu de piese care constituie armoariile unui oraș, ale unei familii nobile etc. ; stemă. ● *(rar)* scut. ● descrierea prin viu grai sau în scris a unei steme. [pl. *-oane, -onuri.* / < fr. *blason*]

BLEFARÍTĂ *s. f.* inflamație a marginilor libere ale pleoapelor. [< fr. *blépharite*, cf. gr. *blepharon* — pleoapă]

BLEFARO- element prim de compunere savantă cu semnificația („referitor la) pleoapă". / < fr. *blépharo-*, cf. gr. *blepharon* — pleoapă]

BLEFAROCONJUNCTIVÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a conjunctivei și a pleoapei. [< fr. *blépharo-conjonctivite*]

BLEFAROFIMÓZĂ *s. f. (med.)* micșorare a deschiderii fantei palpebrale. [< fr. *blépharophimosis*, cf. gr. *blepharon* — pleoapă, *phimosis* — închidere]

BLEFAROFTALMÍE *s. f. (med.)* inflamație simultană a pleoapelor și a conjunctivei. [< fr. *blépharophtalmie*]

BLEFAROPLASTÍE *s. f. (med.)* operație chirurgicală pentru repararea unei pleoape distruse sau deformate de o cicatrice. [< fr. *blépharoplastie*, cf. gr. *blepharon* — pleoapă, *plastos* — care modelează]

BLEFAROPTÓZĂ *s. f. (med.)* cădere a pleoapei superioare. [< fr. *blépharoptose*, cf. gr. *blepharon* — pleoapă, *ptosis* — cădere]

BLEFARORAFÍE *s. f. (med.)* sutură a pleoapelor pentru protecția ochiului în caz de logoftalmie ; tarsorafie (2). [< fr. *blépharorraphie*, gr. *blepharon* — pleoapă, *rhaphe* — sutură]

BLEFAROSPÁSM *s. n. (med.)* contracție spasmodică, involuntară, a mușchiului orbicular al pleoapelor. [< fr. *blépharospasme*]

BLEFAROSTÁT *s. n. (med.)* instrument care fixează pleoapele în timpul operațiilor de ochi. [< fr. *blépharostat*]

BLEFAROSTENÓZĂ *s. f. (med.)* îngustare a pleoapei. [< fr. *blépharosténose*]

BLÉNDĂ *s. f.* 1. sulfură naturală de zinc. 2. *(fot.)* deschidere a obiectivului ; diafragmă. [pl. *-de.* / < germ. *Blende*]

BLENO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) mucoasă". [< fr. *blenno-*, cf. gr. *blenna* — mucozitate]

BLENORÁGIC, -Ă *adj.* de natura blenoragiei. [< fr. *blennorragique*]

BLENORAGÍE *s. f.* inflamație a mucoasei organelor genitale, datorită unui gonococ ; blenoree, gonoree. [gen. *-iei.* / < fr. *blennorragie*]

BLENORÉE *s. f.* blenoragie. [pron. *-re-e.* / < fr. *blennorrhée*, cf. gr. *blennorhoe* < *blenna* — muzozitate, *rhein* — a curge]

BLEU *adj. invar.* albastru-deschis ; azuriu. [pron. *blö.* / < fr. *bleu*]

BLEUMARÍN *adj. invar.* albastru-inchis. [pron. *blömarin.* [< fr. *bleu (à la) marine*]

BLIMP *s. n. (cinem.)* carcasă în care se introduce aparatul de filmat portabil în cazul filmărilor cu priză directă de sunet, pentru a elimina zgomotul produs de mecanismul de antrenare a peliculei. [< engl. *blimp*]

BLINDÁ *vb. I. tr.* a acoperi cu blindaj. [< fr. *blinder*, it. *blindare*, cf. v. germ. *blenden* — a orbi]

BLINDÁJ *s. n.* 1. cuirasă de oțel care folosește la protecția navelor, a tancurilor, a avioanelor etc. împotriva proiectilelor. 2. mijloc de protecție a unor piese sau sisteme electromagnetice. [cf. fr. *blindage*, it. *blindaggio*]

BLINDÁRE *s. f.* acțiunea de a blinda. [< *blinda*]

BLINDÁT, -Ă *adj.* care are un blindaj. ● *(despre unități militare)* dotat cu mijloace de luptă prevăzute cu blindaj. // *s. n.* vehicul de luptă prevăzut cu blindaj. [< *blinda*]

BLITZ *s. n.* v. bliț.

BLÍTZKRIEG *s. n. (germanism)* război-„fulger". [< germ. *Blitzkrieg*]

BLIȚ *s. n.* lampă electronică pentru fotografiere. [pl. *-țuri.* scris și *blitz.* / < germ. *Blitzlicht*]

BLOC[1] *s. n.* 1. bucată, masă mare dintr-o materie grea și tare ; corp, obiect dintr-o bucată. ● *~ continental* = sector al scoarței terestre de mari dimensiuni, înconjurat de depresiuni oceanice sau marine de mare adîncime. ● *(poligr.)* caracter de literă, inrudit cu caracterul grotesc. 2. grămadă de obiecte, de lucruri etc. care formează o masă unică. ○ *în ~* = împreună, laolaltă, global. ● *(filat.)* ansamblu de mărci poștale, neseparate între ele, desprinse împreună dintr-o coală. 3. pachet, mapă de foi de hîrtie egale prinse împreună, servind pentru a face însemnări, desene etc. 4. piesă metalică turnată, care cuprinde cilindrii unui motor. 5. *(ferov.)* mecanism care permite manevrarea acelor din cabina acarului sau din stație. ○ *~ sistem* = dispozitiv de semnalizare folosit pentru a evita orice ciocnire între trenuri care circulă sau manevrează pe aceeași linie. 6. grup de voleibaliști care sar la fileu pentru a împiedica pe adversari să înscrie un punct dintr-o lovitură de atac. [< fr. *bloc*, cf. (3) *bloc-notes*, (4) *bloc-moteur*]

BLOC[2] *s. n.* clădire mare, cu mai multe etate ; blochaus. [< germ. *Blockhaus*]

BLOC[3] *s. n.* 1. blocadă. 2. alianță, înțelegere (între state, partide etc.) în vederea unor scopuri comune. 3. *(med.)* obstruarea unei căi vasculare sau întreruperea circulației printr-un vas. ● întrerupere a unei conductibilități neuromusculare. ● anestezie locală. [var. *blocus s. n.* / < fr. *blocus*]

BLOCÁ *vb. I. tr.* 1. a împresura, a izola prin blocadă (o țară, un port, un oraș etc.). 2. a împiedica, a opri mișcarea, circulația etc. 3. a fixa, a imobiliza într-o anumită poziție. ● *refl. (med., tehn.: despre organe)* a nu mai funcționa. 4. a interzice, a opri ocuparea unui post vacant. [p. i. *-chez*, 3,6 *-cheză.* / < fr. *bloquer*]

BLOCÁDĂ *s. f.* încercuire a unei cetăți sau a unui stat pentru a-i împiedica orice legătură cu exteriorul. ● asediu. [cf. germ. *Blockade*, engl. *blockade*]

BLOCÁJ *s. n.* 1. fundație de piatră, de bolovani etc. făcută la o șosea, la o stradă etc. 2. intervenție la fileu a unui grup de voleibaliști pentru a împiedica pe adversari să înscrie o lovitură. ◊ *(box)* interpunerea palmei, antebrațului sau brațului între pumnul adversarului și locul vizat de lovitura acestuia. 3. *(med.)* impiedicarea desfășurării unui proces sau unei funcții fiziologice. [< fr. *blocage*]

BLOCÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) bloca și rezultatul ei. ◊ *(poligr.)* culegere intenționată a uneia sau mai multor litere cu floarea în jos pentru a atrage atenția corectorului. ◊ *~a contului* = situația unui cont curent sau de decontare din care nu se pot efectua toate plățile scadente din lipsă de fonduri disponibile. [< *bloca*]

BLOCDIAGRÁMĂ *s. f.* reprezentare grafică a unei regiuni terestre în perspectivă și în secțiune. [< fr. *bloc-diagramme*]

BLÓCHAUS *s. n.* bloc[2]. [pl. *-suri.* / < germ. *Blockhaus*]

BLOCK CHORDS *s. n. (muz.)* stil pianistic constînd în interpretarea unei piese în acorduri (blocuri, conglomerate de sunete) la ambele mîini, folosit în scopul reproducerii la pian a sonorității alămurilor din orchestră. [< engl. *block chords*]

BLOCNOTÉS *s. n.* carnet cu file care se detașează ușor și pe care se fac însemnări ; notes. [pl. *-suri.* / < fr. *bloc-notes*]

BLOCSTÁRT *s. n. (sport)* startbloc. [< engl. *blockstart*]

BLÓCUS *s. n.* v. b l o c[3].

BLOND, -Ă *adj. (despre păr, ten etc.)* deschis la culoare, gălbui, bălai. O *bere ~ă* = bere de culoare deschisă, gălbuie. // *s. m. f.* om cu părul, cu tenul blond. [< fr. *blond*]

BLONDÍN, -Ă *adj. (adesea s. f.)* blond(ă). [< fr. *blondin*]

BLUE NOTE *s. n. pl. (muz.)* treptele a 3-a și a 7-a ale gamei majore, care în stilul „blues" apar adesea coborîte cu un semiton, atribuind astfel scării muzicale o insolită dualitate modală major-minoră. [< americ. *blue notes*]

BLUES *s. n.* cîntec popular nostalgic al negrilor din America, devenit apoi piesă instrumentală (de jaz), structurată în genere pe 12 măsuri, organizate melodic-armonic pe trei secvențe (fiecare de cîte patru măsuri), primele două fiind identice. ◊ dans care se execută în ritmul acestei muzici ; foxtrot lent. [pron. *bluz.* pl. *-uri.* / < engl. *blues*, cf. *blue* — albastru]

BLUÉTĂ *s. f.* 1. *(franțuzism)* mică operă literară fără pretenții. 2. *(muz.)* bagatelă. [pron. *blu-e-.* / < fr. *bluette*]

BLUF *s. n. (rar)* vorbă spusă (sau acțiune făcută) în scop de intimidare sau de inducere în eroare ; lăudăroșenie. [pron. *blaf.* pl. *-furi.* / < engl., fr. *bluff*]

BLUGI *s. m. pl.* pantaloni strimți de cînepă albastră, cu buzunar(e) la spate, pe care de obicei sînt atașate embleme sau fraze ad-hoc, constituind un element de modă tinerească. [var. *blugingi* s. m. pl. / < americ. *blue-jeans*, cf. *jean* — pînză de cînepă]

BLÚGINGI *s. m. pl.* v. b l u g i.

BLUM *s. n.* lingou de oțel turnat și ebosat prin laminare. [pl. *-muri.* / < engl. *bloom*]

BLÚMING *s. n.* laminor care se folosește la laminarea blumurilor. [pl. *-guri.* / < engl. *blooming*]

BLÚZĂ *s. f.* 1. obiect de îmbrăcăminte, lung pînă la briu, de obicei cu mîneci, pe care îl poartă mai ales femeile. 2. haină de pînză pe care o poartă militarii vara în locul vestonului. ◊ haină de protecție purtată de muncitori în timpul lucrului. [< fr. *blouse*]

BLUZÓN *s. n. (rar)* veșmînt militar sau de sport, larg și comod, care cade bufant pînă la șolduri. [pl. *-oane.* / < fr. *blouson*]

BÓA *s. m. invar.* 1. *(zool.)* șarpe uriaș, neveninos, din regiunea tropicală a Americii și din insula Madagascar. 2. șal lung de blană sau din pene purtat de femei în jurul gîtului. [pron. *bo-a.* / < fr. *boa*, cf. lat. *boa* — șarpe de apă]

BOABÁB *s. m.* v. b a o b á b.

BOAIÓU *s. n.* cameră subțire plasată în anvelopa unei biciclete de curse. [pl. *-uri*, var. *baieu* s. n. / < fr. *boyau*]

BOÁMBĂ *s. f.* v. b o m b ă.

BOAZERÍE *s. f. (franțuzism)* lemnărie care îmbracă pereții interiori ai unei locuințe ; lambriuri. [< fr. *boiserie*]

BOB[1] *s. n.* sanie de mai multe persoane, care se poate conduce cu un volan sau cu două cabluri, fiind folosită mai ales la concursuri. ● sport practicat cu această sanie : bobslei. [pl. *-buri.* / cf. engl., fr. *bobsleigh*]

BOB[2] *s. n.* elevator cu turn pentru ridicarea betonului și a altor materiale la înălțimea schelelor. [pl. *-buri.* / < engl. *bob*]

BOBÉR *s. m.* sportiv care practică bobul. [< engl. *bobber*]

BOBINÁ *vb. I. tr.* a înfășura (un fir, un cablu etc.) pe o bobină. [< fr. *bobiner*]

BOBINÁJ *s. n.* bobinare. ● *(concr.)* totalitatea bobinelor unei mașini, ale unui aparat electric etc. [< fr. *bobinage*]

BOBINATOÁRE *s. f.* mașină de bobinat. [< *bobina* + *-toare*, după fr. *bobineuse*]

BOBINATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care execută bobinări și reparații de bobine sau înfășurări de mașini electrice. [< *bobina* + *-tor*, după fr. *bobineur*]

BOBÍNĂ *s. f.* 1. piesă cilindrică pe care se poate înfășura un fir, un cablu etc. ; ansamblu compus din piesa aceasta și firul, cablul etc. înfășurat pe ea. ● înfășurare a unui fir într-o mașină sau într-un aparat electric. 2. înfășurare a unui fir de ață, de sfoară etc. pe un bețișor, un mosor etc. ; ghem. [< fr. *bobine*]

BÓB-SCAT *s. n. (jaz)* scat rafinat, stilizat, purtînd amprenta evoluției improvizațiilor instrumentale ; mod de interpretare în care vocea concurează instrumentele, avînd o gamă întinsă. [< americ. *bob skate*]

BÓBSLEI *s. n.* bob[1]. [< engl. *bobsleigh*]

BOCAPÓRT *s. m.* deschizătură în punte pentru introducerea mărfurilor în magaziile navei. [pl. *-ți*, (s. n.) *-turi.* / < it. *boccaporto*]

BOCCACCÉSC, -Ă *(liv.)* aparținînd, caracteristic operei lui Boccaccio. [< it. *boccaccesco*, cf. *Boccaccio*, scriitor italian]

BÓCCE *s. n.* joc de origine italiană în care se urmărește a se plasa o serie de mingi de lemn cît mai aproape de o minge reper a adversarului. [< it. *(partita alle) bocce*]

BÓCCIA *s. f.* minge de lemn folosită în jocul bocce. [pron. *boc-cia.* / < it. *boccia*]

BODÉGA *s. f.* local mic unde se consumă numai aperitive și băuturi alcoolice. [pl. *-gi*, *-ge.* / < germ. *Bodega*, cf. sp. *bodega*]

BÓDICEC *s. n. (sport)* împiedicarea acțiunilor adversarului printr-o blocare corp la corp la hochei pe gheață. [< engl. *bodycheck*]

BODÓNI *s. n. (poligr.)* caracter de literă cu contrast mare între liniile de bază și cele secundare, avînd piciorușele subțiri și drepte.

[< it., germ. *Bodoni*, cf. *Bodoni*, tipograf italian]

BOÉM, -Ă *s. m. f.* om dezordonat, lipsit de mijloace, de siguranța zilei de mîine. // *adj.* care corespunde firii sau felului de viață caracteristic unui asemenea om. [pron. *bo-em.* / < fr. *bohème*]

BOEMĂ *s. f.* mediu în care trăiesc boemii, lumea boemilor ; viață de boem. [pron. *bo-e-mă.* / < fr. *bohème*, cf. it. *boemme*]

BOGHEAD *s. n. (geol.)* huilă specială din care se pot extrage hidrocarburi lichide. [pron. *boghid.* / < engl., fr. *boghead*]

BOGHIU *s. n.* dispozitiv la osiile vehiculelor de cale ferată, care ajută la înscrierea în curbă a locomotivelor, a vagoanelor etc. [pl. *-uri.* / < fr. *bogie, boggie*]

BOICÓT *s. n.* refuz organizat al oricăror legături economice sau politice cu o țară, cu o întreprindere, cu o persoană etc. ca ripostă la o anumită acțiune a lor și în scopul de a le izola, cauzîndu-le astfel prejudicii. [pron. *boi-cot.* pl. *-turi.* / < *boicota*]

BOICOTÁ *vb. I. tr.* a pune la index (un proprietar, un industriaș, o marfă etc.), a exercita un boicot. [< fr. *boycotter*, cf. *Boycott*, proprietar irlandez pus la index de englezi]

BOICOTÁRE *s. f.* acțiunea de a boicota ; boicot. [< *boicota*]

BÓILER *s. n.* căldare în care se obține apa caldă necesară instalațiilor din clădiri. [pron. *boi-ler*, pl. *-re.* / < germ. *Boiler*, engl. *boiler*]

BOL *s. n.* 1. cocoloș. O ~ *alimentar* = cocoloș format din alimentele amestecate în gură cu salivă. 2. ceașcă sferică simplă. 3. *(muz.)* surdină din cupe mobile, din metal sau cauciuc. [pl. *-luri.* / < fr. *bol*, cf. gr. *bolos* — bulgăr, masă]

BOLÁRD *s. m.* stîlp scurt de metal, cu patru pinteni laterali, montat pe chei, care servește la legarea navelor. [pl. *-rzi.* / < engl. *bollard*]

BÓLDO *s. m. (bot.)* arbore originar din Chile, cu frunze avînd proprietăți stimulative, tonice, colagoge și laxative. [< fr., sp. *boldo*]

BOLERÓ *s. n.* 1. haină fără mîneci, scurtă pînă aproape de talie și deschisă în față, purtată de femei peste bluză. 2. dans național spaniol cu ritm moderat, care se dansează cu castaniete ; aria acestui dans. [acc. și *bólero.* var. *bolerou* s. n. pl. *-ouri.* / < fr. *boléro*, sp. *bolero*]

BOLERÓU *s. n.* v. bolero.

BÓLGIE *s. f.* compartiment al celui de-al optulea cerc al infernului lui Dante. [gen. *-iei.* / < it. *bolgia*]

BOLÍD *s. m.* meteorit care se aprinde cînd trece prin atmosferă. ● *(fig.)* obiect, proiectil, vehicul etc. care se deplasează cu mare viteză. [< fr. *bolide*, cf. gr. *bolis* — obiect azvîrlit]

BOLIVÁR *s. m.* unitate monetară în Venezuela. [pl. *-es.* / < fr., sp. *bolivar*, cf. *Bolivar*, general și om politic sud-american]

BOLIVIÁNO *s. m.* veche unitate monetară în Bolivia. [pron. *-vi-a-.* pl. *-os.* / < fr. sp. *boliviano*]

BOLOMÉTRU *s. n.* instrument foarte sensibil pentru măsurarea intensității radiațiilor electromagnetice, în special a celor din domeniul infraroșu. [< fr. *bolomètre*]

BÓLSON *s. n.* regiune joasă a unui deșert montan, acoperită de roci detritice și mărginită de un abrupt stîncos. [< fr., sp. *bolson* < cuv. mexican]

BOLȘEVÍC, -Á *adj.* referitor la bolșevism, propriu bolșevismului. // *s. m. f.* adept al bolșevismului ; comunist. [< rus. *bolșevik*, cf. fr. *bolchevik*]

BOLȘEVÍSM *s. n.* curent de gîndire politică comunistă a clasei muncitoare, apărut în Rusia la începutul secolului XX ; leninism. [< rus. *bolșevizm*, cf. fr. *bolchevisme*]

BOLȘEVIZÁ *vb. I. tr.* a educa în spirit bolșevic, a propaga, a introduce, a întări spiritul bolșevismului. [< *bolșevic* + *-iza*, după rus. *bolșevizirovati*]

BOLȘEVIZÁRE *s. f.* acțiunea de a bolșeviza și rezultatul ei. [< *bolșeviza*]

BÓLUS *s. n.* argilă fină, folosită ca diluant solid. [< germ. *Bolus*]

BOMBÁ *vb. I. tr., refl.* a da (unui obiect) sau a căpăta formă convexă. ● *(fig.)* a umfla, a scoate în afară (pieptul). [< fr. *bomber*]

BOMBÁJ *s. n.* deformare a unei plăci care are cel puțin o suprafață de formă convexă, fără muchii. ● deformare prin bombare a capacelor cutiilor de conserve în urma alterării conținutului. [< fr. *bombage*]

BOMBAMÉNT *s. n.* convexitatea părții carosabile a unei șosele de-a curmezișul ei. [< fr. *bombement*]

BOMBARDÁ *vb. I. tr.* a executa un bombardament. ● *(fig.)* a plictisi (cu insistențele), a insista, a stărui. [< fr. *bombarder*, cf. it. *bombardare*]

BOMBARDAMÉNT *s. n.* 1. atac cu bombe, cu proiectile (grele) sau cu rachete al unui obiectiv efectuat de aviație, de artilerie etc. 2. *(fiz.)* ~ *nuclear* = proiectarea unui fascicul de particule asupra unor nuclee atomice pentru a provoca reacții nucleare. [pl. *-te, -turi.* / cf. fr. *bombardement*, it. *bombardamento*]

BOMBARDÁRE *s. f.* acțiunea de a bombarda și rezultatul ei. [< *bombarda*]

BOMBÁRDĂ *s. f.* mașină de război medievală cu care se aruncau bolovani. ● tun de mare calibru cu care se aruncau bombe. [< fr. *bombarde*, cf. it. *bombarda*]

BOMBARDIÉR *s. n.* avion de bombardament. [pron. *-di-er.* pl. *-re.* / < fr. *bombardier*]

BOMBARDIÉR *s. m.* militar din echipajul unui avion de bombardament care dirijează bombardamentul. [< fr. *bombardier*]

BOMBARDÓN *s. n.* instrument metalic de suflat, care scoate sunete grave de contrabas. [pl. *-oane.* / cf. fr. *bombardon*, it. *bombardone*]

BOMBÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) bomba și rezultatul ei. [< *bomba*]

BOMBÁST, -Ă *adj. (rar)* bombastic. [< germ. *bombast*]

BOMBÁSTIC, -Ă *adj. (despre stil, vorbe)* încărcat cu fraze și figuri nefolositoare ; emfatic, umflat ; bombast. [< germ. *bombastisch*]

BOMBASTICITÁTE *s. f.* însușirea de a fi bombastic. [< *bombastic* + *-itate*]

BOMBĂ *s. f.* 1. proiectil (lunguieț) cu încărcătură explozivă, incendiară etc., folosit la bombardamentele de aviație. O ~ *atomică* = proiectil avînd ca exploziv energia obținută prin dezagregarea atomului ; ~ *cu hidrogen* = bombă bazată pe o reacție termonucleară, prin care atomii de hidrogen se transformă în atomi de heliu cu o uriașă degajare de căldură și de energie ; ● ~ *vulcanică* = bucată (rotundă) de lavă, azvîrlită

de un vulcan de obicei la începutul erupției. 2. recipient folosit în medicină pentru gaze sau substanțe radioactive. 3. *(peior.)* circiumă sordidă, murdară. 4. *(fig.; sport)* lovitură puternică de minge. 5. *(fig.; argou)* știre, fapt care produce senzație. [var. *boambă* s. f. / |< fr. *bombe*, it. *bomba*, cf. lat. *bombus*, gr. *bombos* — zgomot]

BOMBĚTĂ *s. f.* lampă folosită pe nave pentru semnalizare. [< fr. *bombette*]

BOMBÉU *s. n.* partea întărită și bombată care formează virful încălțămintei. [pl. *-uri*. / < fr. *bombé*]

BOMBOÁNĂ *s. f.* preparat (de cofetărie) de diferite forme. [var. (înv.) *bombón*, *bonbon* s. n. / < *bomboane*, pl. lui *bombon* |< fr. *bonbon*]

BOMBÓN *s. n.* v. b o m b o a n ă.

BOMBONERÍE *s. f.* magazin unde se vînd bomboane. [gen. *-iei*. / < fr. *bombonnerie*]

BOMBONIÉRĂ *s. f.* vas, cutie de porțelan, de sticlă etc. pentru bomboane. [pron. *-ni-e-*. / < fr. *bonbonnière*]

BÓMBYX *s. m.* gen de fluturi a căror specie foarte cunoscută are ca omidă viermele de mătase. [pl. *-yçși*. / < fr., lat. *bombyx*]

BOMFÁIER *s. n.* ferăstrău de mînă cu care se taie metale. [< germ. *Bogenfeilen*]

BOMPRÉS *s. n.* catarg înclinat, așezat la prora unei corăbii. [pl. *-se*, *-suri*. / < it. *bompresso*]

BON *s. n.* 1. dovadă, înscris (cu caracter provizoriu) care autorizează pe deținător să primească ceva. ● notă de plată cu care se achită marfa la casa unui magazin. 2. *(în orînduirea capitalistă)* hîrtie de valoare emisă de stat sau de o instituție bancară. [< fr. *bon*]

BONAPARTÍSM *s. n.* formă a dictaturii de clasă a marii burghezii, instaurată în Franța foarte curînd după victoria revoluției burgheze de la sfîrșitul sec. XVIII, sub conducerea lui Napoleon Bonaparte. ○ regim politic înfăptuind puterea personală a împăratului. [< fr. *bonapartisme*]

BONAPARTÍST, -Ă *adj.* referitor la bonapartism, propriu bonapartismului. // *s. m. f.* adept al bonapartismului. [< fr. *bonapartiste*]

BÓNĂ *s. f.* femeie angajată ca îngrijitoare la copii. [< fr. *bonne*]

BONBÓN *s. n.* v. b o m b o a n ă.

BOND *s. n.* săritură a avionului în cazul unei aterizări incorecte. [< fr. *bond*]

BONDERIZÁ *vb. I. tr. (tehn.)* a supune operației de bonderizare. [< fr. *bonderiser*]

BONDERIZÁRE *s. f. (tehn.)* operație de fosfatare a unor metale feroase pentru a le feri de rugină. [< *bonderiza*, după fr. *bonderisation*]

BONDISÁ *vb. I. intr. (despre avioane)* a face bonduri. [cf. fr. *bondir*]

BONÉT *s. n.* v. b o n e t ă.

BONÉTĂ[1] *s. f.* scufie pe care o poartă mai ales copiii și bătrînii; tichie de medic, de bucătar etc. ◐ *(mil.)* acoperămînt de cap fără cozoroc. ☺ ~ *frigiană* v. f r i g i a n. [var. *bonet* s. n. / < fr. *bonnet*]

BONÉTĂ[2] *s. f. (mar.)* velă ajutătoare, care se instalează numai pe vreme bună la extremitatea velelor pătrate. [cf. engl. *bonnet*, fr. *bonnette*, it. *bonnetta*]

BONIÉR *s. n.* carnet de bonuri (1). [pron. *-ni-er*. / < *bon* + *-ier*]

BONIFICÁ *vb. I. tr.* a scădea o sumă oarecare din valoarea unei facturi (ca despăgubire). ● a face o reducere, un rabat. [p. i. *bonific*. / cf. fr. *bonifier*]

BONIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a bonifica și rezultatul ei; bonificație. [< *bonifica*]

BONIFICÁȚIE *s. f.* bonificare. ● compensație în bani care se dă pentru o daună, reprezentînd o reducere sau o mărime a unui profit. ● *(sport)* avantaj constînd din îmbunătățirea timpului realizat, acordat primului sau primilor clasați într-o competiție. [gen. *-iei*. / cf. fr. *bonification*]

BONITÁRE *s. f.* 1. operație prin care se apreciază bonitatea unei zone forestiere. ○ aprecierea multilaterală a unui animal, a unei păsări în vederea selecției. 2. ~*a apelor* = determinarea valorii economice a unui curs de apă, a unui heleșteu etc. [< *bonitate*, după germ. *Bonitierung*]

BONITÁTE *s. f.* 1. calitatea unei zone forestiere de a produce arboreturi mai bune sau mai slabe din punctul de vedere al producției la hectar în material lemnos. 2. *(fin.)* solvabilitate, capacitate de plată și de credit. [< germ. *Bonität*, cf. lat. *bonitas*]

BONÍTĂ *s. f.* specie de pește din care face parte tonul. [< fr. *bonite*]

BONJÚR *interj. (franțuzism)* bună ziua! [< fr. *bonjour*]

BONJOURÍSM *s. n.* atitudine, concepție de bonjurist. [< *bonjur* + *-ism*]

BONJURÍST *s. m.* nume dat tinerilor întorși de la studii din Franța în a doua jumătate a sec. XIX, care (se) salutau cu „bonjur". [< *bonjur* + *-ist*]

BONÓM *s. m. (franțuzism)* om blînd, blajin, cinstit, credul. [< fr. *bonhomme*]

BONOMÍE *s. f. (franțuzism)* atitudine, caracter de bonom. [gen. *-iei*. / < fr. *bonhomie*]

BONTÓN *s. n. (rar; adesea ironic)* atitudine, ansamblu de reguli de purtare care trebuiau respectate de cineva care dorea să fie pe placul așa-zisei bune societăți burgheze. [< fr. *bonton*]

BONZ *s. m.* 1. preot budist. 2. personaj de o solemnitate ridicolă. ● *(fig.; ironic)* șef, lider, om influent într-un partid politic. [< fr. *bonze*, cf. port. *bonzo* < jap. *bozu* — preot]

BOOGIE-WOOGIE *s. n.* stil pianistic în jaz, derivat din blues, care se caracterizează prin ritmul obsedant întreținut de mîna stîngă (prin executarea unor figuri de bas repetate fără întrerupere), în timp ce mîna dreaptă dezvoltă o linie melodică de obicei simplă. ○ dans modern american, care se dansează după muzica de jaz; melodia acestui dans. [pron. *búghi-úghi*. / < engl. *boogie-woogie*]

BOOK-MAKER *s. m.* cel care se ocupă de organizarea și evidența pariurilor la curse de cai, meciuri de box etc. [pron. *búc-mei-că*. / < engl. *book-maker*]

BOOM *s. n.* 1. ridicare rapidă și mare a valorilor pe piață; lovitură economică de răsunet, reușită (mai ales economică). 2. înviorare bruscă a activității economice în țările capitaliste, creată și întreținută în mod artificial prin intensificarea speculațiilor la bursă, prin umflarea prețurilor mărfurilor și a cursului hîrtiilor de valoare. ○ ~ *militar* = avînt artificial al producției, provocat de militarizarea economiei și de uriașele cheltuieli militare făcute de statele capitaliste pe seama contribuabililor. 3. *(sport)* acțiune ofensivă. [pron. *bum*. scris și *bum*. / |< americ. *boom*]

BOOSTER *s. n.* 1. motor cu abur auxiliar care antrenează roțile libere purtătoare ale unor locomotive cu abur pentru mărirea forței de tracțiune. 2. *(electr., telec.)* generator

auxiliar pentru sporirea tensiunii ; survoltor. [pron. *bús-ter.* / < engl. *booster*]

BOP *s. n.* stil de jaz american, caracterizat prin folosirea armoniilor cromatice și disonante. [< var. *be-bop* s. n. / < americ. *be-bop*]

BOR[1] *s. n.* metaloid răspîndit în natură sub formă de săruri ale acidului boric. [< fr. *bore*]

BOR[2] *s. n.* marginea ieșită în afară a unei pălării. [pl. *-ruri.* / < *fr. bord*]

BÓRA *s. n. invar.* vînt violent, uscat și rece, obișnuit mai ales pe coastele de nord-est ale Mării Negre și Mării Adriatice. [< it., fr. *bora*]

BORACÍT *s. n.* borat de magneziu incolor sau vînăt, sticlos și foarte dur, folosit în industria chimică. [< fr. *boracite*]

BORAGINACÉE *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate cu stamine alterne petalelor și ovar cu patru încăperi, conținînd fiecare cîte un ovul, din care fac parte miozotisul, limbamielului etc. ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *borraginacées*]

BORÁN *s. m.* nume generic al compușilor borului cu hidrogenul. [< fr. *borane*]

BORÁT *s. m.* sare sau ester al acidului boric. [< fr. *borate*]

BÓRAX *s. n.* borat de sodiu. [< fr. *borax*, cf. ar. *bawraq*]

BORBORÍGME *s. n. pl.* zgomote ca niște bolboroseli, produse de gazele din stomac sau din intestine ; borborisme. [< fr. *borborygmes*]

BORBORÍSME *s. n. pl.* borborigme. [cf. gr. *borborizein* — a chiorăi]

BORD *s. n.* 1. fiecare dintre coastele laterale ale punții unei nave ; *(p. ext.)* nava însăși. O *de* ~ = referitor la navigație. O *pe* (sau *la*) ~ = pe puntea unei nave sau în avion. 2. marginea unui profil de aripă de avion. O *a arunca peste* ~ = a înlătura. 3. *(rar)* țărm de mare. 4. *(rar)* margine a unui obiect, a unui profil, a unei figuri etc. [< it. *bordo*, cf. fr. *bord*, germ. *Bord*]

BORDÁJ *s. n.* pereții exteriori ai unei nave. [< fr. *bordage*]

BORDÉE *s. f.* 1. ansamblul tunurilor de pe o navă. ● cantitatea de proiectile pe care o poate arunca o dată artileria uneoi nave. ● *(rar)* totalitatea oamenilor din echipajul unei nave care servesc într-o anumită parte a bordului. 2. drum parcurs de o navă (mai ales cu pînze) fără să vireze la bord (avînd vîntul din același bord). [pron. *-de-e.* / < fr. *bordée*, cf. *bord* — bord]

BORDÉL *s. n.* casă de prostituție ; lupanar. [pl. *-luri, -le.* / < fr. *bordel*, it. *bordello*]

BORDERÓU *s. n.* listă, tablou care cuprinde sumele unui cont, hîrtiile unui dosar etc. [< fr. *bordereau*]

BORDÓ *adj. invar. (rar)* roșu-închis. [< fr. *bordeaux*, cf. *Bordeaux*, oraș în Franța cu vinuri roșii renumite]

BORDURÁ *vb. I. tr.* a supune operației de bordurare. [< *bordură*]

BORDURÁRE *s. f.* răsfrîngere prin deformare a marginii tablei sau plăcii din care este făcut un obiect în scopul asamblării cu un alt obiect. [< *bordura*]

BORDÚRĂ *s. f.* 1. fișie aplicată (ca podoabă) pe marginea unui lucru ; chenar. ● margine a unui obiect făcută dintr-un material mai rezistent ; întărîtură. 2. margine a trotuarului către partea carosabilă a unei străzi. [< fr. *bordure*]

BOREÁL, -Ă *adj.* nordic ; septentrional. [pron. *-re-al.* / < fr. *boréal*, cf. gr. lat. *boreas* — vînt de nord]

BÓRGHIS *s. n. (poligr.)* corp de literă de nouă puncte tipografice, folosit în special pentru culegerea articolelor de ziar. [< germ. *Borgis*]

BÓRIC *adj. m. acid* ~ = acid al borului, alb, solid, cristalizat, folosit ca antiseptic. [< fr. *borique*]

BORICÁT, -Ă *adj.* preparat cu acid boric. [cf. fr. *boriqué*]

BORÍSM *s. n.* intoxicație cu bor. [cf. fr. *borisme*]

BÓRIUM *s. n.* carbură metalică, în principal de wolfram, folosită la armarea pieselor de mașini supuse la uzură. [pron. *-ri-um.* / < fr. *borium*, germ. *Borium*]

BORMAȘÍNĂ *s. f.* mașină de perforat, prin așchere, metale etc. cu ajutorul unui burghiu. [< germ. *Bohrmaschine*]

BORNÁ *vb. I. tr.* a însemna cu borne un teren. [< fr. *borner*]

BORNÁJ *s. n.* bornare. [< fr. *bornage*]

BORNÁRE *s. f.* acțiunea de a borna și rezultatul ei ; bornaj. [< *borna*]

BÓRNĂ *s. f.* 1. stîlp de marcaj din beton, din lemn etc., așezat la marginea drumurilor, de-a lungul unei frontiere etc. ; piatră de hotar. 2. piesă metalică care face legătura mașinilor sau a aparatelor electrice. [< fr. *borne*]

BORNEÓL *s. n.* camfor de Borneo. [pron. *-ne-ol.* / < fr. *bornéol*]

BORNÍT *s. m.* sulfură naturală de cupru și fier. [< fr. *bornite*]

BORT *s. n.* diamant de calitate inferioară, folosit la șlefuit sau la perforat. [pl. *-turi.* / cf. fr. *bort*, germ. *Bort*]

BÓRURĂ *s. f.* compus al borului cu un metal. [< fr. *borure*]

BOSÁJ *s. n.* proeminență regulată pe suprafața unei piese, care servește ca reazem pentru altă piesă. ● suprafața pietrelor unei zidării, aflată în relief față de paramentul zidului. [< fr. *bossage*, cf. *bosse* — îngroșătură]

BÓSĂ *s. f. (franțuzism)* 1. *(med.)* protuberanță, umflătură, proeminență (pe suprafața unui organ). 2. aptitudine, capacitate, dar. [< fr. *bosse*]

BOSCHÉT *s. n.* tufiș format din arbuști (plantați). [cf. fr. *bosquet*, it. *boschetto*]

BOSELÚRĂ *s. f.* ansamblu de bose (1) pe suprafața unui organ. [< fr. *bosselure*]

BOSS *s. m.* nume dat supraveghetorilor sau șefilor dintr-o întreprindere în S.U.A. ; (p. *ext.*) șeful unui partid politic, al unui grup electoral. [pl. *boși.* / < engl. *boss* — stăpîn]

BOSSA-NÓVA *s. f.* dans de perechi modern, originar din Brazilia, cu ritm mai rapid decît al sambei ; melodia acestui dans. [< port. *bossa-nova* < braz. *bossa* — stil, *nova* — nou]

BOSSÍSM *s. n.* organizare electorală puternic dezvoltată în Statele Unite ale Americii, potrivit căreia alegătorii se grupează în jurul șefilor (boss) de care sînt forțați să asculte orbește. [< fr. *bossisme*]

BOSS WINDJAMMER *loc s. (anglicism)* șef al unei orchestre care cîntă la un instrument, conducîndu-și ansamblul fără a-l dirija cu mîna sau cu bagheta. [< americ. *boss windjammer*]

BÓSTON[1] *s. n.* 1. gen pianistic în jaz, constînd dintr-o alternanță a notelor joase cu acordurile pe care acestea le susțin. 2. dans

mai lent decît valsul ; vals lent ; melodia acestui dans. [< fr. *boston*, cf. *Boston*, oraș în Statele Unite]

BOSTÓN² *s. n. (poligr.)* presă de imprimat mică și plană. [< germ. *Boston(presse)*]

BOTÁNIC, -Ă *adj.* referitor la plante. O *grădină ~ă* = grădină unde se plantează diferite specii de plante pentru studiu. [< fr. *botanique*]

BOTÁNICĂ *s. f.* știință care se ocupă cu studiul plantelor. [< fr. *botanique*, cf. gr. *botanike*]

BOTANÍST, -Ă *s. m. f.* specialist în botanică. [< fr. *botaniste*]

BOTANIZÁ *vb. I. tr.* a strînge plante pentru studii ; a ierboriza. [< fr. *botaniser*]

BOTANIZÁRE *s. f.* acțiunea de a botaniza ; ierborizare. [< *botaniza*]

BÓTĂ *s. f.* lovitură de scrimă cu floreta sau cu sabia. [< fr. *botte*, it. *botta*]

BOTÉL *s. n.* vas fluvial vechi transformat în cabană ancorată la malul apei. [< fr. *bothel*]

BOTÍNĂ *s. f.* gheată încheiată cu butoni sau cu elastic. [< fr. *bottine*]

BOTNIÁN *s. n.* epoca superioară a arhaicului din regiunea baltică. // *adj.* care aparține acestei epoci. [< fr. *bothnien*, cf. golful *Botnic*, în nordul Mării Baltice]

BOTRÍDIE *s. f. (zool.)* organ special de fixare în formă de paletă sau franj, specific unor viermi paraziți. [gen. *-iei*. / < fr. *bothridie*, cf. gr. *bothrion* — cavitate mică]

BOTRIO- element prim de compunere savantă cu semnificația „ciorchine" [pron. *-trio-*. / < fr. *botrio-*, cf. gr. *botrys*]

BOTRIOCEFÁL *s. m.* vierme care trăiește parazitar în intestinul gros al omului și al unor animale. [pron. *-tri-o-*. / < fr. *bothriocéphale*, cf. gr. *bothrion* — cavitate mică, *kephale* — cap]

BOTRIOCEFALÓZĂ *s. f. (med.)* boală parazitară la om și la animale, produsă de botriocefal, caracterizată prin anemie și tulburări digestive. [< fr. *bothriocéphalose*]

BOTRIOMICÓZĂ *s. f. (vet.)* boală infecțioasă a cailor, caracterizată prin formarea unor tumori asemănătoare cu fibroamele. [< fr. *botryomycose*]

BOTÚLIC, -Ă *adj. (med.)* referitor la botulism. [< fr. *botulique*]

BOTULÍNIC *adj. m. bacil ~* = bacil care se găsește în carnea sau fructele conservate și în nutrețul insilozat. [< fr. *bothulinique*]

BOTULÍSM *s. n. (med.)* intoxicație gravă, produsă de toxina bacilului botulinic. [< fr. *botulisme*, cf. lat. *botulus* — caltaboș]

BÓȚMAN *s. m. (mar.)* șef de echipaj ; cel mai mare în grad dintre marinarii de la bord pe o navă de comerț. [< rus. *boțman*]

BOULANGÍSM *s. n.* mișcare șovinistă apărută în Franța la sfîrșitul sec. XIX, care urmărea restaurarea monarhiei și un război revanșard împotriva Germaniei. [< pron. *bu-*. / < fr. *boulangisme*, cf. *Boulanger*, general aventurier francez]

BOULANGÍST, -Ă *adj.* referitor la boulangism. // *s. m. f.* adept al boulangismului. [pron. *bu-*. / < fr. *boulangiste*]

BOURRÉE *s. n.* 1. vechi dans popular francez, cu ritm vioi ; melodia acestui dans. 2. instrument muzical asemănător cu fagotul. [pron. *bu-ré*. pl. *-euri*. / < fr. *bourrée*]

BOVÁRIC, -Ă *adj.* propriu bovarismului. [< *bovar(ism)* + *-ic*]

BOVARÍSM *s. n.* stare de insatisfacție care caracterizează individualitatea unei persoane ce se crede altfel de cum este și imită felul de a se comporta al altora. [< fr. *bovarysme*, cf. *Emma Bovary*, eroina romanului lui Flaubert *Madame Bovary*]

BOVÍDE *s. f. pl. (zool.)* familie de mamifere rumegătoare, cuprinzînd bovinele, ovinele etc. ; *(la sg.)* animal din această familie. [< fr. *bovidés*]

BOVÍN, -Ă *adj.* de bou, din specia boului. // *s. f. pl.* subfamilie a rumegătoarelor, care are ca tip boul ; *(la sg.)* animal din această subfamilie. [< fr. *bovin*, it. *bovino*, lat. *bovinus*]

BOVINDÓU *s. n.* fereastră, nișă ieșită în afară din zidul unei fațade. [scris și *bow-window*. / < engl. *bow-window*]

BOWLING *s. n.* joc de popice practicat pe o pistă modernă cu dispozitive automatizate de colectare și de amplasare a popicelor. [pron. *băuling*. / < engl. *bowling*]

BOW-WINDOW *s. n.* v. bovindou.

BOX¹ *s. n.* 1. luptă cu pumnii ; pugilistică. 2. armă albă, constînd dintr-o bucată de metal cu găuri pentru degete, cu care se atacă ținînd pumnul strîns. [pl. *-uri*. / < engl. *box*, cf. fr. *boxe*]

BOX² *s. n.* piele de vițel special tăbăcită, din care se fac pantofi, ghete etc. [pl. *-uri*. / < engl., fr. *box-calf*]

BOXÁ¹ *vb. I. intr.* a practica boxul. ● *tr., refl. (fam.)* a (se) bate, a (se) lovi cu lovituri de pumn (ca la box). [< fr. *boxer*]

BOXÁ² *vb. I. tr.* a împărți o încăpere în boxe. [< *boxă*]

BÓXĂ *s. f.* compartiment în interiorul unei construcții, al unui local, al unei încăperi etc. ; *(spec.)* despărțitură într-un grajd etc. pentru un singur animal. ● *(mar.)* ladă care servește la încărcarea și descărcarea animalelor pe o navă. [< engl., fr. *box*]

BOXÉR¹ *s. m.* sportiv care practică boxul. [< fr. *boxeur*]

BÓXER² *s. m.* ciine de pază puternic, cu pielea de pe cap cutată și părul scurt, aspru, strălucitor. [< fr. *boxer*]

BOXÉRI *s. m. pl.* poreclă dată de europeni chinezilor participanți la răscoala din 1899—1901. [< fr. *boxers*]

BOX-OFFICE *s. n. (anglicism)* ansamblul încasărilor realizate de un film sau o piesă de teatru, o carte etc. [pron. *box-ofis*. / < engl. *box-office*]

BOY *s. m. (rar)* 1. servitor indigen din colonii (mai ales în hoteluri). 2. dansator dintr-un ansamblu de music-hall. [< engl. *boy* — băiat]

BRAC *s. m.* ciine de vînătoare cu părul scurt și cu urechile mari și blegi ; prepelicar. [< fr. *braque*, cf. germ. *Bracke*]

BRACÁ *vb. I. tr. (franțuzism)* a îndrepta un obiect către un punct. ● *(tehn.)* a orienta roțile directoare ale unui automobil pentru a vira. ● a înclina comenzile unui avion pentru viraj. ● *intr.* a întoarce, a vira. [p.i. 1 *-chez*, 3 *-cheză*. / < fr. *braquer*]

BRACÁJ *s. n. (tehn.)* bracare. [< fr. *braquage*]

BRACÁRE *s. f. (tehn.)* acțiunea de a braca și rezultatul ei ; rotire a părții mobile a unor sisteme tehnice ; bracaj. ● înclinare a comenzilor unui avion pentru viraj. [< fr. *braca*]

BRACHÉT *s. n. (mar.)* guseu. [< engl. *bracket*]

BRACHÉTĂ *s. f. (tehn.)* raportul de multiplicare dintre pedalier și micul pinion al unei biciclete. [< fr. *braquet*]

BRACHIO- v. brahio-.

BRACONÁ *vb. I. intr.* a vîna sau a pescui fără voie ; a face acte de braconaj. [< fr. *braconner*]

BRACONÁJ *s. n.* vînătoare sau pescuit ilegal, fără permis ; faptă de braconier. ● delict făptuit de acela care braconează. [< fr. *braconnage*]

BRACONIÉR *s. m.* om care vînează sau pescuiește fără voie, fără permis. [pron. *-ni-er.* / < fr. *braconnier*]

BRACTEÁL, -Ă *adj.* referitor la bractee. [pron. *-te-al.* / < fr. *bractéal*]

BRACTÉE *s. f.* frunză modificată care se află la baza florilor. [pron. *-te-e.* pl. *-ee, -ei.* / < fr. *bractée*]

BRACTEÓLĂ *s. f.* bractee mică. [pron. *-te-o-.* / < fr. *bractéole*]

BRADFÓRD *s. n.* sistem englezesc de clasificare a lînurilor, după calitate, în cifre care reprezintă numărul de sculuri obținute dintr-o livră de lînă. [< engl. *bradford*]

BRADI- element prim de compunere savantă cu semnificația „lent", „rar". [< fr. *brady-*, cf. gr. *bradys*]

BRADIARTRÍE *s. f. (med.)* bradilalie. [pron. *-di-ar-.* gen. *-iei.* [< fr. *bradyarthrie*, cf. gr. *bradys* — lent, *arthroun* — a articula]

BRADICÁRDIC, -Ă *adj. (despre puls, activitate cardiacă)* care prezintă bradicardie. [cf. fr. *bradycardique*]

BRADICARDÍE *s. f. (med.)* încetinire a activității inimii, manifestată prin scăderea pulsului. [gen. *-iei.* / < fr. *bradycardie*, cf. gr. *bradys* — lent, *kardia* — inimă]

BRADICHINEZÍE *s. f. (med.)* încetineală în executarea mișcărilor. [< fr. *bradykinésie*, gr. *bradys* — lent, *kinesis* — mișcare]

BRADIFAGÍE *s. f. (med.)* consum lent al hranei. [gen. *-iei.* / < fr. *bradyphagie*, cf. gr. *bradys* — lent, *phagein* — a mînca]

BRADIFAZÍE *s. f.* faptul de a vorbi cu o încetineală anormală. [gen. *-iei.* / < fr. *bradyphasie*, cf. gr. *bradys* — lent, *phasis* — vorbă]

BRADIGENÉZĂ *s. f. (biol.)* evoluție lentă a unor organisme. [< fr. *bradygenèse*, cf. gr. *bradys* — lent, *genesis* — naștere]

BRADILALÍE *s. f.* ritm lent în articularea cuvintelor ; bradiartrie. [gen. *-iei.* / < fr. *bradylalie*, cf. gr. *bradys* — lent, *lalein* — a vorbi]

BRADÍPEPSÍE *s. f.* digestie înceată. [gen. *-iei.* / < fr. *bradypepsie*, cf. gr. *bradys* — lent, *pepsis* — digestie]

BRADIPNÉE *s. f. (med.)* rărire anormală a mișcărilor respiratorii. [< fr. *bradypnée*, cf. gr. *bradys* — lent, *pnoia* — respirație]

BRADIPSIHÍE *s. f. (med.)* încetinirea ritmului funcțiilor psihice ; inerție mintală. [< fr. *bradypsychie*, cf. gr. *bradys* — lent, *psyche* — spirit]

BRADISEÍSMIC, -Ă *adj.* referitor la fenomenul de oscilație lentă a scoarței terestre în regiunile vulcanice. [pron. *-se-is-.* / < fr. *bradyséismique*]

BRADITROFÍE *s. f. (med.)* încetinire a proceselor metabolice. [< fr. *bradytrophie*, cf. gr. *bradys* — lent, *trophe* — hrană]

BRADT *s. n.* semifabricat obținut prin tocarea fină a cărnii proaspete de vită, folosit la prepararea salamurilor. [< fr. *bradt*]

-BRAH element secund de compunere savantă cu semnificația „scurt", „îngust", „scurtime". [< fr. *-braque*, cf. gr. *brachys*]

BRAHI- v. b r a h i o-.

BRAHIÁL, -Ă *adj.* de (la) braț, al brațului. [pron. *-hi-al.* / cf. fr. *brachial*, lat. *brachialis*]

BRAHIALGÍE *s. f.* durere a brațului. [gen. *-iei.* / < fr. *brachialgie*, cf. lat. *brachium* — braț, gr. *algos* — durere]

BRAHIANTICLINÁL *s. n. (geol.)* anticlinal scurt. [< fr. *brachyanticlinal*]

BRAHIBLÁST *s. n. (bot.)* ramură scurtă care produce și susține frunzele, florile sau fructele. [< fr. *brachyblaste*, cf. gr. *brachys* — scurt, *blaston* — vlăstar]

BRAHICATALÉCTIC *adj., s. n.* (vers greco-latin) terminat printr-un picior avînd lipsă două silabe. [< fr. *brachycatalectique*, cf. gr. *brachys* — scurt, *katalektikos* — incomplet]

BRAHICEFÁL, -Ă *adj., s. m. f.* (om) care are craniul aproape rotund. [< fr. *brachycéphale*, cf. gr. *brachys* — scurt, *kephale* — cap]

BRAHICEFALÍE *s. f.* conformația celui brahicefal. [gen. *-iei.* / < fr. *brachycéphalie*]

BRAHIDACTILÍE *s. f. (med.)* malformație congenitală caracterizată prin scurtimea degetelor. [gen. *-iei.* / < fr. *brachydactylie*, cf. gr. *brachys* — scurt, *daktylos* — deget]

BRAHILOGÍE *s. f. (lingv.)* elipsă constînd în evitarea repetării unui element, al frazei, exprimat anterior ; brevilocvență. [var. *brahiologie* s. f. / < fr. *brachylogie*, cf. gr. *brachys* — scurt, *logos* — vorbire]

BRAHIO- element prim de compunere savantă cu semnificația „scurt", „îngust". [pron. *-hi-o-.* scris și *brachio-.* var. *brahi-.* / < fr., it. *brachi(o)-*, cf. gr. *brachys*]

BRAHIOCEFÁLIC, -Ă *adj.* referitor la braț și la cap. [< fr. *brachiocéphalique*]

BRAHIOLOGÍE *s. f.* v. b r a h i l o g i e.

BRAHIOPÓDE *s. n. pl. (zool.)* clasă de nevertebrate marine, posedînd o cochilie bivalvă și două brațe spirale ; *(la sg.)* animal din această clasă. [< fr. *brachiopodes*, cf. lat. *brachium* — braț, gr. *pous* — picior]

BRAHIOTOMÍE *s. f. (med.)* amputare a unui braț. *(spec.)* a brațului unui fetus. [gen. *-iei.* / < fr. *brachiotomie*]

BRAHIPNÉE *s. f. (med.)* respirație scurtă, sacadată. [< fr. *brachypnée*, cf. gr. *brachys* — scurt, *pnoia* — respirație]

BRAHISINCLINÁL *s. n. (geol.)* sinclinal scurt. [< fr. *brachysynclinal*]

BRAHISTOCRÓNĂ *s. f. (fiz.)* traiectorie pe care un corp ce se deplasează între două puncte date sub acțiunea gravitației realizează cel mai scurt timp. [< fr. *brachystochrone*, cf. gr. *brachystos* — cel mai scurt, *chronos* — timp]

BRAHMÁN, -Ă *adj.* referitor la brahmanism ; brahmanic. // *s. m. f.* membru al celei dintîi dintre cele patru caste indiene. 2. // *s. m.* preot al lui Brahma ; brahmin. [cf. fr. *brahmane*]

BRAHMÁNIC, -Ă *adj.* brahman. [cf. fr. *brahmanique*]

BRAHMANÍSM *s. n.* religie originară din India, a cărei divinitate superioară este Brahma. [< fr. *brahmanisme*]

BRAHMÍN *s. m.* brahman. [< fr. *brahmine*]

BRAIN-DRAIN *loc. s. (liv.)* emigrare în masă a savanților europeni spre Statele Unite ale Americii și Canada. [pron. *breindréin.* / < americ. *brain-drain*]

BRÁINSTORMING *s. n. (psih.)* tehnică de stimulare dirijată a creativității individuale și mai ales a unor indivizi constituiți în grupe. [< engl. *brainstorming*]

BRÁMĂ *s. f. (metal.)* semifabricat de oțel, cu secțiune dreptunghiulară și muchiile ro-

tunjite, avînd suprafața striată sau punctată. [< fr. *brame*]

BRANCÁRDĂ *s. f.* targă pentru transportul bolnavilor sau al răniților. [< fr. *brancard*]

BRANCARDIÉR, -Ă *s. m. f.* cel care poartă brancarda ; militar care ridică și transportă răniții pe cîmpul de luptă. [pron. *-di-er.* / < fr. *brancardier*]

BRANCHÍPUS *s. m.* *(zool.)* crustaceu inferior din ordinul branhiopodelor, cu corpul gol, transparent, cu picioarele lățite și cu ochii pedunculați, care trăiește prin bălți. [< fr., lat. *branchipus*]

BRAND *s. n.* aruncător de proiectile. [pl. *-duri.* / < *Brandt*, inventatorul acestui aruncător]

BRANDENBÚRG *s. n.* șnur sau găitan care se coase ca podoabă pe pieptul unor haine. [pl. *-guri.* / cf. fr. *brandebourg*]

BRÁNDY *s. n.* rachiu de vin ; coniac. [pron. *brén-di.* / < engl. *brandy*]

BRANHI- v. b r a n h i o-.

BRANHIÁL, -Ă *adj.* referitor la branhii. [pron. *-hi-al.* / < fr. *branchial*]

BRANHIÁTE *s. f. pl.* *(zool.)* subclasă de moluște gastropode prevăzute cu branhii ; *(la sg.)* animal din această subclasă. [pron. *-hi-a-.* / cf. fr. *branchiés*]

BRÁNHIE *s. f.* organ extern de respirație al unor animale acvatice. [gen. *-iei.* / < fr. *branchie*, lat. *branchiae* < gr. *branchia*]

BRANHIO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) branhii". [pron. *-hi-o-.* var. *branhi-.* / < gr. *branchia*]

BRANHIOPÓDE *s. n. pl.* subclasă de crustacee inferioare cu corpul segmentat, prevăzut cu formații branhiale ; *(la sg.)* animal din această subclasă. [< fr. *branchiopodes*, cf. gr. *branchia* — branhie, *pous* — picior]

BRANHIOZÁUR *s. m.* mic animal amfibiu fosil, asemănător cu o salamandră, care trăia în mlaștini. [pron. *-hi-o-.* / < fr. *branchiosaurus*, cf. gr. *branchia* — branhie, *sauros* — reptilă]

BRANȘÁ *vb. I. tr.* a face un branșament, un racord electric. [< fr. *brancher*]

BRANȘAMÉNT *s. n.* parte a unei conducte care leagă o conductă principală de una secundară. [pl. *-te.* / < fr. *branchement*]

BRÁNȘĂ *s. f.* ramură de activitate ; specialitate în negoț, în meserii etc. O *de* ~ = de meserie ; specialist. [< fr. *branche*]

BRAS *s. n.* **1.** stil de înot pe burtă, în care brațele și picioarele împing corpul înainte prin mișcări simultane. **2.** v. b r a ț. [pl. *-suri.* / < fr. *brasse*]

BRASÁ *vb. I.* v. b r a ț a.

BRASÁJ *s. n.* **1.** amestecare a combustibilului pulverizat sau în stare de vapori cu aerul comburant înainte de introducerea lui în cilindrul motorului. **2.** amestecare la cald a făinii de malț cu apă pentru a se obține mustul de bere. **3.** brațare. [< fr. *brassage*]

BRASÁRDĂ *s. f.* **1.** bandă de stofă purtată la braț pentru a indica calitatea unei persoane etc. **2.** parte a armurii care protejează brațul. [< fr. *brassard*]

BRASERÍE *s. f.* local în care se servesc preparate culinare, specialități de cofetărie și de patiserie, precum și băuturi. ● berărie. [gen. *-iei.* / < fr. *brasserie*]

BRASÉRO *s. n.* recipient metalic portativ folosit pentru încălzit. [< fr., sp. *brasero*]

BRASIÉRĂ *s. f.* obiect de lenjerie (femeiască) care susține pieptul, sinii ; sutien. [pron. *-si-e-.* / < fr. *brassière*]

BRASÍST, -Ă *s. m. f.* sportiv care înoată în stilul bras. [< *bras* + *-ist*]

BRAȚ *s. n.* *(mar.)* manevră curentă folosită la orientarea unei vergi în plan orizontal pentru ca velele să ocupe o anumită poziție față de direcția vîntului. [var. *bras* s. n. / engl. *brace*, fr. *bras*]

BRAȚÁ *vb. I. tr.* *(mar.)* a orienta vergile unui velier astfel încît velele să ocupe o poziție dorită față de direcția vîntului. [var. *brasa* vb. I. / < fr. *brasser*]

BRAȚÁRE *s. f.* *(mar.)* operația de orientare a vergilor unui velier într-o anumită direcție ; brasaj (3). [< *brața*, după fr. *brassage*]

BRAȚÉT *s. n.* v. b r a ț e t ă.

BRAȚÉTĂ *s. f.* *a merge (cu cineva) la* ~ = a merge (cu cineva) de braț. [var. *brațet* s. n. / < it. *braccetto*]

BRAUNÍT *s. n.* oxid natural de mangan. [pron. *bra-u-.* / < fr. *braunite*, cf. *A. Braun*, naturalist german]

BRAV, -Ă *adj.* viteaz, curajos. // *s. m.* asasin, tîlhar (aflat de obicei în slujba unui potentat) care omora și teroriza pentru bani ; spadasin plătit. [< fr. *brave*, it. *bravo*]

BRAVÁ *vb. I. tr.* a înfrunta cu curaj (o primejdie). ◊ a se expune inutil (unei primejdii etc.) ; a sfida. [< fr. *braver*, it. *bravare*]

BRÁVA *interj.* v. b r a v o.

BRAVÁDĂ *s. f.* provocare cutezătoare ; sfidare. [< fr. *bravade*]

BRAVÍSIMO *interj.* *(fam.)* exclamație superlativă pentru bravo. [< it. *bravissimo*]

BRÁVO *interj.* exclamație care însoțește o aprobare totală, aplauze frenetice ; excelent, foarte bine. [var. *bravos*, *brava* interj. / < fr., it. *bravo*]

BRÁVOS *interj.* v. b r a v o.

BRAVÚRĂ *s. f.* **1.** vitejie, bărbăție, curaj. **2.** faptă curajoasă. [< fr. *bravoure*, it. *bravura*]

BRAZÚRĂ *s. f.* sudură foarte rezistentă făcută cu un aliaj sau cu un metal fuzibil. [< fr. *brasure*]

BREAK *s. n.* v. b r e c.

BREAKFAST *s. n.* *(anglicism)* micul dejun. [pron. *bréic-fest.* / < engl. *breakfast*]

BREC *s. n.* **1.** *(rar)* trăsură deschisă cu patru roți, cu capra înaltă și bănci laterale. **2.** caroserie de automobil (berlină sau limuzină) care are la spate pentru transportul bagajelor o ușă specială și banca amovibilă. [scris și *break* (mai ales **2**). pl. *-curi.* / < engl., fr. *break*]

BREC *interj.* comandă dată luptătorilor la box sau la catch să se despartă, să înceteze lupta corp la corp. // *s. n.* **1.** fantezie muzicală sau ritmică în jaz, situată în genere la finele unei fraze, cînd se întrerupe acompaniamentul ritmic și cîntă numai solistul ; *(p. ext.)* însăși această întrerupere. **2.** *(tenis)* săritură a mingii după lovitura de deschidere, punct înscris împotriva serviciului adversarului. ● *(box)* desfacere din clinci ; despărțire a adversarilor dictată de arbitru. [scris și *break.* / < engl. *break*]

BRÉCIE *s. f.* rocă sedimentară tare, constituită din bucăți colțuroase de minerale sau roci dure. [gen. *-iei.* / < germ. *Breccie*, it. *breccia* — pietriș]

BREGMÁTIC, -Ă *adj.* referitor la bregmă. [< fr. *bregmatique*]

BRÉGMĂ *s. f.* *(anat.)* punct de întîlnire a oaselor parietale cu osul frontal. [< fr. *bregma*, cf. gr. *bregma* — cap]

BRELÁN *s. n. (la unele jocuri de cărți)* grup de trei cărți (cu valoare egală, dar de culori diferite). [pl. *-nuri*, (s. m.) *-ni*. / < fr. *brelan*]

BRELÓC *s. n.* podoabă purtată mai ales la ceasornic, la git etc. [pl. *-uri*. / < fr. *breloque*]

BREMZÁ *s. f.* plan înclinat cu dispozitiv de frinare, pe care circulă vagonetele de mină. [< germ. *Bremse*]

BRENOÍRE *s. f.* operație de ungere a pieselor prin impregnare cu grăsimi în stare topită. [pron. *-no-i-*. / după germ. *Einbrennung*]

BRÉȘĂ *s. f.* **1.** pătrundere largă și adîncă executată în dispozitivul de apărare al unei armate ; spărtură în zidul unei cetăți etc. **2.** *(rar)* spărtură într-un gard, într-un zid, într-o pădure etc. / < fr. *brèche*]

BRETEÁ *s. f. (la pl.)* bandă petrecută peste umăr, care susține o greutate oarecare, pantalonii etc. [pl. *-ele*. / cf. fr. *bretelle*]

BRETÉLĂ *s. f.* **1.** ramificație de cale ferată între două linii paralele, care permite trecerea trenului de pe o linie pe cealaltă. **2.** conductă sau drum foarte scurt de legătură între artere apropiate și paralele. ◎ porțiune de șanț care face legătura între tranșeele paralele cu linia frontului. [< fr. *bretelle*]

BRETÉSĂ *s. f.* lucrare de fortificație medievală care întărea o altă fortificație. ◎ nazal mobil la coifuri. [< fr. *bretesse*]

BRETÓN *s. n.* păr lăsat pe frunte și tăiat drept. [< fr. *breton*]

BREUVÁJ *s. n. (vet.)* introducere a unui medicament lichid în cavitatea bucală a unui animal cu ajutorul unei sticle cu gîtul lung. [pron. *brö-*. / < fr. *breuvage* — băutură]

BRÉVĂ *s. f.* scrisoare papală mai puțin solemnă decît bula. [< it. *breve*]

BREVÉT *s. n.* document, certificat, titlu dat de o autoritate (de stat) prin care i se recunoaște cuiva paternitatea unei invenții sau i se asigură anumite drepturi ; patentă. licență. [< fr. *brevet*]

BREVETÁ *vb. I. tr.* a acorda un brevet ; a patenta. [< fr. *breveter*]

BREVETÁRE *s. f.* acțiunea de a breveta. [< *breveta*]

BREVIÁR *s. n.* **1.** expunere sumară a unor principii, a unor probleme dintr-un anumit domeniu. **2.** carte care cuprinde rugăciunile pe care preoții și călugării catolici trebuie să le rostească la anumite ore din zi. [pron. *-vi-ar*. var. *breviarium* s.n. / cf. fr. *bréviaire*, it. *breviario*]

BREVIÁRIUM *s. n.* v. b r e v i a r.

BREVILÍN, *-Ă adj.* (op. l o n g i l i n) care are membrele scurte ; îndesat. [< fr. *brévi-ligne*, cf. lat. *brevis* — scurt *linea* — linie]

BREVILOCVÉNT, *-Ă adj. (despre vorbire)* scurt. [cf. it. *breviloquente*]

BREVILOCVÉNȚĂ *s. f.* vorbire scurtă ; brahilogie. [< germ. *Breviloquenz*, cf. lat. *brevis* — scurt, *eloquentia* — elocvență]

BREVITÁTE *s. f. (rar)* calitate a ceea ce este scurt, succint. [cf. fr. *brévité*, it. *brevità*]

BRIÁ *vb. I. intr. (franțuzism)* a străluci, a se deosebi, a se remarca. [pron. *bri-a*. p. i. 3, 6 *-iază*. ger. *-iind*. / < fr. *briller*]

BRIÁNT *adj.* strălucitor, sclipitor, strălucit. // *s. n.* v. b r i l i a n t. [pron. *bri-ant*. / < fr. *brillant*]

BRIANTÍNĂ *s. f.* preparat cosmetic uleios și parfumat, întrebuințat la îngrijirea părului. [pron. *bri-an-*. var. *briliantină* s. f. / < fr. *brillantine*]

BRIC *s. n.* corabie cu două catarge, echipată cu pînze pătrate și uneori cu motor. O ~ *-goeletă* = bric al cărui arbore trinchet poartă vele pătrate, iar celălalt arbore vele aurice. [pl. *-curi*. / < fr. *brick*, cf. engl. *brig*]

BRICABRÁC *s. n. (franțuzism)* (magazin de) vechituri, lucruri fără valoare, uzate și demodate. [< fr. *bric-à-brac*]

BRICHETÁ *vb. I. tr.* a face brichete (1). [< fr. *briqueter*]

BRICHETÁJ *s. n.* brichetare. [< fr. *briquetage*]

BRICHETÁRE *s. f.* acțiunea de a bricheta ; brichetaj. [< *bricheta*]

BRICHÉTĂ *s. f.* **1.** produs de formă paralelipipedică, ovoidală etc., obținut prin presarea pulberii de cărbune sau minereu. O ~ *furajeră* = produs obținut prin tocarea, amestecarea și comprimarea în mașini speciale a mai multor nutrețuri. **2.** aparat de buzunar pentru aprins țigările. [< fr. *briquet, briquette*]

BRICHETIÉR *s. m.* lucrător de brichete (de cărbune). [pron. *-ti-er*. / < fr. *briquetier*]

BRICOLÁ *vb. I. tr. (franțuzism)* a practica tot felul de meserii. ◎ a face treburi mărunte cu caracter meșteșugăresc (în gospodărie). [< fr. *bricoler*]

BRICOLÁJ *s. n. (franțuzism)* acțiunea de a bricola ; practicarea a mai multor meserii ; *(fam.)* treburi mărunte. ● practicarea pe lîngă gospodărie în timpul liber a tot felul de lucrări mărunte. [< fr. *bricolage*]

BRICÓLĂ *s. f.* mașină de război asemănătoare cu balista, folosită mai ales în evul mediu. [< fr. *bricole*, it. *briccola*]

BRICOLÉR *s. m. (rar)* persoană care se ocupă în timpul liber cu tot felul de lucrări manuale de întreținere și de reparații. [< fr. *bricoleur*]

BRICUÍ *vb. IV. tr.* a curăța puntea unei nave cu cărămidă sau cu nisip. [cf. fr. *briquer*]

BRIDÁT *s. n.* acțiunea de a face bride (1). [după fr. *bridage*]

BRÍDĂ *s. f.* **1.** gaică de stofă, de ață etc. prin care se trece cordonul. **2.** piesă metalică care leagă arcurile de osii. ◎ coroană metalică servind la îmbinarea tuburilor. **3.** mănunchi de fibre conjunctive, format în organism ca urmare a unui proces inflamator. v. a d e r e n ță. [< fr. *bride*]

BRIDGE *s. n.* **1.** joc de cărți care se joacă de patru persoane cu 52 de cărți. **2.** fraza centrală a unei teme în muzica de jaz. [pron. *brigi*. / < engl., fr. *bridge*]

BRIDGÍST *s. m.* jucător de bridge. [< *bridge* + *-ist*]

BRIGÁDĂ *s. f.* **1.** echipă de muncitori organizată pentru anumite sarcini de producție. O ~ *artistică (de agitație)* = echipă artistică de amatori (care, în programe scurte, își propune să facă agitație politică în jurul problemelor importante din viața unei colectivități). **2.** unitate militară compusă din două sau trei regimente din aceeași armă. **3.** subunitate silvică formată din mai multe cantoane (2) și supravegheată de un brigadier silvic. [pl. *-găzi*, *-gade*. / < fr. *brigade*, rus. *brigada*]

BRIGADIÉR, *-Ă s. m. f.* **1.** lucrător, muncitor dintr-o brigadă (1) de muncă. **2.** tehnician care conduce o brigadă în cadrul administrației silvice. **3.** *(mil. ; ieșit din uz)* comandant al unei brigăzi ; general de brigadă.

● *(inv.)* caporal de artilerie. [pron. *-di-er.* pl. *-ri, -re.* / < fr. *brigadier*, rus. *brigadir*]

BRIGÁND *s. m.* hoț de drumul mare, tîlhar. [< fr. *brigand*]

BRIGANDÁJ *s. n.* tîlhărie, hoție la drumul mare. [< fr. *brigandage*]

BRIGANTÍN *s. n.* bric mic. [cf. fr. *brigantin*, it. *brigantino*]

BRIGANTÍNĂ *s. f.* **1.** corabie ușoară, cu două catarge și o singură punte. **2.** pînză de formă trapezoidală, legată de artimon. [< it. *brigantina*, fr. *brigantine*]

BRILIÁNT *s. n.* **1.** diamant șlefuit în dublă piramidă, folosit ca podoabă. **2.** caracter de literă de trei puncte tipografice. [pron. *-li-ant.* pl. *-te, -turi.* var. *briant* s. n. / < fr. *brillant*, engl. *brilliant*]

BRILIANTÍNĂ *s. f.* v. b r i a n t i n ă.

BRIO- element prim de compunere savantă, cu semnificația „mușchi", „plantă". [pron. *bri-o-.* / < fr. *bryo-*, cf. gr. *bryon*]

BRÍO *s. n. (muz.; ca indicație de execuție) cu* ~ = însuflețit, vioi, cu vervă, cu vioiciune. [pron. *bri-o.* / < it., fr. *brio*]

BRIOFÍTE *s. f. pl.* încrengătură de plante cu corpul diferențiat în tulpini și frunze, al căror prototip este mușchiul ; *(la sg.)* plantă din această încrengătură. [pron. *bri-o-.* / < fr. *bryophytes*, cf. gr. *bryon* — mușchi, *phyton* — plantă]

BRIOLÓG, **-Ă** *s. m. f.* specialist în briologie. [< fr. *bryologue*]

BRIOLÓGIC, **-Ă** *adj.* referitor la briologie. [pron. *bri-o-.* / < fr. *bryologique*]

BRIOLOGÍE *s. f.* ramură a botanicii care se ocupă cu studiul mușchilor. [pron. *bri-o-.* / < fr. *bryologie*, cf. gr. *bryon* — mușchi, *logos* — studiu]

BRIÓȘ *s. m.* v. b r i o ș ă.

BRIÓȘĂ *s. f.* prăjitură făcută dintr-un aluat de cozonac. [pron. *bri-o-.* pl. *-șe, -și.* var. *brioș* s. m. / < fr. *brioche*]

BRIOZOÁRE *s. n. pl. (biol.)* clasă de mici nevertebrate acvatice, care trăiesc în colonii fixate de alge, de cochilii, de roci, avînd aspect de mușchi ; *(la sg.)* animal din această clasă. [< fr. *bryozoaires*, cf. gr. *bryon* — mușchi, *zoarion* — animal mic]

BRÍSTOL *s. n.* carton alb, lucios, de calitate foarte bună, din care se fac copertele cărților și cărțile de vizită ; *(p. ext.)* carte de vizită. [< fr. *bristol*, cf. *Bristol*, oraș în Anglia]

BRIZÁNT, **-Ă** *adj.* care se descompune într-un timp foarte scurt, dezvoltînd gaze sub presiune. // *s. m. pl.* valuri care se sparg în apropierea țărmului, lovindu-se de funduri puțin adînci sau de stînci. ● obstacol, colț de stîncă de care se izbesc valurile. [< fr. *brisant*]

BRIZÁNȚĂ *s. f.* proprietate a unui exploziv de a se descompune într-un timp foarte scurt, dînd gaze de mare presiune. [< fr. *brisance*]

BRÍZĂ *s. f.* vînt ușor, regulat, de la țărmul mării, care suflă în timpul zilei de la mare spre uscat, iar în timpul nopții de la uscat spre mare. ● *(fig.)* adiere, boare. [< fr. *brise*]

BRIZBÍZ *s. n.* perdeluță (transparentă) care acoperă numai partea de jos a unei ferestre. [pl. *-ze, -zuri.* [< fr. *brise-bise*]

BRIZÓR *s. n. (text.)* cilindru cu garnitură de sîrmă de ferestrău, adaptat la toba mare a cardelor din filatură, care servește pentru destrămarea ghemotoacelor. [< fr. *briseur*]

BRIZÚRĂ *s. f.* sfărîmătură (a unui aliment). [< fr. *brisure*]

BROCÁRD *s. n.* v. b r o c a r t.

BROCÁRT *s. n.* stofă ornamentală cu fir de aur, de argint etc. ❁ țesătură de bumbac sau de in folosită pentru lenjerie de pat. [pl. *-turi.* var. *brocard, brocat* s. n. / < fr. *brocart*, cf. it. *broccato*]

BROCÁT *s. n.* v. b r o c a r t.

BRÓCĂR *s. m. (mar.)* agent intermediar în încheierea contractelor de navlosire ; curtier maritim. [< engl. *broker*]

BRODÁ *vb. I. tr.* **1.** a coase pe o țesătură (flori, ornamente etc.) ; a coase la gherghef. **2.** *(fig.)* a inventa, a dezvolta, a născoci. [< fr. *broder*]

BRODÁRE *s. f.* acțiunea de a broda ; brodat. [< *broda*]

BRODÁT *s. n.* brodare. [< *broda*]

BRODÉR, **-ÉZĂ** *s. m. f.* lucrător care brodează, care se ocupă cu broderia. [< fr. *brodeur, -euse*]

BRODÉRIE *s. f.* **1.** artă a decorării unei țesături cu motive ornamentale cusute în relief cu fire din diferite materiale ; compoziția ornamentală însăși. ❁ cusătură făcută la gherghef. **2.** *(fig.)* înfloritură, dezvoltare (la o povestire, la o bucată muzicală etc.) [gen. *-iei.* / < fr. *broderie*]

BROM *s. n.* metaloid lichid, roșu-brun, toxic, cu miros neplăcut, întrebuințat în industria chimică, farmaceutică etc. [< fr. *brome*, cf. gr. *bromos* — miros urît]

BROMÁT *s. m.* sare a acidului bromic. [< fr. *bromate*]

BROMELIACÉE *s. f. pl. (bot.)* familie de plante monocotiledonate din țările tropicale, mai ales epifite, avînd ca tip ananasul ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-li-a-ce-e.* sg. invar. / < fr. *broméliacées*]

BROMETCHING *s. n.* procedeu fotografic (folosit în Anglia) pentru ameliorarea calității copiilor obținute de pe negative care marchează mari diferențe de contrast. [< engl. *brometching*]

BROMHIDRÁT *s. m.* sare a acidului bromhidric. [< fr. *bromhydrate*]

BROMHÍDRIC *adj. m. acid* ~ = acid format prin amestecul bromului cu hidrogenul. [< fr. *bromhydrique*]

BROMHIDRÓZĂ *s. f.* transpirație abundentă și urît mirositoare, de culoare neagră sau brună ; melanhidroză. [< fr. *bromhidrose*, cf. gr. *bromos* — cu miros urît, *hidros* — sudoare]

BRÓMIC *adj. m. acid* ~ = acid oxigenat al bromului. [cf. fr. *bromique*]

BROMÍSM *s. n.* intoxicație cu săruri de brom. [< fr. *bromisme*]

BROMOFÓRM *s. n.* lichid dens, cu miros plăcut, volatil și insolubil în apă, întrebuințat în medicină ca anestezic și calmant. [< fr. *bromoforme*]

BROMURÁL *s. n.* produs farmaceutic sub formă de cristale incolore, folosit ca sedativ și hipnotic slab. [< germ. *Bromural*]

BROMURÁRE *s. f.* reacție chimică de adiție sau de substituție prin care se introduc unul sau mai mulți atomi de brom în molecula unui compus organic. [cf. fr. *bromuration*]

BROMÚRĂ *s. f.* sare a acidului bromhidric. [< fr. *bromure*]

BRONHI- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) bronhii", „al bronhiilor", „bronhie". [var. *bronho-, bronș-.* / < fr. *broncho-*, cf. gr. *bronchos* — trahee]

BRONHIÁL, **-Á** *adj.* bronhic. [pron. *-hi-al.* / cf. fr. *bronchial*]

BRÓNHIC, -Ă *adj.* referitor la bronhii ; bronhial ; bronşic. [< fr. *bronchique*]

BRÓNHIE *s. f.* fiecare dintre cele două canale cartilaginoase în care se împarte traheea-arteră. [gen. *-iei.* / < it. *bronchi*, cf. lat. *bronchia*, gr. *bronchos* — trahee]

BRONHIÓLĂ *s. f.* ramificaţie terminală a bronhiilor. [< fr. *bronchiole*]

BRONHIOLÍTĂ *s. f.* inflamaţie a bronhiolelor. [var. *bronşiolită* s. f. / < fr. *bronchiolite*]

BRONHIÓM *s. n. (med.)* tumoare cu punct de plecare bronşic. [pron. *-hi-om.* / < fr. *bronchiome*]

BRONHO- v. b r o n h i-.

BRONHOCONSTRICTÓR, -OÁRE *adj., s. n.* (substanţă) care produce bronhoconstricţie. [< fr. *bronchoconstricteur*]

BRONHOCONSTRÍCŢIE *s. f. (med.)* contracţie a bronhiilor şi bronhiolelor. [gen. *-iei.* / < fr. *bronchoconstriction*]

BRONHODILATATÓR, -OÁRE *adj., s. n.* (substanţă) care produce bronhodilataţie. [< fr. *bronchodilatateur*]

BRONHODILATÁŢIE *s. f.* dilataţie a bronhiilor şi a bronhiolelor. [gen. *-iei.* / < fr. *bronchodilatation*]

BRONHOFONÍE *s. f.* rezonanţă exagerată a vocii bolnavului la ascultarea plămînilor. [gen. *-iei.* / < fr. *bronchophonie*, cf. gr. *bronchos* — trahee, *phone* — voce]

BRONHOGRAFÍE *s. f.* radiografie a aparatului respirator cu privire specială asupra bronhiilor. [gen. *-iei.* / < fr. *bronchographie*, cf. gr. *bronchos* — trahee, *graphein* — a scrie]

BRONHOLÍT *s. n. (med.)* calcul bronşic. [< fr. *broncholithe*, cf. gr. *bronchos* — trahee, *lithos* — piatră]

BRONHOMICÓZĂ *s. f. (med.)* inflamaţie a bronhiilor provocată de ciuperci patogene. [< fr. *bronchomycose*]

BRONHOPATÍE *s. f.* afecţiune a bronhiilor. [gen. *-iei.* / < fr. *bronchopathie*]

BRONHOPLEGÍE *s. f. (med.)* paralizie a bronhiilor. [gen. *-iei.* / < fr. *bronchoplégie*, cf. gr. *bronchos* — trahee, *plege* — lovitură]

BRONHOPNEUMONÍE *s. f.* inflamaţie a bronhiilor şi a plămînilor. [pron. *-pne-u-*. gen. *-iei.* / < fr. *bronchopneumonie*]

BRONHORAGÍE *s. f. (med.)* hemoragie bronhică. [gen. *-iei.* / < fr. *bronchorragie*, cf. gr. *bronchos* — trahee, *rhegnymi* — a curge]

BRONHORÉE *s. f.* expectoraţie abundentă, provocată de o bronşită cronică. [pron. *re-e.* / < fr. *bronchorrhée*, cf. gr. *bronchos* — trahee, *rhein* — a curge]

BRONHOSCÓP *s. n. (med.)* tub prevăzut cu un sistem optic, folosit în bronhoscopie. [< fr. *bronchoscope*]

BRONHOSCOPÍE *s. f. (med.)* examinare vizuală a interiorului bronhiilor. [gen. *-iei.* / < fr. *bronchoscopie*, cf. gr. *bronchos* — trahee, *skopein* — a privi]

BRONHOSPÁSM *s. n. (med.)* contracţie spasmodică a bronhiilor. [< fr. *bronchospasme*]

BRONHOTOMÍE *s. f.* deschidere chirurgicală a unei bronhii. [gen. *-iei.* / < fr. *bronchotomie*, cf. gr. *bronchos* — trahee, *tome* — tăietură]

BRONŞ- v. b r o n h i-.

BRONŞIC, -Ă *adj.* bronhic. [< fr. *bronchique*]

BRONŞECTAZÍE *s. f.* dilataţie a bronhiilor. [gen. *-iei.* / < fr. *bronchectasie*, cf. gr. *bronchos* — trahee, *ektasis* — dilataţie]

BRONŞIOLÍTĂ *s. f.* v. b r o n h i o l i t ă.

BRONŞÍTĂ *s. f.* inflamaţie a bronhiilor, manifestată în special prin tuse. [< fr. *bronchite*]

BRONŞITIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de bronşită. [< fr. *bronchitique*]

BRONTOFOBÍE *s. f.* teamă patologică faţă de trăsnete. [gen. *-iei.* / < fr. *brontophobie*, cf. gr. *bronte* — trăsnet, *phobos* — frică]

BRONTOGRÁF *s. n.* aparat înregistrator de trăsnete. [< fr. *brontographe*, cf. gr. *bronte* — trăsnet, *graphein* — a scrie]

BRONTOZÁUR *s. m.* reptilă sauriană uriaşă din era secundară, cu gîtul şi coada foarte lungi, iar capul foarte mic. [< fr. *brontosaure*, cf. gr. *bronte* — tunet, *sauros* — şopîrlă]

BRONZ *s. n.* aliaj de cupru cu unul sau mai multe metale, mai dur şi mai rezistent decît cuprul, folosit în turnătorie. O *epoca de ~* = epocă preistorică, corespunzătoare mileniului al II-lea î.e.n., caracterizată prin apariţia şi dezvoltarea uneltelor şi armelor de bronz. ● obiect, *(spec.)* statuie, statuetă de bronz. O *caracter de ~* = caracter tare, de neclintit. [< fr. *bronze*, it. *bronzo*]

BRONZÁ *vb. I.* 1. *tr.* a acoperi cu un strat de bronz sau de vopsea de bronz (un obiect etc.). 2. *tr., refl.* a (se) pîrli, a (se) înnegri, a (se) colora (la piele) ca bronzul. [cf. fr. *bronzer*, it. *bronzare*]

BRONZÁJ *s. n.* bronzare. [< fr. *bronzage*]

BRONZÁRE *s. f.* acţiunea de a (se) bronza şi rezultatul ei ; bronzaj. [< *bronza*]

BRONZÍT *s. n.* varietate de piroxen şi oxid de fier, de culoare brună-gălbuie, asemănătoare cu a bronzului. [cf. fr. *bronzit*, germ. *Bronzit*]

BROŞÁ *vb. I. tr.* 1. a lega laolaltă colile unei broşuri, ale unei cărţi etc. (într-o copertă moale). 2. a găuri sau a şănţui prin aşchiere o piesă metalică. [p. i. 3. 6 *-şează*, 4 *-şăm*, ger. *-şînd.* / < fr. *brocher*]

BOŞÁRE *s. f.* acţiunea de a broşa ; broşat. [< *broşa*]

BROŞÁT *s. n.* broşare. [< *broşa*]

BRÓŞĂ *s. f.* 1. bijuterie pe care femeile o poartă prinsă într-un ac la rochie, la şal etc. 2. unealtă cu care se fac găuri în formele de turnătorie pentru evacuarea gazelor rezultate de la turnare. ● schelet cilindric de metal al unui miez de turnătorie. ● tijă folosită în ortopedie pentru imobilizarea fracturilor. 3. unealtă folosită la maşina de broşat. [< fr. *broche*]

BROŞÉTĂ *s. f.* broşă de dimensiuni reduse. [< fr. *brochette*]

BROŞÚRĂ *s. f.* tipăritură cu puţine foi, legată într-o copertă moale. [< fr. *brochure*]

BROWNIÁN, -Ă *adj. mişcare ~ă* = mişcare neîncetată a particulelor microscopice, aflate în suspensie într-un lichid, datorită agitaţiei moleculare. [pron. *brau-ni-an.* / < fr. *brownien*, cf. *(Robert) Brown*, botanist scoţian]

BROWNING *s. n.* pistol automat cu încărcătorul în miner. [pron. *bráu-ning.* pl. *-uri.* / < fr. *browning*, cf. *Browning*, inventatorul acestei arme]

BRUCELÓZĂ *s. f. (med.)* boală contagioasă transmisă omului de la unele animale domestice, care se manifestă prin temperatură ridicată, prin dureri de cap etc. [< fr. *brucellose*]

BRUCÍNĂ *s. f.* alcaloid foarte toxic extras din nuca vomică, utilizat în medicină şi farmacie. [< fr. *brucine*]

BRUDERŞÁFT *s. n.* fel de a bea în care doi parteneri îşi duc paharele la gură luîndu-se de braţ, în semn de împrietenire şi înfrăţire. [pl. *-turi.* / < germ. *Bruderschaft*]

BRUIÁ *vb. I. tr.* a perturba recepţionarea undelor electromagnetice. [pron. *bru-ia*, p. i. 3, 6 *-iază*, ger. *-ind.* / < fr. *brouiller*]

BRUIÁJ *s. n.* perturbare a audiţiilor radiofonice ale unui post prin emiterea de semnale parazite pe lungimea de undă respectivă. [cf. fr. *brouillage*]

BRUIÉRE *s. f.* acţiunea de a bruia ; bruiaj. [pron. *bru-ie-*. [< *bruia*]

BRUIÓN *s. n.* ciornă, concept. [pron. *bruion*, pl. *-oane.* / < fr. *brouillon*]

BRUIÓR *s. n.* emiţător care serveşte pentru bruierea emisiunilor radiofonice. [pron. *bru-ior.* / < fr. *brouilleur*]

BRUITÁJ *s. n.* reproducere artificială în teatru, cinema sau la radio a zgomotelor naturale care însoţesc acţiunea. [pron. *bru-i-*. / < fr. *bruitage*]

BRUN, -Ă *adj. s. n.* cafeniu-închis // *adj., s. m. f.* (om) cu părul negru, cu ten negricios ; brunet, oacheş. [< it. *bruno*, fr. *brun*]

BRUNÁ *vb. I. tr. (tehn.)* a acoperi pe cale chimică oţelul sau fierul cu un strat de oxizi împotriva coroziunii. [< fr. *brunir*]

BRUNÁJ *s. n.* brunare. [după fr. *brunissage*]

BRUNÁRE *s. f.* acţiunea de a bruna şi rezultatul ei ; brunaj. [< *bruna*]

BRUNÉL *s. n.* stofă de lînă de culoare închisă, folosită odinioară la confecţionarea încălţămintei. [< germ. *Brunelle*, cf. fr. *brunelle*]

BRUNÉT, -Ă *adj., s. m. f.* (om) oacheş, brun. [< it. *brunetto*, cf. fr. *brunet*]

BRÚSĂ *s. f. (geogr.)* regiune tropicală de stepă, presărată cu arbuşti. [< fr. *brousse* < prov. *brousso*]

BRUSC, -Ă *adj.* 1. *(adesea adv.)* petrecut pe neaşteptate, deodată ; precipitat, cu violenţă, neprevăzut. 2. *(rar)* iute, aspru, răstit. [pl. *-uşti, -uşte.* / < it. *brusco*, fr. *brusque*]

BRUSCÁ *vb. I. tr.* a trata cu violenţă, brutal, aspru, a repezi. ● a grăbi, a forţa (o hotărîre, un deznodămînt etc.). [< it. *bruscare*, fr. *brusquer*]

BRUSCÁRE *s. f.* acţiunea dt a brusca şi rezultatul ei. [< *brusca*]

BRUSCHÉŢE *s. f.* comportare, atitudine aspră, grosolană ; asprime, violenţă. [< it. *bruschezza*]

BRUST *s. n. (tehn.)* front vertical care separă un inel de tunel în curs de excavare de inelul alăturat, neexcavat. [< germ. *Brust*]

BRUT, -Ă *adj.* 1. *(despre materii)* în stare naturală ; *(despre compuse)* netransformat într-un alt produs finit, neterminat. 2. (op. *n e t ; despre greutatea unei mărfi)* din care nu s-a scăzut daraua ; *(despre venit)* din care nu au fost scăzute cheltuielile. [cf. it. *bruto*, fr. *brut*, lat. *brutus*]

BRUTÁL, -Ă *adj.* nedelicat, dur, violent în purtări ; grosolan, necioplit. [cf. it. *brutale*, fr. *brutal*]

BRUTALITÁTE *s. f.* fire sau purtare brutală ; grosolănie, violenţă. [cf. it. *brutalità*, fr. *brutalité*]

BRUTALIZÁ *vb. I. tr.* a trata cu brutalitate, a maltrata (pe cineva). [< fr. *brutaliser*]

BRUTALIZÁRE *s. f.* acţiunea de a brutaliza. [< *brutaliza*]

BRÚTĂ *s. f.* om rău, crud, violent. [pl. *-te.* / < fr. *brute*]

BRÚTO *adv.* cu totul, nescăzînd daraua sau cheltuielile făcute. [< it. *bruto*, germ. *brutto*]

BUBÁL *s. m.* gen de antilopă africană cu coarne în formă de U sau de liră. [< fr. *bubale*, cf. gr. *boubalos* — bivol]

BUBALÍNE *s. f. pl. (zool.)* specie de vite cornute înrudite cu taurinele, cuprinzînd bivolii. [< fr. *bubalines*, cf. gr. *boubalos* — bivol]

BUBÓN *s. n. (med.)* adenită care se dezvoltă în regiunea inghinală şi axilară. [< fr. *bubon*, cf. gr. *boubon* — stinghie]

BUBÓNIC, -Ă *adj.* referitor la bubon, care se manifestă printr-un bubon. O *ciumă* (sau *pestă*) *~ă* = ciumă (sau pestă) manifestată prin abcese. [< fr. *bubonique*]

BUBONOCÉL *s. n. (med.)* hernie inghinală incompletă. [< fr. *bubonocèle*, cf. gr. *boubon* — stinghie, *kele* — tumoare]

BUCÁL, -Ă *adj.* referitor la gură. O *pe cale ~ă* = pe gură. [< fr. *buccal*, cf. lat. *bucca* — gură]

BUCANIÉR *s. m.* denumire dată coloniştilor francezi din America din sec. XVII care se ocupau cu vînătoarea de vite cornute sălbatice, a căror carne o vindeau. ● pirat, aventurier. [pron. *-ni-er.* / < fr. *boucanier*, cf. *boucan* — loc unde se usca şi se săra carnea]

BUCCHÉRO *s. n.* categorie de vase etrusce din pastă neagră, cu decor în relief. [< it. *bucchero* — vas ordinar de lut]

BUCCINATÓR *s. m.* muşchi al obrajilor, cu rol în masticaţie şi în expulzarea forţată a aerului din plămîni. ● nerv din regiunea obrajilor. [< fr. *buccinateur*]

BUCENTÁUR *s. m.* 1. centaur cu corp de taur. 2. corabie de festivităţi a dogilor veneţieni. [pron. *-ta-ur.* / < fr. *bucentaure*, cf. gr. *bous* — bou, *kentauros* — centaur]

BUCHÉT *s. n.* 1. mănunchi, legătură de flori. 2. grup de arbori de aceeaşi specie în cadrul unui arboret ; boschet. 3. aromă specifică a unor vinuri vechi, selecţionate. 4. *(mar.)* ansamblu format din două-trei macarale, servind pentru manevrele curente ale velelor. [< fr. *bouquet*]

BUCHETIÉRĂ *s. f. (rar)* florăreasă. [cf. fr. *bouquetière*]

BUCIARDÁ *vb. I. tr.* a prelucra cu buciarda piatra de construcţie. [pron. *-ciar-*. var. *buşarda* vb. I. / < fr. *bouchарder*]

BUCIARDÁJ *s. n.* buciardare. [pron. *-ciar-*. / < fr. *bouchardage*]

BUCIARDÁRE *s. f.* acţiunea de a buciarda şi rezultatul ei. [pron. *-ciar-*. / < *buciarda*]

BUCIÁRDĂ *s. f.* ciocan, avînd pe feţele de izbire dinţi în formă piramidală, folosit pentru a imprima pe faţa pietrelor de construcţie sau pe tencuieli adîncituri regulate. [pron. *-ciar-*. pl. *-de.* / < fr. *bouchardе*]

BUCINÁTOR s. m. *(la romani)* suflător din bucină ; gornist, trompetist. [< lat. *bucinator*]

BUCÍNĂ *s. f.* instrument de suflat la romani, asemănător cornului de vînătoare de astăzi. [pl. *-ne.* / < lat. *bucina*]

BUCLÁ *vb. I. tr., refl.* a(-şi) răsuci părul în bucle, a (se) cîrlionţa, a(-şi) încreţi (părul). [p. i. *-lez.* / < fr. *boucler*]

BUCLÁJ *s. n.* faptul de a fi buclat ; *(spec.)* totalitatea buclelor de pe suprafaţa unei pielicele de miel. [< fr. *bouclage*]

BUCLÁT, -Ă *adj. (despre păr)* cu bucle, cîrlionțat. [cf. fr. *bouclé*]

BÚCLĂ *s. f.* I. 1. șuviță de păr răsucită ; cîrlionț, zuluf. 2. parte a ochiului unui fir format în timpul tricotării. II. 1. curbă pronunțată folosită la racordarea aliniamentelor unei serpentine. ● porțiune a unui curs de apă cu o puternică cotitură. 2. piesă de metal pe care se fixează, îndoindu-se, capătul unui cablu. [< fr. *boucle*]

BUCLÉU *s. n.* țesătură, stofă cu aspect buclat. [< fr. *bouclé*]

BUCÓLIC, -Ă *adj.* referitor la viața (idealizată) de la țară ; idilic, pastoral, cîmpenesc. [< fr. *bucolique*, lat. *bucolicus*, cf. gr. *boukolikos* < *boukolein* — a paște boii]

BUCÓLICĂ *s. f.* poezie pastorală ; eglogă, idilă. [pl. *-ce*. / < lat. *bucolica*, cf. fr. *bucolique*, gr. *boukolikos* — pastoral]

BUCOLÍSM *s. n. (liv.)* caracter bucolic. [< *bucol(ic)* + *-ism*]

BUDGÉT *s. n.* v. buget.

BUDÍNCĂ *s. f.* 1. preparat culinar dulce servit la desert. 2. fel de mîncare din legume, brînză etc., copt în cuptor. [cf. engl. *pudding*]

BUDÍSM *s. n.* religie răspîndită îndeosebi în Asia orientală și de sud, care propovăduiește pasivitatea și supunerea în fața sorții și atingerea fericirii („nirvana") pe calea renunțării la pasiunile și plăcerile vieții. [cf. fr. *bouddhisme* < *Buddha*, inițiatorul acestei religii]

BUDÍST, -Ă *adj.* referitor la budism. // *s. m. f.* adept al budismului. [< fr. *bouddhiste*]

BUDOÁR *s. n. (liv.)* salon intim de primire al unei femei (mai ales din așa-zisa înaltă societate). [pl. *-re, -ruri*. / < fr. *boudoir*]

BUF, -Ă *adj. (despre opere muzicale sau dramatice)* hazliu ; exagerat de comic ; vesel. ● *(despre cîntăreți, actori)* care joacă roluri în opere comice, în farse, în comedii de intrigă etc. [< it. *buffo*, fr. *bouffe*]

BUFÁNT, -Ă *adj. (despre pantaloni, mîneci etc.)* cu bufă, umflat, înfoiat. [< fr. *bouffant*]

BÚFĂ *s. f.* cută, fald, umflătură la mîneca unei haine, la pantaloni etc. [< it. *buffa*]

BUFÉT *s. n.* 1. mobilă în care se păstrează vesela și tacîmurile. 2. local în care se vînd în general mîncăruri reci și băuturi care se servesc repede (fiind consumate uneori în picioare) ; loc unde se vînd prăjituri, mîncăruri reci, sandvișuri etc. într-o instituție, într-un teatru etc. 3. mîncăruri servite la un bufet *(2)*. [pl. *-te, -turi*. / < fr. *buffet*, it. *buffetto*]

BUFETIÉR, -Ă *s. m. f.* cel care ține (sau servește la) un bufet [pron. *-ti-er*. / < fr. *buffetier*]

BUFÉTING *s. n. (av.)* vibrație neregulată care rezultă dintr-o scurgere nestaționară a aparatului. [< engl., fr. *buffeting* < engl. *buffet* — a lovi, a pălmui]

BUFÉU, *s. n.* răbufnire subită și trecătoare de febră, de enervare, accelerare bruscă a pulsului etc. ● aer care iese pe gură. ● *(rar)* mișcare subită și trecătoare, răbufnire. [pl. *-uri*. / < fr. *bouffée*]

BUFÓN *s. m.* personaj comic îmbrăcat caraghios, care era ținut la curtea suveranilor sau a seniorilor feudali pentru a-și distra stăpînii cu glume, cu strîmbături etc. ; măscărici. ● actor care interpretează roluri de un comic exagerat ; *(p. ext.)* om care stîrnește rîsul cu glumele, faptele sau strîmbăturile sale. // *adj. (rar)* caraghios, comic. [< fr. *bouffon*, it. *buffone*]

BUFONÁDĂ *s. f.* reprezentație scenică, farsă, în care rîsul rezultă dintr-o intrigă de situație ; bufonerie. [< it. *buffonata*]

BUFONERÍE *s. f.* vorbă, gest de bufon care provoacă rîsul ; glumă, poznă, caraghioslîc. [gen. *-iei*. / cf. fr. *bouffonnerie*]

BUFOTERAPÍE *s. f. (med.)* folosirea în scop terapeutic a veninului de broască rîioasă. [gen. *-iei*. / < fr. *bufothérapie*, cf. lat. *bufo* — broască rîioasă, gr. *therapeia* — tratament]

BUFOTOXÍNĂ *s. f. (med.)* constituent al veninului de broască rîioasă, avînd acțiune analgezică și hemostatică. [< fr. *bufotoxine*]

BUFTALMÍE *s. f. (med.)* creștere a volumului globului ocular ; glaucom infantil. [< fr. *buphtalmie*, cf. gr. *bous* — bou, *ophthalmos* — ochi]

BUGÉT *s. n.* plan în care se prevăd veniturile și cheltuielile probabile ale unui stat, ale unei întreprinderi, instituții, familii, persoane etc. pe o perioadă de timp determinată. ● totalitatea cheltuielilor și a veniturilor unei persoane într-o perioadă anumită de timp. [pl. *-te*. var. *budget* s. n. / < fr. *budget*]

BUGETÁR, -Ă *adj.* referitor la buget, din (sau de) buget. ○ *instituție ~ă* = instituție ale cărei venituri se varsă integral în buget ; *an (exercițiu) ~* = perioadă de un an în care se desfășoară operațiile de executare a bugetului statului. [cf. fr. *budgétaire*]

BUGETIVÓR, -Ă *adj. (peior. ; despre persoane)* care trăiește în mod parazitar din bugetul statului. [< fr. *budgétivore*]

BUGGY *s. n. (rar)* mașină ușoară de divertisment, cu roți mari, și carosată divers, bună pentru orice teren. [pron. *băghi*. / < engl. *buggy*]

BÚGLĂ *s. f.* trompetă din piele, care emite un sunet mai moale și mai plăcut decît cel emis de corn. ● *(la pl.)* nume generic dat instrumentelor de suflat de alamă din familia trompetei. [pron. *bagl*. / < engl. *bugle*]

BUILDING *s. n. (rar)* clădire modernă de mari dimensiuni. [pron. *bil-din*. / < engl. *building*]

BUIÓTĂ *s. f.* termofor. [pron. *bu-io-*. / < fr. *bouillotte*]

BUJÍE *s. f.* 1. dispozitiv de producere a scînteii electrice pentru aprinderea carburantului motoarelor cu explozie. 2. preparat farmaceutic, din unt de cacao, în formă de cartuș, în care se încorporează substanța activă. 3. tijă flexibilă sau rigidă, folosită ca sondă în chirurgie. [gen. *-iei*. / < fr. *bougie*]

BÚLĂ[1] *s. f.* 1. băsică (de aer, de gaz etc.). 2. umflătură a pielii, umplută cu un lichid seros. 3. sferă, glob (de metal, de sticlă etc.) gol pe dinăuntru. [< fr. *boule*, cf. lat. *bulla*]

BÚLĂ[2] *s. f.* act oficial emis de papă. ● act emanat de la un suveran. [< lat. *bulla*, cf. fr. *bulle*]

BULB *s. m.* 1. tulpină (subterană) alcătuită dintr-un înveliș membranos, uscat și din mai multe foi cărnoase. 2. *(fig. ; rar)* glob, sferă. ○ *~ rahidian* = prelungire a măduvei spinării, care face legătura între creierul mare, creierul mic, măduva spinării și marele simpatic ; *~ pilos* = partea terminală, umflată, a rădăcinii firului de păr. [pl. *-bi*, (s. n.) *-buri*. / < fr. *bulbe*, cf. lat. *bulbus*]

BULBÁR, -Ă *adj.* referitor la bulbul rahidian. [cf. fr. *bulbaire*]

BULBIFÉR, -Ă *adj. (bot.)* care produce bulbi. [< fr. *bulbifère*]

BULBIFÓRM, -Ă *adj.* în formă de bulb. [< fr. *bulbiforme*]

BULBÍL *s. m.* bulb de dimensiuni mici. [< fr. *bulbille*]

BULBÓS, -OÁSĂ *adj.* cu bulb ; ca un bulb. [cf. fr. *bulbeux*]

BÚLDO *s. n.* mică sferă de celuloid servind ca greutate și plută pentru pescuit. [< fr. *buldo* < *bulle d'eau*, nume comercial]

BULDÓG *s. m.* ciine cu capul mare, cu botul turtit și fălcile proeminente, cu labele scurte și groase. [< engl. *bulldog*, cf. fr. *bouledogue*]

BULDOZÉR *s. n.* 1. mașină rutieră pe șenile, folosită la săparea și nivelarea pămîntului și la deszăpezit. 2. presă orizontală de matrițat și îndoit (la cald). [pl. *-re.* / < engl., fr. *bulldozer*]

BULDOZERÍST, -Ă *s. m. f.* persoană care conduce un buldozer. [< *buldozer* + *-ist*]

BULÉT *s. n.* 1. chișiță (la cai). 2. cocoloș de vată folosit în pansamentele dentare. [< fr. *boulet*]

BULETÍN *s. n.* 1. act, livret oficial cu care se poate legitima o persoană, atestîndu-i identitatea. ● adeverință prin care se consemnează ceva. 2. scurtă comunicare oficială. 3. publicație periodică, cuprinzînd dări de seamă, studii și informații dintr-un anumit domeniu ; publicație periodică (oficială) care cuprinde legi, decrete etc. 4. listă, hîrtie care cuprinde numele candidaților într-o alegere și care este introdusă în urnă. [pl. *-ne*, *-nuri.* / < fr. *bulletin*, cf. it. *bolletino*]

BULEVÁRD *s. n.* stradă largă, dreaptă, în general mărginită de plantații de arbori. [< fr. *boulevard*]

BULEVARDIÉR, -Ă *adj.* de bulevard. ● *(fig. ; despre piese de teatru, spectacole etc.)* ușor, de mică valoare. // *s. m.* om de nimic, haimana ; plimbăreț ; bulevardist. [pron. *-di--er.* / < fr. *boulevardier*]

BULEVARDÍSM *s. n.* atitudine bulevardieră. [et. incertă]

BULEVARDÍST, -Ă, *s. m. f.* bulevardier. [< *bulevard* + *-ist*]

BÚLFINȘ *s. n.* obstacol la alergările de cai, constînd dintr-un taluz de pămînt sau dintr-un zid cu nuiele deasupra. [pl. *-șuri.* / < fr., engl. *bull-finch*]

BULÍMIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de bulimie. [< fr. *boulimique*]

BULIMÍE *s. f.* stare patologică manifestată prin foame excesivă ; hiperorexie. [gen. *-iei*, / < fr. *boulimie*, cf. gr. *boulimia*]

BULÍN *s. n.* 1. înveliș (de amidon) în care se pun anumite prafuri pentru a putea fi înghițite mai ușor ; casetă, capsulă. 2. desen în formă de cerc plin, imprimat pe o țesătură. 3. bucată mică de hîrtie, unsă pe o parte cu gumă arabică, cu care se lipesc plicuri, scrisori etc. [pl. *-ne*, *-nuri.* var. *bulină* s. f. / < ngr. *bulíni*]

BULÍNĂ [1] *s. f.* v. b u l i n.

BULÍNĂ [2] *s. f.* *(mar.)* manevră care servește pentru a trage în vînt grandeele de cădere a pînzelor pătrate. [< fr. *bouline*, cf. engl. *bowline*]

BULIÓN *s. n.* 1. supă de carne fiartă fără zarzavaturi. ● lichid obținut prin fierberea cărnii și folosit ca mediu de cultură pentru microorganisme. 2. pastă sau zeamă de pătlăgele roșii fierte. [pron. *-li-on.* pl. *-nuri.* / < fr. *bouillon*]

BULL-TERRIER *s. m.* ciine care vînează șobolani. [< fr. *bull-terrier*]

BULLY *s. n.* *(sport)* angajament (3). [pron. *bă-li.* / < engl. *bully*]

BULÓN *s. n.* tijă cilindrică filetată la un capăt, care se folosește la îmbinarea a două piese. [< fr. *boulon*]

BULONÁ *vb. I. tr.* a monta cu buloane (piese, organe de mașini etc.). [< fr. *boulonner*]

BULONÁJ *s. n.* bulonare. [< fr. *bulonnage*]

BULONÁRE *s. f.* acțiunea de a bulona și rezultatul ei ; bulonaj. [< *bulona*]

BULVERSÁ *vb. I. intr. (franțuzism)* a răsturna cu totul, a întoarce pe dos, a pune în dezordine ; a zăpăci, a dezorienta, a tulbura. [< fr. *bouleverser*]

BULVERSÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) bulversa și rezultatul ei. [< *bulversa*]

BUM [1] *s. n.* *(mar.)* ghiu. [< engl. *boom*]

BUM [2] *s. n.* v. b o o m.

BUMERÁNG *s. n.* armă de vînătoare din lemn, folosită de australieni, avînd o formă specială de baston îndoit, care, aruncată, revine singură la locul de pornire. [pl. *-guri.* / < fr. *boumerang*, engl. *bumerang*, germ. *Bumerang* < cuv. australian]

BÚNA *s. f. sg.* varietate de cauciuc sintetic. [< germ. *Buna*, nume comercial]

BUNCÁR *s. n.* 1. siloz în care se înmagazinează cărbuni, minereuri etc. ● depozit de combustibil pe o navă ; *(p. ext.)* combustibilul navei. 2. pilnie de alimentare cu cărbuni a locomotivelor. 3. *(mil.)* (mic) adăpost blindat. [pl. *-re.* var. *buncher* s. n. / < germ. *Bunker*, cf. engl. *bunker*]

BÚNCHER *s. n.* v. b u n c ă r.

BUNCHERÁRE *s. f.* operația de aprovizionare cu combustibil a unei nave. [et. incertă]

BUND *s. n.* asociație, confrerie ; confederație (în Germania și Elveția). [pl. *-duri.* / < germ. *Bund*]

BÚNDESRAT *s. n.* 1. *(ist.)* adunare legislativă în Imperiul german. ● consiliu federal. 2. reuniune a membrilor puterii executive în Elveția. [< germ. *Bundesrat*]

BÚNDESTAG *s. n.* adunare legislativă în Republica Federală Germania. [< germ. *Bundestag*]

BÚNDESWEHR *s. n.* *(germanism)* nume dat armatei Republicii Federale Germania. [< germ. *Bundeswehr*]

BUNGALÓU *s. n.* v. b u n g a l o v.

BUNGALÓV *s. n.* locuință construită de europeni în India din lemn și din împletituri de trestie, cu un singur etaj și înconjurată de verande. [pron. și *bún-ga-lou.* pl. *-vuri*, var. *bungalou* s. n. / < engl. *bungalow*]

BUNTSANDSTEIN *s. n.* *(geol.)* triasicul inferior de facies german. [pron. *-sand-ștain.* / < germ. *Bundstandstein* < *bunt* — vărgat, *Sandstein* — gresie]

BURÁ *vb. I. tr.* 1. a astupa cu un material inert o gaură de mină după introducerea explozivului. 2. a îndesa balastul sub traversele unei linii de cale ferată. [p. i. *-rez*, 3,6 *-rează.* / < fr. *bourrer*]

BURÁJ *s. n.* burare. [< fr. *bourrage*]

BURÁRE *s. f.* acțiunea de a bura și rezultatul ei : buraj. [< *bura*]

BURÁT *s. n.* sită centrifugă folosită în morărit pentru cernerea făinii. [pl. *-te.* / < fr. *burat*]

BURBIÓN *s. n.* *(med.)* țesut mortificat, alb, care constituie partea centrală a unui furuncul. [pron. *-bi-on.* / < fr. *bourbillon*]

BURBÓN *s. n.* whisky fabricat în S.U.A. [< fr. *bourbon*, cf. *Bourbon*, regiune din Kentucky — S.U.A.]

BURDIGALIÁN *s. n.* al doilea (după unii cercetători primul) etaj al miocenului.

// adj. care aparține acestui etaj. [pron. *-li-an.* / < fr. *burdigalien*, cf. *Burdigala*, numele latin al orașului Bordeaux]

BURELÉT *s. n.* 1. bandă groasă din bumbac, cauciuc, hîrtie gudronată sau din lame de metal cu care se lipesc uşile şi ferestrele la încheieturi ; burlet. 2. *(med.)* formație fibrocartilaginoasă a unei suprafețe articulare. ● îngroşare în jurul unui focar inflamator. [< fr. *bourrelet*]

BURÉT *s. n.* fire groase şi neregulate obținute din deşeuri de mătase naturală. ● țesătură de mătase cu firul gros, neregulat şi poros. [pl. *-turi.* / < fr. *bourrette*]

BURETIÉRĂ *s. f.* obiect mic cu un burete în interior, care serveşte la umezit timbrele înainte de a fi lipite. [pron. *-ti-e-.* / et. incertă]

BURÉZĂ *s. f.* maşină folosită pentru lucrarea balastului sub traverse. [< fr. *bourreuse*]

BURG *s. n.* 1. *(ist.)* aşezare medievală cu un statut special (de obicei fortificată). 2. stradă în unele orașe italiene, situată în afara zidurilor cetății. ● cartier periferic al unor orașe italiene. [pl. *-guri.* / cf. fr. *bourg*, it. *borgo*, lat. t. *burgum* < germ. *Burg* — fortăreață]

BURGÁDĂ *s. f. (rar)* burg mic ; tîrguşor. [< fr. *bourgade*]

BURGHÉZ, -Ă *adj.* făcut de burghezie, al burgheziei. *// s. m. f.* 1. *(în orînduirea feudală)* locuitor al unui oraş medieval (burg) ; orășean, tîrgoveț. 2. persoană care face parte din clasa burgheză, din burghezie ; proprietar de mijloace de producție care exploatează munca salariată ; capitalist. [cf. fr. *bourgeois*, it. *borghese*]

BURGHEZÍE *s. f.* 1. *(în orînduirea feudală)* locuitorii de la orașe ; populația orașelor, tîrgoveți, orășenime. 2. clasă socială care, în orînduirea capitalistă, posedă mijloacele de producție, exploatînd munca salariată, şi deține puterea în stat. [gen. *-iei.* / cf. fr. *bourgeoisie*, it. *borghesia*]

BURGRÁV *s. m. (ist.)* nume dat comandantului unei fortărețe sau al unui oraş în Germania evului mediu. [< fr. *burgrave*, cf. germ. *Burg* — tîrg, *Graf* — conte]

BURGRAVIÁT *s. n. (ist.)* funcție de burgrav. [pron. *-vi-at.* / < fr. *burgraviat*]

BURÍN *s. n.* dăltiță de silex folosită la prelucrarea osului şi lemnului. ● stilet de gravat. [cf. fr. *burin*, it. *burino*]

BURLÉSC, -Ă *adj.* exagerat de comic, grotesc, caraghios, (adesea) trivial. [cf. fr. *burlesque*, it. *burlesco*]

BURLÉSCĂ *s. f. (muz.)* piesă instrumentală cu caracter comic accentuat, cu tendințe de bufonerie şi grotesc. [cf. fr. *burlesque*, it. *burlesco*]

BURLÉT *s. n.* burelet (1). [< fr. *bourrelet*]

BURNÚS *s. n.* v. burnuz.

BURNÚZ *s. n. (rar)* manta de lînă cu glugă, purtată de arabi. [pl. *-uri*. var. *burnus* s. n. / < fr. *burnous*, cf. ar. *burnus*]

BÚRSĂ[1] *s. f.* I ajutor bănesc acordat de stat, de o instituție, de o persoană particulară etc. unui elev sau unui student pentru a se întreține în timpul studiilor. II. *(med.)* formație anatomică în formă de sac, plină cu un lichid viscos. O ~ *seroasă* = pungă, conținînd sinovie, care se formează în apropierea articulațiilor. [pl. *-se.* / < fr. *bourse*, cf. lat. *bursa*, gr. *byrsa* — sac]

BÚRSĂ[2] *s. f.* instituție capitalistă unde se negociază rente de stat, acțiuni, mărfuri căutate foarte mult etc. O ~ *neagră* = comerț clandestin ; ~*a muncii* = instituție unde se înregistrează cererile de lucru ale şomerilor pentru a mijloci angajarea lor. [< fr. *bourse*, cf. *Van der Burse*, proprietarul casei în care se adunau negustorii venețieni la Bruges în sec. XVI]

BURSÍCULĂ *s. f. (bot.)* organ în formă de pungă. [< fr. *boursicule*]

BURSIÉR, -Ă, *adj., s. m. f.* (elev, student) care primeşte o bursă[1] *(I)*. *// adj.* referitor la bursă[2] ; care se negociază la bursă[2]. [pron. *-si-er.* / < fr. *boursier*]

BURSÍTĂ *s. f.* inflamație a burselor seroase ; higromă. [< fr. *boursite*]

BURSUFLÚRĂ *s. f.* umflătură pe suprafața unei piese ceramice, datorită gazelor produse de o ardere rapidă. ● bulă de aer sub tencuială sau sub vopsitorie. [< fr. *boursouflure*]

BURTIÉRĂ *s. f.* corset, centură lată care strînge burta şi şoldurile. [pron. *-ti-e-.* / < *burt* + *-ieră*, după fr. *ventrière*]

BUSC *s. n.* ieşitură pe fundul unei ecluze pe care se sprijină partea inferioară a porților. [< fr. *busc*, cf. it. *busco*]

BUSCULÁDĂ *s. f. (rar)* înghesuială, învălmăşeală. [pl. *-de.* / < fr. *busculade*]

BÚSHEL *s. m.* v. bușel.

BUSINESS *s. n.* afacere dubioasă, necinstită. [pron. *bíz-nis.* pl. *-suri.* / < engl. *business*]

BUSINESSMAN *s. m. (rar)* om de afaceri american. [pron. *bíz-nis-men.* pl. *-meni.* / < engl. *businessman*]

BUSÓLĂ *s. f.* instrument compus dintr-un ac magnetic cu cadran, cu care se determină nordul. O *a-şi pierde ~a* = a se zăpăci. ● *(fig.)* călăuză, conducător, ghid. [cf. fr. *boussole*, it. *bussola*]

BUST[1] *s. n.* partea de sus a corpului omenesc. ● sculptură, pictură care reprezintă partea de sus a corpului omenesc. [cf. fr. *buste*, it. *busto*]

BUST[2] *s. n.* dispozitiv pentru majorarea de scurtă durată a puterii motorului la avioane în vederea înlesnirii decolării. [< engl. *bust*]

BUSTIÉR *s. n.* gen de corsaj foarte decoltat, fără bretele, care nu acoperă decît bustul, îmbrăcînd bine pieptul. [pron. *-ti-er.* / < fr. *bustier*]

BUSTROFEDÓN *s. n.* fel de scriere foarte veche, în care rîndurile mergeau fără discontinuități de la stînga la dreapta şi de la dreapta la stînga. [< fr. *boustrophédon*, cf. gr. *bous* — bou, *strophein* — a întoarce]

BUŞARDÁ *vb. I.* v. buciarda.

BÚŞEL *s. m.* unitate de măsură pentru capacități, engleză şi americană, egală cu aproximativ 36 de litri. [pl. *-li.* scris şi *bushel.* / < engl. *bushel*]

BUŞÉU *s. n.* prăjitură cu cremă, frişcă sau ciocolată. [pl. *-uri.* / < fr. *bouchée*]

BUŞÓN *s. n.* 1. dop (cu ghivent). 2. piesă cilindrică care face parte din dispozitivul de siguranță al unui circuit electric ; patron (3). [pl. *-oane.* / < fr. *bouchon*]

BUT *s. n.* stîlpul de țintă la rugbi. ● *(rar)* poartă (la fotbal). [pl. *-uri.* / < fr. *but*]

BUTÁDĂ *s. f.* vorbă de spirit (spusă adesea cu intenție malițioasă). [< fr. *boutade*]

BUTADIÉNĂ *s. f.* hidrocarbură nesaturată, derivată din butan prin pierderea a patru atomi de hidrogen din moleculă. [pron. *-di-e-.* / < fr. *butadiène*]

BUTAFÓR *s. m.* decorator specializat în butaforie. [< *butaforie*]

BUTAFÓRIC, -Ă *adj.* referitor la butaforie. [cf. rus. *butaforskii*]

BUTAFORÍE *s. f. (teatru)* ansamblu de obiecte imitate (sculpturi, motive arhitectonice, vase etc.), confecționate din carton, care servesc la realizarea decorurilor. [gen. *-iei.* / < rus. *butaforiia*, cf. it. *buttafuori* — indicație de regie]

BUTĂN *s. n.* hidrocarbură saturată din seria parafinelor, cu patru atomi de carbon în moleculă. [< fr. *butane*]

BUTANÓL *s. m.* substanță din clasa alcoolilor, întrebuințată ca dizolvant pentru lacuri și intermediar în sinteze organice ; alcool butilic. [< fr. *butanol*]

BUTANONĂ *s. f.* funcție (derivație) a butanului. [< fr. *butanone*]

BUTÁRGĂ *s. f.* fel de mîncare făcută din icre de chefal presate, sărate și uscate la soare sau afumate. [< fr. *boutargue*]

BUTÉLIE *s. f.* 1. *(tehn.)* recipient cilindric de oțel în care se păstrează gaze comprimate. O *(fiz.)* ~ *de Leyda* = condensator electric de formă cilindrică, construit prima dată în 1746 de trei savanți olandezi. 2. sticlă pentru păstrat sau transportat lichide. [gen. *-iei.* / < fr. *bouteille*]

BUTÉNĂ *s. f.* butilenă. [< fr. *butène*]

BUTERÓLĂ *s. f.* unealtă folosită la turtirea capului liber al unui nit. [< fr. *bouterolle*]

BUTÍCĂ *s. f. (franțuzism)* prăvălie mică (cu mărfuri ocazionale, unicate sau de artizanat). [< fr. *boutique*]

BUTILCAUCIÚC *s. n.* cauciuc sintetic, foarte rezistent la uzură și căldură, obținut prin polimerizarea unui amestec de butilenă și butadienă. [< fr. *butylcaoutchouc*]

BUTILÉNĂ *s. f.* hidrocarbură cu patru atomi de carbon și o dublă legătură ; butenă. [< fr. *butylène*]

BUTÍLIC, -Ă *adj. (chim. ; despre derivați ai butanului)* obținut prin înlăturarea unui atom de hidrogen din molecula butanului. O *alcool* ~ = butanol. [< fr. *butylique*]

BUTIR- v. butiro-.

BUTIRÁT *s. m.* sare sau ester al acidului butiric. [< fr. *butyrate*]

BUTÍRIC *adj. m. acid* ~ = acid organic care se găsește mai ales în grăsimile animale. [< fr. *butyrique*]

BUTIRÍNĂ *s. f.* substanță grasă care se găsește în unt, formată din acid butiric și glicerină. [< fr. *butyrine*, cf. lat. *butyrum* — unt]

BUTIRO- element prim de compunere savantă cu sensul de „unt", „care conține unt". [var. *butir-*. / < fr. *butyr(o)-*, cf. lat. *butyrum*]

BUTIROMÉTRU *s. n.* instrument pentru determinarea procentului de grăsime din lapte. [< fr. *butyromètre*, cf. lat. *butyrum* — unt, gr. *metron* — măsură]

BUTÍSĂ *s. f.* piatră de zid, a cărei dimensiune mai mare se așază în sensul grosimii zidăriei. [< fr. *boutisse*]

BUTOMACÉE *s. f. pl. (bot.)* familie de plante acvatice perene, cu rizom și flori hermafrodite dispuse în umbele ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *butomacées*]

BUTÓN *s. n.* 1. piesă care, prin apăsare, transmite comanda pentru o acțiune mecanică sau electrică. ● fus încastrat cu un capăt în corpul unei piese în mișcare circulară, excentric față de axa de rotație a acesteia, care servește ca legătură de articulație într-un mecanism. 2. mică papulă, bubuliță pe piele. // *s. m.* nasture mobil cu care se încheie gulerul, manșetele etc. ● capsă (1). [pl. *-oane*, (s. m.) *-oni.* / < fr. *bouton*]

BUTONÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) încheia (cu) nasturi ; a (se) îmbumba. [< fr. *boutonner*]

BUTONÁJ *s. n.* butonare. [< fr. *boutonnage*]

BUTONÁRE *s. f.* 1. acțiunea de a butona ; butonaj. 2. procedeu de apretare a țesăturilor de lînă, prin care fibrele sînt aglomerate sub formă de bobițe pe una dintre suprafețe, pentru a se obține un anumit aspect. [< *butona*]

BUTONIÉRĂ *s. f.* 1. deschizătură mică, tivită pe margine, la haine sau rufe, în care se încheie un nasture ; mică tăietură la reverul unei haine bărbătești ; *(p. ext.)* parte a reverului unei haine unde se pune o floare, o insignă etc. 2. *(geol.)* depresiune excavată în zona centrală a unui dom (2), mărginită de cueste situate față în față și închisă la un capăt în formă de potcoavă. [pron. *-ni-e-*. / < fr. *boutonnière*]

BUVÁBIL, -Ă *adj. (fam.)* care poate fi băut (cu plăcere). [< fr. *buvable*]

BUXACÉE *s. f. pl. (bot.)* familie de plante dicotiledonate lemnoase sempervirescente, avînd ca tip cimișirul ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. /< fr. *buxacées*]

BÚZĂR *s. n.* aparat electromagnetic folosit la unele instalații telefonice ca mijloc de apel și ca mijloc de transmitere a unor semnale după codul Morse ; vibrator. [scris și *buzzer.* / < engl. *buzzer*]

BÚZZER *s. n.* v. buzăr.

BY-PASS *s. n.* v. baipas.

BYRONIÁN, -Ă *adj. (lit.)* referitor la opera lui Byron, care aparține, este specific operei acestuia. [pron. *bai-ro-ni-an.* / cf. it. *byroniano*]

BYRONÍSM *s. n. (lit.)* imitație a poeziei lui Byron, care se caracterizează printr-o atitudine de revoltă individualistă și anarhică, dar sinceră și cinstită. [pron. *bai-*. / < germ. *Byronismus*, cf. *Byron*, poet romantic englez]

C

CAB *s. n.* cabrioletă englezească cu două roți, în care vizitiul șade pe un scaun înalt, la spate. [pl. *-buri.* / < engl., fr. *cab*]

CABALĂ *s. f.* **1.** doctrină teozofică iudaică, care, recurgînd la o simbolică fantezistă a numerelor și literelor, înfățișa natura ca o emanație a divinității. ● *(rar)* practică mistică prin care se pretindea că se poate intra în legătură cu spiritele. v. magie, spiritism. **2.** *(fig.)* uneltire, intrigă. [cf. fr. *cabale*, germ. *Kabale*, ebr. *qabbalah* — tradiție]

CABALÍN, -Ă *adj.* referitor la cal. // *s. f. pl.* familie de mamifere din care face parte calul ; *(la sg.)* animal din această familie. [după fr. *chevalin* < lat. *caballus* — cal]

CABALÍST *s. m.* adept și practicant al cabalei. [cf. fr. *cabaliste*, germ. *Kabalist*]

CABALÍSTIC, -Ă *adj.* magic, tainic, misterios. ● obscur. [cf. fr. *cabalistique*]

CABALLÉRO *s. m.* membru al micii nobilimi din Spania de odinioară, care avea obligația să servească în armată cu calul său ; cavaler. ● *(titlu de adresare în Spania)* domn. [pron. *ca-ba-lie-ro.* / < sp. *caballero* — cavaler]

CABÁNĂ *s. f.* clădire (construită din lemn), pentru cazarea excursioniștilor. ● casă făcută din materiale ușoare și situată în afara localităților. [< fr. *cabane*]

CABANIÉR, -Ă *s. m. f.* îngrijitor, administrator al unei cabane. [pron. *-ni-er.* / cf. fr. *cabanier*]

CABANÓS *s. m.* cîrnat uscat, lung și subțire. [cf. pol. *kabanos* < rus. *kaban* — porc]

CABARÉT *s. n.* *(franțuzism)* restaurant (elegant), cu muzică, dans și diferite programe artistice ; bar. [pl. *-te, -turi.* / < fr. *cabaret*]

CABARETIÉR, -Ă *s. m. f.* *(franțuzism)* proprietar al unui cabaret. [pron. *-ti-er.* / < fr. *cabaretier*]

CABERNÉT *s. n.* varietate de struguri cu ciorchinii mici și boabele îndesate, mici și rotunde, de culoare neagră-violetă. ● varietate de vin obținut din astfel de struguri. [< fr. *cabernet*]

CABESTÁN *s. n.* vinci cu un ax de rotație vertical, folosit pentru deplasări scurte, orizontale sau pe pantă, ale vehiculelor, la ancorarea navelor etc. [pl. *-ne, -nuri.* / < fr. *cabestan*]

CABÍNĂ *s. f.* încăpere, cameră pe bordul unei nave ; încăpere mică, avînd diverse destinații. O ~ *telefonică* = cabină amenajată și echipată cu un post telefonic ; ~ *spațială* = compartiment al unei nave cosmice în care stau astronauții în timpul zborului ; capsulă cosmică. [< fr. *cabine*, it. *cabina*, cf. engl. *cabin*]

CABINÉT *s. n.* **1.** încăpere (într-o casă, într-un apartament etc.) mai retrasă și mai liniștită decît celelalte, destinată anumitor folosințe (pentru lucru, în vederea exercitării unei profesiuni etc.). **2.** încăpere sau serie de încăperi (în localul unei instituții) unde lucrează cineva, fiindu-i rezervate exclusiv ; birou. **3.** secție, serviciu de studii. O ~ *metodic* = *a)* centru didactic al activității metodice dintr-o școală, dintr-un oraș etc. ; *b)* secție de îndrumare și de informare în bibliotecile mari și în întreprinderi ; ~ *de partid* = centru în care se dau îndrumări teoretice și metodice cadrelor de lectori, conferențiari și propagandiști și celor care studiază marxism-leninismul ; ~ *tehnic* = centru de îndrumare tehnică în cadrul unei întreprinderi. **4.** guvern ; guvernămînt ; consiliu de miniștri. **5.** mobilă mică, alcătuită dintr-un corp bogat ornat și cu sertare, așezat pe un suport în formă de masă sau pe coloane. [pl. *-te, -turi.* / < fr. *cabinet*]

CABINIÉR, -Ă *s. m. f.* cel care are în grijă o cabină. [pron. *-ni-er.* / cf. fr. *cabinier*]

CABLÁ *vb. I. tr.* a instala cabluri de telecomunicații. ● a face legătura (unui bloc, unei case etc.) cu un cablu de telecomunicații. [< fr. *câbler*]

CABLÁJ *s. n.* modul de răsucire sau de împletire a firelor pentru a forma un cablu. ● totalitatea cablurilor unei instalații sau ale unui aparat de telecomunicații. [< fr. *câblage*]

CABLÁRE *s. f.* acțiunea de a cabla ; cablaj. [< *cabla*]

CABLIÉR *s. n.* navă adaptată pentru transportul și așezarea cablurilor submarine. [pron. *-li-er.* pl. *-re.* / < fr. *câblier*]

CABLOGRÁMĂ *s. f.* comunicare transmisă printr-un cablu submarin. [< fr. *câblogramme*, cf. fr. *câble* — cablu, gr. *gramma* — scriere]

CABLÓR *s. m.* muncitor care execută lucrări de cablare. [cf. fr. *câbleur*]

CÁBLU *s. n.* **1.** funie groasă, făcută dintr-un mănunchi de fire vegetale sau metalice răsucite împreună. **2.** conductă electrică, făcută dintr-un mănunchi de fire metalice învelite într-un strat izolant. **3.** *(mar.)* ancablură. [pl. *-uri, -le.* / < fr. *câble*, cf. engl. *cable*]

CABOȘÓN *s. n.* **1.** piatră (semi)prețioasă fără fațete, montată în metal (filigranat). **2.** *(arhit.)* ornament mic de piatră încrustat într-o fațadă. [< fr. *cabochon*]

CABOTÁJ *s. n.* navigație de-a lungul coastei de la un port la altul. [< fr. *cabotage*]

CABOTÍER *s. n.* navă de tonaj mic sau mijlociu, destinată cabotajului. [pron. *-ti-er.* pl. *-re.* / < fr. *cabotier*]

CABOTIN, -Ă *s. m. f.* actor lipsit de talent (afectat și infumurat) ; *(p. ext.)* cel care urmărește succese ușoare prin mijloace ieftine. [< fr. *cabotin*]

CABOTINÁJ *s. n.* atitudine, gest, apucătură de cabotin ; cabotinism. [< fr. *cabotinage*]

CABOTINÍSM *s. n.* cabotinaj. [< fr. *cabotinisme*]

CABOTÓR *s. n.* cabotier. [< fr. *caboteur*]

CABRÁ *vb. I. intr.* **1.** *(despre cai)* a se ridica în două picioare, stînd pe picioarele dinapoi. **2.** a se încorda ; a se ridica. **3.** *(despre avioane)* a se ridica cu botul în sus ; a urca. [< fr. *cabrer*, cf. prov. *cabra* — capră]

CABRÁJ *s. n.* **1.** cabrare. **2.** evoluție a unui avion cînd își mărește brusc panta de urcare sau a unui autovehicul cînd frînează brusc. [< fr. *cabrage*]

CABRÁRE *s. f.* ridicare a unui cal în două picioare, sprijinindu-se pe picioarele dinapoi; cabraj. [< *cabra*]

CABRIÓL *s. n.* tip de picioare ale unei mobile în dublă curbură. [pron. *-bri-ol.* / < fr. *cabriole*]

CABRIÓLĂ *s. f.* salt al calului făcut în așa fel încît se întoarce în loc. [pron. *-bri-o-.* / < fr. *cabriole*, cf. it. *capriola* — salt de capră]

CABRIOLÉT *s. n.* caroserie de mașină cu capotă de ploaie, rabatabilă, din pînză. [pron. *-bri-o-.* / < fr. *cabriolet*]

CABRIOLÉTĂ *s. f.* trăsură ușoară, cu două roți; brișcă. [pron. *-bri-o-.* var. *gabrioletă* s. f. / < fr. *cabriolet*]

CACÁO *s. f.* praf rezultat din măcinarea semințelor prăjite ale unui arbore exotic, folosit mai ales la prepararea ciocolatei; *(p. ext.)* băutură preparată din acest produs. [pron. *-ca-o.* / < fr., sp. *cacao*]

CACAOTIÉR *s. m.* arbore de cacao. [< fr. *cacaotière*]

CACHETÉRO *s. n.* pumnal cu care toreadorul ucide taurul în arenă la o coridă. [pron. *caşetero.* / < sp. *cachetero*]

CACO- element prim de compunere savantă cu semnificația „urît", „rău", „greșit". [< fr. *caco-*, cf. gr. *kakos* — rău]

CACODILÁT *s. m.* sare sau ester al acidului cacodilic, cu acțiune tonică. [< fr. *cacodylate*, cf. gr. *kakodes* — urît mirositor, *hyle* — substanță]

CACODÍLIC *adj. m. acid* ~ = compus organic arseniat. [< fr. *cacodylique*]

CACOFÓNIC, -Ă *adj.* care produce o cacofonie; lipsit de armonie. [< fr. *cacophonique*]

CACOFONÍE *s. f.* întîlnire de sunete care impresionează neplăcut auzul; cacofonism. ◆ *(muz.)* reunire de sunete discordante; lipsă de armonie. [gen. *-iei.* / < fr. *cacophonie*, cf. gr. *kakos* — rău, *phone* — sunet]

CACOFONÍSM *s. n.* cacofonie. [cf. it. *cacofonismo*]

CACOGÉN, -Ă *adj. (bot.; despre un organ)* care prezintă o structură genetică nefavorabilă. [< fr. *cacogène*]

CACOGENÉZĂ *s. f.* dezvoltare anormală a unui organ. [< fr. *cacogenèse*, cf. gr. *kakos* — rău, *genesis* — naștere]

CACOGRAFÍE *s. f.* ortografiere greșită. [gen. *-iei.* / < fr. *cacographie*, cf. gr. *kakos* — rău, *graphein* — a scrie]

CACOLALÍE *s. f. (psih.)* vorbire defectuoasă. [gen. *-iei.* / < fr. *cacolalie*, cf. gr. *kakos* — rău, *lalein* — a vorbi]

CACOLOGÍE *s. f.* construcție, locuțiune defectuoasă. [gen. *-iei.* / < fr. *cacologie*, cf. gr. *kakos* — rău, *logos* — cuvînt]

CACOSMÍE *s. f.* percepere exagerată a mirosurilor urîte. [gen. *-iei.* / < fr. *cacosmie*, cf. gr. *kakos* — rău, *osme* — miros]

CACTACÉE *s. f. pl.* cactee. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *cactacées*]

CACTÉE *s. f. pl.* familie de plante exotice, cu tulpina cărnoasă și spinoasă, al cărei tip este cactusul; cactacee; *(la sg.)* plantă din această familie; cactus. [pron. *-te-e.* sg. invar. / < fr. *cactées*]

CÁCTUS *s. m.* nume dat unor plante exotice, cu tulpina cărnoasă și țepoasă, cultivate și la noi ca plante ornamentale. [< fr. *cactus*, cf. gr. *kaktos* — plantă spinoasă]

CADASTRÁ *vb. I. tr.* a face lucrări de cadastru; a înscrie în cadastru. [< fr. *cadastrer*]

CADASTRÁJ *s. n. (rar)* cadastrare. [< fr. *cadastrage*]

CADASTRÁL, -Ă *adj.* care ține de cadastru. [< fr. *cadastral*]

CADASTRÁRE *s. f.* acțiunea de a cadastra; cadastraj. [< fr. *cadastra*]

CADÁSTRU *s. n.* 1. știință aplicată care se ocupă cu determinarea elementelor economice și juridice caracterizînd proprietatea funciară. 2. totalitatea lucrărilor care se efectuează pentru determinarea exactă a unor proprietăți funciare; *(p. ext.)* serviciile care efectuează aceste lucrări. ● registru oficial în care sînt înscrise proprietățile funciare. [pl. *-re.* / < fr. *cadastre*, cf. gr. *katastichon* — registru]

CADAVÉRIC, -Ă *adj.* (ca) de cadavru. [< fr. *cadavérique*]

CADÁVRU *s. n.* corpul unui om sau al unui animal mort. [< fr. *cadavre*, cf. lat. *cadaver*]

CADENȚÁ *vb. I. tr. (rar)* a da, a imprima o cadență, un ritm (unei fraze, unui vers etc.); a ritma. [< fr. *cadencer*]

CADENȚÁRE *s. f.* acțiunea de a cadența. [< *cadența*]

CADENȚÁT, -Ă *adj. (adesea adv.)* care are cadență, în cadență. [cf. fr. *cadencé*]

CADÉNȚĂ *s. f.* 1. repetare într-un anumit ritm a unor mișcări; *(mil.)* mișcare ritmică a pașilor în marș. O *în* ~ = cu mișcări uniform repetate. ● număr de lovituri trase de o armă într-o unitate de timp. 2. modulare a vocii sau a unui sunet înainte de pauză. ● succesiune regulată a unor cuvinte, a unor fraze. ● formulă armonică care formează sfîrșitul unei compoziții muzicale. ● pasaj (final, cu caracter de improvizație) dintr-un concert, în care solistul este lăsat să-și desfășoare virtuozitatea. [< it. *cadènza*, fr. *cadence*]

CADENȚMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea radioactivității, pentru indicarea numărului mediu de impulsuri primite în unitatea de timp. [cf. germ. *Kadenzmeter*]

CADÉT *s. m.* 1. tînăr nobil destinat carierei militare, care își făcea serviciul în armată, în Franța, în Rusia, ca soldat. ◆ *(franțuzism)* tînăr; al doilea născut într-o familie. 2. membru al unui partid reacționar din Rusia țaristă. [< fr. *cadet*, cf. gasc. *capdel* — șef, rus. *kadet*]

CADMIÁ *vb. I. tr.* a acoperi suprafața unui corp metalic cu un strat de cadmiu. [pron. *-mi-a.* / < fr. *cadmier*]

CÁDMIE *s. f.* oxid de zinc impur, care se depune pe pereții cuptoarelor de zinc. [pron. *-mi-e.* pl. *-ii.* gen. *-iei.* / < fr. *cadmie*, cf. gr. *kadmeia*]

CADMIÉRE *s. f.* acțiunea de a cadmia și rezultatul ei. [pron. *-mi-e-.* / după fr. *cadmiage*]

CADMIFÉR, -Ă *adj.* care conține cadmiu. [< fr. *cadmifère*]

CÁDMIU *s. n.* metal moale, de culoare albă-argintie, care se aseamănă cu zincul. [pron. *-miu.* var. *cadmium* s.n. / < fr. *cadmium*]

CÁDMIUM *s. n.* v. cadmiu.

CADÓU *s. n.* ceea ce se primește sau se oferă în mod gratuit; dar. [< fr. *cadeau*]

CADRÁ *vb. I.* 1. *intr.* a se potrivi, a corespunde cu ceva. 2. *tr.* a delimita spațiul util cuprins de un obiectiv fotografic sau cinematografic. [< fr. *cadrer*, cf. lat. *quadrare* — a se adapta]

CADRÁJ *s. n.* 1. delimitarea spațiului util cuprins de un obiectiv fotografic sau cinematografic. 2. operație de așezare a culorilor

care urmează să fie imprimate pe o țesătură. [< fr. *cadrage*]

CADRÁN *s. n.* **1.** suprafață (circulară) al cărei contur este împărțit în părți egale și pe care se citește deplasarea unui ac indicator. ⊙ ~ *solar* = suprafață plană, având în mijloc un băț a cărui umbră indică orele. **2.** fiecare dintre unghiurile drepte formate din intretăierea a două drepte perpendiculare. ● arc (sau sector) reprezentînd un sfert de cerc. [pl. *-ne, -nuri.* / < fr. *cadran*, cf. lat. *quadrans*]

CADRANÚRĂ *s. f.* defect al lemnului constînd în crăpături pe direcția razelor medulare. [< fr. *cadranure*]

CĂDRĂ *s. f.* v. c a d r u.

CADRÍL *s. n.* dans în care perechile de dansatori, executînd diferite figuri, se schimbă între ele; melodia acestui dans. [pl. *-luri.* / cf. rus. *kadrili*, fr. *quadrille*, sp. *cuadrilla*]

CADRILÁJ *s. n.* caroiaj. [< fr. *quadrillage*]

CADRILÁT, -Ă *adj.* *(despre țesături, haine)* cu desene rezultate din linii care se intretaie în formă de pătrate sau de romburi. [cf. fr. *quadrillé*]

CADRÍST *s. m.* *(rar)* funcționar din serviciul de cadre. [< *cadre* — serviciu special + *-ist*]

CÁDRU *s. n.* **I. 1.** schelet făcut din bare de lemn, de metal, de beton armat etc., legate rigid pentru a forma un suport rezistent; suport care susține diferite aparate. ● ramă. ● aparat de gimnastică pentru mișcări de mlădiere prin suspensie, șerpuire etc. **2.** *(fig.)* mediu înconjurător al unei persoane, al unui lucru etc.; ambianță. **3.** *(fig.)* limitele în care se desfășoară o activitate, o acțiune; *(p. ext.)* ceea ce este cuprins între aceste limite. **4.** element al unei mărci poștale constituind detaliul exterior al desenului. **5.** imagine înregistrată pe un film fotografic; clișeu, negativ. ● *(cinem.)* spațiu dintr-un film cuprinzînd o succesiune continuă de imagini, înregistrate fără oprirea aparatului de filmat; cimp. **II.** *(la pl.)* efectiv al unei întreprinderi, al unei instituții, al unei unități, al unei organizații etc.; *(la sg.)* cel care face parte din efectivul unei întreprinderi, al unei instituții, al unei unități, al unei organizații etc. (var. *cadră* s. f. / cf. **(I)** fr. *cadre*, **(II)** rus. *kadri*]

CADÚC, -Ă *adj.* trecător; netrainic, șubred. ● *(bot.; despre un organ)* care cade spontan înainte de vreme sau anual. ● *(despre legate, donații etc.)* care nu (mai) are putere legală. [< fr. *caduc*, cf. lat. *caducus*]

CADUCÉU *s. n.* sceptru în formă de baston încolăcit de doi șerpi, semn distinctiv al lui Hermes (Mercur), zeul comerțului. [pl. *-uri.* / < lat. *caduceum*, cf. fr. *caducée*]

CADUCIFÉR *adj. m.* purtător de caduceu. [< lat. *caducifer*]

CADUCITÁTE *s. f.* însușirea, faptul de a fi caduc; șubrezenie, netrăinicie. ● ineficacitate a unui act juridic ca urmare a unui fapt posterior întocmirii lui. [pl. *-tăți.* / cf. fr. *caducité*]

CÁDUS *s. n.* vas mare pentru conservarea vinului, a untdelemnului etc. la greci și la romani. [pl. *-suri.* / < lat. *cadus*, cf. gr. *kados*]

CAFÉ *s. n.* *(franțuzism)* cafea. [< fr. *café*]

CAFÉ-CONCERT *s. n.* *(franțuzism)* varieteu, șantan. [< fr. *café-concert*]

CAFEÍNĂ *s. f.* alcaloid care se extrage din cafea și din ceai, întrebuințat ca excitant al sistemului nervos și ca stimulent al inimii. [pron. *-fe-i-.* / < fr. *caféine*]

CAFEÍSM *s. n.* intoxicație provocată de abuzul de cafea. [< fr. *caféisme*]

CAFEÓNĂ *s. f.* complex aromatic uleios, care se obține prin prăjirea boabelor de cafea. [pron. *-fe-o-.* / < fr. *cafeóne*]

CÁFER *s. m.* bivol negru din Africa. [< germ. *Kaffer*]

CAFETIÉRĂ *s. f.* serviciu de cafea: vas pentru preparat sau turnat cafeaua. [pron. *-ti-e-.* / < fr. *cafetière*]

CAFÉU *s. m.* arbore tropical din familia rubiaceelor, ale cărui fructe în formă de bace conțin boabele de cafea. [< it. *caffè*]

CAFÚZO *s. m. invar.* *(în Brazilia)* persoană născută din părinți negri și indieni autohtoni. [< sp. *cafuso*]

CAGULÁRD *s. m.* membru al unei organizații fasciste-militariste, care a activat în Franța între 1935 și 1940. [pl. *-rzi.* / < fr. *cagoulard*]

CAGÚLĂ *s. f.* **1.** mantie cu glugă purtată de călugări. ● tip de glugă (cu deschizături pentru ochi) **2.** parte a unei măști de gaze alcătuită din foaia de cauciuc care acoperă capul, trecînd peste urechi. [< fr. *cagoule*]

CAIÁC *s. n.* **1.** ambarcație de sport ascuțită la capete și condusă cu padele. ⊙ ~ *canoe* = ambarcație sportivă cu mai multe posturi de vîslit. ● ramură sportivă practicată cu această ambarcație. **2.** barcă de pescuit, originară din Groenlanda, făcută din piei de focă. [pron. *ca-iac.* pl. *-ce, -curi.* / cf. fr. *kayak* < cuv. eschimos]

CAIACÍST, -Ă *s. m. f.* sportiv care conduce un caiac. [< *caiac*]

CAÍD *s. m.* titlu dat odinioară guvernatorului unei provincii sau al unui oraș din statele musulmane din Africa de nord. [pron. *ca-id.* pl. *-izi.* / < fr. *caïd*]

CAIÉT *s. n.* **1.** ansamblu de foi de hîrtie de un anumit format, legate împreună, servind pentru scris, desenat etc. ⊙ ~ *de sarcini* = document cuprinzînd condițiile pentru executarea unei lucrări. **2.** publicație periodică cuprinzînd diverse studii, note etc. dintr-un anumit domeniu de specialitate. [pron. *ca-iet.* / < fr. *cahier*, cf. pol. *kajet*]

CAIMÁN *s. m.* crocodil din fluviile și lacurile Americii Centrale și de Sud, înrudit cu aligatorii. [pron. *-ca-i-.* pl. *-ni.* / < fr. *caïman*, cf. sp. *caimán* < cuv. caraib]

CAINOZÓIC *s. n.* neozoic. [pron. *ca-i-no-zo-ic.* var. *cenozoic* s. n. / cf. fr. *caenozoïque*, engl. *cainozoic*, rus. *kainozoiskii* < gr. *kainos* — nou, *zoe* — viață]

CÁJĂ *s. f.* *(mec.)* colivie, carter. ⊙ ~ *de laminor* = ansamblu constituit din cilindrii de lucru și de sprijin ai unui laminor. [< fr. *cage*]

CAKEWALK *s. n.* dans afroamerican cu ritm sincopat, cîntat la banjo, care se dansa cu pași iuți și mărunți și ale cărui cîteva figuri au fost preluate în dansul șimi. [pron. *chéic-uoc.* / < engl. *cake-walk* — mersul cozonacului (cîștigătorul dansului era răsplătit cu un uriaș cozonac)]

CAL- v. c a l i-.

CALÁ *vb. I. tr., refl.* **1.** a potrivi; a (se) imobiliza (o piesă, un organ de mașină). **2.** a așeza la orizontală suportul unui aparat topografic de vizare. [< fr. *caler*]

CÁLA *s. f.* golf mic format prin înecarea ravenelor sau a văilor torențiale, dar mai ales a dolinelor. [< sp. *cala*]

CALABRIÁN *s. n.* ultimul etaj al pliocenului de facies marin. // *adj.* care **aparține**

acestui etaj. [pron. *-bri-an.* / < fr. *calabrien*, cf. *Calabria*, regiune în sudul Italiei]

CALÁJ *s. n.* **I.** 1. imobilizare a unui organ de mașină. 2. așezare la orizontală a suportului unui aparat topografic de vizare. 3. mod de așezare a aripii sau a ampenajelor față de fuzelajul unui avion. **II.** 1. postament de grinzi de lemn pe care stau navele în cală. 2. adîncime la care se cufundă în apă o navă. v. pescaj. (cf. fr. *calage*]

CALÁMĂ *s. f. (ist.)* pană de scris. [< fr. *calame*, cf. lat. *calamum*]

CALAMBÚR *s. n.* joc de cuvinte întemeiat pe echivoc sau pe asemănarea ca formă a unor cuvinte deosebite ca sens ; parahreză. [pl. *-ruri.* / < fr. *calembour*, cf. *Kalemberg*, ambasador german la Paris care stilcea cuvintele franțuzești]

CALAMBURÍST, -Ă *s. m. f.* autor de calambururi. [cf. fr. *calembouriste*]

CALAMÍNĂ *s. f.* 1. reziduu care rămîne după arderea carburantului în cilindrul motoarelor cu ardere internă. 2. silicat hidratat natural de zinc, care devine fosforescent prin frecare ; hemimorfit. [pl. *-ne.* / < fr. *calamine*, cf. lat. t. *calamina*]

CALAMÍT *s. m.* arbore fosil din încrengătura criptogamelor vasculare, care atingea 30 m înălțime. [< fr. *calamite*]

CALAMITÁ *vb. I. tr. (liv. ; despre calamități naturale)* a distruge. [< *calamitate*]

CALAMITÁT, -Ă *adj. (liv.)* care a suferit de pe urma unei calamități naturale. [< *calamita*]

CALAMITÁTE *s. f.* nenorocire mare, dezastru care lovește o colectivitate ; flagel. [pl. *-tăți.* / cf. fr. *calamité*, lat. *calamitas*]

CALÁNDO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* din ce în ce mai rar ca mișcare și mai slab ca intensitate. // *s. n.* pasaj muzical în care tăria scade de la forte la piano și apoi la pianissimo. [< it. *calando*]

CALANDRÁ *vb. I. tr.* a trece prin calandru ; a presa cu calandrul. [< fr. *calandrer*]

CALANDRÁRE *s. f.* acțiunea de a calandra. ● operație de apretură cu ajutorul căreia, prin presare la cald, se dă țesăturilor de bumbac, de in etc. un luciu mai mare. [< *calandra*]

CALANDRÓR, -OÁRE *s. m. f.* muncitor care lucrează la calandru. [cf. fr. *calandreur*]

CALÁNDRU *s. n.* 1. mașină cu mai mulți cilindri metalici rotitori, prin care trece și este presat un material. 2. presă cu cilindru folosită în tipografie pentru imprimarea în relief, pe carton special, a matrițelor de stereotipie. [< fr. *calandre*]

CALÁO *s. m.* pasăre din Asia și Africa, cu ciocul prevăzut cu un apendice încovoiat. [pron. *-la-o.* / < fr. *calao*]

CALÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) cala. [< *cala*]

CALÁTOS *s. n.* vas de lut în formă de cupă la vechii greci. [scris și *calathos.* / < fr. *calathos*, cf. gr. *kalathos*]

CALÁTHOS *s. n.* v. calatos.

CALATÍDIU *s. n.* inflorescență cu axul lățit, de forme diferite, pe care se prind florile sesile. [pron. *-diu.* / cf. it. *calatide* < gr. *kalathis* — coș]

CÁLĂ[1] *s. f.* 1. încăpere aflată între puntea cea mai de jos și carlingă navei, în care se pune încărcătura. 2. plan înclinat către mare pe care se construiesc sau se repară nave. [< fr. *cale*, cf. it. *cala*, gr. *chalan* — a coborî]

CÁLĂ[2] *s. f.* piedică folosită pentru a opri deplasarea nedorită a unui vehicul, a unei piese etc. [< fr. *cale*, cf. prov. *calo*]

CÁLĂ[3] *s. f.* plantă ornamentală cu flori mari roșii sau albe ; floarea acestei plante. [< germ. *Kalla*, lat. *calla*]

CALC *s. n.* 1. copie a unei schițe, a unui desen făcut pe hîrtie specială. O *hîrtie de* ~ = hîrtie transparentă de copiat. 2. *(lingv.)* traducere dintr-o limbă într-altă limbă a elementelor de formare a unui cuvînt compus sau a unei expresii ; preluarea de către un cuvînt a sensului sau a sensurilor unui cuvînt străin ; împrumut semantic. [< fr. *calque*, cf. it. *calco*]

CALCÁ *vb. I.* v. calchia.

CALCANÉU *s. n.* unul dintre oasele călciiului. [pl. *-ee, -euri.* / < lat. *calcaneum*, fr. *calcanéum*]

CALCANTÍT *s. n.* sulfat natural hidratat de cupru ; piatră-vînătă. [< fr. *calcantite*]

CALCÁR *s. n.* rocă sedimentară, formată din carbonat de calciu ; piatră de var. [pl. *-re, -ruri.* / cf. it. *calcare*, fr. *calcaire*, lat. *calcarius*]

CALCÁRE *s. f.* v. calchiere.

CALCÁRIC, -Ă *adj. (rar)* calcic. [cf. it. *calcareo*]

CALCARÓN *s. n.* cuptor pentru rafinarea sulfului. [< it. *calcarone*]

CALCARÓS, -OÁSĂ *adj.* care conține calcar. [< *calcar* + *-os*]

CALCEDÓNIE *s. f.* varietate de silice naturală, translucidă, în general colorată. [gen. *-iei.* / < fr. *calcédoine*, cf. gr. *kalchedon* — din Calcedonia]

CALCEMÍE *s. f.* cantitate de calciu conținută în singe. [< fr. *calcémie*, cf. lat. *calx* — calciu, gr. *haima* — singe]

CALCHIÁ *vb. I. tr.* 1. a copia (o schiță, un desen etc.) pe hîrtie de calc. 2. *(lingv.)* a forma un cuvînt sau o expresie printr-un calc lingvistic ; a adăuga un sens nou unui cuvînt sub influența unui cuvînt străin. [pron. *-chi-a.* p. i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind.* var. *calca* vb. I. / < fr. *calquer*, cf. it. *calcare*]

CALCHIÉRE *s. f.* acțiunea de a calchia și rezultatul ei. [var. *calcare* s. f. / < *calchia*]

CALCI- element prim de compunere savantă cu semnificația „calcaros", „(de) calciu". [< fr. *calci-* < lat. *calx* — calciu]

CÁLCIC, -Ă *adj.* de calciu, calcaric. [< fr. *calcique*]

CALCÍCOL, -Ă *adj. (despre plante)* care crește pe un sol bogat în calcar. [< fr. *calcicole*]

CALCIFÉR, -Ă *adj.* care conține calciu. [< fr. *calcifère*, cf. lat. *calx* — var, *ferre* — a purta]

CALCIFERÓL *s. m.* vitamina D_2. [< fr. *calciférol*, nume comercial]

CALCIFIÁ *vb. I.* v. calcifica.

CALCIFICÁ *vb. I. refl.* 1. *(despre țesuturi, oase etc.)* a se întări prin depunere de săruri de calciu. 2. *(despre substanțe)* a se îmbogăți în carbonat de calciu. [var. *calcifia* vb. I. / după fr. *calcification*]

CALCIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a se calcifica ; depunere a sărurilor de calciu în țesuturile vii, provocînd întărirea acestora. [var. *calcifiere* s. f. / < *calcifica*]

CALCIFIÉRE *s. f.* v. calcificare.

CALCIFÚG, -Ă *adj. (despre plante)* care nu suportă solul calcaros. [< fr. *calcifuge*]

CALCINÁ *vb. I. tr.* a supune o substanță la acțiunea unui foc puternic pentru a o usca ; *(pop.)* a prăji. [< fr. *calciner*]

CALCINÁRE *s. f.* acțiunea de a calcina și rezultatul ei ; calcinație. [< *calcina*]

CALCINATÓR *s. n.* aparat cu care se recuperează căldura gazelor de ardere din cuptoarele rotative pentru ciment. [< fr. *calcinateur*]

CALCINATÓR, -OÁRE *s. m. f.* muncitor care lucrează la calcinarea minereurilor. [< *calcina* + *-tor*]

CALCINÁȚIE *s. f.* calcinare. [< fr. *calcination*]

CALCÍNĂ *s. f.* pulbere galbenă obținută prin oxidarea unui amestec de cositor și plumb, folosită la prepararea emailurilor de faianță și ca abraziv. ● var stins. [cf. fr. *calcin*, it. *calcina*]

CALCINÓZĂ *s. f.* boală caracterizată prin depunerea sărurilor de calciu în țesuturi sau organe. [< fr. *calcinose*]

CALCIO-VÉCCHIO *s. m.* tencuială ornamentală prezentînd asperități și șanțuri pronunțate la suprafață. [pron. *-ci-o.* / < it. *calcio-vecchio*]

CALCIPENÍE *s. f.* lipsă de calciu în țesuturi sau umori. [< fr. *calcipénie*, cf. gr. *calx* — var, *penia* — sărăcie]

CALCIPEXÍE *s. f.* fixare a calciului în țesuturi. [< fr. *calcipexie*, cf. gr. *calx* — var, *pexis* — fixare]

CALCÍT *s. n.* carbonat natural de calciu. [< fr. *calcite*, cf. lat. *calx* — var]

CÁLCIU *s. n.* 1. metal alcalino-pămîntos, alb-argintiu, răspîndit foarte mult în natură sub formă de săruri. 2. medicament compus din săruri de calciu (1), folosit mai ales contra manifestărilor de decalcifiere a organismului. [pron. *-ciu.* / < fr. *calcium*, cf. lat. *calx* — var]

CALCIURÍE *s. f.* prezența calciului în urină. [< fr. *calciurie*]

CALCIZÁRE *s. f.* proces de încorporare a carbonatului de calciu în sol. [cf. it. *calcinare*]

CALCO- element prim de compunere savantă cu semnificația „metal", „fier". [< fr. *chalco-*, cf. gr. *chalkos* — aramă]

CALCOCLORÓZĂ *s. f.* îngălbenire a frunzelor unei plante din cauza lipsei de fier asimilabil în solurile bogate în calciu. [< fr. *chalcochlorose*]

CALCOFÍL, -Ă *adj.* (*despre elemente chimice*) care are o deosebită afinitate pentru sulf. [< fr. *calcophile*]

CALCOGRÁF *s. m.* muncitor specialist în calcografie. [< fr. *chalcographe*]

CALCOGRAFIÁ *vb. I. tr.* a reproduce prin calcografie. [pron. *-fi-a.* p. i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *chalcographier*]

CALCOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la calcografie. [< fr. *chalcographique*]

CALCOGRAFÍE *s. f.* 1. procedeu de reproducere a desenelor cu ajutorul unor clișee metalice gravate după conturul originalului; tipar înalt, tifdruc. 2. metodă microscopică de studiu al unei secțiuni lustruite a mineralelor metalifere, opace, cu ajutorul luminii reflectate. [gen. *-iei.* / < fr. *chalcographie*]

CALCOGRAFIÉRE *s. f.* acțiunea de a calcografia. [< *calcografia*]

CALCOPIRÍTĂ *s. f.* sulfură naturală de cupru și fier. [< fr. *chalcopyrite*, cf. gr. *chalkos* — aramă, *pyrites* — pirită]

CALCOTIPÍE *s. f.* procedeu grafic de reproducere constînd în executarea unui desen manual pe o placă de zinc și apoi în gravarea chimică a acesteia; stampă obținută prin acest procedeu. [pl. *-ii*. gen. *-iei.* / < fr. *chalcotypie*]

CALCOZÍNĂ *s. f.* sulfură naturală de cupru. [< fr. *chalcosine*]

CÁLCUL *s. n.* 1. ansamblu de operații matematice (aritmetice, algebrice etc.). ● ~ *logic* = operație analogă calculului matematic prin care, pe baza anumitor reguli, din anumite expresii logice sînt derivate alte expresii logice. 2. (*la pl.*) planuri, combinații, socoteli. [cf. fr. *calcul*, lat. *calculus* — pietricică]

CÁLCUL *s. m.* concrețiune pietroasă formată în anumite organe ale omului sau ale animalelor (rinichi, vezică etc.) [cf. fr. *calcul*, lat. *calculus* — pietricică]

CALCULÁ *vb. I. tr.* a face un calcul, a socoti, a aprecia. ● a face planuri, combinații. [< fr. *calculer*, lat. *calculare* < *calculus* — pietricică cu care se făceau operațiile matematice]

CALCULÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi calculat, evaluat. [cf. fr. *calculable*]

CALCULÁRE *s. f.* acțiunea de a calcula; calcul, calculație. [< *calcula*]

CALCULÁT, -Ă *adj.* chibzuit, socotit, cumpănit; preocupat de propriile interese. [cf. fr. *calculé*]

CALCULATÓR *s. n.* 1. broșură care cuprinde de anumite tabele de calcul. 2. mașină de calculat. O ~ (*electronic*) = ansamblu de sisteme mecanice, electromagnetice și electronice destinat prelucrării informației; computer, ordinator. [cf. fr. *calculateur*]

CALCULATÓR, -OÁRE *s. m. f.* specialist în calcule. [cf. fr. *calculateur*]

CALCULÁȚIE *s. f.* calculare. [cf. it. *calcolazione*, lat. *calculatio*]

CALCULÓS, -OÁSĂ *adj.* cu calculi. [< fr. *calculeux*]

CALCULÓZĂ *s. f.* boală produsă de prezența calculilor în anumite organe; litiază. [cf. fr. *calculose*]

CALDARÍNĂ *s. f.* căldare de încălzire centrală, folosită la bordul navelor. [< it. *caldarina*]

CALDÁRIUM *s. n.* sală de aburi în băile romane. [pron. *-ri-um.* / < lat., fr. *caldarium*]

CALDÉRĂ *s. f.* v. c a l d e i r ă.

CALDEÍRĂ *s. f.* 1. (*geol.*) depresiune în formă de căldare, în general de origine vulcanică. 2. circ glaciar. [pron. *-de-i-*, var. *calderă* *s. f.* / < fr., port. *caldeira*, cf. sp. *caldera*]

CALEDONIÁN *s. n.* (*geol.*) etaj inferior al devonianului. // *adj.* care aparține acestui etaj. [< fr. *calédonien*, cf. *Caledonia*, numele antic al Scoției]

CALEFÁCTOR *s. m.* bucătar; persoană care se ocupă de procurarea alimentelor. [< germ. *Kalefaktor* cf. lat., *calefacere* — a încălzi]

CALEFÁCȚIE *s. f.* fenomenul de împiedicare a contactului direct dintre o picătură de lichid și suprafața unui metal încălzit pe care cade picătura, datorită stratului de vapori care se formează între acesta și suprafața metalului. [cf. fr. *caléfaction*]

CALEIDOSCÓP *s. n.* 1. cilindru opac în lungimea căruia sînt dispuse mai multe oglinzi, astfel încît mici obiecte colorate, puse în interior, formează o infinitate de desene simetrice. 2. (*fig.*) operă, rubrică care cuprinde cele mai variate aspecte, teme, subiecte. [pron. *-lei-.* pl. *-oape*, *-opuri.* / < fr. *kaléidoscope*, cf. gr. *kalos* — frumos, *eidos* — imagine, *skopein* — a vedea]

CALEIDOSCÓPIC, -Ă *adj.* care-și schimbă mereu culorile. [pron. *-lei-.* / cf. germ. *kaleidoskopisch*]

CALEMÁR *s. n.* călimară portativă în formă de toc, care se purta la briu. [< fr. *calemar*]

CALENDÁR *s. n.* 1. indicator sistematic al succesiunii lunilor și zilelor unui an. 2. sistem de împărțire a timpului în ani, luni și zile, bazat pe fenomenele periodice ale naturii. 3. almanah. [< it. *calendario*, cf. lat. *calendarium*]

CALENDARÍSTIC, -Á *adj.* referitor la calendar ; făcut potrivit calendarului. [< *calendar* + *-istic*]

CALÉNDE *s. f. pl.* numele primei zile a lunii în calendarul roman ; zi întîi. ○ *la ~le grecești* = niciodată. [< lat. *calendae*]

CALFATÁ *vb. I. tr.* a astupa găurile unei luntre, ale unei corăbii etc. ; a călăfătui. [< fr. *calfater*]

CALFATÁRE *s. f.* acțiunea de a calfata ; călăfătuire. [< *calfata*]

CALI- element prim de compunere savantă cu semnificația „frumos". [var. *cal-*, *calo-*. / < fr., it. *cal(o)-* < gr. *kallos* — frumos]

CALIBRÁ *vb. I. tr.* 1. a da calibrul necesar, convenabil unor piese de mașini, de arme etc. ● a măsura calibrul, diametrul unei piese etc. 2. a alege, a sorta după mărime (cereale, fructe etc.). [< fr. *calibrer*, cf. it. *calibrare*]

CALIBRÁJ *s. n.* calibrare. ● operație constînd în a da copiilor fotografice dimensiunile dorite. [< fr. *calibrage*]

CALIBRÁRE *s. f.* acțiunea de a calibra și rezultatul ei ; calibraj. [< *calibra*]

CALIBRÓR, -OÁRE *adj.* care calibrează. // *s. n.* 1. instrument pentru măsurarea diametrului pulpelor. 2. aparat pentru sortarea fructelor după mărime. [cf. fr. *calibreur*]

CALÍBRU *s. n.* 1. diametrul interior al unui tub, al unei țevi de armă de foc. 2. instrument de precizie pentru măsurat și controlat dimensiunile unor piese fabricate. 3. *(fig.)* mărime, proporție, calitate ; *(fam.)* fel, soi. [< fr. *calibre*, it. *calibro*]

CALICIFLÓR, -Á *adj.* *(bot. ; despre organe)* fixat pe caliciu. [< fr. *caliciflore*]

CALICIFÓRM, -Á *adj.* în formă de caliciu. ○ *papile ~e* = papile așezate la baza limbii în două rînduri oblice. [< fr. *caliciforme*]

CALÍCIU *s. n.* 1. înveliș extern al florii, format din sepale. 2. cupă, potir. 3. parte a bazinului în care se colectează urina. [pron. *-ciu*. / < fr. *calice*, cf. gr. *kalyx* = boboc de floare]

CALICÓ *s. n.* țesătură de bumbac imprimată, folosită mai ales ca pînză de legat cărți. [< fr., it. *calicot*, cf. *Calicut*, oraș în India]

CALICÓZĂ *s. f.* pneumoconioză benignă provocată de inhalarea carbonatului de calciu. [< fr. *chalicose*]

CALÍCUL *s. m.* 1. caliciu suplimentar care învelește anumite flori (la garoafe, fragi). 2. structură anatomică în formă de cupă mică. [< fr. *calicule*]

CALÍF *s. m.* titlu purtat de suveranii musulmani, succesori ai lui Mahomed. [cf. fr. *calife*, it. *califfo* < ar. *khalifa* — vicar]

CALIFÁT *s. n.* 1. demnitatea de calif. ● durata domniei unui calif. 2. numele unor state arabe întemeiate după moartea lui Mahomed. [pl. *-te*, *-turi*. / cf. fr. *califat*, it. *califfate*]

CALIFICÁ *vb. I.* 1. *tr., refl.* a dobîndi sau a da cuiva posibilitatea să dobîndească o calificare, un titlu într-un anumit domeniu etc. 2. *tr.* a fi admis să concureze la o competiție sportivă. 3. *tr.* a atribui o calitate unei ființe sau unui lucru ; a arăta calitatea unui lucru sau a unei persoane ; a caracteriza. [p. i. *califică*. / cf. fr. *qualifier*]

CALIFICÁBIL, -Á *adj.* care poate fi calificat. [cf. fr. *qualifiable*]

CALIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) califica și rezultatul ei ; titlul obținut în urma trecerii unor examene sau a unor probe ; calificație. [< *califica*]

CALIFICÁT, -Á *adj.* 1. care are sau cere pregătire specială într-un anumit domeniu. 2. *(jur. ; despre infracțiuni)* săvîrșit în împrejurări speciale. [cf. fr. *qualifié*]

CALIFICATÍV, -Á *adj.* care califică, care arată o calitate, o însușire. // *s. n.* cuvînt, termen prin care este caracterizată o persoană, un lucru etc. v. atribut, epitet. ● notă, mențiune cu care se apreciază sîrguința și purtarea elevilor și a studenților sau activitatea oamenilor muncii. [< fr. *qualificatif*]

CALIFICÁȚIE *s. f.* calificare. [< fr. *qualification*]

CALIFÓRNIU *s. n.* element transuranic artificial, metalic și radioactiv, din grupa actinidelor. [pron. *-niu*. / < fr. *californium*, cf. *California*, unde a fost descoperit în 1950]

CALIGRÁF, -Á *s. m. f.* om care are scrisul frumos ; cel care se îndeletnicește cu copiatul artistic al unor cărți și manuscrise. [cf. fr. *calligraphe*, gr. *kallos* — frumos, *graphein* — a scrie]

CALIGRAFIÁ *vb. I. tr.* a scrie frumos, caligrafic. [pron. *-fi-a*. p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / < fr. *calligraphier*]

CALIGRÁFIC, -Á *adj.* potrivit normelor caligrafiei ; frumos, ordonat. [cf. fr. *calligraphique*]

CALIGRAFÍE *s. f.* arta și deprinderea de a scrie frumos. ● scriere frumoasă. ● *(p. ext.)* fel de a scrie (al cuiva). [gen. *-iei*. / < fr. *calligraphie*, cf. gr. *kalligraphia*]

CALIMETRÍE *s. f.* știința măsurării și estimării cît mai exacte a calității. [gen. *-iei*. / < fr. *callimétrie*]

CALÍN, -Á *adj.* care se alintă ; alintat. ● lingușitor. [< fr. *călin*]

CALINERÍE *s. f.* dezmierdare, alintare, alint. [gen. *-iei*. / < fr. *câlinerie*]

CALIÓRNĂ *s. f.* macara puternică, cu cel puțin trei sau patru perechi de scripeți. [pron. *-li-or-*. / < fr. *caliorne*, it. *caliorna*]

CALÍPTRĂ *s. f.* *(bot.)* țesut protector care acoperă virful rădăcinii, iar la mușchi partea în care se formează sporii ; piloriză. [< fr. *calyptre*, cf. gr. *kalyptra* — văl]

CALISTENÍE *s. f.* ansamblu de exerciții fizice pentru copii, care constau în special din mișcări rapide (marșuri și dansuri), făcute în ritmul muzicii. [gen. *-iei*. / < fr. *callisthénie*, cf. gr. *kallos* — frumos, *sthenos* — forță]

CALÍȘĂ *s. f.* formație geologică în formă de crustă albicioasă dură, compusă din carbonat de calciu și aflată în solul din sud-vestul Statelor Unite. [< fr. *caliche*]

CALITÁTE *s. f.* 1. categorie filozofică prin care se desemnează sistemul însușirilor esențiale ale unui obiect, ale unui fenomen etc., în virtutea cărora el este obiectul, fenomenul dat și nu altul. 2. însușire (bună sau rea) ; *(p. restr.)* caracteristică pozitivă. ● *(log.)* însușire a unei judecăți predicative de a fi afirmativă sau negativă. 3. situație, poziție, titlu, condiție care constituie sau dă un anumit drept. ● diferență de valoare între un turn și un nebun sau un cal la jo-

cul de șah. [< lat. *qualitas*, cf. fr. *qualité*, it. *qualità*]

CALITATÍV, -Ă *adj. (adesea adv.)* referitor la calitate (1) ; aparținînd esenței, naturii lucrurilor. O *analiză* ~*ă* = determinarea naturii chimice a unei substanțe. [cf. fr. *qualitatif*]

CALM *s. n.* 1. stare de lipsă a oricărei mișcări ; liniște deplină. ● încetare a vîntului. ● *(la pl.)* zone oceanice în care predomină o vreme complet liniștită sau în care vînturile sînt foarte slabe și au direcții variate. 2. stăpînire de sine, liniște ; tact în acțiuni etc. ; sînge rece. // *adj.* 1. în stare de liniște deplină, lipsit de agitație. 2. stăpînit, cumpănit, liniștit ; potolit, așezat. [pl. *-muri*. / < fr. *calme*, it. *calmo*]

CALMÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) liniști, a (se) potoli ; a (se) astîmpăra. [cf. fr. *calmer*, it. *calmare*]

CALMÁNT, -Ă *adj., s. n.* (medicament) care face să înceteze durerile ; sedativ. [cf. fr. *calmant*]

CALMÁR *s. m.* moluscă asemănătoare cu sepia, cu înotătoarele scurte și triunghiulare, și avînd în jurul gurii zece tentacule. [< fr. *calmar*]

CALMÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) calma și rezultatul ei. ● înlăturare a fierberii oțelului topit prin împiedicarea formării de bule de oxid de carbon. [< *calma*]

CALMÁTO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* liniștit, potolit, cu calm. [< it. *calmato*]

CALO- v. cali-.

CALOFÍL, -Ă *adj. (despre scris, stil)* frumos, caligrafic. [cf. fr. *callophyle*]

CALOFILÍE *s. f.* preocupare pentru scrisul frumos, caligrafic, fără substanță, dar cu virtuți formale în opera de artă. [cf. fr. *callophilie* < gr. *kallos* — frumos, *philia* — dragoste]

CALOMÉL *s. n.* clorură de mercur, care se prezintă ca o pulbere albă, folosită ca purgativ și antiseptic. [< fr. *calomel*, cf. gr. *kalos* — frumos, *melas* — negru]

CALOMNIÁ *vb. I. tr.* a spune calomnii (la adresa cuiva), a vorbi pe cineva de rău ; a defăima, a bîrfi. [pron. *-ni-a*. p. i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind*. / < fr. *calomnier*]

CALOMNIATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care calomniază ; bîrfitor, clevetitor. // *adj.* calomnios. [cf. fr. *calomniateur*]

CALOMNÍE *s. f.* afirmație neadevărată și tendențioasă, care atinge reputația și onoarea cuiva ; bîrfeală, defăimare. [pl. *-ii*, gen. *-iei*. / < fr. *calomnie*, cf. lat. *calumnia*]

CALOMNIÉRE *s. f.* acțiunea de a calomnia. [pron. *-ni-e-*. / < *calomnia*]

CALOMNIÓS, -OÁSĂ *adj.* care conține o calomnie ; defăimător. [pron. *-ni-os*. / cf. fr. *calomnieux*]

CALORI- element prim de compunere savantă cu semnificația „de căldură", „căldură". [< fr. *calori-*, cf. lat. *calor* — căldură]

CALÓRIC, -Ă *adj.* referitor la căldură. [< fr. *calorique*]

CALORICITÁTE *s. f.* proprietate pe care o au corpurile de a dezvolta căldură. [cf. fr. *caloricité*]

CALORÍE *s. f.* unitate de măsură a căldurii, reprezentînd cantitatea de căldură necesară pentru a ridica temperatura unui gram de apă cu un grad centigrad ; *(curent)* cantitatea de energie pe care o dezvoltă în corpul omului alimentele în procesul anabolismului. [gen. *-iei*. / < fr. *calorie*, cf. lat. *calor* — căldură]

CALORIFÉR, -Ă *adj.* care poartă, răspîndește căldură. // *s. n.* instalație pentru încălzirea încăperilor dintr-o clădire, dintr-un apartament etc. printr-o singură sursă producătoare de căldură ; *(p. ext.)* radiator al unei instalații de încălzire centrală. [< fr. *calorifère*, cf. lat. *calor* — căldură, *ferre* — a purta]

CALORIFERÍST *s. m.* muncitor care execută instalații de calorifere. [< *calorifer* + *-ist*]

CALORÍFIC, -Ă *adj.* care emană, care dezvoltă căldură. O *putere* ~*ă* = cantitatea de căldură dezvoltată de 1 kg de combustibil care arde complet. [< fr. *calorifique*, cf. lat. *calor* — căldură, *facere* — a face]

CALORIFICÁRE *s. f.* producere de căldură în corpurile vii. [după fr. *calorification*]

CALORIFÚG, -Ă *adj., s. m.* (substanță, agent) rău conducător de căldură. [< fr. *calorifuge*, cf. lat. *calor* — căldură, *fugere* — a fugi]

CALORIFUGÁRE *s. f.* izolare termică, calorifugă. [după fr. *calorifugeage*]

CALORIGÉN, -Ă *adj.* care produce energie calorică. [< fr. *calorigène*, cf. lat. *calor* — căldură, gr. *gennan* — a produce]

CALORIMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la calorimetrie sau calorimetru. [< fr. *calorimétrique*]

CALORIMETRÍE *s. f.* capitol al fizicii, disciplină care studiază metodele de măsurare a căldurii. ● metodă de măsurare a cantității de căldură consumate de către corpul uman. [gen. *-iei*. / < fr. *calorimétrie*]

CALORIMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea cantităților de căldură date de un corp sub o anumită influență. [pl. *-re*. / < fr. *calorimètre*, cf. lat. *calor* — căldură, gr. *metron* — măsură]

CALORIZÁ *vb. I. tr.* a efectua calorizarea unui metal. [< fr. *caloriser*]

CALORIZÁRE *s. f.* tratament termochimic superficial al oțelurilor ; alitare. [< *caloriza*, după fr. *calorisation*]

CALORIZATÓR *s. n.* schimbător de căldură folosit pentru încălzirea lichidelor de difuzie în fabricile de zahăr. [cf. fr. *calorisateur*]

CALORÓSO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* cu căldură. [< it. *caloroso*]

CALÓS, -OÁSĂ *adj.* cu îngroșări, întăriturî ; cu bătături. O *corp* ~ = fascicul de fibre nervoase care leagă cele două emisfere cerebrale. [< fr. *calleux*, cf. lat. *callum* — bătătură]

CALOSÓMĂ *s. f. (zool.)* insectă coleopteră carnivoră, de culoare verzuie sau negricioasă. [< it., lat. *calosoma*]

CALÓTĂ *s. f.* 1. *(mat.)* ~ *sferică* = parte dintr-o sferă obținută prin tăierea acesteia cu un plan ; *(anat.)* ~ *craniană* = partea superioară a cutiei craniene ; *(geol.)* ~ *glaciară* = masă de gheață care acoperă regiunile polare sau părțile superioare ale munților foarte înalți ; inlandsis. 2. parte a unei pălării care acoperă capul. ● tichie (care se așază pe creștetul capului). 3. boltă de tunel, partea superioară a unei excavații. ● partea superioară a unei turele. ● piesă metalică de formă emisferică, servind la protejarea sau la etanșarea unui spațiu care conține un fluid. [< fr. *calotte*, it. *calotta*]

CALOTIPÍE *s. f.* vechi procedeu de fotografiere, în care se folosea clorura de argint ca sensibilizator și cea de sodiu sau iodura de potasiu pentru fixare. [gen. *-iei*. / < fr. *calotypie*, cf. gr. *kalos* — frumos, *typos* — urmă]

CALOVIÁN *s. n.* primul etaj al jurasicului superior. // *adj.* care aparţine acestui etaj. [pron. *-vi-an.* / < fr. *callovien*]

CALÓZĂ *s. f.* substanţă care se depune pe plăcile capilarelor sau pe membranele vaselor liberiene, formînd calusul. [< fr. *callose*]

CALOZITÁTE *s. f.* întărire şi îngroşare a pielii. [cf. fr. *callosité*, lat. *callositas*]

CALUMÉT *s. n.* lulea lungă, folosită de indienii din America de Nord. [< fr. *calumet*]

CÁLUS *s. n.* 1. ţesut osos nou care sudează capetele rezultate din fractura unui os. 2. ţesut vegetal născut în urma rănirii diferitelor organe ale plantei, care cicatrizează rana. [pl. *-suri.* / < fr. *callus*, cf. lat. *callum* — bătătură]

CALUSÁRE *s. f.* acţiunea de formare a calusului. [et. incertă]

CALUTRÓN *s. n.* separator electromagnetic de izotopi. [< fr., engl. *calutron*, cf. *Cal(ifornia) U(niversity cyclo)tron*]

CALVÁDOS *s. n.* rachiu distilat din cidru. [< fr. *calvados*]

CALVÁR *s. n.* chin, suferinţă ; durere îndelungată. [pl. *-ruri, -re.* / < fr. *calvaire*, cf. lat. *calvarium*]

CALVÁT, -Á *adj.* (*latinism*) devenit chel ; chelit. ● lipsit de vegetaţie. [< lat. *calvatus*]

CALVÍN, -Á *adj.* care aparţine calvinismului ; privitor la calvinism. // *s. m. f.* adept al calvinismului. [< *Jean Calvin*, propagator al Reformei în Franţa şi Elveţia]

CALVINÍSM *s. n.* cult religios protestant, întemeiat în sec. XVI de Calvin, care suprimă complet ceremoniile şi reduce sfintele taine la botez şi cumineCătură, sub steagul căruia burghezia dintr-o serie de ţări vesteuropene a luptat în sec. XVI şi XVII împotriva aristocraţiei feudale şi catolicismului. [cf. fr. *calvinisme*]

CALVINÍST, -Ă *adj., s. m. f.* calvin. [< fr. *calviniste*]

CALVINIZÁ *vb. I. tr., refl.* a face să treacă sau a trece la calvinism. [< *calvin* + *-iza*]

CALVINIZÁRE *s. f.* faptul de a (se) calviniza. [< *calviniza*]

CALVÍŢIE *s. f.* cădere a părului ; chelire, pleşuvie. [gen. *-iei.* / cf. fr. *calvitie*, lat. *calvities*]

CALYPSO *s. n.* dans modern afroamerican în doi timpi, originar din Trinidat şi Jamaica, avînd ritmul şi coregrafia asemănătoare cu rumba şi cu cha-cha ; melodia acestui dans. [< engl., fr. *calypso*]

CAMAIÉU *s. n.* 1. pictură lucrată în tonurile aceleiaşi culori ; grisai. 2. gravură (pe lemn) realizată în tonurile cele mai apropiate ale aceleiaşi culori. [pron. *-ma-ieu.* / < fr. *camaïeu*]

CAMAMBÉRT *s. n.* un fel de brînză grasă cu coaja subţire, fabricată după o reţetă franţuzească de la Camembert. [scris şi *camembert.* / < fr. *camembert*, cf. *Camembert*, localitate în Normandia]

CAMARÁD, -Á *s. m. f.* tovarăş de arme, de clasă ; coleg. [< fr. *camarade*, cf. sp. *camarada* — cei care dorm într-o cameră]

CAMARADERÉSC, -EÁSCĂ *adj.* de camarad ; exprimînd camaraderie ; (*p. ext.*) prietenesc. [< *camaraderie* + *-esc*]

CAMARADERÍE *s. f.* legătură prietenească ; colegialitate. [gen. *-iei.* / < fr. *camaraderie*]

CAMARÍLA *s. f.* clică de curteni care influenţează, din interes personal, actele unui suveran. [< sp., fr. *camarilla*]

CAMARÓT *s. n.* (*mar.*) dormitor pe o navă. // *s. m.* membru al personalului unei nave care îndeplineşte funcţia de ospătar ; chelner de navă. [< sp. (s. n.) *camarote*, (s. m.) *camarotero*]

CÁMĂ *s. f.* proeminenţă pe un ax care serveşte spre a ridica, pentru o anumită fracţiune din perioada de mişcare a axului, o pîrghie ce se sprijină de ea. [< germ. *Kamm*, fr. *came*]

CAMBIÁL, -Ă *adj.* referitor la cambie. [pron. *-bi-al.* / < it. *cambiale*]

CÁMBIE *s. f.* act, înscris prin care o persoană se obligă să plătească o sumă de bani la un anumit termen ; poliţă, bilet la ordin. [gen. *-iei.* / < it. *cambio*]

CÁMBIU *s. n.* v. cambium.

CÁMBIUM *s. n.* (*la arbori*) ţesut vegetal tînăr, în formaţie, aflat între coajă şi alburn. [pron. *-bi-um.* pl. *-muri*, var. *cambiu* s. n. / < fr. *cambium*]

CAMBRÁ *vb. I. tr., refl.* (*franţuzism*) a (se) arcui, a (se) încovoia. [< fr. *cambrer*]

CAMBRÁRE *s. f.* acţiunea de a (se) cambra. [< *cambra*]

CAMBRÁT, -Ă *adj.* îndoit, arcuit, încovoiat, scobit. [cf. fr. *cambré*]

CAMBRÉ *s. n.* exerciţiu gimnastic recomandat pentru dezvoltarea mobilităţii, care constă din mişcări de flexiune şi de extensiune ale trunchiului, executate în tempo lent, din diferite poziţii şi coordonate cu mişcări ale braţelor şi picioarelor. [< fr. *cambré*]

CAMBRIÁN *s. n.* prima perioadă (sistem) a erei paleozoice. // *adj.* care aparţine acestei perioade. [pron. *-bri-an.* / < fr. *cambrien*, cf. *Cambria*, numele latinizat al comitatului Walles din Anglia]

CAMBRIOLÁ *vb. I. tr.* (*franţuzism*) a face o spargere, a fura prin efracţie. [pron. *-bri-o-.* / < fr. *cambrioler*]

CAMBRIOLÁJ *s. n.* (*franţuzism*) spargere, (furt prin) efracţie. [pron. *-bri-o-.* / < fr. *cambriolage*]

CAMBRIOLÁRE *s. f.* acţiunea de a cambriola şi rezultatul ei ; cambriolaj. [< *cambriola*]

CAMBRIOLÓR *s. m.* (*franţuzism*) hoţ, spărgător. [pron. *-bri-o-.* / < fr. *cambrioleur*]

CAMBRÚRĂ *s. f.* (*franţuzism*) arcuitură, îndoitură. ● curbura unei piese de lemn sau a cintrului unei bolţi. ● curbura dintre călcîi şi tars ; bolta piciorului. [< fr. *cambrure*]

CAMBÚZĂ *s. f.* magazie la bordul navelor în care se păstrează proviziile de alimente. [< fr. *cambuse*, cf. ol. *kambuis*]

CAMBUZIÉR *s. m.* 1. marinar care are în primire cambuza. 2. chelner de vapor. [pron. *-zi-er.* / < fr. *cambusier*]

CAMÉE *s. f.* piatră fină, împodobită cu o figură sau cu un motiv decorativ în relief. [pron. *-me-e.* / < fr. *camée*, cf. it. *cameo*]

CAMELEÓN *s. m.* 1. reptilă din regiunile tropicale, care poate să-şi schimbe culoarea pielii după mediul înconjurător. 2. (*fig. ; peior.*) om care îşi schimbă convingerile sau felul de a fi cu foarte mare uşurinţă în funcţie de împrejurări. [pron. *-le-on.* / < fr. *caméléon*, cf. gr. *chamaileon* — leu tîrîtor]

CAMELEÓNIC, -Ă *adj.* (*liv.*) caracteristic cameleonului ; de cameleon. [pron. *-le-o-.* / cf. fr. *caméléonique*]

CAMELEONÍSM *s. n.* proprietate a unor reptile de a-şi schimba culoarea pielii potrivit mediului înconjurător. ● (*fig.*) schimbare a purtării şi a convingerilor cuiva în funcţie de împrejurări. [cf. fr. *caméléonisme*]

CAMELEONIZÁ *vb. I. intr.* a-şi schimba purtarea şi convingerile după împrejurări. [pron. *-le-o-.* / cf. fr. *caméléoniser*]

CAMELÍDE *s. f. pl.* familie de erbivore rumegătoare, cuprinzînd cămila, dromaderul şi lama ; *(la sg.)* animal din această familie. [< fr. *camélidés*, cf. lat. *camelus* — cămilă]

CAMÉLIE *s. f.* plantă ornamentală cu frunze totdeauna verzi, cu flori mari, albe sau roşii. [gen. *-iei.* / < fr. *camélia*, cf. *Camelli*, numele misionarului care a adus această plantă în Europa]

CAMELÍNĂ *s. f.* plantă din familia cruciferelor, cu flori galbene şi fructe mici, din care se extrage un ulei folosit mai ales în pictură. [< fr. *caméline*]

CAMELÓT *s. m. (rar)* vînzător ambulant. [< fr. *camelot*]

CAMELÓTĂ *s. f. (rar)* lucru de cîrpaci ; marfă proastă. [< fr. *camelote*]

CAMEMBÉRT *s. n.* v. c a m a m b e r t.

CAMERÁL, -Ă *adj.* 1. care priveşte finanţele publice. O *ştiinţe ~e* = nume dat în sec. XVII—XVIII disciplinelor care studiau finanţele publice. 2. *(muz.)* de cameră. [< fr. *caméral*, engl. *cameral*, cf. lat. *camera*]

CAMERALÍSM *s. n.* doctrină cu caracter economic, financiar, administrativ etc. despre conducerea statului, care a apărut în Germania în sec. XVII. [cf. germ. *Kammeralismus*]

CAMERAMÁN *s. m.* operator cinematografic sau de televiziune, însărcinat cu manevrarea camerei de luat vederi. [< engl. *cameraman*]

CAMERÁTA *s. f.* grup de intelectuali melomani. [< it. *camerata*]

CÁMERĂ *s. f.* 1. încăpere într-o clădire ; odaie. O *muzică de ~* = compoziţie muzicală făcută pentru un număr redus de instrumente. 2. nume dat unor aparate sau dispozitive care se aseamănă cu o încăpere, cu o odaie. O *~ obscură* = *a)* încăpere neluminată sau cu lumină de o anumită culoare, în care se lucrează cu materiale fotosensibile ; *b)* dispozitiv cu ajutorul căruia se obţine pe un ecran imaginea răsturnată a unui obiect ; *~ fotografică* = *a)* aparat fotografic ; *b)* cameră obscură ; *~ de combustie* = încăpere a motorului cu ardere internă, în care se aprinde amestecul de gaze. ● *tub* închis de cauciuc care se umple cu aer sub presiune şi care se aşază pe roată sub anvelopă ; balon de cauciuc al unei mingi de sport, în care se introduce aer sub presiune. 3. adunare parlamentară constituită ; instituţie parlamentară. [< it. *camera*]

CAMERIÉR *s. m. (ieşit din uz)* om de serviciu care îngrijeşte dormitorul şi îmbrăcămintea stăpînului ; fecior, valet. [pron. *-ri-er.* / cf. fr. *camérier*, it. *cameriere*]

CAMERÍST *s. m. (ieşit din uz)* om de serviciu care îngrijeşte camerele într-o instituţie; camerier. [cf. fr. *camériste*, it. *camerista*]

CAMERÍSTĂ *s. f. (ieşit din uz)* femeie care este în serviciul personal al unei doamne. [< fr. *camériste*]

CAMERLÍNG *s. m. (bis.)* titlu a doi cardinali ai curiei pontificale, dintre care unul este în fruntea camerei apostolice şi celălalt conduce colegiul sacru, însărcinat să administreze bunurile bisericii. [cf. fr. *camerlingue*, it. *camerlengo*]

CAMERTÓN *s. n.* instrument folosit la acordarea instrumentelor muzicale şi la darea tonului, format dintr-un tub cu care se poate emite nota „la". [pl. *-nuri.* / < germ. *Kammerton*]

CÁMFOR *s. n.* substanţă cristalizată, incoloră, cu miros caracteristic, care se extrage din lemnul unui arbore tropical sau se prepară sintetic. [< ngr. *kamfora*, cf. it. *canfora*, lat. med. *camphora*, ar. *kafur*]

CAMFORÁT, -Ă *adj.* care conţine comfor. O *ulei ~* = soluţie de camfor dizolvat în ulei, folosită în medicină. [cf. it. *canforato*]

CÁMGARN *s. n.* lînă cu păr lung, care capătă după pieptănare o uniformitate deosebită. ● stofă de calitate superioară, făcută din fire de lînă netede. [pl. *-nuri.* var. *kammgarn* s. n. / < germ. *Kammgarn*]

CAMIÓN *s. n.* vehicul prevăzut cu o platformă şi folosit la transporturi. ● autocamion. [pron. *-mi-on.* / < fr. *camion*]

CAMIONÁJ *s. n.* 1. transport (de mărfuri etc.) făcut cu camioanele. 2. întreprindere sau serviciu care face astfel de transporturi. [< fr. *camionnage*]

CAMIONÉTĂ *s. f.* autocamion de dimensiuni mai mici ; autocamionetă. [< fr. *camionnette*]

CAMIZÓL *s. n. (franţuzism)* îmbrăcăminte scurtă, cu mîneci, purtată de femei în casă. [< fr. *camisole*]

CAMPÁ *vb. I. intr. (despre unităţi militare ; despre turişti)* a sta o perioadă de timp în corturi pe un cîmp, într-o pădure etc. [< fr. *camper*]

CAMPAMÉNT *s. n.* staţionare într-un loc (plat), în corturi, a unei unităţi militare sau *(p. ext.)* a unor turişti, vînători etc. ● loc unde s-a instalat o unitate militară în corturi. ● materiale folosite pentru o asemenea operaţie militară. [< fr. *campement*]

CAMPÁNĂ *s. f.* 1. capitelul unei coloane corintice sau dorice. 2. construcţie de metal în formă de clopot, care leagă camera de lucru a unui cheson (3) cu exteriorul. ● ecluză cu aer comprimat. [< fr. *campane*, cf. it. *campana* — clopot]

CAMPANÉLĂ *s. f. (italienism)* clopoţel. [cf. it. *campanella*, fr. *campanelle* < lat. t. *campanella*]

CAMPANIÁN *s. n.* al treilea subetaj al senonianului (cretacicul superior). // *adj.* care aparţine acestui subetaj. [pron. *-ni-an.* / < fr. *campanien*, cf. *Campania*, provincie italiană]

CAMPÁNIE *s. f.* 1. totalitatea operaţiilor militare efectuate de armatele unei ţări sau de un grup de armate pe un teatru de luptă într-un anumit timp şi într-un scop strategic. 2. acţiune organizată pentru realizarea anumitor sarcini într-o anumită perioadă de timp. [gen. *-iei.* / < fr. *campagne*, rus. *kampania*]

CAMPANÍLĂ *s. f.* 1. clopotniţă construită de obicei separat de biserică şi întîlnită mai ales în Italia. 2. lanternă *(2)* mică, aşezată deasupra unui dom ca decoraţie. [< it., fr. *campanile*]

CAMPANULACÉE *s. f. pl.* familie de plante erbacee, avînd ca tip campanula ; *(la sg.)* plantă din această familie ; campanulă. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *campanulacées*]

CAMPANULÁT, -Ă *adj. (despre flori)* în formă de clopot. [cf. fr. *campanulé*]

CAMPANÚLĂ *s. f.* plantă erbacee cu flori frumoase, albastre sau violete ; clopoţel. [< fr. *campanule*]

CAMPÁRE *s. f.* faptul de a campa ; camping. [< *campa*]

CAMPEÁDOR *s. n.* supranume dat în Spania Cidului. [pron. *-pe-a-.* / < sp. *campeador*]

CAMPÉSTRU, -Ă *adj. (rar)* de cîmp. [cf. it. *campestre*, lat. *campester*]

CAMPIMÉTRU *s. n.* instrument folosit pentru măsurarea întinderii cîmpului vizual cu ajutorul unor indici albi și colorați, care se deplasează pe diferite axe. [< fr. *campimètre*, cf. lat. *campus* — cîmp, gr. *metron* — măsură]

CÁMPING *s. n.* faptul de a trăi în aer liber sub cort ; campare. ● teren amenajat pentru campare ; tabără de excursioniști. [pron. *chém-ping.* / < engl. *camping*]

CÁMPING-TRAILER *s. n. (sport)* rulotă. [< engl. *(camping) trailer*]

CAMPIÓN, -OÁNĂ *s. m. f.* 1. luptător într-o întrecere cavalerească, într-un turnir. 2. cel care cîștigă primul loc într-un campionat ; *(p. ext.)* țară a cărei echipă sau concurent a cucerit locul întîi într-o întrecere sportivă internațională. 3. *(fig.)* luptător, apărător principal al unei idei, al unei cauze etc. [pron. *-pi-on.* / < it. *campione*, cf. fr. *champion*]

CAMPIONÁT *s. n.* 1. competiție sportivă cu caracter mai larg, în care se întrec cei mai buni dintre sportivi sau cele mai bune echipe, dintre care se alege cel mai bun sportiv sau cea mai bună echipă. 2. situația, calitatea de campion. [pl. *-te.* / < it. *campionato*]

CÁMPOS *s. n. pl.* cîmpii, ținuturi întinse din Brazilia, acoperite cu ierburi și, în parte, cu păduri. [< port. *campos*]

CAMPTO- element de compunere savantă cu semnificația „încovoiat", „curbat". [< fr. *campto-*, cf. gr. *kamptos* — încovoiat]

CAMPTOCORMÍE *s. f. (med.)* sindrom caracterizat prin încovoierea spatelui ca urmare a unei contracturi musculare. [gen. *-iei.* / < fr. *camptocormie*, cf. gr. *kamptos* — încovoiat, *kormos* — trunchi]

CAMPTODACTILÍE *s. f.* imposibilitate de a întinde complet degetele ca urmare a unor procese patologice sau a unei malformații congenitale. [gen. *-iei.* / < fr. *camptodactylie*, cf. gr. *kamptos* — încovoiat, *daktylos* — deget]

CÁMPUS *s. n.* așezare în care sînt amplasate unități de învățămînt superior și locuințe pentru profesori și studenți. [< fr. *campus*, cf. lat. *campus* — cîmp]

CAMUFLÁ *vb. I.* 1. *tr., refl.* a (se) ascunde vederii inamicului. ● *tr.* a acoperi (o sursă de lumină) pentru a nu putea străbate lumina în afară noaptea. 2. *tr. (fig.)* a ascunde, a deghiza (un plan, o intenție, o acțiune etc.). [< fr. *camoufler*, cf. it. *camuffare* — a deghiza, a înșela]

CAMUFLÁJ *s. n.* camuflare ; *(concr.)* material folosit pentru a camufla ceva. [< fr. *camouflage*]

CAMUFLÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) camufla ; camuflaj. [< *camufla*]

CAMUFLÉT *s. n.* explozie subterană a unui proiectil de artilerie sau a unei încărcături de exploziv. [< fr. *camouflet*]

CÁNABE *s. f. pl.* locuințe civile grupate la marginea lagărelor militare romane. [< lat. *canabae* — colibe]

CANABINACÉE *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate apetale, avînd ca tip cînepa ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *cannabinacées*, cf. lat. *cannabis* — cînepă]

CANABÍNĂ *s. f.* substanță rășinoasă extrasă din cînepa de India. [cf. lat. *cannabis* — cînepă]

CANABÍSM *s. n.* intoxicație cu canabină, întîlnită la lucrătorii din industria de prelucrare a cînepii. [< fr. *cannabisme*]

CANADIÁNĂ *s. f.* haină de vînt scurtă, făcută dintr-un material impermeabil. [pron. *-di-a-.* / < fr. *canadienne*]

CANAFÁS *s. n.* pînză tare de cînepă, folosită la confecționarea întăriturilor pentru haine. ● pînză apretată, folosită la legarea cărților. [< germ. *Kannefas, Kanevas*]

CANÁL *s. n.* 1. albie artificială (a unui rîu, a unui fluviu etc.) destinată navigației, irigării unei regiuni etc. ● braț de mare situat între două țărmuri apropiate. 2. conductă prin care se transportă apă sau alte lichide. 3. formație anatomică tubulară. 4. cale de transmisiune unilaterală a programelor sonore sau vizuale destinate difuzării publice (mai ales în televiziune). ● cale de acces a informațiilor într-o mașină de calculat. [pl. *-luri, -le.* / < fr. *canal*, it. *canale* < lat. *canalis*]

CANALÍCUL *s. n.* canal mic aflat într-un țesut organic. [< fr. *canalicule*]

CANALICULÁR, -Ă *adj.* referitor la un canalicul, de forma unui canalicul, cu canalicule. [cf. fr. *canaliculaire*]

CANALICULÁT, -Ă *adj.* străbătut de un canalicul. [cf. fr. *canaliculé*]

CANALICULÍTĂ *s. f.* inflamație a canalului unei glande. [< fr. *canaliculite*]

CANÁLIE *s. f.* netrebnic, mișel, ticălos. [gen. *-iei.* / cf. it. *canaglia*, fr. *canaille*]

CANALIZÁ *vb. I. tr.* 1. a îndrepta (o parte dintre) apele unui rîu pe o albie artificială, destinată navigației, irigării etc. 2. *(fig.)* a îndrepta ceva într-un anumit sens, în vederea unui scop anumit. 3. a înzestra (un oraș, o construcție etc.) cu canale de scurgere pentru evacuarea apelor uzate. [< fr. *canaliser*]

CANALIZÁBIL, -Ă *adj.* care se poate canaliza. [cf. fr. *canalisable*]

CANALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a canaliza și rezultatul ei ; canalizație. ● totalitatea lucrărilor tehnice executate pentru colectarea și evacuarea apelor uzate dintr-un oraș sau dintr-un centru industrial. ● deschidere a unui vas anatomic obstruat. [< *canaliza*]

CANALIZATÓR, -OÁRE *adj.* care canalizează, conduce într-o direcție anumită. // *s. n.* mașină folosită pentru tăierea de blocuri în cariere. [cf. fr. *canalisateur*]

CANALIZÁȚIE *s. f.* 1. canalizare. 2. instalație aeriană, subterană etc. care servește la transportul sau la distribuția energiei electrice prin conducte. [gen. *-iei.* var. *canalizațiune s. f.* / cf. fr. *canalisation*]

CANALIZAȚIÚNE *s. f.* v. canalizație.

CANÁM *s. n.* cursă automobilistică pe circuit în Canada și America, mașinile trebuind să aibă obligatoriu două locuri și patru roți, în rest regulamentul fiind liber. [< *Can(ada)* + *Am(erica)*]

CANAPEÁ *s. f.* 1. divan îngust, îmbrăcat în stofă sau în piele, care are de obicei un spătar și brațe ; sofa. 2. felie de pîine prăjită în unt, pe care se pun felii de salam, șuncă, icre etc. [< fr. *canapé*, cf. germ. *Kanapee*]

CANÁR *s. m.* pasăre cîntătoare, mică, cu pene galbene. [< fr. *canari*, cf. sp. *canario* < *Canare*, arhipelag în Oceanul Atlantic]

CANÁSTA *s. n.* joc de cărți de origine sud-americană, asemănător cu rummy. ● grup de cel puțin șapte cărți de aceeași valoare, care constituie seria tipică a acestui joc. [< fr., sp., it. *canasta*]

CANAVÁ *s. f.* pînză foarte rară și tare, folosită la broderie și la tapiserie. [< fr. *canavas*, cf. it. *canavaccio* — pînză de cînepă]

CANCÁN *s. n.* 1. *(de obicei la pl.)* vorbe răutăcioase spuse la adresa cuiva ; birfeală. 2. dans excentric de cabaret, dansat numai de femei pe o melodie bazată pe ritmul cadrilului ; french-cancan. [pl. *-uri.* / < fr. *cancan*, cf. lat. *quanquam* — cu toate că]

CANCANIÉR, -Á *adj., s. m. f.* birfitor. [pron. *-ni-er.* / < fr. *cancanier*]

CANCÉL *s. n.* v. cancello.

CANCELÁR *s. m.* 1. *(în evul mediu)* șeful cancelariei și al arhivei regale sau imperiale. 2. înalt demnitar (corespunzător unui prim-ministru) în Germania și odinioară în Rusia și în Austria. 3. înalt demnitar al unei instituții în unele țări (Anglia, Franța etc.). O *lord* ~ = președintele Camerei Lorzilor în Anglia. ● șeful cancelariei reprezentanțelor diplomatice și consulare. [< lat. *cancellarius*]

CANCELARIÁT *s. n.* funcția de cancelar ; localul unde acesta își exercită atribuțiile. [pron. *-ri-at.* / cf. fr. *cancellariat*]

CANCELÁRIE *s. f.* birou sau secție a unei instituții, destinată lucrărilor administrative. [pron. *-ri-e.* pl. *-ii*, gen. *-iei.* / < it. *cancellaria*]

CANCELARÍSTIC, -Ă *adj. (peior.)* de cancelarie ; birocratic. [cf. it. *cancelleresco*]

CANCELLING *s. n. (mar.)* clauză înscrisă într-un contract de transport potrivit căreia se poate anula contractul dacă vasul nu a sosit în portul de încărcare pînă la termenul convenit. [pron. *cénsling.* / < engl. *cancelling*]

CANCÉLLO *s. n. (italienism)* gard, grilaj ; îngrăditură. ● *(în bisericile catolice)* balustradă care separă sanctuarul de spațiul navei. [var. *cancel* s. n. / < it. *cancello*]

CÁNCER *s. n.* 1. tumoare malignă care distruge țesuturile unor organe interne sau externe ; neoplasm ; *(pop.)* rac. 2. boală a plantelor, produsă de unele ciuperci și bacterii parazite. 3. *tropicul ~ului* = cerc imaginar pe globul terestru, situat la 23°27′ nord de ecuator, care limitează zona tropicală de cea boreală ; tropicul racului ; *zodia ~ului* = a patra dintre cele 12 zodii (12 iunie — 22 iulie) ; zodia racului. [pl. *-re.* / < fr., lat. *cancer* — rac]

CANCERIFÓRM, -Ă *adj.* care are forma unui cancer. [< fr. *cancériforme*]

CANCERIGÉN, -Ă *adj. (despre substanțe, agenți)* care provoacă cancerul. [< fr. *cancérigène*]

CANCERIZÁ *vb. I. tr., refl. (despre leziuni benigne)* a (se) transforma în cancer, a deveni canceros. [p. i. *-zez.* / < fr. *cancériser*]

CANCERIZÁRE *s. f.* faptul de a (se) canceriza. [< *canceriza*]

CANCEROFOBÍE *s. f.* teamă morbidă de cancer. [< fr. *cancérophobie*]

CANCEROLÓG, -Ă *s. m. f.* oncolog. [cf. fr. *cancérologiste*]

CANCEROLÓGIC, -Ă *adj.* oncologic. [cf. fr. *cancérologique*]

CANCEROLOGÍE *s. f.* oncologie. [gen. *-iei.* / < fr. *cancérologie*, cf. lat. *cancer*, gr. *logos* — studiu]

CANCERÓS, -OÁSĂ *adj., s. m. f.* (suferind) de cancer. [cf. fr. *cancéreux*]

CANCIONÉIRO *s. n.* v. cancionero.

CANCIONÉRO *s. n.* culegere de poezii lirice spaniole sau portugheze medievale. [pron. *-sio-*. var. *cancioneiro* s. n. / < sp. *cancionero*, port. *cancioneiro*]

CANCROÍD *s. n.* formație canceroasă a pielii și a mucoaselor. [pron. *-cro-id.* / < fr. *cancroïde*, cf. lat. *cancer* — rac, gr. *eidos* — formă]

CÁNDEL *s. n.* zahăr cristalizat în prisme transparente. [< germ. *Kandel(zucker)*]

CANDELÁBRU *s. n.* suport pentru lumînări sau pentru becuri, care se atîrnă în special de tavan. [< fr. *candélabre*, cf. lat. *candelabrum* — sfeșnic]

CÁNDELĂ *s. f.* unitate internațională pentru măsurarea intensității fluxului luminos, egală cu a 60-a parte din intensitatea luminoasă a unui centimetru pătrat de corp absolut negru la temperatura de solidificare a platinei. [< fr., it. *candela*]

CANDÍD, -Á *adj.* plin de candoare, pur, nevinovat. [< fr. *candide*, cf. lat. *candidus* — alb]

CANDIDÁ *vb. I. intr.* a se prezenta la un concurs pentru a ocupa un post, o funcție etc. ● a fi propus candidat în alegeri ; a-și pune candidatura într-o alegere. [p. i. *-dez.* / < *candidat*]

CÁNDIDA *s. f.* gen de plante saprofite, care pot deveni patogene, provocînd micoze ; monilia. [< fr. *candida*, cf. lat. *candidus* — alb]

CANDIDÁT, -Ă *s. m. f.* 1. persoană care candidează (sau care este propusă) pentru a fi aleasă într-un for de conducere. ● persoană care se prezintă la un examen pentru a ocupa un post etc. O ~ *în științe* = titlu acordat în anumite țări la terminarea aspiranturii, după trecerea examenelor reglementare și susținerea unei disertații de specialitate. 2. *(silv.)* arbore de bună calitate care rămîne în arboret după aplicarea măsurilor de curățire. [< fr. *candidat*, cf. germ. *Kandidat* < lat. *candidatus* — îmbrăcat în toga „candida", albă, rus. *kandidat*]

CANDIDATÚRĂ *s. f.* faptul de a candida ; calitate de candidat. [cf. fr. *candidature*]

CANDIDÓZĂ *s. f.* infecție a pielii și a mucoaselor, datorită unor ciuperci ; moniliază *(2)*. [< fr. *candidose*]

CANDIZÁRE *s. f.* transformare a zahărului în candel. [după fr. *candisation*]

CANDOÁRE *s. f.* curățenie morală ; puritate, nevinovăție. [gen. *-orii.* / cf. fr. *candeur*, it. *candore*, lat. *candor*]

CANEFÓRĂ *s. f. (ant.)* tînără femeie care poartă pe cap un coș plin cu cele necesare sacrificiilor religioase. ● statuie reprezentînd o asemenea femeie. [< fr. *canéphore*, cf. gr. *kaneon* — coș, *phoros* — purtător]

CANELÁ *vb. I. tr.* a executa mecanizat așchierea prin care se obține o suprafață canelată. [cf. fr. *canneler*]

CANELÁRE *s. f.* acțiunea de a canela. [< *canela*]

CANELÁT, -Á *adj.* ornat cu caneluri ; crestat, zimțat. [cf. fr. *cannelé*]

CANELÚRĂ *s. f.* șanț îngust care brăzdează vertical o coloană, un pilastru etc. ; *(p. ext.)* igheab similar tras pe suprafața vaselor. ● *(tehn.)* șanț puțin adînc, săpat în lungul unei piese ; renură. ● dungă longitudinală pe trunchiul unor arbori. [< fr. *cannelure*]

CANÉTĂ *s. f.* țeavă pe care se înfășoară firele în suveică. ● formă de înfășurare a acestor fire. [< fr. *canette*]

CANEVÁS *s. n.* 1. schiță, schițare a unui desen. 2. rețea de meridiane și paralele în raport cu care se alcătuiește o hartă. ● an-

samblul triunghiurilor unei ridicări topografice. [pl. *-suri.* / < fr. *canevas*]

CANGRENĂ *vb. I. refl. (despre țesuturi)* a da în, a face o cangrenă ; a putrezi. [var. *gangrena* vb. I. / < it. *cangrenare*, fr. *gangrener*]

CANGRENĂRE *s. f.* faptul de a se cangrena. [var. *gangrenare s. f.* / < *cangrena*]

CANGRÉNĂ *s. f. (med.)* alterare (ireversibilă) a unei părți din țesuturile animale, care se întinde și duce la distrugerea lor. [var. *gangrenă* s. f. / < fr. *cangrena*, fr. *gangrène* < gr. *gangraina* — rană]

CANGRENÓS, -OÁSĂ *adj.* cu aspect de cangrenă, ca o cangrenă. [var. *gangrenos, -oasă* adj. / cf. it. *cangrenos*, fr. *gangreneux*]

CÁNGUR *s. m.* mamifer marsupial din Australia, a cărui femelă își poartă puii într-un fel de pungă sub pîntece. [< fr. *kangourou*, cf. engl. *kangaroo* < cuv. australian]

CANIBÁL, -Ă *s. m. f.* 1. sălbatic care mănîncă carne de om ; antropofag. 2. *(fig.)* om crud, feroce. [< fr., it. *cannibale*, sp. *canibal* < cuv. caraib]

CANIBÁLIC, -Ă *adj.* antropofag ; de canibal. [cf. it. *cannibalesco*]

CANIBALÍSM *s. n.* 1. obicei al unor oameni sau animale de a-și mînca semenii : antropofagie. 2. *(fig.)* cruzime, sălbăticie, sete de sînge. [cf. fr. *cannibalisme*]

CANICULÁR, -Ă *adj.* zăpușitor, arzător, dogoritor. [cf. fr. *caniculaire*]

CANICULÁT, -Ă *adj. (bot. ; despre un organ)* care are brazde în formă de jgheaburi. [cf. fr. *canne* — trestie]

CANÍCULĂ *s. f.* 1. perioadă în care steaua Sirius răsare și apune odată cu Soarele (22 iulie — 23 august). 2. căldură dogoritoare ; zăpușeală. [< fr. *canicule*, cf. *Canicula*, nume al stelei Sirius din constelația Ciinelui]

CANICULTÚRĂ *s. f.* ramură a zootehniei care se ocupă cu creșterea și dresajul ciinilor. [< fr. *caniculture*, cf. lat. *canis* — ciine, *cultura* — creștere]

CANÍDE *s. n. pl.* familie de mamifere carnivore, avînd ca tip ciinele ; *(la sg.)* animal din această familie. [< fr. *canidés*, cf. lat. *canis* — ciine, gr. *eidos* — aspect]

CANÍN, -Ă *adj.* 1. de ciine, ciinesc. 2. *dinte* ~ (și *s. m.*) = dinte ascuțit și lung, așezat între dinții incisivi și măsele. [< fr. *canin*, cf. lat. *caninus* — de ciine]

CANIÓN *s. n.* prăpastie adîncă între doi pereți verticali, săpată de puhoaie în stînca unui munte. [pron. *-ni-on.* pl. *-oane.* / < sp. *cañón*]

CANIÓTĂ *s. f.* sumă de bani obținută din partea de cîștig oferită de jucătorii de cărți pentru acoperirea anumitor cheltuieli ; farfurioară, obiect în care se strînge această sumă. [pron. *-ni-o-.* / < fr. *cagnotte*]

CANÍSTRĂ *s. f.* bidon închis ermetic pentru păstrarea benzinei, a vinului, a laptelui etc. [< germ. *Kanister*, cf. lat. *canister* — coș]

CANISTRÉLĂ *s. f. (mar.)* cerc de metal, de lemn sau de frînghie care servește a prinde ori a dirija un obiect sau o manevră în direcția cîrmei. [< it. *canestrello*]

CANÍȘ *s. m.* specie de ciini cu părul creț. v. p u d e l. [< fr. *caniche*]

CANÍȘĂ *s. f. (liv.)* crescătorie de ciini. [< fr. *caniche*]

CANÍȚIE *s. f.* încărunțire a părului. [gen. *-iei.* / < fr. *canitie*, cf. lat. *canities* — albeață]

CANÓE *s. f.* 1. barcă subțire dintr-un singur trunchi, folosită de indienii din America. 2. *(sport)* ambarcație la care se vîslește cu ajutorul unor padele scurte din poziția în genunchi. [pron. *-no-e.* / < fr. *canoë*, engl. *canoe*]

CANOÍST, -Ă *s. m. f.* sportiv care conduce o canoe. [cf. fr. *canoéiste*]

CANÓN *s. n.* 1. *(arte)* regulă care făcea parte dintr-un ansamblu de norme artistice obligatorii într-o anumită epocă ; regulă rigidă, obligatorie. ● proporție care există între diferitele părți ale corpului omenesc. 2. compoziție muzicală polifonică în care două sau mai multe voci, intrînd succesiv, execută fiecare aceeași melodie. 3. caracter de literă de 36 de puncte tipografice. [< fr. *canon*, germ. *Kanon* < gr. *kanon* — regulă]

CANONÁDĂ *s. f.* tragere de artilerie executată cu mai multe tunuri deodată. [< fr. *cannonade*]

CANONIÁL, -Ă *adj. (rar)* canonic. [pron. *-ni-al.* / < fr. *canonial*]

CANÓNIC, -Ă *adj.* conform cu canoanele bisericești, referitor la canoane ; canonial. // *s. m.* preot catolic care face parte din consiliul episcopal ; superiorul unei catedrale. [cf. fr. *canonique*, it. *cannonico*, germ. *Kanonikus* < lat. *canonicus*]

CANONICÁT *s. n.* demnitatea de canonic. [cf. fr. *canonicat*, germ. *Kanonikat*]

CANONICITÁTE *s. f.* însușirea de a fi canonic, în conformitate cu canoanele. [< fr. *canonicité*]

CANONIÉRĂ *s. f.* mică navă de război, folosită pentru patrulare, escortare etc. [pron. *-ni-e-.* / < fr. *canonnière*, it. *cannoniera*]

CANONÍST *s. m.* specialist în dreptul canonic. [< fr. *canoniste*]

CANONIZÁ *vb. I. tr.* a pune, a trece pe cineva decedat în rîndul sfinților. [< fr. *canoniser*, cf. lat. *canonizare*]

CANONIZÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi canonizat. [cf. fr. *canonisable*]

CANONIZÁRE *s. f.* faptul de a canoniza. [< *canoniza*]

CANÓP *s. n.* v. c a n o p ă.

CANÓPĂ *s. f. (ant.)* vas funerar care avea modelat pe capac un cap de om sau de animal și în care se puneau măruntaiele morților. [var. *canop* s. n. / < fr. *canope*]

CANOTÁ *vb. I. intr. (rar)* a vîsli. [< fr. *canoter*]

CANOTÁJ *s. n.* sportul vîslitului. O ~ *academic* = sport nautic care se practică pe schifuri și pe giguri. [< fr. *canotage*]

CANOTIÉR, -Ă *s. m. f.* sportiv care practică canotajul ; canotor. [pron. *-ti-er.* / < fr. *canotier*]

CANOTIÉRĂ *s. f.* pălărie tare de paie, cu fundul și borurile drepte. [pron. *-ti-e-.* / < fr. *(chapeau) canotier*]

CANOTÓR, -OÁRE *s. m. f.* canotier. [< fr. *canoteur*]

CANT *s. n.* margine, muchie, dungă. ● *(poligr.)* parte a copertei care depășește dimensiunile filelor unei cărți legate, ale unui registru etc. [pl. *-turi.* / < germ. *Kante*]

CANTÁ *vb. I. intr. (schi)* a merge pe canturi. [< germ. *kanten*]

CANTÁBIL, -Ă *adj.* melodios, expresiv, cu ritm moderat. [< it. *cantabile*]

CANTÁBILE *adv. (muz. ; ca indicație de execuție a unei fraze dintr-o bucată instrumentală)* cantabil. // *s. n.* parte dintr-o lucrare instrumentală executată în acest mod. [< it., fr. *cantabile*]

CANTABILITÁTE *s. f.* însușire a unei piese muzicale de a avea o linie melodică expresivă ; *(lit.)* calitate a versurilor de a fi muzicale ; muzicalitate. [cf. it. *cantabilità*]

CANTÁL *s. n.* varietate de brînză de rețetă franțuzească, fermentată, cu pastă dură. [< fr. *cantal*]

CANTALÚP *s. m.* varietate de pepene galben, foarte dulce și cu coaja groasă. [< fr. *cantaloup*, cf. it. *Cantalupo*, vilă papală aproape de Roma]

CANTÁNDO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* cîntînd ; cantabile. [< it. *cantando*]

CÁNTAR *s. n.* vas de băut la greci și la romani, cu picior și toarte. ● fîntînă de forma unui vas, din care țîșnea apa. [pl. *-re*. var. *cantharos* s. n. / < fr. *canthare* < lat. *cantharus*, gr. *kantharos*]

CANTARÍDĂ *s. f.* gîndac coleopter verde-auriu cu miros caracteristic, care cauzează desfrunzirea frasinilor și care, uscat și pisat, este folosit la prepararea unor medicamente. [< fr. *cantharide*, cf. lat. *cantharis*]

CANTARIDÍNĂ *s. f. (med.)* substanță toxică extrasă din cantaridă, folosită ca stimulator al creșterii părului și ca afrodiziac. [< fr. *cantharidine*]

CANTARIDÍSM *s. n. (med.)* intoxicație acută cu cantaridină. [< *cantarid(ină)* + *-ism*]

CANTÁTĂ *s. f.* compoziție solemnă ocazională, pentru voci, solo, cor și orchestră, avînd la bază un poem epic. [< it. *cantata*, cf. fr. *cantate*]

CÁNTER *s. n. (hipism)* galop de încercare, scurt și ușor. [< engl., fr. *canter*]

CÁNTHAROS *s. n.* v. c a n t a r.

CANTILÉNĂ *s. f.* 1. compoziție muzicală simplă cu ritm uniform. 2. *(lit.)* poem epico-liric, cu subiect grav și sentimental. [< it. *cantilena*, cf. fr. *cantilène*]

CANTILEVÉR *adj., s. n.* (sistem de suspensie) care nu are o susținere directă. // *s. n. (constr.)* tip de pod metalic ale cărui grinzi principale nu au o susținere directă și suspendă la rîndul lor o grindă cu o deschidere redusă. [< fr. *cantilever*]

CANTÍNĂ *s. f.* 1. local în care se servește masa angajaților dintr-o întreprindere, instituție etc. 2. încăpere în interiorul unei unități militare, de unde se pot cumpăra diferite alimente și obiecte. [< fr. *cantine*, it. *cantina*]

CANTINIÉR, -Ă *s. m. f.* administrator al unei cantine. [pron. *-ni-er*. / cf. fr. *cantinier*]

CANTITÁTE *s. f.* 1. categorie filozofică desemnînd determinări ale obiectelor și proceselor care indică aspectul lor măsurabil din punctul de vedere al mărimii, numărului, volumului, duratei, gradului etc., a cărei schimbare între anumite limite nu produce transformări ale calității acestora, ci pregătește numai aceste transformări. v. c a l i t a t e. 2. proprietate care poate fi reprezentată printr-un număr obținut dintr-o măsurare sau dintr-o numărare ; tot ceea ce poate fi numărat sau măsurat. ● citime, număr, mărime. ● *(log.)* criteriu de clasificare a judecăților de predicație după sfera subiectului. 3. durata rostirii unui sunet sau a unei silabe. [cf. fr. *quantité*, it. *quantità*, lat. *quantitas*]

CANTITÁTÍV, -Ă *adj.* referitor la cantitate, de cantitate. O *analiză ~ă* = determinarea proporțiilor diferitelor părți dintr-un amestec sau a elementelor dintr-o substanță. [cf. fr. *quantitatif*]

CÁNTO *s. n.* muzică vocală ; cînt, cîntare. ● studiul tehnicii și artei vocale. [< it. *canto*]

CANTÓN *s. n.* 1. clădire construită lîngă o șosea sau lîngă o cale ferată, înzestrată cu aparate de semnalizare, de protecție și de supraveghere a drumurilor respective, servind și ca locuință cantonierului. ● sector al unui drum. 2. unitate în administrația pădurilor, în care activează pădurarul ; locuință de pădurar. 3. unitate teritorial-administrativă care se întîlnește în unele țări (Elveția, Franța etc.). 4. *(arhit.)* una dintre cele patru ogive care compun o boltă în cruce. [< fr. *canton*]

CANTONÁ *vb. I. intr., tr. (despre trupe)* a (se) instala vremelnic în casele locuitorilor. [< fr. *cantonner*]

CANTONÁL, -Ă *adj.* propriu unui canton (3). [< fr. *cantonal*]

CANTONAMÉNT *s. n.* staționare vremelnică (a trupelor în marș) într-o localitate ; loc unde sînt cantonate trupe. ● *(sport)* loc amenajat special pentru antrenamentul sportivilor. [cf. fr. *cantonnement*]

CANTONÁRE *s. f.* acțiunea de a cantona și rezultatul ei. [< *cantona*]

CANTONÁT, -Ă *adj.* 1. care este în cantonament. 2. *(arhit. ; despre un masiv pătrat)* prevăzut cu coloane unghiulare. [cf. fr. *cantonné*]

CANTONIÉR, -Ă *s. m. f.* cel care se ocupă cu întreținerea și paza unei porțiuni dintr-o șosea, dintr-o cale ferată. [pron. *-ni-er*. / cf. fr. *cantonnier*]

CANTOPLÁSTIE *s. f.* intervenție chirurgicală făcută pentru a mări cantusul palpebral. [< fr. *canthoplastie*, cf. gr. *canthos* — unghi de vedere, *plassein* — a forma]

CANTOTOMÍE *s. f.* incizie a comisurii externe a pleoapelor. [< fr. *canthotomie*]

CÁNTUS *s. n.* unghiul, comisura pleoapelor. [< fr. *canthus*, cf. gr. *canthos*]

CANȚÓNĂ *s. f.* 1. poezie lirică medievală, divizată în mai multe strofe, care, la primii poeți (Dante, Petrarca), păstrează aceeași ordine a rimelor și a versurilor ca în prima strofă. 2. cîntec pe mai multe voci din epoca Renașterii, apropiat de cîntecul popular. [< it. *canzone*]

CANȚONÉTĂ *s. f.* 1. poezie lirică italienească, formată din versuri scurte. 2. mic cîntec popular italian ; *(p. ext.)* cîntec scurt. 3. *(muz.)* piesă instrumentală polifonică din epoca Renașterii, asemănătoare cîntecului popular. [< it. *canzonetta*]

CANȚONIÉR *s. n. (lit.)* culegere de poezii lirice ale unuia sau mai multor autori. ● culegere de cînțone sau cînțonete. [pron. *-ni-er*. / < it. *canzoniere*]

CANÚLĂ *s. f.* tub de sticlă, de metal etc. deschis la extremități, care se folosește la spălături interne. [< fr. *canule*, cf. lat. *cannula* — trestie]

CAOLÍN *s. n.* argilă de culoare albă, din care se fabrică porțelanul și faianța. ● pudră absorbantă, folosită ca emolient. [pron. *ca-o-*. / < fr. *kaolin*, cf. chin. *kaoling* — colină înaltă]

CAOLINÍT *s. n.* silicat de aluminiu hidratat, component al caolinului. [pron. *ca-o-*. / < fr. *kaolinite*]

CAOLINIZÁRE *s. f.* proces chimic de transformare a unor roci în caolin. [pron. *ca-o-*. / după fr. *kaolinisation*]

CÁOS *s. n.* v. h a o s.

CAPÁBIL, -Ă *adj.* înzestrat; destoinic; valoros. ● apt, potrivit, în stare de a face ceva. [cf. *fr. capable*]

CAPABILITÁTE *s. f.* însușirea de a fi capabil. [cf. fr. *capabilité*]

CAPACIMÉTRU *s. n.* aparat pentru măsurarea capacităților electrice. [< fr. *capacimètre*]

CAPACITÁ *vb. I. tr. (liv.)* **1.** a-și alătura pe cineva; a ciștiga adeziunea, încrederea cuiva. **2.** a pune pe cineva în situația de a putea îndeplini o acțiune. [< it. *capacitare*]

CAPACITÁRE *s. f. (liv.)* acțiunea de a capacita. [< *capacita*]

CAPACITÁTE *s. f.* **1.** calitatea de a fi încăpător. ○ întindere sau mărime a unui lucru în raport cu ceea ce conține sau poate conține; conținutul unui obiect (mai ales al unui vas). **2.** îndeminare, abilitate, aptitudine, forță de a face ceva într-un anumit domeniu. ● om destoinic, priceput; învățat, savant. ● *(în trecut)* examen pentru obținerea titlului de profesor secundar. **3.** posibilitatea unui sistem tehnic sau a unui dispozitiv de a executa o operație, de a produce un efect sau de a suferi o transformare. **4.** drept, putere (legală) de a face un act. [cf. fr. *capacité*, lat. *capacitas*]

CAPACITATÍV, -Ă *adj.* referitor la capacitatea electrică; care se comportă ca un condensator electric. [cf. fr. *capacitatif*]

CAPARASÓN *s. n.* husă sau armură de ornament, care se punea pe cai la ceremonii; valtrap. [< fr. *caparaçon*, cf. sp. *caparazón*]

CÁPĂ *s. f.* **1.** pelerină (scurtă) de blană sau de stofă. **2.** dispozitiv de protecție împotriva accidentelor la mașini, la ferăstraie etc. **3.** poziția pe care o ia o navă pe un timp foarte rău și care îi permite să reziste în cele mai bune condiții. [< fr. *cape*, cf. it. *cappa*]

CAPDEÓPERĂ *s. f.* v. c a p o d o p e r ă.

CAPELÁ *vb. I. tr. (mar.)* a lega un cablu sau o parîmă de un catarg, de o vergă. [< fr. *capeler*]

CAPELÁN *s. m.* preot care slujește într-o capelă (catolică). [< it. *cappellano*]

CAPELÁRE *s. f. (mar.)* acțiunea de a capela; capelatură. [< *capela*]

CAPELATÚRĂ *s. f.* capelare. [după fr. *capelage*]

CAPÉLĂ[1] *s. f.* **1.** bisericuță, paraclis. ● altar lateral al unei biserici. ● încăpere într-o clădire, cu un altar, unde se poate oficia slujba religioasă. **2.** grinda superioară a unui cadru de lemn care susține tavanul unei lucrări miniere. [< it. *cappella*, germ. *Kapelle*]

CAPÉLĂ[2] *s. f. (rar)* trupă de cîntăreți, cu o orchestră mică; fanfară (militară). ● orchestră. [cf. germ. *Kapelle*, it. *cappella*]

CAPELÍNĂ *s. f.* **1.** coif medieval de metal care acoperă și ceafa, purtat de pedestrași. **2.** bandaj chirurgical de cap. [< fr. *capeline*]

CAPÉLMAISTRU *s. m. (rar)* dirijor (al unei orchestre, al unei fanfare). [< germ. *Kapellmeister*]

CÁPER *s. m. (bot.)* arbust mediteranean cu flori mari, albe sau roșietice și cu fructe comestibile. [< it. *cappero*]

CÁPERĂ *s. f.* mugur al caperului, întrebuințat drept condiment. [< it. *cappero*]

CAPILÁR, -Ă *adj.* **1.** subțire, fin, îngust (ca un fir de păr). ○ *vase ~e* = cele mai mici vase sanguine prin care se hrănesc țesuturile corpului și care fac legătura între vene și artere. **2.** referitor la capilaritate. [< fr. *capillaire*, cf. lat. *capillus* — păr]

CAPILARITÁTE *s. f. (fiz.)* proprietate a lichidelor de a urca sau de a coborî în tuburi foarte subțiri, fără a suferi o intervenție din afară. [cf. fr. *capillarité*]

CAPILARÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a vaselor capilare. [< fr. *capillarite*]

CAPILAROSCOPÍE *s. f.* metodă de observație a circulației capilare cu ajutorul unui microscop special. / < fr. *capillaroscopie*]

CAPIȘÓN *s. n.* **1.** un fel de glugă (de lînă tricotată sau confecționată din stofă groasă) avînd unul sau două colțuri. **2.** *(constr.)* apărătoare la coșul de fum. [var. *capșon*, *capușon* s. n. / < fr. *capuchon*]

CAPITÁL *s. n.* **1.** valoare care, prin exploatarea muncitorilor salariați, produce plusvaloare; categorie economică ce reflectă relația socială de subordonare și exploatare a muncitorului salariat de către capitalist. **2.** *(fig.)* clasa capitaliștilor; capitalism. **3.** *(curent)* bani, sumă mare de bani investită într-o afacere; bunuri, valori. ○ *~ de cunoștințe* = suma cunoștințelor pe care le posedă cineva; experiență. [pl. *-luri*. / < fr. *capital*, cf. germ. *Kapital*]

CAPITÁL, -Ă *adj.* **1.** foarte important, fundamental, esențial. **2.** *(despre caractere tipografice)* cu dimensiuni mai mari decît litera obișnuită; majuscul, verzal. **3.** de moarte: care privește viața sau moartea. ○ *pedeapsă ~ă* = pedeapsă cu moartea. [< fr. *capital*, cf. it. *capitale*, lat. *capitalis* < *caput* — cap]

CAPITÁLĂ *s. f.* **1.** oraș al unei țări unde își au reședința organele puterii de stat. **2.** literă (de tipar) mare. [var. *capitalie* s. f. / < fr. *(ville) capitale*, it. *capitale*]

CAPITÁLBAND *s. n.* șiret lat cu margine rotundă îngroșată, care se pune la extremitățile cotorului unei cărți legate. [< germ. *Kapitalband*]

CAPITÁLIE *s. f.* v. c a p i t a l ă.

CAPITALÍSM *s. n.* orînduire social-economică bazată pe proprietatea privată a unui grup restrîns, burghezia, asupra mijloacelor de producție și pe exploatarea muncii salariate, a proletariatului și a altor oameni ai muncii, care succedă orînduirii feudale și care este ultima orînduire bazată pe exploatarea omului de către om. ○ *~ monopolist de stat* = formă actuală de existență a capitalismului monopolist, caracterizată prin îngemănarea forței statului cu forța monopolurilor în scopul salvării rînduielilor capitaliste reprimate. [cf. fr. *capitalisme*]

CAPITALÍST, -Ă *adj.* referitor la capitalism. // *s. m. f.* posesor de capital care își însușește plusvaloarea rezultată din exploatarea muncitorilor salariați, fără să intervină direct în procesul de producție. [cf. fr. *capitaliste*]

CAPITALIZÁ *vb. I. tr.* a transforma în capital o valoare; *(impr.)* a strînge avere. [< fr. *capitaliser*]

CAPITALIZÁBIL, -Á *adj.* care poate fi capitalizat. [cf. fr. *capitalisable*]

CAPITALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a capitaliza. [< *capitaliza*]

CAPITÁT, -Ă *adj. (bot.; despre un organ)* care se termină cu un fel de măciucă. [cf. fr. *capité*, lat. *caput* — cap]

CAPITÁȚIE *s. f. (ist.)* impozit feudal care se plătea pe cap de locuitor. [gen. *-iei*. var.

capitaţiune s. f. / cf. fr. *capitation* < lat. *caput* — cap]

CAPITAŢIÚNE *s. f.* v. c a p i t a ţ i e.

CAPITĂLÚŢĂ *s. f. (poligr.)* literă de tipar majusculă, care este de aceeaşi înălţime cu litera mică din acelaşi corp. [< *capitală* + + *-uţă*]

CAPITÉL *s. n.* partea superioară a unei coloane, semicoloane sau a unui pilastru, pe care se sprijină arhitrava. [pl. *-luri, -le.* / < it. *capitello,* cf. lat. *capitellum*]

CAPÍTOL *s. n.* fiecare dintre diviziunile în care este împărţită în mod obişnuit o carte. [var. *capitul* s. n. / < lat. *capitulum,* it. *capitolo*]

CAPITOLÍN, *-Ă adj.* referitor la Capitoliu, de pe Capitoliu. ○ *jocuri ~e* = jocuri anuale instituite de Camillus în cinstea lui Iupiter şi în amintirea eliberării Capitoliului. [cf. fr. *capitolin,* lat. *capitolinus*]

CAPITONÁ *vb. I. tr.* a tapisa ; a acoperi cu tapiţerie (un fotoliu etc.) ; a acoperi (un perete sau o uşă) cu un strat izolator împotriva zgomotelor şi a altor tulburări sonore. [< fr. *capitonner*]

CAPITONÁJ *s. n.* capitonare. [< fr. *capitonnage*]

CAPITONÁRE *s. f.* acţiunea de a capitona; capitonaj. [< *capitona*]

CAPÍTUL *s. m.* corpul canonicilor unei catedrale catolice. ● adunare a canonicilor. ● adunare de călugări sau de alţi clerici catolici. ● loc unde se ţin adunări de felul acestora. [< it. *capitulo,* cf. lat. *capitulum*]

CAPÍTUL[1] *s. n.* tip de inflorescenţă cu numeroase flori apropiate unele de altele, reunite într-un receptacul în formă de taler. [cf. lat. *capitulum* — căpuşor, fr. *capitule*]

CAPÍTUL[2] *s. n.* v. c a p i t o l.

CAPITULÁ *vb. I. intr. (despre o armată, un stat etc.)* a depune armele, a se preda învingătorului. ● *(fig.)* a da înapoi, a ceda, a se da învins. [< fr. *capituler*]

CAPITULÁNT, *-Ă s. m. f.* cel care capitulează uşor în faţa adversarului ; *(fig.)* cel care părăseşte uşor o poziţie ; capitulard. [< fr. *capitulant*]

CAPITULÁRD, *-Ă adj.* capitulant. [< fr. *capitulard*]

CAPITULÁRE *s. f.* acţiunea de a capitula şi rezultatul ei. [< *capitula*]

CAPITULÁRII *s. f. pl. (ist.)* acte legislative emanate de la regi şi divizate în capitole. [< fr. *capitulaires,* cf. lat. *capitulum* — capitol]

CAPITULÁŢIE *s. f. (ist.)* convenţie care asigură supuşilor unui stat anumite privilegii pe teritoriul altui stat. ● convenţie impusă de către o ţară capitalistă unei ţări semicoloniale, prin care se obţin anumite privilegii pentru cetăţenii săi stabiliţi acolo. [gen. *-iei.* var. *capitulaţiune* s. f. / cf. fr. *capitulation,* it. *capitolazione*]

CAPITULAŢIÚNE *s. f.* v. c a p i t u l a ţ i e.

CAPNOMANŢÍE *s. f. (rar)* pretinsă artă de a ghici după fum. [gen. *-iei.* / < fr. *capnomancie,* cf. gr. *kapnos* — fum, *manteia* — prezicere]

CAPÓC *s. n.* produs vegetal obţinut din fructele unui arbore exotic, care se foloseşte ca material de umplutură pentru perne, saltele etc. [< engl. *kapok* < cuv. malaiez]

CAPÓD *s. n.* v. c a p o t[1].

CAPODÓPERĂ *s. f.* 1. *(în evul mediu)* lucrare pe care un meşteşugar trebuia s-o execute şi s-o supună unui juriu spre a obţine titlul de maistru. 2. operă artistică de o valoare deosebită. [var. *capdeoperă* s. f. / < it. *capodopera*]

CAPÓN *s. n.* suport mic, ieşit în afara bordului unei nave, care serveşte la susţinerea ancorei. [< fr. *capon*]

CAPONÁ *vb. I. tr.* a lega ancora la capon. [< fr. *caponner*]

CAPONÁRE *s. f.* acţiunea de a capona şi rezultatul ei. [< *capona*]

CAPONIÉRĂ *s. f.* tunel de legătură în lucrările de fortificaţie. [pron. *-ni-e-.* / cf. fr. *caponnière,* it. *capponiera*]

CAPORÁL *s. m.* grad militar între fruntaş şi sergent ; militar care are acest grad. [cf. fr. *caporal,* it. *caporale*]

CAPORALÍSM *s. n.* regim politic în care predomină influenţa militarilor. [cf. fr. *caporalisme*]

CAPÓT[1] *s. n.* 1. îmbrăcăminte femeiască de casă (lungă pînă la călcîie). 2. învelitoare de pînză care acoperă diferite instrumente şi aparate pe puntea unei nave. [pl. *-oate.* var. *capod* s. n. / < fr. *capot*]

CAPÓT[2] *s. n. (franţuzism)* lovitură la jocul de cărţi, dată de un jucător care nu face nici o levată. [pl. *-turi.* / < fr. *capot*]

CAPOTÁ *vb. I. intr. (despre autovehicule, avioane etc.)* a se da peste cap, a se răsturna (intrînd cu partea din faţă în pămînt). [< fr. *capoter*]

CAPOTÁJ *s. n.* răsturnare, dare peste cap (a unui automobil, a unui avion etc.) ; capotare. [pl. *-je.* / cf. fr. *capotage*]

CAPOTÁRE *s. f.* acţiunea de a capota şi rezultatul ei ; capotaj. [< *capota*]

CAPÓTĂ *s. f.* acoperiş (pliabil) al unui vehicul făcut din pînză, din piele etc. ● înveliş de tablă care acoperă şi protejează motorul unui automobil. ● învelitoare (de pînză sau de alt material) a unor angrenaje. [< fr. *capote*]

CAPREOLÁT, *-Ă adj. (bot. ; despre un organ)* cu aspect de cîrcel ; *(despre plante)* cu cîrcei. [pron. *-pre-o-.* / cf. lat. *capreolus* — cîrcel]

CAPRICCIÓSO *adv. (muz. ; ca indicaţie de execuţie)* capricios. [< it. *capriccioso*]

CAPRICIÓS, *-OÁSĂ adj.* cu capricii, cu toane ; neconsecvent, schimbător ; răsfăţat. ● *(despre lucruri)* neobişnuit, ciudat. [pron. *-ci-os.* var. *capriţios, -oasă* adj. / cf. fr. *capricieux,* it. *capriccioso*]

CAPRÍCIU *s. n.* 1. dorinţă trecătoare, de cele mai multe ori extravagantă ; gust neobişnuit, ciudat ; toană. 2. compoziţie muzicală instrumentală, ritmică şi cu un tempo viu, fără formă fixă. [var. *capriţ, capriţiu,* s. n. / < fr. *caprice,* it. *capriccio*]

CAPRICÓRN *s. n.* constelaţie din emisfera australă. ● *tropicul ~ului* = paralelă pe globul terestru care se află la 23°27' latitudine sudică. ● unul dintre semnele zodiacului (care se reprezintă printr-un ţap). [< lat. *capricornus* < *capra* — capră, *cornus* — corn, cf. fr. *capricorne*]

CAPRIFOLIACÉE *s. f. pl.* familie de plante gamopetale, avînd ca tip caprifoiul ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *caprifoliacées*]

CAPRÍLIC *adj. m. acid ~* = acid gras, cu miros neplăcut, care se extrage din unt rînced. [< fr. *caprylique*]

CAPRÍN, *-Ă adj.* referitor la capre. // *s. f. pl.* subordin din clasa mamiferelor, din care face parte capra ; *(la sg.)* animal din acest subordin. [cf. fr. *caprin* < lat. *capra* — capră]

CAPRÍŢ *s. n.* v. c a p r i c i u.

CAPRIȚIÓS, -OÁSĂ *adj.* v. capricios.
CAPRÎȚIU *s. n.* v. capriciu.
CAPROLACTÁMĂ *s. f.* monomer din care se fabrică materiale plastice de tipul perlon sau capron. [< fr. *caprolactame*]
CAPRÓN *s. n.* fibră textilă sintetică cu rezistență și elasticitate foarte mare, obținută prin policondensarea caprolactamei. [scris și *kapron*. < rus. *kapron*, cf. fr. *capron*]
CAPSÁ *vb. I. tr.* 1. a prinde (ceva) cu o capsă (3). 2. a aplica o capsă (4) unui cartuș. [< *capsă*]
CAPSÁRE *s. f.* acțiunea de a capsa și rezultatul ei. [< *capsa*]
CAPSATÓR *s. n.* instrument pentru capsarea hîrtiilor. ● dispozitiv folosit în legătoria manuală pentru turtirea și fixarea inelușelor de metal ale albumelor, ale placardelor etc. [< *capsa* + *-tor*]
CÁPSĂ *s. f.* 1. dispozitiv de închidere făcut din piese care se îmbucă una în alta și care servește la încheierea unor obiecte de îmbrăcăminte. 2. inel metalic cu care se întăresc marginile unei butoniere, ale unei găuri pentru șireturi etc. 3. piesă (de sîrmă) cu care se prind mai multe hîrtii, foile unei cărți etc. 4. mic tub de metal umplut cu o materie fulminantă, care se folosește la armele de foc, la mine etc. pentru a face să explodeze încărcătura. 5. capsulă (4). [< lat. *capsa*, cf. germ. *Kapsel*]
CAPSÉLĂ *s. f.* (*bot.*) 1. plantă din familia cruciferelor, cunoscută sub numele de traista-ciobanului. 2. silicuță de forma acestei plante. [< fr. *capselle*, cf. lat. *capsella*]
CAPSULÁ *vb. I. tr.* a închide cu o capsulă. [p. i. *-lez.* / < fr. *capsuler*]
CAPSULÁR, -Ă *adj.* în formă de capsulă. [cf. fr. *capsulaire*]
CAPSULÁRE *s. f.* acțiunea de a capsula și rezultatul ei. [< *capsula*]
CAPSULÁT, -Ă *adj.* care este închis într-o capsulă ; (*tehn.*) închis într-o capsulă sigilată. [< *capsula*]
CÁPSULĂ *s. f.* 1. tip de fruct alcătuit dintr-un înveliș uscat, dehiscent, în care se află semințele. 2. (*anat.*) înveliș conjunctiv al unui organ sau al unei articulații. O *~e suprarenale* = glande suprarenale ; *~e articulare* = totalitatea ligamentelor care înconjură o articulație. ● înveliș mucos exterior al unor specii de bacterii și de alge microscopice. ● căsetă. 3. (*chim.*) vas de formă emisferică, cu fundul plat sau rotund și cu pereții scunzi, în care se încălzesc diferite substanțe. 4. (*tehn.*) cutie bine închisă în care sînt așezate anumite instrumente, motoraș etc. care trebuie ferite de contactul cu exteriorul. ● capac de metal cu care se astupă sticlele de bere, de apă minerală etc. 5. *~ telefonică* = cutie metalică, conținînd un microfon sau un receptor, folosită în aparatele telefonice ; *~ manometrică* = aparat care măsoară în recipiente închise presiuni puțin diferite de cea atmosferică ; *~ cosmică* = cabină spațială. [< fr. *capsule*, cf. lat. *capsula* — cutiuță]
CAPSULIFÉR, -Ă *adj.* (*despre plante*) care are fructul o capsulă. [< fr. *capsulifère*]
CAPSULOPLASTÍE *s. f.* (*med.*) intervenție chirurgicală cu scopul de a elibera o capsulă articulară. [< fr. *capsuloplastie*]
CAPSULOTOMÍE *s. f.* (*med.*) incizie a unei capsule articulare. [< fr. *capsulotomie*]
CAPȘÓN *s. n.* v. capișon.
CAPTÁ *vb. I. tr.* 1. a aduna, a colecta (fluide) într-un rezervor sau în tuburi. 2. (*fig.*) a cîștiga, a atrage (pe cineva) de partea sa cu ajutorul unor șiretlicuri. [< fr. *capter*, cf. lat. *captare*]
CAPTÁBIL, -Ă *adj.* (*despre fluide*) care poate fi captat. [< *capta* + *-bil*]
CAPTÁRE *s. f.* acțiunea de a capta și rezultatul ei. ● operație de colectare a apelor, a gazelor sau a pulberilor dintr-o încăpere etc., pentru a le folosi sau a le împiedica acțiunea nocivă ; captație. [< *capta*]
CAPTATÓR, -OÁRE *adj.* care captează. // *s. n.* dispozitiv tehnic folosit pentru captare. O *~ de curent* = dispozitiv montat la capătul unui troleu pentru a face un contact alunecător cu firul aerian. [cf. fr. *captatoire*]
CAPTÁȚIE *s. f.* (*rar*) captare. ● uneltire făcută cu scopul de a obține printr-un act juridic anumite foloase în dauna cuiva. [gen. *-iei*. var. *captațiune* s. f. / cf. fr. *captation*, lat. *captatio*]
CAPTAȚIÚNE *s. f.* v. captație.
CAPTÍV, -Ă *adj., s. m. f.* (om) lipsit de libertate ; prins, prizonier. O *balon ~* = balon legat prin cabluri de sol. [cf. fr. *captif*, lat. *captivus*]
CAPTIVÁ *vb. I. tr.* a atrage, a fermeca, a cuceri (pe cineva). [< fr. *captiver*]
CAPTIVÁNT, -Ă *adj.* atrăgător, fermecător, cuceritor. [cf. fr. *captivant*]
CAPTIVÁRE *s. f.* acțiunea de a captiva. [< *captiva*]
CAPTIVITÁTE *s. f.* lipsă de libertate ; prizonierat. [cf. fr. *captivité*, lat. *captivitas*]
CAPTÓR *s. n.* dispozitiv care transformă semnalele acustice sau optice în semnale electrice, folosit în sistemele de transmisiune a sunetelor sau a imaginilor. [< fr. *capteur*]
CAPTURÁ *vb. I. tr.* a prinde, a lua prizonier ; a pune mîna pe materiale de luptă aparținînd inamicului. ● a prinde un răufăcător. ● a prinde în capcană un animal sălbatic. [< fr. *capturer*]
CAPTURÁRE *s. f.* acțiunea de a captura și rezultatul ei. [< *captura*]
CAPTÚRĂ *s. f.* 1. pradă de război luată în luptă ; material capturat. 2. (*liv.*) capturare. 3. (*fiz.*) proces prin care nucleul atomic captează o particulă elementară din exterior. [< fr. *capture*, cf. lat. *captura*]
CAPUCÍN, -Ă *s. m. f.* călugăr catolic dintr-unul dintre ordinele franciscane. [< fr. *capucin*, cf. it. *cappucino* — purtător de glugă]
CAPUȘÓN *s. n.* v. capișon.
CARÁB *s. m.* insectă coleopteră cu capul alungit, de culoare aurie sau roșie-bronzată și cu picioare lungi, care se hrănește cu viermi, larve de insecte și melci. [< fr. *carabe*, cf. lat. *carabus* — crab]
CARABÍDE *s. f. pl.* familie de insecte coleoptere alergătoare, avînd ca tip carabul ; (*la sg.*) insectă din această familie. [< fr. *carabidés*, cf. lat. *carabus* — crab, gr. *eidos* — aspect]
CARABÍNĂ *s. f.* 1. pușcă ușoară, cu țeavă scurtă, ghintuită. 2. cîrlig închis cu arc, cu care se prind diferite obiecte. [< fr. *carabine*, it. *carabina*]
CARABINIÉR *s. m.* soldat înarmat cu carabină. ● soldat care face serviciu de poliție în Italia. [pron. *-ni-er*. / < fr. *carabinier*, it. *carabiniere*]
CARABINIÉRĂ *s. f.* carabină (2). [pron. *-ni-e-*. / cf. germ. *Karabinier(heken)*]
CARÁCĂ *s. f.* navă voluminoasă, cu catargul principal foarte înalt, folosită de portughezi pînă la sfîrșitul sec. XVI. [< fr. *caraque*, cf. ar. *karraka*]
CARACHIÚL *s. m. n.* v. caracul.

CARACTÉR *s. n.* 1. totalitatea trăsăturilor psihice esențiale și stabile ale omului, care se manifestă în modul specific de a se comporta al acestuia. O *dans de* ~ = dans prin ale cărui figuri se exprimă acțiuni sau sentimente; *comedie de* ~ = comedie a cărei intrigă izvorăște din conflictul creat între caracterele personajelor. ● individualitate cu trăsături psihice complexe prezentată într-o operă literară. ● ansamblu de însușiri morale manifestate prin voință fermă, corectitudine și consecvență, integritate etc. 2. particularitate distinctivă care constituie specificul unui lucru. 3. literă, semn grafic. 4. *(mat.)* numărul de elemente care ocupă după o permutare același loc ca și înainte de aceasta. [acc. și *carácter.* / < fr. *caractère*, cf. lat. *character*, gr. *charakter* — semn]

CARACTERIÁL, -Ă *adj. (rar)* referitor la caracter, de caracter. [pron. *-ri-al.* / < fr. *caractériel*]

CARACTERÍSTIC, -Ă *adj.* care caracterizează ceva sau pe cineva, constituindu-i trăsătura distinctivă. [cf. fr. *caractéristique*]

CARACTERÍSTICĂ *s. f.* 1. caracter predominant propriu unei ființe, unui lucru, unui proces etc.; însușire tipică. 2. partea întreagă a unui logaritm. 3. curbă reprezentînd modul în care variază o proprietate a unui sistem sau a unui dispozitiv în funcție de o anumită variabilă. ● mărime sau element care determină dintr-un anumit punct de vedere modul de funcționare a unui sistem tehnic. 4. *(statist.)* ~ *statistică* = trăsătură cantitativă comună a unui fenomen sau a unui proces social-economic. [cf. fr. *caractéristique*]

CARACTERIZÁ *vb. I. tr.* 1. a înfățișa, a descrie o ființă, un lucru etc. în ceea ce are particular, esențial, propriu. 2. a constitui caracteristica unei ființe sau a unui lucru. [< fr. *caractériser*]

CARACTERIZÁNT, -Ă *adj. (rar)* caracterizator. [cf. fr. *caractérisant*]

CARACTERIZÁRE *s. f.* acțiunea de a caracteriza și rezultatul ei. ● arătare (în scris sau oral) a trăsăturilor caracteristice ale unei persoane, ale unui obiect. [< *caracteriza*]

CARACTERIZATÓR, -OÁRE *adj.* care caracterizează; caracterizant. [cf. fr. *caractérisateur*]

CARACTEROLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în caracterologie. [< fr. *caractérologue*]

CARACTERIOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la caracter, la caracterologie. [cf. fr. *caractérologique*, germ. *charakterologisch*]

CARACTEROLOGÍE *s. f.* disciplină care studiază structura și dezvoltarea caracterelor. [gen. *-iei.* / cf. fr. *caractérologie*, germ. *Charakterologie*]

CARACÚL *s. m.* rasă de oi cu blană buclată, de obicei neagră, asemănătoare cu astrahanul. // *s. n.* blănița unui miel din această rasă. [pl. (s. m.) *-li*, (s. n.) *-luri.* var. *carachiul* s. m. n. / < *Karakul*, oraș în Asia Centrală]

CARADRIIFÓRME *s. f. pl. (zool.)* ordin de păsări comestibile, cu ciocul și picioarele lungi; *(la sg.)* pasăre din acest ordin. [cf. fr. *charadriidés*]

CARAGÁNĂ *s. f. (bot.)* arbust ornamental din familia leguminoaselor, originar din Asia, cu frunze compuse și cu flori mari, galbene-aurii. [< fr. *caragan*]

CARÁMBA *interj. (liv.)* exclamație cu caracter de imprecație în limba spaniolă. [< sp. *caramba*]

CARAMBÓL *s. n.* 1. bilă roșie (la jocul de biliard). ● carambolaj. 2. *(fig.: fam.)* încurcătură, zăpăceală; ciocnire. [pl. *-oluri*, *-oale.* / < fr. *carambole*]

CARAMBOLÁJ *s. n.* atingere, cu o bilă lovită cu tacul, a celorlalte două bile, la biliard. [< fr. *carambolage*]

CARAMEA *s. f.* v. caramelă.

CARAMÉL *s. n.* zahăr ars, folosit la cofetărie și la colorarea unor băuturi sau alimente. [< fr. *caramel*, cf. sp. *caramelo*]

CARAMELÁJ *s. n.* caramelizare. [< *caramel* + *-aj*]

CARAMÉLĂ *s. f.* bomboană făcută din zahăr ars, amestecat cu diferite substanțe aromate. [var. *caramea* s. f. / < fr. *caramel*]

CARAMELIZÁ *vb. I. tr.* a transforma zahărul în caramel. ● a amesteca (apă sau alt lichid) cu caramel. [< fr. *caraméliser*]

CARAMELIZÁRE *s. f.* acțiunea de a carameliza și rezultatul ei; *(spec.)* proces de descompunere prin încălzire a zahărului; caramelaj. [< *carameliza*]

CARANTÍNĂ *s. f.* 1. punct sanitar pentru izolarea persoanelor, navelor sau mărfurilor care vin dintr-o regiune contaminată; menținerea în izolare a persoanelor bănuite că ar putea răspîndi o boală molipsitoare; timp petrecut în această situație. ● *(vet.)* restricții aplicate în vederea combaterii bolilor contagioase ale animalelor. 2. *(fig.)* izolare. [cf. tc. *karantina*, fr. *quarantaine* < *guarante* — patruzeci (de zile), interval cît dura carantina]

CARAPÁCE *s. f.* înveliș tare care acoperă corpul broaștelor țestoase, al racilor etc. [< fr. *carapace*, cf. sp. *carapacho*]

CARÁT *s. n.* 1. unitate de măsură a proporției de aur în aliaje, egală cu a 24-a parte din masa totală a aliajului. 2. unitate de greutate pentru pietrele prețioase, egală cu 0,2053 g. 3. fiecare din cele 24 de cote în care era divizată proprietatea unei nave, începînd cu dreptul roman. ● cotă de participare la o societate comercială. [pl. *-te.* / < fr. *carat*, it. *carato*, cf. ar. *qîrât* — a douăzeci și patra parte]

CARAVÁNĂ *s. f.* convoi de călători care străbate deșertul (cu bagaje și animale de transport). ● convoi de călători și de vehicule care urmează împreună același itinerar. ● rulotă. [< fr. *caravane*, cf. pers. *kayrawan*]

CARAVANIÉR *s. m.* conducătorul animalelor de povară ale unei caravane. [pron. *-ni-er.* / cf. fr. *caravanier*]

CARAVÁNING *s. n. (rar)* camping pentru rulote. [< engl., fr. *caravaning*]

CARAVANSERÁI *s. n. (în Orient)* han mare pentru popasul caravanelor. [pl. *-iuri.* / < fr. *caravansérail*, cf. pers. *karwanserai* — casă pentru caravane]

CARAVÉLĂ *s. f.* navă cu vele cu patru catarge, folosită în trecut mai ales de spanioli și de portughezi. ● bastiment turcesc. [< fr. *caravelle*, it. *caravella*, cf. port. *caravela*, sp. *carabela*]

CARBÉNĂ *s. f. (chim.)* compus organic care se găsește în asfalturi. [< fr. *carbène*]

CARBÉT *s. n.* colibă mare acoperită cu frunze, obișnuită în Antile și în Guyana. [< fr. *carbet* < cuv. tupi]

CARBÍD *s. n.* carbură de calciu, întrebuințată mai ales la fabricarea acetilenei. [< germ. *Karbid*]

CARBINÓL *s. n.* alcool metilic; denumire pentru alcoolii secundari și terțiari. [< fr. *carbinol*]

CARBO- element prim de compunere savantă cu semnificația „carbon", „în legătură

cu carbonul". [var. *carboni-*. / < fr. *carbo-*, cf. lat. *carbo, -nis*]

CARBODIAMÍDĂ *s. f. (chim.)* uree. [pron. *-di-a-*. / < fr. *carbodiamide*]

CARBOGÉN *s. n.* amestec de bioxid de carbon cu oxigen, folosit ca stimulent al căilor respiratorii. [< fr. *carbogène*]

CARBOHEMOGLOBÍNĂ *s. f.* compus instabil, care se formează în sînge în proporție foarte mică, din bioxid de carbon și hemoglobină. [< fr. *carbohémoglobine*]

CARBOHIDRÁZĂ *s. f.* enzimă care catalizează hidroliza zaharurilor. [< fr. *carbohydrase*, cf. lat. *carbo* — cărbune, gr. *hydor* — apă]

CARBOÍDE *s. f. pl.* compuși organici care se găsesc în asfalturi naturale, în reziduurile de la cracare etc. [pron. *-bo-i-*. / < fr. *carboïdes*]

CARBÓLIC *adj. m. acid* ~ = fenol. [< fr. *carbolique*]

CARBOLINÉUM *s. n.* produs de culoare brună, care se obține prin distilarea cărbunelui de pămînt și este întrebuințat ca insecticid, la impregnarea lemnului etc. [pron. *-ne-um*. / < fr. *carbolinéum*]

CARBOLÓY *s. n. (tehn.)* aliaj cu duritate mare, obținut din carbură de wolfram și de cobalt. [< engl. *carboloy*]

CARBOMÉTRU *s. n.* aparat pentru detectarea bioxidului de carbon, folosit mai ales în galeriile de mină. [< fr. *carbomètre*, cf. lat. *carbo* — cărbune, gr. *metron* — măsură]

CARBÓN *s. n.* metaloid tetravalent care se găsește în natură sub formă de grafit, în cărbunii de pămînt etc. O *hîrtie* ~ = hîrtie avînd pe una dintre fețe un strat subțire de substanță colorată, care permite copierea unui text, a unui desen etc. pe mai multe foi. [< fr. *carbone*, cf. lat. *carbo* — cărbune]

CARBONÁDO *s. n.* varietate de diamant impur, negru și foarte dur, folosit la tăierea pieselor și a rocilor dure. [< sp., fr. *carbonado*]

CARBONÁR *s. m.* membru al unei organizații revoluționare secrete de la începutul sec. XIX din Italia, care lupta pentru izbînda ideilor liberale, pentru independența și unificarea Italiei. [< it *carbonaro*]

CARBONARÍSM *s. n.* mișcarea carbonarilor. [cf. it. *carbonarismo*]

CARBONÁT *s. m.* sare sau ester al acidului carbonic. // *adj.* care conține carbon. [< fr. *carbonate, carboné*]

CARBONATÁ *vb. I. tr.* a transforma în carbonat ; a supune operației de carbonatare. [< fr. *carbonater*]

CARBONATÁRE *s. f. (chim.)* reacție chimică produsă cu participarea bioxidului de carbon din aer și a hidroxidului de calciu din varul nestins, din care rezultă carbonatul de calciu. [< *carbonata*, după fr. *carbonatation*]

CARBONI- v. carbo-.

CARBÓNIC, -Ă *adj.* bogat în carbon. O *acid* ~ = acid slab, format prin dizolvarea bioxidului de carbon în apă. [< fr. *carbonique*]

CARBONIÉR, -Ă *adj.* referitor la cărbune, care este în legătură cu cărbunele. [pron. *-ni-er*. / < *carbon* + *-ier*, după *petrolier*]

CARBONIFÉR, -Ă *adj.* 1. *(despre terenuri sau regiuni)* care conține zăcăminte de cărbuni. 2. referitor la cărbunele de pămînt, la extracția și la prelucrarea lui. // *s. n.* penultima perioadă a paleozoicului, în care s-au format cele mai bogate zăcăminte de cărbuni. [< fr. *carbonifère*, cf. lat. *carbo* — cărbune, *ferre* — a purta]

CARBONIFICÁRE *s. f. (petr.)* proces de formare a cărbunilor naturali. [cf. it. *carbonificare*]

CARBONÍL *s. m.* 1. grupare funcțională bivalentă, prezentă în moleculele aldehidelor și ale cetonelor. 2. nume dat combinațiilor oxidului de carbon cu unele metale grele. [< fr. *carbonyle*]

CARBONIZÁ *vb. I. refl.* a se preface în cărbuni (prin ardere) ; a se face scrum. [< fr. *carboniser*]

CARBONIZÁBIL, -Ă *adj.* care se poate carboniza. [cf. fr. *carbonisable*]

CARBONIZÁRE *s. f.* acțiunea de a se carboniza și rezultatul ei ; procedeu de descompunere termică a cărbunelui în absența aerului. [< *carboniza*]

CARBONIZATÓR *s. n.* aparat transportabil pentru carbonizarea lemnului. [< *carboniza* + *-tor*]

CARBORÚNDUM *s. n. (tehn.)* carbură de siliciu, folosită ca abraziv și uneori ca material refractar. [< fr. *carborundum*]

CARBOXIHEMOGLOBÍNĂ *s. f.* compus oarecum stabil care se formează în sînge din oxidul de carbon și din hemoglobină, aceasta devenind inutilizabilă pentru transportul oxigenului. [< fr. *carboxyhémoglobine*]

CARBOXÍL *s. m.* grupare funcțională monovalentă, caracteristică acizilor organici. [< fr. *carboxyle*]

CARBOXILÁRE *s. f. (chim.)* introducere a grupării carboxil în molecula unui compus organic. [< *carboxil*, după fr. *carboxylation*]

CARBOXILÁZĂ *s. f.* diastază care, în timpul metabolismului glucidelor, produce gruparea carboxil. [< fr. *carboxylase*]

CARBURÁ *vb. I. tr.* a introduce carbon în fier sau într-un aliaj feros topit. [< fr. *carburer*]

CARBURÁNT *s. m.* combustibil lichid întrebuințat la motoarele cu explozie. [< fr. *carburant*]

CARBURÁRE *s. f.* acțiunea de a carbura. [< *carbura*]

CARBURATÓR *s. n.* aparat în care se amestecă aerul cu combustibilul (la motoarele cu explozie). [< fr. *carburateur*]

CARBURÁȚIE *s. f.* amestecare a combustibilului cu aer (la motoarele cu explozie). O *cameră de* ~ = parte a carburatorului în care se face carburația. [gen. *-iei*. var. *carburațiune* s. f. / cf. fr. *carburation*]

CARBURAȚIÚNE *s. f.* v. carburație.

CARBÚRĂ *s. f.* compus al carbonului cu un metal sau cu unele metaloide. [< fr. *carbure*]

CARCAFÚNG *s. n. (mar.)* parîmă care se fixează pe marginea întinsă a unei vele, servind la stringerea acesteia. [cf. fr. *cargue fond*]

CARCÁN *s. n.* guler de fier cu care erau legați în Franța răufăcătorii la stîlpul infamiei. [< fr. *carcan*, cf. v. germ. *querca* — gît]

CARCÁSĂ *s. f.* 1. (parte a unui) sistem osos al unui animal. 2. cadru, osatură, schelet (al unei mașini, al unei construcții etc.). [< fr. *carcasse*, cf. rus *karkas*]

CÁRCER *s. n.* tip de fruct uscat, indehiscent, oligosperm, cu stilul persistent. [cf. lat. *carcer*]

CÁRCERĂ *s. f.* încăpere în închisori, folosită pentru închiderea unui deținut sub un regim aspru. ● *(ieșit din uz)* încăpere (în forma și de mărimea unui dulap) unde se

închideau militarii şi elevii pedepsiţi în cazărmi şi în şcoli. [< lat. *carcer*, cf. it. *carcere*]

CARCINO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „cancer", „în legătură cu cancerul". [< fr. *carcino-*, cf. gr. *karkinos* — rac]

CARCINOGÉN, -Ă *adj.* care generează un carcinom ; cancerigen. [< fr. *carcinogène*]

CARCINOGENÉZĂ *s. f.* proces de formare a tumorilor canceroase. [< fr. *carcinogenèse*, cf. gr. *karkinos* — cancer, *genesis* — naştere]

CARCINOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la carcinologie. [< fr. *carcinologique*]

CARCINOLOGÍE *s. f.* ramură a oncologiei care studiază carcinoamele. [< fr. *carcinocinologie*]

CARCINÓM *s. n.* tumoare malignă a ţesutului epitelial ; epiteliom. [pl. *-oame.* / < fr. *carcinome*]

CARCINOMATÓS, -OÁSĂ *adj.* de natură canceroasă ; referitor la carcinom. [< fr. *carcinomateux*]

CARCINOMATÓZĂ *s. f.* boală caracterizată prin apariţia de carcinoame ; carcinoză. [< fr. *carcinomatose*]

CARCINÓZĂ *s. f.* carcinomatoză ; cancer generalizat, difuz. [< fr. *carcinose*]

-CÁRD element secund de compunere savantă cu semnificaţia „(în legătură cu) inima, cord". [< fr. *-carde*]

CÁRDĂ *vb. I. tr.* a destrăma un material textil ; a scărmăna, a dărăci. [< fr. *carder*]

CARDAMÓM *s. m.* (*bot.*) plantă din sud-estul Asiei, ale cărei grăunţe au un gust piperat. [< fr. *cardamome*, cf. gr. *kardamomon*]

CARDÁN *s. n.* sistem de suspensie sau de articulaţie care permite uneia dintre părţile lui să-şi păstreze o anumită poziţie sau direcţie indiferent de mişcările suportului ei. [pl. *-ne*, *-nuri*. / < fr. *cardan*, cf. *Cardan*, matematician italian]

CARDÁNIC, -Ă *adj.* 1. care dă voie unui obiect în suspensie să-şi păstreze poziţia orizontală. 2. (*despre un sistem de articulaţie*) care permite unei piese să stea într-o poziţie favorabilă pentru transmiterea mişcării. O *ax* ~ = arbore de transmisie care leagă cutia de viteze a unui motor cu arborele diferenţialului. [< it. *cardanico*]

CARDÁRE *s. f.* acţiunea de a carda şi rezultatul ei. [< *carda*]

CÁRDĂ *s. f.* maşină folosită pentru cardarea materialului textil. [< fr. *carde*]

CARDI- v. cardio-.

CARDÍAC, -Ă *adj.* de (la) inimă, privitor la inimă. // *s. m. f.* suferind de o boală de inimă. [pron. *-di-ac.* / < fr. *cardiaque*, cf. gr. *kardia* — inimă]

CARDIALGÍE *s. f.* durere acută localizată în regiunea cardiei ; cardiodinie. [gen. *-iei.* / < fr. *cardialgie*, cf. gr. *kardia* — inimă, *algos* — durere]

CÁRDIE *s. f.* (*anat.*) orificiu superior al stomacului, care comunică cu esofagul şi este situat foarte aproape de inimă. // element secund de compunere savantă cu semnificaţia „(referitor la) inimă", „cord". [gen. *-iei.* / < fr. *cardia*, cf. gr. *kardia* — inimă]

CARDIECTAZÍE *s. f.* dilataţie a cavităţilor inimii. [gen. *-iei.* / < fr. *cardiectasie*, cf. gr. *kardia* — inimă, *ektasis* — dilatare]

CARDIGÁN *s. n.* jachetă de sport cu mineci lungi, încheiată în mijlocul părţii din faţă. [< fr., engl. *cardigan*]

CARDINÁL *s. m.* înalt prelat care face parte din colegiul care alege pe papă ; principe al bisericii catolice. ● (*adj.*) *roşu* ~ = roşu-purpuriu. [< fr. *cardinal*]

CARDINÁL, -Ă *adj.* principal, fundamental, esenţial. O *punct* ~ = fiecare dintre cele patru direcţii principale după care se determină poziţia unui punct de pe glob ; *numeral* ~ = numeral care exprimă un număr întreg abstract sau un număr determinat de obiecte, de fiinţe etc. // *s. n.* (*mat.*) număr care exprimă o cantitate ; număr natural. [< fr. *cardinal*, it. *cardinale*, cf. lat. *cardinalis* — principal]

CARDINALÁT *s. n.* demnitate de cardinal. [cf. fr. *cardinalat*, it. *cardinalate*]

CARDINALÍST *s. m.* (*ist.*) partizan al cardinalilor Richelieu sau Mazarin. [< fr. *cardinaliste*]

CARDIO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „referitor la inimă", „cardie". [pron. *-di-o-*. var. *cardi-*. / < fr. *cardio-*, cf. gr. *kardia*]

CARDIOACCELERATÓR, -OÁRE *adj.* care accelerează ritmul inimii. O *nerv* ~ = nerv care are funcţia de a accelera ritmul bătăilor inimii. [pron. *-di-o-ac-*. / cf. fr. *cardio-accélérateur*]

CARDIOCÉL *s. n.* (*med.*) hernie sau tumoare a inimii. [pron. *-di-o-*. / < fr. *cardiocèle*]

CARDIOCLAZÍE *s. f.* (*med.*) ruptură a unui perete al inimii. [pron. *-di-o-*. gen. *-iei.* / cf. fr. *cardioclasie* < gr. *kardia* — inimă, *klasis* — ruptură]

CARDIODINÍE *s. f.* (*med.*) cardialgie. [pron. *-di-o-*. gen. *-iei.* / < fr. *cardiodynie*, cf. gr. *kardia* — inimă, *odyne* — durere]

CARDIOFOBÍE *s. f.* teamă patologică de a se îmbolnăvi de inimă. [pron. *-di-o-*. gen. *-iei.* / < fr. *cardiophobie*, cf. gr. *kardia* — inimă, *phobos* — frică]

CARDIOGRÁF *s. n.* aparat care înregistrează bătăile inimii. [pron. *-di-o-*. / < fr. *cardiographe*, cf. gr. *kardia* — inimă, *graphein* — a scrie]

CARDIOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la cardiografie. [pron. *-di-o-*. / cf. fr. *cardiographique*]

CARDIOGRAFÍE *s. f.* (*med.*) studiul activităţii cardiace cu ajutorul cardiografului. [pron. *-di-o-*. gen. *-iei.* / < fr. *cardiographie*]

CARDIOGRÁMĂ *s. f.* curbă reprezentînd bătăile inimii înregistrate la cardiograf. [pron. *-di-o-*. / < fr. *cardiogramme*, cf. gr. *kardia* — inimă, *gramma* — scriere]

CARDIOÍDĂ *s. f.* curbă descrisă de un punct al unui cerc care se rostogoleşte fără alunecare pe un cerc fix exterior şi de aceeaşi rază. [pron. *-di-o-i-*. / < fr. *cardioïde*, cf. gr. *kardia* — inimă, *eidos* — formă]

CARDIOINHIBITÓR, -OÁRE *adj.* care provoacă încetinirea sau oprirea ritmului cardiac. O *nerv* ~ = ramură a nervului vag care are funcţia de a rări bătăile inimii. [pron. *-di-o-*. / < fr. *cardioinhibiteur*]

CARDIOLÓG, -Ă *s. m. f.* medic specialist în boli de inimă. [pron. *-di-o-*. / < fr. *cardiologue*]

CARDIOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la cardiologie. [pron. *-di-o-*. / cf. fr. *cardiologique*]

CARDIOLOGÍE *s. f.* ramură a medicinii care studiază inima şi aparatul circulator. [pron. *-di-o-*. gen. *-iei.* / < fr. *cardiologie*, cf. gr. *kardia* — inimă, *logos* — studiu]

CARDIOMALACÍE *s. f.* (*med.*) distrofie a muşchiului cardiac. [pron. *-di-o-*. gen. *-iei.* / < fr. *cardiomalacie*, cf. gr. *kardia* — inimă, *malakia* — înmuiere]

CARDIOMEGALÍE *s. f. (med.)* mărire a volumului inimii. [pron. *-di-o-*. gen. *-iei*. / < fr. *cardiomégalie*, cf. gr. *kardia* — inimă, *megas* — mare]

CARDIOPATÍE *s. f.* boală de inimă. [pron. *-di-o-*. gen. *-iei*. / < fr. *cardiopathie*, cf. gr. *kardia* — inimă, *pathos* — suferință]

CARDIOPLASTÍE *s. f.* operație plastică asupra părții terminale a esofagului și asupra cardiei pentru remedierea spasmului acestora. [pron. *-di-o-*. gen. *-iei*. / < fr. *cardioplastie*]

CARDIOPLEGÍE *s. f.* paralizie a mușchilor inimii. [pron. *-di-o-*. gen. *-iei*. / < fr. *cardioplégie*, cf. gr. *kardia* — inimă, *plege* — lovitură]

CARDIOSCLERÓZĂ *s. f.* scleroză a miocardului. [pron. *-di-o-*. / < fr. *cardiosclérose*]

CARDIOSCÓP *s. n.* aparat folosit în cardioscopie. [pron. *-di-o-*. / < fr. *cardioscope*, cf. gr. *kardia* — inimă, *skopein* — a privi]

CARDIOSCOPÍE *s. f.* examinare a contracțiilor inimii cu ajutorul cardioscopului. [pron. *-di-o-*. gen. *-iei*. / < fr. *cardioscopie*]

CARDIOSPÁSM *s. n.* spasm al inimii. [pron. *-di-o-*. pl. *-me*. / < fr. *cardiospasme*]

CARDIOSTOMÍE *s. f.* deschidere a cordului. [pron. *-di-o-*. gen. *-iei*. / < fr. *cardiostomie*]

CARDIOTÓNIC, -Ă *adj., s. n.* (medicament) care stimulează acțiunea inimii ; tonicardiac. [< fr. *cardiotonique*, cf. gr. *kardia* — inimă, *tonikos* — întăritor]

CARDIOTÓXIC, -Ă *adj. (med. ; despre substanțe sau agenți)* care tulbură activitatea inimii. [pron. *-di-o-*. / < fr. *cardiotoxique*]

CARDIOTROFÍE *s. f. (biol.)* trofie și nutriție a inimii. [pron. *-di-o-*. gen. *-iei*. / < fr. *cardiotrophie*]

CARDIOVASCULÁR, -Ă *adj.* referitor la legătura fiziologică sau patologică dintre inimă și vasele sanguine. [cf. fr. *cardio-vasculaire*]

CARDÍTĂ *s. f.* inflamație a inimii. [< fr. *cardite*]

CARDÓN *s. m.* plantă erbacee de grădină, cu flori roșii-violacee, având întrebuințări culinare. [< fr. *cardon*]

CARELÁJ *s. n.* dispunere a elementelor care învelesc o construcție în formă de figuri geometrice. ● pardoseală, pavaj alcătuit din piese așezate în carouri. [< fr. *carrelage*]

CARENÁ *vb. I. tr.* 1. *(mar.)* a curăți carena unei nave de corpurile străine (alge, scoici etc.) lipite de ea. ● a repara carena unei nave. ● a așeza o navă pe o coastă pentru a o repara. 2. a acoperi cu tablă suprafața exterioară a unui vehicul de mare viteză. [cf. fr. *caréner*, it. *carenare*]

CARENÁJ *s. n.* 1. carenare. ● înclinarea pe un bord a unei nave în stare de plutire în vederea reparării carenei ; abataj (4). 2. îmbrăcăminte (de tablă sau de placaj) aplicată unui corp pentru a-i micșora rezistența aerodinamică. [cf. fr. *carénage*, it. *carenaggio*]

CARENÁL, -Ă *adj. (bot.)* referitor la carenă (2) ; al carenei (2). [cf. fr. *carénal*]

CARENÁRE *s. f.* acțiunea de a carena și rezultatul ei ; carenaj. [< *carena*]

CARENÁT, -Ă *adj.* în formă de carenă, de luntre. [cf. fr. *caréné*]

CARENÁTE *s. f. pl.* subclasă de păsări având sternul prevăzut cu carenă (4) ; *(la sg.)* pasăre din această subclasă. [< fr. *carinates*]

CARÉNĂ *s. f.* 1. partea din corpul navei care stă sub apă. ● volumul de apă dislocat de un plutitor sau de o navă. 2. porțiune din corola leguminoaselor, în formă de luntre, care ia naștere prin unirea celor două petale inferioare. 3. ieșitură a unui organ sau a unui os. 4. creasta osului stern la păsări. [pl. *-ne*. / < fr. *carène*, it *carena*]

CARÉNȚĂ *s. f.* lipsă ; neglijență ; deficiență. O *timp de* ~ = condiție a contractelor de asigurare pe viață, potrivit căreia asiguratul nu beneficiază de nici o despăgubire în caz că moare într-un anumit timp de la contractare. [cf. it. *carenza*, fr. *carence*]

CARENȚIÁL, -Ă *adj.* referitor la carență ; cauzat de o carență. [pron. *-ți-al*. / cf. fr. *carentiel*]

CARÉT *s. m.* broască-țestoasă comestibilă din regiunile tropicale, ale cărei specii pot atinge lungimea de 1 m. [< fr. *caret*]

CARÉTĂ *s. f.* trăsură elegantă, închisă ; cupeu. [pl. *-te*. var. *carîtă* s. f. / < rus. *kareta*]

CARÉU *s. n.* 1. așezare în formă de pătrat a unor persoane, a unor obiecte etc. ● fiecare dintre pătratele care alcătuiesc un caroiaj. 2. porțiune pătrată, marcată cu alb, a terenului pe care se desfășoară un joc ; *(p. ext.)* teren de sport. 3. pătrat de cuvinte încrucișate. 4. *(mar.)* încăpere pe o navă servind ca sală de mese, de lectură sau de recreație pentru ofițeri. 5. grup de patru cărți de aceeași valoare (la unele jocuri de cărți). 6. *(arhit.)* parte a unei biserici unde nava se intersectează cu transeptul. [pl. *-euri, -ee*. / < fr. *carré*]

CARFOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la carfologie. [< fr. *carphologique*]

CARFOLOGÍE *s. f.* agitație a degetelor unui bolnav care pare că vrea să pipăie obiecte mici. [gen. *-iei*. / < fr. *carphologie*, cf. gr. *karphos* — sticlă, *legein* — a culege]

CARGOBÓT *s. n.* navă de transport pentru mărfuri ; cargou. [pl. *-turi*. / < engl. *cargo-boat*]

CARGOPLÁN *s. n. (mar.)* plan de încărcare a mărfurilor pe o navă, în care se arată modul de repartizare a acestora la bord. [< engl. *cargo-plan*]

CARGÓU *s. n.* cargobot. [pl. *-uri*. / < fr. *cargo*]

CARIÁ *vb. I. refl. (despre dinți)* a face carii, a se strica, a se găuri prin apariția unor carii dentare. [pron. *-ri-a*. p. i. 3,6 *-iază*. / < fr. *carier*]

CARIATÍDĂ *s. f.* 1. fecioară-preoteasă a zeiței Diana. 2. *(arhit.)* statuie reprezentînd o femeie care susține o cornișă, o intrare etc., înlocuind o coloană. [pron. *-ri-a-*. / < fr. *cariatide*, cf. it. *cariatide*, gr. *karyatides* — femei din Caria]

CÁRIC *s. n. (mar.)* încărcătură utilă a unei nave de comerț. [< it. *carico*]

CARICÁ *vb. I. tr.* a încărca o navă. [< it. *caricare*]

CARICATURÁL, -Ă *adj.* de caricatură, privitor la caricatură. [cf. fr. *caricatural*]

CARICATÚRĂ *s. f.* 1. desen care reprezintă o persoană, o situație etc. prin exagerarea intenționată, în scopuri satirice, a anumitor trăsături (negative). ● înfățișare ridicolă a unei persoane sau a unui obiect ; persoană sau obiect cu astfel de înfățișare. 2. *(fig.)* imitație nereușită, denaturată. [< fr. *caricature*, cf. it. *caricatura*]

CARICATURÍSM *s. n. (rar)* mod caricatural de prezentare a unei persoane, a unei situații etc. [< *caricatură* + *-ism*]

CARICATURÍST, -Ă *s. m. f.* artist specializat în caricaturi. [cf. fr. *caricaturiste*, it. *caricaturista*]

CARICATURIZĂ *vb. I. tr.* a înfăţişa (pe cineva sau ceva) printr-o caricatură. [cf. fr. *caricaturer*]

CARICATURIZÁRE *s. f.* acţiunea de a caricaturiza. [< *caricaturiza*]

CÁRIE *s. f.* **1.** boală a dinţilor, caracterizată prin măcinarea înceată şi progresivă a smaltului şi a dentinei. **2.** *(metal.)* defect superficial al pieselor turnate, sub forma unor canale cu margini neregulate provocate de gaze. [gen. *-iei.* / < fr. *carie*, cf. lat. *caries*]

CARIÉRĂ [1] *s. f.* loc de unde se scoate piatră, marmură etc. [pron. *-ri-e-.* / < fr. *carrière*]

CARIÉRĂ [2] *s. f.* **1.** profesiune, ocupaţie. **2.** poziţie în ierarhia socială şi profesională, în societate ; situaţie bună. [pron. *-ri-e-.* / < fr. *carrière*, cf. it. *carriera* — drum de care]

CARIÉRE *s. f.* acţiunea de a se caria şi rezultatul ei. [< *caria*]

CARIERÍSM *s. n.* tendinţa, dorinţa de a parveni cu orice preţ şi prin orice mijloace. [pron. *-ri-e-.* / cf. fr. *carriérisme*, rus. *karierizm*]

CARIERÍST, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care luptă prin orice mijloace pentru a parveni. [pron. *-ri-e-.* / cf. fr. *carriériste*, rus. *karierist*]

CARILÓN *s. n.* instrument muzical la care se pot executa arii cu ajutorul unor clopote sau al unor lame acordate la anumite tonuri. [pl. *-nuri.* / < fr. *carillon*]

CARIO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „(referitor la) nucleul celular". [pron. *-ri-o-.* / < fr. *caryo-*, cf. gr. *karyon* — nucleu, nucă]

CARIÓCA *s. f.* **1.** dans popular din America Latină, devenit dans modern, asemănător rumbei ; melodia acestui dans. **2.** instrument popular de percuţie pentru baterea ritmului. **3.** creion pentru desen care foloseşte o anumită pastă colorată. [pron. *-ri-o-.* / < sp., port. *carioca*]

CARIOCHINÉTIC, -Ă adj. referitor la cariochineză. [pron. *-ri-o-.* var. *cariocinetic*, *-ă* adj. / cf. fr. *caryocinétique*]

CARIOCHINÉZĂ *s. f.* *(biol.)* mod de înmulţire a celulelor vii caracterizat prin transformări în structura nucleului, care se divide indirect ; mitoză. [pron. *-ri-o-.* var. *cariocinеză* s. f. / < fr. *caryocinèse*, cf. gr. *karyon* — nucleu, *kinesis* — mişcare]

CARIOCINÉTIC, -Ă *adj.* v. cariochinetic.

CARIOCINÉZĂ *s. f.* v. cariochineză.

CARIOFILACÉE *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate, având ca tip garoafa ; cariofilee. *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ri-o-fi-la-ce-e.* sg. invar. / < fr. *caryophyllacées*, cf. gr. *karyophyllon* — cuişoare]

CARIOFILÉE *s. f. pl.* cariofilacee. [pron. *-ri-o-fi-le-e.* sg. invar. / < fr. *caryophyllées*]

CARIOGAMÍE *s. f.* *(biol.)* cariochineză a ovulului fecundat. [pron. *-ri-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *caryogamie*, cf. gr. *karyon* — nucleu, *gamos* — căsătorie]

CARIOGENÉZĂ *s. f.* *(biol.)* proces de diferenţiere a nucleului celular. [pron. *-ri-o-.* / cf. gr. *karyon* — nucleu, *genesis* — naştere]

CARIÓLĂ *s. f.* trăsură uşoară cu două roţi, pe arcuri, trasă de un cal. [pron. *-ri-o-.* / < it. *cariola*, cf. fr. *cariole*]

CARIOLOGÍE *s. f.* parte a biologiei care studiază nucleul şi celula. [< fr. *caryologie*, cf. gr. *karyon* — nucleu, *logos* — studiu]

CARIOMETRÍE *s. f.* măsurare a diametrului nucleelor celulare cu ajutorul microscopului. [pron. *-ri-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *caryométrie*, cf. gr. *karion* — nucleu, *metron* — măsură]

CARIOMITÓZĂ *s. f.* *(biol.)* totalitatea modificărilor suferite de nucleu în timpul cariochinezei. [cf. gr. *karyon* — nucleu, *mitos* — filament]

CARIÓPSĂ *s. f.* fruct uscat, indehiscent, cu pericarpul lipit de sămânţă. [pron. *-ri-op-.* / < fr. *caryopse*, cf. gr. *karyon* — nucă, *opsis* — aspect]

CARIÓS, -OÁSĂ, *adj.* referitor la caria dentară. [pron. *-ri-os.* / < germ. *kariös*]

CARITÁBIL, -Ă *adj.* milos ; generos ; caritativ. [după fr. *charitable*]

CARITÁTE *s. f.* atitudine de milă afectată, prin care cei avuţi vor să pară generoşi, dând pomeni. ● generozitate, filantropie. [< lat. *caritas*, cf. it. *carità*]

CARITATÍV, -Ă *adj.* caritabil. [cf. it. *caritativo*, fr. *charitatif*]

CARÍTE *s. f. pl.* v. charite.

CARÍTĂ *s. f.* v. caretă.

CARLÍNGĂ *s. f.* **1.** parte din fuzelajul unui avion în care stă pilotul şi unde se găsesc comenzile de zbor. **2.** *(mar.)* piesă de legătură longitudinală care uneşte diferite părţi ale unei nave. [pl. *-gi*, *-ge.* / < fr. *carlingue*, cf. scand. *kerling*]

CARMAGNIÓLĂ *s. f.* **1.** *(rar)* cîntec şi dans revoluţionar francez din 1789. **2.** vestă scurtă purtată în timpul revoluţiei franceze. [pron. *-nio-lă.* / < fr. *carmagnole*, cf. *Carmagnola*, oraş din Italia]

CARMELÍT, -Ă *s. m. f.* membru al unui ordin călugăresc catolic, constituit în Palestina în sec. XII. [cf. fr. *carmélite*, it. *carmelita* < *Carmel*, munte în Palestina]

CARMÍN *s. n.* materie colorantă de un roşu intens, extrasă din femela coşenilei. [pl. *-ne*, *-nuri.* / < fr. *carmin*]

CARMINÁ *vb. I. tr.* *(rar)* a colora, a vopsi în carmin. [< fr. *carminer*]

CARMINATÍV, -Ă *adj., s. n.* (medicament) care are proprietatea de a evacua gazele din intestin. [< fr. *carminatif*]

CARMÍNIC *adj. m. acid* ~ = acid extras din coşenilă. [< fr. *carminique*]

CARNĂGIU *s. n.* v. carnaj.

CARNÁJ *s. n.* *(liv.)* ucidere în masă ; măcel, masacru. [var. *carnagiu* s. n. / cf. fr. *carnage*, it. *carnaggio*]

CARNÁL, -Ă *adj.* de carne, privitor la carne ; *(p. ext.)* trupesc. [cf. it. *carnale*, lat. *carnalis*]

CARNALÍT *s. n.* clorură naturală de potasiu şi de magneziu. [< fr. *carnalite*]

CARNASIÉR, -Ă *adj.* *(rar ; despre animale)* carnivor. // *s. f.* fiecare dintre măselele mari ale unor animale carnivore. [pron. *-si-er.* / < fr. *carnassier*]

CARNÁŢIE *s. f.* coloritul şi structura pielii unei persoane. [gen. *-iei.* / < fr. *carnation*]

CARNAVÁL *s. n.* **1.** *(bis.)* perioadă care precedă postul, în care au loc de obicei petreceri, jocuri etc. ; cîşlegi. **2.** petrecere populară cu jocuri mimice, deghizări, focuri de artificii etc. [pl. *-luri*, *-le.* / < fr. *carnaval*, cf. it. *carnavale* < lat. *carne levare*, — a priva de carne]

CARNAVALÉSC, -Ă *adj.* *(liv.)* de carnaval. [< fr. *carnavalesque*]

CARNÉFICE *s. m.* *(liv.)* călău, gîde. [< it. *carnefice*]

CARNÉT *s. n.* **1.** caiet de format mic (folosit pentru diferite însemnări). **2.** act, docu-

ment (avînd forma unui mic caiet) în care se arată apartenența posesorului la o anumită organizație. [< fr. *carnet*]

CARNIAN *s. n. (geol.)* primul etaj al triasicului superior din regiunile alpine. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-ni-an.* / < fr. *carnien*]

CARNIVÓR, -Ă *adj. (despre animale)* care se hrănește cu carne ; carnasier. // *s. n. pl.* ordin de mamifere care se hrănesc cu carne ; *(la sg.)* animal din acest ordin. ● *plante ~e* = plante care digeră prin flori insecte sau alte microorganisme. [< fr. *carnivore*, cf. lat. *caro* — carne, *vorare* — a devora]

CARNOTÍT *s. n. (geol.)* mineral de uraniu și vanadiu, puternic radioactiv. [cf. fr. *carnotit*, cf. *A. Carnot*, mineralog francez]

CARNYX *s. n.* trompetă întrebuințată de popoarele celtice, avînd deschizătura modelată în forma unui cap de animal cu gura căscată. [< fr., celt. *carnyx*]

CARÓ *s. n.* culoare roșie la cărțile de joc, însemnată prin romburi. [pl. *-rale.* / după fr. *carreau*]

CAROIÁ *vb. I. intr.* a aplica un caroiaj pe o hartă. [pron. *-ro-ia.* / < fr. *carroyer*]

CAROIÁJ *s. n.* rețea de drepte paralele perpendiculare, trasate pe o hartă sau pe un plan topografic ; cadrilaj. [pron. *-ro-iaj.* / cf. fr. *carroyage*]

CARÓLĂ *s. f.* vechi dans francez asemănător cu cadrilul de mai tîrziu, în timpul căruia dansatorii se învîrteau în cerc ținîndu-se de deget, de mînă sau de manșetă ; melodia acestui dans. [< fr. *carole*]

CAROSÁ *vb. I. tr.* a proiecta, a produce sau a monta o caroserie. [< fr. *carrosser*]

CAROSÁBIL, -Ă *adj. (despre drumuri, șosele etc.)* care permite circulația vehiculelor, pe care merg vehiculele. ○ *parte ~ă (și s. n.)* = parte a unei șosele sau a unei străzi rezervată circulației vehiculelor. [< fr. *carrossable*]

CAROSÁRE *s. f.* acțiunea de a carosa. [< *carosa*]

CAROSERÍE *s. f.* construcție montată pe un vehicul, amenajată special pentru transportul oamenilor sau al materialelor. [gen. *-iei.* / < fr. *carrosserie*]

CAROSIÉR, -Ă *adj. (rar, despre cai ; și s. m.)* cu mersul elegant, folosit pentru vehiculele de lux. // *s. m.* fabricant de caroserii. [pron. *-si-er.* / < fr. *carrossier*]

CAROTÁ *vb. I. intr. (franțuzism)* a înșela ; a estorca. ● a juca astfel la biliard încît să rămînă adversarului o lovitură dificilă. [< fr. *carotter*]

CAROTÁJ *s. n.* determinarea structurii terenurilor scoarței terestre prin scoaterea de carote (II) sau prin măsurarea unei proprietăți fizice a rocii respective. [< fr. *carottage*]

CARÓTĂ *s. f.* I. *(liv.)* morcov. ● varietate de morcovi timpurii, cu rădăcini scurte, de culoare galbenă-roșiatică. II. probă cilindrică de material, luată din fundul găurii unei sonde pentru a determina structura stratului străbătut. ● probă cilindrică luată din betonul de fundație al unei șosele după 28 de zile de la turnare. III. *(fig. ; franțuzism)* înșelătorie, șarlatanie. IV. *(fam.)* joc răutăcios la biliard, potrivit căruia i se lasă adversarului o lovitură grea. [< fr. *carotte*, cf. lat. *carota*, marcov]

CAROTÉN *s. n.* carbură de hidrogen, constituind o materie colorată galbenă sau roșie, care se găsește în diferite țesuturi vegetale (mai ales morcovi) și animale ; carotină. [< fr. *carotène*, cf. gr. *karoton* — morcov]

CAROTENEMÍE *s. f.* v. carotinemie.

CAROTENOÍDE *s. f. pl.* materii colorante naturale, galbene, portocalii sau roșii, răspîndite în regnul animal și vegetal ; poliene. [pron. *-no-i-.* / < fr. *caroténoïdes*, cf. gr. *karoton* — morcov, *eidos* — formă]

CAROTÍDĂ *s. f.* fiecare dintre cele două artere situate de o parte și de alta a gîtului. [< fr. *carotide*, cf. gr. *karotis*]

CAROTIDIÁN, -Ă *adj.* al carotidei. [pron. *-di-an.* pl. *-ieni, -iene.* / < fr. *carotidien*]

CAROTIÉRĂ *s. f.* aparat pentru tăierea și scoaterea la suprafață a carotelor (II) din fundul găurilor de sondă. [pron. *-ti-e-.* / < fr. *carottière*]

CAROTÍNA *s. f.* caroten. [< germ. *Karotin*, fr. *carotine*]

CAROTINEMÍE *s. f.* prezență a carotenului în sînge. [var. *carotenemie* s. f. / < fr. *carotinémie*]

CARÓU *s. n.* pătrățel imprimat sau țesut pe unele stofe. [< fr. *carreau*]

CARP *s. n.* ansamblu format din cele opt oscioare care alcătuiesc articulația dintre antebrat și palmă. [< fr. *carpe*, cf. gr. *karpos*]

-CARP v. carpo-.

CARPECTOMÍE *s. f. (med.)* rezecție a oaselor carpului. [gen. *-iei.* / < fr. *carpectomie*, cf. gr. *karpos* — carp, *ektome* — excizie]

CARPÉLĂ *s. f.* frunză modificată care intră în compunerea pistilului la plantele angiosperme sau care poartă ovulele la plantele gimnosperme. [< fr. *carpelle*, cf. gr. *karpos* — fruct]

CARPÉTĂ *s. f.* covoraș. [< fr. *carpette*]

CARPIÁN, -Ă *adj.* al carpului. [pron. *-pi-an.* / < fr. *carpien*]

CARPICULTÚRĂ *s. f.* ciprinicultură. [< fr. *carpiculture*]

-CARPÍE v. carpo-.

CARPO- element prim de compunere savantă cu semnificația „fruct". [și *-carp, -carpie.* / < fr. *carpo-*, cf. gr. *karpos*]

CARPOCÁPSĂ *s. f.* fluturaș cu aripile cenușii-cafenii, cu fețe și cu marginile franjurate, de culoare mai deschisă, care trăiește pe arborii fructiferi ; molia-mărului. [< fr. *carpocapse*, cf. gr. *karpos* — fruct, *kaptein* — a mînca lacom]

CARPOFÁG, -Ă *adj. (despre animale)* care se hrănește cu fructe. [< fr. *carpophage*]

CARPOFÓR *s. m.* peduncul care susține fructul. [cf. fr. *carpophore*, germ. *Karpophor*]

CARPOLÍT *s. n.* fruct fosil prezent în straturile geologice. [< germ. *Karpolith*, cf. gr. *karpos* — fruct, *lithos* — piatră]

CARPOLOGÍE *s. f.* parte a botanicii care se ocupă cu studiul fructelor. [gen. *-iei.* / < fr. *carpologie*, cf. gr. *karpos* — fruct, *logos* — studiu]

CARST *s. n.* eroziune a calcarelor și a ghipsurilor de către apă, însoțită de formarea de pîlnii, peșteri sau rîuri subterane. [< fr. *karst*, cf. *Karst*, regiune pe coasta orientală a Adriaticii]

CÁRSTIC, -Ă *adj.* referitor la carst, de natura carstului. [cf. fr. *karstique*]

CARSTIFICÁRE *s. f.* proces complex de dizolvare a rocilor solubile (calcare, ghipsuri), de transport și depunere sau de precipitare a materialelor de către apele de suprafață sau subterane. [cf. fr. *karstification*]

CARSTOLOGÍE *s. f.* disciplină geologică avînd ca obiect studiul fenomenelor carstice. [< fr. *karstologie*]

CART[1] *s. n.* 1. serviciu pe care îl execută personalul unei nave timp de patru ore la bord. 2. diviziune unghiulară reprezentînd a 32-a parte din roza vînturilor, adică 11,214 grade. [pl. *-turi.* / < fr. *quart*]

CART[2] *s. n.* tip de automobil de sport cu un singur loc, a cărei caroserie şi parte mecanică sînt simplificate. ● automobil construit pentru a fi folosit de copii în anumite jocuri sportive. [scris şi *kart.* pl. *-uri.* / < engl., fr., it. *kart*]

CARTÁ *vb. I. tr.* 1. a repartiza scrisorile (la poştă) după adresele la care urmează să fie distribuite. ● a grupa vagoanele pe diferite linii de descărcare. 2. a adăuga pe o hartă anumite detalii ale terenului. ● a identifica pe teren şi a reprezenta cartografic diferite tipuri de sol. ● a identifica şi a delimita rezervaţiile dintr-un arboret în vederea producţiei de seminţe. [< *cartă*, cf. germ. *kartieren*]

CARTÁRE *s. f.* acţiunea de a carta şi rezultatul ei ; *(spec.)* serviciu poştal unde se cartează scrisori. [< *carta*]

CARTATÓR, -OÁRE *s. m. f.* funcţionar care execută operaţii de cartare. [< *carta* + *-tor*]

CÁRTĂ[1] *s. f.* 1. *(în evul mediu)* act care emană de la un suveran şi este destinat a consemna unele drepturi sau libertăţi fundamentale, servind drept constituţie. 2. convenţie, pact politic fundamental. ● tratat care stabileşte crearea unei organizaţii internaţionale, determinîndu-i atribuţiile şi modul de funcţionare. ● constituţie dată sau acceptată de un principe, de un domn. [< lat. *charta*, cf. it. *carta*, fr. *charte*]

CÁRTĂ[2] *s. f.* carton subţire de formă dreptunghiulară, pe care este scris numele cuiva, care stabileşte calitatea unei persoane etc. [< fr. *carte*]

CARTÉL *s. n.* 1. *(ec.)* uniune monopolistă în cadrul căreia întreprinderile cartelate stabilesc în comun condiţiile de vînzare a mărfurilor, sistemul de formare a preţurilor, repartizarea pieţelor de aprovizionare şi desfacere etc., fiecare dintre ele păstrîndu-şi independenţa de producţie şi de vînzare. 2. coaliţie politică între mai multe partide burgheze. [pl. *-luri.* / < fr. *cartel*]

CARTELÁ *vb. I.* 1. *tr., refl. (despre întreprinderi, partide politice)* a (se) reuni, a intra sau a face să intre într-un cartel. 2. *tr.* a supune desfacerea şi consumul alimentar sau al altor mărfuri la regimul cartelelor. [< *cartel*]

CARTELÁRE *s. f.* acţiunea de a (se) cartela şi rezultatul ei. [< *cartela*]

CARTÉLĂ *s. f.* 1. carneţel, hîrtie care conţine bonuri de masă pentru cantină, bonuri cu care se obţin produse raţionalizate etc. 2. fişă-tip, folosită la păstrarea şi la prelucrarea codificată a informaţiei la calculatorul electronic. 3. bandă de carton perforată după un anumit desen, după care se ţese o stofă. [< it. *cartella*]

CÁRTER *s. n.* înveliş metalic de protecţie care acoperă anumite părţi în mişcare ale unui motor ; cajă. [< engl., fr. *carter*, cf. *Carter*, inventator englez]

CARTEZIÁN, -Ă *s. m. f.* adept al cartezianismului. // *adj.* referitor la teoriile sau la ideile lui Descartes. ● *coordonate ~ene* = sistem de numere care definesc poziţia unui punct în raport cu două sau trei axe perpendiculare între ele. [pron. *-zi-an.* / cf. fr. *cartésien* < *Cartesius*, numele latinizat al lui Descartes, filozof şi matematician francez]

CARTEZIANÍSM *s. n.* doctrina filozofului francez Descartes, care considera raţiunea drept unic izvor de cunoaştere şi a prescris reguli ale gîndirii pentru cunoaşterea adevărului, dar încerca totodată să împace în chip dualist idealismul cu materialismul ; curent de gîndire care a continuat învăţătura lui Descartes în filozofie şi în ştiinţă ; formă de raţionalism. [< fr. *cartésianisme*]

CARTIÉR *s. n.* 1. diviziune sau parte a unui oraş care are un caracter specific, propriu ; populaţia acestei părţi a oraşului. 2. *(mil.)* comandamentul unei mari unităţi militare ; loc unde se găseşte acest comandament. ● loc unde este cantonată o armată ; tabără. 3. *(herald.)* fiecare din diviziunile unui scut împărţit în patru (sau mai multe) părţi. [pron. *-ti-er.* / < fr. *quartier*, cf. germ. *Quartier*]

CARTILAGINÓS, -OÁSĂ *adj.* 1. format din cartilaje, cu cartilaje. 2. *(despre marginea frunzelor)* dur, tenace, asemănător unui cartilaj. [cf. fr. *cartilagineux*, lat. *cartilaginosus*]

CARTILÁGIU *s. n.* v. cartilaj.

CARTILÁJ *s. n.* ţesut conjunctiv rezistent şi elastic, care se găseşte de obicei la extremităţile oaselor ; zgîrci. [var. *cartilagiu* s. n. / < fr. *cartilage*, cf. lat. *cartilago*]

CÁRTING *s. n.* sport practicat cu cartul[2] ; competiţie de carturi. [scris şi *karting.* / < engl., fr. *karting*]

CARTIRUÍ *vb. IV. tr.* a încartirui. [pron. *-ru-i.* p. i. *-iesc*, conj. 3,6 *-iască.* / < *cartier*, după germ. *einquartieren*, rus. *kvartirovati*]

CARTIRUÍRE *s. f.* încartiruire. [< *cartirui*]

CARTÍSM *s. n.* prima mişcare politică revoluţionară de masă a proletariatului, apărută în Anglia în prima jumătate a sec. XIX. [< engl. *chartism* < *charte* — cartă]

CARTÍST, -Ă *adj.* referitor la cartism. // *s. m. f.* adept al cartismului. [< engl. *chartist*]

CÁRTNIC *s. m.* ofiţer care face de cart pe o navă. ● grad de caporal în marina militară ; marinar cu acest grad. [< *cart*]

CARTO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „hartă", „grafic", „plan", „carte de joc". < fr., it. *carto-* < lat. *charta*, gr. *chartes* — hartă]

CARTODIAGRÁMĂ *s. f.* hartă pe care sînt reprezentate grafic date referitoare la fenomene statistico-economice. [< fr. *cartodiagramme*]

CARTOÁFĂ *s. f.* v. cartof.

CARTÓF *s. m.* plantă erbacee cu flori albe sau violete, a cărei tulpină subterană se termină prin tubercule comestibile, bogate în amidon ; *(p. ext.)* tuberculul comestibil al acestei plante. [pl. *-fi.* var. *cartoafă, cartofă, cartoflă* s. f. / < germ. *Kartoffel*]

CARTÓFĂ *s. f.* v. cartof.

CARTÓFLĂ *s. f.* v. cartof.

CARTOGRÁF, -Ă *s. m. f.* specialist în cartografie. [< fr. *cartographe*, cf. lat. *charta* — hartă, gr. *graphein* — a scrie]

CARTOGRAFIÁ *vb. I. tr.* a executa hărţi şi planuri topografice. [pron. *-fi-a.* p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / < *cartografie*]

CARTOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la cartografie. [< fr. *cartographique*]

CARTOGRAFÍE *s. f.* tehnica şi arta de a întocmi hărţi şi planuri topografice. [< fr. *cartographie*]

CARTOGRAFIÉRE *s. f.* acţiunea de a cartografia. [< *cartografia*]

CARTOGRÁMĂ *s. f.* grafic care prezintă date statistice repartizate teritorial. [< fr. *cartogramme*]

CARTOLÍNĂ *s. f. (rar)* carte poștală ilustrată. [< it. *cartolina*]

CARTOMANȚÍE *s. f. (rar)* ghicit în cărți. [gen. *-iei*. / < it. *cartomanzia*]

CARTOMETRÍE *s. f.* ramură a cartografiei care studiază metodele și instrumentele folosite la măsurarea suprafețelor. [gen. *-iei*. / < fr. *cartométrie*]

CARTÓN *s. n.* **1.** hîrtie groasă și puțin flexibilă ; mucava. **2.** tăviță de mucava ; *(p. ext.)* conținutul ei. **3.** schiță, studiu pregătitor la un tablou. **4.** tub mic de hîrtie groasă la capătul unor țigări, prin care se trage fumul. [pl. *-oane*. / < fr. *carton*; cf. it. *cartone* — hîrtie groasă]

CARTONÁ *vb. I. tr.* a lega (o carte, un caiet etc.) în coperte de carton sau *(p. ext.)* de pînză, de piele etc. [< fr. *cartonner*]

CARTONÁJ *s. n.* **1.** cartonare. **2.** atelier unde se fac obiecte de carton. **3.** obiect de carton. [cf. fr. *cartonnage*]

CARTONÁRE *s. f.* acțiunea de a cartona ; cartonaj. [< *cartona*]

CARTONIÉRĂ *s. f.* cartotecă. [pron. *-ni-e-*. / < fr. *cartonnière*]

CARTOTÉCĂ *s. f.* totalitatea fișelor care cuprind date cu privire la evidența personalului sau a materialelor dintr-o întreprindere, dintr-o instituție. ◊ cutie, dulap unde se păstrează fișe ; cartonieră. v. f i ș i e r. [cf. germ. *Kartothek*, cf. fr. *cartothèque*]

CARTÚȘ *s. n.* **1.** tub metalic sau de carton care conține încărcătura de exploziv și proiectilul unei arme de foc. ◊ piesă de hîrtie care conține un exploziv. ● filtru de hîrtie împăturită într-un anumit mod (folosit mai ales la carburatoare). O ~ *filtrant* = dispozitiv pentru filtrarea aerului, care se atașează la o mască de gaze. **2.** loc rezervat comentariului, titlului sau altor date dintr-un desen, o hartă, un tablou etc. ; ornament care încadrează un text, un titlu, un cuvînt ; textul încadrat. **3.** ambalaj care grupează mai multe pachete de țigări. [< fr. *cartouche*]

CARTUȘERÍE *s. f.* secție într-un arsenal unde se fabrică și se depozitează cartușele. [< fr. *cartoucherie*]

CARTUȘIÉRĂ *s. f.* cutie de piele, de pînză etc. care se prinde la centură și în care se țin cartușe. ● bandă de piele sau de pînză pe care se poartă cartușele de vînătoare. [pron. *-și-e-*. / < fr. *cartouchière*]

CARÚB *s. m. (bot.)* carubier. [< it. *carrubo*]

CARUBIÉR *s. m. (bot.)* arbore cu lemnul roșu și tare, care crește în regiunea alpină mediteraneană ; carub ; *(pop.)* roșcov. [pron. *-bi-er*. / < fr. *caroubier*]

CARÚNCULĂ *s. n.* mică formație anatomică, proeminentă, colorată de obicei în roșu ; nodul. [< fr. *caroncule*, engl. *caruncula*, cf. lat. *caruncula* — bucățică de carne]

CARÚRĂ *s. f.* forma umerilor și a spatelui ; lățime în spate. [< fr. *carrure*]

CÁRUS *s. n. (med.)* starea cea mai gravă, ultimă a comei. [< fr. *carus*, cf. gr. *karos* — somn adînc]

CARUSÉL *s. n.* **1.** dispozitiv format din mai mulți cășori de lemn, pe care încalecă copiii și care se învîrtesc pe o pistă circulară ; călușei. **2.** serie de mișcări de dresaj executate de un grup de călăreți. [pl. *-le*, *-luri*. / < fr. *carrousel*, cf. it. *carosello*]

CASÁ *vb. I. tr.* **1.** a anula, în urma unui apel sau a unui recurs, o sentință judecătorească. **2.** *(rar)* a sparge. ● a scoate din serviciu, a reforma (o mașină, un aparat uzat etc.). [< fr. *casser*]

CASÁBIL, *-Ă adj.* **1.** casant. **2.** *(despre o hotărîre judecătorească)* care poate fi anulat în urma unui apel sau a unui recurs. [cf. fr. *cassable*]

CASÁNT, *-Ă adj. (despre un material)* care se sparge, se sfărîmă ușor ; fragil. [cf. fr. *cassant*]

CASÁRE *s. f.* acțiunea de a casa și rezultatul ei. [< *casa*]

CASÁTĂ *s. f.* înghețată specială cu fructe, mai consistentă și dispusă în straturi. [< it. *cassata*]

CASAȚÍE *s. f. (în unele state)* organ judecătoresc suprem care are dreptul să caseze o sentință pronunțată de organele judecătorești de grad inferior. [gen. *-iei*. var. *casațiune* s. f. / < fr. *cassation*]

CASAȚIÚNE[1] *s. f.* piesă instrumentală asemănătoare serenadei, care se deschide cu un marș. [< germ. *Kassation*, it. *cassazione*]

CASAȚIÚNE[2] *s. f.* **1.** v. c a s a ț i e. **2.** *(jur.)* anulare a unei hotărîri judecătorești în urma admiterii recursului. **3.** *(cont.)* totalizarea operațiilor privind scoaterea definitivă din uz și din inventar a unui mijloc fix ; lichidare. **4.** spargere. [< fr. *cassation*]

CÁSĂ *s. f.* **1.** dulap, ladă de oțel în care se țin bani, hîrtii de valoare etc. **2.** loc (special amenajat) unde se achită costul cumpărăturilor într-un magazin, într-un local. ● ghișeu, încăpere unde se fac încasările și plățile într-o întreprindere, într-o instituție. ● sumă de bani care se află în casieria unei întreprinderi, a unei instituții. O *a face ~a* = a face bilanțul încasărilor și plăților dintr-o zi. O *plus* (sau *minus*) *de ~* = diferență rezultată în plus (sau în minus) după stabilirea încasărilor și plăților ; *registru de ~* = registru în care se trec sumele încasate și cele plătite. [< it. *cassa*]

CASCÁDĂ *s. f.* **1.** torent de apă care cade de la o mare înălțime ; cataractă. O *~ de ris* = ris sacadat și prelungit. **2.** *montaj în ~* = mod de legare a unor aparate, mașini sau circuite electrice astfel încît curentul de la intrare să fie egal cu cel de la ieșirea elementului anterior. [< fr. *cascade*, cf. it. *cascata* — cădere]

CASCADÓR, *-OÁRE s. m. f.* **1.** persoană special antrenată care se substituie unui actor (principal), de obicei în cursul filmării unei scene de mare pericol. ● acrobat care execută serii de căzături și sărituri (adesea în grup). **2.** *(fam.)* persoană cu o conduită ușuratică, inconstantă. [< fr. *cascadeur*]

CASCADORÍE *s. f.* arta, meseria cascadorului. [et. incertă]

CÁSCĂ *s. f.* **1.** acoperămînt de cap din oțel, mai rar din piele etc., căptușit pe dinăuntru, pe care îl poartă militarii în luptă pentru a le apăra capul. ● acoperămînt de cap folosit de sportivi (automobiliști, motocicliști etc.) sau de muncitori (mineri, sondori etc.) pentru protejarea capului în timpul competițiilor sau al lucrului. **2.** dispozitiv metalic în formă de căciulă, servind la uscatul părului. **3.** dispozitiv compus din unul sau două receptoare mici care se pot așeza la urechi cu ajutorul unui suport, folosit la ascultarea unor transmisiuni radiofonice etc. [pl. *căști*. / < fr. *casque*, cf. sp. *casco*]

CASCHÉTĂ *s. f.* șapcă cu cozoroc și cu fundul rotund și larg. ● acoperământ de cap din cauciuc, folosit de înotători pentru a nu-și uda părul. [< fr. *casquette*]

CASERÓLĂ *s. f.* 1. capsulă de porțelan, cu coadă, folosită la topirea în laborator a substanțelor vîscoase și puțin volatile. 2. vas de bucătărie cu coadă și fund plat, asemănător cratiței. 3. carenajul elicei. [< fr. *casserole*]

CASÉTĂ *s. f.* 1. cutie (mică) în care se păstrează bani, obiecte prețioase etc. 2. cutie folosită pentru închiderea și protejarea unor dispozitive sau mecanisme, pentru păstrarea unor piese, a unor materiale etc. ● cutie etanșă de diferite forme, în care se țin clișee, pelicule fotosensibile etc. 3. fiecare dintre compartimentele adîncite, de formă regulată, care decorează un plafon sau intradosul unei bolți; caseton. 4. text tipărit încadrat într-un chenar. 5. ~ *tehnică* = notă a editurii sau a tipografiei asupra apariției unei publicații. [cf. fr. *cassette*, it. *cassetta*]

CASETÓN *s. n.* 1. mobilă italiană (florentină) din epoca Renașterii, avînd mai multe sertare ornate cu sculptură mărunță. 2. casetă mare (3). [< it. *cassetone*]

CASIÉR, -Ă *s. m. f.* persoană care îngrijește de operațiile de casă și de casa de bani într-o întreprindere, într-o instituție etc. [pron. *-si-er.* / cf. fr. *cassier*, it. *cassiere*]

CASIERÍE *s. f.* loc unde se păstrează casa de bani și se fac operațiile de casă într-o întreprindere, într-o instituție etc. [gen. *-iei.* / < *casier* + *-ie*]

CASIERÍȚĂ *s. f.* casieră. [< *casier* + *-iță*]

CASIOPÉIU *s. n.* (*chim.*) lutețiu. [pron. *-si-o-pe-iu.* / < fr. *casiopeium*]

CÁSING *s. n.* tubaj exterior într-o sondă de petrol; coloană de protecție. [pron. *chei-sin.* / < engl., fr. *casing*]

CASITERÍT *s. n.* bioxid natural de staniu. [< fr. *cassitérite*, cf. fr. *kassiteros* — cositor]

CÁSIU *s. n.* rigolă pavată, largă și evazată, care traversează un drum în punctele joase ale traseului. [pron. *-siu.* / < fr. *casis*]

CASMOFÍT, -Ă *adj.* (*despre plante*) care crește în crăpăturile stîncilor. [< fr. *chasmophyte*, cf. gr. *khasma* — deschidere, *phyton* — plantă]

CASMOGÁM, -Ă *adj.* (*despre flori*) care prezintă casmogamie. [< fr. *chasmogame*]

CASMOGAMÍE *s. f.* polenizare care se realizează după deschiderea florilor. [gen. *-iei.* / < fr. *chasmogamie*, cf. *khasma* — deschidere, *gamos* — căsătorie]

CASOLÉTĂ *s. f.* 1. vas în care se ard parfumuri, mirodenii. ● cutie de metal în care se sterilizează fețe, vată și instrumente medicale. 2. ornament în formă de vas, din care ies flăcări, folosit la arcuri de triumf, altare etc. [< fr. *cassolette*, cf. sp. *cazoleta*]

CASÓNE *s. n.* mobilă de forma unei lăzi, împodobită cu sculpturi în lemn sau picturi, folosită pentru păstrarea veșmintelor. [< it. *cassone*]

CASSAPÁNCA *s. f.* mobilă italiană din timpul Renașterii, constînd dintr-un caseton cu rezemătoare și spătar. [pl. *-ce.* / < it. *cassapanca*]

CAST, -Ă *adj.* pur, neprihănit, neîntinat, nepătat; virtuos. [< lat. *castus*, cf. it. *casto*]

CASTANIÉTĂ *s. f.* instrument de acompaniament pentru dans și muzică, făcut din două bucățele de lemn sau de fildeș care se prind de degete și, prin lovire, produc un sunet sec. [< fr. *castagnette*, cf. sp. *castañeta* — castană mică]

CÁSTĂ *s. f.* fiecare dintre clasele sociale închise și strict delimitate prin originea comună, prin privilegiile membrilor lor etc. în care era împărțită societatea din India și din alte țări orientale; (*p. ext.*) grup social închis care își apără izolarea și privilegiile sale egoiste. O *spirit de* ~ = spirit îngust, exclusivist. [< fr. *caste*, cf. port. *casta* — rasă pură]

CASTÉL *s. n.* 1. construcție fortificată, medievală, prevăzută de obicei cu turnuri, înconjurată cu ziduri mari și cu șanțuri, care servea ca locuință seniorilor feudali; (*astăzi*) casă mare, luxoasă, clădită după arhitectura medievală. O ~*e în Spania* = visuri irealizabile, planuri fantastice; himere; ~ *de apă* = construcție de beton armat în care se păstrează apă pentru alimentarea unor fabrici, locuințe etc. 2. fiecare dintre construcțiile metalice sau de lemn care sînt situate pe suprastructura unei nave. [pl. *-le*, *-luri.* / < lat. *castellum*, cf. pol. *kastel*, germ. *Kastell*, it. *castello*]

CÁSTELÁN, -Ă *s. m. f.* proprietar, stăpîn al unui castel; locuitor al unui castel. ● îngrijitor, administrator al unui castel. [cf. lat. *castellanus*, it. *castellano*]

CASTITÁTE *s. f.* însușirea de a fi cast; virtute; feciorie, nevinovăție. [cf. lat. *castitas*, it. *castità*]

CÁSTOR *s. m.* mamifer rozător care trăiește în colonii acvatice și care își face cu multă măiestrie cuiburi pe marginea rîurilor; biber. // *s. n.* blana prelucrată a acestui animal. ● postav făcut din păr de castor. [< fr., lat. *castor*]

CASTRÁ *vb. I. tr.* a extirpa sau a steriliza organele sexuale. [< fr. *castrer*, cf. lat. *castrare*]

CASTRÁRE *s. f.* acțiunea de a castra; castrație. ● (*bot.*) îndepărtarea staminelor dintr-o floare hermafrodită sau a inflorescențelor masculine ale plantelor unisexuate monoice. [< *castra*]

CASTRÁȚIE *s. f.* castrare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *castration*, lat. *castratio*]

CÁSTRU *s. n.* lagăr întărit al unei unități din armata romană. [< lat. *castrum*]

CASUÁR *s. m.* v. c a z u a r.

CASÚRĂ *s. f.* (*tehn.*) spărtură, ruptură, fisură; loc pe suprafața unui obiect unde acesta este spart, rupt. [< fr. *cassure*]

CASUS BELLI *s. n.* orice acțiune politică sau militară care poate duce la declanșarea unui război. [< lat. *casus belli* — caz de război]

CAȘALÓT *s. m.* cetaceu cu un cap foarte mare și cu dinți pe falca inferioară. [< fr. *cachalot*, cf. port. *cachalotte*]

CAȘÁRE *s. f.* 1. acoperire a unei țesături cu o peliculă care imită pielea. 2. cașerare. [după fr. *cacher*]

CAȘÉCTIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de cașexie. [< fr. *cachectique*]

CAȘERÁRE *s. f.* cașerat; cașare (2). [var. *cașurare* s. f. / după fr. *cacher*]

CAȘERÁT *s. n.* (*poligr.*) operație de lipire pe un carton a unei hîrtii de calitate superioară, a unei coli de celuloid etc. pentru a-i da un aspect mai frumos, folosită în special la legarea cărților; cașerare. [după fr. *cacher*]

CAȘÉT *s. n.* 1. (*franțuzism*) carnet în care se înseamnă fiecare lecție pe care o ține un profesor. ● plată făcută după numărul de lecții predate. 2. (*filat.*) plic ștampilat din

prima zi a emisiunii timbrelor. 3. *(farm.)* cașetă. [pl. *-te, -turi.* / < fr. *cachet*]

CAȘETĂ *s. f. (farm.)* capsulă mică dintr-o foiță de amidon, în care se închid prafurile medicamentoase (cu gust neplăcut) ; cașet (3), cașeu. [cf. fr. *cachet*]

CAȘÉU *s. n.* mască folosită la filmarea combinată pentru a acoperi o parte din cadru. ● *(rar)* cașetă. [< fr. *cachet*]

CAȘEXÍE *s. f.* boală manifestată prin slăbirea întregului organism și printr-o insuficiență funcțională a unor organe. [gen. *-iei.* / < fr. *cachexie*, cf. gr. *kakos* — rău, *hexis* — stare]

CAȘMÍR *s. n.* rasă de capre, originară din Cașmir și Tibet, cu păr moale și mătăsos. ● țesătură fină, care se făcea la început din părul acestei capre. [pl. *-ruri.* / < fr. *cachemire*, cf. *Cașmir*, stat în nordul Indiei]

CAȘURÁRE *s. f.* v. cașerare.

CATA- element prim de compunere savantă, cu semnificația „către fund", „în jos", „relativ la". [< it., fr. *cata-*, cf. gr. *kata* — în jos]

CATABÁTIC, -Ă *adj. (despre vînturi ; op.* anabatic) în cădere. [< fr. *catabatique*]

CATABÓLIC, -Ă *adj.* referitor la catabolism. [< fr. *catabolique*]

CATABOLÍSM *s. n.* totalitatea proceselor de descompunere a substanțelor în organismele vii ; dezasimilație. [< fr. *catabolisme*, cf. gr. *katabole* — desfacere]

CATABOLÍT *s. n.* substanță rezultată în urma proceselor catabolice care au loc în organismele vii. [cf. gr. *katabole* — desfacere]

CATACLÁSTIC, -Ă *adj.* referitor la cataclază. [< fr. *cataclastique*]

CATACLÁZĂ *s. f.* zdrobirea și deformarea mineralelor unei roci datorită presiunii și dislocărilor din scoarța Pămîntului. [cf. germ. *Kataclase*]

CATACLÍSM *s. n.* schimbare violentă, bruscă în natură, care se întinde pe o mare suprafață a Pămîntului, provocată de un cutremur, de o erupție vulcanică etc. ● *(fig.)* dezastru, calamitate. [< fr. *cataclysme*, cf. gr. *kataklysmos*]

CATACLÍSMIC, -Ă *adj. (rar)* care are caracterul unui cataclism. [< fr. *cataclismique*]

CATACÓMBĂ *s. f.* galerie subterană care servea primilor creștini ca loc de refugiu, de cult și de înmormîntare ; *(p. ext.)* orice galerie subterană (lungă și îngustă). [cf. fr. *catacombe*, it. *catacomba*]

CATACRÉZĂ *s. f.* v. catahreză.

CATADIÓPTRIC, -Ă *adj. (despre un sistem optic)* format din lentile și o oglindă. [pron. *-di-op-.* / < fr. *catadioptrique*]

CATADIÓPTRU *s. n.* sistem optic care răsfrînge razele luminoase în direcția lor de incidență ; ochi-de-pisică. [pron. *-di-op-.* / < fr. *catadioptre*]

CATAFÁLC *s. n.* postament pe care se așază sicriul unui mort sau efigia unui defunct. [< fr. *catafalque*, cf. it. *catafalco*]

CATAFAZÍE *s. f.* tulburare a vorbirii, constînd în repetarea mecanică a aceleiași fraze sau acelorași cuvinte. [gen. *-iei.* / < fr. *cataphasie*, cf. gr. *kata* — în jos, *phasis* — vorbire]

CATAFÍLĂ *s. f. (bot.)* frunză redusă, de forma unor solzi, care se găsește pe tulpinile subpămîntene sau la exteriorul mugurilor. [< engl. *cataphyll*, cf. gr. *kata* — în jos, *phyllon* — frunză]

CATAFORÉTIC, -Ă *adj.* referitor la cataforeză. [< fr. *cataphorétique*]

CATAFORÉZĂ *s. f.* 1. deplasarea către catod a particulelor dintr-o soluție coloidală sub acțiunea curentului electric. 2. introducerea în organism a unor substanțe medicamentoase cu ajutorul ionizărilor prin curent continuu. [cf. fr. *cataphorèse*]

CATAFRÁCT *s. n. (ant.)* platoșă grea, făcută din diferite materiale, adaptată pentru om și pentru cai. [< lat. *cataphractes*, cf. gr. *kataphraktes* — platoșă de zale]

CATAHRÉZĂ *s. f.* figură de stil constînd în atribuirea înțelesului unui cuvînt altui cuvînt cu sens apropiat. [pl. *-ze.* var. *catacreză* s. f. / < fr. *catachrèse*, cf. lat. *catachresis*, gr. *katachresis* — abuz]

CATALÁN, -Ă *adj., s. m. f.* (locuitor, persoană) care aparține Cataloniei. // *s. f.* limbă romanică vorbită de catalani. [cf. fr. *catalan*]

CATALÁZĂ *s. f. (biol.)* enzimă a cărei punere în evidență în singe poate ajuta la diferențierea unor boli. [< fr. *catalase*]

CATALÉCTIC *adj., s. n.* (vers antic) terminat printr-un picior incomplet. [< fr. *catalectique*, cf. gr. *katalektikos* — incomplet]

CATALEPSÍE *s. f.* stare patologică manifestată prin înțepenirea bruscă a mușchilor și prin încetarea unor funcții cerebrale. [gen. *-iei.* / < fr. *catalepsie*, cf. gr. *katalepsis* — atac]

CATALÉPTIC, -Ă *adj., s. m. f.* (lovit) de catalepsie. [cf. fr. *cataleptique*]

CATALEPTIFÓRM, -Ă *adj. (med.)* care prezintă simptomele catalepsiei, care amintește de catalepsie. [< fr. *cataleptiforme*]

CATALÍTIC, -Ă *adj.* de cataliză ; produs prin cataliză. [cf. fr. *catalytique*]

CATALIZÁ *vb. I. tr.* a produce o cataliză. [< fr. *catalyser*]

CATALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a cataliza și rezultatul ei. [< *cataliza*]

CATALIZATÓR *s. m.* substanță care înlesnește o reacție chimică fără ca ea însăși să sufere modificări ; catalizor. [< *cataliza* + + *-tor*, după fr. *catalyseur*]

CATALÍZĂ *s. f.* acțiune produsă asupra unei reacții chimice de către un catalizator sau, în general, de către un agent fizic sau chimic. [< fr. *catalyse*, cf. gr. *katalysis* — desfacere]

CATALIZÓR *s. m.* catalizator. [< fr. *catalyseur*]

CATALÓG *s. n.* caiet, listă care conține o înșirare (metodică) de nume, de ființe sau de obiecte. [pl. *-oage, -oguri.* / cf. fr. *catalogue*, it. *catalogo* < gr. *katalogos* — listă]

CATALOGÁ *vb. I. tr.* a înregistra într-un catalog (cărți, tablouri etc.) ; a întocmi un catalog. ● *(fig. ; depr.)* a considera pe cineva drept... [< fr. *cataloguer*]

CATALOGÁRE *s. f.* acțiunea de a cataloga și rezultatul ei. [< *cataloga*]

CATALOGRAFÍE *s. f.* ramură a bibliotecono-miei care studiază principiile și metodele întocmirii cataloagelor. ● tehnica alcătuirii acestor cataloage. [gen. *-iei.* / < fr. *catalographie*]

CATÁLPA *s. f.* arbore cu frunze foarte mari și cu flori dispuse în ciorchini, originar din America de Nord. [< fr., engl. *catalpa* < cuv. din arhipelagul Carolinelor]

CATAMARÁN *s. n.* ambarcație cu pînze care are două corpuri de plutire ; pirogă cu două flotoare laterale. [scris și *katamaran.* / < fr. *catamaran*]

CATAMENIÁL, -Ă *adj.* care se produce în timpul sau imediat înaintea menstruației ; menstrual. [pron. *-ni-al.* / < fr. *cataménial*]

CATAMÉNIU *s. n. (rar)* perioada menstruației. [pron. *-niu.* / < lat. *catamenium*]

CATAMNÉZĂ *s. f.* studiul evoluției unei boli după datele obținute de la bolnav după ieșirea din spital. [< fr. *catamnèse*, cf. gr. *katamnesis* — reamintire]

CATAMORFÍSM *s. n. (geol.)* totalitatea proceselor care se produc în partea superioară a scoarței terestre. [cf. gr. *kata* — în jos, *morphe* — formă]

CATAPLÁSMĂ *s. f.* pastă (din mușchi) care se aplică pe o parte bolnavă a corpului; *(p. ext.)* cîrpă, bandaj etc. pe care se întinde această pastă pentru a fi aplicată. [< fr. *cataplasme*, cf. gr. *kataplasma*]

CATAPLÉCTIC, -Ă *adj.* referitor la cataplexie. [< fr. *cataplectique*]

CATAPLEXÍE *s. f.* încetare bruscă și de durată scurtă a oricărei mișcări datorită fricii; încremenire de frică, stupoare. [gen. *-iei.* / < fr. *cataplexie*, cf. gr. *kataplexis* — stupoare]

CATAPULTÁ *vb. I. tr.* a lansa ceva cu o catapultă; a lansa un avion prin catapultă. [< fr. *catapulter*]

CATAPULTÁRE *s. f.* acțiunea de a catapulta. [< *catapulta*]

CATAPÚLTĂ *s. f.* **1.** mașină de război antică pentru aruncarea la distanță a pietrelor. **2.** dispozitiv pentru lansarea avioanelor sau a planoarelor. ● dispozitiv pentru aruncarea din avion a pilotului în vederea parașutării în caz de avarie. [< lat. *catapulta*, cf. fr. *catapulte*]

CATÁR *s. n.* inflamație a mucoasei unui organ (în special al mucoasei nazale), însoțită de secreție. [pl. *-ruri*, *-re.* / < fr. *catarrhe*, cf. gr. *katarrhos* — scurgere]

CATARÁCTĂ *s. f.* **I.** cădere de apă pe cursul unui fluviu; complex de cascade mai mici. ● cascadă. **II.** boală de ochi caracterizată prin opacifierea cristalinului; *(pop.)* albeață. [< fr. *cataracte*, cf. lat. *cataracta*, gr. *katarrhaktes* — cădere]

CATARÁL, -Ă *adj.* în legătură cu catarul, de catar. [cf. fr. *catarrhal*]

CATARÍNE *s. n. pl.* v. catarinieni.

CATARINIÉNI *s. m. pl.* grup de primate superioare, cu nările apropiate, septul nazal mult îngustat și cu coadă scurtă, neprehensilă, care trăiesc în Africa, Asia și unele insule australiene; *(la sg.)* maimuță din acest grup. [pl. *-ni-eni*, *sg. catarinian*. var. *catarine* s. n. pl. / < fr. *catarhiniens*]

CATARÓS, -OÁSĂ *adj., s. m. f.* (bolnav) de catar. [< fr. *catarrheux*]

CATÁRSIS *s. n.* v. catharsis.

CATÁRTIC, -Ă *adj.* **1.** care purifică. **2.** care provoacă purgație; laxativ. [< fr. *cathartique*, cf. gr. *kathairein* — a purifica]

CATASTÁZĂ *s. f.* **1.** moment în tragedia antică în care se accentuează punctul culminant înaintea catastrofei. **2.** *(lingv.)* impostație. [< fr. *catastase*, cf. gr. *katastasis*]

CATASTROFÁ *vb. I. tr. (franțuzism)* a consterna, a descuraja. ● a produce asupra cuiva o catastrofă. [< fr. *catastropher*]

CATASTROFÁL, -Ă *adj.* care dă naștere unei catastrofe; dezastruos, groaznic; catastrofic. [cf. germ. *katastrophalisch*]

CATASTRÓFĂ *s. f.* **1.** nenorocire mare, dezastru, calamitate; tragedie. **2.** momentul rezolvării conflictului unei tragedii clasice; deznodămînt. [< fr. *catastrophe*, cf. gr. *katastrophe* — revărsare, întoarcere]

CATASTRÓFIC, -Ă *adj. (rar)* catastrofal. [< fr. *catastrophique*]

CATASTROFÍSM *s. n.* teorie antievoluționistă, susținută de Cuvier, care atribuie cataclismelor schimbările geologice și biologice survenite pe suprafața terestră. [< fr. *catastrophisme*]

CATASTROFÍST, -Ă *adj.* referitor la catastrofism. [cf. fr. *catastrophistique*]

CATATERMOMÉTRU *s. n.* instrument medical pentru măsurarea căldurii pierdute de corp datorită curenților de aer și transpirației. [< fr. *catathermomètre*]

CATATÓNIC, -Ă *adj.* referitor la catatonie. [< fr. *catatonique*]

CATATONÍE *s. f. (med.)* sindrom psihomotor al schizofreniei, caracterizat printr-o stare de fixare a corpului în anumite poziții, conduită stereotipă și stupoare mintală. [gen. *-iei.* / < fr. *catatonie*, cf. gr. *kata* — în jos, *tonos* — tensiune]

CATAZÓNĂ *s. f.* zona cea mai adîncă (peste 12 km) de metamorfism în scoarța Pămîntului. [< fr. *catazone*]

CATCH *s. n.* **1.** luptă sportivă în care concurenții pot prinde orice parte a corpului adversarului. **2.** cîntec liric englez pentru două, trei sau mai multe voci, în stil polifonic, destinat a fi interpretat numai de bărbați. [pron. *checi*, scris și *checi.* / < fr. *catch*, cf. engl. *catch as catch can* — prinde de unde poți]

CATEDRÁLĂ *s. f.* biserică (mare) în care oficiază serviciul religios un arhiereu-episcop; *(p. ext.)* cea mai mare biserică dintr-un oraș. [< fr. *catédrale*, it. *cattedrale*]

CATEDRÁTIC, -Ă *adj. (italienism)* profesoral, de catedră. // *s. m.* titularul unei catedre universitare. [< it. *cattedratico*]

CATÉDRĂ *s. f.* **1.** masă specială, ridicată de obicei pe o estradă, de unde profesorul explică lecția. O *a vorbi (ca) de la* ~ = a vorbi savant, afectat. ● tron arhieresc, din piatră sau din lemn, instalat în biserica principală a unei eparhii. **2.** post în învățămînt, funcție de profesor. ● unitate de bază în învățămîntul superior, în cadrul căreia se desfășoară activitatea didactică, metodică și de cercetare științifică la o disciplină. ● *(fig.)* profesorat, învățămînt. [< lat. *cathedra* — jeț, fr. *cathèdre*]

CATEGOREMÁTIC, -Ă *adj. (log.; despre termeni)* care are o semnificație prin el însuși. [< fr. *catégorématique*]

CATEGORÉMĂ *s. f. (log.; în sistemul lui Aristotel)* noțiune universală, care se referă la modurile generale potrivit cărora un lucru poate fi anunțat în legătură cu un altul. [< *catégorème*, cf. gr. *kategorema*]

CATEGORIÁL, -Ă *adj.* referitor la categorii. [pron. *-ri-al.* / cf. germ. *kategorial*]

CATEGÓRIC, -Ă *adj. (adesea adv.)* precis, hotărît; necondiționat. ● *(log.; despre judecăți)* în care legătura dintre subiect și predicat este necondiționată și sigură. [cf. fr. *catégorique*, lat. *categoricus*]

CATEGORÍE *s. f.* **1.** noțiune fundamentală care reflectă cele mai generale și esențiale laturi, însușiri, trăsături ale obiectelor și fenomenelor și relațiile dintre ele. **2.** grup de ființe, de obiecte, de fenomene de același fel sau asemănătoare între ele. ● grupă în cadrul unei ramuri sportive, stabilită după greutatea corporală a sportivilor, după performanțele realizate sau după vîrstă. [gen. *-iei.* / < fr. *catégorie*, cf. gr. *kategoria*]

CATEHÉNIC, -Ă *adj. metodă ~ă* = formă a metodei conversației constînd din întrebări pentru ca elevii să reproducă cunoștințele în-

susite înainte. [var. *catihetic*, *-ă* adj. / < fr. *catéchétique*, gr. *katechetikos*]

CATENĂR, -Ă *adj. (rar)* dispus, așezat în lanț, în formă de lanț, în serii. O *suspensie ~ă (și s. f.)* = sistem de suspendare a liniilor de tracțiune electrică, realizat prin fire verticale sau înclinate prin care linia electrică este suspendată de unul sau de mai multe cabluri de oțel care o susțin. [cf. fr. *caténaire*]

CATÉNĂ *s. f.* **1.** lanț de încrețituri ale scoarței pământești, formate cam în același timp. **2.** lanț de atomi uniți între ei prin valențe simple sau multiple. [< lat. *catena* — lanț]

CATERPILÁR *s. n.* tractor cu șenile, puternic, folosit mai ales la lucrări rutiere. [< engl. *caterpillar* — șenilă]

CATÉTĂ *s. f.* fiecare dintre laturile unghiului drept al unui triunghi dreptunghi. [< fr. *cathète*, cf. gr. *kathetos* — perpendiculară]

CATETÉR *s. n.* instrument tubular de metal, de cauciuc etc., servind la dilatarea unui orificiu sau a unui canal. [< fr. *cathéter*, cf. *katheter* — sondă]

CATETERÍSM *s. n.* introducere a unui cateter pe un canal în scop terapeutic sau de explorare. [< fr. *cathétérisme*]

CATETERIZÁ *vb. I. tr.* a explora cu ajutorul unei sonde. [< fr. *cathétériser*]

CATETERIZÁRE *s. f.* acțiunea de a cateteriza. [< *cateteriza*]

CATETOMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea exactă a distanțelor pe o verticală. [< fr. *cathétomètre*, cf. gr. *kathetos* — verticală, *metron* — măsură]

CÁTGUT *s. n.* fir fabricat din intestinul unor animale, folosit în chirurgie pentru cusături. [< fr., engl. *catgut*]

CATHÁRSIS *s. n.* *(lit.)* termen folosit de Aristotel pentru a defini efectul „purificator" al artei, rolul acesteia de a-l elibera pe om de pasiunile josnice. [scris și *catarsis*, *katharsis*. / cf. fr. *catharsis*, gr. *katharsis* — purificare]

CATIHÉTIC, -Ă *adj.* v. catehetic.

CATILINÁRĂ *s. f.* **1.** *(liv.)* nume generic al celor patru discursuri celebre ale lui Cicero împotriva lui Catilina. **2.** *(fig.)* apostrofă vehementă la adresa cuiva. [< fr. *catilinaire*, cf. *Catilina*, conspirator roman]

CATIÓN *s. m.* *(chim.)* ion încărcat cu sarcină electrică pozitivă. [pron. *-ti-on.* / < fr. *cation*]

CATIÓNIC, -Ă *adj.* care se referă la cationi. [pron. *-ti-o-.* / < fr. *cationique*]

CATIONÍT *s. m.* *(chim.)* substanță schimbătoare de cationi. [pron. *-ti-o-.* / < engl. *cationite*]

CATIONIZÁ *vb. I. tr.* a supune apa procedeului de cationizare. [pron. *-ti-o-.* / cf. *cation* + *-iza*]

CATIONIZÁRE *s. f.* procedeu de tratare chimică a apei cu ajutorul maselor filtrante cationice. [pron. *-ti-o-.* / < *cationiza*]

CÁTO *s. m.* *(rar)* om de o virtute severă. [var. *caton* s. m. / < it. *catone*, cf. *Cato*, cenzor al Romei, celebru prin austeritatea și principiile lui severe]

CATOBLÉPAS *s. m.* **1.** animal fabulos a cărui privire omora pe cei asupra cărora era ațintită. **2.** patruped de la izvoarele Nilului care privește veșnic în jos. ● specie de șarpe veninos. [< fr. *catoblépas*, cf. gr. *katoblepas* < *kato* — în jos, *blepein* — a privi]

CATÓD *s. m.* electrod negativ al unei pile electrice, al unui aparat de electroliză etc. [< fr. *cathode*, cf. gr. *kata* — în jos, *hodos* — drum]

CATÓDIC, -Ă *adj.* de la catod, referitor la catod. O *lampă ~ă* = lampă care emite electroni ; *raze ~e* = fascicul de electroni emiși de catod într-un tub de descărcare la presiune foarte joasă. [cf. fr. *cathodique*]

CATODOLUMINESCÉNȚĂ *s. f.* luminescență a unui material pe care cade un fascicul de raze catodice. [< *catod* + *luminescență*]

CATOGENÉZĂ *s. f.* *(geol.)* proces de formare a rocilor sedimentare. [< fr. *catogenèse*, cf. gr. *kata* — în jos, *genesis* — formare]

CATÓLIC, -Ă *adj.* referitor la catolicism. // *s. m. f.* adept al catolicismului. [cf. fr. *catholique*, it. *cattolico*, lat. *catholicus*, gr. *katholikos* — universal]

CATOLICÍSM *s. n.* *(bis.)* confesiune creștină în fruntea căreia se află papa de la Roma și care are ușoare diferențe de doctrină față de alte confesiuni. [cf. fr. *catholicisme*]

CATOLICITÁTE *s. f.* caracter catolic, conform cu doctrina bisericii catolice. ● totalitatea credincioșilor catolici. [cf. fr. *catholicité*]

CATOLICIZÁ *vb. I. tr., refl.* a trece la catolicism, a (se) face catolic. [< *catolic* + *-iza*]

CATOLICIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) catoliciza. [< *catoliciza*]

CATOMÉTRU *s. n.* *(fiz.)* aparat pentru măsurarea tensiunii catodice la tuburile electronice. [< germ. *Katometer*, nume comercial]

CÁTON *s. m.* v. cato.

CATONIÁN, -Ă *adj.* catonic. ● *regulă ~ă* = principiu de drept potrivit căruia validitatea unui legat este condiționată de supoziția că testatorul a murit imediat după facerea testamentului. [pron. *-ni-an.* pl. *-ieni*, *-iene.* / cf. it. *catoniano*, fr. *catonienne*, lat. *catonianus*]

CATÓNIC, -Ă *adj.* *(rar)* aspru, sever ; catonian. [cf. it. *catonico*]

CATÓPTRIC, -Ă *adj.* referitor la reflexia luminii. [< fr. *catoptrique*]

CATÓPTRICĂ *s. f.* capitol al opticii care studiază fenomenele de reflexie a luminii. [< fr. *catoptrique*, cf. gr. *katoptron* — oglindă]

CATRÉN *s. n.* strofă (sau poezie) de patru versuri. [< fr. *quatrain* < *quatre* — patru]

CATRILIÓN *s. n.* v. cvadrilion.

CAUCIÚC *s. n.* **1.** substanță elastică și rezistentă, care se fabrică sintetic sau din sucul unor arbori tropicali originari din America de Sud. **2.** anvelopă (umplută cu aer) care îmbracă roțile automobilelor, ale trăsurilor, ale bicicletelor etc. [pron. *ca-u-ciuc.* pl. *-uri.* / < fr. *caoutchouc*, cf. sud-americ. *cahuchu*]

CAUCIUCÁ *vb. I. tr.* a acoperi cu cauciuc suprafața unui obiect. [cf. fr. *caoutchouter*]

CAUCIUCÁRE *s. f.* acțiunea de a cauciuca și rezultatul ei. [< *cauciuca*]

CAUCIUCHIÉR *s. m.* muncitor care execută lucrări de cauciucare. [pron. *-chi-er.* / < *cauciuc* + *-ier*]

CAUDÁL, -Ă *adj.* *(biol.)* de la coadă, care ține de coadă. [pron. *ca-u-.* / cf. fr. *caudal*, it. *caudale* < lat. *cauda* — coadă]

CAUDÁT, -Ă *adj.* prevăzut cu coadă. // *s. n. pl.* ordin de batracieni cu coadă (salamandra, tritonul etc.) ; urodele ; *(la sg.)* animal din acest ordin. [< it. *caudato*, cf. fr. *caudé*]

CAUDIFÉR, -Ă *adj. (rar)* care poartă coadă, care are coadă. [< fr. *caudifère*, cf. lat. *cauda* — coadă, *ferre* — a purta]

CAUDILLÍSM *s. n.* conducere tiranică exercitată de dictatori în unele țări de limbă spaniolă. [cf. sp. *caudillo* — conducător]

CAUDÍLLO *s. m.* **1.** *(liv.)* păzitor, conducător al unei turme (mai ales în America Latină). **2.** titlu al unor dictatori fasciști din țările de limbă spaniolă ; conducător. [pron. *ca-u-di-lio.* / < sp. *caudillo*]

CAUDÍNE *adj. f. pl. a trece sub furcile ~* = a umili, a impune condiții umilitoare (după o înfrîngere totală) ; *(p. ext.)* a supune unei critici severe. [lat. *fauces Caudinae*]

CAUL- v. c a u l i -.

CAULESCÉNT, -Ă *adj. (despre plante)* care este prevăzut cu o tijă, care are tulpină aeriană. [pron. *ca-u-.* / < fr. *caulescent*, cf. lat. *caulis* — tulpină]

CAULI- element prim de compunere savantă cu sensul de „tulpină". [pron. *ca-u-.* var. *caul-.* / < fr. *caul(i)-*, cf. lat. *caulis*, gr. *kaulos* — tijă]

CAULIFLÓR, -Ă *adj. (despre flori)* care sînt inserate direct pe tulpină sau pe ramuri ; *(despre arbori)* care mai întîi înflorește și apoi înfrunzește. [pron. *ca-u-.* / < fr. *cauliflore*]

CAULIFLORÍE *s. f.* proprietate a unor arbori din regiunile tropicale de a produce flori direct pe tulpină. [pron. *ca-u-.* gen. *-iei.* / < fr. *cauliflorie*, cf. lat. *caulis* — tulpină, *flos* — floare]

CAULIFÓRM, -Ă *adj. (bot.)* care are forma unei tulpini. [pron. *ca-u-.* / < fr. *cauliforme*]

CAÚLIS *s. n. (bot.)* tulpina plantelor. [pron. *ca-u-.* / < lat. *caulis*]

CAULOCÁRP, -Ă *adj. (despre plante)* la care fructul se formează direct pe tulpină. [pron. *ca-u-.* / cf. gr. *kaulos* — tulpină, *karpos* — fruct]

CAULOGENÉZĂ *s. f.* formarea tulpinii. [pron. *ca-u-.* / < fr. *caulogenèse*]

CĂUPER *s. n.* instalație pentru preîncălzirea aerului la furnale cu ajutorul gazelor de ardere. [pron. *cau-.* / < engl. *cowper*]

CAUS- element prim de compunere savantă cu semnificația „arsură", „arzător". [pron. *ca-us-*, var. *caust-*, *causto-*. / < fr. *causto-*, cf. gr. *kausis*, *kaustikos*]

CAUSALGÍE *s. f.* v. c a u z a l g i e.

CAUST- v. c a u s -.

-CAÚST element secund de compunere savantă cu semnificația „arsură", „arzător". [< fr. *-causte*]

CAÚSTIC, -Ă *adj.* **1.** *(despre substanțe)* care distruge țesuturile animale și vegetale. **2.** *(fig.)* mușcător, ironic, răutăcios, satiric. // *s. n.* substanță care provoacă arsuri și distruge țesuturile animale și vegetale, pe care se aplică pentru a înlătura unele excrescențe (polipi, negi etc.). [pron. *ca-us-.* / cf. lat. *causticus*, fr. *caustique*, cf. gr. *kaustikos* — arzător]

CAÚSTICĂ *s. f.* pată luminoasă obținută prin întîlnirea razelor reflectate sau care străbat un sistem optic. [pron. *ca-us-.* / cf. *caustique*]

CAUSTICITÁTE *s. f.* **1.** calitatea unei substanțe de a fi caustică. **2.** *(fig.)* tendința sau faptul de a ironiza cu răutate. [pron. *ca-us-.* / cf. fr. *causticité*]

CAUSTICIZÁ *vb. I. tr.* **1.** *(chim.)* a face caustic. **2.** *(fig.)* a da un caracter ironic, incisiv. [pron. *ca-us-.* / după fr. *caustifier*]

CAUSTICIZÁRE *s. f.* acțiunea de a causticiza. [< *causticiza*]

CAUSTO- v. c a u s -.

CAUSTOBIOLÍT *s. n.* rocă de origine organică, avînd proprietatea de a arde. [pron. *ca-us-.* / cf. germ. *Kaustobiolithe* < gr. *kaustikos* — arzător, *bios* — viață, *lithos* — piatră]

CAUTÉR *s. n.* instrument chirurgical care se folosește la cauterizarea țesuturilor, a rănilor etc. ● agent chimic folosit pentru cauterizare. [pron. *ca-u-.* / < fr. *cautère*, cf. gr. *kauterion* < *kaio* — ard]

CAUTERIZÁ *vb. I. tr.* a arde cu cauterul sau cu o substanță caustică (o rană, un țesut etc.) în scop curativ sau pentru dezinfecție. [pron. *ca-u-.* / < fr. *cautériser*]

CAUTERIZÁRE *s. f.* acțiunea de a cauteriza și rezultatul ei. [pron. *ca-u-.* pl. *-zări.* / < *cauteriza*]

CAUȚIÚNE *s. f.* sumă de bani sau obiecte prin care cineva garantează îndeplinirea unei obligații ; *(p. ext.)* garanție. ● *(jur.)* sumă de bani depusă pentru lăsarea în libertate a infractorului pe timpul procesului penal. [pron. *ca-u-ți-u-.* / cf. fr. *caution*, lat. *cautio* — precauție]

CAUZÁ *vb. I. tr.* a fi cauza unui fenomen, a unei întîmplări etc. ; a pricinui, a produce. [pron. *ca-u-.* / < it. *causare*]

CAUZÁL, -Ă *adj.* de cauză, referitor la cauză. O *propoziție ~ă* (și *s. f.*) = propoziție circumstanțială care arată cauza acțiunii din propoziția regentă sau dintr-o propoziție coordonată ; *conjuncție ~ă* = conjuncție care introduce o propoziție cauzală. [pron. *ca-u-.* / < fr. *causal*, cf. lat. *causalis*]

CAUZALGÍE *s. f. (med.)* hiperestezie cu senzație de arsuri, care însoțește uneori rănile la nervi. [pron. *ca-u-.* pl. *-ii*, gen. *-iei.* var. *causalgie* s. f. / < fr. *causalgie*, cf. gr. *kausis* — arsură, *algos* — durere]

CAUZALÍSM *s. n.* concepție filozofică fundată pe cauzalitate. [< fr. *causalisme*]

CAUZALITÁTE *s. f.* categorie filozofică care exprimă interacțiunea dintre cauză și efect, constituind una dintre principalele forme ale conexiunii universale a fenomenelor. [pron. *ca-u-.* / cf. it. *causalità*, fr. *causalité*]

CAUZÁRE *s. f.* faptul de a cauza. [< *cauza*]

CAUZATÍV *adj. n. verb* ~ = verb factitiv. [pron. *ca-u-.* / cf. it. *causativo*, fr. *causatif*]

CAUZATÓR, -OÁRE *adj.* care cauzează ceva. [cf. fr. *causateur*]

CÁUZĂ *s. f.* **1.** ceea ce determină, provoacă apariția unui fenomen, a unei întîmplări ; fenomen care provoacă în anumite condiții apariția altui fenomen. **2.** problemă socială de mare importanță, care preocupă o colectivitate largă de oameni și pentru a cărei apărare și punere în valoare se duce o luptă susținută. O *în cunoștință de ~* = cunoscînd bine problema despre care este vorba. ● motiv, rațiune. **3.** *(jur.)* pricină, proces. O *a avea ciștig de ~* = a cîștiga. [pron. *ca-u-.* / < lat., it. *causa*, cf. fr. *cause*]

CAV, -Ă *adj. (tehn.)* gol, care nu are nimic în interior. ● *vină ~ă* = nume dat fiecăreia dintre cele două vine principale care aduc sîngele la inimă. [< fr. *cave*, cf. lat. *cavus* — găunos]

CAVALCÁ *vb. I. tr. (italienism, rar)* a călări. [< it. *cavalcare*]

CAVALCADÁ *vb. I. tr. (franțuzism)* a face o plimbare călare în grup. [< fr. *cavalcader*]

CAVALCÁDĂ *s. f.* plimbare călare a unui grup de persoane. ● grup de călăreți în goană, în plimbare. [< fr. *cavalcade*, it. *cavalcata* < *cavalcare* — a călări]

CAVALCAVÍA *s. n. (italienism)* pod (peste o stradă) ; pasarelă. [< it. *cavalcavia*]

CAVALÉR *s. m.* I. *(ist.)* membru al ordinului ecvestru din vechea Romă, format din cetățeni bogați. ● nobil feudal admis într-un ordin militar în cadrul unei ceremonii speciale ; *(și astăzi în unele țări)* membru al unui ordin militar religios. ● membru al unui ordin onorific ; posesor al unor decorații. ● *~ de industrie* = îmbogățit în urma speculațiilor, șarlatan, escroc. II. 1. om generos, nobil, plin de abnegație ; om cu purtări alese. 2. bărbat care însoțește o femeie în societate. 3. bărbat necăsătorit ; holtei, burlac. [< fr. *cavalier*, cf. it. *cavaliere*, fr. *chevalier*]

CAVALERÉSC, -EÁSCĂ *adj.* de cavaler ; *(p. ext.)* franc, leal ; sincer, deschis. [cf. it. *cavalleresco*, fr. *chevaleresque*]

CAVALERÍE[1] *s. f. (liv.)* demnitatea, rangul de cavaler al unui ordin. ● demnitate, atitudine nobilă. [gen. *-iei*. / < fr. *cavalerie*, it. *cavalleria*]

CAVALÉRIE[2] *s. f. (mil.)* armă tactică și strategică folosind calul ca mijloc de luptă și de transport. ● unitate militară din această armă. [gen. *-iei*. / < rus. *kavaleriia*, it. *cavalleria*]

CAVALERÍSM *s. n.* atitudine de cavaler ; vitejie ; lealitate ; amabilitate, bunăvoință. [< *cavaler* + *-ism*]

CAVALÉT *s. m.* 1. postament special pe care se așază ambarcațiile sau diferitele obiecte și instalații la bordul unei nave sau pe uscat. 2. șipcă de lemn care se fixează provizoriu pe cofrajul plăcii unui planșeu de beton. [< it. *cavaletto*]

CAVALIÉR *s. n.* I. terasă înaltă, construită într-o fortificație, pentru amplasarea tunurilor. 2. cordon continuu de pământ sau de alte materiale de-a lungul unui drum, format prin curățirea șanțurilor. [pron. *-li-er*. var. *cavalieră* s. f. / < fr. *cavalier*]

CAVALIÉRĂ *s. f.* v. cavalier.

CAVALÍN, -Ă *adj. (rar)* de cal, al calului ; cabalin. [< it. *cavallino*]

CAVATÍNĂ *s. f.* arie lirică melodioasă simplă, de mici proporții, care se cîntă solo într-o operă. ● titlu dat unor piese instrumentale cu caracter cantabil. [< it. *cavatina*, cf. fr. *cavatine*]

CAVÉLĂ *s. f.* v. cavilă.

CAVÉRNĂ *s. f.* 1. peșteră, grotă. 2. cavitate provocată de o boală într-un țesut al corpului. [< fr. *caverne*, cf. it., lat. *caverna*]

CAVERNÍCOL, -Ă *adj. (biol. ; despre animale și plante)* care trăiește sau crește în peșteri. [< fr. *cavernicole*, cf. lat. *caverna* — peșteră, *colere* — a locui]

CAVERNOGRÁMĂ *s. f.* curbă reprezentînd variația diametrului unei găuri de sondă în funcție de adîncime. [< fr. *cavernogramme*, cf. lat. *caverna* — gaură, gr. *gramma* — scriere]

CAVERNÓM *s. n. (med.)* hemangiom cu cavități mari. [< fr. *cavernome*]

CAVERNOMETRÍE *s. f. (tehn.)* operație de măsurare și de înregistrare a variației diametrului unei găuri de sondă în funcție de adîncime. [gen. *-iei*. / < fr. *cavernométrie*, cf. lat. *caverna* — gaură, gr. *metron* — măsură]

CAVERNOMÉTRU *s. n. (tehn.)* aparat folosit în cavernometrie. [< fr. *cavernomètre*]

CAVERNÓS, -OÁSĂ *adj.* 1. cu caverne ; spongios, poros. O *corpi ~oși* = formații din interiorul penisului care se umplu de sînge în timpul erecției. 2. *(despre voce)* cu un timbru gros, înfundat, înăbușit. [cf. fr. *caverneux*, lat. *cavernosus*]

CAVÉTĂ *s. f. (arhit.)* mulură concavă avînd ca profil un sfert de cerc. [var. *caveu* s. n. / < fr. *cavet*]

CAVÉU *s. n.* v. cavetă.

CAVIÁR *s. n.* icre negre preparate după diferite procedee. [pron. *-vi-ar*. / cf. fr. *caviar*, germ. *Kaviar*]

CAVICÓRNE *s. n. pl.* familie de erbivore rumegătoare avînd coarnele cavitare (taurinele, ovinele, antilopele etc.) ; *(la sg.)* animal din această familie. [< fr. *cavicornes*, cf. lat. *cavus* — scobit, *cornu* — corn]

CAVILÁȚIE *s. f. (liv.)* argument verbal care nu atinge fondul serios al lucrurilor ; sofism ; declamație goală. [cf. fr. *cavillation*, lat. *cavillatio*]

CAVÍLĂ *s. f.* piesă întrebuințată la legarea de catarg a parîmelor care manevrează velele. ● fiecare dintre mînerele fixate pe cercul cîrmei ca o prelungire a spițelor. [var. *cavelă* s. f. / < it. *caviglia*]

CAVILIÉRĂ *s. f.* rastel pentru cavile la piciorul catargului. [pron. *-li-e-*. / < it. *cavigliera*]

CAVITÁR, -Ă *adj.* referitor la o cavitate, la o cavernă (2). [cf. fr. *cavitaire*]

CAVITÁTE *s. f.* 1. scobitură, adîncitură, gol în interiorul unui corp solid. 2. *(anat.)* spațiu gol în interiorul corpului sau într-un organ al omului. O *~ generală* = celom. [cf. fr. *cavité*, it. *cavità*]

CAVITÁȚIE *s. f.* fenomen constînd în producerea într-un curent de lichid a unui vid parțial, în care se formează bule de vapori care provoacă izbituri în pereții conductei prin care circulă lichidul. [gen. *-iei*. var. *cavitațiune* s. f. / cf. fr. *cavitation*]

CAVITAȚIÚNE *s. f.* v. cavitație.

CAVÓU *s. n.* mormînt constînd dintr-o încăpere funerară, de obicei făcută sub pămînt, în care se depun morții. [< fr. *caveau*]

CAZ *s. n.* I. 1. împrejurare, situație, circumstanță. O *~ de conștiință* = împrejurare în care cineva este silit să procedeze altfel decît îi dictează conștiința. O *a face ~ de ceva* = a considera (exagerînd) ceva foarte important ; a comenta prea mult ; *a face ~ de cineva* = a exagera calitățile, meritele cuiva, a prețui exagerat de mult pe cineva. 2. întîmplare, eveniment, accident (petrecut pe neprevăzute). 3. *(cu determinări)* îmbolnăvire, boală care necesită îngrijiri speciale etc. II. fiecare dintre formele prin care se exprimă diferitele funcții sintactice ale substantivului, adjectivului, articolului, pronumelui și numeralului. [< lat. *casus*, cf. fr. *cas*, it. *caso*]

CAZÁ *vb. I. tr.* a instala (pe cineva) într-o locuință pentru un timp determinat ; a încartirui. [< fr. *caser*]

CAZÁCĂ *s. f.* bluză lungă pînă peste talie, cu mîneci largi și încheiată într-o parte. [< rus. *kazak*, cf. fr. *casaque*]

CAZACIÓC *s. n.* dans ucrainean care se joacă într-un tempo accelerat progresiv ; melodia acestui dans. [< rus. *kazaciok*]

CAZÁRE *s. f.* acțiunea de a caza și rezultatul ei. [< *caza*]

CAZARMAMÉNT *s. n.* ansamblul efectelor pentru pat care se dau unui militar la încazarmare. [cf. fr. *casernement*]

CAZEIFICÁRE *s. f.* 1. proces de precipitare a cazeinei. 2. *(med.)* alterație necrotică a unui țesut, urmată de apariția unei substanțe

cu aspect cazeos în centrul leziunii. [pron. *-ze-i-*. / cf. fr. *caséification*]

CAZEÍNĂ *s. f.* substanță albuminoidă care se extrage din lapte și formează partea componentă esențială a brînzeturilor; cazeinogen. [pron. *-ze-i-*. / < fr. *caséine*, cf. lat. *caseus* — brînză]

CAZEINOGÉN *s. n.* cazeină. [pron. *-ze-i-*. / < fr. *caséinogène*]

CAZEMÁTĂ *s. f.* fortificație izolată care protejează împotriva proiectilelor, bombelor etc. oamenii și armamentul închiși înăuntru. ● încăpere blindată pe nave, unde sînt instalate tunurile de calibru mijlociu. [< fr. *casemate*, cf. it. *casamatta*]

CAZEÓS, -OÁSĂ *adj.* cu aspect de brînză; brînzos. [pron. *-ze-os*. / < fr. *caséeux*]

CAZIÉR *s. n.* 1. ~ *judiciar* = fișă cuprinzînd totalitatea datelor adunate de justiție referitor la antecedentele judiciare ale unui individ. 2. mobilă compartimentată unde se păstrează acte, dosare etc. 3. *(poligr.)* dulăpior în care se păstrează casetele cu litere. [pron. *-zi-er*. / < fr. *casier*]

CAZINÓ *s. n.* v. c a z i n o u.

CAZINÓU *s. n.* local public în stațiunile balneoclimatice, cu săli de jocuri, de spectacole, de dans, restaurante etc. [var. *cazino* s. n. / < fr. *casino*]

CAZUÁL, -Ă *adj.* 1. cu caracter întîmplător; depinzînd de anumite împrejurări; accidental, fortuit. 2. care arată cazul gramatical. [pron. *-zu-al*. / cf. fr. *casuel*, lat. *casualis*]

CAZUALÍSM *s. n.* concepție filozofică idealistă, care atribuie întîmplării cauzele evenimentelor și ordinea în care se succedă acestea. [cf. fr. *casualisme*]

CAZUALITÁTE *s. f.* *(liv.)* calitate, stare a ceea ce este cazual (1). [cf. fr. *casualité*]

CAZUÁR *s. m.* pasăre asemănătoare struțului, care trăiește în pădurile tropicale din Oceania. [pron. *-zu-ar*. var. *casuar* s. m. / < it. *casuario*, cf. fr. *casoar* < cuv. malaiez]

CAZUÍST, -Ă *s. m. f.* specialist în cazuistică, care folosește abil argumente ingenioase și subtile, logice în aparență, dar false în fond. [pron. *-zu-ist*. / cf. fr. *casuiste*, sp. *casuista* < lat. bis. *casus* — caz de conștiință]

CAZUÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la cazuistică, fundat pe cazuistică. [cf. fr. *casuistique*]

CAZUÍSTICĂ *s. f.* parte a moralei stoice, talmudice, scolastice și iezuite, care încerca să rezolve cazurile de conștiință, dîndu-le interpretări meșteșugite pentru a ascunde situații false; *(p. ext.)* ingeniozitate, subtilitate, dibăcie (în argumentarea unor teze îndoielnice). [gen. *-cii*. / < fr. *casuistique*]

CEÁRTER *s. n.* *(mar.)* tip de contract de transport naval sau aerian. [scris și *charter*. / < engl. *charter*]

CEBOCEFÁL, -Ă *adj., s. m.* (monstru) care prezintă cebocefalie. [< fr. *cébocéphale*]

CEBOCEFALÍE *s. f.* malformație congenitală în care nasul este turtit, iar ochii foarte apropiați. [gen. *-iei*. / < fr. *cébocéphalie*, cf. gr. *kebos* — maimuță, *kephale* — cap]

CEC[1] *s. n.* ordin de plată emis de posesorul unui cont curent către o bancă pentru a plăti prezentatorului suma înscrisă în el. [pl. *-curi*. / < engl. *check*]

CEC[2] *s. n.* prima parte a intestinului gros, cuprinsă între intestinul subțire și colon. [pl. *-curi*. var. *cecum* s. n. / < fr., lat. *caecum*]

CEC- v. c e c o-.

CECÁL, -Ă *adj.* referitor la cec[2]. [< fr. *caecal*]

CECIDÍE *s. f.* *(biol.)* excrescență pe diferite organe ale plantelor (frunze, flori, muguri etc.), provocată de diferiți paraziți; gală[2]. [gen. *-iei*. / < fr. *cécidie*, cf. gr. *kekis* — gogoașă de stejar]

CECITÁTE *s. f.* lipsă de vedere; orbire. O ~ *verbală* = pierdere a capacității de a citi sau de a înțelege sensul limbajului scris. [cf. fr. *cécité*, lat. *caecitas*]

CECO- element prim de compunere savantă cu semnificația „orb". [var. *cec-*. / < fr. *caeco-*, cf. lat. *caecus*]

CECOGRÁF *s. n.* instrument de care se servesc orbii pentru a scrie. [< fr. *caecographe*, cf. lat. *caecus* — orb, gr. *graphein* — a scrie]

CECOGRAFÍE *s. f.* metodă specială prin care orbii sînt învățați să scrie. [gen. *-iei*. / < fr. *caecographie*]

CECOPEXÍE *s. f.* *(med.)* intervenție chirurgicală constînd în fixarea cecului. [< fr. *caecopexie*]

CECOSTOMÍE *s. f.* *(med.)* intervenție chirurgicală constînd în a crea un anus artificial la nivelul cecului. [< fr. *caecostomie*]

CECOTOMÍE *s. f.* *(med.)* deschidere a cecului pe cale chirurgicală. [< fr. *caecotomie*]

CÉCUM *s. n.* v. c e c[2].

CEDÁ *vb. I.* 1. *tr.* a lăsa, a abandona cuiva un bun, renunțînd la dreptul de posesiune. 2. *intr.* a da cuiva dreptate; a se supune. ● *(sport)* a se recunoaște învins, a înceta întrecerea, lupta. 3. *intr. (despre boli, dureri etc.)* a se ameliora, a descrește, a scădea. 4. *intr. (despre lucruri)* a se încovoia, a nu rezista la apăsare, a se rupe. [< fr. *céder*]

CEDÁRE *s. f.* acțiunea de a ceda și rezultatul ei. [< *ceda*]

CEDÉNT *s. m.* *(jur.)* creditor care, printr-un contract de cesiune, transmite altcuiva dreptul său de creanță. [< lat. *cedens*]

CÉDRU *s. m.* conifer exotic, veșnic verde, cu ramurile orizontale. ● lemnul acestui arbore. [var. *chedru* s. m. / < lat. *cedrus*, cf. gr. *kedros*]

-CEFÁL element secund de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) cap". [< fr. *-céphale*]

CEFALÁLGIC, -Ă *adj.* referitor la cefalalgie. [< fr. *céphalalgique*]

CEFALALGÍE *s. f.* *(med.)* durere de cap; cefalee. [gen. *-iei*. / < fr. *céphalalgie*, cf. gr. *kephale* — cap, *algos* — durere]

CEFALÉE *s. f.* cefalalgie. [pron. *-le-e*. / < fr. *céphalée*, cf. gr. *kephale* — cap]

CEFALHEMATÓM *s. n.* *(med.)* hematom cefalic. [< fr. *céphalématome*, gr. *kephale* — cap, *heimatoiein* — a însîngera]

CEFÁLIC, -Ă *adj.* al capului. O *arteră ~ă* = carotidă. [< fr. *céphalique*, cf. gr. *kephalikos* — de cap]

-CEFALÍE element secund de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) cap". [< fr. *-céphalie*]

CEFALÍNĂ *s. f.* *(biol.)* substanță, conținînd acizi grași, acid fosforic, gliceroli și aminoalcooli, care se găsește în țesutul nervos cerebral și în gălbenușul de ou. [< fr. *céphaline*]

CEFALÍTĂ *s. f.* inflamație a creierului și a membranelor sale. [< fr. *céphalite*, cf. gr. *kephale* — cap]

CEFALO- element prim de compunere savantă cu semnificația „cap", „referitor la cap". [< fr. *céphal(o)-*, cf. gr. *kephale*]

CEFALOCÉL *s. n. (biol.)* denumire generică desemnînd un ansamblu de meningocele și encefalocele. [< fr. *céphalocèle*]

CEFALOCORDÁTE *s. f. pl. (zool.)* încrengătură de cordate inferioare, care reprezintă forma de trecere de la nevertebrate la vertebrate ; *(la sg.)* animal din această încrengătură. [< fr. *céphalocordates*]

CEFALOGRÁF *s. n.* cefalometru înregistrator. [< fr. *céphalographe*]

CEFALOGRAFÍE *s. f.* descriere anatomică a capului. [gen. *-iei.* / < fr. *céphalographie*]

CEFALÓM *s. n. (med.)* cancer la encefal. [< fr. *céphalome*]

CEFALOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la cefalometrie. [< fr. *céphalométrique*]

CEFALOMETRÍE *s. f.* tehnica măsurării dimensiunilor capului, folosită în cadrul măsurătorilor antropometrice. [gen. *-iei.* / < fr. *céphalométrie*, cf. gr. *kephale* — cap, *metron* — măsură]

CEFALOMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea dimensiunilor capului. [< fr. *céphalomètre*]

CEFALOPÓDE *s. n. pl.* clasă de moluște marine care au împrejurul gurii o serie de brațe tentaculare cu ventuze ; *(la sg.)* animal din această clasă. [< fr. *céphalopodes*, cf. gr. *kephale* — cap, *pous, podos* — picior]

CEFALORAHIDIÁN, -Ă *adj.* referitor la creier și la măduva spinării. O *lichid* ~ = lichid care se găsește în cavitățile creierului și ale măduvei spinării. [pron. *-di-an.* / < fr. *céphalo-rachidien*]

CEFALOSCÓPIC, -Ă *adj.* referitor la cefaloscopie. [< fr. *céphaloscopique*]

CEFALOSCOPÍE *s. f.* examinare a capului. [gen. *-iei.* / < fr. *céphaloscopie*, cf. gr. *kephale* — cap, *skopein* — a privi]

CEFALOTOMÍE *s. f.* craniotomie. [gen. *-iei.* / < fr. *céphalotomie*, cf. *kephale* — cap, *tome* — tăiere]

CEFALOTORÁCE *s. n.* regiune anterioară a corpului unor animale (crustacee, arahnide) care cuprinde toracele și abdomenul. [< fr. *céphalothorax*, cf. gr. *kephale* — cap, *thorax* — torace]

CEFALOTRÍB *s. n.* instrument obstetrical folosit în cefalotripsie. [< fr. *céphalotribe*]

CEFALOTRIPSÍE *s. f. (med.)* operație care are ca scop zdrobirea capului fătului în pîntecele mamei, pentru a facilita scoaterea lui. [gen. *-iei.* / < fr. *céphalotripsie*, cf. gr. *kephale* — cap, *tripsis* — zdrobire]

CEFEÍDĂ *s. f. (astr.)* stea cu strălucire variabilă. [pron. *-fe-i-.* / < fr. *céphéide*]

CEILOMÉTRU *s. n.* instrument pentru determinarea plafonului norilor. [pron. *-ce-i-.* / < germ. *Ceilometer*]

-CÉL v. c e l o ²-.

CELAPÉRM *s. n. (chim.)* fibră obținută pe cale chimică din celuloza de bumbac, avînd aceleași proprietăți ca celofibra, dar cu un tușeu deosebit. [< fr. *celaperm*]

CELEBRÁ *vb. I. tr.* 1. a săvîrși solemn un act însemnat, important ; a oficia. 2. a sărbători (un eveniment, o dată memorabilă). 3. a proslăvi. [< fr. *célébrer*, cf. it., lat. *celebrare*]

CELEBRÁRE *s. f.* acțiunea de a celebra : celebrație. [< *celebra*]

CELEBRÁȚIE *s. f. (liv.)* celebrare. [var. *celebrațiune* s. f. / cf. fr. *célébration*]

CELEBRAȚIÚNE *s. f.* v. c e l e b r a ț i e.

CELEBRITÁTE *s. f.* 1. reputație, faimă. 2. om celebru, cu faimă, cu mare renume, renumit. [cf. fr. *célébrité*, lat. *celebritas*]

CELÉBRU, -Ă *adj.* cunoscut de foarte multă lume pentru calități excepționale ; renumit, vestit, ilustru. [< fr. *célèbre*, cf. it. *celebre*, lat. *celeber*]

CELENTERÁTE *s. n. pl.* încrengătură de animale inferioare, cu corpul în formă de sac prevăzut cu un orificiu înconjurat de numeroase tentacule ; *(la sg.)* animal din această încrengătură. [< fr. *coelentérés*, cf. gr. *koile* — cavitate, *enteron* — intestin]

CELERIMÉTRU *s. n. (rar)* tahimetru. [< fr. *célérimètre*, cf. lat. *celer* — rapid, gr. *metron* — măsură]

CELERITÁTE *s. f. (rar)* iuțeală, repeziciune. [cf. fr. *célérité*, it. *celerità*, lat. *celeritas*]

CELÉST, -Ă *adj.* 1. ceresc. 2. *(fig.)* foarte frumos, splendid, minunat. [< fr. *céleste*, it. *celeste*, cf. lat. *caelestis*]

CELÉSTĂ *s. f.* instrument muzical de percuție cu claviatură, care produce sunete prin acționarea unor ciocănele capitonate cu pîslă și a unor plăcuțe metalice dispuse pe niște cutii de rezonanță din lemn. [< it. *celesta*]

CELESTÍN, -Ă *s. m. f.* călugăr aparținînd unui ordin catolic fundat în 1251. [< fr. *célestin*]

CELESTÍNĂ *s. f.* sulfat natural de stronțiu. [pl. *-ne.* / < fr. *célestine*]

CELIÁC, -Ă *adj.* referitor la cavitatea abdominală. [pron. *-li-ac.* / < fr. *coeliaque*]

CELIBÁT *s. n.* situație a celui necăsătorit ; burlăcie. [pl. *-turi.* / < fr. *célibat*, cf. lat. *caelibatus*]

CELIBATÁR, -Ă *s. m. f.* persoană necăsătorită, burlac, holtei. [< fr. *célibataire*]

CELIO- element de compunere savantă cu semnificația „abdomen", „în legătură cu abdomenul". [pron. *-li-o-.* var. *celo-.* / < fr. *coelio-*, lat. *coeliacum* < gr. *koilia* — pîntece, abdomen]

CELIOSCOPÍE *s. f.* metodă de explorare vizuală a cavității abdominale cu ajutorul unui dispozitiv optic. [pron. *-li-o-.* / < fr. *coelioscopie*, cf. gr. *koilia* — pîntece, *skopein* — a privi]

CELIOTOMÍE *s. f.* laparotomie. [pron. *-li-o-.* / < fr. *coeliotomie*, cf. gr. *koilia* — pîntece, *tome* — tăiere]

CÉLLA *s. f.* sală de cult dintr-un templu grec sau roman, unde se găsea statuia zeului protector. [< lat. *cella*, cf. fr. *cella*]

CÉLLO *s. n. (italienism)* violoncel. [< it. *cello*]

CELO ¹-, element de compunere savantă cu semnificația „cer", „soare". [cf. lat. *caelum* — cer]

CELO ²- element de compunere savantă cu semnificația „gol", „cav", „scobit". [și *-cel.* / < fr. *coel(o)-* < gr. *koilos* — scobit, cav]

CELO ³- v. c e l u l-.

CELO ⁴- v. c e l i o-.

CELOBLÁST *s. n. (biol.)* aparat vegetativ la unele plante inferioare, format dintr-o celulă cu mai multe nuclee. [cf. gr. *koile* — cavitate, *blastos* — mugure]

CELOCHÍT *s. n.* chit alcătuit pe bază de bitum moale, cu adaos de fibre de celuloză, folosit la executarea izolațiilor hidrofuge. [< *cel(uloză)* + *chit*, nume comercial]

CELOFÁN *s. n.* foiță subțire și transparentă obținută din viscoză, folosită la împachetare. [< fr. *cellophane*]

CELOFANÁ *vb. I. tr.* a îmbrăca în celofan. [et. incertă]

CELOFÍBRĂ *s. f.* fibră textilă artificială din celuloză, folosită ca materie primă în filatură. [< fr. *cellofibre*]

CELOIDÍNĂ *s. f.* soluție concentrată de piroxilină, folosită la secționarea fină a țesuturilor care urmează să fie examinate la microscop. [pron. *-lo-i-*. / cf. germ. *Keloidine*]

CELOLÍNĂ *s. f.* fibră textilă artificială, fabricată din viscoză, care înlocuiește lina. [< *celo(fibră)* + *lină*, nume comercial]

CELÓM *s. n.* cavitate în interiorul corpului animalelor metazoare, în care se găsesc organele ; cavitate generală. [pl. *-omuri, -oame.* / < fr. *coelome*, cf. gr. *koile* — cavitate]

CELOMÁT *s. n. (biol.)* animal prevăzut cu celom. [< fr. *coelomate*]

CELÓN *s. n.* acetat de celuloză. [nume comercial]

CELOSTÁT *s. n.* aparat cu ajutorul căruia se fac cercetări solare, permițînd a urmări astrele pe parcursul mișcării lor aparente și a transmite neîncetat imaginea cu ajutorul unui sistem de oglinzi plane. [< fr. *caelostat*]

CÉLȚIU *s. n.* hafniu. [pron. *-țiu.* / < fr. *celtium*]

CELUL- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) celuloză". [var. *celo-.* / < lat. *cellula* — cămăruță]

CELULÁR, -Á *adj.* de natura celulei ; format din celule. ● *regim* ~ = regim special în închisori, constînd în izolarea severă a deținuților în celule individuale. [cf. fr. *cellulaire*]

CELÚLĂ *s. f.* 1. element anatomic de bază al organismelor vii. 2. fiecare dintre cămărușele unui fagure de albine. 3. încăpere strîmtă în închisori pentru detențiunea izolată a celor închiși. 4. ansamblu format din aripile unui avion. ● formație de zbor, compusă din două avioane de luptă. 5. *(tehn.)* compartiment al unui dispozitiv, format din unul sau din mai multe elemente egale. [< fr. *cellule*, it., lat. *cellula*]

CELULÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a țesutului celular (subcutanat). [< fr. *cellulite*]

CELULOÍD *s. m.* material plastic solid, ușor inflamabil, care se obține din camfor și azotat de celuloză. [pron. *-lo-id.* / < fr. *celluloid*, cf. lat. *cellula* — celulă, gr. *eidos* — aspect]

CELULÓZĂ *s. f.* substanță organică din care sînt alcătuiți pereții celulelor plantelor, cu o largă întrebuințare în industrie. [< fr. *cellulose*]

CELULÓZIC, -Ă *adj.* care conține (sau este format din) celuloză. [< fr. *cellulosique*]

CEMBÁLO *s. n.* 1. *(ant.)* instrument muzical de percuție compus din două talere. 2. instrument cu claviatură asemănător clavecinului ; spinetă, cimbal (1). [pl. *-ouri.* / < it. *cembalo*]

CEMÉNT *s. n.* 1. praf care se întinde pe suprafața unui metal pentru a fi cementat. 2. substanță care acoperă rădăcina dintelui. [< fr. *ciment*]

CEMENTÁ *vb. I. tr.* a supune un metal unei transformări chimice prin încălzirea lui puternică în prezența unor materii (mai ales a carbonului) cu care se combină. [< fr. *cémenter*]

CEMENTÁRE *s. f.* acțiunea de a cementa ; cementație. [< *cementa*]

CEMENTÁȚIE *s. f.* cementare. ● întărire și pierdere a elasticității straturilor externe ale lemnului ca rezultat al uscării excesive a suprafeței. [< fr. *cémentation*]

CEMENTÍTĂ *s. f.* 1. carbură de fier, care formează unul din constituenții aliajelor fier-carbon. 2. inflamație cronică a cementului dentar. [< fr. *cémentite*]

CEMENTÓS, -OÁSĂ *adj.* de natura cementului. [< fr. *cémenteux*]

CEN [1]- v. ceno [2]-.

CEN [2]- v. ceno [3]-.

CENÁCLU *s. n.* grup de literați, de artiști etc. care au o ideologie comună, un program literar, artistic etc. comun ; reuniune a unui asemenea grup. [pl. *-uri, -le.* / < fr. *cénacle*, cf. lat. *coenaculum* — sală]

CENESTÉZIC, -Ă *adj.* referitor la cenestezie. [< fr. *cénesthésique*]

CENESTEZÍE *s. f.* senzație vagă rezultată din informațiile provenite de la organele interne ; sensibilitate care reflectă propria existență corporală. [gen. *-iei.* / < fr. *cénesthésie*, cf. gr. *koinos* — comun, *aisthesis* — simțire]

CENO [1]- element de compunere savantă cu semnificația „gol". [scris și *keno-.* / < fr. *céno-*, it. *ceno-* < gr. *kenos* — gol]

CENO [2]- element de compunere savantă cu semnificația „recent", „nou". [var. *cen-.* / cf. it. *ceno-* < gr. *kainos*]

CENO [3]- element de compunere savantă cu semnificația „general", „comun". [var. *cen-.* / < fr. *coen(o)-* < gr. *koinos* — comun]

CENOBÍT *s. m.* călugăr care trăiește într-o mănăstire sau într-o comunitate monahală. [< fr. *cénobite*, cf. lat. *coenobita*]

CENOBÍTIC, -Ă *adj.* referitor la cenobiți. [< fr. *cénobitique*]

CENOBITÍSM *s. n.* (op. anahoretism) situație de cenobit. [< fr. *cénobitisme*]

CENÓBIU *s. n.* 1. *(liv.)* mănăstire în care călugării au viața organizată în comun ; cinovie. 2. *(biol.)* colonie imobilă de organisme unicelulare, înglobată într-o masă mucilaginoasă comună. [prón. *-biu.* / < it. *cenobio*, cf. gr. *koinos* — comun, *bios* — viață]

CENOGENÉTIC, -Ă *adj. (biol. ; despre caractere)* 1. care dispare în perioada adultă. 2. de origine recentă. [< fr. *cénogénétique*]

CENOGENÉZĂ *s. f. (biol.)* 1. dezvoltare a unui individ de tip particular care nu repetă filogenia speciei sale. 2. grup de indivizi rezultați dintr-un strămoș comun. [< fr. *cénogenèse*, cf. gr. *koinos* — comun, *genesis* — naștere]

CENOMANIÁN *s. n. (geol.)* al doilea etaj al cretacicului mediu, // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-ni-an.* / < fr. *cénomanien*, cf. *cenomani*, popor celtic din vechea Galie transalpină]

CENOTÁF *s. n.* monument funerar construit în memoria unui personaj al cărui corp a dispărut sau se găsește în altă parte. [pl. *-fe.* / < fr. *cénotaphe*, cf. gr. *kenos* — gol, *taphos* — mormînt]

CENÓTIC, -Ă *adj.* evacuator, purgativ. [< fr. *cénotique*, cf. gr. *kenos* — gol]

CENOTÍP *s. n. (biol.)* tip primitiv din care au derivat alte tipuri. [cf. gr. *koinos* — comun, *typos* — model]

CENÓZĂ *s. f. (biol.)* evacuare a fecalelor, ieșire afară. [cf. it. *cenosi*, cf. gr. *kenosis* — evacuare]

CENOZÓIC *s. n.* v. cainozoic.

CENS *s. n.* 1. recensămînt făcut din cinci în cinci ani în vechea Romă asupra cetățenilor și a averii lor. ● ~ *electoral* = cuantum minim de impozit care, în anumite sisteme electorale, dă dreptul unui cetățean să aleagă sau să fie ales. 2. *(în orînduirea feudală)* prestație anuală în bani sau în natură,

datorată de posesorul pămîntului seniorului său feudal. [pl. *-suri.* / < lat. *census*, cf. fr. *cens*, it. *censo*]

CENT *s. m.* monedă divizionară în Statele Unite și Canada, egală cu o sutime de dolar. ● monedă în Țările de Jos, valorînd o sutime de florin. [< engl. *cent*]

-CÉNT v. c e n t i -.

CENTÁUR *s. m.* 1. *(mit.)* personaj închipuit a fi jumătate om și jumătate cal. 2. constelație din emisfera australă, din care face parte cea mai apropiată stea de sistemul solar. [< lat. *centaurus*, cf. it. *centaurus*, fr. *centaure*]

CENTAUROMAHÍE *s. f.* lupta dintre centauri și lapiți (populație din Tesalia). [cf. fr. *centauromachie*, lat. *centauromachia*]

CENTÁVO *s. m.* monedă divizionară în unele țări din America Latină (Brazilia, Nicaragua, Ecuador, Peru, Guatemala etc.) și Portugalia. [pl. *-os.* / < sp. *centavo*]

CENTENÁR *s. n.* împlinirea a o sută de ani de la un eveniment însemnat ; aniversare de o sută de ani. // *adj., s. m. f.* (cel) care are o sută de ani. [< lat. *centenarius*, cf. fr. *centenaire*]

CENTÉSIMO [1] *s. m.* monedă divizionară reprezentînd a suta parte dintr-o liră italiană. [pl. *-mi.* / < it. *centesimo*]

CENTÉSIMO [2] *s. m.* monedă divizionară din Chile, Panama, Uruguay etc., valorînd a suta parte din unitatea monetară respectivă. [pl. *-os.* / < sp. *centesimo*]

CENTEZIMÁL, -Ă *adj.* care reprezintă a suta parte dintr-un întreg. [< fr. *centésimal*, cf. lat. *centesimus* — al o sutălea]

CENTÉZIMĂ *s. f. (fin.)* dobîndă de unu la sută pe lună. [< fr. *centésime*]

CENTI- element prim de compunere savantă care înseamnă „a suta parte", folosit mai ales în terminologia tehnică. [și *-cent.* / < fr., it. *centi-*, cf. lat. *centum* — sută]

CENTIÁR *s. m.* măsură subdivizionară pentru terenuri, care reprezintă a suta parte dintr-un ar ; metru pătrat. [pron. *-ti-ar.* / < fr. *centiare*]

CENTIGRÁD, -Ă *adj.* împărțit în o sută de grade. // *adj., s. n.* (subdiviziune) care reprezintă a suta parte dintr-un grad. [cf. fr. *centigrade*, it. *centigrado*]

CENTIGRÁM *s. n.* măsură subdivizionară de greutate, reprezentînd a suta parte dintr-un gram. [cf. fr. *centigramme*, it. *centigramma*]

CENTÍL *s. n.* a suta parte dintr-o mulțime de date clasate într-o anumită ordine statistică. [< fr. *centile*]

CENTILÍTRU *s. m.* măsură subdivizionară de capacitate, reprezentînd a suta parte dintr-un litru. [cf. fr. *centilitre*, it. *centilitro*]

CENTÍMĂ *s. f. (rar)* valoare bănească reprezentînd a suta parte dintr-o unitate monetară (franc, leu vechi etc.). [< fr. *centime*]

CENTIMÉTRU *s. m.* măsură subdivizionară de lungime, reprezentînd a suta parte dintr-un metru. // *s. n.* panglică cu diviziuni zecimale, folosită la măsurat de croitori, de vînzători, în magazine etc. [pl. *-ri*, (s. n.) *-re.* / cf. fr. *centimètre*, it. *centimetro*]

CENTÍMO *s. m.* monedă divizionară în Spania și Costa Rica, valorînd a suta parte din unitatea monetară. [pl. *-os.* / < sp. *centimo*]

CENTIRÓN *s. n.* centură (militară). [< fr. *ceinturon*]

CENTÓN *s. n. (rar)* poezie ale cărei versuri sau fragmente sînt luate de la diferiți autori. ● lucrare, operă fără originalitate ; plagiat. [pl. *-oane.* / < fr. *centon*, cf. lat. *cento* — haină făcută din bucăți]

CENTRÁ *vb. I. tr.* 1. a așeza, a fixa în (pe) centru sau într-o poziție corectă (o piesă). 2. *(fig.)* a îndrepta (o acțiune) către un anumit scop. 3. a trimite mingea la centru sau lîngă poarta echipei adverse (la fotbal și la rugbi). [< fr. *centrer*]

CENTRÁJ *s. n.* centrare. [< fr. *centrage*]

CENTRÁL, -Ă *adj.* 1. aflat în centru, la centru ; provenit de la centru ; din centru. 2. *(fig.)* care este într-o poziție principală, favorizată, avantajoasă ; care este în mijloc, constituind centrul de grupare, de adunare. ● care conduce de la centru. [cf. fr. *central*, it. *centrale*, lat. *centralis*]

CENTRÁLĂ *s. f.* 1. organizație, instituție de coordonare a unei activități dintr-un anumit domeniu. 2. ansamblu de clădiri cu instalațiile lor tehnice, unde se produc anumite forme de energie. 3. stațiune prin care se pun în legătură posturile unei rețele de telecomunicații. [cf. fr. *centrale*]

CENTRALÍSM *s. n.* sistem de subordonare administrativă a instituțiilor locale față de instituțiile centrale. O ~ *democratic* = principiu de bază al organizării și activității partidelor marxist-leniniste și al statelor socialiste, care constă în îmbinarea centralismului cu democrația, a conducerii centralizate cu participarea largă și activă a membrilor colectivității. [cf. fr. *centralisme*]

CENTRALÍST, -Ă *adj.* conform centralismului. // *s. m. f.* operator într-o centrală telefonică sau telegrafică. [cf. fr. *centraliste*]

CENTRALÍTĂ *s. f.* derivat al ureei, folosit ca gelatinizant și plastifiant pentru nitroceluloză și ca stabilizant pentru pulberi. [< fr. *centralite*]

CENTRALIZÁ *vb. I. tr.* 1. a stringe într-un singur loc, a concentra într-un centru. 2. a subordona unei conduceri unice (de la centru). [< fr. *centraliser*]

CENTRALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a centraliza. ● formă de organizare a statului în care există o singură suveranitate, un singur parlament și guvern și un singur sistem de instanțe judecătorești ; concentrare. O ~ *a capitalului* = proces (specific societății capitaliste) de creștere a capitalului prin înghițirea micilor capitaluri de către marii capitaliști și a întreprinderilor mici de către marile întreprinderi. [< *centraliza*]

CENTRALIZATÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* (situație) care centralizează. [cf. fr. *centralisateur*]

CENTRÁRE *s. f.* acțiunea de a centra și rezultatul ei ; centraj. [< *centra*]

CENTRI- element prim de compunere savantă cu sensul de „centru". [var. *centro-* și *-centru.* / < fr. *centro-*, cf. lat. *centrum*]

CENTRIFÚG *adj.* care tinde să se îndepărteze de centru ; centrifugal. O (op. c e n t r i p e t) *forță ~ă* = forță care tinde să depărteze un corp în mișcare circulară de centrul lui de rotație. [< fr. *centrifuge*]

CENTRIFUGÁ *vb. I. tr.* a da o mișcare centrifugă ; a supune unei forțe centrifuge ; a trece (un material) printr-o pompă centrifugă. [cf. fr. *centrifuger*]

CENTRIFUGÁL, -Ă *adj.* centrifug. [< fr. *centrifugal*]

CENTRIFUGÁRE *s. f.* acțiunea de a centrifuga ; operație de separare, prin sedimentare sau filtrare centrifugă, a componenților unui

amestec eterogen. [< *centrifugă*, după fr. *centrifugation*]

CENTRIFÚGĂ *s. f.* aparat pentru separarea cu ajutorul forței centrifuge a substanțelor cu densitate diferită dintr-un amestec. ● instalație destinată antrenamentului astronauților, care simulează acțiunea acceleraților de lungă durată. [< fr. *centrifuge*, cf. lat. *centrum* — centru, *fugere* — a fugi]

CENTRIÓL *s. m.* *(biol.)* corpuscul în formă de bastonaș sau de granulă, care formează partea centrală a centrozomului. [pron. *-tri--ol.* / < fr. *centriole*]

CENTRIPÉT, -Ă *adj.* care tinde să se apropie de centru ; centripetal. O (op. c e n t r i f u g) *forță ~ă* = forță egală și opusă forței centrifuge. [< fr. *centripète*, cf. lat. *centrum* — centru, *petere* — a se îndrepta spre]

CENTRIPETÁL, -Ă *adj.* centripet. [< fr. *centripétal*]

CENTRÍSM *s. n.* curent politic oportunist și conciliatorist apărut în sînul partidelor social-democratice, caracterizat printr-o poziție de mijloc, situată între oportuniștii fățiși și aripa revoluționară marxistă. [cf. rus. *țentrizm*, germ. *Zentrismus*]

CENTRÍST, -Ă *adj.* referitor la centrism. // *s. m. f.* adept a centrismului. [cf. fr. *centriste*, rus. *țentrist*, după *centru*]

CENTRO- v. c e n t r i-.

CENTROPLÁSMĂ *s. f.* matricea fundamentală a centrozomului. [cf. fr. *centroplasme*]

CENTROSFÉRĂ *s. f.* **1.** *(geol.)* simburele central al Pămîntului, format din metale grele complet disociate și gazificate ; barisferă. **2.** *(biol.)* regiune cu aspect de stea din jurul centriolului. [cf. lat. *centrum* — centru, gr. *sphaira* — sferă]

CENTROSPÉRME *s. f. pl.* *(bot.)* grup mare de plante cu ovar superior, avînd semințele localizate pe o formație din centrul fructului ; *(la sg.)* plantă din acest grup. [< fr. *centrospermes*]

CENTROZÓM *s. m.* *(biol.)* corpuscul înconjurat de o zonă protoplasmatică, situat în centrul celulei, servind la reproducerea indirectă a acesteia. [< fr. *centrosome*]

CÉNTRU *s. n. m.* **I. 1.** *(mat.)* punct față de care punctele unui cerc sau ale unei sfere se află la egală depărtare. ● punct al unui ansamblu de figuri geometrice la care se raportează celelalte puncte ale ansamblului. **2.** punct de mijloc, central, al unui spațiu, al unei suprafețe. ● *(sport)* *~-înaintaș* = jucător de la mijlocul liniei de înaintare (la anumite jocuri). **II.** loc, punct unde sînt localizate anumite funcții, activități ; sediu al unei activități. ● loc către care converg anumite forțe. ● oraș mare în care sînt concentrate organele de conducere ale județului, ale regiunii etc. ● instituție superioară conducătoare ; putere administrativă centrală. ● *~i nervoși* = părți ale sistemului nervos unde se primesc excitațiile periferice și de unde pornesc excitațiile centrale. [pl. *-re -ri.* / < lat. *centrum*, cf. it. *centro*, fr. *centre*]

-CÉNTRU v. c e n t r i-.

CENTUMVÍR *s. m.* membru al unui colegiu de judecători, format dintr-o sută de magistrați, care judecau afacerile civile în vechea Romă. ● decurion, magistrat dintr-un municipiu sau dintr-o colonie. [< lat. *centumvir*, cf. fr. *centumvir*]

CENTUMVIRÁL, -Ă *adj.* care se referă, care emană de la centumviri. [< lat. *centumviralis*, cf. fr. *centumviral*]

CENTUMVIRÁT *s. n.* demnitatea de centumvir. [cf. fr. *centumvirat*]

CENTUPLU, -Ă *adj.* însutit. [< fr. *centuple*, lat. *centuplus*]

CENTÚRĂ *s. f.* **1.** curea lată de piele, de pînză etc., folosită mai ales de militari ; centiron. O *~ de salvare* = dispozitiv format din corpuri plutitoare care se fixează în jurul taliei, servind la menținerea unei persoane la suprafața apei fără să înoate ; colac de salvare. **2.** cingătoare. O *~ pelviană* = oasele bazinului. ● *(sport)* *a)* linie imaginară la nivelul ombilicului sub care nu sînt permise loviturile la box ; *b)* procedeu tehnic de prindere a mijlocului adversarului cu mîinile la lupte. **3.** *(mil.)* *~ de fortificații* = zonă fortificată aflată la o distanță potrivită pentru a le feri de focul armelor grele ale unui eventual dușman ; *cale ferată de ~* = cale ferată care înconjură un oraș. **4.** fișie continuă de table de oțel care formează bordajul unei nave. **5.** grindă orizontală din beton armat, rezemată pe toată lungimea ei pe zidurile exterioare ale unei clădiri, avînd rolul de a le lega între ele. **6.** cadru de formă circulară. **7.** *~i de radiație* = zone de grosime variabilă, care înconjură Pămîntul, caracterizate printr-un nivel ridicat de radiație corpusculară ionizată. [< fr. *ceinture*]

CENTURIÁT, -Ă *adj.* de centurie, al centuriei ; repartizat pe centurii **(1)**. [pron. *-ri--at.* / < lat. *centuriatus*]

CENTÚRIE *s. f.* **1.** unitate a armatei romane formată din o sută de soldați. **2.** unitate politică și administrativă în vechea Romă, formată din o sută de cetățeni. [gen. *-iei.* / < lat. *centuria*, cf. fr. *centurie*]

CENTURIÓN *s. m.* comandant al unei centurii **(1)**. [pron. *-ri-on.* / < lat. *centurio*, cf. it. *centurione*, fr. *centurion*]

CENÚR *s. m.* *(zool.)* tenie parazită a cărei larvă se dezvoltă în organismul uman sau animal. [< fr. *cénure*]

CENURÓZĂ *s. f.* *(med.)* boală produsă prin dezvoltarea cenurilor în organismul uman sau animal. [< fr. *cénurose*]

CENZITÁR, -Ă *adj.* care se bazează pe cens. O *sistem electoral ~* = sistem electoral în care drepturile electorale ale cetățenilor sînt stabilite în funcție de averea lor. [< fr. *censitaire*]

CÉNZOR *s. m.* **1.** *(ist.)* magistrat în vechea Romă care efectua recensămîntul cetățenilor și al averilor acestora și supraveghea moravurile. **2.** persoană care are sarcina de a cenzura tipăriturile, publicațiile, corespondența etc. **3.** cel care verifică gestiunea unei întreprinderi comerciale, a unei societăți etc. [< lat. *censor*, cf. it. *censore*, fr. *censeur*]

CENZORIÁL, -Ă *adj.* relativ la cenzori **(1)**. [pron. *-ri-al.* / < fr. *censorial*]

CENZURÁ *vb. I. tr.* **1.** a aplica măsuri de cenzură ; *(p. ext.)* a opri, a interzice (o publicație). **2.** *(fig.)* a controla, a supraveghea (moravurile). [< fr. *censurer*, it. *censurare*]

CENZURÁBIL, -Ă *adj.* care merită să fie cenzurat. [cf. fr. *censurable*]

CENZURÁRE *s. f.* acțiunea de a cenzura. [< *cenzura*]

CENZÚRĂ *s. f.* **1.** *(ist.)* demnitatea și funcția de cenzor în vechea Romă. **2.** control exercitat de statul capitalist asupra publicațiilor și tipăriturilor pentru a împiedica propagarea ideilor înaintate ; organ care exercită acest control. **3.** funcție psihologică care, în teoria lui Freud, refulează în inconștient dorințele neconforme cu convențiile sociale.

● critică, blam public. [< lat. *censura*, cf. it. *censura*, fr. *censure*]

CER¹- element de compunere savantă cu semnificația „corn", „cornee". [var. *cerat-, cherat-, cherato-* (scris și *kerato-*). / < gr. *keras* — corn]

CER²- v. cero-.

CERAMBICÍDE *s. n. pl. (zool.)* familie de insecte coleoptere cu antene foarte lungi, cu corpul lung și viu colorat, ale căror larve sînt xilofage ; *(la sg.)* insectă din această familie. [< fr. *cérambycidés*]

CERÁMIC, -Ă *adj.* referitor la ceramică, de ceramică. [< fr. *céramique*]

CERÁMICĂ *s. f.* tehnica și arta de a fabrica obiecte din argilă (sau din substanțe plastice asemănătoare). ● obiecte de argilă făcute prin această tehnică. [gen. *-cii.* / < fr. *céramique*]

CERAMÍST *s. m.* fabricant, lucrător de obiecte de argilă. ● specialist în arta ceramicii. [cf. fr. *céramiste*]

CERAMOGRAFÍE *s. f.* disciplină istorică avînd ca obiect ceramica. [< fr. *céramographie*]

CERAMOLOGÍE *s. f.* studiul ceramicii. [cf. fr. *céramologie*]

CERARGIRÍT *s. n.* clorură de argint naturală, folosită ca minereu de argint. [< fr. *cérargyrite*]

CERAT- v. ceri¹-.

CERÁT, -Ă *adj. (despre un material)* impregnat, acoperit cu ceară. O *tăbliță ~e* = = tăbliță de lemn acoperite cu ceară, pe care vechii romani își făceau însemnări, socoteli. [< lat. *ceratus*]

CERÁT *s. n.* medicament unguent compus din ceară și untdelemn, folosit odinioară pentru acoperirea rănilor. [< fr. *cérat*, cf. lat. *ceratus*]

CERATÍȚI *s. m. pl.* moluște cefalopode fosile din era mezozoică. [< fr. *cératites*, cf. gr. *keras, keratos* — corn]

CÉRBER *s. m.* 1. *(mit.)* ciine cu trei capete care păzea porțile infernului. 2. *(fig. ; liv.)* paznic neînduplecat, sever. [< fr. *cerbère*, cf. lat. *Cerberus*]

CÉRC v. cerco-.

CERCÁR *s. m.* larvă a gălbezii, care trăiește în apă, devenind adultă în corpul vitelor cornute. [< fr. *cercaire*]

CERCI *s. m. pl. (zool.)* formații filamentoase terminale, în perechi, ale unor specii de insecte, avînd rol senzorial. [< fr. *cerque*, cf. gr. *kerkos* — coadă]

CERCLÁJ *s. n. (franțuzism)* 1. încercuire. 2. procedeu chirurgical de reunire a fracturilor într-un inel. [< fr. *cerclage*]

CERCO- element prim de compunere savantă cu semnificația „coadă". [și *-cerc.* / < fr. *cerco-*, cf. gr. *kerkos*]

CERCOPITÉC *s. m.* specie de maimuță din Africa, cu coada lungă, neprehensilă, întîlnită în special în menajerii. [< fr. *cercopithèque*, cf. gr. *kerkos* — coadă, *pithekos* — maimuță]

CERCOPITECÍDE *s. n. pl.* familie de maimuțe prevăzute cu pungi faringiene, unde ascund hrana, și coadă neprehensilă, cuprinzînd cercopitecul, pavianul și magotul ; *(la sg.)* maimuță din această familie. [< fr. *cercopithécidés*]

CERCOSPORIÓZĂ *s. f. (bot.)* boală a plantelor provocată de ciuperci, caracterizată prin apariția pe frunze a unor pete circulare brune sau albicioase. [pron. *-ri-o-*. / < fr. *cercosporiose*]

CEREÁLĂ *s. f. (mai ales la pl.)* nume dat unor plante cultivate din familia gramineelor, ale căror boabe servesc în alimentarea oamenilor și a animalelor sau în diferite industrii ; grîne. [pron. *-re-a-*. / < fr. *céréales*, it. *cereale* < lat. *cerealia* < *Ceres*, zeița agriculturii la romani]

CEREALIÉR, -Ă *adj., s. m.* (producător) de cereale. O *plante ~e* = plante cultivate. [cf. fr. *céréalier*]

CEREALÍST *s. m.* negustor, comerciant de cereale. [< fr. *céréaliste*]

CEREBÉL *s. m.* parte a encefalului așezată în regiunea posterioară și inferioară a capului ; creierul mic. [pl. *-luri*. / < lat. *cerebellum*]

CEREBELÁR, -Ă *adj. (med.)* cerebelos. [< it. *cerebellare*]

CEREBELÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a cerebelului. [< fr. *cérébellite*]

CEREBELÓS, -OÁSĂ *adj.* care se referă la cerebel ; al cerebelului. [< fr. *cérébelleux*]

CEREBR- v. cerebro-.

CEREBRÁL, -Ă *adj.* 1. de (la) creier ; privitor la creier și la funcțiile lui. 2. mintal, rațional, intelectual. 3. *(despre oameni ; și s.)* în ale cărui acțiuni, atitudini etc. predomină rațiunea. [< fr. *cérébral*]

CEREBRALITÁTE *s. f.* faptul de a fi cerebral ; caracter cerebral. [cf. fr. *cérébralité*]

CEREBRALIZÁ *vb. I. tr.* a da un caracter cerebral. [< *cerebral* + *-iza*]

CEREBRALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a cerebraliza. [< *cerebraliza*]

CEREBRASTENÍE *s. f. (med.)* formă de astenie nervoasă, manifestată în special în urma unui surmenaj intelectual. [< fr. *cérébrasthénie*]

CEREBRO- element de compunere savantă cu semnificația „creier", „referitor la creier". [var. *cerebr-*. / < fr. *cerebr(o)-*, cf. lat. *cerebrum*]

CEREBROÍD, -Ă *adj.* care se aseamănă cu creierul. O *ganglioni ~izi* = ganglioni care, la unele animale inferioare, ca insectele, au aceeași funcție ca sistemul nervos central la animalele superioare. [pron. *-bro-id*. / < fr. *cérébroïde*, cf. lat. *cerebrum* — creier, gr. *eidos* — aspect]

CEREBROMALACÍE *s. f. (med.)* ramolisment cerebral. [gen. *-iei*. / < fr. *cérébromalacie*]

CEREBROSCLERÓZĂ *s. f. (med.)* scleroza re a țesutului cerebral. [< fr. *cérébrosclérose*]

CEREBROSPINÁL, -Ă *adj.* care aparține creierului și măduvei spinării. [< fr. *cérébrospinal*, cf. lat. *cerebrum* — creier, *spina* — spin]

CEREBROZÍDĂ *s. f.* substanță lipoidă complexă din țesutul nervos, avînd un rol important în metabolismul celulei nervoase. [< fr. *cérébroside*]

CEREMONIÁL *s. n.* totalitatea formelor și a uzanțelor care se folosesc la anumite ceremonii. v. protocol. // *adj. (rar)* ceremonios. [pron. *-ni-al*. pl. *-le, -luri*. / < fr. *cérémonial*]

CEREMONIALÍSM *s. n.* respectare strictă și mărginită a anumitor ceremonialuri (religioase). [pron. *-ni-a-*. / < fr. *cérémonialisme*]

CEREMONÍE *s. f.* formalitate (mai ales de protocol) care se folosește la oficierea unui act solemn ; solemnitate. ● forma exterioară a unui cult (religios) ; slujbă. ● ansamblul formelor de politețe, uzitate în raporturile dintre membrii unei societăți sau grupări so-

ciale. [gen. *-iei.* / < fr. *cérémonie*, cf. lat. *ceremonia*]

CEREMONIÓS, -OÁSĂ *adj.* potrivit unor reguli de politeţe exagerată, formală. [pron. *-ni-os.* / cf. fr. *cérémonieux*]

CEREZÍNĂ *s. f.* produs obţinut din rafinarea cerurilor de petrol. [< fr. *cérésine*]

CERIFÉR[1], -Ă *adj.* care produce ceară. [< fr. *cérifère*, cf. lat. *cera* — ceară, *ferre* — a purta]

CERIFÉR[2], -Ă *adj.* care conţine ceriu. [< fr. *cérifère*, cf. lat. *cerium* — ceriu, *ferre* — a purta]

CERIFICÁRE *s. f.* impregnare cu ceară a ţesuturilor vegetale. [cf. fr. *cérification*]

CERÍT *s. n.* silicat hidratat natural de ceriu. [< fr. *cérite*]

CERÍTHIUM *s. m. (zool.)* moluscă gasteropodă cu cochilia alungită, în spirală, cu striaţii. [< lat. *cerithium*]

CÉRIU *s. n.* metal strălucitor, moale şi ductil din familia pămînturilor rare. [pron. *-riu.* / < fr. *cérium* < *Ceres*, zeiţa agriculturii la romani]

CERNOZIÓM *s. n.* pămînt negru, deosebit de fertil, care se găseşte mai ales în regiunile de stepă. [pron. *-ziom.* pl. *-muri.* / < rus. *cernoziom*]

CERO- element de compunere savantă cu semnificaţia „ceară". [var. *cer-.* / < fr. *céro-*. cf. it. *cera*, lat. *cera*, gr. *keros*]

CEROGRAFÍE *s. f. (poligr.)* procedeu de pregătire a unei forme de tipar înalt prin gravarea manuală a imaginii într-un strat de ceară aplicat pe o placă de metal ; gravură în encaustică. [< fr. *cérographie*]

CEROPLÁSTICĂ *s. f.* arta de a modela în ceară statuete, flori etc. [< fr. *céroplastique*]

CERT- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „sigur", „neîndoielnic". [< lat. *certus*]

CERT, -Ă *adj.* sigur, neîndoielnic, neîndoios. [< lat. *certus*, cf. it. *certo*]

CERTIFICÁ *vb. I. tr.* a adeveri, a confirma că ceva este autentic, sigur, exact, valabil. [p. i. *certific.* / < lat. *certificare*, cf. it. *certificare*, fr. *certifier*]

CERTIFICÁRE *s. f.* acţiunea de a certifica şi rezultatul ei ; certificaţie. [pl. *-cări.* / < *certifica*]

CERTIFICÁT *s. n.* act (oficial) prin care se confirmă, se atestă ceva. [< fr. *certificat*, it. *certificato* < lat. t. *certificatum*]

CERTIFICÁŢIE *s. f.* certificare ; *(concr.)* certificat. [var. *certificaţiune* s. f. / cf. fr. *certification*]

CERTIFICAŢIÚNE *s. f.* v. certificaţie.

CERTITÚDINE *s. f.* siguranţă, neîndoială, încredere deplină. [cf. fr. *certitude*, lat. *certitudo*]

CERTOZÍN *s. m.* călugăr al unui ordin întemeiat în 1084 de San Bruno în Alpii francezi. ● *(fig.)* om retras, singuratic. [< it. *certosino*, cf. *Certosa*, nume italian al mănăstirii la Grande Chartreuse]

CERTOZÍNĂ *s. f.* procedeu de incrustaţie cu elemente de os sau fildeş pe fond de lemn negru în motive geometrice mici. [cf. it. *certosina*]

CERULÉU *s. n.* culoare minerală albastră, obţinută dintr-un amestec de oxizi de cobalt şi staniu. [< fr. *céruléum*, cf. lat. *caeruleus*]

CERÚMEN *s. n.* materie cleioasă care se formează în urechi. [pl. *-nuri.* / < fr. *cérumen*, cf. lat. *cera* — ceară]

CERUMINÓS, -OÁSĂ *adj.* de natura cerumenului. ● care produce cerumen. [< fr. *cérumineux*]

CERÚZĂ *s. f.* carbonat bazic de plumb, foarte otrăvitor, folosit la prepararea vopselelor albe ; alb de plumb. [< fr. *céruse*, cf. lat. *cerussa*]

CERUZÍT *s. n.* carbonat natural de plumb. [var. *cerizită* s. f. / < fr. *cérusite*]

CERUZÍTA *s. f.* v. ceruzit.

CERVANTÉSC, -Ă *adj. (liv.)* caracteristic operei lui Cervantes. [pron. *ser-van-.* / < sp. *cervantesco*, cf. *Cervantes*, scriitor spaniol]

CERVICÁL, -Ă *adj.* din partea posterioară a gîtului ; de la ceafă. // (în forma *cervico-*) element prim de compunere savantă cu semnificaţia „(referitor la) partea posterioară a gîtului", „(în formă de) gît", „col". [< fr. *cervical*, cf. lat. *cervix* — ceafă]

CERVICÁL *s. n. (liv.)* pernă pe care se pune capul. [< fr. *cervical*, cf. lat. *cervix* — ceafă]

CERVICALGÍE *s. f. (med.)* durere cervicală. [gen. *-iei.* / < fr. *cervicalgie*, cf. lat. *cervix* — gît, gr. *algos* — durere]

CERVICÍTĂ *s. f. (med.)* colpită. [< fr. *cervicite*]

CERVICO- v. cervical.

CERVICOPEXÍE *s. f. (med.)* fixare a colului uterin. [< fr. *cervicopexie*, cf. lat. *cervix* — col, gr. *pexis* — fixare]

CERVICOTOMÍE *s. f. (med.)* incizie chirurgicală la nivelul colului uterin. [< fr. *cervicotomie*, cf. lat. *cervix* — col, gr. *tome* — tăiere]

CERVÍDE *s. n. pl.* familie de erbivore rumegătoare, cu coarne ramificate care cad în fiecare an, avînd ca tip cerbul ; *(la sg.)* animal din această familie. [< fr. *cervidés*, cf. lat. *cervus* — cerb, gr. *eidos* — aspect]

CERVÍN *adj. (rar)* asemănător cerbului. [cf. lat. *cervinus*, fr. *cervin*]

CÉRVIX *s. n. (anat.)* parte inferioară a uterului sau a vezicii urinare ; col uterin sau col vezical. [< fr., lat. *cervix*]

CESIONÁ *vb. I. tr.* a ceda, a renunţa (la un drept, la un bun etc.) ; a transfera un drept în avantajul cuiva. [pron. *-si-o-.* / după fr. *cession*]

CESIONÁR, -Ă *s. m. f.* persoană căreia i se face o cesiune. [cf. fr. *cessionnaire*, it. *cessionario*]

CÉSIU *s. n.* metal alcalin monovalent, asemănător cu sodiul. [pron. *-siu.* var. *cesium* s. n. / < fr. *césium*]

CÉSIUM *s. n.* v. cesiu.

CESIÚNE *s. f.* contract prin care creditorul transmite unei persoane, contra unei sume de bani, drepturile pe care le are faţă de datornicul său. ● *(concr.)* bun cesionat. [pron. *-si-u-.* / cf. fr. *cession*, it. *cessione*, lat. *cessio*]

CEST *s. m. (ant.)* mănuşă de piele armată cu plumb şi cu fier, de care se serveau atleţii în luptele pugilistice. ● *(rar)* pugilat. [pl. *-turi.* / < lat. *caestus*, cf. fr. *ceste*]

CESTIÚNE *s. f.* v. chestiune.

CESTÓDE *s. n. pl. (zool.)* clasă de viermi plaţi, paraziţi, avînd ca tip tenia ; *(la sg.)* vierme din această clasă. [< fr. *cestodes*, cf. gr. *kestos* — panglică, *eidos* — formă]

CETACÉE *s. n. pl.* ordin de mamifere marine foarte mari, cuprinzînd balena, cașalotul, delfinul ; *(la sg.)* animal din acest ordin. [pron. *-ce-e.* sg. invar. şi *cetaceu.* / < fr. *cétacés*, cf. lat. *cetus*, gr. *kete* — peşte mare]

CETACÉUM *s. n. (chim.)* grăsime extrasă din unele specii de balenă, folosită în cosmetică şi în farmacie. [pron. *-ce-um.* / < lat. *cetaceum*]

CETÁN *s. n.* carbură de hidrogen saturat. [< fr. *cétane*]

CETÉNĂ *s. f.* substanță chimică obținută prin piroliza acetonei. [< fr. *cétène*]

CETOACIDÓZĂ *s. f.* stare patologică a organismului, caracterizată prin scăderea rezervei alcaline a sîngelui ca urmare a acumulării de acetonă. [pron. *-to-a-*. / < fr. *cétoacidose*]

CETOGÉN, -Ă *adj. (despre alimente sau regim de hrană)* care favorizează producerea de cetone în organism. [< fr. *cétogène*]

CETOGENÉZĂ *s. f. (fiziol.)* formarea de cetone în organism. [< fr. *cétogenèse*]

CETÓNĂ *s. f.* nume care înglobează anumiți compuși organici, rezultați în general prin oxidarea alcoolilor secundari sau a hidrocarburilor. [< fr. *cétone*]

CENTONEMÍE *s. f. (med.)* prezență a corpilor cetonici în sînge. [gen. *-iei*. / < fr. *cétonémie*]

CETONÚRIE *s. f. (med.)* prezență în urină a cetonelor rezultate din arderea incompletă a grăsimilor. [gen. *-iei*. / < fr. *cétonurie*]

CETÓZĂ *s. f.* glucidă care conține o grupare cetonică în moleculă. [< fr. *cétose*]

CEVIÁNĂ *s. f. (mat.)* dreaptă care unește un vîrf al unui triunghi cu un punct al laturii opuse. [pron. *-vi-a-*. / < fr. *cévienne*, cf. *Ceva*, matematician italian]

CEZANÍSM *s. n.* direcție impresionistă în pictură, în care se manifestă preocuparea de a da ritm și cadență compoziției, reconstituind natura în structura ei fundamentală și descoperind armonia ei esențială. [pron. *se-za-*. / < fr. *cézannisme*, cf. *Cezanne*, pictor și desenator francez]

CEZÁR *s. m.* titlu dat împăraților romani după numele lui Caius Iulius Caesar; *(p. ext.)* împărat. [< *Caesar*, celebru general roman, ultimul dictator din vechea Romă]

CEZARIÁN, -Ă *adj.* 1. *(rar)* referitor la împărații romani sau la vremea acestora. 2. *operație ~ă* (și *s. f.*) = intervenție chirurgicală prin care este scos copilul din pîntecele mamei atunci cînd nașterea normală este imposibilă; cezarotomie. [pron. *-ri-an*. pl. *-ieni*, *-iene*. / cf. fr. *césarien*]

CEZARÍSM *s. n.* guvernare dictatorială militară, instituită de Caius Iulius Caesar în vechea Romă. ● guvernămînt despotic sprijinit pe armată. [< fr. *césarisme*]

CEZAROTOMÍE *s. f.* operație cezariană. [gen. *-iei*. / < fr. *césarotomie*]

CEZÚRĂ *s. f.* 1. pauză ritmică, care împarte versul în două emistihuri. 2. pauză de respirație între fraze sau între două secțiuni înrudite ale unei lucrări muzicale. 3. *(tehn.)* diviziune a unei scări funcționale în dreptul căreia se schimbă treapta scării. [< fr. *césurse*, lat. *caesura* — tăiere]

CHA-CHA(-CHA) *s. n.* dans modern, inspirat din folclorul afrocubanez, cu ritm viol; melodia acestui dans. [pron. *cea-cea*. / < sp. *cha-cha-cha*]

CHALÁZĂ *s. f.* v. șalază.

CHALÉT *s. n. (franțuzism)* vilă în stil elvețian. [scris și *șalet*. / < fr. *chalet*]

CHALLENGE *s. n.* 1. v. șalanj. 2. *~-round* = etapă finală (pentru disputarea cupei). [pron. *ce-lengi*. / < engl. *challenge*]

CHALLENGER *s. m.* v. șalanger.

CHALÓN *s. n.* substanță a glandelor cu secreție internă, cu rol inhibitiv asupra altor organe. [pron. *șa-lon*. scris și *șalon*. / < fr. *chalon*]

CHAMBERTÍN *s. n.* varietate de vin roșu de Burgundia. [pron. *șam-ber-ten*. / < fr. *ohambertin*, cf. *Chambertin*, regiune viticolă în Burgundia]

CHAMOIS *s. n.* v. șamoa.

CHÁOS *s. n.* v. haos.

CHAPEAU *s. n.* v. șapou.

CHARDONNAY *s. n.* soi de viță de vie originar din Franța, cu ciorchini mici și boabe rotunde albe-verzui, din care se produc vinuri dulci; *(p. ext.)* vin din acest soi. [pron. *șar-do-né*. / < fr. *chardonnay*]

CHARIENTÍSM *s. n.* figură de stil reprezentînd o ironie fină, care nu vrea să indispună. (pron. *șa-ri-en-tism*. / < fr. *charientisme*, cf. gr. *charientismos* — glumă, spirit]

CHARÍTE *s. f. pl. (mit.)* nume dat de greci celor trei grații. [scris și *carite*. / < fr. *charites*]

CHARLESTÓN *s. n.* 1. dans de perechi împrumutat din folclorul negrilor, care constă din mișcări foarte repezi făcute prin flexiunea părții de jos a picioarelor; melodia acestui dans. O *talger ~* = talger (cinel) dublu, acționat cu piciorul de către baterist, în orchestra de jaz. 2. croială specială de pantaloni. [pron. *cear-*. var. *șarleston* s. n. / < engl. *charleston*, cf. *Charleston*, oraș în S.U.A.]

CHARMEUSE *s. n. (text.)* tricot din fire de mătase, cu fața foarte netedă, din care se confecționează articole de lenjerie. [pron. *șar-möz*. / < fr. *charmeuse*]

CHÁRTER *s. n.* v. ceartер.

CHARTREUSE *s. f.* băutură alcoolică fină, preparată din ierburi alpine macerate în alcool dublu distilat. [pron. *șar-trőz*. var. *șartreză* s. f. / < *chartreuse*, cf. *la Grande Chartreuse*, mănăstire în Alpii francezi]

CHASSÉ *s. n.* pas mare de dans sau de gimnastică cu un picior alunecînd spre înainte. [pron. *șa-sé*. / < fr. *chassé*]

CHATEAUBRIÁND *s. n.* bucată de mușchi de vacă tăiată special și preparată ca friptură la grătar. [pron. *șa-to-bri-an*. / < fr. *chateaubriand*, cf. *Chateaubriand*, scriitor romantic francez]

CHATTIÁN *s. n. (geol.)* ultimul etaj al oligocenului. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *șa-ti-an*. / < fr. *chattien*]

CHEC *s. n.* preparat dulce făcut din ouă, zahăr, lapte, grăsime și rahat. [pl. *-uri*. / < engl. *cake*, cf. fr. *cake*]

CHECI *s. n.* v. catch.

CHÉDRU *s. m.* v. cedru.

CHEFÍR *s. n.* băutură acrișoară, rezultată din fermentarea artificială a laptelui dulce. [pl. *-re*, *-ruri*. / < fr. *kéfir*]

CHEI *s. n.* 1. construcție de piatră, de beton etc., făcută pe malul unei ape navigabile pentru acostarea vaselor. 2. *(rar)* țărm al unei ape amenajat pentru a preveni inundațiile; estradă de-a lungul unui astfel de țărm. [pl. *-iuri*. var. *cheu* s. n. / < fr. *quai*]

CHEIÁJ *s. n. (mar.)* taxă plătită de nave pentru utilizarea unui port și a instalațiilor lui. [pron. *che-iaj*. / < fr. *quayage*]

CHEIL- v. cheilo-.

CHEILÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a buzelor. [< fr. *chéilite*]

CHEILO- element de compunere savantă cu semnificația „buză", „referitor la buză". [pron. *che-i-*, var. *cheil-*. / < fr. *chéil(o)-*, cf. gr. *cheilos*]

CHEILOFAGÍE *s. f.* tic constînd din mușcarea buzelor. [gen. *-iei*. / < fr. *chéilophagie*. cf. gr. *cheilos* — buză, *phagein* — a mînca]

CHEILOPLASTÍE *s. f. (med.)* refacere a buzei printr-o intervenție chirurgicală plas-

tică. [< fr. *chéiloplastie*, cf. gr. *cheilos* — buză, *plassein* — a forma]

CHEIRO- element de compunere savantă cu semnificația „mînă", „palmă", „membrană". [pron. *che-i-*. var. *chiro-*. / < fr. *chiro-*, cf. gr. *cheir* — mînă]

CHEIROMEGALÍE *s. f.* hipertrofie a degetelor și a mîinilor. [var. *chiromegalie* s. f. / < fr. *chéiromégalie*, cf. gr. *cheir* — mînă, *megas* — mare]

CHEIROPTÉRE *s. n. pl.* ordin de mamifere care au aripi membranoase ; *(la sg.)* mamifer din acest ordin. [var. *chiroptere* s. n. pl. / < fr. *chéiroptères*, cf. gr. *cheir* — mînă, *pteron* — aripă]

CHELEÁN *s. n.* subetaj mijlociu al paleoliticului inferior, veche denumire a abbevillianului. [pron. *-le-an*. / < fr. *chelléen*, cf. *Chelles*, localitate în Franța]

CHELÉN *s. n.* anestezic local, compus din clorură de etil. [< fr. *kélène*]

CHELICÉRE *s. n. pl. (zool.)* apendice cefalic la arahnide, care formează o pereche de dinți, uneori veninoși (la păianjeni). [< fr. *chélicères*]

CHELICERÁTE *s. n. pl. (zool.)* subîncrengătură a artropodelor, cuprinzînd clasa arahnidelor, prevăzute cu chelicere ; *(la sg.)* animal din această subîncrengătură. [< fr. *chélicérates*]

CHELOÍD *s. n. (med.)* tumoare benignă a pielii, fibroasă, alungită, care apare adesea pe locul unei cicatrice. [pron. *-lo-id*. / < fr. *cheloïde*, cf. gr. *chele*—cleștе, *eidos* — formă]

CHELONIÉNI *s. m. pl.* ordin de reptile din care fac parte animale cu corpul închis într-o carapace osoasă ; *(la sg.)* reptilă din acest ordin. [pron. *-ni-eni*. sg. *-nian*. / < fr. *chéloniens*, cf. gr. *chelone* — broască]

CHÉMBRICĂ *s. f.* pînză de celofibră sau de bumbac, cu fire extrem de fine și dese. [< engl. *cambric*]

CHEMI- v. c h e m o-.

CHEMIGRAFÍE *s. f.* tehnica gravării chimice a cliseelor tipografice ; chemitipie. [gen. *-iei*. / < fr. *chemigraphie*]

CHEMILUMINESCÉNȚĂ *s. f.* v. c h e m o l u m i n e s c e n ț ă.

CHEMIN DE FER *s. n.* joc de noroc asemănător bacaralei, la care fiecare jucător devine pe rînd bancher (2). [pron. *șmen dö fer*. / < fr. *chemin de fer*]

CHEMISIÉR *s. n. (franțuzism)* bluză de femeie de croială clasică, cu mîneci lungi și manșete. [pron. *șe-mi-zié*. / < *chemisier*]

CHEMITÍPIE *s. f.* chemigrafie. [gen. *-iei*. / < fr. *chémitypie*]

CHEMO- element de compunere savantă pentru termeni referitori la „chimie". [var. *chemi-*, *chimi-*, *chimio-*. / cf. lat. med. *chimia*]

CHEMOCEPTÓR *s. m.* v. c h e m o r e c e p t o r.

CHEMOLUMINESCÉNȚĂ *s. f.* emisiune de lumină care se produce cu ocazia unor reacții chimice. [var. *chemiluminescență*, *chimioluminescență* s. f. / cf. fr. *chimiluminescence*]

CHEMORECEPTÓR *s. m.* 1. parte terminală a unui organ care, în contact cu moleculele unei substanțe din mediul extern, o recepționează și diferențiază în funcție de structura chimică. 2. terminație nervoasă care înregistrează modificările chimice din mediul intern. [var. *chemoceptor* s. m. / < fr. *chemo-récepteur*]

CHEMOREZISTÉNȚĂ *s. f.* rezistență a germenilor microbieni sau a altor organisme parazitare la antibiotice, la substanțe chimioterapice ori paraziticide. [var. *chimiorezistență* s. f. / < germ. *Chemoresistenz*]

CHEMOSINTÉZĂ *s. f.* sintetizare a substanțelor organice cu ajutorul energiei chimice provenite din oxidarea substanțelor minerale ; chimiosinteză. [< germ. *Chemosynthese*]

CHEMOSÓRBȚIE *s. f.* fixare a unei substanțe pe suprafața unui corp prin formarea unei combinații chimice între absorbant și substanța absorbită. [< fr. *chémosorption*]

CHEMOTACTÍSM *s. n.* sensibilitate particulară pe care o au unele ființe vii în fața atracției unei anumite substanțe chimice ; chimiotactism. [< germ. *Chemotaktismus*]

CHEMOTAXÍE *s. f.* chimiotaxie. [gen. *-iei*. / cf. germ. *Chemotaxis*]

CHEMOTERAPÍE *s. f.* chimioterapie. [cf. germ. *Chemotherapie*]

CHEMOTROPÍSM *s. n.* orientare a plantelor către anumiți reactivi chimici ; chimiotropism. [< germ. *Chemotropismus*]

CHEMÓZIS *s. n. (med.)* edem al conjunctivei datorit unei inflamații sau unui traumatism. [< fr. *chémosis*]

CHENOPODIACÉE *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate cu flori, cu stamine și pistil, fără stipele, al căror fruct este o achenă ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e*. sg. invar. / < fr. *chénopodiacées*, cf. gr. *chen* — gîscă, *pous* — picior]

CHENZINÁL, -Ă *adj. (mai ales despre o plată)* care se face o dată la cincisprezece zile. [< *chenzină* + *-al*]

CHENZÍNĂ *s. f.* retribuția unei persoane pe (aproximativ) cincisprezece zile. [pl. *-ne*. / < fr. *quinzaine*, cf. *quinze* — cincisprezece]

CHERAT- v. c e r[1]-.

CHERATÍNĂ *s. f.* substanță proteică solidă, care se găsește în epidermă, în păr, în unghii etc. [< fr. *kératine*]

CHERATINIZÁRE *s. f. (biol.)* infiltrarea cu cheratină a unei mucoase sau a straturilor superficiale ale pielii ; îngroșare a stratului cornos al pielii. [după fr. *kératinisation*]

CHERATÍTĂ *s. f.* inflamație a corneei, care se manifestă prin apariția unor noduli la marginea sau în interiorul acesteia. [scris și *keratită*. / < fr. *kératite*, cf. gr. *keras* — corn]

CHERATO- v. c e r[1]-.

CHERATOCONJUNCTIVÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a corneei și a conjunctivei. [< fr. *kérato-conjonctivite*]

CHERATOCÓN *s. n. (med.)* deformare conică a corneei, însoțită de o scădere accentuată a vederii din cauza modificării refracției. [< fr. *kérato-cône*]

CHERATODERMÍE *s. f. (med.)* hiperplazie a stratului cornos, cuprinzînd o anumită zonă. [< fr. *kératodermie*]

CHERATOLÍTIC, -Ă *adj., s. n. (med.)* (agent terapeutic) care are proprietatea de a dizolva cheratina. [< fr. *kératolytique*]

CHERATÓM *s. n. (med.)* denumire generică pentru cheratodermii. [pl. *-oame*. / < fr. *kératome*]

CHERATÓMALACÍE *s. f. (med.)* topire purulentă a corneei. [< fr. *kératomalacie*]

CHERATOMÉTRU *s. n. (med.)* instrument pentru măsurarea curburii corneei. [< fr. *kératomètre*]

CHERATOPLASTÍE *s. f.* grefă a corneei. [gen. *-iei*. / < fr. *kératoplastie*, cf. gr. *keras* — cornee, *plassein* — a forma]

CHERATOSCÓP *s. n. (med.)* aparat pentru observarea astigmatismului vizual. [scris și *keratoscop*. pl. *-scoape*. / < fr. *kératoscope*]

CHERATOSCOPÍE *s. f.* schiascopie. [gen. *-iei.* / < fr. *kératoscopie*]

CHERATOTOMÍE *s. f. (med.)* secționare a corneei. [< fr. *kératotomie*]

CHERATÓZĂ *s. f. (med.)* îngroșare a pielii. [< fr. *kératose*]

CHERMESĂ *s. f.* serbare cîmpenească cu muzică și dans. [< fr. *kermesse*, cf. ol. *kerkmisse* — misă bisericească]

CHERRY-BRANDY *s. n.* băutură alcoolică preparată din cireșe. [pron. *ceri-bréndi.* [< engl. *cherry-brandy*, cf. *cherry* — cireașă]

CHERSONIÁN *s. n. (geol.)* etaj superior al sarmațianului. // adj. care aparține acestui etaj. [pron. *-ni-an.* / cf. *Kerson*, peninsulă în U.R.S.S.]

CHERÚB *s. m.* figură decorativă de copil înaripat, folosită în mobila și arta decorativă a Renașterii italiene. [< fr. *chérubin*]

CHESÓN *s. n.* 1. vehicul cu două roți, compartimentat, folosit pentru transportul muniției. 2. fiecare dintre încăperile etanșe, create prin compartimentarea unei nave, pentru a împiedica în caz de avarie pătrunderea masivă a apei în tot vasul. ● ladă pentru ținerea proviziilor și a ustensilelor pe bordul unui vas. 3. construcție asemănătoare unei cutii cu ajutorul căreia se pot executa fundații sub apă. [pl. *-soane.* / < fr. *caisson*]

CHESONIÉR *s. m.* muncitor care lucrează la cheson (3). [pron. *-ni-er.* / < *cheson* + *-ier*]

CHÉSTER *s. n.* brînză fermentată ca o pastă tare, originară din Anglia. [pron. *ces-ter.* < fr. *chester*, cf. *Chester*, regiune din Anglia]

CHÉSTIE *s. f.* v. chestiune.

CHESTIONÁ *vb. I. tr.* a pune întrebări, a întreba. [pron. *-ti-o-.* / < fr. *questionner*]

CHESTIONÁR *s. n.* listă de întrebări întocmită cu scopul de a obține informații, lămuriri asupra unei persoane sau a unor lucruri. ● metodă de examinare psihologică bazată pe întrebări și răspunsuri. [pron. *-ti-o-.* / cf. fr. *questionnaire*]

CHESTIONÁRE *s. f.* acțiunea de a chestiona. [< *chestiona*]

CHESTIÚNE *s. f.* 1. problemă care constituie obiectul unei preocupări, al unei discuții etc. ● întrebare (pusă unui elev, unui candidat etc.). 2. *(fam.)* întîmplare, problemă, fapt, lucru. [var. *cestiune, chestie* s. f. / cf. fr. *question*, lat. *quaestio*]

CHÉSTOR *s. m.* 1. *(ist.)* magistrat roman care deținea diferite funcții financiare. 2. *(liv.)* funcție administrativă în parlamentele unor țări burgheze. 3. șeful unei chesturi de poliție. [< lat. *quaestor*, cf. fr. *questeur*]

CHESTÚRĂ *s. f.* 1. demnitatea și funcția de chestor în vechea Romă. 2. organ polițienesc în regimul trecut, superior unui comisariat, care funcționa numai în orașele mari. ● local unde era instalat acest organ. [< lat. *quaestura*, cf. fr. *questure*]

CHET *s. m. (zool.)* fiecare din perișorii chitinoși, rigizi ai anelidelor. [cf. fr. *chéto* < gr. *khaite* — coamă]

CHÉTĂ *s. f.* adunarea unor sume de bani de la public într-un anumit scop. [< fr. *quête*]

CHEU *s. n.* v. cheI.

CHEWING-GUM *s. n.* gumă special preparată pentru a fi mestecată. [pron. *ciuingam.* / < engl. *chewing-gum*]

CHIÁNTI *s. n. (rar)* varietate de vin italian. [cf. *Chianti*, localitate în Italia]

CHIÁSM *s. n.* procedeu stilistic constînd în așezarea încrucișată a două perechi de cuvinte pentru a forma o antiteză. [pron. *chi-asm.* / < fr. *chiasme*, cf. gr. *chiasma* — încrucișare]

CHIÁSMĂ *s. f.* încrucișare a două formații anatomice (tendoane, nervi). ● punct în care se întretaie cele două ramuri ale nervului optic. ● *(biol.)* loc de unire a cromozomilor omologi în timpul profazei. [< fr. *chiasma*, cf. gr. *chiasma*]

CHIBERNÉTICĂ *s. f.* v. cibernetică.

CHICINÉTĂ *s. f.* bucătărie mică (în apartamente sau garsoniere). [< engl. *kitchenette*]

CHIETÍSM *s. n.* concepție etică-religioasă care recomandă contemplația mistică, negînd importanța practicii rituale. ● *(p. ext.)* orice concepție care consideră pasivitatea contemplativă ca ideal al vieții. [pron. *chi-e-.* scris și *quietism.* var. *cvietism* s. n. / < fr. *quiétisme*, cf. lat. *quies* — liniște]

CHIETÍST, -Ă *adj.* referitor la chietism. // *s. m. f.* adept al chietismului. [pron. *chi-e-.* scris și *quietist.* var. *cvietist, -ă* adj., s. m. f. / < fr. *quiétiste*]

CHIETÍV *s. n. (liv.)* calmant, mîngîiere. [pron. *chi-e-.* scris și *quietiv.* var. *cvietiv* s. n. / < germ. *Quietiv*, cf. lat. *quietus* — liniștit]

CHIETÚDINE *s. f.* liniște, tihnă, calm. [pron. *chi-e-.* scris și *quietudine.* var. *cvietudine* s. f. / < fr. *quiétude*, cf. lat. bis. *quietudo*]

CHIL *s. n.* lichid rezultat din partea nutritivă a alimentelor, care este absorbit de mucoasa intestinală pentru a fi răspîndit apoi în tot corpul spre a-l hrăni. [pl. *-luri.* / < fr. *chyle*, cf. gr. *chylos* — suc]

CHILĂ *s. f.* piesă din axa longitudinală a unei nave, care, împreună cu carlinga centrală, constituie baza scheletului navei. [< fr. *quille*, cf. ol. *kiel*]

CHILI- element de compunere savantă cu semnificația „chil". [< fr. *chyli-*, cf. lat. *chylus*, gr. *chylos* — suc, zeamă]

CHILIÁRH *s. m. (ant.)* comandant a o mie de militari în armatele Greciei antice. [pron. *-li-arh.* / < fr. *chiliarque*, cf. gr. *chilioi* — o mie, *archein* — a conduce]

CHILIARHÍE *s. f. ant.)* demnitate de chiliarh. [pron. *-li-ar-.* gen. *-iei.* / < fr. *chiliarchie*]

CHILIÁSM *s. n.* milenarism. [pron. *-li-asm.* var. *hiliasm* s. n. / < fr. *chiliasme*]

CHILIFÉR *adj. n. vase ~e* = vasele limfatice ale intestinului, în care se absoarbe chilul. [< fr. *chylifère*, cf. gr. *chylos* — suc, lat. *ferre* — a purta]

CHILOPÓDE *s. n. pl. (zool.)* ordin de artropode cu multe picioare ; *(la sg.)* animal din acest ordin. [< engl. *chilopodes*]

CHILÓȚI *s. m. pl.* obiect de lenjerie care acoperă partea de jos a trunchiului (și o parte din coapse). [< fr. *culotte*]

CHILURÍE *s. f. (med.)* prezență în urină a chilului. [< fr. *chylurie*]

CHIM *s. n.* amestec rezultat din digerarea alimentelor în stomac. [pl. *-muri.* var. *chimus* s. n. / < fr. *chyme*, cf. gr. *chymos* — umoare]

CHIMÁZĂ *s. f. (biol.)* enzimă care acționează asupra cazeinei din lapte și o coagulează ; cheag ; chimozină, labferment. [< germ. *Chymase*]

CHIMÉRĂ *s. f.* v. himeră.

CHIMÉRIC, -Ă *adj.* v. himeric.

CHIMI- v. chemo-.

CHIMIATRÍE *s. f.* teorie medicală învechită potrivit căreia acțiunile psihice se datorează unor reacții chimice. [pron. *-mi-a-*. gen. *-iei.* / < fr. *chimiatrie*]

CHÍMIC, -Ă *adj.* referitor la chimie. ● care folosește substanțe din chimie. O *creion* ~ = creion cu mină violetă, a cărui urmă lăsată pe hîrtie se șterge greu. [cf. fr. *chimique*, it. *chimico*]

CHIMICÁLE *s. f. pl.* produse chimice. [cf. engl. *chemicals*, germ. *Chemikalien*]

CHIMÍE *s. f.* știință care studiază structura internă și proprietățile corpurilor, transformările și combinațiile lor. O ~ *nucleară* = parte a chimiei care studiază nucleul atomului. [gen. *-iei.* / cf. fr. *chimie*]

CHÍMIO- v. c h e m o-.

CHIMIOLUMINESCÉNȚĂ *s. f.* v. c h e m o l u m i n e s c e n ț ă.

CHIMIOPROFILAXÍE *s. f. (med.)* profilaxia bolilor infecțioase cu ajutorul substanțelor chimioterapice. [pron. *-mi-o-*. gen. *-iei.* / < fr. *chimio-prophylaxie*]

CHIMIOREZISTÉNȚĂ *s. f.* v. c h e m o r e z i s t e n ț ă.

CHIMIOSINTÉZĂ *s. f.* chemosinteză. [pron. *-mi-o-*. / < fr. *chimiosynthèse*]

CHIMIOTACTÍSM *s. n.* chemotactism. [pron. *-mi-o-*. / < fr. *chimiotactisme*]

CHIMIOTAXÍE *s. f.* atracție sau repulsie pe care o au anumite organisme pentru diferite substanțe chimice ; chemotaxie. [pron. *-mi-o-*. gen. *-iei.* / < fr. *chimiotaxie*, cf. fr. *chimie* — chimie, gr. *taxis* — dispoziție]

CHIMIOTERÁPIC, -Ă *adj. (despre substanțe)* produs prin sinteză chimică cu acțiune bacteriostatică. [< fr. *chimiothérapique*]

CHIMIOTERAPÍE *s. f.* terapie prin substanțe chimice ; chemoterapie. [< fr. *chimiothérapie*]

CHIMIOTROPÍSM *s. n.* chemotropism. [pron. *-mi-o-*. / < fr. *chimiotropisme*]

CHIMÍSM *s. n.* totalitatea fenomenelor naturale (mai ales organice) care se produc în virtutea legilor de care se ocupă chimia. O ~ *gastric* = probă de laborator prin care se studiază sucurile gastrice. [< fr. *chimisme*]

CHIMÍST, -Ă *s. m. f.* specialist în chimie. [cf. fr. *chimiste*]

CHIMIZÁ *vb. I. tr.* a introduce pe scară largă procesele chimice în producție și în agricultură. [< fr. *chimiser*]

CHIMIZÁRE *s. f.* acțiunea de a chimiza. ● folosirea multilaterală a proceselor chimice de prelucrare a materialelor în industrie și în agricultură. [< *chimiza*]

CHIMOGRÁF *s. n.* aparat pentru înregistrarea anumitor fenomene fiziologice. ● *(fon.)* aparat pentru înregistrarea sunetelor. [scris și *kimograf.* / < fr. *kimographe*, cf. gr. *kyma* — agitație, *graphein* — a scrie]

CHIMOGRAFÍE *s. f. (fiziol.)* înregistrare grafică a unor fenomene fiziologice cu ajutorul chimografului. [gen. *-iei.* / < fr. *kymographie*]

CHIMOGRÁMĂ *s. f. (fiziol.)* curbă reprezentînd rezultatul înregistrărilor la chimograf. [scris și *kimogramă.* / < fr. *kymogramme*]

CHIMONÓ *s. f.* 1. halat cu mîneci foarte lungi (folosit ca îmbrăcăminte mai ales în Japonia). 2. croială de îmbrăcăminte femeiască, în care mineca este dintr-o singură bucată cu talia. ● haină femeiască (de casă) croită în felul descris mai sus. [var. *chimonou* s. n. / < fr. *kimono* < cuv. japonez]

CHIMONÓU *s. n.* v. c h i m o n o.

CHIMOZÍNĂ *s. f.* chimază. [< fr. *chymosine*]

CHÍMUS *s. n.* v. c h i m.

CHINCHÍLA *s. f.* șinșilă. [< fr. *chinchilla*]

CHINCHÍNĂ *s. f.* arbore tropical din a cărui scoarță se extrage chinina. [< fr. *quinquina*, cf. sp. *quinquina*]

CHINESTÉZIC, -Ă *adj.* relativ la chinestezie ; chinezic. [scris și *kinestezic.* / < fr. *kinesthésique*]

CHINESTEZÍE *s. f.* totalitatea senzațiilor de mișcare pe care ni le dă corpul nostru. [gen. *-iei.* scris și *kinestezie.* / < fr. *kinesthésie*, cf. gr. *kinein* — a se mișca, *aisthesis* — senzație]

-CHINÉZĂ v. c h i n o ¹-.

CHINÉZIC, -Ă *adj.* chinestezic. [scris și *kinezic.* / < fr. *kinésique*]

CHINEZIOLOGÍE *s. f.* știința anatomiei, fiziologiei și mecanicii mișcărilor musculare ale omului. [pron. *-zi-o-*. scris și *kineziologie.* / < fr. *kinésiologie*, cf. gr. *kinesis* — mișcare, *logos* — știință]

CHINEZITERAPEÚT *s. m.* masor specializat în chineziterapie. [scris și *kineziterapeut.* / < fr. *kinésithérapeute*]

CHINEZITERAPÍE *s. f.* terapeutică prin mișcare. [gen. *-iei.* scris și *kineziterapie.* / < fr. *kinésithérapie*, cf. gr. *kinesis* — mișcare, *therapeia* — tratament]

CHINIDÍNĂ *s. f. (chim.)* alcaloid extras din scoarța arborelui de chinină, folosit în tratamentul aritmiilor cardiace. [< fr. *quinidine*]

CHININĂ *s. f.* substanță albă cristalizată, foarte amară la gust, care se găsește în scoarța arborelui chinchina, folosită ca medicament febrifug. [< fr. *quinine*, cf. it. *chinina*, sp. *quina*, *quinquina*]

CHINO ¹- element de compunere savantă cu semnificația „mișcare", „transformare". [var. *cino-*. și *-chineză*, *-cineză.* / < fr. *kine-*, cf. gr. *kinein* — a se mișca]

CHINO ²- v. c i n-.

CHINOLEÍNĂ *s. f.* substanță organică lichidă cu proprietăți bazice, care se obține prin distilarea uleiurilor de oase. [pron. *-le-i-*. var. *chinolină* s. f. / < fr. *quinoléine*, cf. engl. *quinoline*, germ. *Chinolin*]

CHINOLÍNĂ *s. f.* v. c h i n o l e i n ă.

CHINÓNĂ *s. f.* substanță organică cu molecula formată din șase atomi de carbon și care constituie substanța de bază în sinteza unor materii colorante. [< fr. *quinone*]

CHINOOK *s. n.* vînt cald și uscat care coboară dinspre Munții Stîncoși spre preria nord-americană. [pron. *și-núc.* / < engl. *chinook* < cuv. indian]

CHINOTEHNÍE *s. f.* totalitatea principiilor și procedeelor folosite pentru creșterea ciinilor, ameliorarea raselor acestora etc. [gen. *-iei.* / cf. gr. *kyon*, *kynos* — ciine, *techne* — meșteșug]

CHINT- v. c v i n t-.

CHINTÁL *s. n.* unitate de măsură egală cu 100 kg (folosită mai ales pentru cereale). [var. *cvintal* s. n. / < fr. *quintal*, cf. ar. *quintar*]

CHÍNTĂ *s. f.* v. c v i n t ă.

CHINTESÉNȚĂ *s. f.* 1. *(rar)* a cincea esență, substanță eterică considerată de alchimiști ca al cincilea element în afară de pămînt, apă, aer și foc. 2. esența, principalul, esențialul într-o concepție, într-un lucru, într-o operă etc. [var. *cvintesență* s. f. / < fr. *quintessence*, cf. lat. sc. *quinta essentia* — a cincea esență]

CHIÓSTRO *s. n.* curte cu colonade a unei mănăstiri. ● loc închis cu ziduri. [< it. *chiostro*]

CHIPIU *s. n.* acoperământ de cap ca o şapcă rotundă, tare, cu cozoroc, purtat de militari, de unii funcţionari etc. [pl. *-ie*, *-iuri*. / < fr. *képi*]

CHIRO- v. c h e i r o-.

CHIROGRÁF *s. n.* 1. act diplomatic întărit cu semnături autentice. ● semnătură autentică. 2. aparat pentru reeducarea degetelor unui mutilat. [< fr. *chirographe*]

CHIROGRAFÁR, -Ă *adj. (jur. ; despre persoane ; şi s.)* care deţine un drept personal de creditor pe baza unui act sub semnătură privată. [< fr. *chirographaire*]

CHIROGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la chirografie. [< fr. *chirographique*]

CHIROGRAFÍE *s. f.* studiul liniilor şi semnelor palmare şi digitale ale mîinii. [< fr. *chirographie*, cf. gr. *cheir* — mînă, *graphein* — a scrie]

CHIROLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la chirologie. [< fr. *chirologique*]

CHIROLOGÍE *s. f.* 1. arta de a se exprima cu ajutorul mişcărilor degetelor mîinii. 2. pseudoştiinţă care studiază corelaţiile dintre mînă şi caracter. [gen. *-iei*. / < fr. *chirologie*, cf. gr. *cheir* — mînă, *logos* — ştiinţă]

CHIROMÁNT, -Ă *s. m. f.* ghicitor în palmă. [< it. *chiromante*]

CHIROMANŢÍE *s. f.* pretinsă putere de ghicire a viitorului cuiva după liniile palmei. [gen. *-iei*. / < it. *chiromanzia*, cf. gr. *cheir* — mînă, *manteia* — prevestire]

CHIROMEGALÍE *s. f.* v. c h e i r o m e g a l i e.

CHIROPTÉRE *s. n. pl.* v. c h e i r o p t e r e.

CHIRÚRG *s. m.* medic specialist în chirurgie. [var. *hirurg* s. m. / cf. gr. *cheirourgos*, lat. *chirurgus*, germ. *Chirurg*]

CHIRURGICÁL, -Ă *adj.* referitor la chirurgie, făcut prin chirurgie. [cf. fr. *chirurgical*]

CHIRURGÍE *s. f.* ramură a medicinii care se ocupă cu tratamentul bolilor prin operaţii. O ~ *estetică* = chirurgie care are drept scop să repare unele defecte nepatologice. [gen. *-iei*. var. *hirurgie* s. f. / cf. fr. *chirurgie*, it., lat. *chirurgia*, gr. *cheirourgia* < *cheir* — mînă, *ergon* — muncă]

CHIST *s. n.* 1. tumoare benignă constînd dintr-o pungă plină cu un conţinut lichid, semilichid sau gazos. 2. *(zool.)* înveliş foarte rezistent pe care şi-l fac unele animale inferioare pentru a se apăra contra influenţelor neprielnice ale mediului. 3. stadiul larvar al teniei. 4. celulă globuloasă bogată în substanţe de rezervă, care îndeplineşte funcţia de organ de înmulţire a unor plante inferioare. [pl. *-turi*. / < fr. *kyste*, cf. gr. *kystis* — băşică]

CHÍSTIC, -Ă *(med.)* de natura chistului. [< fr. *kystique*]

CHISTECTOMÍE *s. f. (med.)* extirpare chirurgicală a unui chist (1). [gen. *-iei*. / cf. fr. *kystectomie* < gr. *kystis* — vezică, *ektome* — excizie]

CHIT *adv. (franţuzism)* achitat, plătit. O *(fam.) a fi* ~ (cu cineva) = a-şi fi plătit o datorie faţă de cineva. [< fr. *quitte*]

CHIT *s. n.* pastă rezultată din amestecul unei pulberi metalice cu ulei de in, glicerină etc., întrebuinţată la lipitul geamurilor la cercevele, la astuparea găurilor etc. [pl. *-turi*. / < germ. *Kitt*, cf. *kitten* — a lipi]

CHITÁNŢĂ *s. f.* înscris prin care se atestă primirea unei sume de bani, a unor bunuri etc. [< fr. *quittance*]

CHITANŢIÉR *s. n.* carnet de chitanţe. [pron. *-ţi-er*. pl. *-re*. / < *chitanţă* + *-ier*]

CHITÁRĂ *s. f.* instrument muzical cu şase coarde, care emite sunete prin ciupirea sau lovirea acestora cu degetele. [var. *ghitară* s. f. / < it. *chitarra*]

CHITARÍST, -Ă *s. m. f.* cîntăreţ la chitară. [var. *citarist, -ă, ghitarist, -ă* s. m. f. [< it. *chitarrista*]

CHITÍNĂ *s. f.* substanţă organică asemănătoare celulozei, din care sînt făcute unele tegumente ale insectelor şi ale crustaceelor. [< fr. *chitine*, cf. gr. *chiton* — tunică]

CHITINÓS, -OÁSĂ *adj.* cu chitină. [< fr. *chitineux*]

CHITÓN *s. n. (ant.)* tunică lungă şi strîmtă cu mîneci largi, purtată de greci pe sub himation, atît de femei cît şi de bărbaţi. [var. *hiton* s. n. / < fr., gr. *chiton*]

CHITÓN *s. m. (zool.)* moluşcă marină cu cochilia formată din plăci articulate. [< fr. *chiton*]

CHITUÍ *vb. IV. tr.* a lipi, a astupa (ceva) cu chit. [p. i. 1,6 *-iesc*, conj. *-iască*. / < *chit*]

CHITUÍRE *s. f.* acţiunea de a chitui. [< *chitui*]

CHIULÁSĂ *s. f.* 1. piesă care închide cilindrii unui motor cu ardere internă. 2. culată (la tunuri). [pron. *chiu-la-*. var. *culasă* s. f. / < fr. *culasse*]

CHIURASÁT *s. n.* v. c u i r a s a t.

CHIURÁSĂ *s. f.* v. c u i r a s ă.

CHIURASIÉR *s. m.* v. c u i r a s i e r.

CHIURETÁ *vb. I. tr.* a curăţa cu chiureta suprafaţa unei mucoase, *(spec.)* a uterului. [pron. *chiu-re-*. / < fr. *cureter*]

CHIURETÁJ *s. n.* chiuretare ; *(spec.)* raclaj. [< fr. *curetage*]

CHIURETÁRE *s. f.* acţiunea de a chiureta ; chiuretaj. [< *chiureta*]

CHIURÉTĂ *s. f.* instrument chirurgical folosit în obstetrică, ginecologie, otorinolaringologie etc. [< fr. *curette*]

CHIUVÉTĂ *s. f.* 1. vas de faianţă, de metal etc. (cu o gaură de scurgere) care se fixează în perete sub un robinet de apă. 2. v. c u v e t ă. [pron. *chiu-ve-*. / < fr. *cuvette*]

CHIX *s. n.* nereuşită, greş, eşec. O *a da* ~ = a nu izbuti (în atingerea rezultatului propus). [pl. *-xuri*. / < germ. *Kicks*]

CHOÁNĂ *s. f. (anat.)* fiecare din orificiile posterioare ale foselor nazale, prin care acestea comunică cu faringele. [pron. *cho-a-*. / < fr. *choane*, cf. gr. *choane* — pîlnie]

CHORÉU *s. n.* v. c o r e u.

CHORIÁMB *s. m.* v. c o r i a m b.

CHOROGRAFÍE *s. f.* v. c o r o g r a f i e.

CHOROLOGÍE *s. f.* v. c o r o l o g i e.

CHORUS *s. n.* 1. vechi dans şi cîntec englezesc, vioi, interpretat de unul sau mai mulţi soliştii, refrenul fiind reluat de cor. 2. partea principală a unei teme de jaz. ● improvizaţie colectivă care urmează după improvizaţiile soliştilor. [< fr. *chorus*]

CHOW-CHOW *s. m.* rasă de ciini originari din China, unde sînt crescuţi pentru blana lor. [pron. *şu-şú*. / < fr. *chow-chow*]

CHTONIÁN, -Ă *adj.* v. h t o n i a n.

CHTÓNIC, -Ă *adj.* v. h t o n i c.

CHTONÍSM *s. n.* v. h t o n i s m.

CHÚLO *s. m.* toreador care luptă pe jos şi are misiunea de a înţărîta taurul cu ajutorul unei pelerine roşii. [pron. *ciu-lo*. / < sp. *chulo*]

CIACÓNĂ *s. f. (rar)* dans vechi, cu o mișcare lentă. ● piesă muzicală instrumentală, în formă de variațiuni polifonice, care se sprijină mai ales pe bas. [pron. *cia-*. / < it. *ciaccona*, cf. sp. *chacona*]

CIÁN *s. n.* gaz incolor, foarte toxic, cu miros de migdale amare ; cianogen. [pron. *ci-an.* / < germ. *Cyan*]

CIAN- v. c i a n o-.

CIANAMÍDĂ *s. f.* substanță chimică cristalină, instabilă, din care se obține melamina. [pron. *ci-a-*. / < fr. *cyanamide*]

CIANÁT *s. m. (chim.)* derivat al acidului cianhidric. [pron. *ci-a-*. / < fr. *cyanate*]

CIANHÍDRIC *adj. m. acid* ~ = lichid incolor foarte toxic, cu miros de migdale amare. [< fr. *cyanhydrique*, cf. gr. *kyanos* — albastru, *hydor* — apă]

CIANHIDRÍNĂ *s. f.* compus organic care conține în moleculă un hidroxil și un nitril, servind la obținerea aminoacizilor și a unor materiale plastice. [pron. *ci-an-*. / < fr. *cyanhydrine*]

CIANHIDRIZÁRE *s. f.* tratare cu acid cianhidric a răsadurilor sau a puieților pentru a combate paraziții. [după fr. *cyanhydrisation*]

CIANÍNĂ *s. f.* materie colorantă albastră, cu caracter bazic, folosită ca sensibilizator fotografic pentru radiațiile infraroșii. [pron. *ci-a-*. / < fr. *cyanine*, cf. gr. *kyanos* — albastru]

CIANIZÁRE *s. f.* tratament termochimic al unui obiect din aliaj feros, constînd în introducerea acestuia într-o baie de cianuri topite, urmată de o răcire bruscă ; cianurare. [cf. germ. *kyanisieren*, fr. *cyanisation*]

CIÁNO- element de compunere savantă cu semnificația „albastru". [pron. *ci-a-*. var. *cian-*. / < fr. *cyan(o)-*, cf. gr. *kyanos*]

CIANOFICÉE *s. f. pl. (bot.)* clasă de alge albastre microscopice înrudite cu bacteriile și răspîndite în ape dulci, în bălți și în locuri umede ; *(la sg.)* plantă din această clasă. [pron. *ci-a-... -ce-e*, sg. invar. / < fr. *cyanophycées*]

CIANOFÍL, -Ă *adj.* care are afinitate pentru coloranți albaștri sau verzi. [pron. *ci-a-*. / cf. gr. *kyanos* — albastru, *philein* — a iubi]

CIANOGÉN *s. n.* cian. [pron. *ci-a-*. / < fr. *cyanogène*]

CIANOPSÍE *s. f. (med.)* defect de vedere, în care obiectele apar colorate în albastru. [pron. *ci-a-*. gen. *-iei*. / < fr. *cyanopsie*, cf. gr. *kyanos* — albastru, *opsis* — vedere]

CIANÓTIC, -Ă *adj.* referitor la cianoză. [< fr. *cyanotique*]

CIANOTIPÍE *s. f.* procedeu de copiere fotografică a unor desene tehnice executate pe hîrtie de calc. [pron. *ci-a-*. gen. *-iei*. / cf. germ. *Zyanotypie*]

CIANOZÁ *vb. I. tr., refl.* a produce cianoză, a fi atins de cianoză. [pron. *ci-a-*. / < fr. *cyanoser*]

CIANOZÁT, -Ă *adj.* atins de cianoză. [< *cianoză*]

CIANÓZĂ *s. f.* colorare în albastru a pielii, provocată de scăderea concentrației oxigenului din sînge. [< fr. *cyanose*, cf. gr. *kyanos* — albastru]

CIANURÁ *vb. I. tr.* a efectua operația de cianurare. [< fr. *cyanurer*]

CIANURÁRE *s. f.* **1.** procedeu industrial de extragere a metalelor nobile din minereurile sărace cu soluții alcaline de cianură de sodiu. **2.** v. c i a n i z a r e. [< *cianura*]

CIANÚRĂ *s. f.* sare a acidului cianhidric. [pron. *ci-a-*. / < fr. *cyanure*]

CIÁȚIU *s. n. (bot.)* inflorescență reprezentînd o grupare de mai multe flori bărbătești fără înveliș, cu o singură floare femelească. [pron. *ci-a-*. / < fr. *cyathe*, cf. gr. *kyathos*]

CIBERNÉTIC, -Ă *adj.* referitor la cibernetică ; bazat pe principiile ciberneticii. O *artă ~ă* = formă de creație artistică care tinde a reprezenta, utilizînd ordinatoarele, lucrurile în mișcare. [< fr. *cybernétique*]

CIBERNÉTICĂ *s. f.* **1.** parte a politicii care se ocupă de mijloacele de guvernare, potrivit clasificării lui Ampère. **2.** știință care studiază principiile și legile comune ale funcționării sistemelor de legături, comandă și control în mașini și în organismele vii. [gen. *-cii*, var. *chibernetică* s. f. / < fr. *cybernétique*, engl. *cybernetics*, cf. gr. *kybernan* — a conduce]

CIBERNETICIÁN, -Ă *s. m. f.* specialist în cibernetică. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni, -iene*. / < fr. *cybernéticien*]

CIBERNETIZÁ *vb. I. tr.* a aplica cibernetica și metodele ei. [< fr. *cybernétiser*]

CIBERNETIZÁRE *s. f.* acțiunea de a cibernetiza. [< *cibernetiza*]

CIBÓRIU *s. n.* baldachin susținut de coloane, care acoperea altarul bazilicilor creștine. ● vas, avînd forma unei cupe din fruct de nufăr, care servește în bisericile catolice pentru păstrarea rezervei euharistice după slujbă. [pron. *-riu.* pl. *-muri*. / < lat., fr. *ciborium*]

CICÁDĂ *s. f.* insectă cu corpul scurt și gros și cu capul mare, terminat printr-o proeminență ascuțită. [< lat. *cicada*]

CICADÉE *s. f. pl.* familie de plante gimnosperme, cu tulpina fără ramuri și cu frunze foarte mari ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-de-e.* sg. invar. / < fr. *cycadées*]

CICATRÍCE *s. f.* semn, urmă care rămîne după vindecarea unei răni, a unei arsuri etc. ● *(fig.)* urmă a unei nenorociri etc. [< lat. *cicatrix*, fr. it. *cicatrice*]

CICATRICIÁL, -Ă *adj. (med.)* referitor la o cicatrice. [pron. *-ci-al.* / < fr. *cicatriciel*]

CICATRIZÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) vindeca lăsînd o cicatrice. ● *refl. (fig.)* a se calma, a se liniști, a uita. [< fr. *cicatriser*]

CICATRIZÁNT, -Ă *adj., s. n.* (medicament) care favorizează o cicatrizare. [cf. fr. *cicatrisant*]

CICATRIZÁRE *s. f.* faptul de a(se) cicatriza. [< *cicatriza*]

CÍCERO *s. n.* **1.** corp de literă de 12 puncte tipografice. O *dublu- ~* = literă tipografică cu corpul de 24 de puncte, sau de 2 cicero. **2.** albitură avînd baza unui pătrat cu dimensiunile unui corp de literă de 12 puncte. [< fr. *cicéro*]

CICERÓNE *s. m.* călăuză care însoțește vizitatorii unui oraș, ai unui muzeu etc. pentru a-i conduce, pentru a le da explicații etc. [< it. *cicerone*, fr. *cicérone*]

CICERONIÁN, -Ă *adj.* care este propriu lui Cicero, care imită pe Cicero ; exemplar, impecabil. [pron. *-ni-an.* / < fr. *cicéronien*]

CICISBÉU *s. m.* curtezan al unei doamne; cavaler care servea o doamnă (în sec. XVIII) ; sigisbeu. [< it. *cicisbeo*, cf. sp. *chichisveo*]

CICL- v. c i c l o-.

CICLÁMĂ *s. f.* plantă decorativă cu frunze în formă de inimă și cu flori roșii sau albe. [cf. fr. *cyclamen*]

CICLÁN *s. n. (chim.)* hidrocarbură ciclică saturată, prezentă în petrol. [< fr. *cyclane*]

CÍCLIC, -Ă *adj.* **1.** care se desfășoară în cicluri, care aparține unui ciclu ; periodic. ●

(despre o compoziție muzicală) alcătuit din mai multe părți independente. 2. *(despre flori)* la care toate elementele sînt dispuse în verticil. [< fr. *cyclique*, cf. lat. *cyclicus*, gr. *kyklos* — cerc]

CICLÍSM *s. n.* sport practicat cu bicicleta. [< fr. *cyclisme*]

CICLÍST, -Ă *s. m. f.* sportiv care practică ciclismul. // *adj.* referitor la ciclism. [< fr. *cycliste*]

CICLIZÁRE *s. f. reacție de ~* = reacție chimică prin care lanțul de atomi din molecula unui compus organic se închide, formînd un ciclu. [pl. *-zări*. / după fr. *(réaction de) cyclisation*]

CICLO- element de compunere savantă cu semnificația „rotund" sau „periodic". [var. *cicl-*. / < fr. *cyclo-*, cf. gr. *kyklos* — cerc]

CICLOCEFÁL, -Ă *adj., s. m. f.* (individ) care prezintă ciclocefalie. [< fr. *cyclocéphale*]

CICLOCEFALÍE *s. f. (med.)* malformație congenitală constînd în lipsa totală sau parțială a organelor olfactive și situarea ochilor, uniți, într-o singură orbită. [< fr. *cyclocéphalie*]

CICLOCRÓS *s. n.* concurs de ciclism desfășurat pe un teren variat. [pl. *-suri*. / < fr. *cyclocross*, cf. engl. *cyclus* — bicicletă, *cross* — cursă]

CICLOFAZOTRÓN *s. n.* aparat care servește atît ca ciclotron cît și ca fazotron. [pl. *-oane*. / < fr. *cyclophasotron*]

CICLOHEXÁN *s. n. (chim.)* hidrocarbură ciclică saturată, cu șase atomi în moleculă, întrebuințată ca solvent și ca materie primă în industria chimică. [< fr. *cyclohexane*]

CICLOHEXANÓL *s. n. (chim.)* alcool secundar derivat din ciclohexan. [< fr. *cyclohexanol*]

CICLOÍD, -Ă *adj.* asemănător unui cerc ; rotund. [pron. *-clo-id.* / < fr. *cycloïde*]

CICLOIDÁL, -Ă *adj.* referitor la cicloidă ; de forma unei cicloide. [pron. *-clo-i-.* / < fr. *cycloïdal*]

CICLOÍDĂ *s. f.* curbă descrisă de un punct al unui cerc mobil, care se rostogolește fără alunecare pe o dreaptă fixă situată în planul cercului. [pron. *-cio-i-.* / < fr. *cycloïde*, cf. gr. *kyklos* — cerc, *eidos* — formă]

CICLOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la ciclometrie. [< fr. *cyclométrique*]

CICLOMETRÍE *s. f.* tehnica măsurării unui cerc. [< fr. *cyclométrie*]

CICLOMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea cercurilor. [< fr. *cyclomètre*, cf. gr. *kyklos* — cerc, *metron* — măsură]

CICLOMORFÓZĂ *s. f. (biol.)* totalitatea modificărilor morfologice pe care le suferă un organism în cursul dezvoltării ontogenetice. [cf. gr. *kyklos* — cerc, *morphe* — formă]

CICLOMOTÓR *s. n.* bicicletă cu un motor, de un cilindru, cu o capacitate pînă la 50 cm^3. [< fr. *cyclomoteur*]

CICLÓN *s. n.* 1. vînt puternic, cu furtună și virtejuri, care bîntuie în special în regiunile tropicale. 2. aparat pentru separarea prafului din gaze cu ajutorul forței centrifuge. 3. substanță toxică pe bază de acid cianuric, folosită pentru combaterea dăunătorilor în încăperi închise. [pl. *-oane*, (s. m.) *-ni*. / < fr. *cyclone*, germ. *Zyclon*, cf. gr. *kyklos* — cerc]

CICLONÁRE *s. f.* operația de clasare pneumatică cu ajutorul cicloanelor (2). [după fr. *cyclonage*]

CICLÓNIC, -Ă *adj.* referitor la cicloni ; de ciclon. [< fr. *cyclonique*]

CICLÓP *s. m.* 1. *(mit.)* uriaș care avea un singur ochi. 2. monstru cu un singur ochi. 3. rac mic de apă dulce, care are un singur ochi. [< lat. *cyclops*, cf. fr. *cyclope*, it. *ciclope*, gr. *kyklops*]

CICLOPENTÁN *s. n. (chim.)* hidrocarbură ciclică saturată, care are cinci atomi în moleculă, folosită ca solvent și ca materie primă în industria chimică. [< fr. *cyclopentane*]

CICLOPENTANÓL *s. m. (chim.)* alcool obținut prin reducția ciclopentanului. [< fr. *cyclopentanol*]

CICLÓPIC, -Ă *adj.* de ciclop (1) ; *(fig.)* uriaș, gigantic. O *zid* ~ = zid construit din blocuri mari de piatră brută sau sumar cioplită. [< *ciclop* + *-ic*, cf. fr. *cyclopéen*]

CICLOPÍE *s. f. (med.)* malformație congenitală constînd în dezvoltarea unui singur glob ocular. [< fr. *cyclopie*]

CICLOPROPÁN *s. n. (chim.)* gaz incolor, inflamabil și exploziv, cu miros și gust caracteristic, folosit în instalații și ca anestezic general. [< fr. *cyclopropane*]

CICLORÁMĂ *s. f.* perdea, colorată de obicei în albastru, care închide laturile și fundul scenei, în spatele decorurilor. v. o r i z o n t (4). [< fr. *cyclorama*, germ. *Zyklorama*]

CICLOSTÓMI *s. m. pl. (zool.)* clasă de vertebrate inferioare cu aspect de pești, dar lipsiți de maxilare și cu gura rotundă ; *(la sg.)* animal din această clasă. [< fr. *cyclostomes*, cf. gr. *kyklos* — cerc, *stoma* — gură]

CICLOTÍMIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de ciclotimie. [< fr. *cyclothymique*]

CICLOTIMÍE *s. f. (med.)* stare psihică morbidă, caracterizată prin alternarea stărilor de bună dispoziție cu cele de depresiune. [gen. *-iei*. / < fr. *cyclothymie*, cf. gr. *kyklos* — cerc, *thymos* — stare de spirit]

CICLOTRÓN *s. n.* aparat care servește la accelerarea particulelor elementare folosite în reacții nucleare, în care aceste particule descriu traiectorii eliptice într-un cîmp magnetic și un cîmp electric alternativ. ● accelerator de particule atomice grele, prin imprimarea unei mișcări rapide de rotație. [pl. *-oane*. / < fr. *cyclotron*]

CICLOTURÍSM *s. n.* turism practicat cu bicicleta. [< fr. *cyclotourisme*]

CICLOTURÍST, -Ă *s. m. f.* cel care practică cicloturismul. [cf. fr. *cyclotouriste*]

CICLOTURÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la cicloturism. [cf. fr. *cyclotouristique*]

CÍCLU *s. n.* 1. serie, lanț de fenomene, de stări etc., care se produc totdeauna în aceeași ordine. ● serie, număr de luni, de ani etc., după care se reproduc constant anumite fenomene în aceeași ordine. ● serie de producții literare, de opere științifice etc. cu temă comună. 2. lanț închis de atomi din molecula unei substanțe. 3. totalitatea stărilor succesive prin care trece un sistem fizic într-o transformare ciclică. 4. unitate de măsură pentru frecvență (la vibrații), reprezentînd frecvența unei vibrații cu perioada de o secundă. [pl. *-uri*. / < lat. *cyclus*, cf. it. *ciclo*, fr. *cycle*, gr. *kyklos* — cerc]

CICONIÍDE *s. f. pl.* familie de păsări de talie mare, cu gît și picioare lungi și cioc alungit, care trăiesc de preferință prin locuri mlăștinoase și pe marginea apelor (barza, egreta, bîtlanul etc.) ; *(la sg.)* pasăre din această familie. [pron. *-ni-i-.* / < fr. *ciconiidés*, cf. lat. *ciconia* — barză, gr. *eidos* — aspect]

CICONIIFÓRME *s. f. pl.* ordin de păsări care are ca tip bîtlanul ; *(la sg.)* pasăre din

acest ordin. [pron. *-ni-i-*. / < fr. *ciconiiformes*, cf. lat. *ciconia* — barză, *forma* — formă]

-CID element secund de compunere savantă cu semnificația „care ucide", „ucigaș". [fr. *-cide* < lat. *-cida* < *caedere* — a ucide]

CÍDRU *s. n.* băutură alcoolică care se obține prin fermentarea mustului de mere. [< fr. *cidre*]

CIFO- element prim de compunere savantă cu semnificația „curbură", „cocoașă". [< fr. *cypho-*, cf. gr. *kyphos* — cocoșat]

CIFOS, -OÁSĂ *adj. (med.)* cocoșat. [< fr. *cypheux*]

CIFOSCOLIÓZĂ *s. f. (med.)* deformație a coloanei vertebrale cu simptome de cifoză și scolioză. [pron. *-li-o-*. / < fr. *cyphoscoliose*]

CIFÓTIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de cifoză. [< fr. *cyphotique*]

CIFÓZĂ *s. f.* încovoiere înapoi a coloanei vertebrale ; gheb, cocoașă. [< fr. *cyphose*, cf. gr. *kyphosis* — curbură]

CIFRÁ *vb. I.* **1.** *refl.* a se calcula, a se evalua în cifre. **2.** *tr.* a scrie, a transmite un text prin cifru. [< fr. *chiffrer*]

CIFRÁJ *s. n. (muz)* indicații de acord, care se notează deasupra sau dedesubtul lui, des utilizate astăzi în muzica ușoară și de jaz, înlesnind citirea rapidă a partiturii. [< fr. *chiffrage*]

CIFRÁRE *s. f.* acțiunea de a cifra. [< *cifra*]

CIFRÁT, -Ă *adj. (despre texte)* scris în cifru. [cf. it. *cifrato*]

CÍFRĂ *s. f.* **1.** semn convențional pentru reprezentarea numerelor. ◊ *(fig.)* număr, cantitate, sumă. **2.** volum, cuantum al unor operații comerciale, financiare, reprezentat în cifre. **3.** număr care indică valoarea unei mărimi caracteristice a unei substanțe. [< it. *cifra*, fr. *chiffre*, germ. *Ziffer* < ar. *șifr* — gol, zero]

CÍFRIC, -Ă *adj.* exprimat în cifre ; numeric. [< *cifră* + *-ic*]

CIFROGRÁMĂ *s. f. (rar)* telegramă cifrată. [< it. *cifrogramma*]

CÍFRU *s. n.* **1.** vocabular criptografic în care cuvintele sînt înlocuite prin cifre, potrivit unor norme stabilite dinainte ; *(p. ext.)* sistem de semne convențională, folosit în comunicări secrete. **2.** încuietoare secretă care se deschide cu ajutorul unui mecanism bazat pe o combinație de litere sau de cifre ; combinația semnelor (litere, cifre) cu care se deschide o astfel de încuietoare. [pl. *-uri*, *-re*. / după fr. *chiffre*, it. *cifra*]

CIL *s. m.* **1.** prelungire protoplasmatică filiformă a celulelor (la unele bacterii, la infuzori), avînd diferite funcții. **2.** păr al pleoapei. [< fr. *cil*, cf. lat. *cilium*]

CILIÁR, -Ă *adj.* în formă de cil ; referitor la cili. [pron. *-li-ar*. / cf. fr. *ciliaire*]

CILIÁT, -Ă *adj.* prevăzut cu cili. // *s. n. pl.* clasă de protozoare prevăzute cu cili vibratili, care servesc la locomoție și la nutriție. [cf. fr. *cilié(s)*]

CILÍCIU *s. n.* centură sau cămașă aspră din păr de capră, care se purta pe piele de penitenți pentru a se mortifica. [pron. *-ciu*. / < fr. *cilice*, lat. *cilicium*, cf. gr. *kilikion* — stofă groasă de Cilicia]

CILINDRÁ *vb. I. tr.* **1** a compacta, a face operațiile de presare și de nivelare a unei șosele. **2.** a da unui obiect forma de cilindru. [< fr. *cylindrer*]

CILINDRÁRE *s. f.* acțiunea de a cilindra. [< *cilindra*]

CILINDRÁX *s. m.* axon. [< fr. *cylindraxe*]

CILINDRÉE *s. f.* **1.** volumul cilindrului unui motor sau al unei mașini cu abur, cuprins între pozițiile extreme ale pistonului. **2.** cantitatea de gaze introdusă în cilindrul unei mașini în timpul cursei de admisiune. [pron. *-e-e*. / < fr. *cylindrée*]

CILÍNDRIC, -Ă *adj.* în formă de cilindru ; cilindriform. [cf. fr. *cylindrique*]

CILINDRICITÁTE *s. f.* proprietate a unei porțiuni din trunchiul unui arbore de a se apropia de forma cilindrică. [cf. fr. *cylindricité*]

CILINDRIFÓRM, -Ă *adj.* cilindric. [< fr. *cylindriforme*]

CILINDROÍD, -Ă *adj., s. n.* (corp) care are forma unui cilindru. [pron. *-dro-id*. / < fr. *cylindroide*, cf. gr. *kylindros* — cilindru, *eidos* — formă]

CILINDRÓM *s. n. (med.)* tumoare benignă cu celule cilindroide a țesuturilor epiteliale. [pl. *-oame*. / < fr. *cylindrome*]

CILÍNDRU *s. m.* **1.** corp geometric care rezultă din rotirea unui dreptunghi împrejurul uneia dintre laturile sale. ◊ corp în formă de sul. ◊ *~ri urinari* = elemente microscopice cu aspect cilindric, care se produc în tuburile urinifere la bolnavii care suferă de nefrită ; *~ central* = coloană de țesuturi care umple regiunea centrală din structura internă a rădăcinii și a tulpinii unei plante. **2.** piesă (componentă) a unei mașini, care se rotește în jurul axei sale, servind pentru a conduce, a presa etc. un material ; valț. ◊ *~ compresor* = tăvălug. ◊ încăpere cilindrică (la motoare) în care se deplasează pistonul. [< lat. *cylindrus*, cf. fr. *cylindre*, germ. *Zylinder*]

CILINDRURÍE *s. f. (med.)* prezența în urină a cilindrilor de origine renală. [gen. *-iei*. / < fr. *cylindrurie*, cf. gr. *kylindros* — cilindru, *ouron* — urină]

CILÓZĂ *s. f.* tremur convulsiv cronic al pleoapei superioare. [< fr. *cillose*]

CIMÁZĂ *s. f. (arhit.)* chenar ornamental (de-a lungul unei fațade). [< it. *cimasa*, cf. fr. *cimaise*]

CÍMĂ *s. f. (bot.)* inflorescență formată dintr-un ax principal terminat cu o floare și avînd lateral mai multe axe secundare ramificate în același fel. [< fr. *cyme*, cf. lat. *cyma* — lăstar]

CIMBÁL *s. n.* **1.** cembalo. **2.** cinel. [cf. it. *cimbalo*, fr. *cymbale*]

CIMBALÍST, -Ă *s. m. f.* cîntăreț la cimbal. [< fr. *cymbaliste*]

CIMÉNT *s. n.* **1.** praf fin, obținut prin calcinarea unui amestec de calcar și argilă, care se pietrifică prin amestecarea cu apă. **2.** material care leagă între ele fragmente de roci detritice. [pl. *-turi*. / cf. it. *cimento*, fr. *ciment*, lat. *caementum* — pietriș]

CIMENTÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) întări, a (se) lega (cu ciment). ● a injecta sub presiune în pămînt, în roci, în materiale de construcție etc. o suspensie de ciment pentru consolidarea și impermeabilizarea acestora ; *(p. ext.)* a (se) consolida cu ciment. ● *(fig.)* a (se) lega, a (se) uni indestructibil, tare ; a (se) consolida. [cf. it. *cimentare*, fr. *cimenter*]

CIMENTÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) cimenta și rezultatul ei. [< *cimenta*]

CIMENTÍST *s. m.* muncitor care lucrează într-o fabrică de ciment. [cf. fr. *cimentier*]

CIMENTOMÉTRU *s. n. (tehn.)* aparat pentru determinarea modului de distribuire a cimentului în spațiul dintre coloana unei sonde și teren. [< *ciment* + *-metru*]

CIMIÉR *s. n. (herald.)* figură care împodobea coiful de turnir (uneori şi pe cel de luptă) al cavalerilor medievali, reproducînd într-un fel sau altul conţinutul scutului. [pron. *-mi-er.* / < fr. *cimier*]

CIMÓL *s. n.* produs rezultat din leşia obţinută după separarea celulozei de molid. [< germ. *Zymol*]

CIMÓS, -OÁSĂ *adj. (bot.; despre inflorescenţe)* în formă de cimă. [cf. it. *cimoso*]

CIMPANZÉU *s. m.* maimuţă antropoidă mare, cu pielea neagră, care trăieşte în cete în Africa ecuatorială. [< fr. *chimpanzé* < cuv. african]

CIN- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „ciine", „în legătură cu ciinii". [var. *chino-, cine-, cino-.* / < fr. *cyno-*, cf. gr. *kyon, kynos*]

CINÁBRU *s. n.* sulfură naturală de mercur, de culoare roşie. ● culoare roşie-închisă. [< it. *cinabro*, cf. fr. *cinabre*]

CINANTROPÍE *s. f. (med.)* manie a unui bolnav care se crede transformat în ciine. [gen. *-iei.* / < fr. *cynanthropie*]

CINCANTENÁR, -Ă *adj., s. m. f.* în vîrstă de cincizeci de ani. // *s. n.* sărbătorire a cincizeci de ani de la un eveniment. [< fr. *cinquantenaire*]

CINCANTÍN *s. n.* varietate de porumb cu tulpina scurtă şi subţire şi cu bobul mărunt, de culoare portocalie. [< it. *cinquantino*]

CINCÍLA *s. f.* v. şinşilă.

CINCINÁL, -Ă *adj. (adesea s. n.)* care durează o perioadă de cinci ani. [după fr. *quinquennal*, lat. *quinquennalis*]

CINE¹- element prim de compunere savantă care are semnificaţia „mişcare", „de mişcare", „în legătură cu mişcarea". [var. *cinem-, cinemat-, cinemato- cinemo-.* / < fr. *cine-* < gr. *kinema* — mişcare]

CINE²- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „(de) cinema", „în legătură cu cinematograful". [var. *cinema-.* / < fr. *cinéma* < *cinématographe*]

CINE³- v. cin-.

CINE-ADEVĂR *s. n.* ciné-vérité. [< *cine²-* + *adevăr*, după fr. *ciné-vérité*]

CINEAMATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cinefil. [pron. *-ne-a-.* / et. incertă]

CINEAMATORÍSM *s. n.* cinefilie. [pron. *-ne-a-.* / et. incertă]

CINEANIMATÓR, -OÁRE *s. m. f.* animator al filmului. [pron. *-ne-a-.* / et. incertă]

CINEÁST, -Ă *s. m. f.* specialist în tehnica sau în arta cinematografică; realizator sau autor de filme. [pron. *-ne-ast.* / < fr. *cinéaste*]

CINECLÚB *s. n.* asociaţie care are ca scop să formeze cultura cinematografică a membrilor ei. [cf. fr. *ciné-club*]

CINECLUBÍST, -Ă *s. m. f.* membru al unui cineclub. [< *cineclub* + *-ist*]

CINEFICÁ *vb. I. tr.* a extinde reţeaua cinematografică şi a amplifica utilizarea filmului în diferite domenii practice. [et. incertă]

CINEFICÁRE *s. f.* acţiunea de a cinefica. [< *cinefica*]

CINEFÍL, -Ă *s. m. f.* amator de filme; cineamator. [< fr. *cinéphyle*]

CINEFILÍE *s. f.* pasiune pentru filme. [et. incertă]

CINEFÓB, -Ă *s. m. f.* cel care urăşte filmele. [< fr. *cinéphobe*]

CINEGÉTIC, -Ă *adj. (liv.)* de vînătoare, vînătoresc. [< fr. *cynégétique*, cf. gr. *kynegetikos* < *kyon* — ciine, *agein* — a conduce]

CINEGÉTICĂ *s. f.* arta vînătorii. [< fr. *cynégétique*]

CINEGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la creaţia sau critica de filme. [< fr. *cinégraphique*]

CINÉL *s. n.* instrument muzical de percuţie, alcătuit din două discuri metalice care se lovesc unul de altul, producînd un sunet strident, răsunător; cimbal. [< it. *cinelli*]

CINEM- v. cine¹-.

CINEMÁ- v. cine²-.

CINEMÁ *s. n. invar.* cinematograf. [< fr. *cinéma*]

CINEMASCÓP *s. n.* procedeu cinematografic care permite proiectarea filmelor pe un ecran lat, la care unghiul vizual este mai mare decît cel obişnuit. [< fr. *cinémascope*, cf. gr. *kinema* — mişcare *skopein* — a privi]

CINEMAT- v. cine¹-.

CINEMATÉCĂ *s. f.* 1. arhivă de filme; filmotecă. 2. sală de cinematograf unde pot fi vizionate filme de arhivă. [< fr. *cinémathèque*]

CINEMÁTIC, -Ă *adj.* referitor la mişcare. [< fr. *cinématique*]

CINEMÁTICĂ *s. f.* ramură a mecanicii care studiază mişcarea corpurilor independent de cauzele care o produc. [gen. *-cii.* / < fr. *cinématique*, cf. gr. *kinema* — mişcare]

CINEMATO- v. cine¹-.

CINEMATOGRÁF *s. n.* 1. local destinat proiectării filmelor pentru public; cinema. 2. cinematografie. [< fr. *cinématographe*, cf. gr. *kinema* — mişcare, *graphein* — a scrie]

CINEMATOGRAFIÁ *vb. I. tr.* a filma. [pron. *-fi-a.* p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *cinématographier*]

CINEMATOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la cinematografie, de cinematograf. [cf. fr. *cinématographique*]

CINEMATOGRAFÍE *s. f.* tehnica înregistrării şi a reproducerii imaginilor în mişcare pe film; proiectarea luminoasă pe un ecran a acestor imagini; artă cinematografică; industrie producătoare de filme. [< fr. *cinématographie*]

CINEMATOGRAFIÉRE *s. f.* acţiunea de a cinematografia şi rezultatul ei. [pron. *-fi-e-.* / < *cinematografia*]

CINEMATOGRAFÍST, -Ă *s. m. f. (rar)* cineast. [cf. fr. *cinématographiste*]

CINEMIRÁCOL *s. n. (rar)* miracolul cinematografiei. [< fr. *cinémiracle*]

CINEMO- v. cine¹-.

CINEMOGRÁF *s. n.* instrument care determină şi înregistrează vitezele. [< fr. *cinémographe*]

CINEMOGRÁMĂ *s. f.* înregistrare ritmică la intervale scurte, pe peliculă fotografică, a diverselor faze ale unei mişcări. [scris şi *kinemogramă.* / < fr. *cinémogramme*]

CINEMOMÉTRU *s. n.* indicator de viteză. [< fr. *cinémomètre*]

CINEPANORÁMIC *s. n.* procedeu cinematografic care permite proiectarea filmelor pe un ecran lat, cu sunet stereofonic, care dă spectatorului senzaţia că este în mijlocul acţiunii. [< fr. *cinépanoramique*]

CINERADIOGRAFÍE *s. f.* tehnică radiologică permiţînd efectuarea de imagini în mişcare. [< *cine¹-* + *radiografie*]

CINERÁMĂ *s. f.* procedeu cinematografic de proiectare pe ecran lat, în care proiectarea se face prin juxtapunerea imaginilor de la trei aparate de proiecţie diferite, funcţionînd absolut sincron. [< fr. *cinérama*, it. *cinerama*]

CINERÁR, -Ă *adj. (liv.)* referitor la cenuşă; de cenuşă. *urnă ~ă* = urnă în care

se găsește, se păstrează cenușa unui mort. [cf. fr. *cinéraire*, it. *cinerario*, lat. *cinerarius* < *cinis* — cenușă]

CINERÁRIA *s. f.* plantă ornamentală din familia compozeelor, cu frunze mari și flori de diferite culori adunate în buchete. [pron. *-ri-a.* / < it. *cineraria*]

CINERESTAURÁNT *s. n.* restaurant special amenajat pentru a fi vizionate filme în timpul consumației. [< *cine*²- + *restaurant*]

CINERÍT *s. n.* rocă vulcanică piroclastică, cimentată, formată din material fin provenit din pulverizarea și consolidarea lavei. [< fr. *cinérite*]

CINESCÓP *s. n.* tub catodic utilizat ca receptor al imaginii într-un aparat de televiziune. [pl. *-scoape*, scris și *kinescop*. / < fr. *kinescope*, cf. gr. *kinesis* — mișcare, *skopein* — a privi]

CINÉTIC, -Ă *adj.* referitor la mișcare ; de mișcare ; *O energie ~ă* = energie pe care o produce un corp în mișcare ; *artă ~ă* = = artă care integrează operei mișcarea produsă de un motor sau efecte de lumini și care, sub motiv că opera este în continuă mișcare, manifestă tendința de a crea opere de artă semiindustriale pe baza unui prototip. [< fr. *cinétique*, cf. gr. *kinetikos* — mișcător]

CINÉTICĂ *s. f.* parte a fizicii care studiază legile mișcării, ținînd seama de masa corpurilor și de forțele care le pun în mișcare. [gen. *-cii.* / cf. fr. *cinétique*]

CINÉ-VERITÉ *s. n.* metodă în cinematografie care își propune să surprindă o realitate cît mai nealterată, mai puțin artificială ; cine-adevăr. [< fr. *ciné-vérité* — cinematograf-adevăr]

-CINÉZĂ v. c h i n o¹-.

CINGULÁR, -Ă *adj. (rar)* în formă de briu. [cf. it. *cingolare* < lat. *cingulum* — cingătoare]

CÍNIC, -Ă *adj. școala ~ă* = școală filozofică greacă din antichitate, care s-a preocupat îndeosebi de problemele eticii, propovăduind autonomia morală a individului, simplitatea, întoarcerea la natură, disprețul pentru normele eticii religioase, pentru convenționalism, bogăție și onoruri. // *s. m.* filozof aparținînd acestei școli. // *adj., s. m. f.* (cel) care arată pe față, fără sfială, fapte și gînduri condamnabile ; (om) rău, nerușinat, fără scrupule ; (cel) care denotă sfidare, sfidător. [cf. fr. *cynique*, it. *cinico*, gr. *kynikos* — ciinesc]

CINÍSM *s. n.* 1. doctrina filozofilor cinici. 2. mărturisire obraznică și sfidătoare a unor fapte sau gînduri condamnabile ; atitudine care sfidează regulile morale ale societății. [cf. fr. *cynisme*, gr. *kynismos*]

CINO¹- v. c h i n o¹-.

CINO²- v. c i n-.

CINOCEFÁL *s. m.* maimuță africană cu botul ascuțit ca al unui ciine. [< fr. *cynocéphale*, cf. gr. *kynokephalos* < *kyon* — ciine, *kephale* — cap]

CINODRÓM *s. n.* pistă special amenajată pentru curse de ciini. [< fr. *cynodrome*, cf. gr. *kyon* — ciine, *dromos* — cursă]

CINOFÍL, -Ă *adj., s. m. f.* amator de ciini ; (cel) care iubește ciinii. [< fr. *cynophile*]

CINOFILÍE *s. f.* atașament, interes pentru ciini. [gen. *-iei.* / < fr. *cynophilie*]

CINOFÓB, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de cinofobie. [< fr. *cynophobe*]

CINOFOBÍE *s. f.* teamă patologică de ciini. [< fr. *cynophobie*, cf. gr. *kyon* — ciine, *phobos* — frică]

CINOLOGÍE *s. f.* ramură a medicinii veterinare care se ocupă de ciini. [gen. *-iei.* / cf. it. *cinologia*]

CINOPEDÍE *s. f.* creșterea ciinilor de vînătoare. [gen. *-iei.* / < fr. *cynopédie*, cf. gr. *kyon* — ciine, *paideia* — creștere]

CINOREXÍE *s. f.* foame puternică, manifestă mai ales ca simptom al unor boli ale tubului digestiv. [gen. *-iei.* / < fr. *cynorexie*, cf. gr. *kyon* — ciine, *orexis* — foame]

CINQUECÉNTO *s. n.* denumirea italiană a sec. XVI, sub care sînt incluse arta și cultura din această epocă. [< it. *cinquecento*]

CINQUECENTÍST *s. m.* scriitor sau artist din cinquecento. [< it. *cinquecentista*]

CÍNTRU *s. n. (constr.)* partea concavă a unei bolți sau a unui arc ; cofrajul pe care se zidește sau pe care se toarnă o boltă. [< fr. *cintre*]

CINZ *s. n.* stofă de bumbac imprimată pentru mobilă. [< fr. *chintz*]

CIOBOTÉCĂ *s. f.* colecție de cioburi arheologice. [< *ciob* + gr. *theke* — dulap]

CIOCOLÁTĂ *s. f.* 1. amestec solidificat de cacao și zahăr, uneori cu adaosuri de alte substanțe. 2. băutură preparată din praf de ciocolată (1) dizolvat în lapte sau în apă. [var. *șocoladă, șocolată* s. f. / < it. *ciocolata*, cf. fr. *chocolat*, germ. *Schokolade*, sp. *chocolate* — cuv. aztec]

CIOCOLATIÉR, -Ă *s. m. f. (liv.)* muncitor care lucrează într-o fabrică de ciocolată. [pron. *-ti-er.* / cf. fr. *chocolatier*]

CIOCOLATIÉRĂ *s. f.* vas în care se servește ciocolata lichidă. [pron. *-ti-e-.* / cf. fr. *chocolatière*]

CIOCOLATÍU, -ÍE *adj.* de culoarea ciocolatei. [< *ciocolată* + *-iu*, după fr. *chocolat*]

CIOMPI *s. m. pl.* nume dat muncitorilor torcători de lînă din Florența sec. XIV, care, aliați cu meseriașii neîncadrați în bresle, s-au răsculat în 1378 împotriva negustorilor, bancherilor și patronilor. [pron. *ciompi.* / < it. *ciompi*]

CIPERACÉE *s. f. pl.* familie de plante erbacee monocotiledonate, avînd tulpina în trei muchii și teaca frunzelor nedespicată ; rogozuri ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *cypéracées*]

CIPOLÍN *s. n.* 1. *(geol.)* marmură albă conținînd straturi de mică albă sau de alte minerale. 2. motiv decorativ compus din flori, frunze și fructe, împrumutat de la porțelanurile japoneze. [< it. *cipollino*, cf. gr. *cipolin*]

CIPRÎN *s. m. (biol.)* crap. [< fr. *cyprin*, cf. lat. *cyprinus*, gr. *cyprinos*]

CIPRINICULTÚRĂ *s. f.* ramură a pisciculturii care se ocupă cu creșterea crapului ; carpicultură. [< fr. *cypriniculture*]

CIPRINÍDE *s. f. pl. (zool.)* familie de pești teleosteeni de apă dulce, cuprinzînd crapul, caracuda, linul etc. ; *(la sg.)* pește din această familie. [< fr. *cyprinidés*]

CIR *s. m. (zool.)* fiecare dintre perii tepoși de pe corpul unor animale nevertebrate. [< fr. *cirre*, cf. lat. *cirrus*]

CIRC *s. n.* 1. reprezentație al cărei program cuprinde numere de gimnastică și de acrobație, prezentare de animale dresate etc. ; ansamblu artistic care dă asemenea reprezentații. 2. incinta circulară unde se desfășoară exercițiile acrobatice sau ecvestre ale reprezentațiilor de circ (1). ● incintă circulară descoperită unde aveau loc jocurile publice la romani. 3. depresiune circulară în regiunile înalte ale munților, formată prin eroziune sau prin acțiunea unui ghețar ; chiu-

vetă (2). [pl. *-uri.* / < lat. *circus*, cf. it. *circo*, fr. *cirque*]

CÎRCA *adv.* aproximativ, cam, aproape, cam la. [< lat. *circa*]

CIRCOM- v. circum-.

CIRCOMFERÍNȚĂ *s. f.* v. circumferință.

CIRCON- v. circum-.

CIRCONFLÉX *adj. n.* v. circumflex.

CIRCORÁMĂ *s. f.* sistem de filmare și de proiectare a imaginilor cinematografice pe un mare ecran circular. [< rus. *țirkorama*]

CIRCUÍT *s. n.* 1. mișcare circulară făcută pe un drum închis. 2. traseu închis (format din fire sau din dispozitive bune conducătoare de electricitate) prin care poate circula curentul. ● sistem de conducte prin care circulă lichide, vapori etc. 3. *(ec.)* trecere a capitalului de la forma bănească la cea productivă, apoi la forma marfă și din nou la forma bănească. 4. transformarea și prelucrarea materiei prime în produse finite. 5. *(sport)* traseu închis, stabilit pentru a fi străbătut într-o competiție. [pron. *-cu-it.* pl. *-te, -turi.* / cf. fr. *circuit*, it. *circuito*, lat. *circuitus*]

CIRCULÁ *vb. I. intr.* 1. a se mișca, a se deplasa ; a umbla ; a fi în mișcare neîntreruptă, a curge într-un circuit. 2. *(despre zvonuri etc.)* a se propaga, a se răspîndi, a umbla din gură în gură. 3. a se întrebuința, a fi în uz. [p. i. *circul.* / cf. fr. *circuler*, lat. *circulare*]

CIRCULÁNT, -Ă *adj.* care circulă ; în circulație. [cf. fr. *circulant*]

CIRCULÁR, -Ă *adj.* 1. în formă de cerc, care descrie un cerc. ● *(adv.)* de jur împrejur. 2. *(și s. f.)* (ordin, dispoziție) care se transmite în aceeași formă la mai multe instituții, persoane etc. // *s. n.* 1. ferăstrău în formă de disc, care taie prin învîrtire în jurul propriei sale axe. 2. *(teatru)* fundal care acoperă peretele din fundul scenei. [cf. fr. *circulaire*, lat. *circularis*]

CIRCULATÓR *adj. (rar)* referitor la circulație. O *aparat* ~ = inima și vasele prin care circulă sîngele în corpul animalelor și al omului. [var. *circulatoriu, -ie* adj. / cf. fr. *circulatoire*, lat. *circulatorius*]

CIRCULATÓRIU, -IE *adj.* v. circulator.

CIRCULÁȚIE *s. f.* 1. mișcare, deplasare (de oameni, de vehicule pe o cale de comunicație etc.). 2. mișcare a unui corp într-un circuit. ● mișcare a sîngelui în aparatul circulator. 3. transmitere, schimb de bunuri, de mărfuri. O ~ *monetară* = circulația banilor în procesul schimbului. [gen. *-iei.* var. *circulațiune* s. f. / cf. fr. *circulation*, lat. *circulatio*]

CIRCULAȚIÚNE *s. f.* v. circulație.

CIRCUM- element de compunere savantă cu semnificația „împrejur", „în cerc". [var. *circom-, circon-.* / < it. *circum* < lat. *circum* — împrejur]

CIRCUMCÍDE *vb. III. tr.* a face operația de circumcizie. [p. i. *circumcid.* / < lat. *circumcidere*]

CIRCUMCÍZIE *s. f.* tăiere împrejur a prepuțului (care face parte din ritul unor religii). [gen. *-iei.* var. *circumciziune* s. f. / < lat. *circumcisio*]

CIRCUMCIZIÚNE *s. f.* v. circumcizie.

CIRCUMDÚCȚIE *s. f. (fiz.)* mișcare de rotație în jurul unei axe sau al unui punct central. ● *(fiziol.)* mișcare circulară a membrelor sau a globilor oculari. [gen. *-iei.* / < fr. *circumduction*]

CIRCUMFERENȚIÁR *s. n.* tip de compas pentru desen tehnic. [pron. *-ți-ar.* / < *circumferință* + *-ar*]

CIRCUMFERÍNȚĂ *s. f.* 1. curbă plană închisă, ale cărei puncte sînt egal depărtate de un punct fix, numit centru ; lungimea unui cerc. 2. linie împrejmuitoare a unui corp rotund, a unui loc. [var. *circomferință* s. f. / < lat. *circumferentia* < *circum* — împrejur, *ferre* — a purta, cf. fr. *circonférence*]

CIRCUMFLÉX *adj. n.* 1. *accent* ~ = semn diacritic care marchează în ortografia noastră căciula literelor *â, î.* 2. *(despre artere, vene, nervi)* care înconjură, care are un traiect răsucit. 3. *(despre plante)* cu ramurile curbate în jos. [pl. *-ecși, -exe.* var. *circonflex* adj. n. / < lat. *circumflexus* < *circum* — împrejur, *flexus* — curbat, cf. fr. *circonflexe*]

CIRCUMLOCÚȚIE *s. f.* expunere pe ocolite a unei idei care poate fi redată direct, mai concis ; perifrază. [gen. *-iei.* var. *circumlocuțiune* s. f. / < lat. *circumlocutio* < *circum* — împrejur, *loqui* — a vorbi, cf. fr. *circonlocution*]

CIRCUMLOCUȚIÚNE *s. f.* v. circumlocuție.

CIRCUMLUNÁR, -Ă *adj.* care se află, se petrece în jurul Lunii ; circumselenar ; perilunar. [< *circum-* + *lunar*]

CIRCUMNAVIGÁȚIE *s. f.* călătorie pe mare în jurul unei mari insule, în jurul unui continent sau în jurul lumii. [gen. *-iei.* / < lat. *circumnavigatio*, fr. *circumnavigation*]

CIRCUMNUTÁȚIE *s. f.* fenomen prin care extremitățile unui ax vegetal descriu o spirală în creșterea lor, înclinîndu-se succesiv către diferitele părți ale orizontului. [gen. *-iei.* / < fr. *circumnutation*]

CIRCUMORÁL, -Ă *adj.* situat în jurul gurii ; perioral. [cf. lat. *circum* — în jurul, *os, oris* — gură]

CIRCUMORBITÁL, -Ă *adj. (astr.)* care se află, se petrece pe o orbită ; periorbital. [< *circum-* + *orbital*]

CIRCUMPOLÁR, -Ă *adj.* situat în jurul, în vecinătatea polilor ; peripolar. [< fr. *circumpolaire*, cf. lat. *circum* — împrejur, *polus* — pol]

CIRCUMSCRÍE *vb. III. tr.* 1. a cuprinde, a încadra, a delimita între anumite margini, limite. 2. a face o figură în jurul altei figuri, atingînd-o la margini. [p. i. *circumscriu.* / după lat. *circumscribere* < *circum* — împrejur, *scribere* — a scrie, cf. fr. *circonscrire*]

CIRCUMSCRÍERE *s. f.* acțiunea de a circumscrie și rezultatul ei. [pron. *-scri-e-.* / < *circumscrie*]

CIRCUMSCRÍPȚIE *s. f.* delimitare teritorial-administrativă în cadrul unui oraș, județ, sector etc. O ~ *electorală* = unitate administrativă constituită cu ocazia alegerilor ; ~ *sanitară* = unitate teritorială de bază în sistemul de ocrotire a sănătății. [gen. *-iei.* / < lat. *circumscriptio*, fr. *circonscription*]

CIRCUMSCRIS, -Ă *adj. (despre figuri geometrice)* încadrat, înscris într-un cerc. < *circumscrie*]

CIRCUMSELENÁR, -Ă *adj.* circumlunar. [< *circum-* + *selenar*]

CIRCUMSOLÁR, -Ă *adj.* care se află, se petrece în jurul Soarelui. [< *circum-* + *solar*]

CIRCUMSPÉCT, -Ă *adj.* atent (în vorbe, în acțiuni) ; chibzuit, precaut, prudent. [< lat. *circumspectus*, cf. fr. *circonspect*]

CIRCUMSPÉCȚIE *s. f.* chibzuială, precauție, prudență. [gen. *-iei*. var. *circumspecțiune* s. f. / < lat. *circumspectio*, cf. fr. *circonspection*]

CIRCUMSPECȚIÚNE *s. f.* v. circumspecție.

CIRCUMSTÁNȚĂ *s. f.* împrejurare, particularitate care însoțește un fapt. ● ocazie, conjunctură (favorabilă sau nefavorabilă). O *de* ~ = pentru o ocazie anumită ; de formă, de ochii lumii. [< lat. *circumstantia* < *circum* — împrejur, *stare* — a ține, cf. fr. *circonstance*]

CIRCUMSTANȚIÁL, -Ă *adj.* care depinde de o circumstanță, de o împrejurare. O *complement* ~ (și *s. n.*) = complement care indică împrejurările în care se petrece acțiunea verbului ; *propoziție* ~ă (și *s. f.*) = propoziție subordonată care indică împrejurarea în care se desfășoară acțiunea exprimată de propoziția regentă. [pron. *-ți-al.* / cf. fr. *circonstanciel*]

CIRCUMSTANȚIÁT, -Ă *adj. (rar)* expus cu toate circumstanțele ; detaliat. [pron. *-ți-at.* / cf. fr. *circonstancié*]

CIRCUMTERÉSTRU, -Ă *adj.* care se află, se petrece în jurul globului terestru ; periterestru. [cf. fr. *circumterrestre*, it. *circumterrestre*]

CIRCUMVALÁT, -Ă *adj.* înconjurat de fortificații. [< lat. *circumvallatus*]

CIRCUMVALÁȚIE *s. f.* 1. ansamblu de fortificații executat de asediatorul unei cetăți, unui oraș etc. contra vreunui atac din afară. 2. șosea de ocolire a unui oraș sau a altui centru aglomerat. [gen. *-iei*. var. *circumvalațiune* s. f. / < lat. *circumvallare* — a înconjura cu fortificații, cf. fr. *circonvallation*]

CIRCUMVALAȚIÚNE *s. f.* v. circumvalație.

CIRCUMVOLÚȚIE *s. f.* 1. fiecare dintre cutele sinuoase care se găsesc pe suprafața creierului ; girus. 2. *(rar)* rotire, învîrtire. [gen. *-iei*. var. *circumvoluțiune* s. f. / < lat. *circumvolutus* — înfășurat împrejur, cf. fr. *circonvolution*]

CIRCUMVOLUȚIÚNE *s. f.* v. circumvoluție.

CIRENÁIC, -Ă *adj. școală* ~ă = școală filozofică întemeiată de Aristip la Cirene, ai cărei adepți proclamau ca scop al vieții obținerea unui maximum de plăceri. // *s. m.* adept al acestei școli. [pron. *-na-ic.* / < fr. *cyrénaïque* < *Cyrene*, colonie grecească din Africa de nord]

CIROCÚMULUS *s. n. (met.)* tip de nori de mare altitudine, formați din grupe albe separate. [< fr. *cirro-cumulus*]

CIROSTRÁTUS *s. n. (met.)* tip de nori de mare altitudine, compuși din cristale de gheață, care au forma unui voal alburiu, alcătuind un halo în jurul Lunii sau al Soarelui. [< fr. *cirro-stratus*]

CIRÓTIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de ciroză. [< fr. *cirrhotique*]

CIRÓZĂ *s. f.* boală cronică de ficat, caracterizată prin apariția unor granulații conjunctive dense în țesutul acestui organ și prin distrugerea celulelor hepatice. [< fr. *cirrhose*, cf. gr. *kirrhos* — roșcat]

CIRTO- element de compunere savantă cu semnificația „colivie", „cușcă". [< fr. *cyrto-* < gr. *kyrtos* — colivie]

CIRTOMETRÍE *s. f.* măsurare a perimetrului toracic. [gen. *-iei*. / < fr. *cyrtométrie*, cf. gr. *kyrtos* — colivie, *metron* — măsură]

CIRTOMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea perimetrului toracic. [< fr. *cyrtomètre*]

CÍRUS *s. m. (met.)* tip de nori de culoare albă strălucitoare, formați din particule de gheață, care plutesc izolați la mare înălțime. [pl. *-uși*. / < fr., lat. *cirrus*]

CIS- element prim de compunere savantă cu semnificația „dincoace de", „de aceeași parte". [< fr., it., lat. *cis*]

CISALPÍN, -Ă *adj.* aflat dincoace de Alpi (din punctul de vedere al romanilor și italienilor) ; în nordul Italiei. [cf. lat. *cisalpinus*, fr. *cisalpin*, it. *cisalpino*]

CISOÍDĂ *s. f. (geom.)* curbă plană descrisă de un punct de pe o secantă mobilă care trece printr-un punct fix al unui cerc, intersectîndu-l a doua oară. [pron. *-so-i-*. / < fr. *cissoïde*, cf. gr. *kissos* — iederă, *eidos* — formă]

CISRENÁN, -Ă *adj.* aflat dincoace de Rin. [< fr. *cisrhénan*, lat. *cisrhenanus*]

CIST- v. cisto-.

CISTALGÍE *s. f. (med.)* durere la vezica urinară. [pron. *-iei*. / < fr. *cystalgie*]

CÍSTĂ *s. f. (arheol.)* vas cilindric de metal caracteristic pentru prima epocă a fierului din Italia. [< lat. *cista*]

CISTECTAZÍE *s. f. (med.)* dilatație a vezicii urinare. [gen. *-iei*. / < fr. *cystectasie*]

CISTECTOMÍE *s. f. (med.)* ablațiune a vezicii urinare. [gen. *-iei*. / < fr. *cystectomie*, cf. gr. *kystis* — vezică, *ektome* — excizie]

CISTERCIÉNI *s. m. pl.* ordin de călugări benedictini din Franța, datînd din sec. XI, care au jucat un rol deosebit în colportarea formelor arhitectonice ale goticului timpuriu. // *adj.* care aparține acestui ordin. O *arhitectură* ~ă = arhitectură cu aspect simplu și sever. [pron. *-ci-eni.* sg. *cistercian.* / < fr. *cisterciens*]

CISTÉRNĂ *s. f.* 1. recipient montat pe un cadru cu roți, destinat transportului unor lichide. ● vagon de cale ferată înzestrat cu un asemenea recipient. 2. rezervor (subteran) pentru înmagazinarea apei provenite din ploi sau din zăpezi. 3. *(anat.)* spațiu mare sub arahnoidian, plin cu lichid cefalorahidian. [var. *citernă* s. f. / < lat. *cisterna*, cf. it. *cisterna*]

CISTI- v. cisto-.

CÍSTIC, -Ă *adj. (med.)* referitor la vezica urinară sau la vezica biliară. [< fr. *cystique*]

CISTICÉRC *s. m.* formă larvară a teniei, asemănătoare unei băsicuțe cît un bob de mazăre, care se fixează în organism. [< fr. *cysticerque*, cf. gr. *kystis* — băsică, *kerkos* — coadă]

CISTICERCÓZĂ *s. f. (med.)* boală parazitară la animale și la om, cauzată de localizarea cisticercilor în organism. [< fr. *cysticercose*]

CISTICÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a canalului cistic. [< fr. *cysticite*]

CISTICOSTOMÍE *s. f. (med.)* deschidere la suprafața pielii abdomenului a canalului cistic. [gen. *-iei*. / < fr. *cysticostomie*]

CISTICOTOMÍE *s. f. (med.)* incizie a canalului cistic. [gen. *-iei*. / < fr. *cysticotomie*, gr. *kystis* — vezică, *tome* — tăiere]

CISTÍTĂ *s. f.* inflamație a vezicii urinare. [< fr. *cystite*, cf. gr. *kystis* — vezică]

CISTO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) vezică".

[var. *cist-, cisti-.* / < fr. *cyst(o)-*, cf. gr. *kystis*]

CISTOCÉL *s. n. (med.)* hernie a vezicii urinare. [< fr. *cystocèle*, cf. gr. *kystis* — vezică, *kele* — hernie]

CISTOFÓR, -Ă *s. m. f. (ant.)* cel care purta un coș sacru la serbările în cinstea lui Bachus. [< lat. *cistophorus*, cf. fr. *cistophore*]

CISTOGRAFÍE *s. f.* radiografie a vezicii urinare. [gen. *-iei.* / < fr. *cystographie*]

CISTOPATÍE *s. f. (med.)* afecțiune a vezicii urinare (cistită etc.). [gen. *-iei.* / < fr. *cystopathie*, cf. gr. *kystis* — vezică, *pathos* — boală]

CISTOPEXÍE *s. f. (med.)* fixarea chirurgicală a vezicii urinare. [gen. *-iei.* / < fr. *cystopexie*, cf. gr. *kystis* — vezică, *pexis* — fixare]

CISTOPLEGÍE *s. f. (med.)* paralizie a vezicii urinare. [gen. *-iei.* / < fr. *cystoplégie*]

CISTOSARCÓM *s. n. (med.)* sarcom al vezicii urinare. [< fr. *cystosarcome*]

CISTOSCÓP *s. n.* instrument prevăzut cu un dispozitiv optic, care permite examinarea interiorului vezicii urinare. [< fr. *cystoscope*, cf. gr. *kystis* — vezică, *skopein* — a examina]

CISTOSCÓPIC, -Ă *adj.* referitor la cistoscopie. [< fr. *cystoscopique*]

CISTOSCOPÍE *s. f.* examen endoscopic al vezicii urinare. [gen. *-iei.* / < fr. *cystoscopie*]

CISTOSTOMÍE *s. f. (med.)* deschidere a vezicii urinare la suprafața pielii abdomenului. [gen. *-iei.* / < fr. *cystostomie*, cf. gr. *kystis* — vezică, *stoma* — gură]

CISTOTÓM *s. n.* instrument chirurgical cu care se fac incizii pe vezica urinară. [< fr. *cystotome*, cf. gr. *kystis* — vezică, *tome* — tăietură]

CISTOTOMÍE *s. f.* incizie a vezicii urinare. [gen. *-iei.* / < fr. *cystotomie*]

CÍSTRĂ *s. f.* instrument muzical cu coarde ciupite, folosit în secolele XVI-XVII. [< fr. *cistre*]

-CÍT v. c i t o-.

CITÁ *vb. I. tr.* 1. a numi, a indica (pe cineva sau ceva) pentru a întări ceva, pentru a face cunoscut pe cineva sau ceva ; a semnala ceva. 2. a reproduce exact spusele sau cele scrise de cineva ; a da un citat. 3. a chema (pe cineva) în fața unei instanțe judecătorești printr-o citație. [cf. lat., it. *citare*, fr. *citer*]

CITÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi vrednic de a fi citat, amintit. [cf. fr. *citable*]

CITADÉLĂ *s. f.* 1. fortăreață medievală care domina un oraș. 2. *(fig.)* bastion, focar, centru. [< it. *citadella* — cetățuie]

CITADÍN, -Ă *adj.* de oraș, al orașului, orășenesc. // *s. m. f.* locuitor al unui oraș ; orășean. [< it. *cittadino*]

CITADINÍSM *s. n.* caracter citadin. [cf. it. *cittadinismo*]

CITADINIZÁ *vb. I. tr., refl.* a da sau a căpăta un caracter citadin ; a (se) urbaniza. [cf. it. *cittadinizzare*]

CITADINIZÁRE *s. f.* faptul de a (se) citadiniza. [< *citadiniza*]

CITÁRE *s. f.* acțiunea de a cita și rezultatul ei. O *semnele ~tării* = ghilimele. [pl. *-tări.* / < *cita*]

CITARÍST, -Ă *s. m. f.* v. c h i t a r i s t.

CITÁT *s. n.* 1. pasaj dintr-o scriere, dintr-un autor etc., reprodus întocmai, cu indicațiile respective. 2. *(muz.)* figură melodică sau ritmică împrumutată altei lucrări. [< germ. *Zitat*]

CITATOMANÍE *s. f.* manie de a cita în mod abuziv, mecanic, fără interpretare. [< *citat* + *manie*]

CITÁȚIE *s. f.* invitație oficială scrisă, prin care cineva este chemat să se prezinte înaintea unei instanțe judecătorești ; *(p. ext.)* hîrtie oficială care cuprinde această invitație. [gen. *-iei.* var. *citațiune* s. f. / < lat. *citatio*, it. *citazione*, cf. fr. *citation*]

CITAȚIÚNE *s. f.* v. c i t a ț i e.

CITÉRNĂ *s. f.* v. c i s t e r n ă.

CITO- element de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) celulă". [și *-cit.* / < fr. *cyto-*, cf. gr. *kytos* — celulă]

CITOBIOLOGÍE *s. f.* biologie celulară. [gen. *-iei.* / < fr. *cytobiologie*]

CITOBLÁST *s. n. (biol.)* nucleul unei celule. [< fr. *cytoblaste*, cf. gr. *kytos* — celulă, *blastos* — germene]

CITOBOTÁNICĂ *s. f. (biol.)* studiul celulelor vegetale. [< fr. *cytobotanique*]

CITOCHIMÍE *s. f.* studiul constituției chimice a celulelor și al proceselor biochimice care au loc în acestea. [< fr. *cytochimie*]

CITOCHIMÍSM *s. n.* totalitatea proceselor biochimice care au loc în celule. [< *cito-* + *chimism*]

CITOCHINÉZĂ *s. f.* v. c i t o c i n e z ă.

CITOCINÉZĂ *s. f.* totalitatea schimbărilor care au loc în plasmă în timpul diviziunii celulare. [var. *citochineză* s. f. / cf. gr. *kytos* — celulă, *kinesis* — mișcare]

CITOCRÓM *s. m. (biol.)* proteină complexă, cu rol determinant în realizarea respirației celulare. [< fr. *cytochrome*]

CITOCROMÍE *s. f.* procedeu rapid de tipar în patru culori, la care forma parțială de negru servește la redarea efectelor de tonuri închise. [gen. *-iei.* / < fr. *cytochromie*, cf. gr. *kytos* — celulă, *chroma* — culoare]

CITODIAGNÓSTIC *s. n.* metodă de diagnosticare bazată pe studiul microscopic al celulelor prelevate din organism (prin puncții, raclări etc.) ; citoscopie. [pron. *-di-ag.* / < fr. *cytodiagnostic*]

CITOFIZIOLOGÍE *s. f.* ramură a fiziologiei care studiază funcțiunile celulei. [pron. *-zi-o-.* gen. *-iei.* / cf. fr. *cytophysiologie*]

CITOGAMÍE *s. f. (biol.)* fuzionarea gameților în cadrul procesului de fecundație. [gen. *-iei.* / cf. gr. *kytos* — celulă, *gamos* — unire]

CITOGÉNĂ *s. f.* genă din citoplasmă. [< fr. *cytogène*]

CITOGENÉTIC, -Ă *adj.* referitor la citogenetică. [< fr. *cytogénétique*]

CITOGENÉTICĂ *s. f.* parte a geneticii care studiază componenții celulari ai eredității (genele, cromozomii etc.). [< fr. *cytogénétique*, cf. gr. *kytos* — celulă, *gennan* — a naște]

CITOGENETICIÁN, -Ă *s. m. f.* specialist în citogenetică. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni, -iene.* / cf. fr. *cytogénéticien*]

CITOGENÉZĂ *s. f.* procesul de formare a celulelor. [cf. it. *citogenesi*]

CITÓLĂ *s. f.* instrument medieval cu coarde, de formă alungită și cu gîtul scurt. [< fr. *citole*]

CITOLÍTIC, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care distruge celulele. [< fr. *cytolytique*]

CITOLÍZĂ *s. f.* proces de distrugere sau degenerare a celulelor sub acțiunea unor agenți chimici, fizici sau biologici. [< fr. *cytolyse*, cf. gr. *kytos* — celulă, *lysis* — dizolvare]

CITOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în citologie. [cf. it. *citologo*]

CITOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la citologie. [< fr. *cytologique*]

CITOLOGÍE *s. f.* ramură a biologiei care se ocupă cu studiul celulei. [gen. *-iei.* / < fr. *cytologie*, cf. gr. *kytos* — celulă, *logos* — studiu]

CITOMIXÍE *s. f. (biol.)* proces de fuziune a celulelor. [gen. *-iei.* / cf. gr. *kytos* — celulă, *mixis* — amestec]

CITOMORFÓZĂ *s. f. (biol.)* modificare a formei și structurii celulelor în timpul dezvoltării lor. ● totalitatea acestor modificări. [cf. gr. *kytos* — celulă, *morphe* — formă]

CITOPATOLOGÍE *s. f.* ramură a patologiei care se ocupă cu studiul modificărilor patologice din interiorul celulei. [gen. *-iei.* / < fr. *cytopathologie*]

CITOPLASMÁTIC, -Ă *adj.* citoplasmic. [cf. fr. *cytoplasmatique*]

CITOPLÁSMĂ *s. f.* protoplasmă situată în afara nucleului, în celula vie. [< fr. *cytoplasme*, cf. gr. *kytos* — celulă, *plasma* — formație]

CITOPLÁSMIC, -Ă *adj.* referitor la citoplasmă ; citoplasmatic. [< fr. *cytoplasmique*]

CITOPOIÉZĂ *s. f.* proces de formare a celulelor. [pron. *-po-ie-*. / < fr. *cytopoïèse*]

CITOSCOPÍE *s. f.* citodiagnostic. [< fr. *cytoscopie*, cf. gr. *kytos* — celulă, *skopein* — a privi]

CITOSTÁTIC, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care împiedică înmulțirea celulelor. [< fr. *cytostatique*]

CITOTÓXIC, -Ă *adj. (despre substanțe)* cu efect toxic asupra unor celule. [< fr. *cytotoxique*]

CITOTOXÍNĂ *s. f.* 1. toxină de origine celulară. 2. substanță capabilă de a distruge unele celule. [< fr. *citotoxine*]

CITOZOOLOGÍE *s. f. (biol.)* studiul celulelor animale. [gen. *-iei.* / < fr. *cytozoologie*]

CITRÁT *s. m.* sare a acidului citric. [< fr. *citrate*]

CÍTRIC, -Ă *adj.* care conține acid citric. O *acid* ~ = acid organic care se găsește în fructe și mai ales în sucul de lămâie ; *fructe ~e* (și *s. n.*) = fructe care conțin în sucul lor acid citric. [< fr. *citrique*]

CITRÍN *s. n.* varietate de cuarț de culoare galbenă. [< fr. *citrine*, it. *citrino*, cf. lat. *citrinus*]

CITRONÁDĂ *s. f.* băutură preparată din suc de lămâie, apă și zahăr. [pl. *-de.* var. *citronată, sitronadă* s. f. / < fr. *citronnade*]

CITRONÁTĂ *s. f.* v. citronadă.

CIVADIÉRĂ *s. f. (mar.)* pînză pătrată situată pe bompres. [pron. *-di-e-*. / cf. fr. *civadière*, it. *civadiera* < prov. *civadiera*]

CÍVIC, -Ă *adj.* propriu cetățeanului ; cetățenesc. ● *(fig.)* patriotic. [< lat. *civicus*, cf. fr. *civique*]

CIVÍL, -Ă *adj.* 1. privitor la cetățenii unui stat ; referitor la raporturile juridice dintre cetățeni. O *drept* ~ = ramură a dreptului care se ocupă cu condițiile persoanelor, raporturile lor de familie și diferite legături juridice care dau naștere la drepturi, obligații etc. ; *cod* ~ = totalitatea normelor juridice care reglementează raporturile de drept civil ; *stare ~ă* = situația unei persoane așa cum rezultă din actele sale privitoare la naștere, căsătorie etc. ; *ofițer al stării ~e* = delegat al puterii de stat însărcinat cu încheierea actelor de stare civilă ; *parte ~ă* = partea care pretinde despăgubiri pentru daunele suferite cu ocazia unei infracțiuni. 2. care nu este militar, lipsit de caracter milităresc. O *război* ~ = conflict armat pentru putere între două grupuri adverse din același stat. // *s. m. f.* persoană care nu face parte din armată. [var. *țivil, -ă* adj., s. m. f. / < lat. *civilis*, cf. it. *civile*, fr. *civil*]

CIVILÍST *s. m.* specialist în studiul dreptului civil. [< fr. *civiliste*]

CIVILITÁTE *s. f. (liv.)* comportare frumoasă, fel curtenitor de a vorbi, de a duce o conversație ; curtenie. [cf. lat. *civilitas*, fr. *civilité*]

CIVILIZÁ *vb. I. tr., refl.* a duce (un individ, o formație socială) la civilizație, a face să devină sau a deveni civilizat. [< fr. *civiliser*]

CIVILIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) civiliza și rezultatul ei. /< *civiliza*]

CIVILIZÁT, -Ă *adj.* 1. ajuns la un nivel corespunzător al civilizației, care duce o viață de civilizație. 2. *(fig.)* manierat, politicos. [< *civiliza*]

CIVILIZATÓR, -OÁRE *adj.* care civilizează, răspinditor de civilizație. [cf. fr. *civilisateur*]

CIVILIZÁȚIE *s. f.* nivel de dezvoltare la care se găsește viața socială, materială și spirituală a unei formații sociale sau a unui grup social ; stare a vieții sociale, economice și culturale a unui popor, a unei epoci etc. ● grad dezvoltat de cultură materială a unui popor, a unei societăți etc. [gen. *-iei.* var. *civilizațiune* s. f. / cf. fr. *civilisation*]

CIVILIZAȚIÚNE *s. f.* v. civilizație.

CIVÍSM *s. n.* atitudine politică și etică, zel de care dă dovadă un bun cetățean. [< fr. *civisme*]

CÍVITAS *s. n. (în organizația provincială romană)* teritoriul unui trib local neroman și centrul său principal. / < lat. *civitas* — cetate, stat]

CIZELÁ *vb. I. tr.* a lucra, a ciopli, a scobi, a orna cu dalta. ● *(fig.)* a șlefui ; a impodobi, a înfrumuseța (o operă, o scriere etc.). [< fr. *ciseler*]

CIZELÁRE *s. f.* acțiunea de a cizela și rezultatul ei. [< *cizela*]

CIZELÁT, -Ă *adj. (despre obiecte)* lucrat minuțios, finisat (cu dalta). ● *(fig.)* lucrat cu îngrijire, migălit ; înfrumusețat ; rafinat. [< *cizela*]

CIZELÚRĂ *s. f. (rar)* ornament, înfloritură migăloasă și artistică făcută prin cizelare. [< fr. *ciselure*]

CLAC *s. n. (rar)* pălărie cilindrică care se poate turti și purta sub braț. [pl. *-uri.* / < fr. *claque*]

CLACÁ *vb. I.* 1. *intr. (franțuzism)* a face să se audă, a produce un zgomot sec. ● *(despre condensatori)* a se strica. II. *refl.* a-și luxa tendonul la picior (printr-o călcătură stîngace). ● *(despre cai)* a avea tendoanele picioarelor (din față) umflate. [< fr. *claquer*]

CLACÁJ *s. n.* 1. distensie, ruptură a unui ligament, a unui mușchi. 2. boală a cailor, care se manifestă prin umflarea tendoanelor, în special la picioarele din față. [< fr. *claquage*]

CLACÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) claca ; clacaj. [< *claca*]

CLACHÉTĂ *s. f.* instrument format din două planșete, servind a da semnalul în unele exerciții sportive etc. ● *(cinem.)* dispozitiv care asigură sincronismul în filmările cinematografice. [< fr. *claquette*]

CLAIRE-VOIE *s. n. (constr.)* împrejmuire cu grilaj ; grilaj cu șipci ; planșeu din grinzi cu interspații. ● *(arhit.)* balustradă exteri-

oară de piatră ; *(spec.)* partea de sus a bisericilor gotice, în care ferestrele, apropiate între ele sau despărțite numai prin menouri ori colonete, formau un etaj aproape în întregime ajurat. [pron. *cler-voá.* / < fr. *claire-voie*]

CLAMÁ *vb. I. intr. (rar)* a chema cu voce tare, a striga. [< lat. *clamare*, cf. it. *clamare*, fr. *clamer*]

CLAMÁRE *s. f.* acțiunea de a clama. [< *clama*]

CLÁMĂ *s. f.* piesă de metal de diferite forme și mărimi, care servește pentru prins hârtii, părul etc. ; agrafă. [< germ. *Klammer*]

CLAMBAKE *s. n. (jaz)* întrunire de muzicieni de jaz, care cîntă împreună fără a fi repetat în prealabil. ◊ *(peior.)* întrunire improvizată a cărei calitate lasă de dorit, datorită lipsei de omogenitate și de afinitate stilistică a muzicienilor. [pron. *clem-béc.* / < engl. *clambake*]

CLAMOÁRE *s. f. (rar)* strigăt, chemare desperată ; urlet de protest. [gen. *-orii.* / cf. lat. *clamor*, it. *clamore*, fr. *clameur*]

CLAMORÓS, -OÁSĂ *adj. (rar)* strigător, chemător, deznădăjduit. [< it. *clamoroso*]

CLAN *s. n.* 1. comunitate umană din orînduirea primitivă, compusă din indivizi uniți prin legături de rudenie și de limbă ; grup de familii înrudite (la scoțieni și la irlandezi). 2. mică reuniune de specii vegetale, crescute pe suprafețe puțin întinse, care tind să se răspîndească. 3. *(peior.)* clică, grup, fracțiune. [pl. *-nuri.* / < fr. *clan*, cf. galic. *clan*]

CLANDESTÍN, -Ă *adj.* cu caracter secret (fiind oprit de lege) ; ilicit. [cf. fr. *clandestin*, lat. *clandestinus*]

CLANDESTINÍSM *s. n. (rar)* clandestinitate. [cf. it. *clandestinismo*]

CLANDESTINITÁTE *s. f.* caracter clandestin ; clandestinism ; ilegalitate. [cf. fr. *clandestinité*]

CLAPÉTĂ *s. f.* parte mobilă a unei supape. [cf. fr. *clapet*]

CLAPOTÁJ *s. n. (med.)* zgomot (ca un clipocit) perceput în cazurile cînd există lichid în diferite cavități ale organismului. [< fr. *clapotage*]

CLAPOTAMÉNT *s. n. (tehn.)* zgomot produs de apa agitată ușor. ◊ clapotaj. [< fr. *clapotement*]

CLAR, -Ă *adj.* 1. limpede, deslușit, curat. ● transparent. 2. lămurit, ușor perceptibil, de înțeles. [< lat. *clarus*]

CLARC *s. n.* gaz de luptă iritant, care provoacă strănutul. [cf. *Clark*, inventatorul acestui gaz]

CLARIFICÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) lămuri, a (se) desluși ; a (se) limpezi. [p. i. *clarific.* / cf. fr. *clarifier* < lat. *clarus* — limpede, *facere* — a face]

CLARIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a clarifica și rezultatul ei ; lămurire, limpezire. [< *clarifica*]

CLARIFICATÓR, -OÁRE *adj.* care clarifică. // *s. n.* substanță cu proprietatea de a face clar un lichid tulbure. [< *clarifica* + *-tor*]

CLARINÉT *s. n.* instrument muzical de suflat, compus dintr-un tub de lemn, cu muștiuc și ancie simplă și cu clape. [var. *clarinetă* s. f. / < fr. *clarinette*, it. *clarinetto*]

CLARINÉTĂ *s. f.* v. clarinet.

CLARINETÍST, -Ă *s. m. f.* cîntăreț la clarinet. [cf. fr. *clarinettiste*, it. *clarinettista*]

CLARÍSĂ *s. f.* călugăriță aparținînd ordinului fundat în sec. XIII în Italia de Francesco d'Assisi și de Clara. [< fr., it. *clarisse*, cf. *(sfînta) Clara*, născută în Assisi]

CLARÍSIM, -Ă *adj. (liv.)* foarte clar. [< it. *clarissimo*, lat. *clarissimus*]

CLARITÁTE *s. f.* 1. însușirea a ceea ce este clar ; limpezime, limpeziciune, puritate. ● calitate a sunetului sau a vocii de a răsuna distinct și precis. 2. limpezime în gîndire, în vorbire, în expunerea ideilor ; expunere pe înțeles. O *cu* ~ = cu precizie ; clar, limpede. [cf. lat. *claritas*]

CLAROBSCÚR, -Ă *adj. (pict.)* care cuprinde zone de umbră și de lumină în contrast puternic. // *s. n.* efect artistic de contrast produs prin distribuția luminii și a umbrei profunde într-un tablou. ● pictură monocromă care, pentru a obține efect, folosește contrastul dintre lumină și umbră. [după it. *chiaroscuro*, fr. *clair-obscur*]

CLARVĂZĂTÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* (persoană) care prevede cu precizie ceea ce se poate întîmpla ; (spirit) pătrunzător, limpede. [după fr. *clairvoyant*, it. *chiarveggente*]

CLARVIZIÚNE *s. f.* însușirea de a pătrunde un fapt, un fenomen etc. și de a prevedea desfășurarea lui. [după fr. *clairvoyance*, it. *chiarovejgenza*]

CLAS *s. n.* v. clasă.

. CLASÁ *vb. I. tr.* 1. a aranja, a ordona, a rîndui (pe clase, pe categorii etc.) ; a grupa, a ordona ceva într-o ordine oarecare. ● a categorisi pe cineva, devenit inapt pentru muncă, potrivit gradului de invaliditate. ◊ *refl.* a obține un anumit loc într-un clasament. la o întrecere etc. 2. *(jur.)* a înceta cercetările într-o anumită pricină, într-un anumit caz etc. din lipsa unor elemente sigure care să îndreptățească continuarea investigațiilor. [< fr. *classer*, cf. it. *classare*]

CLASÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi clasat. [cf. fr. *classable*]

CLASAMÉNT *s. n.* ordinea reușitei concurenților într-o competiție sportivă. [cf. fr. *classement*]

CLASÁRE *s. f.* acțiunea de a clasa și rezultatul ei. ◊ *(jur.)* încetare a cercetărilor într-o anumită chestiune și închidere a dosarului respectiv. [< *clasa*]

CLÁSĂ *s. f.* I. *(fil.)* ~ *socială* = grup mare de oameni care se deosebește de alte grupuri după locul pe care-l ocupă într-un anumit sistem de producție socială, după raportul față de mijloacele de producție, după rolul îndeplinit în organizarea socială a muncii, după felul în care obțin partea de care dispun din bogăția societății și după mărimea acestei părți. II. 1. fiecare dintre subîmpărțirile și despărțiturile mari ale regnului animal sau vegetal. 2. fiecare dintre grupele de cîte trei cifre ale unui număr cu mai multe cifre. III. 1. unitate de învățămînt care cuprinde elevi cu același nivel de cunoștințe, cărora urmează să li se predea aceleași materii. 2. sală în care se țin cursurile pentru un grup de elevi cu același nivel de cunoștințe. 3. oră de curs. IV. 1. categorie a vagoanelor, a compartimentelor de tren, a cabinelor de vapor etc. 2. categorie, grad, rang. [var. *clas* s. n. / < rus. *klas*, cf. fr., it. *classe*, germ. *Klasse*, lat. *classis*]

CLASÉM *s. n.* unitate reprezentativă pentru o clasă (lingvistică, literară, poetică, sociologică etc.). [pl. *-me.* / < fr. *classème*]

CLASIÁR *s. m.* soldat roman care făcea serviciul în flotă. [pron. *-si-ar.* / < lat. *classiarius*, cf. *classis* — flotă]

CLÁSIC, -Ă *adj.* **1.** referitor la lumea antică greco-latină ; caracteristic antichității greco-latine. ● conform normelor artei antice greco-latine. **2.** privitor la clasicism (1). **3.** *(despre o lucrare, o operă de artă)* care servește ca model de perfecțiune, ajuns la perfecțiune. ● (și *s. m. ; despre scriitori, artiști etc.*) care aparține clasicismului greco-latin sau francez ; considerat perfect, care a atins un înalt nivel de perfecțiune, care aparține unei epoci considerate perfectă, model. **4.** care are loc în mod obișnuit în anumite circumstanțe ; obișnuit ; tipic, caracteristic. [cf. fr. *classique*, it. *classico*, lat *classicus*]

CLASICÍSM *s. n.* **1.** principiile estetice ale literaturii și artei greco-latine ; atitudine estetică fundamentală, caracterizată prin tendința de a observa fenomenele în lumina universalului și de a închega într-un sistem stabil, armonios și proporțional elementele frumosului în conformitate cu anumite norme, tinzînd spre un tip ideal, senin și echilibrat al perfecțiunii formelor. ● arta și literatura grecească din sec. V—IV î.e.n., cînd acestea au atins apogeul, bazîndu-se pe un ideal de frumusețe armonioasă, echilibrată și senină. **2.** curent literar și artistic apărut în Franța și răspîndit apoi în Europa apuseană în sec. XVII-XVIII, care avea ca model de creație operele antichității greco-latine. **3.** ansamblul caracterelor unei opere clasice ; perfecțiune, armonie, echilibru, puritate, sobrietate în creație. [cf. fr. *classicisme*, it. *classicismo*]

CLASICÍST, -Ă *s. m. f.* specialist în filologia și cultura clasică. [< germ. *Klassizist*]

CLASICITÁTE *s. f.* caracter clasic ; *(fig.)* măiestrie. [cf. it. *classicità*]

CLASICIZÁ *vb. I. tr.* a da un caracter clasic. [< *clasic* + *-iza*]

CLASICIZÁNT, -Ă *adj.* cu caracter voit clasic, căutat ; care caută să imite clasicismul. [cf. it. *classicizzante*]

CLASICIZÁRE *s. f.* acțiunea de a clasiciza și rezultatul ei. [< *clasiciza*]

CLASIFICÁ *vb. I. tr.* a împărți, a rîndui sistematic, a repartiza pe clase, pe categorii ; a clasa. ● a face clasificarea unor elevi, a unor candidați etc., potrivit rezultatelor obținute la probele examinatorii. [p. i. *clasific*. / cf. it. *classificare*, fr. *classifier*]

CLASIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a clasifica și rezultatul ei ; repartizarea sistematică pe clase sau într-o anumită ordine ; clasificație. [< *clasifica*]

CLASIFICATÓR, -OÁRE *adj.* referitor la clasificare. // *s. m. f.* specialist în clasificări. [cf. fr. *classificateur*]

CLASIFICÁȚIE *s. f.* clasificare. O ~ *bugetară* = împărțire a veniturilor și a cheltuielilor bugetare. [gen. *-iei*. var. *clasificațiune* s. f. / cf. it. *classificazione*, fr. *classification*]

CLASIFICAȚIÚNE *s. f.* v. clasificație.

CLASÓR *s. n.* **1.** mapă, album sau mobilă în care se păstrează documente, fotografii etc. clasate. **2.** aparat întrebuințat pentru clasarea anumitor materiale. [pl. *-oare*. / cf. fr. *classeur*]

CLAST- element de compunere savantă cu semnificația „sfărîmat", „zdrobit". [var. *clasto-*. / < fr. *clast(o)-*, cf. gr. *klastos* — sfărîmat]

CLÁSTIC, -Ă *adj. (despre roci)* format prin dezagregarea altor roci ; detritic. [< fr. *clastique*, cf. gr. *klastos* — sfărîmat]

CLASTO- v. clast-.

CLASTOCÁRST *s. n.* procese în forme de relief asemănătoare celor carstice, care iau naștere prin dizolvarea substanțelor solubile ce se găsesc dispersate în diverse roci. [< rus. *klastokarst*]

CLASTOMANÍE *s. f. (med.)* impuls morbid de a distruge. [gen. *-iei*. / < fr. *clastomanie*]

CLAUDICÁNT, -Ă *adj. (latinism)* care indică o claudicație ; șchiop. [pron. *cla-u-*. / < lat., fr. *claudicant*]

CLAUDICÁȚIE *s. f. (latinism)* faptul de a șchiopa, șchiopătat. ● *(med.)* tulburare care apare în cursul activității mai intense a unor organe, dispărînd sau atenuîndu-se după un scurt repaus. [gen. *-iei*. / < lat. *claudicatio*, cf. fr. *claudication*]

CLÁUN *s. m.* v. clovn.

CLAUSTR- element de compunere savantă cu semnificația „închisoare", „închidere", „loc închis". [pron. *cla-us-*. var. *claustro-*. / cf. lat. *claustrum* < *claudere* — a închide]

CLAUSTRÁ *vb. I. refl., tr. (rar)* a (se) închide, a (se) izola într-o mănăstire sau în alt loc retras. [< fr. *claustrer*, cf. lat. *claustrum* — loc închis]

CLAUSTRAL, -Ă *adj. (rar)* de mănăstire, mănăstiresc. [pron. *cla-us-*. / cf. fr. *claustral*, lat. med. *claustralis*]

CLAUSTRÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) claustra ; claustrație. [< *claustra*]

CLAUSTRÁȚIE *s. f.* claustrare. [gen. *-iei*. / cf. fr. *claustration*]

CLAUSTRO- v. claustr-.

CLAUSTROFOBÍE *s. f. (med.)* teamă patologică de locuri închise. [< fr. *claustrophobie*, cf. lat. *claustrum* — loc închis, *phobos* — teamă]

CLÁUSTRU *s. n.* **1.** *(latinism)* loc închis ; întăritură. **2.** *(med.)* lamă de substanță nervoasă cenușie din interiorul creierului. [pron. *cla-us-*. / < lat. *claustrum*]

CLÁUZĂ *s. f.* dispoziție, articol special al unei convenții, al unui contract etc. [pron. *cla-u-*. / cf. lat. med. *clausa*, fr. *clause*]

CLAUZÚLĂ *s. f.* organizare ritmică a cuvintelor la sfîrșitul unui vers, al unei strofe sau al unei fraze, astfel încît să se realizeze o agreabilă impresie acustică. ● silaba accentuată împreună cu silabele neaccentuate de la sfîrșitul unui vers ; vers final al unei strofe. [pron. *cla-u-*. / cf. it., lat. *clausula*]

CLAV *s. n. (ant.)* bandă de stofă purpurie, care, aplicată pe tunică, indica apartenența la ordinul senatorial sau ecvestru în vechea Romă. ● margine de lînă purpurie întrețesută în toga pretextă ca semn al cetățenilor romani mai mici de cincisprezece ani. [< lat. *clavus*]

CLAVÁT, -Ă *adj.* claviform. [cf. lat. *clavus*]

CLAVECÍN *s. n.* instrument muzical cu coarde de metal și cu claviatură, la care sunetul se produce prin ciupirea pe cale mecanică a coardelor, înlocuit mai tîrziu cu pianul ; clavicembal. [pl. *-ne*, *-nuri*. / < fr. *clavecin*, cf. lat. med. *clavicymbalum* — chimval cu claviatură]

CLAVECINÍST, -Ă *s. m. f.* cîntăreț la clavecin. [< fr. *claveciniste*]

CLAVELÉE *s. f.* boală contagioasă a oilor, asemănătoare cu variola. [pron. *-le-e*. / < fr. *clavelée*, cf. lat. *clavellus* — mic cui]

CLAVIATÚRĂ *s. f.* sistemul clapelor și al butoanelor de ton la orgă, la pian, la acordeon, la aparatele de radio, la mașina de scris etc. [pron. *-vi-a-*. pl. *-ri*. / < germ. *Klaviatur*]

CLAVICEMBÁL *s. n.* clavecin. [pl. *-luri.* / < it. *clavicimbalo*, lat. med. *clavicymbalum*]

CLAVICÓRD *s. n.* vechi instrument cu claviatură și coarde în formă dreptunghiulară, asemănător clavecinului. [pl. *-duri.* / < fr. *clavicorde*, it. *clavicordio*]

CLAVICULÁR, -Ă *adj.* care ține de claviculă ; al claviculei. [cf. fr. *claviculaire*]

CLAVÍCULĂ *s. f.* os din centura scapulară care leagă omoplații de stern. [< fr. *clavicule*, cf. lat. *clavicula*]

CLAVIFÓRM, -Ă *adj. (bot. ; despre unele organe)* care se îngroașă spre vîrf. ● *(rar)* în formă de par, de baston, de retevei, de măciucă ; clavat. [< fr. *claviforme*, cf. lat. *clava* — retevei, măciucă, *forma* — formă]

CLAVÍR *s. n. (rar)* pian. [var. *claviriu* s. n. / < germ. *Klavier*]

CLAVÍRIU *s. n.* v. clavir.

CLÁVUS *s. n.* **1.** *(med.)* bătătură. **2.** *(zool.)* parte a elitrelor unor insecte. [pl. *-suri.* / < fr., lat. *clavus*]

CLAXÓN *s. n.* dispozitiv de semnalizare sonoră, folosit mai ales la automobile. [< fr., engl. *klaxon*, nume comercial]

CLAXONÁ *vb. I. intr.* a suna din claxon, a semnaliza cu claxonul. [< fr. *klaxonner*]

CLAXONÁRE *s. f.* acțiunea de a claxona ; claxonat. [< *claxona*]

CLAXONÁT *s. n.* claxonare. [< *claxona*]

CLEARANCE *s. n. (med.)* raport între concentrația sanguină a unei substanțe și eliminarea prin urină. [pron. *clíărăns.* / < fr., engl. *clearance* — epurare]

CLEARING *s. n.* v. cliring.

CLEID- element de compunere savantă cu sensul de „claviculă". [var. *cleido-.* / < fr. *cléid(o)-*, cf. gr. *kleidion*]

CLEIDECTOMÍE *s. f. (med.)* ablațiune chirurgicală a claviculei. [gen. *-iei.* [< fr. *cléidectomie*, cf. gr. *kleidion* — claviculă, *ektome* — excizie]

CLEIDO- v. cleid-.

CLEIDOTOMÍE *s. f. (med.)* secționare chirurgicală a claviculei unui făt mort în vederea facilitării expulzării lui. [gen. *-iei.* / < fr. *cléidotomie*]

CLEIONÁJ *s. n.* rețea din gărdulețe de nuiele împletite, cu care se consolidează o coastă de deal, o ripă etc. [pl. *-je.* / < fr. *clayonnage*]

CLEISTO- element de compunere savantă cu semnificația „închis". [pron. *cle-is-.* / < fr. *cléist(o)-*, cf. gr. *kleistos* — închis]

CLEISTOGÁM, -Ă *adj. (despre flori)* care prezintă cleistogamie. [< fr. *cléistogame*]

CLEISTOGAMÍE *s. f.* mod de polenizare în care florile se polenizează cu propriul lor polen, fără să se mai deschidă. [pron. *cle-is-.* gen. *-iei.* / < fr. *cléistogamie*, cf. gr. *kleistos* — închis, *gamos* — căsătorie]

CLEMATÍTĂ *s. f.* plantă erbacee cu flori mari, albe, roz sau violete ; clopoțel. [< fr. *clématite*]

CLÉMĂ *s. f.* dispozitiv cu care se prind laolaltă două sau mai multe piese, obiecte etc. [pl. *-me.* / < germ. *Klemme*, rus. *klemma*]

CLEMÉNT, -Ă *adj. (rar)* iertător, îndulgent, îndurător, milos, bun, blînd. [< lat. *clemens*, cf. fr. *clément*, it. *clemente*]

CLEMÉNȚĂ *s. f. (rar)* iertare, îndulgență, îndurare, milă, bunătate, blîndețe. [cf. lat. *clementia*, it. *clemenza*]

CLEPSÍDRĂ *s. f.* instrument folosit în vechime pentru măsurarea timpului, bazat pe determinarea acestuia cu ajutorul unui lichid sau al nisipului care curge dintr-un rezervor în alt rezervor ; ceas de apă ; ceas de nisip. [< fr. *clepsydre*, cf. gr. *klepsydra*]

CLEPTOFOBÍE *s. f.* teamă patologică de a nu fi victima unui furt. [gen. *-iei.* / < fr. *cleptophobie*]

CLEPTOMÁN, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de cleptomanie. [< fr. *cleptomane*, cf. gr. *kleptomane*]

CLEPTOMANÍE *s. f.* înclinație irezistibilă pentru furt (de bani, de obiecte etc.) ; impulsie morbidă, manie pentru furt. [gen. *-iei.* / < fr. *cleptomanie*, cf. gr. *klepto-* — a fura, *mania* — manie]

CLER *s. n.* preoțime ; totalitatea clericilor dintr-o țară, dintr-o biserică etc. [cf. germ. *Klerus*, lat. *clerus*, gr. *kleros*]

CLÉRIC *s. m.* om al bisericii, membru al clerului, preot ; călugăr. [cf. germ. *Kleriker*, lat. *clericus*]

CLERICÁL, -Ă *adj.* referitor la clerici, la clericalism. [cf. germ. *klerikal*, lat. *clericalis*]

CLERICALÍSM *s. n.* curent politic reacționar care tinde la extinderea influenței și dominației bisericii asupra vieții sociale, politice și culturale a unei țări. [cf. fr. *cléricalisme*]

CLEUÁSM *s. n. (lit.)* figură de stil prin care cineva simulează că își reproșează anumite lipsuri pentru a da de înțeles că nu e vinovat sau că altcineva este vinovat. [< fr. *cléuasme*, cf. gr. *kleuasmos*]

CLEVEÍT *s. n.* varietate de pehblendă de culoare neagră-brună, care, prin încălzire, degajează o mare cantitate de heliu. [pron. *-ve-it.* / < fr. *cléveite*]

CLÍCĂ *s. f.* bandă, șleahtă, gașcă, grup de intriganți ; coterie. [< fr. *clique*]

CLICHÉT *s. n.* pîrghie de formă specială, oscilantă față de un capăt al ei, avînd de obicei rolul de a opri mișcarea unor organe de mașină. [pl. *-te*, *-turi.* / < fr. *cliquet*]

CLIDONOGRÁF *s. n. (fiz.)* aparat pentru determinarea polarității, amplitudinii și formei undelor de supratensiune din instalațiile electrice. [< fr. *clydonographe*, cf. gr. *klydon* — agitație, *graphein* — a scrie]

CLIÉNT, -Ă *s. m. f.* **1.** plebeu roman care recunoștea patronajul unui patrician. **2.** cel care cumpără frecvent dintr-un magazin, consumator obișnuit al unui local public ; mușteriu, consumator. ● cel care apelează la serviciile unui avocat, ale unui medic, ale unui croitor etc., considerat în raport cu acela care îi oferă serviciile sale. [pron. *cli-ent.* / < lat. *cliens*, cf. fr. *client*, it. *cliente*]

CLIENTELÁR, -Ă *adj.* relativ la clientelă *(1)* ; *(p. ext.)* referitor la raportul care exista între statul roman, ca patron, și populațiile străine care se recunoșteau dependente de autoritatea Romei. [< *clientelă* + *-ar*]

CLIENTÉLĂ *s. f.* **1.** clienții unui patrician roman. **2.** clienții unui negustor, ai unei întreprinderi, ai unui local etc. ● clienții unui avocat, ai unui medic etc. [< lat., it. *clientela*, cf. fr. *clientèle*]

CLIMACTÉRIU *s. n.* fază în viața femeii sau a bărbatului cînd încetează funcția secreției interne a glandelor genitale. [pron. *-riu.* var. *climacterium* s. n. / < lat. *climacterium*, cf. gr. *klimakter* — virstă critică]

CLIMACTÉRIUM *s. n.* v. climacteriu.

CLIMÁT *s. n.* **1.** climă. **2.** *(fig.)* atmosferă socială, morală ; ambianță. [< fr. *climat*, cf. gr. *klima*]

CLIMATÉRIC, -Ă *adj.* referitor la climă ; climatic. [cf. fr. *climatérique*]
CLIMÁTIC, -Ă *adj.* climateric. O *staţiune ~ă* = staţiune cu climă potrivită pentru odihnă sau pentru tratamentul anumitor boli. [cf. fr. *climatique*]
CLIMATÍSM *s. n.* studiul climatelor în vederea unor aplicări practice în igienă şi în tratamentul bolilor. [< fr. *climatisme*]
CLIMATIZÁ *vb. I. tr.* a asigura climatizarea. [< fr. *climatiser*]
CLIMATIZÁRE *s. f.* 1. realizarea într-un spaţiu a unei atmosfere la o temperatură şi umiditate potrivite. 2. ansamblu de măsuri prin care un aparat sau o maşină sînt aduse în stare de a putea funcţiona într-o regiune cu o anumită climă. [< *climatiza*, după fr. *climatisation*]
CLIMATIZATÓR *s. n.* climatizor. [< *climatiza* + *-tor*]
CLIMATIZÓR *s. n.* aparat care permite climatizarea într-un loc închis ; climatizator. [< fr. *climatiseur*]
CLIMATOGRAFÍE *s. f.* descriere a climatelor. [gen. *-iei*. / < fr. *climatographie*]
CLIMATOGRÁMĂ *s. f.* reprezentare grafică a principalelor date meteorologice pentru o anumită regiune. [cf. gr. *klima* — climă, *gramma* — scriere]
CLIMATOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în climatologie. [< fr. *climatologue*]
CLIMATOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la climatologie. [cf. fr. *climatologique*]
CLIMATOLOGÍE *s. f.* ştiinţă care studiază clima diferitelor regiuni ale globului terestru şi influenţa ei asupra vieţii. [gen. *-iei*. / < fr. *climatologie*, cf. gr. *klima* — climă, *logos* — studiu]
CLIMATOPATOLOGÍE *s. f.* studiul acţiunii patogene a climatului asupra organismului. [gen. *-iei*. / < fr. *climatopathologie*]
CLIMATOTERÁPIC, -Ă *adj.* referitor la climatoterapie. [< fr. *climatothérapique*]
CLIMATOTERAPÍE *s. f.* folosirea factorilor climatici în tratamentul unor boli. [gen. *-iei*. / < fr. *climatothérapie*, cf. gr. *klima* — climat, *therapeia* — tratament]
CLIMATRÓN *s. n.* laborator echipat pentru a reproduce artificial orice climat. [pl. *-roane*. / < fr. *climatron*]
CLÍMAX[1] *s. n.* 1. figură de stil în care desfăşurarea ideilor, a gîndirii se face treptat, în gradaţie (2) ascendentă în formă de scară. 2. *(liv.)* punct culminant al unei acţiuni, al unui conflict. [pl. *-xuri*. / < lat., fr. *climax*, cf. gr. *klimax* — scară]
CLÍMAX[2] *s. n.* stadiul final al evoluţiei naturale a unei formaţii vegetale. [< fr. *climax*, cf. gr. *klimax* — scară]
CLÍMĂ *s. f.* 1. totalitatea fenomenelor meteorologice care caracterizează starea medie a atmosferei unei regiuni ; climat. 2. ţinut, regiune considerată sub raportul condiţiilor atmosferice caracteristice. [cf. it. *clima*, germ. *Klima*, gr. *klima*]
CLIMOSTÁT *s. n.* instrument aşezat în exteriorul unei clădiri care măsoară efectul termic al factorilor climatici. [< fr. *climostat*, cf. gr. *klima* — climat, *statos* — stabil]
CLÍNĂ *s. f.* *(rar)* povîrniş, urcuş, teren înclinat. [< it. *clina*, lat. *clino*]
CLINCI *s. n.* *(box)* încleştare şi imobilizare reciprocă a partenerilor în timpul luptei. [var. *clincin* s. n. / < fr. *clinch*, cf. engl. *clinching*]
CLÍNCIN *s. n.* v. c l i n c i.
CLÍNCHER *s. n.* produs intermediar care se obţine la fabricarea cimentului prin arderea marnei sau a unui amestec de argilă cu calcar şi prin transformarea acesteia într-o masă compactă şi dură. [scris şi *klinker*. / < rus. *klinker*, cf. germ. *Klinker*, engl., fr. *clinker*]
CLINCHERIZÁRE *s. f.* proces industrial de obţinere a clincherului în fabricarea cimentului. [cf. fr. *clinkérisation*]
CLINGHERÍT *s. n.* material izolant, fabricat dintr-un amestec de azbest şi de cauciuc. [scris şi *klingerit*. / < germ. *Klingerit*]
CLÍNIC, -Ă *adj.* făcut în clinică, de clinică. [< fr. *clinique*, cf. gr. *kline* — pat]
CLÍNICĂ *s. f.* spital (sau secţie a unui spital) folosit la cercetări ştiinţifice sau pentru învăţămîntul practic al studenţilor. ● *(rar)* instituţie medicală unde un anumit medic specialist dă consultaţii sau tratează bolnavii. [gen. *-cii*. / < fr. *clinique*, it. *clinica*]
CLINICIÁN, -Ă *s. m. f.* medic care studiază bolile prin observaţie directă asupra bolnavilor. [pron. *-ci-an*. pl. *-ieni*, *-iene*. / cf. fr. *clinicien*]
CLÍNKER *s. n.* *(jaz)* notă plasată greşit sau intonată fals. [< engl. *clinker*]
CLINODACTILÍE *s. f.* malformaţie congenitală constînd în devierea laterală a degetelor mîinii. [gen. *-iei*. / < fr. *clinodactylie*, cf. lat. *elino* — a înclina, gr. *daktylos* — deget]
CLINOGRÁF *s. n.* instrument care serveşte la determinarea grafică a înclinării pantei terenului. [< fr. *clinographe*, cf. gr. *klino* — înclin, *graphein* — a scrie]
CLINOLOGÍE *s. f.* *(biol.)* studiul involuţiei organismelor animale. [gen. -iei. / < fr. *clinologie*, cf. gr. *klinein* — a turti, *logos* — ştiinţă]
CLINOMÉTRU *s. n.* 1. instrument pentru măsurarea unghiurilor verticale faţă de orizont sau a unghiurilor zenitale faţă de verticala locului. 2. instrument care determină înclinarea avionului sau a chilei unei nave. [< fr. *clinomètre*, cf. gr. *klino* — înclin, *metron* — măsură]
CLINOSTÁT *s. n.* aparat pentru cercetarea direcţiei de creştere a plantelor. [pl. *-te*. / < fr. *clinostat*, cf. gr. *klinein* — a se îndoi, *statos* — stînd]
CLINOSTÁTIC, -Ă *adj.* (op. o r t o s t a t i c) referitor la clinostatism. [< fr. *clinostatique*]
CLINOSTATÍSM *s. n.* modificările fiziologice rezultate din poziţia culcată a corpului. [< fr. *clinostatisme*, cf. gr. *klinein* — a culca, *stasis* — şedere]
CLINOTERAPÍE *s. f.* tratament al bolilor prin repaus la pat. [gen. *-iei*. / < fr. *clinothérapie*, cf. gr. *kline* — pat, *therapeia* — tratament]
CLÍPER[1] *s. n.* 1. navă de comerţ cu vele, cu viteză mare, pentru curse lungi, folosită mai ales în ultima jumătate a sec. XIX. ● barcă de sport cu o formă specială care îi dă supleţe la manevre. 2. avion de cursă lungă, folosit la transportul rapid de oameni şi de materiale. [pl. *-re*. / < engl., fr. *clipper*]
CLÍPER[2] *s. n.* 1. lampă electrică cu lumină galbenă intermitentă, montată la intersecţia unor străzi. 2. semnalizator clipitor la bordul unui automobil. [pl. *-re*. / < engl. *clipper*]
CLÍPING *s. n.* *(sport)* aruncarea pe ghează a unui jucător de hochei în faţa celui care conduce atacul pentru a-l împiedica să menţină pucul. [< engl. *clipping*]

CLIPS *s. n.* 1. agrafă, broşă sau cercel care se prinde cu un fel de clapă sau ac cu arc. 2. piesă formată din două elemente care se asamblează şi se desfac uşor. [pl. *-suri.* / < germ. *Klips*]

CLÍRING *s. n.* sistem de decontări fără numerar, folosit mai ales între state, care constă în compensarea cererilor şi obligaţiilor de plată reciproce. [pl. *-guri.* scris şi *clearing.* / < engl., fr. *clearing*]

CLÍSMĂ *s. f.* spălătură intestinală făcută prin introducerea unor lichide în intestinul gros cu ajutorul unor aparate speciale ; clistir. [< germ. *Klysma*, cf. gr. *klysma*]

CLISTÍR *s. n.* 1. irigator. 2. clismă. [pl. *-re.* / < ngr. *klystir*, cf. germ. *Klistir*]

CLISTRÓN *s. n. (electr.)* tub electronic folosit ca generator şi amplificator de unde de foarte înaltă frecvenţă. [< fr., engl. *klystron*]

CLIŞÁ *vb. I. intr.* a face un clişeu pentru stereotipie. [p. i. *-şez*, 3,6 *-şează*, ger. *-şînd.* / < fr. *clicher*]

CLIŞAJ *s. n. (poligr.)* acţiunea de a clişa şi rezultatul ei ; clişare. [pl. *-je.* / < fr. *clichage*]

CLIŞÁRE *s. f.* acţiunea de a clişa ; clişaj. [< *clişa*]

CLIŞÉU *s. n.* 1. placă (film) fotografică impresionată de lumină, care constituie proba negativă a unei fotografii. 2. planşă care conţine copia unui text sau a unei figuri şi care serveşte pentru imprimare. 3. *(fig.)* frază banală, expresie stereotipă, folosită în anumite ocazii ; temă, motiv, viziune estetică uzată în urma unei frecvente întrebuinţări ; şablon. [pl. *-şee* (pron. *-şe-e*). / < fr. *cliché*]

CLITORIDECTOMÍE *s. f. (med.)* ablaţiune chirurgicală a clitorisului. [< fr. *clitoridectomie*]

CLÍTORIS *s. n. (anat.)* mic organ erectil al vulvei, situat în faţa meatului urinar. [< fr. *clitoris*, cf. gr. *kleitoris* — care închide]

CLITORÍSM *s. n. (med.)* erecţie maladivă a clitorisului. [< fr. *clitorisme*]

CLIVÁ *vb. I. intr. (despre cristale)* a se despica, a se desface în lame. [< fr. *cliver*, cf. ol. *kliven* — a despica]

CLIVÁJ *s. n.* desfacere în lame a unor cristale în direcţii determinate ; calitatea de a cliva. [< fr. *clivage*]

CLIVÁRE *s. f.* acţiunea de a cliva şi rezultatul ei ; clivaj. [< *cliva*]

CLIZIMÉTRU *s. n.* instrument topografic pentru măsurarea unghiurilor de pantă. [< fr. *clisimètre*, cf. gr. *klisis* — înclinaţie, *metron* — măsură]

CLOÁCĂ *s.-f.* 1. canal subteran destinat a primi murdăriile dintr-un oraş. 2. masă de apă murdară şi fetidă. ● *(fig.)* loc rău famat, mediu imoral. 3. orificiu comun al căilor urinare, intestinale şi genitale la batracieni, reptile, păsări şi la unele mamifere. [pron. *cloa-că.* / < fr. *cloaque*]

CLOÁSMĂ *s. f.* pigmentaţie a pielii de culoare galbenă-brună-cenuşie, situată pe frunte, obraji şi bărbie. [pron. *clas-mă.* / < fr. *chloasma*, cf. gr. *chloazein* — a înverzi]

CLOAZÓN *s. n.* v. cloison.

CLOAZONÁT, -Ă *adj., s. n.* v. cloisonné.

CLOCÁJ *s. n.* deformaţia unei table supuse unei compresiuni în planul ei. [< fr. *cloquage*]

CLOISON *s. n.* perete despărţitor subţire. ● perete metalic care desparte compartimentele unei nave. [pron. *cloa-zón.* scris şi *cloazon.* / < fr. *cloison*]

CLOISONNÉ *adj. (despre emailuri)* lucrat potrivit unei tehnici care permite încastrarea emailului în metal. // *s. n.* tehnică de lucru a emailului care permite încastrarea sa în suporturi metalice. [pron. *cloa-zo-né*, var. *cloazonat, -ă* adj., s. n. / < fr. *cloisonné*]

CLON *s. n. (biol.)* ansamblu de indivizi (bacterii, celule, virusuri, plante) care provin dintr-un individ unic. [var. *clonă* s. f. / < fr. *clone*, cf. gr. *klon* — vlăstar]

CLONĂ *s. f.* v. clon.

CLÓNIC, -Ă *adj.* referitor la clonus, de clonus. [< fr. *clonique*]

CLONÍE *s. f. (rar)* clonus. [< fr. *clonie*]

CLONÍSM *s. n.* stare patologică cu manifestări de convulsii clonice. [< fr. *clonisme*]

CLÓNUS *s. n. (med.)* serie de convulsii (1), denotînd existenţa unei leziuni a centrilor nervoşi motori superiori ; clonie. [< fr. *clonus*, cf. gr. *klonos* — agitaţie]

CLOR *s. n.* element chimic gazos, galben-verzui, cu miros înecăcios, foarte toxic, folosit ca decolorant şi dezinfectant. [< fr. *chlore*, cf. gr. *chloros* — verzui]

CLORÁL *s. n. (chim.)* substanţă chimică lichidă uleioasă, folosită în farmacie ca antiseptic, calmant şi hipnotic. [< fr. *chloral*]

CLORAMFENICÓL *s. n.* antibiotic cu spectru larg, activ mai ales asupra bacilului febrei tifoide şi paratifoide, şi celui al tusei convulsive. [< fr. *chloramphénicol*]

CLORAMÍNĂ *s. f.* substanţă netoxică, care se prezintă sub formă de pudră albă cristalină, solubilă în apă, folosită ca bactericid oxidant şi dezodorizant. [< fr. *chloramine*]

CLORÁT *s. m.* sare a acidului cloric. [< fr. *chlorate*]

CLOREMÍE *s. f. (med.)* concentraţie a clorului în sînge ; cloruremie. [gen. *-iei.* / < fr. *chlorémie*]

CLORHIDRÁT *s. m.* sare a acidului clorhidric. [< fr. *chlorhydrate*]

CLORHÍDRIC *adj. m. acid* ~ = acid incolor, coroziv, cu miros înţepător, care se obţine prin combinarea clorului cu hidrogenul sau prin acţiunea acidului sulfuric asupra clorurii de sodiu. [< fr. *chlorhydrique*]

CLÓRIC *adj. m. acid* ~ = acid oxigenat al clorului. [< fr. *chlorique*]

CLORINÁRE *s. f.* clorizare. [cf. *clor*]

CLORÍT *s. m.* silicat natural hidratat de magneziu şi fier, de culoare verde. [< fr. *chlorite*]

CLORIZÁRE *s. f. (med.)* operaţie de sterilizare (a apei) cu clor ; clorinare. [după fr. *chlorisation*]

CLORIZATÓR *s. n.* aparat folosit pentru clorizare în instalaţiile centrale de alimentare cu apă. [< *cloriza* + *-tor*]

CLORO- element de compunere savantă cu semnificaţia „verde" sau care indică prezenţa clorului. [< fr. *chloro-*, cf. gr. *chloros*]

CLOROANEMÍE *s. f.* anemie care prezintă caracterele clorozei. [pron. *-ro-a-*. gen. *-iei.* / < fr. *chloro-anémie*]

CLOROFICÉE *s. f. pl. (bot.)* clasă de alge verzi, unicelulare sau pluricelulare, care conţin clorofilă ; *(la sg.)* algă din această clasă. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *chlorophycées*]

CLOROFÍLĂ *s. f.* pigment natural de culoare verde, care se găseşte în celulele unor plante şi care, sub acţiunea razelor solare, absoarbe din aer bioxidul de carbon necesar plantei. [< fr. *chlorophylle*, cf. gr. *chloros* — verde, *phyllon* — frunză]

CLOROFILIÁN, -Ă *adj.* referitor la clorofilă, datorat clorofilei. O *asimilaţie* ~*ă* = fo-

tosinteză. [pron. *-li-un.* pl. *-ieni, -iene.* / cf. fr. *chlorophyllien*]

CLOROFÓRM *s. n.* lichid volatil incolor, care este un compus organic al clorului şi se foloseşte în medicină. [< fr. *chloroforme*]

CLOROFORMÁ *vb. I. tr. (rar)* a cloroformiza. [< fr. *chloroformer*]

CLOROFORMÍSM *s. n. (med.)* intoxicaţie cu cloroform. [< fr. *cloroformisme*]

CLOROFORMIZÁ *vb. I. tr.* a amorţi, a adormi, a narcotiza cu cloroform ; a cloroforma. [< fr. *chloroformiser*]

CLOROFORMIZÁRE *s. f.* acţiunea de a cloroformiza şi rezultatul ei. [< *cloroformiza*]

CLOROLEUCÍTE *s. f. pl.* corpuscule impregnate cu clorofilă, care se găsesc în protoplasma celulei vegetale. [pron. *-le-u-.* / < fr. *chloroleucites*]

CLOROMÉTRIC, -Ă *adj. (chim.)* referitor la clorometrie. [< fr. *chlorométrique*]

CLOROMETRÍE *s. f. (chim.)* determinare a cantităţii de clor conţinute într-o soluţie decolorantă. [< fr. *chlorométrie*]

CLOROMÉTRU *s. n.* aparat pentru determinarea cantităţii de clor dizolvate într-un lichid. [< fr. *chloromètre*, cf. fr. *chlore* — clor, gr. *metron* — măsură]

CLOROMICETÍNĂ *s. f.* pulbere albă cu gust amar, insolubilă în apă, cu acţiune bacteriostatică. [< fr. *chloromycétine*]

CLOROPENÍE *s. f. (med.)* lipsă a clorului din organism, care apare după vărsături repetate, diaree etc. [gen. *-iei.* / < fr. *cloropénie*]

CLOROPEXÍE *s. f.* fixare a clorurilor în ţesuturile organismului. [gen. *-iei.* / < fr. *chloropexie*]

CLOROPICRÍNĂ *s. f.* gaz de luptă sufocant şi lacrimogen. [< fr. *chloropicrine*]

CLOROPLÁST *s. n.* corpuscul de culoare verde care se găseşte în citoplasmă, având un rol esenţial în procesul de fotosinteză. [< fr. *chloroplaste*]

CLORÓTIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de cloroză ; *(p. ext.)* anemic, palid ; lipsit de vigoare. ● *(bot. ; despre organe)* îngălbenit din cauza lipsei de clorofilă. [< fr. *chlorotique*]

CLORÓZĂ *s. f.* 1. anemie cauzată de scăderea cantităţii de hemoglobină din sînge. 2. îngălbenire (totală sau parţială) a organelor verzi ale plantelor, cauzată de distrugerea clorofilei din celule. [< fr. *chlorose*, cf. gr. *chloros* — verde]

CLORURÁ *vb. I. tr.* 1. a trata cu clor unele substanţe organice. 2. a trata lîna cu clor pentru a-i da luciu şi o mare afinitate pentru coloranţi. [< fr. *chlorurer*]

CLORURÁRE *s. f.* acţiunea de a clorura şi rezultatul ei ; cloruraţie. [< *clorura*]

CLORURÁŢIE *s. f.* clorurare. [gen. *-iei.* / < fr. *chloruration*]

CLORÚRĂ *s. f.* sare a acidului clorhidric. O ~ *de sodiu* = sare de bucătărie. [< fr. *chlorure*]

CLORUREMÍE *s. f. (med.)* cloremie. [gen. *-iei.* / < fr. *chlorurémie*]

CLORURÍE *s. f. (med.)* prezenţa clorurilor în urină. [gen. *-iei.* / < fr. *chlorurie*]

CLOSÉT *s. n.* latrină, vespasiană, privată. [< engl., fr. *closet*]

CLOŞ *s. n. croială* ~ = tip de croială largă (şi cu falduri), cu firele ţesăturii aşezate oblic ; *fustă* ~ = fustă largă în partea de jos (şi cu falduri). [< fr. *cloche* — clopot]

CLOTOÍDĂ *s. f. (mat.)* curbă plană, a cărei curbură într-un punct este proporţională cu lungimea arcului cuprins între alt punct fix al curbei şi cel considerat. [pron. *-to-i-.* / < germ. *Klothoide*, cf. *Clotho*, nume de asteroid, *eidos* — formă]

CLOVN *s. m.* artist de circ care urmăreşte să provoace rîsul prin poznele sale şi prin felul în care apare îmbrăcat. [var. *claun* s. m. / < engl., fr. *clown*]

CLOVNERÍE *s. f.* număr de clovn ; bufonerie. [< fr. *clownerie*]

CLUABILITÁTE *s. f. (constr.)* proprietate a unui material de a putea fi prins în cuie. [pron. *clu-a-.* / cf. fr. *clouabilité*]

CLUB *s. n.* 1. cerc pe lîngă o întreprindere, o instituţie, un sindicat etc., unde se reunesc membrii săi în timpul liber pentru activităţi cultural-educative, pentru a face sport etc. ; local unde funcţionează un astfel de cerc. 2. *(în ţările capitaliste)* asociaţie (politică), cerc de persoane care se întrunesc regulat într-un anumit local ; local care serveşte acestei asociaţii, acestui cerc. 3. *(mar.)* scondru pe care se înverghează marginea de întinsură la unele vele latine. v. g r e e m e n t. [< fr., engl. *club*]

CLÚBMAN *s. m.* membru al unui club (2), persoană care frecventează cluburile. [var. *clubmen* s. m. / < engl. *clubman*]

CLÚBMEN *s. m.* v. c l u b m a n.

CLUPÁ *vb. I. tr.* a măsura diametrele arborilor, buştenilor etc. cu ajutorul clupei. [cf. germ. *kluppieren*]

CLUPÁJ *s. n.* clupare. [< *clupă* + *-aj*]

CLUPÁRE *s. f.* acţiunea de a clupa şi rezultatul ei ; clupaj. [< *clupa*]

CLŬPĂ *s. f.* 1. compas forestier pentru măsurarea diametrelor arborilor sau buştenilor. 2. portunealtă pentru tăierea manuală a filetului la ţevi şi la bare rotunde. 3. piesă la maşina de lăţit şi egalizat, care prinde marginea ţesăturii prelucrate. [< germ. *Kluppe*]

CNEMÍDĂ *s. f. (ant.)* jambieră de metal folosită de soldaţii greci. [< fr. *cnémide*, cf. lat. *cnemis*, gr. *knemis*]

CNÓCAUT *s. n.* scoaterea din luptă, la box, a adversarului, care este declarat învins dacă nu se ridică de pe podea pînă ce arbitrul numără pînă la zece ; *(p. ext.)* competiţie în care învinsul este eliminat imediat. O *a face (pe cineva)* ~ = a învinge pe cineva, a-l scoate din luptă, a cnocauta. [pron. *noc-aut.* scris şi *knock-out.* abrev. *k. o.* pl. *-turi.* / < engl., fr. *knock-out*]

CNOCAUTÁ *vb. I. tr.* a face pe cineva cnocaut. [< *cnocaut* + *-a*, cf. engl. *knock-out*]

CNÓCDAUN *s. n.* situaţie în care boxerul trîntit la pămînt se ridică înainte ca arbitrul să numere pînă la zece, lupta continuînd pînă la timpul prescris. [pron. *noc-daun.* scris şi *knock-down.* abrev. *k. d.* pl. *-nuri.* / < engl., fr. *knock-down*]

CO- v. c o n-.

COABITÁ *vb. I. intr. (despre un bărbat şi o femeie)* a locui împreună, în aceeaşi casă ; a conviefui. [pron. *co-a-.* p. i. *-tez, coabit.* / cf. lat. *cohabitare*, fr. *cohabiter*]

COABITÁNT, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care locuieşte împreună cu alţii în aceeaşi casă. [cf. fr. *cohabitant*]

COABITÁRE *s. f.* faptul de a coabita ; conviefuire : coabitaţie. [< *coabita*]

COABITÁŢIE *s. f.* coabitare. [var. *coabitaţiune* s. f. / cf. lat. *cohabitatio*, fr. *cohabitation*]

COABITAŢIÚNE *s. f.* v. c o a b i t a ţ i e.

COACERVÁT *s. n. (biol.)* formaţie specială gelatinoasă macromoleculară, în stare coloidală, născută din amestecul soluţiilor de albuminoide în compuşi organici asemănători,

reprezentînd prima fază de organizare a materiei vii. [pron. *co-a-*. / < fr. *coacervat*, cf. lat. *coacervatus* — grămădit]

COACERVĂȚIE *s. f.* coagulare a unui sol liofil, care devine astfel separabil în două faze lichide cu viscozități diferite. [pron. *co-a-*. gen. *-iei*. / < fr. *coacervation*, cf. lat. *coacervare* — a grămădi]

COACH *s. m. (rar)* antrenor cu sarcini mai ales administrative, organizatorice. // *s. n.* automobil închis, cu două uși și scaune rabatabile pentru a permite accesul la locurile din spate. [pron. *coci*. / < engl. *coach*]

COACHIZITOR, -OARE *s. m. f.* achizitor care cumpără ceva împreună cu altă persoană, tovarăș de cumpărare. [pron. *co-a-*. / < *co-* + *achizitor*, după fr. *coacquéreur*]

COACHIZIȚIE *s. f.* achiziție comună făcută de mai multe persoane. [pron. *co-a-*. gen. *-iei*. / < fr. *coacquisition*]

COACȚIUNE *s. f.* acțiune făcută împreună cu altcineva. [pron. *co-ac-* / cf. it. *coazione*]

COACUZAT, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care este acuzat în același timp împreună cu alții. [cf. fr. *coaccusé*]

COADNAT, -Ă *adj. (despre părți ale plantei)* care s-au dezvoltat împreună, unindu-se, aderînd una la alta. [pron. *co-ad-*. / < fr. *coadné*]

COADNAȚIE *s. f. (bot.)* starea a două organe coadnate. [pron. *co-ad-*. gen. *-iei*. / < fr. *coadnation*]

COAFÁ *vb. I. tr., refl.* a(-și) pieptăna îngrijit părul, a(-și) aranja părul la coafor. [pron. *co-a-*. / < *coafor*, cf. fr. *coiffer*]

COAFÁRE *s. f.* acțiunea de a coafa ; coafat. [< *coafa*]

COAFÁT *s. n.* coafare. [< *coafa*]

COÁFĂ *s. f.* inveliș de metal sau de material plastic al părții ogivale a unor proiectile. [pron. *coa-fă*. / < fr. *coiffe*]

COAFÉZĂ *s. f.* femeie care are meseria de coafor. [< fr. *coiffeuse*]

COAFÓR *s. m.* lucrător specializat în pieptănarea și aranjarea coafurii. [< fr. *coiffeur*]

COAFÚRĂ *s. f.* aranjament al părului, pieptănătură (în special la femei). [< fr. *coiffure*]

COÁGUL *s. m.* gelul obținut prin coagularea unor substanțe coloidale ; cheag. [pron. *co-a-*. / < lat., fr. *coagulum*]

COAGULÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) închega, a prinde cheag ; a conglutina. [pron. *co-a-*. / < fr. *coaguler*, cf. lat. *coagulare*]

COAGULÁBIL, -Ă *adj.* care se coagulează, capabil de a se coagula. [pron. *co-a-*. / cf. fr. *coagulable*]

COAGULABILITÁTE *s. f.* însușirea de a fi coagulabil. [pron. *co-a-*. / cf. fr. *coagulabilité*]

COAGULÁNT, -Ă *adj., s. m.* (reactiv) care poate produce coagularea unor substanțe coloidale. [pron. *co-a-*. / cf. fr. *coagulant*]

COAGULÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) coagula ; conglutinare. [< *coagula*]

COALESCÉNT, -Ă *adj.* care prezintă coalescență. [pron. *co-a-*. / < fr. *coalescent*, cf. lat. *coalescere* — a se lipi]

COALESCÉNȚĂ *s. f.* aderare a unor părți care erau divizate în mod natural sau accidental ; stringerea împreună a picăturilor dintr-o emulsie sau a particulelor dintr-o suspensie. [pron. *co-a-*. / < fr. *coalescence*]

COALÍȚIE *s. f.* alianță dintre două sau mai multe state, grupări politice etc., făcută în vederea unei acțiuni comune. O *guvern de* ~ = guvern la care participă mai multe partide sau fracțiuni politice. [pron. *co-a-*. gen. *-iei*. / cf. fr. *coalition* < lat. *coalitus* — unit]

COALIZÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) uni, a (se) alia contra unui inamic comun sau în vederea unor țeluri comune. [< fr. *coaliser*]

COALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) coaliza și rezultatul ei. [< *coaliza*]

COAPTÁRE *s. f.* coaptație. [pron. *co-ap-*. / după fr. *coaptation*]

COAPTÁȚIE *s. f.* 1. stare de interacțiune specifică a organelor unui corp viu. 2. punerea la locul lor a fragmentelor de oase fracturate sau a oaselor luxate. [pron. *co-ap-*. gen. *-iei*. / < fr. *coaptation*, cf. lat. *cum* — cu, *aptare* — a ajusta]

COARMATÓR *s. m.* coproprietar al unei nave. [pron. *co-ar-*. / < fr. *coarmateur*]

COARTICULÁȚIE *s. f. (lingv.)* producere concomitentă a mișcărilor articulatorii în emiterea unor sunete. [cf. fr. *coarticulation*]

COASIGURÁRE *s. f.* asigurare simultană a mai multor persoane în limita sumei depuse în garanție. [după fr. *coassurance*]

COASOCIÁT, -Ă *s. m. f.* fiecare dintre membrii unei asociații, considerat în legătură cu ceilalți asociați. [pron. *co-a-so-ci-at*. / cf. fr. *coassocié*]

COAUTÓR, -OARE *s. m. f.* autor care a făcut o lucrare împreună cu altcineva. ● autor al unei infracțiuni pe care a făptuit-o împreună cu alții ; părtaș. [pron. *co-a-u-*. / < *co-* + *autor*, cf. fr. *coauteur*]

COAXIÁL, -Ă *adj. (despre figuri sau corpuri geometrice)* care are o axă comună cu altul. [pron. *co-a-xi-al*. / < fr. *coaxial*]

COAXIALITÁTE *s. f.* însușire a ceea ce este coaxial. [pron. *co-a-xi-a-*. / cf. fr. *coaxialité*]

COBÁI *s. m.* mamifer rozător foarte prolific, folosit mai ales în experiențele de biologie. ● *(fig.)* obiect al unei experiențe, ființă supusă unei experimentări. [< fr. *cobaye*, cf. sud-americ. *cobayo*]

COBALAMÍNĂ *s. f.* vitamina B_{12}. [< germ. *Kobalamin*]

COBÁLT *s. n.* metal alb-argintiu, mai dur decît fierul. [< fr. *cobalt*, cf. germ. *Kobalt*]

COBALTÁ *vb. I. tr. (tehn.)* a acoperi cu un strat de cobalt suprafața unui obiect metalic. [< *cobalt* + *-a*]

COBALTÁRE *s. f.* acțiunea de a cobalta. [< *cobalta*, după fr. *cobaltage*]

COBALTÍNĂ *s. f.* minereu de cobalt și arsen, cu luciu metalic. [< fr. *cobaltine*]

COBALTÍT *s. n.* carbonat natural de cobalt. [< fr. *cobaltite*]

COBÉA *s. f. (bot.)* plantă agățătoare originară din Mexic, cultivată pentru florile sale mari, colorate în alb sau albastru-violet. [pron. *-be-a*. / < fr. *cobéa*, cf. *Cobo*, botanist spaniol]

COBELIGERÁNT, -Ă *adj. (adesea s.)* care poartă un război împreună cu altul ; aliat. [cf. fr. *cobelligérant*]

COBLENȚIÁN *s. n.* al treilea etaj al devonianului inferior. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-ți-an*. / < fr. *coblentzien*, cf. *Koblentz*, oraș în Germania]

COBÓL *s. n.* limbaj de programare la calculatoarele electronice. [< fr., engl. *cobol* < *co(mmon) b(ussines) o(riented) l(anguage)* — limbaj comun orientat spre calcule economice]

CÓBRĂ *s. f.* șarpe veninos care trăiește în India avînd pe gît niște pete negre mărginite cu alb ; șarpe-cu-ochelari ; naja. [< fr., port. *cobra*]

COC *s. n.* pieptănătură femeiască, cu părul strîns sau împletit și adunat pe ceafă sau în creștetul capului. [pl. *-curi*. / < fr. *coque*]

COC *s. m. (zool.)* bacterie de formă sferică. [< germ. *Kokke*, cf. gr. *kokkos* — **boabă**]

CÓCA *s. m. invar.* arbust originar din America de Sud, din ale cărui frunze se extrage cocaina. [scris și *koca*. / < fr., it., sp. **coca** < cuv. argentinian]

COCA-CÓLA *s. f.* băutură preparată din sucuri de fructe care conțin și stupefiante. [< engl. *coca-cola*, nume comercial american]

COCAÍNĂ *s. f.* substanță toxică extrasă din planta numită coca, folosită ca stupefiant sau ca anestezic local. [pron. *-ca-i-*. / < fr. *cocaïne*]

COCAINÍSM *s. n. (med.)* intoxicație acută prin cocaină. [pron. *-ca-i-*. / < fr. *cocaïnisme*]

COCAINOMÁN, -Ă *s. m. f.* cel care ia cocaină în mod abuziv pentru a-și produce stări de euforie. [pron. *-ca-i-*. / < fr. *cocaïnomane*]

COCAINOMANÍE *s. f.* folosire abuzivă de cocaină pentru provocarea unor stări de euforie. [pron. *-ca-i-*. gen. *-iei*. / < fr. *cocaïnomanie*]

COCÁRDĂ *s. f.* insignă (adesea în culorile naționale) pe care o poartă militarii la chipiu sau civilii la pălărie. ● emblemă a unei grupări politice, a unui curent etc. ● floare (de ceară) purtată de nuntași la butonieră. [< fr. *cocarde*]

CÓCĂ *s. f.* **1.** ansamblu format de scheletul unei nave și de învelișul ei exterior. **2.** parte componentă a unui avion, constînd din învelișul exterior. ● construcție în formă de bărci care asigură plutirea hidroavioanelor. [pl. *-ci*. / < fr. *coque*]

COCCÍDII *s. f. pl.* ordin de protozoare cu numeroase specii, care trăiesc ca parazite ale celulelor epiteliale ; *(la sg.)* protozoar din acest ordin. [sg. *coccidie*. / < fr. *coccidies*]

COCCIDINÍE *s. f. (med.)* coccigodinie. [< fr. *coccydynie*]

COCCIDIÓZĂ *s. f. (med.)* boală parazitară a tubului digestiv provocată de coccidii. [pron. *-di-o-*. / < fr. *coccidiose*]

COCCÍGE *s. n.* v. c o c c i s.

COCCIGIÁN, -Ă *adj.* care se referă la coccis, al coccisului. [pron. *-gi-an*. pl. *-ieni, -iene*. / < fr. *coccygien*]

COCCIGODINÍE *s. f. (med.)* durere la nivelul coccisului, care apare mai ales în timpul sarcinilor și al afecțiunilor uterine. [gen. *-iei*. / < fr. *coccygodynie*, cf. gr. *kokkyx* — cuc, *odyne* — durere]

CÓCCIS *s. n.* os triunghiular la extremitatea de jos a coloanei vertebrale ; noadă. [pron. *coc-cis*. pl. *-suri*. var. *coccige* s. n. / < fr. *coccyx*, cf. gr. *kokkyx*]

COCHÉT, -Ă *adj., s. m. f.* **1.** (persoană, mai ales femeie) care folosește tot felul de mijloace pentru a plăcea, pentru a seduce ; (persoană) îmbrăcată cu gust, eleganță, cu purtări îngrijite, care dorește să placă, să fie admirată. **2.** *(despre lucruri)* drăguț, îngrijit, elegant, grațios. [< fr. *coquet*]

COCHETÁ *vb. I. intr. (fam.)* a încerca, a căuta să fie pe placul unei persoane de sex opus. ● *(fig.)* a încerca sau a arăta relații de prietenie sau de alianță cu cineva ; a flirta. [< fr. *coqueter*]

COCHETĂRÍE *s. f.* purtare inspirată de dorința de a plăcea unei persoane de sex opus. [gen. *-iei*. / cf. fr. *coquetterie*]

COCHÍLĂ *s. f.* cochilie (2). [< fr. *coquille*]

COCHILIÁJ *s. n.* **1.** animal cu cochilie. **2.** cochilie. **3.** motiv alcătuit din scoici, folosit la ornarea fețelor mobilei. [pron. *-li-aj*. / cf. fr. *coquillage*]

COCHÍLIE *s. f.* **1.** înveliș calcaros compus din una sau două valve, care constituie scheletul unor moluște. **2.** formă metalică în care se toarnă diferite piese de mașini, lingouri etc. ; cochilă. [gen. *-iei*. / < fr. *coquille*, cf. lat. *conchylium*]

COCHILIFÉR, -Ă *adj. (despre roci)* format din cochilii. [cf. fr. *coquillier*]

CÓCKER *s. m.* rasă de ciini de vînătoare cu părul și cu urechile foarte lungi. [< engl. *cocker*]

CÓCKPIT *s. n. (mar.)* spațiu neacoperit pe punte, amenajat cu banchete pentru călători sau pentru echipaj. [pl. *-te, -turi*. var. *cocpit* s. n. / < engl. *cockpit*]

COCÓN *s. m.* înveliș din fire cu care se înconjură crisalida unor insecte ; *(spec.)* gogoașa viermelui de mătase. [< fr. *cocon*, cf. it. *coccone*]

COCONIÉRĂ *s. f.* centru de colectare a gogoșilor de mătase pentru filatură. [pron. *-nie-*. / < fr. *coconnière*]

COCONTRACTÁNT, -Ă *s. m. f.* fiecare dintre părțile care participă la un contract. [cf. fr. *cocontractant*]

CÓCOS *s. m. nucă de* ~ = fructul cocotierului, care conține un suc hrănitor și fibre textile întrebuințate în industrie ; *lapte de* ~ = suc lăptos extras din nuca de cocos. [< germ. *Kokos*, cf. fr., port. *cocos*]

COCÓTĂ *s. f.* femeie de moravuri ușoare ; prostituată. [< fr. *cocotte*]

COCOTIÉR *s. m.* specie de palmier din regiunile tropicale, care produce un fruct comestibil, cunoscut sub numele de nucă de cocos. [pron. *-ti-er*. / < fr. *cocotier*]

CÓCPIT *s. n.* v. c o c k p i t.

COCREATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care creează (ceva) împreună cu un altul. [pron. *-cre-a-*. / et. incertă]

COCREDITÓR, -OÁRE *s. m. f.* creditor împreună cu altcineva. [et. incertă]

COCS *s. n.* produs rezultat de la distilarea cărbunilor la temperaturi înalte. [< germ. *Koks*, cf. engl. *coke*]

COCSACÍZ *s. m.* plantă erbacee perenă, din aceeași familie cu păpădia, care produce un suc din care se extrage cauciuc. [var. *cocsagiz* s. m. / < rus. *kok-sagiz*]

COCSAGÍZ *s. m.* v. c o c s a c î z.

COCSERÍE *s. f.* ansamblul instalațiilor în care se fabrică cocs prin distilarea cărbunilor de pămînt. [gen. *-iei*. / < *cocs* + *-erie*, după fr. *cokerie*]

COCSIFICÁ *vb. I. tr.* a transforma cărbunele brun în cocs. [p. i. *cocsific*. / < *cocs* + *-ifica*, după fr. *cokéfier*]

COCSIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a cocsifica și rezultatul ei. [< *cocsifica*]

COCSOCHÍMIC, -Ă *adj.* referitor la cocsochimie. [et. incertă]

COCSOCHIMÍE *s. f.* studiul prelucrării produșilor chimici obținuți din cărbuni prin cocsificare. ● ramură a industriei grele care realizează prelucrarea chimică a cărbunelui prin cocsificare. [cf. fr. *coke-chimie*]

COCTÁIL *s. n.* v. c o c t e i l.

COCTÉIL *s. n.* **1.** băutură de origine americană, preparată dintr-un amestec de diferite lichide alcoolice (lichior, coniac, vin) și diferite ingrediente. **2.** reuniune la care se servește această băutură. [pron. *coc-teil*. pl. *-luri*. var. *coctail* s. n. / < engl., fr. *cocktail*]

COCȚIÚNE *s. f.* fierbere, coacere. ● digestie a alimentelor în stomac. [cf. fr. *coction*, lat. *coctio* < *coquere* — a coace]

COD *s. m. (zool.)* pește marin din nordul Atlanticului, cu trei aripioare dorsale. [< engl. *cod*]

COD *s. n.* 1. culegere de legi dintr-un anumit domeniu al dreptului. O *~ul muncii* = ansamblu de norme care reglementează raporturile de muncă. ● *(fig.)* culegere de norme referitoare la un anumit domeniu de activitate. 2. sistem de simboluri (semne) care este folosit ca să reprezinte şi să transmită informaţii (mesaje). 3. *(biol.)* *~ genetic* = sistem natural prin care se înregistrează, se conservă şi se transmite informaţia ereditară. [< fr. *code*, cf. lat. *codex*]

CÓDA *s. f.* serie de măsuri adăugate la partea finală a unei compoziţii muzicale pentru a-i da mai multă strălucire. ⊛ codiţa unei note ; cauda (2). [cf. fr. *coda*]

CODÁ *vb. I. tr.* a exprima un mesaj cu ajutorul unui cod (2). [cf. fr. *coder*]

CODÁJ *s. n.* codare. [cf. fr. *codage*]

CODÁRE *s. f.* acţiunea de a coda ; codaj. [< *coda*]

CODEBITÓR, -OÁRE *s. m. f.* persoană care este datoare (cuiva) împreună cu alţii. [cf. fr. *codébiteur*]

CODEÍNĂ *s. f.* alcaloid extras din opiu, folosit mai ales în tratamentul tusei. [pron. *-de-i-*. / < fr. *codéine*, cf. gr. *kodeia* — capsulă de mac]

CODEINOMANÍE *s. f.* obiceiul morbid de a lua codeină. [pron. *-de-i-*. gen. *-iei*. / < fr. *codéinomanie*]

CODETINĂTÓR, -OÁRE *s. m. f.* *(rar)* cel care deţine ceva împreună cu altul. [< *co-* + *deţinător*]

CODEŢINÚT, -Ă *s. m. f.* cel care este deţinut împreună cu alţii în acelaşi loc. [după fr. *codétenu*]

CODICÍL *s. n.* adaos, îndreptare ulterioară la un testament. [pl. *-le*, *-luri*, (s. m.) *-li*. / < fr. *codicille*, cf. lat. *codicillus*]

CODICOLOGÍE *s. f.* disciplină a paleografiei care studiază manuscrisele nu atît ca purtătoare ale unui text, cît ca având o viaţă proprie. ● istorie a colecţiilor, a stărilor şi a condiţiilor de păstrare etc. a manuscriselor. [< fr. *codicologie*, cf. gr. *codex* — carte, *logos* — ştiinţă]

CODIFICÁ *vb. I. tr.* a reuni legi disparate, norme juridice într-un cod. [p. i. *codífic*, 3, 6 *-că*. / cf. fr. *codifier*]

CODIFICÁRE *s. f.* acţiunea de a codifica. [< *codifica*]

CODIFICATÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* (cel) care face operaţia de codificare. [< fr. *codificateur*]

CODIRÉCTOR *s. m.* *(liv.)* cel care deţine conducerea (unei întreprinderi, unei instituţii etc.) cu altcineva. [cf. fr. *codirecteur*]

CODIRÉCŢIE *s. f.* *(liv.)* direcţie (a unei instituţii, a unei întreprinderi etc.) exercitată de mai multe persoane cu acelaşi grad. [gen. *-iei* / < fr. *codirection*]

CODÍSM *s. n.* tactică oportunistă care preconizează situarea partidului în coada maselor şi ploconirea lui faţă de procesul spontan al mişcării muncitoreşti, negîndu-se astfel rolul de avangardă şi de organizator al partidului marxist-leninist. [< *coadă* + *-ism*, după rus. *hvostizm*]

CODÍST, -Ă *s. m. f.* adept al codismului ; oportunist. [< *coadă* + *-ist*, după rus. *hvostist*]

COECHIPIÉR *s. m.* membru al unei echipe, al unei formaţii etc. în raport cu ceilalţi membri ai echipei. [pron. *co-e-chi-pi-er*. / cf. fr. *coéquipier*]

COEDUCÁŢIE *s. f.* educaţie a băieţilor la un loc cu fetele în şcoli mixte. [pron. *co-e-*. gen. *-iei*. / cf. fr. *coéducation*]

COEFICIÉNT *s. m.* 1. *(mat.)* număr sau parametru literal care multiplică o expresie algebrică în formă de monom. 2. valoare relativă atribuită la un examen. 3. mărime constantă în anumite condiţii date, care indică o anumită proprietate a unei substanţe, a unui sistem fizic. O *~ statistic* = formă de exprimare a raportului dintre două mărimi printr-un număr, care arată de cîte ori o mărime este mai mare sau mai mică în comparaţie cu alta ; *~ economic* = relaţie, exprimată în procente, între cantitatea de muncă utilă produsă de un mecanism şi cantitatea de energie pe care o consumă acesta. [pron. *co-e-fi-ci-ent*. pl. *-nţi*. / < fr. *coefficient*]

COEMPŢIÚNE *s. f.* *(jur.)* cumpărare reciprocă. [cf. fr. *coemption*, lat. *coemptio*]

COENZÍMĂ *s. f.* componentă activă şi termostabilă a unei enzime ; coferment. [pron. *co-en-*. / < fr. *coenzyme*]

COERCÍBIL, -Ă *adj.* *(despre gaze)* care poate fi comprimat ; comprimabil. [pron. *co-er-*. / cf. fr. *coercible*]

COERCIBILITÁTE *s. f.* însuşirea a ceea ce este coercibil. [pron. *co-er-*. / cf. fr. *coercibilité*]

COERCITÍV, -Ă *adj.* care are puterea sau dreptul de a constrînge ; constrîngător. [cf. fr. *coercitif*]

COERCÍŢIE *s. f.* constrîngere (mai ales în vederea supunerii faţă de legi). [gen. *-iei*. var. *coerciţiune* s. f. / cf. fr. *coercition*, lat. *coercitio* < *coercere* — a constrînge]

COERCIŢIÚNE *s. f.* v. coerciţie.

COERÉDE *s. m.* moştenitor împreună cu alţii. [pron. *co-e-*. / < lat. *coheres*, cf. fr. *cohéritier*]

COERÉNT, -Ă *adj.* constituit din părţi care sînt strîns legate între ele şi se succedă în mod logic ; strîns, închegat, unit ; coeziv. [pron. *co-e-*. var. *coherent*, *-ă* adj. / cf. fr. *cohérent*, lat. *cohaerens*]

COERÉNŢĂ *s. f.* legătură, unire strînsă (între mai multe elemente, idei, lucruri). ● proprietate a unui sistem de axiome de a nu admite contradicţie între nici o pereche de propoziţii care pot fi deduse din el. [var. *coherenţă* s. f. / cf. fr. *cohérence*, lat. *cohaerentia*]

COERÓR *s. n.* *(fiz.)* aparat imaginat de Branly pentru recepţionarea semnalelor de telegrafie fără fir. [pron. *co-e-*. pl. *-roare*. / < fr. *cohéreur*]

COEXISTÁ *vb. I. intr.* a exista împreună sau simultan cu cineva sau ceva. [cf. fr. *coexister*]

COEXISTÉNT, -Ă *adj.* existent în acelaşi timp sau împreună cu altcineva sau cu altceva. [cf. fr. *coexistant*]

COEXISTÉNŢĂ *s. f.* existenţă simultană a mai multor lucruri, fiinţe sau fenomene. O *~ paşnică* = politica bazată pe principiul coexistenţei ţărilor cu orînduiri sociale diferite, hotărîte să renunţe la folosirea războiului ca mijloc de rezolvare a litigiilor dintre state. [cf. fr. *coexistence*]

COEZIÚNE *s. f.* 1. forţă de atracţie care se exercită între moleculele unui corp. 2. *(fig.)* legătură strînsă, de ordin interior. [pron. *co-e-zi-u-*. / cf. fr. *cohésion*, lat. *cohaesio*]

COEZÍV, -Ă *adj.* *(rar)* coerent. [pron. *co-e-*. [cf. fr. *cohésif*]

COEZIVITÁTE *s. f.* *(fiz.)* proprietate pe care o are o materie de a-şi conserva stabilitatea prin jocul forţelor interioare. [pron. *co-e-*. / cf. fr. *cohésivité*]

COFEÍNĂ *s. f.* cafeină. [pron. *-fe-i-*. / < germ. *Koffein*]

COFERDÁM *s. n.* *(mar.)* compartiment al unei nave limitat de doi pereți transversali etanși, care separă magaziile de mărfuri de tancurile de combustibili sau lubrifianți. [< engl. *cofferdam*]

COFERMÉNT *s. m.* coenzimă. [< fr. *coferment*]

COFOCHIRURGÍE *s. f.* disciplină care se ocupă cu tratamentul surdității pe cale chirurgicală. [gen. *-iei*. / < fr. *cophochirurgie*]

COFÓZĂ *s. f.* anacuzie ; surzenie. [< fr. *cophose*, cf. gr. *kophos* — surd]

COFRÁ *vb. I. tr.* a executa un cofraj. [< fr. *coffrer*]

COFRÁJ *s. n.* tipar de lemn sau de metal în care se toarnă betonul în stare fluidă. [< fr. *coffrage*]

COFRÁRE *s. f.* acțiunea de a cofra. [< *cofra*]

COFRÉT *s. n.* cutie care adăpostește aparatura de siguranță a unei instalații electrice etc. [< fr. *coffret*]

COGESTIÚNE *s. f.* gestiune ținută în comun de mai multe persoane. [cf. fr. *cogestion*]

COGITABÚND, -Ă *adj.* *(liv.)* bogat în gîndiri ; ginditor. [< it. *cogitabondo*]

COGNÁT *s. m.* situația juridică a celui înrudit cu alții ; legături naturale, în special pe linie femeiască, în dreptul roman. [< lat. *cognatus*]

COGNAȚIÚNE *s. f.* înrudire naturală în vechiul drept roman. [< lat. *cognatio*]

COGNITÍV, -Ă *adj.* relativ la cunoaștere. [cf. fr. *cognitif*]

COGNÓMEN *s. n.* al treilea nume al unei persoane, care arată familia, potrivit vechiului drept roman. ● poreclă, supranume. [< lat. *cognomen*]

COGNOSCÍBIL, -Ă *adj.* care poate fi cunoscut. [< lat. *cognoscibilis*]

COGNOSCIBILITÁTE *s. f.* însușirea de a putea fi cunoscut. [cf. fr. *cognoscibilité*]

COHERÉNT, -Ă *adj.* v. coerent.

COHERÉNȚĂ *s. f.* v. coerență.

COHLEÁR, -Ă *adj.* al cohleei, situat în cohlee. [pron. *-le-ar*. / cf. fr. *cochléaire*]

COHLÉE *s. f.* parte a urechii interne, formată dintr-un canal osos răsucit în spirală. [pron. *-le-e*. / < fr. *cochlée*, cf. lat. *cochlea* — cochilie]

COHLEOÍDĂ *s. f.* curbă plană, loc geometric al extremităților arcelor cercurilor tangente unei drepte într-un punct al ei, avînd originea comună și aceeași lungime. [pron. *-le-o-i-*. / < fr. *cochléoïde*]

COHÓRTĂ *s. f.* 1. unitate din infanteria romană, cu un efectiv reprezentînd o zecea parte dintr-o legiune. 2. *(fig.)* mulțime, ceată. 3. colectivitate a oamenilor care au trăit același eveniment demografic într-o perioadă de timp. [< lat. *cohors*, cf. fr. *cohorte*]

COIFFURE *s. f.* *(franțuzism)* denumire generică pentru bonetă, caschetă, cască etc. [< fr. *coiffure*]

COINCÍDE *vb. III. intr.* 1. a se întîmpla, a se produce simultan, în același timp. 2. a fi la fel, a se potrivi. ● *(despre linii, figuri)* a se suprapune perfect. [pron. *co-in-*. p. i. *coincid*. / < fr. *coïncider*, cf. it. *coincidere* < lat. *cum* — cu. *incidere* — a cădea pe].

COINCIDÉNT, -Ă *adj.* *(mat.)* care coincide. [pron. *co-in-*. / < fr. *coïncident*]

COINCIDÉNȚĂ *s. f.* potrivire (întîmplătoare) a două lucruri, evenimente etc. ● stare a două lucruri care coincid ; potrivire, nimereală. [cf. fr. *coïncidence*, it. *coincidenza*]

COINCÍDERE *s. f.* faptul de a coincide. [pron. *co-in-*. / < *coincide*]

COINCULPÁT, -Ă *s. m. f.* *(jur.)* cel care este inculpat pentru același delict împreună cu alții. [pron. *co-in-*. / cf. fr. *coïnculpé*]

COINÉ *s. n.* limbă comună (mai ales limba greacă de circulație). [pron. *co-i-*. scris și *koine*. / < gr. *koinè*]

COINTERESÁ *vb. I. tr.* a interesa pe cineva într-o acțiune comună împreună cu alții ; a stimula cuiva interesul pentru ceva. [pron. *co-in-*. / cf. fr. *coïntéresser*]

COINTERESÁRE *s. f.* acțiunea de a cointeresa și rezultatul ei. [pron. *co-in-*. / < *cointeresa*]

COIÓT *s. m.* mamifer carnivor din America, asemănător cu lupul și cu șacalul. [pron. *co-iot*. / < fr. *coyote* < cuv. aztec]

COIR *s. m.* 1. plantă textilă exotică. 2. fibră elastică extrasă din această plantă. [pron. *coir*. / < engl. *coir*]

COÍT *s. n.* împreunare sexuală ; copulație. [pron. *co-it*. pl. *-turi*. / < lat. *coitus* — împreunare, cf. fr. *coït*]

COL *s. n.* parte îngustată de formă cilindrică a unui organ sau a unui os. [pl. *-luri*. / < fr. *col*, lat. *collum* — gît]

-COL element secund de compunere savantă, cu semnificația „(referitor la) cultură, cultivare", „care locuiește", „locuitor". [< fr. *-cole*, it. *-colo*]

CÓLA *s. m. invar.* arbore tropical ale cărui fructe conțin cafeină și teobromină. // *s. n.* băutură preparată din fructul acestui arbore. [scris și *kola*. / < fr. *cola*, *kola* < cuv. sudanez]

COLÁ *vb. I. refl.* *(franțuzism)* a se împreuna, a se uni printr-o legătură nematrimonială ; a trăi în concubinaj. [< fr. *coller*]

COLABÁ *vb. I. tr., refl.* *(med. ; despre un organ)* a (se) turti. [< fr. *collaber*]

COLABÁRE *s. f.* *(med.)* acțiunea de a (se) colaba. ● turtire spontană sau provocată a unui organ în scop terapeutic. [< *colaba*]

COLABORÁ *vb. I. intr.* 1. a lucra, a participa la înfăptuirea unei acțiuni, la elaborarea unei publicații, a unei opere comune etc. 2. a publica o lucrare într-un periodic, într-o culegere. [cf. fr. *collaborer*, lat. *collaborare* < *cum* — cu, *laborare* — a lucra]

COLABORÁRE *s. f.* acțiunea de a colabora și rezultatul ei. [< *colabora*]

COLABORATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care colaborează cu cineva la o lucrare, la elaborarea unei opere științifice, artistice etc. ● cel care lucrează într-o instituție, fără a fi salariatul ei permanent. [cf. fr. *collaborateur*]

COLABORAȚIONÍSM *s. n.* colaborare cu dușmanul (mai ales cu naziștii în cel de-al doilea război mondial) ; trădare de patrie. [pron. *-ți-o-*. / < fr. *collaborationnisme*]

COLABORAȚIONÍST, -Ă *s. m. f.* cel care colaborează cu dușmanul ; pronazist ; trădător de patrie. [< fr. *collaborationniste*]

COLAGÉN, -Ă *adj.* *(despre substanțe)* care ajută la prepararea substanțelor gelatinoase. // *s. n.* substanță organică albuminoidă, din care sînt constituite pielea, cartilajele etc. [< fr. *collagène*, cf. gr. *kolla* — clei, *gennan* — a naște]

COLAGENÓZĂ *s. f.* *(med.)* boală caracterizată prin proliferarea celulelor și a fibrelor colagene din țesutul conjunctiv. [< fr. *collagénose*]

COLAGÓG, -Ă *adj., s. n.* (medicament) care excită secreţia biliară. [< fr. *cholagogue*]

COLÁJ *s. n. (franţuzism)* 1. legătură permanentă nematrimonială ; concubinaj. 2. procedeu de execuţie a unor lucrări de pictură sau de ornamentaţie prin lipirea sau alipirea a diferite materiale sau elemente. ● spectacol de teatru alcătuit din diferite fragmente. 3. operaţie de incorporare în anumite mase alimentare a unor substanţe. O *~ul sucurilor* = completare a limpezirii enzimatice prin adăugare de gelatină alimentară. [< fr. *collage*]

COLÁNĂ *s. f. (italienism)* culegere de poezii sau de proză cu temă comună ; *(p. ext.)* colecţie de opere. [< it. *collana*]

COLANGIOGRAFÍE *s. f. (med.)* radiografie a căilor biliare făcută cu ajutorul unei substanţe de contrast. [pron. *-gi-o-*. gen. *-iei*. / < fr. *cholangiographie*, cf. gr. *chole* — bilă, *angeion* — vas, *graphein* — a scrie]

COLANGIOTOMÍE *s. f. (med.)* deschidere chirurgicală a canalului biliar. [pron. *-gi-o-*. gen. *-iei*. / < fr. *cholangiotomie*, cf. gr. *chole* — bilă, *angeion* — vas, *tome* — tăiere]

COLANGÍTĂ *s. f.* angiocolită. [< fr. *cholangite*]

COLÁNT, -Ă *adj. (despre îmbrăcăminte)* strins lipit pe corp. // *s. m.* ciorap cu chiloţi. [< fr. *collant*]

CÓLAPS *s. n.* stare patologică foarte gravă, manifestată printr-o scădere bruscă a puterii şi încetarea treptată a funcţiilor cardiace, însoţită de pierderea cunoştinţei. ● prăbuşire a pereţilor celulelor vegetale ca urmare a eliminării apei libere din golurile celulare. [pl. *-suri*. / < fr., lat. *collapsus*]

COLAPSOTERAPÍE *s. f. (med.)* turtire chirurgicală a unui plămîn pentru a grăbi cicatrizarea leziunilor prin punerea lui în repaus. [gen. *-iei*. / < fr. *collapsothérapie*, cf. lat. *collapsus* — cădere, gr. *therapeia* — tratament]

COLARGÓL *s. n.* soluţie apoasă conţinînd argint în particule fine, folosită mai ales ca antiseptic. [< fr. *collargol*]

COLATERÁL, -Ă *adj.* lăturalnic, subordonat ; secundar. O *(jur.) linie ~ă* = legătură de rudenie care uneşte între ei pe fraţi şi surori şi pe descendenţii acestora. [< fr. *collatéral*]

COLATITÚDINE *s. f. (astr.)* complementul latitudinii unui punct de pe sfera terestră sau cerească. [cf. fr. *collatitude*]

COLAŢIONÁ *vb. I. tr.* a confrunta o copie cu originalul ; a verifica dacă un document este complet şi corect. ● a compara între ele manuscrise şi ediţii pentru a stabili variantele. [pron. *-ţi-o-*. [< fr. *collationner*]

COLAŢIONÁRE *s. f.* acţiunea de a colaţiona şi rezultatul ei ; colaţiune. [< *colaţiona*]

COLAŢIÚNE *s. f.* 1. colaţionare. 2. drept de a conferi un beneficiu, un grad universitar etc. 3. gustare. [cf. fr. *collation* < lat. *collatio* — reunire, adunare]

COLBERTÍSM *s. n. (ec.)* sistem economic potrivit căruia se cere protecţionismul temporar al producţiei naţionale, limitîndu-se importarea mărfurilor străine. [< fr. *colbertisme*, cf. *Colbert*, ministru de finanţe în Franţa sub Ludovic al XIV-lea]

COLBERTÍST, -Ă *adj.* referitor la colbertism. // *s. m. f.* adept al colbertismului. [< fr. *colbertiste*]

COLDCRÉMĂ *s. f.* preparat cosmetic pe bază de ceară de albine, conţinînd o cantitate însemnată de apă. [< engl. *cold-cream* < *cold* — rece, *cream* — cremă]

COLECÍST *s. n. (anat.)* vezica biliară. // (şi în forma *colecisto-*) element prim de compunere savantă cu semnificaţia „(referitor la) vezica biliară", „colecist". [< fr. *cholécyste*, cf. gr. *chole* — bilă, *kystis* — vezică]

COLECISTECTAZÍE *s. f. (med.)* dilataţie a vezicii biliare. [gen. *-iei*. / < fr. *cholécystectasie*]

COLECISTECTOMÍE *s. f. (med.)* extirpare a vezicii biliare. [gen. *-iei*. / < fr. *cholécystectomie*]

COLECISTENDÉZĂ *s. f. (med.)* incizie a vezicii biliare pentru scoaterea calculilor biliari. [< fr. *cholécystendèse*]

COLECISTÍTĂ *s. f. (med)* inflamaţie a vezicii biliare. [< fr. *cholécystite*]

COLECISTO- v. colecist.

COLECISTOGRAFÍE *s. f. (med.)* radiografie a vezicii biliare cu ajutorul unei substanţe de contrast. [gen. *-iei*. / < fr. *cholécystographie*]

COLECISTOPATÍE *s. f. (med.)* denumire generală pentru bolile căilor biliare. [gen. *-iei*. / < fr. *cholécystopathie*]

COLECISTOPEXÍE *s. f. (med.)* operaţie chirurgicală constînd în fixarea vezicii biliare de peretele abdominal. [gen. *-iei*. / < fr. *cholécystopexie*]

COLECISTORAFÍE *s. f. (med.)* sutură chirurgicală a peretelui vezicii biliare. [gen. *-iei*. / < fr. *cholécystorrhaphie*]

COLECISTOSTOMÍE *s. f. (med.)* deschiderea şi legarea chirurgicală a vezicii biliare de piele. [gen. *-iei*. / < fr. *cholécystostomie*]

COLECTÁ *vb. I. tr.* 1. a aduna, a strînge şi a depozita materiale, lucruri etc. 2. a aduna de la producători diferite produse pe baza unor contracte încheiate cu aceştia. 3. *(despre un abces, o rană)* a face puroi ; a coace. [< fr. *collecter*]

COLECTÁRE *s. f.* acţiunea de a colecta ; strîngere, adunare. [< *colecta*]

COLECTAZÍE *s. f. (med.)* dilatare a colonului. [< fr. *colectasie*]

COLÉCTĂ *s. f.* strîngere de bani (sau de obiecte) prin contribuţie benevolă în scopul ajutorării cuiva. [< fr. *collecte*]

COLECTÍV, -Ă *adj.* 1. rezultat din munca, din activitatea mai multor persoane ; referitor la ideea de colectivitate. 2. comun, obştesc ; social. // *s. n.* grup de oameni care lucrează în acelaşi loc de producţie, avînd interese şi concepţii comune, purtînd fiecare răspunderea muncii depuse, supunîndu-se unei discipline liber consimţite şi acceptînd o conducere unică. O *~ de catedră* = totalitatea cadrelor didactice din învăţămîntul superior, grupate în cadrul unei catedre. [cf. fr. *collectif*, lat. *collectivus*]

COLECTÍVĂ *s. f. (ieşit din uz)* gospodărie agricolă colectivă. [< *colectiv*]

COLECTIVÍSM *s. n.* trăsătură a relaţiilor sociale în orînduirea socialistă şi principiu fundamental al moralei comuniste, în care se exprimă colaborarea, unitatea şi solidaritatea oamenilor, spiritul tovărăşesc, comunitatea de interese şi devotamentul faţă de cauza generală comună. [< fr. *collectivisme*]

COLECTIVÍST, -Ă *s. m. f.* 1. partizan al colectivismului. 2. *(ieşit din uz)* membru al unei gospodării agricole colective. [cf. fr. *collectiviste*]

COLECTIVITÁTE *s. f.* 1. comunitate umană, grup de oameni care duc o viaţă colectivă ; *(p. ext.)* societate. 2. *~ statis-*

tică = totalitatea unităților statistice studiate pentru cunoașterea fenomenelor sau proceselor economice, avînd unele trăsături comune, numite caracteristici statistice, dar o mărime variabilă. [cf. fr. *collectivité*]

COLECTIVIZÁ *vb. I. tr.* a uni într-o comunitate, într-un grup etc. [cf. fr. *collectiviser*]

COLECTIVIZÁRE *s. f.* acțiunea de a colectiviza și rezultatul ei. [< *colectiviza*]

COLECTOMÍE *s. f. (med.)* rezecție totală sau parțială a colonului. [gen. *-iei.* / < fr. *colectomie*, cf. gr. *kolon* — intestin, *ektome* — excizie]

COLECTÓR, -OÁRE *adj.* care colectează fluide. // *s. m.* 1. încăpere, recipient sau conductă pentru acumularea (temporară a) materialelor fluide, granulare sau pulverulente. 2. organ al rotorului unor mașini electrice avînd rolul de a comuta legăturile dintre înfășurarea rotorului și circuitul exterior. 3. substanță organică folosită ca reactiv la flotația mineralelor pentru a concentra particulele de minerale în spumă. // *s. m. f.* achizitor de mărfuri, de produse etc. pentru stat. pentru o anumită instituție etc. [cf. fr. *collecteur*]

COLECTÚRĂ *s. f.* oficiu de procurare a cărților necesare bibliotecilor. [< germ. *Kollektur*]

COLÉCȚIE *s. f.* 1. serie de obiecte asemănătoare sau de aceeași categorie, prezentînd o valoare documentară, artistică etc. ● culegere (de opere literare și științifice). ● totalitatea publicațiilor unei biblioteci. 2. puroi colectat într-un țesut bolnav. [gen. *-iei.* var. *colecțiune* s. f. / cf. fr. *collection*, lat. *collectio*]

COLECȚIONÁ *vb. I. tr.* a aduna obiecte de același fel pentru a alcătui o colecție. [pron. *-ți-o-.* / < fr. *collectionner*]

COLECȚIONÁR, -Ă *s. m. f.* posesor al unei colecții ; amator de colecții. [cf. fr. *collectionneur*]

COLECȚIONÁRE *s. f.* acțiunea de a colecționa. [pron. *-ți-o-.* / < *colecționa*]

COLECȚIÚNE *s. f.* v. colecție.

COLEDÓC *adj. n. canal* ~ (și *s. n.*) = canal prin care se varsă bila în duoden. [< fr. *cholédoque*, cf. gr. *chole* — fiere, *dochos* — care poate conține]

COLEDOCECTOMÍE *s. f. (med.)* ablațiune chirurgicală a coledocului. [gen. *-iei.* / < fr. *cholédoquectomie*, cf. fr. *cholédoque*, gr. *ektome* — excizie]

COLEDOCÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a canalului coledoc. [< fr. *cholédocite*]

COLEDOCOSTOMÍE *s. f. (med.)* derivație externă a bilei prin introducerea unui tub în lumenul coledocului. [gen. *-iei.* / < fr. *cholédochostomie*]

COLEDOCOTOMÍE *s. f. (med.)* deschidere chirurgicală a canalului coledoc pentru scoaterea calculilor biliari. [gen. *-iei.* / < fr. *cholédochotomie*]

COLÉG, -Ă *s. m. f.* camarad de studii, de muncă, de activitate etc. [cf. fr. *collègue*, lat. *collega*]

COLEGÁT *s. n.* colligatum. [< it. *collegato*]

COLEGATÁR, -Ă *s. m. f.* cel care moștenește împreună cu alții o avere lăsată prin testament. [cf. fr. *colégataire*]

COLEGIÁL, -Ă *adj.* 1. tovărășesc, camaraderesc. 2. *biserică* ~*ă* (și *s. f.*) = biserică în care oficiază un colegiu de canonici. [pron. *-gi-al.* / < fr. *collégial*]

COLEGIALITÁTE *s. f.* atitudine, sentimente colegiale ; camaraderie. [cf. fr. *collégialité*, germ. *Kollegialität*]

COLEGIÁN *s. m.* elev al unui colegiu (4). [pron. *-gi-an.* pl. *-ieni.* [cf. fr. *collégien*]

COLÉGIU *s. n.* 1. *(ant.)* grup (de cel puțin trei persoane) însărcinat cu o anumită funcție publică. ● grup care formează organul de conducere și de îndrumare al unui periodic, al unei lucrări, cărți etc., al unei instituții etc. 2. corp sau asociație a unor persoane care au aceeași profesiune sau aceeași demnitate. 3. categorie electorală care înglobă, în trecut, cetățenii cu aceeași avere sau de același rang social. 4. instituție de învățămînt public asemănătoare liceului, cu o organizare specială. [pron. *-giu.* / < fr. *collège*, cf. it. *collegio* < lat. *collegium* — confrerie, tovărășie]

COLELITIÁZĂ *s. f. (med.)* litiază biliară. [pron. *-ti-a-.* / < fr. *cholélithiase*, cf. gr. *chole* — bilă, *lithos* — piatră]

COLEMBÓLE *s. f. pl. (zool.)* ordin de insecte primitive fără aripi, care se deplasează cu ajutorul unor apendici abdominali prin salturi ; *(la sg.)* insectă din acest ordin. [< fr. *collemboles*]

COLEMÍE *s. f. (med.)* trecere a bilei în sînge. [gen. *-iei.* / < fr. *cholémie*, cf. gr. *chole* — fiere, *haima* — sînge]

COLENCHÍM *s. n. (bot.)* țesut de susținere la plantele erbacee, format din celuloză. [< fr. *collenchyme*, cf. gr. *kolla* — clei, *enchyma* — acumulare]

COLEO- element prim de compunere savantă cu semnificația „teacă", „scoarță". [pron. *-le-o-.* / < fr. *coleo-*, cf. gr. *koleos*]

COLEOPTÉRE *s. n. pl.* ordin de insecte cu șase picioare și patru aripi (dintre care două, întărite, acoperă pe celelalte două) ; (la sg.) insectă din acest ordin. [< fr. *coléoptères*, cf. gr. *koleos* — scoarță, *pteron* — aripă]

COLEOPTÍL *s. n. (bot.)* frunză în formă de teacă, care învelește mugurașul embrionului la graminee. [pron. *-le-op-.* / < fr. *coléoptile*, cf. gr. *koleos* — teacă, *ptilon* — foiță]

COLEOPTÓZĂ *s. f. (med.)* prolaps al vaginului. [pron. *-le-op-.* / < fr. *coléoptose*]

COLEORÍZĂ *s. f. (bot.)* organ membranos în formă de sac, care acoperă radicula embrionului la unele monocotiledonate. [pron. *-le-o-.* / < fr. *coléorhize*, cf. gr. *koleos* — teacă, *rhiza* — rădăcină]

COLEPATÍE *s. f. (med.)* denumire generală pentru afecțiunile căilor biliare. [< fr. *cholépathie*, cf. gr. *chole* — bilă, *pathos* — boală]

COLERÉTĂ *s. f. (rar)* guleraș. [< fr. *collerette*]

COLERÉTIC, -Ă *adj., s. n.* (medicament) care stimulează secreția biliară a ficatului. [< fr. *cholérétique*]

COLERÉZĂ *s. f. (med.)* producerea bilei de către ficat. [< fr. *cholérèse*, cf. gr. *chole* — bilă, *hairesis* — scoatere]

COLERGÁNG *s. n.* moară cu tăvălugi verticali, folosită la măcinare în industria pigmenților și a coloranților. [var. *kollergang* s. n. / < germ. *Kollergang*]

COLÉRIC, -Ă *adj. (rar)* irascibil, supărăcios, nervos, mînios. [< fr. *colérique*]

COLESTERÍNĂ *s. f.* colesterol. [< fr. *cholestérine*]

COLESTERÓL *s. n.* substanță organică aflată în protoplasma celulelor, în special în creier și în nervi, care reglementează permeabilitatea față de lichide a membranelor ce-

lulare ; colesterină. [< fr. *cholestérol*, cf. gr. *chole* — fiere, *stereos* — solid]

COLESTEROLEMÍE *s. f. (med.)* prezență a colesterolului în sînge. [gen. *-iei*. / < fr. *cholestérolémie*]

COLÉT [1] *s. n.* pachet transportat prin poștă. [pl. *-te*, *-turi*. / < fr. *colis*]

COLÉT [2] *s. n.* **1.** *(franțuzism)* guler. **2.** *(anat.)* linie de separație între rădăcina unui dinte și coroana sa. **3.** *(bot.)* zonă de trecere între tulpina și rădăcina unei plante. [< fr. *collet*]

COLETĂRÍE *s. f.* expediere de mărfuri în cantități mici și sub forme ușor de mînuit ; *(p. ext.)* mijloc (mai ales feroviar) de transport pentru aceste mărfuri. [gen. *-iei*. / < *colet* + *-ărie*]

COLHÓZ *s. n. (în U.R.S.S.)* gospodărie agricolă colectivă. [pl. *-uri*. / < rus. *kolhoz* < *kol(ektivnoe) hoz(eaistvo)* — gospodărie colectivă]

COLHÓZNIC, -Ă *adj.* referitor la colhoz. // *s. m. f.* membru al unui colhoz. [< rus. *kolhoznik*]

COLIBACÍL *s. m.* bacil care trăiește în aparatul digestiv și care poate deveni patogen în anumite cazuri. [< fr. *colibacille*]

COLIBACILEMÍE *s. f. (med.)* prezența colibacilului în sînge. [gen. *-iei*. / < fr. *colibacillémie*]

COLIBACILÓZĂ *s. f.* infecție provocată de colibacil. [< fr. *colibacillose*]

COLIBACILURÍE *s. f.* prezența colibacililor în urină. [gen. *-iei*. / < fr. *colibacillurie*]

COLIBRÍ *s. m. invar.* nume dat unor specii de păsări foarte mici, cu penele viu colorate și strălucitoare, care trăiesc în regiunea tropicală a Americii ; pasăre-muscă. [< fr. *colibri* < cuv. caraib]

CÓLIC, -Ă *adj. (med.)* care se referă la colon [1]. [< fr. *côlique*, cf. gr. *kolon* — intestin]

CÓLICĂ *s. f. (med.)* durere abdominală puternică cu caracter spasmodic. [< fr. *colique*, cf. gr. *kolon* — intestin]

-COLÍE element secund de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) col", „colită" ; „colon". [< fr. *-colie*, cf. gr. *kolon*]

COLIÉR *s. n.* **1.** șirag, colan de mărgăritare, de pietre prețioase etc., care se poartă la git. **2.** bandă metalică circulară care fixează un suport, o conductă etc. **3.** *(fig.)* brîu, cerc. [pron. *-li-er*. / < fr. *collier*]

COLIGÁRE *s. f.* **1.** *(log.)* acțiunea de a sintetiza mai multe observații. **2.** *(fiz.)* formarea unei legături covalente prin unirea a doi atomi. [< it. *colligare* — a lega împreună, cf. fr. *colligation*]

COLIGATÍV, -Ă *adj. (fiz. ; despre proprietăți ale substanțelor)* care depinde numai de numărul și de natura moleculelor substanței. [< fr. *colligatif*]

COLIMÁ *vb. I. intr.* **1.** *(fiz.)* a transforma un fascicul de raze divergente sau convergente într-unul paralel. **2.** a viza, a determina o anumită direcție. [< *colimație*]

COLIMATÓR *s. n.* dispozitiv optic întrebuințat pentru determinarea unei direcții. ● instrument constituit dintr-o lunetă ajutătoare, care se atașează la luneta unui aparat de măsurat sau de vizat. [pl. *-oare*. / < fr. *collimateur*]

COLIMÁȚIE *s. f.* coincidența dintre axa optică a lunetei unui aparat topografic și linia de vizare. [gen. *-iei*. var. *colimațiune s. f.* / < fr. *collimation*, germ. *Kollimation*]

COLIMAȚIÚNE *s. f.* v. colimație.

COLÍNĂ [1] *s. f. (geol.)* formă de relief mai mică decît dealul. [< fr. *colline*]

COLÍNĂ [2] *s. f. (chim.)* corp azotat care intră în compoziția materiei vii, avînd rol protector al celulei hepatice și ai cărui derivați (acetilcolina) au o mare importanță în funcționarea sistemului nervos. [< fr. *choline*]

COLINEÁR, -Ă *adj.* v. coliniar.

COLINÉRGIC, -Ă *adj.* referitor la o acțiune stimulantă, activată sau transmisă cu ajutorul colinei [2]. [< fr. *cholinergique*]

COLINIÁR, -Ă *adj. (despre puncte)* pe aceeași linie dreaptă. [pron. *-ni-ar*. var. *colinear*, *-ă* adj. / < *co-* + *liniar*, cf. fr. *colinéaire*]

COLINIARITÁTE *s. f.* calitate a mai multor puncte de a fi situate pe aceeași dreaptă. [pron. *-ni-a-*. / cf. it. *collinearità*]

COLÍR *s. n.* preparat lichid folosit în tratamentul anumitor afecțiuni ale ochilor. [< fr. *collyre*, cf. gr. *kollyrion*]

COLÍTĂ *s. f.* inflamație a colonului [1], care dă naștere la tulburări digestive. [< fr. *colite*, cf. gr. *kolon* — intestin]

COLÍZIE *s. f.* v. coliziune.

COLIZIÚNE *s. f.* **1.** lovire, ciocnire de tendințe, de forțe, de interese contrare ; conflict. **2.** *(rar)* izbire puternică între două corpuri care se mișcă în sensuri opuse. ● încăierare, luptă violentă. ● abordaj. **3.** ~ *omonimică* = fenomen prin care două sau mai multe cuvinte diferite devin omonime. [var. *colizie s. f.* / cf. fr. *collision*, it. *collisione*, lat. *collisio* — izbire]

COLLIGÁTUM *s. n.* scriere legată împreună cu altele în același volum. ● volum care reunește mai multe lucrări diferite ; colegat. [< lat. *colligatum* < *colligare* — a lega la un loc]

COLMATÁ *vb. I. tr.* a astupa porii unui material poros prin introducerea unei materii coloidale în masa lui. [< fr. *colmater*]

COLMATÁJ *s. n.* colmatare. [< fr. *colmatage*]

COLMATÁRE *s. f.* acțiunea de a colmata și rezultatul ei ; colmataj. ● metodă de desecare prin depunerea dirijată a materialului solid purtat în suspensie de apele curgătoare în scopul ridicării nivelului terenurilor joase. [< *colmata*]

COLOÁNĂ *s. f.* **1.** stîlp de piatră, de marmură etc. de formă cilindrică, destinat să susțină o parte dintr-un edificiu. O ~ *vertebrală* = șira spinării. ● parte dintr-un catarg care iese deasupra punții. **2.** masă a unui fluid, care ia formă cilindrică atunci cînd este închisă într-un tub sau cînd țîșnește cu putere dintr-o conductă. **3.** secțiune verticală a unei pagini tipărite sau manuscrise ; conținutul acesteia. ● rubrică (într-un formular, într-un registru etc.). **4.** șir vertical de cifre. **5.** denumire a mai multor aparate folosite în chimie și în industria chimică, alcătuite dintr-o manta verticală, cilindrică, de metal etc., conținînd materiale absorbante, materiale filtrante etc. **6.** convoi de oameni, de animale, de vehicule care merge orînduit în șiruri paralele în adîncime. **7.** *(cinem.)* ~ *sonoră* = ansamblul de sunete care însoțește imaginile unui film. [cf. lat. *columna*, fr. *colonne*, it. *colonna*, ngr. *kolona*]

COLOÁRE *s. f.* v. culoare.

COLOBÓMA *s. f. (med.)* fisură congenitală sau traumatică a formațiilor din segmentul anterior al ochiului. [< fr. *coloboma*, cf. gr. *koloboma* — mutilare]

COLOCATÁR *s. m. f.* persoană care locuiește în aceeași casă cu persoane străine de familia sa. [cf. fr. *colocataire*]

COLOCÁZIE *s. f.* plantă tropicală cu rizomul bogat în fecule, cultivată mai ales în Polinezia. [gen. *-iei.* / < fr. *colocasia*, cf. gr. *kolokasia*]

COLOCVIÁL, -Ă *adj.* referitor la colocviu. [pron. *-vi-al.* / cf. it. *colloquiale*, engl. *colloquial*]

COLÓCVIU *s. n.* **1.** convorbire, discuție (științifică). **2.** examinare, control al cunoștințelor care se face pe calea unor discuții între profesori și studenți, elevi etc. [pron. *-viu.* / < lat. *colloquium* — convorbire]

COLODIONÁ *vb. I. tr.* a face operația de colodionare. [pron. *-di-o-.* / < fr. *collodionner*]

COLODIONÁRE *s. f. (tehn.)* operația de aplicare a unui strat de colodiu iodat pe suprafața unei plăci de sticlă. [< *colodiona*]

COLÓDIU *s. n.* soluție obținută prin dizolvarea nitrocelulozei într-un amestec de alcool și eter. [pron. *-diu.* / < fr. *collodion*, cf. lat. *collodium*, gr. *kollodes* — cleios]

COLOFÓN *s. n.* însemnare la sfîrșitul unei cărți în epoca manuscriselor și incunabulelor, cuprinzînd date privind tipograful, locul unde a lucrat, autorul și titlul lucrării. ● *(rar)* notiță grafică la sfîrșitul unei cărți prin care se anunță date în legătură cu editarea și tipărirea cărții. [var. *colofoniu* s. n. / < lat. *colophon*, gr. *kolophon*]

COLOFÓNIU [1] *s. n.* v. colofon.

COLOFÓNIU [2] *s. n.* produs obținut prin prelucrarea reziduului de la distilarea terebentinei ; sacîz. [pron. *-niu.* / < germ. *Kolophonium*]

COLOGARÍTM *s. m.* logaritm al inversului unui număr. [< fr. *cologarithme*]

COLOGRAFÍE *s. f. (poligr.)* procedeu de tipărire la care prepararea clișeului se face pe o placă de sticlă ; fototipie. [gen. *-iei.* / < fr. *collographie*]

COLOÍD *s. m.* (op. cristaloid) substanță aflată în stare de dispersie, cu aspect de gelatină, care nu poate trece printr-o membrană de pergament. // *adj.* care se prezintă în starea descrisă mai sus. [pron. *-lo-id.* / < fr. *colloïde*, cf. gr. *kolla* — clei, *eidos* — aspect]

COLOIDÁL, -Ă *adj.* cu aspect și proprietăți de coloid. O *stare ~ă* = stare de diviziune a materiei, în care particulele constitutive au dimensiuni cuprinse între aceea a moleculelor lor și aceea a suspensiilor. [cf. fr. *colloïdal*]

COLOIDOPEXÍE *s. f. (biol.)* fixare a coloranților coloidali de către celule. [pron. *-lo-i-.* / < fr. *colloïdopexie*]

COLOIDOTERAPÍE *s. f. (med.)* tratare a unor boli cu substanțe în stare coloidală. [pron. *-lo-i-.* / < fr. *colloïdothérapie*]

COLOMBÍNĂ *s. f. (rar)* personaj feminin din comedia italiană, costumat la fel cu arlechinul. [< it. *colombina*]

COLÓN [1] *s. m. (la romani)* muncitor agricol care, fără să fie sclav, era legat de pămîntul pe care îl lucra, fiind obligat să plătească dijmă proprietarului și să presteze corvezi. [< lat. *colonus*]

COLÓN [2] *s. m.* unitate monetară în Costa Rica și în Salvador. [pl. *-es.* / < fr., sp., it. *colon*, cf. *Cristobal Colon*, numele spaniol al lui Columb]

COLÓN [1] *s. n.* parte a intestinului gros cuprinsă între cecum și rect. // element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) intestinul gros". [pl. *-nuri.* / < fr. *côlon*, cf. gr. *kolon* — intestin]

COLÓN [2] *s. n.* semn de punctuație antică echivalent cu o pauză medie (două puncte sau punct și virgulă în punctuația modernă). ● subdiviziune a unui vers antic, a unei strofe sau a unei perioade. [< it., lat. *colon*]

COLONÁDĂ *s. f.* șir de coloane care formează un ansamblu arhitectonic. [< fr. *colonnade*]

COLONALGÍE *s. f. (med.)* durere de-a lungul colonului. [gen. *-iei.* / < fr. *colonalgie*]

COLONÁT *s. n.* stare de colon ; formă de organizare socială de la sfîrșitul Imperiului roman, caracterizată prin legarea tot mai strînsă a colonilor de pămîntul pe care îl munceau și pentru care plăteau dijmă și prestau corvezi. [< lat. *colonatus*, cf. fr. *colonat*]

COLONCÍFRĂ *s. f.* v. coloncifru.

COLONCÍFRU *s. n. (poligr.)* cifră care arată numărul de ordine al paginii unei cărți. [var. *coloncifră* s. f. / < fr. *colonne-chiffre*, cf. germ. *Kolumnenziffer*]

COLONÉL *s. m.* grad de ofițer superior imediat inferior generalului, care comandă de obicei un regiment ; ofițer purtînd acest grad. O *locotenent ~* = grad de ofițer superior maiorului ; ofițer care poartă acest grad. [< fr. *colonel*, it. *colonnello*]

COLONÉL *s. n. (poligr.)* corp de literă de șapte puncte tipografice. [< germ. *Kolonel*]

COLONÉTĂ *s. f. (arhit.)* coloană mică și subțire. [< fr. *colonnette*, cf. it. *colonnetta*]

COLONIÁL, -Ă *adj.* referitor la colonii ; provenit din colonii ; în stare de colonie. O *putere ~ă* = stat capitalist cu colonii pe care le exploatează ; *politică ~ă* = acțiune de asuprire și de subjugare economică, politică și națională, dusă de statele capitaliste în colonii. [pron. *-ni-al.* / < fr. *colonial*]

COLONIÁLE *s. f. pl.* articole alimentare de băcănie importate din țări exotice sau *(p. ext.)* produse în interiorul țării. [< germ. *Kolonialwaren*]

COLONIALÍSM *s. n.* politică de cucerire, de subjugare și de exploatare economică, națională etc. pe care o duce un stat colonialist pentru a-și extinde sau exploata mai mult coloniile sale ; *(p. ext.)* politică de subjugare dusă de un stat într-o țară supusă influenței lui economice. [cf. fr. *colonialisme*, rus. *kolonializm*]

COLONIALÍST, -Ă *adj.* referitor la colonialism sau la colonii. // *s. m.* imperialist care posedă și exploatează colonii. [cf. fr. *colonialiste*, rus. *kolonialist*]

COLONÍE [1] *s. f.* **1.** *(ant.)* cetate sau oraș întemeiat de o altă cetate sau de un alt stat pe teritoriul unei țări străine cu scopuri comerciale. **2.** țară (regiune) lipsită de independență politică și economică, dependentă politic-administrativ și exploatată de un stat-metropolă capitalist. **3.** grup, comunitate aparținînd unei naționalități care s-a stabilit într-o țară străină și menține între membrii săi legături strînse. **4.** grup de copii trimiși la odihnă într-o stațiune balneoclimaterică. **5.** *(biol.)* grupare de indivizi din aceeași specie care duc viață în comun. [gen. *-iei.* / cf. fr. *colonie*, it., lat. *colonia*]

COLÓNIE [2] *s. f. apă de ~* = amestec parfumat de alcool și uleiuri vegetale, folosit în cosmetică. [< it. *colonia* < *acqua di Colonia*]

COLONÍST, -Ă *s. m. f.* cel care a părăsit țara sau regiunea sa de origine și s-a stabilit într-un loc străin. [< germ. *Kolonist*]

COLONIZÁ *vb. I. tr.* 1. a popula cu coloniști (o țară, un teritoriu cucerit). 2. a popula regiuni (slab populate) din propria țară cu oameni aduși din alte regiuni. [< fr. *coloniser*]

COLONIZÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi colonizat. [cf. fr. *colonisable*]

COLONIZÁRE *s. f.* acțiunea de a coloniza și rezultatul ei. O *~a vinatului* = introducerea unei specii de vînat într-un teren în care nu a existat. [< *coloniza*]

COLONIZATÓR, -OÁRE *adj.* care colonizează o țară sau o regiune. [cf. fr. *colonisateur*]

COLONLÍNIE *s. f. (poligr.)* linie care marchează începutul textului de colontitlu. [gen. *-iei.* / cf. germ. *Kolumnenlinie*]

COLONTÍTLU *s. n. (poligr.)* rînd tipărit deasupra textului unei pagini care cuprinde numele autorului cărții, titlul capitolului etc. [cf. germ. *Kolumnentitel*, fr. *colonne-titre*]

COLOPATÍE *s. f. (med.)* denumire generală a afecțiunilor colonului. [gen. *-iei.* / < fr. *colopathie*]

COLOPEXÍE *s. f. (med.)* fixare operatorie a colonului de peretele abdomenului. [gen. *-iei.* / < fr. *colopexie*]

COLOPEXOTOMÍE *s. f. (med.)* colopexie cu deschiderea intestinului la peretele abdominal. [gen. *-iei.* / < fr. *colopexotomie*]

COLOPTÓZĂ *s. f. (med.)* ptoză a colonului transversal. [< fr. *coloptose*]

COLÓR *adj. invar. (despre filme)* tehnicolor. [< engl. *color* — culoare]

COLOR-, -COLÓR v. c o l o r i-.

COLORÁ *vb. I. tr.* 1. a da culoare, a vopsi (în culori). 2. *(fig.)* a reliefa, a face expresiv, viu, bogat (stilul unei opere, felul de a scrie etc.). [cf. fr. *colorer*, it., lat. *colorare*]

COLORÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi colorat. [cf. fr. *colorable*]

COLORÁNT, -Ă *adj., s. m.* (substanță) care are însușirea de a colora. [cf. fr. *colorant*, it. *colorante*]

COLORÁRE *s. f.* acțiunea de a colora ; colorație. [< *colora*]

COLORATÚRĂ *s. f.* 1. efect muzical produs prin introducerea într-o melodie a unor pasaje grele din punct de vedere tehnic (rulade, triluri etc.), care sînt executate cu vocea. O *soprană de ~* = soprană care poate executa astfel de pasaje. 2. *(rar)* bogăție de culori ; colorit. [< germ. *Koloratur*]

COLORÁȚIE *s. f. (liv.)* colorare. [var. *coloratiune* s. f. / < fr. *coloration*]

COLORAȚIÚNE *s. f.* v. c o l o r a ț i e.

COLORECTÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a colonului și a rectului. [< fr. *colorectite*]

COLORGRÁF *s. n. (poligr.)* aparat electronic de corectat și de dozat extrasele de culori obținute pe negative fotografice. [< fr. *colorgraphe*]

COLORI- element de compunere savantă cu semnificația „colorat", „tehnicolor", „culoare". [var. *color-*. și *-color.* / < lat. *color*]

COLORIÁJ *s. n. (arte)* acțiunea de a colora (un desen, o poză). [pron. *-ri-aj.* / < fr. *coloriage*]

COLORIMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la colorimetrie. [< fr. *colorimétrique*]

COLORIMETRÍE *s. f.* metodă de determinare a caracteristicilor unei culori. [gen. *-iei.* / < fr. *colorimétrie*]

COLORIMÉTRU *s. n.* aparat pentru determinarea intensității culorilor. [< fr. *colorimètre*, cf. lat. *color* — culoare, gr. *metron* — măsură]

COLORÍSM *s. n.* tendință în pictură de a da o importanță deosebită coloritului. [< germ. *Kolorismus*]

COLORÍST, -Ă *s. m. f.* pictor care excelează în armonizarea culorilor. ● cel care colorează stampe, hărți etc. [cf. fr. *coloriste*]

COLORÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la culori. [< fr. *coloristique*, it. *coloristico*]

COLORÍSTICĂ *s. f.* studiul culorilor și al fenomenelor colorate. [< fr. *coloristique*]

COLORÍT *s. n.* ansamblul culorilor unui obiect, ale unui tablou etc. ; efect produs de ansamblul culorilor unui peisaj, ale unui tablou etc. ● culoare. ● *(fig.)* nuanță expresivă, varietate, strălucire (în imagini etc.). [cf. fr. *coloris*, germ. *Kolorit*]

COLÓS *s. m.* 1. statuie de o mărime și de o măreție uimitoare. 2. *(fig.)* om de o statură și de o putere neobișnuită ; uriaș ; *(p. ext.)* ființă (sau obiect) de proporții uriașe. [pl. *-oși*, (s.n.) *-osuri.* / < lat. *colossus*]

COLOSÁL, -Ă *adj.* extraordinar de mare ; uriaș, gigantic, imens. [cf. fr. *colossal*, germ. *kolossal*]

COLOSALITÁTE *s. f. (rar)* însușirea a ceea ce este colosal. [< *colosal* + *-itate*]

COLOSTOMÍE *s. f. (med.)* deschidere a colonului la piele pentru a crea un anus artificial. [< fr. *colostomie*]

COLÓSTRU *s. n.* lapte special secretat cîteva zile după nașterea copilului și care alcătuiește prima hrană a nou-născutului. [< lat., fr. *colostrum*, cf. it. *colostro*]

COLOTOMÍE *s. f. (med.)* secționarea operatorie a colonului. [gen. *-iei.* / < fr. *colotomie*]

COLP- v. c o l p o-.

COLPECTOMÍE *s. f.* rezecție a unei porțiuni din vagin. [< fr. *colpectomie*, cf. gr. *kolpos* — vagin, *ektome* — excizie]

COLPÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a colului uterin ; cervicită ; metrită. [< fr. *colpite*, cf. gr. *kolpos* — vagin]

COLPO- element prim de compunere savantă cu semnificația „referitor la vagin", „vagin". [var. *colp-*. / < fr. *colp(o)-*, cf. gr. *kolpos*]

COLPOCÉL *s. n.* hernie intravaginală. [< fr. *colpocèle*, cf. gr. *kolpos* — vagin, *kele* — hernie]

COLPOCELIOTOMÍE *s. f.* deschidere a cavității abdominale prin vagin ; celiotomie vaginală. [gen. *-iei.* / < fr. *colpocélliotomie*]

COLPOCISTOSTOMÍE *s. f.* incizare prin vagin a colonului vezicii urinare. [gen. *-iei.* / < fr. *colpocystostomie*]

COLPOHISTERECTOMÍE *s. f. (med.)* extirpare chirurgicală a uterului și a unei porțiuni din vagin. [< fr. *colpohystérectomie*]

COLPOPEXÍE *s. f. (med.)* fixare chirurgicală a vaginului la țesuturile înconjurătoare. [gen. *-iei.* / < fr. *colpopexie*]

COLPOPLASTÍE *s. f. (med.)* refacere chirurgicală plastică a vaginului. [gen. *-iei.* / < fr. *colpoplastie*, cf. gr. *kolpos* — vagin, *plassein* — a forma]

COLPOPTÓZĂ *s. f. (med.)* prolaps al vaginului. [< fr. *colpoptose*]

COLPORAFÍE *s. f. (med.)* sutură chirurgicală a vaginului. [gen. *-iei.* / < fr. *colporaphie*]

COLPORTÁ *vb. I. tr.* a răspîndi (știri false, zvonuri, bîrfeli etc.). [< fr. *colporter*]

COLPORTÁJ *s. n.* distribuire, răspîndire, propagare (mai ales a cărților, a presei). ● comerț, negoț ambulant. [< fr. *colportage*]

COLPORTÁRE *s. f.* acțiunea de a colporta și rezultatul ei ; colportaj. [< *colporta*]

COLPORTÓR *s. m.* 1. *(rar)* negustor, vînzător, neguțător ambulant. 2. *(fig.)* răspînditor de știri (necontrolate, false), de zvonuri, de bîrfeli. [cf. fr. *colporteur*]

COLPOSCÓP *s. n.* instrument optic folosit în colposcopie. [< germ. *Kolposcop*]

COLPOSCOPÍE *s. f. (med.)* examinare vizuală a vaginului și a colului uterin. [< fr. *colposcopie*, cf. gr. *kolpos* — vagin, *skopein* — a privi]

COLPOTOMÍE *s. f. (med.)* incizie a peretelui vaginal ; elitrotomie. [< fr. *colpotomie*, cf. gr. *kolpos* — vagin, *tome* — tăiere]

COLT *s. n.* pistolet automat american de calibru 11,4 mm. [< engl., fr. *colt*, cf. *Colt*, fabricantul acestei arme]

COLUMBÁCĂ *adj. f.* (și *s. f.*) *muscă* ~ = insectă asemănătoare unei musculițe, care transmite prin mușcătura ei un venin mortal pentru animale (mai ales vite). [< lat. *columbacensis*]

COLUMBÁR *s. n. (arheol.)* monument funerar cu nișe în care se păstrează cenușa morților. [var. *columbariu* s. n. / < lat., fr. *columbarium*]

COLUMBÁRIU *s. n.* v. c o l u m b a r.

COLUMBIFÓRME *s. f. pl.* ordin de păsări cuprinzînd porumbeii, turturelele și guguștiucii ; *(la sg.)* pasăre din acest ordin. [< fr. *colombiformes*, cf. lat. *columba* — porumbel, *forma* — formă]

COLUMBÍT *s. n.* niobit. [< fr., engl. *columbit*, cf. *Columbia*, oraș în S.U.A.]

COLÚMBIU *s. n.* niobiu. [pron. *-biu*. var. *columbium* s. n. / < fr., engl. *columbium*]

COLÚMBIUM *s. n.* v. c o l u m b i u.

COLUMBOFÍL, -Ă *adj.* în legătură cu porumbeii. // *s. m. f.* crescător amator de porumbei (călători). [< fr. *colombophile*, cf. lat. *columbus* — porumbel, gr. *philos* — prieten]

COLUMBOFILÍE *s. f.* știința creșterii porumbeilor călători. [gen. *-iei*. / < fr. *colombophilie*]

COLUMÉLĂ *s. f.* 1. *(arheol.)* coloană funerară mică. 2. *(biol.)* organ animal sau vegetal în formă de coloană. ● coloană spiralată care constituie axa după care este răsucită cochilia moluștelor gasteropode. [cf. fr. *columelle*, lat. *columella*]

COLUMNÁR, -Ă *adj. (despre structura rocilor)* în formă de columnă ; asemănător unei columne. [< lat. *columnaris*]

COLÚMNĂ *s. f.* monument de forma unei coloane împodobite cu basoreliefuri, ridicat de obicei în amintirea unui personaj sau a unui eveniment istoric. [< lat. *columna*]

COLUMNIZÁRE *s. f. (med.)* introducere de tampoane de tifon sau de vată în cavitatea vaginală. [cf. fr. *columnisation*]

COLURÍE *s. f. (med.)* prezența pigmenților biliari în urină. [gen. *-iei*. / < fr. *cholurie* cf. gr. *chole* — bilă, *ouron* — urină]

COLUVIÁL, -Ă *adj.* referitor la coluviu ; care formează coluvii. [pron. *-vi-al*. / cf. fr. *colluvial*]

COLÚVIU *s. n.* material detritic rezultat din dezagregarea rocilor sub acțiunea agenților fizici și transportat la distanță mică de la locul de formare. [pron. *-viu*. / < engl. *colluvium*, cf. fr. *colluvion* < lat. *colluvio* — apă murdară]

COLUZIÚNE *s. f. (rar)* înțelegere secretă între două părți, două persoane etc. în prejudiciul unei a treia. [cf. lat. *collusio*, fr. *collusion*]

COM- v. c o n-.

CÓMA *s. f. (fiz.)* aberație a unui sistem optic în formă de coadă de cometă, cauzată de fascicule de raze incidente, largi și oblice. [< fr. *coma*]

COMANDÁ *vb. I. tr.* 1. a ordona, a porunci (executarea unei dispoziții, a unei mișcări etc.) ; a deține conducerea, comanda unei unități. ● a porunci, a ordona. 2. a da în lucru (un obiect, o lucrare) la un meșteșugar etc. ● a solicita, a cere de mîncare, de băut într-un local de consum. [p. i. *cománd*. / < fr. *commander*, it. *comandare*, cf. lat. *cum* — cu, *mandare* — a ordona]

COMANDAMÉNT *s. n.* 1. autoritate, putere, organ de comandă (la o mare unitate) ; loc unde se găsește acest organ. 2. *(fig.)* sentință, precept, normă, regulă. 3. ~ *prealabil* = act prin care creditorul, prin mijlocirea unui agent judecătoresc, începe executarea imobiliară, somind pe debitor să plătească datoria. [cf. fr. *commandement*, it. *comandamento*]

COMANDÁNT *s. m.* cel care deține comanda (unei unități militare, a unei expediții, a unei nave etc.). [cf. fr. *commandant*, it. *comandante*]

COMANDÁRE *s. f.* acțiunea de a comanda. [< *comanda*]

COMANDATÚRĂ *s. f.* comandament (al trupelor germane de ocupație). [pl. *-ri*. / < germ. *Kommandatur*]

COMÁNDĂ *s. f.* 1. ordin, poruncă. O *metodă de* ~ = metodă folosită de un conducător care ia decizii personale fără să-și consulte colaboratorii. 2. conducere a unei unități militare. O *post de* ~ = loc unde stă comandantul trupelor și de unde transmite comanda operațiilor. 3. acțiune de comandare a unui sistem tehnic. ● echipamentul necesar efectuării ei. 4. cerere de marfă, de efectuare a unei lucrări etc., făcută unui meseriaș, unui negustor etc. O *de* ~ = executat după indicațiile clientului. 5. *(mar.)* construcția cea mai înaltă pe puntea superioară a unei nave, de unde se efectuează conducerea navei. ● parimă de dimensiuni mici, cu diametrul de 4—5 mm. [pl. *-enzi*, *-de*. / < fr. *commande*, germ. *Kommando*]

COMANDITÁ *vb. I. tr.* a furniza, a împrumuta fonduri în comanditâ unei întreprinderi comerciale, industriale etc. [< fr. *commanditer*]

COMANDITÁR, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care comanditează, care finanțează ; împrumutător în comanditâ. [< fr. *commanditaire*]

COMANDITÁRE *s. f.* acțiunea de a comandita. [< *comandita*]

COMANDITÁT, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) căruia i se comanditează un capital, care răspunde nelimitat pentru gestiune. [cf. fr. *commandité*]

COMÁNDITĂ *s. f. (în economia capitalistă)* contract de asociație comercială, în care unii dintre asociați răspund solidar și cu întreaga lor avere, iar alți asociați răspund numai în limitele capitalului investit. O *societate în* ~ = societate bazată pe un astfel de contract. [< fr. *commandite*]

COMÁNDO *s. n.* 1. corp de trupe în timpul războiului buric din Africa. 2. detașament cu efectiv redus, constituit din oameni selecționați și instruiți în mod special pentru acțiuni dificile și periculoase, în condiții speciale (subversiuni, debarcare, desant aerian, acțiuni în spatele frontului inamic etc.). [pl. *-uri*. / < fr., port. *commando*, cf. germ. *Kommando*]

COMANDÓR *s. m. (în trecut)* 1. grad de ofițer în aviație și marină, corespunzînd gradului de colonel din armata de uscat ; ofițer avînd acest grad. 2. rang în ierarhia unor decorații. [< fr. *commandeur*]

COMASÁ *vb. I. tr.* a reuni, a strînge laolaltă (loturi de pămînt, terenuri etc.) ; a concentra, a reuni într-o unitate (întreprinderi comerciale, industriale etc.). [cf. germ. *kommassieren*]

COMASÁRE *s. f.* acțiunea de a comasa și rezultatul ei. [< *comasa*]

COMÁTIC, -Ă *adj. (fiz.)* care prezintă aberația de coma. [< fr. *comatique*]

COMATOGÉN, -Ă *adj. (med.)* care produce o stare de comă[1]. [< fr. *comatogène*]

COMATÓS, -OÁSĂ *adj.* referitor la starea de comă[1], care produce comă[1]. // *adj., s. m. f.* (bolnav) căzut în comă[1]. [< fr. *comateux*]

COMATÚLE *s. f. pl.* specie de echinoderme marine. [< fr. *comatules*]

COMÁȚI *s. m. pl.* nume dat de romani oamenilor de rînd din Dacia (care purtau plete și capul descoperit). [sg. *comat.* / < lat. *comati* < *comatus* — pletos]

COMĂ[1] *s. f.* stare letargică de pierdere a cunoștinței, a sensibilității și a posibilității de mișcare, produsă de o hemoragie cerebrală, de diabet, de uremie etc. ; agonie. [< fr. *coma*, cf. gr. *koma* — somn profund]

COMĂ[2] *s. f.* 1. a noua parte dintr-un sunet, care este cea mai mică diviziune a tonului perceptibilă cu urechea ; semn care indică (în muzica instrumentală) frazele și (în muzica vocală) locurile unde se respiră. 2. *(rar)* virgulă. [< it. *coma*, germ. *Komma*, cf. gr. *komma* — fragment de frază]

COMBAINÉR, -Ă *s. m. f.* v. combiner.

COMBÁINĂ *s. f.* v. combină.

COMBAINÍST, -Ă *s. m. f.* combiner. [pron. *-bai-*. [< *combină* + *-ist*]

COMBATÁNT, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care participă la o luptă, care face parte dintr-o unitate militară de luptă. ● *(fig.)* cel care luptă activ (pentru o idee, pentru un scop etc.). [< fr. *combattant*]

COMBÁTE *vb. III. tr.* 1. a lupta împotriva unor idei, a unor atitudini și a celor care le susțin. 2. a lua măsuri de stîrpire a unui flagel social, a unei epidemii, boli etc. [p. i. *combát.* / < it. *combattere*, cf. fr. *combattre*]

COMBÁTERE *s. f.* 1. acțiunea de a combate ; luptă. 2. *(log.)* demonstrație a falsității sau a netemeiniciei unei teze. [< *combate*]

COMBATÍV, -Ă *adj.* dîrz, perseverent în luptă, în susținerea unui punct de vedere, a unei idei etc. [cf. it. *combativo*, fr. *combatif*]

COMBATIVITÁTE *s. f.* însușirea de a fi combativ. [cf. it. *combatività*, fr. *combativité*]

CÓMBE *s. f. (geol.)* depresiune alungită, deschisă la un capăt, dezvoltată în bolta unui anticlinal din jurasic. [< fr. *combe* < cuv. celtic]

CÓMBI *s. n.* mașină de turism cu o capacitate sporită de a transporta bagaje, cu 3 sau 5 uși (obligatoriu una în spate), bancheta din spate fiind rabatabilă și putîndu-se transforma într-o platformă ; stație. [< germ. *Kombi(wagen)*]

COMBINÁ *vb. I. tr.* a îmbina, a îmbreuna. ● *tr., refl.* a (se) uni printr-o reacție chimică, dînd naștere unui corp compus. [p. i. *combín.* / < fr. *combiner*, cf. it., lat. *combinare*]

COMBINÁBIL, -Ă *adj.* care se poate combina. [cf. fr. *combinable*]

COMBINÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) combina ; îmbinare. ● *(mat. ; la pl.)* totalitatea grupurilor care se pot forma cu un număr de elemente date, astfel încît fiecare grup să conțină sau numai elemente diferite între ele, sau numai elemente identice. [< *combina*]

COMBINÁT, -Ă *adj.* format din mai multe elemente deosebite ; îmbinat, îmbreunat. ● *(chim. ; despre corpuri)* compus. // *s. f.* întrecere sportivă (mai ales de schi), constînd din două sau trei probe. O *~ă alpină* = întrecere compusă din coborîre, slalom uriaș și special ; *~ă nordică* = întrecere compusă din sărituri de pe trambulină și o probă de fond. [cf. fr. *combiné*]

COMBINÁT *s. n.* mare întreprindere economică de stat, care reunește mai multe fabrici și uzine și în care produsele uneia dintre ele servesc celorlalte ca materie primă, semifabricată etc. O *~ sportiv* = ansamblu de mai multe terenuri, săli de gimnastică etc., unde se practică diferite sporturi. [< rus. *kombinat*]

COMBINATÍV, -Ă *adj.* cu caracter de combinare. [cf. it. *combinativo*]

COMBINATÓR, -OÁRE *adj.* combinatoriu. // *s. n.* mecanism care combină circuitele unui motor, ale unui aparat etc. [pl. *-oare*. / cf. fr. *combinateur*]

COMBINATÓRIU, -IE *adj.* referitor la combinații, care combină, care determină o combinație ; combinator. O *analiză ~ie* = capitol al algebrei care studiază aranjamentele, permutările și combinările. [pron. *-riu*. / cf. fr. *combinatoire*]

COMBINÁȚIE *s. f.* 1. reunire, îmbinare, combinare. ● reacție prin care se unesc elemente chimice și se formează un corp compus, cu alte proprietăți fizice și chimice. 2. *(fam.)* aranjament, plan ; calcul. [gen. *-iei*. var. *combinațiune* s. f. / cf. it. *combinazione*, lat. *combinatio*]

COMBINAȚIÚNE *s. f.* v. combinație.

COMBÍNĂ *s. f.* mașină de lucru care îndeplinește simultan mai multe operații. ● mașină agricolă care execută simultan atît lucrările de secerat, cît și pe cele de treierat. ● mașină care execută în același timp tăierea și încărcarea cărbunilor. [pl. *-ne*. var. *combainâ* s. f. / < engl. *combine*, rus. *kombain*]

COMBINÉR, -Ă *s. m. f.* manipulant al unei combine ; combainist. [var. *combainer, -ă* s. m. f. / < *combină* + *-er*, cf. rus. *kombainer*]

COMBINEZÓN *s. n.* 1. obiect de îmbrăcăminte femeiască, care acoperă corpul de la umeri pînă la genunchi și care se poartă pe sub rochie ; furou. 2. salopetă. [< fr. *combinaison*]

COMBINÓR *s. n.* organ suplimentar într-o centrală telefonică automată, care schimbă succesiv circuitele. [după fr. *combinateur*]

CÓMBO *s. n. (rar)* mic colectiv de jaz și muzică de dans, alcătuit din 3—8 persoane, care cîntă într-un cabaret ; orchestră. [< engl. *combo*, cf. *combination* — termen indicînd diverse posibilități de combinare a instrumentelor în formațiile reduse ca număr]

COMBURÁNT, -Ă *adj.* care întreține arderea, care face să ardă. // *s. m.* substanță care conține oxigen și întreține arderea. [< fr. *comburant*, cf. lat. *comburens* — care arde]

COMBUSTÍBIL, -Ă *adj.* care (poate) arde. // *s. m.* material care arde dezvoltînd căldură, fiind folosit de obicei ca izvor de energie calorică. [cf. fr. *combustible*]

COMBUSTIBILITÁTE *s. f.* proprietate a unor corpuri de a arde în contact cu aerul. [cf. fr. *combustibilité*, it. *combustibilità*]

COMBÚSTIE *s. f.* ardere. [gen. *-iei*. var. *combustiune* s. f. / cf. fr. *combustion*, it. *combustione*, lat. *combustio*]

COMBUSTIÚNE *s. f.* v. combustie.

COMEDIÁN, -Ă *s. m. f.* actor, actriță de comedie. ● *(fig.)* cel care simulează sentimente pe care nu le are ; om fals, ipocrit. [pron. *-di-an*. pl. *-ieni*, *-iene*. / < fr. *comédien*]

COMEDIÁNT, -Ă *s. m. f. (rar)* actor de comedie (mai ales) de circ, de bîlci. v. saltimbanc. ● *(fig.)* scamator. ● om prefăcut, șarlatan. [pron. *-di-ant*. / it. *commediante*, germ. *Komödiant*]

COMÉDIE[1] *s. f.* 1. operă dramatică cu subiect (și deznodămînt) vesel, care ridiculizează defecte, moravuri sau situații caraghioase. 2. *(fig.)* prefăcătorie, falsitate, ipocrizie. [gen. *-iei*. / < fr. *comédie*, cf. lat. *comoedia* < gr. *komos* — procesiune veselă, cu care se terminau dionisiacele, *odă* — cîntec]

COMÉDIE[2] *s. f.* 1. poznă, bazaconie, ciudățenie, bizarerie. 2. *(italienism)* comedie. [gen. *-iei*. / < it. *commedia*]

COMEDIO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) comedie". [pron. *-di-o-*. / < lat. *comoedia*]

COMEDIOGRÁF *s. m.* autor de comedii. [pron. *-di-o-*. / < it. *commediografo*, lat. *comoediographus*]

COMEDÓN *s. n. (med.)* mic punct negru alcătuit din sebum, care apare pe pielea feței și a spatelui. [pl. *-oane*. / < fr. *comédon*, cf. lat. *comedere* — a mînca]

COMEMORÁ *vb. I. tr.* a celebra printr-o ceremonie un eveniment însemnat sau o persoană importantă (mai ales un eveniment trist sau o persoană dispărută). [< fr. *commémorer*, cf. lat. *commemorare* — a aminti]

COMEMORÁBIL, -Ă *adj.* care trebuie să fie comemorat, de comemorat. [cf. fr. *commémorable*, lat. *commemorabilis*]

COMEMORÁRE *s. f.* acțiunea de a comemora și rezultatul ei ; comemorație. [< *comemora*]

COMEMORATÍV, -Ă *adj.* care evocă amintirea unui eveniment, a unei persoane etc. [cf. fr. *commémoratif*]

COMEMORÁȚIE *s. f. (rar)* comemorare. [gen. *-iei*. var. *comemorațiune* s. f. / cf. fr. *commémoration*, lat. *commemoratio*]

COMEMORAȚIÚNE *s. f.* v. comemorație.

COMENSÁL, -Ă *adj. (biol. ; despre organisme)* care trăiește în relații de comensalism. [< fr. *commensal*, cf. lat. *cum* — cu, *mensa* — masă]

COMENSALÍSM *s. n.* v. comensualism.

COMENSUALÍSM *s. n. (biol.)* stare a plantelor sau a animalelor care trăiesc împreună, folosind ca hrană aceleași materii nutritive. [pron. *-su-a-*. var. *comensalism* s. n. / cf. fr. *commensalisme*, germ. *Kommensalismus*]

COMENSURÁBIL, -Ă *adj.* care se poate măsura. [cf. fr. *commensurable*]

COMENSURABILITÁTE *s. f.* calitatea a ceea ce este comensurabil. [cf. fr. *commensurabilité*]

COMENTÁ *vb. I. tr.* 1. a interpreta, a face observații (pe marginea unei întîmplări, a unei chestiuni etc.). ● *(peior.)* a discuta, a interpreta cu răutate faptele sau spusele cuiva. 2. a analiza, a explica critic (o operă literară, istorică etc.). [< fr. *commenter*, cf. lat. *commentari*]

COMENTÁRE *s. f.* acțiunea de a comenta. [< *comenta*]

COMENTÁRIU *s. n.* 1. apreciere critică a unei probleme, a unui eveniment etc. ; explicare, explicație. ● *(peior.)* interpretare răuvoitoare a faptelor, a spuselor cuiva. 2. interpretare a unei opere literare, istorice etc. [pron. *-riu*, pl. *-ii*. / cf. fr. *commentaire*, lat. *commentarium*]

COMENTÁTOR, -OÁRE *s. m. f.* cel care interpretează o situație, un eveniment, o operă literară, istorică etc. ; autor al unor comentarii. [cf. fr. *commentateur*, lat. *commentator*]

COMERÁJ *s. n. (rar)* trăncăneală, înțepătură, vorbe ; atitudine de bîrfitor ; bîrfeală. [< fr. *commérage*]

COMERCIÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi comercializat. [pron. *-ci-a-*. / cf. it. *commerciabile*]

COMERCIÁL, -Ă *adj.* referitor la comerț ; de comerț. [pron. *-ci-al*. / cf. fr. *commercial*, it. *commerciale*]

COMERCIALIZÁ *vb. I. tr.* a pune în comerț ; a da un caracter comercial (unor mărfuri, unor produse etc.). [pron. *-ci-a-*. / < fr. *commercialiser*]

COMERCIALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a comercializa și rezultatul ei. [< *comercializa*]

COMERCIÁNT, -Ă *s. m. f.* cel care face comerț particular ; negustor, negustător. [cf. fr. *commerçant*, it. *commerciante*]

COMÉRȚ *s. n.* schimb de produse prin vînzare și cumpărare. [pl. *-țuri*. / < lat. *commercium*, cf. fr. *commerce*, it. *commercio*]

COMESÁN, -Ă *s. m. f.* v. comesean.

COMESEÁN, -Ă *s. m. f.* cel care stă la masă împreună cu altcineva, care mănîncă la o masă comună ; conviv. [pl. *-eni*, *-ene*. var. *comesan*, *-ă* s. m. f. / < *co-* + *mesean*, după fr. *comensal*]

COMESTÍBIL, -Ă *adj.* care se poate mînca ; bun de mîncat. [< fr. *comestible*]

COMESTIBILITÁTE *s. f.* calitatea a ceea ce este comestibil. [cf. fr. *comestibilité*]

COMÉTĂ *s. f.* astru rătăcitor care descrie o elipsă întinsă și prezintă de obicei o prelungire luminoasă. [< fr. *comète*, it., lat. *cometa* < gr. *kometes* — încomat]

COMIC, -Ă *adj.* 1. propriu comediei, privitor la comedie. 2. care stîrnește risul ; hazliu, vesel, ridicol. // *s. n.* genul comediei ; ceea ce provoacă risul într-o operă dramatică. // *s. m.* actor care joacă roluri în comedii. [cf. fr. *comique*, it. *comico*, lat. *comicus*]

COMICĂRÍE *s. f. (peior.)* manifestare comică. [gen. *-iei*. / < *comic* + *-ărie*]

COMICITÁTE *s. f. (rar)* caracter comic. [< *comic* + *-itate*]

CÓMICS *s. n.* nume dat în Statele Unite ale Americii unor broșuri sau cărți care conțin un text ilustrat de literatură proastă, combinație de violență, groază și sexualitate. [pl. *-suri*. / engl. *comics*]

COMILITÓN *s. m. (italienism)* tovarăș de luptă, de idei ; camarad de arme. [< it. *commilitone*, cf. lat. *cum* — cu, *militare* — a fi soldat]

COMINATÓRIU, -IE *adj. (jur.)* care conține amenințarea cu o sancțiune, care amenință cu pedeapsa în caz de contravenire la o clauză. O *clauză ~ie* = clauză penală într-un contract civil, menită să asigure mai bine executarea acestuia ; *daune ~ii* = daune care rezultă dintr-o clauză penală a unui

contract. [< fr. *comminatoire*, lat. *comminator* — care amenință]

COMINÁȚIE *s. f. (lit.)* figură retorică prin care oratorul sau un autor enunță, sub formă de avertisment la adresa auditoriului sau a unui personaj, o nenorocire inevitabilă. [< fr. *commination*, cf. lat. *comminatio* — amenințare]

COMINUTÍV, -Ă *adj. (despre fracturi)* care prezintă numeroase fragmente. [< fr. *comminutif*]

COMINÚȚIE *s. f. (rar)* reducere, împărțire în mici bucăți. [gen. *-iei*. var. *cominuțiune* s. f. / < fr. *comminution*]

COMINUȚIÚNE *s. f.* v. cominuție.

COMÍS *s. m.* *~-voiajor* = reprezentant al unei firme particulare care vizitează clienții pentru a obține comenzi de mărfuri. [< fr. *commis(voyageur)*]

COMÍS *s. n.* confiscare a bunurilor unui vasal. ● confiscare a unor mărfuri prohibite sau introduse prin fraudă. [pl. *-suri*. / < fr. *commis*, cf. *commettre* — a comite]

COMISÁR[1] *s. m.* 1. ofițer de poliție, șef al unui comisariat sau al unui birou de poliție. 2. delegat, împuternicit (într-o funcție, într-un rang etc.). [cf. fr. *commissaire*, it. *commissario*, lat. med. *commissarius*]

COMISÁR[2] *s. m.* 1. *(în U.R.S.S. ; în trecut)* persoană împuternicită de guvern cu îndeplinirea unei munci politice de răspundere ori a unor sarcini administrative sau economice corespunzătoare funcțiilor unui ministru. 2. comandant al unui comisariat militar. [< rus. *komissar*]

COMISARIÁT[1] *s. n.* secție a unei poliții orășenești, condusă de un comisar ; local în care funcționează o astfel de secție. [pron. *-ri-at*. / < germ. *Kommissariat*, it. *commissariato*, fr. *commissariat*]

COMISARIÁT[2] *s. n.* 1. organ de conducere militară locală, care făcea recrutarea și încorporarea celor supuși serviciului militar și ținea evidența situației militare a cetățenilor. 2. instituție sovietică condusă de un comisar[2] (1). [pron. *-ri-at*. / < rus. *komissariat*]

COMÍSIE *s. f.* 1. grup de persoane alese de o adunare sau numite de o autoritate în vederea hotărîrii și executării unor sarcini sociale. 2. *(jur.)* săvîrșire a unei acțiuni oprite de lege. [gen. *-iei*. var. *comisiune* s. f. / cf. fr. *commission*, rus. *komissiia*, it. *commissione*, lat. med. *commissio*]

COMISIÓN *s. n.* 1. însărcinare dată unei persoane de a face ceva ; mesaj trimis printr-un comisionar. 2. însărcinare dată unei întreprinderi comerciale de a face o operație de cumpărare, de vînzare etc. în contul întreprinderii mandatare ; comandă, mandat. ● cotă din suma unei operații comerciale făcute în comision, care este reținută de cel care face (sau care mijlocește) operația ; remunerație pentru efectuarea unui serviciu. [pron. *-si-on*. pl. *-oane*. / < fr. *commission*]

COMISIONÁR *s. m.* intermediar în operații comerciale, care primește în schimbul serviciilor făcute un comision. ● persoană care face diferite servicii în schimbul unei anumite sume. [< fr. *commissionnaire*]

COMISIÚNE *s. f.* v. comisie.

COMISÓRIU, -IE *adj.* care produce reziliera, anularea sau stingerea unui contract. [pron. *-riu*. / < lat. *commissorius*, cf. fr. *commissoire*]

COMISURÁL, -Ă *adj.* referitor la comisură. [cf. fr. *commissural*]

COMISÚRĂ *s. f.* 1. loc unde se reunesc două părți ale unui organ sau ale corpului ; legătură, încheietură. 2. fascicul de fibre nervoase care unește două regiuni simetrice ale emisferelor cerebrale. [< fr. *commissure*, cf. lat. *commissura*]

COMISUROTÓM *s. n.* *(med.)* instrument chirurgical care permite secționarea comisurilor. [< fr. *commissurotome*]

COMITÁT *s. n.* diviziune administrativă ; district (în organizarea administrativă a Imperiului austro-ungar). [< germ. *Komitat*, cf. lat. med. *comitatus*]

COMÍTE *s. m.* șef al unui comitat. [cf. lat. *comes*, it. *comite*]

COMÍTE *vb. III. tr.* a face, a săvîrși, a făptui. [p. i. *comit*. / cf. lat. *committere*, fr. *commettre*]

COMITÉNT, -Ă *s. m. f.* cel care încredințează cuiva un mandat, împuternicindu-l să-i facă anumite acte juridice ; mandatar. [< germ. *Kommitent*, cf. it. *commettente*]

COMÍTERE *s. f.* acțiunea de a comite. [< *comite*]

COMITÉT *s. n.* colectiv, organ, for care conduce activitatea unui anumit domeniu. O *~ central* = organ superior al unui partid comunist sau muncitoresc ori al unei organizații de masă, care conduce întreaga activitate a partidului ori a organizației în intervalul dintre două congrese ; *~ executiv* = organ de conducere al unui consiliu popular, care exercită funcțiile acestuia în perioada dintre două sesiuni. [pl. *-te*, *-turi*. / < rus. *komitet*, fr. *comité* < engl. *committee*]

COMIȚIÁL, -Ă *adj.* referitor la comițiile din vechea Romă. // *adj., s. m. f.* (suferind) de epilepsie. O *rău ~* = epilepsie. [pron. *-ți-al*. / < fr. *comitial*]

COMÍȚII *s. f. pl.* adunări în vechea Romă, în care cetățenii alegeau magistrați și votau legile. [< lat. *comitia*, cf. fr. *comices*]

COMIZERATÍV, -Ă *adj. (rar)* compătimitor. [cf. it. *commiserativo*]

COMIZERÁȚIE *s. f. (rar)* milă, compătimire. [var. *comizerațiune* s. f. / cf. fr. *commisération*, lat. *commiseratio*]

COMIZERAȚIÚNE *s. f.* v. comizerație.

COMMEDIA DELL'ARTE *s. f.* producție dramatică specifică literaturii italiene din sec. XVI-XVIII, cu un pronunțat caracter de improvizație, care exprimă cu vervă spiritul satiric și forța observației realiste, personajele fiind tipuri simbolice, a căror mască, costum și destinație comică ilustrau anumite caractere, situații sociale etc. [< it. *commedia dell'arte*]

COMMÓDO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* cu măsură, cu un anumit ritm. [< it. *commodo* < *con modo*]

COMÓD, -Ă *adj.* 1. ușor de întrebuințat ; plăcut, confortabil. ● liniștit, tihnit. 2. *(peior. ; despre oameni)* care nu vrea să facă eforturi ; leneș, indolent. [< fr. *commode*]

COMODÁNT *s. n.* *(jur.)* cel care dă ceva împrumut prin comodat. [cf. fr. *comodant*, it. *commodante*]

COMODÁT *s. n.* *(jur.)* formă de contract de origine romană, prin care cineva împrumută temporar altcuiva un lucru pentru a se servi de el, cu obligația de a-l înapoia la un anumit termen. [< fr. *commodat*, lat. *commodatus*]

COMÓDĂ *s. f.* mobilă scundă, cu sertare pentru rufe sau pentru diferite obiecte ; scrin. [< fr. *commode*]

COMODITÁTE *s. f.* 1. situația, însușirea de a fi comod ; confort. 2. *(peior.)* lipsă de

efort, de avînt în muncă. [cf. fr. *commodité*]
COMODÓR *s. m.* grad de ofiţer, superior căpitanului, în marina engleză şi americană ; ofiţer care are acest grad. ● comandant al navelor comerciale ale unui convoi. [< engl., fr. *commodore*]
COMORĂŢIE *s. f.* insistenţă asupra unui punct sau a unei chestiuni deja dezvoltate. ● figură de retorică realizată prin folosirea excesivă a conjuncţiilor coordonatoare „şi", „sau" în propoziţie ; epimonă. [gen. *-iei.* var. *comoraţiune* s. f. / < lat. *commoratio*, fr. *commoration*]
COMORAŢIÚNE *s. f.* v. comoraţie.
COMÓŢIE *s. f.* zguduire, cutremurare (violentă, bruscă) ; şoc nervos. O ~ *cerebrală* = şoc puternic al creierului. [gen. *-iei.* var. *comoţiune* s. f. / cf. fr. *commotion*, lat. *commotio*]
COMOŢIÚNE *s. f.* v. comoţie.
COMPACITÁTE *s. f.* raportul dintre greutatea specifică aparentă a unui material granular sau poros şi greutatea lui specifică reală ; compactitate ; densitate. [cf. fr. *compacité*]
COMPÁCT, -Ă *adj.* 1. în formă de masă bine închegată ; îndesat, dens, numeros şi des. O *(poligr.) caractere* ~*e* = litere aldine. 2. *(fig.)* întunecat, întunecos. [< fr. *compact*, cf. lat. *compactus*]
COMPÁCT *s. n.* numele unor anumite convenţii făcute cu papa (mai ales pentru repartizarea beneficiilor) sau al unor acte care emanau de la papă. [< lat. *compactus*, fr. *compact*]
COMPACTÁ *vb. I. tr.* a îndesa, a presa, a face compact prin presare. [< fr. *compacter*]
COMPACTÁBIL, -Ă v. compactibil.
COMPACTÁRE *s. f.* acţiunea de a compacta ; îndesare, presare. [< *compacta*]
COMPACTÍBIL, -Ă *adj.* care poate fi compactat. [var. *compactabil, -ă* adj. / < *compact* + *-ibil*]
COMPACTIBILITÁTE *s. f.* proprietate a unui pămînt de a putea fi compactat ; compresibilitate. [cf. fr. *compactibilité*]
COMPACTITÁTE *s. f. (tehn.)* însuşire a unui lucru de a fi compact ; compacitate. [< *compact* + *-itate*, după fr. *compacité*]
COMPACTOMÉTRU *s. n. (geol.)* aparat pentru determinarea gradului de îndesare a solului. [< fr. *compactomètre*]
COMPACTÓR *s. n.* utilaj folosit pentru îndesarea umpluturilor de pămînt sau a straturilor care alcătuiesc o şosea. [< *compac(ta)* + *-tor*]
COMPÁILER *s. n.* compilator al unui calculator electronic. [pron. *-pai-*. / < engl. *compiler*]
COMPANÍE[1] *s. f.* însoţire, tovărăşie. O *damă de* ~ = persoană angajată (într-o familie burgheză) pentru a îngriji o persoană bătrînă sau bolnavă. 2. grup de persoane care-şi petrec timpul împreună, care se distrează împreună. 3. societate pentru exploatarea ţinuturilor coloniale. ● întreprindere comercială (de tip capitalist) recunoscută de legi ca persoană juridică ; societate comercială. [pl. *-ii.* gen. *-ici.* / < fr. *compagnie*, it. *compagnia*]
COMPÁNIE[2] *s. f.* subunitate (la infanterie sau la alte arme speciale) care intră în compunerea batalionului. [< fr. *compagnie*, cf. it. *compagnia*]
COMPANIÓN *s. m. (franţuzism)* camarad, tovarăş ; însoţitor. [pron. *-nion.* / < fr. *compagnon*]
COMPARÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) asemăna, a (se) confrunta (punîndu-se faţă în faţă) [p. t. *compár.* / < fr. *comparer*, cf. it., lat. *comparare*]
COMPARÁBIL, -Ă *adj.* care se poate compara. [cf. fr. *comparable*, lat. *comparabilis*]
COMPARÁRE *s. f.* acţiunea de a (se) compara ; comparaţie. [< *compara*]
COMPARÁT, -Ă *adj. (despre discipline ştiinţifice)* care are ca obiect studiul fenomenelor puse în comparaţie ; comparativ. [< *comparare*]
COMPARATÍSM *s. n.* direcţie modernă în cercetarea literară, care se rezumă la compararea literaturilor diferitelor ţări fără a ţine seama de conţinutul de idei şi specificul naţional al fiecărei literaturi. ● metodologie lingvistică potrivit căreia cercetarea limbilor este făcută cu metoda comparatistă ; comparativism. [< fr. *comparatisme*]
COMPARATÍST, -Ă *adj.* referitor la comparatism, propriu comparatismului. // *s. m. f.* specialist în studiul ştiinţelor comparate (în literatură sau lingvistică). [< fr. *comparatiste*]
COMPARATÍSTICĂ *s. f.* metoda, concepţia comparatiştilor. [cf. it. *comparatistica*]
COMPARATÍV, -Ă *adj.* bazat pe comparaţie ; care face, stabileşte o comparaţie. O *grad* ~ (şi *s. n.*) = formă a adjectivului şi a adverbului care exprimă superioritatea, inferioritatea sau egalitatea între mai multe obiecte sau acţiuni care au aceeaşi însuşire sau între însuşirile aceluiaşi obiect sau ale aceleiaşi acţiuni în momente diferite. O *metodă* ~*ă* = metodă de cercetare în lingvistica istorică, constînd în reconstituirea faptelor de limbă din trecut, nescrise, prin compararea metodică a unor fapte corespunzătoare de mai tîrziu din diferite limbi existente. [cf. lat. *comparativus*, fr. *comparatif*]
COMPARATIVÍSM *s. n.* comparatism. [< germ. *Komparativismus*]
COMPARATÓR, -OÁRE *adj.* care face o comparaţie, care determină o comparaţie. // *s. n.* aparat care serveşte la determinarea lungimilor, a distanţei dintre două puncte sau dintre două repere. ● instrument care serveşte la compararea riglelor divizate. ● circuit care permite compararea a două informaţii care intră în calculatorul electronic. [cf. fr. *comparateur*]
COMPARAŢIE *s. f.* 1. alăturare a mai multor lucruri, fiinţe, evenimente, fenomene pentru a stabili asemănări sau deosebiri între ele ; asemănare, comparare. ● forme ale adjectivului şi ale adverbului care indică un anumit grad al însuşirii, al caracteristicii denumite de adjectivul sau de adverbul respectiv. O *termen de* ~ = expresie, idee care serveşte pentru a compara ceva. 2. alăturare a două lucruri, persoane etc. pe baza unor trăsături sau a unor însuşiri comune. [gen. *-iei.* var. *comparaţiune* s. f. / cf. lat. *comparatio*, it. *comparazione*]
COMPARAŢIÚNE *s. f.* v. comparaţie.
COMPÁRS *s. m. (teatru)* personaj mut sau fără rol important. ● *(fig.)* cel care joacă un rol neînsemnat într-o afacere ; om de nimic. [< fr. *comparse*, it. *comparsa*]
COMPARTIMÉNT *s. n.* 1. parte dintr-un spaţiu împărţit în mai multe subunităţi, separată cu pereţi despărţitori etc. ; despărţitură. ● diviziune obţinută prin împărţirea unei suprafeţe plane. 2. sferă, sector, domeniu (de activitate). [pl. *-te.* / cf. fr. *compartiment*, it. *compartimento*]
COMPARTIMENTÁ *vb. I. tr.* a împărţi un spaţiu în compartimente. [< fr. *compartimenter*]

COMPARTIMENTÁJ *s. n.* faptul de a compartimenta ; compartimentare ; serie de compartimente. [< fr. *compartimentage*]

COMPARTIMENTÁL, -Ă *adj.* care reflectă o diviziune în compartimente. [< fr. *compartimental*]

COMPARTIMENTÁRE *s. f.* acțiunea de a compartimenta și rezultatul ei. [< *compartimenta*]

COMPÁS *s. n.* **1.** instrument cu care se trasează linii curbe și cu care se fac măsurători de distanțe. **2.** busolă. O *cap* ~ = drum urmat de o navă sau de o aeronavă după busolă. [pl. *-suri, -se.* / < fr. *compas*, it. *compasso*]

COMPASIONÁL, -Ă *adj.* referitor la compasiune, cu compasiune. [pron. *-si-o-.* / < *compasiune* + *-al*]

COMPASIÚNE *s. f.* milă, compătimire. [pron. *-si-u-.* / cf. fr. *compassion*, it. *compassione*]

COMPATÍBIL, -Ă *adj.* **1.** care poate exista împreună cu altceva, care se împacă cu ceva (într-o anumită situație) ; corespunzător, potrivit. ● *(despre o calitate, o funcție, o profesiune)* care se poate exercita simultan cu altceva. **2.** *(despre un sistem de ecuații)* care admite soluții. [cf. fr. *compatible*, it. *compatibile*]

COMPATIBILITÁTE *s. f.* faptul, însușirea de a fi compatibil ; potrivire. ● *(log.)* raport între două enunțuri care nu se exclud reciproc. ● *(mat.)* proprietate a unui sistem de relații (ecuații, inegalități etc.) de a fi compatibil. [cf. fr. *compatibilité*]

COMPATRIÓT, -OÁTĂ *s. m. f.* persoană din aceeași țară cu altcineva, considerată în raport cu acesta. [pron. *-tri-ot.* / < fr. *compatriote*]

COMPĂREÁ *vb. II. intr.* a apărea, a se înfățișa în fața unei instanțe judecătorești. [p. i. *compár.* / < *con-* + *părea*, după fr. *comparaître*]

COMPĂTÍMÍ *vb. IV.* **1.** *tr.* a avea sau a manifesta milă față de suferințele sau de nenorocirea cuiva. **2.** *intr. (inv.)* a suferi împreună cu cineva, a participa la suferința cuiva. [< *con-* + *pătimi*, după fr. *compatir*]

COMPĂTIMÍRE *s. f.* acțiunea de a compătimi și rezultatul ei ; compasiune. [< *compătimi*]

COMPĂTIMITÓR, -OÁRE *adj.* care simte, care manifestă compătimire față de cineva. [< *compătimi* + *-tor*]

COMPENDIATÓR *s. m.* cel care face un compendiu. [pron. *-di-a-.* / cf. fr. *compendiaire*]

COMPÉNDIE *s. f.* v. compendiu.

COMPÉNDIU *s. n.* expunere concisă a unei concepții sau a principiilor unei discipline ; manual, lucrare (de format mic) cuprinzînd o asemenea expunere. [pron. *-diu.* var. *compendie* s. f. pl. *-ii.* / < lat., fr. *compendium*]

COMPÉNDIUM *s. n.* dispozitiv care se adaptează în fața aparatului de filmat pentru a permite executarea de diferite trucaje tehnice pe film. [pron. *-di-um.* pl. *-muri.* / < fr. *compendium*]

COMPENETRÁȚIE *s. f. (med.)* întrepătrundere a senzațiilor de miros, văz și auz ; sinestezie. [< fr. *compénétration*]

COMPENSÁ *vb. I. tr.* **1.** a înlocui ceva (consumat, deteriorat etc.) prin altceva egal (în valoare etc.) ; a da un echivalent ; a despăgubi. **2.** a determina valoarea mijlocie sau cea mai probabilă a unui șir de măsuri, ale căror rezultate brute sînt afectate de erori accidentale. **3.** *(fiz.)* a micșora sau a anula efectul unei acțiuni. ● a înlătura erorile de deviație ale unei busole. **4.** (și *refl. ; med.*) a(-și) reveni la o stare de echilibru, de funcționare normală. [< fr. *compenser*, cf. it., lat. *compensare*]

COMPENSÁBIL, -Ă *adj.* care se poate compensa. [cf. fr. *compensable*, it. *compensabile*]

COMPENSÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) compensa și rezultatul ei ; compensație. ● schimb prin care cumpărările și vînzările se fac prin trecere de la un proprietar la altul fără a deplasa titluri sau bani. [< *compensa*]

COMPENSÁT, -Ă *adj.* care este în stare de compensare, echilibrat, despăgubit. ● *(med.)* care a căpătat o formă de echilibru, a început să funcționeze bine sau normal. [< *compensa*]

COMPENSATÍV, -Ă *adj.* care compensează, care stabilește o compensație. [< fr. *compensatif*]

COMPENSATÓR *s. n.* sistem tehnic care lucrează în vederea obținerii unei compensări de variație, de efort etc. [cf. fr. *compensateur*]

COMPENSATÓR, -OÁRE *adj.* v. compensatoriu. // *s. m.* specialist autorizat să efectueze compensarea busolelor de pe nave sau avioane. [< fr. *compensateur*]

COMPENSATÓRIU, -IE *adj.* care compensează. ● *(jur.)* care duce la repararea unei pagube. O *daune ~ii* = sumă de bani care se plătește de către debitor creditorului pentru a-i acoperi pagubele rezultate din neîndeplinirea unei obligații. [pron. *-riu.* var. *compensator, -oare* adj. / < fr. *compensatoire*, cf. lat. *compensatorius*]

COMPENSÁȚIE *s. f.* compensare ; *(p. ext.)* ceea ce reprezintă o compensare, se dă sau folosește pentru a compensa ; răsplată, despăgubire. [gen. *-iei.* var. *compensațiune* s. f. / cf. fr. *compensation*, it. *compensazione*, lat. *compensatio*]

COMPENSAȚIÚNE *s. f.* v. compensație.

COMPÉR [1] *s. m. (franțuzism)* **1.** cumătru. **2.** cuscru. [< fr. *compère*]

COMPÉR [2] *s. m.* prezentator al unui spectacol de estradă. [< fr. *compère*]

COMPERÁJ *s. n. (rar)* prezentare a unui spectacol de estradă. [< fr. *compérage*]

COMPETÉNT, -Ă *adj.* **1.** care este bine informat, cu o părere bazată pe cunoașterea lucrurilor ; priceput. **2.** care are căderea, autoritatea legală de a face ceva. [var. *competinte* adj. invar. / < fr. *compétent*, cf. lat. *competens*]

COMPETÉNȚĂ *s. f.* **1.** pricepere, căderea de a se pronunța asupra unei probleme, de a face ceva ; capacitate a unei autorități, a unui funcționar etc. de a exercita anumite atribuții. O *a fi de ~a cuiva* = a intra în atribuțiile cuiva ; *a-și declina ~a* = a se declara fără autoritate sau fără pregătirea necesară pentru a se pronunța într-o problemă. **2.** particularitate a unui agent morfogenetic (apă, vînt, ghețar) de a deplasa elementele unei roci. [var. *competință* s. f. / cf. fr. *compétence*, it. *competenza*, lat. *competentia*]

COMPETÍNTE *adj. invar.* v. competent.

COMPETÍNȚĂ *s. f.* v. competență.

COMPETITÍV, -Ă *adj.* **1.** susceptibil de a suporta concurența ; competițional. **2.** în care concurența este posibilă. [< fr. *compétitif*]

COMPETITIVITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este competitiv. [cf. fr. *compétitivité*]
COMPETITÓR, -OÁRE *s. m. f.* concurent, candidat (intr-o competiție). [cf. fr. *compétiteur*, lat. *competitor*]
COMPETÍȚIE *s. f.* concurs, întrecere (cu caracter sportiv). [gen. *-iei*. var. *competițiune* s. f. / cf. fr. *compétition*, it. *competizione*, lat. *competitio*]
COMPETIȚIONÁ *vb. I. intr., tr.* a participa la o competiție ; a concura ; a avea un caracter competitiv. [pron. *-ți-o-*. / et. incertă]
COMPETIȚIONÁL, -Ă *adj. (rar)* referitor la o competiție ; de competiție ; competitiv. [pron. *-ți-o-*. / < *competiție* + *-onal*]
COMPETIȚIÚNE *s. f.* v. competiție.
COMPILÁ *vb. I. tr.* a culege fragmente și idei din diverși autori pentru a alcătui o lucrare nouă, fără o contribuție personală importantă. [< fr. *compiler*, cf. lat. *compilare* — a jefui]
COMPILÁRE *s. f.* acțiunea de a compila și rezultatul ei ; compilație. [< *compila*]
COMPILATÍV, -Ă *adj.* (cu caracter) de compilație. [< *compila* + *-(t)iv*]
COMPILATÓR, -OÁRE *s. m. f.* autor al unei compilații. // *s. n.* sistem care realizează traducerea unui program într-un calculator electronic ; compaller. [cf. fr. *compilateur*, lat. *compilator*]
COMPILÁȚIE *s. f.* compilare. ● lucrare care conține idei, fragmente strinse din diferiți autori, fără o prelucrare personală a autorului. ● *(cib.)* traducere a unui algoritm dintr-un limbaj într-altul. [gen. *-iei*. var. *compilațiune* s. f. / cf. fr. *compilation*, lat. *compilatio*]
COMPILAȚIÚNE *s. f.* v. compilație.
COMPITÁLE *s. f. pl.* sărbători romane care se celebrau în cinstea zeilor protectori ai răscrucilor de drumuri. [< fr. *compitales*, lat. *compitalia* < *compitum* — răscruce]
COMPLĂCE *vb. III.* v. complăcea.
COMPLĂCEÁ *vb. II. refl.* a se simți bine într-o anumită situație ; a găsi mulțumire completă în ceva. [p. i. *complác*, var. *complace* vb. III. (nerecomandabil). [< *con-* + *plăcea*, după fr. *complaire*, it. *complacere*]
COMPLÉCT, -Ă *adj.* v. complet.
COMPLECTÁ *vb. I.* v. completa.
COMPLECTAMÉNTE *adv.* v. completamente.
COMPLECTÁRE *s. f.* v. completare.
COMPLÉCȚIE *s. f.* v. complexiune.
COMPLECȚIÚNE *s. f.* v. complexiune.
COMPLEMÉNT *s. n.* 1. ceea ce se adaugă la ceva (spre completare) ; complinire, adaos. ● *(mat.)* unghi care împreună cu unghiul dat însumează 90°. 2. parte secundară de propoziție care determină un verb, un adjectiv sau un adverb. O ~ *de agent* = subiectul logic al acțiunii unui verb pasiv. 3. alexină. [< fr. *complément*, lat. *complementum*]
COMPLEMENTÁR, -Ă *adj.* care întregește un lucru, un fapt etc. ; care complinește, completează ; întregitor. O *unghi* ~ = unghi care formează împreună cu altul un unghi drept ; *culori* ~*e* = culori care prin suprapunere dau culoarea albă. // *s. f. (mat.)* una dintre cele două submulțimi ale unei mulțimi mai mari. [cf. fr. *complémentaire*]
COMPLEMENTARÍSM *s. n.* teză fundamentală a empirismului logic, constînd în așezarea alături, în cadrul aceleiași concepții, a două metafizici tradiționale în istoria gnoseologiei, empirismul și logicismul, prin reducerea fenomenului la percepții și a esențelor la termenul în care și prin care se formează noțiunea. [cf. fr. *complémentarisme*]
COMPLEMENTARITÁTE *s. f.* însușirea a ceea ce este complementar. O *teoria* ~*tății* = teorie formulată de fizicianul N. Bohr pentru a da o caracterizare generală a modului de interpretare a proceselor atomice. [cf. fr. *complémentarité*]
COMPLESIÚNE *s. f.* v. complexiune.
COMPLÉT, -Ă I. *adj.* întreg, desăvîrșit, deplin. O *opere* ~*e* = ediție care cuprinde toate operele unui scriitor. ● *(despre un vehicul)* care are toate locurile ocupate ; plin. II. *s. n.* 1. ~ *de judecată* = colectiv format din judecători și asesori care pot judeca și pronunța legal o sentință. 2. costum de haine ; obiect de îmbrăcăminte compus din două (sau mai multe) piese care se îmbracă și se poartă împreună. III. *adv.* în întregime, cu desăvîrșire. [(I) var. *complect*, *-ă* adj. pl. *-turi* (II). / < fr. *complet*, cf. lat. *completus*]
COMPLETÁ *vb. I. tr.* a întregi (un lucru incomplet). [var. *complecta* vb. I. / < fr. *compléter*]
COMPLETAMÉNTE *adv. (rar)* în mod complet, cu desăvîrșire. [var. *complectamente* adv. / < it. *completamente*, cf. fr. *complètement*]
COMPLETÁRE *s. f.* acțiunea de a completa și rezultatul ei. ● *(concr.)* ceea ce se adaugă pentru completare. [var. *complectare* s. f. / < *completa*]
COMPLETITÚDINE *s. f. (log.)* proprietate a unui sistem ipotetic-deductiv în care orice propoziție supusă regulilor de deducție poate să fie demonstrată. [< *complet* + *-itudine*, după fr. *complétude*]
COMPLETÍV, -Ă *adj.* care complinește, care servește drept complement. O *propoziție* ~*ă* (și *s. f.*) = propoziție subordonată care îndeplinește față de propoziția regentă funcția de complement. [< lat. *completivus*, cf. fr. *complétif*]
COMPLETIVITÁTE *s. f. (rar)* însușirea de a fi completiv. [cf. fr. *complétivité*]
COMPLÉX, -Ă *adj.* format din mai multe elemente (variate) care alcătuiesc un tot ; cu mai multe idei, elemente, unități etc. [pl. *-ecși*, *-exe*. / < lat. *complexus*, cf. fr. *complexe*]
COMPLÉX *s. n.* 1. întreg, unitate compusă din mai multe elemente sau părți. ● *(constr.)* îmbrăcăminte de etanșare, formată din mai multe straturi izolate. O *(geol.)* ~ *de strate* = succesiune de strate diferite din punct de vedere litologic. 2. *(med.)* idei latente, amintiri refulate care provoacă tulburări neurocerebrale. O ~ *de inferioritate* = stare psihică în care cineva se simte inferior, persecutat. [pl. *-exe*. / < fr. *complexus*]
COMPLEXÁT, -Ă *adj. s. m. f.* (cel) care are complexe (2). [< fr. *complexé*]
COMPLEXITÁTE *s. f.* faptul de a fi complex. [cf. fr. *complexité*]
COMPLEXIÚNE *s. f.* 1. *(rar)* totalitatea trăsăturilor psihofizice care caracterizează o persoană. 2. simplocă. [var. *complecție*, *complecțiune*, *complesiune* s. f. / < fr. *complexion*, cf. lat. *complexio* — unire]
COMPLEXUÁL, -Ă *adj.* referitor la complex (2). [pron. *-su-al*. / cf. fr. *complexuel*]
COMPLEZÉNT, -Ă *adj. (franțuzism)* gata de a servi pe cineva ; serviabil, amabil. [< fr. *complaisant*]
COMPLEZÉNȚĂ *s. f. (franțuzism)* serviabilitate ; amabilitate. [< fr. *complaisance*]

COMPLIÁNȚĂ *s. f. (fiz.)* mărime care indică gradul de elasticitate al unui sistem mecanic. ● ~ *pulmonară* = variație a volumului pulmonar, datorită schimbării de presiune. [pron. *-pli-an-*. / < fr. *compliance*]

COMPLICÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) încurca, a(-și) provoca complicații, încurcături. ● a face, a deveni complicat. 2. *refl.* a se agrava, a se înrăutăți. [p. i. *complic.* / < fr. *compliquer*, cf. it., lat. *complicare*]

COMPLICÁRE *s. f.* faptul de a (se) complica ; complicație. [< *complica*]

COMPLICÁT, -Ă *adj.* încurcat, greu de înțeles. [cf. fr. *compliqué*]

COMPLICÁȚIE *s. f.* complicare ; stare complicată ; încurcătură. ● agravare a unei boli prin apariția unor noi stări patologice. [var. *complicațiune* s. f. / cf. fr. *complication*, lat. *complicatio*]

COMPLICAȚIÚNE *s. f.* v. complicație.

COMPLÍCE *s. m. f.* participant la săvîrșirea unei infracțiuni. ● cel care înlesnește sau ascunde o faptă (de obicei penală, reprobabilă) a cuiva. [< fr., it. *complice*, cf. lat. med. *complex*]

COMPLICITÁTE *s. f.* participare la făptuirea unei infracțiuni. ● înlesnire, ascundere a unei fapte penale sau reprobabile, săvîrșite de cineva. [cf. fr. *complicité*]

COMPLIMÉNT *s. n.* 1. cuvînt (exagerat) de laudă, de măgulire sau de lingușire adresat cuiva ; măgulire, adulare ; amabilitate. 2. *(la pl.)* salutări trimise prin intermediul cuiva. 3. înclinare a capului sau a corpului în semn de salut respectuos ; plecăciune, reverență. [pl. *-te*. / < fr. *compliment*, it., sp. *complimento*]

COMPLIMENTÁ *vb. I. tr., refl.* 1. a(-și) exprima complimente (1). 2. a(-și) complini, a completa. [p. i. *-tez*. / < fr. *complimenter*]

COMPLIMENTÁRE *s. f.* acțiunea de a complimenta și rezultatul ei. [< *complimenta*]

COMPLINÍ *vb. IV. tr. (rar)* a completa, a întregi. [p. i. *-nesc*. / *con-* + *(îm)plini*]

COMPLINÍRE *s. f.* acțiunea de a complini și rezultatul ei ; completare. [< *complini*]

COMPLÓT *s. f.* înțelegere secretă, stabilită între cîteva persoane, în general în scopuri criminale ; uneltire îndreptată contra unei persoane, contra siguranței statului, contra unui demnitar etc. ; conspirație. [< fr. *complot*, cf. it. *complotto*]

COMPLOTÁ *vb. I. tr.* a face, a urzi un complot ; a unelti. [< fr. *comploter*, cf. it. *complottare*]

COMPLOTÍSM *s. n. (rar)* tactica anarhiștilor, a complotiștilor. [cf. it. *complottismo*]

COMPLOTÍST, -Ă *s. m. f.* cel care participă la un complot. [< *complot* + *-ist*]

COMPLÚVIU *s. n.* deschizătură în mijlocul acoperișului la casele romane, prin care cădea în impluvium apa de ploaie. [pron. *viu*. pl. *-ii*, *-viuri*. / < lat., fr. *compluvium*]

COMPONÉNT, -Ă *adj. (adesea s.)* care intră ca parte într-un întreg, într-o compoziție etc. O *corpuri* ~*e* = corpuri care, combinîndu-se, dau un corp compus ; *(fiz.) forțe* ~*e* (și *s. f.*) = forțe care produc asupra unui corp același efect ca o singură forță, numită rezultantă. // *s. f. (mat.)* proiecție a unui vector pe una din axele sau pe unul din planurile unui sistem de coordonate. [cf. lat. *componentes*, germ. *Komponente*, it. *componente*]

COMPONÉNȚĂ *s. f.* reunire a mai multor elemente într-un întreg ; compoziție, alcătuire. [< *component*]

COMPONÍST *s. m. (rar)* compozitor. [<germ. *Komponist*, cf. it. *componista*]

COMPONÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la o compoziție muzicală. [< it. *componistico*]

COMPORTÁ *vb. I.* 1. *refl.* a se purta, a avea o anumită purtare. 2. *tr.* a aduce cu sine ; *(p. ext.)* a necesita, a cere. [p. i. *compórt*, conj. *-te*. / < fr. *comporter*, it., lat. *comportare*]

COMPORTAMÉNT *s. n.* ansamblul manifestărilor obiective ale oamenilor prin care se exteriorizează viața psihică. ● fel de a se comporta ; comportare. ● modul în care un organism vegetal reacționează față de factorii de mediu. [cf. fr. *comportement*, it. *comportamento*]

COMPORTAMENTÁL, -Ă *adj.* referitor la comportament, al comportamentului. [cf. it. *comportamentale*]

COMPORTAMENTÍSM *s. n.* behaviorism. [< it. *comportamentismo*]

COMPORTAMENTÍST, -Ă *adj.* referitor la comportamentism. // *s. m. f.* adept al comportamentismului. [cf. it. *comportamentista*]

COMPORTÁRE *s. f.* acțiunea de a se comporta și rezultatul ei ; purtare, conduită. [< *comporta*]

COMPORTÍSM *s. n. (rar)* mod de comportare. [cf. it. *comportamentismo*]

COMPOSÍTUM *s. n.* totalitatea mijloacelor pe care le are un cîntăreț. [< fr. *compositum*]

COMPÓST *s. n.* îngrășămînt organic compus din resturi de bucătărie, nutrețuri alterate etc., supuse unui proces de fermentație lentă. [< engl., fr. *compost*]

COMPOSTÁ *vb. I. tr.* 1. a marca data cu compostorul. 2. a îngrășa un teren cu compost. [< fr. *composter*]

COMPOSTÁRE *s. f.* acțiunea de a composta. ● operația de preparare a compostului. [< *composta*]

COMPOSTIÉRĂ *s. f.* platformă special amenajată sau groapă în care se depozitează resturile organice în vederea preparării compostului. [pron. *-ti-e-*. / < *compost* + *-ieră*]

COMPOSTÓR *s. n.* automat cu care se imprimă data pe un bilet de călătorie. [< fr. *composteur*]

COMPÓT *s. n.* preparat alimentar făcut din fructe fierte în apă cu zahăr. [< fr. *compote*]

COMPOTIÉRĂ *s. f.* vas în care se servește compotul. [pron. *-ti-e-*. / cf. fr. *compotier*]

COMPOUND *s. n.* 1. mod de grupare a două mecanisme, mașini etc. pentru a asigura funcționarea lor asociată. 2. material electroizolant obținut dintr-un amestec de bitumuri, rășine și ceruri. [pron. *compáund*, var. *compund* s. n. / < engl. *compound*]

COMPOUNDÁ *vb. I. tr.* a face operația de compoundare. [< engl. *compound*]

COMPOUNDÁRE *s. f.* 1. metodă de reglare a tensiunii generatoare sau a turației la motoarele de curent continuu, bazată pe excitarea suplimentară a mașinii. 2. adăugare de grăsimi sau de derivați ai acizilor grași unui ulei mineral pentru a-i îmbunătăți calitățile. [var. *compundare* s. f. / < *compounda*]

COMPOZÉE *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate gamopetale, cu florile reunite într-un capitul ; compozite ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-se-e*, sg. invar. / < fr. *composées*]

COMPOZÍT *adj.* făcut, compus din elemente disparate. O *ordin* ~ (şi *s. n.*) ordin arhitectonic folosit de romani, caracterizat prin capitelul care reuneşte voluta ionică cu frunza de acant din capitelul corintic. [cf. fr. *composite*, lat. *compositus*]

COMPOZÍTE *s. f. pl.* compozee. [sg. *-tă.* / < fr. *compositès*]

COMPOZITÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care compune lucrări muzicale. [< fr. *compositeur*, cf. lat. *compositor* — alcătuitor]

COMPOZÍŢIE *s. f.* 1. totalitatea elementelor care alcătuiesc un compus ; structură. ● compus ; amestec. 2. operă artistică, în special muzicală. ● modul de organizare internă a unei opere literare. 3. studiul regulilor de compunere a unei bucăţi muzicale ; arta de a compune muzică potrivit anumitor reguli. ● mod în care a fost compusă o bucată muzicală ; structură muzicală. 4. aranjament, dispunere a elementelor unei picturi, ale unui tablou. ● *(fot.)* aranjament artistic şi raţional al unei imagini. ● gen de pictură care reprezintă personaje în acţiune. 5. interpretare a unui rol de către un actor, care prezintă trăsăturile distinctive ale unui personaj, deosebite de cele ale actorului. 6. lucrare scrisă a unui elev în care se dezvoltă o temă oarecare. 7. aliaj de plumb cu cositor, folosit pentru lipituri moi. 8. formă de tipar constituită din elementele ei componente. [gen. *-iei*. var. *compoziţiune* s. f. / cf. fr. *composition*, it. *composizione*, lat. *compositio*]

COMPOZIŢIONÁL, -Ă *adj.* referitor la compoziţia unei opere de artă ; de compoziţie. [pron. *-ţi-o-*. / cf. it. *compositionale*]

COMPOZIŢIÚNE *s. f.* v. compoziţie.

COMPRADÓR, -Ă *adj. burghezie ~ă* = parte a burgheziei din ţările coloniale şi dependente care pactizează cu imperialismul străin în scopul menţinerii asupririi coloniale. ● *(s. m.)* membru al acestei burghezii. [cf. rus. *komprador*, sp. *comprador* — cumpărător]

COMPREHÉNSIBIL, -Ă *adj.* uşor de înţeles ; inteligibil ; clar. [cf. fr. *compréhensible*]

COMPREHENSIBILITÁTE *s. f.* însuşirea de a fi comprehensibil. [cf. fr. *compréhensibilité*]

COMPREHENSIÚNE *s. f.* putere de pătrundere, de înţelegere ; pricepere ; cunoştinţă, cunoaştere. ● *(log.)* conţinut. [pron. *-si-u-*. / cf. fr. *compréhension*, lat. *comprehensio*]

COMPREHENSÍV, -Ă *adj.* care înţelege uşor şi just ; inteligent, deştept, vioi, ager, pătrunzător. [cf. fr. *compréhensif*, lat. *comprehensivus*]

COMPREHENSIVITÁTE *s. f. (rar)* comprehensiune, înţelegere. [cf. it. *comprensività*]

COMPRÉS *s. n. (poligr.)* text cules compact, fără spaţii mari între rînduri. [< germ. *Kompress*]

COMPRÉS, -Ă *adj. (bot. ; despre organe)* comprimat. [< germ. *kompress*]

COMPRÉSĂ *s. f.* bucată de pînză care se aplică (udată cu apă sau cu un medicament) pe o parte bolnavă a corpului. [< fr. *compresse*]

COMPRESÍBIL, -Ă *adj. (despre corpuri)* care se poate comprima ; comprimabil. [cf. fr. *compressible*, it. *compressibile*]

COMPRESIBILITÁTE *s. f.* calitatea unui corp de a fi compresibil. [cf. fr. *compressibilité*, it. *compressibilità*]

COMPRÉSIE *s. f.* v. compresiune.

COMPRESIÚNE *s. f. (fiz.)* 1. comprimare. 2. interval de timp în care fluidul dintr-un compresor îşi micşorează volumul. 3. *(med.)* apăsare pe care o exercită o tumoare în dezvoltarea sa asupra unui organ sau a unui ţesut vecin. [var. *compresie* s. f. / cf. fr. *compression*, it. *compressione*, lat. *compressio*]

COMPRESÍV, -Ă *adj.* care serveşte pentru a lega strîns. ● *(fig.)* care restrînge, comprimă. [cf. fr. *compressif*, it. *compressivo*]

COMPRESÓR *s. n.* 1. maşină cu care se ridică presiunea unui gaz. 2. maşină rutieră, formată dintr-un cilindru masiv şi greu, care serveşte la nivelarea drumurilor. 3. instrument chirurgical cu care se face o compresiune (mai ales la un vas sanguin). // *adj.* care comprimă. [< fr. *compresseur*]

COMPRIMÁ *vb. I. tr.* 1. a micşora volumul unui corp (mai ales al unui gaz), folosind o forţă sau o presiune exterioară ; a presa. ● *(fig.)* a reprima, a înăbuşi. 2. a restrînge, a reduce personalul unei întreprinderi, al unei instituţii etc. [p. i. *comprim*. / < fr. *comprimer*, cf. it., lat. *comprimere*]

COMPRIMÁBIL, -Ă *adj.* care se poate comprima ; coercibil. ● *(fig.)* compresibil. [cf. fr. *comprimable*]

COMPRIMÁRE *s. f.* acţiunea de a comprima şi rezultatul ei ; compresiune, restrîngere. [< *comprima*]

COMPRIMÁT, -Ă *adj.* condensat, redus (ca volum) prin presiune, prin presare. O *aer* ~ = aer supus unei presiuni mari, avînd diverse întrebuinţări în industrie. // *s. n.* medicament de consistenţă solidă, obţinut prin comprimarea unor pulberi ; pastilă, tabletă. [cf. fr. *comprimé*]

COMPROMÍS *s. n.* 1. *(jur.)* înţelegere potrivit căreia părţile în litigiu se supun judecăţii unor arbitri. 2. înţelegere, acord care se bazează pe renunţări şi pe concesii reciproce. [pl. *-suri*. / < fr. *compromis*]

COMPROMISÓRIU, -IE *adj.* care este în legătură cu un compromis. O *judecată ~ie* = judecată pronunţată de arbitri ; *clauză ~ie* = clauză a unui contract prin care se stipulează că dificultăţile care ar putea surveni din executarea lui urmează să fie rezolvate de arbitri. [pron. *-riu*. / cf. fr. *compromissoire*]

COMPROMÍTE *vb. III.* 1. *tr., refl.* a (se) pune într-o situaţie critică, într-o lumină nefavorabilă ; a (se) discredita. 2. *tr.* a primejdui ; a strica, a distruge. [p. i. *compromit*, perf. s. *-isei*, part. *-is*. / < lat. *compromittere*, cf. fr. *compromettre*]

COMPROMÍTERE *s. f.* acţiunea de a compromite şi rezultatul ei ; discreditare, primejduire ; distrugere. [< *compromite*]

COMPROMIŢÁTOR, -OÁRE *adj.* de natură a compromite. [< *compromite* + *-ător*, după fr. *compromettant*]

COMPTÁ *vb. I.* v. conta.

COMPTÁBIL, -Ă *adj., s. m. f.* v. contabil.

COMPTABILITÁTE *s. f.* v. contabilitate.

COMPTUÁR *s. n.* v. contoar (1).

COMPULSÁ *vb. I. tr.* a cerceta acte, documente ; a aduna date, a strînge informaţii. [< fr. *compulser*, cf. lat. *compulsare*]

COMPULSÁRE *s. f.* acţiunea de a compulsa. [< *compulsa*]

COMPÚLSIE *s. f. (med.)* nevroză caracterizată prin teama de a nu comite un act impulsiv. [cf. fr. *compulsion*, lat. *compulsio*]

COMPÚND *s. n.* v. compound.

COMPUNDÁRE *s. f.* v. compoundare.

COMPÚNE *vb. III. tr.* 1. a alcătui, a forma un întreg. ● *refl.* a consta, a fi alcătuit din... 2. a crea, a face o operă artistică (literară, muzicală etc.). [p. i. *compún*, perf. s. *-usei*,

conj. *-nă*, part. *-us.* / < lat. *componere*, cf. fr. *composer*]

COMPÚNERE *s. f.* 1. acțiunea de a compune și rezultatul ei ; alcătuire. 2. *(concr.)* bucată literară sau muzicală ; compoziție. 3. *(lingv.)* sistem de formare a cuvintelor prin alipirea a două cuvinte care formează un cuvînt nou. 4. lucrare școlară asupra unei teme. [< *compune*]

COMPÚR *s. n. (tehn., fot.)* obturator central al unui aparat fotografic. [< germ. *Compur(verschluss)*]

COMPÚS, -Ă *adj.* format din mai multe elemente. ● *(gram.) timp* ~ = timp format cu ajutorul verbelor auxiliare. // *s. m.* substanță chimică obținută prin unirea mai multor elemente diferite. [< *compune*]

COMPÚT *s. n.* calcul al timpului făcut pentru a fixa data paștilor și pentru a socoti calendarul bisericesc. [pl. *-turi.* / < fr. *comput*, it. *computo* < lat. t. *computus* — socoteală]

COMPUTÁ *vb. I. tr.* a calcula, a număra. ● *(jur.)* a scădea prevenția din timpul unei condamnări. [< fr. *computer*, cf. lat. *computare*]

COMPUTÁRE *s. f.* acțiunea de a computa și rezultatul ei. ● *~ea prevenției* = scăderea din totalul timpului de executare a unei pedepse privative de libertate a timpului cît a durat deținerea sau arestarea preventivă. [< *computa*]

COMPUTÁȚIE *s. f.* calcul al timpului pentru fixarea calendarului bisericesc. [gen. *-iei.* var. *computațiune* s. f. / cf. fr. *computation*, lat. *computatio*]

COMPUTAȚIÚNE *s. f.* v. computație.

COMPÚTER *s. n.* calculator electronic ; ordinator. [pl. *-re.* / < engl. *computer*]

COMSOMÓL *s. n.* organizația revoluționară a tineretului sovietic. [< rus. *Komsomol*]

COMSOMOLÍST, -Ă *adj., s. m. f.* membru al organizației revoluționare a tineretului sovietic. // *adj.* care aparține Comsomolului. [pl. *-iști, -iste.* / < rus. *Komsomol* + *-ist*]

COMÚN, -Ă *adj.* 1. care aparține mai multora sau tuturor ; folosit de toți sau de mai mulți ; obștesc. O *drept* ~ = totalitatea legilor cu aplicare generală ; *substantiv* ~ = substantiv care servește la indicarea obiectelor de același fel ; *factor* ~ = număr cu care se înmulțesc toți termenii unei sume ; *divizor* ~ = număr întreg cu care se împart exact mai multe numere întregi date ; *multiplu* ~ = număr divizibil prin mai multe numere întregi date ; *numitor* ~ = numitor care aparține mai multor fracții. O *a face cauză ~ă cu cineva* = a fi de partea cuiva (într-o chestiune, într-o discuție etc.). 2. obișnuit, normal. O *loc* ~ = idee care apare la mai mulți sau la toți în același fel, banalizîndu-se prin deasa ei întrebuințare. 3. banal, de rînd. // *s. n.* ceea ce aparține tuturor sau mai multora ; ceea ce este alcătuit pe baze obștești. O *în* ~ = laolaltă, împreună. O *a ieși din* ~ = a se prezenta ca ceva aparte, neobișnuit. [< lat. *communis*, cf. fr. *commun*]

COMUNÁL, -Ă *adj.* de comună, referitor la comună ; care unește două sau mai multe comune. [< fr. *communal*]

COMUNÁRD, -Ă *s. m. f.* partizan al Comunei din Paris. [< fr. *communard*]

COMÚNĂ *s. f.* 1. oraș medieval (dezvoltat în apusul Europei din vechile cetăți situate pe căile de comunicație comercială), care se bucura de o anumită autonomie politică. ● diviziune teritorială, administrată de un primar și de un consiliu municipal. 2. unitate administrativă compusă din unul sau mai multe sate sau cătune și condusă de un consiliu popular comunal. 3. *~ primitivă* = prima formațiune social-economică din istoria societății, corespunzînd unor forțe de producție slab dezvoltate, bazată pe proprietatea comună asupra mijloacelor de producție și pe relații de colaborare și ajutor reciproc. O *C~a din Paris* = formă de guvernare a orașului Paris, instituită în 1871 de masele muncitoare răsculate, constituind prima încercare de instaurare a dictaturii proletariatului ; *Camera C~elor* = una dintre cele două camere ale parlamentului englez. [pl. *-ne* / < fr. *commune*, it. *comune*, cf. lat. med. *communa*]

COMUNÉROS *s. m. pl.* 1. denumire a orașelor libere din Castilia, care s-au răsculat împotriva absolutismului regal în 1520. 2. denumire dată participanților la răscoala antispaniolă din 1871 din Noua Grenadă. 3. curent de stînga din revoluția spaniolă din 1820—1823, care reprezenta interesele burgheziei mici și mijlocii. [< sp. *comuneros*]

COMUNIÁ *vb. I. tr., intr.* a (se) împărtăși. ● *(fig.)* a fi în comuniune de idei sau de sentimente. [pron. *-ni-a.* p. i. 3 *-iază.* / < fr. *communier*]

COMUNIÁNT, -Ă *s. m. f.* cel care primește comuniunea (2) ; cel care face comuniunea (2). [pron. *-ni-ant.* / cf. fr. *communiant*]

COMUNICÁ *vb. I.* 1. *tr.* a face cunoscut ; a înștiința, a transmite. ● a face, a prezenta o comunicare. 2. *intr.* a fi, a se pune în legătură cu..., a vorbi cu... ; a duce la... [p. i. *comunic.* / < fr. *communiquer*, cf. lat. *communicare*]

COMUNICÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi comunicat. [cf. fr. *communicable*]

COMUNICABILITÁTE *s. f.* calitatea sau starea a ceea ce este comunicabil. v. accesibilitate. [cf. fr. *communicabilité*]

COMUNICÁNT, -Ă *adj. vase ~e* = sistem de tuburi (sau de vase) care comunică între ele și în care un lichid se ridică în toate la același nivel. [cf. fr. *communicant*]

COMUNICÁRE *s. f.* 1. acțiunea de a comunica și rezultatul ei. 2. înștiințare, informație, știre ; raport. 3. contact, relație, legătură. 4. prezentare într-un cerc restrîns de specialiști a unei contribuții personale într-o problemă științifică ; lucrare care face obiectul unei comunicări. O *~ artistică* = transmitere a mesajului artistic de la creator la receptor prin intermediul operei de artă. [< *comunica*]

COMUNICÁT *s. n.* înștiințare, informație oficială difuzată prin presă, prin radio etc. asupra anumitor tratative diplomatice, evenimente etc. ● buletin oficial al comandamentului suprem al unei armate, prin care publicul este informat în timp de război cu privire la operațiile militare. [cf. fr. *communiqué*, it. *comunicato*]

COMUNICATÍV, -Ă *adj.* 1. *(despre oameni)* care intră ușor în legătură cu ceilalți ; sociabil. 2. ușor de transmis de la o persoană la alta. [< fr. *communicatif*]

COMUNICATIVITÁTE *s. f.* însușirea de a fi comunicativ. [< *comunicativ* + *-itate*]

COMUNICAȚIE *s. f.* 1. mijloc de legătură între două puncte ; legătură, contact (rutier, telefonic etc.). 2. *(lit.)* figură retorică prin care un orator sau un autor se adresează auditoriului, respectiv cititorului, simulînd a-l consulta cu privire la aprecierea unor fapte sau în legătură cu justețea unor afirmații ori

argumente. [gen. *-iei.* var. *comunicațiune* s. f. / cf. fr. *communication*, lat. *communicatio*]

COMUNICAȚIÚNE *s. f.* v. comunicație.

COMUNÍSM *s. n.* 1. orînduire social-economică bazată pe proprietatea socială asupra mijloacelor de producție, avînd, potrivit concepției marxiste, două faze : una inferioară, socialismul, și a doua, superioară, comunismul propriu-zis. 2. ideologia, teoria înfăptuirii orînduirii comuniste. 3. mișcare politică-revoluționară care luptă pentru înfăptuirea practică a revoluției proletare și realizarea societății comuniste. [< fr. *communisme*]

COMUNÍST, -Ă *adj.* care ține de comunism, bazat pe principiile comunismului. // *s. m. f.* membru al unui partid marxist-leninist ; partizan al comunismului. [< fr. *communiste*]

COMUNITÁR, -Ă *adj.* referitor la comunitate. [cf. fr. *communitaire*]

COMUNITARÍSM *s. n.* caracter comunitar. [cf. fr. *communitarisme*]

COMUNITÁTE *s. f.* 1. faptul de a fi comun mai multor lucruri sau ființe ; posesiune în comun. 2. totalitatea celor care trăiesc în același loc și au aceleași obiceiuri, aceleași norme de viață etc. : colectivitate. ● *(biol.)* totalitatea organismelor vegetale care ocupă o zonă geografică oarecare, avînd relații reciproce. [< lat. *communitas*, cf. fr. *communauté*, it. *comunità*]

COMUNIÚNE *s. f.* 1. legătură, unire trainică, strînsă. 2. *(bis.)* momentul împărtășaniei ; primirea împărtășaniei. [< lat. bis. *communio*, cf. fr. *communion*]

COMUTÁ *vb. I. tr.* 1. a schimba o pedeapsă mai grea într-una mai ușoară. 2. a schimba anumite numere în cadrul operației de comutare. ● a inversa sensul unui curent electric ; a schimba un sistem de conexiuni cu altul. [p. i. *comút.* / < lat. *commutare*]

COMUTÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi schimbat ; *(spec. ; despre pedepse)* care se poate comuta. [cf. fr. *commutable*]

COMUTÁRE *s. f.* 1. acțiunea de a comuta și rezultatul ei ; comutație. O *(jur.)* *~a pedepsei* = înlocuire a unei pedepse mai grele printr-una mai ușoară. 2. *(mat.)* operație efectuată asupra unui șir de numere, al cărei rezultat nu depinde de ordinea în care se operează asupra diferitelor elemente ale șirului. 3. fenomenul elaborării unor reflexe condiționate diferite la unul și același stimul în funcție de schimbarea condițiilor mediului ambiant. ● particularitate a atenției cuiva de a trece ușor de la o activitate la alta. 4. procedeu, folosit mai ales în lingvistica structuralistă, constînd în înlocuirea unui element lingvistic cu altele din același plan sau cu zero, pentru a determina astfel valoarea lui în limbă. [< *comuta*]

COMUTATÍV, -Ă *adj.* care prezintă comutativitate. [< fr. *commutatif*]

COMUTATIVITÁTE *s. f.* *(mat.)* proprietate a unor operații efectuate asupra unui șir de numere de a conduce la rezultate independente de ordinea în care s-a operat asupra diferitelor elemente ale șirului. [cf. fr. *commutativité*]

COMUTATOÁRE *s. f.* mașină electrică, de construcție specială, care transformă curentul continuu în curent alternativ sau invers. [< *comuta*, după fr. *commutatrice*]

COMUTATÓR *s. n.* dispozitiv pentru inversarea sensului unui curent electric sau pentru schimbarea unui sistem de conexiuni prin altul ; întrerupător ; șaltăr. [pl. *-oare* (s. m.) *-ori.* / < fr. *commutateur*]

COMUTÁȚIE *s. f.* 1. comutare ; schimbare, mutație. ● totalitatea operațiilor de conectare și deconectare a liniilor, efectuate în scopul realizării unei legături telefonice sau telegrafice. 2. trecere a unei secțiuni a înfășurării induse a rotorului unei mașini electrice cu colector dintr-o cale de curent într-alta, în cursul rotirii rotorului. 3. *(lit.)* figură de stil prin care sînt puse în opoziție două propoziții astfel încît prin schimbarea ordinii cuvintelor să rezulte un sens contrar. [gen. *-iei.* var. *comutațiune* s. f. / cf. fr. *commutation*, lat. *commutatio*]

COMUTAȚIÚNE *s. f.* v. comutație.

CON- element prim de compunere savantă care are semnificația „împreună cu". [var. *co-*, *com-*. / < fr. *co(n)-*, lat. *con* — cu]

CON *s. n.* 1. corp rezultat din rotirea unui triunghi dreptunghi în jurul uneia dintre catetele sale ; *(p. ext.)* obiect cu o astfel de formă ; *~ vulcanic* = partea exterioară, în formă de con (1), a unui vulcan ; *~ de lumină* = fascicul de raze care pleacă dintr-un punct luminos și cade pe o suprafață. 2. fructul coniferelor. [pl. *-nuri.* / < lat. *conus*, gr. *konos*, cf. fr. *cône*]

CON ÁNIMA *loc. adv.* *(muz. ; ca indicație de execuție)* cu însuflețire. [< it. *con anima*]

CONÁT, -Ă *adj.* *(bot. ; despre organe)* unit la bază, concrescut. [cf. it. *connato*, lat. *connatus*]

CONAȚIONÁL, -Á *s. m. f.* persoană care face parte din aceeași națiune cu alta, considerată în raport cu aceasta. [pron. *-ți-o-*. / cf. it. *connazionale*]

CON BRÍO *loc. adv.* *(muz. ; ca indicație de execuție)* cu strălucire. [< it. *con brio*]

CONCASÁ *vb. I. tr.* a sfărîma un material solid, a fărîmița. [< fr. *concasser*]

CONCASÁRE *s. f.* acțiunea de a concasa și rezultatul ei. [< *concasa*]

CONCASÓR *s. n.* mașină de sfărîmat materiale dure, folosită în industriile extractive sau de prelucrare. [cf. fr. *concasseur*]

CONCATENÁȚIE *s. f.* *(lit.)* figură de stil constînd în înlănțuirea membrelor unei perioade prin unele cuvinte împrumutate de la un membru precedent ; înlănțuire de anadiploze succesive ; conexiune ; epiplocă. [< fr. *concaténation*, lat. *concatenatio*]

CONCÁV, -Ă *adj.* care prezintă o adîncitură, o scobitură. [< fr. *concave*, cf. lat. *concavus*]

CONCAVITÁTE *s. f.* scobitură, adîncitură într-un corp scobit, concav. [cf. fr. *concavité*]

CÓNCĂ *s. f.* 1. mare cochilie concavă. ● *(anat.)* excavație profundă a pavilionului urechii. 2. *(arhit.)* acoperămînt în forma unei jumătăți de cupolă. [< lat., it. *conca*]

CONCÉDE *vb. III. tr.* a îngădui ; a acorda. ● a ceda de bunăvoie (un privilegiu, un drept etc.). [p. i. *concéd*, conj. *-ceadă.* / < fr. *concéder*, cf. it., lat. *concedere*]

CONCEDIÁ *vb. I. tr.* 1. a scoate, a îndepărta din serviciu, dintr-o funcție etc. 2. *(rar)* a îngădui cuiva să se retragă. ● a pofti pe cineva să plece, să părăsească un anumit loc. [pron. *-di-a.* p. i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *congédier*]

CONCEDIÉRE *s. f.* acțiunea de a concedia și rezultatul ei ; dare afară, îndepărtare. [< *concedia*]

CONCENTRÁ *vb. I.* 1. *tr., refl.* a (se) strînge, a (se) aduna, a (se) acumula într-un singur loc, într-un anumit centru. 2. *tr.* a chema vremelnic sub arme un rezervist pentru instruire. 3. *refl.* a-și aținti privirea, a-și încorda atenția într-un anumit punct, către ceva ; a fi absorbit de ceva. 4. *tr.* a mări procentul unui component într-o soluție sau într-un amestec. 5. *tr.* a separa părțile cu minereuri utile din minereul brut. [< fr. *concentrer*, cf. it. *concentrare*]

CONCENTRÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) concentra și rezultatul ei. O *~a producției* = reunire a mai multor întreprinderi și organizare a producției în întreprinderi mai mari ; *~a capitalului* = acumularea capitalului ; *lagăr de ~* = loc în care, în regimurile reacționare, sînt închiși cetățenii considerați periculoși regimului. [< *concentra*]

CONCENTRÁT, -Ă *adj.* care are concentrație mare. // *s. n.* 1. produs minier cu substanțe utile extrase din minereu steril, folosit în metalurgie. 2. produs alimentar obținut prin uscarea și presarea unui aliment fără ca acesta să-și piardă calitățile nutritive. [< *concentra*, cf. germ. *Konzentrat*]

CONCENTRÁȚIE *s. f.* grad de saturare, de densitate al unui corp ; raportul care se stabilește între cantitatea de substanță dizolvată și cantitatea de solvent sau de soluție obținută. [gen. *-iei.* var. *concentrațiune* s. f. / cf. fr. *concentration*, it. *concentrazione*]

CONCENTRAȚIONÁR, -Ă *adj. (rar)* referitor la lagărele de concentrare. [pron. *-ți-o-.* / < fr. *concentrationnaire*]

CONCENTRAȚIÚNE *s. f.* v. concentrație.

CONCÉNTRIC *adj. (despre cercuri, curbe etc.)* care au un centru comun. [cf. fr. *concentrique*, it. *concentrico*]

CONCÉPE *vb. III.* I. *tr.* 1. a imagina, a proiecta, a crea. 2. a-și face o idee (cu privire la ceva) ; a pricepe, a înțelege. 3. a formula (ceva) într-un anumit fel, a exprima. II. *intr. (despre femei)* a rămîne însărcinată ; a zămisli. [p. i. *concép.* / < lat. *concipere, conceptum*, cf. it. *concepire*]

CONCÉPERE *s. f.* acțiunea de a concepe ; proiectare ; creare. [< *concepe*]

CONCEPÍBIL, -Ă *adj. (rar)* conceptibil. [< it. *concepibile*]

CONCÉPT *s. n.* 1. noțiune, idee generală. 2. ciornă, bruion, schiță. [pl. *-te.* / cf. fr. *concept*, lat. *conceptus*]

CONCEPTÁCUL *s. n. (bot.)* cavitate care cuprinde organele reproducătoare la unele criptogame. [cf. fr. *conceptacle*]

CONCEPTÍBIL, -Ă *adj.* care poate fi conceput ; concepibil. [cf. it. *concepibile*]

CONCEPTÍSM *s. n.* școală literară spaniolă din sec. XVII, care se caracterizează prin abuz de metafore noi și paradoxale, în stare de a surprinde și prin erudiția scolastică. [< fr. *conceptisme*]

CONCEPTÍST, -Ă *adj.* referitor la conceptism. // *s. m. f.* adept al conceptismului. [< fr. *conceptiste*]

CONCEPTUÁL, -Ă *adj.* care ține de concept (1) ; abstract. [pron. *-tu-al.* / cf. fr. *conceptuel*, engl. *conceptual*]

CONCEPTUALÍSM *s. n.* concepție în filozofia scolastică medievală apropiată de nominalism, care contesta în mod just existența reală ca atare a generalului, independentă de lucrurile singulare, dar considera că noțiunile generale (conceptele) din mintea oamenilor preexistă față de experiență. [pron. *-tu-a-.* / < fr. *conceptualisme*]

CONCEPTUALÍST, -Ă *adj.* referitor la conceptualism. // *s. m. f.* adept al conceptualismului. [pron. *-tu-a-.* / < fr. *conceptualiste*]

CONCEPTUALIZÁ *vb. I. tr.* a forma un concept pornind de la un lucru oarecare. [pron. *-tu-a-.* / < fr. *conceptualiser*]

CONCEPTUALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a conceptualiza. [< *conceptualiza*]

CONCÉPȚIE *s. f.* 1. sistem de idei referitoare la probleme filozofice, științifice, economice, morale, literare etc. ; înțelegere, interpretare a fenomenelor pe baza unui sistem de idei, mod de a concepe ceva. 2. zămislire, procreare (a unui copil). [gen. *-iei.* var. *concepțiune* s. f. / cf. lat. *conceptio*, fr. *conception*]

CONCEPȚIONÁL, -Ă *adj.* care ține de concepție. [pron. *-ți-o-.* / cf. it. *concezionale*]

CONCEPȚIÚNE *s. f.* v. concepție.

CONCÉRN *s. n.* reunire de întreprinderi economice capitaliste din diferite ramuri sub conducerea unui grup restrîns de monopoliști, în care întreprinderile își păstrează formal o anumită independență. [pl. *-ne, -nuri.* / < germ. *Konzern*, engl. *concern*]

CONCÉRT *s. n.* 1. compoziție muzicală armonică, de obicei în trei părți, scrisă pentru mai multe instrumente și voci. ● compoziție muzicală pentru unul sau mai multe instrumente, cu acompaniament de orchestră. 2. executare în fața publicului a unor lucrări muzicale. 3. *(rar)* înțelegere, acord, armonie. [pl. *-te.* / < fr. *concert*, it. *concerto*]

CONCERTÁ *vb. I. intr.* a da un concert. [< it. *concertare*, fr. *concerter*]

CONCERTÁNT, -Ă *adj.* care concertează, care cîntă un concert. O *gen ~* = gen muzical dezvoltat în sec. XVII—XVIII ca urmare a perfecționării instrumentelor și a apariției concertului ; domeniu de manifestare a virtuozității instrumentale întruchipate de un solist acompaniat de restul ansamblului ; *simfonie ~ă* = simfonie în care două sau mai multe instrumente au rolul dominant în orchestră ; *voce ~ă* = voce principală într-un cor. [cf. it. *concertante*, fr. *concertant*]

CONCERTÍNĂ *s. f.* instrument asemănător acordeonului, avînd fețele laterale hexagonale. [< fr. *concertine*]

CONCERTÍNO *s. n.* concert instrumental de mici proporții, alcătuit de obicei dintr-o singură parte. ● grup de instrumente solistice în concerto grosso. [< it. *concertino*]

CONCERTÍST, -Ă *s. m. f.* muzicant care concertează, care dă concerte sau recitaluri. [cf. fr. *concertiste*]

CONCERTÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la concert, de concert. [cf. it. *concertistico*]

CONCÉRTMAISTRU *s. m.* primul violonist al unei orchestre, care îl poate înlocui și pe dirijor ; muzicantul principal al unui grup orchestral care cîntă la același instrument cu grupul. [pron. *-mais-.* / cf. germ. *Konzertmeister*]

CONCÉRTO *s. n. invar.* compoziție muzicală pentru un instrument acompaniat de orchestră ; concert. O *~ grosso* = compoziție orchestrală de virtuozitate compusă din mai multe părți, în care un grup de instrumente soliste cîntă alternativ, în dialog, cu întreaga orchestră. [< it., fr. *concerto*]

CONCÉSIE *s. f.* îngăduință ; cedare, renunțare benevolă (la ceva) în favoarea cuiva ; concesiune (2). ● figură de retorică constînd din acordarea unei aprobări a poziției părții

adverse pentru a o putea respinge mai apoi cu ușurință ; epitropă [gen. *-iei.* / cf. fr. *concession*, lat. *concessio*]

CONCESIONÁ *vb. I. tr.* a da în concesiune, a acorda o concesiune. [pron. *-si-o-.* / < *concesionar*]

CONCESIONÁL, -Á *adj.* referitor la concesiune. [pron. *-si-o-.* / cf. it. *concessionale*]

CONCESIONÁR *s. m.* beneficiar al unei concesiuni, cel care a obținut o concesiune. [cf. fr. *concessionnaire*]

CONCESIONÁRE *s. f.* acțiunea de a concesiona și rezultatul ei. [< *concesiona*]

CONCESIÚNE *s. f.* 1. drept de a exploata un bun, o întreprindere etc. acordat de un stat unui alt stat sau unor întreprinderi străine. (*p. ext.*) obiectul unei astfel de exploatări. 2. concesie. [cf. fr. *concession*, lat. *concessio*]

CONCESÍV, -Ă *adj.* care face concesii ; îngăduitor. O *propoziție* ~*ă* (și *s. f.*) = propoziție circumstanțială care arată că, deși există o piedică, acțiunea din propoziția regentă se realizează sau se poate realiza ; *conjuncție* ~*ă* = conjuncție care introduce o propoziție concesivă. [cf. fr. *concessif*, lat. *concessivus*]

CONCETĂȚEÁN, -Ă *s. m. f.* cetățean al unui stat considerat în raport cu ceilalți cetățeni ; compatriot. ● cetățean al unui oraș considerat în raport cu ceilalți cetățeni ai aceluiași oraș ; concitadin. [< *con-* + *cetățean*, după fr. *concitoyen*]

CONCETÍSM *s. n.* (*liv.*) tendință artistică și estetică din sec. XVIII, care recomanda o exprimare încărcată, metaforică, cu nuanțe de afectare și de prețiozitate. [< it. *concettismo*]

CONCETÍST, -Ă *adj.* referitor la concetism. // *s. m. f.* scriitor adept al concetismului. [< it. *concettista*]

CONCHERÁNT, -Ă *adj.* (*franțuzism*) cuceritor. [< fr. *conquérant*]

CONCHÉTĂ *s. f.* (*franțuzism*) cucerire (mai ales galantă). [< fr. *conquête*]

CONCHÍDE *vb. III. tr., intr.* a trage o concluzie, a conclude ; a încheia. [p. i. *conchid*, 3 *-de*, perf. s. *-isei*, conj. *-dă*, ger. *-izînd*. [< lat. *concludere*, după *închide*]

CONCHÍDERE *s. f.* acțiunea de a conchide. [< *conchide*]

CONCHILIO- element prim de compunere savantă cu semnificația „scoică". [pron. *-li-o-.* / < fr. *conchylio-*, cf. gr. *konkhylion*]

CONCHILIOCULTÚRĂ *s. f.* creșterea scoicilor. [< fr. *conchylioculture*]

CONCHILIOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la conchiliologie. [< fr. *conchyliologique*]

CONCHILIOLOGÍE *s. f.* parte a zoologiei care se ocupă cu studiul scoicilor. [pron. *-li-o-.* / < fr. *conchyliologie*, cf. gr. *konkhylion* — cochilie, *logos* — studiu]

CONCHISTADÓR *s. m.* (*rar*) aventurier spaniol din sec. XV—XVI care pleca să cucerească teritorii în America sau în altă parte a lumii. [< sp., fr. *conquistador*]

CONCHÍSTĂ *s. f.* cucerire (amoroasă). ● femeie sedusă, cucerită. [var. *concuistă* s. f. / < it., sp. *conquista*]

CONCÍCLIC, -Ă *adj.* (*despre puncte*) care se află pe același cerc. [cf. it. *conciclico*]

CONCILIÁ *vb. I. tr.* a soluționa un diferend pe cale amicală ; a pune de acord, a împăca. [pron. *-li-a-.* p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / < lat., it. *conciliare*, cf. fr. *concilier*]

CONCILIÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi conciliat. [pron. *-li-a-.* / cf. fr. *conciliable*]

CONCILIÁBUL *s. n.* 1. consfătuire secretă între persoane care plănuiesc, pun la cale ceva (nepermis). 2. reuniune a prelaților schismatici. [< lat. *conciliabulum*, cf. fr. *conciliabule*]

CONCILIÁNT, -Ă *adj.* împăciuitor ; ușor de înduplecat. [pron. *-li-ant.* / cf. fr. *conciliant*]

CONCILIATÓR, -OÁRE *adj.* care tinde spre un acord, spre împăcare ; împăciuitor ; conciliatorist. ● care recurge la un compromis sau la o împăcare în fața unor divergențe principale ; oportunist, împăciuitorist. // *s. m. f.* împăciuitorist. [pron. *-li-a-.* / cf. fr. *conciliatoire, conciliateur*]

CONCILIATORÍSM *s. n.* atitudine, acțiune conciliatoare ; împăciuitorism, oportunism. [pron. *-li-a-.* / < it. *conciliatorismo*]

CONCILIÁȚIE *s. f.* 1. împăcare ; conciliere ; procedură de împăcare, în dreptul internațional, urmărind înlăturarea conflictelor. 2. (*lit.*) figură retorică în care se folosește un argument „ostil" pentru propria cauză. [pron. *-li-a-.* gen. *-iei.* var. *conciliațiune* s. f. / < fr. *conciliation*, cf. lat. *conciliatio*]

CONCILIAȚIÚNE *s. f.* v. concilia ț ie.

CONCILIÉRE *s. f.* acțiunea de a concilia ; conciliație. [pron. *-li-e-.* / < *concilia*]

CONCÍLIU *s. n.* adunare de prelați în care se decide asupra unor chestiuni de dogmă, de morală etc. ; sinod. [pron. *-liu.* / < lat. *concilium*, cf. it. *concilio*]

CONCÍS, -Ă *adj.* (*despre stil, opere literare etc.*) exprimat pe scurt, concentrat ; laconic. [< lat. *concisus*, cf. fr. *concis*]

CONCITADÍN, -Ă *s. m. f.* concetățean. [cf. it. *concitadino*]

CONCITÁT, -Ă *adj.* (*liv.*) aținat, întărîtat, furios. [< lat. *concitatus*]

CONCITÁȚIE *s. f.* (*liv.*) 1. excitare. 2. răscoală, tulburare, neliniște. [< lat. *concitatio*]

CONCÍZIE *s. f.* calitatea de a fi concis ; exprimare, formulare scurtă ; laconism. [gen. *-iei.* var. *conciziune* s. f. / cf. lat. *concisio*, fr. *concision*]

CONCIZIÚNE *s. f.* v. concizie.

CONCLAMÁȚIE *s. f.* (*ist.*) prima ceremonie funerară la romani, prin care era invocat mortul. [gen. *-iei.* var. *conclamațiune* s. f. / < lat. *conclamatio*, cf. fr. *conclamation*]

CONCLAMAȚIÚNE *s. f.* v. conclama ț ie.

CONCLÁV *s. n.* 1. încăpere în care matroanele romane se retrăgeau pentru a-și primi prietenii apropiați. 2. adunare a cardinalilor pentru alegerea unui papă ; loc unde se ține această adunare. [pl. *-ve*, *-vuri.* / < lat. *conclave* — cameră închisă cu cheia, cf. fr., it. *conclave*]

CONCLÚDE *vb. III. tr.* a conchide. [p. i. *conclúd.* / < lat., it. *concludere*]

CONCLUDÉNT, -Ă *adj.* (*adesea adv.*) care convinge ; convingător. [cf. lat. *concludens*, it. *concludente*]

CONCLUSÍV, -Ă *adj.* (*rar*) care constituie o concluzie ; care conchide. O *(gram.) propoziție* ~*ă* (și *s. f.*) = propoziție coordonată care arată o urmare, o concluzie a coordonatei precedente ; *conjuncție* ~*ă* = conjuncție care introduce o propoziție conclusivă. [var. *concluziv*, *-ă* adj. / cf. it. *conclusivo*, fr. *conclusif*]

CONCLÚSUM *s. n.* decizie a anumitor adunări (diete germanice etc.). ● notă rezumînd dezbateri diplomatice. [< lat. *conclusum*, cf. *concludere* — a conclude]

CONCLÚZIE *s. f.* 1. gîndire, judecată care rezultă dintr-un șir de constatări sau de ar-

gumente ; încheiere. ● ultima parte a unei expuneri. O *a trage ~ii* = a rezuma ideile emise de participanții la o dezbatere arătînd consecințele care se impun în urma celor discutate. 2. judecată finală a unui silogism. ● judecată care confirmă datele unei teoreme pe baza demonstrației. 3. *(la pl.)* încheiere a unei chestiuni, făcută de o autoritate judiciară sau ministerială ; aviz, propunere. O *a pune ~ii* = a formula pe scurt acuzarea (sau apărarea) într-un proces. [gen. *-iei.* var. *concluziune* s. f. / cf. lat. *conclusio*, fr. *conclusion*, it. *conclusione*]

CONCLUZIONÁ *vb. I. intr.* a încheia, a conchide, a trage concluzii. [pron. *-zi-o-.* / după it. *concludere, conclusionale*, fr. *conclure*]

CONCLUZIÚNE *s. f.* v. conclu z i e.

CONCLUZÍV, -Á adj. v. conclusiv.

CONCOIDÁL, -Á *adj.* referitor la concoidă. [pron. *-co-i-.* / < fr. *conchoïdal*]

CONCOÍDĂ *s. f.* curbă plană obținută ducînd printr-un punct fix o secantă variabilă care întîlnește o dreaptă sau o curbă într-un punct și ducînd pe secantă din acest punct, de o parte și de alta, o lungime constantă. ◊ *(arhit.)* profilul unui fus de coloană. [pron. *-co-i-.* / < fr. *conchoïde*, cf. gr. *konche* — scoică, *eidos* — formă]

CONCOMITÉNT, -Á *adj.* care se produce în același timp (cu altceva) ; simultan. // *adv.* în același timp. [< fr. *concomitant*, cf. lat. *concomitans*]

CONCOMITÉNȚĂ *s. f. (rar)* coexistență, simultaneitate a două sau mai multe lucruri. [cf. fr. *concomitance*]

CONCORDÁ *vb. I. intr.* a fi în acord ; a corespunde, a se potrivi. [< lat., it. *concordare*, cf. fr. *concorder*]

CONCORDÁNT, -Á *adj.* care concordă. O *noțiuni ~e* = noțiuni ale căror sfere coincid integral sau parțial ; *(geol.) strate ~e* = strate dispuse paralel unele peste altele. [< fr. *concordant*, it. *concordante*]

CONCORDÁNȚĂ *s. f.* 1. faptul de a concorda ; potrivire, acord. O *~a relațiilor de producție cu caracterul forțelor de producție* = lege economică obiectivă potrivit căreia relațiile de producție trebuie să corespundă ou caracterul forțelor de producție ; *~a timpurilor* = ansamblu de reguli potrivit cărora se fixează acordul timpului verbului dintr-o propoziție dependentă cu timpul verbului din propoziția regentă. 2. *(geol.)* raportul dintre două strate sau serii de strate care s-au sedimentat continuu. [cf. fr. *concordance*, it. *concordanza*]

CONCORDÁT *s. n.* 1. convenție încheiată între papă și un stat privitoare la relațiile dintre acel stat și biserica catolică. 2. *(jur.)* contract încheiat între un comerciant falit și creditorii săi, în urma căruia comerciantul continuă să conducă negoțul în anumite condiții. [pl. *-te, -turi.* / < lat. t. *concordatum*, cf. fr. *concordat*, it. *concordato*]

CONCORDATÁR, -Ă *adj.* referitor la un concordat. // *s. m. f.* falit care a obținut un concordat (2). [cf. fr. *concordataire*]

CONCÓRDIE *s. f. (rar)* înțelegere ; armonie. [gen. *-iei.* / < lat., it. *concordia*]

CONCORDÍSM *s. n.* sistem exegetic care caută să pună de acord învățătura biblică cu rezultatele științei. [< fr. *concordisme*]

CONCORDÍST, -Ă *adj.* referitor la concordism. // *s. m. f.* cel care practică concordismul. [< fr. *concordiste*]

CONCRESCÉNT, -Á *adj. (despre organe)* care este afectat de concrescență. [< fr. *concrescent*]

CONCRESCÉNȚĂ *s. f.* creștere împreună, patologică, a două țesuturi. [< lat. *concrescentia*, cf. it. *concrescenza*]

CONCRESCÚT, -Á *adj. (despre fructe, semințe etc.)* care au crescut împreună. [< *con-* + *crescut*]

CONCRÉT *adj.* 1. (op. a b s t r a c t) care se poate percepe prin simțuri ; palpabil. O *muzică ~ă* = muzică care, folosind aparatura electronică, urmărește realizarea unor noi valențe sonore, prin intermediul spectrului, vibrațiilor și dinamicii specifice. ◊ *(despre substantive)* care denumește obiecte ce se percep cu simțurile. 2. precis, (bine) determinat. // *s. n.* categorie filozofică desemnînd latura palpabilă, vizibilă a fenomenelor sau ansamblul desfășurării lor în timp și spațiu. [< lat. *concretus*, cf. fr. *concret*, it. *concreto*, rus. *konkretnii*]

CONCRETÉȚE *s. f. (rar)* caracterul a ceea ce este concret ; concretitudine. [< it. *concretezza*]

CONCRETITÚDINE *s. f.* concreteță. [et. incertă]

CONCRETIZÁ *vb. I. tr.* a înfățișa în mod concret. ● *tr., refl. (cu privire la idei, planuri etc.)* a (se) materializa, a (se) realiza practic. [< fr. *concrétiser*, cf. it. *concretizzare*]

CONCRETIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) concretiza și rezultatul ei ; materializare. ● operație a gîndirii constînd în legarea generalului de experiența senzorială. [< *concretiza*]

CONCRETIZATÓR, -OÁRE *adj.* care concretizează. [cf. it. *concretizzatore*]

CONCREȚIONÁ *vb. I. refl.* a suferi procesul de concreționare. [pron. *-ți-o-.* / < fr. *concrétionner*]

CONCREȚIONÁR, -Ă *adj.* care prezintă concrețiuni. [fr. *concrétionnaire*]

CONCREȚIONÁRE *s. f.* operație de transformare printr-un tratament termic a unui conglomerat de pulberi de metale, de metaloizi sau de compuși organici într-un corp solid. ● *(geol.)* formare de concrețiuni. [< *concreționa*]

CONCREȚIÚNE *s. f.* concreționare. ● depunere care se formează în rocile sedimentare prin concentrarea substanțelor minerale din soluții apoase în jurul unui corp străin ; sinter. ● formațiune constînd din precipitări de săruri în țesuturi sau organe cavitare. [pron. *-ți-u-.* / < fr. *concrétion*]

CONCUBÍN, -Ă *s. m. f.* cel care trăiește în concubinaj. [< fr. *concubin*, cf. lat. *concubinus* — tovarăș de pat]

CONCUBINÁJ *s. n.* conviețuire nelegitimă între două persoane de sex opus. [< fr. *concubinage*]

CONCUÍSTĂ *s. f.* v. c o n c h i s t ă.

CONCUPISCÉNT, -Á *adj.* înclinat către plăceri trupești, senzuale ; senzual. [cf. fr. *concupiscent*, it. *concupiscente*]

CONCUPISCÉNȚĂ *s. f.* înclinare către plăceri senzuale, trupești ; senzualitate. [cf. lat. *concupiscentia*, fr. *concupiscence*, it. *concupiscenza*]

CONCURÁ *vb. I.* 1. *intr.* a participa la o competiție, la un concurs. 2. *intr.* a tinde spre același rezultat. 3. *intr., refl., tr.* a(-și) face concurență în comerț. [p. i. 3,6 *-ură, -ează.* / < lat. *concurrere*, cf. fr. *concourir, concurrencer*]

CONCURÉNT, -Ă *adj.* 1. care face concurență altuia. 2. care tinde către același rezultat, către același scop. ● *(mat. ; despre linii, planuri)* care au un punct sau o dreap-

tă comună. // *s. m. f.* 1. participant la un concurs sportiv. 2. negustor sau producător care face concurență altora. [cf. lat. *concurrens, fr. concurrent*]

CONCURÉNȚĂ *s. f.* 1. rivalitate, luptă între industriași sau între comercianți pentru acapararea pieței, pentru obținerea unor profituri cît mai mari etc. 2. întrecere, luptă pentru întîietate. O *a face ~ cuiva* = a căuta să întrecă pe cineva, urmărind același scop ca și el. 3. *(mat.)* proprietate a trei sau mai multor curbe sau suprafețe de a avea un punct comun. [cf. fr. *concurrence*, it. *concorenza*]

CONCURENȚIÁL, -Ă *adj.* unde intervine sau poate interveni concurența (1) ; competitiv. [pron. *-ți-al.* / cf. fr. *concurrentiel*]

CONCÚRGE *vb. III. intr. (rar)* a tinde (spre), a se întinde (intr-un punct) ; a concura, a participa la. [după fr. *concourir*, it. *concorrere*]

CONCÚRS *s. n.* 1. întrecere ; competiție sportivă. 2. examen pentru selecția candidaților la intrarea într-o instituție de învățămînt sau pentru a obține un post, o bursă etc. 3. ajutor, sprijin ; colaborare ; contribuție. O *a-și da ~ul* (la ceva) = a colabora (la ceva) ; *~ de împrejurări* = totalitatea faptelor, a împrejurărilor care coincid într-un anumit moment ; conjunctură. [cf. fr. *concours*, lat. *concursus*]

CONCUSIONÁR *s. m. (jur.)* jefuitor al avutului public. [pron. *-si-o-.* / cf. fr. *concussionnaire*]

CONCUSIÚNE *s. f. (jur.)* extorcare făcută de un agent al fiscului ; oprimare fiscală. [pron. *-si-u-.* / cf. fr. *concussion*, lat. *concussio*]

CONDAMNÁ *vb. I. tr.* 1. a pronunța o hotărîre de pedepsire ; a osîndi, a pedepsi. 2. a blama ; a dezaproba. 3. a constrînge, a obliga la ceva. 4. a declara imposibilă vindecarea unui bolnav, a sorti pieirii (un bolnav). 5. a bloca (o fereastră, o ușă etc.). [p. i. *condámn.* / < fr. *condamner*]

CONDAMNÁBIL, -Ă *adj.* care merită, trebuie să fie condamnat ; reprobabil. [cf. fr. *condamnable*]

CONDAMNÁRE *s. f.* 1. acțiunea de a condamna și rezultatul ei ; sentință de pedepsire. 2. pedeapsă, osîndă. [< *condamna*]

CONDAMNÁT, -Ă *s. m. f.* osîndit, pedepsit (printr-o sentință judecătorească). [< *condamna*]

CONDENSÁ *vb. I.* 1. *refl., tr.* a (se) transforma în lichid. 2. *refl., tr.* a deveni sau a face să devină mai dens. ● *tr.* a acumula electricitate. 3. *tr. (fig.)* a scurta exprimarea ; a se exprima în mai puține cuvinte ; a comprima, a prescurta. [< fr. *condenser*, cf. it., lat. *condensare*]

CONDENSÁBIL, -Ă *adj.* care se poate condensa. [cf. fr. *condensable*]

CONDENSÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) condensa și rezultatul ei ; trecere a unui corp din stare gazoasă în stare lichidă prin scăderea temperaturii sau prin comprimare. O *reacție de ~* = reacție între doi compuși chimici din care rezultă un produs cu greutate moleculară mai mare. [< *condensa*]

CONDENSÁT *s. n. (chim.)* lichid obținut prin condensarea vaporilor unui corp. // *adj. lapte ~* = lapte conservat sub formă de pastă moale sau de praf. [cf. germ. *Kondensat*]

CONDENSATÓR *s. n.* 1. aparat folosit pentru condensarea unei mase de vapori. 2. sistem de două conducte izolate, care servește la înmagazinarea de electricitate statică. [pl. *-oare*, (s. m.) *-ori.* / cf. fr. *condensateur*]

CONDENSÓR *s. n.* dispozitiv optic, format din mai multe lentile convergente, care fac parte din sistemul de iluminare al unui microscop sau al unui aparat de proiecție. [pl. *-oare*, (s. m.) *-ori.* / < fr. *condenseur*, cf. engl. *condenser*]

CONDESCENDÉNT, -Ă *adj.* care are o atitudine de bunăvoință față de un inferior. [< fr. *condescendant*]

CONDESCENDÉNȚĂ *s. f.* atitudine care presupune bunăvoință, amabilitate, de pe o poziție de superioritate, chiar ușor disprețuitoare. [< fr. *condescendance*]

CONDESCÍNDE *vb. III. intr. (rar)* a consimți de complezență ; a ceda, a cădea de acord în mod superficial ; a catadixi. [p. i. *condescind.* / cf. fr. *condescendre*, lat. *condescendere*]

CONDESCÍNDERE *s. f.* acțiunea de a condescinde. [< *condescinde*]

CONDÍL *s. m.* ieșitură, vîrf, proeminență a unui os prin care se face articulația. [< fr. *condyle*, cf. gr. *kondylos* — articulație]

CONDILOÍD, -Ă *adj.* care are forma unui condil. [pron. *-lo-id.* / < fr. *condyloïde*]

CONDILÓM *s. n. (med.)* tumoare benignă a tegumentelor și mucoaselor. [pl. *-oame.* / < fr. *condylome*, cf. gr. *kondyloma* — umflătură]

CONDIMÉNT *s. n.* substanță (picantă) care se adaugă la o mîncare pentru a o face mai gustoasă. [pl. *-te.* / < lat. *condimentum*, cf. fr. *condiment*]

CONDIMENTÁ *vb. I. tr.* a da gust bucatelor prin adăugare de condimente, a pune condimente în mîncare. [< *condiment*]

CONDIMENTÁR, -Ă *adj. (liv.)* care se folosește drept condiment. [cf. fr. *condimentaire*]

CONDISCÍPOL *s. m. (rar)* coleg de studiu, de învățătură (la un anumit maestru). [cf. fr. *condisciple*, lat. *condiscipulus*]

CONDÍȚIE *s. f.* 1. împrejurare, fapt etc. care prilejuiește, oferă cadrul pentru apariția unui fenomen, împrejurare în care se produce un fenomen. 2. clauză (a unei înțelegeri, a unei convenții). 3. întîmplare viitoare și nesigură de care depinde existența unei obligații. ● situația unei persoane din punct de vedere juridic. 4. situație, stare fizică sau socială a cuiva. O *~ fizică* = situație a unei persoane (mai ales sportiv) din punctul de vedere al stării sale fizice și al antrenamentului. [gen. *-iei.* var. *condițiune* s. f. / cf. lat. *conditio*, fr. *condition*, it. *condizione*]

CONDIȚIONÁ *vb. I. tr.* 1. a constitui condiția de care depinde ceva ; a provoca ceva. 2. a supune valabilitatea unui act unor condiții. ● a admite (ceva) sub rezerva anumitor condiții. [pron. *-ți-o-.* / < fr. *conditionner*, cf. it. *condizionare*]

CONDIȚIONÁL, -Ă *adj.* supus unor condiții ; care cuprinde o condiție. O *excitant ~* = excitant care, sincronizat în mai multe repetiții cu un reflex înnăscut, sfîrșește prin a produce singur un efect identic cu cel al acestui reflex ; *propoziție ~ă* (și *s. f.*) = propoziție circumstanțială care exprimă condiția realizării acțiunii din propoziția regentă ; *conjuncție ~ă* = conjuncție care introduce o propoziție condițională ; *mod ~* (și *s. n.*) = mod al verbului care exprimă o acțiune

a cărei realizare depinde de îndeplinirea unei condiții. [pron. *-ți-o-*. / cf. fr. *conditionnel*, it. *condizionale*]

CONDIȚIONALÍSM *s. n.* tendința greșită de a identifica și înlocui cauza cu condițiile în care apar sau există fenomenele. ● doctrină potrivit căreia nemurirea sufletului ar fi condiționată de viața de pe Pământ. [< fr. *conditionnalisme*]

CONDIȚIONÁRE *s. f.* 1. acțiunea de a condiționa. ● stabilire a unui raport de dependență. 2. *(tehn.)* operație prin care se aduce un material într-o anumită stare (dorită) de umiditate, de temperatură etc. [< *condiționa*]

CONDIȚIONÁT, -Ă *adj.* care îndeplinește anumite condiții ; care este făcut în anumite condiții (date). O *aer* ~ = aer din interiorul unei încăperi, menținut în anumite condiții de puritate, de temperatură etc. ; *reflex* ~ = răspuns bazat pe legătura nervoasă temporară formată în scoarța creierului între două focare de excitație care coincid în timp. [< *condiționa*]

CONDIȚIÚNE *s. f.* v. condiție.

CONDOLÁ *vb. I. tr. (rar)* a prezenta (cuiva) condoleanțe. [cf. it. *condolersi*, germ. *kondolieren*]

CONDOLEÁNȚE *s. f. pl.* cuvinte prin care se exprimă participarea la durerea unei persoane asupra căreia a căzut o nenorocire. [pron. *-le-an-*. / < fr. *condoléances*, cf. it. *condoglianza*]

CONDOLÉNT, -Ă *adj.* de condoleanțe. [cf. it. *condolente*]

CONDOMÍNIU *s. n.* drept de suveranitate exercitat în comun de două sau de mai multe puteri asupra aceluiași teritoriu. [pron. *-niu*. var. *condominium* s. n. / < fr. *condominium*, it. *condominio*, cf. lat. *cum* — cu, *dominium* — suveranitate]

CONDOMÍNIUM *s. n.* v. condominiu.

CONDÓR *s. m.* specie de vultur foarte mare care trăiește în munții Americii de Sud. [acc. și *cóndor*. < fr. *condor*, cf. sp., peruv. *condor*]

CONDOTIÉR *s. m.* 1. căpitan, comandant de mercenari în Italia în sec. XIV—XV în slujba principilor, a papilor sau a orașelor. 2. *(fig.)* om venal, gata a se pune în slujba oricărei cauze. [pron. *-ti-er*. / < it. *condottiere*]

CONDRECTOMÍE *s. f. (med.)* rezecție a unui cartilaj. [< fr. *chondrectomie*, cf. gr. *chondros* — cartilaj, *ektome* — excizie]

-CÓNDRIE element secund de compunere savantă cu semnificația „(referitor la un) cartilaj". [< fr. *-chondrie*]

CONDRÍNĂ *s. f.* materie proteică obținută prin fierberea cartilajului. / < fr. *chondrine*, cf. gr. *chondros* — cartilaj]

CONDRIO- v. condro-.

CONDRIOCHINÉZĂ *s. f. (biol.)* proces de diviziune a mitocondriilor în cursul mitozei și meiozei. [cf. gr. *chondrion* — granulă, *kinesis* — mișcare]

CONDRIÓM *s. n. (biol.)* ansamblu de organite celulare, cu aspect granular, filamentos etc. [pron. *-dri-om*. / < fr. *chondriome*, cf. gr. *chondrion* — granulă]

CONDRIOZÓM *s. n.* mitocondrie. [pron. *-dri-o-*. / < fr. *chondriosome*, cf. gr. *chondrion* — granulă, *soma* — corp]

CONDRÍTĂ *s. f.* inflamație a unui cartilaj. [< fr. *chondrite*]

CONDRO- element prim de compunere savantă cu semnificația „cartilaj", „referitor la un țesut cartilaginos". [var. *condrio-*. / < fr. *chondro-*, cf. gr. *chondros*]

CONDROBLÁST *s. n. (biol.)* celulă cartilaginoasă tînără. [< fr. *chondroblaste*]

CONDROCÍT *s. n. (biol.)* celulă cartilaginoasă matură. [cf. gr. *chondros* — cartilaj, *kytos* — celulă]

CONDROCRÁNIU *s. n. (biol.)* craniu cartilaginos al embrionului. [pron. *-niu*. / < fr. *chondrocranium*, cf. gr. *chondros* — cartilaj, *kranion* — craniu]

CONDROGENÉZĂ *s. f. (biol.)* formare de țesut cartilaginos. [< fr. *chondrogenèse*, cf. gr. *chondros* — cartilaj, *genesis* — formare]

CONDROÍDE *s. f. pl.* substanțe complexe, compuse din proteine în amestec cu polizaharide, care intră în structura cartilajelor. [pron. *-dro-i-*. / < fr. *condroïdes*]

CONDROLOGÍE *s. f.* parte a anatomiei care tratează despre cartilaje. [gen. *-iei*. / < fr. *chondrologie*]

CONDRÓM *s. n. (med.)* tumoare benignă a țesutului cartilaginos. [pl. *-oame*. / < fr. *chondrome*, cf. gr. *chondros* — cartilaj]

CONDROMALACÍE *s. f. (med.)* înmuiere a cartilajelor. [gen. *-iei*. / < fr. *chondromalacie*, cf. gr. *chondros* — cartilaj, *malakia* — înmuiere]

CONDROMATÓZĂ *s. f.* afecțiune a oaselor, care rămîn cartilaginoase în special la extremități. [< fr. *chondromatose*]

CONDROPTERIGIÉNI *s. m. pl.* subclasă de pești cu scheletul cartilaginos (rechini, torpile etc.) ; *(la sg.)* pește din această subclasă. [pron. *-gi-eni*. sg. *condropterigian*. / < fr. *chondroptérygiens*, cf. gr. *chondros* — cartilaj, *pteryx* — aripă]

CONDROSARCÓM *s. n.* tumoare malignă a țesutului cartilaginos. [< fr. *chondrosarcome*, cf. gr. *chondros* — cartilaj, *sarx* — carne]

CONDROTOMÍE *s. f.* disecție a unui cartilaj. [gen. *-iei*. / < fr. *chondrotomie*, cf. gr. *chondros* — cartilaj, *tome* — tăiere]

CONDRÓZĂ *s. f.* afecțiune degenerativă a țesutului cartilaginos. [< gr. *chondros* — cartilaj + *-ază*]

CONDUCĂTÓR, -OÁRE *adj.* care conduce, de conducere. O *(corp) bun* (sau *rău*) ~ *de electricitate* (sau *de căldură*) = (corp) prin care străbate ușor (sau greu) electricitatea (sau căldura). // *s. m. f.* persoană, organ care este la conducere ; șef politic și ideologic al unui partid, al unei mișcări publice etc. ; persoană care conduce o instituție, o întreprindere, un (auto)vehicul etc. [< *conduce* + *-(ă)tor*]

CONDÚCE *vb. III.* 1. *tr.* a fi în frunte, a îndruma un grup de oameni, o instituție, un sector al treburilor publice, o activitate etc., avînd asupra sa întreaga răspundere în domeniul respectiv. ● *(fig.)* a dirija o discuție ; a călăuzi, a supraveghea desfășurarea unei dezbateri. 2. *refl.* a se comporta, a se orienta (după anumite norme, principii etc.). 3. *tr.* a călăuzi, a însoți pe cineva (arătîndu-i drumul). 4. *tr.* a dirija mișcarea, mersul unui vehicul. [p. i. *condúc*, perf. s. *-dusei*, part. *-dus*. / < lat. *conducere*]

CONDÚCERE *s. f.* acțiunea de a (se) conduce ; activitatea unui conducător. ● *(concr.)* persoană sau colectiv care dirijează o instituție, o întreprindere etc. [< *conduce*]

CONDÚCT *s. n.* v. conductă.

CONDUCTÁNȚĂ *s. f.* mărime definită prin capacitatea de conductibilitate electrică a unui corp sau circuit, egală cu inversul rezistenței electrice. [< fr. *conductance*]

CONDÚCTĂ *s. f.* 1. țeavă, instalație pentru transportul fluidelor. ● (sub forma *conduct*) formație anatomică în formă de canal. 2. fir,

cablu metalic folosit la transportul și la distribuția energiei electrice. [var. *conduct* s. n. / cf. lat. *conductum*, germ. *Kondukt*]

CONDUCTÍBIL, -Ă *adj. (liv.)* care poate conduce, transmite (ceva). [cf. fr. *conductible*]

CONDUCTIBILITÁTE *s. f.* proprietate a unui material de a putea transmite căldura, electricitatea, vibrațiile sonore etc. ; conducție. [cf. fr. *conductibilité*]

CONDUCTÍV, -Ă *adj.* referitor la conductibilitatea electrică ; care conduce, conductor. [< fr. *conductif*]

CONDUCTIVITÁTE *s. f. (fiz.)* conductibilitate electrică specifică, inversul rezistivității. [cf. fr. *conductivité*]

CONDUCTOMETRÍE *s. f.* metodă de analiză electrochimică, bazată pe modificarea prin titrare a conductivității soluției titrate. [gen. *-iei.* / < fr. *conductométrie*, germ. *Konduktometrie*]

CONDUCTOMÉTRU *s. n.* dispozitiv pentru determinarea conductivității soluțiilor. [< fr. *conductomètre*]

CONDUCTOR, -OÁRE *adj.* care conduce ; *(spec.)* care transportă electricitate. [cf. fr. *conducteur*]

CONDUCTÓR, -OÁRE *s. m. f.* 1. funcționar feroviar care însoțește vagoanele de persoane pentru a supraveghea ordinea în timpul călătoriei, pentru a controla biletele călătorilor etc. 2. șef de echipă. [cf. fr. *conducteur*]

CONDUCTÓR *s. n.* corp (fir, sîrmă etc.) prin care poate trece un curent electric continuu. [pl. *-oare*, (s. m.) *-ori.* / cf. fr. *conducteur*, lat. *conductor*]

CONDÚCȚIE *s. f.* fenomenul trecerii căldurii sau a curentului electric prin corpuri ; conductibilitate. [gen. *-iei.* / cf. fr. *conduction*]

CONDUÍTĂ *s. f.* comportare, atitudine (în societate, în viață). [pron. *-du-i-.* / < fr. *conduite*, cf. rus. *konduita*]

CONDUPLICÁT, -Ă *adj. (bot. ; despre un organ)* îndoit în lungime, în două jumătăți apropiate. [cf. fr. *conduplqué*]

CONDUPLICÁȚIE *s. f.* 1. starea unui organ conduplicat. 2. *(ret.)* repetiție a unui cuvînt la sfîrșitul sau la începutul unei fraze. [gen. *-iei.* var. *conduplicațiune* s. f. / cf. fr. *conduplication*, lat. *conduplicatio*]

CONDUPLICAȚIÚNE *s. f.* v. conduplicație.

CONECTÁ *vb. I. tr.* a lega, a uni, a conexa două conductoare electrice. [< lat. *connectere*, fr. *connecter*]

CONECTÁRE *s. f.* acțiunea de a conecta și rezultatul ei ; operație de montaj prin care o mașină, un aparat sau un dispozitiv electric este legat într-un circuit sau la o rețea electrică ; conexiune (2). [< *conecta*]

CONECTÍV, -Ă *adj.* care poate fi conectat, care se conectează. // *s. n.* 1. *(log.)* legătură prin intermediul căreia din variabile separate iau naștere expresii ; conector. 2. nerv care reunește mai mulți ganglioni. 3. *(bot.)* parte a anterei care suportă și reunește sacii polenici. ● țesut celular. 4. *(mat.)* operator. [cf. lat. *connectivus*, fr. *connectif*, it. *connettivo*]

CONECTÓR, -OÁRE *adj.* care conectează. // *s. n.* 1. *(log.)* conectiv. 2. aparat, mecanism etc. care face, care stabilește o legătură. [< fr. *connecteur*]

CONETÁBIL *s. m.* comandant suprem al armatelor regale din Franța feudală. [< fr. *connétable*, cf. lat. t. *comes stabuli* — conte al grajdurilor]

CONÉX, -Ă *adj.* care este în legătură cu ceva, care însoțește ceva. // *s. n. (în psihologia structuralistă)* faptul primordial al vieții psihice, punctul său de plecare. [pl. *-ecși, -exe.* / < fr. *connexe*, cf. lat. *connexus*]

CONEXÁ *vb. I. tr.* a lega laolaltă, a alătura ; a reuni. [cf. lat. *connexus*]

CONEXÁRE *s. f.* acțiunea de a conexa. [pl. *-xări.* / < *conexa*]

CONÉXIE *s. f.* v. conexiune.

CONEXITÁTE *s. f. (rar)* conexiune. ● *(jur.)* raportul dintre două sau mai multe pricini care au un obiect înrudit. [cf. fr. *connexité*]

CONEXIÚNE *s. f.* 1. legătură, înlănțuire ; raport, relație ; condiționare reciprocă și interacțiune a obiectelor și a fenomenelor ; conexitate. O ~ *inversă* = reacțiune. 2. legătură între două sau mai multe elemente de circuit ori conducte electrice ; conectare. [var. *conexie* s. f. / cf. lat. *conexio*, fr. *connexion*]

CONFABULÁȚIE *s. f. (med.)* tulburare de memorie, constînd din reproducerea unor evenimente pe care bolnavul nu le-a trăit. [gen. *-iei.* / < fr. *confabulation*, cf. lat. *confabulatio* — conversație]

CONFAREÁȚIE *s. f.* căsătorie religioasă în vechiul drept roman, rezervată patricienilor. [pron. *-re-a-ți-e.* gen. *-iei.* / < lat. *confarreatio*, cf. fr. *confarréation*]

CONFÉCȚIE *s. f.* 1. obiect de îmbrăcăminte de gata, fabricat în serie. 2. confecționare. [gen. *-iei.* var. *confecțiune* s. f. / cf. fr. *confection*]

CONFECȚIONÁ *vb. I. tr.* a lucra, a produce ; a fabrica. [pron. *-ți-o-.* / < fr. *confectionner*]

CONFECȚIONÁRE *s. f.* acțiunea de a confecționa ; întocmire, fabricare. [pron. *-ți-o-.* / < *confecționa*]

CONFECȚIONÉR, -Ă *s. m. f.* muncitor care execută lucrări de confecții. [pron. *-ți-o-.* / < fr. *confectionneur*]

CONFECȚIÚNE *s. f.* v. confecție.

CONFEDERÁ *vb. I. refl. (rar)* a se uni într-o confederație. [cf. fr. *confédérer*]

CONFEDERÁL, -Ă *adj.* referitor la confederație. [< fr. *confédéral*]

CONFEDERÁT, -Ă *s. m. f.* persoană care face parte dintr-o confederație ; *(spec.)* adept al Confederației Sudului, formată în America după războiul de Secesiune. [cf. fr. *confédéré*]

CONFEDERATÍV, -Ă *adj.* care aparține unei confederații. [< fr. *confédératif*]

CONFEDERÁȚIE *s. f.* 1. unire sub o singură putere centrală a mai multor state sau teritorii, care își păstrează autonomia administrativă. 2. reunire a unor organizații. [gen. *-iei.* var. *confederațiune* s. f. / cf. lat. *confoederatio*, fr. *confédération*]

CONFEDERAȚIÚNE *s. f.* v. confederație.

CÓNFER *loc. lat.* termen prin care se face o trimitere la o operă sau la un fapt, un fenomen etc. care trebuie luate în considerație sau studiate. [abrev. *cf.* / < lat. *confer* — apropie, compară]

CONFERÉNȚĂ *s. f.* v. conferință.

CONFERENȚIÁ *vb. I. intr.* a ține o conferință. [pron. *-ți-a.* p. i. *-iez*, ger. *-iind.* / cf. fr. *conférencier*]

CONFERENȚIÁR, -Ă *s. m. f.* 1. persoană care ține o conferință, vorbitor. 2. grad în învățămîntul superior imediat inferior profesorului ; persoană care are acest grad. [pron. *-ți-ar.* / cf. fr. *conférencier*]

CONFERÍ *vb. IV.* **1.** *tr.* a acorda, a atribui (un grad, un titlu, o distincție). **2.** *intr. (rar)* a discuta, a se întreține cu cineva asupra unei chestiuni. [p. i. *confér.* / < fr. *conférer*]

CONFERÍNȚĂ *s. f.* **1.** cuvîntare, discurs, expunere făcută în public referitor la o temă științifică, literară etc. **2.** adunare a reprezentanților unor state, ai unor organizații etc. pentru a discuta și a lua hotăriri în anumite chestiuni. ● **for** superior al unui partid comunist sau muncitoresc, care se întrunește atunci cînd nu poate fi convocat congresul. **3.** consfătuire, convorbire. ○ ~ *de presă* = întîlnire între oameni de stat, oameni politici etc. și reprezentanți ai presei pentru a lămuri o anumită problemă, pentru discuții cu caracter informativ etc. [var. *conferență* s. f. / cf. lat. *conferentia*, fr. *conférence*, it. *conferenza*]

CONFERÍRE *s. f.* faptul de a conferi (1). [< *conferi*]

CONFESÁ *vb. I. refl. (rar)* a mărturisi cuiva ceva intim, a se destăinui, a se spovedi. [< fr. *confesser*]

CONFÉSIE *s. f.* v. confesiune.

CONFESIONÁL, -Ă *adj.* care aparține confesiunilor religioase. // *s. n. (la catolici)* loc (în biserică) unde preotul ascultă spovedania. [pron. *-si-o-.* / < fr. *confessionnal*, cf. it. *confessionale*]

CONFESIONALÍSM *s. n.* concepție teologică care consideră obligatorie apartenența la o anumită confesiune. [pron. *-si-o-.* / cf. it. *confessionalismo*, germ. *Konfessionalismus*]

CONFESIONALITÁTE *s. f.* apartenența la o anumită confesiune. [pron. *-si-o-.* / cf. it. *confessionalità*, germ. *Konfessionalität*]

CONFESIÚNE *s. f.* **1.** mărturisire, destăinuire a unor gînduri, a unor fapte sau a unor sentimente intime. ● scriere literară care cuprinde mărturisirea unor gînduri și sentimente legate de viața intimă a autorului. **2.** religie, credință religioasă, cult. [var. *confesie* s. f. / cf. fr. *confession*, it. *confessione*, lat. *confessio*]

CONFESÍV, -Ă *adj. (liv.)* cu caracter de confesiune. [< *confes(iune)* + *-iv*]

CONFESÓR *s. m.* preot care spovedește; duhovnic. [cf. fr. *confesseur*, lat. *confessor*]

CONFÉTE *s. f. pl.* v. confeti.

CONFÉTI *s. f. pl.* bucățele de hîrtie (de diferite culori) mici și rotunde care se împrăștie la baluri sau la petreceri. [scris și *confetti*. var. *confete* s. f. pl. / < it., fr. *confetti*]

CONFÉTTI *s. f. pl.* v. confeti.

CONFIÁ *vb. I. (franțuzism)* **1.** *tr.* a mărturisi, a destăinui. **2.** *refl.* a se încrede în cineva; a se destăinui. [pron. *-fi-a.* p. i. 3,6, *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *confier*, cf. lat. *confidere* — a avea încredere]

CONFIÁNȚĂ *s. f.* v. confidență.

CONFIDÉNT, -Ă *s. m. f.* cel căruia i se fac confidențe; prieten. ● personaj secundar într-o piesă de teatru, căruia un erou îi face confidențe menite să informeze astfel pe spectator asupra celor gîndite de el sau asupra faptelor pe care are de gînd să le săvîrșească. [cf. fr. *confident*, it. *confidente*, lat. *confidens*]

CONFIDÉNȚĂ *s. f.* încredințare, mărturisire, destăinuire a unei taine, a unui gînd intim. [cf. it. *confidenza*, fr. *confidence*, lat. *confidentia*]

CONFIDENȚIÁL, -Ă *adj.* care se poate comunica numai unei anumite persoane; secret. [pron. *-ți-al.* / cf. it. *confidenziale*, fr. *confidentiel*]

CONFIÉNT, -Ă *adj. (franțuzism)* încrezător. [pron. *-fi-ent.* / < fr. *confiant*]

CONFIÉNȚĂ *s. f. (franțuzism)* încredere în cineva. [pron. *-fi-en-.* / var. *confianță* s. f. / < fr. *confiance*]

CONFIERE *s. f.* acțiunea de a confia. [pron. *-fi-e-.* / < *confia*]

CONFIGURÁ *vb. I. refl. (rar)* a lua o anumită formă, a se întocmi într-un anumit fel. [< fr. *configurer*, it. *configurare*]

CONFIGURATÍV, -Ă *adj.* referitor la configurație; configurațional. [cf. fr. *configuratif*, it. *configurativo*]

CONFIGURÁȚIE *s. f.* înfățișare, formă exterioară a unui lucru. ● totalitatea relațiilor dintre mai multe sisteme sau dintre părțile unui sistem. [gen. *-iei.* / cf. fr. *configuration*, lat. *configuratio*]

CONFIGURAȚIONÁL, -Ă *adj.* configurativ. [pron. *-ți-o-.* / cf. it. *configurazionale*]

CONFIGURAȚIONÍSM *s. n.* concepție în psihologia structuralistă potrivit căreia în învățarea citirii și scrierii cuvintelor copilul prinde totul în forme întregi, în structuri; gestaltism. [pron. *-ți-o-.* / cf. it. *configurazionismo*]

CONFIGURAȚIONÍST, -Ă *adj.* referitor la configuraționism. // *s. m. f.* adept al configuraționismului. [pron. *-ți-o-.* / cf. it. *configurazionista*]

CONFINÁ *vb. I.* **1.** *(liv.) intr.* a se învecina (cu). **2.** *refl.* a se izola. [< fr. *confiner*, cf. it. *confinare*]

CONFINÁT, -Ă *adj. (rar; despre aer, atmosferă etc.)* stricat, viciat, irespirabil, închis. [cf. fr. *confiné*]

CONFÍNII *s. n. pl. (liv.)* limite, granițe ale unei țări. [cf. lat. *confines*, fr. *confins*]

CONFIRMÁ *vb. I. tr.* **1.** a întări, a susține, a recunoaște autenticitatea, exactitatea unui lucru, justețea unei afirmații etc. **2.** a întări, a definitiva pe cineva într-un post, într-o situație. **3.** *(în biserica catolică; despre episcopi)* a unge cu mir. [p. i. *confirm*, *-mez*, 3,6, *-mă.* / < lat. *confirmare*, cf. fr. *confirmer*]

CONFIRMÁRE *s. f.* **1.** acțiunea de a confirma; întărire, adeverire. ● declarație prin care o persoană îndreptățită să ceară anularea unui act îl recunoaște ca valabil. ● întărire a unui mandat de arestare de către organul competent. **2.** întărire, definitivare a situației unei persoane. [< *confirma*]

CONFIRMATÍV, -Ă *adj.* care confirmă, întărește, adeverește. [cf. fr. *confirmatif*]

CONFIRMÁȚIE *s. f.* ritual catolic, oficiat de obicei de un episcop, în vederea întăririi botezului pentru copiii care au împlinit șapte ani. ● act prin care, în confesiunea protestantă, se confirmă oficial jurămîntul botezului înainte de împărtășanie. [gen. *-iei.* / < fr. *confirmation*, lat. *confirmatio*]

CONFISCÁ *vb. I. tr.* a lua cuiva un bun fără a-l despăgubi, în baza unei hotăriri judecătorești sau a dispoziției unei autorități. [p. i. *confisc.* / < lat. *confiscare*, cf. fr. *confisquer*]

CONFISCÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi confiscat. [cf. fr. *confiscable*]

CONFISCÁRE *s. f.* acțiunea de a confisca și rezultatul ei. ○ ~ *averii* = sancțiune aplicată în cazul unor infracțiuni grave împotriva avutului obștesc sau securității statului, constînd în trecerea în patrimoniul statului a bunurilor condamnatului. [< *confisca*]

CONFISERÍE *s. f. (franţuzism)* cofetărie. [gen. *-iei.* / < fr. *confiserie*]

CONFÍTEOR *s. n.* rugăciune catolică în timpul liturghiei sau înainte de împărtăşanie. [pron. *-te-or.* / < lat. *confiteor* — eu declar, cuvînt cu care începe această rugăciune]

CONFLAGRÁNT, -Ă *adj. (despre state)* care participă la o conflagraţie. [< it. *conflagrante*]

CONFLAGRÁŢIE *s. f.* ciocnire generală, conflict de mari proporţii ; război care se extinde în mai multe state. [gen. *-iei.* var. *conflagraţiune* s. f. / cf. it. *conflagrazione*, fr. *conflagration*, lat. *conflagratio* < *conflagrare* — a arde în flăcări]

CONFLAGRAŢIÚNE *s. f.* v. conflagraţie.

CONFLÍCT *s. n.* 1. ciocnire, dezacord ; ceartă. ● război. 2. *(fil.)* treapta de maximă ascuţire în evoluţia contradicţiilor antagoniste. 3. ciocnire a intereselor şi a pasiunilor personajelor principale dintr-o operă literară, care determină desfăşurarea acţiunii. [< lat. *conflictus*, cf. fr. *conflit*]

CONFLICTUÁL, -Ă *adj.* propriu conflictului, care poate produce sau este produs de un conflict. [pron. *-tu-al.* / cf. it. *conflittuale*]

CONFLUÁ *vb. I. intr. (rar ; despre cursuri de apă)* a se întîlni, a se împreuna, a se vărsa (unul într-altul). [pron. *-flu-a.* / < fr. *confluer*]

CONFLUÁRE *s. f. (rar)* faptul de a confluа. [pron. *-flu-a-.* / < *confluа*]

CONFLUÉNT, -Ă *adj. (despre ape)* care se împreunează, formînd o apă (rîu, fluviu etc.) mai mare. ● *(despre vase sanguine)* care se unesc. [pron. *-flu-ent.* / < fr. *confluent*, it. *confluente*, cf. lat. *confluens*]

CONFLUÉNŢĂ *s. f.* loc unde se unesc două cursuri de apă. ● *(fig.)* loc de întîlnire ; contact, întîlnire. [< it. *confluenza*, cf. lat. *confluentia*]

CONFÓRM, -Ă *adj., adv.* 1. identic cu..., în conformitate cu... O *proiecţie ~ă* = proiecţie ortogonală. 2. corespunzător, potrivit. [< fr. *conforme*]

CONFORMÁ *vb. I. refl.* 1. a se potrivi cu..., a se pune de acord cu..., a se adapta la... 2. a se supune (unei legi, unui ordin etc.). [< fr. *conformer*, cf. it., lat. *conformare*]

CONFORMÁRE *s. f.* acţiunea de a se conforma şi rezultatul ei. < *conformа*]

CONFORMATÓR *s. n.* instrument folosit de pălărieri pentru a lua forma şi dimensiunile exacte ale capului. [< fr. *conformateur*]

CONFORMÁŢIE *s. f.* structură (fizică) a unui corp, a unui teren etc. ; fel în care este organizat un corp ; constituţie. [var. *conformaţiune* s. f. / cf. fr. *conformation*, lat. *conformatio*]

CONFORMAŢIÚNE *s. f.* v. conformaţie.

CONFORMÍSM *s. n.* atitudine oportunistă, care constă în acceptarea mecanică a unor obiceiuri sau în conformarea la ordinele sau îndrumările primite, împotriva convingerilor proprii. [cf. fr. *conformisme*]

CONFORMÍST, -Ă *adj.* referitor la conformism, propriu conformismului. // *s. m. f.* adept al conformismului ; cel care se conformează din interes ordinelor şi îndrumărilor primite, împotriva propriilor sale convingeri. [< fr. *conformiste*, cf. engl. *conform*]

CONFORMITÁTE *s. f.* raport care există între mai multe lucruri conforme ; potrivire, concordanţă. O *pentru ~* = formulă de confirmare a autenticităţii unui act ; *în ~ cu...* = conform cu... [cf. fr. *conformité*]

CONFÓRT *s. n.* totalitatea condiţiilor materiale care fac o locuinţă comodă, plăcută şi igienică ; comoditate a vieţii, bunăstare. [< fr. *confort*, cf. engl. *confort*]

CONFORTÁBIL, -Ă *adj.* care oferă confort ; comod. [cf. fr. *confortable*]

CONFORTÁNT, -Ă *adj. (franţuzism)* întăritor, reconfortant. [< fr. *confortant*]

CONFRÁTE *s. m.* coleg, tovarăş de profesie, de meserie. [< *con-* + *frate*, după it. *confrate*, fr. *confrère*]

CONFRATERNÉL, -Ă *adj. (franţuzism)* propriu membrilor unei confrerii, ai unui corp organizat. [< fr. *confraternel*]

CONFRATERNITÁTE *s. f. (franţuzism)* înţelegere între persoanele care fac parte din acelaşi corp (constituit ca atare), între persoanele care practică aceeaşi profesiune ; confrerie. [cf. fr. *confraternité*]

CONFRERÍE *s. f. (liv.)* asociaţie constituită în vederea unor obiective religioase sau caritabile ; *(p. ext.)* grup de oameni uniţi prin aceleaşi idei sau prin legături de alt ordin ; confraternitate. [< fr. *confrérie*]

CONFRUNTÁ *vb. I. tr.* a pune faţă în faţă (mai multe opere, acte, obiecte, fenomene etc.) pentru a (le) verifica sau a (le) compara. ● *(jur.)* a pune faţă în faţă două sau mai multe persoane pentru a verifica concordanţa celor spuse de ele. [p. i. *confrúnt.* / cf. fr. *confronter*, it., lat. med. *confrontare* < *con* — cu, *frons* — frunte]

CONFRUNTÁRE *s. f.* acţiunea de a confrunta şi rezultatul ei ; comparare ; confruntaţie. ● *(spec. ; jur.)* punere faţă în faţă a mai multor persoane pentru a verifica concordanţa spuselor lor. [< *confruntа*]

CONFRUNTÁŢIE *s. f.* confruntare. [gen. *-iei.* var. *confruntaţiune* s. f. / < fr. *confrontation*]

CONFRUNTAŢIÚNE *s. f.* v. confruntaţie.

CONFUCIANÍSM *s. n.* curent filozofic-religios apărut în sec. V î.e.n. în China, potrivit căruia soarta omului este determinată de „cer" şi care propovăduia respectul şi supunerea necondiţionată faţă de cei superiori ca situaţie socială. [pron. *-ci-a-.* / < fr. *confucianisme*, cf. *Confucius*, filozof şi moralist chinez]

CONFUCIANÍST, -Ă *adj.* referitor la confucianism. // *s. m. f.* adept al confucianismului. [< fr. *confucianiste*]

CONFUNDÁ *vb. I.* 1. *tr.* a lua o persoană drept alta sau un lucru drept altul. 2. *refl.* a se contopi ; a forma un tot. [p. i. *confúnd.* / < lat. *confundere* — a turna la un loc, a contopi, cf. it. *confondere*]

CONFUNDÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi confundat. [var. *confundibil, -ă* adj. / cf. it. *confondibile*]

CONFUNDÁRE *s. f.* acţiunea de a (se) confunda şi rezultatul ei ; confuzie. [< *confundа*]

CONFUNDÍBIL, -Ă *adj.* v. confundabil.

CON FUOCO *loc. adv. (muz. ; ca indicaţie de execuţie)* cu înfocare, înflăcărat. [< it. *con fuoco*]

CONFUTÁŢIE *s. f. (rar)* refutare, refutaţie. [cf. lat. *confutatio*, fr. *confutation*]

CONFÚZ, -Ă *adj.* 1. neclar, neprecis, nelămurit, nedesluşit. 2. *(despre oameni şi manifestările lor)* încurcat, tulburat. [< fr. *confus*, cf. it. *confuso*, lat. *confusus* — amestecat]

CONFÚZIE *s. f.* încurcătură ; lipsă de orientare. O ~ *mintală* = tulburare de conștiință care apare în cazul unor infecții și intoxicații. [gen. *-iei.* var. *confuziune* s. f. [cf. fr. *confusion*, it. *confusione*, lat. *confusio*]

CONFUZIONÍSM *s. n. (rar)* tendință de a crea confuzie, dezorientare. [pron. *-zi-o-.* / < fr. *confusionnisme*]

CONFUZIONÍST, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care antrenează la confuzii. [pron. *-zi-o-.* / < fr. *confusionniste*]

CONFUZIÚNE *s. f. (jur.)* 1. mod de stingere a unor obligații prin reunirea în aceeași persoană a calităților de debitor și de creditor. 2. v. c o n f u z i e. [cf. fr. *confusion*, it. *confusione*, lat. *confusio*]

CONGA *s. f.* 1. dans modern, inspirat din folclorul afrocubanez, o variantă a rumbei, cu tact sincopat ; melodia acestui dans. 2. tobă înaltă, de origine cubaneză, într-o orchestră de jaz, acționată cu degetele și cu palma. [< sp., fr. *conga*]

CONGELÁ *vb. I. tr.* a face ca un lichid să treacă în stare solidă ; a îngheța, a solidifica. ◑ a conserva prin acțiunea frigului (alimente etc.). [< fr. *congeler*]

CONGELÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi congelat. [cf. fr. *congelable*]

CONGELÁRE *s. f.* acțiunea de a congela și rezultatul ei ; *(spec.)* conservare a cărnii prin înghețare. [< *congela*]

CONGELÁT, -Ă *adj. (despre alimente, mai ales despre carne)* conservat prin înghețare. [cf. fr. *congelé*]

CONGELATÓR *s. n.* aparat, instalație care servește la congelare. [cf. fr. *congélateur*]

CONGEMINÁȚIE *s. f. (rar)* formație dublă simultană ; redublare. [gen. *-iei.* / cf. lat. *congeminatio*, fr. *congémination*]

CONGÉNER, -Ă *adj.* de același gen sau de aceeași specie cu altă ființă. [< fr. *congénère*, cf. lat. *congener* < *con* — cu, *genus* — neam]

CONGENITÁL, -Ă *adj.* din naștere, înnăscut. [< fr. *congénital*, cf. lat. *congenitus* — născut odată cu...]

CONGÉSTIE *s. f.* aflux anormal de sînge într-o anumită parte a corpului (datorat unor tulburări) ; boală provocată de acest aflux ; hiperemie. [gen. *-iei.* var. *congestiune* s. f. / cf. fr. *congestion*, lat. *congestio*]

CONGESTIONÁ *vb. I. refl.* a avea o congestie. ◑ a se aprinde, a se înroși la față. [pron. *-ti-o-.* / < fr. *congestionner*]

CONGESTIONÁRE *s. f.* faptul de a se congestiona și rezultatul lui. [pron. *-ti-o-.* / < *congestiona*]

CONGESTIÚNE *s. f.* v. c o n g e s t i e.

CONGESTÍV, -Ă *adj.* care provoacă o congestie, care arată o congestie, de congestie. [< fr. *congestif*]

CONGIÁRIU *s. n.* 1. *(ist.)* vas cu o capacitate de un congiu. 2. distribuire gratuită de vin, de ulei etc. făcută poporului în vechea Romă. ◑ distribuire de bani, de daruri etc. făcută soldaților sau poporului (mai ales de împărați). [pron. *-gi-a-riu.* / < lat. *congiarium*]

CONGIÁRIU, -IE *adj.* care se referă la congiariu (1). [pron. *-gi-a-riu.* / < lat. *congiarius*]

CÓNGIU *s. n. (ist.)* unitate de măsură pentru lichide la romani, cu capacitatea de aproximativ trei litri. [pron. *-giu.* / < lat. *congius*]

CONGLOBÁȚIE *s. f.* figură retorică care constă într-o acumulare de probe pentru ca argumentarea să fie cît mai convingătoare. [< fr. *conglobation*, cf. lat. *conglobatio*]

CONGLOMERÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) uni, a (se) îngrămădi într-o masă unică. [< fr. *conglomérer*, lat. *conglomerare* — a îngrămădi]

CONGLOMERÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) conglomera și rezultatul ei ; conglomerație. [< *conglomera*]

CONGLOMERÁT *s. n.* 1. rocă sedimentară, formată prin cimentarea pietrișurilor și a prundișurilor transportate de ape ; conglomerație. ◑ *(tehn.)* masă de materiale aglomerate cu ajutorul unui liant. 2. *(ec.)* formă de monopol rezultată prin fuziunea unor companii care își desfășoară activitatea în cele mai diverse ramuri și sectoare de producție. 3. *(fig.)* adunătură, îngrămădire de lucrări diferite. [< fr. *conglomérat*, cf. lat. *conglomeratus*]

CONGLOMERÁȚIE *s. f.* îngrămădire, conglomerare ; conglomerat (1). [gen. *-iei.* var. *conglomerațiune* s. f. / cf. lat. *conglomeratio*, fr. *conglomération*]

CONGLOMERAȚIÚNE *s. f.* v. c o n g l o m e r a ț i e.

CONGLUTINÁ *vb. I. tr. (rar)* a face dens, viscos ; a coagula. [< fr. *conglutiner*, cf. it., lat. *conglutinare*]

CONGLUTINÁRE *s. f.* acțiunea de a conglutina și rezultatul ei ; coagulare ; conglutinație. [< *conglutina*]

CONGLUTINÁȚIE *s. f.* conglutinare. [gen. *-iei.* var. *conglutinațiune* s. f. / cf. fr. *conglutination*, lat. *conglutinatio*]

CONGLUTINAȚIÚNE *s. f.* v. c o n g l u t i n a ț i e.

CONGRATULÁ *vb. I. tr., refl. (fam.)* a (se) felicita (reciproc). [< it. *congratularsi*, fr. *congratuler*, lat. *congratulari*]

CONGRATULÁRE *s. f. (fam.)* acțiunea de a (se) congratula ; felicitare ; congratulație. [< *congratula*]

CONGRATULÁȚIE *s. f. (fam.)* congratulare, felicitare. [gen. *-iei.* var. *congratulațiune* s. f. / cf. it. *congratulazione*, fr. *congratulation*]

CONGRATULAȚIÚNE *s. f.* v. c o n g r a t u l a ț i e.

CONGREGÁȚIE *s. f.* 1. reuniune de călugări și călugărițe catolice aparținînd aceluiași ordin religios. 2. adunare de prelați însărcinată de papă cu examinarea unor anumite chestiuni, situații etc. 3. departament în organizarea centrală a Vaticanului, condus de un cardinal. 4. ședință a sinoadelor generale ; *(p. ext.)* adunare religioasă. [gen. *-iei.* var. *congregațiune* s. f. / cf. fr. *congrégation*, it. *congregazione*, lat. *congregatio* — reunire]

CONGREGAȚIONÁL, -Á *adj.* referitor la congregație. [pron. *-ți-o-.* / < engl. *congregational*]

CONGREGAȚIONALÍȘTI *s. m. pl.* membri ai unei mișcări protestante din Anglia, apărută în 1642, care preconiza autonomia bisericilor locale și nega ierarhia ecleziastică. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *congrégationnalistes*, it. *congregazionalista*]

CONGREGAȚIONÍST, -Ă *s. m. f.* membru al unei congregații. [pron. *-ți-o-.* / < fr. *congrégationniste*]

CONGREGAȚIÚNE *s. f.* v. c o n g r e g a ț i e.

CONGRÉS *s. n.* 1. întrunire națională sau internațională, avînd ca obiect dezbaterea unor probleme majore de ordin politic, economic, științific, cultural etc. 2. organul suprem de conducere al unor partide politice,

organizații de masă sau obștești. 3. nume dat organului legislativ suprem din unele țări. [< fr. *congrès*, cf. engl. *congress*, lat. *congressus*]

CONGRESIONÁL, -Ă *adj.* referitor la congres. [pron. *-si-o-*. / cf. it. *congressuale*]

CONGRESÍST, -Ă *s. m. f.* participant la un congres. [< fr. *congressiste*]

CONGRÉSMAN *s. m.* membru al Congresului Statelor Unite ale Americii. [pron. *congresmen*. / < engl. *congressman*]

CONGRUÉNT, -Ă *adj.* care se potrivește exact cu altceva ; corespunzător, echivalent. O *numere* ~*e* = numere care dau același rest cînd sînt împărțite la un divizor comun ; *figuri* ~*e* = figuri geometrice care coincid exact una cu alta. [pron. *-gru-ent*. / < fr. *congruent*, cf. lat. *congruens* — care se potrivește]

CONGRUÉNȚĂ *s. f.* acord, concordanță ; coincidență. ● relație care arată că două numere sînt congruente în raport cu un anumit divizor comun. ● egalitate a figurilor geometrice. [cf. fr. *congruence*, it. *congruenza*, lat. *congruentia*]

CONI- element prim de compunere savantă cu semnificația „de (ca un) con". [< fr. *coni-*, cf. lat. *conus*]

CONI²- v. c o n i o-.

CONIÁC *s. n.* băutură alcoolică tare, care se obține prin distilarea vinului. [pron. *co-niac*. / < fr. *cognac*, cf. *Cognac*, oraș în Franța]

CONIACIÁN *s. n.* primul subetaj al senonianului (cretacicul superior). // *adj.* care aparține acestui subetaj. [pron. *-ci-an*. / < fr. *coniacien*]

CÓNIC, -Ă *adj.* în formă de con. [< fr. *conique*]

CÓNICĂ *s. f.* curbă plană rezultată din intersecția unui con cu un plan. [< fr. *conique*]

CONICITÁTE *s. f.* (*mat.*) mărime caracteristică a unui trunchi de con drept, egală cu diferența dintre diametrul mare și diametrul mic raportată la lungimea acestuia ; (*p. ext.*) formă conică. [cf. fr. *conicité*]

CONIDIÁN, -Ă *adj.* (*bot. ; despre ciuperci*) care prezintă conidii. [pron. *-di-an*. / < fr. *conidien*]

CONÍDIE *s. f.* (*bot.*) spor care asigură reproducerea asexuată la ciuperci. [< fr. *conidie*, cf. gr. *konis* — praf]

CONIDIOFÓR *s. m.* hifă sporiferă pe care se formează conidiile. [pron. *-di-o-*. / < fr. *conidiophore*]

CONIFÉRE *s. n. pl.* ordin de arbori cu frunzele (de obicei) persistente, în formă de ace și cu fructele în formă de conuri ; (*la sg.*) plantă din acest ordin. [< fr. *conifères*, cf. lat. *conifer* < *conus* — con, *ferre* — a purta]

CONIMETRÍE *s. f.* metodă de determinare a prafului din atmosferă prin examen microscopic. [< fr. *conimétrie*, cf. gr. *konis* — praf, *metron* — măsură]

CONIMÉTRU *s. n.* aparat folosit pentru determinarea cantității de praf din atmosferă. [< fr. *conimètre*]

CONIO- element prim de compunere savantă cu semnificația „praf", „în legătură cu praful", „de (la) praf". [pron. *-ni-o-*. var. *coni-*. / < fr. *conio-*, cf. gr. *konis* — praf]

CONIÓZĂ *s. f.* boală produsă de pătrunderea și fixarea în organism a pulberilor. [< fr. *coniose*, cf. gr. *konis* — praf]

CONIRÓSTRE *s. f. pl.* familie de păsări cu ciocul gros, conic ; (*la sg.*) pasăre din această familie. [< fr. *conirostres*, cf. lat. *conus* — con, *rostrum* — cioc]

CONIÚGIU *s. n.* (*latinism*) unire prin căsătorie ; căsătorie, mariaj. [pron. *-giu*. pl. *-ii*. / var. *conjugiu* s. n. / < lat. *coniugium*]

CONIVÉNT, -Ă *adj.* (*despre frunze*) 1. îndoit înăuntru. 2. care tinde a se împreuna. [< fr. *connivent*, lat. *connivens*]

CONIVÉNȚĂ *s. f.* (*rar*) complicitate, înțelegere (secretă). O *de* ~ *(cu...)* = în complicitate, de acord (cu...). [cf. fr. *connivence*, it. *connivenza*, lat. *conniventia*]

CONJECTURÁ *vb. I. tr.* a judeca după aparență, a face o conjectură. / < fr. *conjecturer*]

CONJECTURÁL, -Ă *adj.* întemeiat pe conjecturi, pe presupuneri, pe aparențe ; neîntemeiat. / < fr. *conjectural*]

CONJECTURÁRE *s. f.* acțiunea de a conjectura ; judecată făcută după aparențe. [< *conjectura*]

CONJECTÚRĂ *s. f.* prezumție, supoziție, părere întemeiată pe presupuneri, pe probabilități, pe aparențe. [< fr. *conjecture*]

CONJUGÁ *vb. I.* 1. *tr., refl.* (*despre verbe*) a(-și) modifica formele după persoană, număr, timp, mod și diateză. 2. *tr., refl.* (*fig. ; rar*) a (se) uni, a (se) îmbina, a (se) împleti. [p. i. *conjúg*. / < fr. *conjuguer*, cf. lat. *coniugare*]

CONJUGÁBIL, -Ă *adj.* care se poate conjuga. [cf. fr. *conjugable*]

CONJUGÁL, -Ă *adj.* privitor la căsătorie sau la căsătoriți. [cf. fr. *conjugal*, lat. *coniugalis*]

CONJUGÁRE *s. f.* 1. totalitatea formelor flexionare ale unui verb. ● fiecare dintre categoriile în care se împart verbele după terminația infinitivului. 2. (*rar*) îmbinare, unire. 3. (*bot.*) unirea gameților în procesul de fecundare. ● mod de fecundație la infuzori prin unirea temporară a doi indivizi, urmată de un schimb reciproc de substanțe nucleare. ● unirea cromozomilor în timpul meiozei. [< *conjuga*]

CONJUGÁT, -Ă *adj.* unit, legat împreună. O *nervi* ~*ți* = nervi care îndeplinesc aceeași funcție ; *focare* ~*e* = sistem optic în care focarele sînt așezate astfel încît razele de lumină răsfrînte dintr-unul se reunesc în celălalt focar și invers ; *frunze* ~*e* = frunze cu foliolele împerecheate ; *numere* ~*e* = numere complexe care au același coeficient. [cf. fr. *conjugué*]

CONJUGÁTE *s. f. pl.* ordin de alge verzi unicelulare sau pluricelulare filamentoase, care nu produc niciodată spori, reproducîndu-se prin conjugare (3) ; (*la sg.*) algă din acest ordin. [< fr. *conjuguées*]

CONJÚGIU *s. n.* v. c o n i u g i u.

CONJÚNCT, -Ă *adj.* (*gram.*) *forme* ~*e* = formele prescurtate care se întîlnesc la prezentul indicativ persoana 1 sg. și 3 sg. și pl. ale verbului „a fi" și formele neaccentuate de dativ și acuzativ singular și plural ale pronumelui personal. [< lat. *coniunctus*]

CONJUNCTÍV, -Ă *adj.* 1. care unește, care leagă. O *țesut* ~ = țesut protector care unește între ele organele sau țesuturile. 2. *mod* ~ (și *s. n.*) = mod personal al verbului care exprimă o acțiune realizabilă. [< lat. *coniunctivus*, cf. fr. *conjonctif*]

CONJUNCTIVÁL, -Ă *adj.* al conjunctivei. [< fr. *conjonctival*]

CONJUNCTÍVĂ *s. f.* membrană mucoasă care unește pleoapele cu globul ocular. [cf. fr. *conjonctive*]

CONJUNCTIVÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a conjunctivei. [cf. fr. *conjonctivite*]
CONJUNCTÓR *s. n.* aparat electric automat pentru întreruperea și deschiderea unui circuit electric. [cf. fr. *conjoncteur*]
CONJUNCTURÁL, -Ă *adj.* referitor la, de conjunctură. [cf. fr. *conjoncturel*]
CONJUNCTÚRĂ *s. f.* totalitatea condițiilor, a împrejurărilor care influențează asupra unui fenomen sau asupra unei situații ; ocazie, situație, stare de lucruri într-un moment dat ; concurs de împrejurări. [cf. fr. *conjoncture*]
CONJÚNCȚIE *s. f.* 1. parte de vorbire neflexibilă care leagă două propoziții sau două cuvinte cu aceeași funcție sintactică. ● *(log.)* conectiv caracterizat prin aceea că expresia alcătuită cu ajutorul său este adevărată numai dacă toate propozițiile componente sînt adevărate și este falsă cînd cel puțin una dintre componente este falsă. ● figură de stil care enunță o observație rezultată din asocierea unor aspecte de viață contradictorii ; sinichioză. 2. *(astr.)* poziție în care se găsesc doi aștri care au aceeași longitudine cerească la un moment dat. [gen. *-iei.* var. *conjuncțiune* s. f. / < lat. *coniunctio*, cf. fr. *conjonction*]
CONJUNCȚIONÁL, -Ă *adj.* cu rol de conjuncție. O *locuțiune ~ă* = locuțiune care îndeplinește funcția de conjuncție. [pron. *-ți-o-.* / < *conjuncție* + *-onal*]
CONJUNCȚIÚNE *s. f.* v. conjuncție.
CONJURÁ *vb. I.* 1. *tr.* a ruga stăruitor, a implora. 2. *intr. (rar)* a complota, a conspira. [p. i. *conjúr.* / < fr. *conjurer*, cf. lat. *coniurare*]
CONJURÁT, -Ă *s. m. f. (rar)* conspirator. [< *conjura*]
CONJURÁȚIE *s. f. (rar)* conspirație, complot. [gen. *-iei.* var. *conjurațiune* s. f. / cf. lat. *coniuratio*, fr. *conjuration*]
CONJURAȚIÚNE *s. f.* v. conjurație.
CONLOCUÍ *vb. IV. intr.* a locui împreună cu cineva. [< *con-* + *locui*, după fr. *cohabiter*]
CONLOCUÍRE *s. f.* faptul de a conlocui. [< *conlocui*]
CONLOCUITÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* (cel) care locuiește împreună cu altul, considerat în raport cu acesta. [pron. *-cu-i-.* / < *con-* + *locuitor*]
CONLOCUTÓR, -OÁRE *s. m. f. (rar)* interlocutor. [cf. it. *collocutore*]
CONLUCRÁ *vb. I. intr.* a lucra împreună cu cineva, a colabora ; a contribui la o acțiune. [< *con-* + *lucra*, după fr. *collaborer*]
CONLUCRÁRE *s. f.* acțiunea de a conlucra ; colaborare. [< *conlucra*]
CON MÓTO *loc. adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* cu multă mișcare. [< it. *con moto*]
CONOÍD *adj.* de formă conică ; conoidal. // *s. n.* suprafață generată de o dreaptă care se menține paralelă cu un plan dat și se sprijină pe o dreaptă fixă și pe o curbă fixă. [pron. *-no-id.* / < fr. *conoïde*, cf. gr. *konos* — con, *eidos* — formă]
CONOIDÁL, -Ă *adj.* conoid. [pron. *-no-i-.* / < fr. *conoïdal*]
CONOSAMÉNT *s. n. (mar.)* contract semnat de comandantul unei nave comerciale, prin care acesta certifică îmbarcarea mărfurilor, obligîndu-se să le predea la destinație. ● document pentru transportul aerian de mărfuri. [< germ. *Konnossement*, cf. fr. *connaissement*, rus. *konosament*]
CONOSCÓP *s. n. (fiz.)* aparat folosit în conoscopie. [< fr. *conoscope*]
CONOSCOPÍE *s. f. (fiz.)* observare a fenomenului de polarizare cromatică. [gen. *-iei.* / < fr. *conoscopie*]
CONOTATÍV, -Ă *adj.* referitor la conotație ; *(despre sensul cuvintelor)* cu valoare suplimentară, care reiese din condițiile sociale sau locale ale mesajului. [< fr. *connotatif*]
CONOTÁȚIE *s. f.* 1. *(log.)* complex de caractere care aparțin unei situații concrete. 2. *(lingv.)* sens al unui cuvînt sau al unei expresii care deviază valoarea denotativă, sensul obișnuit și care depinde uneori de context, de condiții locale și sociale. [gen. *-iei.* /var. *conotațiune* s. f. / < fr. *connotation*]
CONOTAȚIÚNE *s. f.* v. conotație.
CONRÚPE *vb. III.* v. corupe.
CONSACRÁ *vb. I. tr.* 1. a da în întregime, a închina, a destina. ● *tr., refl.* a (se) dedica. ● *(rar)* a sanctifica. 2. a consfinți, a stabili. [p. i. 3, 6 *-ră*, conj. *-re.* / < fr. *consacrer*, cf. it. *consacrare*]
CONSACRÁNT, -Ă *adj.* care face consacrarea, care consacră. [cf. fr. *consacrant*]
CONSACRÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) consacra și rezultatul ei ; consfințire, stabilire ; consacrație. ● dedicare. [< *consacra*]
CONSACRÁT, -Ă *adj.* 1. *(despre persoane)* considerat ca autoritate într-un anumit domeniu, unanim recunoscut. 2. stabilit, consfințit (prin uz sau prin tradiție). [< *consacra*]
CONSACRÁȚIE *s. f. (rar)* consacrare ; *(spec.)* sacrificiu, ofrandă adusă zeilor. [gen. *-iei.* var. *consacrațiune* s. f. / cf. lat. *consecratio*, fr. *consécration*]
CONSACRAȚIÚNE *s. f.* v. consacrație.
CONSANGUÍN, -Ă *adj., s. m. f.* v. consangvin
CONSANGUINITÁTE *s. f.* v. consangvinitate.
CONSANGUINIZÁRE *s. f.* v. consangvinizare.
CONSANGVÍN, -Ă *adj., s. m. f.* rudă din partea tatălui ; *(p. ext.)* rudă, rubedenie. [var. *consanguin, -ă* adj. / cf. lat. *consanguineus*, fr. *consanguin*]
CONSANGVINITÁTE *s. f.* 1. rudenie din partea tatălui ; *(p. ext.)* înrudire de sînge. 2. calitate a unor roci magmatice de a fi asociate din punct de vedere petrografic. [var. *consanguinitate* s. f. / cf. lat. *consanguinitas*, fr. *consanguinité*]
CONSANGVINIZÁRE *s. f. (biol.)* unire a unor organisme foarte înrudite în procesul fecundației. ● metodă de ameliorare aplicată la plantele alogene, constînd în autopolenizare forțată în decursul mai multor generații. [var. *consanguinizare* s. f. / < *consangvin* + *-iza*]
CONSCRÍE *vb. III. tr. (rar)* 1. a chema în serviciul militar ; a înrola, a recruta. 2. a consemna, a înscrie într-un registru oficial. [p. i. *conscriu.* / < lat. *conscribere*, după *scrie*]
CONSCRIPTÍBIL, -Ă *adj. (rar)* care poate fi recrutat. [cf. fr. *conscriptible*]
CONSCRÍPTOR *s. m. (ant.)* redactor (al unei legi). [< lat. *conscriptor*]
CONSCRÍPȚIE *s. f.* 1. *(rar)* recrutare. 2. *(latinism)* redactare a unei legi. [gen. *-iei.* var. *conscripțiune* s. f. / cf. fr. *conscription*, lat. *conscriptio* — scriere]
CONSCRIPȚIÚNE *s. f.* v. conscripție.
CONSECÍNȚĂ *s. f.* ceea ce rezultă dintr-un fapt, dintr-un principiu ; rezultat al unui fapt, al unei acțiuni ; urmare. [cf. fr. *conséquence*, lat. *consequentia*]

CONSECRÁȚIE *s. f. (rar)* consacrație. [< fr. *consécration*]

CONSECUÉNT, -Ă *adj.* v. consecvent.

CONSECUÉNȚĂ *s. f.* v. consecvență.

CONSECUTÍV, -Ă *adj.* care urmează neîntrerupt, la rînd, succesiv. O *propoziție* ~*ă* (și *s. f.*) = propoziție circumstanțială care exprimă urmarea, rezultatul unei acțiuni sau calități arătate în propoziția regentă ; *conjuncție* ~*ă* = conjuncție care introduce o propoziție consecutivă. [cf. fr. *consécutif*, it. *consecutivo*]

CONSECUTIVITÁTE *s. f. (liv.)* urmare neîntreruptă, succesiune. [< *consecutiv* + *-itate*]

CONSECÚȚIE *s. f. (rar)* înlănțuire, legătură O *(gram.)* ~*a timpurilor* = concordanța timpurilor. [gen. *-iei.* var. *consecuțiune* s. f. / cf. fr. *consécution*, it. *consecuzione*, lat. *consecutio*]

CONSECUȚIÚNE *s. f.* v. consecuție.

CONSECVÉNT, -Ă *adj. (adesea adv.)* care acționează potrivit cu principiile sale ; care nu se contrazice cu sine însuși. // *s. n.* **1.** orice fenomen care urmează altui fenomen. **2.** al doilea element al unei judecăți ipotetice. ● a doua parte a unei fraze muzicale. [var. *consecuent, -ă* adj. / < fr. *conséquent*, cf. lat. *consequens* — care urmează]

CONSECVÉNȚĂ *s. f.* **1.** *(în logica scolastică)* implicația și decurgerea formulelor logice una din alta. **2.** caracteristică a gîndirii corecte care respectă legile și regulile de formare și transformare într-un sistem deductiv. ● fel de a acționa logic și pe aceeași linie de conduită ; linie de conduită fermă, neschimbătoare. O *cu* ~ = în mod consecvent. [var. *consecuență* s. f. / cf. lat. *consequentia*, it. *consequenza*, fr. *conséquence*]

CONSÉMN *s. n.* **1.** totalitatea instrucțiunilor date unei santinele, unui șef de post etc. asupra celor ce trebuie să facă, să păzească sau asupra obiectivului pazei ori gărzii sale ; *(p. ext.)* ordin, dispoziție. **2.** interzicere (disciplinară) a ieșirii militarilor din cazarmă pentru un anumit timp. [< *con-* + *semn*, după fr. *consigne*, it. *consegna*]

CONSEMNÁ *vb. I. tr.* **1** a nota, a înregistra, a însemna. **2.** a depune contra semnătură o sumă de bani spre păstrare la Casa de economii și consemnațiuni sau ca garanție la tribunal. **3.** a opri disciplinar ieșirea militarilor din cazarmă. [< *con-* + *semna*, după fr. *consigner*, it. *consegnare*]

CONSEMNÁBIL, -Ă *adj.* (demn) de consemnat ; memorabil. [cf. it. *consegnabile*]

CONSEMNÁRE *s. f.* acțiunea de a consemna și rezultatul ei ; însemnare, notă, înregistrare ; consemnațiune. [< *consemna*]

CONSEMNATÁR, -Ă *s. m. f.* consignatar. [cf. fr. *consignataire*, it. *consegnatario*]

CONSEMNATÍV, -Ă *adj. (rar)* cu caracter de consemnare. [et. incertă]

CONSEMNATÓR, -OÁRE *s. m. f.* consignator. [cf. fr. *consignateur*]

CONSEMNAȚIE *s. f.* v. consemnațiune.

CONSEMNAȚIÚNE *s. f. (rar)* consemnare. O *casă de economii și* ~*i* = instituție la care se depun economiile spre păstrare și valorificare. [var. *consemnație* s. f. / după fr. *consignation*, it. *consegnazione*]

CONSÉNS *s. n.* înțelegere, acord, identitate de păreri, armonie. [< lat. *consensus*]

CONSENSUÁL, -Ă *adj.* care se face cu asentimentul tuturor părților. O *(jur.)* *contract* ~ = contract care se încheie prin simplul acord al părților. [pron. *-su-al.* / < fr. *consensuel*]

CONSERVÁ *vb. I. tr.* **1.** a păstra nealterat datorită unui anumit tratament ; a păstra alimente sub formă de conserve. **2.** a păstra, a păzi. ● *refl.* a se menaja. [p. i. *consérv.* / < fr. *conserver*, cf. it., lat. *conservare*]

CONSERVÁNT,- Ă *adj.* care conservă, păstrează ; conservativ. // *s. m.* substanță folosită pentru a împiedica fermentarea produselor obținute din fructe sau din legume. [cf. fr. *conservant*]

CONSERVÁRE *s. f.* acțiunea de a conserva ; conservațiune. O *instinct de* ~ = instinct de apărare la om și la animale, care are ca scop menținerea ființei proprii. [< *conserva*]

CONSERVATÍSM *s. n.* conservatorism. [< fr. *conservatisme*]

CONSERVATÍV [1], -Ă *adj.* conservant. ● *(fiz. ; despre cîmpuri de forțe)* în care se conservă energia. [< fr. *conservatif*]

CONSERVATÍV [2], -Ă *adj. (rar)* conservator. [< germ. *konservativ*]

CONSERVATÓR *s. n.* școală superioară de muzică. [< germ. *Konservatorium*, cf. fr. *conservatoire*]

CONSERVATÓR, -OÁRE *adj.* **1.** care păstrează, care conservă ; conservatorist. **2.** atașat de instituțiile trecutului, refractar la ceea ce este nou. O *partid* ~ (și *s. m. pl.*) = denumire a unor partide din statele burgheze, care sînt, în general, atașate vechilor instituții, idei și forme politice. // *s. m. f.* cel care îngrijește piesele dintr-un muzeu. [cf. fr. *conservateur*]

CONSERVATORÍSM *s. m.* atitudine de susținere a vechilor forme ale vieții politice, culturale și economice și de împotrivire față de ceea ce este nou ; conservatism. [< *conservator* + *-ism*]

CONSERVATORÍST, -Ă *adj.* conservator. [< *conservator* + *-ist*]

CONSERVÁȚIE *s. f.* v. conservațiune.

CONSERVAȚIÚNE *s. f. (rar)* conservare. [var. *conservație* s. f. / cf. fr. *conservation*, lat. *conservatio*]

CONSÉRVĂ *s. f.* produs alimentar care poate fi păstrat multă vreme nealterat, datorită tratării lui după anumite procedee. [< fr. *conserve*, cf. it. *conserva*]

CONSFĂTUÍ *vb. IV. refl. (despre mai multe persoane)* a se sfătui împreună. [< *con-* + *sfătui*]

CONSFĂTUÍRE *s. f.* acțiunea de a se consfătui și rezultatul ei. ● ședință în care se discută probleme de interes comun. [< *consfătui*]

CONSFINȚÍ *vb. IV. tr.* a da un caracter durabil ; a stabili ; a consacra. [< *con-* + *sfinți*, după fr. *consacrer*]

CONSFINȚÍRE *s. f.* acțiunea de a consfinți ; consacrare. [< *consfinți*]

CONSIDERÁ *vb. I.* **1.** *tr., refl.* a (se) socoti, a (se) privi ca... **2.** *tr.* a cerceta, a analiza. [p. i. *consider.* / cf. fr. *considérer*, it., lat. *considerare*]

CONSIDERÁBIL, -Ă *adj.* însemnat, remarcabil, (foarte) mare. [cf. fr. *considérable*, it. *considerabile*]

CONSIDERÁRE *s. f.* acțiunea de a considera și rezultatul ei ; considerație. [< *considera*]

CONSIDERÁȚIE *s. f.* 1. stimă, respect. 2. motiv, considerent, rațiune. ◇ *a avea* (sau *a lua*) *în ~ =* a ține seama de..., a avea în vedere. 3. părere, reflecție, idee. [gen. *-iei.* var. *considerațiune* s. f. / cf. fr. *considération*, lat. *consideratio*]

CONSIDERAȚIÚNE *s. f.* v. consideрație.

CONSIDERÉNT *s. n.* 1. punct de vedere. ● argument logic, motiv. 2. *(jur. ; la pl)* partea dintr-o hotărire a unui organ de jurisdicție, cuprinzînd motivarea soluției date de acest organ. [cf. fr. *considérant*]

CONSIGNATÁR, -Ă *s. m. f.* cel care primește în consignație ; consemnatar. [< fr. *consignataire*]

CONSIGNATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care dă în consignație ; depunător ; consemnator. [< fr. *consignateur*]

CONSIGNÁȚIE *s. f.* depunere pentru păstrare, garanție sau vînzare ; consemnare, consemnațiune. ● *(concr.)* magazin de stat unde se depun spre vînzare diferite obiecte de către particulari. [gen. *-iei.* / cf. fr. *consignation*]

CONSILIÁ *vb. I. tr. (liv.)* a sfătui. [pron. *-li-a.* /< lat. *consiliari*, cf. fr. *conseiller*]

CONSILIÉR *s. n.* 1. sfătuitor, sfetnic. 2. specialist care rezolvă problemele deosebite dintr-un anumit domeniu. 3. titlu al unor funcționari din înaltele instanțe de judecată sau de verificare. [pron. *-li-er.* / cf. fr. *conseiller*]

CONSILIÉRE *s. f. (liv.)* acțiunea de a consilia și rezultatul ei ; sfătuire. / < *consilia*]

CONSÍLIU *s. n.* 1. sfat, povață, sfătuire. 2. organ de conducere consultativ sau executiv, care funcționează pe lîngă o instituție, o organizație etc. ● ședință în care se reunesc pentru discuții membrii unui astfel de organ. ◇ *~ de miniștri =* organ suprem executiv și de dispoziție al puterii de stat ; ◇ *~ de Securitate =* organ al O.N.U. care are sarcina de a discuta și de a lua măsuri în cazurile cînd este primejduită pacea ; *~ de administrație =* comitet de conducere al unei societăți comerciale sau industriale pe acțiuni. [pron. *-liu.* pl. *-ii*, *-uri.* / < lat. *consilium*, cf. fr. *conseil*]

CONSÍMIL, -Ă *adj. (rar)* asemănător (întru totul). [< lat. *consimilis*]

CONSIMILITÚDINE *s. f. (rar)* asemănare totală, identitate. ● egalitate. [cf. fr. *consimilitude*]

CONSIMȚĂMÍNT *s. n.* încuviințare, aprobare. [var. *consimțimînt* s. n. / < *consimți*, după fr. *consentement*]

CONSIMȚÍ *vb. IV. tr., intr.* a-și da consimțămîntul ; a încuviința, a aproba ; a se învoi. [p. i. *consímt* și *símț*, conj. *-simtă.* / < *con-* + *simți*, după fr. *consentir*]

CONSIMȚÍMÍNT *s. n.* v. consimțămînt.

CONSIMȚÍRE *s. f.* acțiunea de a consimți și rezultatul ei ; încuviințare, aprobare, acceptare. [< *consimți*]

CONSISTÁ *vb. I. intr.* a fi alcătuit, constituit din..., a consta. [p. i. *consíst.* / < fr. *consister*, cf. it., lat. *consistere*]

CONSISTÉNT, -Ă *adj.* 1. cu consistență ; virtos, tare. 2. *(despre hrană)* substanțial. [cf. fr. *consistant*, lat. *consistens*]

CONSISTÉNȚĂ *s. f.* 1. stare a unui corp (mai ales a unui lichid) care are un anumit grad de densitate, de soliditate. ● rezistență opusă de un corp la deformare, la sfărîmare ; soliditate, tărie. 2. calitate a unui sistem axiomatic de a nu conține o formulă oarecare în același timp cu negația ei. [cf. it. *consistenza*, fr. *consistance*]

CONSISTOMÉTRU *s. n.* aparat pentru determinarea consistenței materialelor. [< fr. *consistomètre*]

CONSISTORIÁL, -Ă *adj.* de consistoriu, al consistoriului. [pron. *-ri-al.* / < fr. *consistorial*, cf. lat. *consistorianus*]

CONSISTÓRIU *s. n.* 1. consiliu al împăraților romani. ● loc unde se ține acest consiliu. 2. instanță judecătorească ecleziastică. ● consiliu al cardinalilor, prezidat de papă. ● adunare care conduce treburile religioase ale unui cult, ale unei confesiuni etc. [pron. *-riu.* / < lat. *consistorium* — adunare, cf. fr. *consistoire*, germ. *Konsistorium*, it. *consistorio*]

CONSÓANĂ *s. f.* sunet format în special din zgomote produse în diferite puncte ale canalului fonator prin închiderea sau strîmtarea acestuia ; consonantă ; semn grafic, literă care reprezintă un asemenea sunet. [< lat. *consona*, cf. fr. *consonne*]

CONSOÁRTĂ *s. f. (fam.)* soție, nevastă. [< lat. *consors*]

CONSOLÁ *vb. I. tr., refl.* a(-și) alina, a(-și) mîngîia durerea, necazul etc. [< fr. *consoler*, cf. it. *consolare*, lat. *consolari*]

CONSOLÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi consolat. [cf. fr. *consolable*]

CONSOLÁNT, -Ă *adj. (rar)* care consolează ; consolator. [cf. fr. *consolant*, it. *consolante*]

CONSOLÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) consola și rezultatul ei ; mîngîiere, împăcare, alinare, consolație. [< *consola*]

CONSOLATÓR, -OÁRE *adj.* consolant. [cf. fr. *consolateur*]

CONSOLÁȚIE *s. f.* consolare. [gen. *-iei.* var. *consolațiune* s. f. / cf. fr. *consolation*, lat. *consolatio*]

CONSOLAȚIÚNE *s. f.* v. consolație.

CONSÓLĂ *s. f.* 1. mobilă în formă de policioară sau de măsuță cu picioarele încovoiate, sprijinită de perete, pe care se așază vase, statuete etc. 2. element arhitectural care sprijină un balcon, o cornișă etc. 3. element de construcție, liber la unul dintre capete, care iese în afara punctului său de reazem sau de încastrare într-o construcție. [< fr. *console*]

CONSOLIDÁ *vb. I. tr., refl.* a face sau a deveni tare, solid, durabil ; a (se) întări. ◇ *a ~ datoria publică =* a converti o datorie publică pe termen scurt într-o datorie pe termen lung. [< fr. *consolider*, cf. it., lat. *consolidare*]

CONSOLIDÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi consolidat. [cf. fr. *consolidable*]

CONSOLIDÁNT, -Ă *adj.* consolidator. [cf. fr. *consolidant*]

CONSOLIDÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) consolida și rezultatul ei ; întărire ; închegare ; consolidație. [< *consolida*]

CONSOLIDATÓR, -OÁRE *adj.* care consolidează ; întăritor, de sprijin ; consolidant. [< *consolida* + *-tor*]

CONSOLIDÁȚIE *s. f.* consolidare. [gen. *-iei.* var. *consolidațiune* s. f. / < fr. *consolidation*]

CONSOLIDAȚIÚNE *s. f.* v. consolidație.

CONSOMÉ *s. n.* supă care se prepară prin fierberea îndelungată a cărnii, pentru a-i extrage toate sucurile. [pl. *-euri.* / < fr. *consommé*]

CONSONÁ *vb. I.* v. consuna.

CONSONÁNT, -Ă *adj. (muz. ; despre acorduri)* format din consonanțe ; armonios.

● *(despre cuvinte)* care au o terminație asemănătoare. [cf. lat. *consonans*, fr. *consonant*, it. *consonante*]

CONSONÁNTĂ *s. f. (rar)* consoană. [< lat. *consonans*, cf. germ. *Konsonant*, it. *consonante*]

CONSONÁNTIC, -Ă *adj.* referitor la consoane. [< fr. *consonantique*]

CONSONANTÍSM *s. n.* I. sistemul consoanelor unei limbi. 2. parte a foneticii istorice a unei limbi care se ocupă cu studiul consoanelor. [< fr. *consonantisme*]

CONSONÁNȚĂ *s. f.* 1. *(muz.)* unire, îmbinare armonioasă de sunete. ● uniformitate sau similitudine a sunetului final din două sau mai multe cuvinte. 2. *(fig.)* acord, înțelegere, potrivire de opinii. [cf. fr. *consonance*, lat. *consonantia*, it. *consonanza*]

CONSÓRT *s. m. (rar) prinț ~* = soțul unei regine suverane. [< fr. *consort*, cf. germ. *Konsorte*, lat. *consors*]

CONSORȚIÁL, -Ă *adj.* care aparține unei societăți comerciale, unui consorțiu (II, 1). [pron. *-ți-al.* / < fr. *consortial*]

CONSÓRȚIU *s. n.* I. participare la domnie în vechea Romă. II. 1. formă a monopolurilor capitaliste constînd în asocierea unor bănci mari sau a unor societăți comerciale pentru efectuarea în comun a unor operații financiare. 2. *(biol.)* ansamblu de organisme legate prin activitatea lor vitală. [pron. *-țiu.* / < fr., lat. *consortium*, cf. germ. *Konsortium*]

CONSPÉCT *s. n.* privire de ansamblu, generală asupra unei probleme, asupra unei științe, asupra unor lucrări etc. ● rezumat. [pl. *-te.* / < lat. *conspectus*, cf. germ. *Konspekt*, rus. *konspekt*]

CONSPECTÁ *vb. I. tr.* a întocmi un conspect ; a rezuma. [< *conspect*]

CONSPECTÁRE *s. f.* acțiunea de a conspecta. [< *conspecta*]

CONSPIRÁ *vb. I. intr.* a organiza o conspirație, a unelti, a complota. ● *(fig.)* a tinde, a concura spre un scop unic. [p. i. *conspír.* / < fr. *conspirer*]

CONSPIRATÍV, -Ă *adj.* referitor la conspirație ; ilegal, clandestin. [cf. rus. *konspirativnîi*, germ. *konspirativ*]

CONSPIRATIVITÁTE *s. f.* caracter conspirativ. [et. incertă]

CONSPIRATÓR, -OÁRE *s. m. f.* participant la o conspirație. [cf. fr. *conspirateur*]

CONSPIRÁȚIE *s. f.* acțiune secretă și ilegală îndreptată contra ordinii publice, împotriva statului etc. : uneltire, conjurație, complot. [gen. *-iei.* var. *conspirațiune* s. f. / cf. fr. *conspiration*]

CONSPIRAȚIÚNE *s. f.* v. conspirație.

CONSTÁ *vb. I. intr.* a se compune din..., a consista. [p. i. 3 *constă*, 6 *-stau*, conj. *-tea.* / < lat. *constare*]

CONSTÁNT, -Ă *adj.* neschimbat ; invariabil ; statornic. [cf. fr. *constant*, lat. *constans*]

CONSTANTÁN *s. n.* aliaj de cupru și nichel cu coeficient de dilatare mic și rezistență specifică mare, întrebuințat la fabricarea rezistențelor electrice. [< fr. *constantan*]

CONSTÁNTĂ *s. f.* 1. *(mat.)* mărime cu valoare invariabilă, neschimbată. 2. *(fiz.)* mărime care caracterizează un fenomen, un material, un aparat etc. 3. element al limbajului formalizat, reprezentînd un nume socotit fix pentru același denotat. [< fr. *constante*]

CONSTÁNȚĂ *s. f.* însușirea de a fi constant ; statornicie ; perseverență. [cf. fr. *constance*, lat. *constantia*]

CONSTATÁ *vb. I. tr.* a stabili realitatea, adevărul unui fapt, starea unui lucru. [p. i. *constát.* / < fr. *constater*, cf. it. *constatare*, lat. *constat* — este sigur]

CONSTATÁBIL, -Ă *adj.* care se poate constata ușor. [cf. fr. *constatable*]

CONSTATÁRE *s. f.* acțiunea de a constata și rezultatul ei ; stabilire, încredințare. v. descindere. [< *constata*]

CONSTATATÍV, -Ă *adj.* constativ. [cf. fr. *constatatif*]

CONSTATÍV, -Ă *adj.* cu caracter de constatare ; constatativ. [< fr. *constatif*, cf. lat. *constativus*]

CONSTELÁ *vb. I. (rar)* a acoperi cu stele, a înstela. ● *(fig.)* a acoperi, a umple de... [< *fr. consteller*]

COSTELÁT, -Ă *adj. (rar)* înstelat. [cf. fr. *constellé*, lat. *constellatus*]

CONSTELÁȚIE *s. f.* grup de stele care formează o figură caracteristică. [gen. *-iei.* / cf. fr. *constellation*, lat. *constellatio*]

CONSTERNÁ *vb. I. tr.* a provoca cuiva nedumerire și mîhnire ; a surprinde, a nedumeri. [< fr. *consterner*, cf. lat. *consternare*]

CONSTERNÁNT, -Ă *adj.* care consternează. [cf. fr. *consternant*]

CONSTERNÁRE *s. f.* încremenire, nedumerire ; surpriză neplăcută ; consternație. [< *consterna*]

CONSTERNÁT, -Ă *adj.* înmărmurit, încremenit (de indignare, de spaimă, de durere). [cf. fr. *consterné*]

CONSTERNÁȚIE *s. f.* consternare. [gen. *-iei.* var. *consternațiune* s. f. / cf. fr. *consternation*, lat. *consternatio*]

CONSTERNAȚIÚNE *s. f.* v. consternație.

CONSTIPÁ *vb. I. tr. (despre alimente)* a produce constipație. ● *refl. (despre oameni și animale)* a nu putea elimina materiile fecale din organism. [p. i. *constíp.* / < fr. *constiper*, cf. lat. *constipare* — a strînge la un loc, a astupa]

CONSTIPÁNT, -Ă *adj. (despre alimente)* care constipă. [cf. fr. *constipant*]

CONSTIPÁRE *s. f.* faptul de a (se) constipa ; constipație. [< *constipa*]

CONSTIPÁȚIE *s. f.* stare a unei persoane care manifestă greutăți, încetineală în evacuarea intestinului ; coprostază. [gen. *-iei.* / cf. fr. *constipation*]

CONSTITUÁNT, -Ă *adj.* care constituie, constitutiv. O *adunare ~ă* = adunare reprezentativă care are sarcina de a vota sau de a modifica constituția. [pron. *-tu-ant.* / < fr. *constituant*]

CONSTITUÉNT, -Ă *adj.* care intră în constituția unui întreg. // *s. m.* fiecare dintre elementele care formează un tot. ● fiecare dintre substanțele din care este alcătuit un aliaj, o soluție etc. [pron. *-tu-ent.* / cf. fr. *constituant*]

CONSTITUÍ *vb. IV.* 1. *tr.* a forma, a alcătui, a reprezenta. ● a avea valoare de..., a fi considerat ca... 2. *refl.* a se înființa, a se întemeia. O *(jur.) a se ~ parte civilă* = a formula pretenții de despăgubire împotriva acuzatului. [p. i. *constítui* și *-iesc*, 3,6 *-ie.* / < fr. *constituer*, cf. lat. *constituere*]

CONSTITUÍRE *s. f.* acțiunea de a (se) constitui ; formare, alcătuire. ● întemeiere, înființare. [< *constitui*]

CONSTITUÍT, -Ă *adj.* format, alcătuit. O *corp ~* = organizație sau instituție cu caracter oficial, alcătuită pe baza unui statut. [< *constitui*]

CONSTITÚT *s. n.* tip de contract prin care cineva se angajează să plătească o sumă de bani. [< fr. *constitut*, cf. lat. *constitutum*]

CONSTITUTÍV, -Ă *adj.* care intră în componența unui lucru, care reprezintă un element esențial în structura lui. [< fr. *constitutif*]

CONSTITÚȚIE *s. f.* I. structura fizică a unui corp, a unui organism ; alcătuire, structură. ● compoziție, ansamblu de elemente care constituie un întreg. II. lege fundamentală a unui stat, în care sînt consemnate principiile de bază ale organizării lui, drepturile și îndatoririle fundamentale ale cetățenilor, sistemul electoral etc. [gen. *-iei*. var. *constituțiune* s. f. / cf. lat. *constitutio*, fr. *constitution*, rus. *konstituțiia*]

CONSTITUȚIONÁL, -Ă *adj.* 1. referitor la constituție, bazat pe constituție. 2. conform constituției unui stat, prevăzut în constituție. O *comisie* ~*ă* = comisie însărcinată cu elaborarea textului unei constituții. [pron. *-ți-o-*. / cf. fr. *constitutionnel*]

CONSTITUȚIONALÍSM *s. n.* 1. guvernare constituțională, regim constituțional ; concepție, atitudine constituțională. 2. concepție care are în vedere constituția individuală în apariția și pronosticul bolilor. [cf. fr. *constitutionnalisme*, germ. *Konstitutionalismus*]

CONSTITUȚIONALÍST, -Ă *adj.* referitor la constituționalism. // *s. m. f.* adept al constituționalismului ; partizan al unui regim de guvernare constituțional. [< *constituțional* + *-ist*]

CONSTITUȚIONALITÁTE *s. f.* însușire a unei legi, a unei acțiuni etc. de a fi conformă cu constituția. ● spirit constituțional. [cf. fr. *constitutionnalité*]

CONSTITUȚIÚNE *s. f.* v. constituție.

CONSTRÍCT, -Ă *adj. (biol. ; despre unele organe)* îngustat din loc în loc. [< lat. *constrictus*]

CONSTRICTÍV, Ă *adj. consoană* ~*ă* (și *s. f.*) = consoană care se pronunță prin îngustarea canalului vocal, astfel încît aerul să se poată scurge în tot timpul emisiunii. [< fr. *constrictif*]

CONSTRICTÓR, -OÁRE *adj.* care strînge, contractă. O *mușchi* ~ = mușchi care, prin contractare, închide un orificiu. [cf. fr. *constricteur*, lat. *constrictor*]

CONSTRÍCȚIE *s. f.* v. constricțiune.

CONSTRICȚIÚNE *s. f.* strîngere, îngustare (printr-o presiune circulară). ● mișcare de apropiere a pereților canalului fonator, prin care suflul de aer expirat produce un zgomot caracteristic. [var. *constricție* s. f. / cf. fr. *constriction*, lat. *constrictio*]

CONSTRINGÉNȚĂ *s. f.* mărime fizică ce caracterizează sticlele optice din punctul de vedere al dispersiei luminii. [< fr. *constringence*]

CONSTRÍNGE *vb. III. tr.* a sili, a obliga (pe cineva) să facă ceva ; a forța. [p. i. *constring*, perf. s. *-strînsei*, part. *-strîns*. / < *con-* + *stringe*, după lat. *constringere*, fr. *contraindre*]

CONSTRÍNGERE *s. f.* acțiunea de a constrînge și rezultatul ei, forțare. [< *constrînge*]

CONSTRUCTÍV, -Ă *adj.* 1. care face un lucru pozitiv și folositor, care ajută la progres. 2. de construcție, care servește spre a construi. [cf. fr. *constructif*]

CONSTRUCTIVÍSM *s. n.* 1. orientare estetică, apărută după primul război mondial în artele plastice, literatură și muzică, care tinde să coboare creația artistică la nivelul unui tehnicism pur, golind arta de conținutul ei emoțional. 2. curent în arhitectură care susține că forma arhitecturală trebuie să fie expresia exclusivă a structurii constructive a clădirii. 3. concepție care recunoaște rolul activ, creator al gîndirii în procesul cunoașterii. ● concepție a școlii intuiționiste din filozofia matematicii, potrivit căreia activitatea constructivă, rațional-intuitivă este baza exigenței matematice. [cf. fr. *constructivisme*, germ. *Konstruktivismus*, rus. *konstruktivizm*]

CONSTRUCTIVÍST, -Ă *adj.* referitor la constructivism, care aparține constructivismului. // *s. m. f.* adept al constructivismului. [cf. fr. *constructiviste*, germ. *Konstruktivist*]

CONSTRÚCTOR, -OÁRE *s. m. f. (adesea adj.)* cel care construiește, participant la o construcție. [cf. fr. *constructeur*, lat. *constructor*]

CONSTRÚCȚIE *s. f.* 1. faptul de a construi : construire. ● alcătuire, compunere. 2. *(concr.)* lucru construit, clădire, lucrare, edificiu. 3. aranjamentul, aranjarea cuvintelor potrivit regulilor gramaticale ale unei limbi. [gen. *-iei*. var. *construcțiune* s. f. / cf. fr. *construction*, lat. *constructio*]

CONSTRUCȚIÚNE *s. f.* v. construcție.

CONSTRUÍ *vb. IV. tr.* 1. a face, a ridica o clădire, un edificiu etc. ● *(fig.)* a alcătui, a clădi. 2. a desena, a trasa o figură geometrică. 3. a așeza cuvintele într-o frază conform regulilor gramaticale sau ținînd cont de efectul stilistic urmărit. ● *refl. (despre cuvinte)* a se folosi în anumite construcții gramaticale. [< fr. *construire*, cf. lat. *construere*, rus. *construirovati*]

CONSTRUÍRE *s. f.* acțiunea de a construi ; construcție. [pron. *-stru-i-*. / < *construi*]

CONSUBSTANȚIÁL, -Ă *adj.* care este alcătuit din aceeași substanță. [pron. *-ți-al*. cf. lat. *consubstantialis*, fr. *consubstantiel*]

CONSUBSTANȚIALÍSM *s. n.* doctrină care susținea consubstanțialitatea lui Dumnezeu și a lui Iisus Cristos. [cf. fr. *consubstantialisme*]

CONSUBSTANȚIALITÁTE *s. f.* calitatea a ceea ce este consubstanțial ; unitate și identitate de substanță. [cf. fr. *consubstantialité*]

CONSUETUDINÁR, -Ă *adj.* nescris, dar consacrat prin uz, prin datină ; cutumiar. [cf. lat. *consuetudinarius*, fr. *consuétudinaire*]

CONSUETÚDINE *s. f.* obișnuință, obicei, deprindere ; uz, datină. [lat. *consuetudo*, cf. it. *consuetudine*]

CÓNSUL *s. m.* 1. fiecare dintre cei doi magistrați care se alegeau anual în vechea Romă pentru a exercita puterea supremă. ● fiecare dintre cei trei magistrați supremi care au guvernat Republica Franceză între 1799 și 1804. 2. agent diplomatic însărcinat să reprezinte și să apere interesele administrativ-juridice și economice ale țării sale și ale compatrioților săi într-o țară străină. [< lat., fr. *consul*, cf. germ. *Konsul*]

CONSULÁR, -Ă *adj.* de consul, referitor la consul sau la consulat. O *corp* ~ = totalitatea consulilor unei țări. [cf. lat. *consularis*, fr. *consulaire*]

CONSULÁT *s. n.* 1. perioadă de guvernare a unui consul în vechea Romă. ● guvernămînt consular al Republicii Franceze între 1799 și 1804. 2. demnitatea și funcția de consul ; *(concr.)* reședința unui consul. [cf. lat. *consulatus*, fr. *consulat*, germ. *Konsulat*]

CONSÚLT *s. n.* 1. *senatus* ~ = decizie, decret al senatului din vechea Romă. 2. consfătuire între mai mulți medici pentru a diagnostica boala și pentru a indica tratamentul medical al unui pacient. [< lat. *consultum*, cf. fr. *consulte*]

CONSULTÁ *vb. I. tr.* a întreba, a cere sfatul, părerea unui specialist, a cere avizul cuiva. 2. *refl.* a se sfătui. 3. *tr.* a cerceta pentru informare, documentare etc. (o carte, un text etc.). [p. i. *consúlt.* / < fr. *consulter*, cf. it., lat. *consultare*]

CONSULTÁBIL, -Ă *adj.* care se poate consulta. [cf. fr. *consultable*]

CONSULTÁNT, -Ă *s. m. f.* specialist al unei instituții etc. care dă indicații, pune concluzii și face diferite lucrări care privesc specialitatea sa. [cf. fr. *consultant*, rus. *konsultant*]

CONSULTÁRE *s. f.* acțiunea de a consulta și rezultatul ei ; întrebare, cercetare ; ascultarea unei păreri, solicitarea unui aviz. [< *consulta*]

CONSULTATÍV, -Ă *adj.* (*despre un organ numit sau ales*) chemat să-și dea avizul numai la anumite chestiuni. O *vot* ~ = vot care nu are putere deliberativă într-o adunare, într-o discuție etc. [cf. fr. *consultatif*, it. *consultativo*]

CONSULTÁȚIE *s. f.* 1. îndrumare, explicație dată asupra unor chestiuni în discuție, în legătură cu care cineva cere un sfat ; aviz, lămurire, indicație. ● îndrumare individuală sau colectivă dată elevilor, studenților sau doctoranzilor de către un profesor. 2. examen medical cerut unui medic de un pacient. 3. reuniune, consfătuire ținută pentru a lămuri sau a examina o chestiune, o situație etc. [gen. *-iei*. var. *consultațiune* s. f. / cf. fr. *consultation*, it. *consultazione*, lat. *consultatio*]

CONSULTAȚIÚNE *s. f.* v. consultație.

CONSÚLTING *s. n.* termen prin care se desemnează furnizarea de consultații, de informații etc. cu privire la organizarea și rentabilizarea întreprinderilor, la punerea în valoare a unor surse etc. [< engl. *consulting*]

CONSÚM *s. n.* folosirea de bunuri, de produse pentru satisfacerea diferitelor necesități. O *bunuri de larg* ~ = produse ale industriei ușoare sau alimentare destinate consumației individuale ; *societate de* ~ = termen desemnînd societatea contemporană din țările capitaliste dezvoltate, în care există o aparentă abundență de mărfuri, produse peste cererea consumatorului, de marile monopoluri și impuse în mod artificial printr-o reclamă comercială exagerată ; ~ *specific* = cantitatea de material, de combustibil etc. consumată într-o lucrare tehnică ori pentru funcționarea unei mașini sau a unei instalații. [cf. it. *consumo*, germ. *Konsumverein*]

CONSUMÁ[1] *vb. I. tr.* 1. a întrebuința, a folosi (bunuri sau mărfuri). ● a întrebuința pentru hrană ; a mînca. 2. a isprăvi, a epuiza, a termina. [p. i. *consúm.* / < lat. *consumere*, cf. fr. *consommer*]

CONSUMÁ[2] *vb. I.* 1. *tr.* a nimici, a distruge. 2. *tr., refl. (fig.)* a (se) istovi, a (se) epuiza. [p. i. *consúm.* / < fr. *consumer*, it. *consumare*, lat. *consumere* — a nimici]

CONSUMÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi consumat, distrus, nimicit. [cf. fr. *consumable*]

CONSUMÁRE[1] *s. f.* acțiunea de a (se) consuma[1] și rezultatul ei ; întrebuințare, folosire, consumație : epuizare, terminare, isprăvire. [< *consuma*[1]]

CONSUMÁRE[2] *s. f.* acțiunea de a consuma[2] și rezultatul ei ; nimicire, distrugere ; istovire, epuizare. [< *consuma*[2]]

CONSUMÁTOR, -OÁRE *s. m. f.* cel care consumă bunuri, produse etc. ; *(p. restr.)* cel care consumă într-un local public. [cf. fr. *consommateur*]

CONSUMÁȚIE *s. f.* 1. faptul de a consuma[1] ; consumare, consum. 2. ceea ce consumă cineva într-un local public. [gen. *-iei*. var. *consumațiune* s. f. / cf. fr. *consommation*, lat. *consumatio*]

CONSUMAȚIÚNE *s. f.* v. consumație.

CONSUMPTÍBIL, -Ă *adj. (jur. ; despre bunuri)* consumabil. [cf. fr. *consumptible*]

CONSUMPTÍV, -Ă *adj.* care provoacă consumpție. [fr. *consumptif*]

CONSÚMPȚIE *s. f.* slăbire, epuizare progresivă datorată unei boli grave și îndelungate. [gen. *-iei*. var. *consumpțiune* s. f. / cf. fr. *consomption*, lat. *consumptio*]

CONSUMPȚIÚNE *s. f.* v. consumpție.

CONSUNÁ *vb. I. intr.* a produce o consonanță. ● *(fig.)* a se armoniza, a se acorda. [p. i. 3. *consúnă*, var. *consona* vb. I. / cf. fr. *consonner*, după *suna*]

CONȘTIÉNT, -Ă *adj.* 1. care are conștiința trează, care își dă seama de realitatea unui fapt, a unui lucru. 2. care își dă seama de posibilitățile proprii, de rolul care îi revine în societate. // *s. n. (fil.)* categorie care exprimă ceea ce omul înfăptuiește în conformitate cu un anumit scop. [pron. *-și-ent.* / < fr. *conscient*]

CONȘTIENTIZÁ *vb. I. tr., refl.* a face, a deveni conștient. [pron. *-și-en-.* / et. incertă]

CONȘTIENTIZÁRE *s. f.* faptul de a face, de a deveni conștient. [pron. *-și-en-.* / < *conștientiza*]

CONȘTIINCIÓS, -OÁSĂ *adj.* care își face datoria ; corect, cinstit, scrupulos. ● făcut cu scrupulozitate. [pron. *-și-in-cios.* / < fr. *consciencieux*, după *știință*]

CONȘTIINCIOZITÁTE *s. f.* calitatea de a fi conștiincios ; corectitudine, scrupulozitate. [< *conștiincios* + *-itate*]

CONȘTIÍNȚĂ *s. f.* 1. forma cea mai înaltă, proprie omului, de reflectare a realității obiective, produs al materiei superior organizate — creierul uman — și al vieții sociale. ● ansamblu de procese psihice variate, complexe, cuprinzînd senzații, percepții, reprezentări, noțiuni, judecăți, raționamente, inclusiv procese afective și volitionale. 2. faptul de a-și da seama ; înțelegere. O ~ *socială* = viața spirituală a societății ca reflectare a vieții ei materiale ; ~ *de clasă* = faptul de a fi conștient de apartenența la o anumită clasă, de a înțelege interesele acestei clase, rolul ei istoric. 3. sentiment pe care omul îl are asupra moralității acțiunilor sale. O *proces de* ~ = luptă sufletească generată de momente și de situații de viață deosebite, cruciale ; *mustrare de* ~ = remușcare. 4. *libertate de* ~ = dreptul recunoscut cetățenilor de a avea orice concepție religioasă, filozofică etc. [pron. *-și-in-.* / ◁ fr. *conscience*, cf. lat. *conscientia*, după *știință*]

CONT *s. n.* 1. fiecare dintre diviziunile operațiilor contabile ale unei întreprinderi, constînd în înregistrarea cheltuielilor și a veniturilor pe o anumită perioadă. ● evidența acestor operații. 2. *a trece la* (sau *în*) ~ = a înscrie la rubrica datoriilor ; *a ține* ~ (de ceva) = a avea în vedere, a lua în considerare ; *pe* ~ *propriu* = pe propriile răs-

pundere ; independent. [< it. *conto*, germ. *Konto*, fr. *compte*]

CONTÁ *vb. I. intr.* 1. a se întemeia, a se baza, a se bizui (pe cineva sau ceva). 2. a avea valoare, importanță, însemnătate. [var. *compta* vb. I. / < it. *contare*, fr. *compter*]

CONTÁBIL, -Ă *adj.* de contabilitate, al contabilității. // *s. m. f.* specialist în contabilitate ; funcționar care ține contabilitatea unei întreprinderi sau a unei instituții. [pl. *-li, -le.* var. *comptabil, -ă* adj., s. m. f. / < it. *contabile*, fr. *comptable*]

CONTABILITÁTE *s. f.* 1. totalitatea operațiilor de înregistrare a mișcării fondurilor și materialelor unei instituții sau ale unei întreprinderi. ● secție, birou de contabilitate (1). 2. știință care studiază evidența contabilă. [var. *comptabilitate* s. f. / cf. fr. *comptabilité*]

CONTABILIZÁ *vb. I. tr.* a opera într-un cont, a înregistra o operație contabilă în conturi (1). [< fr. *comptabiliser*]

CONTABILIZÁRE *s. f.* acțiunea de a contabiliza și rezultatul ei. [< *contabiliza*]

CONTÁCT *s. n.* 1. atingere, legătură între două corpuri, între două forțe etc. ● piesă care folosește la deschiderea și închiderea unui circuit electric. 2. apropiere între oameni ; legătură, relație. O *a lua* ~ *(cu cineva)* = a ajunge în imediata apropiere a cuiva. [pl. *-te, -turi.* / < fr. *contact*, cf. lat. *contactus*]

CONTACTÁ *vb. I. tr. (fam.)* a lua contact, a stabili legătura cu cineva. [< fr. *contacter*]

CONTACTÓR *s. n.* întrerupător comandat de la distanță, al cărui element mobil de contact are o singură poziție de repaus, corespunzătoare deschiderii circuitului electric. [cf. fr. *contacteur*]

CONTADÍN, -Ă *adj., s. m. f. (italienism)* (de) țăran (italian). [< it. *contadino*]

CONTAGIÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) molipsi, a (se) contamina ; a (se) contagiona. [pron. *-gi-a.* p. i. *-iez*, 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *contagier*, it. *contagiare*]

CONTAGIÉRE *s. f.* acțiunea de a (se) contagia ; contaminare. [pron. *-gi-e-.* [< *contagia*]

CONTAGIONÁ *vb. I. tr., refl. (rar)* a (se) contagia. [pron. *-gi-o-.* / < fr. *contagionner*]

CONTAGIÓS, -OÁSĂ *adj. (despre boli)* molipsitor ; *(despre oameni ; și s.)* bolnav de o boală molipsitoare. [pron. *-gi-os.* / cf. fr. *contagieux*]

CONTAGIOZITÁTE *s. f.* caracter molipsitor al unei boli infecțioase. [pron. *-gi-o-.* / cf. fr. *contagiosité*]

CONTÁGIU *s. n. (latinism)* contagiune. [pron. *-giu.* / cf. it. *contagio*, lat. *contagium*]

CONTAGIÚNE *s. f.* molipsire, contaminare, contagiu. [cf. fr. *contagion*, it. *contagione*, lat. *contagio* — contact]

CONTAINER *s. n.* ambalaj de dimensiuni standardizate, folosit la transportul diferitelor mărfuri în vagoanele de cale ferată ; cutie specială în care sînt puse aparate, instrumente etc. în rachetele cosmice. [pron. *-tai-.* scris și *conteiner.* / < engl., fr. *container*]

CONTAINERIZÁ *vb. I. tr.* a introduce (obiecte) în containere ; a introduce folosirea containerelor în transporturi. [pron. *-tai-.* scris și *conteineriza.* / < cf. engl. *container*]

CONTAINERIZÁRE *s. f.* folosire a containerelor în tehnica transporturilor. [pron. *-tai-.* scris și *conteinerizare.* / < *containeriza*]

CONTAMINĂ *vb. I.* 1. *tr., refl.* a transmite sau a căpăta o boală molipsitoare ; a (se) infecta ; a (se) molipsi. 2. *refl. (despre două limbi)* a se încrucișa ; *(despre două cuvinte)* a se influența reciproc. [< fr. *contaminer*, cf. it., lat. *contaminare* — a amesteca]

CONTAMINÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi contaminat. [cf. fr. *contaminable*, lat. *contaminabilis*]

CONTAMINÁNT, -Ă *adj. (rar)* contagios. [< *contamina* + *-ant*]

CONTAMINÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) contamina și rezultatul ei. ● *(lingv.)* contaminație. [< *contamina*]

CONTAMINÁȚIE *s. f.* contaminare, molipsire. 2. încrucișare a sensurilor a două cuvinte ; influența reciprocă dintre două cuvinte sau două elemente lingvistice. ● procedeu folosit de scriitorii latini, care consta în amestecarea subiectelor mai multor comedii grecești pentru a alcătui una latinească. [gen. *-iei.* var. *contaminațiune* s. f. / cf. lat. *contaminatio*, fr. *contamination*]

CONTAMINAȚIÚNE *s. f.* v. contaminație.

CONTÁNT, -Ă *adj. (franțuzism ; despre bani)* în numerar, pești, gheață. [cf. fr. *comptant*]

CONTÁRE *s. f. (cont.)* notare pe documente a conturilor în care urmează să fie înregistrate operațiile economice la care se referă. [cf. it. *contare*, fr. *compter*]

CÓNTE *s. m.* titlu feudal de noblețe intermediar (în Apus) între viconte și marchiz sau (în Rusia țaristă) între baron și prinț ; persoană având acest titlu. [< it. *conte*, cf. fr. *comte*]

CONTÉ *s. n. (rar)* creion negru, cu mină groasă, compusă din grafit, argilă și plombagină. [< *Conté*, inginer francez]

CONTÉINER *s. n.* v. container.

CONTEINERIZÁ *vb. I.* v. containeriza.

CONTEINERIZÁRE *s. f.* v. containerizare.

CONTEMPERÁȚIE *s. f.* impuls presupus a proveni de la grația divină și care ar face să încline voința către ceva, fără a o determina însă. [cf. lat. *contemperatio*, fr. *contempération*]

CONTEMPLÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) privi lung (admirativ sau cu emoție). [p. i. *contémplu.* / < fr. *contempler*, cf. lat. *contemplare*]

CONTEMPLÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) contempla. O ~ *vie* = percepere senzorială nemijlocită, concretă a lucrurilor și a fenomenelor, care apare în procesul interacțiunii dintre om și lumea înconjurătoare. [< *contempla*]

CONTEMPLATÍV, -Ă *adj.* care contemplă ; înclinat spre contemplare, visător. [cf. fr. *contemplatif*, it. *contemplativo*]

CONTEMPLATIVITÁTE s. f. caracter contemplativ. [cf. fr. *contemplativité*]

CONTEMPLATÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* (cel) care contemplă, care este cufundat în visare. [cf. fr. *contemplateur*, lat. *contemplator*]

CONTEMPLÁȚIE *s. f.* atitudine de contemplare ; stare de reverie ; meditație ; meditație profundă și îndelungată. [gen. *-iei.* var. *contemplațiune* s. f. / cf. fr. *contemplation*, it. *contemplazione*, lat. *contemplatio*]

CONTEMPLAȚIÚNE *s. f.* v. contemplație.

CONTEMPORÁN, -Ă *adj.* 1. care există, se petrece, trăiește în zilele noastre ; actual. 2.

(despre oameni ; adesea s.) care a trăit sau trăieşte în acelaşi timp cu... [var. *contimporan, -ă* adj. / < fr. *contemporain*, cf. lat. *contemporaneus*]

CONTEMPORANEITÁTE *s. f.* epocă contemporană, actualitate. [pron. *-ne-i-*. var. *contemporanitate* s. f. / cf. fr. *contemporanéité*]

CONTEMPORANITÁTE *s. f.* v. contemporaneitate.

CONTENCIÓS, -OÁSĂ *s. n. (ieşit din uz)* serviciu al unei instituţii publice sau particulare, care se ocupă de problemele juridice ale instituţiei respective. // *adj. (jur.) procedură ~oasă* = procedură de rezolvare în contradictoriu de către un organ de jurisdicţie a unui conflict de interese. [pron. *-ci-os.* / < lat. *contentiosus*, după fr. *contentieux*]

CONTENÍNŢĂ *s. f.* v. continenţă.

CONTÉNT, -Ă *adj. (latinism)* mulţumit, satisfăcut. [< lat. *contentus*, cf. fr. *content*]

CONTENTÁŢIE *s. f. (latinism)* mulţumire, satisfacţie. [gen. *-iei.* / < lat. *contentatio*]

CONTENTÍV, -Ă *adj. (med.)* care conţine, menţine poziţia corectă a unui organ. [< fr. *contentif*]

CONTÉNŢIE *s. f.* v. contenţiune.

CONTENTIÓS, -OÁSĂ *adj.* care merită să fie pus în discuţie ; litigios ; discutabil. [pron. *-ţi-os.* / cf. fr. *contentieux*, lat. *contentiosus* < *contentio* — luptă]

CONTENŢIÚNE *s. f.* 1. dezbatere. ● ceartă, dispută. 2. *(med.)* menţinere a unei părţi a corpului sau a unui organ într-o anumită poziţie. [var. *contenţie* s. f. / cf. fr. *contention*, lat. *contentio*]

CONTÉSĂ *s. f.* soţie sau fiică de conte. [< it. *contessa*, cf. fr. *comtesse*]

CONTESTÁ *vb. I. tr.* a nu recunoaşte ceva; a tăgădui. [p. i. *contést* / < fr. *contester*, cf. it. *contestare*, lat. *contestari*]

CONTESTÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi contestat. [cf. fr. *contestable*]

CONTESTÁRE *s. f.* acţiunea de a contesta; tăgăduire, nerecunoaştere. [< *contesta*]

CONTESTATÁR, -Ă *adj. (rar)* care exprimă o contestaţie, de contestaţie. [cf. it. *contestatario*]

CONTESTÁŢIE *s. f. (jur.)* cerere de anulare a executării unei hotăriri pentru vicii de formă. ● memoriu prin care se cere revizuirea sau anularea unui act, a unei măsuri etc. [gen. *-iei.* var. *contestaţiune* s. f. / cf. fr. *contestation*, it. *constetazione*, lat. *contestatio*]

CONTESTAŢIÚNE *s. f.* v. contestaţie.

CONTÉXT *s. n.* 1. text mai mare dintr-o scriere în care se încadrează un cuvînt, o expresie interesante dintr-un anumit punct de vedere. ● text, cuprins. 2. ansamblu de împrejurări care însoţesc un eveniment. [< fr. *contexte*, cf. lat. *contextus*]

CONTEXTUÁL, -Ă *adj.* referitor la un context. [pron. *-tu-al.* / cf. fr. *contextuel*, engl. *contextual*]

CONTEXTUÁRE *s. f. (rar)* încadrare într-un context. [pron. *-tu-a-.* / < *context*]

CONTEXTÚRĂ *s. f.* mod în care sînt îmbinate elementele unui tot ; înlănţuire ; legătură. [< fr. *contexture*]

CONTIGÉNT *s. n.* v. contingent.

CONTIGUÍTATE *s. f.* calitatea de a fi contiguu ; stare a două lucruri contigue ; vecinătate strînsă, contact fără continuitate. [pron. *-gu-i-*. / cf. fr. *contiguité*]

CONTÍGUU, -UĂ *adj.* legat, unit de ceva, care are elemente comune cu altceva ; alăturat. [pron. *-gu-u.* / cf. fr. *contigu*, it. *contiguo*, lat. *contiguus*]

CONTIMPORÁN, -Ă *adj.* v. contemporan.

CONTINÉNT *s. n.* întindere vastă de pămînt, mărginită de mări şi de oceane. [< fr. *continent*, cf. it. *continente*, lat. *continens*]

CONTINÉNT, -Ă *adj. (rar)* care trăieşte în continenţă ; stăpînit ; cast. [< fr. *continent*, ct. lat. *continens* — care se stăpîneşte]

CONTINENTÁL, -Ă *adj.* care ţine de continent ; care se află pe continent. O *climă ~ă* = climă temperată, supusă la variaţii bruşte de temperatură. [cf. fr. *continental*, it. *continentale*]

CONTINÉNŢĂ *s. f. (rar)* stăpînire a poftelor trupeşti ; abstinenţă ; cumpătare. ● reţinere. [var. *conteninţă* s. f. / cf. it. *continenza*, lat. *continentia*]

CONTINGÉNT, -Ă *adj.* care poate să se producă, să vină din întîmplare ; care poate să se producă sau nu ; întîmplător, fortuit. // *s. n.* 1. totalitatea tinerilor încorporaţi în acelaşi an în serviciul militar. 2. grup omogen de oameni. 3. cantitate maximă de mărfuri care poate fi importată sau exportată într-o anumită perioadă. [var. *contigent* s. n. / < fr. *contingent*, cf. lat. *contingens* — care vine din întîmplare]

CONTINGENTÁ *vb. I. tr.* a fixa contingentele (3) exportului sau importului. ● a limita. [< fr. *contingenter*]

CONTINGENTÁRE *s. f.* acţiunea de a contingenta. [< *contingenta*]

CONTINGÉNŢĂ *s. f.* starea a ceea ce este contingent ; atingere, raport, legătură exterioară. [cf. it. *contingenza*, fr. *contingence*]

CONTINUÁ *vb. I. intr.* a urma, a merge înainte ; a se prelungi. ● *tr.* a duce mai departe (ceva început). [pron. *-nu-a.* p. i. *continuu*, 2 *-ui.* / < fr. *continuer*, it., lat. *continuare*]

CONTINUÁRE *s. f.* urmare ; prelungire. O *în ~* = fără întrerupere ; mai departe. [< *continua*]

CONTINUATÍV, -Ă *adj.* susceptibil de a continua. [pron. *-nu-a-.* / cf. fr. *continuatif*]

CONTINUATÓR, -OÁRE *s. m. f.* care continuă ceva început de altul. [cf. fr. *continuateur*]

CONTINUITÁTE *s. f.* faptul de a fi continuu ; legătură neîntreruptă. [pron. *-nu-i-.* / cf. fr. *continuité*, lat. *continuitas*]

CONTÍNUU, -UĂ *adj.* neîntrerupt, neîncetat. O *(fiz.) curent ~* = curent electric care are un singur sens ; *(mat.) funcţie ~uă* = funcţie care, la o variaţie mică a variabilelor sale, prezintă o variaţie foarte mică. ● *(lingv.)* constrictiv. [pron. *-nu-u.* pl. *-ui, -ue.* / cf. fr. *continu*, it. *continue*, lat. *continuus*]

CONTOÁR *s. n.* 1. birou de comerţ, mai ales birou al unui bancher. ● agenţie comercială într-un stat străin (mai ales într-o ţară comercială). 2. masă, mobilă, loc unde se fac plăţile în casele mari de comerţ sau de bancă. [var. (1) *contuar, comptuar* s. n. / < fr. *comptoir*]

CONTONDÉNT, -Ă *adj. (despre obiecte, corpuri)* tare, cu care se poate lovi fără a tăia. [cf. fr. *contodant*]

CONTOPÍ *vb. IV. refl.* a se amesteca cu ceva, formînd un tot ; a se uni strîns. [< *con-* + *topi*, după lat. *confundere*, fr. *confondre*]

CONTOPÍRE *s. f.* acțiunea de a se contopi și rezultatul ei. [< *contopi*]
CONTÓR *s. n.* aparat care înregistrează cantitatea de apă, de energie electrică etc. consumată într-un anumit interval de timp. [pl. *-oare*, (s. m.) *-ori*. / < fr. *compteur*]
CONTORNIÁT, -Ă *adj. (rar)* mărginit, conturat (cu o garnitură etc.). [pron. *-ni-at*. / < fr. *contorniate*]
CONTÓRSIE *s. f.* v. contorsiune.
CONTORSIONÁ *vb. I. tr., refl.* a provoca sau a face contorsiuni. [pron. *-si-o-*. / < fr. *contorsionner*]
CONTORSIONÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) contorsiona și rezultatul ei ; contorsiune. [pron. *-si-o-*. / < *contorsiona*]
CONTORSIONÁT, -Ă *adj. (rar)* **1.** sucit, răsucit ; *(despre oameni)* cu trupul (sau cu o parte a trupului) răsucit, strîmbat. **2.** *(fig. ; despre stil)* nearmonios, necurgător ; chinuit. [pron. *-si-o-*. / cf. fr. *contorsionné*]
CONTORSIÚNE *s. f.* contractare violentă și involuntară a mușchilor ; răsucire a membrelor, a trupului. [pron. *-si-u-*. var. *contorsie* s. f. / cf. fr. *contorsion*, lat. t. *contorsio*]
CONTÓRT, -Ă *adj.* învîrtit, sucit. ● *(despre frunze)* care se acoperă parțial una pe alta. [cf. it. *contorto*, lat. *contortus*]
CÓNTRA *prep.* **1.** împotriva (cuiva sau a ceva). O *din* ~ = dimpotrivă. **2.** în schimbul (altei valori). // *adv.* împotriva cuiva ; cu totul altfel. // element prim de compunere savantă care înseamnă „opus", „împotriva". [< lat., it. *contra*, cf. fr. *contre-*]
CONTRÁ *vb. I. tr.* **1.** a contrazice. **2.** *(la box, scrimă, lupte, judo)* a da o contră. ● *(la bridge)* a se opune, a cere o amendă dublă. [< fr. *contrer*]
CONTRAACUZÁȚIE *s. f.* învinuire adusă de acuzat acuzatorului. [gen. *-iei*. var. *contraacuzațiune* s. f. / după fr. *contre-accusation*]
CONTRAACUZAȚIÚNE *s. f.* v. contraacuzație.
CONTRAALIZÉU *s. n.* vînt regulat, contrar alizeului, format dintr-un curent de aer superior. [după fr. *contre-alizé*]
CONTRAAMIRÁL *s. m.* grad în marina militară corespunzător celui al generalului-maior din armata terestră ; grad imediat inferior viceamiralului ; ofițer care are acest grad. [după fr. *contre-amiral*]
CONTRAAMPRÉNTĂ *s. f.* amprentă luată după o primă amprentă. [pron. *-tra-am-*. / cf. fr. *contre-empreinte*]
CONTRAANCHÉTĂ *s. f.* anchetă făcută după o primă anchetă. [pron. *-tra-an-*. / cf. fr. *contre-enquête*]
CONTRAÁRC *s. n. (mar.)* curbură în sens longitudinal a unei nave ca urmare a ridicării prorei și pupei aflate pe creste de val și a lăsării în jos a părții de mijloc. [pron. *-tra-arc*. / < fr. *contre-arc*]
CONTRAARGUMÉNT *s. n.* argument care se opune altuia. [pron. *-tra-ar-*. / cf. fr. *contre-argument*]
CONTRAATÁC *s. n.* atac executat de forțe care se găsesc în apărare pentru a respinge inamicul pătruns în dispozitivul lor și pentru a restabili pozițiile inițiale. ● *(sport)* ripostă. [după fr. *contre-attaque*]
CONTRAATACÁ *vb. I. tr.* a executa un contraatac. [după fr. *contre-attaquer*]
CONTRABALANSÁ *vb. I. tr.* a aduce, a pune în echilibru, a cumpăni. ● *(fig.)* a anula efectul unei acțiuni prin altă acțiune. [după fr. *contrebalancer*]
CONTRABALANSÁRE *s. f.* acțiunea de a contrabalansa ; egalare, cumpănire, echilibrare. [< *contrabalansa*]
CONTRABÁNDĂ *s. f.* trecerea clandestină peste graniță a unor mărfuri, a unor valori ori a altor obiecte prohibite sau sustrase de la plata taxelor vamale ; *(p. ext.)* marfă astfel transportată. O *de* ~ = trecut sau care urmează a fi trecut peste graniță în mod clandestin ; *(fig.)* rezultat dintr-un fals fără valoare ; *prin* ~ = pe ascuns. [cf. engl. *contraband*, it. *contrabbando*, fr. *contrebande*]
CONTRABANDÍST, -Ă *s. m. f.* cel care se ocupă cu contrabanda. [cf. sp. *contrabandista*]
CONTRABARÁJ *s. n.* baraj mai scund, construit la o mică distanță de barajul principal, pentru a proteja baza acestuia. [cf. fr. *contre-barrage*]
CONTRABÁS *s. m.* contrabasist. [< fr. *contre-basse*]
CONTRABÁS *s. n.* **1.** instrument muzical cu registru grav, cu coarde și arcuș, al cărui sunet este cu o octavă mai jos decît acela al violoncelului. **2.** *(rar)* instrument metalic de suflat, al cărui sunet este cu o octavă mai jos decît acela al basului. [pl. *-asuri*, (s. m.) *-ași*. / < it. *contrabasso*, cf. fr. *contrebasse*]
CONTRABASÍST, -Ă *s. m. f.* cîntăreț la contrabas. [cf. it. *contrabassista*, fr. *contrebassiste*, germ. *Kontrabassist*]
CONTRABATERÍE *s. f.* **1.** tir de artilerie destinat să distrugă sau să neutralizeze artileria inamicului. **2.** *(fig.)* mijloc întrebuințat pentru a dejuca o intrigă, o urzeală. [cf. fr. *contrebatterie*]
CONTRABULÍNĂ *s. f. (mar.)* manevră curentă care servește la aducerea de-a lungul vergei a grandeei de cădere. [< fr. *contre-bouline*]
CONTRABUTERÓLĂ *s. f.* piesă metalică, cu o scobitură sferică la unul din capete, servind la fixarea în scobitură a capului unui nit. [fr. *contre-bouterolle*]
CONTRACALÍBRU *s. n.* piesă folosită la executarea și la controlul unui calibru. [cf. fr. *contre-calibre*]
CONTRACANDIDÁT, -Ă *s. m. f.* cel care candidează împotriva altui candidat. [< *contra-* + *candidat*, după germ. *Gegenkandidat*]
CONTRACARÁ *vb. I. tr.* a se opune direct voinței, proiectelor, acțiunii cuiva ; a împiedica planurile cuiva. [cf. fr. *contrecarrer*]
CONTRACEPTÍV, -Ă *adj., s. n.* anticonceptional. [< fr. *contraceptif*]
CONTRACHÍLĂ *s. f. (mar.)* grindă longitudinală alipită la chilă, pe care o dublează la partea superioară. [cf. it. *contracchiglia*, *controchiglia*]
CONTRACIVADIÉRĂ *s. f. (mar.)* pînză pătrată așezată sub bompres, dedesubtul civadierei. [pron. *-di-e-*. / cf. fr. *contre-civadière*]
CONTRACÍMP *s. n.* **1.** *(arhit.)* pantă plană în mijlocul unei muluri. **2.** *(cinem.)* filmare efectuată dintr-un unghi opus celui precedent și simetric cu acesta. [după fr. *contre-champ*]
CONTRÁCT *s. n.* **1.** convenție (scrisă) prin care două sau mai multe părți se obligă reciproc la ceva. O ~ *de muncă* = înțelegere potrivit căreia cineva se obligă să presteze o anumită muncă în schimbul unei retribuții ; ~ *colectiv (de muncă)* = convenție scrisă încheiată de o instituție sau de o întreprindere cu muncitorii și funcționarii respectivi, reprezentați prin comitetul sindicatului. **2.** ~ *social* = teorie idealistă bur-

gheză potrivit căreia statul ar fi apărut ca urmare a unei convenții prin care oamenii renunțau de bunăvoie la drepturile lor „naturale" în folosul unui organ suprem, care se obliga să le apere viața, securitatea și proprietatea. [pl. *-te, -turi.* / < lat. *contractus*, cf. fr. *contrat*]

CONTRACTÁ [1] *vb. I. tr.* 1. a încheia un contract, o convenție juridică. 2. a lua asupră-și ; a se îndatora la... O *a ~ o datorie* = a se împrumuta. 3. a se îmbolnăvi de..., a lua (o boală). [< fr. *contracter*, cf. lat. *contrahere, contractus*]

CONTRACTÁ [2] *vb. I.* 1. *tr., refl. (despre mușchi)* a (se) strînge, a (se) zgîrci. 2. *refl. (despre metale și alte materiale)* a-și micșora dimensiunile. [p. i. 3 *-tă.* / < fr. *contracter*, cf. lat. *contrahere, contractus* — a strînge]

CONTRACTÁNT, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care face, care încheie un contract. [cf. fr. *contractant*]

CONTRACTÁRE [1] *s. f.* acțiunea de a contracta [1]. ● formă de achiziționare bazată pe contracte. [< *contracta* [1]]

CONTRACTÁRE [2] *s. f.* acțiunea de a (se) contracta [2] și rezultatul ei ; contracție. [< *contracta* [2]]

CONTRACTÍBIL, -Ă *adj.* contractil. [cf. fr. *contractile*]

CONTRACTIBILITÁTE *s. f.* contractilitate. [pl. *-tăți.* / cf. fr. *contractilité*]

CONTRACTÍL, -Ă *adj.* care se poate strînge, contracta ; contractibil. [< fr. *contractile*]

CONTRACTILITÁTE *s. f.* însușire a țesuturilor organice de a se contracta ; contractibilitate. [pl. *-tăți.* / cf. fr. *contractilité*]

CONTRACTÓR, -OÁRE *adj.* care contractează. [cf. fr. *contracteur*]

CONTRACTUÁL, -Ă *adj.* referitor la un contract ; stipulat printr-un contract. [pron. *-tu-al.* / cf. fr. *contractuel*]

CONTRACTUALÍSM *s. n.* doctrină socială, politică și juridică, apărută în sec. XVII, fundată pe principiul contractului social ; teoria contractualistă. [pron. *-tu-a-.* / cf. it. *contrattualismo*]

CONTRACTUALÍST, -Ă *adj.* referitor la contractualism. O *teoria ~ă* = contractualism. // *s. m. f.* adept al contractualismului. [pron. *-tu-a-.* / cf. it. *contrattualista*]

CONTRACTÚRĂ *s. f.* contracție involuntară, rigiditate, înțepenire a unui mușchi. [< fr. *contracture*]

CONTRÁCȚIE *s. f.* 1. încordare, zgîrcire a mușchilor, a corpului ; contractare. 2. micșorare a volumului unui material, provocată de răcire, uscare etc. [gen. *-iei.* var. *contracțiune* s. f. / cf. fr. *contraction*, lat. *contractio*]

CONTRACȚIÚNE *s. f.* v. contracție.

CONTRACÚRBĂ *s. f.* curbă concavă care urmează unei curbe convexe. [cf. fr. *contrecourbe*]

CONTRACURÉNT *s. n.* curgere în sensuri opuse a două fluide în contact pentru realizarea unui schimb de căldură sau de substanțe între ele. [după fr. *contre-courant*]

CONTRADÁNS *s. n.* dans asemănător cadrilului, executat de obicei de șase perechi de dansatori așezați față în față ; melodia acestui dans. [var. *contradanț* s. n. / după fr. *contredanse*, it. *contradanza*]

CONTRADÁNȚ *s. n.* v. contradans.

CONTRADEMONSTRÁȚIE *s. f.* demonstrație care se opune alteia. [cf. it. *contradimostrazione*]

CONTRADICTORIALITÁTE *s. f.* *(jur.)* principiu de drept constînd în obligația de a se face cunoscut părților învinuirile formulate împotriva lor și totodată dreptul acestora de a discuta în contradictoriu. [pron. *-ri-a-.* / cf. it. *contraddittorietà*]

CONTRADICTÓRIU, -IE *adj. (despre idei, tendințe, fenomene)* care se contrazice cu altul, care este incompatibil ; contradicțional. O *în ~* = în opoziție de idei cu ceva sau cu cineva. [pron. *-riu.* / < lat. *contradictor*, cf. fr. *contradictoire*]

CONTRADÍCȚIE *s. f.* 1. categorie filozofică care reflectă raportul dintre laturile contrare ale oricărui obiect, proces sau fenomen, legătura internă a contrariilor, unitatea și lupta acestora. O *(log.) raport de ~* = raport între două noțiuni (sau judecăți), dintre care una neagă cu totul pe cealaltă, conținutul noțiunii (sau judecății) care neagă rămînînd însă nedeterminat ; *în ~ (cu...)* = în opoziție, în dezacord (cu)... 2. nepotrivire, contrazicere (între idei sau fapte). [gen. *-iei.* var. *contradicțiune* s. f. / cf. lat. *contradictio*, fr. *contradiction*]

CONTRADICȚIONÁL, -Ă *adj. (rar)* contradictoriu. [pron. *-ți-o-.* / < *contradicție* + *-onal*]

CONTRADICȚIÚNE *s. f.* v. contradicție.

CONTRADÍG *s. n.* dig de consolidare a digului principal. [cf. fr. *contre-digue*]

CONTRAEPOLÉT *s. m. (ieșit din uz)* epolet fără franjuri. [cf. fr. *contre-épaulette*]

CONTRAESCÁRPĂ *s. f.* taluzul dinspre inamic al șanțului-obstacol din lucrările de fortificație. [cf. fr. *contrescarpe*, it. *contrascarpa*]

CONTRAETAMBÓU *s. n. (mar.)* piesă care dublează etamboul spre interiorul navei spre a-l întări. [cf. fr. *contre-étambot*]

CONTRAETRÁVĂ *s. f. (mar.)* piesă de lemn care se aplică pe fața interioară a etravei la navele de lemn pentru consolidare. [cf. fr. *contre-étrave*]

CONTRAEXPERTÍZĂ *s. f.* expertiză făcută spre a verifica o expertiză anterioară. [cf. fr. *contre-expertise*]

CONTRAEXTÉNSIE *s. f. (med.)* aplicare a unei forțe egale și opuse forței extensiei asupra membrelor sau a unor părți ale corpului. [var. *contraextensiune* s. f. / < fr. *contre-extension*]

CONTRAEXTENSIÚNE *s. f.* v. contraextensie.

CONTRAFÁCE *vb. III. tr.* a reproduce (un act, un document) în scopuri frauduloase prin imitație ; a falsifica. [p. i. *contrafác.* / < *contra-* + *face*, după fr. *contrefaire*]

CONTRAFÁCERE *s. f.* acțiunea de a contraface și rezultatul ei ; fals. [< *contrafface*]

CONTRAFAGÓT *s. n.* instrument muzical de suflat mai mare decît fagotul, care emite sunete cu o octavă mai jos decît acesta. [< it. *contrafagotto*]

CONTRAFÍȘĂ *s. f.* piesă de lemn sau de metal care asigură rigiditatea unui sistem de construcție. [cf. fr. *contre-fiche*]

CONTRAFÓRT *s. n.* 1. stîlp masiv de zidărie care îngroașă din loc în loc un zid lung și înalt pentru a-l consolida. 2. fiecare dintre picioarele înclinate spre exterior ale unui turn de extracție. [pl. *-turi,* (s. m.) *-ți.* / cf. fr. *contrefort*, it. *contrafforte*]

CONTRAGABIÉR *s. n. (mar.)* a treia velă pătrată începînd de jos a unui velier, susținută de o verigă mobilă. [pron. *-bi-er.* / cf. fr. *contre-gabier*]

CONTRAGALÓP *s. n.* galop fals. [< fr. *contre-galop*]

CONTRÁGE *vb. III. refl. (despre două vocale învecinate)* a se reduce la o singură emisiune vocalică. ● *(med.; rar)* a se contracta, a se strînge. [p. i. *contrág.* / < lat. *contrahere*, după *trage*]

CONTRÁGERE *s. f.* acțiunea de a se contrage și rezultatul ei; contracție. [< *contrage*]

CONTRAGREUTÁTE *s. f.* greutate care echilibrează o altă greutate, care contrabalansează o forță contrară. [după fr. *contrepoids*]

CONTRAGRÍFĂ *s. f. (cinem.)* gheară a aparatului de luat vederi care imobilizează pelicula în timpul expunerii. [cf. fr. *contre-griffe*]

CONTRAIMÁGINE *s. f. (mat.)* element al unei mulțimi care corespunde unui element dat dintr-o altă mulțime; imagine reciprocă. [cf. fr. *contre-image*]

CONTRAINDICÁ *vb. I. tr. (liv.)* a interzice ceva (mai ales unui bolnav); a da o indicație contrară. [< fr. *contre-indiquer*]

CONTRAINDICÁT, -Ă *adj. (despre tratamente, medicamente, alimente)* nepotrivit, vătămător pentru anumite stări, împrejurări etc. [< *contraindica*]

CONTRAINDICÁȚIE *s. f.* situație specială în care administrarea unui medicament sau aplicarea unui tratament devine vătămătoare. [gen. *-iei.* var. *contraindicațiune* s. f. / după fr. *contre-indication*]

CONTRAINDICAȚIÚNE *s. f.* v. contraindicație.

CONTRAINTEROGATÓRIU *s. n.* interogatoriu luat martorilor pentru a verifica un interogatoriu anterior. [pron. *-tra-in-... -riu.* / cf. fr. *contre-interrogatoire*]

CONTRALOVITÚRĂ *s. f. (mil.)* lovitură de răspuns în timpul apărării făcută cu forțe mari, pentru a distruge forțele inamice pătrunse în dispozitivul de apărare. [< *contra-* + *lovitură*, după fr. *contre-coup*]

CONTRÁLTĂ *s. f.* femeie cu voce de contralto. [< it. *contralta*]

CONTRÁLTO *s. n. invar.* voce feminină cu registrul cel mai grav. [< it. *contralto*]

CONTRALUMÍNĂ *s. f.* contre-jour. [< *contra* + *lumină*, după it. *controluce*]

CONTRAMAÉSTRU *s. m.* v. contramaistru.

CONTRAMÁISTRU *s. m.* 1. șef de atelier, muncitor șef de sector într-o întreprindere industrială. 2. *(în trecut)* grad de subofițer în marină; persoană care avea acest grad. [var. *contramaestru* s. m. / după fr. *contremaître*]

CONTRAMANDÁ *vb. I. tr.* a revoca, a anula un ordin, o dispoziție dată. [cf. fr. *contremander*]

CONTRAMANDÁRE *s. f.* acțiunea de a contramanda și rezultatul ei. [< *contramanda*]

CONTRAMANIFESTÁNT, -Ă *s. m. f.* persoană care participă la o contramanifestație. [cf. fr. *contre-manifestant*]

CONTRAMANIFESTÁȚIE *s. f.* manifestație care se opune alteia. [gen. *-iei.* / cf. fr. *contre-manifestation*]

CONTRAMÁRCĂ *s. f.* parte dintr-un bilet de spectacol care îi rămîne spectatorului ca dovadă a dreptului său de a-și ocupa locul respectiv. [pl. *-mărci.* / cf. fr. *contremarque*]

CONTRAMÁRȘ *s. n.* marș al unei armate făcut în sens contrar celui în care s-a mers la început. [cf. fr. *contremarche*]

CONTRAMĂSÚRĂ *s. f.* măsură luată împotriva alteia. [cf. fr. *contre-mesure*]

CONTRAMÍNĂ *s. f.* lucrare subterană făcută cu scopul de a descoperi și a distruge o mină pusă de inamic. [cf. fr. *contre-mine*]

CONTRAOCTÁVĂ *s. f. (muz.)* cea mai gravă și mai profundă dintre octave. [cf. fr. *contreoctave*]

CONTRAOFENSÍVĂ *s. f. (mil.)* acțiune ofensivă de mare amploare contra unui inamic care se afla pînă atunci în ofensivă. [cf. fr. *contre-offensive*]

CONTRAOFÉRTĂ *s. f.* ofertă diferită de o alta, adesea opusă. [cf. it. *controfferta*, fr. *contre-offre*]

CONTRAORDIN *s. n.* ordin care revocă un alt ordin anterior. [< *contra-* + *ordin*, după fr. *contrordre*]

CONTRAOTRÁVĂ *s. f.* antidot. [< *contra-* + *otravă*, după fr. *contrepoison*]

CONTRAPÁGINĂ *s. f.* a doua față a unei foi scrise sau tipărite. [< *contra-* + *pagină*]

CONTRAPÁNTĂ *s. f.* pantă opusă altei pante. [< *contra-* + *pantă*, cf. fr. *contre-pente*]

CONTRAPÁPĂ *s. m.* papă ales împotriva altui papă. [< it. *contropapa*]

CONTRAPARTÍDĂ *s. f.* dublura unui registru, ținută pentru verificare. [cf. fr. *contrepartie*]

CONTRAPILÁSTRU *s. m. (constr.)* pilastru alipit altuia. [cf. fr. *contre-pilastre*]

CONTRAPLACÁJ *s. n.* placă formată din mai multe foi subțiri de lemn suprapuse și lipite între ele cu fibrele lemnului în sens contrar. [cf. fr. *contre-placage*]

CONTRAPLÁN *s. n. (cinem.)* procedeu de montaj constînd în alternarea cadrelor filmate cu aparatul așezat în unghiuri de filmare opuse. [cf. fr. *contre-plan*]

CONTRAPLONJÉU *s. n. (cinem.)* filmare dirijată de jos în sus, care creează un sentiment de forță, de înălțare. [< fr. *contre-plongée*]

CONTRAPÓNDERE *s. f.* ceea ce face să se echilibreze, să se neutralizeze, să se contrabalanseze o acțiune, o forță etc. [< *contra-* + *pondere*, după fr. *contrepoids*]

CONTRAPOZÍȚIE *s. f. (log.)* deducerea unei judecăți noi prin înlocuirea termenilor cu contradictorii lor. [< fr. *contraposition*]

CONTRAPREGĂTÍRE *s. f. (mil.)* lovitură dată grupării principale a inamicului cu ajutorul artileriei, al aviației și al rachetelor înainte de începerea ofensivei acestuia și pentru zădărnicirea ei. [< *contra* + *pregătire*, după fr. *contre-préparation*]

CONTRAPRESIÚNE *s. f.* presiune care se opune acțiunii normale a aburului asupra pistonului unei mașini. [cf. fr. *contre-pression*]

CONTRAPRÓBĂ *s. f.* probă suplimentară folosită atunci cînd o probă de încercare nu dă rezultate concludente. [< *contra-* + *probă*, după fr. *contre-épreuve*]

CONTRAPROFÍL *s. n. (constr.)* profil simetric altuia. [cf. fr. *contreprofil*]

CONTRAPROIÉCT *s. n.* proiect pentru verificarea, îmbunătățirea sau înlocuirea unui proiect anterior. [cf. fr. *contreprojet*]

CONTRAPROPÚNERE *s. f.* propunere făcută în opoziție cu altă propunere. [< *contra-* + *propunere*, după fr. *contre-proposition*]

CONTRAPÚNCT *s. n.* 1. prezența simultană a două sau mai multe melodii cu caracter independent. ● melodie care se cîntă concomitent cu tema într-o lucrare muzicală. 2. tehnica de a compune muzică pe mai multe voci; *(p. ext.)* arta de a compune melodii. ● parte a muzicii care studiază acest fel de

compoziție. [< it. *contrappunto*, cf. fr. *contrepoint*]

CONTRAPUNCTÁ *vb. I. tr. (rar)* a tigheli (stofe, țesături) pe ambele fețe. ● *(fig.)* a folosi tehnica contrapunctului ; a face să corespundă. [cf. it. *contrappuntare*]

CONTRAPUNCTÁRE *s. f.* acțiunea de a contrapuncta ; *(p. ext.)* corespondență (a două fapte, a două idei). [< *contrapuncta*]

CONTRAPÚNCTIC, -Ă *adj.* scris după regulile contrapunctului. [cf. fr. *contrapuntique*]

CONTRAPUNCTÍST *s. n.* compozitor care utilizează contrapunctul. [cf. fr. *contrapuntiste*]

CONTRĂR, -Ă *adj.* opus ; potrivnic. O *noțiuni* ~*e* = noțiuni (sau judecăți) aflate în raport de contrarietate. ● *(s. n.)* ceea ce este opus, potrivnic. // *adv.* împotriva, în contra ; neconform cu... [var. *contrariu*, *-ie* adj. / < lat. *contrarius*, cf. fr. *contraire*]

CONTRARÁNDĂ *s. f. (mar.)* velă triunghiulară sau trapezoidală ridicată deasupra randei, pe goelete și iahturi. [cf. it. *contraranda*]

CONTRARECÉPȚIE *s. f.* repetare parțială sau totală a operațiilor de recepție în caz de litigiu. [după fr. *contre-réception*]

CONTRAREFÓRMĂ *s. f.* mișcare de opresiune sîngeroasă întreprinsă în sec. XVI de biserica catolică împotriva Reformei și partizanilor acesteia. [cf. fr. *contre-réforme*]

CONTRAREVÍZIE *s. f. (poligr.)* a doua revizie a unei tipărituri, făcută în coală. [cf. fr. *contre-révision*]

CONTRAREVOLÚȚIE *s. f.* luptă reacționară a claselor exploatatoare și a agenților lor împotriva mișcării revoluționare, a revoluției și a statului de dictatură a proletariatului. [după fr. *contre-révolution*, rus. *kontrrevoliuțiia*]

CONTRAREVOLUȚIONÁR, -Ă *adj.* care subminează mișcarea revoluționară, care este împotriva revoluției. // *s. m. f.* partizan, adept al contrarevoluției, participant la contrarevoluție. [cf. fr. *contre-révolutionnaire*, rus. *kontrrevoliuționer*]

CONTRARIÁ *vb. I. tr.* a surprinde neplăcut pe cineva (făcînd sau spunînd ceva în contradicție cu convingerile, așteptările, dorința sau intenția sa). [pron. *-ri-a*. p. i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind*. / cf. fr. *contrarier*]

CONTRARIÉRE *s. f.* acțiunea de a contraria. [pron. *-ri-e-*. / < *contraria*]

CONTRARIETÁTE *s. f.* nemulțumire, surprindere neplăcută provocată de o contrazicere. O *(log.) raport de* ~ = raport între noțiuni sau judecăți care se exclud reciproc, dar care pot fi înlăturate amîndouă în favoarea unei a treia. [cf. fr. *contrariété*]

CONTRARIPÓSTĂ *s. f. (sport)* contraatac. [< fr. *contre-riposte*]

CONTRÁRIU *s. n.* fiecare dintre cele două laturi, însușiri sau tendințe interne ale obiectelor și proceselor opuse unele altora. // *adj.* v. contrar. [< lat. *contrarius*, cf. it. *contrario*]

CONTRAROTATÍV, -Ă *adj. (despre elice)* care se rotesc în sens contrariu. [< fr. *contrarotatif*]

CONTRÁS, -Ă *adj. (despre două vocale)* contopit într-o singură vocală sau într-un diftong. [pl. *-ași*, *-ase*. / < *contrage*]

CONTRASĂGEÁTĂ *s. f. (constr.)* deplasare pe verticală, opusă sensului de acțiune a forțelor, care se dă diferitelor porțiuni de construcție. [< *contra-* + *săgeată*]

CONTRASCÓTĂ *s. f. (mar.)* fiecare dintre frînghiile prinse la colțurile pînzelor unei corăbii, servind la strîngerea acestor pînze. [cf. it. *contrascotta*]

CONTRASEMNÁ *vb. I. tr.* a semna un act alături de cel de la care emană. [< *contra-* + *semna*, după fr. *contresigner*]

CONTRASEMNĂRE *s. f.* acțiunea de a contrasemna. [< *contrasemna*]

CONTRASEMNATÁR, -Ă *s. m. f.* cel care contrasemnează. [< *contrasemna*, după fr. *contresignataire*]

CONTRASEMNĂTÚRĂ *s. f.* semnătură a unui funcționar subaltern pusă pe un act alături de semnătura celui de la care emană actul. [după fr. *contreseing*]

CONTRASÉNS *s. n.* sens opus celui normal. [< fr. *contresens*]

CONTRASPIONÁJ *s. n.* serviciu special însărcinat cu urmărirea și combaterea acțiunilor spionilor. [cf. fr. *contre-espionnage*]

CONTRÁST *s. n.* **1.** opoziție, deosebire izbitoare între două sau mai multe lucruri, situații, calități etc. ● diferența dintre densitățile extreme ale unei imagini fotografice. ● efect artistic obținut de un scriitor, de un pictor etc. prin opoziția ritmului, a ideilor, a culorilor etc. **2.** *(lit.)* gen de poezie lirică medievală în care este folosit efectul artistic al opozițiilor de ritm, de idei etc. [pl. *-te*. var. **(2)** *contrasto* s. n. / < fr. *contraste*, cf. it. *contrasto*]

CONTRASTÁ *vb. I. intr.* a fi în contrast cu ceva sau cu cineva, a se deosebi în mod izbitor. [< fr. *contraster*, it. *contrastare*]

CONTRASTÁNT, -Ă *adj.* care este (pus) în contrast cu ceva ; opus ; contrastiv. [cf. fr. *contrastant*]

CONTRASTÍV, -Ă *adj. (rar)* care pune în evidență un contrast ; care accentuează un contrast ; contrastant. O *gramatică* ~*ă* = gramatică urmărind descoperirea și explicarea divergențelor dintre două limbi. [cf. engl. *contrastive*, fr. *contrastif*]

CONTRÁSTO *s. n.* v. contrast **(2)**.

CONTRASUBIÉCT *s. n. (muz.)* melodie care apare concomitent cu subiectul unei fugi sau al altor lucrări polifonice. [pron. *-biect*. pl. *-te*. / după fr. *contre-sujet*]

CONTRAȘÍNĂ *s. f.* șină așezată paralel cu șina unei căi ferate pentru a ușura trecerea roților la curbe și pentru a ridica șoseaua la înălțimea șinelor în dreptul trecerilor de nivel. [pl. *-ne*. / < *contra-* + *șină*, după fr. *contre-rail*]

CONTRATÉMĂ *s. f. (muz.)* melodie care se aude concomitent cu subiectul în timpul expunerii lui într-o lucrare polifonică ; contrapunct **(1)**. [pl. *-me*. / cf. fr. *contre-thème*]

CONTRATENSIÚNE *s. f. (electr.)* tensiune inversă. [< fr. *contre-tension*]

CONTRATÍMP *s. m.* **1.** *(muz.)* accentuarea timpului slab (neaccentuat) al unei măsuri, timpul tare fiind ocupat de o pauză ; partea slabă a măsurii sau a timpului unei melodii. **2.** *(rar)* inoportunitate, nepotrivire. O *în* ~ = nepotrivit, inoportun. [cf. it. *contrattempo*, fr. *contretemps*]

CONTRATÍP *s. n.* reproducere a unei imagini fotografice obținute prin fotografierea acestei imagini. ● copie negativă a unui film obținută după un pozitiv intermediar în scop de multiplicare sau pentru conservarea originalului. [< fr. *contretype*]

CONTRATIPÁR *s. n. (poligr.)* tipar pe verso. [< *contra-* + *tipar*, după it. *controstampa*]

CONTRATIPÁRE *s. f. (poligr.)* obținerea de contratipuri. [< *contratip*]

CONTRATIPÍE *s. f. (fot.)* procedeu de retușare pe un negativ intermediar, folosit cînd negativul principal, foarte prețios, nu poate fi retușat. [< fr. *contretypie*]

CONTRATÍTLU *s. n.* titlul general al unei opere mai întinse ori al unei serii de mai multe volume, apărute fiecare cu titlu separat. [et. incertă]

CONTRATORPILÓR *s. n.* navă de război rapidă destinată urmăririi torpiloarelor. [cf. fr. *contre-torpilleur*]

CONTRATREÁPTĂ *s. f. (constr.)* suprafață verticală care formează partea din față a unei trepte, la o scară. [*contra-* + *treaptă*]

CONTRAVALOÁRE *s. f.* echivalent (în special bănesc) al unui obiect ; valoare dată în schimbul altei valori. [după fr. *contre-valeur*]

CONTRAVENÍ *vb. IV. intr.* a călca o regulă juridică, logică, morală etc. [p. i. *contravin.* / cf. fr. *contrevenir*, lat. med. *contravenire*]

CONTRAVENIÉNT, -Ă *s. m. f.* cel care contravine unor dispoziții oficiale. [pron. *-ni-ent.* / după fr. *contrevenant*, cf. germ. *Kontravenient*]

CONTRAVÉNȚIE *s. f.* **1.** *(jur.)* violare a legii penale, pedepsită cu amendă și închisoare pe termen scurt. **2.** *(p. ext.)* călcare a unei legi, a unei dispoziții oficiale etc., care se sancționează cu o pedeaspă ușoară (amendă sau recluziune de foarte scurtă durată). [gen. *-iei.* var. *contravenție* s. f. / cf. fr. *contravention*, it. *contravvenzione*]

CONTRAVENȚIONÁL, -Ă *adj.* referitor la contravenție, cu caracter de contravenție. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *contraventionnel*]

CONTRAVENȚIÚNE *s. f.* v. contravenție.

CONTRAVÍZITĂ *s. f.* **1.** a doua vizită zilnică făcută de medic bolnavilor dintr-un spital. **2.** vizita de răspuns la o altă vizită. [cf. fr. *contre-visite*]

CONTRAZÍCE *vb. III.* **1.** *tr.* a susține contrariul celor spuse de cineva, a nu fi de acord cu cineva. **2.** *tr.* a fi în dezacord, a nu se potrivi cu ceva ; a dezminți. **3.** *refl.* a fi în dezacord cu tine însuți. **4.** *refl. (despre susținătorii unor afirmații etc.)* a fi în contrazicere unii cu alții, a avea păreri deosebite. ● *(despre idei, afirmații, mărturii)* a nu se potrivi unele cu altele. [p. i. *contrazic.* / < *contra-* + *zice*, după lat. *contradicere*]

CONTRAZÍCERE *s. f.* faptul de a (se) contrazice ; contradicție ; dezacord. [< *contrazice*]

CÓNTRĂ *s. f.* lovitură de răspuns, promptă, la box, scrimă, lupte, judo, pe atacul adversarului sau imediat după acesta. ● acțiunea de a contra la bridge. [< fr. *contra*]

CONTRE-JOUR *s. n.* **1.** *(franțuzism)* metodă de iluminare, constînd din luminarea obiectelor sau a personajelor din partea opusă celui care le privește ; contralumină. **2.** *(fot.)* fotografie făcută cu această metodă de pozare. [pron. *contr-júr* / < fr. *contre-jour*]

CONTRIBUÁBIL, -Ă *s. m. f.* persoană care plătește impozite. [pron. *-bu-a-.* / cf. fr. *contribuable*]

CONTRIBUÍ *vb. IV intr.* a-și da aportul (material sau moral), a participa la o acțiune comună ; a ajuta, a înlesni apariția sau dezvoltarea unui lucru. [pron. *-bu-i.* p. i. *contribui*, 3, 6 *-buie.* / cf. fr. *contribuer*, it. *contribuire*, lat. *contribuere*]

CONTRIBUTÍV, -Ă *adj.* care se referă la contribuție. ● care contribuie ; contributoriu. [cf. fr. *contributif*]

CONTRIBUTÓRIU, -IE *adj.* contributiv. [cf. fr. *contributoire*]

CONTRIBÚȚIE *s. f.* **1.** parte, sumă cu care se contribuie la o cheltuială sau la o acțiune comună ; aport. O *pune la* ~ = a folosi capacitatea cuiva (sau a ceva) într-o acțiune. **2.** *(jur. ; la pl.)* sumă de bani pe care un stat învins este obligat s-o plătească unui stat învingător în temeiul unui tratat de pace, depășind pagubele cauzate de război. **3.** impozit. [gen. *-iei.* var. *contribuțiune* s. f. / cf. fr. *contribution*, it. *contribuzione*, lat. *contributio*]

CONTRIBUȚIÚNE s. f. v. contribuție.

CONTRIȚIÚNE *s. f. (rar)* durere profundă simțită în urma ofensării divinității ; pocăință, căință. [cf. fr. *contrition*, cf. lat. *contritus* — cuprins de remușcări]

CONTRÓL *s. n.* **1.** verificare, analiză permanentă sau periodică a unei activități pentru a urmări mersul ei și pentru a lua măsuri de îmbunătățire. ● supraveghere continuă (morală sau materială) ; stăpînire. ● putere de dirijare a propriilor gesturi și mișcări. O *cifră de* ~ = exponent care indică limitele cantitative ale producției. **2.** instituție însărcinată cu supravegherea unor activități. **3.** *(la pl.)* registru de evidență a personalului (și animalelor) unei unități militare. [pl. *-oale, -oluri.* / < fr. *contrôle*]

CONTROLÁ *vb. I. tr.* **1.** exercita un control, a supune controlului. **2.** *tr.* a domina, a supune, a ține sub control. **3.** *refl. (despre oameni)* a-și stăpîni gesturile, mișcările. [< fr. *contrôler*]

CONTROLÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi controlat. [cf. fr. *contrôlable*]

CONTROLÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) controla. [< *controla*]

CONTROLATERÁL, -Ă *adj. (med. ; despre unele leziuni sau paralizii)* care este în raport cu o jumătate simetrică corporală, care este localizat în jumătatea opusă. [< fr. *contro-latéral*]

CONTROLÉR *s. n.* aparat electric care permite o succesiune de modificări ale conexiunilor sau de reglaj. [< germ. *Kontroller*, cf. engl. *controller*]

CONTROLÓR, -OÁRE *s. m. f.* funcționar însărcinat cu controlul unei activități etc. [cf. fr. *contrôleur*, germ. *Kontrollor*]

CONTROVÉRSA *vb. I. tr.* a discuta în controversă asupra unui subiect, a susține o controversă. [< fr. *controverser*]

CONTROVERSÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi controversat. [cf. fr. *controversable*]

CONTROVERSÁT, -Ă *adj.* în controversă, în privința căruia există o controversă. [< *controversa*]

CONTROVÉRSĂ *s. f.* discuție contradictorie asupra unei chestiuni de principiu. ● *(fam.)* discuție aprinsă, ceartă, sfadă, scandal ; neînțelegere. [cf. fr. *controverse*, lat. *controversia* — lovitură]

CONTUÁR *s. n.* v. contoar (1).

CONTUBERNÁL *s. m. (ant.)* militar care locuia împreună cu alții în același cort (contuberniu). [cf. it. *contubernale*, lat. *contubernalis*]

CONTUBERNALITÁTE *s. f. (rar)* frăție de arme, camaraderie. [cf. fr. *contubernalité*]

CONTUBÉRNIU *s. n. (ant.)* **1.** cort militar roman. **2.** grup de zece soldați romani (care ocupau același cort). **3.** *(în dreptul roman)* uniune, asociație între doi sclavi sau între

un om liber și un sclav. 4. *(fig.)* coabitare ilicită între două persoane de sex diferit. [pron. *-niu.* / cf. it. *contubernio*, lat. *contubernium*]

CONTUMACÍE *s. f.* absență a unui inculpat de la judecată. O *în* ~ =în lipsă. [gen. *-iei.* / cf. it. *contumacia*, fr. *contumace*, lat. *contumacia* — nesupunere]

CONTÚR *s. n.* linie, suprafață care mărginește un corp, un obiect ; reprezentare grafică a unei astfel de linii sau suprafețe. [pl. *-uri*, *-re.* / < fr. *contour*, cf. it. *contorno*]

CONTURÁ *vb. I. tr.* a da, a preciza conturul unui corp, al unui obiect, ● *tr., refl. (fig.)* a (se) închega în forme precise ; a (se) preciza. [< *contur*, cf. fr. *contourner*]

CONTURÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) contura și rezultatul ei. [< *contura*]

CONTURBÁ *vb. I. tr.* a deranja, a tulbura. [< it., lat. *conturbare*]

CONTURBÁRE *s. f.* acțiunea de a conturba și rezultatul ei. [< *conturba*]

CONTURNÁ *vb. I. tr.* a înconjura, a ocoli. ● a încinge, a înconjura (cu ornamente, motive ornamentale). [cf. it. *contornare*, fr. *contourner*]

CONTURNÁRE *s. f.* ocolire a suprafețelor izolate de către un circuit electric. [< *conturna*, după fr. *contournement*]

CONTÚZ, -Ă *adj. (med.)* care prezintă o contuzie. [< fr. *contus*]

CONTÚZIE *s. f.* leziune provocată prin lovire. [gen. *-iei.* var. *contuziune* s. f. / cf. fr. *contusion*, lat. *contusio*]

CONTUZIONÁ *vb. I. tr.* a produce, a provoca o contuzie. [pron. *-zi-o-.* / < fr. *contusionner*]

CONTUZIÚNE *s. f.* v. contuzie.

CONȚÍNE *vb. III. tr.* 1. a fi umplut cu ; a avea un anumit conținut, cuprins ; a cuprinde. 2. *(despre cărți, texte)* a fi alcătuit din. [p. i. 1,6 *conțin*, conj. *-nă.* / < lat. *continere*, cf. fr. *contenir*, după *ține*]

CONȚINÚT *s. n.* 1. ceea ce încape într-un spațiu limitat, într-un recipient. 2. categorie filozofică care desemnează baza materială ce condiționează existența și schimbarea unui obiect, ansamblul interacțiunilor diferitelor componente și proprietăți reprezentînd funcții esențiale pentru obiectul respectiv. ● totalitatea notelor esențiale ale unei noțiuni. 3. noțiune desemnînd lumea reprezentată, metamorfozată prin prisma scriitorului, semnificațiile, mesajul unei opere de artă ; fond, cuprins ; semnificație. 4. tablă de materii ; sumar. [< *conține*, după fr. *contenu*]

CONȚINUTÍSM *s. n.* 1. teorie estetică care acordă mare importanță conținutului operei de artă. 2. preponderență a conținutului într-o operă de artă față de mijloacele formale. [< *conținut* + *-ism*, cf. it. *contenutismo*]

CONȚINUTÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la conținutism, propriu conținutismului ; referitor la conținutul unei opere literare. [cf. it. *contenutistico*]

CONTOPÍST, -Ă *s. m. f.* mic funcționar de cancelarie ; copist. [< germ. *Konzipist*]

CONÚBIU *s. n. (latinism)* căsătorie. [< lat. *conubium*]

CONURBÁȚIE *s. f. (liv.)* aglomerație urbană constituită dintr-un oraș cu rol de centru spre care gravitează mai multe orașe vecine. [gen. *-iei.* / < fr., engl. *conurbation*, it. *conurbazione*, cf. lat. *cum* — cu, *urbs* — oraș]

CÓNUS *s. m. (zool.)* gasteropod marin cu cochilia convolută, conică. [< it. *cono*, cf. gr. *konos* — con]

CONVALESCÉNT, -Ă *s. m. f.* bolnav în convalescență, pe cale de a se însănătoși. [< fr. *convalescent*, cf. lat. *convalescens*]

CONVALESCÉNȚĂ *s. f.* perioada de tranziție între momentul vindecării și însănătoșirea deplină ; întremare. [cf. fr. *convalescence*, lat. *convalescentia*]

CONVECTÍV, -Ă *adj.* referitor la convecție ; care se produce prin convecție. [< germ. *kovektiv*]

CONVECTÓR *s. n. (tehn.)* corp de încălzit folosit în instalațiile de încălzire centrală. [< fr. *convecteur*]

CONVÉCȚIE *s. f.* 1. orice mișcare de aer cu direcție verticală. 2. *(fiz.)* mișcare de ansamblu a particulelor unui fluid. O *~a căldurii* = transmiterea căldurii printr-un corp lichid sau gazos cu ajutorul unor curenți ai fluidului respectiv. [gen. *-iei.* var. *convecțiune*, *convexie*, *convexiune* s. f. / < lat. *convectio*, fr. *convection*]

CONVECȚIÚNE *s. f.* v. convecție.

CONVÉIER *s. n.* transportor cu unu sau mai multe elemente flexibile de tracțiune (cabluri, lanțuri etc.) ; bandă rulantă. [pron. *con-ve-ier.* var. *conveior* s. n. / < engl. *conveyer*, rus. *konveier*]

CONVEIÓR *s. n.* v. conveier.

CONVENÁBIL, -Ă *adj.* care convine sau poate conveni, acceptabil, mulțumitor (ca preț, calitate etc.). ● *(despre mărfuri, prețuri)* ieftin. [cf. fr. *convenable*]

CONVENÍ *vb. IV intr.* 1. a corespunde dorințelor cuiva, a-i plăcea. 2. a se înțelege, a se învoi, a cădea la învoială. O *tr.* a accepta. [p. i. *convin*, *corviu*, conj. 3 *-vină*, *-vie.* / < fr. *convenir*, it., lat. *convenire*]

CONVENIÉNT, -Ă *adj. (rar)* care convine, oportun, potrivit, corespunzător, proporționat. [pron. *-ni-ent.* / < engl. *convenient*, cf. it. *conveniente*]

CONVENIÉNȚĂ *s. f. (la pl.)* totalitatea regulilor de purtare care se impun într-o anumită societate. O *de* ~ = făcut numai pentru a respecta anumite forme sociale, de formă. [pron. *-ni-en-.* gen. *-ței.* / cf. it. *convenienza*, fr. *convenance*]

CONVÉNT *s. n.* 1. întrunire a membrilor cu drept de vot ai unei mănăstiri sau ai unui ordin călugăresc. ● for suprem în biserica protestantă, compus din clerici și laici. 2. adunare generală a francmasonilor. [pl. *-turi.* / < lat. *conventus*, cf. fr., engl. *convent*]

CONVENTÍCUL *s. n. (rar)* adunare secretă (adesea ilegală). [< lat. *conventiculum*, cf. fr. *conventicule*]

CONVÉNȚIE *s. f.* 1. înțelegere, învoială. ● acord, pact între două sau mai multe state, instituții etc. privind probleme cu caracter economic, juridic, tehnic, militar etc. ● *(arte)* înțelegere tacită de a admite unele procedee sau ficțiuni. 2. *(la pl.)* deprinderi stabilite prin tradiție. [gen. *-iei.* var. *convențiune* (1) s. f. / cf. fr. *convention*, lat. *conventio*]

CONVENȚIONÁL, -Ă *adj.* 1. stabilit prin convenție ; acceptat prin tradiție. 2. artificial, nenatural, factice. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *conventionnel*, lat. *conventionalis*]

CONVENȚIONALÍSM *s. n.* 1. caracterul a ceea ce este convențional. 2. *(lit. ; arte)* tendință de supunere la regulile general acceptate, fără o percepere proprie, realistă a faptelor ; prezență masivă în opera de artă a unor elemente de conținut sau de expresie devenite clișee ; lipsa unei viziuni estetice-ideologice proprii. 3. concepție filozofică de tip pozitivist, potrivit căreia axio-

mele geometrice, ca și legile științei sînt simple simboluri sau convenții create de oamenii de știință din considerente de comoditate a gîndirii, în mod arbitrar. ● ~ *moral* = teorie care consideră morala drept rezultat al convenției, al acordului dintre indivizi asupra a ceea ce este bine sau rău. [pron. *-ți-o-*. / < fr. *conventionnalisme*]

CONVENȚIONALÍST, -Ă *adj.* referitor la convenționalism. // *s. m. f.* adept al cenvenționalismului. [pron. *-ți-o-*. / < fr. *conventionnaliste*]

CONVENȚIONALITÁTE *s. f.* convenționalism. [< *convențional* + *-itate*]

CONVENȚIÚNE *s. f.* **1.** v. convenție. **2.** adunare legislativă în timpul revoluției burgheze din Franța. [pron. *-ți-u-*. / < fr. *convention*]

CONVÉRGE *vb. III. intr.* a tinde, a se îndrepta către un centru comun, către același punct, *(fig.)* către același scop. [p. i. *convérg*. / < fr. *converger*, it., lat. *convergere*]

CONVERGÉNT, -Ă *adj.* care converge, care se îndreaptă către același centru. O *lentilă ~ă* = lentilă cu proprietatea de a strînge într-un singur focar razele care o străbat. ❍ *(mat.; despre un șir infinit de numere)* care tinde către un anumit număr finit, numit limită. [cf. fr. *convergent*, it. *convergente*]

CONVERGÉNȚĂ *s. f.* **1.** faptul de a converge ; îndreptare către același centru, *(fig.)* către același scop. O *doctrina ~ței* = concepție politică nemarxistă potrivit căreia în lumea contemporană, ca urmare a impactului dintre revoluția științifică-tehnică și evoluția relațiilor sociale în general, ar avea loc un proces de ștergere a deosebirilor dintre socialism și capitalism, de convergență a celor două sisteme radical deosebite, care să ducă la o nouă societate, fără a fi nevoie de revoluție socială. ● *(mat.)* proprietate a unei serii de a admite o sumă determinată. **2.** *(biol.)* apariție a unor asemănări structurale sau funcționale la organisme îndepărtate filogenetic ca urmare a adaptării lor la condiții de mediu identice. [cf. fr. *convergence*, it. *convergenza*]

CONVÉRS, -Á *adj. (despre judecăți, raționamente)* al cărui subiect poate fi transformat în atribut sau invers fără a schimba sensul judecății sau a altera adevărul ei. [cf. lat. *conversus*, fr. *convers*]

CONVERSÁ *vb. I. intr.* a vorbi cu cineva, a discuta, a susține o conversație. [< fr. *converser*, cf. lat. *conversari*]

CONVERSATÍV, -Ă *adj.* referitor la conversație, de conversație ; conversațional. [et. incertă]

CONVERSÁȚIE *s. f.* discuție, convorbire. [gen. *-iei*. var. *conversațiune* s. f. / cf. fr. *conversation*, lat. *conversatio* — frecventare]

CONVERSAȚIONÁL, -Ă *adj. (rar)* conversativ. [pron. *-ți-o-* / < fr. *conversationnel*]

CONVERSAȚIÚNE *s. f.* v. conversație.

CONVÉRSIE *s. f.* v. conversiune.

CONVERSIÚNE *s. f.* **1.** schimbare a condițiilor unui împrumut (prin prelungirea termenelor, micșorarea dobînzilor etc.). ● *(ec.)* preschimbare a unei valori (mai ales monetare) într-o valoare de altă natură. **2.** *(rar)* schimbare a naturii, a formei unui lucru. ● transformare în urma unui proces chimic, a unei specii de molecule în alte specii de molecule. ❍ *(biol. ; în forma conversie)* schimbare în ordinea liniară a genelor ; transmutație genetică. **3.** reluare în ordine inversă a termenilor unei sintagme sau fraze, fără ca înțelesul să sufere ; reversiune. ● formare de noi cuvinte prin schimbarea categoriei gramaticale ; hipotaxă. **4.** *(log.)* răsturnare a unei judecăți prin înlocuirea reciprocă a subiectului cu predicatul. ● *(cib.)* traducere a unui cuvînt, a unui număr sau a unui mesaj alfanumeric dintr-un cod sau limbaj într-altul. [var. *conversie* s. f. / cf. fr., engl. *conversion*, lat. *conversio*]

CONVERTÍ *vb. I.* **1.** *refl.* a-și schimba sau a face pe cineva să-și schimbe convingerile, părerile (în special religioase). **2.** *tr.* a schimba un lucru în altul, a preface, a transforma. ● a schimba natura, forma unei valori, a transforma o valoare în altă valoare. [< fr. *convertir*, cf. lat. *convertere* — a întoarce]

CONVERTÍBIL, -Ă *adj.* care se poate converti. O *avion* ~ = convertiplan ; *automobil* ~ = automobil decapotabil. [cf. fr. *convertible*, lat. *convertibilis*]

CONVERTIBILITÁTE *s. f.* însușirea a ceea ce este convertibil. [cf. fr. *convertibilité*]

CONVERTIPLÁN *s. n.* tip de avion care poate să decoleze și să aterizeze vertical, trecînd instantaneu la zborul orizontal de mare viteză ; avion convertibil. [< engl. *convertiplane*]

CONVERTÍRE *s. f.* acțiunea de a (se) converti și rezultatul ei. [< *converti*]

CONVERTIZÁ *vb. I. tr.* a supune convertizării. [< *converti* + *-iza*]

CONVERTIZÁRE *s. f.* **1.** îndepărtare a unor impurități dintr-o masă metalică topită cu ajutorul unui gaz oxidant și fără folosire de combustibil. **2.** transformare a curentului alternativ în curent continuu sau invers cu ajutorul unui convertizor ; conversiune. [< *convertiza*, după fr. *convertissage*]

CONVERTIZÓR *s. n.* **1.** dispozitiv mecanic pentru transformarea unei mișcări sau a unei forțe. **2.** cuptor pentru afinarea metalelor (mai ales pentru transformarea fontei în oțel). **3.** transformator electric simplu. **4.** mașină pentru transformarea grișului în făină. [< fr. *convertisseur*]

CONVERTÓR *s. n.* adaptor pentru recepția undelor ultrascurte cu superheterodină normală. [< engl. *converter*, germ. *Konverter*]

CONVÉX, -Ă *adj.* curbat, bombat în afară. [pl. *-ecși*, *-exe*. / < fr. *convexe*, cf. lat. *convexus*]

CONVÉXIE *s. f.* v. convecție.

CONVEXITÁTE *s. f.* însușirea de a fi convex ; suprafață bombată ieșită în afară, convexă. [cf. fr. *convexité*, lat. *convexitas*]

CONVEXIÚNE *s. f.* v. convecție.

CONVÍCȚIE *s. f.* v. convicțiune.

CONVICȚIÚNE *s. f. (rar)* convingere. [pl. *-ni*. var. *convicție* s. f. / cf. lat. *convictio*, fr. *conviction*]

CONVIEȚUÍ *vb. IV. intr.* a trăi împreună, în același loc cu cineva. [pron. *-vie-*. / după lat. *convivere*, germ. *zusammenleben*]

CONVIEȚUÍRE *s. f.* faptul de a conviețui. [< *conviețui*]

CONVINGĂTÓR, -OÁRE *adj.* care convinge, concludent. [< *convinge* + *-(ă)tor*]

CONVÍNGE *vb. III. tr.* a face pe cineva prin probe, prin argumente etc. să recunoască adevărul sau să adopte o părere într-o anumită chestiune. ● *refl.* a-și da seama, a se încredința că ceva este într-un anumit fel. [p. i. *convíng*, perf. s. *-insei*, part. *-ins*. / < lat., it. *convincere*, după *învinge*]

CONVÍNGERE *s. f.* acțiunea de a (se) convinge și rezultatul ei ; convicțiune. ● părere fermă asupra unui lucru. [< *convinge*]

CONVÍV, -Ă *s. m. f.* comesean ; invitat la masă. [< fr. *convive*, cf. it., lat. *conviva*]

CONVIVIÁL, -Ă *adj.* de conviv. [pron. *-vi-al.* / cf. engl. *convivial*]

CONVOCÁ *vb. I. tr.* a chema, a aduna (oficial) într-un loc un grup de persoane, un corp constituit etc. cu un anumit scop. [p. i. *convóc*, 3, 6 *-voacă.* / < fr. *convoquer*, it., lat. *convocare*]

CONVOCÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi convocat. [cf. fr. *convocable*]

CONVOCÁRE *s. f.* acțiunea de a convoca și rezultatul ei ; convocațiune ; *(spec.)* anunț prin care este convocată o persoană, o adunare etc. [pl. *-cări.* / < *convoca*]

CONVOCATÓR, -OÁRE *adj.* care convoacă. // *s. n.* listă cu cei convocați (la o adunare). [cf. it. *convocatore*]

CONVOCAȚIÚNE *s. f.* convocare. [cf. lat. *convocatio*, fr. *convocation*]

CONVÓI *s. n.* șir de vehicule (care transportă materiale, trupe etc. ● șir de persoane care merg într-o anumită direcție, pe un anumit drum etc. ; coloană. [pl. *-oaie*, *-oiuri.* / < it. *convoglio*, fr. *convoi*]

CONVOLÚT, -Ă *adj. (bot. ; despre organe)* răsucit în formă de cornet sau sul. ● răsucit, întors asupra lui însuși. [< fr. *convoluté*, lat. *convolutus*]

CONVOLÚT *s. n.* volum care cuprinde mai multe lucrări editate separat, dar având același autor sau cuprinzînd materii înrudite. [var. *convolută* s. f. / < germ. *Konvolut*]

CONVOLÚTĂ *s. f.* v. convolut.

CONVOLÚȚIE *s. f.* întoarcere, răsucire. [var. *convoluțiune* s. f. / cf. fr. *convolution*]

CONVOLUȚIÚNE *s. f.* v. convoluție.

CONVOLVULACÉE *s. f. pl. (bot.)* familie de plante dicotiledonate gamopetale care se cațără prin răsucire ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *convolvulacées*]

CONVORBÍ *vb. IV. intr.* a sta de vorbă, a vorbi, a discuta, a conversa. [< *con-* + *vorbi*, după germ. *unterreden*]

CONVORBÍRE *s. f.* acțiunea de a convorbi ; discuție, conversație. O ~ *telefonică* = discuție realizată prin intermediul telefonului. [< *convorbi*]

CONVULSÁ *vb. I. refl. (liv.)* a se convulsiona. [< fr. *convulser*]

CONVÚLSIE *s. f.* 1. contractare involuntară, bruscă și repetată a mușchilor ; spasm. 2. *(fig.)* zvîrcolire ; frămîntare, încordare. [gen. *-iei.* var. *convulsiune* s. f. / cf. fr. *convulsion*, lat. *convulsio*]

CONVULSIONÁ *vb. I. refl.* a avea convulsii ; a se zvîrcoli ; a se încorda ; a se convulsa. [pron. *-si-o-.* / < fr. *convulsionner*]

CONVULSIOTERÁPIE *s. f. (med.)* metodă terapeutică de șoc constînd în a provoca intenționat apariția de convulsii. [et. incertă]

CONVULSIÚNE *s. f.* v. convulsie.

CONVULSÍV, -Ă *adj.* care produce, care se manifestă prin convulsii, cu convulsii, O *tuse* ~*ă* = boală infecțioasă, care se manifestă mai ales la copii, caracterizată prin tuse puternică cu convulsii ; tuse măgărească. [< fr. *convulsif*]

COOBLIGÁȚIE *s. f.* obligație reciprocă sau comună mai multor persoane. [pron. *co-o-.* / cf. fr. *coobligation*]

COOCUPÁNT, -Ă *s. m. f.* cel care ocupă (ceva) împreună cu una sau mai multe persoane. [pron. *co-o-.* / cf. fr. *cooccupant*]

COOL *s. n. (muz.)* manieră reținută, interiorizată de interpretare în jazul modern, care, refuzînd orice efuziune afectivă sau temperamentală, urmărește să realizeze o expresie muzicală fără nici o participare afectivă. [pron. *cul.* / < engl. *cool(jazz)*, cf. *cold* — rece]

COOLMÁN *s. m. (rar)* muzician de jaz adept al stilului cool. [< engl. *coolman*]

COOPERÁ *vb. I. intr.* a lucra împreună cu cineva, a colabora. [pron. *co-o-.* / < fr. *coopérer*, it. *cooperare*, lat. *cooperari*]

COOPERÁRE *s. f.* acțiunea de a coopera și rezultatul ei ; colaborare, conlucrare. [< *coopera*]

COOPERATÍSM *s. n.* sistem economic care atribuie un rol important cooperației. ● curent în economie potrivit căruia capitalismul ar putea fi înlocuit cu un nou regim social-economic pe cale pașnică, prin generalizarea treptată a cooperației de consum ; cooperativism. [pron. *co-o-.* / < fr. *cooperatisme*]

COOPERATÍST, -Ă *adj.* care ține de cooperație ; propriu cooperației ; care activează în cooperație ; cooperativ. [< *cooperat* + *-ist*]

COOPERATÍV, -Ă *adj.* cooperatist. ● *(rar)* care cooperează, binevoitor. [< fr. *coopératif*]

COOPERATÍVĂ *s. f.* 1. *(ec.)* formă de organizare în sistemul cooperatist ; ~ *agricolă de producție* = organizație economică socialistă, în care țăranii se unesc de bunăvoie, aducînd în proprietatea cooperatistă pămîntul și mijloacele principale de producție, munca fiind organizată în comun, iar retribuirea făcîndu-se după cantitatea și calitatea muncii și în funcție de producția realizată. 2. *(concr.)* magazin de mărfuri organizat pe principii cooperatiste, unde se desfac diferite produse. [< fr. *coopérative*, it. *cooperativa*]

COOPERATIVÍSM *s. n.* cooperatism. [cf. it. *cooperativismo*]

COOPERATIVÍST, -Ă *adj.* care ține de cooperativism. // *s. m. f.* adept al cooperativismului. [cf. it. *cooperatista*]

COOPERATIVIZÁ *vb. I. tr.* a da un caracter cooperatist, a uni în cooperative. [pron. *co-o-.* / cf. fr. *coopérativiser*]

COOPERATIVIZÁRE *s. f.* acțiunea de a cooperativiza. O ~*a agriculturii* = procesul de atragere a țărănimii muncitoare în diverse forme ale cooperației în producția agricolă. [< *cooperativiza*]

COOPERATÓR, -OÁRE *s. m. f.* membru al unei cooperative. // *adj.* care cooperează. [cf. fr. *coopérateur*]

COOPERAȚIE *s. f.* 1. formă de organizare a muncii în care mai multe persoane participă în comun la același proces de muncă sau la diverse procese ale muncii legate între ele. ● *(în orînduirea socialistă)* asociere a oamenilor muncii în întreprinderi cooperatiste de producție sau de aprovizionare și desfacere. 2. cooperare. [gen. *-iei.* var. *cooperațiune* s. f. / cf. fr. *coopération*, it. *cooperazione*]

COOPERAȚIÚNE *s. f.* v. cooperație.

COOPTÁ *vb. I. tr.* a alege, a primi pe cineva într-un colectiv, într-un comitet etc. prin voința membrilor acestuia. [pron. *co-op-.* / < fr. *coopter*]

COOPTÁRE *s. f.* acțiunea de a coopta și rezultatul ei ; *(spec.)* mod de alegere a unei persoane într-un colectiv, într-un comitet etc. prin voința celorlalți membri ai acestora. [pron. *co-op-.* / < *coopta*]

COORDINÁ *vb. I* v. coordona.

COORDINÁRE *s. f.* v. coordonare.

COORDINÁT, -Ă *adj.* v. coordonat.

COORDINÁTĂ *s. f.* v. coordonată.

COORDONÁ *vb. I. tr.* a pune de acord, a aranja părțile unui tot potrivit anumitor relații sau unui anumit scop. [pron. *co-or-.*

p. i. *-nez.* var. *coordina* vb. I. / < fr. *coordonner*, cf. it. *coordinare*]

COORDONÁRE *s. f.* 1. acțiunea de a coordona. 2. raport între două sau mai multe propoziții sau părți de propoziție, legate între ele astfel încît una să nu depindă sintactic de cealaltă sau de celelalte ; raport între mai multe noțiuni de aceeași specie subordonate aceleiași noțiuni. [var. *coordinare* s. f. / < *coordona*]

COORDONÁT, -Ă *adj.* pus de acord ; în raport de coordonare. O *propoziție ~ă* (și *s. f.*) = propoziție (principală sau secundară) care stă pe același plan cu alta, fără a depinde de ea din punct de vedere gramatical. [var. *coordinat, -ă* adj. / cf. fr. *coordonné*, it. *coordinato*]

COORDONÁTĂ *s. f.* 1. *(mat.)* fiecare dintre numerele care precizează poziția unui punct față de un sistem de referință dat. ● *(fig.)* direcție ; cadru. 2. *(la pl.)* sistem de linii imaginare prin care se determină poziția unui punct de pe glob. 3. sistem de determinare a poziției aștrilor prin raportare la diferite sisteme de referință. [var. *coordinată* s. f. / cf. fr. *coordonnée*, it. *coordinata*]

COORDONATÓR *s. n.* aparat care indică automat locul unui avion în spațiu și distanța parcursă de el de la punctul de decolare. [cf. fr. *coordonnateur*]

COORDONATÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* (cel) care îndeplinește o funcție de coordonare. O *conjuncție ~oare* = conjuncție care leagă două propoziții sau două părți de propoziție aflate în raport de coordonare. [cf. fr. *coordonnateur*]

COORDONOGRÁF *s. m.* instrument destinat raportării punctelor în funcție de coordonatelor lor. [< *coordon(ată)* + *-graf*]

COPAIÉR *s. m.* arbore rășinos din America de Sud. [< fr. *copayer*]

COPÁL *s. n.* rășină naturală transparentă, de culoare galbenă, care provine din descompunerea în pămînt a arborilor rășinoși fosili sau din diverse plante tropicale, folosindu-se în special la prepararea lacurilor. [< fr. *copal*, cf. peruv. *copalle*]

COPARTÁJ *s. n.* *(jur.)* partaj făcut de părți ; partajare între mai mulți. [< fr. *copartage*]

COPARTICIPÁ *vb. I. intr.* a participa la ceva împreună cu alții. [cf. fr. *coparticiper*]

COPARTICIPÁNT, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care participă la o antrepriză, la o asociație. [cf. fr. *coparticipant*]

COPARTICIPÁRE *s. f.* acțiunea de a coparticipa și rezultatul ei ; participare în comun (la ceva) ; coparticipație. [< *coparticipa*]

COPARTICIPÁȚIE *s. f.* coparticipare. [< fr. *coparticipation*]

COPEPÓDE *s. n. pl.* *(zool.)* subclasă de crustacee mici care formează planctonul din apele dulci sau marine ; *(la sg.)* crustaceu din această subclasă. [< fr. *copépodes*]

COPERTÁ *vb. I. tr.* a pune copertele la o carte, la un caiet etc. [< it. *copertare*]

COPERTÁRE *s. f.* acțiunea de a coperta. [< *coperta*]

COPÉRTĂ *s. f.* învelis de carte, de caiet etc., învelitoare, scoarță. [pl. *-rte, -rți.* / < it. *coperta*]

COPERTÎNĂ *s. f.* 1. copertă (de carte, de caiet) ; *(p. ext.)* acoperitoare. 2. *(constr.)* element de construcție cu suprafață plană, care acoperă de obicei o ieșire. [< it. *copertina*]

COPIÁ *vb. I. tr.* 1. a reproduce un text, o operă de artă etc. ● a reproduce ceva în mod servil și fără originalitate. 2. *(peior.)* a imita servil pe cineva. ● *intr.* a redacta o teză, o lucrare etc. folosind pe furiș în timpul examenului lucrarea unui alt coleg, manuale, notițe etc. 3. *(tehn.)* a prelucra prin așchiere la o mașină-unealtă un model, piesa rezultată avînd un profil identic. [pron. *-pi-a.* p. i. 3, 6 *-iază*, 4 *-iem*, ger. *-iind.* [< fr. *copier*, cf. it. *copiare*]

COPIÁT *s. n.* copiere. [pron. *-pi-at.* / < *copia*]

COPIÁT *s. m.* membru al clerului la Constantinopol care avea misiunea de a acoperi morții cu un giulgiu. [pron. *-pi-at.* / < fr. *copiate*, gr. *kopiates*]

COPIÁT, -Ă *adj.* care este imitat întru totul. [< *copia*]

COPIATÍV, -Ă *adj.* *hîrtie ~ă* = plombagină. [pron. *-pi-a-.* / < it. *copiativo*]

COPIE *s. f.* 1. reproducere exactă a unei opere de artă, a unui text etc. 2. *(peior.)* imitație servilă, lipsită de valoare. [gen. *-iei.* / < lat. med. *copia*, cf. rus. *kopija*, fr. *copie*, germ. *Kopie*]

COPIÉR[1] *s. n.* registru cu foi subțiri în care se copiază diferite scrisori, acte etc. O *creion ~* = creion chimic. [pron. *-pi-er.* / < germ. *Kopier(buch)*]

COPIÉR[2] *s. n.* *(tehn.)* element de urmărire prin contact al modelului de frezare în timpul prelucrării. [pron. *-pi-er.* / < *copia*]

COPIÉRE *s. f.* acțiunea de a copia ; copiat. [< *copia*]

COPILÓT *s. m.* pilot secund. [cf. fr. *copilote*]

COPIÓS, -OÁSĂ *adj.* bogat, abundent, îmbelșugat ; îndestulat. [pron. *-pi-os.* / < lat. *copiosus*, cf. fr. *copieux*]

COPÍST, -Ă *s. m. f.* *(în trecut)* cel care copia acte, opere manuscrise etc. [< fr. *copiste*]

COPITÁTE *s. f. pl.* *(zool.)* ungulate. [< *copită*, după fr. *digités*]

COPLANÁR, -Ă *adj.* *(mat. ; despre puncte, drepte)* situat în același plan. [cf. fr. *coplanaire*]

COPLANARITÁTE *s. f.* calitatea a două sau a mai multor figuri geometrice de a fi conținute în același plan. [et. incertă]

COPOLIMÉR *s. m.* polimer mixt, rezultat din unirea moleculelor a doi compuși diferiți. [< fr. *copolymère*]

COPOLIMERIZÁRE *s. f.* reacție de polimerizare simultană a doi sau a mai multor monomeri diferiți. [cf. fr. *copolymérisation*]

COPOSEDÁ *vb. I. tr.* *(jur.)* a poseda în comun un lucru. [cf. fr. *copossséder*]

COPOSESIÚNE *s. f.* *(jur.)* posesiune în comun a unui lucru. [cf. fr. *copossession*]

COPOSESÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* *(jur.)* deținător, titular al unui drept de coposesiune. [cf. fr. *copossesseur*]

CÓPRA *s. f.* miez uscat de nucă de cocos, care conține ulei ; uleiul conținut de acest miez. [< it., sp. *copra*]

COPREMÍE *s. f.* *(med.)* trecerea în sînge a produselor excrementiale. [< fr. *coprémie*, cf. fr. *kopros* — excrement, *haima* — sînge]

COPREȘEDÍNTE *s. m.* persoană care îndeplinește funcția de președinte împreună cu altcineva. [după fr. *coprésident*]

COPRO- element prim de compunere savantă cu semnificația „excrement". [< fr. *copro-*, cf. gr. *kopros*]

COPROCULTÚRĂ *s. f.* *(med.)* însămînțare a materiilor fecale pe un mediu de cultură pentru identificarea anumitor microbi patogeni. [< fr. *coproculture*, cf. gr. *kopros* — excrement, lat. *cultura* — cultură]

COPRODÚCȚIE *s. f.* producție cinematografică a realizarea cărela au colaborat mai multe țări. [gen. *-iei.* var. *coproducțiune* s. f. / < fr. *coproduction*]

COPRODUCȚIÚNE *s. f.* v. coproducție.

COPROFÁG, -Ă *adj., s. m.* (insectă) care se hrănește cu excremente ; scatofag. [< fr. *coprohage*, cf. gr. *kopros* — excrement, *phagein* — a mînca]

COPROFAGÍE *s. f.* 1. obicei de a înghiți materii fecale, prezent la unii bolnavi mintali ; scatofagie. 2. însușire a insectelor de a fi coprofage. [< fr. *coprophagie*]

COPROFÍL, -Ă *adj. (despre insecte)* care trăiește pe materii fecale. [< fr. *coprophile*]

COPROFILÍE *s. f. (med.)* stare morbidă în care bolnavul se complace în murdăria de excremente. [gen. *-iei.* / < fr. *coprophilie*, cf. gr. *kopros* — excrement, *philein* — a iubi]

COPROLALÍE *s. f. (med.)* tendință patologică de a folosi cuvinte obscene, scabroase ; scatologie. [gen. *-iei.* / < fr. *coprolalie*, cf. gr. *kopros* — excrement, *lalein* — a vorbi]

COPROLÍT *s. m.* fosfat natural de calciu, provenit din pietrificarea excrementelor animalelor fosile, folosit ca îngrășămînt în agricultură. ● calculi[2] fecal. ● excrement fosil. [pl. *-iți*, (s. n.) *-te.* / < fr. *coprolithe*, cf. gr. *kopros* — excrement, *lithos* — piatră]

COPROLÓGIC, -Ă referitor la coprologie sau la fecale. [< fr. *coprologique*]

COPROLOGÍE *s. f. (med.)* studiul biologic al fecalelor. [< fr. *coprologie*, cf. gr. *kopros* — excrement, *logos* — studiu]

COPROPRIETÁR, -Ă *s. m. f.* proprietar al unui lucru etc. în comun cu altcineva. [cf. fr. *copropriétaire*]

COPROPRIETÁTE *s. f.* stăpînire în comun a unui bun de către mai multe persoane. [cf. fr. *copropriété*]

COPROSCLERÓZĂ *s. f.* întărire excesivă a excrementelor în intestine. [< fr. *coprosclérose*, cf. gr. *kopros* — excrement, *sklerosis* — întărire]

COPROSCOPÍE *s. f. (med.)* examen (microscopic) al fecalelor. [cf. gr. *kopros* — excrement, *skopein* — a privi]

COPROSTÁZĂ *s. f.* coprostazie. [< fr. *coprostase*]

COPROSTAZÍE *s. f. (med.)* constipație cauzată de neexpulzarea materiilor fecale din intestin ; coprostază. [gen. *-iei.* / < fr. *coprostasie*, cf. gr. *kopros* — excrement, *stasis* — oprire]

COPROSTERÓL *s. n.* sterol din materiile fecale. [< fr. *coprostérol*]

COPS *s. n. (tehn.)* țeavă de carton pe care se înfășoară firele de bumbac la mașinile de tors. [pl. *-uri.* / < germ. *Kops*]

COPULÁ *vb. I. refl.* a se împreuna, a se acupla. [< fr. *copuler*]

COPULATÍV, -Ă *adj.* 1. *(despre conjuncții)* care unește părți de propoziții sau propoziții de același fel. O *verb* ~ = verb auxiliar care leagă subiectul de numele predicativ ; *propoziție* ~*ă* = propoziție coordonată care exprimă asocierea față de coordonata ei. 2. *(log. ; despre judecăți afirmative)* care are mai multe subiecte unite de același predicat. [cf. lat. *copulativus*, fr. *copulatif*]

COPULÁȚIE *s. f. (liv.)* împreunare, împerechere (la animale) ; împreunare sexuală ; coit. [gen. *-iei*, var. *copulațiune* s. f. / cf. fr. *copulation*, lat. *copulatio* — reunire]

COPULAȚIÚNE *s. f.* v. copulație.

CÓPULĂ *s. f.* cuvînt de legătură ; verb copulativ. ● *(log.)* cuvînt care leagă subiectul de predicat. [cf. fr. *copule*, lat. *copula* — legătură]

COPYRIGHT *s. n. (anglicism)* drept rezervat autorului sau editorului de a reproduce și a vinde operele literare, artistice și științifice în alte țări ; drepturi legale de autor. [pron. *có-pi-rait.* / < engl. *copyright*]

COR *s. n.* 1. grup de personaje care participă ca un personaj colectiv în desfășurarea acțiunii unei opere dramatice în teatrul antic, cîntînd versuri ; *(p. ext.)* versurile cîntate de acest grup. 2. grupare de cîntăreți care execută împreună muzică vocală. O *a face* ~ *cu alții* = a face cauză comună cu alții (în scopuri rele). ● compoziție muzicală destinată a fi cîntată de mai multe persoane ; execuția unei asemenea compoziții. 3. parte a bisericii unde stă și cîntă ansamblul coral în timpul slujbei. [var. *hor* s. n. / < lat. *chorus*, gr. *khoros*, cf. it. *coro*, germ. *Chor*]

CORACOÍD, -Ă *adj. (despre o formație anatomică ; și s. f.)* asemănător unui cioc de corb. O *apofiză* ~*ă* = apofiză a omoplatului. [pron. *-co-id.* / < fr. *coracoide*]

CORACOIDÍTĂ *s. f. (med.)* osteită a apofizei coracoide. [pron. *-co-i-.* / < fr. *coracoidite*]

CORAI *adj. invar.* de culoarea coralului, roșu de coral ; coraliu. // *s. m.* v. coral. [< fr. *corail*, cf. gr. *korallion*]

CORÁL *s. m.* animal din încrengătura celenteratelor, cu schelet calcaros, care trăiește în colonii în mările calde ; scheletul acestui animal ; mărgean. [var. *corai* s. m. / < germ. *Koralle*, cf. lat. *corallium*]

CORÁL, -Ă *adj.* 1. referitor la cor ; de cor. 2. care cuprinde un ansamblu ; unanim, de acord. 3. *(lit. ; despre compuneri literare ;* op. individual, singular) ale cărui motive, elemente, personaje etc. prezintă armonie, acordîndu-se ca vocile unui cor. // *s. n., s. f. (muz.)* compoziție muzicală (religioasă) cu structură strofică pentru cor. [cf. it. *corale*]

CORALITÁTE *s. f.* caracter coral, armonios, colectiv ; colectivitate, armonie. [cf. it. *coralità*]

CORÁLĂ *s. f.* ansamblu de persoane care execută la unison sau pe mai multe voci piese muzicale. [< fr. *chorale*]

CORALI- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) corali", „de coral". [< fr. *coralli-*, cf. lat. *corallum*, gr. *korallion*]

CORALIÁN, -Ă *adj.* format din corali. [pron. *-li-an.* pl. *-ieni, -iene.* / cf. fr. *coralien*]

CORALIÉR, -Ă *adj.* de coral ; format din corali ; care are aspectul coralului. [pron. *-li-er.* / cf. fr. *corallien*, *corallien*]

CORALIÉRI *s. m. pl.* clasă de animale celenterate marine cu schelet calcaros, care trăiesc izolate ; *(la sg.)* animal din această clasă. [pron. *-li-eri.* / < fr. *coralliaires*]

CORALIFÉR, -Ă *adj.* care conține corali. [< fr. *corallifère*]

CORALIGÉN, -Ă *adj. (geol.) calcar* ~ = calcar rezultat din acumularea coloniilor de corali. [< fr. *calligène*]

CORALÍU, -IE *adj.* corai. [< fr. *corallin*]

CORÁN *s. n.* cartea care conține învățăturile profetului Mahomed, socotită drept carte sfîntă la musulmani. [cf. fr. *Coran*, it. *corano*, germ. *Koran* < ar. *qur'an* — carte]

CORAPÓRT *s. n.* raport care însoțește un raport principal făcut de altă persoană. [< *coraportor*, după rus. *sodoklad*]

CORAPORTÓR *s. m.* cel care ține un coraport. [< *co-* + *raportor*]
CORAZIÚNE *s. f.* eroziune provocată de vînt și de nisipul ridicat de vînt. [pron. *-zi-u-*. / < fr. *corrasion*]
CORBÉT *s. n.* (*gimnastică*) trecere din poziția stînd pe mîini în poziția stînd, folosită ca element de elan pentru răsturnările sau salturile înapoi. [et. incertă]
CORD [1] *s. n.* inimă. [< lat. *cor*]
CORD [2] *s. n.* țesătură cu urzeală formată din fire bine răsucite și rezistente și cu bătătura din fire subțiri și rare. ● țesătură folosită la fabricarea anvelopelor. [< engl. *cord*, nume comercial]
CORDÁJ *s. n.* (*mar.*) totalitatea fringhiilor unei corăbii. [< fr. *cordage*]
CORDÁT, -Ă *adj.* în formă de inimă ; cordiform. [cf. fr. *cordé*, lat. *cor* — inimă]
CORDÁTE *s. f. pl.* (*zool.*) încrengătură de animale, cuprinzînd pești, amfibienii, reptilele, păsările și mamiferele, care se caracterizează prin prezența unui schelet axial ; (*la sg.*) animal din această încrengătură. [< germ. *Kordaites*, cf. fr. *cordés*]
CORDELIÉR *s. m* 1. călugăr franciscan care se încinge cu o fringhie cu trei noduri. 2. (*la pl.*) membrii clubului fondat de Danton, Marat și Camille Desmoulins în timpul revoluției burgheze din Franța, opus iacobinilor. [pron. *-li-er*. / < fr. *cordelier*]
CORDELIÉRĂ *s. f.* 1. călugăriță franciscană. 2. șnur, cingătoare răsucită (ca fringhia). 3. torsadă. [pron. *-li-e-*. / < fr. *cordelière*]
CORDELÍNĂ *s. f.* fringhiuță folosită în alpinism pentru transportarea de materiale și oameni. [< fr. *cordelline*]
CORDIÁL, -Ă *adj.* (*adesea adv.*) pornit din toată inima ; afectuos. ● sincer, loial. [pron. *-di-al*. / < fr. *cordial*, cf. it. *cordiale*]
CORDIALITÁTE *s. f.* calitatea de a fi cordial ; afecțiune. ● sinceritate, loialitate. [cf. fr. *cordialité*]
CORDIERÍT *s. n.* silicat de aluminiu și magneziu. [pron. *-di-e-rit*. / < fr. *cordierite*, cf. *Cordier*, geolog francez]
CORDIFÓRM, -Ă *adj.* (*rar*) cordat. [< fr. *cordiforme*]
CORDILIÉRĂ *s. f.* (*geogr.*) lanț de munți cu lungimea foarte mare. [pron. *-lie-*. / < fr. *cordillère*, cf. sp. *cordillera*]
CORDÍTĂ [1] *s. f.* pulbere explozivă fără fum, preparată din nitroglicerină, fulmicoton și petrolatum. [< fr. *cordite*]
CORDÍTĂ [2] *s. f.* (*med.*) inflamația unei coarde vocale. [< fr. *chordite*, cf. gr. *chorde* — coardă]
CÓRDOBA *s. f.* unitate monetară în Nicaragua. [< sp. *cordoba*, cf. *(Francisco de) Cordoba*, savant spaniol]
CORDÓM *s. n.* (*med.*) tumoare (malignă) formată la nivelul unui cordon medular. [< fr. *chordome*]
CORDÓN *s. n.* I. 1. cingătoare (de pînză, de piele etc.), centură, curea. 2. conductor electric de liță (răsucită), izolat și strîns într-un înveliș protector. 3. corp fibros. ● structură anatomică cilindrică lungă. 4. ~ *litoral* = formă de relief din zona țărmurilor joase, rezultînd din acumularea aluviunilor aduse de valuri și de curenți marini, care separă un golf de mare ; perisip. 5. margine a unei monede cu grosimea mai mare decît partea centrală. II. șir de posturi militare care efectuează serviciul de pază ; linie, șir de soldați care păstrează ordinea în anumite situații. O ~ *sanitar* = totalitatea măsurilor de izolare la care este supusă o localitate sau o țară bîntuită de o contagiune ; *(concr.)* patrulă, formație militară care asigură această izolare. [pl. *-oane*. var. *cordun* s. n. / < fr. *cordon*, cf. it. *cordone*]
CORDOTOMÍE *s. f.* (*med.*) secționare chirurgicală a cordoanelor măduvei spinării. [< fr. *chordotomie*, cf. gr. *chorde* — cordon, *tome* — tăiere]
CORDOVÁN *s. n.* piele tăbăcită fin după anumite procedee practicate la Cordoba, în Spania. [< it. *cordovano*, cf. *Cordoba*, oraș în Spania]
CORDÚN *s. n.* v. cordon.
COREALITÁTE *s. f.* (*estet. ; fil.*) concept care implică, în general, ideea existenței împreună a două moduri de a fi. [pron. *-re-a-*. / < *co-* + *realitate*]
CORECLAMÁNT, -Ă *s. m. f.* cel care se adresează justiției, împreună cu alții. [< *co-* + *reclamant*, după fr. *codemandeur*]
CORECLÍZĂ *s. f.* ocluziune, închidere patologică a pupilei. [< fr. *coréclise*, cf. fr. *kore* — pupilă, *kleiein* — a închide]
CORÉCT, -Ă *adj.* 1. conform normelor, regulilor ; fără greșeală. 2. *(despre oameni)* cu o ținută, o atitudine, o purtare ireproșabilă ; cinstit. [< fr. *correct*, cf. lat. *correctus*]
CORECTÁ *vb. I. tr., refl.* a (-și) îndrepta greșelile, defectele etc. ; a (se) corija. [< *corect* + *-a*]
CORECTÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) corecta și rezultatul ei ; îndreptare, corijare, corecție. [< *corecta*]
CORECTAZÍE *s. f.* (*med.*) dilatație a pupilei ; midriază. [gen. *-iei*. / < fr. *corectasie*, cf. gr. *kore* — pupilă, *ektasis* — dilatație]
CORECTITÚDINE *s. f.* 1. calitatea de a fi corect ; lipsă de greșeli. 2. ținută sau purtare corectă ; cinste. [cf. lat. *correctitudo*]
CORECTÍV *s. n.* ceea ce îndreaptă ceva ; îndreptare, corectare. ● substanță care se adaugă unui medicament pentru a-l îndulci, sau pentru a-i modifica acțiunea. [cf. fr. *correctif*]
CORECTOPÍE *s. f.* (*med.*) anomalie a poziției pupilei care nu este situată în centrul irisului. [gen. *-iei*. / < fr. *corectopie*, cf. gr. *kore* — pupilă, *ektopos* — deplasat]
CORÉCTOR, -OÁRE *s. m. f.* cel care face corectura la o carte, la o publicație etc. // *s. n.* aparat automat destinat să modifice într-un sens definit modul de funcționare al unui sistem tehnic. [cf. fr. *correcteur*]
CORECTÚRĂ *s. f.* 1. îndreptare a greșelilor care se ivesc în cursul imprimării unui text. 2. foaie de probă, tipărită provizoriu, pe care se înseamnă greșelile de tipar care trebuie îndreptate în tipografie. [cf. germ. *Korrektur*]
CORÉCȚIE *s. f.* 1. corectare, îndreptare (mai ales la un calcul, la tir etc.). ● epanortoză. 2. pedeapsă corporală aplicată unui vinovat ; bătaie. O *casă de* ~ = loc unde își execută pedeapsa infractorii minori. [gen. *-iei*. var. *corecțiune* s. f. / cf. fr. *correction*, lat. *correctio*]
CORECȚIONÁL, -Ă *adj.* care pedepsește un delict. O *închisoare* ~*ă* = sancțiune privativă de libertate aplicată pentru săvîrșirea unui delict în anumite sisteme penale. [pron. *-ți-o-*. / cf. fr. *correctionnel*]
CORECȚIÚNE *s. f.* v. corecție.
COREDÁCTOR, -OÁRE *s. m. f.* cel care este redactor împreună cu alții. [cf. rus. *koredaktor*]
CORÉE *s. f.* boală de nervi care se caracterizează prin mișcări involuntare și dezordonate ale mușchilor. [pron. *-re-e*. / < fr. *chorée*, cf. gr. *choreia* — dans]

COREFERÁT *s. n.* referat care însoțește un referat principal făcut de altă persoană. [< *co-* + *referat*, după rus. *sodoklad*]
COREFERÉNT *s. n.* care ține un coreferat. [cf. germ. *Korreferent*]
COREGÉNT *s. n.* persoană care are parte legală la domnie împreună cu monarhul, domnind efectiv pe lîngă acesta. [cf. fr. *corégent*]
COREGÉNȚĂ *s. f.* funcția, demnitatea de coregent. [cf. fr. *corégence*]
COREGIDÓR *s. m.* primul magistrat al unui oraș sau al unei provincii spaniole, în care nu există guvernator. [< fr. *corrégidor*, sp. *corregidor*]
COREGIONÁL, -Ă *adj.* din aceeași regiune. [pron. *-gi-o-*. / cf. it. *corregionale*]
COREGIZÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care participă la realizarea unui spectacol alături de regizor. [et. incertă]
COREGÓN *s. m. (zool.)* pește de lac din familia salmonidelor. [< fr. *corégone*]
COREGRÁF, -Ă *s. m. f.* maestru de dans și de balet. [var. *coreograf*, *-ă* s. m. f. / fr. *chorégraphe*, cf. gr. *khoreia* — dans, *graphein* — a scrie]
COREGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la coregrafie. [var. *coreografic*, *-ă* adj. / < fr. *chorégraphique*]
COREGRÁFIE *s. f.* 1. arta dansului și a baletului. 2. sistem de notare a pașilor și a figurilor de dans. [gen. *-iei*. var. *coreografie* s. f. / < fr. *chorégraphie*]
COREÍC[1], -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de coree. [pron. *-re-ic*. / < fr. *choréique*]
COREÍC[2], -Ă *adj. (rar)* coregrafic. [pron. *-re-ic* . / < it. *coreico*]
CORELÁ *vb. I. tr.* a pune în corelație cu ceva. [< *corelație*]
CORELÁT, -Ă *adj.* care se află, este pus în corelație cu ceva. [cf. fr. *corrélé*]
CORELATÍV, -Ă *adj.* care arată o corelație, un raport reciproc. O *noțiuni* ~*e* = noțiuni care conțin note arătînd existența unei anumite legături reciproce între două obiecte ale gîndirii ; *conjuncții* ~*e* (și *s. f.*) = conjuncții care introduc două propoziții coordonate sau o propoziție regentă și una subordonată, în raport de corelație una față de cealaltă. [< fr. *corrélatif*]
CORELATIVITÁTE *s. f.* faptul de a fi în corelație ; caracter corelativ. [cf. it. *correlatività*]
CORELÁȚIE *s. f.* relație, legătură reciprocă între lucruri sau fenomene. ● *(mat.)* transformare biunivocă prin care unui punct îi corespunde un plan și reciproc, deci unei drepte o dreaptă. O *coeficient de* ~ = mărime măsurînd relația de similitudine dintre doi factori. [gen. *-iei*. var. *corelațiune* s. f. / cf. fr. *corrélation*]
CORELAȚIONÁL, -Ă *adj. (mat. ; despre analize)* făcut pe bază de corelații. [pron. *-ți-o-*. / et. incertă]
CORELAȚIÚNE *s. f.* v. corelație.
CORELIGIONÁR, -Ă *s. m. f.* persoană de aceeași religie cu alta, considerată în raport cu aceasta. [cf. fr. *coreligionnaire*]
CORELOGRÁMĂ *s. f.* reprezentare grafică a corelației dintre valorile variabile ale unui fenomen. [< fr. *corrélogramme*]
COREOGRÁF, -Ă *s. m. f.* v. coregraf.
COREOGRÁFIC, -Ă *adj.* v. coregrafic.
COREOGRAFÍE *s. f.* v. coregrafie.
COREOMÉTRU *s. n.* aparat care servește la măsurarea deschiderii pupilei. [pron. *-re-o-*. / < fr. *coréomètre*, cf. gr. *kore* — pupilă, *metron* — măsură]
COREPETITÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care are sarcina de a repeta rolurile cu cîntăreții de operă și cu corpul de balet, acompaniindu-i la pian. [< lat. sc. *correpetitor*]
COREPETÍȚIE *s. f.* exersarea unui rol sau a unei partide de canto cu ajutorul corepetitorului. [cf. germ. *Korrepetition*]
CORESPONDÁ *vb. I. intr.* a fi în corespondență, a comunica prin scrisori cu cineva. [var. *corespunda* vb. I. / cf. germ. *korrespondieren*, fr. *correspondre*]
CORESPONDÉNT, -Ă *s. m. f.* 1. colaborator extern la un ziar, care trimite corespondență cu caracter informativ din locul în care se află. 2. persoană care, în lipsa părinților unui elev, are răspunderea acestuia în fața școlii. 3. *(rar)* cel care poartă corespondență cu cineva. // *adj. membru* ~ = membru al unei academii sau al altei instituții științifice, care are aceleași obligații și se bucură de aceleași drepturi ca un membru activ, cu excepția dreptului de vot. [cf. fr. *correspondant*, it. *corrispondente*]
CORESPONDÉNT, -Ă *adj.* care corespunde, corespunzător. O *(geom.) unghiuri* ~*e* = fiecare dintre cele patru perechi de unghiuri nealăturate, formate de aceeași parte a unei secante care taie două drepte, unul dintre unghiuri fiind în interiorul dreptelor și altul în afara lor. [cf. fr. *correspondant*]
CORESPONDÉNȚĂ *s. f.* I. 1. schimb de scrisori (între două sau mai multe persoane). ● totalitatea scrisorilor pe care și le-au scris două persoane. ● conținutul unei scrisori. 2. relatare asupra faptelor petrecute într-o localitate, într-o țară etc. făcută de corespondentul unui ziar. II. 1. raport, legătură între lucruri, fenomene etc. ; concordanță, armonie. 2. *(mat.)* relație care există între perechile formate din elemente aparținînd la două mulțimi cînd acestea sînt reprezentate una pe alta. 3. *(lingv.)* raport constant existent între două unități lingvistice. O ~*a timpurilor* = concordanța timpurilor. ● paralelism între fapte din idiomuri diferite sau din etape diferite ale aceluiași idiom. [var. *corespondință* s. f. / cf. fr. *correspondance*, it. *corrispondenza*]
CORESPONDÍNȚĂ *s. f.* v. corespondență.
CORESPÚNDĂ *vb. I.* v. coresponda.
CORESPÚNDE *vb. III. intr.* 1. a fi conform (cu ceva), a răspunde la așteptări. 2. a fi în legătură sau în comunicare cu ceva ; a fi situat în același plan cu ceva. [p. i. *corespúnd*, perf. s. *-nsei*, part. *-ns*. / cf. fr. *correspondre*, it. *corrispondere*]
CORESPÚNDERE *s. f.* faptul de a corespunde. [< *corespunde*]
CORESPUNZÁTOR, -OÁRE *s. m. f.* care corespunde, care este în conformitate cu ceva ; adecvat, potrivit, nimerit. [< *corespunde* + *-(ă)tor*]
CORÉU *s. n.* picior de vers antic, format dintr-o silabă lungă și una scurtă ; troheu. [pron. *-eu*. scris și *choreu*. / < lat. *choreus* < gr. *choreios*, cf. fr. *chorée*]
COREÚT *s. m.* corist în teatrul antic grec. [pron. *-re-ut*. / < fr. *choreute*, gr. *choreutes*]
CORIACÉU, -ÉE *adj. (rar)* care are constituția, aspectul pielii ; tare ca o piele. ● *(bot. ; despre un organ)* rezistent și elastic. ● *(fig.)* tenace, dur ; zgîrcit. [pron. *-ri-a-ceu*. / < fr. *coriace*, cf. lat. *corium* — piele]
CORIÁL, -Ă *adj. (biol.)* al corionului. [< fr. *corial*]
CORIÁMB *s. m.* picior de vers greco-latin, format dintr-un troheu și un iamb. [pron.

-ri-amb. scris și *choriamb.* / < fr. *choriambe*, cf. gr. *choriambos* < *choreios* — troheu, *iambos* — iamb]

CORIÁMBIC, -Ă *adj. (despre versuri)* format din coriambi. [< fr. *choriambique*]

CORIÁNDRU *s. m. (bot.)* plantă din regiunea mediteraneană, cu flori mici, de culoare albă sau roz, grupate în umbele compuse. [pron. *-ri-an-*. / < fr. *coriandre*, cf. gr. *koriandron*]

CORIBÁNT *s. m.* preot al zeiței antice Cibele, al cărei cult avea caracterul unor orgii exaltate. [< lat. *corybante*, gr. *korybas*]

CORÍDĂ *s. f. (rar)* luptă cu tauri. [var. *corrida* s. f. / < fr., sp. *corrida*]

CORIDÓR *s. n.* loc de trecere, lung și îngust, care leagă încăperile unei clădiri, ale unui apartament. ● porțiune îngustă care leagă două puncte de teren. [< fr. *corridor*, it. *corridore*]

CORIFÉU, -ÉE *s. m. f.* 1. conducătorul corului în tragedia și în comedia greacă antică. ◊ cîntăreț solist al unui cor. ● balerin care conduce un ansamblu de balet. 2. om de seamă, avînd un rol conducător ; fruntaș într-un domeniu oarecare al științei sau al artei. [< lat. *coryphaeus*, gr. *koryphaios* — șef, cf. fr. *coryphée*, it. *corifeo*]

CORIGÉNT, -Ă *adj., s. m. f.* (elev) care nu a obținut notă de trecere la unele materii, la care urmează să dea un nou examen pentru a putea promova. [var. *corijent, -ă* adj., s. m. f. / < lat. *corrigens*].

CORIGÉNȚĂ *s. f.* situația în care se găsește un elev corigent ; examen dat de un corigent pentru a putea promova. [var. *corijență* s. f. / < *corigent*]

CORIGÍBIL, -Ă *adj.* care poate fi corijat. [cf. fr. *corrigible*]

CORIÍNĂ *s. f. (biol.)* proteină din stratul intermediar al pielii animalelor, care leagă fibrele de colagen. [< fr. *coriine*]

CORIJĂ *vb. I. tr., refl.* a (se) îndrepta, a (se) corecta. [p. i. 3,6 *-jează*, ger. *-jînd*. / < fr. *corriger*, cf. lat. *corrigere*]

CORIJÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) corija și *(rar)* rezultatul ei ; corecție. [< *corija*]

CORIJÉNT, -Ă *adj., s. m. f.* v. corigent.

CORIJÉNȚĂ *s. f.* v. corigență.

CORÍMB *s. n.* inflorescență în formă de umbelă. [< fr. *corymbe*, cf. gr. *korymbos* — ciorchine]

CORIMBIFÉR, -Ă *adj. (despre plante)* care are florile dispuse în corimb. [< fr. *corymbifère*]

CORINDÓN *s. n.* piatră prețioasă formată dintr-un oxid natural de aluminiu, cristalizat, aproape tot atît de dur ca diamantul ; corund. [< fr. *corindon*]

CORINTIÁN, -Ă *adj.* corintic. [pron. *-ti-an*. pl. *-ieni, -iene*. / < fr. *corinthien*]

CORÍNTIC, -Ă *adj.* din Corint ; corintian. O *ordin* ~ = ordin arhitectonic din vechea Grecie, caracterizat prin coloane zvelte, cu capitelul împodobit cu sculpturi reprezentînd foi de acantă în volută ; *coloană* ~*ă* = coloană aparținînd acestui ordin. [< *Corint*, veche cetate grecească]

CORIO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) membrană". [pron. *-ri-o-*. / < fr., gr. *chorion* — învelișul fătului, piele]

CORIOCARCINÓM *s. n. (med.)* corioepiteliom. [< fr. *choriocarcinome*]

CORIOEPITELIÓM *s. n. (med.)* tumoare malignă care se dezvoltă în uter din resturile placentare rămase după o sarcină ; coriocarcinom. [< fr. *chorio-épithéliome*, cf. fr. *chorion* — placentă, *épithélium* — epiteliu]

CORIÓN *s. n.* învelișul exterior al embrionului la vertebratele superioare. [pron. *-rion*. pl. *-nuri*. var. *corium* s. n. / < fr. *chorion*, cf. lat. *corium* < gr. *chorion* — piele]

CORIORETINÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a coroidei și a retinei. [< fr. *chorio-rétinite*]

CORÍST, -Ă *s. m. f.* cîntăreț într-un cor. [< fr. *choriste*]

CÓRIUM *s. n.* 1. *(biol.)* strat de piele cuprins între epidermă și stratul adipos subcutunat, format din țesut conjunctiv. 2. v. corion. [< fr., lat. *corium*]

CORÍZĂ *s. f.* inflamație a mucoasei nazale ; rinită. [< fr. *coryza*, cf. gr. *koryza*]

CORM *s. n. (bot.)* organism al plantelor superioare, format din rădăcină, tulpină și frunze. [< fr. *corme*, cf. gr. *kormos* — trunchi]

CORMOFÍTE *s. f. pl.* (op. talofite) încrengătură a regnului vegetal, cuprinzînd plante cu corm (criptogamele vasculare și plantele cu flori) ; *(la sg.)* plantă din această încrengătură. [< fr. *cormophytes*, gr. *kormos* — trunchi, *phyton* — plantă]

CORMORÁN *s. m.* pasăre palmipedă de culoare neagră-verzuie, cu ciocul lung și încovoiat la vîrf, care se hrănește cu pești ; corb-de-mare. [< fr. *cormoran*, cf. v. fr. *corp marenc* — corb-de-mare]

CORNÁC *s. m. (rar)* conducător de elefanți sau *(p. ext.)* de alte animale în India. [< fr. *cornac*, cf. port. *cornaca*]

CORNACÉE *s. f. pl. (bot.)* familie de plante dialipetale, avînd ca tip cornul ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e*. sg. invar. / < fr. *cornacées*]

CORNÁJ *s. n.* zgomot patologic care însoțește respirația în unele maladii. ● sforăiala care se aude mai ales la cai cînd sînt goniți la galop. [< fr. *cornage*]

CORNALÍNĂ *s. f.* varietate de agat translucidă, de culoare roșie-închisă. [< fr. *cornaline*]

CORNEÁN, -Ă *adj.* referitor la cornee, al corneei. [pron. *-ne-an*. / cf. fr. *cornéen*]

CORNEÁNĂ *s. f. (geol.)* rocă metamorfică, dură și compactă, bogată în cuarț. [pron. *-ne-a-*. / < fr. *cornéenne*]

CORNÉE *s. f.* membrană transparentă care se găsește în partea de dinainte a ochiului. [pron. *-ne-e*. / < fr. *cornée*, cf. lat. *(tunica) cornea*]

CÓRNER [1] *s. n.* lovitură de colț la fotbal, care se acordă echipei în atac dacă mingea depășește linia de poartă, fiind atinsă ultima oară de un jucător din apărare. [< engl., fr. *corner*]

CÓRNER [2] *s. n. (ec.)* organizație de speculanți din țările de limbă engleză care acaparează mărfurile în vederea ridicării prețurilor lor. [pl. *-re*. / < engl. *corner*]

CORNÉT *s. n.* 1. bucată de hîrtie răsucită în formă de pîlnie, în care se împachetează bomboane, semințe etc. ; conținutul unui astfel de pachet. 2. ~ *acustic* = dispozitiv în formă de pîlnie, care amplifică vibrațiile sonore, folosit de persoanele cu auzul slab ; ~ *cu pistoane* = instrument muzical de suflat din alamă, asemănător cu trompeta, dar prevăzut cu pistoane în loc de ventile ; trompetă de dimensiuni reduse și mai sensibilă folosită în jazul modern. 3. *(anat.)* ~ *nazal* = fiecare dintre cele șase lame osoase de forma unui cornet (1), situate cîte trei în fiecare nară. 4. *(geol.)* martor de eroziune aproape conic, care se ridică deasupra unei

suprafețe de eroziune netede sau puțin ondulate. [pl. *-te, -turi.* / < fr. *cornet*, cf. it. *cornetto*]

CORNÍCE *s. f.* v. corniță.

CORNICÉN *s. m. (ant.)* cîntăreț din corn, cornist. [< lat. *cornicen*]

CORNÍCUL *s. n.* semn onorific care se așeza pe casca anumitor soldați sau ofițeri romani. [< lat. *corniculum*]

CORNICULÁR *s. m.* soldat roman atașat pe lîngă un centurion sau un tribun. [< lat. *cornicularius*]

CORNICULÁT, -Ă *adj. (bot.; despre organe)* care prezintă mici excrescențe țepoase de forma unor coarne. [cf. lat. *corniculum* — corn mic]

CORNIÉRĂ *s. f.* bară metalică profilată, care are în secțiune două aripi în formă de unghi drept. [pron. *-ni-e-.* / < fr. *cornière*]

CORNIFICÁ *vb. I.* 1. *tr.* a transforma celulele moi din stratul de bază al epidermei în celule cornoase. ● *(fam.; despre femei căsătorite)* a-și înșela soțul; a încornora. 2. *refl.* a se transforma în țesut cornos. [p. i. *cornific.* / cf. lat. *cornus* — corn, *fieri* — a deveni]

CORNIFICÁRE *s. f.* acțiunea, de a (se) cornifica și rezultatul ei. [< *cornifica*]

CORNÍST, -Ă *s. m. f.* 1. cîntăreț din corn. 2. gornist. [cf. fr. *corniste*, it. *cornista*]

CORNÍȘĂ *s. f.* 1. partea superioară, proeminentă și ornamentată a zidului unei construcții, pe care se sprijină acoperișul. ● mulură proeminentă care înconjură un antablament, o mobilă etc. 2. *(geogr.)* partea superioară, ieșită în afară, a unui versant sau a unui perete stîncos; pantă abruptă. ● acumulare de zăpadă, depusă de vînt în formă de streașină care prelungește o pantă sau chiar acoperișul diverselor construcții. [var. *cornice* s. f. / < fr. *corniche*]

CORNIȘÓN *s. m.* varietate de castraveți care se folosesc mai ales pentru conservare în oțet. [< fr. *cornichon*]

CORNÍZĂ *s. f.* vergea de lemn sau de metal de care se atîrnă perdelele sau draperiile. [cf. it. *cornice*]

CORNÓS, -OÁSĂ *adj.* de natura cornului; care are aparența cornului. [cf. fr. *corné*]

CORNÚT, -Ă *adj., s. f.* (animal, vită) cu coarne. [< lat. *cornutus*, cf. fr. *cornu*]

CORNWALL *s. m. (zool.)* rasă de porci creată în Anglia, de talie mare și de culoare neagră; marele-negru. [pron. *córn-ual.* / < engl. *cornwall*]

COROBORÁ *vb. I. tr.* a întări, a consolida; a sprijini. [< fr. *corroborer*, cf. lat. *corroborare* < *cum* — cu, *robur* — putere]

COROBORÁNT, -Ă *adj.* care coroborează, întărește. [cf. fr. *corroborant*]

COROBORÁRE *s. f.* acțiunea de a corobora și rezultatul ei; confirmare, sprijinire. [< *corobora*]

CORODÁ *vb. I. tr.* 1. *(despre agenți chimici)* a roade, a degrada unele materiale, metale etc. 2. *(poligr.)* a pregăti o formă de tipar prin gravare chimică cu ajutorul unei soluții corosive. 3. *(text.)* a decolora pe anumite porțiuni o țesătură în vederea obținerii unor desene: a ronja. [< fr. *corroder*]

CORODÁNT, -Ă *adj., s. m.* (substanță) care produce corodarea; eroziv. [cf. fr. *corrodant*]

CORODÁRE *s. f.* acțiunea de a coroda și rezultatul ei: ronjare. [< *coroda*]

COROGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la corografie. [< fr. *chorographique*]

COROGRAFÍE *(rar) s. f.* descrierea generală a unei țări. [scris și *chorografie.* / < fr. *chorographie*, cf. gr. *chora* — țară, *graphein* — a scrie]

COROIÁJ *s. n. (tehn.)* prelucrare prin laminare sau forjare a unei bare metalice. [pron. *-ro-iaj.* / < fr. *corroyage*]

COROÍDĂ *s. f.* membrană fină și pigmentată, situată în partea posterioară a ochiului, între sclerotică și retină. [pron. *-ro-i-.* / < fr. *choroïde*, cf. gr. *choroion* — piele, *eidos* — aspect]

COROIDIÁN, -Ă *adj.* referitor la coroidă, al coroidei. [pron. *-ro-i-di-an.* / < fr. *choroïdien*]

COROIDÍTĂ *s. f.* inflamație a coroidei. [pron. *-ro-i-.* / < fr. *choroïdite*]

COROLÁR *s. n.* concluzie care urmează ca o consecință a unei teoreme demonstrate. ● idee, concluzie care se desprinde dintr-o teorie, dintr-o afirmație etc. [cf. fr. *corollaire*, lat. *corollarium*]

COROLÁR, -Ă *adj.* al corolei. [cf. fr. *corollaire*]

COROLĂ *s. f.* înveliș interior al florii, format din ansamblul petalelor. [< fr. *corolle*, cf. lat. *corolla* — coroniță]

COROLIFLÓR, -Ă *adj. (despre plante)* cu corolă. [< fr. *corolliflore*]

COROLOGÍE *s. f.* știință care se ocupă cu studiul răspîndirii în spațiu a obiectelor, a organismelor. [scris și *chorologie.* / < fr. *chorologie*, cf. gr. *chora* — regiune, *logos* — știință]

CORÓNA *s. f.* tip de descărcare electrică de forma unei coroane, care apare în jurul părților ascuțite ale conductelor aflate la înaltă tensiune. [< it. *corona*, fr. *couronne*]

CORONÁL, -Ă *adj., s. n.* 1. (os) care formează partea anterioară a craniului; osul frunții. 2. referitor la coroana solară. [< fr. *coronal*, cf. lat. *coronalis* — în formă de coroană]

CORONAMÉNT *s. n.* 1. ornament care încununează un edificiu, o poartă etc. 2. partea superioară a unui chei, a unui dig, a unui zid de sprijin etc., alcătuită de obicei din piatră cu forme geometrice regulate. 3. totalitatea coroanelor arborilor care iau parte la alcătuirea unei păduri. [pl. *-te, -turi.* / cf. fr. *couronnement*]

CORONÁR, -Ă *adj. (anat.; despre vase sanguine)* care aparține inimii, care irigă inima, înconjurînd-o ca o coroană. [pl. *-ri, -re.* / < fr. *coronaire* < lat. *corona* — coroană]

CORONARIÁN, -Ă *adj.* al arterelor coronare. [pron. *-ri-an.* / < fr. *coronarien*]

CORONARÍTĂ *s. f. (med.)* afecțiune inflamatorie a arterelor coronare. [< fr. *coronarite*]

CORONAROGRAFÍE *s. f. (med.)* radiografie a arterelor coronare. [< fr. *coronarographie*]

CORONAROPATÍE *s. f. (med.)* denumire generală pentru afecțiunile arterelor coronare. [< fr. *coronaropathie*]

CÓRONER *s. m. (anglicism)* ofițer de poliție judiciară în Anglia și în S.U.A. [< engl. *coroner*]

CORÓNIU *s. n. (chim.)* element chimic ipotetic, despre care se credea că se află în coroana solară. [< fr. *coronium*]

CORONOGRÁF *s. n.* instrument telescopic pentru cercetarea coroanei solare. [< fr. *coronoaraphe*]

CORONÚLĂ *s. f. (bot.)* ansamblul apendicelor care însoțesc petalele unei flori. [< fr. *coronule*, cf. lat. *coronula* — coroniță]

COROPLÁST *s. m.* modelor de figurine în pămînt ars din Grecia antică. [cf. fr. *coro-*

plathe < gr. *kore* — fată, *plastes* — formator]

COROSIÚNE *s.f.* v. coroziune.

COROSÍV *adj.* 1. *(despre substanțe)* care provoacă o coroziune. O *agent* ~ = substanță care are o acțiune electrochimică asupra suprafeței corpurilor cu care intră în contact ; *sublimat* ~ = biclorură de mercur folosită ca dezinfectant. 2. *(fig.)* mușcător, usturător. [var. *coroziv*, *-ă* adj. / cf. fr. *corosif*, lat. *corrosivus*]

COROSIVITÁTE *s.f.* însușirea de a fi corosiv. [var. *corozivitate* s.f. / cf. fr. *corrosivité*]

COROZIÚNE *s.f.* 1. proces de alterare, de atacare chimică sau electrochimică a metalelor sub acțiunea substanțelor de natură acidă și bazică. 2. *(geol.)* eroziune a suprafeței rocilor sub acțiunea chimică a soluțiilor apoase. [var. *corosiune* s.f. / < fr. *corrosion*]

COROZÍV, -Ă *adj.* v. corosiv.

COROZIVITÁTE *s.f.* v. corosivitate.

CORP *s.m.* I. 1. porțiune de materie bine determinată. ● *(chim.)* substanță organică sau anorganică. 2. obiect, lucru. O ~ *delict* = obiect care a servit la săvîrșirea unei infracțiuni. 3. *(poligr.)* unitate cu care se măsoară mărimea literelor tipografice. II. 1. totalitatea persoanelor care, prin funcție sau profesiune, formează o unitate deosebită, legal constituită. O ~ *de balet* = artiștii care dansează în grupuri într-un balet. 2. *(mil.)* mare unitate cuprinzînd mai multe divizii. [pl. *-puri*, (chim., s.m.) *corpi*. / < lat. *corpus*, cf. fr. *corps*, it. *corpo*]

CORPOLÉNT, -Ă *adj. (despre oameni)* cu corpul mare ; trupeș, voinic. [cf. fr. *corpulent*, it. *corpulente*, lat. *corpulentus*]

CORPOLÉNȚĂ *s.f.* însușirea de a fi corpolent. [cf. lat. *corpulentia*, fr. *corpulence*, it. *corpulenza*]

CORPORÁL, -Ă *adj.* de, pentru corp, privitor la corp ; trupesc. O *pedeapsă* ~*ă* = pedeapsă care se aplica în trecut delincvenților, constînd din lovituri sau torturi. [cf. fr. *corporel*]

CORPORALITÁTE s.f. însușirea de a fi corporal, de a avea un corp. [cf. fr. *corporalité*]

CORPORATÍSM *s.n.* curent de gîndire și acțiune social-economică și politică burghez, axat pe ideea corporației, ca principiu și unitate de bază a organizării și funcționării societății. [<fr. *corporatisme*]

CORPORATÍST, -Ă *adj.* 1. privitor la corporatism și la ideologia lui. 2. corporativ. // *s.m.f.* adept al corporatismului. [cf. fr. *corporatiste*]

CORPORATÍV, -Ă *adj.* referitor la corporații ; bazat pe corporații. [<fr. *corporatif*]

CORPORÁȚIE *s.f.* 1. organizație medievală meșteșugărească, care apăra interesele și drepturile profesionale ale membrilor săi ; breaslă. 2. *(în S.U.A.)* denumire dată societăților pe acțiuni. [gen. *-iei*. var. *corporațiune* s.f. / cf. fr. *corporation*, it. *corporazione*]

CORPORAȚIÚNE *s.f.* v. corporație.

CÓRPUS *s.n.* *(poligr.)* corp de literă de 10 puncte tipografice ; garmond. 2. *(liv.)* culegere de documente, de fragmente din mai mulți autori etc. cu privire la un subiect sau la o epocă. [pl. *-suri*. / < lat., fr. *corpus*]

CORPÚSCUL *s.m.* corp foarte mic ; particulă materială. [pl. *-li*, (s.n.) *-le*. / < lat. *corpusculum*, cf. fr. *corpuscule*]

CORPUSCULÁR, -Ă *adj. (rar)* referitor la corpusculi. [cf. fr. *corpusculaire*]

CORRÍDA *s.f.* v. coridă.

CORRIGÉNDA *s.f.* listă de greșeli (de tipar) care trebuie corectate ; v. erată. [< it., lat. *corrigenda*]

CORSÁJ *s.n.* parte a rochiei care acoperă bustul. [<fr. *corsage*]

CORSÁR *s.m.* navă particulară înarmată, care, cu învoirea guvernului său, atacă navele inamice ; comandant al unei astfel de nave. ● *(p. ext.)* pirat. [cf. it. *corsaro*, fr. *corsaire*]

CORSÉT *s.n.* centură lată, întărită uneori cu balene, pentru stringerea taliei. O ~ *ghipsat* = obiect special, confecționat din ghips sau din alt material, servind la susținerea unor organe sau la corectarea unor deformații ale sistemului osos. [<fr. *corset*]

CORSETIÉR, -Ă *s.m.f.* (cel) care confecționează corsete. [pron. *-ti-er*. / < fr. *corsetier*]

CÓRSO *s.n.* promenadă publică. [<fr. *corso*]

CORTÉGIU *s.n.* șir de oameni care însoțesc o ceremonie. ● *(fig.)* șir, înșirare. [pron. *-giu*. / cf. fr. *cortège*, it. *corteggio*]

CORTÉS *s.n.* parlament în Spania și Portugalia. [pl. *-suri*. / < sp., fr. *cortès*]

CÓRTEX *s.n.* 1. scoarță (a unui copac). ● coajă (a unui fruct). 2. înveliș al părului, cuprins între măduva centrală și cuticula exterioară. 3. scoarță cerebrală. [pl. *-xuri*. / < lat., fr. *cortex*]

CORTIC- v. cortico-.

CORTICÁL, -Ă *adj.* al cortexului. [<fr. *cortical*]

CORTICECTOMÍE *s.f.* ablațiune a unei părți a scoarței cerebrale, lăsînd neatinsă substanța albă. [gen. *-iei*. / < fr. *corticectomie*]

CORTICO- element prim de compunere savantă cu sensul „(referitor la) scoarța cerebrală". [var. *cortic-*. / < fr. *cortic(o)-*, cf. lat. *cortex*]

CORTICOPLEURÍTĂ *s.f.* congestie pulmonară, localizată în zona corticală a plămînului, care afectează și pleura. [< fr. *corticopleurite*]

CORTICOSTERÓN *s.m.* hormon steroid din cortexul suprarenal, avînd rol important în metabolismul glucidic. [< fr. *corticostérone*]

CORTICOSUPRARENÁLĂ *s.f.* regiune periferică a glandei suprarenale, ai cărei hormoni acționează asupra metabolismului substanțelor organice și minerale. [după fr. *cortico-surrénale*]

CORTICOTERAPÍE *s.f.* tratament cu hormoni ai corticosuprarenalei. [gen. *-iei*. / < fr. *corticothérapie*, cf. lat. *cortex* — scoarță, gr. *therapeia* — îngrijire]

CORTICOTOMÍE *s.f.* *(med.)* incizie a scoarței cerebrale. [gen. *-iei*. / < fr. *corticotomie*, cf. lat. *cortex* — scoarță, gr. *tome* — tăiere]

CORTICOTRÓP *s.n.* *(med.)* hormon al lobului anterior al hipofizei, care stimulează funcția cortexului suprarenal. [< fr. *corticotrope*]

CORTIZÓL *s.n.* *(med.)* principal hormon al glandei corticosuprarenale. [< fr. *cortisol*]

CORTIZÓN *s.n.* *(med.)* hormon al corticosuprarenalei, cu acțiune antiinflamatorie, antialergică, antitoxică etc. [cf. fr., engl. *cortisone*]

CORTIZONOTERAPÍE *s.f.* *(med.)* folosire terapeutică a cortizonului. [gen. *-iei*. / < fr. *cortisonothérapie*]

CORUGATÓR *adj., s. m.* (mușchi) care încrețește pielea. [cf. it. *corrugatore*, lat. *corrugator*]

CORUGÁȚIE *s. f.* acțiunea unor mușchi de a încreți pielea. [cf. fr. *corrugation*, lat. *corrugatio*, it. *corrugazione*]

CORÚND *s. n.* corindon. [< germ. *Korund*]

CORUPĂTÓR *adj., s. m. f.* (cel) care corupe moravurile, gusturile etc. [< *corupe* + *-(ă)tor*, după fr. *corrupteur*]

CORÚPE *vb. III.* 1. *tr., refl.* a (se) abate de la moralitate, de la corectitudine sau de la datorie. 2. *tr.* a strica, a deforma, a denatura (idei, sentimente, moravuri etc.). [p. i. *corúp*, perf. s. *-rupsei*, part. *-rupt*. var. *conrupe* vb. III. / cf. it. *corrompere*, fr. *corrompre*, lat. *corrumpere*, după *rupe*]

CORÚPERE *s. f.* acțiunea de a (se) corupe și rezultatul ei. [< *corupe*]

CORÚPT, -Ă *adj.* (*despre oameni*) stricat, depravat, pervertit. ● (*despre cuvinte, fraze etc.*) deformat. [cf. lat. *corruptus*]

CORUPTÍBIL, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care poate fi corupt ; venal. [cf. lat. *corruptibilis*, fr. *corruptible*]

CORUPTIBILITÁTE *s. f.* însușirea de a fi coruptibil ; venalitate ; corupție. [cf. fr. *corruptibilité*]

CORUPȚIE *s. f.* 1. îndepărtare, abatere de la moralitate, de la datorie. 2. depravare, pervertire ; venalitate. [gen. *-iei*. var. *corupțiune* s. f. / cf. lat. *corruptio*, fr. *corruption*]

CORUPȚIÚNE *s. f.* v. corupție.

CORVÉTĂ *s. f.* navă de război de mic tonaj, cu trei arbori, cu greement pătrat, înarmată ușor și având mobilitate mare în acțiune, folosită pentru escortă. [cf. fr. *corvette*, it. *corvetta*]

CORVÍDE *s. f. pl.* (*zool.*) familie de păsări de diferite mărimi și cu penajul diferit colorat, având ca tip corbul ; (*la sg.*) pasăre din această familie. [< fr. *corvidés*]

CÓSĂ *s. f.* (*electr.*) garnitură metalică la marginea unui conductor electric ; bornă. [< fr. *cosse*]

COSECÁNTĂ *s. f.* funcție trigonometrică a unui unghi, egală cu secanta trigonometrică a unghiului complementar. [< fr. *cosécante*]

COSEMNATÁR, -Ă *s. m. f.* cel care a semnat alături de alții. [după fr. *cosignataire*]

CÓSINUS *s. f.* funcție trigonometrică a unui unghi, egală cu sinusul unghiului complementar. [< fr. *cosinus*]

COSINUSOÍDĂ *s. f.* reprezentare grafică a funcției trigonometrice cosinus. [pron. *-so-i-*. / < fr. *cosinussoïde*]

COSM *s. n.* v. cosmos.

COSM[1]- v. cosmo-.

-CÓSM[2] element secund de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) cosmos". [< fr. *-cosme*]

COSMET- v. cosmeto-.

COSMÉTIC, -Ă, *adj., s. n.* (alifie, loțiune) care servește pentru îngrijirea pielii sau a părului. ● privitor la cosmetică. [< fr. *cosmétique*, cf. gr. *kosmetikos*]

COSMÉTICĂ *s. f.* arta îngrijirii igienice a tenului prin metode și preparate speciale. ● ramură industrială care se ocupă cu fabricarea cosmeticelor. [gen. *-cii*. / < fr. *cosmétique*, cf. gr. *kosmetike* — artă decorativă]

COSMETICIÁN, -Ă *s. m. f.* specialist în cosmetică. [pron. *-ci-an*. pl. *-ieni*, *-iene*. / < *cosmetică* + *-ian*]

COSMETO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) toaletă, îngrijirea tenului, a pielii". [var. *cosmet-*. / < fr. *cosméto-*, cf. gr. *kosmetis*]

COSMETOLOGÍE *s. f.* știință care se ocupă în general cu înfrumusețarea corpului. [gen. *-iei*. / < fr. *cosmétologie*]

COSMIATRÍE *s. f.* specialitate medicală care se ocupă cu înlăturarea defectelor fizice, cu menținerea frumuseții. [pron. *-mi-a-*. gen. *-iei*. / < fr. *cosmiatrie*]

COSMIC, -Ă *adj.* referitor la cosmos, din cosmos. O *radiații ~e* = radiații ionizate de origine interstelară, cu o mare putere penetrantă care ajung pe Pământ ; *spațiu ~* = spațiu interplanetar. [cf. fr. *cosmique*, lat. *cosmicus*, gr. *kosmikos*]

COSMO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) cosmos, univers". [var. *cosm-*. / < fr. *cosmo-*, cf. gr. *kosmos*]

COSMOBIOLOGÍE *s. f.* astrobiologie. [gen. *-iei*. / < fr. *cosmobiologie*]

COSMOCHIMÍE *s. f.* ramură a chimiei care studiază elementele și combinațiile chimice din cosmos. [gen. *-iei*. / < fr. *cosmochimie*]

COSMOCRAȚÍE *s. f.* (*rar*) monarhie universală (preconizată de antici). [gen. *-iei*. / < fr. *cosmocratie*, cf. gr. *kosmos* — univers, *kratos* — putere]

COSMODRÓM *s. n.* teren special amenajat pentru lansarea sateliților artificiali ai Pământului și a navelor cosmice ; stație de plecare pentru navele cosmice cu oameni la bord ; astrodrom. [pl. *-oame*. / cf. fr. *cosmodrome*, rus. *kosmodrom*]

COSMOECONOMÍE *s. f.* mondoeconomie. [et. incertă]

COSMOFIZIOLOGÍE *s. f.* știință care studiază funcțiile organismului în condiții artificiale cosmice sau în timpul unui zbor în cosmos. [cf. fr. *cosmophysiologie*]

COSMOFOTOGRAMMETRÍE *s. f.* metodă fotogrammetrică de măsurare și de reprezentare grafică a unor mari porțiuni din suprafața terestră sau din a celorlalte planete, întocmind hărți pe baza fotografiilor luate din sateliți artificiali. [gen. *-iei*. / < fr. *cosmophotogrammétrie*]

COSMOGÉNIC, -Ă *adj.* referitor la cosmogenie. [< fr. *cosmogénique*]

COSMOGENÍE *s. f.* teorie referitoare la formarea universului. [< fr. *cosmogénie*, cf. gr. *kosmos* — univers, *gennan* — a naște]

COSMOGÓNIC, -Ă *adj.* referitor la cosmogonie. [< fr. *cosmogonique*]

COSMOGONÍE *s. f.* ramură a astronomiei care studiază originea și evoluția universului. [gen. *-iei*. / cf. fr. *cosmogonie*, gr. *kosmogonia* < *kosmos* — univers, *gonos* — origine]

COSMOGRÁF, -Ă *s. m. f.* specialist în cosmografie. [cf. lat. *cosmographus*, fr. *cosmographe*]

COSMOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la cosmografie. [< fr. *cosmographique*]

COSMOGRAFÍE *s. f.* ramură a astronomiei care se ocupă cu descrierea universului și a mișcărilor corpurilor cerești. [gen. *-iei*. / cf. fr. *cosmografie*, gr. *kosmographia* < *kosmos* — lume, *graphein* — a descrie]

COSMOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în cosmologie. [< fr. *cosmologue*]

COSMOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la cosmologie. [< fr. *cosmologique*]

COSMOLOGÍE *s. f.* știință care se ocupă cu studiul structurii, dimensiunilor și evoluției universului și al legilor care îl guvernează. [gen. *-iei*. / cf. fr. *cosmologie*, gr.

kosmologia < *kosmos* — univers, *logos* — știință]

COSMONAÚT, -Ă *s. m. f.* astronaut. [pron. *-na-ut.* / < fr. *cosmonaute*, cf. rus. *kosmonavt*, engl. *cosmonaut*]

COSMONAÚTIC, -Ă *adj.* referitor la cosmonautică. [< *cosmonaut* + *-ic*]

COSMONAÚTICĂ *s. f.* astronautică. [cf. fr. *cosmonautique*, rus. *kosmonavtika*]

COSMONĂVĂ *s. f.* navă cosmică. [după fr. *cosmonef*, rus. *kosmokorabli*]

COSMONÓMIC, -Ă *adj.* referitor la cosmonomie. [< fr. *cosmonomique*]

COSMONOMÍE *s. f.* totalitatea legilor care guvernează universul. [gen. *-iei.* / < fr. *cosmonomie*, cf. gr. *kosmos* — univers, *nomos* — lege]

COSMOPATOLOGÍE *s. f.* studiul acțiunii nocive a factorilor cosmici asupra organismelor vii. [gen. *-iei.* / < fr. *cosmopathologie*]

COSMOPOLÍT, -Ă *adj.* 1. *(adesea s.)* referitor la cosmopolitism ; cu manifestări de cosmopolitism. 2. *(în faza preimperialistă)* care ține de mai multe culturi, comun mai multor țări ; universal. ● *(despre orașe etc.)* pestrit, amestecat (prin componența populației și prin varietatea limbilor vorbite). ● *(despre plante)* care are o largă răspîndire geografică. [cf. fr. *cosmopolite*, it. *cosmopolita*, gr. *kosmopolites* < *kosmos* — univers, *polites* — cetățean]

COSMOPOLITÍSM *s. n.* concepție politică burgheză care propagă indiferența față de patrie, dispreț față de valorile culturii materiale și spirituale ale propriei națiuni, față de limba și tradițiile naționale progresiste. [< fr. *cosmopolitisme*, cf. rus. *kosmopolitizm*]

CÓSMOS *s. n. (la vechii greci)* universul considerat ca un sistem, ca un tot unitar și armonios. ● lumea care ne înconjură, nemărginită în spațiu și în timp ; univers. [var. *(rar) cosm* s. n. / cf. fr., it. *cosmos*, gr. *kosmos* — lume]

COSMOTRÓN *s. n. (fiz.)* accelerator de particule ; sincrofazotron. [< fr. *cosmotron*]

COST *s. n.* ceea ce costă ceva, prețul unui lucru. [< it. *costo*, ngr. *kostos*]

COSTÁ *vb. I.* 1. *intr.* a avea un anumit preț, o valoare în bani, a valora. 2. *intr., tr.* a (se) obține cu prețul a..., a (se) plăti cu... 3. *(fig.)* a necesita anumite sforțări, sacrificii, bunuri. / < it. *costare*, cf. germ. *kosten*]

COSTÁL, -Ă *adj. (anat.)* al coastei. [< fr. *costal*]

COSTALGÍE *s. f. (med.)* nevralgie intercostală. [gen. *-iei.* / < fr. *costalgie*, cf. lat. *costa* — coastă, gr. *algos* — durere]

COSTECTOMÍE *s. f. (med.)* rezecție costală. [gen. *-iei.* / < fr. *costectomie*]

COSTIÉR, -Á *adj. (mar.)* de coastă, în legătură cu țărmul. O *navă ~ă* = navă care face curse de-a lungul coastelor. [pron. *-ti-er.* / după fr. *côtier*]

COSTOTÓM *s. n.* instrument chirurgical pentru tăierea coastelor. [< fr. *costotome*, cf. lat. *costa* — coastă, gr. *tome* — tăiere]

COSTOTOMÍE *s. f. (med.)* secționare chirurgicală a unei coaste. [gen. *-iei.* / < fr. *costotomie*]

COSTÚM *s. n.* 1. îmbrăcăminte completă (formată din haină și pantalon la bărbați, sau din fustă și jachetă la femei). 2. fel de îmbrăcăminte care se poartă în anumite ocazii. 3. îmbrăcăminte caracteristică unui popor, unei epoci etc. [pl. *-me.* / < fr. *costume*, cf. it. *costume* — obicei, datină]

COSTUMÁ *vb. I. refl.* a se îmbrăca special (pentru un bal mascat, pentru un rol într-o piesă de teatru etc.). [< fr. *costumer*]

COSTUMÁRE *s. f.* acțiunea de a se costuma și rezultatul ei ; costumație. [< *costuma*]

COSTUMÁȚIE *s. f.* îmbrăcăminte specială pentru o piesă de teatru, un bal mascat etc. ; fel de a se îmbrăca la baluri, în piesele de teatru etc. [gen. *-iei.* var. *costumațiune* s. f. / < *costuma* + *-ație*]

COSTUMAȚIÚNE *s. f.* v. costumație.

COSTUMBRÍSM *s. n.* curent artistic spaniol care a început să se manifeste cam pe la mijlocul sec. XIX cu precădere în literatură, dar și în pictură, redînd în operele lui caracteristice scene de viață și moravuri. [< sp. *costumbrismo*, cf. *costumbre* — morav, obicei]

COSTUMBRÍST, -Ă *adj.* referitor la costumbrism. // *s. m. f.* adept al costumbrismului. [< sp. *costumbrista*]

COSTUMIÉR, -Ă *s. m. f.* cel care are în păstrare costumele actorilor într-un teatru. [pron. *-mi-er.* / < fr. *costumier*]

COȘAVERÁJ *s. n. (sport)* raportul de puncte într-un meci de baschet. [< *coș*, după *golaveraj*]

COȘENÍLĂ *s. f.* insectă originară din Mexic, care trăiește pe cactuși și din care se extrage carminul. [< fr. *cochenille*, cf. sp. *cochinilla*]

COȘGÉTER *s. m.* v. coșgheter.

CÓȘGHETER *s. m.* sportiv care înscrie cele mai multe puncte la baschet (prin introducerea mingii în coșul echipei adverse). [var. *coșgeter* s. m. / < *coș*, după *golgheter*]

COȘMÁR *s. n.* 1. vis care dă senzații de apăsare și de înăbușire. 2. *(fig.)* stare de grijă apăsătoare, obsedantă. [pl. *-ruri.* / < fr. *cauchemar*, cf. v. fr. *caucher* — a izgoni, ol. *mare* — fantomă]

COTÁ *vb. I. tr.* 1. a numerota potrivit unei anumite ordini. ● a stabili, a marca valoarea unei mărfi, a unor efecte de schimb etc. ● a introduce un efect la bursă. 2. *(fig.)* a aprecia, a prețui, a evalua. [< fr. *coter*, it. *quotare*]

COTANGÉNTĂ *s. f.* funcție trigonometrică a unui unghi, egală cu tangenta trigonometrică a unghiului complementar. [< fr. *cotangente*]

COTÁRE *s. f.* acțiunea de a cota și rezultatul ei; prețuire, apreciere; cotație. [< *cota*]

COTÁȚIE *s. f.* 1. cotare. 2. *(fin.)* cursul schimbului într-o anumită zi pe o anumită piață. [gen. *-iei.* var. *cotațiune* s. f. / cf. it. *quotazione*, fr. *cotation*]

COTAȚIÚNE *s. f.* v. cotație.

CÓTĂ[1] *s. f.* 1. parte cu care contribuie cineva la o cheltuială comună ; parte cuvenită în urma unei împărțeli. ● parte dintr-un tot căreia i se dă o anumită destinație ; cotă-parte, participație. O *~a bursei* = lista valorilor cotate la bursă. 2. altitudine a unui punct față de nivelul mării. O *~a apelor* = nivelul unei ape curgătoare. 3. distanța dintre un punct și un plan de referință. ● dimensiune indicată pe un desen. 4. semne în cifre și în litere care arată locul unor cărți, al unor documente etc. într-o bibliotecă, într-o arhivă etc. [< fr. *cote*, cf. lat. med. *quota* — în ce cantitate]

CÓTĂ[2] *s. f. (liv.)* fustă țărănească. 2. haină largă purtată de preoții catolici. [< fr. *cotte*]

COTERÍE *s. f.* grup de persoane care urmăresc scopuri ascunse ; gașcă, clică. [gen. *-iei.* / < fr. *coterie*]

COTIDÁL, -Ă *adj. linie ~ă* = curbă care unește punctele de pe suprafața mărilor și oceanelor în care mareele au loc la aceeași oră. [< fr. *cotidal*]

COTIDIÁN, -Ă *adj.* de fiecare zi, zilnic. ● ceea ce este obișnuit, zilnic. // *s. n.* publicație periodică cu apariție zilnică ; ziar. [pron. *-di-an.* / cf. fr. *quotidien*, it. *cotidiano*, lat. *quotidianus*]

COTIL- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la o) cavitate". [< fr. *cotyle*, cf. gr. *kotyle*]

COTÍL *s. m.* cavitate osoasă în care se articulează un alt os. [< fr. *cotyle*, cf. gr. *kotyle* — cavitate]

COTILEDÓN *s. n.* 1. frunzuliță cu rezerve nutritive care se găsește în embrionul unei plante fanerogame. 2. fiecare dintre cei doi lobi ai placentei. [< fr. *cotylédon*, cf. gr. *kotyledon* — cavitate]

COTILEDONÁT, -Ă *adj. (despre plante)* cu unul sau două cotiledoane. // *s. f. pl.* nume generic dat plantelor cu cotiledoane. [cf. fr. *cotylédoné(s)*]

COTILIÓN *s. n. (rar)* dans cu figuri și scene de mimică ; melodia acestui dans. [pron. *-li-on.* / < fr. *cotillon*]

COTILOÍD, -Ă *adj. (despre cavități articulare)* în care intră capul osului respectiv. [pron. *-lo-id.* / < fr. *cotyloïde*, cf. gr. *kotyle* — cavitate, *eidos* — formă]

COTILSAURIÉNI *s. m. pl.* ordin de reptile fosile înrudite cu stegocefalii ; *(la sg.)* animal din acest ordin. [pron. *-sa-u-.* sg. *cotilosaurian.* / < germ. *Kotylosaurier*, cf. gr. *kotyle* — cavitate, *sauros* — șopîrlă]

COTITÁTE *s. f.* sumă la care se ridică partea fiecăruia dintr-un întreg ; cotă. O ~ *disponibilă* = parte din avere de care se poate dispune în viață sau prin testament, liberă de orice obligații legale de moștenire. [cf. fr. *quotité* < lat. *quotus* — cît]

COTIZÁ *vb. I.* 1. *intr.* a plăti o cotizație, o cotă-parte. 2. *refl. (franțuzism)* a se uni pentru a participa la o contribuție bănească, la o cheltuială comună. [p. i. *-zez.* / < fr. *cotiser*]

COTIZÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi supus unei cotizații. (cf. fr. *cotisable*]

COTIZÁȚIE *s. f.* sumă pe care o plătesc periodic membrii unei organizații, ai unei asociații etc. (în funcție de veniturile pe care le au) ; *(p. ext.)* contribuție bănească la o cheltuială comună. [gen. *-iei.* var. *cotizațiune* s. f. / < fr. *cotisation*]

COTIZAȚIÚNE *s. f.* v. cotizație.

COTLÉT *s. n.* 1. coastă de porc, de vițel sau de berbec împreună cu bucata corespunzătoare de carne. 2. *(la pl. ; fam.)* favoriți. [< fr. *côtelette*]

COTÓN *s. n.* (fir de) bumbac. [< fr. *coton*, ar. *qoton*]

COTONÁDĂ *s. f. (text.)* țesătură din bumbac sau din bumbac amestecat cu alte fibre. [< fr. *cotonnade*]

COTONIZÁRE *s. f.* dizolvarea substanțelor de legătură din tulpina de in sau cînepă, pentru a se obține fibrele. [< *coton*, după fr. *cotonnisation*]

COTTAGE *s. n.* locuință de familie în Anglia. [pron. *có-tigi.* / < engl. *cottage*]

COTÚRN *s. m.* încălțăminte cu talpă groasă pe care o purtau pe scenă actorii antici de tragedie. [< lat. *cothurnus*, gr. *kothournos*, cf. fr. *cothurne*]

COTUTÉLĂ *s. f.* tutelă deținută de două sau mai multe persoane. [cf. fr. *cotutelle*]

COTUTÓRE, -OÁRE *s. m. f.* cel care deține autoritatea tutelară asupra cuiva împreună cu altă persoană. [cf. fr. *cotuteur*]

COULÓMB *s. m.* unitate practică cu care se măsoară sarcina electrică, egală cu cantitatea de electricitate transportată de un curent constant de un amper într-o secundă. [pron. *cu-.* / < fr. *coulomb*, cf. *Coulomb*, fizician francez]

COULOMBMÉTRU *s. n.* instrument de măsură pentru sarcina electrică care trece printr-un circuit. [< fr. *coulombmètre*]

COURT *s. n. (sport)* teren (de tenis). [pron. *curt.* pl. *-uri.* / < engl. *court*]

COVALÉNT, -Ă *adj. (despre elemente chimice)* care prezintă covalență. [< germ. *kovalent*]

COVALÉNȚĂ *s. f.* legătură chimică dintre mai mulți atomi, care se realizează prin punerea în comun a unuia sau a mai multor electroni de către fiecare dintre atomii participanți. [cf. germ. *Kovalenz*, fr. *covalence*]

COVARIÁNT *s. n. (mat.)* proprietate a mai multor funcții de a varia în mod similar. [pron. *-ri-ant.* / < fr. *covariant*]

COVARIÁNȚĂ *s. f. (statist.)* media produșilor termenilor omologi a două variabile corelate. [pron. *-ri-an-.* / < fr. *covariance*]

COVELÍNĂ *s. f.* sulfură naturală de cupru. [< fr. *covelline*, it. *covellina*, cf. *Niccolo Covelli*, mineralog italian]

COVERCÓT *s. n.* stofă de lînă, avînd o țesătură deasă. [< engl., fr. *covercoat*]

COVÉRTĂ *s. f.* puntea superioară a unei nave. [< ngr. *kuverta*, it. *coverta*]

COW-BOY *s. m. invar.* păzitor (călare) de vaci din America de Nord. [pron. *cáu-boi.* / < engl. *cow-boy*]

COX- v. coxo-.

COXÁL, -Ă *adj.* care ține de coapsă, al coapsei. [< fr. *coxal*]

COXALGÍE *s. f.* coxită; *(impr.)* tuberculoză a articulației șoldului. [gen. *-iei.* / < fr. *coxalgie*, cf. lat. *coxa* — coapsă, gr. *algos* — durere]

COXARTRÍE *s. f. (med.)* coxartroză. [gen. *-iei.* / < fr. *coxartrie*, cf. lat. *coxa* — coapsă, gr. *arthron* — încheietură]

COXARTRÓZĂ *s. f. (med.)* reumatism cronic degenerativ al șoldului ; coxartrie. [< fr. *coxarthrose*]

CÓXĂ *s. f.* prima articulație de la picioarele insectelor. [< lat. *coxa*]

COXÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a osului coxal ; coxalgie. [< fr. *coxite*]

COXO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) coapsă, „șold", „al coapsei". [var. *cox-.* / < fr. *coxo-*, cf. lat. *coxa*]

COXODINÍE *s. f. (med.)* durere în osul coxal. [gen. *-iei.* / < fr. *coxodynie*]

COXOPATÍE *s. f.* denumire generică dată bolilor șoldului. [gen. *-iei.* / < fr. *coxopathie*]

COXOTOMÍE *s. f. (med.)* osteotomie a osului coxal. [gen. *-iei.* / < fr. *coxotomie*, cf. lat. *coxa* — coapsă, gr. *tome* — tăiere]

COZERÍE *s. f. (franțuzism)* discuție (ușoară), conversație familiară, fără pretenții. [< fr. *causerie*]

COZEUR *s. m. (franțuzism)* cel care știe să întrețină o conversație. [pron. *co-zőr.* / < fr. *causeur*]

CRAB *s. m.* nume dat unor crustacee decapode cu abdomenul foarte scurt, care trăiesc în mări aproape de țărm și în apele dulci. [< fr. *crabe*, cf. ol. *krabbe*]

CRABÁRE *s. f. (text.)* operația de fixare a dimensiunilor țesăturilor de lînă. [după germ. *Kraben*, engl. *crabbing*]

CRABÓT *s. n. (tehn.)* fiecare dintre dinții unui manșon sau ai unui disc prin intermediul cărora se imprimă mișcarea de rotație a doi arbori. [< fr. *crabot*]

CRACÁ *vb. I. tr.* a supune operației de cracare. [< fr. *craquer*]

CRACÁJ *s. n.* cracare. [< fr. *craquage*]

CRACÁRE *s. f.* procedeu prin care se obțin din hidrocarburile grele, rămase de la distilarea fracționată a țițeiului, hidrocarburi ușoare, care au o valoare mai mare ; cracaj. [< *craca*]

CRACĂUER *s. n.* salam preparat prin afumare la rece după fierbere. [pron. *-ca-uer.* / < germ. *Krakauer*]

CRACMÉNT *s. n. (med.)* senzație auditivă sau palpatorie de crepitație. [< fr. *craquement*]

CRACOVIÁC *s. n.* dans popular polonez cu caracter viu, cu pași sărițI, din regiunea Cracovia ; cracoviană ; melodia acestui dans. [pron. *-vi-ac.* scris și *krakowiak.* / < pol. *krakowiak*]

CRACOVIÁNĂ *s. f.* cracoviac. [< fr. *cracovienne*]

CRAH *s. n.* fenomen economic, caracteristic sistemului capitalist, manifestat prin lipsa acută a creditului pe piață, prin scăderea bruscă a cursului acțiunilor la bursă și prin devalorizarea monedei ; dezastru financiar. [pl. *-uri.* / < germ. *Krach*]

CRÁMPĂ *s. f. (mai ales la pl.)* contracție dureroasă a unor mușchi (în special de la stomac). [< fr. *crampe*]

CRAMPÓN *s. n.* **1.** piron cu care se fixează de traversă șina de cale ferată. **2.** mică bucată de talpă sau de cauciuc care se aplică pe talpa bocancilor de sport pentru a împiedica alunecarea. **3.** rădăcină adventivă a unei plante agățătoare, prin care aceasta se prinde de copaci, de ziduri etc. ● pedicel de fixare situat pe fața interioară a talului lichenilor. [< fr. *crampon*]

CRAMPONÁ *vb. I. refl.* a se agăța puternic de ceva sau de cineva (pentru a obține ceva) ; *(fig.)* a se ține scai, morțiș de ceva sau de cineva. [< fr. *cramponner*]

CRAMPONÁJ *s. n. (alpinism)* utilizare a crampoanelor ; fixare cu crampoanele. [< fr. *cramponnage*]

CRAMPONÁRE *s. f.* acțiunea de a se crampona și rezultatul ei ; prindere, agățare. [< *crampona*]

CRAN *s. n. (tehn.)* macara. [pl. *-ne, -nuri.* [< rus. *kran*, fr. *cran*]

CRANI- v. c r a n i o-.

CRANIÁL, -Ă *adj.* referitor la poziția unui organ față de craniu. [pron. *-ni-al.* / < germ. *kranial*]

CRANIÁN, -Ă *adj.* al craniului, referitor la craniu. [pron. *-ni-an.* / < fr. *crânien*]

CRANIÁTE *s. n. pl. (zool.)* subîncrengătură de animale vertebrate prevăzute cu craniu ; *(la sg.)* animal din această subîncrengătură. [cf. gr. *kranion* — craniu]

-CRANIE element secund de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) craniu". [< fr. *-crânie*]

CRANIECTOMÍE *s. f.* deschidere a craniului pentru a da creierului, în caz că acesta este prea mic, posibilitatea de a se dezvolta. [gen. *-iei.* / < fr. *crâniectomie*, cf. gr. *kranion* — craniu. *ektome* — excizie]

CRANILOGÍE *s. f.* v. c r a n i o l o g i e.

CRANIO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) craniu". [pron. *-ni-o-.* var. *crani-.* / < fr. *crânio-*, cf. gr. *kranion*]

CRANIOCLÁST *s. n. (med.)* instrument obstetrical folosit în cranioclazie. [pl. *-te.* / < fr. *crânioclaste*]

CRANIOCLAZÍE *s. f.* zdrobire și extragere a capului la fătul mort, făcută cu ajutorul cranioclastului. [gen. *-iei.* / < fr. *crânioclasie*]

CRANIOGRÁF *s. n. (med.)* aparat care permite radiografia craniului. [< fr. *crâniographe*]

CRANIOGRÁMĂ *s. f. (med.)* radiografie a craniului. [< fr. *crâniogramme*]

CRANIOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în craniologie. [< fr. *crânioloque*]

CRANIOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la craniologie. [< fr. *crâniologique*]

CRANIOLOGÍE *s. f.* parte a antropologiei care se ocupă cu studiul craniului. [gen. *-iei.* var. *cranilogie, cranologie* s. f. / < fr. *crâniologie*, cf. gr. *kranion* — craniu, *logos* — știință]

CRANIOMALACÍE *s. f. (med.)* înmuierea oaselor craniului. [gen. *-iei.* / < fr. *crâniomalacie*]

CRANIOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la craniometrie. [< fr. *crâniométrique*]

CRANIOMETRÍE *s. f.* ramură a antropologiei care furnizează date asupra caracterelor și dezvoltării capului la om. [gen. *-iei.* / < fr. *crâniométrie*, cf. gr. *kranion* — craniu, *metron* — măsură]

CRANIOMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurat dimensiunile craniului. [< fr. *crâniomètre*]

CRANIOPLASTÍE *s. f. (med.)* transplant și grefă a unui material osos la nivelul bolții craniene. [gen. *-iei.* / < fr. *crânioplastie*]

CRANIOSCOPÍE *s. f.* disciplină care își propune să determine calitățile intelectuale și morale după forma craniului. v. f r e n o l o g i e. ● examinare a craniului. [gen. *-iei.* / < fr. *crânioscopie*, cf. gr. *kranion* — craniu, *skopein* — a privi]

CRANIOSTÁT *s. n.* suport pentru craniu, folosit la orizontalizarea craniului, pentru măsurarea și desenarea lui. [pl. *-te.* / < fr. *crâniostat*]

CRANIOTÓM *s. n.* instrument chirurgical pentru deschiderea craniului. [< fr. *crâniotome*, cf. gr. *kranion* — craniu, *tome* — tăiere]

CRANIOTOMÍE *s. f. (med.)* deschidere sau perforare a craniului fetal în cursul nașterii în caz de hidrocefalie sau făt mort ; cefalotomie. ● deschidere chirurgicală a capului pentru explorarea conținutului cranian. [gen. *-iei.* / < fr. *crâniotomie*]

CRÁNIU *s. n. (med.)* scheletul osos al capului ; *(pop.)* țeastă. [pron. *-niu.* / < lat. *cranium*. gr. *kranion*, cf. fr. *crâne*]

CRANOLOGÍE *s. f.* v. c r a n i o l o g i e.

CRAPODÍNĂ *s. f.* accesoriu care se pune la gura unei țevi pentru a nu se astupa. ● lagăr al unui arbore vertical, servind drept ghid pentru mișcarea de rotație și ca sprijin pentru eforturile verticale. [< fr. *crapaudine*]

CRAPULÓS, -OÁSĂ *adj. (franțuzism)* care este în decădere, în mizerie morală ; viciat, vicios. ◉ hoțesc, tâlhăresc. [< fr. *crapuleux*]

CRAS, -Ă *adj.* care nu corespunde nici celor mai mici exigențe ; grosolan, nerușinat. [< fr. *crasse*, cf. lat. *crassus* — gros]

CRÁSĂ *s. f.* sinereză (1). [cf. it. *crasi*, lat. *crasis* < gr. *krasis* — amestecătură]

CRASULACÉE *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate grase, având ca tip crasula ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *crassulacées*]

CRÁSULĂ *s. f.* plantă ornamentală cu flori roșii. [< fr. *crassula*, lat. *crassula*]

CRĂTĂ *s. f.* *(mar.)* ambalaj în formă de șipci, de ladă, servind la împachetarea fructelor, a damigenelor și a unor mărfuri ambalate în saci de hîrtie. [< engl. *crate*]

CRATÉR *s. n.* 1. vas mare din antichitate, frumos pictat cu scene mitologice și cu două torți laterale, în care se amesteca apa cu vinul la ospețe. 2. deschizătură largă și conică a unui vulcan, prin care se revarsă lava. ● gaură în formă de pîlnie. [pl. *-re.* / < fr. *cratère*, lat. *crater*, gr. *krater*]

CRATERIFÓRM, *-Ă adj.* în forma craterului unui vulcan. [< fr. *cratériforme*]

CRATERIZÁRE *s. f.* formare a unei scobituri în formă de crater pe anticatodul unui tub de radiații roentgen. [cf. it. *craterizzazione*]

CRATOGÉN *s. n.* 1. regiune întinsă din scoarța terestră, care, într-o anumită perioadă, nu a suferit mișcări de cutare, ci numai mișcări lente de ridicare sau de coborîre. 2. platformă. [< germ. *Kratogen*]

CRÁUL *s. n.* stil de înot în care mișcarea picioarelor se face în alt ritm decît aceea a brațelor, capul rămînînd cît mai mult sub apă. [< engl., fr. *crawl*]

CRAULÍST, *-Ă s. m. f.* sportiv care înoată în stil craul. [< *craul* + *-ist*]

CRAVAȘÁ *vb. I. tr.* a lovi cu cravașa. [p. i. 3, 6 *-șează*, ger. *-șînd*. / < fr. *cravacher*]

CRAVAȘÁRE *s. f.* acțiunea de a cravașa ; biciuire. [< *cravașa*]

CRAVAȘĂ *s. f.* vărguță de lemn flexibil sau de piele împletită, folosită la călărie. [< fr. *cravache*]

CRAVÁTĂ *s. f.* bucată de mătase, de stofă etc. care se poartă înnodată la gît, mai ales de către bărbați. ○ *~ roșie (de pionier)* = = basma roșie, trunghiulară, purtată la gît de pionieri. [pl. *-te.* / < fr. *cravate*, cf. it. *cravatta*]

CRAVATIÉR *s. m.* meseriaș care fabrică cravate, vînzător de cravate. [pron. *-ti-er.* / < fr. *cravatier*]

CRÁZĂ *s. f.* fuziune a vocalei inițiale a unui cuvînt cu vocala finală a cuvîntului precedent. [< fr. *crase*, cf. gr. *krasis* — amestec]

-CRAZÍE element secund de compunere savantă cu semnificația „constituție", „temperament". [< fr. *krasis*]

CREÁ *vb. I. tr.* 1. a produce, a face ceva care nu exista mai înainte ; a întemeia, a înființa, a organiza. ● a inventa ; a plăsmui, a născoci, a compune, a scrie (o operă literară etc.). 2. a pregăti, a forma (pentru o misiune, o carieră etc.). 3. *(teatru) a ~ un rol* = a interpreta cu pricepere și originalitate un rol. [pron. *cre-a.* p. i. *creéz*, 3, 6 *creează*, 4 *creăm*, ger. *creînd*, part. *creat*. / cf. lat. *creare*, fr. *créer*]

CREÁNȚĂ *s. f.* drept pe care îl are creditorul asupra unei sume de bani ce i se datorează ; *(concr.)* titlu, înscris care confirmă acest drept. [pron. *cre-an-* / < fr. *créance*]

CREANȚIÉR *s. n.* registru în care se înscriu creanțele. [pron. *-ți-er.* / < fr. *créancier*]

CREÁRE *s. f.* acțiunea de a crea ; înfăptuire, producere, concepere. [< *crea*]

CREATÍNĂ *s. f.* *(biol.)* substanță azotată din sînge, rezultată din metabolismul protidelor. [pron. *cre-a-.* / < fr. *créatine*]

CREATINEMÍE *s. f.* *(med.)* prezența creatinei în sînge. [pron. *cre-a-.* gen. *-iei.* / < fr. *créatinémie*]

CREATINÍNĂ *s. f.* produs de deșeu azotat rezultat din creatină. [pron. *cre-a-.* / < fr. *créatinine*]

CREATININEMÍE *s. f.* *(med.)* prezența creatininei în sînge. [< fr. *créatininémie*]

CREATINURÍE *s. f.* prezența creatinei în urină. [pron. *cre-a-.* gen. *-iei.* / < fr. *créatinurie*]

CREATÍV, *-Ă adj.* *(liv.)* care se referă la acțiunea de a crea ; pertinent creației ; creator. [cf. it. *creativo*]

CREATIVITÁTE *s. f.* însușirea de a fi creator ; putere creatoare. [pron. *cre-a-.* / cf. fr. *créativité*]

CREATÓR, *-OÁRE adj., s. m. f.* (cel) care creează, întemeietor, fondator. [cf. lat. *creator*, fr. *créateur*]

CREATÚRĂ *s. f.* ființă, făptură ; *(peior.)* individ. ● protejat, acolit (al unui om influent). [cf. fr. *créature*, lat. *creatura*]

CREAȚIE *s. f.* acțiunea de a crea ; *(concr.)* produs al muncii creatoare ; lucru, operă creată. ● interpretare bună, originală a unui rol dintr-o piesă sau dintr-un film. [pron. *cre-a-.* gen. *-iei.* var. *creațiune* s. f. / cf. lat. *creatio*, fr. *création*]

CREAȚIONÍSM *s. n.* concepție teologică potrivit căreia lumea ar fi fost creată de către divinitate. [< fr. *créationisme*]

CREAȚIONÍST, *-Ă adj.* referitor la creaționism. // *s. m. f.* adept al creaționismului. [< *creați(on)ism* + *-ist*]

CREAȚIÚNE *s. f.* v. creație.

CREDÉNȚĂ *s. f.* mobilă din evul mediu, formată dintr-un corp așezat deasupra bufetului propriu-zis sau pe montanți sculptați. ● măsuță, policioară pentru vase ; bufet pentru servirea gustării înainte de masă. [cf. it. *credenza*, fr. *crédence*, germ. *Kredenz*]

CREDÍBIL, *-Ă adj.* care poate fi crezut ; verosimil. [cf. lat. *credibilis*]

CREDIBILITÁTE *s. f.* însușire a unui lucru de a putea fi crezut. [cf. fr. *crédibilité*]

CRÉDIT *s. n.* 1. procurare de capital prin împrumut făcut pe baza încrederii sau a solvabilității. ● sistem financiar care constă în împrumuturi cu dobîndă ; sumă de bani dată cu împrumut. 2. partea din dreapta a unui cont, care reprezintă sumele avansate. 3. *(fig.)* considerație, stimă, influență, autoritate de care se bucură cineva în fața semenilor săi. [pl. *-te.* / cf. fr. *crédit*, it. *credito*, lat. *creditum*]

CREDITÁ *vb. I. tr.* a acorda, a deschide (cuiva) un credit. [< fr. *créditer*]

CREDITÁRE *s. f.* acțiunea de a credita ; acordare de credit. [< *credita*]

CREDITÓR, *-OÁRE adj.* referitor la credite ; care dă credit. // *s. m. f.* persoană, instituție etc. care a dat bani cu împrumut sau care are de primit o datorie. [cf. it. *creditore*, fr. *créditeur*]

CRÉDO *s. m. invar.* 1. a treia parte a liturghiei catolice cîntate. 2. expunere succintă a dogmelor fundamentale ale religiei creștine ; simbolul credinței. [< lat. *credo*, cf. fr. *credo*]

CREDÚL, *-Ă adj.* care crede prea ușor, se încrede ușor în cineva sau ceva. [cf. fr. *crédule*, lat. *credulus*]

CREDULITÁTE *s. f.* însușirea de a fi credul, ușurința de a crede lucruri lipsite de temei. [cf. fr. *crédulité*, lat. *credulitas*]

CREEK *s. n.* *(anglicism)* curs de apă temporar din deșerturile sărate din Australia și America. [pron. *cric.* / < engl. *creek*]

CREEP *s. n. (geol.)* deplasare lentă a particulelor care alcătuiesc depozitele diluviale către partea inferioară a unui versant ; fluaj. [pron. *crip.* scris şi *crip. /* < engl., fr. *creep*]

CREIÓN *s. m.* 1. obiect prismatic sau cilindric, avind la mijloc o mină de grafit sau din alt material, cu care se scrie sau se desenează. 2. preparat cosmetic sau farmaceutic folosit la machiaj etc. [pron. *cre-ion. /* < fr. *crayon*]

CREIONÁ *vb. I. tr.* a desena, a schiţa cu creionul. ● *(fig.)* a contura, a schiţa caracterul unui personaj într-o scriere etc. [pron. *cre-io-. /* < fr. *crayonner*]

CREIONÁJ *s. n.* desen făcut cu creionul. [< fr. *crayonnage*]

CREIONÁRE *s. f.* acţiunea de a creiona. [< *creiona*]

CREIONÍST *s. m.* desenator în creion. [< fr. *crayonniste*]

CREM *adj. invar.* alb-gălbui. [< fr. *crème*]

CREMALIÉRĂ *s. f.* bară dinţată care se angrenează cu o roată dinţată, folosită la cricuri, la maşini-unelte etc. [pron. *-li-e-. /* < fr. *crémaillère*]

CREMÁRE *s. f. (rar)* cremaţiune. [cf. lat. *cremare* — a arde]

CREMATÓRIU, -IE *adj. (liv.)* care serveşte la ardere, la incinerare. [pron. *-riu. /* cf. fr. *crématoire*]

CREMATÓRIU *s. n.* instalaţie specială pentru incinerarea cadravelor. ● cuptor pentru ars gunoaiele. [pron. *-riu. /* < fr. *crématorium*]

CREMAŢIÚNE *s. f.* ardere, prefacere în cenuşă ; incinerare ; cremare. [cf. lat. *crematio*, fr. *crémation*]

CRÉMĂ *s. f.* 1. preparat dulce făcut din lapte, ouă şi zahăr, la care se adaugă cafea, vanilie etc. ● lichior fin. 2. produs cosmetic folosit la îngrijirea pielii ; alifie. ○ ~ *de ghete* = preparat folosit pentru ungerea şi lustruirea încălţămintei din piele. 3. *(fig.)* ceea ce este bun, de frunte, foarte folositor. [< fr. *crème*]

CREMIÉRĂ *s. f.* vas pentru cremă (1). [pron. *-mi-e-. /* < *cremă* + *-ieră*]

CREMNOFOBÍE *s. f.* teama patologică de prăpăstii. [gen. *-iei. /* < fr. *cremnophobie*, cf. gr. *kremnos* — prăpastie, *phobos* — teamă]

CREMOMÉTRU *s. n.* instrument cu care se măsoară cantitatea de smîntînă sau de alte grăsimi din lapte. [< fr. *crémomètre*, cf. fr. *crème* — smîntînă, frişcă, gr. *metron* — măsură]

CREMÓNĂ *s. f.* dispozitiv metalic fixat la o fereastră sau la o uşă şi care serveşte la închiderea acestora. [< fr. *crémone*]

CREMÓS, -OÁSĂ *adj.* care conţine multă cremă. [< fr. *crémeux*]

CREMÓZĂ *s. f.* bomboană de ciocolată cu cremă. [< fr. *crémeuse*]

CREMŞNÍT *s. n.* prăjitură preparată din foi, coapte şi pudrate cu zahăr, umplute cu cremă de vanilie. [< germ. *Kremschnitte*]

CRENÁT, -Ă *adj. (despre frunze)* cu marginile dinţate. [< fr. *créné*, cf. lat. *crenatus* — dinţat]

CRENÉL *s. n.* 1. deschizătură practicată într-un zid de apărare, care permite tragerea cu arma stînd la adăpost de loviturile inamicului. 2. ornament la partea superioară a unui dulap, în special în goticul german, care imită crenelurile (1) unei fortificaţii. [pl. *-luri. -le. /* cf. fr. *créneau*]

CRENELÁ *vb. I. tr.* a face, a construi creneluri (într-un zid). [< fr. *créneler*]

CRENELÁRE *s. f.* acţiunea de a crenela. [< *crenela*]

CRENELÁT, -Ă *adj.* cu creneluri. [cf. fr. *crénelé*]

CRENELÚRĂ *s. f.* dantelură asemănătoare crenelurilor. [< fr. *crénelure*]

CRENO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „(referitor la) izvor". [< fr. *créno-*, cf. gr. *krene*]

CRENOBIOLOGÍE *s. f. (zool.)* ramură a limnologiei avînd ca obiect studiul organismelor vii care trăiesc în izvoare. [gen. *-iei. /* < fr. *crénobiologie*]

CRENOLOGÍE *s. f.* studiul apelor minerale terapeutice. [gen. *-iei. /* < fr. *crénologie*, cf. gr. *krene* — izvor, *logos* — ştiinţă]

CRENOTERAPEÚT *s. m.* medic care practică crenoterapia. [pron. *-pe-ut. /* < fr. *crénothérapeute*]

CRENOTERAPÍE *s. f. (med.)* tratament cu ape de izvor minerale, termale etc. [gen. *-iei. /* < fr. *crénothérapie*, cf. gr. *krene* — izvor, *therapeia* — tratament]

CRÉNVURŞT *s. m. (mai ales la pl.)* cîrnăcior subţire, fabricat în pereche cu altul. [< germ. *Krenwürstel*]

CREO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „referitor la carne", „de carne", „al cărnii". [pron. *cre-o-. /* < fr. *créo-*, cf. gr. *kreas* — carne]

CREODÓNTE *s. f. pl. (zool.)* subordin de mamifere carnivore fosile, cu dentiţie puţin specializată, cu membrele masive, prevăzute cu gheare ; *(la sg.)* mamifer din acest subordin. [pron. *cre-o-. /* < fr. *créodontes*, cf. gr. *kreas* — carne, *odous, odontos* — dinte]

CREOFÁG, -Ă *adj.* care se hrăneşte cu carne. [pron. *cre-o-. /* < fr. *créophage*, cf. gr. *kreas* — carne, *phagein* — a mînca]

CREOFAGÍE *s. f.* obişnuinţă de a se hrăni cu carne. [pron. *cre-o-.* gen. *-iei. /* < fr. *créophagie*]

CREÓL, -Ă *s. m. f.* 1. persoană de rasă albă născută în America Latină sau în colonii. 2. *(prin confuzie)* persoană născută din părinţi de rase diferite ; mulatru. // s. f. limbă care reprezintă stadiul unor limbi de cultură (franceză, spaniolă, portugheză etc.) evoluate potrivit modului de a vorbi al acestor persoane. [pron. *cre-ol. /* < fr. *créole*, cf. sp. *criollo*]

CREOLÍNĂ *s. f.* amestec lichid de săpun şi de ulei greu, obţinut la distilarea cărbunilor de pămînt şi folosit în special ca dezinfectant. [pron. *cre-o-. /* cf. it. *creoline*, fr. *créoline*]

CREOZÓT *s. m.* lichid uleios, gălbui şi caustic, cu miros tare, obţinut prin distilarea gudroanelor de lemn şi folosit în industrie şi în medicină. [pron. *cre-o-.* var. *creuzot* s. n. / < fr. *créosote*, cf. gr. *kreas* — carne, *sozein* — a conserva]

CREOZOTÁ *vb. I. tr.* a impregna lemnul cu creozot pentru a-l face mai rezistent. [pron. *cre-o-. /* < fr. *créosoter*]

CREOZOTÁRE *s. f.* acţiunea de a creozota. [< *creozota*]

CREP [1] *s. n.* cauciuc natural, albicios la culoare, folosit pentru tălpi la încălţăminte. [< fr. *crêpe*]

CREP [2] *s. n.* ţesătură subţire, de mătase sau de lînă, cu suprafaţa uşor încreţită. ● bucată neagră dintr-o astfel de ţesătură, purtată (la rever) în semn de doliu. [< fr. *crêpe*]

CREPÍDĂ *s. f.* încălţăminte naţională la vechii greci şi la romani, asemănătoare cu sandalele. [< lat. *crepida*; gr. *krepis*, cf. fr. *crépide*]

CREPIDÓMA *s. f.* fundament cu trepte al unui templu antic grecesc. [< gr. *krepidoma*]
CREPÍNĂ *s. f.* cutie metalică găurită care servește drept filtru la capătul unei conducte. [pl. *-ne.* / < fr. *crépine*]
CREPITÁNT, -Ă *adj.* care trosnește, care pîrîie. [< fr. *crépitant*]
CREPITÁȚIE *s. f.* trosnitură produsă de ciocnirea extremităților unui os fracturat, de aerul pătruns în plămînii bolnavi etc. [gen. *-iei.* var. *crepitațiune s. f.* / cf. it. *crepitazione*, fr. *crépitation*]
CREPITAȚIÚNE *s. f.* v. crepitație.
CREPÓN *s. n.* țesătură cu crețuri sau cu bobițe în relief. [< fr. *crépon*]
CREPONÁT, -Ă *adj. (despre țesături, hîrtie etc.)* care are un aspect asemănător creponului ; încrețit. [< *crepon*]
CREPÚSCUL *s. n.* lumină difuză care se răspîndește înainte de răsăritul și după apusul Soarelui ; *(spec.)* sfîrșit de zi ; înserare, amurg. ● *(fig.)* declin, sfîrșit. [cf. lat. *crepusculum*, fr. *crépuscule*]
CREPUSCULÁR, -Ă *adj.* referitor la crepuscul, de crepuscul. [cf. fr. *crépusculaire*, it. *crepuscolare*]
CRESCÉNDO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* crescînd în intensitate ; din ce în ce mai tare. // *s. n.* creștere progresivă a intensității unui sunet. [< it., fr. *crescendo*]
CRESÓL *s. m.* v. crezol.
CRESÓN *s. n.* plantă erbacee din familia cruciferelor, cu flori albe, mici și cu frunze comestibile ; *(pop.)* hrenițâ. [< fr. *cresson*]
CRESTOMAȚÍE *s. f.* v. crestomație.
CRESTOMAȚÍE *s. f.* culegere de texte (mai ales din autorii clasici). [gen. *-iei.* var. *crestomatie s. f.* / < fr. *chrestomathie*, cf. gr. *chrestomatheia* < *chrestos* — util, *mathein* — a învăța]
CRÉSUS *s. m. (liv.)* om foarte bogat. [< fr. *crésus*, cf. *Cresus*, rege antic al Lydiei, faimos prin bogățiile sale]
CRÉȘĂ *s. f.* instituție pentru îngrijirea copiilor pînă la trei ani pe timpul cît părinții sînt la lucru. [< fr. *crèche*]
CRETACÉU, -ÉE *adj. (despre roci)* de natura cretei, alcătuit din cretă. [pron. *-ceu.* / < fr. *crétacé*]
CRETÁCIC *s. n.* ultima perioadă a mezozoicului, care se caracterizează prin depuneri masive de calcar. // *adj.* care aparține acestei perioade. [după fr. *crétacé*]
CRÉTĂ *s. f.* 1. carbonat de calciu natural, format din cochiliile unor animale marine foarte mici. 2. bucată de cretă (1), care servește la scris pe tablă, pe lemn etc. [< lat. *creta*]
CRETÍN, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de cretinism. ● stupid, imbecil, idiot. [< fr. *crétin*]
CRETINÍSM *s. n.* boală cauzată de tulburări funcționale ale glandei tiroide, care se manifestă prin anomalii fizice, degenerescență, insuficiență mintală etc. ; *(curent)* timpenie, idioție, prostie. [< fr. *crétinisme*]
CRETINIZÁ *vb. I. tr., refl. (fam.)* a face sau a deveni cretin, stupid. [cf. fr. *crétiniser*]
CRETINIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) cretiniza și rezultatul ei. [< *cretiniza*]
CRETÓN *s. n.* țesătură imprimată din fire de in sau de bumbac. [< fr. *cretonne*, cf. *Creton*, sat în Normandia]
CRETÓS, -OÁSĂ *adj. (rar)* care conține cretă (1) ; cu aspect de cretă. [et. incertă]
CREUZÉT *s. n.* vas rezistent la căldură, folosit pentru reacții chimice la temperaturi înalte. ● *(metal.)* recipient dintr-un material refractar, care servește la topirea metalelor sau pentru anumite tratamente termice. [pron. *cre-u-.* / < fr. *creuset*]
CREUZÓT *s. n.* v. creozot.
CREVÁSĂ *s. f.* 1. crăpătură într-un bloc mare de gheață. 2. plesnitură a pielii. [< fr. *crevasse*]
CREVETÁR *s. n. (mar.)* ambarcație special amenajată pentru pescuit moluște (crevete, crabi, languste etc.). [cf. fr. *crevetin*]
CREVÉTĂ *s. f.* mic rac marin comestibil. [< fr. *crevette*]
CREZÓL *s. m.* lichid extras din gudronul de cărbune, asemănător fenolului, cu proprietăți antiseptice. [var. *cresol* s. m. / < fr. *crésol*]
CRIANESTEZÍE *s. f.* v. crioanestezie.
CRIBLÚRĂ *s. f.* piatră dură, sfărîmată mărunt și sortată după dimensiuni standardizate, folosită ca îmbrăcăminte rutieră. [< fr. *criblure*]
CRIBRIFÓRM, -Ă *adj. (despre o formație anatomică)* perforat ca o sită. [< fr. *cribriforme*]
CRIC *s. n.* aparat folosit pentru ridicarea greutăților prin împingere în sus. [< fr. *cric*]
CRICHÉT *s. n.* joc sportiv între două echipe a cîte 11 persoane, în care fiecare dintre ele caută să introducă mingea în poarta adversarului, prin lovituri cu un fel de baston de lemn. [< engl., fr. *cricket*]
CRICO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(în formă de) inel". [< fr. *crico-*, cf. gr. *krikos*]
CRICOÍD, -Ă *adj. (despre unul din cartilajele laringelui)* în formă de inel. [pron. *-co-id.* / < fr. *cricoïde*, cf. gr. *krikos* — inel, buclă, *eidos* — formă]
CRIERGÍE *s. f. (geol.)* acțiune a înghețului asupra solului și rocilor de suprafață. [gen. *-iei.* / < fr. *cryergie*, cf. gr. *kryos* — frig, *ergon* — acțiune]
CRIESTEZÍE *s. f.* v. crioestezie.
CRÍMĂ *s. f.* violare a legii penale, care se pedepsește cu detențiune riguroasă, muncă silnică, temniță grea, moarte etc. ; omor. O ~ *de război* = acțiune săvîrșită de membrii unor forțe armate în timp de război, împotriva normelor dreptului internațional care reglementează legile războiului. O ~ *contra umanității* = atrocități recunoscute pe plan internațional ca violînd legile elementare ale umanității. [< fr. *crime*, cf. lat. *crimen* — acuzare]
CRIMINÁL, -Ă *adj. care* constituie o crimă, de crimă. // *s. m. f.* făptuitor al unei crime. [< lat. *criminalis*, cf. fr. *criminal*]
CRIMINALÍST, -Ă *s. m. f.* specialist în criminalistică. [< fr. *criminaliste*]
CRIMINALÍSTICĂ *s. f.* știință care studiază și propune metodele și mijloacele dezvăluirii crimelor, cu scopul lămuririi și prevenirii lor. [gen. *-cii.* / < fr. *criminalistique*]
CRIMINALITÁTE *s. f.* săvîrșire de crime ; numărul de omoruri comise într-o perioadă într-un anumit teritoriu. [cf. fr. *criminalité*]
CRIMINOGÉN, -Ă *adj.* care generează o crimă sau favorizează producerea crimei. [< fr. *criminogène*, cf. lat. *crimen* — crimă, gr. *gennan* — a naște]
CRIMINOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în criminologie ; criminologist. [< fr. *criminologue*]
CRIMINOLÓGIC, -Ă *adj. (jur.)* referitor la criminologie. [< fr. *criminologie*]
CRIMINOLOGÍE *s. f.* ramură a dreptului care studiază cauzele criminalității și măsurile pentru prevenirea ei. [gen. *-iei.* / < fr.

criminologie, cf. lat. *crimen* — crimă, gr. *logos* — știință]

CRIMINOLOGÍST, -Ă *s. m. f.* criminolog. [< fr. *criminologiste*]

CRINIÉRĂ *s. f.* **1.** creasta' unui coif din care ieșeau penajul sau alte ornamente. **2.** *(fig.)* cunună (de păr) abundentă. [pron. *-ni-e-*. / < fr. *crinière*]

CRINOÍDE *s. n. pl.* clasă de echinoderme cu corpul în formă de caliciu cu brațe, așezat pe un peduncul și fixat pe fundul mării ; crini-de-mare ; *(la sg.)* animal din această clasă. [pron. *-no-i-*. sg. *crinoid*. / < fr. *crinoïdes*, cf. gr. *krinos* — crin, *eidos* — aspect]

CRINOLÍNĂ *s. f.* fustă lungă și largă în formă de clopot, susținută de arcuri subțiri, la modă în secolul trecut. v. m a l a c o f. [< fr. *crinoline*]

CRIO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) frig", „(provocat) de frig", „al frigului". [pron. *cri-o-*. / < fr. *cryo-*, cf. gr. *kryos* — frig]

CRIOANESTEZÍE *s. f.* *(med.)* anestezie la frig. [pron. *cri-o-*. gen. *-iei*. var. *crianestezie* s. f. / cf. fr. *cryanesthésie*]

CRIOBIOLOGÍE *s. f.* disciplină care studiază efectele temperaturilor joase asupra organismelor vii. [gen. *-iei*. / cf. fr. *cryobiologie*]

CRIOCAUTÉR *s. n.* *(med.)* instrument pentru cauterizare cu ajutorul temperaturilor joase. [pron. *cri-o-ca-u-*. / < fr. *cryocautère*]

CRIOESTEZÍE *s. f.* sensibilitate deosebită la frig. [gen. *-iei*. var. *criestezie* s. f. / < fr. *cryesthésie*, cf. gr. *kryos* — frig, *aisthesis* — percepere]

CRIOFÍL, -Ă *adj.* *(despre organisme vegetale)* care crește în zonele reci. [cf. gr. *kryos* — frig, *philein* — a iubi]

CRIOGÉN, -Ă *adj.* *(despre un amestec refrigerent)* format din apă și o sare solubilă. [< fr. *cryogène*]

CRIOGÉNIC, -Ă *adj.* referitor la criogenie. [< fr. *cryogénique*]

CRIOGENÍE *s. f.* tehnica producerii temperaturilor foarte joase. [gen. *-iei*. / < fr. *cryogénie*]

CRIOGLOBULÍNĂ *s. f.* *(med.)* globulină patologică din serul sanguin, precipitabilă la frig. [< fr. *cryoglobuline*]

CRIOHIDRÁT *s. n.* *(chim.)* substanță cristalizată obținută prin răcirea în apă a unei soluții. [< fr. *cryohydrate*]

CRIOLÍT *s. n.* fluorură naturală de sodiu și aluminiu. [pron. *cri-o-*. pl. *-te*. / < fr. *cryolithe*, cf. gr. *kryos* — frig, *lithos* — piatră]

CRIOLOGÍE *s. f.* **1.** studiul legilor de congelare a soluțiilor. **2.** capitol al fizicii care studiază procedeele de obținere a temperaturilor joase, proprietățile corpurilor și fenomenele specifice care se petrec în apropiere de zero absolut ; crionică. [pron. *cri-o-*. gen. *-iei*. / < fr. *cryologie*, cf. gr. *kryos* — frig, *logos* — studiu]

CRIOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la criometrie. [< fr. *cryométrique*]

CRIOMETRÍE *s. f.* crioscopie. [gen. *-iei*. / < fr. *cryométrie*]

CRIOMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea temperaturilor de congelare ; crioscop. [< fr. *cryomètre*]

CRIONICĂ *s. f.* criologie. [< engl. *cryonics*]

CRIOPATÍE *s. f.* *(med.)* denumire generică pentru bolile provocate de frig. [gen. *-iei*. / < fr. *cryopathie*]

CRIOPEDOGENÉZĂ *s. f.* *(geol.)* formare și evoluție a solurilor sub acțiunea înghețului. [< fr. *cryopédogenèse*, cf. gr. *kryos* — frig, *pedon* — sol, *genesis* — naștere]

CRIOPEDOLOGÍE *s. f.* cercetare a comportării solului la îngheț. [gen. *-iei*. / < fr. *cryopédologie*]

CRIOPLANAȚÍE *s. f.* altiplanație. [pron. *cri-o-*. gen. *-iei*. [< fr. *cryoplanation*]

CRIOSCÓP *s. n.* criometru. [< fr. *cryoscope*]

CRIOSCÓPIC, -Ă *adj.* referitor la crioscopie. [< fr. *cryoscopique*]

CRIOSCOPÍE *s. f.* metodă de determinare a greutății moleculare a unei substanțe prin măsurarea coborîrii temperaturii de solidificare a acelei substanțe într-un solvent ; criometrie. [< fr. *cryoscopie*, cf. gr. *kryos* — frig, *skopein* — examinare]

CRIOSFÉRĂ *s. f.* înveliș al suprafeței terestre situat în zona de interferență a atmosferei, hidrosferei și litosferei, caracterizat prin prezența gheții sau a posibilităților de formare a acesteia. [< fr. *cryosphère*, cf. gr. *kryos* — frig, *sphaira* — sferă]

CRIOSTÁT *s. n.* vas de sticlă cu pereți dubli, argintați în interior, folosit pentru păstrarea lichidelor la o anumită temperatură ; vas Dewar. [< fr. *cryostat*]

CRIOTERAPÍE *s. f.* tratament prin frig, produs cu ajutorul zăpezii carbonice, aplicat în anumite boli. [gen. *-iei*. / < fr. *cryothérapie*, cf. gr. *kryos* — frig, *therapeia* — îngrijire]

CRIOTRÓN *s. n.* dispozitiv amplificator de semnale electrice, care folosește proprietățile frigului. [< fr. *cryotron*]

CRIOTURBAȚÍE *s. f.* *(geol.)* deplasare a particulelor din sol sub acțiunea alternanței înghețului cu dezghețul. [pron. *cri-o-*. gen. *-iei*. / < fr. *cryoturbation*]

CRIP *s. n.* v. c r e e p.

CRÍPTĂ *s. f.* **1.** construcție subterană în templele antice, unde se păstrau obiectele de cult, tezaurul etc. ● cavou subteran, locaș de înmormîntare construit sub o biserică, sub un monument ; capelă funerară subterană. **2.** formație anatomică asemănătoare unui sac mic deschis la gură ; cavitate glandulară. [< it. *cripta*, fr. *crypte*, cf. gr. *kryptos* — ascuns]

CRÍPTIC, -Ă *adj.* **1.** *(liv.)* ascuns, secret. ○ *limbaj* ~ = limbaj secret, obscur, sibilic, greu de descifrat. **2.** care prezintă ascunzători, focare de microbi. [< fr. *cryptique*, cf. lat. *crypta* < gr. *kryptos* — ascuns]

CRÍPTIE *s. f.* *(ant.)* probă de inițiere cu care se încheia educația spartană. ● expediție nocturnă de asasinare în masă a ilo(i)lor, care însoțea această probă. [< fr. *cryptie*]

CRIPTO- element prim de compunere savantă cu semnificația „ascuns", „secret". [< fr. *crypto-*, cf. gr. *kryptos*]

CRIPTOCRISTALÍN, -Ă *adj.* *(despre structura mineralelor și a rocilor)* care este fin cristalizată. [< fr. *cryptocristallin*]

CRIPTODEPRESIÚNE *s. f.* depresiune ascunsă, umplută cu apele unui lac adînc. [< fr. *cryptodépression*, cf. gr. *kryptos* — ascuns, lat. *depressio* — adîncitură]

CRIPTOFÍTE *s. f. pl.* plante erbacee perene, care continuă să trăiască în timpul iernii datorită rădăcinilor adînc înfipte în pămînt. [< fr. *cryptophyte*, cf. gr. *kryptos* — ascuns, *phyton* — plantă]

CRIPTOFTALMÍE *s. f.* *(med.)* malformație congenitală a ochilor, în care aceștia, rudimentar dezvoltați, sînt acoperiți de pielea pleoapelor. [gen. *-iei*. / < fr. *cryptophtalmie*]

CRIPTOGÁME *s. f. pl.* încrengătură a regnului vegetal, care cuprinde plante lipsite de flori ; v. p t e r i d o f i t e ; *(la sg.)* plantă din această încrengătură. [< fr. *cryptogames*, cf. gr. *kryptos* — ascuns, *gamos* — căsătorie]

CRIPTOGÁMIC, -Ă *adj. (bot.)* care aparține criptogamelor. [< fr. *cryptogamique*]

CRIPTOGAMÍE *s. f. (bot.)* 1. stare a unei plante criptogame. 2. studiul criptogamelor. [gen. *-iei.* / < fr. *cryptogamie*]

CRIPTOGENÉTIC, -Ă *adj. (despre o maladie)* a cărei cauză nu poate fi determinată ; idiopatic. [< fr. *cryptogénétique*]

CRIPTOGRÁF *s. m.* specialist în criptografie (1). [< fr. *cryptographie*]

CRIPTOGRAFIÁ *vb. I. tr.* a transpune un text după regulile criptografiei (1). [pron. *-fi-a.* / < fr. *cryptographier*]

CRIPTOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la criptografie. [< fr. *cryptographique*]

CRIPTOGRAFÍE *s. f.* 1. mod de scriere secretă cu ajutorul unui cod de semne convenționale. 2. joc distractiv constînd din legarea unei fraze reprezentate prin diferite semne, litere sau cifre, aranjate într-un anumit fel. [gen. *-iei.* / < fr. *cryptographie*, cf. gr. *kryptos* — ascuns, *graphein* — a scrie]

CRIPTOGRÁMĂ *s. f.* document, text scris cu caractere secrete. ● joc distractiv constînd în a împărți cuvintele unei fraze într-un număr exact de fragmente, care se înscriu într-o formă geometrică regulată, urmînd ca cel care-l dezleagă să afle locul unde începe succesiunea acestor fragmente și modul în care se succedă. [< fr. *cryptogramme*, cf. gr. *kryptos* — ascuns, *gramma* — scriere]

CRIPTOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în criptologie. [< fr. *cryptologue*]

CRIPTOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la criptologie. [< fr. *cryptologique*]

CRIPTOLOGÍE *s. f.* disciplină care se ocupă cu scrierile secrete, documentele cifrate. [gen. *-iei.* / < fr. *cryptologie*]

CRIPTOMENORÉE *s. f. (med.)* lipsă a fluxului menstrual extern. [< fr. *cryptomenorrhée*]

CRIPTOMNEZÍE *s. f.* incapacitate de a diferenția evenimentele trăite de propria persoană de cele din vis, citite sau auzite. [gen. *-iei.* / < fr. *cryptomnésie*]

CRIPTÓN *s. n.* v. k r i p t o n.

CRIPTONÍM, -Ă *adj.* cu nume ascuns. // *s. n.* semn convențional (inițiale, cifre, anagramă etc.) sub care se ascunde numele cuiva ; pseudonim. ● scriere semnată cu un asemenea nume. [< fr. *cryptonyme*, cf. gr. *kryptos* — ascuns, *onoma* — nume]

CRIPTOPODÍE *s. f. (med.)* diformitate constînd în umflarea considerabilă a feței dorsale a piciorului. [gen. *-iei.* / < fr. *cryptopodie*]

CRIPTORHIDÍE *s. f.* oprire a testiculului într-o parte a traiectului de coborîre. [gen. *-iei.* / < fr. *cryptorchidie*, cf. gr. *kryptos* — ascuns, *orchis* — testicul]

CRIPTOSCÓP *s. n. (med.)* vizor pentru examene radioscopice în camere luminate. [< fr. *cryptoscope*]

CRIPTOTUBERCULÓZĂ *s. f. (med.)* tuberculoză ascunsă care se manifestă prin leziuni atribuite altei boli. [< fr. *crypto-tuberculose*]

CRIS- v. c r i s o-.

CRISALÍDĂ *s. f.* nimfa insectelor lepidoptere. [< fr. *chrysalide*, cf. lat. *chrysalis*, gr. *chrysos* — aur]

CRISELEFANTÍN, -Ă *adj. (despre obiecte de artă)* făcut din aur și fildeș. [< fr. *chryséléphantin*, cf. gr. *chrysos* — aur, *elephas* — fildeș]

CRISO- element prim de compunere savantă cu semnificația „în legătură cu aurul", „(de) aur". [var. *cris-*, *criz-*, *hriso-*. / < fr. *chrys(o)-*, cf. gr. *chrysos*]

CRISOBERÍL *s. n.* mineral transparent de culoare verde, piatră prețioasă rară ; alexandrit. [< fr. *chrysobéryl*, cf. gr. *chrysos* — aur, fr. *béryl*]

CRISOCÓL *s. n. (min.)* silicat de cupru hidratat, care se prezintă ca o piatră fină de culoare albastră. [< fr. *chrysocolle*, cf. gr. *chrysos* — aur, *kolla* — clei]

CRISOFENÍNĂ *s. f.* colorant galben, rezistent la lumină și la alcalii. [< fr. *chrysophénine*]

CRISOIDÍNĂ *s. f.* colorant bazic galben, preparat plecînd de la anilină, care se folosește pentru colorarea pieilor și a hîrtiei, precum și în fotografie pentru impregnarea gelatinei în scopul opacizării emulsiei fotosensibile. [pron. *so-i-*. / < germ. *Chrysoidin*]

CRISOGRÁF *s. m.* copist care scrie manuscrise cu litere de aur. [< fr. *chrysographe*]

CRISOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la crisografie. [< fr. *chrysographique*]

CRISOGRAFÍE *s. f.* arta de a scrie cu litere de aur. [gen. *-iei.* / < fr. *chrysographie*, cf. gr. *chrysos* — aur, *graphein* — a scrie]

CRISOLÍT *s. n.* piatră prețioasă, varietate de peridot, de culoare verde ; olivină. [< fr. *chrysolite*, cf. gr. *chrysos* — aur, *lithos* — piatră]

CRISOLÍTIC, -Ă *adj.* referitor la crisolit. [< fr. *chrysolitique*]

CRISOPRÁZ *s. n.* varietate de calcedonie de culoare verde. [< fr. *chrysoprase*, cf. gr. *chrysos* — aur, *prasos* — praz]

CRISOTERAPÍE *s. f. (med.)* tratament cu săruri de aur, folosit în reumatism cronic, tuberculoză etc. ; auroterapie. [gen. *-iei.* / < fr. *chrysothérapie*, cf. gr. *chrysos* — aur, *therapeia* — tratament]

CRISOTÍL *s. n.* silicat hidratat de magneziu. [< fr. *chrysotile*]

CRISPÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) contracta involuntar, a (se) încleșta. [< fr. *crisper*]

CRISPÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) crispa și rezultatul ei ; crispație. [< *crispa*]

CRISPÁT, -Ă *adj. (despre față, degete etc.)* contractat, încleștat ; *(despre oameni)* cu fața, cu degetele etc. contractate. [< fr. *crispé*]

CRISPÁȚIE *s. f.* crispare. [gen. *-iei.* / < fr. *crispation*]

CRISTÁL *s. n.* 1. sticlă de fabricație specială, de calitate superioară, transparentă și incoloră. ● obiect confecționat dintr-o astfel de sticlă. 2. fragment al unui compus (mai ales dintr-o rocă) care are de la natură o formă geometrică de poliedru. 3. *~-de-stîncă* = formă naturală cristalizată, pură, a silicei. // (și în forma *cristalo-*) element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) cristal", „de cristal". [pl. *-le*, *-luri.* / < gr. *krystallos* — gheață, cf. it. *cristallo*, fr. *cristal*, germ. *Kristall*]

CRISTALIFÉR, -Ă *adj.* care conține cristale. [< fr. *cristallifère*]

CRISTALÍN *s. n.* corp transparent lenticular, situat în ochi imediat înapoia irisului. [pl. *-ne*, *-nuri.* / < fr. *cristallin*]

CRISTALÍN, -Ă *adj.* curat, transparent, limpede (ca cristalul). [< fr. *cristallin*]

CRISTALINITÁTE *s. f.* grad de cristalizare al unei roci eruptive. [cf. it. *cristallinità*]
CRISTALÍT *s. n.* monocristal de dimensiuni mici care intră în structura unui corp policristalin. [< germ. *Kristallite*]
CRISTALIZÁ *vb. I.* **1.** *intr., refl. (despre substanțe, roci)* a se transforma în cristale. **2.** *refl., tr. (fig.)* a (se) închega, a (se) limpezi, a lua sau a da formă definitivă. [< fr. *cristalliser*, cf. it. *cristallizzare*]
CRISTALIZÁBIL, -Ă *adj.* susceptibil de a (se) cristaliza. [cf. fr. *cristallisable*]
CRISTALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) cristaliza ; limpezire ; cristalizație. [< *cristaliza*]
CRISTALIZÁȚIE *s. f.* cristalizare. [gen. *-iei*. var. *cristalizațiune* s. f. / < fr. *cristallisation*]
CRISTALIZAȚIÚNE *s. f.* v. cristalizație.
CRISTALIZÓR *s. n.* vas de laborator în care se face cristalizarea soluțiilor. [cf. fr. *cristallisoir*]
CRISTALO- v. cristal.
CRISTALOFOBÍE *s. f. (med.)* teamă patologică față de obiectele de cristal. [< fr. *cristallophobie*]
CRISTALOGENÉZĂ *s. f.* **1.** studiul condițiilor de formare a cristalelor (2) ; cristalogenie. **2.** formarea cristalelor în natură ; cristalizare. [cf. fr. *cristallogénie* ◁ gr. *krystallos* — gheață, *gennan* — a naște]
CRISTALOGÉNIC, -Ă *adj.* referitor la cristalogenie. [< fr. *cristallogénique*]
CRISTALOGENÍE *s. f.* cristalogeneză (1). [< fr. *cristallogénie*]
CRISTALOGRÁF, -Ă *s. m. f.* specialist în cristalografie. [< fr. *cristallographe*]
CRISTALOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la cristalografie. [< fr. *cristallographique*]
CRISTALOGRAFÍE *s. f.* disciplină care studiază formele, proprietățile și legile de formare a cristalelor. [gen. *-iei*. / < fr. *cristallographie*, cf. gr. *krystallos* — cristal, *graphein* — a descrie]
CRISTALOÍD *s. m.* (op. coloid) substanță în soluție care poate trece printr-o membrană de pergament. // *adj.* cu aspect de cristal. [pron. *-lo-id*. / < fr. *cristalloïde*, cf. gr. *krystallos* — cristal, *eidos* — aspect]
CRISTALOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la cristalometrie. [< fr. *cristallométrique*]
CRISTALOMETRÍE *s. f.* disciplină care se ocupă cu studiul formelor geometrice ale cristalelor. [gen. *-iei*. / < fr. *cristallométrie*, cf. gr. *krystallos* — gheață, *metron* — măsură]
CRISTIÁNIE *s. f.* oprire la schi printr-o întoarcere bruscă, cu schiurile apropiate. [pron. *-ti-a-ni-e*. pl. *-ii*. gen. *-iei*. / < fr. *christiania*, cf. *Kristiania*, numele mai vechi al capitalei norvegiene Oslo]
CRISTIANÍSM *s. n. (franțuzism)* creștinism. [pron. *-ti-a-*. / < fr. *christianisme*]
CRITÉRIU *s. n.* punct de vedere, principiu de clasificare, de apreciere, de definire etc. ; normă. [pron. *-riu*. pl. *-ii*. / < fr. *critérium*, cf. gr. *kriterion* — ceea ce servește la judecare]
CRITÉRIUM *s. n.* cursă ciclistă cu sistem special de punctaj. [pron. *-ri-um*. / < fr. *critérium*]
CRÍTIC, -Ă *adj.* **1.** de critică, privitor la critică. O *aparat* ~ = totalitatea notelor lămuritoare, făcute de un editor la editarea unui text ; *ediție* ~*ă* = ediție a unui text literar însoțit de aparat critic. ● bazat pe critică, care folosește critica. **2.** referitor la un moment de criză ; care anunță, determină o criză, o schimbare ; dificil, periculos. O *(fiz.) stare* ~*ă* = (sau *punct* ~) = stare a unui fluid în care dispare diferența între starea lichidă și cea gazoasă. // *s. m.* specialist în probleme de artă, care analizează, interpretează și apreciază opere de artă (pentru a le lămuri publicului și pentru a da artei o anumită orientare). [< lat. *criticus*, gr. *kritikos* — în stare de a judeca, cf. fr. *critique*, it. *critico*]
CRITICÁ *vb. I. tr.* a da la iveală greșelile, lipsurile (unei persoane, ale unei opere etc.), arătînd cauzele și indicînd mijloacele de remediere, de îndreptare. [p. i. *critic*. / < fr. *critiquer*, it. *criticare*]
CRITICÁBIL, -Ă *adj.* care poate, care merită să fie criticat. [cf. fr. *critiquable*]
CRITICÁNT, -Ă *adj., s. m. f. (fam.)* (cel) care este gata oricînd să facă o critică nedreaptă ; care birfește, birfitor, intrigant. [cf. fr. *critiquant*]
CRITICÁSTRU *s. m. (peior.)* critic mărunt, neînsemnat. [< germ. *Kritikaster*]
CRÍTICĂ *s. f.* **I.** arta de a interpreta și aprecia operele artistice sau științifice. O ~ *de text* = comentarii asupra formei și conținutului unui text. **II.** metodă comunistă de educare a oamenilor muncii, constînd în scoaterea la iveală a greșelilor și lipsurilor și în indicarea mijloacelor pentru lichidarea lor. [cf. fr. *critique*, it. *critica*, rus. *kritika*, gr. *kritike*]
CRITICÍSM *s. n.* **1.** denumire dată de Kant filozofiei sale, considerînd „critica cunoașterii" drept condiție prealabilă a oricărei cercetări filozofice. **2.** doctrină care minimalizează capacitatea omului de a cunoaște lumea și care consideră drept izvor al cunoașterii numai experiența înțeleasă subiectiv. ● critică fără discernămînt, exagerată sau chiar rău intenționată. [< fr. *criticisme*]
CRITICÍST, -Ă *adj.* referitor la criticism. // *s. m. f.* adept al criticismului. [< fr. *criticiste*]
CRIZ- v. criso-.
CRIZANTÉMĂ *s. f.* plantă decorativă din familia compozeelor, cu flori mari și frumoase de diferite culori, care înflorește toamna tîrziu. [< fr. *chrysanthème*, cf. gr. *chrysos* — aur, *anthemon* — floare]
CRÍZĂ *s. f.* **1.** manifestare violentă a contradicțiilor ; moment periculos și decisiv ; tulburare. ● ~ *economică* = stagnare și perturbare a vieții economice la care se ajunge inevitabil și periodic în țările capitaliste, datorită contradicției fundamentale dintre caracterul social al producției și forma privată a însușirii produselor. **2.** lipsă acută de ceva. ● ~ *de guvern* = interval de timp care se scurge între demisia unui guvern și formarea unui nou guvern. **3.** tensiune, zbucium sufletesc, moment de grea încercare, de depresiune sufletească. **4.** fază critică în dezvoltarea unei boli ; variație bruscă în cursul unei boli ca semn al unei schimbări în bine sau în rău. [< fr. *crise*, cf. lat. *crisis*, gr. *krisis* < *krinein* — a judeca]
CROAZÁ *vb. I. intr. (rar)* a naviga (aproape de țărm) pentru supraveghere. [pron. *croa-za*. / < fr. *croiser*]
CROAZIÉRĂ *s. f.* **1.** călătorie (turistică) pe mare. ● voiajul unei nave militare cu multe escale. ● *(rar)* acțiunea de patrulare pe mare în timp de război de către o navă mi-

litară. 2. *viteză de ~ă* = regim de zbor al unui avion la o viteză mai mică decît cea maximă, pentru a se reduce uzura şi consumul de combustibil ; *(p. ext.)* viteză de drum a unui autoturism. [pron. *croa-zi-e-.* / < fr. *croisière*]

CROCÁNT, -Á *adj. (franţuzism ; despre alimente)* care se sfărîmă cu uşurinţă, făcînd zgomot cînd este zdrobit de dinţi. [< fr. *croquant*]

CROCHÉT *s. n.* joc cu bile de lemn care se lovesc cu un ciocan cu coadă lungă, făcîndu-le să treacă, potrivit anumitor reguli, printr-o serie de mici arcade înfipte în pămînt. [< engl., fr. *croquet*]

CROCHÉTE *s. f. pl.* preparat culinar din griş sau din zarzavaturi etc., modelat în formă de bastonaşe sau de turtiţe şi prăjit în grăsime. [< fr. *croquettes*]

CROCHÍU *s. n.* schiţă sumară a unui plan, a unui desen etc. ● *(p. ext. ; rar)* schiţarea unei lucrări artistice sau literare. [pron. *-chiu.* / < fr. *croquis*]

CROCODÍL *s. m.* 1. reptilă saurianã amfibie, foarte mare, care trăieşte pe lîngă fluviile din ţările tropicale (în special pe malurile Nilului). O *(fam.) lacrimi de ~* = plîns prefăcut, ipocrit. 2. dispozitiv de comandă automată pentru semnalizarea, pe locomotiva unui tren în mers, a poziţiei semnalelor de acoperire a liniei. 3. clemă folosită pentru legături electrice provizorii. [cf. fr. *crocodile*, lat. *crocodilus*]

CROCODILIÉNI *s. m. pl. (zool.)* ordin de reptile mari, cu o organizare anatomică evoluată, cuprinzînd crocodilul, aligatorul, gavialul etc. [< fr. *crocodiliens*]

CROM *s. n.* metal alb-cenuşiu, dur, asemănător cu fierul, care se foloseşte la fabricarea oţelului inoxidabil şi la cromare. O *galben de ~* = cromat de plumb, folosit în vopsitorie. [< fr. *chrome*, cf. gr. *chroma* — culoare]

CROM¹- v. c r o m o-.

-CRÓM² element secund de compunere savantă cu semnificaţia „(referitor la) culoare", „colorat". [< fr. *-chrome*]

CROMÁ *vb. I. tr.* a acoperi (un obiect) cu un strat subţire de crom. [< fr. *chromer*]

CROMAFÍN, -Á *adj.* care se colorează uşor, de care coloranţii se prind uşor. [< fr. *chromaffine*]

CROMÁJ *s. n.* operaţie industrială care constă în depunerea unui strat subţire de crom pe suprafaţa unui metal. [< fr. *chromage*]

CROMÁL *s. n.* aliaj de fier, crom şi aluminiu. [< fr. *chromal*]

CROMÁRE *s. f.* acţiunea de a cromа şi rezultatul ei ; cromaj. [< *croma*]

CROMÁT, -Ă *adj.* care conţine crom, care este acoperit cu un strat subţire de crom. // *s. m.* sare a acidului cromic. [< fr. *chromate*]

CROMATÁRE *s. f.* operaţia de acoperire a obiectelor metalice cu un strat subţire de cromaţi, pentru a le da un anumit aspect şi anumite calităţi (inoxidabilitate, luciu etc.). [după fr. *chromatage*]

CROMÁTIC, -Ă *adj.* 1. referitor la culori, la colorit. O *aberaţie ~ă* = defect al imaginilor produse de lentile, constînd în formarea de irizaţii pe marginea imaginilor. 2. *(muz. ; despre tonuri)* care se succedă în semitonuri consecutive. O *semiton ~* = semiton format din două trepte cu aceeaşi denumire ; *gamă ~ă* = gama compusă din semitonuri cromatice. [< it. *cromatico*, fr. *chromatique*]

CROMÁTICĂ *s. f.* 1. arta preparării şi întrebuinţării culorilor. 2. ansamblul culorilor unei picturi, al unui mozaic etc. ; colorit. [< fr. *chromatique*, cf. gr. *chromatikos* < *chroma* — culoare]

CROMATÍNĂ *s. f.* substanţă colorabilă a nucleului celular, în interiorul căruia ea formează un filament în formă de ghem sau de reţea. [< fr. *chromatine*]

CROMATÍSM *s. n.* 1. calitate a razelor albe de a se putea descompune în raze de culori diferite. ● aberaţie cromatică. 2. caracterul cromatic al unei melodii. [< fr. *chromatisme*]

CROMATO- v. c r o m o-.

CROMATOBLÁST *s. n. (biol.)* celulă tînără care conţine sau poate să producă pigmenţi ; cromoblast. [< fr. *chromatoblaste*, cf. gr. *chroma* — culoare, *blastos* — germen]

CROMATOCÍT *s. n. (biol.)* celulă colorată ; cromocit. [< fr. *chromatocyte*, cf. gr. *chroma* — culoare, *kytos* — celulă]

CROMATOFÓR *s. m.* celulă care conţine pigment ; cromofor. [< fr. *chromotophore*, cf. gr. *chroma* — culoare, *phoros* — purtător]

CROMATOGÉN, -Ă *adj.* care colorează ; care produce materii colorante ; cromogen. [< fr. *chromatogène*, cf. gr. *chroma* — culoare, *gennan* — a produce]

CROMATOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la cromatografie. [< fr. *chromatographique*]

CROMATOGRAFÍE *s. f.* procedeu de separare a unor substanţe dintr-un amestec, filtrîndu-se printr-un absorbant. [gen. *-iei.* / < fr. *chromatographie*]

CROMATOGRÁMĂ *s. f. (chim.)* repartiţia diferită a componenţilor unui amestec de substanţe în soluţie, care se filtrează printr-un mediu poros. [< fr. *chromatogramme*]

CROMATOLÍZĂ *s. f. (med.)* degenerescenţă şi dispariţie a cromatinei nucleare. [< fr. *chromatolyse*, cf. gr. *chroma* — culoare, *lysis* — dizolvare]

CROMATOMÉTRU *s. n.* aparat pentru măsurarea intensităţii culorilor. [< fr. *chromatomètre*]

CROMATOPLÁST *s. m. (biol.)* corpuscul colorat din rădăcinile de morcov sau fructele coapte, cu rol asemănător cloroplastelor ; cromoplast. [< fr. *chromatoplaste*, cf. gr. *chroma* — culoare, *plassein* — a forma]

CROMATOPSÍE *s. f. (med.)* capacitate de a percepe distinct culorile. [gen. *-iei.* / < fr. *chromatopsie*, gr. *chroma* — culoare, *opsis* — vedere]

CROMATOTAXÍE *s. f.* afinitate a unor substanţe de a ataca cromatina nucleară. [gen. *-iei.* / < fr. *chromatotaxie*, cf. gr. *chroma* — culoare, *axis* — ordine]

CROMATURÍE *s. f. (med.)* coloraţie anormală a urinei. [gen. *-iei.* / cf. gr. *chroma* — culoare, *ouron* — urină]

CROMHIDRÓZĂ *s. f. (med.)* transpiraţie colorată. (gen. *-iei.* / < fr. *chromhidrose*, cf. gr. *chroma* — culoare, *hidros* — sudoare]

CRÓMIC *adj. m. acid ~* = acid rezultat din combinarea cromului cu oxigen şi hidrogen. [< fr. *chromique*]

-CROMÍE element secund de compunere savantă cu semnificaţia „culoare", „coloraţie". [< fr. *-chromie*]

CROMÍSM *s. n.* intoxicaţie cronică cu crom. [< *crom* + *-ism*]

CROMÍT *s. m.* cromat natural de fier. [< fr. *chromite*]

CROMIZÁ *vb. I. tr.* a trata o piesă metalică prin procedeul cromizării. [< fr. *chromiser*]

CROMIZÁRE *s. f.* tratament termochimic de îmbogățire cu crom a stratului superficial al unor piese metalice pentru a le face mai rezistente la oxidare, coroziune și uzură. [< *cromiza*]

CROMLÉH *s. n.* monument megalitic cu caracter sacru din epoca bronzului, constînd dintr-un cerc de pietre brute înfipte vertical în pămînt la intervale regulate. [< fr. *cromlech*, cf. celt. *cromlech* — pietre în cerc]

CROMNÍCHEL *s. n.* aliaj de crom, nichel și fier. [< germ. *Chromnickel*]

CROMO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) culoare", „de culoare". [var. *crom-* *cromato-*. / < fr. *chromo-*, *chromato-*, cf. gr. *chroma* — culoare]

CROMOALGRAFÍE *s. f. (poligr.)* procedeu de pregătire a unei forme de tipar în culori prin executarea manuală a imaginilor pe plăci de aluminiu. [< fr. *chromoalgraphie*]

CROMOBLÁST *s. n.* cromatoblast. [< fr. *chromoblaste*]

CROMOCISTOSCOPÍE *s. f. (med.)* examinare cu cistoscopul a funcției renale și a permeabilității ureterelor cu ajutorul unei substanțe de contrast. [gen. *-iei*. / < fr. *chromocystoscopie*]

CROMOCÍT *s. n.* cromatocit. [< fr. *chromocyte*]

CROMODIAGNÓSTIC *s. n. (med.)* metodă de diagnostic al tulburărilor funcționale prin înregistrarea circuitului unei substanțe colorate introduse în organism. [< fr. *chromodiagnostic*]

CROMOFÓR *s. m. (fiz.)* grup de atomi care, introduși în molecula unei substanțe, o colorează. ◊ cromatofor. [< fr. *chromophore*]

CROMOFOTOGRAFÍE *s. f.* procedeu prin care se obțin fotografii în culori ; fotografie obținută prin acest procedeu. [gen. *-iei*. / < fr. *chromophotographie*, cf. gr. *chroma* — culoare, fr. *photographie*]

CROMOFOTOTERAPÍE *s. f.* metodă de a trata bolnavii mintali cu ajutorul luminii colorate. [cf. gr. *chroma* — culoare, *phos* — lumină, *therapeia* — îngrijire]

CROMOFOTOGRAVÚRĂ *s. f.* fotogravură policromă. [< fr. *chromophotogravure*]

CROMOGÉN, -Ă *adj.* cromatogen. [< fr. *chromogène*]

CROMOLITOGRÁFIC, -Ă *adj.* de cromolitografie, obținut prin cromolitografie. [< fr. *chromolithographique*]

CROMOLITOGRAFÍE *s. f.* procedeu de reproducere litografică în mai multe culori. ◊ *(concr.)* reproducere obținută prin acest procedeu. [< fr. *chromolithographie*, cf. gr. *chroma* — culoare, *lithos* — piatră, *graphein* — a scrie]

CROMONÉMĂ *s. f. (biol.)* filament cromozomial lung și spiralat, care se observă în profaza mitotică. [< germ. *Chromonema*, cf. gr. *chroma* — culoare, *nema* — filament]

CROMOPLÁST *s. n. (biol.)* cromatoplast. [< fr. *chromoplaste*]

CROMOPROTEÍDĂ *s. f. (biol.)* proteidă colorată, conținînd fier, magneziu etc. [< fr. *chromoprotéide*]

CROMOPSÍE *s. f.* boală a ochiului datorită căreia obiectele necolorate sînt percepute în culori. [gen. *-iei*. / < fr. *chromopsie*, cf. gr. *chroma* — culoare, *opsis* — vedere]

CROMOSCÓP *s. n.* **1.** aparat optic pentru reproducerea în culori a clișeelor ortocromatice. **2.** cinescop folosit în transmisiunile de televiziune în culori. [< fr. *chromoscope*, cf. gr. *chroma* — culoare, *skopein* — a privi]

CROMOSCOPÍE *s. f. (med.)* studiul culorii unui lichid organic, care suferă modificări în cazuri de boală. [gen. *-iei*. / < fr. *chromoscopie*]

CROMOSFÉRĂ *s. f.* strat incandescent gazos de culoare roză situat în jurul Soarelui și care se poate vedea numai în timpul eclipselor totale de Soare. [< fr. *chromosphère*, cf. gr. *chroma* — culoare, *sphaira* — sferă]

CROMOSFÉRIC, -Ă *adj.* referitor la cromosferă, al cromosferei. [< fr. *chromosphérique*]

CROMOTERAPÍE *s. f. (med.)* tratarea unor maladii prin utilizarea luminii colorate. [gen. *-iei*. / < fr. *chromothérapie*]

CROMOTIPÍE *s. f.* reproducere litografică în culori, obținută pe cale fotochimică ; imagine colorată astfel obținută. [gen. *-iei*. / < fr. *chromotypie*, cf. gr. *chroma* — culoare, *typos* — urmă]

CROMOTIPOGRAFÍE *s. f.* orice procedeu de tipărire multicoloră cu elementele de imprimare în relief. [gen. *-iei*. / < fr. *chromotypographie*]

CROMOZÓM *s. m.* particulă care ia naștere din nucleul unei celule în timpul diviziunii ei. [< fr. *chromosome*, cf. gr. *chroma* — culoare, *soma* — corp]

CROMOZOMÁL, -Ă *adj.* referitor la cromozomi ; cromozomic. [var. *cromozomial*, *-ă* adj. / < germ. *chromosomal*]

CROMOZOMIÁL, -Ă *adj.* v. cromozomal.

CROMOZOMÍC, -Ă *adj.* cromozomal. [< fr. *chromosomique*]

CRON[1]- v. crono-.

-CRÓN[2] element secund de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) timp". [< fr. *-chrone*]

CRONÁXIC, -Ă *adj.* referitor la cronaxie. [< fr. *chronaxique*]

CRONAXÍE *s. f.* timpul fiziologic caracteristic de excitabilitate a fiecărui organ sau țesut ; *(spec.)* durata minimă de acțiune a unui curent electric, necesar ca substratul excitat să atingă pragul de răspuns. [gen. *-iei*. / < fr. *chronaxie*, cf. gr. *chronos* — timp, *axia* — evaluare]

CRONAXIMETRÍE *s. f.* măsurare a cronaxiei. [gen. *-iei*. / < fr. *chronaximétrie*]

CRONAXIMÉTRU *s. n.* aparat de măsurat proprietatea mușchilor de a se contracta. [< fr. *chronaximètre*]

CRÓNIC, -Ă *adj. (despre boli ;* op. acut) care are o evoluție lentă, de durată. ◊ *(fig.)* care se prelungește multă vreme, învechit, greu de înlăturat. [< fr. *chronique*. lat. *chronicus* < gr. *chronos* — timp]

CRONICÁR *s. m.* **1.** autor de cronici și de letopisețe. **2.** ziarist, colaborator la un ziar, la o revistă, care redactează cronici *(2)*. [cf. fr. *chroniqueur*]

CRÓNICĂ *s. f.* **1.** scriere în care se expun cronologic evenimentele din viața unui popor ; letopiseț, anale. **2.** articol de ziar, de revistă, care comentează evenimente la ordinea zilei. O ~ *literară* = analiză a fenomenului literar în care se exprimă judecăți de valoare. **3.** comentariu răutăcios în legătură cu viața cuiva. [var. *hronic* s. n., *hronică* s. f. / < lat. *chronica*, cf. fr. *chronique*, gr. *chronica* < *chronos* — timp]

CRONICHÉTĂ *s. f.* cronică de dimensiuni reduse. [cf. fr. *chroniquette*]

CRONICITÁTE *s. f.* stare cronică a unei boli, a unui bolnav. [cf. fr. *chronicité*]
CRONICIZÁ *vb. I. refl. (despre boli)* a deveni cronic. [cf. it. *cronicizzare*]
CRONICIZÁRE *s. f.* faptul de a se croniciza. [< *croniciza*]
CRONO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) timp", „de timp". [var. *cron-*. / ◁ fr. *chrono-*, cf. gr. *chronos*]
CRONOFÁG, -Ă *adj. (fam.)* mîncător, consumator de timp. [cf. gr. *chronos* — timp, *phagein* — a mînca]
CRONOFOTOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la cronofotografie. [< fr. *chronophotographique*]
CRONOFOTOGRAFÍE *s. f.* reprezentare fotografică a unei mișcări cu ajutorul mai multor fotografii instantanee, luate la scurte intervale de timp. [gen. *-iei*. / < fr. *chronophotographie*, cf. gr. *chronos* — timp, fr. *photographie*]
CRONOGRÁF[1] *s. n.* scriere populară reprezentînd un fel de sinteză a istoriei generale. [pl. *-fe, -furi*. / < fr. *chronographe*, cf. gr. *chronographos*]
CRONOGRÁF[2] *s. n.* instrument înregistrator al timpului. ● instrument folosit la verificarea funcționării ceasornicelor și a cronometrelor. [< fr. *chronographe*, cf. gr. *chronos* — timp, *graphein* — a scrie]
CRONOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la cronografie. [< fr. *chronographique*]
CRONOGRAFÍE *s. f.* scriere de cronici, de cronografe[1]. ● totalitatea operelor în care faptele sînt prezentate cronologic. [gen. *-iei*. / < fr. *chronographie*, cf. gr. *chronographia*]
CRONOGRÁM *s. n.* inscripție în care literele, corespunzătoare cifrelor romane, formează data. ● informație dată de literele unei fraze, ale unui vers, ale unei inscripții etc., care au și o semnificație numerală, reprezentînd cifre romane. [var. *cronogramă* s. f. / cf. it. *cronograma*. fr. *chronogramme*]
CRONOGRÁMĂ *s. f.* 1. v. cronogram. 2. historiogramă. [< fr. *chronogramme*, cf. gr. *chronos* — timp, *gramma* — scriere]
CRONOLÓGIC, -Ă *adj.* dispus în ordinea succesiunii în timp. [< fr. *chronologique*]
CRONOLOGÍE *s. f.* indicare a unor fapte în ordine cronologică ; sistem de socotire a anilor. ● disciplină care se ocupă cu stabilirea epocilor și a datelor istorice. ● listă cuprinzînd o succesiune cronologică. [gen. *-iei*. / ◁ fr. *chronologie*, cf. gr. *chronos* — timp, *logos* — studiu]
CRONOLOGIZÁ *vb. I. tr. (liv.)* a așeza, a dispune cronologic. [et. incertă]
CRONOMETRÁ *vb. I. tr.* a măsura (cu cronometrul) durata unei acțiuni. [< fr. *chronométrer*]
CRONOMETRÁJ *s. n.* cronometrare. [< fr. *chronométrage*]
CRONOMETRÁRE *s. f.* acțiunea de a cronometra ; cronometraj. [◁ *cronometra*]
CRONOMÉTRIC, -Ă *adj.* (ca) de cronometru. [< fr. *chronométrique*]
CRONOMETRÍE *s. f.* parte a fizicii care studiază măsurarea timpului. ● tehnica construirii cronometrelor. [gen. *-iei*. / < fr. *chronométrie*]
CRONOMETRÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care cronometrează. [◁ fr. *chronométreur*]
CRONOMÉTRU *s. n.* instrument de precizie cu care se măsoară timpul ; *(curent)* ceas de precizie (care poate măsura și fracțiunile de secundă). [< fr *chronomètre*, cf. gr. *chronos* — timp, *metron* — măsură]
CRONOSCÓP *s. n.* instrument pentru măsurarea unui scurt interval de timp, folosit în laboratoarele de fizică, de fiziologie etc. [< fr. *chronoscope*, cf. gr. *chronos* — timp, *skopein* — a privi]
CROONER *s. n. (americanism)* cîntăreț de local care colaborează cu formațiile de jaz comerciale, interpretînd melodiile la modă într-un stil dulceag, romanțat. [pron. *cru-năr*. / < americ. *crooner*]
CROS[1] *s. n.* alergare pe teren variat, cu diferite obstacole. [< engl., fr. *cross(-country)*]
CROS[2] *s. n.* 1. lovitură la box, intermediară între directă și swing, care se dă în stomac sau bărbie. v. croșeu. 2. lovitură de-a curmezișul terenului de tenis. [< engl., fr. *cross*]
CRÓSĂ *s. f.* 1. baston curbat la un capăt, care se folosește la jocurile de hochei, polo, golf. ● cîrjă episcopală. 2. patul puștii sau al pistolului. [< fr. *crosse*]
CRÓSING *s. n. (tehn.)* construcție care asigură încrucișarea subterană a doi curenți de aer dirijați unul deasupra celuilalt în galeria unei mine. [scris și *crossing*. < engl. *crossing*]
CROSÍST, -Ă *s. m. f.* sportiv specializat în crosuri. [< *cros* + *-ist*]
CROSOPTERIGIÉNI *s. m. pl.* ordin de pești marini, cunoscuți încă din era primară, cu corpul fusiform și cu înotătoarele perechi în formă de palete ; *(la sg.)* pește din acest ordin. [pron. *-gi-eni*. sg. *crosopterigian*. / ◁ fr. *crossoptérygiens*, cf. gr. *krossai* — grindă, *pteron* — aripă]
CRÓSSBAR *s. n.* sistem de comutare prin bare comandate de relee, folosit în telefonia automată. [< fr. *crossbar*]
CRÓSSING *s. n.* v. crosing.
CRÓSSING-OVER *s. n. (genet.)* fenomen prin care se realizează schimbul reciproc de gene între cromozomii omologi. [< engl. *crossing-over* — încrucișare, schimb]
CRÓȘĂ *s. f. (muz.)* notă în valoare de o optime, a cărei coadă este terminată printr-un semn în formă de cîrlig. [◁ fr. *croche*]
CROȘÉT *s. n.* 1. ornament sculptat în formă de frunză curbată, cu care se decorează frontoanele, cornișele și extradosul arcelor gotice. 2. v. croșetă. [< fr. *crochet*]
CROȘETÁ *vb. I. tr.* a împleti (dantele) cu croșeta. [< fr. *crocheter*]
CROȘETÁRE *s. f.* acțiunea de a croșeta ; croșetat. [< *croșeta*]
CROȘETÁT *s. n.* croșetare. [< *croșeta*]
CROȘÉTĂ *s. f.* 1. ac lung cu vîrful în formă de cîrlig, cu care se lucrează diferite împletituri (mai ales dantele) din ață, lînă etc. 2. tijă prevăzută cu o lamă, servind la îndepărtarea pămîntului rămas într-o formă de turnătorie. 3. piesă din oțel de forma unui cui cu cap lățit prevăzut cu găuri, folosit în solidarizarea îmbinărilor de lemn. 4. *(poligr.)* paranteză colțuroasă, dreaptă. [var. *croșet* s. n. / < fr. *crochet*]
CROȘÉU *s. n.* lovitură la box dată din apropierea corpului, cu brațul îndoit. [pron. *-șeu*. / < fr. *crochet*]
CROTÁL *s. m.* șarpe foarte veninos care trăiește în America tropicală ; șarpe-cu-clopoței. / < fr. *crotale*, cf. gr. *krotalon* — clopoțel]
CROTÍNĂ *s. f.* conglomerat sferoid de fecale la cal, oi etc. [< fr. *crottin*]
CROWN *s. n.* sticlă cu însușiri speciale, foarte puțin dispersivă, din care se confec-

ționează lentile divergente. [pron. *craun.* / < engl., fr. *crown(-glass)*]

CRUCÉTĂ *s. f.* platformă orizontală mică fixată deasupra arborelui gabier, servind la fixarea sarturilor arboreților. [< it. *crocetta*]

CRUCIÁDĂ *s. f.* nume dat expedițiilor cu caracter militar întreprinse în evul mediu de țările din Europa occidentală în Orientul Mediteranei, care, sub pretextul eliberării mormîntului lui Cristos de sub musulmani, urmăreau de fapt cucerirea de noi teritorii. [pron. *-ci-a-.* var. *cruciată* s. f. / < *cruce*, după it. *cruciata*, fr. *croisade*]

CRUCIÁL, -Ă *adj.* de importanță capitală ; hotărîtor, decisiv. [pron. *-ci-al.* / < fr. *crucial*]

CRUCIÁT *s. m.* participant la cruciadă. [pron. *-ci-at.* / cf. lat. med. *cruciatus*, it. *cruciato*]

CRUCIÁTĂ *s. f.* v. cruciadă.

CRUCIÉRĂ *s. f.* acțiune de luptă pe comunicațiile maritime ale inamicului, dusă în mod sistematic în scopul dezorganizării sistemului de transporturi al acestuia. [pron. *-ci-e-.* / < it. *cruciera*]

CRUCIFÉRE *s. f. pl.* familie de plante angiosperme dicotiledonate, cu flori care au patru petale și patru sepale dispuse în cruce ; *(la sg.)* plantă din această familie. [< fr. *crucifères*]

CRUCIFICÁ *vb. I. tr.* a executa un condamnat, omorîndu-l prin țintuire pe cruce ; a răstigni. [p. i. *crucific.* / cf. fr. *crucifier*, lat. *crucifigere* — a țintui pe cruce]

CRUCIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a crucifica și rezultatul ei ; răstignire pe cruce. [< *crucifica*]

CRUCIFÍX *s. n.* obiect de cult reprezentînd pe Cristos răstignit pe cruce. [pl. *-xe, -xuri.* / cf. lat. *crucifixus*, fr. *crucifix*]

CRUCIFÓRM, -Ă *adj.* în formă de cruce. [< fr. *cruciforme*]

CRUCIȘĂTÓR *s. n.* navă de război mai rapidă decît cuirasatul, dar mai ușoară și mai puțin puternică decît acesta, servind pentru interceptarea liniilor de comunicație ale inamicului. [var. *crucișetor* s. n. / după fr. *croiseur*, germ. *Kreuzer*]

CRUCIȘETÓR *s. n.* v. crucișător.

CRUDITÁTE *s. f.* 1. *(rar)* calitatea a ceea ce este crud. ● *(fig.)* vorbă grosolană, mojicie. 2. *(la pl.)* fructe, legume proaspete, verdețuri. [cf. fr. *crudité*]

CRUP *s. n.* anghină difterică localizată pe laringe ; *(pop.)* gușter. [< fr., engl. *croup*]

CRUPÁDĂ *s. f.* săritură a calului cu picioarele dinainte sub burtă. [< fr. *croupade*]

CRÚPĂ *s. f.* 1. partea dinapoi a coapselor calului, care se întinde din regiunea lombară pînă la coadă. ● partea de jos a cruponului (1). 2. formă de relief compusă din două versante care se unesc după o linie ; prelungire a unui mamelon. [< fr. *croupe*]

CRUPIÉR *s. m.* cel care conduce jocurile de noroc în stabilimentele publice, care adună banii cîștigați și plătește cîștigurile jucătorilor. [pron. *-pi-er.* / < fr. *croupier*]

CRUPÓN *s. n.* 1. partea din mijloc a unei piei tăbăcite, de bou sau de vacă, după ce s-a îndepărtat pielea de pe git, picioare și coadă. 2. placă de cauciuc din care se fac tălpi de încălțăminte. [pl. *-oane.* / < fr. *croupon*]

CRUPONÁRE *s. f.* operație de despărțire a cruponului (1) de restul pielii. [< *crupon*, după fr. *crouponnage*]

CRURÁL, -Ă *adj. (anat.)* care ține de regiunea superioară a coapsei. [< fr. *crural*, cf. lat. *crus* — gambă]

CRUSTACÉE *s. n. pl.* clasă de artropode acvatice, cu corpul acoperit cu o crustă chitinoasă impregnată cu calcar ; *(la sg.)* animal din această clasă. [sg. *crustaceu.* / < fr. *crustacés*, cf. lat. *crusta* — crustă]

CRÚSTĂ *s. f.* coajă formată prin solidificare deasupra unor corpuri moi ; scoarță. [< lat. *crusta*, cf. germ. *Kruste*]

CRUȘÓN *s. n.* amestec de băuturi alcoolice cu fructe dulci și aromate. [pl. *-oane.* / < fr. *cruchon*, rus. *kriușon*]

CRUTÓN *s. n. (franțuzism)* coajă (de pîine), coltuc, mică bucată de pîine rumenită în cuptor sau prăjită în grăsime, servind la supe și la creme. [<fr. *croûton*]

CRUZEÍRO *s. m.* unitate monetară în Brazilia. [pl. *-os.* / < fr., port. *cruzeiro*]

CUADRÁNT *s. m.* v. cvadrant.

CUADRÁT *s. m.* v. cvadrat.

CUADRATRÍCE *s. f.* v. cvadratrice.

CUADRATÚRĂ *s. f.* v. cvadratură.

CUADRI- v. cvadri-.

CUÁDRICĂ *s. f.* v. cvadrică.

CUADRICENTENÁR *s. n.* v. cvadricentenar.

CUADRICÉPS *s. m.* v. cvadriceps.

CUADRICOLÓR, -Ă *adj.* v. cvadricolor.

CUADRIDIMENSIONÁL, -Ă *adj.* v cvadridimensional.

CUADRIENÁL, -Ă *adj.* v. cvadrienal.

CUADRIGÉMENI *adj. m. pl.* cvadrigemeni.

CUADRILATERÁL, -Ă *adj.* v. cvadrilateral.

CUADRILIÓN *s. n.* v. cvadrilion.

CUADRILOBÁT, -Ă *adj.* v. cvadrilobat.

CUADRIMOTÓR *adj., s. n.* v. cvadrimotor.

CUADRINÓM *s. n.* v. cvadrinom.

CUADRIPÁL, -Ă *adj.* v. cvadripal.

CUADRIPARTÍT, -Ă *adj.* v. cvadripartit.

CUADRIPETÁL, -Ă *adj.* v. cvadripetal.

CUADRIPÓL *s. n.* v. cvadripol.

CUADRIPOLÁR, -Ă *adj.* v. cvadripolar.

CUADRIREACTÓR *adj., s. n.* v. cvadrireactor.

CUADRIRÉMĂ *s. f.* v. cvadriremă.

CUADRISILÁB *s. n.* v. cvadrisilab.

CUADRISILÁBIC, -Ă *adj.* v. cvadrisilabic.

CUADRUMÁN, -Ă *adj.* v. cvadruman.

CUADRUPLÁ *vb. I.* v. cvadrupla.

CUADRUPLÉX *s. n.* v. cvadruplex.

CUADRÚPLU, -Ă *adj.* v. cvadruplu.

CUÁGA *s. m.* animal înrudit cu calul și asemănător zebrei, care trăia în Africa. [pron. *cu-a-.* / cf. fr. *couagga*, germ. *Quagga* < cuv. hotentot]

CUÁNTĂ *s. f.* cea mai mică cantitate de energie radiantă, a cărei valoare depinde numai de frecvența radiației. O *teoria ~telor* = teorie care explică o serie de fenomene fizice la scară atomică și subatomică. [pron. *cuan-tă.* var. *cvantă* s. f. / < lat., fr. *quantum*, pl. *quanta*]

CUÁNTIC, -Ă *adj.* referitor la cuantă sau la cuantificare. O *număr ~* = fiecare dintre numerele care caracterizează stările staționare ale unui atom, ale unei molecule etc. ; *mecanică ~ă* = ramură a fizicii teoretice

care se ocupă cu legile mișcării din lumea atomilor ; *electronică ~ă* = ramură a fizicii care studiază procesele elementare discontinue din cîmpul electromagnetic și interacțiunea dintre acesta și substanțe și corpuri. [pron. *cuan-*, var. *cvantic, -ă* adj. / < fr. *quantique*]

CUANTIFICÁ *vb. I. tr.* 1. a determina cantitatea a ceva. 2. a stabili valorile discontinue pe care le poate lua o anumită valoare fizică ; a impune astfel de condiții unei mărimi fizice încît valorile acesteia să varieze discontinuu ; a cuantiza. [pron. *cuan-*. / cf. fr. *quantifier*]

CUANTIFICÁRE *s. f.* 1. faptul de a cuantifica. 2. procedeu al mecanicii cuantice pentru stabilirea valorilor luate de mărimile fizice care caracterizează proprietățile sistemelor atomice sau ale particulelor elementare ; cuantizare. 3. *~a predicatului* = operație logică prin care se precizează cantitatea predicatului în raport cu subiectul. [cf. fr. *quantification*]

CUANTIFICATÓR *s. m. (mat.)* simbol care arată că o proprietate se aplică tuturor elementelor unei mulțimi sau numai unora dintre ele. [pron. *cuan-*. / < fr. *quantificateur*]

CUANTIZÁ *vb. I. tr. (fiz.)* a aplica principiile teoriei cuantelor ; a cuantifica. [pron. *cuan-*. / < it. *quantizzare*]

CUANTIZÁRE *s. f. (fig.)* acțiunea de a cuantiza ; cuantificare. [< *cuantiza*]

CUANTÓR *s. m.* determinativ logic prin care se fixează sfera de aplicativitate a unei variabile într-o anumită expresie. [pron. *cuan-*. / et. incertă]

CUÁNTUM *s. n.* cantitate, sumă (neprecizată) la care se ridică o cheltuială, un credit etc. [pron. *cuan-*. var. *cvantum* s. n. / < lat. *quantum*]

CUARTADÉCIMĂ *s. f.* v. cvartadecimă.

CUÁRTĂ *s. f. (fiz.)* sistem de patru conducte electrice, izolate între ele și împletite împreună, folosit pentru cablurile telefonice. 2. v. cvartă. [< fr. *quarte*]

CUARTÉT *s. n.* v. cvartet.

CUÁRTICĂ *s. f. (mat.)* curbă algebrică de gradul patru. [pron. *cuar-*. / cf. lat. *quartus* — al patrulea]

CUARTOLÉT *s. n.* v. cvartolet.

CUARȚ *s. n.* mineral foarte răspîndit în natură, care se găsește în stare amorfă în nisip sau cristalizat în cristale de diferite culori. [var. *cvarț* s. n. / < germ. *Quarz*, cf. fr. *quartz*]

CUARȚÍT *s. n.* rocă metamorfică cu structură șistoasă, de culori diferite, compactă, dură. [cf. fr. *quartzite*, germ. *Quarzit*]

CUARȚÓS, -OÁSĂ *adj.* care conține cuarț. [< fr. *quartzeux*]

CUASI- v. cvași-.

CUATERNÁR *s. n.* ultima perioadă (sistem) a neozoicului, în care apare omul ; antropogen. // *adj.* care aparține acestei perioade. [pron. *cua-ter-*. var. *cvarternar* s. n. / cf. it. *quaternario*, fr. *quaternaire*, lat. *quaternarius* — al patrulea]

CUATERNIÓN *s. n. (mat.)* expresie complexă servind la rezolvarea unor probleme de geometrie în spațiu. [< fr. *quaternion*, cf. lat. *quaterni* — cîte patru]

CUATROCENTÍST, -Ă *s. m. f.* scriitor sau artist italian din cuatrocento. / < it. *quattrocentista*]

CUATROCÉNTO *s. n.* termen prin care se desemnează sec. XV în Italia ; *(p. ext.)* termen care denumește epoca Renașterii italiene. [scris și *quattrocento*. / < it. *quattrocento*]

CUAZI- v. cvasi-.

CUB *s. n.* 1. corp geometric care are șase fețe pătrate egale între ele. 2. puterea a treia a unui număr sau a unei expresii. [< lat. *cubus* < gr. *kybos* — zar]

CUBÁ *vb. I. tr.* a determina volumul unui corp. [< fr. *cuber*]

CUBÁJ *s. n.* determinare a volumului unui corp, al unei încăperi etc. ; cubare ; *(p. ext.)* volumul unui corp, al unei încăperi etc. [< fr. *cubage*]

CUBÁRE *s. f.* acțiunea de a cuba ; cubaj. [< *cuba*]

CUBATÚRĂ *s. f.* 1. aflare a laturii unui cub al cărui volum este egal cu volumul unui corp dat. 2. determinare prin calcul a volumului mărginit de una sau de mai multe suprafețe. [< fr. *cubature*]

CUBÉB *s. m.* arbust asemănător cu piperul, care crește în Java și Kalimantan (Borneo) și din ale cărui fructe se extrag substanțe folosite în cosmetică și farmacologie. [< fr. *cubèbe*]

CÚBIC, -Ă *adj.* referitor la cub ; ca un cub. *O zahăr ~* = zahăr în formă de mici prisme regulate. [cf. fr. *cubique*]

CÚBICĂ *s. f. (mat.)* curbă de gradul al treilea. [< fr. *cubique*]

CUBICULÁR *s. m.* sclav care îngrijea de camera de culcare. ● demnitar roman care se ocupa de camera de culcare a împăraților. // *adj. (rar)* de culcat. [< lat. *cubicularius*, cf. fr. *cubiculaire*]

CUBÍCULUM *s. m.* cameră de culcare în casele romane ; dormitor. ◊ cameră mortuară din galeriile catacombelor. [pl. *-muri*. / < lat. *cubiculum*]

CUBILÓU *s. n.* cuptor în formă de coș, folosit pentru fuziunea fontei. [pron. *-lou*. / < fr. *cubilot*]

CUBÍSM *s. n.* mișcare artistică modernă apărută la începutul sec. XX, care procedează la o analiză și recompunere a formelor în volume și planuri geometrice, încercînd să exprime simultan existența obiectului ca o totalitate, cu toate fețele, liniile și punctele sale. [cf. fr. *cubisme*]

CUBÍST, -Ă *adj.* referitor la cubism ; conform regulilor și formulelor cubismului. // *s. m. f.* artist care practică cubismul. [cf. fr. *cubiste*]

CUBITÁL, -Ă *adj.* care ține de cubitus, al cubitusului. [< fr. *cubital*]

CÚBITUS *s. n.* osul cel mai mare al antebrațului. ● cot ; ulnă. [< lat., fr. *cubitus*]

CUBOÍD, -Ă *adj.* de formă aproximativ cubică ; (și *s. n.*) os scurt al tarsului. [pron. *-bo-id*. / < fr. *cuboïde*]

CUCULÁT, -Ă *adj. (despre flori)* în formă de glugă sau capișon. [< lat. *cucullatus*]

CUCÚLĂ *s. f.* veșmînt cu glugă purtat de călugării catolici, confecționat din stofă groasă și aspră. [< lat. *cucullus*, cf. fr. *cuculle*]

CUCULIFÓRME *s. f. pl. (zool.)* ordin de păsări cuprinzînd cucii ; *(la sg.)* pasăre din acest ordin. [< fr. *cuculliformes*, cf. lat. *cucullus* — cuc, *forma* — formă]

CUCURBITACÉE *s. f. pl.* familie de plante erbacee dicotiledonate cu fructul cărnos și coaja tare, avînd ca tip dovleacul, pepenele etc. ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *ce-e. sg.* invar. / < fr. *cucurbitacées*, cf. lat. *cucurbita* — dovleac]

CUÉSTĂ *s. f. (geol.)* formă de relief ca un povîrniș, apărută într-o regiune în care stratele cu roci dure alternează cu cele moi, da-

torită eroziunii apelor curgătoare şi retragerii treptate a versanţilor. [< sp. *cuesta*]

CUGUÁR *s. m.* puma. [pron. *-gu-ar.* / < fr. *cougouar*, cf. port. *cucuarana* < *susarana* < cuv. tupi din Brazilia]

CUINT- v. cvint-.

CUINTADÉCIMĂ *s. f.* v. cvintadecimă.

CUÍNTĂ *s. f.* v. cvintă.

CUINTÉT *s. n.* v. cvintet.

CUINTOLÉT *s. n.* v. cvintolet.

CUIRASÁ *vb. I. tr.* 1. a prevedea cu o cuirasă ; a îmbrăca, a proteja cu o cuirasă. 2. *(fig.)* a întări, a fortifica, a oţeli, a înarma. [pron. *cu-i-.* / < fr. *cuirasser*]

CUIRASÁRE *s. f.* acţiunea de a cuirasa. [< *cuirasa*]

CUIRASÁT *s. n.* navă de război de mare tonaj, care are o cuirasă puternică şi este înarmată cu artilerie de mare calibru ; navă de linie. [pl. *-te.* var. *chiurasat* s. n. / cf. fr. *cuirassé*]

CUIRÁSĂ *s. f.* 1. armătură din plăci de oţel, cu care se blindează navele de război. 2. armătură de oţel care protejează pieptul şi spatele, folosită mai ales în evul mediu ; platoşă. [var. *chiurasă* s. f. / < fr. *cuirasse*]

CUIRASIÉR *s. m.* soldat din cavaleria grea franceză, care purta cască şi platoşă. [pron. *-si-er.* var. *chiurasier* s. m. / < fr. *cuirassier*]

CULÁC *s. m.* ţăran chiabur din Rusia ţaristă. [< rus. *kulak*]

CULÁNT, -Ă *adj.* 1. *(rar ; despre oameni)* indulgent, uşor acomodabil ; amabil ; mărinimos, darnic. 2. *(despre stil)* curgător. / < fr. *coulant*]

CULÁNŢĂ *s. f.* indulgenţă, amabilitate ; mărinime. [cf. germ. *Kulanz*]

CULÁSĂ *s. f.* v. chiulasă.

CULÁTĂ *s. f.* partea dinapoi a ţevii unei guri de foc ; chiulasă *(2)*. [< it. *culatta*]

CULĂ *s. f.* pelerină cu glugă şi cu mîneci largi purtată de unele ordine călugăreşti. [< fr. *coule*]

CULBUTÁ *vb. I. tr. (mine)* a răsturna vagonetul cu ajutorul culbutorului (1) pentru descărcarea materialului [< fr. *culbuter*]

CULBUTÁRE *s. f.* acţiunea de a culbuta şi rezultatul ei. [< *culbuta*]

CULBUTÓR *s. m.* 1. basculator. 2. pîrghie care comandă mişcarea unei supape în distribuţia combustibilului la unele motoare cu ardere internă, cu supape suspendate. [< fr. *culbuteur*]

CULÉE *s. f.* 1. *(constr.)* masiv de zidărie care prin masa sa rezistă la împingerea unui arc, a unei bolţi sau a unei arcade. ◎ fiecare dintre cele două picioare ale unui pod, situate pe maluri. 2. canal prin care metalul topit se scurge din tiparul piesei. [pron. *-le-e.* / < fr. *culée*]

CULEVRÍNĂ *s. f.* tun de tip vechi, cu ţeavă lungă. [pl. *-ne.* / < fr. *couleuvrine*]

CÚLI *s. m. (liv.)* muncitor asiatic care lucrează cu ziua sau care trage ricşa. [< fr., engl. *coolie*, cf. hind. *kuli*]

CULINÁR, -Ă *adj.* de bucătărie, referitor la prepararea mîncării. O *artă ~ă* = arta de a pregăti mîncăruri. [cf. fr. *culinaire*, lat. *culinarius*]

CULISÁ *vb. I. intr. (tehn. ; despre piese mobile)* a aluneca pe culise (2). [< fr. *coulisser*]

CULISÁNT, -Ă *adj.* care culisează. [< fr. *coulissant*]

CULISÁRE *s. f.* acţiunea de a culisa şi rezultatul ei. [< *culisa*]

CULÍSĂ *s. f.* 1. parte a scenei situată înapoia decorurilor. ● *(fig. ; la pl.)* ceea ce se ascunde înapoia unui fapt, unui eveniment ; dedesubturile unei situaţii. 2. scobitură dreaptă în care alunecă o piesă mobilă ; ghidaj ; *(p. ext.)* piesă care alunecă de-a lungul acestei scobituri. ● partea mobilă a unui instrument de suflat din alamă. [< fr. *coulisse*]

CULISÓR *s. n.* piesă prin intermediul căreia un mecanism poate culisa pe un element de ghidare. [cf. fr. *coulisseur*]

CULISÓU *s. n.* culisă (2) mică. [< fr. *coulisseu*]

CULM[1] *s. n.* tulpină alcătuită din articule, goală sau plină cu ţesut spongios ; pai. [< lat. *culmus*]

CULM[2] *s. n. (geol.)* primul etaj al carboniferului de facies continental. // *adj.* care aparţine acestui etaj. [< engl. *culm*, cf. germ. *Kulm*]

CULMINÁ *vb. I. intr. (despre un astru)* a trece la meridian, a atinge cea mai mare înălţime în drumul său pe bolta cerească. ● *(fig.)* a atinge cea mai mare înălţime, cel mai înalt stadiu ; a ajunge, a fi la apogeu. [< fr. *culminer*, cf. it., lat. bis. *culminare*]

CULMINÁNT, -Ă *adj.* care culminează, ajuns la apogeu ; culminativ. O *punct ~* = *a)* punctul cel mai înalt al unui loc ; *b)* momentul de cea mai mare încordare al unei acţiuni. [< fr. *culminant*]

CULMINÁNŢĂ *s. f. (rar)* culminare. [cf. fr. *culminance*]

CULMINÁRE *s. f.* acţiunea de a culmina şi rezultatul ei ; culminanţă. [< *culmina*]

CULMINATÍV, -Ă *adj. (liv.)* culminant. [< *culmina* + *-(t)iv*]

CULMINÁŢIE *s. f.* 1. moment în care un astru trece deasupra meridianului unui loc. O *punct de ~* = punctul cel mai înalt atins de un astru. 2. moment de maximă încordare a relaţiilor dintre personajele unei opere literare ; punct culminant. [gen. *-iei.* var. *culminaţiune* s. f. / < fr. *culmination*, it. *culminazione*]

CULMINAŢIÚNE *s. f.* v. culminaţie.

CULOÁR *s. n.* coridor. ● spaţiu necompartimentat folosit în trecere în lungul unui vagon. [pron. *cu-loar.* / < fr. *couloir*]

CULOÁRE *s. f.* 1. senzaţie, impresie produsă asupra ochiului omenesc de radiaţiile luminoase de diferite frecvenţe ; *(curent)* aspectul colorat al corpurilor ; faţă. O *(despre oameni) de ~* = care are pigmentaţia neagră, galbenă etc. ◎ *(fig.)* opinia unei persoane, a unui ziar, a unui partid politic etc. 2. nuanţă, ton. ● fel de a evoca, de a descrie plastic pe cineva sau ceva. O *~ locală* = reproducere exactă a fizionomiei sau a obiceiurilor unui popor, ale unei ţări, ale unei epoci etc. 3. materie, substanţă colorantă ; vopsea. 4. fiecare dintre cele patru categorii de semne ale cărţilor de joc (pică, treflă, carou şi cupă). [pron. *cu-loa-.* var. *coloare* s. f. / < lat. *color*, cf. fr. *couleur*]

CULÓT *s. n.* piesă izolantă montată la partea de jos a unui tub electronic, în care sînt fixate picioruşele conectate la electrozi. [< fr. *culot*]

CULPÁBIL, -Ă *adj.* care a săvîrşit o culpă ; vinovat. [< lat. *culpabilis*]

CULPABILITÁTE *s. f.* starea celui care a comis o culpă ; vinovăţie. [cf. fr. *culpabilité*]

CÚLPĂ *s. f.* greşeală constînd în neîndeplinirea unei obligaţii, în săvîrşirea unui fapt pedepsit de lege ; vină. [< lat. *culpa*, cf. fr. *coulpe*]

CULT, -Ă *adj.* cu un nivel înalt de cunoştinţe, de cultură ; învăţat, instruit. [< lat. *cultus*]

CULT *s. n.* 1. adorare mistică a unor fiinţe reale sau fantastice ori a unor idei abstracte ; act religios făcut în cinstea unei divinităţi. ● totalitatea ritualurilor unei religii. 2. religie, confesiune. 3. sentiment de admiraţie, de respect, de dragoste profundă pentru cineva sau ceva. [pl. *-te, -turi.* / < fr. *culte*, cf. lat. *cultus*]

CULTERANÍSM *s. n.* cultism. [< sp. *culteranism*, cf. fr. *cultéranisme*]

CÚLTIC, -Ă *adj. (rar)* de cult (1). [cf. germ. *kultisch*]

CULTÍSM *s. n.* 1. bogăţie, afectare particulară a stilului ; culteranism ; gongorism. ● greşeală de limbă a cărei origine o constituie dorinţa de a se exprima mai literar, mai puţin banal. 2. cuvînt introdus în limbă pe cale cultă ; împrumut cult, opus celui popular. [< fr. *cultisme*]

CULTÍST, -Ă *adj.* referitor la cultism. [< fr. *cultiste*]

CULTIVÁ *vb. I.* 1. *tr.* a lucra pămîntul pentru a-l face să rodească. ● a semăna şi a îngriji plante. 2. *tr. (fig.)* a se ocupa intens de ceva ; a citi cu pasiune un scriitor, o operă. 3. *refl., tr.* a (se) instrui, a (se) educa. [p. i. *cultiv.* var. *cultivi* vb. IV. / < fr. *cultiver*]

CULTIVÁBIL, -Ă *adj. (despre plante, pămînt)* care se poate cultiva. [cf. fr. *cultivable*]

CULTIVÁRE *s. f.* acţiunea de a (se) cultiva şi rezultatul ei ; lucrarea pămîntului ; *(fig.)* instruire, dezvoltare. [< *cultiva*]

CULTIVÁT, -Ă *adj.* 1. *(despre plante)* care se cultivă. 2. educat, instruit, cult. [cf. fr. *cultivé*]

CULTIVATÓR *s. n.* maşină agricolă pentru fărîmiţarea şi afînarea pămîntului arat. // *s. m. f.* persoană care se ocupă cu cultura pămîntului, a plantelor etc. [cf. fr. *cultivateur*]

CULTIVÁŢIE *s. f.* întreţinere a solului efectuată cu ajutorul cultivatorului. [gen. *-iei.* / cf. it. *coltivazione*]

CULTIVÍ *vb. IV* v. c u l t i v a.

CULTUÁL, -Ă *aaj. (liv.)* referitor la cult, de cult. [pron. *-tu-al.* / cf. fr. *cultuel*]

CULTURÁL, -Ă *adj.* referitor la cultură ; de cultură. O *cămin* ~ = instituţie de culturalizare a maselor, care organizează conferinţe, spectacole artistice etc. [cf. fr. *culturel*, it. *culturale*]

CULTURALÍSM *s. n. (rar)* preocupare culturală. ● şcoală americană de antropologie, care admite ca esenţială specificitatea culturii, considerată ca obicei al grupului social, în opoziţie cu natura. [< fr. *culturalisme*]

CULTURALIZÁ *vb. I. tr.* a instrui, a ridica nivelul cultural (al unei colectivităţi). [< *cultural* + *-iza*]

CULTURALIZÁRE *s. f.* acţiunea de a culturaliza şi rezultatul ei ; instruire, instrucţie largă. [pl. *-zări.* / < *culturaliza*]

CULTÚRĂ *s. f.* 1. totalitatea valorilor materiale şi spirituale acumulate de omenire în decursul vremurilor. ● *(arheol.)* totalitatea vestigiilor materiale (unelte, ceramică, podoabe, arme, locuinţe, aşezări etc.) şi spirituale (manifestări artistice, magice-religioase şi funerare) păstrate, prin intermediul cărora poate fi reconstituită imaginea comunităţii omeneşti dintr-o anumită epocă. ● totalitatea cunoştinţelor din diverse domenii pe care le posedă cineva ; dezvoltare intelectuală a cuiva. O *om de* ~ = persoană care are un nivel intelectual ridicat ; ~ *de masă* = ansamblu de cunoştinţe şi de valori cu care masele vin în contact prin participare creatoare sau prin asimilare. 2. lucrările efectuate asupra solului pentru a face posibilă creşterea plantelor cultivate. O *plante de* ~ = plante cultivate de om. ● teren cultivat cu anumite plante. ● creştere a anumitor animale. ● creştere în laborator a unor bacterii ; colonie de bacterii produsă în acest fel. 3. ~ *fizică* = dezvoltarea corpului prin gimnastică şi sport ; ştiinţă care se ocupă cu această dezvoltare. [< lat., it. *cultura*, fr. *culture*]

CULTURÍSM *s. n.* sistem de exerciţii cu greutăţi sau haltere, care urmăresc formarea unui corp bine proporţionat, frumos, puternic şi armonios dezvoltat. [< fr. *culturisme*]

CULTURÍST, -Ă *s. m. f.* cel care practică culturismul. [< fr. *culturiste*]

CULTUROLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în culturologie. [< *culturologie*]

CULTUROLOGÍE *s. f.* ştiinţă generală despre cultură şi civilizaţie. [< *cultură* + *-logie*]

CUMARÍNĂ *s. f.* substanţă odorantă extrasă din sămînţa unui arbore exotic sau sintetizată, care se întrebuinţează pentru esenţe, parfumuri şi aromatizarea tutunurilor. [< fr. *coumarine*]

CÚMEN *s. n.* amestec de hidrocarburi benzenice care se găsesc în uleiul gudroanelor cărbunilor de pămînt şi în anumite fracţiuni din petrol. [pl. *-nuri.* / < fr. *cumène*]

CUMÍS *s. n. (rar)* băutură făcută din lapte de iapă fermentat, întrebuinţată şi în medicină, în unele boli de stomac şi ca tonic. [< it. *cumis*, cf. rus. *kumis*]

CÚMUL *s. n.* deţinerea mai multor funcţii, atribuţii etc. de către o singură persoană. [< fr. *cumul*, cf. lat. *cumulus* — grămadă]

CUMULÁ *vb. I. tr.* 1. a deţine simultan două sau mai multe funcţii, atribuţii, calităţi etc. 2. a aduna, a face un tot din mai multe sume de bani, situaţii etc. [< fr. *cumuler*, lat. *cumulare*]

CUMULÁRD, -Ă *s. m. f.* deţinător al mai multor funcţii sau atribuţii ; *(peior.)* persoană care pretinde a întruni mai multe calităţi, merite etc. [< fr. *cumulard*]

CUMULÁRE *s. f.* acţiunea de a cumula ; *(jur.)* adunare, strîngere de bunuri, de drepturi etc., cumul ; cumulaţie. [< *cumula*]

CUMULATÍV, -Ă *adj.* care implică (se face prin) cumulare. [cf. fr. *cumulatif*]

CUMULÁŢIE *s. f. (rar)* cumulare, cumul. [gen. *-iei.* / cf. fr. *cumulation*, lat. *cumulatio*]

CUMULIFÓRM, -Ă *adj. (despre nori)* de tip cumulus. [< fr. *cumuliforme*]

CUMULIZÁRE *s. f.* procesul de formare a norilor de tip cumulus. [et. incertă]

CUMULONÍMBUS *s. m.* formaţie de nori de mari dimensiuni, întunecaţi, care se întind pe verticală pînă la 1 000 m şi care produc precipitaţii abundente sub formă de averse. [< fr. *cumulo-nimbus*]

CUMULOSTRÁTUS *s. m.* formaţie compusă din nori cumulus şi stratus cu bază ondulată, situaţi la o altitudine medie de 2 000 m ; stratocumulus. [< fr. *cumulo-stratus*]

CUMULOVULCÁN *s. n. (geol.)* con vulcanic format prin suprapunerea alternativă a curgerilor de lavă cu îngrămădiri de blocuri şi cenuşă provenite din erupţii. [< fr. *cumulo-volcan*]

CÚMULUS *s. m.* formație de nori groși de culoare albă, cu aspect de ghemotoace de vată, izolate, al căror contur se modifică neîncetat, care, apărînd vara la înălțimi de peste 1 000 m, prevestesc timpul frumos. [pl. *-uși.* / < fr., lat. *cumulus*]

CUNCTĂTOR *adj., s. m.* *(rar)* (persoană) care temporizează, tărăgănează lucrurile pentru a provoca o întîrziere. [< lat. *cunctator*]

CUNEÁT, -Ă *adj.* cuneiform. [pron. *-ne-at.* / cf. lat. *cuneus* — pană, cui]

CUNEIFÓRM, -Ă *adj.* care este în formă de cui ; cuneat. O *scriere ~ă* = sistem de scriere cu litere în formă de cuie, folosită de unele popoare din Orientul antic. // *s. f.* literă folosită în acest sistem de scriere. // *s. n.* unul din oasele tarsului. [pron. *-ne-i-.* / < fr. *cunéiforme*, cf. lat. *cuneus* — cui, *forma* — formă]

CUNÉTĂ *s. f.* mică rigolă amenajată în radierul unui canal cu secțiune mare pentru a ușura scurgerea apelor la debite mici. [< fr. *cunette*, it. *cunetta*]

CUNÉUS *s. n.* *(biol.)* circumvoluție în formă de pană, situată pe fața internă a lobului occipital. [< lat. *cuneus* — pană]

CUNIÁL *s. n.* *(metal.)* aliaj de cupru, nichel și aluminiu. [pron. *-ni-al.* / < fr. *cunial*, cf. *Cu(pru)* + *Ni(chel)* + *Al(uminiu)*]

CÚNICO *s. n.* *(metal.)* aliaj de cupru, nichel și cobalt. [< fr. *cunico*, cf. *Cu(pru)* + + *Ni(chel)* + *Co(balt)*]

CUNICULICULTÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care se ocupă cu cuniculicultura. [< fr. *cuniculiculteur*]

CUNICULICULTÚRĂ *s. f.* ramură a zootehniei care se ocupă cu creșterea iepurilor de casă. [var. *cunicultură* s. f. / < fr. *cuniculiculture*, cf. lat. *cuniculus* — iepure, *cultura* — creștere]

CUNICULTÚRĂ *s. f.* v. cuniculicultură.

CUPÁJ *s. n.* operație de amestecare a varietăților de vin în vederea obținerii aromei, a buchetului și a unui anumit gust ; cupajare. O amestecare omogenă a două sau trei sucuri din specii de fructe diferite în vederea îmbunătățirii gustului și aromei. [< fr. *coupage*]

CUPAJÁRE *s. f.* cupaj. [< *cupaj*]

CUPÁL *s. n.* bimetal alcătuit din aluminiu și cupru. [< fr. *cupal*, cf. *Cup(ru)* + *Al(uminiu)*]

CÚPĂ[1] *s. f.* 1. vas de băut, de obicei mai mult larg decît înalt. O conținutul unui astfel de vas. O *(rar)* caliciu. 2. vas de metal (prețios) care se acordă cîștigătorului unei întreceri sportive ca premiu ; *(p. ext.)* întrecere sportivă care se desfășoară pentru un astfel de premiu. 3. piesă de metal în formă de vas, care, fiind fixată pe un elevator, servește la ridicarea cerealelor, a pămîntului etc. 4. plantă cu tulpina foarte scurtă, care face o singură floare albastră-azurie. [< lat. *cuppa*, cf. fr. *coupe*]

CÚPĂ[2] *s. f.* 1. *(franțuzism ; în croitorie)* tăietură, croială. 2. *(la jocul de cărți)* tăierea, separarea cărților în două părți. [< fr. *coupe*]

CUPELÁ *vb. I. tr.* a supune procedeului cupelației. [< fr. *coupeller*]

CUPELÁȚIE *s. f.* procedeu industrial de separare a argintului din minereurile bogate în plumb, constînd în topirea minereului într-un curent puternic de aer. [gen. *-iei.* / cf. fr. *coupellation*]

CUPÉLĂ *s. f.* vas confecționat dintr-un material refractar poros, folosit la extragerea metalelor prin cupelație. [< fr. *coupelle*, cf. engl. *copper* — piele tăbăcită]

CUPERÓS, -OÁSĂ *adj., s. m. f.* (suferind) de cuperoză. [cf. fr. *couperosé*]

CUPERÓZĂ *s. f.* afecțiune a pielii care apare la oameni în virstă, caracterizîndu-se printr-o colorație roșie-violacee a pometilor obrazului și a nasului ; acnee rozacee. [< fr. *couperose*]

CUPÉU *s. n.* trăsură închisă, cu patru roți, cu o singură banchetă în fund. ● automobil care are în spate un compartiment acoperit, închis, pentru persoane. O compartiment de vagon, de diligență etc. care are o singură banchetă. [< fr. *coupé*]

CUPÍD, -Ă *adj.* *(rar)* lacom, hrăpăreț. [cf. lat. *cupidus*, fr. *cupide*]

CUPIDITÁTE *s. f.* lăcomie de bani, sete de cîștig. [cf. lat. *cupiditas*, fr. *cupidité*]

CUPLÁ *vb. I. tr.* a lega, a uni, a face un cuplu din vehicule, din mai multe elemente ale unui sistem tehnic etc. [< fr. *coupler*]

CUPLÁJ *s. n.* 1. cuplare ; legătură realizată între două sau mai multe circuite electrice prin rezistoare, bobine etc. sau prin intermediul cîmpului electromagnetic variabil. 2. dispozitiv demontabil pentru legarea a două circuite electrice sau a două elemente ale unui sistem tehnic. 3. *(sport)* program sportiv alcătuit din două meciuri (de același fel) care se desfășoară în continuare pe același teren. [< fr. *couplage*]

CUPLÁRE *s. f.* acțiunea de a cupla și rezultatul ei ; legare, unire. [< *cupla*]

CÚPLĂ *s. f.* dispozitiv demontabil, cuplaj *(2)* pentru un sistem tehnic sau pentru două vehicule. O piesă cu care se face cuplarea vehiculelor de cale ferată. [< fr. *couple*]

CUPLÉT *s. n.* cîntec sau poezie satirică cu mai multe strofe și un refren. O strofă a unui cîntec, a unei poezii. ● episod intercalat între refrenele unui rondo. [pl. *-te*, *-turi.* / < fr. *couplet*]

CUPLETÍST, -Ă *s. m. f.* cîntăreț sau recitator de cuplete ; compozitor de cuplete. [< *cuplet* + *-ist*]

CÚPLU *s. n.* 1. pereche, reunire de două persoane bazată pe o legătură constantă sau datorată unei apropieri accidentale. 2. *(fiz.)* sistem de două forțe antiparalele și de aceeași intensitate. 3. piesă de construcție plasată transversal în coca unei ambarcații sau în fuzelajul unui avion. [< fr. *couple*]

CUPMÁN *s. m.* *(sport)* cîștigător al unei cupe ; *(p. ext.)* orice participant la o competiție prin care se dispută cupa. [< fr., engl. *cupman*]

CUPÓLĂ *s. f.* 1. construcție executată din zidărie, din metal etc. asemănătoare bolții ; boltă. 2. structură anatomică în formă de boltă. ● parte boltită a unui aparat. [< it. *cupola*, fr. *coupole*]

CUPÓN *s. n.* 1. parte a unui titlu de rentă, a unei acțiuni bancare etc. care servește pentru încasarea dividendelor, a dobînzilor la scadență. 2. parte detașabilă a unui bilet care conferă deținătorului un anumit drept. 3. bucată rămasă dintr-un val de pînză sau de stofă. [pl. *-oane.* / < fr. *coupon*]

CUPRÁ *vb. I. tr.* a acoperi pe cale electrolitică suprafața obiectelor de lemn, de ipsos etc. cu un strat subțire de cupru. [cf. fr. *cuprer*]

CUPRÁRE *s. f.* acțiunea de a cupra și rezultatul ei. [< *cupra*]

CUPRESÁCEE *s. f. pl.* familie de arbori sau arbuști rășinoși, cu frunze persistente, avînd ca tip chiparosul ; cupresinee ; *(la sg.)*

arbore din această familie. [pron. *-ce-e-*. sg. invar. / < fr. *cupressacées*, cf. lat. *cupressus* — chiparos]

CUPRESINÉE *s. f. pl.* cupresacee. [pron. *-ne-e*. sg. invar. / < fr. *cupressinées*]

CUPRI- v. cupro-.

CÚPRIC, -Ă *adj.* referitor la cupru, care conține cupru. [< fr. *cuprique*]

CUPRIFÉR *adj. (despre terenuri)* care conține cupru. [< fr. *cuprifère*, cf. lat. *cuprum* — aramă, *ferre* — a purta]

CUPRÍSM *s. n.* otrăvire produsă prin consumarea unor alimente fierte în vase de aramă. [< fr. *cuprisme*]

CUPRÍT *s. m.* oxid natural de cupru. [< fr. *cuprite*]

CUPRO- element prim de compunere savantă cu sensul de „(referitor la) cupru", „de cupru". [var. *cupri-*. / < fr. *cupro-*, lat. *cuprum*]

CUPROALIÁJ *s. n.* aliaj bogat în cupru. [pron. *-pro-a-*. / cf. fr. *cupro-alliage*]

CUPRONÍCHEL *s. n.* aliaj de cupru și nichel. [cf. germ. *Kupronickel*, fr. *cupronickel*]

CUPROTERAPÍE *s. f. (med.)* folosirea cuprului sau a sărurilor de cupru în scop terapeutic. [< fr. *cuprothérapie*]

CUPROXÍD *s. m.* oxid de cupru. ◆ redresor folosit în radio, compus din mai multe discuri de cupru acoperite cu un strat de oxid de cupru. [< fr. *cuproxyde*]

CÚPRU *s. n.* metal de culoare roșiatică, foarte maleabil, ductil și bun conducător de electricitate ; aramă. [< lat. *cuprum*]

CÚPULĂ *s. f.* 1. potir mic în formă de degetar, care se află la baza ghindei și a altor fructe. 2. structură anatomică în formă de cupă. [< fr. *cupule*, cf. lat. *cupula*]

CUPULIFÉRE *s. f. pl.* familie de plante al căror fruct este prevăzut cu o cupulă ; fagacee ; *(la sg.)* plantă din această familie. [< fr. *cupulifères*]

CUPULOGRÁMĂ *s. f.* rezultat grafic al unei cupulometrii. [< fr. *cupulogramme*]

CUPULOMETRÍE *s. f. (med.)* metodă de explorare funcțională a canalelor semicirculare ale urechii supunînd bolnavul unor probe rotatorii. [< fr. *cupulométrie*]

CUPÚRĂ *s. f. (franțuzism)* tăietură ; *(spec.)* articol, parte dintr-un articol, anunț etc., tăiat dintr-un jurnal. [pron. *cu-pü-*. / < fr. *coupure*]

CURÁ *vb. I. tr. (rar)* a îngriji, a trata (un bolnav, *(p. ext.)* o boală. ◆ *refl.* a se supune unui tratament, unei cure. [p. i. *-rez*, conj. 3, 6 *-re*. / cf. germ. *kurieren*, it., lat. *curare* — a îngriji]

CURÁBIL, -Ă *adj. (rar)* care poate fi vindecat, îngrijit. [cf. it. *curabile*, lat. *curabilis*]

CURAÇÁO *s. n.* lichior făcut din coji de portocale amare, zahăr și alcool. [pron. *-sa-o*. / < fr. *caraçao*, cf. *Curaçao*, insulă în Antile]

CURAGIÓS, -OÁSĂ *adj.* v. curajos.

CURÁJ *s. n.* îndrăzneală, bărbăție, vitejie, tărie de caracter. [< fr. *courage*, cf. it. *coraggio* < lat. *cor* — inimă]

CURAJÓS, -OÁSĂ *adj.* plin de curaj ; îndrăzneț, viteaz, brav. [var. *curagios*, *-oasă* adj. / < fr. *courageux*, cf. it. *coraggioso*]

CURÁNT *adj. m. medic* ~ = medic care îngrijește în mod obișnuit un bolnav. [< it. *curante*]

CURÁNTĂ *s. f.* vechi dans francez în măsură de trei timpi, cu o mișcare vioaie ; melodia acestui dans. [< fr. *courante*]

CURÁRA *s. f.* substanță rășinoasă foarte toxică, extrasă din unele plante exotice. [< fr. *curare* < cuv. caraib]

CURARIZÁ *vb. I. tr. (med.)* a aplica unei persoane operația de curarizare. [< fr. *curariser*]

CURARIZÁNT *s. m.* substanță care provoacă relaxarea, urmată de paralizia mușchilor. [< fr. *curarisant*]

CURARIZÁRE *s. f. (med.)* administrare de curara la animalele folosite pentru experiențe sau ca tratament la om în caz de convulsii, în tetanos etc. [< *curariza*]

CURATÉLĂ *s. f.* instituție legală pentru ocrotirea și administrarea intereselor unui minor, ale unei persoane atinse de o anumită incapacitate. [< fr. *curatelle*]

CURATÍV, -Ă *adj.* care vindecă ; *(fam.)* tămăduitor. [< fr. *curatif*]

CURATÓR *s. m.* cel însărcinat cu o curatelă. [< lat. *curator*, cf. fr. *curateur*]

CURATÓRIUM *s. n.* instituție spitalicească în care bolnavii erau primiți în vederea unei îngrijiri și a unui tratament special. [pron. *-ri-um*. / cf. fr. *curatorium*, germ. *Kuratorium* < lat. *curare* — a îngriji]

CÚRĂ *s. f.* tratament (îndelungat) al unei boli prin băi, regim etc. [< fr. *cure*, cf. it., lat. *cura* — îngrijire]

CURB, -Ă *adj. (despre linii)* arcuit, încovoiat ; *(despre un plan)* boltit (concav sau convex). [< fr. *courbe*, cf. lat. *curvus*]

CURBÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) face curb ; a (se) arcui, a (se) îndoi. [< fr. *courber*]

CURBÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) curba ; arcuire, încovoiere. [< *curba*]

CURBÁT, -Ă *adj.* încovoiat, arcuit, îndoit. [cf. fr. *courbé*]

CURBATÚRĂ *s. f.* durere musculară însoțită de o senzație de oboseală care precedă unele boli infecțioase. [< fr. *courbature*]

CÚRBĂ *s. f.* 1. linie care reprezintă grafic o relație între două mărimi variabile. ◆ cotitură în formă de arc. O *(despre vehicule) a lua* ~*a* = a vira. 2. linie care descrie grafic fazele succesive ale variațiilor unui fenomen. 3. ~ *de nivel* = linie care unește punctele de egală altitudine ale pămîntului. [< fr. *courbe*]

CURBÉTĂ *s. f.* săritură a calului cu picioarele din față ridicate. [< fr. *courbette*]

CURBIGRÁF *s. n.* instrument folosit în matematici pentru trasarea curbelor. [cf. fr. *curvigraphe*]

CURBILÍNIU, -IE *adj.* care urmează o linie curbă ; cu linii curbe ; închis între linii curbe. [pron. *-niu*. / cf. fr. *curviligne*]

CURBIMÉTRU *s. n.* instrument cartografic pentru măsurarea pe hartă a lungimii curbelor de nivel. [cf. fr. *curvimètre*]

CURBÚRĂ *s. f.* îndoitură în formă de arc, arcuire ; loc unde se află o îndoitură. [< fr. *courbure*]

CURÉNT *s. n.* ansamblu de idei, de opinii (politice, științifice, artistice etc.) adoptate la un moment dat de un număr mare de oameni. O ~ *literar* = mișcare literară de o anumită amploare, care constituie o rezultantă generală a tendințelor unei anumite epoci. [< fr. *courant*]

CURÉNT *s. m.* 1. deplasare a unei mase de aer cauzată de o diferență de temperatură și de presiune. 2. curs al apei, mișcare a lichidelor în direcția pantei lor. O ~ *marin* = mișcare care antrenează mase mari de apă din **masa oceanelor și a mărilor**. 3. *(fiz.)*

sarcină electrică în mișcare. 4. *(mar.)* parimă ce trece printr-un sistem de scripeți cu care se ridică bărcile. [< fr. *courant*]

CURÉNT, -Ă *(despre vorbire)* curgător, fluent. 2. *(despre an, lună)* în curs ; prezent. ● *(fig.)* obișnuit, uzual. 3. *apă ~ă* = apă care curge de la robinet. [< fr. *courant*]

CURENTÁ *vb. I. tr.* a produce o zguduire, o comoție prin curent electric. ● *refl. (despre ființe)* a atinge un circuit electric, suferind un șoc (ușor). [< *curent*]

CURENTÁRE *s. f.* acțiunea și faptul de a (se) curenta. [< *curenta*]

CURENTOGRÁF *s. n. (hidr.)* curentometru înregistrator. [cf. fr. *courantographe*]

CURENTOMÉTRU *s. n. (hidr.)* dispozitiv pentru determinarea vitezei curentului. [cf. fr. *courantomètre*]

CURIÁL, -Ă *adj.* care aparține aceleiași curii, referitor la o curie. [pron. *-ri-al.* / < lat. *curialis*]

CURIÁT, -Ă *adj.*, care este compus, format din curii. [< lat. *curiatus*]

CÚRIE *s. f.* **1.** *(ist.)* unitate religioasă, militară și politică la romani, reprezentînd o subdiviziune a triburilor primitive. ● loc unde se aduna această unitate. ❶ clădire în care se aduna senatul roman. ❷ senatul municipiilor. 2. *(bis.)* administrația pontificală a bisericii catolice. [pron. *cu-ri-e.* gen. *-iei.* / lat. *curia*, cf. it. *curia*, fr. *curie*]

CURÍE *s. m.* unitate de măsură a radioactivității, egală cu activitatea unui material radioactiv în care se dezintegrează $3{,}7 \cdot 10^{10}$ nuclee pe secundă. [pron. *cü-ri.* / < fr. *curie*, cf. *Curie*, fizician francez]

CURIEPUNCTÚRĂ *s. f. (med.)* tratament aplicat în cancer, constînd din introducerea în țesuturi a unor ace radioactive. [pron. *cü-ri-punc-.* / < fr. *curiepuncture*]

CURIÉR *s. m. f.* **1.** factor poștal ; cel care transportă corespondența, mesajele unei instituții. ○ *~ diplomatic* = funcționar al Ministerului Afacerilor Externe care duce poșta diplomatică. ❶ ștafetă. 2. transportul scrisorilor, al ziarelor etc. ❷ scrisorile expediate sau cele care sosesc undeva. ❸ cronică dintr-un jurnal sau dintr-o revistă. [pron. *-ri-er.* / < fr. *courrier*, cf. it. *corriere*, germ. *Kurier*]

CURIETERAPÍE *s. f.* tratament cu raze radioactive de radium, de toriu sau alte elemente radioactive artificiale ; radiumterapie. [pron. *cü-ri-te-.* gen. *-iei.* / < fr. *curiethérapie*]

CURIÓN *s. m.* șeful unei curii romane. ❶ preot care oficia sacrificiile unei curii romane. [pron. *-ri-on.* / < lat. *curio*, fr. *curion*]

CURIÓS, -OÁSĂ *adj.* **1.** care manifestă curiozitate ; indiscret. 2. care stîrnește curiozitate ; ciudat, neobișnuit. [pron. *-ri-os.* var. (pop.) *curioz, -oază* adj. / cf. fr. *curieux*, it. *curioso*, lat. *curiosus*]

CURIÓSA *s. m. pl.* termen latin care indică texte curioase, rare. [< lat. *curiosa*]

CURIÓZ, -OÁZĂ *adj.* v. curios.

CURIOZITÁTE *s. f.* **1.** dorința de a cunoaște ceva nou sau neobișnuit. ○ indiscreție. 2. caracterul ciudat al unui lucru sau al unei ființe ; *(concr.)* raritate, ciudățenie. [cf. fr. *curiosité*, it. *curiosità*, lat. *curiosităs*]

CÚRIU *s. n.* element radioactiv sintetic. [pron. *cü-riu.* var. *curium* s. n. / < fr. *curium*, cf. *Curie*, fizician francez]

CÚRIUM *s. n.* v. curiu.

CUROPALÁT *s. m.* înalt demnitar bizantin, care administra palatul imperial. [< fr. *curopalate*, cf. lat. *cura* — grijă, *palatium* — palat]

CURRICULUM VITAE *s. n.* biografie scurtă, cuprinzînd toate indicațiile privitoare la starea civilă, la situația unui candidat etc. [< lat. *curriculum vitae* — cariera vieții]

CURRY *s. n. (liv.)* mîncare preparată din ardei și din alte ingrediente. [pron. *cări.* / < fr. *curry* < cuv. din Malabar]

CURS *s. n.* **I. 1.** expunere, predare a unei materii, făcută la o catedră de învățămînt superior sau forma unui ciclu de lecții sau prelegeri ; *(p. ext.)* oră sau totalitatea orelor de program afectate acestei expuneri. 2. volum care reunește un ciclu de lecții sau de prelegeri. **II.** preț al unității bănești dintr-o țară, exprimat în unitățile bănești din celelalte țări ; *(în țările capitaliste)* preț variabil, stabilit la bursă, pentru valută, hîrtii de valoare etc. [cf. lat. *cursus*, fr. *cours*]

CURSÁNT, -Ă *s. m. f.* cel care urmează un curs special (de obicei la o școală de partid) ; cursist. [< rus. *kursant*]

CÚRSĂ *s. f.* **1.** drum, distanță de străbătut. ❶ drum făcut de un vehicul (în mod regulat) pe același itinerar după un orar stabilit. ❷ *(concr.)* vehicul care parcurge o astfel de distanță. 2. unghi format de direcția în care se mișcă o navă comercială cu direcția nordului. 3. *(fam.)* alergătură, umblet. 4. *(la pl.)* alergări de cai. ❸ *(fig.)* întrecere, competiție, acțiune competitivă. 5. întrecere în care mai mulți concurenți parcurg repede o anumită distanță. 6. lungimea drumului parcurs de un piston în cilindru între cele două puncte moarte. [< fr. *course*, (2) engl. *course*]

CURSIÉR *s. m.* armăsar, cal de curse. [pron. *-si-er.* / < fr. *coursier*]

CURSÍST, -Ă *s. m. f.* **1.** cursant. 2. amator de curse de cai. [cf. fr. *coursiste*, rus. *kursist*]

CURSÍV, -Ă *adj.* **1.** *(despre vorbire sau scriere)* curgător, fluent, ușor. 2. *(despre caractere de literă)* aplecat către dreapta ; care imită scrisul de mînă ; italic. [< fr. *cursif*]

CURSIVITÁTE *s. f.* caracterul cursiv al vorbirii, al scrierii, al formulării ideilor. [< *cursiv* + *-itate*]

CURSÓR *s. n.* piesă mobilă care alunecă de-a lungul unei rigle, unei tije gradate etc., permițînd citirea gradațiilor. [cf. fr. *curseur*]

CURTÁ *vb. I. tr.* a face curte unei femei, a căuta să-i cîștigi favoarea, simpatia, dragostea. [după fr. *courtiser*]

CURTÁJ *s. n.* ocupația de curtier. ● remunerație care se cuvine curtierului. [cf. fr. *courtage*]

CURTÁRE *s. f.* acțiunea de a curta. [< *curta*]

CURTENÍE *s. f. (rar)* amabilitate, politețe ; curtoazie. [< *curtean* + *-ie*, după fr. *courtoisie*]

CURTENITÓR, -OÁRE *adj.* politicos, amabil (față de femei). [< *curtenie* + *-tor*, după fr. *courtois*]

CURTEZÁN *s. m. (astăzi ironic)* cel care face curte unei femei. [< fr. *courtisan*, după *curte*]

CURTEZÁNĂ *s. f.* femeie cu moravuri libere, dar elegantă și spirituală, care trăia la curțile suveranilor. ● *(p. ext.)* prostituată. [< fr. *courtisane*]

CURTIÉR *s. m. (în țările capitaliste)* mijlocitor care se ocupă cu negocierea operații-

lor de bursă. O ~ *maritim* = brocăr. [pron. *-ti-er.* / < fr. *courtier*]

CURTÍNĂ *s. f.* 1. fiecare dintre părțile care alcătuiau blazonul mantiei regale (în Franța). 2. zid care unește flancurile a două turnuri sau bastioane. 3. masiv de arbori sau arbuști din cuprinsul unui spațiu verde, constituit dintr-o singură specie. [< fr. *courtine*]

CURTOAZÍE *s. f.* politețe, amabilitate, complezență ; etichetă. [pron. *-toa-zi-e.* gen. *-ei.* / < fr. *courtoisie*]

CURÚL, -Ă *adj. scaun* ~ = scaun de onoare, încrustat cu fildeș, pe care stăteau consulul și înalții magistrați romani ; *magistratură* ~*ă* = magistratură care dădea dreptul la un scaun curul ; *edil* ~ = magistrat din vechea Romă, care se ocupa cu construcțiile. [< lat. *curulis*, cf. fr. *curule*]

CUSCUTACÉE *s. f. pl. (bot.)* familie de plante parazite, având ca tip cuscuta; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *cuscutacées*]

CUSCÚTĂ *s. f.* plantă parazită, fără clorofilă, care trăiește mai ales pe trifoi și pe lucernă ; *(pop.)* torțel. [< fr. *cuscute*]

CUSPÍDĂ *s. f.* 1. formație anatomică terminată printr-un vîrf ascuțit. 2. *(bot.)* ghimpe. [< fr. *cuspide*, cf. lat. *cuspis* — vîrf]

CUSTÓDE *s. m.* 1. cel care păzește sau păstrează un lucru care i-a fost încredințat. ◊ persoană însărcinată cu paza unui obiect pus sub sechestru. 2. cuvînt sau silabă însemnată pe ultima pagină a fiecărei coli sau pe fiecare pagină, în partea dreaptă sub ultimul rînd, și repetat la începutul paginii următoare pentru a arăta ordinea colilor și a paginilor manuscriselor. [pl. *-ozi.* / cf. fr. *custode*, lat. *custos, -odis* — păzitor]

CUSTODÍE *s. f.* pază, păstrare a unui obiect. [< lat. *custodia*]

CUȘETĂ *s. f.* pat (de cabină) pe o navă sau într-un vagon de dormit. [< fr. *couchette*]

CUTANÁT, -Ă *adj.* referitor la piele ; de piele ; *(despre tratamente medicale)* aplicat pe piele. [cf. fr. *cutané*, lat *cutis* — piele]

CUTANÉU, -ÉE *adj.* cutanat. [< fr. *cutané*]

CÚTER[1] *s. n.* ambarcație mică cu un singur catarg (cu pînze sau cu motor), folosită pentru curse scurte sau pentru sport nautic. ◊ ambarcație de pescuit. [pl. *-re.* / < engl., fr. *cutter*, cf. germ. *Fischkutter*]

CÚTER[2] *s. n. (tehn.)* mașină de tocat utilizată la fabricarea mezelurilor. [< engl. *cuter*]

CUTERIZÁRE *s. f.* procedeu de așezare a cărților în biblioteci după criteriul clasificării zecimale, iar în cadrul acesteia, în ordinea alfabetică a autorilor și a titlurilor pentru cărțile anonime. [cf. *Charles Cutter*, autorul acestui procedeu]

CUTICULÁR, -Ă *adj.* care aparține cuticulei. [cf. fr. *cuticulaire*]

CUTÍCULĂ *s. f.* strat subțire și rezistent care învelește și protejează smaltul dinților, corpul sau foile plantelor. [< fr. *cuticule*, cf. lat. *cuticula* — pieliță]

CUTÍNĂ *s. f.* substanță impermeabilă secretată de cuticula vegetalelor. [< fr. *cutine*]

CUTINIZÁRE *s. f.* impregnare a țesăturilor vegetale cu cutină. [după fr. *cutinisation*]

CUTIREÁCȚIE *s. f. (med.)* test pentru decelarea diverselor boli (tuberculoză, alergie), constînd în a depune pe pielea scarificată a brațului o picătură de antigen, care produce sau nu o reacție vizibilă. [pron. *-re-ac-.* / fr. *cuti-réaction*]

CUTÚMĂ *s. f. (jur.)* normă de drept nescrisă, adoptată prin tradiție ; consuetudine. [< fr. *coutume*]

CUTUMIÁR, -Ă *adj.* referitor la cutumă ; tradițional, consuetudinar. [pron. *-mi-ar.* / cf. fr. *coutumier*]

CUTURIÉRĂ *s. f. (franțuzism)* croitoreasă. [< fr. *couturière*]

CÚVĂ *s. f.* 1. vas de diferite forme și mărimi, folosit în tehnică și în laborator pentru diferite operații. 2. porțiune a unui furnal. [< fr. *cuve*]

CUVELÁJ *s. n. (mine)* armare interioară a puțurilor exploatărilor miniere. [< fr. *cuvelage*]

CUVÉRTĂ *s. f.* email transparent cu care se acoperă obiecte de faianță, de ceramică. [< fr. *couverte*]

CUVERTÚRĂ *s. f.* 1. învelitoare pentru masă, pentru pat etc. 2. *(geol.)* ansamblu de sedimente care acoperă un soclu. [< fr. *couverture*]

CUVÉTĂ *s. f. (geol.)* sinclinal scurt, avînd lățimea bazei aproape egală cu lungimea, cu un contur aproape circular. O ~*a lacului* = teren ocupat de un lac de acumulare pînă la nivelul crestei barajului ; chiuvetă (2). [< fr. *cuvette*]

CUZINÉT *s. n.* piesă cilindrică (uneori formată din două părți semicilindrice) care face parte dintr-un lagăr și vine în contact direct cu axul unei mașini. [< fr. *coussinet*]

CVADRA- v. cvadri-.

CVADRAGENÁR, -Ă *adj., s. m. f.* (om) în vîrstă de patruzeci de ani. [cf. fr. *quadragénaire*, lat. *quadragenarius*]

CVADRÁNT *s. m.* 1. pătrime din circumferința unui cerc. 2. instrument de precizie format dintr-un sfert de cerc gradat, folosit la măsurarea unghiurilor. 3. organ metalic al unui aparat, instrument de măsură etc. în formă de sector de cerc de mărimea unui cvadrant (1). [var. *cuadrant* s. m. / < fr. *quadrant*]

CVADRÁT *s. m. (poligr.)* unitate de măsură pentru lungime egală cu 18,04 mm, folosită în tipografie. ◊ bucățică de metal cu care se umplu golurile dintre cuvinte sau dintre rînduri, avînd această lungime. [var. *cuadrat* s. m. / < fr. *cadrat*, germ. *Quadrat*]

CVADRATRÍCE *s. f. (mat.)* curbă folosită pentru cvadratura cercului sau a altei figuri. [var. *cuadratrice* s. f. / < germ. *Quadratrix*, cf. lat. *quadrare* — a ridica la pătrat]

CVADRATÚRĂ *s. f.* 1. *(mat.)* problema construirii unui pătrat cu o arie dată. ◊ calculul unei integrale, necesar uneori pentru aflarea ariei unui domeniu plan mărginit de o curbă închisă. O ~*a cercului* = *a)* problema (încă nesoluționată) a reducerii unui cerc la un pătrat echivalent ; *b) (fig.)* problemă grea, imposibil de rezolvat. 2. *(astr.)* poziție aparentă în care doi aștri priviți de pe Pămînt au față de Soare o diferență de longitudine de 90°. [var. *cuadratură* s. f. / cf. fr. *quadrature*, lat. *quadratura*]

CVADRI- element prim de compunere savantă cu semnificația „(de) patru (ori)". [var. *cuadri-, cvadra-, cvadru-*, scris și *quadri-*. / < lat., fr. *quadri-* < lat. *quattuor* — patru]

CVĂDRICĂ *s. f. (mat.)* suprafață reprezentată de o ecuație de gradul al doilea. [var. *cuadrică* s. f. / < fr. *quadrique*]

CVADRICENTENÁR *s. n.* împlinire a patru sute de ani de la un eveniment însemnat; aniversarea evenimentului cu acest prilej. // *adj.* care durează de patru sute de ani. [var. *cuadricentenar* s. n. / < *cvadri-* + *centenar*]

CVADRICÉPS *s. m.* mușchi care are la extremitatea superioară patru ligamente. [var. *cuadriceps* s. m. / < lat., fr. *quadriceps* — cu patru capete]

CVADRICOLÓR, -Ă *adj.* care are patru culori. [var. *cuadricolor, -ă* adj. / < fr. *quadricolore*, cf. lat. *quadri-* — patru + *color* — culoare]

CVADRIDIMENSIONÁL, -Ă *adj. (rar)* cu patru dimensiuni. [pron. *-si-o-*. var. *cuadridimensional, -ă* adj. / cf. it. *quadridimensionale*, lat. *quadri-* — patru]

CVADRIENÁL, -Ă *adj.* care durează patru ani. [pron. *-dri-e-*. var. *cuadrienal, -ă* adj. / cf. fr. *quadriennal*, lat. *quadriennalis*]

CVADRIFILÁR, -Ă *adj.* constituit din patru fire; *(electr.)* cu patru conductoare. [cf. fr. *quadrifilaire*]

CVADRÍGĂ *s. f. (la romani)* car pe două roți tras de patru cai, întrebuințat mai ales în cursele de circ și la triumfuri. [< lat. *quadriga*]

CVADRIGÉMENI *adj. m. pl. tuberculi* ~ = cele patru părți ridicate ale bulbului rahidian. [var. *cuadrigemeni* adj. m. pl. / cf. lat. *quadrigeminus*, fr. *quadrijumeaux*]

CVADRILATERÁL, -Ă *adj. (mat.)* care are patru laturi; *(p. ext.)* pe patru părți. [var. *cuadrilateral, -ă* adj. / < fr. *quadrilatéral*]

CVADRILIÓN *s. n.* număr egal cu un milion de trilioane. [pron. *-li-on*. var. *catrillon, cuadrilion* s. n. / cf. germ. *Quadrillion*, fr. *quatrillion*]

CVADRILÓB *s. n. (arhit.)* motiv decorativ alcătuit din îmbinarea a patru lobi; tetralob. [< fr. *quadrilobe*]

CVADRILOBÁT, -Ă *adj. (despre organele unor plante)* cu patru lobi. [var. *cuadrilobat, -ă* adj. / < fr. *quadrilobé*]

CVADRILOCULÁR, -Ă *adj. (bot., anat.)* divizat în patru loji sau patru camere. [cf. fr. *quadriloculaire*]

CVADRIMOTÓR *adj., s. n.* (avion) cu patru motoare. [var. *cuadrimotor* adj., s. n. / cf. fr. *quadrimoteur*]

CVADRINÓM *s. n. (mat.)* expresie algebrică formată din patru termeni. [var. *cuadrinom* s. n. / cf. fr. *quadrinôme*]

CVADRIPÁL, -Ă *adj. (despre elice)* cu patru pale. [var. *cuadripal, -ă* adj. / < fr. *quadripale*]

CVADRIPARTÍT, -Ă *adj. (rar)* cu patru părți; făcut, constituit din patru părți. [var. *cvadripartit, -ă* adj. / cf. fr. *quadripartite*, lat. *quadripartitus*]

CVADRIPETÁL, -Ă *adj.* care are patru petale. [var. *cuadripetal, -ă* adj. / < fr. *quadripétale*]

CVADRIPÓL *s. n.* rețea electrică cu două borne de intrare și două de ieșire. [var. *cuadripol* s. n. / < fr. *quadripôle*]

CVADRIPOLÁR, -Ă *adj.* cu patru poli. [var *cudripolar, -ă* adj. / cf. fr. *quadripolaire*]

CVADRIREACTÓR *adj., s. n.* (avion) cu patru motoare cu reacție. [pron. *-re-ac-*. var. *cuadrireactor adj., s. n.* / < fr. *quadriréacteur*]

CVADRIRÉMĂ *s. f.* galeră care avea patru rînduri de vîsle sau patru vîslași la o vîslă. [var. *cuadriremă* s. f. / cf. fr. *quadrirème*, lat. *quadriremis*]

CVADRISILÁB *s. n. (lingv.)* cuvînt format din patru silabe; tetrasilab. [var. *cuadrisilab* s. n. / < fr. *quadrisyllabe*]

CVADRISILÁBIC, -Ă *adj. (despre cuvinte)* format din patru silabe, tetrasilabic. [var. *cuadrisilabic, -ă* adj. / < fr. *quadrisyllabique*]

CVADRU- v. c v a d r i-.

CVADRUMÁN, -Ă *adj. (despre maimuțe)* care se folosește de cele patru picioare ca de mîini. // *s. f. pl.* maimuțe. [var. *cuadruman, -ă* adj. / < fr. *quadrumane*, cf. lat. *quattuor* — patru, *manus* — mînă]

CVADRUPLÁ *vb. I. tr., intr.* a (se) împătri, a (se) mări de patru ori. [var. *cuadrupla* vb. I. / < fr. *quadrupler*, cf. lat. *quadruplus* — de patru ori]

CVADRUPLEX *s. n.* sistem de transmisie telegrafică care asigură transmiterea simultană a patru mesaje diferite. [var. *cuadruplex* s. n. / < fr., lat. *quadruplex*]

CVADRÚPLU, -Ă *adj.* împătrit. // *s. m. f.* gemeni născuți în număr de patru. [var. *cuadruplu, -ă* adj. / < lat. *quadruplex*, cf. fr. *quadruple*]

CVÁNTĂ *s. f.* v. c u a n t ă.

CVÁNTIC, -Ă *adj.* v. c u a n t i c.

CVÁNTUM *s. n.* v. c u a n t u m.

CVARTADÉCIMĂ *s. f. (muz.)* interval de 14 trepte. ◊ a paisprezecea treaptă de la un interval dat. [var. *cuartadecimă* s. f. / < it. *quartadecima*]

CVARTÁL *s. n.* porțiune dintr-un oraș cuprinsă între străzi care se intersectează; microraion. ◊ cartier. ◊ trimestru. [< rus. *kvartal*, germ. *Quartal*]

CVÁRTĂ s. f. 1. *(muz.)* intervalul dintre patru note consecutive. 2. a patra poziție principală de apărare la scrimă. 3. sistem de patru conducte electrice izolate între ele și împletite împreună, folosit pentru cablurile telefonice. [var. *cuartă* s. f. / cf. fr. *quarte*, it. *quarta*, lat. *quartus* — al patrulea]

CVARTÉT *s. n.* ansamblu format din patru instrumentiști sau cîntăreți care execută împreună o bucată muzicală. ◊ piesă muzicală scrisă pentru un astfel de ansamblu. [var. *cuartet* s. n. scris și *quartet*. / < it. *quartetto*, fr. *quartette*]

CVARTOLÉT *s. n. (muz.)* grup de patru note de durată egală cu aceea a trei note obișnuite. [var. *cuartolet* s. n. / < it. *quartoletto*, cf. fr. *quartolet*]

CVARȚ s. n. v. c u a r ț.

CVÁSI *adj. invar.* pe jumătate, aproximativ, cam, oarecum. // (și în forma *cvazi-, cuasi-, cuazi-, quasi-*) element prim de compunere savantă cu semnificația „pe jumătate", „aproximativ", „cam". [< lat., fr., it. *quasi*]

CVASICONTRÁCT *s. n.* angajament făcut fără o perfectare legală. ◊ contract imperfect încheiat între guvern și producător în vederea încurajării unei anumite producții. [< fr. *quasi-contrat*]

CVASIDELÍCT *s. n. (jur.)* fapt ilicit care, comis fără intenția de a vătăma, cauzează totuși o daună, putînd da naștere la o acțiune civilă pentru daune-interese. [< fr. *quasi-délit*]

CVASIONÍRIC, -Ă *adj.* în stare aproape onirică. [pron. *-si-o-*. / cf. it. *cuasi onirico*]

CVASIUNANÍM, -Ă *adj.* aproape unanim. [pron. *-si-u-*. / cf. it. *cuasi unanimo*]

CVASIUNANIMITÁTE *s. f.* ceea ce constituie aproape unanimitatea; unitate de idei, de sentimente etc. aproape unanimă. [pron. *-si-u-*. / cf. it. *quasi unanimità*]

CVASITOTALITÁTE *s. f.* cantitate aproape totală. [< *cvasi-* + *totalitate*]

CVATERNÁR *s. n.* v. cuaternar.
CVAZI- v. cvasi-.
CVER *s. n.* ansamblu de linii orizontale dintr-o tabelă sau dintr-un formular. [< germ. *Quer(stellung)*]
CVIETÍSM *s. n.* v. chietism.
CVIETÍST, -Ă *adj., s. m. f.* v. chietist.
CVIETÍV *s. n.* v. chietiv.
CVIETÚDINE *s. f.* v. chietudine.
CVINÁRIU, -IE *adj.* care se divide exact cu cinci. ● care are ca bază numărul cinci. // *s. f.* strofă (sau poezie) alcătuită din cinci versuri. [pron. *-riu.* / ◁ fr. *quinaire*, cf. lat. *quinque* — cinci]
CVINCVAGENÁR, -Ă *adj., s. m. f.* (om) în vîrstă de cincizeci de ani. [cf. fr. *quinquagénaire*, lat. *quinquagenarius*]
CVINT- element prim de compunere savantă cu sensul de „cinci", „de cinci ori". [var. *chint-, cuint-.* / ◁ lat. *quintus*]
CVINTADÉCIMĂ *s. f.* (*muz.*) interval de două octave. ● treapta a cinsprezecea a unui interval dat. [var. *cuintadecimă* s. f. / cf. lat. *quintadecima*]
CVINTÁL *s. n.* v. chintal.
CVÍNTĂ *s. f.* 1. (*muz.*) interval de cinci note consecutive. 2. a cincea poziție principală de apărare la scrimă. 3. formație de cinci cărți consecutive (de aceeași culoare) la jocul de cărți. 4. acces de tuse violent și prelungit. [var. *chintă, cuintă* s. f. / < it. *quinta*, cf. fr. *quinte*]
CVINTESÉNȚĂ *s. f.* v. chintesență.
CVINTÉT *s. n.* 1. ansamblu compus din cinci instrumentiști sau cîntăreți care execută împreună o piesă muzicală. ● bucată muzicală compusă pentru un astfel de ansamblu. 2. linie de atac a unei echipe (de fotbal), compusă din cinci jucători. 3. strofă alcătuită din cinci versuri. [var. *cuintet* s. n. scris și *quintet.* / < it. *quintetto*, cf. fr. *quintette*]
CVINTILIÓN *s. n.* număr egal cu un milion de cvadrilioane. [< fr. *quintillion*]
CVINTOLÉT *s. n.* (*muz.*) grup de cinci note de durată egală cu aceea a patru note obișnuite. [var. *cuintolet* s. n. / < fr. *quintolet*]
CVINTUPLÁ *vb. I. tr., intr.* a (se) încinci, a (se) înmulți, a (se) mări de cinci ori. [◁ fr. *quintupler*]
CVINTÚPLU, -Ă *adj.* încincit. // *s. m. f.* gemeni născuți în număr de cinci. [< fr. *quintuple*, lat. *quintuplex*]
CVÓRUM *s. n.* numărul suficient de participanți pentru ca o adunare să se poată considera împuternicită să adopte o hotărîre. [pl. *-muri.* / < fr., lat. *quorum*]
CYÁN *s. n.* termen folosit în fotografia în culori pentru a desemna nuanța obținută prin amestecul spectral al albastrului cu verdele. [pron. *ci-an.* / ◁ engl., fr. *cyan*, cf. gr. *kyanos* — albastru]

D

DACÁPO *loc. adv. (muz.)* de la capăt, de la început ; *(p. ext.)* din nou, încă o dată. O ~ *al fine (indicînd repetarea unei părți dintr-o bucată muzicală)* = de la început pînă la sfîrșit. [< it. *da capo*]

DACIÁN *s. n.* al treilea etaj al pliocenului. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-ci-an.* / < fr. *dacien*]

DACÍT *s. n.* rocă efuzivă alcătuită din cuarț, feldspați etc. [< fr. *dacite*]

DACÍTĂ *s. f.* exploziv întrebuințat în mine, datorită calității sale de a nu aprinde grizuul. [< fr. *dacite*]

DACNOMANÍE *s. f.* tendință morbidă de a mușca. [gen. *-iei.* / < fr. *dacnomanie*, cf. gr. *daknein* — a mușca, *mania* — nebunie]

DACRIO- element prim de compunere savantă cu semnificația „lacrimă". [pron. *-cri-o-.* / < fr. *dacry(o)-*, cf. gr. *dakryon*]

DACRIOADENÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a glandei lacrimale. [pron. *-cri-o-a-.* / < fr. *dacryoadénite*, cf. gr. *dakryon* — lacrimă, *aden* — glandă]

DACRIOCISTECTOMÍE *s. f. (med.)* ablațiune a sacului lacrimal. [pron. *-cri-o-.* / < fr. *dacryocystectomie*]

DACRIOCISTÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a sacului lacrimal. [pron. *-cri-o-.* / < fr. *dacryocystite*, cf. gr. *dakryon* — lacrimă, *kystis* — băsică]

DACRIOLÍT *s. n. (med.)* calcul lacrimal. [pron. *-cri-o-.* / < fr. *dacryolithe*, cf. gr. *dakryon* — lacrimă, *lithos* — piatră]

DACRIÓPS *s. n. (med.)* chist al glandei lacrimale. [pron. *-cri-ops.* / < fr. *dacryops*, cf. gr. *dakryon* — lacrimă, *ops* — ochi]

DACRIORÉE *s. f.* lăcrimare abundentă. [pron. *-re-e.* / < fr. *dacryorrhée*, cf. gr. *dakryon* — lacrimă, *rhein* — a curge]

DACRÓN *s. n.* fibră sintetică de fabricație americană. [< fr., engl. *dacron*, nume comercial]

DACTÍL *s. m.* picior de vers format dintr-o silabă accentuată, urmată de două silabe neaccentuate ; picior de vers greco-latin format dintr-o silabă lungă, urmată de două silabe scurte. // (și în forma *dactilo-*) element prim și secund de compunere savantă, cu semnificația „în legătură cu degetele", „deget" ; „în legătură cu mașina de scris". [pl. *-li*, (s. n.) *-le.* / < lat. *dactylus*, gr. *daktylos*, cf. fr. *dactyle*]

DACTÍLIC, -Ă *adj. (despre versuri)* format din dactili. O *metru* ~ = sistem de versificație care are la bază, ca unitate metrică, dactilul ; *rimă* ~*ă* = rimă cu accentul pe silaba antepenultimă. [cf. fr. *dactylique*]

DACTILIO- element prim de compunere savantă cu semnificația „inel". [pron. *-li-o-.* / < fr. *dactylio-*, cf. gr. *daktylios*]

DACTILIOLOGÍE *s. f.* parte a arheologiei care studiază inelele și pietrele prețioase gravate. [< fr. *dactyliologie*, cf. gr. *dactylios* — inel, *logos* — știință]

DACTILIOMANȚÍE *s. f. (rar)* pretinsă artă a ghicitului cu ajutorul unui inel. [gen. *-iei.* / cf. germ. *Daktyliomantie* < gr. *daktylios* — inel, *manteia* — prevestire]

DACTILIOTÉCĂ *s. f.* colecție de inele sau de pietre prețioase. ● casetă, sipet pentru păstrarea inelelor sau a pietrelor prețioase. [pron. *-li-o-.* / < fr. *dactyliothèque*, germ. *Dactyliothek*, cf. gr. *daktyliotheke* < *dactylios* — inel, *theke* — raft]

DACTILÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a unui deget de la mînă sau de la picior. [< fr. *dactylite*, cf. gr. *daktylos* — deget]

DACTILO- v. d a c t i l.

DACTILOFAZÍE *s. f.* dactilologie. [gen. *-iei.* / < fr. *dactylophasie*, cf. gr. *daktylos* — deget, *phasis* — cuvînt]

DACTILOGRÁF, -Ă *s. m. f.* cel care practică dactilografia. [< fr. *dactylographe*, cf. gr. *daktylos* — deget, *graphein* — a scrie]

DACTILOGRAFIÁ *vb. I. tr.* a scrie (un text) la mașina de scris. [pron. *-fi-a.* p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *dactylographier*]

DACTILOGRAFIÁT *s. n.* dactilegrafiere. [pron. *-fi-at.* / < *dactilografia*]

DACTILOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la dactilografie. [< fr. *dactylographique*]

DACTILOGRAFÍE *s. f.* tehnica de a scrie la mașina de scris. [gen. *-iei.* / < fr. *dactylographie*]

DACTILOGRAFIÉRE *s. f.* acțiunea de a dactilografia și rezultatul ei ; dactilografiat. [pron. *-fi-e-.* / < *dactilografia*]

DACTILOGRÁMĂ *s. f.* urmă lăsată de deget, folosită ca mijloc de identificare în antropometrie. [< fr. *dactylogramme*, cf. gr. *daktylos* — deget, *gramma* — literă]

DACTILOÍD, -Ă *adj. (biol.)* în formă de deget. [pron. *-lo-id.* pl. *-izi*, *-ide.* / cf. gr. *daktylos* — deget, *eidos* — aspect]

DACTILOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la dactilologie. [< fr. *dactylologique*]

DACTILOLOGÍE *s. f.* mijloc de înțelegere (între surdomuți) prin semne convenționale făcute cu degetele ; dactilofazie. [gen. *-iei.* / < fr. *dactylologie*, cf. gr. *daktylos* — deget, *logos* — vorbire]

DACTILOMEGALÍE *s. f. (med.)* hipertrofie a degetelor de la mînă sau de la picioare. [gen. *-iei.* / < fr. *dactylomégalie*]

DACTILOPTÈRE *s. n. pl.* specie de pești cu aripioarele pectorale foarte mari. [< fr. *dactyloptères*]

DACTILOSCÓPIC, -Ă *adj.* referitor la dactiloscopie. [< fr. *dactyloscopique*]

DACTILOSCOPÍE *s. f.* metodă de identificare a persoanelor prin examinarea amprentelor digitale. [gen. *-iei.* / < fr. *dactyloscopie*, cf. gr. *daktylos* — deget, *skopein* — a examina]

DADÁ *s. n.* nume adoptat de curentul cunoscut mai ales sub denumirea de dadaism (cuvîntul pare împrumutat din limbajul copiilor). [< fr. *(l'école) dada*, cf. *dada* — căluț de lemn]

DADAÍSM *s. n.* curent dezvoltat în literatura și arta burgheză după primul război mondial, care se caracterizează prin negarea oricărei legături între gîndire și expresie, prin abolirea formelor constituite și prin organizarea unor spectacole îndreptate

împotriva artei, gustului estetic şi moralei tradiţionale. [< fr. *dadaïsme*, cf. *dada*]

DADAÍST, -Ă *adj.* referitor la dadaism, propriu dadaismului. // *s. m. f.* adept al dadaismului. [< fr. *dadaïste*]

DADOFÓR *s. m. (ant.)* purtător de faclă. [< gr. *dadophoros* < *dadophoreo* — a purta o torţă]

DADÚC *s. m. (ant.)* preot care purta o faclă la ceremoniile în cinstea zeiţei Ceres. [< lat. *daduchus*, gr. *dadouchos*]

DÁFNIE *s. f. (zool.)* mic crustaceu de apă dulce, frecvent în zooplancton ; purice-de-apă. [gen. *-iei*. / < fr. *daphnie*]

DÁGĂ *s. f.* pumnal cu lama scurtă şi lată. [pl. *dăgi*. / < fr. *dague*, it. *daga*]

DAGHEREOTÍP *s. n.* 1. aparat folosit pentru a obţine imagini prin daghereotipie. 2. imagine obţinută prin daghereotipie. [pron. *-re-o-*. pl. *-puri*. var. *dagherotip* s. n. / < fr. *daghérréotype*, cf. *Daguerre*, artist francez]

DAGHEREOTIPÍE *s. f.* vechi procedeu de a reproduce imaginile obiectelor pe o placă de cupru argintată, sensibilizată cu vapori de iod. [gen. *-iei*. var. *dagherotipie* s. f. / < fr. *daguerréotypie*]

DAGHEROTÍP *s. n.* v. daghereotip.

DAGHEROTIPÍE *s. f.* v. daghereotipie.

DÁIJA *s. f. (geol.)* depresiune închisă, de formă circulară sau alungită, întîlnită în rocile argiloase din regiunile aride sau semiaride. [pron. *dai-ja*. / cf. ar., fr. *daija* — refugiul apelor]

DAÍMIO *s. m.* nume sub care sînt cunoscuţi principalii feudali japonezi care şi-au pierdut privilegiile prin revoluţia din 1868. [pron. *da-i-mi-o*. / < fr. *daimyo* < cuv. japonez]

DAÍS *s. n.* 1. platformă (rotundă) instalată în camerele seniorilor feudali pe care se aşeza o masă pentru seniori. 2. *(arhit.)* lucrare suspendată deasupra unei statui, a unui tron, a unui altar etc., susţinută de coloane. [pron. *da-is*, (2) *dé*. / < fr., engl. *dais*]

DALAI-LÁMA *s. m. invar.* şeful suprem al religiei budiste ; marele-lama. [< fr. *dalaï-lama*]

DALÁJ *s. n.* ansamblu de dale care alcătuiesc o pardoseală sau un pavaj. [< fr. *dallage*]

DÁLĂ *s. f.* placă (subţire) de piatră, de marmură, de beton etc., folosită la pardoseli, la căptuşirea zidurilor etc. [pl. *-le*. / < fr. *dalle*]

DÁLIE *s. f.* plantă ornamentală din familia compozeelor, cu flori colorate, foarte frumoase, dar fără miros, transplantată din America ; *(pop.)* gherghină. [pron. *-li-e*. gen. *-iei*. pl. *dalii, dălii*. / < fr. *dahlia*, cf. *Dahl*, botanist suedez]

DALMÁTIC, -Ă *adj. (despre ţărmuri)* format din golfuri, peninsule şi insule de forme alungite şi cu creste muntoase ; *(despre izvoare)* care curge continuu. [< fr. *dalmatique*]

DALMÁTICĂ *s. f.* 1. mantie albă, cu margini de purpură, purtată de împăraţii romani. 2. mantie specială a regilor Franţei. 3. veşmînt liturgic catolic, cu mîneci scurte, purtat de diaconi. [gen. *-cii*. / < lat. *dalmatica (vestis)*, cf. fr. *dalmatique*]

DALTONIÁN, -Ă *adj., s. m. f.* daltonist. [pron. *-ni-an*. / < fr. *daltonien*]

DALTONÍSM *s. n.* defect al vederii constînd în incapacitatea de a deosebi anumite culori una de alta, în special roşul de verde ; cecitate cromatică. [< fr. *daltonisme*, cf. *Dalton*, fizician englez]

DALTONÍST, -Ă *s. m. f.* suferind de daltonism ; daltonian. [cf. fr. *daltoniste*]

DAM *s. m. (rar)* specie de cerb cu coarnele lăţite în formă de lopeţi ; cerb-lopătar. [< lat. *dama*]

DAMÁR *s. n.* răşină naturală de culoare albă-gălbuie cu nuanţe roşii sau negre, extrasă dintr-un arbore din Indonezia. [scris şi *dammar*. / < fr. *dammar*, germ. *Dammar*]

DAMÁSC *s. n.* ţesătură de in, de bumbac, de mătase etc. cu desene în relief. [< it. *damasco*, cf. *Damasc*, oraş în Asia]

DAMASCHÉTĂ *s. f.* stofă de mătase venetiană, renumită în sec. XVIII. [< fr. *damasquette*]

DAMASCHINÁ *vb. I. tr. (rar)* 1. a îmbrăca în damasc. 2. a incrusta în oţel sau în fier firicele de aur sau de argint. [< fr. *damasquiner*]

DAMASCHINÁJ *s. n.* damaschinare ; arta imprimării ţesăturilor şi a incrustării lamelor de săbii. [< fr. *damasquinage*]

DAMASCHINÁRE *s. f.* acţiunea de a damaschina şi rezultatul ei ; damaschinaj. [pl. *-nări*. / < *damaschina*]

DAMASCHINÁT *adj. (rar)* 1. îmbrăcat în damasc. 2. incrustat cu firicele de aur sau de argint. [cf. fr. *damasquiné*]

DÁMĂ *s. f.* I. *(rar)* 1. doamnă, cucoană. O *de* ~ = femeiesc. 2. femeie de moravuri uşoare, prostituată. II. 1. carte de joc pe care este desenată figura unei femei. 2. regină (la jocul de şah). 3. *(la pl.)* joc practicat pe o tablă ca cea de şah şi la care se folosesc pioni sau discuri albe şi negre. III. scobitură în copastia unei ambarcaţii, în care se sprijină manşonul ramei. [< fr. *dame*, it. *dama*]

DAMF *s. n.* abur. ● *(fam.)* miros de alcool pe care îl exală cineva sau ceva. [< germ. *Damf*]

DAMIGEÁNĂ *s. f.* vas mare de sticlă cu gîtul strimt, în care se ţine sau se transportă vin, ţuică etc. şi care este învelit de obicei într-o împletitură de nuiele. [pl. *-ene*. / < it. *damigiana*]

DAMMÁR *s. n.* v. damar.

DAMNÁ *vb. I. tr. (liv.)* a condamna la chinurile infernului. ● a blestema. [< fr. *damner*, cf. lat. *damnare*]

DAMNÁBIL, -Ă *adj.* demn de blestem, de a fi condamnat. [cf. fr. *damnable*, lat. *damnabilis*]

DAMNÁT, -Ă *adj. (liv.)* condamnat la chinurile infernului. ● blestemat, reprobat, care şi-a atras oprobriul opiniei publice, al societăţii. [cf. lat. *damnatus*]

DAMNAŢIE *s. f.* v. damnaţiune.

DAMNAŢIÚNE *s. f. (liv.)* condamnare la chinurile infernului. ● blestem, reprobare. [var. *damnaţie* s. f. / cf. lat. *damnatio*, fr. *damnation*]

DAN *s. n.* grad de măiestrie, categorie de clasificare la judo. [< fr. *dan* < cuv. japonez]

DANAÍDĂ *s. f.* I. *(mit.)* nume dat fiecăreia dintre cele 50 de fiice, foarte frumoase, ale lui Danaos, regele Argosului, care, pentru faptul de a-şi fi ucis soţii în noaptea nunţii, au fost pedepsite ca după moarte, în infern, să umple cu apă un vas uriaş fără fund. II. deschizătură calibrată, folosită în măsurarea cu precizie a debitelor în conducte. [< fr. *Danaïdes*]

DÁNĂ *s. f.* 1. porțiune de-a lungul cheiurilor unui port, amenajată pentru acostarea vaselor. 2. magazie, depozit de mărfuri într-un port, într-o vamă. 3. fiecare dintre șlepurile care alcătuiesc un convoi. [< ngr. *dana* — șir]

DÁNCING *s. n.* local de dans și de petrecere. [pron. *dánsing.* / < fr., engl. *dancing*]

DÁNDI *s. m.* tînăr elegant, îmbrăcat după ultima modă ; om de o eleganță prea rafinată, uneori exagerată. [pron. *dandi* și *dendi.* / < fr., engl. *dandy*]

DANDÍSM *s. n.* comportare, ținută de dandi. [pron. *dandism* și *dendism.* / < fr. *dandysme*]

DANIÁN *s. n.* ultimul etaj al cretacicului superior. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-mi-an.* / < fr. *danien*]

DANS *s. n.* serie de mișcări ritmice, expresive ale corpului, executate în tactul unei melodii. [< fr. *danse*, cf. it. *danza*, germ. *Tanz*]

DANSÁ *vb. I. intr.* 1. a executa un dans. 2. *(fig.)* a se mișca, a sălta ca la dans. [< fr. *danser*]

DANSÁNT, -Ă *adj.* care se dansează ; cu dans ; unde se dansează. [cf. fr. *dansant*]

DANSATÓR, -OÁRE *s. m. f.* persoană care dansează ; persoană care are ca profesiune dansul. [< *dansa* + *-tor*]

DANTELÁ *vb. I. tr.* a cresta pe margini (un lucru), a face ca o dantelă. [< fr. *denteler*]

DANTELÁRE *s. f.* acțiunea de a dantela și rezultatul ei. [< *dantela*]

DANTÉLĂ *s. f.* împletitură fină lucrată din fire de bumbac, de mătase etc., servind la ornamentarea rufăriei, a obiectelor de îmbrăcăminte etc. [< fr. *dentelle*]

DANTELĂRÍE *s. f.* mai multe (feluri de) dantele. ◊ *(fig.)* lucru, contur etc. asemănător unei dantele. [gen. *-ii.* / < *dantelă*]

DANTELÚRĂ *s. f.* 1. ornament compus din crestături, zimți etc. 2. totalitatea crestăturilor de pe marginea frunzelor. [< fr. *dentelure*]

DANTÉSC *adj. (liv.)* caracteristic operei, concepției lui Dante. [< it. *dantesco*, cf. *Dante Alighieri*, poet și prozator italian]

DANTÍSM *s. n. (lit.)* cult pentru opera și personalitatea lui Dante Alighieri ; dantologie. [< it. *dantismo*]

DANTIST, -Ă *s. m. f.* v. dentist.

DANTÍSTICĂ *s. f. (lit.)* dantologie. [< it. *dantistica*]

DANTOLÓG, -Ă *s. m. f.* cercetător specialist în dantologie. [cf. it. *dantologo*]

DANTOLOGÍE *s. f. (lit.)* studiul vieții și operei lui Dante, poet și prozator italian din sec. XIV ; dantistică ; dantism. [< fr. *dantologie*, it. *dantologia*]

DANTURÁ *vb. I. tr.* a tăia dinții unei roți cu ajutorul unei freze speciale. [< *dantură*]

DANTURÁRE *s. f.* acțiunea de a dantura și rezultatul ei. [< *dantura*]

DANTÚRĂ *s. f.* 1. totalitatea dinților unui om ; *(p. ext.)* felul în care sînt așezați dinții. 2. ansamblu format de dinții unor organe de mașini sau de utilaj (freze, pile, burghie etc.). [var. (2) *dentură* s. f. / < fr. *denture*]

DANUBIÁN, -Ă *adj.* dunărean. [pron. *-bi-an.* pl. *-ieni, -iene.* / cf. fr. *danubien* < *Danubius*, numele latinesc al Dunării]

DAOÍSM *s. n.* v. taoism.

DÁRDĂ *s. f.* suliță scurtă de lemn, armată cu un vîrf de oțel pentru împuns sau aruncat, folosită în evul mediu. [< fr. *dard*]

DÁRLING *s. m. f. invar. (termen de adresare din engleză)* dragă ! [< engl. *darling*]

DARN *adv. în* ~ = în zadar. [< it. *indarno*]

DARWINIÁN, -Ă *adj. (rar)* darwinist. [pron. *-ni-an.* pl. *-ieni, -iene.* / < fr. *darwinien*]

DARWINÍSM *s. m.* concepție evoluționistă potrivit căreia speciile se transformă treptat unele în altele prin interacțiunea mai multor factori : variabilitatea, ereditatea, suprapopulația, lupta pentru existență și selecția naturală. ◊ ~ *social* = curent reacționar în sociologie care extinde legile biologice ale luptei pentru existență și ale selecției naturale la domeniul fenomenelor sociale. [< fr. *darwinisme*, cf. *Darwin*, biolog materialist englez]

DARWINÍST, -Ă *adj.* referitor la darwinism. // *s. m. f.* adept al darwinismului. [cf. fr. *darwiniste*]

DASIÚR *s. m. (zool.)* marsupial cățărător din Australia, care își face cuibul în scorburile copacilor. [pron. *-si-ur.* / scris și *dasyur.* / < fr. *dasyure*]

DASYÚR *s. m.* v. dasiur.

DÁTA *s. n. (latinism)* lucrurile cunoscute, date care stau la baza unui raționament, a unei cercetări etc. [< lat. *data* — lucruri date < *dare* — a da]

DATÁ *vb. I.* 1. *tr.* a stabili (cu exactitate) data, timpul cînd s-a petrecut ceva. ◊ a pune data (pe un document, pe un act etc.). 2. *intr.* a-și avea începutul, a începe din... [< fr. *dater*, it. *datare*]

DATÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi datat. [cf. fr. *datable*]

DATÁRE *s. f.* acțiunea de a data și rezultatul ei. [< *data*]

DÁTĂ *s. f.* timp în care s-a petrecut, s-a făcut sau trebuie să se facă ceva ; indicația acestui timp. [< fr. *date*, it. *data*]

DATÍV *s. n.* caz al declinării, în care stă de obicei complementul indirect și care răspunde la întrebarea „cui". ◊ ~ *etic* = cazul dativ în care pronumele neaccentuate *mi, ți* arată persoana care este interesată (afectiv) în acțiune. [< lat. *dativus*, cf. fr. *datif*]

DATOLÍT *s. n.* borat și silicat de calciu, întîlnit în crăpăturile rocilor magmatice. [cf. germ. *Datolith*]

DĂUNĂ *s. f.* stricăciune, pagubă, vătămare. ◊ *în ~a* (cuiva sau a ceva) = în paguba, în detrimentul (cuiva sau a ceva). / pron. *dă-u-.* / < lat. *damnum*]

DĂUNÁ *vb. I. intr.* a păgubi, a face stricăciuni ; a prejudicia. [pron. *dă-u-.* p. i. *-nez.* / < *daună*]

DĂUNĂTÓR, -OÁRE *adj., s. m.* (vietate, animal) vătămător (mai ales pentru culturile agricole). [< *dăuna* + *-tor*]

DEADWEIGHT *s. n. (mar.)* greutatea maximă pe care o poate transporta o navă (marfă, pasageri etc.). [pron. *déd-ueit.* / < engl. *deadweight* < *dead* — inert, *weight* — greutate]

DEADWOOD *s. n. (mar.)* legătură realizată la proră și la pupă între etravă și, respectiv, etambou și chilă. [pron. *déd-ud.* / < engl. *deadwood*]

DEAFERENTĂ *vb. I. tr. (med.)* a secționa rădăcinile posterioare ale măduvei spinării pentru a întrerupe căile nervoase aferente. [pron. *de-a-.* / < fr. *déafférenter*]

DEAMBULATÓRIU, -IE *adj. (liv.)* care este în legătură cu plimbarea, de plimbare. // *s. n.* galerie semicirculară a unei biserici, situată

între altar și absidă. [pron. *de-am-...-riu.* / < fr. *déambulatoire*]

DEAMBULAȚIE *s. f. (rar)* mers ; plimbare. [pron. *de-am-.* gen. *-iei.* var. *deambulațiune* s. f. / < fr. *déambulation*]

DEAMBULAȚIUNE *s. f.* v. deambulație.

DEBÁCLU *s. n.* rupere și pornire a gheții prinse între malurile unui curs de apă ; zăpor. [pl. *-uri, -le.* / < fr. *débâcle*]

DEBALASTÁ *vb. I. tr.* a descărca balastul unei nave. v. delesta. [< *de-* + *balast*, după fr. *délester*]

DEBANDÁDĂ *s. f.* neorînduială ; dezordine. [< fr. *débandade*]

DEBARÁ *s. f.* încăpere, loc unde se țin lucruri folosite rar, vechituri etc. [pl. *-ale.* / < fr. *débarras*]

DEBARASÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) degaja, a (se) descotorosi de ceva sau de cineva care incomodează, supără. [< fr. *débarrasser*]

DEBARASÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) debarasa și rezultatul ei. [< *debarasa*]

DEBARCÁ *vb. I.* 1. *tr.* a cobori, a depune pe uscat dintr-o navă (pasageri, mărfuri etc.). ◎ *intr.* a ataca țărmul inamic cu trupe aduse pe nave (speciale). 2. *intr.* a se cobori, a se da jos (din tren, din mașină etc.). 3. *tr. (fam.)* a înlătura, a înlocui (pe cineva) dintr-o funcție, de la conducere. [p. i. *debárc.* / < fr. *débarquer*]

DEBARCADÉR *s. n.* loc amenajat pentru debarcarea călătorilor și descărcarea mărfurilor la chei. [< fr. *débarcadère*]

DEBARCÁRE *s. f.* acțiunea de a debarca și rezultatul ei. [< *debarca*]

DEBAVURÁ *vb. I. tr.* a îndepărta bavurile de pe piesele metalice turnate sau matrițate. [< *de-* + *bavură*]

DEBAVURÁRE *s. f.* acțiunea de a debavura și rezultatul ei. [< *debavura*]

DEBAVURATÓR *s. n.* unealtă folosită la debavurare. [< *debavura* + *-tor*]

DEBENZOLÁ *vb. I. tr.* a elimina benzenul din gazele rezultate la cocsificarea cărbunelui. [< fr. *débenzoler*]

DEBENZOLÁRE *s. f.* acțiunea de a debenzola și rezultatul ei. [< *debenzola*]

DEBÍL, -Á *adj.* firav, slăbuț, plăpînd. ○ ~ *mintal* = înapoiat mintal. ◎ *(fig.)* slab, vag, ușor. [cf. fr. *débile*, lat. *debilis*]

DEBILITÁ *vb. I. tr., refl.* a face să devină sau a deveni debil. [cf. fr. *débiliter*, lat. *debilitare*]

DEBILITÁNT, -Ă *adj.* care debilitează, slăbește. [cf. fr. *débilitant*]

DEBILITÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) debilita și rezultatul ei ; slăbire ; slăbiciune. [< *debilita*]

DEBILITÁTE *s. f.* slăbiciune. ○ ~ *mintală* = tulburare congenitală caracterizată printr-o dezvoltare tardivă și incompletă a inteligenței ; înapoiere mintală. [cf. fr. *débilité*, lat. *debilitas*]

DÉBIT[1] *s. n.* sumă sau lucru împrumutat, de împrumut. ◎ cont asupra a ceea ce s-a împrumutat sau s-a furnizat cuiva ; evidența contabilă a acestui cont. [pl. *-te, -turi.* / < it. *debito*, fr. *débit*, cf. lat. *debitum*]

DÉBIT[2] *s. n.* 1. desfacere, vînzare a unor mărfuri. 2. local, loc unde se vinde cu amănuntul ; prăvălie ; tutungerie. 3. cantitate de lichid, de fluid pe care o lasă să se scurgă un izvor, un rezervor etc. ○ ~ *solid* = cantitatea de material solid transportat de un curs de apă în unitatea de timp în suspensie. ◎ cantitate de curent electric dată de o sursă de electricitate într-un anumit timp (luat ca unitate). 4. *(fig.)* șuvoi, torent de cuvinte, flux verbal. [pl. *-te, -turi.* / < fr. *débit*]

DEBITÁ[1] *vb. I. tr.* 1. a vinde (mărfuri) cu amănuntul. 2. a da, a furniza o anumită cantitate de fluid, de lichid, de energie etc. 3. *(fig.)* a vorbi, a spune, a sporovăi multe. ◎ a declama. 4. a tăia (lemn, tablă, blocuri de piatră, de marmură etc.) în bucăți de anumite forme și dimensiuni. [< fr. *débiter*]

DEBITÁ[2] *vb. I. tr.* (op. credita) a înscrie o sumă în coloana de debit a unui cont. [< fr. *débiter*]

DEBITÁNT, -Á *s. m. f.* deținător al unui debit (de mărfuri) ; vînzător într-un debit. [< fr. *débitant*]

DEBITÁRE *s. f.* acțiunea sau faptul de a debita. [< *debita*]

DEBITÉZĂ *s. f.* piesă din material refractar prin care se trage sticla topită la fabricarea geamurilor. [< fr. *débiteuse*]

DEBITMÉTRU *s. n.* instrument sau instalație pentru măsurarea debitului unui fluid care curge printr-o conductă. [< fr. *débitmètre*]

DEBITÓR, -OÁRE *adj. (despre sume de bani)* datorat. // *s. m. f.* datornic ; cel care este creditat. ◎ *(jur.)* persoană (fizică sau juridică) obligată, în temeiul unui raport juridic, să dea, să facă sau să nu facă ceva. [cf. it. *debitore*, fr. *débiteur*, lat. *debitor*]

DEBLEIÁ *vb. I. tr.* a degaja un teren pentru realizarea unui debleu. [pron. *-ble-ia.* p. i. *-iez*, 3, 6 *-iază.* / < fr. *déblayer*]

DEBLEIÁJ *s. n.* debleiere. [< fr. *déblayage*]

DEBLEIÉRE *s. f.* acțiunea de a debleia și rezultatul ei ; debleiaj ; ansamblu de operații efectuate pentru realizarea unui debleu. [pron. *-ble-ie-.* / < *debleia*, după fr. *déblayage*]

DEBLÉU *s. n.* (op. rambleu) săpătură deschisă sub nivelul natural al pămîntului, prin care trece o cale de comunicație. [pl. *-uri, -ee.* / < fr. *déblai*]

DEBLOCÁ *vb. I. tr.* 1. a da la o parte, a înlătura obstacolele de pe o cale de comunicație ; a degaja. ○ a despresura (o cetate asediată, un port blocat etc.). ○ a destepeni (mașini, aparate). 2. a scoate de sub blocare bani sau valori bănești. 3. a scoate din cadrele active ale armatei (ofițeri), a pensiona înainte de vreme (funcționari). [p. i. *-chez* și *deblóc.* / < fr. *débloquer*]

DEBLOCÁRE *s. f.* acțiunea de a debloca și rezultatul ei. [< *debloca*]

DEBOBINÁ *vb. I.* v. dezbobina.

DEBOBINÁRE *s. f.* v. dezbobinare.

DEBONÁR, -Á *adj. (franțuzism)* blajin, îndulgent, foarte slab. [< fr. *débonnaire*]

DEBORDÁ *vb. I. intr.* 1. a se revărsa ; a trece peste marginile unui vas prea plin. 2. a vărsa, a vomita. [< fr. *déborder*]

DEBORDÁNT, -Á *adj.* care se revarsă. ● *(fig.)* exuberant. [cf. fr. *débordant*]

DEBOȘÁ *vb. I. tr., refl. (franțuzism)* a face (pe cineva) să se dedea la desfrîu ; a perverti, a corupe, a strica. [< fr. *débaucher*]

DEBOȘÁRE *s. f. (franțuzism)* acțiunea de a (se) deboșa și rezultatul el ; deboșă. [< *deboșa*]

DEBOȘÁT, -Ă *adj., s. m. f. (franțuzism)* (om) decăzut, vicios, corupt. [< fr. *débauché*]

DEBOȘÁ *s. f. (franțuzism)* exces, abuz de mîncare și de băutură. ◎ decădere a moravurilor. [< fr. *débauche*]

DEBREIÁ *vb. I. intr.* a suprima legătura dintre două piese cuplate printr-un ambreiaj.

[pron. *-bre-ia*, p. i. *-iez*, 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / < fr. *débrayer*]

DEBREIÁBIL, -Á *adj.* care poate fi debreiat. [pron. *-bre-ia-*. / cf. fr. *débrayable*]

DEBREIÁJ *s. n.* debreiere. [cf. fr. *débrayage*]

DEBREIÉRE *s. f.* acțiunea de a debreia și rezultatul ei ; debreiaj. [< *debreia*]

DEBREȚÍN *s. m.* un fel de cîrnat preparat din carne în intestine subțiri de porc, care se consumă prăjit sau fript la grătar. [cf. germ. *Debreziner* < *Debrețin*, oraș în Ungaria]

DEBRIDÁ *vb. I. tr. (med.)* a suprima bridele care comprimă un organ. ● a lărgi o plagă accidentală. [< fr. *débrider*]

DEBRIDÁRE *s. f.* acțiunea de a debrida și rezultatul ei. [< *debrida*]

DEBRUIÁ *vb. I. tr., refl.* 1. *(franțuzism)* a ieși din încurcătură ; a (se) descurca. 2. a înlătura un bruiaj. [pron. *-bru-ia*, p. i. *-iez*, 3, 6 *-iază*. / < fr. *débrouiller*]

DEBRUIÁJ *s. n.* acțiunea de a (se) debruia. [< fr. *débrouillage*]

DEBRUIÁRD, -Á *s. m. f., adj. (franțuzism)* (persoană) care știe să iasă din încurcătură ; descurcăreț. [pron. *-bru-iard*. / < fr. *débrouillard*]

DEBURÁ *vb. I. tr. (text.)* a curăți garniturile de ace ale cardelor de impurități. [< fr. *débourrer*]

DEBURÁJ *s. n.* curățirea cardelor de impurități ; deburare. ● deșeurile obținute în urma acestei operații. [< fr. *débourrage*]

DEBURÁRE *s. f.* acțiunea de a debura și rezultatul ei ; deburaj. [< *debura*]

DEBURBÁJ *s. n.* 1. operația de limpezire a mustului înainte de fermentație. 2. spălarea unui minereu. [< fr. *debourbage*]

DEBURSÁ *vb. I. tr.* a cheltui, a plăti (din buzunar, din pungă. [< fr. *débourser*]

DEBURSÁRE *s. f.* acțiunea de a debursa ; cheltuire. [< *debursa*]

DEBUSOLÁRE *s. f. (liv.)* dezorientare. [et. incertă]

DEBUSOLÁT, -Ă *adj. (liv.)* dezorientat. [et. incertă]

DEBUȘÁ *vb. I. intr. (mil.)* a ieși dintr-un loc îngust, dintr-un loc acoperit. [< fr. *déboucher*]

DEBUȘÁRE *s. f.* acțiunea de a debușa. [< *debușa*]

DEBUȘÉU *s. n.* 1. regiune, țară (străină) care servește ca piață de desfacere a produselor. 2. *~ul podului* = debitul maxim de apă care poate curge pe sub un pod. [pl. *-uri*. / < fr. *débouché*]

DEBÚT *s. n.* început, primii pași făcuți de cineva într-o carieră, într-o profesiune (artistică, literară etc.). [< fr. *début*]

DEBUTÁ *vb. I. intr.* a-și face debutul pe scenă, într-o activitate etc. ; a începe (o carieră, o profesiune). [< fr. *débuter*]

DEBUTÁNT, -Á *s. m. f.* începător, novice, cel care își face debutul. [< fr. *débutant*]

DEBUTÁRE *s. f.* acțiunea de a debuta ; debut. [< *debuta*]

DEBYE *s. f.* unitate de măsură a momentului electric. [pron. *dé-bai*. / < fr. *debye*, cf. *Debye*, fizician și chimist olandez]

DECA- element de compunere savantă cu semnificația „zece", „de zece ori", folosit mai ales la formarea unor termeni care denumesc măsuri. [cf. fr. *déca-*, gr. *deka* — zece]

DECABRÍST, -Á *adj., s. m. f.* decembrist. [< rus. *dekabrist*]

DECACÓRD *s. n.* vechi instrument muzical, asemănător harpei, care avea zece coarde. [pl. *-duri*. / < fr. *décacorde*, lat. *decachordus*, gr. *deka-chordos*]

DECADÁL, -Á *adj. (rar)* care se repetă la zece zile. [< engl. *decadal*, fr. *décadaire*]

DECÁDĂ *s. f.* 1. perioadă de zece zile consecutive. 2. grupare de zece elemente identice ale unui sistem tehnic. [< fr. *décade*, cf. it. *decade*, lat. *decas*, gr. *dekas*]

DECADÉNT, -Ă *adj.* 1. care decade, în declin. 2. propriu decadentismului. // *s. m. f.* adept al decadentismului. [cf. fr. *décadent*, it. *decadente*]

DECADENTÍSM *s. n.* 1. denumire generală pentru curentele antirealiste apărute în literatura și arta claselor pe cale de dispariție, caracterizate prin involuție, regres sau disoluție a valorii, prin ruperea din contextul celorlalte valori. 2. curent, născut în Franța la sfîrșitul sec. XIX, care se supune rigidităților școlii parnasiene și în bună măsură naturalismului, apropiat ca formulă artistică de simbolism, în care, pînă la urmă, se va dizolva. [cf. fr. *décadentisme*, it. *decadentismo*]

DECADÉNȚĂ *s. f.* decădere (socială, culturală, politică, economică), declin, coborîre. ● decădere morală, depravare. [cf. it. *decadenza*, fr. *décadence*, lat. *decadentia*]

DECADRÁJ *s. n.* defect la proiecția filmelor, constînd în apariția pe ecran a două părți aparținînd la două imagini vecine, despărțite printr-o dungă neagră. [< fr. *décadrage*]

DECAÉDRU *s. n.* poliedru cu zece fețe. [pron. *-ca-e-*. / cf. fr. *décaèdre* < gr. *deka* — zece, *hedra* — bază]

DECAFEINIZÁ *vb. I. tr.* a extrage cafeina din cafea. [pron. *-fe-i-*. / cf. fr. *décaféiner*]

DECAFEINIZÁRE *s. f.* acțiunea de a decafeiniza. [pron. *-fe-i-*. / < *decafeiniza*]

DECAFEINIZÁT, -Ă *adj.* care nu mai conține cafeină, căruia i-a fost extrasă cafeina. [cf. fr. *décaféiné*]

DECAGÓN *s. n.* poligon cu zece laturi. [cf. fr. *décagone* < gr. *deka* — zece, *gonia* — unghi]

DECAGONÁL, -Á *adj.* în formă de decagon. [cf. fr. *décagonal*]

DECAGRÁM *s. n.* unitate de măsură pentru greutăți, egală cu 10 gr. [cf. fr. *décagramme*]

DECALÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) distanța, a nu coincide sau a face să nu (mai coincidă) în spațiu sau în timp (obiecte, fenomene). [< fr. *décaler*]

DECALÁJ *s. n.* distanțare în spațiu, în timp. ● lipsă de armonie, disproporție, nepotrivire, dezacord (între situații, concepții etc.). [cf. fr. *décalage*]

DECALAMINÁ *vb. I. tr.* a înlătura calamina de pe pereții unui motor. [< fr. *décalaminer*]

DECALAMINÁJ *s. n. (rar)* decalaminare. [< fr. *décalaminage*]

DECALAMINÁRE *s. f.* acțiunea de a decalamina și rezultatul ei ; decalaminaj. [< *decalamina*]

DECALÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) decala și rezultatul ei ; decalaj. [< *decala*]

DECÁLC *s. n.* 1. desen obținut prin decalcare. 2. *(lingv.)* calc. [< fr. *décalque*]

DECALCÁ *vb. I. tr.* 1. a copia, a transpune un desen copiat pe o hîrtie transparentă, pe o altă hîrtie, pe o placă, pe o stofă etc. 2. a calchia. [p. i. *decálc, -chez*. / < fr. *décalquer*]

DECALCÁRE *s. f.* acțiunea de a decalca și rezultatul ei. [< *decalca*]

DECALCIFIÁ *vb. I. tr.* a face ca organismul să-și piardă sau să-și micșoreze cantita-

tea de săruri de calciu. ● *refl. (despre țesuturi)* a-și pierde o cantitate de săruri de calciu ; decalcifica. [pron. *-fi-a.* p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* [< fr. *décalcifier*]

DECALCIFIÁNT, -Ă *adj.* care decalcifiază. // *s. m.* substanță folosită pentru micșorarea durității apelor calcaroase. [cf. fr. *décalcifiant*]

DECALCIFICÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) decalcifia. [p. i. *decalcific.* / < it. *decalcificare*]

DECALCIFICÁRE *s. f.* decalcifiere. [< *decalcifica*]

DECALCIFIÉRE *s. f.* acțiunea de a (se) decalcifia și rezultatul ei ; decalcificare. [< *decalcifia*]

DECALCOMANÍE *s. f.* transpunere a unor imagini colorate pe porțelan, hîrtie etc. ; metacromie. [< fr. *décalcomanie*]

DECALIBRÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) toci ghinturile din interiorul țevii unei arme de foc, a(-și) deforma calibrul (unei arme de foc). [< *de-* + *calibra*]

DECALIBRÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) decalibra și rezultatul ei. [< *decalibra*]

DECALÍNĂ *s. f. (chim.)* substanță obținută prin hidrogenarea totală a naftalinei, folosită ca solvent. [< fr. *décaline*]

DECALÍTRU *s. m.* unitate de măsură pentru capacități, egală cu 10 litri. O *dublu-~* = unitate de măsură de capacitate pentru cereale, egală cu 20 de litri ; *(concr.)* vas cu capacitatea de 20 de litri. [cf. fr. *décalitre*]

DECALÓG *s. n.* cele zece porunci religioase și morale din Vechiul Testament, transmise, potrivit legendei, lui Moise, pe muntele Sinai. [cf. fr. *décalogue*, it. *decalogo* < gr. *deka* — zece, *logos* — vorbire]

DECALOTÁ *vb. I. tr. (med.)* 1. a descoperi membrul viril prin darea înapoi a prepuțului. 2. a îndepărta chirurgical calota craniană. [< fr. *décalotter*]

DECALOTÁRE *s. f. (med.)* acțiunea de a decalota. [< *decalota*]

DECALVÁNT, -Ă *adj.* care provoacă căderea părului, chelirea. [< fr. *décalvant*]

DECALVÁȚIE *s. f. (rar)* calviție. ● pedeapsă în vechiul drept prin care se rădea capul condamnaților. [gen. *-iei.* / cf. lat. bis. *decalvatio*, fr. *décalvation*]

DECAMERÓN *s. n.* operă conținînd povestirile unor evenimente întîmplate în timp de zece zile. [pl. *-oane*, *-nuri.* / < it. *decameron* < gr. *deka* — zece, *hemera* — zi]

DECAMÉTRU *s. m.* unitate de măsură pentru lungimi, egală cu 10 m. ● instrument de măsură format dintr-o panglică sau dintr-un lanț, cu lungimea de 10 m. [cf. fr. *décamètre*]

DECÁN, -Ă *s. m. f.* 1. profesor (sau alt membru al corpului profesoral universitar) care deține conducerea unei facultăți. 2. persoana cea mai în vîrstă sau care are vechimea cea mai mare într-un anumit corp constituit. // *s. m.* 1. *(ant.)* ofițer roman care comanda 10 soldați ; decurion. 2. *(în trecut)* persoană aleasă dintre avocați, care conducea baroul avocaților. 3. conducător, șef eclaziastic în biserica anglicană. [< lat. *decanus*, cf. it. *decano*, fr. *doyen*]

DECANÁL, -Ă *adj.* referitor la decanat, al decanatului. [< fr. *décanal*]

DECANÁT *s. n.* 1. demnitatea, funcția de decan. ● birouri unde sînt instalați decanul și personalul ajutător. 2. organ de conducere a unei facultăți. [cf. it. *decanato*, fr. *décanat*, lat. *decanatus*]

DECANTÁ *vb. I. tr.* a limpezi un lichid care conține particele solide în suspensie prin scurgerea acestuia după depunerea lor. ● *(fig.)* a limpezi, a clarifica, a lămuri. [< fr. *décanter*]

DECANTÁRE *s. f.* acțiunea de a decanta ; decantație. [< *decanta*]

DECANTÁȚIE *s. f.* decantare. [< fr. *décantation*]

DECANTÓR *s. n.* aparat, bazin pentru decantare. [cf. fr. *décanteur*]

DECAPÁ *vb. I. tr.* a curăța suprafața unui metal. ● *(p. ext.)* a nivela, a răzui o suprafață prin înlăturarea unui strat subțire de deasupra. [< fr. *décaper*]

DECAPÁJ *s. n.* decapare. [< fr. *décapage*]

DECAPÁNT *s. m.* soluție folosită la decapare ; decapator. [cf. fr. *décapant*]

DECAPÁRE *s. f.* acțiunea de a decapa și rezultatul ei ; decapaj. [< *decapa*]

DECAPATÓR *s. m.* decapant. [< *decapa* + *-tor*]

DECAPITÁ *vb. I. tr.* a tăia capul cuiva, a executa (pe cineva) prin tăierea capului. O a separa capul bovinelor de corpul lor la abator. [< fr. *décapiter*, it., lat. *decapitare*]

DECAPITÁRE *s. f.* acțiunea de a decapita și rezultatul ei ; decapitație. [< *decapita*]

DECAPITÁȚIE *s. f.* decapitare. [gen. *-iei.* var. *decapitațiune* s. f. / cf. fr. *décapitation*, it. *decapitazione*]

DECAPITAȚIÚNE *s. f.* v. decapitație.

DECAPÓDE *s. n. pl. (zool.)* 1. ordin de crustacee superioare cu cinci perechi de picioare ; *(la sg.)* animal din acest ordin. 2. ordin de cefalopode care au zece tentacule și un rudiment de cochilie ; *(la sg.)* animal din acest ordin. // *s. n.* locomotivă cu abur avînd cinci osii cuplate. // *adj.* cu zece picioare. [< fr. *décapodes*, cf. gr. *deka* — zece, *pous*, *podos* — picior]

DECAPOTÁ *vb. I. tr.* a strînge capota unui automobil. / < fr. *décapoter*]

DECAPOTÁBIL, -Ă *adj. (în special despre automobile)* a cărui capotă se poate strînge. [cf. fr. *décapotable*]

DECAPOTÁRE *s. f.* acțiunea de a decapota și rezultatul ei. [< *decapota*]

DECAPSULÁ *vb. I. tr.* 1. a separa capsulele de pe tulpinile de in ; a decortica. 2. a înlătura, prin operație, capsula unui organ, în special membrana care învelește rinichiul. [p. i. *-lez.* / < fr. *décapsuler*]

DECAPSULÁRE *s. f.* acțiunea de a decapsula și rezultatul ei ; decapsulație. [< *decapsula*]

DECAPSULATÓR *s. n.* mașină care servește la decapsularea inului. [< *decapsula* + *-tor*]

DECAPSULÁȚIE *s. f. (med.)* operație chirurgicală prin care se separă mai ales rinichiul din capsula sa ; decapsulare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *décapsulation*]

DECARBONATÁ *vb. I. tr.* a înlătura anhidrida carbonică dintr-o substanță. [< fr. *décarbonater*]

DECARBONATÁRE *s. f.* acțiunea de a decarbonata și rezultatul ei. [< *decarbonata*]

DECARBOXILÁRE *s. f.* eliminarea uneia sau a mai multor grupări carboxil din molecula unui acid organic. [după fr. *décarboxylation*]

DECARBURÁ *vb. I. tr.* a micșora procentul de carbon dintr-un aliaj al fierului. [< fr. *décarburer*]

DECARBURÁRE *s. f.* acțiunea de a decarbura și rezultatul ei ; decarburație. [< *decarbura*]

DECARBURÁȚIE *s. f.* decarburare. [gen. *-iei.* / < fr. *décarburation*]

DECASILÁB *adj., s. m.* (vers) de zece silabe. [< fr. *décasyllabe*, cf. gr. *deka* — zece, *syllabe* — silabă]

DECASILÁBIC, -Ă *adj. (despre versuri)* de zece silabe ; decasilab. [cf. fr. *décasyllabique*]

DECASTÉR *s. m.* unitate de măsură egală cu 10 steri, folosită la cubajul lemnelor. [cf. fr. *décastère*]

DECASTÍL *s. n.* templu grecesc decorat cu zece coloane în față. [< fr. *décastyle*, cf. gr. *deka* — zece, *stylos* — coloană]

DECATÁ *vb. I. tr.* a fixa forma definitivă a unei țesături cu ajutorul aburului. [< fr. *décatir*]

DECATÁRE *s. f.* acțiunea de a decata și rezultatul ei. [< *decata*]

DECATLÓN *s. n.* complex de zece probe atletice, care trebuie trecute de către unul și același sportiv în patru jumătăți de zi consecutive. [pl. *-oane*, *-onuri*. / cf. fr. *décathlon* ◁ gr. *deka* — zece, *athlon* — exercițiu gimnastic]

DECATLONÍST, -Ă *s. m. f.* sportiv care participă la probele din cadrul unui decatlon. < *decatlon* + *-ist*]

DECATRÓN *s. n. (fiz.)* tub cu descărcări electrice în gaz cu catod rece folosit ca dispozitiv de numărare și înregistrare în telecomunicații. [< fr. *décatron*]

DECAVÁ *vb. I. tr., refl. (fam.)* a lua (cuiva) toți banii, a face să-și piardă sau a pierde toți banii, a (se) ruina (la jocul de cărți). [< fr. *décaver*]

DECAVÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) decava. [< *decava*]

DECĂDEÁ *vb. II. intr.* a cădea, a ajunge într-o stare inferioară, mai rea (decît înainte), a ajunge rău ; a slăbi, a-și pierde puterile, a fi în declin, a da îndărăt. ○ *a ~ din drepturi* = a pierde un drept prin neîndeplinirea în termenul prevăzut de lege a unor condiții sau formalități. [p. i. *decád.* / < *de-* + *cădea*, după it. *decadere*]

DECĂDÉRE *s. f.* faptul de a decădea ; declin. ● depravare. [< *decădea*]

DECĂZUT, -Ă *adj.* 1. ajuns în stare de decădere de declin. ● depravat, stricat. 2. care a pierdut un drept prin neîndeplinirea, în termenul prevăzut de lege, a unor condiții sau formalități. [< *decădea*]

DECEDÁ *vb. I. intr.* a înceta din viață ; a muri, a răposa. [p. i. *-dez.* / < fr. *décéder*, cf. it., lat. *decedere*]

DECEDÁRE *s. f.* faptul de a deceda. [< *deceda*]

DECEDÁT, -Ă *adj. (adesea s.)* mort, răposat. [cf. fr. *décédé*]

DECELÁ *vb. I. tr. (liv.)* a descoperi ceea ce este ascuns, a scoate în evidență. ● *(fiz.)* a pune în evidență existența unei substanțe aflate în cantitate foarte mică sau a unui fenomen foarte slab. [< fr. *déceler*]

DECELÁBIL, -Ă *adj. (liv.)* care poate fi decelat. [cf. fr. *décelable*]

DECELÁRE *s. f. (liv.)* acțiunea de a decela. [< *decela*]

DECELERÁȚIE *s. f.* reducere a vitezei unui mobil ; încetinire ; accelerație negativă. [< fr. *décélération*]

DECÉMBRIE *s. m.* a douăsprezecea lună a anului. [pron. *-bri-e.* / cf. fr. *décembre*, it. *decembre*, lat. *december*]

DECEMBRÍST, -Ă *s. m. f.* nume dat revoluționarilor ruși care s-au ridicat în decembrie 1825 împotriva țarismului ; decabrist. [< *decembrie* + *-ist*, cf. rus. *dekabrist*]

DECEMVÍR *s. m.* 1. fiecare dintre cei zece magistrați romani care formau comisia care urma să dea Romei un cod de legi în anul 451 î.e.n. 2. membru al unui colegiu sacerdotal din Roma antică. [< lat. *decemvir*, cf. fr. *décemvir*]

DECEMVIRÁL, -Ă *adj.* referitor la decemviri ; care emană de la decemviri. [cf. lat. *decemviralis*, fr. *décemviral*]

DECEMVIRÁT *s. n.* demnitatea de decemvir și timpul cît ea era exercitată ; comisia decemvirilor. [cf. lat. *decemviratus*, fr. *décemvirat*]

DECENÁL, -Ă *adj.* care ține zece ani. ● care se petrece din zece în zece ani. [cf. fr. *décennal*, lat. *decennalis*]

DECÉNIU *s. n.* perioadă de zece ani. [pron. *-niu.* / < lat. *decennium*, cf. it. *decennio*]

DECÉNT, -Ă *adj.* cuviincios. [cf. fr. *décent*, lat. *decens*]

DECÉNȚĂ *s. f.* bună-cuviință ; pudoare. [cf. fr. *décence*, lat. *decentia*]

DECÉPȚIE *s. f.* dezamăgire, deziluzie ; amăgire. [gen. *-iei*. var. *decepțiune s. f.* / cf. fr. *déception*, lat. *deceptio*]

DECEPȚIONÁ *vb. I. tr.* a provoca o decepție ; a dezamăgi. [pron. *-ți-o-.* / < *decepție* + *-ona*]

DECEPȚIONÍSM *s. n.* fenomen prezent în arta și literatura burgheză din sec. XIX, manifestat prin atitudine pesimistă față de realitatea socială, prin afirmarea unei dezamăgiri permanente și a unui sentiment de neîncredere în progres. [< *decepție* + *-onism*]

DECEPȚIONÍST, -Ă *adj.* referitor la decepționism, care prezintă caracterele decepționismului. [pron. *-ți-o-.* / < *decepțion(ism)* + *-ist*]

DECEPȚIÚNE *s. f.* v. **decepție**.

DECEREBRÁ *vb. I. tr.* a îndepărta emisferele cerebrale la animale în scopul studierii activității sistemului nervos central. [< fr. *décérébrer*]

DECEREBRÁRE *s. f.* acțiunea de a decerebra și rezultatul ei. [< *decerebra*]

DECERNÁ *vb. I. tr.* a da, a acorda, a conferi (o decorație, un premiu etc.). [p. i. *decérn*, conj. *-cearnă*. / < fr. *décerner*, cf. lat. *decernere*]

DECERNÁRE *s. f.* acțiunea de a decerna și rezultatul ei ; acordare, conferire. [< *decerna*]

DECÉS *s. n.* moarte (naturală) a unui om. [pl. *-se*, *-suri*. / < fr. *décès*, cf. it. *decesso*, lat. *decessus*]

DECI- element prim de compunere savantă care semnifică „de zece ori" și indică o măsură de zece ori mai mică decît unitatea. [< fr. *déci-*, cf. lat. *decem* — zece]

DECIBÉL *s. m.* unitate de măsură a intensității sonore a sunetului, corespunzînd unei zecimi de bel. [pl. *-li*. / cf. fr. *décibel*]

DECIBELMÉTRU *s. n. (fiz.)* voltmetru de curent alternativ gradat în decibeli. [< fr. *décibelmètre*]

DECIDABILITÁTE *s. f. (log.)* caracterul unui sistem ipotetic-deductiv noncontradictoriu și complet. [cf. fr. *décidabilité*]

DECÍDE *vb. III.* 1. *tr., refl.* a lua o hotărîre ; a soluționa. 2. *tr.* a determina, a hotărî, a convinge (pe cineva la ceva). [p. i. *decid.* / < lat. *decidere*, fr. *décider*]

DECIGRÁD *s. n.* unitate subdivizionară de măsură egală cu a zecea parte dintr-un grad. [cf. fr. *décigrade*]

DECIGRÁM *s. n.* unitate subdivizionară de măsură pentru greutăți, reprezentînd a zecea parte dintr-un gram. [cf. fr. *décigramme*]

DECÍL *s. m. (statist.)* a zecea parte a unui ansamblu de date clasate într-o ordine dată. [< fr. *décile*]

DECILÍTRU *s. m.* unitate subdivizionară de măsură pentru capacități, reprezentînd a zecea parte dintr-un litru. [cf. fr. *décilitre*]

DECIMÁ *vb. I. tr.* 1. *(la romani și în feudalism)* a pedepsi o armată, o unitate militară, executînd cîte unul din zece soldați prin tragere la sorți. 2. a ucide, a omorî în număr mare. [< lat. *decimare*, cf. fr. *décimer*]

DECIMÁL, -Ă *adj. (rar)* zecimal. ◊ *balanță ~ă* = basculă (1). [cf. fr. *décimal*, it. *decimale*]

DECIMÁN, -Ă *adj. (despre febră)* care revine în mod intermitent la zece zile. [< fr. *décimane*]

DECIMÁRE *s. f.* acțiunea de a decima și rezultatul ei ; ucidere în masă, decimație. [< *decima*]

DECIMÁȚIE *s. f. (ist.)* decimare. [gen. *-iei*. var. *decimațiune* s. f. / cf. lat. *decimatio*, fr. *décimation*]

DECIMAȚIÚNE *s. f.* v. decimație.

DÉCIMĂ *s. f.* 1. *(muz.)* interval care cuprinde zece trepte (o treaptă și o octavă). ◊ treapta a zecea de la o treaptă dată. 2. strofă de zece versuri. [< it. *decima*, cf. lat. *decima* — zecime]

DECIMÉTRIC, -Ă *adj.* 1. referitor la decimetru. 2. de ordinul decimetrului. [< fr. *décimétrique*]

DECIMÉTRU *s. m.* unitate subdivizionară de măsură pentru lungimi, reprezentînd a zecea parte dintr-un metru. ◊ *dublu-~* = instrument de desen în forma unei rigle, cu lungimea de 20 cm. // *s. n.* riglă gradată, lungă de un decimetru. [pl. (s. m.) *-ri*, (s. n.) *-re*. / cf. fr. *décimètre*]

DECIMOLÉT *s. n. (muz.)* figură ritmică alcătuită din zece note de durată egală cu aceea a opt note obișnuite. [< it. *decimoletto*]

DECINÉPER *s. m.* unitate de măsură a nivelului de transmisiune a unui semnal electric, acustic etc., corespunzînd unei zecimi de neper. [< fr. *décinéper*]

DECINORMÁL, -Ă *adj. soluție ~ă* = soluție cu o concentrație de zece ori mai mică decît aceea a unei soluții normale. [< fr. *décinormal*]

DECÍS, -Ă *adj.* ferm, hotărît. [cf. it *deciso*]

DECISÍV, -Ă *adj.* hotăritor. [cf. fr. *décisif*, lat. *decissivus*]

DECISTÉR *s. m.* unitate subdivizionară de măsură pentru volumul lemnelor, reprezentînd a zecea parte dintr-un ster. [< fr. *décistère*]

DECÍZIE *s. f.* 1. hotărîre ; rezoluție. ● hotărîre dată de o autoritate pentru cei aflați în subordinea sa. ● sentință dată de o instanță judecătorească superioară asupra unui recurs. 2. hotărîre, fermitate. [gen. *-iei*. var. *deciziune* s. f. / < lat. *decisio*, cf. fr. *décision*]

DECIZIONÁL, -Ă *adj.* referitor la decizie, de decizie. [pron. *-zi-o-*. / cf. engl. *decisional*]

DECIZIÚNE *s. f.* v. decizie.

DECLAMÁ *vb. I. tr.* a spune ceva (mai ales versuri) tare, cu tonul și gesturile adecvate. ● a vorbi retoric. [p. i. *declám*. / cf. fr. *déclamer*, it., lat. *declamare*]

DECLAMÁBIL, -Ă *adj. (despre versuri)* care se poate declama. [cf. fr. *déclamable*]

DECLAMÁRE *s. f.* faptul de a declama ; declamație. [< *declama*]

DECLAMATÍV, -Ă *adj. (rar)* declamator. [cf. fr. *déclamatif*]

DECLAMATÓR, -OÁRE *adj.* care declamă ; *(peior.)* pompos, bombastic. [var. *declamatoriu*, *-ie* adj. / cf. fr. *déclamateur, déclamatoire*, lat. *declamatorius*]

DECLAMATÓRIU, -IE *adj.* v. declamator.

DECLAMAȚIE *s. f.* 1. arta de a declama. 2. vorbire emfatică. [gen. *-iei*. var. *declamațiune* s. f. / cf. fr. *déclamation*, it. *declamazione*, lat. *declamatio*]

DECLAMAȚIÚNE *s. f.* v. declamație.

DECLANȘÁ *vb. I. tr.* 1. a dezlănțui, a stîrni, a provoca subit (o acțiune, o criză etc.). 2. a desface, a deschide, a pune în funcțiune (un dispozitiv, un mecanism etc.) prin suprimarea unei piedici. [< fr. *déclencher*]

DECLANȘÁRE *s. f.* acțiunea de a declanșa și rezultatul ei ; dezlănțuire. [< *declanșa*]

DECLANȘATÓR *s. n.* dispozitiv care suprimă, eliberează, deschide mecanic o piedică ; declanșor. [< *declanșa* + *-tor*]

DECLANȘÓR *s. n.* declanșator. [< fr. *déclencheur*]

DECLARÁ *vb. I.* 1. *tr.* a spune, a afirma, a face cunoscut (ceva). ◊ a comunica ceva oficial în fața unei autorități. ◊ a mărturisi. 2. *tr.* a proclama. ◊ a pronunța asupra cuiva o sentință judecătorească. 3. *refl.* a începe, a izbucni, a se manifesta. 4. *refl.* a se pronunța public, a lua atitudine pentru sau împotriva cuiva sau a ceva. [p. i. *declár*. / < fr. *déclarer*, cf. it., lat. *declarare*]

DECLARÁBIL, -Ă *adj.* care poate sau trebuie să fie declarat. [cf. fr. *déclarable*]

DECLARÁNT, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care face o declarație (la ofițerul stării civile). [< fr. *déclarant*]

DECLARÁRE *s. f.* faptul de a declara ; declarație. [< *declara*]

DECLARATÍV, -Ă *adj.* care conține declarații. ◊ *ton* ~ = ton ferm, categoric, sentențios. [cf. fr. *déclaratif*]

DECLARÁȚIE *s. f.* arătare, afirmare a unor convingeri, a unor sentimente. ◊ *verb de* ~ = verb care denumește acțiunea de „a vorbi", „a gîndi". ◊ act oficial prin care se comunică ceva, se ia o măsură ; notificare. ◊ mărturie, depoziție în fața unei autorități. ◊ relatare făcută în fața unui organ administrativ prin completarea unui formular ; formularul însuși. [var. *declarațiune* s. f. / cf. fr. *déclaration*, lat. *declaratio*]

DECLARAȚIÚNE *s. f.* v. declarație.

DECLASÁ *vb. I.* 1. *refl.* a decădea din punct de vedere moral și social. 2. *tr. (sport)* a trece (pe cineva) într-o categorie inferioară. 3. *(metal.)* a folosi un produs necorespunzător cerințelor într-un scop mai puțin important. [< fr. *déclasser*]

DECLASÁRE *s. f.* faptul de a (se) declasa. [< *declasa*]

DECLASÁT, -Ă *adj., s. m. f.* (om) decăzut sub raport moral și social. [cf. fr. *déclassé*]

DECLÍC *s. n.* mecanism care poate desface, la un moment dat, legătura mecanică dintre două piese ; declanșator. [< fr. *déclic*]

DECLIMATÁ *vb. I. tr.* a scoate (un animal, o plantă) din clima obișnuită. [< fr. *déclimater*]

DECLIMATÁRE *s. f.* acțiunea de a declimata și rezultatul ei. [< *declimata*]

DECLÍN *s. n.* 1. coborîre către asfințit a unui astru pe bolta cerească. 2. *(fig.)* decădere. [pl. *-nuri*. / < fr. *déclin*, it. *declino*]

DECLINÁ *vb. I.* 1. *tr.* a trece un nume (substantiv, adjectiv etc.) prin toate cazurile gramaticale. 2. *tr.* a refuza să-și asume o sarcină, o funcție etc. 3. *intr. (rar ; despre aștri)* a coborî către asfințit, a apune. 4. *tr.* a nu recunoaște, a nu admite ceva, a refuza să

admită. 5. *tr. a-şi ~ numele, calitatea* = a-şi spune numele, calitatea. [p. i. *declín.* / < lat. *declinare*, cf. fr. *décliner*]

DECLINÁBIL, -Ă *adj. (gram.)* care se poate declina (1). [cf. lat. *declinabilis*, fr. *déclinable*]

DECLINÁRE *s. f.* 1. trecerea unui nume (substantiv, adjectiv etc.) prin toate cazurile gramaticale. ● clasă sau grupă de substantive sau de adjective care au aceleaşi forme de flexiune. 2. hotărire prin care o instanţă îşi constată incompetenţa şi trimite cazul unei instanţe competente. [< *declina*]

DECLINATÓR *s. n.* busolă care serveşte pentru a orienta pe teren o planşetă, o hartă etc. [cf. fr. *déclinatoire*]

DECLINATÓRIU, -IE *adj. (jur.)* care nu recunoaşte competenţa unei instanţe sau contestă o jurisdicţie. O *(s. n.)* ~ *de competenţă* = hotărire prin care o instanţă constată incompetenţa ei şi trimite cauza la o instanţă competentă. [pron. *-riu.* / cf. fr. *déclinatoire*]

DECLINAŢIE *s. f.* unghiul format de ecuatorul ceresc cu raza vizuală care duce spre un astru sau spre un punct de pe sfera cerească. O ~ *magnetică* = unghiul dintre direcţia nordului magnetic şi meridianul geografic al unui loc. [var. *declinaţiune s. f.* / cf. lat. *declinatio*, fr. *déclinaison*, it. *declinazione*]

DECLINAŢIÚNE *s. n.* v. declinaţie.

DECLINOGRÁF *s. n.* instrument care înregistrează variaţia declinaţiei magnetice. [< fr. *déclinographe*]

DECLINOMÉTRU *s. n.* aparat pentru determinarea poziţiei meridianului magnetic, a declinaţiei magnetice. [< fr. *déclinomètre*]

DECLÍV, -Ă *adj.* care coboară în pantă. [< fr. *déclive*]

DECLIVITÁTE *s. f.* 1. unghi format de o dreaptă înclinată cu planul orizontal. 2. înclinare pe o porţiune limitată a unui teren, a unei şosele sau a unei căi ferate. [cf. fr. *déclivité*, lat. *declivitas*]

DECLIVOMÉTRU *s. n.* instrument cu care se măsoară panta unui teren sau a unei suprafeţe plane înclinate. [< fr. *déclivomètre*]

DECLORÍZĂ *vb. I. tr.* a îndepărta clorul rămas după dezinfecţia apei cu ajutorul acestuia. [cf. fr. *déchloriser*]

DECLORIZÁRE *s. f.* acţiunea de a decloriza şi rezultatul ei. [< *decloriza*]

DECLORURÁ *vb. I. tr.* a îndepărta clorurile din unele substanţe organice. [cf. fr. *déchlorurer*]

DECLORURÁRE *s. f.* acţiunea de a declorura şi rezultatul ei. [< *declorura*]

DECOAFÁ *vb. I. tr., refl.* a(-şi) despleti părul, a (se) despieptăna ; a (se) ciufuli. [pron. *-co-a-.* / < fr. *décoiffer*]

DECOAFÁRE *s. f.* acţiunea de a (se) decoafa şi rezultatul ei. [pron. *-co-a-.* / < *decoafa*]

DECÓCT *s. n.* preparat lichid obţinut prin fierberea unor plante în apă ; decocţie. [< germ. *Dekokt*, lat. *decoctum*]

DECÓCŢIE *s. f.* fierberea unor plante în apă ; *(concr.)* decoct. [gen. *-iei.* var. *decocţiune s. f.* / < fr. *décoction*, lat. *decoctio*]

DECOCŢIÚNE *s. f.* v. decocţie.

DECODÁ *vb. I. tr.* a descifra un cod ; a descifra un mesaj transmis pe baza unui cod. [< fr. *décoder*]

DECODÁJ *s. n.* decodare. [< fr. *décodage*]

DECODÁRE *s. f.* acţiunea de a decoda ; decodaj. [< *decoda*]

DECODÉR *s. n.* dispozitiv al unui calculator electronic, care permite decodarea informaţiilor. [< fr. *décodeur*]

DECOFRÁ *vb. I. tr.* a demonta cofrajul în care s-a turnat o piesă, o construcţie de beton. [< fr. *décoffrer*]

DECOFRÁJ *s. n.* decofrare. [< fr. *décoffrage*]

DECOFRÁRE *s. f.* acţiunea de a decofra ; decofraj. [< *decofra*]

DECOLÁ *vb. I. intr.* a dezlipi, a desprinde. ● *(despre avioane)* a se desprinde de pământ şi a-şi lua zborul. [< fr. *décoller*]

DECOLÁRE *s. f.* acţiunea de a decola şi rezultatul ei. [< *decola*]

DECOLETÁ *vb. I. tr.* 1. a prelucra (la strung) un material care are formă de bară, în piese care atunci cînd sînt gata sînt tăiate succesiv din aceasta. 2. a tăia coletul [2] şi frunzele (la rădăcinoase). [< fr. *décolleter*]

DECOLETÁRE *s. f.* acţiunea de a decoleta. ● operaţie de îndepărtare a frunzelor de sfeclă la recoltarea rădăcinilor. ● *(tehn.)* tăiere de piese, una după alta, dintr-o bară. [< *decoleta*]

DECOLMATÁ *vb. I. tr. (tehn.)* a deznisipa. [< fr. *décolmater*]

DECOLMATÁJ *s. n.* deznisipare. [< fr. *décolmatage*]

DECOLMATÁRE *s. f.* deznisipare (a puţurilor). [< *decolmata*]

DECOLONIZÁ *vb. I. tr.* a desfiinţa statutul şi situaţia economică, politică de colonie a unei ţări. [< fr. *décoloniser*]

DECOLONIZÁRE *s. f.* acţiunea de a decoloniza şi rezultatul ei ; ansamblu, sistem de măsuri luate de unele state independente în vederea înlăturării rămăşiţelor colonialismului. [< *decoloniza*]

DECOLORÁ *vb. I.* 1. *refl.* a-şi pierde culoarea ; a căpăta o culoare mai ştearsă, mai deschisă. 2. *tr.* a înlătura, a şterge culoarea de pe o ţesătură, de pe un tablou etc. [cf. fr. *décolorer*, lat. *decolorare*]

DECOLORÁNT, -Ă *adj., s. m.* (substanţă, agent fizic) care decolorează. [cf. fr. *décolorant*]

DECOLORÁRE *s. f.* acţiunea de a (se) decolora şi rezultatul ei. [< *decolora*]

DECOLTÁ *vb. I. tr.* a croi (o rochie, o haină etc.) în aşa fel ca o parte a pieptului, a umerilor (uneori şi a spatelui) să rămînă descoperită ; a răscroi mult în jurul gîtului o rochie, o haină etc. [< fr. *décolleter*]

DECOLTÁJ *s. n.* decoltare. [cf. fr. *décolletage*]

DECOLTÁRE *s. f.* acţiunea de a decolta ; răscroire (a rochiilor, a bluzelor) ; decoltaj. [< *decolta*]

DECOLTÁT, -Ă *adj.* 1. *(despre haine)* care lasă descoperită o parte a pieptului, a umerilor (uneori şi a spatelui) ; cu decolteu. ● *(despre femei)* care poartă haine, rochii decoltate. 2. *(fig.)* indecent, necuviincios. [cf. fr. *décolleté*]

DECOLTÉU *s. n.* partea decoltată a unei haine femeieşti. ● parte a corpului care apare din răscroiala de la gît a unei haine femeieşti. [pl. *-uri.* / < fr. *décolleté*]

DECOMANDÁ *vb. I. tr. (rar)* a contramanda, a anula (o comandă, un ordin, o invitaţie). [p. i. *decománd.* / < fr. *décommander*]

DECOMANDÁRE *s. f.* acţiunea de a decomanda. [< *decomanda*]

DECOMANDÁT, -Ă *adj.* care a fost anulat, contramandat. O *camere ~e* = ca-

mere în care se poate intra fără a trece din una în cealaltă ; camere cu intrări separate. [cf. fr. *decommandé*]

DECOMPENSÁ *vb. I. tr., refl. (med.)* a(-şi) strica starea de echilibru funcţional. [cf. fr. *décompenser*]

DECOMPENSÁRE *s. f.* acţiunea de a (se) decompensa şi rezultatul ei ; decompensaţie. ● stare patologică în care tulburările datorate unui organ bolnav nu pot fi compensate prin activitatea suplimentară a părţilor neafectate sau a unui organ cu funcţiune analogă. [< *decompensa*]

DECOMPENSÁŢIE *s. f.* decompensare. [gen. *-iei.* / < fr. *décompensation*]

DECOMPOZÍŢIE *s. f.* 1. analiză a unei substanţe (mai ales a unei ţesături) în vederea cunoaşterii structurii ei. 2. atrepsie. [gen. *-iei.* var. *decompoziţiune* s. f. / cf. fr. *décomposition*]

DECOMPOZIŢIÚNE *s. f.* v. decompoziţie.

DECOMPRÉSIE *s. f.* v. decompresiune.

DECOMPRESIÚNE *s. f.* reducere a presiunii dintr-un cilindru sau dintr-un recipient prin stabilirea unei comunicaţii cu mediul înconjurător ; decomprimare. [var. *decompresie* s. f. / < fr. *décompression*]

DECOMPRESÓR *s. n.* 1. aparat care serveşte pentru decompresiune. 2. supapă a unui motor cu ardere internă care facilitează pornirea sau frinarea motorului. [< fr. *décompresseur*]

DECOMPRIMÁ *vb. I. tr.* a diminua sau a înlătura o compresiune. [cf. fr. *décomprimer*]

DECOMPRIMÁRE *s. f.* acţiunea de a decomprima şi rezultatul ei. ● *(geol.)* reducere sau înlăturare a unei solicitări de compresiune aplicată asupra unei mase de pământ. ● *(fiz.)* micşorare sau anulare a unei comprimări ; decompresiune. [< *decomprima*]

DECONCERTÁ *vb. I. tr.* a face să-şi piardă cumpătul, siguranţa de sine ; a zăpăci, a tulbura. [< fr. *déconcerter*]

DECONCERTÁNT, -Á *adj.* care tulbură, deconcertează ; tulburător. [< fr. *déconcertant*]

DECONCERTÁT, -Ă *adj.* tulburat, dezorientat, năucit. [cf. fr. *déconcerté*]

DECONECTÁ *vb. I. tr.* 1. a suprima o conexiune a două conducte electrice. ● a dezlega, a desprinde (odgoane). 2. *refl.* a se relaxa. [< fr. *déconnecter*]

DECONECTÁNT, -Ă *adj., s. n.* (medicament) care are acţiune calmantă asupra sistemului nervos central ; calmant, liniştitor ; distractiv. [< fr. *déconnectant*]

DECONECTÁRE *s. f.* acţiunea de a deconecta şi rezultatul ei. [< *deconecta*]

DECONGELÁ *vb. I. tr.* a topi (un corp) sub temperatura ambiantă. ● *(tehn.)* a aduce un corp congelat în starea lui primitivă, normală ; a dezgheţa. [< fr. *décongeler*]

DECONGELÁRE *s. f.* acţiunea de a congela şi rezultatul ei ; decongelaţie. [< *decongela*]

DECONGELÁŢIE *s. f.* decongelare. [gen. *-iei.* var. *decongelaţiune* s. f. / cf. fr. *décongélation*]

DECONGELAŢIÚNE *s. f.* v. decongelaţie.

DECONGESTIONÁ *vb. I.* v. decongestiona.

DECONGESTÍV, -Á *adj.* care decongestionează. [< fr. *décongestif*]

DECONSILIÁ *vb. I. tr.* a sfătui pe cineva să nu facă un anumit lucru. [pron. *-li-a.* p. i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind.* / cf. fr. *déconseiller*]

DECONSILIÉRE *s. f.* acţiunea de a deconsilia. [pron. *-li-e-.* / < *deconsilia*]

DECONSOLIDÁ *vb. I. tr.* a face (o grindă etc.) să-şi piardă soliditatea. [< fr. *déconsolider*]

DECONSOLIDÁRE *s. f.* acţiunea de a deconsolida şi rezultatul ei ; *(spec. ; geol.)* pierderea legăturilor solide de coeziune dintre particulele unei roci. [< *deconsolida*]

DECONSPIRÁ *vb. I. tr.* a descoperi, a da pe faţă o conspiraţie ; a dezvălui un secret. ● *refl.* a se trăda, a-şi dezvălui identitatea ascunsă. [p. i. *deconspir.* / et. incertă]

DECONSPIRÁRE *s. f.* acţiunea de a (se) deconspira. [< *deconspira*]

DECONT *s. n.* defalcare în părţile componente a unei sume plătite sau care urmează a fi plătită. [pl. *-turi.* / cf. fr. *décompte*]

DECONTÁ *vb. I. tr.* a justifica folosirea unei sume (primite sau provenite dintr-o operaţie oarecare). [< fr. *décompter*]

DECONTAMINÁ *vb. I. tr.* a supune operaţiei de contaminare. [cf. fr. *décontaminer*]

DECONTAMINÁRE *s. f.* acţiunea de a decontamina. ● înlăturare a unui factor contaminant. ● îndepărtare a activităţii nocive a corpurilor contaminate cu substanţe radioactive ; dezactivare. [< *decontamina*, după fr. *décontamination*]

DECONTÁRE *s. f.* acţiunea de a deconta şi rezultatul ei ; decont. [< *deconta*]

DECONTRACTÁ *vb. I. tr., refl.* a face să înceteze contracţia unui muşchi ; a (se) destinde, a (se) relaxa. [< fr. *décontracter*]

DECONTRACTÁRE *s. f.* acţiunea de a (se) decontracta ; destindere, relaxare (a muşchilor) ; decontracturare, decontracţie. [< *decontracta*]

DECONTRACTURÁ *vb. I. tr. (med.)* a face să înceteze contracturarea unui muşchi. [< fr. *décontracturer*]

DECONTRACTURÁNT, -Ă *adj., s. n.* (medicament, metodă) care produce decontracţie. [< fr. *décontracturant*]

DECONTRACTURÁRE *s. f.* decontractare. [< *decontractura*]

DECONTRÁCŢIE *s. f.* decontractare. [< fr. *décontraction*]

DECÓR *s. n.* 1. totalitatea pînzelor pictate, a paravanelor, a mobilelor şi a altor obiecte folosite pentru a crea cadrul în care se joacă o piesă pe scenă sau o scenă de film. ● *(fig.)* cadru, ambianţă ; peisaj, tablou. 2. podoabă, ornament ; ornamentaţie. [< fr. *décor*]

DECORÁ *vb. I. tr.* 1. a orna, a împodobi cu decoruri. 2. a conferi, a acorda cuiva o decoraţie. [< fr. *décorer*, it., lat. *décorare*]

DECORÁRE *s. f.* acţiunea de a decora şi rezultatul ei. [< *decora*]

DECORATÍV, -Á *adj.* care împodobeşte ; ornant, ornamental. O *arte ~e* = arte plastice aplicate în decorarea obiectelor de folos practic (mobilă, ceramică etc.). [cf. fr. *décoratif*, it. *decorativo*]

DECORATIVÍSM *s. n.* caracter decorativ (exagerat sau prea accentuat). ● exagerare în artele plastice a elementelor decorative. [< fr. *décorativisme*]

DECORATIVITÁTE *s. f.* caracter decorativ al unui obiect sau lucrări arhitectonice. [cf. fr. *décorativité*]

DECORATÓR, -OÁRE *s. m. f.* persoană care se ocupă cu decorarea clădirilor, a interioarelor etc. ● persoană care face decorurile

la un teatru, film etc. ; scenograf. [cf. fr. *décorateur*, it. *decoratore*]

DECORAȚIE *s. f.* **1.** insignă, semn distinctiv conferit cuiva pentru o faptă eroică, pentru evidențiere în muncă etc. **2.** arta și tehnica executării decorurilor. ● totalitatea ornamentelor care servesc la înfrumusețarea unui obiect. [gen. *-iei.* var. *decorațiune* s. f. / cf. fr. *décoration*, it. *decorazione*, lat. *decoratio*]

DECORAȚIÚNE *s. f.* v. decorație.

DECORNÁ *vb. I. tr. (vet.)* a îndepărta coarnele (la taurine). [< fr. *décorner*]

DECORNÁRE *s. f. (vet.)* acțiunea de a decorna și rezultatul ei ; ecornaj. [< *decorna*]

DECOROMANÍE *s. f. (rar)* manie pentru decoruri sau pentru decorații excesive. [gen. *-iei.* / < fr. *décoromanie*]

DECORÓS, -OÁSĂ *adj. (italienism)* cu sentimentul propriei valori ; valoros, demn, prestigios. [< it. *decoroso*]

DECORTICÁ *vb. I. tr.* a curăța de coajă grăunțele de cereale. ● a curăța de coajă arborii, pentru stîrpirea insectelor vătămătoare și a ouălor lor. ○ a înlătura o membrană îngroșată care acoperă un organ. [p. i. *-chez.* / < fr. *décortiquer*, cf. lat. *de* — de, *cortex* — scoarță]

DECORTICÁRE *s. f.* acțiunea de a decortica și rezultatul ei ; decorticație. [< *decortica*]

DECORTICATÓR *s. n.* mașină folosită pentru decorticarea boabelor unor plante (cerealiere, leguminoase sau oleaginoase). [pl. *-oare.* / < *decortica* + *-tor*, cf. engl. *decorticator*]

DECORTICÁȚIE *s. f.* decorticare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *décortication*, lat. *decorticatio*]

DECOVÍL *s. n.* instalație portativă de linie ferată îngustă, folosită la exploatări locale și temporare. [pl. *-le*, *-luri.* / < fr. *décauville*, cf. *Décauville*, inginer francez]

DECOZÍNĂ *s. f. (chim.)* alcaloid extras din planta nemțișor, întrebuințat pentru scăderea tensiunii arteriale și la rărirea ritmului cardiac. [< fr. *décozine*]

DECREMÉNT *s. n. (mat.)* diminuare a valorii unei cantități variabile. ○ *(fiz.)* ~ *logaritmic* = caracteristică cantitativă a vitezei de amortizare a unui fenomen oscilatoriu. [< fr. *décrément*]

DECREPÍT, -Ă *adj.* atins de decrepitudine ; ramolit. [< fr. *décrépit*, cf. lat. *decrepitus*]

DECREPITÁRE *s. f.* fenomenul de rupere a cristalelor anumitor săruri din cauza dilatării lor inegale la creșterea bruscă a temperaturii ; decrepitație. [cf. fr. *décrépiter*]

DECREPITÁȚIE *s. f.* decrepitare. [< fr. *décrépitation*]

DECREPITÚDINE *s. f.* stare de adîncă bătrînețe, caracterizată prin slăbire excesivă și prin pierderea aproape totală a forțelor ; ramolire, ramolisment. [cf. fr. *décrépitude*]

DECRESCÉNDO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* din ce în ce mai încet. // *s. n.* scădere progresivă a intensității sunetelor ; parte a unei compoziții muzicale care se cîntă în acest mod. [< it. *decrescendo*]

DECRESCÉNT, -Ă *adj.* v. descrescent.

DECRÉT *s. n.* act emis de organul suprem al puterii de stat, prin care se stabilesc dispoziții obligatorii sau prin care se reglementează anumite situații individuale. ○ *~-lege* = act prin care guvernul legiferează din proprie inițiativă în locul parlamentului. [cf. fr. *décret*, lat. *decretum*]

DECRETÁ *vb. I. tr.* a da un decret ; a hotărî prin decret. ● *(fig.)* a declara sentențios ceva. [< fr. *décréter*]

DECRETÁRE *s. f.* acțiunea de a decreta și rezultatul ei. [< *decreta*]

DECRIPTÁ *vb. I. tr. (rar)* a descifra, a traduce o corespondență cifrată. [< fr. *décrypter*]

DECRIPTÁRE *s. f.* acțiunea de a decripta. [< *decripta*]

DECROMÁ *vb. I. tr.* a înlătura stratul de crom depus pe o formă de tipar. [< *de-* + *croma*]

DECROMÁRE *s. f.* acțiunea de a decroma. [< *decroma*]

DECROȘÁ *vb. I.* **1.** *tr.* a desprinde un obiect din cîrligul în care este agățat. **2.** *refl. (despre o mașină electrică)* a se opri din mers, a ieși din regimul de funcționare normal. **3.** *(mil.)* a rupe contactul cu inamicul. [p. i. 3,6 *-șează*, ger. *-șînd.* / < fr. *décrocher*]

DECROȘÁJ *s. n.* decroșare. [< fr. *décrochage*]

DECROȘÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) decroșa și rezultatul ei ; decroșaj. ● fractură în scoarța terestră în lungul căreia unul din compartimentele rezultate este deplasat în sens orizontal. ○ rupere a unui aliniament arhitectonic prin retragerea sau împingerea înainte a unui element. [< *decroșa*]

DECUBÍT *s. n.* poziție orizontală a corpului. ● rană cangrenată, care apare uneori la bolnavi (pe piele) în locul pe care sînt siliți să stea culcați mai mult timp. [var. *decubitus* s. n. / < fr. *décubitus*, lat. *decubitus* < *cubare* — a fi culcat]

DECÚBITUS *s. n.* v. decubit.

DECULATÓR *s. n. (tehn.)* aparat pentru îndepărtarea aerului din pasta de hîrtie. [cf. fr. *découleur*]

DECUMÁN, -Ă *adj. (ant. ; despre pămînturi)* care aparținea statului roman și pentru care colonii plăteau a zecea parte din venit. ○ *poartă ~ă* = poartă a unui castru sau a unei tabere romane situată în partea opusă inamicului și în dreptul căreia se afla cohorta a zecea. [< lat. *decumanus* — al zecelea, cf. fr. *décuman*]

DECUMBÉNT, -Ă *adj. (bot. ; despre tulpinile tîrîtoare)* care are un vîrf ascendent. [cf. lat. *decumbere* — a se culca jos]

DECUPÁ *vb. I. tr.* a tăia (o hîrtie, o stofă etc.) după conturul unui model ; a tăia o parte dintr-un întreg. [< fr. *découper*]

DECUPÁJ *s. n.* **1.** decupare. **2.** repartizarea subiectului unui film pe scene și secvențe ; alegerea fragmentelor de realitate care compun un film. [< fr. *découpage*]

DECUPÁRE *s. f.* acțiunea de a decupa ; decupaj ; decupat. ● *(tehn.)* tăiere a unei piese în două bucăți ; tăiere a unui obiect potrivit unei anumite forme. ● tăiere a foilor de furnir dintr-un buștean. [< *decupa*]

DECUPÁT *s. n.* decupare. [< *decupa*]

DECUPÁT, -Ă *adj.* tăiat dintr-un întreg ; din care s-a tăiat o parte. ○ *pantofi ~ți* = pantofi fără șiaf, numai cu o bareță. [cf. fr. *découpé*]

DECUPATÓR *s. n.* mașină de decupat. [după fr. *découpeur*]

DECUPLÁ *vb. I. tr.* a desface, a dezlega (părțile unui cuplu). [< fr. *découpler*]

DECUPLÁRE *s. f.* acțiunea de a decupla și rezultatul ei ; dezlegare. [< *decupla*]

DECUPRÁ *vb. I. tr. (poligr.)* a înlătura stratul de cupru depus pe stereotipe. [et. incertă]

DECUPRÁRE *s. f.* *(poligr.)* acțiunea de a decupra. [< *decupra*]

DECURÉNT, -Ă *(despre frunze)* cu limbul continuat și pe tulpină [cf. fr. *décurrent*, lat. *decurrens*]

DECÚRGE *vb. III. intr.* 1. a rezulta, a deriva... 2. a se desfășura. [p. i. *decurg.* / < *de-* + *curge*, după fr. *découler*, it. *decorrere*]

DECÚRGERE *s. f.* faptul de a decurge. [< *decurge*]

DECÚRIE *s. f.* 1. subunitate în armata romană, formată din zece soldați. 2. *(la romani)* conducere formată din zece persoane. [gen. *-iei.* / < lat. *decuria*]

DECURIÓN *s. m.* 1. comandant al unei decurii. 2. membru al senatului municipal în Imperiul roman. ◆ membru al administrației comunale în Italia dominată de spanioli. [pron. *-ri-on.* / < it. *decurione*, lat. *decurio*]

DECURIONÁL, -Ă *adj.* referitor la decurion sau decurionat. [pron. *-ri-o-.* / cf. fr. *décurional*]

DECURIONÁT *s. n.* demnitatea sau funcția de decurion. [pron. *-ri-o-.* / < fr. *décurionat*]

DECÚRS *s. n. în ~ de...* (sau *în ~ul...*) = în curgerea..., pe durata, în desfășurarea... [< fr. *décours*, cf. lat. *decursus*]

DECUSÁT, -Ă *adj. (despre frunzele opuse)* la care perechile succesive sînt dispuse în cruce. [cf. fr. *décussé*, cf. lat. *decussatus* — încrucișat]

DECUSÁȚIE *s. f.* încrucișare în forma literei „x" a unor formații anatomice. [gen. *-iei.* / < fr. *décussation*, cf. lat. *decussatio* — încrucișare]

DECUSCUTÁ *vb. I. tr.* a curăța de cuscută (plante, semințe). [< fr. *décuscuter*]

DECUSCUTÁRE *s. f.* acțiunea de a decuscuta și rezultatul ei. [< *decuscuta*]

DECUSCUTÁTOR *s. n.* separator electromagnetic folosit pentru decuscutare. [< *decuscuta* + *-tor*, după fr. *décuscuteuse*]

DECUVÁ *vb. I. tr.* a trage vinul din cada de fermentat în butoaie. [< fr. *décuver*]

DECUVÁJ *s. n.* tragerea vinului fermentat din cada în care au fost puși strugurii; decuvare. [< fr. *décuvage*]

DECUVÁRE *s. f.* acțiunea de a decuva; decuvaj. [< *decuva*]

DEDÁ *vb. I. refl.* 1. a se deprinde, a se familiariza (cu ceva), a se acomoda. 2. a se consacra, a se dedica pentru ceva. ◆ a se năravi. [cf. lat. *dedere*, după *da*]

DEDÁL *s. n.* *(rar)* labirint. ◆ *(fig.)* încurcătură, învălmășeală. [pl. *-luri*, *-le.* / < fr. *dédale*, it. *dedalo*, cf. *Dedal*, arhitect grec, presupus constructor al labirintului]

DEDÁLIC, -Ă *adj.* complicat, inextricabil. [< fr. *dédalique*]

DEDENTÍȚIE *s. f.* *(med.)* pierderea dinților (la bătrînețe). [< fr. *dédentition*]

DEDICÁ *vb. I.* 1. *tr.* a închina cuiva (o carte, o operă artistică sau științifică proprie) ca omagiu. ◆ a consacra, a pune toate puterile în slujba unei idei, unei acțiuni. ◆ a rezerva o parte din timp pentru a se ocupa exclusiv de cineva sau de ceva. 2. *refl.* a se consacra (unui studiu, unei meserii etc.). [p. i. *dedic.* / < lat., it. *dédicare*, cf. fr. *dédier*]

DEDICÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) dedica. [< *dedica*]

DEDICATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel căruia i se dedică ceva. [cf. it. *dedicatore*]

DEDICATÓRIU, -IE *adj.* care conține o dedicație. [pron. *-riu.* / cf. fr. *dédicatoire*, lat. *dedicatorius*]

DEDICÁȚIE *s. f.* 1. parte a unei balade în care se face invocația sau adresarea către cel căruia i se dedică lucrarea. 2. text scris ca omagiu pentru cineva pe o carte, pe un album etc. [gen. *-iei.* var. *dedicațiune* s. f. / cf. lat. *dedicatio*, it. *dedicazione*, fr. *dédication*]

DEDICAȚIÚNE *s. f.* v. dedicație.

DEDIFERENȚIÉRE *s. f.* 1. întoarcere a unui proces complex la un proces mai simplu. 2. pierdere totală sau parțială de către o celulă sau un țesut a trăsăturilor caracteristice. [cf. fr. *dédifférenciation*]

DEDUBLÁ *vb. I. refl.* a se împărți în două; a avea simultan două stări, două aspecte sau două forme diferite. [< fr. *dédoubler*]

DEDUBLÁRE *s. f.* acțiunea de a se dedubla și rezultatul ei. [< *dedubla*]

DEDÚCE *vb. III. tr.* a desprinde o judecată particulară dintr-o judecată generală; a trage o concluzie (pe calea deducției). [p. i. *dedúc.* / < lat. *deducere*, cf. fr. *déduire*]

DEDÚCERE *s. f.* faptul de a deduce. [< *deducé*]

DEDUCTÍBIL, -Ă *adj.* care se poate deduce. [cf. fr. *déductible*]

DEDUCTÍV, -Ă *adj.* care procedează prin deducție. [cf. lat. *deductivus*, fr. *déductif*]

DEDÚCȚIE *s. f.* raționament logic prin care se obține o judecată nouă (numită concluzie) din două sau mai multe judecăți (numite premise), dintre care una trebuie să fie neapărat universală. [gen. *-iei.* var. *deducțiune* s. f. / cf. lat. *deductio*, fr. *déduction*]

DEDUCȚIÚNE *s. f.* v. deducție.

DEDURIZÁ *vb. I. tr.* *(tehn.)* a îndepărta excesul de săruri de calciu și magneziu din apă. [cf. fr. *dedurcir*]

DEDURIZÁRE *s. f.* acțiunea de a deduriza și rezultatul ei. [< *deduriza*]

DEEPTANK *s. n.* *(mar.)* tanc de balast putind fi folosit și pentru încărcătură. [pron. *dip-tanc.* / < engl. *deep tank*]

DEETANÁ *vb. I.* v. deetaniza.

DEETANÁRE *s. f.* v. deetanizare.

DEETANIZÁ *vb. I. tr.* *(chim.)* a îndepărta etanul din hidrocarburile ușoare. [var. *deetana* vb. I. / < *de-* + *etan* + *-iza*]

DEETANIZÁRE *s. f.* *(chim.)* acțiunea de a deetaniza. [var. *deetanare* s. f. / < *deetaniza*, cf. fr. *dééthanisation*]

DE FÁCTO *loc. adv.* formulă diplomatică folosită pentru recunoașterea unui fapt politic prin însăși existența faptului. [< lat. *de facto* — de fapt]

DEFALCÁ *vb. I. tr.* 1. a desprinde, a da la o parte o sumă dintr-o socoteală, dintr-un cont; *(p. ext.)* a desprinde o parte dintr-un tot. 2. a împărți (o lucrare etc.) în mai multe părți. [p. i. *defálc*, *-chez.* / < fr. *défalquer*, it., lat. *defalcare*]

DEFALCÁRE *s. f.* acțiunea de a defalca și rezultatul ei. [< *defalca*]

DEFAVOÁRE *s. f.* discreditare, dizgrație. O *în ~a* (cuiva) = în dezavantajul (cuiva). [pl. *-oruri.* gen. *-rii.* / cf. fr. *défaveur*]

DEFAVORÁBIL, -Ă *adj.* care este în dezavantajul cuiva; nefavorabil. [cf. fr. *défavorable*]

DEFAVORIZÁ *vb. I. tr.* a dezavantaja. [< fr. *défavoriser*]

DEFAVORIZÁRE *s. f.* acțiunea de a defavoriza. [< *defavoriza*]

DEFAZÁ *vb. I. tr.* a realiza un defazaj. [cf. fr. *déphaser*]

DEFAZÁJ *s. n.* *(electr.)* diferență de fază dintre două mărimi alternative de aceeași frecvență. / < fr. *déphasage*]

DEFAZÓR *s. n.* *(electr.)* schimbător, regulator de fază. [< fr. *déphaseur*]

DEFECÁ *vb. I. tr.* a limpezi (o substanță, un lichid). 2. a evacua materiile fecale din intestin. [< fr. *déféquer*, cf. lat. *defaecare*]

DEFECÁNT *s. m.* reactiv chimic care are proprietatea de a precipita albuminele din soluții. [pl. *-nți.* / cf. fr. *déféquant*]

DEFECÁRE *s. f.* acțiunea de a defeca și rezultatul ei ; defecație. [< *defeca*]

DEFECATÓR *s. n.* aparat pentru limpezirea lichidelor. [< fr. *défécateur*]

DEFECÁȚIE *s. f.* defecare. [gen. *-iei.* var. *defecațiune* s. f. / cf. fr. *défécation*, lat. *defaecatio*]

DEFECȚIÚNE *s. f.* v. defecție.

DEFÉCT *s. n.* cusur, imperfecțiune, lipsă ; beteșug, meteahnă. ◎ defect de vorbire = tulburare a vorbirii, constând în pronunțarea greșită a sunetelor.

DEFÉCT, -Ă *adj.* care nu mai este în stare de funcționare ; stricat. [< lat. *defectus*]

DEFECTÁ *vb. I. tr., refl. (despre un mecanism, un motor etc.)* a produce sau a avea un defect, a (se) strica. [< *defect*]

DEFECTÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) defecta și rezultatul ei : defect. [< *defecta*]

DEFECTÍV, -Ă *adj. (despre părți de vorbire flexibile)* care nu are unele forme ; nefolosit la toate formele flexionare. [cf. lat. *defectivus*, fr. *défectif*]

DEFECTOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în defectologie. [< *defectologie*]

DEFECTOLOGÍE *s. f.* ramură a pedagogiei care studiază persoanele cu deficiențe senzoriale, intelectuale etc. [< rus. *defektologhia*, cf. lat. *defectus* — defect, gr. *logos* — știință]

DEFECTOSCÓP *s. n.* aparat pentru descoperirea defectelor din material ale pieselor metalice. [< fr. *défectoscope*]

DEFECTOSCOPÍE *s. f.* examinare a structurii materialelor sau a diferitelor piese pentru a descoperi defectele lor. [gen. *-iei.* / < fr. *défectoscopie*, cf. lat. *defectus* — defect, gr. *skopein* — a privi]

DEFECTUÓS, -OÁSĂ *adj.* cu lipsuri, cu defecte. [pron. *-tu-os.* / cf. lat. *defectuosus*, fr. *défectueux*]

DEFECTUOZITÁTE *s. f. (rar)* defect, imperfecțiune ; stare de defecțiune. [cf. fr. *défectuosité*]

DEFÉCȚIE *s. f.* v. defecțiune.

DEFECȚIÚNE *s. f.* 1. neîndeplinire a unei sarcini ; abandonare a unei cauze etc. ; dezertare. 2. *(impr.)* deranjament, defect (care împiedică buna funcționare a unei mașini, a unui aparat etc.) [var. *defecție s. f.* / cf. fr. *défection*, lat. *defectio*]

DEFEMINIZÁ *vb. I. refl.* a-și pierde caracterele, aptitudinile, obiceiurile de femeie. [< fr. *déféminiser*]

DEFEMINIZÁRE *s. f.* acțiunea de a se defeminiza și rezultatul ei. [< *defeminiza*]

DEFENDÓR *s. m. (jur. ; rar)* pîrît, intimat. [< fr. *défendeur*]

DEFENESTRÁRE *s. f.* defenestrație. [cf. fr. *défenestration*]

DEFENESTRÁȚIE *s. f. (fam.)* aruncare pe fereastră ; defenestrare. [< fr. *défenestration*]

DEFENOLÁ *vb. I. tr. (chim.)* a îndepărta fenolii din apele industriale. [et. incertă]

DEFENOLÁRE *s. f.* acțiunea de a defenola. [< *defenola*, după fr. *déphénolage*]

DEFÉNSĂ *s. f. (zool.)* fiecare dintre colții (incisivii) elefantului ; fildeș. [< fr. *défense*]

DEFENSÍSM *s. m.* atitudine a reacțiunii din primul război mondial, care, sub lozinca „apărării patriei", urmărea atragerea maselor în acest război. [< fr. *défensisme*]

DEFENSÍST, -Ă *adj.* referitor la defensism. [cf. fr. *défensiste*]

DEFENSÍV, -Ă *adj.* de apărare, care apără. [cf. fr. *défensif*]

DEFENSÍVĂ *s. f.* (op. ofensivă) formă de luptă adoptată în scopul de a rezista atacurilor inamicului ; apărare. [< fr. *défensive*]

DEFENSÓR *s. m. (jur. ; rar)* apărător. [cf. fr. *défenseur*, lat. *defensor*]

DEFERÉNT, -Ă *adj.* 1. plin de deferență ; respectuos, condescendent. 2. *(anat.)* canal ~ = canal care conduce spre exterior. [< fr. *déférent*, cf. lat. *deferens*]

DEFERENTÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a unui canal deferent. [< fr. *déférentite*]

DEFERÉNȚĂ *s. f.* respect, stimă, considerație ; condescendență. [cf. fr. *déférence*]

DEFERÍ *vb. IV. tr.* 1. a acorda, a da, a conferi (un titlu, onoruri etc.). 2. a trimite în judecată, a supune spre judecare în fața justiției. ◎ a ~ *jurămînt* = a cere cuiva, în lipsă de alte probe, să jure în fața justiției. [p. i. *defér.* / < fr. *déférer*, lat. *deferre*]

DEFERÍRE *s. f.* acțiunea de a deferi. [< *deferi*]

DEFERÍZĂ *vb. I. tr. (chim.)* a îndepărta excesul de fier din apele feruginoase pentru a putea fi consumate. < fr. *déferriser*]

DEFERIZÁRE *s. f. (chim.)* acțiunea de a deferiza și rezultatul ei. [< *deferiza*]

DEFERLÁ *vb. I. intr. (despre valuri)* a se revărsa, a se sparge rostogolindu-se. [< fr. *déferler*]

DEFERLÁJ *s. n.* deferlare. [< fr. *déferlage*]

DEFERLÁRE *s. f.* acțiunea de a deferla și rezultatul ei. ● cădere a crestelor de val înainte ca urmare a faptului că valul întîlnește un obstacol ; deferlaj. [< *deferla*, după fr. *déferlement*]

DEFERTILIZÁ *vb. I. tr.* a face un teren să devină nefertil, neproductiv. [cf. fr. *défertiliser*]

DEFERTILIZÁRE *s. f.* acțiunea de a defertiliza și rezultatul ei ; sterilizare. [< *defertiliza*]

DEFERVESCÉNȚĂ *s. f. (med.)* diminuare sau dispariție a febrei, anunțînd convalescența. [< fr. *défervescence*]

DEFETÍSM *s. n.* 1. atitudine de defetist ; opinie, părere, atitudine a celui care (afectează că) nu crede în reușita unei acțiuni sau în justețea unei cauze, pe care o consideră pierdută. 2. infracțiune constînd în lansarea și răspîndirea în timp de război a unor zvonuri sau informații false, exagerate sau tendențioase cu privire la situația politică, economică și socială a țării. [< fr. *défaitisme*]

DEFETÍST, -Ă *adj.* referitor la defetism, propriu defetismului. // *s. m. f.* partizan, susținător al unei atitudini de defetism. [< fr. *défaitiste*]

DEFIBRÁ *vb. I. tr.* a desface, a transforma în fibre (un material). ● a transforma lemnele în fibre pentru a obține pasta din care se fabrică hîrtia sau plăcile fibrolemnoase. [< fr. *défibrer*]

DEFIBRÁRE *s. f.* acțiunea de a defibra și rezultatul ei. [< *defibra*]

DEFIBRATÓR *s. n.* aparat sau mașină care servește pentru operația de defibrare. [cf. fr. *défribateur*, germ. *Defibrator*]

DEFIBRINÁ *vb. I. tr. (biol.)* a efectua operația de defibrinare. [< fr. *défibriner*]

DEFIBRINÁRE *s. f. (biol.)* eliminare a fibrinei din plasmă sau din exsudatele sanguine. [< *defibrina*, după fr. *défibrination*]

DEFICIÉNT, -Ă *adj.* care este în deficit, în pierdere, în pagubă ; care produce mai puțin decît trebuie. // *s. m. f.* persoană cu unele defecte fizice sau psihice. [pron. *-ci-ent.* / < fr. *déficient*, it. *deficiente*]

DEFICIÉNȚĂ *s. f.* lipsă ; scădere. ● defect psihic sau (mai rar) fizic. [cf. fr. *déficience*, it. *deficienza*, lat. *deficientia*]

DEFICÍT *s. n.* lipsă ; *(spec.)* lipsă într-un cont, într-o socoteală ; sumă cu care cheltuielile întrec veniturile. O *a fi în* ~ = a fi în pierdere. [pl. *-te, -turi.* / < fr. *déficit*, cf. lat. *deficit*, pers. 3 sg. de la *deficere* — a lipsi]

DEFICITÁR, -Ă *adj.* care este în deficit. [cf. fr. *déficitaire*]

DEFILÁ *vb. I. intr. (despre coloane, convoiuri etc.)* a trece în rînduri, în șir. ❷ *(despre trupe, unități militare)* a trece prin fața unui comandant, a unui șef etc. pentru a da onorul cu ocazia unei parade etc. ❸ *(fig.)* a se succeda. [< fr. *défiler* < lat. *filum* — fir]

DEFILÁRE *s. f.* acțiunea de a defila și rezultatul ei. [< *defila*]

DEFILÁT, -Ă *adj. (mil. ; despre un teren)* ascuns de vederea inamicului înapoia unei acoperiri. [< fr. *défilé*]

DEFILÉU *s. n.* vale strîmtă și adîncă între doi munți, săpată de o apă curgătoare ; trecătoare. [pl. *-uri.* / < fr. *défilé*]

DEFINÍ *vb. IV. tr.* a da o definiție. ❶ a preciza, a delimita. ❷ *refl.* a se autocaracteriza. [< fr. *définir*, it., lat. *definire*]

DEFINÍRE *s. f.* acțiunea de a (se) defini și rezultatul ei ; definiție. [< *defini*]

DEFINÍT, -Ă *adj.* 1. care a fost cuprins într-o definiție. ● explicit, hotărît, precizat. O *(gram.) articol* ~ = articol hotărît. 2. *(bot. despre organe)* care prezintă o creștere limitată. [< *defini*, cf. fr. *défini*]

DEFINITÍV, -Ă *adj.* care nu se mai poate modifica ; absolut, categoric, irevocabil, O *profesor* sau *învățător* ~ = profesor sau învățător care, după îndeplinirea unor anumite condiții, obține unele drepturi asupra catedrei pe care o ocupă ; *în* ~ = în sfîrșit, la urma urmelor. [cf. fr. *définitif*, it. *definitivo*, lat. *definitivus*]

DEFINITIVÁ *vb. I. tr.* a da formă definitivă. ● a stabili definitiv pe cineva într-un post. [< *definitiv* + *-a*]

DEFINITIVÁRE *s. f.* acțiunea de a definitiva și rezultatul ei. ● ansamblul lucrărilor necesare pentru amenajarea părții carosabile a unui drum în vederea modernizării acestela. [< *definitiva*]

DEFINITIVÁT, -Ă *adj.* care este definitiv, care este stabilit definitiv. // *s. n.* examen dat în scopul numirii definitive în învățămîntul elementar sau mediu. [< *definitiva*]

DEFINITÓRIU, -IE *adj.* care definește. [pron. *-ri-u*, pl. *-ii.* / cf. fr. *définitoire*]

DEFINÍȚIE *s. f.* 1. operație logică prin care se arată conținutul unei noțiuni, enunțîndu-se notele ei esențiale sau adesea indicîndu-se genul proxim și diferența specifică ; propoziție prin care se exprimă această determinare. O *prin* ~ = prin însăși natura lucrurilor. 2. procedeu conceptual servind la introducerea unui simbol nou într-un limbaj formalizat sau la specificarea semnificației unei expresii. [gen. *-iei.* var. *definițiune* s. f. / cf. fr. *définition*, it. *definizione*, lat. *definitio*]

DEFINIȚIÚNE *s. f.* v. definiție.

DEFLAGRÁNT, -Ă *adj. (rar)* care are proprietatea de a produce o ardere cu explozie și zgomot. [< fr. *déflagrant*]

DEFLAGRÁȚIE *s. f. (rar)* ardere vie însoțită de explozie și de degajare de căldură. ● ardere cu explozie în care reacția se propagă cu viteze mici. [gen. *-iei.* var. *deflagrațiune* s. f. / cf. fr. *déflagration*, lat. *deflagratio*]

DEFLAGRAȚIÚNE *s. f.* v. deflagrație.

DEFLÁȚIE *s. f.* 1. retragere din circulație a unei anumite cantități de bancnote în timpul unei inflații, pentru a face să crească puterea de cumpărare a banului. 2. acțiunea de îndepărtare și de transportare de către vînt a nisipurilor provenite din dezagregarea rocilor de la suprafața pămîntului. [gen. *-iei.* / < fr. *déflation*]

DEFLAȚIONÍST, -Ă *adj.* cu caracter de deflație (1). [pron. *-ți-o-.* / < fr. *déflationniste*]

DEFLECTÓR *s. n.* 1. *(fiz.)* dispozitiv cu care se deviază un fluid sau un flux electronic din direcția în care curge. ❷ dispozitiv din instalațiile de ventilație care servește la evacuarea aerului viciat din încăperi. 2. instrument pentru compensarea compasului magnetic. [< fr. *déflecteur*]

DEFLÉCȚIE *s. f.* v. deflexiune.

DEFLECȚIÚNE *s. f.* v. deflexiune.

DEFLEGMÁ *vb. I. tr.* a separa componenții unui amestec de lichid prin distilarea și relichefierea fracțiunilor cu punct de fierbere mai înalt. [< fr. *déflegmer*]

DEFLEGMÁRE *s. f.* acțiunea de a deflegma. [< *deflegma*]

DEFLEGMÁTOR *s. n.* aparat care servește pentru deflegmare. [cf. fr. *déflegmateur*]

DEFLÉXIE *s. f.* v. deflexiune.

DEFLEXIÚNE *s. f.* 1. stare a unui membru sau a unei părți a corpului opusă flexiunii. 2. deviere a curentului unui fluid sau a unui flux electronic din direcția inițială. [var. *deflecție, deflecțiune, deflexie* s. f. / cf. lat. *deflexio*, fr. *déflexion*]

DEFLORÁ *vb. I. tr.* a rupe membrana himenală, himenul ; a dezvirgina. [< fr. *déflorer*]

DEFLORÁRE *s. f.* acțiunea de a deflora și rezultatul ei. [< *deflora*]

DEFOCALIZÁRE *s. f. (fiz.)* focalizare defectuoasă a fasciculului electronic într-un tub catodic. [după fr. *défocalisation*]

DEFOLIÁ *vb. I. tr., refl.* a face să cadă frunzele (înainte de vreme). [pron. *-li-a*, p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / < lat. *defoliare*]

DEFOLIÁNT, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care servește pentru defoliere. [et. incertă]

DEFOLIATÓR, -OÁRE *adj. (despre animale)* care se hrănește cu frunzele arborilor forestieri. [pron. *-li-a-.* / cf. lat. *defoliator*]

DEFOLIÁȚIE *s. f.* căderea înainte de vreme a frunzelor arborilor sau ale altor plante ; defoliere, desfrunzire. [gen. *-iei.* var. *defoliațiune* s. f. / < fr. *défoliation*]

DEFOLIAȚIÚNE *s. f.* v. defoliație.

DEFOLIÉRE *s. f.* defoliație. [< *defolia*]

DEFORMÁ *vb. I.* 1. *tr.* a strica forma (naturală sau primitivă) a unui obiect ; a șlui. ● *(fig.)* a reproduce inexact ; a denatura. 2. *refl.* a-și pierde forma primitivă. [< fr. *déformer*, it., lat. *deformare*]

DEFORMÁBIL, -Ă *adj.* care se poate deforma. [cf. fr. *déformable*]

DEFORMÁNT, -Ă *adj.* care deformează. [< fr. *déformant*]

DEFORMÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) deforma și rezultatul ei ; deformație. [< *deforma*]
DEFORMAȚÍE *s. f.* alterare, stricare a formei naturale sau primitive ; deformare. O ~ *profesională* = apreciere eronată, mecanică, datorită deprinderilor căpătate prin exercitarea unei profesiuni. [gen. *-iei.* var. *deformațiune* s. f. / cf. fr. *déformation*, it. *deformazione*, lat. *deformatio*]
DEFORMAȚIÚNE *s. f.* v. deformație.
DEFOSFORÁ *vb. I. tr.* a îndepărta fosforul din topitura metalică la elaborarea oțelurilor. [< fr. *déphosphorer*]
DEFOSFORÁRE *s. f.* acțiunea de a defosfora și rezultatul ei. [< *defosfora*]
DEFRAUDÁ *vb. I. tr.* a delapida, a frustra de bani (o bancă, o instituție etc.) ; a frauda. [pron. *-fra-u-.* / < lat. *defraudare*, cf. it. *defraudare*]
DEFRAUDÁRE *s. f.* acțiunea de a defrauda și rezultatul ei ; delapidare, fraudă, fraudare. [pron. *-fra-u-.* / < *defrauda*]
DEFRAUDATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care defraudează ; delapidator. [pron. *-fra-u-.* / cf. it. *defraudatore*]
DEFRIȘÁ *vb. I. tr.* a tăia și a înlătura arborii dintr-o pădure spre a obține un teren propriu pentru agricultură, pentru pășunat etc. [< fr. *défricher*]
DEFRIȘÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi defrișat. [cf. fr. *défrichable*]
DEFRIȘÁRE *s. f.* acțiunea de a defrișa și rezultatul ei ; defrișat. [< *defrișa*]
DEFRIȘÁT *s. n.* defrișare. O *mașină de* ~ = mașină forestieră folosită pentru smulgerea cioatelor din sol după tăierea arborilor ; defrișator. [< *defrișa*]
DEFRIȘATÓR *s. n.* mașină de defrișat. [< *defrișa* + *-tor*]
DEFRIȘÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care efectuează (sau lucrează la) defrișări. [cf. fr. *défricheur*]
DEFULÁ *vb. I. refl. (franțuzism)* a se lăsa purtat de stări afective ; a-și da drumul. [< fr. *(se) défouler*]
DEFULÁRE *s. f.* revenire în conștiință a unui fapt emoțional refulat în inconștient. [< *defula*, după fr. *défoulement*]
DEFÚNCT, -Ă *adj., s. m. f.* (om) decedat, răposat. [< lat. *defunctus*, cf. fr. *défunt*]
DEGAJÁ *vb. I. tr.* 1. a lua înapoi ceea ce a fost dat în gaj ; a retrage din gaj. 2. a elibera (un loc), a înlătura un obstacol sau ceva care împiedică ori îngreuiază. 3. a produce o emanație, a exala, a răspîndi. 4. a trimite mingea departe de poarta proprie pentru a evita o acțiune periculoasă. ● *(la scrimă)* a-și desprinde sabia de sabia adversarului. [p. i. 3,6 *-jează*, ger. *-jînd.* / < fr. *dégager*]
DEGAJAMÉNT *s. n.* încăpere care servește ca spațiu de comunicare între încăperile unui apartament sau ale unei clădiri publice. ● *(teatru)* porțiune situată în fundul și pe marginile scenei, servind la depozitarea decorurilor și a mobilierului. [cf. fr. *dégagement*]
DEGAJÁRE *s. f.* 1. acțiunea de a degaja și rezultatul ei ; răspîndire, exalare ; eliberare de o sarcină, de un obstacol. ● îndepărtare a unei porțiuni de material de pe o piesă, de pe un teren etc. 2. *(concr.)* canelură circulară realizată prin așchiere la exteriorul sau interiorul unei piese cilindrice. [< *degaja*]
DEGAJÁT, -Ă *adj.* liber în mișcări, nestînjenit. [după fr. *dégagé*]
DEGAZÁ *vb. I. tr.* a îndepărta gazele (dintr-un spațiu închis, de pe o suprafață). ● *(spec. ; mil.)* a îndepărta gazele de luptă dintr-un anumit loc. [< *de-* + *gaza*]
DEGAZÁRE *s. f.* acțiunea de a degaza și rezultatul ei. [< *degaza*]
DEGAZATÓR *s. m.* substanță întrebuințată în operația de degazare. [< *degaza* + *-tor*]
DEGAZEIFICÁ *vb. I.* v. degazifica.
DEGAZEIFICÁRE *s. f.* v. degazificare.
DEGAZEIFICATÓR *s. n.* v. degazificator.
DEGAZIFICÁ *vb. I. tr.* a îndepărta gazele, materiile volatile etc. dintr-un lichid, din cărbuni etc. [p. i. *degazific.* var. *degazeifica* vb. I. / < *de-* + *gazifica*]
DEGAZIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a degazifica și rezultatul ei. [var. *degazeificare* s. f. / < *degazifica*]
DEGAZIFICATÓR *s. n.* dispozitiv folosit pentru degazificare. [var. *degazeificator* s. n. / cf. fr. *degaséificateur*]
DEGAZOLINÁ *vb. I. tr.* a separa printr-un procedeu special gazolina din gazele obținute în exploatările petroliere ; dezbenzina. [< fr. *dégazoliner*]
DEGAZOLINÁRE *s. f.* acțiunea de a degazolina și rezultatul ei ; dezbenzinare. [< *degazolina*]
DEGAZÓR *s. n.* aparat folosit pentru înlăturarea gazelor din apă. [< *degaza* + *-or*]
DEGELIFICÁ *vb. I. tr., intr. (rar)* a (se) dezgheța. ◎ *(despre geluri coloidale)* a cristaliza. [< *de* + *gelifica*, după fr. *dégeler*]
DEGELIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) degelifica. [< *degelifica*]
DEGENERÁ *vb. I. intr.* 1. a se depărta de tipul primitiv, pierzînd din calități, din valoare. 2. *(fig.)* a se schimba în rău ; a decădea. [< fr. *dégénérer*, it., lat. *degenerare*]
DEGENERÁRE *s. f.* acțiunea de a degenera și rezultatul ei ; decădere ; stricare, degenerescență ; degenerație. [< *degenera*]
DEGENERÁT, -Ă *adj., s. m. f.* (individ) care și-a pierdut calitățile ereditare, naturale, fizice sau morale. [cf. fr. *dégénéré*]
DEGENERATÍV, -Ă *adj.* cu caracter de degenerație. [< fr. *dégénératif*]
DEGENERAȚIE *s. f. (rar)* degenerare, decădere. [gen. *-iei.* var. *degenerațiune* s. f. / cf. fr. *dégénération*, it. *degenerazione*]
DEGENERAȚIÚNE *s. f.* v. degenerație.
DEGENERESCÉNT, -Ă *adj.* cu aspecte de degenerescență. [< fr. *dégénérescent*]
DEGENERESCÉNȚĂ *s. f.* 1. tendință de degenerare. ● modificare patologică regresivă a unui țesut sau organ. 2. *(mat.)* existența mai multor funcții proprii corespunzătoare unei singure valori proprii a unui operator. [cf. fr. *dégénérescence*]
DEGERMINÁ *vb. I. tr.* a separa embrionul din sămînță. [după fr. *dégermer*]
DEGERMINÁRE *s. f.* acțiunea de a degermina. [< *degermina*]
DEGHIZÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) travesti. ● *(fig.)* a (se) ascunde, a (se) disimula ; a (se) schimba ; a (se) masca. [< fr. *déguiser*]
DEGHIZAMÉNT *s. n.* deghizare. [< *deghiza*, după fr. *déguisement*]
DEGHIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) deghiza și rezultatul ei. [< *deghiza*]
DEGIPSÁRE *s. f.* procesul de dizolvare a ghipsului din roci sub acțiunea apei. [et. incertă]
DEGIVRÁ *vb. I. tr.* a înlătura straturile de chiciură sau de gheață formate pe anumite suprafețe (metalice). [var. *dejivra* vb. I. / < fr. *dégivrer*]

DEGIVRÁJ *s. n.* degivrare. [var. *dejivraj* s. n. / < fr. *dégivrage*]
DEGIVRÁRE *s. f.* acțiunea de a degivra și rezultatul ei ; degivraj. [var. *dejivrare* s. f. / < *degivra*]
DEGIVRÓR *s. n.* dispozitiv folosit la avioane pentru a preveni sau a înlătura givrajul. [var. *dejivror* s. n. / < fr. *dégivreur*]
DEGLACIÁȚIE *s. f.* *(geol.)* retragerea ghețarilor ca urmare a modificărilor condițiilor climatice. [pron. *-ci-a-*. gen. *-iei*. / < fr. *déglaciation*]
DEGLUTINÁ *vb. I. intr., refl. (lingv. ; despre elementele unui cuvînt)* a (se) separa. [< *fr. déglutiner*]
DEGLUTINÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) deglutina. [< *deglutina*]
DEGLUTIȚIE *s. f.* înghițire. [gen. *-iei*. var. *deglutițiune* s. f. / cf. fr. *déglutition*, lat. *deglutitio*]
DEGLUTIȚIÚNE *s. f.* v. deglutiție.
DEGOMÁ *vb. I. tr.* a îndepărta stratul de sericină de pe firul de mătase naturală. [< fr. *dégommer*]
DEGOMÁRE *s. f.* acțiunea de a degoma. [< *degoma*]
DEGONFLÁ *vb. I. tr., refl. (franțuzism ; mai ales fig.)* a (se) dezumfla. [< fr. *dégonfler*]
DEGONFLÁRE *s. f. (franțuzism)* acțiunea de a (se) degonfla ; dezumflare. [< *degonfla*]
DEGORJÁRE *s. f.* operație de îndepărtare a drojdiei din sticlele de vin. [după fr. *dégorgeage, dégorgement*]
DEGRADÁ *vb. I.* 1. *tr.* a înjosi. ◎ a strica. 2. *tr.* a destitui pe cineva dintr-o funcție, dintr-o demnitate ; *(spec. ; mil.)* a ridica cuiva gradul (ca pedeapsă). 3. *tr., refl.* a decădea ; a (se) strica, a (se) deteriora. ◎ *(despre un teren)* a deveni sau a face să devină neproductiv. [< fr. *dégrader*, it., lat. *degradare*]
DEGRADÁNT, -Á *adj.* care degradează ; înjositor ; degradator. [cf. fr. *dégradant*]
DEGRADÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) degrada și rezultatul ei. ◎ stricare ; decădere ; degradație. ○ *~a terenurilor* = proces de deformare a terenurilor, ca urmare a eroziunii sau a deplasării de teren ; reducere treptată a înălțimii reliefului prin acțiunea distructivă exercitată de agenți geomorfologici externi. ● defertilizare. [< *degrada*]
DEGRADÁT, -Ă *adj.* 1. *(despre persoane)* care a pierdut gradul pe care l-a avut. ● înjosit ; corupt, stricat, vicios. 2. *(despre materiale, soluri etc.)* care și-a pierdut calitățile ; stricat, deteriorat grav. [cf. fr. *dégradé*]
DEGRADATÓR, -OÁRE *adj.* degradant. // *s. n. (fot.)* hîrtie neagră decupată astfel încît să permită obținerea unei imagini cu anumite contururi la copierea filmului. [cf. fr. *dégradateur*]
DEGRADÁȚIE *s. f. (rar)* degradare. [var. *degradațiune* s. f. / < fr. *dégradation*]
DEGRADAȚIÚNE *s. f.* v. degradație.
DEGRADÉU *s. n.* estompare treptată a unei culori, a luminii. [pron. *-deu*. pl. *-uri*. / < fr. *dégradé*]
DEGRÁS *s. n.* amestec de untură de pește și de acid nitric folosit în pielărie. [pl. *-suri*. / < fr. *dégras*]
DEGREÁ *vb. I. tr. (mar.)* a demonta manevrele fixe și curente ale unei nave. [pron. *-gre-a*. / < fr. *dégréer*]
DEGRESÁ *vb. I. tr.* a îndepărta petele de grăsime. ● a scoate grăsimea dintr-un aliment. [< fr. *dégraisser*]
DEGRESÁJ *s. n.* degresare. [< fr. *dégraissage*]
DEGRESÁNT *s. m.* 1. substanță întrebuințată la degresare. 2. deplastifiant. [cf. fr. *dégraissant*]
DEGRESÁRE *s. f.* acțiunea de a degresa și rezultatul ei ; degresaj. [< *degresa*]
DEGRESIÚNE *s. f. (rar)* micșorare treptată, graduală. [pron. *-si-u-*. [cf. fr. *dégression*, lat. *degressio*]
DEGRESÍV, -Á *adj. (rar)* care merge descrescînd, care descrește, descrescător. [< fr. *dégressif*, cf. lat. *degredior* — a cobori]
DEGRESÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care degresează. // *s. n. (tehn.)* aparat cu care se face degresarea anumitor materiale. [cf. fr. *dégraisseur, dégraissoir*]
DEGREVÁ *vb. I. tr.* a micșora, a reduce, a suprima obligațiile, sarcinile etc. care revin unei persoane, unui colectiv. [< fr. *dégrever*]
DEGREVÁNT, -Á *adj.* care degrevează. [cf. fr. *dégrevant*]
DEGREVÁRE *s. f.* acțiunea de a degreva și rezultatul ei. [< *degreva*]
DEGRINGOLÁ *vb. I. intr. (rar)* a se prăvăli treptat, a se prăbuși ; a decădea treptat. [< fr. *dégringoler*]
DEGRINGOLÁDĂ *s. f.* prăbușire, rostogolire. ◎ *(fig.)* decădere progresivă, treptată, ruinare. [< fr. *dégringolade*]
DEGROSISÁ *vb. I. tr.* a reduce suspensiile mai mari în procesul de purificare a apei. [după fr. *dégrossir, dégrossissage*]
DEGROSISÁRE *s. f.* acțiunea de a degrosisa și rezultatul ei. [< *degrosisa*, după fr. *dégrossissage*]
DEGROSISÓR *s. n.* sistem de filtre cu pietriș care reține impuritățile de dimensiuni mai mari, folosit într-o instalație de limpezire a apei. [< fr. *dégrossisseur*]
DEGROȘÁ *vb. I. tr.* a așchia o piesă brută de metal pentru a o aduce la o dimensiune apropiată de cea definitivă. [cf. fr. *dégrossir*]
DEGROȘÁRE *s. f.* acțiunea de a degroșa și rezultatul ei. [< *degroșa*]
DEGUDRONÁ *vb. I. tr.* a separa gudroanele de gazele produse la distilarea cărbunilor fosili. [< fr. *dégoudronner*]
DEGUDRONÁRE *s. f.* acțiunea de a degudrona și rezultatul ei. [< *degudrona*]
DEGUDRONATÓR *s. n.* aparat sau utilaj folosit la degudronare. [cf. fr. *dégoudronneur*]
DEGUSTÁ *vb. I. tr.* a gusta, a încerca (o mîncare, o băutură) ; a savura. [p. i. *degúst*. / < fr. *déguster*, lat. *degustare*]
DEGUSTÁRE *s. f.* acțiunea de a degusta și rezultatul ei ; degustație. [< *degusta*]
DEGUSTÁȚIE *s. f.* degustare. [gen. *-iei*. / cf. lat. *degustatio*, fr. *dégustation*]
DEGUSTÁTOR, -OÁRE *s. m. f.* cel care este însărcinat a degusta vinurile, lichiorurile. [< fr. *dégustateur*]
DEHIDRÁTOR *s. n.* v. deshidrator.
DEHIDROGENÁ *vb. I. tr.* a elimina, termic sau catalitic, hidrogenul din molecula compușilor organici. [p. i. *-nez*. var. *deshidrogena* vb. I. / < fr. *déshydrogéner*]
DEHIDROGENÁRE *s. f.* acțiunea de a dehidrogena și rezultatul ei. [var. *deshidrogenare* s. f. / < *dehidrogena*]
DEHISCÉNT *adj. (despre fructe)* care se deschide de la sine la maturitate. [< fr. *déhiscent*, cf. lat. *dehiscens* — care se deschide]
DEHISCÉNȚĂ *s. f.* însușire a unor fructe de a fi dehiscente. [cf. fr. *déhiscence*]
DEICÍD, -Á *s. m. f. (liv.)* ucigaș al unui zeu sau al lui Dumnezeu. // *s. n.* ucidere a unui

zeu sau a lui Dumnezeu. [pron. *de-i-*. / < fr. *déicide*, cf. lat. *Deus* — zeu, *caedere* — a ucide]

DEÍCTIC, -Ă *adj. (gram.)* care arată, demonstrează ; care întărește un sens. [pron. *de-ic-*. / < fr. *déictique*, lat. *deicticus*, cf. gr. *deiktikos* — demonstrativ]

DEIFICÁ *vb. I. tr. (liv.)* a atribui putere divină unei ființe sau unui lucru ; a zeifica. [pron. *de-i-*. p. i. *deific*. / < it., lat. *deificare*]

DEIFICÁRE *s. f. (liv.)* faptul de a deifica ; zeificare. [pron. *de-i-*. / < *deifica*]

DEÍSM *s. n.* orientare filozofică-religioasă din sec. XVII-XVIII, care recunoștea existența lui Dumnezeu numai ca o cauză primară, impersonală a lumii, negînd ideea întruchipării lui Dumnezeu într-o persoană și teza intervenției acestuia în viața naturii și a societății. [pron. *de-ism*. / < fr. *déisme*, cf. lat. *deus* — zeu]

DEÍST, -Ă *adj.* referitor la deism. // *s. m. f.* adept, susținător al deismului. [< fr. *déiste*]

DEJÁ *adv.* în acest (sau acel) moment, încă de pe acum (sau de pe atunci). [< fr. *déjà*]

DEJALÉN *s. n.* v. dejalenă.

DEJALÉNĂ *s. f.* țesătură fină de bumbac, folosită pentru confecționarea cămășilor bărbătești, a bluzelor etc. [pl. *-ne*, *-nuri*. var. *dejalen* s. n. / cf. engl. *delaine*]

DEJÉCȚIE *s. f.* **1.** evacuarea excreției din corp (mai ales a excrementelor) ; materia evacuată. **2.** scurgeri provenite din industrii, din gospodării, care degradează apele naturale în care se scurg. **3.** *con de* ~ = grămadă, îngrămădire de pietriș, de nisip etc. care se depune în regiunea inferioară a unui torent și are forma unei jumătăți de con foarte turtit ; agestru. [gen. *-iei*. var. *dejecțiune* s. f. / < fr. *déjection*, cf. lat. *deiectio*]

DEJECȚIÚNE *s. f.* v. dejecție.

DEJIVRÁ *vb. I.* v. degivra.

DEJIVRÁJ *s. n.* v. degivraj.

DEJIVRÁRE *s. f.* v. degivrare.

DEJIVRÓR *s. n.* v. degivror.

DEJOJÁRE *s. f.* manevră în timpul decolării unui hidroavion, prin care acesta este ridicat cu coca deasupra apei spre a micșora rezistența la înaintare. [după fr. *déjaugeage*]

DEJUCÁ *vb. I. tr.* a zădărnici (planurile, uneltirile cuiva). [p. i. *dejóc*. / < *de-* + *juca*, după fr. *déjouer*]

DEJUCÁRE *s. f.* acțiunea de a dejuca și rezultatul ei. [< *dejuca*]

DEJÚN *s. n.* masa de prînz, prînzul ; timpul cînd se ia această masă. ◊ *micul* ~ = gustarea de dimineață. [< *dejuna*]

DEJUNÁ *vb. I. intr.* a prînzi. [< fr. *déjeuner*]

DE JÚRE *loc. adv.* formulă care invocă latura juridică, legală a unei situații, traducîndu-se „de drept", „potrivit legii". [pron. *-iu-*. / < lat. *de jure* — de drept]

DELABORÁ *vb. I. tr.* a demonta dintr-un loc instalațiile, mașinile și munițiile devenite inutilizabile sau periculoase. [< lat. *delaborare*]

DELABORÁRE *s. f.* acțiunea de a delabora și rezultatul ei. [< *delabora*]

DELABRÁ *vb. I. tr. (franțuzism)* a deteriora, a ruina, a strica. [< fr. *délabrer*]

DELABRÁRE *s. f.* acțiunea de a delabra și rezultatul ei. [< *delabra*]

DELAPIDÁ *vb. I. tr.* a fura, a-și însuși bunuri, bani publici ; a ruina (o instituție, o bancă) prin cheltuieli excesive. [var. *dilapida* vb. I. / < fr. *dilapider*, lat. *dilapidare*]

DELAPIDÁRE *s. f.* acțiunea de a delapida și rezultatul ei ; defraudare. [var. *dilapidare* s. f. / < *delapida*]

DELAPIDATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care face o delapidare. [var. *dilapidator*, *-oare* s. m. f. / cf. fr. *dilapidateur*]

DELATÓR, -OÁRE *s. m. f.* denunțător, pîrîtor. [cf. fr. *délateur*, lat. *delator*]

DELAȚIÚNE *s. f.* denunțare (făcută în special cu rea intenție, pentru profituri personale) ; denunț. [cf. fr. *délation*, lat. *delatio*]

DELÁSĂ *vb. I. refl.* a dovedi nepăsare, a se lăsa de, a neglija, a părăsi o muncă începută. [p. i. *delás*, se conjugă ca *lăsa*. / cf. fr. *délaisser*]

DELÁSARE *s. f.* faptul de a se delăsa ; nepăsare, neglijență. [< *delăsa*]

DÉLCO *s. n.* cap distribuitor de curent electric la motoarele cu autoaprindere. [< fr., engl. *Delco*, nume comercial]

DELCRÉDERE *s. n. (com.)* angajament al unui agent care, în schimbul unui comision special, garantează personal plata tuturor mărfurilor pe care le vinde în contul altuia. [< germ. *Delkredere*, cf. it. *del credere*]

DELEÁTUR *s. n.* semn de corectură prin care se arată că trebuie să se suprime o literă, un cuvînt etc. [pron. *-le-a-*. / < fr., lat. *deleatur*]

DELEBÍL, -Ă *adj. (liv.)* care poate fi șters. [cf. lat. *delebilis*, fr. *délébile*]

DELECTÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) desfăta, a (se) bucura. [< fr. *délecter*, lat. *delectare*]

DELECTÁBIL, -Ă *adj.* plăcut, agreabil, încîntător. [cf. fr. *délectable*, lat. *delectabilis*]

DELECTÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) delecta și rezultatul ei ; încîntare ; distracție ; delectație. [< *delecta*]

DELECTÁȚIE *s. f. (rar)* delectare. [< fr. *délectation*]

DELEGÁ *vb. I. tr.* a împuternici pe cineva cu dreptul de a acționa (în numele celui care-i dă împuternicirea) ; a da o delegație cuiva. ◊ a transmite prin delegație (o autoritate, o putere, o creanță etc.). [p. i. *deleg*, se conjugă ca *lega*. / < fr. *déléguer*, cf. lat. *delegare*]

DELEGÁT, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) împuternicit cu o delegație. [< *delega*, cf. fr. *délégué*, lat. t. *delegatus*]

DELEGATÁR, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care deleagă, care dă o delegație. [cf. fr. *délégataire*]

DELEGÁȚIE *s. f.* **1.** misiune sau însărcinare dată cuiva de a acționa într-un anumit fel în numele celui care i-a încredințat-o. **2.** act prin care cineva este desemnat ca delegat. **3.** grup de persoane care au de îndeplinit (sau sînt însărcinate cu) o misiune specială. [gen. *-iei*. var. *delegațiune* s. f. / cf. fr. *délégation*, lat. *delegatio*]

DELEGAȚIÚNE *s. f.* v. delegație.

DELESTÁ *vb. I. tr.* a arunca lestul din corăbii sau din baloane pentru a le ușura. [< fr. *délester*]

DELESTÁRE *s. f.* acțiunea de a delesta și rezultatul ei. [< *delesta*]

DELETÉR, -Ă *adj. (rar ; liv.)* nociv, vătămător. [< fr. *délétère*, cf. gr. *deleterios*]

DELFÍN[1] *s. m.* **1.** mamifer marin din ordinul cetaceelor, care trăiește în cete în toate mările. **2.** stil de înot, caracterizat prin mișcarea simultană și simetrică a brațelor, dinainte spre înapoi, coordonată cu mișcarea picioarelor în plan vertical. **3.** constelație din emisfera boreală, situată în vecinătatea Căii lactee. [< lat. *delphinus*, it. *delfino*]

DELFÍN[2] *s. m.* titlu feudal purtat de conții Viennois din Franța ; titlu purtat de fiul cel mai mare al regilor Franței, moștenitorul prezumtiv al tronului (și suzeran al provinciei Dauphiné). [cf. fr. *dauphin* ◁ *Dauphiné*, provincie din Franța]

DELFINÁRIU *s. n.* bazin în care se țin delfinii. [pron. *-riu.* / et. incertă]

DELFINÍST, -Ă *s. m. f.* înotător în stilul delfin[1] (2). [cf. it. *delfinista*]

DELIBERÁ *vb. I.* 1. *intr.* a examina, a chibzui, a dezbate (pentru a lua o hotărire). 2. *tr.* a decide, a rezolva. [< fr. *délibérer*, it., lat. *deliberare*]

DELIBERÁNT, -Ă *adj.* care deliberează. [< fr. *délibérant*]

DELIBERÁRE *s. f.* examinare a unei chestiuni înainte de a lua o hotărire ; consfătuire ; dezbatere ; deliberație. [< *delibera*]

DELIBERÁT, -Ă *adj.* gîndit, cumpănit ; liber consimțit. // *s. n.* deliberare între judecători înainte de pronunțarea sentinței. O ~ *moral* = decizie într-o chestiune de responsabilitate morală. [cf. fr. *délibéré*]

DELIBERATÍV, -Ă *adj.* referitor la o deliberare, de deliberare. O *vot* ~ = drept pe care îl are o adunare sau un membru al ei de a hotărî ceva prin vot. [cf. fr. *délibératif*, lat. *deliberativus*]

DELIBERÁȚIE *s. f. (rar)* deliberare. [< fr. *délibération*]

DELICÁT, -Ă *adj.* 1. gingaș, fin, grațios. ● de bună calitate, bun la gust. ● slăbuț, plăpînd. ● *(despre culori)* discret, pal, estompat. 2. fin, ales, distins ; *(fig.)* atent, prevenitor. 3. *(despre situații)* în care trebuie acționat cu prudență, cu rezervă ; greu de rezolvat. [< fr. *délicat*, it. *delicato*, lat. *delicatus*]

DELICATÉSĂ *s. f. (de obicei la pl.)* alimente fine (mai ales prăjituri, specialități de mîncare). [< germ. *Delikatesse*]

DELICATEȚÁ *s. f.* v. delicatețe.

DELICATÉȚE *s. f.* finețe, gingășie ; discreție. [var. *delicateță* s. f. / cf. fr. *délicatesse*, it. *delicatezza*]

DELICIÓS, -OÁSĂ *adj.* deosebit de gustos, savuros. ● *(fig.)* fermecător, încîntător. [pron. *-li-cios.* / cf. fr. *délicieux*, lat. *deliciosus*]

DELÍCIU *s. n.* plăcere mare, intensă ; savoare ; desfătare. [pron. *-ciu.* / cf. fr. *délice*, lat. *delicium*]

DELÍCT *s. n. (jur.)* 1. termen general pentru o violare a legilor penale, care se pedepsește cu închisoare, muncă silnică, amendă etc. v. contravenție, infracțiune, crimă. 2. *(p. ext.)* act nepermis de lege și sancționat printr-o pedeapsă corecțională. [< lat. *delictum*, cf. fr. *délit*]

DELICTUÁL, -Ă *adj.* delictuos. [pron. *-tu-al.* / et. incertă]

DELICTUÓS, -OÁSĂ *adj.* care constituie un delict, de delict ; delictual. [pron. *-tu-os.* / cf. fr. *délictueux*]

DELICVÉNT, -Ă *s. m. f.* v. delincvent.

DELICVÉNȚĂ *s. f.* v. delincvență.

DELICVESCÉNT, -Ă *adj. (despre substanțe)* care intră în soluții prin absorbție de vapori de apă din atmosferă. [cf. fr. *déliquescent*, lat. *deliquescens*]

DELICVESCÉNȚĂ *s. f. (chim.)* proprietate a unor corpuri de a absorbi umiditatea din aer și de a se dizolva. ● *(fig.)* decadență, degenerescență. [cf. fr. *déliquescence*]

DELIGÁȚIE *s. f.* aplicare a unui bandaj a unui aparat sau a unui medicament extern. [gen. *-iei.* / < fr. *déligation*, lat. *deligare* — a lega]

DELIMITÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) mărgini. ● a (se) contura. [< fr. *délimiter*, it., lat. *delimitare*]

DELIMITÁBIL, -Ă *adj.* care se poate delimita. [cf. fr. *délimitable*]

DELIMITÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) delimita și rezultatul ei. [< *delimita*]

DELIMITATÍV, -Ă *adj. (rar)* care delimitează, care servește pentru a delimita ; delimitator. [cf. fr. *delimitatif*]

DELIMITATÓR, -OÁRE *adj.* delimitativ. [cf. fr. *délimitateur*]

DELINCVÉNT, -Ă *s. m. f.* înfăptuitor al unui delict. [< var. *delicvent*, *-ă* s. m. f. / cf. lat. *delinquens*, fr. *délinquant*, it. *delinquente*]

DELINCVÉNȚĂ *s. f.* 1. fenomen social constînd în săvîrșirea de delicte. 2. totalitatea delictelor și crimelor considerate pe plan social. [var. *delicvență* s. f. / cf. fr. *délinquance*]

DELINEÁ *vb. I. tr. (rar)* a trasa conturul unui obiect ; a contura. [pron. *-ne-a*, p. i. *-eez.* / < fr. *délinéer*]

DELINEÁRE *s. f.* acțiunea de a delinea. [pron. *-ne-a-.* / < *delinea*]

DELINEÁVIT *s. n.* termen care însoțește în colțul de jos al unei gravuri numele autorului. [pron. *-ne-a-.* / < lat. *delineavit* — a desenat]

DELÍNT *s. n.* material fibros preparat din lintersul extras de pe semințele de bumbac, care se întrebuințează ca materie primă la fabricarea hîrtiei fine și a mătăsii artificiale. [< fr. *délint*]

DELINTERSÁ *vb. I. tr.* a îndepărta firele scurte (lintersul) de pe semințele de bumbac egrenate. [cf. germ. *Delinter*, mașină textilă]

DELINTERSÁRE *s. f.* acțiunea de a delintersa și rezultatul ei. [< *delintersa*]

DELÍR *s. n.* 1. tulburare patologică a conștiinței, manifestată prin aiurări, halucinații etc. 2. *(fig.)* exaltare, extaz ; frenezie ; entuziasm excesiv. [pl. *-uri*, *-re.* / < fr. *délire*, it. *delirio*, lat. *delirium*]

DELIRÁ *vb. I. intr.* a fi într-o stare de delir ; a aiura. [< fr. *délirer*, it., lat. *delirare*]

DELIRÁNT, -Ă *adj.* care delirează ; (ca) de delir. O *(fig.)* exaltat, frenetic. [cf. fr. *délirant*]

DELÍRIUM *s. n.* ~ *tremens* = boală pricinuită de alcoolism și caracterizată prin delir însoțit de tremurul nervos al feței și al membrelor. [pron. *-ri-um.* / < lat. *delirium tremens*]

DELITESCÉNT, -Ă *adj. (med.)* care prezintă delitescență. [< fr. *délitescent*]

DELITESCÉNȚĂ *s. f. (med.)* 1. dezagregare a unui corp, a unui țesut etc. prin absorbție de apă. 2. dispariție subită a unei tumori sau a unei inflamații. 3. perioada de incubație a unui parazit. [< fr. *délitescence*, cf. lat. *delitescere* — a se ascunde]

DELIVRÉNȚĂ *s. f.* expulsie sau extracție a placentei după expulzarea fătului. [cf. fr. *délivrance*]

DELOIÁL, -Ă *adj. (franțuzism)* incorect, necinstit, nesincer. [pron. *-lo-ial.* / < fr. *déloyal*]

DÉLTA *s. m.* a patra literă a alfabetului grecesc (în formă de triunghi). O *avion* ~ = avion cu aripi triunghiulare. ● *(fig.)* simbol al adevărului ; adevăr. [pl. invar. / < gr. *delta*]

DELTÁIC, -Ă *adj.* referitor la deltă. [< fr. *deltaïque*]

DÉLTĂ *s. f.* porțiune de pământ de formă triunghiulară, cuprinsă între brațele unui fluviu și rezultată din depunerile de mil și de nisip la vărsarea acestuia în mare. [< fr., it. *delta*, cf. *delta* (Δ) — literă a alfabetului grecesc]

DELTOÍD, -Ă *adj.* în formă de triunghi. // *s. m.* mușchi triunghiular situat între claviculă, omoplat și capătul humerusului. [pron. *-to-id.* / < fr. *deltoïde*]

DÉLUVIU *s. n. (geol.)* material sedimentar detritic provenit din alterarea și degradarea rocilor, transportat de apele de șiroire. [pron. *-viu.* / cf. lat. *diluvium*, it. *diluvio*]

DELUZÓRIU, -IE *adj. (liv.)* înșelător ; iluzoriu. [pron. *-riu.* / cf. lat. *delusorius*, fr. *délusoire*]

DEM- v. d e m o-.

DEM *s. n. (genet.)* cea mai mică formă de populație. [pl. *-me.* / < fr., engl. *dem* < gr. *demos* — popor]

DEMACHIÁ *vb. I. tr., refl.* a(-și) șterge machiajul. [pron. *-chi-a.* p. i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind.* / cf. fr. *démaquiller*]

DEMACHIÁNT, -Ă *adj., s. n.* (produs) care servește pentru demachiere. [cf. fr. *démaquillant*]

DEMACHIÉRE *s. f.* acțiunea de a (se) demachia și rezultatul ei. [pron. *-chi-e-.* / < *demachia*]

DEMAGNETIZÁ *vb. I. tr., refl.* a pierde sau a face ca un corp să-și piardă magnetismul. [p. i. *-zez.* / cf. fr. *démagnétiser*]

DEMAGNETIZÁNT, -Ă *adj.* care produce demagnetizare. [cf. fr. *démagnétisant*]

DEMAGNETIZÁRE *s. f.* faptul de a (se) demagnetiza și rezultatul ei. [< *demagnetiza*]

DEMAGÓG, -Ă *s. m. f.* persoană care caută să-și creeze popularitate prin discursuri bombastice, promisiuni mincinoase etc. [< fr. *démagogue*, cf. it. *demagogo*, gr. *demagogos* < *demos* — popor, *agogos* — care conduce]

DEMAGÓGIC, -Ă *adj.* de demagog ; pătruns de demagogie. [cf. fr. *démagogique*, it. *demagogico*]

DEMAGOGÍE *s. f.* atitudine politică constând în înșelarea maselor prin promisiuni și lozinci ademenitoare și mincinoase. ◎ atitudine de demagog. [gen. *-iei.* / cf. fr. *démagogie*, it., gr. *demagogia*]

DEMANGANIZÁRE *s. f.* operația de eliminare din apă a oxizilor de mangan. [după fr. *démanganisation*]

DEMARÁ *vb. I.* **1.** *tr.* a porni, a pune în mișcare (mașini, motoare). **2.** *tr.* a dezlega odgoanele unei corăbii (în vederea plecării). **3.** *intr. (fig. ; sport)* a porni cu avînt, în viteză. [< fr. *démarrer*]

DEMARÁJ *s. n.* demarare. [< fr. *démarrage*]

DEMARÁRE *s. f.* acțiunea de a demara ; demaraj. [< *demara*]

DEMARCÁ *vb. I.* **1.** *tr.* a însemna printr-o linie de demarcație ; a mărgini, a separa, a delimita, a hotărnici. **2.** *refl. (sport)* a scăpa de sub supravegherea adversarului. [< fr. *démarquer*, it. *demarcare*]

DEMARCÁJ *s. n.* demarcare. ● *(sport)* plasamentul unui jucător în teren astfel încît să i se poată trimite mingea. ● luarea unor pasaje dintr-o carte spre a le transpune în alta. [< fr. *démarquage*]

DEMARCÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) demarca și rezultatul ei ; demarcație. [< *demarca*]

DEMARCATÍV, -Ă *adj.* cu caracter de demarcație. [< fr. *démarcatif*]

DEMARCÁȚIE *s. f.* despărțire, separare, delimitare ; demarcare. O *linie de* ~ = linie care desparte două teritorii sau *(fig.)* două noțiuni. [gen. *-iei.* var. *demarcațiune* s. f. / cf. fr. *démarcation*, it. *demarcazione*]

DEMARCAȚIONÁL, -Ă *adj.* (cu caracter) de demarcație. [pron. *-ți-o-.* / < *demarcație* + *-onal*]

DEMARCAȚIÚNE *s. f.* v. d e m a r c a ț i e.

DEMARÓR *s. n.* dispozitiv sau aparat care pune în mișcare un motor. [< fr. *démarreur*]

DEMASCÁ *vb. I. tr.* a scoate (cuiva) masca. ◎ *(fig.)* a face cunoscut, a da pe față, a dezvălui (caracterul, planurile, conduita, intențiile cuiva). [p. i. *demásc.* / cf. fr. *démasquer*]

DEMASCÁBIL, -Ă *adj.* care poate, care trebuie a fi demascat. [< *demasca* + *-bil*]

DEMASCÁRE *s. f.* acțiunea de a demasca și rezultatul ei ; dezvăluire, dare în vileag. [< *demasca*]

DEMASCULINIZÁ *vb. I. refl.* a-și pierde caracterele, aptitudinile, obiceiurile de bărbat. [< fr. *démasculiniser*]

DEMASCULINIZÁRE *s. f.* faptul de a se demasculiniza. [< *demasculiniza*]

DEMATERIALIZÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) separa de materie, a pierde sau a face să-și piardă materia pe care o conține. [pron. *-ri-a-.* / < fr. *dématérialiser*]

DEMATERIALIZÁRE *s. f.* faptul de a (se) dematerializa. ● *(în fizica nucleară)* anihilare a particulelor materiale și apariție corelativă de energie. [pron. *-ri-a-.* / < *dematerializa*]

DEMATERIALIZÁT, -Ă *adj.* care nu mai are caracterele materiei. [cf. fr. *dématérialisé*]

DÉMĂ *s. f.* **1.** împărțire administrativă în Grecia antică și în Imperiul bizantin. **2.** miliție orășenească și funcție politică în Bizanț. [< fr. *dème*, cf. gr. *demos* — popor]

DEMÉNT, -Ă *adj.* **1.** *(adesea s.)* alienat mintal, nebun. **2.** de om nebun ; nebunesc. [< fr. *dément*, it. *demente*, lat. *demens*]

DEMÉNȚĂ *s. f.* alienație mintală, nebunie. ◎ *(fig.)* surescitare intensă (vecină cu nebunia). [cf. fr. *démence*, it. *demenza*, lat. *dementia*]

DEMENȚIÁL, -Ă *adj.* de om dement ; nebunesc. [pron. *-ți-al.* / cf. fr. *démentiel*]

DEMÉRS *s. n.* mijlocire, intervenție (pe lîngă cineva) în vederea obținerii unui anumit rezultat. [după fr. *démarche*]

DEMETANÁ *vb. I.* v. d e m e t a n i z a.

DEMETANÁRE *s. f.* v. d e m e t a n i z a r e.

DEMETANIZÁ *vb. I. tr.* a îndepărta metanul din hidrocarburi. [var. *demetana* vb. I. / et. incertă]

DEMETANIZÁRE *s. f.* acțiunea de a demetaniza și rezultatul ei. [var. *demetanare* s. f. / < *demetaniza*]

DEMI- element prim de compunere savantă cu semnificația „jumătate". [< fr. *demi-*]

DEMILITARIZÁ *vb. I. tr.* a desființa armata și instalațiile aferente ei. ● a retrage trupele dintr-un anumit teritoriu. [cf. fr. *démilitariser*]

DEMILITARIZÁRE *s. f.* acțiunea de a demilitariza și rezultatul ei. [< *demilitariza*]

DEMIMÓND *s. n. (franțuzism)* lumea femeilor declasate, de moravuri ușoare. [< fr. *demi-monde*]

DEMIMÓNDĂ *s. f. (franţuzism)* demimondenă. [<fr. *demi-monde*]

DEMIMONDÉN, -Ă *adj.* referitor la lumea femeilor uşoare ; de femeie uşoară. // *s. f.* femeie cu moravuri îndoielnice ; demimondă. [< fr. *demi-mondaine*]

DEMINÁ *vb. I. tr.* a curăţa un cîmp de minele instalate de inamic. [p. i. *demin, -nez.* / < fr. *déminer*]

DEMINÁRE *s. f.* acţiunea de a demina. [< *demina*]

DEMINERALIZÁ *vb. I. tr.* a elimina sărurile minerale dintr-o substanţă organică. ● *refl. (despre substanţe organice)* a pierde sărurile minerale proprii. [cf. fr. *déminéraliser*]

DEMINERALIZÁRE *s. f.* faptul de a (se) demineraliza. [< *demineraliza*]

DEMÍSIE *s. f.* act prin care cineva renunţă (de bunăvoie) la o funcţie, la o demnitate etc. [gen. *-iei.* var. *demisiune, dimisie* s. f. / cf. fr. *démission*, lat. *demissio* — îndepărtare]

DEMISIONÁ *vb. I. intr.* a-şi da demisia. [pron. *-si-o-.* var. *dimisiona* vb. I. / < fr. *démissionner*]

DEMISIONÁR, -Ă *adj.* care îşi dă sau şi-a dat demisia. [pron. *-si-o-.* / cf. fr. *démissionnaire*]

DEMISIONÁRE *s. f.* acţiunea de a demisiona. [< *demisiona*]

DEMISIÚNE *s. f.* v. demisie.

DEMISÓL *s. n.* parte a unei clădiri situată pe jumătate sub nivelul solului, sub parter. [cf. fr. *demi-sol*]

DEMISTIFICÁ *vb. I. tr.* a înlătura o mistificare, o eroare, o minciună. [cf. it. *demistificare*, fr. *démystifier*]

DEMISTIFICÁRE *s. f.* acţiunea de a demistifica şi rezultatul ei. [< *demistifica*]

DEMISTIFICATÓR, -OÁRE *adj.* care demistifică. [< *demistifica* + *-tor*]

DEMÍTE *vb. III. tr.* a forţa (pe cineva) să-şi dea demisia ; a destitui. [p. i. *demit.* / < lat. *demittere*, cf. fr. *démettre*]

DEMITÉNTĂ *s. f.* tentă între clar şi întunecat într-o pictură sau gravură. [<fr. *demi-teinte*]

DEMÍTERE *s. f.* acţiunea de a demite ; destituire. [< *demite*]

DEMITIZÁ *vb. I. tr.* a înlătura un mit, o aureolă. [< it. *demitizzare*]

DEMITIZÁRE *s. f.* acţiunea de a demitiza. [< *demitiza*]

DEMÍU *s. n.* haină mai uşoară decît paltonul şi mai groasă decît pardesiul. [pron. *-miu.* pl. *-uri.* / după fr. *demi-saison*]

DEMIÚRG *s. m.* 1. conducător al anumitor cetăţi antice. ● nume dat în Grecia antică meşteşugarilor, precum şi cîntăreţilor, medicilor şi prezicătorilor. 2. creator ; principiu activ, făuritor al lumii în unele concepţii filozofice idealiste ; *(p. ext.)* principiu creator. [pron. *-mi-urg.* / < fr. *démiurge*, it. *demiurgo*, lat. *demiurgus*, gr. *demiurgos* — meşteşugar]

DEMIÚRGIC, -Ă *adj.* de demiurg. [<fr. *démiurgique*]

DEMI-VOLÉU *s. n. (sport)* repriză a mingii imediat după contactul ei cu solul. [< fr. *demi-volée*]

DEMN, -Ă *adj.* 1. vrednic (de...). ● capabil, destoinic. 2. corect, respectabil ; rezervat, grav. [< lat. *dignus*]

DEMNITÁR *s. m.* înalt funcţionar de stat, persoană care deţine o demnitate importantă. [<fr. *dignitaire*, după *demn*]

DEMNITÁTE *s. f.* 1. calitatea de a fi demn ; prestigiu. ● gravitate, măreţie. 2. post, funcţie, situaţie sau grad mare în stat, într-o mare organizaţie etc. [cf. lat. *dignitas*, fr. *dignité*, după *demn*]

DEMO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „(referitor la) popor", „popular", „populaţie". [var. *dem-.* / < fr. *démo-*, it. *demo-*, cf. gr. *demos*]

DEMOAZÉLĂ *s. f. (rar)* domnişoară, fată nemăritată. [pron. *-moa-.* / < fr. *demoiselle*]

DEMOBILIZÁ *vb. I. tr.* 1. a lăsa la vatră oamenii mobilizaţi ; a trece armata pe picior de pace. 2. *(fig.)* a face să slăbească combativitatea, tenacitatea, vigilenţa cuiva. [< fr. *démobiliser*]

DEMOBILIZÁRE *s. f.* acţiunea de a demobiliza şi rezultatul ei. [< *demobiliza*]

DEMOBILIZATÓR, -OÁRE *adj.* care demobilizează (2) ; descurajant. [< *demobiliza* + *-tor*]

DEMOCRÁT, -Ă *adj.* referitor la democraţie, care aparţine democraţiei ; democratic. // *s. m. f.* adept al democraţiei. [< fr. *démocrate*]

DEMOCRÁTIC, -Ă *adj.* de democraţie ; democrat. [cf. fr. *démocratique*, it. *democratico*]

DEMOCRATÍSM *s. n.* ansamblul principiilor care exprimă şi asigură libertăţile democratice. [< fr. *démocratisme*]

DEMOCRATIZÁ *vb. I. tr.* a da un caracter democratic ; a organiza pe baze democratice. [<fr. *démocratiser*]

DEMOCRATIZÁRE *s. f.* acţiunea de a democratiza şi rezultatul ei. O *(ec.)* ~ *a capitalului* = teorie burgheză potrivit căreia dezvoltarea societăţilor pe acţiuni şi plasarea acţiunilor în rîndurile muncitorilor ar schimba natura capitalului şi a capitalismului, fiecare posesor al unei acţiuni devenind coproprietar al unei întreprinderi şi putînd participa la conducerea ei. [< *democratiza*]

DEMOCRAŢÍE *s. f.* formă de organizare şi conducere politică a societăţii în care puterea supremă este exercitată de popor. O ~ *populară* = formă revoluţionară de organizare politică a societăţii al cărei conţinut îl constituie deţinerea puterii politice de către proletariat, în alianţă cu ţărănimea şi cu alte pături şi categorii sociale interesate în transformări de ordin democratic şi socialist ; O ~ *socialistă* = formă de organizare socialistă a societăţii în care puterea emană de la întregul popor, este exercitată în numele lui şi serveşte intereselor acestuia ; O ~ *internă de partid* = principiu organizatoric al partidului marxist-leninist, potrivit căruia toţi membrii săi au dreptul de a participa efectiv la rezolvarea problemelor legate de politica partidului şi de viaţa internă de partid. [gen. *-iei.* var. *democraţiune* s. f. / < fr. *démocratie*, it. *democrazia*, cf. gr. *demokratia* < *demos* — popor, *kratos* — putere]

DEMOCRAŢIÚNE *s. f.* v. democraţie.

DEMODÁ *vb. I. refl.* a nu mai corespunde modei ; a se învechi, a se perima. [<fr. *démoder*]

DEMODÁRE *s. f.* faptul, acţiunea de a se demoda ; învechire, perimare. [< *demoda*]

DEMODÁT, -Ă *adj.* învechit, perimat ; care nu mai este la modă. [cf. fr. *démodé*]

DEMODÉX *s. m. (zool.)* parazit din ordinul acarienilor, mic, vermiform, întîlnit la animale şi la om, unde pare să fie agentul patogen al acneei. [< fr. *demodex*]

DEMODULÁRE *s. f.* demodulaţie. [cf. fr. *démodulation*]

DEMODULATÓR *s. n.* parte a unui aparat de radio în care are loc demodulația. [cf. fr. *démodulateur*, germ. *Demodulator*]

DEMODULÁȚIE *s. f.* separarea oscilației de frecvență joasă (audio frecvență) de unde purtătoare de înaltă frecvență ; demodulare. [cf. fr. *démodulation*, germ. *Demodulation*]

DEMOGRÁF, -Ă *s. m. f.* specialist în demografie. [< fr. *démographe*]

DEMOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la demografie. [cf. fr. *démographique*]

DEMOGRAFÍE *s. f.* știință care studiază statistic problemele referitoare la mișcarea populației, la compoziția și la numărul ei etc. [gen. *-iei.* / < fr. *démographie*, cf. gr. *demos* — popor, *graphein* — a scrie]

DEMOLÁ *vb. I. tr.* a desface, a dărîma (o construcție, o zidărie). ● a retrage o navă din exploatare și a o desface pentru valorificarea materialelor. ❂ *(fig.)* a distruge ; a dărîma. [cf. fr. *démolir*, lat. *demoliri*]

DEMOLÁRE *s. f.* acțiunea de a demola și rezultatul ei ; dărîmare, demolițiune. [< *demola*]

DEMOLÍȚIE *s. f.* v. demolițiune.

DEMOLIȚIÚNE *s. f. (rar)* dărîmare, demolare. [pron. *-ți-u-*. var. *demoliție* s. f. / cf. fr. *démolition*]

DÉMON *s. m.* 1. *(ant.)* geniu căruia i se atribuie puterea de a stîrni dorințe, pasiuni. 2. diavol, drac. ❂ *(fig.)* om rău. // (în forma *demono-*) element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) diavol", „demonic". [cf. fr. *démon*, it. *demone*, ngr. *demon*, gr. *daimon* — ființă supranaturală, geniu]

DEMONETIZÁ *vb. I. tr. (fin.)* a scoate din circulație (o monedă). ❂ *refl. (fig. ; despre monede)* a se devaloriza, a se deprecia. ● a se discredita. [< fr. *démonétiser*]

DEMONETIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) demonetiza. [< *demonetiza*]

DEMONIÁC, -Ă *adj.* demonic. [pron. *-ni-ac.* / cf. fr. *démoniaque*, it. *demoniaco*]

DEMÓNIC, -Ă *adj.* de drac ; diabolic, satanic ; demoniac. [< lat. *daemonicus*]

DEMONÍE *s. f.* demonism. [< *demon* + *-ie*]

DEMONÍSM *s. n. (liv.)* credință în demoni ; demonie. ❂ atitudine, răzvrătire demonică. ● atitudine romantică de afirmare a eului (opus lumii întregi, orînduirii prestabilite) care, blazat și superior, reflexiv la exces, evadează în cunoaștere, socotindu-se asemenea demiurgului. [< fr. *démonisme*]

DEMONIZÁ *vb. I. tr. (rar)* a da caracter demonic. [< *demon* + *-iza*]

DEMONIZÁRE *s. f.* acțiunea, faptul de a demoniza. [< *demoniza*]

DEMONO- v. demon.

DEMONOFOBÍE *s. f.* teamă patologică de diavoli. [gen. *-iei.* / cf. it. *demonofobia*, gr. *daimon* — demon, *phobos* — teamă]

DEMONOGRÁF, -Ă *s. m. f.* autor al unor studii despre demoni. [< fr. *démonographe*]

DEMONOGRAFÍE *s. f.* lucrare care prezintă credințele religioase despre demoni. [gen. *-iei.* / < fr. *démonographie*, cf. gr. *daimon* — demon, *graphein* — a scrie]

DEMONOLATRÍE *s. f.* adorație a demonilor. [gen. *-iei.* / < fr. *démonolâtrie*, cf. gr. *daimon* — demon, *latreia* — adorație]

DEMONOLÁTRU, -Ă *adj., s. m. f.* adorator al demonilor. [< fr. *démonolâtre*]

DEMONOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în demonologie. [< fr. *démonologue*]

DEMONOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la demonologie. [< fr. *démonologique*]

DEMONOLOGÍE *s. f.* disciplină care se ocupă cu studiul demonilor. [gen. *-iei.* / < fr. *démonologie*, cf. gr. *daimon* — demon, *logos* — știință]

DEMONOMANÍE *s. f.* nebunie produsă de credința de a fi stăpînit de demoni. [gen. *-iei.* / < fr. *démonomanie*, cf. gr. *daimon* — demon, *mania* — nebunie]

DEMONSTRÁ *vb. I.* 1. *tr.* a dovedi adevărul (sau neadevărul) unei afirmații pe cale de raționament sau prin exemple concrete. 2. *intr.* a lua parte la o demonstrație ; a manifesta, a arăta ceva prin semne exterioare. [< lat. *demonstrare*, cf. fr. *démontrer*]

DEMONSTRÁBIL, -Ă *adj.* care se poate demonstra. [cf. lat. *demonstrabilis*, fr. *démontrable*]

DEMONSTRABILITÁTE *s. f.* calitatea a ceea ce este demonstrabil. [cf. fr. *démontrabilité*]

DEMONSTRÁNT, -Ă *s. m. f.* participant la o demonstrație ; manifestant. [< rus. *demonstrant*]

DEMONSTRÁRE *s. f.* acțiunea de a demonstra și rezultatul ei ; dovedire, argumentare. [< *demonstra*]

DEMONSTRATÍV, -Ă *adj.* 1. care folosește pentru a demonstra ; ilustrativ. O *pronume* ~ = pronume care ține locul unui substantiv, indicînd și locul obiectului respectiv față de vorbitor ; *adjectiv* ~ = adjectiv care însoțește un substantiv, determinîndu-l și indicînd depărtarea sau apropierea acestuia în timp și spațiu. 2. care manifestă, care arată ostentativ un sentiment, o atitudine etc. [cf. lat. *demonstrativus*, fr. *démonstratif*]

DEMONSTRÁȚIE *s. f.* 1. raționament prin care se probează adevărul unei teoreme, al unei judecăți etc. 2. manifestare, exteriorizare a unui sentiment, a unei atitudini etc. ● manifestație de masă cu caracter politic. 3. *(mil.)* exercițiu tactic prin care se urmărește înșelarea inamicului. 4. *(lit.)* procedeu de compoziție constînd în descrierea unui fapt particular, povestirea unui eveniment etc. [gen. *-iei.* var. *demonstrațiune* s. f. / cf. lat. *demonstratio*, fr. *démonstration*]

DEMONSTRAȚIÚNE *s. f.* v. demonstrație.

DEMONTÁ *vb. I. tr.* a desface, a descompune (un mecanism, o mașină etc.) în părțile componente. ❂ *(fig.)* a descuraja, a dezorienta (pe cineva). [< fr. *démonter*]

DEMONTÁBIL, -Ă *adj.* care se poate demonta. [cf. fr. *démontable*]

DEMONTÁRE *s. f.* acțiunea de a demonta și rezultatul ei ; demontat. [< *demonta*]

DEMONTÁT *s. n.* demontare. [< *demonta*]

DEMORALIZÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) descuraja, a (se) deprima. [cf. fr. *démoraliser*]

DEMORALIZÁNT, -Ă *adj.* care demoralizează ; deprimant. [pl. *-nți*, *-te.* / cf. fr. *démoralisant*]

DEMORALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) demoraliza și rezultatul ei ; stare de descurajare, demobilizare, depresiune, demoralizație. [< *demoraliza*]

DEMORALIZATÓR, -OÁRE *adj.* demoralizant. [cf. fr. *démoralisateur*]

DEMORALIZÁȚIE *s. f. (rar)* demoralizare. [< fr. *démoralisation*]

DEMORFINIZÁRE *s. f.* dezintoxicare făcută împotriva morfinomaniei. [după fr. *démorphinisation*]

DEMORFÍSM *s. n.* procesul de distrugere și descompunere a rocilor solide. [< fr. *démorphisme*]

DÉMOS *s. n. (în Grecia antică)* poporul de rînd, o parte a populației libere care nu făcea parte din aristocrație. [pl. *-suri.* / cf. gr. *demos*]

DEMOSCOPÍE *s. f.* metodă de sondare a opiniei publice prin întrebări cu ajutorul datelor statistice. [gen. *-iei.* / cf. germ. *Demoskopie*, fr. *démoscopie* < gr. *demos* — popor, *skopein* — a privi]

DEMÓTIC, -Ă *adj. scriere ~ă* = denumire dată scrierii egiptene cursive populare. [< fr. *démotique*, cf. gr. *demotikos* — popular]

DEMULÁ *vb. I. tr.* a scoate dintr-un tipar în care a fost modelat. [< fr. *démouler*]

DEMULÁRE *s. f.* acțiunea de a demula și rezultatul ei. [< *demula*]

DEMULGÁTOR *s. n.* substanță care determină separarea unei emulsii stabile. [< germ. *Demulgator*]

DEMULTIPLICÁ *vb. I. tr.* a încetini printr-un angrenaj etc. o mișcare de rotație. [p. i. *demultiplic.* / < *de-* + *multiplica*, cf. fr. *démultiplier*]

DEMULTIPLICÁRE *s. f.* acțiunea de a demultiplica și rezultatul ei. [< *demultiplica*]

DEMULTIPLICÁTOR *s. n.* sistem de transmisie care asigură reducerea vitezei. [< fr. *démultiplicateur*]

DEMUTIZÁ *vb. I. tr.* a educa pe surdomuți în înțelegerea limbajului. [et. incertă]

DEMUTIZÁRE *s. f.* acțiunea de a demutiza și rezultatul ei. [< *demutiza*]

DENÁR *s. m.* monedă romană, de obicei de argint, în greutate de circa 4 g. ◆ unitate monetară în unele țări europene în evul mediu. [var. *dinar* s. m. / < lat. *denarius*, cf. it. *denaro*]

DENATALITÁTE *s. f. (rar)* scădere a natalității. [cf. fr. *dénatalité*]

DENATURÁ *vb. I. tr.* a schimba intenționat natura, caracterele distinctive ale unui lucru. ◆ *(fig.)* a schimba caracterul unui lucru ; a altera ; a deforma. [< fr. *dénaturer*, it., lat. *denaturare*]

DENATURALIZÁ *vb. I. tr.* a ridica naturalizarea (cuiva), a priva (pe cineva) de drepturile cîștigate prin naturalizare. [< fr. *dénaturaliser*]

DENATURALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a denaturaliza și rezultatul ei. [< *denaturaliza*]

DENATURÁNT, -Á *adj., s. m.* (substanță) care denaturează (un produs etc.). [cf. fr. *dénaturant*]

DENATURÁRE *s. f.* acțiunea de a denatura. ◆ schimbare intenționată a înțelesului, a naturii sau a caracterului unor cuvinte, idei, fapte etc. ; deformare, falsificare. ◆ realizare a unui produs impropriu destinației inițiale prin adăugarea unei cantități oarecare dintr-o substanță străină. [< *denatura*]

DENATURÁT, -Á *adj.* 1. care are natura, caracterele inițiale distinctive schimbate. O *spirt ~* = alcool impropriu pentru consumație, datorită denaturării lui cu o substanță otrăvitoare. 2. *(fig.)* care nu are sentimentele naturale de afecțiune și umanitate. [< *denatura*]

DENAȚIONALIZÁ *vb. I. tr.* a supune un bun acțiunii de denaționalizare. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *dénationaliser*]

DENAȚIONALIZÁRE *s. f.* trecere a unei întreprinderi sau a unei ramuri economice din patrimoniul național în proprietate privată. [pron. *-ți-o-.* / < *denaționaliza*]

DENAZALIZÁ *vb. I. tr., refl. (lingv.)* a pierde sau a face să-și piardă timbrul, caracterul nazal. [< fr. *dénasaliser*]

DENAZALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) denazaliza și rezultatul ei. [< *denazaliza*]

DENAZIFICÁ *vb. I. tr.* a combate nazismul ; a face să dispară urmele lăsate de nazism. [cf. fr. *dénazifier*]

DENAZIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a denazifica și rezultatul ei. [< *denazifica*]

DENDR- v. d e n d r o-.

DENDRÁRIU *s. n.* parc în care sînt prezentate colecții de plante vii în condiții naturale sau de seră. [< rus. *dendrarii*]

DENDRÍTĂ *s. f.* 1. prelungire a neuronului ; dendron. 2. *(la pl.)* depozite de minerale care apar sub formă arborescentă. [< fr. *dendrite*, cf. gr. *dendron* — arbore]

DENDRÍTIC, -Ă *adj.* cu dendrite ; arborescent. [< fr. *dendritique*]

DENDRO- element prim de compunere savantă cu semnificația „arbore", „referitor la arbori". [var. *dendr-.* / < fr., it. *dendro-* < gr. *dendron* — arbore]

DENDROCLIMATOLOGÍE *s. f.* metodă de studiere a climatelor din trecut, cercetînd schimbările anuale ale grosimii inelelor de creștere ale arborilor. [cf. fr. *dendro-climatologie*]

DENDROCRONOLOGÍE *s. f.* știință care se ocupă cu determinarea vîrstei plantelor lemnoase pe baza studiului inelelor anuale formate prin creșterea în grosime a rădăcinii și tulpinii. [gen. *-iei.* / < germ. *Dendrochronologie*, cf. gr. *dendron* — arbore, *chronos* — timp, *logos* — știință]

DENDROGRÁF *s. n.* dendrometru înregistrator. [< fr. *dendrographe*]

DENDROGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la dendrografie. [< fr. *dendrographique*]

DENDROGRAFÍE *s. f.* disciplină care studiază arborii. [gen. *-iei.* / < fr. *dendrographie*, cf. gr. *dendron* — arbore, *graphein* — a scrie]

DENDROLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în dendrologie. [cf. it. *dendrologo*, germ. *Dendrolog*]

DENDROLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la dendrologie. [cf. fr. *dendrologique*]

DENDROLOGÍE *s. f.* ramură a botanicii care se ocupă cu studiul arborilor. [gen. *-iei.* / < fr. *dendrologie*, cf. gr. *dendron* — arbore, *logos* — studiu]

DENDROMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la dendrometrie. [< fr. *dendrométrique*]

DENDROMETRÍE *s. f.* disciplină care se ocupă cu tehnica măsurării arborilor și cu studiul legilor lor de creștere. [gen. *-iei.* / < fr. *dendrométrie*, cf. gr. *dendron* — arbore, *metron* — măsură]

DENDROMETRÍST *s. m.* specialist în dendrometrie. [cf. it. *dendrometrista*]

DENDROMÉTRU *s. n.* aparat pentru măsurarea înălțimii și grosimii arborilor. [< fr. *dendromètre*]

DENDRÓN *s. n.* dendrită. [< fr. *dendrone*, cf. gr. *dendron* — arbore]

DENEGÁ *vb. I. tr.* a nega, a tăgădui (cu tărie). [p. i. *denég.* / < lat., it. *denegare*]

DENEGÁRE *s. f.* acțiunea de a denega și rezultatul ei ; denegație, tăgăduială. O *(jur.) ~ de dreptate* = refuzul nejustificat al unei instanțe judecătorești de a soluționa o pricină cu care a fost sesizată. [< *denega*]

DENEGATÓRIU, -IE *adj.* care are caracter de denegație. [pron. *-riu.* / < fr. *dénégatoire*]

DENEGÁȚIE *s. f.* denegare. [gen. *-iei.* var. *denegațiune* s. f. / cf. lat. *denegatio*, it. *denegazione*]

DENEGAȚIÚNE *s. f.* v. denegație.
DENERVÁ *vb. I. tr.* a înlătura părțile nervoase de pe o piesă anatomică sau de pe o bucată de carne la măcelărie. [< fr. *dénerver*]
DENERVÁRE *s. f.* acțiunea de a denerva și rezultatul ei. ◊ *(med.)* îndepărtare pe cale mecanică sau chimică a formațiilor nervoase dintr-un anumit organ sau regiune anatomică. [după fr. *dénervation*]
DÉNGA *s. f. (med.)* febră epidemică din regiunea tropicelor, provocată de un virus transmis prin intermediul unui țintar. [< fr., sp. *dengue*]
DENICHELÁ *vb. I. tr. (poligr.)* a înlătura stratul de nichel depus pe plăcile de stereotipie. [cf. fr. *dénickeler*]
DENICHELÁRE *s. f.* acțiunea de a denichela și rezultatul ei. [< *denichela*]
DENICOTINIZÁ *vb. I. tr.* a scoate nicotina din tutun. [p. i. *-zez.* / < fr. *dénicotiniser*]
DENICOTINIZÁRE *s. f.* acțiunea de a denicotiniza și rezultatul ei. [< *denicotiniza*]
DENIÉR *s. n.* unitate de măsură pentru greutatea liniară a firelor textile artificiale sau de mătase naturală. [pron. *-ni-er.* / < fr. *denier*]
DENIGRÁ *vb. I. tr.* a ponegri, a defăima. [< fr. *dénigrer*, it., lat. *denigrare*]
DENIGRÁNT, -Ă *adj. (rar)* denigrator. [cf. fr. *dénigrant*]
DENIGRÁRE *s. f.* acțiunea de a denigra și rezultatul ei ; defăimare ; discreditare. [< *denigra*]
DENIGRATÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* (cel) care denigrează ; denigrant. [cf. fr. *dénigreur*, lat. *denigrator*]
DENISIPÁ *vb. I.* v. deznisipa.
DENISIPÁRE *s. f.* v. deznisipare.
DENISIPATÓR *s. n.* v. deznisipator.
DENITRÁ *vb. I. tr.* denitrifica. [< germ. *denitrieren*]
DENITRÁRE *s. f.* denitrificare. [< *denitra*]
DENITRIFICÁ *vb. I. tr.* a îndepărta azotul dintr-o substanță, din sol ; denitra. [cf. fr. *dénitrifier*]
DENITRIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a denitrifica. ◊ descompunere de către bacteriile din sol a protidelor și a nitraților, cu eliberare de azot ; denitrare. [< *denitrifica*]
DENIVELÁ *vb. I. tr., refl.* 1. *(despre terenuri)* a face să-și piardă sau a-și pierde netezimea, nivelarea. 2. *(despre suprafața unei ape)* a-și modifica nivelul. [< fr. *déniveler*]
DENIVELÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) denivela și rezultatul ei ; diferență de nivel ; accident de teren. [< *denivela*]
DENOMBRÁ *vb. I. tr. (franțuzism)* a număra ; *(spec.)* a face numărătoarea, recensământul (unei populații, armate etc.). [< fr. *dénombrer*]
DENOMBRÁBIL, -Ă *adj. (franțuzism)* care poate fi numărat. [cf. fr. *dénombrable*]
DENOMINÁ *vb. I. tr.* a denumi. [< it. *denominare*]
DENOMINALIZÁ *vb. I. refl. (despre semne bănești)* a se reduce valoarea nominală. [< fr. *dénominaliser*]
DENOMINALIZÁRE *s. f. (fin.)* acțiunea de a (se) denominaliza și rezultatul ei ; reducere a valorii nominale a semnelor bănești, efectuată în perioada de accentuată depreciere a acestora. [< *denominaliza*]
DENOMINATÍV, -Ă *adj.* care denumește. // *s. n.* cuvînt derivat de la un substantiv sau de la un adjectiv. O *verb* ~ = verb derivat de la un nume. [< fr. *dénominatif*, cf. lat. *denominativus*]
DENOMINÁȚIE *s. f.* denumire, numire. ◊ poreclă. [gen. *-iei.* var. *denominațiune s. f.* / < fr. *dénomination*, cf. lat. *denominatio*]
DENOMINAȚIÚNE *s. f.* v. denominație.
DENOTÁ *vb. I. tr.* a vădi, a arăta ; a marca, a indica. [p. i. 3,6 *-tă.* / < fr. *dénoter*, it., lat. *denotare*]
DENOTÁT *s. n.* referentul, obiectul pe care îl semnifică un anumit cuvînt ; semnificat. [cf. fr. *denoté*]
DENOTATÍV, -Ă *adj. sens* ~ = sensul obișnuit al unui cuvînt. ◊ *(despre limbaj)* direct, obișnuit, precis, banal. [< fr. *dénotatif*]
DENOTÁȚIE *s. f.* 1. *(log.)* denumire a unui obiect care trimite la un concept ; sferă. 2. *(lingv.)* faptul de a denumi, semnificație lexicală. [cf. fr. *dénotation*, it. *denotazione*]
DENS *adj.* cu o mare masă pe unitatea de volum ; des, compact. [< lat. *densus*, cf. fr. *dense*, it. *denso*]
DENSI- element de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) densitate". [< fr. *densi-*, cf. lat. *densus* — dens]
DENSIFICÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) întări, a (se) condensa. [după fr. *densifier*]
DENSIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) densifica și rezultatul ei. ◊ procedeu de ameliorare a lemnului bazat pe creșterea greutății lui specifice. [< *densifica*]
DENSIGRÁMĂ *s. f.* diagramă care permite transformarea valorii densităților dintr-un sistem de unități în altul. [< fr. *densigramme*]
DENSIMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la densimetrie. [cf. fr. *densimétrique*]
DENSIMETRÍE *s. f.* totalitatea metodelor de măsurare a densității. [gen. *-iei.* / < fr. *densimétrie*]
DENSIMÉTRU *s. n.* aparat pentru măsurarea densității lichidelor. [< fr. *densimètre*]
DENSITÁTE *s. f.* 1. faptul, calitatea de a fi dens ; desime. 2. raportul dintre masa și volumul unui corp. ◊ număr, cantitate de obiecte aflate pe o suprafață sau pe o lungime luate ca unitate. [cf. lat. *densitas*, fr. *densité*]
DENSITOMÉTRU *s. n.* instrument pentru determinarea opacității materialelor fotografice. [< fr. *densitomètre*]
DENSOMÉTRU *s. n.* aparat pentru determinarea permeabilității la aer a hîrtiei. [< germ. *Densometer*]
-DENT- element prim și secund de compunere savantă, cu semnificația „(referitor la) dinte". [var. *denti-*, *dento-*. / < fr. *denti-*, cf. lat. *dens*, *-tis*]
DENTÁL, -Ă *adj., s. f.* (consoană) care se articulează atingînd cu vîrful limbii dinții incisivi superiori sau inferiori. [< fr. *dental*]
DENTÁL *s. m. (zool.)* moluscă marină cu capul acoperit de o cochilie deschisă la ambele capete în formă de corn. [var. *dentalium* s. m. / < fr. *dentale*]
DENTÁLIUM *s. m.* v. dental.
DENTÁR, -Ă *adj.* 1. de dinte, al dinților. 2. de dentist, privitor la dentist. [cf. fr. *dentaire*, lat. *dentarius*]
DENTI- v. -dent-.
DENTÍCUL *s. n.* 1. dinte foarte mic. 2. element de ornamentație în formă de dinte, folosit la decorarea cornișelor. [pl. *-le*, (s. m.) *-li.* / < fr. *denticule*]
DENTICULÁT, -Ă *adj.* cu denticule ; dințat. [cf. fr. *denticulé*]
DENTIFÓRM, -Ă *adj.* în formă de dinte. [< fr. *dentiforme*, cf. lat. *dens* — dinte, *forma* — formă]

DENTIMÉTRU *s. n. (med.)* instrument folosit în chirurgia dentară pentru a măsura perimetrul dintelui la nivelul coletului. [< fr. *dentimètre*]

DENTÍNĂ *s. f.* substanță organică din care este formată masa dintelui ; ivoriu. [< fr. *dentine*]

DENTINOGENÉZĂ *s. f. (biol.)* formare (progresivă) a dentinei. [< fr. *dentinogenèse*]

DENTÍST, -Ă *adj., s. m. f.* specialist (medic, tehnician) în tratarea bolilor de dinți ; stomatolog. [var. *dantist, -ă* s. m. f. / < fr. *dentiste*, cf. germ. *Dentist*, it. *dentista*]

DENTÍSTICĂ *s. f.* stomatologie. [gen. *-iei.* / < *dentist* + *-ică*]

DENTIȚIE *s. f.* formarea și apariția dinților la copii. ● modul în care sînt așezați dinții ; totalitatea dinților. [gen. *-iei.* var. *dentițiune* s. f. / cf fr. *dentition*, lat. *dentitio*]

DENTIȚIÚNE *s. f.* v. dentiție.

DENTO- v. *-dent-*.

DENTÓM *s. n. (med.)* tumoare benignă a unui dinte adult. [pl. *-oame.* / < fr. *dentome*]

DENTONOMÍE *s. f.* clasificare a dinților. [gen. *-iei.* / < fr. *dentonomie*, cf. lat. *dens* — dinte, gr. *nomos* — regulă]

DENTÚRĂ *s. f.* v. dantură (2).

DENUCLEARIZÁ *vb. I. tr.* a interzice, pe baza unui tratat internațional, producerea, stocarea, instalarea, experimentarea și folosirea armelor nucleare, într-un spațiu, teritoriu, într-o zonă, țară sau într-un grup de țări. [pron. *-le-a-*. p. i. *-zez.* / cf. it. *denuclearizzare*]

DENUCLEARIZÁRE *s. f.* acțiunea de a denucleariza și rezultatul ei. [< *denucleariza*]

DENUDÁ *vb. I. tr.* a dezveli, a descoperi. [< fr. *dénuder*, cf. lat. *denudare*]

DENUDÁRE *s. f.* acțiunea de a denuda și rezultatul ei ; denudație. [< *denuda*]

DENUDÁȚIE *s. f.* denudare. ● acțiunea de dezagregare și transportare a rocilor, cauzată de agenții externi. ● starea unui dinte sau a unui os dezvelit, descoperit. [gen. *-iei.* var. *denudațiune* s. f. / cf. fr. *dénudation*]

DENUDAȚIÚNE *s. f.* v. denudație.

DENUMÍ *vb. IV. tr.* a numi. [p. i. *-mesc.* / < *de-* + *numi*, după fr. *dénommer*]

DENUMÍRE *s. f.* faptul de a denumi ; denominație. ● nume ; cuvînt cu care numim ceva. [< *denumi*]

DENÚNȚ *s. n.* semnalarea către o autoritate a unei infracțiuni ; denunțare. v. delațiune. [< *denunța*]

DENUNȚÁ *vb. I. tr.* 1. a semnala unei autorități comiterea unei infracțiuni ; a pîrî. 2. a declara nul, nevalabil, expirat (un tratat, un act etc.). 3. a indica, a demonstra. [p. i. *denúnț.* / < lat. *denuntiare*, cf. fr. *dénoncer*]

DENUNȚÁRE *s. f.* acțiunea de a denunța ; denunț. [< *denunța*]

DENUNȚÁTOR, -OÁRE *s. m. f.* persoană care denunță. v. delator. [< *denunța* + *-tor*, după fr. *dénonciateur*]

DENUTRÍȚIE *s. f.* stare a unui țesut sau organism viu în care predomină dezasimilația. [gen. *-iei.* var. *denutrițiune* s. f. / cf. fr. *dénutrition*]

DENUTRIȚIÚNE *s. f.* v. denutriție.

DEODORÁNT, -Ă *adj., s. n.* dezodorizant. [pron. *de-o-*. / < fr. *déodorant*, it. *deodorante*]

DEONTOLÓGIC *adj.* referitor la deontologie. [pron. *de-on-*. / < fr. *déontologique*]

DEONTOLOGÍE *s. f.* 1. parte a eticii care studiază normele și obligațiile specifice unei activități profesionale. O ~ *medicală* = totalitatea regulilor și uzanțelor care reglementează relațiile dintre medici sau dintre aceștia și bolnavii lor ; etică medicală. 2. teorie despre datorie, despre originea, caracterul și normele obligației morale în general. [gen. *-iei.* / < fr. *déontologie*, cf. gr. *deon* — ceea ce trebuie făcut, *logos* — studiu]

DEONTOLOGÍSM *s. n. (în doctrinele moraliștilor englezi)* principiul acțiunii conforme datoriei și nu urmărind utilul sau binele. [după engl. *deontology*]

DEPALATALIZÁ *vb. I. refl. (despre consoane)* a-și pierde caracterul palatal. [< fr. *dépalataliser*]

DEPALATALIZÁRE *s. f.* pierdere totală sau parțială a caracterului palatal al unei consoane care se află înaintea lui *e* sau *i*. [< *depalataliza*]

DEPANÁ *vb. I. tr.* a înlătura, a repara penele la un autovehicul, la o mașină etc. [< fr. *dépanner*]

DEPANÁRE *s. f.* acțiunea de a depana și rezultatul ei. [< *depana*]

DEPANATÓR *s. m.* muncitor care depanează autovehicule, mașini etc. [< *depana* + *-tor*]

DEPANÓR *s. n.* aparat pentru căutarea și descoperirea penelor unui vehicul etc. [cf. fr. *dépanneur*]

DEPARAFINÁ *vb. I. tr.* a înlătura parafina din uleiurile minerale și din țițeiul parafinos ori de pe pereții tuburilor de sondă. [< fr. *déparaffiner*]

DEPARAFINÁRE *s. f.* acțiunea de a deparafina și rezultatul ei. [< *deparafina*]

DEPARAZITÁ *vb. I. tr.* a curăța, a distruge paraziții ; a despăduchea. ● *(agr.)* a distruge insectele, ciupercile, mucegaiurile etc. dăunătoare. [< *de-* + *parazit* + *-a*]

DEPARAZITÁRE *s. f.* 1. acțiunea de a deparazita și rezultatul ei ; distrugere a paraziților ; despăduchere. 2. *(tehn.)* ~ *radioelectrică* = combatere a perturbațiilor radioelectrice produse de instalațiile tehnice. [< *deparazita*]

DEPAREIÁT, -Ă *adj. (filat. ; despre mărci)* desperecheat, descompletat, izolat. [pron. *-re-iat.* / < fr. *déparaillé*]

DEPARTAJÁ *vb. I. tr.* a pune capăt unui balotaj, a arbitra între două opinii. [p. i. 3,6 *-jează*, 4 *-jăm.* / < fr. *départager*]

DEPARTAJÁRE *s. f.* acțiunea de a departaja și rezultatul ei. [< *departaja*]

DEPARTAMÉNT *s. n.* 1. ramură importantă a administrației de stat sau a unei instituții ; O ~ *de stat* = denumirea oficială a Ministerului Afacerilor Externe al S.U.A. 2. unitate administrativ-teritorială în Franța, condusă de către un prefect. [pl. *-te*, *-turi.* / < fr. *département*]

DEPARTAMENTÁL, -Ă care ține de un departament ; ministerial. [cf. fr. *départemental*]

DEPAVÁ *vb. I. tr.* a scoate pavajul. ● a strica caldarîmul. [< fr. *dépaver*]

DEPAVÁRE *s. f.* acțiunea de a depava și rezultatul ei. [< *depava*]

DEPĂȘÍ *vb. IV. tr.* 1. a întrece, a lăsa în urmă (pe cineva sau ceva), mergînd în același sens și pe același drum ; a o lua înainte. 2. a întrece o anumită limită, o anumită măsură, un anumit nivel ; a întrece puterile, competența cuiva. [p. i. *-șesc.* conj. 3,6 *-șească.* / < *de-* + *păși*, după fr. *dépasser*]

DEPĂȘÍRE *s. f.* acțiunea de a depăși și rezultatul ei ; *(spec.)* manevră rutieră prin

care un vehicul întrece alt vehicul. [< *depăși*]

DEPECTINIZÁRE *s. f.* tratament aplicat sucurilor de fructe care conțin mari cantități de substanțe pectice. [et. incertă]

DEPEIZÁ *vb. I. tr., refl. (franțuzism)* a lua, a smulge de la locul de baștină, a dezrădăcina. ● *(fig.)* a (se) dezorienta ; a (se) înstrăina, a (se) însingura. [pron. *-pe-i-*. p. i. *-zez.* / < fr. *dépayser*]

DEPEIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) depeiza și rezultatul ei. [< *depeiza*]

DEPEIZÁT *adj. (franțuzism)* rupt de țara, de locul de origine ; înstrăinat. ● *(fig.)* dezorientat, derutat ; înstrăinat, însingurat. [< fr. *dépaysé*]

DEPENDÉNT, -Ă *adj.* care depinde (de cineva, de ceva) ; subordonat, supus, în stare de dependență economică sau politică. [< fr. *dépendant*]

DEPENDÉNȚĂ *s. f.* **1.** situația de a fi dependent ; stare de subordonare ; atîrnare, supunere. **2.** *(mat.)* faptul că diferitelor valori ale unei variabile le corespund anumite valori ale altei variabile. **3.** *(la pl.)* ansamblu de dispozitive mecanice, electrice sau electromagnetice prin care se realizează efectuarea unor operații de înzăvorire pe liniile de cale ferată. O *~a drumului* = ansamblul lucrărilor și al instalațiilor accesorii ale unui drum. [cf. fr. *dépendance*]

DEPENDÍNȚĂ *s. f.* clădire, încăpere care depinde de o construcție principală ; încăpere accesorie (bucătărie, baie etc.) a unei locuințe. [< fr. *dépendance*]

DEPERDÍȚIE *s. f. (franțuzism)* pierdere, diminuare. [< fr. *déperdition*]

DEPERSONALIZÁ *vb. I. tr.* a face să-și piardă personalitatea. [var. *despersonaliza* vb. I. / < fr. *dépersonnaliser*]

DEPERSONALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) depersonaliza și rezultatul ei. ● *(med.)* tulburare mintală în care bolnavul nu-și mai recunoaște propria-i persoană. [var. *despersonalizare* s. f. / < *depersonaliza*]

DEPEȘÁJ *s. n.* ciopîrțire a unui cadavru pentru a împiedica identificarea. [< fr. *dépeçage*]

DEPEȘÁ *vb. I. tr. (rar)* a trimite o depeșă ; [p. i. 3,6 *-șează*. / < fr. *dépêcher*]

DEPEȘĂ *s. f. (rar)* telegramă [< fr. *dépêche*]

DEPIGMENTÁ *vb. I. tr., refl. (despre piele)* a-și pierde culoarea. [cf. fr. *dépigmenter*]

DEPIGMENTÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) depigmenta și rezultatul ei. [< *depigmenta*]

DEPILÁ *vb. I. tr.* a îndepărta, a înlătura părul de pe piele. [p. i. *-lez.* / < fr. *dépiler*, cf. it., lat. *depilare*]

DEPILÁNT, -Ă *adj.* care servește la depilație. [cf. fr. *dépilant*]

DEPILÁRE *s. f.* acțiunea de a depila și rezultatul ei ; depilație. [< *depila*]

DEPILATÓR *s. n.* produs cosmetic folosit la înlăturarea părului de pe pielea omului. [< *depila*, cf. fr. *dépilatoire*]

DEPILÁȚIE *s. f.* depilare. [gen. *-iei*. var. *depilațiune* s. f. / cf. fr. *dépilation*]

DEPILAȚIÚNE *s. f.* v. d e p i l a ț i e.

DEPÍNDE *vb. III. intr.* **1.** a fi în funcție de..., a atîrna de... **2.** a fi sub autoritatea, a fi subordonat cuiva. [p. i. *depind.* / < fr. *dépendre*, it. *dipendere*, lat. *dependere*]

DEPIRIDINIZÁRE *s. f.* operația de captare a piridinei. [et. incertă]

DEPISTÁ *vb. I. tr.* a găsi urma, a descoperi (ceva ascuns, tăinuit). [< fr. *dépister*]

DEPISTÁRE *s. f.* acțiunea de a depista și rezultatul ei ; descoperire ; *(fig.)* adîncmecare. [< *depista*]

DEPLANÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) curba, a-și pierde calitatea de a fi plan. [et. incertă]

DEPLANÁRE *s. f.* curbare a unei secțiuni inițial plane a unui corp elastic sub acțiunea unor sarcini exterioare. [< *deplana*]

DEPLANTÁ *vb. I. tr.* **1.** *(franțuzism)* a scoate (un copac) dintr-un anumit loc pentru a-l planta în altă parte. **2.** *(mil.)* a dezgropa, a ridica mine explozive. [< fr. *déplanter*]

DEPLANTÁRE *s. f.* acțiunea de a deplanta și rezultatul ei. O *~a minelor* = operație de dezgropare și de ridicare a minelor explozive. [< *deplanta*]

DEPLANTÓR *s. n.* instrument în formă de lopată folosit pentru extragerea din sol a plantelor mari. [cf. fr. *déplantoir*]

DEPLASÁ *vb. I.* **1.** *tr., refl.* a(-și) schimba locul, a (se) mișca din loc ; a (se) muta. ● a aluneca sau a face să alunece ; a (se) disloca. **2.** *refl.* a merge, a pleca undeva pentru un timp limitat (în interes de serviciu). [< fr. *déplacer*]

DEPLASÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi (ușor) deplasat. [cf. fr. *déplaçable*]

DEPLASAMÉNT *s. n.* greutatea volumului de apă pe care îl dislocă o navă. ● greutatea totală a unei nave. [pl. *-te*. / < fr. *déplacement*]

DEPLASÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) deplasa și rezultatul ei ; *(concr.)* timpul și locul în care se deplasează cineva. O *în ~* = în călătorie pentru interes de serviciu. [< *deplasa*]

DEPLASÁT, -Ă *adj.* care nu se află la locul lui. ● nepotrivit, nelalocul său ; *(fig.)* necuviincios. [< *deplasa*]

DEPLASTIFIÁNT *s. m. (chim.)* material care, adăugat unei materii prime în industria ceramică, îi micșorează plasticitatea ; degresant ; deplastificator. [< fr. *déplastifiant*]

DEPLASTIFICÁTOR *s. m.* deplastifiant. [et. incertă]

DEPLETÍV, -Ă *adj. (med.)* care produce deplețiune. [< fr. *déplétif*]

DEPLÉȚIE *s. f.* v. d e p l e ț i u n e.

DEPLEȚIÚNE *s. f. (med.)* golire ; *(spec.)* suprimare sau micșorare a unei obstrucții a unei piedici, a circulației fluidelor. [var. *depleție* s. f. / cf. fr. *déplétion*, lat. *depletio*]

DEPLIÁ *vb. I. tr. (franțuzism)* a desface ceva pliat, împăturit. [pron. *-pli-a*, p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / < fr. *déplier*]

DEPLIÉRE *s. f.* acțiunea de a deplia [pron. *-pli-e-*. / < *deplia*]

DEPLÍNGE *vb. III. tr.* a plînge, a jeli, a compătimi (pe cineva sau ceva). [p. i. *deplîng*. / < *de-* + *plînge*, după fr. *déplorer*]

DEPLORÁ *vb. I. tr. (rar)* a deplînge. [p. i. *deplór*. / < fr. *déplorer*, it., lat. *deplorare*]

DEPLORÁBIL, -Ă *adj.* vrednic de plîns, de milă ; jalnic, lamentabil. [cf. fr. *déplorable*]

DEPLORÁȚIE *s. f. (rar)* plîngere, lamentare, lamentație. ● cîntec popular medieval cu subiect tragic sau religios. [gen. *-iei*. / cf. fr. *déploration*, lat. *deploratio*]

DEPLUMÁ *vb. I. tr. (franțuzism)* a smulge penele ; a jumuli. [< fr. *déplumer*]

DEPOETIZÁ *vb. I. tr.* a lipsi de poezie, a lua caracterul poetic. [pron. *-po-e-*. / cf. fr. *dépoétiser*]

DEPOETIZÁRE *s. f.* acțiunea de a depoetiza și rezultatul ei. [< *depoetiza*]

DEPOLARIZÁ *vb. I. tr.* **1.** a împiedica polarizarea electrozilor. **2.** a transforma un fascicul de lumină în lumină naturală, făcînd să

dispară starea lui de polarizare. [cf. fr. *dépolariser*]

DEPOLARIZÁNT, -Ă *adj.* care depolarizează (1). // *s. m.* substanță care se introduce într-un element galvanic pentru a împiedica polarizarea ; depolarizator. [cf. fr. *dépolarisant*]

DEPOLARIZÁRE *s. f.* acțiunea de a depolariza și rezultatul ei ; depolarizație. [< *depolariza*]

DEPOLARIZATÓR *s. m.* depolarizant. [< fr. *dépolarisateur*]

DEPOLARIZÁȚIE *s. f.* depolarizare. [gen. *-iei.* / < fr. *dépolarisation*]

DEPOLIMERIZÁ *vb. I. tr.* a efectua operația de depolimerizare. [< fr. *dépolymériser*]

DEPOLIMERIZÁRE *s. f.* fenomen invers polimerizării ; descompunere a unui polimer. [cf. fr. *dépolymérisation*]

DEPOLITIZÁ *vb. I. tr.* a face să-și piardă caracterul politic. [< fr. *dépolitiser*]

DEPOLITIZÁRE *s. f.* acțiunea de a depolitiza. ● concepție nemarxistă în sociologia burgheză contemporană, potrivit căreia, în stadiul actual de dezvoltare a societății capitaliste, sub influența revoluției științifice și tehnice instituțiile și organizațiile sociale și-ar pierde caracterul de clasă, conținutul politic. [< *depolitiza*]

DEPOLUÁ *vb. I. tr.* a înlătura poluarea (aerului, a apei). [pron. *-lu-a.* / cf. engl. *depollute*]

DEPOLUÁNT, -Ă *adj., s. m.* (mijloc) care servește pentru depoluare. [pron. *-lu-ant.* / < *de* + *poluant*]

DEPOLUÁRE *s. f.* acțiunea de a depolua și rezultatul ei ; purificare. [pron. *-lu-a-.* / < *depolua*]

DEPONÉNT *adj., s. n.* (verb latin) care are formă pasivă și înțeles activ. [of. fr. *déponent*, lat. *deponens*]

DEPONÉNT, -Ă *s. m. f.* depunător de bani, de hârtii de valoare etc. [cf. lat. *deponens*, it. *deponente*]

DEPONTÁ *vb. I. tr. (mil.)* a demonta un pod militar. [< fr. *dépointer*]

DEPONTÁRE *s. f.* acțiunea de a deponta. [< *deponta*]

DEPOPULÁ *vb. I. tr.* a distruge, a nimici o mare parte din populația unei țări, a unui teritoriu etc. [var. *despopula* vb. I. / < *de-* + *popula*, cf. it. *depopolare*]

DEPOPULÁRE *s. f.* acțiunea de a depopula și rezultatul ei ; scădere, dispariție a populației (unei țări, a unei regiuni etc.). [var. *despopulare s. f.* / < *depopula*]

DEPORTÁ *vb. I. tr.* a trimite forțat pe cineva într-o regiune îndepărtată ca pedeapsă (mai ales din motive politice) ; a exila. [< fr. *déporter*, it., lat. *deportare*]

DEPORTÁRE *s. f.* acțiunea de a deporta și rezultatul ei ; *(concr.)* locul și timpul în care a fost deportat cineva. [< *deporta*]

DEPORTÁT, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care se află în deportare. [< *deporta*]

DEPOSEDÁ *vb. I. tr.* a lua cuiva posesiunea unui lucru ; a lipsi pe cineva de un lucru sau de un drept. [< fr. *déposséder*]

DEPOSEDÁRE *s. f.* acțiunea de a deposeda și rezultatul ei. [< *deposeda*]

DEPÓU *s. n.* clădire pentru adăpostirea și întreținerea locomotivelor, a tramvaielor etc. ● *(rar)* depozit unde se țin sau se distribuie anumite mărfuri. [< fr. *dépôt*]

DEPÓZIT *s. n.* 1. loc, construcție unde se depun anumite materiale. ● *(mil.)* subunitate a formațiilor de spate care aprovizionează trupa cu materiale, muniții etc. 2. ceea ce este depus spre păstrare (bani, valori, bijuterii etc.). ● *(iluzionism)* manipulare prin care se depune pe ascuns un obiect în servantă, trapă sau buzunărașe. 3. *(geol.)* rezultatul unei depuneri ; sediment. [< lat. *depositum*, cf. it. *deposito*]

DEPOZITÁ *vb. I.* 1. *tr.* a pune (ceva) în depozit. 2. *tr.* a depune, a încredința (un lucru) pentru a fi păstrat. 3. *tr., refl. (rar)* a (se) depune, a (se) sedimenta. [< it. *depositare*]

DEPOZITÁR, -Ă *s. m. f.* persoană care primește ceva în depozit, în păstrare. [cf. it. *depositario*]

DEPOZITÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) depozita și rezultatul ei ; înmagazinare ; păstrare ; depunere în depozit. [< *depozita*]

DEPOZÍȚIE *s. f.* declarație, mărturie în justiție (făcută mai ales în calitate de martor). [gen. *-iei.* var. *depozițiune* s. f. / cf. fr. *déposition*, lat. *depositio*]

DEPOZIȚIÚNE *s. f.* v. depoziție.

DEPRAVÁ *vb. I. refl.* a fi desfrânat, decăzut ; a se descompune din punct de vedere moral. [< fr. *dépraver*, it., lat. *depravare*]

DEPRAVÁRE *s. f.* acțiunea de a *(se)* deprava și (mai ales) rezultatul ei ; desfrânare, descompunere morală ; corupție ; depravațiune. [< *deprava*]

DEPRAVÁT, -Ă *adj., s. m. f.* (om) descompus din punct de vedere moral ; desfrânat, corupt ; pervers. [< *deprava*]

DEPRAVAȚIÚNE *s. f.* depravare. [cf. fr. *dépravation*, lat. *depravatio*]

DEPRECATÓRIU, -IE *adj. (ret. ; despre formule, părți dintr-un discurs)* care are forma unei deprecații. [pron. *-riu.* / cf. fr. *déprécatoire*, lat. *deprecatorius*]

DEPRECÁȚIE *s. f.* figură retorică prin care este implorat cel pe care vrem să-l înduplecăm ; implorare. [gen. *-iei.* var. *deprecațiune* s. f. / cf. fr. *déprécation*, lat. *deprecatio*]

DEPRECAȚIÚNE *s. f.* v. deprecație.

DEPRECIÁ *vb. I.* 1. *tr.* a scădea prețul sau valoarea unui lucru. 2. *tr., refl.* a(-și) micșora valoarea, meritul, calitatea ; a (se) devaloriza. [pron. *-ci-a.* p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *déprécier*]

DEPRECIATÍV, -Ă *adj.* care arată lipsă de considerație, care are o notă de batjocură. [pron. *-ci-a-.* / cf. fr. *dépréciatif*]

DEPRECIATÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* (cel) care depreciază. [pron. *-ci-a-.* / cf. fr. *dépréciateur*]

DEPRECIÉRE *s. f.* faptul de a (se) deprecia ; devalorizare. [pron. *-ci-e-.* / < *deprecia*]

DEPRESÁ *vb. I. tr.* 1. a desface cu o presă două piese aflate în contact forțat. 2. a rări puieții unui semințiș. 3. a modifica proprietățile superficiale ale mineralelor cu ajutorul depresanților. [p. i. *-sez.* / < fr. *dépresser*]

DEPRESÁJ *s. n. (silv.)* acțiunea de rărire a puieților dintr-o pepinieră ; depresare. [< fr. *dépressage*]

DEPRESÁNT, -Ă *adj., s. m.* (substanță) prin care se împiedică flotația unui minereu. [< engl. *depressant*]

DEPRESÁRE *s. f.* acțiunea de a depresa și rezultatul ei ; depresaj. [< *depresa*]

DEPRESIOMÉTRU *s. n.* manometru pentru măsurarea depresiunii din lucrările miniere subterane. [pron. *-si-o-.* / cf. fr. *dépressiomètre*]

DEPRESIONÁR, -Ă *adj. zonă ~ă* = zonă din atmosferă cu presiunea scăzută. [pron. *-si-o-*. / < *depresiune* + *-ar*]

DEPRESIÚNE *s. f.* **I. 1.** întindere de teren înconjurată de înălțimi ; adîncitură de teren de întindere mare. **2.** presiune atmosferică inferioară valorii normale a presiunii dintr-un loc, oarecare. **II.** *(fig.)* tristețe (profundă), mîhnire ; deprimare. **III.** scădere a valorilor, a acțiunilor etc., cauzată de o criză. [pron. *-si-u-*. / cf. fr. *dépression*, lat. *depressio*]

DEPRESÍV, -Ă *adj.* în legătură cu o depresiune neuropsihică. O *(med.) sindrom astheno-~* = formă de astenie care se manifestă printr-o tristețe profundă și prin pierderea dorinței de viață. [< fr. *dépressif*]

DEPRESIVITÁTE *s. f.* stare depresivă ; depresiune. [cf. fr. *dépressivité*]

DEPRESÓR, -OÁRE *adj., s. m. (med.)* (factor) care inhibă o anumită funcție, un anumit proces fiziologic. O *nerv ~* = nerv senzitiv cu terminații sensibile la variațiile presiunii sanguine. [< fr. *dépresseur*]

DEPRESURIZÁ *vb. I. tr.* a egaliza presiunea dintr-un spațiu ermetic cu presiunea exterioară. ● *refl.* a pierde presiunea prestabilită. [< fr. *dépressuriser*]

DEPRESURIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) depresuriza și rezultatul ei. [< *depresuriza*]

DEPRIMÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) mîhni, a (se) întrista, a (se) descuraja. [p. i. *deprim.* / < fr. *déprimer*, cf. it. *deprimere*]

DEPRIMÁNT, -Ă *adj.* descurajant, întristător. [cf. fr. *déprimant*]

DEPRIMÁRE *s. f.* depresiune, mîhnire, descurajare. [< *deprima*]

DEPRIMOMÉTRU *s. n.* aparat pentru măsurarea depresiunii minelor și a lucrărilor miniere. [cf. fr. *déprimomètre*]

DEPROPANIZÁRE *s. f.* operație de separare a hidrocarburilor mai ușoare de cele mai grele dintr-un amestec de hidrocarburi. [după fr. *dépropanisation*]

DEPUNĂTÓR, -OÁRE *s. m. f.* persoană care depune (bani) spre păstrare. [< *depune* + + *-(ă)tor*]

DEPÚNE *vb. III.* **1.** *tr.* a pune, a lăsa (un obiect) undeva (în păstrare). O *a ~ bani* = a încredința bani spre păstrare (de obicei unei instituții) ; *a ~ un mandat* = a renunța la o demnitate, la o însărcinare specială pe care cineva nu o poate îndeplini. **2.** *tr., refl.* a cădea sau a lăsa să cadă la fund (substanțe solide aflate în stare de suspensie sau dizolvate într-un lichid care formează un sediment pe fundul vasului). **3.** *intr.* a face o depoziție. [p. i. *depún*, perf. s. *-pusei*, part. *-pus*. / < lat. *deponere*, cf. fr. *déposer*, după *pune*]

DEPÚNERE *s. f.* acțiunea de a (se) depune și rezultatul ei. ● sumă de bani care se depune la o instituție (bancară). ● sediment. [< *depune*]

DEPURATÍV, -Ă *adj., s. n.* depurator. [< fr. *dépuratif*]

DEPURATÓR, -OÁRE *adj., s. n.* (substanță) care curăță sîngele, activînd eliminarea toxinelor și a produșilor de dezasimilație. O *aparat ~* = totalitatea organelor de excreție prin care se face curățirea sîngelui de toxinele rezultate din activitatea organismului. [< fr. *dépuratoire*]

DEPURÁȚIE *s. f.* curățire, purificare (mai ales a sîngelui). [gen. *-iei*. / < fr. *dépuration*]

DEPUTÁT, -Ă *s. m. f.* **1.** persoană aleasă prin vot ca reprezentant al unei părți a populației într-un organ al puterii de stat. **2.** persoană însărcinată cu îndeplinirea unei misiuni. [cf. fr. *député*, it. *deputato*]

DEPUTÁȚIUNE *s. f.* v. deputație.

DEPUTÁȚIE *s. f.* **1.** demnitate, funcție de deputat. **2.** delegație de deputați ; solie. [gen. *-iei*. var. *deputațiune* s. f. / < *deputat* + *-ie*]

DERAIÁ *vb. I. intr. (despre un vehicul pe șine : tren, tramvai etc.)* a aluneca, a sări de pe șine, de pe linie. O *(fig. ; despre oameni)* a devia (într-o discuție etc.) ; a înnebuni, a se sminti. [pron. *-ra-ia*. p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-ind*. / < fr. *dérailler*]

DERAIÉRE *s. f.* acțiunea de a deraia. [pron. *-ra-ie-*. / < *deraia*]

DERÁNJ *s. n.* **1.** dezordine, neorînduială. **2.** *(fig.)* tulburare a liniștii (cuiva) ; stînjenire, incomodare. [< *deranja*]

DERANJÁ *vb. I.* **1.** *tr.* a răvăși, a pune în neorînduială, în dezordine, a învălmăși. **2.** *refl. (fam.)* a-și strica stomacul ; *(spec.)* a avea diaree. **3.** *tr.* a tulbura, a stînjeni, a incomoda (pe cineva). **4.** *refl.* a se osteni pentru cineva. [p. i. 3,6 *-jează*, ger. *-jînd*. / < fr. *déranger*]

DERANJAMÉNT *s. n.* **1.** perturbare, defect la o mașină, la o instalație etc. ; defectare. **2.** *(fam.)* indigestie ; *(spec.)* diaree. [pl. *-te*. / cf. fr. *dérangement*]

DERANJÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) deranja. [< *deranja*]

DERAPÁ *vb. I. intr. (despre roțile unui vehicul ; despre vehicule)* a aluneca pierzînd aderența cu solul, a aluneca într-o parte în raport cu direcția de înaintare. ● *(mar. ; despre ancoră)* a aluneca pe fund. [< fr. *déraper*]

DERAPÁJ *s. n.* faptul de a derapa ; alunecare într-o parte, derapare. [< fr. *dérapage*]

DERAPÁRE *s. f.* acțiunea de a derapa și rezultatul ei ; derapaj. ● deplasare a ancorei pe fundul apei datorită vîntului, valurilor etc. care acționează asupra navei. ● deplasare laterală a unui avion la aterizare sau în timpul unui viraj cu înclinare laterală prea mică. [< *derapa*]

DERATIZÁ *vb. I. tr.* a stîrpi șoarecii, șobolanii (dintr-un hambar, dintr-un vapor etc.). [< fr. *dératiser*]

DERATIZÁNT, -Ă *adj., s. n.* (substanță) cu care se deratizează. [cf. fr. *deratisant*]

DERATIZÁRE *s. f.* acțiunea de a deratiza și rezultatul ei ; operație sanitară de stîrpire a șoarecilor și șobolanilor. [< *deratiza*]

DERBÍ *s. n.* **1.** mare cursă de cai care are loc anual la Epsom în Anglia ; *(p. ext.)* cursă de cai specială, care are loc o dată pe an. **2.** întrecere sportivă de mare importanță ai cărei participanți sînt de valori foarte apropiate. [pl. *-iuri*. / < engl., fr. *derby*, cf. *Derby*, lord englez]

DEREGLÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) deranja din funcționarea normală, a ieși sau a face să iasă din regimul normal ; a (se) strica, a (se) defecta. [< fr. *dérégler*]

DEREGLÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) deregla și rezultatul ei ; stricare, deranjare. [< *dereglа*]

DERELÍCT *s. n. (mar.)* epavă abandonată în mare. [< engl. *derelict*]

DERENCEFÁL, -Ă *adj., s. m. f.* (monstru) care prezintă derencefalie. [< fr. *dérencéphale*]

DERENCEFALÍE *s. f. (med.)* monstruozitate constînd din dezvoltarea rudimentară a craniului, porțiunea posterioară a occipitalului lipsind complet. [gen. *-iei*. / < fr. *dérencéphalie*]

DERIVÁ *vb. I.* 1. *intr.* a se trage, a rezulta din... ● *(lingv.)* a avea originea în..., a veni din... 2. *tr.* a abate o apă din cursul ei firesc. 3. *intr. (despre nave sau avioane)* a se abate, a se îndepărta de la direcția de mers sub influența vînturilor, a curenților ; a devia. 4. *(mat.) tr.* a calcula derivata unei funcții. [p. i. *deriv, -vez.* / < fr. *dériver*, it., lat. *derivare*]

DERIVÁRE *s. f.* 1. provenire, coborîre din... 2. procedeu de formare a cuvintelor cu afixe. O ~ *progresivă* = procedeu de formare a cuvintelor prin adăugarea afixelor ; ~ *regresivă* = procedeu de formare a unui cuvînt nou prin suprimarea unui sufix de la un cuvînt deja existent în limbă. 3. *(mat.)* operație de calcul diferențial prin care se obține o derivată. [< *deriva*]

DERIVÁT, -Ă *adj.* 1. care derivă, decurge. 2. *(despre o apă)* abătut din cursul său, din albia sa naturală. // *s. m. n.* substanță preparată din altă substanță și care se aseamănă ca structură moleculară cu substanța din care provine. // *s. n.* 1. produs industrial care se extrage dintr-o anumită materie primă. 2. cuvînt format prin derivare de la alt cuvînt. 3. lucru care derivă din altul. [< *deriva*]

DERIVÁTĂ *s. f. (mat.)* limita raportului dintre creșterea unei funcții și creșterea variabilei cînd aceasta tinde către zero. [cf. fr. *dérivée*]

DERIVATÍV, -Ă *adj.* care servește la abaterea sîngelui sau a umorilor dintr-o parte a corpului în alta. // *s. n.* mijloc terapeutic care abate și ușurează o suferință ; *(fig.)* leac, remediu. // *adj., s. n. (lingv.)* (element) cu care se face derivarea. [cf. fr. *dérivatif*, lat. *derivativus*]

DERIVATOGRÁF *s. n. (fiz.)* aparat pentru înregistrarea variației greutății unui corp supus încălzirii treptate în anumite medii. [et. incertă]

DERIVATÓR, -OÁRE *adj., s. m.* (procedeu, substanță) care produce o derivație (4). [cf. fr. *dérivateur*]

DERIVÁȚIE *s. f.* 1. ramificație, braț al unei ape, al unei canalizări, al unui circuit telefonic, electric etc. 2. deviere a unui proiectil din planul de tragere, provocată de mișcarea sa de rotație. 3. derivare (3). 4. abatere a sîngelui sau a umorilor dintr-o parte a corpului în alta. ● modificare a tulburărilor organice prin producerea unei reacții dintr-o altă zonă. [gen. *-iei.* var. *derivațiune* s. f. / cf. fr. *dérivation*, it. *derivazione*, lat. *derivatio*]

DERIVAȚIÚNE *s. f.* v. derivație.

DERÍVĂ *s. f.* I. 1. unghi format de axa longitudinală a unei nave sau a unui avion cu drumul de urmat sub acțiunea curenților maritimi sau aerieni. O *a merge în* ~ = a naviga în voia vîntului și a valurilor. 2. unghi format, la tragerile indirecte cu tunul, de planul de tragere cu planul de ochire. II. partea verticală fixă a ampenajului unui avion. al unui planor. [< fr. *dérive*, it. *deriva*]

DERIVOGRÁF *s. n.* derivometru înregistrator. [< fr. *dérivographe*]

DERIVOMÉTRU *s. n.* aparat pentru măsurarea unghiului de derivă. [< fr. *dérivomètre*]

DERIVÓR *s. n.* pînză pentru vreme rea, pentru furtună. ● placă de metal sau de lemn dispusă în planul diametral al ambarcațiilor cu vele, care mărește stabilitatea vasului. [< fr. *dériveur*]

DERIZIÚNE *s. f. (rar)* luare în rîs, în deridere, bătaie de joc. [pron. *-zi-u-*. / cf. fr. *dérision*, lat. *derisio*]

DERIZÓRIU, -IE *adj.* neînsemnat, lipsit de valoare ; ridicol. [pron. *-riu.* / cf. fr. *dérisoire*, lat. *derisorius*]

DERM *s. n.* v. dermă.

DERM¹- v. dermato-.

-DERM² element secund de compunere savantă, cu semnificația „(referitor la) piele", „de piele". [< fr. *-derme*, cf. gr. *derma*]

DERMA- v. dermato-.

DERMATALGÍE *s. f. (med.)* nevralgie a pielii care apare în anumite forme de reumatism, gută etc. [gen. *-iei.* / < fr. *dermatalgie*, cf. gr. *derma* — piele, *algos* — durere]

DERMATÍNĂ *s. f.* produs înlocuitor al pielii, folosit în industria încălțămintei și în marochinărie. [< fr. *dermatine*]

DERMATÍTĂ *s. f.* 1. inflamație a pielii ; nume generic dat unui grup de maladii inflamatorii ale pielii ; dermită. 2. boală de piele, periodică la cai, caracterizată prin răni care apar vara. [< fr. *dermatite*]

DERMATO- element prim de compunere savantă, cu semnificația „(referitor la) piele", „de piele". [var. *derm(o, a)-*. / < fr. *derm(ato)-*, cf. gr. *derma* — piele]

DERMATOFÍT *s. n. (bot.)* ciupercă ce parazitează pielea și anexele ei. [< fr. *dermatophyte*, cf. gr. *derma* — piele, *phyton* — plantă]

DERMATOFITÓZĂ *s. f.* dermatomicoză ; dermatofiție. [< fr. *dermatophytose*]

DERMATOFIȚÍE *s. f.* dermatofitoză. [gen. *-iei.* / < fr. *dermatophytie*]

DERMATOGRÁF *adj., s. n. (creion)* ~ = creion colorat, cu mina făcută din aceeași compoziție ca și grimoanele, servind la machiaj. [< fr. *dermatographe*, cf. gr. *derma* — piele, *graphein* — a scrie]

DERMATOLÍZĂ *s. f. (med.)* tumoare voluminoasă a pielii, de natură conjunctivă ; șalazodermie. [< fr. *dermatolysis*, cf. gr. *derma* — piele, *lysis* — dizolvare]

DERMATOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în dermatologie. [< fr. *dermatologue*]

DERMATOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la dermatologie. [< fr. *dermatologique*]

DERMATOLOGÍE *s. f.* ramură a medicinii care studiază pielea și bolile ei. [gen. *-iei.* / < fr. *dermatologie*, cf. gr. *derma* — piele, *logos* — studiu]

DERMATÓM¹ *s. n. (med.)* zonă a pielii corespunzînd ramificațiilor unui nerv rahidian. [pl. *-oame.* / < fr. *dermatome*]

DERMATÓM² *s. n. (med.)* instrument pentru tăierea unor fragmente de piele pentru grefe. [< fr. *dermatome*, cf. gr. *derma* — piele, *tome* — tăiere]

DERMATOMICÓZĂ *s. f. (med.)* afecțiune a pielii și a anexelor ei, provocată de dermatofite ; dermatofitoză. [< fr. *dérmatomycose*, cf. gr. *derma* — piele, *mykes* — ciupercă]

DERMATOMIÓM *s. n.* mion al pielii. [pl. *-oame.* / < fr. *dermatomyome*]

DERMATOMIOZÍTĂ *s. f.* dermatită scleroasă, însoțită de degenerarea nesupurativă, cu contractură, a mușchilor striați. [pron. *-mi-o-*. / < fr. *dermatomyosite*, cf. gr. *derma* — piele, *mys* — mușchi]

DERMATONEVRÓZĂ *s. f.* boală de piele determinată de o anumită tulburare a sistemului nervos. [< fr. *dermatonévrose*]

DERMATORÉE *s. f.* transpirație abundentă care survine în anumite boli febrile. [pron.

-re-e. / < fr. *dermatorrhée*, cf. gr. *derma* — piele, *rhein* — a curge]

DERMATOSCOPÍE *s. f.* examen microscopic al suprafeței pielii cu ajutorul unui microscop special. [gen. *-iei.* / < fr. *dermatoscopie*, cf. gr. *derma* — piele, *skopein* — a privi]

DERMATOVENEROLOGÍE *s. f.* ramură a medicinii care studiază bolile de piele și venerice. [gen. *-iei.* / < fr. *dermato-vénérologie*]

DERMATÓZĂ *s. f.* denumire generică pentru bolile de piele. O *~e profesionale* = boli de piele datorate contactului cu substanțe toxice în procesul de muncă. [< fr. *dermatose*]

DERMATOZOONÓZĂ *s. f.* boală de piele provocată de paraziți animali. [pron. *-zo-o-.* / < fr. *dermatozoonose*]

DÉRMĂ *s. f.* țesut fibros conjunctiv care formează partea groasă, din adîncime, a pielii, fiind acoperit de epidermă. [var. *derm* s. n. / < fr. *derme*, cf. it., gr. *derma*]

DÉRMIC, -Ă *adj.* al dermei, de dermă ; *(p. ext.)* al pielii. // element secund de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) piele, la dermă". [< fr. *dermique*]

-DERMÍE element secund de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) piele", „de piele", „dermic". [< fr. *-dermie*, it. *-dermia*, cf. gr. *derma*]

DERMÍTĂ *s. f.* dermatită. [< fr. *dermite*]

DERMO- v. d e r m a t o-.

DERMOGRAFÍE *s. f.* dermografism. [gen. *-iei.* / < fr. *dermographie*]

DERMOGRAFÍSM *s. n.* roșeață intensă a pielii provocată printr-o apăsare ușoară ; dermagrafie. [< fr. *dermographisme*, cf. gr. *derma* — piele, *graphein* — a scrie]

DERMOÍD, -Ă *adj.* asemănător cu pielea. [pron. *-mo-id.* / < fr. *dermoïde*, cf. gr. *derma* — piele, *eidos* — aspect]

DERMOTRÓP, -Ă *adj. (despre substanțe, germeni)* care se fixează pe tegumente și mucoase. [< fr. *dermotrope*]

DERMOTROPÍSM *s. n.* însușirea unor microbi de a se fixa pe țesuturile cutanate. [< fr. *dermotropisme*]

DERMOVACCÍN *s. n.* vaccin destinat a fi injectat în dermă. [< fr. *dermovaccin*]

DERNY *s. n.* ciclomotor utilizat pentru a trage în urma sa cicliștii, la anumite probe. [< fr. *derny*, cf. *Derny*, numele inventatorului francez]

DEROBÁ *vb. I. refl. (despre cai)* a părăsi brusc direcția pe care i-o impune călărețul. ◆ *(fig.)* a se sustrage de la ceva ; a se eschiva ; a-și declina răspunderea. [< fr. *dérober*]

DEROBÁRE *s. f.* faptul de a deroba ; sustragere, eschivare. [< *deroba*]

DEROCÁ *vb. I. tr.* a îndepărta stîncile din albia unui rîu, de pe un teren. [p. i. *derochéz.* / cf. fr. *dérocher*]

DEROCÁRE *s. f.* acțiunea de a deroca și rezultatul ei. [< *deroca*]

DERODÍM *s. m.* monstru avînd un singur corp, cu două capete și cu două guri. [< fr. *dérodyme*]

DEROGÁ *vb. I. intr.* a se abate de la o lege, de la un regulament etc. [p. i. *deróg*, 3,6 *-gă.* / < lat., it. *derogare*]

DEROGÁRE *s. f.* acțiunea de a deroga și rezultatul ei ; act, hîrtie prin care se derogă de la o normă : derogație. [< *deroga*]

DEROGATÓRIU, -IE *adj.* cu caracter de derogare ; care derogă. [pron. *-ri-u.* / cf. lat. *derogatorius*]

DEROGÁȚIE *s. f.* derogare. [cf. fr. *dérogation*, lat. *derogatio*]

DEROȘÉZĂ *s. f.* mașină pentru scoaterea stîncilor din albia unui rîu, de pe un teren. [< fr. *dérocheuse*]

DÉRRICK *s. n.* șarpantă de metal care susține aparatul de foraj al unui puț petrolier. [< engl. *derrick*]

DERULÁ *vb. I. tr.* 1. a desfășura ceva rulat. 2. a tăia furnir dintr-un buștean care se învîrtește lent în fața ferăstrăului. / < fr. *dérouler*]

DERULÁRE *s. f.* acțiunea de a derula și rezultatul ei ; derulat. [< *derula*]

DERULÁT *s. n.* derulare. [< *derula*]

DERULATÓR *s. n.* dispozitiv folosit la rebobinarea peliculei cinematografice. [< *derula* + *-tor*]

DERULÓR *s. n.* mașină de derulat furnire. [după fr. *dérouleuse*]

DERUTÁ *vb. I. tr.* a zăpăci, a încurca ; a dezorienta ; a înșela. [< fr. *dérouter*]

DERUTÁNT, -Ă *adj.* care derutează. [pl. *-nți, -nte.* / cf. fr. *déroutant*]

DERUTÁRE *s. f.* acțiunea de a deruta și rezultatul ei. [< *deruta*]

DERÚTĂ *s. f.* zăpăceală, dezordine ; dezorientare. [cf. fr. *déroute*]

DESABUZÁ *vb. I.* v. d e z a b u z a.

DESABUZÁRE *s. f.* v. d e z a b u z a r e.

DESABUZÁT, -Ă *adj.* v. d e z a b u z a t.

DESACRALIZÁ *vb. I. tr., refl. (liv.)* a retrage, a-și pierde caracterul sacru (al unei ființe, al unui lucru etc.). [< fr. *désacraliser*]

DESACRALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) desacraliza. [< *desacraliza*]

DESALINÁ *vb. I.* v. d e s a l i n i z a.

DESALINÁRE *s. f.* v. d e s a l i n i z a r e.

DESALINIZÁ *vb. I. tr.* a îndepărta sărurile dintr-o soluție sau dintr-un preparat ; a desăra, a face mai puțin sărat. [var. *desalina* vb. I. / < *salin*, după fr. *dessaler*]

DESALINIZÁRE *s. f.* acțiunea de a desaliniza și rezultatul ei. ◆ îndepărtare a sărurilor din țițeiul deshidratat. [var. *desalinare* s. f. / < *desaliniza*]

DESÁNT *s. n.* trupe transportate pe calea aerului, pe mare sau pe tancuri și lansate în spatele frontului inamic în vederea îndeplinirii unor misiuni de luptă în folosul trupelor de uscat. [pl. *-nturi*, (s. m.) *-nți.* / < fr. *descente*, engl. *descent*]

DESANTÁ *vb. I. tr.* a lansa un desant. [cf. engl. *descent*]

DESĂRCINÁ *vb. I. tr.* a lua cuiva o sarcină, o funcție, a elibera (pe cineva) de o însărcinare etc. [< *însărcina*, după fr. *décharger*]

DESĂRCINÁRE *s. f.* acțiunea de a desărcina. [< *desărcina*]

DESCALIFICÁ *vb. I. tr.* a declara (pe cineva) nedemn de stimă, de respect ; a dezonora. ◆ a exclude dintr-o competiție (sportivă) pentru comportare necorespunzătoare, pentru abateri, încălcarea anumitor reguli etc. [p. i. *descalífic*, 3,6 *-că.* var. *discalifica* vb. I. / < fr. *disqualifier*, după *califica*]

DESCALIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) descalifica și rezultatul ei. [var. *discalificare* s. f. / < *descalifica*]

DESCENDÉNT, -Ă *adj.* care coboară, coborîtor ; descensiv. // *s. m. f.* urmaș. [cf. fr. *descendant*, lat. *descendens*]

DESCENDÉNȚĂ *s. f.* 1. înrudire în linie coborîtoare ; filiație. 2. totalitatea urmașilor ; urmași ; posteritate. [< fr. *descendance*]

DESCENSIÚNE *s. f. (liv.)* coborîre, scădere. [< lat. *descensio*]

DESCENSÍV, -Á *adj. (liv.)* descendent. [< it. *descensivo*]

DESCENSÓR *s. n.* instalație folosită pentru transportul pe verticală sau în pantă a produselor miniere. [cf. fr. *descenseur*]

DESCENTRÁ *vb. I. tr., refl.* a face să piardă sau a-și pierde poziția simetrică față de centru. [< *des-* + *centra*, după fr. *décentrer*]

DESCENTRALIZÁ *vb. I. tr.* a da independență administrativă organelor locale ale unei administrații, a trece în competența organelor locale unele atribuții de conducere care înainte reveneau centrului. [< *des-* + *centraliza*, după fr. *décentraliser*]

DESCENTRALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a descentraliza și rezultatul ei ; lărgire a puterii administrative a organelor locale. [< *descentraliza*]

DESCENTRALIZATÓR, -OÁRE *adj.* referitor la descentralizare. [cf. fr. *décentralisateur*]

DESCENTRÁRE *s. f.* faptul de a (se) descentra. [< *descentra*]

DESCIFRÁ *vb. I. tr.* 1. a reuși să citești un text necitet sau scris într-o limbă necunoscută ; a găsi semnificația a ceea ce este scris în cifre, într-un alfabet secret. ● a interpreta o bucată muzicală după partitură la prima vedere. 2. *(fig.)* a înțelege, a pătrunde, a ghici (ceva obscur, ascuns). [după fr. *déchiffrer*]

DESCIFRÁBIL, -Ă *adj.* care se poate descifra (ușor). [cf. fr. *déchiffrable*]

DESCIFRÁRE *s. f.* acțiunea de a descifra și rezultatul ei. [< *descifra*]

DESCIFRATÓR *s. n. (electr.)* decodificator de adrese. [cf. rus. *deșifrator*]

DESCÍNDE *vb. III. intr.* 1. a se trage din cineva, a avea o anumită descendență. 2. a coborî, a se da jos. 3. a se opri pentru un anumit timp undeva. 4. *(despre organele forței publice)* a se deplasa la fața locului pentru a face o investigație. [p. i. *descind*, perf. s. *-insei*, part. *-ins.* / < lat. *descendere*, cf. fr. *descendre*]

DESCÍNDERE *s. f.* acțiunea de a descinde și rezultatul ei. ● deplasare la fața locului a organelor forței publice, pentru o investigație. [< *descinde*]

DESCINTRÁ *vb. I. tr.* a îndepărta cofrajele folosite pentru construirea unui arc, a unei bolți. [cf. fr. *décintrer*]

DESCINTRÁRE *s. f.* acțiunea de a descintra și rezultatul ei. [< *descintra*]

DESCOMPLECTÁ *vb. I.* v. descompleta.

DESCOMPLECTÁRE *s. f.* v. descompletare.

DESCOMPLETÁ *vb. I. tr.* a lua ceva dintr-un întreg făcîndu-l incomplet. [var. *descomplecta* vb. I. / după fr. *décompléter*]

DESCOMPLETÁRE *s. f.* acțiunea de a descompleta și rezultatul ei. [var. *descomplectare* s. f. / < *descompleta*]

DESCOMPÚNE *vb. III.* 1. *tr.* a desface în elementele componente. 2. *refl.* a se strica, a se altera ; a putrezi. ● *(fig.)* a se destrăma. 3. *refl. (fig.)* a-și deforma caracterul, înfățișarea ; *(despre față)* a se crispa. [p. i. *descompún*, perf. s. *-puséi*, part. *-pus.* / < *des-* + *compune*, cf. fr. *décomposer*]

DESCOMPÚNERE *s. f.* acțiunea de a (se) descompune și rezultatul ei ; desfacere ; stricare, putrezire, alterare. ● reacție chimică în urma căreia o substanță cu structură mai complicată trece în substanțe cu molecule mai simple sau în elementele din care era compusă. [< *descompune*]

DESCONCENTRÁ *vb. I. tr.* a libera, a lăsa la vatră militari concentrați. [< *des-* + *concentra*]

DESCONCENTRÁRE *s. f.* acțiunea de a desconcentra și rezultatul ei. [< *desconcentra*]

DESCONGESTIONÁ *vb. I. tr.* a elibera (un organ) de un aflux de sînge ; a înlătura o congestie. ● *(fig.)* a înlătura aglomerația populației dintr-un oraș, de pe o arteră de circulație etc. [pron. *-ti-o-*, var. *decongestionă* vb. I. / cf. fr. *décongestionner*]

DESCONGESTIONÁRE *s. f.* acțiunea de a descongestiona și rezultatul ei ; dezaglomerare. [< *descongestiona*]

DESCONSIDERÁ *vb. I. tr.* a disprețui (pe cineva). [p. i. *desconsider.* / < *des-* + *considera*, după fr. *déconsidérer*]

DESCONSIDERÁRE *s. f.* faptul de a desconsidera ; lipsă de considerație, de stimă ; desconsiderație. [< *desconsidera*]

DESCONSIDERÁȚIE *s. f.* desconsiderare. [gen. *-iei.* var. *desconsiderațiune* s. f. / cf. fr. *déconsideration*]

DESCONSIDERÁȚIÚNE *s. f.* v. desconsiderație.

DESCOPERTÁ *vb. I. tr. (geol.)* a supune operației de descopertare. [< fr. *découperter*, cf. it. *discopertare*]

DESCOPERTÁRE *s. f. (geol.)* operație de îndepărtare a rocilor sterile care acoperă un zăcămînt. [< *descoperta*]

DESCOPÉRTĂ *s. f. (tehn.)* lucrare pregătitoare în cariere prin care se îndepărtează stratul de pămînt aflat deasupra zăcămîntului. [cf. it. *discoperta*, fr. *découverte*]

DESCORDÁ *vb. I.* v. discorda.

DESCRESCÉNT, -Ă *adj.* care descrește, descrescător. [pron. *-scent.* var. *decrescent, -ă* adj. / cf. fr. *décrescent*]

DESCRÍE *vb. III. tr.* 1. a înfățișa, a prezenta (ceva) în cuvinte. 2. a trasa o linie curbă. 3. a parcurge o traiectorie. [p. i. *descriu*, 5 *-scrieți*, perf. s. *-scrisei*, part. *-scris.* / cf. fr. *décrire*, după *scrie*]

DESCRÍERE *s. f.* acțiunea de a descrie și rezultatul ei ; descripție. ● lucrare sau pasaj dintr-o lucrare în care se descrie ceva. [< *descrie*]

DESCRIPTÍBIL, -Ă *adj.* care poate fi descris. [cf. fr. *descriptible*]

DESCRÍPTIC, -Ă *adj. (rar)* descriptiv. [et. incertă]

DESCRIPTÍV, -Ă *adj.* care descrie ; cu descrieri ; descriptic. ○ *(mat.) geometrie ~ă* = ramură a geometriei care folosește metode de cercetare bazate pe reprezentarea unui punct din spațiu cu ajutorul proiecțiilor pe două planuri. [cf. fr. *descriptif*, lat. *descriptivus*]

DESCRIPTIVÍSM *s. n.* 1. manierism literar care acordă o importanță exagerată amănuntelor descriptive, nesugestive. ● sistem de critică literară care, în loc de a se pronunța asupra semnificațiilor și valorii operelor, se mărginește la o descriere a acestora. 2. școală lingvistică care folosește metode mecaniciste de descriere a limbilor din punct de vedere formal și fiziologic, fără cercetarea dezvoltării lor istorice. [< *descriptiv* + *-ism*]

DESCRIPTIVÍST, -Ă *adj.* referitor la descriptivism. // *s. m. f.* specialist, adept al descriptivismului. [< fr. *descriptiviste*]

DESCRIPTÓR *s. m. (rar)* scriitor cu talent la descrieri. // *s. n.* termen, expresie cuprinzînd noțiuni principale, caracteristice unei teme date, care stă la baza unui cod întocmit în vederea automatizării operațiilor de

documentare. ● simbol al unei noțiuni, exprimat prin cifre arabe. [< fr. *descripteur*]

DESCRÍPȚIE *s. f. (rar)* descriere. ● *(log.)* procedeu de simbolizare prin care individualul este redat din punct de vedere logic. [gen. *-iei.* var. *descripțiune* s. f. / cf. fr. *description*, lat. *descriptio*]

DESCRIPȚIÚNE *s. f.* v. descripție.

DESCUAMÁ *vb. I. refl. (despre piele)* a se coji (ca urmare a unei boli). [pron. *-cua-.* / cf. fr. *desquamer*, lat. *desquamare*]

DESCUAMÁRE *s. f.* faptul de a se descuama ; descuamație. ● desprindere succesivă a straturilor superficiale ale unei roci sub acțiunea unor agenți geomorfologici ; exfoliere. [pron. *-cua-.* / < *descuama*]

DESCUAMÁȚIE *s. f.* descuamare. [pron. *-cua-.* gen. *-iei.* / < fr. *desquamation*]

DESCURAJÁ *vb. I. tr.* a fi sau a aduce pe cineva în stare de a-și pierde curajul. [p. i. *-jez* 3,6 *-jează*, ger. *-jînd.* / după fr. *décourager*]

DESCURAJÁNT, -Ă *adj.* care descurajează, descurajator ; demoralizant, deprimant. [cf. fr. *décourageant*]

DESCURAJÁRE *s. f.* acțiunea de a descuraja și rezultatul ei ; demoralizare, descumpănire. [< *descuraja*]

DESCURAJÁTOR, -OÁRE *adj. (rar)* descurajant. [< *descuraja* + *-tor*]

DESECÁ *vb. I. tr. (tehn.)* a îndepărta prisosul de apă de pe solurile umede ; a seca. ● a elimina apa din diferite materiale. [p. i. *desec*, 3,6 *-seacă.* / < *de-* + *seca*, după fr. *dessécher*]

DESECÁRE *s. f.* acțiunea de a deseca și rezultatul ei. [< *deseca*]

DESEGREGÁRE *s. f.* desegregație. [după fr. *désségrégation*]

DESEGREGÁȚIE *s. f.* faptul de a înlătura segregația rasială ; desegregare. [gen. *-iei.* / < fr. *désségrégation*]

DESÉMN *s. n.* v. desen.

DESEMNÁ *vb. I. tr.* a indica, a numi pe cineva pentru o demnitate, o funcție etc. a designa. [< *desemn* + *-a*, cf. fr. *désigner*, lat. *designare*]

DESEMNÁRE *s. f.* faptul de a desemna. [< *desemna*]

DESÉN *s. n.* 1. prezentare grafică a unui obiect printr-o îmbinare de linii drepte sau curbe, prin puncte, pete etc. O ~ *liber* = desen făcut cu mîna liberă, fără instrumente ; ~ *tehnic* = desen care reprezintă la scară planul unui obiect, al unei construcții etc. ; ~*e animate* = înșiruire de desene care reprezintă fazele unei mișcări și care, redate succesiv pe ecran, dau impresia unor ființe vii cinematografice. v. animație. 2. arta și tehnica de a desena. 3. planul unei construcții. 4. ornamentația unei țesături. [pl. *-ne.* var. *desemn* s. n. / < fr. *dessin*]

DESENÁ *vb. I.* 1. *tr.* a face un desen. 2. *refl.* a apărea, a se ivi, a se contura, a se profila. [cf. fr. *dessiner*]

DESENÁRE *s. f.* acțiunea de a desena ; desenat. [< *desena*]

DESENÁT *s. n.* desenare. [< *desena*]

DESENATÓR, -OÁRE *s. m. f.* specialist în desen (artistic sau tehnic). [după fr. *dessinateur*]

DESENATÚRĂ *s. f.* proiectarea și crearea de mostre și desene noi pentru țesătorie. [< *desena*]

DESENSIBILIZÁ *vb. I. tr.* 1. a reduce sau a înlătura sensibilitatea organismului față de un agent sensibilizant. ● a introduce în organism seruri imune pentru evitarea tulburărilor de tip anafilactic. 2. *(fot.)* a micșora sensibilitatea unei emulsii fotografice. [cf. fr. *désensibiliser*]

DESENSIBILIZÁRE *s. f.* acțiunea de a desensibiliza și rezultatul ei. [< *desensibiliza*]

DESENSIBILIZATÓR *s. m.* substanță care se adaugă în soluția developatoare pentru a face emulsia fotografică mai puțin sensibilă la acțiunea luminii. [< fr. *désensibilisateur*]

DESÉRT *s. n.* fel de mîncare care se servește la sfîrșitul mesei și constă din fructe, prăjituri etc. ; moment la care este servit acest fel de mîncare. [< fr. *dessert*]

DESERTIZÁ *vb. I. tr. (rar)* a scoate din montură (o piatră prețioasă). [cf. fr. *dessertir, dessertissage*]

DESERTIZÁRE *s. f.* acțiunea de a desertiza. ● operația de desfacere a două piese sertizate. [< *desertiza*]

DESERVÉNT *s. m. (rar)* cel care deservește. [cf. fr. *desservant*]

DESERVÍ *vb. IV. tr.* I. a face cuiva un rău serviciu, a vătăma. II. 1. a servi cu zel ; a fi de folos, a folosi. 2. a supraveghea, a îngriji, a servi o mașină sau un agregat în timp ce funcționează. [p. i. *-vesc.* / < fr. *desservir*, cf. lat. *deservire*]

DESERVÍRE *s. f.* acțiunea de a deservi și rezultatul ei. [< *deservi*]

DESESIZÁ *vb. I. refl. (despre instanțe)* a renunța să se ocupe de cercetarea unui caz. ● *tr.* a lua (fără voie) cuiva o sarcină. [< *de-* + *sesiza*, cf. fr. *dessaisir*]

DESESIZÁRE *s. f.* acțiunea de a desesiza și rezultatul ei. [< *desesiza*]

DESFÍDE *vb. III. tr.* 1. a declara, a spune cuiva că nu îl crezi ; a spune, a declara cuiva că îl crezi incapabil de ceva. ● a chema, a provoca (pe cineva) să dovedească un lucru despre care se știe că nu va reuși să-l facă. 2. a înfrunta, a sfida, a brava un pericol, o primejdie. [p. i. *desfid.* / după *sfida*, cf. it. *desfidare*, fr. *défier*, lat. *diffidere*]

DESFÍDERE *s. f.* faptul de a desfide ; provocare, sfidare. [< *desfide*]

DESFIGURÁ *vb. I. tr.* a poci, a uriți, a sluți (figura, fața cuiva). [cf. fr. *défigurer*]

DESFIGURÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) desfigura și rezultatul ei ; slutire. [< *desfigura*]

DESFIINȚÁ *vb. I. tr.* a face ceva să nu mai existe ; a distruge, a nimici. [pron. *-fi-in-.* / după *ființa*]

DESFIINȚÁRE *s. f.* acțiunea de a desființa și rezultatul ei ; distrugere, nimicire. [< *desființa*]

DESHALOGENÁ *vb. I. tr.* a elimina halogenul dintr-un compus. [< fr. *deshalogéner*]

DESHALOGENÁRE *s. f.* acțiunea de a deshalogena. [< *deshalogena*]

DESHIDRATÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) produce o deshidratare ; a elimina (total sau parțial) apa dintr-un material sau dintr-un organism. [< fr. *déshydrater*]

DESHIDRATÁNT *s. m.* substanță folosită pentru deshidratare. [cf. fr. *déshydratant*]

DESHIDRATÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) deshidrata și rezultatul ei ; eliminare a apei dintr-un material sau din moleculele unei substanțe. ● *(med.)* pierdere anormală a apei din țesuturile organice prin transpirație, prin vărsături repetate sau scaune diareice. [< *deshidrata*]

DESHIDRATÓR *s. n.* aparat folosit pentru uscarea fructelor și a legumelor. [pl. *-oare.* var. *dehidrator* s. n. / < *deshidra(ta)* + *-tor*]

DESHIDROGENÁ *vb. I.* v. dehidrogena.

DESHIDROGENÁRE *s. f.* v. dehidrogenare.

DESHUMÁ *vb. I. tr.* a scoate din pămînt un cadavru ; a exhuma ; a dezgropa. [p. i. *-mez.* / după *inhuma*].

DESHUMÁRE *s. f.* acțiunea de a deshuma ; exhumare. [< *deshuma*]

DESICÁ *vb. I. tr.* a elimina apa dintr-un corp, a usca. [< it. *desiccare*]

DESICÁRE *s. f.* acțiunea de a desica ; desicație. [< *desica*]

DESICATÍV, -Ă *adj., s. m.* sicativ. [cf. fr. *dessiccatif*, lat. *desicativus*]

DESICATÓR *s. n.* exsicator. [cf. fr. *dessiccateur*]

DESICAȚIE *s. f.* desicare. [< fr. *dessiccation*]

DESIDERÁTA *s. n. (liv.)* termen care indică publicațiile absente dintr-o bibliotecă propuse de cititori pentru achiziționare. [< lat. *desiderata* — lucruri dorite]

DESIGILÁ *vb. I. tr.* a rupe sigiliul, a deschide ceva sigilat. [< *de-* + *sigila*]

DESIGILÁRE *s. f.* acțiunea de a desigila și rezultatul ei ; desfacere a unui sigiliu. [< *desigila*]

DESIGN *s. n. (liv.)* disciplină care urmărește armonizarea mediului uman, începînd de la conceperea obiectelor uzuale pînă la urbanism și amenajarea peisajului. [pron. *di-záin.* / < engl. *design*]

DESIGNÁ *vb. I. tr. (liv.)* a indica, a desemna. [var. *desina* vb. I. / < fr. *désigner*]

DESIGNÁRE *s. f. (liv.)* desemnare. [< *designa*]

DESIGNER *s. m. (liv.)* desenator ; proiectant care se ocupă de estetica produselor industriale. [pron. *di-zái-ner.* / < engl. *designer*]

DESILICIFIÉRE *s. f. (geol.)* proces de îndepărtare din sol a silicei și de transportare a ei în apa rîurilor. [pron. *-fi-e-.* / et. incertă]

DESINÁ *vb. I.* v. desigila.

DESINÉNȚĂ *s. f.* element morfologic care se adaugă în limbile flexionare la tema unui cuvînt pentru a arăta persoanele (la verbe) și cazurile (la substantive, adjective etc.). [var. *dezinență* s. f. / cf. fr. *désinence*, lat. t. *desinentia*]

DESINENȚIÁL, -Ă *adj.* referitor la desinență. [pron. *-ți-al.* / < fr. *désinentiel*]

DÉSINIT *s. m.* termen folosit pentru a indica cuvintele care încheie un manuscris. [< lat. *desinit*]

DESISTÁ *vb. I. refl.* a se lăsa de, a renunța (la ceva). [p. i. *-ez* și *desist.* / < fr. *désister*]

DESISTÁRE *s. f.* acțiunea de a se desista. [< *desista*]

DESM- v. desmo-.

DESMÁN *s. m. (zool.)* mamifer insectivor cu blană mătăsoasă, care trăiește în vizuini pe malurile apelor din U.R.S.S. și din Pirinei. [< fr. *desman*]

DESMÍN *s. n. (geol.)* alumosilicat hidratat de sodiu și de calciu, întîlnit în unele roci bazice și în filoanele termale. [< fr. *desmine*]

DESMÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a unui ligament. [< fr. *desmite*, cf. gr. *desmos* — ligament]

DESMO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(de) legătură", „ligament". [var. *desm-*, *dezmo-*. / < fr. *desmo-*, cf. gr. *desmos*]

DESMODRÓM, -Ă *adj. (despre mecanisme)* la care legăturile dintre elemente asigură o mișcare univoc determinată a oricărui element condus. [< fr. *desmodrome*, cf. gr. *desmos* — legătură, *dromos* — drum]

DESMOGRAFÍE *s. f. (anat.)* descrierea ligamentelor. [gen. *-iei.* var. *dezmografie* s. f. / < fr. *desmographie*]

DESMOLOGÍE *s. f.* parte a anatomiei care se ocupă cu studiul ligamentelor. [gen. *-iei.* var. *dezmologie* s. f. / < fr. *desmologie*, cf. gr. *desmos* — ligament, *logos* — știință]

DESMOPATÍE *s. f. (med.)* boală a ligamentelor. [ger. *-iei.* var. *dezmopatie* s. f. / < fr. *desmopathie*, cf. gr. *desmos* — ligament, *pathos* — boală]

DESMOTOMÍE *s. f. (med.)* secționare chirurgicală a unui ligament. [gen. *-iei.* / < fr. *desmotomie*, cf. gr. *desmos* — ligament, *tome* — tăiere]

DESMOTRÓP, -Ă *adj. (despre compuși)* care prezintă desmotropie. [< fr. *desmotrope*]

DESMOTRÓPIC, -Ă *adj.* care rezultă din desmotropie. [< fr. *desmotropique*]

DESMOTROPÍE *s. f. (biol. ; chim.)* izomerie dinamică în care formele izomere sînt în echilibru, putînd fi izolate și puse în evidență. [gen. *-iei.* / < fr. *desmotropie*]

DESOLIDARIZÁ *vb. I. tr.* **1.** a desface, a detașa o parte dintr-un întreg solidarizat. **2.** *refl.* a nu mai fi solidar cu cineva, a se despărți, a se rupe de cineva. [cf. fr. *désolidariser*]

DESOLIDARIZÁRE *s. f.* acțiunea de a se desolidariza și rezultatul ei ; despărțire, dezavuare. [< *desolidariza*]

DESOLIDIFICÁ *vb. I. refl. (despre lichide)* a-și pierde consistența, a redeveni lichid. [et. incertă]

DESOLIDIFICÁRE *s. f.* faptul de a se desolidifica. [< *desolidifica*]

DESOLVATÁ *vb. I. tr. (chim.)* a elimina lichidul reținut de anumite substanțe prin îmbibare. [< fr. *désolvater*]

DESOLVATÁRE *s. f.* acțiunea de a desolvata și rezultatul ei. [< *desolvata*]

DESÓRBȚIE *s. f.* îndepărtare a unei substanțe absorbite de pe suprafața unui adsorbant. [< fr. *désorption*]

DESPERÁ *vb. I. intr.* a-și pierde speranța, a deznădăjdui. [p. i. *despér* și (rar) *-rez.* var. *dispera* vb. I. / < lat. *desperare*, cf. it. *disperare*, fr. *désespérer*]

DESPERÁNT, -Ă *adj.* care duce la desperare, deznădăjduitor ; dezesperant. [cf. it. *disperante*]

DESPERÁRE *s. f.* acțiunea de a despera și (mai ales) rezultatul ei ; deznădejde. ◊ *cu* ~ = în mod deznădăjduit ; *(fig.)* din toate puterile. [var. *disperare* s. f. / < *despera*]

DESPERÁT, -Ă *adj.* **1.** ajuns la desperare ; deznădăjduit. ● *(despre manifestări ale oamenilor)* care denotă desperare. **2.** care provoacă desperare ; periculos, grav. [var. *disperat*, *-ă* adj. / cf. lat. *desperatus*, it. *disperato*, fr. *désespéré*]

DESPERSONALIZÁ *vb. I.* v. depersonaliza.

DESPERSONALIZÁRE *s. f.* v. depersonalizare.

DESPOPULÁ *vb. I.* v. depopula.

DESPOPULÁRE *s. f.* v. depopulare.

DESPÓT *s. m.* **1.** *(ist.)* suveran cu puteri absolute, care guverna arbitrar, după bunul său plac, neîngrădit de nici o lege ; tiran. ● *(fig.)* om tiranic, excesiv de autoritar cu ceilalți. **2.** guvernator autonom al unei provincii din Imperiul bizantin. [cf. ngr. *despotis*, fr. *despote*, gr. *despotes* — stăpîn]

DESPOTÁT *s. n.* demnitatea de despot. ● teritoriu bizantin guvernat de un despot. [< fr. *despotat*]

DESPÓTIC, -Ă *adj.* de despot ; tiranic, absolutist, dictatorial. [cf. fr. *despotique*]

DESPOTÍSM *s.n.* 1. guvernare despotică ; absolutism, tiranie. ● *(fig.)* purtare despotică, arbitrară ; samavolnicie. 2. despoție, autocrație. [cf. fr. *despotisme*]

DESPOȚÍE *s. f. (ist.)* formă de guvernământ autocratică în fruntea căreia se află un despot ; despotism ; țară condusă de un despot. [gen. *-iei.* / < *despot* + *-ie*]

DESSOUS *s. n. (franțuzism)* lenjerie de damă care se poartă sub jupă sau rochie. [pron. *de-sú.* scris și *desu.* pl. *-uri.* / < fr. *dessous*]

DESTÍN *s. n.* soartă, viitor. ● forță sau voință supranaturală despre care misticii cred că hotărăște tot ceea ce se petrece în viață ; fatalitate. [pl. *-ne, -nuri.* / < fr. *destin*, it. *destino*]

DESTINÁ *vb. I. tr.* 1. a stabili, a hotărî, a indica (ceva) pentru un scop anumit. 2. a meni, a sorti. [p. i. *-nez* și *destín.* / < fr. *destiner*, it. lat. *destinare*]

DESTINÁRE *s. f.* acțiunea de a destina. [< *destina*]

DESTINATÁR, -Ă *s. m. f.* persoană căreia i se trimite, i se adresează ceva ; adresant. [cf. fr. *destinataire*]

DESTINATÓRIU, -IE *adj. (jur.)* care fixează o destinație. [pron. *-riu.* / cf. fr. *destinatoire*, lat. *destinatorius*]

DESTINÁȚIE *s. f.* 1. întrebuințare, folosire a unui lucru dinainte hotărîtă. 2. loc, punct către care se îndreaptă cineva sau unde se trimite ceva. [gen. *-iei.* var. *destinațiune* s. f. / cf. fr. *destination*, lat. *destinatio*]

DESTINAȚIÚNE *s. f.* v. destinație.

DESTÍNDE *vb. III. refl.* 1. a-și slăbi încordarea ; a se relaxa, a se slăbi. 2. *(despre ființe)* a se întinde, a se îndrepta. ● a se odihni ; a se distra. [p. i. *destínd*, perf. s. *-insei*, part. *-ins.* / după *întinde*, cf. fr. *détendre*]

DESTÍNDERE *s. f.* 1. faptul de a (se) destinde ; relaxare. 2. creștere a volumului unui gaz ; expansiune, detentă. 3. *(fig.)* încetare a unei tensiuni nervoase ; liniștire. ● *(polit.)* slăbire a încordării relațiilor dintre state sau a relațiilor internaționale. [< *destinde*]

DESTÍNS, -Ă *adj.* 1. relaxat. 2. *(despre ținuturi, suprafețe)* desfășurat în toată întinderea lui, întins. [< *destinde*]

DESTITUÍ *vb. IV. tr.* a îndepărta (pe cineva) dintr-un post, dintr-o funcție. [pron. *-tu-i.* p. i. *destítui*, 3, 6 *-ie.* / < it. *destituire*, lat. *destituere*]

DESTITUÍRE *s. f.* acțiunea de a destitui și rezultatul ei ; destituțiune, dare afară. [< *destitui*]

DESTITUȚIÚNE *s. f.* destituire, scoatere din serviciu. [cf. fr. *destitution*, lat. *destitutio*]

DESTRUCTÍBIL, -Ă *adj.* care poate fi distrus. [var. *distructibil, -ă* adj. / cf. fr. *destructible*, it. *distructibile*]

DESTRUCTÍV, -Ă *adj.* v. distructiv.

DESTRUCTÓR, -OÁRE *s. m. f. (rar)* distrugător. [< fr. *destructeur*]

DESTRÚCȚIE *s. f.* v. destrucțiune.

DESTRUCȚIÚNE *s. f. (rar)* distrugere, nimicire. ● *(geol.)* reducere a altitudinii reliefului sub acțiunea agenților geomorfologici interni sau externi. [var. *destrucție* s. f. / < fr. *destruction*]

DESÚ *s. n.* v. dessous.

DESUBLIMÁ *vb. I. intr. (despre substanțe)* a trece direct din stare gazoasă în stare solidă. [< fr. *désublimer*]

DESUBLIMÁRE *s. f.* faptul de a desublima. [< *desublima*]

DESUDÁȚIE *s. f.* erupție de bubulițe, mai ales la copiii neîngrijiți. [gen. *-iei.* / < fr. *désudation*, cf. lat. *desudatio*]

DESUÉT, -Ă *adj.* învechit, perimat ; care nu se mai obișnuiește, nu mai corespunde spiritului vremii. [pron. *-su-et.* / < lat. *desuetus*, cf. fr. *désuet*]

DESUETÚDINE *s. f.* încetare a respectării sau a exercitării unei legi etc. O *(despre legi, obiceiuri etc.) a cădea în* ~ = a ieși din uz, a nu mai fi folosit, a se perima. [cf. lat. *desuetudo*, fr. *désuétude*]

DESULFITÁ *vb. I. tr.* a elimina bioxidul de sulf din must sau din unele vinuri care au fost prelucrate. [< fr. *désulfiter*]

DESULFITÁRE *s. f.* acțiunea de a desulfita și rezultatul ei. [< *desulfita*]

DESULFURÁ *vb. I. tr.* a îndepărta sulful din gaze, din topituri metalice sau din alte materiale. [< fr. *désulfurer*]

DESULFURÁRE *s. f.* acțiunea de a desulfura și rezultatul ei. [< *desulfura*]

DESULFURÁTOR *s. n.* aparat pentru desulfurare. [et. incertă]

DESZÍCE *vb. III.* v. dezice.

DESZÍCERE *s. f.* v. dezicere.

DEȘABLONIZÁ *vb. I. tr.* a înlătura un șablon, un clișeu. [et. incertă]

DEȘÁRJĂ *s. f. (franțuzism)* descărcare. ● *(fig.)* ușurare. [< fr. *décharge*]

DEȘÉRT *s. n.* 1. spațiu gol ; pustiu, pustietate. 2. regiune întinsă, nisipoasă, cu ploi puține, lipsită de vegetație și cu populație foarte rară. [< lat. *desertus*, cf. fr. *désert*]

DEȘÉRTIC, -Ă *adj.* care aparține deșertului. [var. *dezertic, -ă* adj. / < fr. *désertique*]

DEȘÉU *s. n.* rămășiță de la fabricarea sau de la prelucrarea unui material, a unor obiecte etc. care nu mai poate fi valorificată pentru aceeași prelucrare. [< fr. *déchet*]

DEȘOSÁ *vb. I. tr., refl.* 1. *(med ; despre dinți)* a se descoperi, a ieși, a se retrage din gingie. 2. *(despre arbori)* a-și dezveli rădăcina, a se extrage din sol. [< fr. *déchausser* — a se descălța]

DEȘOSÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) deșosa și rezultatul ei. ● fenomen natural de expulzare a rădăcinii puieților în urma înghețării și dezghețării repetate a solului ; descălțare. [< *deșosa*]

DETÁI *s. n.* v. detaliu.

DETAIÁT, -Ă *adj.* v. detaliat.

DETAILÁ *vb. I.* v. detalia.

DETAILÁT, -Ă *adj.* v. detaliat.

DETAILÍST, -Ă *s. m. f.* (op. angrosist) comerciant care vindea cu amănuntul, cu bucata ; negustor cu amănuntul. [pron. *-ta-i-* și *-tai-.* / cf. fr. *détailliste*]

DETALIÁ *vb. I.* 1. *tr.* a analiza, a arăta (ceva) amănunțit. 2. *refl. (rar)* a se contura, a se evidenția precis în amănunte. [pron. *-li-a.* var. *detaila* vb. I. / < it. *dettagliare*, cf. fr. *détailler*]

DETALIÁT, -Ă *adj.* amănunțit. [var. *detailat, -ă, detaiat, -ă* adj. / < *detalia*]

DETALIÉRE *s. f.* acțiunea de a detalia și rezultatul ei ; *(spec.)* povestire cu amănuntul. [pron. *-li-e-.* / < *detalia*]

DETÁLIU *s. n.* element (neesențial) al unui întreg ; amănunt. O *în* ~ = amănunțit ; *(a vinde) în* ~ = (a vinde) cu bucata, cu amă-

nuntul. ● lucru mărunt, lipsit de importanță ; fleac, nimic. ● parte a unei opere artistice care poate fi considerată și izolat. [pron. *-liu.* var. *detai* s. n. / < fr. *détail*, cf. it. *dettaglio*]

DETALONÁRE *s. f. (tehn.)* teșitură pe fața de așezare a sculelor aschietoare. ● operație prin care se obține o astfel de teșitură. [după fr. *détalonnage*]

DETARTRÁ *vb. I. tr.* a înlătura tartrul format pe un cazan sau pe o canalizație. ● a înlătura tartrul dinților. [< fr. *détartrer*]

DETARTRÁJ *s. n.* detartrare. [< fr. *détartrage*]

DETARTRÁRE *s. f.* acțiunea de a detartra ; detartraj, detartrizare. [< *detartra*]

DETARTRIZÁRE *s. f.* detartrare. [după fr. *détartrage*]

DETAȘÁ *vb. I.* **I.** *tr., refl.* **1.** a (se) desprinde, a (se) separa, a (se) desface (dintr-un întreg). **2.** a (se) transfera temporar. ● *tr. (mil.)* a lua o trupă, o unitate militară dintr-o armată pentru a-i da o misiune specială. **II.** *refl. (sport)* a ieși în evidență ; a se distanța. a întrece categoric. [p. i. 3, 6 *-șează*, ger. *-șând.* / < fr. *détacher*]

DETAȘÁBIL, -Á *adj.* care se poate desprinde, detașa (I, 1). [cf. fr. *détachable*]

DETAȘAMÉNT *s. n.* **1.** grup de militari, de luptători înarmați (separați momentan de unitatea lor) căruia i se încredințează o anumită misiune. **2.** unitate ; echipă, grup. [< fr. *détachement*]

DETAȘÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) detașa și rezultatul ei ; timpul și locul unde este detașat cineva. [< *detașa*]

DETAȘÓR *s. n. (tehn.)* mașină folosită în procesul de măcinare a grîului pentru sfărîmarea solzișorilor de făină formați la trecerea prin măcinătoare. [< fr. *détacheur*]

DETECTÁ *vb. I. tr.* a descoperi și identifica (un avion, o mină explozivă, un gaz etc.) ; *(p. ext.)* a găsi, a descoperi (un talent). [< fr. *détecter*]

DETECTÁBIL, -Á *adj.* care poate fi detectat. [cf. fr. *détectable*]

DETECTABILITÁTE *s. f.* însușirea a ceea ce este detectabil. [cf. fr. *détectabilité*]

DETECTÁRE *s. f.* acțiunea de a detecta. [< *detecta*]

DETECTÍV *s. m. (în țările capitaliste)* agent secret al poliției judiciare ; agent secret în serviciul unei persoane sau al unei instituții polițienești particulare. [< fr. *détective*, cf. engl. *detective*]

DETECTIVÍST, -Á *adj.* detectivistic. [et. incertă]

DETECTIVÍSTIC, -Ă *adj.* de detectiv ; detectivist. [cf. germ. *detektivistisch*]

DETECTÓR *s. n.* **1.** aparat sau dispozitiv pentru detectarea gazelor din mine, a gazelor de luptă etc. **2.** dispozitiv pentru detectarea undelor radioelectrice etc. [< fr. *détecteur*]

DETÉCȚIE *s. f.* acțiunea de a detecta. ● identificarea prezenței unui semnal util într-o recepție de unde electromagnetice. [gen. *-iei.* var. *detecțiune* s. f. / cf. fr. *détection*]

DETECȚIÚNE *s. f.* v. d e t e c ț i e.

DETENSIONÁ *vb. I. tr. (tehn.)* a elimina sau a reduce tensiunile interne dintr-un material. [pron. *-si-o-.* / et. incertă]

DETENSIONÁRE *s. f.* acțiunea de a detensiona. [pron. *-si-o-.* / < *detensiona*]

DETÉNTĂ *s. f.* **1.** destindere a volumului unui gaz. **2.** *(sport)* pas bătut, bătaie (înaintea unei sărituri) ; capacitatea pe care o au unii sportivi de a se desprinde cu ușurință de sol. [pl. *-te.* / < fr. *détente*]

DETENTÓR *s. m. (jur.)* persoană care deține un lucru ; deținător. [< fr. *détenteur*]

DETÉNȚIE *s. f.* v. d e t e n ț i u n e.

DETENȚIÚNE *s. f.* **1.** reținere, arestare a cuiva pentru cercetare. **2.** pedeapsă cu închisoare pentru infracțiunile politice. [var. *detenție* s. f. / cf. lat. *detentio*, fr. *détention*]

DETERGÉNT, -Á *adj., s. m.* **1.** (substanță) care se întrebuințează la curățirea, degresarea și detașarea fibrelor textile ; detersiv. **2.** purgativ. [< fr. *détergent*]

DETERIORÁ *vb. I. tr., refl.* a uza sau a aduce stricăciuni, a (se) strica. [pron. *-ri-o-.* / < fr. *détériorer*, it., lat. *deteriorare*]

DETERIORÁRE *s. f.* acțiunea de a deteriora și rezultatul ei ; *(spec.)* stricăciune. [pron. *-ri-o-.* / < *deteriora*]

DETERMINÁ *vb. I. tr.* **1.** a fi cauza imediată a unui fenomen sau proces, a unui lucru ; a condiționa, a cauza. **2.** a stabili cu precizie ; a lămuri, a preciza. ● a deduce ; a calcula (pe baza unor date anumite). **3.** a hotărî la ceva, a convinge, a decide (pe cineva). **4.** a preciza, a lămuri sau a restrînge sensul unui cuvînt, al unei propoziții. [p. i. *determin* și *determin.* / < fr. *déterminer*, it., lat. *determinare*]

DETERMINÁBIL, -Á *adj.* care poate fi determinat. [cf. fr. *déterminable*]

DETERMINÁNT, -Á *adj.* care determină, care este de natură să determine ; hotărîtor ; determinativ. ● *(gram.)* care arată o calitate. // *s. m.* simbol matematic compus din numere așezate în linii și coloane reprezentînd o expresie algebrică și folosit mai ales în rezolvarea ecuațiilor. // *s. n.* cuvînt, propoziție care precizează, lămurește semnificația unui cuvînt, a unei propoziții. [cf. fr. *déterminant*, it. *determinante*]

DETERMINÁRE *s. f.* acțiunea de a determina și rezultatul ei ; condiționare, cauzare. ● operație logică inversă generalizării, prin care se trece de la noțiuni mai generale la noțiuni mai puțin generale. ● precizare a conținutului unui cuvînt sau al unei propoziții cu ajutorul unui determinant. [< *determina*]

DETERMINÁT, -Á *adj.* care este cauzat de ceva, definit. // *s. m.* termen al unui raport sintactic care este regentul determinantului. [cf. fr. *déterminé*]

DETERMINATÍV, -Á *adj., s. n. (gram.)* determinant. O *adjectiv* ~ = adjectiv pronominal care determină un substantiv. [cf. fr. *déterminatif*, it. *determinativo*]

DETERMINATÓR *s. n.* lucrare pentru identificarea organismelor vegetale sau animale din diferite categorii sistematice. [cf. it. *determinatore*]

DETERMINÍSM *s. n. (fil.)* teorie care susține universalitatea principiului cauzalității, teza că toate fenomenele naturii, societății și gîndirii se nasc și se dezvoltă în virtutea unor cauze, mișcarea lor fiind guvernată de legi obiective. [< fr. *déterminisme*]

DETERMINÍST, -Ă *adj.* referitor la determinism. // *s. m. f.* adept al determinismului. [< fr. *déterministe*]

DETÉRSIE *s. f.* v. d e t e r s i u n e.

DETERSIÚNE *s. f.* **1.** efectul produs de detergenți ; curățare, spălare. ● dezlipire a peliculei de material străin de pe suprafața unui material. **2.** roadere, șlefuire a scoarței terestre de către ghețari. [pron. *-si-u-.* var. *detersie* s. f. / < fr. *détersion*]

DETERSÍV, -Á *adj., s. m.* detergent. [< fr. *détersif*]

DETESTÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) dispreţui profund, a simţi repulsie ; a (se) uri, a nu (se) putea suferi. [p. i. *detést* şi *(rar) -ez.* / < fr. *détester*, cf. it. *detestare*, lat. *detestari*]

DETESTÁBIL, -Ă *adj.* de dispreţuit ; demn de ură. [cf. fr. *détestable*, lat. *detestabilis*]

DETESTÁRE *s. f.* acţiunea de a detesta. [< *detesta*]

DETIMBRÁRE *s. f.* modificarea caracteristicii de frecvenţă a unui canal de transmisiune fonetică. [< *de-* + *timbru*]

DETOLITÁRE *s. f.* operaţia de purificare a amestecurilor sulfonitrice uzate. [et. incertă]

DETONÁ *vb. I. tr.* a produce o explozie. [< fr. *détoner*]

DETONÁBIL, -Á *adj.* detonant. [cf. it. *detonabile*]

DETONÁNT, -Á *adj. (tehn.)* producător de detonaţie, detonabil ; exploziv. ● care poate iniţia detonaţia unui exploziv. [cf. fr. *détonant*]

DETONATÓR *s. n.* agent chimic sau mecanic care produce detonaţia unui exploziv. [cf. fr. *détonateur*]

DETONÁŢIE *s. f.* 1. zgomot produs de o explozie ; detunătură. 2. ardere a unei substanţe care se petrece rapid într-un spaţiu închis, fiind însoţită de o dezvoltare aproape instantanee de gaze şi de un zgomot caracteristic. [gen. *-iei*. var. *detonaţiune* s. f. / cf. fr. *détonation*]

DETONAŢIÚNE *s. f.* v. detonaţie.

DETONÍT *s. n.* substanţă explozivă foarte brizantă. [et. incertă]

DETORSIONÁ *vb. I. tr. (tehn.)* a înlătura o torsiune ; a întinde, a destinde. [pron. *-si-o-*. / et. incertă]

DETORSIONÁRE *s. f.* acţiunea de a detorsiona ; detorsiune. [pron. *-si-o-*. / < *detorsiona*]

DETORSIÚNE *s. f.* dezrăsucire, întindere (la loc) ; detorsionare. [< fr. *détorsion*]

DETOXIFICÁ *vb. I. refl. (biol.)* a produce fenomenul de detoxificaţie. [cf. fr. *détoxifier*]

DETOXIFICÁRE *s. f.* acţiunea metabolică prin care un organism neutralizează un produs toxic de origine internă sau externă ; detoxifiere ; detoxificaţie. [< *detoxifica*]

DETOXIFICÁŢIE *s. f.* detoxificare. [cf. fr. *détoxication*]

DETOXIFIÉRE *s. f.* detoxificare. [et. incertă]

DETRACÁ *vb. I. refl. (rar)* a înnebuni, a se sminti, a se ţicni. ● *(rar ; despre maşini)* a se defecta. [< fr. *détraquer*]

DETRACÁRE *s. f.* acţiunea de a (se) detraca şi rezultatul ei. [< *detraca*]

DETRACÁT, -Á *adj.* stricat, dezechilibrat, deşănţat ; ţicnit. ● *(rar ; despre maşini)* stricat, defect. [< fr. *détraqué*]

DETRACTÁ *vb. I. tr. (rar)* a ponegri, a defăima ; a micşora meritele cuiva. [< fr. *détracter*, cf. lat. *detractus* < *detrahere*]

DETRACTÁRE *s. f.* acţiunea de a detracta ; defăimare. [< *detracta*]

DETRACTÓR, -OÁRE *s. m. f.* defăimător, ponegritor, calomniator, bârfitor ; persoană care caută să micşoreze calităţile unei fiinţe etc. [cf. fr. *détracteur*, lat. *detractor*]

DETRÁCŢIE *s. f.* v. detracţiune.

DETRACŢIÚNE *s. f.* 1. ponegrire, defăimare. 2. proces de dislocare a blocurilor de rocă sub acţiunea ghețarilor. [var. *detracţie* s. f. / < fr. *détraction*, cf. it. *detrazione*, germ. *Detraktion*]

DETRIMÉNT *s. n.* prejudiciu, pagubă. ○ *în ~ul* = în paguba. [pl. *-te*, *-turi*. / < fr. *détriment*, it. *detrimento*, lat. *detrimentum*]

DETRÍTIC, -Á *adj. (despre roci)* provenit din altă rocă prin fărâmiţarea cauzată de agenţi externi. [< fr. *détritique*]

DETRÍTUS *s. n.* material granulat rezultat din sfărâmarea rocilor. ● rămăşiţă a unei substanţe supuse acţiunii de distrugere. ● tartru dentar. [< fr. *détritus*, lat. *detritus*]

DETRONÁ *vb. I. tr.* a alunga de la tron, a scoate din domnie. ● *(ironic)* a înlătura dintr-o demnitate, dintr-o funcţie. [p. i. *-nez*. / < fr. *détrôner*]

DETRONÁRE *s. f.* acţiunea de a detrona şi rezultatul ei ; alungare de la tron. [< *detrona*]

DETUBÁRE *s. f.* totalitatea operaţiilor efectuate la o sondă pentru extragerea şi recuperarea totală sau parţială a coloanelor de burlane folosite în procesul de forare. [după fr. *détubage*]

DETUMESCÉNŢĂ *s. f.* micşorare treptată a unei tumori, a unei umflături. [< fr. *détumescence*]

DETURNÁ *vb. I. tr.* 1. a întrebuinţa în mod ilegal fonduri (sau alte materiale) în alt scop decât cel pentru care au fost destinate. ● a delapida. 2. a întoarce un vehicul aerian din cursa lui ; a fura un vehicul aerian în scop de şantaj sau ca act de piraterie aeriană. [< fr. *détourner*]

DETURNÁRE *s. f.* acţiunea de a deturna şi rezultatul ei ; *(spec.)* folosire ilegală a unor fonduri în alte scopuri decât acelea pentru care au fost destinate. [< *deturna*]

DEŢINÁTOR, -OÁRE *s. m. f.* persoană care deţine un lucru. ● *(fig.)* persoană care a obţinut un titlu. [< *deţine*]

DEŢÍNE *vb. III. tr.* 1. a avea în stăpânire sau în păstrare un bun material. ● a ocupa o funcţie, un post. 2. a lipsi pe cineva de libertate personală ; a ţine la arest. [p. i. *deţin*, conj. *-nă*. var. *deţinea* vb. II. / după fr. *détenir*]

DEŢÍNEA *vb. II.* v. deţine.

DEŢÍNERE *s. f.* acţiunea de a deţine şi rezultatul ei. [< *deţine*]

DEŢINÚT, -Á *s. m. f.* cel ţinut în închisoare în urma unei condamnări ; ocnaş, puşcăriaş. [după fr. *détenu*]

DEUCE *s. n. (sport)* situaţie la tenis în care un jucător trebuie să câştige două puncte sau două jocuri consecutive spre a câştiga jocul, respectiv setul. [pron. *dius*. / < engl. *deuce*]

DEUTERÁRE *s. f. (chim.)* operaţia de înlocuire cu deuteriu, în prezenţa catalizatorilor, a hidrogenului din substanţe organice. [după fr. *deutération*]

DEUTÉRIU *s. n.* izotop al hidrogenului cu nucleul format dintr-un proton şi un neutron ; hidrogen greu. [pron. *de-u-te-riu*. var. *deuterium* s. n. / < fr. *deutérium*, cf. gr. *deuteros* — al doilea]

DEUTÉRIUM *s. n.* v. deuteriu.

DEUTERO- element de compunere savantă cu semnificaţia „al doilea". [pron. *de-u-*. / < fr. *deutéro-*, cf. gr. *deuteros*]

DEUTEROMORFÓZĂ *s. f.* schimbarea formei cristalelor mineralelor, datorită unor procese mecanice şi chimice. [< fr. *deutéromorphose*, cf. gr. *deuteros* — al doilea, *morphe* — formă]

DEUTERÓN *s. m.* nucleul atomului de deuteriu ; deuton. [< fr. *deutéron*]

DEUTEROPATÍE *s. f. (med.)* boală secundară a unei alte afecţiuni. [pron. *de-u-*. gen.

-iei. / < fr. *deutéropathie*, cf. gr. *deuteros* — al doilea, *pathos* — boală]

DEUTEROSCOPÍE *s. f.* halucinație care prezintă bolnavului imaginea sa dedublată. [pron. *de-u-*, gen. *-iei.* / < fr. *deutéroscopie*]

DEUTÓN *s. m.* deuteron. [< fr. *deuton*]

DEUTOPLÁSMĂ *s. f.* *(biol.)* substanță nutritivă de rezervă depozitată în citoplasma unor celule. [pron. *de-u-.* / < germ. *Deutoplasma*]

DEUX-PIÈCES *s. n.* *(franțuzism)* îmbrăcăminte feminină compusă din două piese (fustă și jachetă). [pron. *dö-piés.* / < fr. *deux-pièces*]

DEVALIZÁ *vb. I. tr.* a fura, a prăda, a jefui pe cineva. [< fr. *dévaliser*]

DEVALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a devaliza și rezultatul ei. [< *devaliza*]

DEVALORIZÁ *vb. I. tr., refl.* *(despre monezi, valori etc.)* a(-și) micșora conținutul (acoperirea) în aur ; (și *fig.*) a (se) deprecia. [< fr. *dévaloriser*]

DEVALORIZÁRE *s. f.* acțiunea de a devaloriza și rezultatul ei ; depreciere. ● micșorarea conținutului de aur al unității monetare sau scăderea cursului bancnotelor în raport cu aurul sau cu valutele străine, efectuată în mod oficial. [< *devaloriza*]

DEVÁNS *s. n.* devansare. [după fr. *devancement*]

DEVANSÁ *vb. I. tr.* 1. a întrece, a depăși. 2. *(rar)* a grăbi (desfășurarea, săvîrșirea unui fapt etc.). [< fr. *devancer*]

DEVANSÁRE *s. f.* acțiunea de a devansa și rezultatul ei ; devans. [< *devansa*]

DEVASTÁ *vb. I. tr.* a pustii, a nimici ; a distruge, a ruina. ● a jefui, a prăda. [< fr. *dévaster*, lat. *devastare*]

DEVASTÁRE *s. f.* acțiunea de a devasta și rezultatul ei ; pustiire, nimicire ; distrugere, jefuire. [< *devasta*]

DEVASTATÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* distrugător, pustiitor. [cf. fr. *dévastateur*, lat. *devastator*]

DEVELOPÁ *vb. I. tr.* a trata un clișeu, o hîrtie fotosensibilă etc. cu diferite substanțe chimice, pentru a face să apară imaginea latentă pe ele. ● a face să apară prin procedee speciale semnele scrise cu cerneală simpatică. [< fr. *développer*]

DEVELOPÁRE *s. f.* acțiunea de a developa și rezultatul ei ; operație de revelare și de fixare a imaginilor (de) pe clișee și hîrtii fotografice. [< *developa*]

DEVELOPATÓR *s. m.* substanță chimică care ajută la developarea clișeelor, a hîrtiei fotosensibile etc. ● substanță care sintetizează coloranții fixați pe fibra unei țesături. [cf. fr. *développateur*]

DEVELOPÉZĂ *s. f.* utilaj folosit la developarea, fixarea și spălarea filmului aerofotogrammetric. [< *developa*]

DEVENÍ *vb. IV. intr.* 1. a se transforma, a se preface (în). 2. a începe sau a ajunge să fie. [< fr. *devenir*]

DEVENÍRE *s. f.* acțiunea de a deveni ; schimbare, transformare progresivă a lucrurilor. O *în ~* = în curs de transformare. [< *deveni*]

DEVERBÁL *adj., s. n.* (cuvînt) derivat de la verb. [< fr. *déverbal*]

DEVERGONDÁ *vb. I. refl.* *(franțuzism)* a se destrăbăla, a se dezmăța, a se desfrîna, a se strica. [< fr. *dévergonder*]

DEVERGONDÁJ *s. n.* *(franțuzism)* desfrînare, destrăbălare, dezmăț. [< fr. *dévergondage*]

DEVERSÁ *vb. I. tr., refl.* a face să se scurgă, a (se) vărsa ; a (se) revărsa. [< fr. *déverser*]

DEVERSÁRE *s. f.* *(rar)* revărsare de ape. ● trecere a apelor peste un deversor. [< *deversa*]

DEVERSÓR *s. n.* instalație așezată într-un curs de apă, într-o conductă sau într-un canal, în vederea menținerii unui nivel constant. ● deschizătură la partea superioară a unui baraj, prin care se scurge surplusul de apă. [< fr. *déversoir*]

DEVIÁ *vb. I. intr.* 1. a se abate, a se îndepărta de la o anumită direcție. 2. *(fig.)* a se abate, a se depărta de la subiect ; *(p. ext.)* a începe să facă lucruri necorecte, a desconsidera cinstea, corectitudinea. [pron. *-vi-a.* p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *dévier*, it., lat. *deviare*]

DEVIÁNT, -Ă *adj.* *(despre oameni)* care are o conduită de deviantă. [pron. *-vi-ant.* / < fr. *déviant*]

DEVIÁNȚĂ *s. f.* *(psih.)* tip de conduită care se abate de la regulile admise de societate. [< fr. *déviance*]

DEVIATÓR, -OÁRE *s. m. f.* membru al unui partid care se abate de la linia politică a partidului său. [cf. fr. *déviateur*]

DEVIÁȚIE *s. f.* 1. abatere, îndepărtare față de o direcție normală dată ; deviere. 2. unghi format de acul busolei cu meridianul magnetic sub influența maselor de metal situate la bord. [gen. *-iei.* var. *deviațiune* s. f. / cf. fr. *déviation*, it. *deviazione*]

DEVIAȚIONÍSM *s. n.* atitudine a cuiva a cărui conduită nu mai este conformă cu doctrina partidului său. [pron. *-vi-a-ți-o-.* / < fr. *déviationnisme*]

DEVIAȚIONÍST, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care are o atitudine neconformă cu o linie politică ; propriu deviatorilor. [< fr. *déviationniste*]

DEVIAȚIÚNE *s. f.* v. deviație.

DEVIÉRE *s. f.* acțiunea de a devia ; deviație. [< *devia*]

DEVINÁ *vb. I. tr.* *(franțuzism)* a prezice, a ghici. [< fr. *deviner*]

DEVINÁȚIE *s. f.* v. divinație.

DEVIOMÉTRU *s. n.* *(electr.)* aparat pentru măsurarea deviației de frecvență a unei unde modulate în frecvență. [pron. *-vi-o-.* / < fr. *déviomètre*]

DEVITALIZÁ *vb. I. tr.* *(med.)* a suprima funcțiile vitale ale unui dinte, ale unui țesut. ● *refl.* *(fig.)* a se vesteji. [< fr. *dévitaliser*]

DEVITALIZÁRE *s. f.* faptul de a (se) devitaliza. [< *devitaliza*]

DEVITRIFICÁ *vb. I. tr.* a suferi devitrificarea. [< fr. *dévitrifier*]

DEVITRIFICÁRE *s. f.* cristalizare parțială a sticlei prin care aspectul acesteia devine asemănător cu acela al porțelanului ; devitrifiere. [< *devitrifica*]

DEVITRIFIÉRE *s. f.* devitrificare. [după fr. *dévitrification*]

DEVÍZ *s. n.* situație asupra executării unei construcții, a unei instalații etc., în care se indică materialele necesare și prețul lucrării. [< fr. *devis*]

DEVIZAJÁ *vb. I. tr.* *(franțuzism)* a fixa, a privi insistent pe cineva. [ger. *-jind.* / < fr. *dévisager*]

DEVÍZĂ *s. f.* formulă scurtă exprimînd o idee călăuzitoare în comportarea sau în activitatea cuiva. [< fr. *devise*]

DEVÍZE *s. n. pl. (fin.)* valori sau monezi ale unei bănci de emisiune care pot fi schimbate pe piața internațională, *(p. ext.)* cambii, cecuri etc. emise intr-o valută străină. [< fr. *devises*]

DEVOLTÓR *s. n. (electr.)* reductor de tensiune. [< fr. *dévolteur*]

DEVOLUȚIE *s. f.* v. devoluțiune.

DEVOLUȚIUNE *s. f.* trecere a unei averi, a unui drept de la o persoană la alta. ● drept care, în unele țări, acordă moștenirea cu preferință fiicelor din prima căsătorie decît fiilor din a doua. [var. *devoluție* s. f. / < fr. *dévolution*]

DEVÓN *s. n.* peștișor artificial de metal prevăzut cu cîrlig de undiță, servind pentru pescuit. [< fr., engl. *devon*]

DEVONIÁN *s. n.* a patra perioadă (sistem) a paleozoicului. // *adj.* care aparține acestei perioade. [pron. *-ni-an.* / < fr. *dévonien*, cf. *Devonshire*, provincie în sudul Angliei]

DEVORÁ *vb. I. tr.* 1. a mînca prada, sfîșiind-o cu dinții ; a mînca lacom. 2. *(fig.)* a sfîșia, a mistui, a înghiți. [p. i. *-rez.* / < fr. *dévorer*, lat. *devorare*]

DEVORÁNT, -Ă *adj.* care devorează ; devorator. ● *(fig.)* mistuitor, sfîșietor, arzător. [cf. fr. *dévorant*]

DEVORÁTOR, -OÁRE *adj., s. m. f.* devorant. [cf. fr. *dévorateur*]

DEVORÁRE *s. f.* acțiunea de a devora. [< *devora*]

DEVÓT, -Ă *adj., s. m. f. (rar)* 1. pios, religios ; bigot. 2. *(neobișnuit)* devotat. [< fr. *dévot*, cf. lat. *devotus* — consacrat]

DEVOTÁ *vb. I. refl.* a servi pe cineva cu devotament ; a se consacra, a se pune în slujba..., a se dedica, a se jertfi. [p. i. *-tez.* / < lat. *devotare*, cf. it. *devotare*]

DEVOTAMÉNT *s. n.* atitudine de sacrificiu pentru cineva sau ceva ; atașament față de cineva sau ceva, care merge pînă la sacrificiu ; înclinare și hotărîre de a face orice pentru a servi pe cineva sau ceva. [< *devota*, cf. fr. *dévouement*]

DEVOTÁT, -Ă *adj.* plin de devotament, de abnegație. [< *devota*, după fr. *dévoué*]

DEVOȚIÚNE *s. f. (rar)* cucernicie, pietate, evlavie (manifestată mai ales în practica unui cult). [< fr. *dévotion*, it. *devozione*]

DEXTERITÁTE *s. f.* dibăcie, îndemînare, abilitate. ● *(în trecut)* fiecare dintre disciplinele de învățămînt considerate de mai mică importanță (muzica, desenul etc.). [cf. fr. *dextérité*, lat. *dexteritas*]

DÉXTRA *s. f. (herald.)* partea dreaptă a unui blazon, a unui scurt. [< fr. *dextre*, cf. lat. *dextra* — dreaptă]

DEXTRÍNĂ *s. f.* substanță albă, colorabilă în albastru sau roșu cu iodul, care rezultă din amidon. [< fr. *dextrine*]

DEXTRINIZÁRE *s. f.* procesul de transformare a amidonului în dextrine. [et. incertă]

DEXTRO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(la) dreapta". [< fr. *dextro-*, cf. lat. *dextra*]

DEXTROCARDÍE *s. f.* situare a inimii în partea dreaptă a toracelui. [gen. *-iei.* / < fr. *dextrocardie*, cf. lat. *dextra* — dreapta, gr. *kardia* — inimă]

DEXTROGASTRÍE *s. f.* situare a stomacului în partea dreaptă a abdomenului. [gen. *-iei.* / < fr. *dextrogastrie*, cf. lat. *dextra* — dreapta, gr. *gaster* — stomac]

DEXTROGÍR, -Ă *adj. (despre substanțe)* care rotește planul de polarizare al luminii spre dreapta. [< fr. *dextrogyre*, cf. lat. *dextra* — dreapta, *gyrus* — rotire]

DEXTRÓZĂ *s. f.* glucoză dextrogiră, solubilă în apă. [< fr. *dextrose*]

-DÉXTRU element secund de compunere savantă, cu semnificația „(la) dreapta", „drept". [< fr. *-dextre*, cf. lat. *dexter*]

DEZABONÁ *vb. I. tr., refl.* a(-și) anula abonamentul. [< fr. *désabonner*]

DEZABONÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) dezabona. [< *dezabona*]

DEZABUZÁ *vb. I. tr., refl. (franțuzism)* a-și recunoaște greșeala, a reveni asupra unei false opinii. ● a dezamăgi. ● a-i arăta cuiva că se înșeală. [var. *desabuza* vb. I. / < fr. *désabuser*]

DEZABUZÁRE *s. f. (franțuzism)* acțiunea de a (se) dezabuza și rezultatul ei ; dezamăgire ; amărăciune. [var. *desabuzare* s. f. / < *dezabuza*]

DEZABUZÁT, -Ă *adj. (franțuzism)* dezamăgit ; amărît, scîrbit. [var. *desabuzat, -ă* adj. / cf. fr. *désabusé*]

DEZACIDÁRE *s. f.* dezacidificare. [et. incertă]

DEZACIDIFICÁ *vb. I. tr.* a anula caracterul acid al unei substanțe, a face să-și piardă aciditatea. [cf. fr. *désacidifier*]

DEZACIDIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a dezacidifica ; dezacidare. [< *dezacidifica*]

DEZACÓRD *s. n.* 1. *(muz.)* lipsă de acord. 2. neînțelegere. [cf. fr. *désaccord*]

DEZACORDÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) strica acordul unui instrument muzical cu coarde. [cf. fr. *désaccorder*]

DEZACORDÁRE *s. f.* faptul de a (se) dezacorda. [< *dezacorda*]

DEZACTIVÁ *vb. I. tr.* 1. a trece în stare inactivă particulele active ale unei substanțe. 2. a îndepărta substanțele radioactive de pe tehnica de luptă, de pe îmbrăcăminte etc. [cf. fr. *désactiver*]

DEZACTIVÁRE *s. f.* acțiunea de a dezactiva și rezultatul ei. [*dezactiva*]

DEZACUPLÁ *vb. I. tr.* 1. a desface (lucruri) unite în perechi. 2. a decupla. [< fr. *désaccoupler*]

DEZACUPLÁRE *s. f.* acțiunea de a dezacupla. [< *dezacupla*]

DEZAERÁ *vb. I. tr.* 1. a elimina aerul aflat în materia primă fibroasă folosită la fabricarea hîrtiei. 2. a evacua aerul din pungile de aer formate într-o conductă, într-un rezervor etc. [pron. *-a-e-.* / < *dez-* + *aera*]

DEZAERÁRE *s. f.* acțiunea de a dezaera și rezultatul ei. [< *dezaera*]

DEZAFECTÁ *vb. I. tr. (rar)* a schimba destinația (unei clădiri). [< fr. *désaffecter*]

DEZAFECTÁRE *s. f.* acțiunea de a dezafecta și rezultatul ei. [< *dezafecta*]

DEZAFURCÁRE *s. f. (mar.)* desfacere a cheii de afurcare și ridicarea la bord a uneia din cele două ancore cu care o navă este ancorată prin afurcare. [după fr. *désaffourchage*]

DEZAGLOMERÁ *vb. I. tr.* a înlătura, a risipi aglomerația. [< *dez-* + *aglomera*]

DEZAGLOMERÁRE *s. f.* acțiunea de a dezaglomera. [< *dezaglomera*]

DEZAGREÁBIL, -Ă *adj.* neplăcut, supărător. [pron. *-gre-a-.* / cf. fr. *désagréable*]

DEZAGREGÁ *vb. I. tr., refl.* 1. *(despre corpuri)* a (se) desface în părțile lui constitutive. 2. *(fig.)* a-și pierde sau a face să-și piardă unitatea, coeziunea. [p. i. *dezagrég*, 3,6 *-gă* și *-ghează.* / cf. fr. *désagréger*]

DEZAGREGÁRE *s. f.* acțiunea de a se dezagrega și rezultatul ei. ● transformare chimică a unui material sau a unei substanțe, insolubile în dizolvanți obișnuiți, în sub-

stanțe dintre care cel puțin una este solubilă. ● distrugere a stării de coeziune a unei roci sub acțiunea agenților geomorfologici externi. [< *dezagrega*]

DEZAGREMÉNT *s. n. (rar)* neplăcere, supărare. [pl. *-te, -turi.* / cf. fr. *désagrément*]

DEZAMBALÁ *vb. I. tr.* a diminua sau suprima ambalajul ; *(fig.)* a se potoli, a se liniști. [< fr. *désemballer*]

DEZAMINÁRE *s. f.* înlăturare a amoniacului sau a unei amine dintr-un compus organic. [după fr. *désamination*]

DEZAMORFÓZĂ *s. f. (cinem.)* operație inversă anamorfozei, care permite restituirea proporțiilor normale ale obiectelor pe ecran. [< fr. *désamorphose*]

DEZAMORSÁ *vb. I. tr.* 1. a înlătura o amorsă. 2. a întrerupe funcționarea unui aparat. [< fr. *désamorcer*]

DEZAMORSÁRE *s. f.* acțiunea de a dezamorsa și rezultatul ei. [< *dezamorsa*]

DEZAMPARÁ *vb. I. intr. (franțuzism)* a părăsi, a abondona locul în care te afli. [< fr. *désemparer*]

DEZAMPARÁT, -Ă *adj. (franțuzism)* care a suferit avarii, stricăciuni ; care nu mai poate manevra. [cf. fr. *désemparé*]

DEZANCOLÁ *vb. I. tr., refl. (franțuzism)* a (se) descleia, a (se) dezlipi ; a (se) produce operația de dezancolare. [< fr. *désencoller*]

DEZANCOLÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) dezancola și rezultatul ei. ● *(text.)* îndepărtare din țesături a masei de încleiat ; descleiere. [< *dezancola*]

DEZANCORÁ *vb. I. tr.* a desface, a ridica o ancoră. [et. incertă]

DEZANCORÁRE *s. f.* acțiunea de a dezancora și rezultatul ei. [< *dezancora*]

DEZANEXÁ *vb. I. tr.* a restitui, a retroceda un teritoriu anexat. [cf. fr. *désannexer*]

DEZANEXÁRE *s. f.* acțiunea de a dezanexa și rezultatul ei. [< *dezanexa*]

DEZANGAJÁ *vb. I. tr.* a elibera de un angajament ; a se retrage, a se da deoparte. [cf. fr. *désengager*]

DEZANGAJÁRE *s. f.* acțiunea de a dezangaja și rezultatul ei. ● complex de măsuri menit să separe forțele armate ale unor state opuse, spre a înlătura pericolul unei confruntări militare. [< *dezangaja*]

DEZANGRENÁ *vb. I. tr.* a desface un angrenaj. [< fr. *désengrener*]

DEZANGRENÁRE *s. f.* acțiunea de a dezangrena. [< *dezangrena*]

DEZAPROBÁ *vb. I. tr.* a nu aproba ; a blama, a înfiera. [p. i. *dezaprób.* / cf. fr. *désapprouver*, după *aproba*]

DEZAPROBÁRE *s. f.* acțiunea de a dezaproba ; blamare, înfierare. [< *dezaproba*]

DEZAPROBATÓR, -OÁRE *adj.* care dezaprobă, care exprimă dezaprobare. [cf. fr. *désapprobateur*]

DEZARBORÁT, -Ă *adj. (despre o navă)* căreia i s-a demontat arborada. [et. incertă]

DEZARIMÁRE *s. f. (mar.)* scoaterea mărfurilor din locul unde sînt stivuite în magaziile navei. [cf. fr. *désarrimage*]

DEZARMÁ *vb. I. tr.* 1. a smulge, a lua armele cuiva, a sili pe cineva să predea armele. ● *(fig.)* a lua cuiva orice motiv de supărare, a pune pe cineva în imposibilitatea de a se opune la ceva. ● *(fig.)* a face neputincios, a lua puterea (de luptă) cuiva. 2. *intr. (despre state)* a renunța la pregătiri militare, a desființa sau a reduce înarmările. 3. *tr.* a lua, a scoate armamentul dintr-un fort, dintr-o fortificație ; a lua armamentul de pe o navă de război. [cf. fr. *désarmer*]

DEZARMÁNT, -Ă *adj.* care potolește furia. ● care face pe cineva să părăsească lupta. [cf. fr. *désarmant*]

DEZARMÁRE *s. f.* acțiunea de a dezarma și rezultatul ei ; renunțare la înarmare și reducere pînă la desființare a forțelor armate existente, inclusiv a organizațiilor militare. [< *dezarma*]

DEZARMÁT, -Ă *adj.* care nu este înarmat; care a pierdut armele (în luptă). ● *(fig.)* pus în imposibilitate de a se opune la ceva, învins ; împăcat. [cf. fr. *désarmé*]

DEZARTICULÁ *vb. I. tr.* a scoate un membru din încheietură, din articulație. ● *refl. (despre oase)* a ieși din articulații ; *(fig.)* a se sfărîma, a se spulbera, a se dezagrega. [cf. fr. *désarticuler*]

DEZARTICULÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) dezarticula și rezultatul ei ; dezarticulație. [< *dezarticula*]

DEZARTICULÁT, -Ă *adj.* 1. scos din încheietură ; ieșit din încheietură. 2. *(fig.)* cu mișcări necoordonate. ● țeapăn. 3. *(lingv. ; despre sunete, cuvinte)* prost articulat, neclar, rău pronunțat. [< *dezarticula*]

DEZARTICULÁȚIE *s. f.* dezarticulare. [gen. *-iei.* var. *dezarticulațiune* s. f. / cf. fr. *désarticulation*]

DEZARTICULAȚIÚNE *s. f.* v. dezarticulație.

DEZASAMBLÁ *vb. I. tr.* a demonta, a desface un ansamblu. [cf. fr. *désassembler*]

DEZASAMBLÁRE *s. f.* acțiunea de a dezasambla. [< *dezasambla*]

DEZASFALTÁ *vb. I. tr.* a îndepărta asfaltul și rășinile dintr-un produs petrolier. [< fr. *désasphalter*]

DEZASFALTÁRE *s. f.* acțiunea de a dezasfalta. [< *dezasfalta*]

DEZASIMILÁ *vb. I. tr., refl. (despre substanțele complexe din organism)* a (se) transforma în substanțe mai simple și nespecifice pe care organismul le elimină. [cf. fr. *désassimiler*]

DEZASIMILÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) dezasimila și rezultatul ei ; denutriție ; dezasimilație. [< *dezasimila*]

DEZASIMILATÓR, -OÁRE *adj.* care produce dezasimilație. [cf. fr. *désassimilateur*]

DEZASIMILÁȚIE *s. f.* dezasimilare ; catabolism. [gen. *-iei.* var. *dezasimilațiune* s. f. / cf. fr. *désassimilation*]

DEZASIMILAȚIÚNE *s. f.* v. dezasimilație.

DEZASOCIÁ *vb. I.* 1. *tr., refl.* a rupe, a desființa o asociație. 2. *refl. (despre asociații)* a se desface. [cf. fr. *désassocier*]

DEZASOCIÉRE *s. f.* faptul de a (se) dezasocia. [< *dezasocia*]

DEZASORTÁ *vb. I. tr.* a desperechea (ceva asortat). [cf. fr. *désassortir*]

DEZASORTÁRE *s. f.* acțiunea de a dezasorta. [< *dezasorta*]

DEZÁSTRU *s. m.* nenorocire de mari proporții ; catastrofă. [< fr. *désastre*, cf. it. *disastro*]

DEZASTRUÓS, -OÁSĂ *adj.* nimicitor, catastrofal, groaznic. [pron. *-tru-os.* / cf. fr. *désastreux*]

DEZAVANTÁGIU *s. n.* v. dezavantaj.

DEZAVANTÁJ *s. n.* cauză, condiție a inferiorității cuiva sau a ceva ; prejudiciu, inconvenient. [var. *dezavantagiu* s. n. / < fr. *désavantage*]

DEZAVANTAJÁ *vb. I. tr.* a pune în inferioritate ; a lipsi pe cineva de un avantaj.

[p. i. 3,6 *-jează*, ger. *-jînd*. / cf. fr. *désavantager*]

DEZAVANTAJÁRE *s. f.* acțiunea de a dezavantaja și rezultatul ei ; prejudiciere. [< *dezavantaja*]

DEZAVANTAJÓS, -OÁSĂ *adj.* prejudicios, nefavorabil, neprielnic. [cf. fr. *désavantageux*]

DEZAVUÁ *vb. I. tr.* 1. *(rar)* a dezaproba, a condamna spusele sau faptele cuiva, a se desolidariza de cineva. 2. a pretinde că nu s-a spus sau nu s-a făcut ceva. ● **a nu recunoaște** ceva. [pron. *-vu-a.* / |< fr. *désavouer*]

DEZAVUÁBIL, -Á *adj.* care poate sau trebuie să fie dezavuat. [pron. *-vu-a-.* / cf. fr. *désavouable*]

DEZAVUÁRE *s. f.* acțiunea de a dezavua și rezultatul ei ; dezaprobare, desolidarizare. [< *dezavua*]

DEZAXÁ *vb. I.* 1. *tr.* a schimba o axă din poziția ei obișnuită. 2. *refl. (fig. ; despre oameni)* a se dezechilibra, a se scrînti, a se sminti. [cf. fr. *désaxer*]

DEZAXÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) dezaxa. ● *(arhit.)* abatere de la axa principală a unora dintre părțile componente ale unui edificiu. ● *(fig.)* dezechilibru (mintal). [< *dezaxa*]

DEZAXÁT, -Á *adj. (adesea s. ; despre oameni)* dezechilibrat ; tulburat mintal. [< *dezaxa*]

DEZBÁTE *vb. III. tr.* 1. a discuta, a supune unei largi discuții (o hotărîre, o chestiune, un proiect de lege etc.). 2. *(jur.)* a ține dezbaterile, a judeca în fond (un proces). [p. i. *dezbát.* / < fr. *débattre*, după *bate*]

DEZBÁTERE *s. f.* acțiunea de a dezbate ; analiză amănunțită, discutare ; *(p. ext.)* discuție asupra unei probleme de interes obștesc. ● raționament. [< *dezbate*]

DEZBENZINÁ *vb. I. tr.* a degazolina. [et. incertă]

DEZBENZINÁRE *s. f.* degazolinare.]< *dezbenzina*]

DEZBOBINÁ *vb. I. tr.* a desfășura (firul de pe) o bobină. [var. *debobina* vb. I. / < *dez-* + *bobina*]

DEZBOBINÁRE *s. f.* acțiunea de a dezbobina și rezultatul ei ; desfășurare a unei bobine. [var. *debobinare* s. f. / < *dezbobina*]

DEZECHILIBRÁ *vb. I.* 1. *refl.* a-și pierde echilibrul. 2. *refl. (fig.)* a-și pierde rațiunea, judecata. 3. *tr.* a face ca într-un buget cheltuielile să întreacă veniturile, a face un buget deficitar. [cf. fr. *déséquilibrer*]

DEZECHILIBRÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) dezechilibra și rezultatul ei. / < *dezechilibra*]

DEZECHILÍBRU *s. n.* 1. lipsă de echilibru. 2. *(fig.)* tulburare mintală ; pierdere a judecății. [pl. *-re.* / < fr. *déséquilibre*]

DEZECHIPÁ *vb. I. tr.* a lua echipamentul (unui militar, unei nave de război). ● *refl.* a-și scoate echipamentul, a se dezbrăca. [cf. fr. *déséquiper*]

DEZECHIPÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) dezechipa și rezultatul ei. [< *dezechipa*]

DEZEMULSIONÁ *vb. I. tr.* a separa o emulsie în cele două faze ale ei. [pron. *-si-o-.* / cf. fr. *désémulsionner*]

DEZEMULSIONÁNT *s. m.* substanță folosită pentru dezemulsionare. [după fr. *désémulsionneur*]

DEZEMULSIONÁRE *s. f.* acțiunea de a dezemulsiona și rezultatul ei. [pron. *-si-o.* / < *dezemulsiona*]

DEZEROIZÁRE *s. f. (rar)* înlăturare a caracterului eroic. [< *des-* + *erou* + *-iza*]

DEZERTÁ *vb. I. intr.* 1 a fugi din armată ; a fugi la inamic (în timp de război) fiind militar. 2. *(fig.)* a părăsi în mod laș un loc, o funcție, o misiune. [< fr. *déserter*]

DEZERTÁRE *s. f.* acțiunea de a dezerta și rezultatul ei ; fugă la inamic, dezertțiune. [< *dezerta*]

DEZÉRTIC, -Á *adj.* v. deșertic.

DEZERTÓR *s. m.* 1. militar care dezertează. 2. cel care părăsește în mod laș o misiune, un loc etc. [< fr. *déserteur*]

DEZERȚIÚNE *s. f.* dezertare. [pron. *-ți-u-.* / < fr. *désertion*]

DEZESPERÁNT, -Á *adj.* care te face să desperi, care te împinge la desperare ; desperant. [< fr. *désespérant*]

DEZEXCITÁRE *s. f.* revenire a unui sistem atomic sau nuclear dintr-o stare energetică superioară într-una inferioară. [cf. fr. *désexcitation*]

DEZGRAȚIÁ *vb. I.* v. dizgrația.

DEZGRÁȚIE *s. f.* v. dizgrație.

DEZGÚST *s. n.* scîrbă, lipsă de gust pentru mîncare ; *(p. ext.)* scîrbă, silă (față de cineva, de ceva). [cf. it. *disgusto*, fr. *dégoût*]

DEZGUSTÁ *vb. I. tr., refl.* a-și pierde sau a face să-și piardă gustul, pofta pentru ceva, a (se) scîrbi. [p. i. *dezgúst.* / < *des-* + *gusta*, după fr. *dégoûter*]

DEZGUSTĂTÓR, -OÁRE *adj.* care trezește dezgust ; respingător, scîrbos. [< *dezgusta* + *-tor*]

DEZÍCE *vb. III. tr.* a nega, a retrage, a retracta (ceva). ● *refl.* a-și retrage cuvîntul, a se dezminți. [p. i. *dezíc.* var. *deszice* vb. III. / < *de-* + *zice*, cf. fr. *dédire*]

DEZÍCERE *s. f.* acțiunea de a (se) dezice și rezultatul ei ; dezmințire, negare, retractare. [var. *deszicere* s. f. / < *dezice*]

DEZILÚZIE *s. f.* înșelare a iluziilor, dezamăgire, decepție. [gen. *-iei.* var. *deziluziune* s. f. / cf. fr. *désillusion*]

DEZILUZIONÁ *vb. I. tr.* a înșela iluziile cuiva ; a dezamăgi. [pron. *-zi-o-.* / < fr. *désillusionner*]

DEZILUZIÚNE *s. f.* v. deziluzie.

DEZINCRUSTÁ *vb. I. tr.* 1. a curăța depunerile de piatră de pe o căldare de abur sau de pe o mașină termică. 2. a îndepărta unele substanțe care însoțesc celuloza în materia primă fibroasă din care se fabrică hîrtia. [< fr. *désincruster*]

DEZINCRUSTÁNT, -Á *adj., s. m.* (substanță) care se folosește pentru a împiedica depunerile de piatră în căldările de abur sau pentru a dezincrusta o astfel de căldare. [< fr. *désincrustant*]

DEZINCRUSTÁRE *s. f.* acțiunea de a dezincrusta ; dezincrustație. [< *dezincrusta*]

DEZINCRUSTÁȚIE *s. f.* dezincrustare. [gen. *-iei.* / < fr. *désincrustation*]

DEZINÉNȚĂ *s. f.* v. desinență.

DEZINFECTÁ *vb. I. tr.* a distruge microorganismele animale și vegetale producătoare de boli. [cf. fr. *désinfecter*]

DEZINFECTÁNT, -Á *adj., s. n.* (substanță) care se folosește la dezinfectare. [cf. fr. *désinfectant*]

DEZINFECTÁRE *s. f.* acțiunea de a dezinfecta și rezultatul ei ; dezinfecție. [< *dezinfecta*]

DEZINFÉCȚIE *s. f.* dezinfectare. [gen. *-iei.* var. *dezinfecțiune* s. f. [< fr. *désinfection*]

DEZINFECȚIÚNE *s. f.* v. dezinfecție.
DEZINFESTÁ *vb. I. tr.* a distruge vietățile care infestează o cultură. [cf. fr. *désinfester*]
DEZINFESTÁNT *s. m.* substanță chimică care distruge larve, insecte, viermi. [cf. fr. *désinfestant*]
DEZINFESTÁRE *s. f.* tratament aplicat legumelor și fructelor pentru a distruge insectele care le infestează. [< *dezinfesta*]
DEZINFLAMÁ *vb. I. tr.* a face să dispară o inflamație. [cf. fr. *désenflammer*]
DEZINFLAMÁRE *s. f.* faptul de a se dezinflama. [< *dezinflama*]
DEZINFORMÁ *vb. I. tr.* a informa greșit, tendențios (prin presă, prin radio etc.). [cf. fr. *désinformer*]
DEZINFORMÁRE *s. f.* acțiunea de a dezinforma și rezultatul ei. [< *dezinforma*]
DEZINHIBÍȚIE *s. f. (med.)* înlăturarea stării de inhibiție. [gen. *-iei.* / < fr. *désinhibition*]
DEZINSECTIZÁ *vb. I. tr.* a distruge, a stirpi insectele care transmit germeni patogeni. [< fr. *désinsectiser*]
DEZINSECTIZÁRE *s. f.* acțiunea de a dezinsectiza și rezultatul ei ; dezinsecție. [< *dezinsectiza*]
DEZINSÉCȚIE *s. f.* dezinsectizare. [gen. *-iei.* / < fr. *désinsection*]
DEZINSÉRȚIE *s. f. (med.)* desprindere (chirurgicală) a unui mușchi sau a unui tendon de pe un os. [gen. *-iei.* / < fr. *désinsertion*]
DEZINTEGRÁ *vb. I. tr., refl. (despre nucleul atomic al unui element)* a (se) transforma în nucleu atomic al altui element prin expulzare de particule sau prin rupere în fragmente. 2. *tr. (fig.)* a distruge integritatea unui lucru ; a ruina. [< fr. *désintégrer*]
DEZINTEGRÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) dezintegra și rezultatul ei. [< *dezintegra*]
DEZINTEGRATÓR *s. n.* mașină pentru măcinarea materialelor semidure (ghips, sare etc.) sau fibroase (azbest, coji etc.). [< fr. *désintégrateur*]
DEZINTERÉS *s. n.* lipsă de interes ; nepăsare, delăsare. [< *dezinteresa*, cf. fr. *désintéressement*]
DEZINTERESÁ *vb. I. refl.* a-i lipsi cuiva interesul (pentru cineva sau ceva) ; a nu se ocupa de ceva. [cf. fr. *désintéresser*]
DEZINTERESÁRE *s. f.* faptul de a se dezinteresa ; lipsă de interes, nepăsare. [< *dezinteresa*]
DEZINTERESÁT, -Ă *adj. (și adv.)* care nu face (ceva) din interes ; făcut fără interes personal. [< *dezinteresa*]
DEZINTERÍE *s. f.* v. dizenterie.
DEZINTOXICÁ *vb. I. tr.* a înlătura o intoxicație din organism. [p. i. *dezintóxic.* / cf. fr. *désintoxiquer*]
DEZINTOXICÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) dezintoxica ; dezintoxicație. [< *dezintoxica*]
DEZINTOXICÁȚIE *s. f.* dezintoxicare. [cf. fr. *désintoxication*]
DEZINVAGINÁȚIE *s. f.* reducție a unei invaginații. [cf. fr. *désinvagination*]
DEZINVÓLT, -Ă *adj.* liber în mișcări, degajat ; liber, nestingherit. [< fr. *désinvolte*]
DEZINVOLTÚRĂ *s. f.* atitudine, purtare naturală, degajată. ● *(peior. ; rar)* îndrăzneală, lipsă de jenă. [< fr. *désinvolture*]
DEZIONIZÁRE *s. f.* dispariția ionilor dintr-un gaz ionizat. pron. *-zi-o-.* / cf. fr. *désionisation*]

DEZIOTACIZÁRE *s. f.* revenire la forme cu dentalele nealterate de iot. [pron. *-io-.* [et. incertă]
DEZIPERITÁRE *s. f.* acțiunea de îndepărtare a iperitei dintr-o zonă infectată. [et. incertă]
DEZIRÁBIL, -Ă *adj. (franțuzism)* care merită să fie dorit ; de dorit. [< fr. *désirable*]
DEZIZOLÁ *vb. I. tr.* a înlătura o izolație. [< fr. *désisoler*]
DEZMEMBRÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) descompune ; a (se) fărâmița. [cf. fr. *démembrer*]
DEZMEMBRÁBIL, -Á *adj. (despre un sistem tehnic)* care poate fi desfăcut în părțile componente. [< *dezmembra* + *-bil*]
DEZMEMBRÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) dezmembra și rezultatul ei ; descompunere ; fărâmițare. [< *dezmembra*]
DEZMEMBRATÓR *s. n.* mașină pentru sfărâmarea materialelor friabile. [et. incertă]
DEZMINȚÍ *vb. I. tr.* 1. a declara (cuiva sau despre cineva) că nu a spus adevărul, că a mințit. 2. a declara fals (un zvon, o știre etc.) 3. a nu răspunde așteptărilor, speranțelor. [p. i. *dezmínt.* / < *dez-* + *minți*, după fr. *démentir*]
DEZMINȚÍRE *s. f.* acțiunea de a dezminți și rezultatul ei ; declarație, act prin care se arată că ceva nu este adevărat. [< *dezminți*]
DEZMO- v. desmo-.
DEZMOGRAFÍE *s. f.* v. desmografie.
DEZMOLOGÍE *s. f.* v. desmologie.
DEZMOPATÍE *s. f.* v. desmopatie.
DEZNAȚIONALIZÁ *vb. I. tr., refl.* a-și pierde sau a face pe cineva să-și piardă (prin oprimare) naționalitatea, particularitățile naționale. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *dénationaliser*]
DEZNAȚIONALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) deznaționaliza și rezultatul ei ; pierdere a specificului național. [< *deznaționaliza*]
DEZNISIPÁ *vb. I. tr.* a curăți apa, prin decantare, de nisipul în suspensie. ● *(metal.)* a îndepărta nisipul de pe piesele turnate. [var. *denisipa* vb. I. / < *dez-* + *nisip*, după fr. *dessabler*]
DEZNISIPÁRE *s. f.* acțiunea de a deznisipa și rezultatul ei. [var. *denisipare* s. f. / < *deznisipa*]
DEZNISIPATÓR *s. n.* bazin pentru curățirea apei de aluviuni. ● bazin pentru îndepărtarea prin decantare a impurităților din pasta de celuloză. [var. *denisipator* s. n. / < *deznisipa* + *-tor*, după fr. *dessableur*]
DEZNODĂMÍNT *s. n.* sfîrșit ; dezlegare, soluție. ● parte finală care soluționează intriga unei acțiuni dramatice, a unei narațiuni. [< *deznoda*, după fr. *dénouement*]
DEZOBSTRUÁ *vb. I. tr. (tehn., med.)* a destupa, a desfunda. [pron. *-tru-a.* / < fr. *désobstruer*]
DEZOBSTRUÁNT, -Ă *adj.* care destupă, de natură să dezobstrueze ; destupător. [pron. *-tru-ant.* / cf. fr. *désobstruant*]
DEZOCUPÁ *vb. I. tr.* a elibera un loc ocupat. ● *refl.* a se face liber. [cf. it. *disoccupare*]
DEZODORIZÁ *vb. I. tr.* a purifica un amestec de substanțe, înlăturînd substanțele rău mirositoare. [< fr. *désodoriser*]
DEZODORIZÁNT, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care dezodorizează ; deodorant. [< fr. *désodorisant*]
DEZODORIZÁRE *s. f.* acțiunea de a dezodoriza și rezultatul ei ; operație de purificare a anumitor substanțe de mirosurile lor. [< *dezodoriza*]

DEZODORIZATÓR *s. n.* aparat pentru dezodorizarea uleiurilor. [< *dezodoriza* + *-tor*]
DEZOLÁ *vb. I. tr.* a mîhni, a îndurera, a întrista mult. [< fr. *désoler*, it., lat. *desolare*]
DEZOLÁNT, -Ă *adj.* care întristează ; jalnic ; dezolator. [cf. fr. *désolant*]
DEZOLÁRE *s. f.* 1. tristeţe, jale, mîhnire adîncă ; dezolaţiune. 2. *(fig.)* singurătate tristă şi apăsătoare ; pustiu. [< *dezola*]
DEZOLATÓR, -OÁRE *adj. (rar)* dezolant. [cf. fr. *désolateur*]
DEZOLAŢIÚNE *s. f. (rar)* dezolare. [cf. fr. *désolation*, lat. *desolatio*]
DEZOLÚRĂ *s. f.* smulgere a tălpii sau a cutiei cornoase a copitei la animale. [< fr. *dessolure*]
DEZONGULÁRE *s. f.* căderea cutiei cornoase a copitei la animale. ● desprinderea unghiei de pe falangele animalelor sacrificate. [după fr. *désongler*]
DEZONOÁRE *s. f.* pierdere a onoarei ; necinste ; *(p. ext.)* ocară, necinstire, ruşine. [gen. *-iei*. / cf. fr. *déshonneur*]
DEZONORÁ *vb. I. tr., refl.* a-şi pierde sau a face pe cineva să-şi piardă onoarea ; a (se) necinsti. [cf. fr. *déshonorer*]
DEZONORÁNT, -Ă *adj.* care dezonorează ; necinstit, ruşinos. [cf. fr. *déshonorant*]
DEZONORÁRE *s. f.* acţiunea de a (se) dezonora şi rezultatul ei ; necinstire ; decădere morală. [< *dezonora*]
DEZORDÍNE *s. f.* 1. lipsă de ordine, neorînduială. 2. neorganizare, dezorganizare ; debandadă. 3. revoltă, răscoală. [după it. *disordine*, fr. *désordre*]
DEZORDONÁT, -Ă *adj.* 1. neglijent, neordonat (în muncă, în comportare, în îmbrăcăminte etc.). 2. în neorînduială, în dezordine. [cf. fr. *désordonné*]
DEZORGANIZÁ *vb. I. tr.* a distruge, a strica ordinea, funcţionarea normală ; a introduce dezordinea, neorînduiala. [cf. fr. *désorganiser*]
DEZORGANIZÁRE *s. f.* acţiunea de a dezorganiza şi rezultatul ei ; neorînduială, dezordine. [< *dezorganiza*]
DEZORGANIZATÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* (cel) care dezorganizează, care produce dezordine. [cf. fr. *désorganisateur*]
DEZORIENTÁ *vb. I. tr.* 1. a încurca (pe cineva), a-l face să-şi piardă orientarea, siguranţa locului unde se află. 2. *(fig.)* a zăpăci, a ului, a deconcerta. [pron. *-ri-en-*. / cf. fr. *désorienter*]
DEZORIENTÁRE *s. f.* acţiunea de a dezorienta şi rezultatul ei ; descumpănire, uluire, deconcertare. [pron. *-ri-en-*. / < *dezorienta*]
DEZORIENTÁT, -Ă *adj.* care nu se poate orienta, care nu ştie unde se află sau încotro să se îndrepte. ● *(fig.)* care nu ştie ce hotărîre să ia într-o anumită situaţie ; descumpănit, deconcertat ; zăpăcit. [pron. *-ri-en-*. / < *dezorienta*]
DEZOSÁ *vb. I. tr.* a desprinde carnea de pe oase la animalele sacrificate ; a scoate oasele de la peşte. [< fr. *désosser*]
DEZOSÁRE *s. f.* faptul de a (se) dezosa. [< *dezosa*]
DEZOSÁT, -Ă *adj. (despre carne)* fără os. ● flasc ; deşirat. [cf. fr. *désossé*]
DEZOSIFICÁŢIE *s. f. (med.)* îndepărtare sau lipsă a sărurilor minerale din oase. [cf. fr. *désossification*]
DEZOXIDÁ *vb. I. tr.* a scoate oxigenul dintr-o substanţă. [cf. fr. *désoxyder*]
DEZOXIDÁNT, -Ă *adj., s. m.* (substanţă) care dezoxidează. [< fr. *désoxydant*]
DEZOXIDÁRE *s. f.* acţiunea de a dezoxida şi rezultatul ei. [< *dezoxida*]
DEZOXIRIBONUCLÉIC *adj. m. acid* ~ = acid nucleic cu rol esenţial în mecanismul ereditar al organismelor vii. [pron. *-cle-ic*. / < fr. *désoxyribonucléique*]
DEZUMANIZÁ *vb. I. tr., refl.* a face să-şi piardă sau a pierde caracterele umane, a face să-şi piardă sau a pierde sentimentele omeneşti. ● *tr. (lit.)* a prezenta schematic, a reduce la liniile cele mai generale (un personaj). [cf. fr. *déshumaniser*]
DEZUMANIZÁRE *s. f.* acţiunea de a (se) dezumaniza. [< *dezumaniza*]
DEZUMANIZÁT, -Ă *adj.* care şi-a pierdut trăsăturile omeneşti ; abrutizat, animalizat ; insensibil. [cf. fr. *déshumanisé*]
DEZVOLTÁ *vb. I.* 1. *refl. (despre materie, fenomene)* a trece de la o stare calitativă veche la alta nouă, de la o treaptă inferioară la alta superioară, de la simplu la complex. ● a creşte, a evolua (treptat). 2. *tr. (fig.)* a amplifica, a mări, a îmbogăţi cu principii, cu teze noi. 3. *tr.* a expune pe larg, amănunţit. 4. *tr.* a produce, a crea, a degaja. [p. i. *dezvólt*. / < lat. *disvolvere*]
DEZVOLTÁRE *s. f.* acţiunea de a (se) dezvolta şi rezultatul ei ; creştere, evoluare ; amplificare. [< *dezvolta*]
DI[1]- element prim de compunere în terminologia tehnică şi ştiinţifică internaţională, însemnînd „doi", „de două ori". [< fr. *di-*, cf. lat. *dis-*, gr. *dis* — de două ori]
DI[2]- v. d i s[1]-.
DIA- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „peste", „prin", „între", „cu". [pron. *di-a-*. / < gr. *dia* — prin, peste]
DIABÁZ *s. n. (geol.)* rocă vulcanică, de culoare verzuie sau cenuşie, în care mineralele componente sînt de obicei transformate. [pron. *di-a-*. / < germ. *Diabas*, fr. *diabase*]
DIABÉT *s. m.* boală care se caracterizează prin mărirea cantităţii de zahăr în sînge şi în urină. [pron. *di-a-*. pl. *-turi, -te*. / < fr. *diabète*, cf. lat., gr. *diabetes*]
DIABÉTIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de diabet. [< fr. *diabétique*]
DIABETOGÉN, -Ă *adj.* care produce diabet. [< fr. *diabetogène*]
DIABETOLÓG, -Ă *s. m. f.* medic specialist în diabetologie. [< *diabetologie*]
DIABETOLOGÍE *s. f.* ramură a medicinii care studiază bolile diabetice. [gen. *-iei*. / < fr. *diabétologie*]
DIABÓLIC, -Ă *adj.* 1. drăcesc, de la diavol. 2. funest, primejdios. 3. rău, crud ; cinic ; perfid. [pron. *di-a-*. / cf. fr. *diabolique*, lat. *diabolicus*]
DIÁBOLO *s. n.* jucărie (de origine japoneză) alcătuită dintr-un mosoraş, care se aruncă în sus şi se prinde pe o sforicică legată între două beţişoare. [< fr., it. *diabolo*]
DIACHÉNĂ *s. f.* fruct constituit din două achene lipite între ele. [< fr. *diakène*]
DIACLÁZĂ *s. f.* crăpătură produsă în roci de către agenţi externi sau de către tensiunile interioare. [pron. *di-a-*. / < fr. *diaclase*, cf. gr. *diaklasis* — spărtură]
DIACLINÁL *s. n. (geol.)* element topografic de relief care traversează o cută. [pron. *di-a-*. / et. incertă]
DIACRÍTIC *adj. n. semn* ~ = semn grafic care modifică valoarea fonetică a unei litere. [pron. *di-a-*. / < fr. *diacritique*, cf. gr. *diakritikos* — care distinge]
DIACRÓNIC, -Ă *adj.* (op. s i n c r o n i c) în evoluţie, evolutiv, istoric. [< fr. *diachronique*, cf. gr. *dia* — prin, peste, *chronos* — timp]

DIACRONÍE *s. f.* evoluție în timp, desfășurare istorică a unui proces, a unui ansamblu de fenomene. [gen. *-iei.* / < fr. *diachronie*]

DIACÚSTICĂ *s. f.* parte a fizicii care studiază refracția sunetelor. [gen. *-cii.* / < fr. *diacoustique*]

DIÁDĂ *s. f.* **1.** *(fil.)* principiul diversității și al neegalității în filozofia lui Pitagora, opus monadei. **2.** *(mat.)* grup de două mărimi legate cu ocazia aceleiași operații. **3.** *(biol.)* formațiune alcătuită dintr-o pereche de celule, cu nuclei haploizi, rezultată în urma primei diviziuni meiotice. [pron. *di-a-.* / < fr. *dyade*, cf. lat. *diades*, gr. *dys* — doi]

DIADÉLF *s. n.* androceu în care staminele sînt împreunate în două mănunchiuri. // *adj.* *(despre stamine)* împreunate în două mănunchiuri. [pron. *di-a-.* // < fr. *diadelphe*]

DIADÉM *s. n.* v. diademă.

DIADÉMĂ *s. f.* obiect de podoabă în formă de cunună împodobită cu pietre scumpe, cu care suveranii își încoronau fruntea ca semn al regalității. ● bijuterie pe care o poartă femeile pe frunte la anumite ocazii. [pron. *di-a-.* var. *diadem* s. n. / < lat., gr. *diadema*, cf. fr. *diadème*]

DIADÓH *s. m.* **1.** nume dat generalilor care își disputau moștenirea tronului lui Alexandru cel Mare. **2.** moștenitor al tronului în Grecia modernă. [pron. *di-a-.* / cf. fr. *diadoque*, gr. *diadochos* — succesor]

DIAFÁN, -Ă *adj.* **1.** care lasă să străbată lumina fără a permite să se distingă clar contururile ; *(p. ext.)* fin, subțire. **2.** *(despre oameni)* palid, străveziu, alb ; fin. [pron. *di-a-.* / < fr. *diaphane*, cf. gr. *diaphanes* < *dia* — prin, *phanes* — transparent]

DIAFANÍE *s. f.* procedeu de tipărire cu cerneluri transparente pe celofan, celuloid etc. ; tipar transparent. ● produsul obținut prin acest procedeu. [pron. *di-a-.* gen. *-iei.* / < germ. *Diaphanie*]

DIAFANITÁTE *s. f.* *(rar)* însușire a ceea ce este diafan ; transparență. [pron. *di-a-.* / < fr. *diaphanéité*]

DIAFANIZÁ *vb. I. refl.* *(rar)* a se subția, a deveni diafan. [< fr. *diaphaniser*]

DIAFANIZÁRE *s. f.* faptul de a se diafaniza. [< *diafaniza*]

DIAFANOMETRÍE *s. f.* studiul transparenței corpurilor. [< fr. *diaphanométrie*]

DIAFANOMÉTRU *s. n.* aparat pentru determinarea tulburării apei prin măsurarea transparenței ei. ● instrument de măsură a vizibilității. ● aparat cu care se determină opacitatea (sau transparența) hîrtiei. [< fr. *diaphanomètre*]

DIAFANOSCÓP *s. n.* aparat folosit în diafanoscopie. ● aparat pentru identificarea semințelor seci pe baza transparenței lor. [pron. *di-a-.* / < fr. *diaphanoscope*]

DIAFANOSCOPÍE *s. f.* examen al cavităților interne ale corpului prin transparență sub acțiunea unei surse luminoase ; diascopie. [pron. *di-a-.* gen. *-iei.* / < fr. *diaphanoscopie*]

DIAFÍLM *s. n.* bandă de celuloid cuprinzînd o serie de imagini însoțite de texte explicative care se proiectează cu ajutorul unui aparat mic, portativ. [< rus. *diafilm*]

DIAFIZÁR, -Ă *adj.* al diafizei. [pron. *di-a-.* / cf. fr. *diaphisaire*]

DIAFÍZĂ *s. f.* partea de mijloc a unui os lung, situată între cele două epifize. [< fr. *diaphyse*, cf. gr. *diaphysis* — interstițiu]

DIAFIZECTOMÍE *s. f.* rezecție chirurgicală a unei diafize. [pron. *di-a-.* / < fr. *diaphysectomie*]

DIAFÓN *s. n.* *(mar.)* aparat pentru producerea semnalelor acustice de ceață cu ajutorul aerului comprimat. [< engl., fr. *diaphon*]

DIAFONÍE *s. f.* **1.** auzire a unei convorbiri telefonice de pe un circuit pe altul. **2.** *(muz.)* acord muzical în care un sunet este susținut de octava, cvarta sau cvinta lui corespunzătoare. ● muzică veche pe două voci. [gen. *-iei.* / < fr. *diaphonie*, cf. gr. *diaphonia*]

DIAFÓRĂ *s. f.* reluare a unui cuvînt, modificîndu-i ușor accepția. [pron. *di-a-.* / < germ. *Diaphora*, cf. gr. *diaphora* — deosebire, diversificare]

DIAFORÉTIC, -Ă *adj., s. n.* (medicament) care produce transpirație ; sudorific. [< fr. *diaphorétique*]

DIAFORÉZĂ *s. f.* transpirație (abundentă). [< fr. *diaphorèse*, cf. gr. *diaphoresis*]

DIAFRAGM *s. n.* v. diafragmă.

DIAFRAGMÁ *vb. I. tr.* a limita deschiderea unui obiect fotografic cu ajutorul unei diafragme. [< fr. *diaphragmer*]

DIAFRAGMÁRE *s. f.* acțiunea de a diafragma și rezultatul ei ; *(spec.)* închidere a unui obiectiv fotografic cu ajutorul diafragmei. [< *diafragma*]

DIAFRAGMÁTIC, -Ă *adj.* al diafragmei, referitor la diafragmă. [pron. *di-a-.* / < fr. *diaphragmatique*]

DIAFRAGMATÍTĂ *s. f.* inflamație a diafragmei. [< fr. *diaphragmatite*]

DIAFRÁGMĂ *s. f.* **1.** mușchi care desparte toracele de abdomen. **2.** membrană care reproduce sunetele prin vibrațiile sale. ● placă opacă cu un orificiu reglabil, care lasă să treacă numai o anumită cantitate de lumină în camera obscură a unui aparat fotografic ; blendă. **3.** dispozitiv de închidere a unui recipient. [var. *diafragm* s. n. / < fr. *diaphragme* — închidere]

DIAFTORÉZĂ *s. f.* *(geol.)* proces metamorfic prin care șisturile cristaline se adaptează unor condiții de metamorfism mai puțin intens decît cel care a determinat formarea lor. [cf. fr. *diaphtorèse*, germ. *Diaphtorese*]

DIAGENÉTIC, -Ă *adj.* *(despre minerale)* format prin diageneză. [< fr. *diagénétique*]

DIAGENÉZĂ *s. f.* totalitatea transformărilor suferite de rocile sedimentare după depunerea lor sub acțiunea apelor în circulație. [< fr. *diagenèse*]

DIAGLÍFĂ *s. f.* *(arte)* ornament gravat în relief prin adîncirea materialului tăiat. [< fr. *diaglyphe*, cf. gr. *dia* — prin, *glyphein* — a tăia]

DIAGNÓSTIC *s. m.* **1.** determinare precisă a unei boli după manifestările pe care le prezintă ; diagnoză. ● *(fig.)* previziune, ipoteză trasă din anumite semne. **2.** *(cib.)* metodă de depistare și eventual de corijare fie a erorilor într-un program, fie efectul slăbiciunilor în circuitul unui ordinator. [pl. *-ce, -curi.* / < fr. *diagnostic*, cf. gr. *diagnostikos* — care cunoaște]

DIAGNOSTICÁ *vb. I. tr.* a pune diagnosticul unei boli. [pron. *di-ag-.* / < fr. *diagnostiquer*]

DIAGNOSTICÁRE *s. f.* acțiunea de a diagnostica. [< *diagnostica*]

DIAGNOSTICIÁN, -Ă *s. m. f.* medic specialist în diagnosticarea bolilor. [pron. *di-agnos-ti-ci-an.* / < *diagnostic* + *-ian*]

DIAGNÓZĂ *s. f.* *(rar)* diagnostic. ● determinarea identității unui fenomen. [< fr. *diagnose*, cf. gr. *diagnosis*]

DIAGONÁL, -Ă *adj.* care unește două vîrfuri opuse ale unui poligon sau ale unui poliedru ; curmeziș. // *s. n. (text.)* împletitură de fire care prezintă în țesătură linii paralele oblice. [< fr. *diagonal*, cf. lat. *diagonalis* < gr. *dia* — prin, *gonia* — unghi]

DIAGONÁLĂ *s. f.* dreaptă care unește vîrfurile opuse ale unui poligon, ale unui poliedru ; *(curent)* bară, grindă etc. pusă în curmeziș. ● *(mil.)* curea purtată de-a curmezișul pieptului. ● linie de cale ferată care întretaie oblic mai multe linii paralele ale unei stații. [< fr. *diagonale*]

DIAGRÁF *s. n.* instrument care permite reproducerea obiectelor aflate în fața ochilor după principiul camerei luminoase, fără a cunoaște arta desenului. [pron. *di-a-*. pl. *-fe*. / < fr. *diagraphe*]

DIAGRAFÍE *s. f.* 1. arta de a desena cu ajutorul diagrafului. 2. înregistrare sub formă de grafice a variației valorilor unor măsuri caracteristice. [pron. *di-a-*. gen. *-iei*. / < fr. *diagraphie*, cf. gr. *dia* — prin, *graphein* — a scrie]

DIAGRÁMĂ *s. f.* 1. reprezentare grafică care facilitează o demonstrație, care face să se înțeleagă un fenomen, care înfățișează corelația între două mărimi etc. ● *(la pl.)* semne tipografice speciale cu care se culeg diferite probleme de șah. ● schemă pentru fixarea locurilor în vagoane (la anumite trenuri). 2. linie trasată de un aparat înregistrator. 3. *(bot.)* ~ *floral*ă = proiecție orizontală a tuturor componentelor unei flori. [pron. *di-a-*. / < fr. *diagramme*, cf. gr. *diagramma* — desen]

DIÁL, -Ă *adj. (mit.)* care era consacrat lui Iupiter sau cultului său. [pron. *di-al*. / < lat. *dialis*]

DIALDEHÍDĂ *s. f.* combinație chimică având în moleculă două grupări aldehidice. [pron. *di-al-*. / < fr. *dialdéhyde*]

DIALÉCT *s. n.* 1. ramificație teritorială a unei limbi, ale cărei trăsături caracteristice (fonetice, lexicale, gramaticale etc.) o deosebesc de limba comună a întregului popor și de alte ramificații teritoriale ale acestei limbi. ● grai. ● jargon. 2. *(impr.)* limbaj special tehnic. [pron. *di-a-*. / < fr. *dialecte*, lat. *dialectus*, gr. *dialektos* — grai]

DIALECTÁL, -Ă *adj. (despre cuvinte, expresii etc.)* al unui dialect, de (din) dialect sau grai. [cf. fr. *dialectal*]

DIALECTALÍSM *s. n.* dialectism. [pron. *di-a-*. / cf. fr. *dialectalisme*, it. *dialettalismo*]

DIALÉCTIC, -Ă *adj.* 1. conform principiilor dialecticii ; bazat pe pozițiile dialecticii. 2. *(în filozofia antică)* care folosește raționamente contradictorii. [cf. fr. *dialectique*, lat. *dialecticus*]

DIALÉCTICĂ *s. f.* I. *(ant.)* arta de a ajunge la adevăr descoperind contraziceri în raționamentul adversarului. II. teorie generală despre dezvoltarea naturii, societății și gîndirii, precum și metodă de cunoaștere și de transformare a lumii. [cf. fr. *dialectique*, germ. *Dialektik*, lat. *dialectica*, gr. *dialektike* < *dialegomai* — discut]

DIALECTICIÁN, -Ă *s. m. f.* specialist în dialectică, care urmează principiile dialecticii. [pron. *di-a-lec-ti-ci-an*. pl. *-ieni*, *-iene*. / < fr. *dialecticien*]

DIALECTICITÁTE *s. f. (rar)* concepție, atitudine dialectică. [pron. *di-a-*. / et. incertă]

DIALECTÍSM *s. n.* 1. particularitățile graiului, ale dialectului ; regionalism ; dialectalism. ● dialect ; grai. 2. teorie care consideră că lumea fenomenelor poate fi explicată printr-un șir de opoziții bine alese, care se înlocuiesc reciproc la infinit. [pron. *di-a-*. / cf. it. *dialettismo*, germ. *Dialektismus*, rus. *dialektizm*]

DIALECTOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în dialectologie. [< fr. *dialectologue*]

DIALECTOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la dialecte sau la dialectologie. [cf. fr. *dialectologique*]

DIALECTOLOGÍE *s. f.* ramură a lingvisticii care studiază dialectele și graiurile unei limbi. [gen. *-iei*. / < fr. *dialectologie*, cf. gr. *dialektos* — dialect, *logos* — știință]

DIALÉLĂ *s. f. (log.)* cerc vicios într-o demonstrație sau definiție ; definire a unei noțiuni prin ea însăși. [< fr. *diallèle*, cf. gr. *diallelos* — reciproc]

DIALI- element de compunere savantă cu semnificația „separat". [pron. *di-a-*. / < fr. *dialy-*, cf. gr. *dialyein* — a separa]

DIALIPETÁL, -Ă *adj. (despre flori, plante)* a cărei corolă are petale separate. // *s. f. pl.* subclasă de plante angiosperme dicotiledonate ale căror flori au corola cu petalele separate pînă la bază. [< fr. *dialypétale*, cf. gr. *dialyein* — a separa, *petalon* — foaie]

DIALISEPÁL, -Ă *adj. (despre flori, plante)* care are caliciul cu sepalele separate. [< fr. *dialysépale*, cf. gr. *dialyein* — a separa, fr. *sépale*]

DIALÍZĂ *s. f.* trecere a unei substanțe dizolvate printr-o membrană care desparte soluția de dizolvantul pur. [< fr. *dialyse*, cf. gr. *dialysis* < *dia* — prin, *lysis* — separație]

DIALIZÓR *s. n.* aparat folosit pentru dialize. [< fr. *dialyseur*]

DIALÓG *s. n.* 1. conversație, convorbire între personajele unei opere dramatice ; formă în care sînt scrise operele dramatice ; pasaj dintr-o operă literară care reproduce convorbirea unor personaje. ● scriere redactată sub formă de convorbire. ● alternare de fraze muzicale care parcă răspund una alteia, fiind executate de două voci sau instrumente ori chiar de un singur instrument cu registre diferite. 2. convorbire, discuție între două persoane. [< fr. *dialogue*, it. *dialogo*, lat. *dialogus*, gr. *dialogos*]

DIALOGÁ *vb. I. intr. (rar)* a vorbi, a conversa cu cineva. ● a face să vorbească între ele personajele unei piese de teatru. [< fr. *dialoguer*, cf. gr. *dialegein* — a discuta unul cu altul]

DIALOGÁRE *s. f.* acțiunea de a dialoga și rezultatul ei ; vorbire în dialog. [< *dialoga*]

DIALOGÁT, -Ă *adj. (despre opere literare)* alcătuit în formă de dialog ; dialogic. [< *dialoga*]

DIALOGHÍST *s. m.* autor de dialoguri pentru filme. [pron. *di-a-*. / < fr. *dialoguiste*]

DIALÓGIC, -Ă *adj.* referitor la dialog : dialogat. [pron. *di-a-*. / cf. it. *dialogico*, fr. *dialogique*]

DIALOGÍSM *s. n. (rar)* arta dialogului ; întrebuințarea dialogului în expunerea ideilor, sentimentelor etc. [pron. *di-a-*. / < fr. *dialogisme*]

DIAMAGNÉTIC, -Ă *adj. (despre substanțe)* cu însușirea de a se deplasa din regiunile cu cîmp magnetic mai intens către regiunile cu cîmp magnetic mai slab. [< fr. *diamagnétique*, cf. gr. *dia* — între, fr. *magnétique*]

DIAMAGNETÍSM *s. n.* proprietate a unor medii de a fi diamagnetice. [< fr. *diamagnétisme*]

DIAMÁNT *s. n.* 1. varietate cristalină și transparentă a carbonului, care are cea mai mare duritate dintre toate mineralele ; se folosește ca piatră prețioasă, ca abraziv etc. 2. unealtă formată dintr-o bucățică de diamant (1) fixată pe un suport cu miner, care se folosește la tăiatul sticlei. ● linguriță de metal cu suprafața exterioară acoperită cu țăndări fine de diamant (1), folosită în dentistică. 3. corp mic de literă. 4. vîrf de ancoră. [pl. *-te, -turi.* / cf. fr. *diamant*, germ. *Diamant* < gr. *adamas*]

DIAMANTIFÉR, -Ă *adj. (despre zăcăminte, minerale, terenuri)* care conține diamante. [< fr. *diamantifère*]

DIAMANTÍN, -Ă *adj.* asemănător diamantului, tare, strălucitor ca diamantul. [< fr. *diamantin*]

DIAMANTÍNĂ *s. f.* pulbere abrazivă artificială, folosită în special la lustruirea pieselor de oțel. [< fr. *diamantine*]

DIAMANTIZÁ *vb. I. tr.* a da strălucirea diamantului. [pron. *di-a-*. / cf. fr. *diamanter*]

DIÁMB *s. m.* picior de vers latin din doi iambi. [< lat. *diiambus*, cf. gr. *diiambos*]

DIAMETRÁL, -Ă *adj.* referitor la diametru, de diametru. // *adv.* ~ *opus* = total opus ; de neîmpăcat, ireconciliabil. [< fr. *diamétral*]

DIAMÉTRU *s. n.* segment de dreaptă care trece prin centrul unei curbe închise sau prin centrul unei sfere și care unește două puncte opuse ale curbei sau sferei. O ~ *aparent* = unghi sub care se văd extremitățile unui obiect îndepărtat, ale unui astru, de către un observator. [cf. fr. *diamètre*, lat., gr. *diametros*]

DIAMINOFENÓL *s. n. (chim.)* derivat al pirogalolului, al cărui clorhidrat este folosit ca revelator în fotografie. [pron. *di-a-*. / < fr. *diaminophénol*]

DIAPÁUZĂ *s. f.* perioadă de încetinire a funcțiilor vitale la insecte pentru a supraviețui unor condiții nefavorabile de existență. [pron. *di-a-pa-u-*. / cf. fr. *diapause*]

DIAPAZÓN *s. n.* 1. instrument alcătuit dintr-o vergea metalică în formă de U, care, vibrînd, produce un sunet pur (de obicei „la"). O *a fi la același* ~ *cu cineva* = a fi în aceeași dispoziție, în aceeași stare sufletească cu cineva. 2. întindere a sunetelor pe care le produce o voce sau un instrument de la sunetul cel mai grav pînă la cel mai înalt ; registru. 3. model-tip de hașuri folosit la standardizarea trasării grosimii hașurilor. 4. *(tehn.)* ~ *de dimensiuni* = interval dintre valorile maxime și minime ale dimensiunilor unor piese standardizate. [< fr. *diapason*, cf. lat., gr. *diapason* — gamă]

DIAPEDÉZĂ *s. f. (med.)* fenomenul de migrare a leucocitelor în afara vaselor închise de sînge pentru a da luptă cu microbii. [< fr. *diapédèse*, cf. gr. *diapedan* — a ieși pe lături]

DIAPÍR *s. n. (geol.)* cută anticlinală caracterizată prin prezența unui sîmbure de roci plastice care străbat rocile acoperitoare. [pron. *-di-a-*. / cf. it. *diapiro*, gr. *diapyros* — ars profund]

DIAPIRÍSM *s. n. (geol.)* proces de migrațiune lentă a unor roci din zonele profunde spre suprafață sub acțiunea presiunii din scoarța terestră. [cf. it. *diapirismo* < gr. *dia* — prin, *peirein* — a străpunge]

DIAPLEGÍE *s. f. (med.)* paralizie totală, generalizată. [gen. *-iei.* / < fr. *diaplégie*]

DIAPORÁMĂ *s. f.* montaj fotografic sonorizat, în cadrul căruia sînt proiectate cu acompaniament muzical o suită de diapozitive. [et. incertă]

DIAPOZITÍV *s. n.* copie fotografică pozitivă făcută pe sticlă sau pe alt material transparent și servind la proiectarea imaginilor cu ajutorul diascopului. [< fr. *diapositive*]

DIAPOZITIVÁRE *s. f.* operația de obținere a unui dispozitiv. [< *diapozitiv*]

DIAPROIECTÓR *s. n.* aparat care permite diaproiecția ; proiector pentru diapozitive. [pron. *di-a-pro-iec-*. / et. incertă]

DIAPROIÉCȚIE *s. f.* proiecție care se realizează trecînd lumina unei surse prin obiectele transparente. [pron. *di-a-pro-iec-*, gen. *-iei.* / et. incertă]

DIARÉE *s. f.* boală care constă în evacuarea deasă a materiilor fecale de consistență apoasă sau moale. [pron. *-re-e*, pl. invar. / < fr. *diarrhée*, cf. gr. *diarrhoia* < *dia* — prin, *rhein* — a curge]

DIARÉIC, -Ă *adj.* de diaree. [pron. *di-a-re-ic*. / cf. fr. *diarrhéique*]

DIÁRIUM *s. n.* jurnal zilnic. [pron. *di-a-ri-um*. / < lat. *diarium*]

DIARTRÓZĂ *s. f. (anat.)* articulație liberă, mobilă între oase. [< fr. *diarthrose*, cf. gr. *dia* — prin, *arthron* — articulație]

DIASCÉVĂ *s. f.* corectare pe care trebuiau s-o facă dramaturgii greci operelor lor nepremiate pentru a le prezenta la un nou concurs. [< fr. *diascève*, cf. gr. *diaskeue*]

DIASCÓP *s. n.* aparat cu proiecție prin transparență a diapozitivelor. [< fr. *diascope*, cf. gr. *dia* — prin, *skopein* — a examina]

DIASCÓPIC, -Ă *adj.* referitor la diascopie. [pron. *di-as-*. / < fr. *diascopique*]

DIASCOPÍE *s. f.* 1. diafanoscopie. 2. proiectare ou ajutorul diascopului. [gen. *-iei.* / < fr. *diascopie*]

DIASÍRM *s. n.* figură de stil care exprimă cu abilitate o ironie caustică și umilitoare. [< fr. *diasyrme*, cf. gr. *diasyrmos* — atac perfid]

DIASPÓR *s. m.* oxid natural hidratat de aluminiu, care se găsește în zăcămintele de bauxită și uneori în rocile metamorfice. [pron. *di-as-*. / < fr. *diaspore*, cf. gr. *diaspora* — dispersie]

DIASTÁLTIC, -Ă *adj. (despre organe, fenomene nervoase)* care ajută, care duce la contracția mușchilor. [< fr. *diastaltique*, cf. gr. *diastaltikos* — care separă]

DIASTÁZĂ *s. f.* 1. ferment solubil care transformă diverse substanțe : enzimă. 2. dezlipire accidentală a două părți anatomice normal unite sau articulate între ele ; disjuncție. [< fr. *diastase*, cf. gr. *diastasis* — separație]

DIASTÁZIC, -Ă *adj.* referitor la diastaze. [pron. *di-as-*. / < fr. *diastasique*]

DIASTÉM *s. n.* v. diastemă.

DIASTEMÁTICĂ *s. f. (muz.)* sistem de notație muzicală simplă, fără indicații asupra duratei sunetelor. [pron. *di-as-*. / < fr. *diastématique*]

DIASTÉMĂ *s. f.* 1. fisură congenitală. 2. spațiu anormal între dinții incisivi frontali ; *(pop.)* strungăreață. 3. *(geol.)* interval de timp între depunerea unui depozit de sedimente și depunerea depozitului imediat următor. [var. *diastem* s. n. / < fr. *diastème*, cf. gr. *diastema* — interval]

DIASTÍL *s. n.* edificiu ale cărui coloane sînt distanțate între ele de șase moduli. [< fr. *diastyle*, cf. gr. *dia* — între, *stylos* — coloană]

DIASTÓLĂ *s. f.* 1. dilatare ritmică a mușchilor inimii în momentul afluxului sanguin.

2. lungire a unei silabe scurte. [< fr. *diastole*, cf. gr. *diastole* — dilatare]

DIASTÓLIC, -Ă *adj.* referitor la diastolă. [< fr. *diastolique*]

DIASTROFÍSM *s. n. (geol.)* totalitatea deformărilor și dislocărilor pe care le suferă stratele din scoarța terestră sub acțiunea mișcărilor tectonice. ● teorie care atribuie geneza unor fenomene de eroziune și a formelor rezultate unor deformări lente ale scoarței terestre. [pron. *di-as-*. / < fr *diastrophisme*, cf. gr. *diastrophe* — răsucire]

DIATÉCĂ *s. f.* colecție de diapozitive și de diafilme. [pron. *di-a-*. / et. incertă]

DIATERMÁN, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care lasă să treacă căldura. [< fr. *diathermane*]

DIATÉRMĂ *s. f. (geol.)* coș vulcanic prin care iese lava, străpungind exploziv rocile sedimentare. [pron. *di-a-*. / < fr. *diatherme*]

DIATERMÍE *s. f.* metodă termoterapeutică bazată pe folosirea curenților alternativi de înaltă frecvență ; transtermie. [gen. *-iei*. / < fr. *diathermie*, cf. gr. *dia* — prin, *therme* — căldură]

DIATÉZĂ [1] *s. f.* categorie gramaticală verbală care arată raportul dintre acțiune și cel care o săvîrșește. [cf. lat., gr. *diathesis*]

DIATÉZĂ [2] *s. f.* predispoziție a organismului la anumite boli. [< fr. *diathèse*, cf. gr. *diathesis* — dispoziție]

DIATOMÉE *s. f. pl.* clasă de alge monocelulare microscopice, cu cochilii de silice ; *(la sg.)* algă din această clasă. [pron. *di-a-to-me-e*. sg. invar. / < fr. *diatomées*, cf. gr. *diatomos* — tăiat în două]

DIATOMÍT *s. n.* sediment silicios consolidat, format din depunerea cochiliilor de diatomee ; tripoli, kiselgur. [< fr. *diatomite*]

DIATÓN *s. n. (muz.)* interval care separă două tonuri succesive. [< fr. *diaton*, cf. gr. *dia* — între, *tonos* — ton]

DIATÓNIC, -Ă *adj.* compus din tonuri și din semitonuri naturale. // *s. f.* succesiune, grupare sau amestec de sunete care conține intervale diatonice. [cf. fr. *diatonique*, it. *diatonico*]

DIATRÍBĂ *s. f.* 1. *(ant.)* gen literar, promovat de filozofii cinici, care își popularizau învățăturile moral-filozofice dialogînd cu un adversar imaginar, într-un stil familiar, presărat cu anecdote, aforisme, jocuri de cuvinte. 2. disertație critică ; *(p. ext.)* scriere, cuvîntare violentă, provocare ; pamflet. [< fr. *diatribe*, cf. gr. *diatribe* — exercițiu]

DIÁULĂ *s. f. (ant.)* măsură de lungime în valoare de două stadii. ● cursă dublă de două stadii. [< fr. *diaule*, lat. *diaula*, gr. *diaulos*]

DIAZODERIVÁT *s. m. (chim.)* substanță organică care conține în moleculă cel puțin doi atomi de azot. [cf. fr. *diazo-dérivé*]

DICARIÓPSĂ *s. f.* tip de fruct uscat format din două cariopse. [< *di-* + *cariopsă*]

DICASTÉR *s. n.* 1. nume dat fiecăreia dintre cele zece secțiuni ale tribunalului heliaștilor în vechea Atenă. 2. tribunal bisericesc care judeca procesele de divorț. ● *(fig.)* tribunal, instanță de judecată. [var. (2) *dicasteriu* s. n. / < fr. *dicastère*, gr. *dikasterion*, cf. *dikazein* — a judeca]

DICASTÉRIU *s. n.* v. dicaster.

DICÁZIU *s. n.* inflorescență cimoasă la care florile se formează în două direcții. [< germ. *Dichasium*, cf. gr. *dichazein* — a se divide în două]

DICHO- v. dih o-.

DICLÍN, -Ă *adj. (despre flori)* care poartă organe ale unui singur sex (stamine sau pistil) ; *(despre plante)* care posedă astfel de flori. [< fr. *dicline*, cf. gr. *di* — despărțit, *kline* — pat]

DICO- v. dih o-.

DICORÍE *s. f. (med.)* anomalie constînd în prezența a două pupile. [gen. *-iei*. / cf. gr. *dis* — doi, *kore* — pupilă]

DICOTILEDÓN, -Ă *adj., s. f. pl.* dicotiledonat. [< fr. *dicotylédone*]

DICOTILEDONÁT, -Ă *adj. (despre plante)* care are două cotiledoane în embrion. // *s. f. pl.* clasă de plante al căror embrion are două cotiledoane ; *(la sg.)* plantă din această clasă. [< fr. *dicotylédoné(s)*, cf. gr. *dis* — de două ori, *kotyledon* — cavitate]

DICOTÓM, -Ă *adj.* v. dihotom.

DICOTÓMIC, -Ă *adj.* v. dihotomic.

DICOTOMÍE *s. f.* v. dihotomie.

DICRÓIC, -Ă *adj. (despre substanțe)* care prezintă dicroism. [pron. *-cro-ic*. / < fr. *dichroïque*, cf. gr. *dichroos* — bicolor]

DICROÍSM *s. n.* proprietate pe care o au anumite substanțe de a oferi colorații diferite după circumstanțele în care se face observarea. [pron. *-cro-ism*. / < fr. *dichroïsme*]

DICROMÁTIC, -Ă *adj.* care prezintă două culori. [< fr. *dichromatique*, cf. gr. *dis* — doi, *chroma* — culoare]

DICROMATOPSÍE *s. f.* defect al ochiului care nu poate distinge decît două din cele trei culori fundamentale ; roșu, galben și albastru. [gen. *-iei*. / < fr. *dichromatopsie*]

DICTÁ *vb. I. tr.* 1. a pronunța o frază, un text etc., pentru a fi scris de cineva. 2. a impune cu forța ; a ordona. ● *(fig.)* a indemna la o acțiune. [cf. lat. *dictare*, fr. *dicter*]

DICTAFÓN *s. n. (tehn.)* aparat care înregistrează vorbirea pentru a se putea dactilografia ulterior textul. [pl. *-oane*. / < fr. *dictaphone*]

DICTÁMEN *s. n. (liv.)* inspirație, insuflare. [< lat. *dictamen*, cf. *dictare* — a sugera]

DICTÁNDO *s. n. invar.* scriere cursivă (după dictare). O *caiet de* ~ = caiet liniat pentru scriere cu mîna. [< germ. *Diktando*, cf. lat. *dictando*]

DICTÁRE *s. f.* acțiunea de a dicta (1) și rezultatul ei. ● lucrare școlară constînd în reproducerea în scris a unui text dictat. [< *dicta*]

DICTÁT *s. n.* faptul de a dicta ; *(spec.)* act (internațional) prin care un stat, o autoritate etc. impune forțat altui stat anumite condiții. [pl. *-te*, *-turi*. / < germ. *Diktat*]

DICTATÓR *s. m.* 1. magistrat suprem în vechea Romă, ales de senat pe termen de șase luni și investit cu putere absolută în vreme de război. 2. conducător de stat cu puteri discreționare. ● *(fig.)* om cu purtări autoritare. [acc. și *dictátor*. / < lat. *dictator*, cf. fr. *dictateur*]

DICTATORIÁL, -Ă *adj.* de dictator ; de dictat. [pron. *-ri-al*. / < fr. *dictatorial*]

DICTATÚRĂ *s. f.* 1. demnitatea de dictator în vechea Romă ; timpul cît un dictator exercita puterea. 2. formă de guvernămînt în care puterea supremă aparține unui dictator ; guvernare exercitată de o clasă dominantă. 3. *~a proletariatului* = putere de stat a clasei muncitoare instaurată după victoria revoluției socialiste și întemeiată pe alianța dintre clasa muncitoare și țărănimea muncitoare, rolul conducător deținîndu-l clasa muncitoare

prin partidul ei marxist-leninist. [< lat. *dictatura*, cf. fr. *dictature*]

DICTÉU *s. n.* dictare. ● procedeu de creație artistică preconizat de către suprarealiști, prin care se ambiționa realizarea unei expresii formale a operei de artă, identică gîndirii în stare de veghe, de vis etc. O ~ *muzical* = muzică ce urmează a fi notată după auz. [< fr. *dictée*]

DICTÓN *s. n.* expresie proverbială, proverb ; zicătoare, maximă. [< fr. *dicton*]

DÍCȚIE *s. f.* v. dicțiune.

DICȚIONÁR *s. n.* 1. lucrare care cuprinde cuvintele unei limbi sau ale operei unui scriitor aranjate într-o anumită ordine (de obicei alfabetică) și explicate în aceeași limbă sau traduse în altă limbă. 2. listă alfabetică de termeni (cu explicațiile necesare) aparținînd unei anumite științe, arte etc. [pron. *-ți-o-*. / < fr. *dictionnaire*, cf. lat. t. *dictionarium*]

DICȚIÚNE *s. f.* fel de a pronunța sunetele, silabele și cuvintele. ● arta de a pronunța clar și frumos un text (mai ales în teatru). [var. *dicție* s. f. / cf. fr. *diction*, lat. *dictio*]

DIDÁCTIC, -Ă *adj.* de învățămînt, referitor la învățămînt. O *corp* ~ = totalitatea cadrelor din învățămînt. ● destinat instrucției, instruirii. ● *(peior.)* arid, sec. [< fr. *didactique*, cf. gr. *didaktikos* < *didaskein* — a învăța]

DIDÁCTICĂ *s. f.* disciplină pedagogică care studiază principiile și metodele de învățămînt. [gen. *-cii*. / < fr. *didactique*]

DIDACTICÍAN, -Ă *s. m. f.* specialist în didactică. [pron. *-ci-an*, pl. *-ieni*, *-iene*. / cf. fr. *didacticien*]

DIDACTICÍSM *s. n.* folosire exagerată a principiilor și metodelor didactice ; tendința de a instrui cu orice preț. ● *(estet.)* exacerbare a laturii explicative și etice-pedagogice a artei, în dauna celei emoționale. [cf. it. *didatticismo*]

DIDACTICÍST, -Ă *adj.* cu un ton exagerat didactic, profesoral. [cf. it. *didatticisto*]

DIDÁCTIL, -Ă *adj.* cu două degete. [cf. fr. *didactyle*]

DIDACTOGENÍE *s. f.* *(med.)* stare patologică de anxietate și depresiune, întîlnită la unii elevi ca urmare a greșelilor didactice ale educatorilor. [< *didactic*, după *iatrogenie*]

DIDASCALÍE *s. f.* instrucțiune dată actorilor de autorul unei opere dramatice antice grecești. ● notă, indicație care se punea înaintea unei piese de teatru la latini. [gen. *-iei*. / < lat. *didascalia*, gr. *didaskalia*]

DIDÉLFI *s. m. pl.* gen de marsupiale fosile, cuprinzînd animale carnivore mai mici decît cangurul. [< fr. *didelphes*, cf. gr. *dis* — doi, *delphys* — matrice]

DIDELFÍE *s. f.* *(med.)* malformație congenitală a aparatului genital feminin, constînd din existența a două vaginuri, două coluri și două utere. [gen. *-iei*. / < fr. *didelphie*]

DIECEZÁN, -Ă *adj.* v. diocezan.

DIECÉZĂ *s. f.* v. diocеză.

DIÉDRU *s. n.* figură geometrică formată de două planuri care se intersectează după o dreaptă. O *(adj.) unghi* ~ = unghi care se formează prin intersectarea a două planuri. [pron. *di-e-*. / < fr. *dièdre*, cf. gr. *dis* — doi, *hedra* — bază]

DIEGÉTIC, -Ă *adj.* *(rar)* cu caracter de diegeză ; narativ. [pron. *di-e-*. / cf. germ. *diegetisch*]

DIEGÉZĂ *s. f.* *(rar)* povestire, narațiune consecutivă ; expunere. [pron. *di-e-*. / < germ. *Diegese*]

DIELÉCTRIC, -Ă *adj.* izolant electric. // *s. n.* mediu rău conducător de electricitate. [< fr. *diélectrique*]

DIENCEFÁL *s. n.* parte a encefalului situată între trunchiul cerebral și emisferele cerebrale. [pron. *di-en-*. / < fr. *diencéphale*]

DIENCEFÁLIC, -Ă *adj.* al diencefalului. [< fr. *diencéphalique*]

DIENCEFALÍTĂ *s. f.* *(med.)* inflamație a diencefalului. [< fr. *diencéphalite*]

DIENCEFALOPATÍE *s. f.* *(med.)* afecțiune a diencefalului. [< fr. *diencéphalopathie*]

DIÉNE *s. f. pl.* hidrocarburi care conțin două duble legături în moleculă ; diolefine. [< fr. *diènes*]

DIERÉZĂ *s. f.* 1. împărțirea unui diftong în cele două elemente vocalice componente. 2. separare chirurgicală a țesuturilor. [pron. *di-e-*. / < fr. *diérèse*, cf. gr. *diairesis* — separație]

DÍESEL *s. n.* *motor* ~ = motor cu ardere internă la care combustibilul, injectat în cilindru, se aprinde din cauza temperaturii realizate prin comprimare ; *locomotivă* ~ *electrică* = locomotivă electrică a cărei sursă de energie este furnizată de un generator de curent pus în funcțiune de un motor diesel. [pron. *di-zel*. pl. *-le*, *-luri*. / < *Diesel*, inventator german]

DIÉTĂ [1] *s. f.* regim alimentar special, recomandat în cazul unei boli sau pentru menținerea sănătății ; *(p. ext.)* regim de viață ordonată. [pron. *di-e-*. / < fr. *diète*, cf. lat. *diaeta*, gr. *diaita* — regim]

DIÉTĂ [2] *s. f.* adunare legislativă (în feudalism și în unele state moderne) ; *(p. ext.)* adunare reprezentativă cu caracter politic. [pron. *di-e-*. / < fr. *diète*, cf. gr. *diaita* — regim]

DIETÉTIC, -Ă *adj.* referitor la dietă [1] ; pe bază de dietă [1]. [< fr. *diététique*]

DIETÉTICĂ *s. f.* ramură a medicinii care se ocupă cu regimurile alimentare. [pron. *di-e-*. gen. *-cii*. / < fr. *diététique*]

DIETETICIÁN, -Ă *s. m. f.* specialist în dietetică. [pron. *di-e... ci-an*. pl. *-ieni*, *-iene*. / < fr. *diététicien*]

DIÉZ *s. m.* *(muz.)* semn care se pune înaintea unei note pentru a-i ridica valoarea cu un semiton ; *(p. ext.)* interval de un semiton cu care se urcă o notă. // *adj.* *(despre note)* ridicat cu un semiton. [pron. *di-ez*. / < fr. *dièse*. it. *diesis*]

DIEZÁ *vb. I. tr.* a urca o notă cu un diez. [< fr. *diéser*]

DIEZÁT, -Ă *adj.* marcat cu un diez. ● *(fon.)* care are o notă mai înaltă decît sunetul fundamental de care se leagă. [cf. fr. *diésé*]

DIFAMÁNT, -Ă *adj.* *(rar)* care defăimează ; difamator ; defăimător. [pl. *-nți*, *-nte*. / < fr. *diffamant*]

DIFAMATÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* *(rar)* difamant. [< fr. *diffamateur*]

DIFAMÁȚIE *s. f.* *(rar)* defăimare. [var. *difamațiune* s. f. / < fr. *diffamation*]

DIFAMAȚIÚNE *s. f.* v. difamație.

DIFAZÁT, -Ă *adj.* *(electr. ; despre curent)* care prezintă două faze. [cf. fr. *diphasé*]

DIFERÉND *s. n.* neînțelegere, dezacord ; dispută, nepotrivire de păreri. [pl. *-de*, *-duri*. / < fr. *différend*]

DIFERÉNȚĂ *s. f.* 1. deosebire, neasemănare, nepotrivire. O *(log.)* ~ *specifică* = tră-

sătură caracteristică a unei noțiuni, care o deosebește de celelalte noțiuni din genul cel mai apropiat. 2. *(mat.)* număr care arată deosebirea de mărime dintre două valori care se scad una din alta. ● rezultatul unei scăderi. 3. ~ *de nivel* = deosebire de altitudine între două puncte de pe suprafața globului terestru. 4. *(fiz.)* ~ *de fază* = defazaj. [var. *diferință* s. f. / cf. fr. *différence*, it. *differenza*, lat. *differentia*]

DIFERENȚIÁ [1] *vb. I. tr., refl.* a (se) deosebi ; a se stabili sau a face să se stabilească deosebiri. [pron. *-ți-a.* p. i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *différencier*]

DIFERENȚIÁ [2] *vb. I. tr.* a calcula o diferență sau o derivată. [pron. *-ți-a.* p. i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *différentier*]

DIFERENȚIÁL *s. n.* angrenaj de roți dințate al unui vehicul, care permite ca două roți așezate pe același ax să se poată învîrti cu viteze deosebite. [pron. *-ți-al.* pl. *-le*, *-luri.* / < fr. *différentiel*]

DIFERENȚIÁL, -Ă *adj.* 1. care constituie o deosebire. 2. care comportă (procedează cu) diferențe. ● *(mat.)* referitor la diferențe care tind către zero. O *ecuație ~ă* (și *s. f.*) = ecuație care conține o variabilă, o funcție necunoscută și derivatele acesteia ; *calcul* ~ = capitol al analizei matematice care se ocupă cu definirea și cu studiul proprietăților și al aplicațiilor derivatelor de diferite ordine, ale funcțiilor de una sau mai multe variabile ; *geometrie ~ă* = ramură a geometriei care studiază proprietățile figurilor folosind calculul diferențial. [cf. fr. *différentiel*, it. *differenziale*]

DIFERENȚIÁLĂ *s. f. (mat.)* produsul dintre derivata unei funcții și creșterea variabilei ei independente. [cf. fr. *différentielle*]

DIFERENȚIÉRE *s. f.* 1. faptul de a crea o diferență ; deosebire ; separare. ● proces prin care se realizează analiza însușirilor deosebite ale obiectelor în cadrul percepțiilor. ● *(fon.)* modificare a unui sunet față de altul neaccentuat. 2. operație matematică prin care se obține diferențiala unei funcții. [< *diferență*]

DIFERÍ *vb. IV. intr.* a se deosebi. [p. i. 3 *-ră.* / < fr. *différer*, it. *differire*, cf. lat. *differre*]

DIFERÍNȚĂ *s. f.* v. diferență.

DIFERÍRE *s. f.* acțiunea de a diferi și rezultatul ei ; diferență. [< *diferi*]

DIFERÍT, -Ă *adj.* 1. deosebit, neasemănător, altfel. 2. *(la pl.)* fel de fel de..., tot felul de... [cf. fr. *différent*]

DIFICÍL, -Ă *adj.* 1. cu dificultăți anevoios, greu. 2. *(despre oameni)* năzuros, supărăcios, capricios ; susceptibil. [< lat. *difficilis*, cf. fr. *difficile*]

DIFICULTÁTE *s. f.* 1. greutate ; anevoință. 2. obstacol, piedică. [cf. fr. *difficulté*, lat. *difficultas*]

DIFICULTÓS, -OÁSĂ *adj. (liv.)* dificil ; greu, plin de dificultăți. [< fr. *difficultueux*]

DIFIDÉNT, -Ă *adj.* neîncrezător. ● supărăcios. [< lat. *diffidens*, cf. it. *diffidente*]

DIFIDÉNȚĂ *s. f.* neîncredere, lipsă de încredere. [< lat. *diffidentia*, cf. it. *diffidenza*]

DIFLUÉNT, -Ă *adj.* 1. *(geogr.)* care se ramifică, se răspîndește. 2. *(despre corpuri)* care devine fluid. [pron. *-flu-ent.* / < fr. *diffluent*, cf. lat. *diffluere*]

DIFLUÉNȚĂ *s. f.* 1. ramificare în două brațe a albiei unui rîu la vărsarea în alt rîu ; locul unde se produce acest fenomen. O ~ *glaciară* = despărțirea unui ghețar în două brațe, care înaintează în aval de ambele părți ale unui interfluviu. 2. fluidificare. [< fr. *diffluence*]

DIFORM, -Ă *adj.* care nu are forma, figura sau proporțiile pe care ar trebui să le aibă ; pocit, monstruos ; inform. ● *(rar)* fără formă precisă. [< fr. *difforme*, cf. lat. t. *difformis*]

DIFORMITÁTE *s. f.* viciu de conformație ; defect ; *(p. ext.)* urîțenie. [cf. fr. *difformité*, lat. *difformitas*]

DIFOSGÉN *s. n.* substanță toxică de luptă, asemănătoare fosgenului. [< fr *diphosgène*]

DIFRACTÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) produce un fenomen de difracție. [p. i. 3 *-tă.* / < fr. *diffracter*]

DIFRÁCȚIE *s. f.* deviere a unei raze luminoase, a unei unde sonore etc. care străbate un orificiu îngust sau întîlnește muchia unui corp opac. [gen. *-iei.* var. *difracțiune* s. f. / cf. fr. *diffraction*]

DIFRACȚIÚNE *s. f.* v. difracție.

DIFTÉRIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de difterie. O *anghină ~ă* = boală contagioasă manifestată prin formarea unor false membrane în gît, pe laringe, pe bronhii, pe conjunctivele ochilor și în nări. [cf. fr. *diphtérique*]

DIFTERÍE *s. f.* anghină difterică. [gen. *-iei.* / < fr. *diphtérie*, cf. gr. *diphthera* — membrană]

DIFTEROÍD, -Ă *adj.* care are aparența unei difterii, cu aspect difteric. [pron. *-ro-id.* / < fr. *diphtéroïde*, cf. gr. *diphthera* — membrană, *eidos* — formă]

DIFTÍNĂ *s. f.* țesătură de bumbac cu fața pufoasă. [cf. fr. *duvetine*]

DIFTÓNG *s. m.* emisiune a două timbre vocalice în cadrul unei singure silabe. ● semn tipografic conținînd două vocale sau o vocală și o semivocală. [cf. fr. *diphtongue*, lat. *diphtongus*, gr. *diphtongos* < *di* — din două, *phthongos* — vocală]

DIFTONGÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) transforma în diftong. [cf. fr. *diphtonguer*]

DIFTONGÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) diftonga și rezultatul ei ; transformare a unor elemente vocalice în diftongi. [< *diftonga*]

DIFÚZ, -Ă *adj.* răspîndit în mai multe părți, împrăștiat. [cf. fr. *diffus*, it. *diffuso*, lat. *diffusus*]

DIFUZÁ *vb. I.* 1. *tr.* a răspîndi, a împrăștia, a propaga în diferite direcții mai ales unde de lumină, de căldură etc. ; *(spec.)* a emite unde sonore prin radio ; a transmite o emisiune radiofonică. 2. *tr.* a vinde, a pune în vînzare (o publicație). 3. *intr. (cu privire la molecule, particule)* a se răspîndi, a se amesteca (în masa altui corp). [< fr. *diffuser*]

DIFUZÁBIL, -Ă *adj.* care se poate difuza. [cf. fr. *diffusible*]

DIFUZÁNT, -Ă *adj. (despre un mediu)* care reflectă sau refractă difuz fasciculele de lumină. [cf. fr. *diffusant*]

DIFUZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) difuza și rezultatul ei ; difuziune, răspîndire. [< *difuza*]

DIFUZÍBIL, -Ă *adj. (despre corpuri)* care poate difuza. [cf. fr. *diffusible*]

DIFUZIBILITÁTE *s. f.* proprietate pe care o au unele corpuri de a difuza (3) ; difuzivitate. [cf. fr. *diffusibilité*]

DIFÚZIE *s. f.* v. difuziune.

DIFUZIÚNE *s. f.* 1. răspîndire, propagare, împrăștiere în mai multe părți a unor raze luminoase care străbat un mediu translucid sau care întîlnesc o suprafață zgrunțuroasă.

● difuzare de unde radiofonice. 2. întrepătrundere a două lichide puse în contact fără a fi agitate. ● pătrundere, propagare a moleculelor unui corp în masa altui corp. [pron. *-zi-u-*, var. *difuzie* s. f. / < fr. *diffusion*, it. *diffusione*, cf. lat. *diffusio*]

DIFUZÍV, -Ă *adj. (despre corpuri)* care are proprietatea de a se difuza, de a se răspîndi în toate sensurile. [< fr. *diffusif*]

DIFUZIVITÁTE *s. f.* difuzibilitate. [cf. engl. *diffusivity*]

DIFUZÓR *s. n.* 1. dispozitiv folosit în radiofonie care transformă undele electrice în unde sonore prin punerea în vibrație a unei membrane plane sau a unui cornet ; este folosit în dispozitivele de radiorecepție și în instalațiile de amplificare a sunetului. 2. parte a unui carburator cu injecție unde se produce pulverizarea combustibilului. 3. aparat folosit pentru extragerea zahărului din sfeclă, a taninului din stejar etc. [pl. *-oare*, (s. m.) *-ori*. / cf. fr. *diffuseur*]

DIFUZÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care difuzează presa în întreprinderi, în instituții. [< *difuza* + *-or*]

DIG *s. n.* construcție de piatră, de beton etc. care apără rada unui port, drumurile situate pe țărm etc. de acțiunea erozivă a valurilor ; stăvilar, zăgaz. [< fr. *digue*]

DIGÁMMA *s. f.* numele celei de-a șasea litere a vechiului alfabet grec. [< fr., gr. *digamma*]

DIGÁSTRIC *adj., s. m.* (mușchi) care are o parte cărnoasă la fiecare terminație și o porțiune tendinoasă intermediară. [< fr. *digastrique*]

DIGENÉTIC, -Ă *adj. (biol.)* care prezintă digeneză. [cf. fr. *digénétique*]

DIGENÉZĂ *s. f. (biol.)* însușire a unor viețuitoare de a avea două moduri de reproducere (sexuată și asexuată). [cf. gr. *dis* — de două ori, *genesis* — naștere]

DIGENÍE *s. f. (biol.)* înmulțire care se realizează prin contribuția ambelor sexe. [gen. *-iei*. / < fr. *digénie*, cf. gr. *dis* — doi, *gennan* — a naște]

DIGERÁ *vb. I. tr.* a efectua procesul de digerare, a mistui (alimente). ● *(fig.)* a înghiți, a suporta (lucruri plictisitoare, greoaie). [p. i. *digér* și *-rez*. / < fr. *digérer*, lat. *digerere*]

DIGERÁBIL, -Ă *adj.* care se poate digera ; digestibil. [cf. fr. *digérable*]

DIGERÁRE *s. f.* acțiunea de a digera și rezultatul ei ; mistuire. [< *digera*]

DIGÉST, -Ă *adj. (rar)* digerabil, ușor de digerat. [cf. it. *digesto*, fr. *digeste*]

DIGÉSTE[1] *s. f. pl.* alimente digerate, în opoziție cu cele înghițite numai. [< fr., lat. sc. *digesta*, cf. *digerere* — a digera]

DIGÉSTE[2] *s. f. pl.* culegere metodică a hotărîrilor celor mai celebri jurisconsulți romani, alcătuită din porunca împăratului Iustinian ; pandecte. [< lat. *digesta*, cf. fr. *digeste*]

DIGESTÍBIL, -Ă *adj. (rar)* digerabil. [< lat. *digestibilis*, cf. fr. *digestible*]

DIGESTIBILITÁTE *s. f. (rar)* proprietate a alimentelor de a fi digerate. [cf. fr. *digestibilité*]

DIGÉSTIE *s. f. (fiziol.)* totalitatea proceselor de transformare a alimentelor în aparatul digestiv pentru a putea fi asimilate de organism. [gen. *-iei*. var. *digestiune* s. f. / cf. fr. *digestion*, lat. *digestio*]

DIGESTIÚNE *s. f.* v. d i g e s t i e.

DIGESTÍV, -Ă *adj.* de, din digestie. O *aparat* (sau *tub*) ~ = totalitatea organelor cu care se face digestia. [cf. fr. *digestif*]

DIGESTÓR *s. n.* aparat servind la extragerea părților solubile din unele substanțe sub acțiunea căldurii. ● recipient în care se opăresc fructele și legumele pentru conserve. [< fr. *digesteur*]

DIGGER *s. m.* adept al curentului de extremă stîngă din timpul revoluției burgheze din Anglia (sec. XVII), reprezentînd interesele țărănimii sărace. [< engl. *digger* < *to dig* — a săpa]

DIGIT- element prim de compunere savantă care introduce în termeni noțiunea de „deget". [var. *digiti-*. / < fr. *digit-*, cf. lat. *digitus*]

DIGITÁ *vb. I. intr. (muz.)* a folosi degetele pentru a cînta la un instrument. ● a bîjbîi cu degetele. [< it., lat. *digitare*]

DIGITÁL, -Ă al degetelor, produs de deget. O *amprentă* ~*ă* = *(de obicei la pl.)* urmă pe care o lasă degetele pe un obiect de care s-au atins. [cf. fr. *digital*, lat. *digitalis*]

DIGITÁLĂ *s. f.* plantă veninoasă din care se extrage digitalina ; *(pop.)* degețel. ● digitalină. [< fr. *digitale*]

DIGITALÍNĂ *s. f.* principiu activ extras din frunzele de digitală, care este întrebuințat mai ales în tratamentul unor boli de inimă și ca diuretic. [< fr. *diagitaline*]

DIGITALÍSM *s. n. (med.)* intoxicație cu digitală. [cf. fr. *digitalisme*]

DIGITALIZÁRE *s. f.* introducerea de digitalină în organism. [după fr. *digitalisation*]

DIGITÁT, -Ă *adj.* decupat în formă de degete. ● *(despre frunze)* cu foliolele dispuse ca degetele unei mîini deschise. [cf. fr. *digité*]

DIGITÁȚIE *s. f.* tehnica așezării degetelor pe clapele ori pe coardele unui instrument muzical sau pe clapele mașinii de scris. [gen. *-iei*. var. *digitațiune* s. f. / cf. fr. *digitation*]

DIGITAȚIÚNE *s. f.* v. d i g i t a ț i e.

DIGITI- v. d i g i t-.

DIGITIGRÁDE *s. m. pl.* grup de animale care calcă pe vîrful degetelor ; *(la sg.)* animal din acest grup. [< fr. *digitigrades*, cf. lat. *digitus* — deget, *gradi* — a merge]

DIGLÍFĂ *s. f.* consolă cu două caneluri în cruce. [< fr. *diglyphe*, cf. gr. *dis* — două, *glyphe* — gravură]

DIGNITÁTE *s. f. (rar)* demnitate. [cf. fr. *dignité*, lat. *dignitas*]

DIGRÁMĂ *s. f.* semn dublu folosit pentru a arăta o articulare unică. [< fr. *digramme*, cf. gr. *dis* — două, *gramma* — literă]

DIGRÉSIE *s. f.* v. d i g r e s i u n e.

DIGRESIÚNE *s. f.* 1. abatere de la un subiect principal ; parte străină de subiectul tratat. 2. *(astr.)* alungație aparentă a unei planete în raport cu Soarele. [pron. *-si-u-*, var. *digresie* s. f. / cf. fr. *digression*, lat. *digressio*]

DIGRESÍV, -Ă *adj. (rar)* de digresiune, în legătură cu o digresiune. [< fr. *digressif*]

DÍHO- element prim de compunere savantă cu sensul „în două (părți)". [var. *dico-*, *dicho-*. / < fr. *dicho-*, cf. gr. *dicha*]

DIHOTÓM, -Ă *adj.* dihotomic. [var. *dicotom*, *-ă* adj. / < fr. *dichotome*]

DIHOTÓMIC, -Ă *adj.* care prezintă dihotomie ; dihotom. O *(log.) diviziune* ~*ă* = diviziune prin care o noțiune este împărțită în

două noțiuni contradictorii. [var. *dicotomic*, *-ă* adj. / < fr. *dichotomique*, cf. gr. *dicha* — în două, *tome* — secțiune]

DIHOTOMÍE *s. f.* 1. diviziune în două părți, grupe sau specii ; bifurcare. 2. *(log.)* împărțire a unei noțiuni în alte două noțiuni, care epuizează întreaga sferă a noțiunii împărțite. [gen. *-iei*. var. *dicotomie* s. f. / < fr. *dichotomie*]

DILACERÁ *vb. I. tr.* a sfîșia în bucăți, a fărîmița. ● *(med.)* a smulge cu violență (un țesut). [< fr. *dilacérer*, cf. lat. *dilacerare*]

DILACERÁRE *s. f.* acțiunea de a dilacera ; dilacerație. [< *dilacera*]

DILACERATÓR *s. n.* aparat-grătar și tocător pentru reziduuri și pentru substanțe grosiere din apele uzate. [< fr. *dilacérateur*]

DILACERÁȚIE *s. f.* dilacerare. [< fr. *dilacération*]

DILAPIDÁ *vb. I.* v. delapida.

DILAPIDÁRE *s. f.* v. delapidare.

DILAPIDATÓR, -OÁRE *s. m. f.* v. delapidator.

DILATÁ *vb. I. tr., refl.* 1. a(-și) mări volumul sub acțiunea căldurii. 2. *(despre o rană, o deschizătură etc.)* a (se) mări, a (se) lărgi. [p. i. *dilát* și *-tez*. / < fr. *dilater*, cf. lat. *dilatare*]

DILATÁBIL, -Á *adj. (despre corpuri)* care poate fi dilatat. [cf. fr. *dilatable*]

DILATABILITÁTE *s. f.* însușire a corpurilor dilatabile. [cf. fr. *dilatabilité*]

DILATÁNT, -Á *adj.* dilatator. [cf. fr. *dilatant*]

DILATÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) dilata și rezultatul ei ; dilatație, lărgire. [< *dilata*]

DILATATÓR, -OÁRE *adj.* care dilată ; dilatant. O *(anat.) mușchi ~i* = mușchi cu funcția de a dilata deschiderile pe care se inserează. // *s. n.* instrument chirurgical cu care se lărgește o cavitate sau o incizie. [cf. fr. *dilatateur*]

DILATÁȚIE *s. f.* mărire a dimensiunilor unui corp (sub acțiunea căldurii) ; dilatare. O *coeficient de ~* = creștere a unității de lungime, de suprafață sau de volum a unui corp, raportată la 1°C de creștere a temperaturii. [gen. *-iei*. var. *dilatațiune* s. f. / cf. fr. *dilatation*, lat. *dilatatio*]

DILATAȚIÚNE *s. f.* v. dilatație.

DILATOGRÁF *s. n.* dilatometru înregistrator. [< fr. *dilatographe*, cf. lat. *dilatare* — a dilata, gr. *graphein* — a scrie]

DILATOGRÁMĂ *s. f.* diagramă a variației lungimii unui corp în funcție de temperatură. [< fr. *dilatogramme*]

DILATOMETRÍE *s. f.* capitol al fizicii care se ocupă cu studiul dilatației corpurilor. [< fr. *dilatométrie*, cf. lat. *dilatare* — a dilata, gr. *metron* — măsură]

DILATOMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea dilatației corpurilor. [< fr. *dilatomètre*]

DILATÓRIU, -IE *adj. (liv.)* care cauzează sau tinde să cauzeze o întîrziere, o aminare. [pron. *-riu*. / cf. fr. *dilatoire*, lat. *dilatorius*]

DILAȚIÚNE *s. f. (jur.)* întîrziere, aminare. [cf. fr. *dilation*, lat. *dilatio*]

DILAUDÉN *s. n. (farm.)* derivat puternic al morfinei, întrebuințat ca analgezic. [nume comercial]

DILECȚIÚNE *s. f. (liv.)* dragoste tandră și pură. [< fr. *dilection*]

DILEMÁTIC, -Á *adj.* care este de natura unei dileme. [< fr. *dilemmatique*]

DILÉMĂ *s. f.* raționament cu două premise contradictorii și contradicționale, care duc la aceeași concluzie. ● *(curent)* situație cu două ieșiri, ambele defavorabile ; încurcătură ; alternativă. [cf. fr. *dilemme*, it., lat., gr. *dilemma* < *dis* — doi, *lemma* — argument]

DILETÁNT, -Á *s. m. f.* amator (pasionat) de artă, de știință, de tehnică, fără pregătire de specialitate ; *(peior.)* om superficial, lipsit de pregătire temeinică. [< fr. *dilettante*, cf. it. *dilettante* — care se delectează]

DILETÁNTIC, -Á *adj. (rar)* de diletant ; superficial ; diletantistic. [cf. it. *diletantesco*]

DILETANTÍSM *s. n.* faptul de a fi diletant. ● *(peior.)* lipsă de pregătire și de seriozitate într-un domeniu de activitate ; superficialitate. [cf. fr. *dilettantisme*]

DILETANTÍSTIC, -Ă *adj.* diletantic. [cf. it. *diletantistico*]

DILIGÉNT, -Ă *adj.* sîrguitor, silitor. [< lat. *diligens*, cf. fr. *diligent*]

DILIGÉNȚĂ[1] *s. f.* silință, sîrguință. [< lat. *diligentia*, cf. fr. *diligence*]

DILIGÉNȚĂ[2] *s. f. (în trecut)* trăsură mare cu cai, folosită la transportul în comun al călătorilor, care mergea mai repede decît trăsurile obișnuite. [< fr. *diligence*]

DILOGÍE *s. f.* 1. sens dublu, echivoc. 2. operă dramatică care conține două acțiuni distincte. [gen. *-iei*. / < fr. *dilogie*, cf. gr. *dis* — doi, *logos* — semnificație]

DILUÁ *vb. I. tr.* 1. a micșora concentrația unei soluții. 2. *(fig.)* a micșora, a slăbi, a atenua. [pron. *-lu-a*. p. i. 3,6 *-uează*, ger. *-uînd*. / cf. fr. *diluer*]

DILUÁNT *s. m.* substanță care diluează. [pron. *-lu-ant*. / < fr. *diluant*]

DILUÁRE *s. f.* acțiunea de a dilua și rezultatul ei. [pron. *-lu-a-*. / < *dilua*]

DILUÉNDO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* slăbind treptat sunetul. [< it. *diluendo*]

DILÚȚIE *s. f.* raportul dintre un solvent și cantitatea de soluție în care este diluat. [gen. *-iei*. var. *diluțiune* s. f. / cf. fr. *dilution*]

DILUȚIÚNE *s. f.* v. diluție.

DILUVIÁL, -Ă *adj.* diluvian. [pron. *-vi-al*. / cf. fr. *diluvial*]

DILUVIÁN, -Ă *adj.* referitor la diluviu ; diluvial. ● *(geol. ; s. n.)* pleistocen. [pron. *-vi-an*. / < fr. *diluvien*, cf. lat. *diluvium* — potop]

DILÚVIU *s. n.* 1. *(rel.)* revărsare catastrofală de ape despre care se pomenește în Biblie ; potopul biblic. 2. revărsare de ape, cu furtună și ploi torențiale ; potop. 3. *(geol.)* pleistocen. [pron. *-viu*. < lat. *diluvium*, it. *diluvio*]

DIMENSIONÁ *vb. I. tr.* 1. a stabili prin calcul dimensiunile unei construcții, ale unei mașini etc. 2. a sorta pe dimensiuni. [pron. *-si-o-*. / < *dimensiune*]

DIMENSIONÁL, -Ă *adj.* referitor la dimensiuni. [pron. *-si-o-*. / cf. fr. *dimensionnel*]

DIMENSIONÁRE *s. f.* acțiunea de a dimensiona. [pron. *-si-o-*. / < *dimensiona*]

DIMENSIÚNE *s. f.* 1. întindere care poate fi măsurată. ● *(fiz.)* număr care exprimă legătura dintre o unitate derivată și unitățile fundamentale din care derivă. 2. mărime, întindere, proporție. [pron. *-si-u-*. / cf. lat. *dimensio*, fr. *dimension*]

DIMÉR *s. m.* polimer alcătuit din două molecule de monomer. [< fr. *dimère*, cf. gr. *dis* — doi, *meros* — parte]

DIMERIZÁ *vb. I. tr.* a face ca două molecule să formeze un dimer. [< fr. *dimériser*]

DIMERIZÁRE *s. f.* acțiunea de a dimeriza. O *reacție de* ~ = reacție chimică de formare a unui dimer. [< *dimeriza*]

DIMÉTRU *s. m.* vers antic alcătuit din două măsuri de două picioare fiecare. [< fr. *dimètre*, cf. gr. *dis* — doi, *metron* — măsură]

DIMINUÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) micșora, a descrește, a scădea. [pron. *-nu-a.* p. i. *-uez*, 3,6 *-uează*, ger. *-uînd.* / cf. lat. *diminuere*, fr. *diminuer*]

DIMINUÁNT, -Ă *adj. (rar)* care diminuează ; depreciativ. [pron. *-nu-ant.* / cf. fr. *diminuant*]

DIMINUÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) diminua și rezultatul ei ; scădere ; coborîre ; încetinire. [< *diminua*]

DIMINUÉNDO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* din ce în ce mai încet, mai slab. [< it. *diminuendo*]

DIMINUTÍV, -Ă *adj.* 1. *(rar)* care micșorează, scade. 2. derivat cu ajutorul unui sufix diminutival. // *s. n.* 1. cuvînt (de obicei derivat printr-un sufix) care exprimă în general o micșorare a sensului noțiunii exprimate de cuvîntul de bază, adăugîndu-i uneori o nuanță afectivă sau peiorativă. 2. scurtare familiară a unui nume de persoană ; nume de persoană format cu un sufix diminutival. [cf. fr. *diminutif*, lat. *deminutivus*]

DIMINUTIVÁL *adj. n. sufix* ~ = sufix cu care se formează diminutive. [< *diminutiv* + *-al*]

DIMÍSIE *s. f.* v. demisie.

DIMISIONÁ *vb. I* v. demisiona.

DIMÓRF, -Ă *adj.* care prezintă dimorfism. [< fr. *dimorphe*]

DIMORFÍSM *s. n.* 1. însușire pe care o au unele substanțe chimice sau unele minerale de a cristaliza în două forme diferite. 2. existența la aceeași specie animală sau vegetală a două forme specifice distincte. [< fr. *dimorphisme*, cf. gr. *dis* — dublu, *morphe* — formă]

DINAM- v. dinamo-.

DINÁM *s. n.* mașină electrică rotativă care generează curent continuu. [pl. *-muri.* / < fr. *dynamo(-électrique)*]

DINAMÉTRU *s. n.* aparat pentru determinarea grosismentului lunetelor. [< fr. *dynamètre*]

DINÁMIC, -Ă *adj.* 1. de mișcare și de forță, referitor la mișcare și la forță. 2. plin de mișcare, de acțiune ; activ. ● *(fig.)* energic, întreprinzător. [cf. fr. *dynamique*, it. *dinamico*]

DINÁMICĂ *s. f.* 1. ramură a mecanicii care studiază legile mișcării corpurilor și forțele care acționează asupra lor. 2. procesul de dezvoltare a unor fenomene sub acțiunea anumitor factori ; mișcare, schimbare. 3. ansamblul nuanțelor utilizate în muzică, tot ce se referă la intensitatea (forța) emiterii sunetelor. [< fr. *dynamique*, cf. gr. *dynamis* — forță]

-DINAMÍE v. dinamo-.

DINAMÍSM *s. n.* 1. forță vitală, creatoare, putere de acțiune. 2. concepție filozofică idealistă care consideră ca factor primordial mișcarea, forța pură și nu materia. [< fr. *dynamisme*, cf. gr. *dynamis* — forță]

DINAMÍST, -Ă *adj.* referitor la dinamism. // *s. m. f.* adept al dinamismului. / < fr. *dynamiste*]

DINAMITÁ *vb. I. tr.* a doborî, a distruge cu dinamită. [< fr. *dynamiter*]

DINAMITÁRD, -Ă *adj.* de natura dinamitei. ● *(fig.)* distrugător, anarhist. [< fr. *dynamitard*]

DINAMITÁRE *s. f.* acțiunea de a dinamita și rezultatul ei ; distrugere, aruncare în aer. [< *dinamita*]

DINAMÍTĂ *s. f.* exploziv detonant compus din nitroglicerină, încorporată într-o materie poroasă inertă sau explozivă. [< fr. *dynamite*, cf. gr. *dynamis* — forță]

DINAMITIÉRĂ *s. f.* magazie subterană destinată păstrării dinamitei. [pron. *-ti-e-.* / < fr. *dynamitière*]

DINAMIZÁ *vb. I. tr.* a face (mai) dinamic, (mai) energic, (mai) activ (pe cineva). / < fr. *dynamiser*]

DINAMIZÁNT, -Ă *adj.* care dinamizează. [cf. fr. *dynamisant*]

DINAMIZÁRE *s. f.* acțiunea de a dinamiza și rezultatul ei. [< *dinamiza*]

DINAMO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) forță", „energie", „dinam". [var. *dinam-* și *-dinamic.* / < fr. *dynam(o)-*, cf. gr. *dynamis*]

DINAMOELÉCTRIC *adj. n. principiu* ~ = = principiu de bază în exploatarea magnetismului pentru producerea curentului în motoarele tip dinam. [cf. fr. *dynamo-électrique*]

DINAMOGÉN, -Ă *adj. (rar)* care sporește energia ; stimulant. [cf. fr. *dynamogène*]

DINAMOGENÉZĂ *s. f.* producere de energie, de forță. [< fr. *dynamogenèse*, cf. gr. *dynamis* — forță, *genesis* — naștere]

DINAMOGENÍE *s. f.* acțiune biologică normală sau patologică prin care o activitate psihologică este imediat augmentată. [gen. *-iei.* / < fr. *dynamogénie*, cf. gr. *dynamis* — forță, *gennan* — a naște]

DINAMOGRÁF *s. n.* dinamometru înregistrator. [< fr. *dynamographe*]

DINAMOGRÁMĂ *s. f.* grafic obținut cu un dinamograf. [< fr. *dynamogramme*, cf. gr. *dynamis* — forță, *gramma* — scriere]

DINAMOLOGÍE *s. f. (liv.)* studiu asupra forțelor, considerate în abstract. [gen. *-iei.* / < fr. *dynamologie*, cf. gr. *dynamis* — forță, *logos* — studiu]

DINAMOMETAMORFÍSM *s. n.* metamorfism cauzat mai ales de presiune. [< fr. *dynamométamorphisme*]

DINAMOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la dinamometrie. [< fr. *dynamométrique*]

DINAMOMETRÍE *s. f.* metodă de măsurare a forțelor cu ajutorul dinamometrului. [gen. *-iei.* / < fr. *dynamométrie*]

DINAMOMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea forțelor ; ergometru. [< fr. *dynamomètre*, cf. gr. *dynamis* — forță, *metron* — măsură]

DINANȚIÁN *s. n.* primul etaj al carboniferului de facies marin. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-ți-an.* / < fr. *dinantien*]

DINÁR *s. m.* 1. v. denar. 2. unitate monetară în Iugoslavia, Algeria, Iordania etc. ● monedă divizionară în Iran, valorînd a suta parte dintr-un rial. [< ngr. *dinarion*, fr. *dinar*]

DINÁST *s. m.* șef de trib sau suveran al unui stat mai mic din antichitate. ● feudal suzeran sau vasal. [< fr. *dynaste*, gr. *dynastes*]

DINÁSTIC, -Ă *adj.* 1. referitor la dinastie, de dinastie. 2. partizan al dinastiei. [cf. fr. *dynastique*, it. *dinastico*, gr. *dynastikos*]

DINASTICÍSM *s. n.* 1. concepție reacționară care susține dreptul exclusiv al unei familii

domnitoare la conducerea unei monarhii. 2. devotament față de dinastie. [cf. fr. *dynasticisme*]

DINASTÍE *s. f.* succesiune de suverani care aparțin aceleiași familii ; *(p. ext.)* familie domnitoare. [gen. *-iei.* / < fr. *dynastie*, it. *dinastia*, cf. gr. *dynasteia* — dominație]

DINATRÓN *s. n. (fiz.)* tub electronic care se comportă ca și cînd ar avea o rezistență negativă. [< fr. *dynatron*]

DÍNĂ *s. f.* unitate de măsură pentru forță, egală cu forța imprimată de accelerația de 1 cm pe secundă a unui punct material cu masa de un gram. [< fr. *dyne*, cf. gr. *dynamis* — forță]

DINÉU *s. n.* masă festivă de seară, cină ; *(spec.)* banchet oferit seara. [< fr. *dîner*]

DINGHI *s. n.* barcă pneumatică pentru salvarea echipajului avioanelor. ● ambarcație mică de sport. [< engl., fr. *dinghy* < cuv. hindi]

DÍNGO *s. m.* ciine sălbatic din Australia. [< fr. *dingo*]

-DINÍE element secund de compunere care introduce în termeni noțiunea de „durere". [< gr. *odyne*]

DINITROTOLUÉN *s. n.* substanță cristalizată, cu miros de migdale amare, toxică, explozivă, obținută prin nitrarea nitrotoluenului, care servește ca intermediar la fabricarea trinitrotoluenului. [pron. *-lu-en.* / < fr. *dinitrotoluène*]

DINOCÉRAS *s. m.* mamifer fosil de mărimea rinocerului, avînd caninii foarte dezvoltați și purtînd pe cap trei perechi de protuberanțe osoase. [pl. *-ași.* / < fr. *dinocéras*]

DINÓRNIS *s. m.* pasăre fosilă din cuaternar, asemănătoare cu struțul, dar de două ori mai mare, care trăia în Noua Zeelandă. [< fr. *dinornis*]

DINOTÉRIU *s. m.* mamifer fosil uriaș, asemănător elefantului, avînd doi fildeși îndoiți la falca de jos și mai multe măsele. [pron. *-riu.* / < fr. *dinothérium*, cf. gr. *deinos* — groaznic, *therion* — fiară]

DINOZÁUR *s. m.* reptilă din ordinul dinozaurienilor. [pron. *-za-ur.* / < fr. *dinosaurien*, cf. gr. *deinos* — groaznic, *sauros* — șopîrlă]

DINOZAURIÉNI *s. m. pl.* ordin de reptile fosile uriașe, care trăiau în era secundară și se sprijineau mai mult pe picioarele dinapoi și pe o coadă puternică ; *(la sg.)* animal din acest ordin ; dinozaur. [pron. *-za-u-ri-eni.* / < fr. *dinosauriens*]

DIOBÓL *s. m.* monedă din vechea Atenă. [pron. *di-o-.* / < fr. *diobole*, gr. *diobolos*]

DIOCEZÁN, -Ă *adj. (rar)* de diocеză, al diocezei. [var. *diecezan, -ă* adj. / < fr. *diocésain*]

DIOCÉZĂ *s. f.* 1. fiecare dintre cele 14 provincii ale Imperiului roman (din sec. IV). 2. regiune de sub jurisdicția unui episcop sau a unui arhiepiscop catolic. [var. *diecеză* s. f. / < fr. *diocèse*, cf. lat. *dioecesis*, gr. *dioikesis* — conducere]

DIÓDĂ *s. f.* tub electronic format din doi electrozi, dintre care unul este incandescent în timpul funcționării. [< fr. *diode*, cf. gr. *di* — cu doi + *(electr)od*]

DIOGENÍSM *s. n. (liv.)* cinism comparabil cu acela al filozofului antic Diogene. [< fr. *diogénisme*]

DIÓIC, -Ă *adj. (despre plante unisexuate ;* op. m o n o i c) care are organele sexuale situate pe indivizi deosebiți ai aceleiași specii. [pron. *di-o-ic.* / < fr. *dioïque*, cf. gr. *dis* — de două ori, *oikos* — casă]

DIOLEFÍNE *s. f. pl. (rar)* diene. [pron. *di-o-.* / < fr. *dioléfines*]

DIONÍNĂ *s. f. (farm.)* medicament pe bază de morfină, întrebuințat ca analgezic al tusei. [< fr. *dionine*]

DIONISIÁC, -Ă *adj.* 1. referitor la Dionysos ; zbuciumat, plin de fervoare ; bahic. 2. *(fil. ;* op. a p o l i n i c) termen folosit de Nietzsche pentru a denumi o altitudine afectivă, exprimînd impulsurile irațională ale vieții ; extatic, pasionat, zbuciumat. [pron. *di-o-ni-si-ac.* / < fr. *dionysiaque*, cf. lat. *dionysiacus*, gr. *dionysiakos* < *Dionysos*, zeul vinului la vechii greci]

DIONISIÁCE *s. f. pl.* dionisii. [cf. fr. *dionysiaque*]

DIONISIANÍSM *s. n.* caracter dionisiac. [pron. *di-o-ni-si-a-.* / cf. *dionisiac*]

DIONÍSII *s. f. pl. (în Grecia antică)* serbări în cinstea zeului Dionysos ; dionisiace. v. b a c a n a l ă. [pron. *di-o-.* / < fr. *dionysies*]

DIOPSÍD *s. m. (geol.)* silicat natural de calciu și de magneziu. [pron. *di-op-.* / < fr. *diopside*]

DIOPTÁZ *s. n.* silicat hidratat de cupru. [pron. *di-op-.* / < fr. *dioptase*]

DIÓPTRIC, -Ă *adj.* referitor la dioptrică. [pron. *di-op-.* / < fr. *dioptrique*]

DIÓPTRICĂ *s. f.* parte a opticii care studiază refracția luminii. [gen. *-cii.* / < fr. *dioptrique*, cf. gr. *dioptrikos* < *dia* — prin, *ops* — ochi]

DIOPTRÍE *s. f. (fiz.)* unitate care se folosește la măsurarea refracției lentilelor și a ochiului. [gen. *-iei.* / < fr. *dioptrie*, cf. gr. *dioptron* — oglindă]

DIÓPTRU *s. n.* 1. suprafață care separă două medii transparente cu indici de refracție diferiți. 2. dispozitiv sau instrument care determină linia de vizare către un punct anumit. [< fr. *dioptre*, cf. gr. *dioptron* — oglindă]

DIORÁM *s. n.* v. d i o r a m ă.

DIORÁMĂ *s. f.* 1. reprezentare a unui peisaj într-un mediu natural, folosită în muzeele de științe naturale. 2. tablou de mari dimensiuni sau ansamblu de pînze pictate, care, prin iluminări variate, dau impresia unui peisaj real. [var. *dioram* s. n. / < fr. *diorama*, cf. gr. *dia* — prin, *orama* — vedere]

DIORÁMIC, -Ă *adj.* referitor la diorамă. [cf. fr. *dioramique*]

DIORÍT *s. n.* rocă eruptivă cristalină, alcătuită din feldspați plagioclazi, piroxeni și amfiboli. [< fr. *diorite*]

DIOSCOREACÉE *s. f. pl.* familie de plante monocotiledonate înrudite cu amarilidaceele ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *dioscoréacées*]

DIOSCÚRI *s. m. pl. (mit.)* supranumele lui Castor și Polux. [< fr. *dioscures* < gr. *dioskouroi* — copiii lui Zeus]

DIPETÁL, -Ă *adj. (despre corole)* care are două petale. [cf. fr. *dipétale*]

DIPL- v. d i p l o-.

DIPLASIÁSM *s. n. (lingv.)* geminarea consoanei *n* din prefixul sau prepoziția *în* înainte de vocală. [pron. *-si-asm.* / cf. lat. *diplasiasmus*, gr. *diplasiasmos*]

DIPLEGÍE *s. f.* paralizie bilaterală a corpului. [gen. *-iei.* / < fr. *diplégie*, cf. gr. *dis* — de două ori, *plegein* — a lovi]

DIPLO- element prim de compunere savantă cu semnificația „dublu", „doi". [var. *dipl-*. / < fr., it. *diplo-*, cf. gr. *diploos*]

DIPLOBACÍL *s. m.* bacil ai cărui indivizi sînt grupați cîte doi. [< fr. *diplobacille*, cf. gr. *diploos* — dublu + *bacil*]

DIPLOCEFALÍE *s. f.* *(biol.)* malformație congenitală caracterizată prin existența a două capete pe un același trunchi. [< fr. *diplocéphalie*]

DIPLOCÓC *s. m.* *(med.)* coc ai cărui indivizi sînt grupați cîte doi. [< fr. *diplocoque*]

DIPLODÓC *s. m.* v. diplodocus.

DIPLODÓCUS *s. m.* dinozaurian erbivor lung de peste 25 m, avînd capul foarte mic, cu dinți subțiri și mici, cu gîtul și coada foarte lungi. [var. *diplodoc* s. m. / < fr. *diplodocus*]

DIPLOÉ *s. f.* *(anat.)* țesut osos spongios, aflat între cele două oase late ale craniului. [< fr. *diploé*]

DIPLOFÁZĂ *s. f.* fază diploidă. [< fr. *diplophase*, cf. gr. *diploos* — dublu, *phasis* — fază]

DIPLOFONÍE *s. f.* emisiune de două tonuri a vocii, datorită unei tensiuni inegale a coardelor vocale. [gen. *-iei*. / < fr. *diplophonie*, cf. gr. *diploos* — dublu, *phone* — voce]

DIPLOGENÉZĂ *s. f.* monstruozitate caracterizată prin reunirea a doi fetuși într-un singur corp. [< fr. *diplogenèse*, cf. gr. *diploos* — dublu, *genesis* — generație]

DIPLOGRÁF *s. n.* mașină de scris cu două mecanisme, care, funcționînd simultan, dă scrieri diferite (cu două feluri de caractere). [< fr. *diplographe*]

DIPLOÍC, -Ă *adj.* referitor la diploe. [pron. *-plo-ic*. / < fr. *diploïque*]

DIPLOÍD, -Ă *adj.* *(despre nucleul celular)* care posedă un număr dublu de cromozomi. O *fază ~ă* = perioadă în dezvoltarea organismelor vegetale sau animale caracterizată prin prezența în nucleele celulelor a unui număr dublu de cromozomi ; diplofază. [pron. *-plo-id*. / < fr. *diploïde*, cf. fr. *diploos* — dublu, *eidos* — formă]

DIPLOIDÍE *s. f.* stare a unui nucleu diploid. [pron. *-plo-i-*. gen. *-iei*. / < fr. *diploïdie*]

DIPLOMÁT, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care deține un titlu pe bază de diplomă. [cf. fr. *diplômé*]

DIPLOMÁT, -Ă *s. m. f.* persoană care lucrează în diplomație, care deține o funcție în diplomație. // *adj.* 1. care face parte din corpul diplomatic. 2. *(fam.)* care știe să profite de anumite situații pentru a-și realiza scopul. ● *(fam. ; peior.)* dibaci, șiret, viclean. [< fr. *diplomate*]

DIPLOMÁTIC, -Ă *adj.* 1. referitor la diplomație, de diplomat. O *corp ~* = totalitatea ambasadorilor, miniștrilor și reprezentanților străini care se află în capitala unui stat. 2. abil, calculat. [cf. fr. *diplomatique*, it. *diplomatico*]

DIPLOMÁTICĂ [1] *s. f.* disciplină auxiliară a istoriei care se ocupă cu cercetarea vechilor diplome, cărți și altor documente oficiale. [gen. *-cii*. / < fr. *diplomatique*]

DIPLOMÁTICĂ [2] *s. f.* *(rar)* diplomație. [gen. *-cii*. / < germ. *Diplomatik*]

DIPLOMAȚÍE *s. f.* 1. activitate desfășurată de un stat prin reprezentanții săi peste granițe pentru a asigura legături reciproce cu celelalte state și a realiza obiectivele politicii sale externe. ● ansamblu de metode și de procedee folosite în domeniul relațiilor internaționale dintre state. ● carieră, funcție de diplomat. ● totalitatea diplomaților. 2. abilitate, dibăcie, pricepere (în purtări etc.). [cf. fr. *diplomatie*, it. *diplomazia*]

DÍPLOMĂ *s. f.* 1. act prin care o instituție de învățămînt, un corp, un ordin onorific etc. conferă un titlu, un grad etc. ● act care se eliberează unui premiat, unui concurent (la o întrecere sportivă, la o expoziție etc.) 2. act de înmobilare, de acordare de privilegii ; hrisov. ● cartă regală, bulă pontificală, titlu, document. [cf. fr. *diplôme*, it., lat., gr. *diploma*]

DIPLOPÍE *s. f.* vedere dublă, cauzată de paralizia mușchilor ochilor. [gen. *-iei*. / < fr. *diplopie*, cf. gr. *diploos* — dublu, *opsis* — vedere]

DIPLOPÓDE *s. n. pl.* *(zool.)* artropode cu multe perechi de picioare. [cf. gr. *diploos* — dublu, *pous* — picior]

DIPLOSTEMÓN, -Ă *adj.* *(bot. ; despre androceu)* format din stamine dispuse pe două cercuri concentrice, care alternează cu elementele periantului. [< germ. *diplostemon*, cf. gr. *diploos* — dublu, *stemon* — ață]

DIPLÚRE *s. f. pl.* *(zool.)* ordin de insecte mici, fără aripi și ochi, cu antene foarte lungi ; *(la sg.)* insectă din acest ordin. [< lat. *diplures*, cf. gr. *diploos* — dublu, *oura* — coadă]

DIPNÓI *s. m. pl.* grup de pești cu respirație dublă, acvatică și aeriană ; *(la sg.)* pește din acest grup. [sg. invar. / cf. fr. *dipnoïques* < gr. *dis* — de două ori, *pnoe* — respirație]

DIPÓD, -Ă *adj.* *(despre versuri)* alcătuit din două picioare. [< fr. *dipode*, cf. gr. *dis* — doi, *pous* — picior]

DIPODÍE *s. f.* *(metr.)* reunire de două picioare, putînd constitui un vers. [gen. *-iei*. / < fr. *dipodie*]

DIPÓL *s. m.* *(fiz.)* fiecare dintr-o pereche de mici poli electrici egali și de semn contrar, foarte apropiați unul de altul. [cf. germ. *Dipol*, fr. *dipôle*]

DIPOLÁR, -Ă *adj.* *(fiz.)* care aparține dipolilor, referitor la dipoli. [cf. fr. *dipolaire*]

DIPSACACÉE *s. f. pl.* familie de plante asemănătoare cu compozeele, cuprinzînd scaieții, sipica etc. ; dipsacee ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e*. sg. invar. / < fr. *dipsacacées*]

DIPSACÉE *s. f. pl.* dipsacacee. [pron. *-ce-e*. sg. invar. / < fr. *dipsacées*]

DIPSÁDĂ *s. f.* șarpe fabulos a cărui mușcătură ar fi cauzat o sete mortală ; dipsas. [< fr. *dipsade*]

DÍPSAS *s. m.* dipsadă. [< lat., gr. *dipsas*]

-DIPSÍE element secund de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) sete". [< fr. *-dipsie*, cf. gr. *dipsa*]

DIPSO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) sete", „de (la) sete". [< fr. *dipso-*, cf. gr. *dipsa*]

DIPSOMÁN, -Ă *s. m. f.* suferind de dipsomanie. [< fr. *dipsomane*]

DIPSOMANÍE *s. f.* stare bolnăvicioasă caracterizată prin nevoia irezistibilă de a bea. [gen. *-iei*. / < fr. *dipsomanie*, cf. gr. *dipsa* — sete. *mania* — nebunie]

DIPSOTERAPÍE *s. f.* *(med.)* tratament care limitează cantitatea de lichid ingerată de bolnav. [< fr. *dipsothérapie*, cf. gr. *dipsa* — sete, *therapeia* — tratament]

DIPTÉR *s. n.* 1. insectă cu două aripi și cu aparatul bucal adaptat pentru supt ; *(la pl.)* ordin care cuprinde aceste insecte. 2. templu antic înconjurat cu două șiruri de coloane,

care pornesc ca două aripi la dreapta și la stînga lui. [< fr. *diptère*, cf. gr. *dis* — doi, *pteron* — aripă]

DIPTÍC *s. n.* 1. tăbliță cerate care se puteau închide ca o carte, folosite de romani. 2. *(arte)* piesă compusă din două panouri fixe sau mobile. [< fr. *diptyque*, cf. gr. *diptycha*]

DIPTÍC *s. n.* 1. tăbliță cerate care se puteau la țintă, drept, fără ocoluri. 2. imediat, nemijlocit, lipsit de intermediar. 3. *(despre complemente)* care este legat nemijlocit de verb, indicînd asupra cui trece acțiunea verbului respectiv. ◎ *(despre construcții lexicale)* în care cuvintele sînt așezate în ordinea lor normală sau logică. ◎ *(despre stil)* care relatează cuvintele așa cum au fost spuse. O *întrebare ~ă* = întrebare care se realizează printr-o propoziție principală sau independentă. // *adv.* fără înconjur, de-a dreptul, drept. [cf. lat. *directus*, fr. *direct*]

DIRÉCTĂ *s. f.* lovitură la box aplicată prin întinderea mîinii înainte. [cf. fr. *direct*]

DIRECTITÁTE *s. f.* însușirea de a spune lucrurile fără artificii sau ocolișuri ; simplitate ; directitudine. [< *direct* + *-itate*]

DIRECTITÚDINE *s. f. (rar)* directitate. [et. incertă]

DIRECTÍV, -Ă *adj.* direcțional. [< fr. *directif*]

DIRECTÍVĂ *s. f. (mai ales la pl.)* instrucțiuni, norme de lucru (date către un organ în subordine). ◎ indicații generale de conduită ; instrucțiuni în vederea realizării unei acțiuni. [< fr. *directive*]

DIRECTIVITÁTE *s. f. (fiz.)* proprietate a unui izvor de radiații de a emite într-un unghi cît mai mic față de direcția de emisiune. [cf. fr. *directivité*]

DIRECTOÁRE *s. f. (mat.)* curbă pe care se sprijină generatoarele unei suprafețe conice sau cilindrice. [după fr. *directrice*]

DIRECTOIRE *adj. n. stil ~* = stil dezvoltat în timpul Directoratului în Franța, în special în decor, mobilier și modă, care se caracterizează prin inspirația din vechea artă egipteană, Roma și Grecia antică. [pron. *-toar*. / < fr. *directoire*]

DIRECTÓR, -OÁRE *adj.* care reglează, dirijează, care arată direcția. O *plan ~* = hartă la scară mică care servește la pregătirea operațiilor militare. ● *(fig.)* care arată linia de conduită ce trebuie urmată ; care dirijează activitatea într-un anumit domeniu. // *s. n.* element care urmărește directivitatea unui sistem de antene. [acc. și *diréctor*. / cf. fr. *directeur*, lat. *director*]

DIRÉCTOR, -OÁRE *s. m. f.* conducător al unei întreprinderi, al unei instituții, al unei direcții de minister etc. [cf. fr. *directeur*]

DIRECTORÁT *s. n.* 1. funcția de director și durata cît ea este deținută de cineva. ● local unde funcționează o direcție. 2. consiliu de cinci persoane care a guvernat Franța între 1795 și 1799. [cf. fr. *directorat*]

DIRECTORIÁL, -Ă *adj.* de director, al directorului. [pron. *-ri-al*. / cf. fr. *directorial*]

DIRECTÓRIU *s. n.* directorat (2). [pron. *-riu*. pl. *-ii*. / cf. fr. *directoire*]

DIRÉCȚIE *s. f.* I. 1. orientare în spațiu a unei persoane sau a unui obiect față de un punct de referință ; loc către care se îndreaptă cineva sau ceva ; sens al unei mișcări, al unei poziții etc. 2. *(mat.)* proprietate comună tuturor dreptelor paralele cu o direcție fixă. II. 1. conducere, dirijare (a unei instituții, a unei întreprinderi etc.). O *~ de scenă* = regie. 2. funcție de director ; *(p. ext.)* durată cît o persoană îndeplinește această funcție. 3. organ care conduce o întreprindere, o instituție etc. ● diviziune în cadrul unui minister, al unei mari instituții etc., care se ocupă de o anumită ramură de activitate. 4. birou, local unde funcționează o direcție. III. totalitatea pieselor sau sistemul cu care se dirijează un vehicul. ● parte mobilă a ampenajului vertical cu ajutorul căruia pilotul manevrează avionul în plan orizontal. [gen. *-iei*. var. *direcțiune* s. f. / cf. fr. *direction*, lat. *directio*]

DIRECȚIONÁ *vb. I. tr.* a imprima o anumită direcție ; a orienta. [pron. *-ți-o-*. / < *direcție* + *-ona*]

DIRECȚIONÁL, -Ă *adj.* care arată direcția. ◎ *(despre antene)* care emite într-o singură direcție. [pron. *ți-o-*. / cf. fr. *directionnel*]

DIRECȚIÚNE *s. f.* v. direcție.

DIREMȚIÚNE *s. f. (liv.)* separare, ruptură (între prieteni) ; *(spec.)* despărțire, divorț, desființare a unei căsătorii. [cf. lat. *diremptio*, fr. *diremption*]

DIRHÁM *s. m.* unitate monetară în Maroc și în Emiratele Arabe Unite. [< fr. *dirham*]

DIRIGENȚÍE *s. f.* conducere, supraveghere a unei clase, dată în seama unui profesor. [gen. *-iei*. / < *diriginte* + *-ie*, cf. it. *dirigenza*]

DIRIGÍNTE, -Ă *s. m. f.* 1. profesor care deține dirigenția unei clase. 2. șef de oficiu poștal. [< fr. *dirigeant*]

DIRIGUÍ *vb. IV. tr.* a conduce, a dirija. [p. i. *-iesc*, *dirigui*. / cf. lat., it. *dirigere*]

DIRIGUITÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* (cel) care conduce, dirijează ; conducător. [< *dirigui* + *-tor*]

DIRIJÁ *vb. I. tr.* a conduce (mai ales o orchestră, un cor) ; a dirigui, a îndruma. [p. i. 3,6 *-jează*, ger. *-jînd*. / < fr. *diriger*]

DIRIJÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi dirijat, condus. // *s. n. (av.)* balon cilindric sau oval, care are organe de propulsie și de mișcare în orice direcție. [cf. fr. *dirigeable*]

DIRIJÁRE *s. f.* acțiunea de a dirija și rezultatul ei ; conducere. [< *dirija*]

DIRIJÍSM *s. n.* doctrină a capitalismului monopolist de stat care susține intervenția masivă a statului în dirijarea proceselor economice. [< fr. *dirigisme*]

DIRIJÍST, -Ă *adj.* referitor la dirijism. // *s. m. f.* adept al dirijismului. [< fr. *dirigiste*]

DIRIJÓR, -OÁRE *s. m. f.* persoană care conduce o orchestră sau un cor. [< *dirija* + *-or*]

DIRIJORÁL, -Ă *adj.* referitor la dirijor, de dirijor. [et. incertă]

DIRIMÁNT, -Ă *adj. (jur.)* care anulează un act încheiat sau constituie o piedică. [< fr. *dirimant*, cf. lat. *dirimere* — a separa, a rupe, a anula]

DIRT-TRACK *s. n.* întrecere motociclistă care se desfășoară pe o pistă cu zgură special amenajată, uneori cu obstacole. [pron. *dărt-trec*. / < engl., fr. *dirt-track*]

DIRTY *s. n. (muz.)* manieră practicată în jazul vechi, în care efectele sonorității h o t erau împinse la paroxism prin utilizarea abuzivă a unor factori „de culoare" ai sunetului instrumental. [pron. *darti*. / < engl. *dirty* — murdar]

DIS- element prim de compunere savantă cu semnificația „separat", „contrar". [var. *di-*, *diz-*. / < lat. *dis*]

DIS²- element prim de compunere savantă cu sensul de „dificil", „greu", „anormal". [var. *diz-.* / < fr. *dys-*, gr. *dys*]

DISĂGIO *s. n.* 1. diferența cu care valoarea nominală a unei monede sau hîrtii de valoare depășește cursul pe piață al monedei sau hîrtiei de valoare respective. ● depreciere a unei monede în urma schimbului monedei de hîrtie cu una metalică și viceversa. 2. *(fig.)* pierderi rezultate din operațiile de schimb monetar. [pron. *-gi-o.* / < it. *disaggio*]

DISAMĂRĂ *s. f.* fruct uscat format din două sămare unite. [< fr. *disamare*]

DISARTRIE *s. f. (med.)* articulare defectuoasă a cuvintelor. [< fr. *dysarthrie*, cf. gr. *dys* — greu, *arthron* — articulație]

DISARTRÓZĂ *s. f. (med.)* mobilitate anormală a unei articulații. [< fr. *dysarthrose*, cf. gr. *dys* — greu, *arthrosis* — articulație]

DISBAZIE *s. f. (med.)* dificultate la mers. [< fr. *dysbasie*, cf. gr. *dys* — greu, *basis* — mers]

DISC *s. n.* 1. obiect rotund și plat care se folosește în proba atletică de aruncare la distanță. ● obiect rotund și plat. ● placă de patefon. 2. suprafața aparentă a Soarelui sau a Lunii, văzută de un observator de pe Pămînt. 3. organ sau structură anatomică circulară, plată. O ~ *intervertebral* = țesut fibros așezat între două vertebre, avînd forma de disc cu un nucleu bulbos ; *hernie de* ~ = hernia discului intervertebral. 4. receptaculul sau partea terminală la compozee. [cf. fr. *disque*, it. *disco* < lat. *discus*, gr. *diskos*]

DISCÁL, -Ă *adj. (med.)* care se referă la discurile intervertebrale. [< fr. *discal*]

DISCALIFICÁ *vb. I.* v. descalifica.

DISCALIFICÁRE *s. f.* v. descalificare.

DISCARTRÓZĂ *s. f. (med.)* artroză care afectează în special discurile intervertebrale. [< fr. *discarthrose*]

DISCERNĂMÎNT *s. n.* facultatea de a judeca, de a raționa, de a discerne, de a gîndi ; judecată, rațiune. [pl. *-turi*, *-minte*. / cf. fr. *discernement*, it. *discernimento*]

DISCÉRNE *vb. III. tr.* a judeca, a raționa pătrunzător, a pătrunde limpede. [p. i. *discérn.* / < fr. *discerner*, it., lat. *discernere*]

DISCÉRNERE *s. f.* acțiunea de a discerne și rezultatul ei. [< *discerne*]

DISCHERATÓZĂ *s. f. (med.)* îngroșare a pielii ca urmare a înmulțirii excesive și neregulate a celulelor stratului cornos al epidermei. [< fr. *dyskératose*, cf. gr. *dys* — greu, *keras* — corn]

DISCHERATÓZIC, -Ă *adj.* referitor la discheratoză. [< fr. *dyskératosique*]

DISCHINEZÍE *s. f.* alterare a mecanismelor de reglare a activității motorii a organelor contractile ; paralizie incompletă. O ~ *biliară* = încetinire a secreției biliare. [gen. *-iei*. scris și *diskinezie*. / < fr. *dyskinésie*, cf. gr. *dys* — dificil, *kinesis* — mișcare]

DISCIPLINÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) obișnui cu disciplina, cu ordinea. [cf. fr. *discipliner*, it. *disciplinare*, lat. *disciplinari*]

DISCIPLINÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi disciplinat ; docil. [cf. fr. *disciplinable*]

DISCIPLINÁR, -Ă *adj.* potrivit disciplinei, de disciplină. O *pedeapsă* ~*ă* = pedeapsă aplicată (cuiva) pentru încălcarea unor reguli de disciplină. [cf. fr. *disciplinaire*, it. *disciplinare*]

DISCIPLINÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) disciplina. [< *disciplina*]

DISCIPLÍNĂ *s. f.* 1. totalitatea regulilor de conduită care asigură menținerea unei purtări corespunzătoare într-o colectivitate. ● supunere a membrilor unei colectivități față de dispozițiile date de conducere etc. 2. spirit de ordine, deprindere cu o ordine strictă. 3. ramură a unei științe ; studiu ; știință. [< fr. *discipline*, it., lat. *disciplina*]

DISCÍPOL *s. m.* învățăcel, elev (al unui maestru). ● continuator al unei doctrine, al unei învățături. [var. *discipul* s. m. / cf. lat. *discipulus*, fr. *disciple*]

DISCÍPUL *s. m.* v. discipol.

DISCÍTĂ *s. f.* inflamație a unui disc intervertebral. [< fr. *discite*]

DISCÍZIE *s. f. (rar)* secționare. ● *(med.)* incizare a capsulei cristalinului în operația cataractei. [gen. *-iei*. / < fr. *discission*, cf. lat. *discissio* — separare]

DISCOBÓL *s. m. (la vechii greci)* aruncător cu discul. [< lat. *discobolos*, gr. *diskobolos* < *diskos* — disc, *bole* — aruncare]

DISCOFÍL, -Ă *s. m. f.* amator de discuri muzicale. [< fr. *discophile*]

DISCOFILÍE *s. f.* pasiunea pentru discuri ; tendința de a colecționa discuri. [gen. *-iei*. / < fr. *discophilie*]

DISCOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la discografie ; înregistrat pe disc. [cf. fr. *discographique*]

DISCOGRAFÍE *s. f.* 1. *(muz.)* evidența înregistrărilor pe disc, cu indicarea titlului, a autorului piesei, numele interpreților etc. ● catalog de discuri muzicale. 2. radiografie a nucleului unui disc intervertebral. [gen. *-iei*. / < fr. *discographie*, cf. engl. *discography*]

DISCOÍD, -Ă *adj.* în formă de disc ; discoidal. [pron. *-co-id.* / < fr. *discoïde*, cf. gr. *diskos* — disc, *eidos* — formă]

DISCOIDÁL, -Ă *adj.* discoid. [pron. *-co-i-.* / < fr. *discoïdal*, cf. germ. *diskoidal*]

DISCOMICÉTE *s. f. pl.* ordin de ciuperci avînd corpul de fructificație în formă de cupă sau de disc ; *(la sg.)* ciupercă din acest ordin. [< fr. *discomycètes*]

DISCOMICÓZĂ *s. f.* boală caracterizată prin numeroase abcese cronice și provocată de discomicete. [< fr. *discomycose*]

DISCONDROPLAZÍE *s. f.* tulburare a creșterii, constînd într-o osificare întîrziată a cartilajelor. [gen. *-iei*. / < fr. *dyschondroplasie*, cf. gr. *dys* — dificil, *chondros* — cartilaj, *plassein* — a se forma]

DISCONFÓRT *s. n. (liv.)* situație, stare lipsită de confort, stare ușor neplăcută de nesiguranță. [< engl. *discomfort*]

DISCONTINUITÁTE *s. f.* lipsă de continuitate ; întrerupere. ● *(mat.)* proprietate a unei funcții de a sări de la o valoare la alta, fără a trece prin valorile intermediare. [pron. *-nu-i-.* / cf. fr. *discontinuité*]

DISCONTÍNUU, -UĂ *adj.* lipsit de continuitate ; necontinuu, cu întreruperi. [pron. *-nu-u.* / cf. fr. *discontinu*, lat. se. *discontinuus*]

DISCOPATÍE *s. f. (med.)* boală a discurilor intervertebrale. [gen. *-iei*. / < fr. *discopathie*, cf. lat. *discus* — disc, gr. *pathos* — boală]

DISCÓRD, -Ă *adj.* care nu este acordat, discordat. ● care nu are armonie, nearmonios. [< fr. *discord*]

DISCÓRD *s. n.* poezie lirică medievală de origine provensală, cu o structură neregulată prin diversitatea strofelor sau chiar a limbilor. [< it. *discordo*, cf. prov. *descort*]

DISCORDÁ *vb. I.* **1.** *intr.* a nu concorda, a nu se potrivi. ● a fi discordant, lipsit de armonie. **2.** *tr.* a relaxa, a destinde. [p. i. 3 *-deazǎ* și (rar) *-dă*. var. *descorda* vb. I. / < fr. *discorder*, it., lat. *discordare*]

DISCORDÁNT, -Ă *adj.* lipsit de armonie. ● care distonează ; nepotrivit ; strident. O *(geol.) strate ~e* = straie a căror înclinare se deosebește de înclinarea stratului peste care sînt depuse. [< fr. *discordant*]

DISCORDÁNȚĂ *s. f.* lipsă de armonie. ● nepotrivire, dezacord. ● dispoziție neparalelă a unor strate noi față de altele mai vechi. [cf. fr. *discordance*, it. *discordanza*]

DISCORDÁRE *s. f.* faptul de a discorda ; neconcordanță, nepotrivire. [< *discorda*]

DISCORDÁT, -Ă *adj.* **1.** *(despre instrumente muzicale cu coarde)* dezacordat ; neacordat. ● *(despre arcuri)* neîntins, neîncordat ; destins. **2.** *(fig. ; rar, despre oameni)* indispus, posomorît. [< *discorda*]

DISCÓRDIE *s. f.* dezbinare, neînțelegere, dezacord ; *(p. ext.)* vrajbă, ceartă. O *mărul ~iei* = subiect de ceartă. [pron. *-di-e*. gen. *-iei*. / < lat., it. *discordia*, cf. fr. *discorde*]

DISCORÍE *s. f.* deformare a pupilei. [cf. gr. *dys* — rău, *kore* — pupilă]

DISCOTÉCĂ *s. f.* colecție de discuri muzicale ; *(p. ext.)* mobilă pentru păstrarea discurilor. ● încăpere în care se păstrează și se audiază discuri. [< fr. *discothèque*, cf. fr. *disque* — disc, gr. *theke* — dulap]

DISCRÁZIC, -Ă *adj. (med.)* referitor la discrazie. [< fr. *dyscrasique*]

DISCRAZÍE *s. f.* **1.** *(med.)* tulburare în compoziția și reacțiile diferitelor umori ale organismului. ● tulburare în coagulabilitatea sîngelui. **2.** constituție (organică) dificilă ; temperament dificil, rău. [gen. *-iei*. / < fr. *dyscrasie*, cf. gr. *dys* — dificil, *krasis* — constituție]

DISCRÉDIT *s. n.* pierdere, micșorare a creditului, a încrederii de care se bucură cineva. [< fr. *discrédit*, it. *discredito*]

DISCREDITÁ *vb. I. tr., refl.* a face ca cineva să-și piardă sau a-și pierde încrederea, creditul altora, a(-și) strica reputația. [< fr. *discréditer*, cf. it. *discreditare*]

DISCREDITÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) discredita și rezultatul ei ; pierdere a reputației, a creditului. [< *discredita*]

DISCREPÁNT, -Ă *adj.* care nu se potrivește, nepotrivit. [< it. *discrepante*]

DISCREPÁNȚĂ *s. f.* nepotrivire, dezacord. [< it. *discrepanza*, cf. lat. *discrepantia*]

DISCRÉT, -Ă *adj.* **1.** care poate păstra un secret, o taină. ● rezervat, reținut (în purtări, în vorbe). ● *(mat. ; despre mărimi)* format din unități distincte (în opoziție cu cele continue) ; *(fil.)* discontinuu ; **2.** *(fig.)* greu, puțin perceptibil. // *adv.* fără să atragă atenția. [< fr. *discret*, it. *discreto*, cf. lat. *discretus* — separat]

DISCRETÓRIU *s. n.* adunare de clerici care formează consiliul superiorului unei mănăstiri catolice. [pron. *-riu*, pl. *-ii*. / < lat. bis. *discretorium*, cf. fr. *discrétoire*]

DISCRÉȚIE *s. f.* **1.** însușirea de a fi discret. O *a păstra ~* = a nu divulga o taină încredințată. ● rezervă, cumpătare, reținere (în purtări, în vorbe). **2.** *la ~* = din belșug : *a fi la ~a* (cuiva) = a fi la cheremul, la dispoziția (cuiva). [gen. *-iei*. var. *discrețiune* s. f. / cf. fr. *discrétion*, it. *discrezione*, lat. *discretio* — discernămînt, alegere]

DISCREȚIONÁR, -Ă *adj.* arbitrar. O *puteri ~e* = puteri date unei autorități (în statele capitaliste) de a lua măsurile pe care le socotește necesare în anumite împrejurări și în afara legii. [pron. *-ți-o-*. / < fr. *discrétionnaire*]

DISCREȚIÚNE *s. f.* v. discreție.

DISCRIMINÁ *vb. I. tr.* a separa, a face deosebire, a distinge. [< lat. *discriminare*, cf. it. *discriminare*, fr. *discriminer*]

DISCRIMINÁNT, -Ă *adj. (mat.)* care face o separație între doi termeni. // *s. m.* relație între coeficienții unei ecuații de gradul al doilea care indică dacă aceasta posedă două rădăcini distincte, o rădăcină dublă sau nu admite nici o rădăcină ; realizant. [cf. lat. *discriminans*, it. *discriminante*, fr. *discriminant*]

DISCRIMINÁRE *s. f.* separare, deosebire, discernere. O *~ rasială* = supunerea cetățenilor de o anumită rasă la tratamente deosebite, la persecuții ; discriminație. [< *discrimina*]

DISCRIMINATÓR *s. n. (telec.)* demodulator de frecvență. [< fr. *discriminateur*]

DISCRIMINATÓRIU, -IE *adj.* care face sau creează discriminări. [pron. *-riu*. / cf. lat. *discriminator*]

DISCRIMINÁȚIE *s. f. (rar)* discriminare. [cf. lat. *discriminatio*, fr. *discrimination*]

DISCRINÍE *s. f. (med.)* dizendocrinie. [gen. *-iei*. / < fr. *discrinie*]

DISCROMÁTIC, -Ă *adj.* care are o culoare anormală. ● care produce alterarea culorilor. [< fr. *dyschromatique*, cf. gr. *dys* — dificil, *chroma* — culoare]

DISCROMATÓP, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de discromatopsie. [< fr. *dyschromatope*]

DISCROMATÓPSIC, -Ă *adj.* referitor la discromatopsie. [< fr. *dyschromatopsique*]

DISCROMATOPSÍE *s. f. (med.)* imposibilitate de a distinge culorile. [gen. *-iei*. / < fr. *dyschromatopsie*, cf. gr. *dys* — dificil, *chroma* — culoare, *opsis* — vedere]

DISCROMÍE *s. f. (med.)* tulburare în pigmentarea normală a pielii. [gen. *-iei*. / < fr. *dyschromie*, cf. gr. *dys* — dificil, *chroma* — culoare]

DISCUITÓR *s. n.* mașină agricolă cu discuri metalice ascuțite, folosită pentru afînarea solului. [< *disc*]

DISCULPÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) dezvinovăți, a se justifica. [p. i. *discúlp*, 3,6 *-pă*. / < fr. *disculper*]

DISCULPÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) disculpa și rezultatul ei ; disculpație, disculpă. [< *disculpa*]

DISCULPÁȚIE *s. f. (rar)* disculpare, dezvinovățire. [gen. *-iei*. / < fr. *disculpation*]

DISCÚLPĂ *s. f. (italienism)* dezvinovățire ; lipsă de vină. [< it. *discolpa*]

DISCÚRS *s. n.* expunere publică asupra unui subiect (de natură politică) ; cuvîntare. [cf. lat. *discursus*, fr. *discours*]

DISCURSÍV, -Ă *adj.* care trece de la o idee la alta prin raționament. ● care ține de o controversă, de o discuție. ● *(despre memorie)* care se dispersează, se împrăștie. ● (făcut) prin discursuri ; declarativ. [cf. fr. *discursif*, it. *discorstvo*]

DISCURSIVITÁTE *s. f.* caracterul discursiv al unei idei. ● *(rar)* întindere, extindere exagerată (în vorbire, în stil). [cf. fr. *discursivité*, it. *discorsività*]

DISCUSIÚNE *s. f. (liv.)* dezbatere contradictorie, controversă ; ceartă ; contestație. [pron. *-si-u-*. / < lat. *discussio*, fr. *discussion*]

DISCUSÍV, -Ă *adj.* 1. care ține de o controversă. 2. *(med.)* care inlătură, rezolvă acumularea de fluide. [< fr. *discussif*, cf. lat. *discutere* — a rezolva]

DISCUTÁ *vb. I. tr., intr.* 1. a vorbi, a dezbate (asupra unei chestiuni etc.) ; a conversa ; a analiza. 2. a vorbi în contradictoriu cu cineva. [p. i. *discút.* / < fr. *discuter*, cf. lat. *discutere*]

DISCUTÁBIL, -Ă *adj.* care se (mai) poate discuta ; contestabil, îndoielnic. [cf. fr. *discutable*]

DISCUTABILITÁTE *s. f.* faptul de a fi discutabil. [< *discutabil* + *-itate*]

DISCUTÁRE *s. f.* acțiunea de a discuta ; ducerea unei discuții. [< *discuta*]

DISCUȚIE *s. f.* 1. convorbire, conversație, schimb de păreri. ● contrazicere ; dispută. 2. *(la pl.)* schimb de păreri, discutare a unei anumite chestiuni ; dezbateri. [gen. *-iei*, var. *discuțiune* s. f. / cf. fr. *discussion*, lat. *discussio*]

DISCUȚIÚNE *s. f.* v. d i s c u ț i e.

DISECÁ *vb. I. tr.* 1. a tăia, a împărți metodic părțile unui organism pentru a le studia structura sau vătămăturile cauzate de o boală. 2. *(fig.)* a analiza minuțios, a cerceta atent. [p. i. *diséc*, 3,6 *-că.* / < fr. *disséquer*, cf. lat. *dissecare*]

DISECÁRE *s. f.* acțiunea de a diseca și rezultatul ei. ● *(geol.)* acțiunea de fragmentare a unei suprafețe plane (cîmpie, platou etc.) prin ravinare sau printr-o rețea densă de văi. ● *(fig.)* analiză minuțioasă. [< *diseca*]

DISECÉE *s. f.* surzenie accidentală totală sau parțială. [pron. *-ce-e*, pl. invar. / < fr. *dysécée*, cf. gr. *dys* — dificil]

DISECTÓR *s. n. (telev.)* ~ *de imagini* = tub electronic al cărui catod, cînd e luminat, poate emite electroni. [< fr. *dissecteur*]

DISÉCȚIE *s. f.* disecare ; cercetare a organelor disecate. [gen. *-iei.* / cf. fr. *dissection*, lat. *dissectio*]

DISEMINÁ *vb. I. tr.* a răspîndi, a împrăștia încoace și încolo, a risipi. [p. i. *-nez.* / < fr. *disséminer*, lat. *disseminare*]

DISEMINÁRE *s. f.* acțiunea de a disemina ; răspîndire, împrăștiere *(spec.)* împrăștiere pe pămînt a semințelor ajunse la maturitate ; diseminație ; răspîndire în organism a agenților unei boli. ● *(petr.)* modul de repartizare a mineralelor într-un zăcămînt. [< *disemina*]

DISEMINÁȚIE *s. f.* diseminare. / < fr. *dissémination*]

DISENSIÚNE *s. f.* discordie, neînțelegere, ceartă (cauzată de nepotrivirea unor interese, a unor opinii etc.) : dezacord. [pron. *-si-u-.* / cf. fr. *dissension*, lat. *dissensio*]

DISENTIMÉNT *s. n. (rar)* deosebire de sentimente, de opinii. [< fr. *dissentiment*, cf. lat. *disentire* — a fi în dezacord]

DISEPÁL, -Ă *adj. (despre caliciu)* care are două sepale. [< fr. *disépale*]

DISÉRT, -Ă *adj.* care vorbește cu ușurință și elegant. [< lat. *disertus*, fr. *diserti*]

DISERTÁ *vb. I. tr. (rar)* a ține o disertație. [var. *dizerta* vb. I. / < fr. *disserter*, cf. lat. *dissertare*]

DISERTÁȚIE *s. f.* expunere științifică (scrisă sau orală) care tratează o anumită problemă ; expunere asupra unei chestiuni, asupra unei opere etc. în care se dezvoltă o idee filozofică sau morală. ● lucrare prezentată de cineva în vederea obținerii unui grad științific. ● temă dezvoltată de un elev sau de un student asupra unui subiect dat. (gen. *-iei*, var. *disertațiune, dizertație, dizertațiune* s. f. / cf. fr. *dissertation*, lat. *dissertatio*]

DISERTAȚIÚNE *s. f.* v. d i s e r t a ț i e.

DISESTEZÍE *s. f.* alterare a sensibilității. [gen. *-iei.* / < fr. *dysesthésie*, cf. gr. *dys* — dificil, *aisthesis* — sensibilitate]

DISFAGÍE *s. f.* greutate la înghițit. [gen. *-iei.* / < fr. *dysphagie*, cf. gr. *dys* — dificil, *phagein* — a minca]

DISFAZÍE *s. f. (med.)* tulburare a vorbirii ; dificultate la vorbit. v. a f a z i e. [gen. *-iei.* / < fr. *dysphasie*, cf. gr. *dys* — dificil, *phasis* — vorbire]

DISFONÍE *s. f.* tulburare a vorbirii fie prin alterarea unor centri nervoși, fie prin rănirea aparatului fonator. ● modificare a timbrului și a intensității vocii ; răgușeală. [gen. *-iei.* / < fr. *dysphonie*, cf. gr. *dys* — dificil, *phone* — sunet]

DISFORÍE *s. f.* tulburare a dispoziției caracterizată prin tristețe profundă și nemulțumire de sine. [< fr. *dysphorie*]

DISFRAZÍE *s. f.* schizofazie. [gen. *-iei.* / < fr. *dysphrasie*, cf. gr. *dys* — dificil, *phrasis* — vorbire]

DISFUNCȚIE *s. f.* 1. *(med.)* tulburare funcțională a unui organ, aparat sau sistem. 2. *(fil.)* acțiune a cărei consecință este reducerea integrării sau adaptării unei unități date la contextul social respectiv. [gen. *-iei.* / < it. *disfunzione*, germ. *Dysfunktion*, cf. gr. *dys* — dificil, lat. *functio* — activitate]

DISGENEZÍE *s. f. (med.)* tulburare în reproducere, în dezvoltare. [gen. *-iei.* / < fr. *dysgénésie*, cf. gr. *dys* — dificil, *genesis* — naștere]

DISGEUZÍE *s. f. (med.)* alterare a simțului gustativ. [gen. *-iei.* / < fr. *dysgéusie*, cf. gr. *dys* — dificil, *geusis* — gust]

DISGRAFÍE *s. f.* tulburare a scrisului. [gen. *-iei.* / < fr. *dysgraphie*, cf. gr. *dys* — dificil, *graphein* — a scrie]

DISGRAVIDÍE *s. f.* gestoză. [gen. *-iei.* / cf. gr. *dys* — dificil, lat. *graviditas* — graviditate]

DISHIDRÓZĂ *s. f.* afecțiune cutanată, dureroasă, caracterizată printr-o erupție veziculoasă pe mîini și picioare. [< fr. *dyshidrose*]

DISIDÉNT, -Ă *s. m. f.* persoană ale cărei păreri, opinii sînt deosebite de ale majorității. [var. *dizident, -ă* s. m. f. / cf. fr. *dissident*, lat. *dissidens*]

DISIDÉNȚĂ *s. f.* deosebire de opinii (față de o majoritate) ; sciziune, schismă ; dezacord. ● grup de persoane care susțin o părere diferită de aceea a majorității ; sciziune care ia naștere în urma unei asemenea situații. [var. *dizidență* s. f. / cf. fr. *dissidence*, lat. *dissidentia*]

DISILÁB *s. m.* picior de vers de două silabe. ● cuvînt cu două silabe. [< fr. *dissyllabe*]

DISILÁBIC, -Ă *adj.* bisilabic, de două silabe. [< fr. *dissyllabique*]

DISIMÉTRIC, -Ă *adj.* asimetric. [< fr. *dissymétrique*]

DISIMILÁ *vb. I. tr., refl. (lingv. ; despre sunete)* a (se) modifica, a dispărea sau a face să dispară datorită influenței unui alt sunet identic, asemănător. [< fr. *dissimiler*]

DISIMILÁRE *s. f.* acțiunea de a disimila ; disimilație. [< *disimila*]

DISIMILÁȚIE *s. f.* modificare sau dispariție a unui sunet dintr-un cuvînt sub influența unui alt sunet identic sau asemănător

din același cuvînt. [gen. *-iei.* var. *disimilațiune* s. f. / cf. fr. *dissimilation*]

DISIMILAȚIÚNE *s. f.* v. d i s i m i l a ț i e.

DISIMILITÚDINE *s. f. (liv.)* lipsă de asemănare ; deosebire. [cf. fr. *dissimilitude*, lat. *dissimilitudo*]

DISIMULÁ *vb. I. tr.* a ascunde, a masca adevărata față a lucrurilor ; a se preface. [< fr. *dissimuler*, it., lat. *dissimulare*]

DISIMULÁRE *s. f.* acțiunea de a disimula și rezultatul ei ; disimulație. [< *disimula*]

DISIMULATÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* (om) ascuns, prefăcut, nesincer. [< fr. *dissimulateur*]

DISIMULÁȚIE *s. f.* prefăcătorie, nesinceritate ; disimulare. [gen. *-iei.* var. *disimulațiune* s. f. / cf. fr. *dissimulation*, lat. *dissimulatio*]

DISIMULAȚIÚNE *s. f.* v. d i s i m u l a ț i e.

DISIPÁ *vb. I. tr. (franțuzism)* a împrăștia ; a risipi, a cheltui nebunește. 2. *refl., tr.* a pierde sau a elimina energia sub formă de căldură cedată unui corp sau mediului ambiant. [< fr. *dissiper*]

DISIPÁRE *s. f.* acțiunea de a disipa ; disipație. [< *disipa*]

DISIPATÍV, -Á *adj.* care disipează. [cf. fr. *dissipatif*]

DISIPATÓR *s. n.* element al unei construcții hidrotehnice destinat a reduce viteza curenților de apă. [< fr. *dissipateur*]

DISIPÁȚIE *s. f. (rar)* disipare ; risipă, cheltuială nechibzuită. ● *(fig.)* neatenție. [cf. fr. *dissipation*, it. *dissipazione*]

DISJÚNCT, -Ă *adj.* disjunctiv. O *(mat.) mulțimi ~e* = mulțimi care au elemente comune. [cf. it. *disgiunto*, fr. *disjoint*, lat. *disiunctus*]

DISJUNCTÍV, -Ă *adj.* care desparte, separă ; care deosebește ; *(gram.)* care marchează o opoziție între idei, unind totuși cuvintele între ele. O *propoziție ~ă* (și *s. f.*) = propoziție coordonată care se găsește într-un raport de excludere față de coordonata ei ; *conjuncție ~ă* = conjuncție care introduce o propoziție desjunctivă. ◎ *(log. ; despre judecăți)* în care se admit cu privire la același subiect note care se exclud între ele. [< lat. *disiunctivus*, cf. fr. *disjonctif*]

DISJUNCTÓR *s. n.* dispozitiv care întrerupe automat circuitul electric conform cerințelor unei funcționări corecte. [pl. *-oare*, (s. m.) *-ori.* / cf. fr. *disjoncteur*]

DISJÚNCȚIE *s. f. (rar)* despărțire, separare ; diastază (2). ◎ asindet. ◎ *(log.)* relație logică între două enunțuri ; conectiv. [gen. *-iei.* var. *disjunctiune* s. f. / < lat. *disiunctio*, cf. fr. *disjonction*]

DISJUNCȚIÚNE *s. f.* v. d i s j u n c ț i e.

DISJÚNGE *vb. III. tr. (jur.)* a despărți două pricini sau a despărți o pricină în două pentru a le judeca separat. ◎ a separa (două chestiuni etc.). [p. i. *disjúng.* / < lat. *disiungere*]

DISJÚNGERE *s. f.* acțiunea de a disjunge și rezultatul ei ; disjuncție. [< *disjunge*]

DISKINEZÍE *s. f.* v. d i s c h i n e z i e.

DISLALÍE *s. f. (med.)* greutate în articularea cuvintelor. [< fr. *dyslalie*, cf. gr. *dys* — dificil, *lalein* — a vorbi]

DISLÉXIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de dislexie. [< fr. *dislexique*]

DISLEXÍE *s. f. (med.)* tulburare nervoasă, constînd în dificultatea de a citi și a înțelege ceea ce se citește. [< fr. *dyslexie*, cf. gr. *dys* — dificil, *lexis* — cuvînt]

DISLOCÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) urni, a (se) mișca din loc, a (se) strămuta. ● a scoate sau a face să iasă din încheieturi, a (se) dezarticula, a (se) luxa. ◎ *(mil.)* a (se) mișca, a (se) porni dintr-un anumit loc. ◎ *refl. (despre terenuri)* a se deplasa. [p. i. *dislóc*, 3, 6 *-că.* / cf. it. *dislocare*, fr. *disloquer*]

DISLOCÁL, -Á *adj. (despre un sistem de relații conjugale)* care constă în schimbul de femei între două clanuri. [cf. it. *dislocale*]

DISLOCÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) disloca și rezultatul ei ; dislocație. ● ruptură produsă în scoarța terestră de către forțele tectonice, prezentînd o deplasare a elementelor geologice respective. ◎ separare a doi termeni dintr-un grup sintactic prin introducerea de cuvinte între determinat și determinant. [< *disloca*]

DISLOCÁȚIE *s. f.* dislocare. ◎ defect de structură al unui cristal, constînd în perturbarea distribuției atomilor. [gen. *-iei.* var. *dislocațiune* s. f. / < fr. *dislocation*]

DISLOCAȚIÚNE *s. f.* v. d i s l o c a ț i e.

DISMENORÉE *s. f. (med.)* tulburare a fluxului menstrual, însoțită de obicei de dureri. [< fr. *dysménorrhée*, cf. gr. *dys* — dificil, *men* — lună, *rhein* — a curge]

DISMENORÉIC, -Ă *adj.* referitor la dismenoree. [< fr. *dysménorrhéique*]

DISMETRÍE *s. f. (med.)* lipsă de măsură în amplitudinea mișcărilor. [gen. *-iei.* / < fr. *dymétrie*, cf. gr. *dys* — dificil, *metron* — măsură]

DISMIMÍE *s. f. (med.)* tulburare a capacității de exprimare prin gesturi unice. [gen. *-iei.* / < fr. *dysmimie*, cf. gr. *dys* — dificil, *mimia* — imitație]

DISMNEZÍE *s. f.* slăbire a memoriei. [gen. *-iei.* / < fr. *dysmnésie*, cf. gr. *dys* — dificil, *mnesis* — memorie]

DISMORFÍE *s. f. (med.)* diformitate congenitală sau cîștigată. [< fr. *dysmorphie*, cf. gr. *dys* — dificil, *morphe* — formă]

DISOCIÁ *vb. I. tr.* a descompune o moleculă în atomi sau în grupuri de atomi. ◎ *(fig.)* a despărți, a separa. [pron. *-ci-a.* p. i. *-iez*, 3, 6 *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *dissocier*, cf. lat. *dissociare*]

DISOCIÁBIL, -Ă *adj.* care se poate disocia. [cf. fr. *dissociable*]

DISOCIABILITÁTE *s. f.* însușirea de a fi disociabil. [pron. *-ci-a-.* / cf. fr. *dissociabilité*]

DISOCIATÍV, -Ă *adj.* care disociază. [< *disocia* + *-(t)iv*]

DISOCIÁȚIE *s. f.* 1. descompunere a moleculelor în atomi sau în grupuri de atomi ; disociere. 2. facultatea de separare, de despărțire, de a face disocieri. [pron. *-ci-a-.* gen. *-iei.* var. *disociațiune* s. f. / cf. fr. *dissociation*, lat. *dissociatio*]

DISOCIAȚIÚNE *s. f.* v. d i s o c i a ț i e.

DISOCIÉRE *s. f.* acțiunea de a disocia și rezultatul ei ; disociație. ◎ proces de separare a atomilor sau a grupurilor de atomi din moleculă. ◎ *(fiziol.)* rupere a unității și echilibrului dintre al doilea și primul sistem de semnalizare, pe de o parte, și primul sistem și activitatea centrilor subcorticali, pe de alta. [pron. *-ci-e-.* / < *disocia*]

DISODÍE *s. f.* miros urît, fetid, datorit unei secreții. [gen. *-iei.* / < fr. *dysodie*, cf. gr. *dys* — greu, *ozein* — a mirosi]

DISOLÚT, -Ă *adj.* decăzut, dezmățat, corupt. [< fr. *dissolu*]

DISOLÚȚIE *s. f. (rar)* descompunere, destrămare ; corupție, dezmăț. [gen. *-iei.* var. *disoluțiune, dizoluție* s. f. / < fr. *dissolution*, cf. lat. *dissolutio*]

DISOLUȚIÚNE *s. f.* v. dizoluție.

DISONÁNT, -Ă *adj.* neplăcut pentru auz, care produce disonanță. [< fr. *dissonant*]

DISONÁNȚĂ *s. f.* împerechere de sunete sau de note muzicale care impresionează neplăcut auzul. ● întîlnire neplăcută a auzului între silabe sau cuvinte ; cacofonie. ● *(rar)* stridență ; dezacord. / < fr. *dissonance*, cf. lat. *dissonantia*

DISOPSÍE *s. f. (med.)* slăbire a vederii. [gen. *-iei*. / < fr. *dysopsie*, cf. gr. *dys* — dificil, *opsis* — vedere]

DISOREXÍE *s. f. (med.)* perturbare a poftei de mîncare. [gen. *-iei*. / < fr. *dysorexie*, cf. gr. *dys* — dificil, *orexis* — poftă]

DISOSMÍE *s. f. (med.)* pierdere sau slăbire a simțului olfactiv. [gen. *-iei*. / < fr. *dysosmie*, cf. gr. *dys* — dificil, *osme* — miros]

DISOSTÓZĂ *s. f. (med.)* osificare defectuoasă a cartilajelor fetale. [< fr. *dysostose*, cf. gr. *dys* — dificil, *osteon* — os]

DISOVARÍE *s. f.* tulburare funcțională a ovarului. [gen. *-iei*. / < fr. *dysovarie*]

DISPARÁT, -Ă *adj.* lipsit de legătură, de simetrie, de armonie ; răzleț. [< fr. *disparate*, cf. lat. *disparatus* — inegal]

DISPÁRE *vb. III.* v. dispărea.

DISPARÉNT, -Ă *adj.* pe cale de dispariție. [< *dispărea*, după *aparent*]

DISPAREUNÍE *s. f. (med.)* dureri violente în timpul contactului sexual, la femei. [pron. *-re-u-*. gen. *-iei*. / < fr. *dyspareunie*]

DISPARITÁTE *s. f.* lipsă de egalitate, de proporție ; nepotrivire, deosebire. ● diferență de nivel tarifar la taxele vamale percepute de diferite țări pentru același produs. [cf. fr. *disparité*, it. *disparità*]

DISPARÍȚIE *s. f.* faptul de a dispărea ; pieire, stingere ; moarte. ○ *a fi pe cale de ~* = a dispărea încetul cu încetul. [gen. *-iei*. var. *dispariție* s. f. / cf. fr. *disparition*]

DISPARIȚIÚNE *s. f.* v. dispariție.

DISPAȘÓR *s. m. (mar.)* expert-calculator care estimează și repartizează cuantumul avariei și al mărfurilor unei nave. [< fr. *dispacheur*, germ. *Dispacheur*]

DISPATCHER *s. m.* v. dispecer.

DISPĂREÁ *vb. II. intr.* **1.** a nu se mai vedea, a ieși din cîmpul vizual. ● a se pierde, a pieri. **2.** a-și înceta existența, a se stinge. **3.** a muri, a deceda. [p. i. *dispár*. var. *dispare* vb. III. / cf. lat. *disparere*, it. *disparire*, fr. *disparaître*]

DISPĂRÚT, -Ă *adj.* **1.** ieșit din cîmpul vizual, care nu se mai vede. ○ *a fi dat ~* = a fi considerat ca pierdut fără urmă. **2.** care a încetat să mai existe. ● *(despre oameni, și s.)* mort. [< *dispărea*]

DISPÉCER *s. m.* funcționar sau tehnician care controlează și reglementează permanent un proces tehnic ; tehnician care supraveghează mersul trenurilor pe o porțiune anumită a liniei. [scris și *dispatcher*. / < engl. *dispatcher*]

DISPECERÁT *s. n.* birou, serviciu unic care supraveghează mersul producției într-o întreprindere, mersul trenurilor etc. [< *dispecer* + *-at*, după engl. *dispatching*]

DISPENSÁ *vb. I.* **1.** *refl.* a se lipsi (de ceva, de cineva), a renunța la... **2.** *tr.* a scuti (pe cineva) de o însărcinare, de o obligație etc. [< fr. *dispenser*, it., lat. *dispensare*]

DISPENSÁBIL, -Ă *adj.* de care te poți dispensa, lipsi. [cf. fr. *dispensable*]

DISPENSÁR *s. n.* instituție sanitară unde se dau consultații medicale gratuite. ● local unde este instalată o astfel de instituție. / < fr. *dispensaire*]

DISPENSÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) dispensa. [< *dispensa*]

DISPENSARIZÁ *vb. I. tr.* a lua în evidența dispensarului (pentru îngrijire și control periodic). [< *dispensar* + *-iza*, după *spitaliza*, cf. engl. *to dispensary*]

DISPENSARIZÁRE *s. f.* acțiunea de a dispensariza. ● metodă de asistență medicală, constînd în aplicarea celor mai indicate măsuri curative-profilactice și în îmbinarea acestora cu o muncă continuă, sistematică, de educație sanitară a bolnavului. [< *dispensariza*]

DISPENSATÓR, -OÁRE *adj., s. m. f. (rar)* (cel) care distribuie, care dă fiecăruia partea sa. [cf. fr. *dispensateur*]

DISPÉNSĂ *s. f.* scutire (de o obligație) ; exceptare, excepție de la o regulă. ○ permisiunea de a face un lucru interzis în mod normal de o lege. [< fr. *dispense*, it. *dispensa*]

DISPEPSÍE *s. f.* digestie grea. [gen. *-iei*. / < fr. *dyspepsie*, cf. lat. *dyspepsia* < gr. *dys* — dificil, *pepsis* — digestie]

DISPEPTIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de dispepsie. [< fr. *dyspeptique*]

DISPERÁ *vb. I.* v. desperare.

DISPERÁRE *s. f.* v. desperare.

DISPERÁT, -Ă *adj.* v. desperat.

DISPERGATÓR *s. n.* dispersant. [< rus. *dispergator*]

DISPERMATÍSM *s. n. (med.)* ejaculație lentă, dificilă sau chiar imposibilă a spermei. [< fr. *dyspermatisme*]

DISPERMÍE *s. f. (biol.)* proces de fecundație la care participă un gamet feminin și doi gameți masculini. [< germ. *Dispermie*, cf. gr. *dis* — doi, *sperma* — sămînță]

DISPÉRS, -Ă *adj. (chim.) sistem ~* = amestec eterogen de mai multe substanțe, dintre care cel puțin una se găsește sub formă de particule foarte fine. [< lat. *dispersus*]

DISPERSÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) împrăștia, a (se) răspîndi (în toate părțile). ● *tr.* a împrăștia organizat populația, instituțiile etc. în timp de război pentru a nu constitui obiective vizibile. [< fr. *disperser*]

DISPERSÁNT *s. n.* agent dispersiv ; dispergator. [cf. fr. *dispersant*]

DISPERSÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) dispersa și rezultatul ei ; timpul și locul în care cineva a fost dispersat. [< *dispersa*]

DISPERSÁT, -Ă *adj.* împrăștiat, risipit. ○ *atenție ~ă* = atenție distributivă ; lipsă de concentrare. [< *dispersa*]

DISPÉRSIE *s. f.* împrăștiere, răspîndire. ○ *~a luminii* = descompunere sub forma unui spectru, a unei radiații de lumină compuse, care trece printr-o prismă de sticlă. ○ împrăștiere a unei substanțe în particule foarte fine într-un mediu gazos, lichid sau solid. ○ expresie folosită în statistica matematică, prin care se măsoară concentrarea unei mulțimi de valori în jurul unei valori medii. ○ fenomen balistic prin care traiectoriile succesive ale proiectilelor trase cu aceeași armă și cu aceleași elemente de tragere nu se confundă. [gen. *-iei*. var. *dispersiune* s. f. / cf. fr. *dispersion*, it. *dispersione*, lat. *dispersio*]

DISPERSIONÁL, -Ă *adj.* referitor la dispersie. ○ *analiză ~ă* = metodă statistică matematică de analiză cantitativă a datelor de observație care depind de mai mulți factori cu acțiune concomitentă, pentru a găsi fac-

torii esențiali și a estima efectul lor. [pron. *-si-o-*. / cf. engl. *dispersional*]

DISPERSIÚNE *s. f.* v. d i s p e r s i e.

DISPERSÍV, -Ă *adj.* care permite dispersia. [< fr. *dispersif*]

DISPERSÓR *s. n.* 1. mașină agricolă folosită la întinderea gunoiului, a îngrășămintelor etc. 2. aspersor. [cf. it. *dispersore*]

DISPLÁCE *vb. III.* v. d i s p l ă c e a.

DISPLAZÍE *s. f. (med.)* anomalie în dezvoltarea unui țesut, a unui organ etc. [< fr. *dysplasie*, cf. gr. *dys* — dificil, *plassein* — a forma]

DISPLĂCEÁ *vb. II. intr.* a nu plăcea. ● a fi neplăcut. [p. i. *displác*. var. *displace* vb. III. / < it. *dispiacere*, după *plăcea*]

DISPLĂCÉRE *s. f.* faptul de a displăcea ; neplăcere. [< *displăcea*]

DISPNÉE *s. f. (med.)* respirație grea cauzată de unele boli ale inimii sau ale sistemului nervos. [pron. *-ne-e*. pl. invar. gen. *-eei*. / < fr. *dyspnée*, cf. gr. *dys* — rău, *pnein* — a respira]

DISPNÉIC, -Ă *adj. s. m. f.* (suferind) de dispnee. [pron. *-ne-ic*. / < fr. *dyspnéique*]

DISPONÉNDĂ *s. f.* totalitatea cărților primite de la un editor în comision și care la o anumită dată se află în depozitul librarului nevândute. [< germ. *Disponende*]

DISPONÍBIL, -Ă *adj.* de care se poate dispune. ● care nu este ocupat ; liber. O *a pune în cadrul* ~ = a pune în disponibilitate. // *s. n.* sumă de bani rămasă nefolosită, care este la dispoziția cuiva. [cf. fr. *disponible*, it. *disponibile*, lat. *disponibilis*]

DISPONIBILITÁTE *s. f.* lucru de care se poate dispune ; rezervă. O *~ăți bugetare* = sume de bani nefolosite, de care dispune o instituție. ● principiu de drept civil potrivit căruia părțile din proces pot dispune de dreptul invocat în fața organului de jurisdicție. ● situație a unui militar care a fost lăsat la vatră, dar care poate fi chemat în orice moment sub drapel. O *a pune în* ~ = a concedia dintr-o funcție, dintr-un post, (mai ales) a scoate din armată. [cf. fr. *disponibilité*]

DISPOZITÍV *s. n.* 1. ansamblu de piese care îndeplinește o anumită funcție într-un sistem tehnic. 2. dispoziție pe teren a unor trupe pentru luptă, pentru o operație militară. 3. parte finală a hotăririi unui organ de jurisdicție. [< fr. *dispositif*, it. *dispositivo*]

DISPOZÍȚIE *s. n.* 1. prevedere (a unei legi, a unui regulament etc.) ; hotărâre, ordin. O *organ de* ~ = organ care hotărăște ; *la* ~ = la îndemână ; în imediata apropiere, apropiat. 2. așezare, orânduire, orânduială ; alcătuire potrivit unui anumit plan. ● ordonare a părților unui discurs, ale unei compoziții etc. 3. stare sufletească. [gen. *-iei*. var. *dispoziție* s. f. / cf. fr. *disposition*, it. *disposizione*, lat. *dispositio*]

DISPOZIȚIONÁL, -Ă *adj.* referitor la dispoziție ; de dispoziție. [cf. fr. *dispositionnel*]

DISPOZIȚIÚNE *s. f.* v. d i s p o z i ț i e.

DISPRÉȚ *s. n.* sentiment care face pe cineva să nu aibă stimă pentru altcineva sau să nu considere bun un lucru. ● desconsiderare a unei persoane sau a unui lucru. [pl. *-țuri*. / < it. *disprezzo*]

DISPREȚUÍ *vb. IV. tr.* a avea dispreț pentru cineva sau pentru ceva, a desconsidera pe cineva. ● a nu prețui pe cineva sau ceva. [cf. it. *disprezzare*]

DISPREȚUÍRE *s. f.* acțiunea de a disprețui. [< *disprețui*]

DISPREȚUITÓR, -OÁRE *adj.* care disprețuiește. // *adv.* cu dispreț. [< *disprețui* + *-tor*]

DISPROFORÓN *s. n. (la autorii latini)* aliterație a unor consoane greu de pronunțat. [cf. lat. *dysprophoronus*, gr. *dysprophoron* < *dys* — greu, *prophoros* — care înaintează]

DISPROPORȚIE *s. f.* lipsă de proporție ; nepotrivire între diferitele elemente ale unui tot. [gen. *-iei*. var. *disproporțiune* s. f. / cf. fr. *disproportion*]

DISPROPORȚIONÁL, -Ă *adj.* care nu este proporțional (cu o cantitate, cu ceva). [pron. *-ți-o-*. / cf. fr. *disproportionnel*]

DISPROPORȚIONALITÁTE *s. f.* disproporție. ● caracteristică a dezvoltării economiei capitaliste, constând în perturbarea permanentă a proporțiilor necesare ale producției. [pron. *-ți-o-*. / cf. germ. *Disproportionalität*]

DISPROPORȚIONÁT, -Ă *adj.* lipsit de proporție. [pron. *-ți-o-*. / cf. fr. *disproportionné*]

DISPROPORȚIÚNE *s. f.* v. d i s p r o p o r ț i e.

DISPRÓSIU *s. n.* element trivalent din familia pământurilor rare. [pron. *-siu*. / < fr. *dysprosium*]

DISPROTEINEMÍE *s. f. (med.)* modificare a raportului normal dintre diferitele fracțiuni proteice din plasma sanguină. [pron. *-te-i-*. gen. *-iei*. / < fr. *dysprotéinémie*]

DISPUNE *vb. III.* 1. *tr.* a hotărî, a decide ; a ordona. 2. *intr.* a avea la dispoziție ; a avea posibilitatea de a decide după plac. 3. *intr.* a învinge într-o competiție sportivă. 4. *tr.* a așeza, a pune într-o anumită ordine. 5. *refl.* a căpăta bună dispoziție, a se înveseli. [p. i. *dispún*, conj. *-nă*. / după fr. *disposer*, lat. *disponere*]

DISPÚNERE *s. f.* acțiunea de a (se) dispune și rezultatul ei ; dispoziție (2). [< *dispune*]

DISPÚS, -Ă *adj.* aflat într-o stare sufletească potrivită pentru a face un lucru ; gata să... O *a fi bine* ~ = a avea bună dispoziție, a fi vesel ; *(fig.)* a fi ușor amețit de băutură ; *a fi prost* ~ = a fi indispus. [< *dispune*]

DISPUTÁ *vb. I. tr.* 1. a fi în luptă, a lupta pentru ceva, a rivaliza. ● *intr.* a susține o dispută. ● *refl. (despre competiții sportive)* a avea loc, a se desfășura. 2. a contesta (cuiva) un drept, o situație. [p. i. *dispút*. / < fr. *disputer*, it., lat. *disputare*]

DISPUTÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi disputat. [cf. fr. *disputable*]

DISPUTÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) disputa și rezultatul ei ; dispută. [< *disputa*]

DISPUTÁT, -Ă *adj.* contestat, în dispută, asupra căruia nu s-a căzut de acord. [cf. fr. *disputé*]

DISPÚTĂ *s. f.* 1. dezbatere, discuție aprinsă, controversă (cu privire la un subiect, la o temă) ; *(p. ext.)* diferend, ceartă. 2. *(sport)* competiție, întrecere ; luptă pentru obținerea victoriei. [< fr. *dispute*, it. *disputa*]

DISRUPTÍV, -Ă *adj. (despre descărcări electrice)* cu scântei, care produce flăcări, străluce ște. [cf. it. *disruptivo*, fr. *disruptif*]

DISTÁL, -Ă *adj.* situat mai departe față de un punct de referință. ● *(anat.)* situat într-o poziție extremă periferică a corpului. [< fr. *distal*]

DISTANASÍE *s. f. (med.)* moarte dificilă, cu comă grea și dureri prelungite. [< fr. *dysthanasie*, cf. gr. *dysthanasia* < *dys* — dificil, *thanatos* — moarte]

DISTÁNT, -Ă *adj.* rece, rezervat, necomunicativ, bățos. [< fr. *distant*]

DISTANȚÁ *vb. I.* 1. *tr.* a lăsa anumite distanțe între obiecte sau ființe ; a rări. 2. *refl.* a întrece, a depăși. ● a se depărta, a lăsa în urmă. ● *(fig.)* a se deosebi (de cineva) ca valoare. [< fr. *distancer*, it. *distanziare*]

DISTANȚÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) distanța și rezultatul ei ; îndepărtare. [< *distanța*]

DISTÁNȚĂ *s. f.* 1. interval între două puncte ; spațiu, interval care există, se întinde între două lucruri, între două locuri etc. 2. depărtare. 3. interval de timp. 4. *(fig.)* diferență de rang, de situație între două persoane. [< fr. *distance*, it. *distanza*, cf. lat. *distantia*]

DISTANȚIÉR *s. n.* 1. compas măsurător. ● aparat pentru măsurat distanța dintre nave. 2. piesă care menține o anumită distanță între două părți ale unei mașini. [pron. *-ți-er*. / < *distanță* + *-ier*]

DISTÁR *s. n.* lentilă negativă (divergentă) gravată în dioptrii, care se aplică în același mod ca un filtru colorat în fața obiectivului de fotografiat pentru a permite cuprinderea unei deschideri unghiulare mai mari. [< germ. *Distar*]

DISTAZÍE *s. f. (med.)* dificultate în menținerea poziției ortostatice. [< fr. *dystasie*]

DISTÉN *s. n.* silicat natural de aluminiu. [< fr. *disthène*]

DISTÉNSIE *s. f. (med.)* întindere sau umflare excesivă. ● capacitate a unor organe vegetale sau structuri de a se alungi sub acțiunea unei forțe. [pron. *-si-e*. gen. *-iei*. / < fr. *distension*, lat. *distensio*]

DISTÍH *s. n.* 1. *(în versificația antică)* reunire de două versuri cu structură metrică deosebită. 2. strofă alcătuită din două versuri care rimează între ele. [< lat., gr. *distichos* — care are două versuri]

DISTÍH, -Ă *adj. (bot. ; despre organe alterne)* dispus pe două rînduri sau serii opuse de o parte și de alta a unui ax. [< germ. *distich*, cf. gr. *distichos* — cu două rînduri]

DISTÍL *s. n.* edificiu sau element arhitectonic a cărui fațadă are numai două coloane. [< fr. *distyle*, cf. gr. *dis* — doi, *stylos* — coloană]

DISTILÁ *vb. I. tr.* a transforma în vapori un lichid și a-l condensa după aceea pentru a separa astfel din el corpurile nevolatile pe care le conține. [p. i. *-lez*, 3, 6 *-leză*. / < fr. *distiller*, it., lat. *distillare*]

DISTILÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi distilat. [cf. fr. *distilable*]

DISTILÁRE *s. f.* acțiunea de a distila și rezultatul ei ; distilație. [< *distila*]

DISTILÁT, -Ă *adj., s. n.* (produs) obținut prin distilare. [< *distila*]

DISTILATÓR *s. n.* aparat de distilat. [cf. fr. *distillateur*]

DISTILATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care distilează. [cf. fr. *distillateur*]

DISTILĂȚIE *s. f.* distilare. [gen. *-iei*. var. *distilațiune* s. f. / cf. fr. *distillation*, lat. *distillatio*]

DISTILAȚIÚNE *s. f.* v. distilație.

DISTILERÍE *s. f.* instalație industrială pentru distilare. v. rafinărie. [gen. *-iei*. / cf. fr. *distillerie*, it. *distilleria*]

DISTIMÍE *s. f. (liv.)* neliniște, tristețe. [gen. *-iei*. / < fr. *dysthymie*, gr. *dysthymia*]

DISTÍNCT, -Ă *adj.* 1. separat, deosebit, diferit de altceva. 2. clar, deslușit. [< fr. *distinct*, cf. lat. *distinctus*]

DISTINCTÍV, -Ă *adj.* care distinge. ● deosebitor, caracteristic. [< fr. *distinctif*]

DISTÍNCȚIE *s. f.* 1. deosebire, diferență (în raport cu ceva). 2. finețe ; strălucire, noblețe ; eleganță în ținută, în purtări. 3. semn de deosebită prețuire, stimă acordată cuiva ; *(p. ext.)* semn onorific cu care se recompensează un merit. [gen. *-iei*. var. *distincțiune* s. f. / cf. fr. *distinction*, lat. *distinctio*]

DISTINCȚIÚNE *s. f.* v. distincție.

DISTÍNGE *vb. III.* 1. *tr.* a deosebi un lucru de altul. ● a vedea lămurit, a desluși, a observa. 2. *refl.* a ieși din comun, a se remarca, a se evidenția. 3. *tr.* a acorda cuiva o distincție, un premiu. [p. i. *disting*, perf. s. *-insei*, part. *-ins*. / < fr. *distinguer*, it. *distinguere*, lat. *distinguere*]

DISTÍNGERE *s. f.* acțiunea de a (se) distinge și *(rar)* rezultatul ei ; deosebire. [< *distinge*]

DISTÍNS, -Ă *adj.* remarcabil, deosebit, eminent. ● elegant, grațios, strălucitor (în purtări, în ținută). [< *distinge*]

DISTÓCIC, -Ă *adj.* referitor la distocie. [< fr. *dystocique*]

DISTOCÍE *s. f. (vet.)* naștere grea, dificilă la animale. [gen. *-iei*. / < fr. *dystocie*, cf. gr. *dys* — dificil, *tokos* — naștere]

DISTÓM *s. m.* vierme parazit de formă plată, care se localizează în ficatul erbivorelor. [< fr. *distome*, cf. gr. *distomos* — cu gură dublă]

DISTOMATÓZĂ *s. f.* boală determinată de infestarea omului cu diferite specii de distom. ● boală a ficatului la erbivore, datorită distomului ; distomiază ; *(pop.)* gălbează. [< fr. *distomatose*]

DISTOMIÁZĂ *s. f. (med.)* distomatoză. [pron. *-mi-a-*. / < fr. *distomiase*]

DISTONÁ *vb. I. intr.* a fi neconcordant, în neconcordanță, în dezacord, a nu se potrivi. [p. i. 3, 6 *-nează*. / < germ. *distonieren*]

DISTONÁNT, -Ă *adj.* care distonează. [< *distona*]

DISTONÁRE *s. f.* intonare falsă a unui sunet. [< *distona*]

DISTONÍE *s. f. (med.)* anomalie în funcționarea organismului sau a vreunui organ. [gen. *-iei*. / < fr. *dystonie*, cf. gr. *dys* — dificil, *tonos* — tonus]

DISTOPÍE *s. f. (med.)* anomalie în situarea unui organ. [gen. *-iei*. / < fr. *dystopie*, cf. gr. *dys* — dificil, *topos* — loc]

DISTÓRS, -Ă *adj. (rar)* răsucit. [< fr. *distors*]

DISTÓRSIE *s. f.* v. distorsiune.

DISTORSIOMÉTRU *s. n.* aparat pentru măsurarea distorsiunilor. [pron. *-si-o-*. / < fr. *distorsiomètre*]

DISTORSIONÁ *vb. I. tr.* a produce distorsiune ; a deforma. [pron. *-si-o-*. / < *distorsiune*]

DISTORSIONÁNT, -Ă *adj.* care produce distorsiuni. [pron. *-si-o-*. / < *distorsiona*]

DISTORSIÚNE *s. f.* 1. aberație a unei imagini sau a unei oscilații de la forma inițială. 2. răsucire, torsiune a unei părți o corpului. [pron. *-si-u-*. var. (rar) *distorsie* s. f. / cf. fr. *distorsion*, lat. *distorsio*]

DISTRÁ *vb. I. tr.* a îndepărta atenția cuiva de la ceva care îl obosește sau îl obsedează. ● *tr., refl.* a petrece sau a face să petrecă, a (se) destinde, a (se) amuza. [< fr. *distraire*]

DISTRACTÍV, -Ă *adj.* plăcut, amuzant. [< *distracție* + *-iv*]

DISTRÁCȚIE *s. f.* 1. ceea ce amuză, distrează ; petrecere, amuzament. 2. neatenție.

[gen. *-iei.* var. *distracțiune* s. f. / cf. fr. *distraction*, lat. *distractio*]

DISTRACȚIÚNE *s. f.* v. d i s t r a c ț i e.

DISTRÁGE *vb. III. tr.* a abate gîndul, atenția cuiva de la ceva care îl preocupă, îl obsedează etc. [p. i. *distrág*, perf. s. *-trăsei*, part. *-tras.* / < fr. *distraire*, lat. *distrahere*, după *trage*]

DISTRÁGERE *s. f. (rar)* acțiunea de a distrage. [< *distrage*]

DISTRÁT, -Ă *adj.* cu gîndul aiurea ; neatent. [< *distra*]

DISTRIBUÍ *vb. IV. tr.* a împărți la mai multe persoane ; a repartiza în mai multe locuri. [pron. *-bu-i.* p. i. *distribuí*, 3, 6 *-ie.* / < fr. *distribuer*, cf. lat. *distribuere*]

DISTRIBUÍRE *s. f.* acțiunea de a distribui ; distribuție. [< *distribui*]

DISTRIBUITÓR *s. n.* aparat aplicat la o mașină pentru a asigura distribuirea forței motrice, împrăștierea uniformă a unor semințe, a unor chimicale etc. [cf. fr. *distributeur*]

DISTRIBUITÓR, -OÁRE *s. m. f.* persoană care distribuie (mărfuri, alimente, materiale etc.). [< *distribui* + *-tor*]

DISTRIBUTÍV, -Ă *adj.* care distribuie. O *numeral* ~ = numeral care indică repartizarea unor obiecte sau a unor ființe ; *atenție* ~*ă* = atenție care se poate îndrepta în mai multe părți deodată ; atenție dispersată ; *(mat.) operație* ~*ă* = operație care, efectuată separat asupra termenilor dintr-o expresie, dă același rezultat ca și în cazul cînd ar fi aplicată întregii expresii. [cf. fr. *distributif*, lat. *distributivus*]

DISTRIBUTIVITÁTE *s. f. (mat.)* caracter prezentat de o operație distributivă. [cf. fr. *distributivité*]

DISTRIBÚȚIE *s. f.* 1. distribuire. ● felul cum sînt repartizate rolurile unei piese, ale unui film etc. ; *(p. ext.)* totalitatea actorilor dintr-o piesă de teatru. 2. totalitatea organelor unei mașini care comandă automat diferite faze de funcționare ale acesteia. 3. *(lingv.)* ansamblul pozițiilor pe care un element (sunet, morfem) îl poate ocupa într-un cuvînt sau într-o frază. [gen. *-iei.* var. *distribuțiune* s. f. / cf. fr. *distribution*, lat. *distributio*]

DISTRIBUȚIONÁL, -Ă *adj.* care aparține unei distribuții. O *gramatică* ~*ă* = gramatică făcută după principiile reperării distribuțiilor elementelor lingvistice. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *distributionnel*]

DISTRIBUȚIÚNE *s. f.* v. d i s t r i b u ț i e.

DISTRÍCT *s. n.* subdiviziune teritorial-administrativă în anumite țări ; ținut. [< fr. *district*]

DISTRICTUÁL, -Ă *adj.* care ține de district, referitor la district. [pron. *-tu-al.* / cf. it. *distrittuale*]

DISTRIGLÍF *s. n.* spațiu care separă două triglife unul de altul. [var. *distriglifă* s. f., *ditriglif* s. n. / < fr. *distriglyphe*]

DISTRIGLÍFĂ *s. f.* v. d i s t r i g l i f.

DISTRÓFIC, -Ă *adj., s. m. f.* (op. e u t r o f i c) (suferind) de distrofie. [< fr. *dystrophique*]

DISTROFÍE *s. f. (med.)* stare patologică constînd în dezorganizarea nutriției țesuturilor sau a organelor. ○ tulburare de nutriție cronică la sugari. [gen. *-iei.* / < fr. *dystrophie*, cf. gr. *dys* — dificil, *trophe* — hrană]

DISTRUCTÍBIL, -Ă *adj.* v. d e s t r u c t i b i l.

DISTRUCTÍV, -Ă *adj.* distrugător, nimicitor. [var. *destructiv, -ă* adj. / < fr. *destructif*, după *distruge*]

DISTRUGÁTOR, -OÁRE *adj.* care distruge, distructiv. // *s. n.* navă ușoară de luptă de mare viteză, înarmată cu tunuri, torpile etc. și folosită mai ales pentru protecția navelor mari, a convoaielor și la vînătoarea de submarine. v. c o n t r a t o r p i l o r. [< *distruge* + *-(ă)tor*, după fr. *destructeur, destroyer*, engl. *destroy*]

DISTRÚGE *vb. III. tr.* a face să nu mai existe ; a nimici. [p. i. *distrúg*, perf. s. *-usei*, part. *-us.* / < it. *distrugere*]

DISTRÚGERE *s. f.* acțiunea de a distruge și rezultatul ei ; nimicire. [< *distruge*]

DISTRÚS, -Ă *adj.* 1. nimicit, ruinat. 2. *(fig.; despre oameni)* ruinat din punct de vedere material, fizic și moral. [< *distruge*]

DISUADÁ *vb. I. tr. (franțuzism)* a abate pe cineva de la o hotărîre. [pron. *-su-a-.* / < fr. *dissuader*]

DISUASÍV, -Ă *adj. (despre argumente)* care determină schimbarea unei hotăriri. [< fr. *dissuasif*]

DISÚRIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de disurie. [< fr. *dysurique*]

DISURÍE *s. f. (med.)* greutate la urinare. [gen. *-iei.* / < fr. *dysurie*, cf. gr. *dys* — dificil, *ouron* — urină]

DITIRÁMB *s. m.* poem liric dedicat zeului Dionysos ; *(p. ext.)* poem liric entuziast. ● *(fig.)* elogiu exagerat adus unei persoane. [cf. fr. *dithyrambe*, lat. *dithyrambus*, gr. *dithyrambos*]

DITIRÁMBIC, -Ă *adj. (despre stil, vorbire etc.)* exagerat laudativ ; elogios. ● entuziast. [< lat. *dithyrambicus*, fr. *dithyrambique*]

DITÍSC *s. m.* insectă coleopteră carnivoră, avînd corpul oval, cu o dungă gălbuie pe marginea elitrelor, ultima pereche de picioare fiind adaptată pentru înot. [< lat. *dytiscus*]

DITRIGLÍF *s. n.* v. d i s t r i g l i f.

DIURÉTIC, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care activează secreția urinară. [pron. *di-u-.* / < fr. *diurétique*]

DIURÉZĂ *s. f.* procesul de formare și de eliminare a urinei. ○ excreție abundentă de urină. [< fr. *diurèse*, cf. gr. *dia* — prin, *ouron* — urină]

DIURÍE *s. f. (med.)* urinare deasă în timpul zilei. [pron. *di-u-.* gen. *-iei.* / < fr. *diurie*, cf. lat. *dies* — zi, gr. *ourein* — a urina]

DIÚRN, -Ă *adj.* care se petrece în timp de o zi. O *mișcare* ~*ă* = mișcare aparentă de la est la vest a aștrilor pe sfera cerească, care are loc în 24 de ore ; *maree* ~*ă* = tip de maree caracterizat prin aceea că în 24 de ore are loc o maree înaltă și una joasă ● care se face în timpul zilei, de zi. ○ *(despre flori)* care se deschide numai la lumină. [pron. *di-urn.* / < fr. *diurne*, it. *diurno*, lat. *diurnus*]

DIURNÁL *s. n.* 1. carte care cuprinde rugăciunile de zi (la catolici). 2. povestire a faptelor zilnice, povestire zi de zi a faptelor. [pron. *di-ur-.* pl. *-le.* / < fr. *diurnal*, cf. lat. t. *diurnale*]

DIÚRNĂ *s. f.* sumă acordată pe timp de o zi unei persoane care pleacă în deplasare, pentru acoperirea cheltuielilor făcute. ● plata unui angajat cu ziua. [< lat. *diurna*]

DIURNÍST, -Ă *adj., s. m. f.* (persoană) care este angajată și plătită pentru lucrări extraordinare ; zilier, temporar. [pron. *di-ur-.* / cf. it. *diurnista*]

DIV, -Ă *adj. (rar)* divin. // *s. m.* duh rău în mitologia musulmană. [< lat. *divus*, cf. fr. *dive*]

DIVAGÁ *vb. I. intr.* a se îndepărta de la o temă ; *(p. ext.)* a rătăci, a vorbi aiurea. [< fr. *divaguer*, cf. lat. *divagari*]

DIVAGÁRE *s. f.* faptul de a divaga ; digresiune, divagație. 2. schimbarea direcției unui curs de apă cînd ajunge în regiunile joase cu pantă mică. [< *divaga*]

DIVAGÁȚIE *s. f.* îndepărtare de la o temă, de la un subiect etc. ; digresiune, divagare. [gen. *-iei*. var. *divagațiune* s. f. / cf. fr. *divagation*, it. *divagazione*]

DIVAGAȚIÚNE *s. f.* v. divagație.

DIVARICÁȚIE *s. f. (med.)* lărgire, depărtare a marginilor unei răni. [< fr. *divarication*]

DÍVĂ *s. f. (liv.)* cîntăreață cu renume; artistă de cinematograf renumită ; *(peior.)* femeie care dorește să fie admirată ; femeie care frapează. [< it., fr. *diva*]

DIVÉRGE *vb. III. intr. (despre drepte, raze etc.)* a merge depărtîndu-se între ele. ● *(fig.)* a se deosebi, a fi în dezacord. [p. i. *divérg.* / cf. fr. *diverger*, it., lat. *divergere*]

DIVERGÉNT, -Ă *adj.* 1. *(despre linii, raze etc.)* care, pornind dintr-un punct, se depărtează în direcții diferite. O *lentilă ~ă* = lentilă care împrăștie razele incidente paralele. ● *(mat. ; despre o serie)* ai cărei termeni nu au o sumă determinată. 2. *(fig. ; despre păreri, concepții)* deosebit, în contradicție, contradictoriu. [< fr. *divergent*]

DIVERGÉNȚĂ *s. f.* 1. deosebire, opoziție de păreri, de concepții etc. ; *(p. ext.)* neînțelegere. 2. stare a două raze, a două drepte care se îndepărtează mereu una de alta. ◊ *(mat.)* proprietate a unei serii de a nu avea o sumă determinată a termenilor săi. [cf. fr. *divergence*, it. *divergenza*]

DIVÉRS, -Ă *adj.* care prezintă mai multe fețe, diferit, variat ; felurit. O *fapt ~* = fapt obișnuit, neînsemnat. // *s. f. pl.* chestiuni (mai mici) de mai mică importanță. [< fr. *divers*, it. *diverso*, lat. *diversus*]

DIVERSIFICÁ *vb. I. tr.* a schimba ceva făcîndu-l să aibă forme multiple și variate ; a face să se deosebească. [p. i. *diversífic.* / < it. *diversificare*]

DIVERSIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a diversifica și rezultatul ei ; deosebire. [< *diversifica*]

DIVERSIONÍSM *s. n.* atitudine de diversionist. [pron. *-si-o-*. / < *diversiune* + *-ism*]

DIVERSIONÍST, -Ă *adj.* de diversiune, care urmărește să provoace o diversiune. // *s. m. f.* cel care provoacă sau încearcă să provoace o diversiune. [pron. *-si-o-*. / < *diversiune, diversion(ism)* + *-ist*]

DIVERSITÁTE *s. f.* felurime, varietate. [cf. fr. *diversité*]

DIVERSIÚNE *s. f.* 1. încercare de a schimba cursul unei acțiuni, de a abate intențiile sau preocupările cuiva. 2. acțiune politică întreprinsă de un guvern reacționar cu scopul de a îndepărta atenția opiniei publice într-o direcție nepericuloasă pentru el sau de a abate clasa muncitoare de la lupta pentru adevăratele ei interese. 3. operație militară care urmărește abaterea atenției forțelor inamicului dintr-un anumit punct (în care urmează să fie atacat). [pron. *-si-u-*. / cf. fr. *diversion*, it. *diversione*, lat. *diversio*]

DIVERTÍCUL *s. n. (anat.)* apendice care are o cavitate interioară și se termină ca un fund de sac. [< fr. *diverticule*, cf. lat. *diverticulum*]

DIVERTICULECTOMÍE *s. f. (med.)* ablațiune chirurgicală a unui diverticul. [gen. *-iei*. / < fr. *diverticulectomie*]

DIVERTICULÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a unui diverticul. [< fr. *diverticulite*]

DIVERTISMÉNT *s. n.* 1. recreare plăcută și amuzantă ; distracție. ● episod distractiv, alcătuit din dansuri și arii, introdus în teatrul din sec. XVII-XVIII ; mică piesă scrisă pentru teatrul de societate. 2. *(muz.)* piesă instrumentală alcătuită din mai multe părți succesive, cu caracter zglobiu, fantezist, capricios, amuzant. ◊ suită ușoară de bucăți muzicale. ◊ secțiunea a doua a unei fugi. ◊ suită de diferite dansuri. [< fr. *divertissement*, it. *divertismento*]

DIVÉTĂ *s. f. (franțuzism)* cîntăreață de operetă sau de café-concert. [< fr. *divette*]

DIVÍDE *vb. III. tr., refl.* a (se) împărți, a (se) diviza. [p. i. *divíd.* / < lat., it. *dividere*]

DIVIDÉND *s. n.* parte din profitul unei societăți pe acțiuni care se dă unui acționar în raport cu acțiunile pe care le are. [pl. *-de, -duri*. / cf. fr. *dividende*, it. *dividente*, lat. *dividendus* — care trebuie împărțit]

DIVÍN, -Ă *adj.* 1. dumnezeiesc ; de zeu, de la zei. ◊ făcut pentru preamărirea lui Dumnezeu ; bisericesc, religios. 2. *(fig.)* minunat, splendid, încîntător. [cf. lat. *divinus*, fr. *divin*, it. *divino*]

DIVINATÓRIU, -IE *adj. (liv.)* referitor la divinație, care ajută la ghicit. [pron. *-riu*. / < fr. *divinatoire*]

DIVINÁȚIE *s. f. (liv.)* pretinsă putere de a prezice viitorul. [gen. *-iei*. var. *devinație* s. f. / cf. fr. *divination*, lat. *divinatio*]

DIVINITÁTE *s. f.* 1. ființă socotită de cei mistici drept creatoare și cîrmuitoare a lumii ; Dumnezeu, zeu. 2. esență, natură divină. [cf. lat. *divinitas*, fr. *divinité*]

DIVINIZÁ *vb. I. tr.* a iubi, a adora (ca pe un zeu, ca pe o divinitate). ● a pune în rîndul zeilor, al divinităților. [< fr. *diviniser*]

DIVINIZÁRE *s. f.* acțiunea de a diviniza și rezultatul ei ; adorare. [< *diviniza*]

DIVITÍSM *s. n. (rar)* bogăție foarte mare, avere fabuloasă. [< fr. *divitisme*, cf. lat. *dives* — bogat]

DIVÍZ, -Ă *adj.* împărțit (între moștenitori). [cf. fr. *divis*, lat. *divisus*]

DIVIZÁ *vb. I.* 1. *tr.* a împărți, a divide. ◊ *(mat.)* a face o împărțire ; a împărți. 2. *tr., refl.* a (se) despărți în grupuri. ◊ a (se) dezbina. [< fr. *diviser*]

DIVIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) diviza și rezultatul ei ; diviziune. [< *diviza*]

DIVIZÍBIL, -Ă *adj.* care se poate diviza. ● *(mat. ; despre numere)* care poate fi împărțit exact cu un număr. [cf. fr. *divisible*, lat. *divisibilis*]

DIVIZIBILITÁTE *s. f.* calitatea de a fi divizibil ; *(spec.)* calitate a unui număr de a se putea împărți exact cu un alt număr. [cf. fr. *divisibilité*]

DIVÍZIE *s. f.* 1. mare unitate militară care are mai multe regimente de arme diferite sau mai multe nave de război. ◊ comandamentul unei asemenea unități militare. 2. categorie de calificare a echipelor sportive. [gen. *-iei*. / < rus. *divizija*, cf. fr. *division*]

DIVIZIÓN *s. n.* subunitate de artilerie sau de cavalerie cuprinzînd mai multe baterii sau escadroane. O *~ de nave* = unitate în forțele maritime militare, formată din mai mul-

te nave de același tip. [pron. *-zi-on.* / cf. fr. *division*, rus. *divizion*]

DIVIZIONÁR, *-Á adj.* 1. referitor la o împărțire, care presupune o împărțire. O *monedă ~ă* = monedă măruntă, reprezentînd o fracțiune a unității monetare legale ; bani mărunți. 2. care aparține unei divizii. [pron. *-zi-o-.* / cf. fr. *divisionnaire*]

DIVIZIONÍSM *s. n. (rar)* poantilism. [pron. *-zi-o-.* / < fr. *divisionnisme*]

DIVIZIONÍST *s. m.* pictor care practică divizionismul. [pron. *-zi-o-.* / < fr. *divisionniste*]

DIVIZIÚNE *s. f.* împărțire ; separare, divizare. ● operație logică de împărțire a genului în speciile sale. O *~a muncii* = împărțire a unui proces de producție în mai multe operații specializate ; *~ celulară* = = mod de înmulțire a celulelor prin mitoză și amitoză. ● fragment, parte, unitate obținută printr-o împărțire. ● linioară marcată pe o scară funcțională sau pe cadranul unui instrument de măsură, corespunzînd unei anumite valori ; intervalul sau valoarea intervalului dintre două astfel de linioare. [cf. lat. *divisio*, fr. *division*]

DIVIZÓR, *-OÁRE adj.* care divide, care împarte. // *s. m. (mat.)* împărțitor. O *~ comun* = întreg care împarte exact două sau mai multe numere date. // *s. n. ~ de frecvență* = circuit sau montaj folosit la divizarea frecvenței unei oscilații electrice ; *~ de tensiune* = aparat electric utilizat pentru divizarea tensiunii. [cf. fr. *diviseur*, lat. *divisor*]

DIVÓRS *s. n.* v. d i v o r ț.

DIVÓRȚ *s. n.* 1. desfacere a unei căsătorii pe cale legală. 2. *(fig.)* ruptură, separare. [var. *divors* s. n. / < lat. *divortium*, cf. it. *divorzio*, fr. *divorce*]

DIVORȚÁ *vb. I. intr. (despre soți)* a se despărți, a rupe căsătoria prin divorț. [cf. fr. *divorcer*, it. *divorziare*]

DIVORȚIALITÁTE *s. f.* numărul proporțional al divorțurilor în sînul unei populații. [pron. *-ți-a-.* / cf. fr. *divortialité*]

DIVULGÁ *vb. I. tr.* a da în vileag, a trăda. a face cunoscut (un secret, ceva ce nu știe nimeni). [p. i. *divúlg.* / < fr. *divulguer*, it., lat. *divulgare*]

DIVULGÁRE *s. f.* acțiunea de a divulga și rezultatul ei ; dare în vileag. [< *divulga*]

DIVULGATÓR, *-OÁRE s. m. f.* cel care divulgă. [cf. fr. *divulgateur*, lat. *divulgator*]

DIVÚLSIE *s. f.* v. d i v u l s i u n e.

DIVULSIÚNE *s. f. (liv.)* smulgere, extragere, scoatere violentă. [pron. *-si-u-.* var. *divulsie* s. f. / < fr. *divulsion*, lat. *divulsio*]

DIVULSÓR *s. n.* instrument folosit pentru a provoca divulsiunea. [< fr. *divulseur*]

DÍXIE *s. n.* v. d i x i e l a n d.

DIXIELÁND *s. n.* prelucrarea de către muzicienii albi a stilului de jaz negru din New Orleans. [pron. *dixilen.* var. *dixie* s. n. / < americ. *dixieland*, cf. *„țara Dixie"*, poreclă dată statelor sudice din S.U.A.]

DIXIELÁNDER *s. m.* muzician care practică stilul dixieland. [pron. *-len-.* / < americ. *dixielamder*]

DIXTUÓR *s. n.* compoziție muzicală pentru zece părți concertante. ● ansamblu format din zece interpreți. [pron. *-tu-or.* / < fr. *dixtuor*]

DIZ[1]- v. d i s[1]-.

DIZ[2]- v. d i s[2]-.

DIZAHARÍDĂ *s. f.* substanță aparținînd grupului de zaharuri a căror moleculă provine din condensarea a două molecule de monozaharide. [< fr. *disaccharide*]

DIZARMONÍE *s. f. (liv.)* lipsă de armonie, discordanță. [gen. *-iei.* / < it. *disarmonia*]

DIZENDOCRINIÁN, *-Ă adj.* referitor la dizendocrinie. [pron. *-ni-an.* pl. *-ieni.* *-iene.* / < fr. *dysendocrinien*]

DIZENDOCRINÍE *s. f. (med.)* tulburare în funcționarea glandelor endocrine ; discrinie. [< fr. *dysendocrinie*, cf. gr. *dys* — dificil, fr. *endocrine* — endocrin]

DIZENTÉRIC, *-Ă adj., s. m. f.* (suferind) de dizenterie. [< fr. *dysentérique*]

DIZENTERÍE *s. f.* boală infectocontagioasă, manifestată prin dureri, ulcerații pe intestine și diaree cu sînge. [gen. *-iei.* var. *dezinterie* s. f. / < fr. *dysentérie*, cf. lat. *dysenteria* < gr. *dys* — greu, *entera* — viscere, măruntaie]

DIZENTERIFÓRM, *-Ă adj.* care are aspectul dizenteriei, specific dizenteriei. [< fr. *dysentériforme*]

DIZERTÁ *vb. I.* v. d i s e r t a.

DIZERTÁȚIE *s. f.* v. d i s e r t a ț i e.

DIZERTAȚIÚNE *s. f.* v. d i s e r t a ț i e.

DIZEUR *s. m.* cîntăreț de muzică ușoară. [pron. *-zör.* / < fr. *diseur*]

DIZEUZĂ *s. f.* cîntăreață de muzică ușoară. [pron. *-zö-ză.* / < fr. *diseuse*]

DIZGRAȚIÁ *vb. I. tr. (uneori ironic)* a înceta de a mai favoriza pe cineva, a-l arunca în dizgrație. [pron. *-ți-a.* p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* var. *dezgrația* vb. I. / < it. *disgraziare*, fr. *disgracier*, după *grație*]

DIZGRÁȚIE *s. f.* pierdere a favorii, a bunăvoinței unui om influent, cu putere. [gen. *-iei.* var. *dezgrație* s. f. / < it. *disgrazia*, cf. fr. *disgrâce*]

DIZGRAȚIÉRE *s. f.* acțiunea de a dizgrația și rezultatul ei ; cădere în dizgrație. [< *dizgrația*]

DIZGRAȚIÓS, *-OÁSĂ adj.* lipsit de grație : urît, dezagreabil. [cf. it. *disgrazioso*, fr. *disgracieux*]

DIZIDÉNT, *-Ă s. m. f.* v. d i s i d e n t.

DIZIDÉNȚĂ *s. f.* v. d i s i d e n ț ă.

DIZOLÚȚIE *s. f.* v. d i s o l u ț i e.

DIZOLVÁ *vb. I. tr., refl.* 1. *(despre un corp, o substanță)* a (se) amesteca, topi într-un lichid sau într-un gaz, obținînd(u-se) o soluție omogenă, a (se) dispersa într-un lichid s-au într-un gaz. 2. *(despre o societate, o adunare etc.)* a (se) desființa, a-și înceta activitatea. [p. i. *dizólv.* / < lat., it. *dissolvere*]

DIZOLVÁNT, *-Ă adj.* 1. *(adesea s. m.)* care are proprietatea de a dizolva ; solvent. 2. *(fig.)* nimicitor, ruinător, care descompune. [cf. fr. *dissolvant*]

DIZOLVÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) dizolva și rezultatul ei ; disoluție. ● *(jur.)* încetare a existenței unei organizații ca persoană juridică. [< *dizolva*]

DIZOLVÁT *s. n.* substanță care se dizolvă ; solvat. [< *dizolva*]

DJAINISM *s. n.* v. j a i n i s m.

DJAINÍST, *-Ă adj., s. m. f.* v. j a i n i s t.

DJINN *s. m.* spirit binefăcător sau răufăcător în miturile religiei musulmane. [< fr. *djinn* < cuv. arab]

DO *s. m. invar. (muz.)* 1. prima treaptă din gama majoră tip ; sunetul și nota muzicală corespunzătoare. ● denumirea uneia dintre cheile muzicale. 2. coardă a unui instrument muzical, care emite sunetul *do*. [< it. *do*]

DOBERMÁN *s. m.* rasă de ciini de talie mare, cu păr scurt, negru, maro sau gri-al-

băstrui cu pete roșcate,originar din Germania. [< engl. *doberman*, cf. *Doberman*, cel care a crescut pentru prima dată astfel de câini]

DOC[1] *s. n.* pînză groasă de bumbac din care se confecționează haine ușoare, salopete etc. [<engl. *duck*]

DOC[2] *s. n.* 1. bazin înconjurat de cheiuri, în care staționează vapoarele în timpul încărcării și descărcării mărfurilor ; totalitatea instalațiilor, clădirilor și serviciilor unui port. O ~ *plutitor* = instalație plutitoare care se folosește pentru repararea navelor. 2. magazie de mărfuri, de cereale etc., așezată pe cheiul unui port ; antrepozit. [< engl., fr. *dock*]

-DÓC element secund de compunere savantă cu semnificația „prin care trece". [< gr. *dochos* — care poate conține]

DOCÁR *s. n.* trăsurică ușoară cu două sau patru roți, care uneori este acoperită cu pînză. [< fr. *dog-cart*, engl. *dog-car*]

DOCÉNT *s. m.* 1. *(în trecut)* profesor universitar neretribuit, la al cărui curs studenții nu erau obligați să dea examen. 2. titlu în învățămîntul superior acordat de o facultate unui doctor în științe pentru merite științifice ; posesorul unui asemenea titlu. [< germ. *Dozent*, it. *docente*, cf. lat. *docens* < *docere* — a învăța]

DOCÉNȚĂ *s. f.* titlul și demnitatea de docent. ● examen pentru obținerea acestui titlu. [< it. *docenza*]

DOCÉTIC, -Ă *adj.* referitor la docetism. // *s. m. f.* adept al docetismului. [< fr. *docétique*]

DOCETÍSM *s. n.* erezie de la începuturile bisericii creștine, care susținea că Iisus Cristos nu ar fi fost om decît în aparență. [< fr. *docétisme*, cf. gr. *dokein* — a părea]

DOCHÉR *s. m.* muncitor care lucrează în docuri. [< fr., engl. *docker*]

DÓCHMIUS *s. n.* picior de vers antic compus dintr-o silabă scurtă, două lungi, urmate de o silabă scurtă și iarăși de una lungă. [pron. *-mi-us.* / < fr., lat. *dochmius*, gr. *dochmios*]

DOCÍL, -Ă *adj.* supus, ascultător, blînd. [cf. fr. *docile*, lat. *docilis*]

DOCILITÁTE *s. f.* însușirea de a fi docil ; supunere, blîndețe. [cf. fr. *docilité*, lat. *docilitas*]

DOCIMAZÍE *s. f.* 1. cercetare care se făcea în vechea Atenă asupra cetățenilor care urmau să primească diferite funcții. 2. cercetare a cauzelor unui deces prin probe speciale de laborator. 3. disciplină care determină proporția de metale utilizabile conținute de minereuri. [gen. *-iei.* / < fr. *docimasie*, gr. *dokimasia*]

DOCIMOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la docimologie. [< fr. *docimologique*]

DOCIMOLOGÍE *s. f.* disciplină care se ocupă cu studiul sistematic al examenelor și al concursurilor în scopul îmbunătățirii condițiilor și structurii lor. [gen. *-iei.* / < fr. *docimologie*, cf. gr. *dokime* — examen, *logos* — studiu]

DOCT, -Ă *adj. (uneori ironic)* învățat, savant, erudit. [cf. fr. *docte*, lat. *doctus*]

DÓCTOR *s. m.* 1. titlu științific conferit în urma unui examen special și a unei teze ; posesor al unui asemenea titlu. O ~ *honoris causa* = titlu onorific acordat de instituțiile de învățămînt superior unei personalități de mare prestigiu, fără susținerea unei disertații. 2. persoană care are studii medicale superioare și posedă dreptul de a practica medicina ; medic. 3. *(fam.)* persoană foarte pricepută într-un anumit domeniu ; maestru. [< lat. *doctor*, cf. fr. *docteur*, germ. *Doktor*]

DOCTORÁL, -Ă *adj. (despre atitudini, ton)* afectat, pedant, încrezut. [cf. fr. *doctoral*]

DOCTORÁND, -Ă *s. m. f.* persoană care studiază în vederea obținerii doctoratului. [< germ. *Doktorand*]

DOCTORANTÚRĂ *s. f.* doctorat. [cf. rus. *doktorantura*]

DOCTORÁT *s. n.* formă de studii superioare, constînd dintr-o serie de cursuri, examene și o teză, organizate pe lîngă instituțiile de învățămînt superior și care conferă titlul de doctor într-o anumită specialitate. ● calificarea posesorului titlului de doctor (în științe) ; examen final de susținere a tezei pentru obținerea titlului de doctor. [< fr. *doctorat*]

DOCTORÍE *s. f.* medicament ; *(pop.)* leac, doftorie. [gen. *-iei.* / < *doctor* + *-ie*]

DOCTORIZÁRE *s. f.* tratare a benzinelor cu plumbit de sodiu și floare de sulf în scopul îndepărtării unor compuși de sulf. [după engl. *doctor treatment*]

DOCTRINÁL, -Ă *adj.* care este în legătură cu o doctrină, de doctrină. [< fr. *doctrinal*]

DOCTRINÁR, -Ă *adj.* care se referă la o doctrină sau generează o doctrină ; de doctrină. // *s. m. f.* întemeiator, creator sau susținător al unei doctrine. [cf. fr. *doctrinaire*]

DOCTRÍNĂ *s. f.* 1. sistem filozofic, politic, religios etc. 2. totalitatea principiilor, a tezelor fundamentale ale unui anumit domeniu. [< fr. *doctrine*, lat. *doctrina*]

DOCUMÉNT *s. n.* act, dovadă scrisă prin care se atestă un fapt, se conferă, se recunoaște un drept, o obligație etc. ● scrisoare, lucru (text, înscris, inscripție, fotografie, monument etc.) care poate servi la cunoașterea mai temeinică a unui eveniment, a unui fapt istoric sau actual. [< lat. *documentum*, cf. fr. *document*, it. *documento*]

DOCUMENTÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) informa, a (se) sprijini (într-)o cercetare, (într-)o afirmație etc. pe documente. [< fr. *documenter*, it. *documentare*]

DOCUMENTÁR, -Ă *adj.* bazat pe documente ; care servește la documentare. // *s. n.* film, scriere care înfățișează fapte reale, cu valoare de document, de documentație. [cf. fr. *documentaire*]

DOCUMENTÁRE *s. f.* 1. acțiunea de a (se) documenta și rezultatul ei. 2. disciplină a înregistrării, organizării și răspîndirii cunoștințelor specializate. [< *documenta*]

DOCUMENTARÍST, -Ă *s. m. f.* 1. persoană care se ocupă cu documentarea, cu informarea științifică referitoare la o problemă sau la un domeniu de activitate. 2. autor de filme documentare. [cf. fr. *documentariste*]

DOCUMENTARÍSTIC, -Ă *adj.* de documentarist ; documentar. [< it. *documentaristico*]

DOCUMENTÁȚIE *s. f.* totalitatea informațiilor, a documentelor cu privire la o anumită problemă sau la un anumit domeniu de activitate. [gen. *-iei.* var. *documentațiune* s. f. / cf. fr. *documentation*]

DOCUMENTAȚIÚNE *s. f.* v. documentație.

DOCUMENTOGRAFÍE *s. f.* tehnica descrierii documentelor. [pron. *-iei.* / cf. it. *documentografia*]

DOCUMENTOLOGÍE *s. f.* știința documentelor ca fenomene ale vieții sociale. [gen. *-iei.* / cf. it. *documentologia*]

DODECA- element de compunere savantă cu sensul „doisprezece". [< fr. *dodeca-*, cf. gr. *dodeka*]

DODECAÉDRIC, -Ă *adj.* de dodecaedru, referitor la dodecaedru. [pron. *-ca-e-.* / < fr. *dodécaédrique*]

DODECAÉDRU *s. n.* poliedru cu douăsprezece fețe. ● cristal care are douăsprezece fețe. [< fr. *dodécaèdre*, cf. gr. *dodeka* — douăsprezece, *hedra* — bază]

DODECAFÓNIC, -Ă *adj.* referitor la dodecafonism ; care utilizează dodecafonia ; dodecafonist. [< fr. *dodécaphonique*]

DODECAFONÍE *s. f. (muz.)* tehnică modernă de compoziție muzicală, bazată pe egalitatea celor douăsprezece sunete ale scării cromatice regrupate în serii, constituind prin diferite transformări organizarea unei părți (modul). [gen. *-iei.* / < fr. *dodécaphonie*, it. *dodecafonia*, cf. gr. *dodeka* — douăsprezece, *phone* — sunet]

DODECAFONÍSM *s. n. (muz.)* tehnică de compoziție în muzica modernă, bazată pe dodecafonie. v. serialism. [< fr. *dodécaphonisme*]

DODECAFONÍST, -Ă *adj.* dodecafonic. // *s. m. f.* compozitor de muzică dodecafonică. [< fr. *dodécaphoniste*]

DODECAGÓN *s. n.* poligon cu douăsprezece laturi și douăsprezece unghiuri. [< fr. *dodécagone*, cf. gr. *dodeka* — douăsprezece, *gonia* — unghi]

DODECAGONÁL, -Ă *adj.* în formă de dodecagon. [cf. fr. *dodécagonal*]

DODECAMERÓN *s. n. (lit.)* interval, perioadă de douăsprezece zile. ● operă ale cărei părți sînt grupate în douăsprezece „zile". [pl. *-oane, -onuri.* / < it. *dodecameron*, cf. gr. *dodeka* — douăsprezece, *hemera* — zi]

DODECASILÁB *s. m.* vers de douăsprezece silabe. [cf. fr. *dodécasyllabe*, lat. *dodecasyllabus* < gr. *dodeka* — douăsprezece, *syllabe* — silabă]

DODECASILÁBIC, -Ă *adj. (despre versuri)* care are douăsprezece silabe. [< fr. *dodécasyllabique*]

DODECASTÍL *s. n.* edificiu a cărui fațadă are douăsprezece coloane. [< fr. *dodécastyle*, cf. gr. *dodeka* — douăsprezece, *stylos* — coloană]

DOG *s. m.* ciine mare de pază (și de vînătoare), cu părul scurt și lins, cu urechile lăsate în jos și cu botul turtit. [< fr. *dogue*, cf. engl. *(watch-)dog*]

DOGÁL, -Ă *adj.* al dogelui, care aparține unui doge. [< it. *dogale*]

DOGÁT *s. n.* demnitate de doge ; timpul în care guvernează un doge. ● formă de guvernămînt, teritoriu condus de un doge. [< it. *dogato*]

DÓGE *s. m.* conducător (ales prin vot) al vechilor republici italiene Veneția și Genova. [< it. *doge*]

DOGGER *s. n.* epoca (seria) mijlocie a jurasicului. // *adj.* care aparține acestei epoci. [< engl., fr. *dogger*]

DOGMÁTIC, -Ă *adj.* 1. referitor la dogmele unei religii, (cu caracter) de dogmă. 2. care respectă cu strictețe dogmele. ● mărginit, închistat în dogme. ● necreator. // *s. m. f.* dogmatist. [< lat. *dogmaticus*, fr. *dogmatique*]

DOGMÁTICĂ *s. f.* expunere sistematică a dogmelor unei religii ; tratat asupra dogmelor. [< fr. *dogmatique*]

DOGMATICIÁN *s. m.* specialist în dogmatică. [pron. *-ci-an*, pl. *-ieni.* / et. incertă]

DOGMATÍSM *s. n.* mod de gîndire rigid care operează cu teze socotite imuabile. [< fr. *dogmatisme*]

DOGMATÍST, -Ă *s. m. f.* 1. adept al dogmatismului ; dogmatic. 2. cel care susține dogmele unei biserici. [cf. fr. *dogmatiste*, it. *dogmatista*]

DOGMATIZÁ *vb. I. intr.* 1. a învăța dogmele. 2. *(fig.)* a vorbi pe un ton sentențios, de dogmă, care nu admite replică. [< fr. *dogmatiser*]

DOGMATIZÁRE *s. f.* acțiunea de a dogmatiza. [< *dogmatiza*]

DÓGMĂ *s. f.* 1. principiu fundamental al unei doctrine religioase obligatoriu pentru toți adepții ei, asupra căruia nu este îngăduit să se discute. 2. teză, doctrină politică, științifică etc. considerată imuabilă, acceptată în mod necritic și aplicată rigid, fără a ține seamă de condițiile concrete. [< lat., gr. *dogma*, cf. fr. *dogme*]

DOL *s. n. (jur.)* orice mijloc viclean folosit pentru a determina pe cineva să încheie un contract care este în defavoarea lui. [< lat. *dolus*, cf. fr. *dol*]

DOL *s. m.* ciine sălbatic asiatic, asemănător cu lupul. [< engl. *doll*]

DOLANTÍNĂ *s. f.* medicament de sinteză de tipul morfinei, întrebuințat ca analgezic. [< fr. *dolantine*, nume comercial]

DOLÁR *s. m.* unitate monetară în S.U.A., în Canada etc. [< engl., fr. *dollar*]

DÓLCE *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* dulce, delicat. [< it. *dolce*]

DOLCÍSSIMO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* cu multă duioșie. [< it. *dolcissimo*]

DOLEÁNȚĂ *s. f.* dorință exprimată printr-o cerere ; deziderat. ● plîngere ; reclamație. [pron. *-le-an-.* / < fr. *doléance*, cf. lat. *dolere* — a se plînge]

DOLÉNT, -Ă *adj. (rar)* plîngăreț ; tînguitor, trist, jalnic. [cf. fr. *dolent*, it. *dolente*, lat. *dolens*]

DOLÉNTE *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* dureros, cu tristețe. [< it. *dolente*]

DOLERÍT *s. n. (geol.)* rocă magmatică efuzivă, avînd compoziția bazaltului, de care se deosebește însă prin lipsa olivinei. [< germ. *Dolerit*]

DÓLIC *s. m.* plantă erbacee leguminoasă din țările calde, cu flori violete și avînd ca fructe păstăi colorate în violet-purpuriu lucitor ; fasole japoneză. [< fr. *dolic*]

DOLICHO- v. doliho-.

DOLICO- v. doliho-.

DOLICOCEFÁL, -Ă *adj., s. m. f.* v. dolihocefal.

DOLICOCEFALÍE *s. f.* v. dolihocefalie.

DOLIHO- element prim de compunere savantă cu sensul de „alungit", „lung". [var. *dolico-*. scris și *dolicho-*. / < fr. *dolicho-*, cf. gr. *dolichos*]

DOLIHOCEFÁL, -Ă *adj., s. m. f.* (om) cu craniul lunguieț, (mult) alungit. [< var. *dolicocefal, -ă* adj., s. m. f. / < fr. *dolichocéphale*, cf. gr. *dolichos* — alungit, *kephale* — cap]

DOLIHOCEFALÍE *s. f.* însușire a craniului dolihocefal. [gen. *-iei.* var. *dolicocefalie* s. f. / < fr. *dolichocéphalie*]

DOLIHOCOLÓN *s. n. (med.)* alungirea anormală a colonului. [< fr. *dolichocôlon*, cf. gr. *dolichos* — alungit, *kolon* — intestin gros]

DOLIHOPÓD *s. n. (zool.)* lăcustă subțire, decolorată, cu apendicele foarte alungite, care trăiește în cavernele din regiunile mediteraneene. [< fr. *dolichopode*]

DÓLIU *s. n.* jale, tristețe, durere cauzată de moartea cuiva apropiat, de o nenorocire obștească etc.; atitudine plină de tristețe a unui om căruia i-a murit cineva. O *zi de ~ =* zi care amintește de un eveniment dureros; *în ~ =* în negru. [pron. *-liu.* / cf. lat. *dolium*, it. *doglia*, fr. *deuil*]

DÓLIUM *s. n. (ist.)* vas mare de lut de dimensiunile unui butoi, folosit de greci și de romani pentru păstrarea lichidelor ori ca depozit de grîu. [pron. *-li-um.* / < lat. *dolium*]

DÓLLY *s. n.* cărucior cu o macara de dimensiuni reduse, pe care se așază aparatul de filmat pentru înregistrări panoramice de la mică înălțime. [< engl. *dolly*]

DOLMÁN *s. n.* haină groasă și scurtă (împodobită cu brandenburguri) purtată mai ales de militari. [cf. fr. *dolman*, germ. *Dolman*]

DOLMÉN *s. n.* monument funerar megalitic, alcătuit dintr-o piatră plată așezată orizontal pe două pietre verticale. [< fr. *dolmen*, cf. celt. *tolmen* — masă de piatră]

DOLOMÍT *s. n.* v. dolomită.

DOLOMÍTĂ *s. f.* mineral alcătuit din carbonat de calciu și de magneziu, care intră în constituția unor mari masive muntoase; *(p. ext.)* rocă calcaroasă care conține magneziu. [var. *dolomit* s. n. / < fr. *dolomite*, cf. *Dolomicu*, mineralog francez]

DOLOMÍTIC, -Ă *adj.* care conține dolomit. [< fr. *dolomitique*]

DOLOMITIZÁRE *s. f.* îmbogățire naturală în magneziu a rocilor calcaroase. [după fr. *dolomitisation*]

DOLÓN *s. n.* velă mică pătrată, invergată pe un catarg înclinat, la o navă de transport feniciană. [< gr. *dolon*, cf. lat. *dolo*]

DOLÓRIC, -Ă adj. *senzații ~e =* sensații de durere. [cf. lat. *dolor* — durere]

DOLOSÍV, -Ă *adj. (despre contracte)* făcut prin înșelăciune, cu caracter de dol. [var. *doloziv*, *-ă* adj. / < fr. *dolosif*]

DOLOZÍV, -Ă *adj.* v. dolosiv.

DOM *s. n.* 1. catedrală de mari proporții; *(p. rest.)* cupola de deasupra unui edificiu monumental. 2. structură geologică sau anatomică în formă de cupolă. ● formă de cristal caracterizată prin existența a două fețe înclinate, simetrice. 3. recipient montat în partea superioară a unei căldări orizontale cu aburi. [< fr. *dôme*, it. *duomo*, germ. *Dom*]

DOMÁȚIUM *s. n. (bot.)* organ vegetal sau cavitate a unui organ în care trăiesc viermi sau insecte. [< germ. *Domatium*, cf. gr. *domation* — căsuță]

DOMENIÁL, -Ă *adj. care* aparține unui domeniu. [pron. *-ni-al.* / cf. fr. *domanial*]

DOMÉNIU *s. n.* 1. bunuri imobiliare (pământ, construcții etc.) aparținînd unui stat, unui suveran sau unui moșier. 2. sector al unei nrte, al unei științe, al unei activități etc. 3. *(mat.)* porțiune delimitată pe o curbă, o suprafață sau într-un spațiu. [pron. *-niu.* / < lat. *dominium*, cf. fr. *domaine*, it. *dominio*]

DOMÉSTIC, -Ă *adj.* 1. *(despre animale)* care trăiește lîngă casa omului; de casă. 2. *(despre ocupații, condiții de trai)* de casă, familial. [cf. fr. *domestique*, lat. *domesticus*]

DOMESTICÍ *vb. IV, tr., refl.* a (se) face domestic; a (se) îmblînzi. [cf. fr. *domestiquer*]

DOMESTICÍRE *s. f.* acțiunea de a (se) domestici și rezultatul ei; îmblînzire. [< *domestici*]

DOMESTICITÁTE *s. f.* 1. starea unui animal domestic. 2. *(franțuzism)* situația de servitor. ● totalitatea servitorilor unei case. [cf. fr. *domesticité*]

DOMICILIÁ *vb. I. intr.* a locui, a-și avea domiciliul undeva. [pron. *-li-a.* p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *domicilier*]

DOMICILIÁR, -Ă *adj.* relativ la domiciliu. [cf. fr. *domiciliaire*]

DOMICILIÉRE *s. f.* acțiunea de a domicilia și rezultatul ei. [pron. *-li-e-.* / < *domicilia*]

DOMICÍLIU *s. n.* loc, casă unde locuiește în mod stabil cineva. [pron. *-liu.* pl. *-ii.* / cf. fr. *domicile*, lat. *domicilium*]

DOMINÁ *vb. I.* 1. *tr.* a ține sub influența sa; a stăpîni în mod absolut. ● *refl.* a se stăpîni, a se reține. 2. *tr. (fig.)* a fi mai ridicat decît locurile înconjurătoare, a întrece. 3. *intr.* a se impune, a predomina. [p. i. *dómin* și *-nez.* / < fr. *dominer*, it., lat. *dominari*]

DOMINÁNT, -Ă *adj.* care domină; preponderent. ● specific, caracteristic. [cf. fr. *dominant*]

DOMINÁNTĂ *s. f.* 1. *(muz.)* treapta a cincea a oricărei game diatonice. 2. parte, trăsătură caracteristică, fundamentală. ● nuanță coloristică sau culoare în exces într-o imagine cinematografică, un diapozitiv sau o fotografie în culori. 3. focar de excitație puternică, precumpănitor la un moment dat, în activitatea nervoasă superioară. 4. *(genet.)* capacitate a unei gene de a se manifesta. [< it. *dominante*]

DOMINÁNȚĂ *s. f.* caracterul a ceea ce este dominant; preponderență. ● *(biol.)* stare prezentată de un caracter sau de o genă dominantă. [< fr. *dominance*]

DOMINÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) domina și rezultatul ei; dominație. [< *domina*]

DOMINÁT, -Ă *adj.* supus dominației altuia; asupra căruia se exercită o relație de dominanță. [cf. it. *dominato*]

DOMINÁT *s. n. (ist.)* regim monarhic totalitar al Imperiului roman de după Dioclețian, moștenit și de Imperiul bizantin. [< lat. *dominatus*, cf. it. *dominato*]

DOMINATÓR, -OÁRE *adj. (rar)* dominant. [cf. fr. *dominateur*, lat. *dominator*]

DOMINÁȚIE *s. f.* dominare, stăpînire; autoritate, putere suverană. [gen. *-iei.* var. *dominațiune* s. f. / cf. fr. *domination*, lat. *dominatio*]

DOMINAȚIÚNE *s. f.* v. dominație.

DOMINICÁN, -Ă *s. m. f.* călugăr dintr-un ordin monahal catolic înființat la sfîrșitul sec. XIII. // *adj.* referitor la acest ordin. [< fr. *dominicain*, cf. *Dominic de Guzman*, predicator castilian]

DOMINIÓN *s. n.* stat care făcea parte din Imperiul britanic (azi din Commonwealth), depinzînd de metropolă și avînd numai formal o oarecare autonomie. [pron. *-ni-on.* pl. *-oane.* / < fr., engl. *dominion*]

DOMINÓ *s. n.* I. joc de societate format din cel puțin 28 de piese plate, dreptunghiulare, însemnate cu puncte (de la 0 pînă la 6). II. costumație de bal mascat, compusă dintr-o mantie neagră cu glugă. ● persoană costumată în acest fel. [acc. și *dómino.* / < fr., it., sp. *domino*]

DOMPTÁ *vb. I. tr. (franţuzism)* a supune, a îmblînzi (fiare). ● *(fig.)* a înfrîna, a stăpîni. [< fr. *dompter*]

DON *s. m.* titlu de curtoazie cu care spaniolii se adresează bărbaţilor. [< sp. *don*]

DÓÑA *s. f.* titlu cu care spaniolii se adresează femeilor. [pron. *do-nia.* / < sp. *doña*]

DONÁ *vb. I. tr.* a face o donaţie ; a dărui. [< fr. *donner*, it., lat. *donare*]

DONÁRE *s. f.* faptul de a dona. [< *donа*]

DONÁRIU *s. n.* parte a unui templu sau a altui edificiu antic unde se păstrau ofrandele aduse zeilor. ● piesă cu caracter votiv. [< fr., lat. *donarium*]

DONATÁR, -Á *s. m. f.* persoană care primeşte o donaţie. [cf. lat. *donatarius*, fr. *donataire*]

DONÁTĂ *s. f.* nume dat cărţilor tipărite înainte de invenţia tiparului, a căror imprimare se făcea cu clişee gravate în lemn şi acoperite cu cerneală. [< *(Aelius) Donatus*, gramatic latin]

DONATÍSM *s. n.* mişcare secretă, iniţiată în sec. IV de episcopul Donatus la Cartagina, care cerea supunerea la canoane grele a creştinilor care îşi renegaseră credinţa în timpul persecuţiilor religioase. [< fr. *donatisme*]

DONATÍST, -Ă *adj.* referitor la donatism. // *s. m. f.* adept al donatismului. [< fr. *donatiste*]

DONATÍVUM *s. n. (ist.)* dar în bani acordat soldaţilor de împăraţii romani la urcarea lor pe tron. [< lat. *donativum*]

DONATÓR, -OÁRE *s. m. f.* persoană care face o donaţie. O ~ *de sînge* = persoană care dă o cantitate din sîngele său pentru a fi folosită la transfuzii ; donor. [cf. lat. *donator*, fr. *donateur*]

DONÁŢIE *s. f.* act prin care una dintre părţi procură un avantaj celeilalte părţi fără a primi ceva în schimb ; dar făcut printr-un act public. [gen. *-iei*. var. *donaţiune* s. f. / cf. lat. *donatio*, fr. *donation*]

DONAŢIÚNE *s. f.* v. d o n a ţ i e.

DONCHIŞOTÉSC, -Ă *adj.* cu caracter de donchişotism. [< fr. *donquichottesque*]

DONCHIŞOTÍSM *s. n. (liv.)* purtare extravagantă, caracteristică unui om care urmăreşte scopuri irealizabile, pentru care desfăşoară un eroism steril în luptă cu obstacole imaginare. [< fr. *donquichottisme*, cf. *Don Quijote*, eroul celebrei opere a lui Cervantes]

DONG *s. m.* unitate monetară în Republica Socialistă Vietnam. [< fr. *dong* < cuv. vietnamez]

DONJÓN *s. n.* turnul principal al unui castel medieval. [< fr. *donjon*]

DONJUÁN *s. m. (fam.)* bărbat ahtiat după aventuri amoroase ; cuceritor ; crai. [pron. *-ju-an* şi *-hu-an*. / < fr. *donjuam*, cf. *Don Juan*, celebru nobil spaniol care apare ca personaj în multe opere, printre care o comedie a lui Molière]

DONJUANÉSC, -Ă *adj.* cu caracter de donjuanism ; de donjuan, de seducător. [pron. *-ju-a-*. / < fr. *donjuanesque*]

DONJUANÍSM *s. n.* atitudine, caracter de donjuan. [pron. *-ju-a-* şi *-hu-a-*. / < fr. *donjuanisme*]

DONÓR, -OÁRE *s. m. f.* donator. // *adj. s. m.* (atom de natură străină) care poate ceda un electron în masa unui semiconductor. [< fr. *donneur*]

DOPÁ *vb. I. tr.* a administra fraudulos unui cal înainte de curse sau unui sportiv înainte de concurs substanţe excitante pentru obţinerea unui efort suplimentar în vederea cîştigării probelor. [< fr. *doper*]

DOPÁJ *s. n.* dopare. [< fr. *dopage*]

DOPÁRE *s. f.* acţiunea de a dopa şi rezultatul ei ; dopaj ; doping. [< *dopa*]

DÓPING *s. n.* dopaj ; mod artificial de a mări rezistenţa şi randamentul fizic în concursuri sportive prin administrarea de medicamente stimulatorii (stricnină, amfetamine etc.). [< engl., fr. *doping*]

DORÁDĂ *s. f.* nume dat mai multor peşti teleosteeni cu reflexe aurii. [< fr. *dorade*]

DORÁT, -Ă *adj. (franţuzism)* aurit. [cf. it. *dorato*, fr. *doré*]

DÓRIC, -Ă *adj. ordin* ~ = ordin arhitectonic grec, caracterizat prin sobrietate şi simplitate, friza fiind decorată cu triglife şi metope. ● *(despre elemente arhitectonice, clădiri)* în stil doric. [cf. it. *dorico*, lat. *doricus*]

DORICÍSM *s. m. (lingv.)* caracteristica dialectului doric al limbii greceşti vechi ; dorism. [cf. it. *doricismo*]

DORIFÓR *s. m.* soldat în corpul de gardă al vechilor regi perşi. [< fr. *doryphore*, cf. gr. *doryphoros* — purtător de lance]

DORÍSM *s. n.* doricism. [cf. it. *dorismo*]

DORMÉZĂ *s. f.* un fel de canapea fără spetează, pe care se poate dormi. [< fr. *dormeuse*]

DORMITÁ *vb. I. intr.* a moţăi, a dormi prost, cu întreruperi. [< lat. *dormitare*]

DORMITÍV, -Ă *adj., s. n. (rar)* somnifer. [< fr. *dormitif*]

DORMITÓR *s. n.* cameră de dormit (într-o locuinţă, într-o cazarmă, într-un internat etc.). ● mobilă din camera de dormit. [< lat. *dormitorium*]

DORN *s. n.* **1.** unealtă de oţel cu care se fac găuri în tablă, în piele etc. ; priboi. **2.** unealtă care funcţionează după principiul burghiului de tăiat filete, folosită la degajarea găurilor de sondă. [< germ. *Dorn*]

DORSÁL, -Ă *adj.* referitor la partea din spate, posterioară a corpului sau a unui organ. // *s. f. (geol.)* **1.** formă complexă de relief care se întinde pe zeci de mii de kilometri pe fundul oceanelor, separînd două bazine. **2.** lanţ muntos care se întinde pe spaţiul unui continent. ● relief mai puţin accidentat care separă unităţi de relief mai joase. **3.** *~ă barometrică* = linie sinuoasă care uneşte punctele de mare presiune. [cf. fr. *dorsal*, it. *dorsale*]

DORSALGÍE *s. f.* durere în regiunea dorsală. [gen. *-iei*. / < fr. *dorsalgie*, cf. lat. *dorsum* — spate, gr. *algos* — durere]

DORSALIZÁRE *s. f.* dezvoltare anormală a ultimei vertebre cervicale. [după fr. *dorsalisation*]

DOSÁR *s. n.* totalitatea actelor scrise (adesea adunate la un loc) privitoare la o afacere, la o persoană etc. ; învelitoare, copertă de carton în care se păstrează aceste acte. [după fr. *dossier*]

DOTÁ *vb. I. tr.* **1.** a prevedea (o instituţie etc.) cu cele necesare. **2.** *(fig.)* a înzestra cu calităţi intelectuale sau sufleteşti. **3.** a da dotă unei fete la căsătoria ei. [cf. fr. *doter*, lat. *dotare*]

DOTÁL, -Ă *adj.* de dotă, prin care se constituie o dotă. [cf. fr. *dotal*, lat. *dotalis*]

DOTÁRE *s. f.* acţiunea de a dota şi rezultatul ei ; înzestrare ; dotaţie. [< *dota*]

DOTÁT, -Ă *adj.* înzestrat cu calităţi deosebite [< *dota*]

DOTÁŢIE *s. f.* dotare. ● înzestrare, echipare a unei întreprinderi, a unei persoane cu cele necesare ; mijloacele materiale date în

acest scop. [gen. *-iei.* var. *dotațiune* s.f. / cf. fr. *dotation*, lat. *dotatio*]

DOTAȚIÚNE *s.f.* v. d o t a ț i e.

DÓTĂ *s.f.* bunurile aduse de o femeie în căsătorie ; zestrea unei femei. [< fr. *dot*]

DOUBLE *s.f.* piesă muzicală care apare după o sarabandă, avînd rolul de a aduce o variație, o îmbogățire a liniei melodice a acestui dans. [pron. *dubl.* / < fr., engl. *double*]

DOUCÍN *s.m.* varietate de măr sălbatic, cu frunze lungi și frutte mici, folosit în pepiniere ca portaltoi. [pron. *du-sén.* / < fr. *doucin*]

DOUGLAS *s.m.* v. d u g l a s.

DOWNTONIÁN *s.n. (geol.)* primul etaj al devonianului inferior. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *daun-to-ni-an.* / cf. *Dawnton*, localitate în Anglia]

DOXOGRÁF *s.m. (în Grecia antică)* autor care spicuia părerile filozofilor, expunîndu-le pe probleme. [< fr. *doxographe*, cf. gr. *doxa* — părere, *graphein* — a scrie]

DOXOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la doxologie. [< fr. *doxologique*]

DOXOLOGIE *s.f.* moment în liturghia creștină în care se face glorificarea lui Cristos. [gen. *-iei.* / < fr. *doxologie*, cf. gr. *doxa* — glorie, *logos* — vorbire]

DOZÁ *vb. I. tr.* a indica, a pune în anumite proporții substanțele din care se face un amestec ; *(p. ext.)* a distribui într-un anumit fel elementele unui tot. [< fr. *doser*]

DOZÁBIL, -Ă *adj.* care se poate doza ; a cărui alcătuire poate fi dozată. [cf. fr. *dosable*]

DOZÁJ *s.n.* 1. dozare. 2. proporție între elementele unui amestec. 3. operație de echilibrare a unui submarin prin adăugarea sau scoaterea lestului. [cf. fr. *dosage*]

DOZÁRE *s.f.* acțiunea de a doza și rezultatul ei ; dozaj. [< *doza*]

DOZATÓR *s.n.* aparat care servește pentru dozaj (2). [cf. it. *dosatore*]

DÓZĂ [1] *s.f.* 1. cantitate determinată dintr-o substanță, dintr-o radiație etc. care produce un anumit efect. ● cantitate prescrisă dintr-un medicament pe care bolnavul trebuie s-o ia dintr-o dată. 2. cantitate dintr-o substanță care intră în compunerea unui amestec. [pl. *-ze.* / < fr. *dose*]

DÓZĂ [2] *s.f.* 1. cutie folosită mai ales la instalațiile electrice cu conducte în tuburi pentru a face legăturile dintre conducte și ramificații. 2. aparat care produce un curent electric variabil sub acțiunea vibrațiilor pe care i le imprimă o placă de fonograf ; picup. 3. *(fot.)* instrument ajutător pentru desfășurarea în bune condiții tehnice a developării filmelor. [< germ. *Dose*]

DOZIMETRÍE *s.f.* 1. procedeu de determinare a dozelor de radiații. 2. disciplină care studiază tehnica și posibilitățile de măsurare a dozelor de radiații. [cf. gr. *dosis* — doză, *metron* — măsură]

DOZIMÉTRU *s.n.* 1. aparat pentru măsurarea dozelor de radiații. 2. aparat de măsură a cantității de lumină produse într-un interval de timp de o sursă luminoasă. [< fr. *dosimètre*]

DRACÓNIC, -Á *adj.* 1. *(în special despre legi)* sever, excesiv, foarte aspru. 2. *(astr.)* draconitic. [cf. it. *draconico*, germ. *drakonisch* < *Dracon*, legislator atenian]

DRACONÍTIC, -Á *adj. (astr.)* referitor la linia care unește punctele de intersecție ale orbitei Lunii cu planul eclipticii : draconic (2). [cf. fr. *draconitique*, it. *draconitico*]

DRAGÁ *vb. I. tr.* 1. a săpa sub apă și a îndepărta materialul săpat cu ajutorul unei drage. 2. a curăța de mine o cale navigabilă. [< fr. *draguer*, it. *dragare*]

DRAGÁJ *s.n.* săpare sub apă cu ajutorul dragei ; dragare. [cf. fr. *dragage*]

DRAGÁRE *s.f.* acțiunea de a draga și rezultatul ei ; dragaj. [< *draga*]

DRÁGĂ *s.f.* 1. instalație plutitoare folosită pentru a săpa sub apă și pentru a îndepărta nisipul, pietrele și alte depuneri care împiedică navigația. 2. plasă de formă specială cu care se pescuiesc vietățile de pe fundul apelor. 3. dispozitiv (format dintr-un cablu lung, remorcat de nave speciale) folosit la înlăturarea minelor submarine de pe o cale navigabilă. [pl. *-ge.* / < fr. *drague*, it. *draga*, cf. engl. *drag* — a trage]

DRAGLÍNĂ *s.f.* mașină cu o cupă fixată la capătul unui braț lung și ușor, folosită mai ales la săpatul pămîntului sub nivelul terenului pe care se deplasează. v. e x c a v a t o r. [< engl., fr. *dragline*]

DRAGLINÍST, -Ă *s.m.f.* muncitor care lucrează cu draglina. [< *draglină* + *-ist*]

DRAGÓN [1] *s.m.* 1. animal fabulos închipuit cu aripi de vultur, gheare de leu și coadă de șarpe. ● reprezentare plastică a acestui animal. 2. șopîrlă tropicală care trăiește pe copaci și care are de-a lungul corpului două excrescențe ale pielii ca niște aripi. 3. numele unei constelații din emisfera boreală, alcătuită dintr-un șir lung de stele. [< fr. *dragon*]

DRAGÓN [2] *s.m.* cavalerist astfel echipat încît să poată lupta și pe jos. [var. *zdragon*, *drahon* s.m. / < fr. *dragon*, it. *dragone*]

DRAGÓN *s.n.* galon cu șnur care împodobește garda unei săbii. [pl. *-oane.* / < fr. *dragonne*]

DRAGONÁDE *s.f. pl.* nume dat prigoanelor instituite împotriva protestanților din Franța sub Ludovic al XVI-lea. [< fr. *dragonnades*]

DRAGÓR *s.m.* muncitor care conduce o dragă. [cf. fr. *dragueur*]

DRAGÓR *s.n.* 1. navă mică de luptă folosită la deminare. 2. avion sau hidroavion special amenajat pentru dragarea minelor marine magnetice. [pl. *-oare.* / cf. fr. *dragueur*]

DRAGSTER *s.n.* cursă automobilistică în care preocuparea principală este atingerea unei viteze cît mai mari pe o distanță scurtă, de obicei 400 m sau un sfert de milă, cu plecarea de pe loc. ● mașină în formă ciudată constituită dintr-un șasiu de bare din oțel sudate foarte alungit, în partea din față cu două roți subțiri și ușoare, iar în spate avînd două roți cu anvelope mari și rezistente, folosită în astfel de curse. [< engl. *dragster*]

DRÁHMĂ *s.f.* 1. *(ant.)* monedă grecească de argint. ● unitate monetară din Grecia modernă. 2. veche unitate de măsură pentru greutăți egală cu 4,38 g. [< gr. *drachme*]

DRAHÓN *s.m.* v. d r a g o n [2].

DRAIV *s.n.* 1. lovitură puternică la tenis, golf și base-ball, care imprimă mingii o viteză mare pe o traiectorie razantă. 2. *(jaz)* manieră de execuție caracterizată prin elan stimulator, vigoare, forță impulsivă. [scris și *drive*. pl. *-vuri.* / < engl. *drive*]

DRAJÁRE *s.f.* operația de formare a drajeurilor. [< *drajeu*]

DRAJÉLĂ *s.f.* v. d r a j e u.

DRAJÉU *s.n.* 1. bomboană făcută dintr-o migdală învelită în coajă de zahăr sau de ciocolată. 2. medicament al cărui înveliș este făcut din zahăr sau din ciocolată. [pron. *-jeu*.

pl. *-uri, -ele.* var. *drajelă* s. f. / < fr. *dragée*]

DRAJÓN *s. m.* lăstar crescut pe o rădăcină superficială. [< fr. *drageon*]

DRAJONÁ *vb. I. intr. (bot. ; despre plante)* a produce drajoni. [< fr. *drageonner*]

DRAJONÁJ *s. n.* proprietatea anumitor plante de a produce drajoni. [< fr. *drageonnage*]

DRAJONÁRE *s. f.* drajonaj. [< *drajona*]

DRAKKÁR *s. n.* navă folosită de vechii normanzi în expedițiile lor. [< fr., scand. *drakkar*]

DRAMÁTIC, -Ă *adj.* 1. care ține de dramă sau de teatru. O *gen* ~ = gen literar care cuprinde operele în care ideile și sentimentele, ducînd la desfășurarea unui conflict între personaje, sînt prezentate dinamic pe scenă ; *cronică* ~*ă* = prezentare (analitică) a unei reprezentații teatrale ; *artă* ~*ă* = arta și teoria punerii în scenă și interpretării operelor dramatice. ● *(despre voci)* care se caracterizează printr-o sonoritate colorată și plină de gravitate, dar avînd o mobilitate limitată. 2. *(fig.)* bogat în contraste, în conflicte ; care se desfășoară dinamic în fața noastră ; zguduitor, emoționant. [cf. fr. *dramatique*, it. *dramatico*, lat. *dramaticus*]

DRAMATÍSM *s. n.* 1. ceea ce provoacă o vie emoție, sentimente puternice (proprii unei drame). 2. *(fig.)* tensiune, încordare. ● zguduire. [cf. fr. *dramatisme*]

DRAMATIZÁ *vb. I. tr.* 1. a adapta o lucrare literară condițiilor reprezentării scenice ; *(fig.)* a face ceva dramatic. 2. *(ironic)* a da prea multă importanță unui eveniment, unui fapt de mică importanță. [< fr. *dramatiser*, cf. it. *drammatizzare*, gr. *dramatizein*]

DRAMATIZÁRE *s. f.* acțiunea de a dramatiza și rezultatul ei. ● *(concr.)* povestire adaptată pentru a fi reprezentată pe scenă. [< *dramatiza*]

DRAMATÚRG *s. m.* autor de opere dramatice. [cf. fr. *dramaturge*, it. *drammaturgo*, germ. *Dramaturg*, gr. *dramatourgos*]

DRAMATURGÍE *s. f.* totalitatea operelor dramatice ale unui popor, ale unei epoci etc. ● arta de a scrie piese de teatru, de a le pune în scenă și de a le interpreta. [gen. *-iei.* / cf. fr. *dramaturgie*, it. *drammaturgia*, germ. *Dramaturgie* gr. *dramatourgia*]

DRÁMĂ *s. f.* 1. operă dramatică în care tragicul se amestecă cu comicul (predominînd cel dintîi). O ~ *lirică* = operă muzicală cu caracter de dramă. ● nume generic pentru o operă dramatică. 2. *(fig.)* eveniment tragic, zguduitor ; nenorocire. ● frămîntare, conflict sufletesc puternic cu consecințe tragice. [< fr. *drame*, it. *dramma*, lat., gr. *drama* — acțiune]

DRAMOLÉTĂ *s. f. (lit.)* dramă (1) de proporții reduse. [cf. germ. *Dramolett*]

DRAPÁ *vb. I.* 1. *tr.* a acoperi, a împodobi cu o draperie. ● a dispune o stofă în formă de draperie. 2. *tr., refl.* a (se) îmbrăca într-un veșmînt larg, cu falduri. ● *tr. (fig.)* a acoperi, a camufla ceva. [< fr. *draper*]

DRAPÁJ *s. n. (rar)* drapare. [cf. it. *drappeggio*]

DRAPÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) drapa și rezultatul ei ; împodobire cu draperii ; drapaj. [< *drapa*]

DRAPÉL *s. n.* steag al unei unități militare ; *(p. ext.)* steag, flamură. [cf. it. *drapello*, fr. *drapeau*]

DRAPERÍE *s. f.* 1. perdea grea de postav, de stofă etc. pusă la uși, la ferestre etc. și lăsată să cadă în falduri ; stofă dispusă cu artă în falduri mari. O *(geol.)* ~*rii carstice* = concrețiuni cu aspect de pînză în falduri, care iau naștere prin depunerea calcitului în crăpăturile din plafoanele peșterilor. 2. veșmînt larg cu falduri, care îmbracă o statuie, personajele unui tablou etc. [gen. *-iei.* / < fr. *draperie*, cf. it. *drapperia*]

DRAPÉU *s. n.* cută, fald (al unui veșmînt). [pron. *-peu.* / < fr. *drapé*]

DRÁSTIC, -Ă *adj.* aspru, energic, brutal. O *(med. ; despre purgative)* cu efect puternic și rapid. [< fr. *drastique*, it. *drastico*, cf. gr. *drastikos* — tare]

DRAW *s. n. (sport)* meci terminat la scor egal ; rezultat de egalitate în încheierea partidei. [pron. *drau.* pl. *-uri.* / < engl. *draw*]

DREADNOÚGHT *s. n. (mar.)* tip de cuirasat rapid, puternic blindat și cu tunuri de mare calibru. [pron. *dred-nót.* / cf. engl., fr., it. *dreadnought* < engl. *dread* — a-i fi frică, *nought* — nimic]

DREN *s. n.* 1. conductă subterană pentru colectarea și evacuarea apei de pe un teren mlăștinos. ● strat pietros care căptușește spatele unui zid de sprijin, o boltă etc., destinat să colecteze apa de infiltrație. 2. tub, mește de tifon prin care se scurge puroiul sau lichidul dintr-o rană. [< fr., engl. *drain*]

DRENÁ *vb. I. tr.* 1. a usca prin drenuri un teren mlăștinos. 2. a scurge puroiul dintr-o rană printr-un dren. [< fr. *drainer*]

DRENÁJ *s. n.* 1. drenare. O *rețea de* ~ = lucrare executată cu ajutorul unei rețele de drenuri în vederea asanării unui teren. 2. scoaterea puroiului dintr-o rană. [cf. fr. *drainage*, it. *drenaggio*]

DRENÁRE *s. f.* acțiunea de a drena și rezultatul ei ; drenaj. ● deplasare a țițeiului din zăcămînt spre gaura de sondă. [< *drena*]

DREPTÚNGHI *s. n.* paralelogram cu unghiurile drepte. [< *drept* + *unghi*, după fr. *rectangle*]

DREPTÚNGHIC, -Ă *adj.* care are unul sau mai multe unghiuri drepte. [< *dreptunghi*]

DREPTUNGHIULÁR, -Ă *adj.* în formă de dreptunghi. [pron. *-ghiu-.* / < *dreptunghi*, după fr. *rectaugulaire*]

DRESÁ *vb. I. tr.* I. a învăța un animal să execute anumite figuri și mișcări. ● *(fig., peior.)* a obișnui pe cineva să se poarte într-un anumit fel în diferite ocazii. II. a face, a alcătui, a încheia (un proces-verbal etc.). [< fr. *dresser*]

DRESÁJ *s. n.* dresare. [cf. fr. *dressage*]

DRESÁRE *s. f.* acțiunea de a dresa și rezultatul ei ; dresaj, dresură. [< *dresa*]

DRESÓR, -OÁRE *s. m. f.* specialist în dresarea animalelor. [< fr. *dresseur*]

DRESÚRĂ *s. f.* dresare. [< germ. *Dressur*]

DREZÍNĂ *s. f.* vehicul, de obicei deschis, care servește mai ales la transporturi ușoare pe o linie ferată. [< fr. *draisine*]

DRIÁDĂ *s. f.* nimfă a pădurilor. [pron. *dri-a-.* / < fr. *dryade*, it. *driade*, cf. gr. *dryas* < *drys* — stejar]

DRIBLÁ *vb. I. intr. (sport)* a conduce mingea cu abilitate, avînd un adversar care stă în cale. [< fr. *dribbler*, cf. engl. *dribble*]

DRIBLÁJ *s. n.* driblare. [et. incertă]

DRIBLÁRE *s. f.* acțiunea de a dribla și rezultatul ei ; dribling, driblaj. [< *dribla*]

DRIBLÉR *s. m.* sportiv care execută driblinguri. [cf. engl. *dribbler*, fr. *dribbleur*]

DRÍBLING *s. n.* driblare. [pl. *-guri.* / < engl. *dribbling*]

DRÍFTER *s. n.* tip de ambarcaţie folosită pentru pescuitul marin de larg şi în sport. [< engl. *drifter*]

DRIL *s. n.* ţesătură groasă şi deasă, făcută din fire de cînepă cu urzeală dublă şi folosită pentru îmbrăcăminte de vară, pentru corturi etc. v. d o c[1]. [< fr. *drilles*, cf. germ. *Drill(ich)*]

DRÍLING *s. n.* armă cu trei ţevi. [< engl. *drilling*]

DRILOMÉTRU *s. n.* *(tehn.)* aparat pentru controlul operaţiilor de săpare a sondelor. [< fr. *drillomètre*]

DRIOPITÉC *s. m.* cel mai apropiat strămoş al maimuţelor antropoide actuale şi al omului, care a trăit la începutul perioadei neogene. [pron. *-dri-o-*. / < fr. *dryopithèque*, cf. gr. *drys* — stejar, *pithekos* — maimuţă]

DRIVE *s. n.* v. d r a i v.

DRIVELOB *s. n.* lovitură de draiv cu traiectorie înaltă. [pron. *dráiv-*. pl. *-buri*. / < engl. *drivelob*]

DRIVER *s. m.* cel care conduce atelajul într-o cursă de trap. ◘ *(în automobilism)* conducător, şofer. [pron. *drái-văr*. / < engl., fr. *driver*]

DROG *s. n.* substanţă folosită la prepararea produselor farmaceutice. ● *(adesea peior.)* medicament. [< fr. *drogue*, cf. it. *droga*]

DROGÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) îndopa cu droguri, cu medicamente. [< fr. *droguer*, it. *drogare*]

DROGÁRE *s. f.* acţiunea de a (se) droga şi rezultatul ei. [< *droga*]

DROGHERÍE *s. f.* magazin unde se vînd articole de parfumerie şi uneori preparate farmaceutice. [gen. *-iei*. / < fr. *droguerie*, cf. it. *drogheria*]

DROGHÉT *s. n.* *(text.)* stofă de lînă sau de bumbac cu desene brocate. [< fr. *droguet*]

DROGHÍST, -Ă *s. m. f.* comerciant care ţine o drogherie ; tehnician care lucrează într-o drogherie. ● fabricant de droguri. [< fr. *droguiste*]

DROLÁTIC, -Ă *adj.* *(liv.)* comic, caraghios, nostim. [< fr. *drolatique*]

-DRÓM element secund de compunere savantă cu semnificaţia „drum", „teren special amenajat de rulare". [şi *-dromă*. / < fr. *-drome*, cf. gr. *dromos*]

DROMADÉR *s. m.* cămilă din nordul Africii şi din sud-vestul Asiei cu o singură cocoaşă, folosită la călărit şi pentru transportat poveri. [< fr. *dromadaire*]

DROMATÉRIU *s. m.* animal fosil avînd caractere foarte accentuate de reptilă şi unele caractere de mamifer. [pron. *-riu*. / < fr. *dromathérium*, cf. gr. *dromas* — agil, *therion* — animal]

-DRÓMĂ v. -d r o m.

DROMO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „drum", „teren special" amenajat (pentru curse). [< fr. *dromo-*, cf. gr. *dromos*]

DROMOFOBÍE *s. f.* teamă patologică de călătorie ; fobie de drumuri. [gen. *-iei*. / < fr. *dromophobie*, cf. gr. *dromos* — drum, *phobôs* — frică]

DROMOMANÍE *s. f.* simptom întîlnit la unii bolnavi psihici, manifestat printr-un impuls irezistibil de a călători, de a vagabonda ; poriomanie. [< fr. *dromomanie*, cf. gr. *dromos* — drum, *mania* — manie]

DRÓMON *s. n.* 1. *(ant.)* navă de transport. 2. navă medievală de război cu visle. [< fr., gr. *dromon*]

DRÓMOS *s. n.* 1. nume dat în Grecia antică unor terenuri speciale, destinate alergărilor în curse atletice. 2. alee mărginită de sfincşi la intrarea templelor egiptene. [< fr., gr. *dromos*]

DROP *s. n.* v. d r o p g o l.

DROPGÓL *s. n.* înscriere de puncte la rugbi prin introducerea mingii în poarta adversă. [var. *drop* s. n. / < engl. *drop-goal*]

DROPS *s. n.* bomboană sticloasă fabricată din caramel. [pl. *-uri*. / < engl. *drop*]

DROPSIÉRĂ *s. f.* maşină de modelat masa de caramel pentru obţinerea dropsurilor. [pron. *-si-e-*. / < *drops* + *-ieră*]

DRÓSEL *s. n.* bobină folosită la unele aparate de radio. [< germ. *Drossel*]

DROSÉRA *s. f.* plantă dicotiledonată carnivoră, care trăieşte de obicei prin mlaştini. [pl. *-re*. / < fr. *drosera*]

DROSO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „rouă". [< fr. *droso-*, cf. gr. *drosos*]

DROSOFÍLĂ *s. f.* insectă dipteră, ale cărei larve trăiesc pe materii de fermentaţie. [< fr. *drosophile*, cf. gr. *drosos* — rouă, *philos* — iubitor]

DROSOMETRÍE *s. f.* măsurarea cantităţii de rouă căzută în cursul unei nopţi. [gen. *-iei*. / < fr. *drosométrie*]

DROSOMÉTRU *s. n.* aparat pentru măsurarea stratului de rouă care se depune în timpul nopţii. [< fr. *drosomètre*, cf. gr. *drosos* — rouă, *metron* — măsură]

DRUGSTORE *s. n.* tip de magazin american, unde se vînd produse farmaceutice, dar şi alimentare preambalate sau altele de larg consum. [pron. *drag-stăr*. / < fr., americ. *drugstore*]

DRUÍD *s. m.* nume dat preoţilor vechilor celţi, aleşi pe viaţă de către nobilimea tribală, care au jucat un rol important în viaţa juridică şi politică a triburilor pînă la cucerirea Galiei de către romani. [pron. *dru-id*. / < fr. *druide*, cf. lat. *druidae*]

DRUÍDIC, -Ă *adj.* privitor la druidism sau la druizi. [cf. fr. *druidique*]

DRUIDÍSM *s. n.* religia druizilor. [pron. *dru-i-*. / < fr. *druidisme*]

DRÚMLIN *s. n.* *(geol.)* ridicătură de teren alungită, rotunjită şi netedă, de origine glaciară, alcătuită din material morenic. [< fr. *drumlin* < cuv. irlandez]

DRÚMMER *s. m.* *(jaz)* baterist, toboşar. [pron. *dra -măr*. / < engl. *drummer*]

DRUPACÉE *s. f. pl.* *(bot.)* grup de pomi fructiferi sau plante care au ca fruct o drupă ; *(la sg.)* pom fructifer din acest grup. [pron. *-ce-e*. sg. invar. / < fr. *drupacées*]

DRÚPĂ *s. f.* tip de fruct cărnos şi zemos care are un singur sîmbure. [cf. fr. *drupe*, lat. *drupa* — măslină]

DRUSÁRE *s. f.* operaţie folosită în filatura de lînă pentru desăvîrşirea destrămării zdrenţelor. [cf. germ. *droussieren*]

DRUSÉTĂ *s. f.* cardă de construcţie specială, folosită în operaţia de drusare. [< fr. *droussette*]

DRÚZĂ *s. f.* geodă (1). [< fr. *druse*]

DRY *adj. invar.* *(despre băuturi alcoolice)* sec ; fără zahăr. [pron. *drai*. / < engl. *dry*]

DUÁL *s. n.* număr gramatical care arată că este vorba de două exemplare din aceeaşi speţă sau de o pereche de obiecte. [pron. *du-al*. pl. *-luri*, *-le*. / < lat. *dualis*, cf. it. *duale*]

DUALÍSM *s. n.* 1. (op. m o n i s m) concepţie filozofică potrivit căreia la baza existenţei stau două principii opuse şi ireductibile : materia şi spiritul, corpul şi sufletul, binele şi răul etc. 2. *~ul austro-ungar* = formă de conducere adoptată de monarhia austro-unga-

ră după revoluția din 1848, constînd în alianța burghezo-feudală a păturilor conducătoare ale celor două națiuni privilegiate (austriacă și ungară). [< fr. *dualisme*]

DUALÍST, -Ă *adj.* referitor la dualism, propriu dualismului. // *s. m. f.* adept, teoretician al dualismului. [pron. *du-a-*. / < fr. *dualiste*]

DUALITÁTE *s. f.* 1. calitatea a ceea ce este dublu, care prezintă o natură dublă. 2. *(log.)* raport de opoziție între două funcții logice, astfel încît a doua poate fi obținută prin negarea simultană a valorii celei dintîi și a argumentelor ei. 3. *~a puterii* = situație politică instabilă și temporară, care se manifestă prin existența concomitentă a două puteri politice în stat, exprimînd interese de clasă opuse sau interesele a două grupuri politice rivale din cadrul aceleiași clase. 4. *(mat.)* transformare prin care, într-un plan, unui punct îi corespunde o dreaptă și invers. [cf. fr. *dualité*, lat. *dualitas*]

DUÁNT *s. n.* fiecare dintre cele două piese de forma literei D, care alcătuiesc sistemul accelerator al unui ciclotron. [cf. engl. *duad* — set de doi]

DUARHÍE *s. f.* guvernare exercitată de doi regi. [gen. *-iei*. / cf. gr. *dyo* — doi, *arche* — conducere]

DUBÁT *s. m.* soldat indigen din trupele coloniale italiene din Somalia. [pl. *-ți*. / < it. *dubat*, cf. *dub* — turban < cuv. somalez]

DUBIÓS, -OÁSĂ *adj.* suspect ; îndoielnic, nesigur. [<lat. *dubiosus*]

DUBITATÍV, -Ă *adj.* care exprimă o îndoială, un dubiu. O *propoziție ~ă (și s. f.)* = propoziție care exprimă o îndoială, o nehotărîre, o nesiguranță sau o bănuială. [cf. lat. *dubitativus*, fr. *dubitatif*]

DUBITÁȚIE *s. f.* figură retorică prin care oratorul arată că se îndoiește de adevărul celor spuse de el pentru a preveni obiecțiile ; addubitație. [gen. *-iei*. var. *dubitațiune* s. f. / cf. fr. *dubitation*, lat. *dubitatio*]

DUBITAȚIÚNE *s. f.* v. d u b i t a ț i e.

DÚBIU *s. n.* îndoială, neîncredere ; nesiguranță. [pron. *-biu*. / < lat. *dubium*]

DUBLÁ *vb. I. tr., refl.* a face sau a fi de două ori mai mare ; a (se) îndoi. ● *tr.* a înlocui un actor într-un anumit rol pe care îl deține într-o distribuție, a fi dublura unui actor. ● *(cinem.)* a executa un dublaj. ● *(sport)* a depăși cu un tur un concurent. ● *tr.* a căptuși (o haină etc.). [< fr. *doubler*]

DUBLÁJ *s. n.* 1. sincronizare a traducerii vorbite a unui film cu mișcările și scenele lui. ● dublare. 2. *(mar.)* căptușeală de scînduri sau de tablă aplicată pe punte sau bordaj. [< fr. *doublage*]

DUBLÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) dubla și rezultatul ei. [<*dubla*]

DÚBLĂ *s. f.* 1. variantă a fiecărui cadru dintr-un film care, pentru a se obține efectul artistic urmărit de regizor, se turnează de mai multe ori. 2. minge dublă. v. d u b l u (3). ● *(echit.)* săritură dublă. ● *(la scrimă)* dublă lovitură. [<fr. *double*]

DUBLÉ *s. n.* metal acoperit cu un strat subțire de aur sau de argint. [< fr. *doublé*]

DUBLÉT *s. n.* 1. exemplarul al doi'ea al unei cărți, al unei medalii dintr-o colecție, al unei mărci poștale etc. ● al doilea exemplar al unui obiect. 2. cuvînt de aceeași origine cu altul, diferit ca formă, dar cu sens identic, intrate în limbă pe căi sau în momente diferite. 3. *(fiz.)* pereche de linii spectrale cu lungimi de undă foarte apropiate. O *~ electric* = dipol electric. [< fr. *doublet*]

DUBLÉU *s. n.* 1. acțiunea de a dobori două animale de vînat cu două lovituri apropiate ale puștii. 2. dublură. [< fr. *double*]

DUBLÍN *s. n.* *(mar.)* mod de legare a unei nave la țărm sau de o geamandură, astfel încît dezlegarea să se poată face fără a cobori de pe punte. [< engl. *dublin*]

DUBLÓN *s. m.* veche monedă spaniolă de aur. [< fr. *doublon*, cf. sp. *doblon*]

DUBLÓN *s. n.* *(poligr.)* repetare din greșeală a unei litere, a unui cuvînt, a unei linii. [< fr. *doublon*]

DUBLÓR *s. n.* 1. *(tehn.)* mașină pentru îndoit pachete de tablă în scopul laminării acesteia în foi subțiri. 2. *(electr.)* dispozitiv, circuit etc. care dublează o anumită mărime. [cf. fr. *doubleur*, engl. *doubler*]

DUBLÓU [1] *s. n.* *(arhit.)* arc în relief care dublează o boltă ; grindă principală la un planșeu de lemn. [< fr. *doubleau*]

DUBLÓU [2] *s. n.* *(sport)* cuplu de doi vîslași pe aceeași ambarcație. [cf. engl. *double(scull)*]

DÚBLU, -Ă *adj.* 1. care este de două ori mai mare ; îndoit. 2. format din două obiecte identice sau de aceeași natură. ● *(s. m.)* *~ băieți* (sau *fete*) = partidă de tenis sau de tenis de masă la care participă cîte doi jucători de fiecare parte a plasei. 3. *minge ~ă* = mișcare nereglementară la volei, handbal, tenis sau tenis de masă, constînd în atingerea mingii de către jucător de două ori în momentul primirii sau în lăsarea acesteia să atingă de două ori la rînd terenul sau masa de joc. [< fr. *double*]

DUBLU-CÍCERO *s. n.* v. c i c e r o.

DUBLU-DECALÍTRU *s. m.* v. d e c a l i t r u.

DUBLU-DECIMÉTRU *s. m.* v. d e c i m e t r u.

DUBLÚRĂ *s. f.* 1. (al doilea) interpret al unui rol într-o piesă de teatru sau într-un film, care înlocuiește în anumite ocazii pe deținătorul principal al rolului. 2. căptușeală de haine etc. [< fr. *doublure*]

DUBLU-STÉR *s. m.* v. s t e r.

DUBLUTÉXT *s. n.* v. t e x t.

DUCÁL, -Ă *adj.* de duce, al unui duce. [cf. fr. *ducal*, it. *ducale*, lat. t. *ducalis*]

DUCÁT *s. n.* ținut care se găsește sub stăpînirea unui duce. // *s. m.* veche monedă italiană de aur sau de argint, răspîndită și în alte țări din Europa. [pl. *(s. m.) -ați*. / < it. *ducato*, lat. t. *ducatus*]

DÚCE *s. m.* 1. conducător militar de trib la vechii germani. 2. nobil feudal care stăpînea un ducat. ● titlu de noblețe superior marchizului și inferior prințului ; persoană avînd acest titlu. [< lat. *dux, ducis*, cf. it. *duca*, fr. *duc*]

DUCENTÍST, -Ă *adj., s. m. f.* v. d u e c e n t i s t.

DUCÉNTO *s. n.* v. d u e c e n t o.

DUCÉSĂ *s. f.* soția unui duce. [cf. it. *duchessa*, fr. *duchesse*]

DÚCO *s. n.* lac pe bază de nitroceluloză ; plastifiant, solvent sau colorant întrebuințat la fabricarea acestui lac. [< *Du(pont) co(lor)*, nume comercial]

DUCT *s. n.* *(anat.)* canal, tub. [< lat. *ductus*]

DUCTÍL, -Ă *adj.* *(despre metale, aliaje)* care poate fi tras, prelucrat în fire sau în foi subțiri. [< fr. *ductile*, cf. lat. *ductilis*]

DUCTILITÁTE *s. f.* calitatea unui metal sau aliaj de a fi ductil. [cf. fr. *ductilité*]

DUCTILOMÉTRU *s. n.* aparat pentru măsurarea ductilității bitumului. [< fr. *ductilomètre*]

DUDGENÁRE *s. f.* *(tehn.)* găurirea pieselor. [după fr. *dudgeonnage*]

DUECENTÍST, -Ă *adj., s. m. f.* (om de cultură) aparţinînd sec. XIII din Italia. [pron. *du-e-*. var. *ducentist, -ă* adj., s. m. f. / < it. *duecentista*]

DUECENTO *s. n. (lit.)* termen folosit pentru a denumi sec. XIII în Italia şi extins apoi asupra artei, literaturii şi culturii italiene din acel secol. [pron. *du-e-*. var. *ducento* s. n. / < it. *duecento*]

DUÉL *s. n.* luptă cu armele între două persoane, dată în prezenţa unor martori fixaţi dinainte, în vederea lămuririi unui diferend. ● *(fig.)* luptă între două persoane, între două grupuri. [pron. *du-el.* / cf. fr. *duel*, it. *duello*, lat. *duellum* — război]

DUELÁ *vb. I. intr., refl.* a se bate în duel. [pron. *du-e-*. / < it. *duelare*]

DUELÍST *s. m.* luptător într-un duel ; persoană căreia îi place să dueleze. [cf. fr. *duelliste*, it. *duellista*]

DUEŃA *s. f. (hispanism)* guvernantă, doică. [pron. *duenia.* / < sp. *dueña*]

DUÉT *s. n.* 1. ansamblu de doi cîntăreţi sau instrumentişti ; compoziţie muzicală interpretată de două voci sau de două instrumente ; duo. 2. *(fig.)* discuţie, taifas în doi [pron. *du-et.* pl. *-te, -turi.* / < it., fr. *duetto*]

DUETÍST, -Ă *s. m. f.* cel care cîntă într-un duet. [< fr. *duettiste*]

DUETTÍNO *s. n. (muz.)* mic duet. [< it. *duettino*]

DÚGLAS *s. m.* specie de brad înalt, cu lemnul galben-roz pînă la brun-roşcat, durabil şi uşor de prelucrat. [pl. *-aşi*. scris şi *douglas*. [< engl. *douglas*]

DÚKER *s. n.* conductă de forma unui sifon inversat, care asigură trecerea apelor pe sub şosele, canale etc. [< germ. *Düker*]

DULCÍCOL, -Ă *adj. (biol.)* care trăieşte în apele dulci. [cf. lat. *dulcis* — dulce, *colere* — a locui]

DULCINÉE *s. f.* eroină a unui amor ridicol. [pron. *-ne-e.* / < fr. *dulcinée*, cf. *Dulcineea*, iubita ideală a lui Don Quijote]

DULÍE *s. f.* fasung. [gen. *-iei.* / cf. fr. *douille*]

DÚMĂ *s. f.* adunare legislativă în regimul ţarist din Rusia. [< rus. *duma*]

DUM-DÚM *s. n.* proiectil care îşi desface virful ca o floare cînd întîlneşte un corp în cale, producînd astfel rupturi şi răni grave. [< fr. *dum-dum*, cf. *Dum-Dum*, cantonament englez în India, unde a fost inventat acest proiectil]

DÚMPER *s. n.* autocamion cu cupă metalică basculantă, la care scaunul şoferului se roteşte în jurul axei de direcţie. ● vagonet basculant. [< fr. *dumper*, cf. engl. *to dump* — a descărca]

DÚMPING *s. n.* vînzare pe piaţa externă a unor mărfuri la preţuri mult inferioare preţurilor de pe piaţa internă, practicată de unele state capitaliste în vederea acaparării de noi pieţe externe sau pentru a concura alte state. [< engl., fr. *dumping*]

DUNÁJ *s. m. (mar.)* bucăţi de lemn sau de alte materiale folosite pentru protecţia mărfurilor din magaziile unei nave. [< engl. *dunnage*]

DÚNĂ *s. f.* movilă (mică) de nisip formată de vînt în regiunile nisipoase. [< fr. *dune*, it. *duna*, cf. ol. *dune* — colină]

DUNÉTĂ *s. f. (mar.)* mică punte ridicată deasupra punţii principale la pupa unei nave. [< fr. *dunette*]

DUNÍT *s. n.* rocă bazică în stare vitroasă, avînd o mare densitate şi rigiditate, alcătuită aproape exclusiv din olivină. [< engl. *dunit*, cf. *Dun*, munte în Noua Zeelandă]

DUNST *s. n.* griş fin rezultat ca produs intermediar la măcinarea griului în morile industriale. [< germ. *Dunst*]

DUO- element prim de compunere savantă cu sensul de „doi", „dublu". [pron. *du-o-*. / < it., lat. *duo*]

DÚO *s. n.* duet [pron. *du-o.* / < it., fr. *duo*]

DUODECIMÁL, -Ă *adj.* care are ca bază numărul 12, care se divide cu 12. [< fr. *duodécimal*, cf. lat. *duodecim* — doisprezece]

DUODÉCIMĂ *s. f. (muz.)* interval care cuprinde douăsprezece trepte. ● treapta a douăsprezecea de la o treaptă dată. [pron. *du-o-*. / < it. *duodecima*]

DUODÉN *s. n. (anat.)* prima parte a intestinului subţire. [pron. *du-o-*. / < fr. *duodénum*, cf. lat. *duodenum*]

DUODENÁL, -Ă *adj.* care ţine de duoden ; care se formează în duoden ; al duodenului. [cf. fr. *duodénal*]

DUODENECTOMÍE *s. f. (med.)* rezecţie operatorie a duodenului. [gen. *-iei.* / < fr. *duodénectomie*, cf. lat. *duodenum* — duoden, gr. *ektome* — excizie]

DUODENÍTĂ *s. f.* inflamaţie a mucoasei duodenului. [< fr. *duodénite*]

DUODENOPEXÍE *s. f. (med.)* fixarea chirurgicală a duodenului. [gen. *-iei.* / < fr. *duodénopexie*]

DUODENOSCOPÍE *s. f. (med.)* examinare a duodenului. [gen. *-iei.* / cf. lat. *duodenum* — duoden, gr. *skopein* — a privi]

DUODENOSTOMÍE *s. f. (med.)* creare chirurgicală a unei comunicaţii între duoden şi exteriorul organismului. [gen. *-iei.* / < fr. *duodénostomie*, cf. lat. *duodenum* — duoden, gr. *stoma* — deschidere]

DUODENOTOMÍE *s. f. (med.)* incizie operatorie a duodenului. [gen. *-iei.* / < fr. *duodénotomie*, cf. lat. *duodenum* — duoden, gr. *tome* — tăiere]

DUODIÓDĂ *s. f.* tub electronic care conţine într-un singur înveliş două diode. [pron. *du-o-di-o-*. / < germ. *Duodiode*]

DUOLÉT *s. n. (muz.)* figură ritmică alcătuită din două note de durată egală cu aceea a trei note obişnuite. [< fr. *duolet*]

DUOPÓL *s. m. (ec.)* dominaţie a două întreprinderi asupra pieţei unuia sau mai multor produse privind cererea sau oferta acestora sau asupra unei ramuri economice. [< fr. *duopole*]

DUOTRIÓDĂ *s. f.* tub electronic care conţine într-un singur înveliş două triode. [pron. *du-o-tri-o-*. / < germ. *Duotriode*]

DUPLÉN *s. n.* material de protecţie pentru căptuşirea cisternelor de oţel. [nume comercial]

DÚPLEX *s. n.* 1. sistem de telegrafie în care pe aceeaşi linie se pot face în acelaşi moment mai multe transmisiuni. 2. maşină de imprimat cu role, care imprimă în mai multe culori pe ambele feţe ale unei ţesături. 3. hîrtie sau carton format din două straturi de pastă lipite prin presare în stare umedă. ● *(poligr.)* procedeu de reproducere în două culori a ilustraţiilor monocrome în semitonuri. 4. *procedeu ~* = procedeu complex pentru elaborarea oţelurilor superioare constînd din combinarea a două procedee siderurgice. 5. *apartament ~* = apartament construit pe două niveluri. 6. parbriz lamelar fabricat din două plăci de sticlă specială, unite la cald sub presiune după ce s-a introdus între ele o folie de polivinil. 7. *(genet.)* organism care are două gene dominante pentru acelaşi caracter. [pl. *-xuri.* / < fr., lat. *duplex*]

DUPLICÁ *vb. I. tr. (rar)* a face un duplicat, a dubla. [p. i. *duplic* și *-chez.* / < fr. *dupliquer*, it. lat. *duplicare*]

DUPLICÁRE *s. f.* acțiunea de a duplica ; duplicație. [< *duplica*]

DUPLICÁT *s. n.* al doilea exemplar dintr-un act ; copie. [var. *duplicatum* s. n. / cf. germ. *Duplikat*, lat. *duplicatum*]

DUPLICÁTA *s. n. invar.* duplicatul unui act, al unei scrisori. [< lat. med. *duplicata*]

DUPLICÁTUM *s. n.* v. duplicat.

DUPLICÁȚIE *s. f. (rar)* duplicare, dublare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *duplication*, lat. *duplicatio*]

DUPLICĂ *s. f. (jur.)* răspuns la o replică. [cf. fr. *duplique*, germ. *Duplik*, it. *duplica*]

DUPLICITÁR, -Ă *adj.* care are caracter de duplicitate ; fals. [cf. *duplicitate*]

DUPLICITÁTE *s. f.* fățărnicie, ipocrizie. [cf. fr. *duplicité*]

DUR, -Ă *adj.* **1.** tare, solid ; greu de străpuns, de zgîriat. O *(fon.) consoană ~ă* = consoană care nu are nici un element palatal în articulația ei. **2.** *(despre ape)* bogat în săruri, cu mare proporție de săruri. **3.** *(fig.)* aspru ; crud, neomenos. [< fr. *dur*, it. *duro*, lat. *durus*]

DURÁ *vb. I. tr.* **1.** a ține, a se desfășura un anumit timp, o anumită perioadă. **2.** a dăinui, a se menține. **3.** a se menține în viață, a trăi. **4.** *(despre obiecte)* a fi trainic, tare, rezistent, durabil. [< fr. *durer*, it., lat. *durare*]

DURÁBIL, -Ă *adj.* care ține mult timp ; trainic. [cf. fr. *durable*, it. *durabile*, lat. *durabilis*]

DURABILITÁTE *s. f.* calitatea a ceea ce este durabil ; trăinicie, rezistență. [cf. fr. *durabilité*, it. *durabilità*, lat. *durabilitas*]

DURACÍD *s. m.* aliaj de fier și siliciu, rezistent la acțiunea acizilor și la oxidare. [nume comercial]

DURALUMÍN *s. n.* v. duraluminiu.

DURALUMÍNIU *s. n.* aliaj de aluminiu, cupru, magneziu, mangan și siliciu, foarte rezistent și ușor, folosit în aeronautică și în construcții mecanice. [pron. *-niu.* var. *duralumin*, *duraluminium* s. n. / < fr. *duralumin*]

DURALUMÍNIUM *s. n.* v. duraluminiu.

DURAMÁTER *s. f.* meninge extern de natură fibroasă și foarte rezistent ; pahimeninge. [< fr. *dure-mère* < lat. *dura* — tare, *mater* — mamă]

DURAMÉN *s. n.* partea centrală a trunchiului unui arbore, de culoare mai închisă și de densitate mai mare decît albumul. [< lat., fr. *duramen*]

DURAMENIFICÁRE *s. f. (bot.)* proces de formare a duramenului. [< *duramen* + *-ifica*, după fr. *duraminisation*]

DURÁN *s. n.* sticlă rezistentă la variațiile bruște de temperatură, din care se fac obiecte de laborator. [< engl. *duran*, cf. germ. *Duran(glas)*]

DURÁTĂ *s. f.* perioadă de timp în care are loc, se desfășoară ceva ; interval de timp cît durează ceva. ● timp cît durează intonarea unei note muzicale ; valoare. [< it. *durata*, cf. fr. *durée*]

DURATÍV, -Ă *adj. (despre verbe sau timpuri verbale)* care arată o acțiune care durează, care este în desfășurare. [cf. fr. *duratif*, it. *durativo*]

DURCISÁRE *s. f. (franțuzism)* întărire, solidificare (a metalelor, a betonului, a mortarului etc.) ; durificare. [după fr. *durcissement*]

DURHÁM *s. n.* rasă englezească de taurine, cu cap mic și membre scurte, crescută pentru producția de carne. [< engl., fr. *durham*]

DURIFICÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) face dur, a (se) întări. [p. i. *durific.* / cf. lat. *durus* — dur, *fieri* — a deveni]

DURIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) durifica și rezultatul ei ; *(spec.)* creșterea durității unui metal sau a unui aliaj. [< *durifica*]

DURILÓN *s. n. (med.)* întărătură care se formează la mîini sau la picioare în locurile de frecare ; *(pop.)* bătătură. [pl. *-oane.* / < fr. *durillon*]

DURÍNĂ *s. f.* maladie gravă și contagioasă la cai, care se manifestă prin leziuni ale organelor genitale, apoi prin leziuni ganglionare și nervoase. [< fr. *dourine*]

DURÍT *s. n.* **1.** mineral organic amorf, unul din componenții principali ai cărbunelui. **2.** țeavă de cauciuc folosită la racordări. [< fr. *durit*, nume comercial]

DURITÁTE *s. f.* **1.** calitatea unui lucru de a fi dur. ● calitate a radiațiilor ionizante de a fi penetrante. **2.** calitatea unei ape de a conține săruri minerale în mare proporție. **3.** *(fig.)* asprime, severitate. [cf. fr. *durete*, lat. *duritas*]

DURO- element prim de compunere savantă cu semnificația „tare", „dur", „duritate". [< fr. *duro-*, cf. lat. *durus* — tare, dur]

DÚRO *s. m.* veche monedă de argint spaniolă. [pl. *-os.* / < sp. *duro*, cf. fr. *douro*]

DUROPLÁST *s. n.* material plastic macromolecular, care, sub influența căldurii sau a unor catalizatori, se transformă dintr-o stare plastică deformabilă (la rece sau la cald) într-o stare insolubilă ce nu se topește. [< germ. *Duroplast*]

DUROSCÓP *s. n.* aparat pentru măsurarea durității metalelor. [pl. *-scoape.* / < fr. *duroscope*]

DÚROX *s. n. (constr.)* beton poros. [< fr. *durox*]

DÚRȘUS *s. m. (poligr.)* interlinie. [< germ. *Durchschuss*]

DUSÍNĂ *s. f.* mulură cu dublă curbură, concavă la partea de sus și convexă la bază. [< fr. *doucine*]

DUȘ *s. n.* **1.** tub (care face parte dintr-o instalație de baie) prevăzut cu o pîlnie din care țîșnește apa prin niște găuri mici. ● țîșnitură, stropitură de apă de la un duș ; *(p. ext.)* spălare făcută prin acest mijloc. **2.** *(fig.)* vorbă, veste neplăcută, venită pe neașteptate, care stinge entuziasmul, veselia cuiva. [< fr. *douche*]

DUUMVÍR *s. m. (ist.)* magistrat roman care exercita o funcție importantă împreună cu un alt magistrat. [pron. *du-um-.* / < lat. *duumvir*]

DUUMVIRÁT *s. n. (ist.)* funcție, demnitatea de duumvir în vechea Romă ; timpul cît exercitau această funcție magistrații respectivi. [< lat. *duumviratus*]

DÚZĂ *s. f.* **1.** ajutaj. ● piesă masivă de oțel, folosită pentru reducerea presiunii fluidului care erupe din sondă. **2.** piesă cu mai multe orificii prin care se trage mătasea în fire. [< germ. *Düse*]

DUZÍNĂ *s. f.* ansamblu de douăsprezece obiecte de același fel. O *de ~ = a)* făcut în serie, de calitate inferioară ; *b) (despre oameni)* mediocru. [< fr. *douzaine*]

DYKE *s. n. (geol.)* filon de lavă injectată și consolidată în crăpătura unui con vulcanic, care, prin eroziunea terenurilor, rămîne în relief ca un zid. ● dig mic. [pron. *daic.* / < engl. *dyke*]

E

E- v. *ex-*.

EASTMANCOLOR *s. n. (cinem.)* procedeu de tratare a peliculei pentru filmul color, constînd în suprapunerea a trei emulsii sensibile la trei feluri de culori, pe suportul de celuloid ; film realizat cu acest procedeu. [pron. *ist-men-colór.* / < engl. *eastmancolor*, cf. *„Eastman(Kodak Comp.)"*, societate americană, engl. *color* — culoare]

EBARBÁRE *s. f. (tehn.)* îndepărtarea bavurilor de pe piesele metalice. [< după fr. *ébarbage*]

EBDOMADÁR, -Ă *adj.* v. hebdomadar.

EBÉN *s. m. (liv.)* abanos. [< fr. *ébène*]

EBENÍN, -Ă *adj. (liv.)* asemănător abanosului ; negru ca abanosul. [cf. fr. *ébénin*, it. *ebenino*]

EBENÍST *s. m.* tîmplar care execută mobilier din lemn de abanos ; *(p. ext.)* tîmplar de mobilă fină, de lux. [< fr. *ébéniste*]

EBENISTERÍE *s. f.* arta ebenistului ; *(p. ext.)* tîmplărie de mobilă fină. [gen. *-iei.* / cf. fr. *ébénisterie*]

EBENÍT *s. n.* material plastic obținut din leșiile care rămîn de la prepararea celulozei. [nume comercial]

EBLUISÁ *vb. I. tr. (franțuzism)* a întuneca vederea, a orbi (datorită unei străluciri prea mari). [pron. *blu-i-.* / cf. fr. *éblouir*]

EBLUISÁRE *s. f. (franțuzism)* acțiunea de a ebluisa ; întunecare (momentană) a vederii ; orbire. [pron. *-blu-i-.* / < *ebluisa*]

EBONÍT *s. n.* v. ebonită.

EBONÍTĂ *s. f.* material solid obținut prin vulcanizarea cauciucului cu sulf. [var. *ebonit* s. n. / < fr. *ébonite*]

EBOȘÁ *vb. I. tr.* a prelucra (prin așchiere, prin găurire etc.) la cald piese, lingouri etc. v. degroșa. 2. a da o primă formă unei opere de artă. [p. i. 3, 6 *-șează*, ger. *-șînd.* / < fr. *ébaucher*]

EBOȘÁRE *s. f.* acțiunea de a eboșa și rezultatul ei. [< *eboșa*]

EBOȘĂ *s. f.* 1. semifabricat obținut prin eboșare. 2. operă de pictură, de sculptură etc. care este abia începută, schițată. ● schiță, crochiu. [< fr. *ébauche*]

EBOȘOÁR *s. n. (arte)* dăltiță pentru eboșe. ● daltă folosită de olari, fierari, dulgheri. [< fr. *ébauchoir*]

EBRÁIC, -Ă *adj.* referitor la vechii evrei, al vechilor evrei. [pron. *-bra-ic.* / cf. fr. *hébraïque*, lat. *hebraicus*]

EBRAÍSM *s. n.* mod de a vorbi propriu limbii ebraice. [< fr. *hébraïsme*]

EBRAÍST, -Ă *s. m. f.* specialist în ebraistică. [cf. fr. *hébraïste*]

EBRAÍSTICĂ *s. f.* disciplină care se ocupă cu studiul limbii și culturii ebraice. [pron. *-bra-is-.* gen. *-cii.* / cf. fr. *hébraïstique*]

EBRIETÁTE *s. f.* beție. [pron. *-bri-e-.* / cf. fr. *ébriété*, lat. *ebrietas* < *ebrius* — beat]

EBRUITÁ *vb. I. tr. (franțuzism)* a răspîndi, a divulga (un secret, o știre). [pron. *-bru-i-.* / < fr. *ébruiter*]

EBRUITÁRE *s. f. (franțuzism)* acțiunea de a ebruita. [pron. *-bru-i-.* / < *ebruita*]

EBULIO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) fierbere", „de fierbere", „ebuliție". [pron. *-li-o-.* / < fr. *ébulio-*, cf. lat. *ebullire* — a fierbe]

EBULIOMÉTRIC, -Ă adj. referitor la ebuliometrie. [pron. *-li-o-.* / < fr. *ébulliométrique*]

EBULIOMETRÍE *s. f.* metodă fizico-chimică de determinare a greutății moleculare prin măsurarea temperaturilor de fierbere ; ebulioscopie. [pron. *-li-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *ébulliométrie*]

EBULIOMÉTRU *s. n.* aparat pentru determinarea conținutului de alcool al unui lichid prin stabilirea punctului său de fierbere ; ebulioscop. [pron. *-li-o-.* / < fr. *ébulliomètre*, cf. lat. *ebullire* — a fierbe, gr. *metron* — măsură]

EBULIOSCÓP *s. n.* ebuliometru. [pron. *-li-o-.* / < fr. *ébullioscope*, cf. lat. *ebullire* — a fierbe, gr. *skopein* — a examina]

EBULIOSCÓPIC, -Ă *adj.* ebuliometric. [< fr. *ébullioscopique*]

EBULIOSCOPÍE *s. f.* ebuliometrie. [gen. *-iei.* / < fr. *ébullioscopie*]

EBULÍȚIE *s. f. (liv.)* fierbere. [gen. *-iei.* var. *ebulițiune* s. f. / cf. fr. *ébullition*, lat. *ebullitio*]

EBULIȚIÚNE *s. f.* v. ebuliție.

EBULMÉNT *s. n. (geol.)* surpare, prăbușire, năruire. ◊ materialul astfel rezultat. [< fr. *éboulement*]

EBURNÁRE *s. f. (med.)* îngroșare a unui os care se produce în osteitele cronice ; eburnație. [cf. fr. *éburnation*]

EBURNÁȚIE *s. f.* eburnare. [gen. *-iei.* / < fr. *éburnation*, cf. lat. *eburneus* — de fildeș]

EBURNÉU, -ÉE *adj. (liv.)* 1. (cu aspect) de fildeș. 2. *(fig.)* candid, imaculat. [pron. *-eu, -e-e.* / cf. lat. *eburneus*, it. *eburneo*]

ECARISÁ *vb. I. tr.* 1. a tăia bușteni pentru a-i transforma în piese prismatice. 2. a lua pielea animalelor moarte, a jupui. [după fr. *équarrir*]

ECARISÁJ *s. n.* acțiunea de strîngere a cadavrelor de animale ; *(spec.)* acțiunea de stîrpire a ciinilor vagabonzi. ● prelucrarea cadavrelor de animale și a deșeurilor de la abatoare. [< fr. *équarrissage*]

ECARISÁRE *s. f.* acțiunea de a ecarisa ; ecarisaj. ◊ tăiere a buștenilor în piese de lemn prismatice. [< *ecarisa*]

ECARISÓR *s. m.* persoană care lucrează la ecarisaj ; hingher. [< fr. *équarrisseur*]

ECARLÁT, -Ă *adj. invar. (rar)* roșu-vișiniu ; stacojiu. // *s. n.* materie colorantă cu nuanță stacojie. [< fr. *écarlate*]

ECÁRT *s. n.* distanța dintre două valori oarecare dintr-un șir de măsurători efectuate asupra aceleiași mărimi ; interval, depărtare ; abatere. ◊ diferență. ● variație. O ~ *de viteză* = diferența dintre viteza minimă și cea maximă în zbor orizontal a unui avion. ● diferența maximă dintre

densitățile optice ale unui negativ fotografic. < fr. *écart*]

ECARTAMÉNT *s. n.* distanța dintre axele urmelor celor două roți de pe aceeași osie a unui vehicul rutier. ● distanța dintre muchiile interioare ale șinelor unei căi ferate. [< fr. *écartement*]

ECARTÉ *s. n.* joc de cărți la care participă de obicei două persoane. [< fr. *écarté*]

ECARTÓR *s. n.* instrument chirurgical pentru menținerea la distanță a buzelor unei plăgi. [cf. fr. *écarter* (*l'un de l'autre*) a îndepărta]

ECATÓMBĂ *s. f.* v. hecatombă.

ECCLÉSIA *s. f. (ant.)* adunarea poporului la Atena. [scris și *eclezie*. / < fr. *ecclésia*, cf. gr. *ekklesia*]

ÉCHE *s. f.* piesă fixată pe axul cirmei unei ambarcații pentru a servi la manevrarea acesteia. [pl. invar. / < germ. *Ecke*]

ECHÉR *s. n.* 1. instrument de forma unui triunghi dreptunghi care servește la trasarea paralelelor și ridicarea perpendicularelor, la verificarea unghiurilor drepte etc. 2. instrument topografic cu care se trasează anumite unghiuri pe teren. [pl. *-re*. / < fr. *équerre*]

ECHI- element prim de compunere savantă cu sensul „egal". [< lat. *aequus*]

ECHICURÉNT, -Ă *adj. (despre fluide)* care curge în același sens cu altul. [< fr. *équicourant*, cl. lat. *aequus* — egal, *currere* — a alerga]

ECHIDISTÁNT, -Ă *adj. (despre drepte, planuri etc.)* aflat la egală distanță în raport cu un punct, o dreaptă sau un plan. [cf. fr. *équidistant* < lat. *aequus* — egal, *distant* — îndepărtat]

ECHIDISTÁNȚĂ *s. f.* diferența constantă dintre cotele a două puncte oarecare situate pe două curbe de nivel vecine. [cf. fr. *équidistance*]

ECHÍDNĂ *s. f.* v. echidneu.

ECHIDNÉU *s. m.* animal monotrem din Australia, cu spini pe corp și cu un bot foarte ascuțit. [var. *echídnă* s. f. / < fr. *échidné*, cf. gr. *echidna* — viperă]

ECHIDNÍSM *s. n. (med.)* intoxicație cu venin de șerpi. [< fr. *échidnisme*]

ECHIÉN, -Ă *adj. (despre arborete)* omogen din punctul de vedere al vîrstei. [pron. *-chi-en*. / < fr. *équienne*, cf. lat. *aequus* — egal, *annus* — an]

ECHIGRANULÁR, -Ă *adj. (despre roci, materiale etc.)* ale cărui cristale, granule au dimensiuni aproape egale. [cf. lat. *aequus* — egal, *granulum* — granulă]

ECHIGRAVITÁȚIE *s. f. (astr.)* proprietate a unei anumite regiuni din spațiul cosmic în care forțele gravitaționale ale corpurilor cerești se echilibrează. [< fr. *équigravitation*]

ECHILATERÁL, -Ă *adj. (despre triunghiuri)* cu toate laturile egale. [cf. fr. *équilatéral*, lat. *aequus* — egal, *latus* — latură]

ECHILIBRÁ *vb. I. tr.* a pune, a ține în echilibru. ● a fixa proporțiile juste dintre două sau mai multe lucruri, situații etc. ● a face ca veniturile dintr-un buget să fie (aproape) egale cu cheltuielile. [cf. fr. *équilibrer*]

ECHILIBRÁJ *s. n.* echilibrare. [< fr. *équilibrage*]

ECHILIBRÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) echilibra ; echilibraj. ● anulare a forțelor dinamice asimetrice care se exercită asupra pieselor unui sistem tehnic datorită mișcării accelerate a acestora. ● reducere a cuplajelor nedorite dintre circuitele unei linii de telecomunicații. [< *echilibra*]

ECHILIBRÁT, -Ă *adj.* 1. care se află în [illegible] *prețuri, bugete)* just proporționat. 2. *(fig. ; despre oameni)* cumpănit, ponderat. [< *echilibra*]

ECHILIBRÍST, -Ă *s. m. f.* 1. specialist în echilibristică. 2. *(fig.)* cel care știe să iasă dintr-o încurcătură cu ajutorul unor expediente, al șiretteniei, al minciunii etc. [cf. fr. *équilibriste*]

ECHILIBRÍSTICĂ *s. f.* menținerea echilibrului corpului în poziții dificile ; arta, îndemînarea de a face acest lucru. ● *(fig. ; adesea peior.)* arta de a se descurca ușor în situații dificile ; totalitatea acțiunilor, a sforțărilor și a mijloacelor întrebuințate pentru a ieși dintr-o situație grea. [cf. germ. *Equilibristik*]

ECHILIBROMÉTRU *s. n. (telec.)* aparat de măsurare a echilibrării. [< fr. *équilibromètre*]

ECHILIBRÓR *s. n.* dispozitiv cu ajutorul căruia se menține echilibrul. [cf. fr. *équilibreur*]

ECHILÍBRU *s. n.* 1. stare a unui corp supus acțiunii unor forțe sau efecte care se anulează reciproc fără să-i schimbe starea de mișcare. ● *(fil.) teoria ~lui* = concepție potrivit căreia în mecanismul procesului dezvoltării este esențială starea de echilibru între obiectul în dezvoltare și mediul ambiant. 2. *(fig.)* stabilitate a unei situații, a unei stări sufletești etc. O *~ bugetar* = stare a unui buget în care veniturile sînt egale cu cheltuielile. [pl. *-re*, *-ruri*. / cf. fr. *équilibre*, it. *equilibrio*, lat. *aequilibrium* < *aequus* — egal, *libra* — balanță]

ECHIMOLECULÁR, -Ă *adj. (despre un amestec)* alcătuit din diferite soluții avînd aceeași cantitate de molecule. [cf. fr. *équimoléculaire*]

ECHIMOLECULARITÁTE *s. f.* stare a unei soluții echimoleculare. [cf. fr. *equimolécularité*]

ECHIMÓTIC, -Ă *adj. (med.)* referitor la echimoză. [< fr. *ecchymotique*]

ECHIMÓZĂ *s. f. (med.)* pată cutanată, vînătaie (cauzată de o sufuziune de sînge în grosimea unui țesut ca urmare a unei lovituri). [< fr. *ecchymose*, cf. gr. *ekchymosis*]

ECHIN- v. echino-.

ECHÍN, -Ă *adj.* de cal. O *(med.) varus ~* = deformație constînd în extensiunea forțată a labei piciorului ca urmare a scurtării mușchilor superiori ai gambei. [var. *ecvin*, *-ă* adj. / < fr. *équin*, cf. lat. *equinus* < *equus* — cal]

ECHÍNĂ *s. f.* 1. urnă de pămînt ars sau de metal în care grecii păstrau actele procesuale. 2. mulură convexă, specifică ordinului doric, așezată imediat sub abacă. [< fr. *échine*, it. *echino*, gr. *echinos*]

ECHINÍDE *s. f. pl.* clasă de echinoderme avînd corpul acoperit de un schelet calcaros cu spini ; *(la sg.)* animal din această clasă. [sg. *echinidă*. / < fr. *échinides*, cf. gr. *echinos* — arici, *eidos* — formă]

ECHINÍSM *s. n.* deformație a piciorului echin. [< fr. *équinisme*]

ECHINO- element prim de compunere savantă cu sensul de „arici", „cu ghimpi". [var. *echin-*. / < fr. *echin(o)-*, cf. gr. *echinos*]

ECHINOCÓC *s. m.* specie de tenie care trăiește ca parazit în corpul cornutelor mari și al cîinelui. [< fr. *échinocoque*, cf. lat. sc. *tenia echinococus*]

ECHINOCOCÓZĂ *s. f. (med.)* boală parazitară produsă de echinococ, a cărui larvă se localizează în ficat, în plămîni sau în alte [illegible]

ECHINOCȚIÁL, -Á *adj.* v. echinoxial.

ECHINOCȚIU *s. n.* fiecare dintre cele două momente ale anului (21 martie și 23 septembrie) cînd Soarele se află pe traiectoria ecuatorului celest și cînd ziua este egală cu noaptea. [var. *echinox, echinopțiu* s. n. / cf. fr. *équinoxe*, lat. *aequinoctium* < *aequus* — egal, *nox* — noapte]

ECHINODÉRME *s. n. pl.* încrengătură din care fac parte animale marine nevertebrate acoperite cu spini, al căror țesut dermic secretă un schelet calcaros ; *(la sg.)* animal din această încrengătură. [sg. *echinoderm.* / < fr. *échinodermes*, cf. gr. *echinos* — arici, *derma* — piele]

ECHINOPȚIU *s. n.* v. echinocțiu.

ECHINÓX *s. n.* v. echinocțiu.

ECHINOXIÁL, -Á *adj.* al echinocțiului, referitor la echinocțiu. O *linie ~ă* = dreaptă de intersecție a planului ecuatorului cu planul elipticii. [pron. *-xi-al.* var. *echinocțial, -ă* adj. / cf. fr. *équinoxial*]

ECHIPÁ *vb. I. tr.* a dota (o navă, o armată, un soldat etc.) cu cele necesare pentru o acțiune, o expediție, o călătorie etc. ● *refl.* a se pregăti pentru o acțiune ; *(p. ext.)* a se îmbrăca. [< fr. *équiper*]

ECHIPÁGIU *s. n.* v. echipaj.

ECHIPÁJ *s. n.* 1. personalul unei nave, al unui avion, al unui tanc etc. 2. termen comun fie pentru partea fixă, fie pentru cea mobilă a unui instrument. 3. trăsură de lux trasă de cai. [var. *echipagiu* s. n. / < fr. *équipage*, cf. it. *equipaggio*]

ECHIPAMÉNT *s. n.* 1. totalitatea obiectelor cu care se echipează cineva. O *~ de campanie* = echipament pe care îl poartă soldații în război sau la instrucție. 2. totalitatea pieselor și a dispozitivelor unei mașini, ale unei instalații etc. care îi asigură buna funcționare. [pl. *-te, -turi.* / < fr. *équipement*]

ECHIPÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) echipa și rezultatul ei ; îmbrăcare ; pregătire ; înzestrare. [< *echipa*]

ECHIPARTÍȚIE *s. f.* repartizare egală (a unei substanțe, a unei forțe etc.) între diversele componente ale unui tot. [gen. *-iei.* / < fr. *équipartition*]

ECHÍPĂ *s. f.* grup de oameni care lucrează împreună, fiind conduși de un șef. ● grup, formație sportivă care activează ca un tot într-o ramură a sportului. [< fr. *équipe*]

ECHIPIÉR *s. m.* membru al unei echipe (sportive). [pron. *-pi-er.* / < fr. *équipier*]

ECHIPOLÉNT, -Ă *adj. (rar)* de forțe, de valori egale. ● *(despre noțiuni sau judecăți)* care exprimă în forme diferite același înțeles. [< fr. *équipollent*, cf. lat. *aequus* — egal, *pollere* — a fi tare]

ECHIPOLÉNȚĂ *s. f. (rar)* egalitate de forțe, de puteri. ● *(log.)* echivalență. [< fr. *équipollence*]

ECHIPOTENȚIÁL, -Ă *adj.* de același potențial. [pron. *-ți-al.* / < fr. *équipotentiel*]

ECHIPROBÁBIL, -Ă *adj. (despre evenimente)* care are tot atîtea șanse de a se produce ca și altele. [cf. fr. *équiprobable*]

ECHÍSTICĂ *s. f.* disciplină urbanistică de ansamblu a așezărilor umane temporare sau permanente, care are în vedere în special orașele viitorului. [et. incertă]

ECHITÁBIL, -Ă *adj.* întemeiat pe dreptate, pe adevăr ; drept, nepărtinitor. [cf. fr. *équitable*]

ECHITÁTE *s. f.* egalitate, dreptate, nepărtinire. ● cinste ; omenie. ● comportare bazată pe respectarea riguros reciprocă a drepturilor și a datoriilor, pe satisfacerea în mod egal a intereselor, a drepturilor și a datoriilor fiecăruia. [gen. *-tății.* / cf. fr. *équité*, lat. *aequitas*]

ECHITĂȚIE *s. f. (sport)* călărie. [gen. *-iei.* var. *echitațiune, ecvitație* s. f. / cf. fr. *équitation*, lat. *equitatio* < *equus* — cal]

ECHITAȚIÚNE *s. f.* v. echitație.

ECHIÚNGHI *adj. invar.* cu unghiuri egale. [după fr. *équiangle*, cf. lat. *aequus* — egal + *unghi*]

ECHIVALÁ *vb. I. intr.*, a fi egal, a avea o valoare egală cu ceva. ● *tr. (p. ext.)* a traduce. ● *tr.* a face (ca o diplomă, un examen etc.) să aibă aceeași valoare cu altul (din altă țară, provenit din altă parte etc.). [cf. fr. *équivaloir*, it. *equivalere*, lat. *aequivalere* < *aequus* — egal, *valere* — a valora]

ECHIVALÁRE *s. f.* acțiunea de a echivala. ● recunoaștere a valabilității unor studii, examene sau diplome obținute în cadrul unei școli de alt tip sau în străinătate. [< *echivala*]

ECHIVALÉNT, -Ă *adj.* de valoare egală. ● *(despre cuvinte, locuțiuni etc.)* identic ca sens cu altul. ● *(despre figuri geometrice)* egal ca arie cu altă figură, fără a coincide ca formă. // *s. m.* cantitate de materie, de forță etc. egală cu o alta. [cf. fr. *équivalent*, lat. *aequivalens*]

ECHIVALÉNȚĂ *s. f.* 1. egalitate de valoare, de semnificație etc. ; însușirea a tot ceea ce este echivalent. ● *(log.)* relație între două enunțuri care sînt sau adevărate, sau false împreună. 2. *(mat.)* relație simetrică, reflexivă și tranzitivă între elementele unei mulțimi. 3. *(med.)* simptom care substituie un altul obișnuit pentru o anumită boală. ● denumire a manifestării patologice la epileptici, care înlocuiește crizele propriu-zise. [cf. fr. *équivalence*, it. *equivalenza*]

ECHIVÓC, -Ă *adj. (despre un cuvînt, o expresie)* care poate fi interpretat în mai multe feluri ; ambiguu. ● necuviincios. ● *(despre o acțiune, o purtare etc.)* îndoielnic, ambiguu, suspect. // *s. n.* cuvînt, propoziție cu dublu sens, dintre care un sens este adesea obscen, grosolan ; atitudine, purtare, situație neclară care are mai multe aspecte (dintre care unele sînt neplăcute). [< fr. *équivoque*, it. *equivoco*, cf. lat. *aequus* — egal, *vox* — voce]

ECHIVOCÁ *vb. I. intr. (rar)* a produce un echivoc, a folosi cuvinte echivoce ; a vorbi în doi peri. [< fr. *équivoquer*]

ECHIVOCITÁTE *s. f. (rar)* caracter echivoc. [cf. it. *equivocità*]

ECHÓ *s. n.* v. ecou.

ECIDÍE *s. f. (bot.)* formă de fructificație a ciupercilor din ordinul uredinalelor, care se localizează pe frunzele de dracilă. [< fr. *écidie*]

ECIDIOSPÓR *s. m. (bot.)* nume dat sporilor născuți în ecidiile uredinalelor. [pron. *-di-os-.* / < fr. *écidiospore*]

ECLAMPSÍE *s. f.* boală care se manifestă la lăuze și la gravide prin pierderea cunoștinței, crampe și spasme violente. O *~ puerilă* = boală care se manifestă la copii datorită unei tulburări a glandei tiroide. [gen. *-iei.* / < fr. *éclampsie*, cf. gr. *eklampsis*]

ECLÁMPTIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de eclampsie. [< fr. *éclamptique*]

ECLATÁ *vb. I. intr. (franțuzism)* a străluci ; a impresiona puternic, a orbi prin strălucire.

● *(fig.)* a izbucni, a se manifesta violent, brusc. [< fr. *éclater*]

ECLATÁNT, -Ă *adj. (rar)* strălucitor, impresionant. ● răsunător. [< fr. *éclatant*]

ECLATÓR *s. n.* aparat care produce scînteia electrică la aparatele de telegrafie fără fir. [< fr. *éclateur*]

ECLÉCTIC, -Ă *adj. (adesea s.)* de eclectism. ● care alege din diferite sisteme părerile cele mai convenabile ; care alege ceea ce îi place din diferite şcoli, genuri etc. [cf. fr. *éclectique*, gr. *eklektikos* < *eklegein* — a alege]

ECLÉCTISM *s. n.* 1. îmbinare mecanică a unor idei, concepţii, puncte de vedere eterogene şi opuse. ● neconsecvenţă în convingeri ; starea celui eclectic. 2. *(arhit., arte)* îmbinare necritică a unor elemente luate din stiluri diferite sau din diferitele mijloace personale de exprimare ale unor artişti consacraţi. [< fr. *éclectisme*]

ECLÉR *s. n.* prăjitură cu cremă de formă alungită, cu glazură. [pl. *-uri*. / < fr. *éclair*]

ECLERÁJ *s. n. (pict.)* iluminare artificială puternică. ● iluminare specială folosită în timpul lucrării unui film. [< fr. *éclairage*]

ECLERÓR *s. m. (ieşit din uz)* cercetaş, soldat trimis înaintea unei unităţi sau a unei armate ca să cerceteze poziţiile şi mişcările inamicului ; iscoadă. [< fr. *éclaireur*]

ECLESI- v. e c l e z i -.

ECLESIÁST *s. n.* v. e c l e z i a s t.

ECLESIÁSTIC, -Ă *adj.* v. e c l e z i a s t i c.

ECLEZI- element prim de compunere savantă care introduce în termeni referirea la „biserică". [var. *eclesi-*. / < gr. *ekklesia*]

ECLEZIÁRH *s. m.* cleric care are în grija sa rînduiala serviciului religios. [pron. *-zi-arh*. / < fr. *ecclésiarque*]

ECLEZIÁST *s. n. (bis.)* una dintre părţile Bibliei, atribuită împăratului Solomon. [pron. *-zi-as*. var. *eclesiast* s. n. / < fr. *ecclésiaste*]

ECLEZIÁSTIC, -Ă *adj.* privitor la biserică sau la cler ; bisericesc. [var. *eclesiastic, -ă* adj. / cf. fr. *ecclésiastique*, gr. *ekklesiastikos* < *ekklesia* — biserică]

ECLÉZIE *s. f.* v. e c c l e s i a.

ECLIMÉTRU *s. n. (astr.)* instrument pentru măsurarea unghiurilor verticale (de pantă sau zenitale). [< fr. *éclimètre*, cf. gr. *klinein* — a înclina, *metron* — măsură]

ECLIPSÁ *vb. I. tr.* 1. a întuneca (parţial sau total) lumina unui astru. 2. *(fig.)* a umbri, a lăsa în umbră. ● *refl.* a dispărea, a rămîne în umbră. [< fr. *éclipser*]

ECLIPSÁRE *s. f.* acţiunea de a (se) eclipsa şi rezultatul ei. [< *eclipsa*]

ECLÍPSĂ *s. f.* 1. dispariţie parţială sau totală a imaginii unui astru ca urmare a interpunerii altui astru între observator şi corpul ceresc care dispare. ● întermitenţa luminii unui far sau a unei geamanduri ; *(concr.)* instalaţie de semnalizare prin becuri electrice aşezate pe catargul navelor. 2. *(fig.)* dispariţie sau trecere în umbră temporară a unei persoane sau a unui lucru. ● întunecare, pierdere temporară a cunoştinţei. [< fr. *éclipse*, cf. gr. *ekleipsis* < *ekleipein* — a dispărea]

ECLÍPTIC, -Ă *adj.* referitor la ecliptică. O *coordonate ~e* = latitudinea şi longitudinea aştrilor pe sfera cerească. [cf. fr. *écliptique*, gr. *ekleiptikos*]

ECLÍPTICĂ *s. f.* orbită descrisă de Soare în mişcarea lui aparentă anuală pe bolta cerească. [gen. *-cii*. / < fr. *écliptique*]

ECLÍSĂ *s. f.* 1. placă de lemn sau de metal care serveşte la înnădirea a două piese (mai ales a şinelor de cale ferată). 2. *(la pl.)* pereţii laterali a unui instrument cu coarde. [< fr. *éclisse*]

ECLOZÁ *vb. I. intr. (franţuzism)* 1. *(despre pui)* a ieşi din găoace. 2. *(despre flori)* a se deschide, a înflori. 3. *(fig.)* a se naşte, a se ivi, a apărea. [< fr. *éclore*, după *éclosion*]

ECLOZIONÁTOR *s. n.* compartiment al unui incubator în care are loc ieşirea puilor din găoace. [pron. *-zi-o-*. / < fr. *éclosionateur*]

ECLOZIÚNE *s. f.* 1. ieşire a puilor, a larvelor din ou. 2. *(fig.)* ieşire la iveală, înflorire ; manifestare. [pron. *-zi-u-*. / cf. fr. *éclosion*, cf. *éclore* — a ieşi din ou]

ECLUZÁ *vb. I.* 1. *tr.* a închide o ecluză. 2. *intr. (despre nave)* a trece printr-o ecluză. [< fr. *écluser*]

ECLUZÁRE *s. f.* acţiunea de a ecluza şi rezultatul ei. [< *ecluza*]

ECLÚZĂ *s. f.* lucrare executată pe cursul unui rîu, pe un canal etc. pentru a permite trecerea navelor de la un nivel al apei la alt nivel ; stăvilar. [< fr. *écluse*]

ECLUZIÉR, -Ă *adj.* referitor la ecluză. // *s. m.* cel care manevrează ecluzele. [pron. *-zi-er*. / < fr. *éclusier*]

ECMNEZÍE *s. f. (med.)* formă de amnezie constînd în uitarea evenimentelor recente şi evocarea unor fapte anterioare. [< fr. *ecmnésie*, cf. gr. *ek* — în afară, *mneme* — memorie]

ECO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „casă", „mediu înconjurător", „ambianţă". [< fr. *éco-*, it. *eco-*, cf. gr. *oikos* — casă]

ECOANSÓN *s. n. (arhit.)* ornament triunghiular cuprins între două arcade tangente legate la înălţime de un brîu orizontal ; piatră care formează colţul ambrazurii unei ferestre sau uşi. ● *(constr.)* operaţie de finisare a colţurilor unei încăperi. [< fr. *écoinçon*]

ECOENCEFALOGRAFÍE *s. f.* metodă de diagnosticare a proceselor patologice intracraniene cu ajutorul ultrasunetelor. [gen. *-iei*. / < fr. *échoencéphalographie*, cf. gr. *echo* — sunet, *enkephalos* — creier, *graphein* — a scrie]

ECOFÓB, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de ecofobie. [cf. fr. *écophobe*, it. *ecofobo*]

ECOFOBÍE *s. f. (med.)* teamă morbidă de a sta singur în casă. [gen. *-iei*. / cf. fr. *écophobie*, it. *ecofobia* < gr. *oikos* — casă, *phobos* — teamă]

ECOGRÁF *s. n.* aparat pentru aprecierea densităţii mediilor bazat pe principiul vibraţiilor ultrasonore. [< fr. *échographe*]

ECOGRAFÍE *s. f.* metodă de apreciere a densităţii ţesuturilor cu ajutorul ecoului reflectat de vibraţiile ultrasonore. [gen. *-iei*. / < fr. *échographie*]

ECOGRÁMĂ *s. f.* diagramă obţinută la ecograf. [< fr. *échogramme*]

ECOLALÍE *s. f.* repetare automată a sunetelor auzite la alţii, care se manifestă ca simptom al unor boli nervoase. ● repetare automată a vorbelor altuia. [gen. *-iei*. / < fr. *écholalie*, cf. gr. *echo* — sunet, *lalein* — a vorbi]

ECOLOCÁŢIE *s. f. (tehn.)* reperaj al obstacolelor cu ajutorul ultrasunetelor. [gen. *-iei*. / < fr. *écholocation*]

ECOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în ecologie. [cf. fr. *écologue*]

ECOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la ecologie. [< fr. *écologique*]

ECOLOGÍE *s. f.* ramură a biologiei care studiază raporturile dintre organisme și mediul în care se dezvoltă și trăiesc. O *(în sociologie)* ~ *umană* = studiul relațiilor dintre fenomenele sociale și spațiile în care sînt cuprinse. [gen. *-iei.* / < fr. *écologie*, cf. gr. *oikos* — casă, *logos* — știință]

ECOLÓT *s. n.* sondă electronică cu ecou acustic, folosită în ecolocație ; ecosondă. [var. *eholot* s. n. / cf. germ. *Echolot*]

ECOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la ecometrie. [< fr. *échométrique*]

ECOMETRÍE *s. f.* operația de măsurare a nivelului unui lichid în sondă. [gen. *-iei.* / < fr. *échométrie*]

ECOMÉTRU *s. n. (fiz.)* aparat cu care se măsoară durata, distanța și raporturile dintre sunete, folosit mai ales la aprecierea adîncimii nivelului de lichid din găurile de sondă. [< fr. *échomètre*, cf. gr. *echo* — sunet, *metron* — măsură]

ECOMIMÍE *s. f. (med.)* repetare a mimicii altor persoane, care apare la anumiți alienați mintali. [gen. *-iei.* / < fr. *échomimie*, cf. gr. *echo* — sunet, *mimos* — imitator]

ECONDRÓM *s. n. (med.)* tumoare provenind din țesutul cartilaginos. [< fr. *ecchondrome*]

ECONÓM, -OÁMĂ *s. m. f.* îngrijitor al veniturilor unei mănăstiri ; iconom. ● administrator. [cf. fr. *économe*, ngr. *oikonomos*]

ECONÓM, -OÁMĂ *adj.* 1. care păstrează, care face economii ; chivernisit, păstrător. 2. cumpătat. [< fr. *économe*]

ECONOMÁT *s. n. (în trecut)* magazin care aproviziona salariații unor întreprinderi. [pl. *-te*, *-turi.* / < fr. *économat*]

ECONOMETRICIÁN, -Ă *s. m. f.* specialist în econometrie. [pron. *-ci-an*, pl. *-ieni*, *-iene.* / < fr. *économétricien*]

ECONOMETRÍE *s. f.* tehnica studierii fenomenelor și a proceselor economice pe baza analizei matematice a datelor statistice. [gen. *-iei.* / < fr. *économétrie*]

ECONÓMIC, -Ă *adj.* 1. referitor la economie, de, din economie. 2. care cere puține cheltuieli, eforturi, cu care se cheltuiește puțin ; ieftin, convenabil. [cf. fr. *économique*, it. *economico*, lat. *oeconomicus*, gr. *oikonomikos*]

ECONOMICITÁTE *s. f.* grad de economie. [< *economic* + *-itate*]

ECONOMÍE *s. f.* 1. totalitatea relațiilor de producție dintre oameni care alcătuiesc baza societății într-o anumită epocă. O ~ *națională* = totalitatea ramurilor de producție și de muncă ale unei țări ; ~ *politică* = știință care studiază dezvoltarea relațiilor sociale de producție în intercondiționarea lor cu forțele de producție, legile producției sociale, repartiției și schimbului bunurilor materiale, specifice diferitelor orînduiri sociale în succesiunea lor istorică. 2. chibzuință, cumpătare (în cheltuieli, în folosirea banilor, a materialelor etc.). 3. *(la pl.)* rezervă de bani ; bani agonisiți. 4. alcătuire, compoziție a planului unei lucrări, a tratării unei chestiuni etc. [gen. *-iei.* / cf. fr. *économie*, it. *economia*, lat. *oeconomia*, gr. *oikonomia* — gospodărire]

ECONOMÍSM *s. n.* curent oportunist manifestat în sînul mișcării muncitorești ruse la sfîrșitul sec. XIX și începutul sec. XX, care nega rolul conducător al partidului clasei muncitoare și rolul teoriei revoluționare, considerînd că proletariatul trebuie să se limiteze numai la lupta economică, lăsînd lupta politică în seama burgheziei liberale. [< rus. *ekonomizm*]

ECONOMÍST[1], -Ă *s. m. f.* adept al economismului. [< rus. *ekonomist*]

ECONOMÍST[2], -Ă *s. m. f.* specialist în științele economice. [< fr. *économiste*]

ECONOMIZÓR *s. n.* 1. instalație pentru încălzirea apei înainte de a pătrunde în cărdarea de aburi. 2. dispozitiv cu care se reduce consumul de combustibil la un motor cu explozie. [pl. *-oare.* / < fr. *économiseur*, engl. *economizer*]

ECOPRAXÍE *s. f. (med.)* imitare imediată și fidelă a gesturilor altei persoane, observată la unii psihopați. [gen. *-iei.* / < fr. *échopraxie*, cf. gr. *echo* — ecou, *praxein* — a face]

ECORNÁJ *s. n.* decornare. [< fr. *écornage*]

ECORȘÁ *vb. I. tr. (franțuzism)* a jupui pielea, scoarța. [p. i. 3 *-șază.* / < fr. *écorcher*]

ECORȘÉU *s. n.* reprezentare a unui om sau animal fără piele pentru studierea musculaturii. [< fr. *écorché*]

ECOSÉZ *adj. invar. (despre țesături)* care este țesut cu un model în carouri mari, de obicei în culori vii și variate. [< fr. *écossais* — scoțian]

ECOSÉZĂ *s. f.* vechi dans popular scoțian cu o mișcare rapidă ; compoziție care imită muzica scoțiană. [pl. *-ze.* / < fr. *écossaise*]

ECOSISTÉM *s. n.* totalitatea viețuitoarelor unei biocenoze, alcătuind o unitate naturală ; sistem ecologic. [pl. *-me.* / < fr. *écosystème*, engl. *ecosystem*]

ECOSÓNDĂ *s. f.* ecolot. [< fr, *échosonde*]

ECOTÍP *s. m.* grup de plante sau animale din aceeași specie cu anumite însușiri ereditare proprii, dobîndite sub influența condițiilor de mediu. [< fr. *écotype*]

ECÓU *s. n.* 1. reflectare a unui sunet pe o suprafață discontinuă ; repetarea unui sunet prin reflectarea lui de un corp ; sunetele astfel repetate. 2. *(fig.)* răsunet produs de un eveniment etc. 3. *(fig.)* persoană care repetă mereu ceea ce zice altcineva. [pl. *-uri*, var. *echo* și *eho* s. n. / < lat. *echo*, gr. *echo* — sunet, cf. *Echo*, nimfă pedepsită de Hera să repete mereu ultima silabă a cuvintelor auzite]

ECRÁN *s. n.* 1. suprafață (albă) pe care se proiectează imaginile cu un aparat de proiecție ; *(p. ext.)* cinematograf. O *micul* ~ = = televizor ; *(p. ext.)* televiziune. 2. perete, înveliș de protecție făcut împotriva unor acțiuni fizice. [pl. *-ne*, *-nuri.* / < fr. *écran*]

ECRANÁ *vb. I. tr.* a sustrage un anumit sistem fizic, cu ajutorul unui ecran, unei acțiuni fizice exterioare. [< fr. *écraner*]

ECRANÁRE *s. f.* acțiunea de a ecrana și rezultatul ei. [< *ecrana*]

ECRANIZÁ *vb. I. tr.* a transpune o lucrare literară sau muzicală într-o operă cinematografică. [< *ecran* + *-iza*, după rus. *ekranizirovati*]

ECRANIZÁRE *s. f.* acțiunea de a ecraniza și rezultatul ei. [< *ecraniza*]

ECRAZÍTĂ *s. f.* exploziv brizant pe bază de acid picric. [cf. germ. *Ekrasit*, fr. *écrasite*]

ECRAZÓR *s. n.* instrument chirurgical format din două ramuri care se pot strînge, strivind între ele o porțiune de organ. [< fr. *écraseur*]

ECRÚ *adj. invar. (franțuzism)* de culoarea mătăsii nespălate, care nu a fost albit. O *mătase* ~ = mătase care nu a fost trecută prin apă clocotită. [pron. *-crú.* / < fr. *écru*].

ECRUISÁ *vb. I. tr.* a modifica proprietățile unui metal prin deformații, mai ales prin

batere la rece. [pron. *-cru-i-*. / < *ecruisare*]
ECRUISAJ *s.n.* ecruisare. [< fr. *écrouissage*]
ECRUISÁRE *s.f.* acțiunea de a ecruisa ; ecruisaj. [pron. *-cru-i-*. / cf. fr. *écrouissage*]
ECTAZÍE *s.f.* 1. *(metr.)* licență care constă în folosirea unei silabe scurte cu valoare de silabă lungă. 2. dilatare a unui organ cavitar, a unui conduct sau a unui vas sanguin. [gen. *-iei*. / < fr. *ectasie*, cf. gr. *ektasis* — extensiune]
ECTÍMĂ *s.f.* *(med.)* boală de piele infecțioasă, manifestată prin pete roșii mai mari decît cele de impetigo, mai profunde și cu aspect ulceros, care lasă cicatrice. [< fr. *ecthyma*, cf. gr. *ekthyma*]
ECTÍP *s.n.* *(fil.)* idee provenind dintr-o reprezentare. [< fr. *ectype*, cf. gr. *ek* — afară de, *typos* — amprentă]
ECTO- element prim de compunere savantă cu semnificația „în afară". [< fr. *ecto-*, cf. gr. *ektos*]
ECTOBLÁST *s.n.* ectoderm. [< fr. *ectoblaste*, cf. gr. *ektos* — în afară, *blastos* — vlăstar]
ECTOBLÁSTIC, -Ă *adj.* ectodermic. [< fr. *ectoblastique*]
ECTOCARDÍE *s.f.* *(med.)* anomalie congenitală constînd din situarea inimii în afara cardiei. [< fr. *ectocardie*]
ECTODÉRM *s.n.* înveliș extern al embrionului celular ; ectoblast. ● tegument extern al celenteratelor. [< fr. *ectoderme*, cf. gr. *ektos* — în afară, *derma* — piele]
ECTODÉRMIC, -Ă *adj.* al ectodermului ; ectoblastic. [cf. fr. *ectodermique*]
ECTOFÍT, -Ă *adj.* *(despre organisme vegetale)* care trăiește ca parazit în exteriorul unei plante. [< fr. *ectophyte*, cf. gr. *ektos* — în afară, *phyton* — plantă]
ECTOGENÉZĂ *s.f.* teorie în biologie care rezolvă unilateral problema dezvoltării în materia vie, absolutizînd acțiunea mediului extern și contestînd rolul structurii interne a organismelor. [< fr. *ectogenèse*, cf. gr. *ektos* — în afară, *genesis* — naștere]
-ECTOMÍE element secund de compunere savantă cu semnificația „excizie", „extirpare", „tăiere". [< gr. *ektome*]
ECTOPARAZÍT, -Ă *adj., s.m.f.* (parazit extern) care trăiește pe suprafața corpului unor ființe. [< fr. *ectoparasite*]
ECTÓPIC, -Ă *adj.* care prezintă ectopie, care are o poziție anormală. [< fr. *ectopique*]
ECTOPÍE *s.f.* schimbare de loc. ● *(anat.)* deplasare sau poziție anormală (congenitală) a unui organ ; heterotopie. [gen. *-iei*. / < fr. *ectopie*, cf. gr. *ek* — în afară, *topos* — loc]
ECTOPLÁSMĂ *s.f.* 1. *(biol.)* strat superficial al protoplasmei celulare ; hialoplasmă. 2. substanță spirituală pe care spiriștii pretind că o emană mediile în timpul transei ; teleplasmă. [< fr. *ectoplasme*, cf. gr. *ektos* — în afară, *plasma* — formație]
ECTOSFÉRĂ *s.f.* *(biol.)* zonă exterioară a cromozomului. [< fr. *ectosphère*, cf. gr. *ektos* — în afară, *sphaira* — sferă]
ECTOTRÓF, -Ă *adj.* *(biol. ; despre organisme vegetale saprofite sau parazite)* care trăiește pe suprafața altui organism animal sau vegetal. [< fr. *ectotrophe*, cf. gr. *ektos* — în afară, *trophe* — hrană]
ECTRODACTILÍE *s.f.* *(med.)* lipsa congenitală a unuia sau a mai multor degete. [gen. *-iei*. / < fr. *ectrodactylie*, cf. gr. *ektroma* — avorton, *daktylos* — deget]
ECTROGENÍE *s.f.* *(med.)* malformație cauzată de dezvoltarea incompletă a unor organe. [gen. *-iei*. / < fr. *ectrogénie*, cf. gr. *ektroma* — avorton, *gennan* — a naște]
ECTROMÉL *s.m.* *(med.)* monstru care prezintă ectromelie. [< fr. *ectromèle*]
ECTROMELÍE *s.f.* *(med.)* malformație constînd în lipsa congenitală, parțială sau totală, a unuia sau a mai multor membre. [gen. *-iei*. / < fr. *ectromélie*, cf. gr. *ektroma* — avorton, *melos* — extremitate, membru]
ECTROPIÓN *s.n.* afecțiune manifestată prin întoarcerea pleoapelor în afară din cauza unei conjunctivite granuloase. [pron. *-pi-on*. / < fr. *ectropion*, cf. gr. *ektropion* < *ek* — în afară, *tropein* — a întoarce]
ECTROPODÍE *s.f.* *(med.)* lipsă congenitală integrală sau parțială a unui picior. [< fr. *ectropodie*]
ECUÁTOR *s.n.* 1. cerc imaginar al cărui plan este perpendicular pe axa polilor tereștri și ale cărui puncte sînt egal depărtate de aceștia. O ~ *ceresc* = cercul mare al sferei cerești în al cărui plan se află ecuatorul pămîntesc. 2. cercul mare rezultat din intersectarea planului ecuatorului terestru cu sfera cerească. [pron. *-cu-a-*. scris și *equator*. pl. (rar) *-oare*. var. *ecvator* s. n. / < fr. *équateur*, it. *equatore*, cf. lat. *aequare* — a face să fie egal]
ECUATORIÁL *s.n.* *(astr.)* instrument cu care se observă mișcarea stelelor și se determină coordonatele lor ecuatoriale. [pron. *-ri-al*. var. *ecvatorial* s. n. / cf. fr. *équatorial*]
ECUATORIÁL, -Ă *adj.* de (la) ecuator, specific ecuatorului. O *zonă* ~*ă* = zonă de circa 10 grade care se întinde de o parte și de alta a ecuatorului ; *coordonate* ~*e* = sistem de coordonate prin care se determină poziția aștrilor în raport cu ecuatorul ceresc. [pron. *-ri-al*. scris și *equatorial*, var. *ecvatorial -ă* adj. / cf. fr. *équatorial*, it. *equatoriale*]
ECUAȚIE *s.f.* expresie matematică care arată o egalitate în care intră elemente cunoscute și necunoscute și care se verifică numai pentru anumite valori ale mărimilor necunoscute. O ~ *chimică* = reprezentare a unei reacții chimice folosind simbolurile elementelor pentru a reprezenta atomii și moleculele care iau parte efectiv la reacție. ● *(fig.)* problemă grea, dificilă. [pron. *-cu-a-ți-e*. scris și *equație*, gen. *-iei*. var. *ecuațiune* s. f. / cf. fr. *équation*, lat. *aequatio*]
ECUAȚIÚNE *s.f.* v. ecuație.
ECUÉSTRU, -Ă *adj.* v. ecvestru.
ECUMÉNIC, -Ă *adj.* învestit cu autoritate ecleziasctică pentru toate bisericile. [cf. lat. *oecumenicus*, gr. *oikoumenikos*]
ECUMENICITÁTE *s.f.* caracter ecumenic. [cf. fr. *oecuménicité*]
ECUSÓN *s.n.* 1. stemă, blazon. 2. placă de metal sau din alt material, de obicei în formă de scut, care poartă anumite însemne. ● *(arhit.)* loc încadrat de decorații și de ornamente pe care se sculptează plese heraldice sau inscripții. [pl. *-oane*. / < fr. *écusson*]
ECVATÓR *s.n.* v. ecuator.
ECVATORIÁL *s.m.* v. ecuatorial.
ECVATORIÁL, -Ă *adj.* v. ecuatorial.
ECVÉSTRU, -Ă *adj.* de călăreț ; călare. [pron. *-ec-ves-*. scris și *equestru*. pl. *-eștri, -estre*. var. *ecuestru, -ă* adj. / < lat. *equester* < *equus* — cal, cf. fr. *équestre*]
ECVÍDE *s.n. pl.* *(zool.)* familie de mamifere imparicopitate, cuprinzînd calul, măgarul, zebra etc. ; *(la sg.)* animal din această familie. [< fr. *équidés*, cf. lat. *equus* — cal]

ECVÍN, -Ă *adj.* v. e c h i n.
ECVITÁȚIE *s. f.* v. e c h i t a ț i e.
ECVIZETACÉE *s. f. pl.* familie de plante criptogame vasculare cu frunze foarte mici, solzoase și cu crengi verticale, avînd ca tip *Equisetum ; (la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* scris și *equisetacee* sg. invar. / < fr. *équisetacées*]
ECZEMATÍDĂ *s. f. (med.)* afecțiune cutanată asemănătoare cu eczema, apărînd în aceleași condiții, dar distingîndu-se prin absența veziculelor. [< fr. *eczématide*]
ECZEMATÓS, -OÁSĂ *adj., s. m. f.* (suferind) de eczemă. [< fr. *eczémateux*]
ECZÉMĂ *s. f.* boală de piele manifestată prin mîncărime, erupții, abcese etc. [< fr. *eczéma*, cf. gr. *ekzema* — erupție cutanată]
EDÁCE *adj. invar. (liv.)* care consumă, mănîncă. [cf. it. *edace*, lat. *edax* < *edere* — a mînca]
EDÁFIC, -Ă *adj.* care are legătură cu natura solului. [< fr. *édaphique*, cf. gr. *edaphos* — sol]
EDAFÓN *s. n. (biol.)* totalitatea organismelor care trăiesc în sol, legate de anumite condiții de viață. [cf. fr. *édaphon*, it. *edafon* < gr. *edaphos* — sol]
ÉDDA *s. f.* nume sub care sînt cunoscute culegerile de legende și mituri ale vechilor popoare scandinave. [< germ. *Edda*, cf. scand. *edda* — străbun]
EDELVÁIS *s. m. invar.* plantă erbacee perenă din familia compozeelor, cu inflorescențe compuse din capitule înconjurate de bractee albe și păroase, care crește în munți ; floarea-doamnei, albumiță, floare-de-colț. [pron. *-vais*, scris și *edelweiss.* / < germ. *Edelweiss*]
EDELWÉISS *s. m.* v. e d e l v a i s.
EDÉM *s. n. (med.)* umflătură nedureroasă rezultată din infiltrarea unui lichid seros într-un țesut celular subcutanat. O ~ *pulmonar* = afecțiune cauzată de transvazarea plasmei sanguine în alveolele pulmonare. [< fr. *oedème*, cf. gr. *oidema* — umflătură]
EDEMATÓS, -OÁSĂ *adj. (med.)* referitor la edem. [< fr. *oedémateux*]
EDÉN *s. n. (liv.)* rai, paradis. ● *(fig.)* loc foarte frumos, foarte plăcut, încîntător. [pl. (rar) *-nuri.* / cf. fr. *éden*, ebr. *eden* — cîmpie]
EDÉNIC, -Ă *adj.* de rai. ● plăcut, încîntător ; paradiziac ; frumos. [cf. fr. *édénique*]
EDENTÁ *vb. I. tr.* a rupe sau a smulge dinții unei perii, ai unei roți dințate etc. [p. i. *-tez.* / < fr. *édenter*]
EDENTÁT, -Ă *adj.* fără dinți. // *s. n. pl.* ordin de mamifere lipsite parțial sau total de dinți. [< fr. *édenté(s)*]
EDENTÁȚIE *s. f.* lipsă (totală sau parțială) a dinților. [după fr. *édenter*]
EDÍCT *s. n.* lege, ordonanță prin care un înalt magistrat roman (mai ales pretorul și, sub imperiu, împăratul) își arăta activitatea trecută și anunța programul activității viitoare, adesea sub formă de norme juridice. ● act, decret emis de un monarh prin care se stabileau norme imperative cu privire la o anumită problemă. [pl. *-te, -turi.* / < lat. *edictum*, cf. fr. *édit*]
EDICTÁ *vb. I. tr.* a da un edict ; a proclama. [< lat. *edictare*, cf. fr. *édicter*]
EDICTÁL, -Ă *adj.* referitor la un edict. [< lat. *edictalis*, fr. *édictal*]
EDÍCUL *s. n.* 1. chioșc, pavilion făcut de obicei în parcuri. ● învelitoare, acoperitoare de protecție a unei lucrări de artă, cu înfățișare de templu în miniatură sau de chioșc. 2. nișă în care se pun portretele morților, urnele funerare. [< fr. *édicule*]
EDIFICÁ *vb. I.* 1. *tr.* a zidi, a construi, a clădi (mai ales construcții monumentale). 2. *tr., refl.* a (se) lămuri. [p. i. *edific.* / < lat. *aedificare* < *aedes* — casă, *facere* — a face, cf. it. *edificare*]
EDIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) edifica și rezultatul ei ; construire, zidire. ● lămurire. [< *edifica*]
EDIFICATÓR, -OÁRE *adj.* de natură a lămuri, a lumina ; lămuritor. [cf. it. *edificatore*]
EDIFÍCIU *s. n.* clădire impunătoare, de mari proporții. [pron. *-ciu.* / < lat. *aedificium*, cf. it. *edificio*, fr. *édifice*]
EDÍL *s. m.* 1. magistrat roman care se ocupa cu îngrijirea edificiilor, cu aprovizionarea, organizarea jocurilor etc. 2. consilier comunal dintr-un oraș mare care se ocupă cu probleme de edilitate. [< lat. *aedilis*, cf. fr. *édile*]
EDILÁJ *s. n. (rar)* activitate edilitară. [< *edil*]
EDILITÁR, -Ă *adj.* referitor la administrația, la lucrările de interes public ale unui oraș. [cf. fr. *édilitaire*]
EDILITÁTE *s. f.* operă de construire și de îngrijire a edificiilor și a lucrărilor de interes public ale unui oraș. ● disciplină care se ocupă cu studierea și cu executarea lucrărilor de interes public. [< lat. *aedilitas*, cf. fr. *édilité*]
EDITÁ *vb. I. tr.* a publica o lucrare, o carte, o revistă etc. [< fr. *éditer*]
EDITÁRE *s. f.* acțiunea de a edita și rezultatul ei ; publicare. [< *edita*]
EDITÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care se ocupă cu editarea cărților, a revistelor etc. [< fr. *éditeur*]
EDITORIÁL, -Ă *adj.* referitor la editarea cărților, a revistelor etc. ; de editură. // *s. n.* articol în care se arată părerea redacției unei publicații într-o anumită problemă. [pron. *-ri-al.* / cf. fr. *éditorial*, it. *editoriale*, engl. *editorial*]
EDITORIALÍST *s. m.* autor al editorialului unui ziar. [pron. *-ri-a-.* / < fr. *éditorialiste*]
EDITÚRĂ *s. f.* întreprindere care editează cărți, publicații periodice etc. [< *edit(or)* + *-ură*, după *colecțiură*]
EDÍȚIE *s. f.* 1. totalitatea exemplarelor unei opere, ale unei lucrări publicate o dată și la care s-a folosit același zaț tipografic. O ~ *critică* = ediție comentată a unui text (mai ales clasic, vechi) ; ~ *definitivă* = ediție al cărei text a fost văzut de autor și considerat ca definitiv ; ~ *princeps* v. p r i n c e p s ; ~ *specială* = ediție suplimentară a unui ziar, a cărei apariție a fost determinată de un eveniment însemnat. ● versiune. 2. serie de întreceri sportive care se repetă periodic. [gen. *-iei.* var. *edițiune* s. f. / cf. fr. *édition*, it. *edizione*, lat. *editio*]
EDIȚIÚNE *s. f.* v. e d i ț i e.
EDOMÉTRU *s. n.* aparat pentru determinarea compresibilității unui pămînt. [< fr. *hédomètre*]
-ÉDRU element de compunere savantă cu sensul de „față", „latură". [< fr. *-èdre*, it. *-edro*, cf. gr. *hedra* — bază]
EDUCÁ *vb. I. tr.* a crește, a forma pe cineva prin educație. [p. i. *educ.* / < fr. *éduquer*, it., lat. *educare*]
EDUCÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi educat. [cf. fr. *éducable*]
EDUCABILITÁTE *s. f.* posibilitatea de a fi educat. [cf. fr. *éducabilité*]

EDUCÁRE *s. f.* acțiunea de a aduce și rezultatul ei. [< *educa*]

EDUCATÍV, -Ă *adj.* care aparține educației, referitor la educație ; care contribuie la educația cuiva ; educațional. [cf. fr. *éducatif*]

EDUCATÓR, -OÁRE *adj.* care educă. // *s. m. f.* persoană care educă copiii, tineretul (în școli) ; profesor, învățător. ◉ persoană care se ocupă cu educația copiilor în cămine și grădinițe. [cf. fr. *éducateur*, lat. *educator*]

EDUCÁȚIE *s. f.* educare ; influențare sistematică și conștientă a dezvoltării facultăților intelectuale, morale și fizice ale copiilor și tineretului ; totalitatea metodelor folosite în acest scop ; *(p. ext.)* culturalizare, ridicare metodică a nivelului ideologic, cultural, profesional ; faptul de a dezvolta facultățile morale, intelectuale și fizice ale unui om, ale unui popor etc. O *~ fizică* = dezvoltare armonioasă a fizicului prin exerciții gimnastice. [gen. *-iei*. var. *educațiune* s. f. / cf. fr. *éducation*, it. *educazione*, lat. *educatio*]

EDUCAȚIONÁL, -Ă *adj.* referitor la educație, de educație ; educativ. ◉ *(despre învățământ)* care urmărește dezvoltarea capacităților și formarea aptitudinilor în vederea împlinirii multilaterale a personalității. [pron. *-ți-o-*. / < engl. *educational*]

EDUCAȚIÚNE *s. f.* v. educație.

EDUCOGÉN, -Ă *adj. mediu ~* = mediul psihosocial capabil să contribuie la formarea omului și la integrarea lui socială. [cf. fr. *éducogène*]

EDULCORÁ *vb. I. tr. (franțuzism)* a atenua ; a îndulci. [< fr. *édulcorer*]

EDULCORÁNT, -Ă *adj. (franțuzism)* care atenuează, îndulcește. // *s. n.* substanță care se adaugă unui medicament pentru a-l îndulci. [< fr. *édulcorant*]

EDULCORÁRE *s. f.* acțiunea de a edulcora ; edulcorație. [< *edulcora*]

EDULCORÁȚIE *s. f.* edulcorare. [< fr. *édulcoration*]

EFÉB *s. m. (la vechii greci)* tînăr ajuns la pubertate ; adolescent. ● membru al unei efebii. [< fr. *éphèbe*, cf. lat. *ephebus*, gr. *ephebos*]

EFEBÍE *s. f.* colegiu al tinerilor efebi din vechea Atenă, unde aceștia primeau o educație civilă și militară. [gen. *-iei*. / < fr. *éphébie*, gr. *ephebia*]

EFEBOLOGÍE *s. f.* studiul modificărilor structurale și funcționale ale vîrstei pubertății masculine. [gen. *-iei*. / < fr. *éphébologie*, cf. gr. *ephebos* — adolescent, *logos* — studiu]

EFÉCT *s. m.* 1. fenomen care rezultă cu necesitate dintr-o cauză, fiind într-o legătură indestructibilă cu aceasta ; urmare, rezultat. ● traiectorie neobișnuită pe care o capătă mingea (la tenis, volei, fotbal) lovită după anumite procedee. O *minge cu ~* = minge care, în urma unei anumite lovituri, ia o anumită traiectorie. 2. impresie făcută de ceva sau de cineva asupra cuiva ; ceea ce izbește, atrage privirile, auzul etc. O *de ~* = impresionant ; uluitor, spectaculos. 3. *(la pl.)* obiecte, bunuri (mai ales veșminte) care aparțin cuiva. ◉ *(mil.)* echipament. ◉ valori care se pot negocia (scrisori de schimb, bilete la ordin etc.). [pl. *-te*, (rar) *-turi*. / < lat. *effectus*, cf. germ. *Effekt*, fr. *effet*]

EFECTÍV, -Ă *adj.* care are efect ; real, adevărat. // *s. n.* numărul real al indivizilor care alcătuiesc o unitate militară, o colectivitate organizată etc. // *adv.* adevărat, real, de fapt. [cf. fr. *effectif, effectivement*]

EFECTIVITÁTE *s. f.* capacitatea unui sistem de a produce un efect specific. [cf. fr. *effectivité*]

EFECTOR, -OÁRE *adj. (despre organe)* de la care pornesc răspunsurile la stimulațiile primite prin organele receptoare. // *s. m.* substanță care modifică activitatea unei enzime. [cf. fr. *effecteur*, lat. *efector*]

EFECTUÁ *vb. I. tr.* a face, a realiza, a înfăptui ; a îndeplini, a executa. [pron. *-tu-a*. p. i. 3,6 *-uează*, ger. *-uînd*. / < fr. *effectuer*]

EFECTUÁL, -Ă *adj.* referitor la efect. [pron. *-tu-al*. / cf. engl. *effectual*]

EFECTUÁRE *s. f.* acțiunea de a efectua și rezultatul ei ; facere, pregătire. [< *efectua*]

EFEDRÍNĂ *s. f.* alcaloid solubil în alcool, în eter și în cloroform, ai cărui derivați se folosesc în farmacie. [< fr. *éphédrine*]

EFELÍDĂ *s. f. (med.)* nume dat unor mici pete rotunde ale pielii, datorite unei pigmentări anormale ; *(pop.)* pistrui. [< fr. *éphélide*, cf. gr. *ephelis*]

EFEMÉR, -Ă *adj.* care durează o singură zi. ◉ *(p. ext.)* scurt (ca durată), vremelnic, trecător. [< fr. *éphémère*, cf. gr. *ephemeros* < *epi* — pe, *hemera* — zi]

EFEMÉRĂ *s. f.* gen de insectă efemeridă care trăiește ca adult o singură zi. [< fr. *éphémère*]

EFEMERÍDE *s. f. pl.* 1. ordin de insecte pseudonevroptere care nu trăiesc în stare adultă decît o zi ; *(la sg.)* insectă din acest ordin. 2. tabele astronomice în care sînt indicate pozițiile zilnice ale astrilor. ● note, notițe (de ziar sau de calendar) care indică evenimentele petrecute la epoci diferite în aceeași zi. 3. *(fig.)* gînduri, idei, lucruri etc. trecătoare. [sg. *efemeridă*. / < fr. *éphémérides*, lat. *ephemeris*]

EFEMERITÁTE *s. f. (rar)* însușirea a ceea ce este efemer. [cf. it. *efemerità*]

EFEMEROTÉCĂ *s. f.* hemerotecă. [cf. it. *effemeroteca*]

EFEMINÁ *vb. I. tr., refl. (rar)* a (se) asemăna psihologic sau fizic cu o femeie ; *(fig.)* a (se) moleși, a (se) înmuia. [< fr. *efféminer*]

EFEMINÁT, -Ă *adj.* cu caracter femeiesc ; molatic. [cf. fr. *efféminé*, lat. *effeminatus*]

EFEMINÁȚIE *s. f.* caracterul celui efeminat ; moliciune, slăbiciune. [gen. *-iei*. / cf. fr. *effémination*, lat. bis. *effeminatio*]

EFERÉNT, -Ă *adj.* care duce în afară. O *nervi ~ți* = nervi prin care excitația trece de la centrii nervoși spre periferia corpului ; *vase ~e* = vase care conduc lichidele secretate. [< fr. *efférent*, cf. lat. *efferre* — a duce în afară]

EFERVESCÉNT, -Ă *adj.* 1. *(despre lichide)* care dezvoltă gaze puternice în timpul unei reacții chimice. 2. *(fig.)* clocotitor. [pl. *-nți, -nte*. / < fr. *effervescent*, cf. lat. *effervescere* — a clocoti]

EFERVESCÉNȚĂ *s. f.* degajare puternică, vie de gaze într-un lichid în timpul unei reacții chimice. ● *(fig.)* fierbere, agitație. [cf. fr. *effervescence*]

EFÉT *s. m. (de obicei la pl.)* judecător care făcea parte dintr-un tribunal penal instituit de Dracon la Atena. [< fr. *éphète*, gr. *ephetes*]

EFICÁCE *adj. invar.* care produce efectul așteptat. [cf. fr., it. *efficace*, lat. *efficax*]

EFICACITÁTE *s. f.* faptul, calitatea de a fi eficace. [cf. fr. *efficacité*, lat. *efficacitas*]

EFICIÉNT, -Ă *adj.* care-și face efectul ; care produce un anumit efect (folositor) ; eficace. [pron. *-ci-ent*. / < fr. *efficient*]

EFICIÉNȚĂ *s. f.* faptul de a fi eficient ; eficacitate. [< fr. *efficience*, lat. *efficientia*]
EFIGIÁL, -Ă *adj.* care aparține unei efigii ; de efigie. [pron. *-gi-al.* / cf. fr. *effigial*]
EFÍGIE *s. f.* chipul unui suveran, al unui șef de stat, reprezentat pe o monedă, pe o medalie etc. ● *(rar)* imagine a unei persoane ; portret care redă doar asemănarea fizică. [pron. *-gi-e.* gen. *-iei.* / < fr., it. *effigie*, cf. lat. *effigies* — imagine]
EFILÁ *vb. I. tr., refl. (franțuzism)* a (se) subția, a slăbi, a căpăta siluetă. ◊ *tr.* a rări, a fila părul cuiva. ◊ a destrăma o țesătură (fir cu fir). [< fr. *effiler*]
EFILÁRE *s. f.* acțiunea de a efila. ● *(geol.)* subțiere treptată pînă la dispariție a unui strat. [< *efila*]
EFILÁT, -Ă *adj. (franțuzism)* lung și subțire. O *talie ~ă* = mijloc subțire, tras prin inel. [< fr. *effilé*]
EFLEURÁJ *s. n. (franțuzism)* atingere ușoară. ◊ masaj ușor, cu virful degetelor sau cu toată palma, acționînd țesuturile în mod reflex. [pron. *-flö-.* / < fr. *effleurage*]
EFLORÁ *vb. I. tr. (franțuzism)* a studia superficial ; a frunzări o carte. [< fr. *effleurer*]
EFLORÁRE *s. f. (franțuzism)* acțiunea de a eflora. [< *eflora*]
EFLORESCÉNT, -Ă *adj.* 1. *(despre plante)* care înflorește. ● *(fig.)* înfloritor, în floare. 2. *(chim. ; despre săruri)* care pierde din apa de cristalizare, devenind pulvurulent la aspect. [< fr. *efflorescent*]
EFLORESCÉNȚĂ *s. f.* 1. începutul înfloririi unei plante ; îmbobocire. ● *(fig.)* înflorire, îmbobocire. 2. transformare în pulbere a unor săruri cristalizate prin pierderea apei de cristalizare. ● depozit de săruri de la suprafața unor roci. 3. erupție ușoară pe piele ; *(pop.)* spuzeală. [< fr. *efflorescence*]
EFLORISMÉNT *s. n. (geol.)* alterare a suprafeței unei roci. [< fr. *effleurissment*]
EFLUÉNT *s. n.* fluid care iese dintr-o instalație. [pron. *-flu-ent.* / < fr. *effluent*]
EFLÚVIU *s. n.* 1. emanație a unor corpuri ; emanație electrică, magnetică. 2. *(fig.)* curent, flux. 3. defect sub forma unor linii subțiri în evantai care apare pe o peliculă cinematografică la developare datorită unei derulări prea rapide, cînd pelicula se încarcă electric. [pron. *-viu.* / cf. it. *effluvio*, lat. *effluvium*]
EFLÚX *s. n.* mișcare a unei mase de fluid către exterior. [pl. *-uri.* / < fr. *efflux*, cf. lat. *effluere* — a se răspîndi]
ÉFOR *s. m.* 1. *(ant.)* nume dat în Sparta fiecăruia dintre cei cinci demnitari aleși, care aveau largi puteri de control, fiind instituiți ca o contrabalansare a puterii regale. 2. membru în conducerea unei eforii. [< *éphore*, gr. *ephoros* < *ephoran* — a supraveghea]
EFORÁT *s. n.* demnitatea de efor ; colegiul eforilor ; eforie (1). [< fr. *éphorat*]
EFORÍE *s. f.* 1. *(ant.)* eforat. 2. corp de persoane care alcătuiau conducerea colectivă a unei instituții de cultură sau de binefacere, constituind un fel de consiliu de administrație. ● instituție condusă de un corp de efori. [gen. *-iei.* / cf. fr. *éphorie*, gr. *ephoria*]
EFÓRT *s. n.* încordare fizică sau intelectuală pentru atingerea unui scop ; acțiune energică fizică sau intelectuală, sforțare, străduință. ● forță interioară care ia naștere sub acțiunea unei solicitări la care este supus un material și care se opune acestei solicitări. [pl. *-uri.* / < fr. *effort*]
EFRACTÓR *s. m.* infractor care a comis o spargere. [< fr. *effracteur*]
EFRÁCȚIE *s. f.* spargere făcută cu intenția de a fura. [gen. *-iei.* var. *efracțiune* s. f. / cf. fr. *effraction*, lat. *effractio*]
EFRACȚIÚNE *s. f.* v. efracție.
EFRENÁT, -Ă *adj. (franțuzism)* neînfrînat, nestăpînit ; fără măsură, excesiv. [cf. fr. *effréné*]
EFÚZIE *s. f.* v. efuziune.
EFUZIO- element prim de compunere savantă cu sensul de „a răspîndi", „răspîndire". [< lat. *effusio*]
EFUZIOMÉTRU *s. n.* dispozitiv care permite determinarea densității unui gaz ce străbate un înveliș poros. [pron. *-zi-o-.* pl. *-re.* / < fr. *effusiomètre*, cf. lat. *effusio* — revărsare, gr. *metron* — măsură]
EFUZIÚNE *s. f.* 1. manifestare puternică a unor sentimente frumoase, nobile ; căldură sufletească. 2. proces de trecere a unui gaz printr-o deschidere foarte mică. 3. erupție vulcanică. [pron. *-zi-u-.* var. *efuzie* s. f. / cf. fr. *effusion*, lat. *effusio* — răspîndire]
EFUZÍV, -Ă *adj. (geol.)* vulcanic. O *rocă ~ă* = rocă magmatică întărită la suprafața scoarței Pămîntului. [< fr. *effusif*, cf. lat. *ex* — din, *fundere* — a se revărsa]
EFUZÓR *s. n.* partea prin care sînt evacuate gazele arse la ieșirea lor dintr-un reactor. [cf. fr. *effuseur*]
EGÁL, -Ă *adj.* 1. la fel, asemenea (ca natură, fel, cantitate etc.) ● uniform. 2. *(geom. ; despre figuri)* care se suprapune exact. 3. *(despre oameni ; și s. m.)* care este de același rang, de aceeași valoare. [< fr. *égal*, cf. lat. *aequalis*]
EGALÁ *vb. I.* 1. *tr., refl.* a face sau a deveni egal ; a fi sau a face să fie (aproape) la fel cu altul în anumite privințe. 2. *tr. (sport)* a atinge același număr de puncte cu altcineva. [< fr. *égaler*]
EGALÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi egalat. [cf. fr. *égalable*]
EGALÁRE *s. f.* acțiunea de a egala și rezultatul ei. [< *egala*]
EGALITÁR, -Ă *adj. (liv.)* referitor la egalitate politică ; bazat pe egalitate politică. [< fr. *égalitaire*]
EGALITARÍSM *s. n.* concepție social-politică utopică mic-burgheză care preconizează împărțirea egală a bunurilor, indiferent de aportul individual la producerea lor, nivelarea, egalizarea retribuirii muncii, a trebuințelor și consumului personal al membrilor societății. [< fr. *égalitarisme*]
EGALITARÍST, -Ă *adj.* referitor la egalitarism. // *s. m. f.* adept al egalitarismului. [< fr. *égalitariste*]
EGALITÁTE *s. f.* 1. faptul de a fi egal ; situația, raportul, echivalența care există între lucruri egale. ● uniformitate, uniformizare. ◊ *(sport)* rezultat constituit dintr-un număr egal de puncte realizat de mai mulți participanți la o competiție ; situație în care există un asemenea rezultat. 2. principiu potrivit căruia tuturor oamenilor, tuturor statelor sau națiunilor li se recunosc aceleași drepturi și li se impun aceleași îndatoriri prevăzute de regula de drept ; situație în care oamenii se bucură de aceleași drepturi și au aceleași îndatoriri. 3. grupare a două expresii matematice legate prin semnul egal (=). [cf. fr. *égalité*, lat. *aequalitas*]
EGALIZÁ *vb. I. tr.* a face (un obiect, un teren etc.) să fie la fel, egal cu altul în anumite privințe ; a nivela, a netezi (un teren, un obiect etc.). [< fr. *égaliser*]
EGALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a egaliza și rezultatul ei ; egalare. [< *egaliza*]

EGALIZATOR, -OÁRE *adj.* care egalizează. // *s. m.* 1. amestec de rășină folosit în vopsitorie la netezirea și la obținerea unui luciu superior al peliculelor (2). ● substanță folosită pentru a ușura pătrunderea unui colorant în țesătură. 2. dispozitiv care reglează presiunea într-o conductă. [cf. fr. *égaliseur*]

EGERIE *s. f. (liv.)* sfătuitoare secretă. [< fr. *égérie*, cf. lat. *Egeria*, nimfă]

EGHILÉT *s. m.* șiret, găitan care împodobește uniformele anumitor militari. [< fr. *aiguillette*]

EGÍDĂ *s. f.* 1. *(mit.)* scut al lui Zeus, acoperit cu pielea caprei Amalteia. ● scutul Minervei. 2. ocrotire, sprijin. O *sub ~a* = sub auspiciile, cu îndrumarea și răspunderea unei instituții, unei asociații. [cf. fr. *égide*, it. *egida*, lat. *aegis* — scutul Minervei, gr. *aigis* — piele de capră]

EGIPÁN *s. m.* supranume dat zeului Pan și satirilor, datorită presupusului lor picior de țap. [< fr. *aigipan*, cf. gr. *aix*, *aigos* — țap, *Pan*, zeu la greci]

EGIPTOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în egiptologie. [< fr. *égyptologue*]

EGIPTOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la egiptologie. [< fr. *égyptologique*]

EGIPTOLOGÍE *s. f.* ramură a orientalisticii care studiază istoria și cultura Egiptului antic. [gen. *-iei.* / < fr. *égyptologie*]

EGIPȚIÉNE *s. f. pl. (poligr.)* caractere moderne de literă, cu construcție aproape geometrică și cu talpa dreptunghiulară. [< germ. *Egyptienne*]

EGÍRĂ *s. f.* v. h e g i r ă.

EGIRÍN *s. n.* silicat natural de sodiu și fier. [< fr. *égirine*]

EGLÓGĂ *s. f.* poezie pastorală ; idilă ; bucolică. [acc. și *églogă*. pl. *-ge.* / < fr. *églogue*, it. *egloga* < lat. *ecloga*, gr. *ekloge* — selecțiune]

EGO- element prim de compunere savantă însemnînd „eu", „propria persoană". [< lat. *ego*]

EGOCÉNTRIC, -Ă *adj., s. m. f.* (om) stăpînit de egocentrism ; egotist, care privește totul prin prisma intereselor și a sentimentelor personale. [cf. fr. *égocentrique*]

EGOCENTRÍSM *s. n.* atitudinea de a privi totul prin prisma intereselor și a sentimentelor personale, acordînd o importanță exagerată propriei individualități ; egotism. [< fr. *égocentrisme*, cf. lat. *ego* — eu, *centrum* — centru]

EGOFONÍE *s. f.* voce asemănătoare behăitului caprei, întîlnită în isterie și în paralizia generală progresivă. [< fr. *égophonie*, cf. gr. *aix* — capră, *phone* — sunet]

EGOÍSM *s. n.* preocupare, atenție exagerată față de propria persoană și de interesele personale, în dauna intereselor colectivității. [pron. *-go-ism.* / < fr. *égoïsme*, cf. lat. *ego* — eu]

EGOÍST, -Ă *adj., s. m. f.* (om) dominat de egoism. [pron. *-go-ist.* / cf. fr. *egoïste*, it. *egoista*]

EGOLATRÍE *s. f. (rar)* adorare de sine, divinizare a propriei persoane. [gen. *-iei.* / cf. lat. *ego* — eu, gr. *latreia* — adorație]

EGOLÁTRU, -Ă *adj. (rar)* stăpînit de egolatrie ; egoist, egotist. [cf. lat. *ego* — eu, după *idolatru*]

EGOMÍSM *s. n. (rar)* egoism absolut, care nu acceptă decît existența propriului eu. [< fr. *égomisme*, cf. lat. *egomet* — eu însumi]

EGOTÍSM *s. n.* purtare, atitudine caracterizată prin acordarea unei importanțe exagerate propriei individualități, propriei persoane. ● cult al propriului eu ; egolatrie, egocentrism. ● *(la Stendhal)* studiu detaliat efectuat de un scriitor asupra propriei individualități. [< fr. *égotisme*, it. *egotismo*, cf. lat. *ego* — eu]

EGOTÍST, -Ă *adj., s. m. f.* (om) dominat de egotism ; determinat de egotism. [< fr. *égotiste*]

EGRENÁ *vb. I. tr.* a separa (cu mașina) semințele de fibrele de bumbac. [< fr. *égrener*]

EGRENÁJ *s. n.* egrenare. [< fr. *égrenage*]

EGRENÁRE *s. f.* acțiunea de a egrena și rezultatul ei ; egrenaj. ● îndepărtare a asperităților sau a urmelor de ipsos înainte de a zugrăvi. [< *egrena*]

EGRESIÚNE *s. f. (liv.)* ieșire. [< lat. *egressio*]

EGRÉTĂ *s. f.* 1. pasăre migratoare care are pe spate un smoc de pene albe, subțiri. 2. mănunchi de pene sau de fire albe, purtat odinioară, mai ales de femei la pălării și de militari la chipiuri. 3. aglomerație de perișori la extremitatea superioară a fructelor. [< fr. *aigrette*]

EGUTÁJ *s. n.* egutare. [< fr. *égouttage*]

EGUTÁRE *s. f.* desecare a cărbunilor și a minereurilor ; egutaj. [după fr. *égouttage, égouttement*]

EGUTÓR *s. n.* cilindru cav la mașina de format plăci de fibră, care servește la stoarcerea apei din material. ● dispozitiv cu o sită metalică servind la stoarcerea celulozei. [< fr. *égouttoir*]

EHÓ *s. n.* v. e c o u.

EHOLÓT *s. n.* v. e c o l o t.

EIDÉTIC, -Ă *adj.* 1. referitor la eidetism ; care provine din imaginație. 2. referitor la esența lucrurilor, la semnificația lor. [< fr. *eidétique*]

EIDETÍSM *s. n.* formă specifică a memoriei vizuale, constînd în reproducerea vie a imaginilor. ● dispoziție de a vedea după voință lucruri imaginare. [< fr. *eidétisme*, cf. gr. *eidos* — imagine, esență]

EIFELIÁN *s. n. (geol.)* primul etaj al devonianului mediu. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-li-an.* / < fr. *eifélien*]

EINSTEÍNIU *s. n.* element transuranic sintetic. [pron. *ain-ștai-niu.* / < germ. *Einsteinium*, cf. *Einstein*, fizician german]

EÍRA *s. f.* mică pumă din America de Sud. [pron. *e-i-.* / < fr. *eyra*]

EISENACHIÉNI *s. m. pl.* adepți ai marxismului, care, sub conducerea lui W. Liebknecht și A. Bebel, au constituit la Eisenach, în 1869, Partidul Muncitoresc Social-Democrat din Germania. [pron. *ai-ză-na-hi-.* / cf. *Eisenach*, oraș în R. D. Germană]

EJACULÁ *vb. I. intr.* a arunca afară un lichid. [< fr. *éjaculer*]

EJACULÁRE *s. f.* acțiunea de a ejacula și rezultatul ei ; ejaculație. [< *ejacula*]

EJACULÁȚIE *s. f.* zvîrlirea în afară a sporilor din sporange, frecventă la unele plante. ● aruncarea afară a spermei prin canalul uretral ; ejaculare. [gen. *-iei.* var. *ejaculațiune* s. f. / < fr. *éjaculation*]

EJACULAȚIÚNE *s. f.* v. e j a c u l a ț i e.

EJECTÁ *vb. I. tr.* a da afară, a evacua (un fluid, un obiect etc.). [< fr. *éjecter*]

EJECTÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi ejectat. [cf. fr. *éjectable*]

EJECTÁRE *s. f.* acțiunea de a ejecta ; ejecție. ● scoatere afară automată a tuburilor cartușelor trase dintr-o armă. ● aruncare afară a cabinei sau a scaunului pilotului în caz de pericol de prăbușire a unui avion foarte rapid. [< *ejecta*]

EJECTÓR *s. n.* 1. aparat pentru evacuarea fluidelor dintr-un rezervor. 2. dispozitiv la armele de vinătoare care servește la aruncarea din țeavă a cartușului percutat. [< fr. *éjecteur*, germ. *Ejektor*]

EJÉCȚIE *s. f.* ejectare. [gen. *-iei*. var. *ejecțiune* s. f. / cf. fr. *éjection*, lat. *eiectio*]

EJECȚIÚNE *s. f.* v. e j e c ț i e.

ELABORÁ *vb. I. tr.* 1. a formula, a da o formă definitivă unei idei, unui text, unei opere etc. ; a crea. 2. a prepara, a lucra ; a face anumite modificări. [< fr. *élaborer*, it., lat. *elaborare*]

ELABORÁRE *s. f.* acțiunea de a elabora și rezultatul ei ; formulare, lucrare. [< *elabora*]

ELAGÁJ *s. n.* (*silv.*) elagare. [pl. *-je*. / < fr. *élagage*]

ELAGÁRE *s. f.* (*silv.*) operație de tăiere a ramurilor din partea de jos a coroanei unui arbore ; elagaj. [după fr. *élaguer*, *élagage*]

ELÁGIC *adj. m.* (*despre acizi*) obținut prin oxidarea acidului galic. [< fr. *ellagique*]

ELÁN *s. m.* animal rumegător din familia cerbilor, cu coarne bogate, care trăiește prin pădurile din nordul Europei, al Americii și al Asiei. [< fr. *élan*]

ELÁN *s. n.* avînt, însuflețire, entuziasm. ● complex de mișcări și de procedee care ajută la efectuarea unei sărituri sau a unei aruncări. [< fr. *élan*]

ELANÓDIC *s. m.* (*ant.*) arbitru la jocurile olimpice. [cf. gr. *hellanodikes*]

ELANSÁ *vb. I. refl.* (*franțuzism*) a se avînta, a se repezi. [< fr. *élancer*]

ELANSÁRE *s. f.* (*franțuzism*) avîntare, repezire ; (*fig.*) avînt, năzuire (către ceva). [< *elansa*]

ELANSÁT, -Ă *adj.* (*franțuzism*) zvelt, avîntat. [cf. fr. *élancé*]

ELÁSTIC, -Ă *adj.* care are proprietatea de a-și reveni la forma inițială după ce a fost momentan deformat ; care are elasticitate. ● (*despre ființe*) mlădios, suplu ; (*fig. ; despre oameni*) care se adaptează ușor la orice situație. // *s. n.* produs textil conținînd fire de cauciuc, din care se fac bretele, partiere etc. [< fr. *élastique*, lat. *elastico*, cf. gr. *elastes* — care se întinde]

ELASTICITÁTE *s. f.* proprietate a unor corpuri de a-și reveni la forma inițială după ce au fost momentan deformate. ○ *teoria ~ tății* = capitol al mecanicii care se ocupă cu determinarea stării de tensiune și de deformație a corpurilor elastice supuse acțiunii unor sarcini exterioare. [cf. fr. *élasticité*, it. *elasticità*]

ELASTÍNĂ *s. f.* substanță organică albuminoidă care intră în compoziția fibrelor elastice ale tendoanelor, ale vaselor de sînge etc. [< fr. *élastine*]

ELASTOCINÉTICĂ *s. f.* parte a elastomecanicii care studiază vibrațiile elastice ale corpurilor solide deformabile, fără a ține seama de cauzele pe care le produc. [< fr. *élastodynamique*]

ELASTODINÁMICĂ *s. f.* parte a elastomecanicii care studiază vibrațiile elastice ale corpurilor solide deformabile, ținînd seama de cauzele care le produc. [< fr. *élastodynamique*]

ELASTÓM *s. n.* (*med.*) tumoare benignă, compusă din țesut elastic. [pl. *-oame*. / < fr. *élastome*]

ELASTOMECÁNICĂ *s. f.* parte a mecanicii care se ocupă cu studiul deformării corpurilor solide sub acțiunea unor forțe exterioare. [< fr. *élastomécanique*]

ELASTOMÉR *s. m.* substanță naturală sau sintetică prezentînd proprietăți elastice și putînd servi drept cauciuc artificial. [< fr. *élastomère*]

ELASTOMETRÍE *s. f.* măsurare a elasticității unor corpuri. (gen. *-iei*. / fr. *élastométrie*, cf. gr. *elastes* — care se întinde, *metron* — măsură]

ELASTOMÉTRU *s. n.* aparat pentru măsurarea elasticității. [< fr. *élastomètre*]

ELATERÍDE *s. n. pl.* (*zool.*) familie de coleoptere cu corp alungit și scorțos, ale căror larve sînt fitofage ; (*la sg.*) insectă din această familie. [< fr. *élatérides*]

ELATERÍTĂ *s. f.* amestec de hidrocarburi naturale din grupul ozocheritei, care, în amestec cu diferite cauciucuri, servește la fabricarea unor izolanți electrici. [< fr. *élatérite*]

ELDORÁDO *s. n.* țară imaginară din noul continent, pe care spaniolii o credeau bogată în aur și în pietre prețioase ; (*p. ext.*) țară încîntătoare, plină de bogății. [< fr. *eldorado*, cf. sp. *eldorado* — cel aurit]

ELEÁT, -Ă *adj.* *școală ~ă* = școală filozofică greacă de tendință idealistă din sec. VI—V i.e.n., ai cărei reprezentanți principali au fost Zenon și Parmenide, care au formulat concepția metafizică după care diversitatea și mișcarea lumii sînt simple iluzii senzoriale, adevărata „existență", cognoscibilă numai prin rațiune, fiind unică, imobilă, continuă și neschimbătoare. // *s. m. f.* membru, adept al acestei școli. [pron. *e-le-at*. / cf. *Elea*, oraș în Lucania (Italia)]

ELEÁTIC, -Ă *adj.* al eleaților, de eleat. [pron. *-le-a-*. / cf. fr. *éléatique*, lat. *eleaticus*]

ELEBÓR *s. m.* plantă erbacee cu rizomul gros și ramificat, cu flori roșii aplecate în jos ; (*pop.*) spînz. [< fr. *ellébore*]

ELECTÍV, -Ă *adj.* făcut prin alegere, bazat pe alegere. ● care se dă, se acordă prin alegere. [< fr. *électif*]

ELECTIVITÁTE *s. f.* calitatea a ceea ce este electiv. [cf. fr. *électivité*]

ELECTÓR, -OÁRE *s. m. f.* 1. persoană care are dreptul de a participa la o alegere. ● fiecare dintre cei șapte principi care aveau dreptul de a-l alege pe împărat în Germania. 2. (*peior.*) persoană care reușea în vechile regimuri să obțină foarte multe voturi prin diferite manevre. [< fr. *électeur*]

ELECTORÁL, -Ă *adj.* privitor la alegeri. [< fr. *électoral*]

ELECTORÁT *s. n.* 1. (*ist.*) demnitatea și funcția de elector ; perioada cît conduce un elector. 2. teritoriu supus unui prinț elector. 3. totalitatea alegătorilor din cadrul unor alegeri generale. [pl. *-te*, *-turi*. / < fr. *électorat*]

ELECTRÉT *s. m.* material dielectric care prezintă la temperatura obișnuită polarizație electrică permanentă, fără să fie deformat. [< fr. *électrète*]

ELECTRI- v. e l e c t r o-.

ELÉCTRIC, -Ă *adj.* de electricitate, care produce electricitate. ○ *cîmp ~* = regiune a spațiului în care se exercită forțe asupra corpurilor încărcate cu electricitate ; stare fizică care există într-o asemenea regiune ; *energie ~ă* = energie proprie numai cîmpurilor electrice ; *centrală ~ă* = centrală care produce energie electrică ; *sarcină ~ă* = electricitate (1). [< fr. *électrique*]

ELECTRICIÁN, -Ă *s. m. f.* lucrător specializat în lucrări de instalații electrice. [pron. *-ci-an*. pl. *-ieni*, *-iene*. / < fr. *électricien*]

ELECTRICITÁTE *s. f.* 1. mărime de stare pe care o capătă corpurile după ce au fost frecate unul de altul și apoi separate ; sarcină electrică. ● totalitatea fenomenelor produse de repausul și de mișcarea unei particule numite electron. 2. ramură a fizicii care studiază fenomenele electrice. [cf. fr. *électricité* < lat. *electrum*, gr. *elektron* — ambră galbenă, la care s-a observat prima dată fenomenul de către Thales]

ELECTRIFICÁ *vb. I. tr.* a introduce folosirea energiei electrice într-o regiune, într-o întreprindere etc. [p. i. *electrific.* / după fr. *électrifier*]

ELECTRIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a electrifica și rezultatul ei. [< *electrifica*]

ELECTRIZÁ *vb. I. tr.* 1. a dezvolta, a produce într-un corp fenomene electrice. 2. *(fig.)* a înflăcăra, a entuziasma, a anima. [< fr. *électriser*]

ELECTRIZÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi electrizat. [cf. fr. *électrisable*]

ELECTRIZÁNT, -Á *adj.* care electrizează. [cf. fr. *électrisant*]

ELECTRIZÁRE *s. f.* acțiunea de a electriza și rezultatul ei ; înflăcărare, entuziasmare. [< *electriza*]

ELECTRO- element prim de compunere savantă care intră în formația unor cuvinte tehnice, arătînd că cuvîntul se referă la „electricitate". [var. *electri-.* / < fr. *électro-*, germ. *elektro-*, cf. gr. *elektron* — ambră galbenă]

ELECTROACÚSTICĂ *s. f.* ramură a acusticii care studiază transformarea oscilațiilor acustice în oscilații electromagnetice și invers. [< fr. *électro-acoustique*]

ELECTROALIMENTÁRE *s. f.* alimentare cu curent electric. [*electro-* + *alimentare*]

ELECTROANALÍZĂ *s. f.* totalitatea metodelor electrochimice folosite în analiza chimică cantitativă. [pron. *-tro-a-.* / < fr. *électro-analyse*]

ELECTROBETÓN *s. n.* beton armat turnat pe timp friguros și încălzit electric prin intermediul armăturii lui. [< fr. *électrobéton*]

ELECTROBIOGENÉZĂ *s. f. (biol.)* producere de electricitate în organismele vii. [< fr. *électrobiogenèse*]

ELECTROBIOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la electrobiologie. [< fr. *électrobiologique*]

ELECTROBIOLOGÍE *s. f.* studiul formării și efectelor electricității în organismele vii. [< fr. *électrobiologie*]

ELECTROBÚR *s. n.* electrotrepan. [< fr. *électrobur*, rus. *elektrobur*]

ELECTROBÚZ *s. n.* vehicul de transport în comun, cu motor electric, alimentat de acumulatoare. [cf. fr. *électrobus*, germ. *Elektrobus*]

ELECTROCALÓRIC, -Ă *adj.* referitor la căldura produsă sau absorbită în conductoare prin trecerea curentului electric. [cf. fr. *électro-calorique*]

ELECTROCALORIMÉTRU *s. n.* calorimetru electric. [< fr. *électrocalorimètre*]

ELECTROCAPILÁR, -Ă *adj.* referitor la electrocapilaritate. [cf. fr. *électrocapillaire*]

ELECTROCAPILARITÁTE *s. f.* fenomen care se produce atunci cînd, în polarizarea electrozilor, unul dintre aceștia este constituit dintr-un menisc de mercur. [cf. fr. *électrocapillarité*]

ELECTROCÁR *s. n.* cărucior autopropulsat de acumulatoare, folosit pentru transportul de materiale în fabrici, în gări etc. [< engl. *electrocar*]

ELECTROCARDIOGRÁF *s. n.* aparat cu ajutorul căruia se fac electrocardiograme. [pron. *-di-o-.* / < fr. *électrocardiographe*, germ. *Elektrokardiograph*]

ELECTROCARDIOGRAFÍE *s. f.* înregistrare electrică a contracțiilor inimii și a curenților ei. [gen. *-iei.* / < fr. *électrocardiographie*, germ. *Elektrokardiographie*]

ELECTROCARDIOGRÁMĂ *s. f.* grafic care reprezintă contracțiile inimii înregistrate electric. [< fr. *électrocardiogramme*, germ. *Elektrokardiogramm*]

ELECTROCARDIOSCÓP *s. n.* aparat care permite proiectarea pe un ecran a electrocardiogramei. [< fr. *électrocardioscope*]

ELECTROCARDIOSCOPÍE *s. f.* examinare pe un ecran a curbelor electrice ale inimii proiectate de electrocardioscop. [gen. *-iei.* / < fr. *électrocardioscopie*]

ELECTROCAÚSTICĂ *s. f.* metodă de tratament prin cauterizare electrică. [pron. *-cau-s-.* gen. *-cii.* / < fr. *électrocaustique*, germ. *Elektrokaustik*]

ELECTROCAUSTICIÁN, -Ă *s. m. f.* specialist în electrocaustică. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni, -iene.* / < *electrocaustică* + *-ian*]

ELECTROCAUTÉR *s. n.* cauter care acționează prin încălzire electrică. [< fr. *électrocautère*]

ELECTROCAUTERIZÁ *vb. I. tr.* a cauteriza (un țesut) cu ajutorul electrocauterului. [< fr. *électrocautériser*]

ELECTROCAUTERIZÁRE *s. f.* acțiunea de a electrocauteriza. [< *electrocauteriza*]

ELECTROCERÁMICĂ *s. f.* ramură a ceramicii care se ocupă cu compoziția, fabricarea, proprietățile și întrebuințările produselor chimice folosite în electrotehnică. [gen. *-cii.* / < fr. *électrocéramique*]

ELECTROCHÍMIC, -Ă *adj.* referitor la electrochimie. [cf. fr. *électrochimique*]

ELECTROCHIMÍE *s. f.* parte a chimiei care se ocupă cu studiul reacțiilor chimice cauzate de influența electricității. [gen. *-iei.* / cf. fr. *électrochimie*]

ELECTROCHIRURGÍE *s. f.* chirurgie bazată pe folosirea curenților electrici. [gen. *-iei.* / < fr. *électrochirurgie*]

ELECTROCINÉTIC, -Ă *adj.* referitor la electrocinetică. [< fr. *électrocinétique*]

ELECTROCINÉTICĂ *s. f.* ramură a fizicii care studiază curenții electrici. [gen. *-iei.* / < fr. *électrocinétique*]

ELECTROCOAGULÁ *vb. I. tr. (med.)* a efectua o electrocoagulare. [pron. *-co-a-.* / cf fr. *électrocoaguler*]

ELECTROCOAGULÁRE *s. f.* metodă chirurgicală bazată pe coagularea celulelor unui neoplasm cu ajutorul unui curent electric de înaltă frecvență. [pron. *-co-a-.* / < *electrocoagula*]

ELECTROCOMUNICÁȚIE *s. f.* procedeu de comunicație la distanță prin mijloace electromagnetice. [gen. *-iei.* / < fr. *éclerocommunication*]

ELECTROCORINDÓN *s. n.* produs obținut prin topirea în cuptoare electrice a unui amestec de bauxită cu cărbune și cu unele adaosuri ; electrocorund. [< fr. *électrocorindon*]

ELECTROCORTICOGRAFÍE *s. f.* tehnică de studiere a activității electrice a cortexului cerebral cu ajutorul unor electrozi aplicați pe suprafața creierului. [gen. *-iei.* / < fr. *électrocorticographie*]

ELECTROCORTICOGRÁMĂ *s. f.* curbă obținută prin electrocorticografie. [< fr. *électrocorticogramme*]

ELECTROCORÚND *s. n.* electrocorindon. [< germ. *Elektrokorund*]

ELECTROCULTIVÁ *vb. I. tr.* a folosi curentul electric pentru dezvoltarea vegetalelor. [et. incertă]

ELECTROCULTÚRĂ *s. f.* utilizarea curentului electric pentru dezvoltarea vegetalelor. [< fr. *électroculture*]

ELECTROCUTÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) omori cu ajutorul unui curent electric. [< fr. *électrocuter*]

ELECTROCUTÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) electrocuta și rezultatul ei; electrocuțiune; electrotraumatism. [< *electrocuta*]

ELECTROCUȚIÚNE *s. f.* electrocutare. [< fr. *électrocution*]

ELECTRÓD *s. m.* capătul unui circuit electric prin care continuă să treacă curentul; conductor electric prin care trece curentul. [< fr. *électrode*, cf. fr. *électro-*, gr. *odos* — drum]

ELECTRODIAGNÓSTIC *s. n.* diagnostic bazat pe excitabilitatea organismului la curenți electrici. [pron. *-di-ag-*. / < fr. *électrodiagnostic*]

ELECTRODIALÍZĂ *s. f.* dializă care poate fi accelerată prin acțiunea simultană a curentului electric. [pron. *-di-a-*. / < fr. *électrodyalise*]

ELECTRODINÁM *s. n.* mașină electrică producătoare de curent. [pl. *-muri*, *-me*. / după fr. *dynamo-électrique*]

ELECTRODINÁMIC, *-Ă adj.* referitor la electrodinamică. [cf. fr. *électrodynamique*]

ELECTRODINÁMICĂ *s. f.* ramură a fizicii care se ocupă cu studiul fenomenelor privitoare la acțiunile dintre curenții electrici. [gen. *-cii*. / < fr. *électrodynamique*]

ELECTRODINAMÍSM *s. n.* totalitatea fenomenelor produse de un curent electric. [< fr. *électrodynamisme*]

ELECTRODINAMOMÉTRU *s. n.* galvanometru cu două bobine electrice, una fixă și alta mobilă. [< fr. *électrodynamomètre*]

ELECTROENCEFALOGRÁF *s. n.* aparat folosit în electroencefalografie. [< fr. *électroencéphalographe*]

ELECTROENCEFALOGRAFÍE *s. f.* metodă de diagnostic bazată pe înregistrarea curenților electrici care însoțesc activitatea celulelor nervoase. [gen. *-iei*. / < fr. *électro-encéphalographie*]

ELECTROENCEFALOGRÁMĂ *s. f.* reprezentare grafică a activității electrice a creierului, obținută cu ajutorul electroencefalografului. [< fr. *électro-encéphalogramme*]

ELECTROENDOSMÓZĂ *s. f.* electroosmoză constînd în deplasarea lichidului spre catod. [< fr. *électro-endosmose*]

ELECTROENERGÉTIC, *-Ă adj.* referitor la energia electrică. [< *electro-* + *energetic*]

ELECTROERODÁRE *s. f.* prelucrare a metalelor constînd în îndepărtarea unui strat din material cu ajutorul descărcărilor electrice prin scîntei; electroeroziune. [et. incertă]

ELECTROEROZIÚNE *s. f.* electroerodare. [pron. *-tro-e-*. / < fr. *électroerosion*]

ELECTROEXOSMÓZĂ *s. f.* electroosmoză constînd în deplasarea lichidului spre anod. [< fr. *électro-exosmose*]

ELECTROFIZIOLOGÍE *s. f.* ramură a fiziologiei care studiază manifestările biocurenților ce însoțesc procesele fiziologice. [gen. *-iei*. / < fr. *électrophysiologie*]

ELECTROFÓN *s. n.* aparat care reproduce vocea și sunetele înregistrate pe un disc prin procedee electromecanice; picup, patefon electric. [< fr. *électrophone*]

ELECTROFÓR *s. n.* aparat de laborator cu care se demonstrează apariția electricității prin influență electrostatică. [pl. *-oare*, (s. m.) *-ri*. / < fr. *électrophore*, cf. fr. *électro-*, gr. *phoros* — care poartă]

ELECTROFORÁJ *s. n.* foraj efectuat cu electrotrepanul. [< *electro-* + *foraj*]

ELECTROFOREGRÁMĂ *s. f.* (*med.*) diagrama electroforetică a tabloului proteinic din plasma sîngelui. [< fr. *électrophorégramme*]

ELECTROFORÉTIC, *-Ă adj.* care produce electricitate prin influență. [< fr. *électrophorétique*]

ELECTROFORÉZĂ *s. f.* (*fiz.*; *med.*) metodă de analiză bazată pe migrarea cu viteză diferită a produșilor chimici în soluții prin care circulă un curent electric. [< fr. *électrophorèse*]

ELECTROFOTOGRAFÍE *s. f.* procedeu de obținere a fotografiilor bazat pe efectul fotoelectric al luminii. [< gen. *-iei*. / < fr. *électrophotographie*]

ELECTROFOTOTERAPÍE *s. f.* fototerapie făcută cu metode electrice. [gen. *-iei*. / cf. fr. *électrophototothérapie*]

ELECTROGALVÁNIC, *-Ă adj.* referitor la electrogalvanism. [< fr. *électrogalvanique*]

ELECTROGALVANÍSM *s. n.* 1. electricitate galvanică produsă prin mijloace chimice. 2. aplicare a curentului galvanic în scopuri terapeutice. [< fr. *électrogalvanisme*]

ELECTROGÉN, *-Ă adj.* producător de energie electrică. O *grup* ~ = grup format dintr-un motor și un generator de curent electric. [< fr. *électrogène*, cf. fr. *électro-*, gr. *gennan* — a produce]

ELECTROGRÁF *s. n.* aparat cu ajutorul căruia se face analiza calitativă a metalelor, a aliajelor și a minereurilor. [< fr. *électrographe*, cf. fr. *électro-*, gr. *graphein* — a scrie]

ELECTROGRAVIMETRÍE *s. f.* metodă de analiză bazată pe extragerea cantitativă prin electroliză a unui metal la catod sau a oxidului metalic la anod și cîntărirea substanței depuse. [gen. *-iei*. / < fr. *électrogravimétrie*]

ELECTROGRAVÚRĂ *s. f.* gravură obținută pe cale electrolitică. [< fr. *électrogravure*]

ELECTROIZOLÁNT, *-Ă adj., s. m.* (material) care are calitatea de a izola din punct de vedere electric. [pron. *-tro-i-*. / < fr. *électroisolant*]

ELECTROLÍT *s. m.* substanță care se poate descompune sub influența unui curent electric. [< fr. *électrolyte*, cf. fr. *électro-*, gr. *lytos* — descompus]

ELECTROLÍTIC, *-Ă adj.* referitor la electroliză. [< fr. *électrolytique*]

ELECTROLIZÁ *vb. I. tr.* a descompune prin electroliză. [< fr. *électrolyser*]

ELECTROLIZÁBIL, *-Ă adj.* care poate fi electrolizat. [cf. fr. *électrolysable*]

ELECTROLÍZĂ *s. f.* (*fiz.*) migrațiune a ionilor unui electrolit către electrodul la care s-a aplicat o diferență de potențial potrivită. [< fr. *électrolyse*, cf. fr. *électro-*, gr. *lysis* — desfacere]

ELECTROLIZÓR *s. n.* aparat cu care se efectuează electroliza. [cf. fr. *électrolyseur*]

ELECTROLUMINESCÉNT, *-Ă adj.* datorat electroluminescenței. [< fr. *électroluminescent*]

ELECTROLUMINESCÉNȚĂ *s. f.* luminescență produsă sub acțiunea unei descărcări electrice într-un gaz rarefiat. [cf. fr. *électroluminescence*, germ. *Elektroluminiszenz*]

ELECTROMACARÁ *s. f.* macara care foloseşte ca sursă de acţionare energia electrică. [< *electro-* + *macara*, după fr. *électrogrue*]

ELECTROMAGNÉT *s. m.* bucată de fier moale înfăşurată într-un fir, care capătă proprietăţi magnetice sub influenţa unui curent electric care străbate acel fir. [cf. germ. *Elektromagnet*]

ELECTROMAGNÉTIC, -Ă *adj.* 1. referitor la electromagnetism, bazat pe electromagnetism. O *cîmp* ~ = starea fizică particulară a spaţiului în care există în acelaşi timp un cîmp electric şi un cîmp magnetic. 2. *(despre instrumente de măsurat, relee etc.)* bazat pe acţiunea unui electromagnet asupra unei piese feromagnetice. [cf. fr. *électromagnétique*]

ELECTROMAGNETÍSM *s. n.* ramură a fizicii care studiază proprietăţile magnetice ale curenţilor electrici şi aplicaţiile lor. [cf. fr. *électromagnétisme*]

ELECTROMASÁJ *s. n.* masaj efectuat cu ajutorul curenţilor electrici. [cf. fr. *électromassage*]

ELECTROMECÁNIC, -Ă *adj.* referitor la electromecanică. ● *(despre dispozitive mecanice)* comandat electric. [cf. fr. *électromécanique*]

ELECTROMECÁNICĂ *s. f.* disciplină care se ocupă cu aplicaţiile tehnice ale mecanicii şi ale electricităţii. [gen. *-cii.* / cf. fr. *électromécanique*]

ELECTROMECANOTERAPÍE *s. f.* aplicare combinată în tratamentul bolnavilor a electricităţii şi a aparatelor mecanice. [gen. *-iei.* / < fr. *électromécanothérapie*]

ELECTROMETALIZÁRE *s. f.* 1. metalizare prin depunere electrochimică. 2. *(med.)* traumatism produs de trecerea curentului electric prin organismul omului, constînd în acoperirea pielii cu particule de metal topit. [cf. fr. *électrométallisation*]

ELECTROMETALÚRGIC, -Ă *adj.* referitor la electrometalurgie. [cf. fr. *électrométallurgique*]

ELECTROMETALURGÍE *s. f.* ramură a metalurgiei care foloseşte procedee electrice. [gen. *-iei.* / cf. fr. *électrométallurgie*]

ELECTROMETALURGÍST, -Ă *s. m. f.* specialist în electrometalurgie. [< fr. *électrométallurgiste*]

ELECTROMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la electrometrie. [< fr. *électrométrique*]

ELECTROMETRÍE *s. f.* ansamblu de metode folosite pentru măsurarea diferenţelor de potenţial ; potenţiometrie. [gen. *-iei.* / cf. fr. *électrométrie*]

ELECTROMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea diferenţelor de potenţial electric. [< fr. *électromètre*]

ELECTROMIOGRÁF *s. n.* aparat cu ajutorul căruia se face electromiografia. [pron. *-mi-o-.* / < fr. *électromyographe*]

ELECTROMIOGRAFÍE *s. f.* înregistrare electrică a activităţii musculare. [pron. *-mi-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *électromyographie*]

ELECTROMIOGRÁMĂ *s. f.* curbă reprezentînd curenţii electrici generaţi de activitatea musculară. [< fr. *électromyogramme*]

ELECTROMOBÍL *s. n.* automobil pus în mişcare de un motor electric, alimentat de baterii de acumulatoare. [cf. germ. *Elektromobil*, fr. *électromobile*]

ELECTROMOTÓR, -OÁRE *adj.* care poate produce curent electric. // *s. n.* maşină care transformă energia electrică în energie mecanică ; motor electric. [cf. fr. *électromoteur*]

ELECTROMUSCULÁR, -Ă *adj. (despre fenomene electrice)* care se produce în muşchi. [cf. fr. *électromusculaire*]

ELECTRÓN *s. m.* particulă elementară de materie care intră în compoziţia atomului şi este încărcată cu electricitate negativă ; negatron. [< fr. *électron*, cf. engl. *electron*, germ. *Elektron*]

ELECTRÓN *s. n.* aliaj dur şi uşor de magneziu, aluminiu, aramă şi zinc, folosit mai ales în aeronautică. [scris şi *elektron.* / cf. fr., *électron*, it. *electron*, germ. *Elektron*]

ELECTRONARCÓZĂ *s. f. (med.)* producere a narcozei cu ajutorul unui curent galvanic trecut prin creier ; galvanonarcoză. [< fr. *électronarcose*]

ELECTRONAVIGÁŢIE *s. f.* metodă de navigaţie costieră cu ajutorul aparatelor electrice de navigaţie. [gen. *-iei.* / cf. fr. *électronavigation*]

ELECTRONEGATÍV, -Ă *adj. (despre elemente, radicali, molecule)* care are tendinţa de a capta electroni de la alte substanţe, putînd elibera ioni negativi. [cf. fr. *électronégatif*]

ELECTRÓNIC, -Ă *adj.* referitor la electroni, la electronică. [< fr. *électronique*]

ELECTRÓNICĂ *s. f.* ramură a fizicii care studiază particulele încărcate electric. ● ramură a electrotehnicii care studiază aplicaţiile tehnice ale fenomenelor electromagnetice. [gen. *-cii.* / < fr. *électronique*]

ELECTRONICIÁN, -Ă *s. m. f.* electronist. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni, -iene.* / < fr. *électronicien*]

ELECTRONÍST, -Ă *s. m. f.* specialist în electronică ; electronician. [cf. it. *elettronista*]

ELECTRONOMICROSCOPÍE *s. f.* metodă modernă de studiere a preparatelor histologice cu ajutorul microscopului electronic. [< fr. *électronomicroscopie*]

ELECTRONVÓLT *s. m.* unitate de energie folosită în fizica nucleară, egală cu energia cîştigată de un electron accelerat cu o diferenţă de potenţial de un volt. [< fr. *électronvolt*]

ELECTROÓPTIC, -Ă *adj.* referitor la electrooptică. ● *(despre dispozitive)* care cuprinde o parte electrică şi una optică. [< fr. *électro-optique*]

ELECTROÓPTICĂ *s. f.* ramură a fizicii care studiază fenomenele datorite acţiunii cîmpului electric asupra luminii. [pron. *-tro-op-.* gen. *-cii.* / < fr. *électro-optique*]

ELECTROOSMÓTIC, -Ă *adj.* referitor la electroosmoză. [pron. *-tro-os-.* / < fr. *électro-osmotique*]

ELECTROOSMÓZĂ *s. f.* trecere a unui lichid printr-o membrană poroasă sub influenţa unei diferenţe de potenţial electric între cele două feţe ale membranei. [cf. fr. *électro-osmose*]

ELECTROPATOLOGÍE *s. f.* studiul efectelor patologice ale electricităţii. [gen. *-iei.* / cf. fr. *électropathologie*]

ELECTROPLASMOLÍZĂ *s. f.* procedeu (folosit în industria sucurilor de fructe, a lichiorurilor etc.) pentru degradarea protoplasmei celulare, constînd în expunerea materiei prime acţiunii unui curent electric de joasă tensiune. [< fr. *électroplasmolyse*]

ELECTROPOZITÍV, -Ă *adj. (despre elemente, radicali, molecule)* care cedează electroni, putînd elibera ioni pozitivi. [cf. fr. *électropositif*]

ELECTROPRELUCRÁRE *s. f.* tehnologie de prelucrare a metalelor prin folosirea energiei electrice. [< *electro-* + *prelucrare*]

ELECTROPUNCTÚRĂ *s. f. (med.)* metodă de tratament constînd în trecerea unui curent electric prin țesuturi cu ajutorul unor ace ; galvanopunctură. [< fr. *électropuncture*]

ELECTRORADIOLÓG, -Ă *s. m. f.* medic specialist în electroradiologie. [< fr. *électroradiologue*]

ELECTRORADIOLOGÍE *s. f.* disciplină medicală cuprinzînd aplicațiile electricității și ale razelor în diagnosticarea și tratarea bolilor. [gen. *-iei.* / cf. fr. *électroradiologie*]

ELECTROSCÓP *s. n.* instrument cu care se detectează prezența electricității într-un corp. [< fr. *électroscope*, cf. fr. *électro-*, gr. *skopein* — a examina]

ELECTROSCÓPIC, -Ă *adj.* referitor la electroscopie. [< fr. *électroscopique*]

ELECTROSCOPÍE *s. f.* disciplină care se ocupă cu studiul electroscoapelor și al aplicațiilor lor. [gen. *-iei.* / < fr. *électroscopie*]

ELECTROSÓMN *s. n. (med.)* somn artificial produs cu ajutorul curentului electric, folosit ca mijloc terapeutic în unele boli psihice și nervoase. [< *electro-* + *somn*]

ELECTROSTÁTIC, -Ă *adj.* care privește electricitatea statică. ● *(despre instrumente de măsurat)* bazat pe interacțiunea dintre două conductoare supuse unei diferențe de potențial. [cf. fr. *électrostatique*]

ELECTROSTÁTICĂ *s. f.* ramură a fizicii care studiază fenomenele ce însoțesc electricitatea statică. [gen. *-cii.* / < fr. *électrostatique*]

ELECTROSTRICȚIÚNE *s. f. (fiz.)* variație a dimensiunilor unui material dielectric sub influența cîmpului electric. [< fr. *électrostriction*]

ELECTROȘÓC *s. n. (med.)* metodă de tratament al unor boli mintale prin provocarea unei (foarte scurte) descărcări electrice în creier. [< fr. *électrochoc*]

ELECTROTÉHNIC, -Ă *adj.* referitor la electrotehnică. [cf. fr. *électrotechnique*]

ELECTROTÉHNICĂ *s. f.* ramură a tehnicii care studiază aplicațiile industriale ale electricității. [gen. *-cii.* / cf. fr. *électrotechnique*]

ELECTROTEHNICIÁN, -Ă *s. m. f.* specialist în electrotehnică. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni, -iene.* / < fr. *électrotechnicien*]

ELECTROTERAPEÚT *s. m.* medic specialist în electroterapie. [pron. *-pe-ut.* / < fr. *électrothérapeute*]

ELECTROTERÁPIC, -Ă *adj.* referitor la electroterapie. [< fr. *électrothérapique*]

ELECTROTERAPÍE *s. f.* tratament al unor boli bazat pe acțiunea curenților electrici asupra organismului. [gen. *-iei.* / cf. fr. *électrothérapie*]

ELECTROTÉRMIC, -Ă *adj.* referitor la electrotermie. [cf. fr. *électrothermique*]

ELECTROTERMÍE *s. f.* totalitatea procedeelor în care se folosește energia electrică pentru obținerea temperaturii necesare unei operații tehnologice. [gen. *-iei.* / < fr. *électrothermie*, cf. fr. *électro-*, gr. *thermos* — cald]

ELECTROTERMOTERAPÍE *s. f.* producere de căldură în țesuturile vii în scop terapeutic, cu ajutorul curentului electric. [gen. *-iei.* / cf. fr. *électrothermothérapie*]

ELECTROTÍPIC, -Ă *adj.* referitor la electrotipie ; executat prin electrotipie. [< fr. *électrotypique*]

ELECTROTIPÍE *s. f.* reproducere de gravuri cu ajutorul electrolizei. [gen. *-iei.* / < fr. *électrotypie*, cf. fr. *électro-*, gr. *typos* — urmă]

ELECTROTOMÍE *s. f.* secționare a țesuturilor prin folosirea proprietăților curenților electrici. [gen. *-iei.* / < fr. *électrotomie*]

ELECTROTÓNIC, -Ă *adj.* referitor la electrotonus. [< fr. *électrotonique*]

ELECTROTÓNUS *s. n.* modificările produse într-un organism viu datorite curentului electric care trece prin el. [< fr. *électrotonus*]

ELECTROTRAUMATÍSM *s. n. (med.)* electrocutare. [cf. fr. *électrotraumatisme*]

ELECTROTREPÁN *s. n. (tehn.)* sapă acționată de un motor electric, care se folosește în explorările petroliere ; electrobur. [cf. fr. *électrotrépan*]

ELECTROTROPÍSM *s. n.* orientare în anumite direcții a organismelor vii sub influența curentului electric ; galvanotropism. [< fr. *électrotropisme*]

ELECTROVALÉNȚĂ *s. f.* legătură chimică rezultată prin deplasarea unui electron de la un atom la altul. [cf. fr. *électrovalence*]

ELECTROVÁLVĂ *s. f.* ventil sau supapă a căror deschidere și închidere sînt comandate de un electromagnet. [< fr. *électrovalve*]

ELÉCTRUM *s. n.* aliaj natural de aur și argint. [< lat. *electrum*, cf. fr. *électrum*]

ELECTUÁR *s. n.* preparat farmaceutic cu aspect de pastă, obținut prin amestecarea unei pudre cu miere de albine. [pron. *-tu-ar.* / cf. fr. *électuaire*]

ELÉCȚIE *s. f.* v. e l e c ț i u n e.

ELECȚIÚNE *s. f. (rar)* alegere. [var. *elecție* s. f. / cf. fr. *élection*, lat. *electio*]

ELEFÁNT *s. m.* mamifer din jungla Asiei și Africii, foarte mare, cu nasul modificat în formă de trompă și cu colți mari de fildeș. [cf. fr. *élephant*, it. *elefante*, lat. *elephantus*, gr. *elephas*]

ELEFANTÉSC, -Ă *adj. (fam.)* uriaș, enorm. [< fr. *éléphantesque*]

ELEFANTIÁZIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de elefantiazis. [pron. *-ti-a-.* / < fr. *éléphantiasique*]

ELEFANTIÁZIS *s. n. (med.)* boală caracterizată prin îngroșarea exagerată a pielii, generalizată la membrele inferioare și la organele genitale externe, care sînt deformate printr-un edem enorm. [pron. *-ti-a-.* / < fr. *éléphantiasis*, cf. lat. *elephantiasis* — lepră]

ELEFÁNTIC *adj.* care este în legătură cu elefanții ; de elefant. [< fr. *élephantique*]

ELEFANTÍN, -Ă *adj.* care se aseamănă cu un elefant ; propriu elefantului. [< fr. *éléphantin*]

ELEGÁNT, -Ă *adj.* care prezintă, dovedește eleganță. [cf. fr. *élégant*, lat. *elegans*]

ELEGÁNȚĂ *s. f.* distincție, grație în atitudini, în maniere ; rafinament, gust, distincție în felul de a se îmbrăca, în croiala hainelor. ● distincție în limbaj, în stil etc. [cf. fr. *élégance*, lat. *elegantia*]

ELEGÍAC, -Ă *adj.* 1. cu caracter de elegie ; elegic. ● *(despre un poet)* care compune elegii sau opere cu caracter de elegie. 2. trist, jalnic. [pron. *-gi-ac.* / cf. fr. *élégiaque*, it. *elegiaco*]

ELÉGIC, -Ă *adj. (rar)* elegiac. [cf. germ. *elegisch*]

ELEGÍE *s. f.* 1. poezie lirică cu caracter trist sau duios. ● *(fig.)* tristețe ; jale, jeluire. 2. compoziție muzicală cu caracter melancolic. [gen. *-iei.* / < fr. *élégie*, it., lat. *elegia*, gr. *elegeia* — cîntec trist]

ELEKTRÓN *s. n.* v. e l e c t r o n.

ELEMÉNT *s. n.* 1. fiecare dintre cele patru substanțe sau principii despre care se credea că stau la baza corpurilor și a fenome-

nelor naturii. ● *(la pl.)* fenomene, forțe din natură, forțele naturii. 2. parte componentă a unui obiect, a unei mașini. 3. membru al unei colectivități etc. 4. corp care nu se mai poate descompune pe cale chimică și care, în combinație cu alte asemenea corpuri, dă naștere corpurilor compuse. 5. mediu în care trăiește o ființă, o vietuitoare. ● *(fig.)* anturaj plăcut în care se simte bine cineva. 6. pilă electrică ; celulă a unei pile electrice. 7. *(la pl.)* principiu, noțiune de bază a unei discipline, a unei științe. [pl. *-te*, (s. m.) *-ți*. / < lat. *elementum*, cf. fr. *élément*, it. *elemento*]

ELEMENTÁR, -Á *adj.* 1. care constituie un element ; de bază, esențial. ● care cuprinde primele noțiuni sau principiile de bază ale unei discipline, ale unei arte etc. O *învățământ* ~ = prima treaptă a învățământului public, cu caracter obligatoriu, unde se predau elementele de bază ale principalelor discipline. 2. simplu, ușor ; cunoscut de toată lumea. 3. natural, aparținînd naturii și fenomenelor ei. [cf. fr. *élémentaire*, lat. *elementarius*]

ELEMENTARITÁTE *s. f.* calitatea a ceea ce este elementar ; forță elementară. [cf. it. *elementarità*]

ELÉNCHOS *s. n. (în filozofia scolastică)* chestiune în discuție. ● raționament contradictoriu. [var. *elenchus* s. n. / < gr. *elenchos*, lat. *elenchus* — index]

ELÉNCHUS *s. n.* v. e l e n c h o s.

ELENÍSM *s. n.* 1. etapă în istoria și civilizația societății sclavagiste a popoarelor din bazinul Mării Mediterane, cuprinsă între epoca cuceririlor lui Alexandru Macedon și căderea imperiului acestuia sub stăpînire romană. 2. expresie specifică limbii eline. [pl. *-me*. var. *helenism* s. n. / < fr. *helléniśme*]

ELENÍST, -Ă *s. m. f.* specialist în studiul limbii și civilizației elene. [var. *helenist*, *-ă* s. m. f. / cf. fr. *helléniste*]

ELENÍSTIC, -Ă *adj.* care aparține elenismului, privitor la elenism. [var. *helenistic*, *-ă* adj. / < fr. *hellénistique*]

ELENIZÁ *vb. I. tr. (liv.)* a da un caracter elenic. [< fr. *helléniser*]

ELENIZÁRE *s. f. (liv.)* acțiunea de a eleniza și rezultatul ei. [< *eleniza*]

ELERÓN *s. n.* fiecare dintre aripioarele mobile prinse de aripile și de ampenajul avionului prin manevrarea cărora se realizează mișcările acestuia în zbor. [pl. *-oane*. / < fr. *aileron*]

ELEUSÍNE *s. f. pl. (ant.)* serbări în cinstea zeiței Ceres, care aveau loc în orașul Eleusis. [pron. *-le-u-*. / cf. lat. *eleusinia*, gr. *Eleusis*, oraș din Grecia antică]

ELEUTERÍE *s. f. (ist.)* guvernare liberă a unui stat din Grecia antică. ● *(la pl.)* serbări care se celebrau în amintirea unei victorii. [pron. *-le-u-*. gen. *-iei*. / < fr. *éleuthérie*, gr. *eleutheria* — libertate]

ELÉV, -Ă *s. m. f.* 1. cel care învață într-o școală, care urmează o formă de învățămînt mediu sau elementar. 2. discipol, adept, urmaș, învățăcel al unui maestru, al unei școli literare, al unei doctrine etc. [< fr. *élève*, cf. *élever* — a educa]

ELEVÁ *vb. I. tr.* a ridica. [< fr. *élever*]

ELEVÁRE *s. f. (rar)* elevație. [< *eleva*]

ELEVÁT, -Ă *adj.* înalt, ridicat. ● *(despre stil)* ales, îngrijit. [< fr. *élevé*]

ELEVATÓR *s. n.* 1. instalație pentru transportul materialelor pe verticală sau aproape pe verticală la o oarecare distanță : ascensor. 2. *(med.)* instrument pentru îndepărtarea din țesuturi a unor elemente dure. [pl. *-oare*. / cf. fr. *élévateur*, germ. *Elevator*]

ELEVATÓR, -OÁRE *adj.* care ridică. [< fr. *élévatoire*]

ELEVÁȚIE *s. f.* 1. înălțime morală, spirituală, grandoare, măreție morală. 2. reprezentare grafică la scară a fețelor verticale exterioare ale unei construcții, ale unei mașini etc. [gen. *-iei*. var. *elevațiune* s. f. / cf. fr. *élévation*, lat. *elevatio*]

ELEVAȚIÚNE *s. f.* v. e l e v a ț i e.

ELEVÉZĂ *s. f.* aparat folosit la creșterea artificială a puilor și a bobocilor ; creșcătoare. [cf. fr. *éleveuse*]

ELF *s. m. (în mitologia scandinavă)* geniu sau divinitate a vîntului, a apei și a focului. [cf. fr. *elfe*, germ. *Elf*]

ELIBERÁ *vb. I.* **I.** *tr.* 1. a pune în libertate ; a dezrobi ; a libera. ● *(mil.)* a lăsa la vatră un contingent, un ostaș. 2. a preda, a emite (un act, un document, o marfă etc.). **II.** *refl.* a se libera din armată, a termina serviciul militar. [< lat. *eliberare*]

ELIBERÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) elibera și rezultatul ei ; liberare ; lăsare la vatră. [< *elibera*]

ELIBERATÓR, -OÁRE *adj. (adesea s.)* care eliberează ; dezrobitor. [< *elibera* + *-tor*]

ELIC- v. e l i c o-.

ELÍCE *s. f.* 1. curbă care taie sub un unghi constant generatoarele unui cilindru sau ale unui con. 2. organ rotitor format din două sau mai multe pale fixate pe un butuc, care pune în mișcare un avion, un vapor etc. [pl. invar. var. *helice* s. f. / < fr. *hélice*, it. *elice*, cf. gr. *helix* — spirală]

ELICITÁTE *s. f. (fiz.)* caracteristică a particulelor elementare, legată de orientarea spinului în raport cu direcția de deplasare. [et. incertă]

ELICO- element prim de compunere savantă cu sensul de „elice". [var. *elic-*. / < fr. *hélico-*, gr. *helix* — spirală]

ELICOÍD *s. n.* 1. curbă generată de învîrtirea unei parabole obișnuite în jurul unui cerc. 2. suprafață care conține tangentele la o elice. [pron. *-co-id*. pl. *-de*. / cf. fr. *hélicoïde*, gr. *helix* — spirală, *eidos* — formă]

ELICOIDÁL, -Ă *adj.* în formă de elice. [pron. *-co-i-*. var. *helicoidal*, *-ă* adj. / cf. fr. *hélicoïdal*]

ELICOPTÉR *s. n.* aparat de zburat cu motor, care se ridică vertical în aer și se susține cu ajutorul unor mari elice orizontale. O *~-macara* = elicopter care transportă greutăți. [var. *helicopter* s. n. / < fr. *hélicoptère*, cf. gr. *helix* — spirală, *pteron* — aripă]

ELICOPURTÁT, -Ă *adj.* transportat cu elicopterul. [cf. fr. *hélicoporté*]

ELICOSTÁT *s. n.* aparat de zburat prevăzut cu o elice de susținere și completat printr-un mic balon. [var. *helicostat* s. n. / < fr. *hélicostat*]

ELIDÁ *vb. I. tr.* a suprima vocala finală a unui cuvînt cînd cuvîntul următor începe cu o vocală ; a face o elizîune. [p. i. 3,6 *-dează*, part. *-dat*. / < fr. *élider*, it., lat. *elidere* — a da afară]

ELIDÁRE *s. f.* acțiunea de a elida ; elizîune. [< *elida*]

ELIGÁRĂ *s. f.* ansamblul instalațiilor de pe un eliport puse la dispoziția pasagerilor. [var. *heligară* s. f. / < fr. *héligare*]

ELIGÍBIL, -Ă *adj.* care îndeplinește condițiile pentru a putea fi ales. [cf. fr. *éligible* < lat. *eligere* — a alege]

ELIGIBILITÁTE *s. f.* faptul de a fi eligibil ; condițiile care trebuie să fie îndeplinite pentru ca cineva să poată fi ales. [cf. fr. *éligibilité*]

ELIMINÁ *vb. I. tr.* a scoate, a îndepărta, a înlătura ; *(spec.)* a da afară din școală. [p. i. *elimin*, 3,6 *-nă*. / < fr. *éliminer*, it., lat. *eliminare*]

ELIMINÁRE *s. f.* acțiunea de a elimina și rezultatul ei ; înlăturare, îndepărtare. ○ *a proceda prin ~* = a căuta să descoperi ceva înlăturînd pe rînd elementele nerelevante pentru a reține esențialul, lucrul căutat etc. [< *elimina*]

ELIMINATÓR *s. n. (electr.)* filtru. [< fr. *éliminateur*]

ELIMINATÓRIU, -IE *adj.* care elimină, care atrage eliminarea. ● *(despre probele unui concurs)* care elimină pe concurenții care nu le trec, nu le îndeplinesc. [pron. *-riu.* / cf. fr. *éliminatoire*]

ELÍNDĂ *s. f.* grindă metalică la unele drage și la excavatoarele cu cupe, care susține lanțul port-cupe. [< fr. *élinde*]

ELINVÁR *s. n.* aliaj de fier, nichel, crom și tungsten, a cărui elasticitate nu este influențată de schimbările de temperatură. [< fr. *élinvar*]

ELIOFÓB, -Ă *adj.* v. heliofob.

ELIPÓRT *s. n.* teren de dimensiuni reduse, amenajat pentru decolarea și aterizarea elicopterelor. [var. *heliport* s. n. / < fr. *héliport*]

ELÍPSĂ *s. f.* 1. curbă, loc geometric al punctelor dintr-un plan a căror sumă a distanțelor la două puncte fixe, numite focare, este constantă. 2. omisiune din scriere sau din vorbire a unor cuvinte care se subînțeleg. ● figură de stil care constă în omiterea unor cuvinte care nu sînt absolut necesare pentru a scurta fraza, dîndu-i astfel mai multă expresivitate. [< fr. *ellipse*, cf. gr. *eleipsis* — lipsă]

ELIPSOGRÁF *s. n.* instrument cu care se desenează elipsele. [< fr. *ellipsographe*, cf. fr. *ellipse* — elipsă, gr. *graphein* — a scrie]

ELIPSOÍD, -Ă *adj. (rar)* în formă de elipsă, elipsoidal. // *s. n.* corp geometric rezultat din rotirea unei elipse în jurul uneia dintre axele sale de simetrie. [pron. *-so-id.* / < fr. *ellipsoïde*]

ELIPSOIDÁL, -Ă *adj.* cu formă de elipsoid. [cf. fr. *ellipsoïdal*]

ELÍPTIC, -Ă *adj.* 1. în formă de elipsă (1). 2. care are o elipsă (2). [< fr. *elliptique*]

ELIPTICITÁTE *s. f. (rar)* gradul de turtire a unei elipse (1). [cf. it. *ellitticità*]

ELISABETÁN, -Ă *adj.* din timpul reginei Elisabeta I a Angliei, caracteristic, specific acelei epoci. ○ *stil ~* = stil dezvoltat în Anglia în arhitectură, mobilier, pictură și muzică în timpul domniei Elisabetei I, caracterizat în arhitectură și mobilier prin construcții masive și bogat ornamentate. [cf. fr. *élisabéthain*]

ELÍTĂ *s. f.* 1. ceea ce este mai bun, mai demn de a fi ales. ○ *de ~* = ales, deosebit. 2. parte a unei societăți împărțite în clase antagoniste, care are o poziție superioară în ansamblul grupului social respectiv. ○ *teoria ~lor* = teorie adoptată de unele curente sociologice contemporane care susține că în orice societate sarcina conducerii vieții sociale îi revine unui grup restrîns de oameni (aristocrați), superior dotați, elitei. [< *élite*, cf. lat. *eligere* — a alege]

ELÍTRĂ *s. f.* fiecare dintre cele două aripi chitinoase ale unor insecte. [< fr. *élytre*, cf. gr. *elytron* — înveliș]

ELITROCÉL *s. n. (med.)* hernie vaginală. [< fr. *élytrocèle*]

ELITROPLÁN *s. n.* aeronavă la care ampenajul este înlocuit cu elitre așezate sub aripă. [cf. fr. *élytroplane*]

ELITROPLASTÍE *s. f. (med.)* autoplastie a vaginului. [gen. *-iei*. / < fr. *élytroplastie*]

ELITRORAGÍE *s. f. (med.)* hemoragie vaginală. [gen. *-iei*. / < fr. *élytrorragie*]

ELITROTOMÍE *s. f. (med.)* colpotomie. [gen. *-iei*. / < fr. *élytrotomie*]

ELIXÍR *s. n.* 1. băutură miraculoasă pe care căutau s-o prepare alchimiștii cu scopul de a obține viața veșnică ; *(p. ext.)* băutură de preț. 2. băutură preparată din diferite substanțe dizolvate în alcool ; *(p. ext.)* medicament. [pron. *-gz-*, pl. *-re*, *-ruri*. / < fr. *élixir*, cf. ar. *al iksir* — medicament]

ELIZÉIC, -Ă *adj. (liv.)* plin de încîntare, paradiziac ; ceresc. [cf. germ. *elysäisch*]

ELIZÉU *s. n.* grădină fabuloasă, rezervată potrivit mitologiei greco-latine spiritelor celor drepți ; rai. // *adj. cîmpiile ~ee* = elizeu, rai. [pron. *-zeu*, pl. *-uri*, (adj.) *-ee* (pron. *-ze-e*). / < fr. *Elysée*, gr. *Elysion*]

ELIZIÚNE *s. f.* suprimare a vocalei finale a unui cuvînt cînd cuvîntul următor începe tot cu o vocală. [pron. *-zi-u-*. / cf. fr. *élision*, lat. *elisio*]

ELOCÍNȚĂ *s. f.* elocvență. [cf. lat. *eloquentia*]

ELOCUÉNT, -Ă *adj.* v. elocvent.

ELOCUȚIÚNE *s. f.* 1. fel de exprimare a ideilor, a gîndurilor. ○ *(ret.)* alegerea și dispunerea cuvintelor într-un discurs. 2. parte a retoricii care tratează problemele de stil. [pron. *-ți-u-*. / cf. lat. *elocutio*, fr. *élocution*]

ELOCVÉNT, -Ă *adj.* 1. care vorbește frumos și convingător. 2. plin de conținut, expresiv, demonstrativ. [var. *elocuent*, *-ă* adj. / cf. it. *eloquente*, lat. *eloquens* < *eloqui* — a vorbi]

ELOCVÉNȚĂ *s. f.* talent, arta de a vorbi frumos ; elocință. ● expresivitate, exprimare sugestivă. [cf. it. *eloquenza*, lat. *eloquentia*]

ELODÍON *s. n.* instrument muzical asemănător armoniului, pe care l-a precedat. [pron. *-di-on*. / < fr. *élodion*]

ELOGIÁ *vb. I. tr.* a lăuda, a aduce elogii, a preamări. [pron. *-gi-a*, p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / < it. *elogiare*, fr. *élogier*]

ELOGIATÍV, -Ă *adj. (rar)* elogios. [pron. *-gi-a-*. / cf. it. *elogiativo*]

ELOGIÉRE *s. f.* acțiunea de a elogia și *(rar)* rezultatul ei. [< *elogia*]

ELOGIÓS, -OÁSĂ *adj.* laudativ, cu elogii ; elogiativ. [cf. fr. *élogieux*]

ELÓGIU *s. n.* discurs, cuvîntare prin care este lăudat cineva ; laudă deosebită adusă cuiva, preamărire. [pron. *-giu*. / < lat. *elogium* — scurtă inscripție pe statui, pe morminte, cf. it. *elogio*, fr. *éloge*]

ELONGÁT, -Ă *adj. (bot. ; despre unele organisme)* care crește în lungime, alungindu-se mai mult decît era în forma primară. [cf. fr. *élongé*, lat. *elongatus*]

ELONGÁȚIE *s. f.* 1. valoarea într-un moment dat a deplasării unui corp față de poziția sa de echilibru. ● distanță unghiulară dintre doi aștri în raport cu Pămîntul. 2. *(med.)* întindere terapeutică a unui membru al corpului. [gen. *-iei*, var. *elongațiune* s. f. / cf. fr. *élongation*]

ELONGAȚIÚNE *s. f.* v. elongație.

ELOXÁ *vb. I. tr. (tehn.)* a aplica aluminiului tratamentul eloxării. [< fr. *éloxer*]

ELOXÁJ *s. n.* eloxare. [< fr. *eloxage*]

ELOXÁRE *s. f.* procedeu electrochimic de tratare a aluminiului în vederea protejării lui contra oxidării ; eloxaj. [< *eloxa*]
ELOXÁT, -Ă *adj. (despre aluminiu)* tratat contra oxidării. [cf. fr. *eloxé*]
ELUÁNT *s. m.* solvent sau amestec de solvenţi folosiţi într-o soluţie. [pron. *-lu-ant.* / cf. germ. *Eluat*]
ELUÁRE *s. f.* eluţie. [după fr. *élution*, engl. *elution*]
ELUCIDÁ *vb. I. tr.* a clarifica, a limpezi, a lămuri, a desluşi. [< it. *elucidare*, fr. *élucider*, cf. lat. *lucidus* — clar, lămurit]
ELUCIDÁRE *s. f.* acţiunea de a elucida şi rezultatul ei ; lămurire, clasificare, limpezire. [< *elucida*]
ELUCUBRÁŢIE *s. f.* **1.** *(rar)* lucrare compusă, cu multă osteneală şi multă răbdare, lucrînd ziua şi noaptea. **2.** *(peior.)* combinaţie, lucrare haotică şi greoaie, cu idei încîlcite, absurde ; aberaţie. [gen. *-iei.* var. *elucubraţiune* s. f. / < lat. *elucubratio*, cf. fr. *élucubration*]
ELUCUBRAŢIÚNE *s. f.* v. e l u c u b r a ţ i e.
ELUDÁ *vb. I. tr.* a evita, a ocoli voit şi stingaci ; a ascunde. [p. i. 3,6 *-dează.* / < fr. *éluder*, it., lat. *eludere*]
ELUDÁRE *s. f.* acţiunea de a eluda şi rezultatul ei. [< *eluda*]
ELUTRIÉRE *s. f.* spălare, levigare (a unui material, a solului etc.). [pron. *-tri-e-.* / cf. fr. *élutriation*]
ELÚŢIE *s. f.* procedeu chimic prin care se eliberează o substanţă de pe absorbantul său prin spălare ; eluare. [gen. *-iei.* var. *eluţiune.* s. f. / < fr. *élution*]
ELUŢIÚNE *s. f.* v. e l u ţ i e.
ELUVIÁL, -Ă *adj. (despre soluri)* diferenţiat prin eluvionare. [pron. *-vi-al.* / < fr. *éluvial*]
ELUVIÉRE *s. f.* eluvionare. [et. incertă]
ELUVIONÁRE *s. f. (geol.)* ridicare a sărurilor şi a substanţelor coloide din straturile inferioare ale unui sol către straturile lui superioare ; eluviere ; eluviune. [pron. *-vi-o-.* / după fr. *éluvionnement*]
ELÚVIU *s. n.* totalitatea rămăşiţelor din dezagregarea rocilor. [pron. *-viu.* / < fr. *éluvium*]
ELUVIÚNE *s. f.* eluvionare. [pron. *-vi-u-.* / < fr. *éluvion*]
ELZEVÍR *s. n. (poligr.)* caracter de literă subţire şi cu talpă dreaptă. ● ediţie imprimată de unul dintre membrii vestitei familii de tipografi olandezi Elzevir. [< fr. *elzévir*]
EMACIÁ *vb. I. refl. (franţuzism)* a slăbi foarte tare ; a se descărna. [pron. *ci-a.* p. i. 3,6 *-iază.* / < fr. *émacier*, it. *emaciare*]
EMACIÁT, -Ă *adj.* slăbit peste măsură. [pron. *-ci-at.* / cf. fr. *émacié*]
EMACIÁŢIE *s. f. (liv.)* slăbire, slăbiciune extremă ; emaciere. [pron. *-ci-a-.* gen. *-iei.* / < fr. *émaciation*]
EMACIÉRE *s. f.* faptul de a se emacia ; emaciaţie. [pron. *-ci-e-.* / < *emacia*]
EMAGRÁMĂ *s. f.* diagramă aerologică. [< fr. *émagramme*]
EMÁI *s. n.* v. e m a i l.
EMAIÁ *vb. I.* v. e m a i l a.
EMAIÁT, -Ă *adj.* v. e m a i l a t.
EMAIÉRE *s. f.* v. e m a i l a r e.
EMÁIL *s. n.* **1.** substanţă sticloasă care serveşte la acoperirea unor obiecte metalice sau ceramice ; smalţ. ● obiect smălţuit, emailat. **2.** peliculă obţinută din lacuri pe bază de răşini conţinînd pigmenţi. [pron. *e-mail*, (rar) *-ma-il.* var. *emai* s. n. / < fr. *émail*]
EMAILÁ *vb. I. tr.* a smălţui. [pron. *-mai-.* var. *emaia* vb. I. / cf. fr. *émailler*]
EMAILÁRE *s. f.* acţiunea de a emaila şi rezultatul ei ; smălţuire. [var. *emaiere* s. f. / < *emaila*]
EMAILÁT, -Ă *adj.* acoperit cu email ; smălţuit. [var. *emaiat, -ă* adj. / cf. fr. *émaillé*]
EMAILÓR, -OÁRE *s. m. f.* lucrător specializat în emailare ; smălţuitor. [pron. *-mai-* var. *emaior.* / cf. *émailleur*]
EMAIÓR, -OÁRE *s. m. f.* v. e m a i l o r.
EMANÁ *vb. I.* **1.** *tr.* a degaja, a exala. **2.** *intr.* a proveni, a-şi trage originea. [p. i. *emán* şi *-nez.* / < fr. *émaner*, it., lat. *emanare*]
EMANATÍSM *s. n.* doctrină filozofică-religioasă panteistă, potrivit căreia lumea s-ar naşte din divinitate printr-un proces continuu de emanaţie ; emanaţionism. [< fr. *émanatisme*]
EMANÁŢIE *s. f.* **1.** emitere, degajare. ● ceea ce se degajează. **2.** gaz radioactiv care rezultă din dezintegrarea actiniului, a radiului sau a toriului. [gen. *-iei.* var. *emanaţiune* s. f. / cf. fr. *émanation*, it. *emanazione*]
EMANAŢIONÍSM *s. n.* emanatism. [pron. *-ţi-o-.* / < fr. *émanationnisme*]
EMANAŢIÚNE *s. f.* v. e m a n ţ i e.
EMANCIPÁ *vb. I.* **1.** *tr. (jur.)* a da unui minor dreptul de a-şi administra şi de a dispune de averea sa. ● *(ant.)* a elibera un fiu din puterea părintelui sau un sclav de stăpînul său. **2.** *(fig.)* a da libertatea, a elibera de sub o dominaţie, de sub puterea cuiva. **3.** *refl.* a-şi cîştiga, a-şi dobîndi libertatea, independenţa. ● a-şi lua libertatea de a face anumite lucruri nepotrivite cu virsta sa, a avea purtări libertine. [p. i. 3,6 *-pează.* / < fr. *émanciper*, it., lat. *emancipare*]
EMANCIPÁRE *s. f.* acţiunea de a (se) emancipa şi rezultatul ei ; emancipaţie. [< *emancipa*]
EMANCIPÁT, -Ă *adj.* care nu mai depinde de cineva sau de ceva ; liber, independent. ● *(fam. ; despre copii şi adolescenţi)* care îşi permite libertăţi nepotrivite cu virsta lui. [cf. fr. *émancipé*]
EMANCIPÁŢIE *s. f. (rar)* liberare a unui sclav potrivit uzanţelor dreptului roman. ● emancipare ; scoatere a unui minor, a unui interzis de sub tutelă sau curatelă. [gen. *-iei.* var. *emancipaţiune* s. f. / cf. fr. *émancipation*, lat. *emancipatio*]
EMANCIPAŢIÚNE *s. f.* v. e m a n c i p a ţ i e.
EMANOTERAPÍE *s. f.* tratament cu emanaţii radioactive. [gen. *-iei.* / < fr. *émanothérapie*]
EMARGINÁT, -Ă *adj. (despre frunze şi petale)* care este puţin crestat la virf. [cf. fr. *émarginé*, lat. *emarginatus*]
EMASCULÁ *vb. I. tr. (rar)* a castra. ● *tr., refl.* a face, a deveni impotent. [< fr. *émasculer*]
EMASCULÁRE *s. f.* acţiunea de a (se) emascula ; emasculaţie ; evirаţie. [< *emascula*]
EMASCULÁŢIE *s. f. (liv.)* emasculare ; castrare. ● impotenţă. [gen. *-iei.* / < fr. *émasculation*]
EMBARGÓ *s. n.* **1.** act prin care un stat interzice în caz de conflict ieşirea din porturile sale a navelor străine sau reţine forţat bunurile de orice fel aparţinînd unui stat străin şi le sechestrează. **2.** interzicerea de către un guvern a importului de mărfuri în

țara respectivă sau a exportului de mărfuri, aur etc. din țara respectivă. [pl. *-uri*. acc. și *embârgo*. / < fr., sp. *embargo*]

EMBLÉM *s. n.* v. e m b l e m ă.

EMBLEMÁTIC, -Ă *adj.* cu caracter de emblemă, care ține de emblemă. [cf. fr. *emblématique*]

EMBLÉMĂ *s. f.* obiect, imagine care simbolizează o anumită idee ; figură simbolică. ● simbol ; figură alegorică. [var. *emblem* s. n. / < fr. *emblème*, it. *emblema*, cf. gr. *emblema* — ceea ce este inserat undeva]

EMBÓL *s. n.* v. e m b o l u s.

EMBOLECTOMÍE *s. f.* extirparea chirurgicală a unui embolus. [gen. *-iei*. / < fr. *embolectomie*]

EMBÓLIC, -Ă *adj.* referitor la embolie. [< fr. *embolique*]

EMBOLÍE *s. f.* *(med.)* astupare bruscă a unui vas sanguin sau limfatic. [gen. *-iei*. / < fr. *embolie*, cf. gr. *embole* — strîngere]

EMBOLIGÉN, -Ă *adj.* *(med.)* care produce embolii. [< fr. *emboligène*]

EMBÓLUS *s. n.* formație străină obstruantă (solidă, lichidă sau gazoasă) prezentă în sînge care produce embolia. [var. *embol* s. n. / < fr., lat. *embolus*, cf. gr. *embolos* — cui]

EMBRIO- element prim de compunere savantă care introduce în termeni referirea la embrion sau la stadiul de dezvoltare embrionară. [pron. *-bri-o-*. / < fr. *embryo-*, cf. gr. *embryon*]

EMBRIOCARDÍE *s. f.* ritm cardiac accelerat, care apare în miocarditele grave. [gen. *-iei*. / < fr. *embryocardie*, cf. gr. *embryon* — embrion, *kardia* — inimă]

EMBRIOGENÉZĂ *s. f.* *(biol.)* serie de transformări pe care le suferă individul de la stadiul de ou sau de spor pînă la cel de adult ; embriogenie. [< fr. *embryogenèse*]

EMBRIOGENÍE *s. f.* embriogeneză. [gen. *-iei*. / < fr. *embryogénie*, cf. gr. *embryon* — embrion, *gennan* — a naște]

EMBRIOGRAFÍE *s. f.* parte a embriologiei care se ocupă cu descrierea embrionului. [gen. *-iei*. / < fr. *embryographie*, cf. gr. *embryon* — embrion, *graphein* — a scrie]

EMBRIOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în embriologie. [< fr. *embryologue*]

EMBRIOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la embriologie. [pron. *-bri-o-*. / cf. fr. *embryologique*]

EMBRIOLOGÍE *s. f.* ramură a biologiei care studiază embrionul în dezvoltarea lui. [gen. *-iei*. / < fr. *embryologie*, cf. gr. *embryon* — embrion, *logos* — studiu]

EMBRIÓM *s. n.* *(med.)* tumoare de origine embrionară. [pron. *-bri-om*. pl. *-oame*. / < fr. *embryome*]

EMBRIÓN *s. m.* 1. *(biol.)* prima stare a unei ființe vii de la fecundarea ovulului pînă la formarea deplină a organelor. ● germen al unei plante existent în sămînța din care va lua naștere prin germinație. 2. *(fig.)* început, germen de la care pornește un lucru, o acțiune. [pl. *-ni*, (s. n.) *-oane*. / cf. fr., gr. *embryon*]

EMBRIONÁR, -Ă *adj.* 1. de embrion, referitor la embrion. O *dezvoltare ~ă* = embriogeneză. 2. *(fig.)* abia născut, în germen, la începutul existenței, al dezvoltării. [cf. fr. *embryonnaire*]

EMBRIOPATÍE *s. f.* *(med.)* boală a embrionului. [pron. *-bri-o-*. gen. *-iei*. / < fr. *embryopathie*]

EMBRIOTÓM *s. n.* instrument folosit în embriotomie. [< fr. *embryotome*, cf. gr. *embryon* — embrion, *tome* — tăiere]

EMBRIOTÓMIC, -Ă *adj.* referitor la embriotomie. [< fr. *embryotomique*]

EMBRIOTOMÍE *s. f.* *(med.)* tăiere intrauterină a fetusului mort în interiorul mamei cînd nu este posibilă o naștere normală. [gen. *-iei*. / < fr. *embryotomie*]

EMBÚ *s. n.* *(pict.)* ton întunecat, culoare mohorită a unui tablou. [< fr. *embu*]

EMENAGÓG *adj., s. n.* (medicament) care provoacă menstruația. [< fr. *emménagogue*, cf. gr. *emmena* — menstruație, *agogos* — care provoacă]

EMENDÁ *vb. I. tr.* a corecta, a îndrepta, a îmbunătăți (un text) ; a amenda (1). [< lat., it. *emendare*, fr. *émender*]

EMENDÁNDA *s. f. pl.* corectări (tipografice) la un text. [< lat. *emendanda*]

EMENDÁRE *s. f.* acțiunea de a emenda și rezultatul ei ; îmbunătățire, îndreptare, corectare ; emendație. [< *emenda*]

EMENDATÓR, -OÁRE *s. m. f.* *(rar)* cel care emendează (un text). [cf. it. *emendatore*, lat. *emendator*]

EMENDÁȚIE *s. f.* emendare. [gen. *-iei*. var. *emendațiune* s. f. / < lat. *emendatio*, fr. *émendation*]

EMENDAȚIÚNE *s. f.* v. e m e n d a ț i e.

EMERGÉNT, -Ă *adj.* *(despre radiații, corpuri)* care iese dintr-un mediu după ce l-a străbătut. O *teoria evoluției ~e* = teorie idealistă și metafizică cu privire la procesul dezvoltării, potrivit căreia apariția noilor calități este absolut spontană și imprevizibilă. [< fr. *émergent*, cf. lat. *emergere* — a ieși]

EMERGÉNȚĂ *s. f.* ieșire a unui corp, a unei substanțe, a unei radiații din mediul unde se găsește. [< fr. *émergence*]

EMERÍ *s. n.* *(rar)* șmirghel. [< fr. *émeri*]

EMERÍT, -Ă *adj.* 1. care cunoaște foarte bine o anumită știință sau disciplină. 2. care are multe merite într-o activitate. O *artist (maestru, profesor etc.)* ~ = titlu onorific conferit de către Prezidiul Marii Adunări Naționale persoanelor care s-au distins în mod deosebit în artă, în știință, în învățămînt etc. [< fr. *émérite*, it. *emerito*, lat. *emeritus* — care a meritat]

EMÉRS, -Ă *adj.* (op. s u b m e r s) care apare, care iese din apă. ● *(despre plante acvatice)* la care unele organe se dezvoltă la suprafața apei. [< germ. *emers*]

EMERSIÚNE *s. f.* 1. stare a unui corp ieșit dintr-un lichid. 2. reapariția unui astru eclipsat. [cf. fr. *émersion*, it. *emersione*]

EMETÍC *s. n.* tartrat de antimoniu și de potasiu, folosit la imprimatul și vopsitul textilelor, la prepararea lacurilor și în medicină ca vomitiv. // *adj., s. n.* vomitiv. [< fr. *émétique*, cf. gr. *emetikos* — care provoacă vomă]

EMETRÓP, -Ă *adj.* *(despre ochi)* care are vederea normală. [< fr. *emmétrope*, cf. gr. *en* — în, *metron* — măsură, *ops* — ochi]

EMETROPÍE *s. f.* proprietate a ochiului de a fi emetrop. [gen. *-iei*. / < fr. *emmétropie*]

EMFÁTIC, -Ă *adj.* plin de emfază ; pretențios, umflat, bombastic. [< fr. *emphatique*]

EMFÁZĂ *s. f.* exagerare, pretențiozitate, îngîmfare, afectare (în scris, în vorbire etc.). [< fr. *emphase*, cf. lat., gr. *emphasis* — aparență]

EMFITEÓZĂ *s. f.* contract pe termen lung cu drept de ipotecă pe proprietatea închiriată sau arendată. [pron. *-te-o-*. / < fr. *emphytéose*, cf. lat., gr. *emphyteusis*]

EMFIZÉM *s. n.* umflătură produsă prin infiltrarea aerului în țesuturi. O *~ pulmo-*

nar = dilatarea forțată a alveolelor pulmonare, provocată de pierderea elasticității țesutului. [pl. *-me, -muri.* / < fr. *emphysème*, cf. gr. *emphysema* — umflătură]

EMFIZEMATÓS, -OÁSĂ *adj., s. m. f.* (suferind) de emfizem. [< fr. *emphysémateux*]

EMFRAXÍE *s. f.* obstrucție a unui organ canalicular. [gen. *-iei.* / < fr. *emphraxie*, gr. *emphraxis*]

EMI- v. hemi-.

EMICÍCLU *s. n.* v. hemiciclu.

-EMÍE element secund de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) sînge". [var. *-hemie.* / < fr. *-hémie*, cf. gr. *haima*]

EMIEDRÍE *s. f.* v. hemiedrie.

EMIGRÁ *vb. I. intr.* a-și părăsi locul de baștină, țara pentru a se stabili în altă țară. [< fr. *émigrer*, it., lat. *emigrare* < lat. *ex* — afară, *migrare* — a se duce]

EMIGRÁNT, -Ă *s. m. f.* persoană care emigrează. [cf. fr. *émigrant*, it. *emigrante*]

EMIGRÁRE *s. f.* acțiunea de a emigra și rezultatul ei. [< *emigra*]

EMIGRÁT, -Ă *s. m. f.* emigrant. [cf. fr. *émigré*]

EMIGRÁȚIE *s. f.* 1. situație, stare a celui care a emigrat. 2. timpul cît cineva emigrează. 3. totalitatea persoanelor emigrate într-o anumită perioadă din aceeași țară. [gen. *-iei*, var. *emigrațiune* s. f. / cf. fr. *émigration*, it. *emigrazione*]

EMIGRAȚIÚNE *s. f.* v. emigrație.

EMINAMÉNTE *adv.* prin excelență, cu deosebire, în special, în cel mai înalt grad. [cf. fr. *éminemment*]

EMINÉNT, -Ă *adj.* excelent, excepțional, cu mari calități. [< fr. *éminent*, it. *eminente*, lat. *emines* — dominant]

EMINÉNȚĂ *s. f.* 1. titlu care se dă cardinalilor catolici. 2. *(franțuzism)* proeminență, ieșitură. [cf. fr. *éminence*, it. *eminenza*, lat. *eminentia* — înălțime]

EMINESCIÁN, -Ă *adj.* propriu lui Eminescu ; care imită (sau se referă la) creația lui Eminescu. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni, -iene.* / < *Mihai Eminescu*, cel mai mare poet român + *-ian*]

EMINESCIANÍSM *s. n.* fenomenul eminescian, reprezentînd un moment distinct al istoriei literare universale, ulterior romantismului, care are la bază idealul unei arte naționale ca expresie a geniului poporului român. [pron. *-ci-a-.* / < *eminescian* + *-ism*]

EMINESCOLÓG, -Ă *s. m. f.* cercetător, specialist în eminescologie. [< *eminescologie*]

EMINESCOLOGÍE *s. f.* studiul vieții și al operei lui Mihai Eminescu. [< *Eminescu* + *-logie*]

EMÍR *s. m.* 1. titlu dat guvernatorilor unor țări musulmane. 2. titlu dat de turci acelora care pretind că se trag din neamul lui Mahomed. [cf. fr. *émir*, ar. *amir* — print]

EMIRÁT *s. n.* 1. funcția, demnitatea de emir. [pl. *-te.* / < fr. *émirat*]

EMISÁR *s. m.* trimis al unui stat, însărcinat cu o misiune specială, secretă ; *(p. ext.)* însărcinat cu o misiune oarecare. [cf. fr. *émissaire*, lat. *emissarius*]

EMISÁR *s. n.* 1. canal sau conductă pentru îndepărtarea apelor dintr-un bazin, dintr-un lac. 2. limbă de gheață scursă dintr-o calotă glaciară sau dintr-un ghețar. [< fr. *émissaire*]

EMISFÉRĂ *s. f.* jumătate de sferă. O ~ *cerebrală* = fiecare dintre cele două jumătăți ale creierului mare. ● fiecare dintre cele două jumătăți ale globului pămîntesc, delimitate de primul meridian sau de ecuator. ● fiecare dintre cele două jumătăți ale sferei cerești. [var. *hemisferă* s. f. / < fr. *hémisphère*, cf. gr. *hemi* — jumătate, *sphaira* — sferă]

EMISFÉRIC, -Ă *adj.* în formă de emisferă. [var. *hemisferic, -ă* adj. / cf. fr. *hémisphérique*]

EMÍSIE *s. f.* v. emisiune.

EMISIÚNE *s. f.* 1. faptul de a emite, de a pune în circulație ; producerea de către un organ, de către un corp, de către un dispozitiv etc. a unui sunet, a unei radiații etc. ● evacuarea aburului din cilindrul mașinilor sau din rotorul turbinelor cu abur după ce acesta a efectuat lucrul mecanic. 2. punere în circulație a banilor, a hîrtiilor de valoare de către un stat, de către o bancă etc. ● marcă poștală sau serie de mai multe mărci pusă oficial în circulație. 3. program transmis prin radio sau prin televiziune. [pron. *-si-u-.* var. *emisie* s. f. / cf. fr. *émission*, it. *emissione*, lat. *emissio*]

EMISÍV, -Ă *adj.* referitor la emisie ; care are proprietatea de a emite (radiații, lumină) ; emițător. [< fr. *émissif*]

EMISTÍH *s. n.* fiecare dintre cele două jumătăți de vers despărțite prin cezură. [var. *hemistih* s. n. / < fr. *hémistiche*, cf. gr. *hemi* — jumătate, *stichos* — vers]

EMITÁNȚĂ *s. f. (fiz.)* radianță. [cf. fr. *emittence*, it. *emittanza*]

EMÍTE *vb. III. tr.* 1. a lansa, a enunța, a exprima, a spune (o părere, o teorie). 2. a elabora, a pune în vigoare (o lege, un decret etc.). ● a pune în circulație (bancnote, hîrtii de valoare etc.). 3. a produce, a împrăștia, a răspîndi radiații, unde electromagnetice etc. [p. i. *emit.* / < lat. *emittere*, cf. fr. *émettre*]

EMITÉNT, -Ă *adj.* care emite (hîrtii de valoare, bancnote, unde electromagnetice etc.). [cf. lat. *emittens*]

EMIȚĂTÓR, -OÁRE *adj.* care emite ; emitent. // *s. n.* dispozitiv sau instalație care emite unde sonore ori electromagnetice sau impulsii de curent. [< *emite* + *-(ă)tor*, după fr. *émetteur*]

EMOLIÉNT, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care are proprietatea de a muia și a destinde țesuturile. [pron. *-li-ent.* / < fr. *émollient*, cf. lat. *emollire* — a înmuia]

EMOLUMÉNT *s. n. (latinism)* profit, avantaj. [< lat. *emolumentum*, cf. fr. *émolument*]

EMONCTÓRIU *s. n.* organ sau deschizătură naturală a corpului prin care se elimină secrețiile sau umorile. [pron. *-riu.* / < fr. *émonctoire*, lat. *emonctorium*]

EMONCȚIÚNE *s. f. (liv.)* eliminare a umorilor superflue (mucozități etc.). [pron. *-ți-u-.* / < fr. *émonction*]

EMONDÁ *vb. I. tr.* a curăța arborii de crăci. [< fr. *émonder*, cf. lat. *emundare* — a curăța]

EMONDÁJ *s. n.* 1. emondare. 2. *(med.)* intervenție chirurgicală constînd în înlăturarea exostozelor și osteofitelor epifizelor. [< fr. *émondage*]

EMONDÁRE *s. f.* acțiunea de a emonda și rezultatul ei ; emondaj, emondație. [< *emonda*]

EMONDÁȚIE *s. f.* emondare. [gen. *-iei.* / < fr. *émondation*]

EMONDÓR *s. n.* unealtă folosită la emondaj. [cf. fr. *émondoir*]

EMOTÍV, -Ă *adj.* 1. referitor la emoție, de emoție. 2. ușor emoționabil ; impresionabil. [< fr. *émotif*, it. *emotivo*]

EMOTIVÍSM *s. n.* școală etică neopozitivistă care consideră că fundamentul noțiunilor și al judecăților morale este pur emotiv, exprimînd doar intențiile și dorințele celui care le enunță. [cf. fr. *émotivisme*]

EMOTIVITÁTE *s. f.* stare emotivă ; însușirea de a fi emotiv. [cf. fr. *émotivité*]

EMOȚIE *s. f.* reacție afectivă puternică și uneori neașteptată, adesea însoțită de modificări în starea și funcționarea organismului. O ~ *estetică* = moment al vieții psihice exprimînd experiența contemplației obiectului estetic. [gen. *-iei*. var. *emoțiune* s. f. / cf. fr. *émotion*, it. *emozione* < lat. *emotus* — mișcat]

EMOȚIONÁ *vb. I. tr.* a provoca, a produce o emoție. ● *refl.* a fi cuprins de emoție. [pron. *-ți-o-*. / < fr. *émotionner*]

EMOȚIONÁBIL, -Ă *adj.* care se emoționează ușor ; emotiv. [cf. fr. *émotionnable*]

EMOȚIONABILITÁTE *s. f.* caracter emoționabil. [< *emoționabil* + *-itate*]

EMOȚIONÁL, -Ă *adj.* care este propriu emoțiilor ; de emoție, emotiv. [cf. fr. *émotionnel*]

EMOȚIONÁNT, -Ă *adj.* care emoționează ; tulburător, mișcător. [pron. *-ți-o-*. pl. *-nți, -nte*. / cf. it. *emozionante*]

EMOȚIONÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) emoționa și *(rar)* rezultatul ei ; tulburare. [< *emoționa*]

EMOȚIÚNE *s. f.* v. e m o ț i e.

EMPATÍE *s. f. (fil.)* formă de cunoaștere a altuia, în special a eului social sau a ceva, apropiată de intuiție ; interpretare a eului altora după propriul nostru eu. ● transpunerea noastră simpatetică în obiectele exterioare. v. i n t r o p a t i e. [< fr. *empathie*]

EMPIÉM *s. n. (med.)* acumulare de puroi într-o cavitate a organismului ; pleurezie purulentă. [pron. *-pi-em*. pl. *-muri, -me*. / < fr. *empyème*, cf. gr. *en* — în, *pyon* — puroi]

EMPIOCÉL *s. n. (med.)* tumoare purulentă. [< fr. *empyocèle*, cf. gr. *en* — în, *pyon* — puroi, *kele* — tumoare]

EMPIRE *adj. invar. stil* ~ = stil în arhitectură și în arta decorativă și aplicată, caracterizat prin monumentalitate fastuoasă, prin folosirea emblemelor militare și prin bogăția decorațiilor interioare, care s-a impus în timpul ocupației napoleoneene. [pron. *ampir*. / < fr. *(style) Empire*]

EMPIRÉU *s. n.* partea superioară a cerului, unde se credea că se află reședința zeilor ; locașul zeilor. [pron. *-reu*. / cf. fr. *empyrée*, it. *empireo*, gr. *empyrios* — înfocat]

EMPÍRIC, -Ă *adj.* bazat numai pe experiența senzorială. ● care se referă la empirism, care aparține empirismului. [cf. fr. *empirique*, gr. *empeirikos* < *empeiria* — experiență]

EMPIRÍE *s. n. (liv.)* existență ; experiență. [< gr. *empeiria*]

EMPIRIOCRÍTIC, -Ă *adj.* referitor la empiriocriticism. // *s. m. f.* adept al empiriocriticismului. [pron. *-ri-o-*. / < *empiriocriticism*]

EMPIRIOCRITICÍSM *s. n.* curent filozofic pozitivist de la sfîrșitul sec. XIX și începutul sec. XX, care rupea experiența de materie și concepea lumea ca fiind un simplu complex de senzații, negînd existența obiectivă, independentă de subiect, a realității materiale ; machism. [pron. *-ri-o-*. / rus. *empiriokritițizm*, cf. fr. *empiriocriticisme*]

EMPIRIOMONÍSM *s. n.* variantă a empiriocriticismului în Rusia, creată de A. Bogdanov, care susținea că lumea fizică este experiența „socialmente organizată" a „omenirii colective". [pron. *-ri-o-*. / < rus. *empiriomonizm*, cf. fr. *empiriomonisme*]

EMPIRIOSIMBOLÍSM *s. n.* variantă a machismului, care consideră reprezentările și noțiunile nu ca imagini ale lumii materiale, ci numai ca simboluri ale senzației noastre. [et. incertă]

EMPIRÍSM *s. n.* 1. concepție gnoseologică care socotește experiența senzorială ca unica sursă a cunoașterii, negînd valoarea abstracțiilor. O ~ *logic* = variantă a neopozitivismului care admite numai enunțurile logice verificabile în mod nemijlocit prin percepțiile fiecărui subiect în parte ; ~ *social* = curent sociologic din S.U.A. care, renunțînd la orice teorie, procedează la studiul direct al fenomenelor sociale concrete pe baza unor ipoteze restrînse. 2. folosirea exclusivă a experienței într-o activitate. [< fr. *empirisme*, cf. gr. *empeiria* — experiență]

EMPIRÍST, -Ă *adj.* referitor la empirism. // *s. m. f.* adept, partizan al empirismului. [< fr. *empiriste*]

EMPLÁSTRU *s. n.* preparat farmaceutic întins pe o bucată de pînză, care se aplică pe locul bolnav ; *(pop.)* plasture. [după fr. *emplâtre*, gr. *emplastron*]

EMPLECTÓN *s. n.* element arhitectonic prin care se desemnează umplutura zidului din piatră brută, legată cu pămînt sau cu var. [< fr., gr. *empleclon*]

EMPÓRIU *s. n. (ant.)* agenție comercială într-o țară străină. ● mare magazin universal. [pron. *-riu*. / < gr. *emporion*, cf. fr., lat. *emporium*]

EMÚ *s. m.* pasăre mare asemănătoare cu cazuarul, fără creastă, care trăiește prin regiunile de stepă și deșert din Australia și Tasmania. [< fr. *ému*, germ. *Emu*]

EMÚL *s. m.* rival, concurent (mai ales în artă, în știință). [cf. fr. *émule*, lat. *aemulus*]

EMULÁȚIE *s. f.* întrecere. ● sforțare, străduință, dorință de a întrece. [gen. *-iei*. var. *emulațiune* s. f. / cf. fr. *émulation*, lat. *aemulatio*]

EMULAȚIÚNE *s. f.* v. e m u l a ț i e.

EMULGÁTOR *s. m.* substanță care determină formarea unei emulsii stabile ; emulsionant ; emulsiv. ● substanță folosită pentru îndepărtarea grăsimilor din produsele textile. [< germ. *Emulgator*]

EMÚLSIE *s. f.* amestec lichid care conține în suspensie particule insolubile. ● strat fotosensibil de pe un material fotografic. [pron. *-si-e*. gen. *-iei*. var. *emulsiune* s. f. / < fr. *émulsion*, cf. lat. *emulsio* < *emulgere* a mulge]

EMULSÍNĂ *s. f.* enzimă care se găsește în migdalele amare, în ciuperci etc. [< fr. *émulsine*]

EMULSIONÁ *vb. I. tr.* a transforma o substanță în emulsie. [pron. *-si-o-*. / < fr. *émulsionner*]

EMULSIONÁNT *s. m.* emulgator. [< fr. *émulsionnant*]

EMULSIONÁRE *s. f.* acțiunea de a emulsiona și rezultatul ei. [pron. *-si-o-*. / < *emulsiona*]

EMULSIÚNE *s. f.* v. e m u l s i e.

EMULSÍV, -Ă adj. *(despre semințe)* din care se extrage uleiul. // *s. m.* emulgator. [< fr. *émulsif*]

EMULSÓR *s. n.* aparat pentru prepararea emulsiilor. [< fr. *émulseur*]

EMUSÁ *vb. I. tr. (franţuzism)* a reda mai şters, cu puţină vioiciune ; a slăbi ; a atenua. [< fr. *émousser*]

ENALÁGĂ *s. n. (lit.)* figură de stil care constă în schimbarea unui element al discursului cu un altul. [cf. it. *enallage*, lat., gr. *enallage*]

ENANTÉM *s. m.* (op. exantem) erupţie apărută pe faţa interioară a unei cavităţi anatomice. [< fr. *énanthème*, cf. gr. *en* — în, *anthein* — a înflori]

ENÁNTIC, -Ă *adj. (liv.)* care aparţine vinului, de vin. [< fr. *oenanthique*]

ENANTIO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „opus", „contrar", „invers". [pron. *-ti-o-*. / < fr. *énantio-*, cf. gr. *enantios*]

ENANTIOMÉR *s. m.* izomer optic. [pron. *-ti-o-*. / < fr. *énantiomère*]

ENANTIOMÓRF, -Ă *adj.* care este format din aceleaşi părţi dar dispuse în sens invers. [pron. *-ti-o-*. / < fr. *énantiomorphe*, cf. gr. *enantios* — contrar, *morphe* — formă]

ENANTIOMORFÍSM *s. n.* proprietate a două entităţi, ale căror imagini se oglindesc reciproc, de a se suprapune între ele numai prin reflectare într-un plan extern celor două entităţi. [pron. *-ti-o-*. / < fr. *énantiomorphisme*]

ENANTIOTRÓP, -Ă *adj.* care prezintă enatiotropie. [pron. *-ti-o-*. / < fr. *énantiotrope*]

ENANTIOTROPÍE *s. f.* proprietate a unui corp de a cristaliza în două structuri cristaline diferite în funcţie de temperatură şi de presiune, fără schimbarea stării de agregare. [pron. *-ti-o-*. / < fr. *énantiotropie*]

ENANTIÓZĂ *s. f.* nume dat în anumite sisteme filozofice fiecăreia dintre cele zece opoziţii socotite ca sursă a oricărui lucru. [< gr. *enantiosis*, cf. fr. *énantiose*]

ENARMÓNIC, -Ă *adj. (muz.. ; despre sunete)* de aceeaşi înălţime, dar cu numiri diferite. [< fr. *enharmonique*]

ENARMONÍE *s. f. (muz.)* egalitatea înălţimilor unor sunete care poartă denumiri diferite. [gen. *-iei*. / < fr. *enharmonie*]

ENARTRÓZĂ *s. f. (med.)* articulaţie mobilă. [< fr. *énarthrose*]

EN-AVANT *loc. adv. (franţuzism)* greşeală comisă de un jucător la rugbi, constînd în trecerea mingii în direcţia înainte cu mîna. [pron. *an-a-ván*. |< fr. *en-avant*]

ENCÁRPĂ *s. f. (arhit.)* ghirlandă de flori, de fructe în relief, folosită ca ornamentaţie la construcţiile antice. [< fr. *encarpe*, cf. gr. *enkarpa*]

ENCAÚSTICĂ *s. f. (ant.)* pictură făcută cu culori diluate în ceară. // *s. m.* preparat pe bază de ceară cu care se impregnează sculpturile pentru a luci. [pron. *-ca-us-*. / < fr. *encaustique*, cf. gr. *enkaustike* < *enkaiein* — a arde]

ENCEFÁL *s. n.* totalitatea centrilor nervoşi centrali care se găsesc în cutia craniană ; creier. [pl. *-luri*. *-le*. / < fr. *encéphale*, cf. gr. *en* — în, *kephale* — cap]

ENCEFÁLIC, -Ă *adj.* al encefalului. [cf. fr. *encéphalique*]

ENCEFALÍTĂ *s. f. (med.)* inflamaţie a encefalului. [< fr. *encéphalite*]

ENCEFALOCÉL *s. n. (med.)* hernie a encefalului. [< fr. *encéphalocèle*]

ENCEFALOGRAFÍE *s. f. (med.)* metodă de explorare cu radioizotopi a encefalului. ● radiografie a encefalului. O ~ *gazoasă* = encefalografie după introducerea de aer în canalul rahidian sau în ventriculele cerebrale. [gen. *-iei*. / < fr. *encéphalographie*]

ENCEFALOGRÁMĂ *s. f. (med.)* imagine radiografică a encefalului. [< fr. *encéphalogramme*]

ENCEFALOÍD, -Ă *adj.* care are o sinuozitate şi o consistenţă asemănătoare cu ale encefalului. [pron. *-lo-id*. / cf. fr. *encéphaloïde*]

ENCEFALOMALACÍE *s. f. (med.)* ramolisment cerebral. [gen. *-iei*. / < fr. *enœphalomalacie*, cf. gr. *enkephalos* — creier, *malakia* — înmuiere]

ENCEFALOMIELÍTĂ *s. f. (med.)* inflamaţie a creierului şi a măduvei spinării. [pron. *-mi-e-*. / < fr. *encéphalomyélite*, cf. gr. *enkephalos* — creier, *myelos* — măduvă]

ENCEFALOMIELOGRAFÍE *s. f. (med.)* explorare radiologică a encefalului şi a măduvei spinării. [pron. *-mi-e-*. / < fr. *encéphalo-myélographie*]

ENCEFALOPATÍE *s. f. (med.)* nume generic pentru bolile care afectează encefalul. [gen. *-iei*. / < fr. *encéphalopathie*, cf. gr. *enkephalos* — creier, *pathos* — boală]

ENCEFALOSCÓP *s. n.* aparat pentru examinarea interiorului cutiei craniene. [< fr. *encéphaloscope*, cf. gr. *enkephalos* — creier, *skopein* — a privi]

ENCEFALÓZĂ *s. f.* encefalopatie degenerativă. [< fr. *encéphalose*]

ENCHAÎNÉ *s. n. (cinem.)* procedeu constînd în a lega între ele două scene ale unui film. [pron. *anşené*. / < fr. *enchainé*]

ENCHIMÓZĂ *s. f.* răspîndire de sînge în vasele din piele, fără să fi fost provocată de o lovitură exterioară. [< fr. *enchymose*, cf. gr. *enchymosis*]

ENCÍCLICĂ *s. f.* circulară oficială a papei către preoţi sau episcopi. [cf. fr. *encyclique*, it. *enciclica*, lat. t., gr. *enkyklos* — circular]

ENCICLÓPED *s. m.* enciclopedist (2). [et. incertă]

ENCICLOPÉDIC, -Ă *adj.* de enciclopedie ; cuprinzător, mare, vast. [< fr. *encyclopédique*]

ENCICLOPEDÍE *s. f.* 1. tip de lucrare lexicografică de mare întindere, care cuprinde cunoştinţe amănunţite dintr-un singur domeniu sau din toate domeniile. 2. *(fig.)* operă importantă care cuprinde cunoştinţele de bază dintr-un anumit domeniu. ● ansamblul cunoştinţelor omeneşti organizate metodic. ● numele unui celebru dicţionar publicat între 1751 şi 1772 de către învăţaţii francezi Diderot şi D'Alembert. [gen. *-iei*. / < fr. *encyclopédie*, cf. gr. *en* — în, *kyklos* — cerc, *paideia* — educaţie]

ENCICLOPEDÍSM *s. n.* sistemul şi principiile enciclopediştilor (mai ales ale celor francezi din sec. XVIII). [< fr. *encyclopédisme*]

ENCICLOPEDÍST, -Ă *s. m. f.* 1. nume dat filozofilor materialişti burghezi şi altor gînditori progresişti precursori ai revoluţiei franceze de la sfîrşitul sec. XVIII, care s-au unit în vederea elaborării *Enciclopediei*. 2. *(rar)* persoană care are cunoştinţe enciclopedice ; enciclopedist. [< fr. *encyclopédiste*]

ENCLÁVĂ *s. f.* 1. fragment de rocă de altă natură înglobat în masa unei roci eruptive. 2. grup de populaţie străină izolat în mijlocul masei indigene. 3. teren închis sau cu acces dependent de altă proprietate. [var. *anclavă* s. f. / < fr. *enclave*]

ENCLÍTIC, -Ă *adj. (despre cuvinte)* care se leagă de un cuvînt precedent, făcînd cu el o unitate şi fiind lipsit de accent propriu.

O *articol* ~ = articol hotărît care se așază la sfîrșitul unui cuvînt. [cf. fr. *enclitique*, lat. *encliticus*, gr. *enklitikos* — înclinat]

ENCLÍZĂ *s. f.* (op. p r o c l i z ă) postpunerea unui cuvînt, a unei silabe sau a unui alt element. [< fr. *enclise*, cf. gr. *enklisis* — înclinare]

ENCOMIÁST *s. m. (liv.)* persoană care rostește elogiul cuiva ; panegerist. [pron. *-mi-ast.* / < it. *encomiaste*]

ENCOMIÁSTIC, -Ă *adj. (liv.)* cu caracter panegiric, laudativ, elogios. [pron. *mi-as-.* / < it. *encomiastico*]

ENCOMIÓN *s. n. (liv.)* **1.** gen al poeziei lirice din Grecia antică folosit pentru exaltarea meritelor cuiva ; laudă publică și solemnă, discurs la sărbătorirea cuiva. **2.** cîntec de laudă adresat cuiva ; elogiu. [pron. *-mi-on.* var. *encomiu* s. n. / < it. *encomio*, cf. gr. *enkomion* — discurs]

ENCÓMIU *s. n.* v. e n c o m i o n.

ENCONDRÓM *s. n. (med.)* tumoare, excrescență cartilaginoasă care se dezvoltă pe un os. [pl. *-oame.* / < fr. *enchondrome*, cf. gr. *en* — în, *chondros* — cartilaj]

ENCRÎN *s. m. (geol.)* gen de echinoderme fosile din triasic ; crin-de-mare. / < fr. *encrine*, cf. gr. *en* — în, *krinon* — crin]

ENDARTÉRĂ *s. f. (anat.)* tunica internă a arterelor. [< fr. *endartère*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *arteria* — arteră]

ENDARTERIECTOMÍE *s. f. (med.)* rezecție a tunicii interne a unei artere. [pron. *-ri-ec-.* gen. *-iei.* / < fr. *endartériectomie*]

ENDARTERÍTĂ *s. f. (med.)* inflamația endarterei. [< fr. *endartérite*]

ENDECA- element prim de compunere savantă cu semnificația „(de) unsprezece (ori)". [< fr. *hendeca-*, cf. gr. *hendeka*]

ENDECAGÓN *s. n.* poligon cu unsprezece laturi și unsprezece unghiuri. [< fr. *hendécagone*, cf. gr. *hendeka* — unsprezece, *gonia* — unghi]

ENDECASILÁB *s. m.* vers de unsprezece silabe, indiferent de natura lor. [< fr. *hendécasyllabe*, lat. *hendecasyllabus*, cf. gr. *hendeka* — unsprezece, *syllabe* — silabă]

ENDECASILÁBIC, -Ă *adj. (despre versuri)* cu unsprezece silabe. [cf. fr. *hendécasyllabique*]

ENDÉMIC, -Ă *adj. (despre boli)* specific unei țări, unei regiuni. [cf. fr. *endémique*]

ENDEMICITÁTE *s. f. (med.)* stare endemică a unei boli ; endemie. [cf. fr. *endémicité*]

ENDEMÍE *s. f.* boală specifică unei regiuni. [gen. *-iei.* / < fr. *endémie*, cf. gr. *en* — în, *demos* — popor]

ENDEMÍSM *s. n.* caracterul a ceea ce este endemic. ● particularitate a unor specii, animale sau vegetale, de a viețui pe o arie restrînsă. [< fr. *endémisme*]

ENDO- element prim de compunere savantă cu semnificația „înăuntru". [< fr., it. *endo-*, cf. gr. *endon*]

ENDOBLÁST *s. n. (biol.)* endoderm. [var. *entoblast* s. n. / < fr. *endoblaste*]

ENDOBLÁSTIC, -Ă *adj. (biol.)* al endoblastului. [< fr. *endoblastique*]

ENDOCÁRD *s. n. (anat.)* membrană subțire care căptușește cavitățile inimii. [< fr. *endocarde*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *kardia* — inimă]

ENDOCARDÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație de natură microbiană a endocardului. [< fr. *endocardite*]

ENDOCÁRP *s. n. (bot.)* învelișul tare al seminței unor fructe ; stratul cel mai dinăuntru al pericarpului. [< fr. *endocarpe*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *karpos* — fruct]

ENDOCÁRST *s. n.* totalitatea proceselor și formelor carstice care se dezvoltă în interiorul masivelor calcaroase. [cf. germ. *Endokarst*]

ENDOCERVICÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a mucoasei colului uterin. [< fr. *endocervicite*]

ENDOCRANIÁN, -Ă *adj.* din interiorul cutiei craniene ; al endocraniului. [pron. *-ni-an.* pl. *-ieni, -iene.* / < fr. *endocrânien*]

ENDOCRÁNIU *s. n.* fața internă a cutiei craniene. [pron. *-niu.* / < fr. *endocrâne*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *kranion* — craniu]

ENDOCRÍN, -Ă *adj. (despre glande)* care își varsă secrețiile cu hormoni direct în sînge ; cu secreție internă. ● (și *s. m. f.*) (suferind) datorită unor tulburări ale glandelor cu secreție internă. [< fr. *endocrine*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *krinein* — a secreta]

ENDOCRINIÁN, -Ă *adj.* de natură endocrină, referitor la glandele endocrine ; endocrin. [pron. *-ni-an.* pl. *-ieni. -iene.* / < fr. *endocrinien*]

ENDOCRINÍE *s. f. (med.)* stare patologică cauzată de deranjarea secreției endocrine. [< fr. *endocrinie*]

ENDOCRINOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în endocrinologie. [< *endocrinologie*]

ENDOCRINOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la endocrinologie. [< fr. *endocrinologique*]

ENDOCRINOLOGÍE *s. f.* disciplină care se ocupă cu studiul glandelor endocrine. [gen. *-iei.* / < fr. *endocrinologie*]

ENDOCRINOPATÍE *s. f. (med.)* afecțiune datorită disfuncției unei glande endocrine. [gen. *-iei.* / < fr. *endocrinopathie*]

ENDOCRINOTERAPÍE *s. f.* tratament medical făcut cu substanțe extrase din glandele endocrine. [gen. *-iei.* / < fr. *endocrinothérapie*]

ENDODÉRM *s. n.* stratul interior al embrionului celular ; endoblast ; stratul celular interior din corpul celenteratelor. ● stratul interior a scoarței tulpinii sau al rădăcinii. [pl. *-me.* var. *entoderm* s. n. / < fr. *endoderme*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *derma* — piele]

ENDODÉRMIC, -Ă *adj.* al endodermului. [< fr. *endodermique*]

ENDODIASCÓP *s. n.* tub de raze roentgen, folosit pentru efectuarea de radiografii interne prin introducerea într-o cavitate a corpului. [pron. *-di-as-.* pl. *-coape.* / < fr. *endodiascope*]

ENDODIASCOPÍE *s. f.* examinare a cavităților corpului cu ajutorul endodiascopului. [pron. *-di-a-.* / < fr. *endodiascopie*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *dia* — prin, *skopein* — a privi]

ENDOECÍE *s. f. (biol.)* folosire a cavităților din corpul indivizilor unei specii ca locuință de către indivizii altei specii, fără ca între cele două organisme să existe relații de parazitism. [pron. *-do-e-.* gen. *-iei.* / cf. gr. *endon* — înăuntru, *oikos* — casă]

ENDOENZÍMĂ *s. f. (biol.)* enzimă care își exercită activitatea chiar în celulele în care a fost produsă. [pron. *-do-en-.* / < fr. *endoenzyme*]

ENDOESTEZÍE *s. f. (fil.)* sentiment, sensibilitate internă, interioară. [pron. *-do-es-.* gen. *-iei.* / < fr. *endoesthésie*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *aisthesis* — senzație]

ENDOFAZÍE *s. f.* trăire interioară a actului vorbirii, limbaj interior. [gen. *-iei.* / < fr. *endophasie*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *phasis* — vorbire]

ENDOFÍT, -Ă *adj. (despre organisme vegetale sau animale)* care trăieşte în interiorul unei plante ; endoparazit. [< fr. *endophyte*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *phyton* — plantă]

ENDOFLEBÍTĂ *s. f. (med.)* inflamaţie a tunicii interne a venelor. [< fr. *endophlébite*]

ENDOGÁM, -Ă *adj.* 1. care practică endogamia. 2. *(biol. ; despre organisme)* care prezintă endogamie. [< fr. *endogame*]

ENDOGAMÍE *s. f.* 1. obicei practicat de unele triburi de a permite căsătoria numai între membrii aceluiaşi trib. 2. *(biol.)* unire a doi gameţi formaţi în acelaşi organism. [gen. *-iei.* / < fr. *endogamie*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *gamos* — căsătorie]

ENDOGÉN, -Ă *adj. (despre organe)* de origine internă, născut înăuntrul organului de reproducere. O *intoxicaţie ~ă* = autointoxicaţie. ◉ *(despre fenomene geologice)* provocat de forţe interne din interiorul Pământului. [< fr. *endogène*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *genos* — origine]

ENDOGENÉZĂ *s. f.* producere a celulelor în interiorul altor celule. [< fr. *endogenèse*]

ENDOLÍMFĂ *s. f.* lichid care se găseşte în labirintul urechii interne. [< fr. *endolymphe*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *lympha* — apă]

ENDOMETRIÁL, -Ă *adj.* referitor la endometru, al endometrului. [pron. *-tri-al.* / < fr. *endométrial*]

ENDOMETRIÓM *s. n. (med.)* tumoare benignă constituită din elemente epiteliale, care se dezvoltă în ţesuturi mai îndepărtate de uter. [pron. *-tri-om.* pl. *-oame.* / < fr. *endométriome*]

ENDOMETRIÓZĂ *s. f. (med.)* afecţiune caracterizată prin dezvoltarea de endometrioame. [pron. *-tri-o-.* / < fr. *endométriose*]

ENDOMETRÍTĂ *s. f. (med.)* inflamaţie a mucoasei uterului. [< fr. *endométrite*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *metra* — uter]

ENDOMÉTRU *s. n.* mucoasă internă a uterului. [< fr. *endomètre*]

ENDOMORFÍSM *s. n. (geol.)* 1. totalitatea schimbărilor pe care le suferă o magmă la contactul cu unele roci pe care le asimilează. 2. *(mat.)* homomorfism de la o mulţime cu o structură dată de ea însăşi. [< fr. *endomorphisme*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *morphe* — formă]

ENDONAZÁL, -Ă *adj.* referitor la mucoasa dinăuntrul nasului. [cf. fr. *endonasal*]

ENDONEFRÍTĂ *s. f. (med.)* inflamaţie a mucoasei bazinetului. [< fr. *endonéphrite*]

ENDOPARAZÍT, -Ă *adj., s. m. f.* (parazit de origine vegetală sau animală) care trăieşte în interiorul organelor sau al ţesuturilor organismului-gazdă. [< fr. *endoparasite*, cf. gr. *endon* — înăuntru, fr. *parasite* — parazit]

ENDOPERICARDÍTĂ *s. f. (med.)* inflamaţie a pericardului. [< fr. *endopéricardite*]

ENDOPLÁSMĂ *s. f.* masa centrală a citoplasmei. [< fr. *endoplasme*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *plasma* — formaţie]

ENDOPLÁSTĂ *s. f.* masă protoplasmatică care formează nucleul celulei infuzorilor. [< fr. *endoplaste*]

ENDORÉIC, -Ă *adj. (despre un bazin hidrografic, o regiune)* care nu are legături prin ape curgătoare cu marea. [pron. *-re-ic.* / < fr. *endoréique*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *rhein* — a curge]

ENDOREÍSM *s. n.* caracterul, situaţia a ceea ce este endoreic. [pron. *-re-ism.* / < fr. *endoréisme*]

ENDOSCHELÉT *s. n. (zool.)* schelet intern al anumitor animale (ca sepia, echinodermele). [< germ. *Endoskelett*]

ENDOSCÓP *s. n.* instrument pentru cercetarea cavităţilor interne. [< fr. *endoscope*]

ENDOSCÓPIC, -Ă *adj.* referitor la endoscopie. [< fr. *endoscopique*]

ENDOSCOPÍE *s. f. (med.)* examinare a interiorului anumitor organe cu ajutorul endoscopului. [gen. *-iei.* / < fr. *endoscopie*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *skopein* — a privi]

ENDOSMOMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea intensităţii fenomenului de endosmoză. [< fr. *endosmomètre*]

ENDOSMÓTIC, -Ă *adj.* referitor la endosmoză. [< fr. *endosmotique*]

ENDOSMÓZĂ *s. f. (fiz.)* fenomenul de trecere a unui lichid printr-o membrană din mediul exterior acesteia în spaţiul mărginit de ea. [< fr. *endosmose*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *osmos* — împingere]

ENDOSPÉRM *s. n.* învelişul interior al embrionului la unele plante. v. a l b u m e n. [< fr. *endosperme*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *sperma* — sămânţă]

ENDOSTETOSCÓP *s. n.* stetoscop pentru ascultarea inimii prin esofag. [< fr. *endostéthoscope*]

ENDOTELIÁL, -Ă *adj.* al endoteliului. [pron. *-li-al.* / < fr. *endothélial*]

ENDOTELIÓM *s. n. (med.)* tumoare malignă formată prin înmulţirea celulelor endoteliale. [pron. *-li-om.* pl. *-oame.* / < fr. *endothéliome*]

ENDOTELÍTĂ *s. f.* inflamaţie a endoteliilor vasculare. [< fr. *endothélite*]

ENDOTÉLIU *s. n.* ţesut asemănător epiteliului, care acoperă unele cavităţi ale organismului. [pron. *-liu.* pl. *-ii.* / < fr. *endothélium*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *thele* — ridicătură]

ENDOTÉRM, -Ă *adj.* endotermic. [< germ. *endotherm*]

ENDOTÉRMIC, -Ă *adj. (despre fenomene şi reacţii)* care absoarbe căldură. / < fr. *endothermique*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *thermos* — cald]

ENDOTERMÍE *s. m. (chim.)* reacţie care se efectuează prin absorbţie de căldură. [gen. *-iei.* / < fr. *endothermie*]

ENDOTÍM, -Ă *adj.* intern, privind baza sentimentală a tuturor trăirilor. [< germ. *endothym*]

ENDOTOXÍNĂ *s. f. (med.)* toxină conţinută în bacterii şi care este eliberată în mediul extern odată cu distrugerea celulei producătoare. [< fr. *endotoxine*, cf. gr. *endon* — înăuntru, *toxikon* — otravă]

ENEA- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „nouă". [pron. *-ne-a-.* / < fr. *ennéa-*, cf. gr. *ennea*]

ENEACÓRD *s. n.* liră cu nouă coarde, folosită de vechii greci. [pron. *-ne-a-.* / < fr. *ennéacorde*, cf. gr. *ennea* — nouă, lat. *corda* — coardă]

ENEÁDĂ *s. f. (ant.)* ierarhie de nouă zei, simbolizînd forţele universului. ● *(rar)* reunire de nouă lucruri asemănătoare sau de nouă persoane. [pron. *-ne-a-.* / < fr. *ennéade*, cf. gr. *enneas*]

ENEAGÓN *s. n.* poligon cu nouă laturi şi nouă unghiuri. [< fr. *ennéagone*, cf. gr. *ennea* — nouă, *gonia* — unghi]

ENEAGONÁL, -Ă *adj.* cu nouă unghiuri, în formă de eneagon. [cf. fr. *ennéagonal*]

ENEASILÁB *adj., s. m.* (vers) de nouă silabe. [< fr. *ennéasyllabe*]

ENEÓDĂ *s. f. (electr.)* tub electronic cu nouă electrozi. [pron. *-ne-o-*. / < fr. *ennéode*]

ENEOLÍTIC *s. n.* epoca de tranziție de la neolitic la epoca bronzului, caracterizată prin întrebuințarea uneltelor de aramă curată. // *adj.* care aparține acestei epoci. [pron. *-ne-o-*. / < fr. *énéolithique*, cf. lat. *aeneus* — de aramă, gr. *lithos* — piatră]

ENERGÉTIC, -Ă *adj.* referitor la energie, care dă energie. [cf. fr. *énergétique*, it. *energetico*]

ENERGÉTICĂ *s. f.* parte a fizicii care studiază manifestările diferitelor forme de energie. ● ramură a tehnicii care studiază sursele de energie și posibilitățile de folosire ale acestora. [gen. *-cii*. / < fr. *énergétique*]

ENERGETICIÁN, -Ă *s. m. f.* specialist în energetică. [pron. *-ci-an*. pl. *-ieni, -iene*. / cf. fr. *énergéticien*]

ENERGETÍSM *s. n.* concepție idealistă de la sfîrșitul sec. XIX, formulată de chimistul și filozoful german W. Ostwald, care rupe mișcarea și energia de materie și interpretează toate fenomenele ca manifestări ale unei energii fundamentale, substanța lumii, lipsită de bază materială. [< fr. *énergétisme*]

ENERGETÍST, -Ă *adj.* referitor la energetism. // *s. m. f.* adept al energetismului. [< fr. *énergétiste*]

ENÉRGIC, -Ă *adj.* plin de energie, viguros, tare. ● *(despre medicamente)* cu acțiune imediată, tare, eficace. [cf. fr. *énergique*, it. *energico*]

ENÉRGICO *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* cu forță, cu energie, cu hotărîre. [< it. *energico*]

ENERGÍE *s. f.* **1.** capacitate a unui sistem de a efectua un lucru mecanic sau o altă acțiune echivalentă. **2.** forță, putere, vigoare, tărie. ● fermitate, hotărîre în atitudini, în acțiuni. [gen. *-iei*. / < fr. *énergie*, it. *energia*, cf. gr. *energeia* — activitate]

ENERGÓL *s. n.* combustibil pentru rachete. [< fr. *énergol*]

ENERGOMÉTRU *s. n. (med.)* aparat pentru studiul pulsului inimii. [< fr. *énergomètre*, cf. gr. *energeia* — activitate, *metron* — măsură]

ENERGUMÉN *s. m.* **1.** persoană care se pretinde a fi stăpînită de diavol. **2.** *(fig.)* exaltat; om care se agită puternic. [< fr. *énergumène*, cf. gr. *energoumenos* — agitat]

ENERVÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) înfuria, a (se) irita; a (se) indispune. [cf. fr. *énerver*, lat. *enervare*]

ENERVÁNT, -Ă *adj.* supărător, iritant. [cf. fr. *énervant*]

ENERVÁRE *s. f.* **1.** acțiunea de a (se) enerva și rezultatul ei; iritare, înfuriere. **2.** *(med.)* enervație. [< *enerva*]

ENERVÁȚIE *s. f. (med.)* ablațiune sau secționare a unui nerv sau a unui grup de nervi. [< fr. *énervation*]

ENFÉU *s. n. (arheol.)* nișă funerară cu fundul plat. [< fr. *enfeu*]

ENGASTRIMÍT *s. m. (rar)* ventriloc. [< fr. *engastrimythe*, cf. gr. *en* — în, *gaster* — abdomen, *mythos* — cuvînt]

ENGINEERING *s. n. (anglicism)* studiere a unui proiect industrial sub toate aspectele sale (tehnic, economic, financiar, social etc.). ● întocmire a unei lucrări de sinteză coordonînd munca mai multor echipe de specialiști în vederea stabilirii măsurilor necesare pentru obținerea unei eficiențe ridicate. [pron. *enginiring*. / < engl. *engineering*]

ÉNGLER *s. n. (tehn.)* unitate de măsură a viscozității uleiurilor minerale. [< fr., it., engl. *engler*, cf. *K. Engler*, chimist german]

ENGÓBĂ *s. f.* v. angobă.

ENGRÁMĂ *s. f. (med.)* urmă lăsată de activitatea unui excitant asupra sistemului nervos central. [< fr. *engramme*]

ENIGMÁTIC, -Ă *adj.* care constituie o enigmă; misterios. [cf. fr. *énigmatique*, it. *enigmatico*]

ENÍGMĂ *s. f.* **1.** ghicitoare. **2.** lucru greu de înțeles, încîlcit, ascuns; taină, mister. **3.** joc distractiv, de obicei în versuri, prezentîndu-se ca o ghicitoare; șaradă. [< fr. *énigme*, it. *enigma*, cf. lat. *aenigma*]

ENIGMÍSTICĂ *s. f.* știința jocurilor distractive. [gen. *-cii*. / < it. *enigmistica*]

ENILÍSM *s. n.* formă de alcoolism datorat abuzului de vin. [< fr. *oenilisme*]

ENJAMBAMÉNT *s. n. (lit.)* îngambament. [< fr. *enjambement*]

ENO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) vin", „(de la) vin". [var. *oeno-*. / < it. *eno-*, fr. *oeno-*, cf. gr. *oinos*]

ENOCIANÍNĂ *s. f.* substanță colorantă care dă culoarea vinului roșu. [pron. *-ci-a-*. / < fr. *énocyanine*]

ENOFÍL, -Ă *adj., s. m. f.* interesat în producerea și îmbunătățirea vinurilor. [cf. it. *enofilo*]

ENOFTALMÍE *s. f.* înfundare patologică a globului ocular în orbită. [gen. *-iei*. / < fr. *énophtalmie*, cf. gr. *en* — în, *ophtalmos* — ochi]

ENOLÁZĂ *s. f.* enzimă care intervine în procesul de fermentație alcoolică. [< fr. *énolase*]

ENÓLIC, -Ă *adj. (despre medicamente)* care folosește vinul ca excipient. O *acizi ~i* = nume dat la o serie de materii colorante care se găsesc în vinurile roșii. [< fr. *énolique*]

ENOLIZÁRE *s. f.* trecere a unor combinații chimice de la forma cetonică la cea enolică. [după fr. *énolisation*]

ENOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în enologie. și *oenolog*. var. *oinolog* s. m. f. / < fr. *oenologue*]

ENOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la enologie. [scris și *oenologic*. / < fr. *oenologique*]

ENOLOGÍE *s. f.* știință care se ocupă cu studiul vinurilor și al produselor derivate din vin. [gen. *-iei*. scris și *oenologie*. var. *oinologie* s. f. / < fr. *oenologie*, cf. gr. *oinos* — vin, *logos* — studiu]

ENOMETRÍE *s. f.* determinare a cantității de alcool din vin. [scris și *oenometrie*. / < fr. *oenométrie*]

ENOPTROMANȚÍE *s. f.* pretinsă artă de a ghici cu ajutorul unei oglinzi despre care se spunea că ar avea forțe magice. [gen. *-iei*. / < fr. *énoptromancie*, cf. gr. *enoptromanteia*]

ENÓRM, -Ă *adj.* foarte mare, imens, colosal. // *adv.* foarte mult; extrem de... [< fr. *énorme*, it. *enorme*, cf. lat. *enormis* < *ex* — afară, *norma* — regulă]

ENORMITÁTE *s. f.* **1.** *(rar)* întindere colosală. **2.** lucru de necrezut; exagerare. ● prostie, gugumănie; aberație, absurditate. [cf. fr. *énormité*, lat. *enormitas*]

ENOSTÓZĂ *s. f. (med.)* tumoare benignă a canalului medular al unui os. [< fr. *énostose*]

ENOTÉHNICĂ *s. f.* tehnica vinificației, a păstrării vinurilor. [gen. *-cii*. scris și *oenotehnică*. / < fr. *oenotechnique*]

ENOTERAPÍE *s. f.* tratament prin vin. [gen. *-iei.* scris și *oenoterapie.* var. *oinoterapie s. f.* / cf. it. *enoterapia* < gr. *oinos* — vin, *therapeia* — tratament]

ENSIFÓRM, -Ă *adj. (despre frunze)* de forma unei săbii. [< fr. *ensiforme*, cf. lat. *ensis* — sabie, *forma* — formă]

ENTÁLPIC, -Ă *adj.* referitor la entalpie. [< fr. *enthalpique*]

ENTALPÍE *s. f.* mărime termodinamică, exprimată prin energia internă a unei substanțe și produsul dintre presiune și volum. [gen. *-iei.* / < fr. *enthalpie*, gr. *en* — înăuntru, *thalpos* — încălzire]

ENTÁSIS *s. n. (arhit.)* partea îngroșată a fusului unei coloane galbate. [< fr. *entasis*]

ENTELEHÍE *s. f.* termen folosit de Aristotel, însemnînd scopul lăuntric care ar sta la baza dezvoltării materiei și ar determina în mod finalist întregul proces al dezvoltării ei. [gen. *-iei.* / < fr. *entéléchie*, cf. gr. *entelecheia* — activitate]

ENTER- v. e n t e r o-.

ENTERALGÍE *s. f.* durere ascuțită în intestine. [gen. *-iei.* / < fr. *entéralgie*, cf. gr. *enteron* — intestin, *algos* — durere]

ENTERECTAZÍE *s. f.* dilatare a intestinului. [gen. *-iei.* / < fr. *entérectasie*, cf. gr. *enteron* — intestin, *ektasis* — extensiune]

ENTERECTOMÍE *s. f.* rezecție a unei părți din intestin. [gen. *-iei.* / < fr. *entérectomie*, cf. gr. *enteron* — intestin, *ektome* — tăiere]

ENTÉRIC, -Ă *adj.* intestinal. [< fr. *entérique*]

-ENTERÍE element secund de compunere savantă cu semnificația „intestin". [< fr. *-entérie*, cf. gr. *enteron*]

ENTERÍTĂ *s. f.* inflamație a mucoasei intestinului. [< fr. *entérite*, cf. gr. *enteron* — intestin]

ENTERO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) intestin". [var. *enter-.* / < fr. *entéro-*, it. *entero-*, gr. *enteron* — intestin]

ENTEROANASTOMÓZĂ *s. f.* operație chirurgicală prin care se stabilește o comunicație între două anse intestinale pentru a ocoli o tumoare sau altă piedică a tranzitului intestinal. [pron. *-ro-a-.* / < fr. *entéro-anastomose*]

ENTEROBACTÉR *s. n.* bacterie care trăiește în tubul digestiv al omului și al animalelor. [cf. fr. *entérobactérie*]

ENTEROBIÁZĂ *s. f. (med.)* oxiuriază. [pron. *-bi-a-.* / < fr. *entérobiase*]

ENTEROCÉL *s. n. (med.)* hernie avînd un conținut format de intestin. [< fr. *entérocèle*]

ENTEROCENTÉZĂ *s. f. (med.)* puncție a intestinului în cursul unei intervenții chirurgicale în scopul evacuării conținutului intestinal. [< fr. *entérocentèse*, cf. gr. *enteron* — intestin, *kentesis* — înțepătură]

ENTEROCHINÁZĂ *s. f. (med.)* diastază a sucului intestinal. [< fr. *entérokinase*, cf. gr. *enteron* — intestin, *kinesis* — mișcare]

ENTEROCLÍZĂ *s. f. (med.)* spălătură intestinală. [< fr. *entéroclyse*]

ENTEROCÓC *s. m.* microb din intestin. [< fr. *entérocoque*]

ENTEROCOCÍE *s. f. (med.)* stare de boală datorită infecției prin enterococ. [gen. *-iei.* / < fr. *entérococcie*]

ENTEROCOLÍTĂ *s. f.* inflamație a intestinului subțire și a colonului. [< fr. *entérocolite*]

ENTEROGASTRÍTĂ *s. f.* gastroenterită. [< fr. *entérogastrite*]

ENTEROGASTRÓN *s. n.* hormon din duoden care inhibează secreția și mobilitatea stomacului. [< fr. *entérogastrone*, cf. gr. *enteron* — intestin, *gaster* — stomac]

ENTEROHEMORAGÍE *s. f.* hemoragie intestinală. [gen. *-iei.* / < fr. *entéro-hémorragie*, cf. gr. *enteron* — intestin, *haima* — sînge, *rhegnynai* — a curge]

ENTEROHEPATÍTĂ *s. f.* inflamație necrotică a cecumului și a ficatului, care se observă mai ales la curcile tinere. [< fr. *entérohépatite*]

ENTEROLÍT *s. n.* concrețiune minerală formată în intestin ; calcul intestinal. [< fr. *entérolithe*]

ENTEROLOGÍE *s. f.* ramură a medicinii care se ocupă cu studiul intestinului. [< fr. *entérologie*, cf. gr. *enteron* — intestin, *logos* — studiu]

ENTEROMÓRF, -Ă *adj. (biol.)* care are formă de intestin. [< fr. *entéromorphe*]

ENTEROPATÍE *s. f. (med.)* boală a intestinelor. [gen. *-iei.* / < fr. *entéropathie*, cf. gr. *enteron* — intestin, *pathos* — suferință]

ENTEROPEXÍE *s. f. (med.)* fixare a intestinului la peretele abdominal. [gen. *-iei.* / < fr. *entéropexie*]

ENTEROPTÓZĂ *s. f. (med.)* deplasare a intestinului în partea de jos a cavității abdominale. [< fr. *entéroptôse*]

ENTERORAGÍE *s. f. (med.)* hemoragie intestinală. [gen. *-iei.* / < fr. *entérorragie*, cf. gr. *enteron* — intestin, *rhegnynai* — a curge]

ENTERORENÁL, -Ă *adj. sindrom* ~ = sindrom infecțios produs de unele bacterii saprofite și manifestat prin tulburări intestinale urmate de septicemie, apoi de o serie de tulburări renale și urinare. [< fr. *entérorénal*]

ENTEROSCÓP *s. n.* instrument constînd dintr-un tub drept cu oglindă și dispozitiv de iluminat, folosit în enteroscopie. [< fr. *entéroscope*]

ENTEROSCOPÍE *s. f. (med.)* examinare a intestinului cu ajutorul enteroscopului. [gen. *-iei.* / < fr. *entéroscopie*]

ENTEROSPÁSM *s. n. (med.)* contractare spasdomică a intestinului. [< fr. *entérospasme*]

ENTEROSTENÓZĂ *s. f. (med.)* îngustare, strîmtare a intestinului. [< fr. *entérosténose*]

ENTEROSTOMÍE *s. f. (med.)* deschidere operatorie la piele a unei anse intestinale. [gen. *-iei.* / < fr. *entérostomie*, cf. gr. *enteron* — intestin, *stoma* — deschidere]

ENTEROTÓM *s. n. (med.)* instrument chirurgical folosit în enterotomie. [< fr. *entérotome*]

ENTEROTOMÍE *s. f. (med.)* incizie a peretelui intestinal. [gen. *-iei.* / < fr. *entérotomie*, cf. gr. *enteron* — intestin, *tome* — secțiune]

ENTEROVACCÍN *s. n.* vaccin introdus pe cale bucală și absorbit de intestin. [< fr. *entérovaccin*]

ENTEROZOÁR *s. n.* vierme sau parazit intestinal. [pron. *-zo-ar.* / < fr. *entérozoaire*]

ENTIMÉMĂ *s. f.* 1. silogism în care una dintre premise sau concluzia nu este exprimată, ci se subînțelege. 2. figură de stil constînd în exprimarea gîndului printr-o contradicție sau sub forma unei concluzii. [cf. fr. *enthymème*, gr. *enthymema* — reflecție]

ENTITÁTE *s. f.* ceea ce constituie esența, existența unui lucru ; conținut de sine stătător. [cf. fr. *entité*, lat. *entitas* < *ens*, *entis* — existență]

ENTOBLÁST *s. n.* v. e n d o b l a s t.

ENTODÉRM *s. n.* v. endoderm.
ENTOMO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la o) insectă, „(de la) insecte". [< fr. *entomo-*, cf. gr. *entomon*]
ENTOMOFÁG, -Ă *adj. (despre plante și animale)* care se hrănește cu insecte ; insectivor. [< fr. *entomophage*, cf. gr. *entomon* — insectă, *phagein* — a mînca]
ENTOMOFAGÍE *s. f.* faptul de a mînca insecte ; hrănire cu insecte. [gen. *-iei.* / < fr. *entomophagie*]
ENTOMOFÍL, -Ă *adj. (despre plante)* la care polenizarea se face cu ajutorul insectelor. [< fr. *entomophile*]
ENTOMOFILÍE *s. f.* polenizare prin intermediul insectelor ; entomogamie. [gen. *-iei.* / < fr. *entomophilie*]
ENTOMOFÍT, -Ă *adj. (despre criptogame și bacterii)* care crește pe insecte. [< fr. *entomophyte*]
ENTOMOGAMÍE *s. f.* entomofilie. [< germ. *Entomogamie*]
ENTOMOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în entomologie ; entomologist. [cf. it. *entomologo*]
ENTOMOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la entomologie. [< fr. *entomologique*]
ENTOMOLOGÍE *s. f.* ramură a zoologiei care se ocupă cu studiul insectelor. [gen. *-iei.* / < fr. *entomologie*, cf. gr. *entonom* — insectă, *logos* — studiu]
ENTOMOLOGÍST, -Ă *s. m. f. (rar)* entomolog. [< fr. *entomologiste*]
ENTOMOSTRACÉE *s. n. pl.* subclasă de crustacee inferioare, cuprinzînd dafnia, ciclopul etc. ; *(la sg.)* animal din această subclasă. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *entomostracées*]
ENTOPLÁSMĂ *s. f.* partea interioară a protoplasmei celulare. [< germ. *Entoplasma*]
ENTÓRSĂ *s. f.* leziune traumatică a unei articulații cauzată de ruperea sau întinderea bruscă a ligamentelor. [< fr. *entorse*]
ENTOZOÁR *s. n.* animal care trăiește parazitar în intestinul unui alt animal. [pron. *-zo-ar.* / < fr. *entozoaire*, cf. gr. *entos* — înăuntru, *zoon* — animal]
ENTRÁTĂ *s. f. (muz.)* introducere. [< it. *entrata*]
ENTRELÁCS *s. n. (arhit.)* motiv ornamental care constă dintr-o împletitură de linii curbe sau frînte. [< fr. *entrelacs*]
ENTREMÉSES *s. n. invar. (lit.)* reprezentație comică specific spaniolă, care se dădea între actele unei piese mai mari sau sub forma unor mici piese într-un act. [< sp. *entremeses*]
ENTRÓPIC, -Ă *adj.* referitor la entropie. [< fr. *entropique*]
ENTROPÍE *s. f.* **1.** *(fiz.)* mărime termodinamică de stare care reflectă ireversibilitatea proceselor fizice macroscopice. **2.** *(telec.)* cantitatea de informație raportată la un element al mesajului transmis. ● stare prin care toate simbolurile unei secvențe comunicate au o probabilitate egală de a fi transmise potrivit teoriei informației. O ~ *estetică* = stare de dezordine, de repartizare întîmplătoare a elementelor din care ia naștere opera de artă prin intervenția creatoare a artistului. [gen. *-iei.* / < fr. *entropie*, gr. *entropia*]
ENTROPIÓN *s. n. (med.)* întoarcere înăuntru a pleoapei, însoțită de iritația conjunctivei și a corneei. [pron. *-pi-on.* pl. *-oane.* / < fr. *entropion*]
ENTUZIÁSM *s. n.* însuflețire puternică, avînt, înflăcărare ; exaltare ; emoție extraordinară. [pron. *-zi-asm.* pl. *-me*, *-uri.* / < fr. *enthousiasme*, it. *entusiasmo*, cf. gr. *enthousiasmos* — emoție puternică]
ENTUZIASMÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) însufleți, a (se) înflăcăra, a fi sau a face pe cineva să fie cuprins de entuziasm. [cf. fr. *enthousiasmer*, it. *entusiasmare*]
ENTUZIASMÁRE *s. f.* faptul de a (se) entuziasma. [< *entuziasma*]
ENTUZIÁST, -Ă *adj. (și s.)* avîntat, înflăcărat, stăpînit de entuziasm ; care arată entuziasm. [< fr. *enthousiaste*, cf. gr. *enthousiastes*]
ENUCLEÁ *vb. I. tr. (liv.)* **1.** a explica, a lămuri o anumită chestiune. **2.** *(med.)* a face, a executa o enucleație. [pron. *-cle-a.* p. i. *-cleez*, 3,6 *-cleează.* / cf. it., lat. *enucleare*]
ENUCLEÁRE *s. f.* acțiunea de a enuclea ; enucleație. ● extirpare a unui organ (de obicei a unui ochi), a unei tumori prin separare de țesuturile învecinate. [< *enuclea*]
ENUCLEÁȚIE *s. f. (liv.)* explicație ; enucleare. [pron. *-cle-a-.* gen. *-iei.* var. *enucleațiune* s. f. / cf. fr. *énucléation*, lat. *enucleatio*]
ENUCLEAȚIÚNE *s. f.* v. enucleație.
ENUMERÁ *vb. I. tr.* a număra unul cîte unul ; a înșira. [p. i. *enúmăr*, 3,6 *enúmără*, conj. *enúmere.* / < fr. *énumérer*, it., lat. *enumerare*]
ENUMERÁBIL, -Ă *adj.* care se poate enumera. [cf. fr. *énumérable*]
ENUMERÁRE *s. f.* acțiunea de a enumera și rezultatul ei ; înșirare, numărătoare ; enumerație. [< *enumera*]
ENUMERATÍV, -Ă *adj.* care conține o enumerare. [< fr. *énumératif*]
ENUMERÁȚIE *s. f.* **1.** *(liv.)* enumerare ; numărătoare, numărare. **2.** figură de stil care cuprinde înșiruirea tuturor argumentelor, faptelor etc. privitoare la aceeași împrejurare sau temă. **3.** parte a unui discurs care precedă perorația și în care autorul recapitulează toate dovezile cuprinse în argumentație. [gen. *-iei.* / cf. fr. *énumération*, lat. *enumeratio*]
ENUNȚ *s. n.* formulare, enunțare, expunere (a unei idei, a unei probleme) ; formulă. [< *enunța*]
ENUNȚÁ *vb. I. tr.* a spune, a formula, a exprima, a expune (idei, teorii). [p. i. *enúnț.* / < it. *enunziare*, fr. *énoncer*, lat. *enuntiare*]
ENUNȚÁRE *s. f.* acțiunea de a enunța ; enunț. [< *enunța*]
ENUNȚIATÍV, -Ă *adj.* care enunță, care conține o enunțare. O *propoziție* ~*ă* (și *s. f.*) = propoziție care exprimă o constatare, prezentînd o acțiune sau o stare ca reală. [pron. *-ți-a-.* / cf. it. *enunziativo*]
ENURÉTIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de enurezis. [< fr. *énurétique*]
ENURÉZĂ *s. f.* v. enurezis.
ENUREZIS *s. f.* incontinență a urinei. [var. *enureză* s. f. / < fr. *énurésis*, cf. gr. *en* — în, *ouresis* — urinare]
ENZIMÁTIC, -Ă *adj.* referitor la enzime ; care se face cu ajutorul unei enzime. [< fr. *enzymatique*]
ENZÍMĂ *s. f.* substanță produsă de anumite celule vii care accelerează mersul reacțiilor chimice în celulă ; ferment ; diastază (1). [< fr. *enzyme*]
ENZIMOLOGÍE *s. f.* ramură a biochimiei care studiază enzimele. [gen. *-iei.* / < fr. *enzymologie*]
ENZIMOPATÍE *s. f. (med.)* stare patologică datorită dereglării funcționale a unei enzime sau a unui sistem enzimatic. [gen. *-iei.* / < fr. *enzymopathie*]

ENZIMOTERAPÍE *s. f.* folosirea terapeutică a enzimelor. [gen. *-iei.* / < fr. *enzymothérapie*]

ENZOÓTIC, -Ă *adj.* care are caracter de enzootie. [< fr. *enzootique*]

ENZOOTÍE *s. f.* epidemie care se răspîndește numai la animalele unui anumit teritoriu sau în cadrul unui grup limitat. [pron. *-zo-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *enzootie*, cf. gr. *en* — în, *zoon* — *animal*]

EO- element prim de compunere savantă cu semnificația „de la început", „cel mai vechi". [pron. *e-o-.* / < fr. *éo-*, cf. gr. *eos* — aurora]

EOANTRÓP *s. m.* gen de maimuțe antropoide fosile foarte asemănătoare cu omul; omul de Piltdown. [pron. *e-o-an-.* pl. *-pi.* / cf. gr. *eos* — aurora, *anthropos* — om]

EOCÉN *s. n.* epoca (seria) mijlocie a paleogenului. // *adj.* care aparține acestei epoci. [pron. *e-o-.* / < fr. *éocène*, cf. gr. *eos* — aurora, *kainos* — recent]

EOLIÁN, -Ă *adj.* acționat (sau produs) de vînt; anemogen. O *depozit* ~ = sediment format dintr-un material transportat de vînt. [pron. *e-o-li-an.* / < fr. *éolien*, cf. *Eolus*, zeul vînturilor la greci]

EOLÍT *s. n.* piatră din epoca preistorică, grosolan cioplită, folosită ca prima unealtă de omul primitiv. [pron. *e-o-.* pl. *-te*, *-turi.* / < fr. *éolithe*]

EOLÍTIC *s. n.* epoca pietrei cioplite. // *adj.* care datează din această epocă. [< fr. *éolithique*, cf. gr. *eos* — aurora, *lithos* — piatră]

EOLOTRÓP, -Ă *adj. (fiz.; despre corpuri;* op. izotrop) care nu are proprietăți identice în toate direcțiile. [pron. *e-o-.* / < fr. *éolotrope*]

EOLOTROPÍE *s. f.* însușirea de a fi eolotrop. [gen. *-iei.* / < fr. *éolotropie*]

EÓN *s. m. (fil.)* spirit considerat de gnostici ca emanat dintr-o inteligență divină. [pron. *e-on.* / < fr. *éon*, cf. gr. *aion* — eternitate]

EOZÍNĂ *s. f.* materie colorantă folosită în industria textilă, la fabricarea cernelurilor roșii etc. [pron. *e-o-.* / < fr. *éosine*]

EOZINOCÍT *s. n.* leucocită eozinofilă. [pron. *e-o-.* / < fr. *éosinocyte*]

EOZINOFÍL, -Ă *adj., s. n.* (leucocită) care conține granulații sensibile la coloranți acizi, ca eozina; acidofil. [pron. *e-o-.* / < fr. *éosinophile*]

EOZINOFILÍE *s. f. (biol.)* 1. afinitate a substanțelor protidice bazice pentru coloranți acizi. 2. prezența excesivă a eozinofilelor în sînge. [pron. *e-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *éosinophilie*]

EOZINOPENÍE *s. f. (med.)* scădere anormală a eozinofilelor din sînge. [pron. *e-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *éosinopénie*]

EOZÓIC *s. n.* proterozoic. // *adj.* care aparține acestei ere. [pron. *e-o-.* pl. *-ci*, *-ce.* / < fr. *éozoïque*, cf. gr. *eos* — aurora, *zoe* — viață]

EPACTÁL, -Ă *adj.* referitor la epactă. [< fr. *épactal*]

EPÁCTĂ *s. f. (liv.)* număr de zile care trebuie adăugat unui an lunar pentru a-l face să concorde cu anul solar. [< fr. *épacte*, cf. gr. *epaktos* — adăugat]

EPAGÓG *s. m.* arbitru care reglementa anumite chestiuni maritime la vechii greci. [< fr. *épagogue*, gr. *epagogos*]

EPAGÓGIC, -Ă *adj. (în filozofia lui Aristotel; despre silogisme)* inductiv. [< fr. *épagogique*, cf. gr. *epagoge* — inducție]

EPANADIPLÓZĂ *s. f. (lit.)* figură retorică care constă în repetarea unui cuvînt (sau a unui grup de cuvinte) la sfîrșitul și la începutul unei unități sintactice sau metrice; epanastrofă; prosapodoză; rediție. [< it. *epanadiplosi*, cf. gr. *epanadiplosis* — dublare]

EPANAFÓRĂ *s. f.* anaforă. [cf. fr. *épanaphore*, it. *epanafora* < gr. *epi* — cu privire la, *ana* — din nou, *pherein* — a purta]

EPANALÉPSĂ *s. f. (lit.)* figură de stil constînd în repetarea întreruptă a aceluiași cuvînt sau a unui grup de cuvinte în propoziție sau vers. [< fr. *épanalepse*, gr. *epanalepsis*]

EPANASTRÓFĂ *s. f. (lit.)* epanadiplozā. [et. incertă]

EPANDÁJ *s. n.* 1. *(franțuzism)* împrăștiere. 2. *(tehn.)* operație de împrăștiere a apelor uzate pe un teren permeabil în vederea epurării lor. ● împrăștierea îngrășămîntului pe cîmp. [< fr. *épandage*]

EPANÓDĂ *s. f. (lit.)* figură de stil care constă în reluarea unui cuvînt sau grup de cuvinte la începutul unor unități sintactice; regresiune (6). [cf. fr. *épanode*, gr. *epanodos* — întoarcere]

EPANORTÓZĂ *s. f. (lit.)* figură de stil constînd în retractarea sau reluarea a ceea ce-a spus în același enunț în scopul corectării enunțului sau a unei noțiuni; corecție. [cf. fr. *épanorthose*, gr. *epanorthosis*]

EPANȘAMÉNT *s. n. (med.)* acumulare de lichide în alte țesuturi sau locuri decît cele obișnuite ale organismului. [< fr. *épanchement*]

EPARVÉN *s. n. (med.)* tumoare osoasă a jaretului unui cal; spavan. [< fr. *éparvin*]

EPATÁ *vb. I. tr.* a impresiona puternic, izbitor, aului, a uimi. ● *refl.* a se extazia, a rămîne uluit, profund impresionat. [p. i. *-tez.* / < fr. *épater*]

EPATÁNT, -Ă *adj.* care epatează; uimitor, uluitor. [< fr. *épatant*]

EPATÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) epata și rezultatul ei; uluire; uimire. [< *epata*]

EPÁVĂ *s. f.* 1. resturi, rămășițe ale unei nave distruse sau naufragiate, aruncate de mare pe țărm; navă distrusă sau naufragiată. 2. *(fig.)* om distrus, ruinat (fizic și moral). [< fr. *épave*]

EPECÍE *s. f. (biol.)* folosire a indivizilor unei specii ca substrat de către indivizii altei specii. [gen. *-iei.* / < fr. *époecie*, cf. gr. *epi* — pe, *oikos* — casă]

EPENDÍM *s. n.* epiteliu care căptușește ventriculii cerebrali și canalul central al măduvei spinării. [< fr. *épendyme*]

EPENDIMÁR, -Ă *adj.* al ependimului. [< fr. *épendymaire*]

EPENDIMÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a canalului ependimului. [< fr. *épendymite*]

EPÉNGLU *s. n.* evoluție aeriană elementară a unui avion, executată în plan vertical. [< fr. *épingle*]

EPENTÉTIC, -Ă *adj. (despre sunete)* care a apărut prin epenteză. [cf. fr. *épenthétique*, gr. *epenthetikos*]

EPENTÉZĂ *s. f.* introducere a unei consoane între două sunete greu de pronunțat. [cf. fr. *épenthèse*, gr. *epenthesis*]

EPI- element prim de compunere savantă cu semnificația „deasupra", „pe". [< fr. *épi-*, it. *epi-*, cf. gr. *epi*]

EPIBÁT *s. m.* soldat din marina grecească. [< fr. *épibate*, gr. *epibates*]

ÉPIC, -Ă *adj.* care exprimă, în formă depovestire, fapte, idei, sentimente. O *gen* ~ = gen literar care cuprinde totalitatea pro-

ducţiilor literare cu caracter narativ. ● *(fig.)* demn de o epopee, grandios, de mari proporţii. [cf. fr. *épique*, lat. *epicus*, gr. *epikos*]

EPICÁRD *s. n.* învelişul extern al inimii. [< fr. *épicarde*, gr. *epi* — deasupra, *kardia* — inimă]

EPICARDÍTĂ *s. f. (med.)* inflamaţie a epicardului. [< fr. *épicardite*]

EPICÁRP *s. n.* pieliţa care înveleşte fructul unei plante. [< fr. *épicarpe*, cf. gr. *epi* — deasupra, *karpos* — fruct]

EPICÁRPIC, -Ă *adj.* al epicarpului. [< fr. *épicarpique*]

EPICĂ *s. f.* totalitatea operelor literare aparţinînd genului epic. [< fr. *épique*]

EPICÉN *adj. n. (despre substantive nume de fiinţe)* care are o formă unică pentru masculin şi feminin. [< fr. *épicène*, cf. gr. *epikoinos* — comun]

EPICÉNTRIC, -Ă *adj.* referitor la epicentru. [< fr. *épicentrique*]

EPICÉNTRU *s. n.* regiune de pe suprafaţa Pămîntului situată deasupra focarului unui cutremur. [după fr. *épicentre*, cf. gr. *epi* — deasupra, *kentron* — centru]

EPICHERÉMĂ *s. f.* polisilogism eliptic, ale cărui premise sînt entimeme. [cf. fr. *épichérème*, gr. *epicheirema*]

EPICICLOIDÁL, -Ă *adj.* referitor la epiciploidă. [pron. *-clo-i-*. / < fr. *épicycloïdal*]

EPICICLOÍDĂ *s. f.* curbă plană descrisă de un punct de pe un cerc mobil care se rostogoleşte fără să alunece pe un cerc fix. [pron. *-clo-i-*. / < fr. *épicycloïde*, cf. gr. *epi* — pe, *kyklos* — cerc]

EPICÍCLU *s. n.* 1. cerc care se rostogoleşte fără să alunece în exteriorul şi în planul unui cerc de bază fix. 2. *(geol.)* ciclu de eroziune întrerupt înainte de a se fi realizat complet. [pl. *-le*, *-luri*. / < fr. *épicycle*, cf. gr. *epi* — deasupra, *kyklos* — cerc]

EPICITÁTE *s. f.* caracter epic. [cf. it. *epicità*]

EPICONDÍL *s. n.* apofiză a extremităţii inferioare a humerusului. [< fr. *épicondyle*]

EPICONDILÍTĂ *s. f. (med.)* inflamaţie a epicondilului. [< fr. *épicondylite*]

EPICONTINENTÁL, -Ă *adj. (despre soluri)* de origine sedimentară marină, suprapus unor mase continentale. O *mare ~ă* = mare cu adîncimea sub 200 m, situată la marginea sau în interiorul unui continent. [cf. it. *epicontinentale*]

EPICÓRIU, -IE *adj. (liv.)* indigen ; nativ. [pron. *-riu*. / < it. *epicorio*, cf. gr. *epichorios*]

EPICOTÍL *s. n.* parte a tulpinii embrionului cuprinsă între cotiledoane şi primele frunze. [cf. fr. *épicotyle*, it. *epicotile*]

EPICRANIÁN, -Ă *adj.* care înconjură craniul. [pron. *-ni-an*, pl. *-ieni*, *-iene*. / < fr. *épicrânien*]

EPICRÁNIU *s. n.* structură care acoperă craniul. [pron. *-niu*. / < fr. *épicrâne*, cf. gr. *epi* — deasupra, *kranion* — craniu]

EPICRÍZĂ *s. f. (med.)* concluzie medicală pe foaia de observaţie asupra unui caz tratat. [< fr. *épicrise*, cf. gr. *epi* — deasupra, *krisis* — judecată]

EPICUREIÁN, -Ă *adj.* v. epicurian.

EPICURÉIC, -Ă *adj.* epicurian. [cf. germ. *epikureisch*]

EPICUREÍSM *s. n.* v. epicurism.

EPICURÉU, -ÉE *adj., s. m. f.* epicurian. [< lat. *epicureus*]

EPICURIÁN, -Ă *adj.* referitor la epicurism ; epicureic. O *şcoala ~ă* = epicurism. // *s. m. f.* adept al epicurismului ; epicureu. ● om înclinat spre plăceri, ahtiat după plăceri. [pron. *-ri-an*. var. *epicureian*, *-ă* adj. / < cf. fr. *épicurien*]

EPICURÍSM *s. n.* doctrină filozofică materialistă-ateistă a lui Epicur, care îmbogăţeşte atomismul antic, iar în etică încearcă să creeze o teorie a plăcerii raţionale, la baza căreia stă un ideal individualist, de evitare a suferinţei şi de dobîndire a unei fericiri senine, susţinînd că cel mai rezonabil lucru pentru om este repaosul, liniştea şi nu activitatea. [var. *epicureism* s. n. / < fr. *épicurisme* < *Epicur*, filozof grec din antichitate]

EPIDÉMIC, -Ă *adj.* de epidemie ; contagios. [< fr. *épidémique*]

EPIDEMICITÁTE *s. f.* caracter epidemic al unei boli. [cf. fr. *épidémicité*]

EPIDEMÍE *s. f.* boală care bîntuie într-un anumit loc cu violenţă ; *(pop.)* molimă. [gen. *-iei*. / < fr. *épidémie*, it. *epidemia*, cf. gr. *epi* — deasupra, *demos* — popor]

EPIDEMIOLÓG, -Ă *s. m. f.* medic specialist în epidemiologie. [cf. it. *epidemiologo*]

EPIDEMIOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la epidemiologie. [< fr. *épidémiologique*]

EPIDEMIOLOGÍE *s. f.* disciplină care studiază epidemiile. [pron. *-mi-o-*. gen. *-iei*. / < fr. *épidémiologie*, cf. fr. *épidémie*, gr. *logos* — studiu]

EPIDÉRM *s. n.* v. epidermă.

EPIDÉRMĂ *s. f.* membrană care acoperă derma şi formează împreună cu aceasta pielea. ● ţesut protector al plantelor, format dintr-un strat de celule aşezate la exterior. [var. *epiderm* s. n. / < fr. *épiderme*, cf. gr. *epi* — deasupra, *derma* — piele]

EPIDÉRMIC, -Ă *adj.* al epidermei ; de natura epidermei. [< fr. *épidermique*]

EPIDERMÍTĂ *s. f.* inflamaţie a epidermei. [cf. fr. *épidermite*]

EPIDERMIZÁRE *s. f.* acoperire a unei plăgi de către epidermă după cicatrizare. [et. incertă]

EPIDERMOFITÍE *s. f.* boală de piele datorită unor ciuperci microscopice care se localizează în epidermă, fără a afecta părul. [gen. *-iei*. / < fr. *épidermophytie*, cf. gr. *epi* — deasupra, *derma* — piele, *phyton* — plantă]

EPIDERMOÍD, -Ă *adj.* asemănător cu epiderma. [pron. *-mo-id*. / < fr. *épidermoïde*]

EPIDERMOLÍZĂ *s. f.* sensibilitate deosebită a epidermei, caracterizată prin formarea de bule cu conţinut seros. [< fr. *épidermolyse*]

EPIDERMOMICÓZĂ *s. f.* micoză care afectează stratul superficial al pielii şi fanerele. [< fr. *épidermomycose*]

EPIDIAPROIECTÓR *s. n.* aparat care permite proiecţia atît prin transparenţă, cît şi prin reflexie. [cf. fr. *épidiaprojecteur*]

EPIDIASCÓP *s. n.* aparat care serveşte la proiecţia prin transparenţă a unui diapozitiv *(diascop)* sau la proiecţia în lumina reflectată a unei figuri luminate *(episcop)*. [pron. *-di-as-*. / < fr. *épidiascope*, cf. germ. *Epidiaskop*]

EPIDIASCÓPIC, -Ă *adj.* referitor la epidiascop. [< fr. *épidiascopique*]

EPIDÍCTIC, -Ă *adj. (liv.)* care serveşte la o demonstraţie. [< fr. *épidictique*, fr. *epideiktikos*]

EPIDIDÍM *s. n.* mic corp oblong situat în lungul marginii dinapoi şi de sus a testiculului. [pl. *-muri*, *-me*. / < fr. *épididyme*]

EPIDIDIMECTOMÍE *s. f. (med.)* ablaţiune chirurgicală a epididimului. [gen. *-iei*. / < fr. *épididymectomie*]

EPIDIDIMÍTĂ *s. f. (med.)* inflamaţie a epididimului. [< fr. *épididymite*]

EPIDIDIMOTOMÍE *s.f. (med.)* incizie a epididimului. [<gen. *-iei.* / < fr. *épididimotomie*]

EPIDÓT *s.n.* silicat natural de calciu, aluminiu și fier. [< fr. *épidote*]

EPIDOTIZÁRE *s.f.* fenomen prin care anumite roci se imbogățesc in epidot. [cf. fr. *épidotiser*]

EPIFENOMÉN *s.n.* 1. *(fil.)* fenomen secundar a cărui prezență sau lipsă nu alterează producerea fenomenului esențial. 2. simptom accesoriu în cursul unei boli, fără legătură directă cu aceasta. [< fr. *épiphénomène*]

EPIFENOMENALÍSM *s.n.* concepție antiștiințifică potrivit căreia conștiința este un epifenomen. [var. *epifenomenism* s.n. / cf. fr. *épiphénoménisme*]

EPIFENOMENÍSM *s.n.* v. epifenomenalism.

EPIFENOMENÍST, -Ă *adj.* referitor la epifenomenism. // *s.m.f.* adept al epifenomenismului. [< fr. *épiphénoméniste*]

EPIFÍL, -Ă *adj. (bot.)* care se dezvoltă pe frunze. [< fr. *épiphylle*, cf. gr. *epi* — pe, *phyllon* — frunză]

EPIFÍT, -Ă *adj. (despre plante)* care trăiește pe suprafața altor plante, pe care le folosește numai ca sprijin. [< fr. *épiphyte*, cf. gr. *epi* — pe, *phyton* — plantă]

EPIFITÍE *s.f. (bot.)* boală care atacă plantele în anumite perioade de timp. [gen. *-iei.* / < fr. *épiphytie*]

EPIFIZÁR, -Ă *adj.* referitor la epifiză, al epifizei. [< fr. *épiphysaire*]

EPIFÍZĂ *s.f.* 1. extremitatea mai umflată a unui os lung. 2. glanda pineală. [< fr. *épiphyse*, cf. gr. *epi* — deasupra, *physis* — creștere]

EPIFIZECTOMÍE *s.f. (med.)* ablațiune a epifizei (2). [gen. *-iei.* / < fr. *épiphysectomie.*

EPIFIZÍTĂ *s.f. (med.)* boală de creștere interesînd epifiza și constînd într-un proces osteocondritic ; osteocondroză epifizară ; cifoza adolescenților. [< fr. *épiphysite*]

EPIFONÉM *s.n.* exclamație sentențioasă prin care se termină, se rezumă un discurs, o povestire. [< fr. *épiphonème*, cf. gr. *epi* — peste, *phonein* — a vorbi]

EPIFORĂ *s.f.* 1. exagerare de natură patologică a secreției lacrimale. 2. (op. anaforă) figură de stil constînd în repetarea unui cuvînt sau a unor cuvinte la sfîrșitul unor unități sintactice sau metrice ; epistrofă. [< fr. *épiphora*, cf. gr. *epiphora*]

EPIFÓRIC, -Ă *adj.* referitor la epifore. o idee accesorie. [< fr. *épiphrase*, cf. gr. *epi phorisch*]

EPIFRÁZĂ *s.f.* figură retorică prin care se adaugă unei fraze care pare terminată una sau mai multe părți în care se dezvoltă o idee accesorie. [< fr. *épiphrase*, cf. gr. *epi* — peste, *phrasis* — frază]

EPIGASTRALGÍE *s.f. (med.)* durere în regiunea epigastrului. [< fr. *épiphrase*, cf. gr. *epi gastralgie*]

EPIGÁSTRIC, -Ă *adj.* al epigastrului. [< fr. *épigastrique*]

EPIGÁSTRU *s.n.* partea superioară a abdomenului. [< fr. *épigastre*, cf. gr. *epi* — deasupra, *gaster* — stomac]

EPIGENÉTIC, -Ă *adj. (biol.)* referitor la epigeneză. ● *(despre minerale)* care este mai recent decît rocile în care este cuprins. [< fr. *épigénétique*]

EPIGENÉZĂ *s.f.* 1. *(biol.)* concepție evoluționistă care arată că în cursul dezvoltării embrionare au loc o serie de transformări succesive ale oului fecundat. 2. *(geol.)* procese de depunere a mineralelor după formarea rocilor în care sînt cuprinse. [< fr. *épigenèse*, cf. gr. *epi* — după, *genesis* — naștere]

EPIGENÍE *s.f.* epigeneză. [gen. *-iei.* / < fr. *épigénie*]

EPIGÉU, -ÉE *adj. (despre animale, plante ;* op. hipogeu) care trăiește la suprafața pămîntului. ● *(despre un mod de germinație)* în care cotiledoanele sînt la suprafața pămîntului. [< fr. *épigé*, cf. gr. *epi* — pe, *ge* — pămînt]

EPIGÍN, -Ă *adj. (despre elemente florale ;* op. hipogin) inserat deasupra ovarului. [< fr. *épigyne*, cf. gr. *epi* — pe, *gyne* — femeie]

EPIGLÓTĂ *s.f.* membrană situată în partea superioară a laringelui, care acoperă glota, împiedicînd astfel pătrunderea alimentelor în căile respiratorii. [< fr. *épiglotte*, cf. gr. *epi* — deasupra, *glotta* — limbă]

EPIGLÓTIC, -Ă *adj.* al epiglotei. [< fr. *épiglottique*]

EPIGLOTÍTĂ *s.f. (med.)* inflamația epiglotei. [< fr. *épiglottite*]

EPIGÓN *s.m.* 1. denumire dată fiilor celor șapte comandanți care au pierit la asediul Tebei. ● diadoh. 2. *(adesea ironic)* descendent, urmaș (inferior predecesorilor) ; scriitor minor din faza de declin a unei școli literare. [< fr. *épigone*, it. *epigono*, cf. gr. *epigonos* — descendent]

EPIGÓNIC, -Ă *adj.* de epigon (2). [cf. it. *epigonico*]

EPIGONÍSM *s.n.* atitudine, manifestare de epigon (2), care presupune pastișarea, absența originalității, a capacității creatoare, a spiritului novator. [< fr. *épigonisme*]

EPIGRÁF *s.n.* citat semnificativ pus la începutul unei cărți, al unui capitol. ● scurtă inscripție de pe fațada unui edificiu, a unui monument etc. [< fr. *épigraphe*, cf. gr. *epi* — deasupra, *graphein* — a scrie]

EPIGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la epigrafie. [< fr. *épigraphique*]

EPIGRAFÍE *s.f.* știință care se ocupă cu descifrarea și interpretarea inscripțiilor. [gen. *-iei.* / < fr. *épigraphie*]

EPIGRAFÍST, -Ă *s.m.f.* specialist în epigrafie. [cf. fr. *épigraphiste*]

EPIGRAMÁTIC, -Ă *adj.* cu caracter de epigramă ; satiric, înțepător. [cf. fr. *épigrammatique*, lat. *epigrammaticus*]

EPIGRÁMĂ *s.f.* 1. *(ant.)* inscripție pe morminte, monumente, vase etc. 2. *(lit.)* specie de poezie (scurtă) cu caracter satirizant, care se sfîrșește printr-o poantă ironică, mușcătoare la adresa unui personaj, a unui fapt etc. [< fr. *épigramme*, it., lat. *epigramma*, cf. gr. *epi* — deasupra, *gramma* — inscripție]

EPIGRAMÍST, -Ă *s.m.f.* autor de epigrame. [< fr. *épigrammiste*]

EPILÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) depila. [< fr. *épiler*]

EPILÁRE *s.f.* depilare. [< *epila*]

EPILATÓR, -OÁRE *adj.* care servește la epilație. // *s.n.* depilant, depilator. [< *epila* + *-tor*, cf. fr. *épilatoire*]

EPILÁȚIE *s.f.* operație de smulgere a firelor de păr (cu ajutorul unei pensete etc.) ; depilație. [gen. *-iei.* var. *epilațiune* s.f. / < fr. *épilation*]

EPILAȚIÚNE *s.f.* v. epilație.

EPILEPSÍE *s.f.* boală nervoasă manifestată prin accese de convulsii însoțite de pier-

derea cunoștinței și a sensibilității ; *(pop.)* boala copiilor. [gen.-*iei*. / < fr. *épilepsie*, cf. gr. *epilepsia* — acces]

EPILÉPTIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de epilepsie. [cf. fr. *épileptique*]

EPILEPTIFÓRM, -Ă *adj.* care se aseamănă cu epilepsia. [< fr. *épileptiforme*]

EPILEPTOGÉN, -Ă *adj.* care produce epilepsie sau provoacă fenomene epileptice. [< fr. *épileptogène*]

EPILEPTOÍD, -Ă *adj.* care prezintă aparențele epilepsiei, asemănător epilepsiei. [pron. -*to-id*. / < fr. *épileptoïde*]

EPILÓG *s. n.* partea finală a unui roman, a unui poem etc., care cuprinde concluziile autorului și subliniază anumite idei ; încheiere. ● *(fig.)* sfîrșit, încheiere a unei acțiuni, a unei întîmplări etc. [< fr. *épilogue*, it. *epilogo*, cf. lat. *epilogus*, gr. *epilogos* < *epi* — la urmă, *logos* — vorbire]

EPILOGÁ *vb. I. tr. (rar)* a încheia, a termina. ● a găsi de spus ceva în plus la orice. [< fr. *épiloguer*, it. *epilogare*]

EPILOGÍSTIC, -Ă *adj.* apt de gîndire ; prudent. ● *(gram.)* care marchează o concluzie. [< gr. *epilogistikos*]

EPILOGÍSM *s. n.* calcul, reflecție, examen, cercetare. [< gr. *epilogismos, epi* — la urmă, *logismos* — raționament]

EPIMÉR *s. m. (chim.)* fiecare dintre cei doi izomeri ai unei monozaharide. [< fr. *épimère*]

EPIMERÍE *s. f. (chim.)* transpoziție intramoleculară a atomilor de carbon din molecula monozaharidelor, care se produce în anumite condiții experimentale. [gen. -*iei*. / < fr. *épimérie*]

EPIMÓNĂ *s. f. (ret.)* comorație. [cf. fr. *épimone*, gr. *epimone*]

EPINÉTĂ *s. f.* spinetă. [< fr. *épinette*]

EPIPLOCĂ *s. f. (ret.)* concatenație. [< fr. *épiploque*, cf. gr. *epiploke*]

EPIPLOCÉL *s. n. (med.)* hernie a epiploonului. [< fr. *épiplocèle*]

EPIPLOÓN *s. n.* ligament peritoneal care unește viscerele. [< fr. *épiploon*, cf. gr. *epiploon* — plutitor]

EPIPROIECTÓR *s. n.* aparat care permite epiproiecția. [cf. fr. *épiprojecteur*]

EPIPROIÉCȚIE *s. f.* proiecție bazată pe reflectarea unor imagini netransparente. [pron. -*pro-iec-*. / cf. fr. *épiprojection*]

EPIROGENÉTIC, -Ă *adj.* referitor la epirogeneză ; epirogenic. O *mișcări ~e* = mișcări lente de ridicare sau de scufundare ale scoarței Pămîntului, care se produc pe suprafețe întinse. [cf. germ. *epirogenetisch*]

EPIROGENÉZĂ *s. f. (geol.)* ridicare a unor compartimente mari din scoarța Pămîntului deasupra nivelului mării. [< fr. *épirogenèse*]

EPIROGÉNIC, -Ă *adj.* epirogenetic. [< fr. *épirogénique*, cf. gr. *epeiros* — continent, *gennan* — a produce]

EPISCÉNIU *s. n.* construcție ca un etaj superior, situată deasupra scenei, în teatrele antice. [pron. -*niu*. / < fr. *épiscénium*, lat. *episcenium*]

EPISCÓP *s. n.* aparat de proiecție a obiectelor opace prin reflexie. ● *(mil.)* dispozitiv optic folosit la tancuri, care permite cercetarea cîmpului prin ferestrele de observare. [< germ. *Episkop*, fr. *épiscope*, cf. gr. *epi* — deasupra, *skopein* — a privi]

EPISCOPÁL, -Ă *adj.* referitor la episcop, la episcopat. [cf. fr. *épiscopal*, lat. *episcopalis*]

EPISCOPÁT *s. n.* rangul, demnitatea de episcop ; timpul cît un episcop ocupă această funcție ; episcopie. [cf. fr. *épiscopat*, lat. *episcopatus*]

EPISCÓPIC, -Ă *adj.* referitor la episcop. [< fr. *épiscopique*]

EPISCOPÍE *s. f.* proiectare a obiectelor opace cu ajutorul episcopului. [gen. -*iei*. / < fr. *épiscopie*]

EPISILOGÍSM *s. n.* silogism dintr-un polisilogism care are ca una din premise concluzia silogismului anterior *(prosilogism)*. [pl. -*me*, -*muri*. / cf. fr. *épisyllogisme* < gr. *epi* — deasupra, *syllogismos* — silogism]

EPISÓD *s. n.* 1. parte a acțiunii în vechea tragedie greacă, desfășurată între două intervenții ale corului. ● parte dintr-o operă literară circumscrisă la un singur moment, la înfățișarea unei singure situații. 2. acțiune secundară legată de acțiunea principală a unui poem, a unui roman etc. ● *(muz.)* secțiune mijlocie construită într-o tonalitate aparte, pe teme proprii, intercalată între părțile principale ale unei compoziții mari. 3. întîmplare, incident, fapt accesoriu. [pl. -*oade*, -*oduri*. var. *epizod* s. n. / < fr. *épisode*, cf. gr. *epeisodion* — ceea ce vine din afară]

EPISÓDIC, -Ă *adj.* de episod ; neesențial, întîmplător, incidental, secundar. [< fr. *épisodique*]

EPISPADÍAS *s. n.* malformație congenitală constînd din deschiderea uretrei pe fața dorsală a penisului. [pron. -*di-as*. / < fr. *épispadias*, cf. gr. *epi* — deasupra, *spadon* — ruptură]

EPISPÁSTIC, -Ă *adj., s. n.* (medicament) care produce o revulsie a pielii. [< fr. *épispastique*]

EPISTÁXIS *s. n.* hemoragie nazală ; rinoragie. [cf. fr. *épistaxis* < gr. *epi* — pe, *staxis* — scurgere]

EPISTEMOLÓG, -Ă *s. m. f.* adept al epistemologiei. [cf. it. *epistemologo*]

EPISTEMOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la epistemologie. [< fr. *épistémologique*]

EPISTEMOLOGÍE *s. f.* parte a gnoseologiei care studiază procesul cunoașterii din cadrul diferitelor științe ; teorie a cunoașterii. [gen. -*iei*. / < fr. *épistémologie*, cf. gr. *episteme* — știință, *logos* — studiu]

EPISTÍL *s. n. (arhit.)* parte de antablament rezemată direct pe coloane ; arhitravă. [< fr. *épistyle*, cf. gr. *epistylion* *epi* — pe, *stylos* — coloană]

EPISTOLÁR, -Ă *adj.* referitor la arta de a scrie scrisori ; compus în formă, în stil de scrisoare. // *s. n.* carte cu sfaturi și modele de cum se întocmesc scrisorile. [cf. fr. *epistolaire*, lat. *epistolaris*]

EPÍSTOLĂ *s. f.* 1. scrisoare. 2. *(lit.)* specie de poezie lirică cu caracter filozofic, moral etc., scrisă în forma unei scrisori. [< lat. *epistola* — scrisoare, cf. gr. *epistole* < *epistellein* — a trimite știri]

EPISTOLIÉR *s. m. (rar)* autor de scrisori ; cel care excelează în arta epistolară. [pron. -*li-er*. / < fr. *épistolier*]

EPISTOLOGRÁF *s. m.* autor, scriitor de scrisori. [cf. it. *epistolografo*]

EPISTOLOGRAFÍE *s. f.* 1. sistem de scriere vulgară la vechii egipteni. 2. arta de a redacta scrisori. [gen. -*iei*. / < fr. *épistolographie*]

EPISTRÓFĂ *s. f.* 1. *(ret.)* repetiție a unui cuvînt la sfîrșitul unei fraze ; epiforă (2). 2. fel de întoarcere folosit în tactica militară a grecilor. [< fr. *épistrophe*, gr. *epistrophe* < *epistrephein* — a întoarce]

EPITÁF *s. n.* inscripție funerară ; placă (de obicei din marmură) care cuprinde o inscripție funerară. ● poezioară compusă cu oca-

zia morții cuiva. [pl. *-furi, -fe.* / < fr. *épitaphe*, cf. lat. *epitaphius*, gr. *epitaphion* < gr. *epi* — deasupra, *taphos* — mormînt]

EPITĂGMĂ *s. f. (ant.)* corp de infanteriști ușor înarmați în falanga grecească. [cf. it., gr. *epitagma*]

EPITALÁM *s. n. (liv.)* mic poem sau cîntec de nuntă în cinstea tinerilor căsătoriți. [pl. *-me, -muri.* / cf. fr. *épithalame*, lat. *epithalamium*, gr. *epithalamion* ◁ gr. *epi* — la, *thalamos* — căsătorie]

EPITĂZĂ *s. f.* parte a unei drame în care se leagă intriga, conflictul. [< fr. *épitase*]

EPITELIÁL, -Ă *adj.* al epiteliului, de epiteliu. [pron. *-li-al.* / cf. fr. *épithélial*]

EPITELIÓM *s. n. (med.)* tumoare malignă a epiteliului ; carcinom. [pron. *-li-om.* pl. *-oame.* / < fr. *épithélioma*]

EPITÉLIU *s. n.* țesut compus din unul sau mai multe straturi de celule, care formează învelișul pielii, al mucoaselor etc. [pron. *-liu.* / < fr. *épithélium*, cf. gr. *epi* — deasupra, *thele* — mamelă]

EPITELIZÁRE *s. f. (med.)* acoperirea cu epiteliu a unei plăgi după cicatrizare. [după fr. *épithélisation*]

EPITÉT *s. n. (lit.)* cuvînt așezat lîngă un substantiv pentru a-l lămuri, a-l determina cît mai nuanțat. ● calificativ. [pl. *-te,* (rar) *-turi.* / < fr. *épithète*, it. *epiteto*, cf. gr. *epitheton* — adăugat]

EPITÉTIC *adj. n.* 1. *(despre stil)* încărcat cu epitete. 2. referitor la epitet. [< fr. *épithétique*]

EPITÉZĂ *s. f.* 1. *(med.)* corecțiune a unei articulații defectuoase. 2. *(lingv.)* adaos al unui element neetimologic la sfîrșitul unui cuvînt. [cf. fr. *épithèse*, it. *epitesi* < gr. *epithesis*]

EPITIMÍE *s. f.* surescitare cerebrală. [gen. *-iei.* / < fr. *épithymie*]

EPITROCHÁSM *s. n. (lit.)* figură de stil constînd dintr-o serie de enunțuri nominale, formate din cuvinte monosilabice succesive și care se încheie cu un cuvînt bisilabic sau polisilabic. [< fr. *épitrochasme*, gr. *epitrochasmos*]

EPITRÓPĂ *s. f. (ret.).* concesie. [< fr. *épitrope*, cf. gr. *epitrope*]

EPÍU *s. n.* dig de piatră sau de nuiele, construit de la malul unei ape către larg pentru a micșora lățimea apei sau pentru a-i apăra malurile de eroziuni. [pron. *-piu.* / < fr. *épi*]

EPIZEÚXIS *s. n.* reluare imediată a unui cuvînt în propoziție sau în vers. [pron. *-zeu-.* / < fr., gr. *epizeuxis*]

EPIZOÁR *s. n.* parazit care trăiește pe pielea altui animal. [pron. *-zo-ar.* / cf. fr. *épizoaire*]

EPIZÓD *s. n.* v. episod.

EPIZÓNĂ *s. f. (geol.)* zonă superficială (pînă la 6 km) de metamorfism în scoarța Pămîntului. [et. incertă]

EPIZOÓTIC, -Ă *adj.* referitor la epizootie. [pron. *-zo-o-.* / cf. fr. *épizootique*]

EPIZOOTÍE *s. f.* epidemie la animale. [gen. *-iei.* / < fr. *épizootie*, cf. gr. *epi* — peste, *zoon* — animal]

EPIZOOTOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în epizootii. [cf. it. *epizootologo*]

EPOCÁL, -Ă *adj.* menit să determine, să delimiteze o epocă. ● răsunător, memorabil. [cf. it. *epocale*]

EPÓCĂ *s. f.* 1. perioadă, interval de timp din istorie, marcat prin anumite evenimente importante. O *a face* ~ = a marca o modă, a lăsa o amintire durabilă. 2. timp, moment, vreme (cînd se repetă ceva periodic în aceleași condiții). 3. subdiviziune a unei ere geologice. [pl. *-ci, -ce.* var. *epohă* s. f. / < fr. *époque*, it. *epoca*, cf. gr. *epoche* — timp de oprire]

EPÓDĂ *s. f.* 1. *(în teatrul antic grecesc)* a treia parte a cîntecului unui cor, după strofă și antistrofă. 2. poezie lirică cu caracter satiric, compusă din distihuri. [cf. fr. *épode*, lat., gr. *epodos* < *epi* — deasupra, *ode* — cîntec]

ÉPOHĂ *s. f.* v. epocă.

EPOLÁRE *s. f.* 1. aducere a armei în poziția de ochire și declanșare a focului. 2. *(constr.)* execuție a unui epolment. 3. *(mar.)* devierea din plan a marginii unei table de bordaj sau de punte. [după fr. *épauler, épaulement*]

EPOLÉT *s. m.* bandă (carton îmbrăcat cu stofă) care se aplică pe umerii uniformelor militare și pe care se indică gradul, specialitatea militară etc. [pl. *-eți,* (s. n.) *-te, -turi.* / < rus. *epolet*, cf. fr. *épaulette*]

EPOLMÉNT *s. n. (constr.)* zid de susținere. [< fr. *épaulement*]

EPONÍM *s. m.* magistrat care, în cetățile Greciei antice și în vechea Romă, dădea numele său anului ; (mai ales) primul dintre cei nouă arhonți ai Atenei sau unul dintre cei doi consuli ai Romei, care dădea numele său anului. // *adj.* care dă numele său unui loc, unui oraș etc. [< fr. *éponyme*, cf. gr. *epi* — pe, *onoma* — nume]

EPONIMÍE *s. f.* funcție de eponim. ● listă a arhonților eponimi. [gen. *-iei.* / < fr. *éponymie*]

EPÓNJ *s. n.* țesătură specială moale, cu aspect buretos, din care se fac prosoape, halate de baie etc. [< fr. *éponge*]

EPOPÉE *s. f.* specie epică în versuri de mare întindere, în care se povestesc fapte eroice legendare sau istorice de o deosebită însemnătate pentru viața unui popor ; *(p. ext.)* operă epică de mare amploare. ● șir de fapte, de întîmplări eroice, glorioase. [pron. *-pe-e.* / < fr. *épopée*, it. *epopea*, cf. gr. *epopoiia* < *epos* — poem, *poiein* — a face]

EPOPÉIC, -Ă *adj.* referitor la epopee, cu caracter de epopee. [pron. *-pe-ic.* / ◁ *epopee* + *-ic*]

EPÓPT *s. m. (în Grecia antică)* inițiat în cultul secret eleusin. [< germ. *Epopt*, cf. gr. *epoptes*]

ÉPOS *s. n. (liv.)* epopee. ● povestire. [pl. *-suri.* / ◁ germ. *Epos*, gr. *epos*]

EPRUBÉTĂ *s. f.* tub de sticlă rezistentă închis la un capăt, folosit în laboratoare. [< fr. *éprouvette*]

EPRUVÉTĂ *s. f.* piesă confecționată dintr-un anumit material pentru a fi supusă unor încercări în vederea determinării proprietăților acestuia ; corp de probă. [< fr. *éprouvette* < *éprouver* — a încerca]

EPUIZÁ *vb. I.* 1. *tr., refl.* a (se) termina, a (se) isprăvi. 2. *tr.* a lămuri complet, a termina discuțiile, a încheia (o problemă). 3. *refl.* a se istovi, a se extenua. [pron. *-pu-i-.* / < fr. *épuiser*]

EPUIZÁBIL, -Ă *adj.* care se poate epuiza. [cf. fr. *épuisable*]

EPUIZÁNT, -Ă *adj.* care epuizează ; extenuant. [cf. fr. *épuisant*]

EPUIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) epuiza ; extenuare. [< *epuiza*]

EPUIZMÉNT *s. n. (rar)* epuizare. ● îndepărtare cu pompele a apei dintr-o săpătură sau dintr-un batardou. [< fr. *épuisement*]

ÉPULIS *s. n. (med.)* tumoare inflamatorie a mucoasei gingivale. [< fr. *épulis*, cf. gr. *epi* — pe, *oulon* — gingie]

EPULÓN *s. m. (la romani)* preot însărcinat cu pregătirea și cu supravegherea ospețelor sacre. [< fr. *épulon*, cf. lat. *epulo* < *epulae* — ospăț]

EPULÓTIC, -Ă *adj. (despre remedii)* care cicatrizează ; cicatrizant. [< fr. *épulotique*, gr. *epoulotikos*]

EPURÁ *vb. I. tr.* 1. a curăța (o soluție etc.) de substanțele sau de corpurile nefolositoare sau dăunătoare. 2. a îndepărta (dintr-o instituție, o întreprindere etc.) elementele necorespunzătoare etc. [< fr. *épurer*]

EPURÁRE *s. f.* acțiunea de a epura și rezultatul ei ; curățire, purificare, epurație. [< *epura*]

EPURATÍV, -Ă *adj.* de natură a epura, purificator. [< fr. *épuratif*]

EPURATÓR *s. n.* aparat cu ajutorul căruia se face curățirea unui material de substanțele nefolositoare sau dăunătoare. [cf. fr. *épurateur*]

EPURAȚIE *s. f.* epurare, purificare, curățire. [gen. *-iei.* var. *epurațiune* s. f. / < fr. *épuration*]

EPURAȚIÚNE *s. f.* v. epurație.

EPÚRĂ *s. f.* reprezentare la scară, prin linii geometrice, a unui obiect oarecare. ● desen realizat după o schiță. [< fr. *épure*]

EQUATÓR *s. n.* v. ecuator.

EQUATORIÁL, -Ă *adj.* v. ecuatorial.

EQUÁȚIE *s. f.* v. ecuație.

EQUÉSTRU, -Ă *adj.* v. ecvestru.

EQUISETACÉE *s. f. pl.* v. ecvizetacee.

EQUISÉTUM *s. m.* 1. arbore fosil cu rizomi subterani, de pe care se dezvoltă tulpinile aeriene cu ramuri și frunze în verticil. 2. coada-calului. [< fr. *equisetum*, cf. lat. *equisaetum* < *equus* — cal, *saeta* — păr rigid]

ERADICÁ *vb. I. tr. (latinism)* a smulge din rădăcini, a dezrădăcina ; *(p. ext.)* a stârpi, a desființa, a extirpa. [p. i. *eradic.* / < lat., it. *eradicare*]

ERADICÁRE *s. f.* acțiunea de a eradica și rezultatul ei ; eradicație. [< *eradica*]

ERADICÁȚIE *s. f.* eradicare. [gen. *-iei.* / < fr. *éradication*]

ERÁSMIC, -Ă *adj.* care provine de la Erasm. O *citire ~ă* = citire a limbilor clasice indicată de Erasm, potrivit modului cum acesta presupunea că se pronunțau. [cf. *Erasm din Rotterdam*, învățat olandez din evul mediu]

ERÁTĂ *s. f.* listă adăugată la sfârșitul unei cărți, conținând semnalarea și îndreptarea greșelilor de tipar (uneori și de fond) strecurate în cuprinsul lucrării. [var. *errata* s. f., *erratum* s. n. / < fr., lat. *errata*, cf. lat. *errare* — a greși]

ERÁTIC, -Ă *adj.* care nu este fix ; neregulat. O *bloc* ~ = bloc de piatră de dimensiuni mari, adus de ghețari și rămas într-un anumit loc în urma retragerii acestora. [< fr. *erratique*, cf. lat. *errare* — a rătăci]

ÉRĂ *s. f.* 1. epocă, perioadă istorică marcată de un eveniment deosebit, de la care se începe numărătoarea anilor. ● epocă de la care începe o nouă ordine a lucrurilor. 2. fiecare dintre marile diviziuni ale timpurilor geologice. [< fr. *ère*, it. *era*, cf. lat. *aera* — epocă]

ERBACÉE *adj., s. f.* (plantă) cu tulpina fragedă, moale (ca iarba). [pron. *-ce-e.* pl. invar. / < fr. *herbacé*, cf. lat. *herba* — iarbă]

ERBICÍD, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care distruge ierburile dăunătoare pentru agricultură. [var. *ierbicid, -ă* adj., s. n. / < fr. *herbicide*, cf. lat. *herba* — iarbă, *caedere* — a ucide]

ERBICIDÁRE *s. f. (agr.)* aplicarea de erbicide pe un teren. [et. incertă]

ÉRBIU *s. n.* element din familia pământurilor rare. [pron. *-biu.* / < fr. *erbium*]

ERBIVÓR, -Ă *adj.* care se nutrește cu ierburi. // *s. n. pl.* ordin de mamifere care se hrănesc numai cu plante ; *(la sg.)* animal din acest ordin. [< fr. *herbivore*, cf. lat. *herba* — iarbă, *vorare* — a mânca]

ERBORIZÁ *vb. I.* v. ierboriza.

ERBORIZÁRE *s. f.* v. ierborizare.

ERCULEÁN, -Ă *adj.* v. herculean.

ERÉB *s. n. (în mitologia greacă)* loc întunecat, subteran, unde era împărăția morților. [cf. it. *erebo*, lat. *erebum*, gr. *erebos*]

ERÉCT, -Ă *adj. (liv. ; mai ales despre plante)* drept, ridicat în sus ; vertical. [< lat. *erectus* < *erigere* — a ridica]

ERECTÍL, -Ă *adj.* referitor la erecție, capabil de erecție. [< fr. *érectile*]

ERECTILITÁTE *s. f.* calitatea a ceea ce este erectil. [cf. fr. *érectilité*]

ERECTÓR *adj. m. (despre mușchi)* care servește la ridicarea anumitor organe. // *s. n.* mașină de lucru folosită la ridicarea și la așezarea în poziție definitivă a pieselor prefabricate grele. [< fr. *érecteur*]

ERÉCȚIE *s. f. (liv.)* ridicare ; poziție verticală. [gen. *-iei.* var. *erecțiune* s. f. / cf. fr. *érection*, lat. *erectio* — ridicare]

ERECȚIÚNE *s. f.* v. erecție.

ERED- v. eredo-.

ERÉDE *s. m.* moștenitor. [var. *herede* s. m. / < lat. *heres, it. erede*]

EREDITÁR, -Ă *adj.* transmis prin moștenire ; care se moștenește ; moștenit. [var. *hereditar, -ă* adj. / cf. fr. *héréditaire*, it. *ereditario*]

EREDITÁTE *s. f.* 1. transmitere a anumitor caractere de la o generație la alta. 2. succesiune, moștenire. [var. *hereditate* s. f. / cf. lat. *hereditas*, fr. *hérédité*]

EREDO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) moștenire", „moștenit", „ereditar". [var. *ered-.* / < fr. *hérédo-*, cf. lat. *heres* — moștenitor]

EREDOPATÍE *s. f.* afecțiune moștenită sau transmisibilă ereditar. [gen. *-iei.* / < fr. *hérédopathie*, cf. gr. *heres* — moștenitor, *pathos* — boală]

EREDOSÍFILIS *s. n. (med.)* sifilis ereditar. [< fr. *hérédosyphilis*]

EREMÍT *s. m.* ermit. [cf. it., lat. *eremita*, gr. *eremites* < *eremos* — deșert]

EREMÍTIC, -Ă *adj. (rar)* de eremit, al eremitului. [< fr. *érémitique*, it. *eremitico*, lat. bis. *eremiticus*]

EREMITÍSM *s. n.* situație de eremit. [< fr. *érémitisme*]

EREPSÍNĂ *s. f.* diastază a intestinului care ajută la descompunerea protidelor. [< fr. *érepsine*]

ERÉTIC, -Ă *adj.* referitor la o erezie, cu caracter de erezie. // *s. m. f.* adept, propovăduitor al unei erezii. [cf. fr. *hérétique*, it. *eretico*, gr. *hairetikos*]

ERETÍSM *s. n.* 1. excitație a sistemului nervos senzitiv. 2. *(fig.)* exaltare, creștere violentă a unei pasiuni. [< fr. *éréthisme*, cf. gr. *erethismos* — iritație]

EREUTOFOBÍE *s. f.* teamă de a roși în fața cuiva ; eritrofobie. [pron. *-re-u-*, gen.

-iei. < fr. *ereuthophobie*, cf. gr. *ereuthein* — a roşi, *phobos* — frică]

EREZÍE *s. f.* 1. doctrină contrară dogmelor religiei (mai ales religiei creştine catolice) care este condamnată de biserică. 2. *(fig.)* rătăcire, abatere, greşeală, eroare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *hérésie*, it. *eresia*, gr. *hairesis* — alegere]

ERG *s. m. (fiz.)* unitate de măsură a energiei, a lucrului mecanic şi a cantităţii de căldură, egală cu lucrul mecanic efectuat de forţa de o dină care îşi deplasează punctul de aplicaţie cu 1 cm în direcţia ei. [< fr. *erg*, cf. gr. *ergon* — lucru]

ERG *s. n. (geol.)* deşert de nisip format din dune, în Sahara occidentală. [< fr. *erg* < cuv. arab]

ERGÁN *s. n.* produs ceramic, folosit în special în electrotehnica de înaltă frecvenţă. [< fr. *ergan*]

ERGASTERÍE *s. f. (ant.)* atelier meşteşugăresc în Atena. [< fr. *ergasterie*]

ERGO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „(referitor la) muncă", „activitate", „energie". [< fr. *ergo-*, cf. gr. *ergon*]

ERGÓDIC, -Ă *adj. (fiz.; despre un sistem termodinamic)* al cărui parametri interni depind, la parametri externi daţi, numai de energie. [< fr. *ergodique*, cf. germ. *ergodisch*]

ERGODICITÁTE *s. f.* însuşirea unui sistem termodinamic de a fi ergodic. [cf. fr. *ergodicité*]

ERGODINAMOGRAF *s. n.* ergograf. [et. incertă]

ERGOGRÁF *s. n.* aparat pentru înregistrarea forţei musculare ; ergodinamograf. [< fr. *ergographe*, cf. gr. *ergon* — lucru, *graphein* — a scrie]

ERGOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la ergograf, înregistrat la ergograf. [< fr. *ergographique*]

ERGOGRÁMĂ *s. f.* diagramă obţinută la ergograf. [< *ergo* + *-gramă*]

ERGOLÓGIE *s. f.* ştiinţa despre bunurile materiale ale culturii. [< germ. *Ergologie*]

ERGOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la ergometrie. O *bicicletă ~ă* = aparat în formă de bicicletă fără roţi, servind pentru aprecierea adaptării la efort în diferite sectoare de muncă şi discipline sportive. [< fr. *ergométrique*]

ERGOMETRÍE *s. f.* măsurarea lucrului mecanic efectuat în timpul unui efort fizic. [gen. *-iei.* / < fr. *ergométrie*]

ERGOMÉTRU *s. n.* aparat pentru măsurarea lucrului mecanic ; dinamometru. [< fr. *ergomètre*, cf. gr. *ergon* — lucru, *metron* — măsură]

ERGÓNĂ *s. f.* nume generic pentru substanţe cu activitate fiziologică (ca hormoni, vitamine, enzime). [< fr. *ergone*]

ERGONOMÍE *s. f.* disciplină care studiază condiţiile şi metodele de muncă în scopul îmbunătăţirii posibilităţilor de a folosi maşina. [gen. *-iei.* / < fr. *ergonomie*, cf. gr. *ergon* — lucru, *nomos* — normă]

ERGONOMÍST, -Ă *s. m. f.* specialist în ergonomie. [< fr. *ergonomiste*]

ERGOSTERÍNĂ *s. f.* ergosterol. [< fr. *ergostérine*]

ERGOSTERÓL *s. n.* sterol care se găseşte în ţesuturile animale şi vegetale ; ergosterină. [< fr. *ergostérol*]

ERGOTÁ *vb. I. tr. (franţuzism)* a şicana, a sicii pentru fleacuri. [< fr. *ergoter*]

ERGOTERAPÍE *s. f.* tratarea unor boli fizice şi psihice prin muncă. [gen. *-iei.* / < fr. *ergothérapie*, cf. gr. *ergon* — muncă, *therapeia* — tratament]

ERGOTÍNĂ *s. f.* substanţă toxică extrasă din secara cornută, folosită în medicină ca hemostatic ; ergotoxină. [< fr. *ergotine*]

ERGOTÍSM [1] *s. n. (franţuzism)* manie de a sicii, de a şicana. [< fr. *ergotisme*]

ERGOTÍSM [2] *s. n.* intoxicaţie cu ergotină. [< fr. *ergotisme*]

ERGOTOXÍNĂ *s. f.* ergotină. [< fr. *ergotoxine*]

ERICACÉE *s. f. pl. (bot.)* familie de plante dicotiledonate gamopetale, cuprinzînd afinul, rododendronul şi azaleele ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *éricacées*]

ERIJÁ *vb. I. refl.* a-şi aroga ilegal o autoritate, un rol etc., a se da drept... [p. i. 3, 6 *-jează*, ger. *-jînd.* / < fr. *ériger*, cf. it., lat. *erigere* — a înălţa]

ERIJÁRE *s. f.* acţiunea de a se erija. [< *erija*]

ERINÍI *s. f. pl.* divinităţi ale infernului, la greci, reprezentate cu părul răvăşit, împletit cu şerpi ; *(la romani)* furii. [< fr. *érinnyes*, cf. gr. *Erinyes*]

ERÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la eristică. O *şcoala ~ă* = nume dat şcolii din Megara, datorită înclinării ei spre controverse. // *s. m. f.* adept al eristicii. / < fr. *éristique*]

ERÍSTICĂ *s. f.* arta de a controversa, folosind argumente subtile sau artificii sofistice. [< fr. *éristique*, cf. gr. *eristikos* < *erizein* — a discuta în contradictoriu]

ERITÉM *s. n.* afecţiune a pielii, manifestată prin pete roşii, care apare în unele boli. [pl. *-me*, *-muri.* / < fr. *érythème*, cf. gr. *erythema* — roşeaţă]

ERITEMATÓS, -OÁSĂ *adj., s. m. f.* (suferind) de eritem. [< fr. *érythémateux*]

ERITRÍNĂ *s. f.* antibiotic izolat din eritrocitele mamiferelor, cu efect în special asupra bacteriilor difterice. [< fr. *érythrine*]

ERITRO- element prim de compunere savantă cu sensul de „roşu". [< fr. *erythro-*, cf. gr. *erythros*]

ERITROBLÁST *s. m.* globulă roşie cu nucleu, în stare de formare. [< fr. *érythroblaste*, cf. gr. *erythros* — roşu, *blastos* — vlăstar]

ERITROBLASTEMÍE *s. f.* boală caracterizată prin prezenţa eritroblaştilor în sînge. [gen. *-iei.* / < fr. *érythroblastémie*]

ERITROBLASTÓZĂ *s. f.* boală caracterizată prin apariţia de eritroblaşti în sînge. [< fr. *érythroblastose*]

ERITROCÍT *s. n. (biol.)* globulă roşie fără nucleu ; hematie. [pl. *-te.* / < fr. *érythrocyte*, cf. gr. *erythros* — roşu, *kytos* — celulă]

ERITROCITÓZĂ *s. f.* poliglobulie. [< fr. *érythrocytose*]

ERITRODERMÍE *s. f. (med.)* roşeaţă inflamatorie generalizată a pielii. [gen. *-iei.* / < fr. *érythrodermie*, cf. gr. *erythros* — roşu, *derma* — piele]

ERITROFOBÍE *s. f. (med.)* ereutofobie. [gen. *-iei.* / < fr. *érythrophobie*]

ERITROPATÍE *s. f. (med.)* nume generic dat bolilor globulelor roşii. [gen. *-iei.* / < fr. *érythropathie*]

ERITROPENÍE *s. f.* scădere considerabilă a numărului globulelor roşii din sînge. [gen. *-iei.* / < fr. *érythropénie*]

ERITROPOIÉZĂ *s. f.* proces de formare a hematiilor. [< fr. *érythropoièse*, cf. gr. *erythros* — roşu, *poiein* — a face]

ERITROPSÍE *s. f.* vedere colorată în roşu. [gen. *-iei.* / < fr. *érythropsie*]

ERITROPSÍNĂ *s. f.* pigment roşu care se găseşte în celulele din retină. [< fr. *érythropsine*]

ERITROTOXÍNĂ *s. f.* toxină care acţionează asupra globulelor roşii. [cf. fr. *érythrotoxine*]

ERITRÓZĂ *s. f.* (*med.*) 1. aspect roşu congestiv al pielii şi al mucoaselor. ● hiperplazie a ţesuturilor formatoare de hematii. 2. monozaharidă cu patru atomi de carbon. 3. mare uşurinţă de a roşi. [< fr. *érythrose*]

ERITROZÍNĂ *s. f.* substanţă colorantă folosită ca sensibilizator fotografic în galben şi portocaliu. [< fr. *érythrosine*]

ERITRURÍE *s. f.* (*med.*) colorare în roşu a urinei, datorită hemoglobinei sau unui pigment colorat introdus în organism. [gen. *-iei.* / < fr. *erythrurie*]

ERIZIPÉL *s. n.* boală infecţioasă manifestată prin inflamarea şi înroşirea unei părţi din piele şi prin febră ; (*pop.*) brincă, orbalţ. [< fr. *érysipèle*, cf. gr. *erysipelas*]

ERIZIPELATÓS, -OÁSĂ *adj.* de natura erizipelului. [< fr. *érysipélateux*]

ERLÍFT *s. n.* v. a e r l i f t.

ERMENEÚTIC, -Ă *adj.* v. h e r m e n e u t i c.

ERMENEÚTICĂ *s. f.* v. h e r m e n e u t i c ă]

ERMÉTIC, -Ă *adj.* 1. care astupă, închide perfect, nelăsînd să pătrundă aerul sau gazele. 2. obscur, cu sens greu de înţeles, de neînţeles. 3. (*rar ; în terminologia alchimiştilor*) care este în legătură cu medicina universală şi cu transmutaţia metalelor. [var. *hermetic*, *-ă* adj. / < fr. *hermétique*, it. *ermetico*]

ERMETÍSM *s. n.* 1. caracterul de neînţeles al unei opere, lucrări teoretice, caracterul secret al unei doctrine. 2. curent literar, manifestat cu precădere după primul război mondial, care a cultivat deliberat (în poezie) un limbaj excesiv intelectualizat, incifrat, adesea ininteligibil. [var. *hermetism* s. n. / < fr. *hermétisme*, it. *ermetismo*, cf. *Hermes (Trismegistul)*, zeu grec, considerat de alchimişti ca patron al ştiinţelor oculte şi al magiei]

ERMETIZÁ *vb. I. tr.* (*rar*) a face ermetic, de neînţeles. [cf. fr. *hermétiser*]

ERMETIZÁRE *s. f.* acţiunea de a ermetiza. [< *ermetiza*]

ERMETIZÁNT, -Ă *adj.* cu caracter voit ermetic. [cf. fr. *hermétisant*]

ERMÍT *s. m.* (*rar*) călugăr care trăieşte în singurătate ; pustnic, sihastru. [< fr. *ermite*]

ERMITÁGIU *s. n.* v. e r m i t a j.

ERMITÁJ *s. n.* (*rar*) pustnicie, sihăstrie ; (p. *ext.*) mic palat izolat ; loc depărtat, izolat, retras de lume ; pavilion izolat în parcul unui castel. [var. *ermitagiu* s. n. / < fr. *ermitage*]

EROÁRE *s. f.* 1. greşeală, lipsă de concordanţă între percepţiile noastre şi realitatea obiectivă. O *a induce* (pe cineva) *în* ~ = a amăgi, a înşela. 2. diferenţa dintre valoarea unei mărimi şi valoarea măsurată a acestei mărimi. [gen. *-orii.* / cf. fr. *erreur*, it. *errore*, lat. *error*]

ERODÁ *vb. I. tr., refl.* a produce sau a suferi o eroziune ; a (se) roade. [< fr. *éroder*, cf. lat. *erodere* — a roade]

ERODÁNT, -Ă *adj.* care roade (prin acţiune chimică). [cf. fr. *érodant*]

ERODÁRE *s. f.* (*rar*) eroziune. [< *eroda*]

ERÓIC, -Ă *adj.* 1. referitor la eroii din mitologie, al eroilor din mitologie. 2. propriu unui erou sau unei eroine ; de erou, vitejesc. 3. care arată, dovedeşte eroism. ● (*despre poezii, poeme etc.*) care cîntă, povesteşte faptele unui erou. // *s. n.* formă de manifestare a sublimului, expresie viguroasă a unităţii idealului etic cu cel estetic. [pron. *-ro-ic.* / < fr. *héroïque*, it. *eroico*, lat. *heroicus*]

EROICÓMIC, -Ă *adj.* care este în acelaşi timp eroic şi comic. O *poem* ~ = poem-epopee care are un subiect comic. [cf. fr. *héroï-comique*]

EROÍNĂ *s. f.* 1. femeie plină de virtute şi de curaj eroic, femeie viteză, curajoasă. 2. personaj principal femenin al unei opere literare ; (p. *ext.*) femeie care este personajul principal al unei întîmplări. [< fr. *héroïne*]

EROÍSM *s. n.* caracterul a ceea ce este eroic ; vitejie, curaj ; spirit de erou. [< fr. *héroïsme*]

ERONÁT, -Ă *adj.* greşit, inexact. [cf. fr. *erroné*]

ÉROS *s. n.* ansamblul pornirilor sexuale, considerate din punct de vedere psihanalitic ; libido. ● ansamblul instinctelor de conservare şi perpetuare. [< fr. *éros*, cf. *Eros*, zeul iubirii la greci]

EROTEMÁTIC, -Ă *adj.* (*fil. ; despre metoda folosită de Socrate*) care constă în a-l face pe învăţăcel ca, prin întrebări, să afle singur adevărul ; referitor la erotematică. [cf. fr. *érotématique*, germ. *erotematisch*]

EROTEMÁTICĂ *s. f.* metoda de a afla adevărul prin întrebări. [< germ. *Erotematik*]

ERÓTIC *adj.* referitor la iubire. ● care conţine sentimente de dragoste ; care cîntă dragostea. ● (*s. f.*) totalitatea operelor literare care cîntă iubirea. ● senzual. [cf. fr. *érotique*, it. *erotico* < gr. *erotikos* < *Eros*, zeul iubirii la greci]

EROTÍSM *s. n.* caracter erotic. ● (*med.*) dragoste maladivă ; senzualism. [cf. fr. *érotisme*]

EROTO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „(referitor la) dragoste", „iubire", „impuls, instinct erotic", „sexual". [cf. fr. *éroto-*, it. *eroto-* < gr. *eros*]

EROTOMÁN, -Ă *adj., s. m. f.* obsedat sexual. [< fr. *érotomane*]

EROTOMANÍE *s. f.* psihopatie care se caracterizează prin predominarea ideilor sexuale ; obsesie sexuală. [gen. *-iei.* / < fr. *érotomanie*, cf. gr. *eros* — iubire, *mania* — nebunie]

ERÓU *s. m.* 1. (*ant.*) personaj mitologic născut dintr-un muritor şi o divinitate, înzestrat cu puteri supraomeneşti şi despre care se povesteau fapte măreţe ; semizeu. ● (p. *ext.*) denumire dată de greci unor oameni deosebit de viteji, autori ai unor fapte măreţe. 2. persoană vestită prin forţa, vitejia şi biruinţele sale în războaie, în lupte ; personalitate distinsă prin faptele sale măreţe. ● ostaş căzut pe cîmpul de luptă. 3. persoană deosebită prin calităţile sale morale şi prin acţiunile sale măreţe ; om care se distinge în mod special într-un anumit domeniu. O ~ *al muncii (socialiste)* = titlu de înaltă distincţie acordat de stat persoanelor care se deosebesc printr-o muncă de valoare excepţională pentru societate ; persoană care a primit acest titlu. 4. personaj principal al unui poem, al unui roman etc. ● personaj principal al unei întîmplări. [< lat. *heros*, cf. fr. *héros*]

EROZIÚNE *s. f.* **1.** acțiunea de roadere pe care o exercită mai ales apa și agenții atmosferici asupra Pământului ; *(spec.)* roadere a solului produsă de acțiunea diferiților agenți externi. 2. uzura conductelor sau a aparatelor metalice, datorită frecării fluidelor de pereții acestora. 3. ulcerație ușoară, superficială a pielii sau a mucoaselor. [pron. *-zi-u-*. / < fr. *érosion*]

EROZÍV, -Á *adj.* care roade, care provoacă o eroziune. [< fr. *érosif*]

ERPETOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în erpetologie. [cf. fr. *erpétologiste*]

ERPETOLÓGIC, -Á *adj.* referitor la erpetologie. [< fr. *erpétologique*]

ERPETOLOGÍE *s. f.* parte a istoriei naturale care studiază reptilele. [gen. *-iei*. / < fr. *erpétologie*, cf. gr. *herpeton* — reptilă, *logos* — studiu]

ERRÁTA *s. f.* v. e r a t ă.

ERRÁTUM *s. n.* v. e r a t ă.

ERUCIFÓRM, -Ă *adj. (biol.)* în formă de omidă, cu aspect de omidă. [< fr. *erucifórme*, cf. lat. *eruca* — omidă, *forma* — formă]

ERUCTÁ *vb. I. intr.* a rigii. [< fr. *éructer*, lat. *eructare*]

ERUCTÁȚIE *s. f.* eliminare de gaze sau de mici cantități de suc gastric prin esofag și cavitatea bucală ; rigiială, rigiit. [gen. *-iei*. var. *eructațiune* s. f. / < fr. *éructation*, cf. lat. *eructatio*]

ERUCTAȚIÚNE *s. f.* v. e r u c t a ț i e.

ERUDÍT, -Ă *adj.* cu cunoștințe vaste ; învățat, savant. ● *(despre opere științifice)* care arată erudiție, cunoștințe multe și profunde. [cf. fr. *érudit*, lat. *eruditus* — cioplit, instruit]

ERUDÍȚIE *s. f.* cunoaștere aprofundată a uneia sau a mai multor științe (dobîndită mai ales prin lecturi) ; cultură vastă. [gen. *-iei*. var. *erudițiune* s. f. / cf. fr. *érudition*, lat. *eruditio*]

ERUDIȚIÚNE *s. f.* v. e r u d i ț i e.

ERÚPE *vb. III. intr.* a țîșni, a izbucni ; *(despre vulcani, sonde)* a fi în erupție. [p. i. *erúp*, 3 *-pe*. / < lat. *erumpere*, după *rupe*]

ERÚPERE *s. f.* acțiunea de a erupe și rezultatul ei. [< *erupe*]

ERUPTÍV, -Á *adj.* **1.** de (din) erupție ; *(despre roci)* de origine vulcanică. ● *(fig.)* violent, impetuos, vulcanic (în porniri, în gîndire). 2. *(despre o boală)* însoțit de o erupție. [< fr. *éruptif*]

ERUPTIVÍSM *s. n.* ansamblu de fenomene legate de mișcarea și de localizarea magmelor în scoarța terestră sau pe suprafața ei. [< fr. *éruptivisme*]

ERÚPȚIE *s. f.* **1.** ieșire bruscă și violentă din pămînt a unui gaz, a țițeiului, a lavei etc. ; erupere, țîșnire, izbucnire. O ~ *vulcanică* = ansamblul fenomenelor legate de migrarea magmei și de revărsarea ei sub formă de lavă ; vulcanism. 2. ~ *solară* = creștere bruscă a strălucirii unei regiuni a cromosferei. 3. apariție pe piele a unor pete roșii sau a unor bășicuțe în cazul unor boli. [gen. *-iei*. var. *erupțiune* s. f. / cf. fr. *éruption*]

ERUPȚIÚNE *s. f.* v. e r u p ț i e.

ERZÁȚ *s. n.* surogat. [pl. *-țuri*. / < germ. *Ersatz* — înlocuitor]

ESACȚIÚNE *s. f.* v. e x a c ț i u n e.

ESAGERAȚIÚNE *s. f.* v. e x a g e r a ț i e.

ESÁMEN *s. n.* v. e x a m e n.

ESÁR *s. n.* v. o e s a r.

ESCÁDRĂ *s. f.* **1.** mare unitate navală de război, care este comandată de un viceamiral. 2. mare unitate militară de aviație, comandată de un general. [< fr. *escadre*, cf. it. *squadra* — grup de patru corăbii]

ESCADRÍLĂ *s. f.* subunitate a unui regiment de aviație sau de marină. [< fr. *escadrille*]

ESCADRÓN *s. n.* subunitate de cavalerie, corespunzînd companiei de infanterie. [pl. *-oane*. / < fr. *escadron*]

ESCALADÁ *vb. I. tr.* a sări, a trece peste un obstacol înalt, cățărîndu-se, folosind o scară. [< fr. *escalader*]

ESCALADÁRE *s. f.* acțiunea de a escalada și rezultatul ei ; trecere peste un obstacol. ● *(p. ext.)* extindere treptată a unei acțiuni ; tactica extinderii treptate a războiului, a acumulării de forțe. [< *escalada*]

ESCALÁDĂ *s. f.* escaladare ; cățărare, ascensiune. [< fr. *escalade*]

ESCALATÓR *s. n.* scară cu trepte mișcătoare, care transportă trecătorii de la un nivel la altul ; scară rulantă. [< engl. *escalator*]

ESCÁLĂ *s. f.* loc de oprire a unei nave sau a unui avion pentru aprovizionare, pentru încărcare și descărcare de mărfuri, pentru debarcare sau îmbarcare de pasageri etc. ; *(p. ext.)* oprire. [< fr. *escale*]

ESCALÓP *s. n.* preparat alimentar făcut din mușchi de vițel fierți în sos de vin. [pl. *-puri*. / < fr. *escalope*]

ESCAMOTÁ *vb. I. tr.* **1.** a face să dispară ceva pe neașteptate, a ascunde ceva cu iscusință. ● *(fig.)* a ascunde, a denatura, a falsifica. 2. a introduce trenul de aterizare al unui avion, în timpul zborului, în locașurile speciale din corpul său. [< fr. *escamoter*, cf. sp. *escamotar* — a face să dispară]

ESCAMOTÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi escamotat, ascuns. [cf. fr. *escamotable*]

ESCAMOTÁJ *s. n.* faptul de a escamota ; escamotare. ● acrobație nautică făcută cu caiacul, constînd într-o întoarcere înapoi cu ambarcația și o revenire. [< fr. *escamotage*]

ESCAMOTÁRE *s. f.* acțiunea de a escamota și rezultatul ei. [< *escamota*]

ESCAPÁDĂ *s. f.* ieșire pe furiș, nepermisă, de obicei de scurtă durată, pentru distracții. ● aventură. [< fr. *escapade*]

ESCAPÍSM *s. n.* *(liv.)* tendință de a cultiva evadarea din realitatea vieții sociale, de a căuta refugiu în atemporabilitate. [< engl. *escapisme*, germ. *Eskapismus*, cf. engl. *escape* — a evada]

ESCÁRĂ *s. f.* coajă neagră care se formează pe piele de obicei din cauza unei arsuri. [< fr. *escarre*, cf. gr. *eschara* — focar]

ESCARIFICÁ *vb. I. tr.* a forma, a produce o escară. [< fr. *escarrifier*]

ESCARIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a escarifica. [< *escarifica*]

ESCARÓTIC, -Ă *adj., s. n.* (substanță caustică) care se aplică pe piele pentru a produce o escarificare. [< fr. *escarrotique*]

ESCARPAMÉNT *s. n.* *(fortificație)* pantă abruptă. [< fr. *escarpement*]

ESCARPÁRE *s. f.* executare a barajelor antitanc. [< *escarpă*, după fr. *escarpement*]

ESCARPÁT, -Ă *adj.* *(rar)* povîrnit, înclinat. [cf. fr. *escarpé*]

ESCÁRPĂ *s. f.* taluzul dinspre unitățile proprii al șanțului obstacol dintr-o fortificație. [< fr. *escarpe*, cf. it. *scarpa* — taluz]

ESCARPÉN *s. m.* *(fortificație)* pantof de damă nedecupat, foarte decoltat. [< fr. *escarpin*, cf. it. *scarpino* — pantofior]

ESCATOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la escatologie. [var. *eschatologic, -ă, eshatologic, -ă* adj. / < fr. *eschatologique*]

ESCATOLOGÍE *s. f.* doctrină mistică-religioasă despre destinele finale ale omenirii, despre sfîrşitul lumii şi judecata de apoi. [gen. *-iei.* var. *eschatologie, eshatologie* s. f. / < fr. *eschatologie*, cf. gr. *eschatos* — ultim, *logos* — cuvînt]

ESCAVATÓR *s. n.* v. excavator.

ESCEPTÁ *vb. I.* v. excepta.

ESCEPŢIONÁL, -Á *adj.* v. excepţional.

ESCEPŢIÚNE *s. f.* v. excepţie.

ESCÉS *s. n.* v. exces.

ESCESÍV, -Ă *adj.* v. excesiv.

ESCHATOLÓGIC, -Ă *adj.* v. escatologic.

ESCHATOLOGÍE *s. f.* v. escatologie.

ESCHIBIŢIE *s. f.* v. exhibiţie.

ESCHÍLĂ *s. f. (med.)* bucată mică, aşchie, dintr-un os fracturat. [< fr. *esquille*]

ESCHIVÁ *vb. I. refl.* a se sustrage, a se da în lături (stîngaci) de la ceva. ● a se retrage pe furiş, evitînd să fie observat. [< fr. *esquiver*]

ESCHIVÁRE *s. f.* acţiunea de a se eschiva şi rezultatul ei. [< *eschiva*]

ESCHÍVĂ *s. f. (sport)* mijloc de a evita o lovitură făcînd diferite aplecări ale capului sau ale trunchiului. [pl. *-ve.* / < fr. *esquive*]

ESCITÁ *vb. I.* v. excita.

ESCITÁNT, -Ă *adj.* v. excitant.

ESCLAMÁ *vb. I.* v. exclama.

ESCLAMÁRE *s. f.* v. exclamare.

ESCLÚDE *vb. III* v. exclude.

ESCLÚDERE *s. f.* v. excludere.

ESCLÚS, -Ă *adj.* v. exclus.

ESCLUSIÚNE *s. f.* v. excluziune.

ESCOBÁR *s. m. (rar)* om care uzează de şiretlicuri ; om viclean, chiţibuşar ; ipocrit. [< fr. *escobar*, cf. *Escobar y Mendoza*, iezuit spaniol]

ESCOPÉTĂ *s. f.* veche armă de foc cu ţeavă scurtă. [< fr. *escopette*]

ESCORTÁ *vb. I. tr.* a însoţi (mai ales o persoană importantă) pentru pază, pentru apărare etc. ● a însoţi un deţinut pentru a-l păzi. ● *(despre nave, avioane militare)* a însoţi nave comerciale (pentru a le proteja. [< fr. *escorter*]

ESCORTÁRE *s. f.* acţiunea de a escorta şi rezultatul ei ; însoţire, pază. [< *escorta*]

ESCÓRTĂ *s. f.* **1.** grup de oameni înarmaţi, trupă înarmată care însoţeşte pe cineva pentru a-l proteja sau pentru a-l supraveghea ; suita unui demnitar, a unui suveran. **2.** formaţie de nave sau de avioane de luptă care însoţesc (în timp de război) nave comerciale pentru a le proteja. [< fr. *escorte*]

ESCORTÓR *s. n.* navă sau avion cu misiune de escortă. [< fr. *escorteur*]

ESCREMÉNT *s. n.* v. excrement.

ESCRÓC, -OACĂ *s. m. f.* pungaş, şarlatan. [< fr. *escroc*]

ESCROCÁ *vb. I. tr.* a înşela, a fura prin şiretlicuri, fraude, manopere frauduloase etc. [p. i. 3,6 *-chează.* / cf. fr. *escroquer*]

ESCROCHERÍE *s. f.* faptă de escroc ; înşelătorie, pungăşie, şarlatanie. [gen. *-iei.* var. *excrocherie* s. f. / cf. fr. *escroquerie*]

ESCUÁDĂ *s. f. (ieşit din uz)* fracţiune dintr-o unitate militară comandată de un caporal sau de un brigadier ; căprărie. [pron. *-cu-a-.* / < fr. *escouade*]

ESCÚDO *s. m.* unitate monetară în Portugalia, Chile etc. [pron. şi *işcudu.* pl. *-os.* / < port. *escudo*]

ESCULÍNĂ *s. f.* substanţă glicozidă extrasă din scoarţa castanului sălbatic, care se foloseşte ca febrifug, antinevralgic şi antireumatic. [< fr. *esculine*]

ESEIÁj *s. n. (franţuzism)* încercare ; probă. ● *(av.)* probă, încercare a unui avion. [pron. *-se-iaj.* pl. *je.* / < fr. *essayage*]

ESEIÓR *s. m. (franţuzism)* pilot care încearcă avioanele noi în zbor ; pilot de încercare. [pron. *-se-ior.* / < fr. *essayeur*]

ESEÍST, -Ă *s. m. f.* autor de eseuri. [cf. fr. *essayiste*]

ESEÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la eseu, specific eseului. [< fr. *essayistique*]

ESEÍSTICĂ *s. f.* arta de a scrie eseuri. ● literatura eseurilor. [pron. *-se-is-.* / < fr. *essayistique*]

ESENIÉNI *s. m. pl.* membri ai unei secte religioase la vechii evrei, caracterizată prin ascetism, disciplină severă şi prin comunitatea bunurilor. [pron. *-ni-eni.* sg. *-nian.* / < fr. *esséniens*]

ESENŢÁR *s. n.* vas special pentru prepararea esenţei (de ceai etc.) [cf. it. *essenziero*]

ESÉNŢĂ *s. f.* **1.** ceea ce este principalul din obiecte şi din fenomene, totalitatea celor mai profunde şi stabile însuşiri şi relaţii ale obiectelor şi proceselor, ceea ce face ca un lucru, o fiinţă să fie ceea ce este, constituind natura lui. **2.** lichid volatil care se extrage din plante sau din anumite substanţe. ● substanţă concentrată care, diluată, dă un produs alimentar. **3.** specie de arbori care alcătuiesc arboretul principal dintr-o pădure. ◊ varietate de lemn. [< lat. *essentia* < *esse* — a fi, cf. it. *essenza*, fr. *essence*]

ESENŢIÁL, -Ă *adj.* care aparţine esenţei unui lucru ; fundamental, primordial. [pron. *-ţi-al.* / cf. it. *essenziale*, fr. *essentiel*, lat. *essentialis*]

ESENŢIALÍSM *s. n.* doctrină medicală mai veche care atribuia bolile unor aşa-numite „esenţe", proprii fiecărei boli. [< fr. *essentialisme*]

ESENŢIALITÁTE *s. f. (rar)* parte esenţială, caracter esenţial. [pron. *-ţi-a-.* / cf. it. *essenzialità*]

ESENŢIALIZÁ *vb. I. tr.* a desprinde, a degaja esenţa (din obiecte şi fenomene), a face esenţial. [pron. *-ţi-a-.* / et. incertă]

ESENŢIALIZÁRE *s. f.* acţiunea de a esenţializa. [pron. *-ţi-a-.* / < *esenţializa*]

ESENŢIALMÉNTE *adv.* prin esenţă, mai presus de orice ; absolut. [cf. it. *essenzialmente*, fr. *essentiellement*]

ESÉU *s. n.* **1.** studiu de proporţii reduse, în care autorul atacă probleme de ordin filozofic, literar, ştiinţific etc., expunînd un punct de vedere personal, fără a epuiza subiectul. **2.** încercare ; probă. ◊ *(filat.)* probă preliminară de mărci poştale pe hîrtie şi în culori diferite, din care se alege cea care va rămîne prototipul definitiv al întregului tiraj. **3.** *(la rugbi)* aşezarea mingii la sol, dincolo de linia de but a adversarilor. [pl. *-uri.* / < fr. *essai*]

ESHATOLÓGIC, -Ă *adj.* v. escatologic.

ESHATOLOGÍE *s. f.* v. escatologie.

ESICÁSM *s. n.* doctrină mistică monahală care propaga descoperirea sensibilă a divinităţii cu ajutorul anumitor tehnici fiziologice şi mintale de concentrare. [< it. *esicasmo*, cf. gr. *hesychazein* — a sta liniştit]

ESICÁST *s. m.* călugăr care practică esicasmul. [< it. *esicasta*, cf. gr. *hesychastes*]

ESKER *s. n. (geol.)* creastă lungă şi sinuoasă formată din nisipuri şi pietrişuri aduse de torenţii glaciari. [< engl. *esker* < cuv. islandez]

ESO- element prim de compunere savantă cu semnificația „înăuntru", „intern". [var. *czo-.* / < fr. *éso-*, it. *eso-*, cf. gr. *eso* — înăuntru]

ESOFAG *s. n.* tub care leagă cavitatea bucală cu stomacul. [pl. *-guri, -ge.* / < fr. *oesophage*, cf. gr. *oisophagos*]

ESOFAGECTOMÍE *s. f.* rezecție a unei părți a esofagului. [gen. *-iei.* / < fr. *oesophagectomie*]

ESOFAGIÁN, -Ă *adj.* referitor la esofag, al esofagului. [pron. *-gi-an.* / cf. fr. *oesophagien*]

ESOFAGÍSM *s. n. (med.)* spasm al esofagului, prezent în unele boli. [< fr. *oesophagisme*]

ESOFAGÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a esofagului. [< fr. *oesophagite*]

ESOFAGOMALACÍE *s. f. (med.)* înmuiere anormală a peretelui esofagian, provocată de acțiunea sucului gastric în urma vomismentelor frecvente. [gen. *-iei.* / < fr. *oesophagomalacie*, cf. gr. *oesophagos* — esofag, *malakia* — înmuiere]

ESOFAGOSCÓP *s. n. (med.)* tub special pentru examenul endoscopic al esofagului. [pl. *-scoape.* / < fr. *oesophagoscope*]

ESOFAGOSCOPÍE *s. f. (med.)* explorarea endoscopică a esofagului. [gen. *-iei.* / < fr. *oesophagoscopie*, cf. gr. *oesophagos* — esofag, *skopein* — a privi]

ESOFAGOSTOMÍE *s. f. (med.)* deschidere operatorie la piele a esofagului. [< fr. *oesohpagostomie*, cf. gr. *oesophagos* — esofag, *stoma* — deschidere]

ESOFAGOTÓM *s. n.* instrument chirurgical folosit în esofagotomie. [< fr. *oesophagotome*]

ESOFAGOTOMÍE *s. f. (med.)* incizie a peretelui esofagian. [gen. *-iei.* / < fr. *oesophagotomie*, cf. gr. *oesophagos* — esofag, *tome* — tăiere]

ESÓPIC *adj.* referitor la Esop, care aparține lui Esop ; *(liv.)* neclar, mai puțin clar. [< fr. *ésopique*, cf. *Esop*, fabulist grec din antichitate]

ESOTÉRIC, -Ă *adj.* v. ezoteric.

ESOTERÍSM *s. n.* v. ezoterism.

ESPADÓN *s. n.* sabie mare și lată din sec. XV—XVII, care se mînuia cu amîndouă mîinile. [< fr. *espadon*]

ESPADRÍLĂ *s. f.* încălțăminte de pînză cu talpă de sfoară, folosită în special de alpiniști. [< fr. *espadrille*]

ESPECTATÍVĂ *s. f.* v. expectativă.

ESPERANTÍSM *s. n.* doctrină a partizanilor limbii esperanto. [< fr. *espérantisme*]

ESPERANTÍST, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care se ocupă cu studiul limbii esperanto. [< fr. *espérantiste*]

ESPERÁNTO *s. n.* limbă internațională, formată din elemente de vocabular și de gramatică împrumutate din cele mai răspîndite limbi europene, inventată la sfîrșitul sec. XIX de către dr. Zamenhof. [< fr. *espéranto* < *Esperanto*, pseudonimul creatorului]

ESPERIMENTÁ *vb. I.* v. experimenta.

ESPIATÓR, -OÁRE *adj.* v. expiator.

ESPINGÓLĂ *s. f. (ist.)* armă de foc primitivă din bronz, montată pe un pivot. [< fr. *espingole*]

ESPLANÁDĂ *s. f.* 1. loc deschis de dimensiuni foarte mari, aflat în fața unui edificiu important. 2. *(mil.)* spațiu neted în pantă ușoară, situat în fața unei lucrări de fortificație. [< fr. *esplanade*, cf. it. *espianata*]

ESPLICÁ *vb. I.* explica.

ESPLICÁȚIE *s. f.* v. explicație.

ESPLICAȚIÚNE *s. f.* v. explicație.

ESPLODÁ *vb. I.* v. exploda.

ESPLOZIÚNE *s. f.* v. explozie.

ESPRESSÍVO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* expresiv, cu pasiune. [< it. *espressivo*]

ESPRIMÁ *vb. I.* v. exprima.

EST *s. n.* unul dintre cele patru puncte cardinale ; răsărit, orient. [< fr., it. *est*, cf. engl. *east*]

ESTACÁDĂ *s. f.* 1. punte de lemn, de beton etc. construită de la chei spre larg, care face legătura cu navele acostate la chei. ● platformă așezată pe picioare înalte, care realizează o cale de comunicație între două puncte situate deasupra solului sau între un punct de pe sol și altul situat la înălțime. 2. dig, obstacol într-un riu, într-un canal etc. care abate apa. ● obstacol construit din mijloace plutitoare, legate articulat, instalat la intrarea unui port pentru apărare contra vaselor inamice. [< fr. *estacade*]

ESTÂNCIA *s. f. invar.* fermă și crescătorie de vite în America de Sud. [pron. *-an-si-a.* [< sp. *estancia*]

ESTAVÉLĂ *s. f. (geol.)* orificiu carstic care funcționează alternativ ca ponor și ca izvor. [< fr. *estavelle*]

ESTÁZ *s. n.* v. extaz.

ESTÉR *s. m.* compus chimic format prin combinarea unui acid organic cu un alcool. [< fr. *ester*, germ. *Ester*]

ESTERÁZĂ *s. f.* enzimă care scindează legătura ester. [< fr. *estérase*]

ESTERIFICÁ *vb. I. tr. (chim.)* a obține un ester prin reacția unui alcool cu un acid. [cf. fr. *estérifier*]

ESTERIFICÁRE *s. f. (chim.)* acțiunea de a esterifica. [< *esterifica*]

ESTÉT, -Ă *s. m. f.* cel care înțelege arta, cel căruia îi place arta ; adept al estetismului. ● *(peior.)* om care aplică (uneori exagerat sau mecanic) normele estetice în diferite situații. [< fr. *esthète*, it. *esteta*, cf. gr. *aisthetes* — simțitor, cel care simte]

ESTÉTIC, -Ă *adj.* referitor la estetică, conform esteticii ; *(p. ext.)* frumos. // *s. n.* categoria frumosului. [cf. fr. *esthétique*, gr. *aisthetikos*]

ESTÉTICĂ *s. f.* 1. știință care studiază legile și categoriile artei, problemele referitoare la esența artei, la raportul dintre artă și realitate, la metodele de creație artistică, la genurile artei etc. 2. situația, calitatea a ceea ce este estetic, conform legilor artei. [< fr. *esthétique*, it. *estetica*, gr. *aisthetike*]

ESTETICIÁN, -Ă *s. m. f.* specialist în estetică. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni, -iene.* / cf. fr. *esthéticien*]

ESTETÍSM *s. n. (lit.)* concepție care constă în prețuirea exclusivă a formei artistice, considerată independent de conținut, opusă realității și vieții sociale. [cf. fr. *esthétisme*]

ESTETÍST, -Ă *adj.* referitor la estetism. // *s. m. f.* expert în estetism ; estet. [cf. it. *estetista*]

ESTETIZÁ *vb. I. tr. (rar)* a da un caracter estetic (unui produs, unei construcții, limbii, stilului etc.). [cf. it. *estetizzare*]

ESTETIZÁNT, -Ă *adj.* cu caracter voit estetic. [< *estetiza* + *-ant*]

ESTETIZÁRE *s. f.* acțiunea de a estetiza. ○ *~a lemnului* = procedeu de ameliorare a suprafețelor lemnului masiv sau a produselor din lemn. [< *estetiza*]

ESTEZÍE *s. f.* sensibilitate. // element secund de compunere savantă cu semnificaţia „sensibilitate", „simţire", „senzaţie". [gen. *-iei.* / < fr. *esthésie*, cf. gr. *aisthesis*]

ESTEZIO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „senzaţie", „sensibilitate". [cf. fr. *esthésio-*, it. *estesio-*, gr. *aisthesis*]

ESTEZIOLOGÍE *s. f.* studiul fenomenelor senzoriale. [pron. *-zi-o-*. gen. *-iei.* / < fr. *esthésiologie*, cf. gr. *aisthesis* — simţire, *logos* — ştiinţă]

ESTEZIOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la esteziometrie. [< fr. *esthésiométrique*]

ESTEZIOMETRÍE *s. f.* metodă de măsurare a sensibilităţii tactile cu ajutorul esteziometrului. [gen. *-iei.* / < fr. *esthésiométrie*]

ESTEZIOMÉTRU *s. n.* instrument, asemănător unui compas, cu care se măsoară sensibilitatea tactilă. [< fr. *esthésiomètre*, cf. gr. *aisthesis* — simţire, *metron* — măsură]

ÉSTIC, -Ă *adj.* (de) la est, răsăritean, oriental. [et. incertă]

ESTIMÁ *vb. I. tr.* a stabili valoarea aproximativă a unui bun sau a unui obiect ; a evalua, a preţui. [< fr. *estimer*, it. *estimare*, lat. *aestimare*]

ESTIMÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi luat în seamă, apreciabil. [cf. fr. *estimable*]

ESTIMÁRE *s. f.* acţiunea de a estima şi rezultatul ei ; preţuire, estimaţie. [< *estima*]

ESTIMATÍV, -Ă *adj.* referitor la preţul unei lucrări, al unui lucru ; referitor la o estimare ; estimatoriu. [< fr. *estimatif*]

ESTIMATÓR, -OÁRE *s. m. f.* persoană calificată care efectuează o estimare. [cf. it. *estimatore*]

ESTIMATÓRIU, -IE *adj. (liv.)* estimativ. [pron. *-riu.* / cf. fr. *estimatoire*]

ESTIMAŢIE *s. f.* preţuire, evaluare, apreciere, estimare. O ~ *forestieră* = disciplină care se ocupă cu evaluarea pădurilor. [var. *estimaţiune* s. f. / cf. fr. *estimation*, it. *estimazione*, lat. *aestimatio*]

ESTIMAŢIÚNE *s. f.* v. estimaţie.

ESTÍMĂ *s. f.* determinarea punctului în care se află o navă pe glob, ţinînd seama de drumul şi de viteza acesteia. [< fr. *estime*]

ESTÍNDE *vb. III.* v. extinde.

ESTÍNDERE *s. f.* v. extindere.

ESTÍV, -Ă *adj.* estival. [< lat. *aestivus*]

ESTIVÁL, -Ă *adj.* de vară, din timpul verii ; estiv, văratic. [< fr. *estival*, cf. lat. *aestivalis*]

ESTIVÁŢIE *s. f. (biol.)* 1. stare de amorţeală în care trăiesc vara unele animale. 2. dispoziţie a frunzelor în mugure. [< fr. *estivation*, it. *estivazione*]

ESTOMPÁ *vb. I. tr.* a potrivi umbrele unui desen cu o estompă ; (p. *ext.*) a umbri uşor contururile. ● *tr., refl. (fig.)* a (se) atenua, a (se) diminua. [< fr. *estomper*]

ESTOMPÁRE *s. f.* acţiunea de a (se) estompa şi rezultatul ei ; atenuare, umbrire a contururilor. [< *estompa*]

ESTÓMPĂ *s. f.* bastonaş de piele sau de hîrtie răsucită, cu care se întinde praful de creion, de cărbune sau de culori pentru a aranja umbrele unui desen. ● desenul astfel obţinut. [< fr. *estompe*]

ESTORCÁ *vb. I.* v. extorca.

ESTORCÁRE *s. f.* v. extorcare.

ESTORCÁŢIE *s. f.* v. extorcaţie.

ESTORCAŢIÚNE *s. f.* v. extorcaţie.

ESTRÁDĂ *s. f.* 1. scenă, platformă (uneori improvizată) într-o sală sau în aer liber, pe care au loc reprezentaţii artistice ; platformă ridicată deasupra solului. O *concert (spectacol, muzică) de* ~ = concert, spectacol, muzică cu caracter uşor, variat, distractiv, satiric ; *teatru de* ~ = teatru unde au loc spectacole de estradă. 2. parte a podelei, mai ridicată, pe care se aşază catedra într-o clasă, într-un amfiteatru etc. [< fr. *estrade*]

ESTRÁGE *vb. III.* v. extrage.

ESTRÁL, -Ă *adj.* referitor la estru. [scris şi *oestral.* / < fr. *oestral*]

ESTRÁS *s. n.* v. extras.

ESTRÉM, -Ă *adj.* v. extrem.

ESTREMITÁTE *s. f.* v. extremitate.

ESTRO- v. estru.

ESTROGÉN *s. n.* hormon feminin care determină apariţia estrului (1). [scris şi *oestrogen.* / < fr. *oestrogène*]

ESTROGENÍE *s. f. (med.)* prezenţa hormonilor estrogeni în organism. [< fr. *oestrogénie*]

ESTROMANÍE *s. f. (liv.)* nimfomanie. [gen. *-iei.* / cf. it. *estromania*]

ESTRÓNĂ *s. f.* foliculină. [scris şi *oestronă.* / < fr. *oestrone*]

ESTROPIÁ *vb. I. tr. (franţuzism)* a schilodi, a mutila (pe cineva). [pron. *-pi-a*, p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *estropier*]

ESTROPIÁT, -Ă *adj. (franţuzism)* schilod, mutilat, schilodit ; (p. *ext.*) neputincios, slab, infirm. [pron. *-pi-at.* / cf. fr. *estropié*]

ESTROPIÁŢIE *s. f. (franţuzism)* estropiere. [gen. *-iei.* / < fr. *estropiation*]

ESTROPIÉRE *s. f. (franţuzism)* acţiunea de a estropia şi rezultatul ei ; schilodire, mutilare ; estropiaţie. [pron. *-pi-e-.* / < *estropia*]

ESTRÓZĂ *s. f. (biol.)* boală parazitară a oilor şi caprelor, produsă de larvele de estru, care se localizează în sinusuri, provocînd ameţeli. [scris şi *oestroză.* / < fr. *oestrose*]

ÉSTRU *s. m. (zool.)* insectă de mărimea unei albine, ale cărei larve trăiesc ca parazite pe diferite animale ; *(pop.)* streche. // *s. n.* 1. fază a ciclului sexual la mamifere, în care are loc expulzarea ovulului matur din ovar. 2. perioadă a rutului la animale. 3. *(fig.)* dorinţă, capriciu, pornire avîntată. // (în forma *estro-*) element prim de compunere savantă cu semnificaţia „excitaţie", „incitaţie", „rut". [pl. (s. m.) *eştri*, (s. n.) *estre*. scris şi *oestru.* / cf. fr. *oestrus*, it. *estro*, lat. *oestrum* < gr. *oistros* — tăun]

ESTRUÓS, -OÁSĂ *adj. (liv.)* bizar, capricios. ● original, implinit. [pron. *-stru-os.* / cf. it. *estroso*]

ESTUÁR *s. n.* gură foarte largă şi adîncă, în formă de pîlnie, a unor fluvii, prin care acestea se varsă în mare. [pron. *-tu-ar.* pl. *-re*, *-ruri.* / < fr. *estuaire*, cf. lat. *aestuarium* < *aestus* — flux]

EŞAFÓD *s. n.* platformă ridicată într-o piaţă publică pentru execuţia în unele ţări a condamnaţilor la moarte ; (p. *ext.*) condamnare la moarte (mai ales prin tăierea capului). [pl. *-oduri*, *-oade.* / < fr. *échafaud*]

EŞAFODÁ *vb. I. tr. (rar)* a ridica, a construi (o schelă, un eşafodaj). [< fr. *échafauder*]

EŞAFODÁGIU *s. n.* v. eşafodaj.

EŞAFODÁJ *s. n.* 1. schelă (pentru lucrul la înălţime al muncitorilor). 2. *(fig.)* ansamblu de fapte, de argumente etc. mai mult sau mai puţin utile pe care se construieşte o operă, o teorie, o ipoteză. [var. *eşafodagiu* s. n. / < fr. *échafaudage*]

EŞALÓN *s. n.* 1. element al unui dispozitiv de luptă sau de marş ; unitate de transport. 2. *(av.)* altitudine de zbor. [pl. *-oane.* / < fr. *échelon*]

EȘALONÁ *vb. I. tr.* a dispune, a repartiza în rînduri succesive ; a pune din distanță în distanță. ● a fixa, a repartiza la date succesive. [< fr. *échelonner*]

EȘALONÁRE *s. f.* acțiunea de a eșalona și rezultatul ei : repartizare, dispoziție pe eșaloane. [< *eșalona*]

EȘANCRÚRĂ *s. f.* **1.** *(geol.)* excavație, scobitură arcuită în malul mării. **2.** *(anat.)* scobitură arcuită pe marginea unui organ. [< fr. *échancrure*]

EȘANTIÓN *s. n.* **1.** probă, mostră dintr-un produs, dintr-o marfă etc. **2.** mulțimea obiectelor socotite într-o statistică ; parte a unui univers analizat (statistic) pentru a determina prin ea calitățile universului. [pron. *-ti-on.* / < fr. *échantillon*]

EȘANTIONÁ *vb. I. tr.* **1.** a verifica, a confrunta (măsurile, greutățile) cu etalonul. ● a tăia un eșantion. **2.** a alege persoanele care vor fi interogate în cursul unei anchete prin sondaj, urmărind să se obțină un rezultat reprezentativ, ca și cînd ar fi interogată întreaga colectivitate. [pron. *-ti-o-.* / < fr. *échantillonner*]

EȘANTIONÁJ *s. n.* eșantionare. [pron. *-ti-o-.* / < fr. *échantillonnage*]

EȘANTIONÁRE *s. f.* acțiunea de a eșantiona ; selecție, sondaj ; eșantionaj. [pron. *-ti-o-.* / < *eșantiona*]

EȘAPÁ *vb. I. intr. (rar ; despre gazele arse într-un motor cu explozie)* a scăpa, a ieși. [< fr. *échapper*]

EȘAPAMÉNT *s. n.* dispozitiv pentru evacuarea gazelor arse într-un motor cu explozie. O *țeavă de* ~ = țeavă prin care se evacuează gazele arse. [pl. *-te, -turi.* / < fr. *échappement*]

EȘAPÁRE *s. f.* evacuare a gazelor arse. [< *eșapa*]

EȘÁRFĂ *s. f.* **1.** șal, fular, bandă de mătase, de stofă care este purtată de femei ca podoabă. **2.** fișie, bandă care se poartă peste piept sau peste mijloc ca semn al unei demnități, al unei funcții etc. **3.** bandă de stofă care se poartă pe după gît pentru susținerea antebratului. [< fr. *écharpe*]

EȘÁRPĂ *s. f.* **1.** direcție de tragere, înclinată față de front și care străbate în diagonală poziția inamică. **2.** eșarfă (2). [< fr. *(en) écharpe*]

EȘÉC *s. n.* nereușită, insucces, înfrîngere. [< fr. *échec*]

EȘICHIÉR[1] *s. n.* **1.** dispunere a unor obiecte pe două sau mai multe rînduri, cu intervale uniforme între ele. **2.** dispozitiv în care trupele unei unități, așezate masat în careuri, sînt despărțite prin intervale egale. ● *(fig.)* loc unde se opun partide, interese. [pron. *-chi-er.* / < fr. *échiquier*]

EȘICHIÉR[2] *s. n. cancelar al ~ului* = titlu al ministrului de finanțe în Anglia. [pron. *-chi-er.* / < fr. *échiquier*, cf. engl. *Echiquier*]

EȘUÁ *vb. I. intr.* **1.** *(despre nave)* a se împotmoli în nisip, a se așeza cu fundul pe un banc de nisip. **2.** *(fig.)* a nu reuși, a nu izbuti, a avea un eșec. [pron. *-șu-a.* p. i. 3,6 *-uează*, ger. *-uînd.* / < fr. *échouer*]

EȘUÁRE *s. f.* acțiunea de a eșua și rezultatul ei ; *(spec. : mar.)* împotmolire a unei nave în nisip. [< *eșua*]

ETÁJ *s. n.* **1.** fiecare dintre părțile unei clădiri care se găsesc între planșeurile de deasupra parterului ; cat. **2.** nume dat unor lucruri, unor obiecte dispuse unul peste altul. ● *(spec.) a)* fiecare dintre etapele rezultate din împărțirea variației de viteză sau de presiune a fluidului într-o mașină termică ; *b)* partea unei mașini termice în care se produce această variație ; c) partea unui amplificator electric unde are loc una dintre amplificările pe care acesta le realizează ; *d) (poligr.)* subdiviziunea orizontală a capului unei tabele. **3.** succesiune de terenuri care corespunde în timp unei virste geologice. **4.** ~ *de vegetație* = element structural al unui arboret constînd din totalitatea arborilor ale căror coroane se situează la o anumită înălțime, formînd un strat distinct. [< fr. *étage*]

ETAJÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) așeza în etaje, în rînduri suprapuse. [p. i. 3,6 *-jează*, ger. *-jînd.* / < fr. *étager*]

ETAJÁRE *s. f.* acțiunea de a etaja și rezultatul ei. [< *etaja*]

ETAJÉRĂ *s. f.* mobilă compusă din mai multe rafturi care se suprapun și pe care se țin mai ales cărți. [< fr. *étagère*]

ETALÁ *vb. I. tr.* a expune, a arăta ceva spre a fi privit, admirat. [< fr. *étaler*]

ETALÁJ *s. n.* **1.** faptul de a etala ; etalare. **2.** partea inferioară a cuvei unui furnal. [< fr. *étalage*]

ETALÁRE *s. f.* acțiunea de a etala și rezultatul ei ; etalaj. [< *etala*]

ETÁLĂ *s. f.* apa staționară dintre flux și reflux. [< fr. *étale*]

ETALIÉR *s. n.* aspersor. [pron. *-li-er.* / < fr. *étalier*]

ETALÓN *s. n.* model, tip cu care trebuie să se potrivească, cu care trebuie să fie conforme unitățile de măsură. ● greutate dintr-un metal prețios care servește drept bază unui sistem monetar. O ~*-aur* (sau *-argint*) = unitate-tip (de aur sau de argint) a valorilor monetare. [< fr. *étalon*]

ETALONÁ *vb. I. tr.* a marca, a fixa valoarea unei mărimi de măsurat. ● a stabili un etalon. [< fr. *étalonner*]

ETALONÁRE *s. f.* acțiunea de a etalona. ● *(cinem.)* operație prin care se stabilesc condițiile de copiere a unui material cinematografic. [< *etalona*]

ETALONÍST *s. m.* tehnician care execută operațiuni de etalonare. [cf. fr. *étaloniste*]

ETALONÓR *s. m.* etalonist. ● *(cinem.)* tehnician care uniformizează diferitele plane și secvențe dintr-un film. [cf. fr. *étalonneur*]

ETAMBÓU *s. n.* piesă de rezistență din scheletul unei nave, situată la pupă. ● piesă de rezistență din scheletul unui avion, situată la extremitatea din spate a fuzelajului. [< fr. *étambot*]

ETAMBRÉU *s. n.* deschizătură în puntea unei nave, făcută pentru a putea trece prin ea un catarg, axul cîrmei etc. [< fr. *étambrai*]

ETAMÍNĂ *s. f.* țesătură rară făcută din bumbac sau din mătase. [< fr. *étamine*]

ETÁN *s. n.* gaz incolor și inodor care se găsește în gazele de sondă. [< fr. *éthane*]

ETANÓL *s. m.* alcool etilic. [< fr. *éthanol*]

ETÁNȘ, -Ă *adj. (despre un aparat, un recipient etc.)* care nu permite intrarea sau ieșirea din el a unui fluid. [< fr. *étanche*]

ETANȘÁ *vb. I. tr.* a face să fie etanș. [p. i. 3, 6 *-șează*, ger. *-șînd.* / < fr. *étancher*]

ETANȘÁRE *s. f.* acțiunea de a etanșa și rezultatul ei ; închidere etanșă. [< *etanșa*]

ETANȘEITÁTE *s. f.* calitatea a ceea ce este etanș. [pron. *-șe-i-.* / cf. fr. *étanchéité*]

ETANȘÓR *s. n.* ansamblul organelor și părților unui sistem tehnic care asigură etanșeitatea într-o zonă de asamblare. [cf. fr. *étancheur*]

ETÁPĂ *s. f.* **1.** loc unde se opresc trupele în marș. ● distanța dintre două opriri ; distanță parcursă în timp de 24 de ore de o unitate care se deplasează în marș. **2.** interval de timp ; moment, fază. **3.** porțiune a unei curse sportive. ● parte dintr-o întrecere sportivă. ● interval de timp în ciclul anual de antrenament. [< fr. *étape*]

ETÁTE *s. f.* vîrstă. O *în* ~ = bătrîn. [< lat. *aetas*]

ETATÍSM *s. n.* teorie care cere statului să realizeze reformele recunoscute ca necesare. [< fr. *étatisme*]

ETATÍST, -Ă *adj.* referitor la etatism. // *s. m. f.* adept al etatismului. [< fr. *étatiste*]

ETATIZÁ *vb. I. tr.* a trece ceva în proprietatea statului. v. naționaliza. [< fr. *étatiser*]

ETATIZÁRE *s. f.* acțiunea de a etatiza și rezultatul ei ; trecere din proprietatea particulară în proprietatea statului sau sub conducerea de stat a unor instituții, a unor întreprinderi, a unor bunuri, a unor valori etc. [< *etatiza*]

ETATIZÁT *adj.* în proprietatea statului, sub conducere de stat. [cf. fr. *étatisé*]

ETCÉTERA *adv.* și alții, și altele, și așa mai departe. [pron. *et-ce-te-ra*. abrev. *etc.* / < lat. *et caetera*]

ETÉ *s. f.* păduri tropicale din cîmpia Amazonului, situate pe locuri mai înalte, neinundabile. [< port. *ete*]

ETELÍSM *s. n.* *(fil.)* teorie potrivit căreia voința este forța fundamentală a conștiinței, a spiritului. [< it. *etelismo*, germ. *Ethelismus*, cf. gr. *ethelein* — a voi]

ETÉR *s. m.* **1.** *(în filozofia antică)* al cincilea element constitutiv al cosmosului (alături de foc, apă, aer și pămînt). **2.** compus organic obținut din alcooli sau din fenoli, foarte întrebuințat în industrie. **3.** fluid ipotetic care ar exista pretutindeni în spațiu și ale cărui oscilații ar constitui undele electromagnetice. // *s. m.* *(fig.)* spațiul atmosferic. [pl. *-ri*, (s. n.) *-ruri*. / < fr. *éther*, cf. gr. *aither* — aer curat]

ETERÁT,-Ă *adj.* subtil, fin ; diafan. [cf. fr. *éthéré*]

ETÉRIC, -Ă *adj.* **1.** fluid și curat ca eterul, cu proprietățile eterului. O *ulei* ~ = substanță uleioasă, volatilă, cu miros puternic, care se extrage din plante și se folosește în industria parfumurilor, în farmacie etc. **2.** *(fig.)* foarte curat. ● subtil, fin. ● inconsistent. [cf. germ. *ätherisch*]

ETERIFICÁ *vb. I. tr.* **1.** a eteriza. **2.** a converti, a transforma în eter. [cf. fr. *éthérifier*]

ETERIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a eterifica. [< *eterifica*]

ETERÍSM *s. n.* *(med.)* stare patologică provocată de vaporii de eter. [< fr. *éthérisme*]

ETERIZÁ *vb. I. tr.* **1** a anestezia cu eter. **2.** *tr., refl. (poet.)* a căpăta un caracter eteric, a deveni pur, diafan. [< fr. *éthériser*]

ETERIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) eteriza și rezultatul ei. [< *eteriza*]

ETÉRN, -Ă *adj.* care nu are limite în timp ; veșnic, nesfîrșit, nepieritor. [< lat *aeternus*, cf. it. *eterno*]

ETERNÍT *s. n.* azbociment. [< fr. *éternite*, cf. germ. *Eternit*]

ETERNITÁTE *s. f.* faptul de a fi etern ; durată nelimitată, veșnicie. ● *(p. ext.)* perioadă foarte lungă. (cf. lat. *aeternitas*, fr. *éternité*]

ETERNIZÁ *vb. I.* **1.** *tr.* a face să dureze la infinit. **2.** *refl.* a rămîne în amintire pentru posteritate. [cf. fr. *éterniser*]

ETERNIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) eterniza și rezultatul ei. [< *eterniza*]

ETERO- v. hetero-.

ETEROCLÍT, -Ă *adj.* care deviază de la regulile obișnuite ; anormal, nenormal, ciudat, bizar. [var. *heteroclit, -ă* adj. / cf. fr. *hétéroclite*, lat. *heteroclitus*, gr. *heteroklitos* — îndoit, neregulat]

ETERODÍNĂ *s. f.* v. heterodină.

ETERODÓNT, -Ă *adj.* v. heterodont.

ETERODÓX, -Ă *adj. (bis.)* de altă credință decît cea creștină ortodoxă ; neortodox. [var. *heterodox, -ă* adj. / < fr. *hétérodoxe*, cf. gr. *heteros* — altul, *doxa* — părere]

ETERODOXÍE *s. f. (bis.)* credință contrară unei dogme. v. erezie. [gen. *-iei*. var. *heterodoxie* s. f. / < fr. *hétérodoxie*, cf. gr. *heteros* — altul, *doxa* — părere]

ETEROFÓN, -Ă *adj.* referitor la eterofonie. [var. *heterofon, -ă* adj. / < fr. *hétérophone*]

ETEROFONÍE *s. f. (muz.)* discordanță provenită din devierea incidentală a vocilor mai multor cîntăreți care improvizează aceeași melodie. [gen. *-iei*. var. *heterofonie* s. f. / < fr. *hétérophonie*, cf. gr. *heteros* — altul, *phone* — sunet]

ETEROGÉN, -Ă *adj.* de natură sau de origine diferită. [var. *heterogen, -ă* adj. / < fr. *hétérogène*, cf. gr. *heteros* — altul, *genos* — gen, fel]

ETEROGENEITÁTE *s. f.* v. heterogenitate.

ETEROGENÉZĂ *s. f.* **1.** *(biol.)* anomalie organică ; eterogenie. **2.** teorie idealistă care consideră schimbările suferite de organisme ca fiind cu totul independente de mediul extern, cauzele acestor schimbări rămînînd cu totul de neînțeles. [var. *heterogeneză* s. f. / < fr. *hétérogenèse*, cf. gr. *heteros* — altul, *genesis* — naștere]

ETEROGENÍE *s. f.* eterogeneză. [var. *heterogenie* s. f. / cf. fr. *hétérogénie*, it. *eterogenia*]

ETEROGENITÁTE *s. f.* însușirea de a fi eterogen. [var. *heterogenitate, eterogeneitate* s. f. / cf. fr. *hétérogénéité*]

ETEROGRÉFĂ *s. f.* v. heterografă.

ETEROINFÉCȚIE *s. f.* infecție provenită din afară. [gen. *-iei*. / < fr. *hétéro-infection*]

ETEROMÁN, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de eteromanie. [< fr. *éthéromane*]

ETEROMANÍE *s. f. (med.)* manie de a bea eter în loc de alcool. [gen. *-iei*. / < fr. *éthéromanie*, cf. fr. *éther* — eter, gr. *mania* — patimă]

ETEROMÉTRIC, -Ă *adj. (despre strofe)* format din două sau mai multe versuri de măsuri diferite. [< fr. *hétérométrique*]

ETEROMÓRF, -Ă *adj.* v. heteromorf.

ETERONÍM, -Ă *adj. (despre o operă)* publicat sub alt nume decît cel al autorului. ● *(despre un autor)* care scrie sub nume diferite. [< fr. *hétéronyme*]

ETERONIMÍE *s. f. (lingv.)* folosire a unor perechi de cuvinte din radicale diferite, cuvinte în general moștenite, mai rar împrumutate. [var. *heteronimie* s. f. / < fr. *hétéronomie*, cf. gr. *heteros* — diferit, *onoma* — nume]

ETERONÓM, -Ă *adj.* (op. autonom) care se conduce după legi externe provenite din afară. ● *(despre schimbările fonetice)* condiționat de alți factori. [var. *heteronom, -ă* adj. / < fr. *hétéronome*]

ETERONOMÍE *s. f. (fil.)* principiu potrivit căruia voința subiectului nu are în sine rațiunea propriei acțiuni, ci o derivă din ra-

țiuni externe. ● caracterul a ceea ce este eteronom. [gen. *-iei.* var. *heteronomie* s. f. / < fr. *hétéronomie*, cf. gr. *heteros* — altul, *nomos* — lege]

ETEROSFÉRĂ *s. f.* v. heterosferă.

ETEROSUGÉSTIE *s. f.* sugestie produsă prin intervenția unei alte persoane. [cf. fr. *hétérosuggestion*]

ETEROTÍP, -Ă *adj. (poligr.;* op. stereotip) tipărit cu planșe ale căror caractere sînt mobile ; schimbat, cu totul altfel. [var. *heterotip, -ă* adj. / < fr. *hétérotype*]

ETEROTRÓF, -Ă *adj.* v. heterotrof.

ETEROTROFÍE *s. f.* v. heterotrofie.

ÉTHOS *s. n.* v. etos.

ETIÁJ *s. n. (geol.)* cel mai scăzut nivel al unui riu, al unui lac etc. [pron. *-ti-aj.* / < fr. *étiage*]

ÉTIC, -Ă *adj.* de etică ; moral. [cf. fr. *éthique*, lat. *ethicus*, gr. *ethikos* — moral]

ÉTICĂ *s. f.* **I.** disciplină filozofică care studiază principiile morale, originea, dezvoltarea și conținutul lor. **2.** morală. [gen. *-cii.* / cf. fr. *éthique*, lat. *ethica*]

ETICHETÁ *vb. I. tr.* **1.** a pune o etichetă (pe ceva). **2.** *(fig.)* a califica (pe cineva sau ceva). [< fr. *étiqueter*]

ETICHETÁRE *s. f.* acțiunea de a eticheta și rezultatul ei. [< *eticheta*]

ETICHÉTĂ *s. f.* **I. 1.** bucățică de hîrtie, de carton etc. care se aplică pe un obiect și pe care se indică conținutul, destinația etc. **2.** *(fig.)* titlu, calitate în care se prezintă cineva sau ceva. **3.** *(mat.)* șir de caractere alcătuit după anumite convenții ce indică instrucțiuni în programul unui calculator ; marcă[1] (5). **II.** ceremonialul uzual al curților monarhilor, în relațiile diplomatice etc. ● reguli, norme de purtare folosite mai ales în raporturile dintre membrii claselor exploatatoare ; norme de politețe. [< fr. *étiquette*]

ETICIÁN, -Ă *s. m. f.* specialist în etică. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni, -iene.* / et. incertă]

ETICÍSM *s. n.* reducerea tuturor valorilor la valori etice. [< germ. *Ethizismus*]

ETÍL *s. m. (chim.)* radical organic care derivă din etan. [< fr. *éthyle*]

ETILÁ *vb. I. tr.* a efectua o etilare. [< *etil*]

ETILÁRE *s. f.* introducere a unui radical etil într-o moleculă organică. ● adăugare de etil fluid unei benzine pentru a-i îmbunătăți cifra octanică ; etilație. [< *etila*]

ETILÁȚIE *s. f.* etilare. [gen. *-iei.* / < fr. *éthylation*]

ETILÉNĂ *s. f. (chim.)* gaz incolor și inflamabil compus din carbon și din hidrogen, care se folosește în industrie. [< fr. *éthylène*]

ETILÉNIC, -Ă *adj.* referitor la hidrocarburile care conțin în formulă o legătură dublă. [< fr. *éthylénique*]

ETÍLIC, -Ă *adj. (chim.)* care conține etil. O *alcool* ~ = alcool obținut din cereale, din fructe etc., care se folosește la prepararea băuturilor spirtoase, ca dezinfectant etc. [< fr. *éthylique*]

ETILÍSM *s. n.* alcoolism. [< fr. *éthylisme*]

ETIMOLÓG, -Ă *s. m. f.* etimologist. [cf. germ. *Etymolog*, it. *etimologo*]

ETIMOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la etimologie ; care studiază etimologia. O *ortografie* ~*ă* = ortografie în care principiile scrierii cuvintelor se bazează pe etimologia lor. [cf. fr. *étymologique*, lat. *etymologicus*, gr. *etymologikos*]

ETIMOLOGÍE *s. f.* **1.** ramură a lingvisticii care se ocupă cu istoria cuvintelor, stabilind originea și evoluția formei și a sensului lor. **2.** explicare istorică a sensului și a formei unui cuvînt. ● etimon. O ~ *populară* = modificare a unui cuvînt sub influența unui alt cuvînt mai cunoscut, cu care are asemănări și de la care s-ar putea crede că derivă ; ~ *multiplă* = explicarea originii unui cuvînt prin toate etimoanele probabile. [gen. *-iei.* / cf. fr. *étymologie*, lat., gr. *etymologia* — studiul înțelesului adevărat < *etymos* — adevărat, *logos* — studiu]

ETIMOLOGÍSM *s. n.* tendință de a reforma limba literară, apropiind forma actuală de o formă a ei mai veche, pretinsă a fi mai corectă ; ortografie etimologică. [< fr. *étymologisme*]

ETIMOLOGÍST, -Ă *s. m. f.* **1.** specialist în etimologie ; etimolog. **2.** partizan al ortografiei etimologice. [cf. fr. *étymologiste*]

ETIMOLOGIZÁ *vb. I. intr. (liv.)* a căuta, a da etimologia unui cuvînt. [cf. it. *etimologizzare*]

ETIMOLOGIZÁNT, -Ă *adj. (despre scriere)* care tinde să folosească ortografia etimologică. [cf. fr. *étymologisant*]

ETIMÓN *s. n. (lingv.)* cuvînt de bază, deobicei dintr-o limbă străină, din care derivă un cuvînt al unei limbi. [pl. *-onuri, -oane.* / < fr. *étymon*]

ETIOLÁ *vb. I. tr. (biol.)* a produce o etiolare. [pron. *-ti-o-.* / < fr. *etiolare*]

ETIOLÁRE *s. f. (biol.)* fenomen de îngălbenire a plantelor verzi crescute în întuneric. [pron. *-ti-o-.* / după fr. *étiolement*]

ETIOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la etiologie. [pron. *-ti-o-.* / < fr. *étiologique*]

ETIOLOGÍE *s. f.* **1.** studiu asupra cauzelor lucrurilor. **2.** ramură a medicinii care se ocupă de cauzele bolilor. [gen. *-iei.* / < fr. *étiologie*, cf. gr. *aitia* — cauză, *logos* — studiu]

ETIRÁ *vb. I. tr.* a efectua o etirare ; a alungi, a întinde ; a trage. [< fr. *étirer*]

ETIRÁRE *s. f. (metal.)* operație de tragere a metalelor în fire ; trefilare. ● *(text.)* tragere prin filieră, întindere a fibrelor sintetice în scopul creșterii rezistenței lor. [< *etira*]

ETIRÁT, -Ă *adj. (franțuzism)* alungit, întins. [cf. fr. *étiré*]

ETIZÍE *s. f. (med.)* slăbire extremă a corpului, datorită unei boli cronice. [gen. *-iei.* / < fr. *étisie*]

ETMOÍD *s. n. (anat.)* os al craniului străpuns de două orificii, care formează peretele nărilor. [pron. *-mo-id.* / < fr. *ethmoïde*, cf. *ethmos* — ciur, *eidos* — aspect]

ETMOIDÁL, -Ă *adj.* al etmoidului. [pron. *-mo-i-.* / < fr. *ethmoïdal*]

ETMOIDECTOMÍE *s. f. (med.)* operație pentru îndepărtarea leziunilor celulare etmoidale. [gen. *-iei.* / < fr. *ethmoïdectomie*]

ETMOIDÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a mucoasei etmoidale. [< fr. *ethmoïdite*]

ETN- v. etno-.

ETNÁRH *s. m. (ist.)* comandant al unei provincii a Imperiului roman. [< fr. *ethnarque*]

ETNARHÍE *s. f.* provincie a Imperiului roman de sub conducerea unui etnarh. [gen. *-iei.* / < fr. *ethnarchie*, cf. gr. *ethnos* — popor, *arche* — conducere]

ÉTNIC, -Ă *adj.* referitor la apartenența la un popor ; specific unui popor. O *nume*

~ = nume de popor. [cf. fr. *ethnique*, lat. *ethnicus*, gr. *ethnos* — popor]

ETNICÍSM *s. n.* caracter etnic. [cf. fr. *ethnicisme*]

ETNICIZÁ *vb. I. tr.* a da un caracter etnic. [et. incertă]

ETNO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) popor", „(referitor la) rasă" ; „etnic", „rasial". [var. *etn-*. / < fr. *ethno-*, it. *etno-*, cf. gr. *ethnos*]

ETNOBOTÁNIC, -Ă *adj.* referitor la etnobotanică. [cf. it. *etnobotanico*]

ETNOBOTÁNICĂ *s. f.* disciplină care se ocupă cu culegerea de denumiri populare ale plantelor. ● nomenclatura populară botanică. [cf. gr. *ethnos* — popor, *botane* — plantă]

ETNOGENÉTIC, -Ă *adj.* referitor la etnogeneză. [cf. germ. *ethnogenetisch*]

ETNOGENÉZĂ *s. f.* etnogenie. [< fr. *ethnogenèse*]

ETNOGENÍE *s. f.* ramură a antropologiei care studiază originea și filiația raselor și a popoarelor ; *(p. ext.)* studiul procesului de formare a unui popor ; etnogeneză. [gen. *-iei*. / < fr. *ethnogénie*, cf. gr. *ethnos* — popor, *gennan* — a naște]

ETNOGRÁF, -Ă *s. m. f.* specialist în etnografie. [< fr. *ethnographe*]

ETNOGRÁFIC, -Ă *adj.* care aparține etnografiei, referitor la etnografie. [< fr. *ethnographique*]

ETNOGRAFÍE *s. f.* disciplină care studiază felul de trai, viața materială și spirituală a popoarelor. [gen. *-iei*. / < fr. *ethnographie*, cf. gr. *ethnos* — popor, *graphein* — a descrie]

ETNOLINGVÍSTICĂ *adj.* f. *școala* ~ = curent în lingvistica din S.U.A., inițiat de Edward Sapir, care susține că limba este un produs al societății și o funcție a culturii. [gen. *-cii*. / < engl. *ethnolinguistics*, fr. *ethnolinguistique*]

ETNOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în etnologie. [< fr. *ethnologue*]

ETNOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la etnologie. [< fr. *ethnologique*]

ETNOLOGÍE *s. f.* știință care studiază liniile directoare ale structurii și evoluției popoarelor, având un conținut tangent cu alte discipline, ca etnografia, antropologia și istoria culturii. [gen. *-iei*. / < fr. *ethnologie*, cf. gr. *ethnos* — popor, *logos* — studiu]

ETNONÍM *s. n.* nume de popor. [< fr. *ethnonyme*]

ETNOPSIHOLOGÍE *s. f.* ramură a antropologiei care studiază viața unui popor și producțiile sale după însușirile lui psihologice caracteristice. [gen. *-iei*. / < fr. *ethnopsychologie*]

ETNOSOCIOLOGÍE *s. f.* disciplină sociologică care interpretează fenomenele sociale îndeosebi cu ajutorul datelor etnologiei. [pron. *-ci-o-*. gen. *-iei*. / < fr. *ethnosociologie*]

ETOCRAȚÍE *s. f.* guvernare fundată numai pe principiile moralei. [gen. *-iei*. / < fr. *éthocratie*, cf. gr. *ethos* — morav, *kratos* — putere]

ETOGRÁMĂ *s. f.* înregistrare a comportamentului animalelor. [cf. fr. *éthogramme*]

ETÓLĂ *s. f.* fișie lată de mătase, purtată ca podoabă în timpul serviciului religios de preoții catolici. [< fr. *étole*]

ETOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în etologie (2). [cf. it. *etologo*]

ETOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la etologie. [cf. fr. *éthologique*, it. *etologico*]

ETOLOGÍE *s. f.* **1.** disciplină care are ca obiect studiul moravurilor, al obiceiurilor popoarelor. **2.** ramură a biologiei moderne care studiază comportamentul, modul de viață al animalelor și plantelor (hrănire, reproducere etc.). [gen. *-iei*. / < fr. *éthologie*, cf. gr. *ethos* — morav, *logos* — studiu]

ETOPÉE *s. f.* *(liv.)* descriere, înfățișare a moravurilor și a sentimentelor oamenilor. ● figură de compoziție constînd în zugrăvirea caracterului sau structurii psihice a unui personaj prin scrisori ori printr-o cuvîntare, adesea fictive. ● figură de stil constînd în personificarea unor lucruri. [pron. *-pe-e*. var. *etopoezie* s. f. / < fr. *éthopée*, lat. *ethopoeia*, gr. *ethopoiia*]

ETOPOEZÍE *s. f.* v. e t o p e e.

ÉTOS *s. n.* ansamblu de trăsături morale specifice omului, unui grup social sau unei epoci ; moralitate. ● specific cultural al unei colectivități. ● caracter, morav, moralitate, ansamblu de norme și obiceiuri morale ; parte a unui discurs în care se vorbește despre moravuri. [scris și *ethos*. / < lat., gr. *ethos*]

ETOTÉHNICĂ *s. f.* sistem de reguli de conduită morală ; tehnică morală. [< *etos* + *tehnică*]

ETRAVĂ *s, f.* piesă de rezistență în construcția scheletului unei nave, situată la proră. [< fr. *étrave*]

ETRIÉR *s. n.* **1.** vergea de oțel care înconjură la exterior armătura longitudinală a unui element de beton armat. **2.** *(mar.)* suport pe care se sprijină tangoanele, scările etc. [pron. *-tri-er*. pl. *-re*. / < fr. *étrier*]

ETRUSCOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în etruscologie. [< fr. *étruscologue*]

ETRUSCOLOGÍE *s. f.* studiul limbii și culturii etrusce. [gen. *-iei*. / < fr. *étruscologie*]

ETUFÁ *vb. I. tr.* a distruge nimfa fluturelui de mătase din gogoșile destinate filării. [< fr. *etouffer* — a înăbuși]

ETUFÁRE *s. f.* acțiunea de a etufa. [< *etufa*]

ETUFÓR *s. n.* **1.** dispozitiv care permite oprirea rapidă a unui motor de avion, obturînd accesul aerului în carburator. **2.** dispozitiv al unui aparat de proiecție care împiedică propagarea focului de la capul de peliculă aprinsă accidental la restul filmului. [< fr. *étouffoir*]

ETUÍ *s. n.* cutiuță (de piele, de carton) în care se păstrează un aparat mic, ochelarii etc. [pron. *-tüi*, pl. *iuri*. / < fr. *étui*]

ETUVÁ *vb. I. tr.* a ține la etuvă ; a usca în etuvă. ● a aburi, a usca betonul. [< fr. *étuver*]

ETUVÁRE *s. f.* acțiunea de a etuva și rezultatul ei. [< *etuva*]

STUVĂ *s. f.* aparat sau încăpere în care se produce o temperatură ridicată și care se folosește la dezinfectare, la sterilizare etc. [< fr. *étuve*]

EU- element prim de compunere savantă cu semnificația „frumos", „bun", „bine". [pron. *e-u-*. var. *ev-*. / < it. *eu-*, fr. *eu-*, cf. gr. *eu* — bine]

EUCALÍPT *s. m.* arbore uriaș din Australia, din frunzele și din scoarța căruia se extrage un ulei eteric și al cărui lemn, de o duritate excepțională, este folosit în construcții. [pron. *e-u-*. / < fr. *eucalyptus*]

EUCALIPTÓL *s. n.* substanță mirositoare din uleiul de eucalipt, de rozmarin etc., fabricată și sintetic, cu întrebuințări în cosmetică și în medicină. [cf. fr. *eucalyptol*]

EUCARISTÍE *s. f.* v. e u h a r i s t i e.

EUCLÁZ *s. n. (geol.)* mineral rar din familia silicaților, cu o compoziție foarte apropiată de cea a beriliului. [pron. *c-u-*. / < fr. *euclase*]

EUCLIDIÁN, -Ă *adj.* referitor la axiomele și postulatele formulate de Euclid. [pron. *-di-an.* pl. *-ieni, -iene.* / < fr. *euclidien*, cf. *Euclid*, matematician grec din antichitate]

EUCOLOÍD *s. m. (chim.)* substanță macromoleculară cu proprietăți coloidale, avînd un mare grad de polimerizare. [pron. *lo-id.* / < fr. *eucolloïde*]

EUDEMÓNIC, -Ă *adj.* referitor la eudemonism. [< fr. *eudémonique*]

EUDEMONÍSM *s. n.* 1. concepție, teorie morală fundată pe principiul că fericirea este binele suprem. 2. *(liv.)* năzuință a omului spre fericire. [pron. *e-u-*. / < fr. *eudémonisme*, cf. gr. *eudaimonia* — fericire]

EUDEMONÍST, -Ă *adj.* referitor la eudemonism. // *s. m. f.* adept al eudemonismului. [< fr. *eudémoniste*]

EUDEMONOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la eudemonologie. [pron. *e-u-*. / cf. it. *eudemonologico*]

EUDEMONOLOGÍE *s. f. (liv.)* raționament, discuție în jurul problemei fericirii. [pron. *e-u-*. gen. *-iei.* / cf. fr. *eudémonologie*, it. *eudemonologia*]

EUDIOMÉTRIC, -Ă *adj. (fiz.)* referitor la eudiometrie. [pron. *-di-o-*. / < fr. *eudiométrique*]

EUDIOMETRÍE *s. f. (fiz.)* determinarea compoziției unui gaz cu ajutorul eudimetrului. [pron. *-di-o-*. / < fr. *eudiométrie*]

EUDIOMÉTRU *s. n. (fiz.)* aparat folosit la analiza volumetrică a gazelor și la sinteza, sub influența unei descărcări electrice, a diverselor corpuri gazoase. [pron. *e-u-di-o-*. / < fr. *eudiomètre*, cf. gr. *eudia* — timp frumos, *metron* — măsură]

EUDÍST *s. m. (bis.)* membru al unei congregații clericale catolice instituite în sec. XVII. [pron. *e-u-*. / < fr. *eudiste*, cf. *Jean Eudes*, întemeietorul congregației]

EUFÉMIC, -Ă *adj.* eufemistic. [< fr. *euphémique*]

EUFEMÍSM *s. n. (lingv.)* cuvînt, expresie cu care se înlocuiește în vorbire sau în scris un cuvînt sau o expresie care desemnează ceva urît, jignitor sau obscen. [< fr. *euphémisme*, cf. gr. *eu* — bine, *phemi* — vorbesc]

EUFEMÍSTIC *adj. (lingv.)* referitor la eufemism ; care constituie un eufemism ; eufemic. [cf. germ. *euphemistisch*]

EUFEMIZÁ *vb. I. tr. (lingv.)* a da (unui cuvînt, unei expresii) un caracter eufemistic. [pron. *e-u-*. / cf. fr. *euphémiser*]

EUFÓNIC, -Ă *adj.* care produce eufonie ; referitor la eufonie. [< fr. *euphonique*]

EUFONÍE *s. f.* imperechere armonioasă de sunete, care impresionează plăcut auzul. v. muzicalitate. [gen. *-iei.* / cf. fr. *euphonie*, lat., gr. *ehphonia* < *eu* — bine, *phone* — voce]

EUFÓNIU *s. n.* instrument muzical de alamă folosit de obicei la acompaniament. ● registru de orgă asemănător clarinetului. [pron. *-niu.* / < it. *eufonio*]

EUFORBIACÉE *s. f. pl. (bot.)* familie de plante dicotiledonate dialipetale, al căror fruct este o capsulă cu semințe ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *e-u-for-bia-ce-e.* sg. invar. / < fr. *euphorbiacées*]

EUFÓRIC, -Ă *adj.* de euforie. [< fr. *euphorique*]

EUFORÍE *s. f. (liv.)* stare de fericire, de beatitudine. 2. *(med.)* falsă senzație de fericire, manifestată ca simptom al unor boli nervoase sau provocată de substanțe narcotice. [< fr. *euphorie*, cf. gr. *euphoria* < *eu* — bine, *phorein* — a se simți]

EUFUÍSM *s. n. (liv.)* limbaj manierat, prețios, care era la modă în Anglia în epoca elisabetană. [pron. *e-u-fu-ism.* / < fr. *euphuisme*, engl. *euphuism*, cf. *Euphues*, roman al scriitorului englez Lyly]

EUFUÍSTIC, -Ă *adj. (liv ; despre stil)* prețios, bombastic, pompos. [cf. germ. *euphuistisch*]

EUFÚNCȚIE *s. f. (fil.)* funcție care menține sau sporește adaptarea unei unități date la contextul ei social. [pron. *e-u-*. gen. *-iei.* / < fr. *eufonction*]

EUGENÉTIC, -Ă *adj.* referitor la eugenie ; eugenezic, eugenic. [pron. *e-u-*. / cf. germ. *eugenetisch*]

EUGENÉTICĂ *s. f.* eugenie. [gen. *-cii.* / < germ. *Eugenetik*]

EUGENÉZIC *adj.* referitor la eugenie ; eugenetic. [< fr. *eugénésique*]

EUGÉNIC, -Ă *adj.* eugenetic. [cf. germ. *eugenisch*, fr. *eugénique*]

EUGENÍE *s. f.* teorie care preconizează ameliorarea calităților biologice umane prin măsuri genetice (alegerea părinților, sterilizarea celor tarați etc.), folosită uneori în scopuri rasiste. [gen. *-iei.* / < fr. *eugénie*, cf. gr. *eu* — bine, *gennan* — a zămisli]

EUGENÍSM *s. n.* eugenie. [< fr. *eugénisme*]

EUGENÍST, -Ă *adj.* referitor la eugenie. // *s. m. f.* adept al eugeniei. [< fr. *eugéniste*]

EUGENÓL *s. n.* substanță mirositoare din uleiul de cuișoare, de garoafe etc., folosită în parfumerie și în dentistică. [< fr. *eugénol*]

EUGLÉNĂ *s. f. (zool.)* protozoar flagelat din apele dulci, prevăzut cu clorofilă. [< lat. *euglena (viridis)*, fr. *euglène*]

EUHARÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la euharistie, la împărtășanie. [< fr. *eucharistique*]

EUHARISTÍE *s. f.* împărtășanie, cumineătură (la catolici). [gen. *-iei.* var. *eucaristie* s. f. / cf. fr. *eucharistie*, gr. *eucharistia* < *eu* — bine, *charis* — har, grație]

EULÁN *s. n. (text.)* preparat de apret folosit pentru a apăra de molii țesăturile și firele de lînă. [pron. *e-u-*. / < fr. *eulan*]

EULOGÍE *s. f. (bis.)* pîine binecuvîntată care se distribuia credincioșilor participanți la adunările creștine din primele secole ale erei noastre. [pron. *e-u-*. gen. *-iei.* / cf. it. *eulogia* < gr. *eulogiai* — cuvinte bune]

EUMENÍDE *s. f. pl. (mit.)* nume eufemistic dat eriniilor, furiilor. [sg. *eumenidă.* / < fr. *euménides*, cf. gr. *Eumenides*]

EUNÚC *s. m.* 1. bărbat castrat căruia îi era încredințată paza unui harem la musulmani. 2. *(fig.)* om laș, fricos, lipsit de energie. [< fr. *eunuque*, it. *eunuco*, cf. gr. *eunoukhos*]

EUNUCHÍSM *s. n.* stare a eunucului. [pron. *e-u-*. / cf. fr. *eunuchisme*]

EUNUCOÍD, -Ă *adj. (despre voce)* ca de castrat [pron. *e-u-nu-co-id.* / < fr. *eunuchoïde*]

EUNUCOIDÍSM *s. n.* insuficiență testiculară. O ~ *feminin* = insuficiență maturație ovariană la pubertate. [pron. *e-u-nu-co-i-*. / < fr. *eunuchoïdisme*]

EUPATÍE *s. f. (liv.)* resemnare în fața suferinței. [gen. *-iei.* / < fr. *eupathie*, cf. gr. *eu* — bine, *pathos* — suferință]

EUPATRÍZI *s. m. pl. (în Grecia antică)* descendenți ai familiilor de cuceritori care

formau clasa nobililor, deținătoare de pămînturi. [sg. *eupatrid.* / < fr., gr. *eupatrides*]

EUPEPSÍE *s.f.* digestie ușoară. [gen. *-iei.* / < fr. *eupepsie*, cf. gr. *eu* — bine, *pepsis* — digestie]

EUPÉPTIC, -Ă *adj., s.n.* (medicament) care ușurează mistuirea. [< fr. *eupeptique*]

EUPNÉE *s.f.* respirație bună, normală. [pron. *e-up-ne-e.* pl. invar. / < fr. *eupnée*, cf. gr. *eu* — bine, *pnein* — a respira]

EUPRAXÍE *s.f. (med.)* capacitate de a executa mișcări coordonate. [gen. *-iei.* / < fr. *eupraxie*, cf. gr. *eu* — bine, *praxis* — acțiune]

EURI- element prim de compunere savantă cu semnificația „larg", „cuprinzător". [pron. *e-u-.* / < fr., germ. *eury-*, cf. gr. *eurys*]

EURIALÍN, -Ă *adj.* v. eurihalin.

EURIALINITÁTE *s.f.* v. eurihalinitate.

EURIBÁR, -Ă *adj. (biol.; despre organisme)* care suportă variații mari ale condițiilor de mediu acvatic. [pron. *-e-u-.* / < fr. *eurybare*]

EURIBIÓNT, -Ă *adj. (biol.; despre organisme;* op. stenobiont) care prezintă o largă toleranță față de variațiile mari ale factorilor de mediu. [pron. *-bi-ont.* / < fr. *curybionte*, cf. gr. *eurys* — larg, *bios* — viață]

EURICÉFAL, -Ă *adj., s.m.f.* (individ) care prezintă euricefalie. [pron. *e-u-.* / < fr. *euryocéphale*]

EURICEFALÍE *s.f. (med.)* malformație constînd din existența unui craniu neobișnuit de larg. [gen. *-iei.* / < fr. *eurycéphalie*, cf. gr. *eurys* — larg, *kephale* — cap]

EURIGNÁT, -Ă *adj., s.m.f.* (individ) cu maxilarele foarte late. [pron. *e-u-.* / < fr. *eurygnathe*]

EURIGNATÍSM *s.n. (med.)* malformație constînd în existența unor maxilare anormal de late. [pron. *e-u-.* / < fr. *eurygnathisme*, cf. gr. *eurys* — larg, *gnathos* — falcă]

EURIHALÍN, -Ă *adj. (despre organisme acvatice;* op. stenohalin) care suportă variații mari ale salinității apei. [var. *eurialin, -ă* adj. / < fr. *euryhalin*, cf. gr. *eurys* — larg, *hals* — sare]

EURIHALINITÁTE *s.f. (biol.)* calitatea a ceea ce este eurihalin. [pron. *e-u.* var. *eurialinitate* s.f. / cf. fr. *euryhalinité*]

EURÍP *s.n. (ant.)* canal artificial care separa arena și animalele sălbatice de spectatori în circuri. [< lat. *euripus*, cf. fr. *euripe*]

EURÍSTIC, -Ă *adj. (despre procedee metodologice)* care duce prin întrebări la descoperirea unor adevăruri noi. [pron. *e-u-.* / < fr. *euristique*]

EURÍSTICĂ *s.f.* metodă de studiu și de cercetare bazată pe descoperirea unor fapte noi; arta de a duce o dispută cu scopul de a descoperi adevărul. [gen. *-cii.* /< fr. *euristique* cf. gr. *heuriskein* — a afla]

EURITÉRM, -Ă *adj. (despre organisme vegetale;* op. stenoterm) capabil să se dezvolte în medii cu oscilații mari de temperatură. [< fr. *eurytherme*]

EURÍTMIC, -Ă *adj.* referitor la euritmie, cu ritm regulat, armonios. [cf. fr. *eurythmique*]

EURITMÍE *s.f.* 1. îmbinare armonioasă a elementelor componente ale unei opere de artă (sunete, mișcări, linii etc.). 2. funcționare regulată a oricărei activități organice ritmice. ● ritm regulat al pulsului. [gen. *-iei.* / < fr. *eurythmie*, lat. *eurythmia*, cf. gr. *eu* — bine, *rhythmos* — ritm]

EURITÓP, -Ă *adj. (biol.;* op. stenotop) cu un areal foarte larg. [< fr. *eurytope*]

EUROCRÁT *s.m.* funcționar al organismelor și organizațiilor europene. [pron. *e-u-.* / cf. it. *eurocrate*]

EURODOLÁR *s.m. (fin.)* dolar american depozitat în afara băncilor din Statele Unite, în special în Europa, și disponibil pentru diferite operații financiare. [pron. *e-u-.* / cf. it. *eurodollaro*, engl. *eurodollar*]

EUROPEÍSM *s.n.* 1. caracter european. 2. atitudine favorabilă unității europene. ● mișcare care tinde să formeze o unitate europeană (socială, politică, economică și culturală). 3. *(lingv.)* formă lingvistică proprie limbilor europene. [pron. *e-u-ro-pe-ism.* / cf. it. *europeismo*, fr. *européanisme*]

EUROPENIZÁ *vb. I. tr., refl.* a impune sau a adopta îmbrăcămintea, obiceiurile și purtările europenești. [cf. fr. *européaniser*]

EURÓPIU *s.n.* element din familia pămînturilor rare. [pron. *e-u-ro-piu.* var. *europium* s.n. / < fr. *europium*]

EURÓPIUM *s.n.* v. europiu.

EUROPOÍD, -Ă *adj., s.m.f.* (om) care aparține populațiilor originare din Europa. [pron. *-po-id.* / < germ. *europoid*]

EUSEMÍE *s.f. (med.)* totalitatea simptoamelor favorabile în evoluția unei boli. [pron. *e-u-.* gen. *-iei.* / < fr. *eusémie*, cf. gr. *eu* — bine, *sema* — semn]

EUSTÁTIC, -Ă *adj.* referitor la eustatism. [pron. *e-us-.* / < fr. *eustatique*]

EUSTATÍSM *s.n.* variație a nivelului general al oceanelor, de natură climatică sau tectonică. [pron. *e-us-.* / < fr. *eustatisme*]

EUSTÍL *s.n.* colonadă în care coloanele sînt distanțate între ele prin spații proporționate după diametrele lor. [pron. *e-us-.* / < fr. *eustyle*, cf. gr. *eu* — bine, *stylos* — coloană]

EUTANÁSIC, -Ă *adj.* referitor la eutanasie; care provoacă eutanasia. [< fr. *euthanasique*]

EUTANASÍE *s.f.* 1. moarte ușoară, fără suferință. 2. provocare de către medic a morții unui bolnav incurabil. ● sacrificare prin procedee rapide, nedureroase, a animalelor bolnave care nu mai pot fi vindecate. [gen. *-iei.* var. *eutanazie* s.f. / < fr. *euthanasie*, cf. gr. *euthanasia* < *eu* — bine, *thanatos* — moarte]

EUTANAZÍE *s.f.* v. eutanasie.

EUTÉCTIC *s.n.* amestec de doi sau mai mulți componenți în astfel de proporții, încît să se topească sau să se solidifice la o temperatură constantă inferioară punctului de topire a fiecăruia din constituenți. [< fr. *eutectique*]

EUTEXÍE *s.f.* fenomen prezentat de un amestec a cărui temperatură de fuziune constantă este mai joasă decît cea a altui amestec făcut în alte proporții. [gen. *-iei.* / < fr. *eutexie*, cf. gr. *eu* — bine, *tekein* — a topi]

EUTIMÉTRU *s.n.* miră stadimetrică orizontală pentru măsurarea indirectă a distanțelor. [< fr. *euthymètre*]

EUTIMÍE *s.f. (liv.)* liniște sufletească. [gen. *-iei.* / < fr. *euthymie*, cf. lat., gr. *euthymia*]

EUTÓCIC, -Ă *adj.* care favorizează eutocia. [< fr. *eutocique*]

EUTOCÍE *s.f.* naștere normală. [gen. *-iei.* / < fr. *eutocie*, cf. gr. *eu* — bine, *tokos* — naștere]

EUTRÓFIC, -Ă *adj.* (op. d i s t r o f i c) hrănit bine ; dezvoltat normal. [< fr. *eutrophique*]

EUTROFÍE *s. f.* dezvoltare armonioasă a organismului ca urmare a unei bune nutriții a țesuturilor. [gen. *-iei.* / < fr. *eutrophie*, cf. fr. *eu* — bine, *trophe* — hrană]

EV- v. e u-.

EV *s. n.* epocă, eră din istoria omenirii care se caracterizează prin trăsături specifice. [< lat. *aevum*]

EVACUÁ *vb. I. tr.* **1.** a goli, a lăsa liber, a părăsi (un imobil, o localitate etc.). ● a da afară pe cineva dintr-o localitate, dintr-un loc, dintr-o locuință etc. **2.** a elimina, a îndepărta (dintr-un loc închis) gaze, reziduuri, fecale etc. [pron. *-cu-a.* p. i. *-uez*, 3, 6 *-uează*, ger. *-uînd.* / < fr. *évacuer*, it., lat. *evacuare*]

EVACUÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi evacuat. [< *evacua* + *-bil*]

EVACUÁRE *s. f.* acțiunea de a evacua și rezultatul ei ; evacuație. ● eliminare a conținutului unui organ sau a unei formații patologice. [< *evacua*]

EVACUATÓR *s. n.* deversor destinat evacuării excedentare de apă. [cf. fr. *évacuateur*]

EVACUÁȚIE *s. f.* evacuare. [pron. *-cu-a-.* var. *evacuațiune* s. f. / < fr. *évacuation*]

EVACUAȚIÚNE *s. f.* v. e v a c u a ț i e.

EVADÁ *vb. I. intr.* a fugi, a scăpa dintr-o închisoare, dintr-un lagăr etc. ● *(fam.)* a fugi, a scăpa. [cf. fr. *évader*, lat. *evadere* — a scăpa]

EVADÁRE *s. f.* acțiunea de a evada și rezultatul ei ; fugă, scăpare (dintr-o închisoare). [< *evada*]

EVADÁT, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care a fugit dintr-o închisoare, dintr-un lagăr etc. [< *evada*]

EVAGINÁȚIE *s. f. (anat.)* ieșire în afară a peretelui unui organ cavitar. [gen. *-iei.* var. *evaginațiune* s. f. / < fr. *évagination*]

EVAGINAȚIÚNE *s. f.* v. e v a g i n a ț i e.

EVALUÁ *vb. I. tr.* a stabili valoarea aproximativă a unui bun, a unui lucru etc. ; a prețui, a aprecia, a estima. [pron. *-lu-a.* p. i. 3, 6 *-uează*, ger. *-uînd.* / < fr. *évaluer*]

EVALUÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi evaluat ; estimabil. [cf. fr. *évaluable*]

EVALUÁRE *s. f.* acțiunea de a evalua și rezultatul ei ; prețuire. [< *evalua*]

EVALUATÓR *s. m.* expert autorizat a stabili valoarea unei nave, a unei avarii sau pagube ori a unui obiect. [pron. *-lu-a-.* / < fr. *évaluateur*]

EVANESCÉNT, -Ă *adj.* care se pierde, care dispare treptat. [< fr. *évanescent*]

EVANESCÉNȚĂ *s. f. (rar)* dispariție lentă ; estompare treptată. [< fr. *évanescence*]

EVANGÉLIC, -Ă *adj.* v. e v a n g h e l i c.

EVANGELIZÁ *vb. I.* v. e v a n g h e l i z a.

EVANGHELIÁR *s. n.* carte care cuprinde cele patru evanghelii ; tetravanghel. [pron. *-li-ar*, pl. *-re.* / cf. fr. *évangéliaire*]

EVANGHÉLIC, -Ă *adj.* **1.** referitor la evanghelie ; din evanghelie. **2.** *(adesea s.)* care ține de cultul protestant. [var. *evangelic, -ă* adj. / cf. lat. *evangelicus*, fr. *évangélique*]

EVANGHELÍSM *s. n.* caracter evanghelic. ● doctrinele bisericii evanghelice. [cf. fr. *évangélisme*]

EVANGHELIZÁ *vb. I. tr. (rar)* a converti la creștinism. [var. *evangeliza* vb. I. / cf. fr. *évangéliser*, lat. bis. *evangelizare*]

EVANGHELIZÁRE *s. f.* acțiunea de a evangheliza și rezultatul ei. [< *evangheliza*]

EVANTÁI *s. n.* obiect (de formă semicirculară) confecționat din hîrtie, din pene, din fildeș etc. cu care își fac vînt, spre a se răcori, mai ales femeile. O *în* ~ = în forma unor raze care se răspîndesc dintr-un punct în semicerc. [pl. *-ie, -iuri.* var. *evantaliu* s. n. / < fr. *éventail*]

EVANTÁLIU *s. n.* v. e v a n t a i.

EVAPORÁ *vb. I.* **1.** *tr., refl. (despre lichide)* a (se) transforma în vapori la o temperatură inferioară temperaturii sale de fierbere. **2.** *refl. (fig.)* a dispărea, a pieri deodată. [p. i. *evápor* și *-rez*, 3,6 *evaporă* și *-rează.* / < fr. *évaporer*, it., lat. *evaporare*]

EVAPORÁBIL, -Ă *adj.* care se poate evapora (ușor). [cf. fr. *évaporable*]

EVAPORÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) evapora și rezultatul ei ; evaporație. [< *evapora*]

EVAPORATÓR *s. n.* **1.** instalație pentru concentrarea soluțiilor prin fierbere ; vaporizator (2). **2.** parte componentă a unei instalații frigorifice în care se evaporează lichidul de răcire, producînd frigul. [cf. fr. *évaporateur*, germ. *Evaporator*]

EVAPORATÓR, -OÁRE *s. m. f.* muncitor care lucrează la evaporator (1). [cf. fr. *évaporateur*]

EVAPORÁȚIE *s. f.* evaporare. [< fr. *évaporation*]

EVAPORIGRÁF *s. n.* evaporimetru înregistrator. [cf. fr. *évaporographe*]

EVAPORIMETRÍE *s. f.* măsurare a evaporației. [cf. fr. *evaporométrie*]

EVAPORIMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea vitezei de evaporare a apei. [< fr. *évaporimètre*]

EVAPORÍT *s. n. (geol.)* nume dat sărurilor precipitate din apele lacurilor situate în deșert sau în apele golfurilor oceanice, unde evaporarea se produce rapid. [< fr. *évaporite*]

EVAPOTRANSPIRÁȚIE *s. f.* fenomenul de pierdere combinată a umidității solului prin evaporare directă și prin transpirația plantelor. ● cantitatea de apă evaporată parțial prin transpirație de un organism vegetal. [< fr. *évapotranspiration*]

EVAZÁ *vb. I. tr.* a lărgi progresiv extremitatea unei piese ; a deschide, a lărgi. [< fr. *évaser*]

EVAZÁRE *s. f.* acțiunea de a evaza și rezultatul ei ; lărgire progresivă efectuată la extremitatea unei piese. [< *evaza*]

EVAZÁT, -Ă *adj.* larg, deschis. [cf. fr. *évasé*]

EVAZIONÍSM *s. n.* tendință reacționară în artă de a cultiva evadarea din realitatea vieții sociale. [pron. *-zi-o-.* / cf. fr. *évasionnisme*]

EVAZIONÍST, -Ă *adj.* referitor la evazionism. // *adj., s. m. f.* (cel) care se sustrage de la obligațiile față de fisc. [pron. *-zi-o-.* / < *evaziune* + *-ist*]

EVAZIÚNE *s. f.* **1.** ~ *fiscală* = sustragere de la obligațiile fiscale. **2.** *(rar)* evadare. [pron. *-zi-u-.* / cf. fr. *évasion*, lat. *evasio*]

EVAZÍV, -Ă *adj. (adesea adv.)* vag, neprecis, în doi peri. [< fr. *évasif*, cf. lat. *evadere* — a se libera]

EVECȚIÚNE *s. f.* inegalitate periodică în mișcarea Lunii, produsă de acțiunea Soarelui. [pron. *-ți-u-.* / cf. fr. *évection*, lat. *evectio*]

EVENIMÉNT *s. n.* întîmplare importantă, remarcabilă. [pl. *-te.* / < fr. *événement*, cf. lat. *evenire* — a se întîmpla]

EVÉNT *s. n. (sport)* probă, întrecere, cursă ; spectacol sportiv ; *(p. ext.)* rezultat bun, record. ● *(hipism)* pariu în care tre-

buie indicat cîştigătorul din două curse consecutive. [< engl. *event*]

EVENTÍV *adj. n. verb reflexiv* ~ (şi *s. n.*) = verb la diateza reflexivă care arată o schimbare în starea subiectului. [< fr. *éventif*]

EVENTRÁŢIE *s. f.* 1. operaţie constînd în deschiderea abdomenului. 2. situaţie în care peretele muscular abdominal lasă numai pielea să susţină viscerele. [gen. *-iei.* var. *eventraţiune* s. f. / < fr. *éventration*]

EVENTRAŢIÚNE *s. f.* v. e v e n t r a ţ i e.

EVENTUÁL, -Ă *adj.* care se poate întîmpla ; posibil, probabil. [pron. *-tu-al.* / cf. fr. *éventuel*, it. *eventuale* < lat. *eventus* — întîmplare]

EVENTUALITÁTE *s. f.* situaţie care s-ar putea ivi ; împrejurare viitoare posibilă. [pron. *-tu-a-.* / cf. it. *eventualità*, fr. *éventualité*]

EVERDÚR *s. n.* aliaj de cupru, siliciu şi mangan. [< engl., fr. *everdur*]

EVERSIÚNE *s. f.* *(liv.)* răsturnare ; ruină, ruinare. ● *(med.)* ieşire a unei membrane din cavitatea ei naturală. [cf. fr. *éversion*, lat. *eversio*]

EVHEMERÍSM *s. n.* *(lit.)* doctrină potrivit căreia personajele mitologice ar fi oameni divinizaţi fie de frica, fie de admiraţia popoarelor. [< fr. *évhémérisme*, cf. *Evhemer*, filozof grec din antichitate]

EVICŢIÚNE *s. f.* *(jur.)* deposedare de un lucru obţinut legal, suferită în urma unei sentinţe sau a unui drept exercitat într-un anumit fel de cineva. [pron. *-ţi-u-.* / cf. fr. *éviction*, lat. *evictio*]

EVIDÁ *vb. I. tr.* a scobi pe dinăuntru, a goli, a decupa, a scoate. [< fr. *évider*]

EVIDÁRE *s. f.* acţiunea de a evida şi rezultatul ei. [< *evida*]

EVIDÉNT, -Ă *adj.* vădit, neîndoielnic, clar, limpede. // *adv.* fără îndoială, desigur. [cf. fr. *évident*, it. *evidente*, lat. *evidens*]

EVIDÉNŢĂ *s. f.* 1. caracterul a ceea ce este evident ; certitudine, claritate. ● ceea ce apare clar sau atrage atenţia. O *a scoate în* ~ = a reliefa, a sublinia, a remarca. 2. înregistrare, însemnare a tot ceea ce ţine de o activitate, de o chestiune etc. [cf. it. *evidenza*, lat. *evidentia*]

EVIDENŢIÁ *vb. I. tr., refl.* 1. a (se) distinge, a (se) remarca. 2. *tr.* a sublinia, a face ca un lucru să apară clar ; a pune în evidenţă. [pron. *-ţi-a*, p. i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind.* [< *evidenţă*]

EVIDENŢIÁT, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care s-a distins, s-a remarcat ; căruia i s-au recunoscut oficial meritele în muncă. [< *evidenţia*]

EVIDENŢIÉRE *s. f.* acţiunea de a (se) evidenţia şi rezultatul ei. [< *evidenţia*]

ÉVIE *s. f.* *(liv.)* bacantă. [gen. *-iei.* / < it. *evia*, cf. gr. *euoe*]

EVIRÁ *vb. I. tr., refl.* 1. a scoate testiculele ; a (se) castra. 2. *(fig.)* a (se) moleşi, a (se) debilita, a slăbi. [cf. it., lat. *evirare*]

EVIRÁRE *s. f.* evirăţie. [< *evira*]

EVIRĂŢIE *s. f.* *(liv.)* evirare. ● impotenţă precoce ; emasculare. [< fr. *éviration*]

EVISCERÁRE *s. f.* eviscerăţie. [< fr. *éviscérer*]

EVISCERĂŢIE *s. f.* evidare a unei cavităţi a corpului de organele conţinute ; eviscerare. [gen. *-iei.* / < fr. *éviscération*, cf. lat. *viscera* — viscere]

EVITÁ *vb. I. tr.* a ocoli, a se feri de... ● a împiedica ; a înlătura. [p. i. *evit.* / < fr. *éviter*, cf. lat. *evitare*]

EVITÁBIL, -Ă *adj.* care se poate evita. [cf. fr. *évitable*, lat. *evitabilis*]

EVITABILITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este evitabil. [< *evitabil* + *-itate*]

EVITÁRE *s. f.* acţiunea de a evita. [< *evita*]

EVÍTIC, -Ă *adj.* specific Evei. O *costum* ~ = nudism, nuditate, nud. [cf. it. *evitico*]

EVOCÁ *vb. I. tr.* a aminti, a-şi aduce aminte ; a descrie, a scoate în relief. [p. i. *evóc.* / < fr. *évoquer*, it., lat. *evocare*]

EVOCÁBIL, -Ă *adj.* care merită să fie evocat. [cf. fr. *évocable*]

EVOCÁRE *s. f.* acţiunea de a evoca şi rezultatul ei ; amintire, aducere-aminte ; evocaţie. [< *evoca*]

EVOCATÍV, -Ă *adj.* evocator. [< lat. *evocativus*]

EVOCATÓR, -OÁRE *adj.* care are darul de a evoca ; care aminteşte ; evocativ. [cf. fr. *évocateur*, lat. *evocatorius*]

EVOCÁŢIE *s. f.* *(liv.)* evocare. ● trimitere a unei cauze spre judecare la altă instanţă. [gen. *-iei.* var. *evocaţiune* s. f. / < lat. *evocatio*, fr. *évocation*]

EVOCAŢIÚNE *s. f.* v. e v o c a ţ i e.

EVOÉ *interj.* strigăt al bacantelor în onoarea lui Bachus. [< lat. *evoe*, gr. *euoe*]

EVOLUÁ *vb. I. intr.* 1. a se dezvolta, a se transforma. ● a se desfăşura, a se întinde. 2. a se mişca, a se desfăşura larg (cu mişcări circulare). [pron. *-lu-a.* p. i. 3,6 *-uează*, ger. *-uind.* / < fr. *évoluer*]

EVOLUÁRE *s. f.* acţiunea de a evolua şi rezultatul ei ; evoluţie. [< *evolua*]

EVOLUÁT, -Ă *adj.* care a ajuns la un stadiu superior de dezvoltare. ● dezvoltat din punct de vedere intelectual. [pron. *-lu-at.* / < *evolua*]

EVOLÚTĂ *s. f.* 1. *(mat.)* curbă, loc geometric al centrelor de curbură ale unei curbe date ; desfăşurată. 2. *(bot.)* organ răsucit spre partea dorsală. [< engl. *evolute*, germ. *Evolute*, cf. lat. *evolutus* — desfăşurat]

EVOLUTÍV, -Ă *adj.* care evoluează treptat şi neîntrerupt. [< fr. *évolutif*]

EVOLÚŢIE *s. f.* 1. evoluare, dezvoltare, schimbare, transformare. 2. *(spec.)* proces cu caracter istoric constînd mai ales într-o formă a dezvoltării, care presupune acumulări cantitative treptate, obiective şi subiective, în viaţa socială şi care pot duce la schimbări radicale, calitative, la revoluţie. 3. desfăşurare, curs. 4. mişcare largă (mai ales circulară) ; mişcare de ansamblu executată de o trupă, de o navă, de un avion etc. [var. *evoluţiune* s. f. / cf. fr. *évolution*, it. *evoluzione*, lat. *evolutio*]

EVOLUŢIONÍSM *s. n.* 1. *(fil.)* concepţie potrivit căreia schimbările şi transformările evolutive din univers şi, în special, din lumea vie sînt obiectiv necesare, avînd un caracter istoric. 2. ~ *plat* = concepţie mecanicistă, neştiinţifică, care reduce dezvoltarea la o evoluţie înţeleasă exclusiv ca acumulare cantitativă. [pron. *-ţi-o-.* / cf. fr. *évolutionnisme*]

EVOLUŢIONÍST, -Ă *adj.* referitor la evoluţionism. // *s. m. f.* adept al evoluţionismului. [< fr. *évolutionniste*]

EVOLUŢIÚNE *s. f.* v. e v o l u ţ i e.

EVOLVÉNTĂ *s. f.* *(mat.)* curbă care admite ca loc geometric al centrelor de curbură o curbă dată ; desfăşurătoare. [< germ. *Evolvente*]

EVORSIÚNE *s. f.* acţiune erozivă a apei curgătoare, care, căzînd vertical, formează vîrtejuri. [cf. germ. *Evorsion*, engl. *evorsion*]

EVRICA *interj. (liv.)* exclamație de bucurie, folosită mai ales după rezolvarea unei probleme dificile. [< ngr. *evrika* — am găsit]

EVÚLSIE *s. f. (liv.)* smulgere ; scoatere ; extracție prin smulgere. [var. *evulsiune* s. f. / cf. fr. *évulsion*, lat. *evulsio*]

EVULSIÚNE *s. f.* v. e v u l s i e.

EX[1]- element prim de compunere savantă însemnînd „fost". [< lat., fr. *ex* — în afară]

EX[2]- element de compunere savantă care arată scoaterea, ieșirea, suprimarea. [var. *e-*. / < lat. *ex* — din, în afară]

EX ABRÚPTO *loc. adv.* dintr-o dată, brusc, pe nepregătite. [< lat. *ex abrupto*]

EXACERBÁ *vb. I. tr. (liv.)* a face mai violent ; a întări, a intensifica (o durere, o pasiune etc.). [< fr. *exacerber*, cf. lat. *exacerbare*]

EXACERBÁRE *s. f. (liv.)* faptul de a (se) exacerba ; exacerbație. [< *exacerba*]

EXACERBÁȚIE *s. f. (liv.)* exacerbare ; intensificare a unei dureri, a unei pasiuni. [gen. *-iei*, var. *exacerbațiune* s. f. / < fr. *exacerbation*]

EXACERBAȚIÚNE *s. f.* v. e x a r c e r b a ț i e.

EXÁCT, -Ă *adj.* 1. întocmai, adevărat, conform cu o normă, cu realitatea. O *științe ~e* = științe în care formulările se pot prezenta în formă matematică. ● care reproduce întocmai un model ; fidel. 2. punctual. // *adv.* conform realității, normei, adevărului. ● tocmai, chiar. [pron. *eg-zact*. / < fr. *exact*, cf. lat. *exactus* — împlinit]

EXACTITÁTE *s. f.* calitatea de a fi exact ; exactitudine. O *cu ~* = cu precizie, exact. [< *exact* + *-itate*]

EXACTITÚDINE *s. f. (liv.)* exactitate. [cf. fr. *exactitude*]

EXACȚIÚNE *s. f. (jur.)* acțiune a unui perceptor fiscal care pretinde de la contribuabili mai mult decît se cuvine ca aceștia să dea în mod legal ; încasare de impozite abuzivă, spoliere. [pron. *-ți-u-*. var. *esacțiune* s. f. / cf. fr. *exaction*, lat. *exactio*]

EXAÉDRU *s. n.* v. h e x a e d r u.

EX AEQUO *loc. adv.* la egalitate. [pron. *ex-ecvo*. / < lat. *ex aequo*]

EXAGERÁ *vb. I. tr.* a mări, a amplifica ceva peste măsură. [< fr. *exagérer*, cf. lat. *exaggerare* — a îngrămădi]

EXAGERÁRE *s. f.* acțiunea de a exagera și rezultatul ei ; exagerație. [< *exagera*]

EXAGERÁT, -Ă *adj.* care depășește proporțiile realității, care întrece adevărul, normalul. ● *(despre oameni)* care exagerează (importanța unor fapte etc.). // *adv.* prea, din cale-afară de... [< *exagera*]

EXAGERÁȚIE *s. f. (liv.)* exagerare, întrecere a măsurii. [gen. *-iei*. var. *esagerațiune, exagerațiune* s. f. / cf. fr. *exagération*, lat. *exaggeratio*]

EXAGERAȚIÚNE *s. f.* v. e x a g e r a ț i e.

EXAGÓN *s. n.* v. h e x a g o n.

EXALÁ *vb. I. tr.* a răspîndi, a împrăștia, a degaja (vapori, mirosuri etc.). [pron. *eg-za-*. p. i. *exál* și *-lez*. / < fr. *exhaler*, cf. lat. *exhalare*]

EXALÁRE *s. f.* acțiunea de a exala ; exalație. [< *exala*]

EXALÁȚIE *s. f.* degajare, răspîndire de vapori, de mirosuri etc. ; exalare. [gen. *-iei*. var. *exalațiune* s. f. / cf. fr. *exhalation*, lat. *exhalatio*]

EXALAȚIÚNE *s. f.* v. e x a l a ț i e.

EXALTÁ *vb. I.* 1. *tr., intr.* a (se) înflăcăra, a (se) entuziasma puternic. 2. *tr. (rar)* a lăuda, a ridica în slăvi. [pron. *eg-zal-*. p. i. *exált*, 3,6 *-tă*. / < fr. *exalter*]

EXALTÁRE *s. f.* 1. înflăcărare, entuziasm ; încintare ; exaltație. 2. *(rar)* slăvire, lăudare, glorificare. [< *exalta*]

EXALTÁT, -Ă *adj.* aprins, înflăcărat peste măsură. ● *(fam.)* smintit, țicnit. [< *exalta*]

EXALTÁȚIE *s. f. (rar)* exaltare. [gen. *-iei*. / < fr. *exaltation*, lat. bis. *exaltatio*]

EXÁMEN *s. n.* 1. probă de verificare a cunoștințelor, a aptitudinilor unui elev, ale unui student, ale unui candidat etc. O *~ de stat* = examen pentru obținerea unei diplome universitare. 2. cercetare, examinare atentă a unui lucru ; examinare. O *~ medical* = cercetarea stării sănătății unei persoane de către un medic. [pron. *eg-za-*. var. *esamen* s. n. / < fr. *examen*, cf. lat. *examen* — cîntărire]

EXAMÉTRU *s. m.* v. h e x a m e t r u.

EXAMINÁ *vb. I. tr.* 1. a observa, a cerceta, a privi atent ceva. ● a cerceta starea sănătății cuiva. 2. a întreba, a supune la un examen (un elev, un student etc.). [pron. *eg-za-*. / < fr. *examiner*, cf. lat. *examinare*]

EXAMINÁBIL, -Ă *adj.* care se poate examina. [cf. fr. *examinable*]

EXAMINÁRE *s. f.* acțiunea de a examina și rezultatul ei ; cercetare, întrebare, ascultare. [pron. *eg-za-*. / < *examina*]

EXAMINATÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* (cel) care examinează. [pron. *eg-za-*. / cf. fr. *examinateur*]

EXÁNGUU, -UÁ *adj.* v. e x s a n g u u.

EXANTÉM *s. n. (med.)* erupție pe piele care însoțește unele boli, ca rujeola, scarlatina etc. [pron. *eg-zan-*. / < fr. *exanthème*, cf. gr. *exanthema* — răspîndire, înflorire]

EXANTEMÁTIC, -Ă *adj. tifos ~* = boală molipsitoare manifestată prin febră mare, convulsii și erupții pe piele. [pron. *eg-zan-*. / < fr. *exanthématique*]

EXANTEMATÓS, -OÁSĂ *adj. (med.)* de natura exantemului. [< fr. *exanthémateux*]

EXARÁȚIE *s. f. (geol.)* acțiunea de modelare a rocilor de către ghețari în deplasarea lor ; eroziune glaciară. [< fr. *exaration*]

EXÁRH *s. m.* 1. titlu dat unor înalți demnitari din Imperiul roman de răsărit, care guvernau provinciile din Italia, din Africa etc. în locul împăratului de la Constantinopol. 2. căpetenie a unei biserici ortodoxe autonome. ● organ bisericesc de inspecție pentru mănăstirile care aparțin de o eparhie ortodoxă. [pron. *eg-zarh*. / cf. fr. *exarque*, lat. *exarchus*, gr. *exarchos* — șef]

EXARHÁT *s. n. (ist.)* teritoriu de sub autoritatea unui exarh ; *(spec.)* parte din vechiul Imperiu roman de răsărit supusă autorității unui exarh. ● demnitatea de exarh. [pron. *eg-zar-*. / cf. fr. *exarchat*]

EXARTRÓZĂ *s. f. (med.)* luxație. [< fr. *exarthrose*]

EXASPERÁ *vb. I. tr.* a enerva tare, a aduce la desperare, a scoate din sărite. [pron. *eg-zas-*. / < fr. *exaspérer*, cf. lat. *exasperare*]

EXASPERÁNT, -Ă *adj.* care exasperează ; înnebunitor. [cf. fr. *exaspérant*]

EXASPERÁRE *s. f.* acțiunea de a exaspera și rezultatul ei ; desperare. [< *exaspera*]

EXAURIÉNT, -Ă *adj. (liv.)* care slăbește, epuizează ; epuizant ; exhaustiv. [pron. *-xa-u-ri-ent*. / < it. *esauriente*, cf. lat. *exhaurire*]

EXCAMPIÓN, -OÁNĂ *s. m. f.* fost campion. [cf. fr., engl. *ex-champion*]

EXCAVÁ *vb. I. tr.* a săpa (o groapă mare) în pământ. [pron. *ecs-ca-*. / < fr. *excaver*, cf. lat. *excavare*]

EXCAVÁRE *s. f.* acțiunea de a excava și rezultatul ei ; săpare. [< *excava*]

EXCAVATÓR *s. n.* mașină mare care sapă și încarcă pământul scos din săpătură. [pron. *ecs-ca-*. var. *escavator* s. n. / cf. fr. *excavateur*, rus. *ekskavator*]

EXCAVATORÍST, -Ă *s. m. f.* conducător al unui excavator. [pron. *ecs-ca-*. / cf. rus. *ekskavatorist*]

EXCAVÁȚIE *s. f.* 1. cavitate la suprafața sau în adîncul pămîntului formată natural sau făcută în vederea unor obiective tehnice. ● săpătură. 2. *(med.)* adîncitură anormală a unui organ. [pron. *ecs-ca-va-ți-e*. gen. *-iei*. / cf. fr. *excavation*, rus. *ekskavația*]

EXCEDÁ *vb. I. intr.* a întrece nivelul, măsura obișnuită, valoarea. [p. i. 3,6 *-dează* și *-dă*, conj. 3 *-ceadă*. / < fr. *excéder*, cf. lat. *excedere*]

EXCEDÉNT *s. n.* prisos, ceea ce rămîne după acoperirea tuturor nevoilor ; surplus. ● *(fin.)* plusul veniturilor în raport cu cheltuielile. [pron. *ecs-ce-*. pl. *-te*, *-turi*. / < fr. *excédent*, cf. lat. *excedens*]

EXCEDENTÁR, -Ă *adj.* în plus ; care prisosește. ● *(despre buget, balanță etc.)* cu excedent, ale cărui venituri întrec cheltuielile. [pron. *ecs-ce-*. / cf. fr. *excédentaire*]

EXCELÁ *vb. I. intr.* a fi superior, a fi mai presus (într-un domeniu), a se distinge. [pron. *ecs-ce-*. / cf. fr. *exceller*, lat. *excellere*]

EXCELÉNT, -Ă *adj.* foarte bun, excepțional, admirabil, minunat. [pron. *ecs-ce-*. / cf. fr. *excellent*, lat. *excellens*]

EXCELÉNȚĂ *s. f.* 1. titlu onorific care se dă în unele țări miniștrilor, ambasadorilor și (la catolici) episcopilor. 2. *(rar)* înalt grad de perfecțiune ; calitatea de a fi excelent. O *prin* ~ = în mod deosebit, mai ales. [cf. fr. *excellence*, lat. *excellentia*]

EXCÉLSIOR *adv. (liv.)* mai sus. [pron. *ecs-cel-si-or*. / < lat. *excelsior*, comparativ al lui *excelsus*]

EXCENTRÁ *vb. I. tr. (mec.)* a deplasa centrul, axa. [< fr. *excentrer*]

EXCENTRÁRE *s. f.* acțiunea de a excentra și rezultatul ei. [< *excentra*]

EXCÉNTRIC, -Ă *adj.* 1. *(geom. ; despre un punct)* situat departe de centru, care nu se găsește în centrul unei figuri ; *(despre figuri geometrice)* care nu au un centru comun. 2. neobișnuit, deosebit de original ; extravagant. // *s. n.* organ de mașină format dintr-un disc fixat pe un arbore rotativ și a cărui axă nu este în centru, servind la transformarea mișcării circulare în mișcare rectilinie și invers. [< fr. *excentrique*, cf. lat. *ex* — afară de, *centrum* — centru]

EXCENTRICITÁTE *s. f.* 1. situația, însușirea unui punct de a nu fi în centrul unei figuri. ● *(mat.)* mărime care caracterizează alungirea conicelor. ● distanța dintre axele de rotație a două piese care au același centru. ● asamblarea defectuoasă a două piese coaxiale sau concentrice. 2. originalitate, bizarerie, extravaganță. ● țicneală. [cf. fr. *excentricité*]

EXCEPTÁ *vb. I. tr.* a lăsa deoparte, a nu socoti, a exclude. [var. *escepta* vb. I. < fr. *excepter*, cf. lat. *exceptare* — a lua din...]

EXCEPTÁRE *s. f.* acțiunea, faptul de a excepta. [< *excepta*]

EXCÉPȚIE *s. f.* 1. ceea ce nu se conformează unei reguli generale ; abatere de la o normă (generală) ; ceea ce nu este obișnuit, normal. O *cu* ~*a* = afară de... ; *fără* ~ = fără deosebire. 2. mijloc de apărare în justiție care tinde să schimbe soluționarea cazului sau să atace forma de judecată. [gen. *-iei*. var. *escepțiune*, *excepțiune* s. f. / cf. fr. *exception*, lat. *exceptio*]

EXCEPȚIONÁ *vb. I. tr. (rar)* a face excepție ; a excepta. [pron. *-ți-o-*. / < it. *eccezionare*]

EXCEPȚIONÁL, -Ă *adj.* 1. care este, care face, care constituie o excepție. ● care iese din comun ; deosebit. 2. foarte bun, extraordinar, minunat, excelent. [pron. *ecs-cep-ți-o-*. var. *escepțional*, *-ă* adj. / cf. fr. *exceptionnel*]

EXCEPȚIÚNE *s. f.* v. excepție.

EXCERPTÁ *vb. I. tr.* a extrage dintr-o lucrare (termeni, pasaje), a scoate prin alegere. [< lat. *excerpere*, *excerptus*]

EXCÉRPTE *s. n. pl.* 1. pasaje, termeni extrași dintr-o lucrare ; extrase. 2. publicații care cuprind extrase, rezumate din anumiți autori sau din lucrări și publicații dintr-un anumit domeniu. [< lat. *excerpta*]

EXCÉS *s. n.* diferență în plus dintre două cantități ; surplus. (p. *ext.*) lipsă de măsură, necumpătare ; exagerare. O ~ *de zel* = zel exagerat. ● *(la pl.)* abuzuri ; violențe. [pron. *ecs-ces*. pl. *-se*, *-suri*. var. *esces* s. n. / < fr. *excès*, cf. lat. *excessus* < *excedere* — a depăși]

EXCESÍV, -Ă *adj.* care întrece marginile, măsura ; nemăsurat, exagerat. O *climă* ~*ă* = climă cu variații mari de temperatură de la un anotimp la altul. // *adv.* peste măsură de..., foarte. [var. *escesiv*, *-ă* adj. / cf. fr. *excessif*]

EXCHIBÍȚIE *s. f.* v. exhibiție.

EXCIPIÉNT *adj., s. n.* (substanță sau amestec de substanțe) care este inactiv față de organism și în care se încorporează diferite medicamente. [pron. *-pi-ent*. / < fr. *excipient*]

EXCITÁ *vb. I. tr.* 1. a activa, a stimula funcția unei celule, a unui țesut, a unui organ etc. 2. *(fig.)* a irita, a stîrni, a atița. ● a provoca o senzație, o emoție, un sentiment. 3. *(fiz.)* a comunica un plus de energie unui sistem fizic. ● a produce un cîmp magnetic într-o mașină electrică. [pron. *ecs-ci-*. p. i. *excit* și *-tez*. var. *escita* vb. I. / cf. fr. *exciter*, lat. *excitare*]

EXCITÁBIL, -Ă *adj.* care se poate excita (ușor). ● iritabil. [cf. fr. *excitable*]

EXCITABILITÁTE *s. f.* capacitate a materiei vii de a reacționa la o excitație exterioară. [cf. fr. *excitabilité*]

EXCITÁNT, -Ă *adj.* care excită, care provoacă excitație ; excitator. // *s. m. n.* substanță, factor, schimbare de mediu care poate provoca excitația unui organism sau a unui organ : stimulent. [var. *escitant*, *-ă* adj. / cf. fr. *excitant*]

EXCITÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) excita ; excitație. ● *(fiz.)* perturbare energetică a unui sistem aflat în stare de echilibru. [< *excita*]

EXCITÁTOR, -OÁRE *adj.* excitant. // *s. f.* mașină electrică pentru alimentarea înfășurării de excitație (3) a altor mașini electrice. [cf. fr. *excitateur*, *-trice*, lat. *excitator*]

EXCITÁȚIE *s. f.* 1. proces fiziologic manifestat prin activitatea funcțională a unei celule, a unui țesut sau a unui organ etc. ca reacție la un stimul, la un îndemn ; excitare. 2. stare de enervare, de încordare, de ați-

țare ; agitație. 3. alimentarea prin curent electric a unui ansamblu de spire conducătoare pentru a produce un cîmp magnetic. ● ansamblul de spire prin care trece curentul de excitație. [gen. *-iei.* var. *excitațiune* s. f. / cf. fr *excitation*, lat. *excitatio*]

EXCITAȚIÚNE *s. f.* v. excitație.

EXCITRÓN *s. n.* tub redresor monoanodic cu arc de mercur, folosit în scheme de redresare monofazate. [< fr. *excitron*]

EXCIZÁ *vb. I. tr.* a extirpa. ◘ a scobi (în lemn sau într-un alt material). [< fr. *exciser*, cf. lat. *excidere*]

EXCÍZĂ *s. f.* impozit indirect perceput în Anglia. [< engl., fr. *excise*]

EXCÍZIE *s. f. (med.)* înlăturare (a unei porțiuni de țesut sau organ) prin tăiere. ● *(tehn.)* tăiere, scoatere a unui fragment dintr-un material sau dintr-o piesă. [gen. *-iei*, var. *exciziune* s. f. / cf. fr. *excision*, lat. *excisio*]

EXCIZIÚNE *s. f.* v. excizie.

EXCLAMÁ *vb. I. tr.* a scoate o exclamație ; a striga. [p. i. *exclám*, 3,6 *-mă*. var. *esclama* vb. I. / < fr. *exclamer*, lat. *exclamare*]

EXCLAMÁRE *s. f.* exclamație. O *semnul ~ării* = semn de punctuație (!) întrebuințat după o interjecție, după un vocativ sau după o propoziție exclamativă sau imperativă. [var. *esclamare* s. f. / < *exclama*]

EXCLAMATÍV, -Ă *adj.* care exprimă o exclamație. O *propoziție ~ă* (și *s. f.*) = propoziție în care se exprimă o stare afectivă (admirație, bucurie, surprindere etc.). [< fr. *exclamatif*]

EXCLAMAȚIE *s. f.* cuvînt, propoziție sau frază rostită într-un anumit fel, cu o anumită modulație, prin care se exteriorizează o emoție, un sentiment ; strigăt. [gen. *-ici*. var. *exclamațiune* s. f. / cf. fr. *exclamation*, lat. *exclamatio*]

EXCLAMAȚIÚNE *s. f.* v. exclamație.

EXCLÚDE *vb. III. tr.* a da afară, a înlătura ; a elimina, a nu admite. ◘ *refl. (despre două elemente)* a se respinge ca fiind incompatibile, nepotrivite, contrare. [pron. *ecs-clu-*. p. i. *exclúd*. var. *esclude* vb. III. / < lat. *excludere*]

EXCLÚDERE *s. f.* acțiunea de a (se) exclude și rezultatul ei ; dare afară, înlăturare ; [var. *escludere* s. f. / < *exclude*]

EXCLÚS, -Ă *adj.* 1. înlăturat, eliminat, dat afară. 2. care nu poate exista, inadmisibil. // *adv.* de neadmis, inadmisibil. [var. *esclus, -ă* adj. / < *exclude*]

EXCLÚSIE *s. f.* v. excluziune.

EXCLUSIÚNE *s. f.* v. excluziune.

EXCLUSÍV, -Ă *adj.* care se exclude unul pe altul. ◘ referitor la un singur lucru. // *adv.* excluzîndu-se orice altă posibilitate. ● în afară de, exceptînd. [pron. *ecs-clu-*. var. *excluziv, -ă* adj. / cf. fr. *exclusif*]

EXCLUSIVÍSM *s. n.* refuz categoric de a ține seama de părerile, de ideile altcuiva, de a veni în contact cu altfel de oameni etc. ; caracterul a ceea ce este exclusiv. [< fr. *exclusivisme*]

EXCLUSIVÍST, -Ă *adj.* referitor la exclusivism, propriu exclusivismului. // *s. m. f.* adept al exclusivismului. [< fr. *exclusiviste*]

EXCLUSIVITÁTE *s. f.* situația, calitatea a ceea ce este exclusiv. ● drept exclusiv de a vinde, de a publica o carte, de a proiecta un film etc. O *în ~* = cu excluderea tuturor celorlalți. [cf. fr. *exclusivité*]

EXCLUZIÚNE *s. f.* 1. *(liv.)* excludere, interdicție. O *(fiz.) principiul ~nii* = principiu potrivit căruia într-un sistem cuantic nu pot exista doi fermioni care să aibă simultan același ansamblu de numere cuantice. 2. *(log.)* relație între două propoziții care nu pot fi simultan adevărate. [pron. *-zi-u-*. var. *esclusiune, exclusie, exclusiunc* s. f. / < fr. *exclusion*]

EXCLUZIV, -Ă *adj.* v. exclusiv.

EXCOGITÁȚIE *s. f. (liv.)* efort de gîndire. [gen. *-iei.* / < lat. *excogitatio*, cf. fr. *excogitation*]

EXCOMUNICÁ *vb. I. tr.* a exclude din comunitatea bisericii ; a afurisi. [p. i. *excomúnic.* / < lat. *excommunicare*]

EXCOMUNICÁRE *s. f.* act prin care cineva este excomunicat ; afurisenie. [< *excomunica*]

EXCORIÁ *vb. I. tr., refl. (despre piele)* a (se) jupui ușor. [pron. *-ri-a.* p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *excorier*, lat. *excoriare*]

EXCORIÁȚIE *s. f.* distrugere a stratului superficial al pielii ; julitură, zgîrietură ; excoriere. [gen. *-iei.* / < fr. *excoriation*]

EXCORIÉRE *s. f.* excoriație. [pron. *-ri-e-*. / < *excoria*]

EXCORPORÁȚIE *s. f.* act prin care un episcop declară că un preot nu face parte din dioceza sa. [gen. *-iei.* / < fr. *excorporation*]

EXCREMÉNT *s. n. (de obicei la pl.)* materie evacuată pe cale naturală din corpul animalelor prin defecație ; materii fecale. [pl. *-te*. var. *escrement* s.n. / < fr. *excrément*, cf. lat. *excrementum*]

EXCREMENȚIÁL, -Ă *adj.* de natura excrementelor. [pron. *-ți-al.* / cf. fr. *excrémentiel*]

EXCRESCÉNȚĂ *s. f.* umflătură, ceea ce crește anormal pe un organ, pe o porțiune a corpului. [< lat. *excrescentia*, cf. fr. *excroissance*]

EXCRETÁ *vb. I. tr.* a evacua, a elimina prin excreție. [< fr. *excréter*]

EXCRETÓR, -OÁRE *adj. aparat* ~ = aparat prin care se face excreția. [< fr. *excréteur*]

EXCRETÓRIU, -IE *adj. (rar)* excretor. [pron. *-riu.* / < fr. *excrétoire*]

EXCRÉȚIE *s. f.* eliminare a substanțelor inutile sau vătămătoare din organism în urma proceselor biochimice ; substanță eliminată. [gen. *-iei.* var. *excrețiune* s. f. / cf. fr. *excrétion*]

EXCREȚIÚNE *s. f.* v. excreție.

EXCROCHERÍE *s. f.* v. escrocherie.

EXCÚRS *s. n.* 1. abatere, deviere de la subiect pentru a lămuri o problemă secundară ; digresiune. 2. *(filol.)* disertație sub formă de digresiune, făcută cu ocazia comentării unui pasaj dintr-un autor (antic). [pl. *-suri*. var. *excursus* s. n. / < lat. *excursus* < *excurrere* — a alerga în afară]

EXCÚRSIE *s. f.* 1. plimbare, călătorie (făcută de obicei în grup și avînd un scop educativ, sportiv sau distractiv). 2. *(fon.)* moment în care organele articulatorii iau poziția necesară pentru articularea sunetului ; tensiune. [gen. *-iei.* var. *excursiune* s. f. / < fr. *excursion*, lat. *excursio*]

EXCURSIONÍST, -Ă *s. m. f.* persoană care face o excursie. [pron. *-si-o-*. / < fr. *excursionniste*]

EXCURSIÚNE *s. f.* v. excursie.

EXCURSÍV, -Ă *adj.* cu caracter de excurs (1). [< fr. *excursif*]

EXCURSUS *s. n.* v. excurs (2).

EXEÁT *s. n.* învoire dată de un episcop catolic unui preot de a ieși din dioceza sa.

● *(fam.; ironic)* învoire dată cuiva de a pleca; concediere. [pron. *-xe-at.* / < lat. *exeat* — să iasă]

EXECRÁ *vb. I. tr. (franțuzism)* a detesta profund, a uri, a disprețui; a avea oroare de... [< fr. *exécrer*, lat. *execrari*]

EXECRÁBIL, -Ă *adj.* dezgustător, respingător, oribil. [pron. *-ec-se-.* / cf. fr. *exécrable*, lat. *exsecrabilis*]

EXECRÁȚIE *s. f. (rar)* oroare, repulsie. ● persoană sau lucru care inspiră acest sentiment. [gen. *-iei.* var. *execrațiune* s. f. / cf. fr. *exécration*, lat. *exsecratio*]

EXECRAȚIÚNE *s. f.* v. execrație.

EXECUTÁ *vb. I. tr.* 1. a face, a prelucra, a fabrica. 2. a pune în aplicare, a îndeplini (un ordin, un plan etc.). ● *refl.* a se supune. 3. a cînta o bucată muzicală; a dansa (un dans, un balet etc.). 4. a îndeplini o hotărîre judecătorească, un act de autoritate, o obligație. ● a duce la îndeplinire o sentință de condamnare la moarte. [pron. *eg-ze-.* p. i. *execút.* / < fr. *exécuter*]

EXECUTÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi executat. [pron. *eg-ze-.* / cf. fr. *exécutable*]

EXECUTÁNT, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care execută, îndeplinește ceva. [pron. *eg-ze-.* / cf. fr. *exécutant*]

EXECUTÁRE *s. f.* 1. acțiunea de a (se) executa și rezultatul ei; îndeplinire. ● pedepsire cu moartea, execuție. 2. *~ea bugetului* = realizarea veniturilor bugetare și utilizarea lor pentru acoperirea cheltuielilor prevăzute în buget. [pron. *eg-ze-.* / < *executa*]

EXECUTÍV, -Ă *adj.* care are sarcina de a pune în aplicare legile și dispozițiile organelor superioare. O *putere ~ă* = una dintre puterile fundamentale ale statului, reprezentată prin guvern. [pron. *eg-ze-.* / < fr. *exécutif*]

EXECUTÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* (persoană) care execută ceva. O *~ testamentar* = persoană însărcinată cu aducerea la îndeplinire a unui testament după moartea testatorului; *~ judecătoresc* = funcționar care îndeplinește acte de procedură și execută hotăriri judecătorești. [pron. *eg-ze-.* / cf. fr. *exécuteur*, lat. *exsecutor*]

EXECUTÓRIU, -IE *adj.* care trebuie executat. O *formulă ~ie* = formalitate necesară pentru executarea unei hotăriri judecătorești; *titlu ~* = act învestit cu formulă executorie. [pron. *eg-ze-...-riu.* / cf. fr. *exécutoire*, lat. *executorius*]

EXECÚȚIE *s. f.* 1. executare. 2. încasare forțată a unei datorii pe cale judecătorească sau prin mijloace fiscale. ● aducere la îndeplinire a unei sentințe de condamnare la moarte. [gen. *-iei.* var. *execuțiune* s. f. / cf. fr. *exécution*, lat. *executio*]

EXECUȚIÚNE *s. f.* v. execuție.

EXÉDRĂ *s. f.* 1. *(ist.)* sală de primire în casele romane. 2. anexă în formă de semicerc a unei construcții, care are în interior scaune de-a lungul zidului. ● construcție în semicerc, într-un parc. [cf. it. *esedra*, fr., lat. *exedra*]

EXEGÉT *s. m. (liv.)* învățat specialist în exegeză. [< fr. *exégète*]

EXEGÉTIC, -Ă *adj. (liv.)* care explică, interpretează bazat pe exegeză. [cf. fr. *exégétique*]

EXEGÉZĂ *s. f.* 1. *(liv.)* interpretare, lămurire a unui text (din punct de vedere filologic, istoric etc.). 2. interpretare critică a cărților Bibliei. [< fr. *exégèse*, cf. gr. *exegesis* — explicație]

EXEMPLÁR *s. n.* 1. fiecare dintre obiectele identice ale unei serii de lucruri, multiplicate după un model comun. 2. reprezentant izolat al unei categorii de ființe sau de lucruri asemănătoare. [pron. *eg-zem-.* / cf. fr. *exemplaire*, lat. *exemplarium*]

EXEMPLÁR, -Ă *adj.* care poate servi ca exemplu. [pron. *eg-zem-.* / cf. fr. *exemplaire*, lat. *exemplaris*]

EXEMPLARITÁTE *s. f. (liv.)* caracterul unui lucru exemplar. [cf. fr. *exemplarité*]

EXEMPLIFICÁ *vb. I. tr.* a arăta, a demonstra prin exemple. [p. i. *exemplífic.* / < it. *esemplificare*, după *exemplu*]

EXEMPLIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a exemplifica și rezultatul ei; ilustrare cu exemple, pilduire. [< *exemplifica*]

EXEMPLIFICATÍV, -Ă *adj.* exemplificator. [cf. it. *esemplificativo*]

EXEMPLIFICATÓR, -OÁRE *adj.* care exemplifică. [cf. it. *esemplificatore*]

EXEMPLI GRATIA *loc. adv.* după cum arată exemplele; de exemplu. [< lat. *exempli gratia*]

EXÉMPLU *s. n.* 1. acțiune care poate servi de model; pildă. ● persoană care întrunește toate calitățile pentru a putea fi imitată; model. 2. caz, fapt cu anumite caractere tipice, simptomatice care este citat pentru a lămuri, a sprijini o idee, o demonstrație etc. 3. pedeapsă; întîmplare care poate servi ca învățătură de minte, ca pildă. [pron. *eg-zem-.* pl. *-le, -luri.* / cf. lat. *exemplum*, fr. *exemple*]

EXÉMPT, -Ă *adj. (jur.)* care nu este supus unei obligații, liber de ceva. [< lat. *exemptus*, fr. *exempt*]

EXÉMPȚIE *s. f.* v. exemptiune.

EXEMPȚIÚNE *s. f. (jur.)* privilegiu care dispensează de o obligație, de o datorie etc. [var. *exempție* s. f. / < lat. *exemptio*, fr. *exemption*]

EXENTERÁȚIE *s. f. (med.)* ieșirea intestinelor din cavitatea peritoneală. v. eventrație, evisceрație. ● ablațiune a intestinelor în abator. [pron. *eg-zen-.* / < fr. *exentération*, cf. lat. *ex* — în afară, gr. *enteron* — intestin]

EXEQUATUR *s. n. invar.* autorizație dată de un șef de stat unui consul străin de a-și exercita funcțiile în țara în care este trimis. [pron. *ex-sec-vá-.* / < fr. *exequatur*, cf. lat. *exsequatur* — să execute]

EXERCITÁ *vb. I. tr.* 1. a îndeplini, a practica (o funcție, o profesiune etc.). 2. a manifesta, a pune în acțiune, în mișcare, a face simțit (o influență, un drept etc.). [pron. *egzer-.* p. i. *exércit* (acc. și *exercit*), *-tez.* / < lat. *exercitare*]

EXERCITÁRE *s. f.* acțiunea de a exercita și rezultatul ei. [< *exercita*]

EXERCÍȚIU *s. n.* 1. *(de obicei la pl.)* acțiune fizică sau intelectuală, repetată, făcută pentru a dobîndi sau a forma anumite deprinderi, abilități etc. ● mică piesă vocală sau instrumentală creată în scopul de a obișnui pe cel care învață să cînte sau pe cel ce studiază un instrument muzical cu o anumită problemă tehnică. ● instruire a militarilor pentru a învăța deprinderea mînuirii armelor și a modului de a lupta. ● temă dată școlarilor spre a-i familiariza cu unele materii. 2. exercitare, îndeplinire. ● *~ bugetar* = perioadă de un an pentru care se efectuează toate operațiile relative la bugetul unui stat; an bugetar. O *în ~l funcțiunii* = în timpul serviciului legal. [pron. *-țiu*, pl. *-ii.* / cf. lat. *exercitium*, fr. *exercice*]

EXERÉZĂ *s. f.* ablaţiune. [< fr. *exérèse*, cf. gr. *exairesis*]

EXÉRGĂ *s. f.* mic spaţiu gol pe o medalie, destinat a fi acoperit cu o incripţie. ● inscripţie, dată etc. gravată pe o medalie. [< fr. *exergue*, cf. gr. *ex* — afară, *ergon* — lucru]

EXERGÍE *s. f. (fiz.)* parte a energiei care poate fi transformată în orice formă de energie. [gen. *-iei*. / < fr. *exergie*]

EXERSÁ *vb. I. intr.* a cînta, a face exerciţii (la un instrument). ● *tr.* a învăţa să cînte, a studia (mai ales dificultăţile unei bucăţi muzicale). [pron. *eg-zer-*. / < fr. *exercer*]

EXERSÁRE *s. f.* acţiunea de a exersa. [< *exersa*]

EXÉRT, -Ă *adj. (bot.; despre unele organe)* ieşit în afară. [< fr. *exert*, lat. *exertus*]

EXFOLIÁ *vb. I.* **1.** *tr., refl.* a (se) coji. ● a (se) scutura, a (se) desfrunzi. **2.** *tr. (metal.)* a lamina în foi subţiri. [pron. *-li-a*. p. i. *-iez*, 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / < lat. *exfoliare*, cf. fr. *exfolier*]

EXFOLIÁŢIE *s. f.* exfoliere. ● cădere treptată a scoarţei copacilor în mici bucăţele. ● *(med.)* cădere a părţilor moarte care se detaşează de un os, de un tendon etc. în mici bucăţele. ● desprindere de foi subţiri de la suprafaţa unui metal. [pron. *-li-a-ţi-e*. pl. *-ii*. gen. *-iei*. var. *exfoliaţiune* s. f. / < fr. *exfoliation*]

EXFOLIAŢIÚNE *s. f.* v. exfoliaţie.

EXFOLIÉRE *s. f.* acţiunea de a (se) exfolia ; cojire ; desfrunzire ; exfoliaţie ; *(geol.)* descuamare. [pron. *-li-e-*. / < *exfolia*]

EXHAUSTIÚNE *s. f. (liv.)* epuizare completă, sleire. [pron. *-ha-us-ti-u-*. / cf. lat. *exhaustio*, fr. *exhaustion*]

EXHAUSTÍV, -Ă *adj. (liv.)* care caută să trateze complet un subiect ; complet. [pron. *-ha-us-*. / < fr. *exhaustif*, cf. lat. *exhaustus*]

EXHAUSTIVITÁTE *s. f. (liv.)* caracter exhaustiv. [cf. fr. *exhaustivité*]

EXHAUSTÓR *s. n.* **1.** ventilator centrifugal folosit la absorbirea aerului sau a altor gaze din încăperi închise. **2.** dispozitiv pentru alimentarea cu carburant a carburatorului. [pl. *-oare*. (s. m.) *-ori*. / < fr. *exhausteur*, cf. lat. *exhaustorius*]

EXHIBÁ *vb. I. tr.* a arăta, a etala (ostentativ) ceva ; a se făli cu ceva. [< fr. *exhiber*, cf. lat. *exhibere* — a arăta]

EXHIBITÓRIU, -IE *adj. (liv.)* de exhibiţie. [pron. *-riu*. / < fr. *exhibitoire*, lat. *exhibitorius*]

EXHIBIŢIE *s. f.* etalare, expunere, arătare ostentativă a ceva. ● *(la pl.)* jonglerii de circ. [pron. *ecs-hi-bi-ţi-e*. var. *eschibiţie, exchibiţie, exhibiţiune* s. f. / cf. fr. *exhibition*, lat. *exhibitio*]

EXHIBIŢIONÍSM *s. n.* **1.** mania de a face exhibiţii. **2.** impulsie morbidă de a-şi expune în public organele genitale. [pron. *-ţi-o-*. / cf. fr. *exhibitionnisme*]

EXHIBIŢIONÍST, -Ă *s. m. f., adj.* (persoană) care practică exhibiţionismul. [pron. *-ţi-o-*. / cf. fr. *exhibitionniste*]

EXHIBIŢIÚNE *s. f.* v. exhibiţie.

EXHORTÁ *vb. I.* v. exorta.

EXHORTÁRE *s. f.* v. exortare.

EXHORTÁŢIE *s. f.* v. exortaţie.

EXHORTAŢIÚNE *s. f.* v. exortaţie.

EXHUMÁ *vb. I. tr.* a dezgropa, a deshuma un cadavru. [p. i. 3,6 *-mează*. / < fr. *exhumer*, cf. lat. *ex* — afară, *humus* — pămînt]

EXHUMÁRE *s. f.* acţiunea de a exhuma şi rezultatul ei ; exhumaţie. ● *(geol.)* dezvelire a unor forme de relief mai vechi de sub o cuvertură de roci mai noi, erodate. [< *exhuma*]

EXHUMÁŢIE *s. f. (liv.)* exhumare. [< fr. *exhumation*]

-EXÍE element secund de compunere savantă cu sensul de „stare". [< fr. *-exie*, cf. gr. *heksis*]

EXÍGE *vb. III. tr.* a cere imperios, insistent. [pron. *eg-zi-*. p. i. *exig*, ger. *exigînd*. / < lat. *exsigere*, fr. *exsiger*]

EXIGÉNT, -Ă *adj.* care cere multă grijă, multă atenţie, care pretinde îndeplinirea strictă a datoriei ; pretenţios. [cf. fr. *exigeant*, lat. *exigens*]

EXIGÉNŢĂ *s. f.* faptul de a fi exigent ; pretenţie, cerinţă. [cf. fr. *exigence*, lat. *exigentia*]

EXIGÍBIL, -Ă *adj.* care se poate cere, asupra căruia se pot ridica pretenţii. ● *(jur.; despre obligaţii)* care trebuie îndeplinit în orice caz. [< fr. *exigible*]

EXIGIBILITÁTE *s. f.* însuşirea, caracterul a ceea ce este exigibil. [cf. fr. *exigibilité*]

EXIGUITÁTE *s. f. (rar)* exigenţă. ● micime, îngustime. [pron. *-gu-i-*. / cf. fr. *exiguité*, lat. *exiguitas*]

EXÍGUU, -UĂ *adj. (liv.)* **1.** exact ; exigent. **2.** mic, nesemnificativ, strîmt. [pron. *-gu-u*. / cf. fr. *exigu*, lat. *exiguus*, it. *esiguo*]

EXÍL *s. n. (jur.)* pedeapsă constînd în izgonirea celui condamnat în afara hotarelor ţării sale ; surghiun. ● *(p. ext.)* plecare nesilită a cuiva din propria-i ţară sau localitate (mai ales pentru a scăpa de prigonire) ; situaţia celui exilat. [pron. *eg-zil*. pl. *-luri, -le*. / < fr. *exil*, lat. *exsilium* < *ex* — afară *salio* — a sări]

EXILÁ *vb. I. tr.* a condamna la exil, a pedepsi cu trimiterea în exil ; a surghiuni. ● *refl.* a se retrage, a se izola, a pleca de bunăvoie (din ţara, din locul de baştină). [< fr. *exiler*]

EXILÁRE *s. f.* acţiunea de a (se) exila. [< *exila*]

EXILÁRH *s. m.* şef politic al evreilor aflaţi în captivitatea babilonică. [< fr. *exilarque*]

EXILÁT, -Ă *adj., s. m. f.* condamnat la exil ; surghiunit. ● *(fig.)* retras, izolat. [< *exila*]

EXIMÁ *vb. I. tr. (jur.)* a libera de o obligaţie. [cf. fr. *eximer*, lat. *eximere*]

EXIMÁRE *s. f. (jur.)* acţiunea de a exima. [< *exima*]

EXÍNĂ *s. f. (bot.)* membrană protectoare externă a grăuntelui de polen. [< fr. *exine*]

EXISTÁ *vb. I. intr.* a avea fiinţă, existenţă, a fi, a se afla ; a trăi ; a se manifesta. [pron. *eg-zis-*. p. i. *exist*. / < fr. *exister*, lat. *existere*]

EXISTÉNT, -Ă *adj.* care există, care este. [pron. *eg-zis-*. / cf. fr. *existant*]

EXISTENŢĂ *s. f.* **1.** noţiune filozofică care desemnează natura, materia, realitatea obiectivă, tot ceea ce există ; faptul de a exista. ● viaţă. **2.** mijloacele de trai. [pron. *eg-zis-*. / cf. fr. *existence*, lat. *existentia*]

EXISTENŢIÁL, -Ă *adj. (rar)* referitor la existenţă. O *filozofie ~ă* = existenţialism. [pron. *eg-zis-ten-ţi-al*. / < fr. *existentiel*]

EXISTENŢIALÍSM *s. n.* curent filozofic idealist contemporan, generat de criza societăţii burgheze şi reprezentat prin mai multe direcţii, care au în comun propagarea unei concepţii tragice asupra existenţei, preconizarea utopică a dobîndirii libertăţii, a fiinţării „autentice", prin desprinderea individului de contextul relaţiilor social-istorice.

[pron. *eg-zis-ten-ți-a-*. / cf. germ. *Existentialismus*, fr. *existentialisme*]

EXISTENȚIALÍST, -Ă *adj.* care aparține existențialismului, privitor la existențialism. // *s. m. f.* adept al existențialismului. [pron. *eg-zis-ten-ți-a-*. / < fr. *existentialiste*]

ÉXITUS *s. n.* *(liv.)* moarte, sfîrșit. [< lat. *exitus*]

EX-LÍBRIS *s. n.* vinietă purtînd numele bibliofilului sau o deviză, pe care acesta o aplică pe cărțile sale. [cf. fr., it., lat. *ex-libris* — din cărțile lui...]

EXLIBRÍSTICĂ *s. f.* colecție de ex-libris ; studiul ex-librisurilor. [< *ex-libris* + *-istică*]

EXMATRICULÁ *vb. I. tr.* a elimina (un elev, un student) dintr-o școală, dintr-o facultate etc., scoțind(u-l) din matricole. [cf. germ. *exmatrikulieren* < lat. *ex* — în afară, *matricula* — registru]

EXMATRICULÁRE *s. f.* acțiunea de a exmatricula și rezultatul ei ; ștergere din matricole ; eliminare definitivă. [< *exmatricula*]

EXO- element prim de compunere savantă cu sensul „în afară". [< fr. *exo-*, cf. gr. *exo*]

EXOBIOLOGÍE *s. f.* ramură a biologiei care studiază prezența și particularitățile formelor de viață în spațiul cosmic, pe planetele sistemului solar. [pron. *-bi-o-*. gen. *-iei*. / < fr. *exobiologie*, cf. gr. *exo* — în afară, *bios* — viață, *logos* — studiu]

EXOCARDIÁC, -Ă *adj.* *(despre zgomotele inimii)* care se produce în afara cavității cardiace. [pron. *-di-ac*. / < fr. *exocardiaque*]

EXOCARDÍE *s. f.* ectopie extratoracică a inimii. [gen. *-iei*. / < fr. *exocardie*]

EXOCÁRP *s. n.* partea externă a pericarpului. [< fr. *exocarpe*, cf. gr. *exo* — în afară, *karpos* — fruct]

EXOCÁRST *s. n.* *(geol.)* totalitatea proceselor și a formelor carstice existente pe suprafața rocilor. [cf. fr. *exokarst*]

EXOCRANIÁN, -Ă *adj.* situat în afara cavității craniene. [pron. *ni-an*. pl. *-ieni*, *-iene*. / < fr. *exocránien*]

EXOCRÍN, -Ă *adj.* *(despre glande)* cu secreție externă. [< fr. *exocrine*, cf. gr. *exo* — în afară, *krinein* — a secreta]

EXOCRINOPATÍE *s. f.* *(med.)* afecțiune datorată disfuncției unei glande exocrine. [gen. *-iei*. / < fr. *exocrinopathie*]

EXÓD *s. n.* **1.** parte finală (care conține deznodămîntul și catastrofa) a unei tragedii grecești. **2.** emigrare în masă a unei populații. [pl. *-uri*. / < fr. *exode*, cf. gr. *exodos* — ieșire]

EXODÉRM *s. n.* țesut vegetal constituit din celule mari poliedrice, situate sub epiderma rădăcinii. [< fr. *exoderme*, cf. gr. *exo* — în afară, *derma* — piele]

EXOENZÍMĂ *s. f.* enzimă secretată în celule, dar eliminată în lichidele din organism, unde își exercită activitatea. [< fr. *exoenzyme*]

EXOFTÁLMIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de exoftalmie. [< fr. *exophtalmique*]

EXOFTALMÍE *s. f.* ieșire în afară a globilor oculari. [gen. *-iei*. / < fr. *exophtalmie*, cf. gr. *exo* — în afară, *ophthalmos* — ochi]

EXOGÁM, -Ă *adj.* **1.** care practică exogamia. **2.** *(biol. ; despre organisme)* care prezintă exogamie. [< fr. *exogame*]

EXOGAMÍE *s. f.* **1.** obicei în cadrul gintii matriarhale de a nu îngădui căsătoria între membrii aceleiași ginți. **2.** *(biol.)* fuzionare a doi gameți în afara organismului. [gen. *-iei*. / < fr. *exogamie*, cf. gr. *exo* — afară, *gamos* — căsătorie]

EXOGÉN, -Ă *adj.* format, dezvoltat la exterior. ● *(despre factori geologici)* care acționează la suprafața scoarței terestre și a căror sursă de energie este extraterestră. [< fr. *exogène*, cf. gr. *exo* — în afară, *gennan* — a produce]

EXOMFÁL *s. n.* *(med.)* hernie ombilicală congenitală. [< fr. *exomphale*, cf. gr. *exo* — în afară, *omphalos* — ombilic]

EXOMÓRF, -Ă *adj.* care prezintă exomorfism. [< fr. *exomorphe*]

EXOMORFÍSM *s. n.* ansamblu de transformări metamorfice, determinate de o masă eruptivă în rocile înconjurătoare. [< fr. *exomorphisme*, cf. gr. *exo* — în afară, *morphe* — formă]

EXONDÁ *vb. I. refl.* *(geol. ; despre suprafețe ale scoarței terestre)* a se ridica deasupra nivelului mării ; *(despre locuri inundate)* a se usca. [< fr. *exonder*]

EXONDÁRE *s. f.* faptul de a se exonda. [< *exonda*]

EXONERÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) elibera, a (se) achita (de) o obligație etc. [< fr. *exonérer*, lat. *exonerare*]

EXONERÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) exonera și rezultatul ei ; eliberare, achitare de o datorie, de o sarcină etc. ; exonerație. [< *exonera*]

EXONERÁȚIE *s. f.* exonerare. [cf. fr. *exonération*, lat. *exoneratio*]

EXONIRÓZĂ *s. f.* poluție care se produce în somn. [< fr. *exonirose*, cf. gr. *ex* — în afară, *oneiros* — vis]

EXOPLÁSMĂ *s. f.* *(biol.)* zona periferică a citoplasmei. [< fr. *exoplasme*, cf. gr. *exo* — în afară, *plasma* — formație]

EXORÁȚIE *s. f.* *(liv.)* rugă, implorare făcută cu scopul de a îndupleca pe cineva. [< lat. *exoratio*, fr. *exoration*]

EXORBITÁNT, -Ă *adj.* *(despre prețuri)* mare, excesiv, exagerat. [< fr. *exorbitant*]

EXORBITÁNȚĂ *s. f.* caracterul a ceea ce este exorbitant ; scumpire excesivă. [< fr. *exorbitance*]

EXORCÍSM *s. n.* ritual primitiv practicat de cei mistici, conținînd în rostirea de cuvinte magice pentru alungarea diavolului. [cf. fr. *exorcisme*, lat. *exorcismus*, gr. *exorkismos*]

EXORCÍST, -Ă *adj.* referitor la exorcism. // *s. m. f.* practicant al exorcismului. [cf. lat. *exorcista*, fr. *exorciste*]

EXORCIZÁ *vb. I. tr.* a pronunța cuvinte magice, a oficia o slujbă pentru a goni diavolul. [cf. fr. *exorciser*, lat. *exorcisare* < gr. *ex* — în afară, *horkos* — jurămînt]

EXORCIZÁRE *s. f.* acțiunea de a exorciza și rezultatul ei ; pretinsă eliberare de diavol prin rugăciuni. [< *exorciza*]

EXÓRDIU *s. n.* *(lit.)* prima parte a unui discurs ; *(p. ext.)* introducere ; prefață. [pron. *-diu*. / cf. fr. *exorde*, lat. *exordium*]

EXORÉIC, -Ă *adj.* *(despre o regiune, un bazin hidrografic)* cu ape naturale care se scurg în mare. [pron. *-re-ic*. / < fr. *exoréique*, cf. gr. *exo* — în afară, *rhein* — a curge]

EXOREÍSM *s. n.* caracter exoreic. [pron. *-re-ism*. / < fr. *exoréisme*]

EXORTÁ *vb. I. tr.* *(liv.)* a înflăcăra, a îndemna o persoană sau o colectivitate (prin cuvinte, prin discursuri etc.). [var. *exhorta* vb. I. / < fr. *exhorter*, cf. lat. *exhortari*]

EXORTÁRE *s. f.* *(liv.)* acțiunea de a exorta și rezultatul ei ; înflăcărare. [var. *exhortare* s. f. / < *exorta*]

EXORTÁȚIE *s. f.* *(liv.)* cuvîntare, discurs prin care se urmărește stîrnirea unor senti-

mente, dezlănțuirea unor acțiuni etc. ; încurajare, îndemn, imbold, înflăcărare. [var. *exhortație, exhortațiune, exortațiune* s. f. / cf. fr. *exhortation*, lat. *exhortatio*]

EXORTAȚIÚNE *s. f.* v. exortație.

EXOSCHELÉT *s. n. (biol.)* schelet extern (la nevertebrate). [cf. fr. *exosquelette*, germ. *Exoskelett*]

EXOSFÉRĂ *s. f.* strat atmosferic situat la o altitudine de peste 1 000 km deasupra Pământului. [< fr. *exosphère*]

EXOSMÓTIC, -Ă *adj.* referitor la exosmoză. [< fr. *exosmotique*]

EXOSMÓZĂ *s. f.* fenomenul de trecere a unui lichid printr-o membrană poroasă din spațiul mărginit de ea către mediul dinafara ei. [< fr. *exosmose* < gr. *exo* — în afară, *osmos* — împingere]

EXOSPLENOPEXÍE *s. f. (med.)* fixare operatorie a splinei în afara cavității abdominale (pentru a fi eliminată prin cangrenare). [gen. *-iei.* / < fr. *exosplénopexie*]

EXOSTÓZĂ *s. f.* tumoare osoasă. [< fr. *exostose*, cf. gr. *exo* — în afară, *osteon* — os]

EXOTÉRIC, -Ă *adj.* (op. ezoteric) care poate fi înțeles de cei neinițiați ; accesibil ; public. [cf. fr. *exotérique*, gr. *exoterikos* — exterior]

EXOTERÍSM *s. n.* învățătură parțială a unei doctrine, ritual care putea fi cunoscut și de profani. [< fr. *exotérisme*]

EXOTÉRM, -Ă *adj.* exotermic. [< germ. *exotherm*]

EXOTÉRMIC, -Ă *adj. (despre fenomene și reacții)* care se produce cu degajare de căldură. [< fr. *exothermique*, cf. gr. *exo* — în afară, *thermos* — cald]

EXÓTIC, -Ă *adj. (despre țări)* aflat într-o regiune foarte depărtată (cu aspecte neobișnuite). ◊ *(despre plante, animale etc.)* care provine dintr-o țară îndepărtată, dintr-o regiune din afara Europei. [pron. *eg-zo-*. / cf. fr. *exotique*, lat. *exoticus*, gr. *exotikos*]

EXOTIMOPEXÍE *s. f. (med.)* enucleerea operatorie a timusului și fixarea lui deasupra sternului. [gen. *-iei.* / < fr. *exothymopexie*]

EXOTIROPEXÍE *s. f. (med.)* operație chirurgicală făcută în scopul extirpării tiroidei. [gen. *-iei.* / < fr. *exothyropexie*]

EXOTÍSM *s. n.* starea a ceea ce este exotic. ◊ tendință literară care se manifestă prin abuzul descrierilor de peisaje și de obiceiuri exotice. [< fr. *exotisme*]

EXOTOXÍNĂ *s. f.* toxină secretată de bacterii și răspîndită în mediul exterior. [< fr. *exotoxine*]

EXPANSÍBIL, -Ă *adj. (despre gaze)* care se poate dilata. [cf. fr. *expansible*]

EXPANSIBILITÁTE *s. f.* tendința unui corp de a-și mări volumul. [cf. fr. *expansibilité*]

EXPANSIONÍSM *s. n.* politică agresivă de exercitare a influenței politice și economice asupra unor țări străine în vederea acaparării prin forță de noi teritorii, noi colonii și piețe de desfacere. [pron. *-si-o-*. / < fr. *expansionnisme*]

EXPANSIONÍST, -Ă *adj.* referitor la expansionism, cu caracter de expansiune. // *s. m. f.* adept, propagator al expansionismului. [pron. *-si-o-*. / < fr. *expansionniste*]

EXPANSIÚNE *s. f.* 1. creștere a volumului unui gaz, al unui corp, al unui sistem fizico-chimic ; dilatare, dilatație. 2. extindere a dominației sau a sferei de influență politică și economică a unei țări asupra altei țări. 3. *(fig.)* expansivitate, exuberanță, vioiciune ; comunicativitate. [pron. *-si-u-*. / cf. fr. *expansion*, lat. *expansio*]

EXPANSÍV, -Ă *adj.* exuberant, comunicativ, deschis, vioi. [< fr. *expansif*]

EXPANSIVITÁTE *s. f.* însușirea de a fi expansiv ; manifestarea acestei însușiri. [cf. fr. *expansivité*]

EXPATRIÁ *vb. I. refl.* a emigra. [pron. *-tri-a.* p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *expatrier*, cf. lat. *ex* — afară, *patria* — patrie]

EXPATRIÉRE *s. f.* acțiunea de a se expatria și rezultatul ei ; emigrare, exilare. [pron. *-tri-e-*. / < *expatria*]

EXPECTATÍVĂ *s. f.* așteptare, speranță întemeiată pe anumite drepturi, probabilități sau promisiuni ; expectație. [var. *espectativă* s. f. / < fr. *expectative*, cf. lat. *expectare* — a aștepta]

EXPECTÁȚIE *s. f. (liv.)* așteptare ; expectativă. ◊ așteptare în observarea evoluției unei boli. [var. *expectațiune* s. f. / cf. fr. *expectation*, lat. *expectatio*]

EXPECTAȚIÚNE *s. f.* v. expectație.

EXPECTORÁ *vb. I. tr.* a da afară, a elimina mucozitățile provenite din căile respiratorii. [< fr. *expectorer*, cf. lat. t. *expectorare* < *ex* — afară, *pectus* — piept]

EXPECTORÁNT, -Ă *adj., s. n.* (medicament) care ușurează expectorația. [cf. fr. *expectorant*]

EXPECTORÁRE *s. f.* acțiunea, faptul de a expectora ; expectorație. [< fr. *expectora*]

EXPECTORÁȚIE *s. f.* eliminare (prin tuse) a mucozităților din căile respiratorii ; expectorare. ◊ *(concr.)* ceea ce se expectorează ; flegmă. [gen. *-iei.* var. *expectorațiune* s. f. / < fr. *expectoration*]

EXPECTORAȚIÚNE *s. f.* v. expectorație.

EXPEDIÁ *vb. I. tr.* 1. a trimite (scrisori, pachete etc.) la destinație. 2. *(fam.)* a îndepărta (pe cineva), a se descotorosi, a se debarasa (de cineva). ◊ a face iute și cu ușurință (o treabă, un lucru). [pron. *-di-a.* p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *expédier*, lat. *expedire*]

EXPÉDIENT *s. n. (de obicei la pl.)* modalitate, mijloc ingenios de a învinge o dificultate, de a o scoate la capăt ; (p. *ext.*) mijloc improvizat, adesea ilicit, prin care se procură bani. [pron. *-di-ent.* pl. *-te.* / < fr. *expédient*]

EXPEDIÉRE *s. f.* acțiunea de a expedia și rezultatul ei ; expediție (1), trimitere. [pron. *-di-e-*. / < *expedia*]

EXPEDITÍV, -Ă *adj. (adesea adv.)* care lucrează repede, care rezolvă prompt, ușor lucrurile. [< fr. *expéditif*]

EXPEDITÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care expediază scrisori, bani etc. ; trimițător. [cf. fr. *expéditeur*, lat. *expeditor*]

EXPEDÍȚIE *s. f.* 1. expediere, trimitere (de mărfuri, de corespondență etc.). 2. călătorie întreprinsă (în regiuni îndepărtate) în vederea unor cercetări științifice sau pentru afaceri comerciale. 3. campanie militară în afara granițelor, în scop de cucerire, de pedepsire etc.). [gen. *-iei.* var. *expedițiune* s. f. / cf. fr. *expédition*, lat. *expeditio*]

EXPEDIȚIONÁR, -Ă *adj.* de expediție. O *corp* ~ = grupare de forțe armate însărcinată cu acțiuni militare pe teritoriul unor țări îndepărtate. [pron. *-ți-o-*. / cf. fr. *expéditionnaire*]

EXPEDIȚIÚNE *s. f.* v. expediție.

EXPERIÉNȚĂ *s. f.* 1. totalitatea cunoștințelor despre realitatea înconjurătoare pe care

oamenii le obțin în procesul practicii social-istorice. 2. provocare intenționată a unui fenomen pentru a-i studia fazele de dezvoltare ; experiment. ● încercare, probă făcută personal cu un lucru. [pron. *-ri-en-.* / cf. fr. *expérience*, lat. *experientia*]

EXPERIMÉNT *s.n.* 1. experiență (2). 2. *(în artă, literatură)* folosirea cu caracter experimental a unor modalități și tehnici noi. [< lat. *experimentum*, cf. germ. *Experiment*]

EXPERIMENTÁ *vb. I. tr.* a verifica pe cale de experiment. [var. *esperimenta* vb. I. / < fr. *expérimenter*]

EXPERIMENTÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi experimentat. [cf. fr. *expérimentable*]

EXPERIMENTÁL, -Ă *adj. (adesea adv.)* (pe cale) de experiență, bazat pe experiență. [cf. fr. *expérimental*]

EXPERIMENTALÍSM *s.n.* folosire a experimentului ca principal mijloc euristic. [cf. engl. *experimentalism*]

EXPERIMENTÁRE *s.f.* acțiunea de a experimenta și rezultatul ei ; experimentație. [< *experimenta*]

EXPERIMENTÁT, -Ă *adj.* care posedă multă experiență, priceput. ● care a trecut prin multe încercări. [< *experimenta*]

EXPERIMENTATÓR, -OÁRE *s.m.f.* cel care face experiențe științifice. [cf. fr. *expérimentateur*]

EXPERIMENTÁȚIE *s.f.* experimentare. ● folosirea experiențelor în cercetarea științifică. [gen. *-iei.* / < fr. *expérimentation*]

EXPÉRT, -Ă *adj.* cu experiență, care are cunoștințe temeinice într-un anumit domeniu. // *s.m.f.* specialist renumit într-un anumit domeniu. ● persoană numită din oficiu de tribunal pentru a-și da avizul într-o chestiune de competența sa. [cf. fr. *expert*, lat. *expertus*]

EXPERTIZÁ *vb. I. tr. (rar)* a face o expertiză. [< fr. *expertiser*]

EXPERTIZÁRE *s.f. (rar)* acțiunea de a expertiza. [< *expertiza*]

EXPERTÍZĂ *s.f.* cercetare întreprinsă de un expert cu privire la o situație, la o problemă etc. ; raport al unui expert. [< fr. *expertise*]

EXPIÁ *vb. I. tr. (liv.)* a ispăși (o greșeală, o vină etc.). [pron. *-pi-a.* p.l. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / cf. fr. *expier*, lat. *expiare*]

EXPIÁBIL, -Ă *adj. (liv.)* care poate fi ispășit. [cf. fr. *expiable*, lat. *expiabilis*]

EXPIATÓR, -OÁRE *adj. (liv.)* care poate șterge, ispăși o greșeală ; ispășitor. [var. *espiator, -oare* adj. / < fr. *expiatoire*, lat. *expiatorius*]

EXPIÁȚIE *s.f. (liv.)* expiere, ispășire, [gen. *-iei.* var. *expiațiune* s.f. / cf. fr. *expiation*]

EXPIAȚIÚNE *s.f.* v. expiație.

EXPIÉRE *s.f. (liv.)* faptul de a expia ; expiație, ispășire. [pron. *-pi-e-.* / < *expia*]

EXPIRÁ *vb. I.* 1. *tr.* a da afară din plămîni aerul inspirat. 2. *intr. (despre un termen, un contract, o convenție etc.)* a se împlini, a înceta de a fi în vigoare. 3. *intr. (fig.)* a muri. [p.i. *expir.* / cf. fr. *expirer*, lat. *exspirare*]

EXPIRÁRE *s.f.* acțiunea de a expira și rezultatul ei ; expirație ; săvîrșire ; împlinire. [< *expira*]

EXPIRATÓR, -OÁRE *adj.* care servește la expirat. ● *(fon.) accent* ~ = accent bazat pe intensificarea expirării la pronunțarea silabei accentuate. [cf. fr. *expirateur*]

EXPIRÁȚIE *s.f.* eliminare din plămîni a aerului inspirat ; expirare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *expiration*, lat. *exspiratio*]

EXPLÁNT *s.n. (med.)* cultură de țesut viu pe un mediu artificial. [pl. *-te.* / < fr. *explante*, cf. lat. *ex* — afară, *plantare* — a sădi]

EXPLANTÁ *vb. I. (med.)* a face un explant. [< fr. *explanter*]

EXPLETÍV, -Ă *adj.* care nu este necesar pentru înțelegerea sensului, putînd lipsi din propoziție. [< fr. *explétif*, cf. lat. *expletivus* < *explere* — a umple]

EXPLICÁ *vb. I.* 1. *tr.* a arăta, a clarifica, a lămuri (ceva obscur). ● a descoperi, a lămuri cauza ; a demonstra, a arăta. ❸ *(fam.)* a preda o lecție ; a face expunerea unor cunoștințe în cadrul lecției. 2. *refl.* a se justifica, a-și lămuri (vorbele, faptele etc.) ● a se înțelege, a se pricepe. ● *(despre persoane)* a-și da lămuriri reciproce referitor la o chestiune, a limpezi o situație. [p.i. *explic.* var. *esplica* vb. I. / cf. fr. *expliquer*, lat. *explicare*]

EXPLICÁBIL, -Ă *adj.* care se poate explica. [cf. fr. *explicable*, lat. *explicabilis*]

EXPLICÁRE *s.f.* acțiunea de a (se) explica și rezultatul ei ; explicație. [< *explica*]

EXPLICATÍV, -Ă *adj.* care servește la explicarea a ceva. O *notă* ~*ă* = explicație a unui cuvînt, a unei chestiuni în legătură cu un text (care se dă de obicei în josul paginii) ; *dicționar* ~ = dicționar în care sînt explicate cuvintele pe sensuri. [< fr. *explicatif*, lat. *explicativus*]

EXPLICÁȚIE *s.f.* 1. explicare ; lămurire (a ceea ce este neînțeles, obscur), clarificare a unei chestiuni. O *a cere ~ii* (cuiva) = a cere (cuiva) socoteală ; *a avea o ~ cu cineva* = a discuta cu cineva în vederea evitării unui diferend. 2. cauză. [gen. *-iei.* var. *esplicație, esplicațiune, explicațiune* s.f. / < fr. *explication*, lat. *explicatio*]

EXPLICAȚIÚNE *s.f.* v. explicație.

EXPLICÍT, -Ă *adj. (adesea adv.)* exprimat limpede ; deslușit, lămurit, clar. ● *(mat. ; despre funcții)* care este egal cu o anumită expresie ce conține numai variabile independente. [< fr. *explicite*]

EXPLICÍT *s.n.* notă, însemnare la sfîrșitul manuscriselor antice și medievale, în care se menționează titlul și autorul lucrării, precum și alte informații în legătură cu manuscrisul respectiv. [pl. *-te, -turi.* / < lat. t. *explicit* < lat. *explicitus est liber* — cartea s-a terminat]

EXPLICITÁ *vb. I. tr.* a da un caracter explicit, a clarifica. [< fr. *expliciter*]

EXPLICITÁRE *s.f.* acțiunea de a explicita și rezultatul ei. [< *explicita*]

EXPLICITÁTE *s.f. (rar)* caracterul a ceea ce este explicit ; limpezime, claritate. [cf. fr. *explicité*]

EXPLOATÁ *vb. I. tr.* 1. a-și însuși fără echivalent plusprodusul sau munca producătorilor direcți ; a acapara roadele muncii altuia. 2. a folosi, a pune în valoare un bun în vederea realizării unor scopuri economice ; a valorifica, a cultiva. 3. *(fig.)* a folosi abuziv, a profita de ceva. [pron. *-ploa-.* / < fr. *exploiter*, cf. lat. *explicitare* — a pune în valoare]

EXPLOATÁBIL, -Ă *adj. (despre bunuri naturale)* care poate fi exploatat. [pron. *-ploa-.* / cf. fr. *exploitable*]

EXPLOATABILITÁTE *s.f.* calitatea unui bun de a putea fi exploatat. [cf. fr. *exploitabilité*]

EXPLOATÁRE *s.f.* 1. acțiunea de a exploata și rezultatul ei. O însușirea fără echivalent de către un proprietar privat al unor mijloace de producție a plusprodusului sau

chiar a unei părți din munca producătorilor nemijlociți de bunuri materiale. 2. totalitatea lucrărilor de punere în valoare a unui bun natural sau a unui sistem tehnic. ● *(concr.)* tăiere de păduri. ● *(fig.)* faptul de a profita, de a trage folos în mod abuziv din ceva. [< *exploata*]

EXPLOATÁT, -Ă *adj., s. m. f.* 1. (cel) pe care exploatatorul, folosindu-se de proprietatea sa particulară asupra mijloacelor de producție, îl lipsește de o parte din rezultatele muncii depuse. 2. *(despre terenuri, mine etc.)* valorificat. [< *exploata*]

EXPLOATATÓR, -OÁRE *s. m. f., adj.* 1. (cel) care își însușește fără echivalent produsul muncii străine, care acaparează roadele muncii altuia. 2. (persoană) care exploatează o moșie, o întreprindere etc. [< *exploata* + *-tor*]

EXPLOATÁȚIE *s. f.* întreprindere cu caracter economic care exploatează pământuri, păduri, mine etc.; (p. *ext.*) terenul, pădurea etc. exploatate de o astfel de întreprindere. [gen. *-iei.* var. *exploatațiune* s. f. / cf. fr. *exploitation*]

EXPLOATAȚIÚNE *s. f.* v. exploatație.

EXPLODÁ *vb. I. intr.* 1. *(despre explozivi, proiectile etc.)* a face explozie. ● *(despre aparate)* a sări în aer, a se sfărîma datorită presiunii interioare. ● *(despre gaze)* a izbucni (într-o erupție). 2. *(fig.)* a izbucni, a răbufni într-o discuție. [var. *esploda* vb. I. / < lat. *explodere*, cf. fr. *exploser*]

EXPLODÁRE *s. f.* acțiunea, faptul de a exploda. [< *exploda*]

EXPLODÓR *s. n. (rar)* explozor. [cf. it. *esploditore*]

EXPLORÁ *vb. I. tr.* 1. a cerceta o regiune necunoscută sau greu accesibilă, mai ales în scop științific. ● a cerceta posibilitățile de exploatare a unui zăcămînt. 2. *(fam.)* a cerceta, a căuta. [< fr. *explorer*, cf. lat. *explorare* — a examina]

EXPLORÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi explorat. [pl. *-li, -le.* / cf. fr. *explorable*]

EXPLORÁRE *s. f.* acțiunea de a explora și rezultatul ei; cercetare; explorație. [< *explora*]

EXPLORATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care explorează (o regiune). // *s. n. (med.)* instrument pentru explorarea diverselor organe în vederea diagnosticului. [cf. fr. *explorateur*, lat. *explorator*]

EXPLORÁȚIE *s. f.* explorare. [gen. *-iei.* var. *explorațiune* s. f. / cf. fr. *exploration*, lat. *exploratio*]

EXPLORAȚIÚNE *s. f.* v. exploratie.

EXPLOSÍV, -Ă *adj., s. m.* v. exploziv.

EXPLOZÍBIL, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care poate exploda; exploziv. [cf. fr. *explosible*]

EXPLOZIBILITÁTE *s. f.* însușirea de a exploda, de a fi explozibil. [cf. fr. *explosibilité*]

EXPLÓZIE *s. f.* 1. detonație produsă prin descompunerea unei substanțe explozive sau prin expansiunea unui gaz; reacție fizico-chimică rapidă în care se produce o cantitate mare de gaz la temperatură înaltă, efectuîndu-se și un lucru mecanic. 2. trecere bruscă a unui fenomen de la vechea lui calitate la una nouă, prin distrugerea calității vechi. 3. *(fig.)* manifestare, izbucnire violentă a unui fenomen, a unui sentiment etc. ● ~ *demografică* = creștere bruscă a unei populații. 4. ieșire bruscă a aerului din aparatul fonator după ce a fost oprit de un obstacol. [gen. *-iei.* var. *esploziune, exploziune* s. f. / cf. fr. *explosion*, lat. *explosio*]

EXPLOZIÚNE *s. f.* v. explozie.

EXPLOZÍV, -Ă *adj.* care poate exploda; producător de explozie; explozibil. ● *(despre consoane; și s. f.)* care se produce prin explozie (4), prin deschiderea bruscă a canalului fonator. // *s. m.* substanță care, prin încălzire sau lovire, produce o explozie. [var. *explosiv, -ă* adj., s. m. / cf. fr. *explosif*]

EXPLOZIVITÁTE *s. f. (cu referire la substanțe)* însușirea de a exploda. [cf. fr. *explosivité*]

EXPLOZÓR *s. n.* aparat special pentru aprinderea capselor electrice detonante; explodor. [< fr. *exploseur*]

EXPOLIȚIUNE *s. f. (lit.)* figură de stil care constă în reluarea unei idei cu alte cuvinte. [cf. fr. *expolition*]

EXPONÁT *s. n.* obiect expus într-un muzeu, într-o expoziție sau vitrină. [pl. *-te.* / < rus. *eksponat*, cf. lat. *exponere* — a pune la vedere]

EXPONÉNT, -Ă *adj., s. m. f.* reprezentant al unei idei, al unui curent, al unui stat etc. // *s. m.* număr indicînd puterea la care este ridicată o mărime matematică. [< germ. *Exponent*, cf. lat. *exponens*]

EXPONENȚIÁL, -Ă *adj. (mat.)* cu un exponent variabil, necunoscut. O *ecuație ~ă* = ecuație în care necunoscuta intră în exponent. [pron. *-ți-al.* / cf. fr. *exponentiel*, engl. *exponential*]

EXPONOMETRÍE *s. f.* 1. capitol al opticii fotografice care se ocupă cu studiul duratei de expunere a materialelor fotografice. ● totalitatea operațiilor prin care se stabilește și se realizează cantitatea optimă de lumină ce trebuie să impresioneze un material fotografic spre a obține o imagine corectă. 2. tehnica construirii și folosirii exponometrelor. [gen. *-iei.* / cf. fr. *exposométrie*]

EXPONOMÉTRU *s. n.* instrument pentru stabilirea duratei de expunere la lumină a unui film sau a unei plăci fotografice; expozometru. [cf. germ. *Exponometer*]

EXPÓRT *s. n. (ec.)* trimitere de mărfuri dintr-o țară în alte țări în scop de vînzare sau de schimb comercial. O ~ *de capital* = investiție de capital făcută de către monopoluri în alte țări pentru a obține cu mai multă ușurință profituri maxime. ● *(concr.)* totalitatea mărfurilor exportate. [< germ. *Export*]

EXPORTÁ *vb. I. tr.* a trimite peste hotare mărfuri pentru vînzare sau pentru schimb comercial. [p. i. *expórt.* / < fr. *exporter*, cf. lat. *exportare* — a duce în afară]

EXPORTÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi exportat. [cf. fr. *exportable*]

EXPORTÁRE *s. f.* acțiunea de a exporta. [< *exporta*]

EXPORTATÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* (cel) care exportă. [cf. fr. *exportateur*]

EXPOZÁNT, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care expune ceva (la o expoziție). [< fr. *exposant*]

EXPOZÉU *s. n.* expunere detaliată și sistematică a unei situații, a unor fapte etc.; dare de seamă, expunere. [< fr. *exposé*]

EXPOZITÍV, -Ă *adj.* în care se expune, care prezintă. O *propoziție ~ă* = propoziție enunțiativă; *metodă ~ă* = metodă de predare în forma unei expuneri. ● *(despre ton)* rece; afectat. [< fr. *expositif*]

EXPOZÍȚIE *s. f.* 1. expunere publică de opere de artă, de produse industriale, agricole etc. ● spațiu amenajat special în acest scop. 2. prima parte a unei opere literare, în

care autorul face cunoscute subiectul, personajele, locul acțiunii etc. 3. *(muz.)* prima secțiune a unei sonate sau a unei fugi, conținînd expunerea materialului tematic principal. 4. premisa majoră a unui silogism. [gen. *-iei.* var. *expoziţiune* s. f. / cf. fr. *exposition*, lat. *expositio*]

EXPOZIȚIÚNE *s. f.* v. expoziție.

EXPOZOMÉTRU *s. n.* exponometru. [< fr. *exposomètre*]

EXPRÉS[1] *s. n.* tren cu viteză mare pe parcurs și cu opriri numai în stațiile importante. [pl. *-suri*, *-se.* / < fr., engl. *express*]

EXPRÉS[2] *s. n.* restaurant, bar etc. cu serviciul rapid. O *cafea* ~ = cafea-filtru preparată special pentru cel care o comandă. [< it. *(caffè) espresso*]

EXPRÉS, -Ă *adj.* 1. *(despre scrisori etc.)* care ajunge rapid, urgent la destinație (în schimbul unei suprataxe). 2. exprimat clar, în termeni preciși ; lămurit. // *adv.* precis, anume, exprimat clar. [< fr. *exprès*]

EXPRÉSIE *s. f.* 1. îmbinare de cuvinte, construcție sintactică cu ajutorul căreia se exprimă o comunicare, ceea ce dorești să spui ; exprimare. ● îmbinare (fixă) de cuvinte care exprimă (figurat) o idee. 2. manifestare, înfățișare a sentimentelor, a ideilor etc. prin intermediul cuvintelor, gesturilor, culorilor, liniilor, sunetelor. ● înfățișare a feței, reflectînd o stare sufletească. 3. formulă care exprimă raporturi matematice. [gen. *-iei.* var. *expresiune* s. f. / < fr. *expression*, lat. *expressio*]

EXPRESIONÍSM *s. n.* mișcare literară și artistică modernă apărută la începutul sec. XX caracterizată prin tendința exagerată de a pune în lumină viața interioară (stări de spaimă, de durere, de uimire, de exacerbare a sentimentelor) în dauna lumii din afară și a impresiilor lăsate de aceasta. [pron. *-si-o-.* / < fr. *expressionnisme*]

EXPRESIONÍST, -Ă *adj.* referitor la expresionism. // *s. m. f.* adept al expresionismului. [< fr. *expressionniste*]

EXPRESIÚNE *s. f.* v. expresie.

EXPRESÍV, -Ă *adj.* care exprimă ceva plastic, viu ; sugestiv, elocvent. ● *(despre opere artistice)* care evocă imagini vii. ● *(despre ochi, față etc.)* care reflectă puternic stări sufletești interioare. [cf. fr. *expressif*]

EXPRESIVITÁTE *s. f.* calitatea de a fi expresiv ; exprimare vie, clară, plastică. [cf. fr. *expressivité*]

EXPRIMÁ *vb. I. tr.* a spune, a expune, a manifesta, a reprezenta (idei, sentimente etc.). ● *refl.* a vorbi, a reda în cuvinte. [p. i. *exprim*, var. *esprima* vb. I. / < fr. *exprimer*, lat. *exprimere*]

EXPRIMÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi exprimat. [cf. fr. *exprimable*]

EXPRIMÁRE *s. f.* expunere, reprezentare în cuvinte a unor idei, a unor sentimente etc. ; expresie. ● formulare a unor idei, pronunțare a unor cuvinte etc. [< *exprima*]

EXPROMISIÚNE *s. f.* substituție de debitori în dreptul roman, care se caracterizează prin faptul că nu exista o înțelegere prealabilă între debitori. [pron. *-si-u-.* / < lat. *expromissio*, fr. *expromission*]

EXPROPRIÁ *vb. I. tr.* 1. *(în orînduirile bazate pe exploatare)* a deposeda prin violență sau prin mijloace economice de proprietatea asupra mijloacelor de producție. 2. *(în perioada revoluției socialiste)* a deposeda pe exploatatori de mijloacele de producție și de bunurile dobîndite prin exploatare, trecîndu-le pe seama statului pentru a le reda celor ce muncesc. 3. *(jur.)* a trece un bun în schimbul unei despăgubiri în proprietate publică, pentru satisfacerea unui interes obștesc. [pron. *-pri-a.* p. i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *exproprier*, cf. lat. *ex* — în afară, *proprius* — propriu]

EXPROPRIÁT, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care a fost supus exproprierii. [cf. fr. *exproprié*]

EXPROPRIATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care expropriază. [cf. fr. *expropriateur*]

EXPROPRIÁȚIE *s. f.* expropriere. [gen. *-iei.* var. *expropriaţiune* s. f. / < fr. *expropriation*]

EXPROPRIAȚIÚNE *s. f.* v. expropriație.

EXPROPRIÉRE *s. f.* acțiunea de a expropria și rezultatul ei ; expropriație. [< *expropria*]

EXPUGNÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi luat cu forța. [cf. fr. *expugnable*]

EXPÚLSIE *s. f.* 1. împingere în afară a unui gaz, a unui lichid etc. 2. eliminare a fătului sau a placentei din cavitatea uterină. [gen. *-iei.* var. *expulsiune* s. f. / < fr. *expulsion*, cf. lat. *expulsio*]

EXPULSIÚNE *s. f.* v. expulsie.

EXPULZÁ *vb. I. tr.* 1. a scoate, a da, a împinge afară. 2. a izgoni pe cineva din țară. [< fr. *expulser*, cf. lat. *expulsare*]

EXPULZÁRE *s. f.* acțiunea de a expulza și rezultatul ei. [< *expulza*]

EXPUNCȚIÚNE *s. f.* *(filol.)* terminare, încheiere. ● marcare printr-un punct (pus deasupra sau dedesubtul unei litere, unui cuvînt etc.) a unei anulări ; scoatere a unor cuvinte, litere etc. dintr-un text. [< lat. *expunctio*, cf. fr. *exponction*]

EXPÚNE *vb. III.* 1. *tr.* a arăta, a reda prin cuvinte ; a relata. 2. *tr.* a prezenta publicului lucruri, obiecte selecționate. ● a așeza (ceva) într-un loc favorabil exercitării unei influențe, unei acțiuni etc. 3. *tr., refl.* a pune sau a se afla în fața unei primejdii, a unei neplăceri etc. 4. *tr.* a supune acțiunii luminii (pentru a obține un clișeu, o fotografie etc.). [p. i. *expún*, conj. *-nă* ger. *-nînd.* / < lat. *exponere*, după *pune*]

EXPÚNERE *s. f.* faptul de a (se) expune. ● narațiune, povestire. ● *(muz.)* expoziție ; *(spec.)* parte a unei fugi în care subiectul apare în întregime la una din voci sau trece o dată la fiecare dintre vocile participante. ● explicație, parte explicativă (a unei legi, a unei hotărîri etc.). [< *expune*]

EXPURGÁ *vb. I. tr.* a elimina dintr-o carte pasajele incompatibile cu anumite principii morale sau idei politice ; a curăța. [< fr. *expurger*, cf. lat. *expurgare*]

EXPURGÁRE *s. f.* acțiunea de a expurga ; expurgație. [< *expurga*]

EXPURGÁȚIE *s. f.* *(rar)* expurgare. [< fr. *expurgation*]

EXSANGUINÁ *vb. I. tr.* *(med.)* a face operația de exsanguinație. [pron. *-gu-i-.* / < fr. *exsanguiner*]

EXSANGUINÁRE *s. f.* *(med.)* acțiunea de a exanguina și rezultatul ei ; exanguinație. [< *exsanguina*]

EXSANGUINÁȚIE *s. f.* *(med.)* extragere a sîngelui dintr-un organism pentru a fi înlocuit cu sînge străin. [pron. *-gu-i-.* / < fr. *exsanguination*]

EXSANGUINOTRANSFÚZIE *s. f.* *(med.)* înlocuire totală prin transfuzie a sîngelui circulant. [< fr. *exsanguino-transfusion*]

EXSÁNGUU, -UĂ *adj. (despre țesuturi)* lipsit de sînge ; *(despre obraji, față)* palid, cadaveric. [pron. *-gu-u.* var. *exanguu, -uă* adj. / < fr. *exsangue*, cf. lat. *exsanguis*]

EXSICÁTA *s. f. (bot.)* colecție de plante uscate recoltate de pe un anumit teritoriu și inserate într-un ierbar. [< fr., lat. *exsicata*]

EXSICATÓR *s. n.* aparat de laborator, alcătuit dintr-un vas de sticlă acoperit cu un capac ce se poate închide ermetic și care permite uscarea substanțelor. [< fr. *exsiccateur*]

EXSICĂȚIE *s. f. (liv.)* uscare. [< fr. *exsiccation*, cf. lat. *exsiccatio*]

EXSTROFÍE *s. f. (biol.)* defect de conformație al unui organ care este întors astfel încît fața sa internă devine externă. [gen. *-iei.* / < fr. *exstrophie*, cf. gr. *ex* — afară, *strophe* — întoarcere]

EXSUDÁ *vb. I. intr. (biol.)* a produce un exsudat ; a transpira. [< fr. *exsuder*, cf. lat. *exsudare*]

EXSUDÁNT, -Ă *adj., s. m.* (substanță) care provoacă transpirația. [< fr. *exsudant*]

EXSUDÁRE *s. f.* acțiunea de a exsuda și rezultatul ei ; exsudație. ● *(geol.)* proces de ridicare a soluțiilor din săruri și de depunere apoi (prin evaporare) a sărurilor la suprafața deșerturilor sau a altor regiuni cu climat arid. [< *exsuda*]

EXSUDÁT *s. n.* produs de secreție care se formează în cursul unui proces inflamator al mucoaselor și al diferitelor țesuturi ale organismului. ● scurgere de sevă sau de rășină care se preling la suprafața organelor plantelor ori se string în anumite goluri ale țesuturilor. [< fr. *exsudat*]

EXSUDATÍV, -Ă *adj. (despre inflamații)* însoțit de supurație. [< fr. *exsudatif*]

EXSUDAȚIE *s. f.* 1. exsudare. 2. separare și ieșire a unor componenți la suprafața unui material. ● apariție la suprafața unui strat de asfalt a excesului de bitum sau de gudron. [gen. *-iei.* / < fr. *exsudation*]

EXSUFLĂȚIE *s. f.* extragere de aer din cavitatea pleurală sau extrapleurală. [gen. *-iei.* / < fr. *exsufflation*]

EXTÁNT, -Ă *adj. (jur.)* care există în natură. [< lat. *extans*, fr. *extant*]

EXTÁTIC, -Ă *adj. (rar)* în extaz ; încîntat, fermecat. ● cauzat de extaz. [< fr. *extatique*, cf. gr. *ekstatikos*]

EXTÁZ *s. n.* 1. stare emoțională de exaltare, care se naște din contemplarea aprofundată a unor lucruri extraordinare și în care toate preocupările și sentimentele dispar în fața unui singur sentiment dominant de admirație. ● stare nervoasă în care bolnavul, sub imperiul unei idei fixe, nu mai are senzații. 2. admirație nețărmurită ; adorație. [pl. *-ze.* var. *estaz* s. n. / < fr. *extase*, cf. gr. *ekstasis* — încîntare]

EXTAZIÁ *vb. I. tr., refl.* a cuprinde sau a fi cuprins, stăpînit de extaz, de un sentiment puternic de admirație. [pron. *-zi-a.* p. i. 3, 6 *-iază*, 4 *-iem*, ger. *-iind.* / < fr. *extasier*]

EXTAZIÉRE *s. f.* acțiunea de a (se) extazia și rezultatul ei ; admirare puternică, cădere în extaz. [pron. *-zi-e-.* / < *extazia*]

EXTEMPORÁL *s. n.* lucrare scrisă neanunțată (dată elevilor din lecția zilei) pentru verificarea cunoștințelor. [pl. *-le, -luri.* / < germ. *Extemporale*, cf. lat. *extemporalis*]

EXTEMPORANÉU, -ÉE *adj.* 1. *(liv.)* care nu depinde de timp ; improvizat și imediat. 2. *(farm. ; despre medicamente)* preparat sau administrat fără aminare. [< lat. *extemporaneus*, cf. it. *estemporaneo*, fr. *extemporané*]

EXTENSÍBIL, -Ă *adj. (tehn.)* care poate fi extins, mărit. [cf. fr. *extensible*]

EXTENSIBILITÁTE *s. f.* calitatea de a fi extensibil, posibilitatea de extindere, de mărire. [cf. fr. *extensibilité*]

EXTÉNSIE *s. f.* v. extensiune.

EXTENSIMÉTRU *s. n.* alveograf. [< fr. *extensimètre*]

EXTENSIÚNE *s. f.* 1. creștere, mărire, dezvoltare, extindere ; mișcare de întindere a membrelor sau a trunchiului. 2. lărgire a sensului unui cuvînt. ● *(log.)* sferă a unei noțiuni. [pron. *-si-u-.* var. *extensie* s. f. / cf. fr. *extension*, lat. *extensio*]

EXTENSÍV, -Ă *adj.* 1. referitor la extindere, bazat pe cantitate, pe spațiu. O *cultură ~ă* = sistem de cultivare a pămîntului în care creșterea producției agricole se obține numai prin extinderea suprafețelor cultivate. 2. *(fiz.)* care se poate extinde. [cf. fr. *extensif*, lat. *extensivus*]

EXTENSOGRÁF *s. n.* aparat care înregistrează variația viscozității unui aluat de o anumită consistență. [< fr. *extensographe*]

EXTENSOGRÁMĂ *s. f.* diagramă înregistrată la extensograf. [< fr. *extensogramme*]

EXTENSOMETRÍE *s. f.* parte a metrologiei care se ocupă cu diversele aparate de măsură a deformațiilor mecanice. [gen. *-iei.* / < fr. *extensométrie*]

EXTENSOMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea deformațiilor pieselor supuse la întindere. ● dinamometru pentru măsurarea extensiunii în kilograme. [< fr. *extensomètre*]

EXTENSÓR *adj. m. mușchi ~* = mușchi care ajută la întinderea unor părți sau organe ale corpului. // *s. n.* aparat pentru gimnastica mușchilor, constînd dintr-un arc de oțel sau din două resorturi care trebuie întinse cu mîinile. [cf. fr. *extenseur*]

EXTENUÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) obosi tare, a (se) istovi. [pron. *-nu-a.* p. i. *-uez*, 3, 6 *-uează*, ger. *-uînd.* [< fr. *exténuer*, cf. lat. *extenuare* < *tenuis* — slab]

EXTENUÁNT, -Ă *adj.* care extenuează ; obositor, istovitor, epuizant. [pron. *-nu-ant.* / cf. fr. *exténuant*]

EXTENUÁRE *s. f.* stare de extremă slăbiciune a corpului ; istovire. [< *extenua*]

EXTENUÁT, -Ă *adj.* extrem de obosit ; istovit, epuizat. [< *extenua*]

EXTERIÓR *s. n.* 1. partea din afară a unui obiect, a unui lucru ; fațadă. 2. mod de a se prezenta ca înfățișare ; înfățișare, ținută. [pron. *-ri-or.* / < fr. *extérieur*]

EXTERIÓR, -OÁRĂ *adj.* care este în afară, din afară ; extern. O *comerț ~* = relațiile comerciale ale unui stat cu statele străine. ● care este în afara ființei noastre. [pron. *-ri-or.* / cf. fr. *extérieur*, lat. *exterior* — mai în afară]

EXTERIORITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este exterior ; *(rar)* obiectivitate. [pron. *-ri-o-.* / cf. fr. *extériorité*]

EXTERIORIZÁ *vb. I. tr.* a exprima, a manifesta idei, sentimente etc. [pron. *-ri-o-.* p. i. *-zez.* / < fr. *extérioriser*]

EXTERIORIZÁRE *s. f.* acțiunea de a exterioriza și rezultatul ei ; exprimare, manifestare exterioară. [< *exterioriza*]

EXTERITORIÁL, -Ă *adj.* care se bucură de dreptul de exteritorialitate. [pron. *-ri-al.* / cf. fr. *exterritorial*]

EXTERITORIALITÁTE *s. f. (jur.)* totalitatea drepturilor speciale de care beneficiază,

în anumite condiții, reprezentanții unui stat pe teritoriul altui stat ; extrateritorialitate. [pron. *-ri-a-*. / cf. fr. *exterritorialité* < lat. *ex* — în afară, *territorium* — teritoriu]

EXTERMINÁ *vb. I. tr.* a nimici complet, a face să dispară cu totul ; a stîrpi în masă. [p. i. *extérmin*, 3, 6 *-nă*. / < fr. *exterminer*, lat. *exterminare*]

EXTERMINÁNT, -Ă *adj.* care extermină. [cf. fr. *exterminant*]

EXTERMINÁRE *s. f.* acțiunea de a extermina și rezultatul ei ; exterminație. [< *extermina*]

EXTERMINATÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* nimicitor, distrugător. [cf. fr. *exterminateur*]

EXTERMINÁȚIE *s. f.* exterminare. [gen. *-iei*. var. *exterminațiune* s. f. / cf. fr. *extermination*, lat. *exterminatio*]

EXTERMINAȚIÚNE *s. f.* v. exterminație.

EXTÉRN, -Ă *adj.* aflat în afară, la exterior ; venit din afară ; exterior ; străin. O *politică ~ă* = politica unui stat față de celelalte state ; *unghi ~* = unghi format de două drepte tăiate de o secantă și aflat în afara lor. ● *(despre medicamente)* care se administrează numai la suprafața corpului. // *s. m. f.* 1. elev, ucenic care locuiește și ia masa în afara școlii sau în afara locului unde învață meseria. 2. student în medicină, admis prin concurs ca practicant într-un spital fără a avea dreptul să locuiască în spital. [cf. fr. *externe*, lat. *externus*]

EXTERNÁT *s. n.* 1. școală în care nu se primesc decît elevi externi. 2. calitatea și funcția externului de spital. [< fr. *externat*]

EXTERNÍST *s. m.* 1. *(rar)* medic specialist în boli externe. 2. bolnav aflat în tratament ambulatoriu. [< germ. *Externist*]

EXTEROCEPTÍV, -Ă *adj. (despre senzații)* care informează asupra lumii din afara corpului. [< fr. *extéroceptif*]

EXTEROCEPTÓR *s. m.* organ receptor nervos care primește excitații din mediul înconjurător. [< fr. *extérocepteur*, cf. lat. *exterior* — din afară, *recipere* — a primi]

EXTINCTÍV, -Ă *adj. (jur.)* care duce la stingerea efectelor unui act juridic. [< fr. *extinctif*]

EXTINCTÓR, -OÁRE *adj., s. n.* (aparat) pentru stingerea incendiilor ; stingător. [< fr. *extincteur*]

EXTÍNCȚIE *s. f. (rar)* stingere, slăbire (a unei acțiuni, a unei oscilații etc.) ; dispariție totală. [gen. *-iei*. var. *extincțiune* s. f. / cf. fr. *extinction*]

EXTINCȚIÚNE *s. f.* v. extincție.

EXTÍNDE *vb. III. tr., refl.* a (se) întinde, a (se) mări ; a (se) lărgi (ca sferă de acțiune). [p. i. *extind*. var. *estinde* vb. III. / < lat. *extendere*, cf. it. *estendere*, fr. *étendre*, după *întinde*]

EXTÍNDERE *s. f.* acțiunea de a (se) extinde și rezultatul ei ; întindere, lărgire, mărire. [var. *estindere* s. f. / < *extinde*]

EXTINGÍBIL, -Ă *adj. (rar)* care poate fi stins ; *(spec. ; jur.)* care trebuie stins. [var. *extinguibil, -ă* adj. / < fr. *extinguible*, lat. *extinguibilis*]

EXTINGUÍBIL, -Ă *adj.* v. extingibil.

EXTIRPÁ *vb. I. tr.* 1. a înlătura, a scoate pe cale chirurgicală (o parte dintr-)un organ bolnav, o tumoare etc. 2. *(fig.)* a smulge din rădăcini ; a stîrpi. [p. i. *extirp* și *-pez*, 3, 6 *-pă*. / < fr. *extirper*, cf. lat. *extirpare* — a dezrădăcina < *ex* — afară, *stirps* — rădăcină]

EXTIRPÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi extirpat. [cf. fr. *extirpable*]

EXTIRPÁRE *s. f.* acțiunea de a extirpa și rezultatul ei ; extirpație. [< *extirpa*]

EXTIRPATÓR, -OÁRE *adj.* care extirpă, care scoate. // *s. n.* unealtă mecanică care servește la smulgerea buruienilor dintr-un teren de cultură și la reafinarea superficială a solului. [cf. fr. *extirpateur*]

EXTIRPÁȚIE *s. f. (liv.)* extirpare. [gen. *-iei*. var. *extirpațiune* s. f. / < fr. *extirpation*]

EXTIRPAȚIÚNE *s. f.* v. extirpație.

EXTISPÉX *s. m. invar.* extispiciu. [< lat. *extispex*]

EXTISPÍCIU *s. n. (ant.)* cercetare a măruntaielor păsărilor pentru prezicere ; extispex, haruspiciu. [pron. *-ciu*. / < lat. *extispicium*]

EXTORCÁ *vb. I. tr.* a obține (ceva, în special bani) cu forța, prin amenințări ; a stoarce. [var. *estorca* vb. I. / < fr. *extorquer*]

EXTORCÁRE *s. f.* acțiunea de a extorca și rezultatul ei ; extorcație ; extorsiune. [var. *estorcare* s. f. / < *extorca*]

EXTORCÁȚIE *s. f. (rar)* extorcare. [gen. *-iei*. var. *estorcație, estorcațiune, extorcațiune* s. f. / < *extorca*]

EXTORCAȚIÚNE *s. f.* v. extorcație.

EXTORSIÚNE *s. f.* extorcare, stoarcere, luare de bani prin amenințări sau prin forță. [pron. *-si-u-*. / < fr. *extorsion*, lat. *extorsio*]

EXTRA¹- element prim de compunere savantă care înseamnă „afară (de)". [< fr. *extra-*, lat. *extra* — în afară]

EXTRA²- element prim de compunere savantă însemnînd „superior", „deosebit", „foarte". [< fr. *extra*]

EXTRABUGETÁR, -Ă *adj.* care nu este prevăzut în buget. [cf. fr. *extra-budgétaire*]

EXTRACELULÁR, -Ă *adj.* care este situat în afara celulei. [cf. fr. *extracellulaire*]

EXTRACONJUGÁL, -Ă *adj.* în afara căsătoriei sau a legăturilor conjugale. [cf. fr. *extraconjugal*]

EXTRACONSTITUȚIONÁL, -Ă *adj.* în afara prevederilor constituției. [pron. *-ți-o-*. / cf. fr. *extraconstitutionnel*]

EXTRACONTÁBIL, -Ă *adj. (despre calcule contabile)* efectuat pe baza unor date procurate pe alte căi decît evidența contabilă. [< *extra*¹- + *contabil*]

EXTRACORPORÁL, -Ă *adj.* în afara corpului. [< *extra*¹- + *corporal*]

EXTRACRANIÁN, -Ă *adj.* (situat) în afara cutiei craniene. [pron. *-ni-an*, pl. *-nieni, -niene*. / cf. fr. *extracrânien*]

EXTRÁCT *s. n.* 1. preparat, substanță chimică extrasă din plante, din organisme, din organe etc. 2. parte dintr-un înscris ; extras (2). [< lat. *extractum*, cf. germ. *Extrakt*]

EXTRACTÍBIL, -Ă *adj.* care poate fi extras. [cf. fr. *extractible*]

EXTRACTÍV, -Ă *adj.* care extrage, care servește la extragerea unor substanțe. O *industrie ~ă* = ramură a industriei care se ocupă cu extragerea materiilor prime din pămînt fără a le prelucra. [< fr. *extractif*]

EXTRACTÓR, -OÁRE *adj.* care (servește pentru a) extrage anumite substanțe sau corpuri. // *s. n.* 1. aparat pentru extragerea sau recuperarea unei materii solubile dintr-un corp. ● aparat care servește la extragerea mierii din faguri. ● instrument chirurgical pentru extragerea corpurilor străine din organism. 2. dispozitiv al închizătorului unei arme care extrage din țeavă cartușul tras. [cf. fr. *extracteur*, lat. *extractorius*]

EXTRÁCȚIE *s. f.* **1.** scoatere afară, extragere ; *(spec.)* scoaterea unui dinte, a unei măsele. **2.** *(rar)* origine, proveniență. [gen. *-iei.* var. *extracțiune* s. f. / < fr. *extraction*, lat. *extractio*]

EXTRACȚIÚNE *s. f.* v. extracție.

EXTRACURÉNT *s. m.* curent care se produce în aer în momentul cînd se deschide un circuit străbătut de un curent electric datorită autoinducției și care se manifestă printr-un arc. [cf. fr. *extra-courant*]

EXTRADÓS *s. n.* **1.** *(arhit.)* suprafața exterioară a unui arc sau a unei bolți. **2.** *(av.)* fața de deasupra a unei aripi. ● fața convexă a unei palete de turbină sau de pompă. [< fr. *extrados*]

EXTRADOTÁL, -Ă *adj. (despre averea soției)* care este în afară de zestre. [cf. fr. *extra-dotal*]

EXTRAFÍN, -Ă *adj.* foarte fin, de cea mai fină calitate. [cf. fr. *extra-fin*]

EXTRAFÓR *s. n.* panglică pentru tivuri în croitorie. [< fr. *extra-fort*]

EXTRAGALÁCTIC, -Ă *adj.* din afara galaxiilor. [< fr. *extragalactique*]

EXTRÁGE *vb. III. tr.* **1.** a separa ceva dintr-o materie din care făcea parte, în care era incorporat. ● a scoate un corp din locul în care a intrat sau unde s-a format. **2.** a scoate un citat, un fragment dintr-un text, dintr-o carte etc. **3.** a căuta rădăcina pătrată a unui număr. [p. i. *extrág.* var. *estrage* vb. III. / cf. fr. *extraire*, lat. *extrahere*, după *trage*]

EXTRÁGERE *s. f.* acțiunea de a extrage și rezultatul ei ; extracție. [< *extrage*]

EXTRAGRAMATICÁL, -Ă *adj.* situat în afara gramaticii. [cf. fr. *extragrammatical*]

EXTRAJUDICIÁR, -Ă *adj.* care are loc fără intervenția justiției sau a judecătorului ; nelegat de un proces în curs. [pron. *-ci-ar.* / cf. fr. *extrajudiciaire*]

EXTRALEGÁL, -Ă *adj.* în afara legalității. [cf. fr. *extra-légal*]

EXTRALINGVÍSTIC, -Ă *adj.* situat în afara limbii. [cf. fr. *extralinguistique*]

EXTRAMUNDÁN, -Ă *adj. (liv.)* din afara lumii. [< germ. *extramundan*]

EXTRANATURÁL, -Ă *adj. (liv.)* din afara legilor naturii. [cf. it. *extranaturale*]

EXTRANEITÁTE *s. f. (liv.)* **1.** caracter străin al unui element cuprins într-un raport juridic, necesitînd aplicarea unei alte legi. **2.** situația juridică a cuiva care se află într-o țară străină. [pron. *-ne-i-.* / cf. fr. *extranéité*]

EXTRANÉU, -ÉE *adj. (liv.)* din afară, străin. [pron. *-neu.* / < lat. *extraneus*]

EXTRANUCLEÁR, -Ă *adj.* din afara nucleului. [pron. *-cle-ar.* / cf. fr. *extranucléaire*]

EXTRAORDINÁR, -Ă *adj.* **1.** *(adesea adv.)* cu totul deosebit, ieșit din comun, neobișnuit, excepțional. **2.** *(despre legi, adunări etc.)* care nu este, nu se ține, nu are loc potrivit regulilor obișnuite. **3.** *(despre oameni)* cu mari calități ; eminent, excepțional. ● *(despre lucruri)* foarte bun, excelent. [cf. fr. *extraordinaire*, lat. *extraordinarius*]

EXTRAORDINARITÁTE *s. f. (liv.)* însușirea a ceea ce este extraordinar. [cf. it. *estraordinarietà*]

EXTRAPARLAMENTÁR, -Ă *adj.* care nu face parte din parlament ; din afara parlamentului. [cf. fr. *extra -parlementaire*]

EXTRAPERITONEÁL, -Ă *adj.* situat în afara peritoneului. [cf. germ. *extraperitoneal*]

EXTRAPLÁT, -Ă *adj. (despre ceasuri)* foarte plat. [cf. fr. *extraplat*]

EXTRAPLEURÁL, -Ă *adj.* situat în afara pleurei. [cf. germ. *extrapleural*]

EXTRAPOLÁ *vb. I. tr.* a aplica procedeul extrapolării ; a face o extrapolare. [< fr. *extrapoler*]

EXTRAPOLÁRE *s. f.* **1.** extindere ipotetică, pe baza unui raționament prin analogie, a unei noțiuni de la un domeniu la altul ; trecere de la o idee la alta mai complexă, cu o sferă mai largă etc. ; generalizare. **2.** *(mat.)* operația de determinare a unei serii de valori ale unei funcții pentru valori situate în afara unui interval de valori cunoscute ; extrapolație. [< *extrapola*]

EXTRAPOLÁȚIE *s. f.* extrapolare. [gen. *-iei.* / < fr. *extrapolation*]

EXTRAPROFESIONÁL, -Ă *adj.* în afara profesiunii. [pron. *-si-o-.* / cf. fr. *extraprofessionnel*]

EXTRAREGLEMENTÁR, -Ă *adj.* care este în afara regulamentului. [cf. fr. *extra-réglementaire*]

EXTRÁS *s. n.* **1.** fragment, pasaj, citat scos, reprodus dintr-o lucrare. ● act în care s-au reprodus fragmentar părțile esențiale dintr-un document. O *în ~* = reprodus aparte, fragmentar ; *~ de cont* = copie a situației creditului și a debitului unui cont curent într-o anumită perioadă de timp. ● articol, studiu apărut într-o publicație periodică etc. tipărit aparte în broșură. **2.** extract. [var. *estras* s. n. / < *extrage*, cf. lat. *exstractum*, fr. *extrait*]

EXTRASENSÍBIL, -Ă *adj.* care nu poate fi perceput prin simțuri. [cf. fr. *extra-sensible*]

EXTRASENZORIÁL, -Ă *adj.* perceput pe alte căi decît cele senzoriale normale. [pron. *-ri-al.* / cf. fr. *extra-sensoriel*]

EXTRASÍSTOLĂ *s. f. (med.)* contracție suplimentară a inimii, care survine între contracțiile normale, producînd o durere ușoară. [< fr. *extra-systole*, cf. lat. *extra* — în afară, *systole* — contracție]

EXTRASTATUTÁR, -Ă *adj.* care este în afară de statute ; nestatutar. [cf. fr. *extrastatutaire*]

EXTRAȘCOLÁR, -Ă *adj.* în afara activității școlare sau a programului școlii. [< *extra*[1]- + *școlar*]

EXTRATERÉSTRU, -Ă *adj., s. m. f.* (ființă) din afara globului pămîntesc. [< fr. *extraterrestre*, cf. lat. *extra* — din afară, *terra* — pămînt]

EXTRATERITORIÁL, -Ă *adj.* care este în afară de teritoriul unui stat. [pron. *-ri-al.* / cf. fr. *extra-territorial*]

EXTRATERITORIALITÁTE *s. f.* regim special aplicat în relațiile reciproce dintre state, semnificînd privilegiile sau imunitățile speciale acordate unor persoane sau instituții străine, tratîndu-le ca și cînd ele s-ar afla pe teritoriul lor național ; extrateritorialitate. [cf. fr. *extra-territorialité*]

EXTRAURBÁN, -Ă *adj.* aflat în afară de oraș. [pron. *-tra-ur-.* / < *extra*[1]- + *urban*]

EXTRAURGÉNT, -Ă *adj.* foarte urgent. [cf. fr. *extra-urgent*]

EXTRAUTERÍN, -Ă *adj. (anat.)* situat în afara cavității uterine. [pron. *-tra-u-.* / cf. fr. *extra-utérin*]

EXTRAVAGÁNT, -Ă *adj.* care dorește, care caută să iasă din comun ; bizar, fantastic, excentric. ● neobișnuit, ciudat. [< fr. *extravagant*]

EXTRAVAGÁNȚĂ *s. f.* purtare, ținută bizară, neobișnuită ; ciudățenie, excentricitate. [< fr. *extravagance*]

EXTRAVAZÁ *vb. I. refl. (med.; despre sînge, umori)* a se vărsa afară din canalele sale. [< fr. *extravaser*]

EXTRAVAZÁRE *s. f.* faptul de a se extravaza. [< *extravaza*]

EXTRAVEHICULÁR, -Ă *adj. (rar)* în afara unui vehicul (spațial). [cf. fr. *extravehiculaire*]

EXTRAVERSIÚNE *s. f.* 1. înclinație psihologică deosebită către lucrurile din afara eului propriu, către ambianța fizică socială. ● îndreptare a libidoului în afara propriei persoane. 2. întoarcere pe dos a unui organ cavitar. [var. *extroversie, extroversiune* s. f. / < fr. *extraversion*]

EXTRAVERTÍT, -Ă *adj. (despre oameni)* caracterizat prin proiectarea tendințelor psihice interioare asupra lumii din afară; deschis. [var. *extrovertit, -ă* adj. / cf. fr. *extraverti*]

EXTRAVILÁN, -Ă *adj. (despre terenuri)* situat în afara spațiului clădit al unei localități. [cf. lat. *extra* — afară, *villanus* — de țară]

EXTRĂDÁ *vb. I. tr.* a preda, la cerere, un străin care s-a făcut vinovat de o crimă sau de un delict statului căruia îi aparține sau care îl cere. [< fr. *extrader*]

EXTRĂDÁRE *s. f.* acțiunea de a extrăda. [< *extrăda*]

EXTRÉM, -Ă *adj.* 1. așezat, situat în punctul cel mai îndepărtat; de la capăt; la virf. 2. care are cea mai mare sau cea mai mică dintre valorile posibile ale unei mărimi. 3. *(fig.; despre doctrine, idei politice etc.)* situat pe pozițiile cele mai neconciliatoare. 4. foarte mare, exagerat. ● *(despre remedii etc.)* foarte energic, folosit doar în cazuri desperate. // *s. m. (mat.)* primul și ultimul termen al unei proporții. ● valoarea extremă, maximă și minimă, a unei funcții; extremum. // *s. f.* 1. margine; limită ultimă. O *a trece de la o ~ la alta* = a trece de pe o poziție pe alta diametral opusă. 2. cea mai mare sau cea mai mică valoare a unei mărimi. 3. jucător care ocupă locul cel mai înaintat din stinga sau din dreapta în formația de joc a unei echipe de fotbal, de handbal sau de hochei. [var. *estrem, -ă* adj. / cf. fr. *extrême*, lat. *extremus* < *exterus* — din afară]

EXTREMÁLĂ *s. f. (mat.)* funcție care realizează extremul unei funcționale. [< fr. *extrémale*]

EXTREMÍSM *s. n.* atitudine (politică) caracterizată prin idei, păreri exagerate, unilaterale. [< fr. *extrémisme*]

EXTREMÍST, -Ă *adj.* care depășește limitele normale, moderate. // *s. m. f.* partizan, susținător al ideilor sau al doctrinelor extremiste. [< fr. *extrémiste*]

EXTREMITÁTE *s. f.* capăt, limită, parte extremă, hotar. ● parte terminală a unui organ sau a corpului. [var. *estremitate* s. f. / cf. fr. *extrémité*, lat. *extremitas*]

EXTRÉMUM *s. m. (mat.)* extrem. [< fr. *extrémum*, cf. lat. *extremum*]

EXTRINSÉC, -Ă *adj.* 1. care vine, care este luat din afară, din circumstanțele, din împrejurările exterioare și nu din esența lucrurilor. 2. *(anat.)* situat în afara unui organ. [cf. fr. *extrinséque*, lat. *extrinsecus*]

EXTROFÍE *s. f. (med.)* dezvoltare a unui organ intern în afara cavității corpului. [< fr. *exstrophie*]

EXTRÓRS, -Ă *adj. (biol.)* ale cărei antere sînt deschise în afară; *(despre un organ)* curbat în afară față de axul central. [< fr. *extrorse*, lat. *extrorsum* — în afară]

EXTROVÉRSIE *s. f.* v. extraversiune.

EXTROVERSIÚNE *s. f.* v. extraversiune.

EXTROVERTÍT, -Ă *adj.* v. extravertit.

EXTRUDÁRE *s. f.* procedeu de prelucrare la cald a metalelor și maselor plastice cu ajutorul unei prese și al unei filiere cu un profil dat; extruziune. [după fr. *extrudage*]

EXTRÚZIE *s. f.* v. extruziune.

EXTRUZIÚNE *s. f.* 1. *(geol.)* venirea la suprafață a unei magme. ● erupție vulcanică. 2. extrudare. ● *~ dentară* = ieșirea din alveolă a dintelui. [pron. *-zi-u-*, var. *extruzie* s. f. / < fr. *extrusion*, cf. lat. *extrudere* — a impinge afară, a azvîrli]

EXTRUZÍV, -Ă *adj.* referitor la extruziune. O *rocă ~ă* = rocă magmatică care ajunge la suprafață prin fisuri sau canale, se revarsă pe pămînt și apoi se solidifică rapid, formînd o masă dură. [cf. fr. *extrusif*, it. *estrusivo*]

EXTUMESCÉNȚĂ *s. f.* umflătură, tumefacție. [< fr. *extumescence*, cf. lat. *extumescere* — a se umfla]

EXUBERÁNT, -Ă *adj.* 1. excesiv, înflăcărat în manifestările sentimentelor sale; foarte vioi, expansiv. 2. abundent, îmbelșugat. [< fr. *exubérant*, cf. lat. *exuberans*]

EXUBERÁNȚĂ *s. f.* 1. înflăcărare, vioiciune nemărginită, nemăsurată; euforie. 2. bogăție, belșug, varietate. [cf. fr. *exubérance*, lat. *exuberantia*]

EXULCERÁȚIE *s. f.* ulcerație superficială ușoară. [gen. *-iei.* / < fr. *exulcération*]

EXULTÁ *vb. I. intr.* a simți, a manifesta o mare bucurie, a fi extrem de bucuros. [p. i. *exúlt.* / < fr. *exulter*, cf. lat. *exsultare*]

EXÚLTANT, -Ă *adj.* care exultă, foarte vesel. [cf. fr. *exultant*]

EXULTÁNȚĂ *s. f.* exultație. [cf. fr. *exultance*, it. *esultanza*]

EXULTÁRE *s. f.* acțiunea de a exulta și rezultatul ei; exultație. [< *exulta*]

EXULTÁȚIE *s. f.* exultare, chiuit de bucurie. [gen. *-iei.* var. *exultațiune* s. f. / < fr. *exultation*]

EXULTAȚIÚNE *s. f.* v. exultație.

EXUVIÁBIL, -Ă *adj. (despre animale)* care își schimbă pielea. [pron. *-vi-a-.* / < fr. *exuviable*, cf. lat. *exuvias* — jupuire a pielii]

EXUVIÁL, -Ă *adj.* referitor la exuvie. [pron. *-vi-al.* / cf. fr. *exuvial*]

EXÚVIE *s. f. (zool.)* înveliș rezultat prin năpîrlirea și ieșirea adulților din pupe. [gen. *-iei.* / < fr. *exuvie*, cf. lat. *exuviae* — piele]

EX-VÓTO *s. n. invar.* formulă pentru a denumi o ofrandă, danie făcută din recunoștință (unei divinități, unei biserici) în urma unei făgăduieli. [< lat. *ex-voto*]

EZERÍNĂ *s. f.* alcaloid extras din semințele unei plante leguminoase, foarte toxic. [< fr. *ésérine*]

EZITÁ *vb. I. intr., tr.* a șovăi, a se îndoi. [p. i. *ezit.* 3,6 *-tă.* / < fr. *hésiter*, cf. lat. *haesitare* — a fi încurcat]

EZITÁNT, -Ă *adj. (rar)* șovăitor, nehotărît. [cf. fr. *hésitant*]

EZITÁRE *s. f.* faptul de a ezita; șovăială, nehotărire. [< *ezita*]

EZO- v. eso-.

EZOTÉRIC, -Ă *adj.* (op. exoteric) care poate fi înțeles numai de cei inițiați; secret, ascuns. [var. *esoteric, -ă* adj. / < fr. *ésotérique*, cf. gr. *esoterikos* — interior]

EZOTERÍSM *s. n.* transmiterea (în antichitate și în evul mediu) a unei doctrine filozofice numai unui număr restrîns de inițiați. [var. *esoterism* s. n. / < fr. *ésotérisme*]

F

FA *s. m. invar. (muz.)* treapta a patra din gama majoră tip ; sunetul și nota corespunzătoare. ● denumirea uneia dintre cheile muzicale. [< it. *fa*]

FABIÁN *s. m.* membru al unei organizații reformiste și oportuniste din Anglia de la sfîrșitul sec. XIX, care respingea lupta de clasă, propovăduind posibilitatea trecerii de la capitalism la socialism pe calea reformelor mărunte. [pron. *-bi-an.* pl. *-ieni.* / < engl. *Fabian Society*, cf. *Fabius Cunctator* — general roman]

FABIANÍSM *s. n.* doctrina fabienilor. [pron. *-bi-a-.* / cf. fr. *fabianisme*, it. *fabianismo*, germ. *Fabianismus*]

FABRICÁ *vb. I. tr.* 1. a lucra, a confecționa anumite obiecte prin prelucrarea unei materii prime. ● a lucra prin procedee mecanice (mai ales într-o fabrică). 2. *(peior.)* a face ceva la repezeală ; a născoci, a inventa. [p. i. *fábric.* / < fr. *fabriquer*, cf. lat. *fabricare*]

FABRICÁNT *s. m.* cel care fabrică ceva. ◎ proprietar al unei fabrici. [cf. fr. *fabricant*]

FABRICÁRE *s. f.* acțiunea de a fabrica ; fabricație. [< *fabrica*]

FABRICÁT *s. n.* produs al unei fabrici. [< *fabrica*, după germ. *Fabrikat*]

FABRICÁȚIE *s. f.* tehnica de a fabrica ; fabricare. ◎ producția unei fabrici. [gen. *-iei.* var. *fabricațiune* s. f. / cf. fr. *fabrication*]

FABRICAȚIÚNE *s. f.* v. fabricație.

FÁBRICĂ *s. f.* întreprindere industrială în care se transformă materiile prime în produse, mai ales în bunuri de larg consum, în serie și în cantități mari. [< fr. *fabrique*, rus. *fabrika*, cf. lat. *fabrica*]

FABULÁ *vb. I. tr.* a construi fabulații, a povesti întîmplări fantastice, imaginare. [< fr. *fabuler*]

FABULÁȚIE *s. f.* 1. figură retorică prin care se redă ca real ceva imaginar ; prezentare a unor fapte, întîmplări imaginare drept reale sau posibile. 2. povestire alegorică ; *(p. ext.)* povestire cuprinsă într-o operă literară ; afabulație. [gen. *-iei.* var. *fabulațiune* s. f. / cf. fr. *fabulation*, lat. *fabulatio*]

FABULAȚIÚNE *s. f.* v. fabulație.

FÁBULĂ *s. f.* 1. istorioară alegorică, de obicei în versuri, în care sînt satirizate anumite moravuri și deprinderi, folosindu-se procedeul personificării animalelor sau lucrurilor. 2. subiectul, textura unei scrieri literare. ◎ povestire în care nu se poate deosebi realul de invenție, de născocire. [< lat. *fabula*]

FABULÍST, -Á *s. m. f.* autor de fabule. [cf. fr. *fabuliste*]

FABULÍSTIC, -Á *adj.* de fabulist ; propriu fabulei. [< *fabulă* + *-istic*]

FABULÓS, -OÁSĂ *adj.* 1. foarte mare, extraordinar. 2. minunat, fantastic, ca în povești. [cf. fr. *fabuleux*, lat. *fabulosus*]

FACEȚIÓS, -OÁSĂ *adj. (franțuzism)* glumeț, poznaș. [pron. *-ți-os.* / < fr. *facetieux*, cf. lat. *facetus*]

FACHÍR *s. m.* călugăr sau ascet cerșetor din India. ● scamator. [< fr. *fakir*, cf. ar. *faqir* — sărac]

FACHIRÍSM *s. n.* ansamblu de fenomene în aparență extraordinare, atribuite puterii supranaturale a fachirilor. ◎ *(fam.)* scamatorie. [< fr. *fakirisme*]

FACIÁL, -Ă *adj.* aparținînd feței, al feței. [pron. *-ci-al.* / < fr. *facial*, cf. lat. *facies* — față]

FÁCIES *s. n.* 1. aspect al feței în timpul unei boli ; *(p. ext.)* fizionomie, aspect exterior. ● suprafață a unei formații anatomice. 2. aspect caracteristic pe care îl au stratele geologice datorită naturii rocilor și fosilelor din care sînt alcătuite. ● aspectul unei culturi arheologice în formele ei caracteristice. ● aspectul superficial al unui lucru. [pron. *-ci-es.* pl. *-uri.* / < fr., it., lat. *facies*]

FACÍL, -Ă *adj. (liv.)* 1. care se poate produce, care se poate provoca ușor. 2. ușuratic, superficial. ● care creează, care face ceva ușor, fără eforturi mari. [< fr., it. *facile*, cf. lat. *facilis* — ușor de făcut]

FÁCILE *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* ușor ; accesibil. [< it. *facile*]

FACILITÁ *vb. I. tr. (liv.)* a înlesni, a ușura. [cf. fr. *faciliter*, it. *facilitare*]

FACILITÁRE *s. f.* acțiunea de a facilita și rezultatul ei ; ușurare. [< *facilita*]

FACILITÁTE *s. f.* ușurință. ● *(la pl.)* înlesniri făcute cuiva. [cf. fr. *facilité*, lat. *facilitas*]

FACO- element prim de compunere savantă cu semnificația de „lentilă". [< fr. *phaco-*, cf. gr. *phakos*]

FACOCÉR *s. m. (zool.)* specie de mistreț din Africa, cu botul mare și turtit și cu colții curbați. [< fr. *phacochère*]

FACOMALACÍE *s. f. (med.)* ramolisment al cristalinului. [< fr. *phacomalacie*, cf. gr. *phakos* — lentilă, *malakia* — înmuiere]

FACOMATÓZĂ *s. f. (med.)* afecțiune caracterizată prin prezența unor mici chisturi sau tumorete care afectează mai ales țesuturile de origine ectodermică (pielea, sistemul nervos etc.). [< fr. *phacomatose*]

FACOMÉTRU *s. n.* instrument pentru determinarea numărului de dioptrii al unei sticle de lunetă. [< fr. *phacomètre*, cf. gr. *phakos* — lentilă, *metron* — măsură]

FACÓNDĂ *s. f. (franțuzism)* ușurință de a vorbi ; limbuție, vorbărie. [< fr. *faconde*, cf. lat. *facundia*]

FACOSCLERÓZĂ *s. f. (med.)* îndurație a cristalinului. [< fr. *phacosclérose*]

FACOSCÓP *s. n. (med.)* instrument pentru măsurarea capacității de adaptare a cristalinului. [cf. gr. *phakos* — lentilă, *skopein* — a privi]

FACOSCOPÍE *s. f. (med.)* procedeu de examinare a ochiului cu ajutorul facoscopului. [< fr. *phacoscopie*]

FACSIMÍL *s. n.* reproducere exactă a unui desen, a unui text etc. cu ajutorul fotografiei etc. [pl. *-le.* / după fr. *fac-similé*, cf. lat. *facere* — a face, *similis* — asemănător]

FACTÁJ *s. n.* transportul unui colet, al unei sume de bani etc. de la gară sau de la poștă la domiciliul destinatarului. ● plata acestui transport. [< fr. *factage*]

FACTÍCE *adj. invar. (rar)* prefăcut; nefiresc; artificial. [< fr. *factice*]

FÁCTIS *s. n.* substanță obținută prin încorporarea într-un ulei vegetal a unei cantități de sulf, întrebuințată în fabricarea cauciucului și a linoleumului. [< germ. *Factis*]

FACTITÍV *adj. n. verb tranzitiv* ~ = verb tranzitiv care arată că subiectul face pe cineva să îndeplinească acțiunea verbului de bază. [< fr. *factitif*]

FACTOLÓGIC, -Ă *adj.* care se referă la fapte sau cuprinde un mare număr de fapte și de întîmplări nesemnificative. [după rus. *faktograficeskii*]

FACTOLOGÍE *s. f. (lit.)* viciu de concepție a unei opere literare sau științifice, constînd în aglomerarea de material faptic neesențial. [< *factologic*, cf. rus. *faktografiia*]

FÁCTOR[1] *s. m.* 1. ceea ce determină, face să ia naștere un proces, o acțiune. 2. *(mat.)* fiecare dintre termenii unui produs. [< fr. *facteur*, cf. lat. *factor*]

FACTÓR[2] *s. m.* funcționar, agent poștal care distribuie corespondența la adresă. [< fr. *facteur*]

FACTORIÁL *s. n. (mat.)* produs al unei serii de factori, care sînt numere întregi, pozitive și continuu succesive, începînd cu unitatea. [pron. *-ri-al.* / < engl. *factorial*, cf. fr. *factoriel*]

FACTORÍE *s. f. (rar)* agenție a unei case comerciale europene într-o țară străină, în special în colonii. ● *(rar)* punct pentru cumpărarea vinatului de la vînători și pentru aprovizionarea acestora cu unelte, materiale etc. în regiunile nordice depărtate. [gen. *-iei.* / cf. fr. *factorerie*, germ. *Faktorei*]

FACTORIZÁRE *s. f.* descompunere în factori a unui număr sau a unei expresii algebrice. [< *factor* + *-iza*]

FACTÓTUM *s. m. invar.* persoană care inițiază, hotărăște și rezolvă diferite treburi într-o instituție, organizație etc. [< lat., fr. *factotum*]

FACTURÁ *vb. I. tr.* a face, a întocmi factura unei mărfi. [< fr. *facturer*]

FACTURÁRE *s. f.* acțiunea de a factura și rezultatul ei. [< *factura*]

FACTÚRĂ[1] *s. f.* fel particular în care este făcut un lucru; structură, constituție (psihică, morală etc.). ● felul în care este alcătuită o operă artistică. [< fr. *facture*, cf. lat. *factura* — fel de a face ceva]

FACTÚRĂ[2] *s. f.* notă amănunțită (în ceea ce privește calitatea, prețul etc.) asupra mărfurilor cumpărate sau expediate. [< fr. *facture*]

FACTURIÉR *s. n.* carnet care conține formulare pentru facturi. [pron. *-ri-er.* / cf. fr. *facturier*]

FACȚIONÁL, -Ă *adj.* de facțiune. [pron. *-ți-o-.* / cf. it. *fazionale*]

FACȚIÓS, -OÁSĂ *adj. (liv.)* care participă la o facțiune. ● care caută să producă tulburări într-un stat, într-un oraș. [pron. *-ți-os.* / cf. fr. *factieux*, lat. *factiosus*]

FACȚIÚNE *s. f.* 1. *(la romani)* grup de concurenți la o cursă de care. 2. grup, partidă, clică de indivizi care caută să provoace tulburări într-un stat, într-un oraș, într-o adunare etc. [pron. *-ți-u-.* / cf. fr. *faction*, lat. *factio*]

FÁCULĂ *s. f.* partea mai strălucitoare din fotosfera sau cromosfera Soarelui. [< fr. *facule*, cf. lat. *facula* — torță mică]

FACULTÁTE *s. f.* 1. capacitate, aptitudine fizică, psihică sau intelectuală care permite unei ființe de a se comporta și de a acționa într-un anumit fel. 2. unitate didactică, științifică și administrativă în cadrul unei universități sau al unui institut de învățămînt superior, condusă de un decan. [cf. fr. *faculté*, lat. *facultas*]

FACULTATÍV, -Ă *adj.* lăsat, făcut la alegerea, după voia, după bunul plac al cuiva; benevol. [< fr. *facultatif*]

FAD, -Ă *adj.* 1. fără gust, searbăd, insipid, nesărat. 2. *(fig.)* neexpresiv, plictisitor, anost. [pl. *fazi, fade.* / < fr. *fade*]

FADEOMÉTRU *s. n.* aparat pentru determinarea rezistenței vopsirii fibrelor la intemperii, la lumină etc. [pron. *-de-o-.* / < fr. *fadéomètre*]

FADING *s. n.* v. f e d i n g.

FADÓ *s. n.* cîntec popular portughez, ale cărui cuvinte sînt adesea o invocație către destin. [< fr., port. *fado*]

FAETÓN *s. n.* 1. trăsură elegantă, înaltă și ușoară, deschisă, de diferite forme. 2. șaretă înaltă cu două roți. // *s. m.* pasăre palmipedă din mările tropicale, cu cioc ascuțit și coadă lungă. [pron. *fa-e-.* / < fr. *phaéton*]

-FÁG element secund de compunere savantă cu semnificația „mîncător", „consumator". [< fr. *-phage*, it. *-fago*]

FAGACÉE *s. f. pl.* cupulifere. [pron. *-ce-e.* sg. invar. < fr. *fagacées*]

FAGEDÉNIC, -Ă *adj. (despre ulcerații)* care are tendința de a se extinde și adînci. [cf. fr. *phagédénique*, cf. gr. *phagedaina*]

FAGEDENÍSM *s. n.* extensiune în profunzime sau în suprafață a unei ulcerații. [< fr. *phagédénisme*]

-FAGÍE element secund de compunere savantă cu semnificația „mîncare", „consumare". [< fr. *-phagie*, it. *-fagia*]

FAGO- element prim de compunere savantă cu sensul „a absorbi", „a mînca", „a consuma". [< fr. *phago-*, it. *fago-*, cf. gr. *phagein*]

FAGOCÍT *s. n.* celulă care poate absorbi bacterii și alte corpuri străine în organism. [< fr. *phagocyte*, cf. gr. *phagein* — a mînca, *kytos* — celulă]

FAGOCITÁ *vb. I tr. (despre fagocite)* a îngloba, digerînd, bacterii sau alte corpuri străine. [< fr. *fagociter*]

FAGOCITÁR, -Ă *adj.* referitor la fagocitoză sau la fagocite. [cf. fr. *phagocitaire*]

FAGOCITÓZĂ *s. f.* absorbire de către fagocite a bacteriilor și a corpurilor străine care pătrund în organism. [< fr. *phagocytose*]

FAGOPÍRIC, -Ă *adj.* referitor la fagopirism. [< fr. *fagopyrique*]

FAGOPIRÍSM *s. n.* boală a animalelor domestice, care se manifestă printr-o mare sensibilitate la acțiunea luminii solare după ingerarea de hrișcă. [< fr. *fagopyrisme*]

FAGÓT *s. n.* instrument de suflat în formă de tub lung, curbat, cu clape și ancie dublă. [pl. *-oturi*, (s. n.) *-oți.* / < it. *fagotto*, cf. fr. *fagot*]

FAGOTERAPÍE *s. f.* 1. *(med.)* folosire terapeutică a regimurilor alimentare. 2. tratament al unor boli microbiene cu ajutorul bacteriofagilor specifici. [< fr. *phagothérapie*]

FAGOTÍST, -Ă *s. m. f.* cîntăreț la fagot. [cf. it. *fagottista*, germ. *Fagottist*]

FAIANȚĂ *vb. I. tr.* a executa un placaj din plăci de faianță. [pron. *fa-ian-*. / cf. fr. *faïencé* — care imită faianța]

FAIANȚÁR *s. m.* lucrător specializat în executarea placajelor de faianță. [pron. *fa-ian-*. / cf. fr. *faïencier*]

FAIANȚÁRE *s. f.* acțiunea de a faianța și rezultatul ei. [pron. *fa-ian-*. / < *faianța*]

FAIÁNȚĂ *s. f.* ceramică poroasă, smălțuită, care imită porțelanul și din care se fac obiecte casnice, de laborator etc. [gen. *-ței*. / < fr. *faïence*, cf. it. *Faenza*, oraș în Italia]

FAILÍBIL, -Ă *adj.* supus greșelii, care se poate înșela. [pron. *fa-i-*. / < fr. *faillible*]

FAILIBILITÁTE *s. f.* posibilitate de a se înșela, de a greși. [pron. *fa-i-*. / cf. fr. *faillibilité*]

FÁIMĂ *s. f.* renume, reputație. ● veste, răsunet. [< lat. *fama*, după *defăima*]

FAIMÓS, -OÁSĂ *adj.* renumit, cu faimă, vestit, celebru. [cf. fr. *fameux*, după *faimă*]

FAIN, -Ă *adj.* fin, foarte bun. ● ales, minunat. [< germ. *fein*]

FAIR *adj. invar., adv. (liv.)* (în mod) cinstit, corect, loial, onest. [pron. *fer*. / < engl. *fair*]

FAIR-PLAY *s. n. (liv.)* acceptare și respectare loială a regulilor (într-un joc, într-un sport, în afaceri). [pron. *fer-plei*. / < engl. *fair-play*]

FALACIÓS, -OÁSĂ *adj. (rar)* înșelător, amăgitor. [pron. *-ci-os*. / < lat. *fallaciosus*, cf. fr. *fallacieux*]

FALÁNGĂ [1] *s. f.* fiecare dintre oscioarele care formează scheletul degetelor. [< fr. *phalange*]

FALÁNGĂ [2] *s. f.* 1. formație de soldați pedestri, spartani sau macedoneni, înarmați cu lănci lungi, care atacau într-o anumită formație în rînduri compacte ; (p. ext.) corp de soldați, trupă, armată. 2. *(fig.)* grup de oameni strînși uniți, care luptă pentru o cauză comună. 3. *(în doctrina socială utopică a lui Fourier)* celulă de bază a viitoarei orînduiri sociale, care avea să efectueze diferite munci. 4. grupare politică fascistă (din Spania). [< fr. *phalange*, cf. lat. *phalanx*, gr. *phalanx*]

FALANGÉR *s. m. (zool.)* specie de marsupial din Australia, care poate plana datorită unei membrane-parașută laterale. [< fr. *phalanger*]

FALANGÉTĂ *s. f. (anat.)* ultima falangă, care poartă unghia. [< fr. *phalangette*]

FALANGIÁN, -Ă *adj.* al falangelor. [pron. *-gi-an*. pl. *-ieni*, *-iene*. / < fr. *phalangien*]

FALANGÍNĂ *s. f. (anat.)* falanga mijlocie. [< fr. *falangine*]

FALANGÍST, -Ă *adj.* referitor la falangă. (4). // *s. m. f.* membru al falangei fasciste din Spania. [< fr. *phalangiste*]

FALANSTÉR *s. n.* celulă social-economică primară, care urma să funcționeze ca o asociație de producție și consum bazată îndeosebi pe îndeletniciri agricole, proiectată de socialistul utopist francez Fourier, destinat viitoarei societăți imaginate de el. [< fr. *phalanstère*]

FALANSTERIÁN *adj.* referitor la falanster sau la falansterianism. // *s. m. f.* 1. fourierist. 2. locuitor al unui falanster. [pron. *-ri-an*. / cf. fr. *phalanstérien*]

FALANSTERIANÍSM *s. n.* doctrina socialistului utopist francez Fourier ; fourierism. [pron. *-ri-a-*. / cf. fr. *phalanstérianisme*]

FALÁRICĂ *s. f.* armă de aruncat în formă de săgeată, folosită în anticnitate și în evul mediu. [< lat. *falarica*, cf. fr. *falarique*]

FALCIFÓRM, -Ă *adj.* în formă de coasă. [< fr. *falciforme*, cf. lat. *falx* — coasă, *forma* — formă]

FALCONÍDE *s. f. pl.* familie de păsări falconiforme avînd ca tip șoimul ; *(la sg.)* pasăre din această familie. [sg. *-nidă*. / < fr. *falconidés*, cf. lat. *falco* — șoim, gr. *eidos* — aspect]

FALCONIFÓRME *s. n. pl. (zool.)* ordin de răpitoare de zi, cuprinzînd uliul, acvila, vulturul-plesuv, condorul etc. ; *(la sg.)* pasăre din acest ordin. [< fr. *falconiformes*, cf. lat. *falco* — șoim, *forma* — formă]

FALÉNĂ *s. f.* fluture de noapte, care produce mari stricăciuni copacilor din păduri și viței de vie. [< fr. *phalène*, cf. gr. *phalaina*]

FALÉR *s. n.* v. f a l e r ă.

FALÉRĂ *s. f.* 1. *(ant.)* medalie de aur care se dădea soldaților romani ca premiu și care era purtată la gît. 2. ornament care se prinde la gît. [var. *faler* s. n. / < it. *falera*, lat. *phalera*, gr. *phalara*]

FALÉRN *s. n. (ant.)* vin renumit produs în Campania (Italia) ; *(astăzi)* vin recoltat în împrejurimile Neapolului. [< lat. *falernus*, din *Falernus*, ținut în Campania]

FALÉZĂ *s. f.* țărm abrupt format prin acțiunea de eroziune a valurilor de-a lungul țărmurilor lacustre, marine sau oceanice. ● fîșie îngustă de pămînt, special amenajată pe malul mării pentru plimbare. [< fr. *falaise*]

FALIÁ *vb. I. tr., refl. (geol.)* a (se) produce o falie, a face o falie, a (se) tăia, a (se) disloca. [pron. *-li-a*. p. i. 3 *-iază*. / < fr. *failler*]

FALIÁT, -Ă *adj. (despre relief)* dislocat de falii, care formează o falie. [cf. fr. *faillé*]

FÁLIC, -Ă *adj.* referitor la cultul falusului. [< fr. *phallique*]

FÁLIE *s. f.* ruptură care desparte două blocuri ale scoarței Pămîntului, deplasate unul față de celălalt. [gen. *-iei*. / < fr. *faille*, cf. lat. *fallere* — a lăsa să cadă, a nu susține]

FALIÉRE *s. f.* faptul de a (se) falia. [pron. *-li-e-*. / < *falia*]

FALIMÉNT *s. n.* situație de insolvabilitate a unui comerciant, a unui bancher (sau a unei întreprinderi comerciale, industriale etc.), recunoscută și declarată de o instanță judecătorească ; bancrută ; *(fig.)* ruină, eșec total. O *a da* ~ = a ajunge în stare de faliment ; *(fig.)* a nu izbuti într-o acțiune. [pl. *-te*, *-turi*. / cf. germ. *Falliment*, it. *fallimento*]

FALIMENTÁR, -Ă *adj.* în stare de faliment ; insolvabil. ● *(fig.)* prăbușit, ruinat, distrus. [< *faliment* + *-ar*]

FALÍSC *s. n.* picior de vers antic format din trei dactili și un iamb. [< lat. *phalisc(um metrum)*]

FALÍT, -Ă *adj., s. m. f.* (comerciant, industriaș, bancher) care a încetat plățile, declarat de o instanță judiciară în stare de faliment. ● *(fig.)* prăbușit, ruinat, distrus. [cf. germ. *Fallit*, it. *fallito*]

FALL-OUT *s. n. (fiz.)* cădere pe suprafața Pămîntului a unor pulberi radioactive acumulate în atmosferă în urma exploziilor nucleare. [pron. *fol-áut*. / < engl. *fall-out*]

FALS *s. n.* neadevăr, contrafacere. ● schimbare a adevărului într-un act scris prin adaosuri sau ștersături, prin imitarea semnăturii ; substituire de persoane etc. [< lat. *falsum*, cf. it. *falso*, germ. *Falsch*]

FALS, -Ă *adj.* 1. care nu este adevărat, care nu este veritabil ; contrafăcut. ● neautentic, neadevărat, nereal, nenatural. ● neîntemeiat. 2. *(fig. ; despre oameni)* prefăcut, ipocrit. 3. *(muz.)* care sună contrar legilor armoniei ; greșit [var. *falș-, -ă* adj. / < lat. *falsus*, cf. germ. *falsch*, it. *falso*]

FALSÉT *s. n.* sunet din registrul cel mai acut (de cap), produs prin vibrația parțială a coardelor vocale. O *în* ~ = cu voce ascuțită. [pl. *-te, -turi.* / < it. *falsetto*]

FALSIFICÁ *vb. I. tr.* 1. a face un lucru să semene cu altul cu intenția de a înșela ; a contrafface. 2. a prezenta altfel decît este ; a denatura. [p. i. *falsific*, 3,6 *-ică*, var. *falșifica* vb. I. / < it. *falsificare*, fr. *falsifier*, cf. lat. *falsus* — fals, *facere* — a face]

FALSIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a falsifica și rezultatul ei ; falsificație. [< *falsifica*]

FALSIFICATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care falsifică. [cf. it. *falsificatore*, fr. *falsificateur*]

FALSIFICÁȚIE *s. f.* falsificare ; obiect, lucru, fapt falsificat. [gen. *-iei.* / cf. it. *falsificazione*, fr. *falsification*]

FALSITÁTE *s. f.* 1. neadevăr, netemeinicie. 2. fățărnicie, ipocrizie, prefăcătorie. [var. *falșitate* s. f. / cf. lat. *falsitas*, it. *falsità*, fr. *fausseté*]

FALȘ, -Ă *adj.* v. f a l s.

FALȘIFICÁ *vb. I.* v. f a l s i f i c a.

FALȘITÁTE *s. f.* v. f a l s i t a t e.

FALÚN *s. n. (geol.)* depozit de nisip amestecat cu sfărîmături de cochilii din zona de litoral a mării. [< fr. *falun* < cuv. provensal]

FÁLUS *s. n. (ant.)* reprezentare a membrului viril, care se purta la anumite ceremonii și sărbători ; *(p. ext.)* membru viril. [< fr., lat. *phallus*, gr. *phallos*]

FAMÁT, -Ă *adj.* cu renume, cu reputație, cu faimă. O *rău* ~ = care are o reputație rea. [cf. fr. *famé*, it. *famato*, lat. *famatus*]

FAMÉLIC, -Ă *adj.* flămînd, înfometat. [cf. fr. *famélique*, lat. *famelicus*]

FAMENIÁN *s. n. (geol.)* ultimul etaj al devonianului superior. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-ni-an.* / < fr. *famennien*]

FAMFÁRĂ *s. f.* v. f a n f a r ă.

FAMFARÓN, -OÁNĂ *s. m. f.* v. f a n f a r o n.

FAMFARONÁDĂ *s. f.* v. f a n f a r o n a d ă.

FAMILIÁL, -Ă *adj.* referitor la familie, de familie. [pron. *-li-al:* / < fr. *familial*]

FAMILIÁR, -Ă *adj.* 1. neafectat, prietenos ; nepretențios. ● intim, de-al familiei. 2. cunoscut, știut, obișnuit. [pron. *-li-ar.* / cf. fr. *familier*, lat. *familiaris*]

FAMILIARÍSM *s. n.* îngăduință, familiaritate nesănătoasă, prietenie neprincipială între cei care fac parte dintr-un colectiv, între șefi și subalterni. ● atitudine familiară, îngăduitoare. [< *familiar* + *-ism*]

FAMILIARÍST, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care încurajează, practică familiarismul. [et. incertă]

FAMILIARITÁTE *s. f.* fel de a fi, purtare familiară, prietenească. ● fel de a vorbi, de a scrie simplu, ca în familie. ● intimitate rău înțeleasă ; *(la pl.)* vorbe, gesturi, fapte lipsite de respect, ireverențioase. [cf. fr. *familiarité*, lat. *familiaritas*]

FAMILIARIZÁ *vb. I. tr. refl.* a (se) obișnui cu (ceva) ; a cunoaște sau a face să cunoască mai bine un lucru, a (se) deprinde cu ceva. [< fr. *familiariser*]

FAMILIARIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) familiariza și rezultatul ei ; acomodare. [< *familiariza*]

FAMÍLIE *s. f.* 1. totalitatea persoanelor înrudite, care sînt din aceeași neam ; rude de singe, rude, neamuri ; *(spec.)* grup social care are la bază căsătoria și este alcătuit din soți și copii. ● neam, descendență. ● copiii în raport cu părinții lor. ● dinastie. ● *(ist., la romani)* totalitatea celor care se aflau în aceeași casă sub autoritatea unui „pater familias", șef juridic al casei (copii, rude, sclavi, animale, lucruri). 2. *(fig.)* grup de oameni etc. strins unit, legat prin interese și ideaiuri comune. 3. serie de cuvinte care derivă din același cuvînt. ● grup de limbi care au aceeași origine, trăgîndu-se dintr-o limbă mai veche, numită limbă comună. 4. grup de plante, de animale, de elemente sau de combinații chimice cu trăsături comune. O ~ *de albine* = totalitatea albinelor dintr-un stup care duc o viață organizată ; O *(fiz.)* ~ *radioactivă* — ansamblul format dintr-un element radioactiv inițial și din toate elementele rezultate din acesta prin dezintegrări succesive. [gen. *-iei.* / < lat. *familia*, cf. fr. *famille*, it. *famiglia*]

FAMILÍST, -Ă *s. m. f.* persoană căsătorită. [< *familie* + *-ist*]

FAN *s. n. (anglicism)* tînăr admirator al vedetelor ecranului sau ale cîntecului ; suporter al muzicii de jaz. v. a l i g a t o r (2). [< it., fr., engl. *fan* < engl. *fanatic*]

FANÁ *vb. I. refl.* a se ofili, a se trece, a se vesteji. [< fr. *faner*]

FANÁT, -Ă *adj.* ofilit, vestejit, trecut. [cf. fr. *fané*]

FANÁTIC, -Ă *adj. (adesea s.)* cuprins de fanatism ; *(p. ext.)* foarte zelos, cu foarte mult zel (pentru ceva). ● care se crede inspirat de divinitate ; care este animat de o exaltare religioasă. ● pătimaș, excesiv, intolerant. [< fr. *fanatique*, it. *fanatico*, lat. *fanaticus*]

FANATÍSM *s. n.* zel excesiv, credință religioasă dusă la extrem. ● devotament pătimaș, temerar pentru o credință, pentru o idee etc., manifestat și printr-o intoleranță violentă față de adversari. [< fr. *fanatisme*]

FANATIZÁ *vb. I. tr. (rar)* a face pe cineva să devină fanatic. [cf. fr. *fanatiser*]

FANDÁ *vb. I. intr. (sport)* a înainta cu un picior, îndoindu-l și lăsînd greutatea corpului pe el, ținîndu-l pe celălalt perfect întins. [cf. fr. *se fendre*]

FANDÁNGO *s. n.* dans spaniol cu un ritm viu și pasionat, care se execută cu acompaniament de chitară și de castaniete ; melodia acestui dans. [< fr., sp. *fandango*]

FANDÁRE *s. f.* acțiunea de a fanda și rezultatul ei ; figură la scrimă prin care se înaintează către adversar. [< *fanda*]

FANÉRE *s. f. pl. (anat.)* anexele pielii care protejează organismul (părul, unghiile etc.). [< fr. *phanères*]

FANERO- element prim de compunere savantă cu semnificația „vizibil". [< fr. *phanéro-*, cf. gr. *phaneros*]

FANEROFÍTE *s. f. pl.* nume dat plantelor lemnoase (arbori și arbuști). [< fr. *phanérophytes*, cf. gr. *phaneros* — vizibil, *phyton* — plantă]

FANEROGÁME *s. f. pl.* încrengătură a regnului vegetal, care cuprinde plantele cu flori ; spermatofite, antofite ; *(la sg.)* plantă care face parte din această încrengătură. [sg. *-mă.*

/ < fr. *phanérogames*, cf. gr. *phaneros* — vizibil, *gamos* — căsătorie]

FANFÁRĂ *s.f.* formație muzicală compusă din instrumente de suflat și de percuție. ◘ muzică compusă pentru instrumente de suflat și de percuție ; arie executată din instrumente de alamă. [var. *famfară* s.f. / < fr. *fanfare*, it. *fanfara*]

FANFARÓN, -OÁNĂ *s.m.f.* om lăudăros, care face pe viteazul. [var. *famfaron, -oană* s.m.f. / < fr. *fanfaron*, cf. sp. *fanfarón*]

FANFARONÁDĂ *s.f.* vorbă sau acțiune de fanfaron ; lăudăroșenie. [var. *famfaronadă* s.f. / < fr. *fanfaronnade*]

FÁNGO *s.n.* *(geol.)* nămol mineral de origine vulcanică sau vegetală-minerală. [cf. it. *fango*, germ. *Fango*]

FANGOTERAPÍE *s.f.* *(med.)* tratament cu nămoluri naturale ; peloidoterapie. [< fr. *fangothérapie*]

FANIÓN *s.n.* steguleț folosit pentru semnalizare. [pron. *-ni-on.* / < fr. *fanion*]

FANÓN *s.n.* *(biol.)* 1. lamelă cornoasă de pe maxilarul superior al balenelor. 2. îndoitură a pielii care atîrnă sub gîtul bovinelor. [< fr. *fanon*]

FANOTRÓN *s.n.* gazotron. [< fr. *phanotron*, cf. gr. *phanos* — luminos + *(elec)tron*]

FANTAISÍE *s.n.* v. fantezie (5).

FANTÁSC, -Ă *adj.* ciudat, bizar. [< fr. *fantasque*]

FANTASÍE *s.f.* v. fantezie.

FANTASÍN *s.m.* infanterist dintr-un corp de armată special din Franța și Italia. [< fr. *fantassin*, cf. it. *fantaccino*]

FANTASMAGÓRIC, -Ă *adj.* care are aspectul unei fantasmagorii ; ireal, fantastic. [< fr. *fantasmagorique*]

FANTASMAGORÍE *s.f.* 1. succesiune de imagini vizuale neverosimile, proprii unei imaginații tulburi ; priveliște ireală, fantastică ; vedenie. 2. efecte artistice obținute prin mijloace extraordinare, înșelătoare. ● idee bizară ; aberație, elucubrație. [gen. *-ie.* / < fr. *fantasmagorie*, cf. gr. *phantasma* — fantomă, *agoreuein* — a vorbi]

FANTASMÁTIC, -Ă *adj.* *(liv.)* referitor la fantasmă ; de fantasmă. [< fr. *fantasmatique*]

FANTÁSMĂ *s.f.* 1. stafie, nălucă, fantomă. 2. *(fig.)* imagine, priveliște neclară, ireală. ◘ produs al imaginației, himeră. [< fr. *fantasme*, it. *fantasma*, cf. gr. *phantasma*]

FANTÁST, -Ă *adj.* plăsmuit, ireal, neobișnuit. // *s.m.f.* visător, om cu idei fantastice, original. [< germ. *Phantast*]

FANTÁSTIC, -Ă *adj.* 1. plăsmuit, creat de imaginație, fără existență reală. 2. de necrezut, neobișnuit, minunat. 3. *(despre oameni)* cu idei și purtări originale, fantezist. 4. *(și adv.)* extraordinar. // *s.n.* categorie a esteticii desemnînd dezvăluirea frumosului prin plăsmuirea unui orizont care nu există în realitate. [< fr. *fantastique*, it. *fantastico*, cf. lat. *phantasticus*]

FANTASTICITÁTE *s.f.* caracter fantastic. [< *fantastic* + *-itate*]

FANTASTRÓN *s.n.* *(telec.)* circuit electronic pentru formare de impulsii cu frontul liniar variabil, acționat de impulsii aplicate din exterior. [< fr. *phantastron*]

FANTAZÁ *vb. I. intr.* a improviza, a plăsmui ; a delira. [cf. germ. *fantasieren*]

FANTAZÍE *s.f.* v. fantezie.

FÁNTĂ *s.f.* deschidere strîmtă care permite comunicarea unui spațiu închis cu exteriorul ; crăpătură. [< fr. *fente*]

FÁNTE *s.m.* 1. *(fam.)* om ușuratic, încrezut ; tînăr exagerat de elegant ; filfizon. 2. valet (la cărțile de joc). [< it. *fante*]

FANTESÍE *s.f.* v. fantezie.

FANTEZÍE *s.f.* 1. imaginație artistică creatoare. ● imaginație ; reverie. 2. ciudățenie, capriciu. 3. *(la pl.)* plăsmuiri. 4. piesă de muzică instrumentală care nu are o formă prestabilită. v. parafrază. ● piesă instrumentală în stil contrapunctic, a cărei muzică are un caracter neobișnuit, fantastic. 5. (și în forma *fantaisie*) țesătură al cărei colorit și textură sînt astfel făcute încît să permită maxima imaginație a autorului. [gen. *-iei.* var. *fantasie, fantesie, fantazie* s.f. / < fr. *fantaisie*, cf. it. *fantasia*, gr. *phantasia*]

FANTEZÍSM *s.n.* *(rar)* caracter fantezist. ● orientare a poeziei și prozei de la începutul sec. XX, care se caracterizează prin metafore scînteietoare, prin ușurința și eleganța stilului și prin ineditul comparațiilor. [< *fantezie* + *-ism*]

FANTEZÍST, -Ă *adj.*, *s.m.f.* (scriitor etc.) care se conduce mai mult după imaginație. ● bazat pe fantezie ; plăsmuit, născocit. [< fr. *fantaisiste*]

FANTÓM *s.n.* v. fantomă.

FANTOMÁTIC, -Ă *adj.* cu aspect de fantomă ; *(fig.)* vag, neprecis. [< fr. *fantomatique*]

FANTÓMĂ *s.f.* 1. nălucă, stafie ; vedenie. 2. *(fig.)* plăsmuire. [var. *fantom* s.n. / < fr. *fantôme*]

FANTÓȘĂ *s.f.* *(liv.)* marionetă, păpușă trasă de sfori. ● *(fig.)* om de paie. [< fr. *fantoche*, cf. it. *fantoccio* — păpușă]

FÁNUM *s.n.* teren sau edificiu consacrat cultului unui zeu la romani. [< lat. *fanum*]

FÁPTIC, -Ă *adj.* referitor la fapte. [cf. germ. *faktisch*, rus. *fakticeskii*]

FAR *s.n.* 1. turn în care este instalat un proiector puternic, destinat a servi ca reper în navigație. ● reflector montat în față la automobile, la locomotive etc. pentru a lumina drumul. 2. ansamblul tuturor vergelor, velelor și manevrelor unui catarg. [< fr. *phare*, cf. lat. gr. *Pharos*, insulă lîngă Alexandria, unde Ptolomeu a ridicat un turn înalt pentru orientarea corăbiilor]

FARÁD *s.m.* unitate de măsură pentru capacitatea electrică, egală cu capacitatea unui condensator care, încărcat cu o sarcină de un coulomb, dă o diferență de potențial de un volt. [< fr., it. *farad*, cf. *M. Faraday*, fizician englez]

FARADIZÁRE *s.f.* tratament al anumitor părți bolnave ale corpului cu ajutorul curenților de inducție ; faradoterapie. [gen. *-iei.* / cf. fr. *faradisation*]

FARADMÉTRU *s.n.* aparat pentru măsurarea capacității condensatoarelor electrice în farazi. [< fr. *faradmètre*]

FARADOTERAPÍE *s.f.* faradizație. [< fr. *faradothérapie*]

FARANDÓLĂ *s.f.* vechi dans provensal cu mișcare moderată în care dansatorii formează un lanț ; melodia acestui dans. [< fr. *farandole*, cf. prov. *farandolo*]

FARAÓN *s.m.* titlu purtat de vechii regi egipteni. [pron. *-ra-on.* / < gr. *pharaon*, cf. fr. *pharaon*]

FARAÓNIC, -Ă *adj.* privitor la faraoni, al faraonilor. [pron. *-ra-o-.* / cf. fr. *pharaonique*]

FARCÍN *s.n.* *(vet.)* formă clinică cutanată a morvei. [< fr. *farcin*]

FARD *s. n.* produs cosmetic pentru colorat fața, ochii și buzele. [< fr. *fard*]

FARDÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) vopsi, a (se) da cu fard. [< fr. *farder*]

FARDÁJ *s. n. (mar.)* material lemnos sau orice alte materiale de la bord având rolul de a separa și proteja încărcătura navei. ● *(com.)* camuflare a mărfurilor avariate îndărătul celor bune. [< fr. *fardage*]

FARÉTRĂ *s. f. (rar)* tolbă (de săgeți). [< lat., gr. *pharetra*, cf. it. *faretra*]

FARÍN *adj. invar. zahăr ~* = zahăr măcinat ca un praf fin; zahăr-pudră. [< fr. *farine*]

FARINACÉU, -ÉE *adj.* ca făina; farinos. [cf. fr. *farinacé*, lat. *farinaceus*]

FARINGÁL *adj.* de (din) faringe, al faringelui. ● *(fon.; despre sunete)* care se articulează în faringe. [< fr. *pharyngal*]

FARÍNGE *s. n.* partea superioară a esofagului. [cf. fr., gr. *pharynx*]

FARINGECTOMÍE *s. f. (med.)* ablațiune chirurgicală a faringelui. [< fr. *pharyngectomie*]

FARINGIÁN, -Á *adj.* care este în legătură cu faringele. [pron. *-gi-an.* / cf. fr. *pharyngien*]

FARINGÍSM *s. n. (med.)* stare de iritație a faringelui. [< fr. *pharyngisme*]

FARINGÍTĂ *s. f.* inflamație a mucoasei faringelui. [< fr. *pharyngite*]

FARINGO- element de compunere savantă care introduce în termeni referirea la „faringe". [< fr. *pharyng(o)-*, cf. gr. *pharynx*]

FARINGOLARINGÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a faringelui și a laringelui. [< fr. *pharyngo-laryngite*]

FARINGOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la faringologie. [cf. germ. *pharyngologisch*]

FARINGOLOGÍE *s. f.* parte a medicinii care studiază faringele și bolile lui. [gen. *-iei.* / < fr. *pharyngologie*, cf. gr. *pharynx* — faringe, *logos* — știință]

FARINGORAGÍE *s. f. (med.)* hemoragie a faringelui. [< fr. *pharyngorragie*]

FARINGOSCÓP *s. n.* instrument prevăzut cu o oglindă, cu ajutorul căruia se studiază faringele. [pl. *-scoape.* / < fr. *pharyngoscope*, cf. gr. *pharynx* — faringe, *skopein* — a privi]

FARINGOSCOPÍE *s. f.* examinare a faringelui cu ajutorul faringoscopului. [< fr. *pharyngoscopie*]

FARINGOSPÁSM *s. n.* tulburare nervoasă caracterizată prin spasme la faringe. [< fr. *pharyngospasme*, cf. fr. *pharynx* — faringe, *spasmos* — spasm]

FARINGOSTOMÍE *s. f.* legarea extremității faringelui la suprafața pielii. [gen. *-iei.* / < fr. *pharyngostomie*, cf. gr. *pharynx* — faringe, *stoma* — gură]

FARINGOTOMÍE *s. f.* incizare a faringelui. [< fr. *pharyngotomie*, cf. gr. *pharynx* — faringe, *tome* — tăiere]

FARINOGRÁF *s. n.* aparat care servește la înregistrarea rezistenței la frământare a unui aluat și capacitatea de hidratare a făinii. [< fr. *farinographe*]

FARINOGRÁMĂ *s. f.* diagramă înregistrată de faringraf. [cf. lat. *farina* — făină, gr. *gramma* — scriere]

FARINÓS, -OÁSĂ *adj.* de natura făinii, făinos, prăfos; farinaceu. ● *(despre organele plantelor)* acoperit cu o pulbere fină prăfoasă. [< fr. *farineux*]

FARISEÍC, -Ă *adj.* fățarnic, ipocrit, prefăcut. [pron. *-se-ic.* / cf. fr. *pharisaïque*]

FARISEÍSM *s. n.* fățărnicie, ipocrizie, prefăcătorie. [< pron. *-se-ism.* / cf. fr. *pharisaïsme*]

FARMAC- v. farmaco-.

FARMACEÚTIC, -Ă *adj.* referitor la farmacie. O *chimie ~ă* = știință care studiază compoziția, prepararea și folosirea medicamentelor. [pron. *-ce-u-.* / < fr. *pharmaceutique*, lat. *pharmaceuticus*]

FARMACIBERNÉTICĂ *s. f.* utilizarea mașinilor electronice de calcul pentru fixarea datelor privitoare la influența medicamentelor asupra organismului. [cf. fr. *pharmacybernétique*]

FARMACÍE *s. f.* 1. disciplină medicală care studiază prepararea, păstrarea, distribuirea și controlul medicamentelor. 2. laborator, prăvălie, local unde se prepară și se vînd medicamente. [gen. *-iei.* / < fr. *pharmacie*, cf. gr. *pharmakon* — remediu]

FARMACÍST, -Ă *s. m. f.* specialist în farmacie. [< *farmacie* + *-ist*, cf. it. *farmacista*]

FARMACO- element prim de compunere savantă cu sensul de „medicament", „remediu". [var. *farmac-.* / < fr. *pharmaco-*, it. *farmaco*, cf. gr. *pharmakon*]

FARMACODINÁMIC, -Ă *adj.* referitor la farmacodinamică. [< fr. *pharmacodynamique*]

FARMACODINÁMICĂ *s. f.* forță activă a medicamentelor. ● parte a farmaciei care se ocupă cu acțiunea medicamentelor. [< fr. *pharmacodynamique*]

FARMACODINAMÍE *s. f.* studiul experimental al acțiunii exercitate de medicamente asupra organismului. [gen. *-iei.* / < fr. *pharmacodynamie*]

FARMACOFILÍE *s. f. (med.)* tendință (patologică) de a lua medicamente. [cf. gr. *pharmakon* — remediu, *philein* — a iubi]

FARMACOFOBÍE *s. f. (med.)* teamă (patologică) de medicamente. [cf. gr. *pharmakon* — remediu, *phobos* — frică]

FARMACOGNOZÍE *s. f.* studiul medicamentelor naturale în cadrul chimiei farmaceutice. [< fr. *pharmacognosie*, cf. gr. *pharmakon* — remediu, *gnosis* — cunoaștere]

FARMACOGRAFÍE *s. f. (med.)* ramură a farmacologiei care stabilește regulile de prescriere a medicamentelor; rețeptură. [gen. *-iei.* / < fr. *pharmacographie*, cf. gr. *pharmakon* — remediu, *graphein* — a scrie]

FARMACOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în farmacologie. [< fr. *pharmacologue*]

FARMACOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la farmacologie. [< fr. *pharmacologique*]

FARMACOLOGÍE *s. f.* disciplină care studiază natura, clasificarea și acțiunea terapeutică a medicamentelor. [gen. *-iei.* [< fr. *pharmacologie*, cf. gr. *pharmakon* — remediu, *logos* — studiu]

FARMACOMANÍE *s. f. (med.)* mania de a administra sau de a lua medicamente. [< fr. *pharmacomanie*, cf. gr. *pharmakon* — remediu, *mania* — nebunie]

FARMACOPÉE *s. f.* manual oficial care conține indicațiile pentru controlul produselor farmaceutice, precum și descrierea acestora. [pron. *-pe-e.* / < fr. *pharmacopée*, cf. gr. *pharmakon* — remediu, *poiein* — a face]

FARMACOPSIHIATRÍE *s. f. (med.)* studiul substanțelor chimice care provoacă tulburări mentale și efectele lor. [< fr. *pharmacopsychiatrie*]

FARMACOPSIHOLOGÍE *s. f.* studiul efectelor psihice ale toxicelor. [< fr. *pharmacopsychologie*]

FARMACOTERAPÍE *s. f.* parte a farmacologiei avînd ca obiect folosirea medicamentelor în scop terapeutic. [gen. *-iei.* / < fr. *pharmacothérapie*, cf. gr. *pharmakon* — remediu, *therapeia* — îngrijire]

FARNIÉNTE *s. n. (italienism ; rar)* lenevie, trîndăvie. O *dolce ~* = atitudinea de a se complăcea în trîndăvie, socotită ca plăcută ; plăcută trîndăvie. [< it. *(il dolce) far niente*]

FÁRSĂ *s. f.* 1. comedie ușoară în care comicul reiese mai ales din situații hazlii, bufonerie. 2. păcăleală, festă. [< fr. *farse*, it. *farsa*]

FARSÓR, -OÁRE *s. m. f.* persoană care face farse. ● om neserios ; impostor. [< fr. *farceur*]

FART *s. n.* unsoare pentru schiuri. [< fr. *fart* < cuv. norvegian]

FÁRTĂ *vb. I. tr.* a unge schiurile cu fart. [< fr. *farter*]

FARTÁRE *s. f.* acțiunea de a farta și rezultatul ei. [< *farta*]

FASAMÉN *s. n. (franțuzism)* lornion. [< fr. *face-à-main*]

FASCIÁȚIE *s. f.* anomalie la plante în care unele organe se lățesc sau poartă numeroase apendice. [pron. *-ci-a-*. gen. *-iei.* / < fr. *fasciation*]

FASCIÁT, -Ă *adj. (herald.; despre scuturi)* împărțit orizontal în șase fascii (4) din două smalțuri alternate (culoare și metal). [pron. *-ci-at.* / cf. fr. *fascié*]

FASCÍCOL *s. n.* v. fascicul.

FASCÍCOLĂ *s. f.* v. fasciculă.

FASCÍCUL *s. n.* 1. mănunchi, reuniune de mai multe obiecte, lucruri etc. de același fel O *~ de raze* = mănunchi de raze vizuale care străbat prin același punct ; *~ luminos* = totalitatea razelor de lumină care trec printr-o anumită regiune din spațiu ; *(mat.) ~ de drepte* = figură formată din mai multe drepte care trec prin același punct. ● *(anat.)* grup de fibre musculare, nervoase sau conjunctive avînd același traiect și aceeași distribuție. ● țesut vegetal conducător, format din fibre lemnoase și liberiene care străbat tulpina, ramurile și frunzele. 2. v. fasciculă. [pl. *-le*, (s. m.) *-li*. var. *fascicol* s. n. / < fr. *fascicule*, cf. lat. *fasciculus* — mic mănunchi]

FASCICULÁT, -Ă *adj.* dispus în formă de fascicul. [cf. fr. *fasciculé*]

FASCÍCULĂ *s. f.* ansamblu format din mai multe foi imprimate ; parte a unei lucrări publicate în fragmente succesive. [var. *fascicolă* s. f., *fascicul* s. n. / < fr. *fascicule*, cf. lat. *fasciculus*]

FÁSCIE *s. f.* 1. *(ist.)* mănunchi de nuiele legat cu o curea în jurul unei securi, purtat în Roma antică de lictorii care însoțeau pe dictatori, consuli etc. 2. fașină. 3. strat de țesut conjunctiv situat sub piele sau între mușchi. 4. *(herald.)* figură orizontală avînd lățimea ceva mai puțin de $^1/_3$ din lățimea scutului. [gen. *-iei.* / < lat. *fascis*]

FASCINÁ *vb. I. tr.* 1. a vrăji, a subjuga, a încînta (pe cineva) în așa fel, încît să nu mai vadă lucrurile cum sînt. 2. a fermeca, a seduce, a captiva. [< fr. *fasciner*, cf. it., lat. *fascinare*]

FASCINÁJ *s. n.* lucrare executată cu fascina. ● alcătuire de fascine. [< fr. *fascinage*]

FASCINÁNT, -Ă *adj.* fermecător, captivant. [< fr. *fascinant*]

FASCINÁRE *s. f.* fascinație. ● operația de așezare a fascinelor. [< *fascina*, după fr. *fascinage*]

FASCINATÓR, -OÁRE *adj.* care fascinează, fascinant. [cf. fr. *fascinateur*, lat. *fascinator*]

FASCINÁȚIE *s. f.* acțiunea de a fascina ; *(fig.)* atracție, vrajă, captivare. [gen. *-iei.* var. *fascinațiune* s. f. / < fr. *fascination*, lat. *fascinatio*]

FASCINAȚIÚNE *s. f.* v. fascinație.

FASCÍNĂ *s. f.* mănunchi de nuiele sau de ramuri folosit la întărirea terasamentului, la construirea drumurilor sau a digurilor, la fortificații etc. [pl. *-ne*. var. *fașină* s. f. / cf. fr. *fascine*, it. *fascina*]

FASCIOLÓZĂ *s. f.* boală de natură parazitară, specifică mai ales rumegătoarelor, produsă de viermele de gălbează ; distomatoză. [< fr. *fasciolose*]

FASCÍSM *s. m.* ideologie politică și mișcare socială de extremă dreaptă, emanație a celor mai reacționare și mai agresive cercuri ale burgheziei imperialiste. ● regim politic bazat pe o asemenea ideologie. [< it. *fascismo*]

FASCÍST, -Ă *adj.* referitor la fascism, care aparține fascismului. // *s. m. f.* partizan al fascismului, *(p. ext.)* al unui regim dictatorial. [< it. *fascista*]

FASCIZÁ *vb. I. tr.* a introduce fascismul ; a crește, a educa în spirit fascist. [< *fasc(ism)* + *-iza*]

FASCIZÁNT, -Ă *adj.* de natură a fasciza. [cf. fr. *fascisant*]

FASCIZÁRE *s. f.* acțiunea de a fasciza și rezultatul ei. [< *fasciza*]

FASEOLÍNĂ *s. f.* globulina din fasole. [pron. *-se-o-*. / < fr. *phaséoline*]

FASÓN *s. n.* 1. fel, mod în care este făcut ceva ; formă, format al unei haine, al unei pălării etc. ; croială. 2. *(fam. ; la pl.)* nazuri, moțuri. [pl. *-oane*. / < fr. *façon*]

FASONÁ *vb. I. tr.* 1. a da formă, fason unui lucru. 2. *(fig.)* a modela caracterul cuiva. [< fr. *façonner*]

FASONÁJ *s. n.* fasonare. [< fr. *façonnage*]

FASONÁRE *s. f.* acțiunea de a fasona și rezultatul ei ; fasonat. [< *fasona*]

FASONÁT *s. n.* fasonare. O *~ul puieților* = operația de reducere a rădăcinilor și a lăstarilor puieților în vederea plantării. [< *fasona*]

FASONÁT, -Ă *adj.* care a suferit operația de fasonare ; care are o anumită formă, croială. [< fr. *façonné*]

FASONATÓR, -OÁRE *s. m. f.* muncitor care face lucrări de fasonare. [cf. fr. *façonnier*]

FAST *s. n.* strălucire, măreție, lux, pompă. [< lat. *fastus*, cf. fr. *faste*]

FAST, -Ă *adj. (liv.)* favorabil. O *zi ~ă* = zi favorabilă ; *zile ~e* = zilele în care erau îngăduite împărțirea dreptății și judecarea proceselor în tribunalele Romei antice. // *s. n. pl.* table cronologice la romani. ● registre publice în care se consemnau acțiunile memorabile în vechea Romă. [pl. *fași*, *faste*, / < lat. *fastus*, cf. fr. *faste*]

FASTIDIÓS, -OÁSĂ *adj. (liv.)* plicticos, anost, neinteresant. [pron. *-di-os.* / cf. fr. *fastidieux*, lat. *fastidiosus*]

FASTIGIÁT, -Ă *adj. (despre arbori)* cu ramurile îndreptate în sus, paralel cu trunchiul. ● *(despre pedunculi florali)* care pornesc de la diferite niveluri, ajungînd aproximativ la același nivel. [pron. *-gi-at.* / < fr. *fastigié*, cf. lat. *fastigium* — vîrf]

FASTUÓS, -OÁSĂ *adj.* excesiv de luxos, plin de fast ; măreț. [pron. *-tu-os.* / cf. fr. *fastueux*, lat. *fastuosus*]

FÁSUNG *s. n.* piesă în care se înșurubează becul electric, asigurîndu-i astfel contactul

cu circuitul electric ; dulie. [< germ. *Fassung*]

FAȘÍNĂ *s. f.* v. f a s c i n ă.

FAȘIONÁBIL, -Ă *adj. (rar)* conform modei ; sclivisit. [pron. *-și-o-*. / < fr., engl. *fashionable*]

FATÁL, -Ă *adj.* **1.** care aduce nenorocire, moarte ; funest. ● nefericit, nenorocit. **2.** care nu se poate înlătura, inevitabil. [< fr. *fatal*, it. *fatale*, lat. *fatalis*]

FATALÍSM *s. n.* concepție filozofică idealistă mistică, potrivit căreia totul în lume și societate, întreaga desfășurare istorică a evenimentelor, a vieții, este predeterminată de soartă, de providență, de forțe supranaturale. [< fr. *fatalisme*, cf. lat. *fatum* — destin]

FATALÍST, -Ă *adj.* referitor la fatalism, bazat pe fatalism. // *s. m. f.* adept al fatalismului, cel care crede în fatalitate. [cf. fr. *fataliste*]

FATALITÁTE *s. f.* **1.** ceea ce este de neînlăturat, inevitabil ; destin, soartă. **2.** conjunctură nefavorabilă, nenorocită. [cf. fr. *fatalité*, lat. *fatalitas*]

FATALMÉNTE *adv.* în mod fatal ; inevitabil. [< it. *fatalmente*, cf. fr. *fatalement*]

FÁTIC, -Ă *adj. funcție ~ă* = funcție (determinată de Roman Jakobson) pe care o au cuvintele rostite într-un dialog de a stabili sau menține contactul dintre partenerii actului de comunicare. [< engl. *fatic*]

FATHÓM *s. m. (mar.)* unitate de măsură pentru lungimi, folosită la măsurarea adâncimilor, a parîmelor și a lanțurilor de ancoră, egală cu 1,852 m. [pron. *fatom*. / < engl. *fathom*]

FATÍDIC, -Ă *adj.* profetic ; *(p. ext.)* aducător de nenorociri. [< fr. *fatidique*, cf. lat. *fatidicus*]

FATRASÍE *s. f. (lit.)* mică compoziție poetică medievală, alcătuită din dictoane, proverbe etc. [gen. *-iei*. / < fr. *fatrasie*]

FATUITÁTE *s. f.* îngîmfare, înfumurare. [pron. *-tu-i-*. / cf. fr. *fatuité*, lat. *fatuitas* — prostie]

FÁTUM *s. n. (liv.)* destin, soartă ; fatalitate. [< lat. *fatum*]

FAȚÁDĂ *s. f.* fiecare dintre fețele exterioare ale unei clădiri, ale unui monument etc. ; *(spec.)* fața unui edificiu. O *de* ~ = de ochii lumii, de formă. [cf. fr. *façade*]

FAȚETÁ *vb. I. tr.* a șlefui, a tăia în fațete (pietre prețioase). ● *(poligr.)* a prelucra un clișeu sau o piesă de stereotipie prin teșirea marginilor sau scobirea în ele a unui șanț, pentru a fi fixat pe un suport. [< fr. *facetter*]

FAȚETÁRE *s. f.* acțiunea de a fațeta ; fațetat. [< *fațeta*]

FAȚETÁT *s. n.* fațetare. [< *fațeta*]

FAȚÉTĂ *s. f.* **1.** fiecare dintre fețele mici ale unui poliedru ; *(spec.)* fiecare dintre fețele unei pietre prețioase. **2.** ~ *de cuțit* = teșitură a muchiei tăietoare la cuțitele de prelucrare prin așchiere. **3.** *ochi cu* ~ = ochi compus al insectelor. **4.** *(poligr.)* placă de fontă folosită pentru fixarea plăcilor de stereotipie. [< fr. *facette*, după față]

FÁULT *s. n. (în unele jocuri sportive)* infracțiune constînd în împiedicarea unui adversar de a acționa în cîmpul de joc. [pron. *fault*. / < engl. *fault*]

FAULTÁ *vb. I. intr.* a comite un fault. [pron. *fa-ul-ta*. / < engl. *fault*]

FÁUN *s. m. (la romani)* zeu al cîmpurilor și al pădurilor, protector al turmelor, reprezentat de obicei cu coarne și cu picioare de țap. [pron. *fa-un*. / < lat. *Faunus*]

FÁUNĂ *s. f.* totalitatea animalelor dintr-o regiune, dintr-o epocă geologică. [pron. *fa-u-*. / < fr. *faune*, it. *fauna*]

FAUNÉSC, -Ă *adj.* de faun. [pron. *fa-u-*. / < fr. *faunesque*]

FAUNÍST, -Ă *s. m. f.* specialist în faunistică. [pron. *fa-u-*. / < germ. *Faunist*]

FAUNÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la faună sau la faunistică. [< fr. *faunistique*]

FAUNÍSTICĂ *s. f.* știință care studiază fauna. [< germ. *Faunistik*]

FAUSTIÁN, -Ă *adj. (liv.)* faustic. [pron. *fa-us-*. / < it. *faustiano*]

FAUSTIANÍSM *s. n. (liv.)* caracter faustic. [pron. *fa-us-*. / cf. it. *faustianismo*]

FAÚSTIC, -Ă *adj. (liv.)* în genul lui Faust, propriu lui Faust. [pron. *fa-us-*. / < *Faust*, personaj din drama cu același nume de Goethe]

FÁUSTPATRÓN *s. n.* aruncător portativ de grenade antitanc. [pron. *fa-ust-*. / < germ. *Faustpatrone*]

FAUVE *adj., s. n. (franțuzism)* **1.** (de culoare) galben-roșiatică. **2.** sălbatic, feroce, crud. // *s. m. pl. (pict.)* nume dat (la început în derîdere) fauviștilor ; fauvist. [pron. *fov*. scris și *fov*. / < fr. *fauve*]

FAUVÍSM *s. n.* curent formalist în pictura franceză de la începutul sec. XX, care reprezenta lumea concretă în culori violente, folosind tonuri pure și renunțînd la perspectivă. [pron. *fo-vism*. scris și *fovism*. / < fr. *fauvisme*]

FAUVÍST, -Ă *adj.* referitor la fauvism, propriu fauvismului. // *s. m. f.* adept al fauvismului. [pron. *fo-vist*. scris și *fovist*. / cf. fr. *fauviste*]

FAVÍSĂ *s. f. (ant.)* pivniță situată în apropierea templelor, în care se păstrau obiectele sacre. [< lat. *favissae*]

FAVÍSM *s. n. (med.)* anemie hemolitică provocată prin administrarea de sulfamide sau după ingerarea boabelor unei plante potagere. [< fr. *favisme*]

FAVOÁRE *s. f.* avantaj, bunăvoință care se acordă cu preferință cuiva. ● afecțiune, trecere de care se bucură cineva pe lîngă o persoană. [pron. *-voa-*. gen. *-orii*. var. *favor* s. n. / cf. fr. *faveur*, rus. *favori*, it. *favore*, lat. *favor*]

FAVÓR *s. n.* v. f a v o a r e.

FAVORÁBIL, -Ă *adj.* **1.** prielnic, propice, avantajos. **2.** binevoitor. [cf. fr. *favorable*, lat. *favorabilis*]

FAVORÍT, -Ă *adj.* iubit, preferat. // *s. m. f.* **1.** cel iubit cu predilecție de cineva. ● protejat al unui suveran, al unui potentat, al unui om influent. **2.** participant la o competiție considerat ca avînd cele mai mari șanse de reușită. ● cal socotit a fi capabil să cîștige o cursă. // *s. m. (de obicei la pl.)* barbă lăsată să crească de o parte și de alta a feței. [cf. fr. *favori*, it. *favorito*, rus. *favoriti*]

FAVORITÍSM *s. n.* situație, sistem în care totul se obține prin favoruri și nu prin merite. [cf. fr. *favoritisme*]

FAVORIZÁ *vb. I. tr.* **1.** a fi favorabil, prielnic (față de cineva sau de ceva) ; a înlesni. **2.** a acorda (cuiva) o favoare, a sprijini pe cineva (uneori abuziv). [cf. fr. *favoriser*]

FAVORIZÁNT, -Ă *adj.* care favorizează. [cf. fr. *favorisant*]

FAVORIZÁRE *s. f.* acțiunea de a favoriza și rezultatul ei. O ~ *a infractorului* = ajutor dat unui infractor pentru a-i ușura consecințele infracțiunii (urmărire, judecată sau executarea pedepsei). [< *favoriza*]

FĂVUS *s. n.* îmbolnăvire a pielii (acoperite cu păr a) capului, cauzată de o ciupercă și constînd din leziuni profunde, însoțite de distrugerea definitivă a firului de păr și de atrofia pielii care generează părul. [< fr. *favus*, cf. lat. *favus* — fagure]

FAYOLÍSM *s. n.* doctrină administrativă potrivit căreia normele conducătoare din marile întreprinderi se pot aplica și în administrația de stat. [pron. *fa-io-*. / < fr. *fayolisme*, cf. *Fayol*, inginer și administrator francez]

FAZÁN *s. m.* pasăre din familia galinaceelor, al cărei bărbătuș are un penaj frumos colorat și o coadă lungă. [< rus. *fazan*, cf. fr. *faisan*, gr. *phasianos*]

FAZANERÍE *s. f.* creșcătorie de fazani. [gen. *-iei*. / cf. fr. *faisanderie*]

FAZANIÉR *s. m.* persoană calificată în creșterea fazanului. [pron. *-ni-er*. / < *fazan* + *-ier*]

FÁZĂ *s. f.* fiecare dintre aspectele succesive pe care le prezintă Luna sau unele planete în timpul revoluției lor. ◎ fiecare dintre stările succesive ale dezvoltării unui proces din natură sau din societate ; etapă. [< fr. *phase*, cf. gr. *phasis* — aparență]

FAZÉNDĂ *s. f.* *(rar)* plantație vastă din Brazilia. [<port., fr. *fazenda*]

FÁZIC, -Ă *adj.* pe faze, alternînd cu regularitate. [cf. germ. *phasisch*]

-FAZÍE element secund de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) vorbire", „de vorbire". [< fr. *-phasie*, cf. gr. *phasis*]

FAZITRÓN *s. n.* *(fiz.)* tub electronic pentru modulația de fază a oscilațiilor de înaltă frecvență. [< fr. *phasitron*]

FAZMÉTRU *s. n.* *(fiz.)* instrument pentru măsurarea diferenței de fază dintre două mărimi periodice armonice. [< fr. *phasemètre*]

FAZOTRÓN *s. n.* *(fiz.)* accelerator de particule de tipul ciclotronului, folosit pentru energii mai mari, în care particulele sînt accelerate într-un cîmp electric alternativ cu frecvență variabilă. [< fr. *phasotron*]

FEBLÉȚE *s. f.* *(franțuzism)* sentiment de afecțiune specială, slăbiciune, înclinație (către cineva sau ceva). ◎ persoană pentru care se manifestă un asemenea sentiment. [gen. *-ței*. / < fr. *faiblesse*]

FÉBRĂ *s. f.* 1. temperatură ridicată a corpului cauzată de o boală. v. hipertermie. O ~ *musculară* = stare de oboseală generală care apare la cineva neantrenat în urma unor eforturi fizice. 2. *(fig.)* emoție, neliniște, încordare ; pirexie. // *(în forma febri-)* element prim de compunere savantă cu sensul de „febră". [< it. *febbre*, cf. lat. *febris*]

FEBRI- v. febră.

FEBRICITÁ *vb. I. intr.* a avea febră. [< fr. *fébriciter*]

FEBRIFÚG, -Ă *adj., s. n.* (medicament) care scade, oprește sau previne febra ; antipiretic. [< fr. *fébrifuge*, cf. lat. *febris* — febră, *fugare* — a pune pe fugă]

FEBRIGÉN, -Ă *adj.* care produce febră. [< fr. *fébrigène*, cf. lat. *febris* — febră, gr. *gennan* — a naște]

FEBRÍL, -Ă *adj.* 1. cu febră ; de febră. 2. *(fig.)* încordat, înfrigurat, agitat. ◎ intens. ◎ *(p. ext.)* viu. [cf. fr. *fébrile*, lat. *febrilis*]

FEBRILITÁTE *s. f.* încordare, înfrigurare ; activitate intensă. [cf. fr. *fébrilité*]

FEBRUÁLII *s. f. pl.* *(ant.)* sărbători care se celebrau în luna februarie în amintirea morților. [pron. *-bru-a-*. / < fr. *fébruales*]

FEBRUÁR *s. m.* v. februarie.

FEBRUÁRIE *s. m.* a doua lună a anului ; făurar. [pron. *-bru-a-*. var. *februar*, *fevruarie* s. m. / < lat. *februarius*]

FECÁL, -Ă *adj. materii ~e* (și *s. f. pl.*) = materii evacuate de corpul omenesc prin anus ; excremente. [< fr. *fécal*, cf. lat. *faex* — necurățenii]

FECALOÍD, -Ă *adj.* *(med.)* cu aspect de fecale. // *s. n. pl.* vomismente avînd mirosul și culoarea fecalelor. [pron. *-lo-id*. / < fr. *fécaloïde*, cf. lat. *faex* — reziduu, gr. *eidos* — formă]

FECALÓM *s. n.* *(med.)* conglomerat de fecale uscate în intestine, care la palparea abdomenului dă impresia de tumoare ; scatom. [pl. *-oame*. / < fr. *fécalom*]

FECIÁL *s. m.* preot al lui Iupiter, care la romani avea sarcina de a încheia pace, alianțe etc. sau de a declara război. [pron. *-ci-al*. / < lat. *fecialis*, cf. fr. *fécial*]

FECRÁL *s. n.* *(tehn.)* aliaj de fier, crom și aluminiu cu rezistivitate mare. [< fr. *fécral*]

FECÚLĂ *s. f.* amidon extras din tuberculii de cartofi, din rădăcinile de manioc etc. [< fr. *fécule*, cf. lat. *faecula*]

FECULÉNT, -Ă *adj.* care conține feculă ; *(p. ext.)* hrănitor. [< fr. *féculent*]

FECULÉNȚĂ *s. f.* starea unei substanțe bogate în feculă. [< fr. *féculence*]

FECULERÍE *s. f.* *(rar)* fabrică de produse făinoase, de amidon. [< fr. *féculerie*]

FECULOMÉTRU *s. n.* aparat pentru determinarea calității feculelor. [< fr. *féculomètre*]

FECÚND, -Ă *adj.* 1. *(despre animale)* care se înmulțește repede ; prolific. 2. *(fig.)* rodnic, productiv, bogat. 3. *(fig. ; despre oamenii de știință, de artă etc.)* care scrie, compune, produce mult. [< lat. *fecundus*]

FECUNDÁ *vb. I. tr.* a provoca fecundație, a pune în stare de procreație. [< lat. *fecundare*, cf. fr. *féconder*]

FECUNDÁRE *s. f.* acțiunea de a fecunda și rezultatul ei ; fecundație, fecundat. [< *fecunda*]

FECUNDÁT *s. n.* fecundare. [< *fecunda*]

FECUNDÁȚIE *s. f.* fecundare ; contopire a două celule sexuale de sex opus, din care rezultă celula-ou care asigură continuitatea speciei. [gen. *-iei*. var. *fecundațiune* s. f. / cf. fr. *fécondation*]

FECUNDAȚIÚNE *s. f.* v. fecundație.

FECUNDITÁTE *s. f.* capacitatea de a produce, de a rodi, de a se înmulți ; rodnicie, fertilitate ; capacitate a omului de a procrea. ◎ numărul total al sarcinilor. ◎ *(fig.)* mare putere de creație artistică, putere de a activa intens. [cf. fr. *fécondité*, lat. *fecunditas*]

FÉDER *s. n.* parte ieșită în afară, în lungul marginii unei scînduri sau a unei plăci, care intră în nutul corespunzător al altei scînduri sau plăci ; lambă. [< germ. *Feder*]

FEDERÁL, -Ă *adj.* în legătură cu o federație, de federație. [< fr. *fédéral*]

FEDERALÍSM *s. n.* orînduire de stat bazată pe principiul federației ; curent politic care susține acest sistem. [< fr. *fédéralisme*]

FEDERALÍST, -Ă *adj.* referitor la federalism. // *s. m. f.* adept al federalismului. [< fr. *fédéraliste*]

FEDERALIZÁ *vb. I. tr., refl. (despre state)* a (se) organiza pe principii federale. [cf. fr. *fédéraliser*]

FEDERALIZÁRE *s. f.* acțiunea, faptul de a (se) federaliza ; introducerea sistemului de organizare federală într-un stat. [< *federaliza*]

FEDERÁT, -Ă *adj., s. m. f.* **1.** *(ant. ; mai ales la pl.)* persoană care făcea parte din populațiile așezate la granițele Imperiului roman și care se angaja să apere aceste granițe în schimbul unor avantaje. **2.** delegat la sărbătoarea Federației din timpul revoluției franceze din 1789. [cf. fr. *fédéré*, lat. *foederatus*]

FEDERATÍV, -Ă *adj.* de federație ; care se prezintă sub formă de federație ; federal. [< fr. *fédératif*]

FEDERÁȚIE *s. f.* **1.** uniune de state autonome (păstrîndu-și în anumite limite independența) într-un stat unitar, condus de un guvern central. **2.** uniune de organizații constituită în vederea realizării unui scop comun. [gen. *-iei*. var. *federațiune* s. f. / cf. fr. *fédération*, lat. *foederatio*]

FEDERAȚIÚNE *s. f.* v. federație.

FÉDERVAIS *s. n.* pulbere de steatită care se pune în mănuși și în ghete pentru a fi îmbrăcate mai ușor. [< germ. *Federweiss*]

FÉDING *s. n.* scădere temporară a intensității undelor electromagnetice recepționate de un aparat de radiorecepție, datorită schimbărilor atmosferice. [var. *fading* s. n. / < engl., fr. *fading*, cf. engl. *(to) fade* — a slăbi]

FÉE *s. f. (liv.)* ființă feminină supranaturală ; zînă. [pron. *fe-e*. pl. invar. / < fr. *fée*]

FEED-BACK *s. n. (cib.)* conexiune inversă în sistemele cibernetice, principiu esențial al autoreglării ; retroacțiune. [pron. *fid-bec*. / < engl. *feed-back*]

FEEDER *s. n.* v. fider.

FEELING *s. n. (anglicism)* stare afectivă ; intuiție afectivă. ● *(muz.)* sentiment, simțire, sensibilitate. [pron. *filin*. / < engl. *feeling*]

FÉERIC, -Ă *adj.* de feerie ; minunat, încîntător. [pron. *fe-e-*. / < fr. *féerique*]

FEERÍE *s. f.* **1.** priveliște frumoasă, fantastică (ca în basme). **2.** operă dramatică cu subiect și personaje fantastice și cu o montare strălucitoare. [pron. *fe-e-*. gen. *-iei*. / < fr. *féerie*]

FEIDÍ *s. n.* depresiune alungită, modelată prin acțiunea vîntului între dune, avînd forma unui culoar cu fundul acoperit de o cuvertură de nisip. [< fr. *feidj* < cuv. arab]

FELÁH *s. m.* muncitor agricol din unele țări arabe din nordul Africii și Orientul Apropiat. [cf. fr. *fellah*, ar. *fallah* — lucrător]

FÉLDMAREȘAL *s. m.* cel mai înalt grad în armatele unor țări (Germania, Austria, Anglia etc.) ; ofițer care are acest grad. [cf. germ. *Feldmarschall*, fr. *feldmaréchal*]

FÉLDSPAT *s. m.* mineral cu structură lamelară, care face parte din compoziția mai multor roci, mai ales a celor eruptive. [< germ. *Feldspat*, cf. fr. *feldspath*]

FELDSPÁTIC, -Ă *adj.* care conține feldspat. [< fr. *feldspatique*]

FELDSPATOÍD, -Ă *s. m.* mineral avînd compoziție asemănătoare celei a feldspaților. [pron. *-to-id*. / < fr. *feldspatoïde*]

FÉLDVÉBEL *s. m.* plutonier în armata germană. [< germ. *Feldwebel*]

FELÍBRU *s. m.* poet sau prozator aparținînd școlii literare constituite de Mistral în Provence. [< fr. *félibre*]

FELICITÁ *vb. I. tr.* a spune cuiva cuvinte de laudă, urări cu ocazia unei aniversări, a unui eveniment important, a unor succese etc. ● *refl. (fam.)* a se socoti fericit, mulțumit pentru un rezultat obținut. [p. i. *felicit, -tez*. 3, 6 *-tă*. / < fr. *féliciter*, it. *felicitare*]

FELICITÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) felicita ; laudă, urare de succes, de fericire etc. ● scrisoare adresată cuiva pentru a-i felicita. [< *felicita*]

FELÍDE *s. n. pl.* familie de mamifere carnivore cu corpul zvelt, gîtul scurt, capul rotund și cu ghearele retractile, cuprinzînd rîsul, pantera, tigrul, leul, leopardul, jaguarul, puma etc. ; feline ; *(la sg.)* animal din această familie. [< fr. *félidés*, cf. lat. *felis* — pisică]

FELÍN, -Ă *adj.* **1.** din familia carnivorelor felide ; în genul pisicilor. **2.** *(fig.)* suplu, grațios. // *s. f. pl.* felide ; *(la sg.)* animal din această familie. [< fr. *félin*, cf. it. *felino*, lat. *felis*]

FELINITÁTE *s. f.* însușirea de a fi felin (2) ; suplețe, grație. [cf. fr. *félinité*]

FELODÉRM *s. n. (bot.)* țesut vegetal din care se formează scoarța secundară. [< fr. *phelloderme*, cf. gr. *phellos* — plută, *derma* — scoarță]

FELOGÉN *s. n. (bot.)* strat de celule generatoare care produce suberul și felodermul. [< fr. *phellogène*, cf. gr. *phellos* — plută, *gennan* — a produce]

FELÓN, -Ă *adj. (franțuzism)* neloial, trădător [< fr. *félon*]

FELONÍE *s. f.* **1.** *(franțuzism)* călcare a jurămîntului, a credinței, trădare, infidelitate. **2.** *(ist.)* călcare de către un vasal a jurămîntului făcut către senior. [gen. *-iei*. / < fr. *félonie*, it. *fellonia*]

FELÚCĂ *s. f.* corabie mică și îngustă, folosită la cabotaj pe coastele de nord ale Africii. [cf. fr. *felouque*, it. *feluca*, sp. *faluca*, ar. *harraka* — corabie]

FEMÉL, -Ă *adj. (bot. ; despre un organ)* care este destinat a produce fructul. [< fr. *femelle*]

FEMÉLĂ *s. f.* animal de sex feminin ; femeie, femeiușcă. [cf. fr. *femelle*, lat. *femella*]

FEMININ, -Ă *adj.* de femeie, propriu femeii, femeiesc. ● *(despre părți de vorbire)* cu formă specifică numelor care denumesc ființe de sex femeiesc. ● *(despre rime)* care rimează pe penultima silabă neaccentuată. [< lat. *femininus*, cf. fr. *féminin*]

FEMINÍSM *s. n.* **1.** mișcare socială care urmărește dobîndirea egalității în drepturi a femeilor cu bărbații. ● doctrină care propagă emanciparea femeii și extinderea drepturilor ei. **2.** stare patologică caracterizată prin dezvoltarea la bărbat a caracterelor sexuale feminine. [cf. fr. *féminisme*]

FEMINÍST, -Ă *adj.* referitor la feminism. // *s. m. f.* adept al feminismului. [cf. fr. *féministe*]

FEMINITÁTE *s. f.* totalitatea trăsăturilor care constituie specificul caracterului femeilor. [cf. fr. *féminité*]

FEMINIZÁ *vb. I. tr.* **1.** *(gram.)* a pune la genul feminin. **2.** *tr., refl.* a da (a căpăta) caractere feminine. [cf. fr. *féminiser*, it. *femminizzare*]

FEMINIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) feminiza și rezultatul ei. [< *feminiza*]

FEMÚR *s. n.* osul coapsei de la genunchi pînă la bazin. [pl. *-re, -ruri*. / < fr. *fémur*, cf. lat. *femur* — coapsă]

FEMURÁL, -Ă *adj.* al femurului. [după fr. *fémoral*]

FENACÓD *s. m. (pal.)* gen de mamifer, strămoș al erbivorelor imparicopitate. [< lat. *phenacodus*]

FENANTRÉN *s. n. (chim.)* hidrocarbură aromatică din gudroanele de pământ, folosită în industria coloranților. [< fr. *phénanthrène*]

FENÁT *s. m. (chim.)* sare alcalină a fenolului. [< fr. *phénate*]

FENÉC *s. m.* specie de ciine sălbatic din Africa, de talie mică și cu urechile foarte mari, asemănător cu vulpea. [< fr. *fennec*]

FENÉSTRA *s. f. (anat.)* deschidere în peretele medial al urechii interne. [< lat. *fenestra* — fereastră]

FENESTRÁT, -Ă *adj. (biol.; despre unele organe)* prevăzut cu numeroase perforații circulare. [cf. fr. *fenestré*]

FENESTRÁȚIE *s. f.* 1. *(arhit.)* deschidere reală sau simulată într-un perete. 2. *(anat.)* deschidere într-un perete osos. ● *(med.)* deschidere practicată în vestibulul urechii interne pentru restabilirea auzului în caz de surditate provocată de leziuni ale urechii medii. [gen. *-iei.* / cf. fr. *fenestration*]

FENIÁN *s. m.* adept al unui partid politic irlandez întemeiat în 1861, care avea ca țel principal eliberarea Irlandei de sub dominația engleză. [pron. *-ni-an.* pl. *-iani, -ieni.* / cf. fr. *fenian*]

FENIANÍSM *s. n.* doctrina, concepția fenianilor. [pron. *-ni-a-.* / cf. fr. *fenianisme*]

FÉNIC *adj. m. acid* ~ = fenol. [< fr. *phénique*]

FENÍL *s. m.* radical organic monovalent, provenit din benzen prin eliminarea unui atom de hidrogen. [< fr. *phényle*]

FENILAMÍNĂ *s. f.* anilină. [< fr. *phénilamine*]

FÉNIX *s. m.* 1. pasăre legendară, imaginată ca un vultur cu penele de aur și de purpură, despre care se credea că renaște din propria ei cenușă, fiind socotită drept simbol al primenirii, al reînnoirii veșnice. ● *(fig)* om superior, unic în genul său, de mare valoare. 2. palmier, plantă de apartament. [< fr. *phénix*, cf. lat. *phoenix*, gr. *phoinix*]

FENO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(de) apariție", „revenire". [< fr. *phéno-*, cf. gr. *phainein* — a apărea]

FENÓL *s. m.* compus organic derivat din hidrocarburile aromatice; acid fenic. [< fr. *phénol*, cf. gr. *phainein* — a străluci]

FENOLÁT *s. m. (chim.)* sare a unui fenol. [< fr. *phénolat*]

FENOLFTALEÍNĂ *s. f.* colorant preparat din fenol, folosit în chimie ca indicator acid-bază. [pron. *-le-i-.* / < fr. *phénolphtaléine*]

FENÓLIC, -Ă *adj.* referitor la fenoli. [< fr. *phénolique*]

FENOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la fenologie. [< fr. *phénologique*]

FENOLOGÍE *s. f.* ramură a biologiei care se ocupă cu studiul influenței factorilor climatici asupra înfloririi și fructificării plantelor, a migrațiunii păsărilor etc. [gen. *-iei.* / < fr. *phénologie*, cf. gr. *phainein* — a apărea, *logos* — știință]

FENOMÉN *s. n.* 1. categorie a dialecticii materialiste, corelativă cu esența, desemnînd aspectul exterior în care se manifestă esența lucrurilor și a proceselor, care este perceput în mod direct prin organele senzoriale; ansamblul însușirilor unui lucru care pot să se schimbe între anumite limite specifice fără ca lucrul să înceteze de a mai fi el însuși; orice aspect al naturii în mișcare perceptibil prin simțuri. 2. ceea ce surprinde prin noutatea sau raritatea sa; lucru, întîmplare, ființă extraordinară. [pl. *-ne, -nuri.* / < fr. *phénomène*, it. *fenomeno*, cf. gr. *phainomenon* — ceea ce apare]

FENOMENÁL, -Ă *adj.* 1. surprinzător, ieșit din comun, uluitor. 2. de fenomen, de natura fenomenelor. [cf. fr. *phénoménal*, it. *fenomenale*]

FENOMENALÍSM *s. n.* concepție filozofică idealist-agnostică care susține că esența obiectelor este incognoscibilă, cunoașterii omenești fiindu-i accesibile numai manifestările exterioare ale lucrurilor, fenomenelor. v. a g n o s t i c i s m. [var. *fenomenism* s. n. / < germ. *Phänomenalismus*, rus. *fenomenalizm*, fr. *phénoménalisme*]

FENOMENALÍST, -Ă *adj.* care prezintă caracterele fenomenalismului. // *s. m. f.* adept al fenomenalismului. [cf. rus. *fenomenalist*]

FENOMENALITÁTE *s. f.* faptul de a fi fenomenal (2). [cf. fr. *phénoménalité*]

FENOMENALIZÁRE *s. f.* exteriorizarea esenței prin fenomene. [cf. it. *fenomenalizzare*]

FENOMENÍSM *s. n.* v. f e n o m e n a l i s m.

FENOMENÓLOG, -Ă *s. m. f.* filozof idealist adept al fenomenologiei. [< fr. *phénoménologue*]

FÉNOMENOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la fenomenologie; care are la bază fenomenologia. [pl. *-ci, -ce.* / < fr. *phénoménologique*]

FENOMENOLOGÍE *s. f.* studiu descriptiv al unui ansamblu de fenomene, astfel cum se manifestă ele în timp și spațiu. ● termen în filozofia lui Hegel care denumește teoria despre dezvoltarea conștiinței umane, înțeleasă ca formă a autodezvoltării „spiritului absolut". ● curent filozofic idealist contemporan, întemeiat de ginditorul german Edmund Husserl (1859—1938), care reduce „obiectul" la „fenomen", considerat ca esență de ordin spiritual și ca dat ultim și nemijlocit al conștiinței, independent de existența obiectivă și de experiența senzorială. [gen. *-iei.* / < fr. *phénoménologie*]

FENOPLÁSTE *s. m. pl. (chim.)* mase plastice pe bază de fenol. [< fr. *phénoplastes*]

FENOTÍP *s. n. (biol.)* 1. totalitatea însușirilor caracteristice ale unui organism, care s-au format în procesul dezvoltării individuale. 2. subunitate a speciei care cuprinde populații diferențiate prin particularitățile fenologice. [< fr. *phénotype*, cf. gr. *phainein* — a apărea, *typos* — tip]

FENOTÍPIC, -Ă *adj.* referitor la fenotip. [cf. fr. *phénotypique*]

FENTÁ *vb. I. tr., intr. (sport)* a face o mișcare menită să-l deruteze pe adversar; a fanda (la scrimă). [< fr. *feinter*]

FÉNTĂ *s. f. (sport)* mișcare înșelătoare executată pentru derutarea adversarului. ● fandare. [< fr. *feinte*]

FEODÁL, -Ă *adj.* v. f e u d a l.

FEOFICÉE *s. f. pl. (bot.)* clasă de alge marine care conțin clorofilă și un pigment brun; *(la sg.)* algă din această clasă. [pron. *fe-o-fi-ce-e.* sg. invar. / < fr. *phéophycées*]

-FÉR element secund de compunere savantă cu semnificația „care poartă", „care produce". [< it. *-fero*, fr. *-fère*, cf. lat. *ferre* — a purta, a duce]

FERÁT *s. m.* sare a acidului feric. [< fr. *ferrate*]

FERÁTĂ *adj. f. cale* ~ = drum special amenajat cu șine de oțel, pe care circulă tre-

nurile ; drum de fier. [după fr. *(voie) ferée*]
FERECRAȚIÁN *adj. n. (despre versuri)* alcătuit dintr-un dactil și mai mulți trohei. [pron. *-ți-an.* pl. *-iene.* / cf. fr. *phérécratéen*]
FERI- v. f e r o-.
FERIBÓT *s. n.* navă pe care sînt instalate șine de cale ferată, folosită la transbordarea vagoanelor sau a trenurilor de la un mal la altul al unei ape. [< fr., engl. *ferry-boat*]
FÉRIC, -Ă *adj. (despre substanțe)* care conține fier trivalent în compoziția sa. [< fr. *ferrique*]
FERICIANÚRĂ *s. f.* compus de fier, de cianogen și un metal. [pron. *-ci-a-.* / < fr. *ferricyanure*]
FERIMAGNÉTIC, -Ă *adj.* referitor la ferimagnetism. [cf. germ. *ferrimagnetisch*]
FERIMAGNETÍSM *s. n. (fiz.)* formă de manifestare a proprietăților magnetice ale materiei, specifice feritelor. [< fr. *ferrimagnétisme*]
FERÍN, -Ă *adj.* de fiară, de animal sălbatic. [< fr. *férin*, lat. *ferinus*]
FERIPRÍV, -Ă *adj. (med.)* care este provocat de lipsa de fier. [< fr. *ferriprive*]
FERÍT *s. m.* sare a acidului feros. [< fr. *ferrite*]
FERÍTĂ *s. f.* 1. mineral care se găsește în stare naturală sub formă de magnetit. 2. constituent structural al oțelului. [< fr. *ferrite*]
FERM, -Ă *adj.* 1. neclintit, hotărît, nesovăitor ; sigur, tare. 2. *(despre contracte, înțelegeri)* încheiat în termeni preciși, definitiv. 3. fix, stabil. [< fr. *ferme*]
FERMÁTĂ *s. f. (muz.)* semnul 𝄐, care se pune deasupra sau dedesubtul unei note sau al unei pauze pentru a-i prelungi durata. [< it. *fermata*]
FÉRMĂ [1] *s. f.* 1. proprietate rurală compusă dintr-un teren și din construcțiile, instalațiile, mașinile etc. necesare exploatării lui. 2. (în socialism) unitate de stat de producție vegetală și animală de sine stătătoare, avînd bunuri în gestiune proprie și cu personal muncitor permanent. [< fr. *ferme*]
FÉRMĂ [2] *s. f.* construcție de lemn, de metal sau de beton destinată să susțină greutatea acoperișului unei construcții. [< fr. *ferme*]
FERMÉNT *s. m.* 1. enzimă. 2. *(fig.)* ceea ce face să nască sau să întrețină pasiunile, dușmăniile ; sămînță. // (și în forma *fermento-*) element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) fermentație", „ferment". [< fr. *ferment*, cf. lat. *fermentum*]
FERMENTÁ *vb. I. intr.* a fi în stare de fermentație, transformîndu-se în alte substanțe sau descompunîndu-se. [< fr. *fermenter*]
FERMENTÁBIL, -Ă *adj.* care fermentează ; fermentescibil. [cf. fr. *fermentable*]
FERMENTÁRE *s. f.* acțiunea de a fermenta și rezultatul ei ; fermentație, fermentat. [< *fermenta*]
FERMENTÁT *s. n.* fermentare. [< *fermenta*]
FERMENTATÍV, -Ă *adj.* care poate fermenta sau produce o fermentație. [< fr. *fermentatif*]
FERMENTÁȚIE *s. f.* fermentare ; transformare chimică a materiei organice în noi substanțe sub influența fermenților. ● substanță fermentată. [gen. *-iei.* var. *fermentațiune* s. f. / cf. fr. *fermentation*, lat. *fermentatio*]
FERMENTAȚIÚNE *s. f.* v. f e r m e n t a ț i e.
FERMENTESCÍBIL, -Ă *adj.* fermentabil. [cf. fr. *fermentescible*]
FERMENTESCIBILITÁTE *s. f.* însușirea de a fi fermentescibil. [cf. fr. *fermentescibilité*]
FERMENTICÍD, -Ă *adj. s. m.* (substanță) care oprește activitatea fermenților. [cf. it. *fermenticida*]
FERMENTO- v. f e r m e n t.
FERMENTOGRÁF *s. n.* aparat care înregistrează grafic puterea de fermentare a unui aluat. [< fr. *fermentographe*]
FERMENTOGRÁMĂ *s. f.* diagramă înregistrată de fermentograf. [cf. fr. *fermentogramme*]
FERMIÉR, -Ă *s. m. f.* proprietar, arendaș al unei ferme particulare. [pron. *-mi-er.* / < fr. *fermier*]
FERMIÓN *s. m.* denumire generică dată particulelor elementare cu spin semiîntreg (electronul, protonul, neutronul etc.). [cf. *Férmi*, fizician italian]
FERMITÁTE *s. f.* hotărîre neclintită, statornicie. [< *ferm* + *-itate*, cf. fr. *fermeté*]
FÉRMIU *s. n.* element transuranic sintetic. [pron. *-miu.* / < fr. *fermium*, cf. *Fermi*, fizician italian]
FERMOÁR *s. n.* dispozitiv folosit la încheierea unor obiecte de piele, de pînză etc. ● închizătoare, de os sau de metal a unui colier, a unui album etc. [pron. *-moar.* / < fr. *fermoir* < *fermer* — a închide]
FERNAMBÚC *s. n.* lemn de Brazilia de culoare roșiatică, folosit la fabricarea arcușurilor. (var. *pernambuc* s. n. / < germ. *Fernambuk(holz)*, cf. *Pernambuc*, provincie din Brazilia]
FÉRNICO *s. n.* aliaj de fier, nichel, cobalt și mangan. [< fr. *fernico*, cf. *Fer* + *Ni(chel)* + *Co(balt)*]
FERO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(care conține) fier", „de fier", „feros". [var. *feri-.* / < fr. *ferro-*, cf. lat. *ferrum*]
FEROALIÁJ *s. n.* aliaj de fier cu unul sau mai multe elemente. [pron. *-ro-a-li-aj.* / < fr. *ferro-aliage*]
FEROALUMÍNIU *s. n.* aliaj de fier și aluminiu. [pron. *-niu.* / < fr. *ferro-aluminium*]
FEROBACTÉR *s. m.* bacterie care eliberează energie prin oxidarea sărurilor feroase, transformîndu-le în combinații ferice. [var. *ferobacterie* s. f. / < fr. *ferrobactér*]
FEROBACTÉRIE *s. f.* v. f e r o b a c t e r.
FEROCÁRT *s. n.* amestec special de pulberi presate, folosit la bobinele de înaltă frecvență. [< fr. *ferrocart*]
FERÓCE *adj. invar.* crud, nemilos, sălbatic. [< fr. *féroce*, it. *feroce*, lat. *ferox*]
FEROCIANÚRĂ *s. f.* compus de fier, de cianogen și un metal în alte proporții decît cele care intră într-o fericianură. [pron. *-ci-a-.* / < fr. *ferrocyanure*]
FEROCITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este feroce ; cruzime, sălbăticie, violență. ● faptă crudă, sălbatică, violentă. [cf. it. *ferocità*, fr. *férocité*, lat. *ferocitas*]
FEROCRÓM *s. n.* aliaj de fier și crom. [< germ. *Ferrochrom*]
FERODÓU *s. n.* țesătură de fire metalice și de azbest folosită ca garnitură la discurile de ambreiaj, la saboții de frînă etc. ; metalazbest. [< fr. *ferrodo*, nume comercial]
FEROELÉCTRIC, -Ă *adj.* referitor la feroelectricitate. [< fr. *ferro-électrique*]
FEROELECTRICITÁTE *s. f. (fiz.)* proprietate a unor substanțe dielectrice, care se manifestă prin apariția polarizării spontane, provocată de schimbarea poziției ionilor în rețeaua cristalină. [< fr. *ferro-électricité*]

FEROMAGNÉTIC, -Ă *adj. (despre un material)*, care își poate păstra magnetizarea după ce este înlăturată cauza care o produce. [cf. fr. *ferromagnétique*]

FEROMAGNETÍSM *s. n.* 1. proprietate a corpurilor de a fi feromagnetice. 2. capitol al fizicii în care se studiază proprietățile corpurilor feromagnetice. < fr. *ferromagnétisme*]

FEROMANGÁN *s. n.* aliaj de fier și mangan. [< germ. *Ferromangan*]

FEROMOLÍBDEN *s. n.* aliaj de fier și molibden. [< fr. *ferromolybdène*]

FERONĂ *s. f. (chim.)* pulbere microcristalină galbenă, folosită ca reactiv. [cf. fr. *ferrone*]

FERONERÍE *s. f.* lucrare artistică din fier (care intră în construcția unui edificiu). ● meșteșugul prelucrării fierului. [gen. *-iei.* / < fr. *feronnerie*]

FERONÍCHEL *s. n.* aliaj de fier și nichel. [< fr. *ferronickel*]

FERÓS, -OÁSĂ *adj. (despre substanțe, minereuri)* care conține fier bivalent. ◐ *(despre materiale)* care conține componenți cu fier. [cf. it. *ferroso*, fr. *ferreux*]

FEROSILÍCIU *s. n.* aliaj de fier și siliciu. [pron. *-ciu.* / < fr. *ferrosilicium*]

FEROTÍPIC, -Ă *adj.* referitor la ferotipie. [< fr. *ferrotipique*]

FEROTIPÍE *s. f.* procedeu fotografic de reproducere, în care materialul sensibil este format dintr-o emulsie de colodiu întinsă pe o tablă smălțuită. [gen. *-iei.* / < fr. *ferrotypie*]

FEROTITÁN *s. n.* aliaj de fier și titan. [< fr. *ferrotitane*]

FEROVANÁDIU *s. n.* aliaj de fier și vanadiu. [pron. *-diu.* / < fr. *ferrovanadium*]

FEROVIÁR, -Ă *adj.* în legătură cu calea ferată. // *s. m. f.* funcționar, muncitor la căile ferate. [pron. *-vi-ar.* / cf. fr. *ferroviaire*, it. *ferroviario*]

FEROWOLFRAM *s. n.* aliaj de fier și wolfram. [< germ. *Ferrowolfram*]

FERPÁR *s. n. (liv.)* scrisoare prin care se anunță nașterea, căsătoria sau moartea cuiva. [pl. *-re.* / < fr. *faire-part*]

FERTÍL, -Ă *adj. (despre sol)* bogat, roditor. O *vîrstă ~ă* = vîrstă în limitele căreia femeia sau bărbatul sînt apți pentru procreare. [< fr. *fertile*, it. *fertile*, lat. *fertilis*]

FERTILITÁTE *s. f.* rodnicie, fecunditate a solului. ◐ raportul dintre numărul copiilor născuți vii și numărul femeilor la vîrsta de procreare. [cf. fr. *fertilité*, lat. *fertilitas*]

FERTILIZÁ *vb. I. tr.* a mări fertilitatea unui teren. [< fr. *fertiliser*]

FERTILIZÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi făcut fertil. [cf. fr. *fertilisable*]

FERTILIZÁNT, -Ă *adj.* care fertilizează. [cf. fr. *fertilisant*]

FERTILIZÁRE *s. f.* acțiunea de a fertiliza și rezultatul ei. [< *fertiliza*]

FÉRȚĂ *s. f. (mar.)* fiecare dintre fișiile de pînză specială, cusute una lîngă alta pentru a forma o velă. [< it. *ferzo*]

FERUGINÓS, -OÁSĂ *adj. (chim.)* care conține oxizi de fier. [< fr. *ferrugineux*]

FERULĂ *s. f.* 1. *(ant.)* baston care constituie simbolul demnității sacerdotale. 2. cîrjă episcopală medievală. [< lat., it. *ferula*, cf. fr. *férule*]

FERÚRĂ *s. f.* piesă metalică folosită pentru asamblarea elementelor de construcție ale unui avion. [pl. *-ri*, *-re.* / < fr. *ferrure*]

FERVÉNT, -Ă *adj.* zelos, pasionat, înfocat. [< fr. *fervent*, cf. lat. *fervens* — fierbînd]

FERVÉNȚĂ *s. f.* fervoare. [cf. it. *fervenza*]

FERVOÁRE *s. f.* ardoare, înfocare, pasiune ; fervență. ● ardoare religioasă, pasiune mistică. [pron. *-voa-*. gen. *-orii.* / < fr. *ferveur*, it. *fervore*, cf. lat. *fervor* — căldură]

FÉSĂ *s. f.* fiecare dintre cele două părți cărnoase ale șezutului. [< fr. *fesse*]

FESIÉR, -Ă *adj.* din regiunea feselor, care aparține feselor. [pron. *-si-er.* / < fr. *fessier*]

FÉSTĂ *s. f.* păcăleală. O *a juca (cuiva) o ~* = a păcăli pe cineva. [< it. *festa*]

FESTÍN *s. n.* ospăț (de sărbătoare) ; banchet. [pl. *-nuri*, *-ne.* / < fr. *festin*, cf. it. *festino* < *festa* — sărbătoare]

FESTÍV, -Ă *adj.* de sărbătoare ; sărbătoresc, măreț, somptuos. [< lat. *festivus*]

FESTIVÁL *s. n.* manifestație artistică cu program variat, avînd un caracter ocazional. [pl. *-uri.* / < fr., it., engl. *festival*]

FESTIVALIÉR, -Ă *adj.* referitor la festival. [pron. *-li-er.* / cf. fr. *festivalier*]

FESTIVITÁTE *s. f.* sărbătoare, solemnitate, serbare solemnă. [cf. fr. *festivité*, lat. *festivitas*]

FESTÓN *s. n.* broderie în formă de mici semicercuri pe marginea unui obiect de pînză. ◐ ornament care imită o astfel de broderie. [pl. *-oane.* / cf. fr. *feston*, it. *festone*]

FESTONÁ *vb. I. tr.* a face un feston, a tivi cu feston. [< fr. *festonner*]

FESTONÁRE *s. f.* acțiunea de a festona și rezultatul ei. [< *festona*]

FETÁL, -Ă *adj.* referitor la fetus. [< fr. *foetal*]

FETICÍD *s. n.* omorîrea unui făt în pîntecele mamei. [< fr. *foeticide*, cf. lat. *foetus* — făt, *caedere* — a omori]

FETÍD, -Ă *adj.* cu miros greu, respingător. [< fr. *fétide*, cf. lat. *foetidus*]

FETIDITÁTE *s. f.* caracterul, starea a ceea ce este fetid. [cf. fr. *fétidité*]

FETÍȘ *s. n.* obiect căruia i se atribuie o forță supranaturală ; idol (cioplit grosolan) al popoarelor primitive. ◐ *(fig.)* ceea ce constituie obiectul unor adorații oarbe, nemotivate. [pl. *-șuri*, *-șe.* / < fr. *fétiche*, cf. port. *fetiço* < lat. *facticius* — imitativ]

FETIȘÍSM *s. n.* formă timpurie a religiei în comuna primitivă, constînd în adorarea fetișurilor, ca divinități. ◐ *(fig.)* adorație oarbă, nemotivată față de un principiu, de o concepție etc. O *(ec.) ~ul mărfii* = reprezentare denaturată, falsă pe care oamenii și-o formează despre mărfuri în condițiile relațiilor bazate pe proprietatea privată și pe exploatare, atribuindu-le însușiri care în realitate provin din raporturile sociale dintre oameni. [< fr. *fétichisme*]

FETIȘÍST, -Ă *adj.* referitor la fetișism, propriu fetișismului. // *s. m. f.* adept al fetișismului ; cel care practică fetișismul. [< fr. *fétichiste*]

FETIȘIZÁ *vb. I. tr.* a adora fetișuri. ◐ *(fig.)* a adora nemotivat un principiu, o idee etc. [< *fetiș* + *-iza*, cf. rus. *fetișizirovati*]

FETIȘIZÁRE *s. f.* acțiunea de a fetișiza și rezultatul ei. [< *fetișiza*]

FÉTOR *s. n. (liv.)* miros puternic, neplăcut. [cf. it. *fetore*, lat. *foetor* < *foetere* — a puti]

FÉTRU *s. n.* pîslă făcută din fibre de lînă presată, utilizată la confecționarea pălăriilor. [< fr. *feutre*]

FÉTUS *s. m. (biol.)* produs în urma actului de concepție al unui animal mamifer, care a depășit stadiul de embrion, dar nu a

ajuns încă să fie născut ; făt. [scris și *foetus*. / < fr. *foetus*, lat. *fetus*]

FEÚD *s. n.* v. feudă.

FEUDÁL, -Ă *adj.* referitor la feudalism, propriu feudalismului ; în legătură cu o feudă. O *orînduirea ~ă* = feudalism. // *s. m.* nobil, proprietar al unei feude, care are vasali și care la rîndul său este subordonat unui suzeran ; feudatar. [pron. *fe-u-*. var. *feodal, -ă* adj. / cf. it. *feudale*, fr. *féodal*]

FEUDALÍSM *s. n.* orînduire social-economică, situată între sclavagism și capitalism, în care baza relațiilor de producție o constituie proprietatea feudalului asupra mijloacelor de producție și proprietatea parțială a acestuia asupra țăranilor iobagi. [pron. *fe-u-*. / cf. it. *feudalismo*, fr. *féodalisme*]

FEUDALITÁTE *s. f.* (*rar*) feudalism. [pron. *fe-u-*. gen. *-tății*. / cf. it. *feudalità*, fr. *féodalité*]

FEUDATÁR *s. m.* posesor al unui fief ; feudal. [< fr. *feudataire*]

FEÚDĂ *s. f.* domeniu primit în stăpînire de un vasal de la seniorul său în schimbul recunoașterii suzeranității seniorului, pentru faptul că îi păstra credință și se obliga să-i presteze anumite servicii. [pron. *fe-u-*. var. *feud* s. n. / < it. *feudo*, cf. lat. *feudum*]

FEVRUÁRIE *s. m.* v. februarie.

FEZÁBIL, -Ă *adj.* (*franțuzism*) care se poate face. [< fr. *faisable*]

FEZANDÁ *vb. I. tr.* a da vînatului, păstrîndu-l în anumite condiții un timp, o aromă (asemănătoare cu aceea a cărnii de fazan). ● *refl.* a căpăta un anumit gust. [p. i. *-dez*. / < fr. *faisander*]

FEZANDÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) fezanda și rezultatul ei. ● proces de frăgezire a cărnii de vînat prin menținere la o temperatură scăzută sau prin expunere la vînt timp de cîteva zile. [< *fezanda*]

FEZANDÁT *adj.* (*despre carnea de vînat*) care a căpătat o anumită aromă. [cf. fr. *faisandé*]

-FIÁ element secund de compunere savantă, cu semnificația echivalentă lui *-fica*. [< fr. *-fier*]

FIÁBIL, -Ă *adj.* (*despre un sistem tehnic, un aparat etc.*) care prezintă siguranță în funcționare. [pron. *fi-a-*. / < fr. *fiable*]

FIABILITÁTE *s. f.* 1. totalitatea calităților unui sistem tehnic care determină capacitatea acestuia de a funcționa fără defecțiuni într-un interval de timp în anumite condiții date. 2. mărime care caracterizează siguranța în funcționare a unui sistem tehnic în conformitate cu normele prescrise. O *teoria ~ății* = ramură a științei care studiază măsurile generale ce trebuie avute în vedere la proiectarea, fabricarea și exploatarea sistemelor tehnice pentru a se asigura o maximă eficiență în utilizarea lor. [pron. *fi-a-*. / cf. fr. *fiabilité*]

FIÁCRU *s. n.* (*rar*) trăsură de piață. [pron. *fi-a-*. pl. *-re*, *-ruri*. / < fr. *fiacre*]

FIÁLĂ *s. f.* (*ant.*) cupă fără torți și fără picior. ● urnă cinerară. [pron. *fi-a-*. / < fr. *phiale*, gr. *phiale*]

FIÁSCO *s. n.* insucces total, eșec, nereușită. [pron. *fias-co*. / < it., fr. *fiasco*]

FIBR- v. fibră.

FÍBRĂ *s. f.* 1. fir subțire, flexibil, obținut din anumite țesuturi vegetale sau pe cale sintetică și folosit la fabricarea țesăturilor, a hîrtiei etc. 2. (*anat.*) formație cu aspect de fir care alcătuiește un țesut organic. // (în forma *fibr-*, *fibri-*, *fibro-*) element prim de compunere savantă cu sensul de „(referitor la) fibră", „cu aspect de fibră", „compus din fibre". [< fr. *fibre*, it., lat. *fibra*]

FIBRI- v. fibră.

FIBRILÁ *vb. I.* 1. *tr.* a supune un material operației de fibrilare. 2. *intr.* (*med.*) a face fibrilație ; a avea o fibrilație. [cf. it. *fibrillare*, fr. *fibriller*]

FIBRILÁR, -Ă *adj.* referitor la o fibrilă. O *țesut ~* = țesut format din fibre fine. [< fr. *fibrilaire*, it. *fibrillare*]

FIBRILÁRE *s. f.* acțiunea de măcinare a pastelor fibroase prin care se desfac pereții fibrelor. [< *fibrila*]

FIBRILAȚIE *s. f.* (*med.*) stare caracterizată prin contracții fine și rapide ale unei grupe de fibre musculare. O *~ cardiacă* = stare a inimii în care pulsațiile regulate sînt înlocuite cu tremurături dezordonate ale fibrelor musculare, care merg diminuîndu-se pînă la încetarea oricărei activități cardiace. [gen. *-iei*. var. *fibrilațiune* s. f. / < fr. *fibrillation*]

FIBRILAȚIÚNE *s. f.* v. fibrilație.

FIBRÍLĂ *s. f.* 1. fibră mică. ● element al unui țesut conjunctiv, care dă fibrei musculare un aspect striat. 2. parte constitutivă a unei fibre textile. [< fr. *fibrille*, lat. *fibrilla*]

FIBRILIZÁRE *s. f.* desprindere în fibre sau fascicule de fibre a elementelor componente ale lemnului. [< *fibrilă* + *-iza*]

FIBRÍNĂ *s. f.* substanță organică proteică aflată în sînge și care intervine în procesul de coagulare. [< fr. *fibrine*]

FIBRINEMÍE *s. f.* (*med.*) prezența filamentelor de fibrină în sînge. [gen. *-iei*. / < fr. *fibrinémie*]

FIBRINOGÉN *s. n.* substanță din grupa globulinelor, care intră în compoziția plasmei sîngelui. [< fr. *fibrinogène*]

FIBRINOGENOPENÍE *s. f.* (*med.*) lipsa fibrinogenului în sînge. [gen. *-iei*. / < fr. *fibrinogénopénie*]

FIBRINOLÍZĂ *s. f.* (*med.*) descompunere a fibrinei, fenomen care se observă în insuficiențele hepatice. [< fr. *fibrinolyse*]

FIBRINOPENÍE *s. f.* insuficiența fibrinei în sînge. [gen. *-iei*. / < fr. *fibrinopénie*]

FIBRINURÍE *s. f.* (*med.*) eliminarea de fibrină prin urină. [gen. *-iei*. / < fr. *fibrinurie*]

FIBRO- v. fibră.

FIBROADENÓM *s. n.* (*med.*) tumoare glandulară benignă, formată din celule și fibre conjunctive. [< *fibro-* + *adenom*]

FIBROBETÓN *s. n.* material de construcție confecționat în plăci din deșeuri de lemn impregnate și din ciment. [et. incertă]

FIBROBLÁST *s. n.* celulă a țesutului conjunctiv, de formă stelată sau alungită. [< fr. *fibroblaste*, cf. lat. *fibra* — fibră, gr. *blastos* — germen]

FIBROBLASTÓM *s. n.* (*med.*) tumoare benignă formată din fibroblaști. [pl. *-oame*. / < fr. *fibroblastome*]

FIBROCARTILAGINÓS, -OÁSĂ *adj.* referitor la fibrocartilaj. [< fr. *fibrocartilagineux*]

FIBROCARTILÁJ *s. n.* țesut cartilaginos de tip fibrilar. [< fr. *fibrocartilage*]

FIBROCIMÉNT *s. n.* azbociment. [< fr. *fibrociment*]

FIBROCÍT *s. n.* (*biol.*) celulă conjunctivă fixă, derivată din fibroblast. [< fr. *fibrocyte*, cf. lat. *fibra* — fibră, gr. *kytos* — celulă]

FIBROCONDRÓM *s. n.* (*med.*) tumoare benignă formată din țesut fibros și cartilaginos. [pl. *-oame*. / < fr. *fibrochondrome*]

FIBROGRÁF *s. n.* aparat pentru determinarea lungimii fibrelor. [< fr. *fibrographe*]
FIBROÍNĂ *s. f.* substanță proteică care intră în alcătuirea fibrei de mătase naturală. [< fr. *fibroïne*]
FIBROLEMNÓS, -OÁSĂ *adj.* (*despre un material*) alcătuit prin împîslirea și presarea fibrelor de lemn. [et. incertă]
FIBROLIPÓM *s. n.* (*med.*) tumoare benignă grasă a țesutului conjunctiv. [pl. *-oame*. / < fr. *fibrolipome*]
FIBRÓM *s. n.* tumoare benignă formată din țesut fibros, care se formează în special în țesutul conjunctiv. [pl. *-oame*. / < fr. *fibrome*]
FIBROMATÓZĂ *s. f.* (*med.*) dezvoltare de tumori fibroase în diverse zone ale organismului. [< *fr. fibromatose*]
FIBROMÉTRU *s. n.* aparat pentru determinarea unor caracteristici (dimensionale) ale fibrelor. [< fr. *fibromètre*]
FIBROMIÓM *s. n.* (*med.*) tumoare benignă a țesutului conjuctiv și muscular. [pron. *-mi-om*. pl. *-oame*. / < fr. *fibromyome*]
FIBRÓS, -OÁSĂ *adj.* format din fibre. ● (*anat.*) *țesut* ~ = țesut elastic compus din fibre conjunctive. [cf. fr. *fibreux*]
FIBROSARCÓM *s. n.* tumoare fibroasă a pielii, cu o malignitate mai redusă. [pl. *-oame*. / < fr. *fibrosarcome*]
FIBRÓZĂ *s. f.* dezvoltarea exagerată de țesut conjunctiv. [< fr. *fibrose*]
FÍBULĂ *s. f.* 1. agrafă de metal cu care se încheiau în antichitate hainele. 2. peroneu. [< lat. *fibula*, cf. fr. *fibule*]
-FIC element secund de compunere savantă cu semnificația „care produce", „face". [< fr. *-fique*, it. *-fico*, lat. *-ficus*]
-FICĂ element secund de compunere savantă cu semnificația „a face", „a produce", „a fabrica". v. -f i a. [< it., lat. *-ficare*]
FICO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) algă", „de algă". [< fr. *phyco-*, cf. gr. *phykos*]
FICOCIANÍNĂ *s. f.* pigment albastru care se găsește în unele alge. [pron. *-ci-a-*. / < fr. *phycocyanine*, cf. gr. *phykos* — algă, *kyanos* — albastru]
FICOERITRÍNĂ *s. f.* pigment roșu care se găsește în unele alge. [pron. *-co-e-*. / < fr. *phycoérythrine*, cf. gr. *phykos* — algă, *erythros* — roșu]
FICOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în ficologie. [< fr. *phycologue*]
FICOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la ficologie. [< fr. *phycologique*]
FICOLOGÍE *s. f.* ramură a botanicii avînd ca obiect studiul algelor. [< fr. *phycologie*]
FICOMICÉTE *s. f. pl.* clasă de ciuperci inferioare, cuprinzînd mucegaiurile saprofite și parazite. [< fr. *phycomycètes*, cf. gr. *phykos* — algă, *mykos* — ciupercă]
FICTÍV, -Ă *adj.* nereal, inexistent ; plăsmuit, imaginar. ◊ aparent ; fals. [< fr. *fictif*]
FICȚIONÁL, -Ă *adj.* (*rar*) bazat pe ficțiune. [pron. *-ți-o-*. / cf. engl. *fictional*]
FICȚIONALÍSM *s. n.* concepție idealist-subiectivă care afirmă că la baza cunoașterii stau doar simple presupuneri, simboluri, cărora nu li se pot găsi realități corespunzătoare în lumea materială, gîndirea noastră lucrînd numai cu ficțiuni. [pron. *-ți-o-*. / < fr. *fictionnalisme*]
FICȚIONALÍST, -Ă *adj.* referitor la ficționalism. // *s. m. f.* adept al ficționalismului. [pron. *-ți-o-*. / < fr. *fictionnaliste*]
FICȚIÚNE *s. f.* născocire, creație a imaginației ; reprezentare falsă produsă de imaginația cuiva. [pron. *-ți-u-*. / cf. fr. *fiction*, lat. *fictio*]
FÍCUS *s. m.* plantă exotică (la noi ornamentală) cu frunze mari, groase, totdeauna verzi și lucioase. [< lat. *ficus*]
-FÍD element secund de compunere savantă cu semnificația „despicat". [< fr. *-fide*, cf. lat. *-fidus* < *findere* — a despica]
FIDANȚÁT, -Ă *s. m. f.* (*rar*) logodnic(ă). [< it. *fidanzato*]
FIDEICÓMIS *s. n.* dispoziție testamentară prin care testatorul dispune ca moștenitorul sau legatarul său să remită unei terțe persoane o parte din averea pe care i-o lasă. [pron. *-dei-*. / cf. fr. *fidéicommis*, lat. *fideicommissum* < *fidei* — bunei-credințe, *commissum* — lucru încredințat]
FIDEÍSM *s. n.* 1. concepție filozofică irațională care dă credinței prioritate față de știință sau pune credința pe același plan cu știința. 2. concepție irațională, dezavuată de biserică, potrivit căreia credința ar depinde mai ales de sentiment, putînd ajunge singură la adevăruri superioare, inaccesibile rațiunii. [pron. *-de-ism*. / < fr. *fidéisme*, cf. lat. *fides* — credință]
FIDEÍST, -Ă *adj.* referitor la fideism, caracteristic fideismului. // *s. m. f.* adept al fideismului. [pron. *-de-ist*. / < fr. *fidéiste*]
FIDEIUSIÚNE *s. f.* (*jur.*) garanție depusă de cineva pentru datoria altuia. [pron. *-de-iu-*. / cf. lat. *fideiussio*, fr. *fidéjussion*]
FIDEIUSÓR *s. m.* (*jur.*) cel care garantează pentru altul, obligîndu-se să-i plătească datoriile. [pron. *-de-iu-*. / < lat. *fideiussor*, cf. fr. *fidéjusseur*]
FIDÉL, -Ă *adj.* 1. care păstrează credință ; credincios, devotat. ● (*despre soți*) care nu se înșală, care nu au legături extraconjugale. 2. exact ; care păstrează, reproduce (ceva) întocmai. [< fr. *fidèle*, cf. lat. *fidelis*]
FIDELITÁTE *s. f.* 1. statornicie, credință (în convingeri, în sentimente etc.) ; devotament. 2. exactitate (în prezentarea, în reproducerea unui text etc.). [cf. fr. *fidélité*, lat. *fidelitas*]
FÍDER *s. n.* linie electrică care leagă o centrală de transformare cu cele secundare. [scris și *feeder*. / < engl. *feeder*]
FIDUCIÁR, -Ă *adj.* cu valoare fictivă, bazat pe încredere. O *monedă* ~*ă* = bani de hîrtie cu o valoare convențională și cu putere circulatorie numai în interiorul unei țări ; *circulație* ~*ă* = circulație a monedei fiduciare. // *s. m.* legatar care trebuie să restituie un bun în virtutea unui fideicomis. [pron. *-ci-ar*. / < fr. *fiduciaire*, lat. *fiduciarius*, cf. *fiducia* — încredere]
FIÉF *s. n.* feudă ; proprietate asupra unei feude. ● (*fig.*) posesiune exclusivă, absolută. [pron. *fi-ef*. / < fr. *fief*]
FIÉSTĂ *s. f.* festival religios în țările de limbă spaniolă cu ocazia unui sfînt. [pron. *fi-es-tă*. / < sp. *fiesta*]
FÍGARO *s. m.* (*fam.*) coafor, bărbier ; om ingenios. [< fr. *figaro*, cf. *Figaro*, personaj din „Bărbierul din Sevilla" și din „Nunta lui Figaro" de Beaumarchais]
FIGHT *s. n.* (*anglicism*) luptă, meci (la box). [pron. *fait*. < engl. *fight*]
FIGURÁ *vb. I.* 1. *intr.* a fi prezent fizic, a fi de față undeva, a lua parte la ceva ; a fi pe o listă. 2. *intr.* a face figurație în teatru. 3. *tr.* a ilustra, a reprezenta ceva (în artele plastice) ; a imagina, a închipui. [< fr. *figurer*, it., lat. *figurare*]

FIGURÂNT, -Ă *s. m. f.* 1. artist care participă într-o piesă de teatru, într-un film etc. numai prin prezența sa, fără a avea un rol de recitat ; *(p. ext.)* personaj secundar într-o operă literară. 2. persoană prezentă la desfășurarea unui eveniment, la o întîlnire etc., fără a lua parte efectivă la ea. [cf. fr. *figurant*, it. *figurante*]

FIGURĂRE *s. f.* aranjare a materialelor de construcție granulare sub formă de corpuri geometrice regulate pentru a li se măsura volumul. [< *figură*]

FIGURAT, -Ă *adj. (despre sensul unor cuvinte, al unor expresii)* care este folosit într-un înțeles diferit față de cel propriu, obișnuit (întrebuințat astfel de obicei în scopuri afective, expresive etc.). ● *(despre stil)* bogat în figuri poetice. ● *elemente ~e* = celulele din sînge. [cf. fr. *figuré*, lat. *figuratus*]

FIGURATÍV, -Ă *adj.* 1. cu figuri de stil ; figurat. 2. *(despre unele arte)* bazat pe reprezentarea plastică a realității. [cf. fr. *figuratif*, lat. *figurativus*]

FIGURAȚIE *s. f.* 1. totalitatea figuranților (dintr-o piesă de teatru, dintr-un film etc.). 2. folosirea unor note străine de armonia inițială a unei piese muzicale. [gen. *-iei*. var. *figurațiune* s. f. / cf. fr. *figuration*, it. *figurazione*, lat. *figuratio*]

FIGURAȚIÚNE *s. f.* v. figurație.

FIGÚRĂ *s. f.* 1. chip, față, obraz. 2. formă exterioară a unui corp, a unei ființe ; imaginea plastică (desenată, pictată, sculptată) a unui corp. ○ *~ geometrică* = ansamblu de puncte, linii și suprafețe. ● carte de joc pe care sînt imprimate diferite semne și personaje (valet, damă etc.). ● fiecare dintre piesele de șah (cu o formă caracteristică). 3. persoană ; personalitate. 4. personaj reprezentativ, tipic al unei opere literare. 5. reprezentare, imagine simbolică sau alegorică. ○ *~ de stil* (sau *poetică*) = procedeu stilistic prin care se schimbă sensul propriu al unui cuvînt în vers sau în proză. v. trop. ● *~ile silogismului* = forme de silogism determinate de poziția termenului mediu în premise. 6. poziție, mișcare (la dans, la scrimă etc.). [< it., lat. *figura*]

FIGURÍNĂ *s. f.* figură (2) mică (mai ales statuetă) de porțelan, de bronz etc. ; bibelou. [< it. *figurina*, fr. *figurine*]

FIGURÍST *s. m.* meșter specializat în lucrări de artă care reprezintă figuri de oameni sau de animale. [< fr. *figuriste*]

FIL- v. filo-.

-FÍL element secund de compunere savantă cu semnificația „prieten", „amator", „iubitor". [< fr. *-phil*, it. *-filo*, cf. gr. *philos*]

FILÁ *vb. I.* 1. *tr.* a transforma un material textil în fire sau în ață. 2. *tr.* a răsfira în mînă, pe rînd, cărțile de joc. 3. *tr.* a urmări (pe cineva) discret, fără a fi observat de acesta. 4. *tr. (muz.)* a crește treptat de la pian la forte și a descrește în același fel o notă prelungită. 5. *tr.* a tăia șuvițe de păr pentru a-l rări. 6. *tr. (mar.)* a desfășura lent o parîmă, o manevră sau lanțul ancorei. 7. *intr. (despre fitilul de lampă, p. ext. despre lămpi)* a arde cu pîlpîiri și scoțînd fum. 8. *tr.* a zbura orizontal la înălțime mică, reducînd viteza pentru aterizare. [< fr. *filer*, it. *filare*]

FILÁBIL, -Ă *adj.* care poate primi forma unui fir, care se poate toarce. [< it. *filabile*]

FILABILITÁTE *s. f.* însușirea unui material textil de a putea fi tras în fire. [cf. it. *filabilità*]

FILACTÉRĂ *s. f. (ant.)* fișie de pergament pe care se scriau versete biblice, la vechii evrei, și care în timpul rugăciunii era pusă pe frunte și pe brațul stîng. [var. *filacteriu* s. n. / < fr. *phylactère*, gr. *phylakterion* — antidot]

FILACTÉRIU *s. n.* v. filacteră.

FILÁJ *s. n.* 1. efect de clipire, datorat unei viteze prea mici a obturatorului aparatului de proiecție cinematografică. 2. *(fig.)* urmărire discretă (a cuiva). [< fr. *filage*]

FILAMÉNT *s. n.* 1. formație filiformă a unor celule animale sau vegetale. ● parte a staminei care susține antera. 2. conductor subțire, de obicei de metal, care devine incandescent cînd este străbătut de un curent electric. [pl. *-te*, *-turi*. / < fr. *filament*]

FILAMENTÓS, -OÁSĂ *adj.* care are filamente (1), format din filamente (1). [cf. fr. *filamenteux*]

FILÁNDRĂ *s. f.* pată opacă în masa sticlei, rezultată din turnare. [< fr. *filandre*]

FILÁNT, -Ă *adj. (despre lichide)* care curge fără a se diviza în picături. [< fr. *filant*]

FILANTRÓP, -OÁPĂ *s. m. f.* om care practică filantropia ; om darnic, mărinimos. [cf. fr. *philanthrope*, gr. *philanthropos* < *philos* — prieten, *anthropos* — om]

FILANTRÓPIC, -Ă *adj.* de filantrop, de filantropie. [cf. fr. *philantropique*]

FILANTROPÍE *s. f.* caritate, dărnicie, binefacere (făcută în folosul celor săraci). [gen. *-iei*. / cf. fr. *philanthropie*]

FILANTROPINÍSM *s. n.* mișcare pedagogică din sec. XVIII, care, urmînd teoriile lui J. J. Rousseau, voia să făurească o educație firească și umană a copiilor ; filantropism. [< germ. *Philanthropinismus*]

FILANTROPINÍST, -Ă *adj.* referitor la filantropinism. // *s. m. f.* adept al filantropinismului ; filantropist. [< germ. *Philanthropinist*]

FILANTROPÍSM *s. n.* 1. manifestare de filantrop, atitudine filantropică. 2. filantropinism. [cf. fr. *philanthropisme*, it. *filantropismo*]

FILANTROPÍST, -Ă *adj.* referitor la filantropism. // *s. m. f.* adept al filantropismului ; filantropinist. [cf. fr. *philanthropiste*, it. *filantropista*]

FILÁR, -Ă *adj.* în formă de fir. [cf. it. *filare*]

FILÁRE *s. f.* acțiunea de a fila și rezultatul ei ; filat. [< *fila*]

FILÁRIA *s. f. (zool.)* vierme nematod parazit din regiunile calde în formă de fir, care trăiește pe pielea diferitelor vertebrate. [pron. *-ri-a*. / < it. *filaria*, fr. *filaire*]

FILARIÓZĂ *s. f. (med.)* boală parazitară a omului, provocată de filaria. [pron. *-ri-o-*. / < it. *filariosi*, fr. *filariose*]

FILARMÓNIC *adj. societate ~ă* = asociație pentru cultivarea și răspîndirea artelor, în special a muzicii ; *orchestră ~ă* (și *s. f.*) = orchestră simfonică formată din muzicanți profesioniști. [< fr. *philharmonique*, cf. gr. *philein* — a iubi, *harmonia* — armonie]

FILARMONÍST *s. m. (rar)* instrumentist care face parte dintr-o orchestră filarmonică. [< *filarmon(ică)* + *-ist*]

FILÁT *s. n.* transformare în fire a unor fibre textile ; filare. [< *fila*]

FILÁTĂ *s. f. (constr.)* planșă de consolidare. [< rus. *filata*]

FILATÉLIC, -Ă *adj.* referitor la filatelie ; de filatelie. [< fr. *philatélique*]

FILATELÍE *s. f.* colecționare de timbre și de mărci poștale. [gen. *-iei.* / < fr. *philatélie*, cf. gr. *philein* — a iubi, *ateleia* — taxă de transport]

FILATELÍST, -Ă *s. m. f.* colecționar de timbre și de mărci poștale. [< fr. *philatéliste*]

FILATÓR, -OÁRE *s. m. f.* muncitor care lucrează la filarea fibrelor textile. [cf. fr. *filateur*]

FILATÚRĂ *s. f.* unitate industrială în care fibrele textile sînt transformate în fire. [cf. it. *filatura*, fr. *filature*]

FILÉ *s. n.* 1. carne de bună calitate din lungul șirei spinării unei vite sau a unui pește. ◊ mîncare pregătită din astfel de carne. 2. tricot cu orificii uniform repartizate pe suprafața lui. [< fr. *filet*]

FÍLER *s. n.* *(tehn.)* pulbere minerală inertă, folosită la prepararea mixturilor asfaltice. [< fr., engl. *filler*, cf. engl. *to fill* — a umple]

FILERIZÁ *vb. I. tr.* a încorpora fier în masa unui liant bituminos. [< *filer* + *-iza*]

FILERIZÁRE *s. f.* acțiunea de a fileriza. ◊ amestecare omogenă, la cald sau la rece, a bitumului cu filer. [< *fileriza*]

FILÉT *s. n.* 1. șanț realizat pe suprafața unei piese cilindrice sau conice care servește la înșurubarea acesteia într-altă piesă ; ghivent. 2. formație anatomică foarte subțire în formă de fir. [pl. *-turi*, *-te*. / < fr. *filet*]

FILETÁ *vb. I. tr.* 1. a executa un filet. 2. a tăia carnea de vită sau de pește în fileuri. [< fr. *fileter*]

FILETÁRE *s. f.* acțiunea de a fileta și rezultatul ei ; ghiventare ; filetat. [< *fileta*]

FILETÁT *s. n.* filetare. [< *fileta*]

FILÉTĂ *s. f.* unealtă folosită în lucrările de legătorie pentru aplicarea de ornamente aurite pe cotorul și pe coperta cărților. [< fr. *filet*]

FILÉTIC, -Ă *adj.* *(biol.)* referitor la filum ; filogenetic. [< fr. *phylétique*]

FILÉU *s. n.* țesătură în formă de rețea, cu ochiuri pătrate ; plasă. ◊ *(la tenis, volei etc.)* plasă dreptunghiulară întinsă între doi stîlpi, care desparte în două terenul de joc. ◊ plasă, rețea subțire și deasă cu care se leagă părul. [< fr. *filet*]

FILI- element prim de compunere savantă cu semnificația „(în formă de) fir". [cf. it., fr. *fili-*, lat. *filum*]

FILIÁL, -Ă *adj.* de fiu ; ca de fiu ; fiesc. [pron. *-li-al.* / < fr. *filial*]

FILIÁLĂ *s. f.* 1. secție a unei instituții, a unei întreprinderi etc. recunoscută ca persoană juridică, care exercită anumite funcții date de instituția centrală pentru un teritoriu, pentru o anumită țară etc. 2. organizație dependentă de o organizație superioară și controlată de aceasta. [pron. *-li-a-.* / < fr. *filiale*, it. *filiale*]

FILIAȚÍE *s. f.* 1. înrudire în linie descendentă ; descendență. 2. *(fig.)* legătură stabilită între fapte, între lucruri care derivă unul din altul. [pron. *-li-a-ți-e*, gen. *-iei*. var. *filiațiune* s. f. / cf. fr. *filiation*, lat. *filiatio*]

FILIAȚIÚNE *s. f.* v. filiație.

FILIBÚSTER *s. n.* practică constînd în rostirea de discursuri interminabile, folosite în Congresul S.U.A. de cei care încercau să împiedice adoptarea unor legi nedorite. [cf. engl. *fleeboster*, germ. *Filibuster*]

FILIBUSTERÍSM *s. n.* tactica filibusterului. [< *filibuster* + *-ism*]

-FILÍE element secund de compunere savantă cu semnificația „prietenie", „înclinație", „preferință". [< fr. *-philie*, it. *-filia*, cf. gr. *philos* — prieten]

FILIÉRĂ *s. f.* 1. piesă cu găuri prin care se trage un material în fire sau în bare. ◊ piesă prevăzută cu găuri foarte mici care servește la filarea mătăsii artificiale. ◊ orificiu prin care o omidă sau un păianjen emite firul de mătase. 2. dispozitiv pentru tăierea unui ghivent. 3. *(fig.)* drum, cale, fir, succesiune, mijlocire. ◊ succesiunea gradelor într-o carieră. [pron. *-li-e-*. / < fr. *filière*, cf. it. *filiera*]

FILIFÓRM, -Ă *adj.* în formă de fir. ◊ *papile ~e* = papilele care se găsesc în mucoasa limbii. [< fr. *filiforme*]

FILIGRÁN *s. n.* 1. lucrătură artistică de aurărie sau argintărie, formată din fire subțiri întrețesute și avînd aspect de broderie fină. 2. desen de fond, transparent, imprimat pe hîrtie (mai ales pe monede de hîrtie, pe timbre etc.). [var. *filigrană* s. f. / < fr. *filigrane*, it. *filigrana*]

FILIGRANÁ *vb. I. tr.* a lucra un obiect în filigran. [< fr. *filigraner*]

FILIGRANÁRE *s. f.* acțiunea de a filigrana. [< *filigrana*]

FILIGRANÁT, -Ă *adj.* 1. *(despre obiecte)* lucrat în filigran (1). 2. *(despre hîrtie)* cu filigran. [cf. fr. *filigrané*]

FILIGRÁNĂ *s. f.* v. filigran.

FILIGRANÍST *s. m.* 1. artist, lucrător specializat în executarea filigranelor. 2. colecționar de filigrane. [< fr. *filigraniste*]

FILIGRANOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în filigranologie. [< *filigranologie*]

FILIGRANOLOGÍE *s. f.* disciplină care se ocupă cu colecționarea hîrtiilor cu diferite filigrane (2) sau a copiilor de filigrane obținute prin diferite procedee. [cf. it. *filigranologia*]

FILIGRANOSCÓP *s. n.* baie mică de sticlă în care se umezește în benzină o marcă poștală pentru a putea studia filigranul cu ochiul liber. [< fr. *filigranoscope*]

FILIÓQUE *s. n.* *(bis.)* principiu dogmatic catolic, potrivit căruia „sfîntul duh" provine atît de la Dumnezeu-tatăl, cît și de la Dumnezeu-fiul. [pron. *-li-oc-ve.* / < lat. *filioque*]

FILÍPICĂ *s. f.* *(liv.)* discurs, cuvîntare cu caracter acuzator pronunțată împotriva cuiva. [< lat. *philippicae*, fr. *philippique*, cf. *Philippicae*, discursurile lui Demostene împotriva regelui Filip al II-lea al Macedoniei]

FILISTÍN *s. m.* om fățarnic, retrograd, îngîmfat și mărginit, refractar la idei noi. [< fr. *philistin*]

FILISTINÍSM *s. n.* concepție de filistin ; atitudine, purtare, gîndire de filistin. [cf. fr. *philistinisme*]

FILÍT *s. n.* rocă metamorfică de culori variate și cu șistozitate pronunțată, care ia naștere din metamorfozarea argilelor. [< it. *filite*]

FILM *s. n.* 1. peliculă subțire, flexibilă și transparentă, de celuloid, acoperită cu un strat de material fotosensibil, folosită în fotografie, radiografie etc. ◊ bandă folosită pentru înregistrarea și reproducerea pe ecran a imaginilor ; peliculă. 2. arta cinematografică. ◊ *(fig.)* succesiune de imagini. 3. strat de fluid întins pe suprafața unui corp solid sau lichid. // (în forma *filmo-*) element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) peliculă fotografică". [pl. *-me*, *-muri*. / < fr., engl. *film*]

FILMÁ *vb. I. tr.* a înregistra (ceva) pe o peliculă cinematografică ; a cinematografia. [< fr. *filmer*]

FILMÁRE *s. f.* acțiunea de a filma ; cinematografiere. [< *filma*]

FILMFONOGRÁF *s. n.* magnetofon cu ajutorul căruia se reproduc benzile de dialog, zgomot și muzică montate în sincron ale unui film. [< *film* + *fonograf*]

FÍLMIC, -Ă *adj.* referitor la film, de film. [cf. fr. *filmique*]

FILMÍSTIC, -Ă *adj.* filmic. [cf. it. *filmistico*]

FILMO- v. film.

FILMOGÉNIC, -Ă *adj.* cu un efect frumos în film. ● *(despre persoane)* care are însușiri fizice favorabile pentru a fi filmat. [< fr. *filmogénique*]

FILMOGRÁF *s. n.* aparat cu care se aplică pe filme pelicula fotosensibilă. [< fr. *filmographe*]

FILMOGRAFÍE *s. f.* catalog de filme realizate de un producător, de un interpret sau de un regizor. [< fr. *filmographie*]

FILMOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la filmologie. [< fr. *filmologique*]

FILMOLOGÍE *s. f.* disciplină care se ocupă de fenomenul cinematografic ; *(p. restr.)* disciplină sociologică avînd ca obiect influența filmului asupra individului și societății. [gen. *-iei*. / < fr. *filmologie*]

FILMOTÉCĂ *s. f.* colecție de filme de cinematograf, de fotografii etc. ● încăpere special amenajată pentru păstrarea filmelor. [< fr. *filmothèque*, cf. fr. *film*, gr. *theke* — dulap]

FÍLMPAC *s. n.* pachet de filme fotografice plane, introdus într-o casetă specială care se poate adapta la un aparat fotografic. [< germ. *Filmpack*]

FILO[1]- element prim de compunere savantă ou semnificația „prieten", „amator" ; „iubitor de", „a prefera", „a iubi". [var. *fil-*. / < fr. *philo-*, it. *filo-*, cf. gr. *philos* — prieten]

FILO[2]- element prim de compunere savantă cu semnificația „trib", „neam". [< fr. *phylo-*, it. *filo-*, cf. gr. *phyle* — trib]

FILO[3]- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) frunză". [< fr. *phyllo-*, it. *fillo-*, cf. gr. *phyllon*]

FILOBÚZ *s. n.* troleibuz. [< it. *filobus*]

FILODÉNDRON *s. m.* plantă decorativă exotică, cu frunze mari și rădăcini aeriene. [var. *filodendru* s. m. / < fr. *philodendron*]

FILODÉNDRU *s. m.* v. filodendron.

FILOELÉN, -Ă *adj., s. m. f.* prieten al grecilor. [cf. fr. *philhellène*]

FILOELÉNIC, -Ă *adj.* filoelen. [cf. fr. *philhellénique*]

FILOELENÍSM *s. n.* dragoste, admirație pentru ceea ce este grecesc. [cf. fr. *philhellénisme*]

FILOENGLÉZ, -Ă *adj., s. m. f.* anglofil. [cf. it. *filoinglese*]

FILOFÁG, -Ă *adj. insecte ~e* = insecte dăunătoare care se hrănesc cu frunzele vegetalelor. [< fr. *phyllophage*, cf. gr. *phyllon* — frunză, *phagein* — a mînca]

FILOFRANCÉZ, -Ă *adj., s. m. f.* francofil. [cf. it. *filofrancese*]

FILOGENÉTIC, -Ă *adj.* referitor la filogenie. [cf. fr. *phylogénétique*]

FILOGENÉZĂ *s. f.* filogenie. [< fr. *phylogenèse*, cf. gr. *phyle* — trib, *genesis* — origine]

FILOGENÍE *s. f.* evoluția formelor organice ale unei specii ori ale unui grup de animale sau de plante ; filogeneză. ● ramură a biologiei care studiază filiația speciilor și dezvoltarea lor în cursul vremii. [gen. *-iei*. / < fr. *phylogénie*]

FILOGENÍST, -Ă *s. m. f.* biolog specialist în filogenie. [< fr. *phylogéniste*]

FILOGERMÁN, -Ă *adj., s. m. f.* germanofil. [cf. it. *filotedesco*]

FILOGERONTÍSM *s. n.* teorie care susține regresul în domeniul materiei vii prin îmbătrînirea și extincția predestinată a speciilor. [cf. fr. *philogérontisme*]

FILOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în filologie. [< fr. *philologue*]

FILOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la filologie. [< fr. *philologique*]

FILOLOGÍE *s. f.* disciplină care se ocupă cu studiul culturii scrise a popoarelor, în special cu studiul textelor vechi și al operelor literare din punctul de vedere al limbii, al influențelor suferite, al modelului în care ni s-au transmis și al autenticității, precum și cu editarea lor. [gen. *-iei*. / < fr. *philologie*, cf. gr. *philos* — prieten, *logos* — vorbire]

FILOMÉLĂ *s. f. (liv.)* privighetoare. [< fr. *philomèle*, cf. gr. *Philomela*, fiica lui Pandion, regele Atenei]

FILÓN *s. n.* depunere a unui minereu în crăpăturile scoarței pămîntești. [< fr. *filon*, it. *filone*]

FILONEÍSM *s. n. (liv.)* înclinație deosebită, pasiune pentru tot ceea ce este nou. [pron. *-ne-ism*. / < it. *filoneismo*, cf. fr. *philos* — prieten, *neos* — nou]

FILOPORTUGHÉZ, -Ă *adj., s. m. f.* partizan, prieten al portughezilor. [cf. it. *filoportughese*]

FILORÚS, -Ă *adj., s. m. f.* rusofil. [cf. it. *filoruso*]

FILOSEMÍT, -Ă *adj., s. m. f.* admirator, partizan, prieten al semiților, (în special) al evreilor. [< fr. *philosémite*]

FILOSÓF, -OÁFĂ *s. m. f.* v. filozof.

FILOSOFÁ *vb. I.* v. filozofa.

FILOSÓFIC, -Ă *adj.* v. filozofic.

FILOSOFÍE *s. f.* v. filozofie.

FILOSOVIÉTIC, -Ă *adj., s. m. f.* adept, admirator al Uniunii Sovietice. [cf. it. *filosovietico*]

FILOSPANIÓL, -Ă *adj., s. m. f.* partizan, prieten al spaniolilor. [cf. it. *filospagnuolo*]

FILOTAXÍE *s. f. (bot.)* modul în care sînt așezate frunzele pe tulpină și pe ramuri. [< fr. *phyllotaxie*, cf. gr. *phyllon* — frunză, *taxis* — așezare]

FILOTÉHNIC, -Ă *adj.* care iubește artele și tehnica, iubitor de arte și tehnică. [< fr. *philotechnique*]

FILOTEHNÍE *s. f.* înclinație deosebită pentru arte și invenții tehnice. [gen. *-iei*. / < fr. *philotechnie*, cf. gr. *philos* — prieten, *techne* — meșteșug]

FILOTÚRC, -Ă *adj., s. m. f.* turcofil. [< *filo-* + *turc*]

FILOXÉRĂ *s. f.* insectă parazită care atacă rădăcina viței de vie : *(p. ext.)* boală cauzată viței de vie de această insectă. [< fr. *phylloxéra*, cf. gr. *phyllon* — frunză, *xeros* — uscat]

FILOZITÁTE *s. f.* simptom al tuberculilor de cartofi atacați de unele virusuri sau înconțiți în întuneric. [cf. fr. *filosité*]

FILOZOF, -OÁFĂ *s. m. f.* 1. specialist în filozofie ; gînditor. 2. *(fig.)* înțelept ; om echilibrat. [pl. *-ofi, -oafe*. var. *filosof, -oafă* s. m. f. / < fr. *philosophe*, cf. lat. *philosophus*, gr. *philosophos* < *philos* — prieten, *sophia* — înțelepciune]

FILOZOFÁ *vb. I. intr. (fam.)* a face filozofie, a face reflecții asupra vieții și asupra aspectelor ei. [var. *filosofa* vb. I. / cf. fr. *philosopher*, lat. *philosophari*]

FILOZOFÁLĂ *adj. f. piatră ~* = substanță despre care alchimiștii credeau că poate transforma toate metalele în aur sau argint ; *(fig.)* descoperire, idee extraordinară. [< fr. *philosophale*]

FILOZOFÁRD *s. m. (peior.)* cel care face speculații filozofice de calitate îndoielnică. [< fr. *philosophard*]

FILOZOFÁRE *s. f.* faptul de a filozofa. [< *filozofa*]

FILOZOFÁSTRU *s. m. (peior.)* filozof lipsit de valoare. [< it. *filosofastro*]

FILOZOFÉM *s. n.* teză filozofică. [< fr. *philosophème*]

FILOZÓFIC, -Ă *adj.* referitor la filozofie. [var. *filosofic, -ă* adj. / cf. lat. *pilosophicus*, fr. *philosophique*]

FILOZOFÍE *s. f.* 1. formă a conștiinței sociale, constituind un sistem coerent de noțiuni și idei care reflectă realitatea sub aspectele ei cele mai generale ; concepție generală despre lume și viață. O *~ lingvistică* = teorie neopozitivistă care reduce obiectul filozofiei la termenii limbajului. 2. totalitatea principiilor metodologice care stau la baza unui anumit domeniu al științei. O *~a culturii* = disciplină teoretică care se preocupă de definirea genetică, structurală și funcțională a fenomenului culturii. 3. comportare, fel de a reacționa al cuiva în fața unor lovituri, a unor nenorociri etc. ; fel al cuiva de a privi lumea și viața. 4. *(fam.)* problemă greu de rezolvat. [gen. *-iei*. var. *filosofie* s. f. / < lat., gr. *philosophia* < *philein* — a iubi, *sophia* — înțelepciune, cf. fr. *philosophie*]

FILOZOFÍSM *s. n. (rar)* falsă filozofie ; abuz de filozofie tendențioasă. [< fr. *philosophisme*]

FILTRÁ *vb. I. tr.* 1. a trece un lichid printr-un filtru (pentru a separa corpurile străine, impuritățile etc.). 2. a separa radiațiile de anumite lungimi de undă din alte radiații. [< fr. *filtrer*, it. *filtrare*]

FILTRÁBIL, -Ă *adj.* care se poate filtra. O *virus ~* = virus filtrant. [cf. fr. *filtrable*]

FILTRÁJ *s. n.* faptul de a filtra ; *(spec. ; fiz.)* separare a anumitor radiații, a anumitor unde ; filtrare ; operație prin care se selectează o parte din informația înregistrată într-o mașină de calculat. [cf. fr. *filtrage*]

FILTRÁNT, -Ă *adj.* care filtrează. ◎ *(rar)* capabil să treacă printr-un filtru. O *virus ~* = virus care poate să treacă prin filtrele cele mai fine. [< fr. *filtrant*]

FILTRÁRE *s. f.* acțiunea de a filtra și rezultatul ei ; filtrație, filtraj. [< *filtra*]

FILTRÁT *s. n.* lichid obținut prin filtrare. [cf. fr. *filtrat*]

FILTRÁȚIE *s. f.* filtrare. [gen. *-iei*. / cf. fr. *filtration*]

FÍLTRU[1] *s. n.* 1. dispozitiv, aparat pentru separarea unui fluid de substanțele solide aflate în el în suspensie. 2. mediu care filtrează radiațiile. ● sistem de circuite electrice, sonore etc. cu care se filtrează oscilațiile de anumite frecvențe. 3. dispozitiv prin care se strecoară cafeaua fiartă ; *(p. ext.)* cafeaua obținută prin acest sistem. [pl. *-re, -ruri*. / cf. fr. *filtre*, it. *filtro*, lat. *filtrum*]

FÍLTRU[2] *s. n. (rar)* băutură socotită de superstițioși ca având puteri magice, printre care și aceea de a insufla iubire sau alte pasiuni. [cf. fr. *philtre*, gr. *philtron* — băutură]

FÍLUM *s. n. (biol.)* serie evolutivă a formelor animale sau vegetale ; încrengătură. [< lat., fr. *phylum*, cf. gr. *phyle* — neam, trib]

FÍMBRIE *s. f.* formație anatomică în formă de ciucure. [< lat. *fimbria* — ciucure]

FIMÓZĂ *s. f.* inflamație a țesuturilor din jurul glandului. [cf. fr., gr. *phimosis*]

FIN, -Ă *adj.* 1. subțire, delicat. ● mărunt. ◎ curat, pur ; neamestecat. 2. foarte sensibil, delicat. ● manierat, elegant, binecrescut. ● subtil, ingenios ; isteț, dibaci, șiret. [< fr. *fin*, it. *fino*]

FINÁL, -Ă *adj.* 1. de (la) sfîrșit. 2. care arată, exprimă scopul. ● *propoziție ~ă* (și *s. f.*) = propoziție circumstanțială care exprimă scopul acțiunii din propoziția regentă ; *conjuncție ~ă* = conjuncție care introduce o propoziție finală. // *s. n.* încheiere, sfîrșit (al unei opere, al unei lucrări, al unei întîmplări). ◎ ultima parte a unui concert, a unei simfonii etc. 2. v. f i n a l ă (2). [cf. lat. *finalis*, fr. *final*, it. *finale*]

FINÁLĂ *s. f.* 1. întîlnire care constituie sfîrșitul decisiv al unei competiții. 2. ornament tipografic așezat la sfîrșitul unui capitol. [var. *final* s. n. / < fr. *final*, it. *finale*]

FINALÍSM *s. n.* concepție idealistă care susține că întreaga desfășurare a fenomenelor din natură urmărește și realizează un anumit scop final, prestabilit, negînd astfel existența legilor obiective ; teleologie. [< fr. *finalisme*, cf. lat. *finis* — scop]

FINALÍST, -Ă *adj.* referitor la finalism, propriu finalismului. // *s. m. f.* 1. adept, partizan al finalismului. 2. sportiv care participă la o finală. [< fr. *finaliste*]

FINALITÁTE *s. f.* scop, țintă către care tinde o activitate. [cf. fr. *finalité*]

FINALIZÁ *vb. I. tr.* a face, a pregăti ceva într-un anumit scop. [< fr. *finaliser*]

FINALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a finaliza. [< *finaliza*]

FINALMÉNTE *adv.* în cele din urmă. [< fr. *finalement*, it. *finalmente*]

FINANCIÁR, -Ă *adj.* referitor la circulația banilor, a creditelor etc. ; *(p. ext.)* bănesc. // *s. m. f.* 1. specialist în operații financiare. 2. bancher ; capitalist. [pron. *-ci-ar*. / < fr. *financier*, it. *finanziario*]

FINANȚÁ *vb. I. tr.* a susține cu bani, a da bani (unei persoane, unei întreprinderi etc.). ◎ *(fam.)* a împrumuta cu bani (pe cineva). [< fr. *financer*]

FINANȚÁRE *s. f.* acțiunea de a finanța. [< *finanța*]

FINANȚATÓR, -OÁRE *s. m. f. (rar)* cel care finanțează o persoană, o instituție etc. [< *finanța* + *-tor*]

FINÁNȚE *s. f. pl.* 1. ansamblul relațiilor economice, exprimate valoric, care apar în procesul repartiției produsului social în legătură cu satisfacerea nevoilor colective ale societății. 2. știință care se ocupă cu finanțele (1). 3. totalitatea mijloacelor financiare ale unui stat, ale unei întreprinderi. ● *(fam.)* avere bănească a unei persoane particulare. 4. *(rar ; la sg.) marea ~ă* = totalitatea posesorilor de mari valori financiare. [cf. fr. *finance*, it. *finanza*]

FÍNE *s. m. (liv.)* sfîrșit. O *in ~* = în sfîrșit ; *(muz.) al ~* = pînă la capăt. [< it. *fine*, cf. fr. *fin*, lat. *finis*]

FINÉT *s. n.* țesătură de bumbac pufoasă, din care se fac obiecte de lenjerie. [< fr. *finette*]

FINÉȚĂ *s. f.* v. finețe.

FINÉȚE *s. f.* **1.** calitatea a ceea ce este fin ; delicatețe. **2.** *(text.)* raport care se stabilește între lungimea unui fir și greutatea lui ; *(p. ext.)* calitate superioară a unui fir, a unei țesături etc. ● raportul dintre portanța și rezistența la înaintare a unei aripi sau a unui avion. ● cantitatea de metal prețios dintr-un aliaj, exprimată sub formă de părți la mie. **3.** *(fig.)* subtilitate, putere de pătrundere ; ingeniozitate. / pl. *-țuri, -ți.* var. *fineță* s. f. / < it. *finezza*, cf. fr. *finesse*]

FINÍ *vb. IV. tr., refl. (liv.)* a (se) termina, a (se) sfîrși. /< fr. *finir*, it. *finire*]

FINISÁ *vb. I. tr.* a da forma definitivă unui produs sau unei lucrări. [p. i. *-sez.* / < fr. *finir*]

FINISÁJ *s. n.* finisare. [pl. *-je, -juri.* /< fr. *finissage*]

FINISÁRE *s. f.* acțiunea de a finisa și rezultatul ei ; finisaj ; finiție. [< *finisa*]

FINISÓR[1] *s. n.* mașină folosită pentru distribuirea, bătătorirea și nivelarea stratului de beton la executarea șoselelor. [după fr. *finisseuse*]

FINISÓR[2], -OÁRE *s. m. f.* muncitor specialist în operațiile de finisaj. [< fr. *finisseur*]

FINISTÉR *s. n. (liv.)* promontoriu, cap. [cf. *Finisterre*, promontoriu la extremitatea nord-vestică a Europei]

FÍNIȘ *s. n.* **1.** linia de sosire la o probă de alergări, curse etc. **2.** partea finală a unei probe ; capacitatea unui sportiv de a sfîrși puternic o întrecere. [< engl., fr. *finish*]

FINÍT, -Ă *adj.* **1.** care nu depășește valori oricît de mari ; mărginit, limitat. **2.** *(despre produse)* care a suferit toate operațiile de prelucrare ; terminat. // *s. n.* categorie filozofică ce se referă la stările relative ale materiei care au existență limitată și se pot transforma unele în altele. [cf. fr. *fini*, lat. *finitus*]

FINITÍSM *s. n.* concepție metafizică care susține că universul este mărginit. [< fr. *finitisme*]

FINÍȚIE *s. f. (franțuzism)* finisare. [< fr. *finition*]

FIOLÁ *vb. I.* v. înfiola.

FIOLÁJ *s. n.* fiolare. [< fr. *fiolage*]

FIOLÁRE *s. f.* acțiunea de a fiola [pron. *-ți-o-.* / < *fiola*]

FIÓLĂ *s. f.* mic flacon de sticlă închis ermetic, în care se păstrează mai ales medicamente (injectabile). ● sticlă mică. [pron. *fi-o-.* / < fr. *fiole*]

FIÓRD *s. n.* golf marin adînc și strîmt, cu maluri abrupte, care se întîlnește mai ales pe coasta de apus a Norvegiei. [pron. *fi-ord.* / < fr. *fiord, fjord*, norv. *fjord*]

FIORÍN *s. n.* monedă de argint în vechiul Imperiu austro-ungar ; nume dat diferitelor monede cu circulație în unele țări ; florin. [pron. *fio-.* / < it. *fiorino*]

FIORITÚRĂ *s. f. (muz.)* notă sau grup de note care servesc să împodobească melodia, executîndu-se după fantezia interpretului ; înfloritură. [pron. *fio-.* / < it. *fioritura*]

FIRMAMÉNT *s. n. (liv.)* bolta cerului. [pl. *-te, -turi.* / < fr. *firmament*, it. *firmamento*, lat. *firmamentum*]

FÍRMĂ *s. f.* **1.** inscripție pe o placă, pe un zid etc. cuprinzînd denumirea și destinația unui magazin, a unei instituții etc. **2.** nume sub care se întreprinde o afacere comercială în țările capitaliste. [cf. germ. *Firma*, it. *firma*]

FIRN *s. n.* neveu. [cf. germ. *Firn*, engl. *firn*]

FÍRNIS *s. n.* soluție folosită ca grund în lemnărie sau la prepararea vopselelor, a chiturilor etc. [< germ. *Firnis*]

FÍȘĂ *s. f.* piesă de metal de formatul unei monede, care se introduce în mecanismul unui telefon public automat pentru a putea vorbi. ● placă mică (de metal, de os etc.), rotundă sau pătrată etc., întrebuințată ca marcă de plată la jocul de cărți, în localurile de consumație etc. [cf. fr. *fiche*]

FISC *s. n.* administrare a impozitelor unui stat ; serviciu de percepere a impozitelor. [< fr. *fisc*, it. *fisco*, lat. *fiscus*]

FISCÁL, -Ă *adj.* referitor la fisc, de fisc. [cf. fr. *fiscal*, it. *fiscale*, lat. *fiscalis*]

FISCALÍSM *s. n.* politică financiară caracteristică unui stat capitalist, manifestată prin exagerarea drepturilor fiscului și mărirea peste măsură a sarcinilor fiscale ale contribuabililor. [< *fiscal* + *ism*]

FISCALITÁTE *s. f.* sistem de legi, de dispoziții, de măsuri etc. referitoare la fisc. [cf. fr. *fiscalité*]

FISIBILITÁTE *s. f.* proprietate a lemnului de a crăpa sau a se despica de-a lungul fibrelor. [cf. fr. *fissibilité*]

FÍSIC, -Ă *adj.* v. fizic.

FÍSICĂ *s. f.* v. fizică.

FISIO- v. fizio-.

FISIONÁ *vb. I. tr.* a provoca fisiunea unui element prin bombardarea cu anumite particule elementare ; a diviza un nucleu atomic în mai multe părți. [pron. *-si-o-.* / < fr. *fissioner*]

FISIONÁBIL, -Ă *adj. (despre substanțe)* al cărei nucleu poate fi fisionat. [pron. *-si-o-.* / cf. fr. *fissionable*]

FISIONÁRE *s. f.* acțiunea de a fisiona și rezultatul ei ; fisiune. [pron. *-si-o-.* / < *fisiona*]

FISIÚNE *s. f.* fisionare ; reacție nucleară (provocată sau, rar, spontană) în care are loc ruperea unui nucleu atomic greu în două fragmente de masă aproape egale. [pron. *-si-u-.* / cf. fr. *fission*, germ. *Fission*]

FISTULÁR, -Ă *adj. (med.)* referitor la o fistulă. [cf. fr. *fistulaire*]

FÍSTULĂ *s. f.* **1.** canal supurativ accidental rămas în urma închiderii unui abces. ● canal făcut pe cale chirurgicală, care unește un organ intern cu exteriorul. **2.** ulcerație adîncă în țesuturile organismului. [< lat. *fistula*, fr. *fistule*]

FISTULÓS, -OÁSĂ *adj.* cu fistule ; găunos, poros. ● *(despre tulpină, pețiol etc.)* care este alungit și gol pe dinăuntru. [cf. fr. *fistulosus*, fr. *fistuleux*]

FISURÁ *vb. I. tr., refl.* a produce sau a căpăta fisuri. [< fr. *fissurer*]

FISURÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) fisura și rezultatul ei ; fisură. [< *fisura*]

FISÚRĂ *s. f.* crăpătură (îngustă), plesnitură (în metal, în beton, pe piele etc.). [cf. fr. *fissure*, lat. *fissura*]

FIȘ *s. n. (poligr.)* amestecătură de litere, de caractere și de corpuri diferite, provenite dintr-o formă stricată. [< germ. *Fisch*]

FIȘÁ *vb. I. tr.* a face, a alcătui fișe (asupra unui material, asupra unor cărți etc.). [p. i. *-sez.* / < *fișă*]

FIȘÁRE *s. f.* acțiunea de a fișa și rezultatul ei. [< *fișa*]

FÍȘĂ *s. f.* **1.** foaie de hîrtie, bucată de carton etc. pe care se scriu însemnări, cuvinte, pe care se extrag citate etc. ; foaie de carton care cuprinde datele bibliografice asupra unei cărți dintr-o bibliotecă ; foaie care conține note, observații, detalii documentare.

● act care cuprinde datele personale ale cuiva. O ~ *de sănătate* = foaie în care se trec datele în legătură cu sănătatea cuiva. 2. ştecher. [< fr. *fiche*]

FIŞIÉR *s. n.* colecţie de fişe ; catalog, repertoriu întocmit pe fişe. ● dulap, cutie unde se ţin fişe (1). [pron. *-şi-er.* / < fr. *fichier*]

FIŞÍU *s. n.* *(franţuzism)* batic subţire de mătase. [var. *fişu* (pron. *fi-şü*) s. n. / < fr. *fichu*]

FIŞÚ *s. n.* v. f i ş i u.

-FÍT element secund de compunere savantă cu semnificaţia „(referitor la o) plantă". [< fr. *-phyte*, cf. gr. *phyton*]

FÍTING *s. n.* piesă de asamblare, demontabilă, folosită la conductele metalice pentru fluide. [< engl. *fitting*]

FITO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „(referitor la o) plantă", „propriu plantelor", „(de) plante". [< fr. *phyto-*, cf. gr. *phyton*]

FITOBIOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la fitobiologie. [< fr. *phytobiologique*]

FITOBIOLOGÍE *s. f.* ramură a biologiei care se ocupă cu studiul plantelor ; biologie vegetală. [pron. *-bi-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *phytobiologie*, cf. gr. *phyton* — plantă, *bios* — viaţă, *logos* — studiu]

FITOCENOLOGÍE *s. f.* ramură a botanicii care studiază fitocenozele ; fitosociologie. [gen. *-iei.* / < fr. *phytocénologie*]

FITOCENÓTIC, -Ă *adj.* referitor la fitocenoză. [< *fitocenoză*]

FITOCENÓZĂ *s. f.* grupare naturală a tuturor plantelor care trăiesc într-un anumit mediu. [< fr. *phytocénose*, cf. gr. *phyton* — plantă, *koinos* — comun]

FITOCHIMÍE *s. f.* ramură a biochimiei care se ocupă cu studiul proceselor chimice din plante ; chimie vegetală. [gen. *-iei.* / < fr. *phytochimie*]

FITOCÍD, -Ă *adj., s. n.* (substanţă) care poate produce moartea plantelor sau a organelor lor. [< fr. *phytocide*]

FITOCLIMÁT *s. n.* ansamblul condiţiilor climatice caracteristice unei asociaţii vegetale. [pl. *-te, -turi.* / < fr. *phytoclimat*]

FITOFÁG, -Ă *adj.* *(despre animale)* care se hrăneşte cu materii vegetale. [< fr. *phytophage*, cf. gr. *phyton* — plantă, *phagein* — a mînca]

FITOFARMACÉUTIC, -Ă *adj.* referitor la fitofarmacie. [< fr. *phytopharmaceutique*]

FITOFARMACÍE *s. f.* studiul produselor antiparazitare destinate plantelor. [gen. *-iei.* / < fr. *phytopharmacie*]

FITOFIZIOLOGÍE *s. f.* ştiinţă care studiază principalele procese fiziologice din corpul plantelor ; fiziologia plantelor. [pron. *-zi-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *phytophysiologie*]

FITOGÉN, -Ă *adj.* care este produs din sau în plante ; fitogenic. [< fr. *phytogène*, cf. gr. *phyton* — plantă, *gennan* — a naşte]

FITOGENÉTICĂ *s. f.* genetica vegetală. [gen. *-cii.* / cf. fr. *phytogénetique*]

FITOGENÉZĂ *s. f.* evoluţia istorică, dezvoltarea autogenetică a plantelor. [cf. gr. *phyton* — plantă, *genesis* — naştere]

FITOGÉNIC, -Ă *adj.* fitogen. ● *(geol. ; despre roci, formaţii)* format din resturi vegetale, de origine vegetală. [cf. it. *fitogenico*]

FITOGEOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la fitogeografie. [< fr. *phytogéographique*]

FITOGEOGRAFÍE *s. f.* disciplină care studiază răspîndirea plantelor pe suprafaţa globului terestru ; geobotanică. [pron. *-ge-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *phytogéographie*]

FITOGEOSFÉRĂ *s. f.* suprafaţa terestră ocupată de plante. [pron. *-ge-o-.* pl. *-re.* / cf. gr. *phyton* — plantă, *ge* — pămînt, *sphaira* — sferă]

FITOGRÁF, -Ă *s. m. f.* specialist în fitografie. [< fr. *phytographe*]

FITOGRAFÍE *s. f.* descrierea sistematică a plantelor ; botanică descriptivă. [gen. *-iei.* / < fr. *phytographie*]

FITOHORMÓN *s. m.* substanţă din plante care are pentru dezvoltarea acestora rolul hormonului pentru organismul animal ; hormon vegetal. [< fr. *phythormone*, cf. gr. *phython* — plantă, *hormao* — a excita]

FITOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în fitologie ; botanist. [< fr. *fitologue*]

FITOLOGÍE *s. f.* botanică. [gen. *-iei.* / < fr. *phytologie*, cf. gr. *phyton* — plantă, *logos* — ştiinţă]

FITOMÓRF, -Ă *adj.* care are formă de plantă. [cf. gr. *phyton* — plantă, *morphe* — formă]

FITONCÍD *s. n.* *(bot.)* substanţă formată în protoplasmă şi în ţesuturile plantelor superioare care inhibă dezvoltarea sau provoacă distrugerea unor microorganisme. [< germ. *Phytonzid*]

FITONIMÍE *s. f.* *(bot.)* nomenclatură a plantelor. [gen. *-iei.* / < fr. *phytonimie*]

FITOPALEONTOLOGÍE *s. f.* ramură a paleontologiei care reconstituie pe baza resturilor fosile şi studiază plantele care au existat în perioadele geologice trecute. [pron. *-le-on-.* gen. *-iei.* / < fr. *phytopaléontologie*]

FITOPARAZÍT *s. m.* parazit vegetal. [< fr. *phytoparasite*]

FITOPATOGÉN, -Ă *adj.* care produce îmbolnăvirea plantelor. [cf. gr. *phyton* — plantă, *pathos* — boală, *gennan* — a produce]

FITOPATOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în fitopatologie. [cf. it. *fitopatologo*]

FITOPATOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la fitopatologie. [< fr. *phytopathologique*]

FITOPATOLOGÍE *s. f.* ramură a biologiei care studiază bolile plantelor ; patologia plantelor. [gen. *-iei.* / < fr. *phytopathologie*, cf. gr. *phyton* — plantă, *pathos* — boală, *logos* — studiu]

FITOPLANCTÓN *s. n.* totalitatea plantelor acvatice inferioare care intră în alcătuirea unui plancton. [< germ. *Phytoplankton*]

FITOSOCIOLOGÍE *s. f.* ramură a botanicii care studiază grupările vegetale ; fitocenologie. [gen. *-iei.* < fr. *phytosociologie*]

FITOSTERÍNĂ *s. f.* *(chim.)* fitosterol. [< fr. *phytostérine*]

FITOSTERÓL *s. m.* *(chim.)* substanţă cu structură sterolică, izolată din plante ; fitosterină. [< fr. *phytostérol*]

FITOTÉHNIC, -Ă *adj.* referitor la fitotehnie. [< fr. *phytotechnique*]

FITOTEHNÍE *s. f.* disciplină care se ocupă cu tehnica culturii plantelor de cîmp. [gen. *-iei.* / < fr. *phytotechnie*, cf. fr. *phyton* — plantă, *techne* — artă]

FITOTERAPÍE *s. f.* ramură a fitopatologiei care se ocupă cu mijloacele de prevenire şi de combatere a bolilor, a paraziţilor şi a dăunătorilor plantelor cultivate. [gen. *-iei.* / < fr. *phytothérapie*, cf. gr. *phyton* — plantă, *therapeia* — tratament]

FITOTOMÍE *s. f.* *(biol.)* anatomie vegetală. [cf. fr. *phytotomie*, it. *fitotomia*]

FITOTÓXIC, -Ă *adj., s. n.* (substanţă) care otrăveşte plantele. [cf. fr. *phytotoxique*]

FITOTOXÍNĂ *s. f.* toxină vegetală. [< germ. *Phytotoxin*]

FITOTRÓN *s. n.* instalație specială prin care se pot crea condiții fizice și chimice foarte variate pentru diferite experimentări cu plante din orice regiune a globului. [pl. *-oane.* / cf. fr. *phytotron*, germ. *Phytotron*]

FITOZOÁR *s. m. (biol.)* zoofit. [pron. *-zo-ar.* / < fr. *phytozoaire*]

FIVE-O'CLÓCK *s. n.* ceai, însoțit de o gustare care se ia la ora cinci după-amiază. ● petrecere făcută după-amiază în jurul orei cinci.. [pron. *fai-vo-cloc.* / < engl. *five-o'clock* — ora cinci]

FIX, -Ă *adj.* 1. *(adesea adv.)* care nu se poate mișca sau muta ; neclintit, nemișcat. 2. neschimbat, care nu se schimbă, nu variază. 3. care nu se descompune. ● care se elimină greu. 4. precis, exact. [< fr. *fixe*, cf. lat. *fixus*]

FIXÁ *vb. I. tr.* 1. a face să fie fix, nemișcat ; a înțepeni, a întări (undeva). ● a privi țintă pe cineva sau ceva. ● *refl.* a se stabili undeva, a se statornici. 2. a stabili, a hotărî. 3. a dizolva sărurile de argint nedescompuse de lumină de pe un material fotografic. 4. a face să intre colorantul într-o fibră textilă, astfel încît el să reziste la spălare, la lumină etc. [< fr. *fixer*]

FIXÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi fixat. [cf. fr. *fixable*]

FIXÁJ *s. n.* fixare. ● operație prin care o imagine fotografică este făcută inalterabilă la lumină. [< fr. *fixage*]

FIXÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) fixa și rezultatul ei ; fixaj. [< *fixa*]

FIXATÍV *s. n.* 1. soluție cu care se fixează pe hîrtie desenele făcute în cărbune sau în creion, ferindu-le astfel de ștergere. 2. soluție pentru păr care fixează forma coafurii. [< fr. *fixatif*]

FIXATÓR, -OÁRE *adj., s. m.* (substanță) care face inalterabilă la lumină o imagine fotografică. // *s. m.* 1. *(text.)* substanță folosită la fixarea coloranților pe fibră. ● agent fizic sau substanță chimică care produce coagularea protoplasmei vii. 2. piesă folosită la lucrări de asamblare. 3. dispozitiv mecanic pentru manevrarea și înzăvorirea acelor macazului. [cf. fr. *fixateur*]

FIXÁȚIE *s. f. (med.)* operație prin care un țesut este tăiat în vederea examenului microscopic. [< fr. *fixation*]

FIXÍSM *s. n. (biol.)* concepție care consideră că speciile de plante și de animale sînt invariabile în decursul istoriei pămîntului. [< fr. *fixisme*]

FIXÍST, -Ă *adj.* referitor la fixism. // *s. m. f.* adept al fixismului. [< fr. *fixiste*]

FIXITÁTE *s. f.* stare, caracter a tot ceea ce este fix ; imobilitate, nemișcare, înțepeneală, imuabilitate. [cf. fr. *fixité*]

FÍZIC, -Ă *adj.* 1. referitor la corpul omului și la activitatea musculară. 2. referitor la materie, material ; concret. O *geografie ~ă* = ramură a geografiei care studiază natura suprafeței terestre și a mediului geografic. 3. referitor la metodele fizicii, la fenomenele pe care le studiază fizica. // *s. n.* înfățișare, aspect exterior al (corpului) unei persoane. [var. *fisic, -ă* adj. / < fr. *physique*, lat. *phusicus*, gr. *phusikos*]

FIZICALÍSM *s. n.* concepție neopozitivistă potrivit căreia limbajul fizicii ar fi limbajul tuturor științelor. [< fr. *physicalisme*]

FIZICALÍST, -Ă *adj.* referitor la fizicalism. // *s. m. f.* adept al fizicalismului. [< fr. *physicaliste*]

FÍZICĂ *s. f.* știință care se ocupă cu studiul structurii și al proprietăților materiei, cu formele mișcării ei și cu legile generale ale fenomenelor naturii anorganice. O *~ atomică* = parte a fizicii care studiază proprietățile fizice ale atomilor ; *~ nucleară* = ramură a fizicii care studiază proprietățile nucleului atomic [gen. *-ii.* var. *fisică* s. f. / < fr. *physique*, lat. *physica*, gr. *physikos* < *physis* — natură]

FIZICIÁN, -Ă *s. m. f.* specialist în fizică. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni, -iene.* / cf. fr. *physicien*]

-FIZÍE element secund de compunere savantă cu semnificația „fizic", „natură". [< fr. *-physie*, it. *-fisia*, cf. gr. *physis*]

FIZIO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) natură" sau „(referitor la) fizic" ; „(din punct de vedere) fiziologic". [pron. *-zi-o-.* var. *fisio-.* / < fr. *physio-*, it. *fisio-*, cf. gr. *physis* — natură]

FIZIOCRÁT, -Ă *s. m. f.* adept al fiziocratismului. [pron. *-zi-o-.* / < fr. *physiocrate*, cf. gr. *physis* — natură, *kratos* — forță]

FIZIOCRÁTIC, -Ă *adj.* care aparține concepției fiziocraților, privitor la fiziocrați. [< fr. *physiocratique*]

FIZIOCRATÍSM *s. n.* doctrina fiziocraților ; fiziocrație. [< fr. *physiocratisme*]

FIZIOCRÁȚIE *s. f.* orientare, cu precădere economică, apărută în sec. XVIII în Franța, care contestă intervenția statului în economie, susținînd că în societatea umană există o „ordine naturală" care se impune prin evidență și este opusă ordinii artificiale creată prin voința oamenilor ; fiziocratism. [pron. *-zi-o-.* gen. *-ii.* / < fr. *physiocratie*]

FIZIOGNOMÍE *s. f.* v. fizionomie.

FIZIOGNOMÓNIC, -Ă *adj. (liv.)* referitor la fiziognomonie. [pron. *-zi-o-.* / < fr. *physiognomonique*]

FIZIOGNOMONÍE *s. f. (liv.)* tendință de a determina caracterul unui om după fizionomie ; fizionomistică. [pron. *-zi-o-.* / < fr. *physiognomonie*, cf. gr. *physiognomonia*]

FIZIOGRÁF, -Ă *s. m. f.* specialist în fiziografie. [< *fiziografie*]

FIZIOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la fiziografie. [cf. germ. *physiographisch*]

FIZIOGRAFÍE *s. f.* disciplină care se ocupă cu studiul caracteristicilor exterioare ale Pămîntului. [gen. *-ii.* / < fr. *physiographie*]

FIZIOLATRÍE *s. f.* închinare la fenomenele naturii. [gen. *-ii.* / < fr. *physiolâtrie*]

FIZIOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în fiziologie ; fiziologist. [cf. germ. *Physiologe*, fr. *physiologue*]

FIZIOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la fiziologie. O *ser ~* = lichid preparat steril din apă și sare, cu compoziție asemănătoare serului sanguin, folosit în special pentru injecții. [< fr. *physiologique*]

FIZIOLOGÍE *s. f.* disciplină care se ocupă cu studiul funcțiilor organismului animal și vegetal. [gen. *-ii.* / < fr. *physiologie*, cf. fr. *physis* — natură, *logos* — studiu]

FIZIOLOGÍST, -Ă *s. m. f. (rar)* fiziolog. [< fr. *physiologiste*]

FIZIONÓMIC, -Ă *adj.* referitor la fizionomie. [pron. *-zi-o-.* / < fr. *physionomique*]

FIZIONOMÍE *s. f.* 1. expresie particulară a trăsăturilor feței cuiva ; chip, figură. 2. *(fig.)* structură, înfățișare caracteristică (a unei epoci, a unei colectivități de oameni etc.). [gen. *-ii.* / var. *fiziognomie* s. f. / < fr. *physionomie*, it. *fisionomia*, cf. gr. *physis* — natură, *nomos* — lege]

FIZIONOMÍST, -Ă *s. m. f.* pretins cunoscător al caracterului omenesc (pe care îl determină numai după trăsăturile feței). [< fr. *physionomiste*]

FIZIONOMÍSTICĂ *s. f.* pretinsă știință de a stabili unele interpretări caracteristice pe baza semnalmentelor și particularităților feței ; fiziognomonie. [pron. *-zi-o-.* / cf. germ. *Physiognomistik*]

FIZIOPATOLOG, -Ă *s. m. f.* medic specialist în fiziopatologie. [pron. *-zi-o-.* / < *fiziopatologie*]

FIZIOPATOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la fiziopatologie. [pron. *-zi-o-.* / fr. *physiopathologique*]

FIZIOPATOLOGÍE *s. f.* ramură a medicinii care se ocupă cu studiul fiziologiei organismului în timpul bolii. [gen. *-iei.* / < fr. *physiopathologie*]

FIZIOTERÁPIC, -Ă *adj.* referitor la fizioterapie. [pron. *-zi-o-.* / < fr. *physiothérapique*]

FIZIOTERAPÍE *s. f.* metodă de tratament medical făcut cu ajutorul agenților fizici naturali. [gen. *-iei.* / < fr. *physiothérapie*, cf. gr. *physis* — natură, *therapeia* — tratament]

FJELL *s. n. (geol.)* ghețar de tip scandinav care ocupă o suprafață înaltă, ondulată, fără pantă. [pron. *fiel.* / < germ. *Fjäll*, cf. norv. *fjell* — munte]

FLÁBEL *s. n. (ant.)* evantai mare făcut din pene pe care îl purta un sclav. [< lat. *flabellum*]

FLABELIFÓRM, -Ă *adj. (despre organele plantelor)* dispus în evantai. [cf. lat. *flabellum* — evantai, *forma* — formă]

FLACÍD, -Ă *adj.* flasc. O *(despre tulpini)* orescut drept, dar care mai tîrziu se îndoaie dintr-o cauză oarecare. [< lat. *flaccidus*]

FLACIDITÁTE *s. f.* moleșeală, slăbiciune, fleșcăială determinată de scăderea tonusului muscular. [cf. fr. *flaccidité*, lat. *flacciditas*]

FLACÓN *s. n.* sticluță (închisă ermetic) în care se țin medicamente, parfumuri etc. / < fr. *flacon*]

FLAGÉL *s. n.* **1.** *(rar)* bici ; mănunchi de nuiele cu care era bătut cineva. **2.** *(fig.)* nenorocire mare, dezastru, calamitate, molimă, boală. // *s. m.* **1.** prelungire protoplasmatică filamentoasă cu ajutorul căreia anumite celule (protozoare, spermatozoizi etc.) se mișcă într-un mediu lichid. **2.** excrescență care ia naștere din tulpină și se extinde la suprafața pămîntului, dînd frunze și rădăcini și înflorind abia în al doilea an. [< lat., fr. *flagellum*]

FLAGELÁ *vb. I. tr.* a biciui (în public). ● a supune la bătăi, la lovituri de bici. **2.** *(fig.)* a biciui, a ataca (prin vorbă, prin scris). [< lat., it. *flagellare*, cf. fr. *flageller*]

FLAGELÁRE *s. f.* acțiunea de a flagela și rezultatul ei ; flagelație. [< *flagela*]

FLAGELÁTE *s. n. pl. (biol.)* clasă de organisme (animale sau vegetale) unicelulare caracterizată prin prezența flagelilor ; *(la sg.)* organism din această clasă. [cf. it. *flagellati*, fr. *flagellés*]

FLAGELATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care flagelează. [cf. fr. *flagellateur*]

FLAGELÁȚIE *s. f.* flagelare. [gen. *-iei.* var. *flagelațiune* s. f. / cf. lat. *flagellatio*, fr. *flagellation*]

FLAGELAȚIÚNE *s. f.* v. flagelație.

FLAGEOLÉT *s. n.* v. flajeolet.

FLAGRÁNT, -Ă *adj.* evident, izbitor, incontestabil. O ~ *delict* = delict descoperit în momentul făptuirii lui sau înainte ca efectele lui să fi trecut. [< fr. *flagrant*]

FLAGRÁNȚĂ *s. f.* caracterul a ceea ce este flagrant ; evidență, incontestabilitate. [< fr. *flagrance*]

FLĂIER *s. n.* mașină de tors fire groase. [pron. *fla-ier.* / < engl. *flyer*]

FLAJEOLÉT *s. n.* **1.** instrument muzical asemănător cu flautul. **2.** sunet de vioară sau de violă produs prin apăsarea coardei cu degetul aproape de călus. [pron. *-je-o-.* var. *flageolet* s. n. / cf. fr. *flageolet*, it. *flagioletto*, germ. *Flageolett*]

FLÁMĂ *s. f. (rar)* flacără. [cf. fr. *flamme*, lat. *flamma*]

FLAMBÁ *vb. I. tr.* **1.** a trece prin flacără (instrumente chirurgicale etc.) pentru a steriliza. **2.** a îndoi un corp solid după ce a fost supus la compresiune. [< fr. *flamber*]

FLAMBÁJ *s. n.* încovoiere a unei bare, a unei țevi sau a unei plăci supuse acțiunii unor sarcini exterioare ; flambare. [< fr. *flambage*]

FLAMBÁRE *s. f.* acțiunea de a flamba și rezultatul ei ; flambaj. / < *flamba*]

FLAMBOIÁNT *adj. n. stil* ~ = formă particulară a stilului gotic (sec. XV), care se caracterizează printr-o boltă de ogive, arcele pierzîndu-se direct în stîlp fără a se sprijini pe un capitel. [pron. *-bo-iant.* / < fr. *flamboyant*]

FLAMÉNCO *s. n.* dans popular andaluz ; melodia acestui dans. [< sp. *flamenco*]

FLAMÍN *s. n.* nume dat în Roma antică preotului consacrat cultului unui zeu. [< fr. *flamine*, cf. lat. *flamen*]

FLAMÍNG *s. m.* v. flamingo.

FLAMÍNGO *s. m.* pasăre migratoare de apă, cu gîtul și picioarele lungi și cu pene roșii pe aripi și pe spate. [var. *flaming* s. m. / < germ. *Flamingo*]

FLAN *s. n.* un fel de prăjitură cu cremă și fructe ; tort. [var. *flanc* s. n. / < fr. *flan*]

FLANÁ *vb. I. intr. (franțuzism)* a hoinări. [< fr. *flâner*]

FLANC [1] *s. n.* **1.** extremitate, parte laterală a unei formații, a unui dispozitiv de luptă ; latură. O *de* ~ = dintr-o parte ; *în* ~ *(cîte unul)* = unul în spatele altuia. **2.** carton special care servește la confecționarea, prin presare, a matrițelor de stereotipie. **3.** *(teatru)* nume dat panourilor care servesc la alcătuirea decorurilor. **4.** partea laterală a unei cute de teren. **5.** fiecare dintre cele două porțiuni laterale ale peretelui abdominal. [< fr. *flanc*]

FLANC [2] *s. n.* v. flan.

FLANCÁ *vb. I. tr.* **1.** a apăra, a susține din flanc. ● *(fig.)* a însoți pe cineva (pentru a-l păzi). **2.** *(despre un grup de clădiri)* a mărgini lateral, a mărgini de o parte și de alta. [< fr. *flanquer*]

FLANCÁRE *s. f.* acțiunea de a flanca și rezultatul ei ; încadrare pe flancuri. [< *flanca*]

FLANCÁT, -Ă *adj. (arhit. ; despre un masiv pătrat)* care are fața armată cu o coloană. [< *flanca*]

FLANEÁ *s. f.* v. flanelă.

FLANCGÁRDĂ *s. f.* v. flangardă.

FLANÉL *s. n.* v. flanelă.

FLANÉLĂ *s. f.* **1.** țesătură ușoară de lînă, moale și pufoasă. **2.** obiect de îmbrăcăminte care acoperă bustul și care este tricotat din lînă. [var. *flanea* s. f., *flanel* s. n. / < fr. *flanelle*]

FLANELÉTĂ *s. f.* stofă asemănătoare cu flanela, făcută în întregime din bumbac filat. [< fr. *flanellette*]

FLANELOGRÁF *s. n.* tablou constînd dintr-o suprafață de flanelă pe care se aplică figuri decupate dintr-o hîrtie specială și care permite să se demonstreze elevilor

(mici) combinații interesante. [după fr. *tableau de feutre*]

FLANEUR *s. m. (franțuzism)* persoană căreia îi place să hoinărească (pe străzi). [pron. *-nȍr.* scris și *flanor.* / < fr. *flâneur*]

FLANGÁRDĂ *s. f.* detașament destinat a proteja flancul unei trupe în marș. [var. *flancgardă* s. f. / < fr. *flanc-garde*]

FLANÓR *s. m.* v. f l a n e u r.

FLÁNȘĂ *s. f.* piesă de legătură, folosită, de obicei în perechi, la îmbinarea a diferite piese, conducte etc. [< germ. *Flansch*]

FLAPS *s. n.* volet situat în partea dinapoi a planurilor unui avion pentru a-i mări portanța. [< germ. *Flaps*]

FLASC, -Ă *adj.* moale, fleșcăit. ● nerezistent. ● *(fig.)* lipsit de vlagă, de energie. [< fr. *flasque*]

FLASH *s. n.* dispozitiv electronic sau chimico-mecanic care produce o lumină scurtă și extrem de intensă pentru luarea unei fotografii ; v. b l i ț. ● *(în presă)* informație importantă transmisă cu prioritate. ● *(cinem.)* plan foarte scurt. [pron. *flaș* și *fleș*, var. *flaș, fleș* s. n. / < fr., engl. *flash*]

FLASHBACK *s. n. (lit.)* întrerupere într-o nuvelă, piesă de teatru sau într-un film, pentru a povesti un episod anterior. v. i n s e r t. [pron. *fleșbec.* / < engl. *flash-back*]

FLAȘ *s. n.* v. f l a s h.

FLAȘERÍE *s. f.* boală infectocontagioasă a viermilor de mătase, caracterizată printr-o mortalitate ridicată a larvelor. [gen. *-iei.* / < fr. *flacherie*]

FLAȘNÉT *s. n.* v. f l a ș n e t ă.

FLAȘNETÁR *s. m.* muzicant ambulant care cîntă din flașnetă. [< *flașnetă* + *-ar*]

FLAȘNÉTĂ *s. f.* orgă mică, portativă, la care se cîntă prin învîrtirea unei manivele. [var. *flașnet* s. n. / < germ. *Flaschnett*]

FLATÁ *vb. I. tr.* a măguli ; a linguși. [< fr. *flatter*]

FLATÁRE *s. f.* acțiunea de a flata și rezultatul ei ; flaterie. [< *flata*]

FLATERÍE *s. f. (rar)* flatare. [gen. *-iei.* / < fr. *flatterie*]

FLATULÉNT, -Ă *adj. (med.)* produs prin flatulență. [< fr. *flatulent*]

FLATULÉNȚĂ *s. f.* 1. acumulare excesivă de gaze în stomac și în intestine. 2. evacuarea frecventă, abundentă și necontrolată a gazelor din stomac. [< fr. *flatulence*, cf. lat. *flatus* — vînt]

FLATUOZITÁTE *s. f.* gaz acumulat în intestin. [cf. fr. *flatuosité*]

FLÁTUS *s. n. (med.)* gaze expulzate din stomac și intestin. [pl. *-se.* / < lat. *flatus* — vînt]

FLĂUȘ *s. n.* stofă de lînă cu suprafața supusă unei scămoșări intense. [< germ. *Flausch*]

FLĂUȘÁT, -Ă *adj. (despre țesături)* păros, scămoșat. [< *flăușa*]

FLĂUT *s. n.* instrument de suflat, alcătuit dintr-un tub lung de lemn sau de metal, cu găuri și clape. [pron. *fla-ut. pl. -ute*, (s. m.) *-uți.* / < it. *flauto*]

FLĂUTÁNDO *adv. (muz.)* termen care indică obținerea cu ajutorul arcușului a unui sunet șuierător, în genul flautului. [< it. *flautando*]

FLĂUTÍST, -Ă *s. m. f.* cîntăreț din flaut. [< *flaut* + *-ist*, cf. it. *flautista*]

FLAVESCÉNT, -Ă *adj. (bot. ; despre organe)* de culoare galbenă. [< fr. *flavescent*]

FLAVÓNĂ *s. f.* nume dat unor substanțe colorante foarte răspîndite în natură, dintre care unele au și activitate vitaminică. [< fr. *flavone*]

FLAX *s. n.* țesut conjunctiv elastic, format din tendoane, cartilage etc., care se elimină la prepararea conservelor de carne și a mezelurilor. [< germ. *Flechse*]

FLEB- v. f l e b o-.

FLEBECTAZÍE *s. f. (med.)* dilatație a venelor. [< fr. *phlébectasie*]

FLEBECTOMÍE *s. f.* secționare a unei vene. [gen. *-iei.* / < fr. *phlébectomie*, cf. gr. *phleps* — venă, *ektome* — excizie]

FLEBÍTĂ *s. f.* inflamație a venelor, de obicei la membrele inferioare. [< fr. *phlébite*, cf. gr. *phleps* — venă]

FLEBO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la o) venă", „aparținînd venelor", „de vene". [var. *fleb-.* / < fr. *phléb(o)-*, it. *flebo-*, cf. gr. *phleps* — venă]

FLEBOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la flebografie. [< fr. *phlébographique*]

FLEBOGRAFÍE *s. f.* punerea în evidență a venelor cu ajutorul unei substanțe de contrast. [gen. *-iei.* / < fr. *phlébographie*, cf. gr. *phleps* — venă, *graphein* — a scrie]

FLEBOGRÁMĂ *s. f.* înregistrare grafică a pulsațiilor unei vene. [< fr. *phlébogramme*]

FLEBOLOGÍE *s. f.* ramură a medicinii care se ocupă cu studiul sistemului venos. [gen. *-iei.* / < fr. *phlébologie*, cf. gr. *phleps* — venă, *logos* — studiu]

FLEBOSCLERÓZĂ *s. f.* scleroză a peretelui venos. [< fr. *phlébosclérose*]

FLEBOTÓM *s. m.* specie de țînțar din regiunile mediteraneene sau tropicale, a cărui femelă poate transmite omului, prin înțepare, diverse boli. [< fr. *phlébotome*]

FLEBOTOMÍE *s. f.* deschidere a unei vene pentru a lua sînge ; venesecție. [gen. *-iei.* / < fr. *phlebotomie*, cf. gr. *phleps* — venă, *tome* — tăiere]

FLECTÁ *vb. I. tr. (liv.)* a flexa. [cf. it. *flettere*, lat. *flectere*]

FLEGMÁTIC, -Ă *adj.* nepăsător, foarte calm, imperturbabil. [< fr. *flegmatique*]

FLEGMATÍSM *s. n.* caracter flegmatic. [< fr. *flegmatisme*]

FLEGMÁZIC, -Ă *adj.* referitor la flegmazie ; de natură inflamatorie. [< fr. *phlegmasique*]

FLEGMAZÍE *s. f. (med.)* inflamație internă ; flogoză. [pron. *-zi-e.* gen. *-iei.* / < fr. *phlegmasie*, cf. gr. *phlegmasia* — scurgere]

FLÉGMĂ *s. f.* 1. mucozitate expectorată, scuipat viscos. 2. *(fig.)* nepăsare, indiferență totală față de emoții ; caracter rece, impasibil. [< fr. *flegme*, cf. gr. *phlegma*]

FLEGMÓN *s. n.* inflamație purulentă a țesutului subcutanat. [< fr. *phlegmon*, cf. gr. *phlegmone*]

FLEGMONÓS, -OÁSĂ *adj.* cu aspect de flegmon. [< fr. *phlegmoneux*]

FLER *s. n.* perspicacitate, agerime în observație ; simț de orientare rapidă într-o situație dificilă. [< fr. *flair*]

FLEȘ *s. n.* v. f l a s h.

FLÉȘĂ *s. f.* 1. acoperiș foarte înalt în formă de săgeată, folosit la turnurile monumentale. 2. partea din spate a afetului unui tun. 3. procedeu ofensiv la scrimă, constînd din deplasarea energică a corpului spre înainte. O *atac în* ~ = atac repede, ca săgeata. [< fr. *flèche*]

FLÉTNER *s. n.* aripioară suplimentară la partea dinapoi a unei aripioare, a profundorului sau direcției unui avion, care reduce

reacția comenzilor. [< fr. *flettner*, rus. *fletner*]

FLEURETÍS *s. n. (muz.)* un fel de contrapunct improvizat al muzicii antice. [pron. *-flö-*. / < fr. *fleuretis*]

FLEURÓN *s. n. (arhit.)* ornament sculptat în formă de floare sau de frunză stilizată. ● vinietă cu o asemenea formă, care se pune în fruntea sau la sfîrșitul unui capitol. [pron. *flö-*. / < fr. *fleuron*]

FLEXÁ *vb. I. tr.* a îndoi, a încovoia ; a flecta. [< lat. t. *flexere*]

FLEXÍBIL, -Ă *adj.* 1. mlădios, elastic, suplu. 2. *(despre cuvinte)* care își schimbă forma pentru a exprima diferite raporturi gramaticale. [cf. fr. *flexible*, lat. *flexibilis*]

FLEXIBILITÁTE *s. f.* însușirea a tot ceea ce este flexibil. [cf. fr. *flexibilité*, lat. *flexibilitas*]

FLEXIBILIZÁ *vb. I. tr.* a face flexibil. [< fr. *flexibiliser*]

FLEXIBILIZÁRE *s. f.* acțiunea de a flexibiliza. [< *flexibiliza*]

FLÉXIE *s. f.* v. f l e x i u n e.

FLEXIMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea amplitudinii de flexiune a unei articulații. [cf. it. *flessimetro*]

FLEXIONÁ *vb. I. tr.* a schimba terminațiile cuvintelor după gen, număr și caz. [pron. *-xi-o-*. / |< fr. *flexionner*]

FLEXIONÁR *adj. (despre o limbă)* care posedă flexiune. [după fr. *flexionnel*]

FLEXIÚNE *s. f.* 1. încovoiere ; mlădiere. 2. totalitatea schimbărilor pe care le suferă forma unui cuvînt pentru a exprima anumite raporturi gramaticale. [pron. *-xi-u-*. var. *flexie* s. f. / < fr. *flexion*, lat. *flexio*]

FLEXOGRAFÍE *s. f. (poligr.)* tipar înalt care folosește forme preparate dintr-un material flexibil și elastic. [gen. *-iei*. / < fr. *flexographie*]

FLEXOMÉTRU *s. n.* aparat pentru determinarea rezistenței la încovoiere a cauciucului vulcanizat. [< rus. *fleksometr*]

FLEXÓR *adj. m. mușchi ~i* = mușchi care ajută la îndoirea unor membre etc. [< lat. *flexor* '< *flectere* — a îndoi]

FLEXUÓS, -OÁSĂ *adj.* care prezintă flexiuni și curburi ; cu inflexiuni. ● *(despre frunze)* cu marginile ondulate. [pron. *-xu-os*. / < fr. *flexueux*, lat. *flexuosus*]

FLEXUOZITÁTE *s. f.* stare a ceea ce este flexuos. [pron. *-xu-o-*. / cf. fr. *flexuosité*]

FLEXÚRĂ *s. f.* 1. *(geol.)* deformare a stratelor rezultate în urma denivelării a două compartimente. 2. formație anatomică încurbată. [< fr. *flexure*, cf. lat. *flexura* — încovoiere]

FLIBUSTERÍE *s. f.* piraterie făcută de flibustieri. [gen. *-iei*. / < fr. *flibusterie*]

FLIBUSTIÉR *s. m. (rar)* hoț de mare, pirat care prăda în apele americane prin sec. XVII—XVIII. ● *(fig.)* hoț, pungaș. [pron. *-ti-er*. / < fr. *flibustier*, cf. engl. *fleeboster*]

FLIC-FLAC *s. n. (gimnastică)* salt rapid răsturnat înainte sau înapoi. [< fr. *flic-flac*]

FLICTÉNĂ *s. f. (med.)* umflătură a pielii apărută prin acumularea în epidermă a unei serozități transparente. [< fr. *phlyctène*]

FLICTENÚLĂ *s. f.* flictenă mică. [< fr. *phlycténule*]

FLIGÓRN *s. n.* instrument de suflat din alamă, prevăzut cu clape, care se folosește mai ales în fanfare. [var. *flügelhorn* s. n. / germ. *Flügelhorn*]

FLINT *s. n.* varietate naturală de opal. O *sticlă ~* = sticlă optică formată dintr-un amestec de silicați de plumb și de potasiu, cu însușiri speciale foarte dispersive. [< fr., engl. *flint(-glass)*]

FLINT-GLASS *s. n. (rar)* sticlă flint. / < engl. *flint-glass*]

FLÍPPER *s. n.* aripioară. [< engl. *flipper*]

FLIRT *s. n.* 1. schimb de complimente și de amabilități între două persoane de sex opus ; galanterie, cochetărie. 2. legătură de dragoste ușoară, nestatornică. ● persoană cu care se întreține o astfel de legătură. [< fr., engl. *flirt*]

FLIRTÁ *vb. I. intr.* a fi în flirt cu cineva. [< fr. *flirter*, cf. engl. *flirt*]

FLIȘ *s. n.* formație detritică alcătuită din straturi de conglomerate, gresii, argilă și marnă, formate la fundul unei mări și devenite apoi, prin ridicarea acestuia, un lanț muntos. [< fr. *flysch*]

FLOBAFÉNĂ *s. f.* materie colorantă din scoarța unor copaci. [< fr. *phlobaphène*]

FLOC *s. n.* v. f o c.

FLOCÓN *s. n. (chim.)* aglomerare de particule, mai ales în soluții coloidale. [< fr. *flocon*, cf. lat. *floccus*]

FLOCONÓS, -OÁSĂ *adj.* compus din flocoane ; cu aspect de flocon. [cf. fr. *floconeux*]

FLOCÚL *s. n.* regiune a discului solar care apare pe fotografii sub formă de nori strălucitori. [pl. *-le*, (s. m.) *-li*. / < engl. *flocule* — smoc, cf. lat. *flocculus*]

FLOCULÁ *vb. I. intr. (despre soluții coloidale)* a se coagula sub formă de flocoane. [< fr. *floculer*]

FLOCULÁNT, -Ă *adj., s. n.* (agent) care provoacă floculârea. [cf. fr. *floculant*]

FLOCULÁRE *s. f.* acțiunea de a flocula ; floculație. [< *flocula*]

FLOCULÁȚIE *s. f.* floculare. [cf. fr. *floculation*, it. *floculare*]

FLOE *s. m.* gheață care acoperă parțial mările nordice, plutind în blocuri. [< fr., engl. *floe*]

FLOÉM *s. n. (bot.)* strat de celule ale fasciculului fibrovascular, care conduc substanțele organice asimilate liber. [pron. *flo-em*. / < fr. *phloème*, cf. gr. *phloios* — scoarță]

FLOGÍSTIC, -Ă *adj. (liv.)* de ardere ; provenind din ardere. // *s. n.* 1. substanță inexistentă, imaginată de alchimiști pentru a explica arderea. 2. agent capabil să producă o inflamație. [< fr. *phogistique*, cf. gr. *phlogistos* — inflamabil]

FLOGISTÓN *s. n.* flogistic. [< gr. *phlogiston*, cf. germ. *Phlogiston*]

FLOGOPÍT *s. n. (geol.)* varietate de mică asemănătoare cu biotitul, de culoare galben-brună, cu luciu sticlos, folosită ca izolant termic și electric. [< fr. *phlogopit*]

FLOGÓZĂ *s. f. (med.)* flegmazie ; inflamație. [< fr. *phlogose*, cf. gr. *phlogosis* — inflamație]

FLORÁL, -Ă *adj.* care ține de floare, al florii. ● care reprezintă o floare. [cf. fr. *floral*, lat. *floralis*]

FLÓRĂ *s. f.* totalitatea speciilor vegetale care există într-o regiune sau într-o perioadă geologică. ● totalitatea microorganismelor care trăiesc într-un anumit mediu. [< fr. *flore*, cf. *Flora*, zeița florilor și a grădinilor la romani]

FLOREÁL *s. n.* a opta lună a calendarului republican francez (20 aprilie — 20 mai). [pron. *-re-al*. / < fr. *floréal*]

FLORENTÍN, -Ă *adj.* ~ = stil arhitectonic rezultat din combinarea proporțiilor mari și severe ale stilului antic cu eleganța stilurilor bizantin și roman ; *pălărie ~ă* (și *s. f.*) = pă-

lărie (din împletitură de pai) cu boruri largi și împodobită cu flori. [< it. *fiorentini*, cf. *Florența*, oraș în Italia]

FLORETĂ *s. f.* armă albă, lungă, flexibilă, cu lama în patru muchii, fără tăiș, folosită în exercițiile de scrimă. ● probă de scrimă care se practică cu această armă. [< fr. *fleuret*, după *floare*]

FLORETÍST, -Ă *s. m. f.* sportiv luptător cu floreta. [< fr. *fleurettiste*]

FLORI- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la o) plantă cu flori", „floare". [< fr., it. *flori-*, cf. lat. *flos*]

FLORIBÚND, -Ă *adj.* care are multe flori, care înflorește abundent. [< lat. *floribundus*]

FLORÍCOL, -Ă *adj.* referitor la floricultură. ● *(despre insecte)* care trăiește pe flori. [< fr. *floricole*]

FLORICULTÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care se ocupă cu floricultura. [cf. it. *floricultore*]

FLORICULTÚRĂ *s. f.* ramură a horticulturii care se ocupă cu cultura plantelor florifere, a arbuștilor și a arborilor decorativi. [< fr. *floriculture*, cf. lat. *flos* — floare, *cultura* — cultivare]

FLORÍD, -Ă *adj.* 1. înfloritor, prosper, activ. 2. *(med.; despre boli)* foarte activ, în plină evoluție. [cf. it. *florido*, germ. *florid* < lat. *floridus* < *florere* — a înflori]

FLORIDÉE *s. f. pl. (bot.)* clasă de alge marine roșii, cu talul ramificat și cu reproducere sexuată și asexuată; *(la sg.)* algă din această clasă. [pron. *-de-e*. sg. invar. / < fr. *floridées*]

FLORIDÍNĂ *s. f. (chim.)* pământ decolorant, conținând calciu și magneziu, folosit la decolorarea uleiurilor și a grăsimilor vegetale și animale. [< fr. *floridine*]

FLORIFÉR, -Ă *adj.* care poartă flori. [< fr. *florifère*, cf. lat. *florifer* < *flos* — floare, *ferre* — a purta]

FLORILÉGIU *s. n.* culegere de extrase literare; antologie. [pron. *-giu*. / cf. lat. *florilegium*, it. *florilegio*, fr. *florilège*]

FLORÍN *s. m.* 1. veche monedă de aur și de argint; fiorin. 2. gulden. [< germ. *Florin*, fr. *florin*]

FLORÍST, -Ă *s. m. f. (rar)* cel care confecționează și vinde flori artificiale; cel care cultivă sau vinde flori naturale. [cf. fr. *fleuriste*]

FLORÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la flori. [< fr. *floristique*]

FLORÍSTICĂ *s. f.* știință a cultivării florilor. ● ramură a geografiei plantelor care studiază răspîndirea florei pe glob. [< fr. *floristique*, germ. *Floristik*]

FLOROGLUCÍNĂ *s. f.* substanță chimică, derivat al benzenului, cristalină, albă, solubilă în alcool și eter, folosită ca developator fotografic și în industria coloranților. [< fr. *phloroglucine*]

FLÓSCULUS *s. n. (bot.)* floare mică din inflorescența compozeelor. [< lat. *flosculus* — floare mică]

FLOTÁ *vb. I. tr.* a îndepărta prin decantare substanțele care plutesc la suprafața unui lichid. [< fr. *flotter*]

FLOTÁBIL, -Ă *adj.* 1. care poate pluti la suprafața unui lichid. 2. *(despre ape)* care permite deplasarea plutelor pe cursul său. [cf. fr. *flottable*]

FLOTABILITÁTE *s. f.* capacitatea de plutire a unui corp. [cf. fr. *flottabilité*]

FLOTÁJ *s. n.* flotare. [< fr. *flottage*]

FLOTÁNT, -Ă *adj.* care plutește; plutitor. // *s. m. f.* persoană care se găsește în trecere printr-o localitate, nelocuind stabil acolo. [cf. fr. *flottant*]

FLOTÁRE *s. f.* 1. acțiunea de a flota și rezultatul ei; flotație, flotaj. ● *(text.)* trecere a unui fir dintr-un sistem (urzeală sau bătătură) peste două sau mai multe fire din celălalt sistem la confecționarea țesăturilor ornamentale. 2. fiecare dintre mișcările ritmice de gimnastică în care corpul, întins aproape de pămînt, este ridicat și coborît prin extensiunea și îndoirea brațelor sprijinite cu palmele pe sol; flotație *(2)*. [< *flota*]

FLOTÁȚIE *s. f.* 1. procedeu de separare pe cale umedă a mineralelor utile din minereuri și a cărbunelui de steril. ● separarea semințelor prin scufundarea lor în apă. 2. flotare. [gen. *-iei*. / cf. fr. *flottation*]

FLÓTĂ[1] *s. f.* 1. totalitatea navelor unei țări; grup important de nave (de război) care navighează împreună sau sînt afectate unei anumite regiuni sub o conducere unică. 2. totalitatea aerovehiculelor unei țări. 3. lichid care conține diferite substanțe și asupra căruia se fac anumite operații de prelucrare. 4. bazin de tăbăcire cu zemuri concentrate a pieilor. [< fr. *flotte*, it. *flotta*]

FLÓTĂ[2] *s. f.* postav asemănător fetrului. [< fr. *flôtre*]

FLOTÍLĂ *s. f.* 1. unitate navală militară care acționează pe fluvii sau pe lîngă litoral. 2. veche denumire a regimentului de aviație. [cf. fr. *flottille*, it. *flottiglia*]

FLOTÓR *s. n.* 1. corp care plutește la suprafața lichidului dintr-un recipient, acționînd un dispozitiv care indică sau reglează nivelul lichidului; plutitor. ● corp plutitor atașat unei plase pescărești ori unui dispozitiv lansat pe apă pentru a-i asigura plutirea. ● cameră de aer care servește la menținerea pe suprafața apei a ouălor de țînțari. 2. dispozitiv cu ajutorul căruia un hidroavion plutește la suprafața apei. [pl. *-oare*. / < fr. *flotteur*]

FLOU *adj. invar.* 1. *(despre îmbrăcăminte)* cu linii moi, vaporoase. ● *(despre fotografii)* cu contururi imprecise, evanescente. // *s. n.* efect fotografic de evanescență a contururilor imaginii. [pron. *flu*. / cf. fr. *flou*]

FLOW-CHART *s. n.* diagramă de programare la calculatoarele electronice. [pron. *flou-cet*. / < engl., fr., it. *flow-chart*]

FLOX *s. m.* plantă erbacee originară din America de Nord, cultivată pentru florile sale viu colorate, reunite în corimb în vîrful tulpinii; *(pop.)* brumărea. [< fr. *phlox*]

FLUÁJ *s. n. (tehn.)* deformație lentă a unui material supus unor solicitări continue; crip. [pron. *flu-aj*. / < fr. *fluage*]

FLUÁT *s. m.* substanță folosită pentru impermeabilizarea și protejarea suprafețelor unor materiale de construcții. [pron. *flu-at*. / < fr. *fluate*]

FLUATIZÁRE *s. f.* aplicarea de fluați peste unele materiale de construcție pentru a le impermeabiliza. [pron. *flu-a-*. / cf. fr. *fluatation*]

FLUCTUÁ *vb. I. intr.* a fi schimbător, nestatornic; a varia. [pron. *-tu-a*. p. i. 3,6 *-uează*. / < lat. *fluctuare*]

FLUCTUÁNT, -Ă *adj.* schimbător, nestatornic; nesigur; nehotărît. [pron. *-tu-ant*. / cf. fr. *fluctuant*, lat. *fluctuans*]

FLUCTUÁRE *s. f.* acțiunea de a fluctua și rezultatul ei; fluctuație. [pron. *-tu-a-*. / < *fluctua*]

FLUCTUÁȚIE *s. f.* fluctuare; oscilație, schimbare. ● variație, variere, nestabilitate.

[gen. *-iei.* var. *fluctuațiune* s. f. / cf. fr. *fluctuation*, lat. *fluctuatio* < *fluctuare* — a pluti]

FLUCTUAȚIÚNE *s. f.* v. fluctuație.

FLÚDOR *s. n.* aliaj de cositor pentru lipit, tras în formă filară. [nume comercial]

FLUÉNT, -Ă *adj. (despre stil, vorbire)* curgător. [pron. *flu-ent.* / cf. fr. *fluent*, lat. *fluens*]

FLUÉNȚĂ *s. f.* însușirea de a fi fluent. [pron. *flu-en-.* / cf. fr. *fluence*]

FLÜGELHORN *s. n.* v. fligorn.

FLUÍD, -Ă *adj. (despre corpuri)* care curge ; curgător. // *s. n.* 1. corp lichid sau gazos care-și schimbă forma sub acțiunea unei forțe foarte mici. 2. *(fig.)* suflu, impuls, curent ; emanație. [pron. *flu-id.* / cf. fr. *fluide*, lat. *fluidus* < *fluere* — a curge]

FLUIDÁL, -Ă *adj. (despre structura rocilor eruptive)* cu aspect fluidic ; care curge. [pron. *flu-i-.* / < germ. *fluidal*]

FLUÍDIC, -Ă *adj.* referitor la fluide. [pron. *flu-i-.* / < fr. *fluidique*]

FLUIDIFIÁNT *s. m.* substanță care micșorează viscozitatea unui fluid viscos cu care se amestecă ; fluidizant. [pron. *flu-i-di-fi-ant.* / < fr. *fluidifiant*]

FLUIDIFICÁ *vb. I. tr.* a mări fluiditatea unui corp ; a face un corp să devină fluid. [pron. *flu-i-.* p. i. *fluidific.* / cf. fr. *fluidifier*]

FLUIDIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a fluidifica ; difluență. [< *fluidifica*]

FLUIDITÁTE *s. f.* 1. starea a ceea ce este fluid. 2. *(fig.)* schimbare ; curgere ; mlădiere, flexibilitate. [pron. *flu-i-.* / cf. fr. *fluidité*]

FLUIDIZÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) transforma, a (se) preface într-un mediu cu fluiditate pronunțată ; fluidifica. [pron. *flu-i-.* / < fr. *fluidiser*]

FLUIDIZÁNT *s. m.* fluidifiant. [< *fluidiza* + *-ant*]

FLUIDIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) fluidiza ; stare fluidizată. [< *fluidiza*]

FLUIDIZÓR *s. n.* aparat folosit pentru fluidizare. [< *fluidiza* + *-or*]

FLUOMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea debitelor de fluide în curgere. [pron. *flu-o-.* / < fr. *fluomètre*]

FLUÓR *s. n.* metaloid gazos, galben-verzui, foarte activ, care face parte din grupa halogenilor. [pron. *flu-or.* / < fr. *fluor*]

FLUORESCEÍNĂ *s. f.* compus organic fluorescent. [pron. *flu-o-.* / < fr. *fluorescéine*]

FLUORESCÉNT, -Ă *adj.* care devine luminos sub acțiunea unei lumini exterioare ; care prezintă fluorescență. O *tub* ~ = izvor de lumină bazat pe principiul descărcării electrice în vapori de mercur aflați într-un tub de sticlă. [pron. *flu-o-res-cent.* / < fr. *fluorescent*]

FLUORESCÉNȚĂ *s. f.* transformarea luminii în radiații luminoase sau ultraviolete sub influența anumitor substanțe. [pron. *flu-o-res-cen-.* / < fr. *fluorescence*]

FLUORFOSGÉN *s. n.* substanță toxică sufocantă de luptă. [pron. *flu-or-.* / < fr. *fluorphosgène*]

FLUORHÍDRIC *adj. m. acid* ~ = acid rezultat din combinarea fluorului cu hidrogenul. [pron. *flu-or-.* / < fr. *fluorhydrique*]

FLUORIMÉTRU *s. n.* 1. v. fluorometru. 2. aparat pentru măsurarea concentrațiilor slabe ale substanțelor fluorescente. [cf. fr. *fluorimètre*]

FLUORÍNĂ *s. f.* fluorură naturală de calciu. [pron. *flu-o-.* / < fr. *fluorine*]

FLUORÍTIC, -Ă *adj.* care conține fluor [pron. *flu-o-.* / < fr. *fluoritique*]

FLUORIZÁ *vb. I. tr.* 1. a impregna cu fluor un obiect pentru a-l face impermeabil. 2. a trata cu fluor apa de băut în scopul combaterii cariilor dentare. [pron. *flu-o-.* / cf. it. *fluorizare*, fr. *fluoriser*]

FLUORIZÁRE *s. f.* acțiunea de a fluoriza. [< *fluoriza*]

FLUOROGRAFÍE *s. f.* procedeu fotografic de gravură pe sticlă care se realizează cu ajutorul acidului fluorhidric. [pron. *flu-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *fluorographie*]

FLUOROMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la fluorometrie. [cf. fr. *fluorométrique*]

FLUOROMETRÍE *s. f.* dozare a substanțelor fluorescente prin măsurarea intensității și culorii radiațiilor de fluorescență. [< fr. *fluorométrie*]

FLUORÓMETRU *s. n.* aparat pentru determinarea duratei luminii emise de o substanță fluorescentă. [var. *fluorimetru* s. n. / < fr. *fluoromètre*]

FLUOROSCÓP *s. n.* aparat folosit în fluoroscopie. ● ecran fluorescent care transformă radiațiile invizibile în radiații vizibile. [pron. *flu-o-.* / < fr. *fluoroscope*]

FLUOROSCOPÍE *s. f.* 1. determinare vizuală a intensității fluorescenței cu ajutorul fluoroscopului. 2. examen radiologie făcut cu ajutorul fluoroscopului. [< fr. *fluoroscopie*]

FLUORÓZĂ *s. f.* intoxicație cronică cu fluor. [pron. *flu-o-.* / < fr. *fluorose*]

FLUORURÁRE *s. f.* introducere a fluorului în molecula substanțelor organice. [după fr. *fluoruration*]

FLUORÚRĂ *s. f.* 1. compus al fluorului cu un metal sau cu un radical organic. 2. sare a acidului fluorhidric. [pron. *flu-o-.* / < fr. *fluorure*]

FLUTTER *s. n.* 1. *(med.)* contracție rapidă a mușchiului cardiac cu o frecvență de 200—350 de bătăi pe minut. 2. oscilație a structurilor elastice ale unei aeronave, produsă de forțele aerodinamice. [< engl., fr. *flutter*]

FLUVIÁL, -Ă *adj.* de (pe un) fluviu, referitor la un fluviu ; fluviatil. [pron. *-vi-al.* / cf. fr. *fluvial*, lat. *fluvialis*]

FLUVIATÍL, -Ă *adj.* fluvial. ● *(despre organe vegetale)* care crește în apele curgătoare. [cf. fr. *fluviatile*, lat. *fluviatilis*]

FLUVIOGRÁF *s. n.* fluviometru înregistrator. [pron. *-vi-o-.* / < fr. *fluviographe*]

FLUVIOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la măsurarea nivelului și debitului cursurilor de apă. [< fr. *fluviométrique*]

FLUVIOMÉTRU *s. n.* aparat pentru măsurat variațiile de nivel ale apei unui fluviu. [pron. *-vi-o-.* / < fr. *fluviomètre*, cf. lat. *fluvius* — fluviu, gr. *metron* — măsură]

FLÚVIU *s. n.* apă curgătoare cu debit mare care se varsă în mare sau în ocean. ● *(fig.)* șuvoi ; potop ; debit mare de curgere, revărsare. [pron. *-viu*, pl. *-vii.* / < lat. *fluvius*]

FLUX *s. n.* 1. creștere periodică a nivelului apei mărilor și oceanelor sub influența mișcării de rotație a pământului și a atracției Lunii și a Soarelui. 2. *(fig.)* revărsare, creștere, șuvoi, val. 3. *(fiz.)* curent. O ~ *luminos* = cantitate de energie luminoasă emisă de un izvor de lumină într-o unitate de timp ; ~ *electric* = produsul dintre inducția electrică și aria suprafeței perpendiculare pe ea pe care o străbate ; ~ *magnetic* = totalitatea liniilor de forță care trec printr-un corp oarecare. 4. ~ *tehnologic* = circulație continuă a materiei prime, a pro-

duselor semifabricate sau fabricate într-un proces tehnologic. [cf. fr. *flux*, lat. *fluxus*]

FLUXÁNT *s. n.* bitum foarte moale sau gudron, care se amestecă cu un bitum avînd punctul de topire înalt pentru a-l face mai puțin casant. [et. incertă]

FLUXIÚNE *s. f.* concentrare a sîngelui sau a altor lichide în anumite țesuturi din cauza unei inflamații. O ~ *periodică* = boală de ochi la cai. [pron. *-xi-u-*. / < fr. *fluxion*, lat. *fluxio*]

FLUXMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea unui flux luminos sau a unui flux magnetic. [< fr. *fluxmètre*]

FOAIÉR *s. n.* sală a unui teatru unde spectatorii pot ieși să petreacă pauzele dintre acte. [pron. *foa-ier*. pl. *-re*, *-ruri*. / < fr. *foyer*]

FOB, -Ă *adj. (despre tranzacții comerciale maritime)* în care prețul convenit înglobează toate uzurile pe care le va suferi marfa pînă la destinație. [< fr. *fob*, cf. engl. *f(ree) o(n) b(oard)* — franco la bord]

-FÓB element secund de compunere savantă cu semnificația „care are aversiune", „care are teamă (patologică)". [< fr. *-phobe*, it. *-fobo*, cf. gr. *phobos* — frică]

FÓBIC, -Ă *adj.* referitor la fobie, cu caracter de fobie. [cf. it. *fobico*]

FOBÍE *s. f.* stare de frică bolnăvicioasă, obsedantă și nemotivată. ● repulsie, antipatie pentru ceva. // element secund de compunere savantă cu semnificația „teamă (patologică) de", „aversiune față de ceva", „fobie". [gen. *-iei*. / < fr. *phobie*, cf. it. *fobia*, gr. *phobos* — frică]

FOBÚRG *s. n. (franțuzism)* parte dintr-un oraș care este sau care era odinioară situată în afara (zidurilor) orașului ; suburbie. [< fr. *faubourg*]

FOC *s. n. (mar.)* pînză triunghiulară care se găsește la prora unei nave, fiind susținută de bompres. [var. *floc* s. n. / < fr. *foc*]

FOCÁL, -Ă *adj.* referitor la focarul unui sistem optic. O *distanță ~ă* = distanța dintre unul din focarele principale ale unui sistem optic central și planul principal corespunzător. [< fr. *focal*]

FOCALIZÁ *vb. I. tr.* a supune acțiunii de focalizare ; a face să treacă printr-un singur punct toate razele unui fascicul. [cf. fr. *focaliser*]

FOCALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a focaliza și rezultatul ei ; focalizație. ● concentrarea într-un focar a razelor de unde sau de particule în mișcare ; focusare. ● operația de punere la punct a unui instrument optic, astfel ca imaginea să fie văzută clar. [< fr. *focaliza*]

FOCALIZÁȚIE *s. f.* focalizare. [gen. *-iei*. / < fr. *focalisation*]

FOCĂR *s. n.* 1. punct în care se reunesc razele luminoase emanate de o anumită sursă luminoasă și care sînt reflectate sau refractate de un sistem optic. 2. punct în care se reunesc razele vectoare ale unei curbe. 3. parte a unei mașini, a unui aparat sau a unei instalații de încălzit în care se produce arderea combustibilului. 4. *(fig.)* centru, loc unde se string și de unde se răspîndesc anumite idei, influențe etc. 5. ~ *de infecție* = centru al unui proces inflamator ; loc din care se răspîndește o anumită boală ; *(p. ext.)* loc murdar. [< *foc* + *-ar*, lat. *focarium* — sursă de căldură, după fr. *foyer*]

FÓCĂ *s. f.* mamifer amfibiu din mările polare, cu corpul alungit și cu picioarele în formă de lopeți. [< fr. *phoque*, it. *foca*, lat. *phoca*, gr. *phoke*]

FOCHÍST *s. m.* lucrător care îngrijește focul unei mașini cu aburi. [< it. *fochista*]

FOCOMÉL *s. m. (med.)* monstru care prezintă focomelie. [< fr. *phocomèle*]

FOCOMELÍE *s. f. (med.)* anomalie congenitală constînd în aceea că picioarele sau mîinile sînt atașate direct la trunchi. [< fr. *phocomélie*, cf. gr. *phoke* — focă, *melos* — extremitate]

FOCOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la focometrie. [< fr. *focométrique*]

FOCOMETRÍE *s. f.* capitol al opticii care se ocupă cu determinarea distanței focale. [gen. *-iei*. / < fr. *focométrie*]

FOCOMÉTRU *s. n.* aparat pentru măsurarea distanței focale. [< fr. *focomètre*]

FÓCUS *s. n.* 1. bacterii, localizate cel mai adesea în gură și faringe, care răspîndesc în sînge focare de infecție. 2. focar, la lentile și oglinzi. [cf. germ. *Fokus*, fr. *focus*]

FOCUSÁRE *s. f. (rar)* focalizare. [după germ. *fokussieren*]

FÓDRĂ *s. f.* căptușeală din scînduri aplicată pe pereții care separă încăperile unei nave. [< it. *fodera*]

FOEHN *s. n.* v. f o e n.

FOEN *s. n.* 1. vînt cald și puternic care bate în munții Alpi. 2. aparat electric pentru uscarea părului cu ajutorul unor curenți de aer cald. [pron. *fön*. scris și *foehn*. / < fr. *foehn*, germ. *Föhn*]

FOÉTUS *s. m.* v. f e t u s.

FOIETÁ *vb. I.* v. f o i l e t a.

FOIETÁJ *s. n.* prăjitură, plăcintă din foi. [pron. *fo-ie-*. / < fr. *feuilletage*]

FOIETÓN *s. n.* v. f o i l e t o n.

FOIETONÍST, -Ă *s. m. f.* v. f o i l e t o n i s t.

FOILETÁ *vb. I. tr.* a răsfoi, a frunzări (o carte etc.). [pron. *fo-i-*. var. *foieta* vb. I. / < fr. *feuilleter*, după *foi*]

FOILETÓN *s. n.* articol de ziar care tratează teme de actualitate și care se publică într-un spațiu anume rezervat. ● fragment dintr-un roman publicat într-un ziar. O *roman-~* = roman publicat pe fragmente în reviste sau în ziare. ● parte a unui ziar unde se publică astfel de articole sau fragmente de roman. [pron. *fo-i-*. var. *foieton* s. n. / < fr. *feuilleton*]

FOILETONÍSM *s. n. (rar)* arta sau știința foiletoanelor. [< fr. *feuilletonisme*]

FOILETONÍST, -Ă *s. m. f.* autor de foiletoane (mai ales la ziare). [pron. *fo-i-*. var. *foietonist* s. m. f. / < fr. *feuilletoniste*]

FOILETONÍSTIC, -Ă *adj.* (scris) în genul foiletonului. [< *foileton* + *-istic*]

FOILETONÍSTICĂ *s. f.* arta de a scrie foiletoane. [< *foileton* + *-istică*]

FOLCLÓR *s. n.* 1. totalitatea tradițiilor, a obiceiurilor și a creațiilor artistice populare ale unei țări sau ale unei regiuni. 2. știința care studiază creațiile și tradițiile populare ; folcloristică. [scris și *folklor*. / < fr. *folklore*, engl. *folk-lore* < *folk* — popor, *lore* — știință]

FOLCLÓRIC, -Ă *adj.* referitor la folclor, de folclor ; folcloristic. [cf. fr. *folklorique*]

FOLCLORÍSM *s. n.* preocupare pentru folclor. [cf. fr. *folklorisme*]

FOLCLORÍST, -Ă *s. m. f.* specialist care se ocupă cu culegerea și studierea materialului folcloric. [< fr. *folkloriste*]

FOLCLORÍSTIC, -Ă *adj.* folcloric. [cf. germ. *folkloristisch*]

FOLCLORÍSTICĂ *s. f.* știință care se ocupă cu studiul creației folclorice ; folclor (2). [cf. germ. *Folkloristik*, rus. *folkloristika*]

FOLÍA *s. f.* 1. *(muz.)* dans vechi de carnaval, de origine portugheză, în tempo rapid, care se dansează cu acompaniament de castaniete ; melodia acestui dans. 2. piesă muzicală pentru variații instrumentale sau vocale, dezvoltată în sec. XVIII ; folie. [< it. *follia*, cf. port., sp. *folia*]

FOLIACÉU, -ÉE *adj.* care seamănă cu o frunză. [pron. *-li-a-ceu.* / cf. fr. *foliacé*, lat. *foliaceus*]

FOLIÁNT *s. n.* carte de format mare, in-folio. [pron. *-li-ant.* / < germ. *Foliant*]

FOLIÁR, -Ă *adj.* referitor la frunze. [pron. *-li-ar.* / < fr. *foliaire*]

FOLIÁT, -Ă *adj.* 1. cu frunze, cu foi. 2. *(chim.)* dispus în lame subțiri. [pron. *-li-at*, pl. *-ați, -ate.* / < fr. *folié*]

FOLIAȚIE *s. f.* 1. *(biol.)* mod de așezare a frunzelor în mugure. 2. *(geol.)* proprietate a unor roci de a se desface ușor de pe anumite suprafețe paralele. [gen. *-iei.* var. *foliațiune* s. f. / < fr. *foliation*]

FOLIAȚIÚNE *s. f.* v. foliație.

FOLÍCUL *s. m.* *(biol.)* vezicuță glandulară sau ganglionară. ● învelișul conjunctiv al rădăcinii părului. [< fr. *follicule*, cf. lat. *folliculus* — săculeț]

FOLICULÁR, -Ă *adj.* referitor la foliculi. O *hormon* ~ = foliculină. / cf. fr. *folliculaire*]

FOLÍCULĂ *s. f.* *(bot.)* fruct alungit, compus dintr-o carpelă îndoită ca un cornet. [< fr. *follicule*, cf. lat. *folliculus*]

FOLICULÍNĂ *s. f.* hormon secretat de glandele sexuale feminești ; estronă. ● medicament care conține acest hormon. [< fr. *folliculine*]

FOLICULINEMÍE *s. f.* *(med.)* prezență a foliculinei în sînge. [gen. *-iei.* / < fr. *folliculinémie*]

FOLICULINURÍE *s. f.* *(med.)* prezență a foliculinei în urină. [gen. *-iei.* / < fr. *folliculinurie*]

FOLICULÍTĂ *s. f.* boală de piele caracterizată prin mici băsicuțe pline cu puroi, localizate în jurul unui fir de păr. [< fr. *folliculite*]

FOLICULÓZĂ *s. f.* conjunctivită la copii caracterizată prin apariția de mici granulații pe conjunctivă. [cf. fr. *folliculose*]

FÓLIE[1] *s. f.* *(tehn.)* foaie subțire de material plastic din care se fac pelerine, glugi, umbreluțe pentru ploaie etc. [gen. *-iei.* / < it. *foglia*, germ. *Folie*]

FOLÍE[2] *s. f.* *(liv.)* 1. nebunie, demență. 2. *(muz.)* folia. [< fr. *folie*, it. *follia*]

FÓLIO *s. n.* 1. foaie de hîrtie îndoită o singură dată și formînd o coală de format mare, numerotată pe o singură parte. v. in-folio. ● număr al unei pagini. 2. pelicula care, aplicată pe o hîrtie subțire, servește la imprimarea titlurilor pe copertele legate în pînză sau piele. [pron. *-li-o.* / < fr. *folio*, cf. it. *foglio*, lat. *folium* — foaie]

FOLIOLÁT, -Ă *adj.* *(despre frunze compuse)* format din foliole. [pron. *-li-o-.* / cf. fr. *foliolé*]

FOLIÓLĂ *s. f.* fiecare dintre frunzulițele care formează o frunză compusă. [pron. *-li-o-.* / < fr. *foliole*]

FÓLIUM *s. n.* 1. formație anatomică în formă de frunză. 2. curbă geometrică a cărei formă seamănă cu o frunză. [pron. *-li-um.* / < lat. *folium*]

FOLK *s. n.* curent în muzică, sculptură, arta grafică etc., care propagă preluarea unor tradiții populare. ● preluare a motivelor folclorice cu mijloace moderne, originale. ● producție artistică care are la bază principiile acestui curent ; folclor prelucrat artistic. [< engl. *folk*]

FÓLKETING *s. n.* denumire a parlamentului în Danemarca. [< germ. *Folketing*]

FOLKLOR *s. n.* v. folclor.

FOLK-SONG *s. n.* cintec popular caracterizat prin intenții vădite de critică contra unei societăți anumite, ca expresie a unei culturi, a unui grup neintegrat ideologic în acea societate. [pron. *folc-son.* / < engl., fr., it. *folk-song*]

FOMENTÁȚIE *s. f.* aplicarea în scop terapeutic a unui medicament cald pe o parte a corpului ; *(pop.)* oblojire. ● medicament folosit în acest scop. [gen. *-iei.* / < fr. *fomentation*]

FON- v. fono-.

FON *s. m.* *(fiz.)* unitate de măsură a intensității sunetelor, apreciată după senzația sonoră pe care o produce. [< fr. *phone*]

-FÓN element secund de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) sunet", „vorbire", „vorbitor", „fonație". [< fr. *-phone*, cf. gr. *phonè*]

FONASTENÍE *s. f.* oboseală a organelor vocale. [< fr. *phonasthénie*]

FONATÓR, -OÁRE *adj.* care produce sunetele vorbirii. O *organ* (sau *aparat*) ~ = organ (sau aparat) care produce sunetele vorbirii. [< fr. *phonateur*]

FONÁȚIE *s. f.* v. fonațiune.

FONAȚIÚNE *s. f.* *(biol., fiz.)* ansamblul fenomenelor care produc vocea. [pron. *-ți-u-.* var. *fonație* s. f. / < fr. *phonation*, cf. gr. *phonè* — voce]

FONCÉ *adj. invar.* *(franțuzism ; despre culori)* închis. [< pron. *fon-sé.* / < fr. *foncé*]

FONCIÉRĂ *s. f.* *(rar)* impozit funciar. [pron. *-ci-e-.* / < fr. *foncière*]

FOND *s. n.* I. 1. ceea ce este esențial într-un lucru, conținut. O *articol de* ~ = articol care tratează o problemă importantă actuală ; editorial ; ~ *lexical principal* = partea esențială și cea mai stabilă a vocabularului unei limbi, cuprinzînd cuvintele care exprimă noțiunile fundamentale din viața și activitatea oamenilor și constituind baza pentru formarea de cuvinte noi. ● *în* ~ = în realitate, de fapt. 2. trăsăturile de bază ale caracterului, ale individualității unei persoane. 3. culoare care formează cîmpul, baza unui tablou, din care se detașează figurile, detaliile. ● *(poligr.)* strat de culoare sau ornament peste care se tipărește un text. 4. *(sport) alergare de* ~ = alergare pe distanță lungă. II. 1. totalitatea mijloacelor materiale și bănești de care dispune o întreprindere, o instituție etc. O ~ *de acumulare* = parte a venitului național pe seama căreia se realizează creșterea și perfecționarea producției, se creează rezerve și se asigură sporirea fondurilor și rezervelor materiale din sfera neproductivă. 2. totalitatea bunurilor, a valorilor dintr-un anumit domeniu (mai ales cultural). O ~ *de cărți* = totalitatea cărților pe care le posedă o bibliotecă. [< fr. *fond*]

FONDÁ *vb. I.* v. funda.

FONDÁCO *s. n.* *(italienism)* 1. prăvălie,

magazin unde se vindeau diferite mărfuri. 2. han medieval pentru negustori (mai ales pe coastele mediteraneene). [< it. *fondaco*]

FONDAMÉNT *s. n.* v. fundament.

FONDAMENTÁ *vb. I.* v. fundamenta.

FONDAMENTÁL, -Ă *adj.* v. fundamental.

FONDÁNT *s. m.* 1. *(metal.)* substanță care formează împreună cu altă substanță un compus cu punctul de topire inferior punctului de topire al componenților. 2. medicament care ajută la reducerea unei inflamații. 3. șerbet. // *adj. f. bomboană ~ă* (și *s. f.*) = bomboană făcută dintr-o compoziție asemănătoare șerbetului și umplută cu o compoziție aromată. [< fr. *fondant*]

FONDÁRE *s. f.* v. fundare.

FONDATÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* (cel) care fondează ceva ; întemeietor ; ctitor. [var. *fundator, -oare* s. m. f. / cf. fr. *fondateur*]

FONDÁȚIE *s. f.* v. fundație.

FONDERÍE *s. f.* *(metal.)* instalație metalurgică în care se topesc minereurile pentru a se extrage din ele metalele ; topitorie, turnătorie. [< fr. *fonderie*]

FONDÍST, -Ă *s. m. f.* sportiv care susține probe atletice de fond. [< *fond* + *-ist*]

FONDÚ *s. n.* *(cinem.)* procedeu cu ajutorul căruia o imagine poate să apară sau să dispară lent. [< fr. *fondu*]

FONÉM *s. n.* *(lingv.)* cea mai mică unitate fonică a limbii care are funcția de a deosebi învelișul sonor al cuvintelor și al morfemelor. [pl. *-me, -muri.* / < fr. *phonème*, cf. gr. *phonema*]

FONEMÁTIC, -Ă *adj.* fonemic. [< fr. *phonématique*]

FONÉMIC, -Ă *adj.* *(lingv.)* referitor la fonem ; fonematic. [< fr. *phonémique*, engl. *phonemic*]

FONENDOSCÓP *s. n.* *(med.)* instrument de consultație, format dintr-o cameră de rezonanță care amplifică sunetele ; stetoscop. [< fr. *phonendoscope*]

FONÉTIC, -Ă *adj.* referitor la fonetică. O *ortografie ~ă* = ortografie în care scrierea cuvintelor se face după felul cum se pronunță. [< fr. *phonétique*]

FONÉTICĂ *s. f.* disciplină care studiază structura sonoră, modificările și legile după care se modifică sunetele unei limbi. [< fr. *phonétique*]

FONETICIÁN, -Ă *s. m. f.* specialist în fonetică ; fonetist. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni, -iene.* / < fr. *phonéticien*]

FONETÍSM *s. n.* totalitatea sunetelor unui sistem fonetic ; mod de pronunțare propriu unei limbi, unui dialect etc. [< fr. *phonétisme*]

FONETÍST, -Ă *s. m. f.* 1. fonetician. 2. partizan al ortografiei fonetice. [< fr. *phonétiste*]

FONGI- v. fungi-.

FONGIFÓRM, -Ă *adj.* v. fungiform.

FONGISTÁTIC, -Ă *adj.* v. fungistatic.

FÓNGUS *s. n.* fungozitate. [< fr. *fongus*, cf. lat. *fungus* — ciupercă]

FONIATRÍE *s. f.* disciplină medicală care studiază tulburările și afecțiunile vocii. [pron. *-ni-a-*. gen. *-iei.* / < fr. *phoniatrie*]

FONIÁTRU, -Ă *s. m. f.* medic specialist în foniatrie. [< fr. *phoniatre*]

FÓNIC, -Ă *adj.* 1. format din sunete, privitor la sunete. 2. sonor. // element secund de compunere savantă cu semnificația „sonor", „de sunet", „de vorbire", cu ajutorul căruia se formează adjective. [< fr. *phonique*, it. *fonico*, cf. gr. *phonos*]

FONÍE *s. f.* *(lingv.)* calitate a sunetelor limbii rezultate din vibrarea coardelor vocale în timpul emisiunii lor ; sonoritate (a sunetelor limbii). // element secund de compunere savantă cu semnificația „sunet", „fonație", „vorbire". [gen. *-iei.* / < fr. *phonie*]

FONO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) sunet", „(referitor la) cuvînt, vorbire, fonație". [var. *fon-.* / < fr. *phono-*, it. *fono-*, cf. gr. *phone* — voce]

FONOAUDIOLOGÍE *s. f.* știință care se ocupă cu studiul relațiilor dintre funcțiile auditivă și fonatorie. [pron. *-no-a-u-di-o-*. gen. *-iei.* / cf. fr. *phonoaudiologie*]

FONOCARDIOGRÁF *s. f.* aparat pentru înregistrarea grafică a zgomotelor inimii. [pron. *-di-o-*. / < fr. *phonocardiographe*]

FONOCARDIOGRAFÍE *s. f.* *(med.)* metodă de înregistrare grafică a zgomotelor inimii. [pron. *-di-o-*. gen. *-iei.* / < fr. *phonocardiographie*]

FONOCRDIOGRÁMĂ *s. f.* înregistrare grafică obținută la fonocardiograf. [pron. *-di-o-*. / < fr. *phonocardiogramme*]

FONOCONFÓRT *s. n.* ansamblu de condiții care fac o locuință comodă, plăcută din punctul de vedere al izolării fonice. [cf. engl. *phonoconfort*]

FONOGÉNIC, -Ă *adj.* *(despre voce)* care se pretează la înregistrare. [< fr. *phonogénique*]

FONOGHÍD *s. n.* mic aparat sonor portativ pus la dispoziția vizitatorilor unei expoziții, care conține (înregistrat pe bandă de magnetofon) o descriere a sălilor acesteia. [cf. fr. *phonoguide*]

FONOGRÁF *s. n.* aparat pentru imprimarea și reproducerea sunetelor cu ajutorul unui disc din material plastic. [< fr. *phonographe*, cf. gr. *phone* — voce, *graphein* — a scrie]

FONOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la fonograf sau fonografie. [< fr. *phonographique*]

FONOGRAFÍE *s. f.* operația de înregistrare mecanică și de redare a sunetelor. [gen. *-iei.* / < fr. *phonographie*]

FONOGRÁMĂ *s. f.* înregistrare a sunetelor cu mijloace electrice, mecanice etc. ● mesaj transmis prin telefon și scris de operator pe un formular special ; telegramă telefonată. [< fr. *phonogramme*, cf. gr. *phone* — sunet, *gramma* — scriere]

FONOGRÁMIC, -Ă *adj.* referitor la fonogramă. [< fr. *phonogrammique*]

FONOLÍT *s. n.* rocă efuzivă folosită ca fondant în ceramică. [< fr. *phonolite*]

FONOLÍTIC, -Ă *adj.* alcătuit din fonolit. [< fr. *phonolitique*]

FONOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în fonologie. [< fr. *phonologique*]

FONOLÓGIC, -Ă *adj.* de fonologie. [cf. fr. *phonologique*]

FONOLOGÍE *s. f.* 1. disciplină care studiază sunetele vorbite din punctul de vedere al structurii lor sonore și al funcției pe care o îndeplinesc în limbă. 2. disciplină lingvistică avînd ca subiect fonemele. [gen. *-iei.* / < fr. *phonologie*]

FONOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la fonometrie. [< fr. *phonométrique*]

FONOMETRÍE *s. f.* măsurarea intensității sunetelor. [gen. *-iei.* / < fr. *phonométrie*, cf. gr. *phone* — sunet, *metron* — măsură]

FONOMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea intensității sunetelor. [< fr. *phonomètre*]

FONOMÍMIC, -Ă *adj. metodă ~ă* = metodă de însușire a literelor de către copii, care constă în fixarea sunetului în mod vizual prin gestică și mimică ; fonomimie. [cf. it. *fonomimico*]

FONOMIMÍE *s. f.* reprezentare a sunetelor vorbirii (fonemelor) cu gesturi (folosită mai ales la comunicarea între surdomuți). [gen. *-iei.* / cf. it. *fonomimia* < gr. *phone* — sunet, *mimos* — imitator]

FONOMONTÁJ *s. n.* program radiofonic realizat în laborator prin combinarea de diverse înregistrări magnetice obținute separat. [< fr. *phonomontage*]

FONOTECĂRE *s. f.* selecționarea părții utile a înregistrărilor efectuate pe benzi de magnetofon sau pe pelicule cinematografice. [< *fonotecă*]

FONOTÉCĂ *s. f.* 1. colecție de înregistrări sonore (efectuate pe disc, pe bandă de magnetofon etc.). 2. mobilă sau încăpere special amenajată în care se păstrează o astfel de colecție. [< fr. *phonothèque*, cf. gr. *phone* — sunet, *theke* — dulap]

FONTANÉLĂ *s. f.* spațiu membranos situat în partea superioară a craniului unui nou-născut, care n-a ajuns la completă osificare ; *(pop.)* moalele capului. [< fr. *fontanelle*]

FONTĂ *s. f.* aliaj de fier și carbon, produs în furnale înalte ; tuci. [< fr. *fonte*]

FONTÚRĂ *s. f.* bară de oțel care susține și conduce acele la mașinile de tricotat. [< fr. *fonture*]

FOOTING *s. n. (sport)* tip de antrenament în care se alternează cursele cu marșurile pentru a întări rezistența gambelor și a respirației. [pron. *fú-tin.* / < engl., fr., it. *footing* < *foot* — a merge pe jos]

FOR *s. n.* 1. piață publică în orașele romane, unde se făcea comerț, se țineau întruniri politice, se judecau procese etc. 2. autoritate; instanță. ● *~ interior* = conștiință. [var. *forum* s. n. / < lat. *forum*, fr. *for*]

-FOR element secund de compunere savantă cu semnificația „care poartă", „purtător". [< fr. *-phore*, it. *-foro*, cf. gr. *phoros*]

FORÁ *vb. I. intr.* a găuri (prin săpare) pământul pentru a ajunge la straturile de țițel, la zăcămintele de minereu etc. [< fr. *forer*, cf. lat. *forare*]

FORÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi (ușor) forat ; care poate fi dislocat prin foraj. [cf. fr. *forable*]

FORABILITÁTE *s. f.* însușire a rocilor de a fi ușor dislocate prin foraj. [cf. fr. *forabilité*]

FORÁIBĂR *s. n.* dispozitiv de metal în formă de șurub îndoit în unghi drept, cu care se blochează o ușă sau o fereastră. [pron. *-rai-.* / < germ. *Vorreiber*]

FORÁJ *s. n.* forare. [< fr. *forage*]

FORÁMEN *s. n. (biol. ; anat.)* deschizătură, orificiu de dimensiuni mici. [< lat. *foramen*]

FORAMINIFÉRE *s. n. pl.* ordin de animale unicelulare din încrengătura protozoarelor, care au corpul acoperit cu o cochilie calcaroasă ; *(la sg.)* animal din acest ordin. [sg. *foraminifer.* / < fr. *foraminifères*, cf. lat. *foramen* — orificiu]

FORÁRE *s. f.* acțiunea de a fora și rezultatul ei ; foraj. [< *fora*]

FORBÁN *s. m. (liv.)* pirat, corsar ; om care nu respectă nici o lege. O *~ literar* = plagiator. [< fr. *forban*]

FÓRCEPS *s. n.* instrument de forma unui clește, cu care se scoate copilul din pîntecele mamei în cazuri de nașteri grele. [pl. *-suri, -se.* / < fr., lat. *forceps*]

FÓRCING *s. n. (sport)* preluarea inițiativei de joc ; exercitarea presiunii asupra adversarului, atac susținut. [pron. *forsing.* / < engl. *forcing*]

FORCIPRESÚRĂ *s. f. (med.)* aplicarea pe un vas (lezat) a unei presiuni pentru a opri o hemoragie. [< fr. *forcipressure*]

FORDÍSM *s. n.* sistem de organizare capitalistă a muncii și de salarizare, care urmărește să stoarcă cît mai multă plusvaloare pe baza sporirii maxime a intensității muncii prin divizarea extremă a muncii pe operații organizate în flux continuu, pe bandă rulantă. [cf. fr. *fordisme*, it. *fordismo* < *Ford*, industriaș american]

FORDÍST, -Ă *adj.* referitor la fordism, propriu fordismului. [cf. it. *fordista*]

FORECHECKING *s. n.* mijloc de stăvilire a atacului advers la hochei. [pron. *forcechin.* / < engl. *forechecking*]

FOREHÁND *s. n.* (op. b a c k h a n d) lovitură a mingii la tenis executată în așa fel, încît mîna care ține racheta are palma îndreptată în afară, nu spre corp. [pron. *forhend.* pl. *-duri.* var. *forhend* s. n. / < engl. *forehand*]

FORESTIÉR, -Ă *adj.* referitor la păduri ; silvic. O *perdea ~ă* = fîșie de pădure plantată în scopul îmbunătățirii climei. // *s. m. f.* funcționar în administrația forestieră. [< fr. *forestier*]

FORÉZĂ *s. f.* mașină de forat. [< fr. *foreuse*]

FOREZÍE *s. f. (biol.)* transportare a indivizilor unei specii de către indivizii altei specii, fără ca între cele două organisme să existe relații de parazitism. [gen. *-iei.* / < fr. *phoresie*, cf. gr. *phoresis* — transportare]

FORFÁIT *s. n.* v. f o r f e t.

FORFÉT *s. n. (sport)* pierderea unui drept ca penalizare pentru nerespectarea regulamentului de către un concurent sau o echipă. O *a declara ~* = a nu se prezenta la o probă sportivă la care era angajat. ● sumă pe care proprietarul unui cal angajat într-o cursă este obligat s-o plătească dacă nu-l lasă să alerge. [pl. *-turi.* scris și *forfait.* / < fr., engl. *forfait*]

FORFETÁ *vb. I. tr.* a declara forfet ; a se sustrage. [cf. fr. *forfaire*]

FORFETÁR, -Ă *adj. (despre tarife, taxe etc.)* fixat dinainte la o sumă globală și uniformă ; în paușal. [< fr. *forfaitaire*]

FORHÉND *s. n.* v. f o r e h a n d.

-FORÍE element secund de compunere savantă cu semnificația „purtare", „comportament", „(referitor la) atitudine". [< fr. *-phorie*, cf. gr. *phorein* — a comporta]

FÓRINT *s. m.* unitate monetară în Ungaria. [< mag. *forint*, cf. it. *forint*]

FORJÁ *vb. I. tr.* 1. a prelucra (un metal), prin deformare plastică la cald sau la rece, cu ajutorul presei și al ciocanului. 2. *(fig.)* a făuri, a crea. [p. i. 3,6 *-jează*, ger. *-jînd.* / < fr. *forger*]

FORJÁBIL, -Ă *adj. (despre metale, aliaje)* care se poate forja. [cf. fr. *forgeable*]

FORJABILITÁTE *s. f.* proprietate a unor materiale metalice de a fi forjabile. [< *forjabil* + *-itate*]

FORJÁR *s. m.* forjor. [et. incertă]

FORJÁRE *s. v.* acțiunea de a forja (1) și rezultatul ei ; prelucrare la forjă a metalelor. [< *forja*]

FORJÁT, -Ă *adj. (despre metale)* lucrat prin forjare. O *fier ~* = oțel lucrat cu cio-

canul în diferite forme și întrebuințat în ornamentație. [< *forjă*]

FÓRJĂ *s. f.* instalație simplă, fixă sau mobilă, pentru încălzirea metalelor în vederea forjării, formată dintr-o vatră, o sursă de alimentare cu aer și un suport pe care se încălzesc metalele. ● atelier de fierărie. [< fr. *forge*]

FORJERÍE *s. f.* atelier în care se forjează. [gen. *-iei.* / < *forjă* + *-erie*]

FORJÓR *s. m.* muncitor care lucrează la forjă ; forjar. [< *forjă* + *-or*]

-FORM element secund de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) formă", „cu o anumită formă". [< fr. *-forme*]

FORMÁ *vb. I. tr., refl.* **1.** a (se) face, a lua ființă. ● a (se) constitui, a (se) organiza. ● *tr.* a alcătui, a confecționa. **2.** a (se) educa, a (se) dezvolta ; a crește. [< fr. *former*, it., lat. *formare*]

FORMÁJ *s. n. (tehn.)* acțiunea de a forma, de a da formă unui obiect manufacturat ; formare. [cf. fr. *formage*]

FORMÁL, *-Ă adj.* **1.** făcut din formalism, de formă. **2.** referitor la formă, al formei. **3.** formulat în termeni preciși, categorici. [cf. it. *formale*, fr. *formel*, lat. *formalis*]

FORMALDEHÍDĂ *s. f.* produs gazos cu miros iritant, foarte solubil în apă ; aldehidă formică. [< fr. *formaldéhyde*]

FORMALÍNĂ *s. f.* formol. [< fr. *formaline*]

FORMALÍSM *s. n.* **1.** orientare în artă, estetică, literatură care rupe forma de conținut, tinzînd să supraaprecieze forma operei în dauna conținutului, să considere forma un scop în sine și nu ca expresie a conținutului. **2.** atitudine caracterizată prin respectarea birocratică, strîmtă și superficială a formalităților. ● atitudine de politețe conformistă, protocolară, exagerată. O *~ etic* = respectare pur formală a preceptelor și normelor morale. [cf. fr. *formalisme*, it. *formalismo*, rus. *formalizm*]

FORMALÍST, *-Ă adj., s. m. f.* **1.** (om) pătruns de formalism. **2.** (cel) care ține mai mult la forme, care se conformează îngust formelor ; birocrat. [cf. fr. *formaliste*, rus. *formalist*]

FORMALITÁTE *s. f.* **1.** formă, regulă care trebuie respectată la îndeplinirea unui act pentru a-i da valabilitate. **2.** ceremonie, etichetă impusă de uzanțe, de politețe. [cf. fr. *formalité*]

FORMALIZÁ *vb. I.* **1.** *tr.* a da un caracter formal unui sistem de cunoștințe. ● *(log.)* a reduce la un sistem pur sintactic de simboluri (potrivit procedurilor logicii moderne), la un sistem de cunoștințe. **2.** *refl.* a se supăra, a fi ofensat din cauza unei mojicii, a unei impoliteți etc. [< fr. *formaliser*]

FORMALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) formaliza. [< *formaliza*]

FORMÁNT *s. m.* element constitutiv esențial al unui sunet, al unui fonem, al unui cuvînt etc. [< fr. *formant*]

FORMÁR *s. m.* formator. [cf. fr. *formaire*]

FORMÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) forma și rezultatul ei ; formaj ; formație. [< *forma*]

FORMÁT *s. n.* forma și dimensiunile unui obiect ; dimensiunile unei pagini care rezultă în urma împăturirii unei coli de tipar ; *(p. ext.)* dimensiune. ● formare. O *mașină de ~* = mașină care execută îndesarea în forme, cutii de miez sau alte dispozitive a amestecului de materiale necesare obținerii formelor de turnătorie. [pl. *-te, -turi.* / cf. fr. *format*, it. *formato*]

FORMÁT, *-Ă adj.* instruit, educat, pregătit. ● matur. [< *forma*]

FORMATÍV, *-Ă adj.* care servește pentru formarea cuiva. [< fr. *formatif*]

FORMATÓR, *-OARE s. m. f.* muncitor care confecționează forme de turnătorie. // *s. n.* aparat de laborator folosit pentru formarea foilor de pastă de hîrtie sau de semifabricate fibroase pe baza cercetării cărora se determină caracteristicile fizico-chimice. [cf. fr. *formateur*]

FORMAȚÍE *s. f.* **1.** întocmire, alcătuire, organizare ; formare. ● complex de strate din scoarța Pămîntului depuse într-o anumită perioadă geologică. **2.** *~ social-economică* = categorie a materialismului istoric ce desemnează o treaptă istorică determinată a dezvoltării societății, caracterizată printr-un nivel determinat al forțelor de producție, prin relațiile de producție corespunzătoare acestora și o suprastructură generată de aceste relații. **3.** așezare, dispozitiv al unei unități militare în vederea unei acțiuni. **4.** ansamblu, echipă. **5.** combinație de cifre, de figuri sau de poziții la unele jocuri (la loterie etc.). [gen. *-iei.* var. *formațiune* s.f. / < fr. *formation*, it. *formazione*, lat. *formatio*]

FORMAȚIONÁL, *-Ă adj. (despre învățămînt)* care pune accentul pe pregătirea profesională a specialiștilor de diferite categorii. [pron. *-ți-o-.* / < engl. *formational*]

FORMAȚIÚNE *s. f.* v. formație.

FÓRMĂ *s. f.* **1.** înfățișare, aspect exterior ; contur. ● *(fil.)* categorie filozofică ce desemnează modul de existență, de organizare internă, interacțiunea și legăturile reciproce dintre elementele constitutive ale obiectului. ● stabilirea de maximă capacitate de efort a organismului, obținută prin antrenament ; condiție fizică bună. O *a fi în ~* = a fi, a se afla în cele mai bune condiții. **2.** totalitatea mijloacelor prin care se exprimă conținutul unei opere de artă (mai ales de literatură). **3.** fel, chip, mod. ● mod de organizare, de conducere politică, socială etc. **4.** dispoziție legală de procedură. O *viciu de ~* = nerespectare a unei dispoziții de procedură care atrage anularea unui act sau a unei hotărîri judecătorești. **5.** aspect pe care îl ia un cuvînt pentru a îndeplini o funcție gramaticală. **6.** stare de agregare a corpurilor. **7.** *(metal.)* negativul în care se toarnă o piesă. ● *(poligr.)* cutie de oțel în care se toarnă litere ; zaț al unei pagini. **8.** *(mat.)* fiecare dintre expresiile analitice sub care poate fi pusă aceeași relație. ◔ polinom omogen. [< fr. *forme*, it., lat. *forma*]

FORMERÉT *s. n. (arhit.)* arc de ancadrament longitudinal, paralel cu axa bolții, înserat într-un zid lateral. [< fr. *formeret*]

FORMIÁT *s. m.* sare a acidului formic. [pron. *-mi-at.* / < fr. *formiate*]

FÓRMIC, *-Ă adj. acid ~* = acid corosiv care se găsește în stare naturală în corpul furnicilor ; *aldehidă ~ă* = formaldehidă. [< fr. *formique*]

FORMIDÁBIL, *-Ă adj.* uimitor, extraordinar ; uluitor, colosal. [cf. fr. *formidable*, it. *formidabile*, lat. *formidabilis*]

FORMÓL *s. n.* soluție apoasă de formaldehidă, folosită ca dezinfectant ; formalină. [< fr. *formol*]

FORMOLIZÁ *vb. I. tr.* **1.** a dezinfecta cu formol o încăpere sau obiectele contaminate cu microorganisme patogene. **2.** a fixa țesuturile animale cu ajutorul formolului sau al vaporilor de formol. [< *formol* + *-iza*, după fr. *formoler*]

FORMOLIZÁRE *s. f.* acțiunea de a formoliza. [< *formoliza*]
FORMULÁ *vb. I. tr.* a da formă, a exprima, a spune în cuvinte (o idee, o gîndire etc.). [< fr. *formuler*, it. *formulare*]
FORMULÁR *s. n.* 1. imprimat care se completează în vederea întocmirii unui act. 2. carte care cuprinde o culegere de formule dintr-un anumit domeniu ; culegere de formule. [cf. fr. *formulaire*]
FORMULÁRE *s. f.* acțiunea de a formula și rezultatul ei. [< *formula*]
FORMULARÍSTICĂ *s. f.* arta întocmirii de formulare. [et. incertă]
FORMÚLĂ *s. f.* 1. expresie generală și invariabilă a unei idei, a unei relații etc. care poate fi aplicată în mai multe cazuri particulare. O ~ *de politețe* = formă convențională de exprimare folosită pentru a se adresa unei autorități sau unei persoane. ◊ frază-tip care cuprinde termenii formali și expreși în care trebuie compus un act, o sentință etc. 2. expresie matematică reprezentînd o relație generală între mai multe mărimi. 3. expresie în simboluri care reprezintă compoziția unei combinații chimice. 4. soluție ; mod de a face ceva, mijloc. 5. parolă. [< lat., it. *formula*, fr. *formule*]
FORNICÁ *vb. I. intr. (liv.)* a face luxură, a se desfrîna. [p. i. *fornic*. / < fr. *forniquer*, lat. *fornicari*]
FORNICATÓR, -OÁRE *s. m. f.* desfrînat. [< fr. *fornicateur*]
FORNICÁȚIE *s. f.* luxură. [< fr. *fornication*, lat. *fornicatio*]
FORPÍC *s. n.* compartiment etanș în prora unei nave, destinat să limiteze invadarea apei și în care se păstrează lanțul ancorei, diferite vopsele etc. [< germ. *Vorpick*, cf. engl. *forepeak*]
FORSTERÍT *s. n.* silicat natural de magneziu. [< fr. *forstérite*, cf. *J. R. Forster*, naturalist englez]
FORȘPÁN *s. n.* parte incipientă a unui film la proiecție. [< germ. *Vorspann*]
FORT *s. n.* fortificație care face parte dintr-un sistem menit să apere un oraș, o trecătoare, o linie strategică etc. [< fr. *fort*, it. *forte*]
FORTĂREÁȚĂ *s. f.* punct întărit cu fortificații și dotat cu o garnizoană permanentă ; cetățuie. O ~ *zburătoare* = avion greu, de bombardament, blindat puternic. [< fr. *forteresse*]
FÓRTE *adj. invar. (liv.)* tare, puternic. O *a se face* ~ = a se declara capabil, în stare să... // *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* intens, tare, puternic. O ~ *fortissimo* = extrem de tare, cît se poate de tare ; *mezzo* ~ = prea tare ; ~-*piano* = piano (și numai prima notă forte). [< it. *forte*, cf. fr. *fort*, lat. *fortis*]
FORTIFIÁNT, -Ă *adj., s. m.* (medicament) întăritor ; tonic. [pron. *-fi-ant*. / < fr. *fortifiant*]
FORTIFICÁ *vb. I.* 1. *tr., refl.* a întări, a oțeli (un organism). 2. *tr.* a întări cu fortificații (un oraș, o linie de luptă etc.). [p. i. *fortific*, 3, 6 *-că*. / < fr. *fortifier*, it., lat. *fortificare* < *fortis* — puternic, *facere* — a face]
FORTIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) fortifica și rezultatul ei. [< *fortifica*]
FORTIFICÁȚIE *s. f.* construcție de apărare făcută din pămînt, din piatră, din beton armat etc. care întărește un oraș, o linie de luptă etc. [gen. *-iei*. var. *fortificațiune* s. f. / cf. fr. *fortification*, lat. *fortificatio*]
FORTIFICAȚIÚNE *s. f.* v. fortificație.

FORTÍSSIMO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* cu maximă intensitate, foarte tare. [< it. *fortissimo*]
FORTRÁN *s. n. (cib.)* limbaj de calculator pentru programare. [< fr. *fortran* < engl. *for(mulation) tran(slator)*]
FORTUÍT, -Ă *adj.* venit pe neașteptate ; neprevăzut, întîmplător, inopinat. [pron. *-tu-it*. / cf. fr. *fortuit*, lat. *fortuitus*]
FORTÚNA *s. f. (mit.)* soartă ; noroc ; zeița sorții. [< lat. *fortuna*]
FORȚÁ *vb. I. tr.* 1. a sili, a constrînge, a obliga (pe cineva la ceva). ● *refl.* a se sili, a se osteni, a se forța. 2. a sparge, a strica, a deschide violent (o închizătoare) ; a umbla puternic, cu forță (cu un mecanism etc.). O *a* ~ *ușa* (cuiva) = a intra cu sila în casa (cuiva) ; *a* ~ *nota* = a întrece măsura (în comportarea față de cineva). [< it. *forzare*, cf. fr. *forcer*, lat. t. *fortiare*]
FORȚÁMÉNTE *adv. (liv.)* necesar, obligatoriu ; forțat ; riguros. [cf. it. *forzatamente*, fr. *forcément*]
FORȚÁRE *s. f.* acțiunea de a forța și rezultatul ei ; silire ; spargere, stricare. [< *forța*]
FORȚÁT, -Ă *adj.* 1. făcut, impus prin forță. O *curs* ~ (al unei valori) = curs impus, ducînd la obligația legală de a primi ca plată hîrtie-monedă neconvertibilă în aur ; *marș* ~ = marș în care trupele execută în 24 de ore o deplasare mai mare decît în mersul normal. 2. silit, nefiresc, nenatural. 3. făcut prin violență, printr-un efort deosebit. 4. *(despre închizători, uși)* deschis, spart cu forța. [< *forța*, cf. it. *forzato*]
FÓRȚĂ *s. f.* I. 1. putere, tărie, vigoare. O *tur de* ~ = acțiune care cere multă putere, îndemînare și energie ; ~ *de muncă* = capacitatea de muncă a omului, totalitatea aptitudinilor lui fizice și intelectuale datorată cărora el este în stare să producă bunuri materiale ; ~ *de producție* = categorie economică, desemnînd una din laturile modului de producție, cuprinzînd totalitatea mijloacelor de producție și a forțelor de producție, privite în unitatea și în interacțiunea lor dialectică. ● energie morală. ● aptitudine, capacitate. 2. ~*e armate* = armată, unități militare. II. energie, putere naturală, element al naturii. ● cauză care scoate un corp din starea de repaus sau de mișcare sau care schimbă direcția și viteza mișcării. III. constrîngere, violență. O *(caz de)* ~ *majoră* = situație în care cineva nu poate acționa după voință din cauza unor împrejurări care îl domină. [pl. *-țe*. / < fr. *force*]
FÓRUM *s. n.* v. for.
FORZÁTO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* puternic accentuat. [pron. *-ța-to*. / < it. *forzato*]
FÓRZAȚ *s. n. (poligr.)* filă liberă, albă sau colorată, între scoarța cărților legate și prima filă. [< germ. *Vorsatz*]
FÓSĂ *s. f.* 1. depresiune largă și puțin adîncă la suprafața unei structuri anatomice ; cavitate. O ~ *nazală* = fiecare dintre cele două jumătăți ale cavității nazale. 2. depresiune alungită și adîncă pe fundul oceanelor, depășind 6 000 m ; groapă abisală. depresiune mai mult sau mai puțin largă și adîncă în sol. 3. *(teatru)* porțiune care desparte scena de sală, rezervată orchestrei. [< fr. *fosse*, it. *fossa*, cf. lat. *fossa* — șanț, groapă]
FOSÉTĂ *s. f. (anat.)* mică fosă. ● gropiță în barbă sau în obraji. [< fr. *fossette*]

FOSFÁT *s. m.* 1. sare sau ester al acidului fosforic. 2. îngrășământ agricol compus din săruri de fosfor. [< fr. *phosphate*]

FOSFATÁ *vb. I. tr.* 1. a îngrășa cu fosfați terenurile de cultură. 2. a adăuga fosfat de calciu în mustul de struguri pentru a activa fermentația și a mări procentul de alcool în vin. 3. a acoperi piesele de oțel sau de fontă cu un strat protector, anticorosiv, de fosfat cristalin. [< fr. *phosphater*]

FOSFATÁRE *s. f.* acțiunea de a fosfata și rezultatul ei. [< *fosfata*]

FOSFATÁZĂ *s. f.* enzimă capabilă să hidrolizeze și să precipite sărurile organice ale acidului fosforic. [< fr. *phosphatase*]

FOSFÁTIC, -Ă *adj.* care conține fosfat. [< fr. *phosphatique*]

FOSFATÍDĂ *s. f.* substanță din clasa lipidelor, care conține în molecula sa fosfor și care se găsește mai ales în țesutul nervos. [< fr. *phospatide*]

FOSFATÚRIE *s. f.* (*med.*) exces de fosfați de calciu în urină. [gen. *-iei.* / < fr. *phosphaturie*]

FOSFÉNĂ *s. f.* senzație luminoasă care apare, mai ales sub forma unor puncte luminoase, atunci cînd închidem ochii și apăsăm cu degetele pe pleoape ; fotopsie. [pl. *-ne.* / < fr. *phosphène*, cf. gr. *phos* — lumină, *phainein* — a apărea]

FOSFÍNE *s. f. pl.* (*chim.*) clasă de compuși organici derivînd din hidrogenul fosforat. [< fr. *phosphines*]

FOSFÍT *s. m.* sare a acidului fosforos. [< fr. *phosphite*]

FOSFOPROTEÍDE *s. f. pl.* substanțe compuse dintr-o proteină și acid fosforic. [< fr. *phosphoprotéides*]

FÓSFOR *s. n.* element chimic otrăvitor, inflamabil, care nu se găsește liber în natură. [< fr. *phosphore*, cf. gr. *phos* — lumină, *phoros* — purtător]

FOSFORÁT, -Ă *adj.* care conține fosfor. [cf. fr. *phosphoré*]

FOSFORESCÉNT, -Ă *adj.* care prezintă fosforescență, care emite lumină în întuneric. [< fr. *phosphorescent*]

FOSFORESCÉNȚĂ *s. f.* fenomen de luminescență pe care îl prezintă un corp care emite lumină spontan sau prin acțiunea unei arderi lente ; (*p. ext.*) sclipire. [< fr. *phosphorescence*]

FOSFÓRIC, -Ă *adj.* 1. *acid* ~ = acid care rezultă din combinația fosforului cu oxigenul. 2. (*fig.*) luminos, strălucitor, fosforescent. [< fr. *phosphorique*]

FOSFORÍSM *s. n.* intoxicație cu fosfor, caracterizată prin faptul că oasele devin sfărîmicioase și se fracturează ușor. [< fr. *phosphorisme*]

FOSFORÍT *s. n.* fosfat natural de calciu, folosit la prepararea îngrășămintelor. [pl. *-te, -turi.* / < fr. *phosphorite*]

FOSFORÓS *adj. m. acid* ~ = acid al fosforului care conține mai puțin oxigen decît acidul fosforic. [cf. fr. *phosphoreux*]

FOSFOROSCÓP *s. n.* instrument cu care se determină durata de emisiune a luminii de către o substanță fosforescentă. [< fr. *phosphoroscope*]

FOSFÚRĂ *s. f.* compus al fosforului cu un metal. [< fr. *phosphure*]

FOSGÉN *s. n.* gaz incolor, ușor lichefiabil, folosit în industria chimică și ca gaz de luptă asfixiant, toxic. [< fr. *phosgène*]

FOSÍL, -Ă *adj.* (*despre resturi de animale sau de plante*) pietrificat, conservat în stratele Pămîntului dintr-o epocă geologică anterioară. [cf. fr. *fossile*, lat. *fossilis*]

FOSÍLĂ *s. f.* rest, urmă a unui animal sau a unei plante, aparținînd unor specii caracteristice epocilor geologice anterioare și care s-a păstrat în depozitele sedimentare ale scoarței Pămîntului. ● (*ironic*) bătrîn (cu idei învechite). [pl. *-le.* / < fr. *fossile*, cf. lat. *fossilis*]

FOSILIFÉR, -Ă *adj.* care conține fosile. [< fr. *fossilifère*]

FOSILIZÁ *vb. I. refl.* a se transforma în fosilă. [< fr. *fossiliser*]

FOSILIZÁRE *s. f.* ansamblu de fenomene fizice, chimice și biologice care intervin după moartea unui organism animal sau vegetal și fac posibilă conservarea acestuia în stratele geologice sub formă de fosilă. [< *fosiliza*]

FOSTERÍT *s. n.* grup de rășini întrebuințate ca agent de impregnare a izolației înfășurărilor electrice. [< fr. *fostérite*]

FOT *s. m.* (*fiz.*) unitate de măsură a iluminării, reprezentînd iluminarea unei suprafețe de un centimetru pătrat care primește un flux de un lumen repartizat uniform. [< fr. *phot*, cf. gr. *phos* — lumină]

FÓTBAL *s. n.* joc cu mingea practicat pe un teren de anumite dimensiuni între două echipe de cîte unsprezece jucători, care pot lovi mingea numai cu piciorul sau cu capul pentru a o băga în poarta adversarului. [var. *futbol* s. n. / < engl., fr. *football* < engl. *foot* — picior — *ball* — minge]

FOTBALÍST *s. m.* jucător de fotbal. [var. *futbolist* s. m. / < *fotbal* + *-ist*]

FOTBALÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la fotbal, de fotbal. [var. *futbolistic*, *-ă* adj. / < *fotbal* + *istic*]

FOTÉL *s. n.* v. f o t o l i u.

FÓTIC, -Ă *adj.* referitor la lumină, produs de lumină. [< engl. *photic*]

FOTO- element prim de compunere savantă pentru termenii cu semnificația „(referitor la, de) lumină", „fotografie". [< fr. *photo-*, cf. gr. *phos*, *photos* — lumină]

FOTOALERGÍE *s. f.* sensibilitate alergică la lumină. [pron. *-to-a-*. gen. *-iei.* / cf. fr. *photoallergie*]

FOTOAMATÓR, -OÁRE *s. m. f.* fotograf amator. [et. incertă]

FOTOAPARÁT *s. n.* aparat fotografic. [< rus. *fotoapparat*]

FOTOBIOLOGÍE *s. f.* capitol din științele naturii care studiază efectele luminii asupra biologiei organismelor vii. [pron. *-bi-o-*. gen. *-iei.* / < fr. *photobiologie*]

FOTOCÁLC *s. n.* calc (1) obținut prin acțiunea luminii. [< fr. *photocalque*]

FOTOCÁMERĂ *s. f.* aparat folosit pentru efectuarea de fotograme terestre. [< rus *fotokamera*]

FOTOCARTÁRE *s. f.* tehnica întocmirii planurilor și hărților topografice după fotograme. [după fr. *photocartographie*]

FOTOCARTOGRÁF *s. n.* aparat fotogrammetric pentru construcția automată a hărților pe bază de fotograme. [< fr. *photocartographe*]

FOTOCARTOGRAFIÉRE *s. f.* construirea de hărți cu ajutorul fotogramelor. [pron. *-fie-*. / < *fotocartograf*]

FOTOCATALIZATÓR, -OÁRE *adj.* care înlesnește fotocataliza. [cf. it. *fotocatalizzatore*]

FOTOCATALÍZĂ *s. f.* cataliză selectivă, produsă de lumină. [< fr. *photocatalyse*]

FOTOCATÓD *s. m.* catod care emite electroni în urma iradierii lui cu lumină vizibilă sau ultravioletă. [< fr. *photocathode*]

FOTOCELÚLĂ *s. f.* celulă fotoelectrică. [< fr. *photocellule*]

FOTOCERÁMICĂ *s. f.* aplicare de decoruri pe articole de porțelan cu ajutorul fotografierii speciale. [< fr. *photocéramique*]

FOTOCHÍMIC, -Ă *adj.* referitor la fotochimie. [< fr. *photochimique*]

FOTOCHÍMIE *s. f.* ramură a chimiei care studiază efectele chimice ale luminii. [gen. *-iei*. / < fr. *photochimie*]

FOTOCOLOGRAFÍE *s. f.* procedeu de reproducere tipografică în care se folosește un strat de gelatină sensibilizat la acțiunea luminii. v. heliotipie. [gen. *-iei*. / < fr. *photocollographie*]

FOTOCOLORIMÉTRU *s. n. (text.)* aparat cu ajutorul căruia se analizează calitatea coloranților. [< fr. *photocolorimètre*]

FOTOCOMPOZÍȚIE *s. f.* compoziție fotografică. [< fr. *photocomposition*]

FOTOCONDUCTIBILITÁTE *s. f.* conductibilitate electrică care variază în funcție de iluminare ; fotoconductivitate ; fotoconducție. [cf. fr. *photoconductibilité*]

FOTOCONDUCTÍV *adj. n. (fiz.) efect* ~ = fotoconductibilitate. [< fr. *photoconductif*]

FOTOCONDUCTIVITÁTE *s. f.* fotoconductibilitate. [cf. fr. *photoconductivité*]

FOTOCONDÚCȚIE *s. f.* fotoconductibilitate. [< fr. *photoconduction*]

FOTOCOPIÁ *vb. I. tr.* a reproduce fotografic un document. [pron. *-pi-a*. p. i. 3 *-iază*. / < fr. *photocopier*]

FOTOCÓPIE *s. f.* reproducere fotografică a unui document, obținută printr-o singură operație (și nu prin două operații ca în procedeele obișnuite de fotografiere) ; copie astfel obținută ; fotostat. [gen. *-iei*. / cf. fr. *photocopie*]

FOTOCOPIÉR *s. n.* aparat de efectuat copii fotografice. [pron. *-pi-er*. / < germ. *Photokopier*]

FOTOCRÓM, -Ă *adj., s. m.* (corp) care își schimbă culoarea sub acțiunea luminii. [< fr. *photochrome*]

FOTOCROMÍE *s. f.* procedeu de reproducere fotografică prin care se obțin imagini în culori. ◊ fotografie obținută prin acest procedeu. [gen. *-iei*. / < fr. *photochromie*]

FOTOCROMOGRAFÍE *s. f.* procedeu de fotografiere în culori sau de reproducere fotografică a tablourilor în culori. ● fotografie obținută prin procedeul de mai sus. [gen. *-iei*. / < fr. *photochromographie*]

FOTOCROMOTIPOGRAFÍE *s. f.* procedeu fotomecanic de reproducere a culorilor pentru ilustrarea cărților, a revistelor etc. [gen. *-iei*. / < fr. *photochromotypographie*]

FOTOCROMOXILOGRAFÍE *s. f.* 1. procedeu de reproducere în culori cu clișee gravate în lemn. ◊ stampă colorată obținută prin acest procedeu. 2. gravură executată în lemn și colorată manual. [gen. *-iei*. / < fr. *photochromoxylographie*]

FOTOCRÓNICĂ *s. f.* cronică jurnalistică bazată în special pe fotografii. [cf. it. *fotocronaca*]

FOTOCRONÍST *s. m.* autor de fotocronici. [cf. it. *fotocronista*]

FOTOCRONOGRÁF *s. n.* aparat fotografic folosit la înregistrarea automată a fotografiilor luate în serie. [< fr. *photochronographe*]

FOTOCULÉGERE *s. f. (poligr.)* procedeu fotomecanic de culegere a unui text pentru tipărire. [< *foto-* + *culegere*]

FOTODERMATÓZĂ *s. f.* dermatoză provocată de expunerea pielii la razele solare. [< fr. *photodermatose*]

FOTODEZINTEGRÁRE *s. f.* dezintegrare a unui nucleu atomic ca urmare a absorbției unui foton de raze X sau γ de mare energie. [după fr. *photodésintégration*]

FOTODIÓDĂ *s. f.* 1. diodă a cărei funcționare depinde de intensitatea fluxului luminos ce cade asupra sa. 2. celulă fotoelectrică. [pron. *-di-o-*. / < fr. *photodiode*]

FOTOEFÉCT *s. n. (fiz.)* fenomen de degajare a electronilor în urma expunerii unor substanțe la acțiunea razelor luminoase. [cf. germ. *Photoeffekt*]

FOTOELASTICIMETRÍE *s. f.* metodă de măsurare optică a tensiunilor din masa unui corp. [pron. *-to-e-*. / < fr. *photo-élasticimétrie*]

FOTOELASTICITÁTE *s. f.* proprietate a unor materiale de a-și modifica indicele de refracție sub acțiunea deformațiilor elastice. [pron. *-to-e-*. / cf. fr. *photoélasticité*]

FOTOELÉCTRIC, -Ă *adj.* care se referă la fenomene electrice și luminoase. O *celulă* ~*ă* = aparat care transformă energia luminoasă în energia unor curenți electrici ; fotocelulă. [< fr. *photoélectrique*]

FOTOELECTRICITÁTE *s. f.* fenomen datorită căruia un material emite electroni cînd cade pe el lumina. ● disciplină care se ocupă cu studiul fenomenelor fotoelectrice. [cf. fr. *photoélectricité*]

FOTOELECTRÓN *s. m. (fiz.)* electron emis de o suprafață metalică pe care cade un fascicul de radiații. [cf. fr. *photoélectron*]

FOTOELEMÉNT *s. n.* 1. sursă de curent electric, în care energia unei radiații luminoase este transformată în energie electrică. 2. aparat foarte sensibil pentru măsurat intensitatea razelor ultraviolete. [cf. fr. *photoélément*]

FOTOEMÍSIE *s. f.* v. fotoemisiune.

FOTOEMISIÚNE *s. f.* emisiune de electroni prin efect fotoelectric. [pron. *-si-u-*. var. *fotoemisie* s. f. / < fr. *photoémission*]

FOTOENERGÉTICĂ *s. f.* ramură a biologiei care studiază influența energiei radiante a Soarelui asupra activității vitale a organismelor vegetale și animale. [pron. *-to-e-*. gen. *-cii*. / cf. fr. *photoénergétique*]

FOTOFÍNISH *s. n.* v. fotofiniș.

FOTOFÍNIȘ *s. n.* aparat care înregistrează automat ordinea sosirii concurenților dintr-o probă sportivă. [pl. *-șuri*. scris și *fotofinish, photofinish*. / < fr., engl. *photo-finish*]

FOTOFISIÚNE *s. f.* fisiune provocată de fotoni. [cf. fr. *photofission*]

FOTOFÓB, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de fotofobie, care prezintă fotofobie ; heliofob. [cf. fr. *photophobe*, it. *fotofobo*]

FOTOFOBÍE *s. f.* hipersensibilitate a ochiului la lumină, constituind simptomul unor boli de ochi. [gen. *-iei*. / < fr. *photophobie*, cf. gr. *phos* — lumină, *phobos* — frică]

FOTOFÓN *s. n.* aparat care transmite sunetele prin intermediul unei raze de lumină. [< fr. *photophone*, cf. gr. *phos* — lumină, *phone* — voce]

FOTOFONÍE *s. f.* transmitere a sunetelor prin intermediul razelor luminoase. [gen. *-iei*. / < fr. *photophonie*]

FOTOFÓR, -OÁRE *adj.* care poartă, care are o sursă de lumină. // *s. n.* lampă electrică portativă care se prinde de casca celui

care o poartă (mineri, speologi etc.). ● lampă frontală folosită în otorinolaringologie. // *s. m. (zool.)* organ luminos la coleoptere. [< fr. *photophore*, cf. fr. *phos* — lumină, *phoros* — care poartă]

FOTOFORÉZĂ *s. f. (fiz.)* mișcare a particulelor microscopice sub acțiunea unei iluminări puternice. [< fr. *photophorèse*]

FOTOGÉN, -Ă *adj.* care produce, răspândește lumină. [cf. fr. *photogène* < gr. *phos* — lumină, *gennan* — a naște]

FOTOGÉNIC, -Ă *adj.* care poate impresiona bine o placă fotografică. ● *(despre oameni)* care poate fi reprodus în mod avantajos în fotografie sau în film. [< fr. *photogènique*]

FOTOGENÍE *s. f.* 1. producere de lumină. 2. însușirea de a fi fotogenic. [gen. *-iei.* / < fr. *photogénie*]

FOTOGONIOMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurători unghiulare pe fotograme. [pron. *-ni-o-.* / cf. fr. *photogoniomètre*]

FOTOGRÁF, -Ă *s. m. f.* specialist în fotografie ; lucrător specializat în lucrări de fotografie. [< fr. *photographe*]

FOTOGRAFIÁ *vb. I. tr.* a fixa imaginea unui obiect, unei ființe etc. pe o hîrtie sau pe o placă fotosensibilă cu ajutorul unui sistem de lentile. [pron. *-fi-a.* p. i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *photographier*]

FOTOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la fotografie ; utilizat la fotografiere ; obținut prin fotografie. O *aparat* ~ (sau *cameră*) *~ă* = dispozitiv optic bazat pe principiul unei camere obscure, folosit pentru a fotografia ; *hîrtie ~ă* = hîrtie acoperită pe o față cu un strat fotosensibil, pe care se obțin copiile fotografice. [cf. fr. *photographique*]

FOTOGRAFÍE *s. f.* 1. arta și tehnica de a fixa pe o suprafață sensibilă la acțiunea luminii, cu ajutorul unei lentile convergente, o imagine produsă într-o cameră obscură, care apoi se poate reproduce prin copierea clișeului negativ pe care a fost imprimată ; tehnica fotografierii. 2. imagine a unei priveliști, a unei ființe, a unui obiect etc. fixată pe hîrtie fotografică. [gen. *-iei.* / < fr. *photographie*, cf. gr. *phos* — lumină, *graphein* — a scrie]

FOTOGRAFIÉRE *s. f.* acțiunea de a fotografia. [pron. *-fi-e-.* / < *fotografia*]

FOTOGRAFÍSM *s. n.* curent în pictură și plastică care urmărește să redea natura exagerat de fidel, fără forță artistică creatoare. [< germ. *Photographismus*]

FOTOGRÁMĂ *s. f.* probă fotografică pozitivă ; fotografie (luată din avion) pe baza căreia se pot face măsurători precise asupra obiectului reprodus și care este folosită mai ales în cartografie. ● *(cinem.)* fiecare element fotografic care intră în alcătuirea unui plan (4). [< fr. *photogramme*, cf. gr. *phos* — lumină, *gramma* — desen]

FOTOGRAMMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la fotogrammetrie. [< fr. *photogrammétrique*]

FOTOGRAMMETRÍE *s. f.* ramură a topografiei care se ocupă cu ridicarea planurilor și a hărților pe baza fotogramelor ; fototopografie. [gen. *-iei.* / < fr. *photogrammétrie*, cf. gr. *phos* — lumină, *gramma* — scriere, *metron* — măsură]

FOTOGRAMMÉTRU *s. n.* aparat cu care se fac fotograme. // *s. m.* tehnician care se ocupă cu operații de fotogrammetrie. [pl. *-re*, (s. m.) *-ri.* / < fr. *photogrammètre*]

FOTOGRAVÓR *s. m.* specialist în fotogravură. [< fr. *photograveur*]

FOTOGRAVÚRĂ *s. f.* procedeu de reproducere a imaginilor folosit la confecționarea clișeelor, cu ajutorul căruia se obțin planșele gravate. ● gravură obținută prin acest procedeu. v. heliogravură. [cf. fr. *photogravure*]

FOTOHÁRTĂ *s. f.* hartă obținută cu ajutorul unor fotograme aeriene. [după fr. *photocarte*]

FOTOKINOGRÁF *s. n.* instrument care permite analizarea și studierea mișcărilor fizice cu ajutorul filmului. [cf. fr. *photokinographe*]

FOTOKINOGRÁMĂ *s. f.* imagine obținută la fotokinograf. [cf. fr. *photokinogramme*]

FOTOLINOTÍP *s. n. (poligr.)* mașină de culegere fotografică. [cf. fr. *photolinotype*]

FOTOLITOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la fotolitografie. [cf. fr. *photolithographique*]

FOTOLITOGRAFÍE *s. f.* procedeu de reproducere a hărților și a figurilor desenate, care constă în transpunerea acestora pe o piatră litografică prin intermediul unei hîrtii speciale. ● desen reprodus prin acest procedeu. [gen. *-iei.* / cf. fr. *photolithographie*]

FOTÓLIU *s. n.* 1. scaun mare (capitonat) cu brațe și cu spătar ; jilț. 2. loc într-o sală de spectacol situat în față. O ~ *de orchestră* = loc în primele rînduri ale unei săli de concert, *(p. ext.)* de spectacol. [pron. *-liu.* pl. *-ii*, *-uri.* var. (pop.) *fotel* s. n. / < fr. *fauteuil*]

FOTOLÍZĂ *s. f.* descompunere a unei substanțe sub acțiunea luminii. [< fr. *photolyse*, cf. gr. *phos* — lumină, *lysis* — desfacere]

FOTOLUMINESCÉNT, -Ă *adj.* referitor la fotoluminescență. [cf. fr. *photoluminescent*]

FOTOLUMINESCÉNȚĂ *s. f.* denumire comună a fluorescenței, a fosforescenței și a altor fenomene asemănătoare. [cf. fr. *photoluminescence*]

FOTOMECÁNIC, -Ă *adj. (despre procedee de imprimare)* care folosește clișee obținute prin fotografie. // *s. f.* tipărire făcută prin fotoluminescență. [cf. fr. *photoluminescent*]

FOTOMETALOGRAFÍE *s. f.* procedeu de imprimare a hărților și a desenelor, constînd în transpunerea acestora pe o placă de zinc sensibilizată. [gen. *-iei.* / cf. fr. *photométallographie*]

FOTOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la fotometrie ; de fotometrie. [< fr. *photométrique*]

FOTOMETRÍE *s. f.* capitol al opticii care studiază metodele de măsurare a mărimilor caracteristice radiațiilor luminoase. [gen. *-iei.* / < fr. *photométrie*]

FOTOMÉTRU *s. n.* 1. instrument optic pentru măsurarea intensității luminoase. 2. instrument pentru determinarea sensibilității ochiului la lumină. [< fr. *photomètre*, cf. gr. *phos* — lumină, *metron* — măsură]

FOTOMICROGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la fotomicrografie. [< fr. *photomicrographique*]

FOTOMICROGRAFÍE *s. f.* microfotografie. [gen. *-iei.* / cf. fr. *photomicrographie*]

FOTOMICROSCOPÍE *s. f.* înregistrare fotografică a preparatelor microscopice. [gen. *-iei.* / cf. fr. *photomicroscopie*]

FOTOMITRALIÉRĂ *s. f.* aparat de instructaj folosit pentru verificarea tragerilor din avion, ale cărui fotografii dau posibilitatea să se vadă dacă s-a ochit bine în timpul tragerii. [pron. *-li-e-.* / < *foto-* + *mitralieră*]

FOTOMODÉL *s. n.* persoană care pozează ca model fotografic. [cf. fr. *photo-modèle*]

FOTOMONTÁJ *s. n.* **1.** mijloc de agitație vizuală constînd dintr-o serie de fotografii pe un panou și ilustrînd un subiect, o problemă etc. **2.** asamblarea mai multor fotografii sau fragmente de fotografii pentru a obține un clișeu fotografic. [rus. *fotomontaj*, fr. *photomontage*]

FOTOMOZAÍC *s. n.* ansamblu de fotografii sau de fotograme dispuse într-un tablou unic. [pron. *-za-ic.* / < *foto-* + *mozaic*]

FOTOMULTIPLICÁTOR *s. n.* dispozitiv pentru măsurarea fluxului luminos prin transformarea impulsurilor luminoase în impulsuri electrice. [< fr. *photomultiplicateur*]

FOTÓN *s. m.* particulă elementară de radiație luminoasă. [< fr. *photon*, cf. gr. *phos* — lumină]

FOTONASTÍE *s. f.* mișcare a petalelor sau a frunzelor provocată de variația intensității luminii. [< fr. *photonastie*]

FOTÓNIC, -Ă *adj.* referitor la foton. [< fr. *photonique*]

FOTOOBIECTÍV *s. n.* obiectiv fotografic. [pron. *-to-o-.* / < germ. *Photoobjektiv*]

FOTOPERIODÍSM *s. n.* reacție a plantelor față de schimbarea lungimii zilei și a nopții. [pron. *-ri-o-.* / < fr. *photopériodisme*]

FOTOPLÁN *s. n.* plan întocmit prin procedeul fotoredesării. [< fr. *photoplan*]

FOTOPOLARIMÉTRU *s. n.* polarimetru fotoelectric. [< fr. *photopolarimètre*]

FOTOPSÍE *s. f.* fosfenă. [< fr. *photopsie*, cf. gr. *phos* — lumină, *ops* — vedere]

FOTOREÁCȚIE *s. f.* reacție chimică efectuată cu ajutorul luminii. [pron. *-re-ac-.* gen. *-iei.* / < fr. *photoréaction*]

FOTOREDRESÁRE *s. f.* transformare grafică sau fotografică a imaginii din planul unei fotograme în planul de proiecție în care se construiește o hartă. [< *foto-* + *redresare*]

FOTOREDRESÁTOR *s. n.* aparat folosit pentru fotoredresare ; fotoredresor. [cf. *fotoredresor*]

FOTOREDRESÓR *s. n.* fotoredresator. [cf. fr. *photoredresseur*]

FOTOREPORTÁJ *s. n.* reportaj asupra unui eveniment, a unui fapt etc. redat printr-o serie de fotografii cu tema respectivă. [< rus. *fotoreportaj*]

FOTOREPÓRTER *s. m.* fotograf specialist în fotografii pentru reportaje. [cf. rus. *fotoreportior*]

FOTOREPRODÚCERE *s. f.* reproducere pe cale tipografică a clișeelor pentru tipar. [după fr. *photoreproduction*]

FOTORESTITUITÓR *s. n.* aparat folosit pentru fotorestituție. [cf. fr. *photorestituteur*]

FOTORESTITÚȚIE *s. f.* **1.** determinare și reprezentare a obiectelor pe baza unor duble perspective din fotograme conjugate. **2.** *(mat.)* determinarea coordonatelor unui punct în spațiu și transpunerea lui într-un plan pe bază de stereograme. [< fr. *photorestitution*]

FOTOREZISTÍV, -Ă *adj.* referitor la dependența rezistenței electrice a conductoarelor sau semiconductoarelor față de iluminarea suprafeței lor. [< fr. *photorésistif*]

FOTOSCULPTÚRĂ *s. f.* tehnică de executare a statuilor, a busturilor etc., fotografiindu-se din mai multe părți conturul corpului care urmează a fi sculptat și reproducîndu-se mecanic acest contur în material plastic. [< fr. *photosculpture*]

FOTOSENSÍBIL, -Ă *adj.* *(despre o substanță, un material)* sensibil la lumină. [cf. fr. *photosensible*]

FOTOSENSIBILITÁTE *s. f.* sensibilitate la lumină. ● sensibilitate mărită a organismului față de radiațiile actinice ale spectrului solar. [cf. fr. *photosensibilité*]

FOTOSENSIBILIZÁRE *s. f.* creșterea sensibilității față de acțiunea radiațiilor luminoase și ultraviolete, determinată de unele substanțe. [după fr. *photosensibilisation*]

FOTOSFÉRĂ *s. f.* învelișul exterior luminos al Soarelui. [< fr. *photosphère*, cf. gr. *phos* — lumină, *sphaira* — sferă]

FOTOSFÉRIC, -Ă *adj.* care se referă la fotosferă. [< fr. *photosphérique*]

FOTOSINTÉTIC, -Ă *adj.* referitor la fotosinteză. [< fr. *photosynthétique*]

FOTOSINTÉZĂ *s. f.* *(fiz.)* sinteză a unei substanțe făcută prin acțiunea luminii. [< fr. *photosynthèse*, cf. gr. *phos* — lumină, *synthesis* — unire]

FOTOSTÁT *s. n.* fotocopie. [< fr. *photostat*]

FOTOTACTÍSM *s. n.* *(biol.)* sensibilitate, reacție a protoplasmei la lumină ; fototaxie. [< fr. *phototactisme*]

FOTOTAXÍE *s. f.* *(biol.)* fototactism. [gen. *-iei.* / < fr. *phototaxie*, cf. gr. *phos* — lumină, *taxis* — aranjament]

FOTOTÉCĂ *s. f.* colecție de fotografii sau de fotograme care conțin aspecte dintr-o regiune dată, un ansamblu de fenomene etc. ● încăpere în care se păstrează o asemenea colecție. [< fr. *photothèque*, cf. gr. *phos* — lumină, *theke* — dulap]

FOTOTELEGRÁF *s. n.* aparat folosit în fototelegrafie. [< fr. *phototélégraphe*]

FOTOTELEGRAFÍE *s. f.* transmitere prin telegrafie a imaginilor, a desenelor etc. ; telefotografie. [gen. *-iei.* / cf. fr. *phototélégraphie*]

FOTOTELEGRÁMĂ *s. f.* probă obținută la fototelegraf. [< fr. *phototélégramme*]

FOTOTEODOLÍT *s. n.* aparat fotogrammetric format dintr-un teodolit și o cameră fotografică specială, folosit în obținerea fotogramelor terestre. [pron. *-te-o-.* pl. *-te.* / cf. fr. *phototéodolite*]

FOTOTERÁPIC, -Ă *adj.* referitor la fototerapie. [< fr. *photothérapique*]

FOTOTERAPÍE *s. f.* tratament medical bazat pe acțiunea iradiațiilor luminoase. [gen. *-iei.* / < fr. *photothérapie*, cf. gr. *phos* — lumină, *therapeia* — îngrijire]

FOTOTERMOMÉTRU *s. n.* aparat pentru înregistrarea fotografică a temperaturii apelor la mari adîncimi. [cf. fr. *photothermomètre*]

FOTOTIPÍE *s. f.* *(poligr.)* procedeu prin care se execută reproduceri în diverse cerneluri ; colografie. ● reproducere obținută prin acest procedeu. [gen. *-iei.* / < fr. *phototypie*, cf. gr. *phos* — lumină, *typos* — urmă]

FOTOTOPOGRAFÍE *s. f.* aplicarea fotogrammetriei la topografie. [gen. *-iei.* / < fr. *phototopographie*]

FOTOTRIANGULÁȚIE *s. f.* triangulație efectuată cu ajutorul fotogramelor. [pron. *-tri-an-.* / < fr. *phototriangulation*]

FOTOTRÓP, -Ă *adj.* fototropic. [< germ. *phototrop*]

FOTOTRÓPIC, -Ă *adj.* referitor la fototropism ; fototrop. [< fr. *phototropique*]

FOTOTROPÍE *s. f.* schimbare a culorii unui compus cristalizat cînd este luminat cu lumină pe care o absoarbe ; fototropism (2). [gen. *-iei.* / < fr. *phototropie*]

FOTOTROPÍSM *s. n.* **1.** reacție de orientare și de mișcare a plantelor și animalelor

sub influența luminii. v. heliotropism. 2. fototropie. [< fr. *phototropisme*, cf. gr. *phos* — lumină, *trope* — întoarcere]

FOTOVOLTÁIC, -Ă *adj.* 1. *efect* ~ = apariție a unei tensiuni electromotoare la contactul unui redresor cînd pe acest contact cade un fascicul de radiații. 2. *pilă* (sau *celulă*) ~ă = fotoelement. [pron. *-ta-ic.* / < fr. *photovoltaïque*]

FOTOZINCOGRAFÍE *s. f.* procedeu de reproducere a unei fotografii prin copiere pe o placă zincată. [gen. *-iei.* / < fr. *photozincographie*]

FOULÁRD *s. n. (text.)* mașină folosită pentru impregnarea țesăturilor cu soluții de apretare, de coloranți etc. [pron. *fulár.* / < fr. *foulard*]

FOURIERÍSM *s. n.* doctrină socialistă utopică franceză din prima jumătate a sec. XIX, care a făcut o critică pătrunzătoare orînduirii capitaliste și a preconizat crearea societății socialiste prin propagarea pașnică a ideilor cu privire la noua formă de organizare a producției sociale ; falansterianism, garantism. [pron. *fu-ri-e-.* / < fr. *fouriérisme*, cf. *Ch. Fourier*, socialist utopic francez]

FOURIERÍST, -Ă *adj.* referitor la fourierism. // *s. m. f.* adept al fourierismului ; falansterian. [pron. *fu-ri-e-.* / < fr. *fouriériste*]

FOV, -Ă *adj.* v. fauve.

FOVÍSM *s. n.* v. fauvism.

FOVÍST, -Ă *adj., s. m. f.* v. fauvist.

FOX *s. m.* foxterier. [pl. *focși.* / < fr., engl. *fox*]

FOXTERIÉR *s. m.* ciine de casă, puternic, cu urechile scurte și cu picioarele drepte, bun vinător de șoareci ; fox. [pron. *-ri-er.* / < fr. *fox-terrier*]

FOXTROT *s. n.* dans modern de origine americană, în patru timpi, cu mișcări sacadate, care se dansează în perechi ; melodia acestui dans. [< engl., fr. *fox-trot*]

FRAC *s. n.* haină bărbătească de ceremonie scurtă în față pînă la talie, neîncheiată la piept și terminată la spate cu două cozi lungi și înguste. [< fr. *frac*]

FRACT *s. n.* v. fraht.

FRACTOCÚMULUS *s. n.* fragment de cumulus rupt de vînt, situat la joasă altitudine. [< fr. *fractocumulus*]

FRACTONÍMBUS *s. n.* fișie de nori joși și negri care apar pe fondul clar al unui nimbostratus. [< fr. *fractonimbus*]

FRACTOSTRÁTUS *s. n.* fișie de nori care provin dintr-un stratus rupt de vînt sau de vîrfurile munților. [< fr. *fractostratus*]

FRACTÚR *s. n. (poligr.)* literă germană cu caracter gotic. [< germ. *Fraktur*]

FRACTURÁ *vb. I. tr. refl.* a(-și) rupe, a(-și) frînge un os, *(p. ext.)* un membru al corpului. [< fr. *fracturer*]

FRACTURÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) fractura și rezultatul ei ; rupere. [< *fractura*]

FRACTÚRĂ *s. f.* ruptură a unui os, *(p. ext.)* a unui membru al corpului. ● suprafață neregulată care apare la ruperea sau spargerea unui obiect. ● falie. [< fr. *fracture*, cf. lat. *fractura* < *frangere* — a rupe]

FRACȚIE *s. f.* număr care exprimă una sau mai multe părți dintr-un întreg. ● raport între două expresii matematice. [gen. *-iei.* var. *fracțiune* s. f. / cf. fr. *fraction*, lat. *fractio*]

FRACȚIONÁ *vb. I. tr.* a împărți un întreg în mai multe părți. [pron. *-ți-o-.* / < fr. *fractionner*, cf. it. *frazionare*]

FRACȚIONÁR, -Ă *adj.* care conține o fracție ; de forma unei fracții. O *număr* ~ = număr format dintr-un întreg și o fracție. [pron. *-ți-o-.* / < fr. *fractionnaire*]

FRACȚIONÁRE *s. f.* acțiunea de a fracționa și rezultatul ei ; împărțire, fărîmițare. ● separare a unui amestec lichid sau gazos în fracțiuni bogate în anumiți componenți. ● procedeu de construcție a unei aeronave din subansambluri și ansambluri parțiale. [pron. *-ți-o-.* / < *fracționa*]

FRACȚIONÁT, -Ă *adj.* divizat în fracțiuni. O *(chim.) distilare* ~ă = separare dintr-un amestec a lichidelor care au puncte de fierbere diferite, colectîndu-le separat după temperaturile lor de fierbere ; *cristalizare* ~ă = separare a substanțelor dintr-un amestec, folosind diferența lor de solubilitate într-un dizolvant. [< *fracționa*]

FRACȚIONÍSM *s. n.* acțiunea unei grupări care se rupe de partidul din care a făcut parte, adoptînd o linie politică diferită, uneori direct opusă liniei acestuia. [< fr. *fractionnisme*]

FRACȚIONÍST, -Ă *adj.* referitor la fracționism. // *s. m. f.* adept al fracționismului. [< fr. *fractionniste*]

FRACȚIÚNE *s. f.* 1. parte dintr-un tot ; bucată, fragment. 2. (într-un partid politic) grupare organizată care se împotrivește liniei generale a partidului sau se desolidarizează într-o problemă anumită, elaborînd o altă poziție. 3. grup parlamentar compus din reprezentanții aceluiași partid. 4. lichid obținut prin distilarea unui amestec de lichide ridicat la o anumită temperatură. 5. v. fracție. [pron. *-ți-u-.* / < fr. *franction*, lat. *fractio*]

FRAGÍL, -Ă *adj.* care se poate sparge, sfărîma, rupe cu ușurință ; puțin rezistent. ● gingaș, delicat, firav. [< fr., it. *fragile*, cf. lat. *fagilis*]

FRAGILITÁTE *s. f.* calitatea de a fi fragil. [cf. fr. *fragilité*, lat. *fragilitas*]

FRAGMÉNT *s. n.* bucată, parte (a unui tot). ● parte dintr-o operă literară, dintr-o scriere. [pl. *-te.* / < fr. *fragment*, cf. lat. *fragmentum*]

FRAGMENTÁ *vb. I. tr.* a împărți, a rupe în fragmente ; a îmbucătăți. [< fr. *fragmenter*]

FRAGMENTÁR, -Ă *adj.* făcut, format din fragmente ; incomplet, fărîmițat. [cf. fr. *fragmentaire*]

FRAGMENTÁRE *s. f.* acțiunea de a fragmenta și rezultatul ei ; fragmentație. [< *fragmenta*]

FRAGMENTARÍSM *s. n.* caracter fragmentar. ● fragmentism. [et. incertă]

FRAGMENTÁȚIE *s. f.* fragmentare. [gen. *-iei.* var. *fragmentațiune* s. f. / < fr. *fragmentation*]

FRAGMENTAȚIÚNE *s. f.* v. fragmentație.

FRAGMENTÍSM *s. n.* tendință literară dezvoltată în primii ani ai sec XX, care prefera scurte fragmente de proză ca mijloc de expresie al scriitorului. [cf. it. *frammentismo*]

FRAGRÁNT, -Ă *adj. (liv.)* plăcut mirositor, parfumat. [< lat. *fragrans*, fr. *fragrant*, it. *fragrante*]

FRAGRÁNȚĂ *s. f. (liv.)* miros plăcut. [< fr. *fragrance*, it. *fragranza*]

FRAHT *s. n.* 1. document în care se înscriu mărfurile transportate pe calea ferată și taxele de transport ; scrisoare de trăsură. 2. taxă plătită pentru un transport. [var. *fract* s. n. / < germ. *Fracht*]

FRAI *adj. invar., adv. (rar)* liber. [< germ. *frei*]

FRAMÉE *s. f.* lance de luptă la vechii franci. [pron. *-me-e.* / < fr. *framée*]

FRÁNĂ *s. f. (geol.)* alunecare de teren în formă de cuib. [< fr. *frana*]

FRANC *s. m.* unitate monetară în Franța, Elveția, Belgia etc. [< fr. *franc*]

FRANC *s. n.* portaltoi obținut din sămînța soiurilor cultivate care fac parte din aceeași specie cu altoiul. [< fr. *franc*]

FRANC, -Á *adj.* sincer ; neascuns, deschis ; cinstit, loial. [var. *franș, -ă* adj. / < it. *franco*, fr. *franc*]

FRANCÁ *vb. I. tr.* 1. a plăti cu anticipație taxele de transport (pentru un colet, pentru o marfă). 2. a timbra o scrisoare. [p. i. *-chez.* 3, 6 *-cheză.* / < it. *francare*, cf. germ. *frankieren*]

FRANCAMÉNTE *adv.* (în mod) sincer, cu franchețe, direct, pe față. [< it. *francamente*]

FRANCÁRE *s. f.* acțiunea de a franca. [< *franca*]

FRANCATÚRĂ *s. f. (rar)* francare a trimiterilor poștale. ● timbrele folosite în acest scop. [< germ. *Frankatur*]

FRANCEÍNĂ *s. f. (chim.)* colorant cu mare stabilitate la lumină, care vopsește mătasea în diferite nuanțe de roșu. [< fr. *francéine*]

FRANCHÉȚĂ *s. f.* v. franchețe.

FRANCHÉȚE *s. f.* faptul de a-și spune deschis gîndurile ; sinceritate. [var. *francheță s. f.* / < it. *franchezza*]

FRANCHÍSM *s. n.* doctrina și mișcarea politică fascistă apărată și impusă în Spania de generalul Francisco Franco. [< fr. *franquisme*]

FRANCHÍST, -Ă *adj.* referitor la regimul și dictatura generalului Francisco Franco. // *s. m. f.* partizan al dictaturii spaniole fasciste a lui Franco. [< fr. *franquiste*]

FRANCISCÁN, -Ă *s. m. f.* călugăr(iță) aparținînd unui ordin catolic, fondat de Francesco d'Assisi în 1209. // *adj.* care aparține acestui ordin. [cf. it. *francesco*, fr. *franciscain*]

FRANCISCANÍSM *s. n.* mișcare religioasă a lui Francesco d'Assisi, care îmbina predica pocăinței și a ascetismului sever cu aceea a simplității evanghelice, a blîndeții și a dragostei pentru toate viețuitoarele firii. [< it. *francescanesimo*, cf. *Francesco d'Assisi*, teolog și poet catolic italian din evul mediu]

FRANCÍSCĂ *s. f.* toporișcă de război folosită de franci și de alte popoare germanice. [< fr. *francisque*]

FRANCÍST, -Ă *s. m. f.* specialist în limba și literatura franceză. [cf. it. *francista*, fr. *franciste*]

FRÁNCIU *s. n.* element chimic radioactiv. [pron. *-ciu.* var. *francium* s. n. / < fr. *francium*]

FRÁNCIUM *s. n.* v. franciu.

FRANCIZÁ *vb. I. tr.* a da caracter francez. [< fr. *franciser*]

FRANCIZÁRE *s. f.* acțiunea de a franciza și rezultatul ei. [< *franciza*]

FRANCMASÓN *s. m.* membru al francmasoneriei ; mason. [< fr. *franc-maçon*]

FRANCMASONERÍE *s. f.* asociație internațională secretă cu principii politice reacționare și cu ritualuri oculte ; masonerie. [gen. *-iei.* / < fr. *franc-maçonnerie*]

FRANCMASÓNIC, -Ă *adj.* referitor la francmasonerie ; masonic. [< fr. *franc-maçonnique*]

FRÁNCO *adv.* termen prin care se arată că textele de transport pentru o marfă sînt plătite de expeditor. ● francat. [< it. *franco*]

FRANCOFÍL, -Ă *adj., s. m. f.* (persoană) care admiră tot ceea ce este francez ; filofrancez, galofil. [< fr. *francophile*]

FRANCOFILÍE *s. f.* prietenie față de Franța ; galofilie. [gen. *-iei.* / < fr. *francophilie*]

FRANCOFÓB, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care urăște Franța și tot ceea ce este francez ; galofob. [< fr. *francophobe*]

FRANCOFOBÍE *s. f.* ură față de francezi ; galofobie. [gen. *-iei.* / < fr. *francophobie*]

FRANCOFÓN, -Ă *adj., s. m. f.* vorbitor de limbă franceză. [< fr. *francophone*]

FRANCTIRÓR *s. m.* soldat voluntar care nu făcea parte dintr-o armată regulată ; *(spec.)* partizan al mișcării de rezistență din Franța în timpul celui de-al doilea război mondial. [< fr. *franc-tireur*]

FRANJ *s. n. (la pl.)* 1. fire (de mătase, de lînă etc.) lăsate să atîrne la marginea unei cuverturi, a unei perdele etc. 2. *(anat.)* formație filamentoasă care alcătuiește marginea unui organ. [pl. *-uri.* / < fr. *frange*]

FRÁNJĂ *s. f.* fiecare dintre dungile alternativ luminoase și întunecoase obținute pe un ecran printr-un fenomen de interferență luminoasă. [< fr. *frange*]

FRÁNKLIN *s. m. (fiz.)* unitate de măsură a sarcinii electrice, egală cu sarcina unui corp punctual care, la distanța de 1 cm de un alt corp punctual încărcat cu aceeași sarcină, este supus în vid unei forțe de o dină. [< fr., engl. *franklin*, cf. *(Benjamin) Franklin*, fizician american]

FRANȘ, -Ă *adj.* v. franc.

FRANȘÍZĂ *s. f.* 1. *(mat.)* parte exceptată dintr-un total, exprimată în procente. 2. *(mar.)* clauză de asigurare în virtutea căreia asiguratorii sînt exonerați de anumite riscuri. [< fr. *franchise*]

FRAPÁ *vb. I. tr.* 1. a sări în ochi, a izbi, a surprinde. 2. a răci băuturi alcoolice cu ajutorul gheții. [< fr. *frapper*]

FRAPÁNT, -Ă *adj.* bătător la ochi, izbitor. [cf. fr. *frappant*]

FRAPIÉRĂ *s. f.* vas special pentru răcirea băuturilor cu ajutorul gheții. [pron. *-pi-e-.* / < fr. *frappière*]

FRASNIÁN *s. n. (geol.)* etaj al devonianului superior. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-ni-an.* / < fr. *frasnien*, cf. *Frasnes*, localitate în Belgia]

FRATÉRN, -Ă *adj. (liv.)* frățesc ; fraternel. [< lat. *fraternus*]

FRATERNÉL, -Ă *adj. (franțuzism)* fratern. [< fr. *fraternel*]

FRATERNITÁTE *s. f. (liv.)* legătură strînsă, frățească între persoane, între colectivități, între popoare etc. ; frățietate, frăție. [cf. lat. *fraternitas*, fr. *fraternité*]

FRATERNIZÁ *vb. I. intr.* a se înfrăți, a se uni, a face cauză comună cu cineva. [< fr. *fraterniser*]

FRATERNIZÁRE *s. f.* acțiunea de a fraterniza și rezultatul ei. [< *fraterniza*]

FRATRICÍD, -Ă *s. m. f.* ucigaș de frate sau de soră. // *s. n.* ucidere de frate sau de soră. // *adj. (despre războaie)* care se desfășoară între membrii aceleiași națiuni. [< fr. *fratricide*, cf. lat. *fratricida* < *frater* — frate, *caedere* — a omori]

FRATRÍE *s. f.* 1. subdiviziune a triburilor grecești antice (mai ales a celor atice). ● grup de mai multe ginți înrudite între ele

prin legături de singe. 2. grupare mare de plante apropiate genetic. [gen. *-iei.* / < fr. *phratrie, gr. phratria*]

FRAUDÁ *vb. I. tr.* a înșela, a fura pe cineva ; a defrauda. [pron. *fra-u-.* / < fr. *frauder*, it. *fraudare*]

FRAUDÁRE *s. f.* acțiunea, faptul de a frauda ; înșelare, defraudare. [< *frauda*]

FRAUDATÓR, -OÁRE *s. m. f.* defraudator ; înșelător. [cf. it. *fraudatore*]

FRAUDATÓRIU, -IE *adj.* referitor la fraude ; fraudulos, înșelător. [pron. *-riu.* / cf. lat. *fraudatorius*, it. *fraudatorio*]

FRÁUDĂ *s. f.* înșelătorie, hoție, act de reacredință făcut cu scopul de a realiza profituri personale. ● sumă sustrasă prin înșelătorie, prin defraudare. [< fr., it. *fraude*, cf. lat. *fraus*]

FRAUDULÓS, -OÁSĂ *adj.* bazat pe o fraudă. [cf. fr. *frauduleux*, lat. *fraudulosus*]

FRAZÁ *vb. I. tr.* a scoate în evidență ritmul frazei muzicale la executarea unei bucăți. [< fr. *phraser*]

FRAZÁRE *s. f.* acțiunea de a fraza, de a delimita frazele muzicale. [< *fraza*]

FRÁZĂ *s. f.* **1.** *(gram.)* unitate sintactică constituită din două sau mai multe propoziții aflate între ele în raport de coordonare sau de subordonare ; *(p. restr.)* propoziție. ● mod de exprimare. 2. ~ *muzicală* = succesiune de sunete muzicale care formează o unitate. [< fr. *phrase*, it. *frase*, cf. gr. *phrasis*]

FRAZEOLÓG, -Ă *s. m. f.* cel care se exprimă în fraze meșteșugite, dar lipsite de conținut. [pron. *-ze-o-.* / cf. fr. *phraséologue*]

FRAZEOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la frazeologie. [cf. fr. *phraséologique*]

FRAZEOLOGÍE *s. f.* **1.** fel, manieră de a construi frazele, proprie unei limbi sau unui scriitor. 2. vorbărie goală, fără conținut ; pălăvrăgeală. [gen. *-iei.* / < fr. *phraséologie*, cf. gr. *phrasis* — frază, *logos* — vorbire]

FREÁTIC, -Ă *adj. apă ~ă* = pînză de apă subterană provenită din apa de infiltrație, din care se alimentează izvoarele și fîntînile. [pron. *fre-a-.* / < fr. *phréatique*, it. *freatico*, cf. gr. *phreas* — puț]

FREATOBIOLOGÍE *s. f.* știință care studiază organismele din apele freatice. [pron. *fre-a-to-bi-o-.* gen. *-iei.* / cf. it. *freatologie*]

FRÉCȚIE *s. f.* v. fricțiune.

FRECȚIONÁ *vb. I.* v. fricționa.

FRECȚIONÁRE *s. f.* v. fricționare.

FRECȚIÚNE *s. f.* v. fricțiune.

FRECVÉNT, -Ă *adj.* care se întîmplă adeseori, des, la intervale scurte ; obișnuit. [< lat. *frequens*]

FRECVENTÁ *vb. I. tr.* a merge cu regularitate (mai ales la cursuri, la spectacole etc.). ● *(liv.)* a vizita (deseori) pe cineva. [< lat., it. *frequentare*]

FRECVENTÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi frecventat. [cf. fr. *fréquentable*]

FRECVENTÁRE *s. f.* acțiunea de a frecventa și rezultatul ei. [< *frecventa*]

FRECVENTATÍV, -Ă *adj. (gram. ; despre verbe)* care arată o repetare a unei acțiuni. v. iterativ. [< lat. *frequentativus*, cf. *(verba) frequentativa*]

FRECVÉNȚĂ *s. f.* **1.** repetare, reluare deasă și regulată a unei mișcări, a unei acțiuni etc. ● participare a studenților sau a elevilor la cursuri. 2. mărime egală cu numărul de vibrații pe secundă ale unei mișcări vibratorii. [< lat. *frequentia*, cf. it. *frequenza*]

FRECVENȚMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea frecvenței *(2.)* [< fr. *fréquencemètre*]

FREDONÁ *vb. I. tr.* a cînta încet (fără cuvinte) ; a îngîna o melodie. [< fr. *fredonner*]

FREDONÁRE *s. f.* acțiunea de a fredona. [< *fredona*]

FREEZER *s. n. (anglicism)* frigorifer electric ; frigider. ● mașină de preparat înghețată. ● aparat pentru congelarea lichidelor, în special a apei ; congelator. [pron. *fri-zer.* / < americ. *freezer*]

FREGÁTĂ *s. f.* **1.** veche navă de război cu vele, rapidă, înarmată ușor, folosită mai ales în operațiile de recunoaștere. 2. pasăre palmipedă din mările tropicale, cu coadă și aripi foarte lungi. [cf. fr. *frégate*, it. *fregata*]

FREMISMÉNT *s. n. (med.)* senzație palpatorie cu caracter vibrator ; agitație, tremurătură. [< fr. *frémissement*]

FRENÁJ *s. n.* **1.** *(liv.)* frenație. 2. *(tehn.)* frînare. ● sistem de frîne, de frînare. [var. *frînaj* s. n. / cf. it. *frenaggio*, fr. *freinage*]

FRENATÓR, -OÁRE *adj. (liv.)* care frînează. // *s. m. (biol.)* represor. [cf. lat. *frenator*, it. *frenatore*]

FRENÁȚIE *s. f. (liv.)* înfrînare. [cf. lat. *frenatio*]

FRENCH-CANCAN *s. n.* cancan (2). [pron. *frenci-can-cán*] / < fr. *french cancan*]

FRENÉTIC, -Ă *adj.* în stare de frenezie ; cuprins de o pasiune violentă. [< fr. *frénétique*]

FRENETIZÁ *vb. I. intr. (rar)* a fi cuprins de o pasiune violentă. [cf. it. *freneticare*]

FRENEZÍE *s. f.* excitare excesivă ; *(p. ext.)* pasiune puternică și violentă. O *cu ~* = ca în delir ; frenetic. [gen. *-iei.* / cf. fr. *frénésie*, it. *frenesia* < gr. *phrenesis* — tulburare, agitație]

FRÉNIC *adj. m. nerv ~* (și *s. m.* = nerv al diafragmei. [< fr. *phrénique*, cf. gr. *phren* — diafragmă]

FRENICOTOMÍE *s. f.* secționare chirurgicală a nervului frenic. [gen. *-iei.* / < fr. *phrénicotomie*]

FRENÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a diafragmei. [< fr. *phrénite*]

FRENOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la frenologie ; de frenologie. [cf. fr. *phrénologique*]

FRENOLOGÍE *s. f.* teorie idealistă potrivit căreia facultățile psihice ale omului pot fi recunoscute după conformația craniului ; pseudoștiință fundată pe această teorie. [gen. *-iei.* / < fr. *phrénologie*, cf. gr. *phren* — inteligență, *logos* — știință]

FRENOPATÍE *s. f. (med.)* formă de alienație mintală. [gen. *-iei.* / < fr. *phrénopathie*]

FRENOPTÓZĂ *s. f.* lăsare în jos a părții centrale a diafragmei. [< fr. *phrénoptose*]

FRENOTOMÍE *s. f. (med.)* secționare operatorie a diafragmei. [gen. *-iei.* / < fr. *phrénotomie*, cf. gr. *phren* — diafragmă, *tome* — tăiere]

FRÉON *s. n.* compus organic al fluorului, folosit ca agent frigorigen. [pron. *fre-on.* / < fr. *fréon*, nume comercial]

FRÉSCĂ *s. f.* **1.** pictură lucrată cu culori de apă pe o tencuială încă umedă. 2. *(fig.)* prezentare plastică a oamenilor și a moravurilor unei anumite epoci. [< fr. *fresque*, cf. it. *fresco*]

FRÉSCO *s. n.* țesătură din fire subțiri de lînă, din care se confecționează haine de vară. [< it. *fresco*]

FRETÁ *vb. I. tr.* a lega, a asambla două piese, două tuburi metalice coaxiale cu ajutorul unei frete. ● a arma o piesă de beton

supusă la compresiune prin sudarea unor frete pe barele armăturii longitudinale. [< fr. *fretter*]

FRETÁJ *s. n.* ansamblu constituit din două sau mai multe tuburi concentrice. [< fr. *frettage*]

FRETÁRE *s. f.* 1. ansamblare prin contact strîns a două piese care urmează să facă un corp comun. 2. armare transversală a pieselor de beton armat. [< *freta*]

FRÉTĂ *s. f.* 1. tub sau inel metalic care se fixează la exteriorul unei piese tubulare pentru a-i mări rezistența la presiuni interioare. 2. fir metalic (de oțel) înfășurat forțat pe o piesă tubulară sau pe un ansamblu de piese pentru a le mări rezistența la solicitări din interior sau la forțe centrifuge. 3. piesă de oțel inelară care înconjură barele armăturii longitudinale ale unei piese de beton armat. [< fr. *frette*]

FRETTÁNDO *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* grăbit, accelerînd. [< it. *frettando*]

FREUDIÁN, -Ă *adj.* referitor la freudism. [pron. *froi-di-an.* pl. *-ieni, -iene.* / < fr. *freudien*]

FREUDÍSM *s. n.* concepția psihologică a lui Sigmund Freud. v. psihanaliză. [pron. *froi-dism.* / < fr. *freudisme*, cf. *Freud*, psihiatru austriac]

FREZ *adj. invar.* roșiatic, de culoarea fragilor. [< fr. *fraise* — fragă]

FREZÁ *vb. I. tr.* a prelucra un material cu ajutorul frezei[1]. [< fr. *fraiser*]

FREZÁRE *s. f.* acțiunea de a freza; frezat. [< *freza*]

FREZÁT *s. n.* frezare. O *mașină de* ~ = mașină-unealtă pentru prelucrare cu freza; freză[1] (3). [< *freza*]

FRÉZĂ[1] *s. f.* 1. unealtă pentru prelucrarea metalelor, a lemnului, pentru făcut diverse tăieturi, roți dințate etc., alcătuită din unul sau mai multe tăișuri dispuse simetric în jurul unui ax. 2. mașină agricolă pentru scormonit și amestecat pămîntul. 3. frezmașină. [< fr. *fraise*]

FRÉZĂ[2] *s. f. (rar)* un fel de guler cu mai multe pliuri care se purta la gît în sec. XVI. [< fr. *fraise*]

FRÉZĂ[3] *s. f.* pieptănătură bărbătească; frizură. [< *friza*]

FREZÍL *s. n.* cenușa cărbunelui de pămînt. [< fr. *fraisil*]

FRÉZMAȘÍNĂ *s. f.* mașină la care se adaptează freza[1] (1) și care o pune în mișcare. [< germ. *Fräsmaschine*]

FREZÓR *s. n.* freză[1] (1). [cf. fr. *frais*]

FREZÓR, -OÁRE *s. m. f.* muncitor care lucrează la o freză[1] (1). [cf. fr. *fraiseur*]

FRIÁBIL, -Ă *adj.* care se poate sfărîma, sparge ușor. [pron. *fri-a-.* / cf. fr. *friable*, lat. *friabilis* < *friare* — a sparge]

FRIABILITÁTE *s. f.* calitatea de a fi friabil. [pron. *fri-a-.* / cf. fr. *friabilité*]

FRICANDÓ *s. n.* fel de mîncare preparat dintr-o bucată de carne sau pește împănată cu slănină și fiartă înăbușit; se servește de obicei la începutul mesei. [< fr. *fricandeau*]

FRICASÉ *s. n. (franțuzism)* carne tăiată bucăți și prăjită în sos; tocană. [pl. invar. / < fr. *fricassée*]

FRICATÍV, -Ă *adj. consoană ~ă (și s. f.)* = consoană care se pronunță prin îngustarea canalului vocal, astfel încît aerul să se poată scurge în tot timpul emisiunii (b, p, t, d, c, g); constrictiv. [cf. fr. *fricatif*, it. *fricativo*]

FRÍCȚIE *s. f.* v. fricțiune.

FRICȚIONÁ *vb. I. tr.* a face o fricțiune. [var. *frecționa* vb. I. / < fr. *frictionner*]

FRICȚIONÁRE *s. f.* acțiunea de a fricționa. [pron. *-ți-o-.* var. *frecționare* s. f. / < *fricționa*]

FRICȚIÚNE *s. f.* 1. *(fiz.)* efectul forțelor care opun rezistență mișcării unor suprafețe în contact; frecare. 2. *(med.)* ungere și frecare a corpului cu un lichid. 3. *(la pl.)* divergențe de opinii, neînțelegeri, certuri. [pron. *-ți-u-.* var. (2) *frecție, frecțiune, fricție* s. f. / cf. fr. *friction*, cf. lat. *frictio*]

FRIGÁNĂ *s. f.* insectă nevropteră a cărei larvă, acvatică, construiește în jurul ei o teacă din vegetale, nisip și cochilii. [< fr. *phrygane*]

FRIGIÁN, -Ă *adj. bonetă ~ă* = bonetă purtată în antichitate de sclavii eliberați și adoptată în timpul revoluției franceze ca simbol al libertății. [pron. *-gi-an.* / < fr. *phrygien*]

FRIGÍD, -Ă *adj.* care reacționează cu răceală, cu indiferență, care suferă de frigiditate. [cf. fr. *frigide*, lat. *frigidus*]

FRIGIDÁRIUM *s. n.* sală în termele romane destinată pentru băi reci. [pron. *-ri-um.* / < lat. *frigidarium*]

FRIGIDÉR *s. n.* aparat electric în care se menține o temperatură scăzută, convenabilă păstrării și conservării alimentelor. [< fr. *frigidaire*, nume comercial]

FRIGIDITÁTE *s. f.* caracter frigid; indiferență sau aversiune față de raportul sexual la femei. [cf. fr. *frigidité*, lat. *frigiditas*]

FRIGO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) frig". [var. *frigori-.* / < fr. *frigo-*, cf. lat. *frigus* — frig]

FRIGORI- v. frigo-.

FRIGORÍE *s. f. (fiz.)* unitate de cantitate de căldură pe care o pierde un corp, egală în valoare absolută cu o calorie. [gen. *-iei.* / < fr. *frigorie*]

FRIGORIFÉR *adj. n. (despre un sistem tehnic)* care produce și menține frigul. // *s. n.* construcție cu instalații pentru producerea frigului artificial. [< fr. *frigorifère*, cf. lat. *frigus* — frig, *ferre* — a purta]

FRIGORIFERÍST *s. m.* muncitor calificat care lucrează la instalații frigorifere. [< *frigorifer* + *-ist*]

FRIGORÍFIC, -Ă *adj.* care produce frig, care păstrează frigul; care se referă la frig. [< fr. *frigorifique*, cf. lat. *frigus* — frig, *facere* — a face]

FRIGORIGÉN, -Ă *adj.* care poate produce frig. [cf. *frigorigène*, cf. lat. *frigus* — frig, gr. *gennan* — a naște]

FRIGOTÉHNICĂ *s. f.* ramură a termotehnicii care studiază mijloacele de producere a frigului artificial. [gen. *-cii.* / cf. fr. *frigotechnique*]

FRIGOTEHNÍST *s. m.* specialist în frigotehnică. [et. incertă]

FRIGOTERAPÍE *s. f.* folosire a temperaturii joase în tratarea unor boli. [gen. *-iei.* / < fr. *frigothérapie*, cf. lat. *frigus* — frig, gr. *therapeia* — tratament]

FRIMÁR *s. m.* luna a treia a calendarului republican francez (21 noiembrie — 20 decembrie). [< fr. *frimaire*, cf. *frimas* — vînt rece]

FRINÉE *s. f. (liv.)* curtezană; femeie frumoasă și cu moravuri libere. [cf. *Frine*,

curtezană care a folosit lui Praxiteles ca model pentru statuile Afroditei]

FRINGILÍDE *s. n. pl.* familie de păsări cîntătoare, cu cioc conic și scurt, cuprinzînd cintezoiul, canarul etc. ; *(la sg.)* pasăre din această familie. [< fr. *fringillidés*, cf. lat. *fringilla* — cintezoi]

FRIPÓN *s. m. (franțuzism)* șarlatan, hoț, înșelător, escroc. [< fr. *fripon*]

FRISÓN *s. n.* senzație de frig însoțită de tremurături, manifestată de obicei înainte sau în timpul febrei. [pl. *-oane*. / < fr. *frisson*]

FRITÁ *vb. I. tr. (metal.)* a supune un mineral operației de fritare. [< fr. *fritter*]

FRITÁJ *s. n. (metal.)* fritare. [< fr. *frittage*]

FRITÁRE *s. f. (metal.)* calcinare a minereurilor. [< *frita*]

FRÍTĂ *s. f.* amestec de nisip și sodă din care se fabrică sticla. [< fr. *fritte*]

FRIULÁN, -Ă *adj., s. m. f.* (locuitor) din regiunea italiană Friuli. // *s. f.* limbă vorbită în această regiune ; furlană (2). [< it. *friulano*]

FRIVÓL, -Ă *adj. (despre oameni)* care se ocupă cu lucruri neserioase ; ușuratic, neserios. ● *(despre lucruri, fapte etc.)* de nimic, neînsemnat. [< fr. *frivole*, it. *frivolo*, cf. lat. *frivolus* — care prețuiește puțin]

FRIVOLITÁTE *s. f.* 1. însușire a ceea ce este frivol ; neseriozitate. 2. *(la pl.)* purtări, fapte ușuratice, neserioase. [cf. fr. *frivolité*]

FRIZ *s. n.* piesă de lemn îngustă, întrebuințată la fabricarea lamelor de parchet sau în tîmplărie. ● chenar care încadrează o pardoseală de parchet în lungul pereților de care se prind tăbliile unei uși. [< fr. *frise*]

FRIZÁ *vb. I.* I. *tr., refl. (rar)* a(și) încreți, a(și) cîrlionța (părul). ● a (se) pieptăna cu îngrijire. II. *tr.* a fi pe punctul de a atinge ridicolul, nebunia etc. [< fr. *friser*]

FRIZÁRE *s. f. (rar)* acțiunea de a (se) freza. [< *friza*]

FRÍZĂ *s. f.* porțiune a antablamentului cuprinsă între arhitravă și cornișă, împodobită în mod obișnuit cu picturi, cu sculpturi etc. ● fișie orizontală continuă, împodobită cu sculpturi sau picturi, așezată la partea superioară a unui edificiu, deasupra tapetului unui perete etc. [< fr. *frise*]

FRIZÉR *s. m.* persoană care tunde părul sau bărbierește ; bărbier. ● coafor. [< germ. *Friseur*, cf. fr. *friseur*]

FRIZERÍE *s. f.* atelier pentru tuns, ras sau coafat. [gen. *-iei*. / < *frizer* + *-ie*]

FRIZÓN *s. n.* fibră textilă provenită din straturile exterioare ale gogoșilor de mătase. [< fr. *frison*]

FRIZÚRĂ *s. f.* felul cum este pieptănat părul ; coafură, freză. [< fr. *frisure*]

FRÎNĂ *vb. I. tr.* a opri, a încetini mersul unui vehicul cu ajutorul frînei. ● *(fig.)* a ține în loc, a încetini, a pune piedici. [după fr. *freiner*]

FRÎNAJ *s. n.* v. f r e n a j.

FRÎNÁRE *s. f.* 1. acțiunea de a frîna ; frînaj. 2. inhibiție. [< *frîna*]

FRÎNĂ *s. f.* aparat adaptat la un vehicul pentru a-i micșora viteza sau a-l opri din mers. ● *(fig.)* ceea ce oprește, încetinește, îngreuiază o acțiune, un proces etc. [după fr. *frein*]

FRÓNDĂ *s. f.* 1. mișcare de revoltă a nobilimii franceze din sec. XVII împotriva puterii regale despotice. 2. *(fig.)* răzvrătire, opunere neprincipială persiflantă, cauzată mai ales de interese personale. 3. organ vegetal de forma unei frunze. ● frunză aeriană a feriglor, care poartă sporangele. [< fr. *fronde*]

FRONDÓR *s. m.* 1. răzvrătit ; partizan al frondei. 2. *(franțuzism, fig.)* cel care critică, care contrazice ; răzvrătit. [pron. *fron-dör*. / < fr. *frondeur*]

FRONSÉU *s. n.* cută (a unei rochii, a unei cămăși etc.) menținută printr-un fir. [pl. *-uri*. / < fr. *froncis*]

FRONT *s. n.* 1. loc, teritoriu pe care se poartă luptele într-un război. ● grupare operativă constituită din forțe militare numeroase sub o comandă unică. 2. formație de militari, de sportivi etc. așezați în linie. 3. *(fig.)* grupare unitară de forțe strînse în vederea unei lupte comune. 4. *(arhit.)* plan vertical în care este situată fațada unei clădiri. ● perete în care se execută tăierea rocilor sau a minereurilor. 5. *(met.)* zonă de tranziție între două mase de aer diferite, caracterizată prin schimbări meteorologice bruște și cu consecințe directe asupra mersului vremii. O ~ *de furtună* = masă de aer rece care, împinsă de furtună, provoacă deplasarea aerului mal cald din fața ei. [< fr. *front*, cf. rus. *front*]

FRONTÁL, -Ă *adj.* 1. din regiunea frunții. 2. din (așezat în) față. O *abataj* ~ = abataj al minereului făcut pe un front foarte lung în direcția filonului ; *(p. ext.)* locul unde se execută o astfel de operație. ● referitor la front (5). // *s. n.* 1. os al craniului care formează fruntea și o parte din orbite. 2. parte proeminentă a unui obiect. [< fr. *frontal*]

FRONTALIÉR, -Ă *adj.* referitor la frontiere ; de frontieră. [pron. *-li-er*. / < fr. *frontalier*]

FRONTALITÁTE *s. f.* principiu fundamental în sculptura antică, care cerea reprezentarea din față și strict simetrică a corpului uman. [cf. fr. *frontalité*]

FRONTIÉRĂ *s. f.* 1. hotar între state ; graniță. 2. *(mat.)* mulțime de elemente care limitează un domeniu. [pron. *-ti-e-*. / < fr. *frontière*]

FRONTISPÍCIU *s. f.* 1. fațada, fața principală a unui edificiu, a unui monument etc. 2. prima pagină (ilustrată uneori cu viniete) a unei cărți, care conține titlul, numele autorului etc. ● partea de sus de pe pagina întîi a unui ziar, unde sînt scrise titlul și alte indicații. [pron. *-ciu*. pl. *-ii*. / cf. fr. *frontispice*, lat. *frontispicium* < *frons* — frunte, *inspicio* — a privi]

FRONTOGENÉZĂ *s. f. (met.)* totalitatea fenomenelor care produc suprafețele frontale și perturbațiile atmosferice legate de ele. [< fr. *frontogenèse*]

FRONTOLÍZĂ *s. f. (met.)* totalitatea fenomenelor care însoțesc dispariția unei suprafețe frontale. [< fr. *frontolyse*]

FRONTOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la frontologie. [< fr. *frontologique*]

FRONTOLOGÍE *s. f.* parte a meteorologiei care studiază fronturile meteorologice. [gen. *-iei*. / < fr. *frontologie*]

FRONTÓN *s. n.* element arhitectonic format dintr-o cornișă de formă curbă sau triunghiulară, situat deasupra intrării unui edificiu. [pl. *-oane*. / < fr. *fronton*]

FROTÁ *vb. I. refl.* a se freca, a veni în contact. [< fr. *frotter*]

FROTÍ *s. n.* v. f r o t l u.

FROTÍU *s. n.* preparat întins pe o lamă pentru a fi cercetat la microscop. [var. *froti* s. n. / < fr. *frottis*]

FRÓTOLA *s. f.* vechi cintec italian pe mai multe voci, cintat de obicei la carnavaluri şi în reprezentaţii teatrale. [< it. *frotola*]

FRUCT *s. n.* 1. ansamblul organelor vegetale care se dezvoltă după fecundaţia unei flori şi care conţin seminţele plantei respective ; poamă, rod. 2. produse vegetale care servesc ca hrană ; rod. 3. produs, profit, rezultatul material sau moral al unei acţiuni etc. ; beneficiu. ● *(fig.)* operă, rezultat al unor străduinţe, al muncii etc. 4. *(constr.)* înclinare a zidului exterior, datorită diferenţei de grosime dintre partea inferioară şi cea superioară a acestuia. [< lat. *fructus*]

FRUCTĂRÍE *s. f.* prăvălie unde se vind fructe. [gen. *-iei.* / < *fruct* + *-ărie*]

FRUCTIDÓR *s. m.* a douăsprezecea lună a calendarului republican francez (18 august — 16 septembrie). [< fr. *fructidor*]

FRUCTIÉRĂ *s. f.* vas în care se servesc fructele la masă. [pron. *-ti-e-.* / < *fruct* + *-ieră*, după fr. *fruitier*]

FRUCTIFÉR, -Ă *adj. (despre pomi)* care produce fructe ; roditor. ● *(despre organele unei plante)* care poartă fructele. [< fr. *fructifère*, cf. lat. *fructus* — fruct, *ferre* — a purta]

FRUCTIFICÁ *vb. I. intr. (despre capital, bani)* a aduce venit, a creşte prin acumulare de dobînzi. [p. i. *fructific.* / cf. fr. *fructifier*, lat. *fructificare*]

FRUCTIFICÁRE *s. f.* acţiunea de a fructifica şi rezultatul ei ; fructificaţie. [< *fructifica*]

FRUCTIFICAŢÍE *s. f.* fructificare. ● proprietate a plantelor de a produce fructe ; *(p. restr.)* proprietate a pomilor şi a viţei de vie de a da lăstari fertili. ● perioada în care se formează fructele. [gen. *-iei.* / cf. fr. *fructification*]

FRUCTÓZĂ *s. f.* substanţă organică dulce, aflată în nectarul florilor şi în unele fructe dulci ; levuloză. [< fr. *fructose*]

FRUCTOZEMÍE *s. f. (med.)* prezenţa fructozei în sînge. [gen. *-iei.* / < fr. *fructosémie*]

FRUCTOZURÍE *s. f. (med.)* prezenţa fructozei în urină. [gen. *-iei.* / < fr. *fructosurie*]

FRUCTUÓS, -OÁSĂ *adj.* care dă bune rezultate ; avantajos, folositor. [pron. *-tu-os.* / cf. lat. *fructuosus*, fr. *fructueux*]

FRU-FRÚ *s. n.* foşnet uşor pe care îl produc ţesăturile (de mătase, mai ales fustele confecţionate din mătase). ● *(fig.)* confuzie, agitaţie ; entuziasm, avînt. // *adj. invar.* frivol, uşuratic. [cf. fr. *froufrou*, it. *fru-fru*]

FRUGÁL, -Ă *adj. (despre mese)* care constă din mîncare puţină şi simplă ; sobru. [cf. fr. *frugal*, lat. *frugalis*]

FRUGALITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este frugal. [cf. fr. *frugalité*, lat. *frugalitas*]

FRUGIFÉR, -Ă *adj.* care dă roade, fructe. [< fr. *frugifère*, cf. lat. *frux* — fruct, *ferre* — a purta]

FRUGIVÓR, -Ă *adj. (despre animale)* care se hrăneşte cu fructe. [< fr. *frugivore*, cf. lat. *frux* — fruct, *vorare* — a devora]

FRULLÁTO *s. n.* procedeu special de alternare rapidă a sunetelor la unele instrumente de suflat (flaut, trompetă), asemănător cu tremolo sau cu glissando. [< it. *frullato*]

FRUST, -Ă *adj.* 1. *(despre monede, medalii, sculpturi)* tocit, şters de vreme. 2. *(fig.)* rustic ; nelucrat, natural, simplu. [< fr. *fruste*, cf. it. *frusto* — uzat]

FRUSTÉŢE *s. f.* însuşire a ceea ce este frust. [< *frust* + *-eţe*]

FRUSTRÁ *vb. I. tr.* a lipsi, a priva pe cineva de un bun, de un drept ; a înşela. [< fr. *frustrer*, lat. *frustrari*]

FRUSTRÁRE *s. f.* acţiunea de a frustra şi rezultatul ei ; frustraţie. [< *frustra*]

FRUSTRATÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* (cel) care pricinuieşte o pagubă, care împiedică exercitarea unui drept ; păgubitor. [cf. fr. *frustrateur*]

FRUSTRAŢÍE *s. f.* frustrare. [gen. *-iei*, var. *frustraţiune* s. f. / < fr. *frustration*]

FRUSTRAŢIÚNE *s. f.* v. frustraţie.

FRUTESCÉNT, -Ă *adj. (despre tulpini)* care se întăreşte fără a ajunge la perfectă lignificare ; *(despre plante)* care are astfel de tulpină. [pl. *-nţi, -nte.* / cf. lat. *frutescens*, fr. *frutescent*]

FTALÁT *s. m.* sare sau ester al acidului ftalic. [< fr. *phtalat*]

FTALEÍNĂ *s. f.* materie colorantă, incoloră în mediu acid sau neutru şi roşie purpurie în mediu bazic. [pron. *-le-i-.* / < fr. *phtaléine*]

FTÁLIC *adj. m. acid ~* = acid organic bibazic obţinut prin oxidarea naftalinei, întrebuinţat în industria coloranţilor. [< fr. *phtalique*]

FTIRIÁZĂ *s. f. (med.)* boală de piele produsă de păduchi ; pediculoză. [pron. *-ri-a-.* / < fr. *phtiriase*, cf. gr. *phteir* — păduche]

FTIRIÁZIC, -Ă *adj.* referitor la ftiriază. [< fr. *phtiriasique*]

FTÍZIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de ftizie ; tuberculos, ofticos. [< fr. *phtisique*]

FTIZÍE *s. f. (med.)* tuberculoză pulmonară ; oftică. [gen. *-iei.* / < fr. *phtisie*, cf. gr. *phtisis* — distrugere]

FTIZIO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „tuberculos", „tuberculoză". [pron. *-zi-o-.* / < fr. *phtisio-*, cf. gr. *phtisis* — distrugere]

FTIZIOLÓG, -Ă *s. m. f.* medic specialist în ftiziologie. [pron. *-zi-o-.* / cf. fr. *phtisiologue*]

FTIZIOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la ftiziologie. [pron. *-zi-o-.* / < fr. *phtisiologique*]

FTIZIOLOGÍE *s. f.* ramură a medicinii care se ocupă cu studiul tuberculozei. [pron. *-zi-o-*, gen. *-iei.* / < fr. *phtisiologie*, cf. gr. *phtisis* — distrugere, *logos* — ştiinţă]

FTIZIOTERAPÍE *s. f.* tratamentul tuberculozei. [< fr. *phtisiothérapie*]

FUCÁLE *s. f. pl.* ordin de alge brune, avînd ca tip fucusul ; *(la sg.)* algă din acest ordin. [< fr. *fucales*]

FUCOXANTÍNĂ *s. f.* pigment de culoare brună, care se găseşte în unele alge. [< fr. *fucoxanthine*, cf. lat. *fucus* — gen de algă, gr. *xhanthos* — galben]

FÚCSIE *s. f.* plantă ornamentală cu flori roşii, galben-verzui sau pestriţe ; *(pop.)* cerceluş. [gen. *-iei.* / < fr. *fuchsia*]

FUCSÍNĂ *s. f.* materie colorantă, roşie, folosită în industria textilă şi în pielărie. [scris şi *fuxină.* / < fr. *fuchsine*]

FÚCUS *s. m.* gen de alge marine de culoare roşie-brună. [< lat., fr. *fucus*]

-FUG element secund de compunere savantă cu semnificaţia „care alungă", „respinge". [< fr. *-fuge*, cf. lat. *fugus* < *fugare* — a alunga]

FUGÁCE *adj. invar.* trecător, fugitiv. [< lat. *fugax*, cf. fr. *fugace*]

FUGACITÁTE *s. f.* 1. caracterul a ceea ce este fugace. 2. *(chim.)* presiune corectată la care gazul real posedă aceleaşi proprietăţi cu ale gazului ideal. [cf. fr. *fugacité*]

FUGÁSĂ *s. f.* 1. mină constituită dintr-o încărcătură explozivă și o umplutură de materiale diferite, care se aruncă contra atacatorului. 2. recipient încărcat cu substanțe toxice, amestec incendiar etc., care se folosește contra barajelor sau pentru incendierea diferitelor obiective. [< fr. *fougasse*]

FUGÁTO *s. n.* frază muzicală prezentată în formă de fugă, de obicei ca un fragment dintr-o piesă corală. [< it. *fugato*]

FÚGĂ *s. f.* compoziție muzicală polifonică în care vocile se succedă, repetind fiecare melodia dezvoltată după legile contrapunctului. [< it. *fuga*, cf. fr. *fugue* < lat. *fuga* — urmărire]

FUGÈRE *s. f. pl.* criptogame vasculare cu frunze foarte mari, având ca tip feriga ; *(la sg.)* plantă din această familie. [< fr. *fougères*]

FUGHÉTĂ *s. f. (muz.)* fugă de proporții mai reduse, cu un caracter mai liber. [< it. *fuggetta*]

FUGITÍV, -Ă *adj.* 1. care trece rapid, repede ; de scurtă durată ; trecător. 2. sumar ; superficial ; rapid. [cf. lat. *fugitivus*, fr. *fugitif*]

FUGÓS, -OÁSĂ *adj. (rar)* care are o fire iute ; aprig, impetuos. [cf. fr. *fougueux*]

FUGOZITÁTE *s. f. (rar)* impetuozitate ; ardoare. [< *fugos* + *-itate*]

FUGPAPIÉR *s. n.* hîrtie gumată folosită la înnădirea furnirelor. [< germ. *Fugpapier*]

FÜHRER *s. m.* nume dat în Germania lui Adolf Hitler după venirea lui la putere, ca dictator, în 1933 ; conducător. [pron. *fü-rer*. [< germ. *Führer*]

FUL *s. n.* figură la jocul de pocher, formată dintr-un brelan și o pereche. [< fr., engl. *full*]

FULÁ *vb. I. intr. (despre roți)* a se roti neregulat, avînd pe lîngă mișcarea de rotație și o mișcare pendulară. [< fr. *fouler*]

FULÁR *s. n.* 1. țesătură ușoară de mătase. 2. fișie (dreptunghiulară) de lînă, de mătase etc. care se poartă în jurul gîtului. [pl. *-re*. var. *fulard* s. n. / < fr. *foulard*]

FULÁRD *s. n.* v. f u l a r.

FULARDÁ *vb. I. tr. (text.)* a îmbiba țesăturile cu soluții sau cu dispersii de colorant și mase de apret. [< fr. *foularder*]

FULARDÁRE *s. f.* acțiunea de a fularda și rezultatul ei. [< *fularda*]

FULÁRE *s. f.* faptul de a fula. [< *fula*]

FULÉU *s. n.* 1. alergare în pas mare, mîinile mișcîndu-se în ritmul picioarelor. 2. distanță parcursă de un cal din momentul cînd se desprinde de pămînt și pînă îl atinge din nou. ● lungimea pasului la patrupede. [< fr. *foulée*]

FULGARÍN *s. n.* manta, pardesiu de ploaie ; impermeabil. [pl. *-ne*, *-nuri*. / nume comercial]

FULGURÁ *vb. I. intr. (liv.)* a fulgera. [cf. fr. *fulgurer*, lat. *fulgurare*]

FULGURÁNT, -Ă *adj. (franțuzism)* înconjurat de fulgere. ● care răspîndește o lumină vie și de scurtă durată. [< fr. *fulgurant*, cf. lat. *fulgur* — fulger]

FULGURÁȚIE *s. f.* 1. fulgerare fără tunet în regiunile înalte ale atmosferei. 2. scînteie electrică de înaltă frecvență folosită pentru cauterizări. [gen. *-iei*. var. *fulguratiune* s. f. / cf. fr. *fulguration*, lat. *fulguratio*]

FULGURAȚIÚNE *s. f.* v. f u l g u r a ț i e.

FULGURÍT *s. n. (geol.)* formație tubulară cu diametru mic, lungă de cîțiva metri, formată dintr-o masă sticloasă prin acțiunea de topire a rocii pe care a căzut un trăsnet. [< fr. *fulgurite*, germ. *Fulgurit*]

FULIGINÓS, -OÁSĂ *adj. (rar)* fumuriu. [< fr. *fuligineux*, cf. lat. *fuligo* — funingine]

FULMICOTÓN *s. n.* exploziv puternic obținut prin acțiunea acidului azotic asupra celulozei ; trinitroceluloză. [< fr. *fulmicoton*]

FULMINÁNT, -Ă *adj.* care produce explozie ; exploziv. ● *(fig.)* amenințător ; violent ; ațițător, provocator. [< fr. *fulminant*]

FULMINÁT *s. m.* sare a acidului fulminic. O ~ *de mercur* = substanță explozivă de forma unei pulberi cenușii cu gust metalic, foarte otrăvitoare. [< fr. *fulminate*]

FULMINÁȚIE *s. f.* detonare a unei substanțe explozive ; explozie. [gen. *-iei*. var. *fulminațiune* s. f. / cf. fr. *fulmination*, lat. *fulminatio*]

FULMINAȚIÚNE *s. f.* v. f u l m i n a ț i e.

FULMÍNIC *adj. m. acid* ~ = acid format din săruri detonante. [< fr. *fulminique*]

FUMAGÍNĂ *s. f.* boală a unor arbori de pădure, a viței de vie și a unor pomi fructiferi datorată unei ciperci și care se manifestă prin apariția unor pete negre, prăfoase pe organele atacate. [< fr. *fumagine*]

FUMARIACÉE *s. f. pl.* familie de plante dialipetale cuprinzînd fumărița, cercelii-doamnei etc. ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e*, sg. invar. / < fr. *fumariacées*]

FUMÁRIC *adj. m. acid* ~ = acid organic nesaturat, produs intermediar în metabolismul glucidelor și al acizilor grași. [< fr. *fumarique*]

FUMARÓLĂ *s. f.* produs gazos emis prin craterele și crăpăturile vulcanilor sau degajat de lavă. [< it. *fumaruolo*, cf. fr. *fumerolle*]

FUMIGÁNT *s. m.* substanță utilizată pentru fumigații. [cf. fr. *fumigant*]

FUMIGÁȚIE *s. f. (liv.)* producere de fum, afumare cu mirodenii pentru distrugerea bacteriilor, a insectelor etc. sau pentru parfumarea aerului. [gen. *-iei*. var. *fumigațiune* s. f. / cf. fr. *fumigation*, lat. t. *fumigatio*]

FUMIGAȚIÚNE *s. f.* v. f u m i g a ț i e.

FUMIGÉN, -Ă *adj.* producător de fum sau de ceață. O *luminare* ~*ă* = tub care conține o substanță fumigenă folosită mai ales la camuflarea obiectivelor militare. [< fr. *fumigène*, cf. lat. *fumus* — fum, gr. *gennan* — a naște]

FUMÍST, -Ă *s. m. f., adj.* (om) neserios, mistificator ; șarlatan. [cf. fr. *fumiste*, it. *fumista*]

FUMISTERÍE *s. f.* șaraltanie, mistificare, înșelătorie. [cf. it. *fumisteria*, fr. *fumisterie*]

FUMIVÓR, -Ă *adj.* care absoarbe fumul. // *s. n.* dispozitiv montat la unele focare de cazan, pentru îmbunătățirea arderii. [< fr. *fumivore*, cf. lat. *fumus* — fum, *vorare* — a devora]

FUMIZÁ *vb. I. tr. (mil.)* a produce fum sau ceață artificiale pentru camuflare. [cf. fr. *fumiger*, lat. *fumigare*]

FUMIZÁRE *s. f.* acțiunea de a produce fum artificial cu ajutorul unor substanțe chimice. ● *(mil.)* acoperire a unui obiectiv cu fum sau cu ceață artificială, în scopul mascării lui. [< *fumiza*]

FUMOÁR *s. n.* încăpere, mai ales pe lîngă sălile de spectacol, în care se poate fuma. [pron. *-moar*. var. *fumuar* s. n. [< fr. *fumoir*]

FUMUÁR *s. n.* v. f u m o a r.

FUN- element prim de compunere savantă cu sensul de „funie". [< lat. *funis*]

FUNAMBÚL *s. m. (liv.)* dansator pe sîrmă. [< fr. *funambule*, cf. lat. *funis* — funie, *ambulare* — a merge]

FUNAMBULÉSC, -ÉSCĂ *adj. (rar)* bizar, excentric. ● echilibristic. [< fr. *funambulesque*]

FUNAMBULÍSM *s. n. (rar)* caracter funambulesc. [cf. it. *funambolismo*]

FUNCIÁR, -Ă *adj.* 1. care se referă la proprietatea particulară asupra pămîntului sau la averi imobiliare. 2. care caracterizează natura cuiva, care formează fondul ; temeinic, solid. [pron. *-ci-ar.* / < fr. *foncier*]

FUNCIARMÉNTE *adv.* cu desăvîrșire, în mod absolut complet ; esențialmente. [pron. *-ci-ar-.* / cf. it. *funciarmente*, fr. *foncièrement*]

FUNCTOR *s. m. (log.)* expresie care determină altă expresie ; operator logic. [cf. fr. *foncteur*]

FUNCȚIE *s. f.* 1. activitate dusă de cineva pentru a se achita de obligațiile impuse de serviciul pe care îl are ; însărcinare, sarcină ; slujbă. 2. rol sintactic pe care îl îndeplinește un cuvînt în propoziție. ● *(log.)* operație care prin aplicare asupra unui argument îi conferă acestuia o valoare corespunzătoare. 3. activitatea proprie a organelor unei ființe (animale sau vegetale). 4. totalitatea proprietăților chimice comune ale unei substanțe organice, determinate de prezența aceluiași radical organic în moleculă. 5. *(mat.)* mărime variabilă care depinde de una sau de mai multe mărimi variabile. 6. *a fi în ~ de...* = a depinde de... [var. *funcțiune* s. f. / cf. lat. *functio*, it. *funzione*, fr. *fonction*]

FUNCȚIONÁ *vb. I. intr.* a-și exercita funcția, rolul. ● a fi în funcție, în stare de funcționare. [pron. *-ți-o-.* / < fr. *fonctionner*]

FUNCȚIONÁL, -Ă *adj.* referitor la o funcție. O *(mat.) analiză ~ă* = ramură a matematicii care se ocupă cu studiul diferitelor clase de funcții. ● *maladie ~ă* = boală care afectează funcționarea unui organ. [pron. *-ți-o-.* / < cf. fr. *fonctionnel*, it. *funzionale*]

FUNCȚIONÁLĂ *s. f. (mat.)* funcție definită pe o mulțime de funcții avînd valori reale. [cf. fr. *fonctionnelle*]

FUNCȚIONALÍSM *s. n.* curent în arhitectura contemporană care cere ca într-o construcție să se vadă corespondența dintre aceasta și procesele de producție sau de viață care se desfășoară în cadrul ei. [pron. *-ți-o-.* / cf. it. *funzionalismo*, germ. *Funktionalismus*, fr. *fonctionnalisme*]

FUNCȚIONALÍST, -Ă *adj.* referitor la funcționalism. // *s. m. f.* adept al funcționalismului. [cf. it. *funzionalista*, germ. *Funktionalist*, fr. *fonctionnaliste*]

FUNCȚIONALITÁTE *s. f.* caracter, aspect funcțional. [cf. it. *funzionalità*]

FUNCȚIONÁR, -Ă *s. m. f.* persoană care deține o funcție administrativă într-o întreprindere sau într-o instituție ; slujbaș. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *fonctionnaire*]

FUNCȚIONÁRE *s. f.* acțiunea de a funcționa și rezultatul ei. [< *funcționa*]

FUNCȚIONARÍSM *s. n.* tendința birocratică a unei persoane de a considera toate problemele numai din punctul său individual de vedere și nu din acela al interesului general ; atitudine indiferentă, lipsită de interes și devotament față de munca îndeplinită ; birocratism. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *fonctionnarisme*]

FUNCȚIÚNE *s. f.* v. funcție.

FUND *s. m.* v. funt.

FUNDÁ *vb. I. tr.* a pune bazele ; a întemeia, a înființa, a institui. [var. *fonda* vb. I. / < lat. *fundare*, cf. fr. *fonder*]

FUNDÁL *s. n.* 1. fondul decorativ al unui tablou sau al unui panou sculptat ; vast element arhitectonic sau natural care constituie fondul perspectivei frontale a unei construcții. 2. perete mobil sau decor care constituie fundul scenei unui teatru. [< it. *fondale*, după *fund*]

FUNDAMÉNT *s. n.* 1. temelie, fundație, bază. ● placă de metal la presele de imprimat pe care se pun formele tipografice. 2. *(fig.)* element pe care se întemeiază ceva ; bază, temei, temelie. [pl. *-te*, *-turi*. var. *fondament* s. n. / < lat. *fundamentum*, cf. fr. *fondement*]

FUNDAMENTÁ *vb. I. tr.* a pune baze temeinice, a consolida. ● a demonstra cu elemente științifice (o idee, o teorie etc.). [var. *fondamenta* vb. I. / < *fundament*]

FUNDAMENTÁL, -Ă *adj.* de bază, principal, esențial. // *s. f. (muz.)* sunetul cel mai grav din seria sunetelor armonice naturale și care se aude mai clar decît celelalte. [var. *fondamental*, *-ă* adj. / cf. lat. *fundamentalis*, fr. *fondamental*]

FUNDAMENTÁRE *s. f.* acțiunea de a fundamenta și rezultatul ei. [< *fundamenta*]

FUNDÁRE *s. f.* acțiunea de a funda și rezultatul ei ; întemeiere. [var. *fondare* s. f. / < *funda*]

FUNDÁȘ *s. m.* fiecare dintre cei doi sau trei jucători care alcătuiesc linia de fund a unei echipe de fotbal, rugbi etc., ajutînd la apărarea porții. [< *fund* + *-aș*]

FUNDATÓR, -OÁRE *s. m. f.* v. fondator.

FUNDÁȚIE *s. f.* 1. temelie, bază, fundament (la o construcție). 2. fond, bunuri donate pentru o operă de interes obștesc ; instituție, așezămînt creat din aceste fonduri. [gen. *-iei*. var. *fondație*, *fundațiune* s. f. / cf. lat. *fundatio*, fr. *fondation*]

FUNDAȚIÚNE *s. f.* v. fundație.

FUNÉBRU, -Ă *adj.* de înmormîntare. O *marș ~* = marș solemn care se execută de obicei la înmormîntări. ● trist, jalnic, lugubru. [< fr. *funèbre*, it. *funebre*, cf. lat. *funebris*]

FUNERÁLII *s. n. pl.* ceremonie fastuoasă de înmormîntare. [< fr. *funérailles*, it. *funerale*]

FUNERÁR, -Ă *adj.* care ține de funeralii, referitor la funeralii ; de înmormîntare. O *urnă ~ă* = urnă în care se păstrează cenușa unui mort incinerat ; *monument ~* = monument ridicat pe mormîntul cuiva. [cf. fr. *funéraire*, it. *funerario*, lat. *funerarius*]

FUNÉST, -Ă *adj.* care poartă nenoroc, care aduce nenorocire, moarte. ● trist, funebru, sinistru. [< fr. *funeste*, it. *funesto*, cf. lat. *funestus*]

FUNÉSTO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* sumbru, trist. [< it. *funesto*]

FÚNGĂ *s. f. (mar.)* parîmă, fringhie pentru ridicarea velei la catarg. [cf. it. *fionco*]

FUNGI- element prim de compunere savantă cu semnificația „ciupercă", „referitor la (de) ciuperci". [var. *fongi-*. / < fr. *fongi-*, cf. lat. *fungus*]

FUNGÍBIL, -Ă *adj. (jur. ; despre lucruri)* care se consumă prin întrebuințare și nu poate fi restituit în natură. [< lat. *fungibilis*, cf. fr. *fongible*]

FUNGICÍD, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care distruge ciupercile dăunătoare plantelor. [< fr. *fongicide*, cf. lat. *fungus* — ciupercă, *caedere* — a ucide]

FUNGÍDE *s. f. pl.* plante inferioare, fără clorofilă, care se hrănesc cu substanțe organice gata preparate ; ciuperci. [sg. *-dă.* / cf. lat. *fungus*]

FUNGIFÓRM, -Ă *adj.* în formă de ciupercă. O *papile ~e* = papile, asemănătoare cu niște ciupercuțe, care se află pe limbă. [var. *fongiform, -ă* adj. / < fr. *fongiforme*, cf. lat. *fungus* — ciupercă, *forma* — formă]

FUNGISTÁTIC, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care oprește dezvoltarea ciupercilor ; micostatic. [var. *fongistatic, -ă* adj. / < fr. *fongistatique*]

FUNGÓS, -OÁSĂ *adj.* care seamănă cu o ciupercă sau cu un burete. [cf. fr. *fongueux*]

FUNGOZITÁTE *s. f.* tumefacție cu aspect de ciupercă ; fongus. [cf. fr. *fongosité*]

FUNÍCUL *s. n.* 1. nume dat celor trei diviziuni principale ale măduvei spinării. ● formație anatomică cu aspect de cordon. 2. *(bot.)* fir care leagă sămînța de pericarp și o nutrește în timpul tinereții. [< fr. *funicule*, cf. lat *funiculus* — cordiță]

FUNICULÁR, -Ă *adj.* referitor la cordonul ombilical sau spermatic. // *s. n.* mijloc de transport aerian pentru transportat materiale sau persoane, format din cabluri purtătoare de vagonete. ● frînghie de alpinism întinsă peste o prăpastie, o crăpătură sau o prăbușire pentru a trece oameni și materiale. [< fr. *funiculaire*]

FUNICULÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a cordonului spermatic. [< fr. *funiculite*]

FUNT *s. m.* unitate de măsură engleză și americană pentru masă, egală cu 0,453592 kg. [var. *pfund, fund* s. m. / < germ. *Pfund*, cf. engl. *found*]

FURÁJ *s. n. (agr.)* nutreț pentru vite. [pl. *-je.* / < fr. *fourrage*]

FURAJÁ *vb. I. tr.* a tăia și a conserva nutrețul ; a prepara furaje. [< fr. *fourrager*]

FURAJÁRE *s. f.* acțiunea de a furaja și rezultatul ei. [< *furaja*]

FURAJÉR, -Ă *adj. (despre plante)* întrebuințat ca nutreț pentru vite, ca furaj. [< fr. *fourrager*]

FURAJÓR *s. n. (mil.)* soldat de cavalerie care se ocupa cu aprovizionările cu furaj ale unității. [< fr. *fourrageur*]

FURÁN *s. n. (chim.)* combinație organică extrasă din rășina coniferelor, folosită ca intermediar la sinteza maselor plastice și în industria farmaceutică. [< fr. *furane*]

FURBISÁ *vb. I. tr.* a curăța, a lustrui (arme, alămuri). [< fr. *fourbir*]

FURBISÁJ *s. n.* furbisare. [< fr. *fourbissage*]

FURBISÁRE *s. f.* acțiunea de a furbisa ; lustruire. [< *furbisa*]

FURBÚRĂ *s. f.* inflamație a copitei (la cai sau la boi), provocată de o răceală sau de oboseală. [< fr. *fourbure*]

FURCÁT, -Ă *adj.* în formă de furcă. [< lat. *furcatus*]

FURCHÉT *s. m.* dispozitiv de oțel fixat la bărci pentru sprijinirea ramei în timpul vislitului. [var. *furchetă* s. f. / < it. *forchetta*, dună *furcă*]

FURCHÉTĂ *s. f.* v. furchet.

FURFURÁL *s. m.* v. furfurol.

FURFURÓL *s. m. (chim.)* aldehidă toxică, care se obține din deșeurile agricole. [var. *furfural* s. m. / < fr. *furfurol*, cf. lat. *furfur* — tărîțe, *oleum* — ulei]

FURGÓN *s. n.* vehicul, de obicei acoperit, cu tracțiune animală, care servește la transportul bagajelor și al muniților unui corp de trupă. ● vagon pentru transportat mărfurile în containere. [< fr. *fourgon*]

FURGONÁR *s. m.* militar care conduce un furgon. [< *furgon* + *-ar*]

FURGONÉTĂ *s. f.* automobil (închis) de transport, care are o platformă (acoperită) cu o ușă oblon în spate ; autofurgonetă. [< fr. *fourgonnette*]

FURIBÚND, -Ă *adj.* furios, mînios la culme. [< lat. *furibundus*]

FÚRIE *s. f.* 1. mînie violentă, nestăpînită ; violență. ● *(fig. ; rar)* dorință, patimă. 2. fiecare dintre cele trei divinități ale infernului, care, în credințele celor antici, chinuiau sufletele păcătoșilor. [pron. *-ri-e.* gen. *-iei.* / < lat. *furia*, cf. fr. *furie*]

FURIÉR *s. m.* militar (subofițer sau soldat gradat) care îndeplinește funcția de secretar în cancelaria unei unități sau a unei subunități militare. [pron. *-ri-er.* / < fr. *fourrier*]

FURIÓS, -OÁSĂ *adj.* stăpînit de furie, mînios. ● *(adv.)* cu furie. ● *(despre elementele naturii)* violent, puternic. [pron. *-ri-os.* / cf. lat. *furiosus*, fr. *furieux*]

FURIÓSO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* cu furie, cu mînie ; vijelios ; cu pasiune. [< it. *furioso*]

FURLÁNĂ *s. f.* 1. vechi dans friulan ; melodia care îl acompaniază. 2. limba friulană. [< it. *furlana*]

FURNÁL *s. n.* 1. instalație specială pentru topirea minereurilor și extragerea metalelor ; cuptor înalt. 2. încărcătură de exploziv introdusă într-o stîncă, într-un zid etc. care urmează să fie aruncat în aer. [pl. *-le, -luri.* / < fr. *fourneau*]

FURNALÍST *s. m.* muncitor care lucrează la un furnal. [< fr. *furnaliste*]

FURNÍR *s. n.* placă subțire de lemn de esență superioară care se aplică pe lemnul prelucrat pentru a-l înfrumuseța. [pl. *-re, -ruri.* / < germ. *Furnier*]

FURNIRUÍ *vb. I. tr.* a acoperi o piesă de lemn cu furnir. [p. i. *-iesc*, conj. *-iască.* / < germ. *furnieren*]

FURNIRUÍRE *s. f.* acțiunea de a furnirui și rezultatul ei. [< *furnirui*]

FURNITÚRĂ *s. f. (la pl.)* 1. marfă, obiecte furnizate. ● obiecte mărunte de birou, rechizite. 2. material accesoriu folosit în croitorie (ață, căptușeală, nasturi etc.). [< fr. *furniture*]

FURNIZÁ *vb. I. tr.* a procura prin vînzare (mărfuri), a aproviziona ; a livra. ● a da, a oferi o informație, o știre etc. [p. i. *-zez.* / < fr. *fournir*]

FURNIZÁRE *s. f.* acțiunea de a furniza. [< *furniza*]

FURNIZÓR, -OÁRE *s. m. f.* persoană care furnizează (diverse materiale). [cf. fr. *fournisseur*]

FUROÁRE *s. f. (rar)* 1. mînie, delir furios, furie. 2. pasiune violentă ; încîntare. O *(fam.) a face ~ori* = a provoca admirație (mai ales prin aspectul exterior). [cf. fr. *fureur*, lat. *furor*]

FURÓU *s. n.* cămașă de zi femeiască, combinezon. [< fr. *fourreau*]

FURSÉC *s. n.* nume dat unor prăjituri mici, făcute din aluaturi diferite și tăiate în diverse forme. [pl. *-uri.* / < fr. *foursec*]

FURTÍV, -Ă *adj.* pe furiș, pe sub ascuns. [< lat. *furtivus*, fr. *furtif*, it. *furtivo*]

FURÚNCUL *s. n.* inflamație purulentă locală a pielii ; abces, buboi. [< lat. *furunculus*, cf. fr. *furoncle*]

FURUNCULÓS, -OÁSĂ *adj.* cu furuncule. [cf. fr. *furonculeux*]

FURUNCULÓZĂ *s. f.* boală manifestată prin apariția mai multor furuncule. [cf. fr. *furonculose*]

FURÚRĂ *s. f.* 1. *(constr.)* placă de lemn sau de metal destinată umplerii golurilor dintre elementele de construcție. 2. bucată de blană din mai multe piei, folosită drept căptușeală la paltoane ; misadă. [< fr. *fourrure*]

FUSAIÓLĂ *s. f.* disc mic care reglează învirtirea fusului. [pron. *-sa-io-*. / < it. *fusaiolo*]

FUSARÓLĂ *s. f. (arhit.)* element decorativ în relief, alcătuit dintr-un șir de boabe alungite. [< fr. *fusarolle*]

FUSÉL *s. n.* virtelniță (pentru făcut frînghii etc.). [< it. *fusella*]

FUSIFÓRM, -Ă *adj.* în formă de fus. [var. *fuziform*, *-ă* adj. / < fr. *fusiforme*, cf. lat. *fusus* — fus, *forma* — formă]

FUSTIGÁȚIE *s. f. (rar)* bătaie cu vergile ; flagelare. ◆ *(fig.)* corecție, corectare, pedeapsă. [gen. *-iei*. / cf. fr. *fustigation*, lat. *fustigatio*]

FÚTBOL *s. n.* v. fotbal.

FUTBOLÍST *s. m.* v. fotbalist.

FUTBOLÍSTIC, -Ă *adj.* v. fotbalistic.

FUTÍL, -Ă *adj. (rar)* lipsit de seriozitate ; neserios, frivol. [< fr., it. *futile*, cf. lat. *futilis*]

FUTILITÁTE *s. f.* caracterul, natura a ceea ce este futil ; inutilitate. [cf. fr. *futilité*]

FUTURÍSM *s. n.* curent literar-artistic de la începutul sec. XX, care proclamă un spirit de frondă, o negație totală a formelor tradiționale și o orientare spre cultul mașinismului, al ritmului halucinant al civilizației și al tehnicii moderne. [cf. fr. *futurisme*, it. *futurismo*]

FUTURÍST, -Ă *adj.* referitor la futurism, propriu futurismului. // *s. m. f.* 1. adept al futurismului. 2. *(rar)* futurolog ; viitorolog. [cf. fr. *futuriste*, it. *futurista*]

FUTUROLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în domeniul futurologiei ; viitorolog. [< *futurologie*]

FUTUROLOGÍE *s. f.* știință care se ocupă cu studiul, explorarea și cercetarea viitorului ; știință a previziunii, știința viitorului ; viitorologie. v. prospectivă. [gen. *-iei*. / < fr. *futurologie*, germ. *Futurologie*, cf. lat. *futurus* — viitor, gr. *logos* — știință]

FUXÍNĂ *s. f.* v. fucsină.

FUZÁNT, -Ă *adj. (despre proiectile, bombe)* care explodează în aer. [< fr. *fusant*]

FUZARIÓZĂ *s. f.* boală a plantelor provocată de unele ciuperci. [pron. *-ri-o-*. / < fr. *fusariose*]

FUZÉE *s. f.* corp de formă aerodinamică, care poate înainta în atmosferă datorită forței de reacție a gazelor arse care ies dintr-un efuzor ; rachetă (2). [pron. *-ze-e*. pl. invar. var. *fuzeu* s. n. / < fr. *fusée*]

FUZELÁJ *s. n.* corpul unui avion sau al unui planor. [< fr. *fuselage*]

FUZÉTĂ *s. f.* piesă de legătură între roata directoare și osia din față a unui autovehicul. [< fr. *fusette*]

FUZÉU *s. n.* v. fuzee.

FUZÍBIL, -Ă *adj. (despre metale)* care se poate topi sau care se topește la o temperatură mai înaltă decît cea normală. [cf. fr. *fusible*, it. *fusibile*]

FUZIBILITÁTE *s. f.* însușirea unui metal de a fi fuzibil. [cf. fr. *fusibilité*]

FUZIFÓRM, -Ă *adj.* v. fusiform.

FUZIOMÉTRU *s. n. (fiz.)* aparat pentru măsurarea temperaturii de fuziune. [< fr. *fusiomètre*]

FUZIONÁ *vb. I. intr.* a se contopi. [pron. *-zi-o-*. p. i. *-nez*. / < fr. *fusionner*]

FUZIONÁRE *s. f.* acțiunea de a fuziona și rezultatul ei. [< *fuziona*]

FUZIONÍST *s. m. f.* adept al unei fuzionări. [pron. *-zi-o-*. / < fr. *fusionniste*]

FUZÍT *s. n.* component al cărbunilor de pămînt care apare sub formă de lentile, reprezentînd fragmente de substanță vegetală. [< germ. *Fusit*]

FUZIÚNE *s. f.* 1. unire într-o singură unitate a unor organizații, grupări etc. ; contopire. ◆ *~ nucleară* = reacție nucleară constînd în combinarea a două nuclee atomice ușoare pentru a forma unele mai grele. 2. *(fiz.)* topire. ◆ *punct de ~* = temperatură de topire. [pron. *-zi-u-*. / cf. fr. *fusion*, it. *fusione*, lat. *fusio*]

G

GABÁRĂ *s. f.* *(mar.)* ambarcaţie cu fundul plat, care serveşte la transportul pietrei pentru construcţiile hidraulice sau ca platformă plutitoare pentru instalarea unor macarale. ● ambarcaţie mare de lemn cu pinze sau cu rame, folosită în trecut pentru transportul mărfurilor. [cf. fr. *gabare*, it. *gabarra*]

GABARDÍNĂ *s. f.* stofă de lînă cu pronunţate nervuri oblice în ţesătură pe ambele feţe. [< fr. *gabardine*, cf. sp. *gabardina*]

GÁBARÎT *s. n.* contur care limitează dimensiunile maxime ale unui profil. ● model după care se fasonează unele piese în construcţiile de nave sau de piese de artilerie. ● *(fam.)* dimensiune, statură. O ~ *de încărcare* = instalaţie specială care marchează limitele permise pentru încărcătura vagoanelor de marfă deschise. [pl. *-te*, *-turi*. / < fr. *gabarit*]

GABBRÓ *s. n.* v. g a b r o.

GABÉLĂ *s. f.* impozit asupra sării care se percepea în trecut în Franţa. [pl. *-le*. / < fr. *gabelle*]

GÁBIE *s. f.* platformă cu balustradă aşezată la capătul de sus al catargului unei nave pentru a permite observarea orizontului şi (la corăbiile cu pinze) manevrarea pinzelor. [gen. *-iei*. / < it. *gabbia*, cf. fr. *gabie*]

GABIÉR *s. m.* marinar care face serviciul în gabia unei nave. // *s. n.* velă pătrată, a doua de jos, la o navă cu pinze. [pron. *-bi-er*. / < it. *gabbiere*, cf. fr. *gabier*]

GABIÓN *s. n.* 1. coş umplut cu pietriş sau cu pămînt, care serveşte la construirea barajelor, la îndiguiri etc. 2. coş de nuiele umplut cu pămînt, care apără pe soldaţi ca un parapet la asedierea cetăţilor etc. [pron. *-bi-on*. pl. *-oane*. / cf. fr. *gabion*, it. *gabbione*]

GABIONÁJ *s. n.* *(rar)* construirea de gabioane. [pron. *-bi-o-*. / < fr. *gabionnage*]

GÁBLU *s. n.* fronton triunghiular ascuţit care încununează un portal (în special în arhitectura gotică). [< fr. *gable*]

GABRIOLÉTĂ *s. f.* v. c a b r i o l e t ă.

GABRÓ *s. n.* rocă eruptivă cu structură granuloasă, folosită uneori în construcţii. [scris şi *gabbro*. / < germ. *Gabbro*, fr., it. *gabbro*]

GADGÉT *s. n.* termen generic desemnînd aparate mici, mecanisme, cu largi întrebuinţări în gospodărie şi în viaţa de toate zilele. ● *(p. ext.)* orice mărunţiş ingenios de folos practic. ● obiect în măsură să satisfacă un capriciu uman oarecare. [pron. *-ged*. / < engl., fr., *gadget*]

GADOLINÍT *s. n.* mineral conţinînd pămînturi rare, întîlnit în unele pegmatite granitice. [< fr. *gadolinite*]

GADOLÍNIU *s. n.* element din familia pămînturilor rare. [pron. *-niu*. / < fr. *gadolinium*]

GAFÁ *vb. I. intr.* *(franţuzism)* a face, a comite o gafă (2). [< fr. *gaffer*]

GÁFĂ *s. f.* 1. piesă metalică cu două gheare în formă de furcă, folosită pentru blocarea unui lanţ în mişcare. ● un fel de cîrlig fixat de o prăjină, folosit la acostarea unei ambarcaţii etc. 2. *(fig.)* gest, vorbă, atitudine nesocotită, dar neintenţionată, care poate supăra sau jigni. [< fr. *gaffe*]

GAFEUR *s. m.* cel care face gafe. [pron. *ga-för*. / < fr. *gaffeur*]

GAG *s. n.* 1. efect comic în teatru şi în cinematograf, rezultat din evenimente, atitudini, situaţii contrastante, care creează surpriză. 2. *(fam.)* glumă, vorbă de haz. [< engl., fr. *gag*]

GAGARINÍT *s. n.* mineral descoperit de geologii sovietici, care conţine elemente din familia pămînturilor rare (ceriu, erbiu, lantan, europiu) în cantităţi infime. [< rus. *gagarinit*, cf. *Iuri Gagarin*, primul cosmonaut]

GAGÁT *s. n.* cărbune bituminos compact de culoare neagră mată. [< fr. *gagate*]

GAGÍST *s. m. f.* *(rar)* actor angajat temporar (cu leafă). ● muzicant civil într-o fanfară militară. [< fr. *gagiste*]

GAGLIÁRDĂ *s. f.* vechi dans italian şi francez, cu ritm viu, care se dansează prin sărituri ; melodia acestui dans. ● parte dintr-o suită instrumentală care urmează după pavană. [pron. *galiardă*. / < it. *gagliarda*, cf. fr. *gaillarde*]

GÁGMAN *s. m.* creator, specialist în gaguri. [pl. *-meni*. / < engl. *gagman*]

GAI *s. n.* *(mar.)* parîmă cu ajutorul căreia se manevrează sau se fixează o bigă în planul orizontal. [< engl. *guy*]

GAIÁC *s. m.* arbore mare răşinos, originar din Antile, a cărui răşină se întrebuinţează în medicină. [pron. *ga-iac*. var. *guaiac* s. m. / < fr. *gaïac*, cf. sp. *guayaco*]

GAIACÓL *s. n.* extract din răşina de gaiac. [pron. *ga-ia-*. var. *guaiacol* s. n. / < fr. *gaïacol*, cf. engl. *guaiacol*]

GAIÁL *s. m.* formă domesticită a gaurului. [pron. *ga-ial*. / < fr. *gayal*]

GAILÁRDIA *s. f.* plantă erbacee ornamentală din familia compozeelor, cu flori galbene şi roşii ; *(pop.)* fluturei. [< fr. *gaillardia*]

GAJ *s. n.* 1. zălog, amanet. 2. *(fig.)* garanţie, asigurare ; dovadă, mărturie. [< fr. *gage*, cf. it. *gaggio*]

GAL *s. m.* *(fiz.)* unitate de măsură a acceleraţiei, egală cu acceleraţia de 1 cm pe secundă la pătrat. [< fr. *gal*]

GALACT- v. g a l a c t o-.

GALÁCTIC, *-Ă adj.* care se referă la Calea lactee. O *plan* ~ = plan fundamental care trece prin centrul Căii lactee ; *ecuator* ~ = cercul mare de-a lungul căruia planul galactic intersectează sfera cerească ; *coordonate ~e* = coordonate raportate la ecuatorul galactic şi la axa polilor galactici. [< fr. *galactique*]

GALACTÍT *s. n.* piatră semipreţioasă. [< fr. *galactite*]

GALACTO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „(referitor la) lapte", „asemănător laptelui". [var. *galact-*. / < fr. *galacto-*, cf. gr. *gala*, *galaktos*]

GALACTOCÉL *s. n.* *(med.)* tumoare cu conţinut lactescent, formată într-o mamelă.

[< fr. *galactocèle*, cf. gr. *gala* — lapte, *kele* — tumoare]

GALACTOFÁG, -Ă *adj., s. m. f.* mincător de lapte. [< fr. *galactofage*, cf. gr. *gala* — lapte, *phagein* — a mînca]

GALACTOFÓR, -Ă *(anat.; despre vase)* care conduce laptele spre exterior. [< fr. *galactophore*]

GALACTOFORÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a canalelor galactofore. [< fr. *galactophorite*]

GALACTOGÉN, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care determină, sporește secreția de lapte; galactogog. [< fr. *galactogène*, cf. gr. *gala* — lapte, *gennan* — a produce]

GALACTOGENÉZĂ *s. f.* producere a laptelui de către glandele mamare; galactopoieză. [< fr. *galactogenèse*, cf. gr. *gala* — lapte, *genesis* — naștere]

GALACTOGÓG *s. n.* galactogen. [< fr. *galactogogue*, cf. gr. *gala* — lapte, *agogos* — care aduce]

GALACTOGRAFÍE *s. f. (med.)* radiografie a glandei mamare. [< gen. *-iei.* / < fr. *galactographie*, cf. gr. *gala* — lapte, *graphein* — a scrie]

GALACTOMÉTRU *s. n.* lactometru. [cf. fr. *galactomètre*]

GALACTOPOIÉZĂ *s. f.* galactogeneză. [< fr. *galactopoïèse*]

GALACTORÉE *s. f.* scurgere continuă de lapte în timpul sau după încetarea alăptării. [pron. *-re-e.* pl. invar. / < fr. *galactorrhée*, cf. gr. *gala* — lapte, *rhein* — a curge]

GALACTOTERAPÍE *s. f. (med.)* tratament prin injecții cu lapte sterilizat. [gen. *-iei.* / < fr. *galactothérapie*, cf. gr. *gala* — lapte, *therapeia* — tratament]

GALACTÓZĂ *s. f.* substanță organică asemănătoare cu glucoza, care se găsește în lapte. [< fr. *galactose*]

GALACTOZEMÍE *s. f. (med.)* prezență a galactozei în sînge. [gen. *-iei.* / < fr. *galactosémie*]

GALACTOZURÍE *s. f. (med.)* prezență a galactozei în urină. [gen. *-iei.* / < fr. *galactosurie*]

GALALÍT *s. n.* masă plastică asemănătoare ivoriului, obținută prin tratarea cazeinei cu formol, care se întrebuințează ca izolant în electrotehnică, la fabricarea de nasturi, de pieptene etc. [< fr. *galalithe*, cf. gr. *gala* — lapte, *lithos* — piatră]

GALÁNT, -Ă *adj.* 1. curtenitor, politicos cu femeile; *(p. ext.)* delicat; plăcut. O *literatură ~ă* = literatură care cultivă cu precădere intriga amoroasă. 2. darnic, mărinimos. 3. *(muz.) stil ~* = stilul liber al muzicii pentru clavecin sau pian înclinat spre efecte facile, promovat în sec. XVIII. [< fr. *galant*, it. *galante*]

GALANTÁR *s. n.* vitrină în care se expun obiecte pentru vînzare. [< *galanterie*]

GALANTERÍE *s. f.* 1. curtenie, purtare atentă și amabilă (față de femei). ● compliment (adresat unei femei). 2. *(col.)* mărunțișuri, mici obiecte de podoabă, de îmbrăcăminte (nasturi, cravate etc.). [gen. *-iei.* / < fr. *galanterie*, it. *galanteria*]

GALANTÍNĂ *s. f.* un fel de pateu de carne cu aspic. [< fr. *galantine*]

GALANTÓM, -OÁMĂ *adj. (fam.)* darnic, generos. [var. *galanton, -oană* adj. / cf. fr. *galant homme*, it. *galantuomo*]

GALANTOMÍE *s. f. (fam.)* dărnicie, generozitate. [gen. *-iei.* var. *galantonie* s. f. / < *galantom* + *-ie*]

GALANTÓN, -OÁNĂ *adj.* v. galantom.

GALANTONÍE *s. f.* v. galantomie.

GALAXÍE *s. f.* fiecare dintre sistemele de aștri din univers; *(p. restr.)* Calea laptelui. [gen. *-iei.* / < fr. *galaxie*, cf. gr. *galaxias* < *gala* — lapte]

GÁLĂ[1] *s. f.* 1. serbare mare cu caracter oficial; ceremonie. O *de ~* = sărbătoresc, solemn. 2. *~ de box* = reprezentație alcătuită din mai multe meciuri de box. [< fr., it. *gala*]

GÁLĂ[2] *s. f.* 1. *(bot.; de obicei la pl.)* cecidie. 2. *(fig.)* lucru ușor; persoană ușor influențabilă. [cf. fr. *galle*, it., lat. *galla* — gogoașă]

GALB *s. n. (arhit.)* curbură a unui capitel, a unei console, a unui vas etc.; *(p. ext.)* contur, profil al unei sculpturi. ● parte a fusului unei coloane arcuite spre exterior, pentru a evita iluzia de strangulare. [< fr. *galbe*]

GALBÁN *s. n.* rășină cu aspect gumos, obținută dintr-o plantă umbeliferă exotică. [< fr. *galbanum*]

GALBÁT, -Ă *adj. (arhit.; despre coloane)* cu fusul curbat la mijloc. [< fr. *galbé*]

GALÉNĂ *s. f.* sulfură de plumb naturală, întrebuințată în special în radiofonie ca redresor la aparatele fără lămpi, la prepararea unor vopsele etc. [< fr. *galène*]

GALÉNIC, -Ă *adj. (farm.; despre preparate)* care a fost preparat potrivit formulelor din farmacopee sau metodelor lui Galenus: gata preparat în farmacie. [< fr. *galénique*, cf. *Galenus*, numele latin al unui celebru medic grec din antichitate]

GALENÍSM *s. n. (med.)* doctrină a lui Galenus, potrivit căreia bolile s-ar datora ruperii echilibrului dintre cele patru umori fundamentale ale organismului: sîngele, flegma, bila neagră și bila galbenă. [< fr. *galénisme*]

GALEOFÍL, -Ă *adj., s. m. f.* stăpînit de galeofilie. [pron. *-le-o-.* / cf. fr. *galéophile*]

GALEOFILÍE *s. f.* dragoste morbidă față de feline (în special pisici). [pron. *-le-o-.* / < fr. *galéophilie*, cf. gr. *galee* — nevăstuică, *philein* — a iubi]

GALEOFÓB, -Ă *adj., s. m. f.* stăpînit de galeofobie. [pron. *-le-o-.* / cf. fr. *galéophobe*]

GALEOFOBÍE *s. f.* frică obsedantă de feline (mai ales de pisici). [pron. *-le-o-.* / < fr. *galéophobie*, cf. gr. *galee* — nevăstuică, *phobos* — frică]

GALEOPITÉC *s. m. (zool.)* mamifer insectivor din sud-estul Asiei, de mărimea unei pisici, care poate plana datorită unei membrane laterale situate între membre și coadă. [< fr. *galéopithèque*, cf. gr. *galee* — nevăstuică, *pithekos* — maimuță]

GALÉRĂ *s. f.* navă mare cu pînze și vîsle, mînuite de sclavi sau de condamnați (folosită pînă în sec. XVIII). [cf. fr. *galère*, it. *galera*]

GALERIÁN *s. m.* condamnat la muncă silnică (ca vîslaș) pe galere. [pron. *-ri-an.* / < fr. *galérien*]

GALERÍE *s. f.* 1. formă de relief carstic reprezentată printr-o cavitate subterană, îngustă și alungită, săpată prin eroziune. ● excavație minieră (în formă de tunel) executată pentru a permite accesul la un zăcămînt. 2. canal de legătură între două puncte ale unei lucrări hidroelectrice. 3. mu-

zeu, sală unde sînt expuse sculpturi, picturi sau alte obiecte de artă. 4. ultimul balcon (cel mai de sus) al sălilor de spectacol. ● *(fam.)* spectatorii care stal la galerie; *(p. ext.)* publicul care participă la un meci, la un spectacol. O *a face* ~ = a manifesta zgomotos la un spectacol. 5. platformă de dimensiuni mici aflată la prora sau la pupa unei nave. [gen. *-iei.* / cf. fr. *galerie*, lat. *galeria*, germ. *Galerie*]

GALEROPÍE *s.f. (med.)* posibilitate de a vedea mai bine la lumina slabă decît la cea strălucitoare. [gen. *-iei.* / < it. *galeropia*, cf. gr. *galeropos* — cu vederea clară]

GALÉT *s.m.* 1. fragment mic de rocă cu muchiile rotunjite de acțiunea mării sau a torenților și care prin cimentare formează conglomerate. 2. disc de lemn, de metal etc. plasat între două suprafețe care se mișcă una deasupra celeilalte pentru a le micșora frecarea. 3. element de transformator electric de forma unui inel, avînd mai multe spire de înfășurare. [< fr. *galet*]

GALÉT *s.n.* v. g a l e t ă.

GALÉTĂ *s.f.* prăjitură făcută din făină unt și ouă. ● biscuit pentru marinari. [var. *galet* s.n. / < fr. *galette*]

GALIÁMB *s.m.* vers catalectic antic de patru picioare, pe care îl cîntau preoții Cibelei. [pron. *-li-amb.* / < fr. *galliambe*]

GALIÁRD *s.n.* fiecare dintre extremitățile punții superioare a unei nave. [pron. *-li-ard.* / < fr. *gaillard*]

GÁLIC *adj.m. acid* ~ = acid astringent extras din gogoșile de ristic, folosit la fabricarea cernelii negre și ca mordant la vopsirea fibrelor vegetale. [< fr. *gallique*]

GALICÁN, -Ă *adj.* referitor la biserica franceză și la galicanism. // *s.m.f.* partizan, adept al galicanismului. [cf. fr. *gallican*, it. *gallicano*]

GALICANÍSM *s.n.* tendință doctrinală și politică a bisericii franceze din sec. XVIII, care afirma libertatea și independența ei organizatorică față de Vatican. [cf. fr. *gallicanisme*, it. *gallicanismo*]

GALICÍSM *s.n.* expresie idiomatică proprie limbii franceze. [< fr. *gallicisme*]

GÁLICĂ *s.f.* încălțăminte romană de proveniență din Galia. ● sanda de capucin. [< lat. *gallica*]

GALIMÁTIAS *s.n.* vorbire sau scriere confuză, greoaie. [pron. *-ti-as.* var. *galimatie, galimație*, s.f. / < fr. *galimatias*]

GALIMAȚÍE *s.f.* v. g a l i m a t i a s.

GALIMATÍE *s.f.* v. g a l i m a t i a s.

GALIFÓRME *s.f.pl. (zool.)* ordin de păsări tericole sau arboricole (cocoșul de munte, ierunca, prepelița, păunul etc.); galinacee: *(la sg.)* pasăre din acest ordin. [< fr. *galliformes*, cf. lat. *gallus* — cocoș, *forma* — formă]

GALINACÉE *s.f.pl.* galiforme. [pron. *-ce-e.*, sg. invar. / < fr. *gallinacés*, cf. lat. *gallina* — găină]

GALIÓN[1] *s.n.* 1. navă spaniolă cu vele, care transporta în Spania, la sfîrșitul evului mediu, produsele minelor de aur și de argint din America (Mexic și Peru). 2. prelungire a etravei navelor cu pinze, care susține bompresul. ● ornamentație care se montează uneori la prora navelor cu pinze. [pron. *-li-on.* / < fr. *galion*]

GALIÓN[2] *s.n. (poligr.)* planșetă de metal sau de lemn pe care se așază rîndurile culese. [pron. *-li-on.* / < ngr. *galeoni*]

GALIÓT *s.n.* corabie ușoară cu pinze. [pron. *-li-ot.* var. *galiotă* s.f. / < fr. *galiote*]

GALIÓTĂ *s.f.* v. g a l i o t.

GÁLIU *s.n.* metal moale alb-cenușiu, întrebuințat la fabricarea termometrelor pentru temperaturi mari, în dentistică, etc. [pron. *-liu.* / < fr. *gallium*, cf. germ. *Gallium*]

GALOFÍL, -Ă *adj., s.m.f.* francofil. [< fr. *gallophile*]

GALOFILÍE *s.f.* francofilie. [gen. *-iei.* / < fr. *gallophilie*]

GALOFÓB, -Ă *adj., s.m.f.* francofob. [< fr. *gallophobe*]

GALOFOBÍE *s.f.* francofobie. [gen. *-iei.* / < fr. *gallophobie*]

GALOMÁN, -Ă *adj., s.m.f.* (cel) care admiră și caută să imite tot ceea ce este francez. [< fr. *gallomane*]

GALOMANÍE *s.f.* admirație exagerată pentru tot ceea ce este francez. [gen. *-iei.* / < fr. *gallomanie*]

GALÓN[1] *s.n.* fîșie de stofă sau bandă de metal aplicată pe epoleți, pe mînecile uniformelor etc. pentru a arăta gradul. [pl. *-oane.* / < fr. *galon*]

GALÓN[2] *s.n.* 1. unitate de măsură pentru capacitate, egală cu 4,546 l în Anglia și cu 3,785 l în S.U.A. 2. *(rar)* sticlă mare pentru păstrat băuturi. [pl. *-oane*, (s.m.) *-oni.* / < fr., engl. *gallon*]

GALONÁT, -Ă *adj.* (împodobit) cu galoane. ● *(s.m.; ironic)* ofițer; *(p. ext.)* gradat. [cf. fr. *galonné*]

GALÓP *s.n.* 1. mers rapid al calului, în salturi mari. 2. ritm anormal al bătăilor inimii în trei timpi. 3. dans vioi cu mișcări repezi în doi timpi; melodia acestui dans. [< fr. *galop*, it. *galoppo*]

GALOPÁ *vb. I. intr.* 1. a alerga în galop. 2. *(despre motoare cu ardere internă)* a funcționa neregulat, cu variații mari ale vitezei unghiulare a arborelui-motor. [< fr. *galoper*, it. *galoppare*]

GALOPÁDĂ *s.f. (rar)* cursă în galop. [< fr. *galopade*]

GALOPÁNT, -Ă *adj. (rar)* în galop, repede. O *tuberculoză ~ă* = tuberculoză care progresează foarte repede, sfîrșindu-se cu moartea. [cf. fr. *galopant*]

GALOPÁRE *s.f.* acțiunea de a galopa și rezultatul ei. [< *galopa*]

GALOȘ *s.m.* 1. încălțăminte care se poartă peste pantofi sau peste ghete pentru a le proteja contra umezelii, noroiului etc. 2. macara cu un singur scripete și cu una din fețe tăiată. [< fr. *galoche*]

GALOȘÁRE *s.f.* operație de îmbrăcare în piele sau cauciuc a părții de jos a unei încălțăminte. [< *galoș*]

GALVAN- v. g a l v a n o-.

GALVÁNIC, -Ă *adj.* care se referă la producerea curentului electric prin acțiunea chimică a acizilor sau a sărurilor asupra metalelor. O *element* ~ = pilă electrică de curent continuu cu polul pozitiv de cărbune și polul negativ de zinc. [cf. fr. *galvanique*, it. *galvanico* < *Galvani*, fizician italian]

GALVANÍSM *s.n.* acțiune a curenților electrici asupra organismului sau organelor vii. [< fr. *galvanisme*]

GALVANIZÁ *vb. I. tr.* 1. a acoperi cu un strat de zinc o piesă metalică (în special de oțel) pentru a rezista mai bine la coroziune. 2. a excita în mod artificial un țesut sau un organ cu ajutorul curentului galvanic în

scopuri terapeutice sau experimentale. ● *(fig.)* a însufleți. [< fr. *galvaniser*, cf. it. *galvanizzare*]

GALVANIZÁRE *s. f.* acțiunea de a galvaniza și rezultatul ei ; *(spec., tehn.)* acoperire a unui metal cu un strat de zinc. [< *galvaniza*]

GALVANIZATÓR *s. n.* instalație pentru galvanizare. [< fr. *galvanisateur*]

GALVANO- element prim de compunere savantă cu semnificația „în legătură cu curentul electric", „relativ la un element galvanic". [var. *galvan-*. / < fr., it. *galvano-*, cf. L. *Galvani*, inventatorul pilei galvanice]

GALVÁNO *s. n.* clișeu tipografic obținut prin galvanoplastie. [< fr., it. *galvano*]

GALVANOCAUSTICĂ *s. f. (med.)* folosirea curentului galvanic în scopul cauterizării țesuturilor bolnave. [pron. *-ca-us-*. / cf. it. *galvanocaustica*, germ. *Galvanokaustik*]

GALVANOCAUTÉR *s. n.* cauter folosit la galvanocauterizare. [pron. *-ca-u-*. / cf. fr. *galvanocautère*]

GALVANOCAUTERIZÁRE *s. f.* arderea unui țesut bolnav cu ajutorul curentului electric. / pron. *-ca-u-*. [cf. fr. *galvanocautérisation*]

GALVANOFARADIZÁRE *s. f.* aplicare simultană în scop terapeutic a curentului continuu și a celui indus. [cf. fr. *galvano-faradisation*]

GALVANOGRAFÍE *s. f. (poligr.)* corodare electrolitică a clișeelor pentru tipar înalt, folosite ca anod al unei băi galvanice. [gen. *-iei*. / < fr. *galvanographie*]

GALVANOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la galvanometrie. [< fr. *galvanométrique*]

GALVANOMETRÍE *s. f.* măsurarea curentului continuu cu ajutorul galvanometrului. [gen. *-iei*. / < fr. *galvanométrie*]

GALVANOMÉTRU *s. n.* instrument folosit pentru observarea și măsurarea curenților electrici de slabă intensitate ; galvanoscop. [< fr. *galvanomètre*]

GALVANONARCÓZĂ *s. f.* electronarcoză. [cf. fr. *galvanonarcose*]

GALVANOPLÁSTIC, -Ă *adj.* referitor la galvanoplastie ; obținut prin galvanoplastie. [< fr. *galvanoplastique*]

GALVANOPLASTÍE *s. f.* reproducere a unor obiecte prin depunerea electrolitică a unui strat de metal pe tiparul lor, executat dintr-un material plastic. [gen. *-iei*. / cf. fr. *galvanoplastie*]

GALVANOPUNCTÚRĂ *s. f.* electropunctură. [< fr. *galvanopuncture*]

GALVANOSCÓP *s. n.* galvanometru. [pl. *-scoape*. / cf. fr. *galvanoscope*]

GALVANOSTÉGIC, -Ă *adj.* referitor la galvanostegie ; realizat prin galvanostegie. [< fr. *galvanostégique*]

GALVANOSTEGÍE *s. f.* acoperire pe cale electrolitică a unor obiecte de metal cu un strat subțire dintr-un alt metal. [gen. *-iei*. / cf. fr. *galvanostégie*]

GALVANOSTEREOTIPÍE *s. f. (poligr.)* totalitatea procedeelor de reproducere a formelor de tipar înalt prin galvanoplastie. [pron. *-re-o-*. / cf. fr. *galvano-stéréotypie*]

GALVANOTACTÍSM *s. n.* reacție a organismelor vii față de un curent electric continuu. [cf. fr. *galvanotactisme*]

GALVANOTAXÍE *s. f.* influență exercitată de curenți galvanici asupra ființelor unicelulare ; galvanotropism. [gen. *-iei*. / < fr. *galvanotaxie*]

GALVANOTÉHNICĂ *s. f.* parte a electrochimiei aplicate, care se ocupă cu galvanoplastia și galvanostegia. [gen. *-iei*. / cf. fr. *galvanotechnique*]

GALVANOTERAPÍE *s. f.* tratament medical bazat pe acțiunea curentului galvanic. [gen. *-iei*. / cf. fr. *galvanothérapie*]

GALVANOTÍP *s. n. (poligr.)* clișeu tipografic obținut prin galvanotipie. [< fr. *galvanotype*]

GALVANOTIPÍE *s. f.* sistem de galvanoplastie prin care se reproduc planșele tipografice și gravurile în lemn. [gen. *-iei*. / cf. fr. *galvanotypie*]

GALVANOTROPÍSM *s. n.* galvanotaxie ; electrotropism. [< fr. *galvanotropisme*]

GAM[1]- v. g a m o-.

-GÁM[2] element secund de compunere savantă, sinonim cu *gamo-*. [< fr. *-game*, it. *-gamo*]

GÁMA *s. f.* 1. a treia literă a alfabetului grecesc. 2. microgram. 3. unitate de măsură a intensității cîmpului magnetic, egală cu a miliona parte dintr-un oersted. [< fr., gr. *gamma*]

GAMAGLOBULÍNĂ *s. f. (biol.)* substanță proteică din plasma sanguină în care se găsesc anticorpii. [< fr. *gamma-globuline*]

GAMÁR *s. m. (zool.)* mic crustaceu care trăiește prin apele dulci stătătoare sau prin piraie ; crevetă de apă dulce. [< fr. *gammare*, cf. gr. *gammaros* — rac]

GAMÁT, -Ă *adj. (franțuzism ; despre cruci)* cu brațele îndoite în unghi drept. [< fr. *gammé*]

GÁMĂ *s. f.* 1. scară de evaluare a unor valori sau rezultate. 2. *(muz.)* succesiune de opt sunete dispuse în ordine ascendentă sau descendentă, care ia tonul și numele notei cu care începe. 3. *(pict.)* succesiune de tonuri, de culori care se armonizează. [< fr. *gamme*, it. *gamma*]

GÁMBĂ *s. f.* parte a piciorului de la genunchi pînă la gleznă (la oameni) ; regiune a membrelor posterioare cuprinsă între grase și jaret (la cai). [< it. *gamba*]

GAMBÉTĂ *s. f.* pălărie bărbătească de fetru, tare, cu calota ovală și borurile răsfrînte pe margine ; melon. [< *Gambetta*, om politic francez]

GAMBÍR *s. m. (bot.)* plantă agățătoare din regiunile subtropicale, din ale cărei frunze se obține un extract tanant și care se folosește și în medicină ca astringent. [< fr. *gambir*, germ. *Gambir*]

GAMBÍT *s. n.* sacrificare a unei piese sau a unui pion la începutul unei partide de șah pentru a obține un avantaj în atac. [< fr. *gambit*, cf. it. *gambetto*]

GAMBÚZIE *s. f.* pește mic, originar din America de Nord, care distruge larvele țînțarilor. [gen. *-iei*. / < fr. *gambusie*]

GAME *s. n.* v. g h e m.

GAMÉLĂ *s. f.* vas mic de metal din care mănîncă ostașii (în campanie). [< fr. *gamelle*]

GAMÉT *s. m.* celulă sexuală care ia parte la procesul de fecundație al unor ființe inferioare. [< fr. *gamète*, cf. gr. *gametes* — soț]

GAMETÁNGE *s. m. (bot.)* organ sexual al plantelor în care se formează gameții. [cf. gr. *gametes* — soț, *angeion* — vas]

GAMETICÍD, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care distruge gameții. [< fr. *gaméticide*]

GAMETOFÍT *s. n. (bot.)* plantă care se înmulțește prin gameți. [< fr. *gamétophyte*, cf. gr. *gametes* — soț, *phyton* — plantă]

GAMETOFÍTIC, -Ă *adj.* referitor la gametofite, de gametofite. O *generație* ~ă = generație sexuată, producătoare de gameți. [< fr. *gamétophytique*]

GAMETOGENÉZĂ *s. f. (biol.)* procesul de formare a gameților. [< fr. *gamétogenèse*]

-GAMÍE element secund de compunere savantă cu semnificația „căsătorie", „nuntă". [< fr. *-gamie*, it. *-gamia*, cf. gr. *gamos* — căsătorie]

GAMO- element prim de compunere savantă cu semnificația „căsătorie", „nuntă"; „reproducere sexuată". [var. *gam-*. / < fr., it. *gamo-*, cf. gr. *gamos* — căsătorie]

GAMOFÓB, -Ă *adj.* stăpînit de gamofobie. [cf. fr. *gamophobe*]

GAMOFOBÍE *s. f.* teamă de căsătorie. [gen. *-iei*. / < fr. *gamophobie*, cf. gr. *gamos* — căsătorie, *phobos* — frică]

GAMOGENÉZĂ *s. f. (biol.)* reproducere a unui organism vegetal prin contopirea gameților; reproducere sexuată. [cf. gr. *gamos* — căsătorie, *genesis* — naștere]

GAMOLOGÍE *s. f. (liv.)* tratat asupra căsătoriei; discuție teoretică asupra căsătoriei. [gen. *-iei*. / < fr. *gamologie*, cf. gr. *gamos* — căsătorie, *logos* — studiu]

GAMOMÁN, -Ă *adj., s. m.* stăpînit de gamomanie. [< fr. *gamomane*]

GAMOMANÍE *s. f.* manie a psihopaților erotomani de a cere în căsătorie toate femeile cunoscute. [gen. *-iei*. / < fr. *gamomanie*]

GAMÓNĂ *s. f. (biol.)* substanță secretată de gameții feminini, care acționează asupra celor masculini, orientîndu-le mișcarea. [< germ. *Gamone*, cf. gr. *gamos* — unire]

GAMOPETÁL, -Ă *adj. (despre flori)* cu petalele unite. // *s. f.* plantă a cărei floare are corola cu petalele unite. [< fr. *gamopétale*, cf. gr. *gamos* — căsătorie, *petalon* — petală]

GAMOSEPÁL, -Ă *adj. (despre flori)* cu sepalele unite. // *s. f.* plantă a cărei floare are caliciul cu sepalele unite. [< fr. *gamosépale*, cf. gr. *gamos* — căsătorie, fr. *sépale*]

GANADERÍE *s. f.* creșcătorie de tauri pentru coridă în Spania. [< sp., fr. *ganaderia*]

GANÁȘ *s. n.* fiecare dintre cele două ramuri ale maxilarului inferior la animale. [pl. *-șe*. / < fr. *ganache*]

GANG *s. n. (rar)* bandă organizată de răufăcători; gașcă. [< americ. *gang* — echipă]

GÁNGĂ *s. f.* mineralele, în general neutilizabile, cu care este amestecat minereul util dintr-un zăcămînt. [cf. fr. *gangue*, germ. *Gang*]

GANGLIECTOMÍE *s. f. (med.)* extirpare chirurgicală a unui ganglion nervos. [< fr. *ganglionectomie*]

GANGLIÓN *s. m.* organ mic ovoid, format din fibre nervoase sau din vase limfatice. [pron. *-gli-on*. / < fr. *ganglion*, cf. gr. *ganglion* — glandă]

GANGLIONÁR, -Ă *adj.* referitor la ganglioni; cu ganglioni. [pron. *-gli-o-*. / cf. fr. *ganglionnaire*]

GANGLIOPLÉGIC, -Ă *adj., s. n.* (medicament) care împiedică temporar transmiterea influxului nervos prin ganglionii vegetativi; neuroplegic. [< fr. *ganglioplégique*]

GANGRENÁ *vb. I* v. cangrena.

GANGRENÁRE *s. f.* v. cangrenare.

GANGRÉNĂ *s. f.* v. cangrenă.

GANGRENOS, -OÁSĂ *adj.* v. cangrenos.

GÁNGSTER *s. m.* nume dat (în S.U.A.) bandiților și criminalilor organizați în bande. [pron. *gang-*. / < fr., engl. *gangster*]

GANGSTERÍSM *s. n.* faptă de gangster; banditism. [pron. *gang-*. / < fr. *gangstérisme*]

GANIMÉDE *s. m. (liv.)* 1. tînăr galant cu înclinații perverse. 2. chelner, paharnic. [< *Ganimede*, personaj mitologic, paharnic al zeilor în Olimp]

GANOÍZI *s. m. pl.* ordin de pești cu scheletul cartilaginos sau osos, numai cu bronhii, avînd aripioarele și coada împărțite în două părți inegale; *(la sg.)* pește din acest ordin. [sg. *ganoid*. / < fr. *ganoïdes*, cf. gr. *ganos* — strălucire, *eidos* — formă]

GANTELÉT *s. n. (ist.)* mănușă pentru armură, acoperită cu lame de fier. [< fr. *gantelet*]

GAOLEÁN *s. m.* plantă graminee cu tulpină suculentă și frunze asemănătoare cu ale porumbului, cultivată în estul Asiei pentru furaje. [< rus. *gaolean*, cf. fr. *gaolian*]

GARÁ *vb. I. tr.* a adăposti într-un garaj sau într-un depou (automobile, tramvaie etc.); a trage pe o linie de garaj (o locomotivă, un tren). [< *garaj*]

GARÁJ *s. n.* 1. loc de adăpostire pentru autovehicule. 2. *linie de* ~ = linie de legătură între un depozit de încărcare și de descărcare a vagoanelor și liniile pe care circulă trenurile. [< fr. *garage*]

GARÁNT, -Ă *s. m. f.* cel care garantează cu bunurile sale plata datoriei, a obligației cuiva; chezaș. [< fr. *garant*]

GARANTÁ *vb. I.* 1. *tr.* a asigura, a încredința pe cineva de ceva. ◊ *tr., intr.* a da garanție, a răspunde de ceva. 2. *intr.* a răspunde de plata unei datorii făcute de altul; a chezăși. [cf. fr. *garantir*, it. *garantire*]

GARANTÁRE *s. f.* acțiunea de a garanta. [< *garanta*]

GARANTÁT, -Ă *adj. (despre mărfuri, obiecte etc.)* a căror funcționare sau valoare sînt asigurate de fabricant sau vînzător. ◊ *(adv.)* sigur, neîndoielnic. [< *garanta*]

GARANTÍSM *s. n.* fourierism. [< fr. *garantisme*]

GARÁNȚĂ *s. f.* plantă erbacee cu flori albe-gălbui dispuse în ciorchini, a cărei rădăcină conține o materie colorantă roșie folosită pentru vopsitul fibrelor textile; *(pop.)* roibă. [< fr. *garance*, it. *garanza*]

GARANȚÍE *s. f.* obligație în virtutea căreia o persoană sau o instituție trebuie să apere pe cineva de o pagubă eventuală sau să-l despăgubească de o pagubă suferită; chezășie. O *a lua (pe cineva) pe* ~ = a garanta pentru cineva. [gen. *-iei*. / < fr. *garantie*, it. *garanzia*]

GARANȚÍNĂ *s. f.* materie colorantă roșie care se extrage din rădăcina de garanță. [< fr. *garancine*, it. *garanzina*]

GARÁRE *s. f.* acțiunea de a gara și rezultatul ei; adăpostire a unui autovehicul în garaj. [< *gara*]

GÁRĂ *s. f.* stație de cale ferată; clădirea și instalațiile dintr-o astfel de stație. [< fr. *gare*]

GÁRDĂ *s. f.* 1. pază; veghe; persoană sau grup de persoane care păzește pe cineva sau ceva. O ~ *de onoare* = pază instituită în semn de respect cu ocazia anumitor solemnități. 2. *(sport)* poziția corpului și a brațelor luată de boxeri și luptători în vederea atacului sau a apărării. O *a se pune în* ~ =

a lua poziție de apărare ; *(fig.)* a-și lua măsurile necesare pentru a nu fi surprins de ceva. O *medic* (sau *soră*) *de* ~ = medic (sau soră) de serviciu într-un spital, care asigură serviciul în afara orelor de program pentru cazurile urgente. 3. *(mil.)* parte a sabiei cuprinsă între miner și lamă, care protejează pumnul contra loviturilor. [< fr. *garde*]

GARDÉNIE *s. f.* arbust originar din Extremul Orient, cu flori albe, frumoase și plăcut mirositoare, cultivat ca plantă ornamentală. [gen. *-iei.* / < fr. *gardénia*]

GARDEN-PARTY *s. n. (anglicism)* petrecere în aer liber (în general într-o grădină). [< engl. *garden-party*]

GARDERÓB *s. n.* v. g a r d e r o b ă.

GARDERÓBĂ *s. f.* 1. loc special amenajat într-un local public, într-un teatru etc. unde se lasă paltoanele, pălăriile etc. ● dulap sau mobilier construit pentru păstrarea hainelor sau a altor obiecte de îmbrăcăminte. 2. totalitatea lucrurilor de îmbrăcăminte ale unei persoane. ● totalitatea costumelor din depozitul unui teatru, ale unui ansamblu de spectacole. [var. *garderob* s. n. / < fr. *garde-robe*]

GARDEROBIÉR, -Ă *s. m. f.* persoană care are în păstrare garderoba unui local public, a unui teatru etc. [pron. *-bi-er.* / < *garderobă* + *-ier*]

GARDIÁN *s. m.* paznic al unui local, al unei instituții. [pron. *-di-an.* / < fr. *gardien*]

GÁRDIST *s. m. (în trecut)* sergent de stradă. [cf. germ. *Gardist*]

GARDÍST, -Ă *adj., s. m. f. (în trecut)* membru al Gărzii de Fier ; legionar[2]. [< *gardă* + *-ist*]

GARDÓN *s. m.* mic pește alb de apă dulce. [< fr. *gardon*]

GARÉT *s. m. (rar)* jaret. [< it. *gareto*]

GARGANTUÁ *s. m. (liv.)* mare mâncău. [pron. *-tu-a.* / < fr. *gargantua*, cf. *Gargantua*, personaj al lui Rabelais]

GARGARÍSM *s. n.* 1. medicament lichid preparat pentru gargarizare. 2. vocaliză rău executată. ● *(fig.)* vorbărie goală, mincinoasă. [< fr. *gargarisme*]

GARGARIZÁ *vb. I. refl.* a clăti gîtul cu un lichid dezinfectant ; a se gargarisi. [< fr. *gargariser*]

GARGARIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) gargariza. [< *gargariza*]

GARGOUILLE *s. n.* v. g a r g u i.

GARGÙI *s. n. (constr.)* jgheab sau burlan scurt pentru scurgerea apei, ornamentat, reprezentînd adesea animale fantastice. [scris și *gargouille*. / < fr. *gargouille*]

GARÍGĂ *s. f. (geogr.)* formație vegetală alcătuită din stejari, tufișuri și ierburi, care îmbracă solurile calcaroase din regiunile mediteraneene. [< fr. *garrigue*]

GARMOND *s. n. (poligr.)* caracter de literă de 10 puncte tipografice. [< germ. *Garmond*]

GARNÉTĂ *s. f. (text.)* mecanism folosit la destrămarea deșeurilor de lînă cardată. [< engl., it. *garnett*, cf. *Garnett*, numele inventatorului]

GARNIERÍT *s. n.* silicat natural hidratat de nichel. [pron. *-ni-e-.* / < fr. *garniérite*, cf. *Jules Garnier*, inginer francez]

GARNISÁJ *s. n. (constr.)* strat așezat pe suprafața unui obiect, a unei construcții etc. ● strat de mărăcini, de nuiele etc. care se așază la fundul unui torent pentru a-i micșora acțiunea distructivă. [< fr. *garnissage*]

GARNISÍ *vb. IV. tr.* a împodobi, a orna (cu o garnitură). [< fr. *garnir*]

GARNITÚRĂ *s. f.* 1. accesoriu care servește la împodobirea sau la completarea unui lucru ; podoabă, ornament. 2. adaos de legume, salată etc. care se servește la friptură. 3. piesă sau ansamblu de piese demontabile care se fixează pe piese supuse uzurii prin frecare pentru a le proteja ; piesă cu care se etanșează două elemente prin care circulă un fluid. 4. grup de obiecte, de unelte etc. asemănătoare care formează un asortiment complet. 5. ansamblu de piese de același gen, folosite într-un atelier, într-o exploatare etc. ● totalitatea pieselor de același fel ale unei mașini. O ~ *de litere* = serie de caractere de același fel, dar de corpuri diferite. ● ansamblu format din locomotiva și vagoanele unui tren. [< fr. *garniture*]

GARNIZOÁNĂ *s. f.* 1. trupă stabilită într-un anumit loc pentru a-l întări, pentru a-l ocupa etc. ● unitățile militare dintr-o localitate. ● localitate unde sînt stabilite unități militare. 2. organele de conducere ale unei garnizoane (1). [< fr. *garnison*]

GARÓU *s. n.* legătură (de cauciuc) servind la comprimarea unei artere. [< fr. *garrot*]

GARRÓTE *s. f. (ist.)* tortură constînd în strangularea treptată a celui condamnat. [< sp., fr. *garrotte*]

GARSÓN *s. m. (în trecut)* chelner, ospătar. [< fr. *garçon*]

GARSONIÉRĂ *s. f.* locuință compusă de obicei dintr-o cameră și o mică bucătărie. [pron. *-ni-e-.* / < fr. *garçonnière*, cf. *garçon* — băiat]

GASCONÁDĂ *s. f. (liv.)* fanfaronadă, lăudăroșenie. [< fr. *gasconnade*]

GASCONÍSM *s. n. (liv.)* predispoziție (a francezilor) pentru fanfaronadă ; lăudăroșenie. [< fr. *gasconnisme*]

GÁSTER *s. n. (med.)* 1. stomac. 2. ventricul (2). [< fr., it., gr. *gaster* — stomac]

GASTERO- v. g a s t r o-.

GASTEROPÓDE *s. n. pl. (zool.)* clasă de moluște cu corpul adăpostit într-o cochilie și care se mișcă cu ajutorul unui picior în formă de disc muscular ; melci ; *(la sg.)* animal din această clasă. [sg. *gasteropod.* var. *gastropode* s. n. pl. / < fr. *gastéropodes*, cf. gr. *gaster* — stomac, *pous, podos* — picior]

GASTR- v. g a s t r o-.

GASTRÁLGIC, -Ă *adj.* referitor la gastralgie, de gastralgie. [< fr. *gastralgique*]

GASTRALGÍE *s. f.* durere de stomac. [gen. *-iei.* / < fr. *gastralgie*, cf. gr. *gaster* — stomac, *algos* — durere]

GASTRECTAZÍE *s. f. (med.)* dilatație a stomacului. [gen. *-iei.* / < fr. *gastrectasie*, cf. gr. *gaster* — stomac, *ektasis* — dilatație]

GASTRECTOMÍE *s. f. (med.)* rezecție a unei părți a stomacului. [gen. *-iei.* / < fr. *gastrectomie*, cf. gr. *gaster* — stomac, *ektome* — amputare]

GÁSTRIC, -Ă *adj.* care aparține stomacului ; din stomac, stomacal. O *suc* ~ = suc secretat de stomac, care ajută la digestie. [< fr. *gastrique*, cf. gr. *gaster* — stomac]

GASTRÍTĂ *s. f.* inflamație a mucoasei stomacului. [< fr. *gastrite*]

GASTRO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) stomac", „de stomac", „gastric". [var. *gastr-, gastero-.* / < fr., it. *gastro-*, cf. gr. *gaster, gastros* — stomac]

GASTROCÉL *s. n.* hernie a stomacului. [< fr. *gastrocèle*, cf. gr. *gaster* — stomac, *kele* — hernie]

GASTRODINÍE *s. f.* durere (nevralgică) de stomac. [gen. *-iei.* / < fr. *gastrodynie*]

GASTRODUODENÍTĂ *s. f.* inflamație a mucoasei stomacului și duodenului. [< fr. *gastro-duodénite*]

GASTROENTERÍTĂ *s. f.* inflamație a mucoasei stomacului și a intestinului subțire. [< fr. *gastro-entérite*, cf. gr. *gaster* — stomac, *enteron* — intestin]

GASTROENTEROCOLÍTĂ *s. f.* inflamație a mucoasei stomacului, intestinului subțire și a colonului. [pron. *-tro-en-.* / < fr. *gastro-entérocolite*]

GASTROENTEROLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în gastroenterologie. [pron. *-tro-en-.* / < fr. *gastro-entérologue*]

GASTROENTEROLOGÍE *s. f.* disciplină medicală care studiază bolile tubului digestiv. [< fr. *gastro-entérologie*]

GASTROENTEROPTÓZĂ *s. f. (med.)* ptoză a stomacului și a intestinelor. [< fr. *gastro-entéroptôse*]

GASTROENTEROSTOMÍE *s. f. (med.)* crearea operatorie a unei comunicații directe între stomac și intestin. [< fr. *gastro-entérostomie*, cf. gr. *gaster* — stomac, *enteron* — intestin, *stoma* — deschidere]

GASTROGRÁF *s. n.* instrument pentru înregistrarea grafică a mișcărilor stomacului. [< fr. *gastrographe*, cf. gr. *gaster* — stomac, *graphein* — a scrie]

GASTROHEPÁTIC, -Ă *adj. care* aparține, afectează atît stomacul, cît și ficatul. [cf. it. *gastroepatico*]

GASTROINTESTINÁL, -Ă *adj.* referitor la stomac și la intestine. [pron. *-tro-in-.* / cf. fr. *gastro-intestinal*]

GASTROLATRÍE *s. f. (fam.)* preocupare excesivă pentru mîncare. [gen. *-iei.* / < *gastrolatru*, cf. gr. *gaster* — stomac, *latreuein* — a adora]

GASTROLÁTRU, -Ă *s. m. f. (fam.)* persoană care se preocupă foarte mult de stomacul său, care trăiește doar pentru mîncare. [< fr. *gastrolâtre*]

GASTROLÍT *s. n. (biol.)* nume dat unor granule de calcar care se găsesc în stomacul racului și din care se reface crusta după năpîrlire. [cf. germ. *Gastrolith* < gr. *gaster* — stomac, *lithos* — piatră]

GASTROLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la gastrologie. [< fr. *gastrologique*]

GASTROLOGÍE *s. f.* 1. studiul stomacului. 2. tratat de artă culinară. [gen. -iei. / < fr. *gastrologie*, cf. gr. *gaster* — stomac, *logos* — vorbire]

GASTROMALACÍE *s. f. (med.)* înmuiere a peretelui stomacului. [gen. *-iei.* / < fr. *gastromalacie*, cf. gr. *gaster* — stomac, *malakia* — înmuiere]

GASTROMÉL *s. m. (med.)* monstru care prezintă gastromelie. [< fr. *gastromèle*]

GASTROMELÍE *s. f. (med.)* monstruozitate caracterizată prin prezența membrelor atașate de abdomen. [gen. *-iei.* / < fr. *gastromélie*, cf. gr. *gaster* — stomac, *melos* — extremitate]

GASTRONÓM, -OÁMĂ *s. m. f.* cel căruia îi plac mîncărurile bune și știe să le aprecieze. [< fr. *gastronome*]

GASTRONÓMIC, -Ă *adj.* referitor la gastronomie. [cf. fr. *gastronomique*]

GASTRONOMÍE *s. f.* arta de a prepara mîncăruri alese sau însușirea de a le aprecia valoarea. [gen. *-iei.* / cf. fr. *gastronomie*, gr. *gastronomia*]

GASTROPATÍE *s. f.* denumire generică a bolilor de stomac. [gen. *-iei.* / < fr. *gastropathie*, cf. gr. *gaster* — stomac, *pathos* — boală]

GASTROPEXÍE *s. f. (med.)* fixare chirurgicală a stomacului deplasat. [gen. *-iei.* / < fr. *gastropexie*]

GASTROPLEGÍE *s. f. (med.)* paralizie a stomacului. [gen. *-iei.* / < fr. *gastroplégie*, cf. gr. *gaster* — stomac, *plege* — lovitură]

GASTROPÓDE *s. n. pl.* v. gasteropode.

GASTROPTÓZĂ *s. f. (med.)* ptoză a stomacului. [< fr. *gastroptose*, cf. gr. *gaster* — stomac, *ptosis* — cădere]

GASTRORAGÍE *s. f. (med.)* hemoragie gastrică. [gen. *-iei.* / < fr. *gastrorragie*, cf. gr. *gaster* — stomac, *rhegnynai* — a curge]

GASTRORÉE *s. f. (med.)* hipersecreție gastrică. [pron. *-re-e.* / < fr. *gastrorrhée*, cf. gr. *gaster* — stomac, *rhein* — a curge]

GASTROSCÓP *s. n.* instrument pentru examinarea interiorului stomacului. [< fr. *gastroscope*]

GASTROSCOPÍE *s. f.* examinare a stomacului cu ajutorul gastroscopului. [gen. *-iei.* / < fr. *gastroscopie*, cf. gr. *gaster* — stomac, *skopein* — a privi]

GASTROSPÁSM *s. n.* contracție spasmodică a pereților stomacului. [< fr. *gastrospasme*]

GASTROSTOMÍE *s. f.* deschidere a stomacului pentru eliminarea conținutului gastric direct în exterior. [gen. *-iei.* / < fr. *gastrostomie*, cf. gr. *gaster* — stomac, *stoma* — deschidere]

GASTROTEHNÍE *s. f.* studiul modificărilor suferite de alimente în timpul preparării lor culinare. [gen. *-iei.* / < fr. *gastrotechnie*]

GASTROTOMÍE *s. f.* operație chirurgicală constînd în deschiderea stomacului (pentru a extrage un corp străin din el). [gen. *-iei.* / < fr. *gastrotomie*, cf. gr. *gaster* — stomac, *tome* — tăiere]

GASTRULÁȚIE *s. f. (biol.)* proces de transformare a blastulei în gastrulă. [gen. *-iei.* / < fr. *gastrulation*]

GASTRÚLĂ *s. f. (biol.)* stadiu în dezvoltarea embrionului după blastulă. [< fr. *gastrula*]

GÁTER *s. n.* ferăstrău mecanic folosit la tăierea longitudinală a bușteni lor, a marmurii etc. [< germ. *Gatter*]

GATERÍST *s. m.* lucrător la gater. [< *gater* + *-ist*]

GATÍSM *s. n.* ramolisment (datorat vîrstei înaintate sau unei paralizii). [< fr. *gâtisme*]

GÁUCHO *s. m.* văcar (din Argentina și din regiunea Rio de la Plata). [pron. *gau-cio.* / < sp. *gaucho*]

GAUDEÁMUS *s. n.* 1. cîtec bisericesc de bucurie. 2. masă veselă. [pron. *gau-de-a-.* / < lat. *gaudeamus* — să ne bucurăm]

GAUDÉNT *s. m. (de obicei la pl.)* membru al unei congregații cavalerești boloneze. [pron. *ga-u-.* / < fr. *gaudents*]

GAULEITER *s. m.* conducător al unui district în Germania fascistă. [pron. *gau-lai-.* / < germ. *Gauleiter*]

GAULLÍSM *s. n.* doctrina politică a generalului Charles de Gaulle și regimul bazat pe aceasta. [pron. *go-lism.* / < fr. *gaullisme*]

GAULLÍST, -Ă *adj.* referitor la gaullism. // *s. m. f.* partizan al gaullismului. [pron. *go-list.* / < fr. *gaulliste*]

GAUR *s. m.* bivol sălbatic care trăiește în regiunile muntoase din India și Malaysia. [pron. *ga-ur.* / < fr. *gaur* < cuv. hindustani]

GAUSS *s. m.* unitate de măsură a inducției magnetice în sistemul C.G.S. electromagnetic, egală cu a mia parte din unitatea de inducție magnetică în sistemul M.K.S. [pron. *gaus.* / < fr. *gauss*, cf. *Gauss*, matematician și fizician german]

GAUSSMÉTRU *s. n.* instrument de măsură a inducției magnetice. [< fr. *gaussmètre*]

GAVÁJ *s. n.* 1. hrănire cu ajutorul unei sonde introduse în stomac. 2. îndopare a păsărilor de curte. [< fr. *gavage*]

GAVIÁL *s. m.* specie de crocodil cu botul foarte lung și îngust, umflat la capăt, care trăiește în fluviile din India și Birmania. [pron. *-vi-al.* / < fr., engl. *gavial*, cf. hind. *gharvial*]

GAVÓTĂ *s. f.* vechi dans de origine provensală, cu mișcări ușoare în doi timpi; melodia acestui dans. ◊ parte dintr-o suită instrumentală, precedînd sarabanda. [< fr. *gavotte*, cf. it. *gavotta*, germ. *Gavotte*]

GAZ[1] *s. n.* *(text.)* voal de mătase. [< fr. *gaze*]

GAZ[2] *s. n.* 1. nume dat corpurilor fluide care au o coeziune moleculară foarte mică. 2. denumire populară pentru petrolul lampant. 3. *(la pl.)* emanații gazoase ale stomacului sau ale intestinelor. // element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) gaz", „fluid". [pl. *-ze.* var. *gazo-.* / cf. fr. *gaz*, germ. *Gas*]

GAZÁ *vb. I. tr.* 1. a răspîndi gaze toxice într-o anumită zonă (pentru a distruge oameni sau alte viețuitoare); a infecta (o regiune) cu gaze toxice. 2. a arde capetele de fibre ieșite prin suprafața țesăturilor, prin trecerea produselor peste o flacără. [< fr. *gazer*]

GAZÁRE *s. f.* acțiunea de a gaza și rezultatul ei; intoxicare cu gaze. [< *gaza*]

GAZBETÓN *s. m.* beton poros folosit ca izolant termic și acustic. [< germ. *Gazbeton*]

GAZEIFÉR, -Ă *adj.* v. g a z i f e r.

GAZEIFICÁ *vb. I.* v. g a z i f i c a.

GAZEIFICÁRE *s. f.* v. g a z i f i c a r e.

GAZÉL *s. n.* poezie cu formă fixă formată din distihuri, în care fiecare al doilea vers al distihului se termină în aceeași rimă ca cea a primului distih. [pl. *-luri, -le.* / < fr. *ghazel*, cf. ar. *ghazel*]

GAZÉLĂ *s. f.* specie de antilopă din Africa și Asia. [< fr. *gazelle*]

GAZETÁR, -Ă *s. m. f.* persoană care lucrează în ziaristică; ziarist. [< *gazetă* + *-ar*]

GAZÉTĂ *s. f.* publicație periodică; ziar, jurnal. O ~ *de perete* = publicație afișată într-o instituție, cuprinzînd articole referitoare la problemele specifice locului de muncă. [cf. fr. *gazette*, it. *gazetta*, rus. *gazeta*]

GAZETĂRÍE *s. f.* ziaristică; profesiunea celui care colaborează (ca redactor, reporter etc.) la o gazetă. [gen. *-iei.* / < *gazetar* + *-ie*]

GAZÉU *s. n.* țesătură transparentă cu rărituri rezultate dintr-o combinație de țesut și împletit. [cf. fr. *gazé*, specie de fluture]

GAZIFÉR, -Ă *adj.* *(despre zăcăminte)* producător de gaze; care conține rezerve de gaz metan. [var. *gazeifer, -ă* adj. / < fr. *gazeifère*, cf. fr. *gaz*, lat. *ferre* — a purta]

GAZIFICÁ *vb. I. tr.* a transforma un combustibil solid sau lichid într-un combustibil gazos. [p. i. *gazific*, 3,6, *-că.* var. *gazeifica* vb. I. / cf. fr. *gazéifier*]

GAZIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a gazifica și rezultatul ei. [var. *gazeificare* s. f. / < *gazifica*]

GAZO- v. g a z.

GAZOANALIZATÓR *s. n.* aparat cu ajutorul căruia se analizează gazele. [pron. *-zo-a-.* / < *gazo-* + *analizator*]

GAZODÚCT *s. n.* conductă pentru transportul gazelor la distanțe mari. [< fr. *gazoduc*]

GAZOGÉN, -Ă *adj.* care emană, care produce gaze. // *s. n.* aparat care transformă un combustibil solid în combustibil gazos. [< fr. *gazogène*, cf. fr. *gaz*, gr. *gennan* — a produce]

GAZOGENERATÓR *s. n.* aparat sau instalație în care un combustibil solid (lemn) se transformă în gaze combustibile. [cf. fr. *gazogénérateur*]

GAZOLÍNĂ *s. f.* 1. produs obținut prin lichefierea gazelor de sondă. 2. benzină. [cf. fr. *gazoline*, engl. *gasoline*]

GAZOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la, de gazometrie. [< fr. *gazométrique*]

GAZOMETRÍE *s. f.* măsurare a volumelor gazoase, a densității gazelor etc. [gen. *-iei.* / < fr. *gazométrie*]

GAZOMÉTRU *s. n.* 1. aparat pentru măsurarea cantității de gaz care străbate o conductă. 2. rezervor pentru înmagazinarea de gaze și de distribuire a lor sub presiune constantă. [< fr. *gazomètre*]

GAZÓN *s. n.* iarbă care se cosește și se stropește des pentru a se menține scurtă, deasă și mereu verde; teren semănat cu astfel de iarbă. [< fr. *gazon*]

GAZONÁ *vb. I. tr.* a așterne gazon, a acoperi cu gazon. [< fr. *gazonner*]

GAZONÁRE *s. f.* acțiunea de a gazona. [< *gazona*]

GAZÓS, -OÁSĂ *adj.* în stare de gaz. ● *(despre lichide)* care conține un gaz. [cf. fr. *gazeux*]

GAZOSCÓP *s. n.* aparat pentru detectarea prezenței gazelor inflamabile în galeriile subterane din mine. [< fr. *gazoscope*]

GAZOTRÓN *s. n.* *(fiz.)* diodă care conține gaz sub presiune joasă; fanotron. [< fr. *gasotron*]

GEAC *s. n.* *(mar.)* pavilion național de dimensiuni mici, ridicat de navele unor state la prora în timpul cît sînt acostate sau staționează la ancoră. [var. *jack* s. n. / < engl. *jack*]

GEÁNTĂ *s. f.* v. j a n t ă.

GEANTICLINÁL *s. n.* v. g e o a n t i c l i n a l.

GÉCKO *s. m.* specie de șopîrlă din țările calde, avînd degete adezive. [< fr., engl. *gecko* < cuv. malaiez]

GEDINIÁN *s. n.* *(geol.)* al doilea etaj al devonianului inferior. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-ni-an.* / < fr. *gédinnien*]

GEITONOGAMÍE *s. f.* *(bot.)* tip de polenizare în care polenul de pe staminele unei flori este transportat pe gineceul altei flori de pe aceeași plantă. [gen. *-iei.* / < germ. *Geitonogamie*, cf. gr. *geiton* — aproape, *gamos* — unire]

GEL *s. n.* substanță coloidală cu o structură asemănătoare cu piftia. [< fr. *gel*, cf. it. *gelo*, lat. *gelum*]

GELATÍNĂ *s. f.* 1. materie albuminoidă cu aspect de piftie, care se prepară din oase,

din cartilaje etc. ● piele crudă, pregătită pentru tăbăcire. 2. preparat dulce făcut din sirop de fructe sau dintr-o cremă închegată cu gelatină (1). [< fr. *gélatine*, it. *gelatina*]

GELATINIZÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) transforma în gelatină ; a (se) îmbiba cu gelatină. [p. i. *-zez.* / cf. fr. *gélatinifier*]

GELATINIZÁRE *s. f.* faptul de a (se) gelatiniza. [< *gelatiniza*]

GELATINÓS, -OÁSĂ *adj.* ca gelatina ; de gelatină. [cf. fr. *gélatineux*, it. *gelatinoso*]

GELIFICÁ *vb. I. tr., refl. (despre o soluție coloidală)* a (se) transforma în gel. [cf. fr. *gélifier*]

GELIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) gelifica și rezultatul ei. [< *gelifica*]

GELIFRÁCT *s. n. (geol.)* bloc, de mărimi și de forme diferite, format ca urmare a gelifracției. [< fr. *gélifract*]

GELIFRÁCȚIE *s. f. (geol.)* dezagregare a rocilor sub acțiunea repetată alternantă a înghețului și a dezghețului. [gen. *-iei.* / < fr. *gélifraction*]

GELINÍTĂ *s. f.* substanță explozivă inalterabilă în apă și puțin sensibilă la șoc, formată din nitroglicerină, azotat de potasiu și rumeguș de lemn. [< fr. *gélinite*]

GELÍV, -Ă *adj. (despre materiale)* care se poate dezagrega la îngheț și la dezgheț. [< fr. *gélif*]

GELIVÁȚIE *s. f.* alterarea rocilor de la suprafața Pământului sub influența înghețului. [gen. *-iei.* / < fr. *gélivation*, cf. rus. *jilivația*]

GELIVITÁTE *s. f.* rezistență a rocilor și a terenurilor de fundație la acțiunea înghețului și a dezghețului. ● *(tehn.)* proprietate a unor materiale de a se dezagrega sub acțiunea înghețului și a dezghețului. [cf. fr. *gélivité*]

GELIVÚRĂ *s. f.* crăpătură radială în lungul trunchiului de la coajă spre inima arborelui, datorită gerului puternic. [< fr. *gélivure*]

GELÓS, -OÁSĂ *adj.* 1. stăpînit de gelozie ; care manifestă gelozie. ● care ține mult la ceva. 2. *(rar)* invidios, pizmaș. [< it. *geloso*]

GELÓZĂ *s. f.* mediu solid pentru cultura bacteriilor, obținut prin dizolvarea în apă a agar-agarului. [< fr. *gélose*]

GELÓZIC, -Ă *adj.* referitor la geloză. [< fr. *gélosique*]

GELOZÍE *s. f.* 1. sentiment chinuitor provocat de bănuiala sau certitudinea că persoana iubită este necredincioasă. 2. *(rar)* invidie, pizmă. [gen. *-iei.* / < it. *gelosia*]

GEM *s. n.* marmeladă cu o consistență mai slabă în care fructele rămîn aproape întregi. [< engl. *jam*]

GÉMĂ *s. f.* 1. nume generic pentru pietrele considerate prețioase. O *(adj.) sare* ~ = sare de bucătărie extrasă din saline. 2. bijuterie cu o piatră (semi)prețioasă pe care sînt gravate figuri sau motive decorative. [cf. fr. *gemme*, lat., it. *gemma*]

GEMELÁR, -Ă *adj.* referitor la gemeni. [cf. fr. *gémellaire* < lat. *gemellus* — geamăn]

GEMELIPÁRĂ *adj., s. f.* (femeie) care a născut gemeni. [< fr. *gémellipare*]

GEMELITÁTE *s. f.* situația de a fi geamăn. [cf. fr. *gémellité*]

GEMINÁT, -Ă *adj.* care apare în perechi, în același loc ; îngemănat, împerecheat. O *consoană ~ă* = consoană dublă. [cf. fr. *géminé*, lat. *geminatus*]

GEMINÁȚIE *s. f.* împerechere, îmbinare de două elemente. ● dublare a unei consoane ; anadiploză. [gen. *-iei.* var. *geminațiune* s. f. / cf. fr. *gémination*, lat. *geminatio*]

GEMINAȚIÚNE *s. f.* v. geminație.

GEMÚLĂ *s. f.* 1. *(biol.)* parte componentă a embrionului la plante, alcătuită dintr-un buchet de frunzișoare învelite într-o teacă protectoare ; muguraș. ● formație rotundă prin care spongierii se înmulțesc asexuat. 2. *(genet.)* particulă celulară ipotetică, în care, după Darwin, se concentrează proprietățile viitorului organism. [< fr. *gemmule*, cf. lat. *gemmula*]

GEN *s. n.* 1. fel, soi, varietate. ● fel de a fi, manieră, atitudine specifică. 2. diviziune a creațiilor artistice în care intră opere cu trăsături comune în ceea ce privește forma, stilul, subiectul, tema etc. ● fiecare dintre diviziunile în care se clasifică operele literare. ● stil personal, manieră de a compune. 3. totalitatea lucrărilor muzicale clasificate în funcție de tematică, mijloace de exprimare etc. 4. categorie gramaticală exprimată prin forma pe care o iau cuvintele pentru a arăta sexul ființelor și care s-a extins prin analogie și la substantivele nume neînsuflețite, precum și la cuvintele flexibile care determină substantivele. 5. *(biol.)* subdiviziune a unei familii care cuprinde mai multe specii. ● grup care reunește mai multe specii sau varietăți cu trăsături comune importante. // (și în forma *geno-*) element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) neam", „origine", „generație". [< lat. *genus*]

-GÉN element secund de compunere savantă cu semnificația „de origine", „generator", „producător", „care generează". [cf. it. *-geno*, fr. *-gène*, lat. *genus*, gr. *-genes* < *genos* — naștere, *gennan* — a naște]

GÉNĂ *s. f. (genet.)* particulă a unui cromozom care poartă caracterele eredității. [< fr. *gène*, cf. gr. *genos* — origine]

GENEALÓGIC, -Ă *adj.* referitor la genealogie. O *arbore* ~ = tablou care reprezintă un arbore al cărui trunchi înfățișează linia directă a unei familii, iar ramurile linia colaterală. [pron. *-ne-a-*. / < fr. *généalogique*]

GENEALOGÍE *s. f.* tablou care reprezintă filiația unei familii ; înșiruire sistematică a strămoșilor, a înaintașilor care formează filiația unei familii. ● disciplină care studiază filiația familiilor. [pron. *-ne-a-*. gen. *-iei.* / cf. fr. *généalogie* < gr. *genealogia* < *genos* — generație, *logos* — știință]

GENEALOGÍST, -Ă *s. m. f.* cel care întocmește genealogii. ● specialist în genealogie. [pron. *-ne-a-*. / cf. fr. *généalogiste*]

GENERÁ *vb. I. tr.* a produce, a forma, a compune ; a da naștere la... [< fr. *générer*, it., lat. *generare* < lat. *gignere* — a naște]

GENERÁL *s. m.* cel mai mare grad în ierarhia militară ; *(p. ext.)* șef al unei armate, comandat militar. ● persoană care deține acest grad. (cf. fr. *général*, rus. *ghéneral*, germ. *General*]

GENERÁL, -Ă *adj.* 1. comun, aplicabil unui mare număr de persoane, de ființe sau de lucruri dintr-o anumită categorie. ● care privește multă lume, la care ia parte multă lume. 2. universal. ● care privește (se ocupă de) ceva în linii mari, în ansamblu, în ceea ce are esențial. ● *(despre noțiuni)* care rezultă dintr-o generalizare. 3. care are loc, care există pe o mare întindere. 4. *(despre*

funcții, grade etc.) de rang superior ; care poartă răspunderea unei direcții, a unei instituții, a unei întreprinderi etc. // *s. n. (fil.)* categorie filozofică care desemnează unitatea trăsăturilor fundamentale ale unei clase de obiecte și procese care, desemnînd esențialul, se manifestă ca lege a existenței și dezvoltării acestora. [cf. fr. *général*, it. *generale*, lat. *generalis*]

GENERALÍSIM *s. m.* comandant suprem al armatei. [< fr. *généralissime*, cf. lat. t. *generalissimus*, it. *generalissimo*]

GENERALÍST *s. m.* medic care practică îngrijirea bolnavilor în general, fără o strictă specialitate. [< fr. *généraliste*]

GENERALITÁTE *s. f.* 1. calitate, natură a ceea ce este general. 2. *(la pl.)* idei cu caracter general. [cf. fr. *généralité*]

GENERALIZÁ *vb. I. tr.* 1. a da o formulare sau o expresie sintetică, generală ; *(fil.)* a efectua procesul logic de trecere de la singular sau particular la general. 2. a aplica ceea ce este special unui caz altor cazuri asemănătoare ; a lărgi, a mări sfera de aplicare. ◊ *refl. (despre boli)* a se extinde în întregul organism. [cf. fr. *généraliser*, it. *generalizzare*]

GENERALIZÁBIL, - *adj.* care se poate generaliza. [cf. fr. *généralisable*]

GENERALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) generaliza și rezultatul ei. ● operație logică prin care se trece de la particular la general, extrăgîndu-se caracterele comune esențiale unor obiecte asemănătoare. [< *generaliza*]

GENERALIZATÓR, -OÁRE *adj.* care generalizează. [cf. fr. *généralisateur*]

GENERALMÉNTE *adv. (rar)* în general, de obicei. [cf. it. *generalmente*]

GENERATÍV, -Ă *adj.* care generează, care permite generarea ; referitor la generație. O *gramatică ~ă* = gramatică bazată pe analiza regulilor de a forma fraze corecte într-o limbă. [< fr. *génératif*]

GENERATOÁRE *s. f.* dreaptă prin a cărei deplasare în spațiu se naște o suprafață plană sau curbă ; generatrice. [pl. invar. / după fr. *génératrice*]

GENERATÓR, -OÁRE *adj.* care generează, care dă naștere la ceva. // *s. n.* mașină care transformă energia mecanică în energie de altă formă. ● aparat care produce o anumită formă de energie. ● aparat, instalație care produce un combustibil gazos. ● *~ cuantic* = denumire generică pentru laser, maser și alte dispozitive de același tip. [cf. fr. *générateur*, germ. *Generator*]

GENERATRÍCE *s. f.* generatoare. [pl. invar. / < fr. *génératrice*]

GENERÁȚIE *s. f.* 1. funcțiune prin care ființele vii se reproduc ; reproducere. O *(biol.) teoria ~iei spontanee* = teorie conform căreia din materia anorganică poate lua naștere în mod spontan un organism viu evoluat. 2. totalitatea oamenilor care au cam aceeași virstă sau trăiesc în același timp. ◊ *(biol.)* grupare de indivizi avînd aceeași filiație. ◊ perioadă de timp care desparte virsta tatălui de aceea a fiului. [gen. *-iei*. var. *generațiune* s. f. / cf. fr. *génération*, it. *generazione*, lat. *generatio*]

GENERAȚIÚNE *s. f.* v. generație.

GÉNERE *s. n. în ~* = în general ; obișnuit, de obicei. [< it. *(in) genere*, cf. lat. *genus, generis*]

GENÉRIC, -Ă *adj.* aparținînd unei categorii, unui gen. ● *(p. ext.)* care cuprinde cazurile asemănătoare. // *s. n.* parte a unui film care prezintă numele actorilor și al realizatorilor. [< fr. *générique*]

GENERÓS, -OÁSĂ *adj.* mărinimos, darnic ; dezinteresat. ● cu idei și sentimente alese. [cf. fr. *généreux*, lat. *generosus*]

GENEROZITÁTE *s. f.* mărinimie ; dărnicie ; dezinteresare. ◊ noblețe sufletească. [cf. fr. *générosité*]

GENÉTIC, -Ă *adj.* referitor la geneză, la naștere, la formare. [cf. fr. *génétique*]

GENÉTICĂ *s. f.* disciplină care studiază fenomenele eredității și variabilității în organismele vii ; geneziologie. [< germ. *Genetik*, cf. fr. *génétique*]

GENETICIÁN, -Ă *s. m. f.* specialist în genetică ; genetist. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni, -iene.* / < fr. *généticien*]

GENETÍSM *s. n.* teorie psihologică potrivit căreia perceperea spațiului este rezultatul educației simțurilor. [< fr. *génétisme*]

GENETÍST, -Ă *s. m. f.* 1. adept al genetismului. 2. genetician. [< fr. *génétiste*]

GENETÍV *s. n.* v. genitiv.

GENETIVÁL, -Ă *adj.* v. genitival.

GENÉZĂ *s. f.* 1. proces de apariție a unei ființe sau a unui lucru ; naștere, origine. ● *(fig.)* apariție, creație. 2. prima carte a Bibliei. [< fr. *genèse*, cf. lat., gr. *genesis*]

GENÉZIC, -Ă *adj.* referitor la naștere, la procreare. [< fr. *génésique*]

GENEZIOLOGÍE *s. f.* genetică. [pron. *-zio-*. gen. *-iei.* / < fr. *génésiologie*, cf. gr. *genesis* — naștere, *logos* — studiu]

GENIÁL, Ă *adj.* care are geniu ; de geniu. [pron. *-ni-al.* / < fr. *génial*, it. *geniale*]

GENIALITÁTE *s. f.* însușirea a ceea ce este genial. [pron. *-ni-a-*. / cf. fr. *génialité*]

GÉNIC, -Ă *adj. (biol.)* referitor la gene ; al genelor. [cf. it. *genico*, fr. *génique* < gr. *genikos* — de naștere]

-GÉNIC element secund de compunere savantă cu semnificația „care produce", „care dă naștere", „care este produs", „care provine din", „originar". [< it. *-genico*, fr. *-génique*, cf. lat. *-genicus*]

GENICULÁR, -Ă *adj.* de la genunchi, al articulației genunchiului. [cf. lat. *geniculum* — genunchi]

GENICULÁT, -Ă *adj. (bot. ; despre organe)* îndoit brusc, în formă de genunchi. [cf. lat. *geniculum* — genunchi]

GENIT- v. genito-.

GENITÁL, -Ă *adj.* care servește la procreare ; referitor la funcția de reproducere. [< fr. *génital*, cf. lat. *genitalis*]

GENITÍV *s. n.* caz al declinării cu care se exprimă de obicei apartenența, posesiunea și îndeplinește funcția de atribut. [var. *genetiv* s. n. / cf. lat. *genitivus*, fr. *génitif*]

GENITIVÁL, -Ă *adj. (despre cuvinte, părți de propoziție)* în cazul genitiv ; referitor la acest caz. O *articol ~* = articol posesiv. [var. *genetival, -ă* adj. / < *genitiv* + *-al*]

GENITO- element prim de compunere savantă cu sensul „genital". [var. *genit-*. / < fr. *génito-*, cf. lat. *genitalis*]

GENITÓR *s. m.* plantă din care ia naștere un hibrid. [cf. fr. *géniteur*, it. *genitore*]

GENITORÉE *s. f.* scurgere albicioasă din organele genitale la femei. [pron. *-re-e*. pl. invar. / < fr. *génitorrhée*]

GENITO-URINÁR, -Ă *adj.* care este în legătură cu organele genitale și urinare ; urogenital. [< fr. *génito-urinaire*]

GÉNIU[1] *s. n.* I. 1. talent, dispoziție naturală, capacitate de creație excepțională, re-

zultat al dezvoltării maxime a facultăților umane ; persoană care are asemenea calități. 2. caracter specific. II. spirit, demon, ființă supranaturală (bună sau rea) care în credințele celor vechi veghea asupra soartei unui om. [pron. *-niu.* pl. *-ii.* / < lat. *genius*, cf. it. *genio*, fr. *génie*]

GÉNIU[2] *s.n.* specialitate militară, armă care se ocupă cu lucrări de fortificații, cu construirea de poduri etc. ; trupele care fac parte din această armă. [pron. *-niu.* / < fr. *génie*, cf. it. *genio*]

GENO- v. g e n.

GENOCÍD *s.n.* exterminare intenționată a unei comunități naționale, etnice, rasiale sau religioase, constituind o crimă împotriva umanității. [pl. *-duri*, *-de.* / cf. fr. *génocide* < gr. *genos* — neam, lat. *caedere* — a ucide]

GENOFOBÍE *s.f.* (*med.*) teamă morbidă de activitatea sexuală. [gen. *-iei.* / cf. it. *genofobia* < gr. *gennan* — a naște, *phobos* — frică]

GENÓL *s.n.* metol. [< fr. *génol*]

GENÓM *s.n.* (*biol.*) totalitatea particularităților ereditare prezente în nucleul celular ; (*p. restr.*) grupul cromozomilor. [< fr. *génome*]

GENOTÍP *s.n.* totalitatea calităților ereditare ale unui individ. [pl. *-uri.* / < fr. *génotype*, cf. lat. *genus* — neam, *typus* — tip]

GENOTÍPIC, -Ă *adj.* referitor la genotip ; care aparține genotipului. [cf. fr. *génotypique*, it. *genotipico*]

GENTELMAN *s.m.* v. g e n t l e m a n.

GENTÍL, -Ă *adj.* amabil, politicos, curtenitor. [< it. *gentile*, fr. *gentil*, lat. *gentilis*]

GENTILÉȚE *s.f.* amabilitate, curtenie. [cf. it. *gentilezza*, fr. *gentillesse*]

GENTÍLIC, -Ă *adj.* de gintă, aparținând unei ginte. [cf. lat. *gentilicius*]

GENTILÓM *s.m.* nobil, aristocrat din societatea feudală apuseană. [< fr. *gentilhomme*, cf. it. *gentiluomo*]

GÉNTLEMAN *s.m.* om cu maniere alese și cu caracter frumos. [pron. *gentlmen.* var. *gentelman* s.m. / < engl. *gentleman*]

GENTLEMAN-DRIVER *loc. s.* conducător de automobile de curse neprofesionist. [pron. *gentlmen-draivă.* / < engl., fr., it. *gentleman driver*]

GENTLEMAN-RIDER *loc. s.* călăreț neprofesionist. [pron. *gentlmen raidă.* / < engl., fr., it. *gentleman-rider*]

GENTLEMEN'S AGREEMENT' *loc. s.* acord, înțelegere verbală care nu are ca urmare consecințe juridice, ci creează numai obligații morale între părți ; înțelegere între oameni de onoare. ● acord internațional simplificat (încheiat de obicei în formă verbală pe baza încrederii reciproce). [pron. *gentelmenz ăgriment.* / < engl., fr., it. *gentlemen's agreement* < engl. *gentlemen* — domni, *agreement* — acord]

GENTRY *s.m.* (*anglicism*) 1. mica nobilime din Anglia. 2. (*în China feudală*) moșierii și bogătașii agrari. [< engl., fr. *gentry*]

GENȚIANACÉE *s.f.pl.* familie de plante dicotiledonate, anuale sau perene, cu flori cu corolă gamopetală, cuprinzînd multe specii ornamentale ; (*la sg.*) plantă din această familie. [pron. *-ți-a-na-ce-e*, *sg.* invar. / < fr. *gentianacées*]

GENȚIÁNĂ *s.f.* plantă erbacee din regiunea de munte, cu tulpina înaltă și cu flori albastre sau galbene ; (*pop.*) ghințură. [pron. *-ți-a-.* var. *ghințiană* s.f. / cf. it. *genziana*, fr. *gentiane*, lat. *gentiana*]

GENUFLÉXIE *s.f.* v. g e n u f l e x i u n e.

GENUFLEXIÚNE *s.f.* îndoire a genunchilor, îngenunchere. [pron. *-xi-u-.* var. *genuflexie* s.f. / cf. fr. *génuflexion* < lat. *genu* — genunchi, *flexio* — încovoiere]

GENUÍN, -Ă *adj.* (*liv.*) natural, veritabil, pur. [pron. *-nu-in.* / < lat. *genuinus*]

GENULIÉRĂ *s.f.* 1. partea unei armuri care acoperă genunchii. ● apărătoare pentru genunchi ; genunchieră. 2. (*mil.*) distanță verticală dintre planul de așezare al unui trăgător și nivelul liniei de ochire. [pron. *-li-e-.* / după fr. *genouillère*]

GEO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) Pământ, globul terestru". [pron. *ge-o-.* var. (inv.) *gheo-.* / < fr. *géo-*, it. *geo* < gr. *ge* — pământ]

GEOANTICLINÁL *s.n.* convexitate a suprafeței Pământului, îndoitură în formă de șa. [pron. *ge-o-an-.* var. *geanticlinal* s.n. / < germ. *Geoantiklinale*, cf. fr. *géoanticlinal*]

GEOBIOLOGÍE *s.f.* disciplină care se ocupă cu studiul legăturilor dintre evoluția cosmică a Pământului și evoluția vieții. [gen. *-iei.* / < fr. *géobiologie*]

GEOBOTÁNIC, -Ă *adj.* referitor la geobotanică. [pron. *ge-o-.* / cf. fr. *géobotanique*]

GEOBOTÁNICĂ *s.f.* disciplină care se ocupă cu studiul răspîndirii plantelor pe suprafața globului terestru ; fitogeografie. [pron. *ge-o-.* gen. *-cii.* / < fr. *géobotanique*]

GEOBOTANÍST, -Ă *s.m.f.* specialist în geobotanică. [pron. *ge-o-.* / cf. fr. *géobotaniste*]

GEOCÁRP, -Ă *adj.* (*despre plante*) care prezintă geocarpie. [pron. *ge-o-.* / < germ. *geokarp*]

GEOCARPÍE *s.f.* (*bot.*) fenomen prezent la unele plante, care își înfundă, după fecundație, floarea în pământ, unde se dezvoltă fructele. [pron. *ge-o-.* gen. *-iei.* / cf. fr. *géocarpie* < gr. *ge* — pământ, *karpos* — fruct]

GEOCÉNTRIC, -Ă *adj.* raportat la centrul Pământului (luat ca punct de comparație). O *teoria ~ă* = geocentrism ; *mișcare ~ă* = mișcare aparentă a unui astru în jurul Pământului. [pron. *ge-o-.* pl. *-ci*, *-ce.* / < fr. *géocentrique*, cf. gr. *ge* — pământ, *kentron* — centru]

GEOCENTRÍSM *s.m.* concepție neștiințifică potrivit căreia Pământul era considerat centrul universului, în jurul căruia s-ar învirti Soarele și ceilalți aștri. [cf. fr. *géocentrisme*]

GEOCHÍMIC, -Ă *adj.* referitor la geochimie. [pron. *ge-o-.* / < fr. *géochimique*]

GEOCHIMÍE *s.f.* ramură a chimiei care se ocupă cu studiul reacțiilor chimice dintre elementele care alcătuiesc scoarța Pământului. [gen. *-iei.* / < fr. *géochimie*]

GEOCHIMÍST, -Ă *s.m.f.* specialist în geochimie. [< fr. *géochimiste*]

GEOCRIOLOGÍE *s.f.* ramură a geografiei fizice care studiază zonele de îngheț. [pron. *ge-o-cri-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *géocryologie*, cf. gr. *ge* — pământ, *kryos* — îngheț, *logos* — studiu]

GEOCRONOLOGÍE *s.f.* disciplină care, pe baza stabilirii vîrstei geologice a straturilor, reconstituie succesiunea în timp a condițiilor în care s-au desfășurat fenomenele geologice. [gen. *-iei.* / < fr. *géochronologie*, cf. gr. *ge* — pământ, *chronos* — timp, *logos* — studiu]

GEÓDĂ *s.f.* 1. cavitate a unei roci căptușite cu minerale cristalizate ; druză. 2. cavitate patologică în diverse țesuturi (oase, plămîni). [< fr. *géode*, cf. lat., gr. *geodes*]

GEODEPRESIÚNE *s.f.* depresiune tectonică primară, rezultată din mișcările scoarței terestre. [pron. *-si-u-*. / < fr. *géodépression*]

GEODÉZ, -Ă *s.m.f.* specialist în geodezie. ● tehnician care se ocupă cu măsurătorile geodezice. [< fr. *géodèse*]

GEODÉZIC, -Ă *adj.* referitor la geodezie. [< fr. *géodésique*]

GEODÉZICĂ *s.f.* curbă care reprezintă cea mai scurtă distanță între două puncte pe o suprafață curbă. [gen. *-cii*. / < fr. *géodésique*]

GEODEZÍE *s.f.* știință aplicată care studiază forma și dimensiunile Pămîntului și întocmirea hărților cu ajutorul unor operații geometrice și trigonometrice. [gen. *-iei*. / < fr. *géodésie*, cf. gr. *ge* — pămînt, *daiein* — a împărți]

GEODIMÉTRU *s.n.* instrument electronic de precizie pentru măsurarea distanțelor cu ajutorul impulsurilor luminoase. [< fr. *géodimètre*]

GEODINÁMIC, -Ă *adj.* referitor la geodinamică. [< fr. *géodynamique*]

GEODINÁMICĂ *s.f.* disciplină care studiază modificările suferite de scoarța Pămîntului sub acțiunea diferiților agenți ; geologie dinamică. [gen. *-cii*. / < fr. *géodynamique*]

GEOFÁG, -Ă *adj.* care se hrănește cu pămînt. [< fr. *géophage*, cf. gr. *ge* — pămînt, *phagein* — a mînca]

GEOFAGÍE *s.f.* (*biol.*) hrănire cu pămînt, faptul de a fi geofag. [gen. *-iei*. / < fr. *géophagie*]

GEOFÍT, -Ă *adj., s.f.* (plantă) ale cărei organe aeriene în condiții nefavorabile se usucă, organele subterane supraviețuind în pămînt. [pron. *ge-o-*. / < fr. *géophytes*, cf. gr. *ge* — pămînt, *phyton* — plantă]

GEOFÍZIC, -Ă *adj.* referitor la geofizică, de geofizică. O *prospecțiune ~ă* = ansamblu de metode de cercetare a proprietăților fizice ale componenților scoarței Pămîntului în scopul prospectării terenurilor. [cf. fr. *géophysique*]

GEOFÍZICĂ *s.f.* știință care studiază fizica globului terestru. [gen. *-cii*. / < fr. *géophysique*, cf. gr. *ge* — pămînt, *physis* — natură]

GEOFIZICIÁN, -Ă *s.m.f.* specialist în geofizică. [pron. *-ci-an*. pl. *ieni*, *-iene*. / < fr. *géophysicien*]

GEOFÓN *s.n.* aparat folosit în prospecțiunile geofizice pentru recepționarea undelor sonore. [< fr. *géophone*]

GEOFOTOGRAMMETRÍE *s.f.* ramură a fotogrammetriei care se ocupă cu măsurarea, determinarea și reprezentarea suprafeței terestre. [pron. *ge-o-*. gen. *-iei*. / < fr. *géophotogrammétrie*]

GEOGÉNIC, -Ă *adj.* referitor la geogenie. [< fr. *géogénique*]

GEOGENÍE *s.f.* ramură a geologiei care studiază originea și formarea Pămîntului. [gen. *-iei*. / cf. fr. *géogénie* < gr. *ge* — pămînt, *genesis* — naștere]

GEOGNÓSTIC, -Ă *adj.* referitor la geognozie. [cf. fr. *géognostique*]

GEOGNOZÍE *s.f.* știință care studiază compoziția mineralogică și resturile faunei și florei globului pămîntesc. [gen. *-iei*. / cf. fr. *géognosie* < gr. *ge* — pămînt, *gnosis* — cunoaștere]

GEOGRÁF, -Ă *s.m.f.* specialist în geografie. [cf. fr. *géographe*, lat. *geographus*]

GEOGRÁFIC, -Ă *adj.* de (din) geografie, referitor la geografie. [cf. fr. *géographique*]

GEOGRAFÍE *s.f.* știință care studiază și descrie înfățișarea scoarței Pămîntului și fenomenele care se produc la suprafața ei. O *~ lingvistică* = metodă de cercetare a fenomenelor de limbă prin stabilirea pe bază de anchete pe teren a ariilor lor de răspîndire. [gen. *-iei*. var. *gheografie* s.f. / cf. fr. *géographie*, lat. *geographia* < gr. *ge* — pămînt, *graphein* — a scrie]

GEOÍD *s.m.* corp geometric reprezentînd forma teoretică a suprafeței Pămîntului redusă la nivelul oceanelor. [pron. *ge-o-id*. / fr. *géoïde*, cf. gr. *ge* — pămînt, *eidos* — formă]

GEOIZOTÉRMĂ *s.f.* izogeotermă. [pron. *ge-o-i-*. / < fr. *géoisotherme*, cf. gr. *ge* — pămînt, *isos* — egal, *thermos* — cald]

GEOLÓG, -Ă *s.m.f.* specialist în geologie. [< fr. *géologue*]

GEOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la geologie. O *diviziuni ~e* = diviziuni în care a fost împărțit timpul scurs de la consolidarea scoarței Pămîntului pînă astăzi. ● străvechi. [cf. fr. *géologique*]

GEOLOGÍE *s.f.* știință care studiază modul de formare, alcătuirea și istoria dezvoltării globului terestru ; geognozie. [gen. *-iei*. / < fr. *géologie*, cf. gr. *ge* — pămînt, *logos* — studiu]

GEOMAGNÉTIC, -Ă *adj.* referitor la geomagnetism. [< fr. *géomagnétique*]

GEOMAGNETÍSM *s.n.* capitol al geofiziciii care se ocupă cu studiul fenomenelor magnetice referitoare la Pămînt. [pron. *ge-o-*. / < fr. *géomagnétisme*]

GEOMÁNT, -Ă *s.m.f.* cel care practică geomanția. [pron. *ge-o-*. / cf. lat. *geomantis*, it. *geomante*]

GEOMÁNTIC, -Ă *adj.* referitor la geomant sau la geomanție. [cf. it. *geomantico*, fr. *géomantique*]

GEOMANȚÍE *s.f.* pretinsă artă de a prezice viitorul cu ajutorul unor puncte trasate pe pămînt sau prin analiza unor grămăjoare de pămînt aruncate. [gen. *-iei*. / < lat. *geomantia*, cf. fr. *géomancie*]

GEOMECÁNICĂ *s.f* studiul legilor mecanice după care se produc modificările scoarței Pămîntului. [< fr. *géomécanique*]

GEOMEDICÍNĂ *s.f.* studiul condițiilor fizice ale unei regiuni în raport cu sănătatea omului. [pron. *ge-o-*. / < it. *geomedicina*]

GEOMETRÁL, -Ă *adj.* care reproduce în proiecție orizontală dispunerea și proporțiile unei lucrări de arhitectură. [< fr. *géométral*]

GEOMÉTRIC, -Ă *adj.* 1. care formează obiectul geometriei, de geometrie. O *loc ~* = figură plană sau în spațiu ale cărei puncte se definesc toate prin aceeași proprietate ; *progresie ~ă* = progresie matematică în care fiecare număr este egal cu produsul dintre numărul precedent și un număr constant, numit rația progresiei. 2. (*fig.*) în forma figurilor geometrice ; schematic. ● *stil ~* = stil ornamental bazat pe combinații de figuri geometrice, caracteristic producțiilor artistice ale epocilor orînduirilor primitive și începutului artei grecești. ● (*rar*) riguros, sistematic, precis. [cf. fr. *géométrique*, lat. *geometricus*]

GEOMETRÍE *s. f.* ramură a matematicii al cărei obiect îl constituie formele spațiale. O ~ *descriptivă* = ramură a geometriei care se ocupă cu reprezentarea corpurilor din spațiu prin figuri plane. [gen. *-iei.* / < fr. *géométrie*, cf. lat. *geometria* < gr. *ge* — pământ, *metron* — măsură]

GEOMETRÍSM *s. n. (fil.)* sistem care reduce totul la formele și metodele geometriei. [< fr. *géométrisme*]

GEOMETRIZÁ *vb. I. tr.* a da o formă geometrică ; a raporta la geometrie. [cf. fr. *géométriser*]

GEOMETROGRAFÍE *s. f.* studiul determinării soluției celei mai simple și exacte a unei probleme de construcție geometrică. [pron. *ge-o-*. gen. *-iei.* / cf. fr. *géométrographie*]

GEOMÉTRU, *-Ă s. m. f.* **1.** specialist în geometrie. **2.** topograf. [< fr. *géomètre*]

GEOMÓRFIC, *-Ă adj.* referitor la forma Pământului sau a configurației suprafeței sale. [cf. engl. *geomorphic*, fr. *géomorphique*]

GEOMORFÍSM *s. n.* configurație, formă a Pământului sau a unei suprafețe terestre. [pron. *ge-o-*. / cf. fr. *géomorphisme*]

GEOMORFOGENÉZĂ *s. f.* naștere a formelor de relief ale suprafeței terestre. [< fr. *géomorphogenèse*]

GEOMORFOGENÍE *s. f.* disciplină care se ocupă cu studiul originii formelor reliefului terestru. [< fr. *géomorphogénie*]

GEOMORFOLÓG, *-Ă s. m. f.* specialist în geomorfologie. [< fr. *géomorphologue*]

GEOMORFOLÓGIC, *-Ă adj.* referitor la geomorfologie. [< fr. *géomorphologique*]

GEOMORFOLOGÍE *s. f.* ramură a geologiei care se ocupă cu studiul formelor de relief și al producerii lor ; morfologie terestră. [gen. *-iei.* / < fr. *géomorphologie*, cf. gr. *ge* — pământ, *morphe* — formă, *logos* — știință]

GEOMÓRI *s. m. pl. (ant.)* oligarhia rurală în vechea Grecie ; *(la sg.)* membru al acestei oligarhii. [pron. *ge-o-*. *sg. geomor.* / < fr. *géomores*]

GEONASTÍE *s. f. (bot.)* curbare sau răsucire a organelor plantelor spre pământ. [cf. gr. *ge* — pământ, *nastos* — apăsare]

GEONÍM *s. n.* nume de loc adoptat ca nume propriu. [< fr. *géonyme*, cf. gr. *ge* — pământ, *onoma* — nume]

GEONÓMIC, *-Ă adj.* referitor la geonomie. [cf. fr. *géonomique*]

GEONOMÍE *s. f.* studiul legilor fizice după care se produc modificările scoarței Pământului. [gen. *-iei.* / cf. fr. *géonomie* < gr. *ge* — pământ, *nomos* — lege]

GEOPOLÍTIC, *-Ă adj.* referitor la geopolitică. [cf. germ. *geopolitisch*]

GEOPOLÍTICĂ *s. f.* doctrină social-politică neștiințifică retrogradă, care în explicarea fenomenelor sociale și politice atribuie un rol primordial factorilor geografici și demografici, interpretați în mod denaturat, în spiritul teoriei expansioniste a spațiului vital și al rasismului. ● studiul bazelor geografice ale problemelor politice și economice. [pron. *ge-o-*. / cf. fr. *géopolitique*, it. *geopolitica*, germ. *Geopolitik*]

GEOPOLITICIÁN, *-Ă s. m. f.* adept al geopoliticii. ● cercetător al problemelor geopolitice. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni*, *-iene.* / et. incertă]

GEORÁMĂ *s. f.* încăpere sferică pe a cărei față interioară sînt reprezentate în relief forma și accidentele scoarței terestre. [< fr. *géorama*, cf. gr. *ge* — pământ, *horama* — privire]

GEORGIÁN *s. n.* prima epocă (serie) a cambrianului. // *adj.* care aparține acestei epoci. [pron. *-gi-an.* / < fr. *géorgien*, cf. *Georgia*, stat în S.U.A.]

GEÓRGIC, *-Ă adj. (liv.)* referitor la muncile agricole. ● *(s. f.)* poezie avînd acest caracter. [cf. lat. *georgicus*, gr. *georgikos*, fr. *géorgique*]

GEOSCOPÍE *s. f.* pretinsă artă de a prezice viitorul prin studierea culorilor pe care le iau asfințitul și răsăritul Soarelui. [gen. *-iei.* / < fr. *géoscopie*, cf. gr. *ge* — pământ, *skopein* — a examina]

GEOSFÉRĂ *s. f.* sferă care reprezintă globul terestru. [cf. fr. *géosphère* < gr. *ge* — pământ, *sphaira* — sferă]

GEOSFÉRIC, *-Ă adj.* referitor la geosferă ; de forma Pământului, a globului terestru. [< fr. *géosphérique*]

GEOSINCLINÁL *s. n.* depresiune a scoarței Pământului, ocupată de un braț de mare cu fundul mobil. [pl. *-le*, *-luri.* / < fr. *géosynclinal*, cf. gr. *ge* — pământ, *synklinein* < *syn* — cu, *klinein* — a se înclina]

GEOSTÁTICĂ *s. f.* statica globului terestru. [< fr. *géostatique*]

GEOSTAȚIONÁR, *-Ă adj. (despre sateliți artificiali)* care se rotește odată cu Pământul. [< *geo-* + *staționar*]

GEOSTRÓFIC, *-Ă adj. (despre mase de aer)* care se deplasează paralel cu Pământul în straturile superioare ale atmosferei. [< engl. *geostrophic*]

GEOTACTÍSM *s. n.* ansamblul fenomenelor prezentate de protoplasma din celulele anumitor plante sub influența gravitației ; geotaxie. [< fr. *géotactisme*]

GEOTAXÍE *s. f.* geotactism ; geotropism. [< fr. *géotaxie*]

GEOTECTÓNIC, *-Ă adj.* referitor la geotectonică. [cf. germ. *geotektonisch*]

GEOTECTÓNICĂ *s. f.* disciplină care studiază structura scoarței Pământului. [cf. germ. *Geotektonik*, fr. *géotectonique*]

GEOTÉHNIC, *-Ă adj.* referitor la geotehnică. [< fr. *géotechnique*]

GEOTÉHNICĂ *s. f.* ramură a geologiei care studiază comportarea terenurilor din punctul de vedere al stabilității și al rezistenței. [gen. *-cii.* / cf. fr. *géotechnique*]

GEOTERMÁL, *-Ă adj. (despre izvoare)* cu apă caldă. [< fr. *géothermal*]

GEOTÉRMIC, *-Ă adj.* referitor la căldura interioară a Pământului. [< fr. *géothermique*]

GEOTERMÍE *s. f.* **1.** căldura internă a Pământului. **2.** parte a geologiei care studiază variațiile în adîncime ale temperaturii uscatului, mărilor și oceanelor. [gen. *-iei.* / < fr. *géothermie*, cf. gr. *ge* — pământ, *therme* — căldură]

GEOTERMOMÉTRU *s. n.* termometru pentru măsurarea temperaturii solului. [< fr. *géothermomètre*]

GEOTRÓPIC, *-Ă adj.* referitor la geotropism. [< fr. *géotropique*]

GEOTROPÍSM *s. n.* proprietate a unor organe ale plantelor de a crește într-un anumit sens sub influența gravitației ; geotaxie. [< fr. *géotropisme*, cf. gr. *ge* — pământ, *tropein* — a se îndrepta]

GEOTUMOÁRE *s. f.* proeminență de mari dimensiuni a scoarței terestre, rezultată printr-o puternică mișcare de înălțare. [< fr. *géotumeur*]

GER [1]- v. g e r o n t o-.
-GÉR [2] element secund de compunere savantă cu semnificația „purtător", „care poartă". v. -f o r. [cf. it. *-gero*, fr. *-gère*, lat. *-gerus* < *gerere* — a purta]
GERÁ *vb. I. tr. (rar)* a administra în contul, în numele altuia. [var. *gira* vb. I. / < fr. *gérer*]
GERANIACÉE *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate cu cinci petale, avînd ca tip geraniul ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ni-a-ce-e*. sg. invar. / < fr. *géraniacées*]
GERÁNIU *s. m.* plantă sălbatică sau cultivată, cu flori ornamentale ; mușcată. v. p e l a r g o n i e. O *ulei de* ~ = ulei eteric cu miros de trandafir, folosit în parfumerie și în cosmetică. [pron. *-niu*. / < fr. *géranium*, cf. gr. *geranion*]
GERÁNT, -Ă *s. m. f.* cel care gerează o funcție, o întreprindere, o societate etc. [var. *girant* s. m. f. / cf. fr. *gérant*]
GERÁRE *s. f.* acțiunea de a gera. [var. *girare* s. f. / < *gera*]
GERBÉRA *s. f.* plantă erbacee din familia compozitelor, cu tija foarte scurtă, care crește în regiunile calde din Asia și din Africa. [< fr. *gerbera*]
GERI- v. g e r o [1]-.
GERIATRÍE *s. f.* ramură a medicinii care se ocupă cu studiul bolilor bătrîneții. [pron. *-ri-a-*. gen. *-iei*. / < fr. *gériatrie*, cf. gr. *geron* — bătrîn, *iatreia* — vindecare]
GERIÁTRU, -Ă *s. m. f.* medic specialist în geriatrie. [cf. gr. *geron* — bătrîn, *iatros* — medic]
GERMANÍSM *s. n.* cuvînt, expresie luată din limba germană ; fel de exprimare propriu limbii germane. [cf. fr. *germanisme*]
GERMANÍST, -Ă *s. m. f.* specialist în germanistică. [cf. fr. *germaniste*, germ. *Germanist*]
GERMANÍSTICĂ *s. f.* știință care studiază limbile și literaturile germanice ; filologie germanică. [gen. *-cii*. / < germ. *Germanistik*]
GERMÁNIU *s. n.* element foarte puțin răspîndit în natură, cu proprietăți atît de metal cît și de metaloid. [pron. *-niu*. var. *germanium* s. n. / < fr. *germanium*, cf. germ. *Germanium*]
GERMÁNIUM *s. n.* v. g e r m a n i u.
GERMANIZÁ *vb. I. tr.* a face să devină german. ● a impune o administrație germană. [< fr. *germaniser*]
GERMANIZÁRE *s. f.* acțiunea de a germaniza și rezultatul ei. [< *germaniza*]
GERMANOFÍL, -Ă *adj., s. m. f.* iubitor, admirator al germanilor și al modului lor de viață ; filogerman. [< fr. *germanophile*]
GERMANOFILÍE *s. f.* simpatie pentru tot ceea ce este german ; germanomanie. [< fr. *germanophilie*]
GERMANOFÓB, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care urăște pe germani și ceea ce provine de la ei. [< fr. *germanophobe*]
GERMANOFOBÍE *s. f.* ură față de germani și de ceea ce este de proveniență germană. [gen. *-iei*. / < fr. *germanophobie*]
GERMANOMANÍE *s. f. (rar)* germanofilie. [< *german(o)-* + *manie*]
GÉRMEN *s. m.* 1. sămînță sau corpuscul care, puse în condiții favorabile, se dezvoltă și dau naștere unei noi plante sau unui nou animal. ● microb. 2. *(fig.)* cauză, element care dă naștere la ceva. [var. *germene* s. m. / < lat. *germen*, cf. fr. *germe*]
GÉRMENE *s. m.* v. g e r m e n.
GERMICÍD, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care distruge germenii patogeni. [< fr. *germicide*, cf. lat. *germen* — germen, *caedere* — a omorî]
GERMINÁ *vb. I. intr.* a încolți, a începe să se dezvolte. ● *(despre o materie organică sau un organ)* a trece de la viața latentă sau embrionară la viața activă. [p. i. 3 *-nează*. / < lat., it. *germinare*]
GERMINÁL, -Ă *adj.* referitor la germene. // *s. n.* a șaptea lună în calendarul republican francez (21 martie — 18 aprilie). [< fr. *germinal*]
GERMINÁRE *s. f.* acțiunea de a germina și rezultatul ei ; germinație. [< *germina*]
GERMINATÍV, -Ă *adj.* referitor la germinație ; care poate germina. [cf. it. *germinativo*, fr. *germinatif*]
GERMINATÓR, -OÁRE *adj.* care are puterea de a germina sau de a determina germinarea. // *s. n.* 1. instrument pentru determinarea procentului de germinație a semințelor. 2. aparat folosit pentru germinarea semințelor. [cf. it. *germinatore*, fr. *germinateur*]
GERMINÁȚIE *s. f.* germinare. [gen. *-iei*. var. *germinațiune* s. f. / cf. fr. *germination*, lat. *germinatio*]
GERMINAȚIÚNE *s. f.* v. g e r m i n a ț i e.
GERO [1]- element prim de compunere savantă cu semnificația „bătrîn", „bătrînesc", „vechi" ; „(de) bătrînețe". [var. *geri-*. / < it. *gero-*, fr. *géro-*, cf. gr. *geron* — bătrîn]
GERO [2]- element prim de compunere savantă cu semnificația „preoțesc", „sacerdotal", „sacru". [< it. *gero-*, cf. gr. *hieros* — sacru]
GEROCRAȚÍE *s. f.* guvernare sau dominație a preoților. [gen. *-iei*. / cf. it. *gerocrazia*]
GERODERMÍE *s. f. (med.)* modificări degenerative ale tegumentelor bătrînilor. [gen. *-iei*. / < fr. *gérodermie*, cf. gr. *geron* — bătrîn, *derma* — piele]
GEROFÁNT, -Ă *(ant.)* hierofant. // *s. f.* preoteasă la vechii greci și egipteni. [cf. it. *gerofante* < gr. *hierophantes*]
GEROFÁNTIC, -Ă *adj.* de gerofant. [cf. it. *gerofantico*, gr. *hierophantikos*]
GEROFANȚÍE *s. f. (ant.)* demnitate de gerofant. [cf. it. *gerofantia*, gr. *hierophantia*]
GEROMORFÍSM *s. n. (med.)* proces de îmbătrînire morfologică. [< fr. *géromorphisme*, cf. gr. *geron* — bătrîn, *morphe* — formă]
GERONTÍSM *s. n. (med.)* senilitate mintală. [< fr. *gérontisme*]
GERONTO- element de compunere savantă cu semnificația „bătrîn", „bătrînețe". [var. *ger-*. / < fr. *géronto-*, cf. gr. *geron*, *gerontos* — bătrîn]
GERONTOCRÁTIC, -Ă *adj.* referitor la gerontocrație. [< fr. *gérontocratique*]
GERONTOCRAȚÍE *s. f.* sistem de guvernare în care puterea politică, conducerea este în mîinile bătrînilor. [gen. *-iei*. / < fr. *gérontocratie*, cf. gr. *geron* — bătrîn, *kratos* — putere]
GERONTOFÍL, -Ă *adj., s. m. f.* (persoană) care iubește pe bătrîni ; stăpînit de gerontofilie. [< fr. *gérontophile*]
GERONTOFILÍE *s. f.* 1. dragoste față de bătrîni. 2. *(med.)* pervesiune constînd din atracție sexuală față de persoane în vîrstă. [< fr. *gérontophilie*, cf. gr. *geron* — bătrîn, *philein* — a iubi]

GERONTOFÓB, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de gerontofobie. [< fr. *gérontophobe*]

GERONTOFOBÍE *s. f.* repulsie sau ură față de bătrîni. [gen. *-iei.* / < fr. *gérontophobie*, cf. gr. *geron* — bătrîn, *phobos* — frică]

GERONTOLOGÍE *s. f.* știință care studiază aspectele sociale, biologice și medicale ale îmbătrînirii. [gen. *-iei.* / < fr. *gérontologie*, cf. gr. *geron* — bătrîn, *logos* — studiu]

GERUNDÍV *s. n. (în limba latină)* formă verbală substantivată, care arată că acțiunea exprimată de verb trebuie să se săvîrșească. ● una dintre formele participiului prezent în limba franceză. [< lat. *gerundivus*, cf. fr. *gérondif*]

GERUNDIVÁL, -Ă *adj.* construit cu gerundivul, care conține un gerundiv. [< *gerundiv* + *-al*]

GERUNZIÁL, -Ă *adj.* construit cu gerunziul, care are un gerunziu. [pron. *-zi-al.* / < *gerunziu* + *-al*]

GERÚNZIU *s. n. (gram.)* formă verbală care exprimă o acțiune fără referire la o persoană sau la un moment ; participiu prezent. [pron. *-ziu.* / < lat. *gerundium*, cf. it. *gerundio*]

GERUSÍA *s. f.* v. g e r u z i e.

GERUZÍE *s. f.* sfatul bătrînilor în vechea Spartă, care ajuta pe rege în cîrmuirea statului. [gen. *-iei.* scris și *gerusia.* / < fr. *gérousie*, gr. *gerousia*]

GEST *s. n.* 1. mișcare exterioară a corpului prin care se exprimă o idee, un sentiment etc. sau se dă mai multă expresivitate vorbelor. 2. *(fig.)* purtare, faptă (care are o anumită semnificație). [< fr. *geste*, it. *gesto*, cf. lat. *gestus*]

GÉSTA *s. f. pl.* totalitatea actelor fiziologice ale corpului sau ale unei părți a lui. [< lat., fr. *gesta*]

GESTALTÍSM *s. n.* concepție psihologică și filozofică potrivit căreia fenomenele reprezintă structuri, configurații integrale, realități primordiale ireductibile la o simplă însumare a elementelor componente ; configurationism, structuralism psihologic. [pron. *ghește-tal-.* scris și *ghештaltism.* / < fr. *gestaltisme*, cf. germ. *Gestalt* — structură, formă]

GESTALTÍST, -Ă *adj.* referitor la gestaltism. // *s. m. f.* adept al gestaltismului. [pron. *ghește-tal-.* / cf. fr. *gestaltiste*]

GESTÁPO *s. n.* poliție secretă nazistă [var. *ghestapou* s. n. / < germ. *Ge(heim) Sta(adt) Po(lizei)*]

GESTÁȚIE *s. f.* perioadă cuprinsă între momentul fecundării ovulului și nașterea fătului ; sarcină. [gen. *-iei.* var. *gestațiune* s. f. / cf. fr. *gestation*, lat. *gestatio*]

GESTAȚIÚNE *s. f.* v. g e s t a ț i e.

GÉSTĂ *adj., s. f.* (femeie) gravidă. [cf. it. *gestante*]

GÉSTĂ *s. f. (liv.)* faptă memorabilă ; act vitejesc. ● poem epic sau eroic din evul mediu. [< it. *gesta*, fr. *geste*, cf. lat. *gesta* — fapte vitejești]

GÉSTICĂ *s. f.* ansamblu de gesturi folosite de un actor în interpretarea unui rol sau în recitarea de versuri. [cf. germ. *Gestik*]

GESTICULÁ *vb. I. intr.* a face gesturi (în special cu mîinile). [< fr. *gesticuler*, cf. lat. *gesticulari*]

GESTICULÁNT, -Ă *adj. (rar)* care gesticulează. [cf. fr. *gesticulant*]

GESTICULÁRE *s. f.* acțiunea de a gesticula și rezultatul ei ; gesticulație. [< *gesticula*]

GESTICULÁȚIE *s. f.* gesticulare. [gen. *-iei.* var. *gesticulațiune* s. f. / < fr. *gesticulation*, cf. lat. *gesticulatio*]

GESTICULAȚIÚNE *s. f.* v. g e s t i c u l a ț i e.

GESTIONÁ *vb. I. intr. (rar)* a deține o gestiune. [pron. *-ti-o-.* / < *gestiune* + *-a*, cf. it. *gestire*]

GESTIONÁR, -Ă *adj.* de gestiune, al gestiunii. // *s. m. f.* cel care deține gestiunea unei întreprinderi etc. [pron. *-ti-o-.* / cf. fr. *gestionnaire*]

GESTIONÁRE *s. f.* acțiunea de a gestiona. [pron. *-ti-o-.* / < *gestiona*]

GESTIÚNE *s. f.* administrarea unei întreprinderi, a unei instituții etc. ● totalitatea operațiilor contabile pe o anumită perioadă. [pron. *-ti-u-.* / cf. fr. *gestion*, lat. *gestio*]

GESTÓZĂ *s. f. (med.)* ansamblul manifestărilor patologice care însoțesc sarcina ; disgravidie. [< germ. *Gestose*]

GESTUÁL, -Ă *adj.* referitor la gesturi, care se face prin gesturi. [pron. *-tu-al-.* / cf. fr. *gestuel*]

GETTER *s. n.* substanță folosită pentru realizarea vidului în tuburile electronice. [pron. *ghé-tă* / < engl., fr. *getter*]

GHEIȘĂ *s. f.* dansatoare-cîntăreață japoneză. [pron. *ghei-șă.* / < fr. *geisha* < cuv. japonez]

GHÉIZER *s. n.* izvor de apă fierbinte de origine vulcanică, care izbucnește periodic. [pron. *ghei-.* / < fr., engl. *geyser* < cuv. islandez]

GHEIZERÍT *s. n. (geol.)* depozit silicos provenit din precipitarea silicei din apa izvoarelor fierbinți în regiunile vulcanice. [pron. *ghei-.* / < fr. *geysérite*]

GHELFI *s. m. pl.* v. g u e l f i.

GHEM *s. n. (sport)* etapă de joc care constituie o subdiviziune a setului în cadrul unei partide de tenis ; joc. [pl. *-muri.* scris și *game.* / < engl. *game*]

GHEMAVERÁJ *s. n. (sport)* raportul de ghemuri într-o partidă de tenis. [cf. engl. *game average*]

GHEO- v. g e o-.

GHEOGRAFÍE *s. f.* v. g e o g r a f i e.

GHEPÁRD *s. m.* animal felin din Asia și din Africa, cu picioarele lungi și cu blana gălbuie acoperită cu pete negricioase, [< fr. *guépard*, cf. it. *gattopardo*]

GHERÉTĂ *s. f.* 1. adăpost mic (construit de obicei din lemn) al unei santinele sau al unui paznic. 2. chioșc de alimente, de ziare etc. [< fr. *guérite*]

GHERIDÓN *s. n.* măsuță rotundă cu unul sau trei picioare. [< fr. *guéridon*]

GHERÍLĂ *s. f.* război de hărțuială sau luptă de ambuscadă dusă de partizani sau de trupe regulate. [var. *guerilă* s. f. / < fr. *guérilla*, sp. *guerrilla*]

GHESTAPÓU *s. n.* v. g e s t a p o.

GHEȘÉFT *s. n. (peior.)* afacere (necurată, necinstită). [< germ. *Geschäft*]

GHEȘTALTÍSM *s. n.* v. g e s t a l t i s m.

GHETO *s. n.* v. g h e t o u.

GHETÓU *s. n.* cartier unde erau siliți să locuiască evreii în evul mediu și recent în țările vremelnic ocupate de fasciștii germani. [var. *gheto* s. n. / < it., fr. *ghetto*, cf. *Ghetto*, insulă lîngă Veneția, unde în sec. XVI au fost izgoniți evreii]

GHÉTRE *s. f. pl.* invelitori de postav care se poartă peste ghete sau peste pantofi de către bărbaţi. [*sg. ghetră* şi *gheatră*. / < fr. *guêtres*]

GHIBELÍNI *s. m. pl.* partizani ai unei fracţiuni politice a nobilimii florentine, care la începutul sec. XIII au susţinut candidatura lui Frederic al II-lea la tronul Imperiului german. ● partizani italieni ai împăraţilor germani în lupta dintre biserică şi statele italiene după sec. XII. [< it. *ghibellino*]

GHID, -Ă *s. m. f.* călăuză. // *s. n.* broşură sau carte care conţine informaţii cu privire la anumite muzee sau locuri demne de vizitat. [< fr. *guide*]

GHIDÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) călăuzi ; a (se) îndruma, a (se) orienta. [< fr. *guider*]

GHIDÁJ *s. n.* dispozitiv mecanic care obligă o piesă mobilă să se deplaseze după o anumită direcţie. ● conducerea şi darea explicaţiilor necesare de către o persoană competentă într-un muzeu, într-o expoziţie etc. [< fr. *guidage*]

GHIDÁRE *s. f.* acţiunea de a (se) ghida. [< *ghida*]

GHIDÓN *s. n.* 1. piesă cu mînere fixată de furca unei biciclete, a unei motociclete etc., cu care se poate orienta roata din faţă pentru menţinerea sau schimbarea direcţiei. 2. *(mar.)* pavilion din codul internaţional de semnale, cu fluturătura tăiată în colţuri ; pavilion de club, de campanie. [< fr. *guidon*, cf. it. *guidone*]

GHIDRÓPA *s. f.* frînghie lungă legată de nacela unui balon şi lăsată să atîrne pe sol pentru a menţine constantă înălţimea. [< fr. *guideropе*]

GHILDĂ *s. f. (ist.)* 1. asociaţie economică, politică şi religioasă din apusul Europei la începutul epocii feudale. 2. asociaţie meşteşugărească sau comercială asemănătoare corporaţiei, apărută în evul mediu în Europa occidentală. [var. *gildă* s. f. / cf. it. *gilda*, fr. *ghilde, Gilda* — adunare festivă]

GHILEMÉTE *s. f. pl.* v. ghilimele.

GHILIMÉLE *s. f. pl.* semne tipografice în forma a două virgule alăturate („ " sau « »), întrebuinţate pentru a scoate în evidenţă citate, titluri etc. ; semnele citării. [var. *ghilemete, ghilimete* s. f. pl. / < fr. *guillemets*]

GHILIMÉTE *s. f. pl.* v. ghilimele.

GHILOŞÁ *vb. I.* v. ghioşa.

GHILOŞÁJ *s. n.* v. ghioşaj.

GHILOŞÁRE *s. f.* v. ghioşare.

GHILÓŞĂ *s. f.* v. ghioşă.

GHILOTINÁ *vb. I. tr.* a executa cu ghilotina. [< fr. *guillotiner*]

GHILOTINÁRE *s. f.* acţiunea de a ghilotina şi rezultatul ei. [< *ghilotina*]

GHILOTÍNĂ *s. f.* 1. instrument de decapitare, constînd dintr-un cuţit care alunecă pe două ghidaje peste gîtul celui condamnat. 2. *(poligr.)* maşină de tăiat hîrtia. [< fr. *guillotine*, cf. *Guillotin*, medic francez]

GHÍNĂ *s. f. (rar)* ghinion. [< fr. *guigne*]

GHINIÓN *s. n.* nenoroc, neşansă. [pron. *-ni-on*. pl. *-oane, -onuri*. / < fr. *guignon*]

GHINIONÍST, -Ă *s. m. f., adj.* (cel) care are ghinion. [< *ghinion* + *-ist*]

GHINŢIÁNĂ *s. f.* v. genţiană.

GHIOŞÁ *vb. I. tr. (poligr.)* a orna prin gravare suprafaţa unui obiect de sticlă sau de metal. [pron. *ghi-o-*. var. *ghiloşa* vb. I. p. i. *-şez, 3, 6 -şează*, ger. *-şînd*. / < fr. *guillocher*, cf. germ. *guillochieren*]

GHIOŞÁJ *s. n.* ghioşare. [var. *ghiloşaj* s. n. / < fr. *guillochage*]

GHIOŞÁRE *s. f.* acţiunea de a ghioşa şi rezultatul ei ; ghioşaj. [var. *ghiloşare* s. f. / < *ghioşa*]

GHIÓŞĂ *s. f.* 1. desen complex, format din linii drepte, frînte, spirale etc., obţinut prin ghioşare. 2. daltă fină folosită la gravarea pe pietre litografice şi pe plăci metalice. [var. *ghiloşă* s. f. / < germ. *Guilloche*, cf. fr. *guillochage* < *guilloche* — daltă pentru ghioşat]

GHIOŞIU *s. n.* ornament gravat în linii întretăiate, drepte sau ondulate, folosit în bijuterie. [< fr. *guillochis*]

GHIPS *s. n.* 1. sulfat hidratat de calciu natural, întrebuinţat la fabricarea ipsosului, în industria porţelanului şi în medicină. 2. *(la pl.)* ornamentaţii arhitectonice ; *(p. ext.)* obiecte făcute din acest material. [var. *gips* s. n. / < germ. *Gips*, fr. *gypse*]

GHIRLÁNDĂ *s. f.* ornament de frunze sau de flori împletite în formă de lanţ sau de cunună. [pl. *-lande, -lănzi*. var. *ghirlantă* s. f. / < fr. *guirlande*, cf. it. *ghirlanda*]

GHIRLÁNTĂ *s. f.* v. ghirlandă.

GHIŞÉT *s. n.* v. ghişeu.

GHIŞÉU *s. n.* ferăstruică, deschizătură amenajată într-o uşă, într-un perete etc. al unui birou, prin care se poate comunica sau transmite ceva. [pron. *-şeu*. var. *ghişet* s. n. / < fr. *guichet*]

GHITÁRĂ *s. f.* v. chitară.

GHITARÍST, -Ă *s. m. f.* v. chitarist.

GHIU *s. n. (mar.)* suport de lemn fixat aproape de baza catargului pe care se leagă marginea de jos a velei ; bum. [< fr. *gui*]

GIARDIÁZĂ *s. f.* boală parazitară determinată de un protozoar, care provoacă mai ales la copii dureri abdominale, diaree, constipaţie, anemie şi chiar tulburări nervoase ; lambliază. [pron. *giar-di-a-*. / < fr. *giardiase*]

GIBERELÍNĂ *s. f.* acid organic vegetal prezent în unele ciuperci şi în florile plantelor, constituind un factor complementar al auxinei şi stimulînd înflorirea şi creşterea acestora. [< fr. *gibbérelline*]

GIBÓN *s. m.* maimuţă antropoidă cu braţele foarte lungi şi fără coadă, care trăieşte prin pădurile indo-malaieze. [< fr. *gibbon*, cf. it. *gibbone* < cuv. indian]

GIBOZITÁTE *s. f. (med.)* cifoză. [cf. fr. *gibbosité* < lat. *gibbus* — cocoaşă]

GIG *s. n.* 1. ambarcaţie de sport, lungă şi ascuţită la pupă şi la proră, cu scăunaşe mobile pentru vîslaşi. 2. trăsură mică cu două roţi, trasă de un cal. [< engl. *gig*]

GIGA- element de compunere savantă care, antepus denumirii unei unităţi de măsură, o multiplică de un miliard de ori, adică avînd semnificaţia de 10^9. [< fr. *giga-*, cf. gr. *gigas* — gigant]

GIGACALORÍE *s. f. (fiz.)* unitate de măsură pentru energia termică, egală cu un miliard de calorii. [gen. *-iei*. / < fr. *gigacalorie*]

GIGAFÓN *s. n. (fiz.)* difuzor cu cameră de compresiune foarte puternic. [< fr. *gigaphone*, cf. gr. *gigas* — gigant, *phone* — sunet]

GIGAHÉRTZ *s. m.* unitate de frecvenţă, egală cu un miliard de hertzi. [< fr. *gigahertz*]

GIGANT- v. gigant o-.

GIGÁNT *s. m. (mit.)* nume dat unor fiinţe fabuloase de statură uriaşă, care s-au

răsculat împotriva lui Zeus. ● uriaș. ● construcție, clădire de mari dimensiuni. ● *(fig.)* om de geniu ; om vestit prin calitățile sale excepționale. [< lat., gr. *gigas*, cf. it. *gigante*, germ. *Gigant*]

GIGANTÉSC, -Ă *adj.* gigantic, uriaș. [cf. *gigantesque*, it. *gigantesco*]

GIGÁNTIC, -Ă *adj.* de proporții uriașe, enorm, colosal ; gigantesc. [cf. germ. *gigantisch*]

GIGANTÍSM *s. n.* anomalie constînd în creșterea exagerată a întregului corp ; *(p. ext.)* creștere exagerată, în general. [< fr. *gigantisme*]

GIGANTIZÁ *vb. I. tr.* a da proporții de gigant, a hiperboliza. [cf. it. *giganteggiare*]

GIGANTIZÁRE *s. f.* acțiunea de a gigantiza și rezultatul ei. [< *gigantiza*]

GIGANTO- element prim de compunere savantă, cu semnificația „foarte mare", „gigantic", „de gigant". [var. *gigant-*. / < fr. *giganto-*, cf. gr. *gigas, gigantos* — gigant]

GIGANTOGRAFÍE *s. f. (poligr.)* procedeu de reproducere pe formate mari. [< fr. *gigantographie*, cf. gr. *gigas* — gigant, *graphein* — a scrie]

GIGANTOMAHÍE *s. f.* luptă mitică a giganților contra zeilor. [gen. *-iei*. / < fr. *gigantomachie*, cf. gr. *gigas* — gigant, *mache* — luptă]

GIGANTOMANÍE *s. f.* tendință de a prezenta totul exagerat sau de a plănui lucruri gigantice. [gen. *-iei*. / < germ. *Gigantomanie*]

GIGANTOSTRACÉE *s. n. pl.* ordin de crustacee gigantice, care au apărut la sfîrșitul silurianului și au trăit pînă la sfîrșitul erei paleozoice ; *(la sg.)* crustaceu din acest ordin. [pron. *-ce-e*. sg. *gigantostraceu*. / < fr. *gigantostracées*, cf. gr. *gigas* — uriaș, *ostrakon* — carcasă]

GIGANTOZÁUR *s. m.* reptilă gigantică erbivoră din ordinul dinozaurienilor, lungă de aproape 40 m și avînd înfățișarea unei girafe. [pron. *-za-ur*. / cf. lat. sc. *gigantosaurus*]

GÍGĂ *s. f.* 1. vechi dans vioi în trei timpi, de origine engleză ; melodia acestui dans, care se prezintă adesea ca un fragment dintr-o compoziție clasică. ● ultima parte a unei suite instrumentale, urmînd după sarabandă. 2. vechi instrument cu coarde, asemănător viorii. [< fr. *gigue*, it. *giga*, engl. *jigg*]

GIGOLÉTĂ *s. f. (franțuzism)* femeie de moravuri ușoare. [< fr. *gigolette*]

GIGOLÓ *s. m. invar. (franțuzism)* bărbat cu moravuri dubioase ; amantul unei gigolete. [< fr. *gigolo*]

GÍLĂ *s. f.* șopîrlă veninoasă cu corp uriaș, de culoare portocalie sau neagră, care trăiește în America de Nord și Centrală. [< engl. *gila*]

GÍLBERT *s. f. (fiz.)* unitate de măsură a tensiunii magnetice, egală cu tensiunea magnetică produsă pe o porțiune cu lungimea de un centimetru a unei linii de cîmp magnetic uniform, a cărui intensitate este de un oersted. [< engl., fr. *gilbert*, cf. *Gilbert*, fizician englez]

GILBÓX *s. n. (text.)* tren de laminare folosit în filatura de lînă pieptănată. [< fr. *gillbox*]

GÍLDĂ *s. f.* g h i l d ă.

GILOTÁJ *s. n. (poligr.)* acoperirea cu un strat protector a clișeelor zincografice. [< fr. *gillotage*, cf. *Gillot*, inventatorul acestui procedeu]

GIMCÁNA *s. f. (sport)* întrecere automobilistică sau motociclistă care obligă pe participanți să treacă obstacole improvizate sau probe neobișnuite, bizare. [< engl., fr. *gymkhana*, it. *gimcana*, cf. hind. *gend khana* — sală de joc cu mingea]

GIMCANÍST, -Ă *adj., s. m. f.* participant la o gimcana. [cf. it. *gimcanista*]

GIMNÁST, -Ă *s. m. f.* sportiv specializat în gimnastică. [cf. rus. *ghimnast*, fr. *gymnaste*]

GIMNÁSTIC, -Ă *adj.* de gimnastică, referitor la gimnastică. [< cf. fr. *gymnastique*]

GIMNÁSTICĂ *s. f.* totalitatea exercițiilor fizice care contribuie la dezvoltarea armonioasă și la întărirea corpului omenesc ; arta de a executa aceste exerciții. ● *(fig.)* *~a minții* = totalitatea exercițiilor care dezvoltă facultățile intelectuale. [gen. *-cii*. / cf. fr. *gymnastique*, germ. *Gymnastik* < gr. *gymnastike* — arta de a face exerciții fizice]

GIMNÁNT, -Ă *adj. (despre flori)* fără înveliș floral. [cf. gr. *gymnos* — fără înveliș, *anthos* — floare]

GIMNAZIÁL, -Ă *adj.* referitor la gimnaziu, de gimnaziu, al gimnaziului. [pron. *-zi-al*. / < *gimnaziu* + *-al*]

GIMNAZIÁRH *s. m. (ant.)* conducător și administrator al unui gimnaziu (1). [pron. *-zi-arh*. / < lat. *gymnasiarchus*, cf. it. *ginnasiarca*]

GIMNAZÍST, -Ă *s. m. f.* elev de gimnaziu. [cf. germ. *Gymnasist*]

GIMNÁZIU *s. n.* 1. *(ant.)* loc public pentru exerciții atletice. 2. *(în trecut)* școală secundară cu patru clase, alcătuind cursul inferior al liceului. [pron. *-ziu*. / cf. fr. *gymnase*, germ. *Gymnasium* < gr. *gymnasion* < *gymnos* — dezbrăcat]

GÍMNIC, -Ă *adj. (liv.)* gimnastic. [cf. lat. *gymnicus*, gr. *gymnikos*]

GIMNO- element prim de compunere savantă cu semnificația „nud", „deschis", „gol". [< fr. *gymno-*, it. *ginno-*, cf. gr. *gymnos* < *gymnazein* — a face exerciții cu corpul gol]

GIMNOFÓB, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de gimnofobie. [< fr. *gymnophobe*]

GIMNOFOBÍE *s. f. (med.)* aversiune patologică la vederea corpului gol. [gen. *-iei*. / < fr. *gymnophobie*, cf. gr. *gymnos* — nud, *phobos* — frică]

GIMNOSPÉRME *s. f. pl.* subîncrengătură a fanerogamelor, cuprinzînd plante ale căror semințe se dezvoltă pe o carpelă deschisă ; *(la sg.)* plantă din această subîncrengătură. [< fr. *gymnospermes*, cf. gr. *gymnos* — descoperit, *sperma* — sămînță]

GIMNÓT *s. m.* pește asemănător țiparului, care produce puternice descărcări electrice ; trăiește în fluviile și bălțile din America de Nord. [< fr. *gymnote*]

GIMNOZÓF *s. m.* v. g i m n o z o f i s t.

GIMNOZOFÍE *s. f.* doctrină filozofică din India, care obliga pe adepții săi să trăiască necăsătoriți, dezbrăcați complet și să ducă un regim vegetarian. [gen. *-iei*. / < fr. *gymnosophie*, cf. gr. *gymnos* — nud, *sophia* — înțelepciune]

GIMNOZOFÍST *s. m.* filozof hindus, ascet și mistic, care se caracteriza printr-o viață de o simplitate extremă și prin disprețul față de orice plăceri, față de durere și de moarte. [var. *gimnozof* s. m. / < fr. *gymnosophiste*]

GIN- v. g i n e c o-.

GIN *s. n.* băutură alcoolică făcută din must de cereale fermentat și distilat, căruia i se adaugă boabe de ienupăr. [< engl., fr. *gin*]

-GÍN element secund de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) femeie", „femeiesc". [< fr. *-gyne*]

GINANDRÍE *s. f. (biol.)* **1.** existența la femei a caracterelor sexuale secundare bărbătești. **2.** formă sub care se prezintă la unele flori androceul și gineceul, datorită concreșterii staminelor cu pistilul. [gen. *-iei.* / < fr. *gynandrie*, cf. gr. *gyne* — femeie, *aner* — bărbat]

GINÁNDRU, -Ă *adj. (despre flori)* care prezintă ginandrie. [< fr. *gynandre*]

GINECÉU *s. n.* **1.** *(ant.)* apartament rezervat femeilor în casele grecești. ● loc rezervat femeilor în vechile biserici creștine. **2.** totalitatea organelor femeiești de reproducere ale unei flori ; pistil. [pron. *-ceu.* / < fr. *gynécée*, cf. gr. *gyne* — femeie, *oikos* — casă]

GINECO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) femeie", „femeiesc". [var. *gin-.* / < fr. *gynéco-*, it. *gineco-*, cf. gr. *gyne, gynaikos* — femeie]

GINECOCRAȚÍE *s. f.* sistem de guvernare în care conducerea aparține unei femei. [gen. *-iei.* / < fr. *gynécocratie*, cf. gr. *gyne* — femeie, *kratos* — putere]

GINECOFILÍE *s. f.* lesbianism. [gen. *-iei.* / cf. gr. *gyne* — femeie, *philein* — a iubi]

GINECOFOBÍE *s. f. (liv.)* teamă patologică de femei, insuflată de prezența lor. [gen. *-iei.* var. *ginefobie* s. f. / < fr. *gynécophobie*, cf. gr. *gyne* — femeie, *phobos* — teamă]

GINECOLÓG, -Ă *s. m. f.* medic specialist în ginecologie. [cf. fr. *gynécologue*]

GINECOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la ginecologie. [< fr. *gynécologique*]

GINECOLOGÍE *s. f.* disciplină medicală care studiază bolile organelor genitale ale femeii. [gen. *-iei.* / < fr. *gynécologie*, cf. gr. *gyne* — femeie, *logos* — studiu]

GINECOMANÍE *s. f. (liv.)* înclinare excesivă pentru femei. [gen. *-iei.* / < fr. *gynécomanie*, cf. gr. *gyne* — femeie, *mania* — nebunie]

GINECOMÁST *adj. m. (med. ; despre bărbați)* care prezintă ginecomastie. [< fr. *gynécomaste*]

GINECOMASTÍE *s. f. (med.)* dezvoltarea exagerată a mamelelor la bărbat. [gen. *-iei.* / < fr. *gynécomastie*, cf. gr. *gyne* — femeie, *mastos* — mamelă]

GINECOPATÍE *s. f.* boală a organelor genitale femeiești. [gen. *-iei.* / < fr. *gynécopathie*]

GINEFOBÍE *s. f.* v. g i n e c o f o b i e.

GINÉSTRĂ *s. f.* specie de grozamă (care crește pe Vezuviu). [< it. *ginestra*]

GINGIVÁL, -Ă *adj.* referitor la gingie ; de gingie ; al gingiei. [< fr. *gingival*]

GINGIVECTOMÍE *s. f. (med.)* rezecție a pereților gingivali ai pungilor parodontale. [gen. *-iei.* / < fr. *gingivectomie*, cf. lat. *gingiva* — gingie, gr. *ektome* — excizie]

GINGIVÍTĂ *s. f.* inflamație a gingiilor. [< fr. *gingivite*, cf. lat. *gingiva* — gingie]

GINGIVORAGÍE *s. f. (med.)* sîngerare a gingiilor. [gen. *-iei.* / < fr. *gingivorragie*]

GINGLÍM *s. n. (anat.)* articulație a oaselor în formă de balama. [< fr. *ginglyme*, cf. gr. *ginglymos* — balama]

GINKGO *s. m. (bot.)* arbore străvechi originar din China, cu frunzele în evantai, cultivat ca plantă ornamentală. [< fr. *ginkgo* < cuv. chinez]

GINOFÓR *s. n. (bot.)* peduncul rezultat din alungirea ultimului internodiu al axului floral, care poartă gineceul. [< germ. *Gynophore*, cf. gr. *gyne* — femeie, *pherein* — a purta]

GINOSTÉMIUM *s. n. (bot.)* formație columniferă, prezentă la florile orhideelor, rezultată prin concreșterea cu stilul gineceului. [< germ. *Gynostemium*, cf. gr. *gyne* — femeie, *stemon* — încovoiat]

GÍNTĂ *s. f.* **1.** grup de descendenți ai unui strămoș comun, legați între ei prin rudenie de sînge, care constituie unitatea de producție fundamentală a comunei primitive. **2.** neam ; *(p. ext.)* popor. O *(jur.) dreptul ~ților* = dreptul internațional. [pl. *-nți, -nte.* / < lat. *gens*]

GIOBERTÍT *s. n.* carbonat natural de magneziu ; magnezit. [pron. *gio-ber-.* / < fr. *giobertite*, cf. *Giobert*, chimist italian]

GIOCÓSO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* vesel, cu veselie. [pron. *gio-co-.* / < it. *giocoso*]

GIÓRNO *adv. a ~* = ca ziua ; *luminat a ~* = luminat cu lămpi multe. [pron. *gior-.* / < it. *giorno*]

GIÓSTRĂ *s. f.* compunere poetică în care se povestește despre o întrecere cavalerească. [pron. *gios-tră.* / < it. *giostra* — turnir]

GIPAÉT *s. m. (zool.)* pasăre mare de pradă care trăiește pe înălțimile munților ; vulturul bărbos, zăgan. [< fr. *gypaète*, cf. gr. *gyps* — vultur, *aetos* — acvilă]

GIPS *s. n.* v. g h i p s.

GIPSOFÍLĂ *s. f.* plantă erbacee cultivată pentru florile sale albe, roze sau roșii ; *(pop.)* gipsărița. [< fr. *gypsophile*]

GIPSOTÉCĂ *s. f. (arte)* colecție de statuete și de plăci ornamentale de ghips. [gen. *-cii.* / < fr. *gypsothèque*, cf. gr. *gypsos* — ghips, *theke* — dulap]

GIR *s. n.* semnătură pe dosul unei cambii, prin care semnatarul garantează achitarea ei sau prin care proprietarul cambiei o transmite altcuiva. [< it. *giro*]

GIR- v. g i r o-.

-GÍR element secund de compunere savantă cu semnificația „cerc", „rotativ". [< fr. *-gyre*]

GIRÁ *vb. I.* **I.** *tr.* **1.** a garanta printr-un gir o cambie. **2.** v. g e r a. **II.** *refl., intr. (despre vînt)* a(-și) schimba treptat direcția de la dreapta spre stînga ; a se roti. ● *(despre nave)* a se roti în jurul unei ancore sub acțiunea vîntului sau a curentului de maree. [< it. *girare*]

GIRÁFĂ *s. f.* **1.** mamifer patruped erbivor, cu gîtul foarte lung, care trăiește în savanele Africii. **2.** suport de microfon care permite diferite deplasări ale acestuia. [< fr. *girafe*]

GIRANDÓLĂ *s. f.* **I.** candelabru, sfeșnic cu mai multe brațe. **2.** ansamblu de pietre prețioase care formează cercei, pandantive etc. [< fr. *girandole*, cf. it. *girandola*]

GIRÁNT, -Ă *s. m. f.* **1.** cel care girează o cambie. **2.** v. g e r a n t. [cf. it. *girante*, germ. *Girant*]

GIRÁRE *s. f.* **1.** acțiunea de a gira. **2.** v. g e r a r e. [< *gira*]

GIRATÁR *s. m. (jur.)* cel căruia, în temeiul unui gir, urmează să i se plătească suma prevăzută într-un titlu la ordin. [< it. *giratario*]

GIRATÓRIU, -IE *adj. (despre o mișcare etc.)* de rotație, circular. O *sens ~* v. s e n s. [pron. *-riu.* / cf. fr. *giratoire*]

GIRÁȚIE *s. f.* mișcare de rotație, mișcare circulară. [gen. *-iei.* var. *girațiune* s. f. / < fr. *giration*]

GIRAȚIÚNE *s.f.* v. girație.

GIRAVIÓN *s.n.* autogir. [pron. *-vi-on.* / < fr. *giravion*]

GIRL *s.f. (anglicism)* fată. ● dansatoare din corpul de balet al unei reviste sau de music-hall. [pron. *görl.* / < engl. *girl*]

GIRO- element prim de compunere savantă cu semnificația „cerc", „rotativ". [var. *gir-.* / < fr. *gyro-*, cf. gr. *gyros*]

GIROBUSÓLĂ *s.f.* girocompas. [după fr. *gyrocompas*]

GIROCLINOMÉTRU *s.n.* clinometru giroscopic. [< fr. *gyroclinomètre*]

GIROCOMPÁS *s.n.* busolă care este montată într-un giroscop ; girobusolă. [< fr. *gyrocompas*]

GIRODÍNĂ *s.f.* aerodină cu organe rotative de sustentație (autogirul, elicopterul etc.). [< fr. *gyrodyne*]

GIRODIRECȚIONÁL *s.n.* instrument de bord care indică direcția în grade a avionului. [pron. *-ți-o-.* / < *giro(scop)* + *direcțional*]

GIROMANȚÍE *s.f.* pretinsă previziune făcută de cineva care se învirtește într-un cerc pînă amețește și cade pe una dintre literele înscrise în jurul cercului. [gen. *-iei.* / < fr. *gyromancie*, cf. gr. *gyros* — cerc, *manteia* — ghicire]

GIROMÉTRU *s.n.* instrument giroscopic de bord care determină viteza de rotație a avionului. [< fr. *gyromètre*]

GIRONDIÁN *s.n. (geol.)* etaj al miocenului inferior din regiunile cu sedimentație mai adîncă. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-di-an.* pl. *-ieni*, *-iene.* / < fr. *girondien*, cf. *Gironde*, estuar în Franța]

GIRONDÍNI *s.m.pl.* membri ai unei grupări politice din timpul revoluției franceze din 1789, care reprezentau în principal interesele burgheziei industriale și comerciale. [sg. *girondin.* / < fr. *girondins*, cf. *Gironde*, departament în Franța]

GIROORIZÓNT *s.n.* aparat giroscopic de bord care indică înclinarea longitudinală și laterală a avionului. [pron. *-ro-o-ri-.* / < fr. *gyrohorizon*]

GIROPILÓT *s.n.* aparat electric de navigație destinat a menține drumul prestabilit al unei (aero)nave și să asigure trecerea automată la un alt drum ; pilot automat. [< fr. *gyro-pilote*]

GIROPLÁN *s.n.* autogir prevăzut cu un rotor cu patru pale și cu o aripă de avion fixă. [< fr. *gyroplane*]

GIROSCÓP *s.n.* aparat constituit dintr-o roată care se poate mișca rapid în jurul axei sale, astfel încît planul ei de rotație rămîne fix în spațiu. [pl. *-scoape.* / < fr. *gyroscope*, cf. gr. *gyros* — cerc, *skopein* — a privi]

GIROSCÓPIC, -Ă *adj.* referitor la giroscop. O *compas* ~ = busolă instalată pe bordul (aero)navelor, care indică nordul geografic. [< fr. *gyroscopique*]

GIROSTÁT *s.n.* corp solid care are o mișcare de rotație în jurul axei sale. [< fr. *gyrostat*, cf. gr. *gyros* — cerc, *statikos* — care se ține]

GIROSTÁTIC, -Ă *adj.* referitor la aplicațiile girostatului. [< fr. *gyrostatique*]

GIROVÁG *s.m. (liv.)* vagabond, rătăcitor. ● călugăr cerșetor. [< lat. t. *gyrovagus*, cf. fr. *gyrovague*]

GIROVERTICÁL *s.n.* giroscop cu axa de rotație verticală. [cf. fr. *gyrovertical*]

GIRUÉTĂ *s.f.* dispozitiv pentru indicarea direcției și intensității vîntului. [pron. *-ru-e-.* / < fr. *girouette*]

GÍRUS *s.n. (liv.)* circumvoluție. [< lat. *gyrus*, cf. gr. *gyros* — cerc]

GISÁNT *s.n.* efigie funerară orizontală, reprezentînd pe cel îngropat. [< fr. *gisant*]

GISMÉNT *s.n.* 1. unghiul format de axa unui avion cu direcția către un post de emisie terestru. 2. dispoziția straturilor minerale în scoarța Pămîntului. ● strat de minerale. [pl. *-turi*, *-te.* / < fr. *gisement*]

GITÁN, -Ă *adj., s.m.f. (liv.)* țigănesc, țigan (din Spania). [< sp. *gitano*, cf. fr. *gitan*]

GIUDÉCCA *s.f.* cartier sau ghetou în care locuiau evreii în anumite orașe medievale. [< it. *giudecca*]

GIVEȚIÁN *s.n. (geol.)* ultimul etaj al devonianului mediu. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-ți-an.* pl. *-ieni*, *-iene.* / < fr. *givétien*, cf. *Givet*, localitate din Ardeni, Franța]

GIVRÁJ *s.n.* strat de gheață sau de chiciură care se depune pe automobile și avioane pe vreme rece. [var. *jivraj* s.n. / < fr. *givrage*]

GÎNDIRÍSM *s.n.* curent ideologic din România care propovăduia misticismul ortodox, tradiționalismul retrograd, naționalismul și unitatea națională deasupra claselor sociale, sub egida bisericii. [< *„Gîndirea"* + *-ism*]

GÎNDIRÍST, -Ă *adj.* referitor la gîndirism, propriu gîndirismului. // *s.m.f.* adept al gîndirismului. [< *„Gîndirea"* + *-ist*]

GLABÉLĂ *s.f. (anat.)* regiune cuprinsă între sprîncene. [< fr. *glabelle*]

GLÁBRU, -Ă *adj. (biol.)* lipsit de peri pe suprafață. ● *(liv.)* imberb. [cf. fr. *glabre*, it. *glabro* < lat. *glaber* — chel]

GLACIÁL, -Ă *adj. (liv.)* de gheață ; ca gheața. [pron. *-ci-al.* / < fr. *glacial*, cf. lat. *glacies* — gheață]

GLACIÁR, -Ă *adj.* referitor la procesul sau timpul de apariție a glaciației. // *s.n.* pleistocen. // (în forma *glacio-*) element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) gheață", „glaciație", „ghețar". [pron. *-ci-ar.* / cf. fr. *glaciaire* < lat. *glacies* — gheață]

GLACIARIZÁȚIE *s.f.* proces de extindere a ghețarilor ca urmare a unei alimentări abundente. [pron. *-ci-a-.* / cf. fr. *glaciarisation*]

GLACIÁȚIE *s.f. (geol.)* proces de intensă dezvoltare a ghețarilor pe regiuni întinse ale Pămîntului, care a avut loc din precambrian pînă în cuaternar ; perioadă glaciară. [pron. *-ci-a-.* / < fr. *glaciation*]

GLACIO- v. glaciar.

GLACIODISLOCÁȚIE *s.f.* deplasare a rocilor din poziția inițială datorită presiunii exercitate de masa unui ghețar în mișcare ; glaciotectonică. [pron. *-ci-o-*, gen. *-iei.* / cf. fr. *glaciodislocation*]

GLACIOLÓG, -Ă *s.m.f.* specialist în glaciologie. [pron. *-ci-o-.* / < fr. *glaciologue*]

GLACIOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la glaciologie. [pron. *-ci-o-.* / < fr. *glaciologique*]

GLACIOLOGÍE *s.f.* disciplină care studiază ghețarii. [gen. *-iei.* / < fr. *glaciologie*]

GLACIOTECTÓNICĂ *s. f.* glaciodislocație. [pron. *-ci-o-*. gen. *-cii.* / cf. fr. *glaciotectonique*]

GLÁCIS *s. n.* **1.** teren neted, în pantă ușoară. **2.** v. g l a s i u. [< fr. *glacis*]

GLADIATÓR *s. m.* luptător (sclav) care lupta în arenele Romei antice cu alți luptători sau cu fiare sălbatice. [pron. *-di-a-*. / < lat. *gladiator*]

GLADIÓLĂ *s. f.* plantă erbacee ornamentală înaltă, cu frunze lungi în formă de sabie și cu flori mari, variat colorate. [pron. *-di-o-*. / < germ. *Gladiole*, cf. lat. *gladiolus* — spadă scurtă]

GLADIOLIFÓRM, -Ă *adj.* în formă de spadă. [pron. *-di-o-*. / < fr. *gladioliforme*, cf. lat. *gladiolus* — spadă scurtă, *forma* — forma]

GLÁDIU *s. n.* v. g l a d i u m.

GLÁDIUM *s. n.* sabie romană dreaptă, cu două tăișuri. [pron. *-di-um*. var. *gladiu* s. n. / < lat. *gladium*]

GLAND *s. n.* porțiunea terminală a penisului. [< fr. *gland*]

GLÁNDĂ *s. f.* organ (de origine epitelială) care produce o anumită secreție. [< fr. *glande*]

GLANDULÁR, -Ă *adj.* referitor la glande ; care are forma, structura sau funcția unei glande ; glandulos. [cf. fr. *glandulaire*]

GLÁNDULĂ *s. f.* glandă mică. [< fr. *glandule*, cf. lat. *glandula*]

GLANDULÓS, -OÁSĂ *adj.* în forma sau de natura glandelor ; cu glandule ; ca o glandulă ; glandular. [cf. fr. *glanduleux*]

GLASÁ *vb. I. tr.* **1.** a acoperi cu glazură o prăjitură, un fruct etc. **2.** a apreta (un obiect de piele). < fr. *glacer*]

GLASÁRE *s. f.* acțiunea de a glasa și rezultatul ei. [< *glasa*]

GLASÁT, -Ă *adj.* **1.** *(despre prăjituri sau fructe)* acoperit cu glazură. **2.** *(despre obiecte de piele)* lustruit, apretat. [< *glasa*]

GLASBETÓN *s. n.* geam solid format din tuburi de sticlă închegate cu beton. [< germ. *Glasbeton*]

GLASÍU *s. n.* culoare transparentă aplicată (în pictură) pe o culoare mai densă pentru redarea clarobscurului. ● *(constr.)* vopsire în ulei incolor. [var. *glacis* s. n. / < fr. *glacis*]

GLASPAPÍR *s. n.* hîrtie pe care a fost aplicat un strat de sticlă pisată ; se întrebuințează la șlefuitul lemnului, al metalelor etc. [< germ. *Glaspapier* < *Glas* — sticlă, *Papier* — hîrtie]

GLASVÁND *s. n.* perete interior sau ușă mare (de lemn) cu panouri de sticlă. [var. *glazvand* s. n. / < germ. *Glaswand* < *Glas* — sticlă, *Wand* — perete]

GLAUC, -Ă *adj. (liv.)* de culoare albastră cu nuanță de verde ; albastru-verzui. [pron. *glauc*. / cf. fr. *glauque*, lat. *glaucus*, gr. *glaukos*]

GLAUCÓM *s. n.* boală a ochilor caracterizată prin creșterea tensiunii intraoculare. [pron. *glau-com*. pl. *-oame*. / < fr. *glaucome*, cf. gr. *glaukoma* < *glaukos* — verde]

GLAUCOMATÓS, -OÁSĂ *adj.* afectat, provocat de glaucom. [pron. *glau-co-*. / < fr. *glaucomateux*]

GLAUCONÍT *s. n.* silicat natural hidratat de fier și de potasiu. [pron. *glau-co-*. / < fr. *glauconite*]

GLAZURÁ *vb. I. tr.* a smălțui, a emaila. [cf. germ. *glasieren*]

GLAZURÁRE *s. f.* acțiunea de a glazura. [< *glazura*]

GLAZURATÓR, -OÁRE *s. m. f.* muncitor calificat în lucrări de glazurare. [< *glazura* + *-tor*]

GLAZÚRĂ *s. f.* **1.** strat de ciocolată, de șerbet etc. care se întinde deasupra unui tort, a bomboanelor etc. **2.** email, smalț de ceramică sau de faianță fină. [< germ. *Glasur*]

GLAZVÁND *s. n.* g l a s v a n d.

GLÉBĂ *s. f. (liv.)* brazdă de pămînt. O *servitute a ~ei* = colonat ; *adscript (al) ~ei* = colon, serv. [< cf. it., lat. *gleba*]

GLEI *s. n. (geol.)* strat al solului de culoare cenușie sau vinătă-verzuie, bogat în forme reduse ale oxizilor de fier. [cf. fr. *glaise*]

GLEIC, -Ă *adj.* de natura gleiului. [cf. fr. *glaiseux*]

GLEIZÁRE *s. f.* proces de reducere a oxizilor de fier din sol, sub influența umidității, în condiții de anaerobioză. [< *glei* + *-iza*, cf. fr. *glaiser*]

GLÉNĂ *s. f. (anat.)* cavitate articulară, puțin adîncă, a unui os. [< fr. *glène*]

GLENOÍD, -Ă *adj. (despre cavități osoase)* în care se articulează un os ; glenoidal. [pron. *-no-id*. pl. *-izi*, *-ide*. / < fr. *glénoïde*, cf. gr. *glene* — cavitate mică, *eidos* — formă]

GLENOIDÁL, -Ă *adj.* glenoid. [pron. *-no-i-*. / < fr. *glénoïdal*]

GLENOIDÍTĂ *s. f.* (med.) osteită a cavității glenoide a omoplatului. [pron. *-no-i-*. / < fr. *glénoïdite*]

GLÉRĂ *s. f. (biol.)* secreție albicioasă și cleioasă a unei mucoase ; mucozitate. ● albuș de ou crud. [< fr. *glaire*]

GLERÓS, -OÁSĂ *adj. (liv.)* cu aspect de albuș de ou. [< fr. *glaireux*]

GLET *s. n.* strat de var amestecat cu ipsos, care se întinde pe o tencuială pentru a obține o suprafață netedă. [< germ. *Glätte*]

GLIÁL, -Ă *adj.* referitor la nevroglie. [pron. *gli-al*. / < fr. *glial*]

GLIC- v. g l i c o-.

GLICEMÍE *s. f.* prezența glucozei în sînge. [gen. *-iei*. / < fr. *glycémie*, cf. gr. *glykys* — dulce, *haima* — sînge]

GLICERÍDĂ *s. f. (chim.)* ester al glicerinei. [< fr. *glycéride*]

GLICERÍNĂ *s. f.* lichid uleios incolor, care se extrage din grăsimi prin saponificare ; glicerol. // (în forma *glicero-*) element prim de compunere savantă în terminologia chimică cu semnificația „(de la) glicerină". [< fr. *glycérine*, cf. gr. *glykeros* — dulce]

GLICERO[1]- v. g l i c e r i n ă.

GLICERO[2]- element prim de compunere savantă cu semnificația „dulce", „zaharat". [< fr. *glycéro-*. cf. gr. *glykeros* — dulce]

GLICEROFOSFÁT *s. m.* sare a acidului glicerofosforic. [< fr. *glycérophosphate*]

GLICEROFOSFÓRIC *adj. m. acid* ~ = combinație a acidului fosforic cu glicerină. [< fr. *glycérophosphorique*]

GLICERÓL *s. n.* glicerină. [< fr. *glycérol*]

GLICEROLÁT, -Ă *adj., s. m.* (medicament) preparat pe bază de glicerină. [cf. fr. *glicérolé*]

GLICÍDE *s. f. pl.* v. g l u c i d e.

GLICÍNĂ[1] *s. f.* plantă decorativă agățătoare, cu flori albastre și parfumate. [< fr. *glycine*]

GLICÍNĂ[2] *s. f.* pulbere albă, cristalină, solubilă în apă în prezența unei substanțe alcaline, folosită ca reductor în fotografie. [< germ. *Glyzin*]

GLICO- element prim de compunere savantă cu semnificația „dulce", „zaharos". [var. *glic-*. / < fr. *glyco-*, it. *glico-*, cf. gr. *glykys* — dulce]

GLICOCÓL *s. m.* aminoacid conținut în foarte multe proteine. [< fr. *glycocolle*]

GLICOGÉN *s. n.* substanță organică avînd compoziția amidonului, care se găsește în ficat. [< fr. *glycogène*, cf. gr. *glykys* — dulce, *gennan* — a produce]

GLICOGENÉTIC, -Ă *adj.* referitor la glicogeneză. [< fr. *glycogénétique*]

GLICOGENÉZĂ *s. f.* producere a glicogenului în ficat. [< fr. *glycogenèse*, cf. gr. *glykys* — dulce, *genesis* — naștere]

GLICOGÉNIC, -Ă *adj.* referitor la glicogen. [< fr. *glycogénique*]

GLICOGENOGENÉZĂ *s. f.* formare a glucozei din proteine sau grăsimi. [< fr. *glycogénogenèse*]

GLICOGENOLÍZĂ *s. f.* transformare prin hidroliză a glicogenului în glucoză. [< germ. *Glykogenolyse*, cf. gr. *glykys* — dulce, *gennan* — a produce, *lysis* — distrugere]

GLICÓL *s. m.* lichid incolor, vîscos, cu gust dulceag, miscibil cu apa și cu alcoolul, avînd diferite întrebuințări. [< fr. *glycol*]

GLICOLÍZĂ *s. f.* descompunere a glucidelor în ficat și în mușchi. [< fr. *glycolyse*, cf. gr. *glykys* — dulce, *lysis* — desfacere]

GLICOMÉTRU *s. n.* glucometru. [cf. fr. *glycomètre* < gr. *glykys* — dulce, *metron* — măsură]

GLICÓNIC, -Ă *adj. (despre versuri)* compus dintr-un dactil, un troheu și o silabă oarecare. [< fr. *glyconique*, cf. *Glycon*, poet comic grec]

GLICOPENÍE *s. f. (med.)* hipoglicemie. [gen. *-iei*. / cf. gr. *glykys* — dulce, *penia* — sărăcie]

GLICOPEXÍE *s. f.* fixarea zahărului la nivelul țesuturilor organice. [gen. *-iei*. / < fr. *glycopexie*, cf. gr. *glykys* — dulce, *pexis* — fixare]

GLICOPROTEÍDĂ *s. f.* proteină care conține în moleculă glucide, găsindu-se în cartilage, în unii hormoni și în albușul de ou. [pron. *gli-o-*. pl. *-oame*. / < fr. *glioblastome*]

GLICOZÍDĂ *s. f. (chim.)* substanță de origine vegetală, care, prin hidroliză, dă glucoză : glucozidă. [< fr. *glycoside*]

GLICOZÚRIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de glicozurie : diabetic. [< fr. *glycosurique*]

GLICOZURÍE *s. f.* prezența glucozei în urină în cazul cînd bolnavul suferă de diabet. [gen. *-iei*. / < fr. *glycosurie*, cf. gr. *glykys* — dulce, *ouron* — urină]

GLIOBLASTÓM *s. n. (med.)* formă de gliom malign cu evoluție rapidă, care apare la vîrsta mijlocie în emisferele cerebrale. [pron. *gli-o-*. / < fr. *glioblastome*]

GLIÓM *s. n. (med.)* tumoare a unui nerv formată din țesut nevroglic. [pl. *-oame*. pron. *gli-om*. / < fr. *gliome*, cf. gr. *glia* — clei]

GLIÓMMERO *s. n.* v. liomer.

GLIOSARCÓM *s. n. (med.)* gliom bogat în celule, cu evoluție malignă. [pron. *gli-o-*. pl. *-oame*. / < fr. *gliosarcome*]

GLIÓZĂ *s. f. (med.)* proliferare cu aspect tumoral a rețelei nevroglice. [pron. *gli-o-*. / < fr. *gliose*]

GLIPT- v. glipto-.

GLIPTÁL *s. n.* rășină sintetică, folosită rar în industria lacurilor, nefiind stabilă în apă. [< fr. *glyptal*, nume comercial]

GLÍPTIC, -Ă *adj.* referitor la gliptică. [< fr. *glyptique*, cf. gr. *glyptikos*]

GLÍPTICĂ *s. f.* arta de a grava pe o piatră prețioasă sau semiprețioasă. [< fr. *glyptique*, cf. gr. *glyptike*]

GLIPTO- element prim de compunere savantă cu semnificația „gravat", „incrustat". [var. *glipt-*. / < fr. *glypto-*, cf. gr. *glyptos*]

GLIPTODÓN *s. m. (pal.)* mamifer uriaș din era cuaternară, fără dinți. [< fr. *glyptodon*]

GLIPTOGENÉZĂ *s. f. (geol.)* acțiunea de roadere a litosferei, în special a reliefurilor înalte, de către agenții externi. [< fr. *glyptogenèse*]

GLIPTOGRAFÍE *s. f.* știință care se ocupă cu studiul pietrelor antice gravate. [gen. *-iei*. / cf. fr. *glyptographie* < gr. *glyptos* — gravat, *graphein* — a descrie]

GLIPTOLOGÍE *s. f.* studiul pietrelor gravate. [gen. *-iei*. / < fr. *glyptologie*, cf. gr. *glyptos* — gravat, *logos* — studiu]

GLIPTOTÉCĂ *s. f. (liv.)* colecție de pietre gravate ; *(p. ext.)* muzeu unde se țin astfel de colecții. [gen. *-cii*. / cf. fr. *glyptothèque*, germ. *Glyptothek* < gr. *glyptos* — gravat, *theke* — cutie]

GLISÁ *vb. I. intr. (despre piese)* a aluneca în lungul altei piese. ● a aluneca lin (mai ales pe suprafața apei). [< fr. *glisser*]

GLISÁDĂ *s. f.* 1. zbor alunecat al avionului în linie dreaptă, în lungul aripii înclinate. 2. *(coregr.)* pas făcut pentru a merge într-o parte. [< fr. *glissade*]

GLISÁNT, -Ă *adj.* care alunecă (cu ajutorul unui dispozitiv). ● *(despre sol)* alunecos. [cf. fr. *glissant*]

GLISÁRE *s. f.* faptul de a glisa. ● lansare prin alunecare pe un plan înclinat. [< *glisa*]

GLISIÉRĂ *s. f.* piesă metalică sau de lemn în formă de patină, de-a lungul căreia alunecă o piesă mobilă. [pron. *-si-e-*. / < fr. *glissière*]

GLISÓR *s. n.* dispozitiv care permite unor tipuri de vehicule să alunece pe o pernă de aer deasupra unei suprafețe plane. [< fr. *glissoir*]

GLISSÁNDO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* alunecînd de la un sunet la altul. [< it. *glissando*]

GLOB *s. n.* 1. corp sferic, corp în formă de sferă. O ~ *ocular* = parte a ochiului care se găsește în orbită. ● corp sferic, de sticlă sau de porțelan, care protejează o lampă sau un bec. 2. corp ceresc de formă rotundă. ● Pămîntul. [pl. *-buri*, (s. m.) *-bi*. / < lat. *globus*, cf. fr. *globe*, it. *globo*]

GLOBÁL, -Ă *adj.* în întregime, total. O *venit* ~ = venit total, din care nu se scad cheltuielile. [< fr. *global*]

GLOBALÍSM *s. n.* 1. proces cognitiv propriu copiilor, prin care se reține întregul unui obiect pentru a diferența mai pe urmă părțile componente. 2. metodă pedagogică și didactică bazată pe caracteristicile infantile de a percepe întregul înaintea părților sale componente. [cf. it. *globalismo*]

GLOBALITÁTE *s. f. (liv.)* totalitate. [cf. it. *globalità*]

GLÓBE-TROTTER *s. m.* cel care face înconjurul lumii. [< engl., fr. *globe-trotter*]

GLOBIGERÍNĂ *s. f. (zool.)* foraminifer din mările temperate și calde, avînd corpul alcătuit din mai multe camere sferice, cu deschidere spre centru. [< fr. *globigérine*]

GLOBÍNĂ *s. f.* substanță organică, care, împreună cu hemul, formează hemoglobina. [< fr. *globine*]

GLOBOÍD, -Ă *adj., s. n.* (corp) care are o formă aproximativ sferică sau globulară. [pron. *-bo-id.* / cf. it. *globoide*, engl. *globoid*]

GLOBÚL *s. m.* v. g l o b u l ă.

GLOBULÁR, -Ă *adj.* 1. ca un glob ; sferic. O *fontă ~ă* = fontă de structură granuloasă. 2. *(med.)* referitor la globulele sîngelui. [cf. fr. *globulaire*, lat. *globulus*]

GLOBULÁRE *s. f.* proces de transformare a formei cristaline a unor constituenți structurali în formă globulară ; globulizare. [cf. it. *globulare*]

GLOBÚLĂ *s. f.* corp sferic foarte mic. ● *(anat.)* celulă care intră în compoziția sîngelui. O *~ albă* = leucocită ; *~ roșie* = hematie. [var. *globul* s. m. / < fr. *globule*]

GLOBULÍNĂ *s. f.* materie proteică foarte răspîndită în organismele animale și în unele vegetale. [< fr. *globuline*]

GLOBULINEMÍE *s. f.* prezența globulinei în sînge. [gen. *-iei.* / < fr. *globulinémie*]

GLOBULINURÍE *s. f.* prezența globulinei în urină. [gen. *-iei.* / < fr. *globulinurie*]

GLOBULIZÁRE *s. f.* globulare. [et. incertă]

GLOBULÓS, -OÁSĂ *adj. (rar)* în formă de globule ; format din globule. [cf. fr. *globuleux*]

GLOCKENSPIEL *s. n. (muz.)* instrument de percuție alcătuit din lame metalice așezate pe un suport și care se lovesc cu ciocănele de lemn. [pron. *-chen-șpil.* / < germ. *Glockenspiel*, cf. *Gloke* — clopot, *Spiel* — joc]

GLOMERÚL *s. n.* v. g l o m e r u l ă.

GLOMERULÁT, -Ă *adj. (despre flori, fructe)* înghesuite mai multe la un loc, în formă de glomerul ; globular. [< *glomerulă* + *-at*]

GLOMERÚLĂ *s. f.* 1. *(anat.)* organ format dintr-un vas de sînge sau dintr-un țesut limfoid cu aspect de ghem. 2. element al rinichiului. 3. bulgăr mic de pămînt de diferite forme și mărimi. 4. *(bot.)* tip de inflorescență globulară constituită din flori inserate pe un pedunculi foarte mic. ● fruct compus provenind dintr-o astfel de inflorescență. [var. *glomerul* s. n. / < fr. *glomérule*]

GLOMERULÍTĂ *s. f. (med.)* varietate de nefrită în care domină leziunile glomerulului. [< fr. *glomérulite*]

GLOMERULONEFRÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a rinichilor începătoare în nodulii sanguini. [< fr. *glomérulonéphrite*]

GLOMERULOSCLERÓZĂ *s. f. (med.)* nefrită caracterizată prin sclerozarea glomerulelor. [< fr. *glomérulosclérose*]

GLÓRIA *s. f. (met.)* aureolă colorată în culorile spectrului, care înconjură umbra unui obiect proiectată pe un nor cu grosime uniformă. [< lat. *gloria*, cf. fr. *gloire*]

GLÓRIE *s. f.* 1. strălucire, renume obținut prin virtuți excepționale ; onoare, slavă. 2. persoană deosebit de valoroasă. [pron. *-ri-e.* gen. *-iei.* / < lat. *gloria*, cf. it. *gloria*]

GLORIFICÁ *vb. I. tr.* a onora, a preamări ; a preaslăvi. [p. i. *glorific*, 3.6 *-că.* / < lat. it. *glorificare*, cf. fr. *glorifier*]

GLORIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a glorifica și rezultatul ei ; preamărire. v. b e a t i f i c a r e. [< *glorifica*]

GLORIFICATÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* (cel) care glorifică. [cf. fr. *glorificateur*]

GLORIÓLĂ *s. f.* glorie deșartă : vanitate. [pron. *-ri-o-.* / < fr. *gloriole*]

GLORIÓS, -OÁSĂ *adj.* încărcat de glorie ; slăvit. [pron. *-ri-os.* / cf. lat. *gloriosus*, fr. *glorieux*]

GLOS- v. g l o s o-.

GLOSÁ *vb. I. tr.* a face glose (1) referitoare la un cuvînt, la o formă dintr-un text ; a adnota (un text). [< fr. *gloser*]

GLOSALGÍE *s. f. (med.)* glosodinie. [< fr. *glossalgie*, cf. gr. *glossa* — limbă, *algos* — durere]

GLOSÁR *s. n.* listă de cuvinte regionale ori învechite, însoțite de explicații. [< fr. *glossaire*, cf. lat. *glossarium*]

GLOSÁRE *s. f.* acțiunea de a glosa și rezultatul ei ; adnotare. [< *glosa*]

GLOSÁT, -Ă *adj. (bot. ; despre organe)* în formă de limbă. [cf. gr. *glossa* — limbă]

GLOSATÓR, -OÁRE *s. m. f.* autor de glose (1) ; *(p. ext.)* comentator. [cf. fr. *glossateur*]

GLÓSĂ *s. f.* 1. explicația unui text obscur sau a unui cuvînt greu de înțeles. ● comentariu, notă la un text. 2. poezie cu formă fixă ale cărei versuri din prima strofă sînt comentate pe rînd în cîte o strofă următoare, ultima strofă conținînd aceleași versuri ca și prima, însă în ordine inversă. [< fr. *glose*, cf. germ. *Glosse*, lat. *glossa*, gr. *glossa*]

GLOSÉM *s. n. (lingv.)* cea mai mică unitate lingvistică care, în terminologia glosematică, este capabilă a servi ca suport unei semnificații. [< fr. *glossème*]

GLOSEMÁTICĂ *s. f.* teorie lingvistică structurală, elaborată de lingvistul danez L. Hjelmslev, după care limba este privită ca obiect în sine, ca un sistem de relații interne. [gen. *-cii.* / < fr. *glossématique*]

GLOSÍE *s. f. (liv.)* limbă. // element secund de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) limbă". [< fr. *glossie*]

GLOSÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a limbii. [< fr. *glossite*]

GLOSO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) limbă", „al limbii". [var. *glos-.* / < fr. *glosso-*, cf. gr. *glossa* — limbă]

GLOSODINÍE *s. f.* durere de limbă ; glosalgie. [gen. *-iei.* / < fr. *glossodynie*, cf. gr. *glossa* — limbă, *odyne* — durere]

GLOSOFARINGIÁN, -Ă *adj. (anat.)* care aparține limbii și faringelui, referitor la limbă și faringe. [pron. *-gi-an.* pl. *-ieni*, *-iene.* / cf. fr. *glosso-pharyngien*]

GLOSOGRAFÍE *s. f.* studiul gloselor. [gen. *-iei.* / cf. fr. *glossographie*, it. *glossografia*]

GLOSOLALÍE *s. f.* limbaj personal neinteligibil (al unor bolnavi) alcătuit din silabe și cuvinte fără sens. [gen. *-iei.* / < fr. *glossolalie*, cf. gr. *glossa* — limbă, *lalein* — a vorbi]

GLOSOLOGÍE *s. f* parte a medicinii care studiază limba și afecțiunile ei. [gen. *-iei.* / < fr. *glossologie*, cf. gr. *glossa* — limbă, *logos* — studiu]

GLOSOPLEGÍE *s. f.* paralizie a limbii. [gen. *-iei.* / < fr. *glossoplegie*, cf. gr. *glossa* — limbă, *plege* — lovitură]

GLOSOPTÓZĂ *s. f. (med.)* ptoză a limbii către faringe. [< fr. *glossoptôse*, cf. gr. *glossa* — limbă, *ptosis* — cădere]

GLOSOTOMÍE *s. f.* amputație a limbii. [gen. *-iei.* / < fr. *glossotomie*, cf. gr. *glossa* — limbă, *tome* — tăiere]

-GLÓT element secund de compunere savantă cu semnificația „limbă", „vorbitor al unei limbi". [< fr. *-glotte*]

GLOTÁL, -Ă *adj. (fon.)* care este emis prin glotă. [cf. fr. *glottal*]

GLÓTĂ *s. f.* deschizătură a laringelui care lasă să iasă aerul din plămîni și servește la emisiunea sunetelor vocale. [< fr. *glotte*, cf. gr. *glotta*]

GLÓTIC, -Ă *adj.* al glotei. [< fr. *glottique*]

GLOTÍTĂ *s. f.* *(med.)* inflamație a coardelor vocale inferioare. [< fr. *glottite*]

GLOTO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) limbă", „lingvistic" ; gloso- ; *(rar)* „glotal", „(referitor la) glotă". [< it. *glotto-*, cf. gr. *glotta* — limbă]

GLOTOLOGÍE *s. f.* *(italienism)* dialectologie. ● lingvistică ; teoria limbii. [gen. *-iei*. / < it. *glottologia*]

GLUCÍDE *s. f. pl.* substanțe organice care intră în compoziția protoplasmei ; hidrați de carbon. [var. *glicide* s. f. pl. / < fr. *glucides*, cf. gr. *glykys* — dulce]

GLUCÍDIC, -Ă *adj.* referitor la glucide. [< fr. *glucidique*]

GLUCÍNIU *s. n.* beriliu. [pron. *-niu*. / < fr. *glucinium*]

GLUCOMETRÍE *s. f.* ansamblul metodelor de dozare a glucozei în mustul strugurilor sau în derivatele lui. [gen. *-iei*. / < fr. *glucométrie*, cf. gr. *gleukos* — must, *metron* — măsură]

GLUCOMÉTRU *s. n.* areometru pentru determinarea cantității de zahăr din must ; glicometru. [< fr. *glucomètre*]

GLUCONÁT *s. m.* *(chim.)* sare a acidului gluconic. [< fr. *gluconate*]

GLUCÓNIC *adj. m.* *acid* ~ = acid obținut prin electroliză sau prin fermentație din glucoză. [< fr. *gluconique*]

GLUCOZAMÍNĂ *s. f.* *(chim.)* derivat aminic al glucozei, care intră în alcătuirea chitinei. [< fr. *glucosamine*]

GLUCOZÁT, -Ă *adj.* care conține (multă) glucoză. [cf. fr. *glucosé*]

GLUCÓZĂ *s. f.* substanță organică dulce, albă și cristalizată, care se găsește în struguri, în amidonul din cartofi etc. [< fr. *glucose*, cf. gr. *glykys* — dulce]

GLUCOZÍDĂ *s. f.* glicozidă care conține glucoză. [< fr. *glucoside*]

GLUCOZIÉR *s. m.* tehnician specializat în prelucrarea glucozei. [pron. *-zi-er*. / < et. incertă]

GLÚMĂ *s. f.* *(bot.)* bractee membranoasă situată la baza spicului la graminee sau a altor flori. [< fr. *glume*, it., lat. *gluma*]

GLUMÉLĂ *s. f.* *(bot.)* fiecare dintre cele două bractee care acoperă floarea la graminee. [< fr. *glumelle*]

GLUTAMÍNĂ *s. f.* substanță care se găsește în plante, în unele țesuturi și în sînge, obținîndu-se prin hidroliza proteinelor. [< fr. *glutamine*]

GLUTÉN *s. n.* amestec de proteine, obținut din făina cerealelor după îndepărtarea amidonului. [< fr. *gluten*]

GLUTENÍNĂ *s. f.* proteină din cereale, insolubilă în apă. [< fr. *gluténine*]

GLUTINÁȚIE *s. f.* *(chir.)* unire a unor părți care au fost tăiate, divizate. [gen. *-iei*. var. *glutinațiune* s. f. / cf. fr. *glutination*, lat. *glutinatio*]

GLUTINAȚIÚNE *s. f.* v. glutinație.

GLUTINÓS, -OÁSĂ *adj.* de natura glutenului. ● cleios, viscos. [cf. fr. *glutineux*, lat. *glutinosus*]

GLUTOGRÁF *s. n.* aparat pentru determinarea extensibilității glutenului. [< *glut(en)* + *-graf*]

GLUTÓN *s. m.* animal carnivor cu blana brună-deschisă, care trăiește în ținuturile polare nordice. [< fr. *glouton*]

GNAIS *s. n.* *(geol.)* rocă metamorfică cu structură șistoasă, formată din feldspat, cuarț și mică. [pron. *gnais*. / < germ. *Gneis*, cf. fr. *gneiss*]

GNATOSTÓMI *s. m. pl.* *(zool.)* subîncrengătură a vertebratelor cuprinzînd animalele fără fălci. [< germ. *Gnathostomen*, cf. gr. *gnathos* — falcă, *stoma* — gură]

GNETÁLE *s. f. pl.* ordin de plante gimnosperme cuprinzînd liane din țările tropicale ; *(la sg.)* plantă din acest ordin. [< fr. *gnétales*]

GNÓCHI *s. n. pl.* varietate de colțunași italienești ; găluște. [pron. *no-chi*. / < it. *gnocchi*]

GNOM *s. m.* *(mit.)* spirit despre care se credea că locuiește în fundul pămîntului, păzind comorile îngropate acolo. [< fr. *gnome*, cf. it. *gnomo*, lat. *gnomus*]

GNOM *s. n.* *(liv.)* sentință, proverb, maximă ; zicătoare, cugetare, moto. [< it. *gnome*, cf. gr. *gnome*]

GNÓMIC, -Ă *adj.* care conține maxime, sentințe și reflecții morale. O *(gram.)* *prezent* ~ = prezent care exprimă o acțiune care se îndeplinește indiferent de timp. [cf. fr. *gnomique*, cf. gr. *gnomikos* — sentențios]

GNOMÍSM *s. n.* caracter gnomic. [< *gnom(ic)* + *-ism*]

GNOMOLÓGIC, -Ă *adj.* de gnomologie ; [cf. fr. *gnomologique*]

GNOMOLOGÍE *s. f.* *(liv.)* culegere de sentințe, de maxime. [gen. *-iei*. / < fr. *gnomologie*, cf. gr. *gnome* — sentință, *logos* — vorbire]

GNOMÓN *s. n.* instrument folosit în antichitate pentru determinarea meridianului locului și pentru stabilirea orei. [< fr., gr. *gnomon*]

GNOMÓNICĂ *s. f.* tehnica de a construi cadrane solare. [gen. *-cii*. / cf. fr. *gnomonique*]

GNOSEO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(de) cunoaștere", „(referitor la) știință". [pron. *-se-o-*. / < gr. *gnosis*]

GNOSEOLÓG, -Ă *s. m. f.* adept al gnoseologiei. [< *gnoseologie*]

GNOSEOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la gnoseologie. [pron. *-se-o-*. / cf. germ. *gnoseologisch*, fr. *gnoséologique*]

GNOSEOLOGÍE *s. f.* parte a filozofiei care cercetează posibilitatea cunoașterii lumii de către om, legile, izvoarele și formele acestei cunoașteri ; teoria cunoașterii. [pron. *-se-o-*. gen. *-iei*. / < germ. *Gnoseologie*, fr. *gnoséologie*, cf. gr. *gnosis* — cunoaștere, *logos* — știință]

GNÓSTIC, -Ă *adj.* referitor la cunoaștere, de cunoaștere. // *s. m. f.* adept al gnosticismului. [< fr. *gnostique*]

-GNÓSTIC element secund de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) cunoaștere". [< fr. *-gnostique*, cf. gr. *gnosis* — cunoaștere]

GNOSTICÍSM *s. n.* curent filozofic-religios, reprezentînd un amestec de dogme creștine, de filozofie idealistă greacă și de concepții religioase orientale, care proclamă ideea unei cunoașteri mistice. [< fr. *gnosticisme*]

GNÓZĂ *s. f.* cunoștință bazată pe rațiune. ● gnosticism. ● filozofie a magilor. [< fr. *gnose*, cf. gr. *gnosis* — cunoaștere]

-GNÓZĂ element secund de compunere savantă, cu sensul „cunoaștere". [var. *-gnozie.* / < fr. *-gnose, -gnosie,* cf. gr. *gnosis*]

GNOZÍE *s. f.* recunoaștere a obiectelor cu ajutorul organelor de simț. [gen. *-iei.* / < fr. *gnosie,* cf. gr. *gnosis* — cunoaștere]

-GNOZÍE v. *-g n o z ă.*

GNU *s. m. invar.* specie de antilopă din Africa, de culoare brună-cenușie, cu coarnele scurte și aduse înapoi. [< fr. *gnou* < cuv. hotentot]

GOALKEEPER *s. m. (sport)* portar la jocul de fotbal. [pron. *golchipă* și *golcheper.* / < engl. *goalkeeper*]

GOBELÉT *s. n. (ant.)* vas de băut de formă evazată, fără picior sau toarte. [var. *gobleu* s. n. / < fr. *gobelet*]

GOBLÉN *s. n.* covor sau cusătură artistică. [var. *goblin* s. n. / < fr. *gobelin* < *Gobelins,* familie de vopsitori din Paris]

GOBLÉU *s. n.* v. *g o b e l e t.*

GOBLÍN *s. n.* v. *g o b l e n.*

GODAVÍL *s. n.* v. *g o d e v i l.*

GODÉN *s. n.* v. *g o d i n.*

GODÉTĂ *s. f.* godeu. (I, 2). [< fr. *godet*]

GODÉU *s. n.* I. 1. cupă de elevator. 2. *(pict.)* vas mic pentru amestecarea culorilor de apă ; godetă. 3. piesă din material izolant, utilizată pentru realizarea de legături electrice. II. fald la o rochie, la o draperie etc. [< fr. *godet*]

GODEVÍL *s. n.* dispozitiv pentru curățirea interioară a țevilor (mai ales în industria petrolieră). [var. *godavil* s. n. / < engl., fr. *go-devil*]

GODIÁ *v. I. intr.* a vîsli cu ajutorul unei rame așezate la pupă, făcînd ca barca să înainteze în zigzag. [pron. *-di-a.* p. i. 3,6 *-iază,* ger. *-iind.* / < fr. *godiller*]

GÓDIE *s. f.* ramă lungă care servește la godiere. [pron. *-di-e.* gen. *-iei.* / < fr. *godille*]

GODIÉRE *s. f.* procedeu de vîslire cu o singură ramă așezată la pupă, prin care se realizează atît propulsia, cît și dirijarea ambarcației. [< *godia*]

GODÍN *s. n.* sobă de fier de obicei cilindrică, folosită la încălzit. [pl. *-nuri, -ne.* var. *goden* s. n. / < fr. *Godin,* nume propriu]

GODRÓN *s. n.* ornament în relief format din proeminențe ovale alungite, dispuse pe un element de arhitectură, pe un vas etc. [< fr. *godron*]

GODRONÁT, -Ă *adj.* care are ornamente în relief ; ornamentat în relief. [cf. fr. *godronné*]

GOELÁND *s. m.* pasăre palmipedă de mare, care se hrănește cu peștișori ; pescăruș. [pron. *go-e-.* [< fr. *goéland*]

GOELÉTĂ *s. f.* corabie cu două catarge de mic tonaj. [pron. *go-e-.* / < fr. *goélette*]

GOFRÁ *vb. I. tr.* a face cute, ondulații paralele pe o țesătură, pe o tablă. ● a face un desen în relief (pe o țesătură). [< fr. *gaufrer*]

GOFRÁJ *s. n.* ondulații, cute paralele obținute prin gofrare. ● *(text.)* desene în relief imprimate pe unele țesături. [< fr. *gaufrage*]

GOFRÁRE *s. f.* acțiunea de a gofra și rezultatul ei. ; gofraj. [< *gofra*]

GOFRÉU *s. n. (arhit.)* ornament constituit din adînciturl cu conturul pătrat, alcătuite și dispuse în șiruri paralele. [< fr. *gaufré*]

GOL *s. n.* punct cîștigat la unele sporturi prin introducerea mingii în poarta adversă. [pron. *-uri.* / < engl. *goal*]

GOLAVERÁJ *s. n. (sport)* raportul dintre golurile marcate și cele primite (la fotbal, la handbal etc.). [< engl. *goal average*]

GOLD-POINT *s. n. (fin.)* schimb valutar care, în lipsa oricărei măsuri restrictive legale, face mai avantajoasă efectuarea încasărilor sau plăților internaționale cu aur efectiv. [pron. *gold-point.* / < engl., fr. *gold point*]

GOLDSCHNIT *s. m. (poligr.)* dungă de poleială aurită aplicată pe marginea cărților. [pron. *gólt-șnit.* / < germ. *Goldschnit*]

GOLF [1] *s. n.* 1. joc sportiv care constă în introducerea unei mingi într-o serie de gropițe succesive cu ajutorul unui baston special. 2. *pantaloni* ~ = pantaloni de sport bufanți, care se leagă sub genunchi. 3. ~ *de cuvinte* = joc de cuvinte care constă în a ajunge de la un cuvînt la altul trecînd printr-o serie de alte cuvinte, fiecare reprezentînd metagrama celui dinainte. 4. stofă pentru capoate de femei. [< engl., fr. *golf*]

GOLF [2] *s. n.* 1. parte a mării care înaintează într-o deschizătură largă a uscatului. 2. *(anat.)* porțiune mai dilatată a unei vene. [< fr. *golfe,* it. *golfo*]

GOLGÉTER *s. m.* v. *g o l g h e t e r.*

GOLGHÉTER *s. m. (sport)* cel care înscrie (cele mai multe) goluri la fotbal ; scorer. [var. *golgeter* s. m. / < engl. *goal-getter*]

GOLIÁRD *s. n.* nume dat poeților medievali de limbă latină, rătăcitori, care celebrau în poeziile lor bucuria de a trăi, într-un spirit libertin, adesea satiric, trădînd resentimentele unor inși certați cu morala societății timpului. ● student medieval. [pron. *-li-ard.* / < fr. *goliard,* it. *goliardo,* cf. v. fr. *gouliard* < lat. t. *familia Goliae,* familia lui Goliat]

GOLIÁRDIC, -Ă *adj. (liv.)* de goliard. O *beret* ~ = pălărie a studenților medievali, specifică facultăților. [cf. fr. *goliardique,* it. *goliardico*]

GOLIARDÍE *s. f. (liv.)* spirit de goliard ; năzdrăvănie, libertinism ; nonconformism. [pron. *-li-ar-.* / < fr. *goliardie,* it. *goliardia*]

GOLIÁT *s. m. (liv.)* om de statură uriașă. [pron. *li-at.* / < *Goliat,* personaj biblic]

GOMÁJ *s. n.* depunere a reziduurilor de combustie în spațiile dintre segment și șanț la un piston. [< fr. *gommage*]

GÓMĂ *s. f. (biol.)* 1. formație patologică nodulară de origine infecțioasă sau parazitară (mai ales luetică). 2. substanță vîscoasă produsă de unele plante sub acțiunea anumitor bacterii. 3. *(fig.)* înfumurare, îngîmfare ; snobism. [< fr. *gomme,* cf. gr. *gomos* — încărcătură]

GOMENÓL *s. n.* lichid uleios incolor sau de culoare gălbuie, de origine vegetală, întrebuințat în medicină. [< fr. *goménol,* cf. *Gomen,* localitate în Noua Caledonie]

GOMFRÉNĂ *s. f.* plantă erbacee cu tulpina ramificată de la bază și cu flori violet-lucitoare. [< lat. *gomphrena*]

GOMÓS, -OÁSĂ *adj. (fam.)* înfumurat, pretențios, de o eleganță căutată și excesivă. [< fr. *gommeux*]

GOMÓZĂ *s. f.* boală a plantelor, caracterizată prin scurgerea unei gome (2) din țesutul atacat. [< fr. *gommose*]

-GÓN [1] element secund de compunere savantă cu semnificația „unghi". [< fr. *-gone,* cf. gr. *gonia*]

-GÓN [2] element secund de compunere savantă cu semnificația „sămință", „origine", „naștere". [< fr. *-gone*, gr. *gone*]

GONÁDĂ *s. f. (biol.)* glandă genitală care produce celulele reproducătoare. [< fr. *gonade*, cf. gr. *gone* — sămință]

GONÁLGIC, -Ă *adj.* referitor la gonalgie, de gonalgie. [< fr. *gonalgique*]

GONALGÍE *s. f. (med.)* durere în genunchi. [gen. *-iei*. / < fr. *gonalgie*, cf. gr. *gony* — genunchi, *algos* — durere]

GONARTRÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a articulației genunchiului. [< fr. *gonarthrite*, cf. gr. *gony* — genunchi, *arthron* — articulație]

GONARTRÓZĂ *s. f. (med.)* artroză a articulației genunchiului. [< fr. *gonarthrose*]

GONDOLÁ *vb. I. tr.* a bomba (o tablă, un placaj). [< fr. *gondoler*]

GONDOLÁRE *s. f.* acțiunea de a gondola și rezultatul ei. ● curbare a unor elemente de mobilă (spătar, brațe etc.) în forma capetelor gondolelor venețiene. [< *gondola*]

GONDÓLĂ *s. f.* 1. barcă lungă încovoiată la proră, care se manevrează cu o singură vîslă, stînd în picioare. 2. *~ de motor* = locașul în care se plasează motorul avionului atunci cînd nu se găsește în fuzelaj ; *~ de dirijabil* = nacelă. [< it. *gondola*]

GONDOLÉTĂ *s. f. (rar)* gondolă mică. [cf. it. *gondoletta*]

GONDOLIÉR *s. m.* conducător al unei gondole. [pron. *-li-er*. / cf. it. *gondoliere*]

GONDOLIÉRĂ *s. f.* cîntec al gondolierilor venețieni ; barcarolă. [pron. *-li-e-*. / cf. it. *gondoliera*]

GONFALÓN *s. n.* steag de război cu partea liberă despicată (care reproducea stema posesorului, avînd însă de obicei axul longitudinal al reprezentărilor heraldice perpendicular pe lance). ● însemn al vechilor comune italiene sau al unor magistraturi din Italia (medievală). [< it. *gonfalone*]

GONFALONIÉR *s. m.* magistrat municipal al unor republici italiene din evul mediu, care purta steagul sau însignele. [cf. it. *gonfaloniere*, fr. *gonfalonier*]

GONFLÁ *vb. I. tr., refl. (despre materiale plastice)* a-și mări volumul prin îmbibarea cu un lichid organic ; *(despre minerale, roci)* a se umfla atunci cînd se îmbibă cu apă. ● a (se) umfla. [< fr. *gonfler*]

GONFLÁBIL, -Ă *adj.* care se poate gonfla. [cf. fr. *gonflable*]

GONFLÁNT *s. n.* substanță care are proprietatea de a fi absorbită de cauciuc. [cf. fr. *gonflant*]

GONFLÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) gonfla. [< *gonfla*]

GONG *s. n.* disc de metal îndoit la margini, care se ține atîrnat și, prin lovire cu un ciocan, produce un sunet caracteristic de clopot. ● sunet de gong. [< fr. *gong* < cuv. malaiez]

GONGÓRIC, -Ă *adj. (despre stil)* cu imagini și întorsături de fraze pompoase. [< fr *gongorique*]

GONGORÍSM *s. n.* manieră literară apărută în Spania, care se caracterizează prin abuz de imagini și întorsături de fraze pompoase ; cultism. [< fr. *gongorisme*, cf. *Luis de Góngora*, poet spaniol]

GONÍDII *s. f. pl.* 1. alge care trăiesc în simbioză cu ciuperci, formînd împreună lichenii. 2. spori ai unor bacterii. [sg. *gonidie*. / < fr. *gonidies*, cf. gr. *gone* — sămință]

-GONÍE element secund de compunere savantă cu semnificația „generație", „origine". [gen. *-iei*. / < fr. *-gonie*, it. *-gonia*, cf. gr. *gonos*]

GONIO- element prim de compunere savantă cu semnificația „unghi". [pron. *-ni-o-*. / < fr. *gonio-*, cf. gr. *gonia*]

GÓNIO *s. n. invar. instalație ~* = instalație de radiorecepție sau de radioemisie, cu ajutorul căreia se determină poziția unei nave sau a unui avion. [pron. *-ni-o*. / < fr. *gonio*]

GONIOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la goniometrie. [< fr. *goniométrique*]

GONIOMETRÍE *s. f.* ramură a geometriei care studiază relațiile dintre unghiurile formate de drepte și determină valoarea lor. ● tehnica măsurării unghiurilor pe teren. [gen. *-iei*. / < fr. *goniométrie*, cf. gr. *gonia* — unghi, *metron* — măsură]

GONIOMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea unghiurilor ; *(spec.)* instrument pentru măsurarea unghiurilor formate între diferite direcții de vizare, folosit în navigație, în topografie etc. [< fr. *goniomètre*, cf. gr. *gonia* — unghi, *metron* — măsură]

GONIÓN *s. n. (anat.)* unghi facial format de ramurile orizontale și cele verticale ale maxilarului inferior. [pron. *-ni-on*. / < fr. *gonion*, cf. gr. *gonia* — unghi]

GONO- element prim de compunere savantă cu semnificația „naștere", „origine", „sămință". [< fr. *gono-*, cf. gr. *gonos*, *gone*]

GONOCÓC *s. m. (med.)* microb specific blenoragiei. [< fr. *gonocoque*, cf. gr. *gonos* — sămință, *kokkos* — corp mic, rotund]

GONOCOCÍE *s. f. (med.)* ansamblul manifestărilor morbide produse de prezența gonococului în organism. [gen. *-iei*. / < fr. *gonococcie*]

GONOCORÍSM *s. n. (biol.)* condiția biologică a unei specii în care sexele sînt separate. [< fr. *gonochorisme*, cf. gr. *gonos* — sămință, *chorismos* — separație]

GONOGENÉZĂ *s. f. (biol.)* ansamblu de procese care duc la formarea și la maturizarea organelor sexuale. [cf. gr. *gonos* — sămință, *genesis* — naștere]

GONORÉE *s. f.* blenoragie. [pron. *-re-e*. / < fr. *gonorrhée*, cf. gr. *gonos* — sămință, *rhein* — a curge]

GOPĂC *s. n.* dans popular ucrainean foarte răspîndit, avînd o mișcare dinamică, plină de avînt și de veselie ; melodia acestui dans. [pl. *-uri*. / < fr. *gopak*, cf. ucr. *kopati* — a sări, a sălta]

GORDIÁN *adj. n. nod ~* = nod din Gordios, pe care nu l-a putut desface nimeni și pe care Alexandru cel Mare l-a tăiat cu sabia ; *(fig.)* conjunctură, situație complicată, greu de rezolvat ; *a tăia nodul ~* = a rezolva energic, brutal, cu repeziciune o dificultate. [pron. *-di-an*. / cf. fr. *gordien*, it. *gordiano*]

GORGÓNĂ *s. f. (mit.)* monstru imaginat ca o femeie cu părul format din șerpi împletiți. ● motiv decorativ care reprezintă capul unui astfel de monstru. [cf. fr., it. *gorgone*, lat. *Gorgona*]

GORÍLĂ *s. f.* cea mai mare și mai puternică maimuță antropoidă, care trăiește în pădurile tropicale ale Africii. [< fr., it. *gorille*, cf. germ. *Gorilla*]

GÓTIC, -Ă *adj.* propriu goților, al goților. O *scriere ~ă* = scriere cu caractere colțuroase, apărută în apusul Europei în evul mediu ; *roman ~* = roman dezvoltat în Anglia în a doua jumătate al sec. XVIII, care

cultiva interesul pentru istorie, pentru întîmplările misterioase, terifiante ; *stil* ~ (și *s.n.*) = stil arhitectonic caracterizat prin arcuri și bolți ogivale, prin predominarea formelor arhitectonice zvelte, înalte și prin numărul mare de sculpturi în piatră. ● *(despre construcții)* în stil gotic. [cf. fr. *gothique*, it. *gotico*, germ. *Gotik*, *gotisch*]

GOTLANDIÁN *s. n. (geol.)* perioadă a paleozoicului considerată în trecut ca o diviziune superioară a silurianului, astăzi ca silurian propriu-zis. // *adj.* care aparține acestei perioade. [pron. *-di-an.* / < fr. *gothlandien*, cf. *Gotland*, insulă din Marea Britanie]

GOUR *s. n. (geol.)* depresiune adîncă de mici dimensiuni care se formează pe planșeul peșterilor prin apariția unor creste concreționare din calcar. [< fr. *gour*]

GRÁBEN *s. n. (geol.)* compartiment al scoarței terestre scufundat, mărginit de falii paralele. [< germ. *Graben*, cf. fr. *graben*]

GRACÍL, -Á *adj. (rar)* cu o structură fizică delicată, subțiratic, fragil ; plăpînd, firav, delicat. [< fr., it. *gracile*]

GRACILITÁTE *s. f. (rar)* însușirea a ceea ce este gracil ; fragilitate, subțirime, delicatețe. [cf. fr. *gracilité*, it. *gracilità*]

GRACIÓSO *adv.* v. g r a z i o s o.

GRAD *s. n.* **I. 1.** unitate de măsură a anumitor mărimi variabile (temperatură, presiune etc.). **2.** unitate de măsură a unghiurilor, reprezentînd a 360-a parte dintr-un cerc. O ~ *centezimal* = grad care reprezintă a suta parte dintr-un unghi drept. **3.** *(mat.)* exponentul cel mai mare al necunoscutei unei ecuații sau maximul sumei exponenților necunoscutelor. **II.** treaptă, nivel ; fiecare dintre treptele unei ierarhii. ● loc ocupat de cineva în ierarhia instituției căreia îi aparține. O ~ *de comparație* = formă pe care o ia adjectivul sau adverbul pentru a arăta măsura în care un obiect prezintă o însușire în raport cu alt obiect sau cu el însuși (în alte împrejurări). [pl. *-de*, *-duri*. / < lat. *gradus*, cf. fr. *grade*, it. *grado*, germ. *Grad*]

-GRÁD element secund de compunere savantă cu semnificația „care merge", „mergător", folosit în combinații al căror prim element are specificații semantice (ex. *plantigrad*). [< fr. *-grade*, it. *-grado*, cf. lat. *-gradus* < *gradi* — a merge]

GRADÁ *vb. I. tr.* **1.** a marca gradele, a împărți în grade. ● *(mil.)* a acorda (cuiva) un grad. **2.** a mări sau a micșora treptat ; a nuanța. [cf. fr. *graduer*, germ. *gradieren*]

GRADÁRE *s. f.* acțiunea de a grada și rezultatul ei ; împărțire în grade, gradație. [< *grada*]

GRADÁT, -Ă *adj.* **1.** exprimat în grade. ● care are o gradație ; care are marcate gradele, unitățile de măsură. **2.** *(mil. ; și s. m.)* (militar) care are un grad superior celui de soldat și inferior ofițerului. [< *grada*]

GRADÁȚIE *s. f.* **1.** creștere sau descreștere graduală, pe grade. ● totalitatea diviziunilor de pe o scară gradată. **2.** figură de stil care constă în trecerea treptată, ascendentă *(climax)* sau descendentă *(anticlimax)*, de la o idee la alta. **3.** *(pict.)* trecere ușoară de la un ton la altul, de la o nuanță la alta etc. **4.** grad de vechime în serviciu, care aduce cu sine creșterea salariului sau a retribuției. ● sumă cu care, după anumite state de serviciu, se mărește salariul sau retribuția. [gen. *-iei*, var. *gradațiune* s. f. / cf. fr. *gradation*, lat. *gradatio*]

GRADAȚIÚNE *s. f.* v. g r a d a ț i e.

GRÁDEL *s. n.* țesătură de bumbac cu dungi în diagonală, întrebuințată pentru rufărie bărbătească. [< germ. *Gradel*]

GRADÉN *s. n.* **1.** treaptă înaltă situată la baza unei clădiri. **2.** fiecare treaptă cu scaune sau cu bănci dintr-un amfiteatru, dintr-un stadion etc. [< fr. *gradin*]

GRADIÉNT *s. m.* variație pe unitatea de lungime a unei mărimi scalare. ● gradație de presiune barometrică, care se stabilește între centrul și marginile unui ciclon ; numărul de grade cu care crește temperatura pe verticală spre centrul Pămîntului. [pron. *-di-ent.* pl. *-nți*, (s. n.) *-nte*. / < fr. *gradient*]

GRADIÉR *s. n. (tehn.)* turn folosit la răcirea apei întrebuințate într-o instalație. [pron. *-di-er.* / < germ. *Gradier(werk)*]

GRADÍNĂ *s. f. (arte)* daltă specială din oțel, folosită în sculptură și pentru cioplirea elementelor de construcție decorative. [< it. *gradina*]

GRADUÁ *vb. I. tr.* a grada, a mări sau a micșora treptat. [p. i. *-duez*, 3, 6 *-ează*. / < fr. *graduer*]

GRADUÁL, -Ă *adj.* care crește sau scade treptat. [pron. *-du-al.* / cf. fr. *graduel*]

GRADUÁL *s. n.* moment în liturghia catolică. ● carte de cîntece pentru liturghie la catolici. [pron. *-du-al.* / < it. *graduale*]

GRAF *s. m.* conte german. [< germ. *Graf*]

GRAF *s. n. (mat.)* **1.** reprezentare grafică a locului geometric al unei funcții. **2.** sistem de cupluri formate prin aplicarea unei mulțimi într-o a doua mulțime sau chiar în ea însăși. O *teoria ~furilor* = disciplină al cărei obiect îl constituie proprietățile topologice ale structurii grafurilor. [pl. *-furi*. / < fr. *graphe*, cf. engl. *graph(ic formula)*]

-GRÁF element secund de compunere savantă cu semnificația „care scrie", „care desenează", „care înregistrează", „scriitor", „desenator", „înregistrator". [< fr. *-graphe*, it. *-grafo*, cf. gr. *graphos*]

GRAFÉM *s. n.* semn scris al unui sunet sau fonem ; literă. [pl. *-me*. / < fr. *graphème*]

GRAFFÍTI *s. n. pl. (arheol.)* inscripții, desene de pe monumentele antice. ● *(curent)* inscripții zgîriate pe pereți. [< fr. *graffiti*]

GRAFIÁR *s. n.* etui în care se țineau stiletele, grafiurile etc. [pron. *-fi-ar.* / < lat. *graphiarium*]

GRÁFIC, -Ă *s. n.* **1.** privitor la metoda, la felul de a reprezenta (ceva) prin linii sau figuri. **2.** referitor la modul cum se realizează tipografic o publicație. O *arte ~ă* = tehnica reproducerii și a multiplicării sub formă de imprimate sau de cărți a originalelor scrise sau desenate. // *s. n.* reprezentare prin desen a raportului dintre două sau mai multe mărimi variabile ; diagramă. // element secund de compunere savantă cu semnificația „scris", „desenat", „tipărit". [cf. fr. *graphique*, it. *grafico*, lat. *graphicus*]

GRÁFICĂ *s. f.* arta scrisului, a desenului fără culori și a desenului tehnic. [gen. *-cii*. / cf. fr. *graphique*, germ. *Graphik*]

GRAFICIÁN, -Ă *s. m. f.* cel care practică artele grafice. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni*, *-iene*. / < *grafic* + *-ian*]

GRAFÍE *s. f.* **1.** scriere (a cuvintelor). ● mod de a scrie un cuvînt, un text ; scris. **2.** *(arte)* totalitatea trăsăturilor care caracterizează linia unui desenator. // element secund de compunere savantă cu semnifica-

ția „scriere", „desen", „descriere", „studiu", „scris". [gen. *-iei.* / < fr. *graphie*, it. *grafia*, cf. gr. *graphe* — arta de a scrie]

GRAFÍSM *s. n.* 1. redare în linii simple, grafice ; simplitate ; simplificare. v. g r a f i e (2). ● manieră de a prezenta o imagine fotografică astfel încît liniile ei principale să se ordoneze după un ritm care îi dă echilibru și unitate. 2. *(liv.)* tendință de a da prioritate elementelor grafice într-o operă de artă. [< fr. *graphisme*]

GRAFÍT *s. n.* carbon natural (în stare aproape pură) de culoare cenușie-închisă, cu luciu metalic, folosit la fabricarea minelor de creion, a creuzetelor refractare etc. [pl. *-turi, -te.* / < fr. *graphite*]

GRAFÍTIC, -Ă *adj.* care conține grafit. [< fr. *graphitique*]

GRAFITIZÁ *vb. I. tr.* a trata fonta prin coacere de lungă durată pentru a se realiza precipitarea carbonului în stare de grafit. [cf. germ. *graphitieren*]

GRAFITIZÁRE *s. f.* acțiunea de a grafitiza și rezultatul ei. [< *grafitiza*]

GRAFITÓS, -OÁSĂ *adj.* care conține grafit, cu aspect de grafit. [cf. fr. *graphiteux*]

GRÁFIU *s. n.* instrument în formă de cui, cu care se scria în antichitate. [pron. *-fiu.* / < lat. *graphium*]

GRAFO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) scriere", „a scrie". [< fr. *grapho-*, it. *grafo-*, cf. gr. *graphein* — a scrie]

GRAFOFÓB, -Ă *adj., s. m. f.* bolnav de grafofobie. [cf. fr. *graphophobe*]

GRAFOFOBÍE *s. f.* teamă patologică, fobie de a scrie. [gen. *-iei.* / cf. fr. *graphophobie* < gr. *graphein* — a scrie, *phobos* — frică]

GRAFOFÓN *s. n.* fonograf care reproduce, de pe un cilindru pe care a fost imprimată, muzică, vocea omenească etc. [< fr. *graphophone*, cf. gr. *graphein* — a scrie, *phone* — voce]

GRAFOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în grafologie. [cf. fr. *graphologue*]

GRAFOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la grafologie. [< fr. *graphologique*]

GRAFOLOGÍE *s. f.* studiul raporturilor care există între scrisul unei persoane și caracterul ei. O ~ *patologică* = disciplină care se ocupă cu studierea deformării scrisului în urma unei boli mintale. ● studiul asupra caracterului scrisului cuiva în scopul recunoașterii autenticității unor documente, înscrisuri etc. [gen. *-iei.* / < fr. *graphologie*, cf. gr. *graphein* — a scrie, *logos* — știință]

GRAFOMÁN, -Ă *adj., s. m. f.* stăpînit de grafomanie. [< fr. *graphomane*]

GRAFOMANÍE *s. f.* impulsie patologică de a scrie mult și fără rost ; graforee. [gen. *-iei.* / < fr. *graphomanie*, cf. gr. *graphein* — a scrie, *mania* — nebunie]

GRAFOMÁNT, -Ă *adj., s. m. f.* specialist în grafomanție ; de grafomanție. [cf. it. *grafomante*]

GRAFOMANȚÍE *s. f.* tehnică devinatorie care pretinde a descifra caracterul unei persoane și viitorul ei din analiza scrisului. [gen. *-iei.* / cf. it. *grafomanzia*]

GRAFOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la grafometrie. [< fr. *graphométrique*]

GRAFOMETRÍE *s. f.* studiul comparativ al grafiilor și al grafismelor (pentru identificarea scrisului). [< fr. *graphométrie*, cf. gr. *graphein* — a scrie, *metron* — măsură]

GRAFOMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea unghiurilor în ridicările topografice. [< fr. *graphomètre*]

GRAFORÉE *s. f.* grafomanie. [pron. *-re-e.* pl. invar. / < fr. *graphorrée*, cf. gr. *graphein* — a scrie, *rhein* — a curge]

GRAFOSCOPÍE *s. f.* studiul caracterelor generale ale grafiei în scopul identificării scrisului. [gen. *-iei.* / < fr. *graphoscopie*, cf. gr. *graphein* — a scris, *skopein* — a privi]

GRAFOSPÁSM *s. n. (med.)* spasm al musculaturii antebrațului și a mîinii care intervine în timpul scrierii ; spasmul scribilor. [pl. *-me.* / < it. *grafospasmo*]

GRAHÁM *s. n. pîine de* ~ = pîine dietetică nesărată, făcută din făină integrală. [< germ. *Graham*]

GRÁIFĂR *s. n. (tehn.)* 1. organ de lucru al mașinilor de ridicat și de transportat destinat apucării materialului. ● excavator folosit pentru capacități mari. 2. vîrf ascuțit care formează ochiurile la mașinile de cusut fețe de încălțăminte. [pron. *grai-.* / < germ. *Greifer*]

GRAL *s. n.* piatră cu însușiri miraculoase, despre care se vorbește în legendele medievale. [pl. *-luri.* / < germ. *Grai*]

GRAM *s. n.* unitate de măsură reprezentînd a mia parte dintr-un kilogram. O ~-*forță* = unitate de măsură pentru forță, egală cu a mia parte dintr-un kilogram-forță. // element secund de compunere savantă cu semnificația „gram", folosit în terminologia metrologică pentru formarea denumirilor multiplilor și submultiplilor gramului. [< fr. *gramme*, cf. germ. *Gramm*, gr. *gramma*]

GRAM *adj. n. colorație* ~ = metodă de laborator care constă în colorarea preparatelor bacteriene și care permite clasificarea microbilor în grampozitivi și gramnegativi. [< fr., engl. *gram*, cf. *Gram*, bacteriolog danez]

GRAMÁJ *s. m.* greutate exprimată în grame, pe care trebuie s-o aibă o parte dintr-un material. [< *gram* + *-aj*]

GRAMATICÁL, -Ă *adj.* care se referă la gramatică, de gramatică. [cf. lat. *grammaticalis*, fr. *grammatical*]

GRAMATICALIZÁ *vb. I.* 1. *tr.* a da unui element lexical denotativ o funcție pur gramaticală. ● *refl.* a se transforma într-un instrument gramatical, a-și pierde elementul afectiv inițial. [< fr. *grammaticaliser*]

GRAMATICALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) gramaticaliza și rezultatul ei ; folosire a unui element lexical denotativ ca simplu element gramatical. < *gramaticaliza*, după fr. *grammaticalisation*]

GRAMÁTICĂ *s. f.* totalitatea regulilor privitoare la modificarea cuvintelor și la îmbinarea lor în propoziții și fraze ; ramură a lingvisticii care studiază aceste reguli. ● manual, tratat, carte care cuprinde un studiu asupra regulilor gramaticale. [< lat. *grammatica*, cf. it. *grammatica*, germ. *Grammatik*]

GRAMATICIÁN, -Ă *s. m. f.* specialist în gramatică. [pron. *-ci-an*, pl. *-ieni, -iene.* / < *gramatică* + *-ian*]

GRAMATÍST *s. m.* 1. învățător (care preda alfabetul) în școlile elementare din Atena și Roma antică. 2. profesor, specialist în gramatică. [cf. it. *grammatista*, fr. *grammatiste*, gr. *grammatistes*]

GRAMATÍSTICĂ *s. f. (liv.)* învățământul gramaticii elementare. [cf. it. *grammatistica*]

-GRÁMĂ element secund de compunere savantă cu semnificația „scriere", „scrisoare", „comunicare". [< fr. *-gramme*, it. *-gramma*, cf. gr. *gramma* < *graphein* — a scrie]

GRAMIÉRĂ *s. f.* balanță specială în formă de sfert de cerc, folosită în industria hîrtiei și a celulozei la determinarea gramajului. [pron. *-mi-e-*. / et. incertă]

GRAMINÉE *s. f. pl.* familie de plante monocotiledonate cu inflorescență în formă de spic și cu tulpina păioasă ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ne-e*. sg. invar. / < fr. *graminées*, cf. lat. *gramineus* < *gramen* — iarbă]

GRAMNEGATÍV *adj. n. (despre preparate bacteriene)* colorat în rosu. [cf. fr. *gramnégatif*]

GRAMO- element prim de compunere savantă cu semnificația „măsurat", „exprimat în grame", „gram". [< fr. *grammo-*, it. *grammo-*, cf. gr. *gramma* — greutate mică]

GRAMOFÓN *s. n.* fonograf care reproduce sunetele înregistrate pe discuri. [< germ. *Grammophon*, fr. *gramophone*, cf. gr. *gramma* — scriere, *phone* — sunet]

GRAMPOZITÍV *adj. n. (despre preparate bacteriene)* colorat în albastru-închis. [cf. fr. *grampositif*]

GRANÁT *s. n.* mineral cristalizat, aflat în rocile eruptive și în unele roci sedimentare sau metamorfice, folosit ca piatră de șlefuit sau ca piatră prețioasă. [pl. *-te*, (s. m.) *-ți*. / cf. germ. *Granat*, it. *granato*]

GRANÁT *s. m.* plantă erbacee aromatică cu flori albe și galbene ; rodie. [var. *granată* s. f. / < it. *granato*, cf. lat. *granatum*]

GRANÁTĂ[1] *s. f.* v. g r a n a t.

GRANÁTĂ[2] *s. f.* v. g r e n a d ă.

GRANDANGULÁR *s. n. (cinem.)* obiectiv de filmare cu distanță focală scurtă, caracterizat printr-un unghi de cuprindere mare și profunzime de claritate ridicată ; superangular. [< fr. *grand-angulaire*]

GRÁNDE *s. m. (rar)* nobil spaniol. [< sp. *grande*]

GRANDÉE *s. f. (mar.)* parîmă cusută pe marginea unei pînze ca întăritură și pentru a-i micșora lungimea ; marginea unei vele. [pron. *-de-e*. pl. invar. / < engl. *grandee*]

GRANDILOCVÉNT, -Ă *adj.* emfatic, pompos, umflat, bombastic. [cf. fr. *grandiloquent*, it. *grandiloquente*]

GRANDILOCVÉNȚĂ *s. f.* întrebuințare afectată de cuvinte sau fraze ; stil bombastic. [cf. fr. *grandiloquence*, it. *grandiloquenza*]

GRANDIÓS, -OÁSĂ *adj.* măreț, impunător, maiestos. [pron. *-di-os*. / cf. it. *grandioso*, fr. *grandiose*]

GRANDOÁRE *s. f.* măreție. [gen. *-orii*. / cf. fr. *grandeur*, it. *grandore*]

GRANDOMÁN, -Ă *s. m. f.* cel care suferă de grandomanie ; îngîmfat. [< *grandomanie*]

GRANDOMANÍE *s. f.* mania de a se crede foarte important, de a acorda o importanță deosebită propriei personalități ; *(p. ext.)* înfumurare, îngîmfare. [gen. *-iei*. / cf. lat. *grandis* — mare, gr. *mania* — manie]

GRÁNIC *s. n.* macara folosită pentru deplasarea unor greutăți pe verticală ; troliu. [< germ. *Kranich*]

GRANÍT *s. n.* rocă eruptivă foarte dură, formată din șisturi cristaline de feldspat, cuarț, mică și hornblendă. [< fr. *granit*, cf. it. *granito*, germ. *Granit*]

GRANÍTIC, -Ă *adj.* de granit ; ca granitul. [cf. fr. *granitique*]

GRANITIZÁRE *s. f.* proces natural de formare a rocilor granitice. [< *granit* + *-iza*, după fr. *granitisation*]

GRANIVÓR, -Ă *adj. (despre păsări)* care se hrănește cu semințe. [< fr. *granivore*]

GRANODIORÍT *s. n.* rocă de adîncime, asemănătoare cu granitul, formată din cuarț, feldspat, biotit și amfibol. [pron. *-di-o-*. / < fr. *granodiorite*]

GRANÚL *s. n.* v. g r a n u l ă.

GRANULÁ *vb. I. tr.* a transforma în granule un material dur sau pulverulent. [< fr. *granuler*]

GRANULÁR, -Ă *adj.* compus, format din granule ; granulos. [cf. fr. *granulaire*]

GRANULÁRE *s. f.* acțiunea de a granula și rezultatul ei. [< *granula*]

GRANULÁT, -Ă *adj.* compus din granule ; care prezintă granulații ; în formă de granule. [cf. fr. *granulé*]

GRANULATÓR *s. n.* mașină folosită pentru transformarea în granule a unui material dur. [cf. fr. *granulateur*]

GRANULÁȚIE *s. f.* 1. mic corpuscul caracteristic pentru anumite celule. ● mică tumoare rotundă care se formează pe suprafața membranelor seroase și mucoase în anumite afecțiuni. 2. *(tehn.)* structura unui material granulos, exprimată în procente de greutate. [gen. *-iei*. var. *granulațiune* s. f. / cf. fr. *granulation*]

GRANULAȚIÚNE *s. f.* v. g r a n u l a ț i e.

GRANÚLĂ *s. f.* 1. grăunte (rotunjit). 2. pilulă sferică sau ovoidă care conține substanțe medicamentoase în cantități mici. 3. *~le solare* = mici pete luminoase pe fotosfera Soarelui. [var. *granul* s. n. / < fr. *granule*, cf. lat. *granulum*]

GRANULÍE *s. f. (med.)* formă gravă de tuberculoză caracterizată prin prezența de granulații în plămîni și în toate organele. [gen. *-iei*. / < fr. *granulie*]

GRANULÍN *s. n.* pămînt decolorant, preparat prin activarea bentonitei, folosit pentru decolorarea uleiurilor. [< fr. *granuline*]

GRANULÍT *s. n.* rocă eruptivă cristalină, asemănătoare cu gnaisul. [< fr. *granulite*]

GRANULOCÍT *s. n. (biol.)* celulă care conține granulații în citoplasmă. ● leucocită granulară. [< fr. *granulocyte*, cf. lat. *granulum* — granulă, gr. *kytos* — celulă]

GRANULOCITOPENÍE *s. f. (med.)* granulopenie. [gen. *-iei*. / < fr. *granulocytopénie*]

GRANULOCITÓZĂ *s. f. (med.)* creștere a numărului de granulocite din sînge. [cf. fr. *granulocytose*]

GRANULÓM *s. n. (med.)* mic nodul cauzat de o inflamație cronică specifică (sifilis, tuberculoză etc.). [pl. *-oame*. / < fr. *granulome*, cf. lat. *granulum* — grăunte mic]

GRANULOMATÓS, -OÁSĂ *adj.* de natura granulomului. [cf. fr. *granulomateux*]

GRANULOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la granulometrie. O *diagramă ~ă* = reprezentare grafică a granulozității unui amestec mineral. [cf. fr. *granulométrique*]

GRANULOMETRÍE *s. f.* determinarea proporțiilor diferitelor mărimi de granule care compun un amestec mineral granular. [gen. *-iei*. / < fr. *granulométrique*]

GRANULOMÉTRU *s. n.* instrument folosit pentru determinarea granulozității mineralelor. [< fr. *granulomètre*]

GRANULOPENÍE *s. f. (med.)* scădere a numărului granulocitelor din sînge ; granu-

locitopenie. [gen. *-iei.* / < fr. *granulopénie*]
GRANULOS, -OÁSĂ *adj.* granular. [cf. fr. *granuleux*]
GRANULOZITÁTE *s. f.* felul de alcătuire a unui material mineral granular privit din punctul de vedere al mărimii granulelor din care este format. [cf. fr. *granulosité*]
GRÁPE-FRUIT *s. n.* v. grepfrut.
GRAPÍNĂ *s. f.* **1.** *(mar.)* ancoră mică cu patru brațe. **2.** graifăr (1) cu care se ridică piese mai grele. [< fr. *grappin*]
GRAPTOLIȚI *s. m. pl.* clasă de animale nevertebrate fosile, asemănătoare cu meduzele de astăzi, care pluteau liber pe suprafața mărilor siluriene ; *(la sg.)* animal din această clasă. [< fr. *graptolithes*, cf. gr. *graphein* — a scrie, *lithos* — piatră]
GRASEIÁ *vb. I. intr. (liv.)* a pronunța sunetul *r* ca francezii. [pron. *-se-ia.* p. i. 3,6 *-iază*, gen. *-ind.* / < fr. *grasseyer*]
GRASEIÉRE *s. f. (liv.)* acțiunea de a graseia. [pron. *-se-ie-.* / < *graseia*]
GRASÉT *s. n. (anat.)* regiune a membrului posterior la animale, având ca bază anatomică rotula și părțile moi învecinate. [< fr. *grasset*]
GRATÁJ *s. n. (franțuzism)* zgîriere (cu unghiile proprii) ; scărpinătură. ● *(constr.)* răzuire. [< fr. *grattage*]
GRATÉN *s. n.* **1.** preparat culinar acoperit cu pesmet și copt în cuptor. **2.** vas de bucătărie din faianță rezistent la foc, în care se pregătesc preparatele care necesită o gratinare. [< fr. *gratin*]
GRATIFICÁ *vb. I. tr.* a da cuiva o răsplată, a acorda o favoare. [p. i. *gratific*, 3, 6 *-că.* / < lat., it. *gratificare*, cf. fr. *gratifier*]
GRATIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a gratifica și rezultatul ei ; gratificație. [< *gratifica*]
GRATIFICÁȚIE *s. f.* răsplată bănească care se acordă peste salariu sau retribuție. [gen. *-iei.* var. *gratificațiune* s.f. / cf. it. *gratificazione*, fr. *gratification*, germ. *Gratifikation*]
GRATIFICAȚIÚNE *s. f.* v. gratificație.
GRATINÁ *vb. I. tr.* a prepara un graten (1). [p. i. *-ez.* / < fr. *gratiner*]
GRATINÁRE *s. f.* acțiunea de a gratina și rezultatul ei. ● formarea unei cruste rumene la suprafața preparatelor culinare prin expunere la temperatură ridicată în cuptor. [< *gratina*]
GRÁTIS, *adj. invar., adv.* fără plată, pe nimic. [< fr., lat. *gratis*]
GRATITÚDINE *s. f.* recunoștință. [< lat. *gratitudo*, cf. fr. *gratitude*]
GRATUÍT, -Ă *adj.* **1.** dat pe nimic, fără plată. **2.** *(fig.)* fără un scop practic ; inutil. [pron. *-tu-it.* / < fr. *gratuit*, cf. lat. *gratuitus*]
GRATUITÁTE *s. f.* însușirea de a fi gratuit. [pron. *-tu-i-.* / cf. fr. *gratuité*]
GRATULÁ *vb. I. tr., refl. (rar)* a (se) felicita. [cf. germ. *gratulieren*, it. *gratulare*, lat. *gratulari*]
GRATULÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) gratula ; gratulație. [< *gratula*]
GRATULÁȚIE *s. f. (rar)* gratulare, felicitare. [gen. *-iei.* var. *gratulațiune* s. f. / cf. germ. *Gratulation*, it. *gratulazione*]
GRATULAȚIÚNE *s. f.* v. gratulație.
GRAȚIÁ *vb. I. tr.* a ierta un condamnat de pedeapsă. [pron. *-ți-a.* p. i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *gracier*, it. *graziare*]
GRÁȚIE *s. f.* **1.** gingășie, finețe, eleganță (în atitudini, în mișcări). ● *(la pl.)* atitudini, cuvinte drăgălașe ; drăgălășenii, farmece. ◊ *a intra în ~ile cuiva* = a obține bunăvoința cuiva. **2.** *(rel.)* dar, ajutor supranatural pe care divinitatea l-ar acorda oamenilor pentru a se mîntui. **3.** fiecare dintre cele trei zeități feminine care personificau amabilitatea, veselia, bucuria și frumusețea în mitologia greco-latină. // *prep.* cu ajutorul, datorită, mulțumită. [gen. *-iei.* / < lat. *gratia*, cf. it. *grazia*]
GRAȚIÉRE *s. f.* iertare de pedeapsă a unui condamnat. [< *grația*]
GRAȚIÓS, -OÁSĂ *adj.* plin de grație, gingaș, fin, drăgălaș ; elegant. // *s. n.* categorie estetică vizînd în mod special măiestria și ingeniozitatea execuției în toate domeniile artei, ușurința și mai ales naturalețea ei. [pron. *-ți-os.* / < lat. *gratiosus*, cf. it. *gracioso*, fr. *gracieux*]
GRAȚIOZITÁTE *s. f. (de obicei ironic)* bunăvoință politicoasă ; amabilitate. ◊ grație. [cf. lat. *gratiositas*, fr. *gracieuseté*]
GRAV, -Ă *adj.* **1.** care necesită o atenție deosebită, care poate avea urmări grele ; greu. ◊ serios, important, însemnat. **2.** serios, demn, sever ; solemn, rigid. **3.** care aparține registrului de jos al scării muzicale ; profund, de bas. **4.** *accent ~* = accent purtat în unele limbi de o vocală deschisă. [< fr., it. *grave*, cf. lat. *gravis* — greu]
GRAVÁ *vb. I. tr.* a săpa în piatră, în lemn, în metal etc. diferite litere sau figuri, în special pentru a obține un clișeu grafic. [< fr. *graver*]
GRAVÁRE *s. f.* acțiunea de a grava și rezultatul ei. [< *grava*]
GRÁVE *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* rar ; largo. // *s. n.* fragment cu care începe adesea o compoziție clasică. [< it. *grave*]
GRAVÉLĂ *s. f. (med.)* calcul la rinichi sau la vezica urinară. [< fr. *gravelle*]
GRAVÍDĂ *adj., s. f.* (femeie) însărcinată. [< it. *gravida*, cf. fr. *gravide*, lat. *gravida*]
GRAVIDÍE *s. f.* graviditate. [gen. *-iei.* / cf. fr. *gravidie*]
GRAVIDÍSM *s. n. (med.)* anasmblul simptomelor care însoțesc graviditatea. [cf. it. *gravidismo*]
GRAVIDITÁTE *s. f.* starea unei femei gravide ; gestație ; sarcină. [cf. fr. *gravidité*, lat. *graviditas*]
GRAVÍFIC, -Ă *adj.* referitor la gravitație. [< fr. *gravifique*]
GRAVIMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la gravimetrie. [< fr. *gravimétrique*]
GRAVIMETRÍE *s. f.* **1.** parte a geofizicii care studiază distribuția geografică a cîmpului gravitațional. **2.** ansamblu de metode folosite în analiza chimică, care se bazează pe determinarea cantității unui corp dintr-un amestec prin cîntărirea unui compus al său insolubil și de compoziție cunoscută, obținut prin acțiunea unui reactiv asupra amestecului. [gen. *-iei.* / < fr. *gravimétrie*, cf. lat. *gravis* — greu, gr. *metron* — măsură]
GRAVIMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea rapidă a gravitației. [< fr. *gravimètre*]
GRAVITÁ *vb. I. intr.* a tinde către un punct în virtutea legii gravitației. ● *(despre aștri)* a se mișca în jurul astrului din care s-a desprins, fiind atras de acesta. ● *(fig.)* a tinde (spre). [< fr. *graviter*, cf. it., lat. t. *gravitare*]
GRAVITÁTE *s. f.* **1.** însușirea de a fi grav ; însemnătate, importanță ; seriozitate, severitate. **2.** *(impr.)* gravitație. [cf. lat. *gravitas*, fr. *gravité*]

GRAVITÁȚIE *s. f.* forță care face ca toate corpurile să se atragă între ele. O *cîmp de ~* = spațiul în care un corp își exercită forța de gravitație asupra altor corpuri ; *centru de ~* = punctul de aplicație al rezultantei forțelor de gravitație exercitate asupra părților care alcătuiesc un corp. [gen. *-iei.* var. *gravitațiune* s. f. / cf. fr. *gravitation*]

GRAVITAȚIONÁL, -Ă *adj.* de gravitație. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *gravitationnel*]

GRAVITAȚIÚNE *s. f.* v. gravitație.

GRAVÓR *s. m.* lucrător calificat în arta și tehnica gravurii. [< fr. *graveur*]

GRAVÚRĂ *s. f.* 1. arta de a grava ; gravare. 2. gen al graficii în care imaginea este obținută prin reproducerea ei după o placă pe care a fost gravat desenul. 3. placă pe care este gravată o imagine pentru reproducere. ● stampă. [< fr. *gravure*, cf. germ. *Gravüre*]

GRAZIÓSO *adv.* (*muz. ; ca indicație de execuție*) cu grație, elegant. [scris și *gracioso*. / < it. *grazioso*]

GRECÁNIC, -Ă *adj.* (*liv.*) de tradiție și de uz grecesc. ● grecesc, grec impur. [cf. it. *grecanico*, lat. *graecanicus*]

GRECÍSM *s. n.* cuvînt, expresie împrumutată din limba greacă și neasimilată. [< fr. *grécisme*]

GRECITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este grecesc. ● populație grecească. [cf. fr. *grécité*]

GRECIZÁ *vb. I. tr., refl.* a face să-și însușească sau a-și însuși limba, obiceiurile etc. grecilor ; a da formă grecească cuvintelor unei limbi. [< fr. *gréciser*]

GRECIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) greciza și rezultatul ei. [< *greciza*]

GRÉCO *s. n.* desen inspirat de la grecii antici, folosit ca bordură în țesături de mobilă, la fețe de masă, la covoare etc. [< fr. *grecque*, it. *greca*]

GRECOMÁN, -Ă *s. m. f.* (*peior.*) partizan, admirator fanatic al grecilor. [cf. fr. *grécomane*]

GRECOMANÍE *s. f.* (*liv.*) mania de a imita obiceiurile și limba grecilor. [gen. *-iei.* / < fr. *grécomanie*]

GRÉCULUS *s. m.* (*ant.*) denumire dată filozofilor și literaților pedanți în Roma antică. [< lat. *graeculus*, cf. it. *greculo*]

GRÉDER *s. n.* mașină de nivelat pămîntul și de scormonit piatra de pe șosele, prevăzută cu o lamă și o serie de scarificatoare. [< engl. *grader*]

GREÁ *vb. I. tr.* (*mar.*) a instala greementul unei nave. [pron. *gre-a.* p. i. *-eez*, 3,6 *-ează*, ger. *-eind.* / < fr. *gréer*]

GREÁRE *s. f.* acțiunea de a grea ; capelare. [pron. *gre-a-.* / < *grea*]

GREEMÉNT *s. n.* ansamblul catargelor, vergilor, manevrelor și velelor unei nave. [pron. *gre-e-.* / < fr. *gréement*]

GREEN *s. n.* (*anglicism*) peluză, loc semănat cu gazon pentru jocul de tenis sau de golf. [pron. *grin.* / < engl., fr. *green*]

GREFÁ *vb. I. tr.* 1. (*med.*) a face o grefă[2]. 2. (*fig.*) a introduce, a insera. [< fr. *greffer*]

GREFÁRE *s. f.* acțiunea de a grefa și rezultatul ei. [< *grefa*]

GRÉFĂ[1] *s. f.* birou al unei instanțe judiciare, unde se fac lucrările de procedură și unde se păstrează dosarele proceselor. [< fr. *greffe*, cf. lat. *graphium* — stilet de scris]

GRÉFĂ[2] *s. f.* (*med.*) operație de refacere a unui țesut ; plastie. ● grefon. [< fr. *greffe*]

GREFIÉR *s. m.* funcționar judecătoresc. [pron. *-fi-er.* / < fr. *greffier*]

GREFÓN *s. n.* fragment de țesut sau de organ transplantat ; grefă[2]. [pl. *-oane.* / < fr. *greffon*]

GREGÁR, -Ă (*rar ; despre animale și plante*) care trăiește în cete, în grupuri. O (*fig.*) *spirit ~* = spirit de turmă, atitudine de supunere oarbă. // *s. m.* 1. membru al unei fracțiuni politice sau al altei organizații, lipsit de orice inițiativă autonomă. 2. (*ciclism*) cel care se sacrifică în folosul rutierului-vedetă în cursele profesioniste pe șosea. [var. *gregario* s. m. / cf. fr. *grégaire*, it. *gregario*, lat. *gregarius* < *grex* — turmă]

GREGÁRIO *s. m.* v. gregar.

GREGARÍSM *s. n.* (*rar*) instinct, spirit gregar ; spirit de turmă ; stare a animalelor care trăiesc în turmă. [< fr. *grégarisme*]

GREGORIÁN *adj. n. cînt ~* =cînt liturgic al bisericii romano-catolice, reglementat în sec. VII de papa Grigore I ; *calendar ~* = calendar întocmit în 1582 din ordinul papei Grigore al XIII-lea. [pron. *-ri-an.* / < fr. *grégorien*]

GREISÉN *s. n.* (*geol.*) rocă granuloasă, alcătuită din cuarț și mică, formată prin transformarea granitului sub acțiunea soluțiilor magmatice reziduale. [pron. *grai-zen.* / < germ. *Greisen*]

GREISENIFICÁRE *s. f.* fenomenul de formare al greisenului. [< *greisen* + *-ifica*]

GREJ *adj. invar.* (*despre mătase*) care are culoarea ei naturală. ● de culoarea firului de mătase naturală. // *s. n.* fir de mătase naturală neprelucrată. [< fr. *grège*, cf. it. *greggio* — natural]

GREMIÁL *s. n.* bucată de stofă care se pune pe genunchii unui prelat catolic cînd stă pe scaun în timpul slujbei. [pron. *-mi-al.* / < fr. *grémial*, cf. lat. *gremium* — poală]

GREN *s. n.* (*met.*) furtună locală neașteptată și trecătoare, însoțită uneori de ploaie și zăpadă. [< fr. *grain (de vent)*]

GRENÁ *adj. invar.* de culoarea granatului : roșu-închis. [< fr. *grenat*]

GRENÁDĂ *s. f.* 1. proiectil exploziv care se aruncă cu mîna sau cu un dispozitiv special. 2. obiect cilindric (cu mîner), imitînd grenada (1), folosit în atletica ușoară la probele de aruncare. [var. *granată*, *grenată* s. f. / < fr. *grenade*, cf. lat. *grenatus* — umplut cu material granulos]

GRENADIÉR *s. m.* 1. soldat însărcinat să arunce grenade. 2. soldat dintr-o unitate de elită a infanteriei, în unele țări. [pron. *-di-er.* var. *grenadir* s. m. / < fr. *grenadier*, germ. *Grenadier*]

GRENADÍNĂ *s. f.* I. fir de mătase naturală foarte rezistent și mat, întrebuințat pentru dantele și franjuri. ● țesătură subțire pentru rochii de vară, pentru perdele etc. II. sirop făcut cu zeamă de rodie. [< fr. *grenadine*]

GRENADÍR *s. m.* v. grenadier.

GRENÁTĂ *s. f.* v. grenadă.

GREP *s. n.* grepfrut. [pl. *-uri.* / < *grepfrut*]

GRÉPFRUT *s. m.* pom fructifer din regiunile calde, cultivat pentru fructele sale galbene și cu gust acru-amărui, mai mari decît portocala. ● fructul acestui pom. [scris și *grape-fruit* s. n. / < engl., fr. *grape-fruit*]

GRESÁJ *s. n.* gresare. [< fr. *graissage*]
GRESÁRE *s. f.* acțiunea de a gresa și rezultatul ei ; gresaj, ungere. [< *gresa*]
GRESÓR *s. n.* dispozitiv care se folosește la gresarea pieselor în frecare ale unui mecanism. // *s. m.* muncitor care efectuează operații de gresare. [cf. fr. *graisseur*]
GREVÁ *vb. I. tr.* a împovăra, a încărca (o proprietate) cu ipoteci, (un buget) cu cheltuieli. ● *(fig.)* a împovăra. [< fr. *grever*]
GREVÁRE *s. f.* acțiunea de a greva. [< *greva*]
GRÉVĂ *s. f.* formă de luptă a proletariatului din țările capitaliste, constînd din încetarea organizată a lucrului cu scopul de a constrînge pe patroni sau guvernul să satisfacă revendicările economice sau politice ale muncitorimii. ○ *~a foamei* = refuz de a mînca, folosit ca manifestare de protest politic. [< fr. *grève*, cf. *Place de la Grève*, loc în Paris unde se adunau șomerii pentru a fi angajați]
GREVÍST, -Ă *s. m. f.* participant la o grevă. // *adj.* referitor la grevă. [cf. fr. *gréviste*]
GRI *adj. invar.* cenușiu. ● *(s. n.)* culoare cenușie. [< fr. *gris*]
GRIFÁ *vb. I. tr.* a marca ou ajutorul grifei arborii care urmează să fie scoși din pădure. [< fr. *griffer*]
GRIFÁJ *s. n.* grifare. [< fr. *griffage*]
GRIFÁRE *s. f.* acțiunea de a grifa și rezultatul ei ; grifaj. [< *grifa*]
GRÍFĂ *s. f.* **1.** instrument pentru marcarea arborilor (prin zgîriere pe coajă). **2.** piesă metalică în formă de gheară dublă, care, în aparatele de luat vederi cinematografice, imprimă filmului o mișcare intermitentă. **3.** poziție patologică a mîinii sau a piciorului, amintind de gheara de grifon (1). **4.** ornament constituit din motive florale, geometrice, gheare și capete de animale, folosit în stilurile romanic și gotic. [< fr. *griffe*]
GRIFÓN *s. m.* **1.** monstru închipuit cu trup de leu înaripat și cu cap și gheare de vultur. ● motiv decorativ care reprezintă un astfel de monstru. **2.** specie de ciine de vînătoare cu părul lățos. **3.** gură de izvor (de apă minerală). [< fr. *griffon*, it. *grifone*]
GRIFONÁ *vb. I. intr. (rar)* a scrie neciteț ; a mîzgăli. [< fr. *griffonner*]
GRIFONÁRE *s. f. (rar)* acțiunea de a grifona și rezultatul ei. [< *grifona*]
GRIFÓZĂ *s. f. (med.)* creștere anormală a unghiei, prin care aceasta se curbează către vîrf. [cf. fr. *griffose*, it. *grifosi*]
GRILÁJ *s. n.* împrejmuire alcătuită din panouri de vergele metalice sau de lemn ori din plasă de sîrmă. [< fr. *grillage*]
GRÍLĂ *s. f.* **1.** panou de vergele de metal sau de lemn care se așază la o deschidere (ușă, fereastră, vitrină etc.). **2.** *(fiz.)* electrod în formă de grătar, intercalat între anodul și catodul unei poliode ; grătar. **3.** obstacol la o fortificație făcut dintr-un gard de vergele de oțel. ● grătar din bare de oțel care închide tuburile de ventilație ale unei cazemate. ● aparat de ochire a obiectivelor aeriene **4.** *(cib.)* dispozitiv pentru cifrarea și descifrarea mesajelor, a caracterelor alfanumerice. [< fr. *grille*]
GRILL-ROOM *s. n. invar.* loc unde se pregătesc fripturile la grătar. [pron. *gril-rum.* / < engl., fr. *grill-room*]
GRIMÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) machia pentru scenă. [< fr. *grimer*]
GRIMÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) grima și rezultatul ei. [< *grima*]
GRIMÁSĂ *s. f.* strîmbătură, schimonoseală a feței. [< fr. *grimace*]
GRÍMĂ *s. f.* totalitatea mijloacelor cosmetice folosite de actori pentru a se machia ; machiaj. [< fr. *grime*, cf. it. *grimo* — ridat]
GRIMÉR *s. m.* specialist în machiaj ; machior. [var. *grimor* s. m. / < fr. *grimeur*]
GRIMOÁR *s. n. (liv.)* formular care cuprinde formule magice de vrăjitorie. ● *(fig.)* discurs obscur ; carte, scrisoare ininteligibilă. [pron. *-moar.* / < fr. *grimoire*]
GRIMÓN *s. n.* culoare de machiaj solidă, în formă de baton subțire. [< fr. *grimon*]
GRIMÓR *s. m.* v. grimer.
GRIMPÁNT, -Ă *adj. (despre plante)* cățărător. [< fr. *grimpant*]
GRINOTÁ, *vb. I. tr. (tehn.)* a decupa o tablă cu ajutorul unui poanson, cu care se dau găuri alăturate de-a lungul unui contur. [< fr. *grignoter*]
GRINOTÁRE *s. f. (tehn.)* acțiunea de a grinota și rezultatul ei ; grinotat. [< *grinota*]
GRINOTÁT *s. n. (tehn.)* grinotare. [< *grinota*]
GRIPÁ *vb. I. tr., refl.* **1.** *(despre organele unui motor și despre motoare)* a (se) bloca în timpul funcționării din cauza unei ungeri defectuoase, a unei răciri insuficiente etc. **2.** *(rar)* a se îmbolnăvi de gripă. [< fr. *gripper*]
GRIPÁL, -Ă *adj.* referitor la gripă, datorit gripei, de gripă. [< fr. *grippal*]
GRIPÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) gripa și rezultatul ei. [< *gripa*]
GRIPÁT, -Ă *adj.* **1.** bolnav de gripă **2.** *(despre motoare)* blocat în timpul funcționării. [< *gripa*]
GRÍPĂ *s. f.* boală epidemică infecțioasă, manifestată mai ales prin febră, afecțiuni respiratorii și dureri musculare. [< fr. *grippe*]
GRISÁI *s. n.* pictură monocromă în camaieu gri, care imită efectele sculpturii. [< fr. *grisaille*]
GRIZÁ *vb. I. tr., refl. (franțuzism)* a (se) ameți de băutură, a (se) îmbăta. [< fr. *griser*]
GRIZÁRE *s. f. (franțuzism)* acțiunea de a (se) griza și rezultatul ei. [< *griza*]
GRIZÉTĂ *s. f. (franțuzism)* tînără lucrătoare sau vînzătoare cochetă, ușuratică. [< fr. *grisette*]
GRIZONÁNT, -Ă *adj. (franțuzism ; despre păr)* care începe să încărunțească ; sur, gri, cărunt. [< fr. *grisonnant*]
GRIZÚ *s. n.* amestec natural de metan și de alte hidrocarburi gazoase etc., inflamabil și explozibil, care se formează mai ales în minele de cărbuni. [< fr. *grisou*]
GRIZUMETRÍE *s. f.* determinare a procentului de grizu în aerul dintr-o mină. [gen. *-iei.* / < fr. *grisoumétrie*]
GRIZUMÉTRU *s. n.* aparat pentru determinarea procentului de grizu din mine. [< fr. *grisoumètre*]
GRIZUSCÓP *s. n.* aparat care arată dacă procentul de grizu din atmosfera unei exploatări subterane a atins limita periculoasă. [cf. fr. *grisou* — grizu, gr. *skopein* — a privi]
GRIZUSCOPÍE *s. f.* determinarea aproximativă a conținutului de grizu dintr-o mină. [gen. *-iei.* / < fr. *grisouscopie*]

GRIZUTÍTĂ *s. f.* exploziv antigrizutos pe bază de sărurĭ hidratate şi nitroglicerină. [< fr. *grisoutite*]

GRIZUTÓS, -OÁSĂ *adj.* care conţine grizu. [< fr. *grisouteux*]

GRÍZZLY *s. m.* specie de urs foarte mare din America de Nord. [< engl., fr. *grizzly*]

GROG *s. n.* băutură făcută din rom, coniac sau rachiu, apă fierbinte, zahăr şi lămîie. [< engl., fr. *grog*]

GRÓGGY *adj. invar., adv. (despre un boxer)* ameţit în urma loviturilor puternice primite ; *(p. ext.)* luat prin surprindere, care şi-a pierdut cumpătul, derutat. [pron. *grógh.* / < engl. *groggy*]

GROM *s. m. (rar)* lacheu. [scris şi *groom.* / < engl. *groom*]

GROOM *s. m.* v. g r o m.

GROSIÉR, -Ă *adj. (franţuzism)* grosolan. ◑ *(despre furaje)* mare, cu paiul gros. [pron. *-si-er.* / < fr. *grossier*]

GROSISMÉNT *s. n.* raportul unghiurilor sub care se vede acelaşi obiect cu un instrument optic şi cu ochiul liber ; mărire ; îngroşare. [< fr. *grossissement*]

GROSOLÁN, -Ă *adj.* nepolitico, necioplit. ◑ insuficient prelucrat, brut, necizelat. [< it. *grossolano*]

GROSSO MODO *loc. adv.* grosolan ; sumar, în mare. [< lat. *grosso modo*]

GRÓTĂ *s. f.* peşteră ; adîncitură, cavernă subterană. [cf. fr. *grotte*, it. *grotta*]

GROTÉSC *s. n. (poligr.)* literă de tipar fără picioruşe, formată din combinaţii cu arce şi segmente de dreaptă. [< fr. *grotesque*]

GROTÉSC, -Ă *adj.* de un comic exagerat ; caraghios, nenatural ; ciudat, bizar. // *s. n.* 1. categorie estetică prin care se defineşte contrariul sublimului, caracterul a ceea ce este grotesc. 2. gen de ornamentaţie de origine romană, reintrodus în epoca Renaşterii, constînd într-o decoraţie fantastică, pictată sau sculptată, alcătuită din motive geometrice vegetale, animale şi personaje (bizare) îmbinate cu arabescuri. [cf. fr. *grotesque*, it. *grottesco* < *grotta* — peşteră]

GROUND *s. n. (sport ; rar)* teren de joc. [pron. *graund.* / < engl. *ground*]

GROZĂMĂ *s. f.* arbust mic din familia leguminoaselor, care creşte în apropierea pădurilor şi prin locuri pietroase. [cf. germ. *Grausen*]

GRUI *s. n.* v. g r u i e.

GRÚIE *s. f (mar.)* macara întrebuinţată la încărcarea şi descărcarea vapoarelor [pl. invar., var. *grui* s. n. / < fr., it. *grue*]

GRUND *s. n.* 1. prima vopsea care se dă pe piesele care urmează să fie vopsite. ◑ strat de vopsea albă care se întinde pe o pînză înainte de a o picta. 2. strat de mortar aplicat direct pe zidărie, peste care se aplică apoi tencuiala propriu-zisă. [< germ. *Grund*]

GRUP *s. n.* 1. ansamblu de persoane, de obiecte, de fenomene sau de noţiuni ; grămadă. ○ ~ *social* = colectivitate de indivizi între care există relaţii sociale determinate, se supun aceloraşi norme de comportament şi urmăresc un ţel comun. 2. *(mat.)* mulţime în care se defineşte o lege de compunere care asociază la orice pereche de elemente ale sale un alt element. 3. ansamblu de piese mecanice etc. reunite din punctul de vedere al caracteristicilor principale sau funcţional. [< fr. *groupe*, cf. it. *gruppo*]

GRUPÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) aduna, a (se) forma în grupuri. [< fr. *grouper*]

GRUPÁJ *s. n.* aşezare sistematică pe categorii, categorisire (de ştiri, scrisori etc.) ; ansamblu, grup. [cf. fr. *groupage*]

GRUPÁL, -Ă *adj. (liv.)* referitor la grup ; aşezat în grupuri. [et. incertă]

GRUPÁRE *s. f.* 1. acţiunea de a (se) grupa şi rezultatul ei. 2. colectivitate unită prin idei, concepţii sau interese comune ; grup. ◑ *(mil.)* întrunire temporară de subunităţi, unităţi sau mari unităţi diferite sub o comandă unică în vederea unei misiuni de luptă. 3. ansamblu de atomi legaţi între ei, a căror prezenţă în molecula unei substanţe determină o funcţie chimică. [< *grupa*]

GRÚPĂ *s. f.* 1. mic colectiv de oameni subordonaţi unor forme organizatorice mai largi. ◑ *(mil.)* cea mai mică subunitate de instrucţie şi de luptă. ◑ unitate administrativă dintr-o întreprindere sau instituţie, bazată pe specializare, pe diviziunea muncii. 2. subdiviziune în ştiinţele naturii alcătuită din elemente care prezintă caractere comune. ◑ *(chim.)* fiecare dintre cele nouă subîmpărţiri ale sistemului periodic, cuprinzînd elemente cu proprietăţi asemănătoare. ○ ~ *sanguină* = fiecare dintre cele patru categorii în care se poate clasifica sîngele. [< fr. *groupe*]

GRUPÉT *s. n. (muz.)* reunire de mai multe note care trebuie executate într-o singură bătaie. [< it. *gruppetto*]

GRUS *s. n.* piatră tare sfărîmată mărunt, folosită pentru îmbrăcarea şoselelor. [< germ. *Grus*]

GRUYÈRE *s. n.* brînză fermentată, de reţetă franceză, cu scoarţa tare, varietate de şvaiţer. [pron. *grü-iér.* / < fr. *gruyère*, cf. *Gruyère*, regiune în Elveţia, unde a fost fabricată prima dată]

GRYLLOS *s. n. (ant.)* gemă caricaturală, grotescă sau bizară. [< fr. *grylle*, cf. gr. *gryllos*]

GUAIÁC *s. m.* v. g a i a c.

GUAIACÓL *s. n.* v. g a i a c o l.

GUANÁCO *s. m.* specie de lama sălbatică din Anzii chilieni. [pron. *gua-*. pl. invar. / < fr., sp. *guanaco*, cf. peruv. *huanaco*]

GUANIDÍNĂ *s. f.* substanţă organică solidă, care se găseşte în natură în aminoacizi. [pron. *gua-*. / < fr. *guanidine*]

GUANÍNĂ *s. f.* substanţă azotată prezentă în ţesuturi animale şi derivate organice, intrînd în structura acidului dezoxiribonucleic. [pron. *gua-*. / < fr. *guanine*]

GUÁNO *s. m.* rocă sedimentară fosfatică, formată prin acumularea excrementelor şi a resturilor unor păsări marine, care se foloseşte ca îngrăşămînt organic natural. ◑ îngrăşămînt preparat din deşeurile industriei de prelucrare a cărnii. [pron. *gua-*. / < fr., sp. *guano*, cf. peruv. *huano*]

GUARÁNA *s. f.* 1. liană care creşte în Brazilia. ◑ pastă preparată din seminţele acestei plante, întrebuinţată ca antinevralgic şi astringent în tratamentul dizenteriei. 2. un fel de chitară folosită în ţările Americii de Sud. [pron. *gua-*. / < fr., braz. *guarana*]

GUARÁNI *adj. invar.* care aparţine unei populaţii indigene din Paraguay. // *s. f.* limbă americană indigenă din Paraguay. // *s. m.* unitatea monetară în Paraguay. [pron. *gua-*. / < sp., fr. *guarani* < cuv. guarani]

GUARDAMÂN *s. n. (mar.)* apărătoare de mînă făcută din piele, folosită de marinari la cusutul velelor, avînd între degetul mare și podul palmei un mic disc metalic cu care se împinge acul. [pron. *guar-*. / < it. *guardamano*]

GUAȘ *s. n.* v. g u a ș ă.

GUAȘĂ *s. f.* culoare obținută dintr-un amestec de vopsele de apă cu gumă arabică și miere. ● pictură în care se folosesc asemenea culori. [pron. *gua-*. var. *guaș* s. n. / < fr. *gouache*, cf. it. *guazzo*]

GUDRÓN *s. n.* lichid viscos, negru sau brun, obținut prin distilarea uleiurilor minerale, a lemnului etc. [pl. *-oane*. / < fr. *goudron*]

GUDRONÁ *vb. I. tr.* a acoperi cu gudron (o șosea, un obiect) pentru a impermeabiliza, a feri de putrezire. [< fr. *goudronner*]

GUDRONÁJ *s. n.* tratament superficial de întreținere a suprafeței unei îmbrăcăminți rutiere, constînd în stropirea cu gudron și acoperirea ei cu criblură ; gudronare. [< fr. *goudronnage*]

GUDRONÁRE *s. f.* acțiunea de a gudrona și rezultatul ei ; gudronaj. [< *gudrona*]

GUDRONATÓR *s. n.* mașină folosită pentru gudronarea șoselelor. [< *gudrona* + *-tor*, cf. rus. *gudronator*]

GUELFI *s. m. pl. (ist.)* **1.** partizani ai unei fracțiuni politice a nobilimii de la Florența, care susțineau în sec. XIII candidatura unui principe din casa de Bavaria la tronul Imperiului roman contra partidei casei Hohenstaufen. **2.** partizani ai politicii teocratice a papei, împotriva intereselor partidei favorabile împăratului în Italia sec. XII—XV. [*sg. guelf*. var. *ghelfi* s. m. pl. / < it. *guelfo*, cf. *Guelfo al IV-lea*, duce al Bavariei, capul familiei Welf]

GUELFÍSM *s. m. (ist.)* politica și ideologia guelfilor. [< it. *guelfismo*]

GUERÍLĂ *s. f.* v. g h e r i l ă.

GUERILÉR *s. m.* luptător de gherilă. [pron. *ghe-ri-*. / < fr. *guérillero*, sp. *guerrillero*]

GUILEMÓTĂ *s. f.* pasăre palmipedă asemănătoare pinguinului, cu ciocul drept și lung, care își face cuibul pe coastele arctice. [pron. *ghi-le-*. / < fr. *guillemot*]

GUINÉE *s. f.* veche monedă de aur engleză ; *(azi)* monedă de calcul valorînd 21 de șilingi ; liră sterlină. [pron. *gu-i-ne-e*. pl. invar. / < engl. *guinea*, cf. fr. *guinée*]

GUITÁRRA *s. f.* instrument muzical portughez asemănător cu chitara, cu șase coarde metalice duble, care sînt ciupite cu ajutorul unor lame fixate pe două degete. [pron. *ghi-*. / < port. *guitarra*]

GUJÓN *s. n. (tehn.)* tijă filetată în același sens pe toată lungimea sa sau numai la cele două capete, folosită la îmbinarea demontabilă a două piese. [< fr. *goujon*]

GÚLDEN *s. m.* unitate monetară în Olanda, echivalentă cu un florin. [< fr., ol. *gulden*]

GUMÁ *vb. I. tr.* **1.** a întinde un strat de cauciuc pe un obiect. **2.** a aplica un strat de clei pe spatele unei etichete, al unei mărci poștale etc. [cf. fr. *gommer*]

GUMÁJ *s. n.* aplicare a unui strat de cauciuc pe suprafața unui obiect ; gumare. [cf. fr. *gommage*]

GUMÁRE *s. f.* acțiunea de a guma și rezultatul ei ; gumaj. [< *guma*]

GÚMĂ *s. f.* **1.** cauciuc. ● bucățică de cauciuc pentru șters urmele de creion sau de cerneală lăsate pe hîrtie ; radieră. **2.** *~ arabică* = lichid cleios secretat de unele specii de salcîm exotic sau obținut pe cale sintetică, întrebuințat la lipit, în apretura textilă etc. [< lat. *gummis*, cf. germ. *Gummi*, fr. *gomme*]

GUMIFÉR, *-Ă adj.* care produce gumă. [< fr. *gummifère*]

GURMÁND, *-Ă adj., s. m. f.* amator de mîncăruri bune ; mîncăcios. [< fr. *gourmand*]

GÚRMĂ *s. f. (vet.)* boală infecțioasă a mînjilor, manifestată prin scurgere nazală și abcese ale ganglionilor limfatici. [< fr. *gourme*]

GUSÉU *s. n.* placă de oțel care servește la alcătuirea nodurilor unei grinzi cu zăbrele. [< fr. *gousset*]

GUSTATÍV, *-Ă adj.* referitor la gust, al gustului. [< fr. *gustatif*]

GUSTATIVITÁTE *s. f.* capacitatea de a degusta, de a deosebi ușor gusturi puțin diferite, chiar apropiate. [cf. fr. *gustativité*]

GUTAPÉRCĂ *s. f.* substanță asemănătoare cauciucului, care se extrage din unele plante originare din Extremul Orient. [< it. *guttaperca*, cf. fr. *gutta-percha* < cuv. malaiez]

GUTÁȚIE *s. f. (bot.)* eliminare a apei din plante prin frunze sub formă de picături în timpul nopții. [< fr. *guttation*, cf. lat. *gutta* — picătură]

GÚTĂ [1] *s. f.* boală provocată prin depunerea acidului uric la încheieturi și manifestată prin umflături dureroase ale acestora ; podagră. [< fr. *goutte*]

GÚTĂ [2] *s. f.* **1.** *(farm.)* picătură de lichid care se scurge dintr-un flacon. **2.** ornament în formă de picătură de lichid a antablamentului ordinului doric. [< fr. *goutte*, cf. lat. *gutta* — picătură]

GÚTĂ [3] *s. f.* fir confecționat din fibre sintetice de care se leagă cîrligul undiței. [< engl. *gutta*]

GUTIÉRĂ *s. f.* **1.** *(mar.)* piesă longitudinală așezată la marginea bordajului punții. **2.** aparat folosit în chirurgie pentru susținerea unui membru fracturat. [pron. *-ti-e-*. / < fr. *gouttière*]

GUTÓS, *-OÁSĂ adj., s. m. f.* (suferind) de gută. [cf. fr. *goutteux*]

GUTURÁL, *-Ă adj.* **1.** *(despre sunete vorbite, voce)* emis din fundul gîtului. **2.** *(fon. ; despre consoane)* velar. [< fr. *guttural*]

GÚTUS *s. n. (ant.)* vas cu gîtul foarte strîmt (din care se vărsa picătură cu picătură vinul pentru sacrificii). [< lat. *guttus*]

GUVÉRN *s. n.* organ suprem executiv și de dispoziție al puterii de stat. [cf. it. *governo*, fr. *gouverne(ment)*]

GUVERNÁ *vb. I. tr.* **1.** a conduce un stat, un popor. **2.** a menține sau a schimba direcția de deplasare a unei nave cu ajutorul cîrmei. [cf. fr. *gouverner*, it. *governare*]

GUVERNAMENTÁL, *-Ă adj.* de (la) guvern ; al guvernului. [cf. fr. *gouvernemental*]

GUVERNÁNT, *-Ă adj., s. m. (adesea la pl.)* (cel) care guvernează. [cf. fr. *gouvernant*]

GUVERNÁNTĂ *s. f.* persoană angajată pentru supravegherea și educarea unui copil. [< fr. *gouvernante*]

GUVERNÁRE *s. f.* acțiunea de a guverna și rezultatul ei ; timp cît durează un guvern sau o formă de guvernămînt. ● conducerea unei nave cu ajutorul cîrmei. [< *guverna*]

GUVERNATÓR *s. m.* 1. conducător al unui ținut, al unei colonii etc. numit de șeful unui stat pentru a exercita puterea în numele lui. 2. persoană însărcinată (de stat) cu conducerea unei bănci de emisiune. [< *guverna* + *-tor*]

GUVERNĂMÍNT *s. n.* 1. *(rar)* puterea executivă a unui stat ; guvern. ○ *formă de* ~ = formă de conducere politică a unui stat. 2. *(în unele țări)* unitate teritorial-administrativă condusă de un guvernator. [pl. *-minte.* / cf. fr. *gouvernement*]

GUVERNÓR *s. m. (rar)* persoană însărcinată în trecut cu educarea și cu supravegherea unui tînăr nobil sau a unui fiu de domnitor. [< fr. *gouverneur*]

GUYÓT *s. n. (geol.)* relief submarin de origine vulcanică, în formă de trunchi de con cu secțiune ovală, care se ridică izolat pe fundul oceanului. [< fr., engl. *guyot*, cf. *Guyot*, geolog american]

GÚZLĂ *s. f.* instrument muzical cu o singură coardă, folosit de popoarele dalmate. [< fr., it. *guzla* < cuv. croat]

H

HABANÉRĂ *s.f.* dans popular de origine cubană, cu o mișcare moderată ; melodia acestui dans. [< fr., sp. *habanera*, cf. *La Habana*, capitala Cubei]

HABEAS CORPUS *loc. s. (jur.)* mandat al arestatului de a compărea în fața unui magistrat, care urmează să decidă asupra legalității arestării. [pron. *-be-as.* / < engl., fr., lat. *habeas corpus* — să ai corpul (liber)]

HABENÚLĂ *s.f. (anat.)* 1. peduncul anterior al hipofizei. 2. structură anatomică în formă de panglică. [< fr. *habenule*, cf. lat. *habena* — curea, ligament]

HABITÁCLU *s.n.* 1. locaș special al busolei pe o navă. 2. spațiu amenajat într-o aeronavă pentru echipaj, călători, poștă etc. [pl. *-le*, *-luri*. var. *abitaclu* s.n. / < fr. *habitacle*, cf. it. *abitacolo*]

HABITÁT *s.n. (biol.)* teritoriu locuit de un individ, de o specie ori de un grup de indivizi sau specii, în cadrul căruia populația respectivă găsește o complexitate uniformă de condiții de viață, adaptîndu-se acestora ; biotop. [pl. *-te*, *-turi*. / < fr. *habitat*]

HABITÁȚIE *s.f.* v. abitație.

HABITÚDINE *s.f.* obicei, obișnuință, deprindere. [cf. lat. *habitudo*, fr. *habitude*]

HABITUÁL, -Ă *adj. (rar)* obișnuit, frecvent. [pron. *-tu-al.* / < fr. *habituel*]

HÁBITUS *s.n.* înfățișare, aspect al unui individ. ● aspectul unui cristal, determinat de predominarea formei celei mai simple pe care o poate lua. ● înfățișarea, aspectul unei plante. [< fr. *habitus*, cf. lat. *habitus* — aspect]

HACIÉNDĂ *s.f. (hispanism)* gospodărie înconjurată de o exploatare agricolă, fermă (în America Latină). [pron. *-si-en-.* / < sp. *hacienda*]

HÁDES *s.n. (liv.)* infern (în mitologia greco-romană). [< fr., lat. *Hades*, zeul infernului la greci]

HADRÓM *s.n. (bot.)* fascicul conducător lemnos, format din vase și fibre lemnoase. [< germ. *Hadrom*]

HADRÓN *s.m. (fiz.)* particulă de masă superioară sau egală cu protonul, supusă interacțiunii foarte slabe, electromagnetice și gravitaționale. [< fr., it. *hadron*, cf. gr. *hadros* — greu]

HÁFNIU *s.n.* metal rar, dur și cu temperatura de topire foarte ridicată, care se găsește în natură alături de zirconiu. [pron. *-niu.* / cf. fr. *hafnium*, germ. *Hafnium* < *Hafnia*, numele latin al orașului Copenhaga]

HAGÁDĂ *s.f.* povestire, însoțită de cîntece tradiționale ebraice, referitoare la ieșirea evreilor din Egipt. [pl. *-de.* / < germ. *Haggada*]

HAGIO- element prim de compunere savantă cu semnificația „sfînt", „sacru". [pron. *-gi-o-.* / < fr. *hagio-*, cf. gr. *hagios*]

HAGIOGRÁF *s.m.* autor care scrie despre viețile sfinților. [pron. *-gi-o-.* / cf. fr. *hagiographe*, lat. *hagiographus*]

HAGIOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la hagiografie. [pron. *-gi-o-.* / cf. fr. *hagiographique*]

HAGIOGRAFÍE *s.f.* ramură a teologiei care studiază viețile sfinților ; hagiologie. [pron. *-gi-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *hagiographie*, cf. gr. *hagios* — sacru, *graphein* — a scrie]

HAGIOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la hagiologie. [pron. *-gi-o-.* / cf. fr. *hagiologique*]

HAGIOLOGÍE *s.f.* hagiografie. [pron. *-gi-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *hagiologie*, cf. gr. *hagios* — sacru, *logos* — știință]

HÁHNIUM *s.n. (chim.)* element artificial transuranic, obținut dintr-un izotop al californiului. [pron. *-ni-um.* / < fr., it., engl. *hahnium*, cf. O. *Hahn*, fizician german]

HAILAIF *s.n. (rar)* denumire dată în trecut virfurilor claselor dominante din orînduirea burgheză ; așa-zisa lume bună din trecut. ● *(adj.)* de elită. [scris și *high-life*. / < engl. *high-life*]

HAL *s.n.* v. hol.

HALÁJ *s.n.* tragere a navelor la mal sau de-a lungul unei căi de navigație. [< fr. *halage*]

HÁLĂ *s.f.* 1. piață acoperită. 2. sală mare amenajată pentru expoziții, ca atelier într-o fabrică etc. [< fr. *halle*, cf. germ. *Halle*]

HÁLBĂ *s.f.* pahar cu o capacitate de o jumătate de litru ; *(p. ext.)* cantitatea de lichid care încape într-un astfel de pahar. [< germ. *Halbe*]

HALEBÁRDĂ *s.f.* armă medievală în formă de lance, care avea vîrful de fier prevăzut cu o bardă pe o parte și cu un cîrlig pe partea opusă. [pl. *-barde*, *-bărzi*. var. *alebardă* s.f. / < fr. *hallebarde*]

HALEBARDIÉR *s.m.* soldat înarmat cu o halebardă. [pron. *-di-er.* var. *alebardier* s.m. / < fr. *hallebardier*]

HALÉNĂ *(med.)* aer care iese din plămîni prin expirație. ● respirație neplăcut mirositoare. [var. *alenă* s.f. / < fr. *haleine*, cf. lat. *halare* — a sufla]

HALF *s.m. (rar)* jucător mijlocaș la fotbal. O *~-centru* = mijlocaș. [< engl. *half*]

HALF-TIME *s.n. (sport)* repriză. [pron. *half-taim.* [< engl. *half-time*]

HALIEÚTIC, -Ă *adj.* referitor la halieutică ; pescăresc. [pron. *-li-e-u-.* / < fr. *halieutique*]

HALIEÚTICĂ *s.f.* arta pescuitului ; pescărit. ● tratat de pescuit. [pron. *-li-e-u-.* gen. *-cii.* / < lat. *halieutica*, cf. gr. *halieutikos* — de pescar]

HALÍT *s.n. (geol.)* mineral compus din clorură de sodiu, care formează depozite sedimentare groase împreună cu șisturile argiloase ; sare gemă. < germ. *Halit*, cf. gr. *hals* — sare]

HALL *s.n.* v. hol.

HALO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) sare", „de sare". [< fr. *halo-*, cf. gr. *hals*, *halos*]

HALÓ *s.n.* 1. coroană luminoasă și colorată care apare uneori în jurul Soarelui sau al Lunii. 2. pete concentrice formate pe stratul fotosensibil al unui material fotografic ca urmare a producerii unor reflexii și difuziuni puternice în strat în cazul iluminării acestuia cu fascicule luminoase intense și înguste. 3. aureolă. [< fr. *halo*, cf. gr. *halos* — disc]

HALOCÁRST *s.n. (geol.)* carst dezvoltat într-o zonă de sare. [< fr. *halokarst*]

HALOCROMÍE *s.f.* fenomenul de colorare a unor compuși organici cînd aceștia se transformă în săruri. [gen. *-iei.* / < fr. *halochromie*, cf. gr. *hals* — sare, *chroma* — culoare]

HALOFÍL, -Ă *adj. (despre microorganisme)* care se dezvoltă într-un mediu sărat. [< fr. *halophile*, cf. gr. *hals* — sare, *philein* — a iubi]

HALOFÍTĂ *adj., s.f.* (plantă) care crește pe solurile bogate în săruri ; *(la pl.)* nume generic dat acestor plante. [pl. *-te.* / < fr. *halophyte*, cf. gr. *hals* — sare, *phyton* — plantă]

HALOGÉN *s.m. (chim.)* denumire generică dată elementelor fluor, clor, brom și iod, care se pot combina direct cu metalele, dînd săruri. // *adj.* care dă naștere la săruri. / < fr. *halogène*, cf. gr. *hals* — sare, *gennan* — a produce]

HALOGENÁ *vb. I. tr.* a produce acțiunea de halogenare. [< fr. *halogéner*]

HALOGENÁRE *s.f.* reacție chimică de introducere a halogenilor într-o moleculă organică ; halogenație. [< *halogena*]

HALOGENÁȚIE *s.f.* halogenare. [gen. *-iei.* / < fr. *halogénation*]

HALOGENÚRĂ *s.f.* compus al unui halogen cu alte elemente chimice sau radicali organici. [< fr. *halogénure*]

HALOGRAFÍE *s.f. (chim.)* descriere a sărurilor. [gen. *-iei.* / < fr. *halographie*]

HALOÍD, -Ă *adj., s.m.* compus al halogenului cu un metal. [pron. *-lo-id.* /, < fr. *haloïde*]

HALOIZÍT *s.n.* silicat natural hidratat de aluminiu. [pron. *-lo-i-.* < fr. *halloysite*]

HALOMEGALÍE *s.f.* hipertrofie a degetului mare de la picior. [gen. *-iei.* / < fr. *halomégalie*, cf. lat. *hallux* — degetul mare, gr. *megas* — mare]

HALOMÉTRU *s.n.* areometru pentru determinarea concentrației în săruri anorganice solubile a substanțelor zaharate. [< fr. *halomètre*]

HALOMÓRF, -Ă *adj. (despre soluri)* a cărui origine este influențată și caracterizată prin prezența sării. [< fr. *halomorphe*]

HALÓR *s.m.* muncitor care lucrează la halajul navelor. [< fr. *haleur*]

HÁLT *interj. (mai ales în sport)* stai ! destul ! stop ! oprește. [< germ. *halt*]

HÁLTĂ *s.f.* **1.** stație mică de cale ferată, unde nu se opresc decît trenuri locale și care nu are de obicei linii de încrucișare. **2.** *(fam.)* oprire, popas. [cf. germ. *Haltestelle*, fr. *halte*]

HALTÉRĂ *s.f.* **1.** aparat alcătuit din două rînduri de discuri metalice legate între ele printr-o bară, folosit în atletica grea. ◆ *(la pl.)* sport practicat cu acest aparat. **2.** *(la pl.)* balansiere. (3). [< fr. *haltère*, cf. gr. *halter* — balanță]

HALTEROFÍL *s.m.* atlet care practică halterofilia. [cf. fr. *halterophile*]

HALTEROFILÍE *s.f.* sport cu halterele. [gen. *-iei.* / < fr. *haltérophilie*]

HALÚCE *s.n.* v. h a l u x.

HALUCINÁ *vb. I. intr.* a avea halucinații. [< fr. *halluciner*]

HALUCINÁNT, -Ă *adj.* care provoacă halucinații ; uluitor, impresionant. [cf. fr. *hallucinant*]

HALUCINÁT, -Ă *s.m.f.* cel care are halucinații. [cf. fr. *halluciné*, lat. *hallucinatus*]

HALUCINATÓRIU, -IE *adj.* care ține de halucinație. [pron. *-riu.* / < fr. *hallucinatoire*]

HALUCINÁȚIE *s.f.* stare psihică anormală sub imperiul căreia cineva crede că percepe lucruri sau situații care de fapt nu există ; vedenie. [gen. *-iei.* var. *halucinațiune* s.f. / cf. fr. *hallucination*, lat. *hallucinatio*]

HALUCINAȚIÚNE *s.f.* v. h a l u c i n a ț i e.

HALUCINOGÉN, -Ă *adj., s.n.* (substanță) care produce halucinații. [< fr. *hallucinogène*]

HALUCINÓZĂ *s.f. (med.)* stare patologică caracterizată prin halucinații recunoscute de bolnav ca stări anormale. [< fr. *hallucinose*]

HÁLUX *s.m. (anat.)* degetul mare de la picior. O ~ *valgus* = deviere în afară a haluxului ; ~ *varus* = devierea spre înăuntru a haluxului. [pl. *-xuri.* var. *haluce* s.n. / < lat., fr. *hallux*]

HAMÁC *s.n.* plasă sau pînză care se poate suspenda între doi stîlpi etc. în așa fel încît să folosească drept pat mobil. [pl. *-uri, -ce.* / < fr. *hamac*, sp. *hamaca* < cuv. caraib]

HAMÁDĂ *s.f.* podiș pietros, din deșertul Saharei. [< fr., ar. *hamada*]

HAMADRIÁDĂ *s.f.* nimfă a pădurilor despre care se credea că stă închisă într-un copac, născîndu-se și murind odată cu el. [pron. *-dri-a-.* / cf. fr. *hamadryade*, lat. *hamadrias* < gr. *hama* — cu, *drys* — arbore]

HAMAMÉLIS *s.n.* arbust din Statele Unite, ale cărui scoarță și frunze au proprietăți vasoconstrictoare. [< fr. *hamamélis*, cf. gr. *hamamelis* — moșmon]

HÁMBURGER *s.m.* bucată de carne tocată, friptă în tigaie și servită cu o felie de pîine. [< engl., fr., it. *hamburger(steak)*]

HÁMMERLESS *s.n.* pușcă de vînătoare cu cocoașe interne. [< engl. *hammerless*]

HÁMSTER *s.m.* animal mamifer din familia rozătoarelor, a cărui blană este folosită la mantouri ; blana acestui animal. [< germ. *Hamster*]

HANÁP *s.n.* vas mare de lemn, de alabastru etc. folosit în evul mediu pentru băut. [< fr. *hanap*, cf. lat. pop. *hanappus*]

HÁNDBAL *s.n.* joc sportiv între două echipe de cîte unsprezece sau șapte jucători, în care se aruncă mingea cu mîna și se caută a o introduce în poarta echipei adverse. [pron. și *hénd-bol.* / < engl. *hand-ball*, cf. *hand* — mînă, *ball* — minge]

HANDBALÍST, -Ă *s.m.f.* sportiv care practică handbalul. [pron. și *hendbolist.* / < *handbal* + *-ist*]

HANDBALÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la handbal, de handbal. [pron. și *hendbolistic.* / < *handbal* + *-istic*]

HANDICÁP *s.n.* **1.** *(sport)* avantaj pe care îl capătă concurenții mai slabi într-o competiție pentru a avea șanse egale ; avantaj acordat unui concurent mai slab. ◆ totalitatea punctelor cu care o echipă a fost pusă în inferioritate de echipa adversă. **2.** *(fig.)* greutate, piedică în muncă etc. [< engl., fr. *handicap*]

HANDICAPÁ *vb. I. tr.* **1.** a echilibra șansele unor concurenți într-o întrecere. **2.** *(fig.)* a pune în inferioritate (pe cineva) ; a stînjeni. [cf. fr. *handicaper*]

HANDICAPÁRE *s.f.* acțiunea de a handicapa și rezultatul ei. [< *handicapa*]

HÁNDLING *s.n.* complex de servicii pentru a satisface asistența avioanelor și a pa-

sagerilor în timpul staționării pe aeroporturi. [< engl., fr. *handling*, cf. engl. *handle* — a trata, a îngriji]

HANGÁR *s. n.* construcție mare, formată dintr-un acoperiș înălțat pe stîlpi și cu mai multe deschideri laterale, destinată adăpostirii avioanelor, tractoarelor etc. [< fr. *hangar*]

HANORÁC *s. n.* haină din stofă impermeabilă sau din blană, cu glugă, folosită la schi, în excursii la munte etc. [pl. *-ce*, *-uri*. / < fr. *anorak* < cuv. eschimos < *anore* — vînt]

HÁNSĂ *s. f.* (*ist.*) asociație, companie comercială din evul mediu. [< germ. *Hansa*, cf. fr. *hanse*]

HANSEÁTIC, -Ă *adj.* referitor la hansă, al hansei, de hansă. [pron. *-se-a-*. / < cf. germ. *hanseatisch*, fr. *hanséatique*]

HANTÉLĂ *s. f.* greutate din metal de 1—5 kg, compusă din două sfere unite între ele printr-un miner, folosită pentru gimnastică. [cf. engl. *hantle*]

HÁOS *s. n.* 1. stare de neorganizare în care presupuneau cei vechi că se afla materia înainte de apariția universului cunoscut de om. 2. *(fig.)* neorinduială, neorganizare, dezordine. [pron. *ha-os*. var. *caos*, *chaos* s. n. / < gr. *chaos*, cf. fr. *chaos*]

HAÓTIC, -Ă *adj.* 1. de haos, ca un haos. 2. confuz, dezordonat. [pron. *ha-o-*. / cf. fr. *chaotique*]

HÁPAX *s. n.* hapax legomenon. [pl. *-xuri*. / < fr. *hapax*]

HÁPAX LEGÓMENON *s. n.* *(liv.)* cuvînt care apare într-un singur loc (în literatură sau într-un text). ● lucru spus o singură dată. [pl. *hapax legomena*. / < fr., gr. *hapax legomenon*]

HAPLOFÁZĂ *s. f.* *(biol.)* stare a celulelor sexuale în care nucleele au numai o jumătate din numărul de cromozomi caracteristic celulelor somatice ; fază haploidă. [< fr. *haplophase*]

HAPLOÍD, -Ă *adj.* *(biol. ; despre indivizi și celule)* care posedă numai jumătate din numărul normal de cromozomi. [pron. *-ploid*. / < fr. *haploïde*]

HAPLOIDÍE *s. f.* *(biol.)* stare a ceea ce este haploid. [pron. *-plo-i-*. gen. *-iei*. / < fr. *haploïdie*, cf. gr. *haplos* — o dată, *eidos* — formă]

HAPLOLOGÍE *s. f.* suprimare a unei silabe prin disimilare totală. [gen. *-iei*. / < fr. *haplologie*, cf. gr. *haplos* — o dată, *logos* — vorbire]

HAPLÓNT *s. m.* *(biol.)* organism cu un număr simplu de cromozomi. [< germ. *Haplont*, cf. gr. *haploos* — simplu]

HAPLOSTEMÓN, -Ă *adj.* *(bot. ; despre androceu)* format dintr-un singur cerc de stamine. [< germ. *haplostemon*, cf. gr. *haploos* — simplu, *stemon* — urzeală]

HAPPY-END *s. n.* *(anglicism)* sfîrșit fericit. [pron. *hepi-*. / < engl. *happy-end*]

HARACHÍRI *s. n.* sinucidere prin tăierea pîntecelui cu pumnalul, practicată în Japonia. [< fr., jap. *hara-kiri*]

HARDWARE *s. n.* *(cib. ; op.* s o f t w a r e*)* sistem electronic de elaborare a datelor, considerat sub aspect fizic, adică al mașinilor și al dispozitivelor care îl compun. [pron. *had-veă*. / < engl., fr. *hardware* — obiecte de metal]

HARD-TOP *s. n.* mașină cu capotă demontabilă, rigidă, din metal sau plastic. [pron. *had-top*. / < engl. *hard-top*]

HÁRES *s. n.* hîrtie presată impregnată cu rășini fenolice, folosită ca material electroizolant. [< germ. *Harex*]

HÁRFĂ *s. f.* v. h a r p ă.

HARMÓNIU *s. n.* v. a r m o n i u.

HARNAȘÁ *vb. I. tr.* a înhăma, a înșeua un cal. [< fr. *harnacher*]

HARNAȘAMÉNT *s. n.* totalitatea obiectelor (hamuri, curele etc.) necesare la înhămarea și la înșeuarea unui cal. [pl. *-te*, *-turi*. / < fr. *harnachement*]

HARNAȘÁRE *s. f.* acțiunea de a harnașa și rezultatul ei. [< *harnașa*]

HARPAGÓN *s. m.* om zgîrcit, avar ; meschin. [var. *arpagon* s. m. / < fr. *harpagon*, cf. *Harpagon*, eroul piesei „Avarul" de Molière]

HÁRPĂ *s. f.* instrument muzical de formă triunghiulară, cu coarde inegale ca lungime, puse în vibrație cu degetele ambelor mîini. [pl. *-pe*. var. *harfă* s. f. / < fr. *harpe*, cf. germ. *Harfe*]

HÁRPIE *s. f.* 1. monstru înaripat cu chip de femeie și cu corp de pasăre de pradă. 2. *(fig.)* femeie rea, arțăgoasă și hrăpăreață. 3. specie de vultur din America de Sud. [gen. *-iei*. / cf. fr. *harpie*, lat., gr. *harpya*]

HARPÍST, -Ă *s. m. f.* cîntăreț la harpă. [< fr. *harpiste*]

HARPÓN *s. n.* 1. instrument de fier asemănător unei lănci, legat la un capăt de o frînghie lungă și folosit la vînătoare de balene. 2. ac gros sau trocar pentru biopuncții. [< fr. *harpon*]

HARPONIÉR *s. m.* pescar care aruncă harponul. [< *harpon* + *-ier*, după fr. *harponneur*]

HARUSPÍCIU *s. m.* preot la etrusci care pretindea că prezice viitorul după mărunțaiele jertfelor și pe baza observării fenomenelor naturii. ● *(p. ext.)* ghicitor. [< lat. *haruspex*, fr. *aruspice*]

HÁSPEL *s. n.* 1. mașină folosită la finisarea țesăturilor, pentru fierberea și vopsirea pînzei etc. 2. depănătoare, mașină de depănat. [pron. *haș-pel*. pl. *-uri*. / < germ. *Haspel*]

HASTÁT, -Ă *adj.* *(despre frunze)* în formă de lance ; lanceolat. [cf. fr. *hasté* < lat. *hasta* — lance]

HASTÁȚI *s. m. pl.* *(ant.)* nume dat soldaților veterani înarmați cu lance, care formau prima linie dintr-o legiune romană. [< lat. *hastati*, cf. *hasta* — lance]

HAȘÉ *s. n.* v. h a ș e u.

HAȘÉU *s. n.* carne tocată. ● conservă preparată din ficat, carne (de porc, de pasăre etc.) tocate și uneori condimentate. [var. *hașé* s. n. / < fr. *haché*]

HAȘÍȘ *s. n.* substanță narcotică extrasă dintr-o specie de cînepă exotică. [< fr. *hachisch*, cf. ar. *hași* — iarbă]

HAȘIȘÍSM *s. n.* intoxicație acută cu hașiș. [< fr. *hachischisme*]

HAȘURÁ *vb. I. tr.* a acoperi cu hașuri o porțiune dintr-un desen, dintr-o hartă etc. [< fr. *hachurer*]

HAȘURÁRE *s. f.* acțiunea de a hașura și rezultatul ei. [< *hașura*]

HAȘURATÓR *s. n.* instrument care servește la trasarea hașurilor. [cf. fr. *hachurateur*]

HAȘÚRI *s. f. pl.* grup de linii negre paralele, egale ca grosime și trasate la distanțe egale, reprezentînd convențional relieful pe hărți sau secțiuni într-un desen tehnic etc. [< fr. *hachures*]

HATÉRIA *s.f.* reptilă cu corpul și capul acoperite cu solzi cornoși, care trăiește în Noua Zeelandă în vizuini și duce o viață nocturnă. [< fr. *hattéria*]

HATÓRICĂ *adj.f. coloană* ~ = coloană, în arhitectura veche egipteană, cu capitelul decorat cu patru capete ale zeiței Hathor. [< fr. *hathorique*, cf. *Hathor*, zeiță egipteană a cerului și a fecundității, reprezentată ca femeie cu cap sau coarne de vacă]

HAT-TRICK *s.n.* (*sport*) performanță a unui jucător de fotbal sau hochei pe gheață care înscrie trei goluri sau puncte consecutive în același meci. [pron. *het-tric.* / < engl. *hat-trick* — trucul pălăriei, figura jonglerului care prinde trei bile în pălărie]

HAUSTÓR *s.m.* (*bot.*) prelungire în formă de ventuză cu care unele plante parazite absorb hrana din plantele parazitate. [pron. *haus.* / < germ. *Haustorium*, cf. lat. *haurire* — a extrage]

HAUTE COUTÚRE *s.f.* (*franțuzism*) croitorie creativă de modă. ● croitorie de lux. [pron. *ot-cutúr.* / < fr. *haute-couture* — înaltă croitorie]

HAUTERIVIÁN *s.n.* al treilea etaj al cretacicului inferior. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *o-tri-vi-án.* / < fr. *hauterivien*]

HAVÁ *vb. I. tr.* a tăia cu haveza făgașe în zăcămintele în curs de exploatare pentru a ușura extragerea materialului. [< fr. *haver*]

HAVAIÁNĂ *s.f.* instrument muzical cu coarde asemănător cu chitara, cu sunetul lin și tărăgănat. [pron. *-va-ia-.* / < fr. *hawaienne*, cf. *Hawaii*, arhipelag în Pacific]

HAVÁJ *s.n.* havare. [< fr. *havage*]

HAVÁN *adj. invar.* (*rar*) culoare marodeschis (ca aceea a tutunului). [< fr. *havane*]

HAVÁNĂ *s.f.* 1. țigară de foi de calitate superioară. 2. plută de mare alcătuită din trunchiuri de brad dispuse în forma unei țigări de foi și legate cu cabluri. [< fr. *havane*, cf. *La Habana*, capitala Cubei]

HAVÁRE *s.f.* acțiunea de a havа și rezultatul ei ; havat, havaj. [< *havа*]

HAVÁT *s.n.* havare. O *mașină de* ~ = haveză. [< *havа*]

HAVATÓR *s.m.* miner care practică havajul. [cf. fr. *haveur*]

HAVÉZĂ *s.f.* mașină pentru tăiatul straturilor de cărbune sau de minereu ; mașină de havat. [< fr. *haveuse*]

HAZÁRD *s.n.* soartă, destin. ● întîmplare. O *joc de* ~ = joc de noroc. [pl. *-duri, -de.* / < fr. *hasard*]

HAZARDÁ *vb. I. refl.* a întreprinde ceva la voia întîmplării ; a se aventura ; a risca, a se expune. [< fr. *hasarder*]

HAZARDÁRE *s.f.* acțiunea de a se hazarda. [< *hazardа*]

HAZARDÁT, -Ă *adj.* riscat ; imprudent ; periculos. [cf. fr. *hasardé*]

HEADING *s.n.* (*sport*) lovitură dată cu capul la fotbal ; joc efectuat cu capul la fotbal. [pron. *hi-din.* / < engl. *heading*]

HEBDOMADÁR, -Ă *adj.* (*despre publicații ; și s.*) săptămînal. [var. *ebdomadar, -ă* adj. / < fr. *hebdomadaire*, cf. gr. *hebdomas* — săptămînă]

HEBE- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) adolescență", „pubertate". [< fr. *hébé-*, cf. gr. *hebe*]

HEBEFRÉNIC, -Ă *adj., s.m.f.* (suferind) de hebefrenie. [< fr. *hébéphrénique*]

HEBEFRENÍE *s.f.* (*med.*) una dintre formele demenței precoce, care se caracterizează prin comportament pueril cu tendințe spre acte antisociale ; schizofrenie. [gen. *-iei.* / < fr. *hébéphrénie*, cf. gr. *hebe* — pubertate, *phren* — spirit]

HEBELOGÍE *s.f.* psihologia adolescenței. [gen. *-iei.* / < fr. *hébélogie*, cf. gr. *hebe* — pubertate, *logos* — știință]

HEBERTÍST, -Ă *s.m.f.* nume dat în Franța partizanilor revoluționarului Jacques Hebert, șef al facțiunii ultrarevoluționare, care a exercitat o influență preponderentă asupra Comunei din Paris. [< fr. *hébertiste*]

HEBETÚDINE *s.f.* (*med.*) stare de toropeală, datorită căreia bolnavul este cufundat într-o amorțire generală fără delir. [cf. lat. *hebetudo*, fr. *hébétude*]

HEBOÍD, -Ă *adj.* (*despre forme atenuate de hebefrenie*) care se manifestă în special prin tendința către comitere a unor acte antisociale. [pron. *-bo-id.* / cf. fr. *heboïde*]

HECATÓMBĂ *s.f.* 1. (*ant.*) sacrificiu religios de o sută de animale. ● numele sărbătorii cînd se făceau asemenea sacrificii. 2. măcel, masacru ; grămadă de cadavre. [var. *ecatombă* s.f. / < fr. *hécatombe*, cf. gr. *hekaton* — o sută, *bous* — bou]

HECATON- v. h e c t o-.

HECATONCHÍR *s.m.* (*mit.*) gigant despre care se spune că ar fi avut cincizeci de capete și o sută de mîini. [< fr. *hécatonchires*, cf. gr. *hekatoncheir* < *hekaton* — o sută, *cheir* — mînă]

HECATONSTÍL *s.n.* portic cu o sută de coloane. [< fr. *hécatonstyle*, cf. gr. *hekaton* — o sută, *stylos* — coloană]

HECT v. h e c t o-.

HECTÁR *s.n.* unitate de măsură pentru suprafețele agrare, egală cu 100 de ari. [< fr. *hectare*]

HECTIC, -Ă *adj.* (*despre febră*) de lungă durată. [< fr. *hectique*, cf. gr. *hektikos* — continuu]

HECTIZÍE *s.f.* (*med.*) friguri continue. [< fr. *hectisie*]

HECTO- element prim de compunere savantă cu semnificația „o sută", „de o sută de ori". [var. *hecaton-, hect-.* / < fr. *hect(o)-*, cf. gr. *hekaton* — o sută]

HECTOGRÁF *s.n.* șapirograf. [cf. fr. *hectographe*, germ. *Hektograph*]

HECTOGRÁM *s.n.* unitate de măsură pentru masă, egală cu 100 g. [cf. fr. *hectogramme*, germ. *Hectogramm*]

HECTOLÍTRIC, -Ă *adj.* măsurat în hectolitri. O *greutate* ~*ă* = greutatea unui hectolitru de cereale. [cf. fr. *hectolitrique*]

HECTOLÍTRU *s.m.* unitate de măsură pentru capacități, egală cu 100 l. [cf. fr. *hectolitre*, germ. *Hektoliter*]

HECTOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la hectometru ; măsurat în hectometri. [< fr. *hectométrique*]

HECTOMÉTRU *s.m.* unitate de măsură pentru lungimi, egală cu 100 m. [cf. fr. *hectomètre*, germ. *Hektometer*]

HECTOPIÉZ *s.m.* unitate de măsură pentru presiune, egală cu 100 piezi ; bar. [pron. *-piez.* / < fr. *hectopièze*]

HECTOWÁTT *s.m.* unitate de măsură a puterii, egală cu 100 wați. [cf. fr. *hectowatt*]

HEDONÍSM *s.n.* concepție etică potrivit căreia scopul vieții este plăcerea, eliberarea de suferință. ● (*estet.*) teorie care consideră că principala funcție a artei este aceea de a delecta. ● tendință exagerată în cău-

tarea plăcerii, frecventă în stările maniacale. [< fr. *hédonisme*, cf. gr. *hedone* — plăcere]

HEDONÍST, -Ă *adj.* referitor la hedonism ; hedonistic. // *s. m. f.* adept al hedonismului. [< fr. *hédoniste*]

HEDONÍSTIC, -Ă *adj.* hedonist. [< fr. *hédonistique*]

HEGELIÁN, -Ă *adj.* referitor la filozofia lui Hegel. // *s. m. f.* adept al filozofiei lui Hegel. [pron. *-ghe-li-an.* / cf. fr. *hégélien*]

HEGELIANÍSM *s. m.* sistem filozofic idealist-obiectiv creat de G.W.F. Hegel, potrivit căruia principiul fundamental, activ, al lumii îl constituie „spiritul absolut", o raţiune universală independentă de subiectul uman, pe care o consideră substanţa şi demiurgul realului şi care se autodezvoltă în virtutea contradicţiilor sale interne. [pron. *-ghe-li-a-.* / cf. fr. *hégélianisme* < *Hegel*, filozof german]

HEGEMÓN *s. m.* conducător ; cel care reprezintă forţa principală, conducătoare. [var. *heghemon* s. m. / < fr. *hégémone*, cf. lat., gr. *hegemon*]

HEGEMÓNIC, -Ă *adj.* referitor la hegemonie, cu caracter de hegemonie. [cf. germ. *hegemonisch*, it. *egemonico*]

HEGEMONÍE *s. f. (ist.)* dreptul unui oraş antic de a conduce treburile confederaţiei din care făcea parte. ● supremaţie politică sau economică a unui oraş într-o ţară ; *(p. ext.)* supremaţie, dominaţie ; rol conducător. O *~a proletariatului* = conducerea de către proletariat a maselor muncitoare în lupta revoluţionară şi în procesul construirii noii orinduiri. [gen. *-iei.* var. *heghemonie* s. f. / cf. fr. *hégémonie*, gr. *hegemonia* — conducere]

HEGEMONÍSM *s. n.* tendinţă de hegemonie, de supremaţie a unui stat sau popor în materie politică asupra celorlalte state sau popoare. [et. incertă]

HEGHEMÓN *s. m.* v. h e g e m o n.

HEGHEMONÍE *s. f.* v. h e g e m o n i e.

HEGÍRĂ *s. f.* eră la mahomedani, care datează de la fuga lui Mahomed de la Meca la Medina în anul 622 e. n. [var. *egiră* s. f. / < fr. *hégire*, cf. ar. *hedjra* — fugă]

HEIMATLOS *adj. invar., s. m. (germanism)* apatrid. [pron. *héi-mat-.* / < germ. *heimatlos*]

HELÁNCĂ *s. f.* tip de ţesătură sintetică supraelastică. [< fr., it. *helanca*, nume comercial]

HELCOLOGÍE *s. f. (med.)* studiul ulceraţiilor. [< fr. *helcologie*, cf. gr. *helkos* — ulcer, *logos* — ştiinţă]

HELCOMÉTRU *s. n.* aparat de gimnastică folosit pentru dezvoltarea forţei, care funcţionează pe principiul învingerii rezistenţei unei greutăţi reglabile, ridicată şi coborîtă prin intermediul unor scripeţi. [< fr. *helcomètre*]

HELCÓZĂ *s. f. (med.)* ulceraţie. [< fr. *helcose*]

HELENÍSM *s. n.* v. e l e n i s m.

HELENÍST, -Ă *s. m. f.* v. e l e n i s t.

HELENÍSTIC, -Ă *adj.* v. e l e n i s t i c.

HELEPÓL *s. n. (ant.)* turn de asediu la adăpostul căruia se înainta pînă sub zidurile cetăţii asediate. [< lat., gr. *helepolis*, cf. fr. *hélépole*]

HELIÁDE *s. f. pl. (mit.)* nume dat fiicelor lui Helios, care, plîngînd pe fratele lor Faeton, ucis de trăsnetul lui Zeus, s-ar fi metamorfozat în plopi. [< gr. *Heliades*]

HELIÁNT *s. m. (liv.)* floarea-soarelui. [pron. *-li-ant.* / < fr. *hélianthe*, cf. gr. *helios* — soare, *anthos* — floare]

HELIANTÍNĂ *s. f.* indicator colorat roşu în mediu acid, portocaliu în mediu neutru şi galben în mediu bazic ; metiloranj. [< fr. *hélianthine*]

HELIÁST *s. m.* membru al unui celebru tribunal atenian, care îşi ţinea şedinţele în aer liber la răsăritul Soarelui. [pron. *-li-ast.* / < fr. *héliaste*, cf. gr. *heliastes* < *helios* — soare]

HELÍCE *s. f.* v. e l i c e.

HELICOIDÁL, -Ă *adj.* v. e l i c o i d a l.

HELICÓN *s. n.* instrument muzical de suflat cu tonuri grave, folosit mai ales în muzica militară. [cf. fr. *hélicon*, germ. *Helikon*]

HELICOPTÉR *s. n.* v. e l i c o p t e r.

HELICOSTÁT *s. n.* v. e l i c o s t a t.

HELICTÍTĂ *s. f. (geol.)* denumire dată unor concreţiuni calcaroase în formă de spirală care se formează pe pereţii peşterilor, ramificîndu-se în toate direcţiile. [< fr. *hélictite*]

HELIGÁRĂ *s. f.* v. e l i g a r ă.

HELIO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „(referitor la) soare", „lumină". [pron. *-li-o-.* / < fr. *hélio-*, cf. gr. *helios*]

HELIOCENTRÁLĂ *s. f.* centrală electrică solară. [cf. fr. *héliocentrale*]

HELIOCÉNTRIC, -Ă *adj.* referitor la heliocentrism. [pron. *-li-o-.* / < fr. *héliocentrique*]

HELIOCENTRÍSM *s. n. (astr.)* teorie a lui Copernic după care Soarele se află în centrul sistemului planetar. [pron. *-li-o-.* / < fr. *héliocentrisme*, cf. gr. *helios* — soare, *kentron* — centru]

HELIOCROMÍE *s. f. (poligr.)* tipar adînc policrom. [< fr. *héliochromie*]

HELIODÓR *s. n. (geol.)* varietate de beril de culoare galben-verzuie. [pron. *-li-o-.* / < fr. *héliodore*]

HELIOFÍL, -Ă *adj.* care tinde, se îndreaptă către lumină ; amator, iubitor de lumină ; *(despre plante)* care creşte în regiuni puternic însorite. [< fr. *héliophile*]

HELIOFÓB, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de heliofobie ; fotofob. ● *(despre plante)* care nu suportă lumina solară, care creşte în regiuni umbrite. [var. *eliofob, -ă* adj. / < *heliofobie*]

HELIOFOBÍE *s. f.* fobie de lumină (solară). [gen. *-iei.* / < fr. *héliophobie*]

HELIOGRÁF *s. n.* 1. aparat folosit pentru copierea pe hîrtie heliografică, cu ajutorul luminii solare sau artificiale, a desenelor executate pe hîrtie de calc. 2. aparat telegrafic care foloseşte razele solare: 3. *(astr.)* aparat pentru fotografierea Soarelui. [pron. *-li-o-.* / < fr. *héliographe*]

HELIOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la heliografie. O *hîrtie ~ă* = hîrtie specială, acoperită pe o faţă cu un strat sensibil la acţiunea luminii, pe care se copiază la heliograf (1) desene făcute pe hîrtie de calc. [cf. fr. *héliographique*]

HELIOGRAFÍE *s. f.* 1. reproducere în mai multe exemplare a unei imagini cu ajutorul unor clişee de cupru, obţinute pe cale fotochimică, pe care s-a aplicat un strat de asfalt cu granule fine. 2. *(rar)* descriere a Soarelui. [gen. *-iei.* / < fr. *héliographie*]

HELIOGRAVÓR *s. m.* cel care lucrează în heliogravură. [< fr. *héliograveur*]

HELIOGRAVÚRĂ *s. f.* procedeu de execuţie a clişeelor de cupru pentru imprima-

re heliografică. ● gravură lucrată printr-un astfel de procedeu. [< fr. *héliogravure*]

HELIOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la heliometru ; făcut cu heliometrul. [< fr. *héliométrique*]

HELIOMÉTRU *s. n. (astr.)* instrument pentru determinarea diametrului aparent al Soarelui și al planetelor. [< fr. *héliomètre*, cf. gr. *helios* — soare, *metron* — măsură]

HELIÓN *s. m. (fiz.)* nucleu al atomului de heliu. [pron. *-li-on.* / < fr. *hélion*]

HELIOPATÍE *s. f. (med.)* denumire dată accidentelor cauzate de razele solare. [pron. *-li-o-*, gen. *-iei.* / < fr. *héliopathie*]

HELIOPLASTÍE *s. f.* procedeu de gravură fotografică prin care se obțin planșe gravate în relief. [gen. *-iei.* / < fr. *héliоplastie*]

HELIOSCÓP *s. n. (astr.)* dispozitiv optic care se adaptează la o lunetă pentru observarea Soarelui. [< fr. *héliоscope*, cf. gr. *helios* — soare, *skopein* — a privi]

HELIOSTÁT *s. n.* instrument folosit pentru proiectarea unui fascicul de raze solare asupra unui punct, independent de deplasarea Pământului în raport cu Soarele. [< fr. *héliostat*, cf. gr. *helios* — soare, *statos* — oprit]

HELIOTACTÍSM *s. n.* heliotropism. [pron. *-li-o-.* / < fr. *héliotactisme*]

HELIOTERÁPIC, -Ă *adj.* referitor la helioterapie. [pron. *-li-o-.* / < fr. *héliothérapique*]

HELIOTERAPÍE *s. f.* tratament care constă în expunerea corpului la acțiunea razelor solare. [gen. *-iei.* / < fr. *héliothérapie*, cf. gr. *helios* — soare, *therapeia* — tratament]

HELIOTÉRM, -Ă *adj.* heliotermic. [pron. *-li-o-.* / < *heliotermie*]

HELIOTÉRMIC, -Ă *adj.* referitor la heliotermie, care este tipic acestui fenomen ; helioterm. [pron. *-li-o-.* / < fr. *héliothermique*]

HELIOTERMÍE *s. f.* încălzire a apei unor lacuri sărate, sub acțiunea razelor solare, mai mult decît regiunile învecinate. [< fr. *héliothermie*]

HELIOTIPÍE *s. f.* reproducere tipografică cu substanțe coloidale expuse la acțiunea luminii solare. v. fotocolografie. [gen. *-iei.* / cf. fr. *héliotypie*, gr. *helios* — soare, *typos* — imagine]

HELIOTRÓP [1] *s. m.* plantă exotică cu flori mici, albăstrui, cu miros plăcut, întrebuințată în industria parfumului. ● ulei eteric obținut din florile acestei plante. [< fr. *héliotrope*, cf. gr. *helios* — soare, *tropein* — a se îndrepta]

HELIOTRÓP [2] *s. m.* 1. materie colorantă solubilă în apă, folosită la vopsitul bumbacului. 2. varietate de silice de culoare verde-închisă, din care se fac obiecte ornamentale. [pl. *-pi*, (s. n., rar) *-puri.* / < fr. *héliotrope*]

HELIOTRÓPIC, -Ă *adj.* referitor la heliotropism. [pron. *-li-o-.* / < fr. *héliotropique*]

HELIOTROPÍNĂ *s. f.* produs sintetic care înlocuiește esența de heliotrop [1] ; piperonal. [< fr. *héliotropine*]

HELIOTROPÍSM *s. n.* tendință a unor plante de a se orienta către lumina solară ; heliotactism ; fototropism. [< fr. *héliotropisme*, cf. gr. *helios* — soare, *tropein* — a îndrepta]

HELIÓZĂ *s. f.* insolație. [pron. *-li-o-.* / < fr. *héliose*]

HELIOZINCOGRAFÍE *s. f.* procedeu de reproducere a hărților și a desenelor care constă în trecerea desenului pe o placă de zinc granulat. [gen. *-iei.* / < fr. *héliozincographie*]

HELIPÓRT *s. n.* v. eliport.

HÉLIU *s. n.* gaz nobil, neinflamabil și foarte ușor. [pron. *-liu.* var. *helium* s. n. / cf. fr. *hélium*, germ. *Helium* < gr. *helios* — soare]

HÉLIUM *s. n.* v. heliu.

HÉLIX *s. n. (anat.)* margine a pavilionului urechii. [< fr. *hélix*, cf. gr. *helix*]

HELMÍNT *s. m. (zool.)* nume generic al viermilor paraziți. [< fr. *helminthe*]

HELMINTIÁZĂ *s. f.* boală parazitară produsă de prezența helminților în organismul uman sau animal. v. ascaridioză, distomatoză, oxiuriază, verminoză. [< fr. *helminthiase*]

HELMÍNTIC, -Ă *adj.* referitor la helminți, provocat de helminți. [< fr. *helmintique*]

HELMINTOLOGÍE *s. f.* capitol al parazitologiei care studiază viermii paraziți. [gen. *-iei.* / < fr. *helminthologie* < gr. *helmins*, *-minthos* — vierme, *logos* — studiu]

HELOFÍTĂ *adj., s. f.* (plantă) care trăiește cu partea inferioară în apă sau în nămol. [< fr. *hélophyte*]

HELVEȚIÁN *s. n. (geol.)* al doilea etaj al miocenului. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-ți-an.* / < fr. *helvétien*, cf. *Helvétie*, țara helveților, trib celtic]

HEM- v. hemo-.

HEM *s. n.* materie colorantă care intră în compoziția hemoglobinei. [< fr. *hème*, cf. gr. *haima* — sînge]

HEMANGIÓM *s. n. (med.)* tumoare benignă a vaselor sanguine. [< fr. *hémangiome*, cf. gr. *haima* — sînge, *angeion* — vas]

HEMARTRÓZĂ *s. f. (med.)* acumulare de sînge în articulații. [< fr. *hémarthrose*, cf. gr. *haima* — sînge, *arthron* — articulație]

HEMAT- v. hemato-.

HEMATEMÉZĂ *s. f. (med.)* scurgere pe gură de sînge provenit din tubul digestiv. [fr. *hématémèse*, cf. gr. *haima* — sînge, *emesis* — vomă]

HEMATHIDRÓZĂ *s. f. (med.)* eliminare de sudoare cu sînge. [< fr. *hémathidrose*, cf. gr. *haima* — sînge, *hidros* — sudoare]

HEMÁTIC *adj.* al sîngelui, de sînge ; referitor la sînge ; care este de origine sanguină. O *organ* ~ = organ care produce globule roșii. [< fr. *hématique*]

HEMATÍE *s. f.* element component al sîngelui, care conține hemoglobină și care transportă oxigenul și bioxidul de carbon ; globulă roșie ; eritrocit. [gen. *-iei.* / < fr. *hématie*]

HEMATIMETRÍE *s. f. (med.)* numărătoare a hematiilor. [gen. *-iei.* / < fr. *hématimétrie*]

HEMATIMÉTRU *s. n.* aparat pentru numărarea hematiilor. [< fr. *hématimètre*]

HEMATÍNĂ *s. f.* substanță colorantă a hemoglobinei, care conține fier. [< fr. *hématine*, cf. gr. *haima* — sînge]

HEMATÍT *s. m.* minereu de fier foarte dur, de culoare roșie sau brună. [< fr. *hématite*]

HEMATO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(de) sînge", „al sîngelui" ; „sanguin". [var. *hemat-.* / < fr. *hémato-*, cf. gr. *haima*, *haimatos* — sînge]

HEMATOBLÁST *s. n. (biol.)* unul din elementele celulare ale sîngelui. [< fr. *hématoblaste*, cf. gr. *haima* — sînge, *blastos* — germen]

HEMATOCÉL *s. n.* tumoare formată prin acumulare de sînge într-un țesut sau organ. [< fr. *hématocèle*, cf. gr. *haima* — sînge, *kele* — tumoare]

HEMATOCHERATÓZĂ *s.f.* dezvoltare exagerată a stratului cornos din epidermă. [< fr. *hématokératose*]

HEMATOCÓLPOS *s.n. (med.)* colectare de sînge menstrual în vagin. [< fr. *hématocolpos*, cf. gr. *haima* — sînge, *kolpos* — vagin]

HEMATOCRÍT *s.n. (med.)* aparat care permite separarea prin centrifugare a elementelor celulare din plasmă, pentru stabilirea gradului de diluție sau de concentrare a sîngelui; hematoglobinometru. [pl. *-te.* / < fr. *hématocrite*, cf. gr. *haima* — sînge, *krites* — care alege]

HEMATODERMÍE *s.f. (med.)* afecțiune a sistemului hematopoietic, însoțită de leziuni cutanate. [gen. *-iei.* / < fr. *hématodermie*, cf. gr. *haima* — sînge, *derma* — piele]

HEMATOFÁG, *-Ă adj., s.m.f.* (animal) care se hrănește cu sîngele altui animal. ● referitor la hematofagie. [< fr. *hématophage*, cf. gr. *haima* — sînge, *phagein* — a mînca]

HEMATOFAGÍE *s.f. (med.)* fagocitoză a hematiilor. ● faptul de a mînca sînge, de a se hrăni cu sînge. [gen. *-iei.* / < fr. *hématophagie*]

HEMATOFOBÍE *s.f.* teamă morbidă de sînge. [< fr. *hématophobie*]

HEMATOGÉN, *-Ă adj. (despre unele medicamente)* care produce sînge, care face să crească numărul globulelor roșii din sînge. // *s.n.* produs alimentar concentrat, obținut din amestecarea sîngelui cu lapte și cu diferite substanțe aromatizate. [< fr. *hématogène*, cf. gr. *haima* — sînge, *gennan* — a produce]

HEMATOGLOBINOMÉTRU *s.n. (med.)* hematocrit. [< fr. *hématoglobinomètre*]

HEMATOLÓG, *-Ă s.m.f.* medic specialist în hematologie. [< fr. *hématologue*]

HEMATOLÓGIC, *-Ă adj.* referitor la hematologie. [< fr. *hématologique*]

HEMATOLOGÍE *s.f.* ramură a medicinii care se ocupă cu studiul sîngelui. [< fr. *hématologie*, cf. gr. *haima* — sînge, *logos* — studiu]

HEMATÓM *s.n.* tumoare care conține o aglomerare de sînge închistat, cauzată de o hemoragie. [pl. *-oame.* / < fr. *hématome*, cf. gr. *haima* — sînge]

HEMATOMÉTRU *s.n. (med.)* retenție a sîngelui menstrual în cavitatea uterină. [< fr. *hématomètre*, cf. gr. *haima* — sînge, *metra* — uter]

HEMATOMIELÍE *s.f.* hemoragie în măduva spinării. [pron. *-mi-e-*. gen. *-iei.* / < fr. *hématomyélie*, cf. gr. *haima* — sînge, *myelos* — măduvă]

HEMATOPOIÉTIC, *-Ă adj. organ* ~ = organ care produce celule sanguine. [pron. *-po-ie-*. / < fr. *hématopoiétique*]

HEMATOPOIÉZĂ *s.f.* formarea globulelor roșii și albe din sînge; hemopoieză. [pron. *-po-ie-*. / < fr. *hématopoièse*, cf. gr. *haima* — sînge, *poiesis* — producere]

HEMATOPORFIRÍNĂ *s.f. (biol.)* substanță de culoare roșie-închisă, rezultată din degradarea hemoglobinei. [< fr. *hématoporphyrine*]

HEMATOSALPINGÍTĂ *s.f. (med.)* hematom al trompei uterine; hematosalpinx. [< fr. *hématosalpingite*]

HEMATOSALPÍNX *s.n. (med.)* hematosalpingită. [< fr. *hématosalpinx*, cf. gr. *haima* — sînge, *salpinx* — trompă]

HEMATOSCÓP *s.n.* instrument pentru determinarea hemoglobinei în sînge. [pl. *-scoape.* / < fr. *hematoscope*]

HEMATOSCOPÍE *s.f.* examinare a sîngelui. [gen. *-iei.* / < fr. *hématoscopie*]

HEMATOSPECTROSCOPÍE *s.f.* examinare a sîngelui cu ajutorul spectroscopului. [gen. *-iei.* / < fr. *hématospectroscopie*]

HEMATOSPERMÍE *s.f.* prezență a sîngelui în spermă; hemospermie. [gen. *-iei.* / < fr. *hématospermie*, cf. gr. *haima* — sînge, *sperma* — sămînță]

HEMATOTERAPÍE *s.f.* hemoterapie. [gen. *-iei.* [< fr. *hématothérapie*]

HEMATÓZĂ *s.f.* oxigenare a sîngelui venos. [< fr. *hématose*, cf. gr. *haimatosis*]

HEMATOZOÁR *s.n.* protozoar parazit care trăiește în sîngele animalelor, fiind agentul patogen al malariei; plasmodiu. [pron. *-zo-ar.* / < fr. *hématozoaire*, cf. gr. *haima* — sînge, *zoon* — animal]

HEMATÚRIC, *-Ă adj.* referitor la hematurie. [< fr. *hématurique*]

HEMATURÍE *s.f.* prezența sîngelui în urină datorită unei hemoragii a mucoasei căilor urinare. [gen. *-iei.* / < fr. *hématurie*, cf. gr. *haima* — sînge, *ouron* — urină]

HEMERALÓP, *-Ă adj., s.m.f.* (suferind) de hemeralopie. [< fr. *héméralope*]

HEMERALOPÍE *s.f.* boală de ochi care se manifestă prin slăbirea vederii din momentul cînd se înserează; cecitate nocturnă. [gen. *-iei.* / < fr. *héméralopie*, cf. gr. *hemera* — zi, *ops* — vedere]

HEMERO- element prim de compunere savantă cu semnificația „zi". [< fr. *hémér(o)-*, cf. gr. *hemera*]

HEMEROCÁL *s.m.* plantă bulboasă din familia liliacee, cultivată pentru florile sale decorative galbene și roșietice. [< fr. *hémérocalle*]

HEMEROLÓG *s.m.* autor de calendare. ● cel care studiază problemele legate de calendare. [< fr. *hémérologue*]

HEMEROLÓGIC, *-Ă adj.* referitor la hemerologie. [< fr. *hémérologique*]

HEMEROLOGÍE *s.f. (liv.)* știința și arta de a alcătui calendare. [gen. *-iei.* / < fr. *hémérologie*, cf. gr. *hemera* — zi, *logos* — știință]

HEMEROTÉCĂ *s.f. (liv.)* colecție de ziare și reviste; efemerotecă. ● bibliotecă de publicații periodice; secție a unei biblioteci rezervată periodicelor. [< fr. *hémérothèque*, cf. it. *emeroteca*]

HEMI- element prim de compunere savantă însemnînd „(pe) jumătate". [var. *emi-*. / < fr. *hémi-*, cf. gr. *hemi*]

HEMIAGEUZÍE *s.f.* absență a gustului pe o jumătate de limbă. [pron. *-mi-a-*. gen. *-iei.* / < fr. *hémiageusie*, cf. gr. *hemi* — jumătate, *a* — fără, *geusis* — gust]

HEMIALGÍE *s.f. (med.)* durere limitată la o singură parte a corpului. [pron. *-mi-al-*. gen. *-iei.* / < fr. *hémialgie*, cf. gr. *hemi* — jumătate, *algos* — durere]

HEMIANESTEZÍE *s.f.* pierderea sensibilității pe jumătatea laterală a corpului. [pron. *-mi-a-*. gen. *-iei.* / < fr. *hémianesthésie*, cf. gr. *hemi* — jumătate, *an* — fără, *aisthesis* — simțire]

HEMIANOPSÍE *s.f.* deformație a vederii care nu permite ochiului să cuprindă decît jumătate din cîmpul vizual. [pron. *-mi-a-*. / < fr. *hémianopsie*, cf. gr. *hemi* — jumătate, *an* — fără, *ops* — vedere]

HEMIANOSMÍE *s.f. (med.)* pierdere a simțului mirosului pe jumătate din mucoa-

sa nazală. [pron. *-mi-an-*. gen. *-iei.* / < fr. *hémianosmie*, cf. gr. *hemi* — jumătate, *an* — fără, *osme* — miros]

HEMIASINERGÍE *s.f. (biol.)* asinergie a unei jumătăți a corpului. [pron. *-mi-a-*. gen. *-iei.* / < fr. *hémiasynergie*]

HEMIATAXÍE *s.f.* ataxie care afectează o jumătate a corpului. [pron. *-mi-a-*. gen. *-iei.* / < fr. *hémiataxie*, cf. gr. *hemi* — jumătate, *a* — fără, *taxis* — ordine]

HEMIATROFÍE *s.f. (med.)* atrofie limitată la o jumătate a corpului sau a unui organ. [pron. *-mi-a-*. gen. *-iei.* / < fr. *hémiatrophie*, cf. gr. *hemi* — jumătate, *a* — fără, *trophe* — hrană]

HEMICELULÓZĂ *s.f. (biol.)* amestec complex de polizaharide și gume vegetale, care se găsește, împreună cu celuloza și lignina, în plante. [< fr. *hémicellulose*]

HEMICÍCLU *s.n.* spațiu, încăpere în semicerc pentru festivități, pentru întruniri etc. [var. *emiciclu* s.n. / < fr. *hémicycle*]

HEMICOLOÍD *s.n.* substanță coloidală polimerizată, cu un grad de polimerizare pînă la 100. [pron. *-lo-id.* / < *hemi-* + *coloid*]

HEMICRANÍE *s.f.* durere a unei jumătăți a capului, caracteristică în migrenă. [gen. *-iei.* / < fr. *hémicranie*]

HEMICRISTALÍN, -Ă *adj. (despre roci vulcanice)* care este parțial cristalizat. [cf. fr. *hémicristallin*]

HEMIDIAFORÉZĂ *s.f. (med.)* secreție unilaterală de sudoare. [< fr. *hemidiaphorèse*]

-HEMÍE v. -e m i e.

HEMIÉDRIC, -Ă *adj.* care prezintă hemiedrie. [pron. *-mi-e-*. / < fr. *hémiédrique*]

HEMIEDRÍE *s.f.* caracteristică a unor cristale de a nu prezenta modificări decît pe jumătate din muchii. [pron. *-mi-e-*. gen. *-iei.* var. *emiedrie* s.f. / < fr. *hémiédrie*]

HEMIELÍTRĂ *s.f. (zool.)* aripă la insecte jumătate chitinoasă și jumătate membranoasă. [pron. *-mi-e-*. / < fr. *hémiélytre*]

HEMIFONÍE *s.f. (med.)* incapacitate de a vorbi cu voce tare. [< fr. *hémiphonie*]

HEMIMÉL *s.m. (med.)* monstru care prezintă hemimelie. [< fr. *hémimèle*]

HEMIMELÍE *s.f. (med.)* malformație congenitală caracterizată prin absența extremității mîinilor și picioarelor. [gen. *-iei.* / < fr. *hémimélie*, cf. gr. *hemi* — jumătate, *melos* — extremitate]

HEMIMETÁBOLĂ *adj. f. (despre insecte)* cu metamorfoză incompletă (fără stadiul de nimfă). [< fr. *hémimétabole*]

HEMIMORFÍT *s.n.* calamină (2). [< fr. *hémimorphite*]

HEMÍNĂ *s.f. (chim.)* substanță formată din hem prin transformarea fierului bivalent în fier trivalent. [< fr. *hémine*, cf. gr. *haima* — sînge]

HEMIÓN *s.m.* măgar sălbatic de mărimea catîrului, care trăiește pe platourile Mongoliei. [pron. *-mi-on.* / < fr. *hémione*, cf. gr. *hemi* — jumătate, *onos* — măgar]

HEMIPARACUZÍE *s.f. (med.)* paracuzie limitată la o ureche. [gen. *-iei.* / < fr. *hémiparacousie*]

HEMIPARESTEZÍE *s.f. (med.)* parestezie a unei jumătăți a corpului. [gen. *-iei.* / < fr. *hémiparesthésie*]

HEMIPARÉZĂ *s.f.* pareză manifestată la o jumătate din corp ; hemiplegie. [< fr. *hémiparèse*]

HEMIPLÉGIC, -Ă *adj., s.m.f.* (suferind) de hemiplegie. [< fr. *hémiplégique*]

HEMIPLEGÍE *s.f.* paralizie a unei jumătăți laterale a corpului ; hemiplexie ; hemipareză. [gen. *-iei.* / < fr. *hémiplégie*, cf. gr. *hemi* — jumătate, *plege* — lovitură]

HEMIPLEXÍE *s.f.* hemiplegie. [< fr. *hémiplexie*]

HEMIPTÉRE *s.n.pl.* ordin de insecte cu aripi foarte scurte, rudimentare sau care au prima pereche de aripi scorțoase în jumătatea bazală și membranoase în jumătatea terminală ; heteroptere ; *(la sg.)* insectă din acest ordin. [< fr. *hémiptères*, cf. gr. *hemi-* — jumătate, *pteron* — aripă]

HEMISFÉRĂ *s.f.* v. e m i s f e r ă.

HEMISFÉRIC, -Ă *adj.* v. e m i s f e r i c.

HEMISPÁSM *s.n.* spasm care se produce cu intensitate redusă. [< fr. *hémispasme*]

HEMISTÍH *s.n.* v. e m i s t i h.

HEMO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) sînge", „de sînge", „sanguin". [var. *hem-*. / < fr. *hémo-*, cf. gr. *haimo-* < *haima* — sînge]

HEMOCIANÍNĂ *s.f.* substanță sanguină transportatoare de oxigen la animalele inferioare. [< fr. *hémocyanine*, cf. gr. *haima* — sînge, *kyanos* — albastru]

HEMOCÍT *s.n. (biol.)* celulă sanguină. [< fr. *hémocyte*, cf. gr. *haima* — sînge, *kytos* — celulă]

HEMOCITOMÉTRU *s.n. (med.)* dispozitiv de măsurare a hematiilor. [< fr. *hémocytomètre*, cf. gr. *haima* — sînge, *kytos* — celulă, *metron* — măsură]

HEMOCLAZÍE *s.f.* 1. scădere a numărului de leucocite după masă. 2. hemoliză. [gen. *-iei.* / cf. gr. *haima* — sînge, *klasis* — ruptură]

HEMOCRINÍE *s.f. (biol.)* vărsare a hormonilor în sînge. [gen. *-iei.* / < fr. *hémocrinie*, cf. gr. *haima* — sînge, *krinein* — a secreta]

HEMOCULTÚRĂ *s.f.* însămînțare a unui mediu de cultură în sîngele unui bolnav pentru a studia microbii care s-ar dezvolta în acest mediu. [< fr. *hémoculture*, cf. gr. *haima* — sînge, lat. *cultura* — cultură]

HEMODIAGNÓSTIC *s.n.* diagnostic pus în urma studierii analizelor de sînge. [< fr. *hémodiagnostic*]

HEMODINÁMICĂ *s.f.* circulație a sîngelui în aparatul vascular. ● parte a fiziologiei care studiază circulația sanguină. [< fr. *hémodynamique*, cf. gr. *haima* — sînge, *dynamis* — forță]

HEMODINAMOMÉTRU *s.n. (med.)* instrument pentru măsurarea presiunii sîngelui. [< fr. *hémodynamomètre*]

HEMOFÁG, -Ă *adj. (despre animale)* care se hrănește cu sînge. [< fr. *hémophage*, cf. gr. *haima* — sînge, *phagein* — a mînca]

HEMOFÍLIC, -Ă *adj., s.m.f.* (suferind) de hemofilie. [< fr. *hémophilique*]

HEMOFILÍE *s.f.* predispoziție ereditară la hemoragii, datorită insuficientei puteri de coagulare a sîngelui. [gen. *-iei.* / < fr. *hémophilie*, cf. gr. *haima* — sînge, *philos* — prieten]

HEMOFTALMÍE *s.f. (med.)* hemoragie în corpul vitros. [gen. *-iei.* / < fr. *hémophtalmie*, cf. gr. *haima* — sînge, *ophtalmos* — ochi]

HEMOGÉNIC, -Ă *adj., s.m.f.* (suferind) de hemogenie. [< fr. *hémogénique*]

HEMOGENÍE *s.f. (med.)* boală caracterizată prin hemoragii care survin spontan în organe sau pe mucoase ca urmare a redu-

cerii pronunțate a numărului trombocitelor. [gen. *-iei.* / < fr. *hémogénie*, cf. gr. *haima* — sînge, *genos* — naștere]

HEMOGLOBÍNĂ *s.f.* substanță albuminoidă care formează materia colorantă roșie a sîngelui și are rolul de a răspîndi în corp oxigenul inspirat. [< fr. *hémoglobine*, cf. gr. *haima* — sînge, lat. *globus* — glob]

HEMOGLOBINEMÍE *s.f. (biol.)* prezența hemoglobinei în sînge, ca urmare a distrugerii globulelor roșii. [< fr. *hémoglobinémie*]

HEMOGLOBINOMETRÍE *s.f. (biol.)* determinare a cantității de hemoglobină din sînge. [gen. *-iei.* / < fr. *hémoglobinométrie*]

HEMOGLOBINOMÉTRU *s.n.* aparat pentru determinarea cantității de hemoglobină din sînge; hemometru. [< fr. *hémoglobinomètre*]

HEMOGLOBINOPATÍE *s.f. (med.)* boală datorată unei hemoglobine anormale. [gen. *-iei.* / < fr. *hémoglobinopathie*]

HEMONOGLOBINURÍE *s.f.* prezența hemoglobinei în urină. [gen. *-iei.* / < fr. *hémoglobinurie*]

HEMOGRÁMĂ *s.f.* analiză prin care se stabilește compoziția sîngelui. [< fr. *hémogramme*, cf. gr. *haima* — sînge, *gramma* — scriere]

HEMOHIDARTRÓZĂ *s.f.* revărsare simultană de sînge și de lichide seroase într-o articulație. [< fr. *hémo-hydarthrose*]

HEMOLEUCOGRÁMĂ *s.f.* analiză constituind notarea hematiilor și a leucocitelor. [< fr. *hemo-léucogramme*]

HEMOLÍMFĂ *s.f.* lichid din aparatul circulator al multor nevertebrate, corespunzător sîngelui. [< fr. *hémolymphe*]

HEMOLÍTIC, -Ă *adj.* care produce hemoliză. [< fr. *hémolytique*]

HEMOLÍZĂ *s.f. (med.)* distrugere a globulelor roșii din sînge. [< fr. *hémolyse*, cf. gr. *haima* — sînge, *lysis* — descompunere]

HEMOLIZÍNĂ *s.f.* anticorp sau toxină cu acțiune hemolitică. [< fr. *hémolysine*]

HEMOMÉTRU *s.n.* hemoglobinometru. [< fr. *hémomètre*]

HEMOPÁTIC, -Ă *adj.* referitor la hemopatie. [< fr. *hémopathique*]

HEMOPATÍE *s.f. (med.)* nume generic dat bolilor sîngelui. [gen. *-iei.* / < fr. *hémopathie*, cf. gr. *haima* — sînge, *pathos* — boală]

HEMOPOIÉZĂ *s.f. (biol.)* hematopoieză. [< fr. *hémopoïèse*]

HEMOPROFILAXÍE *s.f.* injectare în scop profilactic de sînge uman matern sau patern, presupus a conține anticorpi protectori față de boala cu care un copil a venit în contact, metodă practicată în trecut mai ales în rujeolă. [gen. *-iei.* / < fr. *hémoprophylaxie*]

HEMOPTÍZIC, -Ă *adj., s.m.f.* (suferind) de hemoptizie; tuberculos, ofticos. [< fr. *hémoptysique*]

HEMOPTIZÍE *s.f.* eliminare de sînge pe gură cauzată de o hemoragie a căilor respiratorii. [gen. *-iei.* / < fr. *hémoptysie*, cf. gr. *haima* — sînge, *ptysis* — scuipat]

HEMORÁGIC, -Ă *adj.* referitor la, provocat de hemoragie. [< fr. *hémorragique*]

HEMORAGÍE *s.f.* scurgere (abundentă) de sînge cauzată de ruperea unui vas sanguin. [gen. *-iei.* / < fr. *hémorragie*, cf. gr. *haima* — sînge, *rhage* — ruptură]

HEMORÉE *s.f.* curgere de sînge; hemoragie. [pron. *-re-e.* pl. invar. / < fr. *hémorrhée*, cf. gr. *haima* — sînge, *rhein* — a curge]

HEMOROIDÁL, -Ă *adj.* referitor la hemoroizi. [pron. *-ro-i-.* / < fr. *hémorroïdal*]

HEMOROIDÁR, -Ă *adj.* care este afectat de hemoroizi. [pron. *-ro-i-.* / < fr. *hémorroïdaire*]

HEMOROIDECTOMÍE *s.f.* rezecție chirurgicală a hemoroizilor. [pron. *-ro-i-.* gen. *-iei.* / cf. fr. *hémoroïdectomie*]

HEMOROÍZI *s.m.pl.* tumori varicoase formate prin dilatarea vinelor anusului și ale rectului. [pron. *-ro-izi.* sg. *hemoroid.* / < fr. *hémorroïdes*, cf. gr. *haima* — sînge, *rhein* — a curge]

HEMOSPERMÍE *s.f.* hematospermie. [gen. *-iei.* / < fr. *hémospermie*]

HEMOSTÁTIC, -Ă *adj., s.n.* (medicament) care oprește o hemoragie. [cf. fr. *hémostatique*]

HEMOSTÁZĂ *s.f.* oprire a unei hemoragii, în special în timpul unei operații. [< fr. *hémostase*, cf. gr. *haima* — sînge, *stasis* — oprire]

HEMOTERAPÍE *s.f.* tratament al unei boli prin transfuzii de sînge; hematoterapie. [< fr. *hémothérapie*, cf. gr. *haima* — sînge, *therapeia* — tratament]

HEMOTORÁX *s.n. (med.)* acumulare de sînge în cavitatea pleurală. [< fr. *hémotorax*, cf. gr. *haima* — sînge, *thorax* — torace]

HEMOTOXÍE *s.f. (biol.)* otrăvire a sîngelui. [< fr. *hémotoxie*]

HEMOTOXÍNĂ *s.f.* substanță care exercită o acțiune nocivă asupra globulelor roșii, deosebindu-se de hemolizină prin absența specificității. [gen. *-iei.* / < fr. *hémotoxine*, cf. gr. *haima* — sînge, *toxikon* — otravă]

HEMOTRÓP, -Ă *adj. (despre virusuri)* care se fixează de predilecție pe celulele sanguine. [< fr. *hémotrope*, cf. gr. *haima* — sînge, *tropein* — a întoarce]

HEMOVACCINÁRE *s.f.* inoculare sub dermă de sînge sau de plasmă sanguină. [pron. *-vac-ci-.* / după fr. *hemovaccination*]

HENDIÁDĂ *s.f. (lit.)* figură de stil care constă în înlocuirea unui substantiv însoțit de un atribut prin două substantive; înlocuire a unui atribut adjectival cu unul substantival. [pron. *-di-a-.* / < fr., lat., gr. *hendiadys*]

HENOTEÍSM *s.n.* formă de religie în care credincioșii se închină unui singur zeu, fără a exclude existența altora. [pron. *-te-ism.* / < fr. *hénothéisme*, germ. *Henotheismus*, cf. gr. *heis, henos* — unu, *theos* — zeu]

HÉNRY *s.m. (fiz.)* unitate de inductanță electrică, egală cu inductanța unei spire îmbrățișate de un flux magnetic propriu de un weber cînd spira e parcursă de un curent de un amper. [pl. invar. / < fr., engl. *henry*, cf. *Henry*, fizician american]

HENRIMÉTRU *s.n. (fiz.)* aparat de măsurat inductanța electrică. [< fr. *henrymètre*]

HENT *s.n.* atingere cu mîna a mingii la fotbal. [< engl. *hands*]

HEORTOLOGÍE *s.f. (liv.)* studiu asupra sărbătorilor grecești. [pron. *-he-or-.* gen. *-iei.* / < fr. *héortologie*, cf. gr. *heorte* — sărbătoare, *logos* — studiu]

HEPÁR *s.n. (anat.)* ficat. ● extract de ficat, cu acțiune de stimulare a hematopoiezei și de regenerare a celulei hepatice. [nume comercial, cf. gr. *hepar* — ficat]

HEPARÍNĂ *s.f.* substanță cu acțiune anticoagulantă, folosită în tratamentul infarctului miocardic, tromboflebitelor etc. [< fr. *héparine*]

HEPARINEMÍE *s. f.* prezența heparinei în sînge. [gen. *-iei.* / < fr. *héparinémie*]
HEPARINURÍE *s. f.* prezența heparinei în urină. [gen. *-iei.* / < fr. *héparinurie*]
HEPAT- v. hepato-.
HEPATALGÍE *s. f. (med.)* durere de ficat. [gen. *-iei.* / < fr. *hépatalgie*, cf. gr. *hepar* — ficat, *algos* — durere]
HEPATECTOMÍE *s. f.* rezecție chirurgicală a unei părți a ficatului. [gen. *-iei.* / < fr. *hépatectomie*]
HEPÁTIC, *-Ă adj.* referitor la ficat; de (la) ficat, al ficatului. [cf. fr. *hépatique*, cf. gr. *hepatikos* < *hepar* — ficat]
HEPATICÉE *s. f. pl.* familie de plante criptogame cu frunze numai de o parte a tulpinii sau fără frunze; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < lat. *hepaticeae*]
HEPATICOTOMÍE *s. f. (med.)* incizie a canalului hepatic făcută în scopul înlăturării calculilor biliari. [gen. *-iei.* / < fr. *hépaticotomie*]
HEPATÍTĂ *s. f. (med.)* afecțiune inflamatorie a ficatului. O ~ *epidemică* = hepatită cauzată de un virus. [pl. *-te.* / < fr. *hépatite*, cf. fr. *hepar* — ficat]
HEPATIZÁȚIE *s. f. (med.)* leziune a unui țesut care îi dă aspectul și consistența ficatului. [gen. *-iei.* / < fr. *hépatisation*]
HEPATO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) ficat", „de ficat", „hepatic". [var. *hepat-.* / < fr. *hépato-*, cf. gr. *hepar, hepatos* — ficat]
HEPATOCÉL *s. n. (med.)* hernie a ficatului. [< fr. *hépatocèle*, cf. gr. *hepar* — ficat, *kele* — hernie]
HEPATOCÍT *s. n. (anat.)* celulă hepatică. [cf. gr. *hepar* — ficat, *kytos* — celulă]
HEPATOGÉN, *-Ă adj.* de origine hepatică, generat de ficat. [< fr. *hépatogène*]
HEPATOGRAFÍE *s. f. (med.)* radiografie a ficatului, făcută cu ajutorul unei substanțe de contrast. [gen. *-iei.* / < fr. *hépatographie*, cf. gr. *hepar* — ficat, *graphein* — a scrie]
HEPATÓLOG, *-Ă s. m. f.* specialist în hepatologie. [< it. *epatologo*]
HEPATOLÓGIC, *-Ă adj.* referitor la hepatologie. [cf. fr. *hépatologique*]
HEPATOLOGÍE *s. f.* disciplină medicală care se ocupă cu studiul ficatului. [gen. *-iei.* / < fr. *hépatologie*]
HEPATÓM *s. n.* tumoare hepatică. [pl. *-oame.* / < fr. *hépatome*]
HEPATOMEGALÍE *s. f.* mărire a ficatului. [gen. *-iei.* / < fr. *hépatomégalie*, cf. gr. *hepar* — ficat, *megas* — mare]
HEPATOPATÍE *s. f.* nume generic al bolilor ficatului. [gen. *-iei.* / < fr. *hépatopathie*, cf. gr. *hepar* — ficat, *phatos* — boală]
HEPATOPEXÍE *s. f. (med.)* fixare chirurgicală a unui ficat deplasat. [gen. *-iei.* / < fr. *hépatopexie*]
HEPATOPTÓZĂ *s. f. (med.)* ptoză a ficatului. [< fr. *hépatoptôse*, cf. gr. *hepar* — ficat, *ptosis* — cădere]
HEPATORAFÍE *s. f.* sutură a unei răni a ficatului. [gen. *-iei.* / < fr. *hépatorrhaphie*]
HEPATORAGÍE *s. f.* hemoragie hepatică. [gen. *-iei.* / < fr. *hépatorragie*]
HEPATOSTOMÍE *s. f. (med.)* practicarea operatorie a unei derivații biliare. [gen. *-iei.* / < fr. *hépatostomie*]
HEPATOTOMÍE *s. f. (med.)* incizie chirurgicală a ficatului. [gen. *-iei.* / < fr. *hépatotomie*]
HEPATOTOXEMÍE *s. f. (med.)* intoxicație de origine hepatică. [gen. *-iei.* / < fr. *hépatotoxémie*]
HEPATOTOXÍNĂ *s. f.* toxină exogenă sau endogenă cu efect nociv asupra ficatului. [< fr. *hépatotoxine*]
HEPATOTRÓP, *-Ă adj. (despre virusuri)* care are afinitate pentru ficat, care se fixează la ficat [< fr. *hépatotrope*, cf. gr. *hepar* — ficat, *tropein* — a întoarce]
HEPTA- element prim de compunere savantă cu semnificația „șapte", „de șapte ori". [< fr., gr. *hepta* — șapte]
HEPTACÓRD *s. n.* liră cu șapte coarde, la vechii greci. [< fr. *heptacorde*, cf. gr. *hepta* — șapte, lat. *corda* — coardă]
HEPTAÉDRIC, *-Ă adj.* în formă de heptaedru. [pron. *-ta-e-.* / < fr. *heptaédrique*]
HEPTAÉDRU *s. n.* poliedru cu șapte fețe. [pron. *-ta-e-.* / < fr. *heptaèdre*, cf. gr. *hepta* — șapte, *hedra* — față]
HEPTAGÓN *s. n.* poligon cu șapte laturi și cu șapte unghiuri. [< fr. *heptagone*, cf. gr. *hepta* — șapte, *gonia* — unghi]
HEPTAGONÁL, *-Ă adj.* în formă de heptagon. [< fr. *heptagonal*]
HEPTAMERÓN *s. n.* operă cuprinzînd povestirile unor evenimente în timp de șapte zile. [pl. *-oane, -uri.* / cf. germ. *Heptameron* < gr. *hepta* — șapte, *hemera* — zi]
HEPTAMÉTRU *adj., s. m.* (vers) de șapte picioare. [< fr. *heptamètre*, lat. *heptametrum* < gr. *heptametros* < *hepta* — șapte, *metron* — măsură]
HEPTÁN *s. n.* hidrocarbură saturată cu șapte atomi de carbon în moleculă. [< fr. *heptane*, cf. gr. *hepta* — șapte]
HEPTAOXÍD *s. m.* oxid care conține în moleculă șapte atomi de oxigen. [pron. *-ta-o-.* / cf. fr. *heptoxyde*]
HEPTARHÍE *s. f.* guvernare colegială a șapte persoane. [gen. *-iei.* / < fr. *heptarchie*]
HEPTASILÁB *adj., s. n.* (vers) alcătuit din șapte silabe. [< fr. *heptasyllabe*]
HEPTAVALÉNT, *-Ă adj. (despre elemente chimice)* care are valența 7. [< fr. *heptavalent*]
HEPTEMIMÉR, *-Ă adj. (despre cezură)* care se găsește după a șaptea jumătate de picior. [< fr. *hepthémimère*]
HEPTÓDĂ *s. f. (electr.)* tub electronic cu șapte electrozi. [< fr. *heptode*]
HERÁLD *s. m.* ofițer însărcinat cu organizarea sărbătorilor, a turnirelor medievale, a transmiterii declarațiilor de război etc. [< lat. t. *heraldus*]
HERÁLDIC, *-Ă adj.* referitor la heraldică, la blazoane. [cf. fr. *héraldique*]
HERÁLDICĂ *s. f.* disciplină auxiliară a istoriei care se ocupă cu studiul blazoanelor. [gen. *-cii.* / < fr. *héraldique*]
HERALDÍST *s. m.* specializat în heraldică. [< fr. *héraldiste*]
HERBÁR *s. n.* v. ierbar.
HERBORIZÁ *vb. I.* v. ierboriza.
HERBORIZÁRE *s. f.* v. ierborizare.
HERCÍNIC, *-Ă adj. (geol.)* care aparține unor formații orogenetice din paleogenul tîrziu. O *catenă ~ă* = lanț de munți formați în carbonifer, întinzîndu-se din Asia Centrală și traversînd Europa. [cf. fr. *hercynien*]
HÉRCULE *s. m. (liv.)* om voinic, robust. [< fr. *hercule*, cf. *Hercule*, erou legendar din antichitate]
HERCULEÁN, *-Ă adj.* asemenea lui Hercule; foarte puternic, voinic. [pron. *-le-an.* var. *erculean, -ă* adj. / < fr. *herculéen*]

HERÉDE *s. m.* v. e r e d e.
HEREDITÁR, -Ă *adj.* v. e r e d i t a r.
HEREDITÁTE *s. f.* v. e r e d i t a t e.
HÉRING *s. m.* pește marin asemănător cu scrumbia, care călătorește în grupuri mari. [< germ. *Hering*]
HERMAFRODÍT, -Ă *adj.* (om, animal, plantă) care are caracterele ambelor sexe ; bisexuat. [cf. fr. *hermaphrodite*, lat. *hermaphroditus*, gr. *hermaphroditos* < *Hermes*, zeul comerțului, și *Afrodita*, zeița iubirii la greci]
HERMAFRODITÍSM *s. n.* reunire a organelor sexuale de ambele sexe sau a anumitor caractere ale celor două sexe la același individ ; bisexualitate ; intersexualitate. [cf. fr. *hermaphrodisme*]
HERMANDÁD *s. n.* (*liv.*) asociație de orășeni în Spania evului mediu, constituită împotriva răufăcătorilor. [< fr., sp. *hermandad*, cf. sp. *hermano* — frate]
HÉRME *s. f. pl.* (*ant.*) stîlpi de piatră care se găseau de-a lungul drumurilor, la răspîntii și la intrarea în casele grecești, avînd săpat în partea de sus capul lui Hermes. [< fr. *hermès*, cf. *Hermes*, nume grecesc al zeului comerțului, protector al călătorilor]
HERMELÍNĂ *s. f.* hermină. [< germ. *Hermelin*]
HERMENEÚTIC, -Ă *adj.* referitor la hermeneutică, de hermeneutică. [var. *ermeneutic*, *-ă* adj. / < fr. *herméneutique*]
HERMENEÚTICĂ *s. f.* disciplină (considerată și artă) care se ocupă cu înțelegerea și interpretarea monumentelor, cărților și a textelor vechi. ● teorie a interpretării semnelor ca elemente simbolice ale unei culturi. [var. *ermeneutică* s. f. / < fr. *herméneutique*, cf. gr. *hermenentike* < *hermeneuein* — a interpreta, *hermeneus* — interpret]
HERMÉTIC, -Ă *adj.* v. e r m e t i c.
HERMETÍSM *s. n.* v. e r m e t i s m.
HERMINÁT, -Ă *adj.* asemănător herminei ; (*spec. ; despre păsări*) cu penajul alb mărginit cu negru la coadă și la aripi și negru mărginit cu alb la git. [cf. fr. *herminé*]
HERMÍNĂ *s. f.* animal carnivor din țările nordice, a cărui blană este albă și lucioasă iarna și cafenie-deschisă vara ; hermelină. ● blana acestui animal sau haina făcută din această blană. [< fr. *hermine*, cf. lat. *armenius* — șoarece armenesc]
HERNIÁR, -Ă *adj.* referitor la hernii. [pron. *-ni-ar.* / < fr. *herniaire*]
HERNÍE *s. f.* umflătură cauzată de ieșirea unui organ din cavitatea în care stă în mod normal ; (*spec.*) ieșire a intestinului subțire din peritoneu. [gen. *-iei.* / < fr. *hernie*, lat. *hernia*]
HERNIOTOMÍE *s. f.* (*med.*) operație reparatorie a unei hernii. [gen. *-iei.* / < fr. *herniotomie*]
HEROÍDĂ *s. f.* scrisoare în versuri în care își exprimă gîndurile și sentimentele un erou sau un personaj celebru. [pron. *-ro-i-.* / < fr. *héroïde*]
HEROÍNĂ *s. f.* (*med.*) stupefiant, derivat al morfinei. [pron. *-ro-i-.* / < fr. *héroïne*]
HEROINOMÁN, -Ă *s. m. f.* toxicoman care folosește heroina. [pron. *-ro-i-.* / < fr. *héroïnomane*]
HEROINOMANÍE *s. f.* toxicomanie cu heroină. [pron. *-ro-i-.* / < fr. *héroïnomanie*]
HEROSTRÁTIC, *adj. n. renume* ~ = renume rău. [cf. germ. *herostratisch* < *Herostrat*, personaj obscur din antichitate, care a incendiat templul Artemidei din Efes]
HÉRPES *s. n.* boală de piele manifestată prin apariția unor grupuri de băsicuțe cu lichid, localizate mai ales în jurul gurii, al nasului și al organelor genitale. [pl. *-suri.* / < fr., gr. *herpès*]
HERPÉTIC, -Ă *adj.* (*med.*) de natura herpesului. [< fr. *herpétique*]
HERPETIFÓRM, -Ă *adj.* (*med.*) cu aspect de herpes. [< fr. *herpétiforme*]
HERTZ *s. m.* (*fiz.*) unitate de măsură pentru frecvență, egală cu frecvența unei mișcări periodice a cărei perioadă este de o secundă ; ciclu (3). [pl. *-tzi.* scris și *hert.* / < fr. *hertz*, cf. *Hertz*, fizician german]
HERTZIÁN, -Ă *adj.* (*fiz.*) care se referă în undele electromagnetice radiofonice. O *undă ~ă* = undă electromagnetică care transmit semnalele radiofonice ; *cablu ~* = sistem de transmisie prin unde herțiene a mesajelor. [pron. *-ți-an*, scris și *herțian.* / cf. fr. *hertzien*]
HERȚ *s. m.* v. h e r t z.
HERȚIÁN, -Ă *adj.* v. h e r t z i a n.
HESPERÍDĂ *s. f.* fruct cărnos asemănător cu baca (cum are portocalul, lămîiul etc.). [< fr. *hespéridés*, cf. *Hesperide*, nimfe care păzeau grădina cu mere de aur dăruite de Geea Herei la nunta acesteia cu Zeus]
HESPERÓRNIS *s. m.* pasăre fosilă de apă, asemănătoare cu pinguinul actual, cu aripile reduse la două palete, care-i serveau la înot. [< fr. *hesperornis*, cf. gr. *hesperos* — de seară, *ornis* — pasăre]
HETAÍRĂ *s. f.* (*rar*) curtezană la vechii greci. [acc. și *-tăi-.* pl. *-re.* / cf. fr. *hétaïre*, gr. *hetaira*]
HETAIRÍSM *s. n.* denumire dată raporturilor sexuale extraconjugale ale bărbaților cu femei nemăritate ; condiția, obiceiurile hetairelor. [pron. *-ta-i-.* / cf. fr. *hétaïrisme*]
HETERO- element prim de compunere savantă cu semnificația „altul", „diferit". [var. *etero-.* / < fr. *hétéro-*, cf. gr. *heteros*]
HETEROAUXÍNĂ *s. f.* hormon asemănător auxinei, care accelerează creșterea plantelor. [< germ. *Heteroauxin*, cf. gr. *heteros* — altul, *auxein* — a crește]
HETEROCÁRP, -Ă *adj.* (*despre plante*) care prezintă heterocarpie. [< fr. *hétérocarpe*]
HETEROCARPÍE *s. f.* prezența de fructe heteromorfe la unele plante. [gen. *-iei.* / < fr. *hétérocarpie*, cf. gr. *heteros* — diferit, *karpos* — fruct]
HETEROCÉRC, -Ă *adj.* (*despre înotătoarea codală a unor pești ;* op. h o m o c e r c) cu lobi inegali, cel dorsal mai mare decît cel ventral. [< fr. *hétérocerque*, cf. gr. *heteros* — diferit, *kerkos* — coadă]
HETEROCÍCLIC, -Ă *adj.* (*despre compuși organici*) care are în ciclu, pe lîngă atomi de carbon, și atomi ai altor elemente. [< fr. *hétérocyclique*]
HETEROCLÍT, -Ă *adj.* v. e t e r o c l i t.
HETEROCROMÍE *s. f.* anomalie congenitală caracterizată prin colorarea diferită a irisurilor. [< fr. *hétérochromie*]
HETEROCROMOZÓM *s. m.* (*biol.*) cromozom sexual. [< germ. *Heterochromosom*]
HETERODÍNĂ *s. f.* montaj folosit în radiotehnică pentru producerea de bătăi prin interferența a două oscilații de frecvențe foarte apropiate. [var. *eterodină* s. f. / < fr. *hétérodyne*, cf. gr. *heteros* — altul, *dynamis* — forță]

HETERODÓNT, -Ă *adj.* *(despre unele animale)* care are dinții diferențiați (în incisivi, canini, premolari și molari). // *s. n. pl.* ordin de lamelibranhiate cu dinți diferențiați ; *(la sg.)* animal din acest ordin. [var. *eterodont, -ă* adj. / < germ. *hétérodont*, cf. gr. *heteros* — altul, *odous* — dinte]

HETERODÓX, -Ă *adj.* v. e t e r o d o x.

HETERODOXÍE *s. f.* v. e t e r o d o x i e.

HETEROFILÍE *s. f.* prezența unor frunze de forme diferite pe unul și același individ. [gen. *-iei.* / < fr. *hétérophyllie*, cf. gr. *heteros* — altul, *phyllon* — frunză]

HETEROFÓN, -Ă *adj.* v. e t e r o f o n.

HETEROFONÍE *s. f.* v. e t e r o f o n i e.

HETEROGÁM, -Ă *adj.* referitor la heterogamie. ● *(despre plante)* care are două sau mai multe feluri de flori. [<fr. *hétérogame*]

HETEROGAMÍE *s. f.* *(biol.)* fuziune totală a două elemente sexuale diferite ; anizogamie. [gen. *-iei.* / < fr. *hétérogamie*, cf. gr. *heteros* — altul, *gamos* — căsătorie]

HETEROGÉN, -Ă *adj.* v. e t e r o g e n.

HETEROGENÉZĂ *s. f.* v. e t e r o g e n e z ă.

HETEROGENÍE *s. f.* e t e r o g e n i e.

HETEROGENITÁTE *s. f.* v. e t e r o g e n i t a t e.

HETEROGONÍE *s. f.* *(biol.)* formarea a două sau trei tipuri de flori diferite din punctul de vedere al structurii androceului. ● alternarea între generații cu modalități diferite de reproducere sexuală. [gen. *-iei.* / < germ. *Heterogonie*, cf. gr. *heteros* — diferit, *gone* — căsătorie]

HETEROGRÉFĂ *s. f.* *(med.)* grefă[2] în care grefonul provine de la o altă specie; heteroplastie. [var. *eterografă* s. f. / < fr. *hétérogreffe*]

HETERÓMER, -Ă *adj.* *(biol.)* format din mai multe părți morfologice sau anatomice [< germ. *heteromer*, cf. gr. *heteros* — diferit, *meros* — parte]

HETEROMÓRF, -Ă *adj.* cu forme variate ; polimorf. ● *(despre substanțe)* care poate cristaliza în mai multe forme cristaline. [var. *eteromorf, -ă* adj. / < fr. *hétéromorphe*, cf. gr. *heteros* — altul, *morphe* — formă]

HETEROMORFÍE *s. f.* heteromorfism. [gen. *-iei.* / < fr. *hétéromorphie*]

HETEROMORFÍSM *s. n.* caracter heteromorf ; heteromorfie. [< fr. *hétéromorphisme*]

HETEROMORFÓZĂ *s. f.* *(med.)* înlocuire a unei porțiuni de organ distruse. [< fr. *hétéromorphose*]

HETERONIMÍE *s. f.* v. e t e r o n i m i e.

HETERONÓM, -Ă *adj.* v. e t e r o n o m.

HETERONOMÍE *s. f.* v. e t e r o n o m i e.

HETEROPLÁSTIC, -Ă *adj.* referitor la heteroplastie. [< fr. *hétéroplastique*]

HETEROPLASTÍE *s. f.* *(med.)* heterografă. [gen. *-iei.* / < fr. *hétéroplastie*]

HETEROPLAZÍE *s. f.* formare a unui țesut anormal în organism. [gen. *-iei.* / < fr. *hétéroplasie*, cf. gr. *heteros* — altul, *plassein* — a forma]

HETEROPROTEÍDE *s. f. pl.* substanțe organice compuse dintr-o parte proteică și una neproteică. [< fr. *hétéroprotéides*]

HETEROPTÉRE *s. f. pl.* *(zool.)* hemiptere. [< fr. *hétéroptères*, cf. gr. *heteros* — diferit, *pteron* — aripă]

HETEROSEXUÁL, -Ă *adj.* care prezintă heterosexualitate. [pron. *-xu-al.* / cf. fr. *hétérosexuel*]

HETEROSEXUALITÁTE *s. f.* sexualitate normală, atracție spre sexul opus. [cf. fr. *hétérosexualité*]

HETEROSFÉRĂ *s. f.* strat al atmosferei situat deasupra homosferei, în care predomină gazele ușoare (azotul, hidrogenul, heliul), dispuse neuniform. [var. *eterosferă* s. f. / < fr. *héterosphère*]

HETEROSTÍL, -Ă *adj.* *(despre flori)* care prezintă heterostilie. [< germ. *heterostyl*]

HETEROSTILÍE *s. f.* *(bot.)* prezența unor stiluri (I, 2) cu lungimi diferite în florile aceleiași specii. [gen. *-iei.* / < germ. *Heterostylie*]

HETERÓSIS *s. n.* v. h e t e r o z i s.

HETEROTAXÍE *s. f.* *(biol.)* dereglare a proprietăților fizice ale unui organ, care poate avea loc fie prin alterarea lui, fie fără aceasta. ● poziție anormală a unui organ. [gen. *-iei.* / < fr. *hétérotaxie*, cf. gr. *heteros* — altul, *taxis* — ordine]

HETEROTERAPÍE *s. f.* tratament al unei boli cu mijloace specifice alteia. [gen. *-iei.* / < fr. *hétérothérapie*, cf. gr. *heteros* — altul, *therapeia* — tratament]

HETEROTÉRM, -Ă *adj.* *(despre animale)* care prezintă heterotermie. [< germ. *heterotherm*]

HETEROTERMÍE *s. f.* proprietate a unor animale homeoterme de a-și pierde în timpul iernii posibilitatea reglării temperaturii corpului. [gen. *-iei.* / cf. gr. *heteros* — altul, *thermos* — cald]

HETEROTÍP, -Ă *adj.* v. e t e r o t i p.

HETEROTÓPIC, -Ă *adj.* referitor la heterotopie. [< fr. *hétérotopique*]

HETEROTOPÍE *s. f.* ectopie. [gen *-iei.* / < fr. *hétérotopie*]

HETEROTRANSPLÁNT *s. n.* transplant recoltat de la un alt individ. [< fr. *hétérotransplant*, cf. gr. *heteros* — altul + *transplant*]

HETEROTRÓF, -Ă *adj.* *(despre un organism)* care nu-și poate produce singur substanțele de care are nevoie. [var. *eterotrof, -ă* adj. / < fr. *hétérotrophe*, cf. gr. *heteros* — altul, *trophe* — hrană]

HETEROTROFÍE *s. f.* mod de nutriție a organismelor heterotrofe. [gen. *-iei.* var. *eterotrofie* s. f. / < fr. *hétérotrophie*]

HETEROZIGÓT *s. m.* organism hibrid provenind din părinți diferiți în ceea ce privește constituția genetică. [< fr. *hétérozygote*, cf. gr. *heteros* — altul, *zygon* — pereche]

HETERÓZIS *s. n.* sistem special de hibridare între două soiuri de plante sau rase de animale cu ereditate diferită, având ca rezultat indivizi cu calități deosebite și cu o productivitate excepțională. [var. *heterosis* s. n. < fr. *hétérosis*]

HETTANGIÁN *s. n.* primul (după unii cercetători, al doilea) etaj al jurasicului inferior (lias). // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-gi-an.* / < fr. *hettangien*]

HEVÉA *s. f.* arbore exotic din regiunile tropicale, înalt și lipsit de ramuri la partea inferioară, din care se extrage cauciucul. [pl. *-ale.* / < fr. *hévéa*]

HEXA- element prim de compunere savantă cu semnificația „șase", „de șase ori". [< fr., gr. *hexa-* < *kex* — șase]

HEXACORALIÉRI *s. m. pl.* subclasă de polipi coralieri având în jurul gurii șase tentacule. [< fr. *hexacoralliaires*]

HEXACÓRD *s. n.* **1.** liră cu șase coarde la vechii greci. **2.** șase trepte ale unei scări muzicale dispuse una după alta. [< fr. *hexacorde*, cf. gr. *hexachordos*]

HEXAÉDRIC, -Ă *adj.* în formă de hexaedru. [< fr. *hexaédrique*]

HEXAÉDRU *s. n.* poliedru cu șase fețe. [pron. *-xa-e-*. var. *exaedru* s. n. / < fr. *hexaèdre*, cf. gr. *hex* — șase, *hedra* — latură]

HEXAGÓN *s. n.* poligon cu șase laturi și cu șase unghiuri. [var. *exagon* s. n. / cf. fr. *hexagone*, lat. *hexagonus* < gr. *hex* — șase, *gonia* — unghi]

HEXAGONÁL, -Ă *adj.* în formă de hexagon. [cf. fr. *hexagonal*]

HEXAGRÁMĂ *s. f.* *(lit.)* reunire a șase litere. [< fr. *hexagramme*, cf. gr. *hex* — șase, *gramma* — literă]

HEXAMETILENTETRAMÍNĂ *s. f.* substanță chimică folosită ca antiseptic în infecțiile renale și intestinale și în industria rășinilor sintetice ; urotropină. [< fr. *hexaméthylènetétramine*]

HEXAMÉTRU *s. m.* vers dactilic de șase picioare, folosit în poezia epică. [var. *exametru* s. m. / < fr. *hexamètre*, cf. lat. *hexameter* < gr. *hex* — șase, *metron* — măsură]

HEXAMOTÓR *adj., s. n.* (avion) cu șase motoare. [cf. fr. *hexamoteur*]

HEXÁN *s. n.* hidrocarbură acilică saturată, cu șase atomi de carbon în moleculă. [< fr. *hexane*]

HEXAPÓD, -Ă *adj.* *(despre animale)* care are șase picioare. // *s. n. pl.* clasă de insecte cu șase picioare ; *(p. ext.)* denumire a clasei insectelor. *(la sg.)* insectă din această clasă. [< fr. *hexapode(s)*, cf. gr. *hex* — șase, *pous* — picior]

HEXAREACTÓR *adj., s. n.* (avion) propulsat de șase turboreactoare. [pron. *-re-ac-*. / cf. fr. *hexaréacteur*]

HEXASILÁB *adj., s. n.* (vers) alcătuit din șase silabe. [< fr. *hexasyllabe*]

HEXASTÍH *adj.* compus din șase versuri. [< fr. *hexastique*, cf. gr. *hex* — șase, *stichos* — vers]

HEXASTÍL *s. n.* templu grecesc cu șase coloane în față. [cf. fr. *hexastyle* < gr. *hexa* — șase, *stylos* — coloană]

HEXAVALÉNT, -Ă *adj.* *(despre elemente)* care are valența 6. [< fr. *hexavalent*, cf. gr. *hex* — șase, lat. *valere* — a valora]

HEXÓDĂ *s. f.* *(electr.)* tub electronic cu șase electrozi. [pl. *-de*. / < fr. *hexode*]

HEXÓZĂ *s. f.* *(chim.)* monozaharidă cu șase atomi de carbon (glucoza, galactoza, fructoza). [< fr. *hexose*]

HIACÍNT *s. n.* varietate roșie de zircon, piatră semiprețioasă de culoare roșie sau portocalie. [pron. *-hi-a-*. / < fr. *hyacinthe*, cf. gr. *hyakinthos*]

HIACÍNT *s. m.* v. i a c i n t.

HIÁDĂ *s. f.* divinitate, nimfă a norilor încărcați de ploaie. [pron. *hi-a-*. / < gr. *Hyades*, numele celor șapte stele din capul constelației Taurului, care prevestesc ploaie]

HIAL- v. h i a l o -.

HIALÍN, -Ă *adj.* *(rar)* transparent, incolor, asemănător cu sticla. [pron. *hi-a-*. / < fr. *hyalin*, cf. gr. *hyalos* — sticlă]

HIALINÓZĂ *s. f.* *(med.)* transformare patologică a substanței fundamentale a țesutului conjunctiv într-o masă sticloasă. [pron. *hi-a-*. / < fr. *hyalinose*]

HIALÍT *s. n.* v. h i a l i t ă.

HIALÍTĂ *s. f.* 1. varietate de opal care are transparență. 2. sticlă neagră de Boemia. 3. inflamație a corpului vitros. [pron. *hi-a-*. var. *hialit* s. n. / < germ. *Hyalit*, cf. gr. *hyalos* — sticlă, cuarț]

HIALO- element de compunere savantă cu semnificația „sticlă", „transparent ca sticla", „vitros", „sticlos". [pron. *hi-a-*. var. *hial-* / < fr. *hyalo-*, cf. gr. *hyalos* — piatră transparentă, ambră]

HIALOGRÁF *s. n.* 1. instrument de gravat sticlă. 2. instrument cu dispozitiv reglabil și părți transparente, servind pentru a desena mecanic perspectiva. [< fr. *hyalographe*]

HIALOGRAFÍE *s. f.* 1. arta de a desena cu ajutorul hialografului. 2. arta gravării pe sticlă. [gen. *-iei*. / < fr. *hyalographie*]

HIALOÍD, -Ă *adj.* *(liv.)* sticlos, vitros. O *umoare ~ă* = corp vitros ; *membrană ~ă* = membrană care conține umoare hialoidă. [pron. *-lo-id*. / < fr. *hyaloïde*]

HIALOPLÁSMĂ *s. f.* ectoplasmă *(1)*. [pron. *hi-a-*. / < fr. *hyaloplasme*]

HIÁT *s. n.* 1. întâlnire a două vocale care nu formează un diftong (așezate una la sfârșitul unui cuvânt sau al unei silabe, iar cealaltă la începutul cuvântului sau al silabei următoare). 2. *(anat.)* spațiu sau deschidere marcată de obicei într-o structură unică. ● pauză, gol. [pron. *hi-at*. var. *hiatus* s. n. / < fr. *hiatus*, lat. *hiatus*, cf. *hiare* — a căsca]

HIATÁL, -Ă *adj.* referitor la hiat. [pron. *hi-a-*. / < fr. *hiatal*]

HIÁTUS *s. n.* v. h i a t.

HIBERNÁ *vb. I. intr.* *(despre animale)* a fi în hibernare. [< fr. *hiberner*, cf. lat. *hibernare* — a petrece iarna]

HIBERNÁCUL *s. n.* *(bot.)* mugure metamorfozat și caduc, care constituie organul de rezistență (de iernare) al unor plante acvatice. [< germ. *Hibernakel*]

HIBERNÁL, -Ă *adj.* *(rar)* de iarnă. [cf. fr. *hibernal*]

HIBERNÁRE *s. f.* 1. faptul de a hiberna ; stare de viață latentă a unor animale în timpul iernii ; hibernație. O ~ *artificială* = hibernoterapie. 2. *(fig.)* inactivitate, lenevire. [< *hiberna*]

HIBERNÁȚIE *s. f.* hibernare. [gen. *-iei*. / < fr. *hibernation*, lat. *hibernatio*]

HIBERNOTERAPÍE *s. f.* folosire a hibernației artificiale în scop terapeutic. [gen. *-iei*. / < fr. *hibernothérapie*, cf. lat. *hibernare* — a ierna, gr. *therapeia* — tratament]

HIBÍSCUS *s. m.* *(bot.)* arbore tropical din familia malvaceelor, cu flori frumoase. [< fr. *hibiscus*]

HIBRÍD, -Ă *adj.* 1. *(despre organisme ; adesea s.)* rezultat din încrucișarea a doi indivizi cu ereditate diferită ; metis. 2. *(despre idei, fapte etc.)* format din elemente luate la întâmplare ; disparat. [var. *ibrid*, *-ă* adj. / < fr. *hybride*, cf. lat. *hybrida*]

HIBRIDÁ *vb. I. tr.* a încrucișa prin hibridare (două plante, două specii etc.). [cf. fr. *hybrider*]

HIBRIDÁRE *s. f.* încrucișare sexuată sau vegetativă a doi indivizi cu ereditate diferită ; hibridație ; hibridizare. [< *hibrid*, după fr. *hybridation*]

HIBRIDÁȚIE *s. f.* hibridare. [gen. *-iei*. / < fr. *hybridation*]

HIBRIDITÁTE *s. f.* caracterul a tot ceea ce este hibrid. [cf. fr. *hybridité*]

HIBRIDIZÁ *vb. I. tr.* a hibrida. [< germ. *hybridisieren*]

HIBRIDIZÁRE *s. f.* hibridare. [< *hibridiza*]

HÍCORI *s. n.* arbore asemănător nucului care crește în America de Nord ; lemnul acestui arbore. [pl. invar. / < fr. *hickory*]

HID- v. h i d r o-.
HIDALGÍE *s. f. (hispanism ; liv.)* noblețe, boierie. [< sp. *hidalguia*]
HIDÁLGO *s. m. (rar)* calitatea și rangul unui hidalgo ; nobil spaniol. [< sp., fr. *hidalgo*, cf. sp. *hijo de algo* — fiu al cuiva, al unei personalități]
HIDARTRÓZĂ *s. f.* îngrămădire de lichide seroase într-o articulație. [< fr. *hydarthrose*, cf. gr. *hydor* — apă, *arthron* — articulație]
HIDÁTIC *adj. n. chist* ~ = pungă de forma unei vezicule cu un conținut lichid, care se formează în unele organe. [< fr. *hydatique*]
HIDATÍDĂ *s. f. (zool.)* formă larvară a teniei echinococ. [< fr. *hydatide*, cf. gr. *hydatis* — picătură de apă]
HIDATIDÓZĂ *s. f. (med.)* echinococoză. [< fr. *hydatidose*]
HIDÓS, -OÁSĂ *adj.* foarte urît ; slut, hid. [< fr. *hideux*]
HIDR- v. h i d r o-.
HIDRACÍD *s. m.* acid format din combinarea hidrogenului cu un alt corp simplu. [< fr. *hydracide*]
HIDRADENÓM *s. n. (med.)* adenom sudoripar. [pl. *-oame*. / < fr. *hidradénome*, cf. gr. *hidros* — sudoare, *aden* — glandă]
HIDRAGÓG, -Ă *adj., s. n.* purgativ puternic. [< fr. *hydragogue*, cf. gr. *hydor* — apă *agogos* — aducător]
HIDRAMNIÓS *s. n. (med.)* exces de lichid amniotic. [< fr. *hydramnios*]
HIDRÁNT *s. n.* dispozitiv de închidere și de deschidere a apei din conducte sub presiune, la care se pot adapta unul sau mai multe furtunuri. [pl. *-nte*, *-nturi*, (s. m.) *-nți*. / < germ. *Hydrant*]
HIDRARGÍR *s. n.* mercur. [< fr. *hydrargyre*, lat. *hydrargyrum*, cf. gr. *hydor* — apă, *argyros* — argint]
HIDRARGIRÍSM *s. n.* intoxicație cu vapori sau săruri de mercur. [< fr. *hydrargyrisme*]
HIDRARGIRÓZĂ *s. f. (med.)* boală datorită intoxicării cu mercur, care se manifestă prin inflamația și hemoragia gingiilor, dureri și contracții ale membranelor, tulburări psihice etc. [< fr. *hydrargyrose*]
HIDRÁT *s. m.* compus chimic anorganic care conține molecule de apă. O ~*ți de carbon* = compuși organici formați din carbon, hidrogen și oxigen, care servesc în corpul animalelor ca sursă de energie ; zaharuri. [cf. fr. *hydrate*]
HIDRATÁ *vb. I. refl. (despre substanțe chimice)* a se combina cu apa. ● a absorbi apa în interiorul său prin adeziune. [cf. fr. *hydrater*]
HIDRATÁBIL, -Ă *adj.* care se poate hidrata. [cf. fr. *hydratable*]
HIDRATÁT, -Ă *adj. (despre substanțe chimice)* care s-a combinat cu apa. O *(despre corpuri solide)* îmbibat cu apă. [cf. fr. *hydraté*]
HIDRATÁNT, -Ă *adj* care hidratează. O *loțiune* ~*ă* = loțiune folosită în cosmetică pentru a reda epidermei conținutul său în apă. [cf. fr. *hydratant*]
HIDRATÁRE *s. f.* acțiunea de a hidrata și rezultatul ei. ● *(med.)* introducere de apă în organism în caz de hemoragii, vărsături etc. ● *(biol.)* creșterea cantității de apă din organismele vegetale. [< *hidrata*]
HIDRAÚLIC, -Ă *adj.* care este mișcat de apă. ● care conduce, care scoate apa. ● *var* ~ = var obținut prin arderea marnelor, având proprietatea de a se întări în apă și putînd fi întrebuințat astfel în locul cimentului. [pron. *-dra-u-*. / cf. fr. *hydraulique*, lat. *hydraulicus*]
HIDRAÚLICĂ *s. f.* disciplină care studiază mecanica lichidelor și aplicarea lor în tehnică. [cf. fr. *hydraulique*, germ. *Hydraulik* < gr. *hydor* — apă, *aulos* — țeavă]
HIDRAZÍDĂ *s. f.* substanță cristalină incoloră, solubilă în apă, cu acțiune bacteriostatică puternică. [< fr. *hydrazide*, nume comercial]
HIDRAZINĂ *s. f.* compus organic bazic, combinație a azotului cu hidrogenul. [< fr. *hydrazine*]
HIDRAZOBENZÉN *s. n.* derivat al hidrazinei, care se prezintă sub formă de cristale incolore cu miros de camfor. [< fr. *hydrazobenzène*]
HIDRAZÓNĂ *s. f.* nume dat unor compuși ai glucidelor cu hidrazinele. [< fr. *hydrazone*]
HÍDRĂ *s. f.* **1.** *(mit.)* șarpe fabulos, închipuit cu șapte capete care creșteau la loc după ce erau tăiate și despre care legenda spune că a fost răpus de Hercule. ● *(fig.)* nenorocire, rău care crește inevitabil. ● numele unei constelații. **2.** animal celenterat care trăiește pe fundul apelor dulci și se fixează cu ajutorul unui disc. [var. *idră* s. f. / < fr. *hydre*, lat. *hydra*]
HIDREMÍE *s. f. (med.)* creștere anormală a cantității de apă din sînge. [gen. *-iei*. / < fr. *hydrémie*, cf. gr. *hydor* — apă, *haima* — sînge]
HIDRIATRÍE *s. f. (med.)* tratament bazat pe utilizarea apelor. [pron. *-dri-a-*, gen. *-iei*. / < fr. *hydriatrie*, cf. gr. *hydor* — apă, *iatreia* — vindecare]
HÍDRIC, -Ă *adj.* referitor la apă ; *(despre un regim alimentar)* care se compune numai din apă (sau ceaiuri, zeamă de fructe). [< fr. *hydrique*, cf. gr. *hydor* — apă]
HIDRÍE *s. f. (ist.)* vas mare de argilă arsă sau de metal în formă de pară răsturnată, cu trei mînere, folosit în antichitate. [< fr. *hydrie*, lat., gr. *hydria*]
HIDRO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(de) apă", „hidric", „apos", sau, în terminologia chimiei, „(care conține) hidrogen". [var. *hid-*, *hidr-*. / < fr. *hydro-*, cf. gr. *hydor* — apă]
HIDRÓA *s. f. (med.)* erupție veziculoasă. [< fr. *hydroa*]
HIDROACÚSTICĂ *s. f.* ramură a acusticii care se ocupă cu producerea și propagarea sunetelor în apă. [pron. *-dro-a-*. / < fr. *hydroacoustique*]
HIDROAMELIORATÍV, -Ă *adj.* destinat pentru hidroameliorații. [pron. *-dro-a-me-li-o-*. [< fr. *hydroamélioratif*]
HIDROAMELIORATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care se ocupă cu hidroameliorațiile. [pron. *-dro-a-me-li-o-*. / cf. fr. *hydroaméliorateur*]
HIDROAMELIORÁȚIE *s. f. (de obicei la pl.)* ansamblu de lucrări hidrotehnice de ameliorare a solului pentru a obține producții agricole mari. [gen. *-iei*. / < fr. *hydroamélioration*]
HIDROARHEOLOGÍE *s. f.* disciplină care studiază felul de viață și cultura popoarelor vechi pe baza descoperirilor făcute prin săpături sub apă. [gen. *-iei*. / < fr. *hydroarchéologie*]
HIDROAUTOMÁT *s. n.* aparat care realizează ridicarea apei la o înălțime oarecare fără ajutorul pompelor. [et. incertă]

HIDROAVIAȚIE *s. f.* ramură a aeronauticii care se ocupă cu studiul hidroavioanelor. ● aviație dotată cu hidroavioane. [gen. *-ici.* / ≺ fr. *hydroaviation*]

HIDROAVIÓN *s. n.* avion echipat cu dispozitive care îi permit să se mențină pe apă ; hidroplan. [≺ fr. *hydroavion*]

HIDROBÁZĂ *s. f.* bază pentru hidroavioane. [≺ fr. *hydrobase*]

HIDROBICICLÉTĂ *s. f.* ambarcațiile care se pune în mișcare printr-un mecanism cu pedale. [cf. fr. *hydrobicyclette*]

HIDROBIOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în hidrobiologie. [pron. *-bi-o-.* / ≺ *hidrobiologie*]

HIDROBIOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la hidrobiologie. [pron. *-bi-o-.* / ≺ *hidrobiologie*]

HIDROBIOLOGÍE *s. f.* ramură a biologiei care studiază viața animală și vegetală din mediul acvatic. [pron. *-bi-o-.* gen. *-iei.* / ≺ fr. *hydrobiologie*]

HIDROBIÓN *s. n.* vas din lemn sau. din tablă folosit pentru transportul peștilor vii. [pron. *-bi-on.* pl. *-oane.* / cf. gr. *hydor* — apă, *bios* — viață]

HIDROBÚZ *s. n.* ambarcațiie de mic tonaj care face transporturi de pasageri de-a lungul coastei mării. [≺ *hidro-* + *(auto)buz*]

HIDROCARBONÁT *s. m.* hidrat de carbon. [cf. fr. *hydrocarbonate*]

HIDROCARBÚRĂ *s. f.* compus organic alcătuit din carbon și hidrogen. [≺ fr. *hydrocarbure*]

HIDROCAUCIÚC *s. n.* produs obținut prin hidrogenarea cauciucului. [≺ fr. *hydrocaoutchouc*]

HIDROCEFÁL, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de hidrocefalie. [≺ fr. *hydrocéphale*]

HIDROCEFALÍE *s. f.* boală manifestată printr-o îngrămădire de lichid seros în membranele creierului ; hidropizie encefalică. [gen. *-iei.* / ≺ fr. *hydrocéphalie*, cf. gr. *hydor* — apă, *kephale* — cap]

HIDROCÉL *s. n.* *(med.)* hidropizie a scrotului. [≺ fr. *hydrocèle*, cf. gr. *hydor* — apă, *kele* — hernie]

HIDROCELULÓZĂ *s. f.* compus obținut din celuloză sub acțiunea acizilor. [≺ fr. *hydrocellulose*]

HIDROCENTRÁLĂ *s. f.* centrală electrică în care energia electrică se obține prin transformarea energiei hidraulice. [cf. fr. *hydrocentrale*, rus. *ghidrotențrali* ≺ gr. *hydor* — apă, *kentron* — centru]

HIDROCÉNTRU *s. n.* regiune geografică bogată în ape și în energie hidraulică. [≺ fr. *hydrocentre*]

HIDROCHIMÍE *s. f.* disciplină care studiază proprietățile chimice ale apelor. [gen. *-iei.* / cf. fr. *hydrochimie*]

HIDROCHIMÍST, -Ă *s. m. f.* specialist în hidrochimie. [cf. fr. *hydrochimiste*]

HIDROCHINÓNĂ *s. f.* substanță chimică organică obținută prin reducerea chinonei, folosită ca revelator fotografic. [≺ fr. *hydroquinone*]

HIDROCICLÓN *s. n.* *(tehn.)* dispozitiv de sortare a materialelor granulare asemănător cu un ciclon, în care separarea granulelor se face sub acțiunea forței centrifuge, exercitată de un curent de apă. [≺ fr. *hydrocyclone*]

HIDROCINEMÁTICĂ *s. f.* ramură a hidrodinamicii care studiază mișcarea fluidelor, independent de forțele care se exercită asupra lor. [gen. *-ii.* / ≺ fr. *hydrocinématique*]

HIDROCÓR, -Ă *adj., s. f.* (plantă) la care fructele sau semințele sînt răspîndite prin intermediul apei. [cf. gr. *hydor* — apă, *chorein* — a se deplasa]

HIDROCORÍE *s. f.* mod de răspîndire a plantelor hidrocore. [gen. *-iei.* / ≺ fr. *hydrochorie*]

HIDROCORTIZÓN *s. n.* *(biol.)* hormon al corticosuprarenalei la om, cu proprietăți antiinflamatorii și metabolice. [≺ fr. *hydrocortisone*]

HIDROCOSMÉTICĂ *s. f.* ramură a cosmeticii avînd ca obiect îngrijirea sănătății și a frumuseții prin folosirea apei și a preparatelor cosmetice pe bază de apă. [gen. *-cii.* / cf. fr. *hydrocosmétique*]

HIDROCULTÚRĂ *s. f.* metodă de cultură a plantelor (mai ales industriale) în soluții nutritive, renunțîndu-se la pămînt ; cultivare a plantelor prin menținerea rădăcinilor în apă ; cultură de apă ; hidroponică. [cf. fr. *hydroculture*, it. *idrocultura*, germ. *Hydrokultur*]

HIDROCUTÁRE *s. f.* *(med.)* sincopă cu pierderea cunoștinței și oprirea respirației la persoane sensibile ca urmare a contactului brusc cu apa rece. [după fr. *hydrocution*]

HIDRODINÁMIC, -Ă *adj.* referitor la hidrodinamică. [cf. fr. *hydrodynamique*]

HIDRODINÁMICĂ *s. f.* ramură a hidromecanicii care studiază legile mișcării lichidelor ; dinamica fluidelor. [≺ fr. *hydrodynamique*, cf. gr. *hydor* — apă, *dynamis* — forță]

HIDROEJECTÓR *s. n.* ejector hidraulic. [≺ fr. *hydro-éjecteur*]

HIDROELÉCTRIC, -Ă *adj.* care transformă energia hidraulică în energie electrică. ◊ *centrală ~ă* = hidrocentrală. [cf. fr. *hydro-électrique*]

HIDROELEVATÓR *s. n.* dispozitiv folosit pentru eliminarea noroiului din săpăturile executate prin procedee de hidromecanizare ; elevator hidraulic. [≺ fr. *hydro-élévateur*]

HIDROENERGÉTIC, -Ă *adj.* referitor la energia produsă cu ajutorul apei. [pron. *-dro-e-.* / ≺ fr. *hydroénergétique*]

HIDROFÁN *s. n.* varietate de opal, ușoară și poroasă. [≺ fr. *hydrophane*]

HIDROFÁUNĂ *s. f.* faună acvatică. [cf. fr. *hydrofaune*, it. *idrofauna*]

HIDROFÍL, -Ă *adj.* cu afinitate pentru apă, care se îmbibă ușor cu apă. // *adj., s. f.* (plantă) la care polenizarea se face prin intermediul apei. [cf. fr. *hydrophile*, cf. gr. *hydor* — apă, *philos* — prieten]

HIDROFILÍE *s. f.* proprietate a unei substanțe sau a unei plante de a fi hidrofilă. [gen. *-iei.* / ≺ fr. *hydrophilie*]

HIDROFILIZÁ *vb. I. tr.* a trata un material pentru a deveni hidrofil. [cf. it. *idrofilizzare*]

HIDROFILIZÁRE *s. f.* operația de tratare a unui material pentru a deveni hidrofil. [≺ *hidrofiliza*]

HIDROFÍTĂ *adj., s. f.* (plantă) care crește în apă (dulce sau sărată). [≺ fr. *hydrophyte*, cf. gr. *hydor* — apă, *phyton* — plantă]

HIDROFÓB, -Ă *adj.* care nu intră niciodată în combinații cu apa. ● *(despre plante)* care nu se poate dezvolta într-un mediu cu prea multă umezeală. // *adj., s. m. f.* (suferind) de hidrofobie *(2)*. [≺ fr. *hydrophobe*, cf. gr. *hydor* — apă, *phobos* — frică]

HIDROFOBÍE *s. f.* 1. proprietate a unei substanțe de a fi hidrofobă. 2. teamă mor-

bidă de apă (manifestată ca simptom al turbării, al tetanosului etc.). ● turbare. [gen. *-iei.* / < fr. *hydrophobie*]

HIDROFÓN *s. n.* aparat pentru semnalizarea prin sunete sub apă, format din microfoane acționate electromagnetic. [< fr. *hydrophone*]

HIDROFÓR *s. n.* instalație mecanică pentru impingerea apei din conducte la o anumită înălțime. // *adj. (biol.) canal* ~ = canal prin care circulă apa. [pl. *-oare.* / < fr. *hydrophore*, cf. gr. *hydor* — apă, *phoros* — care poartă]

HIDROFTALMÍE *s. f.* întindere a globului ocular din cauza unei presiuni interioare prea puternice. [gen. *-iei.* / < fr. *hydrophtalmie*, cf. gr. *hydor* — apă, *ophtalmos* — ochi]

HIDROFÚG, *-Ă adj. (despre un material)* care nu permite pătrunderea apei, a umidității. [< fr. *hydrofuge*, cf. gr. *hydor* — apă, lat. *fugare* — a alunga]

HIDROFUGÁRE *s. f.* operație care se efectuează pentru micșorarea capacității de umezire a țesăturilor. [< *hidrofug*, cf. fr. *hydrofugation*]

HIDROGÉL *s. n.* gel coloidal în care mediul de dispersie este apa. [< fr. *hydrogel*]

HIDROGÉN *s. n.* gaz incolor, inodor, insipid și inflamabil, care împreună cu oxigenul intră în compoziția apei. O ~ *greu* = deuteriu ; ~ *sulfurat* = combinație a sulfului cu hidrogenul, care se prezintă ca un gaz incolor, rău mirositor, toxic ; acid sulfhidric. [< fr. *hydrogène*, cf. gr. *hydor* — apă, *gennan* — a produce]

HIDROGENÁ *vb. I. tr.* a combina (un corp) cu hidrogen. [< fr. *hydrogéner*]

HIDROGENÁRE *s. f.* acțiunea de a hidrogena și rezultatul ei. [< *hidrogena*]

HIDROGENERÁTOR *s. n.* generator electric de curent alternativ, antrenat de o turbină hidraulică. [cf. germ. *Hydrogenerator*, fr. *hydrogénérateur*]

HIDROGEOLÓG, *-Ă s. m. f.* specialist în hidrogeologie. [< fr. *hidrogéologue*]

HIDROGEOLOGÍE *s. f.* ramură a geologiei care studiază apele subterane. [pron. *-ge-o-*, gen. *-iei.* / < fr. *hydrogéologie*]

HIDROGLISÓR *s. n.* ambarcație cu fundul plat care atinge viteze foarte mari, fiind pusă în mișcare de o elice aeriană. [< fr. *hydroglisseur*]

HIDROGRÁD *s. n.* unitate de măsură a variației nivelului apelor curgătoare, reprezentînd a zecea parte din diferența care rezultă între valoarea nivelurilor maxime și minime absolute înregistrate într-o perioadă lungă de timp. [< germ. *Hydrograd*, cf. gr. *hydor* — apă, lat. *gradus* — treaptă]

HIDROGRÁF, *-Ă s. m. f.* specialist în hidrografie. // *s. n.* hidrometru înregistrator. [cf. fr. *hydrographe*]

HIDROGRÁFIC, *-Ă adj.* referitor la hidrografie. [< fr. *hydrographique*]

HIDROGRAFÍE *s. f.* 1. ramură a hidrologiei care studiază apele anumitor teritorii. ● totalitatea apelor unei regiuni. 2. știință care se ocupă cu ridicarea hărților marine. ● totalitatea hărților care reprezintă o mare sau un ocean. [gen. *-iei.* / < fr. *hydrographie*, cf. gr. *hydor* — apă, *graphein* — a scrie]

HIDROGRÁMĂ *s. f.* grafic care indică variația nivelului sau debitului unui curs de apă într-o anumită unitate de timp. [< fr. *hydrogramme*]

HIDROIZOHÍPSĂ *s. f.* linie care unește punctele cu același nivel hidrostatic subteran la stratele acvifere cu nivel liber. [< fr. *hydroisohypse*]

HIDROIZOPIÉZĂ *s. f.* linie care unește punctele cu același nivel hidrostatic la stratele acvifere cu nivel ascendent. [pron. *-droi-zo-pie-.* / < fr. *hydroisopièse*]

HIDROLÁZĂ *s. f.* enzimă care descompune prin hidroliză substanțele organice. [< fr. *hydrolase*]

HIDROLÍTIC, *-Ă adj.* care se obține prin hidroliză. [< fr. *hydrolytique*]

HIDROLIZÁ *vb. I. tr. (chim.)* a supune unui proces de hidroliză. [< fr. *hydrolyser*]

HIDROLIZÁBIL, *-Ă adj.* care poate fi hidrolizat. [cf. fr. *hydrolysable*]

HIDROLÍZĂ *s. f.* 1. descompunere a unor compuși prin acțiunea apei. 2. reacție chimică între un compus organic și apă, care se produce în prezența unui catalizator. [< fr. *hydrolyse*, cf. gr. *hydor* — apă, *lysis* — dizolvare]

HIDROLOCATÓR *s. n. (mar.)* aparat folosit pentru determinarea direcției și distanței la un obiect aflat sub apă cu ajutorul undelor acustice. [< fr., engl. *hydrolocator*]

HIDROLÓG, *-Ă s. m. f.* specialist în hidrologie. [< fr. *hydrologue*]

HIDROLÓGIC, *-Ă adj.* referitor la hidrologie. [< fr. *hydrologique*]

HIDROLOGÍE *s. f.* ramură a geografiei fizice care studiază proprietățile apelor din natură, legile generale sub acțiunea cărora se petrec procesele hidrologice și influența reciprocă dintre hidrosferă, atmosferă, litosferă și biosferă. [gen. *-iei.* / < fr. *hydrologie*, cf. gr. *hydor* — apă, *logos* — studiu]

HIDROMANÍE *s. f. (med.)* tendință irezistibilă de a se arunca în apă. [gen. *-iei.* / < fr. *hydromanie*, cf. gr. *hydor* — apă, *mania* — nebunie]

HIDROMANȚÍE *s. f.* pretinsă artă de a prevesti viitorul prin cercetarea apei. [gen. *-iei.* / < lat. *hydromantia*, gr. *hydromanteia*, fr. *hydromancie*]

HIDROMASÁJ *s. n.* masaj făcut cu ajutorul apei în mișcare. [pl. *-je.* / < fr. *hydromassage*]

HIDROMECÁNIC, *-Ă adj.* referitor la hidromecanică. [cf. fr. *hydromécanique*]

HIDROMECÁNICĂ *s. f.* ramură a mecanicii care studiază legile echilibrului și ale mișcării lichidelor ; mecanica lichidelor. [gen. *-cii.* / < fr. *hydromécanique*]

HIDROMECANIZÁRE *s. f.* procedeu de săpare a pămîntului cu ajutorul hidromonitoarelor. [după fr. *hidromécanisation*]

HIDROMECANIZÁT, *-Ă adj.* realizat prin hidromecanizare. [< *hidromecanizare*]

HIDROMÉL *s. n.* băutură care se prepară prin fermentația alcoolică a mierii cu apă ; mied. [< fr. *hydromel*, cf. lat. *hydromeli* < gr. *hydor* — apă, *meli* — miere]

HIDROMETALURGÍE *s. f.* ramură a metalurgiei care se ocupă cu extragerea metalelor din minereuri cu ajutorul soluțiilor apoase. [gen. *-iei.* / cf. fr. *hydrométallurgie*]

HIDROMETEÓR *s. m.* produs de condensare a vaporilor de apă din atmosferă. [pron. *-te-or.* / cf. germ. *Hydrometeor*, fr. *hydrométéore*]

HIDROMETEOROLÓGIC, *-Ă adj.* referitor la hidrometeorologie. [pron. *-te-o-.* / cf. fr. *hydrométéorologique*]

HIDROMETEOROLOGÍE *s. f.* disciplină care studiază circulația apei în atmosferă.

[pron. *-te-o-*. gen. *-iei.* / cf. germ. *Hydrometeorologie*, fr. *hydrométéorologie*]

HIDROMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la hidrometrie. O *stațiune ~ă* = punct unde se fac măsurători sistematice pentru a se determina nivelul, viteza și debitul unui curs de apă. [< fr. *hydrométrique*]

HIDROMETRÍE *s. f.* 1. ramură a hidrologiei care studiază metodele tehnice pentru determinarea debitului unui curs de apă sau al unei conducte. 2. acumulare de lichid seros în cavitatea uterină. [gen. *-iei.* / < fr. *hydrométrie*]

HIDROMÉTRU *s. n.* 1. nume generic pentru instrumentele de măsură a densității lichidelor. 2. manometru metalic cu scara gradată în unități de coloană de apă. ● mină cu ajutorul căreia se măsoară nivelul unui curs de apă. [< fr. *hydromètre*, cf. gr. *hydor* — apă, *metron* — măsură]

HIDROMODÚL *s. n.* debit de apă necesar pentru irigarea într-o anumită perioadă de timp a suprafeței de un hectar care ar cuprinde toate culturile. [< fr. *hydromodule*]

HIDROMONITÓR *s. n.* instalație pentru săpat pământul, formată dintr-o conductă metalică prin care se proiectează o vină puternică de apă. [< fr. *hydromoniteur*]

HIDRONEFRÓTIC, -Ă *adj.* referitor la hidronefroză. [< fr. *hydronéphrotique*]

HIDRONEFRÓZĂ *s. f.* (*med.*) destindere și atrofie a rinichiului, odată cu destinderea bazinului și uneori a ureterului, datorită unui obstacol care blochează tranzitul urinar. [< fr. *hydronéphrose*, cf. gr. *hydor* — apă, *nephros* — rinichi]

HIDRONÍM *s. n., adj.* (cuvînt) care denumește o apă. [< fr. *hydronyme*, cf. gr. *hydor* — apă, *onoma* — nume]

HIDRONIMÍE *s. f.* studiul denumirilor de ape. ● numele de ape dintr-o anumită regiune. [< fr. *hydronymie*]

HIDRÓNIU *s. m.* (*fiz.*) ion rezultat din unirea protonului cu o moleculă de apă. [< fr. *hydronium*]

HIDROPÁT, -Ă *adj.* care tratează bolile prin hidroterapie. [< fr. *hydropathe*, cf. gr. *hydor* — apă, *pathos* — afecțiune]

HIDROPÁTIC, -Ă *adj.* referitor la, bazat pe hidropatie. [cf. germ. *hydropatisch*]

HIDROPATÍE *s. f.* hidroterapie. [< fr. *hydropathie*]

HIDROPEDÉZĂ *s. f.* sudoare abundentă. [< fr. *hidropédèse*, cf. gr. *hidros* — sudoare, *pedesis* — izbucnire]

HIDROPERICÁRD *s. n.* (*med.*) acumulare a unei serozități în pericard. [< fr. *hydropéricarde*]

HIDROPEXÍE *s. f.* (*med.*) fixare a apei în țesuturile organismului. [< fr. *hydropexie*]

HIDRÓPIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de hidropizie. [var. *idropic, -ă* adj. / cf. fr. *hydropique*, gr. *hydropikos*]

HIDROPIZÍE *s. f.* acumulare de lichid seros într-o cavitate a corpului. [var. *idropizie* s. f. / < fr. *hydropisie*, cf. gr. *hydropis*]

HIDROPLÁN *s. n.* hidroavion. [< fr. *hydroplane*]

HIDROPLANÁ *vb. I. intr.* (*despre hidroavioane*) a se deplasa plutind la suprafața apei. [< fr. *hydroplaner*]

HIDROPLANÁJ *s. n.* hidroplanare. [< fr. *hidroplanage*]

HIDROPLANÁRE *s. f.* deplasare a unui hidroavion pe apă ; hidroplanaj. [< *hidroplana*]

HIDROPLÁSMĂ *s. f.* (*biol.*) constituent lichid al protoplasmei. [cf. gr. *hydor* — apă, *plasma* — formație]

HIDROPNEUMÁTIC, -Ă *adj.* care funcționează cu ajutorul apei sau al unui lichid și al unui gaz comprimat. [pron. *-pne-u-*. / < fr. *hydropneumatique*]

HIDROPNEUMOTORÁX *s. n.* (*med.*) prezență de aer și de lichid în cavitatea pleurală. [< fr. *hydropneumothorax*, cf. gr. *hydor* — apă, *pneuma* — aer, *thorax* — torace]

HIDROPÓNICĂ *s. f.* hidrocultură. [< fr. *hydroponique*]

HIDRORAGÍE *s. f.* (*med.*) trecere a apei din plasma sanguină în spațiile interstițiale ale organismului. [gen. *-iei.* / < fr. *hydrorragie*]

HIDRORÉE *s. f.* 1. scurgere cronică a unui lichid apos dintr-o mucoasă inflamată. 2. sudoare abundentă. [pron. *-re-e*. pl. invar. / < fr. *hydrorrhée*, cf. gr. *hydor* — apă, *rhein* — a curge]

HIDROSADENÍTĂ *s. f.* inflamație a glandelor sudoripare, de obicei a celor de la subsuoară, care evoluează sub forma unor abcese adînci ce se vindecă greu. [< fr. *hidrosadénite*, cf. gr. *hidros* — sudoare, *aden* — glandă]

HIDROSÁLPINX *s. n.* (*med.*) acumulare de lichid seros în salpinge. [< fr. *hydrosalpinx*, cf. gr. *hydor* — apă, *salpinx* — trompă]

HIDROSCÁLĂ *s. f.* suprafață de apă destinată decolării și amerizării hidroavioanelor și pe care se află instalațiile necesare manevrării, adăpostirii și întreținerii acestora. [< *hidro-* + *(e)scală*]

HIDROSEPARATÓR *s. n.* instalație de concentrare cu ajutorul unui curent ascendent de apă, servind la prepararea mecanică a cărbunilor. [cf. fr. *hydroséparateur*]

HIDROSFÉRĂ *s. f.* învelișul de apă al globului terestru. [< fr. *hydrosphère*, germ. *Hydrosphäre* < gr. *hydor* — apă, *sphaira* — sferă]

HIDROSÓL *s. n.* soluție coloidală în care mediul de dispersie este apa. [< fr. *hydrosol*]

HIDROSOLÚBIL, -Ă *adj.* solubil în apă. [cf. fr. *hydrosoluble*]

HIDROSTÁTIC, -Ă *adj.* referitor la echilibrul lichidelor. O *balanță ~ă* = balanță cu brațe egale, folosită la determinarea densității solidelor și a lichidelor. [< fr. *hydrostatique*]

HIDROSTÁTICĂ *s. f.* ramură a hidromecanicii care studiază legile echilibrului lichidelor și al corpurilor cufundate în ele ; statica fluidelor. [gen. *-cii.* / < fr. *hydrostatique*, cf. gr. *hydor* — apă, *statikos* — referitor la echilibru]

HIDROSTATICIÁN, -Ă *s. m. f.* specialist în hidrostatică. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni, -iene.* / < fr. *hydrostaticien*]

HIDROSTATIMÉTRU *s. n.* aparat electric care determină nivelul apei într-un curs de apă. [< fr. *hydrostatimètre*]

HIDROTACTÍSM *s. n.* mișcare a organismelor vii datorită aerului umed. [< fr. *hydrotactisme*]

HIDROTÉHNIC, -Ă *adj.* referitor la hidrotehnică. [< fr. *hydrotechnique*]

HIDROTÉHNICĂ *s. f.* ramură a tehnicii care studiază folosirea apei și a energiei hidraulice. [gen. *-iei.* / < fr. *hydrotechnique*, cf. germ. *Hydrotechnik* < gr. *hydor* — apă, *techne* — meșteșug]

HIDROTEHNICIÁN, -Ă *s. m. f.* specialist în hidrotehnică. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni, -iene.* / < fr. *hydrotechnicien*]

HIDROTERAPEÚT *s. m. (med.)* specialist la hidroterapie. [pron. *-pe-ut.* / < fr. *hydrothérapeute*]

HIDROTERÁPIC, -Ă *adj.* referitor la hidroterapie, de hidroterapie. [< fr. *hydrothérapique*]

HIDROTERAPÍE *s. f.* metodă de a trata anumite boli cu apă (prin băi, dușuri etc.). [gen. *-iei.* / < fr. *hydrothérapie*, cf. gr. *hydor* — apă, *therapeia* — tratament]

HIDROTERMÁL, -Ă *adj.* referitor la apele termale, de apă termală. [< fr. *hydrothermal*]

HIDROTERMOTERAPÍE *s. f.* folosire terapeutică a apelor termale. [gen. *-iei.* / < fr. *hydrothermothérapie*]

HIDROTIMETRÍE *s. f.* măsurare a durității unei ape. [gen. *-iei.* / < fr. *hydrotimétrie*, cf. gr. *hydor* — apă, *time* — valoare, *metron* — măsură]

HIDROTIPÍE *s. f.* procedeu de realizare a fotografiilor în culori, folosit mai ales la copierea filmelor cinematografice color cu matrițe în relief, cu ajutorul unor coloranți solubili în apă. [< fr. *hydrotypie*]

HIDROTORÁX *s. n. (med.)* colectare de lichid în cavitatea pleurală. [< fr. *hydrothorax*, cf. gr. *hydor* — apă, *thorax* — torace]

HIDROTROPÍSM *s. n.* tendință de îndreptare a unei plante spre locurile cele mai umede ale unui sol, unde se poate dezvolta în condiții optime. [< fr. *hydrotropisme*, cf. gr. *hydor* — apă, *tropein* — a întoarce]

HIDROVITAMÍNĂ *s. f.* vitamină solubilă în apă. [cf. fr. *hydrovitamine*]

HIDROXÍD *s. m. (chim.)* compus chimic anorganic a cărui moleculă conține gruparea hidroxil. [< fr. *hydroxyde*]

HIDROXÍL *s. m. (chim.)* radical chimic monovalent compus dintr-un atom de hidrogen și un atom de oxigen ; oxidril. [< fr. *hydroxyle*]

HIDROXILAMÍNĂ *s. f.* compus chimic obținut prin reducerea electrolitică a nitraților. [< fr. *hydroxylamine*]

HIDRÓZĂ *s. f. (med.)* tulburare funcțională a secreției sudorale. [< fr. *hidrose*, cf. gr. *hidros* — sudoare]

HIDROZOÁRE *s. f. pl.* clasă de celenterate cuprinzînd hidrele și meduzele ; *(la sg.)* animal din această clasă. [pron. *-zo-a-.* / < fr. *hydrozoaires*, cf. gr. *hydor* — apă, *zoarion* — animal mic]

HIDRÚRĂ *s. f. (chim.)* combinație între hidrogen și un alt element. [< fr. *hydrure*]

HIEMÁL, -Ă *adj.* 1. *(liv.)* de iarnă. 2. *(bot.; despre plante)* care trăiește sau crește iarna. [pron. *hi-e-.* / < fr. *hiémal*]

HIÉNĂ *s. f.* 1. mamifer carnivor care trăiește în Africa și în Asia și se hrănește în special cu cadavre. 2. *(fig.)* om rău, feroce ; om josnic. [pron. *hi-e-.* / < fr. *hyène*, cf. gr. *hyaina* < *hys* — porc]

HIENÍDE *s. f. pl. (zool.)* familie de mamifere carnivore din care fac parte hienele. [pron. *hi-e-.* / < fr. *hyénidés*, cf. gr. *hyaina* — hienă, *eidos* — aspect]

HIERÁTIC, -Ă *adj.* 1. referitor la lucruri sfinte. ◉ de preot, preoțesc. O *scriere ~ă* = unul dintre felurile de scriere ale vechilor egipteni (cu hieroglife cursive și simplificate). 2. *(arte)* rigid, static, înțepenit. [pron. *hi-e-.* / < fr. *hiératique*, gr. *hieratikos*]

HIERATÍSM *s. n.* 1. *(liv.)* spirit sau sistem hieratic ; caracter, aspect hieratic. 2. stare de rigiditate, de înțepeneală. [pron. *hi-e-.* / < fr. *hiératisme*]

HIERO- element prim de compunere savantă cu semnificația „sfînt", „sacru". [pron. *hi-e-.* var. *ier-.* / < fr. *hiéro-*, cf. gr. *hieros*]

HIERODÚL, -Ă *s. m. f. (ant.)* sclav în serviciul unui templu grecesc. [pron. *hi-e-.* / < fr. *hiérodoule*, cf. gr. *hieros* — sacru, *doulos* — sclav]

HIEROFÁNT *s. m. (ant.)* preot care inițiia în mistere, mare pontif ; gerofant. [< fr. *hiérophante*, lat., gr. *hierophantes*]

HIEROGLÍFĂ *s. f.* 1. semn al scrierii vechilor egipteni, care reprezenta cu ajutorul unor figuri lucrurile sau ființele despre care se scria. O *teoria ~felor* = teorie agnostică potrivit căreia senzațiile și reprezentările omului nu sînt o copie a obiectelor, ci numai semne convenționale, simboluri, care nu au nimic comun cu obiectele reale și cu însușirile lor. 2. *(fig.; ironic)* scris urît, neciteț, indescifrabil ; lucru greu de descifrat. [pron. *hi-e-.* var. *ieroglifă* s. f. / < fr. *hiéroglyphe*, cf. gr. *hieros* — sacru, *glyphein* — a grava]

HIEROGLÍFIC, -Ă *adj.* 1. scris cu hieroglife. 2. *(fig.; ironic)* indescifrabil. [pron. *hi-e-.* var. *ieroglific, -ă* adj. / cf. fr. *hiéroglyphique*, lat. *hieroglyphicus*]

HÍFĂ *s. f.* filament din care este alcătuit miceliul ciupercilor. [pl. *-fe.* / < fr. *hyphe*, cf. lat. *hypha*, gr. *hyphe* — țesut]

HIFÉN *s. n. (lingv.)* reunire a două cuvinte în unul singur pentru a exprima o singură noțiune. [acc. și *hífen.* / < fr., lat. *hyphen*]

HIGH FIDELITY *s. n. (fiz.)* sistem de înregistrare și redare sonoră de înaltă fidelitate (pe aparate fonografice). [pron. *hai fideliti.* abrev. *hi-fi.* / < engl., fr. *high fidelity*]

HIGH-LIFE *s. n.* v. h a i l a i f.

HIGIÉNĂ *s. f.* v. i g i e n ă.

HIGIÉNIC, -Ă *adj.* v. i g i e n i c.

HIGIENÍST, -Ă *s. m. f.* v. i g i e n i s t.

HIGRO- element prim de compunere savantă cu semnificația „umed", „umiditate". [< fr. *hygro-*, cf. gr. *hygros*]

HIGROFÍL, -Ă *adj., s. f.* (plantă) care caută umiditatea, care se dezvoltă în condiții de mare umiditate. [< fr. *hygrophile*, cf. gr. *hygros* — umed, *philein* — a iubi]

HIGROFÍTĂ *adj., s. f.* (plantă) care crește în condiții de mare umiditate, fără a fi însă acvatică. [< fr. *hygrophyte*, cf. gr. *hygros* — umed, *phyton* — plantă]

HIGROGRÁF *s. n.* higrometru înregistrator. [< fr. *hygrographe*, cf. gr. *hygros* — umed, *graphein* — a înregistra]

HIGROGRÁMĂ *s. f.* diagramă reprezentînd variația umidității aerului. [< fr. *hygrogramme*]

HIGROLOGÍE *s. f.* disciplină care se ocupă cu studiul umidității atmosferei. [gen. *-iei.* / < fr. *hygrologie*]

HIGRÓMĂ *s. f.* inflamație a pungilor seroase subcutanate în dreptul unor articulații ; bursită. [< fr. *hygroma*]

HIGROMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la higrometrie. [< fr. *hygrométrique*]

HIGROMETRÍE *s. f.* ramură a meteorologiei care studiază metodele și aparatele folosite pentru determinarea umidității aerului atmosferic ; higroscopie. [gen. *-iei.* / < fr. *hygrométrie*, cf. gr. *hygros* — umed, *metron* — măsură]

HIGROMÉTRU *s. n.* aparat pentru măsurarea umidității aerului atmosferic. [< fr. *hygromètre*, cf. germ. *Hygrometer*]

HIGROSCÓP *s. n.* higrometru care arată variațiile de umiditate ale aerului din atmosferă. [pl. *-scoape*. / < fr. *hygroscope*, cf. gr. *hygros* — umed, *skopein* — a cerceta]

HIGROSCÓPIC, -Ă *adj. (despre substanțe)* care poate absorbi umiditatea din aer. [< fr. *hygroscopique*]

HIGROSCOPICITÁTE *s. f.* proprietate a unui material de a fi higroscopic. [cf. fr. *hygroscopicité*]

HIGROSCOPÍE *s. f.* higrometrie. [gen. *-iei*. / < fr. *hygroscopie*]

HIGROSTÁT *s. n.* aparat pentru supravegherea umidității aerului dintr-un canal sau dintr-o încăpere. [< fr. *hygrostat*]

HIL *s. n. (biol.)* punct în care se leagă un vas de sînge cu un organ format din țesut spongios. ● *(bot.)* locul de inserare al funiculului la semințe. [< fr. *hile*, cf. lat. *hilum*]

HILÁR, -Ă *adj.* referitor la hil ; al hilului. [< fr. *hilaire*]

HILÁRII *s. f. pl. (ant.)* sărbători în cinstea Cibelei, mama zeilor și a lui Attis, zeu al vegetației și al agriculturii din Asia Mică. [et. incertă]

HILÉA *s. f.* pădure ecuatorială sau tropicală umedă. [cf. germ. *Hyläa*]

HILIÁSM *s. n.* v. c h i l i a s m.

HILO- element prim de compunere savantă cu sensul de „materie". [< fr. *hylo-*, cf. gr. *hyle*]

HILOBATÍDE *s. n. pl. (zool.)* specie de maimuțe cunoscute sub numele de giboni. [cf. lat. *hylobates* — gibon, gr. *eidos* — aspect]

HILOZOÍSM *s. n. (fil.)* teorie care atribuie viață tuturor lucrurilor din natură, capacitatea de a simți și de a gîndi. [pron. *-zo-ism*. / < fr. *hylozoïsme*, cf. gr. *hyle* — materie, *zoe* — viață]

HILOZOÍST, -Ă *adj.* referitor la hilozoism. // *s. m. f.* adept al hilozoismului. [< fr. *hylozoïste*]

HIMÁTION *s. n. (ant.)* mantie grecească amplă care se purta prinsă cu o agrafă pe piept sau pe umăr. [pron. *-tion*. / < fr., gr. *himation*]

HIMÉN *s. n.* **1.** *(anat.)* membrană, care acoperă orificiul extern al vaginului. **2.** himeniu. **3.** *(fig.)* căsătorie. [pl. *-nuri*, *-ne*. var. *imen* s. n. / < fr. *hymen*, lat., gr. *hymen* — membrană]

HIMENÁIC, -Ă *adj. (liv.)* nupțial ; himenal. [pron. *-na-ic*. / cf. lat. t. *hymenaicus*, it. *imenaico*]

HIMENÁL, -Ă *adj. (liv.)* de căsătorie, în legătură cu căsătoria. ● *(anat.)* al himenului. [< fr. *hyménal*]

HIMENÉU *s. f. (poet.)* căsătorie. ● imn de nuntă (la romani). [pron. *-neu*. / < fr. *hyménée*, lat. *hymenaeus*, cf. *Hymen*, zeul căsătoriei la greci]

HIMÉNIU *s. n. (bot.)* partea centrală a ciupercilor, formată din elemente producătoare de spori ; himen (2). [< fr. *hyménium*]

HIMENOPTÉRE *s. n. pl.* ordin de insecte cu metamorfoza completă, cu două perechi de aripi, femeia avînd un organ în formă de ac. cu venin ; *(la sg.)* insectă din acest ordin. [< fr. *hyménoptères*, cf. gr. *hymen* — membrană, *pteron* — aripă]

HIMENOPTEROLOGÍE *s. f.* parte a entomologiei care studiază himenopterele. [gen. *-iei*. / < fr. *hyménoptérologie*]

HIMÉRĂ *s. f.* **1.** monstru închipuit cu cap de leu, trup de capră și coadă de balaur. ● motiv decorativ reprezentînd un asemenea monstru. **2.** formă bizară care apare la plante, întrunind însușirile a două varietăți deosebite, fără să fie rezultatul unei încrucișări naturale. **3.** închipuire, fantezie irealizabilă ; iluzie. [var. *chimeră*, *imeră* s. f. / cf. it. *chimera*, fr. *chimère*, lat. *Chimaera*]

HIMÉRIC, -Ă *adj.* **1.** bazat pe himere ; închipuit, irealizabil, iluzoriu. **2.** *(adesea adv.)* ca de himeră, fantastic. [var. *chimeric*, *-ă* adj. / cf. it. *chimerico*, fr. *chimérique*]

HÍMNIC, -Ă *adj.* v. i m n i c.

HIMNOLÓGIC, -Ă *adj.* v. i m n o l o g i c.

HIMNOLOGÍE *s. f.* v. i m n o l o g i e.

HÍNDI *s. n. (lingv.)* nume generic pentru un mare număr de idiomuri aparținînd unei familii indo-europene vorbite în India. [< fr., it., engl. *hindi*]

HINDUÍSM *s. n.* religia cea mai răspîndită în India, avînd la bază principalele dogme brahmaniste și budiste, pe care le combină cu diferite practici magice și superstiții. [pron. *-du-ism*. / < fr. *hindouisme*]

HINDUÍST, -Ă *adj.* referitor la hinduism. // *s. m. f.* adept al hinduismului. [cf. fr. *hindouiste*]

HINDUSTÁNI *s. n.* limbă vorbită în India, derivînd din sanscrită. [scris și *industani*. / < fr. *hindoustani*]

HÍNTERLAND *s. n.* regiune învecinată cu un teritoriu dominat de un stat imperialist și folosită ca bază a unor acțiuni expansioniste ; *(p. ext.)* coloniile și țările dependente de metropolă. [pl. *-duri*, *-de*. / cf. germ. *Hinterland* < *hinter* — în spate, *Land* — teritoriu]

HIOÍD, -Ă *adj., s. n.* (os izolat) situat între limbă și laringe. [pron. *hi-o-id*. / < fr. *hyoïde*]

HIOIDIÁN, -Ă *adj.* al osului hioid. [pron. *hi-o-i-di-an*. pl. *-ieni*, *-iene*. / < fr. *hyoïdien*]

HIP [1]- v. h i p o [1]-.

HIP [2]- v. h i p o [2]-.

HIPALÁGĂ *s. f. (lit.)* procedeu stilistic prin care se atribuie unor cuvinte ale unei fraze ceea ce convine altor cuvinte. [< fr. *hypallage*, it. *ipallage*, cf. gr. *hypalage* < *hypallassein* — a schimba]

HIPALGEZÍE *s. f.* sensibilitate dureroasă. ● durere ușoară ; hipalgie. [gen. *-iei*. / < fr. *hypalgésie*, cf. gr. *hypo* — sub, *algesis* — durere]

HIPALGÍE *s. f. (med.)* hipalgezie. [gen. *-iei*. / < fr. *hypalgie*]

HIPANTROPÍE *s. f. (med.)* monomanie în care bolnavul se crede transformat în cal. [gen. *-iei*. / < fr. *hippanthropie*]

HIPARIÓN *s. m. (pal.)* gen de mamifer fosil, strămoș al calului. [pron. *-ri-on*. / < fr. *hipparion*, cf. gr. *hippos* — cal]

HIPER- element prim de compunere savantă însemnînd „peste", „deasupra", „în exces". [var. *iper-*. / < fr. *hyper-*, cf. gr. *hyper*]

HIPERACIDITÁTE *s. f.* secreție excesivă de suc gastric. [cf. fr. *hyperacidité*]

HIPERACUZÍE *s. f.* hiperestezia auzului. [gen. *-iei*. / < fr. *hyperacousie*, cf. gr. *hyper* — peste, *akousis* — auz]

HIPERALCALÍN, -Ă *adj.* cu un caracter alcalin puternic, pronunțat. [< fr. *hyperalcalin*]

HIPERALGÉZIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de hiperalgezie. [< fr. *hyperalgésique*]
HIPERALGEZÍE *s. f.* sensibilitate exagerată la durere ; hiperalgie. [gen. *-iei.* / < fr. *hiperalgésie*, cf. gr. *hyper* — peste, *algesis* — durere]
HIPERALGÍE *s. f. (med.)* hiperalgezie. [gen. *-iei.* / < fr. *hyperalgie*]
HIPERBÁT *s. n.* v. hiperbată.
HIPERBĂTĂ *s. f.* adaos pe care scriitorul sau vorbitorul îl face după încheierea unui enunț. ◆ inversiune a ordinii naturale a cuvintelor, inversiune a topicii normale. [var. *hiperbăt s. n.* / < fr. *hyperbate*, cf. gr. *hyperbaton*]
HIPÉRBOLĂ *s. f.* 1. figură de stil prin care se exagerează realitatea, folosindu-se expresii și imagini sugestive pentru a impresiona mai puternic. 2. curbă care reprezintă locul geometric al punctelor dintr-un plan a căror diferență a distanțelor la două puncte fixe (focare) este constantă. [var. *iperbolă s. f.* / < fr. *hyperbole*, lat., gr. *hyperbole*]
HIPERBÓLIC, -Ă *adj.* 1. cu caracter de hiperbolă, cu hiperbole (1) ; foarte exagerat. 2. de forma hiperbolei (2). [var. *iperbolie, -ă* adj. / cf. fr. *hyperbolique*]
HIPERBOLÍSM *s. n.* caracterul a ceea ce este hiperbolic ; exagerare. [cf. it. *iperbolismo*]
HIPERBOLIZÁ *vb. I. tr.* a da un caracter hiperbolic. [cf. it. *iperboleggiare*]
HIPERBOLIZÁNT, -Ă *adj.* care hiperbolizează. [cf. it. *iperboleggiante*]
HIPERBOLOÍD *s. n.* suprafață rezultată din revoluția unei hiperbole în jurul uneia dintre axele sale. [pron. *-lo-id.* / < fr. *hyperboloïde*, cf. gr. *hyperbole* — hiperbolă, *eidos* — formă]
HIPERBOREÁN, -Ă *adj.* care este situat, care trăiește la extremitatea de miazănoapte a globului pământesc ; nordic, septentrional. [pron. *-re-an.* / < fr. *hyperboréen*]
HIPERBORÉU, -ÉE *adj. (liv.)* hiperborean. [cf. it. *iperboreo*, lat. *hyperboreus* < gr. *hyper* — deasupra, *boreas* — vînt de nord]
HIPERCALCEMÍE *s. f. (med.)* creștere anormală a cantității de calciu în sînge. [gen. *-iei.* / < fr. *hypercalcémie*, cf. gr. *hyper* — peste, *calx* — var, *haima* — sînge]
HIPERCARACTERIZÁRE *s. f. (lingv.)* cumul de mijloace morfologice folosit pentru evidențierea unei singure valori lexicale sau gramaticale. [după germ. *Hypercharakterisierung*]
HIPERCHERATÓZĂ *s. f. (med.)* dezvoltare exagerată a stratului cornos din epidermă. [< fr. *hyperkératose*, cf. gr. *hyper* — peste, *keras* — corn]
HIPERCHERATÓZIC, -Ă *adj.* referitor la hipercheratoză. [< fr. *hyperkératosique*]
HIPERCHILÍE *s. f. (med.)* creștere a secreției gastrice. [gen. *-iei.* / < fr. *hyperchylie*, cf. gr. *hyper* — peste, *chylos* — suc]
HIPERCHINEZÍE *s. f. (med.)* exagerare a funcționării motorii a diferitelor organe cavitare sau a mușchilor striați. [gen. *-iei.* / < fr. *hyperkinésie*, cf. gr. *hyper* — peste, *kinesis* — mișcare]
HIPERCLORHIDRÍE *s. f. (med.)* creștere a cantității de acid clorhidric din sucul gastric. [gen. *-iei.* / < fr. *hyperchlorhydrie*]
HIPERCOLÍE *s. f.* creștere a secreției biliare. [gen. *-iei.* / < fr. *hypercholie*]
HIPERCOMPRESÓR *s. n. (tehn.)* aparat care permite obținerea de presiuni foarte mari. [< fr. *hypercompresseur*]
HIPERCORÉCT, -Ă *adj. (despre pronunțări, grafii, forme gramaticale)* care conține o greșeală izvorîtă din teama de a nu greși. [< fr. *hypercorrect*]
HIPERCORECTITÚDINE *s. f.* greșeală de limbă datorită efortului conștient al vorbitorilor de a se conforma mecanic normelor limbii literare ; hiperurbanism. [< *hipercorect* + *-itudine*, după engl. *hyper-correction*, fr. *hypercorrection*, germ. *Hyperkorrektheit*]
HIPERCRINÍE *s. f. (med.)* secreție excesivă a unei glande endocrine. [gen. *-iei.* / < fr. *hypercrinie*, cf. gr. *hyper* — peste, *krinein* — a secreta]
HIPERCRÍTIC, -Ă *adj. (ironic)* exagerat de..., foarte critic ; sever. [cf. fr. *hypercritique*, it. *ipercritico*, germ. *hyperkritisch*]
HIPERCROMÍE *s. f. (med.)* exagerare a pigmentației normale a pielii. [gen. *-iei.* / < fr. *hyperchromie*, cf. gr. *hyper* — peste, *chroma* — culoare]
HIPEREMÉZĂ *s. f.* vomitare abundentă. [< fr. *hyperémèse*]
HIPERÉMIC, -Ă *adj.* referitor la hiperemie, de hiperemie ; care prezintă hiperemie. [cf. fr. *hiperémique*]
HIPEREMÍE *s. f.* aflux de sînge într-un organ sau într-o regiune a corpului ; congestie. [gen. *-iei.* / < fr. *hyperémie*, cf. gr. *hyper* — peste, *haima* — sînge]
HIPEREMOTIVITÁTE *s. f.* emotivitate excesivă și morbidă. [cf. fr. *hyperémotivité*]
HIPERERGÍE *s. f. (med.)* hipersensibilitate alergică. [gen. *-iei.* / < fr. *hyperergie*]
HIPERESTEZÍE *s. f.* sensibilitate exagerată a unui organ de simț. [gen. *-iei.* / < fr. *hyperesthésie*, cf. gr. *hyper* — peste, *aisthesis* — senzație]
HIPEREXCITABILITÁTE *s. f.* excitabilitate excesivă, anormală. [cf. fr. *hyperexcitabilité*]
HIPERFOCÁL, -Ă *adj. (fiz.)* mai departe de focarul unei lentile. O *distanță ~ă* = distanța cea mai scurtă la care trebuie plasat un obiect în fața aparatului fotografic pentru a avea o imagine clară. [< fr. *hyperfocal*]
HIPERFOLICULINÍE *s. f.* hiperfoliculinism. [< fr. *hyperfolliculinie*]
HIPERFOLICULINÍSM *s. n.* sindrom determinat de creșterea secreției de foliculină. [< fr. *hyperfolliculinisme*]
HIPERFÚNCȚIE *s. f.* activitate exagerată a unui organ. [var. *hiperfuncțiune s. f.* / < fr. *hyperfonction*]
HIPERFUNCȚIÚNE *s. f.* v. hiperfuncție.
HIPERGALACTÍE *s. f. (med.)* creștere a secreției lactate. [gen. *-iei.* / cf. fr. *hypergalactie* < gr. *hyper* — peste, *gala* — lapte]
HIPERGEUZÍE *s. f. (med.)* hipersensibilitate gustativă. [gen. *-iei.* / < fr. *hypergueusie*, cf. gr. *hyper* — peste, *geusis* — gust]
HIPERGEOMÉTRIC, -Ă *adj. (mat.)* *funcție ~ă* = funcție care se definește ca suma seriei studiate de Gauss, avînd ca soluție o ecuație diferențială. [< fr. *hipergéométrique*]
HIPERGLICEMÍE *s. f. (med.)* creștere a cantității de glucoză în sînge. [gen. *-iei.* / < fr. *hyperglycémie*]
HIPERHIDRÓZĂ *s. f.* hipersecreție a glandelor sudoripare ; transpirație abundentă. [< fr. *hyperhidrose*, cf. gr. *hyper* — peste, *hidros* — sudoare]
HIPERICACÉE *s. f. pl. (bot.)* familie de plante dicotiledonate dialipetale, avînd ca tip sunătoarea ; *(la sg.)* plantă din această

familie. [pron. -ce-e. sg. invar. / < fr. *hypéricacées*]

HIPERINSULINÍSM *s. n. (med.)* creștere a secreției de insulină. [< fr. *hyperinsulinisme*]

HIPERIRITÁBIL, -Ă *adj. (ironic)* deosebit de iritabil. [< *hiper-* + *iritabil*]

HIPERÍTĂ *s. f.* v. iperită.

HIPERMENORÉE *s. f. (med.)* menstruație foarte abundentă. [< fr. *hyperménorrhée*]

HIPERMETRÍE *s. f.* 1. *(med.)* amplitudine exagerată de mișcare a unei articulații. 2. caracteristica hipermetrului. [cf. fr. *hypermétrie*, it. *ipermetria*]

HIPERMETRÓP, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de hipermetropie. [< fr. *hypermétrope*]

HIPERMETROPÍE *s. f.* defect de vedere datorită formării imaginii înapoia retinei ; hiperopie. [gen. *-iei.* / < fr. *hypermétropie*, cf. gr. *hyper* — dincolo, *metron* — măsură, *ops* — vedere]

HIPERMÉTRU *s. m.* vers antio având o silabă în plus față de măsura normală. [< fr. *hypermètre*, cf. gr. *hypermetros*]

HIPERMNEZÍE *s. f.* excitație anormală sau patologică a memoriei. [gen. *-iei.* / < fr. *hypermnésie*, cf. gr. *hyper* — peste, *mnesis* — memorie]

HIPERNEFRÍTĂ *s. f. (med.)* congestie suprarenală. [cf. germ. *Hypernephritis*]

HIPERNEFRÓM *s. n. (med.)* tumoare a rinichiului. [< fr. *hypernéphrome*]

HIPERÓN *s. m. (fiz.)* particulă elementară cu o masă mai mare decît aceea a protonului. [< fr. *hypéron*]

HIPEROPÍE *s. f. (med.)* hipermetropie. [gen. *-iei.* / < germ. *Hyperopie*]

HIPEROREXÍE *s. f. (med.)* bulimie. [gen. *-iei.* / < fr. *hyperorexie*, cf. gr. *hyper* — peste, *orexis* — apetit]

HIPEROSMÍE *s. f.* hiperestezia mirosului. [gen. *-iei.* / < fr. *hyperosmie*]

HIPEROSTÓZĂ *s. f. (med.)* dezvoltare anormală a unei zone osoase. [< fr. *hyperostose*]

HIPEROVARÍE *s. f. (med.)* hiperfuncție endocrină a ovarului. [gen. *-iei.* / < fr. *hyperovarie*]

HIPERPARATIROIDÍSM *s. n. (med.)* boală cauzată de o secreție excesivă de hormon paratiroidian. [pron. *-ro-i-.* / < fr. *hyperparathyroïdisme*]

HIPERPARAZÍT *s. m.* parazit care trăiește pe seama altui parazit. [< fr. *hyperparasite*]

HIPERPIREXÍE *s. f. (med.)* hipertermie exagerată. [gen. *-iei.* / < fr. *hyperpyrexie*, cf. gr. *hyper* — peste, *pyrexis* — febră]

HIPERPLÁZIC, -Ă *adj.* referitor la hiperplazie. [< fr. *hyperplasique*]

HIPERPLAZÍE *s. f. (med.)* creștere exagerată a unui țesut sau organ. [gen. *-iei.* / < fr. *hyperplasie*, cf. gr. *hyper* — peste, *plassein* — a forma]

HIPERPROTEINEMÍE *s. f. (med.)* creștere a cantității de proteine din sînge. [gen. *-iei.* / < fr. *hyperprotéinémie*]

HIPERSCÉPTIC, -Ă *adj. (ironic)* foarte sceptic. [< *hiper-* + *sceptic*]

HIPERSECRÉȚIE *s. f.* secreție excesivă a unei glande. [gen. *-iei.* / cf. fr. *hypersécrétion*]

HIPERSENSÍBIL, -Ă *adj.* foarte sensibil, de o sensibilitate bolnăvicioasă. [cf. fr. *hypersensible*]

HIPERSENSIBILITÁTE *s. f.* sensibilitate excesivă, bolnăvicioasă. [cf. fr. *hypersensibilité*]

HIPERSENSIBILIZÁ *vb. I. tr., intr.* a deveni, a face foarte sensibil ; a face să crească sensibilitatea. [cf. fr. *hypersensibiliser*]

HIPERSENSIBILIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) hipersensibiliza. ● tratament al emulsiilor fotografice pentru mărirea sensibilității. [< *hipersensibiliza*]

HIPERSIALÍE *s. f. (med.)* creștere anormală a fluxului salivar. [gen. *-iei.* / < fr. *hypersialie*]

HIPERSOMNÍE *s. f. (med.)* tendință exagerată de a dormi; somnolență. [gen. *-iei.* / < fr. *hypersomnie*]

HIPERSÓNIC, -Ă *adj. (despre viteze)* cu mult mai rapid decît sunetul, mai mare decît viteza sunetului. [< fr. *hypersonique*]

HIPERSPAȚIU *s. n. (mat.)* spațiu fictiv cu mai mult de trei dimensiuni. [după fr. *hyperespace*]

HIPERSPLENÍSM *s. n. (med.)* stare patologică datorită hipertrofiei splinei. [< fr. *hypersplénisme*]

HIPERSTENÍE *s. f. (med.)* funcționare exagerată a unor țesuturi și organe. [gen. *-iei.* / < fr. *hypersthénie*]

HIPERSUSTENTAȚIE *s. f.* portanță a profilului unei aripi care se obține prin diferite dispozitive peste portanța normală. [< fr. *hypersustentation*]

HIPERTENSIÚNE *s. f.* tensiune arterială mărită, cauzată de o boală ; creștere a tensiunii arteriale. [cf. fr. *hypertension*]

HIPERTENSÍV, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de hipertensiune. [< fr. *hypertensif*]

HIPERTERMÍE *s. f.* creștere anormală a temperaturii corpului. [gen. *-iei.* / < fr. *hyperthermie*, cf. gr. *hyper* — peste, *therme* — căldură]

HIPERTIMÍE *s. f. (med.)* creștere exagerată a bunei dispoziții în stările maniacale. [gen. *-iei.* / < fr. *hyperthymie*, cf. gr. *hyper* — peste, *thymos* — spirit]

HIPERTIROIDIÁN, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de hipertiroidie. [pron. *di-an.* pl. *-ieni*, *-iene.* / < fr. *hypertyroïdien*]

HIPERTIROIDÍE *s. f.* boală cauzată de o hipersecreție a glandei tiroide.; hipertiroidism. [pron. *-ro-i-.* / < fr. *hyperthyroïdie*]

HIPERTIROIDÍSM *s. n.* hipertiroidie. [pron. *-ro-i-.* / < fr. *hyperthyroïdisme*]

HIPERTÓNIC, -Ă *adj. (despre soluții)* care are o presiune osmotică superioară unei alte soluții. [< fr. *hypertonique*]

HIPERTONICITÁTE *s. f.* creștere a presiunii osmotice ; hipertonie. [cf. fr. *hypertonicité*]

HIPERTONÍE *s. f.* 1. hipertonicitate. 2. creștere a tonicității unui organ sau țesut. [gen. *-iei.* / < fr. *hypertonie*, cf. gr. *hyper* — peste, *tonos* — tensiune]

HIPERTRICÓZĂ *s. f. (med.)* hirsutism. [< fr. *hypertrichose*, cf. gr. *hyper* — peste, *thrix* — păr]

HIPERTROFIÁ *vb. I. tr., refl. (despre organe, țesuturi)* a-și mări sau a face să-și mărească volumul, a (se) mări. [pron. *-fi-a.* p. i. 3,6 *-iază*. ger. *-iind.* / < fr. *hypertrophier*]

HIPERTRÓFIC, -Ă *adj.* cu caracter de hipertrofie. [< fr. *hypertrophique*]

HIPERTROFÍE *s. f.* mărire, creștere anormală a unui organ sau a unui țesut. [gen. *-iei.* / < fr. *hypertrophie*, cf. gr. *hyper* — peste, *trophe* — hrană]

HIPERTROFIÉRE *s. f.* acțiunea de a (se) hipertrofia și rezultatul ei. [pron. *-fi-e-* / < *hipertrofia*]

HIPERURBANÍSM *s. n.* schimbare a formei corecte a unui cuvînt datorită unei analogii greşite şi din dorinţa de a-l face să aibă un aspect mai literar ; hipercorectitudine. [< fr. *hyperurbanisme*, cf. gr. *hyper* — în exces, lat. *urbs* — oraş]

HIPERVITAMINÓZĂ *s. f. (med.)* tulburare organică datorită acumulării în exces a vitaminelor în organism. [< fr. *hypervitaminose*]

HIPIÁTRIC, -Ă *adj.* referitor la hipiatrie. [pron. *-pi-a-*. / < fr. *hippiatrique*]

HIPIATRÍE *s. f.* 1. studiul bolilor la cai ; medicina cailor. ● dragoste deosebită pentru cai. [pron. *-pi-a-*. gen. *-iei*. / < fr. *hippiatrie*]

HIPIÁTRU *s. m.* veterinar specialist în hipiatrie. [< fr. *hippiatre*, cf. gr. *hippos* — cal, *iatros* — medic]

HÍPIC, -Ă *adj.* referitor la cai(i de curse) sau la cursele de cai. [< cf. fr. *hippique*]

HIPÍSM *s. n.* sport practicat cu caii (de curse) ; călărie. [< fr. *hippisme*, cf. gr. *hippos* — cal]

HIPN- v. hipno-.

HIPNAGÓGIC, -Ă *adj.* referitor la stările care conduc la somn, intermediare între veghe şi somn. [< fr. *hypnagogique*, cf. gr. *hypnos* — somn, *agogos* — care conduce]

HIPNALGÍE *s. f. (med.)* durere care se manifestă numai în timpul somnului. [gen. *-iei*. / < fr. *hypnalgie*, cf. gr. *hypnos* — somn, *algos* — durere]

HIPNO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „(referitor la) somn", „de somn". [var. *hipn-*. / < fr. *hypno-*, cf. gr. *hypnos*]

HIPNOGÉN, -Ă *adj. (med.)* care provoacă somnul. / < fr. *hypnogène*, cf. gr. *hypnos* — somn, *gennan* — a produce]

HIPNONARCÓZĂ *s. f. (med.)* narcoză obţinută prin hipnoză. [cf. germ. *Hypnonarkose* < gr. *hypnos* — somn, *narkosis* — amorţire]

HIPNOPATÍE *s. f. (med.)* maladie microbiană care se manifestă printr-un somn greu, prelungit ; boala somnului. ● tendinţă patologică la somn. [gen. *-iei*. / < fr. *hypnopathie*, cf. gr. *hypnos* — somn, *pathos* — boală]

HIPNOPEDÍE *s. f.* totalitatea procedeelor menite să transmită cunoştinţe în timpul somnului cu ajutorul unor aparate fotografice. [gen. *-iei*. / < fr. *hypnopédie*, it. *ipnopedia*, cf. fr. *hypnos* — somn, *paideia* — educaţie]

HIPNOTERAPÍE *s. f.* metodă de tratament prin hipnoză. [gen. *-iei*. / cf. gr. *hypnos* — somn, *therapeia* — tratament]

HIPNÓTIC, -Ă *adj.* de hipnoză, provocat de hipnoză. ● care hipnotizează ; *(fig.)* fascinant, captivant, hipnotizant. // *s. n.* medicament cu ajutorul căruia se realizează starea de somn ; somnifer. [cf. fr. *hypnotique*, lat. *hypnoticus*]

HIPNOTÍSM *s. n.* 1. totalitatea fenomenelor legate de hipnoză. 2. disciplină care studiază provocarea artificială a somnului. [pl. *-me*, *-muri*. / < fr. *hypnotisme*]

HIPNOTIZÁ *vb. I. tr.* a aduce pe cineva în stare de hipnoză. ○ *(fig.)* a supune voinţei tale, a fermeca, a fascina. [cf. fr. *hypnotiser*]

HIPNOTIZÁNT, -Ă *adj.* care hipnotizează ; *(fig.)* fascinant. // *s. n.* hipnotic. [cf. fr. *hypnotisant*]

HIPNOTIZÁRE *s. f.* acţiunea de a hipnotiza şi rezultatul ei ; hipnoză. [< *hipnotiza*]

HIPNOTIZATÓR, -OÁRE *s. m. f.* hipnotizor. [< *hipnotiza* + *-tor*]

HIPNOTIZÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care hipnotizează, care provoacă hipnoză ; hipnotizator. [< fr. *hypnotiseur*]

HIPNÓZĂ *s. f.* somn artificial provocat prin sugestie, în timpul căruia subiectul adormit este supus voinţei hipnotizatorului. ○ *(fig.)* fascinaţie. [< fr. *hypnose*]

HIPO[1]- element prim de compunere savantă însemnînd „sub", „inferior", „în deficit". [var. *hip-*, *ipo-*. / < fr. *hypo-*, cf. gr. *hypo* — dedesubt]

HIPO[2]- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „(referitor la) cal", „de cal", „hipic". [var. *hip-*, *ipo-*. / < fr. *hippo-*, it. *ippo-*, cf. gr. *hippos* — cal]

HIPOACIDITÁTE *s. f.* secreţie insuficientă de suc gastric. [pron. *-po-a-*. / cf. fr. *hypoacidité*]

HIPOACÚZIC, -Ă *s. m. f.* suferind de hipoacuzie ; surd. [cf. fr. *hypoacousique*]

HIPOACUZÍE *s. f.* slăbire a acuităţii urechii, a auzului ; surditate. [pron. *-po-a-*. gen. *-iei*. / < fr. *hypoacousie*, cf. gr. *hypo* — sub, *akouein* — a auzi]

HIPOALGEZÍE *s. f.* scădere a sensibilităţii la durere. [gen. *-iei*. / < fr. *hypoalgésie*]

HIPOBROMÍT *s. m.* sare a acidului hipobromos. [< fr. *hypobromite*]

HIPOBROMOS *adj. m. acid* ~ = acid oxigenat al bromului. [et. incertă]

HIPOCALCEMÍE *s. f.* scădere a cantităţii de calciu din sînge. [gen. *-iei*. / < fr. *hypocalcémie*, cf. gr. *hypo* — sub, *calx* — var, *haima* — sînge]

HIPOCÁMP *s. n.* 1. *(mit.)* animal fabulos cu corp de cal, cu două picioare şi terminat printr-o coadă de peşte, care trăgea carul lui Neptun. 2. mic peşte de mare de forma unui cal. [< fr. *hippocampe*, cf. lat., gr. *hippokampos*]

HIPOCÁUST *s. n. (ant.)* instalaţie de încălzire cu aer cald. ● focar subteran care servea la acest fel de încălzire. [pron. *-ca-ust*. / < fr. *hypocauste*, cf. lat., gr. *hypokauston*]

HIPOCAÚSTIC, -Ă *adj.* referitor la hipocaust, de hipocaust. [pron. *ca-us-*. / < fr. *hypocaustique*]

HIPOCENTÁUR *s. m.* centaur. [pron. *-ta-ur*. / < fr. *hippocentaure*, cf. lat. *hippocentaurus*, gr. *hippokentauros*]

HIPOCÉNTRU *s. n.* centru subpămîntean al vibraţiilor unui cutremur ; regiune din adîncul scoarţei terestre de unde se propagă un cutremur. [< fr. *hypocentre*, cf. gr. *hypo* — sub, *kentron* — centru]

HIPOCHINEZÍE *s. f. (biol.)* reducere a funcţionării motorii a diferitelor organe cavitare sau a muşchilor striaţi. [gen. *-iei*. / < germ. *Hypokinese*, cf. gr. *hypo* — sub, *kinesis* — mişcare]

HIPOCICLOÍDĂ *s. f.* curbă plană descrisă de un punct de pe un cerc care se rostogoleşte fără alunecare în interiorul unui alt cerc fix. [pron. *-clo-i-*. / < fr. *hypocycloïde*]

HIPOCÍCLU *s. m. n.* cerc care se rostogoleşte fără alunecare în interiorul unui cerc de bază fix. [pl. *-li*, *-luri*. / < fr. *hypocycle*]

HIPOCLOREMÍE *s. f.* diminuare a cantităţii de clor din sînge. [gen. *-iei*. / < fr. *hypochlorémie*]

HIPOCLORHIDRÍE *s. f.* scădere a acidităţii sucului gastric. [gen. *-iei*. / < fr. *hypochlorhydrie*]

HIPOCLORÍT *s. m.* sare a acidului hipocloros. [< fr. *hypochlorite*]
HIPOCLORÓS *adj. m. acid* ~ = acid oxigenat al clorului. [< fr. *hypochloreux*]
HIPOCOLÍE *s. f.* reducere a secreției biliare. [gen. *-iei.* / < fr. *hypocholie*, cf. gr. *hypo* — sub, *chole* — bilă]
HIPOCÓNDRU *s. n.* fiecare dintre părțile laterale ale abdomenului, situate imediat sub ultima coastă. [pl. *-re*, *-ruri.* var. *ipocondru* s. n. / < fr. *hypocondre*, cf. gr. *hypo* — dedesubt, *chondros* — cartilaj]
HIPOCORÍSTIC, -Ă *adj.* *s. n.* *(lingv.)* (nume diminutiv) care exprimă sentimente de afecțiune ; dezmierdător, alintător. [< fr. *hypocoristique*, gr. *hypokoristikos*]
HIPOCOTÍL *s. n.* *(bot.)* regiune a tulpinii plantelor, situată între cotiledoane și colet[2]. [< fr. *hypocotyle*]
HIPOCRÁTIC, -Ă *adj.* 1. referitor la Hipocrat sau la doctrina lui. 2. *(despre degete)* îngroșat mult la capăt, cu unghia lățită și încovoiată. [< fr. *hippocratique*, cf. *Hipocrat*, celebru medic grec din antichitate]
HIPOCRATÍSM *s. n.* 1. *(med.)* sistem de tratament bazat pe concepția lui Hipocrat. 2. ~ *digital* = îngroșare a extremității degetelor, cu deformarea unghiilor. [< fr. *hippocratisme*]
HIPOCRÉN *s. n.* enigmă în care soluția (o zicală sau o expresie cunoscută) se obține prin interpretarea unei ilustrații. [< germ. *Hippokrene*]
HIPOCRINÍE *s. f.* *(med.)* reducere a secreției unei glande endocrine. [gen. *-iei.* / < fr. *hypocrinie*, cf. gr. *hypo* — sub, *krinein* — a secreta]
HIPOCRISTALÍN, -Ă *adj.* *(despre structura rocilor eruptive)* care conține minerale cristalizate și amorfe. [< fr. *hypocristallin*, cf. gr. *hypo* — sub, *krystallos* — ca gheața]
HIPOCRÍT, -Ă *adj.* v. ipocrit.
HIPOCRIZÍE *s. f.* v. ipocrizie.
HIPOCROMÍE *s. f.* *(med.)* diminuare a pigmentației pielii. [gen. *-iei.* / < fr. *hypochromie*]
HIPODÉRM *s. n.* 1. *(anat.)* țesut conjunctiv subcutanat. 2. epiteliu generator al chitinei la artropode, nematode etc., situat sub cuticulă. 3. *(bot.)* strat de celule situat imediat sub epiderma frunzelor. [< fr. *hypoderm*, cf. gr. *hypo* — sub, *derma* — piele]
HIPODÉRMĂ *s. f.* *(zool.)* muscă a cărei larvă este un parazit al pielii rumegătoarelor. [< fr. *hypoderma*]
HIPODÉRMIC, -Ă *adj.* subcutanat. [< fr. *hypodermique*]
HIPODERMÍTĂ *s. f.* *(med.)* inflamație a țesutului celular subcutanat. [< fr. *hypodermite*]
HIPODERMÓZĂ *s. f.* boală parazitară la bovine, provocată de larvele hipodermei. [< fr. *hypodermose*]
HIPODRÓM *s. n.* 1. incintă amenajată pentru exerciții și concursuri de călărie, cum și pentru întreceri de care. 2. cimp amenajat pentru curse de cai. [pl. *-omuri*, *-oame.* / < fr. *hippodrome*, lat. *hippodromos*, cf. gr. *hippos* — cal, *dromos* — cursă]
HIPOERGÍE *s. f.* *(med.)* reducere a capacității organismului de a reacționa la diverși antigeni. [< fr. *hypoergie*, cf. gr. *hypo* — sub, *ergon* — lucru]
HIPOESTEZÍE *s. f.* sensibilitate scăzută a unui organ de simț. [pron. *-po-es-*. gen. *-iei.* / < fr. *hypoesthésie*, cf. gr. *hypo* — sub, *aisthesis* — simțire]
HIPOFÁG, -Ă *adj.* care mănîncă carne de cal. [< fr. *hippophage*]
HIPOFAGÍE *s. f.* hrănire cu carne de cal. [gen. *-iei.* / < fr. *hippophagie*, cf. gr. *hippos* — cal, *phagein* — a mînca]
HIPOFIZÁ *vb. I. tr.* *(biol.)* a aplica metoda hipofizării. [cf. fr. *hypophiser*]
HIPOFIZÁR, -Ă *adj.* referitor la hipofiză, al hipofizei. [cf. fr. *hypophysaire*]
HIPOFIZÁRE *s. f.* metodă prin care se injectează peștii cu extract de hipofiză. [< *hipofiză*]
HIPOFÍZĂ *s. f.* *(anat.)* glandă endocrină situată pe fața inferioară a encefalului ; glandă pituitară. [< fr. *hypophyse*, cf. gr. *hypo* — sub, *physis* — creștere]
HIPOFIZECTOMÍE *s. f.* *(med.)* ablațiune a hipofizei. [gen. *-iei.* / < fr. *hypophysectomie*]
HIPOFOLICULINÍE *s. f.* hipofoliculinism. [gen. *-iei.* / < fr. *hypofolliculinie*]
HIPOFOLICULINÍSM *s. n.* *(med.)* disfuncție hormonală cu scăderea foliculinei. [< fr. *hypofolliculinisme*]
HIPOFÓN, -Ă *adj.* referitor la hipofonie. [< fr. *hypophone*]
HIPOFONÍE *s. f.* amuțire a unui sunet. [gen. *-iei.* / < fr. *hypophonie*]
HIPOFOSFÁT *s. m.* sare a acidului hipofosforic. [< fr. *hypophosphate*]
HIPOFOSFÍT *s. m.* sare a acidului hipofosforos. [< fr. *hypophosphite*]
HIPOFOSFÓRIC *adj.* hipofosforos. O *acid* ~ = acid oxigenat al fosforului. [< fr. *hypophosphorique*]
HIPOFOSFORÓS *adj. m.* cu fosfor pentavalent. O *acid* ~ = acid mai puțin oxigenat al fosforului. [< fr. *hypophosphoreux*]
HIPOFÚNCȚIE *s. f.* *(med.)* activitate scăzută a unui organ. [var. *hipofuncțiune* s. f. / < fr. *hypofonction*]
HIPOFUNCȚIÚNE *s. f.* v. hipofuncție.
HIPOGALACTÍE *s. f.* *(med.)* scădere a secreției lactate. [gen. *-iei.* / < fr. *hypogalactie*, cf. gr. *hypo* — sub, *gala* — lapte]
HIPOGÁSTRIC, -Ă *adj.* care ține de hipogastru, al hipogastrului ; alvin. [< fr. *hypogastrique*]
HIPOGÁSTRU *s. n.* partea inferioară a abdomenului. [var. *ipogastru* s. n. / < fr. *hypogastre*, cf. gr. *hypo* — sub, *gaster* — stomac]
HIPOGENEZÍE *s. f.* *(biol.)* dezvoltare deficitară. [< fr. *hypogénésie*, cf. gr. *hypo* — sub, *genesis* — naștere]
HIPOGENITALÍSM *s. n.* *(med.)* dezvoltare incompletă și funcție redusă a glandelor sexuale. [< fr. *hypogénitalisme*]
HIPOGÉU, -ÉE *s. n.* *(ant.)* construcție, *(spec.)* mormînt subteran. [< fr. *hypogée*]
HIPOGÉU, -ÉE *adj.* *(despre animale, plante ;* op. epigeu) care trăiește sub pămînt. ● *(despre un mod de germinație)* la care cotiledoanele nu ies la suprafața pămîntului. ● *(despre roci sau procese geologice)* care își are originea în interiorul pămîntului. [< fr. *hypogé*, cf. gr. *hypo* — sub, *ge* — pămînt]
HIPOGEUZÍE *s. f.* *(med.)* hiposensibilitate gustativă. [gen. *-iei.* / < fr. *hypogueusie*, cf. gr. *hypo* — sub, *geusis* — gust]
HIPOGÍN, -Ă *adj.* *(despre elemente florale ;* op. epigin) inserat dedesubtul ovarului. [< fr. *hypogyne*, cf. *hypo* — sub, *gyne* — femeie]

HIPOGLICEMÍE *s. f.* diminuare a cantității de glucoză din singe ; glicopenie. [gen. *-iei.* / < fr. *hypoglycémie*]

HIPOGLÓS *adj. m. nerv* ~ = nerv situat dedesubtul limbii. [< fr. *hypoglosse*, cf. gr. *hypo* — sub, *glossa* — limbă]

HIPOGRÍF *s. m.* animal fabulos, reprezentat jumătate cal și jumătate vultur. [< fr. *hippogriffe*, cf. gr. *hippos* — cal, it. *grifo* — vultur]

HIPOHEMÍE *s. f. (med.)* circulație defectuoasă și lentă a sîngelui. [gen. *-iei.* / < fr. *hypohémie*, cf. gr. *hypo* — sub, *haima* — singe]

HIPOHIDRÓZĂ *s. f. (med.)* diminuare a secreției sudorale. [< fr. *hypohidrose*, cf. gr. *hypo* — sub, *hidros* — sudoare]

HIPOÍD, *-Ă adj. (despre angrenaje)* alcătuit din roți dințate cilindrice sau conice care nu au axele în același plan. [pron. *-po-id.* / < fr. *hypoïde*]

HIPOINSULINÍSM *s. n.* reducere a secreției de insulină. [< fr. *hypo-insulinisme*]

HIPOLÓG, *-Ă s. m. f. (rar)* specialist în hipologie. [< fr. *hippologue*]

HIPOLÓGIC, *-Ă adj.* referitor la hipologie. [< fr. *hippologique*]

HIPOLOGÍE *s. f.* disciplină care se ocupă cu studierea calului. [gen. *-iei.* / < fr. *hippologie*, cf. gr. *hippos* — cal, *logos* — știință]

HIPOMANȚÍE *s. f.* pretinsă artă a prezicerii la vechii celți, care se făcea după nechezatul și mișcările unor cai sacri. [gen. *-iei.* / < fr. *hippomancie*, cf. gr. *hippos* — cal, *manteia* — prevestire]

HIPOMENOREE *s. f. (med.)* flux menstrual cantitativ redus. [< fr. *hypoménorrhée*]

HIPOMETRÍE *s. f.* ramură a zootehniei care se ocupă cu clasificarea cailor după anumite măsurători. [gen. *-iei.* / < fr. *hipométrie*, cf. gr. *hippos* — cal, *metron* — măsură]

HIPOMÉTRÓP, *-Ă adj., s. m. f.* (suferind) de hipometropie. [cf. fr. *hypométrope*]

HIPOMETROPÍE *s. f. (med.)* alterare a puterii de refracție a ochiului, datorită căreia imaginea se formează înaintea retinei ; miopie. [gen. *-iei.* / < fr. *hypométropie*, cf. gr. *hypo* — sub, *metron* — măsură, *ops* — vedere]

HIPOMÉTRU *s. n.* aparat cu care se măsoară dimensiunile părților corpului animalelor. [< germ. *Hippometer*]

HIPOMNEZÍE *s. f. (med.)* slăbire a memoriei. [gen. *-iei.* / < fr. *hypomnésie*, cf. gr. *hypo* — sub, *mnesis* — memorie]

HIPOMOBIL, *-Ă adj. (despre vehicule, tracțiune etc.)* pus în mișcare de cai. [< fr. *hippomobile*]

HIPONASTÍE *s. f. (biol.)* creștere mai rapidă a suprafeței dorsale a unui organ vegetal plat (frunză, petală) decît a celei ventrale, care devine astfel concavă. [< fr. *hyponastie*]

HIPOOVARÍE *s. f. (med.)* disfuncție endocrină ovariană. [pron. *-po-o-*, gen. *-iei.* / fr. *hypo-ovarie*]

HIPOPARATIROIDÍSM *s. n. (med.)* boală cauzată de o secreție insuficientă de hormon paratiroidian. [pron. *-ro-i-.* / < fr. *hypoparathyroïdisme*]

HIPOPATOLOGÍE *s. f.* disciplină care studiază bolile și defectele calului. [gen. *-iei.* cf. fr. *hippopathologie*]

HIPOPEPSÍE *s. f. (biol.)* digestie gastrică insuficientă. [gen. *-iei.* / < fr. *hypopepsie*, cf. gr. *hypo* — sub, *pepsis* — digestie]

HIPOPIÓN *s. n.* aglomerare de puroi pe fundul ochiului ca urmare a inflamației corneei și a retinei ; pioftalmie. [pron. *-pi-on.* / < fr. *hypopyon*, cf. gr. *hypo* — sub, *pyon* — puroi]

HIPOPLAZÍE *s. f. (biol.)* dezvoltare incompletă a unui organ sau a unui țesut. [gen. *-iei.* / < fr. *hypoplasie*, cf. gr. *hypo* — sub, *plassein* — a forma]

HIPOPOTÁM *s. m.* mamifer pahiderm mare și greoi, cu picioarele scurte, care trăiește în fluviile și lacurile Africii ecuatoriale. [< fr. *hippopotame*, cf. lat. *hippopotamus*, gr. *hippopotamos* < *hippos* — cal, *potamos* — riu, fluviu]

HIPOPROTEINEMÍE *s. f. (biol.)* diminuare a cantității de proteine din sînge. [gen. *-iei.* / < fr. *hypoprotéinémie*]

HIPORCHÉMĂ *s. f. (ant.)* cîntec însoțit de dans în cinstea zeului Apolo sau a zeiței Artemis. [< gr. *hyporchema*, cf. fr. *hyporchème*]

HIPOREXÍE *s. f. (med.)* scădere a poftei de mîncare. [gen. *-iei.* / cf. gr. *hypo* — sub, *orexis* — apetit]

HIPOSCÉNIU *s. n. (ant.)* zid care susținea scena unui teatru deasupra orchestrei. ● parte a orchestrei care se afla în fața acestui zid. [pron. *-niu.* / < fr. *hyposcénium*, cf. fr. *hypo* — sub, *skene* — scenă]

HIPOSECRÉȚIE *s. f. (biol.)* diminuare a secreției unei glande. [gen. *-iei.* / < fr. *hyposécrétion*]

HIPOSENSIBILITÁTE *s. f.* sensibilitate scăzută. [cf. fr. *hyposensibilité*]

HIPOSMÍE *s. f. (med.)* hipoestezie a mirosului. [gen. *-iei.* / < fr. *hyposmie*]

HIPOSPADÍAS *s. n. (med.)* malformație (congenitală) caracterizată prin situarea meatului dedesubtul penisului. [pron. *-di-as.* / < fr. *hypospadias*]

HIPOSTÁZĂ *s. f.* 1. stază sanguină pasivă. 2. *(gram.)* conversiune. [< fr. *hypostase*, cf. lat., gr. *hypostasis*]

HIPOSTENÍE *s. f. (biol.)* slăbire a funcționării unor țesuturi și organe. [gen. *-iei.* / < fr. *hyposthénie*]

HIPOSTÍL, *-Ă adj., s. n.* (sală mare) cu plafonul susținut de coloane. [pl. *-luri, -le.* / < fr. *hypostyle*, cf. gr. *hypo* — sub, *stylos* — coloană]

HIPOSULFÍT *s. m.* sare a acidului hiposulfuros ; tiosulfat. [< fr. *hyposulfite*]

HIPOSULFÚRIC *adj. m. acid* ~ = acid oxigenat al sulfului. [< fr. *hyposulfurique*]

HIPOSULFURÓS *adj. m. acid* ~ = oxiacid al sulfatului ; acid tiosulfuric. [< fr. *hyposulfureux*]

HIPOTÁCTIC *adj.* referitor la hipotaxă ; exprimat prin hipotaxă. [cf. germ. *hypotaktisch*, fr. *hypotactique*]

HIPOTALÁMIC, *-Ă adj.* al hipotalamusului. [< fr. *hypothalamique*]

HIPOTALÁMUS *s. n. (anat.)* regiune a creierului, corespunzînd părții inferioare a diencefalului. [< fr. *hypothalamus*, cf. gr. *hypo* — sub, *thalamos* — camera dinăuntru]

HIPOTÁXĂ *s. f. (lingv.)* alegere a părților unui enunț cu elemente relaționale ; subordonare. [< fr. *hypotaxe*, cf. gr. *hypotaxis* — dependență]

HIPOTEHNÍE *s. f.* disciplină care are ca obiect creșterea și exploatarea calului. [gen. *-iei.* / < fr. *hippotechnie*]

HIPOTENÁR *s. n.* proeminență care formează partea internă medială a palmei, co-

respunzînd mușchilor degetului mic. ● *(adj.) eminență hipotenară.* [< fr. *hypothénar*, cf. gr. *hypo* — sub, *thenar* — palmă]

HIPOTENSIÚNE *s. f.* micșorare a tensiunii arteriale ; hipotonie (3). [pron. *-si-u-.* / < fr. *hypotension*]

HIPOTENSÍV, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de hipotensiune. // *adj., s. n.* (medicament) care determină scăderea tensiunii arteriale. [< fr. *hypotensif*]

HIPOTERMÍE *s. f. (biol.)* scădere a temperaturii corpului sub normal. [gen. *-iei.* / < fr. *hypothermie*, cf. gr. *hypo* — sub, *thermos* — căldură]

HIPOTIMÍE *s. f. (med.)* scădere a bunei dispoziții în stările depresive. [gen. *-iei.* / < fr. *hypothymie*, cf. gr. *hypo* — sub, *thymos* — spirit]

HIPOTIPÓZĂ *s. f.* figură de stil constînd în zugrăvirea vie, printr-o acumulare de epitete, a unei întîmplări. [var. *ipotipoză* s. f. / < fr. *hypotypose*, cf. gr. *hypo* — sub, *typoo* — a făsona]

HIPOTIROIDIÁN, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de hipotiroidie. [pron. *-di-an.* pl. *-ieni, -iene.* / cf. fr. *hypothyroïdien*]

HIPOTIROIDÍE *s. f.* boală cauzată de o hiposecreție a glandei tiroide ; hipotiroidism. [pron. *-ro-i-.* / < fr. *hypothyroïdie*]

HIPOTIROIDÍSM *s. n.* hipotiroidie. [pron. *-ro-i-.* / < fr. *hypothyroïdisme*]

HIPOTÓNIC, -Ă *adj. (despre soluții)* care are o presiune osmotică inferioară unei alte soluții. O *ser* ~ = ser a cărui concentrație moleculară este inferioară celei a sîngelui. [< fr. *hypotonique*]

HIPOTONICITÁTE *s. f. (fiz.)* scădere a presiunii osmotice ; hipotonie. [cf. fr. *hypotonicité*]

HIPOTONÍE *s. f.* 1. hipotonicitate. 2. scădere a tonicității musculare. 3. hipotensiune, (gen. *-iei.* / < fr. *hypotonie*, cf. gr. *hypo* — sub, *tonos* — tensiune]

HIPOTRACȚIÚNE *s. f.* tracțiune cu ajutorul cailor. [pron. *-ți-u-.* / cf. it. *ippotrazione*]

HIPOTRICÓZĂ *s. f. (med.)* alopecie congenitală. [< fr. *hypotrichose*, cf. gr. *hypo* — sub, *thrix* — păr]

HIPOTROFÍE *s. f.* dezvoltare insuficientă a unui organ sau a unui țesut. [< fr. *hypotrophie*, cf. gr. *hypo* — sub, *trophe* — hrană]

HIPOVITAMINÓZĂ *s. f. (med.)* deficiență de vitamine în organism. [< fr. *hypovitaminose*]

HIPOXEMÍE *s. f. (med.)* scădere a cantității de oxigen din sîngele arterial. [gen. *-iei.* / < fr. *hypoxémie*]

HIPOXÍE *s. f.* scădere a cantității de oxigen în țesuturi, medii de cultură sau aer. [gen. *-iei.* / < fr. *hypoxyie*]

HIPOZÓM, -Ă *adj.* insuficient dezvoltat din punct de vedere fizic. [< fr. *hyposome*, cf. gr. *hypo* — sub, *soma* — corp]

HÍPPY *s. m.* nume dat tinerilor care, prin modul de viață boem și prin ținuta lor vestimentară nonconformistă, se opun vieții convenționale a societății capitaliste de consum, încercînd un protest naiv, neorientat și uneori cu tendințe antisociale. [pron. *hipi.* / < americ. *hyppy*]

HIPSO- element prim de compunere savantă cu sensul de „înălțime", „înalt". [var. *ipso-.* / < fr. *hypso-*, cf. gr. *hypsos*]

HIPSOCRÓM, -Ă *adj.* care prezintă hipsocromie. [< fr. *hypsochrome*]

HIPSOCROMÍE *s. f.* fenomen de deschidere a culorii ca rezultat al modificării structurii unei substanțe prin introducerea unui substituent în molecula corpului colorat. [gen. *-iei.* / < fr. *hypsochromie*]

HIPSOFÍLĂ *s. f. (bot.)* frunză modificată din regiunea florii sau a inflorescenței, care participă la formarea embrionului. [cf. fr. *hypsophile*, it. *ipsofillo* < gr. *hypsos* — înălțime, *phyllon* — frunză]

HIPSOGRÁF *s. n.* hipsometru înregistrator. [< fr. *hypsographe*]

HIPSOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la hipsografie. [< fr. *hypsographique*]

HIPSOGRAFÍE *s. f.* ramură a geomorfologiei care se ocupă cu descrierea reliefului după altitudine. ● totalitatea formelor de relief dintr-o regiune, analizate după altitudine ; orografie. [gen. *-iei.* / < fr. *hypsographie*]

HIPSOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la hipsometrie. [< fr. *hypsométrique*]

HIPSOMETRÍE *s. f.* 1. altimetrie. 2. totalitatea elementelor care redau pe o hartă altitudinea reliefului ; orometrie. [gen. *-iei.* / < fr. *hypsométrie*]

HIPSOMÉTRU *s. n.* instrument care indică înălțimea unui loc prin determinarea temperaturii de fierbere a apei. [< fr. *hypsomètre*, cf. gr. *hypsos* — înălțime, *metron* — măsură]

HIPSOTERAPÍE *s. f.* folosire terapeutică a climatului de altitudine. [gen. *-iei.* / < fr. *hypsothérapie*, cf. gr. *hypsos* — înalt, *therapeia* — tratament]

HIPÚRIC *adj. m. acid* ~ = acid organic existent în urina omului și a unor erbivore. [< fr. *hippurique*, cf. gr. *hippos* — cal, *ouron* — urină]

HIPURÍE *s. f. (med.)* prezența anormală a acidului hipuric în urină. [gen. *-iei.* / < fr. *hippurie*]

HIRSÚT, -Ă *adj.* 1. neîngrijit, cu barba și cu părul zbîrlit. 2. aspru, grosolan. ● ursuz. 3. *(bot. ; despre un organ)* prevăzut cu peri lungi, rigizi. [< fr. *hirsute*, cf. lat. *hirsutus*]

HIRSUTÍSM *s. n. (med.)* creștere exagerată a părului ca urmare a unor tulburări endocrine ; hipertricoză. [< fr. *hirsutisme*]

HIRUDINÉE *s. n. pl* clasă de anelide avînd ca tip lipitoarea ; *(la sg.)* animal din această clasă ; lipitoare. [pron. *-ne-e.* sg. invar. / < fr. *hirudinées*, cf. lat. *hirudo* — lipitoare]

HIRUDINÍNĂ *s. f.* substanță anticoagulantă, secretată de glande situate în cavitatea bucală a lipitorilor. [< fr. *hirudinine*]

HIRUDINIZÁRE *s. f.* aplicarea de lipitori în scop terapeutic. [după *hirudinisation*, cf. lat. *hirudo* — lipitoare]

HIRÚRG *s. m.* v. chirurg.

HIRURGÍE *s. f.* v. chirurgie.

HISPÁNIC, -Ă *adj.* spaniol. [cf. fr. *hispanique*, lat. *hispanicus*]

HISPANÍSM *s. n.* cuvînt, expresie luată din limba spaniolă ; fel de a vorbi propriu limbii spaniole. [< fr *hispanisme*]

HISPANÍST, -Ă *s. m. f.* specialist în hispanistică. [< fr. *hispaniste*]

HISPANÍSTICĂ *s. f.* studiul limbilor (spaniolă, portugheză, catalană) și al culturii hispanice. ● studiul limbii și al literaturii spaniole. [cf. germ. *Hispanistik*, it. *ispanistica*]

HISPANOFÍL, -Ă *s. m. f.* admirator a tot ce este de origine sau de proveniență spaniolă. [< fr. *hispanophile*]

HISPÍD, -Ă *adj. (bot.)* acoperit cu peri aspri și deși ; hirsut, care are perii mai groși. [< fr. *hispide*, lat. *hispidus*]

HISTAMÍNĂ *s. f. (biol.)* amină care se găsește în cornul secarei, în hipofiză etc. și care, în organism, produce efecte fiziologice puternice. // element prim de compunere savantă cu semnificația „histamină". [< fr. *histamine*]

HISTAMINEMÍE *s. f. (med.)* prezență a histaminei în sînge. [gen. *-iei.* / < fr. *histaminémie*]

HISTAMÍNIC, -Ă *adj.* referitor la histamină, produs de histamină. [< fr. *histaminique*]

HISTAMINOPEXÍE *s. f. (med.)* fixarea histaminei pe unele substanțe. [gen. *-iei.* / < fr. *histaminopexie*]

HISTAMINURÍE *s. f. (med.)* prezență a histaminei în urină. [gen. *-iei.* / < fr. *histaminurie*]

HISTER- v. histero-.

HISTERALGÍE *s. f. (med.)* nevralgie, durere uterină. [gen. *-iei.* / < fr. *hystéralgie*, cf. gr. *hystera* — uter, *algos* — durere]

HISTERECTOMÍE *s. f. (med.)* extirpare chirurgicală a uterului. [gen. *-iei.* / < fr. *hystérectomie*, cf. gr. *hystera* — uter, *ektome* — excizie]

HISTERÉZIS *s. n. (fiz.)* fenomen potrivit căruia valoarea actuală a unei mărimi, a unui material depinde și de valorile anterioare ale mărimilor care o determină. [var. *istereză* s. f. / < gr. *hysteresis* — lipsă, *hysterein* — a veni după, posterior]

HISTÉRIC, -Ă *adj., s. m. f.* v. isteric.

HISTERÍE *s. f.* v. isterie.

HISTERO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) uter", „uterin". [var. *hister-, ister-, istero-.* / < fr. *hystéro-*, cf. gr. *hystera* — uter]

HISTEROCÉL *s. n. (med.)* hernie a uterului. [< fr. *hystérocèle*]

HISTEROGRAFÍE *s. f.* radiografie a uterului. [gen. *-iei.* / < fr. *hystérographie*]

HISTEROLOGÍE *s. f.* disciplină medicală care se ocupă cu afecțiunile uterine. [gen. *-iei.* / < fr. *hystérologie*, cf. gr. *hystera* — uter, *logos* — studiu]

HISTERÓM *s. n. (med.)* fibrom uterin. [pl. *-oame.* / < fr. *hystérome*]

HISTEROMALACÍE *s. f. (med.)* ramolisment al uterului. [gen. *-iei.* / < fr. *hystéromalacie*, cf gr. *hystera* — uter, *malakia* — înmuiere]

HISTEROMETRÍE *s. f. (med.)* cateterism al uterului cu ajutorul histerometrului. [gen. *-iei.* / < fr. *hystérométrie*, cf. gr. *hystera* — uter, *metron* — măsură]

HISTERÓMETRU *s. m. (med.)* instrument folosit pentru a sonda, a măsura sau a redresa uterul. [< fr. *hystéromètre*]

HISTERON-PROTERON *s. n. (ret.)* figură de stil constînd în răsturnarea ordinii firești între fenomene, anticipîndu-se ceea ce ar trebui să urmeze. [< it., fr., gr. *hysteron-proteron*]

HISTEROPEXÍE *s. f. (med.)* operația de fixare chirurgicală a uterului. [gen. *-iei.* / < fr. *hystéropexie*, cf. gr. *hystera* — uter, *pexis* — fixare]

HISTEROPTÓZĂ *s. f. (med.)* ptoză a uterului. [< fr. *histéroptôse*]

HISTERORAGÍE *s. f. (med.)* hemoragie uterină. [< fr. *hystérorrhagie*]

HISTEROSALPINGOGRAFÍE *s. f.* explorare radiologică a uterului și a trompelor uterine. [gen. *-iei.* / < fr. *hystérosalpingographie*, cf. gr. *hystera* — uter, *salpinx* — trompă, *graphein* — a scrie]

HISTEROSCOPÍE *s. f. (med.)* examinare a cavității uterine cu ajutorul unui instrument optic special. [gen. *-iei.* / < fr. *hystéroscopie*, cf. gr. *hystera* — uter, *skopein* — a privi]

HISTEROTOMÍE *s. f. (med.)* deschidere a uterului pentru extragerea fătului în cazul unei nașteri anormale. [gen. *-iei.* / < fr. *hystérotomie*, cf. gr. *hystera* — uter, *tome* — tăiere]

HISTIDÍNĂ *s. f. (biol.)* aminoacid bazic natural, indispensabil creșterii mamiferelor. [< fr. *histidine*]

HISTIOCÍT *s. n. (biol.)* celulă macrofagă a țesutului conjunctiv. [pron. *-ti-o-.* / < fr. *histiocyte*, cf. gr. *histos* — țesut, *kytos* — celulă]

HISTO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la un) țesut organic". [var. *isto-.* / < fr. *histo-*, it. *isto-*, cf. gr. *histos* — război de țesut ; țesătură]

HISTOCHÍMIC, -Ă *adj.* referitor la histochimie. [< fr. *histochimique*]

HISTOCHIMÍE *s. f.* studiul chimic al substanțelor care intră în compoziția celulei și a țesuturilor organismului. [gen. *-iei.* / < fr. *histochimie*]

HISTODIAGNÓSTIC *s. n.* diagnostic obținut pe baza examenului histologic. [pron. *-di-ag-.* / < fr. *histodiagnostic*]

HISTOFIZIOLOGÍE *s. f. (biol.)* disciplină care studiază funcțiile celulei și ale țesuturilor organice. [< fr. *histophysiologie*]

HISTOGÉN, -Ă *adj. (biol.)* care dă naștere la noi țesuturi. [< fr. *histogène*, cf. gr. *histos* — țesut, *gennan* — a naște]

HISTOGENÉZĂ *s. f. (biol.)* totalitatea proceselor de formare a țesuturilor. [< fr. *histogenèse*, cf. gr. *histos* — țesut, *genesis* — naștere]

HISTOGRÁMĂ *s. f. (statist.)* grafic alcătuit din coloane alăturate avînd aceeași bază, proporționale cu cantitatea pe care o reprezintă. [< fr. *histogramme*, cf. gr. *histos* — țesut, *gramma* — scriere]

HISTOÍD, -Ă *adj.* asemănător unui țesut. [pron. *-to-id.* / < fr. *histoïde*, cf. gr. *histos* — țesut, *eidos* — aspect]

HISTOLÍZĂ *s. f. (med.)* distrugere a țesuturilor vii. [< fr. *histolyse*, cf. gr. *histos* — țesut, *lysis* — dizolvare]

HISTOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în histologie. [< germ. *Histolog*]

HISTOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la histologie, de histologie. [var. *istologic, -ă* adj. / cf. fr. *histologique*]

HISTOLOGÍE *s. f.* ramură a biologiei care studiază țesuturile organice. [gen. *-iei.* var. *istologie* s. f. / < fr. *histologie*, cf. gr. *histos* — țesut, *logos* — studiu]

HISTÓNĂ *s. f. (biol.)* proteină cu proprietăți bazice, care se găsește în nucleul celulelor. [< fr. *histone*]

HISTOPATOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la histopatologie. [< fr. *histopathologique*]

HISTOPATOLOGÍE *s. f.* disciplină care se ocupă cu patologia țesuturilor. [gen. *-iei.* / < fr. *histopathologie*]

HISTORIÁ *vb. I. tr. (liv.)* a orna cu desene sau cu picturi, reprezentînd legende, scene istorice etc. [pron. *ri-a.* p. i. 3.6 *-iază.* var. *istoria* vb. I. / < fr. *historier*, it. *istoriare*]

HISTORIÁT, -Ă *adj. (despre litere, inițiale, manuscrise)* ornat cu figurine cu ca-

racter istoric. [var. *istoriat, -ă* adj. / cf. fr. *historié*]

HISTORIÉRE *s. f. (liv.)* acțiunea de a historia și rezultatul ei. [pron. *-ri-e-*. var. *istoriere* s. f. / < *historia*]

HISTORIOGRÁMĂ *s. f. (statist.)* grafic reprezentînd evoluția în timp a unui fenomen ; cronogramă. [pron. *-ri-o-*. / < fr. *historiogramme*, cf. gr. *historia* — istorie, *gramma* — scriere]

HISTOTERAPÍE *s. f. (med.)* tratament al unor boli cu ajutorul a diferite țesuturi. [gen. *-iei*. / < fr. *histothérapie*, cf. gr. *histos* — țesut, *therapeia* — tratament]

HISTOTÓM *s. n. (biol.)* instrument folosit pentru disecția țesuturilor. [< fr. *histotome*, cf. gr. *histos* — țesut, *tome* — tăiere]

HISTOTÓXIC, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care distruge țesuturile. [< fr. *histotoxique*]

HISTOTROPÍSM *s. n.* afinitate a unor specii de paraziți pentru țesuturile vii. [< fr. *histotropisme*]

HISTRIÓN *s. m.* **1.** actor de comedie la greci și la romani ; bufon. **2.** măscărici, comediant lipsit de talent. ● *(fig.)* om ipocrit, șarlatan ; gesticulant ridicol. [pron. *-tri-on*. / var. *istrion* s. m. / < fr. *histrion*, lat. *histrio*]

HISTRIÓNIC, -Ă *adj.* care se referă la histrion, de histrion ; fals. ● *(fig.)* ipocrit ; cu gesturi ridicole. [pron. *-tri-o-*. / < fr. *histrionique*]

HITLERÍSM *s. n. (ist.)* doctrină și regim politic al lui Hitler, de factură imperialistă, rasistă și dictatorială ; nazism, național-socialism. [< fr. *hitlérisme*, cf. *Hitler*, conducătorul naziștilor din Germania]

HITLERÍST, -Ă *adj.* referitor la doctrina în regimul politic al lui Hitler. // *s. m. f.* partizan al hitlerismului. [cf. fr. *hitlérien*]

HITÓN *s. n.* v. c h i t o n.

HLAMÍDĂ *s. f.* mantie de formă dreptunghiulară din stofă purtată pe umăr de vechii greci și romani. [< lat., gr. *chlamys*, cf. fr. *chlamyde*]

HLESTACOVÍSM *s. n.* lăudăroșenie ușuratică și mincinoasă. [< *Hlestakov*, personaj din comedia lui Gogol „Revizorul" + *-ism*]

HOBÁN *s. n.* piesă de legătură între aripile unui avion biplan, confecționată din sîrmă de oțel. ● *(mar.)* coardă pentru susținerea catargelor. [var. *hobană* s. f. / < fr. *hauban*]

HOBANÁRE *s. f.* **1.** acțiunea de a susține prin hobane. **2.** totalitatea hobanelor unui avion. [după fr. *haubanage*]

HOBÁNĂ *s. f.* v. h o b a n.

HÓBBY *s. n. (rar)* pasiune, preocupare în afara profesiunii, căreia i se dedică timpul liber ca diletant. [< engl., fr. *hobby*]

HÓCHEI *s. n.* joc pe iarbă sau pe gheață care se dispută după reguli asemănătoare cu cele ale jocului de fotbal, jucătorii urmărind să introducă în poarta echipei adverse o minge mică de piele, respectiv un disc mic, cu ajutorul unei crose. [< engl., fr. *hockey*]

HOCHEÍST, -Ă *s. m. f.* jucător de hochei. [pron. *-che-ist*. / < *hochei* + *-ist*]

HOCHETÓN *s. n. (ist.)* vestă de pînză groasă pe care o purtau ostașii și mai ales arcașii medievali. [< fr. *hoqueton*]

HÓCUS *s. n.* *~-pocus* = formulă întrebuințată de scamatori ; *(p. ext.)* scamatorie. [cf. lat. *hoc* — acesta]

HODO- v. o d o-.

HODOGRÁF *s. n.* **1.** curbă sau suprafață, loc geometric al extremităților vectorilor, care reprezintă valorile unei funcții vectoriale. **2.** traseul unui drum. [var. *odograf* s. n. / < fr. *hodographe*]

HODOGRAFÍE *s. f.* descriere a drumurilor dintr-o regiune. [gen. *-iei*. var. *odografie* s. f. / < fr. *hodographie*, cf. fr. *hodos* — drum, *graphein* — a descrie]

HODOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la hodometrie. [var. *odometric, -ă* adj. / < fr. *hodométrique*]

HODOMETRÍE *s. f.* arta măsurării distanțelor parcurse pe jos. [gen. *-iei*. var. *odometrie* s. f. / < fr. *hodométrie*]

HODOMÉTRU *s. n.* aparat pentru măsurarea unui drum parcurs ; podometru. [var. *odometru* s. n. / < fr. *hodomètre*]

HOGBÁCK *s. n. (geol.)* creastă ascuțită care rămîne în urma eroziunii în zonele cu strate de duritați diferite, puternic înclinate. [< engl. *hogback*]

HOL *s. n.* vestibul mare într-un edificiu public, încăpere de trecere într-un apartament, într-o locuință. [scris și *hall*. var. *hal* s. n. / < engl., fr. *hall*]

HÓLDING *s. n. (ec.)* formă de subordonare a diferitelor întreprinderi (societăți) prin controlul participanților de către o societate anonimă pe acțiuni. [< engl., fr. *holding*, cf. engl. *hold* — a ține]

HOLÉNDER *s. n.* v. h o l e n d r u.

HOLÉNDRU *s. n.* **1.** varietate de filtru pentru vin. **2.** nume dat unor instalații de rafinare, de înălbire etc. mai ales din industria hîrtiei. **3.** dispozitiv de fixare alcătuit din una sau două piulițe. [var. *holender* s. n. / < germ. *Holländer*]

HOLERÍNĂ *s. f. (med.)* afecțiune gastro-intestinală acută, caracterizată prin dureri mari de stomac, vărsături și diaree. [< fr. *cholérine*]

HOLÍSM *s. n.* concepție metafizică idealistă de la începutul sec. XX, care interpretează mistic teza ireductibilității întregului la suma părților sale, socotind drept „factor integrator" al lumii un principiu imaterial și incognoscibil. [< fr. *holisme*, cf. gr. *holos* — întreg]

HÓLMIU *s. n.* element din familia pămînturilor rare. [pron. *-miu*. / cf. fr. *holmium*, germ. *Holmium*]

HOLO- element prim de compunere savantă cu semnificația „întreg", „integral", „tot". [var. *olo-*. / < fr. *holo-*, cf. gr. *holos*]

HOLOCÁRST *s. n. (geol.)* carst complet dezvoltat, care prezintă toate formele de suprafață și subterane. [< fr. *holokarst*]

HOLOCÁUST *s. n.* **1.** *(la vechii evrei etc.)* sacrificiu în cinstea divinității, în care animalul sacrificat era ars în întregime. **2.** *(fig.)* ofrandă, sacrificiu. [pron. *-ca-ust*. pl. *-turi*. var. *olocaust* s. n. / < fr. *holocauste*, cf. lat. *holocaustus*, gr. *holokaustos* < *holos* — întreg, *kaustos* — ars]

HOLOCÉN *s. n.* ultima epocă (serie) a cuaternarului ; aluviu. // *adj.* care aparține acestei epoci. [var. *olocen* s. n. / < fr. *holocéne*, cf. gr. *holos* — întreg, *kainos* — recent]

HOLOCRÍN, -Ă *adj. (despre secreții exocrine)* care, împreună cu celula secretorie, formează elementele componente ale secreției glandulare. [< fr. *holocrine*, cf. gr. *holos* — întreg, *krinein* — a secreta]

HOLOCRISTALÍN, -Ă *adj. (geol. ; despre structura rocilor eruptive)* în care toate mineralele sînt cristalizate. [< fr. *holocristallin*, cf. gr. *holos* — întreg, *krystallos* — ca gheața]

HOLOÉDRIC, -Ă *adj.* referitor la holoedrie. [pron. *-lo-e-*. / < fr. *holoédrique*]
HOLOEDRÍE *s. f. (fiz.)* calitate a unui sistem cristalin de a prezenta simetrie maximă. [pron. *-lo-e-*. gen. *-iei*. var. *oloedrie* s. f. / < fr. *holoédrie*]
HOLOFRÁSTIC, -Ă *adj. (despre limbi)* în care o gîndire, o frază se exprimă printr-un singur cuvînt. [< fr. *holophrastique*, cf. gr. *holos* — întreg, *phrasis* — frază]
HOLOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la holografie. [< fr. *holographique*]
HOLOGRAFÍE *s. f.* procedeu de luat imagini în relief prin utilizarea razei unui laser. [gen. *-iei*. / < fr. *holographie*]
HOLOGRÁMĂ *s. f.* imagine obținută prin holografie ; fotografie în relief. [< fr. *hologramme*]
HOLOMETÁBOLĂ *adj. f. (despre insecte)* care are o metamorfoză completă, trecînd prin stadiile de larvă, nimfă și adult. [cf. fr. *holométabole*, it. *olometabolo* < gr. *holos* — întreg, *metabole* — schimbare]
HOLOPARAZÍT, -Ă *adj., s. m. f.* (plantă lipsită de clorofilă) care trăiește parazitar pe o altă plantă, din care extrage hrana. [< fr. *holoparasite*]
HOLOTÚRIE *s. f.* animal din încrengătura echinodermelor, cu corpul alungit ca un castravete, care trăiește pe fundul mărilor. [gen. *-iei*. / < fr. *holothurie*]
HOMÁR *s. m.* crustaceu de mare comestibil, asemănător racului. [var. *omar* s. m. / < fr. *homard*]
HOMEO- element prim de compunere savantă cu semnificația „asemănător". [pron. *-me-o-*. var. *omeo-*. / < fr. *homéo-*, cf. gr. *homoios*]
HOMEOMÉRI *s. m. (fil.)* termen folosit de filozoful grec antic Anaxagoras pentru a desemna cele mai mici particule materiale, infinit divizibile, ale corpurilor, care, după el, conțineau în sine toate calitățile posibile. [pron. *-me-o-*. / < fr. *homéoméries*, cf. lat. *homeomeria*, gr. *homoiomereia*]
HOMEOMORFÍSM *s. n.* 1. *(mat.)* funcție care aplică unul pe altul două spații. 2. fenomen referitor la analogiile formelor cristaline ale unor compuși. [var. *omeomorfism* s. n. / < fr. *homéomorphisme*]
HOMEOPÁT, -Ă *s. m. f.* medic specialist în homeopatie. [pron. *-me-o-*. / < fr. *homéopathe*]
HOMEOPÁTIC, -Ă *adj.* referitor la homeopatie. O *doză ~ă* = doză foarte mică. [< fr. *homéopathique*]
HOMEOPATÍE *s. f.* metodă de tratament care întrebuințează doze foarte mici de medicamente care ar putea produce o boală analogă bolii care se combate. [pron. *-me-o-*. gen. *-iei*. [< fr. *homéophatie*, cf. gr. *homoios* — asemănător, *pathos* — suferință]
HOMEOPLASTÍE *s. f.* v. homoplastie.
HOMEOPLAZÍE *s. f. (biol.)* dezvoltare a unui țesut asemănător țesutului normal. [gen. *-iei*. / < fr. *homéoplasie*, cf. gr. *homoios* — asemănător, *plassein* — a forma]
HOMEOPROFORÓN *s. n. (lit.)* aliterație. [pron. *-me-o-*. / cf. fr. *homéoprophorone*, gr. *homeoprophoron*]
HOMEOPTÓTĂ *s. f.* hometeleută. [var. *homeoptoton* s. n. / < fr. *homéoptote*, gr. *homoloptoton*]
HOMEOPTOTÓN *s. n.* v. homeoptotă.
HOMEOSTÁT *s. n.* sistem cibernetic cu autoorganizare pe principiul căutării statistice a regimului de funcționare stabilă. [< fr. *homéostat*]
HOMEOSTÁTIC, -Ă *adj.* referitor la homeostazie. [< fr. *homéostatique*]
HOMEOSTÁZĂ *s. f.* homostazie. [< fr. *homéostase*]
HOMEOSTAZÍE *s. f.* proprietate a organismelor vii de a-și menține diferitele constante fiziologice. ● proprietate a unor sisteme de a-și menține constante anumite mărimi caracteristice ; homeostază. [pron. *-meos-ta-zi-e*. gen. *-iei*. / < fr. *homéostasie*, cf. gr. *homoios* — asemănător, *stasis* — stare]
HOMEOTELEÚTĂ *s. f.* figură de sintaxă poetică, constînd în potrivirea fonică a ultimelor silabe a două cuvinte învecinate ; homeoptotă. [pron. *-me-o-te-le-u-*. var. *homeoteleuton* s. n. / < fr. *homéotéleute*, cf. *homoioteleuton*]
HOMEOTELEÚTON *s. n.* v. homeoteleută.
HOMEOTÉRM, -Ă *adj., s. n.* 1. (op. poichiloterm) (animal) cu temperatură constantă. 2. *(despre ape termale)* care izvorăște la o temperatură apropiată de aceea a organismului omului. [pron. *-me-o-*. / < fr. *homéotherme*, cf. gr. *homoios* — asemănător, *thermos* — căldură]
HOMEOTERMÍE *s. f. (biol.)* proprietate a unor animale de a-și păstra o temperatură constantă a corpului. [gen. *-iei*. / < fr. *homéothermie*]
HOMÉRIC, -Ă *adj.* al lui Homer. ● în genul epopeilor lui Homer ; *(p. ext.)* măreț, grandios. O *rîs ~* = rîs puternic, greu de oprit. [var. *omeric, -ă* adj. / cf. lat. *homericus*, fr. *homérique* < *Homer*, mare poet epic grec din antichitate]
HOMERÍSM *s. n.* caracter particular limbii lui Homer. [< fr. *homérisme*]
HOMERIZÁ *vb. I. tr.* a da un caracter homeric. [cf. it. *omerizzare*]
HOMERÍZI *s. m. pl.* rapsozi și poeți epici greci care au contribuit la transmiterea și la definitivarea epopeilor homerice. ● poeți care imită stilul poeziei lui Homer. [sg. *homerid*. / < fr. *homérides*]
HOME-RULE *s. n.* autonomie, independență legislativă, autoguvernare privind în special legislația internă sau locală a unei țări dependente sau federală, a unui teritoriu sau colonii. [< engl. *Homme-Rule*, cf. *home* — casă, *rule* — guvernare]
HÓMESPUN *s. n.* tip de țesătură pentru stofe de lînă care imită lucrul în războiul de casă. [< engl. *homespun*]
HOMICÍD, -Ă *adj., s. m. f.* ucigaș, asasin. // *s. n.* omor, asasinat. [var. *omicid, -ă* adj., s. m. f. / < fr. *homicide*, lat. *homicida, homicidium*]
HOMINÍDE *s. n. pl.* gen de hominieni, cuprinzînd specia *homo-sapiens*, din care face parte omul actual. [sg. *hominid*. / < fr. *hominidés*, cf. it. *ominidi*, germ. *Hominiden* < lat. *homo* — om]
HOMINIÉNI *s. m. pl.* familie de primate avînd ca tip omul și care cuprinde formele fosile intermediare de la antropoide la omul actual. [sg. *hominian*. [< fr. *hominiens*]
HOMO- element prim de compunere savantă cu semnificația „egal" ; „asemănător". v. homeo-. [var. *omo-*. / < fr. *homo-*, it. *omo-*, cf. gr. *homos* — egal]
HÓMO *s. m. (liv.)* denumire științifică a omului. [< lat. *homo*]
HOMOCÉNTRIC, -Ă *adj. (despre fascicule de lumină)* ale cărui raze trec prin ace-

laşi punct. [var. *omocentric, -ă* adj. / < fr. *homocentrique*, cf. gr. *homos* — asemănător, *kentron* — centru]

HOMOCÉNTRU *s. n. (mat.)* centru comun mai multor cercuri. [var. *omocentru* s. n. / < fr. *homocentre*]

HOMOCERC, -Ă *adj. (despre înotătoarea codală a unor peşti ;* op. h e t e r o c e r c) cu lobi egali. [< fr. *homocerque*, cf. gr. *homos* — asemănător, *kerkos* — coadă]

HOMOCRÓM, -Ă *adj.* care prezintă homocromie. [< fr. *homochrome*]

HOMOCROMÍE *s. f.* potrivire între culoarea animalelor şi aceea a mediului exterior. [gen. *-iei.* / < fr. *homochromie*, cf. gr. *homos* — asemănător, *chroma* — culoare]

HOMOCRÓN, -Ă *adj. (rar)* simultan, sincronic. [< fr. *homochrone*, cf. gr. *homos* — acelaşi, *chronos* — timp]

HOMO FABER *s. m.* termen folosit de filozoful francez Bergson pentru a desemna pe omul primitiv care îşi făurea singur uneltele necesare, transformînd natura pentru a o face aptă de a corespunde necesităţilor sale. [< lat. *homo faber*]

HOMOFÓN, -Ă *adj.* v. o m o f o n.

HOMOFONÍE *s. f.* v. o m o f o n i e.

HOMOFÓRM, -Ă *adj.* v. o m o f o r m.

HOMOGÉN, -Ă *adj.* v. o m o g e n.

HOMOGRÁF, -Ă adj. v. o m o g r a f.

HOMOGRÉFĂ *s. f. (med.)* grefă luată de la un individ din aceeaşi specie. [< fr. *homogreffe*]

HOMOLOGÍE *s. f.* v. o m o l o g i e.

HOMOMÓRF, -Ă *adj. (biol.)* care are aceeaşi formă. [< fr. *homomorphe*, cf. gr. *homos* — asemănător, *morphe* — formă]

HOMOMORFÍSM *s. n. (mat.)* corespondenţă univocă într-un singur sens între două mulţimi cu aceeaşi structură ; automorfism. [var. *omomorfism* s. n. / < fr. *homomorphisme*]

HOMONÍMIE *s. f.* v. o m o n i m i e.

HOMO OECONOMICUS *s. m. (liv.)* om conceput de economişti ca o fiinţă abstractă, încadrat în societate şi mînat de stimulul de a-şi satisface nevoile materiale. [< lat. *homo oeconomicus*]

HOMOPLASTÍE *s. f. (med.)* transplantare de grefă de la un individ din aceeaşi specie. [gen. *-iei.* var. *homeoplastie* s. f. / < fr. *homoplastie*, cf. gr. *homos* — asemănător, *plassein* — a forma]

HOMOPOLIMERIZÁRE *s. f.* forma cea mai obişnuită de polimerizare, constînd în formarea unui polimer prin legarea succesivă a moleculelor unui singur monomer. [după fr. *homopolymérisation*]

HOMOPTÉRE *s. n. pl. (zool.)* ordin de insecte (puricii de plante, filoxera etc.) cu patru aripi membranoase de aceeaşi mărime şi de aceeaşi formă. [sg. *homopter*, / < fr. *homoptères*, cf. gr. *homos* — asemănător, *pteron* — aripă]

HOMO SAPIENS *s. m. (biol.)* individ din ordinul primatelor socotit de Linné ca tip al speciilor umane. [< lat. *homo sapiens* — omul inteligent]

HOMOSEXUÁL, -Ă *s. m. f.* persoană care practică homosexualitatea. [pron. *-xu-al.* / < fr. *homosexuel*, cf. gr. *homos* — asemănător, lat. *sexus* — sex]

HOMOSEXUALITÁTE *s. f.* atracţie sexuală anormală faţă de indivizi de acelaşi sex ; inversiune sexuală. [pron. *-xu-a-*. [cf. fr. *homosexualité*]

HOMOSFÉRĂ *s. f.* strat inferior al atmosferei, situat între sol şi altitudinea de 100 km, în care constituenţii principali (azotul şi oxigenul) rămîn în aceleaşi proporţii. [var. *omosferă* s. f. / < fr. *homosphère*]

HOMOTETÍE *s. f.* v. o m o t e t i e.

HOMOTRANSPLÁNT *s. n.* transplant de la un individ din aceeaşi specie. [< fr. *homotransplant*]

HOMOZIGÓT *s. m. (biol.)* organism hibrid cu un singur tip de gameţi. [< fr. *homozygote*]

HOMÚNCULUS *s. m.* 1. mic om artificial pe care alchimiştii pretindeau că au reuşit să-l fabrice ; *(p. ext.)* om foarte mic ca statură. 2. fetus uman. [< fr. *homuncule*, lat. *homunculus*]

HON *s. n.* unealtă aşchietoare alcătuită din mai multe bare abrazive, dispuse simetric în jurul unui ax central. [< engl. *hon*]

HONORIS CAUSA *s. f. (liv. ; despre titluri onorifice suprauniversitare)* conferit pentru merite excepţionale. [< lat. *honoris causa*]

HOPCALÍTĂ *s. f.* amestec de bioxid de mangan cu oxid de cupru, cobalt şi argint, folosit în măşti speciale contra oxidului de carbon. [< fr. *hopcalite*]

HOPLÍT *s. m.* soldat pedestru greu înarmat la vechii greci. [< fr. *hoplite*, gr. *hoplites*]

HOPLO- element prim de compunere savantă cu sensul de „armă". [< fr. *hoplo-*, cf. gr. *hoplon*]

HOPLOLATRÍE *s. f. (liv.)* adoraţie a unor obiecte de vînătoare şi a armelor la unele triburi politeiste. [gen. *-iei.* / cf. gr. *hoplon* — armă, *latreia* — cult]

HOPLOMÁC *s. m.* gladiator greu înarmat la vechii greci. [cf. fr. *hoplomaque* < lat. *hoplomachus*, gr. *hoplomachos*]

HOPLOMAHÍE *s. f.* luptă de gladiatori înarmaţi cu mai multe arme. [gen. *-iei.* / cf. fr. *hoplomachie*]

HOR *s. n.* v. c o r.

HORAŢIANÍSM *s. n.* imitaţie a poeziei lui Horaţiu, caracterizată prin intimitate, reculeziune a poetului, meditaţie şi consolare. [< *Horaţiu*, poet latin]

HORDEÓLUM *s. n.* v. o r d e o l u m.

HORIPILÁ *vb. I.* v. o r i p i l a.

HORIPILÁNT, -Ă *adj.* v. o r i p i l a n t.

HORIPILÁRE *s. f.* v. o r i p i l a r e.

HORIPILÁŢIE *s. f.* v. o r i p i l a ţ i e.

HORMÍSM *s. n.* curent neştiinţific în psihologia occidentală, care atribuie impulsurilor instinctuale un rol hotărîtor în activitatea psihică şi în conduita oamenilor. [cf. gr. *horme* — impuls]

HORMÓN *s. m.* secreţie a glandelor endocrine, care stimulează şi coordonează activitatea anumitor organe sau a întregului organism. [< fr., engl. *hormone*, cf. gr. *horman* — a excita]

HORMONÁL, -Ă *adj.* referitor la hormoni, de hormoni. [< fr. *hormonal*]

HORMONEMÍE *s. f. (med.)* prezenţă a unui anumit hormon în sînge. [gen. *-iei.* / < fr. *hormonémie*]

HORMONOGENÉZĂ *s. f.* sinteză a hormonilor în organism ; hormonopoieză. [< fr. *hormonogenèse*]

HORMONOLOGÍE *s. f.* studiul proprietăţilor chimice şi biologice ale hormonilor. [gen. *-iei.* / < fr. *hormonologie*]

HORMONOPOIÉZĂ *s. f.* hormonogeneză. [pron. *-po-ie-*. / < fr. *hormonopoïèse*]

HORMONOTERAPÍE *s. f. (med.)* tratament cu hormoni. [gen. *-iei.* / < fr. *hormonothérapie*]

HORMONURÍE *s. f. (med.)* prezență a hormonilor în urină. [gen. *-iei.* / < fr. *hormonurie*]

HORN *s. n. (geol.)* relief cu aspect de piramidă triunghiulară caracteristic regiunilor alpine, care se formează în urma intersectării pereților circurilor glaciare ; karling. [cf. germ. *Horn*, fr. *horn*]

HORNBLÉNDĂ *s. f.* mineral format din silicați de magneziu, fier, calciu etc., foarte răspîndit în natură. [cf. fr. *hornblende*, germ. *Hornblende*]

HORO- element prim de compunere savantă cu semnificația „oră", „orar". [var. *oro-.* / < fr. *horo-*, cf. gr. *hora*]

HOROPTÉR *s. n.* totalitatea punctelor din spațiu ale căror imagini se formează din puncte retiniene corespunzătoare. [< fr. *horoptère*, cf. gr. *horos* — limită, *opter* — observator]

HOROSCÓP *s. n.* prezicere astrologică a destinului după poziția stelelor la nașterea cuiva ; *(p. ext.)* prezicere. [pl. *-coape*, *-copuri.* / < fr. *horoscope*, lat. *horoscopus* < gr. *horoskopos*]

HORST *s. n.* regiune a scoarței terestre mărginită de falii, rămasă ridicată după scufundarea regiunilor vecine. [pl. *-turi.* / < germ. *Horst*, cf. fr. *horst*]

HORTATÍV, *-Ă adj. (gram.)* care exprimă un îndemn. [< lat. *hortativus*]

HORTÉNSIE *s. f.* plantă ornamentală cu flori mari, de diferite culori și fără miros. [< fr. *hortensia*]

HORTI- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) grădină", „horticol", „cultura plantelor". [var. *orti-.* / < fr. *horti-*, cf. lat. *hortus*]

HORTÍCOL, *-Ă adj.* referitor la horticultură, de horticultură. [< fr. *horticole*, cf. lat. *hortus* — grădină, *colere* — a cultiva]

HORTICULTÓR, *-OÁRE s. m. f.* specialist în horticultură. [< fr. *horticulteur*]

HORTICULTÚRĂ *s. f.* știință care tratează despre cultivarea grădinilor. [< fr. *horticulture*, cf. lat. *hortus* — grădină, *cultura* — cultură]

HÓSTIE *s. f.* **1.** *(ist. ; la greci și la romani)* jertfă adusă zeilor ; *(la evrei)* animal adus ca jertfă lui Dumnezeu. ◊ *(în biserica catolică)* azima împărtășaniei. **2.** *(fig.)* victimă. [gen. *-iei.* / < fr. *hostie*, lat. *hostia*]

HOT *adj. invar. (anglicism)* fierbinte, arzător ; *(fig.)* înflăcărat. [< engl. *hot*]

HOT DOG *loc. s. (anglicism)* pîinită în al cărei miez s-a pus un crenvurșt sau un cîrnat. [< americ., fr., it. *hot dog*, cf. engl. *hot* — fierbinte, *dog* — cîine]

HOT-JAZZ *loc. s.* stil de jaz caracterizat prin tempo rapid, puternic accentuat ritmic și cu improvizații expresive. [< americ., fr., it. *hot jazz*]

HÓTĂ[1] *s. f. (arhit.)* partea de jos, evazată, a vetrei. ◊ construcție de zid, de metal etc. așezată deasupra unei surse de gaze pentru a le colecta și elimina printr-un coș de ventilație. [< fr. *hotte*]

HÓTĂ[2] *s. f.* v. j o t ă.

HOTÉL *s. n.* clădire amenajată pentru închirierea de camere mobilate pe termen scurt mai ales călătorilor. [pl. *-luri*, *-le.* var. *otel* s. n. / < fr. *hôtel*]

HOTELIÉR, *-Ă s. m. f.* proprietar al unui hotel. // *adj.* în legătură cu hotelurile. [pron. *-li-er.* var. *otelier* s. m. f., adj. / < fr. *hôtelier*]

HOVERCRÁFT *s. n.* vehicul care se mișcă pe o pernă de aer, generată de un motor special care aruncă jeturi de aer orientate. [< engl., fr. *hovercraft*]

HOWDAH *s. n.* scaun prevăzut cu baldachin, purtat de un elefant sau de o cămilă și folosit pentru transportul persoanelor de vază în Orient. [pron. *haudah.* / < engl. *howdah*]

HRISO- v. c r i s o-.

HRISOHEDONÍSM *s. n.* curent de idei care susținea că omul poate rezolva orice problemă economică cu ajutorul aurului. idealul unei societăți sau țări fiind de a avea cît mai mult metal prețios. [< fr. *chrysohédonisme*, cf. gr. *chrysos* — aur, *hedone* — plăcere]

HRÓNIC *s. n.* v. c r o n i c ă.

HRÓNICĂ *s. f.* v. c r o n i c ă.

HTONIÁN, *-Ă adj.* referitor la pămînt, al pămîntului, pămîntesc ; subpămîntesc, subteran ; htonic. ● (op. u r a n i a n) relativ la așa-zisele divinități subpămîntene. // *s. m. f.* divinitate subpămînteană. [pron. *-ni-an.* var. *chtonian*, *-ă* adj. / < fr. *chthonien*, cf. gr. *chthon* — pămînt]

HTÓNIC, *-Ă adj.* htonian. [var. *chtonic*, *-ă* adj. / < germ. *chtonisch*]

HTONÍSM *s. n.* caracter htonic. [var. *chtonism* s. n. / < *hton(ic)* + *-ism*]

HUBLÓU *s. n.* mică deschizătură circulară în peretele unei (aero)nave pentru aerisire și iluminat. [var. *iublou* s. n. / < fr. *hublot*]

HUGHENÓT, *-Ă s. m. f.* nume dat în Franța protestanților ; protestant, partizan al Reformei calvine. [< fr. *huguenot*]

HUÍLĂ *s. f.* varietate de cărbune fosil, compact, uneori șistos sau fibros. [pron. *hui-.* / < fr. *houille*]

HÚLA *s. f.* v. h u l a - h o o p.

HULA-HOOP *s. n.* dans modern de origine polineziană, cu ritm foarte viu, marcat mai ales prin mișcarea șoldurilor ; melodia acestui dans. [var. *hula* s. f. / < americ. *hula-hoop*, cf. polinez. *hula*]

HÚLĂ *s. f.* mișcare ondulatorie a suprafeței mării după furtună ; *(p. ext.)* furtună pe mare. [< fr. *houle*]

HULIGÁN *s. m.* cel care comite acte de huliganism. [< rus. *huligan*, cf. *Hooligan*, personaj dintr-o comedie irlandeză, mare bătăuș]

HULIGÁNIC, *-Ă adj.* de huligan sau de huliganism. [< *huligan* + *-ic*]

HULIGANÍSM *s. n.* purtare sau atitudine brutală, care se manifestă prin încălcarea în mod grosolan a drepturilor și a libertăților celorlalți cetățeni, prin acte de agresiune, devastări etc. [< *huligan* + *-ism*]

HULLY-GULLY *s. n.* formă nouă de dans madison, la care dansatorii se așază în șiruri paralele și fac deplasări laterale, pași săriți, însoțiți de o glisare din față în spate. [pron. *hali-gáli.* / < americ. *hully-gully*]

HUM *s. n. (geol.)* martor carstic sub formă de bloc izolat, rămas din masa calcarului. [cf. germ. *Hum*, fr., engl. *hum*]

HUMEÍSM *s. n.* concepția filozofului englez Hume. [pron. *hü-me-ism.* / < fr. *humeisme*, cf. *David Hume*, filozof, economist și istoric englez]

HUMERÁL, *-Ă adj. (anat.)* de (la) humerus. [< fr. *huméral*]

HÚMERUS *s. n.* osul brațului de la umăr pînă la cot. [< fr. *humérus*, cf. lat. *humerus*]

HÚMIC, *-Ă adj. (rar)* bogat în humus. [< fr. *humique*]

HUMIFICÁRE *s. f.* transformare în humus a materialului organic din sol. [după fr. *humification*]

HUMMOCK *s. n.* blocuri de gheață provenind din spargerea banchizelor. [< engl., fr. *hummock*]

HUMOLOGÍE *s. f. (geol.)* disciplină care se ocupă cu studiul diferitelor forme de humus. [gen. *-iei.* / < fr. *humologie*]

HÚMOR *s. n.* v. u m o r.

HUMORÉSCĂ *s. f.* compoziție instrumentală cu o temă sprintenă și glumeață. [var. *umorescă s. f.* / < germ. *Humoreske*, cf. fr. *humoresque*]

HUMORÍST, -Ă *s. m. f.* v. u m o r i s t.

HUMORÍSTIC, -Ă *adj.* v. u m o r i s t i c.

HÚMUS *s. n.* amestec de substanțe organice amorfe, rezultat din descompunerea unor microorganisme, a unor ciuperci etc. [< lat. *humus*, cf. fr. *humus*, germ. *Humus*]

HÚNTER *s. m.* cal de vînătoare, bun săritor de obstacole. [pron. *hán-ter.* / < engl. *hunter*]

HÚNTING *s. n.* piele pentru încălțăminte asemănătoare cu antilopa. [pron. *hán-ting.* / < engl. *hunting*]

HURÁL *s. n.* organe locale ale puterii de stat în R.P. Mongolă, formate din deputați ai oamenilor muncii. O *marele* ~ = parlamentul mongol. [< rus. *hural* < cuv. mongol]

HURDLER *s. n. (sport)* alergător specializat în cursele de garduri. [pron. *ar-dlăr.* / < engl. *hurdler*]

HURICÁN *s. n. (met.)* furtună puternică, uragan (care bîntuie în Antile). [< engl. *hurricane* < cuv. indian]

HURÍE *s. f.* femeie foarte frumoasă, promisă de Mohamed credincioșilor musulmani în paradis. ● *(fig.)* femeie foarte frumoasă și planturoasă. [gen. *-ici.* / < tc. *huri*, cf. fr. *houri* < cuv. persan]

HURLING *s. n.* joc sportiv originar din Irlanda, care se practică cu o minge de plută îmbrăcată în piele, condusă și lovită cu un fel de crosă, și care trebuie introdusă în poarta adversă. [pron. *ár-ling.* / < engl. *hurling*]

HURÓN *s. n. (liv.; fam.)* om grosolan, mitocan, mojic. [< fr. *huron*]

HURONIÁN *s. n.* subdiviziune superioară a erei arhaice. // *adj. catenă* ~*ă* = lanț de munți formați în precambrian, întinzîndu-se din Scandinavia pînă în Canada. [pron. *-ni-an.* / < fr. *huronien*]

HUSÁ *vb. I. tr. (franțuzism)* a înveli, a acoperi cu o husă. [< fr. *housser*]

HUSÁRE *s. f.* acțiunea de a husa. [< *husa*]

HÚSĂ *s. f.* învelitoare de stofă sau de pînză cu care se acoperă mobilele spre a le proteja de lovituri, de murdărie etc. ● învelitoare (impermeabilă) folosită pentru protejarea anumitor mașini, piese sau materiale. [< fr. *housse*]

HUSÍT, -Ă *adj.* privitor la husitism. // *s. m. f.* adept al husitismului. [< fr. *hussite*, cf. *Jan Hus*, reformator al bisericii cehe]

HUSITÍSM *s. n.* doctrină religioasă creștină, întemeiată la începutul sec. XV de Jan Hus, care se ridică împotriva papalității și a feudalilor germani. [< fr. *hussitisme*]

HYBRIS *s. n. (lit.)* termen denumind excesul, violența, considerate în literatura greacă antică una din sursele generatoare (alături de destin) ale conflictului și prăbușirii eroului unei tragedii. [< gr. *hybris*]

I

IAC *s. m.* mamifer rumegător din Tibet mai mic decît bivolul, cu corpul acoperit de păr lung, domesticit și folosit ca animal de povară. [scris și *yak.* / < fr. *yack* < cuv. tibetan]

IACÎNT *s. m. (bot.)* plantă erbacee bulboasă, cu flori colorate în alb, galben, roz sau albastru, plăcut parfumată ; zambilă. [var. *hiacint* s. m. / < fr. *jacinthe*, cf. gr. *Hyakinthos*, personaj mitologic]

IACOBÍN *s. m.* 1. călugăr dominican. 2. membru al celei mai radicale grupări revoluționare din timpul revoluției franceze, care a dus lupta contra monarhiștilor și feudalilor. ● *(fig.)* revoluționar consecvent. [var. *jacobin* s. m. / cf. fr. *jacobin*]

IACOBINÍSM *s. n.* doctrina iacobinilor. ● *(p. ext.)* atitudine sau opinie democratică revoluționară radicală. [var. *jacobinism* s. n. / cf. fr. *jacobinisme*]

IACTÁNT, -Ă *adj.* înfumurat, îngîmfat. [< lat. *iactans*]

IACTÁNȚĂ *s. f. (liv.)* înfumurare, îngîmfare, vanitate. ● lăudăroșenie, fanfaronadă. [< lat. *iactantia*, fr. *jactance*]

IAHT *s. n.* navă ușoară de sport sau pentru călătorii de agrement. [pron. și *iot.* / pl. *-turi*, *-te.* scris și *yacht.* / < engl., fr. *yacht*, cf. ol. *jacht*]

IAHTÍNG *s. n.* sportul ambarcațiunilor cu vele. ● concurs de iahturi. [pron. și *iot-in.* scris și *yachting.* / < engl. *yachting*]

IÁHTMAN *s. m.* sportiv care practică iahtingul. [pron. și *ióci-men.* pl. *-meni.* scris și *yachtman.* / < engl. *yachtman*]

IAMB *s. m.* 1. unitate ritmică a versului compusă dintr-o silabă scurtă și una lungă sau dintr-una neaccentuată și una accentuată. 2. *(la greci)* satiră populară de expresie familiară. [cf. fr. *iambe*, lat. *iambus*, gr. *iambos*]

IÁMBIC, -Ă *adj. (despre versuri)* format din iambi. O *metru* ~ = sistem de versificație având la bază iambul. [cf. fr. *iambique*, lat. *iambicus*]

IARD *s. m.* măsură englezească de lungime, egală cu 0,9144 m. [scris și *yard.* / < engl. *yard*]

IARL *s. m.* titlu dat conților danezi și scandinavi în evul mediu. [pron. *iarl.* scris și *jarl.* / < fr., scand. *jarl*]

IAROVIZÁ *vb. I. tr., refl. (despre semințe, plante)* a supune sau a fi supus procesului de iarovizare. [cf. rus. *iarovizațiia* < *iarovoi* — de primăvară]

IAROVIZÁRE *s. f.* 1. *(biol.)* stadiu de dezvoltare a unei plante, care urmează imediat după germinație, desfășurîndu-se în condiții de temperatură specifice fiecărei plante. 2. tratare a semințelor în vederea scurtării perioadei de vegetație a plantelor, a sporirii producției și a obținerii de noi soiuri. [cf. rus. *iarovizațiia*]

IATRALÍPT *s. m. (ant.)* medic care făcea tratamente prin fricțiuni și onctiuni. [pron. *ia-.* / < fr. *iatralipte*, cf. gr. *iatraleiptes* < *iatros* — medic, *aleiphein* — a unge]

-IÁTRIC element secund de compunere savantă cu semnificația „terapeutic", „curativ". [pron. *-ia-.* / < fr. *-iatrique*, it. *-iatrico*]

-IATRÍE element secund de compunere savantă cu semnificația „tratament", „îngrijire". [pron. *-ia-tri-e.* gen. *-iei.* / < fr. *-iatrie*, cf. gr. *iatreia* — tratament medical]

IÁTRO- element prim de compunere savantă cu sensul de „medic", „tratament". [pron. *ia-.* / < fr. *iatro-*, cf. gr. *iatros* — medic]

IATROCHIMÍE *s. f.* latură a alchimiei care se ocupă cu aplicarea chimiei la medicină, considerînd fenomenele vieții ca fenomene chimice. [pron. *ia-.* gen. *-iei.* / < fr. *iatrochimie*, cf. gr. *iatros* — medic, fr. *chimie* — chimie]

IATROGÉN, -Ă *adj.* referitor la, produs prin iatrogenie. [< fr. *iatrogène*]

IATROGENÍE *s. f.* producere a unei boli de un medicament prescris, luat în doze prea mari sau timp prea îndelungat. [gen. *-iei.* / < fr. *iatrogénie*, cf. gr. *iatros* — medic, *gennan* — a produce]

IATROLEPSÍE *s. f. (med.)* absorbție a medicamentelor prin piele, făcută cu ajutorul unei fricțiuni. [pron. *ia-.* gen. *-iei.* / < fr. *iatrolepsie*, cf. gr. *iatros* — medic, *lepsis* — fixare]

IATROLOGÍE *s. f.* știința medicală ; medicină. [gen *iei.* / < fr. *iatrologie*, cf. gr. *iatros* — medic, *logos* — știință]

IATROMANȚÍE *s. f.* prezicere prin care se pretindea a se indica bolile de care suferea cineva, tratamentul și evoluția lor. [gen. *-iei.* / cf. fr. *iatromancie* < gr. *iatros* — medic, *manteia* — prezicere]

-IÁTRU element secund de compunere savantă cu semnificația „medic", „îngrijitor". [pron. *-ia-tru.* / < fr. *-iatre*, cf. gr. *iatros* — medic < *iasthai* — a vindeca]

IBÉRIS *s. m. (bot.)* plantă erbacee ornamentală cu flori de diferite culori, dispuse la vîrful ramificațiilor în racem ; *(pop.)* limbușoară. [< fr. *ibéris*]

ÍBIDEM *adv. (cu privire la un text deja citat, ca indicație în note)* tot de acolo, din același pasaj al cărții, în același loc. [< lat. *ibidem*]

ÍBIS *s. m.* pasăre exotică cu ciocul și picioarele lungi, cu pene roșii sau negre. [< fr. *ibis*]

IBRÍD, -Ă *adj.* v. h i b r i d.

IBÚM *s. n. invar.* dispoziție a legilor vechilor evrei, potrivit căreia văduva fără copii trebuia să se căsătorească cu fratele bărbatului ei. [< fr. *ibum*]

ICÁSTIC, -Ă *adj. (liv.)* care reprezintă realitatea în imagini artistice. [cf. it. *icastico*]

ICÁSTICĂ *s. f. (liv.)* arta de a reprezenta realitatea în imagini. [< it. *icastica*, cf. gr. *eikastike* — reprezentativ]

ICEBÉRG *s. n.* v. a i s b e r g.

ICHNEUMÓN *s. m.* v. i h n e u m o n.

ICÓNIC, -Ă *adj.* în felul icoanelor ; de icoană. ● relativ la imagini. ● *(despre semne)* caracterizat printr-o asemănare cu realitatea pe care o indică. [cf. it. *iconico*, germ. *ikonisch*]

ICONO- element prim de compunere savantă cu semnificația „icoană", „imagine". [< fr., it. *icono-*, cf. gr. *eikon*]

ICONOCLÁSM *s. n.* mișcare social-politică și religioasă a nobilimii militare și a maselor populare din Imperiul bizantin împotriva aristocrației laice și ecleziastice, care a luat forma luptei împotriva cultului icoanelor. [< fr. *iconoclasme*]

ICONOCLÁST, -Ă *s. m. f.* partizan al iconoclasmului. ● *(fig.)* cel care sfărîmă, refuză autoritatea consacrată a unei valori, concepții, personalități, care nu respectă tradițiile. [< fr. *iconoclaste*, cf. gr. *eikon* — icoană, *klazein* — a sparge]

ICONOCLASTÍE *s. f.* caracter iconoclast. (gen. *-iei*. / < fr. *iconoclastie*, it. *iconoclastia*]

ICONODÚL, -Ă *s. m. f. (liv.)* adept al cultului icoanelor. ● *(fig.)* cel care acceptă integral, fără spirit critic, autoritatea unei valori consacrate. [< fr. *iconodule*, cf. gr. *eikon* — imagine, *dulos* — sclav]

ICONODULÍE *s. f. (liv.)* cult exagerat și superstițios ale imaginilor sacre. [gen. *-iei*. / < fr. *iconodulie*, it. *iconodulia*, cf. gr. *eikon* — imagine, *doulia* — sclavie]

ICONOGRÁF, -Ă *s. m. f.* specialist în iconografie. / < fr. *iconographe*]

ICONOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la iconografie. [< fr. *iconographique*]

ICONOGRAFÍE *s. f.* disciplină care se ocupă cu descrierea și studiul operelor realizate în diverse arte plastice ; studiu al operelor de artă plastică cu o anumită tematică. ● colecție de imagini, de reprezentări referitoare la un anumit subiect (o personalitate, o epocă, o temă etc.). ● totalitatea reproducerilor de portrete care ilustrează o lucrare (științifică). [gen. *-iei*. / < fr. *iconographie*, cf. lat. *iconographia* < gr. *eikon* — imagine, *graphia* — scriere]

ICONOLATRÍE *s. f.* adorație a icoanelor. [gen. *-iei*. / < fr. *iconolâtrie*]

ICONOLÁTRU, -Ă *s. m. f.* cel care se închină la icoane. [< fr. *iconolâtre*, cf. gr. *eikon* — imagine, *latreuein* — a adora]

ICONOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în iconologie. [< fr. *iconologue*]

ICONOLOGÍE *s. f.* **1.** știință care studiază atributele ce caracterizează zeitățile unei mitologii, necesare artiștilor pentru a reprezenta personajele respective. ● *(arte)* disciplină care studiază și interpretează reprezentările folosite în artele plastice. **2.** ramură a paleontologiei care se ocupă cu studiul urmelor de locomoție lăsate de vertebrate pe unele sedimente. [< fr. *iconologie*, cf. gr. *eikon* — imagine, *logos* — studiu]

ICONOMÉTRU *s. n.* aparat pentru măsurarea asimetriei imaginii retiniene între cei doi ochi. ● vizor cu care se reglează un aparat fotografic pentru a obține dimensiunile date ale unui obiect. [< fr. *iconomètre*, cf. gr. *eikon* — imagine, *metron* — măsură]

ICONOSCÓP *s. n.* tub electronic cu un ecran fotosensibil, cu ajutorul căruia se transmit imaginile posturilor de televiziune. [pl. *-scoane*. / < fr. *iconoscope*, cf. gr. *eikon* — imagine, *skopein* — a privi]

ICONOSTRÓF *s. n.* instrument optic care dă imaginea răsturnată a obiectelor, folosit în gravură pentru reproducerea modelelor. [< fr. *iconostrophe*, cf. gr. *eikon* — imagine, *strophe* — întoarcere]

ICOSAÉDRU *s. n.* poliedru cu douăzeci de fețe. [pron. *-sa-e-*. / < fr. *icosaèdre*, cf. gr. *eikosi* — douăzeci, *hedra* — față]

ICOSITETRAÉDRU *s. n. (mat.)* poliedru cu douăzeci și patru de fețe plane. [< fr. *icositétraèdre*]

ICTER *s. n.* boală a ficatului constînd în trecerea fierii în sînge și în îngălbenirea pielii și a albului ochilor bolnavului etc. ; *(pop.)* gălbinare. [< fr. *ictère*, cf. gr. *ikteros*]

ICTÉRIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de icter. [< fr. *ictérique*]

ICTERIGÉN, -Ă *adj. (med.)* care provoacă, răspîndește icterul. [< fr. *ictérigène*, cf. gr. *ikteros* — icter, *gennan* — a produce]

ÍCTUS *s. n.* **1.** *(metr.)* bătaie care marchează silaba accentuată. **2.** *(muz.)* notă foarte accentuate aflate în primele măsuri. **3.** *(med.)* atac morbid subit ; șoc. [pl. *-usuri*, (s. m.) *-uși*. / < fr., lat. *ictus*]

ÍDE *s. f. pl. (ist.)* a cincisprezecea zi a lunilor martie, mai, iulie și octombrie și a treisprezecea zi a celorlalte luni din calendarul roman. O *~le lui Marte* = data morții lui Iulius Caesar ; dată fatidică. [< lat. *idus*, fr. *ides*]

IDEÁ *vb. I. tr. (liv.)* a concepe cu mintea ceva ce poate fi pus în aplicare. ● a-și propune, a stabili, a proiecta. ● a-și imagina, a-și prefigura în minte. [pron. *-de-a*. p. i. 1 *-eez*, 3,6 *-eează*. / < it. *ideare*]

IDEÁBIL, -Ă *adj. (liv.)* care se poate gîndi, imagina, idea. [pron. *-de-a-*. / cf. it. *ideabile*]

IDEÁL, -Ă *adj.* **1.** referitor la o idee sau la ideație ; de idei ; care nu există sau nu poate exista decît în gîndire ; creat de gîndire. **2.** perfect, desăvîrșit ; model. // *s. n.* **1.** model considerat perfect ; perfecțiune pe care încearcă s-o imite un artist, un poet. etc. **2.** scop suprem al existenței, al activității cuiva sau a ceva. **3.** *(mat.)* mulțime de elemente ale unui inel pentru care atît diferența dintre două elemente, cît și produsul dintre un element al inelului și un element al ei sînt tot elemente ale mulțimii. [pron. *-de-al*. pl. *s. -luri*, *-le*. / cf. lat. *idealis*, fr. *idéal*, it. *ideale*]

IDEALÍSM *s. n.* **1.** orientare fundamentală în filozofie, opusă materialismului, care consideră spiritul, conștiința, ideea drept factor primordial, iar materia, natura, existența ca factor secund. **2.** *(rar)* urmărire dezinteresată a unui ideal. [pron. *-de-a-*. / < fr. *idéalisme*]

IDEALÍST, -Ă *adj.* referitor la idealism, propriu idealismului. // *s. m. f.* **1.** adept al idealismului. **2.** cel care urmărește dezinteresat un ideal. [pron. *-de-a-*. / cf. fr. *idéaliste*]

IDEALÍSTIC, -Ă *adj.* în sensul idealismului filozofic ; altruist, dezinteresat. [pron. *-de-a-*. / cf. it. *idealistico*, germ. *idealistisch*]

IDEALITÁTE *s. f.* însușirea a tot ce este ideal (2). [cf. fr. *idéalité*]

IDEALIZÁ *vb. I. tr.* a atribui unui lucru sau unei ființe calități excepționale ; a exagera ceva în bine, a reprezenta ceva mult mai bine decît în realitate. [cf. fr. *idéaliser*, it. *idealizzare*]

IDEALIZÁNT, -Ă *adj.* care idealizează. [cf. fr. *idéalisant*]

IDEALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a idealiza și rezultatul ei. ● procedeu cognitiv de constituire a unor „obiecte" abstracte, care nu există ca atare în realitate. ● transfigura-

re în cadrul operei de artă a realității în vederea realizării unui ideal artistic. [< *idealiza*]

IDEÁRE *s. f. (liv.)* acțiunea de a idea și rezultatul ei ; ideație. [pron. *-de-a-*. / < *idea*]

IDEÁTIC, -Ă *adj.* referitor la idei, de idei ; ideativ. [< *ideație*]

IDEATÍV, -Ă *adj. (rar)* ideatic. [< *ideație*]

IDEÁȚIE *s. f.* 1. proces psihic de formare a ideilor și a conceptelor. 2. proces de constituire, de concepere a unui plan, a unor idei etc. [gen. *-iei*. var. *ideațiune* s. f. / < fr. *ideation*]

IDEAȚIÚNE *s. f.* v. ideație.

IDÉE *s. f.* 1. formă de reflectare, de reprezentare generalizată a realității în conștiință ; noțiune, concept. 2. gîndire, concepție, fel de a vedea. 3. concepție de bază care se desprinde dintr-o lucrare literară, artistică etc. ; concepție fundamentală. ● gînd, opinie, părere, convingere, judecată. O ~ *fixă* = imagine, gînd care revine mereu în mintea unei persoane. ● intenție, plan. [pron. *-de-e*. / cf. fr. *idée*, it. *idea*, gr., lat. *idea* < *idein* — a vedea]

ÎDEM *adv.* identic, de asemenea, la fel. [< lat. *idem*]

IDEMPOTÉNȚĂ *s. f. (mat.)* proprietate a elementelor unei mulțimi avînd o operație binară, astfel ca prin compunere cu ele însele să rămînă neschimbate. [< fr. *idempotence*, cf. lat. *idem* — același, *potentia* — putere]

IDÉNTIC, -Ă *adj.* la fel, egal; asemănător întru totul cu ceva sau cu cineva ; aidoma. [cf. fr. *identique*, it. *identico*]

IDENTIFICÁ *vb. I. tr.* 1. a constata, a stabili identitatea unei persoane sau a unui lucru, a recunoaște. 2. a stabili identitatea dintre două mărimi, a le considera identice. ● *refl.* a se transpune în situația cuiva, a simți sau a acționa întocmai cu cineva, a-și însuși întru totul ideile cuiva. [p. i. *identific*, 3, 6 *-că*. / cf. fr. *identifier*]

IDENTIFICÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi identificat, recunoscut. [cf. fr. *identifiable*]

IDENTIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) identifica și rezultatul ei. [< *identifica*]

IDENTIFICÁȚIE *s. f. (în psihiatrie)* identificare a propriei persoane cu o altă persoană. [< fr. *identification*]

IDENTITÁTE *s. f.* 1. însușirea a ceea ce este identic. ● *(curent)* asemănare, similitudine perfectă. 2. datele prin care se identifică o persoană. 3. *(mat.)* egalitate valabilă pentru orice valori ale mărimilor variabile care intervin în ea. [cf. fr. *identité*, lat. *identitas*]

IDEO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) idee", „de idei". [pron. *-de-o-*. / < fr. *idéo-*, it. *ideo-*, cf. lat., gr. *idea*]

IDEOFRENÍE *s. f.* boală mintală caracterizată printr-o anomalie a ideilor. [pron. *-de-o-*. gen. *-iei*. / < fr. *idéophrénie*]

IDEOGENÍE *s. f.* formare a ideilor. [gen. *-iei*. / < fr. *idéogénie*, cf. gr. *idea* — idee, *gennan* — a naște]

IDEOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la ideografie ; scris cu ideograme. [< fr. *idéographique*]

IDEOGRAFÍE *s. f.* sistem de scriere cu ideograme. [gen. *-iei*. / fr. *idéographie*, cf. gr. *idea* — idee, *graphein* — a scrie]

IDEOGRÁMĂ *s. f.* semn folosit în scrierea unor limbi, care reprezintă un cuvînt, o idee. [< fr. *idéogramme*, cf. gr. *idea* — idee, *gramma* — scriere]

IDEOLÓG, -Ă *s. m. f.* creator, exponent, teoretician al unei ideologii. [cf. fr. *idéologue*]

IDEOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la ideologie. [cf. fr. *idéologique*]

IDEOLOGÍE *s. f.* sistem de idei, de noțiuni, de teorii, de concepții politice, morale, juridice etc., care reflectă într-o formă generalizată, interesele unei clase sau ale unei categorii sociale determinate de condițiile istorice obiective ale existenței și care, la rîndul lui, exercită o influență activă asupra dezvoltării societății. [gen. *-iei*. / < fr. *idéologie*]

IDEOMOTÓR, -OÁRE *adj.* psihomotor. O *proces* ~ = proces prin care toate reprezentările noastre se prelungesc în mișcări mai mult sau mai puțin săvîrșite. [< fr. *idéo-moteur*]

IDÍL *s. n.* v. idilă.

IDÍLĂ *s. f.* 1. poezie care prezintă în chip idealizat viața oamenilor de la țară ; bucolică. 2. dragoste curată, naivă, tinerească. [var. *idil* s. n. / < fr. *idylle*, lat. *idyllium*, cf. gr. *eidyllion* — mic tablou]

IDÍLIC, -Ă *adj.* care se petrece ca într-o idilă ; bucolic, pastoral. ● *(despre natură)* cîmpenesc ; liniștit. [< fr. *idyllique*]

IDILÍSM *s. n.* caracterstică a ceea ce este idilic ; preferință pentru elemente idilice. [< *idilă* + *-ism*]

IDILIZÁ *vb. I. tr.* a prezenta (ceva) în mod idilic. [cf. germ. *idyllisieren*]

IDILIZÁRE *s. f.* acțiunea de a idiliza și rezultatul ei. [< *idiliza*]

IDIO- element prim de compunere savantă cu semnificația „propriu". [pron. *-di-o-*. / < fr., it. *idio-*, cf. gr. *idios* — propriu]

IDIOBLÁST *s. n. (bot.)* celulă vegetală conținînd uleiuri, gume sau alte substanțe. [pron. *-di-o-*. / cf. it. *idioblasto*, germ. *Idioblast* < gr. *idios* — propriu, *blastos* — mugure]

IDIOBLÁSTIC, -Ă *adj. (despre cristale)* dezvoltat în forma cristalografică proprie. [pron. *-di-o-*. / cf. it. *idioblastico*, germ. *idioblastisch*]

IDIOCROMÁTIC, -Ă *adj. (despre minerale ; op.* alocromatic) cu culoare proprie. [cf. fr. *idiochromatique*, germ. *idiochromatisch* < gr. *idios* — propriu, *chroma* — culoare]

IDIOCROMATÍSM *s. n.* proprietate a unor minerale de a fi idiocromatice. [pron. *-di-o-*. / < fr. *idiochromatisme*]

IDIOLÉCT *s. n. (lingv.)* structură a unui idiom așa cum apare la un vorbitor. ● dialectul vorbit de un individ. [pron. *-di-o-*. / < fr. *idiolecte*]

IDIÓM *s. n. (lingv.)* mijloc de comunicare lingvistică cu o structură și individualități proprii ; denumire generică pentru limbă, dialect, grai. [pron. *-di-om*. pl. *-muri*, *-me*. / cf. fr. *idiome*, lat., gr. *idioma*]

IDIOMÁTIC, -Ă *adj. (lingv.)* caracteristic unui idiom, privitor la un idiom. [< fr. *idiomatique*]

IDIOMATÍSM *s. n. (lingv.)* particularitate lingvistică proprie unui anumit idiom, unei anumite limbi. [pron. *-di-o-*. / cf. fr. *idiomatisme*, it. *idiomatismo*]

IDIOMÓRF, -Ă *adj.* *(despre minerale)* cristalizat într-o formă cristalină proprie, perfectă. [< fr. *idiomorphe*, cf. gr. *idios* — propriu, *morphe* — formă]

IDIOMORFÍSM *s. n.* proprietate a unui mineral de a fi idiomorf. [< fr. *idiomorphisme*]

IDIOPÁTIC, -Ă *adj.* referitor la idiopatie; criptogenetic. [< fr. *idiopathique*]

IDIOPATÍE *s. f.* boală independentă de alte boli pe care le mai are organismul, care își are propriile ei cauze. [gen. *-iei*. / < fr. *idiopathie*, cf. gr. *idios* — propriu, *pathos* — suferință]

IDIOPLÁSMĂ *s. f.* *(biol.)* substanță celulară ipotetică, având un rol deosebit în procesele eredității. [pron. *-di-o-*. / < fr. *idioplasme*]

IDIOSINCRASÍE *s. f.* predispoziție a cuiva de a reacționa într-un anumit fel la unele alimente, medicamente. ● *(p. ext.)* aversiune față de ceva. [gen. *-iei*. / < fr. *idiosyncrasie*, cf. gr. *idios* — propriu, *syn* — cu, *krasis* — temperament]

IDIOSTÍL *s. n.* totalitatea modalităților de exprimare folosite de vorbitorul unei limbi date, formînd un ansamblu structurat. [pron. *-di-o-*. / cf. fr. *idiostyle*]

IDIÓT, -OÁTĂ *adj., s. m. f.* (om) lipsit complet de inteligență; tîmpit. [pron. *-di-ot*. / < fr. *idiot*, lat. *idiota*, gr. *idiotes*]

IDIOTÍSM *s. n.* construcție, expresie proprie unei limbi, care nu se poate traduce într-o altă limbă decît printr-o perifrază. [cf. lat. *idiotismus*, gr. *idiotismos*, fr. *idiotisme*]

IDIOTIZÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) îndobitoci, a (se) tîmpi. [< fr. *idiotiser*]

IDIOTIZÁRE *s. f.* faptul de a (se) idiotiza. [< *idiotiza*]

IDIOTRÓFIC, -Ă *adj.* *(biol.)* care își poate asigura propria nutriție. [cf. fr. *idiotrophique* < gr. *idios* — propriu, *trophe* — nutriție]

IDIOTROFÍSM *s. n.* *(biol.)* situație în care este asigurată propria nutriție. [pron. *-di-o-*. / < fr. *idiotrophisme*]

IDIOȚÍE *s. f.* starea celui idiot; tîmpenie. ● *(fam.)* neghiobie, prostie. [gen. *-iei*. / cf. fr. *idiotie*]

ÎDIȘ *s. n.* limbă germanică vorbită de unele populații evreiești. [cf. fr. *yiddish*, germ. *Jüdisch*]

IDO *s. n.* *(lingv.)* limbă internațională formată prin simplificarea limbii esperanto. [< fr. *ido*]

IDOLÁTRIC, -Ă *adj.* referitor la idolatrie. [< fr. *idolâtrique*]

IDOLATRÍE *s. f.* 1. adorare a idolilor, închinare la idoli. 2. *(fig.)* adorație, iubire exagerată. (gen. *-iei*. / < fr. *idolâtrie*, lat. *idolatria*, cf. gr. *eidolon* — idol, *latreia* — închinare]

IDOLATRIZÁ *vb. I. tr.* a slăvi, a adora (pe cineva sau ceva) ca pe un idol. [cf. fr. *idolâtrer*]

IDOLATRIZÁRE *s. f.* acțiunea de a idolatriza și rezultatul ei. [< *idolatriza*]

IDOLÁTRU, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care se închină idolilor. ● *(fig.)* (cel) care iubește (pe cineva sau ceva) cu pasiune. [< fr. *idolâtre*, lat. *idololatris*]

IDONEÍSM *s. n.* curent raționalist dialectic în filozofia contemporană, inițiat de matematicianul și fizicianul elvețian Ferdinand Gonseth, care concepe filozofia ca fiind încontinuu capabilă pentru un inepuizabil dialog cu experiența; filozofie a deschiderii. [cf. fr. *idonéisme*]

IDONEITÁTE *s. f.* *(liv.)* calitatea a ceea ce este idoneu; adecvare, convenabilitate. [pron. *-ne-i-*. / cf. it. *idoneità*]

IDONÉU, -ÉE *adj.* *(liv.)* care are calitățile cerute și necesare pentru ceva. ● adecvat, convenabil, potrivit. [pron. *-eu*, pl. *-ei*, *-ee*. / cf. it. *idoneo*, lat. *idoneus*]

ÎDRĂ *s. f.* v. hidră.

IDRÓPIC, -Ă *adj.* v. hidropic.

IDROPIZÍE *s. f.* v. hidropizie.

IER- v. hiero-.

IERÁRHIC, -Ă *adj.* potrivit ierarhiei, după ierarhie. O *pe cale ~ă* = în ordinea indicată de ierarhie. [< fr. *hiérarchique*]

IERARHÍE *s. f.* sistem de subordonare a gradelor, a funcțiilor, a autorităților etc. unele față de celelalte; ordine. [gen. *-iei*. / cf. fr. *hiérarchie*]

IERARHIZÁ *vb. I. tr.* a așeza ierarhic; a stabili o ierarhie. [cf. fr. *hiérarchiser*]

IERARHIZÁRE *s. f.* acțiunea de a ierarhiza și rezultatul ei. [< *ierarhiza*]

IERBÁR *s. n.* colecție de plante mici, uscate și presate, determinate din punct de vedere botanic; catalog, mapă care conține aceste plante. [var. *herbar* s. n. / cf. germ. *Herbarium*, fr. *herbier*]

IERBICÍD, -Ă *adj., s. n.* v. erbicid.

IERBORIZÁ *vb. I. tr.* a culege diferite plante pentru a le studia. [p. i. *-zez*. var. *erboriza*, *herboriza* vb. I. / < fr. *herboriser*]

IERBORIZÁRE *s. f.* acțiunea de a ierboriza. [var. *erborizare*, *herborizare* s. f. / < *ierboriza*]

IEREMIÁDĂ *s. f.* plîngere, tînguire. [pron. *-mi-a-*. / cf. fr. *jérémiade*]

IEROGLÍFĂ *s. f.* v. hieroglifă.

IEROGLÍFIC, -Ă *adj.* v. hieroglific.

IEZUÍT *s. m.* membru al unui ordin de călugări catolici, creat în 1534 de Ignațiu de Loyola pentru a lupta împotriva mișcărilor populare și gîndirii progresiste. ● *(fig.)* ipocrit, viclean, perfid. // *adj.* de iezuit, al iezuiților, specific iezuiților; perfid. [cf. fr. *jésuite*, germ. *Jesuit*]

IEZUITÍSM *s. n.* concepția morală și politică a iezuiților. ● *(fig.)* lipsă de scrupule în acțiune, în activitate; ipocrizie, fățărnicie. [< fr. *jésuitisme*]

IGÁPO *s. f.* pădure ecuatorială din cîmpia Amazonului, mereu inundată din cauza situării ei pe locuri mai joase. [et. incertă]

IGIÉNĂ *s. f.* ramură a medicinii care studiază mijloacele de păstrare a sănătății și de prevenire a bolilor. ● ansamblu de reguli și de măsuri menite să apere sănătatea. [pron. *-gi-e-*. gen. *-nei*. var. *higienă* s. f. / < fr. *hygiène*, cf. gr. *hygieina* — sănătate]

IGIÉNIC, -Ă *adj.* potrivit regulilor de igienă. [pron. *-gi-e-*. var. *higienic*, *-ă* adj. / cf. fr. *hygiénique*]

IGIENÍST, -Ă *s. m. f.* medic specialist în probleme de igienă. [var. *higienist*, *-ă* s. m. f. / cf. fr. *hygiéniste*]

IGLÓU *s. n.* v. iglu.

IGLÚ *s. n.* colibă făcută din gheață și din zăpadă, care se întîlnește în ținuturile polare. ● adăpost în formă de cupolă, construit din blocuri de zăpadă suprapuse. [var. *iglou* s. n. / < fr. *igloo* < cuv. eschimos]

IGNÁM *s. m.* plantă exotică care produce tuberculi comestibili de dimensiuni foarte mari. [< fr. *igname*]

IGNÁR, -Ă *adj. (rar)* ignorant; incult. [cf. fr. *ignare*, lat. *ignarus*]

IGNI- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) foc". [< fr. *igni-*, cf. lat. *ignis* — foc]

IGNÍCOL *s. m. (rar)* adorator al focului. [< fr. *ignicole*, cf. lat. *ignis* — foc, *colere* — a adora]

IGNICOLÓR, -Ă *adj. (rar)* de culoarea focului. [cf. fr. *ignicolore*, lat. *ignicolor* < *ignis* — foc, *color* — culoare]

IGNIFÚG, -Ă *adj., s. n.* (substanță, material) care nu se aprinde sau care arde foarte greu. [cf. fr. *ignifuge*, cf. lat. *ignis* — foc, *fugare* — a alunga]

IGNIFUGÁ *vb. I. tr.* a impregna sau a acoperi un material inflamabil cu o substanță ignifugă. [cf. fr. *ignifuger*]

IGNIFUGÁRE *s. f.* acțiunea de a ignifuga și rezultatul ei. [< *ignifuga*]

IGNIGÉN, -Ă *adj. (rar)* care produce foc. [< fr. *ignigène*, lat. *ignigenus*]

IGNIPUNCTÚRĂ *s. f. (med.)* cauterizare prin aplicarea unor puncte de foc, cu ajutorul unui ac. [< fr. *ignipuncture*, cf. lat. *ignis* — foc, *punctura* — înțepătură]

IGNITRÓN *s. n. (fiz.)* tub redresor cu un catod de mercur pentru curenți de mare intensitate. [< fr. *ignitron*]

IGNITUBULÁR, -Ă *adj. (despre un cazan)* prevăzut cu un cilindru prin care trec mai multe țevi străbătute de flacără pentru vaporizarea apei. [< fr. *ignitubulaire*]

IGNÍȚIE *s. f. (rar)* aprindere, ardere, combustie. [< fr. *ignition*]

IGNÓBIL, -Ă *adj. (rar)* josnic, infam, mișelav. [pron. *ig-no-*. / < lat. *ignobilis*, cf. fr. *ignoble*]

IGNOMINÍE *s. f. (rar)* josnicie, mișelăvie, ticăloșenie. [pron. *ig-no-*. gen. *-iei*. / < lat. *ignominia*, cf. fr. *ignominie*, cf. it. *ignominia*]

IGNORÁ *vb. I. tr.* 1. a nu cunoaște, a nu ști. 2. a neglija, a simula că nu observă (pe cineva sau ceva). [pron. *ig-no-*. p. i. *-rez, ignór*, 3,6 *-reză* și *-ră*. / cf. lat., it. *ignorare*, fr. *ignorer*]

IGNORÁNT, -Ă *adj., s. m. f.* (om) incult, neinvățat. [cf. fr. *ignorant*]

IGNORÁNȚĂ *s. f.* lipsă de cunoștințe, de învățătură; incultură. [cf. it. *ignoranza*, fr. *ignorance*]

IGNORÁRE *s. f.* faptul de a ignora. [< *ignora*]

IGNORATIO ELENCHI *loc. lat. (log.)* sofism constînd în a demonstra o altă tezăi decît cea propusă inițial. [< lat. *ignoratio elenchi*]

IGUÁN *s. m.* v. i g u a n ă.

IGUÁNĂ *s. f.* reptilă foarte mare din America Centrală și de Sud, cu carnea și ouăle comestibile. [pron. *-gua-*. var. *iguan* s. m. / < fr. *iguane*, sp. *iguano* < cuv. caraib]

IGUANODÓN *s. m.* reptilă uriașă fosilă din era mezozoică, asemănătoare cangurului, dar mult mai înaltă. [< fr. *iguanodon*, cf. sp. *iguano*, gr. *odous* — dinte]

IHNEUMÓN *s. m.* 1. mamifer carnivor cu coada lungă, considerat de vechii egipteni ca animal sfînt. 2. insectă himenopteră care trăiește ca parazit al altor insecte. [pron. *-ne-u-*. var. *ichneumon* s. m. / < fr. *ichneumon*]

IHNEUMONÍDE *s. n. pl. (zool.)* familie de insecte himenoptere, cu abdomenul lung și pedunculat, care își depun ouăle în larvele, pupele sau ouăle altor insecte, distrugîndu-le; *(la sg.)* insectă din această familie. [pron. *-ne-u-*. / < fr. *ichneumonides*, cf. gr. *ichneumon* — viespe, *eidos* — aspect]

IHTIO- element prim de compunere savantă cu sensul de „(referitor la) pește". [pron. *-ti-o-*. / < fr. *ichtyo-*, cf. gr. *ichthys*]

IHTIOCÓL *s. n.* clei de pește, folosit la limpezirea vinurilor. [pron. *-ti-o-*. / < fr. *ichtyocolle*, cf. gr. *ichthys* — pește]

IHTIODÓNT *s. n.* dinte fosil de pește. [pron. *-ti-o-*. / < fr. *ichtyodonte*]

IHTIOFÁG, -Ă *adj.* care se hrănește aproape exclusiv cu pește. [cf. fr. *ichtyophage*]

IHTIOFAGÍE *s. f.* faptul de a se hrăni exclusiv cu pește. [gen. *-iei*. / < fr. *ichtyophagie*, cf. gr. *ichthys* — pește, *phagein* — a mînca]

IHTIOFÁUNĂ *s. f.* totalitatea peștilor care populează apele globului. [cf. fr. *ichtyofaune*]

IHTIOGRAFÍE *s. f.* ihtiologie. [gen. *-iei*. / < fr. *ichtyographie*]

IHTIÓL *s. n.* ulei sulfuros, extras din roci care conțin fosile de pești, folosit în medicină. [pron. *-ti-ol*. / < fr. *ichtyol*, cf. gr. *ichthys* — pește, lat. *oleum* — ulei]

IHTIOLÍT *s. n.* pește fosil, pietrificat. [< germ. *Ichthyolith*]

IHTIOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în ihtiologie. [< fr. *ichtyologue*]

IHTIOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la ihtiologie. [< fr. *ichtyologique*]

IHTIOLOGÍE *s. f.* disciplină care se ocupă cu studiul peștilor. [gen. *-iei*. < fr. *ichtyologie*, cf. gr. *ichthys* — pește, *logos* — studiu]

IHTIOMÓRF, -Ă *adj.* cu formă sau aspect de pește. [< fr. *ichtyomorphe*, cf. gr. *ichthys* — pește, *morphe* — formă]

IHTIOPATOLOGÍE *s. f. (zool.)* ramură a ihtiologiei care studiază bolile peștilor. [pron. *-ti-o-*. gen. *-iei*. / cf. fr. *ichtyopathologie*]

IHTIÓRNIS *s. f.* pasăre fosilă de apă asemănătoare pescărușului, cu aripi bine conformate și cu o creastă pe stern, care se hrănea cu pești. [< fr. *ichtyornis*, cf. gr. *ichthys* — pește, *ornis* — pasăre]

IHTIOZÁUR *s. m.* reptilă marină uriașă din era mezozoică, avînd corpul fusiform, ca al unui pește. [pron. *-ti-o-za-ur*. / < fr. *ichtyosaure*, cf. gr., lat. *ichtyosaurus* < gr. *ichthys* — pește, *sauros* — reptilă]

IHTIÓZĂ *s. f.* boală de piele care se caracterizează prin uscarea și întărirea tegumentelor și formarea de solzi asemănători celor de pește. [pron. *-ti-o-*. / < fr. *ichtyose*, cf. gr. *ichthys* — pește]

IHTIÓZIC, -Ă *adj.* referitor la ihtioză. [pron. *-ti-o-*. / cf. fr. *ichtyosique*]

IKEBÁNA *s. f.* cea mai veche formă a artei japoneze de a aranja florile. [< fr., it., engl. *ikebana*, cuvînt japonez]

ILÁR, -Ă *adj. (rar)* ilariant. [cf. fr. *hilare*]

ILARIÁNT, -Ă *adj.* care provoacă rîsul; hazliu; ilar. [pron. *-ri-ant*. / cf. fr. *hilarant*]

ILARITÁTE *s. f.* ris general, veselie comună provocată de ceva amuzant, caraghios. [cf. fr. *hilarité*, lat. *hilaritas*]

ILATÍV, -Ă *adj.* care conchide, conclusiv. // *s. n.* caz care, în anumite limbi, arată tendința către un loc. [< fr. *illatif*, lat. *illativus*]

ILAȚIÚNE *s. f. (bis.)* aducere a bunurilor personale în proprietatea bisericii atunci cînd o persoană se călugărește. [< fr. *illation*, lat. *illatio*]

ILEGÁL, -Á *adj.* 1. care nu este în conformitate cu legea ; nelegal. 2. care nu este recunoscut, admis de lege, aprobat de autoritățile unei țări, care desfășoară în ascuns o activitate (politică) ; *(p. ext.)* clandestin, conspirativ. [cf. fr. *illégal*, it. *illegale*, lat. *illegalis*]

ILEGALÍSM *s. n.* caracter ilegal ; ilegalitate. [cf. fr. *illégalisme*]

ILEGALÍST, -Ă *s. m. f.* activist al mișcării muncitorești care a luptat în ilegalitate. [< *ilegal* + *-ist*]

ILEGALITÁTE *s. f.* 1. faptul de a fi ilegal ; act ilegal. 2. situație ilegală a unei organizații etc. ; *(spec.)* situație ilegală în care activează o organizație muncitorească sau un activist al acesteia sub opresiunea regimului capitalist. [cf. fr. *illégalité*]

ILEGALIZÁ *vb. I. tr. (rar)* a trece în ilegalitate, a declara ilegal. [< *ilegal* + *-iza*]

ILEGALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a ilegaliza și rezultatul ei. [< *ilegaliza*]

ILEGÍTIM, -Á *adj.* nelegitim. [cf. fr. *illégitime*, it. *illegitimo*]

ILEGITIMITÁTE *s. f. (rar)* nelegitimitate. [cf. fr. *illégitimité*]

ILEÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a ileonului. [pron. *-le-i-*. / < fr. *iléite*]

ILEOCECÁL, -Ă *adj. (med.)* referitor la ileon și la cecum. [pron. *-le-o-*. / < fr. *iléo-caecal*]

ILEOCOLÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a ileonului și a colonului. [pron. *-le-o-*. / < fr. *iléo-colite*]

ILEÓN *s. n.* ultima parte a intestinului subțire. [pron. *-le-on.* var. *ileum* s. n. / < fr. *iléon*]

ILEOPATÍE *s. f. (med.)* denumire generică pentru afecțiunile ileonului. [pron. *-le-o-*. gen. *-iei*. / < fr. *iléopathie*]

ILEOSTOMÍE *s. f. (med.)* deschiderea operatorie a unui anus artificial la nivelul ileonului. [pron. *-le-o-*. / < fr. *iléostomie*]

ILEOTÍFUS *s. n.* formă obișnuită de febră tifoidă în care leziunile ating fragmentul inferior al ileonului. [pron. *-le-o-*. / < fr. *iléo-typhus*]

ILEUM *s. n.* v. i l e o n.

ILÉUS *s. n.* oprire a tranzitului intestinal ; ocluzie intestinală prin răsucire. [pron. *-le-us*. / < fr. *iléus*]

ILIÁC, -Ă *adj. (anat.)* așezat în partea de mijloc a corpului, sub coaste ; din regiunea șoldurilor. O *os* ~ = fiecare dintre cele două oase ale bazinului. [pron. *-li-ac*. / < fr. *iliaque*]

ILICÍT, -Ă *adj.* oprit, nepermis de lege ; *(p. ext.)* necinstit. [< lat. *illicitus*]

ILICITÁTE *s. f. (jur.)* caracterul a ceea ce este ilicit ; interzicere a unui lucru, a unei acțiuni prin lege. [cf. it. *illeceità*]

ILIMERIZÁRE *s. f. (geol.)* migrațiune a particulelor coloidale de argilă în sol. [cf. germ. *Illimerisation*, rus. *illimerizațiia*]

ILIMITÁT, -Ă *adj. (rar)* nelimitat, fără margini. [cf. fr. *illimité*, it. *illimitato*]

ILIÓN *s. m.* cel mai mare dintre oasele care formează bazinul iliac. [pron. *-li-on*. / < fr. *ilion*]

ILIZÍBIL, -Ă *adj. (despre un text scris)* necitet, indescifrabil. [< fr. *illisible*]

ILIZIBILITÁTE *s. f.* stare a ceea ce este ilizibil. [cf. fr. *illisibilité*]

ILLÍT *s. n. (min.)* mineral argilos potasic care se desface în foi. [< fr. *illite*]

ILMENÍT *s. n.* oxid natural de fier și de titan, care se găsește în unele șisturi cristaline. [cf. fr. *ilménite*, rus. *ilmenit*, cf. *Ilmen*, lac în U.R.S.S.]

ILÓGIC, -Ă *adj.* lipsit de logică ; nelogic. [cf. fr. *illogique*]

ILOGICITÁTE *s. f. (rar)* lipsă de logică ; ilogitate. [cf. it. *illogicità*]

ILOGÍSM *s. n.* caracterul a ceea ce este ilogic. [< fr. *illogisme*]

ILOGITÁTE *s. f. (rar)* ilogicitate. [cf. fr. *illogité*]

ILÓT *s. m.* 1. *(ant.)* sclav al statului spartan, împrumutat particularilor ca să le lucreze pămîntul. ● *(fig.)* persoană exploatată. 2. *(rar)* om degradat, decăzut. v. p a r i a. [< fr. *ilote*, lat. *ilota*, cf. gr. *heilos*, *heilotos*]

ILOTÍSM *s. n.* condiția, starea unui ilot. ● *(fig.)* stare de asuprire, de ignoranță ; îndobitocire. [< fr. *ilotisme*]

ILUMINÁ *vg. I* 1. *tr.* a lumina puternic (în scop decorativ). 2. *refl. (fig.)* a se înviora, a se lumina la față ; a se înveseli. [< fr. *illuminer*, lat., it. *illuminare*]

ILUMINÁRE *s. f.* 1. acțiunea de a (se) ilumina și rezultatul ei. 2. *(fiz.)* fluxul de lumină care cade pe unitatea de suprafață ; luminaj. [< *ilumina*, după fr. *illumination*]

ILUMINÁT, -Ă *adj.* 1. *(despre o încăpere, o stradă etc.)* luminat cu lumină artificială. 2. *(despre față)* înviorat ; înveselit. ● inspirat. // *s. n.* faptul de a (se) ilumina. ● tehnica producerii și a răspîndirii luminii artificiale. [cf. fr. *illuminé*]

ILUMINAȚIE *s. f.* iluminare puternică a unui oraș, a unei străzi, cu ocazia unei sărbători. [gen. *-iei*. var. *iluminațiune* s. f. / cf. fr. *illumination*, lat. *illuminatio*]

ILUMINAȚIÚNE *s. f.* v. i l u m i n a ț i e.

ILUMINÍSM *s. n.* 1. curent de gîndire raționalist din sec. XVIII—XIX, care preconiza înlăturarea nedreptăților sociale și perfecționarea morală prin răspîndirea culturii („luminii") în popor ; luminism. 2. concepție religioasă care afirmă existența inspirațiilor directe de la divinitate. [< fr. *illuminisme*, it. *illuminismo*]

ILUMINÍST, -Ă *adj.* referitor la iluminism, care aparține iluminismului. // *s. m. f.* adept al iluminismului. [< fr. *illuministe*]

ILUSTRÁ *vb. I.* 1. *tr.* a lămuri, a clarifica o problemă prin exemple, prin gesturi etc. 2. *refl.* a se distinge, a se remarca, a ajunge celebru. 3. *tr.* a împodobi cu ilustrații o carte, un text. ● a reprezenta. [< fr. *illustrer*, cf. it., lat. *illustrare*]

ILUSTRÁRE *s. f.* acțiunea de a ilustra și rezultatul ei ; ilustrație. [< *ilustra*]

ILUSTRÁTĂ *s. f.* carte poștală prevăzută pe una din fețe cu o vedere. [< *ilustra*]

ILUSTRATÍV, -Ă *adj.* care ilustrează ; demonstrativ. [< *ilustra* + *-(t)iv*]

ILUSTRATIVÍSM *s. n.* caracter ilustrativ ; tendință permanentă de a ilustra ceva. [cf. fr. *illustrativisme*]

ILUSTRATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care ilustrează o carte, un text ; desenator. [cf. fr. *illustrateur*]

ILUSTRAȚIE *s. f.* imagine, desen etc. care accentuează, explică sau completează un text. O ~ *muzicală* = însoțire a unei lecții, a unui curs de fragmente muzicale ; fond muzical care însoțește o reprezentație teatrală, o evocare. [gen. *-iei*. var. *ilustrațiune* s. f. / cf. fr. *illustration*, lat. *illustratio*]

ILUSTRAȚIÚNE *s. f.* v. i l u s t r a ț i e.

ILUSTRÍME *s. f.* ilustritate. [et. incertă]
ILUSTRÍSIM *adj. (rar)* prealuminat, prealustru (titlu de onoare dat de obicei conducătorilor bisericii în unele țări din Occident, în special papei). [cf. fr. *illustrissime*, it. *illustrissimo*]
ILUSTRITÁTE *s. f. (rar)* însușirea de a fi ilustru ; personalitate ilustră ; ilustrime. [et. incertă]
ILÚSTRU, -Ă *adj.* strălucit ; celebru, eminent. [cf. fr. *illustre*, lat. *illustris*]
ILUTÁȚIE *s. f.* îmbăiere într-un nămol medicinal. [gen. *-iei.* / < fr. *illutation*]
ILUVIÁL, -Ă *adj.* rezultat prin iluviere ; eluvial. [pron. *-vi-al.* / < fr. *illuvial*]
ILUVIÉRE *s. f. (geol.)* proces de acumulare în sol a produselor rezultate din aluviuni ; iluviu. [după fr. *illuviation*]
ILÚVIU *s. n. (liv.)* iluviere. ● inundație. [< fr. *illuvium*]
ILUVIÚNE *s. f. (liv.)* inundație, revărsare de ape ; potop. ● *(fig.)* năvală, aglomerație umană. [cf. it. *illuvione*, lat. *illuvio*]
ILÚZIE *s. f.* 1. aparență înșelătoare datorită perceperii denaturate a realității. 2. *(fig.)* speranță, dorință neîndeplinită ; amăgire. O *a(-și) face ~ii* = a nădăjdui sau a face să nădăjduiască lucruri irealizabile. [gen. *-iei.* var. *iluziune* s. f. / cf. lat. *illusio*, fr. *illusion*]
ILUZIONÁ *vb. I. refl., tr. (rar)* a (se) amăgi, a(-și) face iluzii. [pron. *-zi-o-.* / < fr. *illusionner*]
ILUZIONÁRE *s. f. (rar)* acțiunea de a (se) iluziona ; *(fig.)* închipuire, visare. [< *iluziona*]
ILUZIONÍSM *s. n.* 1. profesiunea iluzionistului ; scamatorie. 2. *(arte)* ansamblu de procedee tehnice care urmăresc să creeze iluzia realității. [< fr. *illusionnisme*]
ILUZIONÍST, -Ă *s. m. f.* scamator. [< fr. *illusionniste*]
ILUZIÚNE *s. f.* v. iluzie.
ILUZÓRIC, -Ă *adj. (rar)* iluzoriu. [cf. germ. *illusorisch*]
ILUZÓRIU, -IE *adj.* nerealizabil ; nereal ; amăgitor, înșelător. [pron. *-riu.* / cf. lat. *illusorius*, fr. *illusoire*, it. *ilusorio*]
IMACULÁT, -Ă *adj. (adesea fig.)* curat ; nepătat. [cf. fr. *immaculé*, lat. *immaculatus*]
IMAGERÍE *s. f.* fabrică, comerț de stampe, poze, ilustrații. [< fr. *imagerie*]
IMAGINÁ *vb. I. tr.* a-și închipui ceva. ● a inventa, a crea. [< fr. *imaginer*, it. *immaginare*, cf. lat. *imaginari*]
IMAGINÁBIL, -Ă *adj.* care se poate imagina. [cf. fr. *imaginable*]
IMAGINÁR, -Ă *adj.* 1. plăsmuit de imaginație ; închipuit, nereal, fictiv. 2. *(despre numere)* al cărui pătrat este un număr negativ. [cf. fr. *imaginaire*]
IMAGINÁRE *s. f.* acțiunea de a(-și) imagina și rezultatul ei. [< *imagina*]
IMAGINATÍV, -Ă *adj.* dotat cu imaginație fecundă, vie. ● de imagine. [< fr. *imaginatif*]
IMAGINÁȚIE *s. f.* capacitatea omenească de a transforma reprezentările care reflectă realitatea existentă și de a crea pe această bază noi reprezentări ; invenție. ● închipuire, fantezie. [gen. *-iei.* var. *imaginațiune* s. f. / cf. fr. *imagination*, lat. *imaginatio*]
IMAGINAȚIÚNE *s. f.* v. imaginație.
IMÁGINĂ *s. f.* v. imagine.
IMÁGINE *s. f.* 1. formă de reprezentare în conștiință a realității înconjurătoare pe baza senzațiilor dobîndite cu ajutorul simțurilor. 2. reprezentare a unui obiect obținută din reunirea razelor luminoase emanate de la un corp și reflectate de altul. 3. reprezentare plastică a unei ființe, a unui obiect etc. făcută prin fotografiere, prin desen etc. ● reflectare artistică a unui obiect, a unui peisaj etc. făcută prin sunete, prin cuvinte, prin culori etc. 4. *(mat.)* simbol. [pl. *-ni, -ne*. gen. *-nii*. var. *imagină* s. f. / lat. *imago*, cf. it. *immagine*]
IMAGÍSM *s. n.* școală în poezia engleză și americană din primele două decenii ale sec. XX, care pretindea să comunice prin culoare și ritm emoția directă a sensibilității poetului. [cf. engl. *imagism*, fr. *imagisme*]
IMAGÍST, -Ă *s. m. f.* adept al imagismului. [cf. engl. *imagist*, fr. *imagiste*]
IMAGÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la imagism ; de (cu) imagini. [cf. engl. *imagistic*, fr. *imagistique*]
IMAGÍSTICĂ *s. f.* producție literară (uneori formalistă) în care predomină imaginile. [< fr. *imagistique*]
IMAGÓ *s. f. invar.* forma adultă la insecte. [< fr., lat. *imago*]
IMAGOLOGÍE *s. f.* ramură a psihosociologiei care studiază imaginile pe care popoarele și le fac despre ele însele și despre alte popoare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *imagologie*]
IMAMÁT *s. n.* stat musulman condus de un imam. [cf. fr. *imamat*]
IMANÉNT, -Ă *adj.* propriu naturii obiectului, decurgînd lăuntric din natura obiectului ; intrinsec, constant, permanent. ● *filozofia* (sau *școala*) *~ă* = școală filozofică idealist-subiectivă care susține că existența, realitatea reprezintă exclusiv conținutul conștiinței. // *s. m. f. (rar)* adept al filozofiei imanente. [cf. fr. *immanent*, it. *immanente*, lat. *immanens*]
IMANENTÍSM *s. n.* doctrină metafizică potrivit căreia existența, realitatea reprezintă exclusiv conținutul intern al conștiinței, este „imanentă" conștiinței. [< fr. *immanentisme*]
IMANENTÍST, -Ă *adj.* referitor la imanentism. // *s. m. f.* adept al imanentismului. [< fr. *immanentiste*]
IMANÉNȚĂ *s. f.* situația a ceea ce este imanent. [cf. fr. *immanence*, it. *immanenza*]
IMATERIÁL, -Ă *adj.* existent numai în conștiință ; spiritual, nematerial ; *(p. ext.)* fără consistență, fără formă precisă. [pron. *-ri-al.* / cf. fr. *immatériel*, it. *immateriale*]
IMATERIALÍSM *s. n.* sistem filozofic idealist care neagă materia ca substanță de sine stătătoare. [pron. *-ri-a-.* / < fr. *immatérialisme*]
IMATERIALÍST, -Ă *adj.* referitor la imaterialism. // *s. m. f.* adept al imaterialismului. [pron. *-ri-a-.* / < fr. *immatérialiste*]
IMATERIALITÁTE *s. f.* calitatea a ceea ce este imaterial. [pron. *-ri-a-.* / cf. fr. *immatérialité*]
IMATERIALIZÁ *vb. I. refl.* a deveni imaterial. [pron. *-ri-a-.* / cf. fr. *immatérialiser*]
IMATERIALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a se imaterializa ; pierdere a materialității, a caracterului material ; aneantizare. [pron. *-ri-a-.* / < *imaterializa*]
IMATÚR, -Ă *adj., s. m. f.* (copil) prematur. // *adj.* neajuns la maturitate. [cf. it. *immaturo*, fr. *immature*]
IMATURITÁTE *s. f.* starea a ceea ce este imatur. [cf. fr. *immaturité*]

IMBATĂBIL, -Ă *adj.* care nu poate fi bătut ; de neînvins. [cf. fr. *imbattable*, it. *imbattibile*]

IMBECÍL, -Ă *s. m. f., adj.* (om) slab de minte, cu capacități mintale foarte reduse ; tîmpit. // *adj.* care prezintă imbecilitate. [< fr. *imbécile*, it. *imbecille*, cf. lat. *imbecillus* — slab]

IMBECILITÁTE *s. f.* 1. deficiență mintală; neghiobie, tîmpenie. 2. comportare sau vorbă de imbecil, prostie, inepție, tîmpenie, dobitocie. [cf. fr. *imbécillité*]

IMBECILIZÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) tîmpi, a (se) îndobitoci. [cf. fr. *imbécilliser*]

IMBECILIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) imbeciliza. [< *imbeciliza*]

IMBÉRB *adj., s. m.* (tînăr) căruia nu i-a crescut încă barba. [< fr., it. *imberbe*, cf. lat. *imberbis*]

IMBIBÍȚIE *s. f. (biol.)* acțiunea de a (se) îmbiba ; saturare cu un lichid. ● pătrundere a unui lichid în țesuturi. [gen. *-iei.* / < fr. *imbibition*]

IMBLOCÁȚIE *s. f.* mod de îngropare a celor excomunicați, prin acoperirea lor cu pămînt și cu pietre în mijlocul unui cimp. [gen. *-iei.* / < fr. *imblocation*]

IMBRICÁRE *s. f. (constr.)* suprapunere parțială, îmbucare (în genul țiglelor, șindrilelor, solzilor de pește). [cf. fr. *imbrication*]

IMBRICÁT, -Ă *adj.* îmbucat, suprapus parțial (ca șindrilele, țiglele). ● *(bot. ; despre organe sau părți ale plantei)* care sînt dispuse ca țiglele de pe acoperișul caselor. [cf. fr. *imbriqué*, lat. *imbricatus* < *imbrex* — țiglă]

IMBRIFÚG, -Ă *adj. (despre materiale)* care nu poate fi pătruns de ploaie. [cf. fr. *imbrifuge*]

IMBROGLIO *s. n.* 1. *(liv.)* încurcătură. 2. piesă de teatru a cărei intrigă este foarte încurcată. 3. *(muz.)* denumire a anumitor complicații ritmice care încurcă tactul. [pron. *-olio.* / < it. *imbroglio*]

IMEDIÁT *adj.* care se produce fără întîrziere ; nemijlocit. // *adv.* neîntîrziat, numaidecît, îndată. [pron. *-di-at.* / < fr. *immédiat*, cf. lat. t. *immediatus*]

IMELMÁN *s. n.* figură acrobatică aeriană, constînd dintr-o jumătate de luping urmată de un semitonou. [< germ. *Immelmann*, fr. *immelmann*, cf. *Immelmann*, ofițer aviator german]

IMEMORÁBIL, -Ă *adj.* care merită să fie uitat, care nu poate fi ținut minte. ● imemorial. [cf. fr. *immémorable*, lat. *immemorabilis*]

IMEMORIÁL, -Ă *adj.* dintr-o epocă îndepărtată ; uitat, străvechi. [pron. *-ri-al.* / cf. fr. *immémorial*]

IMÉN *s. m.* v. himen.

IMÉNS, -Ă *adj.* foarte mare, nemărginit ; vast. ● nenumărat, enorm. ● foarte important. [< fr. *immense*, it. *immenso*, lat. *immensus*]

IMENSITÁTE *s. f.* însușire a ceea ce este imens ; întindere nemărginită. ● mărime extraordinară, proporții uriașe. [cf. fr. *immensité*, it. *immensità*, lat. *immensitas*]

IMÉRĂ *s. f.* v. himeră.

IMÉRGE *vb. III. tr. (tehn. ; liv.)* a scufunda, a afunda (într-un lichid) ; a pătrunde într-un lichid. [< it., lat. *immergere*, cf. fr. *immerger*]

IMERGÉNT, -Ă *adj. (despre o rază luminoasă)* care străbate un mediu oarecare. [< fr. *immergent*]

IMERGÍBIL, -Ă *adj. (liv.)* 1. care poate pătrunde, intra într-un lichid. 2. *(rar)* care nu poate fi scufundat. [< it. *immergibile*]

IMÉRS, -Ă *adj. (liv.)* băgat, pătruns într-un lichid. [< *imerge*]

IMERSÁRE *s. f. (rar)* imersiune (1). [după fr. *immersion*]

IMÉRSIE *s. f.* v. imersiune.

IMERSIÚNE *s. f.* 1. afundare a unui corp într-un lichid ; stare în care se află un asemenea corp ; submersiune. ● metodă de lucru în microscopie constînd din introducerea între obiectiv și lamela care acoperă obiectul a unei picături de lichid transparent pentru a spori puterea de separare a microscopului. 2. intrare a unui corp ceresc în conul de umbră al unui alt corp. [pron. *-si-u-*, var. *imersie* s. f. / cf. fr. *immersion*, lat. *immersio*]

IMÍDE *s. f. pl. (chim.)* combinații organice ciclice care conțin în ciclu grupa =NH. [< fr. *imides*]

IMIGRÁ *vb. I. intr.* a se stabili într-o țară străină, părăsind țara de origine. [cf. fr. *immigrer*, lat., it. *immigrare*]

IMIGRÁNT, -Ă *s. m. f.* cel care imigrează. [cf. fr. *immigrant*]

IMIGRÁRE *s. f.* acțiunea de a imigra și rezultatul ei ; stabilire într-o țară străină ; imigrație. [< *imigra*]

IMIGRÁȚIE *s. f.* imigrare. [gen. *-iei.* var. *imigrațiune* s. f. / cf. fr. *immigration*]

IMIGRAȚIÚNE *s. f.* v. imigrație.

IMÍNE *s. f. pl. (chim.)* clasă de combinații organice rezultate prin înlocuirea a doi atomi de hidrogen din molecula de NH_3 printr-un radical organic bivalent. [< fr. *imines*]

IMINÉNT, -Ă *adj.* pe punctul de a se produce ; apropiat ; inevitabil. [< fr. *imminent*, it. *imminente*, lat. *imminens*]

IMINÉNȚĂ *s. f.* faptul de a fi iminent ; caracterul, starea a ceea ce este iminent. [cf. fr. *imminence*, it. *imminenza*]

IMISCÍBIL, -Ă *adj. (liv.)* care nu poate fi amestecat. [cf. fr. *immiscible*]

IMISCIBILITÁTE *s. f. (liv.)* calitatea a ceea ce este imiscibil. [cf. fr. *immiscibilité*]

IMITÁ *vb. I. tr.* 1. a face (sau a încerca să facă) exact ceea ce vede (sau a văzut) că face sau a făcut cineva. ● a reproduce vorba, gesturile cuiva ; a maimuțări. 2. a lua ca model opera sau felul de a lucra al unui artist sau al unui scriitor. ● a reproduce cu fidelitate, a copia. [p. i. *imit, -tez*, 3,6 *-tă.* / < fr. *imiter*, cf. it. *imitare*, lat. *imitari*]

IMITÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi imitat. [cf. fr. *imitable*, lat. *imitabilis*]

IMITÁNDO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* imitînd. [< it. *imitando*]

IMITÁRE *s. f.* acțiunea de a imita și rezultatul ei ; imitație. [< *imita*]

IMITATÍV, -Ă *adj.* care imită. O *armonie ~ă* v. armonie. [pl. *-vi, -ve.* / cf. fr. *imitatif*, it. *imitativo*]

IMITATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care imită pe cineva sau ceva. [cf. fr. *imitateur*]

IMITÁȚIE *s. f.* faptul de a imita ; imitare. ● obiect făcut prin imitare. ● preluarea unei teme cîntate de o voce sau de un instrument de către alte voci sau instrumente. [gen. *-iei.* var. *imitațiune* s. f. / cf. fr. *imitation*, it. *imitazione*, lat. *imitatio*]

IMITAȚIÚNE *s. f.* v. imitație.

IMIXTIÚNE *s. f.* amestec, intervenție nedorită în treburile cuiva ; ingerință. [pron. *-ti-u-.* / cf. fr. *immixtion*, lat. *immixtio*]

IMN *s. n.* cîntec de laudă festiv sau ocazional. ● poezie lirică în care este preamărit un erou, un eveniment etc. ● cîntec solemn care reprezintă simbolul unității de stat sau de clasă. [pl. *-nuri, -ne.* / cf. fr. *hymne*, lat. *hymnus*, gr. *hymnos*]

IMNIC, -Ă *adj. (liv.)* cu caracter de imn. [var. *himnic, -ă* adj. / < fr. *hymnique*]

IMNOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la imnologie. [var. *himnologic, -ă* adj. / cf. fr. *hymnologique*]

IMNOLOGÍE *s. f.* știința poeziei imnice. [var. *himnologie* s. f. / cf. fr. *hymnologie*]

IMÓBIL *s. n.* casă, clădire. [pl. *-le.* / < lat. *immobilis*, cf. fr. *immeuble*]

IMOBÍL, -Ă *adj.* 1. nemișcat, neclintit, fix. 2. care nu se poate mișca, transporta. [cf. fr. *immobile*, lat. *immobilis*]

IMOBILIÁR, -Ă *(despre bunuri materiale)* care nu se poate transporta ; nemișcător ; imobil. [pron. *-li-ar.* / cf. fr. *immobilier*]

IMOBILÍSM *s. n.* atitudine de imobilitate ; opoziție sistematică față de orice progres, de orice inovație. [< fr. *immobilisme*]

IMOBILÍST, -Ă *adj., s. m. f.* (partizan) al imobilismului. [< fr. *immobiliste*]

IMOBILITÁTE *s. f.* stare de nemișcare, de neclintire. [cf. fr. *immobilité*, lat. *immobilitas*]

IMOBILIZÁ *vb. I. tr.* a pune pe cineva sau ceva în imposibilitate de a se mișca ; a înțepeni, a încremeni. [< fr. *immobiliser*]

IMOBILIZÁRE *s. f.* acțiunea de a imobiliza și rezultatul ei. ● metodă terapeutică prin care se imobilizează unul sau mai multe segmente ale corpului. O *(ec.)* ~ *de fonduri* = scoatere din circuitul normal a unei părți din fondurile unităților economice printr-o gospodărire defectuoasă. [< *imobiliza*]

IMOBILIZÁT, -Ă *adj.* care nu se poate mișca. ● *(despre bunuri materiale)* nefolosit, nevalorificat. [pl. *-ați, -ate.* / < *imobiliza*]

IMOLÁ *vb. I. tr. (rar)* 1. a jertfi. 2. a ucide, a măcelări. [cf. fr. *immoler*, lat. *immolare*]

IMOLÁȚIE *s. f. (rar)* jertfire, sacrificare. [gen. *-iei.* var. *imolațiune* s. f. / cf. fr. *immolation*]

IMOLAȚIÚNE *s. f.* v. i m o l a ț i e.

IMÓNDICE *s. n. pl. (franțuzism)* murdărie, impurități ; gunoaie. [< fr. *immondices*, cf. lat. *immunditiae*]

IMORÁL, -Ă *adj.* contrar principiilor morale. [cf. fr. *immoral*, it. *immorale*]

IMORALÍSM *s. n.* concepție (susținută mai ales de Nietzsche și Gide) care preconizează încălcarea și negarea normelor și a principiilor morale. ● atitudine opusă față de tot ceea ce în mod obișnuit este considerat moral. [< fr. *immoralisme*]

IMORALÍST, -Ă *adj.* referitor la imoralism, propriu imoralismului. // *s. m. f.* adept al imoralismului. [< fr. *immoraliste*]

IMORALITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este imoral. ● purtare, faptă imorală ; desfrînare. [cf. fr. *immoralité*]

IMORTÁL, -Ă *adj. (rar)* nemuritor, nepieritor. [pl. *-li,-le.* / cf. lat. *immortalis*, fr. *immortel*, it. *immortale*]

IMORTALITÁTE *s. f. (rar)* nemurire. [cf. fr. *immortalité*]

IMORTALIZÁ *vb. I. tr.* a face ca o persoană, o operă etc. să trăiască veșnic în memoria oamenilor ; a face nemuritor, nepieritor. [cf. fr. *immortaliser*]

IMORTALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a imortaliza și rezultatul ei ; nemurire. [< *imortaliza*]

IMORTÉLĂ *s. f. (bot.)* plantă erbacee cu frunze puține și cu flori mici, galbene sau roz-purpurii ; *(pop.)* plevaiță. [< fr. *immortelle*]

IMPACIÉNT, -Ă *adj. (rar)* nerăbdător, neliniștit. [pron. *-ci-ent.* / cf. fr. *impatient*, it. *impaziente*, lat. *impatiens*]

IMPACIÉNTĂ *vb. I. refl.* a-și pierde răbdarea, a se neliniști. [pron. *-ci-en-.* / cf. fr. *impatienter*, it. *impazientare*]

IMPACIÉNTARE *s. f.* faptul de a se impacienta. [pron. *-ci-en-.* / < *impacienta*]

IMPACIÉNȚĂ *s. f. (rar)* nerăbdare, neliniște. [cf. fr *impatience*, it. *impazienza*, lat. *impatientia*]

IMPÁCT *s. n. (fiz.)* fenomenul de intrare în contact a două corpuri, dintre care cel puțin unul este în mișcare ; ciocnire, coliziune, tamponare. O *punct de* ~ = locul unde un proiectil atinge ținta. [< fr. *impact*, cf. lat. *impactus*]

IMPALPÁBIL, -Ă *adj.* care nu poate fi pipăit ; *(p. ext.)* mic ca dimensiuni, de neobservat ; imperceptibil. [cf. fr. *impalpable*, it. *impalpabile*]

IMPALPABILITÁTE *s. f. (rar)* calitatea a ceea ce este impalpabil. [< fr. *impalpabilité*]

IMPALUDÁRE *s. f.* apariția și înmulțirea cazurilor de malarie într-o anumită regiune. O ~ *terapeutică* = malarioterapie. [după fr. *impaludation*]

IMPÁR, -Ă *adj. (despre numere întregi)* fără soț. [< lat. *impar*]

IMPARÁBIL, -Ă *adj.* care nu poate fi apărat. [< *im-* + *parabil*]

IMPARABILITÁTE *s. f.* însușirea a ceea ce este imparabil. [cf. it. *imparabilità*]

IMPARICOPITÁTE *s. n. pl.* ordin de mamifere copitate, erbivore, nerumegătoare, cu un număr impar de degete ; perisodactile ; *(la sg.)* animal din acest ordin. [după fr. *imparidigités*]

IMPARIDIGITÁT, -Ă *adj.* cu un număr inegal de degete la mîini sau la picioare. [pl. *-ați, -ate.* / < fr. *imparidigité*]

IMPARIPENÁT, -Ă *adj. (despre frunzele compuse)* care are un număr nepereche de foliole. [cf. fr. *imparipenné*]

IMPARISILÁBIC, -Ă *adj. (despre cuvinte)* care nu păstrează același număr de silabe în tot cursul declinării. [cf. fr. *imparisyllabique*]

IMPARITÁTE *s. f.* neegalitate ; nepotrivire. [cf. fr. *imparité*]

IMPARTAJÁBIL, -Ă *(rar)* care nu poate fi împărțit. [cf. fr. *impartageable*]

IMPARȚIÁL, -Ă *adj.* nepărtinitor, obiectiv, drept. [pron. *-ți-al.* / < fr. *impartial*, it. *imparziale*]

IMPARȚIALITÁTE *s. f.* calitatea de a fi imparțial ; nepărtinire, obiectivitate. [pron. *-ți-a-.* / cf. fr. *impartialité*]

IMPÁS *s. n.* 1. situație încurcată, fără o soluționare convenabilă. 2. *(rar)* fundătură, ulicioară fără ieșire. [< fr. *impasse*]

IMPASÁBIL, -Ă *adj.* care nu poate fi trecut sau pasat. [cf. fr. *impassable*]

IMPASÍBIL, -Ă *adj. (liv.)* nepăsător, insensibil. [cf. lat. *impassibilis*, fr. *impassible*]

IMPASIBILITÁTE *s. f. (liv.)* nepăsare, indiferență. [cf. lat. *impassibilitas*, fr. *impassibilité*]

IMPECÁBIL, -Ă *adj. (liv.)* perfect, desăvîrșit, ireproșabil, fără cusur. [< fr. *impeccable*, cf. lat. *in* — fără, *peccare* — a greși]

IMPECABILITÁTE *s.f. (liv.)* calitatea, starea a ceea ce este impecabil. [cf. fr. *impeccabilité*]

IMPEDÁNȚĂ *s.f.* 1. *(fiz.)* rezistență aparentă în cazul curenților alternativi. 2. mărime egală cu raportul dintre presiunea sonoră a unui sistem acustic și fluxul acustic corespunzător. [< fr. *impédance*, germ. *Impedanz*, cf. lat. *impedire* — a împiedica]

IMPEDIMÉNT *s.n. (liv.)* piedică, obstacol. [< lat. *impedimentum*, cf. it. *impedimento*]

IMPENETRÁBIL, -Ă *adj.* 1. prin care nu pătrunde un lichid, lumina etc.; de nestrăbătut. ● *(fig.)* de neînțeles, de nepătruns; ascuns. 2. *(fiz.)* care ocupă un spațiu în așa fel încît exclude din acel loc alt corp. [cf. fr. *impénétrable*, lat. *impenetrabilis*]

IMPENETRABILITÁTE *s.f. (liv.)* calitatea sau starea a ceea ce este impenetrabil. [cf. fr. *impénétrabilité*]

IMPENETRÁNT, -Ă *adj. (rar)* care nu (poate) pătrunde. [cf. it. *impenetrante*]

IMPENITÉNT, -Ă *(rar)* nepocăit; care persistă în greșeală. [< fr. *impénitent*]

IMPENITÉNȚĂ *s.f. (rar)* caracterul, starea celui impenitent; nepocăință. [< fr. *impénitence*]

IMPERATÍV, -Ă *adj.* care ordonă; poruncitor. O *(gram.) mod* ~ *(și s.n.)* = mod verbal care exprimă o poruncă, un îndemn, un sfat, o rugăminte etc.; *propoziție* ~*ă (și s.f.)* = propoziție care cuprinde un asemenea mod. // *s.n.* necesitate categorică și care se impune necondiționat; obligație. O *(în filozofia lui Kant)* ~ *categoric* = principiu aprioric al „rațiunii practice" care fixa în conștiința umană norme morale universal valabile și veșnice. [pl. *-vi*, *-ve*. / < lat. *imperativus*, cf. fr. *impératif*]

IMPERÁTOR *s.m. (ist.)* 1. titlu onorific care se conferea generalilor romani de către soldați sau de către senat după repurtarea unei victorii asupra dușmanului. 2. împărat. [< lat. *imperator*]

IMPERCEPTÍBIL, -Ă *adj.* care nu se poate percepe; *(p. ext.)* abia perceptibil. [cf. fr. *imperceptible*]

IMPERCEPTIBILITÁTE *s.f.* însușirea, starea a ceea ce este imperceptibil. [cf. fr. *imperceptibilité*]

IMPERFÉCT, -Ă *adj. (adesea adv.)* care nu este perfect; nedesăvîrșit. O *(gram.) timp* ~ *(și s.n.)* = timp verbal care arată o acțiune neterminată, de durată. [< lat. *imperfectus*, cf. fr. *imparfait*, it. *imperfetto*]

IMPERFECTÍBIL, -Ă *adj.* care nu este perfectibil. [cf. fr. *imperfectible*]

IMPERFECTÍV, -Ă *adj. (despre aspectul verbelor; și s.n.)* care arată că acțiunea verbului se repetă sau este în curs de desfășurare. [< fr. *imperfectif*]

IMPERFÉCȚIE *s.f.* v. imperfecțiune.

IMPERFECȚIÚNE *s.f.* starea a ceea ce este imperfect; defect. [pron. *-ți-u-*. var. *imperfecție* s.f. / cf. fr. *imperfection*, it. *imperfezione*, lat. *imperfectio*]

IMPERFORÁT, -Ă *adj. (despre o parte a corpului)* care nu este perforată, deschisă și care trebuie să fie. [cf. fr. *imperforé*]

IMPERFORÁȚIE *s.f. (anat.)* lipsă a unui orificiu natural. [gen. *-iei*. / < fr. *imperforation*]

IMPERIÁL, -Ă *adj.* referitor la împărat, la imperiu; împărătesc. [pron. *-ri-al*. / < lat. *imperialis*, cf. fr. *impérial*]

IMPERIÁLĂ *s.f. (rar)* etaj al unor vehicule folosite pentru transportul în comun al călătorilor. [pron. *-ri-a-*. / < fr. *impériale*]

IMPERIALÍSM *s.n.* 1. stadiul ultim al capitalismului, care se caracterizează prin dominația monopolurilor și a capitalului financiar, în care exportul de capital a dobîndit o însemnătate primordială, prin formarea de uniuni monopoliste internaționale care își împart între ele lumea, prin terminarea împărțirii teritoriale a lumii între marile puteri capitaliste și lupta continuă pentru repărțirea ei. 2. politică de cotropire a unor teritorii străine pentru a le exploata. [cf. fr. *impérialisme*]

IMPERIALÍST, -Ă *adj.* referitor la imperialism, propriu imperialismului. // *s.m.f.* adept, susținător, reprezentant al imperialismului. [cf. fr. *impérialiste*]

IMPERIÓS, -OÁSĂ *adj. (adesea adv.)* neapărat trebuincios, absolut necesar. [pron. *-ri-os*. / < lat. *imperiosus*, cf. fr. *impérieux*]

IMPERIOZITÁTE *s.f. (liv.)* caracter imperios. [pron. *-ri-o-*. / cf. it. *imperiosità*]

IMPERISÁBIL, -Ă *adj. (liv.)* care nu se distruge; neperisabil, nepieritor; nemuritor, veșnic. [cf. fr. *impérissable*]

IMPÉRIU *s.n.* 1. monarhie condusă de un împărat. 2. teritoriu care cuprinde un stat dominant și regiunile cotropite de acesta. 3. *(rar)* conducere, comandă. O *sub* ~*l...* = sub stăpînirea..., sub dominația... [pron. *-riu*. / < lat. *imperium*]

IMPERMEÁBIL, -Ă *adj.* care nu permite trecerea unui fluid prin el. // *s.n.* manta, haină de ploaie. [pron. *-me-a-*. / < fr. *imperméable*]

IMPERMEABILITÁTE *s.f.* însușirea, starea a ceea ce este impermeabil. [cf. fr. *imperméabilité*]

IMPERMEABILIZÁ *vb. I. tr., refl. (tehn.)* a face sau a deveni impermeabil. [pron. *-me-a-*. / < fr. *imperméabiliser*]

IMPERMEABILIZÁRE *s.f.* acțiunea de a (se) impermeabiliza și rezultatul ei. [< *impermeabiliza*]

IMPERMUTÁBIL, -Ă *adj.* care nu poate fi permutat; netransferabil. [cf. fr. *impermutable*]

IMPERSONÁL, -Ă *adj.* care nu este personal; *(fig.)* lipsit de personalitate, de originalitate. O *(gram.; despre verbe, construcții etc.)* care arată o acțiune neatribuită nici unei persoane. [cf. fr. *impersonnel*, it. *impersonale*]

IMPERSONALITÁTE *s.f.* caracterul a ceea ce este impersonal. [cf. fr. *impersonnalité*]

IMPERTINÉNT, -Ă *adj., s.m.f.* obraznic, necuviincios, insolent. [< fr. *impertinent*, it. *impertinente*, cf. lat. *impertinens*]

IMPERTINÉNȚĂ *s.f.* obrăznicie, necuviință, insolență. [cf. fr. *impertinence*, it. *impertinenza*]

IMPERTURBÁBIL, -Ă *adj. (liv.)* liniștit, stăpîn pe sine, de netulburat. [< lat. *imperturbabilis*, cf. fr. *imperturbable*]

IMPERTURBABILITÁTE *s.f.* stare a celui imperturbabil; stăpînire de sine, netulburare. [cf. fr. *imperturbabilité*]

IMPESTÁ *vb. I. tr.* 1. a molipsi de ciumă sau de o boală contagioasă. 2. a răspîndi un miros urît. 3. *(fig.)* a corupe. [< it. *impestare*, cf. fr. *empester*]

IMPETIGINÓS, -OÁSĂ *adj., s.m.f.* (suferind) de impetigo. [< fr. *impétigineux*]

IMPÉTIGO *s. n.* boală de piele care se manifestă prin pete roșii acoperite de băsicuțe. [< fr. *impétigo*]

IMPETRÁȚIE *s. f. (liv.)* acțiunea de a obține o favoare, un beneficiu. [gen. *-iei.* / < lat. *impetratio*, fr. *impétration*]

IMPETUÓS, -OÁSĂ *adj.* năvalnic, tumultuos. [pron. *-tu-os.* / < lat. *impetuosus*, cf. fr. *impétueux*]

IMPETUÓSO *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* impetuos, vijelios, cu înflăcărare. [pron. *-pe-tu-o-.* / < it. *impetuoso*]

IMPETUOZITÁTE *s. f.* calitatea de a fi impetuos. [pron. *-tu-o-.* / cf. fr. *impétuosité*]

IMPIEGÁT *s. m.* funcționar feroviar de la serviciul de mișcare a trenurilor dintr-o gară. ● *(ieșit din uz)* slujbaș, mic funcționar. [pron. *-pie-gat.* / < it. *impiegato*]

IMPIETÁ *vb. I. intr. (rar)* a încălca drepturile cuiva, amestecîndu-te în viața, în treburile lui. [pron. *-pi-e-.* / cf. fr. *empiéter*]

IMPIETÁTE *s. f.* lipsă de pietate față de ceva considerat sfînt; *(p. ext.)* jignire adusă față de cineva sau de ceva care merită venerație; sacrilegiu. [pron. *-pi-e-.* / cf. fr. *impiété*, lat. *impietas*]

IMPÍU, -IE *adj. (liv.)* nepios; care disprețuiește religia. ◊ contrar religiei. [< lat. *impius*, cf. fr. *impie*]

IMPLACÁBIL, -Ă *adj.* de neînduplecat, neîmblînzit; neîndurat. [cf. fr. *implacable*, it. *implacabile*, lat. *implacabilis*]

IMPLACABILITÁTE *s. f.* însușirea de a fi implacabil. [cf. fr. *implacabilité*]

IMPLÁNT *s. n. (med.)* organ sau țesut implantat. ● medicament solid introdus într-un țesut în vederea unei acțiuni sau resorbții lente. [pl. *-te.* / < fr. *implant*, cf. lat. *in* — în, *plantare* — a planta]

IMPLANTÁ *vb. I. tr.* a insera, a fixa în; a introduce; a împlînta. [< fr. *implanter*]

IMPLANTÁRE *s. f.* acțiunea de a implanta și rezultatul ei; implantație. ● introducere sub piele a unui medicament sau a unui țesut, care se resoarbe treptat. [< *implanta*]

IMPLANTÁȚIE *s. f.* implantare. [gen. *-iei.* / < fr. *implantation*]

IMPLANTOLOGÍE *s. f.* disciplină medicală care se ocupă cu studiul implantelor și transplantelor dentare și al materialelor folosite în tratamentul edentațiilor. [gen. *-iei.* / < fr. *implantologie*]

IMPLEMENTÁ *vb. I. tr. (liv.)* a pune în funcțiune. ● a duce la bun sfîrșit, a îndeplini; a realiza. [< engl. *implement*]

IMPLEMENTÁRE *s. f.* acțiunea de a implementa și rezultatul ei. [< *implementa*]

IMPLÉX, -Ă *adj. (despre opere literare)* în care peripețiile sînt numeroase și complicate. [< fr. *implexe*, cf. lat. *implexus* — complicat]

IMPLICÁ *vb. I. tr.* 1. a cuprinde în sine, a include; a avea (ceva) drept urmare. 2. a amesteca pe cineva într-o afacere nepăcută, într-un proces, într-o infracțiune etc. [p. i. *implic.* / < fr. *impliquer*, it., lat. *implicare*]

IMPLICÁRE *s. f.* faptul de a implica. [< *implica*]

IMPLICÁȚIE *s. f.* 1. idee, fapt care este o consecință imediată a altui fapt sau căruia îi urmează implicit. 2. *(log.)* enunț format dintr-un antecedent și un consecvent, astfel încît adevărul sau falsul antecedentului atrage după sine adevărul sau falsul consecventului și invers. [gen. *-iei.* var. *implicațiune* s. f. / cf. fr. *implication*, it. *implicazione*, cf. lat. *implicatio* — înlănțuire]

IMPLICAȚIÚNE *s. f.* v. implicație.

IMPLICÍT, -Ă *adj. (adesea adv.)* cuprins în ceva (fără a fi exprimat formal), care se înțelege de la sine. [cf. fr. *implicite*, it. *implicito*]

IMPLORÁ *vb. I. tr.* a ruga pe cineva fierbinte, stăruitor (și cu umilință). [p. i. *implór.* / < fr. *implorer*, it., lat. *implorare*]

IMPLORÁBIL, -Ă *adj.* care se poate implora. [cf. fr. *implorable*]

IMPLORÁRE *s. f.* acțiunea de a implora și rezultatul ei; implorație. [< *implora*]

IMPLORATÓR, -OÁRE *adj.* care imploră. [< *implora* + *-tor*]

IMPLORÁȚIE *s. f.* implorare. [gen. *-iei.* var. *implorațiune* s. f. [< fr. *imploration*, lat. *imploratio*]

IMPLORAȚIÚNE *s. f.* v. implorație.

IMPLÓZIE *s. f.* 1. (op. explozie), pătrunderea rapidă a aerului într-o încăpere vidată cînd pereții acesteia sînt distruși. 2. *(fon.)* momentul inițial al articulării unei consoane oclusive. [var. *imploziune* s. f. / < fr. *implosion*]

IMPLOZIÚNE *s. f.* v. implozie.

IMPLOZÍV, -Ă *adj. (fon.)* care caracterizează implozia. [< fr. *implosif*]

IMPLÚVIU *s. n.* spațiu descoperit în atriumul unei case romane, unde se afla un bazin pentru strîngerea apei de ploaie de pe acoperiș. [pron. *-viu.* / < lat. *impluvium*]

IMPOLITÉȚĂ *s. f.* v. impolitețe.

IMPOLITÉȚE *s. f.* mojicie, necuviință. [var. *impoliteță* s. f. / cf. fr. *impolitesse*]

IMPONDERÁBIL, -Ă *adj.* care este atît de ușor încît nu poate fi cîntărit. ● *(fig.; adesea s.)* imperceptibil, greu de prins, de sesizat; subtil. [cf. fr. *impondérable*]

IMPONDERABILITÁTE *s. f.* stare în care corpurile își pierd greutatea, asupra lor neamaiacționînd forțele gravitaționale. [cf. fr. *impondérabilité*]

IMPOPULÁR, -Ă *adj. (rar)* care nu este pe placul, pe gustul poporului; nepopular. [cf. fr. *impopulaire*]

IMPOPULARITÁTE *s. f. (rar)* caracterul sau starea a ceea ce este impopular; nepopularitate. [cf. fr. *impopularité*]

IMPÓRT *s. n.* aducere de mărfuri străine în țară prin cumpărare sau pe cale de schimb. O *de* ~ = importat; *(fig.)* care nu are legătură cu realitățile locale. [cf. germ. *Import*]

IMPORTÁ[1] *vb. I. tr.* a face import, a aduce în țară mărfuri prin import. ● *(fig.)* a introduce obiceiuri, mode etc. străine. [p. i. *impórt.* / < fr. *importer*, cf. lat. *importare*]

IMPORTÁ[2] *vb. I. tr., intr.* a prezenta importanță, interes pentru cineva. [p. i. 3 *-tă.* / < fr. *importer*, it., lat. *importare*]

IMPORTÁBIL, -Ă *adj.* permis, admis la import. [cf. fr. *importable*]

IMPORTÁNT, -Ă *adj.* 1. însemnat. 2. influent; de vază. *(ironic)* plin de aroganță. [cf. fr. *important*, it. *importante*]

IMPORTÁNȚĂ *s. f.* ceea ce face ca un lucru să prezinte mare interes, valoare, însemnătate. O *a-și da* ~ = a se îngîmfa. [cf. fr. *importance*, it. *importanza*]

IMPORTÁRE *s. f.* acțiunea de a importa. [< *importa*]

IMPORTATÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* (cel) care face import. [cf. it. *importatore*, fr. *importateur*]

IMPORTÚN, -Ă *adj., s. m. f. (franțuzism)* (om) agasant, obositor (prin asiduitățile sale).

plicticos, supărător. ● nepotrivit. [< fr. *importun*, cf. lat. *importunus* — dificil de abordat]

IMPORTUNÁ *vb. I. tr.* a plictisi, a supăra ; a stingheri, a incomoda pe cineva. [< fr. *importuner*, it. *importunare*]

IMPORTUNITÁTE *s. f.* faptul de a importuna ; *(la pl.)* stăruințe supărătoare. [cf. fr. *importunité*]

IMPOSÍBIL, -Ă *adj.* care nu se poate face, nu este posibil, nu poate să existe. ● *(fam.)* nesuferit, rău, insuportabil. // *s. n.* lucru cu neputință de realizat, irealizabil. O *a face ~ul* = a face totul pentru a realiza ceva. [cf. fr. *impossible*, it. *impossibile*, lat. *impossibilis*]

IMPOSIBILITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este imposibil ; lipsă de posibilitate, neputință. [cf. fr. *impossibilité*, lat. *impossibilitas*]

IMPOSTÁ *vb. I. tr. (liv.)* a aranja, a organiza bazele, structurile unei construcții, ale unei lucrări. [< it. *impostare*]

IMPOSTÁȚIE *s. f. (muz.)* preparare a vocii (înainte de a cînta) ; intonație. ● *(lingv.)* catastază. [< it. *impostazione*]

IMPÓSTĂ *s. f.* 1. *(constr.)* bloc de piatră ieșind din zid, pe care se sprijină un arc, o boltă sau care suportă zidăria de deasupra unei uși, a unei porți. 2. mulură ieșită în relief care încununează un stîlp. [cf. it. *imposta*, fr. *imposte*]

IMPOSTÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care caută să înșele, profitînd de necunoștința sau de buna-credință a oamenilor ; șarlatan. ● cel care încearcă să se substituie cuiva (pentru a lucra în numele lui). [< fr. *imposteur*, cf. lat. *impostor*]

IMPOSTÚRĂ *s. f.* înșelătorie, minciună. ● situație în care se află cineva care vrea să înșele buna-credință a altora. [< fr. *imposture*, it. *impostura*]

IMPOTÉNT, -Ă *adj., s. m.* (om) lipsit de vigoare ; neputincios. ● inapt pentru actul sexual. [pl. *-nți*. / cf. fr. *impotent*, lat. *impotens*]

IMPOTÉNȚĂ *s. f. (rar)* lipsă de vigoare ; neputință, moleșeală. ● imposibilitatea săvîrșirii actului sexual de către bărbat. [< fr. *impotence*, lat. *impotentia*]

IMPOZÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi supus la impozite. [cf. fr. *imposable*]

IMPOZÁNT, -Ă *adj.* care impune respect sau admirație ; impunător, măndru. [cf. fr. *imposant*]

IMPÓZIT *s. n.* plată obligatorie către stat pe care trebuie s-o efectueze cetățenii, organizațiile economice etc. potrivit anumitor norme de impunere, aceste norme, ca și natura și destinația impozitelor, depinzînd de orînduirea socială. [pl. *-te*, *-turi*. / < lat. *impositus*, cf. it. *imposta*, fr. *impôt*]

IMPRACTICÁBIL, -Ă *adj.* 1. *(despre drumuri, terenuri)* care nu se poate folosi ; desfundat, stricat. 2. care nu poate fi pus în practică, nu se poate aplica. [cf. fr. *impraticable*]

IMPRACTICABILITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este impracticabil. [cf. fr. *impraticabilité*]

IMPRECATÍV, -Ă *adj.* referitor la imprecație, cu caracter de imprecație. [cf. it. *imprecativo*]

IMPRECATÓRIU, -IE *adj. (rar)* care are formă de imprecație. [pron. *-riu*. / cf. fr. *imprécatoire*]

IMPRECÁȚIE *s. f.* blestem ; injurie, ocară. ● figură de stil care conține un blestem. [gen. *-iei*. / cf. fr. *imprécation*, lat. *imprecatio*]

IMPRECÍS, -Ă *adj. (rar)* care nu este precis ; nesigur, neprecis, vag. / cf. fr. *imprécis*]

IMPRECÍZIE *s. f. (rar)* lipsă de precizie. [gen. *-iei*. / cf. fr. *imprécision*]

IMPREGNÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) îmbiba cu o substanță (lichidă). [pron. *-preg-na*. / < fr. *imprégner*, cf. it. *impregnare*]

IMPREGNÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi impregnat. [cf. fr. *imprégnable*]

IMPREGNABILITÁTE *s. f.* calitatea a ceea ce este impregnabil. [cf. fr. *impregnabilité*]

IMPREGNÁNT, -Ă *adj.* care impregnează. // *s. n.* produs chimic folosit pentru impregnare. [< *impregna* + *-ant*]

IMPREGNÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) impregna și rezultatul ei ; îmbibare ; impregnație. [< *impregna*]

IMPREGNÁȚIE *s. f.* impregnare. ● distribuție neregulată în masa rocilor a unor substanțe minerale. [< fr. *imprégnation*]

IMPREGNÓL *s. n.* produs lichid folosit la impregnarea textilelor pentru a le face impermeabile. [< *impregna* + *-ol*, nume comercial]

IMPRESÁR *s. m.* organizator de turnee, de reprezentații teatrale, de concerte etc. [< it. *impresario*, fr. *impresario* < it. *impresa* — întreprindere]

IMPRESARIÁT *s. n.* instituție, întreprindere care se ocupă cu organizarea de turnee, de spectacole artistice etc. [pron. *-ri-at*. / < germ. *Impresariat*]

IMPRESCRIPTÍBIL, -Ă *adj.* care nu poate fi prescris ; valabil pentru totdeauna. [cf. fr. *imprescriptible*]

IMPRESCRIPTIBILITÁTE *s. f.* starea și însușirea de a fi imprescriptibil. [cf. fr. *imprescriptibilité*]

IMPRÉSIE *s. f.* efect produs în conștiință de o cauză din afară ; gînduri, imagini etc. întipărite în amintire. O *a face* (sau *a produce*) *~* = a impresiona. ● senzație ; părere. ● *(la pl.)* păreri personale, puncte de vedere personale (asupra unei chestiuni, a unui fapt etc.). [pron. *-si-e*. gen. *-iei*. var. *impresiune* s. f. / cf. fr. *impression*, it. *impressione*, lat. *impressio*]

IMPRESIONÁ *vb. I. tr.* 1. a produce o vie impresie ; a emoționa. 2. *(despre lumină)* a acționa asupra stratului sensibil al unei plăci sau al unui film fotografic. [pron. *-si-o-*. / < fr. *impressionner*]

IMPRESIONÁBIL, -Ă *adj.* care se impresionează repede, ușor de impresionat ; emotiv, sensibil. [pron. *-si-o-*. / cf. fr. *impressionnable*]

IMPRESIONABILITÁTE *s. f.* însușirea de a fi impresionabil ; sensibilitate, emotivitate. [pron. *-si-o-*. / < fr. *impressionnabilité*]

IMPRESIONÁNT *adj. (adesea adv.)* care lasă o puternică impresie ; emoționant. [pron. *-si-o-*. / cf. fr. *impressionnant*]

IMPRESIONÁRE *s. f.* acțiunea, faptul de a impresiona. [pron. *-si-o-*. / < *impresiona*]

IMPRESIONÍSM *s. n.* 1. sistem estetic ale cărui principii de creație și de critică sînt bazate pe impresie. 2. mișcare artistică de la sfîrșitul sec. XIX, bazată pe exprimarea impresiilor imediate și manifestînd un interes deosebit pentru nuanțe, atmosferă, fluiditatea senzațiilor, lumină ; în literatură, unde e confundat uneori cu simbolismul, se caracterizează prin înfățișarea rapidă și pregnantă a unor stări sufletești (impresii, senzații, emoții) trăite nemij-

locit de artist. [pron. *-si-o-*. / cf. fr. *impressionnisme*]

IMPRESIONÍST, -Ă *adj.* referitor la impresionism, propriu impresionismului. // *s. m. f.* adept al impresionismului. [pron. *-si-o-*. / cf. fr. *impréssionniste*]

IMPRESIÚNE *s. f.* 1. v. impresie. 2. *(rar)* imprimare. [cf. fr. *impression*, germ. *Impression*]

IMPRESÍV, -Ă *adj.* propriu să facă impresii. [< fr. *impressif*]

IMPRÉSSUM *s. n. (rar)* numele, firma tipografiei care trebuie imprimată pe orice lucrare tipărită. [< lat. *impressum* — imprimat]

IMPREVIZÍBIL, -Ă *adj. (liv.)* care nu se poate prevedea. [cf. it. *imprevisibile*, fr. *imprévisible*]

IMPREVIZIBILITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este imprevizibil. [cf. fr. *imprévisibilité*]

IMPRIMÁ *vb. I. tr.* 1. a lăsa urme prin apăsare ; a întipări. 2. a tipări. ● a întipări desene pe o pînză. ● a înregistra o bucată muzicală, o lectură etc. pe discuri sau pe bandă de magnetofon. 3. *(fig.)* a da, a transmite, a comunica. [p. i. *imprim.* / < fr. *imprimer*, it. *imprimere*]

IMPRIMÁBIL, -Ă *adj.* care merită, care poate fi imprimat. [cf. fr. *imprimable*]

IMPRIMÁNTĂ *s. f.* mașină de imprimare a rezultatelor obținute la un calculator electronic. [< fr. *imprimante*]

IMPRIMÁRE *s. f.* acțiunea de a imprima și rezultatul ei ; tipărire ; impresiune (2) ; înregistrare pe disc sau pe bandă magnetică. [< *imprima*]

IMPRIMÁT *s. n.* 1. hîrtie pe care s-a imprimat ceva ; formular folosit pentru scrierea actelor oficiale. 2. *(la pl.)* tipărituri. [< *imprima*]

IMPRIMÁTUR *s. n. (în trecut)* formulă prin care cenzura bisericii catolice aproba tipărirea unei cărți ● autorizație indicînd „bunul de tipar" de pe o corectură. [< lat. *imprimatur* — să se imprime]

IMPRIMERÍE *s. f.* 1. tipografie. 2. atelier de imprimat țesături. [gen. *-iei.* / cf. fr. *imprimerie*]

IMPRIMÉU *s. n.* țesătură de mătase, de bumbac etc. pe care s-au imprimat desene colorate. [< fr. *imprimé*]

IMPRÓB, -Ă *adj.* lipsit de probitate, necinstit. [cf. fr. *improbe*]

IMPROBÁBIL, -Ă *adj. (rar)* care nu se poate proba ; nesigur, puțin probabil. [cf. fr. *improbable*]

IMPROBABILITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este improbabil. ● lucru improbabil. [cf. fr. *improbabilité*]

IMPROBÁNT, -Ă *adj.* care nu probează ceva, care nu are valoare de probă ; incert, nesigur. [< fr. *improbant*]

IMPROBITÁTE *s. f.* lipsă de probitate, necinste. [cf. fr. *improbité*]

IMPRODUCTÍV, -Ă *adj.* care nu produce nimic. [< fr. *improductif*]

IMPRODUCTIVITÁTE *s. f.* caracterul, starea a ceea ce este improductiv. [cf. fr. *improductivité*]

IMPROMPTÚ *s. n.* piesă instrumentală, de proporții reduse, cu caracter de improvizație, scrisă de obicei pentru pian sau un alt instrument cu acompaniament de pian. ● *(rar)* improvizație poetică. [pron. *-prom-*. / < fr. *impromptu*, cf. lat. *in promptu* — la repezeală, pe negîndite]

IMPRONUNȚÁBIL, -Ă *adj. (rar)* care nu poate fi pronunțat. [după fr. *imprononçable*]

IMPRONUNȚABILITÁTE *s. f.* însușirea de a fi impronunțabil. [< *impronunțabil* + *-itate*]

IMPROPRIETÁTE *s. f.* lipsă de proprietate a unui termen. [pron. *-pri-e-*. / cf. fr. *impropriété*]

IMPRÓPRIU *adj. (despre cuvinte, sensuri etc.)* care nu este propriu ; nepotrivit ; nerecomandabil. [pron. *-priu.* / < lat. *improprius*, cf. fr. *impropre*]

IMPROVIZÁ *vb. I. tr.* a face ceva pe nepregătite (un discurs, versuri etc.). [< fr. *improviser*, it. *improvisare*]

IMPROVIZÁRE *s. f.* faptul de a improviza ; improvizație. [< *improviza*]

IMPROVIZATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care improvizează (ceva). [cf. fr. *improvisateur*]

IMPROVIZÁȚIE *s. f.* improvizare ; interpretare spontană, nepregătită a unei teme date sau libere ; piesă muzicală improvizată. ● discurs, versuri etc. improvizate. ● lucru făcut la repezeală, la moment. [gen. *-iei.* var. *improvizațiune* s. f. / cf. fr. *improvisation*, it. *improvvisazione*, rus. *improvizațiia*]

IMPROVIZAȚIÚNE *s. f.* v. improvizație.

IMPRUDÉNT, -Ă *adj. (adesea s. și adv.)* lipsit de prudență nesocotit, nepreväzător, nechibzuit. [cf. fr. *imprudent*, it. *imprudente*, lat. *imprudens*]

IMPRUDÉNȚĂ *s. f.* 1. lipsă de prudență ; neprevedere, nesocotință. 2. faptă, vorbă etc. nesocotită, riscantă. [cf. it. *imprudenza*, lat. *imprudentia*]

IMPÚBER, -Ă *adj. (liv.)* care n-a ajuns la pubertate. [< fr. *impubère*, cf. lat. *impubes*]

IMPÚDIC, -Ă *adj.* nerușinat, necuviincios. [cf. fr. *impudique*, lat. *impudicus*]

IMPUDICITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este impudic. [cf. fr. *impudicité*]

IMPUDOÁRE *s. f.* lipsă de pudoare, de rușine ; nerușinare. [cf. fr. *impudeur*]

IMPÚLS *s. n.* 1. îndemn, imbold, avînt (la o acțiune etc.). O ~ *primar* = impuls inițial atribuit mistic divinității, căruia i s-ar datora mișcarea materiei. 2. mișcare bruscă și momentană, determinată de acțiunea stimulenților nervoși și orientată spre executarea unui act determinat. ● tendință morbidă a unor bolnavi mintali de a executa acțiuni periculoase. 3. *(fiz.)* mărime egală cu produsul dintre valoarea unei forțe și timpul în care ea acționează. [< lat. *impulsus*, cf. it. *impulso*, fr. *impulsion*]

IMPÚLSIE *s. f.* 1. tendință cauzată de un factor psihologic, emoțional ; excitație. 2. mișcare pe care o imprimă unui corp o forță din afară. [gen. *-iei.* var. *impulsiune* s. f. / cf. fr. *impulsion*]

IMPULSIONÁ *vb. I. tr.* a îndemna, a îmboldi ; a da impuls. ● a imprima o mișcare. [pron. *-si-o-*. / cf. fr. *impulser*, lat. *impulsare*]

IMPULSIONÁRE *s. f.* acțiunea de a impulsiona. [pron. *-si-o-*. / < *impulsiona*]

IMPULSIÚNE *s. f.* v. impulsie.

IMPULSÍV, -Ă *adj. (despre oameni)* care se enervează ușor ; violent, arțăgos, nestăpînit. [cf. fr. *impulsif*, it. *impulsivo*]

IMPULSIVITÁTE *s. f.* însușirea de a fi impulsiv ; nestăpînire, violență. [cf. fr. *impulsivité*]

IMPULSÓR *s. n.* rotorul unei pompe centrifuge. [< fr. *impulseur*]

IMPUNĂTOR, -OÁRE *adj.* măreț, falnic, impozant. [< *impune* + *-tor*]

IMPÚNE *vb. III.* 1. *tr.* a face pe cineva să accepte ceva (o sarcină, o obligație etc.). ● a sili pe cineva la ceva. 2. *intr.* a inspira respect, stimă. ● *refl.* a se afirma. 3. *tr.* a constrînge (pe cineva) să accepte ceva. 4. *tr.* a supune unui impozit. [p. i. *impún*, perf. s. *-pusei*, part. *-pus*, conj. *-pună*. / cf. fr. *imposer*, lat. *imponere*, după *pune*]

IMPÚNERE *s. f.* acțiunea de a (se) impune ; constrîngere. ● operație fiscală constînd în stabilirea impozitelor ; ● *(concr.)* impozit. [< *impune*]

IMPUNITÁTE *s. f.* nepedepsire a unui infractor, datorită unor împrejurări personale consemnate de lege. [cf. fr. *impunité*]

IMPUPÁRE *s. f. (biol.)* trecere din stadiul de larvă în stadiul de pupă. [cf. it. *impopparsi*]

IMPÚR, -Ă *adj.* care nu este pur ; compus din substanțe diferite, amestecat. ● *(fig.)* murdar, corupt. [cf. fr. *impur*, lat. *impurus*]

IMPURIFICÁ *vb. I. tr.* a schimba compoziția normală a unui mediu sau a unui produs prin adăugarea de substanțe vătămătoare ; a face impur, a strica. [et. incertă]

IMPURIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a impurifica și rezultatul ei. [< *impurifica*]

IMPURITÁTE *s. f.* 1. starea a ceea ce este impur ; necurățenie. 2. ceea ce face un corp impur ; corp străin existent într-o substanță. [cf. lat. *impuritas*, fr. *impureté*]

IMPUTÁ *vb. I.* 1. *tr., refl.* a (se) atribui cuiva purtări, fapte urîte, nepotrivite. 2. *tr.* a obliga pe cineva să plătească o sumă de bani ca despăgubire pentru o pagubă adusă unei instituții în cadrul unei funcții deținute de acea persoană. [p. i. *impút*, 3,6 *-tă*. var. *imputa* vb. I. / < fr. *imputer*, cf. lat. *imputare*]

IMPUTÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi imputat. [cf. fr. *imputable*]

IMPUTABILITÁTE *s. f.* responsabilitate rezultată din intenția săvîrșirii unui act oprit de legea morală sau juridică. [cf. fr. *imputabilité*]

IMPUTÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) imputa și rezultatul ei ; imputație. [< *imputa*]

IMPUTÁȚIE *s. f.* 1. învinovățire ; reproș. 2. obligație de a plăti o sumă ca despăgubire pentru o pagubă cauzată unei instituții unde activează cineva ; *(concr.)* sumă de bani plătită în acest scop. [gen. *-iei*. var. *imputațiune* s. f. / cf. fr. *imputation*, lat. *imputatio*]

IMPUTAȚIÚNE *s. f.* v. imputație.

IMPUTRESCÍBIL, -Ă *adj. (rar)* care nu putrezește. [cf. fr. *imputrescible*]

IMPUTRESCIBILITÁTE *s. f.* calitatea a ceea ce este imputrescibil. [cf. fr. *imputrescibilité*]

IMUÁBIL, -Ă *adj.* neschimbător, permanent același ; imutabil. [pron. *-mu-a-*. / < fr. *immuable*]

IMUABILITÁTE *s. f.* calitatea a ceea ce este imuabil ; permanență, fixitate ; imutabilitate. [cf. fr. *immuabilité*]

IMÚN, -Ă *adj.* care prezintă imunitate (1). // (în forma *imuno-*) element prim de compunere savantă cu semnificația „referitor la) imunitate". [< lat. *immunis*, fr. *immun*]

IMÚND, -Ă *adj. (liv.)* murdar ; oribil, dezgustător la înfățișare. [< lat. *immundus*, cf. fr. *immonde*]

IMUNITÁTE *s. f.* 1. stare a unui organism care a devenit rezistent față de anumite boli sau otrăvuri. 2. situația unei persoane care beneficiază de anumite prerogative sau scutiri legale speciale în cadrul sarcinilor sau drepturilor pe care le are. O ~ *parlamentară* = situație de care se bucură membrii unei adunări legiuitoare de a nu putea fi urmăriți sau arestați fără aprobarea organului din care fac parte ; ~ *diplomatică* = inviolabilitate juridică de care se bucură reprezentanții diplomatici, familiile lor etc. [cf. fr. *immunité*, lat. *immunitas*]

IMUNIZÁ *vb. I. tr., refl.* a face sau a deveni imun cu ajutorul unui tratament special sau în urma unei boli. [< fr. *immuniser*]

IMUNIZÁNT, -Ă *adj.* care imunizează. [cf. fr. *immunisant*]

IMUNIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) imuniza și rezultatul ei. [< *imuniza*]

IMUNO- v. imun.

IMUNOCHIMÍE *s. f.* disciplină care studiază din punct de vedere chimic componentele celulelor microbiene care dau imunitatea. [gen. *-iei*. / < fr. *immunochimie*]

IMUNOGÉN, -Ă *adj.* care produce imunitate. [< fr. *immunogène*, cf. lat. *immunis* — imun, gr. *gennan* — a produce]

IMUNOGENÉTICĂ *s. f.* disciplină medicală care are la bază interpretarea și explicarea fenomenelor imunologice în lumina geneticii moleculare și clasice. [gen. *-cii*. / cf. engl. *immunogenetics*]

IMUNOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la imunologie. [< fr. *immunologique*]

IMUNOLOGÍE *s. f.* ramură a biologiei și a medicinii care se ocupă cu studiul imunității. [gen. *-iei*. / < fr. *immunologie*, cf. lat. *immunis* — imun, gr. *logos* — știință]

IMUNOPROFILAXÍE, *s. f. (med.)* prevenire a unei boli contagioase prin imunitate. [gen. *-iei*. / cf. fr. *immunoprophilaxie*]

IMUNOSUPRESÍV, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care inhibă procesele imunogene. [et. incertă]

IMUNOTERAPÍE *s. f. (med.)* metodă de tratament constînd în administrarea de seruri și vaccinuri care conțin antigeni sau anticorpi specifici bolii respective. [gen. *-iei*. / < fr. *immunothéraphie*]

IMUNOTRANSFÚZIE *s. f.* transfuzie de sînge recoltat de la donatori imunizați în prealabil față de o boală infecțioasă. [gen. *-iei*. / < fr. *immunotransfusion*]

IMUTÁBIL, -Ă *adj.* imuabil. [< lat. *immutabilis*]

IMUTABILITÁTE *s. f.* imuabilitate. [< lat. *immutabilitas*, fr. *immutabilité*]

INABÍL, -Ă *adj. (rar)* neîndemînatic. [cf. fr. *inhabile*, lat. *inhabilis*]

INABILITÁTE *s. f. (rar)* neîndemînare, stîngăcie. [cf. fr. *inhabilité*]

INABORDÁBIL, -Ă *adj.* inaccesibil ; la care nu se poate ajunge. [cf. fr. *inabordable*]

INACCEPTÁBIL *adj.* care nu se poate accepta, admite. [pron. *-ac-cep-*. / cf. fr. *inacceptable*]

INACCEPTÁRE *s. f.* refuz de a accepta. [după fr. *inacceptation*]

INACCESÍBIL, -Ă *adj.* care nu este accesibil ; de neajuns ; inabordabil. [pron. *-ac-ce-*. / cf. fr. *inaccessible*]

INACCESIBILITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este inaccesibil. [cf. fr. *inaccessibilité*]

INACOMODÁBIL, -Ă *adj.* care nu se poate acomoda (cu o situație, cu cineva). [cf. fr. *inaccommodable*]

INACORDÁBIL, -Ă *adj.* care nu se poate acorda, concesiona. [cf. fr. *inaccordable*]

INACOSTÁBIL, -Ă *adj.* care nu poate fi acostat, de care nu se poate apropia. [cf. fr. *inaccostable*]
INACTÍNIC, -Ă *adj. (fiz. ; despre lumină)* care nu are acțiune chimică. [< fr. *inactinique*]
INACTINÍSM *s. n. (fiz.)* proprietate a unei lumini de a fi inactinică. [cf. fr. *inactinisme*]
INACTÍV, -Ă *adj.* 1. care nu lucrează, nu face nimic ; leneș, trîndav. 2. *(despre substanțe)* care nu reacționează. [cf. fr. *inactif*]
INACTIVÁ *vb. I. tr.* a face ceva să devină inactiv, să nu poată reacționa ; a anihila, a suprima un agent biologic ; a neutraliza. [cf. fr. *inactiver*, it. *inattivare*]
INACTIVÁRE *s. f.* acțiunea de a inactiva și rezultatul ei. ● suprimare a unei activități ; *(spec.)* suprimarea activității unui agent biologic printr-un factor fizic sau chimic. [< *inactiva*]
INACTIVÍSM *s. n.* acentuare a atitudinii inactive, mod de viață care evită întîmplările lumii din afară. [< germ. *Inaktivismus*]
INACTIVITÁTE *s. f.* lipsă de activitate ; pasivitate ; trîndăvie, lenevie. [cf. fr. *inactivité*]
INACTUÁL, -Ă *adj.* care nu este actual. [pron. *-tu-al.* / cf. fr. *inactuel*]
INACȚIÚNE *s. f. (rar)* lipsă oricărei acțiuni. [cf. fr. *inaction*, it. *inazione*]
INACUZÁBIL, -Ă *adj.* care nu poate fi acuzat. [cf. fr. *inaccusable*]
INADAPTÁBIL, -Ă *adj.* care nu se poate împăca cu o situație nouă ; de nedeprins, neadaptabil. [cf. fr. *inadaptable*, it. *inadattabile*]
INADAPTABILITÁTE *s. f.* faptul de a fi inadaptabil ; neadaptabilitate. [cf. fr. *inadaptabilité*]
INADAPTÁRE *s. f.* neputință de adaptare (la anumite condiții), faptul de a nu se adapta, neadaptare. [după fr. *inadaptation*]
INADECUÁT, -Ă *adj.* v. i n a d e c v a t.
INADECVÁRE *s. f.* calitatea a ceea ce este inadecvat ; nepotrivire. [< *inadecvat*]
INADECVÁT, -Ă *adj.* nepotrivit, necorespunzător ; neadecvat. [var. *inadecuat*, *-ă* adj. / cf. fr. *inadéquat*]
INADERÉNT, -Ă *adj. (liv.)* care nu aderă, care nu se poate lipi de ceva. [cf. fr. *inadhérent*]
INADERÉNȚĂ *s. f. (liv.)* imposibilitate de a adera, de a se lipi de ceva. [cf. fr. *inadhérence*]
INADMISÍBIL, -Ă *adj.* care nu se poate admite ; neadmisibil. [cf. fr. *inadmissible*]
INADMISIBILITÁTE *s. f.* caracterul a tot ceea ce este inadmisibil. [cf. fr. *inadmissibilité*]
INADVERTÉNT, -Ă *adj.* nepotrivit, neatent, distrat. [cf. fr. *inadvertant*]
INADVERTÉNȚĂ *s. f.* greșeală din neatenție ; nepotrivire ; neatenție. [cf. fr. *inadvertance*, it. *inavvertenza*, cf. lat. *inadvertentia*]
INALIENÁBIL *adj.* care nu se poate înstrăina. [pron. *-li-e-.* / cf. fr. *inaliénable*, it. *inalienabile*]
INALIENABILITÁTE *s. f.* calitatea unui lucru care nu poate fi înstrăinat, vîndut. [pron. *-li-e-.* / cf. fr. *inaliénabilité*]
INALIENÁRE *s. f. (liv.)* situația a ceea ce nu este înstrăinat, alienat ; neînstrăinare. [după fr. *inaliénation*]
INALTERÁBIL, -Ă *adj.* care nu se strică, nu se alterează, nu se denaturează. ● *(fig.)* de neclintit, tare. [cf. fr. *inaltérable*]
INALTERABILITÁTE *s. f.* calitatea a ceea ce este inalterabil. [cf. fr. *inaltérabilité*]
INAMÍC, -Ă *adj., s. m. f.* dușman, potrivnic, vrăjmaș. ● (cel) care este dușmănos, ostil. [var. *inimic*, *-ă* adj., s. m. f. / < lat. *inimicus*]
INAMICÍȚIE *s. f. (rar)* ură, dușmănie, inimiciție. [gen. *-iei.* / cf. it. *inimicizia*, după *amic*]
INAMISÍBIL, -Ă *adj. (liv.)* care nu poate fi pierdut. [< lat. *inamissibilis*, cf. fr. *inamissible*]
INAMOVÍBIL, -Ă *adj.* care nu poate fi destituit, înlocuit sau transferat din funcția pe care o deține. ● *(despre o funcție)* din care nu poate fi destituit cineva. [cf. fr. *inamovible*, it. *inamovibile*]
INAMOVIBILITÁTE *s. f.* faptul, dreptul de a fi inamovibil. [cf. fr. *inamovibilité*]
INANALIZÁBIL, -Ă *adj.* care nu poate fi analizat. [cf. fr. *inanalysable*]
INANIMÁT, -Ă *adj. (adesea s.)* neînsuflețit. [cf. fr. *inanimé*, lat. *inanimatus*]
INANITÁTE *s. f. (rar)* deșertăciune, vanitate, zădărnicie. [cf. fr. *inanité*, it. *inanità*, lat. *inanitas* < lat. *inanis* — gol]
INANIȚIE *s. f.* slăbiciune fizică extremă, provocată de o alimentație insuficientă. [gen. *-iei.* / cf. fr. *inanition*, it. *inanizione*, cf. lat. *inanitio*]
INAPETÉNȚĂ *s. f.* lipsă de poftă de mîncare ; anorexie. [cf. fr. *inappétence*, it. *inappetenza*]
INAPLICÁBIL, -Ă *adj.* care nu se poate aplica în practică. [cf. fr. *inapplicable*]
INAPLICABILITÁTE *s. f.* însușirea de a nu fi aplicabil. [cf. fr. *inapplicabilité*]
INAPRECIÁBIL, -Ă care nu se poate măsura (datorită micimii). ● de neprețuit, foarte valoros. [pron. *-ci-a-.* / cf. fr. *inappréciable*]
INÁPT, -Ă *adj.* neapt, nepotrivit să facă ceva, să îndeplinească un serviciu, o sarcină etc. [< fr. *inapte*]
INAPTITÚDINE *s. f.* lipsă de aptitudine, nepricepere. [cf. fr. *inaptitude*]
INARMONÍE *s. f.* lipsă de armonie. [gen. *-iei.* / cf. fr. *inharmonie*]
INARTICULÁBIL, -Ă *adj.* care nu poate fi articulat ; neexprimat clar. [cf. fr. *inarticulable*]
INARTICULÁT, -Ă *adj.* care nu este sau nu a fost articulat ; nearticulat. [cf. fr. *inarticulé*]
INASIMILÁBIL, -Ă *adj.* care nu poate fi asimilat. [cf. fr. *inassimilable*]
INATACÁBIL, -Ă *adj.* care nu poate fi atacat ; *(spec. ; jur.)* care nu se poate ataca pe o cale de atac obișnuită. [cf. fr. *inattaquable*]
INAUDÍBIL, -Ă *adj.* care nu se poate auzi sau se aude greu. [pron. *-a-u-.* / cf. fr. *inaudible*]
INAUGURÁ *vb. I. tr.* a începe, a deschide solemn activitatea unei instituții (o expoziție, un local etc.) ; a dezveli un monument. ● *(fig.)* a începe, a deschide drum. [pron. *i-nau-.* var. *inaugura* vb. I. / < fr. *inaugurer*, lat., it. *inaugurare*]
INAUGURÁL, -Ă *adj.* de inaugurare. [pron. *i-nau-.* / cf. fr. *inaugural*]
INAUGURÁRE *s. f.* acțiunea de a inaugura și rezultatul ei ; deschidere ; începere. [pron. *i-nau-.* / < *inaugura*]

INAUGURATÓR, -OÁRE *s. m. f. (rar)* cel care inaugurează (ceva). [pron. *i-nau-*. / cf. fr. *inaugurateur*]

INAUTÉNTIC, -Ă *adj.* care nu e autentic; neautentic. [cf. fr. *inauthentique*]

INAUTENTICITÁTE *s. f.* lipsă de autenticitate. [pron. *-a-u-*. / cf. fr. *inauthenticité*]

INAVUÁBIL, -Ă *adj.* de nemărturisit. ● rușinos, nedemn. [pron. *-vu-a-*. / < fr. *inavouable*]

INCALCULÁBIL, -Ă *adj.* care nu se poate calcula. ● foarte mare, important, imens. [cf. fr. *incaloulable*]

INCALIFICÁBIL, -Ă *adj.* rău, de necalificat; nemaiauzit. [cf. fr. *inqualifiable*]

INCANDESCÉNT, -Ă *adj. (fiz.)* în stare de incandescență. [cf. fr. *incandescent*, it. *incandescente*]

INCANDESCÉNȚĂ *s. f.* stare a unui corp care răspîndește lumină din cauza temperaturii înalte la care se află. O *lampă cu* ~ = lampă în care lumina este produsă de un filament adus la incandescență cu ajutorul unui curent electric. [cf. fr. *incandescence*, it. *incandesoenza*]

INCANTÁT, -Ă *adj. (liv.)* vrăjit, magic. [cf. lat. *incantatus*]

INCANTATÓRIU, -IE *adj.* de incantație. [< fr. *incantatoire*]

INCANTÁȚIE *s. f.* cuvînt magic; ceremonie prin care vracii pretind că fac farmece și vrăji; *(fig.)* stare de extaz, încîntare. [gen. *-iei*. var. *incantațiune* s. f. / cf. fr. *incantation*, lat. *incantatio*]

INCANTAȚIÚNE *s. f.* v. incantație.

INCAPÁBIL, -Ă *adj. (adesea s.)* care nu este în stare de a face ceva; *(p. ext.)* nepregătit, nepriceput. ● *(jur.)* care nu are capacitatea legală de a-și exercita anumite drepturi. [cf. fr. *incapable*]

INCAPACITÁTE *s. f.* lipsă de capacitate, neputința de a face ceva; *(p. ext.)* nepregătire, nepricepere. ● situația celui incapabil. [cf. fr. *incapacité*]

INCARBONIZÁRE *s. f.* v. incarbonizare.

INCARCERÁȚIE *s. f.* 1. încarcerare. 2. *(med.)* strangulare a unei hernii. [< fr. *incarcération*]

INCARNÁ *vb. I. tr., refl.* 1. a (se) întrupa. ● *(fig.)* a (se) prezenta, a da sau a lua o formă precisă, materială. 2. *(med., despre unghii)* a intra în carne, a crește în carne. [var. *incarna* vb. I. / < fr. *incarner*, it. *incarnare*, cf. lat. *in* — în, *caro* — carne]

INCARNÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) încarna și rezultatul ei; încarnație. [var. *încarnare* s. f. / < *incarna*]

INCARNÁȚIE *s. f.* încarnare. [gen. *-iei*. var. *incarnațiune* s. f. / < fr. *incarnation*, lat. *incarnatio*]

INCARNAȚIÚNE *s. f.* v. incarnație.

INCARTÁDĂ *s. f. (liv.)* nebunie, poznă, extravaganță. [< fr. *incartade*, cf. it. *inquartata*]

INCASÁBIL, -Ă *adj.* care nu se sparge (ușor). [cf. fr. *incassable*]

INCÁSO *s. n. sg.* sistem de decontare prin care banca încasează în contul unui creditor o sumă de bani de la debitori. [< it. *incasso*]

INCASTELÚRĂ *s. f.* deformare a copitei (la cai) constînd din apropierea exagerată a călcîielor. [var. *incastelură* s. f. / cf. fr. *encastelure*]

INCASTRÁ *vb. I* v. încastra.

INCASTRÁRE *s. f.* v. încastrare.

INCAVÁȚIE *s. f.* adîncitură executată la suprafața unei piese prin deformare plastică. [gen. *-iei*. / cf. it. *incavatura*]

INCENDIÁ *vb. I. tr.* 1. a da foc, a provoca un incendiu. ● *(fig.)* a începe un război. ● a aținta, a îndemna la violențe. 2. *(fig.)* a împurpura. [pron. *-di-a*. p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / cf. fr. *incendier*, it. *incendiare*, lat. *incendere*]

INCENDIÁR, -Ă *adj.* 1. care provoacă (sau poate provoca) incendii; care se poate aprinde. ● *(fig.)* aținător, care agită spiritele. 2. *(fig.)* roșu; împurpurat. [pron. *-di-ar*. / cf. fr. *incendiaire*]

INCÉNDIATÓR, -OÁRE *s. m. f.* provocator al unui incendiu. ● *(fig.)* aținător, provocator. [pron. *-di-a-*. / < *incendia* + *-tor*]

INCENDIÉRE *s. f.* acțiunea de a incendia și rezultatul ei. [pron. *-di-e-*. / < *incendia*]

INCÉNDIU *s. n.* foc mare; pîrjol. [pron. *-diu*. / < lat. *incendium*, cf. it. *incendio*, fr. *incendie*]

INCÉRT, -Ă *adj.* nesigur, îndoielnic. [cf. lat. *incertus*]

INCERTITÚDINE *s. f.* lipsă de certitudine; nesiguranță, îndoială. [cf. fr. *incertitude*]

INCESÍBIL, -Ă *adj. (jur., despre bunuri)* care nu poate fi cedat sau pus în gaj. [cf. fr. *incessible*]

INCESIBILITÁTE *s. f. (jur.)* calitatea unui bun de a fi incesibil. [cf. fr. *incessibilité*]

INCÉST *s. n. (jur.)* legătură sexuală, oprită de lege, între părinți și copii sau între frați. [pl. *-turi, -te*. / cf. fr. *inceste*, lat. *incestus* — impur]

INCESTUÓS, -OÁSĂ *adj., s. m. f.* (vinovat) de incest; cu caracter de incest. [pron. *-tu-os*. / cf. fr. *incestueux*]

INCHIETÚDINE *s. f. (franțuzism)* neliniște, îngrijorare. [pron. *-chi-e-*. / cf. fr. *inquiétude*, lat. *inquietudo*]

INCHIZITÓR *s. m.* judecător al inchiziției. ● *(fig.)* anchetator necruțător, aspru. [cf. it. *inquisitore*, fr. *inquisiteur*, lat. *inquisitor*]

INCHIZITORIÁL, -Ă *adj.* de inchiziție, al inchiziției, privitor la inchiziție. ● *(fig.)* foarte aspru, necruțător. [pron. *-ri-al*. / cf. it. *inquisitoriale*, fr. *inquisitorial*]

INCHIZÍȚIE *s. f.* instituție ecleziastică, cu prerogative judiciare și penale, vestită prin sentințele sale de o mare cruzime și instituită de biserica romano-catolică (în sec. XIII-XIX) pentru a stăpîni pe așa-numiții eretici și mai ales pentru a opri pe cei care se opuneau exploatării feudale și asupririi bisericii. [gen. *-iei*. var. *inchizițiune* s. f. / cf. it. *inquisizione*, fr. *inquisition*, lat. *inquisitio*]

INCHIZIȚIÚNE *s. f.* v. inchiziție.

INCIDÉNT *s. n.* 1. întîmplare neplăcută care survine într-o situație, în timpul unei activități. O ~ *de frontieră* = ciocnire armată între formații grănicerești care aparțin la două state limitrofe. ● greutate, dificultate. 2. obiecție, contestație accesorie la cauza principală a unui proces. [< fr. *incident*]

INCIDÉNT, -Ă *adj.* 1. *(despre cuvinte, propoziții)* intercalat între părțile unei propoziții sau ale unei fraze. 2. *rază ~ă* = rază care atinge o suprafață într-un anumit punct. [cf. fr. *incident*, it. *incidente*]

INCIDENTÁL, -Ă *adj. (adesea adv.)* întîmplător, accidental. [cf. fr. *incidentel*, it. *incidentale*]

INCIDÉNȚĂ *s. f.* întretăiere, întîlnire a unei raze de lumină cu o suprafață. O *punct*

de ~ = punct în care o rază de lumină întîlneşte o suprafaţă ; *unghi de ~ =* unghi pe care îl face raza de lumină care cade pe o suprafaţă cu perpendiculara în punctul de incidenţă. ● situaţia unei propoziţii incidente. [cf. fr. *incidence*, it. *incidenza*]

INCINERÁ *vb. I. tr.* a arde un cadavru ; a preface în cenuşă. [< fr. *incinérer*, cf. lat. *incinerare*]

INCINERÁRE *s. f.* acţiunea de a incinera şi rezultatul ei ; ardere, cremaţiune ; incineraţie. [< *incinera*]

INCINERÁŢIE *s. f.* incinerare. [gen. *-iei*. var. *incineraţiune* s. f. / cf. fr. *incinération*]

INCINERAŢIÚNE *s. f.* v. incinerare.

INCÍNTĂ *s. f.* 1. spaţiu închis ; sală mare de şedinţe. ● limitele unui spaţiu determinat. 2. linie de apărare care înconjură un obiectiv militar etc. [cf. fr. *enceinte*]

INCIPIÉNT, -Ă *adj.* aflat la început, în prima fază ; de început, începător. [pron. *-pi-ent*. / < lat. *incipiens*]

INCÍPIT *s. n.* notă la începutul manuscriselor antice şi medievale, al incunabulelor şi al unor cărţi din sec. XVI, cuprinzînd titlul scrierii şi numele autorului. [< lat. *(hic) incipit* — (aici) începe]

INCISÍV, -Ă *adj.* tăios, muşcător. ● *dinţi ~i* (şi *s. m.*) = cei patru dinţi din faţă care taie alimentele. [var. *inciziv*, *-ă* adj. / < fr. *incisif*]

INCISIVITÁTE *s. f.* însuşirea a ceea ce este incisiv. [< fr. *incissivité*]

INCITÁ *vb. I. tr. (liv.)* a aţiţa, a întări ; a instiga la... [p. i. *incit*, 3,6 *-tă*. / < fr. *inciter*, cf. it., lat. *incitare*]

INCITÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi incitat. [cf. fr. *incitable*]

INCITABILITÁTE *s. f.* însuşirea a ceea ce este incitabil. [cf. fr. *incitabilité*]

INCITÁRE *s. f.* acţiunea de a incita şi rezultatul ei ; aţitare, întărîtare ; instigare. [< *incita*]

INCITATÍV, -Ă *adj. (rar)* incitator. [cf. it. *incitativo*]

INCITATÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* (cel) care incită ; instigator. [< fr. *incitateur*]

INCITĂŢIE *s. f.* incitare ; instigare. [gen. *-iei*. var. *incitaţiune* s. f. / cf. fr. *incitation*, lat. *incitatio*]

INCITAŢIÚNE *s. f.* v. incitaţie.

INCIVILITÁTE *s. f. (liv.)* impolitеţe. [cf. fr. *incivilité*]

INCIZÁ *vb. I. tr. (franţuzism)* a face o incizie, a tăia. [< fr. *inciser*]

INCIZÁRE *s. f.* acţiunea de a inciza şi rezultatul ei. [< *inciza*]

INCÍZĂ *s. f.* 1. *(gram.)* propoziţie incidentă. 2. *(arte)* motive ornamentale obţinute prin zgîrierea în adîncime a materialului. [< fr. *incise*, cf. lat. *incisus* — tăiat]

INCÍZIE *s. f.* tăietură făcută cu bisturiul în corpul unui om sau al unui animal. ● tăietură făcută în coaja unui arbore sau în interiorul unui material. [gen. *-iei*. var. *inciziune* s. f. / cf. fr. *incision*, it. *incisione*, lat. *incisio*]

INCIZIÚNE *s. f.* v. incizie.

INCIZÍV, -Ă *adj.* v. incisiv.

INCIZÚRĂ *s. f. (anat.)* mică adîncitură pe suprafaţa unei structuri anatomice. [< fr. *incisure*, cf. lat. *incisura*]

INCLEMÉNT, -Ă *adj. (liv.)* neiertător, neîndurat, nemilos ; aspru. [cf. fr. *inclément*]

INCLEMÉNŢĂ *s. f.* neîndurare ; duritate, asprime. [cf. fr. *inclémence*]

INCLINÁ *vb. I.* v. inclina.

INCLINÁRE *s. f.* v. inclinare.

INCLINAŢIE *s. f.* v. inclinaţie.

INCLINOMÉTRU *s. n.* 1. aparat pentru măsurarea şi înregistrarea direcţiei unei găuri de sondă. 2. instrument care indică înclinarea unei (aero)nave ; indicator de pantă. [var. *înclinometru* s. n. / < fr. *inclinomètre*]

INCLÚDE *vb. III. tr.* a cuprinde, a îngloba. [p. i. *inclúd*. / < lat. *includere*. cf. fr. *inclure*]

INCLÚDERE *s. f.* acţiunea de a include şi rezultatul ei ; incluziune. [< *include*]

INCLÚS, -Ă *adj.* care este cuprins în interiorul a ceva ; înglobat ; cuprins. [< fr. *inclus*]

INCLUSÍV *adv.* împreună cu, şi cu. [< fr. *inclusif*]

INCLÚZIE *s. f.* v. incluziune.

INCLUZIÚNE *s. f.* includere. 1. particulă de material străin conţinută în masa unui corp solid, într-un ţesut. 2. *(log.)* cuprinderea noţiunilor cu sferă mică, dar cu conţinut bogat, în noţiuni cu sferă mare şi conţinut sărac. 3. *(mat.)* relaţie între două mulţimi care au proprietatea că orice element al uneia este un element al celeilalte. [var. *incluzie* s. f. / < fr. *inclusion*, cf. lat. *inclusio*]

INCOAGULÁBIL, -Ă *adj. (med.)* care nu se poate coagula. [cf. fr. *incoagulable*]

INCOAGULABILITÁTE *s. f. (med.)* lipsă de coagulare. [pron. *-co-a-*. / cf. fr. *incoagulabilité*]

INCOATÍV, -Ă *adj. (despre verbe)* care arată începutul unei acţiuni. [pron. *-co-a-*. / < lat. *(verbum) inchoativum* < *inchoare* — a începe, cf. fr. *inchoatif*]

INCOERCÍBIL, -Ă *adj.* care nu poate fi comprimat, constrîns. ● care nu poate fi reţinut într-un recipient. [pron. *-co-er-*. / cf. fr. *incoercible*]

INCOERCIBILITÁTE *s. f.* calitatea de a fi incoercibil. ● *(fig.)* neputinţa de a fi constrîns, stăpînit. [pron. *-co-er-*. / cf. fr. *incoercibilité*]

INCOERÉNT, -Ă *adj.* lipsit de legătură logică (în gîndire, în acţiune) ; fără şir. [pron. *-co-e-*. var. *incoherent*, *-ă* adj. / cf. fr. *incohérent*]

INCOERÉNŢĂ *s. f.* lipsă de coerenţă, de legătură logică (în gîndire, în acţiune). [pron. *-co-e-*. var. *incoherenţă* s. f. / cf. fr. *incohérence*]

INCÓGNITO *adj. invar., adv. (rar ; de obicei despre personalităţi importante aflate în cursul unei călătorii)* fără a se arăta cine este ; cu nume fals. [pron. *-cog-ni-*. / < it., fr. *incognito*]

INCOGNOSCÍBIL, -Ă *adj. (fil.)* care nu poate fi cunoscut de raţiunea omenească (deşi se presupune că există) ; de necunoscut. [cf. fr. *incognoscible* < lat. *in* — ne, *cognoscere* — a cunoaşte]

INCOGNOSCIBILITÁTE *s. f.* însuşirea de a fi incognoscibil. [cf. fr. *incognoscibilité*]

INCOHERÉNT, -Ă *adj.* v. incoerent.

INCOHERÉNŢĂ *s. f.* v. incoerenţă.

INCOLINÍSM *s. n. (biol.)* formă de conviеţuire a două organisme în care unul foloseşte gazda numai ca adăpost. [cf. fr. *incolinisme*, cf. lat. *incolere* — a locui]

INCOLÓR, -Ă *adj.* lipsit de culoare. ● *(fig.)* fără personalitate, searbăd, şters. [cf. fr. *incolore*, it. *incoloro*; lat. *incolor*]

INCOMBUSTÍBIL, -Ă *adj.* care nu poate arde. [cf. fr. *incombustible*]

INCOMBUSTIBILITÁTE *s. f.* însușire a unui corp de a fi incombustibil. [cf. fr. *incombustibilité*]

INCOMENSURÁBIL, -Ă *adj.* 1. *(fig)* care nu se poate măsura ; nemăsurat, foarte mare. 2. *(despre două mărimi)* care nu au o unitate de măsură comună, cuprinsă de un număr întreg de ori în fiecare dintre ele. [cf. fr. *incommensurable*]

INCOMENSURABILITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este incomensurabil. [cf. fr. *incommensurabilité*]

INCOMESTÍBIL, -Ă *adj.* care nu e bun de mîncat ; otrăvitor. [cf. fr. *incomestible*]

INCOMÓD, -Ă *adj.* 1. care nu este comod, care nu oferă nici o comoditate. 2. *(despre oameni)* supărător, stingheritor. [cf. fr. *incommode*]

INCOMODÁ *vb. I. tr.* a produce cuiva o supărare ; a deranja, a stingheri. [< fr. *incommoder*, cf. it. *incomodare*]

INCOMODÁNT, -Ă *adj. (rar)* supărător, jenant. [< fr. *incommodant*]

INCOMODÁRE *s. f.* acțiunea de a incomoda. [< *incomoda*]

INCOMODITÁTE *s. f.* lipsă de comoditate. ◊ neplăcere, jenă. [cf. fr. *incomodité*]

INCOMPARÁBIL, -Ă *adj. (adesea adv.)* neasemănat, extraordinar, fără pereche. [cf. fr. *incomparable*]

INCOMPATÍBIL, -Ă *adj.* care nu se potrivește, nu se împacă cu altceva : care nu poate fi, nu se poate exercita simultan cu altceva. ◊ *(mat. ; despre un sistem de ecuații sau inecuații)* care nu are soluții. [cf. fr. *incompatible*]

INCOMPATIBILITÁTE *s. f.* faptul de a fi incompatibil ; nepotrivire. ● nepotrivire de grup sanguin între doi indivizi. ◊ *(jur.)* interdicție legală ca cineva să poată ocupa simultan două funcții, două atribuții care prin caracterul lor sînt contradictorii. ◊ *(mat.)* însușire a unui sistem de ecuații de a nu admite soluții comune pentru toate ecuațiile din sistem. [cf. fr. *incompatibilité*, germ. *Inkompatibilität*, engl. *incompatibility*]

INCOMPETÉNT, -Ă *adj.* care nu este competent. ● lipsit de puterea legală de a judeca sau de a cerceta ceva. [cf. fr. *incompétent*, it. *incompetente*]

INCOMPETÉNȚĂ *s. f.* lipsă de competență. ● *(jur.)* lipsa puterii legale de a îndeplini o anumită atribuție. [var. *incompetință* s. f. / cf. fr. *incompétence*, it. *incompetenza*]

INCOMPETÍNȚĂ *s. f.* v. incompetență.

INCOMPLÉCT, -Ă *adj.* v. incomplet.

INCOMPLÉT, -Ă *adj.* care nu este complet ; necomplet. [var. *incomplect*, *-ă* adj. / cf. fr. *incomplet*, it. *incompleto*]

INCOMPREHENSÍBIL, -Ă *adj. (rar)* care nu se poate înțelege ; de neînțeles. [cf. fr. *incompréhensible*]

INCOMPREHENSIBILITÁTE *s. f.* stare a ceea ce este incomprehensibil ; lipsă de înțelegere. [cf. fr. *incompréhensibilité*]

INCOMPREHENSIÚNE *s. f.* incapacitate de a înțelege, de a fi înțeles. [< fr. *incompréhension*]

INCOMPREHENSÍV, -Ă *adj.* lipsit de înțelegere, neînțelegător. [< fr. *incompréhensif*]

INCOMPRESÍBIL, -Ă *adj.* care nu se poate comprima ; necompresibil. [cf. fr. *incompressible*]

INCOMPRESIBILITÁTE *s. f.* calitatea a ceea ce este incompresibil. [cf. fr. *incompressibilité*]

INCOMUNICÁBIL, -Ă *adj.* care nu poate fi comunicat. [cf. fr. *incommunicable*]

INCOMUNICABILITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este incomunicabil. [cf. fr. *incommunicabilité*]

INCOMUTÁBIL, -Ă *adj. (jur. ; despre pedepse)* care nu poate fi comutat. [cf. fr. *incommutable*]

INCOMUTABILITÁTE *s. f.* însușirea de a fi incomutabil. [cf. fr. *incommutabilité*]

INCONCILIÁBIL, -Ă *adj. (despre idei etc.)* care nu poate fi conciliat ; de neîmpăcat. [pron. *-li-a-*. / cf. fr. *inconciliable*]

INCONFORTÁBIL, -Ă *adj.* lipsit de confort ; incomod. [cf. fr. *inconfortable*]

INCONGELÁBIL, -Ă *adj.* care nu poate fi congelat, care nu îngheață. [cf. fr. *incongelable*]

INCONGRUÉNT, -Ă *adj. (liv.)* nepotrivit, neconcordant. [pron. *-gru-ent.* / < lat. *incongruens*]

INCONGRUÉNȚĂ *s. f. (liv.)* nepotrivire, neconcordanță, dezacord. [pron. *-gru-en-*. / < lat. *incongruentia*, cf. fr. *incongruité*]

INCÓNSCIU, -IE *adj. (italienism)* inconștient. [pron. *-sciu.* / < it. *inconscio*]

INCONSECVÉNT, -Ă *adj.* care nu este consecvent ; schimbător. [< lat. *inconseguens*, cf. fr. *inconséquent*]

INCONSECVÉNȚĂ *s. f.* lipsă de consecvență în idei, în acțiuni. [< lat. *inconsequentia*, cf. fr. *inconséquence*]

INCONSISTÉNT, -Ă *adj.* lipsit de consistență, de soliditate ; slab, moale. [cf. fr. *inconsistant*]

INCONSISTÉNȚĂ *s. f.* 1. lipsă de consistență, de soliditate. 2. *(log.)* proprietate a unor expresii de calcul logic de a fi false în orice interpretare. [cf. fr. *inconsistance*]

INCONSOLÁBIL, -Ă *adj.* de nemîngîiat. [cf. fr. *inconsolable*]

INCONSTÁNT, -Ă *adj.* care nu este constant ; nestatornic. [< fr. *inconstant*, lat. *inconstans*]

INCONSTÁNȚĂ *s. f.* lipsă de constanță ; nestatornicie. [cf. fr. *inconstance*, lat. *inconstantia*]

INCONSTATÁBIL, -Ă *adj.* care nu se poate constata. [cf. fr. *inconstatable*]

INCONSUMÁBIL, -Ă *adj.* care nu poate fi consumat. [cf. fr. *inconsommable*]

INCONȘTIÉNT, -Ă *adj. (adesea s.)* 1. care nu este conștient, care și-a pierdut cunoștința. 2. lipsit de conștiință ; care nu are o atitudine conștientă în fața realității. ◊ *(despre acțiuni)* făcut fără participarea conștientă a voinței ; involuntar. // *s. m.* activitate psihică a omului nesupusă controlului conștiinței. [pron. *-și-ent.* / cf. fr. *inconscient*]

INCONȘTIÉNȚĂ *s. f.* 1. pierdere a cunoștinței. 2. lipsa unei atitudini conștiente față de realitatea înconjurătoare. [pron. *-și-en-*. / cf. fr. *inconscience*]

INCONTENTÁBIL, -Ă *adj. (franțuzism)* care nu poate fi mulțumit. [cf. fr. *incontentable*]

INCONTESTÁBIL, -Ă *adj.* care nu se poate contesta ; de netăgăduit ; sigur. ● *(adv.)* fără îndoială, indiscutabil. [cf. fr. *incontestable*]

INCONTESTABILITÁTE *s. f. (liv.)* caracterul a ceea ce este incontestabil. [cf. fr. *incontestabilité*]

INCONTINÉNT, -Ă *adj., s. m. f.* nereținut, lipsit de moderație. ● violent, desfrînat. ● suferind de incontinență. [< fr. *incontinent*, cf. lat. *incontinens*]

INCONTINÉNȚĂ *s. f.* eliminare involuntară de fecale, urină, lapte etc. ; *(p. ext.)* neputință de înfrînare a unei dorințe. [cf. fr. *incontinence*, lat. *incontinentia*]

INCONVENÁBIL, -Ă *adj. (adesea adv.)* care nu este convenabil. [cf. fr. *inconvenable, inconvenant*]

INCONVENIÉNT *s. n.* neajuns, dezavantaj ; piedică, dificultate. [pron. *-ni-ent.* / < fr. *inconvénient*, it. *inconveniente*]

INCONVERTÍBIL, -Ă *adj. (despre monede)* care nu este convertibil. [cf. fr. *inconvertible*]

INCOORDONÁRE *s. f.* lipsă de coordonare (în mișcări). [pron. *-co-or-.* / < *in-* + *coordonare*]

INCOORDONÁT, -Ă *adj.* dezordonat (în mișcări). [pron. *-co-or-.* / *in-* + *coordonat*]

INCORÉCT, -Ă *adj.* greșit, inexact. ● necinstit, neonest. [cf. fr. *incorrect*]

INCORECTITÚDINE *s. f.* lipsă de corectitudine ; necinste, șarlatanie, înșelătorie. [et. incertă]

INCORIGÍBIL, -Ă *adj.* care nu se (mai) poate îndrepta, corija. [var. *incorijibil, -ă* adj. / cf. fr. *incorrigible*]

INCORIGIBILITÁTE *s. f. (rar)* neputința de a se corija, de a se îndrepta. [cf. fr. *incorrigibilité*]

INCORIJÍBIL, -Ă *adj.* v. incorigibil.

INCORPORÁ *vb. I. tr.* a încorpora (1). [< fr. *incorporer*]

INCORPORÁL, -Ă *adj.* lipsit de corp. ● care nu are existență materială. [cf. fr. *incorporel*]

INCORPORÁNT, -Ă *adj.* care încorporează. [< fr. *incorporant*]

INCORPORÁȚIE *s. f.* 1. încorporare. 2. construcție gramaticală specifică unor limbi, constînd în aceea că se include complementul în verb, sudîndu-se cu el și dînd naștere unui nou cuvînt compus. [gen. *-iei.* / < fr. *incorporation*]

INCORUPTÍBIL, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care nu poate fi corupt ; integru, cinstit, onest. [cf. fr. *incorruptible*, lat. *incorruptibilis*]

INCORUPTIBILITÁTE *s. f.* integritate, cinste exemplară. [cf. fr. *incorruptibilité*, lat. *incorruptibilitas*]

INCREÁBIL, -Ă *adj.* care nu se poate crea. [pron. *-cre-a-.* / cf. fr. *incréable*]

INCREÁT, -Ă *adj.* care există fără a fi fost creat. [pron. *-cre-at.* / cf. fr. *increé*]

INCREDÍBIL, -Ă *adj.* de necrezut ; ciudat. [cf. it. *incredibile*, lat. *incredibilis*]

INCREDIBILITÁTE *s. f. (rar)* însușirea de a fi incredibil. [cf. it. *incredibilità*, fr. *incrédibité*]

INCREDÚL, -Ă *adj. (rar)* care nu crede ușor ceva ; greu de convins. [cf. fr. *incrédule*, lat. *incredulus*]

INCREDULITÁTE *s. f.* firea, starea omului care nu crede cu ușurință ; lipsă de încredere ; neîncredere. [cf. fr. *incrédulité*]

INCREMÉNT *s. n. (liv.)* 1. creștere, adaos, spor. 2. orice material introdus în corpul animal și utilizat în organism. 3. *(fiz.)* contribuția particularităților structurale, interatomice la valoarea unei mărimi fizice care caracterizează o anumită structură moleculară. [pl. *-turi, -te.* / < fr. *incrément*, lat. *incrementum*]

INCREMENTÁL, -Ă *adj. (despre mărimi scalare)* care se referă la un increment al unei alte mărimi. [cf. engl. *incremental*]

INCRÉT *s. n.* increție. [< germ. *Inkret*]

INCREȚÍE *s. f. (med.)* secreție glanduiară care rămîne în interiorul organismului ; secreție endocrină ; increț. [var. *increțiune* s. f. / < fr. *incrétion*]

INCREȚIÚNE *s. f.* v. increție.

INCRIMINÁ *vb. I. tr.* a imputa cuiva acte criminale, a învinui pe cineva. [p. i. *-nez* și *-min.* / < fr. *incriminer*, it. *incriminare*]

INCRIMINÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi incriminat, acuzat. [cf. fr. *incriminable*]

INCRIMINÁRE *s. f.* acțiunea de a incrimina și rezultatul ei ; învinuire, acuzație ; incriminație. [< *incrimina*]

INCRIMINATÓR, -OÁRE *adj. (rar)* care incriminează ; acuzator. [cf. fr. *incriminatoire*]

INCRIMINÁȚIE *s. f.* incriminare. [gen. *-iei.* var. *incriminațiune* s. f. / cf. fr. *incrimination*, lat. bis. *incriminatio*]

INCRIMINAȚIÚNE *s. f.* v. incriminație.

INCRUSTÁ *vb. I.* 1. *tr.* a aplica înfigînd pe suprafața unui obiect încrustații ornamentale pentru a-l împodobi. ● *(fig.)* a întipări. 2. *refl. (despre substanțe)* a se lipi puternic de suprafața, de pereții unei conducte, ai unui recipient etc. [var. *incrusta* vb. I. / < fr. *incruster*, cf. lat. *incrustare*]

INCRUSTÁNT, -Ă *adj.* care are proprietatea de a acoperi corpurile cu o crustă minerală. [< fr. *incrustant*]

INCRUSTÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) încrusta și rezultatul ei ; *(concr.)* încrustație. [var. *incrustare* s. f. / < *incrusta*]

INCRUSTÁȚIE *s. f.* 1. ornament care este înfipt pe suprafața unui obiect. 2. strat depus în anumite condiții pe suprafața unor corpuri ; crustă minerală. [gen. *-iei.* var. *incrustație* s. f. / cf. fr. *incrustation*, lat. *incrustatio*]

IN-CUARTO *adj., s. n. invar.* v. in-cvarto.

INCÚB *s. m.* (op. sucub) demon masculin despre care se presupunea că chinuiește oamenii (mai ales femeile) în somn. [< fr. *incube*, cf. lat. *incubus*]

INCUBÁ *vb. I. tr., refl.* 1. *(med.)* a se infiltra în organism și a începe procesul patogen. 2. a (se) supune operației de incubație (2). [< fr. *incuber*]

INCUBÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) incuba și rezultatul ei ; incubație. [< *incuba*]

INCUBATÓR *s. n.* cutie, cameră specială în care se face clocirea artificială sau unde se poate asigura dezvoltarea în condiții optime a copiilor născuți prematur. [< fr. *incubateur*]

INCUBÁȚIE *s. f.* 1. timp care se scurge de la pătrunderea microbilor sau a virusului în organism și pînă la apariția primelor simptome ale unei boli. 2. proces de dezvoltare naturală sau artificială a embrionului de păsare pînă la transformarea lui în pui. [gen. *-iei.* var. *incubațiune* s. f. / < fr. *incubation*, cf. lat. *incubatio*]

INCUBAȚIÚNE *s. f.* v. incubație.

INCULCÁ *vb. I. tr. (liv.)* a întipări în mintea cuiva, prin repetiție, o idee, o normă de purtare etc. [p. i. *incúlc.* / < fr. *inculquer*, lat. *inculcare*]

INCULCÁRE *s. f. (liv.)* acțiunea de a inculca și rezultatul ei ; întipărire. [< *inculca*]

INCULPÁ *vb. I. tr.* a învinui, a acuza. [p. i. *incúlp.* / < fr. *inculper*]

INCULPÁRE *s. f.* acțiunea de a inculpa și rezultatul ei ; învinuire. [< *inculpa*]

INCULPÁT, -Ă *s. m. f. cel* care este acuzat de o infracțiune, de o crimă etc. ; acuzat. [cf. fr. *inculpé*]

INCÚLT, -Ă *adj.* lipsit de o cultură elementară. [cf. fr. *inculte*, lat. *incultus*]

INCULTÚRĂ *s. f.* lipsă de cultură ; cultură insuficientă. [cf. fr. *inculture*]

INCUMBÁ *vb. I. intr. (despre sarcini, obligații)* a se impune, a reveni cuiva. [p. i. 3 *-bă.* / < lat. *incumbere*, cf. fr. *incomber*, it. *incombere*]

INCUNÁBUL *s. n.* tipăritură care datează de la începuturile artei tipografice (înainte de anul 1500) ; *(p. ext.)* exemplar care face parte dintre cele mai vechi tipărituri (românești). [< lat. *incunabulum* — leagăn, cf. engl. *incunabulum*, fr. *incunable*]

INCURÁBIL, -Ă *adj.* care nu (mai) poate fi vindecat. [cf. fr. *incurable*]

INCURABILITÁTE *s. f.* starea a ceea ce este incurabil. [cf. fr. *incurabilité*]

INCURBÁRE *s. f.* curbare, arcuire, îndoire. [cf. it., lat. *incurvare*]

INCURBÁT, -Ă *adj.* îndoit. [cf. it. *incurvato*, fr. *incurvé*]

INCÚRIE *s. f. (rar)* neglijență, neîngrijire. [gen. *-iei.* / cf. fr. *incurie*, lat. *incuria*]

INCURIOZITÁTE *s. f. (liv.)* lipsă de curiozitate, de interes. [pron. *-ri-o-.* / cf. fr. *incuriosité*]

INCURSIÚNE *s. f* 1. pătrundere de scurtă durată a unor forțe armate într-un teritoriu sau într-un spațiu aerian străin ; atac prin surprindere dat pentru distrugerea unui obiectiv, pentru luare de prizonieri sau de informații etc. ● *(sport)* pătrundere în porțiunea de teren a adversarului. 2. *(fig.)* abordare a unui subiect străin de preocupările obișnuite, de tema tratată. [pron. *-si-u-.* / cf. fr. *incursion*, lat. *incursio*]

INCÚSĂ *adj., s. f.* (medalie, monedă veche) care are o față în relief, iar cealaltă scobită. [< fr. *incuse*]

IN-CVÁRTO *adj., s. n. invar.* (format) în care coala de hârtie imprimată a fost îndoită în patru, alcătuind opt pagini ; (carte) care are acest format. [scris și *in-quarto.* var. *in-cuarto* adj., s. n. invar. / cf. fr. *in-quarto*, lat. *in quarto*]

INDAMÍNE *s. f. pl. (chim.)* clasă de materii colorante puțin rezistente față de acizi. [< fr. *indamines*]

INDANTRÉN *s. n. (chim.)* colorant sintetic albastru, rezistent la lumină, apă și acizi, folosit în imprimeria textilă. [< fr. *indanthrène*]

INDECÉNT, -Ă *adj.* lipsit de decență ; necuviincios, nerușinat. [cf. fr. *indécent*, it. *indecente*, lat. *indecens*]

INDECÉNȚĂ *s. f.* lipsă de decență ; purtare necuviincioasă ; necuviință, nerușinare. [cf. fr. *indécence*, it. *indecenza*, lat. *indecentia*]

INDECÍS, -Ă *adj.* nehotărît, șovăielnic. [cf. fr. *indécis*, lat. *indecisus*]

INDECÍZIE *s. f.* nehotărîre, șovăială. [var. *indeciziune* s. f. / cf. fr. *indécision*]

INDECIZIÚNE *s. f.* v. i n d e c i z i e.

INDECLINÁBIL, -Ă *adj. (gram.)* care nu se declină ; nedeclinabil. [cf. fr. *indéclinable*]

INDECLINABILITÁTE *s. f.* caracterul cuvintelor indeclinabile. [cf. fr. *indéclinabilité*]

INDEFINÍBIL, -Ă *adj. (rar)* care nu se poate defini ; nedeterminat, nelămurit, neprecis. [cf. it. *indefinibile*]

INDEFINISÁBIL, -Ă *adj.* care nu poate fi definit. [cf. fr. *indéfinissable*]

INDEFINÍT, -Ă *adj.* 1. care nu este definit, care nu este explicat ; nedefinit, nelămurit. 2. *(gram.)* nehotărît. [cf. fr. *indéfini*]

INDEFORMÁBIL, -Ă *adj.* care nu se deformează. [of. fr. *indéformable*]

INDEFRIȘÁBIL, -Ă *adj.* care nu poate fi defrișat. [cf. fr. *indéfrichable*]

INDEHISCÉNȚĂ *s. f.* însușire a fructelor indehiscente. [< fr. *indéhiscence*]

INDELEBÍL, -Ă *adj. (liv.)* care nu poate fi șters ; de neșters. [cf. fr. *indélébile*, lat. *indelebilis*]

INDELEBILITÁTE *s. f. liv.)* însușirea de a fi indelebil. [cf. fr. *indélébilité*]

INDELICÁT *adj.* lipsit de delicatețe ; grosolan, mojic. [cf. fr. *indélicat*]

INDELICATÉȚĂ *s. f.* v. i n d e l i c a t e ț e.

INDELICATÉȚE *s. f.* lipsă de delicatețe ; atitudine, gest nedelicat. [var. *indelicateță* s. f. / cf. fr. *indélicatesse*]

INDÉMN, -Ă *adj. (rar)* care nu a suferit pagube, pierderi, răni ; teafăr. [< fr. *indemne*, cf. lat. *indemnis* < *in* — fără, *damnum* — pagubă]

INDEMNITÁTE *s. f. (rar)* indemnizație. [cf. fr. *indemnité*, lat. *indemnitas*]

INDEMNIZÁ *vb. I. tr. (rar)* a despăgubi (pe cineva) de cheltuieli. [< fr. *indemniser*]

INDEMNIZÁBIL, -Ă *adj.* care poate sau trebuie să fie despăgubit. [cf. fr. *indemnisable*]

INDEMNIZÁȚIE *s. f.* sumă de bani care se acordă cuiva pentru acoperirea unor cheltuieli excepționale ; *(spec.)* sumă acordată cuiva pentru o muncă excepțională sau pentru a face față anumitor cheltuieli. ● despăgubire pentru un prejudiciu, pentru o pagubă suferită. ● sumă plătită salariaților pe timpul concediului sau al unei deplasări. [gen. *-iei.* var. *indemnizațiune* s. f. / cf. fr. *indemnisation*]

INDEMNIZAȚIÚNE *s. f.* v. i n d e m n i z a ț i e.

INDEMONSTRÁBIL, -Ă *adj.* care nu poate fi demonstrat. [cf. fr. *indémontrable*, lat. *indemonstrabilis*]

INDEMONSTRABILITÁTE *s. f.* însușirea a ceea ce este indemonstrabil. [et. incertă]

INDEMONTÁBIL, -Ă *adj.* care nu poate fi demontat. [cf. fr. *indémontable*]

INDENEGÁBIL, -Ă *adj. (liv.)* indeniabil. [cf. it. *indenegabile*]

INDENIÁBIL, -Ă *adj. (franțuzism)* incontestabil, de netăgăduit ; indenegabil. [pron. *-ni-a-.* / < fr. *indéniable*]

INDENTÁȚIE *s. f. (geogr.)* adîncitură, crestătură (a coastei marine). [< fr. *indentation*]

INDEPENDÉNT, -Ă *adj.* 1. care nu depinde de nimic sau de nimeni ; liber, neatîrnat ; autonom. 2. care se bizuie pe propriile sale forțe ; cu inițiative personale. [< fr. *indépendant*]

INDEPENDÉNȚĂ *s. f.* 1. stare în care se găsește un stat, un popor care se bucură de suveranitate națională ; neatîrnare. ● stare de neatîrnare economică și socială (a unei persoane sau a unei clase sociale). 2. libertate sau înclinare de a face sau de a privi ceva în mod independent. 3. proprietate a unui sistem axiomatic constînd în aceea că nici una din axiomele sale nu este deductibilă din celelalte. [< fr. *indépendance*]

INDESCIFRÁBIL, -Ă *adj.* de nedescifrat, ilizibil, neciteț. [cf. fr. *indéchiffrable*]

INDESCRIPTÍBIL, -Ă *adj.* care nu poate fi înfățișat în cuvinte ; de nedescris. [cf. fr. *indescriptible*]

INDESTRUCTÍBIL, -Ă *adj. (adesea fig.)* care nu se poate distruge ; trainic, rezistent. [cf. fr. *indestructible*]

INDESTRUCTIBILITÁTE *s. f. (rar)* caracterul, calitatea de a fi indestructibil. [cf. fr. *indestructibilité*]

INDETERMINÁBIL, -Ă *adj.* care nu se poate determina ; de nedeterminat. [cf. fr. *indéterminable*, lat. *indeterminabilis*]

INDETERMINÁRE *s. f.* 1. caracterul a ceea ce este nedeterminat. 2. lipsă de hotărâre ; indeterminație. [cf. fr. *indétermination*]

INDETERMINÁȚIE *s. f.* indeterminare. [< fr. *indetermination*]

INDETERMINÍSM *s. n.* concepție antiștiințifică, idealistă, care neagă existența legilor obiective ale dezvoltării, absolutizează întîmplarea, ignorînd necesitatea, contestă principiul cauzalității și afirmă că mersul lucrurilor și activitatea oamenilor sînt expresia unei abstracte „libertăți de voință". [< fr. *indéterminisme*]

INDETERMINÍST, -Ă *adj.* referitor la indeterminism. // *s. m. f.* adept al indeterminismului. [< fr. *indéterministe*]

ÍNDEX *s. n.* 1. listă (alfabetică) a numelor, a termenilor sau a materiilor cuprinse într-o lucrare ; indice. ● lucrare de sine stătătoare cuprinzînd liste de publicații, instituții, adrese etc. 2. listă a cărților interzise de biserica catolică, întocmită de un organ special format din cardinali și numit Congregația indexului. ○ *a pune la* ~ = a trece o lucrare în lista cărților interzise ; *(fig.)* a exclude pe cineva de la cinstirea cuvenită, a socoti pe cineva nedemn, a-l nesocoti. 3. degetul arătător. [pl. *-exuri*, (3, s. m.) *-ecși*. / cf. fr. *index*, lat. *index*]

INDEXÁ *vb. I. tr.* 1. a întocmi un index. 2. a atribui un indice de clasificare unui document. [< fr. *indexer*]

INDEXÁRE *s. f.* acțiunea de a indexa și rezultatul ei. [< *indexa*]

INDEZIRÁBIL, -Ă *adj.* care nu este dorit ; nedorit, neplăcut. [cf. fr. *indésirable*]

INDIÁN *s. n.* pînză fină de bumbac, vopsită sau imprimată. [pron. *-di-an*. var. *indiană* s. f. / < fr. *indienne*]

INDIÁNĂ[1] *s. f.* v. i n d i a n ă.

INDIÁNĂ[2] *s. f.* prăjitură cu frișcă și cu glazură de ciocolată. [pron. *-di-a*. / cf. germ. *Indianer(krapfen)*]

INDIANÍSM *s. n.* 1. idiotism propriu limbilor vorbite în India. 2. disciplină care se ocupă cu studiul limbilor vorbite în India ; indianistică. [pron. *-di-a-*. / < fr. *indianisme*]

INDIANÍST, -Ă *s. m. f.* specialist în indianistică ; indolog. [pron *-di-a-*. / < fr. *indianiste*, it. *indianista*]

INDIANÍSTICĂ *s. f.* disciplină care se ocupă cu studiul limbii și al civilizației Indiei de dinaintea penetrației europene ; indianism (2) ; indologie. [pron. *-di-a-*. / < it. *indianistica*]

INDICÁ *vb. I. tr.* 1. a arăta, a desemna ; a face cunoscut, a semnala. 2. a recomanda, a prescrie (un tratament). [p. i. *indic*. / cf. fr. *indiquer*, lat., it. *indicare*]

INDICÁN *s. n.* substanță care există în indigo, precum și în urină. [< fr. *indican*]

INDICANEMÍE *s. f. (med.)* prezența indicanului în sînge. [gen. *-iei*. / < fr. *indicanémie*]

INDICANURÍE *s. f. (med.)* prezența indicanului în urină. [gen. *-iei*. / < fr. *indicanurie*]

INDICÁRE *s. f.* acțiunea de a indica ; arătare, semnalare ; recomandare. [< *indica*]

INDICÁT, -Ă *adj.* recomandat ; potrivit ; corespunzător. [< *indica*]

INDICATÍV, -Ă *adj.* care indică, îndrumător. ○ *(gram.) modul* ~ *(și s. n.)* = mod care exprimă o acțiune reală. // *s. n.* 1. denumire convențională pentru unități militare, comandanți etc. 2. *(la un post de radioteleviziune)* semnal de identificare la începutul sau sfîrșitul emisiunii. ○ ~ *de apel* = apelativ convențional format din litere sau cifre care servește pentru identificarea locului de origine sau a expeditorului unui mesaj telegrafic sau radiofonic. [cf. lat. *indicativus*, fr. *indicatif*]

INDICATÓR, -OÁRE *adj.* care indică, care face cunoscut. // *s. m.* 1. aparat care arată valoarea unei mărimi măsurate. 2. semn de indicare a direcției, a distanței pe un drum etc. 3. lucrare folosită ca îndrumător. // *s. m.* substanță care, printr-o modificare a culorii sale, indică caracterul acid sau bazic al altei substanțe. // *s. f. (mat.)* curbă auxiliară care ajută la studiul curbelor și al suprafețelor. [cf. fr. *indicateur*]

INDICÁȚIE *s. f.* îndrumare, informație, indiciu, lămurire, recomandare. [gen. *-iei*. var. *indicațiune* s. f. / cf. fr. *indication*, lat. *indicatio*]

INDICAȚIÚNE *s. f.* v. i n d i c a ț i e.

ÍNDICE I. *s. m.* 1. *(mat.)* semn distinctiv afectat unei litere reprezentînd în același calcul mai multe mărimi analoage. 2. număr, cifră. ● cifră dintr-un plan economic care trebuie atinsă pentru a se realiza un anumit nivel de producție cantitativ și calitativ. 3. mărime care caracterizează o proprietate a unei substanțe, a unui sistem tehnic etc. 4. fapt, indiciu care arată aspectul unui fenomen, al unei situații etc. II. *s. n.* 1. index. ○ ~ *de clasificare* = combinație de cifre și litere cu care se notează, într-un sistem de clasificare după conținut, publicațiile. 2. *(fiz.)* indicator al scării unui instrument de măsură. [< lat. *index*. cf. it., fr. *indice*]

INDICIBIL, -Ă *adj. (rar)* care nu se poate spune ; inexprimabil ; inefabil. [cf. fr. *indicible*]

INDÍCIU *s. n.* semn, dovadă concretă potrivit căreia se poate deduce existența unui lucru ; semn, particularitate după care poate fi recunoscut un obiect, un fenomen sau un fapt. [pron. *-ciu*. / < lat. *indicium*]

INDICȚIÚNE *s. f. (liv.)* convocare pentru o zi anumită a unui conciliu ; indicație pentru o anumită zi. ○ ~ *romană* = perioadă de cincispreze ani care separa în vechea Romă, începînd cu domnia împăratului Constantin, două ridicări extraordinare de impozite. ● *(astr.)* perioadă convențională de cinsprezece ani. [pron. *-ți-u-*. / cf. lat. *indictio*, fr. *indiction*]

INDIFERÉNT, -Ă *adj.* 1. care nu are însemnătate, care nu prezintă nici un interes. 2. care nu poartă, nu manifestă interes pentru nimeni și pentru nimic ; nepăsător. [cf. fr. *indifférent*, it. *indifferente*]

INDIFERENTÍSM *s. n.* atitudine de nepăsare, de indiferență. [< fr. *indifférentisme*]

INDIFERÉNȚĂ *s. f.* stare, atitudine manifestată prin lipsă de interes față de cineva sau ceva. ● insensibilitate, nepăsare, răceală. [< fr. *indifférence*]

INDIGÉN, -Ă *adj.* *(adesea s.)* băştinaş, pămîntean, autohton. ● *(despre animale, plante, mărfuri etc.)* din propria ţară. [< fr. *indigène*, cf. lat. *indigenus*]

INDIGENÁT *s. n.* 1. calitatea de a fi indigen. 2. dreptul de cetăţenie într-un stat ; împămîntenire, naturalizare. [pl. *-te*. *-turi*. / < fr. *indigénat*]

INDIGÉNT, -Ă *adj.* *(liv.)* lipsit, nevoiaş, sărac. [< fr. *indigent*, cf. lat. *indigens*]

INDIGÉNŢĂ *s. f.* *(liv.)* sărăcie, lipsă. [< fr. *indigence*, lat. *indigentia*]

INDIGÉST, -Ă *adj.* care nu se poate digera (uşor). ● *(fig. ; despre scrieri)* greu de urmărit ; confuz ; neplăcut. [< fr. *indigeste*, lat. *indigestus*]

INDIGÉSTIE *s. f.* *(med.)* indispoziţie provocată de o digestie grea şi manifestată prin dureri de cap, greaţă etc. [gen. *-iei*. var. *indigestiune* s. f. / cf. fr. *indigestion*, lat. *indigestio*]

INDIGESTIÚNE *s. f.* v. indigestie.

INDIGÉT, -Ă *adj.* nume dat de romani zeilor indigeni, patroni ai anumitor oraşe etc. [< lat. *indiges*, cf. fr. *indigète*]

INDIGITAMÉNTA *s. n. pl.* *(ant.)* formule şi invocaţii populare adresate zeilor indigeţi. [< lat. *indigitamenta*]

INDIGNÁ *vb. I. tr., refl.* a stîrni sau a fi cuprins de indignare. [< fr. *indigner*, it. *indignare*, lat. *indignari*]

INDIGNÁRE *s. f.* faptul de a (se) indigna ; sentiment de mînie şi dispreţ provocat de o insultă, de o nedreptate, de o acţiune nedemnă ; revoltă sufletească. [< *indigna*]

INDIGNITÁTE *s. f.* *(liv.)* lipsă de demnitate ; nemernicie, ticăloşie. [cf. fr. *indignité*, lat. *indignitas*]

INDIGÓ *s. n.* 1. culoare a spectrului solar situată între albastru şi violet. 2. *(chim.)* materie colorată de un albastru-violet, care se extrage dintr-o plantă tropicală sau din anilină. ● *(impr.)* hîrtie-carbon. // *adj.* care are culoarea între albastru şi violet, ca aceea corespunzătoare din spectrul solar. [< fr., sp. *indigo*]

INDIGOTIÉR *s. m.* *(bot.)* arbust tropical din care se extrage indigoul (2). [pron. *-ti-er*. / < fr. *indigotier*]

INDIGOTÍNĂ *s. f.* principiu colorant al indigoului. [< fr. *indigotine*]

INDIMENTICÁBIL, -Ă *adj.* *(liv.)* de neuitat. [< it. *indimenticabile*]

INDIRÉCT, -Ă *adj.* *(adesea adv.)* care nu se face, nu se obţine direct, ci mijlocit, cu ajutorul cuiva sau a ceva. ◊ *complement* ~ = parte de propoziţie asupra căreia se răsfrînge în chip indirect acţiunea verbului ; *propoziţie completivă* ~*ă* *(şi s. f.)* = propoziţie cu funcţie de complement indirect. 3. *(fin.)* *impozit* ~ = impozit inclus în preţul anumitor obiecte de consum. 4. *(mil.)* *tragere* ~*ă* = tragere făcută pe bază de calcul asupra unor ţinte care nu se văd. [cf. fr. *indirect*, lat. *indirectus*]

INDISCERNÁBIL, -Ă *adj.* *(rar)* care nu se poate discerne ; de nepătruns. [cf. fr. *indiscernable*]

INDISCERNABILITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este indiscernabil ; nepătrundere. [cf. fr. *indiscernabilité*]

INDISCIPLINÁBIL, -Ă *adj.* care nu poate fi disciplinat ; incorigibil. [cf. fr. *indisciplinable*]

INDISCIPLINÁT, -Ă *adj.* nedisciplinat ; nesupus, rebel. [cf. fr. *indiscipliné*]

INDISCIPLÍNĂ *s. f.* lipsă de disciplină ; nesupunere ; *(p. ext.)* dezordine. [cf. fr. *indiscipline*]

INDISCRÉT, -Ă *adj.* care se amestecă în mod nedelicat în secretele cuiva ; lipsă de delicateţe, de rezervă în legăturile sale cu oamenii. [cf. fr. *indiscret*]

INDISCRÉŢIE *s. f.* destăinuire a unor secrete încredinţate de către cineva ; *(p. ext.)* lipsă de măsură în vorbă. ● nedelicateţe, grosolănie, lipsă de rezervă. [gen. *-iei*. var. *indiscreţiune* s. f. / cf. fr. *indiscrétion*]

INDISCREŢIÚNE *s. f.* v. indiscreţie.

INDISCUTÁBIL, -Ă *adj.* *(adesea adv.)* sigur, incontestabil, de nediscutat. [< fr. *indiscutable*]

INDISOLÚBIL, -Ă *adj.* 1. care nu poate fi desfăcut, rupt, destrămat ; de nezdruncinat. 2. *(fig.)* care nu se poate dizolva. [cf. fr. *indissoluble*]

INDISOLUBILITÁTE *s. f.* calitatea de a fi indisolubil. [cf. fr. *indissolubilité*]

INDISPENSÁBIL, -Ă *adj.* neapărat trebuincios, absolut necesar. // *s. m. pl.* izmene. [cf. fr. *indispensable*]

INDISPENSABILITÁTE *s. f.* starea a ceea ce este indispensabil. [cf. fr. *indispensabilité*]

INDISPONÍBIL, -Ă *adj.* de care nu se poate dispune după voie ; nedisponibil. ● *(despre maşini)* care nu este în stare de funcţionare. [cf. fr. *indisponible*]

INDISPONIBILITÁTE *s. f.* faptul de a fi indisponibil. ; starea unui lucru indisponibil. [cf. fr. *indisponibilité*]

INDISPOZÍŢIE *s. f.* 1. lipsă de voie bună, proastă dispoziţie ; supărare. 2. boală uşoară. [gen. *-iei*. var. *indispoziţiune* s. f. / cf. fr. *indisposition*, it. *indispositione*]

INDISPOZIŢIÚNE *s. f.* *v.* indispoziţie.

INDISPÚNE *vb. III. tr., refl.* a(-şi) strica voia bună ; a (se) supăra. [p. i. *indispún*, perf. s. *-pusei*, conj. 3 *-pună*, part.- *pus*. / cf. fr. *indisposer*, după *pune*]

INDISPÚNERE *s. f.* acţiunea, faptul de a (se) îndispune ; indispoziţie. [< *indispune*]

INDISPÚS, -Ă *adj.* prost dispus. ● uşor bolnav. [< *indispune*, cf. fr. *indisposé*]

INDISTÍNCT, -Ă *adj.* *(rar)* care nu se poate distinge bine ; neclar. [cf. fr. *indistinct*, lat. *indistinctus*]

INDISTINCTÍBIL, -Ă *adj.* care nu poate fi distins, de nedistins. [cf. fr. *indistinguible*, it. *indistinguibile*]

INDISTÍNCŢIE *s. f.* starea a ceea ce este indistinct ; neclaritate. ● lipsă de distincţie ; vulgaritate. [gen. *-iei*. / < fr. *indistinction*]

ÍNDIU *s. n.* metal alb-argintiu, maleabil, care se găseşte în blendă. [pron. *-diu*. var. *indium* s. n. / < fr. *indium*]

ÍNDIUM *s. n.* v. indiu.

INDIVÍD, -Ă *s. m. f.* 1. persoană considerată ca unitate distinctă faţă de alte persoane ; ins. ● *(peior.)* om necunoscut, suspect ; om demn de dispreţ. 2. fiinţă vie considerată ca unitate deosebită a speţei căreia îi aparţine. [< fr. *individu*, cf. lat. *individuus* — indivizibil]

INDIVIDUÁL, -Ă *adj.* 1. personal, al unei singure persoane. 2. făcut de un singur individ. 3. care se referă la individ sau care priveşte o singură persoană. // *s. n.* *(fil.)* singular. [pron. *-du-al*. / cf. fr. *individuel*]

INDIVIDUALÍSM *s. n.* 1. denumire generică pentru concepţiile etice care iau ca punct de plecare individul izolat de societate. 2. concepţie şi atitudine morală retrogradă, manifestată prin situarea intereselor

egoiste ale individului mai presus de cele colective. v. e g o i s m. [pron. *-du-a-*. / cf. fr. *individualisme*]

INDIVIDUALÍST, -Ă *adj.* referitor la individualism, propriu individualismului. // *s. m. f.* adept al individualismului, cel care se izolează de interesele, de preocupările colective ; *(p. ext.)* egoist. [pron. *-du-a-*. / cf. fr. *individualiste*]

INDIVIDUALITÁTE *s. f.* 1. totalitatea trăsăturilor caracteristice ale unui individ prin care acesta se distinge de alți indivizi. 2. persoană deosebit de înzestrată, de talentată ; personalitate. [pron. *-du-a-*. / cf. fr. *individualité*]

INDIVIDUALIZÁ *vb. I. tr.* a scoate în evidență un individ, un fapt etc., punînd în lumină particularitățile lui specifice. [pron. *-du-a-*. / < fr. *individualiser*]

INDIVIDUALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a individualiza și rezultatul ei. ● adaptarea și aplicarea unei concepții, a unei legi etc. la cazuri particulare. ● *(arte)* întruchipare a ideii artistice în imagini senzorial-concrete, individuale ; întruchipare a unei tendințe, esențe, relații generale în figuri individuale tipice. [pron. *-du-a-*. / < *individualiza*]

INDIVIDUÁȚIE *s. f. (psih.)* ceea ce deosebește un individ de altul ; individualitate. [< fr. *individuation*]

INDIVÍZ, -Ă *adj. (jur. ; despre bunuri)* care este în indiviziune. ● *(despre persoane)* care posedă o proprietate în indiviziune. [cf. fr. *indivis*, lat. *indivisus*]

INDIVIZÍBIL, -Ă *adj.* care nu poate fi împărțit ; de neîmpărțit. [cf. fr. *indivisible*]

INDIVIZIBILITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ceeste indivizibil. [cf. fr. *indivisibilité*]

INDIVÍZIE *s. f.* v. i n d i v i z i u n e.

INDIVIZIÚNE *s. f. (jur.)* drept de proprietate asupra unui bun exercitat de mai multe persoane în același timp, avînd fiecare o cotă-parte care nu poate fi determinată material ; situația acestor persoane. [pron. *-zi-u-*. var. (rar) *indivizie* s. f. / cf. fr. *indivision*]

INDOCÍL, -Ă *adj.* nesupus ; neînțelegător. [cf. fr. *indocile*]

INDOCILITÁTE *s. f.* caracterul celui indocil. [cf. fr. *indocilité*]

INDO-EUROPEÁN, -Ă *s. m. f.* nume dat unui grup mare de popoare și de limbi vorbite în prezent în Europa și în alte continente, reprezentînd continuarea unei limbi comune neatestate, dar reconstituită prin metoda comparativ-istorică. // *adj.* care aparține acestui grup etnolingvistic ; referitor la acest grup. [pron. *-pean*. / cf. fr. *indo-européen*]

INDOFENÓL *s. m.* nume dat materiilor colorante albastre obținute prin acționarea unui fenat alcalin asupra unei amine. [< fr. *indophénol*]

INDÓL *s. m.* compus obținut prin distilarea indigoului și a gudroanelor cărbunilor de pămînt, care, adăugat unor esențe de flori, le accentuează parfumul. [< fr. *indole*]

INDOLÉNT, -Ă *adj.* lipsit de energie ; leneș, nepăsător ; apatic. [cf. fr. *indolent*]

INDOLÉNȚĂ *s. f.* lipsă de energie ; lene, nepăsare ; apatie. [cf. fr. *indolence*, lat. *indolentia*]

INDOLÓG, -Ă *s. m. f.* indianist. [< germ. *Indolog*]

INDOLOGÍE *s. f.* indianistică. [gen. *-iei*. / < germ. *Indologie*]

INDOLÓR, -Ă *adj.* nedureros. [< fr. *indolore*]

INDOMPTÁBIL, -Ă *adj. (franțuzism)* care nu poate fi stăpînit ; neîmblînzit. [cf. fr. *indomptable*]

INDOOR, -Ă *adj., adv. (despre competițiile sportive)* care se desfășoară în sală, pe teren acoperit ; de interior, în interior. [< engl. *indoor*]

INDUBITÁBIL, -Ă *adj. (liv.)* neîndoios, cert, sigur. [cf. fr. *indubitable*, lat. *indubitabilis*]

INDÚCE *vb. III. tr.* 1. *(log.)* a face un raționament inductiv. ○ *a ~ în eroare* = a înșela, a amăgi. 2. a produce o inducție electromagnetică. [p. i. *induc*, part. *-dus*. / < lat. *inducere*]

INDÚCERE *s. f.* acțiunea de a induce și rezultatul ei. [< *induce*]

INDUCTÁNȚĂ *s. f. (fiz.)* mărime egală cu raportul dintre fluxul magnetic stabilit printr-un circuit de curentul care trece prin el sau printr-un alt circuit și intensitatea curentului respectiv. [< fr. *inductance*]

INDUCTÍV, -Ă *adj.* făcut prin inducție (1), bazat pe inducție. [< fr. *inductif*, cf. lat. *inductivus*]

INDUCTIVITÁTE *s. f. (fiz.)* inductanță. [< fr. *inductivité*, germ. *Induktivität*]

INDUCTOMÉTRU *s. n.* aparat pentru măsurarea curenților de inducție. [< fr. *inductomètre*]

INDUCTÓR, -OÁRE *adj. (electr.)* care produce un cîmp electromagnetic ce acționează asupra unui organ ; care produce, transmite un curent de inducție. // *s. n.* 1. parte a unei mașini electrice în care se formează curentul de inducție. 2. mic generator electric manual care funcționează prin inducție electromagnetică. [cf. fr. *inducteur*]

INDÚCȚIE *s. f.* 1. *(log.)* formă de raționament prin care se realizează trecerea de la particular la general. ● procedeu de demonstrare a propozițiilor generale în matematică și în alte științe deductive. ● concluzie obținută prin inducție (1). 2. mecanism nervos prin care o stare de excitație sau de inhibiție dintr-un centru nervos favorizează sau determină apariția stării opuse într-un alt centru nervos. 3. producere sau influențare a unui fenomen ori proces sub acțiunea unor stimuli, factori, enzime etc. ● *(electr.)* producere a unui curent electric într-un circuit prin variația fluxului magnetic. [gen. *-iei*. var. *inducțiune* s. f. / cf. lat. *inductio*, fr. *induction*, rus. *indukțiia*]

INDUCȚIÚNE *s. f.* v. i n d u c ț i e.

INDULGÉNT, -Ă *adj.* iertător ; îngăduitor ; blînd. [cf. fr. *indulgent*, lat. *indulgens*]

INDULGÉNȚĂ *s. f.* 1. atitudine îngăduitoare față de greșeli ; toleranță, îngăduință, bunătate. 2. document dat de papă pentru iertarea păcatelor credincioșilor în schimbul unei sume de bani. [cf. fr. *indulgence*, lat. *indulgentia*]

INDÚLT *s. n. (tst.)* privilegiu acordat de papă care conferea puteri excepționale. [< lat. bis. *indultum*, cf. fr. *indult*]

INDUMÉNT *s. n.* 1. *(liv.)* obiect de îmbrăcăminte ; îmbrăcăminte. 2. *(bot.)* strat des de peri de pe suprafața unor frunze. [< fr. *indument*, it. *indumento*, lat. *indumentum*]

INDUPLICÁT, -Ă *adj. (bot. ; despre frunze, petale sau sepale)* cu margini îndoite înăuntru. [< fr. *indupliqué*, lat. *induplicatus*]

INDURÁ *vb. I. refl. (med. ; despre țesuturi)* a se întări. [< fr. *indurer*]

INDURAȚIE *s. f.* întărire anormală a unui țesut sau organ. ● bătătură. [gen. *-iei.* / cf. fr. *induration*, lat. *induratio*]

INDURESCÉNT, -Ă *adj. (biol.; despre un organ sau țesut)* compact, rezistent, dur. [cf. lat. *indurescere* — a se întări]

INDÚS, -Ă *adj. (despre un fenomen sau proces)* care este influențat sau produs de un stimul extern. // *s. n.* parte a unei mașini electrice în care se produce, prin inducție, un curent electric. [după fr. *induit*]

INDUSTÁNI *s. n.* v. hindustani.

INDUSTRIÁL, -Ă *adj.* care ține de industrie; bazat pe industrie, (produs) de industrie; cu o industrie dezvoltată. O *chimie ~ă* = ramură a chimiei care se ocupă cu folosirea procedeelor chimice în tehnica fabricației. [pron. *-tri-al.* / cf. fr. *industriel*, it. *industriale*]

INDUSTRIALÍSM *s. n.* sistem care consideră dezvoltarea industriei drept obiectiv principal al economiei; tendința spre industrializare. ● teorie economică potrivit căreia, în opoziție cu agrarianismul, se acordă prioritate dezvoltării industriei. [pron. *-tri-a-.* / cf. fr. *industrialisme*]

INDUSTRIALIZÁ *vb. I. tr.* a dezvolta industria; a introduce tehnica mașinistă în anumite procese de muncă; a transforma un proces de producție meșteșugărească într-un proces de producție întemeiat pe tehnica mașinistă modernă. ● *tr., refl.* a deveni sau a face (un stat, o țară etc.) să devină industrial, să treacă la marea industrie mașinistă. ● a transforma o materie primă în produse industriale. [pron. *-tri-a-.* / cf. fr. *industrialiser*]

INDUSTRIALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) industrializa și rezultatul ei. ● prelucrare industrială, transformare a unor materii prime în produse industriale. ● aplicarea în alte ramuri a unor metode sau procedee specifice industriei. [< *industrializa*]

INDUSTRIÁȘ *s. m.* proprietarul unei întreprinderi industriale; fabricant. [pron. *-tri-aș.* / < *industrie* + *-aș*]

INDUSTRIE *s. f.* 1. ramură a producției materiale, a economiei naționale care cuprinde totalitatea întreprinderilor (uzine, centrale electrice, fabrici, mine etc.) ocupate cu producția uneltelor de muncă, cu extracția materiilor prime, a materialelor și combustibililor și cu prelucrarea ulterioară atît a produselor obținute în această ramură, cît și a celor produse în agricultură. 2. *(cu determinări)* ramură industrială, domeniu al industriei (1). 3. *(rar)* profesiune, meserie. [pron. *-tri-e.* gen. *-iei.* / cf. fr. *industrie*, germ. *Industrie*, it., lat. *industria*]

INDUSTRIÓS, -OÁSĂ *adj. (liv.)* harnic; laborios; iscusit, dibaci. [pron. *-tri-os.* / < fr. *industrieux*]

INDÚT *s. m.* cel care servește la marile liturghii catolice pe diacon. [< lat. bis. *indutus*]

INDÚVIE *s. f. (bot.)* organ de diseminare al fructului, provenind din periantul florii, cum sînt egretele (3) la achene; frunză redusă, solzoasă sau membranoasă. [pron. *-vi-e.* var. *induviu* s. n. / < fr. *induvie*]

INDÚVIU *s. n.* v. induvie.

INEBRANLÁBIL, -Ă *adj. (franțuzism)* neclintit, ferm, solid. [< fr. *inébranlable*]

INECHITÁBIL, -Ă *adj. (adesea adv.)* întemeiat pe o nedreptate; neechitabil. [cf. fr. *inéquitable*]

INECHITÁTE *s. f. (liv.)* nedreptate. [var. *inichitate* s. f. / cf. fr. *iniquité*]

INECUÁȚIE *s. f. (mat.)* inegalitate care cuprinde una sau mai multe necunoscute. [gen. *-iei.* / < fr. *inéquation*]

INEDÍT, -Ă *adj.* care nu a mai fost publicat, editat. ● *(fig.)* nou, necunoscut, neobișnuit. [< fr. *inédit*, cf. lat. *ineditus*]

INEDUCÁBIL, -Ă *adj.* care nu poate fi educat. [cf. fr. *inéducable*]

INEFÁBIL, -Ă *adj. (liv.)* care nu se poate spune, exprima în cuvinte; inexprimabil. [< it. *ineffabile*, fr. *ineffable*, lat. *ineffabilis*]

INEFABILITÁTE *s. f. (liv.)* însușirea a ceea ce este inefabil. [cf. it. *ineffabilità*, fr. *ineffabilité*]

INEFICÁCE *adj. invar.* lipsit de eficacitate; slab, fără efect; ineficient. [pl. invar. / cf. fr., it. *inefficace*]

INEFICACITÁTE *s. f.* faptul de a fi ineficace; lipsă de eficacitate. [cf. fr. *inefficacité*]

INEFICIÉNT, -Ă *adj.* ineficace. [*in-* + *eficient*]

INEGÁL, -Ă *adj.* care nu este egal, care nu este identic; lipsit de egalitate. ● schimbător; neuniform; neconstant. [cf. fr. *inégal*]

INEGALÁBIL, -Ă *adj.* care nu poate fi egalat. [cf. fr. *inégalable*]

INEGALITÁTE *s. f.* 1. lipsă de egalitate, neegalitate; disproporție. 2. *(mat.)* relație între două valori care nu sînt egale. [cf. fr. *inégalité*]

INEGALIZÁ *vb. I. tr.* a face inegal. [et. incertă]

INEÍSM *s. n.* doctrină filozofică fundată pe acceptarea ideilor înnăscute. [pron. *-ne-ism.* / < fr. *innéisme*]

INEÍST, -Ă *adj.* referitor la ineism. // *s. m. f.* adept al ineismului. [pron. *-ne-ist.* / < fr. *innéiste*]

INELÁJ *s. n. (silv.)* operație de fixare a unor inele cleioase pe trunchiul arborilor pentru a-i feri de insecte. [< *inel* + *-aj*, după fr. *annelage*]

INELÁT, -Ă *adj. (despre păr)* în formă de inele; cîrlionțat. ● *(despre degete)* împodobit cu multe inele. ● *(zool.)* format din inele. O *viermi ~ți* = viermi care au corpul alcătuit din inele. [< *inela*]

INELEGÁNT, -Ă *adj.* lipsit de eleganță în vorbire, în purtare etc. [cf. fr. *inélégant*]

INELEGÁNȚĂ *s. f.* lipsă de eleganță în vorbire, în purtare etc.; vorbă sau comportare lipsită de finețe, de tact. [cf. fr. *inélégance*]

INELIGÍBIL, -Ă *adj.* care nu are calitățile cerute de lege pentru a putea fi ales; neeligibil. [cf. fr. *inéligible*]

INELIGIBILITÁTE *s. f.* starea celui ineligibil. [cf. fr. *inéligibilité*]

INELUCTÁBIL, -Ă *adj. (liv.)* inevitabil; de neînlăturat. [cf. fr. *inéluctable*, lat. *ineluctabilis* < *in* — ne, *luctari* — a lupta]

INELUCTABILITÁTE *s. f. (liv.)* faptul de a fi ineluctabil. [cf. fr. *inéluctabilité*]

INENARÁBIL, -Ă *adj. (liv.)* care nu poate fi povestit; extraordinar, uimitor. [cf. fr. *inénarrable*, it. *inenarrabile*]

INÉPT, -Ă *adj. (rar)* prost, tîmpit; stupid. [cf. fr. *inepte*, lat. *ineptus*]

INEPȚÍE *s. f.* vorbă sau faptă ineptă; prostie, tîmpenie; stupiditate; absurditate. [gen. *-iei.* / cf. fr. *ineptie*, lat. *ineptia*]

INEPUIZÁBIL, -Ă *adj. (adesea fig.)* interminabil; de neepuizat. *(p. ext.)* extrem de bogat. [pron. *-pu-i-.* / cf. fr. *inépuisable*]

INEPUIZABILITÁTE *s. f. (rar)* însușirea de a fi inepuizabil. [pron. *-pu-i-*. / et. incertă]

INERÁNȚĂ *s. f. (liv.)* principiu romano-catolic care susține infailibilitatea textului biblic. [< it. *inerranza*]

INERÉNT, -Ă *adj. (adesea adv.)* care prin natura sa este legat de ceva, care aparține în mod firesc la ceva. [< fr. *inhérent*, cf. lat. *inhaerens*]

INERÉNȚĂ *s. f.* calitatea a ceea ce este inerent. [cf. fr. *inhérence*]

INÉRM, -Ă *adj. (despre plante)* lipsit de spini, de țepi. ◎ *(despre animale)* lipsit de ace ; fără dinți ascuțiți. [< fr. *inerme*, cf. lat. *inermis* — neînarmat]

INÉRT, -Ă *adj.* 1. nemișcat, neînsuflețit, mort. ◎ moale, moliu, lipsit de energie. 2. *(fiz.)* cu inerție ; referitor la inerție. ◎ *(chim.)* lipsit de reactivitate față de alte substanțe. [< fr., it. *inerte*, cf. lat. *iners*]

INERȚIÁL, -Ă *adj. (fiz.)* referitor la inerție ; de inerție. ○ *sistem* ~ = sistem de referință în raport cu care se verifică principiul inerției (1). [pron. *-ți-al*. / cf. it. *inerziale*]

INERȚÍE *s. f.* 1. proprietate a corpurilor în virtutea căreia ele își păstrează starea de mișcare sau de repaus în care se află atîta timp cît nu sînt supuse acțiunii unei forțe exterioare. 2. calitate a unor corpuri de a nu reacționa față de alte substanțe. ◎ *(med.)* ~ *uterină* = lipsă de contracție și de retractare a mușchiului uterin după naștere. 3. *(fig.)* înclinare către inactivitate ; indolență, apatie. [gen. *-iei*. / cf. fr. *inertie*, it. *inerzia*, lat. *inertia*]

INERVÁ *vb. I. tr. (despre nervi)* a forma rețeaua de nervi a unui organ, a unui țesut. [p. i. 3 *-vează*. / < fr. *innerver*]

INERVÁRE *s. f.* acțiunea de a inerva și rezultatul ei. ◎ inervație. [< *inerva*]

INERVÁȚIE *s. f.* 1. distribuție a nervilor într-un organ sau țesut ; inervare. ◎ rețeaua de nervi dintr-un țesut sau organ. 2. activitate fiziologică caracteristică nervilor. [gen. *-iei*. var. *inervațiune* s. f. / cf. fr. *innervation*]

INERVAȚIÚNE *s. f.* v. inervație.

INESTÉTIC, -Ă *adj.* care nu este estetic ; urît. [cf. fr. *inesthétique*]

INESTIMÁBIL, -Ă *adj. (liv.)* de neprețuit ; inapreciabil ; inevaluabil. [cf. fr. *inestimable*]

INESTINGUÍBIL, -Ă *adj.* v. inextingibil.

INEVALUÁBIL, -Ă *adj. (liv.)* inestimabil. [pron. *-lu-a-*. / cf. fr. *inévaluable*]

INEVITÁBIL, -Ă *adj.* de neocolit, de neînlăturat. [cf. fr. *inévitable*]

INEVITABILITÁTE *s. f.* faptul de a fi inevitabil. [cf. fr. *inévitabilité*]

INEXÁCT, -Ă *adj.* care nu este exact ; neadevărat. [pron. *in-eg-zact*. / cf. fr. *inexact*]

INEXACTITÁTE *s. f.* lipsă de exactitate ; neadevăr. [pron. *in-eg-zac-*. / et. incertă]

INEXCITÁBIL, -Ă *adj.* care nu poate fi excitat ; care nu se mai excită. [< fr. *inexcitable*]

INEXCITABILITÁTE *s. f.* lipsă de excitabilitate. [cf. fr. *inexcitabilité*]

INEXIGÍBIL, -Ă *adj. (liv.)* care nu poate fi pretins ; neexigibil. [cf. fr. *inexigible*]

INEXIGIBILITÁTE *s. f. (liv.)* caracterul a ceea ce este inexigibil. [cf. fr. *inexigibilité*]

INEXISTÉNT, -Ă *adj.* care nu există. ● *(fig.)* neimportant, neglijabil ; șters. [pron. *in-eg-zis-*. / cf. fr. *inexistant*]

INEXISTÉNȚĂ *s. f.* faptul de a nu exista ; lipsă de existență. [pron. *in-eg-zis-*. / cf. fr. *inexistence*]

INEXORÁBIL, -Ă *adj.* neînduplecat, implacabil. [cf. fr. *inexorable*, lat. *inexorabilis*]

INEXORABILITÁTE *s. f. (rar)* caracterul a ceea ce este inexorabil. [cf. fr. *inexorabilité*]

INEXPERIÉNȚĂ *s. f. (rar)* lipsă de experiență. [pron. *-ri-en-*. / cf. fr. *inexpérience*, lat. *inexperientia*]

INEXPERIMENTÁT, -Ă *adj. (rar)* 1. care nu are experiență, nedeprins. 2. care nu a fost încă experimentat ; neîncercat. [cf. fr. *inexpérimenté*]

INEXPIÁBIL, -Ă *adj. (liv.)* care nu poate fi ispășit ; de neispășit. [pron. *-pi-a-*. / cf. fr. *inexpiable*]

INEXPLICÁBIL, -Ă *adj.* care nu poate fi explicat ; de neînțeles ; *(p. ext.)* curios, straniu. [cf. fr. *inexplicable*]

INEXPLOATÁBIL, -Ă *adj.* care nu poate fi exploatat. [cf. fr. *inexploitable*]

INEXPLOATÁT, -Ă *adj.* neexploatat. [cf. fr. *inexploité*]

INEXPLORÁBIL, -Ă *adj.* care nu se poate explora, *(fig.)* analiza, cerceta ; neexplorabil. [cf. fr. *inexplorable*]

INEXPLORÁT, -Ă *adj.* care nu a fost explorat, *(fig.)* analizat, cercetat. [cf. fr. *inexploré*]

INEXPLOZÍBIL, -Ă *adj.* care nu poate face explozie. [cf. fr. *inexplosible*]

INEXPRESÍV, -Ă *adj.* lipsit de expresivitate ; neexpresiv. [cf. fr. *inexpressif*]

INEXPRIMÁBIL, -Ă *adj.* care nu se poate reda în cuvinte ; de nespus. [cf. fr. *inexprimable*]

INEXPUGNÁBIL, -Ă *adj.* care nu se poate cuceri ; de neînvins. [cf. fr. *inexpugnable*, lat. *inexpugnabilis*]

INEXPUGNABILITÁTE *s. f.* calitatea a ceea ce este inexpugnabil. [cf. fr. *inexpugnabilité*]

INEXTENSÍBIL, -Ă *adj.* care nu se poate extinde. [cf. fr. *inextensible*]

INEXTENSIBILITÁTE *s. f.* calitatea de a fi inextensibil. [cf. fr. *inextensibilité*]

IN EXTÉNSO *loc. adv.* pe larg ; în întregime. [< lat. *in extenso*]

INEXTERMINÁBIL, -Ă *adj.* care nu poate fi exterminat. [cf. fr. *inexterminable*]

INEXTINGÍBIL, -Ă *adj. (liv.)* care nu poate fi stins ; care nu încetează. [var. *inestinguibil, -ă* adj. / cf. fr. *inextinguible*, it. *inextinguibile*]

INEXTIRPÁBIL, -Ă *adj.* care nu poate fi extirpat. [cf. fr. *inextirpable*]

IN EXTRÉMIS *loc. adv.* în ultimă instanță. ● pe patul de moarte, cînd omul trage să moară. [< lat. *in extremis*]

INEXTRICÁBIL, -Ă *adj. (liv. ; despre situații, întîmplări etc.)* de nelămurit, de neînțeles ; foarte complicat, încurcat. [cf. fr. *inextricable*]

INEXTRICABILITÁTE *s. f.* calitatea, starea a ceea ce este inextricabil. [cf. fr. *inextricabilité*]

INFAILÍBIL, -Ă *adj.* care nu se poate înșela, care nu poate greși ; perfect. [pron. *-fa-i-*. / cf. fr. *infaillible*, lat. *infaillibilis* < *in* — ne, *fallere* — a înșela]

INFAILIBILITÁTE *s. f.* faptul de a fi infailibil ; starea, natura a ceea ce este infailibil. [pron. *-fa-i-*. / cf. fr. *infaillibilité*]

INFÁM, -Ă *adj., s. m. f.* josnic, nemernic, nedemn. ● *(fig.)* oribil, groaznic. [< fr. *infâme*, it. *infame*, lat. *infamis*]

INFAMÁ *vb. I. tr. (liv.)* a defăima, a dezonora ; a acuza pe nedrept. [< it., lat. *infamare*]

INFAMÁNT, -Ă *adj.* care atrage oprobriul, dezaprobarea, dezonorarea ; degradant, dezonorant ; infamator. [cf. fr. *infamant*, it. *infamante*]

INFAMATÓR, -OÁRE *adj. (rar ; adesea s.)* infamant, defăimător, calomniator. [cf. it. *infamatore*]

INFAMÍE *s. f.* caracterul a ceea ce este infam ; ticăloşie, josnicie, nemernicie. O *stîlpul ~ei* = loc unde erau ţinuţi infractorii şi criminalii legaţi pentru a putea fi loviţi de mulţime. O *a ţintui la stîlpul ~ei* = a supune oprobriului public, a înfiera. [gen. *-iei.* / < fr. *infamie*, it., lat. *infamia*]

INFÁNTE, -Ă *s. m. f.* titlu dat copiilor regilor Spaniei (şi ai Portugaliei) în afară de primul născut. [< sp. *infante*]

INFANTÉRIE *s. f.* parte a forţelor armate cuprinzînd trupele care luptă de obicei pe jos. [pron. *-ri-e.* gen. *-iei.* / < fr. *infanterie*, cf. germ. *Infanterie*, it. *infanteria*]

INFANTERÍST *s. m.* militar din infanterie ; pedestraş. [cf. germ. *Infanterist*]

INFANTICÍD *s. n.* ucidere a propriului copil nou-născut ; pruncucidere. [< *infanticide*, cf. lat. *infans* — copil, *caedere* — a ucide]

INFANTÍL, -Ă *adj.* 1. de (pentru) copii, al copiilor. O *(med.) paralizie ~ă* = poliomielită. 2. *(fig.)* copilăresc, pueril ; neserios. [< fr., it. *infantile*, cf. lat. *infans* — copil]

INFANTILÍSM *s. n.* rămînere în urmă a dezvoltării, manifestată prin păstrarea la vîrsta adultă a unor caracteristici morfologice şi funcţionale specifice copilăriei. [< fr. *infantilisme*, cf. lat. *infans* — copil]

INFÁRCT *s. n. (med.)* astupare a unui vas de sînge care are ca urmare distrugerea ţesutului pe care acesta îl hrăneşte. [< fr. *infarctus*, cf. lat. *infarcire* — a umple]

INFARCTIZÁRE *s. f.* producerea unei necroze într-un ţesut în urma suprimării aportului de sînge. [et. incertă]

INFARCTOGÉN, -Ă *adj.* care provoacă un infarct. [< fr. *infarctogène*]

INFATIGÁBIL, -Ă *adj. (liv.)* neobosit ; zelos. [cf. fr. *infatigable*]

INFATUÁ *vb. I. tr., refl. (rar)* a (se) înfumura, a (se) îngîmfa. [pron. *-tu-a*, p. i. 3,6 *-uează*. / < *infatuer*, it. *infatuare*]

INFATUÁRE *s. f. (rar)* îngîmfare, înfumurare. [< *infatua*]

INFATUÁT, -Ă *adj. (rar)* îngîmfat, înfumurat ; plin de suficienţă. [pron. *-tu-at.* / cf. fr. *infatué*]

INFÉCT, -Ă *adj.* 1. viciat, puturos ; stricat ; rău, urît. 2. respingător, dezgustător, neîngrijit ; rău, de proastă calitate. 3. josnic, murdar, oribil. [< fr. *infect*, cf. lat. *infectus*]

INFECTÁ *vb. I.* 1. *refl.* a face o infecţie. 2. *tr.* a contamina, a umple (o regiune, aerul etc.) cu substanţe sau cu germeni vătămători. [< fr. *infecter*]

INFECTÁNT, -Ă *adj.* producător de infecţie. [cf. fr. *infectant*]

INFECTÁRE *s. f.* acţiunea, faptul de a (se) infecta. [< *infecta*]

INFECŢIE *s. f.* 1. proces patologic cauzat de pătrunderea şi de dezvoltarea în organism a anumitor microbi. 2. miros urît, duhoare, putoare. ● *(fig.)* decădere morală. [gen. *-iei.* var. *infecţiune* s. f. / cf. fr. *infection*]

INFECŢIÓS, -OÁSĂ *adj.* provocat de o infecţie ; contagios, molipsitor. [pron. *-ţi-os.* / cf. fr. *infectieux*]

INFECŢIOZITÁTE *s. f.* contagiozitate. [pron. *-ţi-o-.* / cf. fr. *infectiosité*]

INFECŢIÚNE *s. f.* v. infecţie.

INFECÚND, -Ă *adj.* infertil. [cf. fr. *infécond*, lat. *infecundus*]

INFECUNDITÁTE *s. f.* infertilitate. [cf. fr. *infécondité*]

INFERÁ *vb. I. intr. (franţuzism)* a trage o concluzie generală din mai multe fapte particulare. [< fr. *inférer*]

INFERÉNŢĂ *s. f.* operaţie logică de derivare a unui enunţ din altul, prin care se admite o judecată (al cărei adevăr nu este verificat direct) în virtutea unei legături a ei cu alte judecăţi considerate ca adevărate. [< fr. *inférence*, cf. lat. *inferre* — a duce]

INFERIÓR, -OÁRĂ *adj.* 1. care este aşezat mai jos ; de jos. ● *(despre o parte a unui curs de apă ; p. ext., despre o regiune)* situat în apropiere de punctul de vărsare ; depărtat de izvor. 2. mai mic din punct de vedere numeric. 3. de calitate (mai) proastă ; mai puţin bun ; mai puţin frumos ; mai mic decît alţii. 4. care are un grad, o funcţie, un rang mai mic decît altul. // *s. m.* subaltern, subordonat. [pron. *-ri-or.* / < lat. *inferior*, cf. fr. *inférieur*]

INFERIORITÁTE *s. f.* situaţia, calitatea a ceea ce este inferior ; dezavantaj. [pron. *-ri-o-.* / cf. fr. *infériorité*]

INFERMENTESCÍBIL, -Ă *adj.* care nu este susceptibil de a fermenta. [cf. fr. *infermentescible*]

INFÉRN *s. n. (liv.)* 1. iad. 2. locaş subpămîntean unde cei vechi credeau că rămîn sufletele morţilor. 3. colecţie de cărţi licenţioase, formînd în bibliotecile mari o secţie aparte unde accesul este limitat. 4. *(fig.)* loc de dezordine şi de confuzie. [pl. (rar) *-nuri, -ne.* / < lat. *infernus*, cf. it. *inferno*]

INFERNÁL, -Ă *adj.* de (din) infern ; diabolic, drăcesc. O *maşină ~ă* = bombă cu explozie întîrziată, folosită de teroriştii pentru atentate. ● groaznic, teribil, înspăimîntător. [cf. lat. *infernalis*, fr. *infernal*]

INFERTÍL, -Ă *adj.* 1. nefertil, neroditor, sărac, arid. 2. *(fig.)* sterp, steril ; infecund. [cf. fr. *infertile*]

INFERTILITÁTE *s. f.* lipsă de fertilitate ; neroditor. ● *(fig.)* sterilitate ; infecunditate. [cf. fr. *infertilité*]

INFESTÁ *vb. I. tr. (rar)* a bîntui, a pustii, a distruge. [< fr. *infester*, it., lat. *infestare*]

INFESTÁRE *s. f.* acţiunea de a infesta şi rezultatul ei ; *(spec. ; med.)* pătrundere a unor paraziţi în organism ; infestaţie. [< *infesta*]

INFESTÁŢIE *s. f.* infestare. [gen. *-iei.* / < fr. *infestation*]

INFIBULÁŢIE *s. f.* operaţie practicată de unele populaţii primitive pentru a suprima coitul, constînd din unirea cu ajutorul unui inel a labiilor şi a prepuţului. [gen. *-iei.* / < fr. *infibulation*]

INFIDÉL, -Ă *adj.* 1. necredincios, nestatornic, inconstant (în dragoste, în prietenie) ; *(spec. ; despre soţi)* care nu respectă credinţa conjugală. 2. *(despre memorie)* pe care nu se poate conta, bizui ; slab, defectuos. O *traducere ~ă* = traducere incorectă, inexactă. [cf. fr. *infidèle*, lat. *infidelis*]

INFIDELITÁTE *s. f.* 1. nestatornicie, necredință, inconstanță ; *(spec.)* încălcare a credinței conjugale. 2. *(concr.)* faptă care dovedește nestatornicie în dragoste. ● inexactitate ; neadevăr. [cf. fr. *infidélité*, lat. *infidelitas*]

INFILTRÁ *vb. I.* 1. *refl.* a străbate, a pătrunde printr-un mediu poros. 2. *tr., refl. (fig.)* a pătrunde sau a face să pătrundă, a (se) strecura neobservat. [var. *infiltra* vb. I. / < fr. *infiltrer*, it. *infiltrare*]

INFILTRÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) infiltra și rezultatul ei ; infiltrație. [var. *infiltrare* s. f. / < *infiltra*]

INFILTRÁT *s. n.* pătrundere și localizare a unui agent vătămător într-un țesut sau într-un organ. [< fr. *infiltrat*]

INFILTRÁȚIE *s. f.* infiltrare. [gen. *-iei.* var. *infiltrațiune* s. f. / of. fr. *infiltration*]

INFILTRAȚIÚNE *s. f.* v. i n f i l t r a ț i e.

INFÍM, -Ă *adj.* extrem de mic ; minuscul; neînsemnat. [< fr. *infime*, cf. lat. *infimus*]

INFÍNIT, -Ă *adj.* care nu are sfîrșit, limite ; fără margini ; nemărginit, nemăsurat. // *s. n. (fil.)* ceea ce nu are limită în spațiu sau în timp. // *s. m. (mat.)* mărime superioară oricărei mărimi date. [cf. lat. *infinitus*, fr. *infini*]

INFINITÁTE *s. f.* cantitate, număr foarte mare de... [cf. fr. *infinité*]

INFINITEZIMÁL, -Ă *adj.* 1. foarte mic ; infim. 2. *(mat.)* relativ la mărimi extrem de mici. O *calcul* ~ = calcul care cuprinde calculul diferențial și pe cel integral. [< fr. *infinitésimal*]

INFINITÍSM *s. n. (fil.)* concepție metafizică, opusă finitismului, care admite că universul este infinit. [< fr. *infinitisme*]

INFINITÍV *s. n. (adesea adj.)* modul nepersonal care denumește acțiunea exprimată de verb. [cf. lat. *infinituvus*, fr. *infinitif*]

INFINITIVÁL, -Ă *adj.* de (la), din infinitiv. [cf. fr. *infinitival*]

INFÍRM, -Ă *adj., s. m. f.* schilod, beteag, neputincios. [cf. fr. *infirme*, lat. *infirmus*]

INFIRMÁ *vb. I. tr.* a dovedi, a declara nevalabil, neadevărat. ● a anula (un mandat de arestare, o hotărire). [p. i. *infirm.* / < fr. *infirmer*, it., lat. *infirmare*]

INFIRMÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi infirmat. [cf. fr. *infirmable*]

INFIRMÁRE *s. f.* acțiunea de a infirma și rezultatul ei ; anulare. [< *infirma*]

INFIRMATÍV, -Ă *adj. (jur.)* care anulează (o sentință). [< fr. *infirmatif*]

INFIRMERÍE *s. f.* local (încăpere) unde se îngrijesc sau se examinează bolnavii într-o cazarmă, într-un internat etc. [gen. *-iei.* / < fr. *infirmerie*]

INFIRMIÉR, -Ă *s. m. f.* cadru sanitar care ajută pe medici și îngrijește bolnavii într-un spital sau într-o infirmerie. [pron. *-mi-er.* / < fr. *infirmier*]

INFIRMITÁTE *s. f.* stare a celui infirm ; defect fizic, schilozenie, beteșug ; neputință. ● *(fig.)* slăbiciune, imperfecțiune. [cf. fr. *infirmité*, lat. *infirmitas*]

INFÍX *s. n.* consoană inserată în interiorul rădăcinii unui cuvînt și care are valoare morfologică. [< fr. *infixe*, cf. lat. *infixus* — inserat]

INFLAMÁ *vb. I. refl. (med. ; despre un țesut, un organ etc.)* a se umfla. [p. i. 3 *-mează.* / < lat. *inflammare*, cf. fr. *enflammer*]

INFLAMÁBIL, -Ă *adj.* 1. care ia foc, care se aprinde ușor. 2. *(fig.)* înfocat, entuziast, aprins. [cf. fr. *inflammable*]

INFLAMABILITÁTE *s. f.* calitatea a ceea ce este inflamabil. [cf. fr. *inflammabilité*]

INFLAMÁRE *s. f.* faptul de a inflama ; inflamație. [< *inflama*]

INFLAMATÓR, -OÁRE *adj.* care se manifestă printr-o inflamație ; care produce o inflamație. [cf. lat. *inflammatorius*, fr. *inflammatoire*]

INFLAMÁȚIE *s. f.* umflare și înroșire a unui organ sau a unui țesut bolnav, care devine dureros la atingere ; umflătură. [gen. *-iei.* var. *inflamațiune* s. f. / cf. fr. *inflammation*, lat. *inflammatio*]

INFLAMAȚIÚNE *s. f.* v. i n f l a m a ț i e.

INFLAȚIE *s. f.* fenomen constînd în creșterea cantității de hîrtie-monedă mult peste necesitățile reale ale circulației mărfurilor, creștere care nu are suficientă acoperire în aur și mărfuri, ducînd astfel la scăderea puterii de cumpărare a banilor. [gen. *-iei.* var. *inflațiune* s. f. / cf. fr. *inflation* < lat. *inflatio*]

INFLAȚIONÍST, -Ă *adj.* cu caracter de inflație. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *inflationniste*]

INFLAȚIÚNE *s. f.* v. i n f l a ț i e.

INFLEXÍBIL, -Ă *adj.* 1. care nu se poate îndoi ; neflexibil ; tare, nemlădios. 2. *(fig.)* neîndoplecat, ferm. [cf. fr. *inflexible*, lat. *inflexibilis*]

INFLEXIBILITÁTE *s. f.* calitatea a ceea ce este inflexibil. ● *(fig.)* fermitate, tărie. [cf. fr. *inflexibilité*]

INFLÉXIE *s. f.* v. i n f l e x i u n e.

INFLEXIÚNE *s. f.* 1. schimbare a înălțimii unui sunet ; schimbare a tonului, a accentului vocii ; modulare. 2. îndoire, curbare. O ~ *osoasă* = încurbare osoasă. ● *(mat.)* schimbare de sens a concavității unei curbe plane. [pron. *-xi-u-.* var. *inflexie* s. f. / < fr. *inflexion*]

INFLICȚIÚNE *s. f. (rar)* pedeapsă. [pron. *-ți-u-.* / cf. lat. *inflictio*, fr. *infliction*]

INFLÍGE *vb. III. tr. (rar)* a pedepsi. [p. i. *inflig.* / cf. fr. *infliger*, lat. *infligere*]

INFLORESCÉNȚĂ *s. f.* dispoziție, așezare specială a florilor pe lujer. ● totalitate a florilor dispuse pe un lujer. [< fr. *inflorescence*]

INFLUÉNT, -Ă *adj.* cu influență, cu trecere ; puternic. // *s. m.* apă care intră în stațiunea de epurare. [pron. *-flu-ent.* / cf. fr. *influent*, it. *influente*]

INFLUENȚÁ *vb. I. tr., intr.* a exercita o influență (asupra cuiva sau a ceva) ; a înriuri. [< fr. *influencer*, it. *influenzare*]

INFLUENȚÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi influențat cu ușurință. [pron. *-flu-en-.* / cf. fr. *influençable*]

INFLUENȚÁRE *s. f.* acțiunea de a influența. [< *influența*]

INFLUÉNȚĂ *s. f.* 1. acțiune exercitată asupra unei ființe sau asupra unui lucru, putînd să-i modifice conținutul, caracterul, forma etc. 2. putere, trecere, precădere. 3. *(med.)* răceală, gripă. [cf. fr. *influence*, it. *influenza*]

INFLÚX *s. n.* scurgere a unui curent, a unor particule. O ~ *nervos* = propagare a excitației într-un nerv. ● fluid ipotetic căruia i se atribuie oarecare efecte organice. [< fr. *influx*, cf. lat. *influxus*]

IN-FÓLIO *adj., s. n. invar.* (format) în care coala de hîrtie imprimată este împăturită în două, formînd patru pagini ; (carte) care are acest format. [pron. *-li-o.* / < fr., lat. *in-folio*]

INFORM, -Ă *adj.* lipsit de o formă precisă ; grosolan, brut. ● *(fig.)* nedesăvîrșit :

imperfect. [< fr., it. *informe*, cf. lat. *informis*]

INFORMÁ *vb. I.* 1. *tr.* a da cuiva informații ; a înștiința. 2. *refl.* a strînge informații, știri ; a se interesa. [< fr. *informer*, it., lat. *informare*]

INFORMÁL, -Ă *adj. (rar)* neceremonios, neoficial, simplu. ● *(despre pictura abstracționistă)* caracterizat prin lipsa oricărei organizări a materiei picturale. ● *(despre artiști)* care practică astfel de pictură. [cf. engl. *informal*, fr. *informel*]

INFORMÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) informa și rezultatul ei. [< *informa*]

INFORMÁTICĂ *s. f.* 1. știință aplicativă care se ocupă cu prelucrarea rațională și automată a informațiilor (2). 2. domeniu de cercetare care se ocupă de bazele științifice ale activității de informare și documentare ; teoria informării științifice ; informatologie. [< fr. *informatique*]

INFORMATICIÁN, -Ă *s. m. f.* specialist în informatică. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni, -iene.* / < fr. *informaticien*]

INFORMATÍV, -Ă *adj.* care are rol de a informa ; de informație ; informațional. [cf. fr. *informatif*]

INFORMATOLOGÍE *s. f. (rar)* informatică. [et. incertă]

INFORMATÓR, -OÁRE *s. m. f.* 1. cel care procură, dă informații. 2. mesager (2). // *adj.* care furnizează informații. [cf. fr. *informateur*]

INFORMÁȚIE *s. f.* 1. știre, veste, comunicare ; lămurire (asupra unei persoane etc.). ● semnal material capabil să declanșeze o reacție (acțiune) materială a unui sistem dinamic de autoreglare pentru care sistemul este condiționat și finalizat. 2. documentare ; totalitatea materialului de informare ; izvoare. O *teoria ~i* = teoria matematică a proprietăților generale ale surselor de informație și ale canalelor de transmisiune ale informațiilor. [gen. *-iei.* var. *informațiune* s. f. / cf. fr. *information*, rus. *informatija*, it. *informazione*]

INFORMAȚIONÁL, -Ă *adj.* de informație, care conține o informație. ● *(despre învățămînt)* care urmărește transmiterea culturii obiective. [pron. *-ți-o-.* / < fr. *informationnel*]

INFORMAȚIÚNE *s. f.* v. informație.

INFÓRTIAT *s. f.* nume dat de glosatori părții a doua a digestelor. [pron. *-ti-at.* / < fr. *infortiat*, lat. *infortiatus*]

INFRA- element prim de compunere savantă cu semnificația „de mai jos", „dedesubt", „dincolo de". [< fr. *infra-*, cf. lat. *infra*]

INFRA *adv.* notație bibliografică cu semnificația „dedesubt", „mai jos". [< lat. *infra*]

INFRACTÓR, -OÁRE *s. m. f. (jur.)* cel care comite o infracțiune. [cf. fr. *infracteur*]

INFRACȚIONÁL, -Ă *adj. (jur.)* cu caracter de infracțiune. [pron. *-ți-o-.* / cf. it. *infrazionale*]

INFRACȚIONALITÁTE *s. f. (jur.)* numărul infracțiunilor comise într-o perioadă dată. v. criminalitate. [pron. *-ți-o-.* / et. incertă]

INFRACȚIÚNE *s. f. (jur.)* 1. violare a unor legi penale. 2. abatere, încălcare a unui ordin, a unui tratat etc. [pron. *-ți-u-.* / cf. fr. *infraction*, lat. *infractio* — spargere]

INFRAMICRÓB *s. m. (med.)* microorganism puțin evoluat și organizat incomplet, neputîndu-și realiza singur metabolismul ; virus. [< fr. *inframicrobe*]

INFRAMICROBIÁN, -Ă *adj.* referitor la inframicrobi, de inframicrobi. [pron. *-bi-an.* / < fr. *inframicrobien*]

INFRAMICROBIOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în inframicrobiologie. [pron. *-bi-o-.* / < *inframicrobiologie*]

INFRAMICROBIOLOGÍE *s. f.* știință care studiază inframicrobii ; virusologie. [pron. *-bi-o-.* gen. *-iei.* / < *infra-* + *microbiologie*]

INFRANGÍBIL, -Ă *adj. (liv.)* care nu se poate frînge, sparge, sfărîma. [cf. fr. *infrangible*]

INFRANȘISÁBIL, -Ă *adj. (franțuzism)* peste care nu se poate trece, de netraversat. [cf. fr. *infranchissable*]

INFRARÓȘU, -IE *adj. (despre radiații)* care este situat în spectrul solar dincolo de limita roșie a spațiului vizibil și care are o lungime de undă superioară celei a radiațiilor roșii. // *s. n.* parte a spectrului solar care cuprinde aceste radiații. [< *infra-* + *roșu*, după fr. *infrarouge*]

INFRASONÓR, -Ă *adj. oscilații ~e* = oscilații supersonice. [< fr. *infra-sonore*]

INFRASTRUCTURÁL, -Ă *adj.* referitor la infrastructură. [cf. it. *infrastrutturale*]

INFRASTRUCTÚRĂ *s. f.* 1. ansamblul elementelor care susțin partea principală a unei construcții, a unui drum. O parte a unei nave care se află sub corpul principal al vasului. 2. totalitatea instalațiilor tehnice și a construcțiilor la sol necesare activității de zbor. 3. elemente ale bazei tehnico-materiale a unei societăți (situație geografică, economică etc.). [cf. fr. *infrastructure*]

INFRASÚNET *s. n.* sunet cu o frecvență mai mică decît frecvențele auditive, neputînd fi deci auzit cu urechea. [< *infra-* + *sunet*, după fr. *infra-son*]

INFRAVIRÁL, -Ă *adj.* referitor la un infravirus, specific unui infravirus. [cf. *infravirus*]

INFRAVÍRUS *s. n.* nume dat unor acizi nucleici deveniți autonomi și presupuși capabili să determine anumite afecțiuni, printre care cancerul. [< *infra* + *virus*]

INFRECVENTÁBIL, -Ă *adj. (rar)* care nu poate fi frecventat. [cf. fr. *infréquentable*]

INFRUCTESCÉNȚĂ *s. f. (bot.)* gruparea mai multor fructe la un loc. [cf. fr. *infrutescence*]

INFRUCTUÓS, -OÁSĂ *adj.* care nu dă roade, rezultate ; zadarnic, inutil. [pron. *-tu-os.* / cf. fr. *infructueux*, lat. *infructuosus*]

INFÚL *s. n.* bandă sacră de lînă albă care încununa fruntea preoților sau cu care se împodobeau victimele în vechea Romă. [< fr. *infule*, lat. *infula*]

INFUNDÍBUL *s. n. (anat.)* canal în formă de pîlnie. [< fr., lat. *infundibulum*]

INFUNDIBULIFÓRM, -Ă *adj. (biol. ; despre organe)* în formă de infundibul, de pîlnie. [< fr. *infundibuliforme*, cf. lat. *infundibulum* — pîlnie, *forma* — formă]

INFÚZ, -Ă *adj. (despre cunoștințe, virtuți)* posedate în mod natural, fără a fi fost nevoie să fie însușite ; înnăscut. [< fr. *infus*]

INFUZÁ *vb. I. tr.* a turna apă fiartă peste o plantă medicinală pentru a obține o infuzie. [p. i. *infúz.* / < fr. *infuser*, cf. lat. *infundere* — a vărsa peste]

INFUZÁRE *s. f.* acțiunea de a infuza. [< *infuza*]

INFUZÍBIL, -Ă *adj.* care nu se poate topi (ușor). ● care se topește extrem de greu

din cauza temperaturii sale de topire foarte înaltă. [cf. fr. *infusible*]

INFUZIBILITÁTE *s.f.* caracterul a ceea ce este infuzibil. [cf. fr. *infusibilité*]

INFÚZIE *s.f.* soluție obținută dintr-o plantă prin opărirea ei cu un lichid fiert în clocote ; medicament astfel pregătit. [pron. *-zi-e.* gen. *-iei.* var. *infuziune* s.f. / cf. fr. *infusion*, lat. *infusio*]

INFUZIÚNE *s.f.* v. i n f u z i e.

INFUZÓR *s.n.* vas cilindric cu capac pentru preparat infuziile. [< fr. *infuseur*]

INFUZÓRI *s.m.pl.* clasă de protozoare prevăzute cu cili vibratili ; ciliate ; *(la sg.)* animal din această clasă. [< fr. *infusoires*, cf. lat. sav. *infusorius*]

INGAMBAMÉNT *s.m. (lit.)* procedeu de versificație constînd în continuarea ideii poetice în versul următor, fără a marca aceasta prin vreo pauză ; enjambement ; rejet. [< it. *ingambamento*, fr. *enjambement*]

INGENIÓS, -OÁSĂ *adj.* 1. inventiv ; iscusit, îndemînatic. 2. făcut, elaborat cu iscusință, cu îndemînare. [pron. *-ni-os.* / cf. fr. *ingénieux*, lat. *ingeniosus*]

INGENIOZITÁTE *s.f.* calitatea de a fi ingenios ; inventivitate ; iscusință, dibăcie. [pron. *-ni-o-.* / cf. fr. *ingéniosité*]

INGENUITÁTE *s.f.* simplitate, naivitate, nevinovăție, curățenie ; candoare. [pron. *-nu-i-* / cf. fr. *ingénuité*, it. *ingenuità*]

INGÉNUU, -Ă *adj.* nevinovat, curat, naiv, simplu, candid. ◆ *(s.f. ; în teatru)* rol care prezintă o tînără fată naivă ; *(p. ext.)* persoană ingenuă. [pron. *-nu-u.* / < fr. *ingénu*, it. *ingenuo*, lat. *ingenuus*]

INGERÁ *vb. I. tr. (rar)* a înghiți, a introduce în stomac (alimente). [< fr. *ingérer*, cf. lat. *ingerere* — a duce în...]

INGERÁRE *s.f.* acțiunea de a ingera și rezultatul ei ; ingestie. [< *ingerare*]

INGERÍNȚĂ *s.f. (rar)* intervenție, amestec nedorit, forțat în viața unei persoane, a unui stat etc. [cf. fr. *ingérence*]

INGÉSTIE *s.f.* înghițire, introducere în stomac ; ingerare. [gen. *-iei.* var. *ingestiune* s.f. / cf. fr. *ingestion*, lat. *ingestio*]

INGESTIÚNE *s.f.* v. i n g e s t i e.

INGHINÁL, -Ă *adj. (anat.)* din regiunea abdominală, de la vintre. [var. *inguinal, -ă* adj. / < fr. *inguinal*, cf. lat. *inguinalis* < *inguen* — pîntece]

INGINÉR *s.m.* diplomat al unei școli superioare politehnice sau al unui institut cu caracter tehnic care organizează și conduce procesele tehnologice într-o întreprindere. [< fr. *ingénieur*, it. *ingegnere*, germ. *Ingenieur*]

INGINERÉSC, -EÁSCĂ *adj.* referitor la ingineri sau la inginerie. [< *inginer* + *-esc*]

INGINERÍE *s.f.* profesiunea de inginer. [gen. *-iei.* / cf. it. *ingegneria*]

INGRÁT, -Ă *adj.* 1. nerecunoscător. 2. *(fig.)* care nu răsplătește, nu satisface, nu corespunde eforturilor muncii depuse. [< fr. *ingrat*, it. *ingrato*, lat. *ingratus*]

INGRATITÚDINE *s.f.* însușirea de a fi ingrat ; nerecunoștință. [cf. fr. *ingratitude*, lat. *ingratitudo*]

INGREDIÉNT *s.n.* substanță accesorie din compoziția unui medicament, a unui aliment etc. ; mirodenie. [pron. *-di-ent.* / < fr. *ingrédient*, it. *ingrediente*]

INGRESIÚNE *s.f.* avansare locală a mării peste uscat în urma mișcărilor de scufundare a scoarței terestre. [pron. *-si-u-.* / cf. fr. *ingression*, lat. *ingressio*]

INGUINÁL, -Ă *adj.* v. i n g h i n a l.

INGURGITÁ *vb. I. tr. (rar ; liv.)* a înghiți. [< fr. *ingurgiter*, lat. *ingurgitare*]

INGURGITÁRE *s.f.* acțiunea de a îngurgita și rezultatul ei ; ingurgitație. [< *ingurgita*]

INGURGITÁȚIE *s.f.* ingurgitare. [< fr. *ingurgitation*]

INHALÁ *vb. I. tr.* a trage în piept, a inspira gaze, vapori etc. [< fr. *inhaler*]

INHALÁRE *s.f.* acțiunea de a inhala și rezultatul ei. [< *inhala*]

INHALATÓR *s.n.* aparat care servește la inhalații. ◆ aparat producător de oxigen, folosit de aviatori și de pasagerii care zboară la înălțimi mari. [cf. fr. *inhalateur*]

INHALÁȚIE *s.f.* inspirare, introducere în piept a unor gaze, a unor vapori etc. în scop terapeutic. [gen. *-iei.* / cf. fr. *inhalation*]

INHIBÁ *vb. I.* 1. *tr.* a împiedica, a interzice, a încetini un proces fiziologic, o reacție chimică etc. 2. *refl.* a se abține, a se reține. [< fr. *inhiber*, lat. *inhibere*]

INHIBÁNT, -Ă *adj.* care inhibă ; inhibitor. [cf. it. *inibante*]

INHIBÁRE *s.f.* faptul de a (se) inhiba ; inhibiție. [< *inhiba*]

INHIBITÍV, -Ă *adj.* inhibitor. [< fr. *inhibitif*]

INHIBITÓR, -OÁRE *adj.* care inhibează. // *s.m.* substanță care poate încetini sau împiedica un proces fiziologic, o reacție chimică etc. [cf. fr. *inhibiteur*]

INHIBITÓRIU, -IE *adj.* care produce o inhibiție. [cf. fr. *inhibitoire*]

INHIBÍȚIE *s.f.* actul de a (se) inhiba ; frînare, suprimare pe cale nervoasă a unei funcții. ◆ *(chim.)* oprire sau încetinire a unei reacții cu ajutorul inhibitorilor. [gen. *-iei.* var. *inhibițiune* s.f. / cf. fr. *inhibition*]

INHIBIȚIÚNE *s.f.* v. i n h i b i ț i e.

INHUMÁȚIE *s.f. (liv.)* înhumare. [gen. *-iei.* / cf fr. *inhumation*]

INÍC, -Ă *adj. (liv.)* nedrept, injust, neechitabil ; arbitrar, abuziv. [cf. fr. *inique*, it. *iniquo*]

INICHITÁTE *s.f.* v. i n e c h i t a t e.

INICUITÁTE *s.f.* v. i n i c v i t a t e.

INICVITÁTE *s.f. (liv.)* inechitate. [var. *inicuitate* s.f. / < lat. *iniquitas*, fr. *iniquité*]

INIMAGINÁBIL, -Ă *adj.* care nu se poate imagina ; de neînchipuit. [cf. fr. *inimaginable*]

INIMAGINABILITÁTE *s.f. (rar)* însușirea a ceea ce este inimaginabil. [cf. it. *inimmaginabilità*]

INIMÍC, -Ă *adj., s.m.f.* v. i n a m i c.

INIMICÍȚIE *s.f. (liv.)* dușmănie, ură. [gen. *-iei.* / < lat. *inimicitia*]

INIMITÁBIL, -Ă *adj.* care nu se poate imita (ușor). [cf. fr. *inimitable*]

ININTELIGÉNT, -Ă *adj. (rar)* lipsit de inteligență ; neinteligent. [cf. fr. *inintelligent*]

ININTELIGÉNȚĂ *s.f. (rar)* lipsă de inteligență ; nepricepere. [cf. fr. *inintelligence*]

ININTELIGÍBIL, -Ă *adj.* de neînțeles ; neclar, confuz. [cf. fr. *inintelligible*]

ININTELIGIBILITÁTE *s.f.* caracterul a ceea ce este de neînțeles, ininteligibil. [cf. fr. *inintelligibilité*]

INIÓN *s.m. (anat.)* protuberanță externă a osului occipital, folosită ca reper în măsurările antropometrice. [pron. *-ni-on.* / < fr. *inion*]

INIȚIÁ *vb. I.* 1. *tr.* a primi (pe cineva) în rîndul celor care practicau un anumit cult. ◆ a îndruma în practica unei religii. 2. *tr., refl.* a da cuiva sau a căpăta cunoștințele

necesare într-o știință, într-o artă, într-o meserie etc. 3. *tr.* a începe, a pune bazele unei activități etc. [pron. *-ți-a*, p. i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind*. / < fr. *initier*, it. *iniziare*, lat. *initiare* — a începe]

INIȚIÁL, -Ă *adj.* de (la) început. [pron. *-ți-al*. / cf. fr. *initial*, it. *iniziale*]

INIȚIÁLĂ *s. f.* literă, sunet cu care începe un cuvînt. [pron. *-ți-a-*. / cf. fr. *initiale*, it. *iniziale*]

INIȚIÁT, -Ă *adj.*, *s. m. f.* (persoană) care a primit (primele) cunoștințe într-un domeniu (într-o religie, într-un cult secret, într-o știință etc.). [pron. *-ți-at*. / < *inița*]

INIȚIÁTIC, -Ă *adj.* 1. care ține de inițiere. 2. ezoteric, care nu poate fi înțeles decît de inițiați. [pron. *-ți-a-*. / < it. *iniziatico*]

INIȚIATÍVĂ *s. f.* faptul de a pune sau întreprinde primul ceva. ● calitatea, însușirea celui care este înclinat să lucreze, să întreprindă ceva nou din îndemn propriu. [< fr. *initiative*, it. *iniziativa*, cf. lat. *initium* — început]

INIȚIÁTOR, -OÁRE *adj.*, *s. m. f.* (cel) care inițiază ceva, care are inițiativa într-o acțiune. [pron. *-ți-a-*. / cf. fr. *initiateur*]

INIȚIÉRE *s. f.* acțiunea de a (se) iniția și rezultatul ei. [< *inița*]

INJECTÁ *vb. I.* 1. *tr.* a introduce un lichid cu seringa într-un corp, într-o rană etc. ● a introduce ceva prin presiune într-un corp. 2. *refl. (despre ochi)* a se înroși, a se congestiona. [< fr. *injecter*, cf. lat. *in* — în, *iactum* < *iacere* — a arunca]

INJECTÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi injectat. [cf. fr. *injectable*]

INJECTÁRE *s. f.* acțiunea de a injecta. [< *injecta*]

INJECTÍV, -Ă *adj. (mat.; despre funcții)* în care un element al celei de-a doua mulțimi are în plus un antecedent. [cf. fr. *injectif*]

INJECTÓR *s. n.* dispozitiv pentru pomparea sub presiune a apei în cazanul unei mașini cu vapori sau pentru introducerea și pulverizarea combustibilului în camera de ardere a unui motor etc. [< fr. *injecteur*]

INJÉCȚIE *s. f.* 1. introducere forțată cu seringa a unei substanțe lichide în corp; *(p. ext.)* lichidul astfel introdus. 2. introducere sub presiune a combustibilului în camera de ardere a unui motor. 3. *(mat.)* funcție injectivă. 4. *(geol.)* pătrundere sub presiune a unei magme în zonele cele mai adînci ale scoarței terestre. [gen. *-iei*. var. *injecțiune* s. f. / cf. fr. *injection*]

INJECȚIÚNE *s. f.* v. injecție.

INJONCTÍV, -Ă *adj. (rar)* cu caracter de injoncțiune. ● *(lingv.)* poruncitor. [cf. fr. *injonctif*]

INJONCȚIÚNE *s. f. (rar)* presiune, intervenție puternică făcută asupra cuiva: ordin precis, formal. [pron. *-ți-u-*. / cf. fr. *injonction*]

INJÚRIE *s. f.* 1. jignire, insultă. 2. *(rar)* acțiune cu efect vătămător. [< fr. *injurie*, cf. lat. *iniuria* — nedreptate]

INJURIÓS, -OÁSĂ *adj.* care conține o injurie; insultător, jignitor. [pron. *-ri-os*. / cf. fr. *injurieux*]

INJÚST, -Ă *adj.* nedrept. [cf. fr. *injuste*]

INJUSTÉȚE *s. f.* lipsă de justețe; nedreptate; inexactitate. [cf. it. *ingiustezza*]

INJUSTÍȚIE *s. f.* nedreptate. [cf. fr. *injustice*, lat. *iniustitia*]

INLÁNDSIS *s. n.* calotă glaciară. [< fr., scand. *inlandsis*]

IN MEMÓRIAM *loc. adv.* în memoria, în amintirea (unei personalități, a unui eveniment important). [< lat. *in memoriam*]

INNAVIGÁBIL, -Ă *adj. (liv.)* nenavigabil. [cf. fr. *innavigable*]

INNOCÉNTE *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* nevinovat, simplu, fără artificialitate. [< it. *innocente*]

INOBSERVÁBIL, -Ă *adj. (liv.)* care nu se poate observa. [cf. fr. *inobservable*]

INOBSERVÁȚIE *s. f.* 1. neobservare, nerespectare (a legilor, a regulamentelor). 2. neîndeplinire (a angajamentelor, a obligațiilor). [cf. fr. *inobservation*]

INOCÉNT, -Ă *adj.* 1. nevinovat, curat, naiv; candid. 2. *(ironic)* simplu; ignorant. [< fr. *innocent*, it. *innocente*, lat. *innocens*]

INOCÉNȚĂ *s. f.* nevinovăție, curățenie; candoare. [cf. fr. *innocence*, it. *innocenza*, lat. *innocentia*]

IN-OCTÁVO *adj.*, *s. n. invar.* (format) în care coala de hîrtie imprimată este împăturită în opt, formînd șaisprezece pagini; (carte) care are acest format. [< fr., lat. *in octavo*]

INOCUITÁTE *s. f. (liv.)* însușire a unui lucru de a nu fi vătămător. [pron. *-cu-i-*. / cf. fr. *innocuité*, it. *innocuità*]

INOCULÁ *vb. I. tr.* 1. a introduce într-un organism sănătos un ser, un vaccin pentru a-l imuniza. 2. *(fig.)* a sădi în mintea cuiva anumite idei, concepții etc. [< fr. *inoculer*, cf. lat. *inoculare*]

INOCULÁBIL, -Ă *adj. (med.)* care poate fi inoculat. [cf. fr. *inoculable*]

INOCULABILITÁTE *s. f. (med.)* calitatea a ceea ce este inoculabil. [cf. fr. *inoculabilité*]

INOCULÁRE *s. f.* acțiunea de a inocula și rezultatul ei; inoculație. [< *inocula*]

INOCULÁȚIE *s. f.* introducere în organism a unor germeni patogeni (cu virulență atenuată); inoculare. [gen. *-iei*. / cf. fr. *inoculation*, lat. *inoculatio*]

INODÓR, -Ă *adj.* fără miros. [cf. fr. *inodore*, lat. *inodorus* < *in* — fără, *odor* — miros]

INOFENSÍV, -Ă *adj.* nevătămător. [cf. fr. *inoffensif*]

INOFENSIVITÁTE *s. f.* însușirea de a fi inofensiv. [et. încertă]

INOMÁBIL, -Ă *adj. (franțuzism)* 1. care nu poate fi numit. 2. *(fig.)* dezgustător. [< fr. *innomable*]

INOMBRÁBIL, -Ă *(franțuzism)* de nenumărat; care nu poate fi numărat. [< fr. *innombrable*]

INÓCUU, -UĂ *adj. (liv.)* care nu produce nici o vătămare; nevătămător, inofensiv. ● *(fig.)* nevinovat, sărac cu duhul, slab de înger și de minte. [pron. *-cu-u*, pl. *-ui*, *-ue*. / cf. it. *innocuo*, lat. *innocuus* < *in* — negativ, *nocuus* — nociv]

INOPERÁBIL, -Ă *adj. (med.)* care nu poate fi operat. [cf. fr. *inopérable*]

INOPERÁNT, -Ă *(rar)* lipsit de efect; fără urmare. [cf. fr. *inopérant*]

INOPINÁT, -Ă *adj.* neprevăzut, neașteptat. [cf. fr. *inopiné*]

INOPLÁSMĂ *s. f. (biol.)* protoplasmă nediferențiată care se găsește în sarcoplasma mușchiului. [< fr. *inoplasme*, cf. gr. *is*, *inos* — fibră, *plasma* — formație]

INOPORTÚN, -Ă *adj.* care nu este oportun; nepotrivit. ● stingheritor, supărător, plictisitor. [cf. fr. *inopportun*]

INOPORTUNITÁTE *s. f. (rar)* însușirea de a fi inoportun. [cf. fr. *inopportunité*]

INOPOZÁBIL, -Ă *adj. (despre o sentință, un act juridic etc.)* care nu este opozabil. [cf. fr. *inopposable*]
INOPOZABILITÁTE *s. f. (jur.)* însușirea de a fi inopozabil ; neopozabilitate. [cf. fr. *inopposabilité*]
INORGÁNIC, -Ă *adj. (rar)* anorganic. [cf. fr. *inorganique*]
INOSPITALIÉR, -Ă *adj.* neprimitor ; rece. [pron. *-li-er.* / cf. fr. *inhospitalier*]
INOVÁ *vb. I. intr.* a face o schimbare, a introduce o noutate într-un domeniu, într-un sistem etc. ; a introduce, a adopta, a propaga o inovație. [< fr. *innover*, it. *innovare*]
INOVATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care inovează ceva, cel care introduce o inovație. ● *(adj.)* înnoitor. [cf. fr. *innovateur*]
INOVÁȚIE *s. f.* schimbare, introducere a ceva nou într-un sistem, într-o practică, într-o activitate, într-o operație tehnică etc. [gen. *-iei.* var. *inovațiune* s. f. / cf. fr. *innovation*, lat. *innovatio*]
INOVAȚIÚNE s. f. v. i n o v a ț i e.
INOXIDÁBIL, -Ă *adj. (despre metale și aliaje)* care nu se oxidează, care nu ruginește. [cf. fr. *inoxydable*]
INOZÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a țesutului fibros. [< fr. *inosite*]
IN-PLÁNO *adj., s. n. invar.* (format de) foaie imprimată și împăturită în două ; (carte) care are acest format. [< fr., lat. *in-plano*]
ÎNPUT *s. n. (tehn.)* 1. intrare, introducere. ○ energie, forță introdusă într-un sistem tehnic. ● elemente inițiale ale unui anumit procedeu, proces, fenomen etc. 2. introducere de date într-un sistem electronic. ○ *~-output* = raportul dintre energia sau forța introdusă într-un sistem tehnic, fizic sau natural și energia sau forța produse de acestea ; ansamblu de operații privind elaborarea datelor la un calculator electronic. [< engl., fr., it. *input* < engl. *in* — în, *put* — a pune, a introduce, a calcula]
IN-QUÁRTO *adj., s. n. invar.* v. i n c v a r t o.
INSALIVÁȚIE *s. f. (med.)* împregnarea alimentelor cu salivă. [< fr. *insalivation*]
INSALUBRITÁTE *s. f.* stare a ceea ce este insalubru. [cf. fr. *insalubrité*]
INSALÚBRU, -Ă *adj.* dăunător sănătății. [< fr. *insalubre*]
INSANITÁTE *s. f. (rar)* 1. nebunie. 2. faptă sau vorbă de om smintit. [cf. fr. *insanité*, lat. *insanitas*]
INSATISFÁCȚIE *s. f. (rar)* nemulțumire, neplăcere. [gen. *-iei.* / cf. it. *insoddisfazione*]
INSAȚIÁBIL, -Ă *adj. (liv.)* care nu se poate sătura ; nesățios, lacom. [pron. *-ți-a-.* / cf. fr. *insatiable*, lat. *insatiabilis*]
INSAȚIABILITÁTE *s. f. (rar)* poftă excesivă de mâncare, lăcomie ; *(fig.)* nesaț ; insațietate. [pron. *-ți-a-.* / cf. fr. *insatiabilité*]
INSAȚIETÁTE *s. f.* insațiabilitate. [pron. *-ți-e-.* / < it. *insazietà*]
INSCRIPTÍBIL, -Ă *adj. (mat.)* care poate fi înscris într-un perimetru sau într-o suprafață dată, în special într-un cerc sau într-o sferă. [cf. fr. *inscriptible*]
INSCRÍPȚIE *s. f.* 1. text scurt gravat pe o piatră, pe o monedă etc. pentru a consacra un fapt oarecare. 2. *(rar)* înscriere, înregistrare. [pron. *-ți-e.* var. *inscripțiune* s. f. / cf. fr. *inscription*, lat. *inscriptio*]
INSCRIPȚIÚNE *s. f.* v. i n s c r i p ț i e.
INSCULPÁ *vb. I. tr.* a marca (cu un poanson) obiectele de metal prețios. [cf. fr. *insculper*, lat. *insculpere*]
INSCULPÁRE *s. f.* acțiunea de a insculpa și rezultatul ei. [< *insculpa*]
INSECTÁR *s. n.* colecție de insecte conservate prin anumite procedee și clasate într-o anumită ordine ; cutie în care se păstrează o astfel de colecție. [după fr. *insectarium*]
INSÉCTĂ *s. f.* animal nevertebrat mic din încrengătura artropodelor, cu corpul format din segmente, cu trei perechi de picioare articulate, cu respirație traheeană și cu dezvoltare prin metamorfoză. ● *(la pl.)* clasă din care face parte acest animal. // (în forma *insecti-, insecto-*) element prim de compunere savantă cu sensul de „insectă", „referitor la insecte", „de insecte". [< fr. *insecte*, lat. *insectum*]
INSECTI- v. i n s e c t ă.
INSECTICÍD, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care ucide insectele. [< fr. *insecticide*, cf. lat. *insectum* — insectă, *caedere* — a omori]
INSECTIFÚG, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care îndepărtează insectele datorită mirosului, gustului sau culorii sale. [< fr. *insectifuge*, cf. lat. *insectum* — insectă, *fugare* — a fugări]
INSECTIVÓR, -Ă *adj.* care se hrănește cu insecte. // *s. n. pl.* ordin de mamifere care se hrănesc cu insecte ; *(la sg.)* animal din acest ordin. [< fr. *insectivore*, cf. lat. *insectum* — insectă, *vorare* — a devora]
INSECTÓ- v. i n s e c t ă.
INSECTOFUNGICÍD, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care servește la combaterea insectelor și a ciupercilor parazite. [et. incertă]
INSECURITÁTE *s. f.* stare de nesiguranță, lipsă de securitate. [cf. fr. *insécurité*]
INSECUTÓR *s. m.* gladiator care lupta cu retiarii. [< lat. *insecutor*, cf. fr. *insécuteur*]
ÎNSELBERG *s. n. (geol.)* munte din regiunile tropicale sau de deșert, rămas izolat dintr-un masiv muntos care a fost demolat. [< germ. *Inselberg*, cf. fr. *inselberg*]
INSEMINÁ *vb. I. tr. (biol.)* a fecunda pe cale artificială ; a însămânța. [< fr. *inséminer*]
INSEMINÁRE *s. f. (biol.)* acțiunea de a insemina ; însămânțare. [< *insemina*]
INSEMINÁȚIE *s. f. (biol.)* inseminare. [gen. *-iei.* / < fr. *insémination*]
INSÉMN *s. n.* v. i n s e m n.
INSENESCÉNȚĂ *s. f. (liv.)* faptul de a nu îmbătrâni. [< fr. *insénescence*]
INSENSÍBIL, -Ă *adj.* lipsit de sensibilitate ; nesimțitor ; *(fig.)* nepăsător, rece (în fața nenorocirilor, a rugăminților cuiva). [cf. fr. *insensible*, it. *insensibile*]
INSENSIBILITÁTE *s. f.* lipsă de sensibilitate ; *(fig.)* nepăsare, indiferență, răceală. [cf. fr. *insensibilité*]
INSENSIBILIZÁ *vb. I. tr.* a face insensibil (la durere) ; a amorți. [< fr. *insensibiliser*]
INSENSIBILIZÁRE *s. f.* acțiunea de a insensibiliza. [< *insensibiliza*]
INSEPARÁBIL, -Ă *adj.* care nu se poate separa ; de nedespărțit. [cf. fr. *inséparable*, lat. *inseparabilis*]
INSEPERABILITÁTE *s. f.* starea a ceea ce este inseparabil. [cf. fr. *inséparabilité*]
INSERÁ *vb. I. tr.* 1. a introduce, a adăuga ceva într-un text, într-un șir de numere etc. ; a introduce un anunț într-un ziar. ● a introduce un material în masa altui material. 2. a așeza, a dispune. [< fr. *insérer*, lat. *inserare*]
INSERÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi inserat. [cf. fr. *insérable*]

INSERÁRE *s. f.* acțiunea de a insera și rezultatul ei ; inserție. [< *insera*]

INSERÁT, -Ă *adj.* care este introdus, apărut (într-un text, într-o serie etc.). // *s. n.* anunț în ziar. [cf. fr. *inséré*, germ. *Inserat*]

INSÉRT *s. n. (cinem.)* cadru fix sau scurtă scenă animată inclusă în desfășurarea acțiunii cinematografice. [< it. *inserto*]

INSÉRȚIE *s. f.* **1.** inserare. **2.** legare, fixare pe os a unui mușchi. **3.** *(tehn.)* strat de material de o anumită compoziție și structură inclus în interiorul altui material. [gen. *-iei*. var. *inserțiune* s. f. / cf. fr. *insertion*, lat. *insertio*]

INSERȚIÚNE *s. f.* v. inserție.

INSESIZÁBIL, -Ă *adj.* care nu se poate sesiza, înțelege, percepe. [cf. fr. *insaisissable*]

INSESIZABILITÁTE *s. f. (liv.)* caracterul a ceea ce este insesizabil. [cf. fr. *insaisissabilité*]

INSIDIÓS, -OÁSĂ *adj.* perfid, viclean ; care întinde, ascunde o cursă. ● *(despre gaze de luptă)* care își manifestă acțiunea asupra organismului mai târziu. ● *(despre boli)* care apare pe nesimțite, fără tulburări sau simptoame evidente, vizibile. [pron. *-di-os.* / cf. fr. *insidieux*, lat. *insidiosus*]

INSÍGNĂ *s. f.* obiect mic, cu o imagine-simbol imprimată sau gravată pe el, care arată că cel care îl poartă este membrul unei asociații, al unei organizații etc. [< fr. *insigne*]

INSIGNIFIÁNT, -Ă *adj.* neînsemnat ; care nu înseamnă nimic. [pron. *-sig-ni-fiant.* / < fr. *insignifiant*]

INSIGNIFIÁNȚĂ *s. f.* neînsemnătate. [pron. *-fi-a-.* var. *insignifiență* s. f. / < fr. *insignifiance*]

INSIGNIFIÉNȚĂ *s. f.* v. insignifiață.

INSINUÁ *vb. I.* **1.** *tr.* a strecura, a sugera cu dibăcie o aluzie, o idee etc. **2.** *tr., refl.* a (se) infiltra pe nesimțite, a (se) strecura. [pron. *-nu-a.* / < fr. *insinuer*, it., lat. *insinuare*]

INSINUÁNT, -Ă *adj.* care (se) insinuează. [pron. *-nu-ant.* / cf. fr. *insinuant*]

INSINUÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) insinua și rezultatul ei. ● vorbă, aluzie prin care se lasă să se înțeleagă un anumit lucru. ● strecurare, infiltrare ; insinuație. [pron. *-nu-a-.* / < *insinua*]

INSINUÁȚIE *s. f.* insinuare. [pron. *nu-a-ți-e.* gen. *-iei.* / < fr. *insinuation*]

INSIPÍD, -Ă *adj.* **1.** lipsit de gust ; searbăd, fad. **2.** *(fig.)* anost, fără spirit, nesărat. [< fr. *insipide*, it. *insipido*, cf. lat. *insipidus* — *in* — ne-, *sapidus* — savuros]

INSIPIDITÁTE *s. f. (rar)* calitatea a tot ceea ce este insipid. [cf. fr. *insipidité*]

INSISTÁ *vb. I. intr.* a stărui, a persevera, a cere. ● a scoate în relief ; a accentua. [p. i. *insíst.* / < fr. *insister*]

INSISTÁRE *s. f.* acțiunea de a insista. [< *insister*]

INSISTÉNT, -Ă *adj. (adesea adv.)* stăruitor, perseverent. [cf. fr. *insistant*, it. *insistente*]

INSISTÉNȚĂ *s. f.* calitatea a ceea ce este insistent ; stăruință, perseverență. ● *(spec.)* rugăminte, cerere insistentă. [cf. fr. *insistence*, it. *insistenza*]

INSOCIÁBIL, -Ă *adj. (rar)* neprietenos. [pron. *-ci-a-.* / < fr. *insociable*, cf. lat. *insociabilis*]

INSOCIABILITÁTE *s. f. (rar)* lipsă de sociabilitate ; nesociabilitate. [pron. *-ci-a-.* / cf. fr. *insociabilité*]

INSOLÁȚIE *s. f.* **1.** afecțiune provocată de radiațiile solare asupra organismului și manifestată prin dureri de cap, febră etc. ● vătămare produsă pomilor tineri prin excesul de căldură. **2.** iluminare a unei suprafețe de către razele solare. ● tratament prin expunere la soare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *insolation*, lat. *insolatio*]

INSOLÉNT, -Ă *adj. (adesea adv.)* obraznic, impertinent ; nerușinat. [cf. fr. *insolent*, it. *insolente*]

INSOLÉNȚĂ *s. f.* obrăznicie, impertinență ; nerușinare. [cf. fr. *insolence*, it. *insolenza*]

INSOLÍT, -Ă *adj. (rar)* contrar obiceiului; neobișnuit. [< fr. *insolite*, cf. lat. *in* — ne-, *solitus* — obișnuit]

INSOLÚBIL, -Ă *adj.* **1.** care nu poate fi dizolvat, care nu este solubil. **2.** *(fig.)* de nerezolvat ; nerezolvabil. [cf. fr. *insoluble*]

INSOLUBILITÁTE *s. f.* proprietate a unei substanțe de a fi insolubilă. [cf. fr. *insolubilité*]

INSOLUBILIZÁ *vb. I. tr.* a face ca o anumită substanță să devină insolubilă. [< fr. *insolubiliser*]

INSOLUBILIZÁRE *s. f.* acțiunea de a insolubiliza. [< *insolubiliza*]

INSOLVÁBIL, -Ă *adj.* care nu-și poate plăti datoriile, care nu este solvabil ; insolvent. [cf. fr. *insolvable*]

INSOLVABILITÁTE *s. f.* starea, situația celui insolvabil. [cf. fr. *insolvabilité*]

INSOLVÉNT, -Ă *adj. (jur.)* insolvabil. [cf. germ. *insolvent*]

INSOLVÉNȚĂ *s. f.* insolvabilitate. [< it. *insolvenza*]

INSOMNÍE *s. f.* stare bolnăvicioasă care se manifestă prin lipsă de somn ; agripnie. [gen. *-iei.* / < fr. *insomnie*, lat. *insomnia*]

INSONDÁBIL, -Ă *adj. (despre ape)* care nu se poate sonda ; foarte adânc. ● *(fig.)* care nu poate fi cercetat, analizat ; de nepătruns. [cf. fr. *insondable*]

INSONDABILITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este insondabil. [cf. fr. *insondabilité*]

INSONÓR, -Ă *adj.* lipsit de sonoritate, de rezonanță, de acustică. [cf. fr. *insonore*]

INSONORITÁTE *s. f.* lipsă de sonoritate, de conductibilitate fonică. [cf. fr. *insonorité*]

INSONORIZÁ *vb. I. tr.* a face insonor, a reduce intensitatea zgomotelor dintr-un spațiu închis. [< fr. *insonoriser*]

INSONORIZÁNT, -Ă *adj. (despre materiale)* care insonorizează. [cf. fr. *insonorisant*]

INSONORIZÁRE *s. f.* acțiunea de a insonoriza ; izolare fonică ; insonorizație ; reducere a intensității zgomotelor, amuțire. [< *insonoriza*]

INSONORIZÁȚIE *s. f. (rar)* insonorizare. [gen. *-iei* / < fr. *insonorisation*]

INSPECTÁ *vb. I. tr.* a examina, a controla (ceva) pe baza unei însărcinări speciale ; *(p. ext.)* a examina, a cerceta atent. [< fr. *inspecter*, cf. lat. *inspectare*]

INSPECTÁRE *s. f.* acțiunea de a inspecta și rezultatul ei ; control, verificare ; *(p. ext.)* examinare. [< *inspecta*]

INSPÉCTOR, -OÁRE *s. m. f.* persoană care are sarcina de a controla, de a inspecta o instituție, o activitate. [cf. fr. *inspecteur*, lat. *inspector*]

INSPECTORÁT *s. n.* **1.** serviciu care are sarcina de a inspecta activitatea unităților

în subordine ; localul unde este instalat un astfel de serviciu. 2. funcția, serviciul de inspector. [cf. fr. *inspectorat*]

INSPÉCȚIE *s.f.* control, verificare a felului cum funcționează un serviciu, cum se execută unele dispoziții etc. [gen. *-iei.* / cf. fr. *inspection*, lat. *inspectio*]

INSPIRÁ *vb. I.* 1. *tr.* a trage aer în plămîni. 2. *tr. (fig.)* a face să se nască, să pătrundă în mintea, în sufletul cuiva (un sentiment, o idee etc.) ; a sugera. 3. *refl.* a lua anumite idei, informații etc. dintr-un anumit loc. [p.i. *inspir.* / < fr. *inspirer*, it., lat. *inspirare*]

INSPIRÁRE *s.f. (rar)* acțiunea de a (se) inspira. [< *inspira*]

INSPIRÁT, -Ă *adj.* cuprins de inspirație (2). O *a fi bine* ~ = a avea o idee bună. [< *inspira*]

INSPIRÁTOR, -OÁRE *adj. (anat.)* care participă la inspirație (1). // *s.m.f.* cel care inspiră, sugerează (o idee). [cf. fr. *inspirateur*]

INSPIRATRÍCE *adj.f. (peior.)* inspiratoare, care inspiră. [pl. invar. / cf. fr. *inspiratrice*, it. *inspiratrice*]

INSPIRÁȚIE *s.f.* 1. tragere, inhalare, introducere a aerului în plămîni. 2. *(fig.)* facultatea creatoare, spontană a inteligenței umane. ● avînt, entuziasm, forță creatoare. 3. *(fig.)* gînd, idee apărută spontan. [gen. *-iei.* var. *inspirațiune* s.f. / cf. fr. *inspiration*, lat. *inspiratio*]

INSPIRAȚIÚNE *s.f.* v. inspirație.

INSTÁBIL, -Ă *adj.* nestabil ; schimbător, nestatornic. [cf. lat. *instabilis*]

INSTABILITÁTE *s.f.* însușire a ceea ce este instabil ; nestabilitate ; nestatornicie. [cf. lat. *instabilitas*, fr. *instabilité*]

INSTALÁ *vb. I.* 1. *tr.* a așeza, a monta o mașină, aparate etc. 2. *refl.* a se așeza, a se stabili într-un loc. 3. *tr.* a pune cu oarecare solemnitate pe cineva într-o funcție, într-o demnitate. [< fr. *installer*, it. *installare*]

INSTALÁRE *s.f.* acțiunea de a instala și rezultatul ei ; instalație. [< *instala*]

INSTALATÓR, -OÁRE *s.m.f.* lucrător care se ocupă cu montarea și repararea unor aparaturi tehnice. [cf. fr. *installateur*]

INSTALÁȚIE *s.f.* 1. instalare. 2. totalitatea construcțiilor, mașinilor etc. montate împreună pentru a executa anumite lucrări, operații etc. ; felul în care sînt montate piesele, părțile unui astfel de sistem tehnic. [gen. *-iei.* var. *instalațiune* s.f. / cf. fr. *installation*]

INSTALAȚIÚNE *s.f.* v. instalație.

INSTAMINÁT, -Ă *adj. (despre flori)* la care semințele nu se dezvoltă. [cf. lat. *in* — nu, *stamen* — filament]

INSTANTANEITÁTE *s.f.* însușire a ceea ce este instantaneu. [pron. *-ne-i-.* / cf. fr. *instantanéité*]

INSTANTANÉU, -ÉE *adj.* 1. *(adesea adv.)* care se produce foarte repede ; care apare brusc, pe moment. 2. *(fiz. ; despre mărimi)* referitor la un anumit moment. // *s.n.* fotografie luată cu expunere scurtă. ● expunere scurtă la fotografiere. [pron. *-neu.* / < fr. *instantané*]

INSTÁNȚĂ *s.f.* organ de stat însărcinat cu aplicarea justiției ; autoritate judecătorească. O *în ultimă* ~ = pînă la urmă. [cf. fr. *instance*, it. *istanza*, lat. *instantia* < *in* — în, *stare* — a sta]

INSTAURÁ *vb. I. tr.* a întrona, a stabili ; a introduce. [pron. *-ta-u-.* / < lat. *instaurare*, cf. fr. *instaurer*]

INSTAURÁRE *s.f.* acțiunea de a instaura și rezultatul ei ; instaurație. [< *instaura*]

INSTAURATÓR, -OÁRE *s.m.f.* întemeietor, fondator. [pron. *-sta-u-.* / < fr. *instaurateur*]

INSTAURÁȚIE *s.f.* instaurare. ● *(estet.)* act prin care se constituie o operă de artă ca realitate originală, inexistentă înaintea creației artistice. [pron. *-sta-u-.* gen. *-iei.* var. *instaurațiune* s.f. / < fr. *instauration*]

INSTAURAȚIÚNE *s.f.* v. instaurație.

INSTIGÁ *vb. I. tr.* a aținta, a împinge la fapte dușmănoase, la dezordine ; a incita. [p.i. *instig.* / < fr. *instiguer*, cf. lat. *instigare*]

INSTIGÁRE *s.f.* acțiunea de a instiga și rezultatul ei ; instigație. [< *instiga*]

INSTIGATÓR, -OÁRE *adj., s.m.f.* cel care instigă ; aținător. [cf. fr. *instigateur*]

INSTIGÁȚIE *s.f.* îndemn la violență ; aținare, instigare. [gen. *-iei.* var. *instigațiune* s.f. / cf. fr. *instigation*]

INSTIGAȚIÚNE *s.f.* v. instigație.

INSTILÁ *vb. I. tr.* a picura o doctorie pe un organ bolnav. [< fr. *instiller*, cf. lat. *instillare*]

INSTILÁRE *s.f.* acțiunea de a instila ; instilație. [< *instila*]

INSTILÁTOR *s.n.* instrument folosit pentru instilații. [< fr. *instillateur*]

INSTILÁȚIE *s.f.* introducere a unui lichid medicamentos într-o cavitate a organismului picătură cu picătură. [gen. *-iei.* var. *instilațiune* s.f. / cf. fr. *instillation*]

INSTILAȚIÚNE *s.f.* v. instilație.

INSTÍNCT *s.n.* complex ereditar de reflexe necondiționate proprii fiecărei specii și care asigură orientarea în mediul înconjurător ; impuls natural. [pl. *-te.* / < fr. *instinct*]

INSTINCTÍV, -Ă *adj. (adesea adv.)* din (de) instinct ; inconștient. [cf. fr. *instinctif*]

INSTINCTIVITÁTE *s.f.* caracterul a ceea ce este instinctiv. [cf. fr. *instinctivité*]

INSTINCTUÁL, -Ă *adj. (rar)* instinctiv. [pron. *-tu-al.* / cf. fr. *instinctuel*]

INSTITUÍ *vb. IV. tr.* a înființa, a stabili, a întemeia. [p.i. *institui*, 3,6 *-ie.* / < fr. *instituer*, cf. lat. *instituere*]

INSTITUÍRE *s.f.* acțiunea, faptul de a institui ; înființare, întemeiere. [pron. *-tu-i-.* / < *institui*]

INSTITÚT *s.n.* 1. instituție, așezămînt (de pe lîngă o universitate, o academie, o industrie etc.) unde se fac cercetări științifice. ● instituție de învățămînt superior (cu mai multe facultăți). ● *(în trecut)* liceu particular (cu internat). ● local în care funcționează asemenea instituții. 2. *(la pl.)* operă care cuprinde principiile dreptului roman din epoca împăratului Iustinian. [< fr. *institut*, cf. lat. *institutum* — lucru stabilit]

INSTITUTÓR, -OÁRE *s.m.f. (în trecut)* 1. grad în învățămîntul elementar, superior învățătorului, dat mai ales celor care predau la oraș. 2. persoană care se ocupa de instruirea unui copil. [cf. fr. *instituteur*]

INSTITÚȚIE *s.f.* 1. formă de organizare a unor raporturi sociale — politice, juridice etc. — parte a suprastructurii. 2. organ, unitate cu caracter politic, economic, administrativ etc. care cuprinde o anumită activitate, care îmbrățișează un anumit domeniu etc. ● așezămînt. [gen. *-iei.* var. *instituțiune* s.f. / cf. fr. *institution*, lat. *institutio*]

INSTITUȚIONÁL, -Ă *adj.* referitor la instituții. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *institutionnel*]

INSTITUȚIONALÍSM *s. n.* curent în economia politică burgheză care consideră că economia politică trebuie să aibă drept obiect studierea anumitor categorii ale suprastructurii politice și juridice și unele fenomene social-economice, denumite impropriu „instituții". [pron. *-ți-o-.* / < fr. *institutionnalisme*]

INSTITUȚIONALIZÁ *vb. I. tr.* a da caracter instituțional. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *institutionnaliser*]

INSTITUȚIONALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a instituționaliza. [pron. *-ți-o-.* / < *instituționaliza*]

INSTITUȚIÚNE *s. f.* v. instituție.

INSTRUCTÁJ *s. n.* instruire a unei persoane sau a unui colectiv în vederea îndeplinirii unei munci ; totalitatea îndrumărilor date prin această instruire. [< rus. *instruktaj*]

INSTRUCTÍV, -Ă *adj.* care instruiește ; plin de învățăminte. [< fr. *instructif*]

INSTRUCTIVITÁTE *s. f.* caracter instructiv. [cf. fr. *instructivité*]

INSTRÚCTOR, -OÁRE *s. m. f.* cel care face o muncă de instruire ; *(spec.)* militar care instruiește o trupă. [< rus. *instruktor*, cf. fr. *instructeur*]

INSTRÚCȚIE *s. f.* 1. învățătură, știință căpătată în școli prin învățare, prin studiu organizat ; instruire. 2. pregătire practică a militarilor, totalitatea exercițiilor militare practice făcute în vederea deprinderii mînuirii armelor. 3. *(jur.)* fază procedurală în desfășurarea proceselor constînd în adunarea și cercetarea probelor. [gen. *-iei.* / cf. fr. *instruction*, rus. *instrukțiia*, lat. *instructio*]

INSTRUCȚIÚNE *s. f.* 1. *(la pl.)* lămuriri, explicații, dispoziții date cuiva pentru a ști cum să procedeze. 2. unitate sintactică a programului unui calculator, conținînd informația (2) și indicînd operația de efectuat. [pron. *-ți-u-.* / < fr. *instruction*]

INSTRUÍ *vb. IV. tr.* 1. a învăța, a furniza cunoștințe (cuiva) într-un anumit domeniu. ● *refl.* a-și îmbogăți cunoștințele, a învăța. 2. a face instrucția unui proces. [pron. *-stru-i.* p. i. *-iesc*, conj. *-iască.* / < fr. *instruire*]

INSTRUÍRE *s. f.* acțiunea de a (se) instrui și rezultatul ei. [pron. *-stru-i-.* / < *instrui*]

INSTRUÍT *adj.* 1. învățat, cult. 2. *(mil. ; despre ostași)* care și-a însușit cunoștințele de teorie și practică militară. [pron. *-tru-it.* / cf. fr. *instruit*]

INSTRUMÉNT *s. n.* 1. ustensilă, aparat propriu pentru a face o anumită operație. ● aparat cu care se produc sunete muzicale. 2. *(fig.)* persoană, lucru de care se folosește cineva pentru a îndeplini o acțiune, a atinge un scop. ○ *~ de rafinare* = document special prin care statele comunică ratificarea unui tratat internațional. *~ gramatical* = cuvînt care arată doar raporturi între cuvinte. [pl. *-te.* / < fr. *instrument*, cf. lat. *instrumentum*]

INSTRUMENTÁ *vb. I.* 1. *intr.* a întocmi contracte, procese-verbale și alte acte publice. 2. *tr. (rar)* a aranja o bucată muzicală pe grupuri de instrumente. 3. a face instrumentația (2) unei piese rămase într-un puț de petrol. [< fr. *instrumenter*]

INSTRUMENTÁL, -Ă *adj.* 1. *(muz.)* făcut, executat cu ajutorul instrumentelor. 2. *complement circumstanțial ~* = complement circumstanțial care arată prin ce mijloc se îndeplinește o acțiune. [cf. fr. *instrumental*]

INSTRUMENTALÍSM *s. n.* 1. concepție filozofică idealist-subiectivă, variantă a pragmatismului, care consideră că noțiunile, categoriile și teoriile științifice sînt simple „instrumente" și „chei" utile, fără să aibă valoare reflectorie în raport cu realitatea obiectivă. 2. școală formalistă în poezie care își propune să creeze efecte lirice prin combinații sonore muzicale, expresive. v. simbolism (1). [cf. fr. *instrumentalisme*, engl. *instrumentalism*, germ. *Instrumentalismus*]

INSTRUMENTALÍST, -Ă *adj.* referitor la instrumentalism. // *s. m. f.* adept al instrumentalismului. [cf. engl. *instrumentalist*, germ. *Instrumentalist*]

INSTRUMENTÁR *s. n.* totalitatea instrumentelor folosite într-o anumită activitate. [cf. fr. *instrumentaire*]

INSTRUMENTÁȚIE *s. f.* 1. etapă în procesul de creație a unei piese muzicale pentru orchestră, în care autorul repartizează ceea ce revine fiecărui instrument în parte. ● ramură a muzicii care se ocupă de descrierea particularităților fiecărui instrument. 2. extragere a unei uneltе sau a unei piese rămase din întîmplare într-un puț de petrol. [gen. *-iei.* / cf. fr. *instrumentation*]

INSTRUMENTÍST, -Ă *s. m. f.* cîntăreț la un instrument (într-un ansamblu muzical). [cf. fr. *instrumentiste*]

INSUBMERSÍBIL, -Ă *adj.* care nu poate fi scufundat. [cf. fr. *insubmersible*]

INSUBMERSIBILITÁTE *s. f.* însușirea a ceea ce este insubmersibil. ● capacitate a unei nave de a-și păstra proprietățile de plutire în anumite condiții grele și anormale. [cf. fr. *insubmersibilité*]

INSUBORDONÁNȚĂ *s. f. (rar)* nesupunere. [cf. fr *insubordonnance*, it. *insubordinatezza*]

INSUBORDONÁRE *s. f. (rar)* nesupunere la ordine ; neascultare ; indisciplină. [cf. fr. *insubordination*]

INSUBORDONÁT, -Ă *adj. (rar)* nesupus, recalcitrant. [cf. fr. *insubordonné*]

INSUCCÉS *s. n.* lipsă de succes ; nereușită, eșec, înfrîngere. [cf. fr. *insuccès*]

INSUFICIÉNT, -Ă *adj.* care nu este suficient, care nu ajunge ; nesatisfăcător. // *s. m.* calificativ sub limita de trecere, obținut de un candidat la un examen. [pron. *-ci-ent.* / cf. lat. *insufficiens*, it. *insufficiente*, fr. *insuffisant*]

INSUFICIÉNȚĂ *s. f.* situația, starea a ceea ce este insuficient. ● *(med.)* stare de funcționare anormală a unui organ. [cf. lat. *insufficientia*, it. *insufficienza*, fr. *insuffisance*]

INSUFLÁ *vb. I. tr.* 1. a introduce sub presiune pulbere, gaze etc. într-un spațiu închis. 2. *(fig.)* a trezi, a provoca cuiva un sentiment, o idee etc. ; a inspira. [p. i. *insúflu.* / < fr. *insuffler*, it., lat. *insufflare*]

INSUFLÁRE *s. f.* acțiunea de a insufla și rezultatul ei ; insuflație. [< *insufla*]

INSUFLATÓR *s. n.* instrument medical care servește la insuflații. [< fr. *insufflateur*]

INSUFLÁȚIE *s. f.* insuflare. ● introducere în scop terapeutic prin suflare a unei substanțe pulverulente sau gazoase în organism. [gen. *-iei.* / cf. fr. *insufflation*, it. *insufflazione*]

INSULÁR *adj.* caracteristic unei insule ; aflat pe o insulă ; de (pe o) insulă. // *s. m. f.* locuitor al unei insule. [cf. fr. *insulaire*]

ÎNSULĂ *s. f.* 1. suprafață din scoarța Pămîntului mai mică decît un continent, mărginită din toate părțile de apă. ○ *~ pluti-*

toare = formație compactă de rădăcini și ramuri rupte, care plutește pe un curs de apă ; plaur. 2. spațiu verde în mijlocul unei străzi ; refugiu. [< lat. *insula*]

INSULÍNĂ *s. f.* hormon secretat de pancreas, care îndeplinește în organism rolul de regulator al cantității de glucoză din singe. [< fr. *insuline*]

INSULINOTERAPÍE *s. f.* *(med.)* tratament al unor boli cu insulină. [gen. *-iei.* / < fr. *insulinothérapie*]

INSULTÁ *vb. I. tr.* a aduce (cuiva) o insultă ; a jigni. [p. i. *insúlt*, 3, 6 *-tă.* / < fr. *insulter*, cf. lat. *insultare*]

INSULTÁRE *s. f.* acțiunea de a insulta și rezultatul ei ; jignire. [< *insulta*]

INSÚLTĂ *s. f.* jignire, ofensă. [< fr. *insulte*]

INSULTĂTÓR, -OÁRE *adj.* jignitor, ofensator. [< *insulta* + *-tor*]

INSUPORTÁBIL, -Ă *adj.* 1. de nesuportat, de nesuferit. 2. *(fam. ; despre oameni)* nesuferit, uricios. [cf. fr. *insupportable*]

INSURÉCȚIE *s. f.* formă de luptă armată, organizată a forțelor sociale progresiste, patriotice, revoluționare, cu sprijinul maselor populare, avînd ca scop înlăturarea unui regim politic reacționar sau izgonirea de pe teritoriul național a unei armate ocupante. [gen. *-iei.* / < cf. fr. *insurrection*]

INSURECȚIONÁL, -Ă *adj.* de insurecție, al insurecției. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *insurrectionnel*]

INSURGÉNT, -Ă *s. m. f.* participant la o insurecție ; răsculat ; *(spec.)* nume dat coloniștilor americani care s-au ridicat împotriva Angliei în sec. XVIII. [cf. fr. *insurgé*, it. *insurgente*]

INSURGÉNȚĂ *s. f.* *(rar)* răscoală, insurecție. [cf. fr. *insurgence*]

INSURMONTÁBIL, -Ă *adj.* de netrecut ; de neînvins. [cf. fr. *insurmontable*]

INȘANJÁBIL, -Ă *adj.* *(rar)* care nu se poate schimba. [cf. fr. *inchangeable*]

INTABULÁ *vb. I. tr.* a înscrie o proprietate imobiliară sau a înregistra un act cu privire la un imobil în cartea funduară. [germ. *intabulieren*]

INTABULÁRE *s. f.* acțiunea de a intabula și rezultatul ei. [< *intabula*]

INTÁCT, -Ă *adj.* neatins, nestirbit ; întreg. [< fr. *intact*, cf. lat. *intactus*]

INTÁGLIO *s. n.* v. i n t a l i e.

INTÁLIE *s. f.* piatră dură gravată în adîncime, folosită ca sigiliu. ● *(poligr.)* gravură în adîncime. [scris și *intaglio.* / cf. fr. *intaille*, it. *intaglio*]

INTANGÍBIL, -Ă *adj.* *(liv.)* care nu poate fi atins ; de neatins. [cf. fr. *intangible*]

INTANGIBILITÁTE *s. f.* *(liv.)* caracter intangibil. [cf. fr. *intangibilité*]

INTARSIATÚRĂ *s. f.* intarsie. [pron. *-si-a-.* / < it. *intarsiatura*]

INTÁRSIE *s. n.* metodă de împodobire a unui obiect (de marmură, de fildeș sau de lemn) prin aplicarea de ornamente care se înfig în crestături anume făcute ; intarsiatură. [gen. *-iei.* / cf. germ. *Intarsie*, it. *intarsio*]

INTEGRÁ *vb. I.* 1. *tr., refl.* a (se) introduce ; a (se) include într-un tot. 2. *tr. (mat.)* a găsi integrala unei cantități diferențiale. [< fr. *intégrer*, it., lat. *integrare*]

INTEGRÁBIL, -Ă *adj.* care se poate integra. [cf. fr. *intégrable*]

INTEGRABILITÁTE *s. f.* însușirea de a fi integrabil. [cf. fr. *intégrabilité*]

INTEGRÁF *s. n.* aparat pentru trasarea curbelor integrale corespunzînd unei curbe date. [< fr. *intégraphe*]

INTEGRÁL, -Ă *adj.* 1. întreg, neîmpărțit, complet. O *făină ~ă* = făină obținută prin măcinarea grîului, din care s-au extras grișul și făina albă. 2. *calcul ~* = calcul opus calculului diferențial care studiază proprietățile și aplicațiile integralelor. [< fr. *intégral*, cf. lat. *integer* — întreg]

INTEGRÁLĂ *s. f.* *(mat.)* funcție depinzînd de elemente arbitrare (constante și funcții) și care reprezintă soluția unui sistem diferențial. ● simbol matematic care indică operația de integrare. [< fr. *intégrale*]

INTEGRALÍSM *s. n.* 1. curent de avangardă în literatura dintre cele două războaie mondiale care proclamă eliberarea de sub autoritatea oricăror dogme estetice, logice, etice sau sociale. 2. aspirație către actualizarea completă a propriei ideologii în viața social-politică. [cf. it. *integralismo*, cf. și *„Integral"*, titlul unei reviste din București]

INTEGRALÍST, -Ă *s. m. f.* 1. adept al integralismului. 2. *(fam.)* student(ă) care a trecut toate examenele unui an într-o singură sesiune. [cf. it. *integralista*]

INTEGRALITÁTE *s. f.* stare a unui lucru complet. ● proprietatea unei expresii diferențiale de a admite o integrală. [cf. fr. *intégralité*]

INTEGRÁNT *s. n.* *(mat.)* funcție de integrat. [< fr. *intégrant*]

INTEGRÁNTĂ *adj. f.* *parte ~* = parte care intră cu necesitate în componența unui întreg. [< fr. *intégrante*]

INTEGRÁRE *s. f.* 1. acțiunea de a (se) integra și rezultatul ei. ● reunire a mai multor părți într-un singur tot ; integrație. 2. *(mat.)* determinarea integralei unei funcții sau a soluției unei ecuații diferențiale. [< *integra*]

INTEGRATÓR *s. n.* aparat pentru calculul numeric al integralelor. // *s. m. f.* persoană care lucrează la acest aparat. [cf. fr. *intégrateur*]

INTEGRÁȚIE *s. f.* integrare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *intégration*, lat. *integratio*]

INTEGRAȚIONÍST, -Ă *adj.* referitor la integrare. [pron. *-ți-o-.* / < fr. *intégrationniste*]

INTEGRÍSM *s. n.* atitudine a unor catolici care, pretinzînd că mențin integritatea doctrinei, refuză a se adapta condițiilor societății moderne. [< fr. *intégrisme*]

INTEGRÍST, -Ă *adj.* referitor la integrism. // *s. m. f.* adept al integrismului. [< fr. *intégriste*]

INTEGRITÁTE *s. f.* 1. calitatea celui integru ; cinste, probitate. 2. calitatea de a fi întreg, intact. [cf. fr. *intégrité*, lat. *integritas*]

INTEGROMÉTRU *s. n.* aparat pentru calcularea suprafeței unei figuri plane, a volumului unei figuri de revoluție etc. [< fr. *intégromètre*]

INTÉGRU, -Ă *adj.* cinstit, virtuos, cumpătat, onest ; incoruptibil. [< cf. fr. *intègre*, cf. lat. *integer*]

INTEGUMÉNT *s. n.* *(bot.)* înveliș al ovulului. ● *(zool.)* piele, pieliță. v. t e g u m e n t. [cf. it. *integumento*, lat. *integumentum* — veșmînt]

INTELÉCT *s. n.* facultatea de a gîndi, de a opera cu noțiuni ; gîndire, înțelegere ; inteligență. [< fr. *intellect*, cf. lat. *intellectus*]

INTELECTÍV, -Ă *adj.* de inteligență. [cf. fr. *intellectif*]

INTELECTRÓNICĂ *s. f.* disciplină științifică avînd ca scop combinarea inteligenței umane cu posibilitățile oferite de mașinile electronice de calcul. [cf. engl. *intellectronics*]

INTELECTUÁL, -Ă *adj.* referitor la activitatea de gîndire, la intelect. / *s. m. f.* cel care are ca specialitate, pe baza unei pregătiri corespunzătoare, munca intelectuală și lucrează în domeniul științei, al artei, al economiei, tehnicii, învățămîntului etc. [pron. *-tu-al.* / cf. fr. *intellectuel*]

INTELECTUALÍSM *s. n.* 1. concepție care afirmă capacitatea intelectului, a rațiunii de a cunoaște lumea. v. r a ț i o n a l i s m. 2. concepție care susține preeminența inteligenței asupra sentimentelor și voinței. 3. doctrină care reduce actul moral la cunoașterea binelui, care ar duce la săvîrșirea lui. [cf. fr. *intellectualisme*]

INTELECTUALÍST, -Ă *adj.* referitor la intelectualism. // *s. m. f.* adept al intelectualismului. [pron. *-tu-a-.* / < fr. *intellectualiste*]

INTELECTUALITÁTE *s. f.* totalitatea intelectualilor considerați ca o pătură socială. [cf. fr. *intellectualité*]

INTELECTUALIZÁ *vb. I. tr.* a privi sau a trata (ceva) din punctul de vedere al intelectului ; a transforma totul în noțiuni. [pron. *-tu-a-.* / cf. fr. *intellectualiser*]

INTELECTUALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a intelectualiza. [< *intelectualiza*]

INTELÉCȚIE *s. f.* (*liv.*) act prin care spiritul concepe, creează. [gen. *-iei.* var. *intelecțiune* s. f. / < fr. *intellection*, cf. lat. *intellectio*]

INTELECȚIÚNE *s. f.* v. i n t e l e c ț i e.

INTELIGÉNT, -Ă *adj.* deștept, ager la minte, pătrunzător. ● care manifestă inteligență. [cf. lat. *intelligens*, fr. *intelligent*]

INTELIGÉNȚĂ *s. f.* înțelegere profundă, ușoară a unor lucruri mai ales din domeniul culturii și al științei ; facultatea de a înțelege, de a pricepe fenomenele, lucrurile etc. ; deșteptăciune ; înțelegere. [< lat. *intelligentia*, cf. fr. *intelligence*]

INTELIGÍBIL, -Ă *adj.* ușor de înțeles ; clar, limpede. ● *(în filozofia idealistă)* care poate fi înțeles numai prin rațiune ; suprasenzorial. [cf. lat. *intelligibilis*, fr. *intelligible*]

INTELIGIBILITÁTE *s. f.* calitate, caracter al unui lucru inteligibil. [cf. fr. *intelligibilité*]

INTEMPERÁNT, -Ă *adj.* excesiv, necumpătat. [cf. fr. *intempérant*]

INTEMPERÁNȚĂ *s. f.* necumpătare. [cf. fr. *intempérance*, lat. *intemperantia*]

INTEMPERÁT, -Ă *adj.* nestăpînit, dezlănțuit. [cf. fr. *intempéré*]

INTEMPERÍE *s. f.* (*mai ales la pl.*) schimbare nefavorabilă a stării atmosferice ; vreme rea. [gen. *-iei.* / < fr. *intempérie*, cf. lat. *intemperies*]

INTEMPESTÍV, -Ă *adj.* (*liv.*) produs pe neașteptate, la timp nepotrivit ; inoportun. [cf. fr. *intempestif*, lat. *intempestivus*]

INTEMPESTIVITÁTE *s. f.* starea a ceea ce este intempestiv. [cf. fr. *intempestivité*]

INTENÁBIL, -Ă *adj.* (*franțuzism*) care nu poate fi susținut, menținut ; de nepăstrat. ● *(fig.)* insuportabil. [cf. fr. *intenable*]

INTENDÁNT *s. m.* v. i n t e n d e n t.

INTENDÉNT, -Ă *s. m. f.* administrator al unei case, al unui local etc. // *s. m.* ofițer din serviciul intendenței. [var. *intendant* s. m. / < fr. *intendant*]

INTENDÉNȚĂ *s. f.* (*în trecut*) serviciu care se ocupa cu aprovizionarea unităților armatei. [cf. fr. *intendance*, it. *intendenza*]

INTÉNS, -Ă *adj.* puternic, viu, tare ; activ. [< fr. *intense*, cf. lat. *intensus*]

INTENSIFICÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) face mai intens ; a (se) înteți, a (se) mări. [p. i. *intensific.* / cf. fr. *intensifier*, it. *intensificare*]

INTENSIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) intensifica și rezultatul ei. [< *intensifica*]

INTENSITÁTE *s. f.* 1. grad de tensiune, de tărie, de energie. 2. tărie, valoare a unui sunet, a unui curent electric etc. O *accent de* ~ = accent care se caracterizează prin puterea cu care sînt rostite sunetele. [cf. fr. *intensité*]

INTENSIÚNE *s. f.* (*log.*) totalitatea implicațiilor unui concept sau termen ; sens. [pron. *-si-u-.* / < engl. *intension*]

INTENSÍV, -Ă *adj.* 1. cu (mare) intensitate, viu, tare ; vioi. O *cultură ~ă* = sistem de cultivare a pămîntului prin aplicarea căruia se obține o mare producție agricolă pe o suprafață de pămînt. 2. *(fiz. ; despre mărimi)* care, prin compunerea mai multor sisteme identice, își păstrează valoarea constantă. [cf. fr. *intensif*]

INTENTÁ *vb. I. tr.* a introduce, a porni o acțiune (juridică). O *a ~ (un) proces* (cuiva) = a face (cuiva) un proces. [< fr. *intenter*, it., lat. *intentare*]

INTENTÁRE *s. f.* acțiunea de a intenta. [< *intenta*]

INTÉNȚIE *s. f.* 1. dorință, plan, gînd de a întreprinde ceva. 2. *(jur.)* atitudine psihică a cuiva care-și dă seama de caracterul ilicit al faptei sale, prevăzîndu-i sau acceptîndu-i efectele. [gen. *-iei.* var. *intențiune* s. f. / cf. fr. *intention*, lat. *intentio*]

INTENȚIONÁ *vb. I. tr.* a avea în intenție, a avea de gînd. [pron. *-ți-o-.* / < *intenție*]

INTENȚIONÁL *adj.* privitor la intenție ; făcut cu intenție ; deliberat. [cf. it. *intenzionale*, fr. *intentionnel*]

INTENȚIONALÍSM *s. n.* concepție etică formalistă care susține că orice activitate trebuie judecată numai după intențiile urmărite și nu după rezultatul ei. [pron. *-ți-o-.* / < germ. *Intentionalismus*]

INTENȚIONALITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este intenționat, deliberat. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *intentionalité*]

INTENȚIONÁT, -Ă *adj.* cu intenție, anume plănuit. O *bine* (sau *rău*) ~ = cu intenții bune (sau rele). [< *intenționa*]

INTENȚIÚNE *s. f.* v. i n t e n ț i e.

INTER- element prim de compunere savantă cu semnificația „între", „reciproc", „care este la mijloc". [< fr., it. *inter-*, lat. *inter*]

ÎNTER *s. m.* jucător din linia de atac a unei echipe de fotbal sau de handbal, care ocupă locul din dreapta sau din stînga centrului înaintaș. [cf. lat. *inter*]

INTERACȚIONÁ *vb. I. refl.* a fi în raport de interacțiune ; a se condiționa reciproc. [pron. *-ți-o-.* / < *interacți(une)* + *-ona*]

INTERACȚIÚNE *s. f.* influență, condiționare reciprocă între fapte, fenomene etc. [cf. fr. *interaction*]

INTERALIÁT, -Ă *adj.* făcut, stabilit sau existent între aliați. [pron. *-li-at.* / cf. fr. *interallié*]

INTERARTICULÁR, -Ă *adj. (med.)* dintre articulații. [< fr. *interarticulaire*]

INTERASISTÉNȚĂ *s. f.* intrajutorare; asistență (2) cu caracter de reciprocitate. [et. incertă]

INTERASTRÁL, -Ă *adj.* care se află între aștri, dintre aștri. [cf. fr. *interastral*]

INTERATÓMIC, -Ă *adj. (fiz.)* între, dintre mai mulți atomi. [cf. fr. *interatomique*]

INTERATRÁCȚIE *s. f. (biol.)* atracție reciprocă (între fenomenele elementare ale vieții animale). [< fr. *interattraction*]

INTERAURICULÁR, -Ă *adj.* între, dintre auricule. [< *inter-* + *auricular*]

INTERAXILÁR, -Ă *adj. (biol.)* situat între două axile, ramuri sau în unghiul format de acestea. [< fr. *interaxillaire*, cf. lat. *inter* — între, *axilla* — subsuoară]

INTERBÉLIC, -Ă *adj.* dintre două războaie; *(spec.)* dintre cele două războaie mondiale. [cf. lat. *inter* — între, *bellum* — război]

INTERCALÁ *vb. I. tr.* a introduce ceva într-un șir, a adăuga între altele. v. i n s e r a. [< fr. *intercaler*, it., lat. *intercalare*]

INTERCALÁR, -Ă *adj.* intercalat, adăugat între altele. O *cultură ~ă* = cultura unei plante timpurii printre rîndurile de plante tîrzii ale unei alte culturi. [cf. fr. *intercalaire*]

INTERCALÁRE *s. f.* acțiunea de a intercala și rezultatul ei; intercalație. [< *intercala*]

INTERCALAȚIE *s. f.* 1. *(rar)* intercalare. 2. rocă sterilă cuprinsă într-un zăcămînt. [gen. *-iei.* / cf. fr. *intercalation*]

INTERCAPILÁR, -Ă *adj.* situat între vasele capilare. [cf. fr. *intercapillaire*]

INTERCEDÁ *vb. I.* v. i n t e r c e d e.

INTERCÉDE *vb. III. intr. (liv.)* a interveni, a stărui în favoarea cuiva. [p. i. *intercéd.* var. *interceda* vb. I. / < fr. *intercéder*, cf. lat. *intercedere* — a veni între]

INTERCÉDERE *s. f.* acțiunea de a intercede. [< *intercede*]

INTERCELULÁR, -Ă *adj.* care se află între celulele unui țesut. [cf. fr. *intercellulaire*]

INTERCEPTÁ *vb. I. tr.* a reține un obiect în timpul mișcării lui. ● a prinde, a surprinde ceva adresat, destinat altcuiva, *(spec.)* o scrisoare, o comunicare. O *(sport) a ~ o minge* = a interveni schimbînd direcția unei mingi. [< fr. *intercepter*]

INTERCEPTÁRE *s. f.* acțiunea de a intercepta și rezultatul ei; interceptie. [< *intercepta*]

INTERCEPTÓR *s. n.* avion de vînătoare foarte rapid, conceput special pentru misiuni de interceptie. [< fr. *intercepteur*]

INTERCÉPȚIE *s. f. (rar)* interceptare. ● *(sport)* intervenție neașteptată a unui jucător. ● atacare, prin avioane de vînătoare speciale sau prin proiectile teleghidate cu propulsie automată, a aparatelor inamice. [gen. *-iei.* / cf. fr. *interception*, lat. *interceptio*]

INTERCESIÚNE *s. f. (rar)* intervenție în favoarea cuiva, mijlocire. [pron. *-si-o-.* / cf. fr. *intercession*, lat. *intercessio*]

INTERCINÉZĂ *s. f. (biol.)* interval de timp între două diviziuni succesive ale nucleului celular. [< fr. *intercinèse*]

INTERCOLHÓZNIC, -Ă *adj.* care se referă, are loc între mai multe colhozuri. [et. incertă]

INTERCOLONAMÉNT *s. n.* distanță care separă două coloane vecine ale unei colonade. [după fr. *entrecolonnement*]

INTERCOLONIÁL, -Ă *adj.* care are loc între colonii. [pron. *-ni-al.* / cf. fr. *intercolonial*]

INTERCÓM *s. n.* sistem de comunicații interior (între pilot și echipajul unui avion sau în interiorul unei fabrici). [cf. germ. *Interkom(munikation)*]

INTERCOMUNÁL, -Ă *adj.* dintre mai multe comune, referitor la mai multe comune. [cf. fr. *intercommunal*]

INTERCOMUNICÁȚIE *s. f.* comunicație între două puncte; relație, legătură, conexiune. ● conversație între mai mulți interlocutori. [gen. *-iei.* / cf. fr. *intercommunication*]

INTERCONDIȚIONÁRE *s. f.* interdependență. [pron. *-ți-o-.* / < *inter-* + *condiționare*]

INTERCONECTÁ *vb. I. tr.* a lega între ele mai multe rețele electrice. [cf. fr. *interconnecter*]

INTERCONECTÁRE *s. f.* acțiunea de a interconecta; interconexiune. [< *interconecta*]

INTERCONEXIÚNE *s. f.* sistem de legătură între mai multe rețele electrice, care asigură continuitatea debitului într-o regiune; interconectare. [cf. fr. *interconnexion*]

INTERCONFESIONÁL, -Ă *adj.* care privește mai multe confesiuni sau religii. [pron. *-si-o-.* / cf. fr. *interconfessionnel*, it. *interconfessionale*]

INTERCONSONÁNTIC, -Ă *adj. (lingv.)* plasat între două consoane. [cf. fr. *interconsonantique*]

INTERCONTINENTÁL, -Ă *adj.* între, dintre continente. [cf. fr. *intercontinental*]

INTERCOOPERATÍST, -Ă *adj.* între, dintre cooperative. [< *inter-* + *cooperatist*]

INTERCOSTÁL, -Ă *adj.* situat între coaste. [< fr. *intercostal*]

INTERCURÉNT, -Ă *adj.* care survine în timpul sau în cadrul unui fapt, unui fenomen. [< fr. *intercurrent*, cf. lat. *inter* — între, *currens* — curgător]

INTERDENTÁL, -Ă *adj. (despre consoane)* produs prin plasarea vîrfului limbii înapoia dinților; între dinți. [cf. it. *interdentale*]

INTERDENTÁR, -Ă *adj.* situat între dinți. [cf. fr. *interdentaire*]

INTERDEPARTAMENTÁL, -Ă *adj.* între, dintre diferite departamente. ● care coordonează activitatea diferitelor departamente. [cf. fr. *interdépartemental*]

INTERDEPENDÉNT, -Ă *adj. (despre fenomene)* în stare de dependență reciprocă. [cf. fr. *interdépendant*]

INTERDEPENDÉNȚĂ *s. f.* legătură și condiționare reciprocă între fenomene, acțiuni etc. [cf. fr. *interdépendance*]

INTERDÍCT *s. n. (ist.)* interzicere temporară de către papă sau de către un înalt prelat, în evul mediu, a slujbelor religioase. [cf. fr. *interdit*, germ. *Interdikt* < lat. *interdictum*]

INTERDÍCȚIE *s. f.* înterzicere, opreliște, oprire (prin lege). ● interzicere a exercitării drepturilor politice (și civile) ale unei persoane ca măsură represivă sau de protecție. [gen. *-iei.* var. *interdicțiune* s. f. / cf. fr. *interdiction*, lat. *interdictio*]

INTERDICȚIÚNE *s. f.* v. interdicție.
INTERDIGITÁL, -Ă *adj.* între (dintre) degete. [cf. fr. *interdigital*]
INTERDISCIPLINÁR, -Ă *adj.* care aparține mai multor discipline ; care stabilește relații între mai multe discipline, științe. [cf. fr. *interdisciplinaire*]
INTERELECTRÓDIC, -Ă *adj.* între, dintre electrozi. [et. incertă]
INTERÉS *s. n.* 1. preocupare de a obține ceea ce este folositor, agreabil, necesar. ● ceea ce este util, important, care convine ; folos, cîștig. O ~ *economic* = categorie a materialismului istoric care desemnează stimulul fundamental al activității umane. 2. dobîndă. O *daune* ~*e* = despăgubire bănească pentru un prejudiciu. 3. *(psih.)* orientare activă și durabilă a cuiva spre anumite lucruri, dorință de a le cunoaște și înțelege. 4. simpatie, înclinare față de cineva. 5. plăcere provocată de ceva care ne atrage atenția, ne stîrnește curiozitatea etc.; atracție. [pl. *-se, -suri.* / < it. *interesse*, cf. lat. *interest* — interesează, privește]
INTERESÁ *vb. I.* 1. *tr.* a face pe cineva părtaș la o acțiune, la un cîștig ; a cîștiga pe cineva pentru o afacere, pentru o acțiune etc. 2. *refl.* a avea, a arăta simpatie, interes (pentru cineva sau pentru ceva). ● a întreba, a se informa despre cineva, despre ceva. [< it. *interessare*, cf. fr. *intéresser*]
INTERESÁNT, -Ă *adj.* care prezintă (este vrednic de) interes. [cf. it. *interessante*, fr. *intéressant*]
INTERESÁRE *s. f.* faptul de a (se) interesa. [< *interesa*]
INTERESÁT, -Ă *adj.* 1. care este în cauză, care are interes într-o afacere. 2. foarte atașat intereselor personale ; meschin, avid. 3. care are în vedere un interes, un profit. [< *interesa*]
INTERFERÁ *vb. I.* 1. *intr. (fiz. ; mai ales despre unde)* a produce interferență, a se suprapune. 2. a se întîlni, a se încrucișa. [p. i. 3 *-rează.* / < fr. *interférer*]
INTERFERÉNT, -Ă *adj.* care prezintă fenomenul de interferență. [< fr. *interférent*]
INTERFERÉNȚĂ *s. f.* întîlnire, încrucișare, combinare a două sau mai multe fenomene, întîmplări, fapte etc. ● fenomen de suprapunere a efectelor a două (sau mai multe) mișcări vibratorii provenind din surse diferite. [< fr. *interférence*]
INTERFERENȚIÁL, -Ă *adj.* referitor la interferență. [pron. *-ți-al.* / cf. fr. *interférentiel*]
INTERFEROMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la interferometrie. [< fr. *interférométrique*]
INTERFEROMETRÍE *s. f.* determinare a unor măsuri fizice care se bazează pe fenomene de interferență. [gen. *-iei.* / < fr. *interférométrie*]
INTERFEROMÉTRU *s. f.* aparat pentru determinarea unor mărimi cu ajutorul fenomenelor de interferență. [cf. fr. *interféromètre*]
INTERFIBRILÁR, -Ă *adj.* care are loc în interiorul țesutului fibrilar. [cf. fr. *interfibrillaire*]
INTERFÍX *s. n. (lingv.)* segment constituit din consoana *-l-* precedată (cel mai adesea) sau nu de o vocală și intercalat la joncțiunea temei cu sufixul. [et. incertă]
INTERFLÚVIU *s. n.* porțiune de teren care desparte două văi. [< fr. *interfluve*]
INTERFOLIÁ *vb. I. tr.* a intercala file albe între paginile tipărite ale unei cărți. [pron. *-li-a.* p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *interfolier*]
INTERFOLICULÁR, -Ă *adj.* între, dintre foliculi. [< *inter-* + *folicular*]
INTERFOLIÉRE *s. f.* acțiunea de a interfolia. [pron. *-li-e-.* / < *interfolia*]
INTERFÓN *s. n.* instalație telefonică care permite convorbiri numai la posturi interioare. [< fr. *interphone*]
INTERGALÁCTIC, -Ă *adj. (astr.)* care se află între sistemele Căii lactee. [cf. germ. *intergalaktisch*]
INTERGENÉZIC, -Ă *adj. n. interval* ~ = timp care separă două nașteri consecutive ale unei femei. [cf. fr. *intergénésique*]
INTERGLACIÁR, -Ă *adj. (despre perioade geologice)* cuprins între două glaciații. [pron. *-ci-ar.* / cf. fr. *interglaciaire*]
INTERGLACIÁȚIE *s. f.* interval de timp dintre două glaciații. [gen. *-iei.* / cf. fr. *interglaciation*]
ÎNTERIM *s. n. (rar)* interimat. [< fr. *intérim*]
INTERIMÁR, -Ă *adj. (rar)* care exercită o funcție, care funcționează pe timp limitat pînă la întoarcerea sau la alegerea titularului ; provizoriu, temporar. [cf. fr. *intérimaire*]
INTERIMÁT *s. n. (rar)* timp în care o funcție este exercitată de altă persoană și nu de titular ; funcție interimară. [< fr. *intérimat*]
INTERINDIVIDUÁL, -Ă *adj.* dintre indivizi, referitor la raporturile dintre indivizi. [cf. fr. *interindividuel*]
INTERIÓR, -OÁRĂ *adj.* care este situat înăuntru, de dinăuntru ; intern. O *(fig.) for* ~ = conștiință. // *s. n.* 1. partea dinăuntru a unui lucru, a unei locuințe, a unei camere etc. ; ceea ce este cuprins înăuntrul unei camere, al unei locuințe etc. ; spațiul dinăuntrul unui obiect, al unei încăperi etc. ● reprezentare figurativă a interiorului încăperilor, mai ales în pictură. 2. post telefonic care funcționează printr-o centrală care leagă exteriorul cu diferitele camere, birouri etc. ale unei clădiri, ale unei instituții etc. 3. *(fig.)* latura lăuntrică, natura morală a omului. [pron. *-ri-or.* / < lat. *interior*, cf. it. *interiore*, fr. *intérieur*]
INTERIORITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este interior ; subiectivitate. [pron. *-ri-o-.* / cf. fr. *intériorité*]
INTERIORIZÁ *vb. I. tr., refl.* 1. a reflecta în conștiință unele fenomene exterioare. 2. a-și înăbuși manifestările exterioare ; a face să prevaleze viața interioară ; a se refugia în trăiri interioare. [pron. *-ri-o-.* / < fr. *intérieuriser*]
INTERIORIZÁRE *s. f.* faptul, acțiunea de a (se) interioriza. [< *interioriza*]
INTERJÉCȚIE *s. f. (gram.)* parte de vorbire neflexibilă fără funcție sintactică și care exprimă stări sufletești sau imită sunete, zgomote etc. [gen. *-iei.* var. *interjecțiune* s. f. / cf. fr. *interjection*, lat. *interiectio*]
INTERJECȚIÚNE *s. f.* v. interjecție.
INTERJUDEȚEÁN, -Ă *adj.* referitor la mai multe județe. [< *inter-* + *județean*]
INTERLINGVÍSTICĂ *s. f.* parte a lingvisticii generale care studiază structura și noțiunile de bază ale tuturor limbilor. [< fr. *interlinguistique*]
INTERLINIÁ *vb. I. tr. (poligr.)* a despărți prin interlinii. [< fr. *interligner*, după *linia*]
INTERLINIÁR, -Ă *adj.* scris între linii, între rînduri. [cf. fr. *interlinéaire*]
INTERLÍNIE *s. f.* 1. *(poligr.)* linie de plumb mai puțin înaltă decît literele, folosită la rărirea rîndurilor de text ; durșus.

2. linie la suprafața tegumentelor, corespunzînd traiectului unei articulații. [gen. *-iei.* / cf. fr. *interligne* < lat. *inter* — între, *linea* — linie]

INTERLÓCK *s. n.* 1. mașină de tricotat cu două rînduri de ace pe un singur cilindru. 2. sistem de legătură sincronă între aparatul de cinematografiat și dispozitivul de înregistrat sunetele pe film. [< fr., engl. *interlock*, cf. germ. *Interlock*]

INTERLOCUTÍV, -Á *adj. (rar)* interlocutoriu. [cf. fr. *intérlocutif*]

INTERLOCUTÓR, -OÁRE *s. m. f.* participant la o discuție, la o conversație. [< fr. *interlocuteur*, it. *interlocutore*]

INTERLOCUTÓRIU, -IE *adj. (jur.)* cu caracter de interlocuțiune ; interlocutiv. [pron. *-riu.* / cf. fr. *interlocutoire*, it. *interlocutorio*]

INTERLOCÚȚIE *s. f.* v. interlocuțiune.

INTERLOCUȚIÚNE *s. f.* convorbire. ● hotărire judecătorească care precedă sentința finală a unui proces. [var. *interlocuție* s. f. / < fr. *interlocution*, cf. lat. *inter* — între, *loquor* — a vorbi]

INTERLÓP, -Á *adj.* suspect, echivoc ; fraudulos. [< fr. *interlope*, cf. engl. *interloper* — navă care face contrabandă]

INTERLÚDIU *s. n.* mică bucată muzicală așezată între două părți mai mari ale unei opere muzicale ; *(p. ext.)* piesă de legătură între două momente ale unei opere dramatice. [pron. *-diu.* / < it. *interludio*]

INTERLUNÁR, -Ă *adj.* referitor la interlunie. [cf. fr. *interlunaire*, lat. *interlunis*]

INTERLÚNA *s. f.* v. interlunie.

INTERLÚNIE *s. f.* timp în care Luna este invizibilă, înainte de apariția Lunii noi. [var. *interlună* s. f., *interluniu* s. n. / < lat. *interlunium*, cf. fr. *interlune*, it. *interlunio*]

INTERLÚNIU *s. n.* v. interlunie.

INTERMAXILÁR, -Ă *adj.* între, dintre maxilare. [cf. fr. *intermaxillaire*]

INTERMEDIÁ *vb. I. tr.* a mijloci. [pron. *-di-a.* p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / < *intermediu*]

INTERMEDIÁR, -Ă *adj.* de la mijloc ; de trecere. // *s. m.* mijlocitor (în afaceri etc.). [pron. *-di-ar.* / cf. fr. *intermédiaire*, it. *intermediario* < lat. *inter* — între, *medium* — mijloc]

INTERMÉDIU *s. n.* 1. mijlocire, ceea ce este la mijloc. O *prin ~l cuiva* (sau *a ceva*) = prin mijlocirea, cu ajutorul cuiva (sau a ceva). 2. scenetă, de obicei comică, prezentată între două acte ale unei opere dramatice. v. intermezzo *(2)*. [pron. *-diu.* / < it. *intermedio*, cf. fr. *intermède*]

INTERMENSTRUÁL, -Ă *adj. (med.)* referitor la, din perioada dintre două menstre. [cf. fr. *intermenstruel*]

INTERMETÁLIC, -Ă *adj. (despre suprafața care separă două metale)* lipit prin sudură sau printr-un alb procedeu. [cf. fr. *intermétallique*]

INTERMÉZZO *s. n.* 1. pauză, antract. 2. divertisment muzical între două acte ale unei piese de teatru. ● mică piesă instrumentală de formă liberă. [pron. *-meț̦o.* / < it. *intermezzo*]

INTERMINÁBIL, -Ă *adj.* nesfîrșit, care nu se mai sfîrșește. ● de dimensiuni foarte mari. [cf. fr. *interminable*]

INTERMINISTERIÁL, -Ă *adj.* între, dintre ministere ; interdepartamental. [pron. *-ri-al.* / cf. fr. *interministériel*]

INTERMITÉNT, -Ă *adj.* care încetează și reîncepe la anumite intervale ; cu întreruperi. ● *(adv.)* din cînd în cînd. [cf. fr. *intermittent*, it. *intermittente*]

INTERMITÉNȚĂ *s. f.* caracterul a ceea ce este intermitent ; întrerupere, lipsă de continuitate. [cf. fr. *intermittence*, it. *intermittenza*]

INTERMODULÁȚIE *s. f. (fiz.)* modulație parazitară a unui semnal electric alternativ. [gen. *-iei.* / cf. fr. *intermodulation*]

INTERMOLECULÁR, -Ă *adj.* între, dintre molecule. [cf. fr. *intermoléculaire*]

INTERMÚNDIU *s. n. (mit. ; ant.)* spațiu între lumi unde filozofii epicurieni plasau locașul zeilor. [pron. *-diu.* / cf. lat. *intermundia*, it. *intermondio*, fr. *intermonde*]

INTERMUSCULÁR, -Ă *adj.* situat între mușchi. [cf. fr. *intermusculaire*]

INTÉRN, -Ă *adj.* care se află înăuntru ; interior, lăuntric. O *organe ~e* = organele din cavitatea toracică și abdominală ; *unghi ~* = unghi format de două drepte tăiate de o secantă, aflat în interiorul lor și de aceeași parte a secantei. // *s. m. f.* elev sau ucenic care locuiește și ia masa într-un internat. ● student în medicină care face practică la un anumit spital, unde de obicei și locuiește. [cf. *interne*, it. *interno*, cf. lat. *internus*]

INTERNÁ *vb. I. tr.* 1. a instala în spital (un bolnav) pentru tratament. 2. a închide (pe cineva) într-un lagăr, într-un ospiciu etc. pentru a fi ținut sub supraveghere. [< fr. *interner*, it. *internare*]

INTERNÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) interna și rezultatul ei. [< *interna*]

INTERNÁT *s. n.* instituție școlară în care locuiesc și iau masa elevi ; situația unui elev intern. ● funcția unui medic angajat prin concurs sau a unui student în medicină care face practică la un spital și are și locuința acolo. [cf. fr. *internat*]

INTERNAȚIONÁL, -Ă *adj.* 1. care se petrece între națiuni. ● care privește raporturile dintre națiuni. 2. care privește toate națiunile ; de importanță mondială. // *s. m.* participant la jocurile sportive internaționale. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *international*, germ. *international*, it. *internazionale*]

INTERNAȚIONÁLĂ *s. f.* 1. *(în trecut)* asociație a partidelor și a organizațiilor clasei muncitoare din lumea întreagă. 2. competiție sportivă internațională. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *internationale*, it. *internazionale*]

INTERNAȚIONALÍSM *s. n.* solidaritate, cooperare între națiuni, popoare, țări egale în drepturi, pe baza unor interese și vederi comune, în scopul sprijinului reciproc al dezvoltării relațiilor politice și economice, al progresului și păcii. O *~ proletar* = unul dintre principiile fundamentale ale ideologiei marxist-leniniste, care exprimă unitatea și solidaritatea de clasă, internațională a oamenilor muncii din toate țările în lupta împotriva exploatării și asupririi, pentru înlăturarea capitalismului și construirea socialismului și comunismului. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *internationalisme*]

INTERNAȚIONALÍST, -Ă *adj.* care are caracterul internaționalismului, care aplică principiile internaționalismului. // *s. m. f.* partizan al internaționalismului proletar. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *internationaliste*]

INTERNAȚIONALITÁTE *s. f.* stare, caracter a ceea ce este internațional. [cf. fr. *internationalité*]

INTERNAȚIONALIZÁ *vb. I. tr.* a da un caracter internațional. [pron. *-ți-o-*. / cf. fr. *internationaliser*]

INTERNAȚIONALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a internaționaliza. [pron. *-ți-o-*. / < *internaționaliza*]

INTERNÍST, -Ă *adj., s. m. f.* (medic) specialist în boli interne. [cf. it. *internista*, germ. *Internist*]

INTERNÓD *s. n.* porțiune a tulpinii cuprinsă între două noduri la graminee, la corzile de viță etc. [var. *internodiu* s. n. / cf. lat. *internodium*, it. *internodio*, germ. *Internodium*]

INTERNÓDIU *s. n.* v. internod.

INTERNÚNCIU *s. m.* v. internunțiu.

INTERNÚNȚIU *s. m.* nunțiu (papal) adinterim. [pron. *-țiu*. var. *internunciu* s. m. / it. *internunzio*, lat. t. *internuntius*]

INTEROCEÁNIC, -Ă *adj.* dintre două oceane, care leagă două oceane. [cf. fr. *interocéanique*, it. *interoceanico*]

INTEROCEPTÍV, -Ă *adj. (despre senzații)* care informează asupra propriului corp, în special asupra activității organelor viscerale. [cf. fr. *intéroceptif*]

INTEROCEPTÓR *s. m. (biol.)* organ receptor nervos care primește stimulii activității interne, în special viscerale. [< fr. *intérocepteur*, cf. lat. *interior* — dinăuntru, *recipere* — a primi]

INTEROCULÁR, -Ă *adj.* interpupilar. [cf. fr. *interoculaire*]

INTEROGÁ *vb. I. tr.* a pune întrebări ; a examina (elevi). ● a supune (pe cineva) la interogatoriu. [p. i. 3,6 *-ghează*. / < lat., it. *interrogare*, fr. *interroger*]

INTEROGÁRE *s. f.* acțiunea de a interoga ; interogație. [< *interoga*]

INTEROGATÍV, -Ă *adj.* care exprimă o întrebare ; întrebător. O *propoziție ~ă (și s. f.)* = propoziție prin care se formulează direct sau se reproduce o întrebare. [cf. lat. *interrogativus*, fr. *interrogatif*]

INTEROGATÓRIU *s. n.* totalitatea întrebărilor puse de către judecător unei părți implicate în proces și a răspunsurilor date de acesta ; actul care consemnează aceste întrebări și răspunsuri. [pron. *-riu*. / cf. fr. *interrogatoire*, it. *interrogatorio*]

INTEROGÁȚIE *s. f. (rar)* interogare, întrebare. ● figură de stil constînd în a pune o întrebare unui interlocutor determinat, fără a aștepta însă un răspuns. [gen. *-iei*. var. *interogațiune* s. f. / cf. lat. *interrogatio*, fr. *interrogation*]

INTEROGAȚIÚNE *s. f.* v. interogație.

INTERORGÁNIC, -Ă *adj. (anat.)* privitor la mai multe organe ; dintre organe. [cf. fr. *interorganique*]

INTEROSÓS, -OÁSĂ *adj.* situat între oase. [cf. fr. *interosseux*]

INTERPAPILÁR, -Ă *adj.* între, dintre papile. [cf. fr. *interpapillaire*]

INTERPARIETÁL, -Ă *adj.* situat între parietale. [pron. *-ri-e-*. / cf. fr. *interpariétal*]

INTERPARLAMENTÁR, -Ă *adj.* care are loc în sinul parlamentului. [cf. fr. *interparlementaire*]

INTERPEDICULÁR, -Ă *adj. (anat.)* situat între pediculii cerebrali. [cf. fr. *interpédonculaire*]

INTERPELÁ *vb. I. tr.* a pune întrebări cuiva asupra unei chestiuni ; a face o interpelare parlamentară. [< fr. *interpeller*, it., lat. *interpellare*]

INTERPELÁRE *s. f.* 1. acțiunea de a interpela ; interpelație. ● întrebare (adresată de obicei în parlament de către un deputat unui ministru) prin care se cere o explicație (referitoare la rezolvarea unei chestiuni, a unor acte etc.). 2. *(rar ; la pl.)* întrebări, somații. [< *interpela*]

INTERPELATÓR *s. m.* cel care face o interpelare (1). [cf. fr. *interpellateur*]

INTERPELÁȚIE *s. f.* interpelare. [gen. *-iei*. var. *interpelațiune* s. f. / cf. fr. *interpellation*, lat. *interpellatio*]

INTERPELAȚIÚNE *s. f.* v. interpelație.

INTERPENETRÁ *vb. I. refl.* a se pătrunde reciproc. [cf. fr. *interpénétrer*]

INTERPENETRÁȚIE *s. f.* pătrundere reciprocă, întrepătrundere. [gen. *-iei*. / cf. fr. *interpénétration*]

INTERPLANETÁR, -Ă *adj.* între, dintre planete. O *stație ~ă* = stație-releu pentru zborurile cosmice pe care ar urma să aterizeze navele spațiale în drumul lor spre Lună sau spre planete. [cf. fr. *interplanétaire*]

INTERPÓL *s. n.* poliție internațională, instituită în vederea combaterii eficace a delincvenței și criminalității pe plan mondial. [cf. *Inter(national) Pol(ice)*]

INTERPOLÁ *vb. I. tr.* 1. a insera cuvinte sau fraze în textul unui manuscris sau al unui act care nu aparțin textului respectiv. 2. *(mat.)* a intercala într-un șir de valori cunoscute unul sau mai mulți termeni determinați prin calcul. ● a determina valoarea unei funcții într-un punct al unui interval, cunoscînd valoarea ei în extremitățile intervalului. [< fr. *interpoler*, it., lat. *interpolare*]

INTERPOLÁRE *s. f.* acțiunea de a interpola și rezultatul ei ; interpolație. ● *(mat.)* determinare a unei funcții. [< *interpola*]

INTERPOLATÓR *s. m.* autor al unei interpolații. [cf. fr. *interpolateur*, lat. *interpolator*]

INTERPOLÁȚIE *s. f.* interpolare. [gen. *-iei*. var. *interpolațiune* s. f. / cf. fr. *interpolation*, lat. *interpolatio*]

INTERPOLAȚIÚNE *s. f.* v. interpolație.

INTERPOZÍȚIE *s. f.* 1. stare a unui lucru așezat între altele. 2. *(fig.)* intervenție a unei autorități superioare. O *(jur.)* *~ de persoane* = act prin care o persoană apare în locul alteia pentru a-i facilita unele avantaje pe care nu le-ar putea obține direct. [var. *interpozițiune* s. f. / < fr. *interposition*, cf. lat. *interpositio*]

INTERPOZIȚIÚNE *s. f.* v. interpoziție.

INTERPRÉT, -Ă *s. m. f.* 1. translator, tălmaci. ● cel care dă o explicație, o interpretare (unui text, unei expresii etc.). 2. *(fig.)* reprezentant, exponent însărcinat să arate dorințele, voința cuiva. 3. persoană care interpretează o bucată muzicală, o poezie, un rol etc. ; artist, actor. [< fr. *interprète*, cf. lat. *interpres*]

INTERPRETÁ *vb. I. tr.* a explica, a lămuri un text, o lege etc. ● a reda prin mijloace adecvate conținutul unei opere muzicale, dramatice etc. [< fr. *interpréter*, cf. lat. *interpretare*]

INTERPRETÁBIL, -Ă *adj.* care se poate interpreta. [cf. fr. *interprétable*]

INTERPRETÁRE *s. f.* 1. acțiunea de a interpreta și rezultatul ei ; comentare, expli-

care, explicație. ● comentare și explicare critică a unui text (vechi). O ~ *artistică* = act creator prin care se redă prin mijloace adecvate conținutul unei lucrări dramatice, coregrafice, muzicale sau a unui scenariu cinematografic. 2. operație logică prin care variabilele dintr-o formulă sînt înlocuite cu valori corespunzătoare lor. [< *interpreta*]

INTERPRETATÍV, -Ă *adj.* care interpretează ; de interpretare. [cf. fr. *interprétatif*]

INTERPRETATÓR, -OÁRE *s. m. f. (rar)* cel care interpretează, explică ; exeget, comentator. [cf. fr. *interprétateur*]

INTERPROFESIONÁL, -Ă *adj.* care grupează, interesează mai multe profesiuni. [pron. *-si-o-.* / cf. fr. *interprofessionnel*]

INTERPSIHOLOGÍE *s. f.* psihologie care studiază raporturile dintre indivizii unei mulțimi dar nu consideră grupul ca un tot avînd caractere specifice. [< fr. *interpsychologie*]

INTERPÚNCȚIE *s. f.* punerea semnelor de repaus între cuvinte sau propoziții. [gen. *-iei.* / cf. lat. *interpunctio*, fr. *interponction*]

INTERPÚNE *vb. III.* 1. *tr., refl.* a pune, a se depune ceva între (două obiecte, două momente etc.). 2. *refl.* a mijloci. ● a se amesteca în raporturile, în legăturile dintre mai multe persoane. [p. i. *interpún.* / cf. lat. *interpono*, fr. *interposer*, după *pune*]

INTERPÚNERE *s. f.* acțiunea de a (se) interpune și rezultatul ei. [< *interpune*]

INTERPÚNTE *s. f.* spațiu cuprins între două punți și bordajul unei nave. [după fr. *entrepont*]

INTERPUPILÁR, -Ă *adj. distanță ~ă* = = distanța dintre centrele optice ale cristalinilor ochilor omului ; distanță interoculară. [< *inter-* + *pupilar*]

INTERPÚS, -Ă *s. m. f. (rar)* mijlocitor, ● persoană care apare într-un act juridic în locul adevăratului interesat. [< *interpune*]

INTERRAIONÁL, -Ă *adj. (în trecut)* care ține de mai multe raioane ; dintre raioane. [pron. *-ra-io-.* / < *inter-* + *raional*]

INTERREGIONÁL, -Ă *adj.* care ține de mai multe regiuni ; dintre (mai multe) regiuni. [pron. *-gi-o-.* / < *inter-* + *regional*]

INTERRÉGN *s. n.* interval de timp între două domnii în care tronul nu este ocupat de nimeni ; *(p. ext.)* interval de timp în care nu există un guvern, o conducere. [< fr. *interrègne*, cf. lat. *interregnum*]

INTERRELAȚIE *s. f.* relație mutuală, reciprocă. [cf. engl. *interrelation*]

INTERSCAPULÁR, -Ă *adj. (anat.)* situat între omoplați. [cf. fr. *interscapulaire*]

INTERSCAPULOTORÁCIC, -Ă *adj. (anat.)* care se referă, se situează între torace și interscapulum. [< fr. *interscapulothoracique*]

INTERSCÁPULUM *s. n.* parte a corpului situată între cei doi omoplați. [< fr., lat. *interscapulum*]

INTERSCHIMBÁBIL, -Ă *adj. (despre elementele unui sistem)* care se poate schimba, înlocui unul pe celălalt ; interșanjabil. [după fr. *interchangeable*]

INTERSCHIMBABILITÁTE *s. f.* proprietate a unor piese de a se putea înlocui una pe cealaltă ; interșanjabilitate. [după fr. *interchangeabilité*]

INTERSECTÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) intretăia. [< fr. *intersecter*]

INTERSECTÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) intersecta. [< *intersecta*]

INTERSÉCTING *s. n. (text.)* laminor cu cîmp dublu de ace, pentru lînă pieptănată, folosit la primele treceri din pregătirea pentru filare. [< engl., fr. *intersecting*]

INTERSÉCȚIE *s. f.* întretăiere ; punct, loc de întretăiere. ● loc de întîlnire sau de încrucișare a două sau mai multor drumuri publice, indiferent de unghiurile pe care le fac axele lor. ● *(mat.)* punctele comune a două linii, suprafețe, corpuri etc. [gen. *-iei.* var. *intersecțiune* s. f. / cf. fr. *intersection*, lat. *intersectio*]

INTERSECȚIÚNE *s. f.* v. intersecție.

INTERSEXUALITÁTE *s. f.* hermafroditism. [pron. *-xu-a-.* / cf. fr. *intersexualité* < lat. *inter* — între, *sexus* — sex]

INTERSIDERÁL, -Ă *adj.* interstelar. [< fr. *intersidéral*]

INTERSINDICÁL, -Ă *adj.* (stabilit) între mai multe sindicate. [cf. fr. *intersyndical*]

INTERSÍSTOLĂ *s. f. (med.)* timpul scurs între sistola auriculelor și cea a ventriculelor inimii. [cf. fr. *intersystole*]

INTERSPAȚIU *s. n.* spațiu liber între două obiecte, între două piese etc. [< *inter-* + *spațiu*]

INTERSPECÍFIC, -Ă *adj. (biol.)* care are loc între specii diferite. [< fr. *interspécifique*]

INTERSTADIÁL *s. n.* interval între două stadiale ale unei glaciații ; interstadiu. [pron. *-di-al.* pl. *-le.* / cf. germ. *Interstadial*]

INTERSTÁDIU *s. n.* interstadial. [pron. *-diu.* / < fr. *interstade*]

INTERSTÁTAL, -Ă *adj.* între, dintre state. [< *inter-* + *statal*]

INTERSTELÁR, -Ă *adj. (rar)* între, dintre stele ; interastral ; intersideral. [cf. fr. *interstellaire*]

INTERSTIȚIÁL, -Ă *adj.* referitor la, de (la) interstiții, care provine dintr-un interstițiu. O *țesut* ~ = țesut conjunctiv care se află între elementele în funcțiune ale unui organ, formînd masa lui principală. ● *(despre răni etc.)* localizat în țesutul conjunctiv sau în vasele de sînge ale unui organ. [pron. *-ți-al.* / cf. fr. *interstitiel*]

INTERSTÍȚIU *s. n.* interval, spațiu intermediar. ● spațiul liber dintre două piese ale aceluiași sistem. [pron. *-ți-u.* / cf. fr. *interstice*, it. *interstizio*, lat. *interstium*]

INTERȘANJÁBIL, -Ă *adj.* interschimbabil. [< fr. *interchangeable*]

INTERȘANJABILITÁTE *s. f.* interschimbabilitate. [cf. fr. *interchangeabilité*]

INTERȘCOLÁR, -Ă *adj.* între, dintre școli. [< *inter-* + *școlar*]

INTERTÍP *s. n.* mașină tipografică de cules și turnat rînduri, mai perfecționată decît linotipul. [< fr. *intertype*]

INTERTRÍGO *s. n.* inflamație a pielii care se localizează la încheieturile mari, la sîni, la subsuoară și la gît ; *(pop.)* opăreală. v. eritem. [< fr. *intertrigo*]

INTERTROPICÁL, -Ă *adj.* între, dintre tropice. [cf. fr. *intertropical*]

INTERURBÁN, -Ă *adj.* între, dintre două sau mai multe orașe. [cf. fr. *interurbain*]

INTERVÁL *s. n.* 1. distanță în timp între două fenomene, între două evenimente consecutive ; răstimp. 2. spațiu care separă două lucruri. 3. diferență de înălțime dintre două sunete muzicale. 4. *(mat.)* mulțimea punctelor sau numerelor cuprinse între două puncte sau numere date. [< fr. *intervalle*, it. *intervallo*, lat. *intervallum*]

INTERVALOMÉTRU *s. n.* dispozitiv mecanic atașat la un aparat fotografic automat, cu ajutorul căruia se reglează intervalul de

timp dintre două expuneri succesive. [< *interval* + *-metru*]

INTERVENÍ *vb. IV. intr.* 1. a lua parte la ceva, a intra în acțiune ; *(spec.)* a intra în vorbă, a lua cuvîntul. ● a face o mediație, un demers în favoarea cuiva sau pentru ceva ; *(peior.)* a stărui pe lîngă o persoană influentă spre a obține ceva în favoarea cuiva. 2. a se întîmpla, a surveni, a se ivi. [p. i. *intervin* și *interviu*, conj. *-vină*. / < it., lat. *intervenire*, fr. *intervenir*]

INTERVENIÉNT, -Ă *s. m. (jur.)* cel care intervine într-un proces. [pron. *-nient*. / cf. fr. *intervenant*, lat. *interveniens*]

INTERVENÍRE *s. f.* acțiunea, faptul de a interveni. [< *interveni*]

INTERVENȚIE *s. f.* 1. participare, intrare într-o acțiune. ● invazie armată sau amestec al unui stat în treburile interne ale altui stat. ● *(med.)* operație. 2. efort îndreptat spre un anumit scop. ● mijlocire, mediație. ● *(peior.)* stăruință, cerere pe lîngă o persoană influentă pentru a obține favoruri etc. [gen. *-iei*. var. *intervenție* s. f. / cf. fr. *intervention*, rus. *intervenția*]

INTERVENȚIONÍSM *s. n.* 1. amestec al unui stat în treburile interne ale altui stat. 2. doctrină economică burgheză potrivit căreia statul intervine pe piața internă pentru a exercita o influență asupra prețului mărfurilor, asupra raportului dintre cerere și ofertă. [pron. *-ți-o-*. / < fr. *interventionnisme*]

INTERVENȚIONÍST, -Ă *adj.* referitor la intervenționism, propriu intervenționismului. // *s. m. f.* cel care participă la o intervenție ; adept, susținător al intervenționismului. [< fr. *interventionniste*]

INTERVENȚIÚNE *s. f.* v. intervenție.

INTERVERSÍBIL, -Ă *adj.* care poate fi întervertit. [cf. fr. *interversible*]

INTERVERSIBILITÁTE *s. f.* facultatea de a fi interversibil. [cf. *interversibilité*]

INTERVERSIÚNE *s. f.* intervertire ; răsturnare (a unei ordini). [pron. *-si-u-*. / cf. lat. *interversio*, fr. *interversion*]

INTERVERTEBRÁL, -Ă *adj. (anat.)* situat între vertebre. [cf. fr. *intervertébral*]

INTERVERTÍ *vb. IV. tr.* a răsturna ordinea ; a schimba termenii unei serii. [p. i. *-tesc*. / < fr. *intervertir*, cf. lat. *intervertere*]

INTERVERTÍRE *s. f.* acțiunea de a interverti și rezultatul ei ; interversiune, răsturnare. [< *interverti*]

INTERVIÁ *vb. I. tr.* a intervieva. [engl. *to interview*]

INTERVIEVÁ *vb. I. tr.* a lua cuiva un interviu ; a intervia. [pron. *-vi-e-*. / cf. fr. *interviewer*]

INTERVÍU *s. n.* 1. convorbire între o personalitate politică, culturală etc. și un ziarist, în cursul căreia acesta îi pune întrebări spre a afla părerea personalității în diverse probleme, în vederea difuzării prin intermediul presei sau radio-televiziunii ; *(p. ext.)* textul convorbirii publicat în ziar. 2. convorbire a unui sociolog-anchetator cu persoana sau persoanele supuse cercetării sociologice. [< engl., fr. *interview*]

INTERVIZIÚNE *s. f.* reunire a unor rețele de televiziune din țările socialiste pentru schimb de emisiuni și transmiterea de programe. [pron. *-zi-u-*. / < *inter-* + *(tele) viziune*]

INTERVOCÁLIC, -Ă *adj.* aflat între două vocale, dintre două vocale. [cf. fr. *intervocalique*]

INTERZÍCE *vb. III. tr.* a opri pe cineva de la ceva, a nu permite cuiva să facă ceva. ● a pune sub interdicție. [p. i. *interzic*. / < lat. *interdicere*, cf. fr. *interdire*, germ. *untersagen*, după *zice*]

INTERZÍCERE *s. f.* acțiunea de a interzice și rezultatul ei. [< *interzice*]

INTERZÍS, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) pus sub interdicție. [< *interzice*]

INTERZONÁL, -Ă *adj.* situat între două zone. [cf. fr. *interzonal*, germ. *interzonal*]

INTESTÍN *s. n.* parte a aparatului digestiv în formă de tub care se întinde între pilor și anus ; *(pop.)* mat. [< fr. *intestin*, it. *intestino*, cf. lat. *intestinum*]

INTESTÍN, -Ă *adj. (liv.)* dinăuntru, din interior ; lăuntric, intern. [cf. fr. *intestin*, lat. *intestinus* < *intus* — înăuntru]

INTESTINÁL, -Ă *adj.* referitor la intestin, al intestinului ; enteric. [< fr. *intestinal*]

INTIM, -Ă *adj.* 1. esențial, profund (într-un lucru, într-o problemă etc.) ; lăuntric. ● *(fig.)* strîns, apropiat. 2. *(despre unele sentimente)* puternic, tare, profund. 3. legat prin prietenie puternică, prin sentimente puternice. // *s. m.* prieten bun, de aproape ; confident. 4. care se referă la viața particulară sau familială a cuiva ; personal, secret. [< fr. *intime*, cf. lat. *intimus*]

INTIMÁ *vb. I. tr.* 1. a pune în vedere (ceva), a notifica cu autoritate. 2. *(jur.)* a chema în judecată, a cita în fața unei jurisdicții superioare. [< lat. *intimare*, cf. fr. *intimer*]

INTIMÁRE *s. f.* acțiunea de a intima și rezultatul ei ; avertizare, punere în vedere. [< *intima*]

INTIMÁT, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) citat într-un proces în calitate de pîrît. [cf. fr. *intimé*]

INTÍMĂ *s. f. (biol.)* partea cea mai dinăuntru a pereților unui vas sanguin. [< lat. *intima* — cea mai profundă]

INTIMIDÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) speria ; a (se) încurca, a (se) zăpăci. [< fr. *intimider*, cf. lat., it. *intimidare*]

INTIMIDÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi intimidat (ușor). [cf. fr. *intimidable*]

INTIMIDÁRE *s. f.* acțiunea de a intimida și rezultatul ei ; speriere, încolțire. [< *intimida*]

INTIMÍSM *s. n.* tendință a unor artiști de a exprima în operele lor sentimentele cele mai intime. [< fr. *intimisme*]

INTIMÍST, -Ă *adj.* referitor la intimism, propriu intimismului. // *s. m. f.* adept, partizan al intimismului. ● pictor de interioare. [< fr. *intimiste*]

INTIMITÁTE *s. f.* 1. caracterul a ceea ce este intim. ● legătură strînsă ; prietenie intimă, apropiată. O *a trăi* (sau *a fi*) *în ~a cuiva* = a avea legături strînse cu cineva, a face parte dintre apropiații cuiva. ● profunzime, adîncime (a unui sentiment, a unui gînd etc.). 2. *(la pl.)* lucruri, chestiuni personale. [cf. fr. *intimité*]

INTÍNĂ *s. f. (bot.)* membrană protectoare internă a grăuntelui de polen și a sporilor ferigii. [< fr. *intine*]

INTITULÁ *vb. I. tr.* a da un titlu (unei cărți, unei lucrări etc.). ● *refl.* a-și lua, a-și da un titlu. [p. i. 3, 6 *-leză*. var. *intitula* vb. I. / < fr. *intituler*, cf. lat. *intitulare*]

INTITULÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) intitula. [< *intitula*]

INTOLERÁBIL, -Á *adj.* de netolerat ; de neîngăduit. [cf. fr. *intolérable*, it. *intollerabile*]

INTOLERÁNT, -Ă *adj.* neîngăduitor. [cf. fr. *intolérant*]

INTOLERÁNȚĂ *s. f.* 1. lipsă de toleranță; neîngăduire. 2. incapacitate organică de a suporta anumite medicamente. [cf. fr. *intolérance*, it. *intolleranza*]

INTONÁ *vb. I. tr.* 1. a cînta, a executa (o bucată muzicală). 2. a rosti, a spune (un cuvînt, o propoziție etc.) cu un anumit ton. [p. i. *-nez* și *intón*. var. *intona* vb. I. / < it. *intonare*, cf. fr. *entonner*]

INTONÁRE *s. f.* acțiunea de a intona și rezultatul ei ; intonație. [var. *intonare* s. f. / < *intona*]

INTONÁȚIE *s. f.* 1. modulația vocii în timpul vorbirii. 2. *(muz.)* manieră de a intona un sunet cu vocea sau cu un instrument. ● faptul de a începe cîntarea unei bucăți vocale. [gen. *-iei*. var. *intonațiune* s. f. / cf. it. *intonazione*, fr. *intonation*]

INTONAȚIONÁL, -Ă *adj.* referitor la intonație. [pron. *-ți-o-*. / < germ. *intonational*]

INTONAȚIÚNE *s. f.* v. intonație.

INTOXICÁ *vb. I. tr., refl.* 1. a(-și) introduce în organism substanțe toxice, a (se) otrăvi. 2. *(fig. ; fam.)* a (se) plictisi foarte tare. [p. i. *intoxic*. / < fr. *intoxiquer*, cf. lat. *in* — în, gr. *toxikon* — otravă]

INTOXICÁNT, -Ă *adj.* otrăvitor. [cf. fr. *intoxicant*]

INTOXICÁRE *s. f.* faptul de a (se) intoxica ; intoxicație. [< *intoxica*]

INTOXICÁȚIE *s. f.* otrăvire a organismului cu substanțe toxice ; intoxicare. [gen. *-iei*. var. *intoxicațiune* s. f. / cf. fr. *intoxication*]

INTOXICAȚIÚNE *s. f.* v. intoxicație.

INTRA- element prim de compunere savantă cu semnificația „în interiorul", „înăuntru". [< fr., it. *intra-*, lat. *intra*]

INTRAATÓMIC, -Ă *adj.* care există, care se petrece în interiorul atomului. [cf. fr. *intra-atomique*]

INTRACARDIÁC, -Ă *adj.* din interiorul inimii. [pron. *-di-ac*. / cf. fr. *intracardiaque*]

INTRACARPÁTIC, -Ă *adj.* situat în interiorul arcului munților Carpați. [< *intra-* + *carpatic*]

INTRACELULÁR, -Ă *adj.* care se află sau se desfășoară în interiorul celulei. [cf. fr. *intracellulaire*]

INTRACEREBRÁL, -Ă *adj.* care se află sau se petrece în interiorul creierului. [< fr. *intracérébral*]

INTRACONTINENTÁL, -Ă *adj.* în (din) interiorul unui continent. [< fr. *intra-continental*]

INTRACRANIÁN, -Ă *adj.* în cap, în creier. [cf. fr. *intracrânien*]

INTRACUTÁN *adj.* în piele. [< germ. *intrakutan*]

INTRÁDĂ *s. f.* 1. parte introductivă a unei compoziții muzicale ciclice. 2. trecerea de la un număr la altul la dans. [var. *intrată* s. f. / < it. *intrata* — apariție, intrare în scenă, cf. germ. *Intrade*]

INTRADÉRMIC, -Ă *adj.* situat în dermă, din dermă, în grosimea pielii. [< fr. *intradermique*]

INTRADERMOREÁCȚIE *s. f.* modificare locală care apare în urma unei injecții intradermice. [pron. *-re-ac-*. gen. *-iei*. / < fr. *intradermo-réaction*]

INTRADÓS *s. n.* 1. suprafața interioară, concavă a unui arc sau a unei bolți. ● fața interioară a unei scări, a unui planșeu etc. 2. *(av.)* suprafața inferioară a unei aripi. ● linia inferioară a conturului unui profil aerodinamic. [< fr. *intrados*, it. *intradosso*]

INTRADUCTÍBIL, -Ă *adj.* de netradus. [cf. it. *intraductibile*]

INTRADUCTIBILITÁTE *s. f.* însușirea de a fi intraductibil. [cf. it. *intraductibilità*]

INTRAGLACIÁR, -Ă *adj.* care se găsește în masa unui ghețar. [pron. *-ci-ar*. / cf. fr. *intraglaciaire*]

INTRAGLANDULÁR, -Ă *adj.* care se găsește sau se petrece în glande. [et. incertă]

INTRAHEPÁTIC, -Ă *adj.* situat în interiorul ficatului. [cf. fr. *intrahépatique*]

INTRALINGVÍSTIC, -Ă *adj.* situat în interiorul limbii. [cf. fr. *intra-linguistique*]

INTRAMAGMÁTIC, -Ă *adj. (geol.)* care este în interiorul magmei ; care s-a consolidat în adîncimea scoarței terestre. [cf. fr. *intermagmatique*]

INTRAMOLECULÁR, -Ă *adj.* care se află sau se petrece în interiorul moleculelor. [cf. fr. *intramoléculaire*]

INTRAMONTÁN, -Ă *adj.* dintre munți. O *depresiune* ~ă = regiune joasă înconjurată de munți. [cf. germ. *intramontan*]

INTRAMUNDÁN, -Ă *adj. (liv.)* dinăuntrul lumii. [< germ. *intramundan*]

INTRAMUSCULÁR, -Ă *adj.* care se află sau se produce în mușchi. [cf. fr. *intramusculaire*]

INTRANAZÁL, -Ă *adj.* care se introduce prin nas. [< fr. *intranasal*]

INTRANSIGÉNT, -Ă *adj.* neînduplecat, necruțător, incoruptibil. [cf. fr. *intransigeant*, it. *intransigente*]

INTRANSIGÉNȚĂ *s. f.* atitudine necruțătoare, lipsită de compromisuri ; neînduplecare. [cf. fr. *intransigeance*, it. *intransigenza*]

INTRANSITÍV, -Ă *adj.* v. intranzitiv.

INTRANSMISÍBIL, -Ă *adj.* care nu poate fi transmis. [cf. fr. *intransmissible*]

INTRANSPORTÁBIL, -Ă *adj.* care nu se poate transporta. [cf. fr. *intransportable*]

INTRANUCLEÁR, -Ă *adj.* din interiorul nucleului. [pron. *-cle-ar*. / cf. fr. *intranucléaire*]

INTRANZITÍV, -Ă *adj. (despre verbe)* a cărui acțiune nu trece direct asupra unui obiect. [var. *intransitiv*, *-ă* adj. / cf. fr. *intransitif*, lat. *intransitivus*]

INTRANZITIVITÁTE *s. f.* 1. *(gram.)* caracterul unui verb intranzitiv. 2. *(log.)* relație în care nu se transmite un anumit raport de la primul la ultimul termen prin intermediul celorlalți termeni. [cf. fr. *intransitivité*]

INTRAOCULÁR, -Ă *adj.* din interiorul ochiului. [pron. *-tra-o-*. / < fr. *intra-oculaire*]

INTRAPELVIÁN, -Ă *adj. (anat.)* situat în interiorul bazinului. [pron. *-vi-an*. / cf. fr. *intrapelvien*]

INTRAPERITONEÁL *adj. (anat.)* situat în cavitatea peritoneală. [pron. *-ne-al*. / cf. germ. *intraperitoneal*]

INTRAPLEURÁL, -Ă *adj. (anat.)* în, din cavitatea pleurală. [pron. *-ple-u-*. / < fr. *intrapleural*]

INTRARAHIDIÁN, -Ă *adj.* din interiorul coloanei vertebrale. [pron. *-di-an*. / < fr. *intrarachidien*]

INTRASPECÍFIC, -Ă *adj. (biol.)* care are loc în interiorul aceleiași specii. [< fr. *intraspécifique*]

INTRATÁBIL, -Ă *adj.* (cu) care nu se poate trata. [cf. it. *intrattabile*, fr. *intraitable*]
INTRÁTĂ *s. f.* v. intrădă.
INTRATORÁCIC, -Ă *adj. (anat.)* în, din cavitatea toracică. [cf. fr. *intrathoracique*]
INTRAURBÁN, -Ă *adj.* care se află sau are loc în interiorul orașului. [pron. *-tra-ur-*. / cf. it. *intraurbano*]
INTRAUTERÍN, -Ă *adj.* situat în, care are loc în interiorul uterului. [pron. *-tra-u-*. / cf. fr. *intra-utérin*]
INTRAVASCULÁR, -Ă *adj. (anat.)* în; din interiorul vaselor. [cf. fr. *intravasculaire*]
INTRAVENÓS, -OÁSĂ *adj.* (care se face) în venă. [cf. fr. *intraveineux*, it. *intravenoso*]
INTRAVILÁN *s. n.* suprafață pe care se întinde un oraș sau un sat. [< *intra* + fr. *ville* — oraș]
INTREPÍD, -Ă *adj.* cutezător, curajos, brav. ● tenace. [< fr. *intrépide*, cf. lat. *intrepidus*]
INTREPIDITÁTE *s. f.* curaj, îndrăzneală. ● tenacitate. [cf. fr. *intrépidité*]
INTRICÁ *vb. I. tr., refl. (liv.)* 1. a (se) încurca, a (se) intersecta la întîmplare. 2. a (se) confunda ; a (se) încurca ; a intriga, a face intrigi. [p. i. *intric*. / < it., lat. *intricare*]
INTRICÁȚIE *s. f. (biol.)* amestec, întretăiere ; încrucișare întîmplătoare. [gen. *-iei*. / < lat. *intricatio*, fr. *intrication*]
INTRIGÁ *vb. I. tr.* a neliniști, a stîrni curiozitatea cuiva. 2. *intr. (rar)* a face intrigi ; a unelti, a complota. [p. i. *intrig* și *-ghez*. / < fr. *intriguer*, cf. lat. *intricare* — a încurca]
INTRIGÁNT, -Ă *s. m. f.* cel care face intrigi (1). [cf. fr. *intrigant*, it. *intrigante*]
ÎNTRIGĂ *s. f.* 1. unelteire (secretă) care folosește mijloace nepermise în vederea realizării sau a zădărnicirii unui lucru. ● vrajbă, zizanie. 2. parte a subiectului care determină cursul acțiunii unei opere dramatice sau epice ; incidentul din care izbucnește conflictul. [< fr. *intrigue*]
INTRINSÉC, -Ă *adj.* 1. care constituie partea lăuntrică, esențială a unui lucru. ○ *valoare ~ă* = valoare pe care o are un lucru în chip absolut, prin el însuși. 2. *(fiz. ; despre semiconductoare)* a cărui conducție electrică nu este condiționată de existența impurităților. [< fr. *intrinsèque*, cf. lat. *intrinsecus*]
INTRO- element prim de compunere savantă cu semnificația „înăuntru", „spre interior". [< it., fr. *intro-*, lat. *intro*]
INTRODÚCE *vb. III. tr.* 1. a băga, a viri (undeva, în ceva). ● a include, a îngloba. ● *refl.* a intra. 2. a face să fie primit de cineva. 3. a iniția, a călăuzi, a da cunoștințele inițiale într-un anumit domeniu. 4. a instiui, a stabili, a consolida (un obicei, o practică etc.). [p. i. *introdúc*, perf. s. *-dusei*, part. *-dus*. var. *introduce* vb. III. / < lat. *introducere* < *intro* — înăuntru, *ducere* — a duce]
INTRODÚCERE *s. f.* 1. acțiunea de a (se) introduce și rezultatul ei. ● parte de început, parte introductivă (a unei opere etc.). ● partea de la început a unei piese muzicale, scrisă într-o mișcare aparte și avînd un caracter deosebit ; denumirea primei părți a suitei. 2. studiul pregătitor asupra noțiunilor elementare ale unei științe. [< *introduce*]
INTRODUCTÍV, -Ă *adj.* de introducere, de (la) început. [< fr. *introductif*]
INTRODÚS, -Ă *adj. (despre oameni)* cu legături multe. ● priceput, cunoscător temeinic al unei chestiuni. [< *introduce*]
INTROGRESIÚNE *s. f. (biol.)* formare de noi specii prin hibridare vegetativă. [< engl. *introgression* — hibridare]
INTROIÉCȚIE *s. f.* mecanism psihologic prin care individul imită conștient unele comportamente ale altcuiva, integrîndu-le propriei sale personalități. [pron. *-tro-iec-*. gen. *-iei*. var. *introiecțiune s. f.* / cf. it. *introiezione*, fr. *introjection*]
INTROIECȚIÚNE *s. f.* v. introiecție.
INTRÓITUS *s. n. (rel.)* rugăciune de început a mesei. [pron. *-tro-i-*. / < lat. *introitus* — intrare]
INTROMÍSIE *s. f.* v. intromisiune.
INTROMISIÚNE *s. f. (rar)* introducere a unui corp în interiorul altuia. [var. *intromisie s. f.* / < fr. *intromission*]
INTROPATÍE *s. f.* concept în estetica germană din primele decenii ale sec. XX, care desemnează proiectarea, transpunerea noastră simpatetică în obiectele exterioare. [< fr. *intropathie*]
INTRÓRS, -Ă *adj. (bot. ; despre stamine)* ale căror antere se deschid spre interiorul florii. [< fr. *introrse*, cf. lat. *introrsum* — înăuntru]
INTROSPECTÁ *vb. I. refl.* a-și observa propriile trăiri psihice. [cf. lat. *introspicere* — a privi înăuntru]
INTROSPECTÍV, -Ă *adj.* referitor la introspecție ; bazat pe introspecție. [cf. fr. *introspectif*]
INTROSPÉCȚIE *s. f.* metodă psihologică bazată pe observarea propriilor trăiri psihice ; autoobservare. [gen. *-iei*. var. *introspecțiune s. f.* / cf. fr. *introspection* < lat. *intro* — înăuntru, *spectio* — privire]
INTROSPECȚIÚNE *s. f.* v. introspecție.
INTROVERSIÚNE *s. f.* situația celui introvertit. [pron. *-si-u-*. / < fr. *introversion*, cf. lat. *intro* — înăuntru, *vertere* — a întoarce]
INTROVERTÍT, -Ă *adj.* care își îndreaptă atenția mai ales spre trăirile sale interioare. [cf. fr. *introverti*, it. *introvertito*]
INTRÚS, -Ă *s. m. f.* cel care se introduce undeva sau la cineva fără drept, fără vreo calitate ; nepoftit, inoportun. [< fr. *intrus*, cf. lat. *intrusus* — împins în]
INTRUSIÚNE *s. f.* v. intruziune.
INTRUSÍV, -Ă *adj.* v. intruziv.
INTRUVÁBIL, -Ă *adj. (rar)* de negăsit. [cf. fr. *introuvable*]
INTRÚZIE *s. f.* v. intruziune.
INTRUZIÚNE *s. f.* 1. acțiunea de a se introduce fără drept într-o societate, într-o funcție. 2. *(geol.)* pătrundere a magmei în crăpăturile scoarței terestre. ● magmă solidificată pătrunsă în crăpăturile formate în interiorul scoarței terestre. ● pătrundere a apei marine în apele dulci din vecinătatea litoralului sau din riurile afluente. 3. pătrundere a unei formații anatomice într-o altă formație anatomică vecină. [pron. *-zi-u-*. var. *intrusiune*, *intruzie* s. f. / cf. fr. *intrusion*]
INTRUZÍV, -Ă *adj. rocă ~ă* = rocă eruptivă formată prin întărirea magmelor în interiorul scoarței. Pămîntului. [var. *intrusiv*, *-ă* adj. / < fr. *intrusif*]
INTUBÁ *vb. I. tr. (med.)* a supune unei intubații. [cf. it. *intubare*]
INTUBÁRE *s. f. (med.)* acțiunea de a intuba și rezultatul ei. [< *intuba*]
INTUBÁȚIE *s. f. (med.)* introducere a unei sonde într-un organ tubular (folosită

mai ales în anesteziile moderne). [gen. *-iei.* / cf. fr. *intubation*, it. *intubazione*]

INTUÍ *vb. IV. tr.* a înțelege, a pătrunde ceva prin intuiție, pe baza unor cunoștințe temeinice și a experienței acumulate. [p. i. *-iesc*, conj. *-iască*, gen. *-ind.* / < *intuiție*]

INTUÍRE *s. f.* faptul de a intui ; înțelegere, pătrundere, sesizare nemijlocită. O ~ *vie* = intuiție senzorială. [< *intui*]

INTUITÍV, *-Ă adj.* bazat pe, făcut prin intuiție. O *metodă ~ă* = metodă care îmbină expunerea teoretică cu observarea directă a obiectelor sau fenomenelor. [pron. *-tu-i-*. / cf. it. *intuitivo*, fr. *intuitif*]

INTUÍȚIE *s. f.* capacitatea gîndirii de a descoperi nemijlocit și imediat adevărul pe baza experienței și a cunoștințelor dobîndite anterior, fără raționamente logice preliminare. [gen. *-iei*, var. *intuițiune s. f.* / cf. fr. *intuition*, lat. t. *intuitio* — contemplare]

INTUIȚIONÍSM *s. f.* 1. curent filozofic iraționalist care opune rațiunii intuiția, concepută ca o facultate analogă cu instinctul, cu simțul artistic sau cu relația divină, considerînd că aceasta ar pătrunde nemijlocit în esența obiectelor. 2. orientare metodologică care respinge logica ca știință ce precedă matematica, considerînd că scopul acestora se reduce la construirea și intuirea formațiilor matematice și logice. 3. curent idealist-subiectiv care susține că noțiunile morale nu pot fi fundamentate decît în mod intuitiv. [pron. *-ți-o-*. / < fr. *intuitionnisme*]

INTUIȚIONÍST, *-Ă adj.* referitor la intuiționism. // *s. m. f.* adept al intuiționismului. [pron. *-ți-o-*. / < fr. *intuitionniste*]

INTUIȚIÚNE *s. f.* v. i n t u i ț i e.

INTUMESCÉNT, *-Ă adj.* care începe să se umfle, umflat. [< fr. *intumescent*]

INTUMESCÉNȚĂ *s. f.* 1. umflătură. 2. undă pozitivă, creștere locală a nivelului unei ape. [< fr. *intumescence*, cf. lat. *intumesoentia*]

INTUSUSCEPȚIÚNE *s. f.* introducerea într-un corp organizat a unei substanțe care servește la creșterea lui. [< fr. *intussusception*]

INULÁZĂ *s. f.* diastază care transformă inulina în fructoză. [< fr. *inulase*]

INULÍNĂ *s. f.* (*chim.*) polizaharid al fructozei, care se găsește în rizomul unor plante. [< fr. *inulină*]

INUMÁN, *-Ă adj.* 1. neomenos, nemilos, crud, feroce. 2. care nu este caracteristic omului ; (*p. ext.*) de proporții neobișnuite ; monstruos. [cf. it. *inumane*, lat. *inhumanus*, fr. *inhumain*]

INUMERÁBIL, *-Ă adj.* (*rar*) care nu se poate număra, (de) nenumărat. [cf. it. *inumerabile*]

INUNDÁ *vb. I. tr.* (*despre ape*) a îneca (terenuri) prin revărsare, în urma căderilor abundente de ploi etc. ● *intr.* a se revărsa. ● (*fig.*) a umple în întregime ; a năpădi, a copleși. [p. i. *inúnd* și *dez.* 3, 6 *-dă*. / < lat. *inundare*, cf. fr. *inonder*]

INUNDÁBIL, *-Ă adj.* (*despre terenuri*) supus inundațiilor. [cf. fr. *inondable*, it. *inondabile*]

INUNDÁRE *s. f.* acțiunea de a inunda și rezultatul ei ; inundație. [< *inunda*]

INUNDÁȚIE *s. f.* 1. acoperire, înecare a unei întinderi de pămînt cu apă (provenită din ploi, din revărsarea apelor etc.). ● apele revărsate ale unui rîu, ale unui fluviu etc. 2. (*med.*) pătrundere de lichid într-un tub sau organ cavitar. [gen. *-iei*, var. *inundațiune s. f.* / cf. lat. *inundatio*, fr. *inondation*]

INUNDAȚIÚNE *s. f.* v. i n u n d a ț i e.

INUTÍL, *-Ă adj.* nefolositor, netrebuincios. ● de prisos, zadarnic. [cf. lat. *inutilis*, it. *inutile*, fr. *inutile*]

INUTILITÁTE *s. f.* zădărnicie ; netrebuință. [cf. lat. *inutilitas*, fr. *inutilité*]

INUTILIZÁ *vb. I. tr.* (*rar*) a face inutilizabil. [cf. fr. *inutiliser*]

INUTILIZÁBIL, *-Ă adj.* care nu se poate utiliza ; de neîntrebuințat. [cf. fr. *inutilisable*]

INUZÁBIL, *-Ă adj.* care nu se poate uza. [cf. fr. *inusable*]

INUZITÁT, *-Ă adj.* (*rar*) care nu se folosește, nu se întrebuințează ; neobișnuit ; neuzitat. [cf. fr. *inusité*]

INVADÁ *vb. I. tr.* a năvăli asupra unei țări (pustiind-o, jefuind-o) ; a năpădi, a cotropi. ● (*fig.*) a cuprinde ; a acoperi. [cf. lat., it. *invadere*]

INVADÁRE *s. f.* acțiunea de a invada. [< *invada*]

INVADATÓR, *-OÁRE adj., s. m. f.* (cel) care invadează ; năvălitor, cotropitor. [< *invada* + *-tor*]

INVADÉNT, *-Ă adj.* (*liv.*) invadator. [< it. *invadente*]

INVAGINÁ *vb. I. refl.* (*liv. ; med.*) a se întoarce spre interior ; a crește prin invaginație. [cf. it. *invaginare*, fr. *invaginer*]

INVAGINÁȚIE *s. f.* (*med.*) pătrundere a unei porțiuni de organ sau de țesut într-o cută proprie. [gen. *-iei*, var. *invaginațiune s. f.* / < fr. *invagination*, cf. lat. *in* — în, *vagina* — teacă]

INVAGINAȚIÚNE *s. f.* v. i n v a g i n a ț i e.

INVALÍD, *-Ă adj., s. m. f.* schilod, infirm, mutilat. [< fr. *invalide*, cf. lat. *invalidus*]

INVALIDÁ *vb. I. tr.* a declara nul, a infirma (un act, o alegere etc.). [< fr. *invalider*]

INVALIDÁBIL, *-Ă adj.* care poate sau trebuie să fie invalidat. [cf. fr. *invalidable*]

INVALIDÁRE *s. f.* acțiunea de a invalida și rezultatul ei ; infirmare, anulare. [< *invalida*]

INVALIDITÁTE *s. f.* starea celui invalid ; infirmitate. [cf. fr. *invalidité*]

INVÁR *s. n.* oțel aliat cu mult nichel, cu coeficient de dilatație foarte mic, folosit la fabricarea instrumentelor și a aparatelor de precizie. [< fr. *invar*]

INVARIÁBIL, *-Ă adj.* (și *adv.*) neschimbător, constant ; invariant. ● (*despre cuvinte*) care nu are flexiune. [pron. *-ri-a-*. / cf. fr. *invariable*]

INVARIABILITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este invariabil. [pron. *-ri-a-*. / cf. fr. *invariabilité*]

INVARIÁNT, *-Ă adj.* invariabil. // *s. n.* mărime, relație sau proprietate care rămîne neschimbată în urma unor transformări de natură fizică sau matematică. ● (*estet.*) existența în toate domeniile artei a unor elemente cu caracter de permanență, absolut imuabile de-a lungul evoluției istorice a artelor. [pron. *-ri-ant*. pl. *-te*. / < fr., engl. *invariant*, germ. *Invariant*]

INVARIÁNȚĂ *s. f.* menținere neschimbată a unei mărimi sau a unui sistem de numere într-o transformare anumită. [pron. *-ri-an-*. / < fr. *invariance*]

INVÁZIE *s. f.* 1. năvălire, invadare a unei armate asupra unei țări cu scopul de a o cuceri, de a o subjuga. ● perioadă de început în bolile contagioase. 2. năpădire,

năvălire, năvală ; revărsare puternică, extindere năprasnică, rapidă. [pron. *-zi-e.* gen. *-iei.* var. *invaziune* s. f. / cf. fr. *invasion*, lat. *invasio*]

INVAZIÚNE *s. f.* v. i n v a z i e.

INVAZÍV, -Ă *adj. (med.)* cu caracter de invazie. [cf. it. *invasivo*]

INVECTÍV, -Ă *adj. (liv.)* cu caracter de invectivă. [cf. it. *invettivo*]

INVECTIVÁ *vb. I. tr. (rar)* a spune invective la adresa cuiva ; a insulta. [< fr. *invectiver*]

INVECTIVÁRE *s. f.* acțiunea de a invectiva. [< *invectiva*]

INVECTÍVĂ *s. f.* jignire, ofensă, injurie. [< fr. *invective*]

INVENTÁ *vb. I. tr.* **1.** a găsi, a crea, a imagina ceva nou ; a născoci. **2.** a scorni (minciuni, închipuiri) ; *(p. ext.)* a minți. [p. i. *-tez* și *invént*, 3, 6 *-tează*. / < fr. *inventer*, it. *inventare*]

INVENTÁR *s. n.* listă, registru etc. cuprinzînd toate lucrurile care constituie averea unei gospodării, a unei instituții etc. ; *(p. ext.)* totalitatea acestor bunuri. ○ *a face ~ul* = a inventaria. ● *(fig.)* listă exactă, amănunțită ; înșirare, enumerare (a unor fapte etc.). [< fr. *inventaire*, cf. lat. *inventarium*]

INVENTÁRE *s. f.* acțiunea de a inventa. [< *inventa*]

INVENTARIÁ *vb. I. tr.* a înscrie în inventar bunuri, lucruri etc. evaluînd obiectele înscrise. [pron. *-ri-a.* p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / cf. fr. *inventorier*]

INVENTARIÉRE *s. f.* operația de întocmire a unui inventar. [pron. *-ri-e-.* / < *inventaria*]

INVENTATÓR, -OÁRE *s. m. f.* creator al unei invenții. [< *inventa* + *-tor*]

INVENTÍV, -Ă *adj.* care inventează ; ingenios ; cu spirit ager, capabil de invenții. [cf. fr. *inventif*, it. *inventivo*]

INVENTIVITÁTE *s. f.* însușirea de a fi inventiv. [cf. it. *inventività*]

INVÉNȚIE *s. f.* **1.** crearea, înfăptuirea unui nou sistem tehnic, a unui procedeu tehnologic etc. ; lucru inventat. **2.** afirmarea unor lucruri închipuite, neadevărate ; *(p. ext.)* născocire, plăsmuire ; minciună. **3.** găsirea argumentelor într-un discurs sau a temelor și a formelor celor mai expresive și mai potrivite într-o creație artistică. [gen. *-iei.* var. *invențiune* s. f. / cf. lat. *inventio*, fr. *invention*]

INVENȚIÚNE *s. f.* **1.** *(muz.)* fantezie, improvizație cu caracter polifonic ; piesă instrumentală, de obicei pentru pian, cuprinzînd două sau trei linii melodice, în care se folosesc procedeele polifonice. **2.** v. i n v e n ț i e. [pron. *-ți-u-.* / cf. it. *invenzione*, fr. *invention*]

INVERIFICÁBIL, -Ă *adj.* care nu poate fi verificat. [cf. fr. *invérifiable*]

INVERNÁL, -Ă *adj. (rar)* de iarnă, iernatic. [< it. *invernale*]

INVERS, -Ă *adj. (adesea adv.)* contrar direcției inițiale sau firești ; pe dos. ○ *raport ~ (proporțional)* = raport între două mărimi care variază astfel încît produsul lor să rămînă constant. [< fr. *inverse*, cf. lat. *inversus*]

INVERSÁ *vb. I. tr.* a răsturna o situație, o ordine (firească) ; a face ceva invers. ● a schimba sensul unui curent electric. [< fr. *inverser*]

INVERSÁRE *s. f.* acțiunea de a inversa și rezultatul ei ; inversiune, inversie. [< *inversa*]

INVÉRSIE *s. f.* **1.** schimbare de semn a unui parametru fizic în funcție de altul. **2.** *(fot.)* operație avînd drept scop obținerea unei imagini pozitive pe însăși emulsia fotosensibilă folosită la fotografiere. **3.** transformare a unei substanțe optic-active într-alta asemănătoare ca structură, dar care prezintă un efect de rotație opus. ● transformarea zaharazei în glucoză prin hidroliză. [gen. *-iei.* var. *inversiune* s. f. / < fr. *inversion*]

INVERSIÚNE *s. f.* **1.** răsturnare, schimbare de sens ; inversare. ○ *~ sexuală* = homosexualitate. ● *(mat.)* transformare geometrică care permite să se deducă dintr-o figură o altă figură punct cu punct. ● *(gram.)* procedeu stilistic constînd în schimbarea topicii normale a cuvintelor într-o frază. **2.** *~ de relief* = stadiu avansat de evoluție a reliefului cînd formele inițiale pozitive devin negative și invers. **3.** v. i n v e r s i e. [pron. *-si-u-.* / cf. fr. *inversion*, lat. *inversio*]

INVERSÓR *s. n.* dispozitiv care inversează sensul mișcării unei mașini, al unui curent electric etc. [cf. fr. *inverseur*]

INVERTÁZĂ *s. f.* enzimă care transformă zahărul în glucoză și fructoză ; invertină. [< fr. *invertase*]

INVERTÍ *vb. IV. tr.* a face, a produce o inversie. ● a descompune prin hidroliză o substanță optic-activă cu putere rotatorie mai mare ; a transforma zahărul în glucoză și fructoză cu ajutorul invertazei. [p. i. *-tesc.* / < fr. *invertir*, it. *invertire*, lat. *invertere*]

INVERTÍNĂ *s. f.* invertază. [< fr. *invertine*]

INVERTÍRE *s. f.* acțiunea de a inverti și rezultatul ei. [< *inverti*]

INVERTÍT *s. m.* homosexual. [< fr. *inverti*]

INVERTÓR *s. n.* mutator care transformă curentul electric continuu în curent electric alternativ. [< engl. *inverter*]

INVESTÍ *vb. IV. tr.* **1.** *(ec.)* a plasa, a aloca un fond, un capital într-o întreprindere. **2.** v. i n v e s t i. [p. i. *-tesc.* / < fr. *investir*, it. *investire*]

INVESTIGÁ *vb. I. tr.* a face investigații (mai ales medicale) ; a cerceta. [< lat. *investigare*]

INVESTIGÁRE *s. f.* acțiunea de a investiga și rezultatul ei ; investigație. [< *investiga*]

INVESTIGATÍV, -Ă *adj.* cu caracter de investigare. [cf. it. *investigativo*]

INVESTIGATÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* (cel) care cercetează, care face investigații. [cf. fr. *investigateur*]

INVESTIGÁȚIE *s. f.* cercetare minuțioasă, făcută sistematic, cu scopul de a descoperi ceva. ● *(med.)* cercetare clinică și de laborator a unui bolnav. [gen. *-iei.* var. *investigațiune* s. f. / cf. fr. *investigation*, lat. *investigatio*]

INVESTIGAȚIÚNE *s. f.* v. i n v e s t i g a ț i e.

INVESTÍRE *s. f.* acțiunea de a investi și rezultatul ei. [< *investi*]

INVESTITÚRĂ *s. f.* v. i n v e s t i t u r ă.

INVESTÍȚIE *s. f.* plasare de fonduri într-o întreprindere ; fondul plasat. [gen. *-iei.* var. *investițiune*, *investiție* s. f. / cf. germ. *Investition*]

INVESTIȚIÚNE *s. f.* v. i n v e s t i ț i e.

INVETERÁT -Ă *adj.* învechit *(spec.)* în rele, vicios, pervertit ; *(despre vicii, defecte*

etc.) înrădăcinat, încarnat. [var. *inveterat, -ă* adj. / cf. fr. *invétéré*, lat. *inveteratus*]

INVIDIÁ *vb. I. tr.* a privi cu invidie pe cineva ; a pizmui. ● a rîvni, a dori ceva străin. [pron. *-di-a.* p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / [< it. *invidiare*]

INVÍDIE *s. f.* sentiment de părere de rău, de ciudă etc. provocat de succesele sau calităţile altuia ; pizmă, ciudă. [gen. *-iei.* / < lat., it. *invidia*]

INVIDIÉRE *s. f.* acţiunea, faptul de a invidia. [< *invidia*]

INVIDIÓS, -OÁSĂ *adj. (adesea s.)* pizmaş ; pizmuitor. [pron. *-di-os.* / cf. lat. *invidiosus*]

INVINCÍBIL, -Ă *adj.* de neînvins, de nebiruit. [cf. lat. *invincibilis*, fr. *invincible*]

INVINCIBILITÁTE *s. f.* calitatea de a fi invincibil. [cf. fr. *invincibilité*]

INVIOLÁBIL, -Ă *adj.* de neviolat ; care nu poate fi încălcat, atins. ● care se află în mod legal la adăpost de orice urmărire, de orice atingere, de orice încălcare sau de orice pedepsire. [pron. *-vi-o-.* / cf. lat. *inviolabilis*, fr. *inviolable*]

INVIOLABILITÁTE *s. f.* calitatea de a fi inviolabil. [pron. *-vi-o-.* / cf. fr. *inviolabilité*]

INVITÁ *vb. I. tr.* a pofti ; a chema. ● a chema insistent, a soma. [p. i. *invít.* / < fr. *inviter*, it., lat. *invitare*]

INVITÁRE *s. f.* acţiunea de a invita şi rezultatul ei ; invitaţie. [< *invita*]

INVITÁŢIE *s. f.* **1.** faptul de a invita ; invitare, poftire, chemare. **2.** comunicare, scrisoare, document prin care se face o invitare formală, cineva fiind invitat undeva. [gen. *-iei.* var. *invitaţiune* s. f. / cf. fr. *invitation*, lat. *invitatio*]

INVITAŢIÚNE *s. f.* v. i n v i t a ţ i e.

INVÍTĂ *s. f. (la jocul de cărţi, la scrimă)* deschidere. [< fr. *invite*]

IN VÍTRO *loc adv. (despre felul experimentării unui proces biologic)* în afara organismului. [< lat. *in vitro*]

IN VÍVO *loc adv. (despre felul experimentării unui proces biologic)* în organismul viu. [< lat. *in vivo*]

INVIZÍBIL, -Ă *adj.* care nu se vede sau nu se poate vedea. [cf. fr. *invisible*, lat. *invisibilis*]

INVIZIBILITÁTE *s. f.* starea a tot ceea ce este invizibil. [cf. fr. *invisibilité*, lat. *invisibilitas*]

INVOCÁ *vb. I. tr.* **1.** a chema în ajutor (mai ales o divinitate). **2.** a cita ceva, a se referi la ceva ce este în favoarea sa. [p. i. *invóc*, 3,6 *-că.* / < fr. *invoquer*, it., lat. *invocare*]

INVOCÁRE *s. f.* acţiunea de a invoca şi *(rar)* rezultatul ei ; invocaţie. [< *invoca*]

INVOCATÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* (cel) care face o invocaţie, care invocă. [cf. fr. *invocateur*]

INVOCÁŢIE *s. f.* invocare. ● parte a unei opere literare în care poetul se adresează muzelor sau unor divinităţi pentru a-l inspira. [gen. *-iei.* var. *invocaţiune* s. f. / cf. fr. *invocation*, lat. *invocatio*]

INVOCAŢIÚNE *s. f.* v. i n v o c a ţ i e.

INVOLUCÉL *s. n. (bot.)* mic involucru. [< fr. *involucelle*]

INVOLÚCRU *s. n. (bot.)* **1.** totalitatea bracteelor de la baza unei umbele sau dimprejurul unui capitul. **2.** lamă care învelește pălăria unor ciuperci înainte de a ieşi din pământ. [< fr. *involucre*, cf. lat. *involucrum* — învelitoare]

INVOLUNTÁR, -Ă *adj.* fără voinţă, fără voie, neintenţionat. [cf. fr. *involontaire*]

INVOLÚT, -Ă *adj. (bot. ; despre un organ)* răsucit spre interior. [cf. fr. *involuté*, lat. *involutus*]

INVOLUTÍV, -Ă *adj.* cu caracter de involuţie. [< fr. *involutif*]

INVOLÚŢIE *s. f.* **1.** transformare regresivă a unui organ sau organism. ● revenire a unui organism la starea lui normală ; situaţia unui organ întors înăuntru. **3.** *(mat.)* transformare biunivocă a unei mulţimi în ea însăşi ; omografie reciprocă. **4.** *(fil.)* trecerea de la eterogen la omogen, de la multiplu la unitate. **5.** *(geol.)* ondulaţie a unor straturi subţiri de sedimente sau roci detritice care apar sub influenţa acţiunii îngheţului. [gen. *-iei.* var. *involuţiune* s. f. / cf. fr. *involution*, lat. *involutio*]

INVOLUŢIÚNE *s. f.* v. i n v o l u ţ i e.

INVULNERÁBIL, -Ă *adj.* care nu poate fi rănit ; *(p. ext.)* care nu poate fi atins, lovit, învinuit în nici un fel. [cf. lat. *invulnerabilis*, fr. *invulnérable*]

INVULNERABILITÁTE *s. f.* calitatea, starea a ceea ce este invulnerabil. [cf. fr. *invulnérabilité*]

IOD[1] *s. n.* element chimic solid din grupa halogenilor, negru-violet, foarte volatil şi uşor solubil în alcool. O *tinctură de* ~ = soluţie de iod în alcool, folosită ca antiseptic şi ca dezinfectant extern. [pron. *iod.* / < fr. *iode*]

IOD[2] *s. n. (fon. ; rar)* iot. [< fr. *yod*]

IODÁT *s. m.* sare a acidului iodic. // *adj.* care conţine iod. [< fr. *iodate*]

IODEMÍE *s. f. (med.)* prezenţa iodului în sînge. [pron. *io-.* gen. *-iei.* / < fr. *iodémie*]

IODHÍDRIC *adj. m. acid* ~ = acid format prin combinarea iodului cu hidrogenul. [< fr. *iodhydrique*]

IÓDIC *adj. m. acid* ~ = acid oxigenat al iodului. [cf. fr. *iodique*]

IODÍDE *s. f. pl. (med.)* erupţii cutanate, provocate de produse iodice, în special de iodura de potasiu. [< fr. *iodides*]

IODÍSM *s. n.* intoxicaţie cu iod. [< fr. *iodisme*]

IODIZÁRE *s. f.* rostirea lui *e* iniţial ca *ie.* [< *iod*[2] + *-iza*]

IODOFÓRM *s. n.* substanţă galbenă, cristalizată, cu miros specific, folosită ca antiseptic, anestezic etc. [< fr. *iodoforme*]

IODOMÉTRIC, -Á *adj.* referitor la iodometrie. [< fr. *iodométrique*]

IODOMETRÍE *s. f. (chim.)* totalitatea metodelor oxidimetrice de dozare cantitativă a diferitelor substanţe care reacţionează cu o soluţie de iod. [gen. *-iei.* / < fr. *iodométrie*]

IODURÁRE *s. f. (chim.)* introducere a iodului în molecula unei substanţe organice. [după fr. *iodurer*]

IODÚRĂ *s. f.* sare a acidului iodhidric. [< fr. *iodure*]

IODURÍE *s. f.* prezenţa iodului în urină. [< fr. *iodurie*]

IOFOBÍE *s. f.* teama patologică de a fi otrăvit. [< fr. *iophobie*]

IOHIMBÍNĂ *s. f.* v. y o h i m b i n ă.

IÓLĂ *s. f.* ambarcaţie cu vîsle sau cu pînze, strîmtă, lungă şi uşoară, larg răspîndită în concursurile de iahting. ● ambarcaţie cu doi arbori, folosită pentru pescuit. ● barcă cu două, patru sau şase rame, folosită de nave în diferite scopuri. [pron. *io-.* / cf. fr. *yole*, sp. *yola*, engl. *yawl*, norv. *jol*]

IÓN *s. m.* atom sau grup de atomi încărcați cu electricitate. [pron. *i-on.* / < fr. *ion*]
IONATÁN *s. m. n.* soi de măr originar din America de Nord, ale cărui fructe se pot conserva ușor. [pron. *io-*. acc. și *iónatan*. scris și *jonathan*. [< engl. *Jonathan*]
IONIÁN, -Á *adj.* care se referă la Ionia antică. O *școala ~ă* = orientare în filozofia greacă din sec. VII—VI î.e.n., care opunea reprezentărilor mitologice tradiționale despre lume o concepție materialist-naivă. [pron. *i-o-ni-an.* pl. *-ieni, -iene.* / cf. fr. *ionien*]
IÓNIC[1], -Á *adj. ordin ~* = ordin arhitectonic cu coloane zvelte, având capitelul împodobit cu volute, iar friza continuată și decorată cu basoreliefuri. [pron. *i-o-*. / cf. lat. *ionicus*, fr. *ionique*]
IÓNIC[2], -Á *adj.* care se referă la ioni. [< fr. *ionique*]
IÓNIC *s. n.* picior de vers antic alcătuit din două silabe lungi și două scurte. [< lat. *ionicus*]
IÓNIU *s. n.* (*chim.*) element radioactiv, izotop al toriului. [pron. *i-o-niu.* / < fr. *ionium*]
IONIZÁ *vb. I. tr.* a provoca ionizarea unui mediu. [< fr. *ioniser*]
IONIZÁNT, -Á *adj.* (*despre agenți sau factori fizici*) care produce ionizarea (1). [< *ioniza* + *-ant*]
IONIZÁRE *s. f.* 1. formarea de ioni într-un anumit mediu ; ionizație. 2. introducere de ioni în organism în scop terapeutic. [< *ioniza*]
IONIZÁȚIE *s. f.* (*fiz.*) ionizare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *ionisation*]
IONOFÓN *s. n.* (*fiz.*) difuzor care transformă direct energia electromagnetică în unde sonore. [< fr. *ionophone*]
IONOMÉTRU *s. n.* (*fiz.*) instrument pentru determinarea intensității unei radiații ionizate. ● instrument pentru determinarea concentrației în ioni de hidrogen a unei soluții. [< fr. *ionomètre*]
IONÓNĂ *s. f.* substanță chimică cu miros puternic de violete, întrebuințată în parfumerie. [< fr. *ionone*]
IONOSFÉRĂ *s. f.* pătură superioară a atmosferei, cuprinsă între 100 și 1000 km altitudine, puternic ionizată datorită radiațiilor solare ultraviolete. [< fr. *ionosphère*]
IONOSFÉRIC, -Ă *adj.* referitor la ionosferă. [< fr. *ionosphérique*]
IONOTERAPÍE *s. f.* metodă de tratament constînd în introducerea în organism de ioni medicamentoși ; ionizare (2). [< fr. *ionothérapie*]
IOT *s. n.* (*fon.*) numele semivocalei *i* ; iod. [< germ. *Jot*, fr., lat. *iota*]
IOTACÍSM *s. n.* 1. folosire frecventă a sunetului *i* într-o limbă ; iodizare. 2. iotacizare. [pron. *io-*. / < fr. *iotacisme*]
IOTACIZÁ *vb. I. refl.* (*despre sunete*) a se palataliza din cauza contactului cu un iot. [< *iotac(ism)* + *-iza*]
IOTACIZÁRE *s. f.* acțiunea lui iot asupra unui sunet vecin ; palatilizarea unui sunet sub influența lui iot. [< *iotaciza*]
IPÉCA *s. f.* pulbere a rădăcinii de ipecacuana, utilizată ca expectorant și vomitiv. [< fr. *ipéca*]
IPECACUÁNA *s. f.* plantă exotică a cărei rădăcină se întrebuințează în medicină ca expectorant și vomitiv. [pron. *-cua-*. / < fr. *ipécacuana*, port. *ipecacuana* < cuv. tupi]
IPER- v. hiper-.
IPÉRBOLĂ *s. f.* v. hiperbolă.
IPERBÓLIC, -Ă *adj.* v. hiperbolic.
IPERITĂ *vb. I. tr.* a infecta cu iperită. [< fr. *ypériter*]
IPERITÁRE *s. f.* acțiunea de a iperita și rezultatul ei. [< *iperita*]
IPERÍTĂ *s. f.* substanță toxică vezicantă, foarte persistentă, cu miros de muștar. [var. *hiperită* s. f. / < fr. *ypérite*]
IPO[1]- v. hipo[1]-.
IPO[2]- v. hipo[2]-.
IPOCÓNDRIC, -Ă *adj.* v. ipohondric.
IPOCONDRÍE *s. f.* v. ipohonndrie.
IPOCÓNDRU, -Ă *adj., s. m. f.* v. ipohondru.
IPOCÓNDRU *s. n.* v. hipocondru.
IPOCRÍT, -Ă *adj.* prefăcut, fățarnic. [pl. *-iți, -ite.* var. *hipocrit, -ă* adj. / < fr. *hypocrite*, cf. gr. *hypokrites* — actor dramatic]
IPOCRIZÍE *s. f.* fățărnicie, prefăcătorie, falsitate. [pl. *-ii*, gen. *-iei.* var. *hipocrizie* s. f. / cf. fr. *hypocrisie*, lat., gr. *hypocrisis*]
IPOGÁSTRU *s. n.* v. hipogastru.
IPOHÓNDRIC, -Ă *adj.* referitor la ipohondrie ; trist, capricios, neliniștit asupra sănătății ; ipohondru. [var. *ipocondric, -ă* adj. / cf. fr. *hypocondriaque*]
IPOHONDRÍE *s. f.* teamă exagerată de a nu contracta o boală ; obsesie, idee fixă a cuiva care crede că suferă de o boală. [var. *ipocondrie* s. f. / < fr. *hypocondrie*, cf. gr. *hypochondria*]
IPOHÓNDRU, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de ipohondrie. [var. *ipocondru, -ă* adj., s.m.f. / < fr. *hipocondre*]
IPOSTÁS *s. n.* v. ipostază.
IPOSTÁZĂ *s. f.* 1. *(la Platon)* fiecare dintre cele trei substanțe spirituale (individul — unul, inteleotul și sufletul) care împreună cu materia constituie lumea inteligibilă. ● *(în teologia creștină)* fiecare entitate a trinității. 2. *(gram.)* schimbare a categoriei gramaticale. 3. stare, situație în care se găsește cineva ; aspect, înfățișare. [var. *ipostas* s. n. / < fr. *hypostase*, cf. gr. *hypostasis* — ținere]
IPOSTAZIÁ *vb. I. tr.* 1. a da caracterul unei ipostaze, a obiectiva, a personifica, a prezenta ceva ca fiind real. ● *(log.)* a transforma arbitrar o entitate fictivă sau accidentală (un cuvînt, un concept) într-o substanță propriu-zisă. 2. *(lingv.)* a substitui o categorie gramaticală. [cf. germ. *hypostasieren*, engl. *hypostatize*]
IPOSTAZIÉRE *s. f.* acțiunea de a ipostazia și rezultatul ei. [pron. *-zi-e-*. / < *ipostazia*]
IPOTECÁ *vb. I. tr.* a supune (un imobil etc.) unei ipoteci. [p. i. 3,6 *-chează*. / cf. fr. *hypothéquer*]
IPOTECÁR, -Ă *adj.* 1. care are drept de ipotecă. 2. privitor la o ipotecă. [cf. fr. *hypothécaire*]
IPOTECÁRE *s. f.* acțiunea de a ipoteca. [< *ipoteca*]
IPOTÉCĂ *s. f.* drept real care grevează un imobil, un teren etc. al cărui proprietar l-a dat ca garanție creditorului său ; faptul de a ipoteca. [cf. fr. *hypothèque*, lat. *hypoteca*, gr. *hypoteke*]
IPOTENÚZĂ *s. f.* latura opusă unghiului drept într-un triunghi dreptunghic. [< fr. *hipoténuse*, cf. gr. *hypo* — dedesubt, *teinein* — a întinde]
IPOTÉTIC, -Ă *adj.* bazat pe o ipoteză, de ipoteză. ● *(log. ; despre judecăți)* care sînt compuse din două judecăți categorice legate prin cuvintele „dacă... atunci". ● presupus, nesigur. [< fr. *hypothétique*]

IPOTÉZĂ *s.f.* presupunere, supoziție pe baza unor fapte cunoscute asupra relației între anumite fenomene sau asupra legăturii dintre aceste fenomene și cauzele lăuntrice care le determină. ● *(mat.)* element dat pe baza căruia se dezvoltă o demonstrație. [cf. fr. *hypothèse*, lat., gr. *hypothesis* < *hypo* — sub, *thesis* — poziție]

IPOTIPÓZĂ *s.f.* v. hipotipoză.

IPSO- v. hipso-.

IPSOFÓN *s.n.* instalație atașată unui aparat telefonic pentru a înregistra și reda mesajele telefonice în lipsa abonatului. [< germ. *Ipsophon*]

IRADIÁ *vb. I. tr.* a emite radiații de lumină, de căldură etc. în toate direcțiile. [pron. *-di-a-*. p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*, part. *-iat*. / < fr. *irradier*, it., lat. *irradiare*]

IRADIÁNT, -Ă *adj.* care iradiază. [pron. *-di-ant*. / cf. fr. *irradiant*]

IRADIÁȚIE *s.f.* emisiune de radiații (luminoase, calorice sau corpusculare); iradiere; *(p. ext.)* fascicul de raze emise de o sursă. [pron. *di-a-*. gen. *-iei*. var. *iradiațiune s.f.* / cf. fr. *irradiation*]

IRADIAȚIÚNE *s.f.* v. iradiație.

IRADIÉRE *s.f.* acțiunea de a iradia; iradiație. ● expunere a unei substanțe la acțiunea unui flux de fotoni sau de particule. ● expunere a organismului acțiunii unor radiații ionizante în scop terapeutic, diagnostic sau accidental. ● difuziune a unui impuls nervos de la o zonă la alta. [pron. *-di-e-*. / < *iradia*]

IRAMBURSÁBIL, -Ă *adj.* care nu poate sau nu trebuie să fie rambursat. [cf. fr. *irremboursable*]

IRANÍST, -Ă *s.m.f.* specialist în iranistică; iranolog. [cf. germ. *Iranist*, it. *iranista*]

IRANÍSTICĂ *s.f.* studiul limbilor, literaturilor și culturilor iraniene; iranologie. [cf. germ. *Iranistik*, it. *iranistica*]

IRANOLÓG, -Ă *s.m.f.* iranist. [cf. fr. *iranologue*]

IRANOLOGÍE *s.f.* iranistică. [cf. fr. *iranologie*]

IRASCÍBIL, -Ă *adj.* care se înfurie ușor; mînios, supărăcios, iritabil. [cf. fr. *irascible*, lat. *irascibilis*]

IRASCIBILITÁTE *s.f.* caracterul celui irascibil; iritabilitate. [cf. fr. *irascibilité*]

IRÁTO *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* cu furie, cu mînie. [< it. *irato*]

IRAȚIONÁL, -Ă *adj.* împotriva gîndirii logice, contrar logicii; rațional. ● *(mat.) număr ~* = număr care nu este egal cu cîtul nici unei perechi de numere întregi; *ecuație ~ă* = ecuație a cărei necunoscută intră sub un radical. [pron. *-ți-o-*. / cf. fr. *irrationnel*, lat. *irrationalis*]

IRAȚIONALÍSM *s.n.* orientare în filozofie care postulează primatul intuiției, credinței, instinctului etc. față de cunoașterea rațională. [pron. *-ți-o-*. / < fr. *irrationalisme*]

IRAȚIONALÍST, -Ă *adj.* referitor la iraționalism, propriu iraționalismului. // *s.m.f.* adept al iraționalismului. [pron. *-ți-o-*. /< fr. *irrationaliste*]

IRAȚIONALITÁTE *s.f.* caracterul a ceea ce este irațional. [pron. *-ți-o-*. / cf. fr. *irrationalité*]

IRAȚIONALIZÁ *vb. I. tr. (rar)* a face irațional. [pron. *-ți-o-*. / et. incertă]

ÍRBIS *s.m.* panteră asemănătoare cu leopardul, care trăiește în regiunile muntoase din Asia. [< germ. *Irbis* < cuv. mongol]

IREÁL, -Ă *adj.* neexistent în realitate; nereal, imaginar. ● care pare că nu este real. ● *(despre verbe)* care prezintă acțiunea ca o ipoteză nerealizată sau nerealizabilă. pron. *-re-al*. / cf. fr. *irréel*]

IREALITÁTE *s.f.* caracterul a ceea ce este ireal; faptul opus realității. [pron. *-re-a-*. / cf. fr. *irréalité*]

IREALIZÁ *vb. I. tr. (rar)* a face ireal. [pron. *-re-a-*. / et. incertă]

IREALIZÁBIL, -Ă *adj.* de nerealizat; nerealizabil. [pron. *-re-a-*. / cf. fr. *irréalisable*]

IRECONCILIÁBIL, -Ă *adj.* de neîmpăcat. [pron. *-li-a-*. / cf. fr. *irréconciliable*]

IRECUPERÁBIL, -Ă *adj.* de nerecuperat. ● *(med.)* nevindecabil, incurabil. [cf. fr. *irrécupérable*]

IRECUZÁBIL, -Ă *adj. (liv.)* care nu se poate respinge, care trebuie admis. [cf. fr. *irrécusable*]

IREDENTÍSM *s.n.* mișcare politică naționalist-șovină ai cărei partizani urmăresc anexarea unor teritorii în care conaționalii lor sînt în minoritate. [cf. fr. *irrédentisme*, it. *irredentismo*]

IREDENTÍST, -Ă *adj.* referitor la iredentism, propriu iredentismului. // *s.m.f.* adept, susținător al iredentismului. [cf. fr. *irrédentiste*]

IREDUCTÍBIL, -Ă *adj.* 1. care nu se mai poate reduce la o formă mai simplă. ● care nu se poate simplifica. 2. *(fig.)* neîmpăcat, înverșunat; necruțător. [cf. fr. *irréductible*]

IREDUCTIBILITÁTE *s.f. (rar)* însușirea de a fi ireductibil. [cf. fr. *irréductibilité*]

IREFLEXIVITÁTE *s.f.* relație logică contrară reflexivității. [cf. fr. *irréflexivité*]

IREFRAGÁBIL, -Ă *adj.* care nu poate fi recuzat. [cf. lat. *irrefragabilis*, fr. *irréfragable*]

IREFUTÁBIL, -Ă *adj.* care nu poate fi respins, combătut; convingător; de neînlăturat. [cf. fr. *irréfutable*, lat. *irrefutabilis*]

IREFUTABILITÁTE *s.f.* caracterul a ceea ce este irefutabil. [cf. fr. *irréfutabilité*]

IREGULÁR, -Ă *adj. (rar)* neregulat. [cf. it. *irregolare*, fr. *irrégulier*]

IREGULARITÁTE *s.f.* neregularitate. [cf. fr. *irrégularité*]

IRELIGIÓS, -OÁSĂ *adj.* 1. care nu are religie. 2. contrar religiei; care nu respectă religia. [pron. *-gi-os*. / cf. fr. *irréligieux*]

IRELIGIOZITÁTE *s.f.* lipsă de religiozitate. [pron. *-gi-o-*. / cf. fr. *irréligiosité*]

IREMEDIÁBIL *adj.* de neremediat, de nevindecat, de neîndreptat; fără leac. [pron. *-di-a-*. / cf. fr. *irrémédiable*]

IREMISÍBIL, -Ă *adj.* de neiertat, care nu merită să fie iertat. [cf. fr. *irrémissible*, lat. *irremissibilis*]

IREMISIBILITÁTE *s.f. (rar)* caracterul, starea a ceea ce este iremisibil. [cf. fr. *irrémissibilité*]

IREMUNERÁBIL, -Ă *adj.* care nu poate fi remunerat, recompensat. [cf. fr. *irrémunérable*]

IRÉNIC, -Ă *adj. (liv.)* inspirator de pace; pacific. [cf. it. *irenico*, gr. *eirenikos*]

IRENÍSM *s.n. (liv.)* 1. orientare teologică tinzînd la unificarea diferitelor confesiuni creștine pe baza punctelor lor comune. 2. tendință spre pace. [cf. it. *irenismo*]

IRENÍST, -Ă *adj.* referitor la irenism. // *s.m.f.* adept, partizan al irenismului. [cf. it. *irenista*]

IRENO- element prim de compunere savantă, cu semnificația „pace", „pacific", „pacificator". [< it. *ireno-*, cf. gr. *eirene*]

IRENOLOGÍE *s. f.* ramură a politologiei care se ocupă cu studierea măsurilor de natură să asigure menținerea păcii sau restabilirea ei. [cf. fr. *irénologie*, it. *irenologia*]

IREPARÁBIL, -Ă *adj.* de nereparat, de neindreptat. [cf. fr. *irréparable*]

IREPREHENSÍBIL, -Ă *adj.* căruia nu i se poate imputa, nimic ; corect. [cf. fr. *irréprehensible*, lat. *irreprehensibilis*]

IREPRESÍBIL, -Ă *adj.* care nu poate fi reprimat. [cf. fr. *irrépressible*]

IREPROȘÁBIL, -Ă *adj.* fără cusur, foarte corect, impecabil. [cf. fr. *irréprochable*]

IREPROȘABILITÁTE *s. f.* calitatea a ceea ce este ireproșabil. [cf. fr. *irréprochabilité*]

IRESPECTUÓS, -OÁSĂ *adj.* lipsit de respect, de bună-cuviință ; nerespectuos, necuviincios. [pron. *-tu-os.* / cf. fr. *irrespectueux*]

IRESPIRÁBIL, -Ă *adj.* *(despre aer, atmosferă)* care nu poate fi respirat ; sufocant. [cf. fr. *irrespirable*]

IRESPONSÁBIL, -Ă *adj.* care nu poate fi făcut responsabil de actele sale ; *(p. ext.)* lipsit de răspundere. [cf. fr. *irresponsable*]

IRESPONSABILITÁTE *s. f.* însușirea de a fi iresponsabil ; starea celui iresponsabil. [cf. fr. *irresponsabilité*]

IRETRACTÁBIL, -Ă *adj.* care nu se poate retracta. [cf. fr. *irrétractable*]

IREUȘÍTĂ *s. f.* *(liv.)* nereușită, insucces. [pron. *-re-u-.* / cf. fr. *irréussite*]

IREVERÉNȚĂ *s. f.* lipsă de respect, necuviință. [cf. fr. *irrévérence*, it. *irriverenza*, lat. *irreverentia*]

IREVERENȚIÓS, -OÁSĂ *adj.* fără respect ; necuviincios. [pron. *-ți-os.* / cf. fr. *irrévérencieux*]

IREVERSÍBIL, -Ă *adj.* *(despre fenomene)* care nu poate fi produs în sens invers, care nu se poate întoarce. ● *(fiz.)* care lasă urme ce nu pot fi înlăturate după revenirea la starea inițială. [cf. fr. *irréversible*]

IREVERSIBILITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este ireversibil. [cf. fr. *irréversibilité*]

IREVOCÁBIL, -Ă *adj.* care nu poate fi revocat, schimbat ; hotărît, definitiv, sigur. [cf. fr. *irrévocable*, lat. *irrevocabilis*]

IREVOCABILITÁTE *s. f.* *(liv.)* starea a ceea ce este irevocabil. [cf. fr. *irrévocabilité*]

IREZISTÍBIL, -Ă *adj.* căruia nu i se poate rezista, împotrivi. [cf. fr. *irrésistible*, lat. *irresistibilis*]

IREZISTIBILITÁTE *s. f.* calitatea a ceea ce este irezistibil. [cf. fr. *irrésistibilité*]

IREZOLVÁBIL, -Ă *adj.* de nerezolvat. [et. incertă]

IREZONÁBIL, -Ă *adj.* nerațional, nechibzuit, lipsit de judecată. [cf. fr. *irraisonnable*]

IRID- v. i r i d o.

IRIDACÉE *s. f. pl.* familie de plante erbacee perene monocotiledonate, având ca tip stînjenelul ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *iridacées*]

IRIDECTOMÍE *s. f.* *(med.)* secționare a unei porțiuni din iris. [< fr. *iridectomie*, cf. gr. *iris* — iris, *ektome* — excizie]

IRIDESCÉNT, -Ă *adj.* care schimbă culorile (ca cele de curcubeu) ; curcubeic. [cf. fr. *iridescent*, it. *iridescente*]

IRÍDIU *s. n.* element chimic ; metal rar, asemănător platinei, foarte dur și rezistent la acțiuni chimice. [pron. *-diu.* var. *iridium* s. n. / < fr. *iridium*]

IRÍDIUM *s. n.* v. i r i d i u.

IRIDO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) iris". [var. *irid-.* / < fr. *irido-*, cf. gr. *iris, iridis*]

IRIDODIALÍZĂ *s. f.* *(med.)* separare sau rupere traumatică sau chirurgicală a irisului din inserția sa. [pron. *-di-a-.* / < fr *iridodialyse*, cf. gr. *iris* — iris, *dialysis* — separare]

IRIDOPLEGÍE *s. f.* *(med.)* paralizie a irisului. [gen. *-iei.* / < fr. *iridoplégie*]

IRIDOSCÓP *s. n.* *(med.)* instrument folosit pentru examinarea irisului. [< fr. *iridoscope*]

IRIDOSCOPÍE *s. f.* *(med.)* examinare a irisului cu ajutorul iridoscopului. [gen. *-iei.* / < fr. *iridoscopie*]

IRIDOTOMÍE *s. f.* *(med.)* secționare chirurgicală a irisului pentru a crea o pupilă artificială. [gen. *-iei.* / < fr. *iridotomie*, cf. gr. *iris* — iris, *tome* — tăiere]

IRIGÁ *vb. I. tr.* 1. a uda (un teren cultivabil) printr-un sistem special de canale. 2. *(despre singe)* a alimenta, a aproviziona un organ. [p. i. 3,6 *-ghează.* / < fr. *irriguer*, it., lat. *irrigare*]

IRIGÁBIL, -Ă *adj.* *(despre terenuri)* care poate fi irigat. [cf. fr. *irrigable*]

IRIGÁRE *s. f.* acțiunea de a iriga și rezultatul ei ; irigație. [< *iriga*]

IRIGATÓR *s. n.* aparat folosit pentru clisme și spălături interne. [cf. fr. *irrigateur*]

IRIGÁȚIE *s. f.* udare, alimentare cu apă (făcută de obicei printr-un sistem de canale) a terenurilor cultivabile (din regiunile secetoase) în vederea măririi fertilității lor. [gen. *-iei.* var. *irigațiúne* s. f. / cf. fr. *irrigation*, lat. *irrigatio*]

IRIGAȚIÚNE *s. f.* v. i r i g a ț i e.

IRIGOSCOPÍE *s. f.* *(med.)* examen radiologic al colonului făcut cu ajutorul unei substanțe de contrast prin rect. [gen. *-iei.* / < fr. *irrigoscopie*, cf. lat. *irrigare* — a iriga, gr. *skopein* — a privi]

ÍRIS *s. m.* plantă erbacee perenă cu frunze lungi și cu flori mari, violete, albe sau galbene ; *(pop.)* stînjenel. [< fr. *iris*]

ÍRIS *s. n.* 1. *(liv.)* curcubeu, spectru solar. 2. membrană colorată circulară a ochiului așezată între cornee și partea anterioară a cristalinului, străbătută de pupilă. 3. diafragmă a unor aparate optice, care are în centru un orificiu cu diametru variabil. [< fr. *iris*, lat. *iris*]

IRITÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) supăra, a (se) mînia. 2. *tr.* a produce o congestie, o inflamație ușoară. [p. i. *-irit.* / < fr. *irriter*, it., lat. *irritare*]

IRITÁBIL, -Ă *adj.* supărăcios ; irascibil. ● supus iritației. [cf. *irritable*, lat. *irritabilis*]

IRITABILITÁTE *s. f.* stare de iritație ; fire ușor iritabilă ; irascibilitate. ● însușire a materiei vii de a reacționa la stimuli. [cf. fr. *irritabilité*, lat. *irritabilitas*]

IRITÁNT, -Ă *adj.* care irită, supără ; enervant ; iritativ. [cf. fr. *irritant*, it. *irritante*]

IRITÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) irita și rezultatul ei ; enervare ; iritație. [< *irita*]

IRITATÍV, -Ă *adj.* *(rar)* iritant. [cf. fr. *irritatif*]

IRITÁȚIE *s. f.* 1. enervare, izbucnire de mînie ; iritare. 2. excitare anormală, inflamație a unui organ. [gen. *-iei.* var. *iritațiune* s. f. / cf. fr. *irritation*, lat. *irritatio*]

IRITAȚIÚNE *s.f.* v. iritație.
IRÍTĂ *s.f.* *(med.)* inflamație a irisului. [cf. fr. *iritis*, it. *irite*]
IRIZÁ *vb. I. tr. (rar)* a reflecta lumini multicolore ca cele ale curcubeului. [< fr. *iriser*]
IRIZÁBIL, -Ă *adj. (rar)* susceptibil a iriza. [cf. fr. *irisable*]
IRIZÁRE *s.f.* acțiunea de a iriza și rezultatul ei. [< *iriza*]
IRIZÁȚIE *s.f.* irizare. ● ansamblu de culori și de nuanțe variabile pe care le reflectă unele cristale prin interferență ; descompunerea luminii albe prin difracție, dispersie sau interferență. [gen. *-iei.* var. *irizațiune* s.f. / < fr. *irisation*]
IRIZAȚIÚNE *s.f.* v. irizație.
IRIZIÚNE *s.f.* *(liv.)* acțiunea de a rîde de cineva ; bătaie de joc. [pron. *-zi-u-.* / cf. lat. *irrisio*, fr. *irrision*]
IRÓNIC, -Ă *adj.* care face ironii, care exprimă o ironie ; înțepător. [cf. fr. *ironique*]
IRONÍE *s.f.* 1. cuvînt, frază conținînd o ușoară batjocură, folosind semnificații opuse sensului lor obișnuit ; zeflemea, persiflare. O *~a soartei* = situație intervenită contrar tuturor așteptărilor, ca un joc neașteptat al întîmplării. 2. categorie estetică și filozofică desemnînd expresii sau imagini cu semnificații opuse sensului obișnuit, în scopul ridiculizării disimulate. ● figură de stil prin care se enunță ceva pentru a se înțelege contrariul. [gen. *-iei.* / < fr. *ironie*, cf. it., lat. *ironia*, gr. *eironeia* — întrebare]
IRONÍST, -Ă *s.m.f.* autor de ironii, persoană care vorbește sau scrie cu ironie ; ironizator. [< fr. *ironiste*, it. *ironista*]
IRONIZÁ *vb. I. tr.* a face ironii la adresa cuiva ; a zeflemisi. [< fr. *ironiser*, it. *ironizzare*]
IRONIZÁRE *s.f.* acțiunea de a ironiza. [< *ironiza*]
IRONIZATÓR, -OÁRE *adj., s.m.f.* (cel) care ironizează ; ironist. [cf. fr. *ironisateur*, it. *ironizzatore*]
IRÚMPE *vb. III.* v. irupe.
IRÚPE *vb. III. intr.* a izbucni ; a năvăli, a intra cu violență. [p.i. *irúp.* var. *irumpe* vb. III. / < lat. *irrumpere*]
IRÚPȚIE *s.f.* izbucnire violentă ; năvălire, revărsare. [gen. *-iei.* var. *irupțiune* s.f. / cf. lat. *irruptio*, fr. *irruption*]
IRUPȚIÚNE *s.f.* v. irupție.
ISADÉLF, -Ă *adj., s.n.* *(biol. ; despre monștri dubli)* ai cărui indivizi sînt egal dezvoltați. [< fr. *isadelphe*, cf. gr. *isos* — egal, *adelphos* — frate]
ISAGÓGICĂ *s.f.* *(liv.)* introducere. [< fr. *isagogique*, cf. gr. *eisagoge*]
ISALOBÁRĂ *s.f.* v. izalobară.
ISANOMÁLĂ *s.f.* v. izanomală.
ISCHÉMIC, -Ă *adj.* referitor la ischemie ; provocat de ischemie. [< fr. *ischémique*]
ISCHEMÍE *s.f.* *(med.)* diminuare a circulației sîngelui într-o anumită regiune a corpului. [< fr. *ischémie*, cf. gr. *ischaimos* — hemostatic < *ischein* — a reține, *haima* — sînge]
ISCHIALGÍE *s.f.* nevralgie sciatică. [pron. *-schi-al-.* gen. *-iei.* / < fr. *ischialgie*, cf. gr. *ischion* — șold, *algos* — durere]
ISCHIÁTIC, -Ă *adj.* al ischionului. [pron. *-schi-a-.* / < fr. *ischiatique*]
ISCHIÓN *s.n.* unul dintre cele trei oase care formează osul iliac. [pron. *-chi-on.* / < fr. *ischion*, cf. gr. *ischion* — șold]
ISCURÍE *s.f.* greutate sau neputință de a urina. [gen. *-iei.* / < fr. *ischurie*, cf. gr. *ischein* — a reține, *ouron* — urină]
ISLÁM *s.n.* islamism ; *(p. ext.)* totalitatea țărilor, a popoarelor mahomedane. [< fr., tc. *islam*]
ISLÁMIC, -Ă *adj.* care ține de islamism. [< fr. *islamique*]
ISLAMÍSM *s.n.* religia musulmanilor, întemeiată de Mahomed în sec. VII ; mahomedanism. [< fr. *islamisme*]
ISLAMIZÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) converti la islamism ; a trece la islamism ; a da un caracter islamic. [< fr. *islamiser*]
ISLAMIZÁRE *s.f.* acțiunea de a islamiza ; convertire la islamism ; islamizație. [< *islamiza*]
ISLAMIZÁȚIE *s.f.* islamizare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *islamisation*]
ISO- v. izo-.
ISOAMPLITÚDINE *s.f.* v. izoamplitudine.
ISOANABÁZĂ *s.f.* v. izoanabază.
ISOBÁR, -Ă *adj. s.f.* v. izobar.
ISOBÁT, -Ă *adj., s.f.* v. izobat.
ISOBUTÁN *s.n.* v. izobutan.
ISOCARÉN, -Ă *adj.* v. izocaren.
ISOCATABÁZĂ *s.f.* v. izocatabază.
ISOCHIMÉN, -Ă *adj., s.f.* v. izochimen.
ISOCHINOLÍNĂ *s.f.* v. izochinolină.
ISOCLÍN, -Ă *adj., s.f.* v. izoclin.
ISOCLINÁL, -Ă *adj.* v. izoclinal.
ISOCÓL, -Ă *adj.* *(gram. ; despre o perioadă)* ale cărei membre au aceeași lungime. [< fr. *isocole*, cf. lat. *isocolon*, gr. *isokolon*]
ISOCÓR, -Ă *adj., s.f.* v. izocor.
ISOCORÍE *s.f.* v. izocorie.
ISOCRÓM, -Ă *adj.* v. izocrom.
ISOCROMÁTIC, -Ă *adj.* v. izocromatic.
ISOCROMASÍE *s.f.* izocromazie.
ISOCRÓN, -Ă *adj., s.f.* v. izocron.
ISOCRÓNIC, -Ă *adj.* v. izocronic.
ISOCRONÍSM *s.n.* v. izocronism.
ISODINÁMIC, -Ă *adj., s.f.* v. izodinamic.
ISODINAMÍE *s.f.* v. izodinamie.
ISÓDIU *s.n.* *(liv.)* cîntec de intrare al corului satiric în teatrul antic grec. [pron. *-diu.* / cf. it. *isodio* < gr. *eisodios* < *eisodos* — intrare]
ISODÓNT, -Ă *adj.* v. izodont.
ISODONȚÍE *s.f.* v. izodonție.
ISOÉDRIC, -Ă *adj.* v. izoedric.
ISOELÉCTRIC, -Ă *adj.* v. izoelectric.
ISOFÍGMĂ *s.f.* v. izofigmă.
ISOGÁM, -Ă *adj.* v. izogam.
ISOGÁMĂ *s.f.* v. izogamă.
ISOGAMÍE *s.f.* v. izogamie.
ISOGÉN, -Ă *adj.* v. izogen.
ISOGEOTÉRMĂ *s.f.* v. izogeotermă.
ISOGLÓSĂ *s.f.* linie care arată pe o hartă limitele teritoriale ale unei particularități de limbă. [var. *izoglosă* s.f. / < fr. *isoglosse*, cf. gr. *isos* — egal, *glossa* — limbă]
ISOGÓN, -Ă *adj., s.f.* v. izogon.
ISOHIÉTĂ *s.f.* v. izohietă.
ISOHÍPSĂ *s.f.* v. izohipsă.
ISOLÍNIE *s.f.* v. izolinie.
ISOMAGNÉTICĂ *s.f.* v. izomagnetic.
ISOMÉR, -Ă *adj., s.m.* v. izomer.
ISOMÉRIC, -Ă *adj.* v. izomeric.
ISOMERÍE *s.f.* v. izomerie.
ISOMERIZÁ *vb. I.* v. izomeriza.

ISOMERISÁRE *s.f.* v. izomerizare.
ISOMÉTRIC, -Ă *adj.* v. izometric.
ISOMETRÍE *s.f.* v. izometrie.
ISOMETROPÍE *s.f.* v. izometropie.
ISOMÓRF, -Ă *adj.* v. izomorf.
ISOMORFÍE *s.f.* v. izomorfie.
ISOMORFÍSM *s.n.* v. izomorfism.
ISONÉFĂ *s.f.* v. izonefă.
ISOPÁGĂ *s.f.* v. izopagă.
ISOPÁN *adj. invar.* ortocromatic. [< germ. *isopan*]
ISOPÉCTĂ *s.f.* v. izopectă.
ISOPÍCNĂ *s.f.* v. izopicnă.
ISOPLÉTĂ *s.f.* v. izopletă.
ISOPÓDE *s.n.pl.* v. izopode.
ISOPOLIMÓRF, -Ă *adj.* v. izopolimorf.
ISOPOLIMORFÍE *s.f.* v. izopolimorfie.
ISOPOLIMORFÍSM *s.n.* v. izopolimorfism.
ISOPRÉN *s.n.* v. izopren.
ISOPTÉRE *s.f.pl.* v. izoptere.
ISORÉL *s.n.* panou din fibre de lemn. [< fr. *isorel*, nume comercial]
ISOSCEL *adj.n.* *(despre triunghi)* cu două laturi egale ; *(despre trapeze)* care are laturile neparalele egale. [cf. fr. *isoscèle*]
ISOSCÓP *s.n.* tub electronic asemănător cu orticonul, avînd în loc de condensator un dispozitiv generator de cîmp electric și în care fasciculul de electroni este modulat. [pl. *-scoape*. / < germ. *Isoskop*]
ISOSEÍSTĂ *s.f.* v. izoseistă.
ISOSPÓRI *s.m.pl.* v. izospori.
ISOSPORÍE *s.f.* v. izosporie.
ISOSTÉRĂ *s.f.* v. izosteră.
ISOTÁHĂ *s.f.* v. izotahă.
ISOTÉRĂ *s.f.* v. izoteră.
ISOTÉRM, -Ă *adj., s.f.* v. izoterm.
ISOTÉRMIC, -Ă *adj.* v. izotermic.
ISOTERMÍE *s.f.* v. izotermie.
ISOTÍP, -Ă *adj., s.n.* v. izotip.
ISOTIPÍE *s.f.* v. izotipie.
ISOTÓNIC, -Ă *adj.* v. izotonic.
ISOTONÍE *s.f.* v. izotonie.
ISOTÓP *s.m.* v. izotop.
ISOTOPÍE *s.f.* v. izotopie.
ISOTRÓN *s.n.* v. izotron.
ISOTRÓP, -Ă *adj.* v. izotrop.
ISOTROPÍE *s.f.* v. izotropie.
ISTER- v. histero-.
ISTERÉZĂ *s.f.* v. histeresis.
ISTÉRIC, -Ă *adj., s.m.f.* (suferind) de isterie. [var. *histeric, -ă* adj., s.m.f. / cf. fr. *hystérique*, it. *isterico*]
ISTERÍE *s.f.* boală nervoasă manifestată prin tulburări ale sensibilității, prin convulsii etc., nejustificate de existența unor leziuni. [gen. *-iei*. var. *histerie* s.f. / cf. fr. *hystérie* < gr. *hystera* — uter]
ISTERIGÉN, -Ă *adj. (rar)* care produce isterie, isterism. [< fr. *hystérigène*]
ISTERÍSM *s.n. (med.)* formă de psihonevroză caracterizată prin instabilitate emotivă, imaturitate afectivă și tulburări somatice a căror origine nu e demonstrabilă. [cf. fr. *hystérisme*, it. *isterismo*]
ISTERO- v. histero-.
ISTEROÍD, -Ă *adj.* asemănător cu isteria. [pron. *-ro-id*. / < fr. *hystéroïde*]
ISTEROLOGÍE *s.f.* figură retorică prin care se spune întîi ceea ce ar fi trebuit spus în al doilea rînd. [gen. *-iei*. / < it. *isterologia*, lat. t. *hysterologia*]
ISTM *s.n.* 1. fîșie de pămînt care unește o peninsulă cu un continent sau două continente între ele. 2. *(anat.)* partea îngustă a unui organ. [< fr. *isthme*, cf. gr. *isthmos*, lat. *isthmus*]
ÍSTMIC, -Ă *adj.* care aparține unui istm. O *jocuri ~e* = serbări la vechii greci care se organizau din doi în doi ani în Istmul Corintic, în timpul cărora aveau loc întreceri de lupte, alergări, aruncarea discului și a suliței etc. [cf. fr. *isthmique*, lat. *isthmicus*]
ISTO- v. histo-.
ISTOLÓGIC, -Ă *adj.* v. histologic.
ISTOLOGÍE *s.f.* v. histologie.
ISTORIÁ *vb. I.* v. historia.
ISTORIÁT, -Ă *adj.* v. historiat.
ISTÓRIC *s.m.* specialist în istorie ; istoriograf. [< lat. *historicus*]
ISTÓRIC, -Ă *adj.* 1. care ține de domeniul istoriei, privitor la istorie ; *(p. ext.)* deosebit de important pentru dezvoltarea omenirii, a unui popor etc. 2. care se schimbă în cursul istoriei. 3. corespunzător faptelor din istorie ; real, just. 4. cronologic. // *s.n.* expunere a unui fapt, a unui eveniment etc. în mod amănunțit. [cf. lat. *historicus*, fr. *historique*]
ISTORICITÁTE *s.f.* caracter istoric. [cf. fr. *historicité*]
ISTORICIZÁ *vb. I. tr.* a da un caracter istoric. [et. incertă]
ISTÓRIE *s.f.* 1. procesul obiectiv al dezvoltării fenomenelor în natură și în societate. 2. știință care studiază dezvoltarea complexă a societății omenești, a unui popor, urmărind-o cronologic ca un proces unitar, desfășurat pe baza unor legi obiective ; *(p. ext.)* știință care se ocupă cu studiul apariției și dezvoltării faptelor dintr-un anumit domeniu. ● scriere care cuprinde expunerea critică a unor fapte istorice. 3. povestire, narațiune. [gen. *-iei*. / < lat., gr. *historia*]
ISTORIÉRE *s.f.* historiere.
ISTORIO- element de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) istorie", „de istorie". [pron. *-ri-o-*. / < fr. *historio-*, cf. lat., gr. *historia*]
ISTORIOGRÁF *s.m.* persoană însărcinată oficial să scrie istoria unei epoci, a unei domnii etc. ; *(p. ext.)* istoric. [pron. *-ri-o-*. / < fr. *historigraphe*, lat. *historiographus*, cf. gr. *historia* — istorie, *graphein* — a scrie]
ISTORIOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la istoriografie. [< fr. *historiographique*]
ISTORIOGRAFÍE *s.f.* disciplină care studiază scrierile istoriografice ; știința istoriei (2) ; *(p. ext.)* totalitatea scrierilor istorice dintr-o anumită țară sau dintr-o anumită epocă. O *~ literară* = totalitatea lucrărilor științifice avînd ca obiect studiul istoriei unei literaturi. [pron. *-ri-o-*. / < fr. *historiographie*]
ISTORÍSM *s.n.* principiu de bază al metodei dialectice în cercetarea științifică, potrivit căruia evenimentele și fenomenele se studiază în procesul apariției, dezvoltării și pieirii lor, în strînsă legătură cu condițiile istorice concrete care le-au dat naștere. [< rus. *istorizm*, cf. fr. *historisme*, germ. *Historismus*]
ISTORÍST, -Ă *adj.* referitor la istorism, aparținînd istorismului. // *s.m.f.* adept, partizan al istorismului. [< rus. *istorist*]
ISTRIÓN *s.m.* v. histrion.
ITACÍSM *s.n.* sistem potrivit căruia litera grecească *e* se pronunță *i* (ita). [< fr.

itacisme, cf. *ita* — numele literei η în greaca modernă]

ITÁLIC, -Ă *adj.* 1. care ține de Italia antică. 2. *(poligr.; despre caractere tipografice)* cursiv. [< fr. *italique*]

ITALIENÍSM *s. n.* 1. element de jargon de origine italiană. 2. curent lingvistic inițiat de I. Heliade-Rădulescu, care urmărea apropierea prin mijloace artificiale a limbii române de limba italiană. [pron. *-li-e-*. / cf. fr. *italianisme*]

ITALIENÍST, -Ă *s. m. f.* specialist în italienistică. [pron. *-li-e-*. / < it. *italianista*]

ITALIENÍSTICĂ *s. f.* studiul limbii, literaturii și culturii italiene. [pron. *-li-e-*. / cf. it. *italianista*]

ITALIENIZÁ *vb. I. tr.* a da cuvintelor o formă italienească. ● a imita (în stil, în limbă) pe italieni. [pron. *-li-e-*. / < it. *italianeggiare*, fr. *italianiser*]

ITALIENIZÁNT, -Ă *adj.* care urmărește italienizarea limbii. [pron. *-li-e-*. / cf. it. *italianeggiante*, fr. *italianisant*]

ITALIENIZÁRE *s. f.* acțiunea de a italieniza și rezultatul ei. [< *italieniza*]

ITALOFÍL, -Ă *adj., s. m. f.* iubitor, admirator a tot ceea ce este italian. [< it. *italofilo*]

-ÍTĂ element secund de derivare savantă a unor termeni medicali indicînd prezența unei „inflamații". [< fr. *-ite*]

ÍTEM *adv. (liv.)* dealtfel, în plus. [< *lat. item*]

ITERATÍV, -Ă *adj.* care se face sau se repetă de mai multe ori. ● *(gram.; despre verbe)* care exprimă o acțiune repetată, săvîrșită în mai multe rînduri. [< fr. *itératif*, cf. lat. *iterare* — a repeta]

ITERÁȚIE *s. f.* acțiune repetată. ● repetarea unui anumit procedeu de calcul prin aplicarea lui la rezultatul calculului din etapa precedentă. [gen. *-iei*. var. *iterațiune* s. f. / < fr. *itération*]

ITERÁȚIÚNE *s. f.* v. iterație.

ITINERÁNT, -Ă *adj.* care se deplasează (pentru a îndeplini o anumită misiune). [< fr. *itinérant*]

ITINERÁR *s. n.* drumul pe care se desfășoară o călătorie. ● planul de drum al unui vehicul, cu indicarea orelor de trecere prin anumite puncte. [cf. fr. *itinéraire*, lat. *itinerarium* < *iter* — drum]

ÍTOS *s. n.* vechi termen denumind partea retoricii care se ocupa cu moravurile, opunîndu-se patosului. [< fr. *ithos*, gr. *ethos* — morală]

IUBLÓU *s. n.* v. hublou.

IUCUNDITÁTE *s. f. (latinism)* farmec, plăcere. [< lat. *iucunditas*]

IUDÁIC, -Ă *adj.* care ține de iudaism, propriu iudaismului. [pron. *-da-ic*. / < lat. *iudaicus*, cf. fr. *judaïque*]

IUDAÍSM *s. n.* religie răspîndită în rîndurile evreilor, avînd ca izvor al dogmei sale Biblia și Talmudul; mozaism. [pron. *iu-da-ism*. / < lat. *iudaismus*, cf. fr. *judaïsme*]

IULIÁN *adj. n. calendarul* ~ = calendar pus în vigoare de Caius Iulius Caesar în anul 46 î.e.n. [pron. *iu-li-an*. / < fr. *julien*, cf. *Iulius Caesar*, dictator roman]

IÚLUS *s. n. (biol.)* miriapod cu corp cilindric care se hrănește cu vegetale și, care, în caz de pericol, se răsucește în spirală. [< fr. *iule*, cf. gr. *ioulos* — scolopendră]

IÚNCHER *s. m.* 1. *(în trecut în unele armate)* elev al unei școli militare; cadet. 2. membru al clasei moșierilor germani. [< rus. *junker*, germ. *Junker*]

IÚRTĂ *s. f.* colibă din pîslă, din piei etc., folosită de nomazii din Asia Centrală. [< rus. *jurta*]

IÚTĂ *s. f.* plantă din India, din a cărei scoarță se fabrică fire textile. ● produs textil obținut din fibrele acestei plante. [cf. it. *iuta*, engl., fr. *jute* < hind. *jhuto*, germ. *Jute*]

IUVENÁLII *s. f. pl.* v. juvenalii.

IÚXTĂ *s. f.* v. juxtă.

IVOÁR *adj. invar.* alb, ca cel de ivoriu. [< fr. *ivoire*]

IVORÍN *s. n.* fildeș fabricat sintetic. [cf. fr. *ivoirin*]

IVÓRIU *s. n.* 1. fildeș. 2. substanță solidă care acoperă pulpa dentară; dentină. [pron. *-riu*. / < fr. *ivoire*]

IXÓD *s. m. (zool.)* numele științific al căpușei. [< fr. *ixode*, cf. gr. *ixodes* — lipicios]

IZABÉL *adj. invar.* galben-deschis; alb murdar; de culoarea cafelei cu lapte. ● *(despre animale)* care are corpul acoperit uniform cu păr galben; șarg. [< fr. *isabelle*, cf. *Isabela*, arhiducesă a Austriei, al cărei soț ar fi purtat trei ani aceeași cămașă în timpul asediului Ostendei]

IZALOBÁRĂ *s. f.* linie care unește pe o hartă meteorologică punctele în care presiunea atmosferică a variat de la aceeași cantitate între două observații consecutive. [var. *isalobară* s. f. / < fr. *isallobare*].

IZANOMÁLĂ *s. f.* curbă care leagă punctele de abatere egală față de valoarea normală a unui fenomen sau element oarecare. [var. *isanomală* s. f. / < fr. *isanomale*]

ÍZBĂ *s. f.* căsuță din birne la popoarele din nordul Europei și Asiei. [< rus. *izba*]

IZENTÁLP, -Ă *adj. (despre transformările unui sistem fizic)* în decursul căruia entalpia rămîne constantă. // *s. f.* linie care unește pe o diagramă punctele cu aceeași entalpie. [< germ. *isenthalp*, *Isenthalpe*]

IZENTRÓP, -Ă *adj. (despre transformările unui sistem fizic)* în decursul căruia entropia rămîne constantă. [< germ. *isentrop*]

IZO- element prim de compunere savantă însemnînd „egal". [var. *iso-*. / < fr. *iso-*, cf. gr. *isos*]

IZOAMPLITÚDINE *s. f.* linie care unește punctele cu aceeași amplitudine a temperaturii medii sau extreme a aerului dintr-o perioadă de timp. [var. *isoamplitudine* s. f. / cf. germ. *Isoamplitude*]

IZOANABÁZĂ *s. f. (geol.)* linie care unește punctele în care scoarța terestră are aceeași viteză de înălțare. [pron. *-zo-a-*. var. *isoanabază* s. f. / < engl. *isoanabase*, cf. fr. *isanabase*]

IZOBÁR, -Ă *adj.* 1. cu presiune constantă. 2. *(despre substanțe chimice)* cu aceeași greutate atomică, dar cu numere atomice diferite. // *s. f.* linie care unește pe o diagramă, pe o hartă punctele de egală presiune. [var. *isobar*, *-ă* adj., s. f. / < fr. *isobare*, cf. gr. *isos* — egal, *baros* — greutate]

IZOBÁT, -Ă *adj.* de aceeași adîncime. // *s. f.* linie care unește pe o hartă marină sau geologică punctele cu aceeași adîncime. [var. *isobat*, *-ă* adj., s. f. / < fr. *isobathe*, cf. gr. *isos* — egal, *bathos* — profunzime]

IZOBUTÁN *s. n.* gaz inflamabil incolor, folosit ca materie primă la producerea benzinei pentru avioane. [var. *isobutan* s. n. / < fr. *isobutane*]

IZOBUTÉNĂ *s. f.* carbură etilenică, extrasă prin cracarea petrolului. [< fr. *isobutène*]

IZOCARÉN, -Ă *adj.* *(despre volumele unei nave scufundate în apă)* care sînt egale, dar de forme diferite. [var. *isocaren, -ă* adj. / < fr. *isocarène*]

IZOCATABÁZĂ *s. f.* linie care unește punctele cu aceeași intensitate a mișcării de scufundare a scoarței terestre. [var. *isocatabază* s. f. / < fr. *isocatabase*, cf. gr. *isos* — egal, *kata* — în jos]

IZOCHIMÉN, -Ă *adj.* cu egală temperatură medie de iarnă. // *s. f.* linie care unește punctele de pe suprafața Pămîntului cu aceeași temperatură medie în timpul iernii. [var. *isochimen, -ă* adj., s. f. / < fr. *isochimène*, cf. gr. *isos* — egal, *cheimainen* — a fi rece]

IZOCHINOLÍNĂ *s. f.* *(chim.)* compus cu caracter aromatic obținut din gudron de cărbune, care se folosește în sinteza coloranților, a unor medicamente etc. [var. *isochinolină* s. f. / < fr. *isoquinoline*]

IZOCLÍN, -Ă *adj.* cu aceeași înclinație ; cu pante egale. // *s. f.* linie care unește punctele de la suprafața Pămîntului cu aceeași înclinație magnetică. [var. *isoclin, -ă* adj., s. f. / < fr. *isocline*, cf. gr. *isos* — egal, *kline* — pantă]

IZOCLINÁL, -Ă *adj.* *(geol.)* *structură ~ă* = asociație de cute avînd flancurile paralele cu aceeași înclinare. [var. *isoclinal, -ă* adj. / < fr. *isoclinal*]

IZOCÓR, -Ă *adj.* *(despre transformările unui sistem fizic)* care se face la un volum constant. // *s. f.* linie de-a lungul căreia un sistem fizic are același volum. [var. *isocor, -ă* adj., s. f. / < fr. *isochore*]

IZOCORÍE *s. f.* *(anat.)* egalitate a pupilelor la ambii ochi. [var. *isocorie* s. f. / < fr. *isocorie*, cf. gr. *isos* — egal, *kore* — pupilă]

IZOCRÓM, -Ă *adj.* *(despre două lumini)* care produc aceeași senzație de culoare cînd acționează simultan asupra vederii. [var. *isocrom, -ă* adj. / < germ. *isochrom*, fr. *isochrome*]

IZOCROMÁTIC, -Ă *adj.* de culoare uniformă ; izocrom. ● *(fot.)* sensibil la toate culorile spectrului. [var. *isocromatic, -ă* adj. / < fr. *isochromatique*]

IZOCROMAZÍE *s. f.* colorație analoagă a unor obiecte. [var. *isocromasie* s. f. / < germ. *Isochromasie*, cf. gr. *isos* — egal, *chroma* — culoare]

IZOCRÓN, -Ă *adj.* *(despre fenomene)* care se repetă la intervale de timp egale, care are o durată egală cu un altul. // *s. f.* linie care unește punctele egal depărtate în timp de un punct dat. [var. *isocron, -ă* adj. s. f. / cf. fr. *isochrone*, gr. *isos* — egal, *chronos* — timp]

IZOCRÓNIC, -Ă *adj.* izocron. [var. *isocronic, -ă* adj. / < fr. *isochronique*]

IZOCRONÍSM *s. n.* însușirea de a fi izocron. ● proprietate a unor fenomene periodice de a se repeta în mod identic după o perioadă anumită de timp. ● stare a două celule nervoase sau musculare avînd aceeași cronaxie. [var. *isocronism* s. n. / cf. fr. *isochronisme*]

IZODIMÓRF, -Ă *adj.* *(despre substanțe)* care prezintă izodimorfism. [< fr. *isodimorphe*]

IZODIMORFÍSM *s. n.* *(chim.)* proprietate a unor compuși izomorfi de a forma cristale mixte. [< fr. *isodimorphisme*]

IZODINÁMIC, -Ă *adj.* care are, care produce aceeași energie. // *s. f.* curbă care unește într-un sistem fizico-chimic punctele cu aceeași energie. [var. *isodinamic, -ă* adj., s. f. / < fr *isodynamique*]

IZODINAMÍE *s. f.* identitate de valoare energetică a două sau mai multor alimente. [var. *isodinamie* s. f. / < fr. *isodynamie*, cf. gr. *isos* — egal, *dynamis* — forță]

IZODÓNT, -Ă *adj.* *(biol.)* referitor la izodonție. [var. *isodont, -ă* adj. / cf. germ. *isodont*]

IZODONȚÍE *s. f.* *(biol.)* dentiție formată din același tip de dinți. [var. *isodonție* s. f. / < fr. *isodontie*, cf. gr. *isos* — egal, *odous* — dinte]

IZOÉDRIC, -Ă *adj.* *(despre corpuri geometrice)* cu fețele egale. [var. *isoedric, -ă* adj. / < fr. *isoédrique*, cf. gr. *isos* — egal, *hedra* — suprafață]

IZOÉLECTRIC, -Ă *adj.* *(despre un curent electric)* care se menține la același potențial. [var. *isoelectric, -ă* adj. / < fr. *isoélectrique*]

IZOENTALPÍE *s. f.* *(med.)* entalpie constantă. [< fr. *isoenthalpie*]

IZOFÍGMĂ *s. f.* linie care unește punctele cu aceeași frecvență de apariție a cutremurelor de pămînt. [var. *isofigmă* s. f. / et. incertă]

IZOGÁM, -Ă *adj.* *(despre vegetale inferioare)* la care elementele de reproducere care se unesc pentru a produce celula-ou sînt asemănătoare. [var. *isogam, -ă* adj. / < fr. *isogame*, cf. gr. *isos* — egal, *gamos* — căsătorie]

IZOGÁMĂ *s. f.* linie care unește punctele de egală valoare ale acceleratiei gravitației. [var. *isogamă* s. f. / < fr. *isogamme*]

IZOGAMÉȚI *s. m. pl.* *(biol. ; despre gameți masculini și feminini)* identici din punct de vedere morfologic. [sg. *izogamet*. / < germ. *Isogameten*]

IZOGAMÍE *s. f.* proprietate a unor vegetale inferioare de a fi izogame. [gen. *-iei*. var. *isogamie* s. f. / < fr. *isogamie*]

IZOGÉN, -Ă *adj.* *(biol. ; despre țesuturi)* care are aceeași origine embrionară cu un alt țesut. [var. *isogen, -ă* adj. / < germ. *isogen*, cf. gr. *isos* — egal, lat. *genus* — gen]

IZOGEOTÉRMĂ *s. f.* linie care unește pe o hartă meteorologică toate punctele terestre cu aceeași temperatură medie a solului ; geoizotermă. [pron. *-ge-o-*. var. *isogeotermă* s. f. / < fr. *isogéotherme*, cf. gr. *isos* — egal, *ge* — pămînt, *thermos* — cald]

IZOGLÓSĂ *s. f.* v. isoglosă.

IZOGÓN, -Ă *adj.* *(despre corpuri geometrice)* cu unghiuri egale. // *s. f.* linie care trece prin punctele terestre de egală declinație magnetică. [var. *isogon, -ă* adj., s. f. / < fr. *isogone*]

IZOHALÍN, -Ă *adj.* *(geol.)* cu salinitate constantă. // *s. f.* linie care unește punctele cu aceeași salinitate marină. [< fr. *isohaline*]

IZOHELÍE *s. f.* procedeu fotografic de separație a tonurilor, constînd în a face, pornind de la negativul original, două noi negative, dintre care unul conține detaliile luminilor celor mai înalte, iar al doilea detaliile umbrelor celor mai profunde. [gen. *-iei*. / < germ. *Isohelie*]

IZOHIÉTĂ *s. f.* linie care unește punctele de pe suprafața Pămîntului unde cad cantități egale de apă provenită din precipitații. [pron. *-hi-e*. var. *isohietă* s. f. / < fr. *isohyète*]

IZOHÍPSĂ *s. f.* linie care unește pe hartă punctele cu aceeași altitudine ; curbă de

nivel. [var. *isohipsă* s. f. / < fr. *isohypse*, cf. gr. *isos* — egal, *hypsos* — înălțime]

IZOLÁ *vb. I.* 1. *tr.* a da, a pune deoparte, a separa de ceea ce înconjură. ● a împiedica trecerea unei forme de energie în alta sau a unor substanțe dintr-un mediu (sau dintr-un corp) în altul cu ajutorul unei materii izolante. 2. *tr., refl.* a (se) îndepărta de viața socială. [< fr. *isoler*, it. *isolare*]

IZOLÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi izolat. [cf. fr. *isolable*]

IZOLAMÉNT *s. n.* material izolant aplicat pentru a asigura o izolare. [pl. *-te*, *-turi*. / cf. fr. *isolement*, it. *isolamento*]

IZOLÁNT, -Ă *adj., s. m.* (substanță) care împiedică transmiterea căldurii, a umezelii, a curentului electric etc. dintr-un mediu (sau dintr-un corp) în altul. O *limbă ~ă* = limbă în care legătura dintre cuvinte este determinată de topică, de accent etc. [cf. fr. *isolant*, it. *isolante*]

IZOLÁRE *s. f.* acțiunea de a izola și rezultatul ei; separare; izolație. [< *izola*]

IZOLATÓR, -OÁRE *adj.* care izolează, dielectric. // *s. n.* corp rău conducător de electricitate sau de căldură; piesă făcută dintr-un material izolant. [pl. *-oare*, (s. m.) *-ori*. / cf. fr. *isolateur*, germ. *Isolator*]

IZOLÁȚIE *s. f.* izolare. ● strat izolant așezat între două medii sau între două sisteme fizice. [gen. *-iei*. var. *izolațiune* s. f. / cf. fr. *isolation*]

IZOLAȚIONÍSM *s. n.* politică externă dusă de o țară care nu participă la soluționarea problemelor internaționale. [pron. *-ți-o-*. / / < fr. *isolationnisme*]

IZOLAȚIONÍST, -Ă *adj.* referitor la izolaționism. // *s. m. f.* adept al izolaționismului. [pron. *-ți-o-*. / < fr. *isolationniste*]

IZOLAȚIÚNE *s. f.* v. izolație.

IZOLÍNIE *s. f.* linie ce unește punctele în care o mărime are aceeași valoare. [gen. *-iei*. var. *isolinie* s. f. / < *izo-* + *linie*]

IZOLÓG, -Ă *adj. (chim.; despre corpuri)* cu o compoziție analoagă. [< fr. *isologue*]

IZOMAGNÉTICĂ *s. f.* linie care unește punctele de valoare constantă ale magnetismului terestru. [var. *isomagnetică* s. f. / < fr. *isomagnétique*]

IZOMÉR, -Ă *adj., s. m.* (substanță) care prezintă izomerie. [var. *isomer*, *-ă* adj., s. m. / < fr. *isomère*, cf. gr. *isos* — egal, *meros* — parte]

IZOMÉRIC, -Ă *adj.* referitor la izomerie. [var. *isomeric*, *-ă* adj. / < fr. *isomérique*]

IZOMERÍE *s. f.* însușire a unor substanțe de a avea proprietăți fizice și chimice deosebite, deși au moleculele alcătuite dintr-un număr identic de atomi. ● însușire a nucleelor atomice ale aceluiași element chimic de a avea stări de energie și, deci, proprietăți radioactive diferite. [gen. *-iei*. var. *isomerie* s. f. / < fr. *isomérie*]

IZOMERIZÁ *vb. I. tr.* a transforma prin izomerizare. [var. *isomeriza* vb. I. / < fr. *isomériser*]

IZOMERIZÁRE *s. f.* transformare a unei substanțe într-un izomer al ei. [var. *isomerizare* s. f. / < *izomeriza*, după fr. *isomérisation*]

IZOMÉTRIC, -Ă *adj. (despre cristale)* care are mărime egală; *(despre versuri)* cu măsură egală. O *perspectivă ~ă* = perspectivă ale cărei axe de comparație sînt egale. v. axonometric. [var. *isometric*, *-ă* adj. / < fr. *isométrique*, cf. gr. *isos* — egal, *metron* — măsură]

IZOMETRÍE *s. f.* însușirea, faptul de a fi izometric. [gen. *-iei*. var. *isometrie* s. f. / < fr. *isométrie*, germ. *Isometrie*]

IZOMETROPÍE *s. f.* ametropie egală la ambii ochi. [gen. *-iei*. var. *isometropie* s. f. / < fr. *isométropie*]

IZOMÓRF, -Ă *adj.* care afectează forma însăși. ● *(despre substanțe)* care prezintă izomorfism; *(despre cristale)* asemănător ca formă; *(biol.; despre organisme sau organe)* care se aseamănă din punct de vedere morfologic. [var. *isomorf*, *-ă* adj. / < fr. *isomorphe*]

IZOMORFÍE *s. f.* izomorfism. [gen. *-iei*. var. *isomorfie* s. f. / < fr. *isomorphie*]

IZOMORFÍSM *s. n.* identitate de structură. ● *(mat.)* corespondență biunivocă între două mulțimi cu aceeași structură. ● însușire a unor substanțe cu compoziție chimică analoagă de a cristaliza în aceleași forme cristaline; izomorfie. [var. *isomorfism* s. n. / < fr. *isomorphisme*, cf. gr. *isos* — egal, *morphe* — formă]

IZONÉFĂ *s. f.* linie pe suprafața Pămîntului care unește punctele avînd aceeași nebulozitate. [var. *isonefă* s. f. / < fr. *isonèphe*, cf. gr. *isos* — egal, *nephos* — nor]

IZONOMÍE *s. f.* 1. termen folosit în democrația ateniană pentru a desemna egalitatea cetățenilor în fața legii. 2. *(min.)* analogie în modul de cristalizare. [gen. *-iei*. / < fr. *isonomie*, cf. gr. *isonomia*]

IZOOSMÍE *s. f.* izotonie. [pron. *-zo-os-*. gen. *-iei*. / cf. germ. *Isosmie* < gr. *isos* — egal, *osmos* — impuls]

IZOOSMÓTIC, -Ă *adj.* izotonic. [cf. germ. *isosmotisch*]

IZOPÁGĂ *s. f.* linie care unește punctele de pe cursurile de apă cu aceeași durată a podului de gheață. [var. *isopagă* s. f. / cf. fr. *isopage*, germ. *Isopage* < gr. *isos* — egal, *pagos* — stîncă]

IZOPÉCTĂ *s. f.* linie care unește pe hartă punctele unde înghețul apei se produce în aceeași zi. [var. *isopectă* s. f. / cf. fr. *isopecte*]

IZOPÍCNĂ *s. f.* linie de-a lungul căreia un sistem fizico-chimic are aceeași densitate. [var. *isopicnă* s. f. / cf. germ. *Isopykne*]

IZOPLÉTĂ *s. f. (met.)* linie care unește pe o hartă punctele de egală valoare ale diverselor elemente meteorologice. [var. *isopletă* s. f. / < fr. *isoplèthe*]

IZOPÓDE *s. n. pl.* ordin de crustacee care au toracele format din șapte segmente libere, la fiecare fiind atașată cîte o pereche de picioare; *(la sg.)* animal din acest ordin. [var. *isopode* s. n. pl. / < fr. *isopodes*]

IZOPOLIMÓRF, -Ă *adj. (despre substanțe)* care prezintă izopolimorfism. [var. *isopolimorf*, *-ă* adj. / cf. gr. *isos* — egal, *polys* — multiplu, *morphe* — formă]

IZOPOLIMORFÍE *s. f.* izopolimorfism. [gen. *-iei*. var. *isopolimorfie* s. f. / < fr. *isopolymorphie*]

IZOPOLIMORFÍSM *s. n.* proprietate a unor substanțe sau a unor minerale de a cristaliza în mai multe forme diferite; izopolimorfie. [var. *isopolimorfism* s. n. / < engl. *isopolymorphism*]

IZOPRÉN *s. n.* hidrocarbură din care, prin polimerizare, se obține cauciucul. [var. *isopren* s. n. / < fr. *isoprène*]

IZOPTÉRE *s. f. pl.* ordin de insecte cu corpul moale, cu mandibule puternice și clește bine dezvoltate, incluzînd termitele; *(la sg.)* insectă din acest ordin. [var. *insoptere* s. f. pl. / cf. fr. *isoptères*, engl. *isopteres*]

IZOSEÍSTĂ *s. f.* linie care unește punctele cu aceeași intensitate de manifestare a unui cutremur de pământ. [pron. *-se-is-*, var. *isoseistă* s. f. / < fr. *isoséiste*, germ. *Isoseiste*]

IZOSPÓRI *s. m. pl.* spori identici, care se găsesc la plantele inferioare. [var. *isospori* s. m. pl. / < fr. *isospores*]

IZOSPORÍE *s. f.* însușire a unor plante de a produce izospori. [var. *isosporie* s. f. / < germ. *Isosporie*]

IZOSTÁTIC, -Ă *adj.* referitor la izostazie. [< fr. *isostatique*]

IZOSTAZÍE *s. f. (geol.)* teorie potrivit căreia între diversele compartimente ale scoarței terestre ar exista un echilibru relativ datorită diferențelor de densitate ale materialelor lor. [< fr. *isostasie*, cf. gr. *isos* — egal, *stasis* — așezare]

IZOSTÉRĂ *s. f.* linie în diagrama unui sistem fizico-chimic pentru care volumul specific al sistemului care se transformă rămîne constant. [var. *isosteră* s. f. / < fr. *isostère*]

IZOTÁHĂ *s. f. (geol.)* linie care unește punctele unui curs de apă unde apa are aceeași viteză. [var. *isotahă* s. f. / cf. germ. *Isotache*, fr. *isotache*]

IZOTÉRĂ *s. f. (met.)* linie care unește punctele cu aceeași căldură medie în timpul verii. [var. *isoteră* s. f. / < fr. *isothère*]

IZOTÉRM, -Ă *adj.* cu aceeași temperatură medie ; cu o temperatură constantă ; izotermic. // *s. f.* 1. linie care unește, pe o hartă geografică sau pe o diagramă, punctele cu aceeași temperatură (medie). 2. mașină de transport cu instalație specială care menține o temperatură constantă. [var. *isoterm, -ă* adj., s. f. / fr. *isotherme*, cf. gr. *isos* — egal, *thermos* — cald]

IZOTÉRMIC, -Ă *adj.* izoterm. [var. *isotermic, -ă* adj. / < fr. *isothermique*]

IZOTERMÍE *s. f. (fiz.)* stare caracterizată prin menținerea unei temperaturi constante. [var. *isotermie* s. f. / < fr. *isothermie*]

IZOTÍP, -Ă *adj.* care prezintă izotipie. // *s. n. (biol.)* tip al unei specii de plantă pentru două sau mai multe areale geografice. [var. *isotip, -ă* adj., s. n. / < fr. *isotype*, cf. gr. *isos* — egal, *typos* — tip]

IZOTIPÍE *s. f.* proprietate a unor substanțe chimice de a cristaliza în aceleași forme, fără a forma cristale mixte. [gen. *-iei*, var. *isotipie* s. f. / < fr. *isotypie*]

IZOTOMÍE *s. f. (bot.)* 1. tip de ramificație în două sau mai multe ramuri egale. 2. diviziune a unui organ în două părți egale. [gen. *-iei*. / < fr. *isotomie*, germ. *Isotomie*, cf. gr. *isos* — egal, *tome* — tăiere]

IZOTÓNIC, -Ă *adj. (despre soluții)* cu aceeași presiune osmotică ; izoosmotic. [var. *isotonic, -ă* adj. / < fr. *isotonique*]

IZOTONÍE *s. f.* 1. echilibru molecular între două soluții separate de o membrană organică și care au aceeași presiune osmotică; izoosmie. 2. proprietate a unor nuclee atomice de a avea același număr de neutroni. [gen. *-iei*. var. *isotonie* s. f. / < fr. *isotonie*, cf. gr. *isos* — egal, *tonos* — tensiune]

IZOTÓP *s. m.* element chimic avînd aceleași proprietăți fizico-chimice, dar masă atomică diferită. [var. *isotop* s. m. / < fr. *isotope*, cf. gr. *isos* — egal, *topos* — loc]

IZOTOPÍE *s. f. (fiz.)* calitatea a ceea ce este izotop. [var. *isotopie* s. f. / < fr. *isotopie*]

IZOTRÓN *s. n.* aparat nuclear pentru separarea izotopilor. [var. *isotron* s. n. / < fr. *isotron*]

IZOTRÓP, -Ă *adj. (fiz. ; despre corpuri ;* op. e o l o t r o p) care are aceleași proprietăți fizice identice în toate direcțiile. [var. *isotrop, -ă* adj. / < fr. *isotrope*, cf. gr. *isos* — egal, *tropos* — direcție]

IZOTROPÍE *s. f.* proprietate a unui corp de a fi izotrop. [gen. *-iei*. var. *isotropie* s. f. / < fr. *isotropie*]

Î

ÎMBARCÁ *vb. I.* 1. *tr., refl.* a (se) urca pe o navă ; *(p. ext.)* a (se) urca într-un tren, într-un vehicul pentru o călătorie mai îndelungată. 2. *tr.* a încărca o navă. [p. i. *îmbárc*, 3, 6 *-că*. [< fr. *embarquer*]

ÎMBARCÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) îmbarca și rezultatul ei. [< *îmbarca*]

ÎMBARCAȚIÚNE *s. f.* v. ambarcațiune.

ÎMBIBÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) pătrunde, a (se) umple cu un lichid. ● *tr. (fig. ; rar)* a face să fie pătruns de o idee, de o teorie etc. ; a îndoctrina. [p. i. *îmbíb* și *-bez*. / < fr. *imbiber*, cf. lat. *imbibere*]

ÎMBIBARE *s. f.* faptul de a (se) îmbiba ; imbibație. [< *îmbiba*]

ÎMBURGHEZÍ *vb. IV. refl.* a deveni burghez ; a căpăta deprinderi de burghez. [cf. it. *imborghesire*]

ÎMBURGHEZÍRE *s. f.* faptul de a se îmburghezi. [< *îmburghezi*]

ÎMBUȘONÁ *vb. I. tr.* a închide cu un bușon. [cf. fr. *bouchonner, boucher*]

ÎMBUTELIÁ *vb. I. tr.* a trage (un lichid) în sticle ; a încărca buteliile (cu gaze lichefiate). [pron. *-li-a*. p. i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind*. / < fr. *embouteiller*]

ÎMBUTELIÉRE *s. f.* acțiunea de a îmbutelia. [pron. *-li-e-*. / < *îmbutelia*]

ÎMPĂCIUITORÍSM *s. n.* atitudine conciliatoristă, de aplanare a conflictelor de clasă prin concesii făcute claselor exploatatoare sau ideologiei lor. ● *(p. ext.)* îngăduință exagerată față de greșelile cuiva. [pron. *-ciu-i-*. / < *împăciuitor* + *-ism*, după rus. *primirencestvo*]

ÎMPROPRIETĂRÍ *vb. IV. tr.* a atribui cuiva drepturi de proprietate (mai ales asupra unui teren agricol). [pron. *-pri-e-*. p. i. *-resc*. / < *proprietar*]

ÎMPROPRIETĂRÍRE *s. f.* acțiunea de a împroprietări. [pron. *-pri-e-*. / < *împroprietări*]

ÎMPUTÁ *vb. I.* v. imputa.

ÎNAUGURÁ *vb. I.* v. inaugura.

ÎNCADRÁ *vb. I. tr.* 1. a pune, a așeza într-un cadru, într-o ramă. ● a înconjura cu un cadru ; a împresura. ● *(fig.)* a cuprinde într-un text de lege o infracțiune etc. 2. a numi, a primi pe cineva într-o funcție, într-o asociație etc. cu toate drepturile și obligațiile care îi revin de aici ; *(spec.)* a prevedea o unitate militară cu cadrele de ofițeri și subofițeri necesare. ● *refl.* a se integra, a urma linia unei mișcări, a unui ritm de muncă etc. [< fr. *encadrer*]

ÎNCADRÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) încadra și rezultatul ei ; punere, așezare într-un anumit cadru, într-o anumită dispoziție etc. [< *încadra*]

ÎNCADRATÚRĂ *s. f. (rar)* ramă, cadră. [cf. it. *inquadratura*]

ÎNCARBONIZÁRE *s. f.* transformare biochimică lentă a substanțelor organice din plante în cărbuni de pământ. [var. *incarbonizare* s. f. / et. incertă]

ÎNCARCERÁ *vb. I. tr.* a închide, a băga la închisoare, la carceră ; a întemnița. [cf. fr. *incarcérer*, it. *incarcerare*]

ÎNCARCERÁRE *s. f.* acțiunea de a încarcera și rezultatul ei ; încarcerație. [< *încarcera*]

ÎNCARNÁ *vb. I.* v. incarna.

ÎNCARNÁRE *s. f.* v. incarnare.

ÎNCARTIRUÍ *vb. IV. tr.* a pregăti instalarea și a instala o unitate militară într-o localitate ; a cartirui. [pron. *-ru-i*. p. i. *-iesc*. / < *în-* + *cartirui*, cf. rus. *kvartirovati*]

ÎNCARTIRUÍRE *s. f.* acțiunea de a încartirui și rezultatul ei ; cartiruire. [< *încartirui*]

ÎNCASÁ *vb. I. tr.* a primi o sumă de bani ; *(p. ext.)* a primi contravaloarea în bani a unei polițe, a unei cambii etc. ● *(fig.)* a primi o lovitură etc. [< fr. *encaisser*]

ÎNCASÁBIL, *-Ă adj.* care poate fi încasat. [cf. fr. *encaissable*]

ÎNCASÁRE *s. f.* acțiunea de a încasa și rezultatul ei. [< *încasa*]

ÎNCASATÓR, *-OÁRE s. m. f.* cel care încasează banii datorați de public unei întreprinderi. [< *încasa* + *-tor*]

ÎNCASTELÚRÁ *s. f.* v. încastelură.

ÎNCASTRÁ *vb. I. tr.* a înțepeni, a lega fix două corpuri (îmbucindu-le unul în altul, în falțuri etc.) în așa fel încît să se împiedice orice mișcare de rotire sau de translație a lor. [var. *incastra* vb. I. / < fr. *encastrer*, cf. it. *incastrare*]

ÎNCASTRÁRE *s. f.* mod de legătură a două corpuri solide, care împiedică orice mișcare de rotire sau de translație. [var. *incastrare* s. f. / < *incastra*]

ÎNCAZARMÁ *vb. I. tr.* a stabili ostașii în cazarmă. ● a reține, a consemna ostașii în cazarmă ziua și noaptea. [cf. fr. *encaserner*]

ÎNCAZARMÁRE *s. f.* acțiunea de a încazarma și rezultatul ei. [< *încazarma*]

ÎNCERCUÍ *vb. IV. tr.* a strînge ca într-un cerc ; a înconjura din toate părțile ; *(fig.)* a împresura. [pron. *-cu-i*. p. i. *-iesc*. / < *în-* + *cerc*, cf. fr. *encercler*]

ÎNCERCUÍRE *s. f.* acțiunea de a încercui. [pron. *-cu-i-*. / < *încercui*]

ÎNCHISTÁ *vb. I. refl. (despre unele organisme)* a se închide, a se izola într-un chist, într-un țesut special etc. spre a se apăra în anumite împrejurări de mediul înconjurător. ● *(fig.)* a se izola. [< fr. *enkyster*]

ÎNCHISTARE *s. f.* faptul de a se închista. [< *închista*]

ÎNCIFRÁ *vb. I. tr.* a cifra (2). [cf. fr. *chiffrer*]

ÎNCIFRÁRE *s. f.* acțiunea de a încifra și rezultatul ei. [< *încifra*]

ÎNCÎNTÁ *vb. I. tr.* a fermeca, a entuziasma ; a amuza. [p. i. *încînt*. / după fr. *enchanter*]

ÎNCÎNTARE *s. f.* 1. sentiment de bucurie, de satisfacție ; farmec. 2. lucru care încîntă. [< *încînta*]

ÎNCÎNTĂTOR, -OARE *adj.* care încîntă ; fermecător. [< *încînta* + *-tor*]

ÎNCLICHETÁ *vb. I. tr.* a imobiliza un mecanism într-o anumită poziție. [< fr. *encliqueter*]

ÎNCLICHETÁJ *s. n.* mecanism care împiedică automat mișcarea într-un anumit sens a uneia dintre piesele sale. [< fr. *encliquetage*]

ÎNCLICHETÁRE *s. f.* acțiunea de a inclicheta și rezultatul ei. [< *inclicheta*]

ÎNCLINÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) apleca (în jos sau într-o parte) ; a (se) îndoi. ● *refl.* a se pleca în fața cuiva, a se ploconi. ● *refl. (fig.)* a fi convins, a se convinge. ● *(fig.) intr.* a fi dispus să... [p. i. *înclín*, 3, 6 *-nă* var. *inclina* vb. I. / < fr. *incliner*, cf. lat., it. *inclinare*]

ÎNCLINÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) înclina și rezultatul ei. ● *(fig.)* atracție, înclinație. ● *(geom.)* înclinație. [var. *inclinare* s. f. / < *inclina*]

ÎNCLINÁȚIE *s. f.* 1. înclinare. 2. *(fig.)* vocație. 3. *(geom.)* unghi format de o dreaptă (sau de un plan) cu o dreaptă (sau cu un plan) de referință. O ~ *astronomică* = unghiul format de planul orbitei unui astru cu planul orbitei Pămîntului ; ~ *magnetică* = unghiul format de direcția cîmpului magnetic al Pămîntului cu planul orizontal. [gen. *-iei*. var. *inclinație* s. f. / cf. fr. *inclination*, lat. *inclinatio*]

ÎNCLINOMÉTRU *s. n.* v. inclinometru.

ÎNCOLONÁ *vb. I. refl. (despre un grup de oameni)* a se așeza în coloană ; *(despre un individ)* a-și lua locul în coloană. [< it. *incolonnare*]

ÎNCOLONÁRE *s. f.* faptul de a se încolona. [< *încolona*]

ÎNCORPORÁ *vb. I. tr.* 1. a absorbi, a îngloba, a cuprinde în sine. ● a alipi, a anexa (un teritoriu, o provincie) ; a incorpora. 2. a încadra (un recrut) pentru stagiu în armată. [cf. fr. *incorporer*, lat. *incorporare*]

ÎNCORPORÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi încorporat. [cf. fr. *incorporable*]

ÎNCORPORÁRE *s. f.* acțiunea de a încorpora și rezultatul ei ; încorporație ; incorporație (1). [< *incorpora*]

ÎNCORPORÁȚIE *s. f.* încorporare. [gen. *-iei*. var. *incorporațiune* s. f. / cf. fr. *incorporation*]

ÎNCORPORAȚIÚNE *s. f.* v. incorporație.

ÎNCORSETÁ *vb. I. tr.* a strînge într-un corset. ● *(fig.)* a supune anumitor reguli ; a circumscrie (1). [< *în-* + *corset*, după fr. *corseter*]

ÎNCORSETÁRE *s. f.* acțiunea de a încorseta. [< *încorseta*]

ÎNCRUSTÁ *vb. I.* v. incrusta.

ÎNCRUSTÁRE *s. f.* v. incrustare.

ÎNCRUSTÁȚIE *s. f.* v. incrustație.

ÎNCURAJÁ *vb. I. tr.* 1. a da curaj, a îmbărbăta. 2. a sprijini, a stimula. [p. i. 3, 6 *-jează*, ger. *-jînd*. / cf. fr. *encourager*]

ÎNCURAJÁRE *s. f.* acțiunea de a încuraja. [< *încuraja*]

ÎNCURAJATÓR, -OÁRE *adj.* care dă curaj, care stimulează. [< *încuraja* + *-tor*]

ÎNDOCÁRE *s. f.* v. andocare.

ÎNDOCTRINÁ *vb. I. tr.* a iniția într-o doctrină, a înarma cu o doctrină ; a convinge. [cf. fr. *endoctriner*]

ÎNDOCTRINÁRE *s. f.* acțiunea de a îndoctrina și rezultatul ei. [< *îndoctrina*]

ÎNFEUDÁ *vb. I. tr. (ist.)* a da cuiva un bun ca feudă. ● *tr., refl.* a (se) supune, a (se) robi. [pron. *-fe-u-*. / cf. fr. *inféoder*]

ÎNFEUDÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) înfeuda și rezultatul ei ; supunere, robie. [< *înfeuda*]

ÎNFILTRÁ *vb. I.* v. infiltra.

ÎNFILTRÁRE *s. f.* v. infiltrare.

ÎNFIOLÁ *vb. I. tr.* a introduce aer sau alte lichide în fiole. [pron. *-fi-o-*. p. i. *-lez*. var. *fiola* vb. I. / < *în-* + *fiolă*, cf. fr. *enfioler*]

ÎNFIOLÁRE *s. f.* acțiunea de a înfiola și rezultatul ei. [< *înfiola*]

ÎNGEMÁNĂ *vb. I. tr., refl.* a (se) uni strîns ; a (se) împreuna, a (se) îmbina. [p. i. *-nez* și *ingémăn*. / cf. lat. *ingeminare*]

ÎNGEMÁNARE *s. f.* acțiunea de a (se) îngemăna ; unire, îmbinare. [< *îngemăna*]

ÎNGLOBÁ *vb. I. tr.* a reuni lucruri diferite într-un tot ; a include ; a cuprinde. [< fr. *englober*]

ÎNGLOBÁRE *s. f.* acțiunea de a îngloba ; includere, cuprindere. [< *îngloba*]

ÎNGRĂȘĂMÎNT *s. n.* materie folosită pentru a fertiliza solul. [pl. *-minte*. / < *îngrășa* + *-mînt*, după fr. *engraissement*, cf. it. *ingrassamento*]

ÎNHUMÁ *vb. I. tr.* a îngropa, a înmormînta. [cf. fr. *inhumer*, lat. *inhumare*]

ÎNHUMÁRE *s. f.* acțiunea de a înhuma și rezultatul ei ; înmormîntare. [< *înhuma*]

ÎNMAGAZINÁ *vb. I. tr.* a depozita, a așeza într-o magazie (mărfuri, cereale etc.). ● a acumula (cunoștințe, energie etc.) ; a reține. [< fr. *emmagasiner*]

ÎNMAGAZINÁRE *s. f.* acțiunea de a înmagazina și rezultatul ei ; depozitare. [< *înmagazina*]

ÎNMATRICULÁ *vb. I. tr.* a înscrie într-o matriculă. [cf. fr. *immatriculer*]

ÎNMATRICULÁRE *s. f.* acțiunea de a înmatricula și rezultatul ei ; înscriere în matriculă. [< *inmatricula*]

ÎNNĂSCÚT, -Ă *adj.* cu care se naște cineva ; congenital. [cf. fr. *inné*, lat. *innatus*]

ÎNNOBILÁ *vb. I. tr.* 1. *(ist.)* a da cuiva un titlu de nobleță, a face nobil. 2. *(fig.)* a face mai bun, mai fin ; a înălța. 3. a îmbunătăți, a ameliora specia, rasa (unor animale, a unor plante etc.). ● a îmbunătăți calitățile unui material etc. [după fr. *anoblir*, *ennoblir*]

ÎNNOBILÁRE *s. f.* acțiunea de a înnobila și rezultatul ei. [< *innobila*]

ÎNREGIMENTÁ *vb. I. tr., refl.* a intra sau a face să intre într-un regiment, *(p. ext.)* într-o grupare, într-un partid ; a se înrola. [cf. fr. *enrégimenter*]

ÎNREGIMENTÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) înregimenta și rezultatul ei. [< *înregimenta*]

ÎNREGISTRÁ *vb. I. tr.* 1. a înscrie (un act, o cerere etc.) într-un registru. 2. a consemna în scris, a însemna (un fapt, un eveni-

ment). ● a încorpora (2). ● *(fig.)* a întipări, a reține (în memorie). 3. a înscrie grafic un fenomen (cu ajutorul aparatelor). 4. a imprima (cu mijloace tehnice) sunetele, fenomenele luminoase etc. în vederea păstrării și a redării lor ulterioare. 5. a obține, a realiza succese, rezultate bune etc. [< fr. *enregistrer*]

ÎNREGISTRÁRE *s. f.* acțiunea de a înregistra și rezultatul ei ; însemnare, înscriere. ● unitate de informație care poate fi distinsă într-un anumit context. [< *înregistra*]

ÎNREGISTRATÓR, -OÁRE *adj., s. n.* (aparat) care înregistrează. [< *înregistra* + *-tor*]

ÎNRÎURÍ *vb. IV. tr.* a influența. [p. i. *-resc.* / după fr. *influer*, germ. *beeinflüssen*]

ÎNRÎURÍRE *s. f.* acțiunea de a înrîuri și rezultatul ei ; influență. [< *înrîuri*]

ÎNROLÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) angaja în armată. ● *(fig.)* a (se) înscrie (într-o organizație, într-un partid) ; a (se) înregimenta. [< fr. *enrôler*]

ÎNROLÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) înrola și rezultatul ei ; angajare, înscriere (în armată, într-o mișcare etc.). [< *înrola*]

ÎNSCENÁ *vb. I. tr.* a monta un spectacol. ● *(fig.)* a pune la cale acțiuni rău intenționate pentru a cauza cuiva prejudicii. [cf. it. *inscenare*]

ÎNSCENÁRE *s. f.* acțiunea de a înscena și rezultatul ei. [< *înscena*]

ÎNSCRÍE *vb. III. tr.* 1. a scrie, a menționa (ceva) într-o listă etc. ; a înregistra. O *a ~ în fals* = a cere unei instanțe să constate că un act scris este fals ; *(p. ext.)* a contesta, a demonstra un fals. 2. *(fig.)* a însemna, a consemna. 3. a construi o figură geometrică în interiorul altei figuri geometrice. 4. *(sport)* a realiza un punct (la joc) ; a marca. [pron. *-scri-e.* p. i. *-scriu*, 5 *-scrieți*, ger. *-scriind*, perf. s. *-scrisei*, part. *-scris.* / cf. fr. *inscrire*, lat. *inscribere*]

ÎNSCRÍERE *s. f.* acțiunea de a (se) înscrie și rezultatul ei. O *~ în fals* = procedură prin care se cere unei instanțe judecătorești să constate că un act scris este fals. [pron. *-scri-e-.* / < *înscrie*]

ÎNSCRÍS *s. n.* act scris, document. [cf. fr. *inscrit*]

ÎNSÉMN *s. n.* semn distinctiv al unei demnități, al unui grad ; însignă. [var. *însemn* s. n. / cf. fr. *insigne*, lat. *insegna*, după *semn*]

ÎNSERIÁ *vb. I. tr.* a așeza, a înscrie în ordine ; a da număr de serie. [pron. *-ri-a.* p. i. 3,6 *-iază.* / et. incertă]

ÎNSERIÉRE *s. f.* acțiunea de a înseria și rezultatul ei. [< *înseria*]

ÎNSILOZÁ *vb. I. tr.* 1. a depozita ceva într-un siloz. 2. a conserva nutrețul verde, supunînd plantele unei fermentații lactice. [< *în-* + *siloz*, după fr. *ensiler*]

ÎNSILOZÁRE *s. f.* acțiunea de a însiloza și rezultatul ei. [< *însiloza*]

ÎNSUMÁ *vb. I. tr.* a totaliza, a cuprinde. [cf. fr. *sommer*]

ÎNSUMÁRE *s. f.* acțiunea de a însuma. [< *însuma*]

ÎNSUMATÍV, -Á *adj.* care însumează. [et. incertă]

ÎNTITULÁ *vb. I.* v. intitula.

ÎNTONÁ *vb. I.* v. intona.

ÎNTONÁRE *s. f.* intonare.

ÎNTREFIÉR *s. n.* spațiu liber între fețele interne ale inductorilor și fața exterioară a indusului la o mașină electrică. [pron. *-fier.* / după fr. *entrefer*]

ÎNTREPÓZIT *s. n.* v. antrepozit.

ÎNTREPRÍNDE *vb. III. tr.* a lua hotărîrea de a face ceva, a se apuca de ceva, a pune ceva în lucru. [p. i. *întreprind* și *întreprinz*, perf. s. *-prinsei*, part. *-prins.* / cf. fr. *entreprendre*]

ÎNTREPRÍNDERE *s. f.* 1. acțiune pornită din inițiativă personală. 2. unitate economică de producție, de prestare de servicii sau de comerț. [< *întreprinde*]

ÎNTREPRINZÁTOR, -OÁRE *adj.* care este gata să întreprindă ceva ; cu inițiativă. ● îndrăzneț. [< *întreprinde* + *-(ă)tor*]

ÎNTRERÚMPE *vb. III.* v. întrerupe.

ÎNTRERUPÁTOR, -OÁRE *adj.* care întrerupe. // *s. n.* aparat care poate întrerupe sau restabili transmiterea energiei (electrice, hidraulice etc.) într-un circuit ; întreruptor. [< *întrerupe* + *-tor*, după fr. *interrupteur*]

ÎNTRERÚPE *vb. III. tr., refl.* a (se) rupe continuitatea unui lucru, a (se) opri brusc (o lucrare, o acțiune etc.). ● a lua cuvîntul cuiva în timp ce vorbește. [p. i. *întrerúp*, perf. s. *-rupsei*, part. *-rupt.* var. *întrerumpe* vb. III. / după fr. *interrompre*]

ÎNTRERÚPERE *s. f.* acțiunea de a (se) întrerupe și rezultatul ei ; oprire, suspendare. O *fără ~* = neîntrerupt, continuu. ● replică, exclamație etc. care împiedică pe cineva să-și urmeze cursul vorbirii. [< *întrerupe*]

ÎNTRERUPTÓR *s. n.* întrerupător. [< fr. *interrupteur*]

ÎNTRETĂIÁ *vb. I. tr., refl. (despre linii, drumuri etc.)* a face o intersecție ; a (se) încrucișa, a (se) intersecta. [< *între* + *tăia*, după fr. *entrecouper*]

ÎNTRETĂIÉRE *s. f.* acțiunea de a (se) întretăia și rezultatul ei ; încrucișare, intersecție. [pron. *-tă-ie-.* / < *întretăia*]

ÎNTREȚÉSE *vb. III. tr.* a amesteca, a împestrița o țesătură cu fire de altă culoare. ● *tr.* a străbate în toate direcțiile. ● *refl.* a se încrucișa, a se amesteca strîns. [p. i. *întrețés*, conj. *-țească.* / după fr. *entre-tisser*]

ÎNTREȚÍNE *vb. III.* 1. *tr.* a păstra în stare bună. 2. *tr., refl.* a da, a asigura cuiva sau a-și asigura mijloacele de trai necesare. 3. *tr.* a alimenta, a susține (arderea). 4. *refl.* a sta de vorbă, a conversa cu cineva. [p. i. *întreții*, conj. *-țină.* / după fr. *entretenir*]

ÎNTREȚINÉRE *s. f.* acțiunea de a (se) întreține și rezultatul ei ; păstrare. ● taxă plătită pentru acoperirea cheltuielilor comune ale clădirilor. [< *întreține*]

ÎNTREȚINÚT, -Á *adj., s. m. f.* (persoană) care este în întreținerea altei persoane, mai ales de sex opus (cu care trăiește în concubinaj). [< *întreține*]

ÎNTREVEDEÁ *vb. II. tr.* 1. a vedea, a zări vag ; a întrezări. 2. *(fig.)* a prevedea, a desluși. [p. i. *întrevăd.* / după it. *intravedere*, fr. *entrevoir*]

ÎNTREVEDÉRE *s. f.* întîlnire între două sau mai multe persoane, personalități (politice) pentru discutarea unor chestiuni de interes comun. [< *întrevedea*]

ÎNTREZĂRÍ *vb. IV. tr., refl.* a (se) vedea în chip vag, a (se) zări în treacăt. [p. i. *-resc.* / < *între-* + *zări*, după fr. *entrevoir*]

ÎNTREZĂRÍRE *s. f.* faptul de a (se) întrezări. [< *întrezări*]

ÎNTRODÚCE *vb. III.* v. introduce.

ÎNTRONÁ *vb. I. tr., refl.* 1. a (se) așeza pe tron, a (se) încăuna. 2. *(fig.)* a (se) instala, a (se) statornici. [< *în-* + *trona*, după fr. *introniser*, it. *intronizzare*]

ÎNTRONÁRE *s. f.* acțiunea de a întrona și rezultatul ei. [< *întrona*]

ÎNVERGÁ *vb. I. tr.* *(mar.)* a fixa pînza pe o vergă. [p. i. *invérg.* / cf. it. *invergare*, fr. *enverguer*]

ÎNVERGÁRE *s. f.* acțiunea de a înverga și rezultatul ei. [< *înverga*]

ÎNVESTÍ *vb. IV. tr.* *(în evul mediu)* a da cuiva investitura ; a acorda cuiva în mod oficial un drept, o demnitate. [p. i. *-tesc.* var. *învesti* vb. IV. / cf. it., lat. *investire*, fr. *investir*]

ÎNVESTÍRE *s. f.* acțiunea de a învesti ; împuternicire dată cuiva pentru exercitarea unui drept, a unei autorități etc. ; confirmare într-o demnitate. [< *învesti*]

ÎNVESTITÓR *s. m.* cel care învestea un cavaler. [cf. it. *investitore*]

ÎNVESTITÚRĂ *s. f.* 1. act solemn prin care în evul mediu cineva era învestit cu o demnitate, cu un drept etc. ● actul prin care seniorul acorda vasalului său un beneficiu, o feudă. ● act de numire și de confirmare în funcții ecleziastice a unui prelat. 2. act prin care un partid politic desemnează un candidat pentru o funcție electivă. [var. *investitură* s. f. / cf. it. *investitura*, fr. *investiture*]

ÎNVESTÍȚIE *s. f.* v. investiție.

ÎNVETERÁT, -Ă *adj.* v. inveterat.

ÎNVIGORÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) face viguros ; a (se) însănătoși. [< it. *invigorare*]

ÎNVIGORÁRE *s. f.* faptul de a (se) invigora. [< *invigora*]

J

JAB *s. n.* lovitură scurtă, repetată la box cu vîrful mănușii celei mai avansate ; lovitură de ciocan. [pron. *geb.* pl. *-uri.* /< engl. *jab*]

JABIRÚ *s. n. (zool.)* pasăre din regiunile calde, asemănătoare cu barza. [< fr. *jabiru* < cuv. guarani]

JABORÁNDI *s. m. invar.* pilocarp. ● substanță sudorifică extrasă obișnuit din acest arbust. [< fr. *jaborandi* < cuv. guarani]

JABOTIÉRĂ *s. f.* muselină din care se fac jabourile. [pron. *-ti-e-.* / < fr. *jabotière*]

JABÓU *s. n.* volan de dantelă (mai ales) la îmbrăcămintea femeiască, care atîrnă pe piept ca o cravată. [< fr. *jabot*]

JAC *s. n. (tehn.)* piesă de legătură la care se leagă firele unui circuit electric pe un singur ax, folosită în centralele telefonice. [pl. *-curi.* / < fr. *jack*, cf. engl. *jack-knife*]

JACÁRD *s. n.* dispozitiv compus dintr-o serie de ace orizontale cu ochiuri, montat la războaiele mecanice de țesut, care produce țesături cu desene complicate. [pl. *-de, -duri.* / cf. *Jacquard*, inventatorul războiului mecanic de țesut]

JACHÉTĂ *s. f.* haină bărbătească de ceremonie croită pe talie, lungă aproape de genunchi. ● haină femeiască croită pe talie, care acoperă partea de sus a corpului. [< fr. *jaquette*]

JACK *s. n.* v. g e a c.

JACMÁR *s. n.* figură alegorică de metal sau de lemn la orologii monumentale, care bate orele. [< fr. *jaquemart*]

JACÓ *s. m. (zool.)* papagal gri din Africa occidentală. [< fr. *jaco*]

JACOBÍN *s. m.* v. i a c o b i n.

JACOBINÍSM *s. n.* v. i a c o b i n i s m.

JACQUERÍE *s. f. (ist.)* nume dat răscoalelor țărănești din Franța feudală. [gen. *-iei.* / < fr. *jacquerie*, cf. *Jacques*, numele cel mai obișnuit al țăranului francez]

JAD *s. n.* piatră semiprețioasă foarte dură de culoare verzuie, folosită la confecționarea unor obiecte de artă ; *(p. ext.)* obiect de jad. [< fr. *jade*]

JADEÍT *s. n.* varietate de jad cu pete și striații în culori vii și strălucitoare. [pron. *-de-i-.* pl. *-te.* / < fr. *jadéite*]

JAGUÁR *s. m.* animal carnivor din America de Sud, foarte feroce, cu părul galben-roșcat și cu pete negre rotunde ca ale panterei. [pron. *-gu-ar.* / < fr. *jaguar*, port., *jaguarete* < cuv. tupi]

JAGUARÚNDI *s. m. (zool.)* pisică sălbatică cu corpul foarte alungit, care trăiește în pădurile din America tropicală. [pron. *-gu-a-.* / < fr. *jaguarundi*]

JAI-LAI *s. n.* denumire a pelotei (2) în țările Americii Latine. [pron. *hai-lai.* / < sp. *jai-lai*]

JAINÍSM *s. n.* doctrină filozofică-religioasă a unei secte budiste din sudul Indiei, cu ritul brahman, care are la bază principiul reîncarnării și care propovăduiește autoperfecțiunea morală și ascetismul ca mijloace principale ale „mîntuirii". [pron. *ja-i-.* var. *djainism* s. n. / < fr. *jaïnisme*]

JAINÍST, *-Ă adj.* referitor la jainism. // *s. m. f.* adept al jainismului. [pron. *ja-i-.* var. *djainist, -ă* adj., s. m. f. / cf. fr. *jaïniste*]

JÁIS *s. n.* varietate de antracit tare și sticlos de culoare neagră mată, folosită la confecționarea unor mărgele. [< fr. *jais*]

JALÁPĂ *s. f.* plantă din America ale cărei rădăcini au proprietăți purgative energice. [< sp. *jalapa*, fr. *jalap*]

JALÉO *s. n.* dans popular din Spania ; melodia acestui dans. [pron. *ha-le-o.* / < sp. *jaleo*]

JALÓN *s. n.* țăruș înalt, vopsit în inele roșii și albe, care servește la marcarea unui aliniament de teren. ● *(fig.)* ceea ce servește pentru a marca un punct sau o etapă în desfășurarea unei activități. [pl. *-oane.* / < fr. *jalon*]

JALONÁ *vb. I. tr.* a marca un aliniament prin jaloane, a pune jaloane. ● *(fig.)* a trasa în linii mari un plan ; a indica punctele esențiale ale unei probleme. [< fr. *jalonner*]

JALONÁRE *s. f.* acțiunea de a jalona și rezultatul ei ; punerea jaloanelor ; trasare. [< *jalona*]

JALONÉR *s. m.* cel ce face jalonări. [< fr. *jalonneur*]

JALUZÉA *s. f. (de obicei la pl.)* stor confecționat din șipci așezate în așa fel încît să se poată strînge sau desface după trebuință. [pl. *-ele, -zii.* / < fr. *jalousie*]

JÁMA *s. f. (geol.)* puț carstic sau aven de mari dimensiuni. [< fr., engl. *jama*]

JAMÁICĂ *s. f. (rar)* rom de Jamaica, fabricat din trestie de zahăr. [pron. *-ma-i-.* / cf. *Jamaica*, insulă în Marea Caraibilor]

JÁMBĂ *s. f.* fiecare dintre cele două picioare ale trenului de aterizare de care sînt prinse roțile avionului. [< fr. *jambe*]

JAMBÉTĂ *s. f.* mișcare a calului, care constă în ridicarea la orizontală a unui picior posterior, calul stînd pe loc. [< fr. *jambette* — picioruș]

JAMBIÉRĂ *s. f.* învelitoare de pînză sau de piele care acoperă gamba piciorului ; este purtată mai ales la sport. ● parte a unei armuri care proteja gamba piciorului. [pron. *-bi-e-.* / < fr. *jambière*]

JAMBÓN *s. f.* șuncă din pulpă de porc sărată și fiartă sau afumată. [< fr. *jambon*]

JAMBORÉE *s. f. (în trecut)* reuniune făcută în tabără a unor organizații de cercetași (din mai multe țări). [< fr., engl. *jamboree*]

JAM-SESSION *s. n.* reuniune de jaz formată de soliști și acompaniatori în vederea improvizării în colectiv. [pron. *geim-sesn.* / < americ. *jam-session*]

JANDÁRM *s. m.* militar din jandarmerie. [< fr. *gendarme*]

JANDARMERÍE *s. f.* poliție militară. [gen. *-iei.* / cf. fr. *gendarmerie*]

JANÍLIE *s. f.* fir de catifea pentru brodat. [gen. *-iei.* / cf. fr. *chenille*]

JANSENÍSM *s. n.* mișcare religioasă apărută în Franța în sec. XVII ca o expresie a nemulțumirii păturilor intelectuale ale

burgheziei și nobilimii față de regimul absolutist și față de dominația iezuiților și care propovăduia rigorismul moral. [< fr. *jansénisme*, cf. *Jansénius*, teolog olandez]

JANSENÍST, -Ă *adj.* referitor la jansenism, propriu jansenismului. ● rigid, auster, puritan. // *s. m. f.* adept al jansenismului. [< fr. *janséniste*]

JÁNTĂ *s. f.* partea exterioară a unei roți, pe care se fixează bandajul de rulare sau pneul ; obadă. ○ *a rămîne pe ~* = a avea un cauciuc dezumflat ; *(fam.)* a rămîne în pană de bani, a fi lipsit de bani. [var. *geantă* s. f. / < fr. *jante*]

JAPANOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în japanologie. [var. *japonolog, -ă* s. m. f. / < germ. *Japanolog*]

JAPANOLOGÍE *s. f.* studiul culturii și civilizației japoneze. [var. *japonologie* s. f. / < germ. *Japanologie*]

JAPÓN *s. n.* porțelan sau mătase fină de proveniență japoneză. [< fr. *japon*]

JAPONOLÓG, -Ă *s. m. f.* v. japanolog.

JAPONOLOGÍE *s. f.* v. japanologie.

JAPONÍSM *s. n.* predilecție pentru produsele artistice japoneze. [< fr. *japonisme*]

JAR[1] *s. n. (zool.)* păr scurt de pe partea din față a capului și de pe extremitățile membrelor la ovine. [< fr. *jarre*]

JAR[2] *s. n. (liv.)* vas mare de gresie. [pl. *-uri*. / cf. fr. *jarre*, engl. *jar*]

JÁRDĂ *s. f. (anat.)* os mort care se dezvoltă pe fața din afară a jaretului. [var. *jardon* s. n. / < fr. *jarde, jardon*]

JARDINIÉRĂ *s. f.* suport așezat sub ferestre sau la balcoane, în care se pun ghivece sau pămînt pentru flori. [pron. *-ni-e-*. / < fr. *jardinière*]

JARDÓN *s. n.* v. jaradă.

JARÉT *s. m.* parte a picioarelor dinapoi ale unui patruped, situată între gambă și fluier ; garet. [pl. *-ți*. / < fr. *jarret*]

JARGÓN *s. n.* limbaj specific anumitor categorii sociale, profesiuni etc., cu o sferă de circulație îngustă, care are fond principal de cuvinte și o structură gramaticală proprie. [< fr. *jargon*]

JARGONAFAZÍE *s. f. (med.)* afazie constînd din folosirea de către bolnavi a unor cuvinte noi, inexistente și fără semnificație. [gen. *-iei*. / < fr. *jargonaphasie*]

JARL *s. m.* v. iarl.

JARTIÉRĂ *s. f.* obiect accesoriu de îmbrăcăminte confecționat din elastic, care ține ciorapul întins pe picior. ● fiecare dintre bucățile de elastic ale unui portjartier, prevăzut cu un dispozitiv pentru fixat ciorapii. [pron. *-ti-e-*. [< fr. *jarretière*]

JASMÍN *s. m.* arbust cu flori galbene sau albe foarte mirositoare ; *(pop.)* iasomie. ● parfum extras din acest arbust, folosit în parfumerie. [< fr. *jasmin*, cf. pers. *jasămin*]

JASP *s. n.* rocă silicoasă compactă de culoare roșie, verde sau negricioasă, folosită ca piatră semiprețioasă. [< fr. *jaspe*, cf. lat. *iaspis*]

JAVÁRT *s. n.* tumoare constînd din mortificarea unei părți din cartilajul copitei la cai și la boi. [< fr. *javart*]

JAVÉL *s. n. apă de ~* = amestec de substanță pe baza clorurilor de potasiu folosit ca dezinfectant. [< fr. *(eau de) Javel*, cf. *Javel*, vechi sat de lîngă Paris]

JAVELIZÁ *vb. I. tr.* a supune (apa) procesului de javelizare. [< fr. *javelliser*]

JAVELIZÁRE *s. f.* procedeu de sterilizare a apei prin tratare cu hipocloriți alcalini. [< *javeliza*, după fr. *javellisation*]

JAZ *s. n.* 1. muzică modernă de dans, cu ritm viu, sincopat. 2. orchestră formată de obicei din instrumente de suflat și de percuție, care execută acest gen de muzică ; jazband. [pron. *geiz*. pl. *-zuri*. scris și *jazz*. / < fr., engl., americ. *jazz*]

JÁZBAND *s. n.* jaz (2). [< engl., americ. *jazz-band*]

JAZÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la jaz, de jaz. [et. incertă]

JAZOLÓG *s. m.* specialist în studiul muzicii de jaz. [et. incertă]

JÁZMAN *s. m.* muzician de jaz. [pl. *-meni*. / < engl. *jazzman*]

JAZZ *s. n.* v. jaz.

JEEP *s. n.* mașină mică de campanie adaptată pentru misiuni de recunoaștere și legătură pe orice teren, folosită întîi de armata americană. [pron. *gip*. / < americ. *jeep* < *G. P.*, prescurtare de la *general purpose* — de uz general]

JEJÚN *s. n.* partea intestinului care unește duodenul cu intestinul gros. [< fr. *jéjunum*, cf. lat. *ieiunum*]

JEJUNÁL, -Ă *adj. (anat.)* al jejunului. [cf. fr. *jéjunal*]

JEJUNÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a jejunului. [cf. fr. *jéjunite*]

JEJUNOSTOMÍE *s. f. (med.)* deschidere operatorie a unei anse jejunale la piele. [gen. *-iei*. / < fr. *jéjunostomie*]

JELÉU *s. n.* preparat culinar cu aspect gelatinos, obținut din suc de fructe fiert cu zahăr. [pl. *-uri*. / < fr. *gelée*]

JEMANFIȘÍSM *s. n. (franțuzism, fam.)* nepăsare, indiferență. [var. *manfișism* s. n. / cf. fr. *je m'en-fichisme*]

JENÁ *vb. I.* **1.** *tr. (despre obiecte de îmbrăcăminte sau încălțăminte)* a roade, a stringe, a apăsa. ● *(fig.)* a stînjeni, a supăra, a incomoda ; *(sport)* a împiedica. **2.** *refl.* a se sfii. [< fr. *gêner*]

JENÁNT, -Ă *adj.* supărător, neplăcut. [cf. fr. *gênant*]

JENÁT, -Ă *adj.* stînjenit, stingherit, rușinat. [< *jena*]

JÉNĂ *s. f.* **1.** sfială produsă de o situație penibilă. **2.** constrîngere supărătoare ; situație neplăcută, penibilă. ○ *~ financiară* = lipsă de bani ; criză financiară ușoară. **3.** senzație supărătoare. [< fr. *gêne*]

JÉRBĂ *s. f.* buchet de flori așezat în așa fel încît toate să aibă fața orientată în aceeași parte. ○ *~ nucleară* = fascicul de traiectorii ale particulelor cu sarcină electrică provenite din dezintegrarea unui nucleu atomic. [< fr. *gerbe*]

JERSÉ *s. n.* v. jerseu.

JERSÉU *s. n.* **1.** țesătură elastică de lînă, de fire sintetice, de bumbac sau de mătase, din care se fac obiecte de îmbrăcăminte. **2.** obiect de îmbrăcăminte împletit din lînă sau din bumbac, care se poartă peste partea de sus a corpului. v. pulover. [pron. *-seu*. pl. *-euri*, var. *jerse* s. n. / < fr. *jersey*]

JET[1] *s. n.* vină de lichid care țîșnește cu presiune printr-un orificiu. [< fr. *jet*]

JET[2] *s. n.* avion cu reacție, în special pentru transport de pasageri. [pron. *get*. / < americ. *jet*]

JETÁJ *s. n.* secreție care se scurge din nasul animalelor bolnave de rinită, de morvă etc. [< fr. *jetage*]

JETÉLĂ *s. f.* dig de secțiune mai mică, construit la gura unui fluviu sau la intrarea într-un port. [cf. fr. *jetée*]

JETÉU *s. n.* fir înfăşurat în jurul andrelei la tricotat, trecut din faţă spre spate, care formează un ochi. [pron. *-teu.* / < fr. *jeté*]

JETON *s. n.* fişă. ● piesă cu care se marchează prezenţa la un consiliu de administraţie al unei societăţi şi pe baza căreia se încasează o sumă ca remuneraţie ; *(p. ext.)* suma încasată. [< fr. *jeton*]

JICLÓR *s. m.* tub prevăzut cu unul sau mai multe orificii calibrate, prin care se pulverizează combustibil în carburator. [< fr. *gicleur*]

JÍGGER *s. n.* v. j i g h e r.

JÍGHER *s. n.* 1. maşină pentru vopsit pînza. 2. transformator pentru cuplarea circuitelor radioelectrice. [scris şi *jigger.* / < engl. *jigger*]

JIGÓU *s. n.* regiune a coapsei, gambei şi fesei unor animale, cu masa musculară respectivă. ● friptură din pulpă de berbec. [< fr. *gigot*]

JIU-JÍTSU *s. n.* luptă corp la corp (care se practică în special în Japonia) urmărind a imobiliza pe adversar prin agilitatea deosebită a mişcărilor. [pron. *jiu-ji-ţu.* / < fr. *jiu-jitsu*, cf. jap. *jiu-jitsu* — gimnastică suplă]

JIVRÁJ *s. n.* v. g i v r a j.

JOÁNTĂ *s. f.* legătură rigidă dintre două piese metalice sau de lemn alăturate. ● legătură între capetele şinelor de cale ferată. [pron. *joan-.* / < fr. *joint*]

JOB *s. n.* 1. lucrare plătită. 2. afacere cu caracter privat sau oficial. ● slujbă, serviciu. [pron. *giob.* / < engl., fr. *job*]

JOBÉN *s. n.* pălărie bărbătească (de ceremonie) cilindrică, înaltă şi tare, de obicei neagră ; cilindru. [pl. *-nuri, -ne.* / < *Jobin*, pălărier francez din Bucureşti]

JOCHÉI *s. m.* v. j o c h e u.

JÓCHER *s. m.* v. j o k e r.

JOCHÉU *s. m.* călăreţ profesionist care călăreşte caii la curse şi la antrenamente. [pron. *jo-cheu*, var. *jochei* s. m. / < pl. *jochei*, fr., engl. *jockey*]

JÓDEL *s. n.* fel de a cînta specific muntenilor din Tirol, constînd într-o vocalizare care trece fără tranziţie de la vocea normală la falset. [pron. *iodler.* / cf. fr. *jodler*, germ. *jodeln*]

JODLER *s. n. invar.* cîntec popular al locuitorilor din Alpi, în special al tirolezilor. [pron. *iodler.* / < germ., fr., engl. *jodler* < germ. *jodeln* — a cînta jodel]

JÓFRE *s. f.* prăjitură de ciocolată cu cremă. [pron. *jofr.* / cf. *Joffre*, mareşal francez]

JÓJĂ *s. f.* 1. indicator al conţinutului de ulei dintr-un rezervor, un vas etc. 2. scară gradată pentru măsurarea capacităţii unui rezervor. [< fr. *jauge*]

JÓKER *s. m.* cea mai mare carte la unele jocuri de noroc ; balador. [pron. *gio-căr.* scris şi *jocher.* / < engl. *joker*]

JONATHÁN *s. m. n.* v. i o n a t a n.

JÓNCĂ *s. f.* ambarcaţie mică cu pînze, folosită în bazinul de vest al Oceanului Pacific. [< fr. *jonque* < cuv. malaiez]

JONCTÓR *s. m.* muncitor specialist în legarea cablurilor electrice. [< *joncţiune*]

JONCŢIÚNE *s. f.* legătură, unire. ● *(concr.)* locul unde se face o legătură ; juncţiune. [pron. *-ţi-u-.* / cf. fr. *jonction*, lat. *junctio*]

JONGLÁ *vb. I. intr.* a mînui cu abilitate mai multe obiecte (aruncîndu-le în aer şi prinzîndu-le cu repeziciune etc.). ● *(fig.)* a mînui abil idei, cuvinte etc. [< fr. *jongler*]

JONGLÉR *s. m.* 1. cîntăreţ (ambulant) din evul mediu care recita la curţile nobililor feudali poezii cavalereşti ; menestrel. 2. artist de circ care se produce jonglînd cu diferite obiecte. [< fr. *jongleur*]

JONGLERÍE *s. f.* îndeletnicirea jonglerului ; arta de a jongla. ● *(fig.)* abilitate, îndemînare în vorbire, în prezentarea ideilor. [gen. *-iei.* / cf. fr. *jonglerie*]

JÓTĂ *s. f.* dans popular spaniol cu mişcare repede şi acompaniament de castaniete, la care perechile dansează faţă în faţă pe loc ; melodia acestui dans. [pron. *ho-.* var. (rar) *hotă* s. f. / < sp. *jota*]

JOULE *s. m.* unitate de energie şi de lucru mecanic, egală cu lucrul mecanic efectuat de forţa de un newton care îşi deplasează punctul de aplicaţie cu un metru. [pron. *jul.* / < fr., engl. *joule*, cf. *J. P. Joule*, fizician englez]

JOUR *s. n.* v. j u r.

JOVIÁL, -Ă *adj.* vesel, glumeţ, voios. [pron. *-vi-al.* / < fr. *jovial*]

JOVIALITÁTE *s. f.* veselie, voioşie, bună dispoziţie. [pron. *-vi-a-.* / cf. fr. *jovialité*]

JUBÁRTĂ *s. f. (zool.)* cetaceu din mările arctice. [< fr. *jubarte*]

JUBILÁ *vb. I. intr.* a avea o mare satisfacţie, a triumfa. [< fr. *jubiler*]

JUBILÁRE *s. f.* faptul de a jubila ; jubilaţie. [< *jubila*]

JUBILATÍV, -Ă *(rar)* triumfător, vesel, de jubilaţie. [et. incertă]

JUBILÁŢIE *s. f. (rar)* jubilare ; veselie mare. [< fr. *jubilation*]

JUBILÉU *s. n.* 1. sărbătoare pe care vechii evrei o prăznuiau la fiecare cincizeci de ani. 2. anul în care, o dată la douăzeci şi cinci de ani, papa acorda credincioşilor catolici o indulgenţă plenară. 3. sărbătoare în onoarea unei persoane care deţine de cincizeci de ani o funcţie ; aniversare a cincizeci de ani, *(p. ext.)* a unui număr rotund de ani de la un eveniment, de la înfiinţarea unei instituţii etc. 4. cîntec al populaţiei de culoare din S.U.A. caracterizat prin referiri la un viitor fericit, liber. [pron. *-leu.* pl. *-ee* (pron. *-le-e*), *-euri.* / < fr. *jubilé*, cf. lat. *iubilaeus*, ebr. *yobel*]

JUBILIÁR, -Ă *adj.* de, pentru jubileu. O *an* ~ = an în care se sărbătoreşte un jubileu. [pron. *-li-ar.* / cf. fr. *jubilaire*]

JUDICIÁR, -Ă *adj.* 1. referitor la justiţie ; 2. făcut prin justiţie. [pron. *-ci-ar.* / cf. fr. *judiciaire*, lat. *iudiciarius*]

JUDICIÓS, -OÁSĂ *adj.* gîndit bine ; înţelept, cu bun-simţ, chibzuit. [pron. *-ci-os.* / < fr. *judicieux*]

JUDICIOZITÁTE *s. n.* caracter judicios ; chibzuinţă. [pron. *-ci-o-.* / cf. fr. *judicieusité*]

JÚDO *s. n.* sport olimpic originar din Japonia, asemănător luptei de jiu-jitsu, dar care utilizează mişcări şi procedee tehnice diferite. [pron. *giu-do.* / < fr., engl. *judo*]

JÚDOKA *s. m.* cel care practică sportul judo. [pron. *giu-.* / cf. fr., it., jap. *judoka*]

JUDOKÁN *s. m.* judoka. [et. incertă]

JUGÁL, -Ă *adj. (anat.)* al obrazului. [< fr. *jugal*]

JUGENDSTIL *s. n.* tendinţă, manieră neobarocă de la sfîrşitul sec. XIX, care acorda o mare importanţă efectelor decorative, cultivînd cu predilecţie exuberanţa decorului

vegetal, arabescul floral și raporturile de culoare alese arbitrar. [pron. *iugend-*. / < *„Jugend"*, revistă din München]

JUGLANDACÉE *s. f. pl.* familie de plante lemnoase, apetale, având ca tip nucul ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *juglandacées*]

JUGULÁ *vb. I. tr. (liv.)* **1.** a strangula, a sugruma. **2.** a opri evoluția unei boli, a unei epizootii etc. ● *(fig.)* a împiedica brusc o dezvoltare ; a gîtui, a suprima. [< fr. *juguler*, cf. lat. *iugulare*]

JUGULÁR, -Ă *adj.* care aparține gîtului, care ține de gît. O *venă ~ă* (și *s. f.*) = venă principală a gîtului, care adună sîngele din cap și din gît. [< fr. *jugulaire*, cf. lat. *iugulus* — gît]

JUGULÁRE *s. f.* acțiunea de a jugula și rezultatul ei ; sugrumare. ● *(fig.)* împiedicare bruscă a dezvoltării ; suprimare, gîtuire. [< *jugula*]

JUISÁ *vb. I. intr. (franțuzism)* a se bucura, a profita de plăcerile vieții. [pron. *ju-i-*. / cf. fr. *jouir*]

JUISÁRE *s. f. (franțuzism)* acțiunea de a juisa și rezultatul ei ; petrecere, veselire. [pron. *ju-i-*. / < *juisa*]

JUISÓR, -OÁRE *s. m. f. (franțuzism)* petrecăreț. [pron. *ju-i-*. / < fr. *jouisseur*]

JUKE-BOX *s. n. (anglicism)* electrofon automat care poate fi pus în funcțiune cu fise, instalat de obicei în localuri publice. [pron. *giúc-box*. / < engl., fr., it. *juke-box*]

JULÉP *s. n. (farm.)* soluție de gumă arabică în apă, care se adaugă în poțiuni. [< fr. *julep*, cf. ar. *djulab* < cuv. persan]

JÚMBO *s. n.* vehicul de transportat perforatoarele de forare în mine sau în străpungerile subterane. [pron. *giúm-*. / < americ., fr. *jumbo*, nume glumeț dat unui elefant]

JÚMBO-JET *s. n.* avion de transport cu reacție, de mare capacitate. [pron. *giúmbo-get*. / americ. *jumbo-jet*]

JUMELÁRE *s. f. (tehn.)* prindere, montare în perechi. [după fr. *jumelage*]

JUMELÁT, -Ă *adj. (despre piese, instalații)* consolidat, asociat în serviciu. [< fr. *jumelé*]

JUMÉLĂ *s. f. (tehn.)* piesă de articulație pentru arcurile lamelare de suspensie, care face legătura arcului cu șasiul unui vehicul. [< fr. *jumelle*]

JUNCTÚRĂ *s. f. (liv.)* legătură, loc de unire, joncțiune ; *(spec.)* locul de unire a două formațiuni anatomice. [< lat. *iunctura*]

JUNEȚĂ *s. f.* v. j u n e ț e.

JUNÉȚE *s. f.* tinerețe. [pl. *-ți*, *-țe*. var. *juneță* s. f. / cf. fr. *jeunesse*]

JÚNGLĂ *s. f.* desiș (adesea mlăștinos) format din ierburi înalte, din arbori și din plante agățătoare, care acoperă regiunile tropicale ale Indiei, ale Asiei de sud-est și ale Africii meridionale. O *legea ~ei* = dominarea violenței, a forței brutale în raporturile dintre oameni. [< fr. *jungle*, cf. hind. *djangale*, pers. *djangal*, *djengel* — pădure, codru, desiș]

JUNIMÍSM *s. n.* mișcare culturală, literară și politică promovată de gruparea „Junimea" din Iași în a doua jumătate a sec. XIX. [< *„Junimea"*, numele societății literare din Iași + *-ism*]

JUNIMÍST, -Ă *adj.* referitor la junimism, propriu junimismului. // *s. m. f.* adept al junimismului : *(p. ext.)* membru al unei fracțiuni a partidului conservator. [< *„Junimea"* + *-ist*]

JUNIÓR, -OÁRE *s. m. f.* **1.** sportiv tînăr (între 13 și 19 ani). **2.** *(așezat după un nume onomastic ;* op. s e n i o r) fiul (considerat în raport cu tatăl). [pron. *-ni-or*. / < fr. *junior*, lat. *iunior*]

JUNIORÁT *s. n.* vîrsta anterioară majoratului, cuprinsă aproximativ între 13 și 18 ani. [pron. *-ni-o-*. / < fr. *juniorat*]

JÚNTĂ *s. f.* uniune, organizație restrînsă. ● denumire dată în țările iberice și latino-americane unui grup de insurgenți care cucerește puterea în stat prin forța armelor. [pron. *hun-*. / < fr. *junte*, sp. *junta*]

JÚPĂ *s. f.* fustă. [< fr. *jupe*, cf. ar. *djouba*]

JUPÓN *s. n.* fustă care se îmbracă pe dedesubtul rochiei pentru a o menține înfoiată. [< fr. *jupon*]

JUR *s. n. (franțuzism) ~-fix* = zi de primire a unor familii aristocratice ; petrecere care are loc într-o astfel de zi. [scris și *jour*. / < fr. *jour-fixe*]

JURÁSIC *s. n.* a doua perioadă (sistem) a mezozoicului. // *adj.* care aparține acestei perioade. [< fr. *jurassique*, cf. *Jura*, munți care despart Franța de Elveția]

JURÁT *s. m.* fiecare dintre cetățenii care fac parte dintr-o curte cu juri. [cf. lat. *iuratus*, fr. *juré*]

JURI *s. m. pl. curte cu ~* = comisie de cetățeni, care îndeplineau ocazional și temporar funcții judiciare. [cf. fr. *juré*, engl. *jury*]

JURÍDIC, -Ă *adj.* referitor la drept, la legi. O *persoană ~ă* v. p e r s o a n ă. [< fr. *juridique*]

JURISCONSÚLT *s. m.* **1.** *(în Roma antică)* persoană care acorda părților asistență în fața justiției. **2.** specialist care dă consultații în probleme de drept. **3.** specialist în științele juridice care se ocupă cu rezolvarea problemelor de drept într-o instituție, pe care o reprezintă în justiție. [< fr. *jurisconsulte*, cf. lat. *iurisconsultus*]

JURISDÍCȚIE *s. f.* **1.** putere, competență a unui judecător sau a unei instanțe de a judeca ; *(p. ext.)* teritoriu unde își poate exercita această putere un judecător sau o instanță judecătorească. **2.** totalitatea organelor de judecată de același grad sau competente a soluționa o anumită categorie de litigii. O *organ de ~* = organ de stat care îndeplinește funcții judecătorești. [gen. *-ției*. var. *jurisdicțiune* s. f. / cf. lat. *iurisdictio*, fr. *jurisdiction*]

JURISDICȚIONÁL, -Ă *adj. (liv.)* referitor la jurisdicție, de jurisdicție. [pron. *-ți-o-*. / cf. fr. *jurisdictionnel*]

JURISDICȚIÚNE *s. f.* v. j u r i s d i c ț i e.

JURISPRUDÉNȚĂ *s. f.* **1.** soluție dată cu prilejul dezlegării unei cauze de către un organ de jurisdicție prin interpretarea unei norme prevăzute de lege sau de alt act normativ ori prin determinarea normei juridice aplicabile cazului cu ajutorul principiilor legislației. **2.** totalitatea hotărîrilor pronunțate asupra unor anumitor cazuri de unul sau de mai multe organe de jurisdicție. **3.** *(liv.)* științe juridice ; drept. [cf. fr. *jurisprudence*, lat. *iurisprudentia*]

JURISPRUDENȚIÁL, -Ă *adj. (liv.)* de jurisprudență. [pron. *-ți-al*. / cf. fr. *jurisprudentiel*]

JURÍST *s. m.* specialist în drept ; persoană care practică această profesiune. [< fr. *juriste*]

JÚRIU *s. n.* 1. grup constituit de specialiști, însărcinat cu clasificarea și cu promovarea unor candidați sau a unor concurenți la un concurs, la o competiție sportivă etc. 2. totalitatea celor care compun o instanță de judecată. [pron. *-riu.* / cf. fr., engl. *jury*]

JURNÁDĂ *s. f.* haină cu mîneci lungi purtată sub armură în sec. XV. [< fr. *journade*]

JURNÁL *s. n.* 1. însemnări zilnice (despre tot ceea ce se întîmplă) ; observații științifice însemnate zi de zi. ○ ~ *de bord* = caiet de însemnări pentru faptele care survin în timpul drumului unei nave și care sînt consemnate de ofițerul de cart. 2. ziar, gazetă. 3. caiet, registru în care se înscriu operațiile comerciale zi de zi. [< fr. *journal*]

JURNALIÉR, -Ă *adj.* (*franțuzism*) zilnic. [pron. *-li-er.* / < fr. *journalier*]

JURNALÍSM *s. n.* (*liv.*) gazetărie, ziaristică. [< fr. *journalisme*]

JURNALÍST, -Ă *s. m. f.* 1. (*liv.*) ziarist, gazetar. 2. vînzător de ziare. [< fr. *journaliste*]

JURNALÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la presă ; ziaristic, gazetăresc. [< fr. *journalistique*]

JURNALÍSTICĂ *s. f.* profesiunea de jurnalist ; ziaristică, gazetărie. [< germ. *Journalistik*]

JUST, -Ă *adj.* 1. drept, adevărat. ● (*despre oameni*) care procedează și judecă drept. 2. potrivit, corespunzător. [< fr. *juste*]

JUSTEȚĂ *s. f.* v. justețe.

JUSTÉȚE *s. f.* însușirea de a fi just ; adevăr ; dreptate. ● precizie, exactitate. [var. *justeță* s. f. / cf. fr. *justesse*]

JUSTIFICÁ *vb. I.* 1. *tr.* a îndreptăți ; a motiva. 2. *tr., refl.* a (se) dezvinovăți ; a explica (o purtare, o atitudine etc.). 3. a dovedi folosirea legală a unor bani, a unor materiale etc. [p. i. *justific,* 3,6 *-că.* / < lat. *iustificare,* cf. fr. *justifier*]

JUSTIFICÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi justificat. [cf. fr. *justifiable*]

JUSTIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) justifica și rezultatul ei ; justificațiune. / < *justifica*]

JUSTIFICÁT, -Ă *adj.* care are o justificare ; îndreptățit, legitim. [< *justifica*]

JUSTIFICATÍV, -Ă *adj.* care servește pentru justificare ; justificator. [cf. fr. *justificatif*]

JUSTIFICATÓR, -OÁRE *adj.* (*rar*) care justifică, tinde a justifica ; justificativ. [cf. fr. *justificateur*]

JUSTIFICÁȚIE *s. f.* v. justificațiune.

JUSTIFICAȚIÚNE *s. f.* justificare. [var. *justificație* s. f. / < fr. *justification,* lat. *iustificatio*]

JUSTIȚIÁBIL, -Ă *s. m. f.* cel care apare ca parte într-un proces. [pron. *-ți-a-.* / cf. fr. *justiciable*]

JUSTIȚIÁL, -Ă *adj.* (*liv.*) de justiție, al justiției. [pron. *-ți-al.* / cf. fr. *justiciel*]

JUSTIȚIÁR *adj., s. m.* (*liv.*) 1. (cel) care avea dreptul de a împărți dreptatea într-o regiune (mai ales în orînduirea feudală). 2. (cel) care iubește dreptatea, iubitor de dreptate. [pron. *-ți-ar.* / < fr. *justicier*]

JUSTÍȚIE *s. f.* 1. totalitatea instanțelor judecătorești și a legilor unei țări ; sistem de funcționare a instanțelor judiciare. 2. echitate, dreptate. [gen. *-iei.* / < lat. *iustitia*]

JUVENÁLII *s. f. pl.* sărbători la romani introduse de împăratul Nero, la care se reprezentau producții teatrale. [var. *iuvenalii* s. f. pl. / < lat. *iuvenalia*]

JUVENÍL, -Ă *adj.* 1. tineresc. 2. (*despre substanțe*) care provine din magma topită în interiorul scoarței Pămîntului și circulă prin scoarță, putînd ajunge pînă la suprafață. ○ *apă ~ă* = apă minerală. [< fr. *juvénile,* cf. lat. *iuvenilis*]

JUVENILITÁTE *s. f.* (*rar*) caracter juvenil (1). [cf. fr. *juvenilité,* it. *giovanilità*]

JUVENÍLIA *s. f. pl.* (*liv.*) scrieri din perioada tinereții unui autor sau conținînd fapte și amintiri din tinerețe. [< lat. *iuvenilia*]

JUXTA- element prim de compunere savantă cu semnificația „lîngă", „alături". [< lat. *iuxta*]

JUXTALINIÁR, -Ă *adj.* (*despre traduceri*) făcut cuvînt cu cuvînt, reproducîndu-se paralel și textul original. [pron. *-ni-ar.* / cf. fr. *juxtalinéaire* < lat. *iuxta* — lîngă, *linea* — linie]

JUXTAPOZÍȚIE *s. f.* juxtapunere. [gen. *-iei.* var. *juxtapozițiune* s. f. / < fr. *juxtaposition*]

JUXTAPOZÍȚIÚNE *s. f.* v. juxtapoziție.

JUXTAPÚNE *vb. III. tr.* a alătura. [p. i. *juxtapún.* / după fr. *juxtaposer*]

JUXTAPÚNERE *s. f.* acțiunea de a juxtapune ; alăturare ; juxtapoziție. ● alăturare a două propoziții fără a le lega printr-o conjuncție ; parataxă. [< *juxtapune*]

JÚXTĂ *s. f.* traducere juxtaliniară a unor texte grecești sau latinești. [var. *iuxtă* s. f. / < lat. *iuxta*]

K

KAINÍT *s. n.* mineral compus din sulfat de magneziu şi clorură de potasiu. [pron. *ka-i-*. / < fr. *kainite*]

KAITEN *s. n.* torpilă mare (corespondent naval al avionului kamikaze), avînd la bord un pilot, care o conducea pînă la ţintă, devenind prima ei victimă. [< fr., jap. *kaiten*]

KÁIZER *s. m. (ist.)* denumire dată împăraţilor germani (mai ales în cel de-al doilea Reich). [< germ. *Kaiser*, cf. lat. *Caesar*]

KÁIZER *s. n.* piept de porc fiert şi afumat. [< germ. *Kaiser(fleisch)*]

KAKEMÓNO *s. n.* pictură verticală pe sul în Japonia, corespunzînd picturii de şevalet din Europa, care se face cu culori de apă şi tuşuri de China pe hîrtie de mătase sau de orez. [< fr., jap. *kakemono*]

KAK *adj., s. n. invar.* (culoare) galben-cafenie cu nuanţă verzuie. [var. *kakiu, -ie* adj. / < fr. *kaki*]

KAKÍU, -ÍE *adj.* v. k a k i.

KALA-AZÁR *s. n.* boală parazitară endemică, datorită unui protozoar răspîndit în Orient şi în bazinul mediteranean. [< fr. *kala-azar* < cuv. hindustani]

KALI- v. k a l i u.

KALIPATRÓN *s. n.* cutie de tablă umplută cu hidroxid de potasiu, care, încorporată în masca de protecţie, serveşte la regenerarea aerului din mine. [< germ. *Kalipatron*]

KÁLIU *s. n.* potasiu. // (în forma *kali-*) element prim de compunere savantă cu sensul „(referitor la) potasiu", „de potasiu", „potasic". [pron. *-liu*. / < germ. *Kalium*]

KALOKAGATHÍA *s. n. (liv.)* caracterul şi conduita unui om de o probitate scrupuloasă. ● *(în filozofia greacă)* termen desemnînd idealul armonizării virtuţilor morale cu frumuseţea fizică, uniunea indisolubilă dintre bine şi frumos, dintre etic şi estetic. [< gr. *kalokagathia*]

KAMÁLA *s. m. (bot.)* arbore din India ale cărui fructe furnizează o pulbere de culoare roşie-portocalie. ● pulberea însăşi. [< fr. *kamala* < cuv. sanscrit]

KÁMĂ *s. f. (geol.)* formă de relief izolată la partea superioară a unei delte, cu aspect neted, care ia naştere datorită sedimentării fluviatile sau lacustre a materialului detritic între o masă de gheaţă stagnantă şi versanţii văii. [< engl. *kame* < cuv. scoţian]

KAMARÍNSKAIA *s. f.* cîntec şi joc popular rus cu o mişcare vioaie şi antrenantă. [pron. *-ka-ia*. / < rus. *kamarinskaia*]

KAMIKÁZE *s. n.* avion încărcat cu explozivi, folosit de japonezi la sfîrşitul celui de-al doilea război mondial şi pilotat de un voluntar, care devenea prima lui victimă; avion-sinucigaş. // *s. m.* pilotul însuşi. [< fr., jap. *kamikaze*]

KÁMMGARN *s. n.* v. c a m g a r n.

KANTÉLE *s. n.* instrument popular carelian cu coarde întinse deasupra unei mici cutii de rezonanţă, care se ating cu degetele. [< germ., fini. *kantele*]

KANTIÁN, -Ă *adj.* referitor la kantianism. // *s. m. f.* adept al kantianismului. [pron. *-ti-an*. / cf. fr. *kantien*, it. *kantiano*]

KANTIANÍSM *s. n.* doctrina filozofică a lui Immanuel Kant; kantism. [pron. *-ti-a-*. / < fr. *kantianisme*]

KANTÍSM *s. n.* kantianism. ● tendinţă de a se inspira din doctrina lui Kant. [cf. fr. *kantisme*, it. *kantismo* < *Kant*, unul dintre întemeietorii idealismului clasic german]

KAPRÓN *s. n.* v. c a p r o n.

KARACÚRT *s. m. (zool.)* păianjen mic din Asia Centrală, a cărui muşcătură este mortală. [et. incertă]

KARATÉ *s. n.* metodă de luptă de origine japoneză, care face apel în atac sau apărare doar la mijloace naturale. [< fr. *karaté*]

KARIBÚ *s. m.* ren din Canada. [cf. germ. *Karibu*, fr. *caribou* < cuv. indian]

KARITÉ *s. m.* arbore din Africa ecuatorială, din ale cărui seminţe se scoate o materie grasă comestibilă. [< fr. *karité*]

KÁRLING *s. n. (geol.)* horn. [< germ. *Karling*, cf. fr., engl. *karling*]

KÁRMA *s. f. (în religiile budiste)* suma consecinţelor etice ale acţiunilor bune sau rele ale unei persoane care determină avatariile reîncarnărilor. ● fatalitate, destin. [< fr., engl., it. *karma* < sanscr. *karma* — operă, acţiune]

KARNÁC *s. n.* calitate de bumbac egiptean. [< fr. *karnac*]

KART *s. n.* v. c a r t[2]

KÁRTING *s. n.* v. c a r t i n g.

KASHER *adj. invar., adv. (liv.; mai ales despre alimente)* pur, curat, potrivit ritualurilor mozaice; *(pop., fam.)* cuşer. [pron. *káşer*. / < fr., it., engl. *kasher* < cuv. ebraic]

KASÍDĂ *s. n.* specie literară proprie liricii arabe clasice; compoziţie poetică de dimensiuni mai mari. [< fr. *kasside*, cf. ar. *kassida*]

KASOLÍT *s. n.* silicat de plumb şi de uraniu hidratat. [< fr. *kasolite*]

KATAKÁNA *s. n.* complex de 47 de semne la japonezi, derivat din scrierea chineză. [< germ. *Katakana* < cuv. japonez]

KATAMARÁN *s. n.* v. c a t a m a r a n.

KATHÁRSIS *s. n.* v. c a t h a r s i s.

KÁVA *s. f.* plantă exotică din familia piperaceelor, care creşte în numeroase insule polineziene şi a cărei rădăcină are miros plăcut şi gust acru. ● băutură făcută din rădăcina acestei plante. [< fr. *kawa* < cuv. polinezian]

KAZANIÁN *s. n. (geol.)* etaj al permianului superior de facies marin, dezvoltat pe platforma rusă, corespunzător thuringianului din vestul Europei. // *adj.* care aparţine acestui etaj. [pron. *-ni-an*. pl. *-ieni*. *-iene*. / cf. rus. *kazanskii* < *Kazan*, regiune în U.R.S.S.]

KEDÍV *s. m. (ist.)* titlu purtat de viceregii Egiptului între 1867 şi 1914. [< fr. *khédive*]

KÉLVIN *s. m.* unitate de bază a temperaturii în sistemul S.I. [< fr. *kelvin*]

KEMKÉM *s. n.* vechi instrument muzical la egipteni cu patru coarde, care se loveau cu un bastonaş. [cf. pers. *kamangah*]

KENO- v. c é n o[1]-.

KENOTRÓN *s. n.* tub electronic cu doi electrozi, folosit pentru redresarea curenților alternativi de înaltă tensiune. [< fr. *kénotron*]

KERAMÍT *s. n.* clincher ceramic, din care se fabrică dalele de pavaj. [< fr. *kéramite*, germ. *Keramit*]

KERATÍTĂ *s. f.* v. c h e r a t i t ă.

KERATO- v. c e r ¹-.

KERATOSCÓP *s. n.* v. c h e r a t o s c o p.

KEROSÉN *s. n.* combustibil petrolier folosit mai ales la motoare cu reacție ; gaz. [cf. engl., it. *kerosene*]

KERÍ *s. m. pl. (mit.)* spiritele morților la greci. [sg. *ker.* / < germ. *Keren*]

KERSANTÍT *s. n.* varietate de diorit. [< fr. *kérsantite*]

KETCH *s. n.* navă mică cu vele cu doi arbori inegali. [pron. *checi.* / < engl. *ketch*]

KETCHUP *s. n.* sos picant preparat pe bază de suc de roșii, oțet și mirodenii. [pron. *ket-cöp.* / cf. fr., it., engl. *ketchup* < cuv. malaiez]

KEUPER *s. n. (geol.)* etaj superior al triasicului de facies german. // *adj.* care aparține acestui etaj. [< fr. *keuper*]

KEYNESIÁN, -Ă *adj.* referitor la keynesism. // *s. m. f.* adept al keynesismului. [pron. *chei-ne-zi-an.* pl. *-ieni, -iene.* / < fr. *keynésian*]

KEYNESÍSM *s. m.* doctrină economică burgheză care încearcă să apere și să justifice statul imperialist prin aceea că atribuie rolului economic al acestuia capacitatea miraculoasă de a salva capitalismul de la pieire. [pron. *chei-ne-zism.* / < *J. M. Keynes*, economist englez + *-ism*]

KIBBÚTZ *s. n.* gospodărie colectivă agrară în Israel. [< fr., it. *kibbutz*, ebr. *quibbutz* — adunare]

KIDNÁPPER *s. m. (americanism)* răpitor, autor al unui kidnapping. [< americ. *kidnapper*]

KIDNÁPPING *s. n. (americanism)* rapt, răpire de copii, făcută cu scopul de a extorca bani sau a teroriza. ● răpire. [< americ. *kidnapping*]

KIÉF *s. n.* stare de repaus absolut (la orientali). [pron. *ki-ef.* / < fr. *kief*]

KIEFER *s. n. (sport)* tip de întoarcere în natație. [pron. *ki-fe.* / < engl., fr. *kiefer*, cf. *Adolf Kiefer*, campion american de înot]

KIESERÍT *s. n.* sulfat hidratat natural de magneziu. [< fr. *kiesérite*, germ. *Kieserit*, cf. *D.G. Kieser*, naturalist german]

KILN *s. n.* cuptor simplu cu cuvă verticală, care servește la calcinare. [< germ. *Kiln*, engl. *kiln*]

KILO- element prim de compunere savantă cu semnificația „o mie", „de o mie de ori". [< fr. *kilo-*, cf. gr. *chilioi* — o mie]

KILOAMPÉR *s. m.* unitate de intensitate electrică, egală cu 1 000 de amperi. [< fr. *kiloampère*]

KILOCALORÍE *s. f.* unitate de măsură a cantității de căldură, egală cu 1 000 de calorii. [gen. *-iei.* / < fr. *kilocalorie*, gr. *chilioi* — o mie + *calorie*]

KILOCÍCLU *s. m. (fiz.)* unitate de frecvență, egală cu 1 000 de cicli ; kilohertz. [< fr. *kilocycle*, cf. gr. *chilioi* — o mie, *kyklos* — perioadă]

KILOGRÁM *s. n.* unitate de măsură pentru masă, egală cu 1 000 g. O ~ *-forță* = unitate de măsură a forței, având o valoare egală cu greutatea prototipului internațional de masă, măsurată în vid, la accelerația pământească normală. [< fr. *kilogramme*, cf. gr. *chilioi* — o mie, *gramma* — unitate de măsură]

KILOGRAMMÉTRU *s. m.* unitate de lucru mecanic, egală cu efortul necesar pentru ridicarea unei greutăți de 1 kg la înălțimea de 1 m. [< fr. *kilogrammètre*]

KILOHÉRTZ *s. m.* kilociclu. [pron. *kiloherț.* / < germ. *Kilohertz*, cf. gr. *chilioi* — o mie + *hertz*]

KILOJOÚLE *s. m.* unitate de energie sau de lucru mecanic, egală cu 1 000 de jouli. [pron. *-jul.* / cf. fr. *kilojoule*]

KILOLÍTRU *s. m.* unitate de măsură pentru capacități, egală cu 1 000 l. [< fr. *kilolitre*]

KILOMETRÁ *vb. I. tr.* a marca cu borne (așezate din kilometru în kilometru etc.) distanțele de-a lungul unei șosele, al unui drum etc. [< fr. *kilométrer*]

KILOMETRÁJ *s. n.* distanța în kilometri dintre două puncte ale unui drum. ● distanța în kilometri parcursă de un vehicul într-un anumit timp. ● instrument care înregistrează distanța parcursă de un vehicul sau viteza lui de mers. [cf. fr. *kilométrage*]

KILOMETRÁRE *s. f.* acțiunea de a kilometra și rezultatul ei. [< *kilometra*]

KILOMÉTRIC, -Ă *adj.* privitor la kilometru, care indică kilometri. ● *(fig.)* foarte lung, interminabil. [cf. fr. *kilométrique*]

KILOMÉTRU *s. m.* unitate de măsură pentru lungimi, egală cu 1 000 m. [abrev. *km.* / < fr. *kilomètre*, cf. gr. *chilioi* — o mie, *metron* — măsură]

KILOÓHM *s. m.* unitate de rezistență electrică, egală cu 1 000 de ohmi. [pron. *-o-om.* / cf. germ. *Kiloohm*]

KILOTÓNĂ *s. f.* unitate de măsură pentru masă, egală cu 1 000 de tone. [< fr. *kilotonne*]

KILOVÓLT *s. m.* unitate de măsură a tensiunii electrice, egală cu 1 000 de volți. [cf. fr. *kilovolt* < gr. *chilioi* — o mie + *volt*]

KILOVOLTAMPÉR *s. m.* unitate de măsură pentru puterea aparentă, egală cu 1 000 de voltamperi. [< fr. *kilovoltampère*]

KILOWÁTT *s. m.* unitate de putere, egală cu 1 000 de wați. [< fr. *kilowatt*]

KILOWÁTT-ÓRĂ *s. m.* unitate de măsură a energiei, egală cu lucrul mecanic efectuat într-o oră de un sistem care are o putere de un kilowatt. [cf. fr. *kilowatt-heure*]

KILT *s. n.* fustă scurtă care face parte din portul tradițional al scoțienilor. [< engl., fr. *kilt*]

KIMBERLÍT *s. n. (geol.)* rocă eruptivă de culoare închisă, aproape neagră, cu structură porfirică, conținînd uneori cristale de diamant. [< fr. *kimberlite*, cf. *Kimberley*, oraș în Africa de Sud]

KIMERIDGIÁN *s. n. (geol.)* etaj al jurasicului superior. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-gi-an.* / < fr. *kimméridgien*, cf. *Kimeridge*, localitate pe țărmul sudic al Angliei]

KIMOGRÁF *s. n.* v. c h i m o g r a f.

KIMOGRÁMĂ *s. f.* v. c h i m o g r a m ă.

KINEMOGRÁMĂ *s. f.* v. c i n e m o g r a m ă.

KINESCÓP *s. n.* v. c i n e s c o p.

KINESTÉZIC, -Ă *adj.* v. c h i n e s t e z i c.

KINESTEZÍE *s. f.* v. c h i n e s t e z i e.

KINETOSCÓP *s. n.* aparat cu ajutorul căruia se poate reconstitui o mișcare, privind printr-o lupă imagini fotografice care se succedă repede. [< germ. *Kinetoskop*, cf. gr. *kinetos* — mobil, *skopein* — a privi]

KINETOTERAPÍE *s. f.* chineziterapie. [gen. *-iei.* / cf. gr. *kinetos* — mobil, *therapeia* — tratament]

KINÉZIC, -Ă *adj.* v. chinezic.

KINEZIOLOGÍE *s. f.* v. chineziologie.

KINEZITERAPEÚT *s. m.* v. chineziterapeut.

KINEZITERAPÍE *s. f.* v. chineziterapie.

KING *s. m.* vechi instrument muzical chinezesc, constînd dintr-un şir de pietre aşezate pe un cadru, care, lovite cu un bastonaş, produc sunete diferite. [< engl., chin. *king*]

KINORÁMĂ *s. f.* procedeu de filmare şi de proiecţie pentru ecran panoramic, reprezentînd o formă dezvoltată a sistemului cineramă, cu deosebirea că în cele trei cabine de proiecţie se află două aparate, ceea ce permite proiectarea neîntreruptă a filmelor de lung metraj. [< germ. *Kinorama*]

KIP *s. m.* unitatea monetară în Laos. [< fr. *kip*]

KIPS *s. n.* piele de zebu. [cf. engl. *kips*, germ. *Kips*]

KISELGÚR *s. n.* rocă sedimentară silicioasă, formată prin depunerea unor alge microscopice monocelulare ; diatomit ; tripoli. [< germ. *Kieselgur*]

KITHÁRA *s. f.* instrument muzical cu coarde în Grecia antică, asemănător cu lira. [< germ. *Kithara*, gr. *kithara*]

KITHARÉD *s. m.* nume dat lui Apolo, conducătorul corului muzelor, care cînta cu kithara. ● rapsod, recitator care cînta şi din kithara. [cf. germ. *Kitharöde*, gr. *kitharaoidos*]

KITSCH *s. n.* termen folosit pentru a deseama arta de prost gust, pseudoarta ; reproducere sau copiere pe scară industrială a unor opere artistice, multiplicate şi valorificate comercial ; obiect (carte, tablou etc.) de proastră calitate. [pron. *chici.* / < germ. *Kitsch*]

KÍWI *s. m.* v. kiwi.

KÍWI *s. m.* pasăre din Noua Zeelandă, de mărimea unei găini, cu ciocul lung şi ascuţit, care nu poate zbura, avînd aripile atrofiate. [scris şi *kivi.* / < fr. *kiwi*]

KLINGERÍT *s. n.* v. clingherit.

KLÍNKER *s. n.* v. clincher.

KLÍPPĂ *s. f.* *(geol.)* bloc de rocă de mari dimensiuni, izolat, deosebit de rocile din jur. [< fr., engl. *klippe*]

KNÉSSET *s. n.* parlament unicameral al statului Israel. [< engl., fr., it. *knesset* < cuv. ebraic]

KNOCK-DOWN *s. n.* v. cnocdaun.

KNOCK-OUT *s. n.* v. cnocaut.

KUNGURIÁN *s. n.* *(geol.)* etaj al permianului mijlociu de facies marin, dezvoltat pe platforma rusă, corespunzător saxonianului din vestul Europei. // *adj.* care corespunde acestui etaj. [pron. *-ri-an.* / < cf. *Kungur*, localitate în U.R.S.S.]

KOÁLA *s. f.* *(zool.)* animal cătărător din ordinul marsupialelor, care trăieşte în Australia ; urs cu pungă. [pron. *ko-a-.* / < fr. *koala* < cuv. australian]

KOBÓLD *s. m.* demon familiar, spiriduş din mitologia germanică, considerat adesea ca păzitor al metalelor preţioase din pămînt. [< fr. *kobold*, germ. *Kobold*]

KÓCA *s. m. invar.* v. coca.

KOHÓL *s. n.* sulfură de antimoniu, folosită de orientali pentru a sublinia strălucirea ochilor şi a feri de oftalmii. [< fr. *kohol*, cf. ar. *kohl*]

KOINÉ *s. n.* v. coine.

KÓLA *s. m. invar.* v. cola.

KOLLERGÁNG *s. n.* v. colergang.

KRAFT *s. n.* hîrtie foarte solidă, utilizată pentru ambalaje, izolări etc. [< germ. *Kraft*]

KRAKOWIÁK *s. n.* v. cracoviac.

KRIPTÓN *s. n.* element chimic din familia gazelor rare, folosit la umplerea becurilor cu incandescenţă. [var. *cripton* s. n. / < fr. *krypton*, cf. gr. *kryptos* — ascuns]

KRONPRINZ *s. m.* *(ist.)* titlu purtat de moştenitorul tronului din imperiile german şi austriac ; persoană care purta acest titlu. [pron. *crónprinţ.* [< germ. *Kronprinz*]

KYAT *s. m.* unitatea monetară din Birmania. [pron. *chi-at.* / < fr. *kyat* < cuv. birman]

KYRIE *s. n.* *(muz.)* începutul unei invocaţii într-o misă cîntată. [cf. it., fr. *kyrie* < gr. *Kyrie eleison*]

L

LA *s. m. invar. (muz.)* 1. treapta a şasea a gamei majore tip ; sunetul şi nota corespunzătoare. 2. coarda sau clapa unui instrument care redă sunetul acestei note. [< it. *la*]

LAB *s. n. (biol.)* enzimă care coagulează cazeina din lapte ; cheag. [cf. germ. *Lab*, fr. *lab*]

LABÁRUM *s. n. (ist.)* stindard purpuriu al împăraţilor romani din epoca lui Constantin cel Mare. [< lat. *labarum*]

LABÉLĂ *s. f. (bot.)* petala superioară a corolei orhideelor. [var. *labelum* s. n. / < fr. *labelle*, cf. lat. *labellum* — buză mică]

LABÉLUM *s. n.* v. l a b e l ă.

LABFERMÉNT *s. n.* chimază. [< fr. *labferment*]

LABIÁL, -Ă *adj.* referitor la buze, al buzelor. // *adj., s. f.* (sunet) la a cărui articulare participă buzele. [pron. *-bi-al.* / < fr. *labial*, cf. lat. *labium* — buză]

LABIALIZÁ *vb. I. tr., refl.* a da unui sunet sau a face ca un sunet să aibă o articulaţie labială ; a căpăta un caracter labial. [pron. *-bi-a-*. / < fr. *labialiser*]

LABIALIZÁRE *s. f.* adăugare a unei articulaţii suplimentare de rotunjire a buzelor la articularea unui sunet. [pron. *-bi-a-*. / < *labializa*, cf. fr. *labialisation*]

LABIÁT, -Ă *adj. (bot. ; despre corolă, caliciu)* prevăzut cu o prelungire (labium). // *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate, gamopetale cu corolele bilabiate ; *(la sg.)* plantă din această familie. [< germ. *Labiaten*, cf. fr. *labié*]

LÁBIE *s. f.* labium. [gen. *-iei.* / < germ. *Labia*]

LABÍL, -Ă *adj.* 1. *(liv.)* nestatornic, nestabil. 2. *(despre un sistem fizic)* care se află într-o stare de echilibru instabil. [cf. it., fr. *labile*, lat. *labilis*]

LABILITÁTE *s. f.* atitudine labilă, comportare schimbătoare, nestatornică. ● însuşirea de a fi labil ; instabilitate. [cf. fr. *labilité*]

LABIO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „(referitor la) buze". [pron. *-bi-o-*. / < fr. *labio-*, cf. lat. *labium*]

LABIODENTÁL, -Ă *adj., s. f.* (sunet) la a cărui articulare participă buzele şi dinţii. [pron. *-bi-o-*. / < fr. *labiodental*]

LABIOVELÁR, -Ă *adj., s. f.* (sunet) pronunţat cu ajutorul buzelor şi al părţii posterioare a vălului palatului. [pron. *-bi-o-*. / cf. fr. *labiovélaire*]

LABIRÍNT *s. n.* 1. edificiu cu foarte multe încăperi şi galerii (asemănător edificiului mitic construit de către Dedal în Creta), în care orientarea este foarte dificilă. ● grădină ornamentală din benzi înguste de arbuşti dispuse într-o înlănţuire care creează posibilitatea de rătăcire. ● *(fig.)* lucru încîlcit, încurcat. 2. dispozitiv folosit în diverse instalaţii pentru a obliga un fluid să parcurgă un drum lung în scopul de a-i micşora viteza. 3. parte a urechii interne, formată din cavităţi sinuoase. [pl. *-turi, -te.* / cf. fr. *labyrinthe*, lat. *labyrinthus*, gr. *labyrinthos*]

LABIRÍNTIC, -Ă *adj.* care este în legătură cu un labirint, propriu unui labirint. ● încîlcit, încurcat. [cf. fr. *labyrinthique*]

LABIRINTÍTĂ *s. f. (med.)* inflamaţie a labirintului urechii. [< fr. *labyrinthite*]

LABIRINTODÓNŢI *s. m. pl.* grup de amfibieni fosili din triasic, ai căror dinţi sînt prevăzuţi cu încreţituri sinuoase complicate ; *(la sg.)* animal din acest grup. [< fr. *labyrinthodontes*, cf. gr. *labyrinthos* — labirint, *odous* — dinte]

LÁBIU *s. n.* v. l a b i u m.

LÁBIUM *s. n.* buza inferioară a insectelor şi a unor miriapode ; labie. ● formaţie anatomică în formă de muchie. [pron. *bi-um.* pl. *-muri.* var. *labiu* s. n. / < lat. *labium* — buză]

LABORÁNT, -Ă *s. m. f.* specialist în lucrări de laborator. [< germ. *Laborant*]

LABORATÓR *s. n.* local înzestrat cu instalaţii speciale (aparate, instrumente etc.) unde se fac experienţe şi lucrări de fizică, de chimie, de biologie etc. [var. *laboratoriu* s. n. / cf. fr. *laboratoire*, germ. *Laboratorium*]

LABORATÓRIU *s. n.* v. l a b o r a t o r.

LABORIÓS, -OÁSĂ *adj.* 1. harnic, muncitor. 2. care necesită multă muncă, multă osteneală. [pron. *-ri-os.* / cf. fr. *laborieux*, lat. *laboriosus*]

LABORIOZITÁTE *s. f. (rar)* caracterul a ceea ce este laborios ; hărnicie. [pron. *-ri-o-*. / cf. fr. *laboriosité*]

LABRADÓR *s. n.* mineral din grupul feldspaţilor plagioclazi, folosit ca piatră semipreţioasă. [< fr. *labrador*]

LABRADÓR *s. m. (liv.)* plugar (în Spania). [< sp. *labrador*]

LABRADORÍT *s. n.* rocă magmatică efuzivă, formată din microlite de labrador. [< fr. *labradorite*]

LÁBRU *s. m. (zool.)* peşte marin comestibil, cu corpul în culori vii, care trăieşte pe lîngă ţărmuri stîncoase. [< fr. *labre*, cf. lat. *labrum*]

LÁBRUM *s. n.* structură anatomică în formă de buză. ● buza superioară la insecte, la mamifere. [< lat. *labrum*]

LABURÍSM *s. n.* doctrină politică cu caracter socialist reformist, iniţiată în Marea Britanie. [cf. it. *laburismo*, engl. *labourism* < *Labour Party*, partidul muncii, numele partidului britanic întemeiat pe aceste principii]

LABURÍST, -Ă *adj.* care aparţine sau se referă la politica şi la ideologia partidului laburist (muncitoresc) englez. O *partid* ~ = denumire a unor partide politice de orientare social-democrată din unele ţări. // *s. m. f.* membru al partidului laburist. [cf. it. *laburista*, engl. *labourist*, fr. *labouriste*]

LAC *s. n.* soluţie pe bază de oxid de aluminiu gelatinos, amestecată uneori cu un colorant, folosită în pictură. ● suc răşinos al unor arbori din Extremul Orient, din care se prepară o soluţie pentru lustruit mobile. ● lichid cu care se acoperă unele corpuri pentru a le feri de umezeală, de rugină etc. [cf. fr. *laque*, germ. *Lack*, lat. *lacca* < pers. *lakk* — culoare roşie < hind. *lakh*]

LACÁZĂ *s. f.* enzimă oxidantă care se găseşte în sfeclă, morcovi, fructe etc. [< fr. *laccase*]

LACERÁ *vb. I. tr. (liv.)* a sfîşia, a rupe în bucăţi. [< fr. *lacérer*, cf. lat. *lacerare*]

LACERÁRE *s. f.* acţiunea de a lacera şi rezultatul ei ; lacerare. [< *lacera*]

LACERÁT, -Ă *adj.* 1. *(liv.)* sfîşiat, rupt. 2. *(despre frunze, ţesuturi)* cu marginile crestate în mod neuniform şi neregulat. [cf. fr. *lacéré*, lat. *laceratus*]

LACERÁŢIE *s. f. (liv.)* sfîşiere, rupere în bucăţi ; lacerare. [gen. *-iei*. var. *lacerăţiune* s. f. / cf. fr. *lacération*, lat. *laceratio*]

LACERAŢIÚNE *s. f.* v. l a c e r a ţ i e.

LACÉRNĂ *s. f.* manta largă deschisă, pe care romanii o purtau peste togă şi care se prindea cu o agrafă la gît. [< lat. *lacerna*, cf. fr. *lacerne*]

LACERTILIÉNI *s. m. pl.* ordin de reptile ovipare, cu corpul alungit şi acoperit cu solzi, care cuprinde şopîrlele. v. s a u r i e n i ; *(la sg.)* reptilă din acest ordin. [< fr. *lacertiliens*, cf. lat. *lacertus* — şopîrlă]

LACHÉU *s. m.* 1. fecior, servitor îmbrăcat în livrea (în casele aristocrate feudale şi burgheze) 2. *(fig. ; peior.)* servitor, unealtă a intereselor cuiva (mai ales a claselor stăpînitoare). [< fr. *laquais*]

LACINIÁT, -Ă *adj. (despre frunze, petale etc.)* care prezintă crestături adînci şi înguste. [pron. *-ni-at*. / < fr. *lacinié*, cf. lat. *laciniatus* — decupat]

LACÍNIE *s. f. (bot.)* diviziune îngustă a unei frunze, petale etc. [gen. *-iei*. / < lat. *lacinia* — fîşie]

LACOLÍT *s. n.* masă de rocă eruptivă avînd forma unei ciuperci, care a străpuns straturile de deasupra între care s-a intercalat, obligînd orizonturile superioare să se înalţe. [< fr. *laccolithe*, cf. gr. *lakkos* — cavitate, *lithos* — piatră]

LACÓNIC, -Ă *adj. (despre vorbire, stil)* scurt, succint, concis, lapidar. ● *(despre oameni)* care se exprimă în cuvinte puţine, însă pline de conţinut. [< fr. *laconique*, lat. *laconicus*, cf. gr. *lakon* — spartan]

LACÓNICUM *s. n.* parte a termelor romane unde se făceau băi de aburi. [< lat. *laconicum*]

LACONÍSM *s. n.* exprimare laconică. [cf. fr. *laconisme*]

LÁCRIMA CHRÍSTI *s. n.* vin alb ambrat, foarte limpede şi puţin aromat, din regiunile Campaniei (Italia). [< it. *lacrima Christi*]

LACRIMÁL, -Ă *adj.* 1. referitor la lacrimi. *O glandă ~ă* = glandă care secretă lacrimile ; *canal ~* = canal prin care se scurg lacrimile în gît. 2. *(fig.)* care produce emoţii puternice, zguduie pînă la lacrimi. [< fr. *lacrymal*, cf. lat. *lacrima* — lacrimă]

LACRIMATÓRIU *s. n.* vas de sticlă de formă alungită care se depunea în mormintele romane odată cu înhumarea celui decedat. [pron. *-riu*. / < lat. *lacrimatorium*]

LACRIMOGÉN *adj.* care provoacă plînsul; care face să curgă lacrimile. ● *(fig. ; ironic)* care stîrneşte plînsul cu mijloace facile. [< fr. *lacrymogène*, cf. lat. *lacrima* — lacrimă, gr. *gennan* — a produce]

LACRIMOGENITÁTE *s. f.* însuşirea a ceea ce este lacrimogen. [et. incertă]

LACRIMÓSO *adv. (muz. ; ca indicaţie de execuţie)* grav, plin de durere. [< it. *lacrimoso*]

LACS *s. m.* specie de peşti din mările nordice, înrudiţi cu păstrăvii ; somoni. [< germ. *Lachs*]

LACT- v. l a c t o-.

LACTACIDEMÍE *s. f. (med.)* prezenţa acidului lactic în sînge. [gen. *-iei*. / cf. germ. *Laktazidämie*]

LACTALBUMÍNĂ *s. f.* albumină din lapte. [< fr. *lactalbumine*]

LACTÁMĂ *s. f.* compus organic ciclic, servind ca materie primă pentru fabricarea fibrelor sintetice. [< germ. *Laktame*, fr. *lactame*]

LACTÁRIU *s. n. (med.)* centru de colectare şi distribuire a laptelui de mamă. [pron. *-riu*. / < fr., lat. *lactarium*]

LACTÁT *s. m.* sare a acidului lactic. [< fr. *lactate*]

LACTÁT, -Ă *adj.* de lapte ; care conţine lapte. [cf. fr. *lacté*]

LACTÁŢIE *s. f.* 1. formarea şi secreţia laptelui. 2. alăptare maternă. [gen. *-iei*. var. *lactaţiune* s. f. / cf. fr. *lactation*, lat. *lactatio*]

LACTAŢIÚNE *s. f.* v. l a c t a ţ i e.

LACTÁZĂ *s. f.* enzimă care transformă lactoza în glucoză şi galactoză. [< fr. *lactase*]

LACTÉE *adj. f. Calea ~* = îngrămădire de stele care apar pe cer în forma unei benzi albăstrii ; Calea laptelui, Drumul robilor. [< fr. *lactée*, cf. lat. *lac* — lapte]

LACTESCÉNT, -Ă *adj.* care conţine un suc lăptos. [cf. fr. *lactescent*, lat. *lactescens*]

LACTESCÉNŢĂ *s. f.* stare a unui lichid lactescent. [< fr. *lactescence*]

LACTI- v. l a c t o-.

LÁCTIC *adj. m. acid ~* = acid organic aflat mai ales în laptele acru. // element secund de compunere savantă cu semnificaţia „(referitor la) lapte", „ca laptele". [< fr. *lactique*]

LACTICEMÍE *s. f.* autointoxicaţie datorită acumulării de acid lactic în sînge. [gen. *-iei*. / < fr. *lacticémie*, cf. fr. *lactique* — lactic, gr. *haima* — sînge]

LACTIFÉR, -Ă *adj.* care poartă laptele ; galactofor. [< fr. *lactifère*, cf. lat. *lac* — lapte, *ferre* — a purta]

LACTO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „(referitor la) lapte". [var. *lact-*, *lacti-*. / < fr. *lact(o)-*, lat. *lac*, *lactis* — lapte]

LACTOBIÓZĂ *s. f.* lactoză. [pron. *-bi-o-*. / < fr. *lactobiose*]

LACTODENSIMÉTRU *s. n.* lactometru. [< fr. *lactodensimètre*]

LACTOFERMÉNT *s. n.* ferment extras din sucul gastric al rumegătoarelor, care închegă cazeina din lapte ; chimozină, cheag. [< fr. *lactoferment*]

LACTOFÍLTRU *s. n.* dispozitiv pentru determinarea impurităţilor din lapte. [cf. fr. *lactofiltre*]

LACTOFLAVÍNĂ *s. f.* vitamina B_2, care se găseşte în lapte, ouă etc. [< fr. *lactoflavine*]

LACTOFRÚCT *s. n.* produs alimentar dietetic, fabricat pe bază de lapte smîntînit amestecat cu zahăr, sucuri de fructe etc. [et. incertă]

LACTOGÉN, -Ă *adj., s. n.* (substanţă) care stimulează lactaţia ; lactogenetic. [cf. it. *lattogeno*]

LACTOGENÉTIC, -Ă *adj.* lactogen. [cf. fr. *lactogénétique*]

LACTOGENÉZĂ *s. f. (biol.)* fenomenul de producere a laptelui. [< fr. *lactogenèse*, cf. lat. *lac* — lapte, gr. *genesis* — naştere]

LACTOGLOBULÍNĂ *s. f.* substanţă proteică din grupa globulinelor, care se găseşte în lapte. [< fr. *lactoglobuline*]

LACTOMÉTRU *s. n.* instrument pentru determinarea densității laptelui ; galactometru; lactodensimetru. [< fr. *lactomètre*, cf. lat. *lac* — lapte, gr. *metron* — măsură]

LACTÓNĂ *s. f. (chim.)* ester rezultat prin esterificarea intramoleculară a hidroxiacizilor. [< fr. *lactone*]

LACTOSCÓP *s. n.* aparat de laborator cu care se determină conținutul de grăsime din lapte. [< fr. *lactoscope*]

LACTOSÉR *s. n.* partea lichidă din lapte. [< fr. *lactosérum*]

LACTOTERAPÍE *s. f.* tratament bazat pe utilizarea laptelui, injectat sub piele. [gen. *-iei*. / < fr. *lactothérapie*, cf. lat. *lac* — lapte, gr. *therapeia* — tratament]

LACTOVEGETARIÁN, -Ă *adj. (despre regimuri alimentare)* compus numai din lapte, legume și fructe. // *s. n.* restaurant în care se consumă în special produse lactate, legume și fructe. [pron. *-ri-an.* / cf. fr. *lacto-végétarien*]

LACTÓZĂ *s. f.* substanță organică dulce, extrasă din lapte. [< fr. *lactose*]

LACTOZEMÍE *s. f. (med.)* prezența lactozei în sînge. [gen. *-iei*. / < fr. *lactosémie*]

LACTOZURÍE *s. f. (med.)* prezența lactozei în urină. [gen. *-iei*. / < fr. *lactosurie*]

LACUNÁR *adj.* care prezintă lacune ; cu întreruperi. O *sistem* ~ = ansamblu de cavități discontinue care umplu interstițiile celulelor, țesuturilor și organelor. [cf. fr. *lacunaire*]

LACÚNĂ *s. f.* **1.** spațiu gol în continuitatea unui corp. ● lipsă. ● întrerupere într-un text. **2.** *(fiz.)* nod al unei rețele cristaline, din care lipsește atomul, ionul sau molecula respectivă. **3.** *(geol.)* lipsa depozitelor sedimentare dintr-o serie stratigrafică, datorită exondării sau eroziunii unor strate. [< fr. *lacune*, it., lat. *lacuna*]

LACUNÓS, -OÁSĂ *adj.* care conține lacune. [< fr. *lacuneux*]

LACÚSTRU, -Ă *adj.* care trăiește în lacuri, din lacuri. O *locuințe* ~*e* = locuințe (preistorice) ridicate pe stîlpi la marginea sau în mijlocul lacurilor ; *formație* ~*ă* = formație geologică rezultată din depuneri pe fundul unei ape dulci. [< fr., it. *lacustre*]

LACVEÁR *s. m.* gladiator care lupta cu un fel de arcan. [pron. *-ve-ar.* / < lat. *laquearius* < *laqueus* — laț]

LACVEATÓR *s. m.* lacvear. [< lat. *laqueator*]

LADÍN, -Ă *adj., s. m. f.* retoroman. // s. f. limba retoromană. [< it. *ladino*]

LADINIÁN *s. n.* etajul superior al triasicului mediu de tip alpin. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-ni-an.* / < fr. *ladinien*]

LADY *s. f. (anglicism)* doamnă nobilă în Anglia ; soție de lord. [pron. *lé-di*. / < engl. *lady*]

LAGĂR *s. n.* **I. 1.** tabără. **2.** *(fig.)* totalitatea statelor, a oamenilor care militează pentru aceleași scopuri sau idei social-politice. **3.** loc unde sînt închiși prizonierii de război sau unde sînt închiși în regimurile reacționare persoanele considerate ostile regimului. **II.** organ de mașină pe care se sprijină capetele unui ax sau ale unui arbore ; palier. [< germ. *Lager*]

LAGÉNĂ *s. f.* **1.** vas antic cu gîtul strîmt, în care se păstra vinul. **2.** mică prelungire a sacului la pești, care constituie în scara evolutivă începutul viitorului melc al urechii interne de la vertebratele superioare. [< lat. *lagena*, cf. fr. *lagène*]

LAGO- element de compunere savantă cu sensul de „(referitor la) iepure", „de iepure". [< fr. *lago-*, cf. gr. *lagos*]

LAGOFTALMÍE *s. f.* afecțiune care se manifestă prin aceea că pleoapa superioară nu mai acoperă ochiul, acesta rămînînd deschis și în timpul somnului. [gen. *-iei*. / < fr. *lagophtalmie*, cf. gr. *lagophtalmon* — ochi de iepure]

LAGÓN *s. n. (geogr.)* întindere de apă înconjurată de stînci coraliere într-un atol. [< fr. *lagon*]

LAGOSTÓM *s. n.* malformație congenitală în care buza superioară este crestată ca la iepure ; bot de iepure. [< fr. *logostome*]

LAGUNÁR, -Ă *adj.* referitor la lagune, cu lagune, format de lagune. [cf. fr. *lagunaire*]

LAGÚNĂ *s. f.* lac de litoral provenit din închiderea totală sau parțială a unui golf de mare printr-un cordon litoral. [pl. *-ne, ni*. / cf. it. *laguna*, cf. lat. *lacuna* — adîncitură]

LAHÁR *s. n. (geol.)* curgere noroioasă care apare în cazul unor erupții vulcanice însoțite de ploi abundente. [< fr. *lahar* < cuv. indonezian]

LAI *s. n. (lit.)* poezie medievală cu caracter liric sau narativ. [pron. *le*. pl. *-uri*. / < fr., engl. *lai* < cuv. celtic]

LAÍC, -Ă *adj. (adesea s.)* nebisericesc, lumesc ; mirean. [pron. *la-ic*. / cf. fr. *laïque*, it. *laico*, lat. *laicus*]

LAICÍSM *s. n.* doctrină a partizanilor laicizării totale a învățămîntului. [pron. *la-i-*. / < fr. *laïcisme*]

LAICIZÁ *vb. I. tr.* a reorganiza pe principii laice o instituție cu caracter religios ; a face laic. ● a exclude învățămîntul religios din școli. [pron. *la-i-*. / cf. fr. *laïciser*]

LAICIZÁRE *s. f.* acțiunea de a laiciza și rezultatul ei. [pron. *la-i-*. / < *laiciza*]

LÁITMOTIV *s. n.* motiv, temă muzicală care caracterizează un personaj, o situație și care se reia ori de cîte ori apar în scenă sau este vorba de persoanele sau situațiile respective ; *(p. ext.)* fragment, motiv muzical care se repetă. ● *(fig.)* idee de bază a unei opere literare etc., care se repetă de mai multe ori. [pron. *lait-mo-*. pl. *-ve, -vuri*. var. *leitmotiv* s. n. / < germ. *Leitmotiv*, fr. *leitmotiv*]

LAKÍSTĂ *adj. f.* *școală* ~*ă* = grupare literară romantică engleză de la începutul sec. XIX, care critica civilizația industrială burgheză, recomandînd întoarcerea la viața patriarhală și la natură. [< fr. *lakiste*, cf. engl. *lak* — lac]

-LALÍE element secund de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) pronunțare", „(de) vorbire", „(de) articulare a cuvintelor". [< fr. *-lalie*, cf. gr. *lalein* — a vorbi]

LALO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) vorbire", „(de) pronunțare". [< fr. *lalo-*, it. *lalo-*, cf. gr. *lalein* — a vorbi]

LALOPATÍE *s. f.* tulburare a vorbirii. [gen. *-iei*. / < fr. *lalopathie*, cf. gr. *lalein* — a vorbi, *pathos* — suferință]

LÁMA *s. m. invar.* preot-călugăr budist din Tibet, din Mongolia etc. O *marele* ~ = șeful suprem al religiei budiste ; dalai-lama. [< fr., tib. *lama*]

LAMÁ *vb. I. tr.* a găuri un material sau a-i netezi suprafața cu o unealtă în formă de lamă, care se rotește în jurul unui ax. [< *lamă*]

LAMÁIC, -Ă *adj.* lamaistic. [pron. *-ma-ic.* / cf. it. *lamaico*]

LAMAÍSM *s. n.* doctrină religioasă a unei secte budiste din Tibet, din Mongolia etc. [pron. *-ma-ism.* / cf. fr. *lamaïsme*, it. *lamaismo*]

LAMAÍST, -Ă *adj.* lamaistic. // *s. m. f.* adept al lamaismului. [pron. *-ma-ist.* / < fr. *lamaïste*]

LAMAÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la lamaism; de lama ; lamaic, lamaist. [pron. *-ma-is-.* / cf. it. *lamaistico*]

LAMANTÍN *s. m.* mamifer cetaceu erbivor asemănător cu foca, care trăiește în fluviile mari din America Centrală și din Africa. [< fr. *lamantin*]

LAMARCKÍSM *s. n.* teorie evoluționistă care susține ideea unității și a dezvoltării naturii, a variabilității speciilor sub acțiunea condițiilor de viață și de mediu și a moștenirii caracterelor dobîndite. [< fr. *lamarekisme*, cf. *Lamarck*, naturalist francez]

LAMARCKÍST, -Ă *adj.* referitor la lamarckism. // *s. m. f.* adept al lamarckismului. [cf. fr. *lamarckiste*]

LAMÁRE *s. f.* acțiunea de a lama și rezultatul ei. [< *lama*]

LAMASERÍE *s. f.* edificiu și comunitate de călugări tibetani budiști. [gen. *-iei.* / < fr. *lamaserie*]

LÁMĂ[1] *s. f.* 1. foaie metalică subțire. 2. limba (unui cuțit, a unei custuri), fierul, partea de metal tăioasă a unui obiect. 3. bucată subțire de sticlă pe care se așază substanțele care trebuie examinate la microscop. 4. strat foarte subțire de lichid. [< fr. *lame*, it. *lama*]

LÁMĂ[2] *s. f.* animal rumegător din familia cămilei, care trăiește în regiunile de munte ale Americii de Sud. [< fr. *lama*, cf. peruv. *llama*]

LAMBDACÍSM *s. n.* pronunțare defectuoasă a literei *l.* ● aliterație constînd în repetarea sunetului *l.* [cf. lat. *lambdacismus*]

LAMBÉRT *s. m.* *(fiz.)* unitate de măsură pentru luminanță, egală cu radiația unei surse de lumină care emite un flux luminos de un lumen pentru fiecare cm² din suprafața ei. [< fr. *lambert*, cf. *Lambert*, fizician german]

LAMBLIÁZĂ *s. f.* *(med.)* parazitoză provocată de prezența în organism a lambliei ; giardiază. [pron. *-li-a-.* / < fr. *lambliase*]

LÁMBLIE *s. f.* *(zool.)* protozoar flagelat parazit, care se stabilește în intestinul subțire și dă naștere la tulburări. [pron. *-li-e.* gen. *-iei.* / < fr., lat. *lamblia*]

LAMBÓU *s. n.* bucată de carne sau de piele care se conservă la amputații pentru a acoperi scheletul și părțile osoase sau pentru a fi grefată în altă parte a corpului. [< fr. *lambeau*]

LAMBRECHÍN *s. n.* draperie decorativă scurtă, așezată în partea superioară a unei uși, a unei ferestre etc. ● element decorativ al cornișelor, al balustradelor etc. // *s. m. pl.* *(herald.)* fîșii de stofă ornamentale care împodobesc un scut sau o stemă. [pl. *-ne*, *-nuri*, (s. m.) *-ni.* / < fr. *lambrequin*]

LAMBRISÁ *vb. I. tr.* a acoperi cu lambriu. [< fr. *lambrisser*]

LAMBRISÁRE *s. f.* acțiunea de a lambrisa ; operație de executare a unui lambriu. [< *lambrisa*]

LAMBRÍU *s. n.* placaj de lemn, de marmură etc., care acoperă pereții unei încăperi. [pron. *-briu.* / < fr. *lambris*]

LAMÉ *s. n.* țesătură de mătase, de bumbac sau de lînă cu fire metalice fine în bătătură. [< fr. *lamé*]

LAMELÁ *vb. I. tr.* *(constr., tehn.)* a supune operației de lamelare ; a forma un material în lamele. [cf. it. *lamellare*]

LAMELÁR, -Ă *adj.* care se desface în lamele, cu structură în formă de lamele. [cf. fr. *lamellaire*]

LAMELÁRE *s. f.* *(constr.)* operația de asamblare într-un bloc a mai multor lamele în scopul obținerii unor elemente de construcție mai mari sau mai rezistente ; lamelație. [< *lamela*]

LAMELÁT, -Ă *adj.* compus din lamele ; cu lamele. [cf. fr. *lamellé*]

LAMELÁȚIE *s. f.* lamelare. [cf. fr. *lamellation*]

LAMÉLĂ *s. f.* 1. plăcuță subțire de sticlă, de metal sau de lemn ; lamă mică. 2. *(biol.)* lamă subțire de țesut osos. ● expansiune celulară în formă de lamă. [< fr. *lamelle*, cf. lat. *lamella*]

LAMELI- element de compunere savantă cu semnificația „(în formă de) lamelă", „lamelat". [< fr. *lamelli-*, cf. lat. *lamella* — lamelă]

LAMELIBRANHIÁTE *s. n. pl.* clasă de moluște cu branhiile în formă de lamele ; *(la sg.)* animal din această clasă. // *adj.* *(despre moluște)* cu branhiile în formă de lamele. [cf. fr. *lamellibranches* < lat. *lamella* — lamelă, *branchia* — branhie]

LAMELICÓRN, -Ă *adj.* *(despre insecte coleoptere)* care are antenele terminate prin prelungiri lameloase, dispuse în evantai. [< fr. *lamellicorne*]

LAMELIFÓRM, -Ă *adj.* în formă de lamelă. [< fr. *lamelliforme*]

LAMELIRÓSTRE *s. f. pl.* familie de păsări palmipede al căror cioc este acoperit de o membrană moale lamelată ; *(la sg.)* pasăre din această familie. // *adj.* *(despre păsări)* care are ciocul acoperit de lamele transversale. [< fr. *lamellirostres*, cf. lat. *lamella* — lamelă, *rostrum* — cioc]

LAMELÓS, -OÁSĂ *adj.* care se desface în lamele. [cf. fr. *lamelleux*]

LAMENTÁ *vb. I. refl.* a se tîngui, a se văicări. [< fr. *lamenter*, it. *lamentare*]

LAMENTÁBIL, -Ă *adj.* vrednic de milă, de plîns ; *(p. ext.)* rău, prost, mizerabil. [cf. fr. *lamentable*, it. *lamentabile*]

LAMENTÁRE *s. f.* acțiunea de a se lamenta și rezultatul ei ; lamentație, jeluire. [< *lamenta*]

LAMENTÁȚIE *s. f.* *(liv.)* lamentare. [gen. *-iei.* var. *lamentațiune* s. f. / cf. fr. *lamentation*, lat. *lamentatio*]

LAMENTAȚIÚNE *s. f.* v. lamentație.

LAMÉNTO *s. n.* 1. *(muz.)* piesă vocală în vechea operă italiană, cu caracter trist, tînguitor. 2. *(liv. ; la pl.)* jeluire ; lamentație ; plînsete, gemete ; jale. [sg. (2) *lament.* / cf. it. *lamento*, lat. *lamenta*]

LAMENTÓSO *adv.* *(muz. ; ca indicație de execuție)* jalnic, cu jale. [< it. *lamentoso*]

LAMINÁ *vb. I. tr.* 1. a prelucra (un metal, un material etc.) la laminor. 2. a subția și a omogeniza fibrele textile. 3. a îngusta un jet de fluid. [< *laminer*]

LAMINÁJ *s. n.* laminare. ● indice care caracterizează gradul de subțiere prin laminare a firelor textile. [< fr. *laminage*]

LAMINÁR, -Á *adj.* compus din lamele paralele. O *curgere ~ă* = curgere a unui fluid în fire paralele cu direcția mișcării lui. [cf. fr. *laminaire*]

LAMINÁRE *s. f.* acțiunea de a lamina și rezultatul ei ; laminaj ; laminat. [< *lamina*]

LAMINÁRIE *s. f.* algă brună marină, folosită în chirurgie pentru dilatarea anumitor căi fistuloase. [gen. *-iei.* / < lat. *laminaria*, cf. fr. *laminaire*]

LAMINÁT *s. n.* laminare. [< *lamina*]

LAMINÁT, -Á *adj.* care este prelucrat la laminor. // *s. n.* produs metalic făcut prin laminarea unui metal. [< *lamina*]

LAMINATÓR, -OÁRE *s. m. f.* muncitor specializat în laminare ; laminorist. [cf. it. *laminatore*]

LAMINÁȚIE *s. f.* *(anat.)* așezarea unor elemente anatomice în straturi suprapuse. [gen. *-iei.* / cf. lat. *lamina* — lamă]

LAMÍNĂ *s. f.* 1. *(bot.)* partea lățită a unei frunze ; limb. 2. strat subțire care face parte din structura unei formații anatomice. [cf. it., lat. *lamina*]

LAMINECTOMÍE *s. f.* *(med.)* rezecție a apofizelor vertebrale, practicată în operațiile pe măduva spinării. [gen. *-iei.* / < fr. *laminectomie*, cf. lat. *lamina* — lamă, gr. *ektome* — excizie]

LAMINÓR *s. n.* 1. mașină compusă din cel puțin doi cilindri care se rotesc în sens contrar, cu ajutorul cărora metalele și aliajele sînt transformate în lame, în fire etc. 2. mașină care subțiază și omogenizează fibrele textile. 3. mașină cu care se fărîmițează anumite materiale pentru pregătirea pastei de argilă, a nisipului de concasor etc. [cf. fr. *laminoir*]

LAMINORÍST, -Ă *s. m. f.* laminator. [< *laminor* + *-ist*]

LAMINOTOMÍE *s. f.* *(med.)* secțiune a lamelor vertebrale. [gen. *-iei.* / cf. lat. *lamina* — lamă, gr. *tome* — tăiere]

LAMPADÁR *s. n.* suport vertical cu picioare, care susține una sau mai multe lămpi. [< fr. *lampadaire*]

LAMPADOFÓR *s. m.* *(ant. ; la greci)* purtător de torță la ceremoniile religioase. [< fr. *lampadéphore*, cf. gr. *lampas* — torță, *phorein* — a purta]

LAMPÁNT *adj. n.* *petrol ~* = petrol limpede pentru ars în lămpi, produs prin distilarea fracționată a țițeiului. [< fr. *lampant*]

LÁMPĂ *s. f.* 1. aparat fix sau portativ care produce lumină. O *~ de radio* = tub electronic. 2. aparat portativ folosit ca sursă de căldură pentru anumite operații. [pl. *lămpi*, (rar) *lampe*. / cf. germ. *Lampe*, fr. *lampe*, it. *lampa* < gr., lat. *lampas*]

LAMPIÓN *s. n.* felinar de hîrtie colorată, folosit la serbări pentru iluminat ; lanternă venețiană. [pron. *-pi-on.* / < fr. *lampion*]

LAMPÍST *s. m.* lucrător care îngrijește lămpile dintr-o mină[1] (1). [cf. fr. *lampiste*]

LAMPISTERÍE *s. f.* *(mar.)* 1. loc unde se păstrează și se repară aparate de luminat. 2. magazie la bordul unei nave unde se păstrează felinarele și combustibilul necesar acestora. [< fr. *lampisterie*]

LAMPRÉTĂ *s. f.* pește de mare de formă cilindrică și alungită, cu carnea gustoasă. [cf. germ. *Lampretc*, lat. *lampreda*]

LAMPROFÍR *s. n.* roșu eruptivă cu structură porfirică, bogată în minerale feromagneziene. [< fr. *lamprophyre*, cf. gr. *lampros* — strălucitor]

LAN- element prim de compunere savantă cu sensul de „lînă". [var. *lani-*, *lano-*. / < it., fr. *lani*, cf. lat. *lana*]

LANAMÉTRU *s. n.* aparat cu care se determină finețea fibrelor textile. [< fr. *lanamètre*]

*-*LÁNĂ element secund de compunere savantă, cu semnificația „(referitor la) lînă". [< it., fr. *lani-*, cf. lat. *lana*]

LANCASTERIÁN, -Ă *adj.* referitor la lancasterianism. // *s. m. f.* adept al lancasterianismului. [pron. *-ri-an.* pl. *-ieni*, *-iene.* / cf. fr. *lancastérien*, engl. *lancasterian*]

LANCASTERIANÍSM *s. n.* sistem de a preda materiile de studiu cu ajutorul elevilor mai avansați, folosiți ca monitori în clasele mai mici. [pron. *-ri-a-.* / cf. fr. *lancastérianisme*, engl. *lancasterianism* < *Lancaster*, pedagog englez]

LANCEOLÁT, -Ă *adj.* în formă (de vîrf) de lance ; hastat. O *goticul ~* = prima perioadă a goticului (începutul sec. XIII), caracterizată prin ornamente în formă de lance. [pron. *-ce-o-.* / cf. fr. *lancéolé*]

LANCINÁNT, -Ă *adj.* *(med. ; despre dureri)* care se manifestă prin junghiuri și prin zvîcnituri. [< fr. *lancinant*]

LAND *s. n.* provincie ; regiune ; diviziune administrativă în Austria și R. F. Germania. [pl. *-uri*, *lendere*. / < germ. *Land*]

LANDÁU *s. n.* v. l a n d o u.

LÁNDĂ *s. f.* *(geol.)* șes de pe țărmurile atlantice, format din nisipuri neproductive, fixe sau zburătoare. [< fr. *lande*, cf. celt. *landa*]

LANDENIÁN *s. n.* *(geol.)* etaj superior al paleogenului. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-ni-an.* / cf. fr. *lande*]

LANDGRÁF *s. m.* titlu dat unora dintre vechii principi germani. [< germ. *Landgraf*, cf. *Land* — țară, *Graf* — conte]

LANDGRAFIÁT *s. n.* principat condus de un landgraf. [pron. *-fi-at.* / cf. fr. *landgraviat*]

LÄNDLER *s. n.* dans german și austriac cu mișcare vioaie, dar nu repede ; muzica acestui dans. [pron. *lén-dler.* / < germ. *Ländler*]

LANDLÓRD *s. m.* *(în Anglia)* mare proprietar funciar care își dă pămîntul în arendă fermierilor. [< engl. *landlord*]

LANDÓU *s. n.* 1. trăsură de lux cu două banchete așezate față în față, al cărei acoperiș, format din două bucăți, se ridică și se lasă după voie. 2. cărucior de copil, mare și închis. [var. *landau* s. n. / < fr. *landau*, cf. germ. *Landauer* < *Landau*, oraș în F. R. Germania]

LANDSMÁL *s. n.* limbă literară norvegiană modernă, avînd structură gramaticală și fond principal danez. [pron. *landsmol.* / < fr., norv. *landsmal*]

LÁNDȘAFT *s. n.* *(geol.)* porțiune din învelișul geografic care posedă trăsături proprii diferite de cele ale porțiunilor învecinate. [< germ. *Landschaft*]

LÁNDTAG *s. n.* 1. *(în evul mediu)* adunarea reprezentanților pe stări în principatele germane. 2. *(în Germania pînă în 1934 și în Austro-Ungaria)* organul reprezentativ al puterii. 3. *(în R. F. Germania și Austria)* organul legislativ suprem al landurilor ; dietă. 4. parlamentul în Liechtenstein. [< germ. *Landtag*]

LANGOÁRE *s. f. (rar)* privire galeşă şi tristă. ● apatie, moleşeală. [cf. fr. *langueur*, it. *languore*]

LANGUROS, -OÁSĂ *adj.* galeş ; sentimental. [< fr. *langoureux*]

LANGÚSTĂ *s. f.* animal marin din clasa crustaceelor, cu carnea foarte gustoasă. [< fr. *langouste*]

LANI- v. l a n-.

LANIÉRĂ *s. f. (anat.)* formaţie fibroasă îngustă, lungă şi rezistentă. [pron. *-ni-e-*. / < fr. *lanière*]

LANIFÉR, -Ă *adj.* care poartă lînă ; păros. [< fr. *lanifère*, cf. lat. *lana* — lînă, *ferre* — a purta]

LANÍST *s. m. (la romani)* antrenor de gladiatori ; proprietar al unei şcoli de gladiatori. [< lat. *lanista*]

LANITÁL *s. n.* fibră textilă artificială, fabricată din cazeină. [pl. *-le*. / < fr. *lanital* < *lana ital(iana)*, nume comercial]

LANO- v. l a n-.

LANOLÍNĂ *s. f.* substanţă grasă gălbuie, care rezultă din spălarea lînii brute, întrebuinţată în medicină, în industrie, în cosmetică etc. [< fr. *lanoline*]

LANSÁ *vb. I. tr.* 1. a emite, a pune în circulaţie ; a difuza, a face cunoscut. 2. a azvîrli, a arunca (cu mîna, cu un mijloc mecanic etc.). ● *refl.* a se avînta, a se arunca într-o acţiune etc. 3. a pune pe apă (o navă nou construită, o barcă, o geamandură etc.). [< fr. *lancer*]

LANSÁJ *s. n.* oscilaţiile verticale ale şasiului unui automobil. [< fr. *lançage*]

LANSÁRE *s. f.* acţiunea de a (se) lansa şi rezultatul ei ; *(spec.)* punere pe apă a unei nave. [< *lansa*]

LANSATÓR *s. n.* dispozitiv pentru lansarea bombelor, a rachetelor sau a torpilelor. [< *lansa* + *-tor*]

LANSCHENÉT *s. m.* infanterist german mercenar din timpul războaielor religioase purtate în sec. XV-XVI. [< fr. *lansquenet*, cf. germ. *Landsknecht*]

LANSÉTĂ *s. f.* 1. undiţă semimecanică pentru pescuitul peştilor de apă dulce sau al celor marini răpitori. 2. *(arhit.)* arc frînt foarte ascuţit, care determină deschideri înalte şi înguste. 3. *(rar)* v. l a n ţ e t ă. [< fr. *lancette*]

LANTÁN *s. n.* element chimic metalic, cap de serie din familia pămînturilor rare. [< fr. *lanthane*]

LANTANÍDE *s. f. pl.* nume generic dat celor cincisprezece elemente cu numărul atomic între 57 şi 71, foarte rare în natură, denumite şi pămînturi rare. [sg. *lantanidă*. / < fr. *lanthanides*]

LANTÉRNĂ *s. f.* 1. felinar. ● lampă electrică portativă cu baterie. O ~ *veneţiană* = lampion ; ~ *magică* = aparat care proiectează pe un ecran, cu ajutorul unei surse luminoase şi al unui sistem de lentile, imaginea mărită a unei figuri desenate pe o placă de sticlă sau imprimate pe o placă fotografică. 2. aparat de control prevăzut cu vizori de sticlă, care se intercalează în conductele de produse lichide pentru a face vizibilă circulaţia acestora. 3. un fel de turn mic pentru iluminarea şi împodobirea unei cupole. 4. *(text.)* mecanism inversor folosit la flaierele de fibre liberiene pentru ridicarea şi coborîrea mosoarelor pe care se înfăşoară semitortul sau la unele maşini de bobinat pentru înfăşurarea firului. [< fr. *lanterne*, it. *lanterna*]

LANTERNÓU *s. n.* turn cu colonete aşezat în vîrful unui dom, al unui edificiu. ● element de construcţie aşezat pe acoperişul unei hale pentru iluminare şi aerisire. [< fr. *lanterneau*]

LANŢÉTĂ *s. f.* 1. lamă plată şi foarte ascuţită, folosită ca instrument chirurgical pentru vaccinări, incizii etc. 2. unealtă folosită în turnătorie la repararea formelor. [pl. *-te*. var. *lansetă* s. f. / < fr. *lancette*, germ. *Lanzette*]

LANÚGO *s. n.* 1. păr foarte fin care acoperă corpul unui nou-născut. ● fire de păr subţiri şi scurte întîlnite în afara regiunilor păroase. 2. puf (la plante, fructe etc.). [< lat. *lanugo* — puf]

LAPALISÁDĂ *s. f. (liv.)* afirmaţie naivă care provoacă rîsul. [< fr. *lapalissade*]

LAPARO- element de compunere savantă cu semnificaţia „(referitor la) abdomen". [< fr., it. *laparo-*, cf. gr. *lapara*]

LAPAROCÉL *s. n. (med.)* hernie ventrală. [< fr. *laparocèle*, cf. gr. *lapara* — abdomen, *kele* — hernie]

LAPAROSCÓP *s. n.* instrument pentru examinarea cavităţii abdominale ; peritoneoscop. [pl. *-scoape*. / < fr. *laparoscope*]

LAPAROSCOPÍE *s. f. (med.)* examinare a cavităţii abdominale cu ajutorul laparoscopului. [gen. *-iei*. / < fr. *laparoscopie*, cf. gr. *lapara* — abdomen, *skopein* — a privi]

LAPAROTOMÍE *s. f. (med.)* deschidere operatorie a cavităţii abdominale ; celiotomie. [gen. *-iei*. / < fr. *laparotomie*, cf. gr. *lapara* — abdomen, *tome* — tăietură]

LAPIÁZ *s. n.* suprafaţă calcaroasă pe care s-a format o reţea deasă de lapiezuri ; cîmp de lapiezuri. [pron. *-pi-az*. / < fr. *lapiaz*]

LAPICÍD *s. m.* lucrător care gravează inscripţii pe piatră. [< fr. *lapicide*, cf. lat. *lapicida* < *lapis* — piatră, *caedere* — a tăia]

LAPIDÁ *vb. I. tr.* a lovi, a omori cu pietre (pe cineva). / < fr. *lapider*, cf. lat. *lapidare* < *lapis* — piatră]

LAPIDÁR, -Ă *adj.* 1. *(liv. ; despre inscripţii)* gravat în piatră. 2. *(despre stil, expuneri etc.)* scurt, concis (ca stilul unei inscripţii). [cf. fr. *lapidaire*]

LAPIDÁRE *s. f.* acţiunea de a lapida şi rezultatul ei ; lovire, omorîre cu pietre ; lapidaţie. [< *lapida*]

LAPIDARITÁTE *s. f.* caracter lapidar. [cf. it. *lapidarietà*]

LAPIDÁRIU *s. n.* 1. colecţie de pietre gravate sau sculptate (basoreliefuri, statui etc.) ; loc în care se păstrează o asemenea colecţie. 2. *(în evul mediu)* tratat despre pretinsele proprietăţi curative sau magice ale pietrelor preţioase. [pron. *-riu*. var. *lapidarium* s. n. / < lat. *lapidarium*]

LAPIDÁRIUM *s. n.* v. l a p i d a r i u.

LAPIDATÓR, -OÁRE *s. m. f. (liv.)* cel care lapidează. [cf. fr. *lapidateur*]

LAPIDÁŢIE *s. f.* lapidare. [gen. *-iei*. var. *lapidaţiune* s. f. / < fr. *lapidation*, lat. *lapidatio*]

LAPIDAŢIÚNE *s. f.* v. l a p i d a ţ i e.

LAPIÉZ *s. n. (geol.)* şanţ adînc format prin acţiunea de dizolvare şi de eroziune a apelor în terenuri calcaroase. [pron. *-pi-ez*. / < fr. *lapiaz*, *lapié*]

LAPÍLI *s. m. pl.* fragmente de lavă sau de alte roci de mărimea unor pietricele, azvîrlite din craterul unui vulcan în timpul erupţiei. [< fr. *lapilli*, lat. *lapillus* — pietricică]

LÁPIS *s. n.* lapislazuli. [< fr. *lapis*]

LAPISLAZÚLI *s. n.* silicat de sodiu, de calciu și de aluminiu natural de culoare albastră, folosit în bijuterie și la confecționarea obiectelor de artă ; lapis, lazurit. [< fr. *lapis-lazuli*]

LÁPSUS *s. n.* neputință momentană de a-și aminti ceva. ● folosire a unui cuvînt în locul altuia din neatenție ; greșeală de vorbire (~ *linguae*) sau de scriere (~ *calami*). [pl. *-suri.* / < fr., lat. *lapsus*]

LARÁRIU *s. n. (ant.)* încăpere în casele romane unde se păstrau statuetele larilor și penaților. [pron. *-riu.* / < lat. *lararium*, cf. fr. *laraire*]

LARGÁ *vb. I. tr.* a desprinde dintr-o aeronavă un obiect pentru a fi lansat în timpul zborului. ○ a îndepărta o ambarcație de la chei sau de la navă cu ajutorul unei cîngi. [< fr. *larguer*, it. *largare*]

LARGÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi largat. [cf. fr. *largable*]

LARGÁRE *s. f.* acțiunea de a larga și rezultatul ei. [< *larga*]

LARGHÉTTO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* într-un tempo intermediar între largo și andante. [< it. *larghetto*]

LARGHÉȚE *s. f.* dărnicie, generozitate. [cf. it. *larghezza*]

LÁRGO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* cu o mișcare înceată și amplă ; rar, lento. // *s. n.* bucată muzicală care se execută în acest tempo. [< it. *largo*]

LÁRI *s. m. pl. (la romani)* zei protectori ai casei și ai familiei. [sg. *lar.* / < lat. *lares* < cuv. etrusc]

LÁRICE *s. f. (bot.)* zadă. [var. *lăriță* s. f. / < it. *larice*, lat. *larix, -cis*]

LARIFÓRME *s. f. pl.* ordin de păsări acvatice palmipede, din care fac parte pescărușii ; *(la sg.)* pasăre din acest ordin. [< fr. *lariformes*]

LARING- v. laringo-.

LARINGÁL, -Ă *adj., s. f.* (sunet) care se articulează în laringe. [< *laringe*]

LARÍNGE *s. n.* organ situat în partea superioară a traheii, unde se găsesc coardele vocale. [pl. invar. var. *larinx* s. n. / < it. *laringe*, cf. fr., gr. *larynx*]

LARINGECTOMÍE *s. f. (med.)* incizie, extirpare a laringelui. [gen. *-iei.* / < fr. *laryngectomie*, cf. gr. *larynx* — laringe, *ektome* — tăietură]

LARINGIÁN, -Ă *adj.* de laringe, al laringelui. [pron. *-gi-an.* / cf. fr. *laryngien*]

LARINGÍTĂ *s. f.* inflamare a mucoasei laringelui. [< fr. *laryngite*]

LARINGO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) laringe", „al laringelui". [var. *laring-.* / < fr. *laryngo-*, it. *laringo-*, cf. gr. *larynx*]

LARINGOCÉL *s. n. (med.)* tumoare gazoasă a gîtului cu ruptura laringelui. [< fr. *laryngocèle*, cf. gr. *larynx* — laringe, *kele* — tumoare]

LARINGOFÓN *s. n.* microfon care se aplică pe gît în dreptul laringelui, folosit de obicei în telefonia prin radio din tanc sau din avion. [< fr. *laryngophone*, cf. gr. *larynx* — laringe, *phone* — sunet]

LARINGOLÓG, -Ă *s. m. f.* medic specialist în laringologie. [< fr. *laryngologue*]

LARINGOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la laringologie. [< fr. *laryngologique*]

LARINGOLOGÍE *s. f.* ramură a medicinii care studiază laringele și bolile lui. [gen. *-iei.* / < fr. *laryngologie*, cf. gr. *larynx* — laringe, *logos* — studiu]

LARINGOPATÍE *s. f. (med.)* afecțiune, boală a laringelui. [gen. *-iei.* / < fr. *laryngopathie*]

LARINGOPLEGÍE *s. f. (med.)* paralizie a mușchilor laringelui. [gen. *-iei.* / < fr. *laryngoplégie*, cf. gr. *larynx* — laringe, *plege* — cădere]

LARINGOSCÓP *s. n.* instrument format dintr-o oglindă cu coadă lungă, cu ajutorul căruia se examinează laringele. [pl. *-scoape.* / < fr. *laryngoscope*, cf. gr. *larynx* — laringe, *skopein* — a privi]

LARINGOSCÓPIC, -Ă *adj.* referitor la laringoscopie. [< fr. *laryngoscopique*]

LARINGOSCOPÍE *s. f.* examinare optică a laringelui cu ajutorul laringoscopului. [gen. *-iei.* / < fr. *laryngoscopie*]

LARINGOSPÁSM *s. n. (med.)* spasm laringian. [< fr. *laryngospasme*]

LARINGOTÓM *s. n.* instrument folosit în laringotomie. [< fr. *laryngotome*]

LARINGOTÓMIC, -Ă *adj.* referitor la laringotomie. [< fr. *laryngotomique*]

LARINGOTOMÍE *s. f.* deschidere chirurgicală a laringelui. [gen. *-iei.* / < fr. *laryngotomie*, cf. gr. *larynx* — laringe, *tome* — tăiere]

LARINX *s. n.* v. laringe.

LARMOAIÁNT, -Ă *adj. (franțuzism)* care produce lacrimi ; plîngăreț. [pron. *-moa-iant.* / < fr. *larmoyant*]

LÁRVAR, -Ă *adj* în stare de larvă ; referitor la larvă. 2. *(fig.)* în stare incipientă. [cf. fr. *larvaire*]

LÁRVĂ *s. f. (biol.)* nume dat primei forme pe care o au la ieșirea din ou unele animale care se dezvoltă prin metamorfoză. [< fr. *larve*, cf. lat. *larva* — mască]

LARVICÍD, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care ucide larvele insectelor. [< fr. *larvicide*]

LASÁGNA *s. f.* v. lazane.

LASCÍV, -Ă *adj.* excitant, atițător la plăceri senzuale ; voluptuos ; obscen. [pron. *-sciv.* / < fr. *lascif*, cf. lat. *lascivus*]

LASCIVITÁTE *s. f.* înclinare spre plăceri senzuale. [cf. fr. *lascivité*]

LÁSER *s. n.* dispozitiv, amplificator cuantic de radiații electromagnetice vizibile, foarte intense și înguste, cu mare directivitate, folosit în telecomunicații, metalurgie etc. [pl. *-re*, (s. m.) *-ri.* / < engl., fr. *laser*, cf. engl. *l(ight) a(mplification by) s(timulated) e(mission of) r(adiation)* — amplificare a luminii prin stimularea emisiunii radiației]

LASÉTĂ *s. f.* cordon croșetat îngust, drept sau rotund, din care se fac dantele. ● obiect de decorație interioară lucrat cu acest cordon. [< fr. *lacet*]

LASITÚDINE *s. f.* oboseală, plictiseală. ● *(fig.)* dezgust. [cf. fr. *lassitude*]

LASÓU *s. n.* frînghie sau curea lungă prevăzută cu un laț, care se leagă de șa și este folosită în America de Sud la prinderea animalelor sălbatice. [< fr. *lasso*, cf. sp. *lazo*]

LASSALLEÁN, -Ă *adj.* referitor la lassalleanism. // *s. m. f.* adept al lassalleanismului. [pron. *-le-an.* pl. *-eeni, -eene.* / < fr. *lassaléen*]

LASSALLEANÍSM *s. n.* curent oportunist în mișcarea muncitorească din Germania, care, admițînd posibilitatea transformării pașnice a capitalismului în socialism cu ajutorul unor cooperative sprijinite de statul burghez, propovăduia înlocuirea luptei re-

voluționare prin lupta pentru vot universal și prin activitatea parlamentară pașnică. [< germ. *Lassalleanismus*, cf. *Lassalle*, socialist mic-burghez german]

LÁSTEX *s. n.* fir de latex îmbrăcat în fibre textile. [< fr. *lastex*, nume comercial]

LASTÍC *s. n.* *(text.)* stofă de lînă asemănătoare cu satinul. [< fr., engl. *lasting*]

LAȘ, -Ă *adj.* fricos, slab de înger ; mișel. [< fr. *lâche*, cf. lat. *laxus* — slab]

LAȘITÁTE *s. f.* frică, lipsă de curaj. ● faptă de om laș, mișelie. [cf. fr. *lâcheté*]

LATÉNT, -Ă *adj.* ascuns, care nu se observă, nu se manifestă, dar poate izbucni oricînd. [< fr. *latent*, it. *latente*, cf. lat. *latens* < *latere* — a se ascunde]

LATÉNȚĂ *s. f.* stare latentă. [< fr. *latence*]

LATERÁL, -Ă *adj.* 1. de pe o latură, de pe laturi, lăturalnic. O *arie ~ă* (sau *periferică*) = zonă situată la periferia teritoriului în care se vorbește un dialect sau o limbă. ● *(fig.)* secundar, îndepărtat, fără legătură directă cu ceva. 2. *consoană ~ă* (și *s. f.*) = consoană articulată cu vîrful limbii pe palatul tare, lăsînd aerul să se scurgă de o parte și de alta a limbii. [cf. fr. *latéral*]

LATERÍT *s. n.* *(geol.)* sol din regiunile tropicale, colorat în roșu, în galben sau în cafeniu și rezultat prin alterarea chimică a rocilor. [pl. *-te*, *-turi*. / < fr. *latérite*]

LATERÍTIC, -Ă *adj.* referitor la laterit ; care conține laterit. [< fr. *latéritique*]

LATERITIZÁRE *s. f.* *(geol.)* proces de formare a solurilor lateritice. [după fr. *latéritisation*]

LÁTEX *s. n.* suc lăptos secretat de anumite plante. [pl. *-xuri*. / < fr., lat. *latex*]

LATÍCE *s. f.* *(mat.)* mulțime ordonată care are proprietatea că orice parte finită a sa are un majorant și un minorant. [< engl. *latice* — rețea, structură]

LATICIFÉR, -Ă *adj., s. n.* (țesut vegetal) care secretă latex. [< fr. *laticifère*, cf. lat. *latex* — lapte, *ferre* — a purta]

LATICLÁVĂ *s. f.* fîșie lată de purpură care împodobea tunica purtată de senatorii romani. [< fr. *laticlave*, cf. lat. *laticlavus*]

LATIFUNDIÁR, -Ă *s. m. f.* proprietar al unui latifundiu. ● mare moșier ; mare bogătaș. [pron. *-di-ar*. / et. incertă]

LATIFÚNDIE *s. f.* v. latifundiu.

LATIFÚNDIU *s. n.* domeniu foarte mare obținut de romanii bogați prin acapararea pămînturilor în urma neplății datoriilor de către micii proprietari de pămînt. ● mare proprietate funciară privată. [pron. *-diu*. var. *latifundie* s. f. / < lat. *latifundium*]

LATÍN, -Ă *adj.* din Latiu. ● roman ; de origine romană. ● *(mar.)* *velă ~ă* = pînză triunghiulară învergată pe o antenă. [< lat. *latinus*]

LATINÍSM *s. n.* 1. cuvînt, construcție împrumutate din latină ; neologism de origine latină. 2. tendință a unor lingviști români din sec. XVIII-XIX de a da limbii române un aspect cît mai apropiat de cel al limbii latine, excluzînd cuvintele de altă origine ; curentul latinist. [cf. fr. *latinisme*]

LATINÍST, -Ă *s. m. f.* 1. specialist în filologia latină și în antichitatea romană. 2. adept al latinismului (2). // *adj. curentul ~* (sau *școala ~ă*) = curent în lingvistica și filologia română din a doua jumătate a sec. XIX, care a dus la exagerare, pe linia unei latinizări forțate a limbii, ideile fruntașilor Școlii ardelene. [< fr. *latiniste*]

LATINITÁTE *s. f.* caracter, origine latină. ● nume dat culturii și civilizației latine ; lumea latină. [cf. lat. *latinitas*, fr. *latinité*]

LATINIZÁ *vb. I. tr.* 1. a introduce într-o limbă cuvinte latine pe cale savantă ; a da cuvintelor de origine latină o formă apropiată de cea originară. ● a da o formă latină unor cuvinte de altă origine. 2. *tr., refl.* a adopta limba și cultura latină ; a deveni latin. [< fr. *latiniser*, cf. lat. t. *latinizare*]

LATINIZÁNT, -Ă *adj.* care urmărește latinizarea limbii. [cf. fr. *latinisant*]

LATINIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) latiniza și rezultatul ei. [< *latiniza*]

LATINIZÁTOR, -OÁRE *s. m. f.* *(liv.)* cel care latinizează. [< *latiniza* + *-tor*]

LATINOMÁN, -Ă *s. m. f.* *(liv.)* admirator exagerat al spiritului latin. [după formații ca *angloman* etc.]

LATINOMANÍE *s. f.* *(liv.)* pasiune exagerată pentru tot ceea ce este latin. [cf. it. *latinomania*]

LATÍR *s. m.* plantă erbacee leguminoasă cu tulpina lungă, tîrîtoare și foarte ramificată, avînd flori albe, violete sau roșii, grupate în racem. [cf. it. *latir*, lat. *lathyrus*]

LATIRÍSM *s. n.* *(med.)* intoxicație cu grăunțe de latir. [< fr. *lathyrisme*]

LATITÚDINE *s. f.* 1. distanța unghiulară a unui punct oarecare de pe glob sau a unui astru față de un plan ecuatorial de referință, măsurată în grade pe meridian. ● *(geom.)* una dintre coordonatele polare spațiale, reprezentînd unghiul format de raza vectoare a unui punct dat cu planul triedrului ortogonal la care se raportează punctul. 2. *(fig.)* libertate de acțiune, de alegere. [< it. *latitudine*, cf. fr. *latitude*, lat. *latitudo* — lărgime]

LATOMÍE *s. f.* carieră (abandonată) care servea ca închisoare. [gen. *-iei*. / < lat. *latomia*, fr. *latomie*]

LATORFIÁN *s. n.* *(geol.)* etajul inferior al oligocenului din estul și centrul Europei. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-fi-an*. pl. *-ieni*, *-iene*. / < fr. *lattorfien*]

-LATRÍE element secund de compunere savantă cu semnificația „adorație", „cult", „divinizare". [< it. *-latria*, fr. *-latrie* < gr. *latreia*]

LATRÍNĂ *s. f.* closet (fără canalizare) ; privată. [< lat. *latrina*, fr. *latrine*]

LATRÓNES *s. m. pl.* *(liv.)* denumire dată hoților, sclavilor fugari sau soldaților care dezertau în Roma antică. [< lat. *latrones*]

-LÁTRU element secund de compunere savantă cu semnificația „care se închină". [< it. *-latro*, fr. *-latre* < gr. *latreuein* — a servi]

LAUDÁNUM *s. n.* medicament narcotic lichid pe bază de opiu. [pron. *la-u-*. / < fr., lat. *laudanum*]

LAUDATÍV, -Ă *adj.* care laudă. [pron. *la-u-*. / cf. fr. *laudatif*]

LAURACÉE *s. f. pl.* familie de arbori și arbuști din regiunile calde, cu frunzele persistente, bogate în uleiuri eterice ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *la-u-ra-ce-e*. sg. invar. / < fr. *lauracées*]

LAUREÁ *vb. I. tr.* 1. a încununa cu un înalt premiu pentru merite deosebite 2. *tr., refl.* a trece examenul de doctorat (în unele țări, ca Italia). [pron. *la-u-re-a*. p. i. *laureez*. 3,6 *-ează*. / < it. *laureare*]

LAUREÁT *s. m. f.* 1. *(la romani)* învingător în competiții căruia i se decerna în semn de cinstire o cunună de lauri. 2. cel care a obținut un înalt premiu pentru meritele sale într-un domeniu de activitate. [pron. *la-u-re-at.* / < fr. *lauréat*, cf. lat. *laureatus*]

LAVÁBIL, -Ă *adj.* *(despre țesături)* care poate fi spălat. [cf. fr. *lavable*]

LAVABILITÁTE *s. f.* însușirea de a fi lavabil. [cf. fr. *lavabilité*]

LAVABÓU *s. n.* lavoar. ● *(rar)* chiuvetă. ● spălător comun cu chiuvete (în cazărmi, internate etc.). [< fr. *lavabo*]

LAVÁJ *s. n.* spălare ; spălătură. [< fr. *lavage*]

LAVALIÉRĂ *s. f.* cravată înnodată ca o fundă și cu capetele lăsate în jos. [pron. *-li-e-.* / < fr. *lavallière*]

LAVÁNDĂ *s. f.* plantă din familia labiate, cu frunze și flori odorante ; *(pop.)* levănțică. O *apă de* ~ = parfum extras din levănțică. [< fr. *lavande*, it. *lavanda*]

LÁVĂ *s. f.* masă minerală lichidă incandescentă, azvârlită pe pământ din craterul unui vulcan în timpul unei erupții. [cf. fr. *lave*, it. *lava*]

LAVÉTĂ *s. f.* *(franțuzism)* cârpă de șters motoarele, vasele). [< fr. *lavette*]

LAVÍNĂ *s. f.* avalanșă de zăpadă sau de pietre. [< it. *lavina*]

LAVÍU *s. n.* mod de a da umbre unui desen cu tuș diluat sau cu o culoare de apă. ● desen executat în acest mod. [pron. *-viu.* / cf. fr. *lavis*]

LAVOÁR *s. n.* mobilă de toaletă unde se țin ligheanul, cana și alte obiecte pentru spălat. [pron. *la-voar*, pl. *-re*, *-ruri.* / < fr. *lavoir*]

LAWN-TENNIS *s. n.* tenis jucat pe iarbă. [pron. *laun-tenis.* / < engl. *lawn-tennis*]

LAWRÉNȚIU *s. n.* element transuranic sintetic. [pron. *-țiu.* / < fr. *lawrencium*, cf. *E. O. Lawrence*, inventatorul ciclotronului]

LAX, -Ă *adj* care nu este strâns ; destins, lejer, mobil. [< lat. *laxus*]

LAXATÍV, -Ă *adj., s. n.* (medicament) care produce purgație. [< fr. *laxatif*]

LAXÍSM *s. n.* sistem (teologic, filozofic, politic) tolerant. [< fr. *laxisme*, cf. lat. *laxus* — slab]

LAXÍST, -Ă *adj.* referitor la laxism, propriu laxismului. // *s. m. f.* adept al laxismului. [< fr. *laxiste*]

LAXITÁTE *s. f.* *(liv.)* moliciune, lipsă de rezistență. ● *(med.)* mobilitate crescută a unei articulații. [cf. fr. *laxité*]

LAY-OUT *s. n.* *(tehn.)* 1. dispoziția elementelor grafice ale unei tipărituri. 2. schemă a instrucțiunilor de lucru. 3. reprezentare grafică și planimetrică a unor construcții industriale. [pron. *lei-aut.* / < engl. *lay out*]

LAZÁNE *s. f. pl.* specialitate de paste făinoase cu ouă în formă de panglicuțe, asemănătoare tăițeilor. [scris și *lasagna.* / < it. *lasagna*]

LAZARÉT *s. n.* *(rar)* loc izolat pentru persoane presupuse a fi contaminate de o boală contagioasă ; loc de carantină. [pl. *-te.* / cf. fr. *lazaret*, it. *lazzaretto*]

LAZARÓNE *s. m.* *(liv.)* 1. cerșetor din Italia meridională (mai ales napolitan). 2. om de nimic ; pungaș. [pron. *la-ța-.* / < it. *lazzarone*]

LAZULÍT *s. n.* fosfat natural hidratat de aluminiu, magneziu, fier și calciu, folosit ca abraziv. [< fr. *lazulite*]

LAZURÍT *s. n.* lapislazuli. [< fr. *lazurite*]

LÁZZI *s. n.* *(lit.)* pantomimă comică în teatrul italian. [pron. *lă-ți.* / < it. *lazzi*]

LEADER *s. m.* v. l i d e r.

LEÁL, -Ă *adj.* credincios cuvîntului dat ; sincer, cinstit. [pron. *le-al.* / < it. *leale*]

LEALITÁTE *s. f.* sinceritate, cinste, francheță. [pron. *le-a-*. pl. *-tăți.* / cf. it. *lealtà*]

LEÁNDRU *s. m.* arbust mediteranean cu flori mari frumoase, roșii sau albe, plăcut mirositoare, cultivat la noi ca plantă ornamentală. [pron. *le-an-*. var. *oleandru* s. m. / < it. *leandro*, cf. lat. t. *oleander*]

LEASING *s. n.* sistem de finanțare a investițiilor, constând din închirierea de materiale, mașini și utilaje moderne de către întreprinderile capitaliste de la societăți specializate. [pron. *li-zin.* / < engl. *leasing*]

LÉBĂRVURST *s. m.* cîrnat preparat din ficat de porc. [< germ. *Leberwurst*, cf. *Leber* — ficat, *Wurst* — cîrnat]

LÉBES *s. n.* *(ant.)* vas larg de metal, de forma unui lighean, cu toarte pe margine. [< lat., gr. *lebes*]

LECHÍTOS *s. n.* *(ant.)* urcior pentru untdelemn, folosit și ca vas funerar. [var. *lecit* s. n. / < gr. *lekythos*, cf. fr. *lecythe*]

LECÍT *s. n.* v. l e c h i t o s.

LECITÍNĂ *s. f.* lipidă fosforată care se găsește în gălbenușul de ou, în țesutul nervos etc. [< fr. *lécithine*, cf. gr. *lekithos* — gălbenuș de ou]

LECTÍCĂ *s. f.* pat sau scaun portativ acoperit, purtat de cai sau de oameni (sclavi) și folosit în antichitate, în evul mediu și astăzi în unele țări coloniale ca mijloc de locomoție pentru cei bogați ; litieră. [acc. și *léctică*, pl. *-ci*, *-ce.* / < lat. *lectica*]

LÉCTOR [1], -Ă *s. m. f.* 1. grad didactic universitar, situat între asistent și conferențiar ; persoană care deține acest grad. 2. membru al unui lectorat *(2)*. 3. conducător de seminarii în diferite forme de învățământ politic. [< germ. *Lektor*]

LÉCTOR [2], -Ă *s. m. f.* cititor. ● cel care citește cu voce tare unei persoane suferinde. ● cel care citește într-o editură manuscrisele predate spre publicare și referă asupra lor. [cf. fr. *lecteur*, lat. *lector*]

LECTORÁT *s. n.* 1. funcție, grad de lector [1]. 2. curs universitar pentru o limbă străină, funcționînd de obicei cu profesori străini. [< germ. *Lektorat*]

LECTURĂ *vb. I. tr. (rar)* a citi. [< *lectură*]

LECTURÁRE *s. f.* acțiunea de a lectura ; lectură. [< *lectura*]

LECTÚRĂ *s. f.* faptul de a citi ; citit, citire. ● text, bucată de citit. [< fr. *lecture*]

LÉCȚIE *s. f.* 1. formă de bază a organizării muncii didactice, prin care se transmit elevilor anumite cunoștințe într-o unitate de timp ; oră de școală consacrată unei anumite discipline. O *a da* (sau *a lua*) *~ții* = a (se) medita *(2)* în particular. ● temă, ceea ce elevul are de învățat la o materie într-o zi. 2. *(fig.)* învățătură morală, experiență (culeasă în urma unei întîmplări etc.). 3. dojană, mustrare. [gen. *-iei*. var. *lecțiune* s. f. / < lat. *lectio*, cf. it. *lezione*, germ. *Lektion*]

LECȚIÚNE *s. f.* 1. fiecare dintre formele în care se prezintă textul unui autor în diferite manuscrise sau ediții ; fel de a citi un (pasaj dintr-un) text pentru stabilirea versiunii lui originare. 2. v. l e c ț i e. [pron. *-ți-u-*. / < lat. *lectio*, cf. germ. *Lektion*]

LEDEBURÍTĂ *s. f.* constituent structural caracteristic fontelor albe. [< germ. *Ledeburit*]

LEDIÁN *s. n. (geol.)* etajul mijlociu al eocenului. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-di-an.* / < fr. *lédien*]

LEGÁ *vb. I. tr.* a lăsa prin legat, prin testament. [< fr. *léguer*, cf. lat. *legare*]

LEGÁL, -Ă *adj.* conform unei legi, conform cu legea, bazat pe o lege. [cf. fr. *légal*, lat. *legalis*]

LEGALITÁTE *s. f.* conformitate cu legile, respectarea strictă a legilor. ● ordine legală care asigură viața și activitatea unei societăți, a unui stat etc. [cf. fr. *légalité*]

LEGALIZÁ *vb. I. tr.* a da valabilitate, formă legală (unui act). [cf. fr. *légaliser*]

LEGALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a legaliza și rezultatul ei. ● *(jur.)* atestare de către notariatul de stat a autenticității semnăturii după un act sau a conformității unei copii, a unei traduceri cu originalul etc. [< *legaliza*]

LEGALMÉNTE *adv. (rar)* în mod legal. [cf. it. *legalmente*, fr. *légalement*]

LEGÁT *s. m.* 1. *(la romani)* trimis special al Romei ; ambasador, înalt demnitar, general. 2. cardinal care reprezintă pe papă pe lîngă un suveran, pe lîngă un consiliu. [cf. fr. *légat*, it. *legato*, lat. *legatus*]

LEGÁT *s. n. (jur.)* dispoziție testamentară prin care se lasă un bun, o obligație etc. cuiva ; bun lăsat printr-o asemenea dispoziție. [< lat. *legatum*]

LEGATÁR, -Ă *s. m. f.* beneficiar al unui legat. O ~ *universal* = cel căruia cineva îi lasă prin testament întreaga sa avere. [cf. fr. *légataire*, lat. *legatarius*]

LEGÁTO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* continuu, susținînd sunetul unei note pînă ce se atacă nota următoare. [< it. *legato*]

LEGATÓRIE *s. f.* provincie romană condusă de un legat. [gen. *-iei.* / < lat. *legatoria (provincia)*]

LEGAȚIE *s. f.* reprezentanță diplomatică permanentă într-un stat străin, inferioară în grad unei ambasade. ● localul, sediul acestei reprezentanțe. [gen. *-iei.* var. *legațiune* s. f. / cf. fr. *légation*, lat. *legatio*]

LEGAȚIÚNE *s. f.* v. legație.

LEGENDÁR, -Ă *adj.* de (sau din) legendă ; fabulos ; faimos, de basm, extraordinar. [cf. fr. *légendaire*]

LEGÉNDĂ *s. f.* 1. povestire cu caracter fantastic sau miraculos, transmisă în special pe cale orală și bazată pe un fond istoric sau pe o închipuire mistică. ● piesă instrumentală cu caracter narativ. 2. *(rar)* inscripție (pe o monedă, pe o medalie). 3. explicație dată semnelor convenționale de pe o hartă, de pe un plan etc. ● text care se găsește sub un desen, sub o gravură, sub o schemă etc. [< fr. *légende*, cf. it., lat. *legenda* — ceea ce trebuie citit]

LÉGHE *s. f.* veche măsură pentru distanță, folosită în apusul Europei, variind ca lungime între 3 000 și 7 500 m. [pl. invar. / < it. *lega*]

LEGHIÓN *s. n.* v. legiune.

LEGHIÚNE *s. s.* v. legiune.

LEGHÓRN *s. n.* rasă de găini foarte bune producătoare de ouă. [< engl. *leghorn*]

LÉGIC, -Ă *adj.* care are caracter obligatoriu, de lege. [< *lege* + *-ic*]

LEGIFERÁ *vb. I. tr.* a face o lege ; a stabili ceva prin lege. [< it. *legiferare*, fr. *légiférer*, cf. lat. *legifer* — cel care face legi]

LEGIFERÁRE *s. f.* acțiunea de a legifera și rezultatul ei. [< *legifera*]

LEGIONÁR [1] *s. m.* 1. soldat dintr-o legiune romană. 2. soldat, militar din legiunea străină. [var. *-gi-o-.* / < lat. *legionarius*, fr. *légionnaire*]

LEGIONÁR [2], -Ă *s. m. f.* membru al unei organizații românești teroriste fasciste dintre războaie numită Garda de fier. // *adj.* referitor la legionarism. [< *Legiune*, denumire purtată de această organizație la un moment dat]

LEGIONARÍSM *s. n.* doctrina și practicile legionarilor [2]. [pron. *-gi-o-.* / < *legionar* [2] + *-ism*]

LEGISLÁ *vb. I. tr. (rar)* a face legi. [< *legislație*]

LEGISLATÍV, -Ă *adj.* care se referă la legi. ● care face legi. O *organ* ~ = organ al puterii de stat care elaborează și adoptă legile. [cf. fr. *législatif*]

LEGISLATÓR *s. m. (rar)* legiuitor ; *(fig.)* persoană care stabilește regulile unei arte sau ale unui curent artistic. [cf. fr. *législateur*]

LEGISLATÚRĂ *s. f.* durata mandatului unui organ legislativ. [< fr. *législature*]

LEGISLAȚIE *s. f.* totalitatea legilor dintr-un stat sau dintr-un domeniu juridic. [gen. *-iei.* var. *legislațiune* s. f. / cf. fr. *législation*]

LEGISLAȚIÚNE *s. f.* v. legislație.

LEGÍST *adj. m. medic* ~ = medic specialist în medicina legală. ● *(s. m. ; rar)* jurist. // *s. m. pl.* 1. adepți ai unei școli filozofice chineze din sec. IV—III î.e.n., care preconiza, în opoziție cu confucianismul, un stat centralizat, guvernat pe bază de legi și nu de tradiții. [< fr. *légiste*]

LEGITÁTE *s. f.* caracterul obligatoriu, de lege, al unor fenomene. [et. incertă]

LEGÍTIM, -Ă *adj.* 1. legal. O ~*ă apărare* = situație în care se comite un act de violență justificat legal ca un act de apărare împotriva unei agresiuni imediate și injuste. 2. just, drept ; justificat, îndreptățit. [< fr. *légitime*, cf. lat. *legitimus*]

LEGITIMÁ *vb. I.* 1. *tr., refl.* a(-și) stabili identitatea pe baza unui document legal. 2. *tr. (fig.)* a justifica, a motiva, a îndreptăți. 3. *tr.* a recunoaște unui copil născut înainte de căsătorie drepturile unui copil legitim. [< fr. *légitimer*]

LEGITIMÁRE *s. f.* acțiunea, faptul de a (se) legitima. ● *(spec.)* recunoaștere a unui copil. [< *legitima*]

LEGITIMAȚIE *s. f.* act, document personal care atestă oficial identitatea unei persoane, gradul pe care îl are etc. [gen. *-iei.* var. *legitimațiune* s. f. / cf. fr. *légitimation*]

LEGITIMAȚIÚNE *s. f.* v. legitimație.

LEGITIMÍSM *s. n.* teorie monarhistă reacționară care proclamă drept principiu fundamental al orînduirii de stat „dreptul" sfînt și inalienabil la tron al dinastiilor legitime și puterea absolută a acestora. [< fr. *légitimisme*]

LEGITIMÍST, -Ă *adj.* referitor la legitimism. // *s. m. f.* adept al legitimismului. [< fr. *légitimiste*]

LEGITIMITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este legitim. [cf. fr. *légitimité*, lat. med. *legitimitas*]

LEGIÚNE *s. f.* 1. unitate militară romană compusă din aproximativ 6 000 de oameni (infanteriști și cavaleriști). 2. nume al unor formații militare neregulate din diferite epoci. O *L~a de onoare* = unul dintre cele

mai înalte ordine, în Franța, care se acordă pentru distincții militare și civile ; ~ *străină* = *(în Franța și în Spania)* corp de trupă format din mercenari, cu garnizoana în colonii și care era destinat asigurării autorității statului și administrației colonialiste. 3. *(fig.)* mulțime mare, organizată ; ceată. [var. *leghion* s. n., *leghiune* s. f. / cf. fr. *légion*, it. *legione*, lat. *legio*]

LEGUÁN *s. m. (zool.)* șopîrlă cu creastă din America tropicală. [pron. *-gu-an.* / < sp. *leguan* < cuv. indian]

LEGUMĂ *s. f.* 1. *(bot.)* tip de fruct dehiscent, cu două valve și semințe ; păstaie. 2. produs alimentar de origine vegetală ; zarzavat. [< fr. *légume*, cf. lat. *legumen*]

LEGUMEN *s. n. (bot.)* tip de fruct uscat, unicarpelar, cu mai multe semințe, care se deschide la maturitate în două valve pe linia suturii mediane ; legumă (1). [lat. *legumen* — păstaie]

LEGUMI- element prim de compunere savantă, cu sensul „(referitor la) legume", „de legume". [< fr., it. *legumi-*, cf. lat. *legumen*]

LEGUMÍCOL, -Ă *adj.* referitor la culturile de legume. [< *legumă*, după *agricol*]

LEGUMICULTÓR, -OÁRE *s. m. f.* cultivator de legume. [< *legumă*, după *pomicultor*]

LEGUMICULTÚRĂ *s. f.* ramură a agriculturii care se ocupă cu cultivarea legumelor. [< *legumă* + *cultură*]

LEGUMIÉRĂ *s. f.* vas adînc din porțelan prevăzut cu capac, în care se servesc legumele. [pron. *-mi-e-.* / < fr. *légumier*]

LEGUMÍNĂ *s. f.* substanță albuminoasă extrasă din semințele leguminoaselor. [< fr. *légumine*]

LEGUMINÓS, -OÁSĂ *adj. (despre plante)* care are ca fruct o păstaie. // *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate cu frunze alterne compuse și flori cu aspect de fluture, avînd ca fruct o păstaie : *(la sg.)* plantă din această familie. [< fr. *légumineux, légumineuses*, cf. lat. *legumen* — păstaie]

LEHM *s. n. (geol.)* rocă sedimentară detritică neconsolidată ; argilă nisipoasă. [pron. *lem.* / < fr. *lehm*, germ. *Lehm*]

LEISHMANÍE *s. f. (zool.)* protozoar parazit endocelular uman. [< pron. *leș-ma-ni-e.* gen. *-iei.* / < fr. *leishmanie*, cf. *W. B. Leishmann*, descoperitorul parazitului]

LEISHMANIÓZĂ *s. f.* boală specifică țărilor calde, provocată de leishmanie. [pron. *leș-ma-ni-o-.* / < fr. *leishmaniose*]

LEITMOTÍV *s. n.* v. laitmotiv.

LEJÉR *adj. (mai ales despre îmbrăcăminte)* ușor, comod. [< fr. *léger*]

LÉMĂ *s. f.* 1. *(mat.)* teoremă preliminară a cărei demonstrare servește demonstrării teoremei următoare. 2. cuvînt explicat într-un vocabular ; element lexical. [< fr. *lemme*, it. *lemma*, cf. lat., gr. *lemma*]

LÉMING *s. m.* mamifer rozător asemănător cu hîrciogul, trăind în regiunile nordice, de unde migrează spre sud. [< fr. *lemming* < cuv. norvegian]

LEMNACÉE *s. f. pl.* familie de plante monocotiledonate avînd ca tip lintița ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *lemnacées*]

LEMNISCÁTĂ *s. f. (mat.)* curbă loc geometric al punctelor pentru care produsul distanțelor lor la două puncte fixe este constant. [< fr. *lemniscate*, cf. gr. *lemniskos* — panglică]

LEMPÍRA *s. f.* unitatea monetară în Honduras. [< fr. *lempira*]

LEMÚRI *s. m. pl. (liv.)* sufletele morților din mitologia romană ; strigoi. [< lat. *lemures*, fr. *lémures*]

LEMURIÁN, -Ă *adj. (liv.)* referitor la lemuri ; de lemuri, propriu lemurilor. [pron. *-ri-an.* pl. *-ieni, -iene.* / cf. it. *lemuriano*]

LEMURIÉNI *s. m. pl.* subordin de mamifere primate avînd caractere foarte apropiate de cele ale maimuțelor ; prosimieni ; *(la sg.)* animal din acest ordin. [pron. *-ri-eni.* sg. *lemurian.* / < fr. *lémuriens*]

LENÁJ *s. n.* țesătură subțire de lînă. [pl. *-juri, -je.* / < fr. *lainage*]

LENINÍSM *s. n.* interpretarea, prelucrarea, aplicarea și dezvoltarea marxismului în perioada trecerii la imperialism. [< rus. *leninizm*, cf. *Lenin*, filozof, om politic rus]

LENINÍST, -Ă *adj.* referitor la leninism, propriu leninismului. // *s. m. f.* adept al leninismului. [cf. rus. *leninskii*]

LENITÍV, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care calmează durerile. [< fr. *lénitif*, cf. lat. *lenire* — a liniști]

LENJERÍE *s. f.* rufărie de corp și de pat. [gen. *-iei.* / < fr. *lingerie*]

LÉNJURI *s. n. pl.* lenjerie, rufe de corp. [sg. *lenj.* / < *lenjerie*]

LENT, -Ă *adj.* încet, lin, domol. [pl. *-nți, -nte.* / < fr. *lent*, it. *lento*, lat. *lentus*]

LENTÁNDO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* încetinind. [< it. *lentando*]

LÉNTĂ *s. f.* cordon de mătase care se poartă în diagonal peste piept la solemnități de către suverani sau de posesorii unei înalte decorații. [< rus. *lenta*]

LENTICÉLĂ *s. f. (bot.)* por în scoarța arborilor, prin care se face schimbul de gaze cu atmosfera. [< fr. *lenticelle*, cf. lat. *lens* — linte]

LENTICULÁR, -Ă *adj.* în forma unei lentile. O *(geol.) strat* ~ = strat mai gros la centru decît la margini. [< fr. *lenticulaire*]

LENTÍGO *s. n. (anat.)* pată pigmentară a pielii ; pistrui. v. efeelidă. [< fr., lat. *lentigo* < *lens* — lentilă]

LENTÍLĂ *s. f.* 1. piesă optică transparentă și cu suprafețele curbate, care refractă razele luminoase. O ~ *electronică* = dispozitiv format din sisteme de electrozi sau din combinații de magneți și de electromagneți. 2. inel metalic de legătură între două țevi de metal sau între o țeavă și un perete de metal. 3. lupă. [< fr. *lentille*]

LENTITÚDINE *s. f.* moliciune, încetineală, lipsă de energie ; apatie. v. lentoare. [cf. fr. *lentitude*, lat. *lentitudo*]

LÉNTO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* încet, rar, lin ; într-un tempo mai puțin rar decît largo. [< it. *lento*]

LENTOÁRE *s. f. (franțuzism)* încetineală ; *(fig.)* greutate în înțelegere. [cf. fr. *lenteur*]

LÉO *s. n. (astr.)* constelația leului. ● semn zodiacal (22 iulie — 21 august). [pron. *le-o.* / < lat. *leo*]

LEÓNE *s. m.* unitatea monetară în Sierra Leone. [cf. *Sierra) Leone*, stat în Africa occidentală]

LEONÍN [1], -Ă *adj. (liv.)* (ca) de leu. O *(fig.) contract* ~ = contract prin care una dintre părți își asigură un cîștig mai mare în dauna celeilalte. [pron. *le-o-.* / < fr. *léonin*, cf. lat. *leoninus*]

LEONÍN [2], -Ă *adj. versuri* ~*e* = versuri în care rimează emistihurile ; *rimă* ~*ă* = rimă cu două sau trei silabe asemănătoare. [pron. *le-o-.* / < fr. *léonin*, cf. *Leon de Saint-Victor*, poet din sec. XII]

LEONTIÁZIS *s. n. (med.)* aspect al feței caracterizat prin prezența de infiltrate masive întretăiate de șanțuri naturale ; facies leonin. [pron. *le-on-ti-a-*. / < fr. *léontiasis*]

LEOPÁRD *s. m.* animal felin carnivor, cu blana gălbuie cu pete roșietice, care trăiește în regiunile tropicale ; panteră africană. O *~ul zăpezilor* = irbis. [pron. *le-o-*. / cf. fr. *léopard*, lat. *leopardus*]

LEPIDO- element prim de compunere savantă, cu semnificația „(cu aspect de) solz", „solzos". [< fr. *lepido-*, cf. gr. *lepis*, *lepidos*]

LEPIDODÉNDRON *s. m.* arbore fosil din clasa ferigilor, cu trunchiul înalt pînă la 30 m și gros pînă la 3 m, care se ramifică în ramuri duble. [pl. *-ni*. / < fr. *lépidodendron*, cf. gr. *lepis* — solz, *dendron* — copac]

LEPIDOLÍT *s. n.* mică bogată în litiu și fluor. [< fr. *lépidolithe*, cf. gr. *lepis* — solz, *lithos* — piatră]

LEPIDOPTÉRĂ *s. f.* v. lepidoptere.

LEPIDOPTÉRE *s. n. pl.* ordin de insecte care cuprinde fluturii ; *(la sg.)* insectă din acest ordin ; fluture. [sg. *lepidopter*. var. *lepidopteră* s. f. / < fr. *lépidoptères*, cf. gr. *lepis* — solz, *pteron* — aripă]

LEPIDOPTEROLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în lepidopterologie. [< germ. *Lepidopterolog*]

LEPIDOPTEROLOGÍE *s. f.* disciplină zoologică al cărei obiect este studiul fluturilor. [gen. *-iei*. / < fr. *lépidoptérologie*]

LEPIDOSIRÉN *s. m.* pește specific fluviului Amazon, care respiră prin branhii și prin plămîni. [< fr. *lépidosirène*]

LÉPING *s. n. (tehn.)* mașină pentru fasonat suprafața unor piese lucrate. [< engl., fr. *lapping*]

LEPORÍDE *s. n. pl. (zool.)* familie de mamifere rozătoare, avînd ca tip iepurele ; *(la sg.)* animal din această familie. [< fr. *léporidés*, cf. lat. *lepus* — iepure, gr. *eidos* — aspect]

LEPROS, -OÁSĂ *adj., s. m. f.* (bolnav) de lepră. [< fr. *lépreux*]

LEPROZERÍE *s. f.* loc unde sînt izolați și îngrijiți leproșii. [gen. *-iei*. / < fr. *léproserie*]

-LÉPTIC element secund de compunere savantă, cu semnificația „mic", „subțire". [< fr. *-leptique*, cf. gr. *leptos*]

LEPTO- element prim de compunere savantă cu sensul de „mic", „subțire", „moale". [< fr. *lepto-*, cf. gr. *leptos*]

LEPTOMENÍNGE *s. n. (anat.)* denumire comună pentru arahnoidă și pia mater. [< fr. *leptoméninge*, cf. gr. *leptos* — moale, *meninx* — membrană]

LEPTOMENINGÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a leptomeningelor. [< fr. *leptoméningite*]

LÉPTON *s. m.* 1. *(în Grecia antică)* unitate monetară foarte mică. 2. monedă divizionară în Grecia, egală cu a suta parte dintr-o drahmă. 3. *(fiz.)* denumire generică pentru particulele elementare (electron, pozitron, neutrin, mezon etc.) [< germ. *Lepton*, fr. *lepton*]

LEPTOSPÍRĂ *s. f.* protozoar spiril, agent patogen al leptospirozei. [< fr. *leptospire*]

LEPTOSPIRÓZĂ *s. f.* boală infecto-contagioasă, caracterizată prin temperatură, colorare icterică a pielii și a conjunctivelor datorită leptospirei. [< fr. *leptospirose*]

LÉSĂ *s. f.* curea cu care se leagă cîinii. [< fr. *laisse*]

LESBIÁN, -Ă *adj.* referitor la lesbianism ; lesbic. // *s. f.* femeie care practică lesbianismul. [pron. *-bi-an*. / < fr. *lesbien*]

LESBIANÍSM *s. m.* atracție erotică patologică și satisfacere sexuală între femei ; safism ; ginecofilie. [< *lesbian* + *-ism*, cf. *Lesbos*, insulă în Grecia]

LÉSBIC, -Ă *adj.* lesbian. [cf. germ. *lesbisch*]

LESE-MAJESTÁTE *s. f.* v. lezmajestate.

LESIVÁJ *s. n.* lesivare. [< fr. *lessivage*]

LESIVÁRE *s. f.* dizolvarea și spălarea sărurilor solubile din sol de către apa din precipitații ; lesivaj. [după fr. *lessivage*]

LEST *s. n.* material greu, încărcătură (de obicei nisip, pietriș) care asigură stabilitatea navelor, a baloanelor etc. [< fr. *lest*]

LESTÁ *vb. I. tr.* a încărca cu lest (o navă, un balon etc.). [< fr. *lester*]

LESTÁRE *s. f.* acțiunea de a lesta și rezultatul ei ; încărcarea și fixarea lestului pe o navă, într-un balon etc. [< *lesta*]

LETÁL, -Ă *adj. (liv.)* mortal, de moarte. [< fr. *létal*, it. *letale*, lat. *letalis*, cf. gr. *Lethe*, rîu în infern]

LETALITÁTE *s. f.* mortalitate. [cf. fr. *létalité*, it. *letalità*]

LETÁRGIC, -Ă *adj.* care ține de letargie. O *encefalită ~ă* = boală infecțioasă a encefalului, care se manifestă prin febră, somnolență și paralizie. [cf. fr. *léthargique*, lat. *lethargicus*]

LETARGÍE *s. f.* stare patologică caracterizată prin somn adînc și lung, în timpul căruia funcțiile vitale par să fie suspendate ; moarte aparentă. ● *(fig.)* stare de apatie, de inactivitate totală. [gen. *-iei*. / < fr. *léthargie*, cf. lat. *lethargus*, gr. *lethargia* < gr. *lethe* — uitare, *argia* — odihnă]

LÉTCON *s. n.* ciocan de lipit. [< germ. *Lötkolben*]

LETRINĂ *s. f.* 1. *(poligr.)* inițială, de obicei ornamentală, de înălțimea cîtorva rînduri, cu care începe un capitol sau un paragraf. 2. literele majuscule (alcătuind o silabă) imprimate la dicționare pe fiecare pagină deasupra coloanelor, spre a ușura căutarea cuvîntului dorit ; colontitlu. [< fr. *lettrine*, cf. it. *letterina*]

LETRÍSM *s. n.* mișcare literară formalistă din Franța, care consideră că poezia s-ar defini exclusiv prin expresivitatea literelor, îmbinate eufonic, arbitrar. [< fr. *lettrisme*]

LEUC- v. leuco-.

LEUCÉMIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de leucemie. [pron. *le-u-*. / < fr. *leucémique*]

LEUCEMÍE *s. f. (med.)* boală a organelor producătoare de leucocite, caracterizată prin înmulțirea anormală a acestor globule ; leucocitemie ; leucoză. [pron. *-le-u-*. gen. *-iei*. / < fr. *leucémie*, cf. gr. *leukos* — alb, *haima* — sînge]

LEUCÍNĂ *s. f.* aminoacid care se găsește în splină, în pancreas etc., indispensabil în nutriție. [< fr. *leucine*]

LEUCÍT *s. n.* 1. mineral din grupa silicaților, conținînd aluminiu și potasiu, care se găsește în unele roci eruptive. 2. corpuscul din citoplasma celulelor vegetale. [< fr. *leucite*, cf. gr. *leukos* — alb]

LEUCO- element prim de compunere savantă, cu semnificația „alb" ; „(referitor la) leucocite". [pron. *le-u-*. var. *leuc-*. / < fr. *leuco-*, cf. gr. *leukos* — alb]

LEUCOBÁZĂ *s. f.* compus obținut prin reducerea anumitor materii colorante și care prin oxidare formează din nou materia colorantă respectivă ; leucoderivat. [< germ. *Leukobase*, fr. *leucobase*]

LEUCOBLÁST *s. n. (biol.)* plastidă incoloră tinără. / < germ. *Leukoblast*, cf. gr. *leukos* — alb, *blastos* — mugure]

LEUCOCHERATÓZĂ *s. f. (med.)* leucoplazie. [< fr. *leucokératose*]

LEUCOCÍT *s. n.* v. leucocită.

LEUCOCITÁR, -Ă *adj.* în legătură cu leucocitele. O *formulă* ~ă = repartizarea diferitelor categorii de leucocite în sînge. [cf. fr. *leucocytaire*]

LEUCOCÍTĂ *s. f.* element corpuscular al sîngelui, cu funcție fagocitară de apărare a organismului ; globulă albă. [pron. *le-u-*. var. *leucocit* s. n. / < fr. *leucocyte*, cf. gr. *leukos* — alb, *kytos* — celulă]

LEUCOCITÉMIE *s. f. (med.)* leucemie. [gen. *-iei*. / < fr. *leucocythémie*]

LEUCOCITOGENÉZĂ *s. f.* leucopoieză. [< fr. *leucocytogenèse*]

LEUCOCITOLÍZĂ *s. f. (med.)* distrugere a leucocitelor din sînge. [< fr. *leucocytolyse*]

LEUCOCITÓZĂ *s. f.* creștere a numărului de leucocite în sînge în procesul de apărare a organismului împotriva infecțiilor. [< fr. *leucocytose*]

LEUCOCITURÍE *s. f.* prezență a leucocitelor în urină. [gen. *-iei*. / < fr. *leucocyturie*]

LEUCODERIVÁT *s. m.* leucobază. [< germ. *Leukoderivat*, cf. fr. *leucodérivé*]

LEUCODERMÍE *s. f.* decolorare a pielii datorită dispariției pigmenților normali. [gen. *-iei*. / < fr. *leucodermie*, cf. gr. *leukos* — alb, *derma* — piele]

LEUCOGRÁMĂ *s. f.* hemogramă cuprinzînd numai numărul leucocitelor și formula leucocitară. [pron. *le-u-*. / < fr. *leucogramme*]

LEUCÓM *s. n.* boală de ochi, manifestată prin formarea unor pete albe pe cornee ; *(pop.)* albeață. [pl. *-oame*. / < fr. *leucome*]

LEUCOMÉTRU *s. n.* fotometru pentru determinarea gradului de alb al unei hîrtii. [< germ. *Leukometer*, cf. gr. *leukos* — alb, *metron* — măsură]

LEUCOMIELÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a substanței albe a măduvei spinării. [< fr. *leucomyélite*, cf. gr. *leukos* — alb, *myelos* — măduvă]

LEUCONICHÍE *s. f.* colorare în alb a unghiilor. [gen. *-iei*. / < fr. *leuconychie*, cf. gr. *leukos* — alb, *onyx* — unghie]

LEUCOPATÍE *s. f. (med.)* vitiligo. [gen. *-iei*. / < fr. *leucopathie*, cf. gr. *leukos* — alb, *pathos* — boală]

LEUCOPEDÉZĂ *s. f. (med.)* procesul de migrare a leucocitelor. [< fr. *leucopédèse*]

LEUCOPENÍE *s. f.* boală caracterizată prin scăderea anormală a numărului leucocitelor din sînge. [gen. *-ii*. / < fr. *leucopénie*, cf. gr. *leukos* — alb, *penia* — sărăcie]

LEUCOPLACHÍE *s. f. (biol.)* leucoplazie. [pron. *le-u-*, gen. *-iei*. / < germ. *Leukoplakie*, cf. gr. *leukos* — alb, *plax* — suprafață plată]

LEUCOPLÁST *s. n.* țesătură impregnată cu cauciuc, lipicioasă pe o parte, folosită pentru a fixa pansamentele aplicate pe răni. [pl. *-te*, *-turi*. / < germ. *Leukoplast*]

LEUCOPLÁSTE *s. n. pl.* plastide albe sau incolore care formează și acumulează amidon. [< fr. *leucoplastes*, cf. gr. *leukos* — alb, *plastes* — creator]

LEUCOPLAZÍE *s. f. (biol.)* îngroșare patologică a unei mucoase, avînd ca rezultat formarea unei pete albicioase-gălbuie ; leucoplachie. [< fr. *leucoplasie*, cf. gr. *leukos* — alb, *plassein* — a forma]

LEUCOPOIÉZĂ *s. f.* formare de globule albe ; leucogeneză. / < fr. *leucopoièse*, cf. gr. *leukos* — alb, *poiein* — a produce]

LEUCORÉE *s. f.* boală manifestată printr-o scurgere albă purulentă, produsă de aparatul genital femeiesc. [pron. *-re-e*. / < fr. *leucorrhée*, cf. gr. *leukos* — alb, *rhein* — a curge]

LEUCORÉIC, -Ă *adj., s. f.* (suferindă) de leucoree. [pron. *le-u-co-re-ic*. / < fr. *leucorrhéique*]

LEUCOTAXÍNĂ *s. f. (med.)* substanță produsă de țesuturile inflamate care mărește permeabilitatea capilară, ușurînd migrarea leucocitelor spre focarul inflamator. [pron. *le-u-*. / < fr. *leucotaxine*]

LEUCOTERAPÍE *s. f.* metodă de tratament constînd în a provoca leucocitoza prin acțiunea unei substanțe chimice. [pron. *le-u-*. gen. *-iei*. / < fr. *leucothérapie*, cf. gr. *leukos* — alb, *therapeia* — tratament]

LEUCOTÓXIC, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care distruge leucocitele. [< fr. *leucotoxique*]

LEUCÓZĂ *s. f.* leucemie. [< fr. *leucose*]

LEVANTÍN, -Ă *adj., s. m. f.* 1. (locuitor) care aparține Levantului, din Levant, specific Levantului. 2. *(depr.)* necinstit, ipocrit, intrigant. 3. *(geol.)* (care aparține de) ultimul etaj al pliocenului din România. [cf. it. *levantino*, fr. *levantin*, cf. *Levant*, denumire dată în trecut litoralului răsăritean al Mării Mediterane]

LEVĂTĂ *s. f.* 1. totalitatea cărților de joc pe care le strînge de pe masă cel care a cîștigat la un moment dat. 2. cantitate de fire toarse aflată pe tevile mașinii de filat după înfășurarea acestora. [< it. *levata*, cf. fr. *levée*]

LÉVELLERI *s. m. pl.* membri ai unei grupări democratice mic-burgheze care au jucat un important rol politic în timpul revoluției engleze din 1648—1650. [pron. *levleri*. / cf. engl. *leveller*]

LEVIATÁN *s. m.* 1. monstru biblic distructiv. ● *(în basme)* căpcăun. 2. *(fig.)* organizație statală și politică absolutistă. 3. mașină industrială de spălare a linii. [pron. *-vi-a-*. / cf. it. *leviathan*, germ. *Leviathan* < ebr. *liwjathan* — întortocheat]

LEVIÉR *s. n.* pîrghie de manevră. [pron. *-vi-er*. / < fr. *levier*]

LEVIGÁ *vb. I. tr.* a antrena sub formă de suspensie într-un lichid un material aflat în formă de pulbere într-un amestec de mai multe substanțe. [< fr. *léviger*]

LEVIGÁBIL, -Ă *adj. (despre materiale pulverulente)* care poate fi antrenat sub formă de suspensie într-un lichid prin levigare. [< *leviga* + *-bil*]

LEVIGÁRE *s. f. (chim.)* acțiunea de a leviga și rezultatul ei ; levigație. ● transportare în apa freatică a substanțelor din sol în cazul cînd un exces de apă s-a infiltrat vertical. [< *leviga*]

LEVIGÁȚIE *s. f.* levigare. [gen. *-iei*. / < fr. *lévigation*]

LEVÍT *s. m. (ist.)* preot la vechii evrei. [cf. fr. *lévite*, lat. t. *levita*. < ebr. *Lewi*, nume propriu, însemnînd „acela care unește"]

LEVITÁȚIE *s. f.* practică atribuită ocultiștilor, fachirilor etc. de a ridica diverse corpuri sau a se ridica ei înșiși de la pămînt prin puterea voinței. [gen. *-iei*. var. *levitațiune* s. f. / < fr. *lévitation*]

LEVITAȚIÚNE *s. f.* v. l e v i t a ț i e.
LEVÍTĂ *s. f.* 1. redingotă lungă de la sfîrșitul sec. XVIII. 2. model vechi de rochie largă și foarte lungă. [< fr. *lévite*]
LEVIZÍTĂ *s. f.* substanță toxică cu miros specific de mușcată, folosită ca gaz de luptă cu acțiune vezicantă și strănutătoare. [< fr. *lewisite*]
LEVOCARDÍE *s. f.* sinistrocardie. [gen. *-iei.* / < fr. *lévocardie*]
LEVOGÍR *adj. (despre substanțe)* care deviază spre stînga planul de polarizare a luminii polarizate atunci cînd lumina se propagă spre observator. [< fr. *lévogyre*, cf. lat. *laevus* — stîng, *gyrare* — a întoarce]
LEVRIÉR *s. m.* cîine de vînătoare cu pintecele supt și picioare înalte și puternice. [< fr. *lévrier*]
LEVULÓZĂ *s. f.* fructoză. [< fr. *lévulose*]
LEVÚRĂ *s. f. (zool.)* ciupercă unicelulară care produce fermentația alcoolului. [< fr. *levure*]
LEXÉM *s. n.* (parte a unui) cuvînt care servește ca suport al semnificației ; cuvînt, unitate lexicală. [< fr. *lexème*]
LEXEMÁTIC, -Ă *adj.* referitor la lexem. [cf. fr. *lexématique*]
LÉXIC *s. n.* totalitatea cuvintelor unei limbi ; vocabular. [< fr. *lexique*, cf. gr. *lexikon* — vocabular]
LEXICÁL, -Ă *adj.* referitor la lexic, de lexic, al lexicului. [cf. germ. *lexikalisch*]
LEXICO- element prim de compunere savantă, cu semnificația „referitor la cuvinte", „de cuvinte", „lexic", „lexical", „dicționar". [< fr. *lexico-*, cf. gr. *lexikon*]
LEXICOGRÁF, -Ă *s. m. f.* specialist în lexicografie. [< fr. *lexicographe*]
LEXICOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la lexicografie, de lexicografie. [cf. fr. *lexicographique*]
LEXICOGRAFÍE *s. f.* știința și practica întocmirii dicționarelor. [gen. *-iei.* / < fr. *lexicographie*, cf. gr. *lexikon* — lexic, *graphein* — a scrie]
LEXICOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în lexicologie. [< fr. *lexicologue*]
LEXICOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la lexicologie, de lexicologie. [cf. fr. *lexicologique*]
LEXICOLOGÍE *s. f.* ramură a lingvisticii care studiază problemele lexicului. [< fr. *lexicologie*, cf. gr. *lexis* — cuvînt, *logos* — studiu]
LEXICÓN *s. n.* dicționar. ● dicționar tehnic sau enciclopedic, de obicei în mai multe volume, cuprinzînd cunoștințe de orientare din anumite domenii ; enciclopedie (a unui domeniu). [pl. *-oane.* / < lat. *lexicon*]
LEXÍE *s. f. (lingv.)* element lexical care poartă semnificația potrivit anumitor tehnologii. // element secund de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) vorbire", „de lexic", „lexical". [< fr. *lexie*, cf. gr. *lexikon* — lexic]
LEZÁ *vb. I. tr.* 1. a răni, a vătăma. ● *(fig.)* a jigni (pe cineva). 2. a păgubi (pe cineva), a dăuna (cuiva). [< fr. *léser*]
LEZÁRD *s. m. (franțuzism)* șopîrlă. // *s. n.* piele de șopîrlă tăbăcită. [< fr. *lézard*]
LEZÁRDĂ *s. f.* 1. element decorativ pentru acoperirea rostului de prindere a fețelor tapițeriei. 2. fisură, crăpătură într-un zid. [< fr. *lézarde*]
LEZÁRE *s. f.* acțiunea de a leza și rezultatul ei ; ofensă, prejudiciu ; rănire, lovire. [< *leza*]
LEZÉNĂ *s. f.* element aplicat pe marginile panourilor, ramelor etc., cu rol de susținere, acoperire sau decorare. ● pilastru plat și îngust pe fața unui zid și care nu are bază sau capitel. [< fr. *lésène*]
LEZIÓNA *vb. I. tr. (liv.)* a face instabil, periculos, provocînd leziuni, prejudicii ; a leza. [pron. *-zi-o-*. / < it. *lesionare*]
LEZIONÁL, -Ă *adj. (med.)* referitor la leziune. O *maladie ~ă* = boală provocată de o leziune. [pron. *-zi-o-*. / cf. fr. *lésionnel*]
LEZIÚNE *s. f.* 1. modificare patologică a țesuturilor ; rană, plagă. 2. *(jur.)* prejudiciu material care afectează o parte dintr-un contract oneros. [pron. *-zi-u-*. / cf. fr. *lésion*, lat. *laesio*]
LEZMAJESTÁTE *s. f. crimă de ~* = jignire adusă persoanei sau autorității unui suveran, în țările monarhice, pedepsită de lege ca o crimă. [scris și *lese-majestate.* / după fr. *lèse-majesté*]
LIÁJ *s. n. (rar)* acțiunea de a lega. [pron. *li-aj.* / < fr. *liage*]
LIÁNĂ *s. f.* plantă lemnoasă agățătoare, caracteristică pădurilor tropicale. [pron. *li-a-*. / < fr. *liane*]
LIÁNE *s. f. pl.* șesuri întinse din America de Sud, acoperite cu vegetație ierboasă. [scris și *llanos.* / < sp. *llanos*]
LIÁNT *s. m.* 1. material fluid folosit pentru a lega prin întărire bulgării, granulele etc. unui material organic sau mineral. 2. *(poligr.)* lichid vîscos conținînd colorantul cu care formează cerneala de tipar. 3. *(text.)* substanță folosită la fixarea pigmenților coloranți, fără afinitate pentru fibre. [pron. *li-ant.* pl. *-nți*, (s. n.) *-nturi.* / < fr. *liant*]
LIÁS *s. n. (geol.)* epoca (seria) inferioară a jurasicului ; liasic. [pron. *li-as.* / < fr. *lias*]
LIÁSIC *s. n. (geol.)* lias. // *adj.* care aparține acestei epoci. [pron. *li-a-*. / < fr. *liasique*]
LIBÁȚIE *s. f. (ant.)* act religios care consta în vărsarea unei cupe de vin, de lapte etc. în cinstea zeilor după ce cineva și-a muiat buzele în ea. ● *(p. ext.)* ridicare de pahar, închinare la o petrecere. [gen. *-iei.* var. *libațiune* s. f. / cf. lat. *libatio*, fr. *libation*]
LIBAȚIÚNE *s. f.* v. l i b a ț i e.
LIBÉL *s. n.* scriere satirică asemănătoare cu pamfletul, dar mai violentă decît acesta. [pl. *-luri*, *-le.* / < fr. *libelle*, cf. lat. *libellus* — cărticică]
LIBELÁ *vb. I. tr.* a redacta corect un act judecătoresc. [p. i. *-lez.* / < fr. *libeller*]
LIBELÍST *s. m.* autor de libele. [< fr. *libelliste*]
LIBELÚLĂ *s. f.* insectă din ordinul ortopterelor, cu corpul lung și subțire și cu aripile străvezii ; *(pop.)* calul-dracului. [< fr. *libellule*]
LÍBER *s. n.* strat de țesut fibros prin care circulă seva la plantele vasculare. ● fibre extrase din scoarța unor arbori. [< fr. *liber*, cf. lat. *liber* — scoarță de arbori]
LÍBER, -Ă *adj.* 1. slobod ; independent. 2. care nu este supus nici unei restricții. 3. neocupat, gol. 4. degajat, natural. 5. *(despre gesturi, purtări, cuvinte etc.)* necuviincios, grosolan. [< lat. *liber*, cf. fr. *libre*]
LIBERÁ *vb. I. tr.* 1. *(în trecut)* a lăsa la vatră. 2. a elibera. [< fr. *libérer*, it., lat. *liberare*]
LIBERÁL, -Ă *adj.* 1. care aparține liberalismului. 2. iubitor de libertate. 3. înțelegător, îngăduitor. // *s. m.* adept, membru al

unui partid liberal. [cf. fr. *libéral*, lat. *liberalis*]

LIBERALÍSM *s. n.* 1. doctrină politică și economică burgheză apărută în epoca de ascensiune a burgheziei industriale, cînd aceasta lupta împotriva aristocrației feudale pentru cucerirea puterii, care tindea să îngrădească monarhia prin parlament, să lărgească dreptul de vot și să admită în anumite limite libertăți democratice ; cu timpul, trădînd principiile egalitare și luptînd împotriva drepturilor maselor muncitoare, a devenit reacționară. 2. atitudine excesiv tolerantă și binevoitoare față de greșelile altora : îmăciuitorism. [< fr. *libéralisme*]

LIBERALÍST, -Ă *adj.* referitor la liberalism. // *s. m. f.* adept al liberalismului. [< fr. *libéraliste*]

LIBERALITÁTE *s. f.* act juridic de dispoziție în favoarea cuiva. ● *(rar)* mărinimie, generozitate ; dărnicie. [cf. fr. *libéralité*]

LIBERALIZÁ *vb. I. tr.* a face mai liberal, mai liber. [< fr. *libéraliser*]

LIBERALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a liberaliza și rezultatul ei. [< *liberaliza*]

LIBER-ARBÍTRU *s. n. (fil.)* interpretare voluntaristă absolutizantă a libertății, opusă determinismului, care neagă existența legilor obiective ale naturii și ale societății, considerînd că omul poate acționa numai după voința sa, independent de orice altă condiționare. [după fr. *libre arbitre*]

LIBERÁRE *s. f.* acțiunea de a libera și rezultatul ei ; *(spec.)* eliberare din armată, lăsare la vatră. [< *libera*]

LIBER-CUGETÁTOR *s. m.* gînditor care adoptă o atitudine critică față de religie și de biserică ; ateu. [< *liber* + *cugetător*, după fr. *libre-penseur*]

LIBERIÁN, -Ă *adj. (bot.)* care aparține liberului. [pron. *-ri-an*. pl. *-ieni, -iene*. / < fr. *libérien*]

LÍBERO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* liber, nestingherit. [< it. *libero*]

LIBER-PROFESIONÍST *s. m.* cel care exercită o profesiune liberă. [et. incertă]

LIBER-SCHIMB *s. n.* liber-schimbism. ● schimb nereglementat de legi, făcut după buna învoială. [după fr. *libre échange*]

LIBER-SCHIMBÍSM *s. n. (ec.)* politică economică preconizată de burghezia industrială, care reclamă libertatea comerțului, renunțarea la taxele vamale protecționiste și neamestecul statului în treburile întreprinzătorilor capitaliști. [după fr. *libre-échange*]

LIBER-SCHIMBÍST, -Ă *adj.* referitor la liber-schimbism, propriu liber-schimbismului. // *s. m. f.* adept al liber-schimbismului. [după fr. *libre-échangiste*]

LIBÉRT *s. m. (în Roma antică)* sclav eliberat. [< lat. *libertus*]

LIBERTÁR, -Ă *adj., s. m. f.* (partizan) al libertății absolute ; anarhist. [cf. fr. *libertaire*]

LIBERTÁTE *s. f.* 1. posibilitatea de acțiune după propria voință sau dorință ; posibilitatea de acțiune conștientă a oamenilor în condițiile cunoașterii din ce în ce mai profunde a legilor de dezvoltare a naturii și societății. 2. situația unei persoane libere. 3. independență, neatîrnare. [cf. lat. *libertas*, fr. *liberté*]

LÍBERTI *s. n.* țesătură de mătase și bumbac, folosită pentru rochii, bluze etc. [< engl., fr. *liberti*, cf. *Arthur Liberty*, fondatorul unui magazin la Londra cu articole orientale]

LIBERTICÍD, -Ă *adj. (liv.)* care desființează libertatea ; înrobitor. [cf. fr. *liberticide*, it. *liberticida*]

LIBERTICÍDIU *s. n. (liv.)* abolirea libertăților civile. [pron. *-diu*. / cf. it. *liberticidio*]

LIBERTÍN *adj.* indecent, ușuratic, desfrînat. [< fr. *libertin*, cf. lat. *libertinus* — libert]

LIBERTINÁJ *s. n.* comportare de libertin; desfrîu, destrăbălare. [< fr. *libertinage*]

LIBERTINÍSM *s. n. (rar)* libertinaj. [< germ. *Libertinismus*]

LIBÍDIC, -Ă *adj.* referitor la libido ; libidinal. [cf. it. *libidico*]

LIBIDINÁ *vb. I. intr., refl. (liv.)* a(-și) satisface dorințele sexuale. [cf. it. *libidinare*, lat. t. *libidinari*]

LIBIDINÁL, -Ă *adj.* libidic. [et. incertă]

LIBIDINÍSM *s. n. (liv.)* însușire a celui libidinos. [et. incertă]

LIBIDINÓS, -OÁSĂ *adj.* desfrînat ; senzual, lasciv. [< fr. *libidineux*, lat. *libidinosus*]

LIBIDINOZITÁTE *s. f.* înclinare spre plăcerile senzuale, spre lascivitate. [cf. fr. *libidinosité*]

LÍBIDO *s. m.* termen folosit de psihanaliști pentru dorința satisfacerii instinctului sexual. [pl. *-ouri*. / < fr. *libido*, cf. lat. *libido* — dorință, poftă]

LIBRÁR *s. m.* vînzător de cărți ; *(p. ext.)* vînzător într-o librărie. [cf. fr. *libraire*, lat. *librarius*]

LIBRÁȚIE *s. f.* 1. *(astr.)* oscilație ușoară și aparentă a Lunii datorată orbitei ei ecliptice pe care o descrie în jurul Pămîntului. 2. oscilație, unduire. [gen. *-iei*. var. *librațiune* s. f. / cf. it. *librazione*, fr. *libration*, lat. *libratio* — balansare]

LIBRAȚIÚNE *s. f.* v. librație.

LIBRĂRÍE *s. f.* magazin în care se vînd cărți. [gen. *-iei*. / < fr. *librairie*, cf. lat. *liber* — carte]

LIBRÉT *s. n.* 1. textul unei opere muzicale (operă, operetă, oratoriu etc.). ● broșură conținînd explicația unei pantomime sau a unui balet. 2. carnețel, carnet avînd diferite destinații. [pl. *-te, -turi*. / < it. *libretto*]

LIBRETÍST *s. m.* autor de librete (1). [cf. fr. *librettiste*, it. *librettista*]

LIBÚRNĂ *s. f.* navă ușoară de război sau de transport. [< lat. *liburna*]

LICANTRÓP, -Ă *s. m. f.* suferind de licantropie. [< fr. *lycanthrope*]

LICANTROPÍE *s. f. (med.)* stare de nebunie în care bolnavul se imaginează a fi devenit lup. [gen. *-iei*. / < fr. *lycanthropie*, cf. gr. *lykos* — lup, *anthropos* — om]

LICEÁL, -Ă *adj.* de liceu, privitor la liceu. [pron. *-ce-al*. / cf. it. *liceale*]

LICEÁN, -Ă *s. m. f.* elev de liceu. [pron. *-ce-an*. / cf. fr. *lycéen*]

LICÉNȚĂ *s. f.* 1. *(în trecut)* titlu obținut în urma unui examen special susținut la terminarea studiilor superioare, prin care se dobîndea dreptul de a exercita profesiunea corespunzătoare studiilor ; examen de licență ; *(p. ext.)* diplomă care atestă acest titlu. 2. purtare care întrece limitele bunei-cuviințe. 3. *(rar)* învoire, permisiune. ○ ~ *poetică* = abatere ușoară de la regulile gramaticale de pronunțare și de scriere corectă a cuvintelor pentru a învinge o dificultate de versificație. 4. contract de cedare a drepturilor de exploatare a unei invenții. ● *(ieșit din uz)* autorizație pentru exercitarea unui anumit comerț, a unei anumite industrii sau pentru a importa și exporta mărfuri, dată

de stat unui particular. [< fr. *licence*, it. *licenza*, lat. *licentia*]

LICENȚIÁ *vb. I. tr.* a concedia, a da afară din serviciu pe cineva. [pron. *-ți-a.* p. i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *licencier*, it. *licenziare*]

LICENȚIÁT, -Ă *s. m. f.* posesor al unui titlu sau al unei diplome de licență. [pron. *-ți-at.* / cf. fr. *licencié*]

LICENȚIÉRE *s. f.* acțiunea de a licenția și rezultatul ei. [pron. *-ți-e-.* / < *licență*]

LICENȚIÓS, -OÁSĂ *adj.* necuviincios, imoral, libertin. [pron. *-ți-os.* / cf. fr. *licencieux*, lat. *licentiosus*]

LICENȚIOZITÁTE *s. f. (rar)* însușirea, caracterul a ceea ce este licențios ; comportare, vorbă etc. licențioasă. [pron. *-ți-o-.* / cf. it. *licenziosità*]

LICÉU *s. n.* 1. grădină din Atena, unde Aristotel preda filozofia sa. 2. școală medie de cultură generală ; școală secundară. [< fr. *lycée*, cf. gr. *lykeion*]

LICHEFIÁ *vb. I. tr.* a face un corp gazos să devină lichid. ● *refl.* a deveni lichid. [pron. *-fi-a.* p. i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *liquéfier*]

LICHEFIÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi lichefiat. [pron. *-fi-a-.* / cf. fr. *liquéfiable*]

LICHEFIÁNT, -Ă *adj.* propriu a produce lichefierea. [pron. *-fi-ant.* / cf. fr. *liquéfiant*]

LICHEFIÉRE *s. f.* acțiunea de a (se) lichefia și rezultatul ei. [pron. *-fi-e-.* / < *lichefia*]

LICHÉNI *s. m. pl.* 1. grup de plante criptogame, cu talul format din simbioza unei ciuperci și a unei alge, care cresc pe scoarța copacilor, pe ziduri etc. ; *(la sg.)* plantă din acest grup. 2. *(med., la sg.)* boală de piele caracterizată prin mici papule, având cauze multiple. [< fr. *lichens*]

LICHÉNIC, -Ă *adj.* referitor la licheni. [< fr. *lichénique*]

LICHENIFICÁRE *s. f. (med.)* proces morbid constând din îngroșarea exagerată a cutelor naturale ale pielii. [după fr. *lichénification*]

LICHENOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în lichenologie. [< germ. *Lichenolog*]

LICHENOLOGÍE *s. f.* ramură a botanicii care se ocupă cu studiul lichenilor. [gen. *-iei.* / < germ. *Lichenologie*]

LICHEUR *s. n.* v. l i c h i o r.

LICHÍD, -Ă *adj., s. n.* 1. (substanță) care curge, având proprietatea de a lua forma vasului în care se află. 2. *(la pl. m.)* (bani) în numerar, pe care îi ai la dispoziție oricând, imediat. 3. *(fon.) consoană ~ă* (și *s. f.*) = denumire a consoanelor laterale și a celor vibrante. [cf. fr. *liquide*, lat. *liquidus*]

LICHIDÁ *vb. I. tr.* 1. a îndeplini formalitățile pentru încetarea definitivă a activității unei întreprinderi, a unei bănci etc. ● a plăti (o datorie). 2. a pune capăt, a termina, a încheia (o acțiune, un fapt). 3. *(argotic)* a omorî, a asasina. [< fr. *liquider*, it. *liquidare*]

LICHIDÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi lichidat. [cf. fr. *liquidable*]

LICHIDÁRE *s. f.* 1. desființare, nimicire. 2. îndeplinire a formelor și a lucrărilor în vederea încetării definitive a activității unei întreprinderi. [< *lichida*]

LICHIDATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care face lichidarea unei întreprinderi, a unei bănci etc. [cf. fr. *liquidateur*]

LICHIDATORÍSM *s. n.* curent oportunist de extremă dreaptă apărut în Partidul social-democrat din Rusia, care a căutat să lichideze partidul revoluționar ilegal al clasei muncitoare, preconizînd renunțarea la orice activitate ilegală și limitarea la formele legale, dezicîndu-se de programul revoluționar și de lozincile revoluționare ale partidului. [< *lichidator* + *-ism*, după rus. *likvidatorstvo*]

LICHIDIÁN, -Ă *adj. (rar)* referitor la lichide ; de natură lichidă. [pron. *-di-an*, pl. *-ieni*, *-iene.* / < fr. *liquidien*]

LICHIDITÁTE *s. f.* calitatea, starea a ceea ce este lichid (1). ● situație financiară a unei întreprinderi care dispune de fonduri în casă sau în bancă, putînd să facă plățile în termen. [cf. fr. *liquidité*]

LICHIÓR *s. n.* băutură făcută din alcool, sirop și diferite esențe aromate. [pron. *li-chior.* scris și *liqueur*, *licheur.* / < fr. *liqueur*]

LICÍT, -Ă *adj.* legal, permis, îngăduit de lege. [< fr. *licite*, cf. lat. *licitus*]

LICITÁ *vb. I. intr.* a lua parte activă la o licitație (solicitînd obiecte, făcînd oferte). [< fr. *liciter*, it. *licitare*]

LICITÁNT, -Ă *s. m. f.* participant activ la o licitație. [cf. germ. *Lizitant*]

LICITÁȚIE *s. f.* vînzare publică a unui bun sau a unor obiecte, care se adjudecă celui care a oferit prețul cel mai ridicat. [gen. *-iei.* var. *licitațiune* s. f. / cf. fr. *licitation*, lat. *licitatio*]

LICITAȚIÚNE *s. f.* v. l i c i t a ț i e.

LICOÁRE *s. f.* 1. băutură bună, savuroasă, fină. ● lichid medicamentos. 2. reactiv lichid folosit în anumite reacții chimice. [< fr. *liqueur*, cf. lat. *liquor*]

LICOPODINÉE *s. f. pl. (bot.)* familie de plante criptogame vasculare cu frunze foarte mici și cu crengi înfurcate ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ne-e.* sg. invar. / < fr. *lycopodinées*]

LICOPÓDIU *s. n. (bot.)* plantă criptogamă care, prin forma sa, se aseamănă cu un picior de lup. ● pulbere galbenă obținută din sporii acestei plante, folosită în farmacie și pirotehnie. [pron. *-diu.* / < fr. *lycopode*, cf. gr. *lykos* — lup, *pous* — picior]

LICÓRN *s. m.* animal fabulos imaginat ca un cal cu un corn foarte lung în frunte ; inorog. [< fr. *licorne*, cf. lat. *unicornus*]

LICORÓS, -OÁSĂ *adj.* ca o licoare, ca lichiorul. [< fr. *liqueureux*]

LÍCTOR *s. m. (în Roma antică)* însoțitor al celor mai înalți magistrați, care mergea înaintea lor purtînd fascii ca semne ale puterii. [< lat. *lictor*]

LICUÁȚIE *s. f.* fenomenul de separare a compușilor sau a elementelor cu puncte de topire diferite dintr-un amestec sau dintr-un aliaj. [gen. *-iei.* / cf. fr. *liquation*]

LÍDER *s. m. (rar)* I. 1. conducător al unui partid politic sau al unei organizații burgheze. ● *(rar)* dirijor, șef al unei orchestre de jaz. 2. echipă sau sportiv care se găsește în fruntea unei competiții. II. *(mar.)* tip de navă conducătoare a unei flotile de nave ușoare. [scris și *leader.* / < engl. *leader*]

LIDÍTĂ *s. f.* 1. rocă silicioasă de culoare închisă, constituită în mare parte din radiolare. 2. exploziv pe bază de acid picric ; melinită. [< fr. *lyddite*, cf. *Lydd*, oraș în Anglia]

LÍDO *s. n.* perisip. [< fr., it. *lido*]

LIED *s. n.* bucată muzicală scrisă pe textul unei scurte poezii (lirice) ; textul unui asemenea cîntec. [pron. *lid.* / < germ. *Lied*]

LIE DETECTOR *s. n.* aparat capabil să detecteze şi să înregistreze anumite reacţii emotive în timpul interogatoriilor poliţieneşti, aproximînd atitudinea interogatului în ceea ce priveşte adevărul. [pron. *lai ditektă.* / < engl. *lie detector* — detector de minciuni]

LIÉN *s. n.* splină. [pron. *li-en.* / < lat. *lien*]

LIENÁL, -Ă *adj.* al splinei. [pron. *li-e-.* / < germ. *lienal*]

LIENÍTĂ *s. f.* splenită. [pron. *li-e-.* / cf. germ. *Lienite*]

LIENOGRAFÍE *s. f.* radiografie a splinei cu ajutorul unei substanţe de contrast. [gen. *-iei.* / < fr. *lienographie*, cf. lat. *lien* — splină, gr. *graphein* — a scrie]

LIENTERÍE *s. f. (med.)* diaree în care scaunele conţin alimente incomplet digerate. [gen. *-iei.* / < fr. *lientérie*, cf. gr. *lienteria* < *leios* — neted, *enteron* — intestin]

LIÉRNĂ *s. f. (constr.)* piesă de lemn sau bară metalică servind ca element de legătură ; nervură de piatră la cheia arcelor. [< fr. *lierne*]

LIFT *s. n.* 1. ascensor. 2. instalaţie mecanică servind pentru scoaterea la suprafaţă a ţiteiului acumulat în sonde. 3. *(sport)* lovitură la tenis şi la volei, care imprimă mingii o traiectorie ascendentă. [pl. *-turi.* / < engl. *lift*]

LIFTÁ *vb. I. tr., intr.* 1. a trimite mingea (la volei, la tenis şi la tenis de masă) peste fileu prin lovituri de atac care nu se execută cu putere. 2. a aduce la suprafaţă ţiteiul acumulat în sonde. [< engl. *lift*, cf. fr. *lifter*]

LÍFTBOI *s. m. (rar)* liftier. [scris şi *liftboy.* / < engl. *lift-boy*]

LIFT-BOY *s. m.* v. l i f t b o i.

LIFTIÉR *s. m.* conducător de ascensor ; liftboi. [pron. *-ti-er.* / cf. fr. *liftier*]

LIGAMÉNT *s. n.* 1. fascicul rezistent de fibre care leagă oasele între ele sau ajută la susţinerea sau la legarea altor organe. 2. *(la pl.)* joc care cere dezlegătorului să afle anumite nume proprii sau cuvinte dintr-o categorie anume indicată, unind într-o serie de propoziţii sfîrşitul unor cuvinte date cu începutul celor următoare. [pl. *-te, -turi.* / < fr. *ligament*, cf. lat. *ligamentum*]

LIGAMENTÓS, -OÁSĂ *adj.* de natura ligamentului. [< fr. *ligamenteux*]

LIGATÚRĂ *s. f.* 1. legare cu un fir de aţă sau de catgut a unui vas sanguin sau a unui organ tubular ; firul cu care se face această legătură. 2. *(poligr.)* semn grafic care conţine mai multe litere ; logotip. [< fr. *ligature*, cf. lat. *ligatura* — legătură]

LÍGĂ *s. f.* uniune de state, de oraşe etc., constituită în vederea realizării unui scop comun ; organizaţie. [cf. fr. *ligue*, it. *liga*]

LIGNI- v. l i g n o-.

LIGNÍCOL, -Ă *adj. (biol. ; despre organisme, animale sau vegetale)* care trăieşte pe lemne sau pe putregaiuri. [< fr. *lignicole*, cf. lat. *lignum* — lemn, *colere* — a locui]

LIGNIFICÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) transforma în lemn ; a (se) impregna cu lignină. [p. i. *lignific.* / cf. it. *lignificare*, fr. *lignifier*]

LIGNIFICÁRE *s. f.* impregnare cu lignină a membrelor unor celule vegetale. [< *lignifica*]

LIGNÍNĂ *s. f.* substanţă organică complexă, aflată în ţesuturile plantelor lemnoase. [< fr. *lignine*]

LIGNÍT *s. n.* cărbune natural (inferior huilei), cafeniu sau brun şi sfărîmicios. [< fr. *lignite*]

LIGNIVÓR, -Ă *adj. (despre animale)* care se hrăneşte cu ţesutul lemnos al plantelor moarte. [cf. lat. *lignum* — lemn, *vorare* — a devora]

LIGNO- element prim de compunere savantă, cu semnificaţia „(referitor la) lemn", „lemnos". [var. *ligni-.* / < fr., it. *ligni-*, germ. *ligno-*, cf. lat. *lignum*]

LIGNOCELULÓZĂ *s. f.* substanţă constituită din lignină combinată cu celuloză. [< engl. *lignocellulose*]

LIGNOFÓLIU *s. n.* produs lemnos format dintr-un strat de mai multe foi de furnir impregnate cu răşini sintetice. [pron. *-liu.* / < germ. *Lignofol*, cf. lat. *lignum* — lemn, *folium* — frunză]

LIGNOMÉT *s. n.* material foarte rezistent, obţinut din straturi de furnir de carpen înclejate şi presate la presiuni şi temperaturi înalte. [< *ligno* + *met(al)*, nume comercial]

LIGNOMÉTRU *s. n.* 1. liniometru. 2. instrument cu care se poate măsura diametrul şi înălţimea arborilor sau se poate face marcarea prin vopsire şi înregistrarea unor caracteristici ale acestora. [< fr. *lignomètre*]

LIGNÓZĂ *s. f.* celuloză. [< germ. *Lignose*]

LIGROÍNĂ *s. f.* benzină uşoară. [pron. *-gro-i-.* / < fr. *ligroïne*]

LIGULÁT, -Ă *adj. (despre corola compozeelor)* prevăzut cu o ligulă. [cf. fr. *ligulé*]

LIGÚLĂ *s. f.* formaţie apendiculară care se observă la frunzele gramineelor între limb şi teacă. [< fr. *ligule*, cf. lat. *ligula* — limbuţă]

LÍHTDRUC *s. n. (poligr.)* fototipie. [< germ. *Lichtdruck*]

LILÁ *adj. invar.* liliachiu, violet (ca floarea de liliac). [< fr. *lilas*]

LILIACÉE *s. f. pl.* familie de plante monocotiledonate, avînd ca tip crinul ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-li-a-ce-e.* sg. invar. / < fr. *liliacées*, cf. lat. *lilium* — crin]

LILIÁL, -Ă *adj.* alb ca crinul. [pron. *-li-al.* / < fr. *lilial*]

LILIPÚT *adj. invar.* pitic, foarte mic, liliputan. [< *Lilliput*, ţară imaginară vizitată de Guliver şi unde oamenii erau foarte mici]

LILIPUTÁN, -Ă *adj. (şi s. m. f.)* de dimensiuni foarte mici ; pitic. [cf. fr. *lilliputien*]

LIMÁNDĂ *s. f.* 1. gen de peşti plaţi din Oceanul Atlantic. 2. *(arheol. ; în cultura acheuleană)* piesă cu două feţe, plată şi foarte prelungă. [pl. *-de.* / < fr. *limande*]

LIMÁX *s. m.* melc fără cochilie. [< lat. *limax*, cf. fr. *limace*]

LIMB *s. n.* 1. partea lată a unei frunze, legată de ramură prin codiţă. 2. marginea gradată a scării unui instrument de măsură. ● marginea unui astru. ● creastă marginală a unei formaţii anatomice circulare. 3. navă pentru operaţii de limbare. // *s. m. (teol.)* loc în cer unde catolicismul presupune că ar sta sufletele dreptilor şi ale copiilor morţi nebotezaţi, înainte de venirea lui Cristos. [< fr. *limbe*, cf. lat. *limbus*]

LIMBÁ *vb. I. tr.* a descărca o navă pentru a-i înlesni trecerea printr-un loc puţin adînc, reîncărcînd-o după aceea. [< *limb* (3)]

LIMBÁGIU *s. n.* v. l i m b a j.

LIMBÁJ *s. n.* 1. procesul de exprimare, de comunicare a ideilor şi a sentimentelor prin

mijlocirea limbii. ● sistem de semne servind pentru comunicarea informațiilor. O ~ *formalizat* = limbaj artificial, alcătuit dintr-un sistem de semne convenționale. 2. limbă. ● mod de exprimare. O ~ *artistic* = modalitate de comunicare specifică artei. ● *(fig.)* orice mijloc de exprimare a ideilor, a sentimentelor. [pl. *-je, -juri.* var. *limbagiu* s. n. / cf. it. *linguaggio,* fr. *langage*]

LIMBÁRE *s. f.* acțiunea de a limba și rezultatul ei. ● transportarea unei încărcături cu o navă fluvială pînă la o navă de mare. [< *limba*]

LÍMEN *s. n. (mat.)* linie despărțitoare, limită. [< lat., fr. *limen*]

LIMENÁRH *s. m.* supraveghetor al unui port în provinciile orientale ale Imperiului roman. [< lat. *limenarcha,* gr. *limenarches*]

LÍMES *s. n.* dispozitiv de apărare construit de-a lungul granițelor Imperiului roman, alcătuit dintr-un zid continuu de piatră sau dintr-un val de pămînt. [< lat. *limes*]

LIMF- v. limfo-.

LIMFADENÍE *s. f. (med.)* hipertrofie a ganglionilor limfatici. [gen. *-iei.* / < fr. *lymphadénie,* cf. lat. *lympha* — apă, gr. *aden* — glandă]

LIMFADENÍTĂ *s. f.* adenită. [< fr. *lymphadénite*]

LIMFADENOM, *s. n. (med.)* tumoare a ganglionilor limfatici. [pl. *-oame.* / < fr. *lymphadénome*]

LIMFAGÓG, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care stimulează producția de limfă. [< fr. *limphagogue*]

LIMFANGIECTAZÍE *s. f. (med.)* dilatație a vaselor limfatice. [gen. *-iei.* / < fr. *lymphangiectasie,* cf. lat. *lympha* — apă, gr. *angeion* — vas, *ektasis* — dilatație]

LIMFANGIECTOMÍE *s. f. (med.)* rezecție a vaselor limfatice. [gen. *-iei.* / < fr. *lymphangiectomie*]

LIMFANGIÓM *s. n. (med.)* tumoare benignă (congenitală) a vaselor limfatice. [pl. *-oame.* / < fr. *lymphangiome,* cf. gr. *lympha* — apă, gr. *angeion* — vas]

LIMFANGIOPLÁSTIE *s. f. (med.)* operație de refacere a circulației limfatice prin drenaj în țesutul subcutanat. [gen. *-iei.* / < fr. *lymphangioplastie*]

LIMFANGIOSARCÓM *s. n. (med.)* tumoare malignă dezvoltată la nivelul vaselor limfatice. [pl. *-oame.* / < fr. *lymphangiosarcome*]

LIMFANGÍTĂ *s. f.* inflamație a vaselor limfatice. [< fr. *lymphangite*]

LIMFÁTIC, -Ă *adj. (med.)* referitor la limfă, al limfei ; prin care circulă limfa. O *sistem* ~ = totalitatea țesuturilor, vaselor și glandelor care servesc pentru trecerea limfei din țesuturi în circuitul sanguin ; *gangloni* ~*i* = ganglioni mici, situați în special în jurul articulațiilor, constituind un mijloc de apărare împotriva infiltrării microbilor. 3. *(despre oameni ; și s.)* care suferă de limfatism. [< fr. *lymphatique*]

LIMFATÍSM *s. n.* boală manifestată prin mărirea volumului organelor limfatice, prin palore și lipsă de energie. [< fr. *lymphatisme*]

LÍMFĂ *s. f.* lichid alburiu sau gălbui care conține globule albe și circulă prin vasele și ganglionii limfatici, precum și în spațiile intercelulare ale organismului vertebratelor. [< fr. *lymphe,* cf. lat. *lympha* — apă]

LIMFO- element prim de compunere savantă, cu semnificația „limfă", „limfatic", „referitor la sistemul limfatic". [var. *limf-* / < fr. *lympho-,* it. *limfo-,* cf. lat. *lympha* — apă]

LIMFOBLÁST *s. n. (biol.)* celulă embrionară, precursor al limfocitelor. [< fr. *lymphoblaste*]

LIMFOBLASTÓM *s. n. (med.)* varietate malignă de limfom. [pl. *-oame.* / < fr. *lymphoblastome*]

LIMFOCÍT *s. n.* v. limfocită.

LIMFOCÍTĂ *s. f.* leucocită care se formează în organele limfatice. [var. *limfocit* s. n. / < fr. *lymphocite,* cf. lat. *lympha* — apă, *kytos* — celulă]

LIMFOCITEMÍE *s. f. (med.)* creștere a numărului limfocitelor din sînge. [gen. *-iei.* / < fr. *lymphocytémie*]

LIMFOCITÓZĂ *s. f. (med.)* creștere anormală a numărului limfocitelor. [< fr. *lymphocytose*]

LIMFODERMÍE *s. f. (med.)* manifestare cutanată a leucemiei limfoide. [gen. *-iei.* / < fr. *lymphodermie*]

LIMFOGRAFÍE *s. f.* înregistrare radiologică a vaselor limfatice cu ajutorul unei substanțe de contrast. [gen. *-iei.* / < fr. *lymphographie,* cf. lat. *lympha* — apă, gr. *graphein* — a scrie]

LIMFOGRANULOMATÓZĂ *s. f. (med.)* boală contagioasă care se manifestă printr-o infecție granulomatoasă a ganglionilor limfatici. [< fr. *lymphogranulomatose*]

LIMFOÍD, -Ă *adj. (despre un țesut conjunctiv)* în care se formează limfocite. O *organe* ~*e* = organe bogate în țesuturi limfoide. [pron. *-fo-id.* / < fr. *lymphoïde*]

LIMFÓM *s. n. (med.)* tumoare cu aspect de ganglion limfatic, constituită din limfocite ; *(p. ext.)* tumefacție ganglionară de diferite cauze. [pl. *-oame.* / < fr. *lymphome*]

LIMFOMATÓZĂ *s. f. (med.)* hiperplazie limfoidă generalizată. [< fr. *lymphomatose*]

LIMFOPATÍE *s. f. (med.)* denumire generală a bolilor sistemului limfatic. [gen. *-iei.* / < fr. *lymphopathie,* cf. lat. *lympha* — apă, gr. *pathos* — boală]

LIMFOPENÍE *s. f. (med.)* scăderea anormală a numărului limfocitelor din sînge. [gen. *-iei.* / < fr. *lymphopénie*]

LIMFOPOIÉTIC *adj. organ* ~ = organ care produce globule albe. [et. incertă]

LIMFOPOIÉZĂ *s. f.* formarea limfocitelor sau a țesutului limfatic. [< fr. *lymphopoïèse,* cf. lat. *lympha* — apă, gr. *poiesis* — producere]

LIMFORAGÍE *s. f. (med.)* scurgere de limfă dintr-un vas limfatic ; limforee. [gen. *-iei.* / < fr. *lymphorragie,* cf. lat. *lympha* — apă, *rhegnynai* — a curge]

LIMFORÉE *s. f. (med.)* limforagie. [pron. *-re-e.* / < fr. *lymphorrhée,* cf. lat. *lympha* — apă, gr. *rhein* — a curge]

LIMFOSARCÓM *s. n. (med.)* tumoare malignă a ganglionilor limfatici. [pl. *-oame.* / < fr. *lymphosarcome,* cf. lat. *lympha* — apă, gr. *sarx* — carne]

LIMFOTRÓP, -Ă *adj. (despre virusuri)* care are afinitate pentru țesutul limfatic. [< fr. *lymphotrope,* cf. lat. *lympha* — apă, *tropein* — a întoarce]

LIMI- element prim de compunere savantă cu semnificația „noroi", „noroios". [< fr., it. *limi-,* cf. lat. *limus*]

LIMÍCOL, -Ă *adj. (despre animale)* care trăiește în mîlul de pe fundul apelor. // *s. f. pl. (zool.)* subordin de păsări cu picioare nepalmate, care trăiesc în locuri umede sau mlăștinoase. [cf. fr. *limicole,* cf. lat. *limus* — noroi, *colere* — a locui]

LIMIÉR *s. m.* ciine de vînătoare care adulmecă şi abate vinatul ; copoi. [pron. *-mi-er.* / < fr. *limier*]

LIMINÁR, -Ă *adj. (despre un prolog, o notă)* pus în fruntea unei cărţi. [cf. fr. *liminaire*, lat. *liminaris*]

LIMITÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) mărgini, a (se) fixa între anumite limite, a (se) restrînge. [< fr. *limiter*, it., lat. *limitare*]

LIMITÁBIL, -Ă *adj.* susceptibil a fi limitat. [cf. fr. *limitable*]

LIMITÁNTĂ *s. f. (anat.)* formaţie fină, lamelară care separă două categorii de ţesuturi din constituţia aceluiaşi organ. [cf. fr. *limitante*]

LIMITÁRE *s. f.* acţiunea de a (se) limita şi rezultatul ei ; mărginire, învecinare. [< *limita*]

LIMITÁT, -Ă *adj.* 1. restrîns ; fix. 2. *(fig.)* cu posibilităţi intelectuale reduse ; mărginit. [< *limita*]

LIMITATÍV, -Ă *adj.* care limitează. [cf. fr. *limitatif*]

LIMITATÓR *s. n.* limitor. [< *limita* + *-tor*]

LÍMITĂ *s. f.* 1. ceea ce mărgineşte ceva ; hotar ; margine. ● cel mai înalt sau cel mai profund ton pe care-l poate emite o voce sau un instrument. 2. *(mat.)* valoare fixă către care tind valorile unei mărimi variabile. 3. *(fig.)* punct pînă la care pot ajunge posibilităţile cuiva. [< fr., it. *limite*, cf. lat. *limes* — margine]

LIMITÓR *s. n.* mecanism, aparat, dispozitiv etc. care împiedică o mărime fizică să depăşească anumite valori ; limitator. [< fr. *limiteur*]

LIMITRÓF, -Ă *adj. (despre un ţinut, o ţară)* care se învecinează cu... ; vecin. [< fr. *limitrophe*, cf. lat. *limitrophus*]

LIMNÉA *s. f. (zool.)* moluscă gasteropodă de apă dulce, cu cochilia spiralată şi ascuţită. [pron. *-ne-a.* / < fr. *limnée*]

LIMNÉTIC, -Ă *adj. (despre organisme vegetale)* care trăieşte în lacuri, bălţi sau locuri mlăştinoase. [cf. germ. *limnetisch*]

LIMNI- v. l i m n o-.

LIMNIGRÁF *s. n.* limnimetru înregistrator. [< fr. *limnigraphe*]

LIMNIMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la limnimetrie. [< fr. *limnimétrique*]

LIMNIMETRÍE *s. f.* studiul variaţiei nivelului apelor lacurilor. [gen. *-iei.* / < fr. *limnimétrie*]

LIMNIMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea nivelului unei ape, a unui lac etc. ; mină hidrometrică. [< fr. *limnimètre*, cf. gr. *limne* — lac, *metron* — măsură]

LIMNO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „lac". [var. *limni-.* / < fr., it. *limno-*, cf. gr. *limne*]

LIMNOBIOLOGÍE *s. f.* studiul lacurilor din punct de vedere biologic. [gen. *-iei.* / < fr. *limnobiologie*]

LIMNOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în limnologie. [< fr. *limnologue*]

LIMNOLOGÍE *s. f.* 1. ramură a hidrologiei care studiază fenomenele fizice şi biologice ce au loc în lacuri. 2. parte a hidrobiologiei care se ocupă cu studiul apelor interioare. [gen. *-iei.* / < fr. *limnologie*, cf. gr. *limne* — lac, *logos* — studiu]

LIMONÁDĂ *s. f.* băutură preparată din apă, zahăr şi zeamă de lămîie. [var. *limonată* s. f. / < fr. *limonade*, germ. *Limonade*, cf. it. *limonata*]

LIMONÁTĂ *s. f.* v. l i m o n a d ă.

LIMONÍT *s. n.* minereu de fier compus din oxid de fier hidratat, argilă şi fosfor. [< fr. *limonite*]

LIMOTERAPÍE *s. f. (med.)* terapie constînd în reducerea alimentaţiei ; cură de foame. [gen. *-iei.* / cf. fr. *limothérapie* < gr. *limos* — foame, *therapeia* — tratament]

LIMPÍD, -Ă *adj. (liv.)* limpede, clar. ● *(fig.)* deschis, sincer. [< lat. *limpidus*, cf. fr. *limpide*, it. *limpido*]

LIMPIDITÁTE *s. f. (liv.)* limpezime, claritate. [cf. fr. *limpidité*]

LIMÚL *s. m. (zool.)* artropod marin cu corpul acoperit de o carapace chitinoasă în formă de scut şi terminată cu o coadă ca o spadă. [< fr. *limule*]

LIMUZÍNĂ *s. f.* automobil elegant, închis, cu geamuri, nedecapotabil. [< fr. *limousine*]

LIN- v. l i n o-.

LINACÉE *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate, avînd ca tip inul ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e*, sg. invar. / < fr. *linacées*]

LINCŢIÚNE *s. f. (liv.)* lingere, sugere. [pron. *-ţi-u-.* / < lat. *linctio*]

LINEÁL *s. n.* 1. instrument pentru trasarea, măsurarea sau verificarea liniilor şi a dimensiunilor. 2. dispozitiv de ghidare a materialului de laminat la intrarea în anumite laminoare. ● riglă de oţel care formează jgheabul de cerneală la piesele tipografice. ● dispozitiv al maşinii de cusut care serveşte la executarea cusăturilor paralele cu marginea materialului. [pron. *-ne-al.* / cf. it. *lineal*, fr. *linéal*]

LINEÁR, -Ă *adj.* v. l i n i a r.

LINEARITÁTE *s. f.* v. l i n i a r i t a t e.

LINER *s. n. (mar.)* pachebot de cursă lungă. [pron. *lainăr.* / < engl. *liner*]

LINGOTIÉRĂ *s. f.* formă metalică în care se toarnă metalul topit pentru obţinerea lingourilor. [pron. *-ti-e-.* / < fr. *lingotière*]

LINGÓU *s. n.* bloc de metal sau de aliaj obţinut prin turnare într-o lingotieră. [< fr. *lingot*]

LINGUÁL *adj.* care aparţine limbii. O *consoană ~ă* (şi *s. f.*) = consoană articulată cu ajutorul limbii. [pron. *lin-gual.* / cf. fr. *lingual*]

LINGUIFÓRM, -Ă *adj.* v. l i n g v i f o r m.

LINGUÍST, -Ă *s. m. f.* v. l i n g v i s t.

LINGUÍSTIC, -Ă *adj.* v. l i n g v i s t i c.

LINGUÍSTICĂ *s. f.* v. l i n g v i s t i c ă.

LINGÚLĂ *s. f. (zool.)* brahiopod nearticulat cu cochilie mică, ovală sau alungită, care trăieşte pe fundul oceanelor. [< lat. *lingula*]

LINGVIFÓRM, -Ă *adj.* în formă de limbă. [var. *linguiform, -ă* adj. / < fr. *linguiforme*]

LINGVÍST, -Ă *s. m. f.* specialist în lingvistică. [var. *linguist, -ă* s. m. f. / cf. fr. *lingniste*]

LINGVÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la lingvistică. [var. *linguistic, -ă* adj. / cf. fr. *linguistique*]

LINGVÍSTICĂ *s. f.* ştiinţă care studiază limba şi legile ei de dezvoltare. O *~ matematică* = disciplină care studiază fenomenele de limbă cu mijloace matematice. [gen. *-cii.* var. *linguistică* s. f. / cf. fr. *linguistique*]

LINIÁ *vb. I. tr.* a trage linii (pe hîrtie). [pron. *-ni-a.* / < *linie*]

LINIAMÉNT *s. n. (rar)* 1. linie. 2. primă schiţă a unei lucrări, primele contururi ale

unei opere. [pron. *-ni-a-*. pl. *-te, -turi.* / cf. fr. *linéament*]

LINIÁR, -Ă *adj.* 1. în linie dreaptă ; format din linii trasate cu diferite instrumente speciale. O *desen* ~ = desen în care se folosesc numai linii și contururi (fără umbre). ● *(fig.)* drept. ● *(adv.)* rectiliniu. 2. *(mat.)* a cărui variație poate fi reprezentată printr-o dreaptă. ● *(despre ecuații)* de gradul întîi. [var. *linear, -ă* adj. / cf. fr. *linéaire*]

LINIARITÁTE *s.f.* însușirea de a fi liniar. [pron. *-ni-a-*. var. *linearitate* s.f. / cf. fr. *linearité*]

LINIÁT *s.n.* liniere. [< *linia*]

LINIATÚRĂ *s.f.* ansamblul liniilor (orizontale și verticale) imprimate pe caiete, pe registre etc. [pron. *-ni-a-*. / cf. it. *lineatura*]

LINIÁȚIE *s.f.* *(geol.)* aspect vărgat al unor roci efuzive, produs de paralelismul mineralelor închise care s-au regrupat în benzi lungi pe direcții de scurgere. [pron. *-ni-a-*. gen. *-iei.* / cf. it. *lineazione*, lat. *lineatio*]

LÍNIE *s.f.* 1. figură continuă cu o singură dimensiune, descrisă de un punct prin deplasare sau obținută prin intersecția a două suprafețe. 2. trăsătură imaginară care arată o direcție dată, o limită etc. 3. descendență, filiație. 4. sistem de fortificații. O *navă de* ~ v. n a v ă. ● șirul luptătorilor într-o bătălie ; șir de tranșee ; direcția generală a pozițiilor trupelor. 5. cele două șine paralele pe care merge trenul ; totalitatea instalațiilor unei căi ferate. 6. legătură aeriană sau maritimă între două puncte. ● legătură de telecomunicații între două puncte. 7. *(la pl.)* trăsăturile caracteristice ale unui obiect, ale feței cuiva ; contur, profil. ● ținută. 8. *(fig.)* orientare ; direcție. 9. *(poligr.)* rînd într-o pagină. ● placă subțire de metal cu care se imprimă liniile sau se distanțează rîndurile. 10. riglă. 11. *(mar.)* ecuator. [pron. *-ni-e.* gen. *-iei.* / < lat., it. *linea*, cf. germ. *Linie*]

LINIÉRE *s.f.* acțiunea de a linia ; liniat. [pron. *-ni-e-*. / < *linia*]

LINIMÉNT *s.n.* *(liv.)* medicament lichid sau semisolid pentru fricțiuni sau aplicații locale ; alifie ; *(pop.)* oblojeală. [< fr. *liniment*]

LINIOMÉTRU *s.n.* riglă de metal, gradată potrivit corpurilor tipografice, care servește pentru numărarea liniilor ; lignometru (1). [pron. *-ni-o-*. / cf. fr. *lignomètre*]

LINÍTĂ *s.f.* *(med.)* inflamație a țesutului celular al stomacului. [< fr. *linite*]

LINKS *s.n.* 1. *(sport)* teren de golf. 2. *(geol.)* tip de colină nisipoasă. [< engl., fr. *links*]

LINO- element prim de compunere savantă cu sensul de „in". [var. *lin-*. / < lat. *linum*]

LINÓ *s.n.* v. l i n o u.

LINOGRÁF *s.n.* mașină tipografică de cules și turnat rînduri, asemănătoare cu linotipul. [< fr. *linographe*]

LINOGRAFÍE *s.f.* imprimare pe stofă. [gen. *-iei.* / < fr. *linographie*]

LINOGRAVÚRĂ *s.f.* gravură în linoleum. [< fr. *linogravure*]

LINOLEÁT *s.m.* nume dat sărurilor de plumb, de mangan etc. ale acizilor grași nesaturați, folosite ca acceleratori de uscare a uleiurilor sicative. [pron. *-le-at.* / < fr. *linoléate*]

LINOLÉUM *s.n.* țesătură de iută impregnată cu un amestec preparat din răzătură de plută sau de lemn, ulei și diferiți coloranți, care se folosește în industrie ca izolant, la acoperirea pardoselelor etc. [pron. *-le-um.* / < fr. *linoléum*, cf. lat. *linum* — in, *oleum* — ulei]

LINOLÍT *s.n.* ulei de in solidificat prin hidrogenare. [nume comercial]

LINÓN *s.n.* v. l i n o u.

LINOTÍP *s.n.* mașină tipografică de cules și turnat rînduri întregi. [< fr. *linotype*, cf. lat. *linea* — linie, gr. *typos* — caracter]

LINOTIPÍE *s.f.* 1. culegere tipografică cu ajutorul linotipului. ● meseria de linotipist. 2. secție într-o tipografie unde se lucrează la linotip. / < fr. *linotypie*]

LINOTIPÍST, -Ă *s.m.f.* muncitor tipograf care lucrează la linotip. [< fr. *linotypiste*]

LINÓU *s.n.* olandă subțire pentru batiste, bluze etc. [var. *lino, linon* s.n. / < fr. *linon*]

LINȘÁ *vb. I. tr.* a ucide pe cineva prin linșaj. [p.i. 3,6 *-șează.* / < fr. *lyncher*, cf. *Lynch*, judecător american]

LINȘÁJ *s.n.* procedeu de a executa pe cineva fără judecată (fiind omorît de o mulțime incitată), inițiat în S.U.A. de judecătorul Lynch. [pl. *-je, -juri.* / < fr. *lynchage*]

LINȘÁRE *s.f.* acțiunea de a linșa și rezultatul ei. [< *linșa*]

LINȘÓR *s.m.* autor, participant la un linșaj. [cf. germ. *Lyncher*]

LINT *s.n.* nume dat fibrelor lungi de bumbac rezultate după egrenare. [< engl. *lint*]

LINTERS *s.n.* totalitatea fibrelor scurte (cu aspect de puf) care rămîn pe semințele de bumbac după egrenare. [< germ. *Linters*, fr. *linters*]

LINTERSÁRE *s.f.* delintersare. [< *linters*]

LINTÓU *s.n.* element de construcție alcătuit dintr-o grindă de susținere așezată deasupra unei porți, a unei uși sau a unei ferestre ; buiandrug. [< fr. *linteau*]

LINȚÓLIU *s.n.* giulgiu. [pron. *-liu.* / cf. fr. *linceul*, lat. *linteolum*]

LINX *s.m.* rîs, pisică sălbatică. [< fr., lat. *lynx*]

LIO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) dispersie", „dizolvare". [pron. *li-o-*. / < fr. *lyo-*, it. *lio-*, cf. gr. *lyein* — a dizolva]

LIOFÍL, -Ă *adj.* *(despre coloizi)* care are afinitate pentru moleculele mediului de dispersie. [pron. *li-o-*. / < fr. *lyophile*, cf. gr. *lyein* — a dizolva, *philein* — a iubi]

LIOFILÍE *s.f.* *(chim.)* proprietate a substanțelor liofile. [gen. *-iei.* / < fr. *lyophilie*]

LIOFILIZÁ *vb. I. tr.* a supune operației de liofilizare. [pron. *li-o-*. / cf. it. *liofilizzare*, fr. *lyophiliser*]

LIOFILIZÁRE *s.f.* procedeu de conservare a unor produse biologice, alimente, medicamente etc., constînd din sublimarea apei cu ajutorul vidului din produsele în prealabil congelate. [pron. *li-o-*. / < *liofiliza*]

LIOFILIZATÓR *s.n.* *(tehn.)* aparat folosit pentru liofilizare. [pron. *li-o-*. / cf. it. *liofilizzatore*]

LIOFÓB, -Ă *adj.* *(despre coloizi)* care nu are afinitate pentru moleculele mediului de dispersie. [pron. *li-o-*. / < fr. *lyophobe*, cf. gr. *lyein* — a dizolva, *phobos* — frică]

LIOFOBÍE *s.f.* proprietatea substanțelor liofobe. [pron. *li-o-*. / < fr. *lyophobie*]

LIOGÉL *s.n.* gel obținut prin răcirea unui coloid liofil. [pron. *li-o-*. / < germ. *Lyogel*]

LIOMÉR *s.n.* *(liv.)* 1. poezie umoristică din sec. XV—XVI, scrisă în dialectul napolitan, cu teme diferite și destinată să fie

recitată. 2. intrigă, încurcătură. [pron. *lio-*. scris și *gliommero*. / < it. *gliommero*]

LIP- v. lipo-.

LIPARÍT *s. n. (geol.)* rocă vulcanică formată din cuarț, feldspat, oligoclaz și biotit ; riolit. [< fr. *liparite*]

LIPÁZĂ *s. f.* enzimă care descompune grăsimile. [< fr. *lipase*, cf. gr. *lipos* — grăsime]

LIPEMÍE *s. f. (med.)* cantitatea totală a lipidelor din sînge. [gen. *-iei*. / < fr. *lipémie*, cf. gr. *lipos* — grăsime, *haima* — sînge]

LIPÍDE *s. f. pl.* substanțe organice din grupa esterilor de acizi grași și alcooli, care prin oxidarea lor produc căldura organismului. [sg. *lipidă*. / < fr. *lipides*, cf. gr. *lipos* — grăsime, *eidos* — formă]

LIPO- element prim de compunere savantă, cu semnificația „gras", „grăsime", „țesut adipos". [var. *lip-*. / < fr., it. *lipo-*, cf. gr. *lipos*]

LIPOBLÁST *s. m. (biol.)* celulă adipoasă. [cf. gr. *lipos* — grăsime, *blastos* — germen]

LIPOCÉL *s. n. (med.)* hernie formată de grăsime. [< fr. *lipocèle*, cf. gr. *lipos* — grăsime, *kele* — hernie]

LIPOCRÓM *s. m. (biol.)* pigment liposolubil de culoare galbenă care se găsește în țesutul adipos. [< fr. *lipochrome*, cf. gr. *lipos* — grăsime, *chroma* — culoare]

LIPODISTROFÍE *s. f. (med.)* distrofie a țesutului adipos. [gen. *-iei*. / < fr. *lipodystrophie*]

LIPOFIBRÓM *s. n.* tumoare mixtă, formată din țesut adipos și țesut fibros. [pl. *-oame*. / < fr. *lipofibrome*]

LIPOÍD, *-Ă adj.* cu aspect de grăsime. // *s. f. pl.* lipide complexe insolubile în acetonă, cărora substanțele organice pe care le conțin le conferă proprietăți diferite de ale lipidelor simple. [pron. *-po-id*. pl. *-ide*. [< fr. *lipoïde(s)*]

LIPOIDÓZĂ *s. f.* incluziune gălbuie-roșcată din piele. [pron. *-po-i-*. / < fr. *lipoïdose*]

LIPOLÍZĂ *s. f. (biol.)* descompunere a grăsimilor în acizi grași și glicerină în procesul digestiei. [< fr. *lipolyse*, cf. gr. *lipos* — grăsime, *lysis* — dizolvare]

LIPÓM *s. n.* tumoare benignă de țesut adipos ; steatom. [pl. *-omuri*, *-oame*. / < fr. *lipome*, cf. gr. *lipos* — grăsime]

LIPOMATÓZĂ *s. f. (med.)* depunere anormală de grăsime în diferite regiuni ale corpului. [< fr. *lipomatose*, cf. gr. *lipos* — grăsime]

LIPOMIXÓM *s. n. (med.)* tumoare mixtă formată din țesut adipos și țesut mucos. [pl. *-oame*. / < fr. *lipomyxome*]

LIPOPEXÍE *s. f. (med.)* acumulare de grăsimi în țesut. [cf. gr. *lipos* — grăsime, *pexis* — fixare]

LIPOSARCÓM *s. n. (med.)* tumoare malignă a țesutului gras. [pl. *-omuri*, *-oame*. / < fr. *liposarcome*, cf. gr. *lipos* — grăsime, *sarx* — carne]

LIPOSCLERÓZĂ *s. f. (biol.)* transformare sclerozantă a unui țesut grăsos. [< fr. *liposclérose*]

LIPOSOLÚBIL, *-Ă adj. (despre substanțe)* solubil în grăsimi. [< fr. *liposoluble*]

LIPOTIMÍE *s. f.* leșin fără oprirea respirației și a activității cardiace. [gen. *-iei*. / < fr. *lipothymie*, cf. gr. *leipein* — a lăsa, *thymos* — spirit]

LIPOTRÓP, *-Ă adj. (despre substanțe chimice)* care se fixează pe grăsimi, care facilitează metabolismul. [< fr. *lipotrope*, cf. gr. *lipos* — grăsime, *tropos* — întoarcere]

LIPOTROPÍE *s. f.* însușire a substanțelor lipotrope. [gen. *-iei*. / < fr. *lipotropie*]

LÍPSI *s. n.* dans modern în măsura de 6/4, apărut la Leipzig ; melodia acestui dans. [< germ. *Lipsi*, cf. *Lipsia*, denumire latinizantă pentru Leipzig]

LIPURÍE *s. f. (med.)* eliminare de lipide prin urină. [gen. *-iei*. / < fr. *lipurie*, cf. gr. *lipos* — grăsime, *ouron* — urină]

LIQUEUR *s. n.* v. lichior.

LIRÁT, *-Ă adj. (despre frunze)* de forma lirei, la care cei doi lobi inferiori sînt mici în comparație cu lobul terminal. [< fr. *lyré*, lat. *lyratus*]

LÍRĂ[1] *s. f.* 1. instrument muzical cu coarde în formă de arc foarte îndoit, cu care poeții din antichitate își acompaniau recitarea poemelor. ● *(fig.)* simbol al talentului poetic, al poeziei (lirice). 2. dispozitiv în formă de liră (1), care permite dilatarea unei conducte. 3. priză de curent folosită la vehiculele cu tracțiune electrică. 4. element decorativ în formă de liră (1), utilizat îndeosebi în mobila biedermeier. [< fr. *lyre*, it. *lira*, lat., gr. *lyra*]

LÍRĂ[2] *s. f.* denumirea mai multor monede străine din trecut și de astăzi. [< it. *lira*]

LÍRIC, *-Ă adj.* 1. care exprimă direct sentimente și emoții în legătură cu realitatea. O *gen* ~ = gen literar cuprinzînd opere care redau realitatea prin evocarea sentimentelor și a emoțiilor poetului. ● *(fig.)* sentimental, sensibil. 2. *(despre poeți ; adesea s.)* care compune poezii lirice. 3. referitor la muzica de operă. ● *(despre voce)* care se caracterizează prin sonoritate dulce lipsită de încordare, prin mobilitate. [cf. fr. *lyrique*, lat. *lyricus*, gr. *lyrikos* < *lyra* — liră]

LÍRICĂ *s. f.* 1. totalitatea operelor lirice ale unui poet, ale unui popor, ale unei epoci. 2. poezia lirică, genul liric. [cf. fr. *lyrique*]

LIRICIZÁ *vb. I. tr. (liv.)* a da (unei scrieri) un caracter liric. [< *liric* + *-iza*]

LIRÍSM *s. n.* conținut liric ; inspirație, atitudine lirică. [cf. fr. *lyrisme*]

LIROGHITÁRĂ *s. f.* instrument muzical de forma unei lire, cu coarde montate ca la chitară. [< fr. *lyro-guitare*]

LIS, *-Ă adj. (rar)* neted. [< fr. *lisse*]

LISÁ *vb. I. tr.* a efectua operația de lisare. [< fr. *lisser*]

LISÁRE *s. f.* operație de spălare și netezire prin întindere și uscare a unui material textil. [< *lisa*]

LÍSĂ *s. f.* 1. bară orizontală așezată între stîlpii unei balustrade. 2. bară metalică sau de lemn montată perpendicular pe cadrele fuzelajului sau pe nervurile aripii unui avion. [< fr. *lisse*]

LISÉZĂ *s. f.* mașină pentru spălat și netezit panglici de lînă după laminare. [< fr. *lisseuse*]

LISOFOBÍE *s. f. (med.)* teamă morbidă de turbare. [gen. *-iei*. / < fr. *lyssophobie*, cf. gr. *lyssa* — turbare, *phobos* — teamă]

LISOZÍMĂ *s. f.* v. lizozimă.

LÍSTĂ *s. f.* foaie, act care conține o enumerare de mai multe nume, de date etc. ; serie de nume însemnate pe ceva. [< fr. *liste*, cf. it. *lista* — bordură]

LISTÉL *s. n.* 1. *(arhit.)* mulură care încadrează o altă mulură (mai mare). ● suprafață plană care separă canelurile unei coloane. 2. cercul proeminent de la circumferința monezilor. [< fr., engl. *listel*, cf. it. *listello*]

LIT¹- v. l i t o-.

-LÍT² element secund de compunere savantă, cu semnificația „piatră". [< fr. *-lithe*, it. *-lito*, cf. gr. *lithos*]

-LÍT³ element secund de compunere savantă, cu semnificația „care se află în soluție, solubil (în anumite condiții)". [< fr. *-lyte*, it. *-lito*, cf. gr. *lytos* — solubil]

LITAGÓG, -Ă *adj. (med.)* care ușurează expulzarea calculilor. [< fr. *lithagogue*, cf. gr. *lithos* — piatră, *agogos* — care antrenează]

LITÁRGĂ *s. f.* oxid de plumb. [< fr. *litharge*, cf. gr. *lithos* — piatră, *argyros* — argint]

LITECTOMÍE *s. f. (med.)* ablațiune a unui calcul. [gen. *-iei*. / < fr. *lithectomie*]

LITERÁL, -Ă *adj.* **1.** cuvînt cu cuvînt, așa cum este în text ; textual. **2.** *(despre expresii matematice)* care conține mărimi notate cu litere. [< fr. *littéral*]

LITERÁLMÉNTE *adv.* exact, așa cum s-a spus ; cu totul. [cf. fr. *littéralement*]

LITERÁR, -Ă *adj.* **1.** referitor la literatură, de literatură, care corespunde normelor literaturii. **2.** care privește scrisul, cartea. [cf. fr. *littéraire*]

LITERARIZÁ *vb. I. tr.* a crea cu intenții literare, a cultiva în sens literar. ● a da o formă literară (unui cuvînt, unei expresii). [var. *literaturiza* vb. I. / cf. germ. *literarisieren*]

LITERARIZÁRE *s. f.* acțiunea de a literariza și rezultatul ei. [var. *literaturizare* s. f. / < *literariza*]

LITERÁT, -Ă *s. m. f.* om de litere, specialist în literatură ; scriitor. [< germ. *Literat*, cf. lat. *litteratus*]

LITERATÓR *s. m. (liv.)* scriitor. [< fr. *littérateur*]

LITERATÚRĂ *s. f.* **1.** formă de creație artistică în care se redau idei, sentimente, imagini, fapte din realitate cu ajutorul limbii ; artă a cuvîntului. O *(depr.) a face* ~ = a părăsi domeniul faptelor reale, a trece la exagerări, la înfloriturі. **2.** totalitatea operelor literare ale unei epoci, ale unei țări etc. ● tot ceea ce s-a scris referitor la o problemă sau într-un anumit domeniu ; bibliografie. [cf. fr. *littérature*, lat. *literatura* < *littera* — scriere]

LITERATURIZÁ *vb. I.* v. l i t e r a r i z a.

LITERATURIZÁRE *s. f.* v. l i t e r a r i z a r e.

LÍTERĂ *s. f.* **1.** semn grafic care corespunde în general unui fonem al limbii ; semn din alfabet. **2.** *(fig.)* înțelesul strict formal al unui text. **3.** *(la pl.)* studiile umanistice, în special ale literaturii ; operele literare. O *om de* ~*e* = literat. [< lat. *littera*]

LITIÁZĂ *s. f.* boală produsă de prezența calculilor în anumite organe ; calculoză. [pron. *-ti-a-*. / < fr. *lithiase*, cf. gr. *lithos* — piatră]

LITIÁZIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de litiază. [pron. *-ti-a-*. / < fr. *lithiasique*]

LÍTIC, -Ă *adj.* **1.** referitor la liză. **2.** *(rar)* referitor la piatră ; de natura pietrei. [< fr. *lithique*, cf. gr. *lithos* — piatră]

-LÍTIC element secund de compunere savantă, cu semnificația „de piatră", „pietros". [< fr. *-lithique*, it. *-litico*, cf. gr. *lithos*]

LITIÉRĂ *s. f.* **1.** lectică. **2.** strat de frunze moarte și de alte resturi vegetale și animale care acoperă solul în pădure. [pron. *-ti-e-*. / < fr. *litière*]

LITIGÁNT, -Ă *adj.* care se află în proces, în litigiu. [< fr. *litigant*]

LITIGIÓS, -OÁSĂ *adj.* care constituie (sau poate constitui) obiectul unui litigiu. [pron. *-gi-os*. / cf. fr. *litigieux*]

LITÍGIU *s. n.* conflict, ciocnire de interese care poate constitui obiectul unui proces. [pron. *-giu*, pl. *-ii*, *-uri*. / cf. fr. *litige*, lat. *litigium*]

LITÍNĂ *s. f.* oxid sau hidroxid de litiu. [< fr. *lithine*]

LITISPENDÉNȚĂ *s. f. (jur.)* situație în care două instanțe diferite de același grad au fost sesizate să soluționeze același caz. [< germ. *Litispendenz*, cf. fr. *litispendance*]

LÍTIU *s. n.* metal alcalin alb-argintiu, moale și foarte ușor, care se găsește numai în sărurile unor ape minerale, în tutun sau în sfeclă. [pron. *-tiu*. / < fr. *lithium*]

LITO- element prim de compunere savantă cu semnificația „piatră", „pietros". [var. *lit-*. / < fr. *litho-*, cf. gr. *lithos*]

LITOBÓL *s. m. (ant.)* aruncător cu pietre. [< gr. *lithobolos*]

LITOCÁRP *s. n. (bot.)* fruct fosil. [cf. fr. *lithocarpe* < gr. *lithos* — piatră, *karpos* — fruct]

LITOCÉRAS *s. m. (pal.)* gen de amoniți fosili din jurasic, cu cochilia evoluată, larg ombilicată și cu deschidere circulară. [< fr. *lithocéras*, cf. gr. *lithos* — piatră, *keras* — corn]

LITOCROMÍE *s. f.* procedeu tipografic de reproducere a picturii în culori. [gen. *-iei*. / < fr. *lithochromie*]

LITOFÁG, -Ă *adj.* care mănîncă nisip sau pietriș. [< fr. *lithophage*, cf. gr. *lithos* — piatră, *phagein* — a mînca]

LITOFÍT, -Ă *adj. (despre plante)* care crește pe stînci, roci sau bolovănișuri. [< fr. *lithophyte*, cf. gr. *lithos* — piatră, *phyton* — plantă]

LITOGENÉZĂ *s. f.* totalitatea proceselor de formare a sedimentelor și a rocilor sedimentare în general. [< fr. *lithogenèse*, cf. gr. *lithos* — piatră, *genesis* — naștere]

LITOGRÁF, -Ă *s. m. f.* specialist în litografie. [cf. fr. *lithographe*]

LITOGRAFIÁ *vb. I. tr.* a multiplica prin litografie. [pron. *-fi-a-*. p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / < fr. *lithographier*]

LITOGRÁFIC, -Ă *adj.* folosit în litografie, de litografie. [cf. fr. *lithographique*]

LITOGRAFÍE *s. f.* metodă de reproducere a textelor, a desenelor etc. prin folosirea unor negative imprimate pe o piatră de calcar ; atelier unde se execută astfel de lucrări. ● desen sau tablou reprodus prin acest procedeu. [gen. *-iei*. / < fr. *lithographie*, cf. gr. *lithos* — piatră, *graphein* — a scrie]

LITOGRAFIÉRE *s. f.* acțiunea de a litografia și rezultatul ei. [pron. *-fi-e-*. / < *litografia*]

LITOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la litologie. [< fr. *lithologique*]

LITOLOGÍE *s. f.* **1.** ramură a geologiei care se ocupă cu studiul rocilor sedimentare ; petrografie. **2.** compoziție mineralogică și petrografică a rocilor sedimentare. [gen. *-iei*. / < fr. *lithologie*, cf. gr. *lithos* — piatră, *logos* — studiu]

LITOPÓN *s. n.* pigment alb anorganic, compus din sulfat de bariu și sulfură de zinc, folosit în pictură, în cosmetică etc. [< fr. *lithopone*]

LITORÁL *s. n.* regiune situată de-a lungul țărmului mării ; țărmul mării. // *adj.* care aparține țărmului mării. O *zonă ~ă = a)* zonă cuprinzînd păturile de apă apropiate de țărm care acoperă platforma de prelungire a uscatului sub apele marine (platoul continental) ; *b) (biol.)* zonă care cuprinde totalitatea ecosistemelor existente pînă la 200 m adîncime. [pl. *-luri, -le.* / < fr. *littoral*, it. *littorale* < lat. *litus* — țărm]

LITORÉTĂ *s. f.* autocar deschis, folosit pe litoralul Mării Negre. [< *litor(al)* + *-etă*]

LITOSFÉRĂ *s. f.* învelișul exterior, pietros, al globului terestru. [< fr. *lithosphère*, cf. gr. *lithos* — piatră, *sphaira* — sferă]

LITOSTRÓT *s. n.* pavaj în mozaic. [< fr., gr. *lithostrotes*, cf. gr. *lithos* — piatră, *strotos* — întindere]

LITÓTĂ *s. f.* figură de stil care constă în atenuarea însușirilor, în micșorarea dimensiunilor unui obiect, unei ființe etc. pentru a se obține efectul invers. [cf. fr. *litote*, gr. *litotes* — simplificare]

LITOTIPOGRAFÍE *s. f.* reproducere litografică a unei planșe imprimate cu caractere tipografice obișnuite. [gen. *-iei.* / < fr. *lithotypographie*]

LITOTÓM *s. n.* instrument folosit în litotomie. [< fr. *lithotome*, cf. gr. *lithos* — piatră, *tome* — tăiere]

LITOTOMÍE *s. f. (med.)* operație chirurgicală pentru extragerea calculilor din vezică. [gen. *-iei.* / < fr. *lithotomie*]

LITOTRITÍE *s. f. (med.)* operație chirurgicală constînd în sfărîmarea calculilor din vezică. [< fr. *lithotritie*, cf. gr. *lithos* — piatră, *tribein* — a zdrobi]

LITOTRITÓR *s. n. (med.)* instrument pentru sfărîmarea și extragerea calculilor din vezică. [< fr. *lithotriteur*]

LITÓU *s. n.* desen sau tablou litografiat. [< germ. *Litho*]

LITRÁJ *s. n.* capacitate măsurată în litri pe care trebuie s-o aibă o parte dintr-un lichid. ● capacitate cilindrică a unui motor. [< fr. *litrage*]

LÍTRU *s. m.* 1. unitate de măsură pentru capacități, egală aproximativ cu volumul unui decimetru cub de apă distilată. 2. vas de această capacitate. // element secund de compunere savantă, cu semnificația „litru" (folosit mai ales la formarea multiplilor și a submultiplilor acestei unități de măsură). [< fr. *litre*, it. *litro*, cf. gr. *litron*]

LITÚRGIC, -Ă *adj.* referitor la liturghie. [cf. fr. *liturgique*]

LITÚRGICĂ *s. f.* ramură a teologiei care studiază istoria, formele și interpretarea cultului divin. [gen. *-cii.* / cf. fr. *liturgie*]

LÍTUUS *s. n.* baston încovoiat pe care îl purtau augurii. [pron. *-tu-us.* / < lat. *lituus*]

LÍȚĂ *s. f.* conductor electric format dintr-un grup de fire metalice subțiri, înfășurate împreună în același sens. [< germ. *Litze*]

LIVÍD, -Ă *adj.* palid, învinețit (la față). [< fr. *livide*, lat. *lividus*]

LIVIDITÁTE *s. f.* învinețire, paloare extremă a feței. [cf. fr. *lividité*]

LIVINGRÚM *s. n. (anglicism)* cameră de zi (într-un apartament). [< engl. *livingroom*]

LIVRÁ *vb. I. tr.* a preda, a furniza o marfă. [< fr. *livrer*]

LIVRÁBIL, -Ă *adj.* care se poate furniza, livra. [cf. fr. *livrable*]

LIVRÁRE *s. f.* acțiunea de a livra și rezultatul ei ; furnizare. [< *livra*]

LÍVRĂ *s. f.* 1. veche unitate de măsură pentru greutăți, egală cu 0,453 kg, folosită în special în țările anglo-saxone. 2. veche monedă franceză. [< fr. *livre*]

LIVREÁ *s. f.* uniformă cu galoane și fireturi, purtată de lachei, de ușieri etc. [< fr. *livrée*]

LIVRÉSC, -Ă *adj.* întemeiat numai pe cele citite în cărți. ● *(despre cuvinte)* folosit numai în cărți, în literatură. [< fr. *livresque*]

LIVRÉT *s. n.* carnețel. O *~ militar* = act care cuprinde datele referitoare la situația militară a cuiva și care se eliberează după perioada de satisfacere a serviciului militar ; *~ al utilajului* = document de evidență cuprinzînd date referitoare la un utilaj. [< fr. *livret*]

LÍZĂ *s. f.* 1. fenomenul de dezintegrare a elementelor organice (țesuturi, celule, microbi) sub acțiunea agenților fizici, chimici sau biologici. 2. diminuarea treptată a intensității simptomelor unei boli. // element secund de compunere savantă, cu semnificația „soluție", „descompunere", „separare", „distrugere". [< fr. *lyse*, it. *lisi*, cf. gr. *lysis* — dizolvare]

LIZERÉU *s. n. (anat.)* linie de demarcație între două aspecte tisulare. [pron. *-reu.* / < fr. *liseré*]

LIZEÚZĂ *s. f.* obiect de îmbrăcăminte femeiască de pus peste cămașa de noapte. [pron. *li-zĕ-.* / < fr. *liseuse*]

LIZI- element prim de compunere savantă, cu semnificația „dizolvare", „disociere". [< fr. *lysis*]

LIZÍBIL, -Ă *adj.* care se poate citi (ușor) ; citeț. [< fr. *lisible*]

LIZIBILITÁTE *s. f.* calitatea a ceea ce este lizibil. [cf. fr. *lisibilité*]

LIZIÉRĂ *s. f.* margine (a unei păduri). ● fîșie îngustă de stofă aplicată ca garnitură la cusăturile unui veșmînt. [pron. *-zi-e-.* / < fr. *lisière*]

LIZIGÉN, -Ă *adj.* care provoacă o disociere sau o distrugere a celulelor. [< fr. *lysigène*, cf. gr. *lysis* — disoluție, *gennan* — a naște]

LIZIMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea cantității de apă de ploaie care se scurge în pămînt. [< fr. *lysimètre*, cf. gr. *lysis* — disoluție, *metron* — măsură]

LIZÍNĂ *s. f. (biol.)* 1. aminoacid indispensabil creșterii. 2. substanță organică avînd proprietatea de a dizolva globulele roșii, bacteriile și celulele țesuturilor. [< fr. *lysine*]

LIZÓL *s. m.* lichid uleios dezinfectant, preparat din săpun și crezoli. [< fr. *lysol*]

LIZOZÍM *s. n.* v. lizozimă.

LIZOZÍMĂ *s. f. (biol.)* enzimă bacteriolitică prezentă în țesuturile animale, cu funcție antibacterică, analgezică etc. [scris și *lisozimă*. var. *lizozim* s. n. / cf. it. *lisozima*, engl. *lysozym*]

LLANOS *s. n.* v. liane.

LOAIÁL, -Ă *adj.* v. loial.

LOAIALITÁTE *s. f.* v. loialitate.

LOB *s. m.* 1. parte rotunjită și proeminentă a unui organ (creier, ficat etc.). ● partea de jos a pavilionului urechii. ● element de construcție în forma unui arc de cerc. 2. porțiune de albie, luncă sau terasă cuprinsă în bucla unui meandru. 3. *(bot.)* fiecare dintre părțile în care este secționată o frunză, o petală sau o sepală. [pl. *-bi*, (s. n.) *-buri.* / < fr. *lobe*, cf. gr. *lobos*]

LOB *s. n.* lovitură la crichet și tenis, executată orientînd planul rachetei în sus spre a imprima mingii o traiectorie ascendentă, înaltă. [pl. *-buri.* / < engl., fr. *lob*]

LOBÁ *vb. I. tr. (sport)* a face un lob. [< *lob*]

LOBÁR, -Ă *adj.* referitor la lobi. [cf. fr. *lobaire*]

LOBÁT, -Ă *adj.* format din lobi. [cf. fr. *lobé*]

LÓBBY *s. n. (anglicism)* sală de așteptare ; *(spec.)* sală principală a clădirii unei bănci, unde se fac operațiile bancare. ● hol, vestibul, culoar. [pl. *-uri.* / < engl. *lobby*]

LÓBBYING *s. n. (anglicism)* tratative duse pe culoarele adunărilor legislative. [< engl. *lobbying*]

LOBBYÍSM *s. n. (anglicism)* parlamentări, tranzacții făcute în lobby. ● metodă de influențare prin agenți speciali, a oamenilor de stat, pentru a adopta în parlament, guvern etc. poziții avantajoase monopolurilor. [< engl. *lobbyism* < *lobby* — culoar din clădirea parlamentului]

LOBBYÍST *s. m. (anglicism)* agent special care primește misiunea de a influența pe un parlamentar. [< engl. *lobbyist*]

LOBECTOMÍE *s. f. (med.)* ablațiune chirurgicală a unui lob, practicată pe un plămîn sau pe creier. [gen. *-iei.* / < fr. *lobectomie*, cf. lat. *lobus* — lob, gr. *ektome* — excizie]

LOBÉLIE *s. f. (bot.)* plantă exotică cu flori frumos colorate, din care se extrage lobelina. [gen. *-iei.* / < fr. *lobélie*, cf. *Lobel*, medic flamand]

LOBELÍNĂ *s. f. (med.)* alcaloid extras din lobelie, cu acțiune stimulantă asupra centrului respirator. [< fr. *lobéline*]

LOBÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a unui lob. [< fr. *lobite*]

LOBOTOMÍE *s. f. (med.)* operație constînd în tăierea unor fibre nervoase din creier. [gen. *-iei.* / < fr. *lobotomie*, cf. gr. *lobos* — lob, *tome* — tăiere]

LOBÚL *s. m.* lob mic. ● subdiviziune a unui lob. [pl. *-li.* / < fr. *lobule*, lat. *lobulus*]

LOBULÁR, -Ă *adj.* referitor la lobul. ● format din lobuli. [cf. fr. *lobulaire*]

LOBULÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a unui lobul. [< fr. *lobulite*]

LOCÁL *s. n.* 1. clădire de utilitate publică. 2. restaurant, bodegă. [< fr. *local*]

LOCÁL, -Ă *adj.* dintr-un loc anumit, specific unui loc ; din partea locului. O *culoare ~ă* = șir de imagini care, într-o descriere, într-o pictură, într-o piesă de teatru etc., redau ceea ce este caracteristic pentru obiceiurile unei țări, ale unei societăți sau ale unei epoci ; *tratament ~* = tratament aplicat pe un loc bolnav ; *anestezie ~ă* = anestezie limitată la partea care urmează să fie operată, examinată etc. [cf. fr. *local*, lat. *localis* < *locus* — loc]

LOCALITÁTE *s. f.* așezare omenească (oraș, sat etc.). [cf. fr. *localité*]

LOCALIZÁ *vb. I.* 1. *tr., refl.* a (se) limita ; a (se) restrînge la... 2. *tr.* a determina în spațiu sau în timp (un fapt, o acțiune etc.). 3. *tr.* a da un caracter local, a adapta la specificul unei țări, al unei regiuni etc. (o operă dramatică). [< fr. *localiser*]

LOCALIZÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi localizat. [cf. fr. *localisable*]

LOCALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) localiza și rezultatul ei. O *~ări cerebrale* = legarea diverselor procese psihice de anumite regiuni ale scoarței cerebrale. ● detectare și precizare a poziției unui obiect, a locului unui obiect într-o piesă etc. ● operă literară localizată. [< *localiza*]

LOCÁNDĂ *s. f. (rar)* han, local unde se servesc băuturi, în Italia. [< it. *locanda*]

LOCATÁR, -Ă *s. m. f.* persoană care locuiește stabil într-un imobil. ● posesor al unui contract de locație (1) ; chiriaș. [< fr. *locataire*]

LOCATÍV, -Ă *adj.* referitor la casele de închiriat. O *valoare ~ă* = valoare a unui imobil calculată pe baza venitului pe care acesta l-ar putea aduce prin închiriere ; *spațiu ~* = ansamblul încăperilor ocupate de cineva. // *s. n. (gram.)* caz în declinarea unor limbi care arată locul unde se află cineva sau ceva sau unde se petrece o acțiune. [cf. fr. *locatif*]

LOCATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care dă în locație (1) un lucru. // *s. n. ~ radio* = radiolocator. [< lat. *locator*]

LOCÁȚIE *s. f.* 1. *(jur.)* luare în folosință pentru un timp determinat și în anumite condiții ; formă de contract de închiriere. 2. taxă plătită pentru un lucru luat în folosință ; chirie. O *taxă de ~* = sancțiune bănească în caz de depășire a termenului de încărcare sau de descărcare a vagoanelor de cale ferată sau a autovehiculelor. 3. *(mar.)* determinare a poziției unei nave în larg. [var. *locațiune* s. f. / cf. fr. *location*, lat. *locatio*]

LOCAȚIÚNE *s. f.* v. locație.

LÓCĂ *s. f.* boală infectocontagioasă care atacă larvele albinelor. [< fr. *loque*]

LOCH *s. n.* instrument cu care se măsoară distanța parcursă de o navă și, implicit, viteza acesteia. [< fr. *loch*, cf. engl. *log*]

LÓCK-OUT *s. n.* închiderea de către capitalist a întreprinderilor pe un anumit termen, lăsîndu-i astfel în bloc pe muncitori fără lucru pentru a le înfrînge rezistența și a nu le satisface revendicările. [pron. *locaut.* / < engl. *lock-out* < *lock* — a închide, *out* — afară]

LOCO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la un) loc", „în locul". [< fr. *loco-*, cf. lat. *locus*]

LÓCO *adv. (pentru adrese)* în localitate. ● *(referitor la mărfuri)* la locul de producție sau la un punct fix de transport. [< lat. *loco*]

LOCOMOBÍL, -Ă *adj. (despre mașini)* care se poate deplasa la locul de utilizare. [< fr. *locomobile*]

LOCOMOBÍLĂ *s. f.* mașină de forță montată pe roți, acționată cu aburi sau cu motor de benzină, care se poate deplasa prin remorcare și se folosește la punerea în mișcare a altor mașini. [< fr. *locomobile*, cf. lat. *locus* — loc, *mobilis* — mobil]

LOCOMOTÍVĂ *s. f.* vehicul de cale ferată cu mijloc de tracțiune propriu, folosit pentru a tracta vagoanele. O *~ Pacific* = locomotivă de mare viteză, cu trei roți motoare, folosită mai ales pentru trenurile rapide ; *~ Atlantic* = locomotivă de tracțiune grea cu cinci roți motoare. [cf. fr. *locomotive*, germ. *Lokomotive*]

LOCOMOTÓR, -OÁRE *adj.* de (pentru) locomoție. // *s. n.* locomotivă cu motor electric. [< fr. *locomoteur*]

LOCOMÓȚIE *s. f.* mișcare, deplasare dintr-un loc într-altul. [gen. *-iei.* var. *locomo-*

țiune s. f. / cf. fr. *locomotion*, cf. lat. *locus* — loc, *motio* — mișcare]

LOCOMOȚIÚNE *s. f.* v. l o c o m o ț i e.

LOCOTENÉNT *s. m.* 1. locțiitor. ● comandant ajutor al unei mari unități din armata Romei antice. 2. grad militar imediat superior gradului de sublocotenent ; ofițer care are acest grad. O *~-major* = grad de ofițer imediat superior locotenentului ; *~-colonel* = grad de ofițer imediat superior maiorului ; *(în trecut) ~ -comandor* = grad de ofițer din aviație sau marină, echivalent cu acela de maior din armata de uscat ; cel care purta acest grad. [cf. it. *luogotenente*, fr. *lieutenant*, lat. *locum tenens*]

LOCOTENÉNȚĂ *s. f. (în trecut)* organ administrativ-politic care ținea locul domnitorului și exercita funcțiile acestuia ; persoană (sau persoanele) care deținea(u) această demnitate. [< it. *luogotenenza*]

LOCOTRÁCTOR *s. n.* locomotivă de mică putere (folosită pentru manevre în stații etc.). [< fr. *locotracteur*]

LOCÚL *s. m.* 1. *(arheol.)* cavitate săpată în pereții mormintelor din epoca romană, în care se depunea trupul mortului. 2. *(bot.)* mică încăpere, cavitate, cămăruță a unui fruct în care se află semințele ; lojă (II). [var. *loculă* s. f. / < fr. *locule*, cf. lat. *loculus*]

LOCULÁR, -Ă *adj. (bot.)* care este împărțit în mai multe loji ; care este închis în alveole. [cf. fr. *loculaire*, cf. lat. *loculus* — locșor]

LOCÚLĂ *s. f.* v. l o c u l.

LOCUPLETÁ *vb. I. tr. (latinism)* a îmbogăți. [cf. it., lat. *locupletare*]

LOCUPLETÁRE *s. f. (liv.)* îmbogățire. [< *locupleta*]

LOCUTÓR *s. m. (lingv.)* vorbitor (al unei limbi). ● persoană care formulează un enunț. [< fr. *locuteur*]

LOCÚȚIE *s. f.* v. l o c u ț i u n e.

LOCUȚIONÁL, -Ă *adj.* referitor la locuțiune. [pron. *-ți-o-*. / et. incertă]

LOCUȚIÚNE *s. f.* grup de cuvinte care, pierzîndu-și semnificația lor proprie, au împreună valoarea unui singur cuvînt și o funcție gramaticală unică. [pron. *-ți-u-*, var. *locuție* s. f. / cf. fr. *locution*, lat. *locutio*]

LOCVÁCE *adj. invar. (liv.)* vorbăreț, limbut. [< fr. *loquace*, cf. lat. *loquax*]

LOCVACITÁTE *s. f. (rar)* limbuție. [cf. fr. *loquacité*, lat. *loquacitas*]

LÓDEN *s. n.* stofă groasă și păroasă, de obicei impermeabilă. ● pardesiu făcut dintr-o asemenea stofă. [pl. *-ne*, *-nuri*. / < germ. *Loden*]

LODÍCUL *s. m. (bot.)* solzișor situat la baza florii gramineelor. [< germ. *Lodicul*]

LOESS *s. n.* rocă argiloasă foarte fertilă, constituită din particule fine gălbui. [pron. *lös*. / < germ. *Loess*, cf. fr. *loess*]

-LÓG element secund de compunere savantă, cu sensul de „specialist", „tehnician", „vorbire", „discurs". [< fr. *-logue*, it. *-logo*]

LOGAÉDIC *adj. vers ~* = vers complex alcătuit din dactili și trohei. [pron. *-ga-e-*. / cf. fr. *logaédique*, gr. *logaoidikos* < *logos* — vorbire, *aoide* — cînt]

LOGARÍTM *s. m. (mat.)* putere la care trebuie ridicat un anumit număr (numit bază) pentru a obține un număr dat. O *~ zecimal* = logaritm avînd ca bază numărul 10. [< fr. *logarithme*, cf. gr. *logos* — proporție, *arithmos* — număr]

LOGARITMÁ *vb. I. tr. (mat.)* a găsi logaritmul unui număr sau al unei expresii algebrice. [et. incertă]

LOGARITMÁRE *s. f.* acțiunea de a logaritma și rezultatul ei. [< *logaritma*, cf. fr. *logarithmation*]

LOGARÍTMIC, -Ă *adj.* referitor la logaritm ; făcut cu ajutorul logaritmilor. [cf. fr. *logarithmique*]

LÓGATOM *s. m.* cuvînt artificial monosilabic fără semnificație, folosit la aprecierea calității unei transmisiuni telefonice sau a audiției într-o sală de conferințe. [< fr. *logatome*, cf. gr. *logos*]

LÓGGIA *s. f.* 1. încăpere sau galerie la etajul unei clădiri, deschisă spre exterior prin intermediul unei coloane. ● balcon mărginit de panouri pline sau traforate, care împiedică pătrunderea directă a soarelui. 2. serie celebră de 52 de fresce pictate de Rafael într-o galerie a Vaticanului. [pron. *-gi-a*. var. *logie* s. f. gen. *-iei*. / < it. *loggia*]

LÓGIC, -Ă *adj.* 1. conform regulilor logicii ; rațional ; just, întemeiat. 2. *(fiz.) circuit ~* = circuit folosit în calculatoarele electronice pentru operații logice elementare. [cf. fr. *logique*]

LÓGICĂ *s. f.* 1. știință a demonstrației, a formelor și a legilor gîndirii, ale raționării juste. O *~a matematică* (sau *simbolică*) = ramură a logicii care folosește în cercetare procedeul logic-matematic ; logistică. O *~ a științei* = disciplină care cercetează produsele activității științifice : ipoteze, teorii, concepte etc. 2. gîndire justă, raționament temeinic. 3. cerință firească, temei, rațiune. [gen. *-cii*. / cf. fr. *logique*, it., lat. *logica*, < gr. *logos* — rațiune]

LOGICIÁN, -Ă *s. m. f. (rar)* specialist în logică (1). [pron. *-ci-an*. pl. *-ieni*, *-iene*. / cf. fr. *logicien*]

LOGICÍSM *s. n.* denumire dată teoriilor care fundamentează matematica cu ajutorul logicii, reducînd matematica la logică. [< germ. *Logizismus*, fr. *logicisme*]

LOGICÍST, -Ă *adj.* referitor la logicism. // *s. m. f.* adept al logicismului. [< fr. *logiciste*]

LÓGIE *s. f.* v. l o g g i a.

-LOGÍE element secund de compunere savantă, cu sensul de „disciplină", „știință", „expunere științifică". [< fr. *-logie*, it. *-logia*, cf. gr. *-logia* < *logos* — cuvînt, discurs]

LOGÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la logistică. [< fr. *logistique*]

LOGÍSTICĂ *s. f.* logica matematică (sau simbolică). [gen. *-cii*. / cf. fr. *logistique*]

LOGISTICIÁN, -Ă *s. m. f.* specialist în logistică. [pron. *-ci-an*. pl. *-ieni*, *-iene*. [< fr. *logisticien*]

LOGO- element prim de compunere savantă, cu semnificația „cuvînt", „vorbire", „discurs". [< fr. *logo-*, it. *logo-*, cf. gr. *logos*]

LOGOCLONÍE *s. f.* repetare spasmodică a unei silabe la mijlocul unui cuvînt. [< fr. *logoclonie*, cf. gr. *logos* — cuvînt, *klonos* — agitație]

LOGOGRÁF *s. m.* 1. scriitor de proză și de istorie la vechii greci. 2. orator care scria pledoarii pentru particulari. [< gr. *logographos* < *logos* — cuvînt, *graphein* — a scrie]

LOGOGRÍF *s. n.* joc distractiv care constă în a găsi un cuvînt căruia, dacă i se adaugă sau i se îndepărtează pe rînd cîte o literă, capătă de fiecare dată un alt înțeles. ● *(fig.)* lucru spus în termeni obscuri, greu

de descifrat ; enigmă. [< fr. *logogriphe*, cf. gr. *logos* — cuvînt, *griphos* — enigmă]

LOGOGRÍFIC, -Ă *adj.* referitor la logogrif ; *(p. ext.)* scris ilizibil. [< fr. *logogriphique*]

LOGOLATRÍE *s. f. (liv.)* cult al cuvintelor considerate ca avînd putere magică. [gen. *-iei.* / < fr *logolâtrie*, cf. gr. *logos* — cuvînt, *latreia* — închinare]

LOGOMAHÍE *s. f. (liv.)* dispută, polemică în jurul unor termeni. [gen. *-iei.* / < fr. *logomachie*, cf. gr. *logos* — cuvînt, *mache* — luptă]

LOGOMÉTRU *s. n.* instrument de măsură pentru măsurarea raportului dintre două mărimi electrice. [< fr. *logomètre*, cf. gr. *logos* — cuvînt, *metron* — măsură]

LOGONEVRÓTIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de logonevroză. [cf. fr. *logonévrotique*]

LOGONEVRÓZĂ *s. f. (med.)* tulburare a vorbirii de natură nervoasă. [< fr. *logonévrose*]

LOGOPÁT, -Ă *s. m. f.* suferind de logopatie. [< *logopatie*]

LOGOPATÍE *s. f.* defect de vorbire care constă în exprimarea incîlcită a gîndurilor. [gen. *-iei.* / < fr. *logopathie*, cf. gr. *logos* — vorbă, *pathos* — suferință]

LOGOPÉD, -Ă *s. m. f.* specialist în logopedie. [< fr. *logopède*]

LOGOPÉDIC, -Ă *adj.* referitor la logopedie, de logopedie. [< *logopedie*]

LOGOPEDÍE *s. f. (med.)* disciplină care studiază posibilitățile de înlăturare a tulburărilor în dezvoltarea vorbirii. [gen. *-iei.* / < fr. *logopédie*, cf. gr. *logos* — vorbă, *paideia* — educare]

LOGOPLEGÍE *s. f. (med.)* alalie. [gen. *-iei.* / < fr. *logoplégie*, cf. gr. *logos* — cuvînt, *plege* — lovitură]

LOGORÉE *s. f. (med.)* creștere patologică a ritmului și a debitului vorbirii, întîlnită la unii maniaci. ● *(fam.)* limbuție. [pron. *-re-e.* pl. *-ee*, *-ei.* / < fr. *logorrhée*, cf. gr. *logos* — cuvînt, *rhein* — a curge]

LÓGOS *s. n.* 1. *(în filozofia materialistă din Grecia antică)* principiul ultim al lumii, al existenței. 2. *(astăzi ironic)* cuvîntare, discurs. [< gr. *logos*]

LOGOTÍP *s. n. (poligr.)* ligatură (2). [< fr. *logotype*]

LÓHII *s. f. pl. (med.)* scurgere provenită din uter în timpul lăuziei. [< fr. *lochies*, cf. gr. *locheo* — a naște]

LOHIOMETRÍE *s. f. (med.)* tulburare caracterizată prin absența lohiilor. [< fr. *lochiométrie*, cf. gr. *locheo* — a naște, *metra* — uter]

LOHIORAGÍE *s. f. (med.)* lohii foarte abundente. [pron. *-hi-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *lochiorragie*]

LOIÁL, -Ă *adj.* care își îndeplinește obligațiile asumate ; sincer, cinstit, leal. [pron. *lo-ial.* var. *loaial*, *-ă* adj. / < fr. *loyal*]

LOIALÍSM *s. n.* loialitate față de un regim (politic). [pron. *lo-ia-.* / < fr. *loyalisme*]

LOIALÍST *s. m.* fidel unui regim (politic). [pron. *lo-ia-.* / < fr. *loyaliste*]

LOIALITÁTE *s. f.* sinceritate (în purtări etc.) ; lealitate. [pron. *lo-ia-.* var. *loialitate* s. f. / < *loial* + *-itate*, după fr. *loyauté*]

LÓJĂ *s. f.* I. 1. fiecare dintre despărțiturile amenajate în jurul unei săli de spectacol, în care încap fotolii numai pentru un număr mic de spectatori. 2. cameră în care stă portarul unei instituții în timpul serviciului. 3. *(determinat prin „masonică")* unitate a unei ascilații francmasonice. II. 1. cavitate în floarea unei plante (unde se află ovulele sau polenul) sau în fructul ei (unde se află semințele). 2. cavitate în care se află un organ sau altă formație anatomică. [pl. *-ji*, *-je.* / < fr. *loge*]

LOLLÁRZI *s. m. pl.* participanți la mișcarea țărănească din sec. XIV îndreptată împotriva bisericii catolice și exploatării feudale în cîteva țări din apusul Europei. [< germ. *Lollarden*, cf. ol. *lollen* — a murmura rugăciuni]

LOMB- v. l o m b o-.

LOMBÁGO *s. n.* v. l u m b a g o.

LOMBALGÍE *s. f.* durere de șale. [gen. *-iei.* var. *lumbalgie* s. f. / < fr. *lombalgie*, cf. lat. *lumbus* — șale, gr. *algos* — durere]

LOMBALIZÁRE *s. f. (med.)* anomalie a coloanei vertebrale, în care unele vertebre iau caracterul unei vertebre lombare. [după fr. *lombalisation*]

LOMBÁR, -Ă *adj.* din regiunea șalelor. [cf. fr. *lombaire*]

LOMBÁRD *s. n. (ec.)* împrumut avînd drept garanție efecte publice (titluri de rentă, acțiuni etc.) depuse ca gaj. ● instituție pe credit care acordă astfel de împrumuturi. [cf. germ. *Lombard*, fr. *lombard*, it. *lombardo*]

LOMBARDÁ *vb. I. tr.* a gaja efecte publice ca garanție pentru un împrumut. [< germ. *lombardieren*]

LOMBARDÁRE *s. f.* acțiunea de a lombarda și rezultatul ei. [< *lombarda*]

LOMBARTRÍE *s. f. (med.)* lombartroză. [gen. *-iei.* var. *lumbartrie* s. f. / < fr. *lombarthrie*, cf. lat. *lumbus* — șale, gr. *arthron* — articulație]

LOMBARTRÓZĂ *s. f.* artroză a articulațiilor lombare ; lombartrie. [var. *lumbartroză* s. f. / < fr. *lombarthrose*]

LÓMBE *s. n. pl. (anat.)* regiunea lombară situată între cea de-a douăsprezecea coastă și osul iliac ; șale. [< fr. *lombes*]

LOMBO- element prim de compunere savantă, cu semnificația „(referitor la) șale", „de șale", „regiunea lombară", „lombe". [var. *lomb-.* / < fr., lat. *lombo-*, cf. lat. *lumbus*]

LOMBOSCIÁTICĂ *s. f. (med.)* nevralgie localizată în regiunea lombară și pe fața dorsală a membrelor inferioare. [gen. *-cii.* / < fr. *lombo-sciatique*]

LOMBOSTÁT *s. n. (med.)* corset medical pentru imobilizarea regiunii lombare. [< fr. *lombostat*]

LOMBOTOMÍE *s. f. (med.)* incizie a peretelui lojii lombare. [gen. *-iei.* / < fr. *lombotomie*, cf. lat. *lumbus* — șale, gr. *tome* — tăiere]

LONDINIÁN *s. n. (geol.)* ultimul etaj al paleocenului, delimitat la Anglia. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-ni-an.* / cf. *London*, Londra, capitala Angliei]

LONG DRINK *s. n.* amestec alcoolic cu gheață servit în pahare mari. [< engl. *long drink*]

LONGE- v. l o n g i-.

LONGERÓN *s. n.* grindă longitudinală care menține tăria unei construcții (pod, aripă sau fuzelaj de avion, locomotivă etc.). [pl. *-oane.* var. *lonjeron* s. n. / < fr. *longeron*]

LONGÉV, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care trăiește mult, cu viață lungă. [< lat. *longaevus*]

LONGEVITATE *s. f.* viață lungă. [cf. fr. *longévité*, lat. *longaevitas*]

LONGEVÍV, -Ă *adj., s. m. f. (liv.)* longev. [et. incertă]

LONGI- element prim de compunere savantă cu semnificația „lung", „îndelungat". [var. *longe-* / < it. *longi-*, cf. lat. *longus*]

LONGILÍN *adj. (despre indivizi ;* op. b r e v i l i n) care are membrele lungi și subțiri. [< fr. *longiligne*, cf. lat. *longus* — lung, *linea* — linie]

LONGITUDINÁL, -Ă *adj.* în lungime, așezat în direcția lungimii. // *s. f. pl.* nervură metalică care formează structura longitudinală a navelor. [cf. fr. *longitudinal*]

LONGITÚDINE *s. f.* 1. distanță unghiulară a unui punct de pe glob față de primul meridian (de la Greenwich). 2. distanță unghiulară a unui astru față de un plan meridian luat ca origine. [cf. it. *longitudine*, fr. *longitude*, lat. *longitudo* — lungime]

LONGLÍNE *s. n. (sport)* minge la tenis plasată în lungul liniei. [pron. *longlain.* / < engl. *long-line*]

LONGRÍNĂ *s. f. (constr.)* grindă care susține un cofraj, o șină fixă pe traverse paralel cu șinele căii ferate, pentru a reduce pericolul de deraiere. [< fr. *longrine*]

LONGSÉT *s. n. (sport)* set cu prelungiri. [pl. *-turi.* / < engl. *long-set*]

LÓNJĂ *s. f. (sport)* piesă mobilă ajutătoare, folosită la învățarea unor mișcări acrobatice în gimnastică, sărituri în apă etc. [< fr. *longe*]

LONJERÓN *s. n.* v. l o n g e r o n.

LORÁN *s. n.* procedeu de radionavigație pentru distanțe mari, constînd în determinarea poziției cu ajutorul a trei stații. [< fr. *loran*]

LORÁR *s. m. (ant.)* persoană însărcinată cu biciuirea sclavilor condamnați. [< lat. *lorarius* < *lorum* — curea]

LORD *s. m.* înalt titlu nobiliar în Anglia ; persoană care poartă acest titlu ● denumirea dată unor demnitari englezi. [pl. *-zi.* / engl., fr. *lord*]

LORDÓZĂ *s. f.* deformație a părții inferioare a coloanei vertebrale, care se încovoaie înainte. [< fr. *lordose*]

LÓRI[1] *s. m. (zool.)* mic papagal cu coada lungă din Oceania. [< fr. *lori* < cuv. malaiez]

LÓRI[2] *s. m. (zool.)* mamifer lemurian din India și Ceylon, nocturn, care se hrănește mai ales cu fructe și cu semințe. [cf. fr. *loris*, it. *lori* < port. *louro*]

LORÍCĂ *s. f.* armură medievală ; platoșă, cuirasă. [< lat. *lorica*]

LORNÉTĂ *s. f.* v. l o r n i e t ă.

LORNIÉTĂ *s. f.* binoclu mic pentru teatru ; *(p. ext.)* lornion. [pron. *-nie-tă.* var. *lornetă* s. f. / < fr. *lorgnette*]

LORNIÓN *s. n.* ochelari (plianți) cu minere. ● ochelari de prins pe nas. [pron. *lor-nion.* pl. *-oane.* / < fr. *lorgnon*]

LOT *s. n.* 1. fiecare dintre porțiunile în care a fost împărțit un teren sau o pădure. 2. grup, serie (de persoane). ● grup de obiecte asemănătoare ; cantitate mare de material de aceeași proveniență. 3. loz. [< fr., engl. *lot*]

LOTERÍE *s. f.* joc de noroc în care se trag la sorți numerele cîștigătoare. ● *(fig.)* noroc, hazard. [gen. *-iei.* / cf. fr. *loterie*, it. *lotteria*]

LOTIFÓRM, -Ă *adj. (despre ornamente)* care are forma unui boboc de lotus. [cf. fr. *lotiforme* < lat. *lotus* — lotus, *forma* — formă]

LOTIZÁ *vb. I. tr. (rar)* a împărți în loturi o cantitate de material sau un grup de obiecte. [cf. fr. *lotir*]

LOTIZÁRE *s. f.* acțiunea de a lotiza și rezultatul ei. [< *lotiza*]

LÓTO *s. n.* 1. joc de societate cu cartoane imprimate cu diferite numere, pe care participanții le acoperă cu fișe cu numerele corespunzătoare pe măsură ce acestea sînt scoase, la întîmplare dintr-un săculeț ; cartoanele, fișele acestui joc. 2. loterie. [var. *loton* s. n. / cf. fr. *loto*, it. *lotto*]

LOTÓN *s. n.* v. l o t o (1).

LOTRÎT *s. n. (min.)* silicat natural hidratat de calciu, magneziu, aluminiu și fier, cristalizat, de culoare verde. [< *Lotru* — rîu, afluent al Oltului + *-it*, cf. fr. *lotrite*]

LÓTUS *s. m.* 1. plantă acvatică exotică, cu o floare mare și albă. 2. motiv decorativ egiptean, reprezentînd un lotus (1). [< fr. *lotus*, cf. gr. *lotos*]

LOȚIONÁ *vb. I. tr.* a spăla, a fricționa cu o loțiune. [pron. *-ți-o-.* / < fr. *lotionner*]

LOȚIONÁRE *s. f.* acțiunea de a loționa și rezultatul ei. [pron. *-ți-o-.* / < *loționa*]

LOȚIÚNE *s. f.* spălare prin fricționare a unei părți a corpului (în special a capului, în scop igienic sau terapeutic) ; preparat farmaceutic servind în acest scop. [pron. *-ți-u-.* / < fr. *lotion*, cf. lat. *lotio* — spălare]

LOXO- element prim de compunere savantă cu sensul „oblic", „curb". [< gr. *loxos*]

LOXODRÓMĂ *s. f.* curbă trasată pe o hartă reprezentînd globul terestru care taie toate meridianele sub un unghi constant. [< engl. *loxodrome*, cf. fr. *loxodromie* < gr. *loxos* — oblic, *dromos* — drum]

LOXODRÓMIC, -Ă *adj.* referitor la loxodromă. [< fr. *loxodromique*]

LOZ *s. n.* bilet de loterie. [< germ. *Los*]

LOZINCÁRD, -Ă *adj. (peior.)* cu caracter de lozincă ; care folosește formal lozincile. [< *lozincă* + *-ard*]

LOZÍNCĂ *s. f.* formulare concisă a unei idei călăuzitoare, a unei chemări la îndeplinirea unei sarcini de actualitate. ● placardă cu o astfel de chemare. [< germ. *Losung*]

LÚBRIC, -Ă *adj.* 1. *(liv.)* alunecos, neted, lustruit. 2. desfrînat, lasciv ; excesiv de senzual. ● pornografic, obscen. [< fr. *lubrique*, lat. *lubricus*]

LUBRICÁRE *s. f.* introducere a unui lichid într-un sistem tehnic aflat sub presiune. [cf. lat., it. *lubricare*]

LUBRICATÓR *s. n.* dispozitiv de forma unui tub montat la gura sondei, care servește la efectuarea operației de lubricare. [< fr. *lubricateur*]

LUBRICITÁTE *s. f.* calitate a ceea ce este lubric ; *(spec.)* senzualitate excesivă ; desfriu, obscenitate. [cf. fr. *lubricité*, lat. *lubricitas*]

LUBRIFIÁ *vb. I. tr.* a pune un lubrifiant între două suprafețe solide în frecare : a unge. ● a face lunecos. [pron. *-fi-a.* p. i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *lubrifier*]

LUBRIFIÁNT *s. m. (tehn.)* fluid viscos sau praf care se pune între două piese care se freacă între ele. [pron. *-fi-ant.* pl. *-nți*, (s. n.) *-nte.* / cf. fr. *lubrifiant*]

LUBRIFIÁNȚĂ *s. f.* proprietate a unui material de a putea fi întrebuințat ca lubrifiant. [pron. *-fi-an-.* / cf. fr. *lubrifiance*]

LUBRIFICATÓR *s. n.* dispozitiv de ungere. [cf. fr. *lubrificateur*, engl. *lubrificator*]

LUBRIFICÁȚIE *s. f.* lubrifiere. [gen. *-iei.* / < fr. *lubrification*]

LUBRIFIÉRE *s. f.* acțiunea de a lubrifia și rezultatul ei ; lubrificație. [pron. *-fi-e-.* / < *lubrifia*]

LUCANÍDE *s. f. pl. (zool.)* specie de coleoptere mari din care face parte rădașca. [sg. *lucanidă.* / cf. lat. *lucanus* — rădașcă]

LUCÁRII *s. f. pl. (ant.)* sărbătoare a pădurilor sacre, care se celebra la romani în iulie. [< lat. *lucaria*]

LUCÁRNĂ *s. f.* fereastră mică pe acoperișul unei clădiri, care permite pătrunderea luminii în pod. [< fr. *lucarne*]

LUCÉRNĂ *s. f. (ant. ; la greci și la romani)* corp de iluminat în care ardea o feștilă înmuiată în ulei. [< it., lat. *lucerna*]

LUCÍD, -Ă *adj.* treaz, conștient ; cu mintea clară. ● *(adv.)* în deplinătatea facultăților intelectuale ; treaz. [< fr. *lucide*, cf. lat. *lucidus* — transparent]

LUCIDITÁTE *s. f.* calitate a unei persoane sau a unei minți lucide ; deplinătate a facultăților intelectuale, stare de conștiință ; trezie, limpezime, claritate în gîndire. [cf. fr. *lucidité*]

LUCIFÉRIC, -Ă *adj.* demonic. [cf. germ. *luziferisch* < *Lucifer*, șef al îngerilor rebeli]

LUCIFERÍNĂ *s. f.* substanță fotogenă secretată de licurici. [< fr. *luciférine*, cf. lat. *lux* — lumină, *ferre* — a purta]

LUCIFERÍSM *s. n. (liv.)* caracter luciferic. [< *lucifer(ic)* + *-ism*]

LUCIFÓB, -Ă *adj. (despre unele animale)* care se ferește de lumină. [< fr. *luciphobe*]

LUCIÓLĂ *s. f.* licurici. [pron. *-ci-o-.* pl. *-li, -le.* / cf. it. *lucciola*, fr. *luciole*]

LUCRATÍV, -Ă *adj.* care aduce cîștig ; rentabil. [cf. fr. *lucratif*, lat. *lucrativus*]

LUCTUÓS, -OÁSĂ *adj. (rar)* lugubru, trist. O *(med.) respirație ~oasă* = respirație în care expirația este însoțită de gemete. [pron. *-tu-os.* / < lat. *luctuosus*, fr. *luctueux*]

LUCÚLĂ *s. f. (met.)* granulație strălucitoare, ovală pe suprafața fotosferei, formată din nori. [cf. lat. *sav. lucula* < *lux, luculentus*]

LUCUMÓN *s. m.* șef ereditar al unui trib din vechea Etrurie. [< lat. *lucumo, lucumonis*, fr. *lucumon*]

LUDDÍSM *s. n.* mișcare de masă a proletariatului englez din sec. XVIII—XIX împotriva capitalismului, care a luat forma distrugerii uneltelor. [< fr. *luddisme*, cf. *Ned Ludd*, muncitor care ar fi distrus prima mașină]

LUDDÍT, -Ă *adj.* referitor la luddism. // *s. m. f.* partizan al luddismului. [< fr. *luddite*]

LUDIÁN *s. n. (geol.)* ultimul etaj al eocenului. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-di-an.* / cf. *Lude*, orășel în Franța]

LÚDIC, -Ă *adj. (liv.)* referitor la jocuri. [< fr. *ludique*, cf. lat. *ludus* — joc]

LUDLOW *s. n. (poligr.)* mașină de turnat rînduri, asemănătoare cu linotipul, dar fără claviatură și magazie de matrițe, la care se culeg titluri, lucrări de ornament etc. [< germ. *Ludlow*, nume comercial]

LÚES *s. n.* sifilis. [pron. *lu-es.* / < germ. *Lues*, cf. lat. *lues venerea* — infecție venerică]

LUÉTĂ *s. f. (anat.)* uvulă. [pron. *lu-e-.* / < fr. *luette*]

LUÉTIC, -Ă *s. m. f.* sifilitic. [pron. *lu-e-.* / cf. germ. *luetisch*]

LÚFA *s. f.* plantă cucurbitacee agățătoare din Africa și Asia, al cărei fruct, de formă alungită, se consumă ca legumă înainte de a se coace. [< fr. *luffa*]

LUFT *s. n.* 1. spațiu liber dintre două elemente situate foarte aproape unul de altul. 2. *(sport)* greșeală comisă de un jucător care șutează pe lîngă minge, puc etc. [< germ. *Luft*]

LUFTÁ *vb. I. intr. (sport)* a lovi cu piciorul în gol ; a comite un luft (2). [cf. germ. *Luft* — gol]

LÚGHER *s. n. (mar.)* velier mic cu doi arbori, arborele mic fiind prevăzut cu o velă pătrată. [< engl. *lugger*]

LUGÚBRU, -Ă *adj.* groaznic, sumbru, jalnic, înfiorător. [< fr. *lugubre*, cf. lat. *lugubris*]

LUMAȘÉL *s. n. (geol.)* rocă sedimentară cu numeroase cochilii de moluște. [< fr. *lumachelle*, cf. it. *lumachella*]

LUMBÁGO *s. n.* boală manifestată printr-o durere violentă localizată la mușchii din regiunea șalelor. [var. *lombago* s. n. / < fr., lat. *lumbago*]

LUMBALGÍE *s. f.* v. lombalgie.

LUMBARTRÍE *s. f.* v. lombartrie.

LUMBARTRÓZĂ *s. f.* v. lombartroză.

LÚMBUS *s. n. (anat.)* porțiune dorsală a trunchiului cuprinsă între torace și pelvis ; lombe. [< lat. *lumbus* — șale]

LÚMEN *s. m. (fiz.)* unitate de măsură a fluxului luminos emis de către o sursă punctiformă cu intensitatea de o candelă în unitatea de unghi solid de 1 steradian. // *s. n.* canal al unui organ cavitar sau al unor fibre textile. ● cavitatea celulară. [< fr. *lumen*, cf. lat. *lumen* — lumină]

LUMENMÉTRU *s. n.* instrument folosit la determinarea fluxului luminos. [< fr. *lumenmètre*, cf. fr. *lumen*, gr. *metron* — măsură]

LUMINÁJ *s. n.* iluminare (2). [cf. lat. *luminare*]

LUMINÁL *s. n.* medicament sub formă de pulbere albă, cristalină, inodoră, cu gust amar, cu acțiune hipnotică. [cf. germ. *Luminal*, fr. *luminal*, nume comercial]

LUMINÁNȚĂ *s. f. (fiz.)* raportul dintre intensitatea luminoasă a unei surse de lumină și proiecția ariei sursei pe un plan ; strălucire. [< fr. *luminance*]

LUMINANȚMÉTRU *s. n. (fiz.)* instrument pentru măsurarea luminanței ; nitmetru, stilbmetru. [et. incertă]

LUMINATÓR *s. n.* panou transparent sau translucid care înlocuiește o porțiune dintr-un acoperiș ori plafon, permițînd iluminarea unei încăperi. [cf. rus. *liuminator*]

LUMINÁȚIE *s. f. (rar)* iluminație. [cf. it. *luminazione*, rus. *liuminații*a]

LUMINESCÉNT, -Ă *adj.* care prezintă luminescență. [< fr. *luminescent*]

LUMINESCÉNȚĂ *s. f.* proprietate a unor corpuri de a emite radiații luminoase care nu sînt de natură termică. [cf. fr. *luminescence*]

LUMINÍSM *s. n.* 1. iluminism. 2. tendința de a accentua într-un tablou contrastul dintre umbre și lumini. [< fr. *luminisme*]

LUMINÍST *s. m.* 1. iluminist. 2. adept al luminismului (2). [< fr. *luministe*]

LUMINOFÓR, -Ă *adj. (liv.)* purtător de lumină ; care are un semnal luminos. // *s. n.* substanță sintetică fotoluminescentă, folosită în becurile fluorescente. [< fr. *luminophore*, cf. lat. *lumen* — lumină, gr. *phoros* — purtător]

LUMINOSCHÉMĂ *s. f. (tehn.)* tablou schematic reprezentînd elementele unei instala-

ţii, prevăzut cu becuri colorate care indică prin semnalizare luminoasă funcţionarea instalaţiei ; schemă luminoasă. [et. incertă]

LUMINOSCÓP *s. n.* aparat pentru observarea radiaţiilor emise prin luminescenţă de către unele corpuri. [< fr. *luminoscope*, cf. lat. *lumen* — lumină, gr. *skopein* — a privi]

LUMINOZITÁTE *s. f.* **1.** transparenţă, limpezime. ● proprietate a unui sistem optic de a transmite cît mai mult din lumina pe care o primeşte. ● *(astr.)* strălucire a stelelor. **2.** însuşire a unui loc, a unei incinte etc. de a fi luminoase. **3.** *(fig.)* seninătate, limpezime, optimism. [cf. fr. *luminosité*]

LUMITÍP *s. n.* *(poligr.)* maşină de cules cu claviatură electrică, la care se execută, în acelaşi timp cu culegerea de litere, şi o probă dactilografiată. [< fr. *lumitype*]

LUMPEN *s. m.* individ care face parte din lumpenproletariat ; lumpenproletar. [cf. germ. *Lump* — haimana]

LUMPENPROLETÁR *s. m.* lumpen. [< *lumpenproletariat*]

LUMPENPROLETARIÁT *s. n.* categorie de oameni declaşaţi, fără ocupaţie precisă, care se formează în societatea capitalistă ca urmare a şomajului, descalificării şi pauperizării şi care devin adeseori unelte în mîna exploatatorilor. [<germ. *Lumpenproletariat*]

LUNÁR, -Ă *adj.* **1.** care se produce sau apare o dată pe lună. **2.** referitor la Lună, propriu Lunii, de Lună, ca Luna. [cf. fr. *lunaire*, lat. *lunaris*]

LUNÁTIC, -Ă *s. m. f.* somnambul. [cf. lat. *lunaticus*, it. *lunatico*, fr. *lunatique*]

LUNATÍSM *s. n.* *(rar)* somnambulism. [< fr. *lunatisme*]

LUNÁŢIE *s. f.* interval de timp (circa 29 de zile) scurs între două faze identice ale Lunii ; lună siderală. [gen. *-iei*. var. *lunaţiune* s. f. / < lat. *lunatio*]

LUNAŢIÚNE *s. f.* v. l u n a ţ i e.

LUNAÚT *s. m.* *(liv.)* navigator pe lună ; selenaut. [pron. *-na-ut.* / et. incertă]

LUNÉTĂ *s. f.* **1.** instrument optic format dintr-un tub cu mai multe lentile, folosit pentru observarea de la depărtare a unor obiecte etc. **2.** dispozitiv fixat pe o maşină-unealtă, servind la susţinerea pieselor care se prelucrează. **3.** element arhitectonic în formă de boltă semicirculară, care străpunge partea inferioară a unei cupole sau a unei bolţi mai mari. O ~ *cilindrică* = boltă rezultînd din intersecţia a doi semicilindri de raze inegale. [< fr. *lunette*]

LUNETÍST *s. m.* trăgător de elită dotat cu o armă cu lunetă. [< *lunetă* + *-ist*]

LUNGMETRÁJ *s. n.* film de lung metraj (care depăşeşte 1 000 m lungime). [< *lung* + *metraj*, după fr. *long métrage*]

LÚNIC *s. m.* satelit artificial destinat să exploreze Luna. [<rus. *lunnik*]

LUNÚLĂ *s. f.* **1.** *(geom.)* figură plană formată din două arce de cerc cu aceleaşi extremităţi. O ~*ele lui Hipocrate* = cele două lunule obţinute prin construcţia unor semicercuri pe ipotenuza şi catetele unui triunghi dreptunghic. **2.** pată albă de forma unei semilune, situată la baza unghiei omului. [< fr. *lunule*, cf. lat. *lunula* — semilună]

LUNÚRĂ *s. f.* *(silv.)* defect în structura lemnului, constituind începutul de putrezire a acestuia. [< fr. *lunure*]

LUPANÁR *s. n.* bordel. [< fr., lat. *lupanar*]

LÚPĂ *s. f.* **1.** instrument optic format dintr-o lentilă convergentă, folosit la examinarea obiectelor foarte mici. **2.** *(metal.)* lentilă (2). **3.** umflătură apărută sub piele. ● excrescenţă lemnoasă care apare pe trunchiul sau pe crengile arborilor. [< fr. *loupe*]

LUPERCÁLII *s. f. pl.* serbări anuale care se celebrau la Roma la 15 februarie în cinstea zeului Pan, zeul păstorilor şi al ţarinilor. [< lat. *lupercalia* < *Lupercus*, nume al zeului Pan]

LUPÍN *s. m.* plantă leguminoasă cu frunze palmate, cultivată ca furaj sau pentru florile sale ornamentale dispuse în ciorchini lungi. [< fr. *lupin*]

LÚPING *s. n.* evoluţie acrobatică în care un avion descrie o buclă în plan vertical. [< engl. *looping*]

LUPINÓZĂ *s. f.* *(med.)* intoxicaţie a unor animale cu lupin. [< fr. *lupinose*]

LUPOÍD, -Ă *adj.* *(med.)* asemănător cu lupusul. [pron. *-po-id.* / < fr. *lupoïde*]

LUPÓN *s. n.* ţesătură sintetică asemănătoare blănii de lup. [nume comercial]

LUPULÍNĂ *s. f.* pulbere galbenă care se găseşte în hamei şi care dă aroma şi amăreala berii. [< fr. *lupuline*]

LÚPUS *s. n.* boală a pielii (localizată pe faţă) de natură tuberculoasă, manifestată prin plăgi şi prin noduli care distrug ţesuturile. [< fr. *lupus*, cf. lat. *lupus* — ulcer]

LUSÍN *s. n.* *(mar.)* sfoară subţire din cînepă de cea mai bună calitate, folosită la matiseli. [< fr. *lusin*]

LUSITANIÁN *s. n.* *(geol.)* al treilea etaj al jurasicului superior. // *adj.* care aparţine acestui etaj. [pron. *-ni-an.* / < fr. *lusitanien*, cf. *Lusitania*, numele antic al Portugaliei]

LUSTRÁL, -Ă *adj.* care serveşte pentru lustraţii, de purificare. [cf. fr. *lustral*, lat. *lustralis*]

LUSTRÁŢIE *s. f.* ceremonie prin care cei vechi purificau o persoană, un cîmp etc. [gen. *-iei*. var. *lustraţiune* s. f. / cf. fr. *lustration*, lat. *lustratio*]

LUSTRAŢIÚNE *s. f.* v. l u s t r a ţ i e.

LÚSTRĂ *s. f.* lampă ornamentală cu mai multe braţe, care se atîrnă de tavan. [var. *lustru* s. n. / < fr. *lustre*]

LUSTRÍN *s. n.* ţesătură fină de mătase sau de bumbac, cu un luciu special. [var. *lustrină* s. f. / < fr. *lustrine*]

LUSTRÍNĂ *s. f.* v. l u s t r i n.

LÚSTRU *s. m.* **1.** *(ant.)* sacrificiu expiator, care se făcea la Roma o dată la cinci ani. **2.** perioadă de timp de cinci ani. [<lat. *lustrum*, cf. fr. *lustre*, it. *lustro*]

LÚSTRU *s. n.* v. l u s t r ă.

LUŞ, -Ă *adj.* *(franţuzism)* aşiu. [< fr. *louche*]

LUTEÍNĂ *s. f.* **1.** materie colorantă galbenă, care se găseşte în gălbenuşul de ou, în sînge, în morcovi etc. ; progesteron. **2.** xantofilă. [pron. *-te-i-.* / < fr. *lutéine*]

LUTEINEMÍE *s. f.* *(med.)* prezenţă a luteinei în sînge. [gen. *-iei*. / < fr. *lutéinémie*]

LUTERÁN, -Ă *adj.* referitor la luteranism, care ţine de luteranism. // *s. m. f.* adept al luteranismului. [cf. germ. *Lutheraner*]

LUTERANÍSM *s. n.* denumire generală a confesiunii religioase creştine separate de catolicism prin reformele din sec. XVI. v. p r o t e s t a n t i s m. [< fr. *luthéranisme*, cf. *Luther*, reformator al bisericii creştine din Germania în sec. XVI]

LUTEŢIÁN *s. n.* *(geol.)* primul etaj al eocenului. // *adj.* care aparţine acestui etaj.

[pron. *-ți-an.* / < fr. *lutétien*, cf. *Lutetia Parisiorum*, numele vechi al Parisului]

LUTÉȚIU *s. n.* element trivalent din familia pămînturilor rare ; casiopeiu. [pron. *-țiu.* / < germ. *Lutetium*, fr. *lutécium*]

LUTH *s. m.* vechi instrument muzical cu coarde, asemănător lăutei. [cf. fr. *luth*, it. *liuto*]

LUTIÉR *s. m.* fabricant, negustor de instrumente muzicale cu coarde. [pron. *-ti-er.* / < fr. *luthier*]

LUTÍST, -Ă *s. m. f.* cîntăreț la luth. [< fr. *luthiste*]

LÚTRĂ *s. f.* vidră. [< fr. *loutre*, lat. *lutra*]

LUTRÍN *s. n.* *(rar)* pupitru înalt pe care se pun cărțile în corul unei biserici catolice. [< fr. *lutrin*, cf. lat. t. *lectrinum*]

LÚTRU *s. n.* blană de vidră. [< fr. *loutre*]

LUX *s. n.* exces de cheltuieli ; trai îmbelșugat și risipitor ; risipă. ● splendoare exterioară ; fast, somptuozitate. ● *(fig.)* bogăție, abundență. [cf. lat. *luxus*, fr. *luxe*]

LUX *s. m.* *(fiz.)* unitate de măsură a iluminării, egală cu iluminarea uniformă a unei suprafețe de 1 m^2 care primește un flux de 1 lumen. [< fr. *lux*, cf. lat. *lux* — lumină]

LUXÁ *vb. I. tr.* a-și scrînti o mînă, un picior etc. [< fr. *luxer*, cf. lat. *luxare*]

LUXÁRE *s. f.* acțiunea de a luxa și rezultatul ei ; luxație. [< *luxa*]

LUXÁȚIE *s. f.* deplasare a unui os din articulația lui ; scrintitură ; exartroză. [gen. *-iei.* var. *luxațiune* *s. f.* / cf. fr. *luxation*, lat. *luxatio*]

LUXAȚIÚNE *s. f.* v. luxație.

LÚXFER *s. m.* placă de sticlă groasă și rezistentă, care se montează în pardoseală sau în pereți, pentru a permite trecerea luminii prin ea. [< germ. *Luxfer*]

LUXMÉTRU *s. n.* *(fiz.)* instrument pentru măsurarea iluminării. [< fr. *luxmètre*]

LUXÓS, -OÁSĂ *adj.* fastuos, somptuos ; bogat. ● elegant în îmbrăcăminte ; făcut cu lux ; de lux. [< fr. *luxueux*]

LUXÚRĂ *s. f.* *(rar)* desfrînare, viciul celor care se dedau fără reținere plăcerilor senzuale. [var. *luxurie* *s. f.* / < fr. *luxure*, cf. lat. *luxuria* — mare bogăție]

LUXURIÁNT, -Ă *adj.* *(despre vegetație)* abundent, bogat. [pron. *-ri-ant.* / < fr. *luxuriant*, lat. *luxurians*]

LUXURIÁNȚĂ *s. f.* *(rar)* abundență, bogăție (mai ales în vegetație). [pron. *-ri-an-.* / < fr. *luxuriance*]

LUXÚRIE *s. f.* v. luxură.

LUXURIÓS, -OÁSĂ *adj.* desfrînat, lasciv. [pron. *-ri-os.* / < fr. *luxurieux*]

M

MAÁR *s. n. (geol.)* depresiune rotundă, asemănătoare unui crater de dimensiuni relativ mici, mărginită de un val alcătuit din tufuri vulcanice sau din material care nu este de origine magmatică. [< engl. *maar*, fr. *maar*]

MACÁ *s. f.* bacara. [< fr., it. *macao*]

MACABÉ *s. n.* varietate de struguri albi cu bobul rotund şi mare. [< fr. *maccabéo*]

MACÁBRU, -Ă *adj.* care aminteşte de moarte ; groaznic ; înfiorător ; lugubru. O *dans* ~ = temă alegorică în arta medievală reprezentînd moartea printr-o horă, în care dansează morţi de toate condiţiile şi de toate vîrstele. [< fr. *macabre*]

MACÁC *s. m.* specie de maimuţă cu capul tuguiat şi cu coada scurtă, care trăieşte în sud-estul Asiei. [< fr. *macaque*, cf. port. *macaco* < cuv. bantu]

MACADÁM *s. n.* gen de pavaj făcut din mai multe straturi de piatră spartă, îndesată cu compresorul şi impregnată cu un material de legătură. [< fr. *macadam*, cf. *Mc Adam*, inginer scoţian, inventatorul acestui gen de pavaj]

MACADAMIZÁ *vb. I. tr. (rar)* a aplica o îmbrăcăminte rutieră din macadam. [cf. fr. *macadamiser*]

MACADAMIZÁRE *s. f.* acţiunea de a macadamiza. [< *macadamiza*]

MACAIRÓDUS *s. m.* animal carnivor fosil de mărimea unui tigru, cu caninii foarte dezvoltaţi. [< lat. *machairodus*, cf. gr. *machaira* — sabie, *odous* — dinte]

MACAMÁ *s. f. (lit.)* specie literară arabă asemănătoare nuvelei, în care se foloseşte proza ritmată. [< germ. *Makame*]

MACAROÁNĂ *s. f. (mai ales la pl.)* paste făinoase în formă de tubuşoare lungi şi subţiri. [cf. ngr. *macaronia*, it. *maccheroni*]

MACARONÁDĂ *s. f.* poezie în stil macaronic. [cf. fr. *maccaronée*, it. *maccheronea*, prin confuzie cu it. *maccheronata*]

MACARONÁR *s. m. (fam.)* denumire (depreciativă) dată italienilor. [cf. it. *maccheronaio*]

MACARÓNIC, -Ă *adj. (despre versuri, poezii etc.)* scris într-un stil glumeţ, amestecînd cuvintele şi formele limbii naţionale cu cuvinte şi forme latineşti sau latinizante. [cf. fr. *macaronique*, it. *maccheronico*]

MACARONÍSM *s. n. (liv.)* compoziţie literară scrisă într-o limbă împestriţată cu cuvinte străine. ◊ cuvînt sau expresie specifică acestei compoziţii. [< fr. *macaronisme*]

MACASÁR *s. m. (bot.)* eben de culoare brun-închis cu vine negre, originar din Indonezia. [< fr. *macassar*, cf. *Makassar*, oraş în Indonezia]

MACERÁ *vb. I. tr.* a lăsa un corp mai mult timp într-un lichid la temperatura obişnuită spre a-i dizolva părţile solubile. ● *refl. (despre corpuri)* a elimina particulele solubile (prin menţinerea într-un lichid). [< fr. *macérer*, cf. lat. *macerare*]

MACERÁRE *s. f.* acţiunea de a macera ; macerăţie. [< *macera*]

MACERÁTOR *s. n.* recipient folosit pentru macerare. [< fr. *macérateur*]

MACERĂŢIE *s. f.* macerare. [gen. *-iei*. var. *macerăţiune* s. f. / cf. fr. *macération*, lat. *maceratio*]

MACERAŢIÚNE *s. f.* v. macerăţie.

MACÉTĂ *s. f.* cuţit folosit la tăiatul trestiei de zahăr în America tropicală. [< sp. *machete*]

MACFERLÁN *s. n.* pardesiu fără mîneci, cu o pelerină scurtă pe umeri şi cu deschizături prin care se scot braţele. [pl. *-ne*, *-nuri*. / < engl., fr. *macfarlane*, cf. *Mac Farlane*, numele creatorului acestui pardesiu]

MACH *s. m. (fiz.)* unitate de măsură pentru viteză, utilizată în aerodinamică şi în tehnica rachetelor, egală cu 340 m/s. O *numărul lui M* ~ = raport între viteza unui corp într-un fluid şi viteza sunetului în acelaşi fluid. [pron. *mah*. / < fr., it. *mach*, germ. *Mach*. cf. *E. Mach*, fizician german]

MACHETÁ *vb. I. tr.* a concepe şi executa o machetă. [cf. it. *macchettare*]

MACHETÁRE *s. f.* acţiunea de a macheta. [< *macheta*]

MACHETATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care concepe şi execută macheta unei lucrări, desenul unei mărci poştale ; machetist. [et. incertă]

MACHÉTĂ *s. f.* 1. reproducere plastică la scară redusă a unei lucrări de sculptură, de pictură, de arhitectură, a unui decor de teatru etc. 2. publicare (fragmentară) premergătoare tipăririi definitive a unei lucrări. [< fr. *maquette*, cf. it. *macchietta*]

MACHETÍST, -Ă *s. m. f.* machetator. [cf. fr. *maquettiste*, it. *macchiettista*]

MACHÍ *s. n.* 1. teren acoperit cu o vegetaţie de tufişuri şi de arbuşti spinoşi, adaptaţi, care se întîlneşte în unele regiuni mediteraneene. 2. formaţii de luptători pentru libertate, de partizani, în al II-lea război mondial (mai ales din Franţa, din Spania şi din Italia). [pl. invar. scris şi *maquis*. / < fr. *maquis*, cf. cors. *macchia*]

MACHIÁ *vb. I. tr., refl.* a(-şi) da feţei o anumită înfăţişare cu ajutorul fardurilor ; a (se) grima. [pron. *-chi-a*. p. i. 3.6 *-iază*, ger. *-iind*. / < fr. *maquiller*]

MACHIÁJ *s. n.* operaţia de grimare a unui actor, făcută în scopul de a-i da înfăţişarea cerută de un anumit rol ; machiere. [pron. *-chi-aj*. / cf. fr. *maquillage*]

MACHIAVÉLIC, -Ă *adj.* abil şi fără scrupule ; perfid. [pron. *-chi-a-*. / cf. it. *machiavellico*, fr. *machiavélique*]

MACHIAVELÍSM *s. n.* teorie politică expusă de Machiavelli ; politică ce uzează de orice fel de mijloace pentru a-şi atinge scopurile. ● purtare lipsită de scrupule ; reacredinţă, perfidie, viclenie. [pron. *-chi-a-*. / < it. *machiavellismo*, fr. *machiavélisme*, cf. *Machiavelli*, om politic, scriitor şi istoric italian]

MACHIÉRE *s. f.* acţiunea de a (se) machia şi *(rar)* rezultatul ei ; machiaj. [< pron. *-chi-e-*. / < *machia*]

MÁCHINĂ *s. f.* v. maşină.

MACHINÍST, -Ă *s. m. f.* v. maşinist.

MACHIÓR *s. m.* specialist în arta machiajului. [pron. *-chi-or.* / cf. fr. *maquilleur*]

MACHISÁRD *s. m.* membru al unei formații de partizani din Franța în timpul războiului și al ocupației germane dintre 1940 și 1944. [< fr. *maquisard*]

MACHÍSM *s. n.* empiriocriticism. [pron. *-hism.* / < rus. *mahizm*, germ. *Machismus*, cf. *Mach*, fizician și filozof austriac]

MACHÍST, -Ă *adj.* referitor la machism. // *s. m. f.* adept al machismului. [pron. *-hist.* / < rus. *mahist*]

MACLÁRE *s. f.* formare de macle. [după fr. *maclage*]

MACLÁT, -Ă *adj.* care are macle. [cf. fr. *maclé*]

MÁCLĂ *s. f.* grup de două sau de mai multe cristale alipite sau întrepătrunse. [< fr. *macle*, cf. lat. *macula* — pată]

MACRAMÉ *s. m.* v. macrameu.

MACRAMÉU *s. n.* lucrătură de mînă făcută din fire textile groase, care din împletitură formează diferite desene. [var. *macrame* s. n. / < fr. *macramé*, cf. ar. *macrame* — nod]

MACRO- element prim de compunere savantă cu semnificația „mare" sau „foarte mare". [< fr. *macro-*, cf. gr. *makros*]

MACROBIÁN, -Ă *adj.* *(despre ființe)* care are o viață mai lungă decît cea obișnuită ; macrobiot. [pron. *-bi-an.* / < fr. *macrobien*, cf. gr. *makros* — lung, *bios* — viață]

MACROBÍE *s. f.* durată excepțională a vieții unei ființe ; longevitate. [gen. *-iei.* / < fr. *macrobie*, cf. gr. *makros* — mare, *bios* — viață]

MACROBIÓTIC, -Ă *adj.* referitor la macrobiotică. // *s. m.* *(biol.)* organism cu o viață foarte lungă. [pron. *-bi-o-.* / < *macrobiotică*]

MACROBIÓTICĂ *s. f.* știință care studiază problemele longevității. [pron. *-bi-o-.* gen. *-cii.* / < fr. *macrobiotique*, cf. germ. *Makrobiotik*]

MACROBÎT, -Ă *adj.* macrobian. [< fr. *macrobite*]

MACROBLÁST *s. n.* *(bot.)* ramură lungă cu creștere anuală puternică și cu noduri rare. [cf. it. *macroblasto* < gr. *makros* — mare, *blastos* — vlăstar]

MACROBRAHÍE *s. f.* *(anat.)* dezvoltare excesivă a brațelor. [gen. *-iei.* / < fr. *macrobrachie*, cf. gr. *makros* — mare, lat. *brachium* — braț]

MACROCEFÁL, -Ă *adj.* cu craniul mare ; megalocefal. [< fr. *macrocéphale*, cf. gr. *makros* — mare, *kephale* — cap]

MACROCEFALÍE *s. f.* anomalie constînd din a avea capul anormal de mare. [gen. *-iei.* / < fr. *macrocéphalie*]

MACROCHEILÍE *s. f.* afecțiune constînd din hipertrofia buzelor. [pron. *-che-i-li-e.* gen. *-iei.* / < fr. *macrochéilie*]

MACROCHEIRÍE *s. f.* dezvoltare excesivă a mîinilor. [pron. *-che-i-ri-e.* gen. *-iei.* / < fr. *macrochéirie*, cf. gr. *makros* — mare, *cheir* — mînă]

MACROCÍT *s. n.* *(biol.)* globulă roșie de dimensiuni mari. [< fr. *macrocyte*, cf. gr. *makros* — mare, *kytos* — celulă]

MACROCITÓZĂ *s. f.* *(med.)* prezența macrocitelor în singe. [< fr. *macrocytose*]

MACROCLÍMĂ *s. f.* climat al unei regiuni mai întinse. [< germ. *Makroklima*, cf. gr. *makros* — mare, *klima* — climă]

MACROCÓSM *s. n.* *(liv. ;* op. microcosm) universul considerat în totalitatea sa ca o structură unitară, organică ; univers, cosmos. [var. *macrocosmos* s. n. / < fr. *macrocosme*, cf. it. *macrocosmo* < gr. *makros* — mare, *kosmos* — lume]

MACROCÓSMIC, -Ă *adj.* referitor la macrocosm. [cf. it. *macrocosmico*, germ. *makrokosmisch*]

MACROCÓSMOS *s. n.* v. macrocosm.

MACROCRISTALÍN, -Ă *adj.* format din cristale vizibile cu ochiul liber. [< fr. *macrocristallin*, cf. gr. *makros* — mare, *krystallos* — ac de gheață]

MACRODACTÍL, -Ă *adj.* *(biol.)* care prezintă macrodactilie. [< fr. *macrodactyle*, cf. gr. *makros* — mare, *daktylos* — deget]

MACRODACTILÍE *s. f.* *(biol.)* dezvoltare excesivă a degetelor. [gen. *-iei.* / < fr. *macrodactylie*]

MACRODONTÍE *s. f.* *(biol.)* dezvoltare excesivă a dinților ; megalodontie. [gen. *-iei.* / < fr. *macrodontie*, cf. gr. *makros* — mare, *odous* — dinte]

MACROECONÓMIC, -Ă *adj.* referitor la macroeconomie. [pron. *-cro-e-.* / cf. fr. *macroéconomique*]

MACROECONOMÍE *s. f.* ramură a științei economiei care studiază relațiile economice la nivelul ansamblului economiei naționale. [pron. *-cro-e-.* gen. *-iei.* / cf. fr. *macroéconomie*]

MACROESTEZÍE *s. f.* *(med.)* alterare a simțului tactil prin care obiectele sînt percepute mai mari decît în realitate. [pron. *-cro-es-.* gen. *-iei.* / cf. it. *macroestesia* < gr. *makros* — mare, *aisthesis* — sensibilitate]

MACROENCEFALÍE *s. f.* megalencefalie. [gen. *-iei.* / < fr. *macromencéphalie*, cf. gr. *makros* — mare, *enkephalos* — creier]

MACROFÁG, -Ă *adj., s. n.* (fagocit) care distruge bacteriile și corpurile străine din organism. [< fr. *macrophage*, cf. gr. *makros* — mare, *phagein* — a mînca]

MACROFILMÁRE *s. f.* filmare a unor obiecte sau ființe de dimensiuni mici pentru a obține o imagine mărită. [cf. *macrofotografie*]

MACROFLÓRĂ *s. f.* totalitatea plantelor mari (arbori, arbuști, ierburi) dintr-o regiune. [< *macro-* + *floră*]

MACROFOTOGRAFÍE *s. f.* fotografiere a obiectelor mici care dă o imagine mai mare decît în realitate. ◆ tehnica obținerii acestor fotografii. [gen. *-iei.* / < fr. *macrophotographie*]

MACROFURNÍR *s. n.* foaie de furnir cu grosime mai mare. [et. incertă]

MACROGLOSÍE *s. f.* *(med.)* mărire de volum a limbii. [gen. *-iei.* / < fr. *macroglossie*, cf. gr. *makros* — mare, *glossa* — limbă]

MACROINSTRUCȚIÚNE *s. f.* *(cib.)* grup de instrucțiuni (2) desemnat simbolic printr-un singur cod. [pron. *-ți-u-.* / cf. fr. *macro-instruction*]

MACROMASTÍE *s. f.* *(med.)* dezvoltare excesivă a mamelelor. [gen. *-iei.* / < fr. *macromastie*, cf. gr. *makros* — mare, *mastos* — mamelă]

MACROMELÍE *s. f.* *(med.)* dezvoltare patologică a uneia sau a mai multor extremicesivă a mamelelor. [gen. *-iei.* / < fr. *macromélie*, cf. gr. *makros* — mare, *melos* — extremitate]

MACROMICÉTE *s. f. pl.* (bot.) grup de ciuperci diferit colorate, cu corpul de fructificație mare, format din picior și pălărie. [< fr. *macromycètes*]

MACROMOLECULÁR, -Ă *adj. (despre substanțe)* alcătuit din macromolecule. [cf. fr. *macromoléculaire*]

MACROMOLECÚLĂ *s. f.* moleculă cu un foarte mare număr de atomi. [cf. fr. *macromolécule*, rus. *makromolekula*]

MACRONUCLÉU *s. n.* nucleu mare al celulei care alcătuiește corpul unui infuzor. [cf. fr. *macronucléus*]

MACROPÓD, -Ă *adj. (despre animale)* care are picioarele, labele sau aripioarele înotătoare lungi ; *(despre plante)* cu pedunculi lungi. // *s. n. pl.* specie de pești viu colorați din apele dulci ale Indochinei. [< fr. *macropode*, cf. gr. *makros* — lung, *pous* — picior]

MACROPODÍE *s. f. (med.)* monstruozitate caracterizată prin dezvoltarea exagerată a picioarelor. [gen. *-iei*. / < fr. *macropodie*, cf. gr. *makros* — mare, *pous* — picior]

MACROPÓR *s. m.* por care poate fi văzut cu ochiul liber. [cf. it. *macroporo*]

MACROPROTÁLE *s. n. pl.* protale femeiești. [< *macro-* + *protal*]

MACROPSÍE *s. f. (med.)* tulburare de vedere constînd din impresia de mărire a obiectelor ; megalopsie. [gen. *-iei*. / < fr. *macropsie*, cf. gr. *makros* — mare, *opsis* — vedere]

MACROPTÉR, -Ă *adj. (zool. ; despre păsări)* care are aripile lungi. [< fr. *macroptère*]

MACRORADICÁL *s. n. (chim.)* radical cu catenă lungă care se formează în procesul polimerizării prin radicali. [< fr. *macroradical*]

MACRORELIÉF *s. n.* forme majore ale reliefului unei regiuni, reprezentate prin culmi muntoase, podișuri, cîmpii etc. [pron. *-li-ef*. / cf. fr. *macrorelief*]

MACROSCÓP *s. n.* aparat pentru examinarea suprafeței materialelor cu un sistem optic care poate mări pînă la de 50 de ori. [< fr. *macroscope*]

MACROSCÓPIC, -Ă *adj.* care poate fi văzut, cercetat cu ochiul liber. [cf. fr. *macroscopique*]

MACROSCOPÍE *s. f.* examinare a suprafeței unei piese cu ochiul liber sau cu o lupă. [gen. *-iei*. / < fr. *macroscopie*, cf. gr. *makros* — mare, *skopein* — a privi]

MACROSEÍSM *s. n.* cutremur de mare intensitate. [< fr. *macroséisme*, cf. gr. *makros* — mare, *seismos* — cutremur]

MACROSOCIÁL, -Ă *adj.* referitor la marile colectivități umane. O *nivel* ~ = ansamblul structurilor, instituțiilor, relațiilor și activităților sociale la nivelul întregii societăți, al unor grupuri mari. [pron. *-ci-al*. / cf. fr. *macrosocial*]

MACROSÓM *s. m. (biol.)* sferă sau granulă alveolară mare, alcătuită din protoplasmă. [cf. it. *macrosoma* < gr. *makros* — mare, *soma* — corp]

MACROSOMÍE *s. f. (biol.)* gigantism caracterizat prin dezvoltarea excesivă a întregului corp. [gen. *-iei*. / < fr. *macrosomie*, cf. gr. *makros* — mare, *soma* — corp]

MACROSPÓR *s. m.* spor mare din care se dezvoltă macroprotalele. [< fr. *macrospore*, cf. gr. *makros* — mare, *spora* — sămînță]

MACROSPORÁNGE *s. m.* sporange în care se dezvoltă macrosporii. [< fr. *macrosporange*]

MACROSPOROFÍLĂ *s. f.* frunză pe care se dezvoltă macrosporangii. [< fr. *macrosporophylle*, cf. fr. *macrospore*, gr. *phyllon* — frunză]

MACROSTOMÍE *s. f. (biol.)* mărire exagerată a orificiului bucal. [gen. *-iei*. / < fr. *macrostomie*, cf. gr. *makros* — mare, *stoma* — gură]

MACROSTRUCTÚRĂ *s. f.* 1. structura unui metal, a unui aliaj etc. vizibilă cu ochiul liber sau cu lupa. 2. *(in sociologie)* relațiile sociale la nivelul societății globale. [< fr. *macrostructure*]

MACROTÉRM, -Ă *adj. (biol., despre plante)* megaterm. [cf. gr. *makros* — mare, *therme* — căldură]

MACRÓU *s. n.* pește de mare cu spatele albastru-verzui cu dungi negre. ● conservă proaspătă din carnea acestui pește. [< fr. *maquereau*]

MACULÁ *vb. I. tr.* 1. *(liv.)* a păta. 2. a strica o coală de tipar îmbîcsind-o cu prea multă cerneală. [cf. fr. *maculer*, lat. *maculare*]

MACULÁRE *s. f.* acțiunea de a macula și rezultatul ei ; pătare, mînjire. [< *macula*]

MACULATÓR *s. n.* caiet (din hîrtie de calitate inferioară) folosit pentru concepte, note etc. [cf. it. *maculatore*]

MACULATÚRĂ *s. f.* hîrtie veche, deșeuri de tipografie și de legătorie folosite pentru ambalaj sau ca materie primă pentru fabricarea cartonului. ● *(fig.)* literatură de proastă calitate, scriere fără valoare. [cf. fr. *maculature*, germ. *Makulatur*]

MACÚLĂ *s. f. (liv.)* pată. ● modificare de culoare a pielii, datorită unei reacții inflamatoare. ● porțiune a unui organ vegetal diferit colorată de fondul general [cf. lat. *macula*, fr. *macule*]

MADÁM *s. f. (rar)* doamnă. [< fr. *madame*]

MADÁMĂ *s. f. (ieșit din uz)* femeie din personalul de serviciu al unui hotel. ● guvernantă la copii. [< fr. *madame*]

MADÉRA *s. n.* varietate de vin dulce produs la Madera. [cf. *Madera*, insulă portugheză în Atlantic]

MADERIZÁRE *s. f.* proces chimic de fabricare a vinurilor de Madera. [cf. fr. *maderisation*]

MADH *s. n. (lit.)* gen de poezie asemănătoare cu panegiricul. [< ar. *madh* — laudă]

MADIPOLÁN *s. n.* v. m a d i p o l o n.

MADIPOLÓN *s. n.* pînză fină de bumbac întrebuințată pentru albituri. [var. *madipolan* s. n. / cf. fr. *madapolan*, germ. *Madapolam*, rus. *madapolam* < *Madapolan*, oraș în India]

MADISON *s. n.* dans modern lent la care dansatorii se așază în șiruri paralele, executînd simultan figurile și urmărind același sens de deplasare ; melodia acestui dans. [pron. *médisn*. / cf. *Madison*, oraș din S.U.A.]

MADLÉNĂ *s. f.* preparat dulce făcut dintr-o cocă cu ouă și unt, coaptă la cuptor. [< fr. *madeleine*]

MADÓNĂ *s. f.* 1. reprezentare plastică a Maicii Domnului. 2. femeie cu chip angelic, blînd și pur. ● *(ironic)* mironosiță. [< it. *madonna*, cf. fr. *madone*]

MADRÁS *s. n.* țesătură cu urzeală de mătase și cu bătătură de bumbac. [< fr. *madras*, cf. *Madras*, oraș în India]

MADREPÓRI *s. m. pl.* ordin de celenterate cu schelet calcaros, care trăiesc în colonii în mările Sudului, formînd recife sau atoli ; *(la sg.)* animal din acest ordin. [< fr. *madrépores*]

MADREPÓRIC, -Ă *adj* referitor la madrepori ; format din madrepori. [< fr. *madréporique*]

MADRIGÁL *s. n.* **1.** poezie scurtă care cuprinde elogii galante la adresa unei femei. **2.** scurtă compoziție muzicală vocală, cu caracter liric. [pl. *-le, -luri.* / cf. fr. *madrigal*, it. *madrigale*]

MADRIGALÉSC, -Ă *adj.* referitor la madrigal. [cf. it. *madrigalesco*, fr. *madrigalesque*]

MADRIGALÍST *s. m.* autor de madrigale. [cf. fr. *madrigaliste*]

MAELSTRÓM *s. n.* vîrtej, vîltoare. [pron. *mai-ström.* / < fr. *maelström*, canal al mării Norvegiei, unde se produc curenții turbionari puternici]

MAESTÓSO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* maiestuos, cu măreție ; solemn. [< it. *maestoso*]

MAESTRICHTIÁN *s. n. (geol.)* subetaj superior al senonianului (cretacicul superior). // *adj.* care aparține acestui subetaj. [pron. *-trih-ti-an.* / < fr. *maëstrichtien*]

MAÉSTRU *s. m. f.* **1.** persoană deosebit de înzestrată, de talentată și de învățată ; învățat, savant. ○ *~ al sportului* = titlu care se acordă cuiva pentru merite deosebite într-o ramură sportivă. **2.** creator al unei școli sau al unui curent literar ori științific. ● termen admirativ pentru un reprezentant ilustru al unei profesiuni intelectuale. **3.** *(în trecut)* profesor de lucru de mînă, de muzică, de desen, de gimnastică ; maistru (2). ● titlu ierarhic în anumite organizații militare, politice, religioase. ○ *~ de ceremonii* = cel însărcinat să dirijeze, după protocol, desfășurarea unei solemnități. [pron. *ma-es-.* / < it. *maestro*]

MÁFFIE *s. f.* v. m a f i e.

MÁFIE *s. f.* **1.** organizație teroristă secretă criminală din Sicilia și S.U.A. care tinde să se substituie puterii publice printr-o formă primitivă de judecată și de pedeapsă, exercitată în favoarea unor persoane private. **2.** grup, asociație de persoane unite pentru a-și satisface prin orice mijloace interesele private, chiar împotriva celor publice. [gen. *-iei*, acc. și *mafie*, scris și *maffie*. / < it. *mafia*]

MAFIÓS, -OÁSĂ *adj.* referitor la mafie, caracteristic mafiei, al mafiei. // *s. m. f.* membru, partizan al mafiei ; mafiot. [pron. *-fi-os.* / < it. *mafioso*]

MAFIÓT, -Ă *adj., s. m. f.* mafios. [pron. *-fi-ot.* / et. incertă]

MAGAZÍN[1] *s. n.* local unde se vînd cu de-amănuntul și se prezintă mărfuri. [< fr. *magasin*, cf. it. *magazzino* < ar. *makhzin*]

MAGAZÍN[2] *s. n.* **1.** publicație periodică (ilustrată), care conține materiale din diverse domenii. **2.** emisiune periodică de radio sau televiziune axată pe un anume subiect. [pl. *-ne*, (rar) *-nuri.* / < engl., fr. *magazine*]

MAGAZINÁJ *s. n.* depozitare a unei mărfi într-o magazie ; timpul cît stă acolo această marfă ; *(p. ext.)* taxa care se plătește pentru depozitare. [< fr. *magasinage*]

MAGAZINÉR *s. m.* responsabil, șef al unei magazii (într-o întreprindere, într-un depozit etc.). [var. *magazioner* s. m. / < fr. *magasinier*]

MAGAZIONÉR *s. m.* v. m a g a z i n e r.

MAGDALENIÁN *s. n. (geol.)* ultimul subetaj al paleoliticului superior, în care apar elemente de cultură umană. // *adj.* care aparține acestui subetaj. [pron. *-ni-an.* / < fr. *magdalénien*, cf. *Madeleine*, peșteră în nordul Franței]

MAGÉNTA *s. f.* culoare roșu aprins. ● termen folosit în fotografia în culori pentru a desemna culoarea obținută prin amestecul spectral al roșului cu albastrul. [cf. it., fr. *magenta* < *Magenta*, prin aluzie la bătălia sîngeroasă care a avut loc în această localitate din Italia]

MAGHIARÍSM *s. n.* cuvînt, expresie proprie limbii maghiare. [< *maghiar* + *-ism*]

MAGHIARIZÁ *vb. I.* **1.** *refl. (despre oameni)* a se asimila cu populația de limbă maghiară. **2.** *tr.* a modifica (un cuvînt, o expresie) după structura limbii maghiare. [< *maghiar* + *-iza*]

MAGHIARIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) maghiariza și rezultatul ei. [< *maghiariza*]

MÁGIC, -Ă *adj.* **1.** de magie, referitor la magie ; ocult. ○ *baghetă ~ă* = baghetă folosită de magician, *(p. ext.)* de scamator. ● *ochi ~* = indicator luminos de funcționare a aparatelor de radiorecepție. **2.** *(fig.)* fermecător, încîntător, miraculos. [cf. fr. *magique*, lat. *magicus*]

MAGICIÁN, -Ă *s. m. f.* practicant al magiei ; vrăjitor. ● *(fig.)* artist desăvîrșit. [pron. *-ci-an.* / cf. fr. *magicien*]

MAGÍE *s. f.* **1.** pretinsă artă de a supune forțele naturii ; vrăjitorie. **2.** *(fig.)* încîntare, vrajă, farmec ; efect miraculos, putere ascunsă. [gen. *-iei.* / cf. fr. *magie*, lat. *magia*, gr. *mageia*]

MAGÍSM *s. m.* religie a vechilor persani ; mazdeism. [< fr. *magisme*]

MAGISTÉRIU *s. n.* **1.** stagiu de trei ani după obținerea licenței în teologie, echivalent cu doctoratul. **2.** formă de învățămînt superior din Italia care conferă un titlu universitar în litere și pedagogie, valabil pentru învățămîntul mediu. [pron. *-riu.* / < lat. *magisterium*, cf. fr. *magistère*, it. *magistero*]

MAGISTRÁL, -Ă *adj.* **1.** *(adesea adv.)* de maestru (1) ; perfect, extraordinar. **2.** *medicament ~* (op. o f i c i n a l) = medicament care se prepară în farmacie după rețetă. [cf. fr. *magistral*, lat. *magistralis*]

MAGISTRÁLĂ *s. f.* arteră principală de comunicație. ● conductă principală pentru transportul lichidelor sau al gazelor. [cf. rus. *magistrale*, germ. *Magistrale*]

MAGISTRÁND *s. m.* licențiat în teologie care urmează magisteriul. [după *doctorand*]

MAGISTRÁT *s. m.* **1.** *(ist.)* persoană investită cu anumite sarcini de autoritate publică în vechea Romă. ● administrator al unui anumit teritoriu în unele sisteme administrative. **2.** membru al corpului de judecători ; judecător, procuror, consilier de curte. [cf. fr. *magistrat*, lat. *magistratus*]

MAGISTRATÚRĂ *s. f.* **1.** funcție, demnitate de magistrat ; durata funcției unui magistrat. **2.** corpul magistraților. [cf. germ. *Magistratur*, fr. *magistrature*, it. *magistratura*]

MAGÍSTRU *s. m.* profesor (în raport cu elevii lui) ; dascăl. ● *(liv.)* maestru, persoană care se distinge în mod deosebit în artă sau în știință. [< lat. *magister*]

MAGMÁTIC, -Ă *adj.* referitor la fenomenul de apariție a magmei și la produsele acesteia ; de magmă, al magmei. O *rocă ~ă* = rocă rezultată din procesul de solidificare a magmei ; rocă eruptivă. [cf. fr. *magmatique*]

MAGMATÍSM *s. n.* totalitatea proceselor în legătură cu deplasarea magmei în scoarța terestră. [cf. fr. *magmatisme*]

MÁGMĂ *s. f.* 1. masă lichidă din interiorul Pământului prin întărirea căreia se formează rocile eruptive. 2. *(med.)* masă gelatinoasă rezultată din necrozarea sau topirea unor țesuturi. [< fr. *magma*, cf. gr. *magma* — pastă]

MAGMOSFÉRĂ *s. f. (geol.)* geosfera cuprinsă între litosferă și nucleul Pământului. v. s i m a. [cf. gr. *magma* — pastă, *sphaira* — sferă]

MAGNACÁRD *s. n.* sistem bazat pe fișe cu o suprafață magnetică pe care se înregistrează codificarea documentelor într-o bibliotecă. [< engl. *magnacard*]

MAGNA CUM LAUDE *loc. adv.* apreciere foarte bună pentru obținerea unui titlu universitar. [< lat. *magna cum laude*]

MAGNANÍM, -Ă *adj.* mărinimos, cu suflet nobil. [< fr. *magnanime*, cf. lat. *magnanimus* < *magnus* — mare, *animus* — suflet]

MAGNANIMITÁTE *s. f.* mărinime, noblețe sufletească. [cf. fr. *magnanimité*, lat. *magnanimitas*]

MAGNÁT *s. m.* 1. latifundiar (feudal) maghiar sau polonez. 2. mare bogătaș, mare capitalist. [< germ. *Magnat*, fr. *magnat*, engl. *magnate*, cf. lat. *magnus* — mare]

MAGNÉT *s. m.* corp care are însușirea de a atrage fierul. [pl. *-eți*, (rar, s. n.) *-turi*. / < germ. *Magnet*, cf. lat., gr. *magnes* < *Magnesia*, oraș din Asia Mică, unde au fost descoperite în antichitate minereuri magnetice]

MAGNÉTIC, -Ă *adj.* 1. referitor la magnet, de magnet, ca magnetul. O *cîmp ~* = spațiul din jurul unui magnet în care se exercită forța acestuia. 2. *(fig.)* care magnetizează *(2)* ; magnetizant. [cf. fr. *magnétique*, lat. *magneticus*, germ. *magnetisch*]

MAGNETÍSM *s. n.* proprietate a unor corpuri de a atrage fierul. O *~ terestru* = totalitatea fenomenelor magnetice cauzate de Pământ ; *~ animal* = pretins fluid care ar lucra asupra simțurilor și imaginației, producînd diferite fenomene. ● capitol al fizicii care studiază proprietățile magnetice ale materiei. [cf. fr. *magnétisme*, germ. *Magnetismus*]

MAGNETÍT *s. m.* oxid natual de fier. [var. *magnetită* s. f. / < fr. *magnétite*]

MAGNETÍTĂ *s. f.* v. m a g n e t i t.

MAGNETIZÁ *vb. I. tr.* 1. a da unui metal proprietăți magnetice. 2. *(fig.)* a exercita o mare influență asupra cuiva, a atrage puternic, în mod irezistibil. ● *refl. (fam.)* a se îmbăta. [< fr. *magnétiser*, cf. germ. *magnetisieren*]

MAGNETIZÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi magnetizat. [cf. fr. *magnétisable*]

MAGNETIZÁNT, -Ă *adj.* 1. care magnetizează. 2. *(fig.)* fascinant. [cf. fr. *magnétisant*]

MAGNETIZÁRE *s. f.* acțiunea de a magnetiza și rezultatul ei ; polarizare magnetică : magnetizație. [< *magnetiza*]

MAGNETIZATÓR, -OÁRE *adj.* care magnetizează, care produce magnetizarea. // *s. m.* persoană care magnetizează *(2)*, care practică magnetismul animal. [după fr. *magnétiseur*]

MAGNETIZÁȚIE *s. f.* (rar) magnetizare. ● mărime vectorială care caracterizează starea de polarizare magnetică a corpurilor. [gen. *-iei*. / cf. fr. *magnétisation*]

MAGNETO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) magnet", „magnetism". [< fr. *magnéto-*, it. *magneto-*, cf. gr. *magnetos* — (piatră) de Magnezia]

MAGNETOCHIMÍE *s. f.* ramură a chimiei care studiază relațiile dintre structura moleculară a substanțelor și proprietățile lor magnetice. [gen. *-iei*. / cf. fr. *magnétochimie*]

MAGNETODINÁMICĂ *s. f.* capitol al electromagnetismului care studiază mișcarea fluidelor ce devin conducătoare în prezența unui cîmp magnetic ; magnetohidrodinamică. [gen. *-cii*. / cf. fr. *magnétodynamique*]

MAGNETOFÓN *s. n.* dispozitiv de înregistrare și de reproducere a sunetelor cu ajutorul unei benzi, al unei sîrme de oțel sau al unui film cu substanță feromagnetică. [< germ. *Magnetophon*, nume comercial al fabricii „Telefunken", cf. fr. *magnétophone*, cf. gr. *magnes* — magnet, *phone* — voce]

MAGNETOGRÁF *s. n.* magnetometru înregistrator. [< fr. *magnétographe*]

MAGNETOGRÁMĂ *s. f.* diagramă obținută cu ajutorul unui magnetograf. [< fr. *magnétogramme*]

MAGNETOHIDRODINÁMIC, -Ă *adj.* referitor la magnetohidrodinamică. [< fr. *magnétohydrodynamique*]

MAGNETOHIDRODINÁMICĂ *s. f.* magnetodinamică. [gen. *-cii*. / < fr. *magnétohydrodynamique*]

MAGNETOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la magnetometrie. [< *magnetometrie*]

MAGNETOMETRÍE *s. f.* măsurarea mărimilor magnetice. ● ramură a geofizicii care se ocupă cu studiul magnetismului terestru. [gen. *-iei*. / < fr. *magnétométrie*]

MAGNETOMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea intensității cîmpurilor magnetice. [< fr. *magnétomètre*]

MAGNETÓN *s. n. (fiz.)* unitate de măsură pentru magnetismul electronului și al nucleelor atomice. [cf. germ. *Magneton*, fr. *magnéton*, it. *magnetone*]

MAGNETOÓPTICĂ *s. f.* parte a opticii care studiază efectele cîmpului magnetic asupra fenomenelor optice. [pron. *-to-op-*, gen. *-cii*. / < fr. *magnétooptique*]

MAGNETOPÁUZĂ *s. f.* limita exterioară a magnetosferei. [et. incertă]

MAGNETOSCÓP *s. n.* aparat de imprimare și reproducere concomitentă a sunetelor și a imaginilor pe o bandă magnetică. [< fr. *magnétoscope*]

MAGNETOSFÉRĂ *s. f.* parte exterioară a atmosferei terestre în care cîmpul magnetic exercită o acțiune preponderentă. [< fr. *magnétosphère*]

MAGNETOSTÁTICĂ *s. f.* parte a electromagnetismului care studiază cîmpul magnetic invariabil din substanțe sau din vid. [gen. *-cii*. / < fr. *magnétostatique*]

MANNETOSTRICTÍV, -Ă *adj.* care prezintă sau este în legătură cu magnetostricțiunea. [cf. it. *magnetostrictiva*]

MAGNETOSTRICȚIÚNE *s. f. (fiz.)* deformare a dimensiunilor unui corp feromagnetic sub influența magnetizării. [pron. *-ți-u-*. / < fr. *magnétostriction*, engl. *magnetostriction*]

MAGNETOTERAPÍE *s. f. (med.)* fizioterapie făcută cu ajutorul magneților. [gen. *-iei.* / < fr. *magnétothérapie*]

MAGNETOTROPÍSM *s. n. (bot.)* curbare a organelor plantelor sub influența forței magnetice. [cf. fr. *magnéotropisme*, gr. *magnes* — magnet, *trope* — răsucire]

MAGNETÓU *s. n.* mic generator electric cu inductoarele formate din magneți permanenți, folosit mai ales pentru aprinderea amestecului combustibil la motoarele cu electroaprindere. [< fr. *magnéto*]

MAGNETRÓN *s. n.* tub electronic în care intensitatea curentului electronic este comandată de un cîmp magnetic exterior. [< fr. *magnétron*]

MAGNEZIÁN, -Ă *adj.* magnezic. [pron. *-zi-an.* / cf. fr. *magnésien*]

MAGNÉZIC, -Ă *adj.* care conține magneziu ; magnezian. [< fr. *magnésique*]

MAGNÉZIE *s. f.* oxid de magneziu în formă de praf alb, întrebuințat în medicină ca purgativ. [gen. *-iei.* / < fr. *magnésie*]

MAGNEZÍT *s. n.* carbonat natural de magneziu. [var. *magnezită* s. f. / < fr. *magnésite*]

MAGNEZÍTĂ *s. f.* v. magnezit.

MAGNÉZIU *s. n.* metal ușor alb-argintiu, care arde cu o flacără foarte luminoasă. [pron. *-ziu.* / < fr. *magnésium*]

MAGNI- element prim de compunere savantă cu semnificația „mare", „măreț", „magnific". [< it. *magni-*, cf. lat. *magnus* — mare]

MAGNICÓ *s. n.* aliaj de magneziu, nichel și cobalt. [< fr. *magnico* < *mag(neziu)* + *ni(chel)* + *co(balt)*]

MAGNÍFIC, -Ă *adj. (liv.)* măreț, grandios, minunat. [cf. fr. *magnifique*, lat. *magnificus*]

MAGNIFICÉNȚĂ *s. f.* măreție, lux, fast, strălucire. [cf. fr. *magnificence*, it. *magnificenza*, lat. *magnificentia*]

MAGNILOCVÉNT, -Ă *adj., s. m. f. (liv.)* dotat cu mare elocvență ; orator mare. [cf. it. *magniloquente*]

MAGNILOCVÉNȚĂ *s. f. (liv.)* calitate a celui ce este magnilocvent. [cf. it. *magniloquenza*]

MAGNITÚDINE *s. f.* 1. măreție, strălucire a unui astru. 2. mărime a unui cutremur de pămînt. [cf. lat. *magnitudo*, fr. *magnitude*]

MAGNÓLIE *s. f.* arbust originar din Asia și din America, cu flori mari, frumoase și cu miros foarte plăcut, cultivat ca plantă de ornament. [gen. *-iei.* / < germ. *Magnolie*, fr., it. *magnolia*, cf. *Magnol*, botanist francez]

MAGOFONÍE *s. f.* mare sărbătoare a perșilor, instituită în anul 522 î.e.n. în amintirea masacrării magilor de la Persepolis. [gen. *-iei.* / < fr. *magophonie*, cf. gr. *magos* — mag, *phonos* — ucidere]

MAGÓT *s. m.* specie de macac din regiunile stîncoase ale Gibraltarului. [< fr. *magot*]

MAHAEVÍSM *s. n.* curent reacționar micburghez care propovăduia o atitudine dușmănoasă față de intelectualitate, în special față de intelectualitatea socialistă. [< *Mahaiski*, teoretician anarhist rus + *-ism*]

MAHAEVÍST, -Ă *adj.* referitor la mahaevism. // *s. m. f.* adept al mahaevismului. [< rus. *mahaivist*]

MAHAGÓNI *s. m. (bot.)* arbore din regiunile tropicale din America, al cărui lemn, tare și fin, se folosește pentru mobilă. [< engl., sp. *mahagoni* < cuv. indian]

MAHAMEDÁN, -Ă *adj., s. m. f.* v. mahomedan.

MAHARADJÁH *s. m.* titlu dat marilor principi în India ; persoană care are acest titlu. [< fr. *maharadjah*, cf. hind. *maharadjah* — mare rege]

MAHARANÍ *s. f. invar.* soție de maharadjah. [< fr. *maharani*]

MAHÁTMA *s. m.* titlu dat în India asceților, oamenilor considerați sfinți și persoanelor de mare merit și de înaltă spiritualitate. [< fr., it., sanscr. *mahatma* — suflet mare]

MÁHĂR *s. m. (argou)* om dibaci, deștept. ● șef, ștab, om important. [< germ. *Macher*]

MAHDÍSM *s. n.* studiul și teoria mahdiului. [cf. it. *mahdismo*, fr. *mahdisme*, germ. *Mahdismus*]

MAHDÍST, -Ă *adj.* referitor la mahdism. // *s. m. f.* adept, specialist al mahdismului. [cf. it. *mahdista*, fr. *mahdiste*]

MÁHDIU *s. m.* nume dat de mai multe secte musulmane celor care sînt considerați ca trimiși ai lui Alah, meniți să desăvîrșească opera lui Mahomed. [pron. *-diu.* / < fr., ar. *mahdi*]

-MAHÍE element secund de compunere savantă cu semnificația „luptă". [< gr. *mache*]

MAHOMEDÁN, -Ă *adj.* referitor la mahomedanism, propriu mahomedanismului. // *s. m. f.* adept al mahomedanismului ; musulman. [var. *mahamedan, -ă, mahometan, -ă, mohamedan, -ă* adj., s. m. f. / cf. fr. *mahométan* < *Mahomed*, întemeietorul islamismului]

MAHOMEDANÍSM *s. n.* cult religios monoteist întemeiat în sec. VII de Mahomed, considerat ca profetul divinității supreme, Alah ; mahometism, islamism. [cf. it. *maomettismo*, fr. *mahométisme*]

MAHOMETÁN, -Ă *adj., s. m. f.* v. mahomedan.

MAHOMETÍSM *s. n.* mahomedanism. [< fr. *mahométisme*]

MAHÓNĂ *s. f.* barcă cu vîsle, de dimensiuni mari, cu fundul lat, folosită în porturi la transportarea încărcăturii de pe nave. [< fr *mahonne*, cf. sp. *mahona* < ar. *ma'on* — vas]

MAIESTÁTE *s. f.* 1. grandoare, somptuozitate, măreție. 2. titlu care se dă monarhilor. [pron. *ma-ies-*. var. *majestate* s. f. / < lat. *maiestas*, cf. fr. *majesté*]

MAIESTUÓS, -OÁSĂ *adj.* măreț, solemn, impunător. ● *(adv.)* cu măreție, în mod grandios. // *s. n.* categorie estetică prin care este desemnat stilul solemn, grav, grandios și impunător. [pron. *mai-ies-tu-os*, var. *majestuos, -oásă* adj. / cf. fr. *majestueux*, it. *maestoso*]

MAIESTUOZITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este maiestuos. [pron. *ma-ies-tu-o-*. / cf. it. *maestosità*]

MAIÉU *s. n.* v. maiou.

MAIEÚTICĂ *s. f.* metodă întrebuințată de Socrate în discuțiile filozofice, constînd în a scoate la iveală, prin întrebări și răspunsuri dibace, cunoștințele juste pe care le aveau în minte interlocutorii săi. [pron. *ma-ie-u-*. / cf. fr. *maïeutique*, cf. gr. *maieutike* — priceperea de a moși]

MAIÉZĂ *s. f. (tehn.)* mecanism de susținere și acționare a platinelor de buclare la

mașinile de tricotat. [pron. *ma-ie-*. / < fr. *mailleuse*]

MAILLECHÓRT *s. n.* aliaj de zinc, aramă și nichel, care imită argintul, folosit mai ales la fabricarea tacîmurilor. [pron. *maișór*. / < fr. *maillechort*, cf. *Maillot* și *Chorier*, numele inventatorilor]

MAIOLÍCĂ *s. f.* v. majolică.

MAIONÉZĂ *s. f.* sos rece din gălbenuș de ou, frecat bine cu untdelemn și amestecat cu zeamă de lămîie. [pron. *ma-io-*. / < fr. *mayonnaise*]

MAIÓR *s. m.* grad militar imediat superior gradului de căpitan ; ofițer care are acest grad. [cf. rus. *maior*, germ. *Major*]

MAIORITÁTE *s. f.* v. majoritate.

MAIÓU *s. n.* tricou care se poartă pe piele. [pron. *ma-iou*. var. *maieu* s. n. / < fr. *maillot*]

MÁISTĂR *s. m.* v. maistru.

MÁISTOR *s. m.* v. maistru.

MÁISTRU *s. m.* 1. lucrător cu calificare superioară într-o meserie etc. (care conduce o secție a unui atelier sau care posedă un mic atelier propriu). 2. maestru (3). [pron. *mais-tru*. var. *maistăr*, *maistor* s. m. / < germ. *Meister*]

MAIZÉNĂ *s. f.* (*chim.*) amidon de porumb conținînd grăsimi și proteine, din care se prepară unele produse dietetice. [pron. *mai-*. / < germ. *Maizena*]

MAJESTÁTE *s. f.* v. maiestate.

MAJESTUÓS, -OÁSĂ *adj.* v. maiestuos.

MAJOLÍCĂ *s. f.* faianță. ◆ obiect de faianță din epoca Renașterii italiene. [var. *maiolică* s. f. / ◁ fr. *majolique*, *maiolique*, cf. it. *majolica* < *Majorca*, insulă în Baleare]

MAJÓR, -Ă *adj.* 1. ajuns la majorat. 2. principal, de mare importanță. 3. (*muz.*) *gamă* ~*ă* sau *mod* ~ = gamă sau mod din cinci tonuri și două semitonuri, situate între treptele a treia și a patra, a șaptea și a opta. 4. (*log.*) *termen* ~ = predicatul concluziei unui silogism ; *premisă* ~*ă* = premisa care conține termenul major. [◁ fr. *majeur*, cf. lat. *maior*, comparativul lui *magnus*]

MAJORÁ *vb. I. tr.* a mări, a spori, a urca. [p. i. *-rez*. / ◁ fr. *majorer*]

MAJORÁNT *adj.* care mărește, majorează. // *s. m.* (*mat.*) element sau număr care este mai mare ori egal cu oricare dintre elementele sau numerele unei mulțimi. [< fr. *majorant*, cf. lat. *maior* — mai mare]

MAJORÁRE *s. f.* acțiunea de a majora și rezultatul ei ; mărire. [< *majora*]

MAJORÁT *s. n.* 1. vîrstă de la care cineva se poate bucura prin lege de drepturi depline civile și politice ; starea juridică a celui devenit major : majoritate civilă. 2. (*ist.*) proprietate inalienabilă rezervată primului născut în linie masculină al unei familii nobile. [< fr. *majorat*, cf. germ. *Majorat*]

MAJORDÓM *s. n* intendentul unui palat regal sau princiar ; (*p. ext.*) șef al personalului de serviciu în casele marilor nobili și bogătași. [< fr. *majordome*, germ. *Majordom*, cf. lat. *maior* – șef, *domus* — casă]

MAJORITÁR, -Ă *adj.* care face parte din majoritate, în cel mai mare număr. O *reprezentanță* ~*ă* = sistem electoral potrivit căruia sînt considerați aleși numai candidații care au obținut o majoritate absolută la votare. [cf. fr. *majoritaire*]

MAJORITÁTE *s. f.* cea mai mare parte sau cel mai mare număr dintr-o colectivitate. O ~ *absolută* = majoritate care întrunește un număr de voturi egal cu minimum jumătate plus unul din totalul voturilor; ~ *relativă* = număr de voturi care întrece orice alt număr de voturi obținute de alt candidat ; ~ *civilă* = majorat. [var. *maioritate* s. f. / cf. fr. *majorité*, engl. *majority*, lat. *maioritas*, germ. *Majorität*]

MAJÚSCULĂ *s. f.* (*adesea adj.*) literă mare, capitală. [< fr. *majuscule*]

MAKEMÓNO *s. n.* pictură japoneză orizontală pe sul de mătase sau de hîrtie de orez, conținînd scene sau peisaje. v. kakemono.

MAKÍ *s. m.* mamifer din grupul lemurienilor, cu botul alungit și coada lungă, care trăiește în Madagascar. [< fr. *maki* < cuv. malgaș]

MAKÓ *s. n.* bumbac egiptean, cu fibra subțire și lungă. [cf. it. *mako*, germ. *Mako* < *Mako*, localitate în Egipt]

MAL *s. n.* (*med.*) stare de boală, rău, maladie. [< fr. *mal*, cf. lat. *malum* — rău]

MALACHÍT *s. n.* v. malahit.

MALACÍE *s. f.* (*med.*) 1. pierdere a consistenței, ramolire a unui organ sau țesut ; ramolisment. 2. dorință patologică de a îngera alimente picante. [gen. *-iei*. / < fr. *malacie*, cf. gr. *malakia* — înmuiere]

-MALACÍE element secund de compunere savantă, cu semnificația „moale", „înmuiat". [< it. *-malacia*, fr. *-malacie*, cf. gr. *malakia*]

MALACO- element de compunere savantă cu semnificația „moale", „înmuiat". [< fr. *malaco-*, cf. gr. *malakos*]

MALACODÉRM, -Ă *adj.* care are pielea moale. [< fr. *malacoderme*, cf. gr. *malakos* — moale, *derma* — piele]

MALACÓF *s. n.* crinolină. [pl. *-oafe*, *-ofuri*. var. *malacov* s. n. / < rus. *Malakov*]

MALACOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la malacologie. [< fr. *malacologique*]

MALACOLOGÍE *s. f.* ramură a zoologiei care se ocupă cu studiul moluștelor. [gen. *-iei*. / < fr. *malacologie*]

MALACOSTRACÉE *s. f. pl.* subclasă de crustacee superioare care au capul lipit de torace și abdomenul distinct ; (*la sg.*) animal din această subclasă. [pron. *ce-e* sg. invar. / ◁ fr. *malacostracés*]

MALACOV *s. n.* v. malacof.

MALADÍE *s. f.* boală. O ~ *mitrală* = boală de inimă care afectează valvula dintre atriul și ventriculul stîng. v. stenoză ; ~ *albastră* = cianoză. [< fr. *maladie*]

MALADÍV, -Ă *adj.* bolnăvicios. [< fr. *maladif*]

MALADRÉSĂ *s. f.* (*franțuzism*) neîndemînare. [< fr. *maladresse*]

MALÁGA *s. f.* specialitate de vin din viță de Malaga. [◁ fr. *malaga*, cf. *Malaga*, oraș în sudul Spaniei]

MALAGUEÑA *s. f.* dans popular spaniol, asemănător cu fandango ; melodia acestui dans. [pron. *-ghe-ni-a*. / < sp. *malagueña* — din Malaga]

MALAHÍT *s. n.* carbonat natural de cupru de culoare verde, opacă, folosit ca piatră semiprețioasă. [pl. *-turi*, *-te*. var. *malachit* s. n. / ◁ fr. *malachite*, cf. gr. *malachites*]

MALÁNDRĂ *s. f.* crăpătură eczematoasă a cutei jaretului la cai. [< fr. *malandre*]

MALÁR *adj., s. n.* (os al feței) așezat lateral dedesubtul orbitei. [< fr. *malaire*, cf. lat. *mala* — obraz]

MALÁRIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de malarie. [< *malarie* + *-ic*]

MALÁRIE *s. f.* boală infecțioasă transmisă de ţînţarul anofel, care se manifestă prin friguri puternice şi intermitente ; paludism. [< fr., it. *malaria*, germ. *Malaria* < it. *malo* — rău, *aria* — aer]

MALARIOLÓG, -Ă *s. m. f.* medic specialist în malariologie. [< fr. *malariologue*]

MALARIOLOGÍE *s. f.* ramură a medicinii care se ocupă cu studiul malariei ; paludologie (2). [gen. *-iei.* / < fr. *malariologie*]

MALARIOTERAPÍE *s. f.* *(med.)* inoculare cu scop terapeutic a parazitului malariei ; impaludare ; paludoterapie. [gen. *-iei.* / < fr. *malariothérapie*]

MALAXÁ *vb. I. tr.* a amesteca, a omogeniza (ceva) cu malaxorul. [< fr. *malaxer*, cf. lat. *malaxare*]

MALAXÁRE *s. f.* acţiunea de a malaxa şi rezultatul ei. [< *malaxa*]

MALAXÓR *s. n.* maşină folosită pentru amestecarea şi omogenizarea unor materiale. [cf. fr. *malaxeur*]

MALAXORÍST, -Ă *s. m. f.* muncitor care lucrează la malaxor. [< *malaxor* + *-ist*]

MALEÁBIL, -Ă *adj.* 1. *(despre metale, aliaje)* care poate fi prelucrat în foi subţiri prin ciocănire sau laminare. 2. *(fig.)* blîndios, suplu. ● adaptabil ; docil. [pron. *-le-a-.* / < fr. *malléable*, cf. lat. *malleus* — ciocan]

MALEABILITÁTE *s. f.* 1. proprietate a unor metale sau aliaje de a fi maleabile. 2. *(fig.)* supleţe. ● docilitate ; adaptabilitate. [pron. *-le-a-.* / cf. fr. *malléabilité*]

MALEABILIZÁ *vb. I. tr.* a face (un material etc.) maleabil. [< *maleabil* + *-iza*]

MALEABILIZÁRE *s. f.* acţiunea de a maleabiliza şi rezultatul ei. ● tratament termic sau termochimic care se aplică pieselor turnate din fontă albă pentru îmbunătăţirea unor proprietăţi mecanice. [pron. *-le-a-.* / < *maleabiliza*]

MALEDÍCŢIE *s. f.* v. maledicţiune.

MALEDICŢIÚNE *s. f.* *(liv.)* blestem. [pron. *-ţi-u-.* var. *maledicţie* s. f. / cf. fr. *malédiction*, lat. *maledictio*]

MALÉFIC, -Ă *adj.* care are influenţă nefastă. [cf. lat. *maleficus*, fr. *maléfique*]

MALEFÍCIU *s. n.* *(liv.)* 1. faptă rea, greşeală voită ; pagubă. 2. farmece cu ajutorul cărora se pretindea că se vatămă recoltele, oamenii, animalele etc. [pron. *-ciu.* / < lat. *maleficium*, fr. *maléfice*]

MALEÍNĂ *s. f.* *(biol.)* substanţă obţinută din germeni cultivaţi în bulion, care se foloseşte pentru diagnosticul morvei la cai. [pron. *-le-i-.* / < fr. *malléine*, cf. lat. *malleus* — morvă]

MALEINIZÁRE *s. f.* *(vet.)* operaţia de diagnosticare a morvei cu ajutorul maleinei. [după fr. *malléinisation*]

MALEOLÁR, -Ă *adj.* *(anat.)* al maleolelor. [pron. *-le-o-.* / cf. fr. *malléolaire*]

MALEÓLĂ *s. f.* *(anat.)* fiecare dintre apofizele regiunii inferioare a tibiei şi a peroneului, care formează glezna. [pron. *-le-o-.* / < fr. *malléole*, cf. lat. *malleolus* — ciocănel]

MALFORMÁŢIE *s. f.* viciu de conformaţie congenitală. [gen. *-iei.* var. *malformaţiune* s. f. / < fr. *malformation*, cf. lat. *malus* — rău, *formatio* — alcătuire]

MALFORMAŢIÚNE *s. f.* v. malformaţie.

MÁLIC *adj. m.* *acid* ~ = acid care se găseşte în anumite fructe în stare liberă sau sub formă de săruri. [< fr. *malique*, cf. lat. *malum* — măr]

MALÍGN, -Ă *adj.* *(despre boli ;* op. benign) grav, periculos, primejdios. O *tumoare* ~*ă* = tumoare canceroasă ; *pustulă* ~*ă* = antrax. ● *(rar)* înclinat spre rău. [< lat. *malignus*, cf. fr. *maligne*]

MALIGNITÁTE *s. f.* răutate. ● gravitate a unei boli ; influenţă vătămătoare. [pron. *-ligni-.* / cf. lat. *malignitas*, fr. *malignité*]

MALIŢÍE *s. f.* *(liv.)* atitudine, vorbă răutăcioasă, ironică ; maliţiozitate. [gen. *-iei.* var. *maliţiune* s. f. / cf. lat. *malitia*, fr. *malice*]

MALIŢIÓS, -OÁSĂ *adj.* *(liv.)* răutăcios, muşcător, caustic. [pron. *-ţi-os.* / cf. lat. *malitiosus*, fr. *malicieux*]

MALIŢIOZITÁTE *s. f.* *(liv.)* maliţie, înţepătură, răutate. [pron. *-ţi-o-.* / cf. lat. *malitiositas*, it. *maliziosità*]

MALIŢIÚNE *s. f.* v. maliţie.

MALLARMEÍSM *s. n.* *(liv.)* imitaţie a poeziei lui Mallarmé, care acordă o mai mare importanţă muzicii cuvintelor decît sensului lor. [< *Mallarmé*, poet simbolist francez + *-ism*]

MÁLLUS *s. n.* *(ist.)* adunare a oamenilor liberi la vechii franci. [< fr. *mallus*]

MALM *s. n.* *(geol.)* epoca (seria) superioară a jurasicului. // *adj.* care aparţine acestei epoci. [< engl. *malm*]

MALNUTRÍŢIE *s. f.* *(med.)* nutriţie proastă. [gen. *-iei.* / < fr. *malnutrition*]

MALOFÁGE *s. n. pl.* *(zool.)* ordin de insecte asemănătoare păduchilor, care trăiesc pe păsări şi mamifere, hrănindu-se cu pene, păr şi descuamaţii ale pielii ; *(la sg.)* insectă din acest ordin. [cf. gr. *mallos* — lînă, *phagein* — a mînca]

MALONÉST, -Ă *adj.* necinstit, incorect. [< it. *malonesto*, cf. fr. *malhonnête*]

MALONESTITÁTE *s. f.* *(liv.)* necinste, incorectitudine. [cf. fr. *malhonnêteté*]

MALPOZÍŢIE *s. f.* *(anat.)* aşezare defectuoasă (a unui organ). [gen. *-iei.* / cf. fr. *malposition*]

MALTÁZĂ *s. f.* enzimă care transformă maltoza în glucoză. [< fr. *maltase*, germ. *Maltase*]

MALTHUSIÁN, -Ă *adj., s. m. f.* malthusianist. [pron. *si-an.* pl. *-ieni, iene.* / < fr. *malthusien*]

MALTHUSIANÍSM *s. n.* teorie reacţionară care susţine teza falsă că, în timp ce mijloacele de existenţă nu pot spori decît în progresie aritmetică, populaţia creşte în proporţie geometrică şi că deci cauzele mizeriei maselor exploatate ar fi de ordin natural şi biologic, nu social. [pron. *-si-a-.* / < fr. *malthusianisme*, cf. *Malthus*, teolog şi economist englez]

MALTHUSIANÍST, -Ă *adj.* referitor la malthusianism, propriu malthusianismului. // *s. m. f.* adept al malthusianismului ; maltusian. [pron. *si-a-.* / < fr. *malthusianiste*]

MALTÍNĂ *s. f.* praf amorf de culoare albăgălbuie preparat din malţ, folosit pentru a transforma amidonul în dextrină şi maltoză. [< fr. *maltine*]

MALTÓZĂ *s. f.* zahăr cristalizat, solubil în apă, care se prepară din amidon. [< fr. *maltose*, germ. *Maltose*]

MALTOZURÍE *s. f.* *(med.)* prezenţa maltozei în urină. [gen. *-iei.* / < fr. *maltosurie*]

MALTRATÁ *vb. I. tr.* a bate, a lovi ; a trata pe cineva cu violenţă ; a chinui, a brutaliza. [cf. fr. *maltraiter*, it. *maltrattare*]

MALTRATÁRE *s. f.* acţiunea de a maltrata şi rezultatul ei ; brutalizare. [< *maltrata*]

MALŢ *s. n.* produs obţinut din boabe de orz încolţite, uscate şi măcinate, folosit la

fabricarea berii și a spirtului sau, prăjit, la prepararea unui surogat de cafea. [< germ. *Malz*]

MALȚIFICÁRE *s. f.* transformarea orzului sau a altor cereale în malț. [p. i. *malțific.* / < *malț*]

MALVACÉE *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate, dialipetale, cu fructul o capsulă, având ca tip nalba ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e-*. sg. invar. / < fr. *malvacées*]

MALVERSÁȚIE *s. f. (rar)* delapidare, deturnare de bani publici. [var. *malversațiune* s. f. / cf. fr. *malversation*, it. *malversazione*]

MALVERSAȚIÚNE *s. f.* v. malversație.

MAMALOGÍE *s. f. (zool.)* disciplină care se ocupă cu studiul mamiferelor. [gen. *-iei.* / < fr. *mammalogie*]

MAMÁR, -Ă *adj.* referitor la mamele, al mamelelor ; mamelar. O *glandă ~ă* = glandă a mamiferelor care secretă laptele. [cf. fr. *mammaire*]

MÁMBO *s. n.* dans modern originar din Cuba, provenind dintr-un ritm de tobă, și care îmbină ritmul afrocubanez cu elemente de jaz ; melodia acestui dans. [< fr., sp. *mambo* < cuv. african]

MAMECTOMÍE *s. f. (med.)* extirpare a glandei mamare ; mastectomie. [gen. *-iei.* / < fr. *mammectomie*, cf. gr. *mamme* — mamelă, *ektome* — excizie]

MAMELÁR, -Ă *adj.* mamar. [cf. fr. *mamellaire*]

MAMÉLĂ *s. f.* organ care secretă laptele la mamiferele femele ; *(pop.)* țiță. [< fr. *mamelle*, cf. lat. *mamilla*]

MAMELÓN *s. n.* 1. sfîrcul mamelei. ● formație anatomică proeminentă. 2. ridicătură de teren izolată, rotunjită la vîrf. [< fr. *mamelon*]

MAMELONÁR, -Ă *adj.* referitor la mamelon, al mamelonului. [cf. it. *mammellonare*]

MAMELONÁT, -Ă *adj.* care prezintă ridicături în formă de mamelon. [cf. fr. *mamelonné*]

MAMELÚC *s. m.* 1. soldat care făcea parte dintr-un corp de cavalerie turco-egiptean. 2. *(în Brazilia)* persoană născută dintr-un părinte alb și unul indian. 3. *(fig.)* om fără personalitate și fără păreri proprii. / < fr. *mamelouk*, cf. ar. *mamluk* — sclav]

MAMIFÉRE *s. n. pl.* clasă de vertebrate superioare, care au corpul acoperit cu păr, nasc pui vii și îi hrănesc cu lapte propriu ; *(la sg.)* animal din această clasă. ● *(adj.) animal mamifer.* [< fr. *mammifères*, cf. lat. *mamma* — mamelă, *ferre* — a purta]

MAMÍTĂ *s. f. (med.)* mastită. [< fr. *mammite*, cf. gr. *mamme* — mamelă]

MAMOGRAFÍE *s. f. (med.)* radiografie a glandei mamare ; mastografie. [gen. *-iei.* / < fr. *mammographie*, cf. gr. *mamme* — mamelă, *graphein* — a scrie]

MAMÚT *s. m.* 1. mamifer fosil înrudit cu elefantul, care a trăit în cuaternarul inferior, fiind adaptat la un climat rece. 2. *(fig.)* lucrare, edificiu, construcție, întreprindere, organizație de proporții foarte mari ; colos. [cf. fr. *mammouth*, it. *mammut* < rus. *mamont*]

-MÁN[2] element secund de compunere savantă, cu semnificația „amator", „pasionat". [< gr. *-manes, mania* — furie, nebunie]

-MÁN [2] element secund de compunere savantă cu semnificația „om", „bărbat". [pron. *-men.* var. *-men.* / < engl. *man*, germ. *Mann*]

MANÁDĂ *s. f.* nume dat în Spania medievală unei trupe de oameni înarmați conduse de rege sau de om bogat. [< fr. *manade*, sp. *manada*]

MANAGEMENT *s. n.* activitatea sau arta de a conduce. ● știința organizării și conducerii întreprinderii. [pron. *meneigiment.* / < engl. *management*]

MANAGÉR *s. m.* însoțitor al unei echipe sau al unui campion, care se ocupă cu organizarea, cu conducerea și cu chestiunile financiare ale turneelor ; impresar. [< engl., fr. *manager*]

MANCÁNDO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* scăzînd. v. diminuendo, perdendosi. [< it. *mancando*]

MANCENILIÉR *s. m.* arbore care crește în Antile și în America ecuatorială, al cărui suc este foarte veninos ; arborele otrăvii, arborele morții. [< fr. *mancenillier*]

MANCHESTERIÉNI *s. m. pl.* partizani ai unei școli economice burgheze din prima jumătate a sec. XIX, care luptau pentru liberul-schimb și pentru abrogarea legilor ce împiedicau dezvoltarea capitalismului. [pron. *men-ces-*. / cf. *Manchester*, oraș industrial în Anglia]

MANCIPĂȚIE *s. f. (ant.)* contract de vînzare, făcut în prezența unor martori și potrivit unei ceremonii speciale ; mancipium. [gen. *-iei.* var. *mancipațiune* s. f. / < lat. *mancipatio*, fr. *mancipation*]

MANCIPAȚIÚNE *s. f.* v. mancipație.

MANCÍPIUM *s. n. (ant.)* mancipație. ● drept de proprietate. [pron. *-pi-um.* / < lat. *mancipium*]

MÁNCO *s. n. (fin.)* lipsă ; *(spec.)* lipsă de bani care se constată la încheierea unei socoteli. ● pierdere la o marfă datorată transportului etc. [< it. *manco*]

MANCOLÍSTĂ *s. f.* listă pe care un filatelist o trimite unui partener de schimb, cuprinzînd mărcile poștale de care are nevoie. [< it. *mancolista*]

MANDÁNT *s. m.* autor al unui mandat ; cel care împuternicește pe altcineva să-l reprezinte în diverse activități comerciale. [< fr. *mandant*, it. *mandante*]

MANDARÍN [1] *s. m.* 1. înalt funcționar din vechea Chină, din Indochina și Coreea. 2. *(ironic)* cel care manifestă dispreț față de oamenii simpli. [< fr. *mandarin*, cf. port. *mandarin* < sanscr. *mantrin* — consilier]

MANDARÍN [2] *s. m.* arbust mediteranean cu fructe citrice, asemănător portocalului. [< *mandarină*]

MANDARINÁT *s. n.* 1. titlu, funcție de mandarin [1]. 2. *(ironic)* atitudine disprețuitoare față de oamenii simpli. [pl. *-te.* / cf. fr. *mandarinat*]

MANDARÍNĂ *s. f.* fructul mandarinului [2]. [< fr. *mandarine*]

MANDÁT *s. n.* 1. împuternicire dată cuiva de către o persoană sau de către o autoritate de a vorbi sau de a lucra în numele său. O *teritoriu sub ~* = formă de administrare a fostelor colonii încredințate după primul război mondial spre administrare altor state. 2. ordonanță judecătorească prin care o persoană este chemată în fața justiției sau este încarcerată. O *~ de arestare* = ordin dat de o autoritate judiciară prin care se dispune arestarea cuiva ; *~ de aducere* = ordin prin care se dispune aducerea (cu for-

ța) în fața unei instanțe a unui martor (într-o pricină penală). 3. ordin de plată dat de un deponent de fonduri depozitarului său. O ~ *poștal* = formular-tip pentru expedierea banilor prin poștă. [cf. fr. *mandat*, it. *mandato*, lat. *mandatum*, germ. *Mandat*]

MANDATÁ *vb. I. tr.* a dispune, a ordonanța plătirea unei sume. ● a încredința cuiva un mandat ; a împuternici. [< fr. *mandater*]

MANDATÁR, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) căruia i s-a dat o împuternicire, un mandat (1) ; împuternicit. [< fr. *mandataire*, cf. lat. *mandatarius*, germ. *Mandatar*]

MANDATÁRE *s. f.* acțiunea de a mandata și rezultatul ei ; împuternicire. [< *mandata*]

MANDATÁT, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care primește un mandat, o împuternicire. [< *mandata*]

MANDIBULÁR, -Ă *adj.* al mandibulei. [cf. fr. *mandibulaire*]

MANDÍBULĂ *s. f.* 1. falcă, maxilar (în special, cel inferior). 2. fiecare dintre cele două părți ale ciocului păsărilor. 3. organ din aparatul bucal al unor insecte cu care acestea taie frunzele sau își sfîșie prada. [cf. fr. *mandibule*, lat. *mandibula*]

MANDÓLĂ *s. f.* instrument cu coarde ciupite, derivat din lăută, avînd coardele mai groase decît ale mandolinei. [var. *mandoră* s. f. / < it. *mandola*]

MANDOLINÁTĂ *s. f.* serenadă sau cantonetă cîntată cu acompaniament de mandolină. [< it. *mandolinata*]

MANDOLÍNĂ *s. f.* instrument muzical cu coarde duble de metal, care sînt puse în vibrație cu degetele sau cu o pană. [cf. fr. *mandoline*, it. *mandolina*]

MANDOLINÍST, -Ă *s. m. f.* cîntăreț la mandolină. [< fr. *mandoliniste*]

MANDÓRĂ *s. f.* v. mandolă.

MANDRAGÓRĂ *s. f.* plantă erbacee cu rădăcină cărnoasă și ramificată ca degetele unei mîini și cu flori de culoare violet-deschis ; *(p. restr.)* rădăcina acestei plante. [< fr. *mandragore*, it. *mandragora*, cf. lat., gr. *mandragoras*]

MANDRÍL *s. m.* maimuță mare originară din Guineea, cu coada mică, cu fața de culoare albastră, nasul roșu și blana galbenă. [< fr. *mandrill*]

MANDRÍN *s. n.* 1. piesă ascuțită folosită la găurirea tablei metalice ; dorn, priboi. ● unealtă pentru lărgirea sau formarea găurilor din piese tubulare sau inelare. ● dispozitiv pentru fixarea pieselor de prelucrat sau a uneltelor. 2. sîrmă care se așază înăuntrul instrumentelor găunoase (ace, trocare etc.) pentru a împiedica astuparea lor. [pl. *-ne*, *-nuri*. var. *mandrină* s. f. / < fr. *mandrin*]

MANDRINÁ *vb. I. tr.* a lărgi găurile pieselor inelare sau tubulare cu ajutorul mandrinului. ● a îmbina etanș capătul unei țevi cu o placă metalică. [< fr. *mandriner*]

MANDRINÁRE *s. f.* acțiunea de a mandrina și rezultatul ei. [< *mandrina*]

MANDRÍNĂ *s. f.* v. mandrin.

MANDUCÁȚIE *s. f.* *(rar)* acțiunea de a mînca. [gen. *-iei*. / < lat. *manducatio*, fr. *manducation*]

MANECHÍN *s. n.* figură de lemn, de ceară etc. care reprezintă corpul (sau numai bustul) omului ; este folosită de pictori, de sculptori etc. ca model. ● formă care reprezintă corpul omenesc și pe care se probează (sau se expun) hainele. // *s. m.* 1. persoană care prezintă modelele de îmbrăcăminte ale marilor ateliere sau fabrici de confecții. 2. *(fig.)* om lipsit de personalitate, ușor de condus, foarte influențabil. [pl. *-ne*, (s. m.) *-ni*. / < fr. *mannequin*, cf. ol. *mannekijn*]

MANÉJ *s. n.* 1. loc acoperit sau deschis care servește pentru antrenament la călărie și pentru dresajul cailor. ● arenă unde sînt prezentate la circ numerele cu animale dresate. 2. dispozitiv rudimentar cu ajutorul căruia un cal antrenează anumite mașini agricole. 3. *(fig.)* mijloace șirete, tertipuri, uneltiri. [< fr. *manège*, cf. it. *maneggio*]

MANÉLĂ *s. f.* *(constr.)* piesă de lemn brut rotund, folosită la cofraje, schele etc. ● manetă. [< it. *manella*]

MANÉTĂ *s. f.* pîrghie mică de mînă, cu care se pornește, se mișcă sau se oprește un motor, un robinet etc. ; manelă. [< fr. *manette*]

MANETÓN *s. n.* *(tehn.)* fusul brațului unui arbore cotit, pe care se articulează capul bielei. [< fr. *maneton*]

MANEVRÁ *vb. I.* 1. *intr.* a face mișcările necesare pentru compunerea sau descompunerea unui tren. ● *tr.* a conduce, a pune în mișcare o corabie etc. 2. *intr.* *(despre trupe)* a executa diferite mișcări tactice. 3. *intr.* *(fig.)* a unelti. 4. *tr.* a mînui, a folosi (fonduri, bani). [< fr. *manoeuvrer*, după *manevră*]

MANEVRÁBIL, -Ă *adj.* care se poate manevra. [cf. fr. *manoeuvrable*]

MANEVRABILITÁTE *s. f.* proprietatea de a fi manevrabil. [cf. fr. *manoeuvrabilité*]

MANEVRÁNT *s. m.* *(rar)* manipulant. [< *manevra* + *-ant*]

MANEVRÁRE *s. f.* acțiunea de a manevra și rezultatul ei ; manevră ; manipulare. [< *manevră*]

MANEVRĂ *s. f.* 1. manevrare. 2. *(mil. ; la pl.)* pregătire tactică a trupelor terestre sau a flotei în condiții asemănătoare cu cele de pe cîmpul de luptă ; *(p. ext.)* deplasare a unei armate sau a unei flote pe cîmpul de luptă pentru a da inamicului o lovitură neașteptată. 3. totalitatea operațiilor de compunere și de descompunere a trenurilor, de conducere a unei nave etc. ● *(mar.)* frînghie folosită la legarea și mînuirea pînzelor, la legarea catargelor etc. 4. *(fig.)* uneltire, intrigă, mașinație. [cf. fr. *manoeuvre*, rus. *manevr*, germ. *Manöver* < lat. *manus* — mînă, *opera* — lucru]

MANEVRIÉR, -Ă *adj.* *(rar ; despre unități militare)* care execută manevre cu dibăcie, ușor. [pron. *-vri-er*. / cf. fr. *manoeuvrier*]

MANFIȘÍSM *s. n.* v. jemanfișism.

MANGÁN *s. n.* metal dur și sfărîmicios, alb-cenușiu, foarte răspîndit în natură. [< germ. *Mangan*]

MANGANÁT *s. m.* sare a acidului manganic. [< fr. *manganate*]

MANGANEZÍT *s. n.* oxid natural de mangan. [< fr. *manganésite*]

MANGÁNIC, -Ă *adj.* care conține mangan. O *acid* ~ = acid compus din oxigen, hidrogen și mangan. [< fr. *manganique*]

MANGANÍN *s. n.* aliaj de cupru, mangan și nichel folosit la fabricarea de rezistențe electrice. [< fr. *manganine*, cf. rus. *manganin*]

MANGANÍSM *s. n.* intoxicație cronică cu mangan. [< fr. *manganisme*]

MANGANÍT *s. n.* oxid natural hidratat de mangan. [pl. *-te, -turi.* / < fr. *manganite*]

MANGANOMETRÍE *s. f.* metodă de analiză volumetrică bazată pe acțiunea oxidantă a permanganatului de potasiu, care permite dozarea substanțelor cu caracter reductor față de permanganat. [gen. *-iei.* / < fr. *manganométrie*]

MANGANÓS, -OÁSĂ *adj.* care derivă din mangan, care conține mangan. [< fr. *manganeux*]

MANGANURÍE *s. f. (med.)* prezența manganului în urină. [gen. *-iei.* / < fr. *manganurie*]

MANGHIÉR *s. m.* arbore tropical înalt de peste 10 m, cu fructe roșietice mari. [< fr. *manguier*]

MANGLIÉR *s. m.* copac rășinos tropical, care crește în apa sărată a mării pe lîngă țărmuri. [< fr., sp. *manglier* < cuv. malaiez]

MANGÓLD *s. m.* plantă asemănătoare cu sfecla, cultivată în țările nordice pentru frunzele sale folosite în alimentație. [< germ. *Mangold*]

MANGRÓVE *s. f. (bot.)* tip de vegetație tropicală formată din arbori și arbuști cu rădăcini adventive, caracteristică țărmurilor maritime mlăștinoase inundate în timpul fluxului ; mangrovia. [< fr., engl. *mangrove*]

MANGRÓVIA *s. f.* mangrove. [< it. *mangrovia*]

MANGÚSTĂ *s. f.* mamifer carnivor din Africa și India, care se hrănește cu șoareci și șerpi veninoși. [< fr. *mangouste*, cf. sp. *mangosta* < *mangus*, cuv. indian]

MANI *s. m. pl. (la romani)* sufletele celor morți, considerate ca divinități. [< lat. *manes*]

MANIÁBIL, -Ă *adj.* **1.** *(despre mecanisme)* ușor de mînuit. **2.** *(despre oameni)* docil, blînd, conciliabil. [pron. *-ni-a-.* / cf. fr. *maniable*]

MANIABILITÁTE *s. f.* însușirea de a fi maniabil. [pron. *-ni-a-.* / cf. fr. *maniabilité*]

MANIÁC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de o manie ; tipicar, (om) cu ticuri. [pron. *ni-ac.* / < fr. *maniaque*]

MANIACÁL, -Ă *adj. (rar)* referitor la manie ; de maniac. [pron. *-ni-a-.* / cf. fr. *maniacal*]

MANIAMÉNT *s. n.* loc de depozitare a grăsimii sub pielea unui animal. [< fr. *maniement*]

MANICHIÚRĂ *s. f.* îngrijire a mîinilor și mai ales a unghiilor de la mîini prin curățirea (și lăcuirea) lor. [pron. *-chiu-.* / < fr. *manucure*, cf. lat. *manus* — mînă, *cura* — îngrijire]

MANICHIURÉZĂ *s. f.* manichiuristă. [pron. *-chiu-.* / < *manichiură* + *ezã*]

MANICHIURÍSTĂ *s. f.* lucrătoare care face manichiura ; manichiureză. [pron. *-chiu-.* / < *manichiură* + *-istă*]

MANICÓRD *s. n.* vechi instrument muzical cu coarde și clape, ale cărui coarde erau acoperite cu pînză pentru a face sunetele mai line. [< it. *manicordo*, cf. fr. *manicorde*]

MANÍE *s. f.* **1.** stare psihică bolnăvicioasă manifestată prin obsesia unei idei fixe. **2.** obsesie, preocupare exclusivă pentru ceva ; ciudățenie, toană. [gen. *-iei.* / cf. fr. *manie*, lat. *mania*, gr. *mania* — furie]

-MANÍE element secund de compunere savantă cu semnificația „obsesie patologică". [< fr. *-manie*, cf. lat. *mania*, gr. *mania* — furie]

MANIERÁT, -Ă *adj.* **1.** cuviincios, binecrescut, politicos ; cu maniere frumoase. **2.** *(despre stil)* afectat ; meșteșugit ; artificial. [pron. *-ni-e-.* / cf. fr. *maniéré*]

MANIÉRĂ *s. f.* **1.** *(de obicei la pl.)* fel de a se purta în societate ; comportare corectă, cuviincioasă. **2.** fel, chip, mod, procedeu. ● mod specific de realizare a unui lucru, a unei opere ; ansamblu de procedee și de mijloace de expresie caracteristice unui artist. **3.** afectare, artificialitate în stil. [pron. *-ni-e-.* / < fr. *manière*, it. *maniera*]

MANIERÍSM 1. afectare ; superficialitate. **2.** *(med.)* comportament gestual afectat la unii schizofrenici. **3.** *(arte)* procedeu formalist de realizare a unei opere literare sau artistice prin folosirea afectată și insistentă a unor mijloace de expresie create de un altul sau de artist însuși. **4.** curent artistic apărut în Italia în sec. XVI, care reprezintă în pictură o artă ce se adresează unei minorități cultivate. [pron. *-ni-e-.* / cf. fr. *maniérisme*, it. *manierismo*]

MANIERÍST, -Ă *adj.* referitor la manierism, propriu manierismului. // *s. m. f.* adept al manierismului ; șablonard. [pron. *-ni-e.* / < fr. *maniériste*]

MANIFÉST *s. n.* **1.** declarație sau program scris prin care un guvern, un suveran, un partid politic, o grupare literară etc. își arată public intențiile sau își modifică conduita ; text politic răspîndit în scop de agitație. **2.** *(mar.)* document de transport în care se înscriu mărfurile încărcate pe o navă. [< fr. *manifeste*, engl. *manifest*]

MANIFÉST, -Ă *adj. (adesea adv.)* vădit, evident, vizibil. [< fr. *manifeste*, cf. it. *manifesto*, lat. *manifestus*]

MANIFESTÁ *vb. I.* **1.** *tr., refl.* a (se) vădi, a (se) arăta, a (se) face cunoscut. ● a (se) da (fără voie) pe față, a (se) trăda. **2.** *intr.* a participa la o manifestație, a face o manifestație. [p. i. (1) *manifést* și (2) *-tez*, 3,6 *-tă.* / < fr. *manifester*, cf. lat. *manifestare*]

MANIFESTÁNT, -Ă *s. m. f.* participant la o manifestație. [cf. fr., rus. *manifestant*]

MANIFESTÁRE *s. f.* afirmare, exprimare a gîndurilor, a sentimentelor etc.) ; semn, dovadă ; *(p. ext.)* spectacol. [< *manifesta*]

MANIFESTÁȚIE *s. f.* demonstrație publică făcută pentru a arăta aprobarea, atașamentul sau protestul față de ceva sau față de cineva, pentru a cere satisfacerea unor revendicări. [gen. *-iei.* var. *manifestațiune* s. f. / cf. fr. *manifestation*, cf. lat. *manifestatio*]

MANIFESTAȚIÚNE *s. f.* v. manifestație.

MANIFÓLD *s. n.* **1.** *(anglicism)* carnet de note, de facturi etc. cu cotor. **2.** *(tehn.)* colector ; conductă de aducție. ● claviatură. [< engl., fr. *manifold*]

MANIHÉAN, -Ă *adj.* referitor la maniheism ; maniheist. // *s. m. f.* adept al maniheismului ; maniheu. [pron. *-he-an.* / < fr. *manichéen*]

MANIHEÍSM *s. n.* doctrină religioasă-filozofică din Orient, care, îmbinînd eclectic zoroastrismul cu elemente creștine și budiste, susținea ideea luptei veșnice între cele două principii, binele și răul. [< fr. *manichéisme*, cf. *Maniheu*, învățat persan]

MANIHEÍST, -Ă *adj., s. m. f. (rar)* manihean. [pron. *-hei-st.* / cf. fr. *manichéiste*]

MANIHÉU *s. m. f.* manihean. [cf. it. *manicheo*, lat. t. *manichaeus*]

MANÍLA *s. f.* fibră textilă care se extrage din frunzele unei specii de cinepă exotică. [< it. *manilla*, cf. sp. *manilla* < *Manilla*, capitala Republicii Filipinelor]

MANILOVÍSM *s. n.* visare deşartă, atitudine pasivă, placidă faţă de realitate. [< *Manilov*, eroul lui Gogol din „Suflete moarte" + *-ism*, după rus. *manilovşcina*]

MANIÓC *s. m.* arbust tropical cu rădăcina în formă de tubercul, din care se extrage o făină hrănitoare ; *(p. ext.)* făină extrasă din această plantă. [pron. *-ni-oc.* / < fr. *manioc*, cf. sp., port. *manioca*]

MANÍPUL *s. m.* subunitate a armatei romane, care intra în componenţa cohortei. [< lat. *manipulus*]

MANIPULÁ *vb. I. tr.* a mînui, a manevra. [< fr. *manipuler*, cf. it. *manipolare*]

MANIPULÁNT, -Ă *s. m. f.* mînuitor al unui aparat sau al unei instalaţii ; *(spec.)* conducător de tramvai. ● mînuitor de bani, de obiecte, de materiale ; manipulator. [cf. fr. *manipulant*, germ. *Manipulant*]

MANIPULÁRE *s. f.* acţiunea de a manipula şi rezultatul ei ; manipulaţie ; manevrare. [< *manipula*]

MANIPULATÓR *s. n.* dispozitiv pentru apucarea şi manipularea lingourilor sau a altor semifabricate calde într-o uzină. O ~ *telegrafic* = aparat pentru stabilirea şi întreruperea circuitului la aparatele de telecomunicaţii. [cf. fr. *manipulateur*]

MANIPULATÓR, -OÁRE *s. m. f.* manipulant. [cf. fr. *manipulateur*]

MANIPULÁŢIE *s. f.* 1. manipulare. 2. vagon aşezat imediat după locomotivă, destinat şefului de tren şi materialelor necesare pentru drum. [gen. *-iei*. var. *manipulaţiune* *s. f.* / cf. fr. *manipulation*, lat. *manipulatio*]

MANIPULAŢIÚNE *s. f.* v. manipulaţie.

MANITÁRE *s. f.* alterare a vinurilor provocată de bacterii specifice. [< *manită*]

MANÍTĂ *s. f.* *(chim.)* substanţă organică zaharată care se găseşte în răşina de frasin şi în unele ciuperci, avînd acţiune laxativă. [< fr. *mannite*]

MANIVÉLĂ *s. f.* mîner de lemn sau de fier (încovoiat astfel încît să formeze de două ori cîte un unghi drept) care serveşte la mînuirea unui mecanism, la transformarea unei mişcări de rotaţie într-o mişcare rectilinie etc. [< fr. *manivelle*]

MANJÁBIL, -Ă *adj.* *(franţuzism)* care se poate mînca. [cf. fr. *mangeable*]

MANO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „(referitor la) densitate", „de densitate", „presiune". [< fr., it. *mano-* cf. gr. *manos* — puţin dens, subţire, rar]

MANOGRÁF *s. n.* manometru înregistrator. [< fr. *manographe*]

MANOMETRÍE *s. f.* tehnica măsurării presiunii gazelor şi a vaporilor. [gen. *-iei*. / < fr. *manométrie*]

MANOMÉTRU *s. n.* aparat folosit pentru măsurarea presiunii lichidelor sau a gazelor dintr-un spaţiu închis sau a diferenţelor de presiune a două gaze închise în vase diferite. [< fr. *manomètre*, cf. gr. *manos* — puţin dens, *metron* — măsură]

MANÓPERĂ *s. f.* 1. muncă manuală necesară pentru efectuarea unei lucrări, pentru producerea unui lucru. 2. *(fig.)* uneltire, intrigă, manevră. [după fr. *manoeuvre*, it. *manovra*, cf. lat. med. *manopera*]

MANOTERMOGRÁF *s. n.* manometru prevăzut şi cu un termometru înregistrator. [cf. fr. *manothermographe*]

MANÓZĂ *s. f.* hidrat de carbon care se extrage din fructul unui palmier sudamerican. [< fr. *mannose*]

MANSARDÁT, -Ă *adj.* *(despre locuinţe, încăperi)* de (la) mansadă ; cu mansardă. [cf. fr. *mansardé*]

MANSÁRDĂ *s. f.* ultimul etaj al unei case, aşezat sub acoperiş, cu tavanul înclinat şi amenajat ca locuinţă. [< fr. *mansarde*, cf. *Mansard*, arhitect francez]

MANSIO *s. n.* *(ant.)* loc de popas pentru călători şi curieri oficiali de-a lungul unui drum în lumea romană. [pron. *-si-o.* / < lat. *mansio*]

MANSUÉT, -Ă *adj.* *(liv.)* blînd, indulgent, bun. [pron. *-su-et.* / < lat. *mansuetus*, it. *mansueto*, cf. fr. *mansuet*]

MANSUETÚDINE *s. f.* *(liv.)* blîndeţe, bunătate. [pron. *-su-e-.* / < lat. *mansuetudo*, it. *mansuetudine*]

MÁNŞĂ *s. f.* 1. pîrghie cu care pilotul comandă aripioarele şi profundorul unui avion. ● ţintă aeriană (remorcată de avioane) pentru exerciţii de tragere din avioane sau cu artileria antiaeriană. 2. fiecare dintre etapele în care se împarte o probă de tir (corespunzînd unui anumit număr de focuri trase), un concurs de călărie etc. v. repriză. [< fr. *manche*]

MANŞETĂ *s. f.* 1. capătul de jos (răsfrînt) al mînecii unei cămăşi bărbăteşti sau al pantalonilor. 2. garnitură de etanşare de forma unui inel răsfrînt, confecţionată din piese sau din cauciuc. 3. titlu scris cu caractere grase pe prima pagină a unui ziar (anunţînd o ştire importantă etc.). ● indicaţie bibliografică în partea de jos a copertei interioare a publicaţiilor periodice, cuprinzînd datele necesare identificării periodicului respectiv. 4. text scurt folosit ca titlu general pentru mai multe articole care tratează aceeaşi temă ; *(p. ext.)* spaţiu rezervat acestor texte. 5. *(la scrimă)* lovitură dată cu antebraţul. [< fr. *manchette*, germ. *Manschette*]

MANŞON *s. n.* 1. obiect accesoriu de îmbrăcăminte făcut din blană sau din stofă, avînd două deschizături laterale în care se ţin mîinile pentru a le apăra de frig. 2. piesă cu filet interior cu care se îmbină două ţevi ; partea de la capătul unui tub care serveşte la îmbinarea acestuia cu alt tub. ● bucată de cauciuc introdusă sub anvelopa unei roţi pentru a apăra camera în dreptul unei rosături sau a unei găuri de anvelopei. 3. înveliş de protecţie în care se îmbracă mînerul unor obiecte. [pl. *-oane*. / < fr. *manchon*]

MANŞONÁRE *s. f.* *(tehn.)* îmbinare cu o mufă sau un manşon (2). [după fr. *manchonnage*]

-MÁNT element secund de compunere savantă cu semnificaţia „ghicitor". [< it. *-mante*, cf. gr. *mantis* — ghicitor]

MANTÁ *s. f.* 1. haină lungă care se poartă peste celelalte haine pentru a apăra de frig, de ploaie etc. ● mantă. 2. îmbrăcăminte de tablă, de material plastic etc. care protejează un sistem tehnic. 3. membrană care secretă cochilia la moluşte ; palium (3). [< fr. *manteau*]

MÁNTĂ *s. f.* pelerină lungă şi largă care se purta peste celelalte haine ; mantie. [< fr. *mante*]

MANTÉL *s. n.* v. mantelă.

MANTÉLĂ *s. f.* manta scurtă cu care femeile îşi acopereau umerii şi braţele. ● mantie. [var. *mantel* s. n. / < it. *mantello*, rus. *mantel*, germ. *Mantel*, cf. lat. *mantellum*]

MANTELÉT *s. n. (mil.)* adăpost ușor, făcut de obicei din lemn, folosit în apărarea sau la atacul locurilor întărite, al fortărețelor etc. [var. *manteletă* s. f. / cf. fr. *mantelet*, it. *mantelletto*]

MANTELÉTĂ *s. f.* v. mantelet.

MÁNTICĂ *s. f. (ant.)* artă a prezicerii viitorului cu ajutorul pretinsei interpretări a semnelor cerești, a zborului păsărilor, a fenomenelor naturale etc. [gen. *-cii*. / < fr. *mantique*, it. *mantica*, cf. gr. *mantike*]

MANTÍLĂ *s. f.* un fel de manteluță mai lungă, purtată de femei. ● eșarfă lungă de mătase sau de dantelă de origine spaniolă, purtată de femei. [< fr. *mantille*]

MANTINÉLĂ *s. f.* 1. bordură (de lemn) care înconjură terenul de hochei pe gheață. 2. marginea internă a unei mese de biliard. [< it. *mantinella*]

MANTÍSĂ *s. f. (mat.)* partea zecimală totdeauna pozitivă a unui logaritm. [< fr. *mantisse*, cf. lat. *mantissa* — adaos]

MÁNTOU *s. n.* 1. haină groasă de iarnă purtată de femei. 2. perdea de pluș așezată în partea de sus a scenei pentru a micșora înălțimea portalului. 3. *(herald.)* ornament exterior al unei steme, format dintr-o draperie de hermină. [< fr. *manteau*]

-MANȚÍE element secund de compunere savantă cu semnificația „devinație", „ghicit", „prezicere". [< fr. *-mantie*, it. *-manzia*, cf. gr. *manteia* < *mantis* — ghicitor, profet]

MANUÁL *s. n.* 1. carte (folosită mai ales în școli) care conține o prezentare succintă a noțiunilor unei discipline, ale unei arte etc. 2. claviatura orgii. [pron. *-nu-al*. / cf. fr. *manuel*, it. *manuale*]

MANUÁL, -Ă *adj.* 1. de mînă, făcut cu mîna. 2. care muncește cu mîinile. [pron. *-nu-al*. / < lat. *manualis*]

MANUBALÍSTĂ *s. f.* un fel de arbaletă. [< lat. *manuballista*, cf. lat. *manus* — mînă, gr. *ballein* — arunca]

MANÚBRIU *s. n.* 1. tub la meduze unde se află orificiul buco-anal. 2. structură anatomică avînd formă de miner. O ~ *sternal* = os lat articulat cu sternul. 3. celulă cilindrică din interiorul anteridiei la unele plante inferioare. [pron. *-briu*. / < fr., lat. *manubrium* — mîner]

MANUELÍN *adj. n. stil* ~ = stil dezvoltat în arta și arhitectura portugheză de la sfîrșitul sec. XV și începutul sec. XVI și care ajunge la apogeu în timpul domniei lui Emanuel I, caracterizat prin bogăția sculpturii ornamentale plasată pe structuri gotice, cu influențe romane, maure și orientale. [< fr. *manuelin*]

MANUFACTURÁ *vb. I. tr.* a fabrica obiecte de manufactură. [< fr. *manufacturer*]

MANUFACTURÁRE *s. f.* acțiunea de a manufactura. [< *manufactura*]

MANUFACTÚRĂ *s. f.* 1. producere a anumitor lucruri cu mîna. ● formă de producție capitalistă premergătoare marii industrii, caracterizată prin predominarea muncii manuale, prin diviziunea muncii în cadrul atelierului și prin reunirea muncitorilor și a meșterilor în ateliere sub conducerea patronului ; întreprindere corespunzătoare acestei forme de producție. 2. produse ale industriei textile ; țesături. [< fr. *manufacture*, cf. lat. *manus* — mînă, *facere* — a face]

MANUFACTURIÉR, -Ă *adj.* referitor la manufactură (1). producător de manufactură (2). // *s. m. f.* proprietar al unei manufacturi ; lucrător într-o manufactură. [pron. *-ri-er*. / cf. fr. *manufacturier*]

MANUMÍS, -Ă *adj., s. m. f.* eliberat din sclavie, dezrobit. [< lat. *manumissus*, cf. fr. *manumis*]

MANUMÍSIE *s. f.* v. manumisiune.

MANUMISIÚNE *s. f.* eliberare (legală) a unui sclav sau a unui șerb. [pron. *-si-u-*. var. *manumisie* s. f. / cf. lat. *manumissio*, cf. fr. *manumission*]

MANUSCRÍPT *s. n.* v. manuscris.

MANUSCRÍS, -Ă *adj., s. n.* (operă, lucrare, text) scris de mînă (azi și dactilografiat) ; netipărit. [var. *manuscript* s. n. / cf. fr. *manuscrit*, lat. *manuscriptum* < lat. *manus* — mînă, *scribere* — a scrie, după *scris*]

MANUTÁNȚĂ *s. f.* brutărie în care se face pîine pentru armată. [cf. fr. *manutention*]

MANUTENȚIÚNE *s. f.* 1. deplasarea materialelor, a produselor, a deșeurilor etc. în interiorul unei fabrici, a unui depozit etc. sau în imediata lor apropiere. 2. administrație, gestiune, administrare. [pron. *-ți-u-*. / < fr. *manutention*, cf. lat. *manus* — mînă, *tenere* — a ține]

MAOÍSM *s. m.* nume dat gîndirii politice și ideologice a lui Mao Tzedun. [pron. *ma-o-ism*. / < fr. *maoïsme*]

MAOÍST, -Ă *adj.* referitor la maoism, propriu maoismului. // *s. m. f.* adept, partizan al maoismului. [pron. *ma-o-ist*. / < fr. *maoïste*]

MAPAMÓND *s. n.* hartă a globului pămîntesc împărțită în cele două emisfere ; planisferă, planiglob. O ~ *ceresc* = harta cerului, cuprinzînd stelele, constelațiile etc. [< ngr., it. *mappamondo*, lat. *mappa* — hartă, *mundus* — lume]

MÁPĂ *s. f.* 1. scoarțe de carton, de piele etc. în care se păstrează diferite hîrtii pe birou ; dosar. ● plic mare. 2. servietă. [cf. germ. *Mappe*, fr. *mappe*, lat. *mappa*]

MAQUÍS *s. n.* v. machi.

MARABÚ *s. m.* I. pasăre asemănătoare berzei, cu pene foarte frumoase, răspîndită în Africa și India ; *(p. restr.)* penele acestei păsări, folosite ca podoabă ; *(p. ext.)* podoabă formată din diferite pene de pasăre, viu colorate, înșirate pe ață. II. credincios musulman medieval din nordul Africii, care ducea o viață ascetică și contemplativă. ● mică moscheie în care slujea un asemenea credincios. [var. *marabut* *s. m.* / < fr. *marabout*, it. *marabù*, cf. port. *marabuto* < ar. *marbut*]

MARABÚT *s. m.* v. marabu.

MARACÁS *s. n.* instrument muzical construit dintr-o nucă de cocos și un miner, avînd introduse în interior pietricele sau nisip, care, prin scuturare, produc niște sunete caracteristice, asemănătoare cu ale castanietelor. [< sp. *maracas* — copac din Peru]

MARASCHÍNO *s. n.* lichior italienesc, făcut dintr-o varietate de cireșe amărui. [< it. *maraschino*]

MARÁSM *s. n.* 1. demoralizare ; decădere spirituală ; stare de stagnare. 2. stare generală proastă a organismului. [< var. *marasme*, cf. gr. *marasmos* < *marainein* — a se vesteji]

MARATÓN *s. n.* I. întrecere atletică la alergare pe o lungime de 42.195 km. 2. *(fig.)* ședință prelungită ; negocieri lungi și dificile, dezbateri laborioase. [< fr. *marathon*, cf. *Maraton*, sat în Africa, renumit pentru victoria lui Miltiade asupra perșilor în primul război medic]

MARATONÍST *s. m.* atlet care participă la un maraton. [< *maraton* + *-ist*]

MARAVÉDI *s. m.* monedă măruntă spaniolă. [< sp. *maravedí*]

MARC *s. n.* 1. produs alimentar obținut prin extragerea sucului din fructe. 2. reziduu rezultat în procesul de extragere a zahărului din sfeclă. [< fr. *marc*]

MARCÁ *vb. I. tr.* 1. a însemna (un obiect) pentru a(-l) recunoaște ; *(spec.)* a însemna (un obiect de aur, de platină etc.) pentru a garanta că este veritabil. 2. *(fig.)* a indica, a dovedi ; a arăta, a proba. ● a remarca ; a sublinia. 3. *(sport)* a supraveghea pe unul sau pe mai mulți jucători din echipa adversă spre a-i împiedica să întreprindă acțiuni ofensive ; a înscrie, a realiza un punct. [p. i. 3,6 *-chează*. / < fr. *marquer*, cf. it. *marcare*]

MARCÁJ *s. n.* 1. semn distinctiv, de recunoaștere, făcut pe un lucru. ● mijloc de semnalizare rutieră folosit pe drumurile publice modernizate, constînd din aplicarea cu ajutorul vopselelor a unor semne (linii continue sau întrerupte, săgeți, forme geometrice sau inscripții) pe suprafața căii rutiere, pe borduri, pe stîlpi, parapete etc. ; semn indicator al unui drum de munte sau turistic, aplicat pe copaci, pe stînci, pe tăblițe ; totalitatea unor asemenea semne. 2. *(sport)* sistem de delimitare a spațiilor sau a traselor rezervate întrecerilor sportive, potrivit fiecărei ramuri sau probe. ● acțiunea de a marca (3). O *tabelă de* ~ = tabelă pe care se afișează punctele înscrise și rezultatele obținute într-o competiție. [cf. fr. *marquage*]

MARCÁNDO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* scoțînd în evidență, marcînd, subliniind. [< it. *marcando*]

MARCÁNT, -Ă *adj.* cu o deosebită valoare ; însemnat. [cf. fr. *marquant*]

MARCÁRE *s. f.* acțiunea de a marca și rezultatul ei ; marcație. [< *marca*]

MARCASÍT *s. n.* sulfură naturală de fier de culoare galbenă-verzuie și cu luciu metalic. [< fr. *marcassite*, germ. *Markasit*]

MARCÁTO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* accentuînd toată nota. [< it. *marcato*]

MARCATÓR *s. n.* 1. unealtă folosită pentru a fixa locurile cuiburilor de însămînțare. 2. dispozitiv electronic care produce semnale pentru marcarea intervalelor de timp la oscilatoarele catodice. [< *marca* + *-tor*]

MARCATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care marchează un obiect. [< *marca* + *-tor*]

MARCÁȚIE *s. f.* marcare ; marcă. [gen. *-iei*. var. *marcațiune* s. f. / cf. fr. *marcation*, it. *marcazione*]

MARCAȚIÚNE *s. f.* v. marcație.

MÁRCĂ[1] *s. f.* 1. semn distinctiv, inscripție etc. care se aplică pe un obiect, pe o marfă etc. ● tip, model de fabricație. 2. timbru poștal. 3. fișă cu număr de ordine cu care muncitorii unei fabrici își marchează prezența la lucru. 4. șină vopsită în alb, care arată punctul de intersecție a două linii ferate. 5. *(mat.)* etichetă (I, 3). [pl. *mărci*. / < fr. *marque*, it. *marca*, rus. *marka*]

MÁRCĂ[2] *s. f.* unitate monetară a unor țări (Republica Democrată Germană, Republica Federală Germania, Finlanda). [< germ. *Mark*]

MÁRCĂ[3] *s. f.* provincie în unele state feudale condusă de un margraf sau de un principe și care avea rolul de a întări granițele marilor imperii din evul mediu. [< germ. *Mark*]

MARCESCÉNT, -Ă *adj. (despre frunze)* care nu cade toamna, rămînînd veștejită pe ramuri pînă primăvara. [< fr. *marcescent*, cf. lat. *marcescere* — a se veșteji]

MARCESCÉNȚĂ *s. f.* stare a unei plante, a unei frunze care se veștejește. [< fr. *marcescence*]

MÁRCHER *s. m.* cel care marchează punctele cîștigate la joc, în special la biliard. [< engl. *marker*]

MARCHETÁRIE *s. f.* procedeu de decorare a mobilelor, care constă în a încrusta pe suprafața acestora mici bucăți de placaj, de fildeș etc. pentru a obține un decor geometric sau chiar un tablou ; lucrare decorativă astfel obținută. [gen. *-iei*. / < fr. *marqueterie*]

MÁRCHIZ *s. m.* titlu nobiliar între duce și conte ; persoană care poartă acest titlu. [< fr. *marquis*]

MARCHIZÁT *s. n.* rangul de marchiz. domeniu al unui marchiz. [< fr. *marquisat*]

MARCHÍZĂ *s. f.* I. soție de marchiz. II. 1. acoperiș mic, de obicei din sticlă, plasat deasupra intrării principale a unei case. 2. mic vestibul cu pereții de sticlă la intrarea unor case. 3. cabină de locomotivă. 4. fotoliu stil Ludovic al XIV-lea, cu spătar larg și de înălțime redusă. [< fr. *marquise*]

MARCHIZÉT *s. n.* țesătură transparentă de bumbac, din care se fac rochii, perdele etc. [< fr. *marquisette*]

MÁRCIA *s. n. (muz.)* marș. [pron. *-cia*. / < it. *marcia*]

MARCIÁLE *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* cu caracter de marș. [pron. *-cia-*. / < it. *marciale*]

MARCOTÁ *vb. I. tr.* a culca și a acoperi cu pămînt tulpinile plantelor pentru a le face să prindă rădăcină. [< fr. *marcotter*]

MARCOTÁJ *s. n.* înmulțire a plantelor prin marcote. [< fr. *marcottage*]

MARCOTÁRE *s. f.* acțiunea de a marcota și rezultatul ei ; marcotaj. [< *marcota*]

MARCÓTĂ *s. f.* lăstar nedesprins de planta-mamă, care se înfige cu capătul liber în pămînt pentru a prinde rădăcină și care, tăiat și răsădit, poate da o nouă plantă. ● plantă obținută prin marcotaj. [< fr. *marcotte*]

MAREE *s. f.* ridicare sau coborîre a nivelului apelor mării (care are loc de obicei de două ori pe zi) datorită atracției Lunii și a Soarelui. ● ~ *atmosferică* = variație periodică a presiunii atmosferice, provocată de variația temperaturii ori de atracția Lunii sau a Soarelui. [pron. *-re-e*. pl. invar. / < fr. *marée*, it. *marea*]

MAREGRÁF *s. n.* instrument folosit pentru determinarea și înregistrarea variației nivelului apelor mării ; mareometru. [< fr. *marégraphe*, cf. lat. *mare* — mare, gr. *graphein* — a înregistra]

MAREGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la maree. O *zi* ~*ă* = intervalul de timp (24 de ore și 50 de minute, durata zilei lunare), în care are loc un ciclu complet al fenomenului mareei. [cf. fr. *marégraphique*]

MAREMÁTIC, -Ă *adj.* referitor la maramă. [< fr. *maremmatique*]

MARÉMĂ *s. f. (geol.)* pămînt, teren mlăștinos și nesănătos. [< fr. *maremme*, it. *remma*]

MAREMÓTRIC, -Ă *adj. (tehn.)* care utilizează forța motrice a mareelor. [cf. fr. *marémotrice*]

MAREOMÉTRU *s. n.* maregraf. [pron. *-re-o-*. / < fr. *maréomètre*]

MAREŞÁL *s. m.* cel mai înalt grad în armată ; ofiţer care deţine acest grad. O ~ *al palatului* = şeful administraţiei unei case regale sau imperiale. [< fr. *maréchal*]

MAREŞALÁT *s. n.* funcţia de mareşal. [pl. *-te*, *-turi*. / < fr. *maréchalat*]

MARGARÉTĂ *s. f.* plantă erbacee decorativă perenă, cu flori galbene dispuse într-un disc central şi cu flori albe pe margine. [< germ. *Margarete*, cf. fr. *marguerite*]

MARGÁRIC, -Ă *adj. m. acid* ~ = acid obţinut din grăsimi prin tratarea acestora cu o substanţă bazică. [< fr. *margarique*]

MARGARÍNĂ *s. f.* produs alimentar preparat prin emulsionarea unor grăsimi vegetale sau animale cu zer sau cu lapte smîntînit. [< fr. *margarine*]

MARGINÁL, -Ă *adj.* 1. de margine ; scris pe marginea unui text. 2. secundar. [cf. fr. *marginal*, it. *marginale*]

MARGINÁLIA *s. f.* (*liv.*) notă, titluri imprimate pe marginea unei pagini, lîngă text. ● articol cu note şi însemnări pe marginea paginilor. [pron. *-li-a*. / < lat. *marginalia*]

MARGINALÍSM *s. n.* teorie economică burgheză potrivit căreia valoarea de schimb a unui produs este determinată de ultima unitate disponibilă din acel produs. [< fr. *marginalisme*]

MARGINALÍST, -Ă *adj.* referitor la marginalism. // *s. m. f.* adept al marginalismului. [< fr. *marginaliste*]

MARGRÁF *s. m.* titlu dat principilor feudali germani care conduceau o marcă[3] ; persoană care avea acest titlu. [var. *margrav* s. m. / < germ. *Markgraf*, cf. fr. *margrave*]

MARGRAFIÁT *s. n.* demnitate, domeniul unui margraf. [pron. *-fi-at*, var. *margraviat* s. n. / cf. fr. *margrafiat*, it. *margraviato*]

MARGRÁV *s. m.* v. margraf.

MARGRAVIÁT *s. n.* v. margrafiat.

MARIÁJ *s. n.* căsătorie ; căsnicie. [pron. *-ri-aj*. / < fr. *mariage*]

MARIJUÁNA *s. f.* stupefiant foarte răspîndit în America, extras dintr-o specie de cinepă exotică. v. haşiş. [pron. *ma-ri-huá-na*. / < sp. *marijuana*]

MARÍMBA *s. f.* balafon. [< sp. *marimba* < cuv. bantu]

MARÍN, -Ă *adj.* de, din mare ; care trăieşte în mare. O *pictură* ~*ă* (şi *s. f.*) = pictură a unei privelişti de la mare. [< fr. *marin*, it. *marino*, lat. *marinus*]

MARINÁ *vb. I. tr.* a conserva, a prepara (peşte, carne) în sos făcut din untdelemn, bulion, oţet şi diferite condimente. [cf. fr. *mariner*, it. *marinare*]

MARINÁR *s. m.* membru al echipajului unei nave ; matelot. [< *marină* + *-ar*, cf. it. *marinaio*, ngr. *marinaris*]

MARINÁRE *s. f.* acţiunea de a marina şi rezultatul ei ; conservare ; preparare, condimentare. [< *marina*]

MARINÁTĂ *s. f.* 1. mîncare cu peşte sau cu carne, pregătită sau conservată cu sos făcut din untdelemn, bulion, oţet şi diferite condimente. 2. zeamă condimentată în care se pune carnea (de vînat) la frăgezit ; baiţ. [< it. *marinato*, cf. fr. *marinade*, germ. *Marinade*]

MARÍNĂ *s. f.* 1. flotă navală a unui stat şi personalul aferent. 2. ştiinţa şi tehnica navigaţiei pe mări. [< fr. *marine*, it. *marina*]

MARINĂRÉSC, -EÁSCĂ *adj.* referitor la marină, de marinar. [< *marinar* + *-esc*]

MARINĂRÍE *s. f.* matelotaj. [gen. *-iei*. / < *marinar* + *-ie*]

MARINÍSM *s. n.* varianta italiană a stilului bombastic baroc din sec. XVII ; afectare, preţiozitate a stilului. [< it. *marinismo*, fr. *marinisme*, cf. *Giambattista Marino*, poet italian]

MARINÍST, -Ă *adj.* referitor la marinism, propriu marinismului. // *s. m. f.* adept al marinismului. [< it. *marinista*]

MARIONÉTĂ *s. f.* 1. păpuşă manevrată cu sfori, care interpretează diferite roluri pe o scenă specială. 2. (*fig.*) executant servil, lipsit de individualitate ; interpus. [pron. *-ri-o-*. / < fr. *marionnette*]

MARIONETÍST, -Ă *s. m. f.* minuitor de marionete (1). [pron. *-ri-o-*. / < *marionetă* + *-ist*]

MARITÁL, -Ă *adj.* 1. referitor la drepturile soţului. 2. specific relaţiilor dintre soţi ; conjugal. [cf. fr. *marital*, lat. *maritalis*]

MARÍTIM, -Ă *adj.* care aparţine, care este în legătură cu navigaţia pe mare ; care este lîngă mare. O *putere* ~*ă* = stat cu o flotă puternică. [cf. fr. *maritime*, lat. *maritimus*]

MARITÓRNĂ *s. f.* (*franţuzism*) servitoare murdară, neîngrijită). [< fr. *maritorne*]

MARIVODÁJ *s. n.* (*franţuzism*) limbaj galant, subtil ; amabilitate artificială. [< fr. *marivaudage*, cf. *Marivaux*, scriitor francez]

MÁRJĂ *s. f.* (*franţuzism*) 1. margine ; bord. ● spaţiu alb la marginea unei pagini. ● spaţiu sau timp liber, care poate fi folosit ca rezervă ; rezervă. 2. diferenţă dintre preţul de vînzare şi preţul de cumpărare al unei mărfi, evaluată în procente ; valoarea maximă sau minimă pe care o atinge un preţ înainte de încheierea unei tranzacţii comerciale. [< fr. *marge*]

MÁRKETING *s. n.* ştiinţă a eficienţei economice, înglobînd totalitatea tehnicilor şi metodelor moderne referitoare la livrarea mărfurilor de la producător la cumpărător, în ceea ce priveşte atît desfacerea propriu-zisă (organizarea magazinelor), cît şi depozitarea, transportul, asigurarea, sondarea şi prospectarea pieţei etc. [< engl. *marketing* < *market* — piaţă]

MARLÍN *s. m.* numele unei specii de peşte care trăieşte în apele Mării Caraibilor. [< cuv. caraib]

MARMELÁDĂ *s. f.* pastă alimentară preparată din fructe proaspete, zdrobite sau trecute prin sită şi fierte cu zahăr. [< fr. *marmelade*, germ. *Marmelade*]

MARMÍTĂ *s. f.* 1. vas mare cu două torţi, cu care se transportă hrana (mai ales în armată). 2. (*geol.*) scobitură circulară sau ovală săpată în roca dură a unui rîu. [< fr. *marmite*]

MÁRMOR *s. n.* v. marmură.

MARMORÁ *vb. I. tr.* a colora dînd aspect de marmură (unui material). [< germ. *marmorieren*]

MARMORÁJ *s. n.* desen colorat care imită marmura, imprimat pe hîrtie. [< *marmora*]

MARMORÁRE *s. f.* acţiunea de a marmora şi rezultatul ei. ● deteriorare a unui negativ fotografic, care capătă aspectul structural al unei plăci de marmură din cauza lipsei de agitare a revelatorului în timpul developării. [< *marmora*]

MÁRMORĂ *s. f.* v. marmură.

MARMOREÁN, -Ă *adj.* ca de marmură; marmoreu. [pron. *-re-an.* / < fr. *marmoréen*, cf. lat. *marmor* — marmură]

MARMORÉU, -ÉE *adj. (rar)* marmorean. [pron. *-reu, -re-e.* / < lat. *marmoreus*, it. *marmoreo*]

MARMORIZÁ *vb. I. tr.* a da aspect de marmură, a imita marmura, a executa marmură artificială. [< fr. *marmoriser*]

MARMÓTĂ *s. f.* mamifer rozător cu blană cenușie, frumoasă, care trăiește în regiunile alpine și care hibernează. [< fr. *marmotte*, it. *marmotta*]

MÁRMURĂ *s. f.* rocă calcaroasă cristalină care se poate tăia și lustrui ușor, folosită în lucrări de construcție, la executarea obiectelor de artă etc. [pl. *-ri. -re.* var. *marmoră* s. f., *marmor* s. n. / < lat. *marmor*, it. *marmore*]

MARNÁRE *s. f.* operația de presărare a unui sol cu marnă. [< *marnă*, după fr. *marnage*]

MÁRNĂ *s. f.* rocă sedimentară formată dintr-un amestec de argilă și calcar, întrebuințată la fabricarea cimentului. [< fr. *marne*, it. *marna*]

MARNÓS, -OÁSĂ *adj.* de natura marnei; care conține marnă. [< fr. *marneux*]

MARÓ *adj. invar.* cafeniu. ● *(s. n.)* culoare brună-roșcată, cafenie. [< fr. *marron*]

MAROÁNĂ *s. f. (franțuzism)* castană comestibilă. ● castană coaptă sau preparată cu sirop de zahăr. [< fr. *marron*, it. *marrone*, germ. *Marone*]

MAROCHÍN *s. n.* piele de oaie, de capră etc. tăbăcită într-un anumit fel pentru a căpăta lustru și finețe; material care imită o astfel de piele. [var. *marochînă* s. f. / cf. fr. *maroquin*, it. *marocchino* < sp. *marroquin* — marocan]

MAROCHÍNĂ *s. f.* v. marochin.

MAROCHINĂRÍE *s. f.* 1. meseria celui care face obiecte din marochin; atelier, magazin de obiecte din marochin. 2. obiecte de marochin sau *(p. ext.)* din orice fel de piele. [gen. *-iei.* var. *marochinerie* s. f. / cf. fr. *maroquinerie*]

MAROCHINÉR *s. m.* lucrător calificat în marochinărie. [pl. *-ri.* var. *marochinier* s. m. / cf. fr. *maroquinier*]

MAROCHINERÍE *s. f.* v. marochinărie.

MAROCHINIÉR *s. m.* v. marochiner.

MARÓN, -Ă *adj. animal* ~ = animal domestic care a revenit în starea de sălbăticie. [< fr. *marron*]

MARONÍT *s. m.* creștin din Siria și din Liban, aparținînd unei comunități fundate în sec. V de călugărul Maron. [< fr. *maronite*]

MARÓTĂ *s. f.* 1. sceptru de bufon reprezentînd un cap caraghios împodobit cu zorzoane. 2. *(fam.)* obiect al unei manii, al unei înclinații speciale. [< fr. *marotte*]

MARSUÍN *s. m.* mamifer cetaceu asemănător cu delfinul; purcel de mare. [pron. *-su-in.* / < fr. *marsouin*, cf. germ. *Meerschwein* — porc de mare]

MARSUPIÁLE *s. n. pl.* ordin de animale mamifere din Australia, ale căror femele au sub pîntece o pungă în care își țin puii cînd sînt mici; *(la sg.)* animal din acest ordin. ▫ *adj.* 1. *(despre animale)* a cărui femelă își poartă puii în marsupiu. 2. *(anat.; despre organe)* în formă de pungă. [pron. *-pi-a-.* / < fr. *marsupial*, lat. *marsupium*, cf. gr. *marsipion* — pungă]

MARSUPIALIZÁRE *s. f. (med.)* deschidere la piele, printr-un orificiu a unei colecții purulente. [pron. *-pi-a-.* / după fr. *marsupialisation*]

MARSÚPIU *s. n.* punga ventrală a marsupialelor; *(p. ext.)* pungă. [pron. *-piu.* / < lat., fr. *marsupium*, gr. *marsipion*]

MARȘ *s. n.* 1. mers, mișcare a unei trupe (într-o anumită formație). ● acțiune militară puternică de mare amploare, îndreptată contra unui obiectiv. ● probă atletică pedestră, în timpul căreia concurenții sînt obligați să meargă repede fără a alerga. 2. piesă muzicală cu ritm puternic, după care se potrivește cadența pașului unei trupe, a unui cortegiu etc. 3. poezie lirică patriotică scrisă pentru a putea fi cîntată după melodia unui marș (2). [cf. fr. *marche*, germ. *Marsch*, rus. *marș*, it. *marcia*]

MARȘ *interj.* 1. comandă de pornire a unei trupe. 2. cuvînt cu care se alungă un cîine; cuvînt cu care se îndepărtează în mod brutal un om. [< fr. *marche* < *marcher* — a merge]

MARȘÁNDĂ *s. f. (rar)* patroana unui magazin de mode. v. modistă. [< fr. *marchande*]

MARȘARIÉR *s. n.* mers înapoi al unui autovehicul. ● dispozitiv care permite mersul înapoi al unui autovehicul. ● poziție a schimbătorului de viteză care face un autovehicul să meargă înapoi. [pron. *-ri-er.* / < fr. *marche arrière*]

MÁRȘĂ *s. f.* sol format de depunerile rămase după retragerea apelor mării. v. polder. [< germ. *Marsch*, rus. *marș*]

MARȘRÚT *s. n.* 1. itinerar. 2. mers al unui tren de marfă de lung parcurs care nu ia și nu lasă vagoanele în stații. 3. metodă de a lucra la mai multe mașini prin deservirea lor într-o ordine prestabilită. [var. *marșrută* s. f. / cf. rus. *marșrut*, germ. *Marschroute*, fr. *marcheroute* < *marcher* — a merge, *route* — drum]

MARȘRÚTĂ *s. f.* v. marșrut.

MARȘRUTIZÁ *vb. I. tr.* a introduce, a folosi metoda marșrutului. [< *marșrutizare*]

MARȘRUTIZÁRE *s. f.* acțiunea de a marșrutiza și rezultatul ei; introducere a marșrutului. [< *marșrut*, după rus. *marșrutizație*]

MARTELÁJ *s. n. (med.)* procedeu învechit de castrare prin strivirea cordonului testicular cu un ciocan special. [< fr. *martelage*]

MARTENSÍTĂ *s. f. (tehn.)* constituent al oțelului. [< fr. *martensite*]

MARTÍN *s. n.* pescăruș. [< fr. *martin*]

MARTINGÁLĂ *s. f.* 1. curea de la ham care nu lasă calul să sară în două picioare. 2. *(mar.)* bară de metal fixată sub bompres, care susține subarbele. 3. *(la jocul de cărți)* pontare dublă după fiecare pierdere. [< fr. *martingale*]

MARTINÍCĂ *s. f.* cafea din Martinica. [cf. *Martinica*, insulă din Antile]

MARTÍR, -Ă *s. m. f.* cel care îndură chinuri pentru convingerile sale; mucenic. ● persoană care suferă mult din cauza cuiva. [cf. fr., lat., gr. *martyr*]

MARTIRÁJ *s. n.* martiriu. [< *martir* + *-aj*]

MARTÍRIU *s. n.* 1. suferință, tortură îndurată de cineva pentru convingerile sale, pentru o credință sau pentru o atitudine; martiraj. 2. *(fig.)* suferință morală intensă, mare și prelungită. [pron. *-riu.* / < lat. *martyrium*, cf. fr. *martyre*, ngr. *martyrion*, it. *martirio*]

MARTIRIZÁ *vb. I. tr.* a supune pe cineva unui martiriu ; a trece în rîndul martirilor ; *(p. ext.)* a chinui, a maltrata. [< fr. *martyriser*]

MARTIRIZÁRE *s. f.* acțiunea de a martiriza și (mai ales) rezultatul ei ; trecere în rîndul martirilor ; martizație ; *(p. ext.)* martiriu. [< *martiriza*]

MARTIRIZÁȚIE *s. f.* martirizare. [gen. *-iei.* / < fr. *martyrisation*]

MARTIROLÓG *s. m.* autor al unui martirologiu. [cf. fr. *martyrologiste*]

MARTIROLÓGIC, -Á *adj.* referitor la martirologie. [< fr. *martyrologique*]

MARTIROLOGÍE *s. f.* istoria martirilor ; martirologiu. [gen. *-iei.* / < fr. *martyrologie*, cf. gr. *martyr* — martir, *logos* — studiu]

MARTIROLÓGIU *s. n.* 1. listă de martiri sau de sfinți ; martirologie. 2. *(fig.)* lungă enumerație de suferințe îndurate. [pron. *-giu.* / < lat. *martyrologium*, cf. germ. *Martyrologium*, ngr. *martirologion*, fr. *martyrologe*]

MARȚIÁL[1], -Á *adj.* de război, în legătură cu războiul sau cu milităria ; războinic. O *curte ~ă* = tribunal militar în timp de război sau de stare excepțională, care judecă după legi militare. ● impunător, solemn, grav. [pron. *-ți-al.* / < fr. *martial*, it. *marziale*, cf. *Mars*, zeul războiului, la romani]

MARȚIÁL[2], -Á *adj. (chim., înv.)* care conține fier. ● care se referă la fier. O *(med.) carență ~ă* = insuficiență alimentară de fier, care cauzează anemie. [pron. *-ți-al.* / < fr. *martial*]

MARȚIÁN, -Á *adj., s. m. f.* (presupus locuitor) din planeta Marte. [pron. *-ți-an.* / cf. fr. *martien*]

MARȚIPÁN *s. n.* prăjitură fină care conține migdale și zahăr. [< germ. *Marzipan*]

MARUFLÁJ *s. n.* lipirea pînzei unui tablou pe o altă pînză, pe un panou de lemn sau pe un perete ; maruflare ; pînză pictată și lipită astfel. [< fr. *marouflage*]

MARUFLÁRE *s. f.* maruflaj. [< *maruflu*]

MARÚFLĂ *s. f.* v. m a r u f l u.

MARÚFLU *s. n.* clei special pentru lipirea pînzelor pictate. [var. *marufă* s. f. / < fr. *maroufle*]

MARXÍSM *s. n.* concepție științifică despre lume a proletariatului revoluționar, întemeiată de Marx și Engels ; teoria și practica comunismului științific. [< fr. *marxisme*, rus. *marksizm*, cf. *Karl Marx*, filozof și economist socialist german]

MARXISM-LENINISM *s. n.* ideologia revoluționară a clasei muncitoare, reprezentînd o concepție științifică unitară, armonioasă despre natură, societate, om și gîndire, fondată de K. Marx și F. Engels, îmbogățită și dezvoltată de V. I. Lenin, iar în prezent de partidele comuniste și muncitorești prin activitatea lor revoluționară, teoretică și practică. [< rus. *marksizm-leninizm*]

MARXÍST, -Ă *adj.* referitor la marxism, propriu marxismului. // *s. m. f.* adept al marxismului. [cf. fr. *marxiste*, rus. *marksist*]

MARXIST-LENINÍST, -Ă *adj.* referitor la marxism-leninism, propriu marxism-leninismului. // *s. m. f.* adept al marxism-leninismului. [cf. rus. *marksistsko-leninskii*]

MASÁ[1] *vb. I. tr., refl.* a (se) aduna, a (se) stringe, a (se) concentra în mase compacte. [< fr. *masser*]

MASÁ[2] *vb. I. tr.* a face masaj. [< fr. *masser*, cf. ar. *mass* — a freca]

MASACRÁ *vb. I. tr.* a omorî în masă, a măcelări. ● *(fig.)* a denatura, a strica (o lucrare, un text etc.). [< fr. *massacrer*]

MASACRÁRE *s. f.* acțiunea de a masacra și rezultatul ei ; masacru. [< *masacra*]

MASÁCRU *s. n.* omor (în masă), masacrare, măcel ; carnaj. [< fr. *massacre*]

MASÁJ *s. n.* frecare a diferitelor părți ale corpului pentru a activa circulația sîngelui, pentru a înviora nervii și pentru a da suplețe mușchilor. [pl. *-je, -juri.* / < fr. *massage*]

MASÁRE[1] *s. f.* acțiunea de a (se) masa și rezultatul ei ; adunare, aglomerare. [< *masa*[1]]

MASÁRE[2] *s. f.* acțiunea de a masa[2] și rezultatul ei. [< *masa*[2]]

MÁSĂ *s. f.* 1. mărime caracteristică unui corp, exprimată prin citul dintre forța care se exercită asupra lui și accelerația pe care o are acest corp. ● *(curent)* corp solid, compact ; bloc. 2. mare mulțime de oameni. O *~ e populare* = totalitatea claselor și păturilor sociale dintr-o anumită etapă istorică ale căror interese concordă cu cerințele dezvoltării societății. ● cantitate mare. [cf. fr. *masse*, it., lat. *massa*]

MASCÁ *vb. I.* 1. *tr., refl.* a(-și) acoperi fața cu o mască (mai ales la un bal mascat). 2. *tr. (fig.)* a ascunde (ceva) sub false aparențe, cu intenția de a înșela pe cineva ; a camufla, a ascunde, a disimula. ● a ascunde vederii, a camufla. 3. *tr. (mar.)* a face ca velele să primească vîntul din față, astfel ca nava să fie împinsă înapoi. [p. i. 3, 6 *-cheză.* / cf. fr. *masquer*]

MASCÁDĂ *s. f. (mar.)* abatere involuntară a unei nave de la drumul ei. [< germ. *Maskade*]

MASCARÁDĂ *s. f.* 1. mascare, deghizare ; ceată de oameni mascați. 2. *(fig.)* înscenare, prefăcătorie. [< fr. *mascarade*, cf. it. *mascherata*]

MASCÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) masca și rezultatul ei ; ascundere (sub mască). [< *masca*]

MASCARÉT *s. n.* val care se urcă pe gura fluviilor, datorită fluxului. [< fr. *mascaret* < cuv. gascon]

MASCARÓN *s. n.* element decorativ care înfățișează un cap fantastic sau grotesc de om sau de animal, folosit la împodobirea cheilor bolților, a capitelurilor etc. [cf. *-oane*, (s. m.) *-oni.* / < fr. *mascaron*, cf. it. *mascherone* — mască mare]

MÁSCĂ *s. f.* 1. față falsă de carton, de stofă etc. cu care își acoperă cineva figura (pentru a se deghiza). ● figură de lemn cu care actorii antici de tragedie și de comedie își acopereau fața. 2. persoană mascată. 3. *(fig.)* înfățișare, figură falsă ; imagine convențională. ● înfățișare a feței cauzată de un sentiment puternic ; aspectul feței în anumite boli. 4. machiaj. ● preparat cosmetic care se aplică pe față pentru îngrijirea tenului. 5. *~ mortuară* = mulaj în ghips al feței unui mort. 6. dispozitiv, aparat care acoperă sau protejează corpul sau fața unui om, a unui animal etc. ; adăpost individual pe cîmpul de luptă. ● *(la baraje)* ecran de etanșare. O *~ de gaze* = aparat aplicat etanș pe față pentru protecția împotriva gazelor de luptă. [cf. fr. *masque*, germ. *Maske*, rus. *maska*]

MASCÓN *s. n.* formație structurală a scoarței Lunii, avînd o densitate mai mare decît densitatea formațiilor înconjurătoare. [< engl. *mascon*]

MASCÓTĂ *s.f.* 1. ființă sau lucru despre care se crede că ar purta noroc. 2. prăjitură cu cremă de cacao, glasată cu ciocolată. [< fr. *mascotte*, cf. prov. *mascoto* — vrajă]

MASCUL *s.m.* individ de sex bărbătesc. ● *(adesea depr.)* bărbat (viril). // *adj. (despre flori sau părți ale lor)* care conține elementele de fecundație ; masculin. [acc. și *máscul.* / < lat. *masculus*]

MASCULÍN, -Ă *adj.* 1. de mascul ; bărbătesc. O *gen* ~ = formă pe care o ia un cuvînt (substantiv, pronume etc.) pentru a denumi o ființă sau un lucru considerat de sex bărbătesc sau care este în legătură cu un astfel de nume. 2. *(despre rime)* care rimează pe ultima silabă accentuată. [cf. fr. *masculin*, lat. *masculinus*]

MASCULINITÁTE *s.f.* ansamblu de trăsături care constituie specificul caracterului masculin. [cf. fr. *masculinité*]

MASCULINIZÁ *vb. I. tr., refl.* 1. a face să capete, a căpăta caractere sau trăsături masculine. 2. *(despre substantive feminine)* a (se) transforma în substantiv masculin. [cf. fr. *masculiniser*]

MASCULINIZÁRE *s.f.* acțiunea de a (se) masculiniza. [< *masculiniza*]

MASELÓTĂ *s.f. (tehn.)* exces de metal lăsat la partea superioară a unui lingou sau pe părțile masive ale pieselor turnate ; cap pierdut. [< fr. *masselotte*]

MASELOTIÉRĂ *s.f.* partea superioară a unei lingotiere, în care se formează maseloța. [pron. *-ti-e-*. / et. incertă]

MÁSER *s.n.* dispozitiv pentru producerea și amplificarea microundelor electromagnetice, bazat pe principiul laserului, care se utilizează în radiolocație, în radioastronomie etc. [pl. *-re*, (s.m.) *-ri*. / < engl., fr. *maser*, cf. engl. *m(icrowave) a(mplification by) s(timulated) e(mision of) r(adiation)* — amplificare a microundelor prin stimularea emisiunii radiațiilor]

MASETÉR *adj.m. mușchi* ~ = mușchi elevator al maxilarului inferior. [< fr. *masséter*, cf. gr. *maseter* — mestecător]

MASEUR *s.m.* v. masor.

MASÉZĂ *s.f.* femeie care execută masaje. [< fr. *masseuse*]

MASICÓT *s.n.* oxid de plumb, de culoare galbenă. [< fr. *massicot*, cf. it. *marzacotto*]

MASÍV *s.n.* 1. ansamblu de culmi muntoase și deluroase care formează o unitate de relief. ● grup de păduri de același fel. 2. morman, grămadă mare. [< fr. *massif*]

MASÍV, -Ă *adj.* 1. care este (sau pare să fie) compact, des, plin, dens ; cu masă mare. ● solid ; voluminos, mare ; impresionant. 2. în mare cantitate, amplu. [< fr. *massif*]

MASIVITÁTE *s.f.* caracterul a ceea ce este masiv ; mărime, soliditate. [cf. fr. *massivité*]

MASOCHÍSM *s.n.* pervesiune sexuală, care constă în a căuta plăcerea în durere. [var. *mazochism* s.n. / < germ. *Masochismus*, fr. *masochisme*, cf. *Masoch*, scriitor austriac]

MASOCHÍST, -Ă *adj.* referitor la masochism. // *s.m.f.* cel care practică masochismul. [var. *mazochist, -ă* adj., s.m.f. / cf. germ. *Masochist*, fr. *masochiste*]

MASÓN *s.n.* francmason. [< fr. *maçon* — zidar]

MASONERÍE *s.f.* 1. francmasonerie. 2. lucrare de zidărie compusă din diverse materiale unite cu un liant. [gen. *-iei*. / < fr. *maçonnerie*]

MASÓNIC, -Ă *adj.* francmasonic. [< fr. *maçonnique*]

MASÓR *s.m.* specialist în masaje. [scris și *maseur* (pron. *-sőr*). / < fr. *masseur*]

MASORÉT *s.m.* învățat evreu care a participat la vocalizarea și accentuarea textului Bibliei. [< fr. *massorète*, cf. ebr. *masoret*]

MASS-MEDIA *s.n.* totalitatea mijloacelor tehnice de comunicare în masă a informațiilor (radio, televiziune, cinematograf, publicații, disc, magnetofon etc.). [pron. și *mes-midia*. / < engl., fr., it. *mass media communications*]

MAST- v. masto-.

MASTABÁ *s.f.* mormînt egiptean în formă de trunchi de piramidă. [pl. *-le*. / < fr. *mastaba*, cf. ar. *mastaba* — bancă]

MASTECTOMÍE *s.f. (med.)* mamectomie. [gen. *-iei*. / < fr. *mastectomie*, cf. gr. *mastos* — mamelă, *ektome* — excizie]

MASTÍC *s.n.* 1. rășină de origine vegetală, provenită dintr-un arbore exotic. 2. masă formată dintr-un amestec de substanțe minerale sau organice, care se întărește în contact cu aerul. 3. substanță pe bază de colofoniu, întrebuințată pentru ungerea rănilor la pomi. [< fr. *mastic*, cf. gr. *mastiche*]

MASTICÁ *vb. I. tr. (med.)* a mesteca (alimentele în gură). [< fr. *mastiquer*, it. lat. *masticare*]

MASTICÁRE *s.f.* 1. acțiunea de a mastica și rezultatul ei ; masticație. 2. operație de amestecare prin care se supune cauciucul la deformații plastice repetate pentru micșorarea viscozității. [< *mastica*]

MASTICATÓR *adj.m. mușchi* ~ = mușchi care face posibilă măcinarea alimentelor. // *s.n.* mașină servind la masticarea cauciucului. [< fr. *masticateur*]

MASTICÁȚIE *s.f.* mestecarea alimentelor în gură ; masticare. [gen. *-iei*. var. *masticațiune* s.f. / < fr. *mastication*, cf. lat. *masticare* — a mesteca]

MASTICAȚIÚNE *s.f.* v. masticație.

MASTISÓL *s.n.* soluție cu care se lipesc perucile, bărbile, mustățile, nasurile false în teatru. [cf. germ. *Mastix*]

MASTÍTĂ *s.f.* inflamație a mamelei, a glandei mamare ; mamită. [< fr. *mastite*, cf. gr. *mastos* — mamelă]

MASTO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) mamelă", „al mamelei", „de mamelă". [var. *mast-*. / < fr., it. *masto-*, cf. gr. *mastos*]

MASTODINÍE *s.f.* durere mamară. [gen. *-iei*. / < fr. *mastodynie*, cf. gr. *mastos* — mamelă, *odyne* — durere]

MASTODÓNT *s.m.* uriaș mamifer pahiderm fosil, care se aseamănă cu elefantul. [< fr. *mastodonte*, cf. gr. *mastos* — mamelă, *odous* — dinte]

MASTOGRAFÍE *s.f. (med.)* mamografie. [gen. *-iei*. / < fr. *mastographie*]

MASTOÍD, -Ă *adj. apofiză* ~*ă* (și *s.f.*) = fiecare dintre proeminențele osului temporal situate îndărătul urechii. [pron. *-to-id*. / < fr. *mastoïde*, cf. gr. *mastos* — mamelă, *eidos* — aspect]

MASTOIDECTOMÍE *s.f.* excizie a apofizei mastoide. [pron. *-to-i-*. gen. *-iei*. / < fr. *mastoïdectomie*, cf. gr. *mastos* — mamelă, *ektome* — excizie]

MASTOIDIÁN, -Ă *adj.* al apofizei mastoide. [pron. *-to-i-di-an*. pl. *-ieni, -iene*. / < fr. *mastoïdien*]

MASTOIDÍTĂ *s.f.* inflamație a apofizei mastoide. [pron. *-to-i-*. / < fr. *mastoïdite*]

MASTOPATÍE *s. f. (med.)* afecțiune mamară. [gen. *-iei.* / < fr. *mastopathie*, cf. gr. *mastos* — mamelă, *pathos* — boală]

MASTOPEXÍE *s. f. (med.)* operație estetică constînd în ridicarea unui sîn căzut, fixîndu-l de mușchiul pectoral. [gen. *-ici.* / < fr. *mastopexie*, cf. gr. *mastos* — mamelă, *pexis* — fixare]

MASTOPTÓZĂ *s. f. (med.)* ptoză a mamelei. [< fr. *mastoptôse*, cf. gr. *mastos* — mamelă, *ptosis* — căderea]

MASTÓZĂ *s. f. (med.)* modificări ale mamelelor, avînd la bază o stare de hiperfoliculinie. [< fr. *mastose*]

MAȘINÁ *vb. I. tr. (rar)* a unelti, a complota. [< fr. *machiner*, cf. lat. *machinari*]

MAȘINÁL, -Ă *adj. (adesea adv.)* reflex, produs fără intenție, pe negîndite, mecanic. [< fr. *machinal*]

MAȘINÁȚIE *s. f.* uneltire; complot; intrigă. [gen. *-iei*, var. *mașinațiune* s. f. / cf. lat. *machinatio*, fr. *machination*]

MAȘINAȚIÚNE *s. f.* v. mașinație.

MAȘÍNĂ *s. f.* **1.** sistem tehnic format din piese cu anumite mișcări, care transformă o formă de energie în altă formă de energie; dispozitiv, aparat, instrument format din mai multe piese, care este pus în mișcare de o forță în scopul obținerii anumitor efecte. **2.** nume dat unor sisteme tehnice puse în mișcare prin diferite feluri de motoare: *a)* locomotivă; *b)* batoză; *c)* automobil. **3.** *(pop.)* mașinărie; mecanism. [var. *machină* s. f. / < fr. *machine*, cf. lat. *machina*]

MAȘINĂRÍE *s. f.* ansamblul pieselor unei mașini; mecanism; *(p. ext.)* mașină. [gen. *-iei.* / cf. fr. *machinerie*]

MAȘINÍSM *s. n.* utilizare pe scară largă a mașinilor în procesele de producție. [< fr. *machinisme*]

MAȘINÍST, -Ă *s. m. f. (poligr.)* conducător al unei mașini; mecanic. ◊ *(teatru)* cel care execută schimbarea decorurilor, aprinde și stinge luminile etc. [var. *machinist* s. m. f. / cf. fr. *machiniste*, germ. *Maschinist*]

MAȘINIZÁ *vb. I. tr. (rar)* a mecaniza. [< fr. *machiniser*]

MAT *s. n.* situație la jocul de șah în care regele uneia dintre părți este într-o poziție în care nu mai poate fi apărat, determinîndu-se astfel sfîrșitul partidei. O *a face* (pe cineva) ~ = a cîștiga o partidă de șah contra cuiva; *(fig.)* a pune (pe cineva) în imposibilitate de a mai spune sau de a mai face ceva. [< fr. *mat*, cf. germ. *matt*, pers. *mat* — mort]

MAT, -Ă *adj.* lipsit de luciu; șters; opac. ◊ *(fig.; despre sunete)* lipsit de rezonanță. [< fr. *mat*]

MATADÓR *s. m.* toreador căruia în lupta cu taurii îi revine sarcina să ucidă animalul. [< sp., fr. *matador*, germ. *Matador*, cf. sp. *matar* — a ucide]

MATÁRE *s. f.* **1.** înlăturarea luciului la pînzeturi sau la fire de mătase artificială. **2.** etanșare a unei îmbinări între două foi de tablă groasă; ștemuire. [după fr. *matage*]

MÁTĂ *s. f.* produs metalurgic intermediar între minereul brut și produsul finit. [< fr. *matte*]

MATCH *s. n.* v. meci.

MATÉ *s. m. (bot.)* arbust originar din America de Sud, din ale cărui frunze se prepară ceai. [< fr. *maté* < cuv. peruvian]

MATELÓT *s. m.* marinar care face serviciul la manevră și pe puntea unei nave. [< fr. *matelot*]

MATELOTÁJ *s. n.* meseria de a executa lucrări marinărești. ◊ serviciul de bord; totalitatea cunoștințelor privind munca gabierului; marinărie. [< fr. *matelotage*]

MATEMÁTIC, -Ă *adj.* referitor la matematică, bazat pe matematică. ◊ *(adv.)* exact, precis, riguros. [cf. fr. *mathématique*, it. *matematico*, germ. *mathematisch* < lat. *mathematicus*]

MATEMÁTICĂ *s. f.* știință care studiază mărimile, relațiile cantitative și formele spațiale. [cf. lat. *mathematica*, it. *matematica*, fr. *mathématique*]

MATEMATICIÁN, -Ă *s. m. f.* specialist în matematică. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni*, *-iene.* / cf. fr. *mathématicien*]

MATEMATIZÁ *vb. I. tr.* a da caracter matematic (unei științe, unei probleme etc.). ◊ a utiliza conceptele matematice în formularea ipotezelor și a procedurilor de deducție în diferite teorii științifice. ◊ a abstractiza. [cf. fr. *mathématiser*]

MATEMATIZÁRE *s. f.* acțiunea de a matematiza și rezultatul ei. [< *matematiza*]

MATERIÁL *s. n.* **1.** materie primă sau semifabricată din care se fac diverse bunuri. **2.** totalitatea lucrărilor, a informațiilor și a datelor folositoare pentru întocmirea unei lucrări științifice, literare etc. [pron. *-ri-al.* pl. *-le*, *-luri.* / cf. fr. *matériel*]

MATERIÁL, -Ă *adj.* **1.** care aparține realității obiective, existînd independent de conștiință și în afara ei. ◊ palpabil, concret, real. **2.** care constă în bunuri economice. ◊ privitor la întreținerea vieții, la trai. [pron. *-ri-al.* / cf. lat. *materialis*, germ. *materiell*, fr. *matériel*]

MATERIALÍSM *s. n.* **1.** orientare în filozofie, opusă idealismului, care soluționează problema fundamentală a filozofiei, afirmînd primordialitatea materiei, a existenței și caracterul secund, derivat, al spiritului, al conștiinței. O ~ *dialectic* = concepție filozofică a marxism-leninismului, care îmbină organic rezolvarea consecvent materialistă a problemei fundamentale a filozofiei cu dialectica; ~ *istoric* = parte integrantă a marxism-leninismului, avînd ca obiect societatea, legile generale și forțele motrice ale dezvoltării istorice; ~ *mecanicist* = filozofie materialistă care explică toate fenomenele prin analogie cu cele mecanice; ~ *vulgar* = curent din sec. XIX care, în esență, reduce întreaga realitate, inclusiv conștiința, la materie. **2.** *(depr.)* interes exagerat pentru problemele materiale. [pron. *-ri-a-.* / cf. fr. *matérialisme*, germ. *Materialismus*]

MATERIALÍST, -Ă *adj.* referitor la materialism, propriu materialismului. // *s. m. f.* **1.** adept al materialismului. **2.** *(depr.)* cel care se gîndește numai la foloasele materiale. [cf. fr. *matérialiste*, germ. *Materialist*]

MATERIALITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este material, a ceea ce există independent de conștiință și în afara ei. [pron. *-ri-a-.* / cf. fr. *matérialité*]

MATERIALIZÁ *vb. I. tr., refl.* a da sau a căpăta formă materială, a (se) concretiza. [< fr. *matérialiser*]

MATERIALIZÁRE *s. f.* **1.** acțiunea de a (se) materializa și rezultatul ei; concretizare. **2.** reprezentare concretă a unui punct geometric. [pron. *-ri-a-.* / < *materializa*]

MATERIALIZATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care dă formă materială (unui model). [pron. *-ri-a-*. / < *materializa* + *-tor*]

MATERIALMÉNTE *adv. (rar)* din punct de vedere material. [pron. *-ri-al-*. / cf. fr. *matériellement*]

MATÉRIE *s. f.* 1. categorie filozofică care desemnează realitatea obiectivă, existentă independent de conştiinţă şi reflectată de aceasta. 2. substanţă din care sînt făcute diverse obiecte. ◉ element, corp privit din punctul de vedere al compoziţiei lui. 3. domeniu de cunoaştere, de cercetare etc. ● conţinut, fond, esenţă. 4. totalitatea cunoştinţelor predate în cadrul unui obiect de studiu, disciplină şcolară. [gen. *-iei*. / < lat. *materia*, cf. fr. *matière*, it. *materia*]

MATÉRN, -Ă *adj.* de mamă, al mamei. O *limbă ~ă* = limbă învăţată şi vorbită din copilărie, transmisă de la părinţi. ◉ *(adv.)* cu sentimente de mamă, ca o mamă. [< lat. *maternus*, it. *materno*]

MATERNÁL, -Ă *adj. (liv.)* matern. [cf. fr. *maternel*]

MATERNITÁTE *s. f.* 1. starea, calitatea de mamă ; instinctul de mamă. ◉ *(rar)* sarcină. 2. spital unde se dau îngrijiri femeilor care nasc. ● încăpere special amenajată (într-o fermă etc.) unde urmează să fete animalele. [cf. fr. *maternité*]

MATINÁL, -Ă *adj.* 1. de dimineaţă. 2. care se deşteaptă, care porneşte la lucru devreme. [< fr. *matinal*]

MATINÉU *s. n.* spectacol de dimineaţă ; *(p. ext.)* spectacol care are loc în primele ore ale după-amiezii. [pron. *-neu*. / < fr. *matinée*]

MATIÓLĂ *s. f.* plantă erbacee ornamentală, cultivată pentru florile sale mirositoare, simple sau învoalte ; *(pop.)* mixandră. [pron. *-ti-o-*. / < fr. *matthiole*]

MATISÁ *vb. I. tr.* 1. a împreuna două frînghii, două cabluri etc. prin împletirea firelor care le compun ; matisi. 2. *(text.)* a finisa ţesăturile de mătase artificială şi de celofibră spre a le micşora luciul. [cf. fr. *matir*]

MATISÁRE *s. f.* acţiunea de a matisa şi rezultatul ei ; matisire. [după fr. *matissage*]

MATISÓR, -OÁRE *s. m. f.* lucrător care matisează. [cf. fr. *matisseur*]

MATITÁTE *s. f.* 1. starea a ceea ce este mat. 2. *(med.)* senzaţie auditivă percepută la percuţia muşchilor şi a organelor pline. [cf. fr. *matité*]

MATLASÁ *vb. I. tr.* a căptuşi o stofă, o haină etc. cu lînă sau cu vată, cosînd astfel materialul încît să formeze figuri geometrice regulate în relief. [< fr. *matelasser*]

MATLASÁRE *s. f.* acţiunea de a matlasa şi rezultatul ei. [< *matlasa*]

MATÓR *s. n. (poligr.)* instrument folosit în legătoria de artă pentru imprimări în piele. [< fr. *matoir*]

MATRI- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „mamă", „matern". [< fr., it., lat. *matri-*, cf. lat. *mater, matris*]

MATRIARHÁL, -Ă *adj.* referitor la matriarhat. [pron. *-tri-ar-*. / < fr. *matriarcal*]

MATRIARHÁT *s. n.* formă de viaţă socială în dezvoltarea comunei primitive, caracterizată prin filiaţie maternă şi în care femeia avea un rol predominant în viaţa economică şi socială. [pron. *-tri-ar-*, pl. *-te*. / < germ. *Matriarchat*, fr. *matriarcat*, cf. lat. *mater* — mamă, gr. *arche* — conducere]

MATRÍCE *s. f.* I. organ al mamiferelor în care se dezvoltă fătul pînă la naştere ; uter. II. *(mat.)* sistem de numere grupate într-un tablou dreptunghiular cu un anumit număr de linii sau rînduri, fiecare rînd avînd acelaşi număr de numere dispuse în coloane. [var. *matriţă* s. f. / < lat. *matrix*, cf. fr. *matrice*]

MATRICEÁL, -Ă *adj.* referitor la matrice (II). [pron. *ce-al.* var. *matricial, -ă* adj. / < fr. *matriciel*]

MATRICIÁL, -Ă *adj.* v. matriceal.

MATRICÍD, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care-şi ucide mama. // *s. n.* omor, ucidere de mamă ; crima aceluia care îşi ucide mama. [pl. *-izi, -ide*. / < fr. *matricide*, cf. lat. *matricida* < *mater* — mamă, *caedere* — a ucide]

MATRÍCOL, -Ă *adj.* care face parte dintr-o matricolă, al unei matricole ; matricular. // *s. f.* registru în care se înscriu numele şi situaţia şcolară a elevilor, numele soldaţilor dintr-o unitate militară, al persoanelor dintr-o instituţie etc. ◉ număr de ordine sub care sînt înscrişi soldaţii în registrul unui regiment. ● număr purtat (pe uniformă) de elevi. [var. *matricul, -ă* adj., *matriculă* s. f. / < fr. *matricule*, it. *matricola*, cf. lat. *matricula*]

MATRÍCUL, -Ă *adj.* v. matricol.

MATRICULÁR, -Ă *adj. (rar)* matricol. [< fr. *matriculaire*]

MATRÍCULĂ *s. f.* v. matricol.

MATRILINIÁR, -Ă *adj. (despre sistemul de filiaţie şi organizare socială)* în linie maternă. [pron. *-ni-ar*. / < fr. *matrilinéaire*]

MATRILOCÁL, -Ă *adj. (despre un sistem de relaţii conjugale)* în care bărbatul vine să locuiască în familia soţiei sale. [< fr. *matrilocal*]

MATRIMONIÁL, -Ă *adj.* de căsătorie, referitor la căsătorie. [cf. fr. *matrimonial*, lat. *matrimonialis* < *matrimonium* — căsătorie]

MATRIMÓNIU *s. n. (liv.)* căsătorie. [pron. *-niu*. / < lat. *matrimonium*]

MATRIŢÁ *vb. I. tr.* a prelucra (un material) la forjă, în matriţă. [< germ. *matrizieren*]

MATRIŢÁRE *s. f.* acţiunea de a matriţa şi rezultatul ei. [< *matriţa*]

MATRÍŢĂ *s. f.* 1. unealtă în care s-a executat negativul formei care urmează să fie dată unui material prin deformare plastică sub presiune. 2. *(poligr.)* formă de turnat literele. 3. v. matrice. [< germ. *Matrize*]

MATRIŢÉR, -Ă *s. m. f.* lucrător la matriţe. [< *matriţă* + *-er*, cf. fr. *matricier*]

MATRIŢERÍE *s. f.* atelier, secţie de matriţare. [gen. *-iei*. / cf. fr. *matricierie*]

MATROÁNĂ *s. f. (ist.)* nume dat în semn de respect mamelor sau femeilor căsătorite din aristocraţia romană. ◉ *(uneori ironic)* femeie matură, respectabilă ; mamă a unei familii numeroase şi respectabile. [< lat. *matrona*, cf. germ. *Matrone*, it. *matrona*, fr. *matrone*]

MATRONÁLE *s. f. pl.* sărbătoare care se celebra de femeile romane la întîi martie, în amintirea luptei dintre romani şi sabini. [< lat. *matronalia*, cf. fr. *matronales*]

MATRONÍM, -Ă *adj., s. n.* matronimic. [< fr. *matronyme*]

MATRONÍMIC, -Ă *adj., s. n.* (nume) care derivă din numele mamei ; matronim. [cf. it. *matronimico*]

MATRONÍSM *s. n. (med.)* formă de obezitate care survine la tinerele fete, însoţind pubertatea precoce. [< fr. *matronisme*]

MATRÓZ *s. m.* grad de soldat în marina militară ; militar care are acest grad. [< germ. *Matrose*, rus. *matros*]

MATÚR, -Ă *adj.* ajuns la maturitate. ● copt la minte ; cu experiență. ● serios, adînc, profund, chibzuit. [acc. și *mătur*. / < lat. *maturus*, it. *maturo*]

MATURÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) maturiza. [< it. *maturare*, cf. germ. *maturieren*]

MATURÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) matura și rezultatul ei ; maturizare ; *(spec. ; bot.)* maturație, coacere. [< *matura*]

MATURÁȚIE *s. f.* 1. totalitatea schimbărilor care se produc într-o celulă, într-un organism etc. pînă la maturitate ; maturare. 2. totalitatea transformărilor chimice sau fizice suferite de o substanță pînă ajunge la forma definitivă. ● îmbătrînire a materialelor sau a produselor nemetalice. [pron. *-ți-e*. gen. *-iei*. var. *maturațiune* s. f. / cf. fr. *maturation*, lat. *maturatio*]

MATURAȚIÚNE *s. f.* v. maturație.

MATURÍN *s. m.* trinitarian. [< fr. *mathurin*]

MATURITÁTE *s. f.* 1. dezvoltare completă din punct de vedere fizic și (mai ales) intelectual ; calitatea de a fi matur ; *(p. ext.)* perioadă în viața omului între tinerețe și bătrînețe. ● *(fig.)* stadiu înaintat de experiență. 2. seriozitate, profunzime. O *(ieșit din uz) examen de* ~ = bacalaureat. 3. *(biol.)* dezvoltare desăvîrșită a unui organ sau a organismului întreg, a unui fruct. [cf. lat. *maturitas*, fr. *maturité*]

MATURIZÁ *vb. I. tr., refl.* 1. a face sau a deveni matur, a atinge maturitatea ; a (se) matura. 2. *(fig.)* a ajunge sau a face să-și însușească o bogată experiență, un mod de a judeca plin de răspundere. [< *matur* + *-iza*]

MATURIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) maturiza și rezultatul ei ; maturare. [< *maturiza*]

MATUSALÉMIC, -Ă *adj. (despre viață, vîrstă etc.)* foarte lung. [cf. *Matusalem*, personaj biblic care ar fi trăit 969 de ani]

MATUTÍN, -Ă *adj. (rar)* matutinal. [< lat. *matutinus*]

MATUTINÁL, -Ă *adj. (rar)* de dimineață ; matinal ; matutin. [cf. lat. bis. *matutinalis*, fr. *matutinal*]

MÁUS *s. n.* joc de cărți. [pron. *ma-us*. / < germ. *Maus*]

MAUSOLÉU *s. n.* monument funerar ridicat în memoria unei persoane ilustre. [pron. *ma-u-so-leu*. pl. *-lee*. / < fr. *mausolée*, cf. lat. *mausoleum*, gr. *mausoleion* < *Mausol*, rege din Caria]

MAXI- element prim de compunere savantă cu sensul „maxim", „foarte mare". [< fr. *maxi-*, cf. lat. *maximus*]

MAXIJÚP *s. n.* v. maxijupă.

MAXIJÚPĂ *s. f.* fustă (foarte) lungă. [var. *maxijup* s. n. / < fr. *maxijupe*]

MAXILÁR *s. n.* fiecare dintre cele două oase ale feței în care sînt înfipte măselele și dinții ; falcă. O ~ *inferior* = mandibulă. // *adj.* care aparține fălcii. [cf. fr. *maxillaire* < lat. *maxilla* — măsea]

MAXÍLĂ *s. f.* 1. os al feței. 2. piesă chitinoasă din armătura bucală a insectelor, așezată deasupra buzei inferioare. [< lat. *maxilla*]

MAXILÍTĂ *s. f. (med.)* osteită a maxilarelor. [< fr. *maxillite*]

MÁXIM *s. n.* maximum. // *s. f. (mat.)* valoarea cea mai mare într-un interval a unei variabile sau a unei funcții. ● *(met.)* centru de înaltă presiune atmosferică. [< lat., fr. *maximum*]

MÁXIM, -Ă *adj.* cel mai mare (ca dimensiuni, ca durată, ca intensitate etc.), foarte mare ; maximal. [< lat. *maximus*, superlativul lui *magnus*]

MAXIMAFÍL, -Ă *adj.* referitor la maximafilie. [< fr. *maximaphile*]

MAXIMAFILÍE *s. f.* colecționare de cărți poștale ilustrate pe care se găsesc aplicate mărci și ștampile în strînsă concordanță de subiect, loc și timp cu ilustrația. [gen. *-iei*. / < fr. *maximaphilie*]

MAXIMAFILÍST, -Ă *s. m. f.* pasionat de maximafilie. [< *maximafil* + *-ist*]

MAXIMÁL, -Ă *adj.* referitor la un maxim ; maxim. O *preț* ~ = preț maxim îngăduit de o lege. [< fr. *maximal*]

MAXIMALÍSM *s. n. (rar)* adaptarea franceză a leninismului. [< fr. *maximalisme*]

MAXIMALÍST, -Ă *s. m. f. (rar)* leninist. [< fr. *maximaliste*]

MÁXIMĂ *s. f.* gîndire formulată concis, exprimînd un principiu, o normă de conduită etc. ; aforism, adagiu. [< lat. *maxima*, fr. *maxime*]

MAXIMIZÁ *vb. I. tr.* a da unui fapt, unei idei cea mai înaltă valoare posibilă. [< fr. *maximiser*]

MAXIMIZÁRE *s. f.* acțiunea de a maximiza și rezultatul ei. [< *maximiza*]

MÁXIMUM *s. n.* cea mai mare valoare pe care o poate lua o mărime variabilă ; maxim. ● punct, limită superioară. O *la* ~ = în cel mai înalt grad. // *adv.* cel mult. [< lat., fr. *maximum*]

MAXWELL *s. m. (fiz.)* unitate de măsură a fluxului magnetic, egală cu fluxul produs de o inducție magnetică de 1 gauss care străbate o suprafață de 1 cm². [pron. *maxuél*. / < fr. *maxwell*, germ. *Maxwell*, cf. *C. Maxwell*, fizician englez]

MÁYA *s. n. (în filozofia indiană)* latura întîmplătoare, aleatorie a realității ; aparența înșelătoare, iluziile care constituie lumea. O *vălul ~ei* = aparență care ascunde ultima esență a lucrurilor sau nimicul. [< fr. *maya* < sanscr. *maya*]

MAZAGRÁN *s. n.* băutură răcoritoare preparată din cafea neagră foarte concentrată, în care se introduc bucățele de gheață. [pl. *-nuri*, *-ne*. / < fr. *mazagran*, cf. *Mazagran*, localitate în Anglia]

MAZDEÍSM *s. n.* religia vechilor perși, întemeiată pe principiul binelui și al răului. [pron. *-de-ism*. / < fr. *mazdeisme*, cf. zend. *mazda*]

MAZDEÍST, -Ă *adj.* referitor la mazdeism. // *s. m. f.* adept al mazdeismului. [pron. *-de-ist*. / < germ. *Mazdeist*]

MAZÉTĂ *s. f.* jucător slab, care face greșeli la jocul de cărți, la biliard etc. ; *(p. ext.)* ageamiu, neîndemînatic. [< fr. *mazette*]

MAZOCHÍSM *s. n.* v. masochism.

MAZOCHÍST, -Ă *adj., s. m. f.* v. masochist.

MAZÚRCĂ *s. f.* dans național polonez, devenit mai tîrziu dans de salon. ● melodia acestui dans. ● *(p. ext.)* scurtă compoziție muzicală care folosește ritmul, temele acestui dans. [cf. fr., pol. *mazurka*]

MEA CULPA *loc. s.* recunoaștere a greșelii. O *a face* ~ = a-și mărturisi greșeala. [< lat. *mea culpa* — greșeala mea]

MEANDRÁRE *s. f.* acțiunea de formare a meandrelor. [pron. *me-an-*. / < *meandru*]

MEÁNDRIC, -Ă *adj.* care are cotituri dese și întortocheate. [pron. *me-an-*. / < fr. *méandrique*]

MEÁNDRU *s. n.* 1. cotitură întortocheată a cursului unei ape (mai ales) în regiunile de șes. ● sinuozitate ; *(p. ext. ; la pl.)* drumuri, străzi întortocheate. 2. motiv ornamental compus dintr-o îmbinare de linii curbe sau frânte. [pron. *me-an-*. / < fr. *méandre*, cf. *Meandru*, fluviu sinuos în Asia Mică]

MEÁT *s. n.* 1. *(anat.)* tub, canal îngust și subțire. 2. spațiu între celulele unui țesut vegetal. [pron. *me-at*. / < fr. *méat*, cf. lat. *meatus* — trecere]

MEATOTOMÍE *s. f. (med.)* incizie a meatului urinar pentru a-l lărgi. [gen. *-iei*. / < fr. *méatotomie*]

MECANI- v. m e c a n o-.

MECÁNIC, -Ă *adj.* 1. acționat de o mașină sau de un mecanism. 2. referitor la mecanică *(2)*. 3. *(despre o acțiune, un gest)* făcut automat ; reflex, mașinal. // *s. m.* lucrător specialist în lucrări de mecanică, în reparații de mașini, de instalații etc. ● conducător al unei locomotive. [var. *mehanic, -ă* adj. / cf. fr. *mécanique*, germ. *Mechanik*, lat. *mechanicus*, gr. *mechanikos*]

MECÁNICĂ *s. f.* 1. știință care studiază condițiile mișcării și ale repausului corpurilor. ● ~ *cerească* = știință care studiază mișcarea aștrilor. 2. tehnica procedeelor în care intervin în special fenomene mecanice ; mecanotehnică. [gen. *-cii*. / cf. fr. *mécanique*, cf. gr. *mechane* — mașină]

MECANICIÁN, -Ă *s. m. f. (rar)* specialist în mecanică ; mecanic. [pron. *-ci-an*. pl. *-ieni, -iene*. / < fr. *mecanicien*]

MECANICÍSM *s. n.* 1. concepție filozofică dominantă în sec. XVI—XVIII care explică lumea cu ajutorul legilor mecanicii și reduce diversitatea calitativă a proceselor și a fenomenelor lumii la procese și fenomene mecanice. 2. *(rar)* tendință de mecanizare (excesivă). v. m a ș i n i s m. [< rus. *mekanitizm*]

MECANICÍST, -Ă *adj.* referitor la mecanicism, propriu mecanicismului. // *s. m. f.* adept al mecanismului. [după rus. *mekanicesk!*]

MECANICITÁTE *s. f. (liv.)* caracter mecanic. [et. incertă]

MECANÍSM *s. n.* 1. sistem tehnic compus din piese fixe și mobile care sînt în contact și ale cărui elemente mobile antrenează mișcarea celorlalte ; *(p. ext.)* mod de funcționare a unui astfel de sistem. 2. ansamblul elementelor care formează un întreg, funcționînd ca un organism. 3. *(fig.)* sistem, organizare, organizație. [var. *mehanism* s. n. / < fr. *mécanisme*, cf. lat. *mechanisma*]

MECANIZÁ *vb. I. tr.* a introduce folosirea mașinilor pentru efectuarea anumitor operații ; a face mecanic (un proces, o operație etc.). v. a u t o m a t i z a. [< fr. *mécaniser*, it. *meccanizzare*]

MECANIZÁRE *s. f.* acțiunea de a mecaniza și rezultatul ei ; introducere a mașinilor în procesul de producție. [< *mecaniza*]

MECANIZÁT, -Ă *adj.* care se efectuează cu ajutorul unor mecanisme, mașini etc. [< *mecaniza*]

MECANIZÁTOR *s. m.* mecanic, tehnician pentru mașini agricole. [< rus. *mehanizator*, după *mecanic*]

MECANO- element prim de compunere savantă cu semnificația „mecanic", „de mecanică". [var. *mecani-*. / fr. *mécano-*, it. *mecano-*, cf. gr. *mechane* — mașină]

MECANOCHÍMIC, -Ă *adj.* care folosește mijloace mecanice și reacții chimice. [cf. fr. *mécanochimique*]

MECANOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la mecanografie. [< fr. *mécanographique*]

MECANOGRAFÍE *s. f.* fabricare a mașinilor de scris, a multiplicatoarelor. ● folosirea mijloacelor mecanice, pentru lucrări de birou [gen. *-iei*. / < fr. *mécanographie*, cf. gr. *mechane* — mașină, *graphein* — a scrie]

MECANORECEPTÓR *s. m.* organ de simț care recepționează excitanți mecanici. [cf. fr. *mécano-récepteur*]

MECANOSTRUCTÚRĂ *s. f.* structură funcțională a țesuturilor și a organelor, care apare ca rezultat al adaptărilor acestora de-a lungul filogeniei și ontogeniei sub influența factorilor mecanici. [< *mecano-* + *structură*]

MECANOTÉHNIC, -Ă *adj.* referitor la mecanotehnică. [< *mecano-* + *tehnic*]

MECANOTÉHNICĂ *s. f.* mecanică *(2)*. [gen. *-cii*. / < *mecano-* + *tehnică*]

MECANOTELÍE *s. f.* colecționare de francaturi poștale executate mecanizat. [gen. *-iei*. / cf. fr. *mécanotélie*]

MECANOTERAPÍE *s. f.* tratamentul unor boli prin masaj, gimnastică etc. [gen. *-iei*. / < fr. *mécanothérapie*, cf. fr. *mécanique*, gr. *therapeia* — tratament]

MECÉNA *s. m. (liv.)* protector al artelor și al științelor. [< fr. *mécène*, cf. *Mecena*, mare bogătaș din Roma antică, protector al literaților și învățaților din epoca lui Octavian August]

MECENÁT *s. m. (liv.)* mecena. ● ocrotire acordată artelor și științelor, în calitate de mecena. [< fr. *mécénat*, cf. it. *mecenate*]

MECENATÍSM *s. n. (liv.)* atitudine, gest, caracter de mecena ; mecenat. [cf. it. *mecenatismo*]

MECI *s. n.* întrecere sportivă între doi competitori sau între două echipe. [pl. *-iuri*. scris și *match*. / < engl. *match*]

MÉCIBOL *s. n. (sport.)* minge servită în finalul unei partide de tenis, de care poate depinde victoria unuia dintre parteneri. [< engl. *match ball*]

MECÓNIU *s. n.* materie fecală pe care o elimină pruncul imediat după naștere. [pron. *-niu*. / < fr. *méconium*, cf. lat. *meconium*, gr. *mekonion* — suc de mac, opiu]

MEDALIÁ *vb. I. tr.* a acorda o medalie. v. d e c o r a. [pron. *-li-a*. p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / cf. fr. *médailler*]

MEDALIÁT, -Ă *adj.* care a fost premiat, distins cu o medalie. [pron. *-li-at*. / cf. fr. *médaillé*]

MEDÁLIE *s. f.* piesă de metal (ca o monedă) făcută în amintirea unui eveniment sau spre a fi conferită ca semn de distincție pentru merite excepționale. [gen. *-iei*. / < it. *medaglia*, cf. fr. *médaille*]

MEDALIÉR *s. n.* colecție de medalii ; mobilă pentru păstrarea medaliilor. [pron. *-li-er*. / cf. fr. *médaillier*]

MEDALIÉRE *s. f. (rar)* primire sau acordare a unei medalii. [pron. *-li-e-*. / < *medalia*]

MEDALIÓN *s. n.* 1. bijuterie ovală sau rotundă în care se păstrează o fotografie sau o mică amintire și care se poartă de obicei la gît. 2. fotografie sau tablou de formă ovală sau rotundă. 3. ornament rotund sau oval care cuprinde un basorelief, o inscripție. ● motiv în formă de romb care se aplică în mijlocul unei țesături. 4. preparat culinar

de formă rotundă sau ovală. 5. scurtă scriere literară în proză, articol critic în care se schiţează portretul unei personalităţi. ● spectacol, emisiune etc. dedicată evocării unui compozitor sau unui scriitor. [pron. *-li-on.* / < fr. *médaillon*, cf. it. *medaglione*]

MEDALÍST, -Ă *s. m. f.* 1. specialist în medalistică ; colecţionar de medalii. 2. specialist în realizarea şi gravarea medaliilor. [< fr. *médailliste*, după *medalie*]

MEDALÍSTICĂ *s. f.* ramură a numismaticii care se ocupă cu studiul medaliilor. [< it. *medaglistica*, după *medalie*]

MEDIÁ *vb. I. intr.* a mijloci o înţelegere ; a face demersuri în vederea aplanării sau a prevenirii unui conflict dintre două sau mai multe state. [pron. *-di-a.* / < lat. *mediare*]

MEDIÁL, -Ă *adj.* de la mijloc, care ocupă mijlocul ; median. O *(fon.) vocală ~ă* = vocală al cărei punct de articulaţie se află în partea de mijloc a cavităţii bucale. [pron. *-di-al.* / < fr. *médial*, cf. lat. *medialis* < *medium* — mijloc]

MEDIÁN, -Ă *adj.* situat la mijloc, de la mijloc. ● *(mat.)* situat în mijlocul unei figuri geometrice. O *linie ~ă* = linie care împarte o figură în două părţi egale. [pron. *-di-an.* pl. *-ieni, -iene.* / cf. fr. *médian*, lat. *medianus*]

MEDIÁNĂ *s. f.* dreaptă care uneşte un vîrf de triunghi cu mijlocul laturii opuse. ● dreaptă care uneşte un vîrf al unui tetraedru cu centrul de greutate al feţei opuse. [pron. *-di-a-.* / < fr. *médiane*, cf. lat. *medianus* — de mijloc]

MEDIÁNTĂ *s. f.* *(muz.)* al treilea sunet dintr-o gamă. [pron. *-di-an-.* / < fr. *médiante*]

MEDIASTÍN *s. n.* regiune a pieptului cuprinsă între cele două cavităţi pleurale. [pron. *-di-as-.* / < fr. *médiastin*, lat. *mediastinum*]

MEDIASTINÁL, -Ă *adj.* al mediastinului. [pron. *-di-as-.* / < fr. *médiastinal*]

MEDIASTINÍTĂ *s. f.* *(med.)* inflamaţie a ţesutului conjunctiv mediastinal. [pron. *-di-as-.* / < fr. *médiastinite*]

MEDIASTINOSCOPÍE *s. f.* *(med.)* explorare vizuală a mediastinului. [pron. *-di-as-.* gen. *-iei.* / < fr. *médiastinoscopie*]

MEDIASTINOTOMÍE *s. f.* *(med.)* deschidere chirurgicală a mediastinului. [pron. *-di-as-.* gen. *-iei.* / < fr. *médiastinotomie*]

MEDIAT, -Ă *adj.* *(şi adv.)* care nu se leagă direct de ceva, ci prin intermediul altui lucru. [pron. *-di-at.* / < lat. *mediatus*, fr. *médiat*]

MEDIATOÁRE *s. f.* perpendiculară ridicată pe mijlocul unui segment de dreaptă. [pron. *-di-a-.* / după fr. *médiatrice*]

MEDIATÓR, -OÁRE *adj.* 1. *(despre planuri sau drepte)* perpendicular pe mijlocul unui segment de dreaptă. 2. factor intermediar de mediere şi transmitere a unui semnal nervos sau umoral de la un organ la altul O *~ chimic* = substanţă chimică eliberată de terminaţiile nervoase pentru transmiterea fluxului nervos. // *s. m. f.* cel care face o mediaţie între doi adversari ; împăciuitor, mijlocitor, intermediar. [pron. *-di-a-.* / cf. fr. *médiateur*, lat. *mediator*]

MEDIÁŢIE *s. f.* intervenţie făcută între doi adversari pentru a-i împăca, pentru a-i face să se înţeleagă ; mediere, mijlocire. [gen. *-iei.* var. *mediaţiune* s. f. / cf. fr. *médiation*, lat. *mediatio*]

MEDIAŢIÚNE *s. f.* v. mediaţie.

MÉDIC *s. m.* persoană care practică medicina, avînd studii superioare de specialitate : doctor. [< lat. *medicus*]

MEDIC- v. medico-.

MEDICÁL, -Ă *adj.* care ţine de medicină ; de medic. O *concediu ~* = concediu de boală ; *gimnastică ~ă* = sistem de exerciţii metodice de gimnastică, avînd ca scop corectarea diferitelor defecte fizice sau reactivarea unor funcţii fiziologice. [< fr. *médical*]

MEDICAMÉNT *s. n.* substanţă întrebuinţată pentru vindecarea sau pentru prevenirea unei boli. [< fr. *médicament*, cf. lat. *medicamentum*]

MEDICAMENTÁ *vb. I. tr. (med.)* a trata cu medicamente. < fr. *médicamenter*]

MEDICAMENTÓS, -OÁSĂ *adj.* de medicament. [cf. fr. *médicamenteux*]

MEDICÁSTRU *s. m.* *(peior.)* medic prost, şarlatan. [< fr. *médicastre*, it. *medicastro*]

MEDICAŢIE *s. f.* tratament (cu medicamente) al unui bolnav. [gen. *-iei.* var. *medicaţiune* s. f. / cf. fr. *médication*, lat. *medicatio*]

MEDICAŢIÚNE *s. f.* v. medicaţie.

MEDICINÁL, -Ă *adj.* care se întrebuinţează ca medicament. O *plantă ~ă* = plantă întrebuinţată ca medicament sau ca materie primă în industria farmaceutică. [< fr. *médicinal*, cf. lat. *medicinalis*]

MEDICÍNĂ *s. f.* ştiinţă care studiază prevenirea şi vindecarea bolilor. ● instituţie de învăţămînt superior în care se studiază această ştiinţă. O *~ veterinară* = ştiinţă avînd drept obiect apărarea sănătăţii animalelor. [gen. *-nii.* / < lat., it. *medicina*, cf. fr. *médecine*]

MEDICINÍST, -Ă *s. m. f.* student în medicină. [< *medicină* + *-ist*]

MEDICO- element prim de compunere savantă avînd sensul de „cu caracter medical", „care ţine de medicină", „medicinal". [var. *medic-.* / < fr. *médico-*, cf. lat. *medicus*]

MEDICO-FARMACEÚTIC *adj.* referitor la medicină şi la farmacie. [< *medico-* + *farmaceutic*]

MEDICO-LEGÁL, -Ă *adj.* referitor la medicina legală. [cf. fr. *médico-légal*]

MEDICO-MILITÁR, -Ă *adj.* referitor la medicina militară. [< *medico-* + *militar*]

MEDICO-SANITÁR, -Ă *adj.* cu caracter medicinal şi sanitar. [< *medico-* + *sanitar*]

MEDICO-VETERINÁR, -Ă *adj.* referitor la medicina veterinară. [cf. fr. *médico-vétérinaire*]

MÉDIE *s. f.* 1. valoarea mijlocie a mai multor mărimi. O *~ aritmetică* = număr rezultat din împărţirea sumei mai multor mărimi la numărul lor ; *~ geometrică* = radical al unui produs. 2. rezultat obţinut din adunarea notelor primite de un elev la o materie (sau la toate materiile) şi împărţirea sumei totale la numărul lor. [gen. *-iei.* / < lat. *media*]

MEDIÉRE *s. f.* acţiunea de a media ; mediaţie. [pron. *-di-e-.* / < *media*]

MEDIEVÁL, -Ă *adj.* referitor la evul mediu, din evul mediu. // *s. m.* om din evul mediu. // *s. f. pl.* litere de tipar care imită scrisul colţuros şi strîns legat al evului mediu. [pron. *-di-e-.* / < fr. *médiéval*, cf. lat. *medium* — de mijloc, *aevum* — epocă]

MEDIEVÍSM *s. n.* *(franţuzism)* preocupare pentru evul mediu. [pron. *-di-e-.* / < fr. *médiévisme*]

MEDIEVÍST *s. m.* specialist în medievistică. [pron. *-di-e-*. / < fr. *médiéviste*]

MEDIEVÍSTICĂ *s. f.* studiul istoriei, culturii și artei evului mediu. [pron. *-di-e-*. / < germ. *Mediävistik*]

MEDÍMNĂ *s. f.* unitate de măsură din vechea Atenă, cu o capacitate de circa 52 de litri. [< gr. *medimnos*, cf. fr. *médimne*]

MEDIOCRITÁTE *s. f.* **1.** caracterul și situația a ceea ce este mediocru. **2.** om fără talent, lipsit de merite. [pron. *-di-o-*. / cf. fr. *médiocrité*, lat. *mediocritas*]

MEDIÓCRU, -Ă *adj.* **1.** comun, obișnuit; mijlociu. **2.** fără strălucire, fără valoare, fără spirit. [pron. *-di-o-*. / < fr. *médiocre*, cf. lat. *mediocris*]

MEDITÁ *vb. I. intr.* a cugeta, a gîndi adînc la ceva. **2.** *tr.* a pregăti în particular un elev. [< fr. *méditer*, cf. lat. *meditari*]

MEDITABÚND, -Ă *adj. (liv.)* meditativ. [< it. *meditabundo*]

MEDITÁRE *s. f.* acțiunea, faptul de a medita; *(rar)* cugetare, meditație. [< *medita*]

MEDITATÍV, -Ă *adj.* înclinat spre meditație; gînditor. [cf. fr. *méditatif*]

MEDITATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care dă lecții particulare. [< *medita* + *-tor*]

MEDITÁȚIE *s. f.* **1.** gîndire, cugetare îndelungată și adîncă; meditare. **2.** poezie lirică filozofică în care poetul își pune unele probleme în legătură cu existența omenească. ● scriere în proză asupra unui subiect filozofic, moral sau religios. **3.** lecție particulară (dată de un meditator). [gen. *-iei*. var. *meditațiune* s. f. / cf. fr. *méditation*, lat. *meditatio*]

MEDITAȚIÚNE *s. f.* v. meditație.

MEDITERANEÁN, -Ă *adj.* **1.** de la Marea Mediterană. O *climă ~ă* = climă temperată, cu ierni blînde, caracteristică regiunilor din jurul Mediteranei. **2.** *(geol.)* care aparține miocenului inferior și superior. // *s. n. (geol.)* ansamblu de etaje ale miocenului. [pron. *-ne-an*. / < fr. *méditerranéen*]

MÉDIU *s. n.* **1.** natura, spațiul înconjurător în care se află o ființă, un lucru etc. O *~ geografic* = totalitatea condițiilor naturale exterioare ale vieții sociale, care constituie una dintre condițiile necesare și permanente ale vieții materiale a societății și unul dintre factorii care influențează dezvoltarea ei. ● orice substanță în care se produce sau se propagă un fenomen. O *~ de cultură* = soluție nutritivă sterilizată, folosită pentru înmulțirea microbilor în laborator în diverse scopuri. **2.** societatea, lumea în mijlocul căreia trăiește cineva. **3.** *(în forma medium)* (cel) care pretinde că poate înlesni comunicarea cu spiritele în practicile oculte. [prom. *-diu*. var. *medium* s. n. / cf. lat. *medium*, fr. *médium*]

MÉDIU, -IE *adj.* de (la) mijloc, mijlociu; care formează, care constituie o medie. O *învățămînt ~* = treaptă imediat superioară învățămîntului elementar; *termen ~* = al doilea termen al unui silogism, care leagă ceilalți doi termeni. [pron. *-diu*. / < lat. *medius*]

MÉDIUM *s. n.* v. mediu.

MÉDIUS *s. n.* degetul mijlociu al mîinii. [pron. *-di-us*./ < fr. *médius*, cf. lat. *(digitus) medius*]

MEDJLÍS *s. n.* denumirea dată parlamentului sau uneia dintre camere în unele țări din Orient. [< fr. *medjliss*, pers. *medjlis*]

MEDÓC *s. n.* vin de Medoc. [pl. *-uri*. / < fr. *médoc*, cf. *Médoc*, regiune viticolă în sud-vestul Franței]

MEDULÁR, -Ă *adj.* referitor la măduva spinării, care formează măduva. O *canal ~* = canal în interiorul coloanei vertebrale, unde se găsește măduva spinării. [cf. fr. *médullaire* < lat. *medulla* — măduvă]

MEDULECTOMÍE *s. f. (med.) ~ suprarenală* = rezecție a țesutului medular al glandei suprarenale. [gen. *-iei*. / < fr. *médullectomie*]

MEDULÍTĂ *s. f.* inflamație a măduvei osoase. [< fr. *médullite*]

MEDULOCULTÚRĂ *s. f. (med.)* metodă de diagnostic în bolile infecțioase, constînd din cultivarea germenilor din măduva osoasă. [< fr. *médulloculture*]

MEDULOSUPRARENÁLĂ *s. f.* partea internă a glandei suprarenale, care secretă adrenalină. [după fr. *médullosurrénale*]

MEDULOSUPRARENALÓM *s. m. (med.)* tumoare a substanței medulare a glandei suprarenale. [după fr. *médullosurrénalome*]

MEDULOTRANSFÚZIE *s. f. (med.)* transfuzie efectuată cu măduvă osoasă. [gen. *-iei*. / < fr. *médullotransfusion*]

MEDÚZĂ *s. f.* **1.** ființă fabuloasă, închipuită ca o femeie cu șerpi în loc de păr. **2.** animal marin celenterat, cu corpul gelatinos în forma unei ciuperci. [cf. fr. *méduse* < *Meduza*, una dintre Gorgone]

MEFIÉNT, -Ă *adj. (franțuzism)* neîncrezător. [pron. *-fi-ent*. / cf. fr. *méfiant*]

MEFIÉNȚĂ *s. f. (franțuzism)* neîncredere. [pron. *-fi-en-*. pl. *-țe*. / cf. fr. *méfiance*]

MEFÍSTO *s. m.* **1.** mefistofel. **2.** caschetă de lînă tricotată folosită de alpiniști și vînători, care acoperă fruntea cu un vîrf triunghiular. [< it. *mefisto*]

MEFISTOFÉL *s. m. (liv.)* denumire a diavolului; mefisto (1). [< *Mefistofeles*, numele diavolului din „Faust" de Goethe]

MEFISTOFÉLIC, -Ă *adj.* diabolic, sarcastic, perfid. [cf. fr. *méphistophélique*]

MEFÍTIC, -Ă *adj. (rar)* cu miros urît; infect. [cf. fr. *méphitique*, lat. *mephiticus* < *mephitis* — duhoare]

MEFITÍSM *s. n. (franțuzism)* infectare a aerului prin emanații mefitice; atmosferă poluată. [< fr. *méphitisme*]

MEGA- element prim de compunere savantă, avînd sensul de „foarte mare"; *(în sistemul metric)* „de un milion de ori". [< fr. *méga-*, cf. gr. *megas*, *megalos* — mare]

MEGACALORÍE *s. f.* termie. [< fr. *mégacalorie*]

MEGACARIOBLÁST *s. n.* celulă mare, cu protoplasmă hialină și foarte bazofilă, ocupată aproape în întregime de nucleu, care se găsește în măduva osoasă. [pron. *-ri-o-*. / < fr. *mégacaryoblaste*, cf. gr. *megas* — mare, *karyon* — nucleu, *blastos* — vlăstar]

MEGACARIOCÍT *s. n. (med.)* celulă uriașă a măduvei roșii din os, a cărei citoplasmă se fragmentează, producînd plăcuțele sanguine. [pron. *-ri-o-*. / < fr. *mégacaryocyte*, cf. gr. *megas* — mare, *karyon* — nucleu, *kytos* — celulă]

MEGACEFÁL, -Ă *adj.* megalocefal. [< fr. *mégacéphale*]

MEGACEFALÍE *s. f. (med.)* dezvoltare anormală a craniului; megalocefalie; megalocranie. [gen. *-iei*. / < fr. *mégacéphalie*, cf. gr. *megas* — mare, *kephale* — cap]

MEGACÉROS *s. m.* mamifer rumegător fosil din familia cerbului, care a trăit în epocile glaciare din cuaternar. [< fr. *mégacéros*]

MEGÁCICLU *s. m. (fiz.)* megahertz. [< fr. *mégacycle*]

MEGACOLÓN *s. n. (med.)* dilatare (congenitală) a colonului. [< fr. *mégacôlon*, cf. gr. *megas* — mare, *kolon* — intestin]

MEGADÍNĂ *s. f. (fiz.)* unitate de forță, egală cu un milion de dine. [cf. fr. *mégadyne*]

MEGADUODÉN *s. n. (med.)* dilatare a duodenului. [pron. *-du-o-*. / < fr. *mégaduodénum*]

MEGAELECTRONVÓLT *s. m.* unitate de măsură pentru energie, egală cu un milion de electronvolți. [< fr. *mégaélectronvolt*]

MEGAÉRG *s. m.* unitate pentru măsurarea energiei, egală cu un milion de ergi. [< fr. *mégaerg*]

MEGAFARÁD *s. m.* unitate de capacitate electrică, egală cu un milion de farazi. [< fr. *mégafarad*]

MEGAFÓN *s. n.* 1. difuzor puternic și mare. 2. cornet acustic mare, care înlesnește comunicările verbale la distanță. [germ. *Megaphon*, fr. *mégaphone*, cf. gr. *megas* — mare, *phone* — sunet]

MEGAGRÁF *s. n.* planșetă de desen cu suport, căreia i se poate da orice înclinație. [< fr. *mégagraphe*]

MEGAHÉRTZ *s. m.* unitate de măsură pentru frecvență, egală cu un milion de herți ; megaciclu. [< fr. *mégahertz*]

MEGAL- v. megalo-.

MEGALENCEFALÍE *s. f. (med.)* mărire de volum a encefalului ; megacefalie ; macroencefalie. [gen. *-iei*. / < fr. *mégalencéphalie*, cf. gr. *megas* — mare, *enkephalos* — creier]

MEGALEZÍI *s. n. pl.* sărbători în cinstea zeiței Cibela, care se celebrau în aprilie. [< lat. *megalesia*, cf. fr. *mégalésies*]

MEGALHEPATÍE *s. f.* mărire a ficatului, cauzată de o boală, de un efort deosebit al inimii etc. [gen. *-iei*. / < fr. *mégalhépatie*, cf. gr. *megas* — mare, *hepar* — ficat]

-MEGALÍE element secund de compunere savantă, cu semnificația „mărire". [< fr. *-mégalie*, cf. gr. *megas, megalos*]

MEGALÍT *s. m.* nume generic dat unor blocuri mari de piatră necioplită din epoca preistorică, care constituiau, probabil, monumente funerare sau de cult. [< fr. *mégalithe*, cf. gr. *megas* — mare, *lithos* — piatră]

MEGALÍTIC, -Ă *adj.* referitor la megaliți. [< fr. *mégalithique*]

MEGALO- element prim de compunere savantă, cu semnificația „mare", „mărire". [var. *megal-* / < fr. *mégalo-*, it. *megalo-*, cf. gr. *megas, megalos*]

MEGALOBLÁST *s. n.* globulă roșie cu nucleu de mari dimensiuni. [< fr. *mégaloblaste*, cf. gr. *megas* — mare, *blastos* — mugure]

MEGALOCEFÁL, -Ă *adj.* megacefal ; macrocefal. [< fr. *mégalocéphale*, cf. gr. *megas* — mare, *kephale* — cap]

MEGALOCEFALÍE *s. f.* megacefalie. [< fr. *mégalocéphalie*]

MEGALOCÍT *s. n.* hematie de dimensiuni mai mari decît cele normale. [< fr. *mégalocyte*, cf. gr. *megas* — mare, *kytos* — celulă]

MEGALOCITÓZĂ *s. f. (med.)* anemie pernicioasă provocată de prezența megalocitelor în sînge. [< fr. *mégalocytose*]

MEGALOCRANÍE *s. f.* megalocefalie. [gen. *-iei*. / < fr. *mégalocranie*, cf. gr. *megas* — mare, *kranion* — craniu]

MEGALODONTÍE *s. n. (med.)* macrodontie. [gen. *-iei*. / cf. gr. *megas* — mare, *odous* — dinte]

MEGALOMÁN, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care își supraprețuiește meritele ; încrezut, îngîmfat ; grandoman. [< fr. *mégalomane*]

MEGALOMANÍE *s. f.* grandomanie. ● *(med.)* nebunie care constă în obsesia măririi, a gloriei, a grandorii. [gen. *-iei*. / < fr. *mégalomanie*, cf. gr. *megas* — mare, *mania* — nebunie]

MEGALOPSÍE *s. f.* macropsie. [gen. *-iei*. / < fr. *mégalopsie*]

MEGALOPSIHÍE *s. f. (liv.)* incredere exagerată în propriile forțe sau posibilități. [gen. *-iei*. / < it. *megalopsichia*]

MEGALOSPLANHNÍE *s. f. (med.)* hipertrofie a viscerelor ; megasplanhnie. [gen. *-iei*. / < fr. *mégalosplanchnie*]

MEGALOSPLENÍE *s. f. (med.)* mărire a splinei în anumite boli ; splenomegalie. [gen. *-iei*. / < fr. *mégalosplénie*]

MEGALOTIMÍE *s. f.* creștere a volumului timusului. [gen. *-iei*. / < fr. *mégalothymie*]

MEGALOZÁUR *s. m.* reptilă gigantică din grupul dinozaurienilor, care a trăit în era mezozoică. [pron. *-za-ur*. / < fr. *mégalosaure*, cf. gr. *megas* — mare, *sauros* — șopîrlă]

MEGAMÉTRU *s. n.* instrument pentru determinarea longitudinilor. [< fr. *mégamètre*, cf. gr. *megas* — mare, *metron* — măsură]

MEGAPARSÉC *s. m.* unitate de măsură a distanțelor interastrale, egală cu un milion de parseci. [< fr. *mégaparsec*]

MEGARELIÉF *s. n.* forme de relief de prima mărime, reprezentate prin continente și bazine oceanice. [cf. rus. *megarelief*]

MEGÁRIC, -Ă *adj. școală ~ă* = școală filozofică idealistă grecească, întemeiată de Euclid din Megara, care căuta să unească etica idealistă a lui Socrate cu doctrina eleată asupra existenței imuabile, susținînd că singura existență reală ar fi binele imuabil. // *s. m. f.* adept al acestei școli. [< fr. *mégarique*, cf. *Megara*, oraș în Grecia antică]

MEGARÓN *s. n.* încăpere principală a casei de locuit în Grecia antică. [< fr. *mégaron*, gr. *megaron*]

MEGASCÓPIC, -Ă *adj. observare ~ă* = observare a unui mineral cu ajutorul lupei sau numai cu ochiul liber. [< fr. *mégascopique*]

MEGASPLANHNÍE *s. f.* megalosplanhnie. [gen. *-iei*. / < fr. *mégasplanchnie*]

MEGASTIÍNȚĂ *s. f. (liv.)* teorie generală a cercetării științifice. [et. incertă]

MEGATÉRIU *s. m.* mamifer uriaș din era cuaternară, mai mare decît elefantul. [pron. *-riu*. / < fr. *mégathérium*, cf. gr. *megas* — mare, *therion* — fiară]

MEGATÉRM, -Ă *adj. (despre plante)* care preferă regiunile calde ; macroterm. [< germ. *mégatherm*, cf. gr. *megas* — mare, *therme* — căldură]

MEGATÓNĂ *s. f.* unitate de măsură pentru greutăți, egală cu un milion de tone. [< fr. *mégatonne*]

MEGATÓNIC, -Ă *adj.* exprimat în megatone. [< *megatonă* + *-ic*]

MEGAWÁTT *s. m.* unitate de măsură a puterii, egală cu un milion de wați. [< fr. *mégawatt*]

MEGÉRĂ *s. f. (liv.)* femeie rea, arțăgoasă. [var. *mejeră* s. f. / < fr. *mégère*, cf. *Megera*, una dintre cele trei Furii]

MEGOHM *s. m.* unitate de rezistență electrică, egală cu un milion de ohmi. [pron. *meg-om.* / < fr. *mégohm*]

MEGOHMMÉTRU *s. n.* instrument gradat în megohmi, folosit pentru măsurarea rezistențelor foarte înalte. [< fr. *mégohmmètre*]

MEHÁNIC, -Ă *adj.* v. mecanic.

MEHANÍSM *s. n.* v. mecanism.

MEHÁRI *s. m.* specie de dromader domestic din Africa. [pl. invar. / < fr. *méhari*]

MEHARÍST *s. m.* călăreț pe un mehari. [< fr. *méhariste*]

MEIÓTIC, -Ă *adj.* referitor la meioză. [pron. *me-io-.* / < fr. *méiotique*]

MEIÓZĂ *s. f. (biol.)* diviziune celulară mitotică, în care celulele formate au jumătate din numărul cromozomilor celulei-mamă. [pron. *-me-io-.* / < fr. *méiose*, cf. gr. *meiosis* — scădere]

MEISTERGESANG *s. n.* totalitatea creațiilor poetice cu caracter didactic ale meistersăngerilor. [pron. *mái-ster-ghe-zang.* / < germ. *Meistergesang*]

MEISTERSÄNGER *s. m.* nume dat unor cîntăreți și poeți germani din evul mediu, aparținînd burgheziei orășenești. [pron. *mái-ster-zen-gher.* / < germ. *Meistersänger*]

MEJERĂ *s. f.* v. megeră.

MELAFÍR *s. n. (geol.)* rocă porfirică, formată din feldspat, plagioclaz, olivină etc. [< germ. *Malaphyr*]

MELAMÍNĂ *s. f. (chim.)* substanță chimică organică din care se obțin materiale plastice rezistente. [< fr. *mélamine*, germ. *Melamin*]

MELAN- v. melano-.

MELÂNĂ *s. f.* fibră textilă sintetică cu proprietăți asemănătoare linii. [< *me(tan)* + *lină*, nume comercial]

MELANCÓLIC, -Ă *adj.* 1. stăpînit de melancolie, de tristețe; deprimat; care are fire închisă. ● care arată, care exprimă melancolie. 2. care suferă de melancolie (2). [< fr. *mélancolique*]

MELANCOLÍE *s. f.* tristețe vagă, nedefinită; deprimare. 2. *(med.)* boală mintală caracterizată prin tristețe morbidă, apatie, delir, halucinații și obsesia sinuciderii. [gen. *-iei.* var. *melanholie* s. f. / < fr. *mélancolie*, cf. lat., gr. *melancholia*, gr. *melas* — negru, *chole* — fiere]

MELANCOLIZÁ *vb. I. tr., refl. (liv.)* a face sau a deveni melancolic. [< cf. fr. *mélancoliser*]

MELANEMÍE *s. f. (med.)* colorație anormală a sîngelui, datorită prezenței pigmenților melanici, stare care însoțește de obicei dezvoltarea tumorilor melanice în organism. [gen. *-iei.* / < fr. *mélanémie*, cf. gr. *melas* — negru, *haima* — sînge]

MELANHIDRÓZĂ *s. f.* sudoare de culoare închisă; bromhidroză. [< fr. *mélanidrose*, cf. gr. *melas* — negru, *hidros* — sudoare]

MELANHÓLIE *s. f.* v. melancolie.

MELÁNIC, -Ă *adj.* care conține melanină. [< fr. *mélanique*]

MELANÍNĂ *s. f.* pigment negru care se formează la suprafața pielii, mai ales sub influența razelor solare. [< fr. *mélanine*, cf. gr. *melas* — negru]

MELANÍSM *s. n. (med.)* pigmentație neagră excesivă a părului și a anumitor regiuni ale corpului. [< fr. *mélanisme*]

MELANÍT *s. n. (geol.)* granat de culoare neagră, care se găsește în rocile eruptive alcaline. [< fr. *mélanite*]

MELÁNJ *s. n.* 1. amestec, amestecătură. 2. *(text.)* fir obținut din diverse sorturi de fibre de culori diferite; *(p. ext.)* țesătură din astfel de fire. [< fr. *mélange*]

MELANJÓR *s. n. (tehn.)* amestecător. [< fr. *mélangeur*]

MELANO- element prim de compunere savantă, cu semnificația „negru", „de culoare brună-închisă". [var. *melan-.* / < fr. *mélano-*, it. *melano-*, cf. gr. *melas, melanos* — negru]

MELANOBLÁST *s. n. (biol.)* melanocit. [< fr. *mélanoblaste*]

MELANOCÍT *s. n. (biol.)* celulă formatoare de melanină; melanoblast. [< fr. *mélanocyte*]

MELANODÉRM, -Ă *adj.* de rasă neagră. [< fr. *mélanoderme*]

MELANODERMÍE *s. f.* pigmentare excesivă a pielii în urma unor afecțiuni. [gen. *-iei.* / < fr. *mélanodermie*, cf. gr. *melas* — negru, *derma* — piele]

MELANOGENÉZĂ *s. f. (med.)* formare de pigment melanic. [< fr. *mélanogenèse*]

MELANÓM *s. n.* tumoare neagră, malignă a pielii. [pl. *-oame.* / < fr. *mélanome*]

MELANOSARCÓM *s. n. (med.)* tumoare malignă constituită din celule care conțin melanină. [pl. *-oame.* / < fr. *mélanosarcome*, cf. gr. *melas* — negru, *sarx* — carne]

MELANÓTRIC, -Ă *adj. (biol.)* care are părul negru. [< fr. *mélanotrique*, cf. gr. *melas* — negru, *thrix* — păr]

MELANÓZĂ *s. f.* 1. acumulare patologică a pigmenților în diferite țesuturi. 2. *(bot.)* nume al unor boli, cauzate de ciuperci, care atacă vița de vie. [pl. *-ze.* / < fr. *mélanose*, cf. gr. *melas* — negru]

MELANTERÍT *s. n.* sulfat natural de fier cu culoare verde; *(pop.)* calaican. [< fr. *mélantérite*]

MELANURÍE *s. f. (med.)* prezență de pigment melanic în urină. [gen. *-iei.* / < fr. *mélanurie*, cf. gr. *melas* — negru, *ouron* — urină]

MELÁSĂ *s. f.* lichid siropos rămas de la fabricarea zahărului, după concentrarea sucului de sfeclă sau de trestie de zahăr. [< fr. *mélasse*, cf. sp. *melaza*]

MELÉNĂ *s. f.* hemoragie intestinală. [< fr. *méléna*]

MELÉU *s. n. (sport)* luptă corp la corp; ingrămădire organizată la rugbi. [pron. *-leu.* / < fr. *mêlée*]

MÉLIC, -Ă *adj.* care ține de muzică, referitor la muzică. ● referitor la poezia lirică corală a grecilor. [< lat. *melicus*, cf. fr. *mélique*]

MELIFÉR, -Ă *adj. (despre plante)* care are flori cu nectar (folosit de albine pentru producerea mierii). // *s. f. pl.* grup de insecte himenoptere, care cuprinde albinele, viespile etc. [cf. fr. *mellifère*, lat. *mellifer* < *mel* — miere, *ferre* — a purta]

MELÍFIC, -Ă *adj.* care produce miere. [< fr. *mellifique*]

MELIFICÁȚIE *s. f.* elaborarea mierii de către albine. [gen. *-iei.* / < fr. *mellification*]

MELIFLÚU, -Ă *adj. (liv.; despre stil)* curgător și armonios. ● *(peior.)* fad, dulceag. [< fr. *melliflue*]

MELILÍT *s. n. (chim.)* silicat natural de aluminiu și calciu. [< fr. *mélilite*, germ. *Melilith*]

MELINÍTĂ *s.f.* exploziv pe bază de acid picric ; lidită (2). [< fr. *mélinite*]

MELIORÍSM *s.n.* concepție care proclamă posibilitatea de ameliorare continuă a lumii ; denumire dată unor concepții sociale reformiste. [pron. *-li-o-*. / < fr. *méliorisme*, cf. lat. *melior* — mai bun]

MELIORÍST, -Ă *adj.* referitor la meliorism. // *s.m.f.* adept al meliorismului. [pron. *-li-o-*. / < fr. *mélioriste*]

MELÍSĂ *s.f.* plantă meliferă din familia labiatelor, cu frunze care conțin un ulei sedativ ; *(pop.)* roiniță. [< fr. *mélisse*]

MELÍSMĂ *s.f. (muz.)* înflorătură melodică, coloratură. [< it. *melisma*, cf. fr. *mélisme*]

MELISOTERAPÍE *s.f.* tratament cu venin de albine. [gen. *-iei*. / cf. gr. *melissa* — albină, *therapeia* — tratament]

MELÍTĂ *s.f.* medicament preparat cu miere. [< fr. *mellite*]

MELITURÍE *s.f.* eliminare de zahăr prin urină. [gen. *-iei*. / < fr. *mélituric*]

MELO- element prim de compunere savantă cu semnificația „cîntec", „melodie", „muzică", „muzical". [< fr. *mélo-*, it. *melo-*, cf. fr. *melos* — muzică]

MELOCÓRD *s.n. (muz.)* instrument electronic care emite sunete neobișnuite, obținute prin modificarea frecvențelor după dorința interpretului. [< fr. *mélocorde*]

MELÓDIC, -Ă *adj.* de melodie ; melodios, armonios. [cf. fr. *mélodique*, it. *melodico*]

MELÓDICĂ *s.f.* ramură a teoriei muzicale care se ocupă cu studiul melodiei. ◆ modul în care este compusă o melodie. [< fr. *mélodique*]

MELODICITÁTE *s.f.* caracterul a ceea ce este melodios ; armonie, sonoritate ; melodism. [et. incertă]

MELODÍE *s.f.* **1.** succesiune expresivă de sunete muzicale care alcătuiesc un cîntec ; compoziție muzicală, cîntec. **2.** *(fig.)* secvență de sunete armonioase, cu sonoritate plăcută ; armonie, muzicalitate. [gen. *-iei*. / fr. *mélodie*, it., lat. *melodia*, gr. *meloidia* — cîntec]

MELODIÓS, -OÁSĂ *adj.* care emite o melodie, plin de sunete armonioase. [pron. *-di-os*. / cf. fr. *mélodieux*]

MELODÍSM *s.n.* melodicitate. [cf. it. *melodismo*]

MELODÍST *s.m.* compozitor de melodii. [cf. fr. *mélodiste*, it. *melodista*]

MELÓDIUM *s.n.* nume pe care l-a purtat la început armoniul. [pron. *-di-um*. / < fr. *mélodium*]

MELODRAMÁTIC, -Ă *adj.* **1.** referitor la melodramă, de melodramă. **2.** *(depr.)* cu caracter patetic exagerat, fals. [< fr. *mélodramatique*, it. *melodramatico*]

MELODRAMATÍSM *s.n.* exprimare de sentimente care se remarcă prin artificialitate, prin exaltare exagerată. [< *melodramă*]

MELODRAMATIZÁ *vb. I. intr. (rar)* a da un caracter melodramatic. [cf. fr. *mélodramatiser*]

MELODRAMATIZÁRE *s.f.* acțiunea de a melodramatiza și rezultatul ei. [< *melodramatiza*]

MELODRÁMĂ *s.f.* **1.** *(lit.)* dialog cîntat în tragedia antică greacă, între corifeu și un personaj. **2.** piesă de teatru cu acțiune complicată, neverosimilă, cuprinzînd scene de groază ce alternează cu scene comice. ● parte a unei lucrări dramatice, combinată cu muzică. [< fr. *mélodrame*, it. *melodramma*, cf. fr. *melos* — cîntec, *drama* — acțiune]

MELOFÓB, -Ă *adj., s.m.f.* (cel) care nu suferă muzica. [< fr. *mélophobe*]

MELOFOBÍE *s.f.* dispreț, aversiune față de muzică. [gen. *-iei*. / < fr. *mélophobie*, cf. gr. *melos* — muzică, *phobos* — teamă]

MELOMÁN, -Ă *s.m.f.* iubitor (pasionat) de muzică. [< fr. *mélomane*]

MELOMANÍE *s.f.* pasiune, preferință deosebită pentru muzică. [gen. *-iei*. / < fr. *mélomanie*, cf. gr. *melos* — cîntec, *mania* — pasiune]

MELOMÉL *s.n. (med.)* monstru care prezintă melomelie. [< fr. *mélomèle*]

MELOMELÍE *s.f. (med.)* monstruozitate caracterizată prin lipsa membrelor. [gen. *-iei*. / < fr. *mélomélie*, cf. gr. *melos* — extremitate]

MELÓN *s.n. (rar)* pălărie tare de fetru cu borurile întoarse în sus ; gambetă. [< fr. *melon*]

MELONÍDĂ *s.f. (bot.)* fruct cărnos, indehiscent, asemănător cu baca, dar cu coaja tare la maturitate. [cf. gr. *melon* — poamă, *eidos* — aspect]

MELOPÉE *s.f.* **1.** arta declamației la vechii greci ; arta de a compune muzică (pentru versuri). **2.** melodie monotonă, lentă, dar ritmică ; recitativ. ◆ melodie. [pron. *-pe-e*. pl. *-ei*, *-ee*. / < fr. *mélopée*, cf. lat. *melopoeia*, gr. *melopoiia* < gr. *melos* — cîntec, *poiein* — a face]

MELOPÉIC, -Ă *adj. (liv.)* de melopee (2) ; melodios ; monoton. [pron. *-pe-ic*. / et. incertă]

MÉLOS *s.n.* melodie, cîntec ; partea melodică a unei compoziții muzicale. [< gr. *melos* — cîntec]

MELOTIPÍE *s.f.* culegerea notelor muzicale cu material tipografic mobil. [gen. *-iei*. / fr. *mélotypie*]

MELOTERÁPIC, -Ă *adj.* referitor la, prin, de meloterapie. [cf. fr. *mélothérapique*]

MELOTERAPÍE *s.f.* metodă de tratament prin muzică. [gen. *-iei*. / < fr. *mélothérapie*, cf. gr. *melos* — cîntec, *therapeia* — tratament]

MÉLSTROM *s.n.* v. m e r s t r o m.

MEMBRANACÉU, -ÉE *adj.* membranos, subțire. [pron. *-ceu*. / < lat. *membramaceus*]

MEMBRÁNĂ *s.f.* **1.** țesut animal sau vegetal, subțire sau flexibil, care delimitează, acoperă și susține anumite organe sau părți de organe. **2.** placă subțire și flexibilă care produce sau transmite sunetele prin vibrații. ● diafragmă. [< lat. *membrana*, cf. fr. *membrane*]

MEMBRANÓS, -OÁSĂ *adj.* cu structură asemănătoare cu cea a membranei. [< fr. *membraneux*]

MÉMBRU *s.n.* **1.** denumire dată brațelor și picioarelor la om, picioarelor sau labelor la animale ; mădular. O ~ *viril* = penis. **2.** *(mat.)* fiecare dintre cele două părți ale unei ecuații, separate prin semnul egalității. ● fiecare dintre părțile rapoartelor unei proporții. **3.** fiecare parte a unei propoziții, a unei fraze sau a unui period. [pl. *-re*, (2, s.m.) *-ri*. / < lat. *membrum*, cf. fr. *membre*]

MÉMBRU, -Ă *s.m.f.* cel care face parte dintr-o asociație, dintr-o organizație socială, politică sau culturală, dintr-o alianță etc. [< lat. *membrum*, cf. fr. *membre*]

MEMÉNTO *s.n.* **1.** semn, notă care aduce aminte de ceva. ● carte care cuprinde în rezumat cunoștințele de bază ale unei științe, ale unei discipline etc. **2.** listă de spectacole,

de conferințe, publicată în presă. [< fr. *mémento*, cf. lat. *memento* — amintește-ți]

MEMORÁ *vb. I. tr.* a învăța pe dinafară ; a reține în memorie, a memoriza. [cf. fr. *mémorer*, it., lat. *memorare*]

MEMORÁBIL, -Ă *adj.* demn de ținut minte ; important, remarcabil. [pl. *-li, -le.* / cf. fr. *mémorable*, lat. *memorabilis*]

MEMORÁND *s. n.* **1.** *(poligr.)* jumătate dintr-o hîrtie de scrisoare, folosită pentru scurte comunicări. **2.** v. memorandum. [< fr. *mémorandum*]

MEMORÁNDUM *s. n.* notă, memoriu care conține expunerea unor chestiuni, a unor stări de lucruri de ordin diplomatic, politic etc. [var. *memorand* s. n. / cf. fr. *mémorandum*]

MEMORÁRE *s. f.* acțiunea de a memora și rezultatul ei ; memorizare. [< *memora*]

MEMORATÍV, -Ă *(rar)* comemorativ. [< fr. *mémoratif*]

MEMORATÓR *s. n.* **1.** carte care cuprinde în mod rezumativ tabele, formulare, definiții etc., folosită cu deosebire în știință și în tehnică ; memento *(1)*. **2.** memorie *(4)*. [< fr. *mémorateur*]

MEMORIÁL *s. n.* **1.** scriere literară înrudită cu însemnările de călătorie și cu memoriile, în care se consemnează anumite realități. **2.** monument sau inscripție comemorativă. [pron. *-ri-al.* pl. *-le, -luri.* / < fr. *mémorial*, it. *memoriale*, engl. *memorial*, cf. lat. *(liber) memorialis* — carte de însemnări]

MEMORIALÍST *s. m.* autor de memorii. [pron. *-ri-a-.* / cf. fr. *mémorialiste*]

MEMORIALÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la memorialistică. [pron. *-ri-a-.* / < *memorial* + *-istic*]

MEMORIALÍSTICĂ *s. f.* totalitatea lucrărilor care conțin memorii ; gen de scrieri care cuprinde memorii. [pron. *-ri-a-.* gen. *-cii.* / < *memorial* + *-istică*]

MEMÓRIE *s. f.* **1.** proprietate a creierului omenesc de a reține, recunoaște și reproduce ceea ce și-a însușit în trecut ; facultate intelectuală datorită căreia se reține datele și cunoștințele căpătate. **2.** amintire. **3.** amintire păstrată de posteritate pentru oamenii ilustri. **4.** parte componentă a unui ansamblu electronic de calcul în care se pot memora informațiile necesare calculului ; memorator. [gen. *-iei.* / < lat. *memoria*, cf. it. *memoria*, fr. *mémoire*]

MEMÓRII *s. n. pl.* scriere în care sînt cuprinse însemnări asupra evenimentelor la care a participat cineva ori care s-au petrecut în timpul vieții cuiva. [după fr. *mémoires*]

MEMÓRIU *s. n.* **1.** expunere, dare de seamă amplă privitoare la o chestiune, la un fapt, la o situație. ● *(la pl.)* culegere de lucrări, conferințe etc. făcute în cadrul unei societăți literare, științifice etc. **2.** cerere în care motivele și faptele sînt expuse pe larg. [pron. *-riu.* / < *mémoire*, după *memorie*]

MEMORIZÁ *vb. I. tr.* a memora, a învăța pe dinafară. [< fr. *mémoriser*]

MEMORIZÁRE *s. f.* acțiunea de a memoriza și rezultatul ei ; memorare ; *(spec.)* metodă de învățare pe dinafară a unor cunoștințe ; exercițiu de memorare. [< *memoriza*]

-MEN v. -m a n².

MENÁDĂ *s. f.* bacantă ; *(fig.)* femeie exaltată, furioasă. [< fr. *ménade*, cf. gr. *mainas* ◁ *mainesthai* — a fi furios]

MENÁJ *s. n.* **1.** gospodărie. **2.** familie, căsnicie, viață familială. [< fr. *ménage*]

MENAJÁ *vb. I. tr.* **1.** a trata atent și binevoitor, a se purta bine față de cineva. ● *refl.* a-și cruța puterile, a se îngriji. **2.** a folosi cu chibzuință (un obiect, un fond etc.), a cruța. [p. i. 3,6 *-jează*, ger. *-jind.* / < fr. *ménager*]

MENAJAMÉNT *s. n.* menajare. ● *(adesea la pl.)* tact, grijă față de sensibilitatea și susceptibilitatea cuiva. [cf. fr. *ménagement*]

MENAJÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) menaja și rezultatul ei ; cruțare, îngrijire. [< *menaja*]

MENAJÉR, -Ă *adj.* de menaj, pentru menaj. [cf. fr. *ménager*]

MENAJÉRĂ *s. f.* gospodină. ● femeie angajată să conducă gospodăria cuiva. [< fr. *ménagère*]

MENAJERÍE *s. f.* loc unde sînt ținute animale sălbatice (rare) ; totalitatea animalelor sălbatice ținute într-un asemenea loc. [gen. *-iei.* / cf. fr. *ménagerie*, germ. *Menagerie*]

MENDELEÉVIU *s. n.* *(chim.)* element transuranic sintetic. [pron. *-viu.* / < fr. *mendélévium*, cf. *Mendeleev*, chimist rus]

MENDELIÁN, -Ă *adj., s. m. f.* mendelist. [pron. *li-an.* pl. *-ieni, -iene.* / < fr. *mendélien*]

MENDELÍSM *s. n.* concepție referitoare la transmiterea ereditară a caracterelor, care are la bază legile formulate de Mendel în 1865 și care a stat la baza teoriei cromozomice a eredității. [< fr. *mendélisme*, cf. *Mendel*, biolog austriac]

MENDELÍST, -Ă *adj.* referitor la mendelism ; mendelian. // *s. m. f.* adept al mendelismului. [după fr. *mendélien*]

MENDICITÁTE *s. f.* *(liv.)* cerșetorie ; cerșit. [cf. fr. *mendicité*, lat. *mendicitas*]

MENÉHM *s. m.* *(liv.)* persoană care se aseamănă foarte mult cu alta. [< fr. *ménechme*, cf. *Menaechmi*, titlul unei comedii a lui Plaut]

MENESTRÁNDIE *s. f.* arta menestrelilor. ● trupă de menestreli ; corporație a menestrelilor. [gen. *-iei.* / < fr. *ménestrandie*]

MENESTRÉL *s. m.* poet-muzicant medieval, care colinda castelele cîntînd și recitînd poezii ; *(p. ext.)* cîntăreț popular. [< fr. *ménestrel*, cf. lat. pop. *ministerialis* — slujitor]

MENHIDRÓZĂ *s. f.* *(med.)* exces de secreție sudorală care apare la femei în timpul menstruației. [< fr. *menhidrose*, cf. gr. *men* — lună, *hidros* — sudoare]

MENHÍR *s. n.* monument (funerar) megalitic, format dintr-un bloc de piatră neprelucrată înălțat vertical. [< fr. *menhir*, cf. celt. *men* — piatră, *hir* — lung]

MENIÁNĂ *s. f.* balcon sau terasă exterioară la casele romane sau italienești. [pron. *-ni-a-.* / < lat. *maenianum*, cf. fr. *méniane*]

MENILÍT *s. n.* *(geol.)* rocă sedimentară silicioasă, conținînd opal, argilă și hidroxid de fier, de culoare neagră sau brună, cu aspect vărgat. [< fr. *ménilite*]

MENÍNGE *s. n.* fiecare dintre cele trei membrane care învelesc creierul și măduva spinării : duramater, piamater și arahnoida. [pl. invar. / < fr. *méninge*, cf. gr. *meninx* — membrană]

MENINGEÁL, -Ă *adj.* al meningelor, meningian. [pron. *-ge-al.* / < germ. *meningeal*]

MENINGIÁN, -Ă *adj.* meningeal. [pron. *-gi-an.* pl. *-ieni, -iene.* / < fr. *méningien*]

MENINGIÓM *s.n. (med.)* tumoare benignă a meningelor. [pron. *-giom.* pl. *-oame.* / < fr. *méningiome*]

MENINGÍTĂ *s.f.* inflamație infecțioasă a meningelor. [< fr. *méningite*]

MENINGO- element prim de compunere savantă cu sensul „(referitor la) meninge", „membrană". [< fr. *méningo-*, cf. gr. *meninx, meningos*]

MENINGOCÉL *s.n. (med.)* tumoare a craniului formată de o hernie a meningelor. [< fr. *méningocèle*, cf. gr. *meninx* — membrană, *kele* — tumoare]

MENINGOCÓC *s.m.* microb care provoacă meningita. [< fr. *méningocoque*]

MENINGOCOCÍE *s.f. (med.)* infecție generală datorită meningococului. [gen. *-iei.* / < fr. *méningococcie*]

MENINGOENCEFALÍTĂ *s.f. (med.)* inflamație a meningelor și a creierului. [< fr. *méningoencéphalite*]

MENINGOMALACÍE *s.f. (med.)* ramolire, îmbătrînire (patologică) a meningelor. [gen. *-iei.* / < fr. *méningomalacie*, cf. gr. *meninx* — membrană, *malakia* — înmuiere]

MENINGOMIELÍTĂ *s.f. (med.)* inflamație a măduvei spinării și a meningelor ei. [< fr. *méningomyélite*]

MENINGOPATÍE *s.f. (med.)* denumire generică dată afecțiunilor meningelor. [gen. *-iei.* / < fr. *méningopathie*, cf. gr. *meninx* — membrană, *pathos* — boală]

MENINGORAGÍE *s.f. (med.)* hemoragie meningiană. [gen. *-iei.* / < fr. *méningorragie*, cf. gr. *meninx* — membrană, *rhegnynai* — a curge]

MENÍSC *s.n.* 1. suprafață liberă, curbă, a unui lichid într-un tub (capilar). ● lentilă convexă pe o parte și concavă pe cealaltă parte. 2. cartilaj în formă de lentilă sau de inel, care se află la diferite articulații ale corpului. [< fr. *ménisque*, lat. *meniscus*, cf. gr. *meniskos* — lună nouă]

MENISCECTOMÍE *s.f. (med.)* ablațiune chirurgicală a unui menisc (2). [gen. *-iei.* / < fr. *méniscectomie*]

MENISCÍTĂ *s.f. (med.)* stare patologică, avînd drept cauză o inflamație a meniscurilor (2). [< fr. *méniscite*]

MENISCOGRAFÍE *s.f.* radiografie a meniscurilor genunchiului. [gen. *-iei.* / < fr. *méniscographie*]

MENISCOPATÍE *s.f. (med.)* afecțiune a cartilajelor articulației genunchiului. [gen. *-iei.* / cf. fr. *méniscopathie*]

MENISCOPEXÍE *s.f.* sutură a fragmentelor meniscului articular după traumatism. [gen. *-iei.* / < fr. *méniscopexie*, cf. gr. *meniskos* — lună nouă, *pexis* — fixare]

MENÍU *s.n.* lista felurilor de mîncare de la o masă, de la un banchet etc. ; mîncărurile servite la o masă. [pron. *-niu.* var. *menu* s.n. (pron. *me-nü*). / < fr. *menu*]

MENONÍT, -Ă *s.m.f.* membru al unei secte anabaptiste. [< fr. *mennonite*, cf. *Menno Simons*, reformator olandez]

MENOPÁUZĂ *s.f.* perioadă în care încetează definitiv activitatea glandelor sexuale la femei. v. climacteriu. [pron. *-pa-u-.* / < fr. *ménopause*, cf. gr. *men* — lună, *pausis* — încetare]

MENORÁGIC, -Ă *adj.* referitor la menoragie. [< fr. *ménorragique*]

MENORAGÍE *s.f.* pierdere a unei mari cantități de sînge la menstruație. [gen. *-iei.* / < fr. *ménorragie*, cf. gr. *men* — lună, *rhegnynai* — a curge]

MENORÉE *s.f.* menstruație. [pron. *-re-e.* pl. invar. / < fr. *menorrhée*, cf. gr. *men* — lună, *rhein* — a curge]

MENOSTÁZĂ *s.f.* oprire a fluxului menstrual. [< fr. *ménostase*, cf. gr. *men* — lună, *stasis* — oprire]

MENÓU *s.n. (arhit.)* montant interior, folosit mai ales în arhitectura gotică, care împarte o deschidere în mai multe compartimente. [< fr. *meneau*]

MENSÁR *s.m.* nume dat unor magistrați romani, care, în timpuri de mare lipsă de bani pe piață, erau însărcinați să împrumute bani acelora care puteau oferi un gaj. [< lat. *mensarius*]

MENSÓLĂ *s.f.* piesă de construcție care susține grinzi, cornișe etc. [< it. *mensola*, cf. fr. *mensole*]

MÉNSTRE *s.f.pl. (med.)* menstruație. ● scurgere de sînge menstrual. [< fr. *menstrues*, lat. *menstrua*]

MENSTRUÁL, -Ă *adj.* referitor la menstruație. [pron. *-stru-al.* / cf. fr. *menstruel*, lat. *menstrualis*]

MENSTRUÁȚIE *s.f.* funcție fiziologică la femei, care constă dintr-o scurgere de sînge periodică (lunară) pe cale vaginală, începînd din epoca pubertății pînă la încetarea activității glandelor sexuale ; menstre. [gen. *-iei.* / < fr. *menstruation*, cf. lat. *menstruus* — în fiecare lună]

MENSUÁL, -Ă *adj.* care se petrece la o lună o dată ; lunar (1). [pron. *-su-al.* / cf. fr. *mensuel*, it. *mensuale*, lat. *mensis* — lună]

MENSURÁBIL, -Ă *adj. (rar)* care poate fi măsurat. [< lat. *mensurabilis*]

MENSÚRĂ *s.f.* dimensiunile unui instrument muzical, raportul dintre diferitele lui părți componente. [< lat. *mensura* — măsură]

MENȘEVÍC, -Ă *adj.* referitor la menșevism, propriu menșevismului. // *s.m.f.* adept al menșevismului. [< rus. *menșevik* < *menșinstvo* — minoritate]

MENȘEVÍSM *s.n.* curent oportunist de dreapta care a apărut la începutul sec. XX în cadrul social-democrației ruse și care susținea o politică de subordonare a proletariatului față de burghezie. [< rus. *menșevizm*]

MENTÁL[1], -Ă *adj.* v. mintal.

MENTÁL[2], -Ă *adj.* al bărbiei. [< fr. *mental*, it. *mentale*, cf. lat. *mentum* — bărbie]

MENTALITÁTE *s.f.* fel propriu în care gîndește un individ, o colectivitate etc. [cf. fr. *mentalité*]

MÉNTĂ *s.f.* plantă din familia labiatelor, ale cărei frunze conțin un ulei bogat în mentol ; *(pop.)* izmă. [var. *mintă* s.f. / < lat. *mentha*, cf. fr. *menthe*]

-MÉNTE *(liv.)* element secund de compunere savantă, cu ajutorul căruia se formează adverbe de la adjective. [< it., sp., port. *-mente*, cf. lat. *mens* — minte]

MENTÍSM *s.n. (med.)* tulburare mintală caracterizată prin desfășurarea tumultuoasă, incoercibilă a ideilor și amintirilor. [< fr. *mentisme*]

MENTÓL *s.n.* substanță aromatică extrasă din uleiul de mentă. [< fr. *menthol*]

MENTOLÁT, -Ă *adj.* care conține mentol, aromat cu mentol. [cf. fr. *mentholé*]

MENTONIÉR *s.n. (med.)* bandaj pentru fracturi de bărbie. [pron. *-ni-er.* / < fr. *mentonnière*]

MÉNTOR *s. m.* 1. preceptor, educator ; îndrumător, povățuitor. 2. plantă pe care se altoiește o ramură de la o plantă tînără, cu scopul de a-i imprima caracterele acesteia. [< lat., fr. *mentor*, cf. *Mentor*, prietenul lui Ulise și preceptorul lui Telemac]

MENȚÍNE *vb. III.* 1. *tr.* a păstra ceva neschimbat. ● a susține. 2. *refl.* a rămîne în aceeași stare. ● a-și păstra același loc, același post, aceeași poziție. [p. i. *menți-n*, conj. *-nă*. / cf. it. *mantenere*, fr. *maintenir*, după *ține*]

MENȚÍNERE *s. f.* acțiunea, faptul de a (se) menține. [< *menține*]

MENȚIONÁ *vb. I. tr.* a semnala, a pomeni, a aminti ceva. ● a indica în mod special (ceva) ; a specifica. [pron. *-ți-o-*. / < fr. *mentionner*]

MENȚIONÁRE *s. f.* acțiunea de a menționa și rezultatul ei ; pomenire, semnalare. [pron. *-ți-o-*. / < *menționa*]

MENȚIÚNE *s. f.* 1. menționare, semnalare ; indicație specială, specificare. 2. distincție care constă în citarea cu elogii a cuiva în urma unui concurs. [pron. *-ți-u-*. / cf. fr. *mention*, lat. *mentio*]

MENÚ *s. n.* v. m e n i u.

MENUÉT *s. n.* vechi dans popular francez, liniștit și plin de grație ; melodia acestui dans. ● parte a unei simfonii, a unei sonate etc., care se execută în trei timpi, urmînd după un adagio sau un andante. [pron. *-nu-et*. pl. *-te*, *-turi*. / < fr. *menuet*, cf. it. *menuetto*, germ. *Menuett*]

MENUISERÍE *s. f.* (*rar*) arta de a lucra în lemn ; tîmplărie. ● operă în lemn. [< fr. *menuiserie*]

MEOȚIÁN *s. n.* (*geol.*) primul etaj al pliocenului din România. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *me-o-ți-an*. / < fr. *méotien*]

MEPLÁT *s. n.* (*arte*) relief foarte plat în care motivul plin este pus în evidență prin ușoara adîncire a spațiului perimetral. // *adj.* (*rar*) inegal ca grosime. O (*arhit.*) *linii ~e* = linii care fac trecerea de la un plan la altul. [< fr. *méplat*]

MEPRIZÁ *vb. I. tr.* (*franțuzism*) a disprețui. [< fr. *mépriser*]

MEPRIZÁBIL, -Ă *adj.* (*franțuzism*) (demn) de disprețuit. [< fr. *méprisable*]

-MÉR element secund de compunere savantă, cu semnificația „parte". [< fr. *mère*, cf. gr. *meros*]

MERALGÍE *s. f.* durere în coapsă. [gen. *-iei*. / < fr. *méralgie*, cf. gr. *meros* — coapsă, *algos* — durere]

MERCANTÍL, -Ă *adj.* referitor la comerț, negustoresc, comercial. ● (*ironic*) preocupat exclusiv de cîștig ; interesat. [< fr. *mercantile*, cf. lat. *mercari* — a face comerț]

MERCANTILÁJ *s. n.* imprimat folosit în activitatea comercială. [< *mercantil* + *-aj*]

MERCANTILÍSM *s. n.* 1. doctrină economică burgheză și politică economică practicată de o serie de țări europene în sec. XV—XVIII. 2. spirit negustoresc. [< fr. *mercantilisme*, cf. it. *mercantilismo*]

MERCANTILÍST, -Ă *adj.* referitor la mercantilism, propriu mercantilismului. // *s. m. f.* adept al mercantilismului (1). [< fr. *mercantiliste*]

MERCANTILIZÁ *vb. I. tr., refl.* (*liv.*) a deveni sau a face pe cineva să devină mercantil. [et. incertă]

MERCANTILIZÁRE *s. f.* (*peior.*) acțiunea de a (se) mercantiliza și rezultatul ei. [< *mercantiliza*]

MERCAPTÁN *s. m.* (*chim.*) substanță organică cu miros urît derivată din alcool, în care oxigenul este înlocuit de sulf ; tioalcool. [< fr. *mercaptan*]

MERCENÁR *s. m.* 1. militar angajat cu plată într-o armată străină ; lefegiu. 2. (*fig.*) persoană care pentru bani, se pune în serviciul oricui, luptînd pentru interese de orice natură. // *adj.* care aparține mercenarilor ; format din mercenari. ● care acționează plătit. [cf. fr. *mercenaire*, lat. *mercenarius* < *merces* — salariu]

MERCENARÍSM *s. n.* (*liv.*) spirit mercenar. [< fr. *mercenarisme*]

MERCEOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în merceologie. [pron. *-ce-o-*. / < *merceologie*]

MERCEOLOGÍE *s. f.* disciplină care are ca obiect studiul mărfurilor. [pron. *-ce-o-*. gen. *-iei*. / cf. fr. *merceologie*, it. *merceologia* < lat. *merx* — marfă, gr. *logos* — vorbire]

MERCERÍE *s. f.* lucruri întrebuințate la cusutul, la garnisirea sau la repararea îmbrăcămintei etc. ; mărunțișuri. ● negoțul cu astfel de mărunțișuri ; (*p. ext.*) prăvălie unde se vînd astfel de mărunțișuri. [gen. *-iei*. / < fr. *mercerie*]

MERCERIZÁ *vb. I. tr.* a trata firele sau țesăturile de bumbac cu o soluție de hidroxid de sodiu pentru a le da luciu și a le mări rezistența. [< fr. *merceriser*]

MERCERIZÁRE *s. f.* acțiunea de a merceriza și rezultatul ei. [< *merceriza*]

MERCÚR *s. n.* metal argintiu, foarte dens și mobil, care se prezintă în stare lichidă la temperatura normală ; hidrargir ; (*pop.*) argint-viu. [< fr. *mercure*, germ. *Merkur*]

MERCURÁRE *s. f.* reacție chimică prin care se obțin combinații organice mercurice. [după fr. *mercuration*]

MERCURIÁL *s. n.* listă de prețuri afișată în piețe sau tipărită în ziare. [pron. *-ri-al*. / < fr. *mercuriale*, cf. *Mercur*, zeu roman, protectorul negoțului și al navigației]

MERCURIÁL, -Ă *adj., s. n.* (medicament) care conține mercur ; de mercur, cu mercur. [pron. *-ri-al*. / < fr. *mercuriel*]

MERCÚRIC, -Ă *adj.* (*despre sărurile de mercur*) care conține mercur bivalent. [cf. fr. *mercurique*]

MERCURÍSM *s. n.* (*med.*) intoxicație cu mercur. [cf. fr. *mercurism*]

MERCURÍT *s. n.* medicament mercurial cu acțiune diuretică. [< germ. *Merkurit*, nume comercial]

MERCURÓS, -OÁSĂ *adj.* (*despre sărurile de mercur*) care conține mercur monovalent. [cf. fr. *mercureux*]

MERÉNG *s. m.* v. m e r i n g.

MERGÚL *s. m.* (*zool.*) pasăre asemănătoare cu pinguinul, cu ciocul foarte scurt. [< fr. *mergule*]

MERICÍSM *s. n.* 1. regurgitație anormală. 2. (*la animale*) rumegare ; ruminație. [< fr. *mérycisme*, cf. gr. *merykomai* — a rumega]

MERIDIÁN *s. n.* 1. fiecare dintre cercurile imaginare care trec prin polii globului pămîntesc și determină gradele de longitudine. O *plan ~* = plan determinat de verticala locului și paralela axei de rotație a Pămîntului. 2. intersecția unei suprafețe de revoluție cu un plan care trece prin axa suprafeței. O *~ ceresc* = cercul mare rezultat din

intersecția sferei cerești cu planul care trece prin axa universului. // *adj.* cerc ~ = instrument cu ajutorul căruia se determină trecerea unui astru la meridian (1) și care servește la măsurarea înălțimii astrului ; *distanță ~ă* = diferența de longitudine dintre două puncte situate pe meridiane diferite ; *linie ~ă* = meridiana locului. [pron. *-di-an.* / < fr. *méridien*, cf. it. *meridiana*, lat. *meridies* — amiază]

MERIDIÁNĂ *s. f.* 1. intersecția unei suprafețe de revoluție cu un plan care trece prin axa suprafeței. O *(astr.) ~a locului* = intersecția planului meridian cu planul orizontal într-un loc dat ; linie meridiană. 2. canapea cu spătar și brațe inegale care ține loc de șezlong. [pron. *-di-a-.* / < fr. *méridienne*]

MERIDIONÁL, -Ă *adj.* sudic. ● caracteristic pentru popoarele din sud. // *s. m. f.* cel care face parte din populația unei țări sudice. / pron. *-di-o-.* / cf. fr. *méridional*, lat. *meridionalis*]

-MERÍE element secund de compunere savantă cu semnificația „subdiviziune", „formație, repetiție în părți, a părților". [< it. *-meria*, cf. gr. *-mereia*, *-meria* < *meiresthai* — a-și lua partea]

MÉRING *s. n.* prăjitură fină, preparată din zahăr și albuș de ou. [var. *mereng* s. m. / < fr. *meringue*]

MERINÓS *adj. invar. oaie* ~ = oaie cu lână albă, moale, ondulată și deasă ; *lână* ~ = lîna unei astfel de oi. [< fr. *mérinos*]

MERINOZÁ *vb. I. tr. (rar)* a ameliora caracterele unei rase de oi prin încrucișare cu merinos. [< *merinos* + *-a*]

MERINOZÁRE *s. f.* acțiunea de a merinoza și rezultatul ei. [< *merinoza*]

MERISTÉM *s. n. (bot.)* țesut vegetal tînăr unde au loc diviziuni rapide și numeroase ale celulelor. [< fr. *méristème*, cf. gr. *merizein* — a diviza]

MERISTEMÁTIC, -Ă *adj.* care aparține meristemului ; care se divide. [cf. fr. *méristématique*]

MÉRIT *s. n.* ceea ce face pe cineva demn de stimă, de prețuire, de considerație ; ceea ce face ca un lucru să fie folositor și valoros. [pl. *-te*. *-turi*. / < fr. *mérite*, it. *merito*, lat. *meritum*]

MERITÁ *vb. I. tr.* a i se cuveni, a fi vrednic de ceva. ● a avea calități, merite care îndreptățesc stima, prețuirea cuiva. [p. i. *mérit*, 3. 6 *-tă*. / < fr. *mériter*, it., lat. *meritare*]

MERITÁLĂ *s. f.* internod. [< fr. *mérithalle*]

MERITÓRIU, -IE *adj.* demn de stimă, de laudă ; cu merite. [pron. *-riu.* / < lat. *meritorius*, cf. fr. *méritoire*]

MERITÓS, -OÁSĂ *adj.* v. m e r i t u o s.

MERITUÓS, -OÁSĂ *adj.* cu merite ; valoros. [pron. *-tu-os.* var. *meritos*, *-oásă* adj. / < *merit* + *-(u)os*]

MERLINÁ *vb. I. tr. (mar.)* a coase grandeea de marginea velei cu ajutorul unei ațe rezistente. [< fr. *merliner*]

MERLÍNĂ *s. f.* fringhie subțire alcătuită din trei fire de in sau de cînepă răsucite împreună, folosită la matisarea parîmelor. [pl. *-ne*, *-nuri*. / < fr. *merlin*, cf. flam. *maarline* — fringhie de mare]

MERLÓN *s. n.* porțiune de zidărie situată între două creneluri ale unei fortificații. [< fr. *merlon*]

MERLÓT *s. n.* soi de viță de vie de origine franceză, cu ciorchini cilindrici și boabe mici, negre și rotunde. ● vin obținut din strugurii acestei viță. [< fr. *merlot*]

MEROCÁRST *s. n. (geol.)* carst dezvoltat parțial, limitat numai la formele subterane. [< fr. *mérokarst*]

MEROPLANCTÓN *s. n. (biol.)* plancton marin care se găsește în apropierea coastelor. [< fr. *méroplancton*]

MEROSTOMÍDE *s. f., pl.* clasă de artropode acvatice, cuprinzînd limulii. [cf. fr. *mérostomoïdes*]

MEROTOMÍE *s. f.* secționarea chirurgicală a unei celule vii. [gen. *-iei.* / < fr. *mérotomie*]

MERSÍ *interj. (franțuzism)* mulțumesc. [< fr. *merci*]

MERSÓL *s. m.* produs derivat prin tratarea unor hidrocarburi cu un amestec de bioxid de sulf și de clor. [< germ. *Mersol*]

MERSOLÁT *s. m.* produs detergent, obținut prin tratarea mersolilor cu hidroxid de sodiu. [< germ. *Mersolat*]

MÉRSTROM *s. n. (liv.)* frămîntare, curent de ape ; bulboană, vîltoare. [var. *melstrom* s. n. / < germ. *Meerstrom*]

MERZLÓTĂ *s. f.* regiune de îngheț permanent, specifică climatului rece. [< rus. *merzlota*]

MÉSA *s. f. (geol.)* platou înalt și lat, cu costișe ascuțite de stîncă ce coboară abrupt spre cîmpiile înconjurătoare. [< engl., sp., lt. *mesa*, cf. lat. *mensa* — masă]

MESAGÉR *s. m.* 1. purtător al unui mesaj ; persoană care anunță ceva din partea cuiva ; trimis, sol. O *porumbel* ~ = porumbel dresat să se întoarcă la locul de plecare pentru a transmite un mesaj. 2. *(genet.)* fracțiune celulară de acid ribonucleic, care exercită o influență genetică determinantă asupra celulelor unui organism ; informator. [< fr. *messager*, it. *messaggero*]

MESAGERÍE *s. f.* transportarea rapidă a mărfurilor în vagoane speciale, atașate trenurilor de călători. ● oficiu de expediere a pachetelor, a mărfurilor. ● vagon pentru transportul rapid de mărfuri, de pachete etc. [gen. *-iei.* / < fr. *messagerie*, it. *messaggeria*]

MESÁGIU *s. n.* v. m e s a j.

MESÁJ *s. n.* 1. comunicare oficială adresată de șeful statului către armată, către popor. etc. ● document oficial conținînd în general puncte de vedere deosebite în probleme la ordinea zilei sau care reclamă o urgentă soluționare. 2. știre, veste. ● comunicare telefonică făcută la biroul poștal și transmisă destinatarului pe cale poștală. 3. conținutul de idei al unei opere de artă ; nota specială a unui scriitor ; semnificație. 4. ~ *genetic* = cantitatea de informații înmagazinată în moleculele acidului ribonucleic ale unui organism dat. 5. *(cib.)* lot de informații formînd un tot inteligibil sau exploatabil și transmis deodată. [var. *mesagiu* s. n. / < fr. *message*]

MESALÍNĂ *s. f. (liv.)* femeie desfrînată. [< fr. *messaline*, cf. *Mesalina*, soția împăratului Claudiu, vestită pentru desfrînarea sa]

MÉSĂ *s. f.* 1. liturghie, la catolici. 2. compoziție polifonică religioasă, care se cîntă cu sau fără acompaniament instrumental în bisericile romano-catolice în cadrul liturghiei ; misă. [< it. *messă*, cf. germ. *Messe*, fr. *messe* < lat. bis. *missa*]

MESCÁL *s. n.* băutură alcoolică originară din Mexic, preparată dintr-un suc de cactus. [scris și *mezcal*. / < sp. *mezcal*]

MESCALÍNĂ *s. f.* alcaloid vegetal extras dintr-un cactus mexican, care, ingerat, provoacă deliruri hipnagogice. [< fr. *mescaline*]

MESCALÍNIC, -Ă *adj. (liv.)* 1. referitor la mescalină, de natura mescalinei. 2. *(fig.)* delirant. [< *mescalină* + *-ic*]

MESCHÍN *adj.* 1. zgîrcit, mic la suflet, preocupat de interese mărunte ; egoist. 2. mic, neînsemnat ; lipsit de grandoare. [cf. fr. *mesquin*, it. *meschino*]

MESCHINĂRÍE *s. f.* 1. zgîrcenie, micime de suflet ; lipsă de generozitate. 2. faptă de om meschin ; lucru mărunt. [gen. *-iei*. / < fr. *mesquinerie*]

MESIÁNIC, -Ă *adj.* profetic, prezicător. [pron. *-si-a-*. / cf. fr. *messianique*]

MESIANÍSM *s. n.* credință într-un mîntuitor divin al lumii, care apare în dogmele mozaice și creștine ; curent filozofic idealist, bazat pe idei mistice-religioase, mesianice. ◉ atitudine profetică. [< fr. *messianisme*, cf. ebr. *Mesia* — mîntuitor]

MESIANÍST *s. m. f.* partizan al mesianismului. [pron. *-si-a-*. / < fr. *messianiste*]

MESMERIÁN, -Ă *adj.* referitor la mesmerism. // *s. m. f.* adept al mesmerismului. [pron. *-ri-an*. pl. *-ieni*. *-iene*. / < fr. *mesmérien*]

MESMERÍSM *s. n.* teoria magnetismului animal, fundată de Mesmer. ◉ metodă terapeutică bazată pe această teorie. [< fr. *mesmérisme*, cf. *Mesmer*, medic german]

MESO- v. m e z o-.

MESOHÍPPUS *s. m. (pal.)* gen fosil de mamifere ecvide, de mărimea unui ciine, considerat strămoș direct al calului. [< fr. *mesohippus*]

MESSÉRE *s. m.* termen de adresare către un preot, un avocat, un medic în Italia medievală ; jupîne. [< it. *messere*]

MESSIDÓR *s. n.* a zecea lună a calendarului revoluționar francez (20 iunie — 19 iulie). [< fr. *messidor*]

MESSÍRE *s. m.* titlu dat anumitor personaje înalte. ◉ termen de adresare către un preot, un avocat, un medic în Franța medievală ; jupîne. [< fr. *messire*]

MESTÍT, -Ă *s. m. f.* om născut dintr-un alb și dintr-o indiană din America de Nord. [< sp. *mestizo*]

MEȘĂ *s. f.* 1. șuviță de păr. ◉ adaos de păr care completează și îmbogățește părul actorului sau al actriței atunci cînd e nevoie. 2. fișie de tifon introdusă într-o rană pentru a drena puroiul. [< fr. *mèche*]

META- element prim de compunere savantă cu semnificațiile : 1. „schimbare", „transformare", „transpoziție", „transfer". 2. *(în terminologia chimică)* „polimer". [< fr. *méta-*, it. *meta-*, cf. gr. *meta* — cu, după, lîngă]

METABIÓZĂ *s. f. (biol.)* simbioză de tip particular, în care unul dintre organisme este beneficiar și celălalt nu ; comensualism. [pron. *-bi-o-*. / < germ. *Metabiose*]

METABÓLĂ *s. f.* figură retorică prin care se repetă cuvintele spuse anterior, dar în altă ordine. [< fr. *métabole*, gr. *metabole* — schimbare]

METABÓLIC, -Ă *adj.* referitor la metabolism. [< fr. *métabolique*]

METABOLIMETRÍE *s. f.* măsurare a metabolismului. [gen. *-iei*. / < fr. *métabolimétrie*]

METABOLIMÉTRU *s. n.* aparat pentru determinarea metabolismului bazal. [< fr. *métabolimètre*]

METABOLÍSM *s. n.* totalitatea proceselor nutritive de asimilație și dezasimilație care se produc în organism. O ~ *bazal* = cantitatea de căldură, exprimată în calorii, care se produce pe un metru pătrat la suprafața corpului unui individ într-o oră. [< fr. *métabolisme*, cf. gr. *metabole* — schimbare]

METABOLÍT *s. n.* substanță organică care participă la reacțiile metabolismului. [< fr. *métabolite*]

METACÁRP *s. n.* scheletul părții de mijloc a mîinii, compus din cinci oase așezate în formă de raze. [< fr. *métacarpe*, cf. gr. *metakarpion*]

METACARPIÁN, -Ă *adj.* al metacarpului. [pron. *-pi-an*. / < fr. *métacarpien*]

METACÉNTRIC, -Ă *adj.* referitor la metacentru. [gen. *-iei*. / < fr. *métacentrique*]

METACÉNTRU *s. n.* intersecția imaginară a verticalelor care trec prin centrele de greutate ale volumului de apă dislocat de un corp plutitor. [< fr. *métacentre*]

METACERCÁR *s. m.* ultima fază larvară a distomului, după sporocist. [et. incertă]

METACRILÁT *s. m.* sare sau ester al acidului metacrilic. [< fr. *méthacrylat*]

METACRÍLIC *adj. m. acid* ~ = acid organic nesaturat, care se prezintă sub formă de lichid incolor cu miros neplăcut. [< fr. *méthacrylique*]

METACRÍTICĂ *s. f. (rar)* critică a criticii. [gen. *-cii*. / < germ. *Metakritik*]

METACROMÁTIC, -Ă *adj.* care prezintă metacromazie. [< fr. *métachromatique*]

METACROMATÍSM *s. n.* metacromazie. [< fr. *métachromatisme*, cf. gr. *meta* — după, *chroma* — culoare]

METACROMAZÍE *s. f.* însușirea de a se colora diferit față de colorantul utilizat sau față de țesuturile din jur ; metacromatism. [gen. *-iei*. / < fr. *métachromasie*]

METACROMÍE *s. f.* decalcomanie. [gen. *-iei*. / < fr. *métachromie*]

METACRONÍSM *s. n.* eroare de dată prin postdatare. [< fr. *métachronisme*]

METAEDUCÁȚIE *s. f.* pregătire educativă necesară omului contemporan în vederea însușirii deprinderilor de a utiliza atît cantitatea de informație tehnico-științifică și culturală, cît și sistemele de comunicare și de documentare existente. [gen. *-iei*. [et. incertă]

METAFÁZĂ *s. f. (biol.)* al doilea stadiu al diviziunii celulare prin mitoză. [< fr. *métaphase*, cf. gr. *meta* — după, *phasis* — fază]

METAFÍTE *s. f. pl.* încrengătură care cuprinde plantele pluricelulare ; *(la sg.)* plantă din această încrengătură. [sg. *metafită*. / < fr. *métaphytes*, cf. gr. *meta* — după, *phyton* — plantă]

METAFÍZIC, -Ă *adj.* referitor la metafizică. [cf. fr. *méthaphysique*]

METAFÍZICĂ *s. f.* 1. *(în filozofia premarxistă)* parte a filozofiei care tratează speculativ principiile fundamentale ale ontologiei. 2. metodă antidialectică de cunoaștere a realității care consideră fenomenele izolate unele de altele și imuabile, concepe dezvoltarea ca un simplu proces de creștere, subapreciază contradicțiile interne ale fenomenelor, nerecunoscînd rolul de motor primordial al dezvoltării. [cf. fr. *métaphysique*, lat. *metaphysica*, germ. *Metaphysik* < gr. *meta* — după *physike* — fizică]

METAFIZICIÁN, -Ă *s. m. f.* adept al metafizicii, care se ocupă de metafizică. [pron. *-ci-an*. pl. *-ieni*, *-iene*. / cf. fr. *métaphysicien*]

METAFONÍE *s. f. (fon.)* modificare a calității unei vocale sub influența altei vocale

dintr-o silabă învecinată de care este despărțită printr-o consoană. [gen. *-iei.* / < fr. *métaphonie*, cf. gr. *meta* — lîngă, *phone* — sunet].

METAFORĂ *s. f.* figură de stil care constă în a atribui unui cuvînt un înțeles nou pe baza unei comparații subînțelese. [cf. lat., gr. *metaphora*, it. *metafora*, fr. *métaphore*]

METAFÓRIC, -Ă *adj.* 1. propriu metaforei ; figurat. 2. *(despre stil)* cu multe metafore. [< fr. *métaphorique*]

METAFORÍSM *s. n.* mod de exprimare în care se folosesc frecvent metafore. [< fr. *métaphorisme*].

METAFORIZÁ *vb. I. intr. (rar)* a folosi multe metafore ; a da unui cuvînt valoare metaforică. [cf. fr. *métaphoriser*]

METAFORIZÁRE *s. f.* acțiunea de a metaforiza și rezultatul ei. [< *metaforiza*]

METAFOSFÁT *s. m.* sare a acidului metafosforic. [< fr. *métaphosphate*]

METAFOSFÓRIC *adj. m. acid* ~ = acid oxigenat al fosforului. [< fr. *métaphosphorique*]

METAFRÁST *s. m.* traducător ; interpret, comentator al unui autor. [< fr. *métaphraste*]

METAFRÁZĂ *s. f.* 1. traducere a unei poezii în proză ; traducere a unui text pentru a ne reda cu fidelitate conținutul. 2. anaforă constînd în reluarea noțiunii printr-un sinonim, pentru a evita repetarea monotonă a aceluiași cuvînt. [< fr. *métaphrase*, cf. gr. *metaphrasis*]

METAGALAXÍE *s. f. (astr.)* 1. sistem ipotetic în care ar fi înglobate galaxiile. 2. parte a universului accesibilă astăzi observațiilor. [gen. *-iei.* / < fr. *métagalaxie*]

METAGENÉTIC, -Ă *adj.* conform cu metageneza, de metageneză. [< fr. *métagénétique*]

METAGENÉZĂ *s. f.* 1. *(biol.)* alternanța a două generații : sexuată și asexuată. 2. *(petr.)* faza finală a procesului de încarbonizare. [< fr. *métagenèse*, cf. gr. *meta* — după, *genesis* — generație]

METAGEOMETRÍE *s. f.* nume generic dat geometriilor neeuclidiene. [gen. *-iei.* / < fr. *métagéometrie*]

METAGEOMETRÍSM *s. n.* teorie care afirmă posibilitatea existenței unui număr mai mare de dimensiuni decît cele trei stabilite de Euclid pentru formele spațiale. [pron. *-ge-o-.* / < fr. *métagéométrisme*]

METAGRÁMĂ *s. f.* schimbare a unei litere într-un cuvînt. ◊ joc care constă în a forma cuvinte noi înlocuind mereu cîte o literă din cuvîntul inițial definit. [< fr. *métagramme*, cf. gr. *meta* — după, *gramma* — literă]

METÁL *s. n.* 1. element chimic cu luciu caracteristic, bun conducător de căldură și de electricitate, ductil și maleabil, de obicei solid la temperatura obișnuită. 2. aliaj al unor metale (1). [pl. *-le, -luri.* / cf. fr. *métal*, germ. *Metall* < lat. *metallum*]

METALÁRE *s. f. reacție de* ~ = reacția dintre o hidrocarbură și un metal. [după fr. *métallisation*]

METALAZBÉST *s. n.* ferodou. [< *metal* + *azbest*]

METALDEHÍDĂ *s. f. (chim.)* substanță solidă albă rezultată prin polimerizarea aldehidei acetice, care se întrebuințează drept combustibil. [< fr. *métaldéhyde*]

METALÉPSĂ *s. f.* figură de stil care constă în indicarea unui amănunt antecedent pentru a sugera consecința unui fapt sau invers. [< fr. *métalepse*, cf. lat., gr. *metalepsis* — transpoziție]

METALI- v. m e t a l o-.

METÁLIC, -Ă *adj.* 1. de, din metal. 2. care seamănă cu metalul. ◊ *(despre voce, sunet etc.)* care are sonoritatea unui metal ; aspru, strident. ◊ cu luciu ca al metalului. [< fr. *métallique*]

METALIFÉR *adj. (despre roci, terenuri, etc.)* care conține metale. [< fr. *métallifère*, cf. lat. *metallifer* < *metallum* — metal, *ferre* — a purta]

METALIMBÁJ *s. n.* orice sistem lingvistic cu ajutorul căruia este posibil să se analizeze simbolurile și structurile unei limbi naturale ; metalimbă. [cf. it. *metalinguaggio*, fr. *métalangage*]

METALÍMBĂ *s. f.* metalimbaj. [după fr. *métalangue*]

METALÍN *s. n.* foiță de hîrtie metalizată, folosită în legătorie la tipăritul coperților. [< americ. *metaline*]

METALÍSM *s. n.* teorie burgheză potrivit căreia valoarea banilor ar fi determinată de valoarea metalului din care sînt făcuți. [< germ. *Metalismus*].

METALIZÁ *vb. I. tr.* a depune o peliculă metalică (prin anumite procedee) pe suprafața unui obiect. ◊ a da un luciu metalic. [< fr. *métalliser*]

METALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a metaliza și rezultatul ei. [< *metaliza*]

METALO- element prim de compunere savantă, cu semnificația „(referitor la) metal", „metalic". [var. *metali-.* / < fr. *métallo-*, it. *metallo-*, cf. lat. *metallum*]

METALOCERÁMICĂ *s. f.* ramură a metalurgiei care se ocupă cu fabricarea pulberilor metalice folosite la fabricarea diferitelor obiecte. [gen. *-cii.* / < fr. *métallocéramique*, cf. germ. *Metallkeramik*]

METALOCHÍMIC *adj.* referitor la metalochimie. [cf. fr. *métallochimique*]

METALOCHIMÍE *s. f.* parte a chimiei care studiază metalele. [gen. *-iei.* / cf. fr. *métallochimie*]

METALOCROMÍE *s. f.* arta de a colora suprafața metalelor. [gen. *-iei.* / < fr. *métallochromie*]

METALOFÍZICĂ *s. f.* disciplină care studiază fenomenele fizice care se petrec în metale și aliaje. (gen. *-cii.* / cf. fr. *métallophysique*]

METALOFOBÍE *s. f. (rar)* oroare față de contactul cu obiecte de metal. [gen. *-iei.* / < fr. *métallophobie*, cf. gr. *metallon* — metal, *phobos* — frică]

METALOFÓN *s. n. (muz.)* glockenspiel. [< *métallophone*]

METALOGENÍE *s. f.* studiul formării și răspîndirii zăcămintelor minerale în scoarța Pămîntului. [gen. *-iei.* / < fr. *métallogénie*]

METALÓGIC, -Ă *adj.* referitor la metalogică. [< fr. *métalogique*]

METALÓGICĂ *s. f.* disciplină care studiază regulile formale ale unui limbaj. [gen. *-cii.* / < fr. *métalogique*]

METALOGRÁF, -Ă *s. m. f.* specialist în metalografie. [< fr. *métallographe*]

METALOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la metalografie. [< fr. *métallographique*]

METALOGRAFÍE *s. f.* 1. ramură a metalurgiei care studiază structura metalelor și aliajelor. 2. *(poligr.)* procedeu de tipar înalt care folosește metalogravura ; tipar astfel obținut ; metalotipie. [gen. *-iei.* / < fr. *mé-*

tallographie, cf. lat. *metallum* — metal, gr. *graphein* — a descrie]

METALOGRAVÚRĂ *s. f.* procedeu de gravare cu dalta a clișeelor de metal pentru imprimarea hîrtiilor de valoare nominală. ● clișeu astfel obținut. [< fr. *métallogravure*]

METALOÍD *s. m.* element chimic lipsit de luciu metalic și de ductilitate, rău conducător de căldură și de electricitate. [pron. *-loid.* pl. *-izi*, (s. n.) *-ide.* / < fr. *métalloïde*, cf. gr. *metallon* — metal, *eidos* — aspect]

METALOÍDIC, -Ă *adj.* de, din metaloid. [pron. *-lo-i-.* / < fr. *métalloïdique*]

METALOPLÁSTIC, -Ă *adj.* care are caracteristicile unui metal și ale unui material plastic. [< fr. *métalloplastique*]

METALOPLASTÍE *s. f.* modelare a unui material metaloplastic. [gen. *-iei.* / cf. fr. *métalloplastie*]

METALOTÉCĂ *s. f.* muzeu de metale, de obiecte metalice. ● colecție de obiecte metalice. [gen. *-cii.* / cf. it. *metalloteca*]

METALOTÉHNICĂ *s. f.* ramură a tehnicii care se ocupă cu prelucrarea metalelor ; metalurgie prelucrătoare. [gen. *-cii.* / < *metalo-* + *tehnică*]

METALOTERAPÍE *s. f.* tratament al bolilor nervoase care constă în aplicarea unor plăci metalice pe corpul bolnavului. [gen. *-iei.* / < fr. *métallothérapie*]

METALOTERMÍE *s. f.* procedeu de obținere a unor metale sau aliaje din compușii lor prin reducere cu un alt metal. [gen. *-iei.* / < fr. *métallothermie*]

METALOTIPÍE *s. f.* metalografie (2). [gen. *-iei.* / cf. fr. *métallotypie*]

METALÚRG *s. m.* *(rar)* metalurgist. [< germ. *Metallurg*]

METALÚRGIC *adj.* referitor la metalurgie ; de, din metalurgie. [< fr. *métallurgique*]

METALURGÍE *s. f.* 1. disciplină care studiază proprietățile fizice și chimice ale metalelor și ale aliajelor lor, procesele fizice care au loc la extragerea metalelor din minereuri și la prepararea aliajelor. 2. tehnica elaborării unui metal sau a unui aliaj. [gen. *-iei.* / < fr. *métallurgie*, cf. gr. *metallon* — metal, *ergon* — lucru]

METALURGÍST, -Ă *s. m. f.* specialist în metalurgie ; metalurg. [< fr. *métallurgiste*]

METAMAGNETÍSM *s. n.* formă specifică a proprietăților magnetice ale unor corpuri [cf. fr. *métamagnétisme*]

METAMATEMÁTICĂ *s. f.* știință avînd ca obiect un sistem formalizat de matematici ; teoria demonstrațiilor matematice. [gen. *-cii.* / < fr. *métamathématique*]

METAMÉR, -Ă *adj.* *(despre corpuri)* care prezintă un anumit fel de izomerie. // *s. n.* fiecare dintre segmenții din care este format corpul unui vierme sau al unui artropod. [< fr. *métamère*]

METAMERÍE *s. f.* 1. varietate a izomeriei care este în legătură cu grupele de atomi. 2. fel de articulare a segmentelor unui vierme sau ale unui artropod ; metamerism. ● constituirea unui organism vegetal din segmente similare. [gen. *-iei.* / < fr. *métamérie*, cf. gr. *meta* — schimbare, *meros* — parte]

METAMERÍSM *s. n.* metamerie (2). [cf. fr. *métamérie*]

METAMORÁLĂ *s. f.* parte a teoriei etice avînd ca obiect principiile fundamentale ale moralei. [< fr. *métamorale*]

METAMORFIC, -Ă *adj.* *(despre roci)* care a suferit un metamorfism. [< fr. *métamorphique*]

METAMORFÍSM *s. n.* modificare, transformare a structurii rocilor subterane sub influența căldurii, a presiunii înalte și a reacțiilor chimice. [< fr. *métamorphisme*, cf. gr. *meta* — altul, *morphe* — formă]

METAMORFOZÁ *vb. I. refl.* a suferi o metamorfoză. ● *(fig ; despre oameni)* a-și schimba înfățișarea, caracterul ; a se transforma (treptat). [< fr. *métamorphoser*]

METAMORFOZÁBIL, -Ă *adj.* *(rar)* care se poate metamorfoza. [cf. fr. *métamorphosable*]

METAMORFOZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) metamorfoza și rezultatul ei ; transformare prin metamorfoză ; metamorfoză. [< *metamorfoza*]

METAMORFÓZĂ *s. f.* transformare a formei unor animale (insecte, batracieni etc.) în cursul dezvoltării lor de la ou la faza de maturitate. ● transformare, schimbare a unei ființe într-un lucru, într-o plantă etc.). [< fr. *métamorphose*, cf. lat., gr. *metamorphosis* < *meta* — schimbare, *morphe* — formă]

METĂN *s. n.* gaz combustibil, inodor și incolor, format dintr-o hidrocarbură aciclică, care emană din pămînt în regiunile vulcanice, petrolifere sau mlăștinoase ; gaz metan. [< fr. *méthane*]

METANIÉR *s. n.* cargou destinat transportului de gaz metan lichefiat. [pron. *-nier.* / < fr. *méthanier*]

METANÓL *s. n.* alcool metilic ; carbinol. [< fr. *méthanol*]

METAPLÁSMĂ *s. f.* schimbare fonologică sau morfologică a unui element lingvistic ; *(spec.)* trecere a substantivelor de la o declinare la alta sau a verbelor de la o conjugare la alta, datorită schimbărilor fonetice sau analogiilor. [< fr. *métaplasme*, cf. lat. *metaplasmus*, gr. *metaplasmos*]

METAPLAZÍE *s. f.* *(med.)* schimbare a structurii unui țesut în funcție de modificările mediului. [gen. *-iei.* / < *métaplasie*, cf. gr. *meta* — după, *plassein* — a forma]

METAPSÍHIC, -Ă *adj.* relativ la metapsihică și la fenomenele psihice ale căror cauze și mod de desfășurare sînt încă necunoscute științific ; parapsihic. [< fr. *métapsychique*]

METAPSÍHICĂ *s. f.* studiul fenomenelor metapsihice ; parapsihologie. [gen. *-cii.* / < fr. *métapsychique*]

METAPSIHOLOGÍE *s. f.* psihologia inconștientului. v. p s i h a n a l i z ă (1). [gen. *-iei.* / < fr. *métapsychologie*]

METASOMÁTIC, -Ă *adj.* referitor la metasomatoză. [cf. germ. *metasomatisch*]

METASOMATÓZĂ *s. f.* 1. schimbare, transformare a materiei în procesul de formare al mineralelor ; transformare a unui corp în alt corp. 2. v. m e t e n s o m a t o z ă. [< germ. *Metasomatose*, cf. fr. *métensomatose*, gr. *meta* — schimbare, *soma* — corp]

METASTABÍL, -Ă *adj.* 1. *(despre o stare de echilibru)* care se distruge la o ușoară perturbație. 2. *(despre un nivel energetic)* care are o viață realtiv lungă. [cf. fr. *métastable*]

METASTABILITÁTE *s. f.* *(fiz.)* însușirea de a fi metastabil. [cf. fr. *métastabilité*]

METASTÁTIC, -Ă *adj.* referitor la metastază ; provocat de metastază. [< fr. *métastatique*]

METASTÁZĂ *s. f.* 1. deplasare a unei boli dintr-o parte a organismului în altă parte ; localizare secundară, departe de focarul primitiv al unei boli. 2. figură retorică prin care vorbitorul, obligat să recunoască un

fapt reprobabil, îl pune pe seama altcuiva. [< fr. *métastase*, cf. gr. *metastasis* — deplasare]

METATÁRS *s. n.* scheletul părții de mijloc a labei piciorului, compus din cinci oase aproape paralele. [< fr. *métatarse*, cf. gr. *meta* — după, *tarsos* — tars]

METATARSALGÍE *s. f. (med.)* durere la nivelul articulațiilor metatarsiene. [gen. *-iei*. / < fr. *métatarsalgie*]

METATARSIÁN, -Ă *adj.* al metatarsului. [< fr. *métatarsien*]

METATEORÍE *s. f. (fil.)* teorie asupra unei teorii date, făcînd considerații privind structura ei sintactică și latura semantică. [gen. *-iei*. / < fr. *métathéorie*]

METATÉTIC, -Ă *adj.* referitor la metateză ; rezultat din metateză. [cf. fr. *métathétique*]

METATÉZĂ *vb. I. refl. (lingv. ; despre cuvinte)* a fi supus metatezei ; a-și modifica forma prin metateză. [< *metateză*]

METATÉZĂ *s. f.* 1. intervertire a ordinii unor sunete sau a unor grupuri de sunete într-un cuvînt. ◊ schimbare accidentală a locului unui cuvînt într-o propoziție. 2. figură retorică prin care i se amîntesc auditorului evenimente din trecut și i se prezintă evenimente ale viitorului sau se anticipează unele obiecții posibile. [< fr. *métathèse*, cf. gr. *metathesis* — deplasare]

METATORÁCE *s. n.* metatorax.

METATORÁCIC, -Ă *adj.* al metatoraxului. [< fr. *métathoracique*]

METATORÁX *s. n.* al treilea segment al toracelui la insecte. [var. *metatorace* s. n. / < fr. *métathorax*]

METATRAUMÁTIC, -Ă *adj.* apărut în urma unui traumatism. [et. incertă]

METAXENÍE *s. f.* modificare a ovarului sau a receptaculului plantei materne sub influența gameților plantei paterne. [gen. *-iei*. / < fr. *métaxenie*]

METAZOÁRE *s. n. pl.* încrengătură care cuprinde animalele cu celule diferențiate ; *(la sg.)* animal din această încrengătură. [pron. *-zo-a-*. / < fr. *métazoaires*, cf. gr. *meta* — al doilea, *zoon* — animal]

METÉC *s. m. (ant.)* nume dat la Atena străinilor stabiliți în acest oraș, care nu aveau nici un fel de drepturi politice. [< fr. *métèque*, cf. gr. *metoikos* — străin]

METEMPSIHÓZĂ *s. f.* concepție mistică potrivit căreia sufletul ar trece după moarte prin corpul mai multor viețuitoare. [< fr. *métempsycose*, cf. gr. *metempsychosis* — deplasarea sufletelor]

METENCEFÁL *s. n. (biol.)* a treia veziculă a encefalului embrionar, din care se dezvoltă cerebelul. [< fr. *métencéphale*]

METENSOMATÓZĂ *s. f.* concepție religioasă potrivit căreia sufletul omenesc trece prin diverse corpuri spre a se apropia de perfecțiune. v. metempsihoză. [var. *metasomatoză* s. f. / < fr. *métensomatose*]

MÉTEO *adj. invar. (fam.)* meteorologic. [< *meteo(rologic)*]

METEOGRÁMĂ *s. f.* v. meteorogramă.

METEÓR *s. m.* 1. nume dat fenomenelor meteorologice (fulgere, trăsnete, ploaie, rouă etc.). 2. punct luminos care apare noaptea pe cer și se deplasează cu mare viteză, lăsînd uneori o dîră care se stinge după scurt timp ; stea căzătoare. 3. telegramă care conține date meteorologice. [pron. *-te-or*. / < fr. *météore*, it. *meteora*, germ. *Meteor*, cf. gr. *meteoros* — prezent în aer]

METEORI- v. meteoro-.

METEÓRIC, -Ă *adj.* al meteorilor, provenit dintr-un meteor. ◊ *(fig.)* care se ivește pe neașteptate ; uimitor ; trecător, efemer. [pron. *-te-o-*. / < fr. *météorique*]

METEORÍSM *s. n.* umflare a abdomenului datorită acumulării de gaze în tubul digestiv ; meteorizație *(2)*. [< fr. *météorisme*]

METEORÍT *s. m.* corp care cade pe pămînt provenind din spațiul interplanetar ; bolid. [< fr. *météorite*]

METEORÍTIC, -Ă *adj.* referitor la meteoriți, la meteoritică. [pron. *-te-o-*. / < fr. *météoritique*]

METEORÍTICĂ *s. f.* ramură a astronomiei care studiază meteoriții. [gen. *-cii*. / < fr. *météoritique*]

METEORIZÁȚIE *s. f.* 1. totalitatea modificărilor fizice și chimice suferite de roci în contact cu atmosfera. 2. meteorism. [gen. *-iei*. / < fr. *météorisation*]

METEORO- element prim de compunere savantă, cu semnificația „meteorologic", „meteoric", „(referitor la) meteori". [pron. *-te-o-*. var. *meteori-*. / < fr. *météoro-*, cf. gr. *meteoron*]

METEOROBIOLOGÍE *s. f. (biol.)* studiul influenței factorilor meteorologici asupra organismelor vegetale și animale. [gen. *-iei*. / cf. fr. *météobiologie*]

METEOROGRÁF *s. n.* instrument de înregistrare a presiunii, a temperaturii și a umidității aerului [< fr. *météorographe*]

METEOROGRAFÍE *s. f.* disciplină care are ca obiect descrierea fenomenelor meteorologice. [gen. *-iei*. / < fr. *météorographie*, cf. gr. *meteoron* — meteor, *graphein* — a descrie]

METEOROGRÁMĂ *s. f.* diagramă reprezentînd grafic un fenomen atmosferic observat în timp. [var. *meteogramă* s. f. / < fr. *météorogramme*]

METEOROLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în meteorologie ; meteorologist. [< fr. *météorologue*]

METEOROLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la meteorologie. O *buletin* ~ = informație asupra situației atmosferice prezente și a desfășurării ei viitoare. [< fr. *météorologique*]

METEOROLOGÍE *s. f.* știință auxiliară a geofiziciî care studiază fenomenele atmosferice. [gen. *-iei*. / < fr. *météorologie*, cf. gr. *meteoron* — meteor, *logos* — studiu]

METEOROLOGÍST, -Ă *s. m. f.* meteorolog. [< fr. *météorologiste*]

METEOROMANȚÍE *s. f. (liv.)* pretinsă artă de a prevesti viitorul pe baza observării fenomenelor meteorologice (tunete, trăsnete, meteori). [gen. *-iei*. / < fr. *météoromancie*]

METEOROPÁT, -Ă *s. m. f.* cel care reacționează patologic la schimbările de vreme. [cf. fr. *météoropathe*]

METEOROPATÍE *s. f.* afecțiune determinată sau numai influențată de fenomenele meteorologice. [gen. *-iei*. / < fr. *météoropathie*]

METEOROPATOLOGÍE *s. f.* ramură a medicinii care studiază bolile în legătură cu cauzele lor meteorologice. [gen. *-iei*. / < fr. *météoropathologie*]

METEOROSCÓP *s. n.* instrument folosit în meteoroscopie. ◊ *(spec.)* astrolab. [< fr. *météoroscope*]

METEOROSCOPÍE *s. f.* studiul meteorilor. [gen. *-iei*. / < fr. *météoroscopie*]

METEOROSENSIBILITÁTE *s. f.* sensibilitate a unor boli la modificările atmosferice. [cf. fr. *météoro-sensibilité*]

METEOROTRÓP, -Ă *adj.* care este influențat de condițiile meteorologice. [< fr. *météorotrope*]

METEOROTROPÍSM *s. n.* modificări provocate de acțiunea factorilor atmosferici asupra organismelor. [cf. fr. *météorotropisme*]

METEOSPÚTNIC *s. m.* satelit artificial destinat observării fenomenelor meteorologice din spațiul extraterestru. [et. incertă]

METICULÓS, -OÁSĂ *adj. (despre oameni)* mărunt, cu scrupule exagerate, scrupulos în muncă ; tipicar. ● *(adesea adv.)* făcut cu atenție deosebită ; minuțios, scrupulos. [cf. fr. *méticuleux*, lat. *meticulosus*]

METICULOZITÁTE *s. f.* însușirea de a fi meticulos ; minuțiozitate. [cf. fr. *méticulosité*]

METÍL *s. m.* radical organic monovalent, compus dintr-un atom de carbon și din trei atomi de hidrogen. [< fr. *méthyle*]

METILBENZÉN *s. n. (chim.)* toluen. [< fr. *méthylbenzène*]

METILCELULÓZĂ *s. f. (chim.)* eter metilic al celulozei ; tiloză. [< fr. *méthylcellulose*]

METILÉN *s. m.* 1. radical organic bivalent, compus dintr-un atom de carbon și doi de hidrogen. O *albastru de* ~ = materie colorantă albastră, întrebuințată în vopsitorie și ca dezinfectant în medicină. 2. alcool metilic. [pl. *-ni*, (s. n.) *-nuri*. / < fr. *méthylène*, cf. germ. *Methylen*]

METÍLIC, -Ă *adj.* care conține metil. O *alcool* ~ = alcool toxic obținut prin distilarea uscată a lemnului ; spirt de lemn ; metanol. [< fr. *méthylique*]

METILORÁNJ *s. n.* heliantină. [< fr. *méthylorange*]

MÉTING *s. n.* v. m i t i n g.

METIONÍNĂ *s. f.* aminoacid sulfurat indispensabil vieții, folosit ca medicament în bolile ficatului. [pron. *-ti-o-*. / < fr. *méthionine*]

METÍS, -Ă *s. m. f.* 1. individ născut dintr-o albă și un indian sau dintr-un alb și o indiană. 2. *(biol.)* animal sau plantă provenind din încrucișarea a doi indivizi de rase sau de specii diferite ; hibrid. [< fr. *métis*, sp. *metiz*, cf. lat. *mixtus* — amestecat]

METISÁ *vb. I. tr.* a încrucișa două rase de animale sau de plante ; a corci. [< fr. *métisser*]

METISÁJ *s. n.* operația de obținere a metișilor *(2)* ; metisare. [< fr. *métissage*]

METISÁRE *s. f.* acțiunea de a metisa și rezultatul ei ; metisaj ; metisație. [< *metisa*]

METISÁȚIE *s. f.* metisare. [cf. fr. *métissation*, rus. *metisație*]

METÓDĂ *s. f.* 1. ansamblu de mijloace socotite proprii pentru realizarea unui scop ; mod de executare a unui lucru. ● totalitatea procedeelor practice cu ajutorul cărora se predă o știință, o disciplină. ● manual care conține principiile de învățare a unei limbi, a unui instrument muzical etc. 2. mod de a studia, de a cerceta fenomenele naturii și ale societății. [< germ. *Methode*, fr. *méthode*, lat., gr. *methodos* < *meta* — după, *hodos* — cale]

METÓDIC, -Ă *adj. (adesea adv.)* cu metodă ; sistematic. ● de metodică. [< fr. *méthodique*]

METÓDICĂ *s. f.* ramură a pedagogiei care studiază principiile și metoda de predare proprie fiecărui obiect de studiu. ● lucrare pedagogică în care sînt expuse metodele folosite la un anumit obiect de studiu. [gen. *-cii*. / cf. germ. *Methodik*, rus. *metodika*, fr. *méthodique*]

METODICIÁN, -Ă *s. m. f. (liv.)* metodist. [pron. *-ci-an*. pl. *-ieni*, *-iene*. [et. incertă]

METODÍSM *s. n.* doctrină mistică cu principii morale foarte severe, practicată de o sectă anglicană întemeiată în sec. XVIII. [< fr. *méthodisme*]

METODÍST, -Ă *adj.* referitor la metodism. // *s. m. f.* adept al metodismului. [cf. fr. *méthodiste*, germ. *Methodist*]

METODÍST, -Ă *s. m. f.* specialist în metodică ; metodician. [< rus. *metodist*]

METODOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în metodologie. [< fr. *méthodologue*]

METODOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la metodologie. [< fr. *méthodologique*]

METODOLOGÍE *s. f.* 1. parte a filozofiei care se ocupă cu analiza metodelor folosite în știința modernă ; știință și teorie despre metodă. 2. totalitatea metodelor de cercetare folosite într-o știință. 3. metodă de cunoaștere cu maximum de generalitate. [gen. *-iei*. / < fr. *méthodologie*, cf. gr. *metohodos* — metodă, *logos* — studiu]

METÓL *s. m.* compus organic alb, cristalizat, folosit ca developator în fotografie ; genol. [< fr. *métol*, germ. *Metol*]

METONÍMIC, -Ă *adj.* referitor la metonimie. [cf. fr. *métonymique*]

METONIMÍE *s. f.* figură de stil constînd în înlocuirea unui termen prin altul, legat de primul printr-un oarecare raport (de la cauză la efect, de la abstract la concret). [gen. *-iei*. / cf. fr. *métonymie*, lat., gr. *metonymia*]

METONOMASÍE *s. f.* schimbare a unui nume propriu prin traducerea lui în altă limbă ; metonomază. [gen. *-iei*. / < fr. *métonomasie*, cf. gr. *meta* — schimbare, *onoma* — nume]

METONOMÁZĂ *s. f.* metonomasie. [cf. fr. *métonomase*]

MÉTOPĂ *s. f.* spațiu liber, împodobit uneori cu basoreliefuri, care separă triglifele unei frize dorice. [cf. fr. *métope*, lat. *metopa* < gr. *meta* — între, *ope* — deschidere]

MÉTOPIC, -Ă *adj.* care aparține părții anterioare a craniului (frontal). [< fr. *métopique*]

METOPOSCOPÍE *s. f. (rar)* pretinsă metodă de a descoperi viitorul cuiva prin studierea liniilor frunții sau a trăsăturilor feței. [< fr. *métoposcopie*]

METÓȘĂ *s. f. (arhit.)* spațiu între denticuli. [< fr. *métoche*]

METR¹- v. m e t r o¹-.

METR²- v. m e t r o²-.

METRÁJ *s. n.* lungime, cantitate de material (măsurată în metri). [< fr. *métrage*]

METRALGÍE *s. f. (med.)* durere uterină ; metrodinie. [gen. *-iei*. / < fr. *métralgie*, cf. gr. *metra* — uter, *algos* — durere]

METRÉSĂ *s. f. (rar)* amantă, întreținută. [< fr. *maîtresse*]

METRÉZĂ *s. f.* instrument pentru măsurarea lungimii filmelor și a benzilor de magnetofon. [< fr. *métreuse*]

METRI- v. m e t r o¹-.

MÉTRIC¹ *adj.* referitor la sistemul zecimal de măsuri și greutăți care are metrul ca unitate de bază. O *sistem* ~ = ansamblul unităților de măsură care au la bază metrul. ● *(despre mărimi)* care are calita-

tea de a admite o măsură. [< fr. *métrique*]

METRIC[2] *adj.* referitor la măsura versurilor, la structura lor ritmică. [cf. fr. *métrique*, lat. *metricus*]

METRICĂ *s. f.* 1. parte a poeticii cuprinzînd regulile privitoare la structura ritmică a versurilor. 2. ramură a muzicii care se ocupă cu studiul metrului[2] (2). 3. *(mat.)* sistem de măsuri care se asociază unei măsuri date. [gen. *-cii.* / < fr. *métrique*, germ. *Metrik*, cf. gr. *metrike* < *metron* — măsură]

METRICIÁN, -Ă *s. m. f.* cel care se ocupă de metrică (1). [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni, -iene.* / < fr. *métricien*]

-METRÍE element secund de compunere savantă cu semnificația „măsurare", „măsură". [< fr. *-métrie*, it. *-metria*, cf. gr. *metron*]

METRÍTĂ *s. f.* inflamație a uterului. [< fr. *métrite*, cf. gr. *metra* — uter]

METRO[1]- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) uter". (var. *metr-, metri-.* / < fr. *métro-*, cf. gr. *metra*]

METRO[2]- element prim de compunere savantă cu semnificația „măsură", „măsurare". [var. *metr-.* / < fr. *métro-*, it. *metro-*, cf. gr. *metron*]

METRÓ *s. n.* v. metrou.

METROANEXÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a uterului, a ovarelor și a trompelor ovariene. [< fr. *métroannexite*]

METROCÉL *s. n.* hernie a uterului. [< fr. *métrocèle*, cf. gr. *metra* — uter, *kele* — hernie]

METRODINÍE *s. f. (med.)* metralgie. [gen. *-iei.* / < fr. *métrodynie*]

METROLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în metrologie. [< fr. *métrologue*]

METROLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la metrologie. [< fr. *métrologique*]

METROLOGÍE *s. f.* 1. parte a fizicii care studiază unitățile de măsură și metodele de măsurare a mărimilor fizice. 2. totalitatea activităților legate de măsurători, etaloane etc. [gen. *-iei.* / < fr. *métrologie*, cf. gr. *metron* — măsură, *logos* — știință]

METROMÁN, -Ă *s. m. f. (rar)* suferind de metromanie. [< fr. *métromane*]

METROMANÍE *s. f.* 1. *(rar)* mania de a face versuri. 2. nimfomanie. [gen. *-iei.* / < fr. *métromanie*]

METROMÉTRU *s. n. (rar)* metronom. [< fr. *métromètre*]

METRONÓM *s. n.* instrument care marchează prin bătăi regulate intervale egale de timp ; metrometru. [< fr. *métronome*, cf. gr. *metron* — măsură, *nomos* — regulă]

METRONOMIC, -Ă *adj.* referitor la metronom, de metronom, cu metronomul. [< fr. *métronomique*]

METRONOMÍE *s. f.* studiul instrumentelor și aparatelor de măsură. [gen. *-iei.* / < germ. *Metronomie*]

METRONOSCÓP *s. n.* aparat care antrenează ochiul, silindu-l să citească corect. [< fr. *métronoscope*]

METROPATÍE *s. f. (med.)* denumire generică a afecțiunilor uterului. [gen. *-iei.* / < fr. *métropathie*, cf. gr. *metra* — uter, *pathos* — boală]

METRÓPOLĂ *s. f.* 1. stat, oraș antic considerat în raport cu coloniile pe care le-a întemeiat. 2. stat imperialist considerat în raport cu coloniile sale. 3. oraș mare, de obicei capitala unei țări. ● reședința unei arhiepiscopii catolice. [< fr. *métropole*, cf. lat., gr. *metropolis* < gr. *meter* — mamă, *polis* — oraș]

METROPOLITÁN *s. n.* linie ferată urbană (subterană) electrificată ; vehicul care circulă pe o astfel de linie ; metro, metrou. [pl. *-ne.* / < fr. *métropolitain*]

METROPOLITÁN, -Ă *adj* al metropolei. [cf. lat. *metropolitanus*, fr. *métropolitain*]

METRORÁGIC, -Ă *adj.* referitor la metroragie. [< fr. *métrorragique*]

METRORAGÍE *s. f.* hemoragie uterină survenită în afara menstruației. [gen. *-iei.* / < fr. *métrorragie*, cf. gr. *metra* — uter, *rhegnynai* — a curge]

METRORÉE *s. f. (med.)* scurgere mucoasă sau seroasă din cavitatea uterină. [pron. *-re-e.* / cf. gr. *metra* — uter, *rhein* — a curge]

METROSALPINGÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a uterului și a trompelor uterine. [< fr. *métrosalpingite*]

METRÓU *s. n.* metropolitan. [pl. *-ouri.* var. *metró* s. n. / < fr. *métro*]

METRÓZĂ *s. f. (med.)* afecțiune uterină de origine hormonală sau nervoasă. [< fr. *métrose*]

MÉTRU[1] *s. m.* 1. unitate de măsură a lungimii din sistemul metric, care reprezintă a patruzecea milioana parte din meridianul terestru. 2. instrument de măsură făcut din lemn, din metal etc. avînd lungimea de un metru (1). [< fr. *mètre*, cf. gr. *metron* — măsură]

MÉTRU[2] *s. m.* 1. picior de vers ritmic în versificația greco-latină, determinat de un grup de silabe lungi și scurte. ● numărul de silabe și cezura necesară pentru a forma un gen de vers în versificația modernă. 2. *(muz.)* ordinea succesiunii unităților de timp, determinată de accente tari sau slabe ; sistemul de organizare a ritmului ; ritm, cadență. [pl. *-ri.* / < fr. *mètre*, cf. lat. *metrum*, gr. *metron*]

-MÉTRU element secund de compunere savantă, cu semnificația unității de măsură „metru[1] (1)". [cf. gr. *metron* — măsură]

MEXICANÍST, -Ă *s. m. f.* specialist în mexicanistică. [< germ. *Mexikanist*]

MEXICANÍSTICĂ *s. f.* studiul limbii și culturii mexicane. [gen. *-cii.* / < germ. *Mexicanistik*]

MEZ- v. mezo-.

MEZALIÁ *vb. I. tr.* 1. a căsători pe cineva cu o persoană de condiție considerată inferioară. ● *refl.* a face o mezalianță. 2. *(fig.)* a face o proastă alianță. [pron. *-li-a.* / < fr. *mésallier*]

MEZALIÁNȚĂ *s. f.* căsătorie cu o persoană de condiție socială sau de cultură inferioară, considerată nepotrivită de cercurile nobiliare și ale marii burghezii. [pron. *-li-an-.* / < fr. *mésalliance*]

MEZANÍN *s. n.* etaj mai scund care se află între parter și primul etaj. [pl. *-ne, -nuri.* / < fr. *mezzanine*, cf. it. *mezzanino*, germ. *Mezzanin*]

MEZARTÉRĂ *s. f.* tunica mijlocie a arterei. [< fr. *mésartère*]

MEZARTERÍTĂ *s. f.* inflamație a mezarterei. [< fr. *mésartérite*]

MEZAVENTÚRĂ *s. f. (franțuzism)* pățanie, accident plictisitor ; boroboață. [cf. fr. *mésaventure*]

MEZCÁL *s. n.* v. mescal.

MEZENCEFÁL *s. n. (anat.)* creierul mijlociu. [pl. *-luri, -le.* / < fr. *mésencéphale*, cf. gr. *mesos* — mijlociu, *enkephalos* — creier]

MEZENCHÍM *s. n. (biol.)* țesut conjunctiv embrionar care intră în alcătuirea mezodermului. [< fr. *mésenchyme*, cf. gr. *mesos* — mijlociu, *enchyma* — amestec]

MEZENCHIMATÓZĂ *s. f.* degenerescență a țesuturilor provenite din mezenchim. [< fr. *mésenchymatose*]

MEZENTÉR *s. n.* membrană care leagă intestinul subțire de peretele posterior al abdomenului. [< lat. *mesentherium*, fr. *mésentère*, cf. gr. *mesos* — mijlociu, *enteron* — intestin]

MEZENTÉRIC, -Ă *adj.* al mezenterului, privitor la mezenter. [cf. fr. *mésentérique*]

MEZENTERÍTĂ *s. f.* inflamație a mezenterului. [< fr. *mésentérite*]

MEZI *s. m. pl. (mat.)* al doilea termen al primului raport și primul termen al celui de-al doilea raport al unei proporții. [cf. it. *medio*, lat. *medius* — care este la mijloc]

MEZO- element prim de compunere savantă cu semnificația „central", „care stă în centru", „mediu", „median", „mijlociu", „intermediar". [var. *mez-*, scris și *meso-*. / < fr. *méso-*, it. *meso-*, cf. gr. *mesos* — mijloc]

MEZOBLÁST *s. n. (biol.)* mezoderm. [< fr. *mésoblaste*, cf. gr. *mesos* — mijlociu, *blastos* — germen]

MEZOBLÁSTIC, -Ă *adj.* al mezoblastului. [< fr. *mésoblastique*]

MEZOCARDÍE *s. f. (med.)* alterare a poziției inimii, care este deplasată către mijloc. [gen. *-iei*. / cf. it. *mesocardia*]

MEZOCÁRP *s. n.* partea cărnoasă a unui fruct, cuprinsă între coajă și sîmbure. [< fr. *mésocarpe*, cf. gr. *mesos* — mijlociu, *karpos* — fruct]

MEZOCEFÁL, -Ă *adj.* care are capul de formă intermediară între brahicefal și dolihocefal. [< fr. *mésocéphale*, cf. gr. *mesos* — mijlociu, *kephale* — cap]

MEZOCLÍMĂ *s. f.* climă a unei regiuni restrînse cuprinsă în interiorul unei zone macroclimatice, cu particularități impuse de condițiile geologice locale ; climat local. [et. incertă]

MEZOCOLÓN *s. n. (anat.)* pliu peritoneal care leagă colonul cu peretele abdominal posterior. [< fr. *mésocôlon*, cf. gr. *mesos* — mijloc, *kolon* — intestin gros]

MEZODÉRM *s. n.* strat celular din embrionul animalelor, care se află între stratul extern și cel intern și din care se dezvoltă oasele și mușchii ; mezoblast. [< fr. *mésoderme*, cf. gr. *mesos* — mijloc, *derma* — piele]

MEZODERMÓZĂ *s. f.* afecțiune a țesuturilor provenite din mezoderm. [< fr. *mésodermose*]

MEZOFÍL *s. n.* țesut cuprins între cele două membrane exterioare ale frunzei, care conține clorofila. // *adj. (despre organisme)* care se dezvoltă la temperatură moderată (între 10 și 45° C). [< fr. *mésophylle*, cf. gr. *mesos* — intermediar, *phyllon* — frunză]

MEZOFÍT, -Ă *adj., s. f.* (plantă) care se dezvoltă în condiții de temperatură și de umiditate mijlocii. [< fr. *mésophyte*, cf. gr. *mesos* — mijlociu, *phyton* — plantă]

MEZOGÁSTRIC, -Ă *adj.* al mezogastrului. [< fr. *mésogastrique*]

MEZOGÁSTRU *s. n. (anat.)* regiune mijlocie a abdomenului. [< fr. *mésogastre*, cf. gr. *mesos* — mijlociu, *gaster* — stomac]

MEZOGLÉE *s. f. (biol.)* masă gelatinoasă care se află între ectoderm și endoderm. [pron. *-gle-e*. / < fr. *mésoglée*]

MEZOLÍTIC *s. n. (geol.)* perioadă cuprinsă între paleolitic și neolitic. // *adj.* care datează din această perioadă. [< fr. *mésolithique*, cf. gr. *mesos* — mijlociu, *lithos* — piatră]

MEZOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la mezologie. [< fr. *mésologique*]

MEZOLOGÍE *s. f.* ramură a biologiei care studiază influența mediilor asupra organismelor. [gen. *-iei*. / < fr. *mésologie*, cf. gr. *mesos* — de la mijloc, *logos* — studiu]

MEZOMÉR, -Ă *adj.* stare de mezomerie. [< fr. *mésomère*]

MEZOMERÍE *s. f. (chim.)* fenomen de oscilare a structurii unei molecule între formele ei izomere electronic ; structură intermediară. O *teoria ~ei* = teorie care consideră că, pentru o substanță ce poate fi formulată în mai multe structuri (structuri-limită), adevărata ei structură nu este cea redată prin structurile-limită, ci cea intermediară acestora. v. r e z o n a n ț ă. [gen. *-iei*. / < fr. *mésomerie*]

MEZÓN *s. m.* particulă elementară, cu masa intermediară între cea a electronului și cea a protonului, care intră în componența nucleului atomic. [cf. fr. *méson*, engl. *meson*]

MEZÓNIC, -Ă *adj.* referitor la mezoni, al mezonilor. [< fr. *mésonique*]

MEZOPÁUZĂ *s. f.* partea superioară a mezosferei, care face trecerea spre termosferă. [cf. engl. *mesopause*, it. *mesopausa*]

MEZORELIÉF *s. n.* forme de relief de dimensiuni nu prea mari, care se datoresc de obicei agenților externi. [cf. fr. *mésorelief*]

MEZOSCÁF *s. n.* navă specială, posedînd calitățile batiscafelor și ale submarinelor, folosită pentru cercetări subacvatice la adîncimi de cîteva mii de metri. [et. incertă]

MEZOSFÉRĂ *s. f.* 1. învelișul cuprins între 1 200 și 2 900 km în adîncimea Pămîntului, în care predomină sulfurile și oxizii metalelor grele (fier, nichel și magneziu). 2. strat atmosferic care se întinde deasupra stratosferei între 40 și 80 km altitudine. [< fr. *mésophère*, cf. gr. *mesos* — mijloc, *sphaira* — sferă]

MEZOTÉRM, -Ă *adj. (despre plante)* care preferă regiunile cu temperatură medie. [< fr. *mésotherme*, cf. gr. *mesos* — mijlociu, *therme* — căldură]

MEZOTERMÁL, -Ă *adj. (geol.)* referitor la stadiul depunerii mineralelor din soluții fierbinți cu temperatură cuprinsă între 175 și 300° C, cînd se formează minereuri de cupru, plumb, zinc etc. [< fr. *mésothermal*]

MEZOTORÁCE *s. n.* v. m e z o t o r a x.

MEZOTORÁCIC, -Ă *adj.* referitor la mezotorax. [< fr. *mésothoracique*]

MEZOTÓRAX *s. n.* segmentul al doilea al toracelui insectelor, de care sînt prinse aripile dinainte și a doua pereche de picioare. [var. *mezotorace* s. n. / < fr. *mésothorax*]

MEZOTÓRIU *s. n.* izotop al radiului, obținut prin dezintegrarea radiului. [< fr. *mésothorium*]

MEZOTRÓN *s. m. (fiz.)* mezon. [< fr. *mésotron*, engl. *mesotron*]

MEZOZÁUR *s. m.* reptilă fosilă cu formă de șarpe, lungă pînă la 12 m, care a trăit în mările calde cretacice. [pron. *-za-ur*. / < fr. *mésosaurus*, cf. gr. *mesos* — de mijloc, *sauros* — șopîrlă]

MEZOZÓIC *s. n.* eră (grupă) geologică cuprinsă între paleozoic și neozoic, în care apar pentru prima dată mamifere, păsări și pești osoși ; era secundară. / *adj.* care apar-

ține acestei ere. [pron. *-zo-ic.* / < fr. *mésozoïque*, cf. gr. *mesos* — mijlociu, *zoe* — viață]

MEZOZÓNĂ *s. f.* zonă mediană de transformare metamorfică a Pământului, cuprinsă între 6 și 12 km. [et. incertă]

MEZZA-VOCE *loc. adv. (muz.; ca indicație de execuție)* cu vocea pe jumătate, cu jumătate din posibilitățile vocii. [pron. *-me-ța-.* / < it. *mezza voce*]

MEZZO-FÓRTE *loc. adv. (muz.; ca indicație de execuție)* cu vocea sau intensitatea pe jumătate, cu jumătate din posibilitățile vocii. [pron. *-me-ți-.* / < it. *mezzo forte*]

MEZZO-PIÁNO *loc. adv. (muz.; ca indicație de execuție)* nu prea încet, mai tare decît piano. [pron. *-me-ți-.* / < it. *mezzo piano*]

MEZZO-SOPRÁNĂ *s. f.* cîntăreață a cărei voce este situată între sopran și alto. [pron. *me-ți-.* pl. *-ne.* / < fr. *mezzo-soprano*]

MEZZO-TÍNTO *s. n. invar. (arte)* gen de gravură care permite să se obțină toate tentele. [pron. *me-ți-o-.* / < it. *mezzo tinto*]

MI- v. mio-.

MI *s. m. invar. (muz.)* 1. treapta a treia din gama do major; sunetul și nota corespunzătoare. 2. coarda, clapa unui instrument care dă sunetul acestei note. [< it. *mi*]

MIALGÍE *s. f. (med.)* miodinie. [gen. *-iei.* / < fr. *myalgie*, cf. gr. *mys* — mușchi, *algos* — durere]

MIASMÁTIC, -Ă *adj.* care conține sau produce miasme; puturos. [pron. *mi-as-.* / < fr. *miasmatique*]

MIÁSMĂ *s. f.* emanație nesănătoasă, miros urît provenit din materii organice în descompunere; duhoare. [pron. *-mi-as-.* / < fr. *miasme*, cf. gr. *miasma* — murdărie, pată]

MIASTENÍE *s. f. (med.)* boală caracterizată printr-o epuizare anormală și rapidă a forței musculare, fără semne de paralizie. [gen. *-iei.* / < fr. *myasthénie*, cf. gr. *mys* — mușchi, *a* — fără, *sthenos* — forță]

MIATONÍE *s. f.* absență a tonusului muscular. [gen. *-iei.* / < fr. *myatonie*, cf. gr. *mys* — mușchi, *a* — fără, *tonos* — tonus]

MIATROFÍE *s. f.* atrofie musculară; amiotrofie. [gen. *-iei.* / < fr. *myatrophie*]

MIÁZĂ *s. f. (med.)* boală provocată de larvele unor muște, care se localizează în diferite țesuturi sau cavități. [pron. *mi-a-.* / < fr. *myiase*, cf. gr. *myia* — muscă]

MICACÉU, -ÉE *adj. (despre roci, minerale)* care conține mică. [pron. *-ceu.* / < fr. *micacé*]

MICAFÓLIU *s. n. (tehn.)* material electroizolant obținut din foi de mică lipite pe o bandă de hîrtie. [pron. *-liu.* / et. incertă]

MICANÍTĂ *s. f.* material obținut prin aglomerarea cu șelac a fragmentelor de mică, folosit ca izolant electric. [< fr. *micanite*]

MICAȘÍST *s. n.* rocă metamorfică compusă din cuarț și mică. [< fr. *micachiste*]

MÍCĂ *s. f.* grup de minerale de siliciu și aluminiu cristalizate, care se desfac în foițe de obicei elastice. [pron. *-cii.* / < fr. *mica*, cf. lat. *mica* — bucățică]

MICÉL *s. n.* v. micelă.

MICÉLĂ *s. f.* grup de molecule care se formează în substanțele coloidale și în soluțiile lor. [var. *micel* s. n. / < fr. *micelle*]

MICELIÁN, -Ă *adj.* referitor la miceliu. [pron. *-li-an.* pl. *-ieni, -iene.* / < fr. *mycélien*]

MICÉLIU *s. n.* aparatul vegetativ al unor ciuperci, care se prezintă sub forma unui țal filamentos. [pron. *-liu.* / < fr. *mycélium*, germ. *Mycellium*]

MICETÍSM *s. n.* intoxicație cu ciuperci. [< fr. *mycétisme*, cf. gr. *mykes* — ciupercă]

MICETOFÁG, -Ă *adj. (despre animale)* care se hrănește cu ciuperci. [< fr. *mycétophage*, cf. gr. *mykes* — ciupercă, *phagein* — a mînca]

MICETÓM *s. n. (med.)* tumoare inflamatorie provocată prin dezvoltarea în organism a unei ciuperci parazite. [pl. *-oame.* / < fr. *mycétome*]

MICHELANGIOLÉSC, -Ă *adj. (liv.)* caracteristic operei lui Michelangelo. [< it. *michelangiolesco*]

MICIURINIÁN, -Ă *adj., s. m. f. (rar)* miciurinist. [pron. *-ni-an.* / < *Miciurin* + *-ian*]

MICIURINÍSM *s. n.* teorie elaborată de I. V. Miciurin, care se referă la metoda de hibernare artificială, de educare dirijată și de selecție artificială, avînd în vedere că variațiile individuale au caracter adecvat ca urmare a unității organism-mediu, iar ereditatea nu este legată de un anumit substrat. [pron. *-ciu-.* / < *Miciurin*, biolog sovietic + *-ism*]

MICIURINÍST, -Ă *adj.* referitor la miciurinism, propriu miciurinismului. // *s. m. f.* adept al miciurinismului. [pron. *-ciu-.* / < *Miciurin* + *-ist*]

MICO- element prim de compunere savantă, cu sensul de „ciupercă", „referitor la ciuperci". [< fr. *myco-*, it. *mico-*, cf. gr. *mykes*]

MICOFLÓRĂ *s. f.* vegetație alcătuită din ciuperci. [< gr. *mykes* — ciupercă + *floră*]

MICOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în micologie. [< fr. *mycologue*]

MICOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la micologie. [< fr. *mycologique*]

MICOLOGÍE *s. f.* ramură a botanicii care studiază ciupercile. [gen. *-iei.* / < fr. *mycologie*, cf. gr. *mykes* — ciupercă, *logos* — studiu]

MICORÍZĂ *s. f. (biol.)* conviețuire stabilă între anumite ciuperci și rădăcinile plantelor superioare. [< fr. *mycorhise*, cf. gr. *mykes* — ciupercă, *rhiza* — rădăcină]

MICOSTÁTIC, -Ă *adj.* fungistatic. [< fr. *mycostatique*, cf. gr. *mykes* — ciupercă, *statikos* — care oprește]

MICOSTERÓL *s. m.* sterol prezent în ciuperci și în unele mucegaiuri, cu rol important în procesele celulare esențiale. [< fr. *mycostérol*]

MICÓTIC, -Ă *adj.* referitor la micoze. [< engl. *mycotic*]

MICOTOXICÓZĂ *s. f.* intoxicație provocată de consumul de furaje infectate cu unele ciuperci microscopice. [< fr. *mycotoxicose*]

MICÓZĂ *s. f.* 1. *(bot.)* boală a plantelor provocată de anumite ciuperci. 2. *(med.)* afecțiune a pielii datorită unor microbi vegetali, care se pot localiza fie pe piele, fie pe firul de păr; pecingine. [< fr. *mycose*, germ. *Mikose*, cf. gr. *mykes* — ciupercă]

MICRÁT *s. n.* copie fotografică a unui text care nu depășește 3,5 mm. [< germ. *Mikrat*]

MICRO- element prim de compunere savantă, cu semnificația „microscopic", „a milliona parte", „mic". [< fr. *micro-*, cf. gr. *mikros*]

MÍCRO *s. n. (fam.)* microradiografie. [< *micro(radiografie)*]

MICROAMPÉR *s. m.* unitate de intensitate a curentului electric, egală cu a milliona

parte dintr-un amper. [pron. *-cro-am-. / < fr. microampère*]

MICROAMPERMETRU *s. n. (fiz.)* ampermetru care măsoară curenți electrici foarte slabi, de ordinul microamperilor. [< fr. *microampèremètre*]

MICROANALIZĂ *s. f.* analiză chimică efectuată asupra unor cantități foarte mici dintr-o substanță. [< fr. *microanalyse*]

MICROAPARAT *s. n.* aparat de dimensiuni mici, specific microchimiei. [et. incertă]

MICROAPARATURĂ *s. f.* aparatură specifică microchimiei. [et. incertă]

MICRÓB *s. m.* nume generic dat unor microorganisme vegetale sau animale, care sînt adesea agenții transmițători ai unor boli; microorganism. [< fr. *microbe*, cf. gr. *mikros* — mic, *bios* — viață]

MICROBALANȚĂ *s. f.* balanță de laborator foarte sensibilă. [cf. fr. *microbalance*]

MICROBÁR *s. m.* unitate de măsură a presiunii, egală cu a milioana parte dintr-un bar; barie. [cf. fr. *microbar*]

MICROBAROGRÁF *s. n.* barograf pentru înregistrarea variațiilor mici și repezi ale presiunii. [cf. fr. *microbarographe*]

MICROBETONIÉRĂ *s. f.* betonieră pentru cantități mici de beton. [cf. fr. *microbétonnière*]

MICROBIÁN, -Ă *adj.* produs de microbi; răspînditor de microbi. [pron. *-bi-an. /* cf. fr. *microbien*]

MICROBIBLIOGRAFÍE *s. f.* bibliografie sub formă de microfilm sau de microfișă. [gen. *-iei. /* et. incertă]

MICROBICÍD, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care distruge microbii. [< fr. *microbicide*]

MICROBIÓLOG, -Ă *s. m. f.* specialist în microbiologie; microbiologist. [pron. *-bi-o-. /* < fr. *microbiologue*]

MICROBIOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la microbiologie. [< fr. *microbiologique*]

MICROBIOLOGÍE *s. f.* știință care studiază microorganismele. [gen. *-iei. /* < fr. *microbiologie*, cf. gr. *micros* — mic, *bios* — viață, *logos* — studiu]

MICROBIOLOGÍST, -Ă *s. m. f.* microbiolog. [< fr. *microbiologiste*]

MICROBÍSM *s. n.* 1. stare de infectare a organismului cu microbi. 2. pasiune exagerată pentru ceva; atitudine de microbist. [< fr. *microbisme*]

MICROBÍST, -Ă *adj., s. m. f. (ironic, argotic)* pasionat pentru un lucru (fotbal, muzică etc.). [< *microb* + *-ist*]

MICROBIURÉTĂ *s. f.* biuretă de capacitate redusă. [pron. *-biu-. /* < fr. *microburette*]

MICROBLÁST *s. n.* 1. eritroblast de dimensiuni mici. 2. *(bot.)* ramură scurtă cu creștere anuală foarte redusă și cu noduri dese. [< fr. *microblaste*, cf. gr. *mikros* — mic, *blastos* — vlăstar]

MICROBOFOBÍE *s. f. (med.)* teamă exagerată de microbi. [gen. *-iei. /* cf. fr. *microbophobie*]

MICROBÚZ *s. n.* autobuz mic. [< fr. *microbus*]

MICROCARDÍE *s. f. (med.)* inimă foarte mică congenital. [gen. *-iei. /* < fr. *microcardie*, cf. gr. *mikros* — mic, *kardia* — inimă]

MICROCEFÁL, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care prezintă fenomenul de microcefalie; care are capul foarte mic. [< fr. *microcéphale*, cf. gr. *mikros* — mic, *kephale* — cap]

MICROCEFALÍE *s. f.* dezvoltare insuficientă a craniului și a creierului, care are ca urmare idioția; nanocefalie. [gen. *-iei. /* < fr. *microcéphalie*]

MICROCENTRÁLĂ *s. f.* centrală electrică mică. [cf. fr. *microcentrale*]

MICROCHÍMIC, -Ă *adj.* referitor la microchimie. [< fr. *microchimique*]

MICROCHIMÍE *s. f.* ramură a chimiei care se ocupă cu studiul reacțiilor chimice dintre cantități foarte mici de substanță. [gen. *-iei. /* cf. fr. *microchimie*]

MICROCINEMATOGRAFÍE *s. f.* folosirea tehnicii cinematografice în domeniul microscopiei; microfilmare. [gen. *-iei. /* < fr. *microcinématographie*]

MICROCÍT *s. n.* globulă roșie de dimensiuni mici. [< fr. *microcyte*, cf. gr. *mikros* — mic, *kytos* — celulă]

MICROCITEMÍE *s. f. (med.)* prezența crescută a microcitelor în sînge. [gen. *-iei. /* < fr. *microcytémie*]

MICROCITÓZĂ *s. f. (med.)* prezență crescută a microcitelor în sînge. [< fr. *microcytose*]

MICROCLIMÁT *s. n.* totalitatea condițiilor de climă (temperatură, umiditate, vînt) particulare unor spații mici; climat al unui teritoriu restrîns; microclimă. [< fr. *microclimat*]

MICROCLIMÁTIC, -Ă *adj.* referitor la microclimat. [< fr. *microclimatique*]

MICROCLIMATOLOGÍE *s. f.* ramură a climatologiei care studiază microclimatele. [gen. *-iei. /* < fr. *microclimatologie*]

MICROCLÍMĂ *s. f.* microclimat. [< germ. *Mikroklima*]

MICROCLÍN *s. n.* feldspat potasic. [< fr. *microcline*]

MICROCÓC *s. m.* bacterie de formă sferică mai mică decît cocii. [< fr. *microcoque*, cf. gr. *mikros* — mic, *kokkos* — grăunte]

MICROCOMENTÁRIU *s. n.* comentariu de dimensiuni reduse. [pron. *-riu. /* et. *incertă*]

MICROCÓPIE *s. f.* reproducere a unui material prin micșorare pe cale fotografică. [gen. *-iei. /* cf. fr. *microcopie*]

MICROCÓSM *s. n.* (op. macrocosm) 1. universul gîndit la dimensiuni reduse. ◊ lumea obiectelor submicroscopice, a atomilor și a particulelor elementare. 2. omul, considerat ca o reprezentare redusă a universului; lumea interioară a omului. [var. *microcosmos* s. n. / cf. fr. *microscosmos*, lat., gr. *microcosmos* < gr. *mikros* — mic, *kosmos* — lume]

MICROCÓSMIC, -Ă *adj.* referitor la microcosm. [cf. fr. *microcosmique*]

MICROCÓSMOS *s. n.* v. microcosm.

MICROCOULÓMB *s. m.* unitate de măsură a sarcinii electrice, egală cu a milioana parte dintr-un coulomb. [pron. *-culomb. /* cf. fr. *microcoulomb*]

MICROCRISTALÍN, -Ă *adj. (despre roci și minerale)* alcătuit din cristale microscopice. [< fr. *microcristallin*, cf. gr. *mikros* — mic, *krystallos* — ca de gheață]

MICROCRÓNICĂ *s. f.* minicronică. [gen. *-cii. /* < *micro-* + *cronică*]

MICROCRONOLOGÍE *s. f.* cronologie scurtă, sumară. [gen. *-iei. /* et. incertă]

MICROCURÍE *s. f.* unitate de măsură a radioactivității, egală cu a milioana parte dintr-o curie. [gen. *-iei. /* cf. fr. *microcurie*]

MICRODACTÍL, -Ă *adj.* care prezintă microdactilie. [< fr. *microdactyle*]

MICRODACTILÍE *s. f.* dezvoltare insuficientă a degetelor. [gen. *-iei. /* < fr. *microdactylie*, cf. gr. *mikros* — mic, *daktylos* — deget]

MICRODIORÁMĂ *s. f.* dioramă de dimensiuni mici. [pron. *-di-o-*. / et. incertă]

MICRODISÉCȚIE *s. f.* disecție la microscop, făcută pe celule sau pe ființe foarte mici. [gen. *-iei*. / < fr. *microdissection*]

MICRODONȚÍE *s. f.* dezvoltare insuficientă a dinților. [gen. *-iei*. / < fr. *microdontie*, cf. gr. *mikros* — mic, *odous* — dinte]

MICROECONÓMIC, -Ă *adj.* referitor la microeconomie. [cf. fr. *micro-économique*]

MICROECONOMÍE *s. f.* disciplină care studiază relațiile economice la nivelul fiecărei întreprinderi. [gen. *-iei*. / cf. fr. *micro-économie*]

MICROELECTRÓNICĂ *s. f.* tehnologie care studiază micșorarea continuă a pieselor și aparatelor electronice pînă la dimensiuni microscopice. [gen. *-cii*. / et. incertă]

MICROELEMÉNT *s. n.* element chimic care se găsește în cantități foarte mici în sol sau în organismele vii. [< fr. *micro-élément*]

MICROENCEFALÍE *s. f.* *(med.)* malformație constînd în existența unui creier foarte mic. [gen. *-iei*. / cf. gr. *mikros* — mic, *enkephalos* — creier]

MICROENCICLOPEDÍE *s. f.* enciclopedie de dimensiuni reduse ; minienciclopedie. [gen. *-iei*. / et. incertă]

MICROFÁG *s. n.* fagocit de dimensiuni mici. [< fr. *microphage*, cf. gr. *mikros* — mic, *phagein* — a mînca]

MICROFAGOCITÓZĂ *s. f.* fagocitoză a microbilor. [< fr. *microphagocytose*]

MICROFAKÍE *s. f.* *(anat.)* cristalin anormal de mic. [gen. *-iei*. / < fr. *microphakie*]

MICROFARÁD *s. m.* *(fiz.)* unitate de măsură a capacității electrice, egală cu a milioana parte dintr-un farad. [cf. fr. *microfarad*]

MICROFÁUNĂ *s. f.* totalitatea animalelor microscopice de pe glob, dintr-o regiune sau dintr-un loc restrîns. [pron. *-fa-u-*. / cf. fr. *microfaune*]

MICROFÍLM *s. n.* film folosit pentru reproducerea la scară redusă a documentelor, a unor pagini de carte etc. [< fr. *microfilm*]

MICROFILMÁ *vb. I. tr.* a fotografia pe microfilm. [< fr. *microfilmer*]

MICROFILMÁRE *s. f.* acțiunea de a microfilma și rezultatul ei. [< *microfilma*]

MICROFILMOTÉCĂ *s. f.* colecție de microfilme. [gen. *-cii*. / et. incertă]

MICROFÍȘĂ *s. f.* fotografie care reproduce la scară redusă pagini de carte sau alte materiale. [< fr. *microfiche*]

MICROFIȘIÉR *s. n.* scurtă bibliografie. [pron. *-și-er*. / cf. fr. *microfichier*]

MICROFÍZICĂ *s. f.* capitol al fizicii care se ocupă de particulele elementare ; fizică atomică. [gen. *-cii*. / < fr. *microphysique*]

MICROFLÓRĂ *s. f.* totalitatea plantelor microscopice de pe glob, dintr-o regiune sau dintr-un loc restrîns. [cf. fr. *microflore*]

MICROFOILETÓN *s. n.* foileton de proporții reduse ; minifoileton. [pron. *-fo-i-*. / < *micro-* + *foileton*]

MICROFÓN *s. n.* aparat care transformă vibrațiile sonore în oscilații electrice, folosit în telefonie, în radiofonie etc. [< fr. *microphone*, germ. *Mikrophon*, cf. gr. *mikros* — mic, *phone* — voce]

MICROFONÍE *s. f.* **1.** reacție care se produce între un microfon în funcțiune și difuzoarele sale atunci cînd amplificatorul întrece ca volum o anumită limită. ● fenomen care are loc atunci cînd la condensatorul variabil al unui radioreceptor nu funcționează bine gama de unde scurte. **2.** slăbire a vocii. [gen. *-iei*. / < fr. *microphonie*]

MICROFONÍST, -Ă *s. m. f.* tehnician de sunet care asigură amplasarea și deplasarea microfoanelor la filmări sincrone. [cf. it. *microfonista*]

MICROFOSÍLĂ *s. f.* fosilă de dimensiuni microscopice. [et. incertă]

MICROFÓT *s. n.* imagine obținută prin microfotografiere. [< germ. *Mikrophot*]

MICROFOTOCÓPIE *s. f.* copie fotografică de dimensiuni foarte mici, obținută printr-un procedeu microfotografic. [gen. *-iei*. / < fr. *microphotocopie*]

MICROFOTOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la microfotografie. [cf. fr. *microphotographique*]

MICROFOTOGRAFÍE *s. f.* **1.** fotografie a unor obiecte, a unor preparate sau a unor ființe microscopice, obținută cu ajutorul unui aparat fotografic adaptat la un microscop. ● fotografie de dimensiuni foarte mici. **2.** tehnica obținerii acestor fotografii. [gen. *-iei*. / < fr. *microphotographie*, cf. gr. *mikros* — mic, *phos* — lumină, *graphein* — a scrie]

MICROFOTOGRAMMETRÍE *s. f.* ramură a fotogrammetriei care se ocupă cu măsurarea și cu reprezentarea corpurilor de dimensiuni mici. [gen. *-iei*. / < fr. *microphotogrammétrie*]

MICROFOTOMÉTRU *s. n.* aparat pentru determinarea opacității locale pe zone foarte mici a negativelor fotografice. [< fr. *microphotomètre*]

MICROFOTORADIOGRAFÍE *s. f.* radiografie făcută pe un clișeu mic ; tehnica obținerii acestor radiografii. [gen. *-iei*. / cf. fr. *microphotoradiographie*]

MICROFTALMÍE *s. f.* anomalie congenitală constînd din micșorarea unuia sau ambilor ochi. [< fr. *microphtalmie*, cf. gr. *mikros* — mic, *ophthalmos* — ochi]

MICROFURNÍR *s. n.* furnir foarte subțire, lipit pe hîrtie specială. [et. incertă]

MICROGASTRÍE *s. f.* *(biol.)* dezvoltare insuficientă a stomacului. [gen. *-iei*. / < fr. *microgastrie*, cf. gr. *mikros* — mic, *gaster* — stomac]

MICROGENERATÓR *s. n.* generator de dimensiuni reduse. [cf. fr. *microgénérateur*]

MICROGHÍD *s. n.* ghid foarte sumar. [< *micro-* + *ghid*]

MICROGLOSÁR *s. n.* glosar care înregistrează vocabularul specific unei activități, unei meserii etc. [< fr. *microglossaire*]

MICROGLOSÍE *s. f.* *(med.)* dezvoltare insuficientă a limbii. [gen. *-iei*. / < fr. *microglossie*, cf. gr. *mikros* — mic, *glossa* — limbă]

MICROGRÁF *s. n.* pantograf care permite desenarea unor figuri extrem de reduse. [< fr. *micrographe*]

MICROGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la micrografie. [< fr. *micrographique*]

MICROGRAFÍE *s. f.* studiul microscopic al unui obiect. [gen. *-iei*. / < fr. *micrographie*, cf. gr. *mikros* — mic, *graphein* — a descrie]

MICROGRÁM *s. n.* unitate de greutate egală cu a milioana parte dintr-un gram. [< fr. *microgramme*]

MICROGRÚP *s. n.* grup mic de oameni. [et. incertă]

MICROHÉNRY *s. m.* *(fiz.)* unitate de inductanță electrică, egală cu a milioana parte dintr-un henry. [pl. invar. / < fr. *microhenry*]

MICROIMPRIMÁRE *s. f.* înregistrare a undelor acustice pe discuri sau benzi magnetice cu viteză de rulare redusă. [după fr. *micro-enregistrement*]

MICROINTERVÍU *s. n.* interviu scurt ; miniinterviu. [et. incertă]

MICROISTÓRIE *s. f.* istorie de dimensiuni reduse ; miniistorie. [gen. *-iei.* / et. incertă]

MICROJURNÁL *s. n.* jurnal de dimensiuni reduse. [cf. fr. *microjournal*]

MICROLECTÓR *s. n.* aparat special pentru proiectarea microfilmelor pe un ecran orizontal. [< fr. *microlecteur*]

MICROLÍT *s. n.* 1. unealtă de piatră cioplită, de mici dimensiuni, folosită în comuna primitivă. 2. element cristalin microscopic, de formă prismatică sau tubulară, care se află în unele roci. [pl. *-ite, -ituri,* (s. m.) *-iți.* / < fr. *microlithe,* germ. *Mikrolith,* cf. gr. *mikros* — mic, *lithos* — piatră]

MICROLÍTIC, -Ă *adj. (despre roci)* format din microlite (2). [< fr. *microlithique*]

MICROLÍTRU *s. m.* unitate de măsură, egală cu a milioana parte dintr-un litru. [cf. fr. *micro-litre*]

MICROLOGÍE *s. f.* termen folosit pentru a desemna acea parte a anatomiei care studiază celulele. *v.* citologie. ● tratat despre microorganisme. [gen. *-iei.* / < fr. *micrologie,* cf. gr. *mikros* — mic, *logos* — știință]

MICROMANÍE *s. f. (rar ;* op. megalomanie) complex de inferioritate exagerat. [gen. *-iei.* / cf. germ. *Mikromanie,* fr. *micromanie*]

MICROMANIPULATÓR *s. n.* aparat pentru manipularea și disecția celulelor sau a obiectelor foarte mici. [< fr. *micromanipulateur*]

MICROMANOMÉTRU *s. n.* aparat pentru măsurarea variațiilor foarte mici de presiune. [cf. fr. *micromanomètre*]

MICROMASTÍE *s. f. (med.)* dezvoltare insuficientă a sinilor. [gen. *-iei.* / < fr. *micromastie,* cf. gr. *mikros* — mic, *mastos* — mamelă]

MICROMELÍE *s. f. (med.)* dezvoltare insuficientă a extremităților. [gen. *-iei.* / < fr. *micromélie,* cf. gr. *mikros* — mic, *melos* — extremitate]

MICROMETEORÍT *s. m.* particulă meteorică din spațiul cosmic, de dimensiuni foarte mici. [pron. *-te-o-.* / cf. fr. *micro-météorite*]

MICROMÉTRIC, -Ă *adj.* 1. referitor la micrometru sau la micrometrie. 2. de dimensiuni foarte mici. [cf. fr. *micrométrique*]

MICROMETRÍE *s. f.* disciplină care se ocupă cu măsurarea dimensiunilor extrem de mici. [gen. *-iei.* / < fr. *micrométrie*]

MICROMÉTRU *s. n.* instrument de mare precizie, cu care se măsoară dimensiuni mici. ● instrument gradat adaptat la ocularul unui microscop sau al unui alt aparat optic pentru a măsura dimensiunile obiectelor observate. [< fr. *micromètre,* cf. germ. *Mikrometer* < gr. *mikros* — mic, *metron* — măsură]

MICROMICÉTE *s. f. pl.* ciuperci foarte mici care nu pot fi văzute cu ochiul liber. [< fr. *micromycètes,* cf. gr. *mikros* — mic, *mykes* — ciupercă]

MICROMICROFARÁD *s. m.* picofarad. [< fr. *micromicrofarad*]

MICROMICRÓN *s. m.* unitate de măsură egală cu a milioana parte dintr-un micron. [cf. fr. *micromicron*]

MICROMILIMÉTRU *s. m.* micron. [< fr. *micromillimètre*]

MICROMINIATURIZÁ *vb. I. tr.* a reduce la dimensiuni extrem de mici. [cf. fr. *microminiaturiser*]

MICROMINIATURIZÁRE *s. f.* acțiunea de a microminiaturiza și rezultatul ei. [< *microminiaturiza*]

MICROMODÚL *s. n.* circuit (logic sau aritmetic) miniaturizat al unui calculator electronic. [< fr. *micromodule*]

MICROMOLECULÁR, -Ă *adj. (despre substanțe)* alcătuit din micromolecule. [cf. fr. *micromoléculaire*]

MICROMOLECÚLĂ *s. f.* moleculă cu un număr mic de atomi. [< fr. *micromolécule*]

MICROMONOGRAFÍE *s. f.* monografie de proporții reduse. [gen. *-iei.* / cf. fr. *micromonographie*]

MICROMOTÓR *s. n.* motor electric de putere mică. [cf. fr. *micromoteur,* it. *micromotore*]

MICRÓN *s. m.* unitate de măsură pentru lungimi, egală cu a mia parte dintr-un milimetru. [< fr. *micron,* germ. *Mikron,* cf. gr. *mikros* — mic]

MICRONUCLÉU *s. n.* nucleu mic al celulei care alcătuiește corpul unui infuzor. [pl. *-ee.* / < fr. *micronucléus*]

MICROOBIÉCT *s. n.* obiect de dimensiuni foarte mici ; *(spec.)* obiect de cercetare al microfizicii. [< *micro* + *obiect*]

MICROÓHM *s. m.* unitate electrică de rezistență, egală cu a milioana parte dintr-un ohm. [pron. *-oro-om.* / cf. fr. *microohm*]

MICROORGANÍSM *s. n.* plantă sau animal de dimensiuni microscopice ; microb. [pron. *-cro-or-.* / < fr. *microorganisme*]

MICROPALEONTOLOGÍE *s. f.* ramură a paleontologiei care se ocupă cu studiul microfosilelor. [gen. *-iei.* / < fr. *micropaléontologie*]

MICROPARTÍCULĂ *s. f.* particulă materială foarte mică ; particulă elementară. [cf. fr. *microparticule*]

MICROPÍL *s. n.* orificiu al ovulului, prin care pătrunde în procesul fecundației capătul tubului polenic cu gameții bărbătești. [< fr. *micropyle,* cf. gr. *mikros* — mic, *pyle* — poartă]

MICROPÓR *s. m.* por care nu poate fi văzut cu ochiul liber. [cf. fr. *micropore*]

MICROPOROS, -OÁSĂ *adj., s. n.* (material) cu structură asemănătoare cu a buretelui artificial. [cf. engl. *microporous*]

MICROPROIECTÓR *s. n.* aparat folosit pentru microproiecții. [pron. *-pro-iec-.* / cf. fr. *microprojecteur*]

MICROPROIÉCȚIE *s. f.* proiecție care permite obținerea pe ecran a imaginii unor obiecte invizibile pentru ochiul liber, în special a unor preparate microscopice. [pron. *-pro-iec-.* gen. *-iei.* / cf. fr. *microprojection*]

MICROPROTÁL, -Ă *s. n. (bot.)* protal masculin. [pl. *-le.* / < fr. *microprothalle*]

MICROPSÍE *s. f.* tulburare a vederii, datorită căreia obiectele sînt percepute mai mici decît sînt în realitate. [gen. *-iei.* / < fr. *micropsie,* cf. fr. *mikros* — mic, *opsis* — vedere]

MICRORADIOGRAFÍE *s. f.* 1. radiografie efectuată pe un film special de dimensiuni reduse ; micro. 2. tehnica obținerii acestor radiografii. [pron. *-di-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *microradiographie*]

MICRORADIOMÉTRU *s. n.* radiomicrometru. [< fr. *microradiomètre*]

MICRORAIÓN *s. n.* porțiune din teritoriul unui oraș cuprinzînd ansambluri de locuin-

te, magazine, școli etc. [pron. *-ra-ion-.* / cf. rus. *mikroraion*]

MICRORALÍU *s. n.* miniraliu. [pron. *-liu.* / cf. fr. *micro-rallye*]

MICROREÁCȚIE *s. f.* reacție chimică între cantități foarte mici de substanță. [pron. *-re-ac-.* gen. *-iei.* / cf. fr. *micro-réaction*]

MICRORECENSĂMÍNT *s. n.* recensământ limitat la un teritoriu sau la o categorie de populație. [< *micro* + *recensământ*]

MICRORECEPTÓR *s. n.* ansamblu format dintr-un microfon și un receptor. [cf. fr. *micro-récépteur*]

MICRORECITÁL *s. n.* recital cu un program scurt, minirecital. [et. incertă]

MICROREGIÚNE *s. f.* teritoriu restrîns în cadrul unei regiuni urbanistice. [et. incertă]

MICRORELIÉF *s. n.* forme de relief de dimensiuni mici (movile, crovuri etc.). [cf. fr. *microrelief*, rus. *mikrorelief*]

MICRORHIDÍE *s. f.* dezvoltare insuficientă a testiculelor, însoțită de sterilitate. [gen. *-iei.* / < fr. *microrchidie*]

MICRORÍLĂ *s. f.* bandă magnetică pe care se imprimă muzică și texte pentru a fi reproduse de magnetofon. [< germ. *Mikrorille*]

MICROSCÓP *s. n.* aparat optic compus dintr-un sistem dublu de lentile, folosit pentru observarea și cercetarea obiectelor extrem de mici, a microorganismelor etc. [< fr. *microscope*, germ. *Mikroskop*, cf. gr. *mikros* — mic, *skopein* — a examina]

MICROSCÓPIC, -Ă *adj.* 1. care poate fi văzut numai la microscop. ◊ efectuat cu microscopul. 2. *(fig.)* extrem de mic, minuscul ; *(p. ext.)* fără valoare, neînsemnat. [< fr. *microscopique*]

MICROSCOPÍE *s. f.* tehnica observației la microscop. ◊ examinare, analiză făcută cu microscopul. [gen. *-iei.* / < fr. *microscopie*]

MICROSECÚNDĂ *s. f.* unitate de timp egală cu a milioana parte dintr-o secundă. [cf. fr. *microseconde*, germ. *Mikrosekunde*]

MICROSEÍSM *s. n.* cutremur de pămînt foarte slab. [pron. *-se-ism.* pl. *-me*, *-muri.* / < fr. *microséisme*, cf. gr. *mikros* — mic, *seismos* — zguduire]

MICROSEÍSMIC, -Ă *adj.* referitor la microseism. [pron. *-se-is-.* / < fr. *microséismique*]

MICROSEISMOGRÁF *s. n.* seismograf pentru înregistrarea microseismelor. [pron. *-se-is-.* / < fr. *microséismographe*]

MICROSIÓN *s. n.* disc muzical de dimensiuni mici, cu șanțul de înregistrare foarte fin, permițînd înregistrări de lungă durată. [pron. *-si-on.* / < fr. *microsillon*]

MICROSOCIOLÓG, -Ă *s. m. f.* reprezentant, adept al microsociologiei. [pron. *-ci-o-.* / cf. fr. *microsociologue*]

MICROSOCIOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la microsociologie. [< fr. *microsociologique*]

MICROSOCIOLOGÍE *s. f.* 1. curent pozitivist în sociologia contemporană care consideră în spirit idealist-subiectiv că factorul fundamental al vieții sociale îl constituie relațiile afective din cadrul unor microgrupuri sau dintre membrii unor grupuri diferite. 2. studiul microgrupurilor. [< fr. *microsociologie*]

MICROSOMÍE *s. f.* *(biol.)* reducere a dimensiunilor corporale ; nanism. [gen. *-iei.* / < fr. *microsomie*, cf. gr. *mikros* — mic, *soma* — corp]

MICROSPÓR *s. n.* nume dat anumitor spori masculini ai criptogamelor vasculare [< fr. *microspore*, cf. gr. *mikros* — mic, *spora* — sămînță]

MICROSPORÁNGE *s. n.* sporange în care se dezvoltă microsporii. [pl. invar. / < fr. *microsporange*]

MICROSPORÍE *s. f.* micoză cauzată de un microspor. [gen. *-iei.* / < fr. *microsporie*]

MICROSPOROFÍLĂ *s. f.* frunză pe care se dezvoltă microsporangele. [< fr. *microsporophyle*, cf. gr. *mikros* — mic, *phyllon* — frunză]

MICROSPÓRUM *s. n.* gen de ciuperci ascomicete parazite care trăiesc în pielea omului. [< fr. *microsporum*]

MICROSTAGIÚNE *s. f.* stagiune de scurtă durată. [pron. *-gi-u-.* / cf. it. *micro-stagione*]

MICROSTRUCTÚRĂ *s. f.* 1. structura unui corp solid, așa cum apare la examinarea cu microscopul. 2. *(în sociometrie)* relațiile între membrii unor microgrupuri. [< fr. *microstructure*]

MICROTELEFÓN *s. n.* receptor telefonic cu dispozitiv de formare numărul atașat la el. [< fr. *microtéléphone*, germ. *Mikrotelephon*]

MICROTÉRM, -Ă *adj.* *(despre plante)* care preferă regiunile reci. [< fr. *microtherme*, cf. gr. *mikros* — mic, *therme* — căldură]

MICROTÍDE *s. n. pl.* *(zool.)* familie de mamifere rozătoare, avînd ca tip șoarecele de cîmp ; *(la sg.)* animal din această familie. [et. incertă]

MICROTIPÁR *s. n.* tipar cu litere foarte mici, microscopice. [< *micro-* + *tipar*]

MICROTÓM *s. n.* instrument cu ajutorul căruia se pot tăia fragmente foarte subțiri dintr-un corp pentru a putea fi studiate la microscop. [< fr. *microtome*, cf. gr. *mikros* — mic, *tome* — tăiere]

MICROTRAUMATÍSM *s. n.* *(med.)* traumatism ușor. [pron. *-tra-u-.* / cf. fr. *microtraumatisme*]

MICROTRÓN *s. n.* *(fiz.)* accelerator de electroni de tipul ciclotronului, în care creșterea energiei se obține la trecerea treptată a acestora prin cîmpul electric oscilant al unei cavități rezonante. [cf. engl. *microtron*, germ. *Mikrotron*]

MICROTURÍSM *s. n.* autoturism de dimensiuni reduse ; miniautomobil. [et. incertă]

MICROÚNDĂ *s. f.* *(fiz.)* undă electromagnetică de lungime foarte mică (între 1 000 și 30 000 de megacicli pe secundă). [cf. it. *microunda*]

MICROUNIVÉRS *s. n.* micul univers, omul. v. microcosm (2). [et. incertă]

MICROUZÍNĂ *s. f.* uzină de proporții reduse. [et. incertă]

MICROVÓLT *s. m.* unitate de forță electromotoare sau de diferență de potențial, egală cu a miliona parte dintr-un volt. [< fr. *microvolt*]

MICROVOLTMÉTRU *s. n.* voltmetru care măsoară tensiuni electrice foarte mici, de ordinul microvolților. [< fr. *microvoltmètre*]

MICROWÁTT *s. m.* *(fiz.)* unitate de putere, egală cu a miliona parte dintr-un watt. [< fr. *microwatt*]

MICROZOÁRE *s. n. pl.* încrengătură de animale de apă, vizibile numai la microscop ; *(la sg.)* animal din această încrengătură. [pron. *-zo-a-.* sg. *microzoar.* / < fr. *microzoaires*, cf. gr. *mikros* — mic, *zoon* — animal]

MICROZÓM *s. n.* *(biol.)* organit din citoplasmă de dimensiuni ultramicroscopice. [< fr. *microsome*]

MICROZÓNĂ *s.f.* regiune din masa solului arabil care conține particule cu funcții biochimice identice. [< fr. *microzone*]

MICTERÍSM *s.n. (rar)* atitudine sarcastică, sfidătoare ; sarcasm. [cf. fr. *mycterisme*, gr. *mykterismos* < *mykter* — nas]

MICTURÍȚIE *s.f.* nevoie frecventă de a urina. [gen. *-iei.* / < fr. *micturition*]

MICȚIÚNE *s.f.* act fiziologic reflex de eliminare a urinei din vezica urinară ; urinare. [pron. *-ți-u-.* / cf. fr. *miction*, lat. *mictio*]

MIDINÉTĂ *s.f.* tînără croitoreasă sau modistă pariziană. [< fr. *midinette*]

MIDRIÁTIC, -Ă *adj., s.n.* (medicament) care provoacă midriaza. [< fr. *mydriatique*]

MIDRIÁZĂ *s.f. (med. ;* op. m i o z ă) dilatație a pupilelor ; corectazie. [< fr. *mydriase*, cf. gr. *mydriasis*]

MIEL- v. m i e l o-.

MIELEMÍE *s.f. (med.)* prezență de celule medulare în sînge. [pron. *mi-e-.* gen. *-iei.* / < fr. *myélémie*, cf. gr. *myelos* — măduvă, *haima* — sînge]

MIELENCEFÁL *s.n. (anat.)* bulbul rahidian. [< fr. *myélencéphale*]

MIELÍNĂ *s.f.* substanță moale, refringentă care formează teaca unor nervi. [pron. *mi-e-.* / < fr. *myéline*, cf. gr. *myelos* — măduvă]

MIELÍNIC, -Ă *adj.* referitor la mielină. [< fr. *myélinique*]

MIELINIZÁRE *s.f.* acoperirea cu mielină a fibrelor nervoase în timpul dezvoltării nervilor. [după fr. *myélinisation*]

MIELÍTĂ *s.f.* inflamație a măduvei osoase și a măduvei spinării. [pron. *mi-e-.* / < fr. *myélite*, cf. gr. *myelos* — măduvă]

MIELO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) măduva spinării", „medular", „măduvă". [pron. *mi-e-.* var. *miel-.* / < fr. *myélo-*, it. *mielo-*, cf. gr. *myelos*]

MIELOBLÁST *s.n. (biol.)* celulă a măduvei, din care iau naștere leucocitele polinucleare din sînge. [pron. *mi-e-.* / < fr. *myéloblaste*, cf. gr. *myelos* — măduvă, *blastos* — vlăstar]

MIELOCÍT *s.n.* nucleu al celulelor nervoase din măduva osoasă roșie. [pron. *mi-e-.* / < fr. *myélocyte*, cf. gr. *myelos* — măduvă, *kytos* — celulă]

MIELOCITEMÍE *s.f. (med.)* prezență crescută a mielocitelor în sînge. [pron. *mi-e-.* gen. *-iei.* / < fr. *myélocytémie*]

MIELOCITÓZĂ *s.f. (med.)* prezență anormală a mielocitelor într-un țesut sau într-o umoare a organismului. [pron. *mi-e-.* / < fr. *myélocytose*]

MIELOFIBRÓZĂ *s.f. (med.)* afecțiune caracterizată printr-o transformare fibroasă a măduvei spinării. [pron. *mi-e-.* / < fr. *myélofibrose*]

MIELOGRAFÍE *s.f.* studiul formațiilor celulare din măduva formatoare de sînge. [pron. *mi-e-.* gen. *-iei.* / < fr. *myélographie*, cf. gr. *myelos* — măduvă, *graphein* — a scrie]

MIELOGRÁMĂ *s.f.* formulă a componentelor celulare din măduva hematopoietică. [pron. *mi-e-.* / < fr. *myélogramme*, cf. gr. *myelos* — măduvă, *gramma* — scriere]

MIELÓM *s.n. (med.)* tumoare a măduvei osoase. [pl. *-oame.* / < fr. *myélome*]

MIELOMALACÍE *s.f. (med.)* ramolisment al măduvei spinării. [pron. *mi-e-.* gen. *-iei.* / < fr. *myélomalacie*]

MIELOPATÍE *s.f.* denumire generală a afecțiunilor măduvei spinării. [pron. *mi-e-.* gen. *-iei.* / < fr. *myélopathie*, cf. gr. *myelos* — măduvă, *pathos* — boală]

MIELOSARCÓM *s.n. (med.)* tumoare malignă a măduvei osoase. [pron. *mi-e-.* pl. *-oame.* / < fr. *myélosarcome*, cf. gr. *myelos* — măduvă, *sarx* — carne]

MIELOTOMÍE *s.f. (med.)* secționare chirurgicală a unei părți din măduva spinării. [pron. *mi-e-.* gen. *-iei.* / < fr. *myélotomie*, cf. gr. *myelos* — măduvă, *tome* — tăiere]

MIELOTRÓP, -Ă *adj.* care are afinitate pentru măduvă. [pron. *mi-e-.* / < fr. *myélotrope*]

MIELÓZĂ *s.f. (med.)* alterare degenerativă a măduvei osoase, cauzată de infecții sau de intoxicații. [pron. *mi-e-.* / < fr. *myélose*]

MIGÁLA *s.f.* păianjen veninos din regiunile tropicale ale Americii. [< fr., gr. *mygale*]

MIGDALÁT, -Ă *adj. (mai ales despre ochi)* în formă de migdală ; alungit. [< *migdală* + *-at*, după it. *mandorlato*]

MIGMATÍT *s.n.* rocă metamorfică formată prin pătrunderea unei topituri de magmă în rocile sedimentare. [< fr. *migmatite*]

MIGNÓN *adj.* drăguț, micuț ; delicat. [pron. *mi-nion.* / < fr. *mignon*]

MIGRÁ *vb. I. intr.* 1. *(liv.)* a se deplasa, a se muta în masă dintr-un loc în altul. 2. *(fiz. ; despre particule)* a se deplasa într-o anumită direcție sub acțiunea a diferiți factori. [< lat. *migrare*]

MIGRÁNT, -Ă *s.m.f.* persoană care migrează. [< fr. *migrant*]

MIGRÁRE *s.f.* acțiunea de a migra și rezultatul ei ; migrațiune. [< *migrare*]

MIGRATÓR, -OÁRE *adj.* care migrează, călător ; migratoriu. [cf. lat. *migrator*, fr. *migrateur*]

MIGRATÓRIU, -IE *adj.* migrator. [pron. *-riu.* / < fr. *migratoire*]

MIGRÁȚIE *s.f.* v. m i g r a ț i u n e.

MIGRAȚIÚNE *s.f.* 1. migrare ; deplasare în masă a unor triburi sau popoare de pe un teritoriu pe altul. 2. deplasare în masă a unor animale dintr-o regiune într-alta în vederea reproducerii, a căutării de hrană etc. O *~a țițeiului* = trecerea țițeiului (și a gazelor care-l însoțesc) din roca în care s-a format în altă rocă ; *~a capitalului* = deplasarea capitalului dintr-o țară în alta sau dintr-o ramură de producție în alta. [pron. *-ți-u-.* var. *migrație* s.f. / cf. lat. *migratio*, fr. *migration*]

MIGRÉNĂ *s.f.* durere de cap (localizată într-o anumită regiune a capului și însoțită de tulburări digestive). [< fr. *migraine*]

MIGRENÓS, -OÁSĂ *adj., s.m.f.* (suferind) de migrenă. [< fr. *migraineux*]

MIKADÓ *s.m. invar.* titlu purtat de împărații Japoniei. [< fr., jap. *mikado*]

MILADY *s.f.* titlu care se dă în Anglia femeilor din familiile nobile. [pron. *mi-lé-di.* / < engl. *miłady*]

MILANÉZĂ *s.f.* tricot (de mătase) pentru lenjerie, pentru bluze etc. [< fr. *milanais*, it. *milanese*, cf. *Milano*, oraș în Italia]

MÍLĂ *s.f.* unitate de măsură pentru lungimi, ale cărei mărimi variază în diverse țări. O *~ marină* = măsură de lungimi maritime, egală cu 1 852 m. [cf. lat. *mille*]

MILENÁR, -Ă *adj.* (existent) de o mie de ani, de un mileniu ; *(p. ext.)* de mii de ani. [cf. fr. *millénaire*, lat. *millenarius*]

MILENARÍSM *s. n.* credință mistică într-o „împărăție de o mie de ani a lui Dumnezeu" pe pământ, asociată uneori cu idei egalitarist-utopice ; chiliasm. [< fr. *millénarisme*]

MILENARÍST, -Ă *adj.* referitor la milenarism. // *s. m. f.* adept al milenarismului. [< fr. *millénariste*]

MILÉNIU *s. n.* interval de timp de o mie de ani. ● împlinirea a o mie de ani de la producerea unui eveniment însemnat ; sărbătorirea evenimentului cu această ocazie. [pron. *-niu.* / cf. it. *millennio*]

MILEPÓRI *s. m. pl.* gen de polipi care trăiesc în colonii, formînd un schelet calcaros masiv ; *(la sg.)* polip care aparține acestui gen. [< fr. *millépores*]

MILER *s. m. (sport)* alergător specializat în proba de o milă (1 609,4 m). [pron. *mailer.* / < engl. *miler*]

MILÉSIMĂ *s. f.* v. milezim.

MILEZÍM *s. n.* dată jubiliară, comemorativă, care figurează pe monede, medalii, mărci poștale etc. ❂ an, dată indicată în cifre. [pl. *-me.* var. *milesimă s. f.* / < fr. *millésime*, cf. lat. *millesimus*]

MILI- element prim de compunere savantă avînd semnificația „a mia parte". [< fr. *milli-*, cf. lat. *mille* — o mie]

MILIAMPÉR *s. m.* unitate subdivizionară de măsură a intensității curentului electric, egală cu a mia parte dintr-un amper. [pron. *-li-am-.* / cf. fr. *milliampère*]

MILIAMPERMÉTRU *s. n.* ampermetru sensibil pentru măsurarea în miliamperi. [pron. *-li-am-.* / cf. fr. *milliampèremètre*]

MILIÁR[1], -Ă *adj.* cu aspect de bob de mei. O *tuberculoză ~ă* = tuberculoză cu mici granule ; granulie. [pron. *-li-ar.* / cf. fr. *miliaire*]

MILIÁR[2], -Ă *adj. (despre pietrele de kilometraj ;* și *s. f.)* care indică o distanță de o mie de metri. [pron. *-li-ar.* / < fr. *milliaire*, cf. lat. *milliarius*]

MILIÁRD *s. n.* număr egal cu o mie de milioane ; bilion. ❂ *(p. ext., la pl.)* număr foarte mare. [pron. *-li-ard.* / < fr. *milliard*]

MILIARDÁR, -Ă *s. m. f.* posesor al unei averi evaluate în miliarde. [pron. *-li-ar-.* / cf. fr. *milliardaire*]

MILIARDÍME *s. f.* număr egal cu a miliarda parte dintr-un întreg. [cf. fr. *milliardième*]

MILIÁRIA *s. f.* erupție de pete roșii pe piept, spate și brațe la cei care transpiră mult. [pron. *-li-a-ri-a.* / < fr. *miliaire*, cf. germ. *Miliaria*]

MILIÁRIU *s. n.* bornă pusă din loc în loc de-a lungul șoselelor publice romane pentru a indica distanțele. [pron. *-li-a-.* / < lat. *milliarium*]

MILIBÁR *s. m.* unitate de presiune, egală cu a mia parte dintr-un bar. [cf. fr. *millibar*]

MILIÉU *s. n.* obiect (rotund) de pînză sau de dantelă care se așază pe o masă sau pe o altă mobilă ca ornament. [pron. *-li-eu.* / < fr. *milieu (de table)*]

MILIGRÁM *s. n.* unitate subdivizionară de măsură pentru greutăți, care reprezintă a mia parte dintr-un gram. cf. fr. *milligramme*]

MILIHÉNRY *s. m. (fiz.)* unitate de măsură pentru inductanță, egală cu a mia parte dintr-un henry. [< germ. *Millihenry*]

MILILAMBÉRT *s. m. (fiz.)* unitate de măsură pentru strălucire, egală cu a mia parte dintr-un lambert. [< fr. *millilambert*]

MILILÍTRU *s. m.* unitate subdivizionară de măsură pentru capacități, care reprezintă a mia parte dintr-un litru. [cf. fr. *millilitre*]

MILIMÉTRIC, -Ă *adj.* de mărimea unui milimetru ; *(p. ext.)* foarte mic. O *hîrtie ~ă* = hîrtie cu linii orizontale și verticale la distanță de un milimetru unele de altele. [cf. fr. *millimétrique*]

MILIMÉTRU *s. m.* unitate subdivizionară de măsură pentru lungimi, care reprezintă a mia parte dintr-un metru. [cf. fr. *millimètre*]

MILIMICRÓN *s. m.* unitate de lungime folosită în spectrografie, egală cu a mia parte dintr-un micron. [< fr. *millimicron*]

MILINÓ *s. n.* pînză de in foarte subțire. [< fr. *milinon*]

MILIÓN *s. n.* număr egal cu o mie de mii. [pron. *-li-on.* / < fr. *million*]

MILIONÁR, -Ă *s. m. f.* 1. posesor al unei averi evaluate în milioane. 2. *(fam.)* pilot care a efectuat un milion de kilometri de zbor. [pron. *-li-o-.* / cf. fr. *millionnaire*, germ. *Millionär*]

MILIONÍME *s. f.* număr egal cu a milioana parte dintr-un întreg. [pron. *-li-o-.* / cf. fr. *millionième*]

MILIRÖENTGEN *s. m. (fiz.)* unitate electrostatică de radiație, egală cu a mia parte dintr-un roentgen. [< fr. *milliroentgen*]

MILISECÚNDĂ *s. f.* unitate de timp, egală cu a mia parte dintr-o secundă. [cf. fr. *milliseconde*]

MILITÁ *vb. I. intr.* a lupta intens pentru un principiu, pentru o cauză etc. [< fr. *militer*, it., lat. *militare*]

MILITÁNT, -Ă *adj.* care militează pentru un principiu, pentru o cauză. // *s. m. f.* luptător, combatant ; activist. [cf. fr. *militant*]

MILITANTÍSM *s. n. (liv.)* concepție, atitudine, activitate de militant. [< fr. *militantisme*]

MILITÁR, -Ă *adj.* care ține de armată ; ostășesc. O *serviciu ~* = stagiu făcut în armată de un cetățean. ● care se bazează pe armată ; care ține de război ; războinic. // *s. m.* persoană care aparține cadrelor active ale armatei ; ostaș. [cf. fr. *militaire*, it. *militare*, lat. *militaris, militarius*]

MILITARÍSM *s. n.* politică reacționară proprie statelor imperialiste, caracterizată prin cursa înarmărilor și intensificarea reacțiunii interne în vederea pregătirii războaielor de cotropire. [cf. fr. *militarisme*, germ. *Militarismus*]

MILITARÍST, -Ă *adj.* propriu militarismului, cu caracter de militarism, militar. // *s. m. f.* partizan al militarismului ; sprijinitor al militarismului. [< fr. *militariste*]

MILITARIZÁ *vb. I. tr.* a organiza militărește (o țară, o instituție etc.), a da un caracter militar ; a subordona scopurilor militarismului. [cf. fr. *militariser*, germ. *militarisieren*]

MILITARIZÁRE *s. f.* acțiunea de a militariza și rezultatul ei. O *~a economiei naționale* = subordonarea dezvoltării economiei necesității pregătirilor militare, de război. [< *militariza*]

MILIȚIÁN *s. m. f.* 1. membru al miliției (1). 2. ostaș din miliție (2). [pron. *-ți-an.* / < *miliție*, cf. fr. *milicien*]

MILÍȚIE *s. f.* 1. corp de armată nepermanent înființat la începutul republicii romane, care era chemat sub arme numai în timp de război. ● *(în trecut)* armată neregulată de

rezervă, compusă din orășeni și țărani, cuprinzînd și unele corpuri de armată speciale. 2. instituție care are drept scop menținerea ordinii și a securității publice, apărarea proprietății socialiste, precum și a drepturilor și libertăților cetățenești. [gen. *-iei.* / < rus. *miliția*, cf. lat. *militia*, fr. *milice*]

MILIVOLT *s. m.* unitate de forță electromotoare sau de diferență de potențial, egală cu a mia parte dintr-un volt. [pl. *-lți.* / cf. fr. *millivolt*]

MILIVOLTMĚTRU *s. n.* voltmetru sensibil, gradat pentru măsurarea în milivolți. [cf. fr. *milivoltmètre*]

MILIWÁTT *s. m.* (*fiz.*) unitate de măsură a puterii, egală cu a mia parte dintr-un watt. [< fr. *milliwatt*]

MILLEFIÓRI *s. f.* (*arte*) nume dat obiectelor de sticlă în interiorul cărora se poate vedea un fel de mozaic reprezentînd flori. [pron. *mil-le-fio-ri.* / < it. *millefiori*]

MILLERANDÍSM *s. n.* colaborare lipsită de principii între socialiștii de dreapta și burghezie, începînd cu intrarea lui Millerand într-un guvern francez burghez în 1899. [< *Millerand*, om politic francez + *-ism*]

MILLERÍT *s. n.* (*min.*) sulfură naturală de nichel. [< fr. *millérite*]

MILONÍT *s. n.* rocă metamorfică formată din fragmente foarte ascuțite unite printr-un ciment natural. [< fr. *mylonite*]

MILONITIZÁRE *s. f.* procesul de formare a milonitelor. [după fr. *mylonitisation*]

MILORD *s. m.* titlu de adresare față de un lord. [< engl. *milord*]

MIM *s. n.* scurtă comedie populară antică, alcătuită din scene comice simple, grosolane, cu glume vulgare, al căror subiect era luat din viața de toate zilele. [pl. *-uri.* / cf. fr. *mime*, it. *mimo*, lat. *mimus* — gr. *mimeomai* — imit]

MIM *s. m.* actor care interpreta un mim ; actor de pantomimă. [cf. fr. *mime*, it., lat. *mimus* < gr. *mimeomai* — imit]

MIMÁ *vb. I. tr.* a interpreta (un rol, o piesă) prin mimică. ◉ a imita gesturile, felul de a fi al cuiva. [< fr. *mimer*, it. *mimare*]

MIMÁNSA *s. n.* școală filozofică indiană, care susținea că lumea se întemeiază pe un principiu material alături de unul spiritual. ea fiind veșnică, necreată și formată din atomi. [< fr. *mimansa*, cf. sanscr. *mimamsa* — cercetare]

MIMÁRE *s. f.* acțiunea de a mima și rezultatul ei ; imitare, interpretare prin mimică. [< *mima*]

MÍMESIS *s. n.* 1. principiu estetic, dezvoltat mai ales în antichitate, potrivit căruia arta este imitarea realului. 2. (*liv.*) mimare. [cf. it. *mimesi*, lat. sav., gr. *mimesis*, gr. *mimeisthai* — a imita]

MIMÉTIC, -Ă *adj.* referitor la mimetism ; imitativ ; care mimează, imită. [cf. it. *mimetico*, fr. *mimétique*]

MIMÉTICĂ *s. f.* (*liv.*) arta imitației. [cf. it. *mimetica*]

MIMETÍSM *s. n.* 1. însușire a unor animale de a-și schimba culoarea după mediul înconjurător sau de a lua forma unor obiecte sau animale din imediata apropiere. 2. imitare ; maimuțăreală. [< fr. *mimétisme*, cf. gr. *mimeisthai* — a imita]

MIMÉZĂ *s. f.* ironie în care se repetă ceea ce altul a zis sau ar fi putut spune, imitîndu-i vocea, gesturile. [< fr. *mimèse*, cf. gr. *mimesis*]

MÍMIC, -Ă *adj.* referitor la mim sau la mimică ; de mim. [cf. fr. *mimique*, lat. *mimicus*, gr. *mimikos*]

MÍMICĂ *s. f.* arta de a exprima prin gesturi (mai ales prin expresia feței) sentimente și idei ; (*p. ext.*) expresie a feței. [< fr. *mimique*, it. *mimica*]

MIMODRAMÁTIC, -Ă *adj.* care ține de mimodramă. [cf. fr. *mimodramatique*]

MÍMODRÁMĂ *s. f.* operă dramatică în care actorii mimează rolurile în loc să vorbească ; pantomimă. [< fr. *mimodrame*]

MIMOGRÁF *s. m.* autor de mimuri, de comedii populare. [cf. fr. *mimographe* < gr. *mimos* — mim, *graphein* — a scrie]

MIMOLOGÍE *s. f.* imitare a vocii și a gesturilor cuiva. [gen. *-iei.* / < fr. *mimologie*, cf. gr. *mimos* — mim, *logos* — vorbire]

MIMÓZĂ *s. f.* gen de plante erbacee leguminoase exotice, cu flori mici roz sau albe. O ~ *senzitivă* = plantă erbacee ale cărei frunze se strîng la cea mai mică atingere. [< fr., lat. *mimosa* < *mimus* — care se contractă ca un mim]

MINÁ *vb. I. tr.* 1. a așeza, a pune mine (în scop de distrugere). 2. (*fig.*) a distruge, a slăbi, a nimici (cu încetul). [< fr. *miner*, it. *minare*]

MINÁJ *s. n.* drept luat de seniorul feudal la vinderea produselor pe piață. [< fr. *minage*]

MINÁRE *s. f.* acțiunea de a mina și rezultatul ei ; punere, așezare de mine. ● (*fig.*) slăbire, nimicire. [< *mina*]

MINARÉT *s. n.* turn înalt de geamie. ◉ element decorativ al unei clădiri în formă de minaret. [< fr. *minaret*, germ. *Minarett*, cf. tc. *minaret*, ar. *minara*]

MÍNĂ [1] *s. f.* 1. loc subteran special amenajat, de unde se extrag minerale. ◉ ansamblul lucrărilor subterane care permite exploatarea unor zăcăminte. ◉ (*fig.*) mare bogăție (ascunsă). 2. cilindru subțire de grafit etc. din interiorul creioanelor. 3. armă alcătuită dintr-o încărcătură de exploziv și un dispozitiv de aprindere, care explodează prin lovire sau la comandă. [< fr. *mine*, it. *mina*, germ. *Mine*]

MÍNĂ [2] *s. f.* înfățișare ; expresie a feței ; fizionomie. [< fr. *mine*]

MÍNĂ [3] *s. f.* (*la vechii greci*) monedă valorînd o sută de drahme. [< fr. *mine*, lat. *mina*]

MINÉR *s. m.* lucrător în mină [1] (1). [cf. fr. *mineur*]

MINERÁL *s. n.* corp solid, care se află în natură cristalizat sau amorf (în interiorul sau la suprafața Pămîntului). [< fr. *minéral*, cf. lat. t. *minerale*]

MINERÁL, -Ă *adj.* care conține minerale, referitor la minerale. ○ *apă* ~*ă* = apă în a cărei soluție se află săruri, substanțe radioactive, gaze. [cf. fr. *minéral*, lat. *mineralis*]

MINERALIÉR *s. n.* cargou special pentru transportul minereurilor. [pron. *-li-er.* / < fr. *minéralier*]

MINERALIZÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) transforma în mineral. [< fr. *minéraliser*]

MINERALIZÁBIL, -Ă *adj.* (*rar*) care poate fi mineralizat. [cf. fr. *minéralisable*]

MINERALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) mineraliza și rezultatul ei ; mineralizație. [< *mineraliza*]

MINERALIZATÓR, -OÁRE *adj., s. m. n.* (substanță) care favorizează formarea sau cristalizarea unor minerale ; care prefăce un metal în mineral, combinîndu-se cu el. [cf. fr. *minéralisateur*]

MINERALIZÁȚIE *s. f.* mineralizare. ● fosilizare. ● descompunerea treptată a humusului în apă, bioxid de carbon și săruri minerale simple. [gen. *-iei.* / cf. fr. *minéralisation*, rus. *mineralizaţiia*]

MINERALÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în mineralogie. [cf. germ. *Mineralog*, fr. *minéralogue*]

MINERALÓGIC, -Ă *adj.* referitor la mineralogie. [< fr. *minéralogique*]

MINERALOGÍE *s. f.* știință care studiază structura, compoziția și proprietățile fizice și chimice ale mineralelor. [gen. *-iei.* / cf. fr. *minéralogie*, germ. *Mineralogie*]

MINERALURGÍE *s. f.* știință care studiază aplicarea cunoștințelor mineralogice în industrie. [gen. *-iei.* / < fr. *minéralurgie*, cf. fr. *minéral*, gr. *ergon* — lucru]

MINERÉU *s. n.* aglomerare de minerale în compoziția cărora se găsesc anumite elemente (metale, metaloizi) în cantități suficiente pentru a putea fi exploatate rentabil. [pron. *-reu.* / < fr. *minerai*]

MINESÁNG *s. n.* poezie lirică de curte germană din evul mediu după modelul folclorului german și sub influența trubadurilor provensali. [pron. *-zang.* scris și *minnesang.* / < germ. *Minnesang* — cîntec de dragoste]

MINESENGER *s. m.* nume dat trubadurilor germani din sec. XII—XIV. [pron. *-zénger.* scris și *minnesänger.* / < germ. *Minnesänger*]

MINÉTĂ *s. f.* mineral de fier oolitic, bogat în limonit, hematit etc. [< fr. *minette*]

MINI- element prim de compunere savantă cu semnificația „minim", „foarte mic", „în miniatură". [< fr., it., engl. *mini-*, cf. engl. *mini(ature)*]

MINIATELIÉR *s. n.* atelier de dimensiuni reduse. [pron. *-li-er.* / cf. fr. *mini-atelier*]

MINIATURÁL *adj.* mic, minuscul. [pron. *-ni-a-.* / < *miniatură* + *-al*]

MINIATÚRĂ *s. f.* **1.** pictură fină și delicată de mici dimensiuni (făcută pe fildeș, pe email etc.). **2.** literă ornată sau ornament pictat care împodobea titlul sau începuturile capitolelor în vechile manuscrise. **3.** operă de artă, de literatură de dimensiuni mici, lucrată cu finețe. ◎ obiect de dimensiuni reduse. [pron. *-ni-a-.* / cf. fr. *miniature*, it. *miniatura*]

MINIATURÍSM *s. n.* *(liv.)* miniaturistică *(1)*; *(p. ext.)* preocupare pentru aspectele miniaturale ale realității. [pron. *-ni-a-.* / cf. it. *miniaturismo*]

MINIATURÍST, -Ă *adj.* referitor la miniaturistică. // *s. m. f.* pictor, autor de miniaturi. [< fr. *miniaturiste*]

MINIATURÍSTICĂ *s. f.* **1.** arta de a executa miniaturi; miniaturism. **2.** studiul miniaturilor de pe vechile manuscrise. [pron. *-ni-a-.* gen. *-cii.* / < *miniatură* + *-istică*]

MINIATURIZÁ *vb. I. tr.* a da (unui lucru) dimensiuni miniaturale. [pron. *-ni-a-.* / < fr. *miniaturiser*]

MINIATURIZÁRE *s. f.* acțiunea de a miniaturiza și rezultatul ei; *(p. ext.)* redare în proporții reduse. [< *miniaturiza*]

MINIAUTOMOBÍL *s. n.* microautoturism. [< *mini-* + *automobil*]

MINIAVIÓN *s. n.* avion de dimensiuni reduse. [< *mini-* + *avion*]

MINIBÁSCHET *s. n.* baschet practicat pe un teren de dimensiuni reduse. [< *mini-* + *baschet*]

MINIBUTÉLIE *s. f.* butelie de dimensiuni reduse. [< *mini-* + *butelie*]

MINIBÚZ *s. n.* autobuz de dimensiuni reduse; microbuz. [< fr. *minibus*]

MINICALCULATÓR *s. n.* calculator electronic de dimensiuni reduse. [cf. fr. *minicalculateur*]

MINICÁR *s. n.* tren sau autocar mic pentru transporturi pe distanțe reduse, folosit în special în orașe. [< engl. *minicar*]

MINICOMPÚTER *s. n.* computer miniaturizat. [cf. engl. *mini-computer*]

MINICRÓNICĂ *s. f.* cronică scurtă; microcronică. [< *mini-* + *cronică*]

MINIDIALÓG *s. n.* dialog scurt. [< *mini-* + *dialog*]

MINIDICȚIONÁR *s. n.* dicționar mic. [< *mini-* + *dicționar*]

MINIENCICLOPEDÍE *s. f.* microenciclopedie. [gen. *-iei.* / < *mini-* + *enciclopedie*]

MINIÉR, -Ă *adj.* **1.** referitor la mine[1] **(1)**, de mine. **2.** în care se găsesc mine, în care se practică mineritul. [pron. *-ni-er.* / < fr. *minier*]

MINIFOILETÓN *s. n.* microfoileton. [et. incertă]

MINIFÓN *s. n.* magnetofon de proporții reduse; minimagnetofon. [< *mini-* + *(magneto)fon*]

MINIFOTBÁL *s. n.* fotbal practicat de copii. [< *mini-* + *fotbal*]

MINIFÚSTĂ *s. f.* minijupă, minigonă. [et. incertă]

MINIGÓLF *s. n.* jocul de golf adaptat la un teren de dimensiuni reduse. [< engl., fr. *minigolf*]

MINIGÓNĂ *s. f.* minifustă. [< it. *minigonna*]

MINIINTERVÍU *s. n.* microinterviu. [< *mini-* + *interviu*]

MINIISTÓRIE *s. f.* microistorie. [< *mini-* + *istorie*]

MINIJÚP *s. n.* v. m i n i j u p ă.

MINIJÚPĂ *s. f.* fustă foarte scurtă; minifustă. [var. *minijup* s. n. / < *mini-* + *jupă*, după engl. *miniskirt*]

MÍNIM *s. n.* limită inferioară în ceea ce privește cantitatea, calitatea etc. [pl. *-uri.* var. *minimum* s. n. / < fr., lat. *minimum*]

MÍNIM, -Ă *adj.* cel mai mic posibil; neînsemnat, foarte mic, neglijabil. // *s. n.* **1.** valoarea cea mai mică pe care o poate lua o mărime variabilă. **2.** centru de joasă presiune atmosferică. **3.** categorie de greutate la box pentru juniorii între 42 și 45 kg. [cf. fr. *minime*, lat. *minimus*]

MINIMAGNETOFÓN *s. n.* minifon. [< *mini-* + *magnetofon*]

MINIMÁL, -Ă *adj.* minim. ○ *program* (sau *plan*) ~ = program (sau plan) care cuprinde un ansamblu de sarcini minime, care trebuie îndeplinite în prima urgență; *preț* ~ = prețul cel mai mic cu care se poate vinde o marfă. [< fr. *minimal*]

MINIMALIZÁ *vb. I. tr.* a reduce la minimum, a micșora (nejustificat) importanța, valoarea unei persoane, a unui lucru etc.; a bagateliza. [< germ. *minimalisieren*]

MINIMALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a minimaliza și rezultatul ei. [< *minimaliza*]

MINIMÁXIMĂ *s. f.* *(mat.)* minim între valorile maxime ale unei funcții. [var. *minimomaximă* s. f. / cf. it. *minimassimo*]

MINIMÉTRU *s. m.* instrument de precizie pentru măsurarea dimensiunilor prin indicarea abaterilor lor față de un etalon de comparație. [< fr. *minimètre*]

MINIMIZÁ *vb. I. tr.* a reduce la minimum; a minimaliza. [< fr. *minimiser*]

MINIMIZÁRE *s. f.* acțiunea de a minimiza și rezultatul ei. ● *(ec.)* metodă de a alege niveluri ale variabilelor care asigură obținerea unui efect cu cheltuială minimă. [< *minimiza*]

MINIMOMÁXIMĂ *s. f.* v. minimaximă.

MÍNIMUM *s. n.* cea mai mică valoare pe care o poate lua o mărime variabilă. ● punct, limită inferioară. // *adv.* cel puțin; măcar. // *s. n.* v. minim. [< fr., lat. *minimum*]

MINIÓN *s. n. (poligr.)* colonel. [pron. *-nion.* / < fr. *mignon*, germ. *Mignon*]

MINIPROBLÉMĂ *s. f.* problemă de mică importanță. [et. incertă]

MINIPROGRÁM *s. n.* program scurt, de dimensiuni reduse. [cf. fr. *miniprogramme*]

MINIRÁDIO *s. n.* aparat de radio de dimensiuni reduse. [cf. engl. *miniradio*]

MINIRALÍU *s. n.* raliu pe un itinerar mai scurt; microraliu. [cf. fr. *mini-rallye*]

MINIRECITÁL *s. n.* microrecital. [pl. *-uri.* [et. incertă]

MINIROMÁN *s. n.* roman de proporții reduse. [et. incertă]

MINISTÉR *s. n.* organ central al administrației de stat care conduce o ramură de activitate; instituția respectivă; *(p. ext.)* clădire unde este instalată o asemenea instituție. [< fr. *ministère*, cf. lat. *ministerium* — slujbă, serviciu]

MINISTERIÁBIL *s. m. (ironic; în trecut)* aspirant la demnitatea de ministru. [pron. *-ri-a-.* / după fr. *ministrable*]

MINISTERIÁL, -Ă *adj.* care ține de un ministru sau de un minister. O *bancă ~ă* = loc unde sînt grupați membrii guvernului la ședințele parlamentului; *hîrtie* (sau *coală*) *~ă* = hîrtie (sau coală) de formatul obișnuit pentru cereri; *plic ~* = plic mare în care se păstrează acte fără a fi îndoite. // *adv.* după indicațiile oficiale. [pron. *-ri-al.* / cf. fr. *ministériel*]

MINISTERIÁT *s. n.* perioadă de timp în care un guvern sau un ministru își îndeplinește mandatul. [pron. *-ri-at.* / < fr. *ministériat*]

MINISTRÁNT *s. m.* ajutor de preot în ritualul catolic; paracliser. [< germ. *Ministrant*]

MINISTRÉS *s. n.* stres de proporții reduse. [cf. engl. *ministress*]

MINISTRÉSĂ *s. n.* soție de ministru. [pl. *-se.* / < fr. *ministresse*]

MINÍSTRU *s. m.* membru al unui guvern care este însărcinat cu conducerea unui minister. [< fr. *ministre*, cf. lat. *minister*]

MINITEÁTRU *s. n.* gen de spectacole mici, agreabile, fără pretenții. [cf. fr. *mini-théâtre*]

MINITEHNICIÁN, -Ă *s. m. f.* mic tehnician. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni, -iene.* [et. incertă]

MINITELEVIZÓR *s. n.* televizor de dimensiuni reduse; minivizor. cf. fr. *mini-téléviseur*]

MINITÉMĂ *s. f.* temă de mică însemnătate. [et. incertă]

MINITRANZISTÓR *s. n.* tranzistor de dimensiuni foarte mici. [et. incertă]

MINITURÍSM *s. n.* turism de mică amploare. [cf. fr. *mini-tourisme*]

MÍNIU *s. n.* oxid de plumb, de culoare roșie, întrebuințat mai ales în vopselărie. [pron. *-niu.* var. *minium* s. n. / < fr., lat. *minium*, germ. *Minium*]

MÍNIUM *s. n.* v. miniu.

MINIUZÍNĂ *s. f.* uzină cu capacitate redusă. [< *mini-* + *uzină*]

MINIVIZÓR *s. n.* minitelevizor. [< *mini-* + *(tele)vizor*]

MINNESÁNG *s. n.* v. minesang.

MINNESÄNGER *s. m.* v. minesenger.

MINOIÁN *s. n. (ant.)* civilizație care a avut ca centru insula Creta și s-a dezvoltat între începutul mileniului III și sec. XV î.e.n. // *adj.* minoic. [pron. *-no-ian.* / < fr. *minoen*, cf. *Minos*, rege mitic al Greciei]

MINÓIC, -Ă *adj.* referitor la civilizația minoiană. [pron. *-no-ic.* / cf. it. *minoico*]

MINÓR, -Ă *adj.* 1. *(despre persoane; adesea s.)* neajuns încă la majorat. 2. secundar, puțin important; mai mic; *(p. ext.)* șters, slab. 3. *(muz.)* *gamă ~ă* sau *mod ~* = gamă sau mod în care semitonurilor sînt dispuse între treptele a doua și a treia, a șasea și a șaptea. 4. *(log.)* *termen ~* = subiectul concluziei unui silogism; *premisă ~ă* = premisa care conține termenul minor. [< lat. *minor*, cf. fr. *mineur*]

MINORÁNT *s. m. (mat.)* element egal sau mai mic decît oricare dintre elementele unei mulțimi. [< *minor* + *-ant*, cf. lat. *minor* — mai mic]

MINORÁT *s. n. (rar)* situația unei persoane minore și durata acestei situații. [cf. germ. *Minorat*]

MINORÍT *s. m.* călugăr franciscan. [< germ. *Minorit*, it. *minorita*, cf. fr. *minorite*, lat. *minores fratres*]

MINORITÁR, -Ă *adj.* care face parte dintr-o minoritate. // *s. m. f.* membru al unei minorități (naționale). [cf. fr. *minoritaire*]

MINORITÁTE *s. f.* 1. partea (cea) mai mică dintr-o colectivitate împărțită în două; cei mai puțini la număr. 2. *(jur.)* minorat. [cf. fr. *minorité*, lat. *minoritas*, germ. *Minorität*]

MINOTÁUR *s. m.* ființă fabuloasă imaginată cu cap de om și trup de taur. [pron. *-ta-ur.* / < fr. *minotaure*, cf. *Minotaur*, monstru mîncător de oameni, ucis de Teseu]

MINTÁL, -Ă *adj.* referitor la minte; făcut în minte. O *alienație ~ă* = nebunie; *debil ~* = persoană deficitară din punctul de vedere al intelectului; slab de minte. [var. *mental, -ă* adj. / cf. fr. *mental* < lat. *mentalis*, după *minte*]

MÍNTĂ *s. f.* v. mentă.

MÍNUS *s. n.* 1. semn grafic de forma unei liniuțe orizontale, folosit pentru indicarea operației de scădere sau care indică un număr negativ. 2. semn grafic asemănător cu cel din matematică, indicînd sarcinile electrice negative. 3. deficit, lipsă. // *adv.* fără, mai puțin, scăzînd. [< lat. *minus*]

MINÚSCUL, -Ă *adj.* de dimensiuni reduse; (foarte) mic. // *s. f.* literă mică. [cf. fr. *minuscule*, lat. *minusculus*]

MINÚT *s. n.* 1. diviziune a timpului care reprezintă a șaizecea parte dintr-o oră. ● interval de timp nedeterminat, dar în general foarte scurt; clipă, moment. ● *(concr.)* mîncare pregătită pe loc, la comanda consumatorului. 2. *(mat.)* subunitate de măsură pentru unghiuri, care reprezintă a șaizecea parte dintr-un grad sexagesimal sau a suta parte dintr-un grad centezimal. [cf. fr. *minute*, it. *minuto* < lat. *minutus* — mic, mărunt]

MINUTĂR *s.m.* indicator al minutelor pe cadranul unui ceas. [< *minut* + *-ar*]

MINUTĂ *s.f.* 1. textul original al unui act, al unei sentințe. 2. redactare provizorie a unui document, a unui plan etc. 3. rezumat asupra discuțiilor dintr-o ședință. [< fr. *minute*, cf. lat. *minuta* — mică]

MINUTERÍE *s.f.* aparatura acului care arată minutele la un ceasornic. [gen. *-iei.* / < fr. *minuterie*]

MINUȚÍE *s.f.* (*liv.*) minuțiozitate. [gen. *-iei.* var. *minuțiune* s.f. / cf. fr. *minutie*, lat. *minutia*]

MINUȚIÓS, -OÁSĂ *adj.* migălos, meticulos ; amănunțit. // *adv.* cu grijă, cu multă băgare de seamă. [pron. *-ți-os.* / cf. fr. *minutieux*]

MINUȚIOZITÁTE *s.f.* însușirea de a fi minuțios ; amănunțime, meticulozitate, minuție. [pron. *-ți-o-.* / < *minuțios* + *-itate*]

MINUȚIÚNE *s.f.* v. minuție.

MIO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) mușchi", „muscular". [pron. *mi-o-.* var. *mi-.* / < fr. *myo-*, it. *mio-*, cf. gr. *mys*, *myos*]

MIOBLÁST *s.n.* celulă tînără a mezenchimului, din care iau naștere fibrele musculare striate. [< fr. *myoblaste*]

MIOCÁRD *s.n.* mușchiul striat al inimii. [pron. *mi-o-.* / < fr. *myocarde*, cf. gr. *mys* — mușchi, *kardia* — inimă]

MIOCÁRDIC, -Ă *adj.* al miocardului. [cf. it. *miocardico*]

MIOCARDÍTĂ *s.f.* inflamație a miocardului. [pron. *mi-o-.* / < fr. *myocardite*]

MIOCARDOPATÍE *s.f.* (*med.*) nume generic dat afecțiunilor miocardului. [cf. fr. *myocardopathie*, it. *miocardiopatia*]

MIOCARDÓZĂ *s.f.* (*med.*) proces degenerativ al miocardului. [pron. *mi-o-.* / cf. it. *miocardiosi*]

MIOCÉL *s.n.* (*med.*) hernie musculară. [< fr. *myocèle*, cf. gr. *mys* — mușchi, *kele* — hernie]

MIOCÉN *s.n.* (*geol.*) prima epocă (serie) a neogenului. // *adj.* care aparține acestei epoci ; miocenic. [pron. *mi-o-.* / < fr. *miocène*, cf. gr. *meion* — mai puțin, *kainos* — recent, nou]

MIOCÉNIC, -Ă *adj.* miocen. [pron. *mi-o-.* / cf. fr. *miocénique*]

MIOCÍT *s.n.* (*biol.*) celulă musculară. [pron. *mi-o-.* / < fr. *myocyte*, cf. gr. *mys* — mușchi, *kytos* — celulă]

MIOCLONÍE *s.f.* (*med.*) contracție involuntară bruscă, dezordonată a mușchilor. [pron. *mi-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *myoclonie*, cf. gr. *mys* — mușchi, *klonos* — dezordine]

MIOCOLPÍTĂ *s.f.* (*med.*) inflamație a musculaturii peretelui vaginal. [pron. *mi-o-.* / < fr. *myocolpite*, cf. gr. *mys* — mușchi, *kolpos* — vagin]

MIOCRÓM *s.n.* (*biol.*) pigment roșu, prezent în mușchi. [pron. *mi-o-.* / < fr. *myochrome*, cf. gr. *mys* — mușchi, *chroma* — culoare]

MIODINÍE *s.f.* durere musculară, care apare în anumite cazuri de reumatism, nevralgie etc. ; mialgie. [pron. *mi-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *myodynie*, cf. gr. *mys* — mușchi, *odyne* — durere]

MIOFIBRÍLĂ *s.f.* filament foarte fin al țesutului muscular, care are proprietatea de a se contracta la excitații. [< fr. *myofibrille*]

MIOFIBRÓM *s.n.* (*med.*) tumoare benignă a țesutului muscular. [pron. *mi-o-.* pl. *-oame.* / < fr. *myofibrome*]

MIOGÉN *s.n.* proteină care se găsește în țesutul muscular. [pron. *mi-o-.* / < fr. *myogène*]

MIOGLOBÍNĂ *s.f.* (*med.*) pigment de culoare roșie care se găsește în fibrele musculare și care dă culoare mușchiului ; hemoglobină musculară. [pron. *mi-o-.* / < fr. *myoglobine*]

MIOGLOBINURÍE *s.f.* prezența mioglobinei în urină. [pron. *mi-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *myoglobinurie*]

MIOGRÁF *s.n.* aparat care înregistrează grafic contracțiile mușchilor. [< fr. *myographe*, cf. gr. *mys* — mușchi, *graphein* — a descrie]

MIOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la miografie. [pron. *mi-o-.* / < fr. *myographique*]

MIOGRAFÍE *s.f.* înregistrare grafică a activității musculare făcută cu ajutorul miografului. [pron. *mi-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *myographie*]

MIOGRÁMĂ *s.f.* curbă obținută la miograf. [pron. mi-o-. / < fr. *myogramme*]

MIOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la miologie ; de miologie. [< fr. *myologique*]

MIOLOGÍE *s.f.* parte a anatomiei care studiază mușchii ; sarcologie. [pron. *mi-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *myologie*, cf. gr. *mys* — mușchi, *logos* — studiu]

MIÓM *s.n.* tumoare benignă a țesutului muscular. [pron. *mi-om.* pl. *-oame.* / < fr. *myome*]

MIOMALACÍE *s.f.* slăbire, ramolire a mușchilor. [pron. *mi-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *myomalacie*, cf. gr. *mys* — mușchi, *malakia* — înmuiere]

MIOMECTOMÍE *s.f.* (*med.*) extirpare chirurgicală a unui miom. [pron. *mi-o-*, gen. *-iei.* / < fr. *myomectomie*]

MIOMÉTRU *s.n.* (*anat.*) mușchi al peretelui uterin. [< germ. *Myometrium*]

MIONEVRALGÍE *s.f.* nevralgie musculară. [pron. *mi-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *myonévralgie*]

MIÓP, -OÁPĂ *adj.*, *s.m.f.* (suferind) de miopie. ◊ (*fig.*) (om) mărginit, fără perspectiva viitorului. [pron. *mi-op.* / cf. fr. *myope*, lat., gr. *myops* < gr. *myein* — a închide, *ops* — ochi]

MIOPÁTIC, -Ă *adj.* referitor la miopatie. [< fr. *myopathique*]

MIOPATÍE *s.f.* nume generic dat bolilor mușchilor. ◊ afecțiune (nervoasă) care duce la atrofierea mușchilor. [gen. *-iei.* / < fr. *myopathie*, cf. gr. *mys* — mușchi, *pathos* — suferință]

MIOPÍE *s.f.* (*med.*) defect al cristalinului care nu permite formarea imaginilor obiectelor îndepărtate pe retină, ci înaintea ei ; vedere scurtă. ◊ (*fig.*) mărginire, lipsă de perspectivă în judecarea situațiilor. [pron. *mi-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *myopie*]

MIOPÍSM *s.n.* (*liv.*) miopie. ◊ (*fig.*) atitudine lipsită de clarviziune ; lipsă de perspectivă în judecată. [< fr. *myopisme*]

MIOPLÁSMĂ *s.f.* (*biol.*) protoplasmă care înconjură nucleul celulei musculare. [pron. *mi-o-.* / < fr. *myoplasma*]

MIOPLASTÍE *s.f.* (*med.*) transplantare musculară. [pron. *mi-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *myoplastie*, cf. gr. *mys* — mușchi, *plassein* — a forma]

MIORAFÍE *s.f.* (*med.*) sutură a unui mușchi. [pron. *mi-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *myorraphie*, cf. gr. *mys* — mușchi, *raphe* — sutură]

MIORÍTIC, -Ă *adj. spațiu* ~ = termen creat de filozoful Lucian Blaga, care con-

sideră sufletul românesc solidar cu un orizont spațial profund, constituit dintr-un plai ce se înfățișează ca un plan ondulat cu alternanțe între deal și vale. [cf. *Mioriția* — baladă populară]

MIOSARCÓM *s. n. (med.)* tumoare malignă a țesutului muscular. [pron. *mi-o-*. pl. *-oame*. / < fr. *myosarcome*, cf. gr. *mys* — mușchi, *sarx* — carne]

MIOSCLERÓZĂ *s. f. (med.)* scleroză a mușchilor. [pron. *mi-o-*. / < fr. *myosclérose*, cf. gr. *mys* — mușchi, *sklerosis* — întărire]

MIOSÓTIS *s. m.* v. miozotis.

MIOSPÁSM *s. n. (med.)* contracție musculară spasmodică. [pron. *mi-o-*. pl. *-me*. / cf. fr. *myospasme*]

MIOTIC, -Ă *adj., s. n.* (medicament) care produce mioză. [< fr. *myotique*]

MIOTÓM *s. n. (med.)* instrument chirurgical folosit în miotomie (1). [pron. *mi-o-*. / < fr. *myotome*]

MIOTOMÍE *s. f.* **1.** incizie în mușchi. **2.** parte a anatomiei care se ocupă cu disecția mușchilor. [pron. *mi-o-*. gen. *-iei*. / < fr. *myotomie*, cf. gr. *mys* — mușchi, *tome* — tăietură]

MIOTONÍE *s. f. (med.)* boală caracterizată prin tulburări în contracția mușchilor. [pron. *mi-o-*. gen. *-iei*. / < fr. *myotonie*, cf. gr. *mys* — mușchi, *tonos* — tensiune]

MIOTONOMÉTRU *s. n.* aparat pentru măsurarea tonusului muscular. [pron. *mi-o-*. / < fr. *myotonomètre*]

MIÓZĂ *s. f. (med.* ; op. midriază) contracție permanentă a pupilelor. [pron. *mi-o-*. / < fr. *myose*, cf. gr. *meiosis* — micșorare]

MIOZÍNĂ *s. f.* substanță albuminoidă care se găsește în țesutul muscular. [pron. *mi-o-*. / < fr. *myosine*, cf. gr. *mys* — mușchi]

MIOZÍTĂ *s. f.* inflamație a țesutului muscular. [pron. *mi-o-*. / < fr. *myosite*]

MIOZÓT *s. m.* v. miozotis.

MIOZÓTIS *s. m.* plantă erbacee cu flori mici, albastre, roșii și albe, care crește în pădurile de munte ; *(pop.)* nu-mă-uita. [pron. *mi-o-*. var. *miosotis, miozot* s. m. / < fr. *myosotis*, cf. lat., gr. *myosotis* < gr. *mys, myos* — șoarece, *ous, otos* — ureche]

MIQUELÉTE *s. m. invar.* **1.** bandit spaniol din Pirinei. **2.** soldat din garda guvernatorilor de provincii în Spania. [pron. *michelete*. / < sp. *miquelete*]

MIRÁBIL, -Ă *adj. (rar)* de mirat, extraordinar, minunat. [< it. *mirabile*, cf. lat. *mirabilis*]

MIRÁBILIS *s. m. (bot.)* plantă erbacee, originară din Africa și America, cultivată pentru florile sale în formă de pîlnie, diferit colorate, care se deschid numai seara ; *(pop.)* frumoasa-nopții. [< fr., lat. *mirabilis*]

MIRACÍDIUM *s. m.* larvă a distomului, ciliată, având înfățișarea unor infuzori. [pron. *-di-um*. / et. incertă]

MIRÁCOL *s. n.* **1.** reprezentare teatrală din evul mediu cu subiect religios sau istoric, în care intervin elemente ale miraculosului creștin. **2.** eveniment, întîmplare contrară legilor naturii, care nu poate fi explicată rațional ; minune. [var. *miracul* s. n. / cf. fr. *miracle*, lat. *miraculum* < *mirari* — a admira]

MIRÁCUL *s. n.* v. miracol.

MIRACULÓS, -OÁSĂ *adj.* supranatural, minunat. ● care face minuni. ● uimitor, uluitor, extraordinar. // *s. m.* toate elementele supranaturale care intervin în basme ; supranatural. [cf. fr. *miraculeux*, lat. *miraculosus*]

MIRADÓR *s. n.* **1.** belvedere pe terasele caselor spaniole. **2.** post de observație ridicat deasupra solului [< fr., sp. *mirador* < *mirar* — a privi]

MIRÁGIU *s. n.* v. miraj.

MIRÁJ *s. n.* **1.** fenomen optic datorit refracției luminii, care face ca uneori imaginea unor lucruri depărtate și ascunse dincolo de orizont să apară mai apropiată și răsturnată. ● *(fig.)* iluzie. **2.** farmec, atracție. [var. *miragiu* s. n. / < fr. *mirage*]

MÍRĂ *s. f.* **1.** riglă cu diviziuni speciale care servește la măsurarea indirectă a distanțelor sau la măsurarea înălțimilor. ● bucată de peliculă pe care sînt imprimate linii foarte fine și luminoase, încrucișîndu-se în toate sensurile, și care permite o stabilire precisă a clarității imaginii fotografice sub aparatul de mărit. **2.** cătare (la armă). **3.** *(telev.)* imagine standardizată care servește la verificarea transmisiei ; imagine de reglaj. [< fr. *mire*, cf. it. *mira*]

MIRIA- element prim de compunere savantă cu semnificația „foarte numeros", „de zece mii de ori", „10^{10^4}". [pron. *-ri-a*. / < fr. *myria-*, it. *miria-*, cf. gr. *myrias* — zece mii]

MIRIÁDĂ *s. f.* mulțime mare, nenumărată. [pron. *-ri-a-*. / < fr. *myriade*, cf. gr. *myrias* — zece mii]

MIRIAGRÁM *s. n.* unitate de măsură pentru greutăți, egală cu 10 000 g. [< fr. *myriagramme*]

MIRIALÍTRU *s. m.* unitate de măsură pentru capacități, egală cu 10 000 l. [< fr. *myrialitre*]

MIRIAMÉTRU *s. m.* unitate de măsură pentru lungimi, egală cu 10 000 m. [< fr. *myriamètre*]

MIRIAPÓDE *s. n. pl. (zool.)* clasă de animale inferioare, cu corpul format din segmente sau inele și care au foarte multe perechi de picioare ; *(la sg.)* animal din această clasă. [< fr. *myriapodes*, cf. gr. *myrios* — foarte numeros, *pous* — picior]

MIRÍFIC, -Ă *adj. (liv.)* minunat, măreț ; admirabil. [cf. lat. *mirificus*, fr. *mirifique*]

MIRINGÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a timpanului urechii. [< fr. *myringite*]

MIRINGOTOMÍE *s. f.* incizie a timpanului (1). [gen. *-iei*. / < fr. *myringotomie*]

MIRMECO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) furnici", „(de) furnică". [< fr. *myrméco-*, it. *mirmeco-*, cf. gr. *myrmeks, myrmekos*]

MIRMECOFÁG, -Ă *adj. (despre animale)* care se hrănește cu furnici. [< fr. *myrmécophage*]

MIRMECOFÍL, -Ă *adj., s. m. f.* **1.** (plantă) în care trăiesc furnici, polenizată de furnici. **2.** (animal) care trăiește în furnicare. [< fr. *myrmécophile*]

MIRMECOFÍT, -Ă *adj., s. f.* (plantă) special căutată de furnici. [< fr. *myrmécophite*]

MIRMECOLOGÍE *s. f.* studiul furnicilor. [gen. *-iei*. / < fr. *myrmécologie*]

MIRMIDÓN *s. m. (mit.)* pitic. ● *(fig.)* om fără importanță, fără valoare. [< fr. *myrmidon*, cf. gr. *myrmidones*, numele unei populații din Tracia]

MIRMILÓN *s. m.* gladiator roman care lupta de obicei cu retiarii, fiind înarmat cu scut lung și ușor, cu sabie lungă cu două tăișuri și avînd ca semn distinctiv coiful galic, împodobit cu un pește în chip de panaș. [< lat. *myrmillo*, cf. fr. *mirmillon*]

MIROBOLÁNT, -Ă *adj. (fam.)* minunat, fantasmagoric, ireal, fantastic. [< fr. *mirobolant*]

MIRT *s. m.* arbust sudic totdeauna verde, mirositor, cu lemn greu, fin şi cu structură omogenă, cultivat şi la noi ca plantă ornamentală. [< fr. *myrte*, cf. lat. *myrtus*, gr. *myrtos*]

MIRTACÉE *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate, cu tulpina arborescentă, al căror tip este mirtul ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *myrtacées*]

MIS- v. m i s o-.

MISANDRÍE *s. f.* repulsie faţă de bărbaţi. [gen. *-iei.* / < fr. *misandrie*, germ. *Misandrie*, cf. gr. *misein* — a urî, *aner* — bărbat]

MÍSĂ *s. f. (muz.)* mesă. [< lat. bis. *missa*]

MISCELANÉA *s. f.* v. m i s c e l a n e u.

MISCELANÉU *s. n. (liv.)* carte, rubrică într-o publicaţie periodică, care cuprinde articole, studii etc. cu un conţinut variat. ● culegere de lucrări, de fapte etc. fără legătură între ele. // *adj.* format din lucrări diferite. [pron. *-neu.* var. *miscelanea* s. f. / cf. fr. *miscellanées*, lat. *miscellanea* — amestecate]

MISCÉLĂ *s. f. (liv.)* amestec al unui solid cu un lichid, a două lichide, a unui gaz cu un lichid sau a două gaze, avînd un aspect omogen. ● amestec de benzină şi ulei care foloseşte la combustie şi ungere în motoare. ● amestec dozat. [cf. it. *miscela*, germ. *Miszella*, lat. *miscellus*]

MISCÍBIL, -Ă *adj. (despre substanţe)* care poate fi amestecat cu altă substanţă. [cf. fr. *miscible*]

MISCIBILITÁTE *s. f.* proprietate a două sau a mai multor substanţe de a forma un amestec omogen. [cf fr. *miscibilité* < lat. *miscere* — a amesteca]

MÍSIE *s. f.* 1. plată suplimentară pentru o detaşare din serviciu sau pentru o deplasare pe teren. 2. v. m i s i u n e (1). [pron. *-si-e.* gen. *-iei.* / < lat. *missio*]

MISIONÁR *s. m.* propagator al religiei creştine sau al doctrinelor unor secte creştine în ţările cu altă religie dominantă. ● persoană care caută să cîştige adepţi pentru o cauză, pentru o comunitate etc. [pron. *-si-o-.* / cf. fr. *missionaire*, it. *missionario*]

MISIONARIÁT *s. n.* funcţia misionarului. [pron. *ri-at.* / < fr. *missionnariat*]

MISIONARÍSM *s. n.* activitate, pasiune de misionar. [pron. *-si-o-.* / cf. it. *missionarismo*]

MISIÚNE *s. f.* 1. însărcinare, rol, funcţie încredinţată cuiva. 2. delegaţie trimisă de un stat în străinătate cu un scop determinat (în special diplomatic). ● reprezentanţă diplomatică permanentă condusă de un ministru plenipotenţiar. 3. acţiunea de propagare a creştinismului în ţările cu o altă religie dominantă. [pron. *-si-u-.* var. *misie* s. f. / cf. fr. *mission*, it. *missione*, lat. *missio*]

MISÍVĂ *s. f.* comunicare scrisă, scrisoare. [< fr. *missive*]

MISO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „aversiune", „ură". [var. *mis-*, *miz-*. / < fr., it. *miso-*, cf. gr. *misos* — ură]

MISOFOBÍE *s. f.* teamă patologică de a se murdări. [gen. *-iei.* / < it. *misofobie*, cf. gr. *mysos* — murdar, *phobos* — frică]

MISOGÁM, -Ă *s. m. f.* cel care se teme de căsătorie. [< germ. *Misogam*]

MISOGAMÍE *s. f.* teamă, groază de căsătorie. [gen. *-iei.* / < germ. *Misogamie*, cf. gr. *misos* — ură, *gamos* — căsătorie]

MISOGHÍN *s. m.* v. m i s o g i n.

MISOGÍN, -Ă *adj., s. m.* 1. (suferind) de misoginie, relativ la misoginie. 2. (bărbat) care evită societatea, cercurile, compania femeilor. [var. *misoghin* s. m. / < fr. *misogyne*, cf. gr. *misein* — a urî, *gyne* — femeie]

MISOGINÍE *s. n. (liv.)* atitudine de misogin ; *(med.)* repulsie maladivă faţă de femei ; misoginism. [gen. *-iei.* / < fr. *misogynie*]

MISOGINÍSM *s. n. (liv.)* misoginie. [< fr. *misogynisme*]

MISOLÓG, -Ă *s. m. f. (liv.)* duşman al raţiunii şi al raţionamentului ; antiraţionalist. [< fr. *misologue*, cf. gr. *misein* — a urî, *logos* — raţiune]

MISOLOGÍE *s. f. (liv.)* ură faţă de raţiune şi demonstraţia logică. [gen. *-iei.* / < fr. *misologie*, cf. gr. *misein* — a urî — *logos* — raţiune]

MISONEÍSM *s. n. (liv.)* aversiune, sentiment de neîncredere faţă de orice noutate sau schimbare. [pron. *-ne-ism.* / < fr. *misonéisme*, cf. gr. *misein* — a urî, *neos* — nou]

MISOPEDÍE *s. f.* repulsie faţă de copii. [gen. *-iei.* / < fr. *misopedie*, cf. gr. *misein* — a urî, *pais* — copil]

MISPICHÉL *s. n.* sulfoarseniură naturală de fier. [< fr. *mispickel*]

MISS *s. f.* termen de adresare pentru domnişoare în ţările de limbă engleză. ● nume dat unei femei considerate de un juriu special ca cea mai frumoasă dintr-o ţară, dintr-o regiune etc. [< engl. *miss*]

MISSÁL *s. n. (poligr.)* corp de literă de 48 de puncte tipografice. [< germ. *Missal*]

MISTACOCÉTE *s. n. pl.* specie de cetacee fără dinţi, reprezentate prin balene ; *(la sg.)* animal din această specie. [sg. *-tă.* / < fr. *mystacocètes*, cf. gr. *mystax* — mustaţă, *ketos* — cetaceu]

MISTAGÓG *s. m.* preot iniţiator în mistere la vechii greci. ● *(p. ext.)* epitet dat unui om înzestrat cu puterea de a pătrunde aspectele ascunse ale realităţii. [cf. fr. *mystagogue*]

MISTAGÓGIC, -Ă *adj.* referitor la practicile iniţiatice, la mistagogie, de mistagog. [cf. fr. *mystagogique*, it. *mistagogico*]

MISTAGOGÍE *s. f. (ant.)* iniţiere în aşazisele mistere. [gen. *-iei.* / < fr. *mystagogie*, cf. gr. *mystes* — iniţiat, *agogos* — care conduce]

MISTÉLĂ *s. f.* must de struguri alcoolizat pentru a-i opri fermentaţia. [< fr. *mistelle*]

MISTÉR *s. n.* 1. ritual religios secret în Grecia şi Roma antică, la care participau numai cei iniţiaţi. ● taină ; secret. 2. doctrină religioasă care nu era împărtăşită decît unui număr restrîns de iniţiaţi. ● dogmă religioasă creştină care trebuie primită aşa cum este dată şi care se crede a fi inaccesibilă raţiunii omeneşti. 3. *(în evul mediu în ţările catolice)* dramă religioasă cu subiect biblic şi hagiografic. [cf. fr. *mystère*, lat. *mysterium* — lucru ascuns]

MÍSTER *s. m.* termen de adresare în Anglia către un bărbat care nu are titlu nobiliar ; domn. [< engl. *mister*]

MISTÉRIC, -Ă *adj.* 1. care ţine de mister (1), referitor la mister (1). 2. misterios. [< *mister*]

MISTERIÓS, -OÁSĂ *adj.* 1. *(adesea adv.)* tainic, secret. 2. ascuns ; care face o taină din orice ; enigmatic. [pron. *-ri-os.* / cf. fr. *mystéreux*, it. *misterioso*]

MISTERIÓSO *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* misterios, sumbru. [< it. *misterioso*]

MÍSTIC, -Ă *adj.* 1. stăpînit de misticism. 2. ascuns, neștiut, tainic. // *s. m. f.* adept al *misticismului*. [cf. fr. *mystique*, lat. *mysticus* — ascuns]

MÍSTICĂ *s. f.* doctrină și practică religioasă care tinde prin asceză, meditație etc. să determine un contact direct sau o comuniune între om și divinitate; misticism. [gen. *-cii*. / cf. fr. *mystique*]

MISTICÍSM *s. n.* concepție teologică-idealistă asupra lumii, la baza căreia stă credința în existența unor forțe supranaturale cu care omul ar putea comunica prin revelație, intuiție, extaz; mistică. ● comportament, atitudine psihică, concepție specifică misticilor. [cf. fr. *mysticisme*, rus. *mistițizm*]

MISTICITÁTE *s. f. (rar)* caracter mistic. [cf. fr. *mysticité*]

MISTIFICÁ *vb. I. tr.* a denatura adevărul; a înșela, a păcăli; *(p. ext.)* a falsifica. [p. i. *mistific*, 3,6 *-că*. / cf. fr. *mystifier*, it. *mistificare*]

MISTIFICÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi mistificat. [cf. fr. *mystifiable*]

MISTIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a mistifica și rezultatul ei; înșelătorie, păcăleală, denaturare; mistificație. [< *mistifica*]

MISTIFICATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care denaturează, care falsifică adevărul. [cf. fr. *mystificateur*]

MISTIFICÁȚIE *s. f.* mistificare. [var. *mistificațiune* s. f. / < fr. *mystification*]

MISTIFICAȚIÚNE *s. f.* v. mistificație.

MISTRÁL *s. n.* vînt puternic, rece și uscat, care suflă din nord-vest în Provența (sudul Franței) și din valea Ronului spre coasta Mediteranei. [< fr. *mistral*]

MÍSTRESS *s. f. (prescurtat Mrs. înaintea numelui unei femei căsătorite)* doamnă. [pron. *misiz*. / < engl. *mistress*]

MIȘCÁRE *s. f.* 1. acțiune sau curent care grupează un număr mare de oameni în jurul unei activități de interes general, al unei idei sau al unei concepții. 2. acțiune organizată de masă, care tinde să realizeze un scop social-politic. [după fr. *mouvement*, rus. *dvijenie*]

MIȘMÁȘ *s. n. (fam.)* vin amestecat cu apă minerală sau cu apă gazoasă; șprit. ● *(fig.)* afacere necinstită, bazată pe înșelătorie; învîrteală; amestecătură, încurcătură. [< germ. *Mischmasch*]

MIT *s. n.* povestire cu caracter fantastic, care expune diversele credințe ale popoarelor antice despre zei, despre unele întîmplări și fapte legendare. ● *(fig.)* născocire, poveste, basm. [pl. *-turi*, *-te*. / cf. fr. *mythe*, lat. *mythus*, gr. *mythos*]

MITACÍSM *s. n. (lit.)* aliterație constînd în repetarea sunetului *m*. [cf. fr. *mytacisme*, lat. *mytacismus*]

MÍTEL *s. n. (poligr.)* corp de literă de 14 puncte tipografice. [< germ. *Mittel*]

MITÉNĂ *s. f.* mănușă care acoperă numai în parte mîna, lăsînd liber vîrful degetelor. [< fr. *mitaine*]

MÍTIC, -Ă *adj.* de mit, referitor la mit; fabulos, fantastic, legendar. [cf. fr. *mythique*, lat. *mythicus*]

MITIGÁȚIE *s. f. (rar)* moderare, îndulcire, îmblînzire. [gen. *-iei*. var. *mitigațiune* s. f. / cf. fr. *mitigation*]

MITIGAȚIÚNE *s. f.* v. mitigație.

MÍTING *s. n.* întrunire, demonstrație publică pentru discutarea unor importante evenimente politice. ● manifestație sportivă de masă (mai ales cu caracter aviatic). [var. *meting* *s. n.* / < engl., fr. *meeting*]

MITIZÁ *vb. I. tr.* a da un caracter mitic. [< it. *mitizzare*]

MITIZÁNT, -Ă *adj.* care mitizează. [cf. it. *mitizzante*]

MITIZÁRE *s. f.* acțiunea de a mitiza și rezultatul ei. [< *mitiza*]

MITO- element prim de compunere savantă cu sensul de „fir", „filament". [< fr. *mito-*, cf. gr. *mitos* — fir]

MITOCONDRIÁL, -Ă *adj.* referitor la mitocondrie. [cf. fr. *mitochondrial*]

MITOCÓNDRIE *s. f.* organit de formă alungită, constituind partea esențială a condriomului celulelor; condriozom. [< fr. *mitochondrie*, cf. gr. *mitos* — filament, *chondrion* — granulă]

MITOGRÁF, -Ă *s. m. f.* autor de studii despre mituri. [< fr. *mythographe*]

MITOGRAFÍE *s. f.* studiul miturilor. [gen. *-iei*. / < fr. *mythographie*]

MITOGRÁMĂ *s. f.* ansamblu de semne cărora li se acordă o anumită semnificație grafică, ideologică sau simbolică. [et. incertă]

MITOLÓG, -Ă *s. m. f.* cunoscător al mitologiei. [< fr. *mythologue*]

MITOLOGHÍE *s. f.* v. mitologie.

MITOLOGIÁDĂ *s. f.* subiect artistic luat din mitologie. [pron. *-gi-a-*. / < fr. *mythologiade*]

MITOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la mitologie, de mitologie. [cf. *mythologique*, gr. *mythologikos*]

MITOLOGÍE *s. f.* totalitatea miturilor unei religii sau ale unui popor. ● știință care cercetează originea și evoluția miturilor. [gen. *-iei*. var. *mitologhie* s. f. / cf. fr. *mythologie*, it. *mitologia*, gr. *mythologia* < *mythos* — mit, *logos* — studiu]

MITOLOGÍSM *s. n. (liv.)* explicare (sistematică) a miturilor. [< fr. *mythologisme*]

MITOLOGIZÁ *vb. I. tr.* a da un caracter mitologic. [cf. germ. *mythologisieren*]

MITOLOGIZÁNT, -Ă *adj.* care mitologizează. [< *mitologiza* + *-ant*]

MITOMÁN, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de mitomanie. [< fr. *mythomane*]

MITOMANÍE *s. f. (med.)* manie caracterizată prin tendința maladivă de a denatura adevărul, de a minți; *(p. ext.)* mania de a minți. [< fr. *mythomanie*, cf. gr. *mythos* — mit, *mania* — nebunie]

MITÓTIC, -Ă *adj.* referitor la mitoză. [< fr. *mitotique*]

MITÓZĂ *s. f.* cariocineză. [< fr. *mitose*, cf. gr. *mitos* — filament]

MITRAÉUM *s. n. (ist.)* peșteră sau construcție cu aspect de peșteră, închinată cultului zeului Mithra. [< lat. *mithraeum*]

MITRAIÁ *vb. I.* v. mitralia.

MITRÁIC, -Ă *adj.* mitraist. [pron. *-tra-ic*. / cf. it. *mitraico*]

MITRAIÓR *s. m.* v. mitralior.

MITRAÍSM *s. n.* religie antică bazată pe cultul zeului Mithra; mazdeism. [pron. *-tra-ism*. / cf. it. *mitraismo*, cf. *Mithra*, zeu al luminii la perși]

MITRAÍST, -Ă *adj.* referitor la mitraism; mitraic. // *s. m. f.* adept al mitraismului. [pron. *-tra-ist.* / cf. it. *mitraista*]

MITRÁL, -Ă *adj.* 1. care este în formă de mitră. 2. referitor la valvulele orificiului auriculo-ventricular stâng al inimii. [< fr. *mitral*]

MITRALIÁ *vb. I. tr., intr.* a trage cu mitraliera (asupra unui obiectiv). [pron. *-li-a.* p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* var. *mitraia* vb. I. / cf. fr. *mitrailler*, it. *mitragliare*]

MITRALIÉRĂ *s. f.* armă automată de calibru mic pe afet, cu tir foarte rapid. [pron. *-li-e-.* / cf. fr. *mitrailleuse*, it. *mitragliera*]

MITRALIÉRE *s. f.* acțiunea de a mitralia și rezultatul ei; împușcare cu mitraliera. [pron. *-li-e-.* / < *mitralia*]

MITRÁLII *s. f. pl.* sfărîmături, bucăți de oțel cu care se umpleau în trecut unele proiectile pentru tunuri și care se spărgeau imediat la ieșirea din țeavă. [sg. *-lie.* / cf. fr. *mitraille*, it. *mitraglia*]

MITRALIÓR *s. m.* servant, mînuitor al unei mitraliere. [pron. *-li-or.* var. *mitraior* s. m. / cf. fr. *mitrailleur*]

MITRALÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a valvulei mitrale a inimii. [< fr. *mitralite*]

MITRIDATÍSM *s. n. (med.)* imunitate la otrăvuri, obținută prin deprinderea organismului cu doze progresive crescînde. [< fr. *mithridatisme*, cf. *Mitridate*, rege antic]

MITRIDATIZÁ *vb. I. tr.* a obișnui organismul cu otrăvuri. [< fr. *mithridatiser*]

MITRIDATIZÁRE *s. f.* acțiunea de a mitridatiza și rezultatul ei. [< *mitridatiza*]

MIX- v. m i x o-.

MIXÁ *vb. I. intr.* a executa un mixaj. [< fr. *mixer*]

MIXÁJ *s. n.* înregistrare simultană pe bandă sonoră a unui film a diverselor sunete (vorbirea actorilor, muzica etc.). ◑ *(p. ext.)* amestec de orice natură. [< fr. *mixage*]

MIXÁRE *s. f.* acțiunea de a mixa și rezultatul ei. [< *mixa*]

MIXEDÉM *s. n. (med.)* edem gălbui al pielii, provenit din absența hormonilor tiroidieni și avînd ca urmare scăderea funcțiilor organismului. [< fr. *myxoedème*, cf. gr. *myxa* — mucozitate, *oidema* — umflătură]

MIXEDEMATÓS, -OÁSĂ *adj., s. m. f.* (suferind) de mixedem. [< fr. *myxoedémateux*]

MÍXER *s. n.* 1. aparat sau instalație care face amestecarea unor materiale; amestecător. ◑ amestecător hidraulic pentru prepararea laptelui de ciment folosit la cimentarea sondelor. 2. dispozitiv care permite folosirea mai multor surse electroacustice în același timp. [< fr., engl. *mixer*]

MIXO- element prim de compunere savantă cu semnificația „mucozitate" „mucus". [var. *mix.* / < fr. *myxo-*, cf. gr. *myxa*]

MIXOBACTÉRII *s. f. pl.* grup de bacterii asemănătoare unor ciuperci cu aspect de mucozități. [< fr. *myxobactéries*, cf. gr. *myxa* — mucozitate]

MIXÓM *s. n.* tumoare a țesutului conjunctiv mucos. [pl. *-oame.* / < fr. *myxome*, cf. gr. *myxa* — mucozitate]

MIXOMATÓZĂ *s. f. (med.)* 1. stare caracterizată prin formarea de mixoame multiple. 2. boală infecțioasă a iepurilor de casă, provocată de un ultravirus. [< fr. *myxomatose*]

MIXOMICÉTE *s. f. pl.* ordin de ciuperci inferioare, constituind mase gelatinoase, informe, mobile, care se hrănesc cu vegetale în descompunere; *(la sg.)* ciupercă din acest ordin. [< fr. *myxomycètes*, cf. gr. *myxa* — mucozitate, *mykes* — ciupercă]

MIXOPOIÉZĂ *s. f.* secreție de mucus. [< fr. *myxopoïèse*]

MIXOSARCÓM *s. n.* mixom malignizat. [pron. *-oame.* / < fr. *myxosarcome*]

MIXOVIRÓZĂ *s. f.* denumire generică pentru bolile provocate de mixovirusuri. [< *mixovir(us)* + *-ază*]

MIXOVÍRUS *s. n.* grup de virusuri cuprinzînd virusul gripei, al orionului etc. [pl. *-uri.* / < fr. *myxovirus*, cf. gr. *myxa* — mucozitate, lat. *virus* — virus]

MIXT, -Ă *adj.* format, compus din elemente eterogene; amestecat. O *școală ~ă* = școală frecventată de elevi de ambele sexe; *cor ~* = cor format din voci bărbătești și voci femeiești; *(mat.) număr ~* = număr format din numere întregi și din fracții. [cf. fr. *mixte*, lat. *mixtus* — amestecat]

MIXTIÚNE *s. f.* amestecare a drogurilor într-un lichid pentru a prepara un medicament. [pron. *-ti-u-.* / < fr. *mixtion*, lat. *mixtio*]

MIXTUM COMPÓSITUM *loc. s.* amestec artificial, uneori artificios și nereușit. [< lat. *mixtum compositum*]

MIXTÚRĂ *s. f.* 1. *(liv.)* amestecătură, amestec. 2. medicament care constă dintr-un amestec de mai multe substanțe. 3. amestec alcătuit din mai multe substanțe, materiale, de obicei lichide sau granulare. ◑ *(la pl.)* produse miniere naturale, constituite din mai multe minerale concrescute, care trebuie sfărîmate pentru separarea substanțelor utile. [cf. fr. *mixture*, lat. *mixtura*]

MIZ- v. m i s o-.

MIZÁ *vb. I. tr.* 1. a depune o miză (la un joc de noroc). 2. *(fig.)* a se bizui pe..., a conta pe... [< fr. *miser*]

MIZANSCÉNĂ *s. f.* realizare scenică sau cinematografică a unei piese, a unui scenariu; punere în scenă. v. s c e n o g r a f i e. [< fr. *mise en scène*]

MIZANTRÓP, -Ă *s. m. f.* suferind de mizantropie; om nesociabil, morocănos, posac, ursuz. [< fr. *misanthrope*, cf. gr. *misein* — a urî, *anthropos* — om]

MIZANTRÓPIC, -Ă *adj. de* mizantrop; ursuz, posac. [cf. fr. *misanthropique*]

MIZANTROPÍE *s. f.* neîncredere în oameni; lipsă de dragoste, de simpatie pentru societatea oamenilor. [gen. *-iei.* / < fr. *misanthropie*]

MÍZĂ *s. f.* sumă de bani pe care o pune fiecare participant la un joc de noroc și care revine cîștigătorului. ◑ *(fig.)* fapt sconțat. [< fr. *mise* < *mettre* — a pune]

MIZÉR, -Ă *adj. (liv.)* sărman, sărac, nenorocit; vrednic de milă, de compătimire. [< lat. *miser*]

MIZERÁBIL, -Ă *adj.* 1. *(adesea s.)* ticălos, mîrșav, nemernic. ◑ *(fig.)* aspru, rău. 2. lipsit de valoare, prost, rău. ◑ neîngrijit. 3. *(rar)* care este vrednic de milă, de plîns. [cf. fr. *misérable*, lat. *miserabilis*]

MIZERÁȚIE *s. f. (liv.)* milă. [gen. *-iei.* var. *mizerațiune* s. f. / cf. fr. *misération*, lat. *miseratio*]

MIZERAȚIÚNE *s. f.* v. m i z e r a ț i e.

MIZERICÓRDIE *s. f. (liv.)* milă, îndurare. [gen. *-iei.* / < lat. *misericordia*, cf. fr. *miséricorde*]

MIZERICORDIÓS, -OÁSĂ *adj. (liv.)* milos, îndurător. [pron. *-di-os.* / < fr. *miséricordieux*]

MIZÉRIE *s. f.* 1. stare de sărăcie extremă. ◇ *de* ~ = sărăcăcios, insuficient. ● aspect exterior care dovedește o mare sărăcie ; stare vrednică de plâns, de milă. 2. *(la pl.)* lipsuri, griji ; neplăceri, supărări, șicane. [gen. *-iei.* / < lat. *miseria*, cf. fr. *misère*]

MIZERÓS, -OÁSĂ *adj. (liv.)* nevoiaș, nemorocit. [< fr. *miséreux*]

MNEMASTENÍE *s. f. (med.)* slăbire a memoriei. [gen. *-iei.* / < fr. *mnemasthénie*]

MNEMO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) memorie", „de memorie". [< fr. *mnémo-*, cf. gr. *mneme*]

MNEMÓNIC, -Ă *adj.* care se referă la memorie ; care ajută memoria, mnemotehnic. [< fr. *mnémonique*, cf. gr. *mneme* — memorie]

MNEMÓNICĂ *s. f. (rar)* mnemotehnică. [< fr. *mnémonique*]

MNEMONIZÁ *vb. I tr.* a face ceva să fie ușor de memorizat. [< fr. *mnémoniser*]

MNEMOTÉHNIC, -Ă *adj.* referitor la mnemotehnică ; mnemonic. [< fr. *mnémotechnique*]

MNEMOTÉHNICĂ *s. f.* complex de reguli care au ca scop însușirea și păstrarea în memorie a unor informații necesare ; mnemotehnie ; mnemonică. [< fr. *mnémotechnique*, cf. gr. *mneme* — memorie, *techne* — artă]

MNEMOTEHNÍE *s. f. (rar)* mnemotehnică. [gen. *-iei.* / < fr. *mnémotechnie*]

-MNÉZIC v. -m n e z i e.

-MNEZÍE element secund de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) memorie". [și *-mnezic.* / < fr. *-mnésie*, *-mnésique*, cf. gr. *mnaomai* — îmi amintesc]

MOAR *s. n.* țesătură de mătase cu reflexe lucioase, ondulate. [pron. *moar.* / < fr. *moire*]

MOARÁJ *s. n. (poligr.)* efect optic obținut prin suprapunerea a două tipare cu rețele de puncte sau de linii, care formează unghiuri între ele. [pron. *moa-.* / < fr. *moirage*]

MOARÁT, -Ă *adj.* care are aspectul moaralui. [pron. *moa-.* / < fr. *moiré*]

MOAZÁ *vb. I. tr.* a unge cu ajutorul moazelor. [pron. *moa-.* / < fr. *moiser*]

MOAZÁRE *s. f.* acțiunea de a moaza și rezultatul ei. [pron. *moa-.* / < *moaza*]

MOÁZĂ *s. f.* element de construcție format din două grinzi de lemn, care leagă între ele mai multe piese situate în același plan. [pron. *moa-.* / < fr. *moise*]

MOBÍL, -Ă *adj.* 1. care se mișcă sau se poate mișca. 2. schimbător, nestatornic. ● *(despre fața omului)* care își schimbă ușor expresia ; *(despre ochi)* care este în continuă mișcare. 3. *(despre substantive)* apt de a suferi mutațiune. // *s. n.* cauză determinantă a unei acțiuni ; motiv. // (și în forma *mobili-*, *mobilo-*) element prim și secund de compunere savantă cu semnificația „care nu este fix", „mobil", „mișcător". [cf. fr., it. *mobile*, lat. *mobilis*]

MOBILÁ *vb. I. tr.* a aranja o cameră, o locuință etc. cu mobila necesară. [< *mobilă*, după fr. *meubler*]

MOBILÁRE *s. f.* acțiunea de a mobila și rezultatul ei. [< *mobila*]

MÓBILĂ *s. f.* lucru care servește la amenajarea unei locuințe. ● *(col.)* mobilier. [cf. it. *mobile*, fr. *meuble*]

MÓBILE *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* mobil, mișcător. [< it. *mobile*]

MOBILI- v. m o b i l.

MOBILIÁR, -Ă *adj. (despre bunuri sau averi)* care poate fi transportat ; mobil. [pron. *-li-ar.* / < it. *mobiliare*, fr. *mobilier*]

MOBILIÉR *s. n.* totalitatea mobilelor dintr-o casă, dintr-o locuință etc. [pron. *-li-er.* / < fr. *mobilier*]

MOBILITÁTE *s. f* 1. însușirea de a fi mobil. 2. faptul de a trece cu ușurință de la o dispoziție sufletească la alta. ● *(fig.)* nestatornicie ; nestabilitate. ◇ ușurința de a-și schimba expresia feței, a figurii. 3. ~*a populației* = schimbare a unor caracteristici ale populației (domiciliul, profesiunea, clasa socială) în decursul unei perioade ca urmare a influenței diferiților factori social-economici. [cf. fr. *mobilité*, lat. *mobilitas*]

MOBILIZÁ *vb. I. tr.* 1. a chema sub arme (întreaga armată de rezervă), a pune o armată pe picior de război. 2. a strânge, a organiza, a grupa forțe (în vederea unei acțiuni, la o adunare etc.). [< fr. *mobiliser*]

MOBILIZÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi mobilizat. [cf. fr. *mobilisable*]

MOBILIZÁRE *s. f.* acțiunea de a mobiliza și rezultatul ei ; *(spec.)* chemare sub arme a tuturor contingentelor vechi în stare de a purta armele. [< *mobiliza*]

MOBILIZÁTOR, -OÁRE *adj.* antrenant, care îndeamnă la luptă, la o activitate socială. [< *mobiliza* + *-tor*]

MOBILO- v. m o b i l.

MOBILOMÉTRU *s. n.* viscozimetru pentru determinarea consistenței lacurilor, vopselelor etc. [et. incertă]

MÓBSTER *s. m. (anglicism)* pungaș, hoț. [< engl. *mobster*]

MOCA *s. f.* cafea provenită din Republica Arabă Yemen și având un gust specific, foarte bun. [< fr. *moka*, cf. *Moka*, oraș în Republica Arabă Yemen]

MOCASÍN *s. m (la pl.)* încălțăminte de piele neargăsită, purtată de indienii din America de Nord. ◇ încălțăminte ușoară, fără șireturi, cu talpă plată. [< fr. *mocassin*]

MOCHÉT *s. n.* v. m o c h e t ă.

MOCHÉTĂ *s. f.* stofă plușată, făcută din fire de lână și de in sau cânepă, întrebuințată la fabricarea covoarelor sau la capitonarea mobilelor. [var. *mochet* s. n. / < fr. *moquette*]

MOD *s n.* 1. fel, chip, manieră ; procedeu, metodă. ● ~ *de producție* = modul istoricește determinat în care oamenii produc și obțin bunurile materiale necesare existenței și dezvoltării societății și care reprezintă unitatea dintre forțele de producție și relațiile de producție. 2. *(gram.)* formă verbală care exprimă felul în care vorbitorul vede sau socotește acțiunea verbului. ● *(despre părți de vorbire, propoziții sau părți de propoziții)* *de* ~ = care are sensul sau funcția de a arăta modul. 3. *(muz.)* structura unei game determinată de raportul de intervale dintre sunetele componente. 4. *(log.)* ~ *silogistic* = forma concretă pe care o iau figurile silogismului în funcție de calitatea și de cantitatea judecăților componente. [cf. fr. *mode*, it. *modo*, lat. *modus*]

MODÁL, -Ă *adj.* 1. referitor la un mod gramatical, de mod. ◇ *propoziție* ~*ă* (și *s. f.*) = propoziție circumstanțială care arată modul în care se face acțiunea propoziției regente. 2. referitor la modurile muzicale. [cf. fr. *modal*]

MODALITÁTE *s. f.* 1. fel, chip, mod de a face sau de a prezenta ceva. 2 *(log.)* criteriul de diferențiere a judecăților după gra-

dul lor de certitudine. 3. caracterul unei fraze muzicale determinat de raportul de intervale dintre sunetele componente. [cf. fr. *modalité*]

MODANATÚRĂ *s.f.* v. modenatură.

MÓDĂ *s.f.* 1. obicei, deprindere colectivă, specifică la un moment dat unui mediu social; *spec.* gust, preferință (generalizată) la un moment dat pentru un anumit fel de a se îmbrăca. 2. *magazin de ~e* = magazin de pălării de damă sau de accesorii pentru îmbrăcămintea femeiască; *jurnal* (sau *revistă*) *de ~e* = publicație care cuprinde modele de haine. [cf. fr. *mode*, it. *moda*]

MODÉL *s.n.* 1. sistem ideal (logic-matematic) sau material cu ajutorul căruia pot fi studiate, prin analogie, proprietățile și transformările unui alt sistem mai complex. ◎ obiect destinat să fie reprodus prin imitație; tipar. ○ reprezentare în mic a unui obiect care urmează a fi executat la dimensiuni normale. ○ tipul unui obiectiv confecționat. 2. schemă teoretică elaborată în diferite științe pentru a reprezenta elementele fundamentale ale unuia sau mai multor fenomene sau lucruri. 3. persoană, lucrare, operă etc. vrednică de imitat. 4. persoană care pozează pictorilor, sculptorilor. [cf. fr. *modèle*, it. *modello*]

MODELÁ *vb. I. tr.* 1. a executa într-un material plastic modelul unei lucrări de sculptură. ◎ a face modele pentru turnătorie. 2. *(fig.)* a da expresia dorită, a forma. ◎ a influența. [< fr. *modeler*, it. *modellare*]

MODELÁJ *s.n.* modelare. ◎ reproducere plastică a unor obiecte. ● *(tehn.)* confecționarea de modele pentru turnătorie. [< fr. *modelage*]

MODELÁRE *s.f.* acțiunea de a modela și rezultatul ei; modelaj. ○ metodă utilizată în știință și tehnică constînd în reproducerea schematică a unui obiect sau sistem sub forma unui sistem similar sau analog în scopul studierii proprietăților și transformărilor sistemului original. [< *modela*]

MODELATÓR, -OÁRE *s.m.f.* specialist, meseriaș care face decorații și alte lucrări de modelaj; modelor, modelist. [< *modela* + *-tor*, cf. it. *modellatore*]

MODELATÓR *s.n.* instrument, unealtă pentru modelare în sculptură. [< *modela* + *-tor*]

MODELĂRIE *s.f.* atelier de modelaj. [< *model* + *-ărie*]

MODELEÚ *s.n.* relief al formelor în sculptură și pictură. [< fr. *modelé*]

MODELIÉR, -Ă *s.m.f. (rar)* modelist. [pron. *-li-er.* / < fr. *modélier*]

MODELÍSM *s.n.* tehnică de reproducere a unor mașini și aparate la scară redusă (mai ales în vederea folosirii acestora la demonstrațiile din cadrul unor discipline școlare). [cf. it. *modellismo*]

MODELÍST, -Ă *s.m.f.* lucrător care confecționează modelele; modelator, modelier, modelor. [cf. fr. *modéliste*]

MODELIZÁRE *s.f. (neobișnuit)* modelare. [< *model* + *-iza*]

MODELÓR, -OÁRE *s.m.f.* modelist, modelator. [< fr. *modeleur*]

MODENATURĂ *s.f. (arhit.)* proporția și profilul mulurilor unei cornișe. [var. *modanatură* s.f. / cf. fr. *modénature*, it. *modanatura*]

MODERÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) încetini, a (se) micșora, a (se) reduce. ● *(fig.)* a (se) potoli, a (se) înfrîna, a (se) tempera. [p.i. *-rez* / < fr. *modérer*, it. *moderare*, cf. lat. *moderari* < *modus* — măsură]

MODERÁBIL, -Ă *adj. (rar)* care poate fi moderat. [cf. it. *moderabile*]

MODERÁNT, -Ă *adj. (rar)* care moderează. [cf. it. *moderante*]

MODERANTÍSM *s.n.* atitudine și opinie de moderat, de moderație; politică bazată pe moderație. v. centrism. [< fr. *modérantisme*]

MODERANTÍST, -Ă *adj.* referitor la moderantism, propriu moderantismului. // *s.m.f.* adept al moderantismului. [< fr. *modérantiste*]

MODERÁNȚĂ *s.f. (rar)* moderație. [< it. *moderanza*]

MODERÁRE *s.f.* acțiunea de a (se) modera și rezultatul ei. [< *modera*]

MODERÁT, -Ă *adj.* cu viteză, cu tărie, cu intensitate etc. redusă; mijlociu, potrivit. ○ modest, cumpătat. // *s.m.f.* centrist. [< *modera*, cf. fr. *modéré*, lat. *moderatus*]

MODERÁTO *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* moderat, potrivit (între andante și allegro). // *s.n.* compoziție sau parte dintr-o compoziție muzicală executată în acest tempo. [< it. *moderato*]

MODERATÓR, -OÁRE *adj.* care moderează. // *s.n.* 1. aparat care reglează mersul unor mașini, limitînd mărirea vitezei. ● dispozitiv la unele piane și pianine, cu ajutorul căruia coardele se acoperă cu o bucată de pîslă, sunetul devenind astfel foarte slab. 2. substanță care diminuează viteza neutronilor rezultați dintr-o fisiune nucleară. [cf. fr. *modérateur*, lat. *moderator*, it. *moderatore*]

MODERÁȚIE *s.f.* însușirea de a fi moderat; cumpătare, măsură. [gen. *-iei*. var. *moderațiune* s.f. / cf. lat. *moderatio*, fr. *moderation*, it. *moderazione*]

MODERAȚIÚNE *s.f.* v. moderație.

MODÉRN, -Ă *adj.* 1. nou sau relativ recent, din timpurile prezente; actual. ○ *limbă ~ă* = limbă vie, care se vorbește în prezent. ● *(despre forme de învățămînt)* în care disciplinele umaniste au un rol preponderent, preferențial. 2. la modă, potrivit ultimei mode. [< fr. *moderne*, cf. lat. t. *modernus*]

MODERNÍSM *s.n.* 1. caracterul a ceea ce este modern. ◎ gust pentru ceea ce este modern. 2. tendință inovatoare într-o anumită etapă a unei literaturi. ● nume generic dat mișcărilor, tendințelor și experimentelor din arta și literatura sec. XX, care, în goana după originalitate, ajung la creații arbitrare, rupte de realitate. [< fr. *modernisme*]

MODERNÍST, -Ă *adj.* referitor la modernism (2), care aparține modernismului. // *s.m.f.* adept al modernismului (2). [< fr. *moderniste*]

MODERNITÁTE *s.f* caracterul a ceea ce este modern. [cf. fr. *modernité*]

MODERNIZÁ *vb. I.* 1. *tr.* a da un caracter, o înfățișare modernă (cuiva sau la ceva), a înnoi. ● a înzestra (o fabrică, o uzină etc.) cu instalații și utilaje moderne. 2. *refl.* a adopta obiceiurile moderne. [< fr. *moderniser*]

MODERNIZÁRE *s.f.* acțiunea de a (se) moderniza și rezultatul ei; înnoire. [< *moderniza*]

MODERNIZATÓR, -OÁRE *adj.* care modernizează, care tinde să modernizeze. [< *moderniza* + *-tor*]

MODERN-STYLE *s. n.* denumire dată în jurul anilor 1900 unei formule de artă decorativă, caracterizată prin preferința pentru liniile curbe, formele alungite și arabescurile undulioase, pe care o găsim frecvent în mobilier, orfevrărie, ceramică, imprimeuri etc. [pron. *mo-dern stail.* / < engl. *modern style*]

MODEST, -Ă *adj.* stăpînit de modestie, plin de modestie ; lipsit de îngîmfare ; (*p. ext.*) nepretențios, simplu, decent, cumpătat, neimportant. [cf. fr. *modeste*, it. *modesto*, lat. *modestus*]

MODESTÍE *s. f.* însușirea de a fi modest; simț, sentiment care ne face să nu exagerăm valoarea ideilor și a acțiunilor noastre. [gen. *-iei.* / < fr. *modestie*, it., lat. *modestia*]

MÓDIC, -Ă *adj.* (*despre valori bănești*) neînsemnat, mic. [< fr. *modique*, cf. lat. *modicus*]

MODICITÁTE *s. f.* micime, cantitate mică (a unei sume, a unui preț). [cf. fr. *modicité*, lat. *modicitas*]

MODIFICÁ *vb. I. tr., refl.* (a-și) schimba forma sau conținutul, a (se) preface, a (se) transforma. [p. i. *modific* 3, 6 *-că.* / < lat., it. *modificare*, cf. fr. *modifier*]

MODIFICÁBIL, -Ă *adj.* care se poate modifica. [cf. it. *modificabile*, fr. *modifiable*]

MODIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) modifica și rezultatul ei ; schimbare, transformare, prefacere ; modificație. [< *modifica*]

MODIFICÁTOR, -OÁRE *adj.* care modifică. // *s. m.* adaos folosit la elaborarea fontei sau a altor aliaje pentru îmbunătățirea structurii. [cf. fr. *modificateur*]

MODIFICÁȚIE *s. f.* (*liv.*) modificare. [var. *modificațiune* s. f. / < fr. *modification*]

MODIFICAȚIÚNE *s. f.* (*liv.*) v. modificație.

MODILIÓN *s. n.* consolă, de obicei de forma literei S, așezată sub o cornișă. [pron. *-li-on.* / cf. it. *modiglione*, fr. *modillon*]

MODÍSTĂ *s. f.* femeie care se ocupă cu confecționarea și cu vînzarea de pălării femeiești. [< fr. *modiste*]

MODÚL[1] *s. m.* 1. (*mat.*) valoare absolută a unei mărimi reale (fără să se ia în considerare semnul algebric). ● (*statist.*) variantă a caracteristicii (4), înregistrată la cele mai multe unități ale unei colectivități statistice ; valoare a caracteristicii cu cea mai mare frecvență. O ~ *al unui număr complex* = rădăcina pătrată a sumei pătratelor părții reale și a coeficientului părții imaginare ; ~ *al unui număr real* = valoare absolută a numărului. 2. coeficient care caracterizează o proprietate mecanică oarecare. ● raportul dintre diametrul primitiv al unei roți dințate și numărul dinților acesteia. O ~ *de elasticitate* = mărime reprezentînd raportul dintre efortul unitar normal și lungirea specifică corespunzătoare a unei piese solicitate la întindere sau încovoiere. 3. unitate de măsură, în special pentru apele curgătoare. O ~ *de irigație* = cantitatea de apă necesară în unitatea de timp pentru irigarea unui hectar. [pl. *-li*, (s. n.) *-luri.* / < fr. *module*, cf. lat. *modulus*]

MODÚL[2] *s. m.* parte, porțiune dintr-un ansamblu, conceput separat sau separabil. O ~ *lunar* = dispozitiv autonom al unui vehicul de lansare sau al unei nave spațiale, care poate funcționa independent, servind pentru aselenizare. ● (*telec.*) bloc alcătuit din microelemente (tranzistoare, diode, bobine etc.) care îndeplinește funcția de etaj sau de celulă într-un aparat sau într-o instalație electronică. ● (*arhit.*) unitate de măsură aleasă arbitrar pentru a determina proporțiile elementelor de arhitectură ale unui edificiu. [pl. *-li*, (s. n.) *-le.* / < fr., engl. *module*]

MODULÁ *vb. I. tr.* 1. a exprima ceva prin inflexiuni ale vocii ; a schimba tonul, inflexiunile vocii ; a ritma, a cadența. 2. a modifica amplitudinea, frecvența sau faza unei oscilații armonice. [< fr. *moduler*, cf. lat. *modulari*]

MODULÁR, -Ă *adj.* referitor la un modul, de modul. [cf. fr. *modulaire*]

MODULÁRE *s. f.* acțiunea de a modula și rezultatul ei ; modulație. [< *modula*]

MODULÁTOR, -OÁRE *adj.* care modulează. // *s. n.* aparat sau dispozitiv cu ajutorul căruia se efectuează o modulație (2). [cf. fr. *modulateur*, germ. *Modulator*]

MODULÁȚIE *s. f.* 1. (*muz.*) trecere a unui sunet, a unei melodii de la o tonalitate la alta ; serie de sunete care își modifică tonalitatea. 2. modificarea amplitudinii, frecvenței sau fazei unei oscilații armonice. [gen. *-iei.* var. *modulațiune* s. f. / cf. fr. *modulation*, lat. *modulatio*]

MODULAȚIÚNE *s. f.* v. modulație.

MODULOMÉTRU *s. n.* aparat de măsurare a modulațiilor (2). [< fr. *modulomètre*]

MODUS VIVÉNDI *loc. s.* tranzacție prin intermediul căreia este posibil ca două părți în litigiu să se suporte mutual. [< lat. *modus vivendi* — mod de coexistență]

MOFÉTĂ *s. f.* emanație de bioxid de carbon care străbate prin crăpăturile scoarței terestre în regiunile vulcanice. [cf. it. *moffetta*, fr. *mofette*]

MOFÉTIC, -Ă *adj.* referitor la mofetă ; specific mofetei. [< fr. *mofettique*]

MOGÓTĂ *s. f.* (*geol.*) relief de mari dimensiuni, cu pereții verticali și creștetul plat, caracteristic carstului din regiunile tropicale. [< sp. *mogota*]

MOHAÍR *s. n.* păr de capră angora, din care se fac stofe, covoare etc. ● (*p. ext.*) stofă țesută din lînă amestecată cu păr de capră angora. [pron. *-ha-ir.* / < engl., fr., it. *mohair* < cuv. arab]

MOHAMEDÁN, -Ă *adj., s. m. f.* v. mahomedan.

MÓIRĂ *s. f.* (*mit. ; la pl.*) divinitate greacă personificînd destinul. v. parce. [pron. *mo-i-ră.* / < gr. *moira*]

MOL *s. m.* moleculă-gram. [cf. germ. *Mol*, fr. *mole*]

MOL *s. n.* dig de piatră construit către largul mării la intrarea într-un port pentru a micșora acțiunea valurilor care vin din larg. [< it. *molo*, fr. *môle*, cf. lat. *moles* — grămadă]

MOLÁR *adj. m. dinte* ~ (*și s. m.*) = dinte mare, lat, cu care se macină alimentele ; măsea. [cf. fr. *molaire*, lat. *(dens) molaris*]

MOLÁR, -Ă *adj.* referitor la mol. O *concentrație* ~*ă* = molaritate. [cf. fr. *molaire*]

MOLARITÁTE *s. f.* concentrația unei soluții, exprimată în molecule-gram. [cf. fr. *molarité*]

MOLÁSĂ *s. f.* depozit de gresii gălbui, roșcate sau verzui și conglomerate cu ciment calcaros, frecvente în stratele miocenului. [< fr. *mollasse*]

MOLÁSIC, -Ă *adj.* constituit din molasă. [< fr. *mollassique*]

MOLECULÁR, -Ă *adj.* referitor la molecule ; al moleculelor. O *greutate* ~*ă* = nu-

măr care arată de cîte ori molecula unei substanțe este mai grea decît atomul de hidrogen. [cf. fr. *moléculaire*]

MOLECULĂ *s. f.* cea mai mică părticică dintr-o substanță care are compoziția chimică și structura la fel cu a substanței respective și care (în cazul elementelor) poate fi descompusă fără să se distrugă constituția sau proprietățile substanței. O *~-gram* = cantitatea unei substanțe măsurată în grame, egală cu greutatea ei moleculară ; mol. [< fr. *molécule*, cf. it., lat. *molecula* — mică masă de materie]

MOLESCHÍN *s. n.* țesătură rezistentă de bumbac, cu aspect de piele, folosită pentru confecții, în lucrări de legătorie etc. [< fr. *moleskine*, engl. *moleskin*]

MOLESTÁ *vb. I. tr.* 1. a brutaliza. 2. a necăji ; a vexa, a jigni. [< fr. *molester*, cf. lat. *molestare*]

MOLESTÁRE *s. f.* acțiunea de a molesta și rezultatul ei ; brutalizare, lovire ; molestație. [< *molesta*]

MOLESTÁȚIE *s. f.* molestare. [gen. *-iei*. var. *molestațiune* s. f. / < fr. *molestation*]

MOLESTAȚIÚNE *s. f.* v. molestație.

MOLÉT *s. n.* 1. inflamație a membranei sinoviale de la încheietura de jos a picioarelor unui cal. 2. *(anat.)* denumire a mușchilor posteriori ai gambei. [< fr. *mollet*]

MOLETÁ *vb. I. tr.* 1. a imprima zimți pe o piesă cu ajutorul moletei ; a randalina. 2. a grava cilindrii de cupru care servesc la imprimarea țesăturilor. [< fr. *moleter*]

MOLETÁRE *s. f.* acțiunea de a moleta și rezultatul ei ; randalinare. [< *moleta*]

MOLETĂ *s. f.* 1. unealtă în formă de rotiță cu muchia zimțuită, folosită pentru a imprima pe suprafața unei piese forma negativă a zimțurilor ; randalină. 2. roată cu șanț pe care se înfășoară un cablu. [< fr. *molette*, germ. *Molette*]

MOLETIÉRĂ *s. f.* fișie de stofă cu care se înfășoară pulpa piciorului pe deasupra pantalonului. [pron. *-ti-e-*. / < fr. *molletière*]

MOLIBDÁT *s. m.* sare a acidului molibdenic. [< fr. *molybdate*]

MOLIBDÉN *s. n.* metal foarte dur alb-argintiu, asemănător cu fierul, folosit la fabricarea unor oțeluri speciale. [< fr. *molybdène*, cf. gr. *molybdos* — plumb]

MOLIBDÉNIC *adj. m. acid* ~ = acid care conține molibden. [< fr. *molybdénique*]

MOLIBDENÍT *s. n.* sulfură naturală de molibden. [var. *molibdenită* s. f. / < fr. *molybdénite*]

MOLIBDENÍTĂ *s. f.* v. molibdenit.

MOLIBDÍT *s. n.* mineral format din oxizi de fier și molibden. [< fr. *molybdite*]

MOLIERÉSC, -Ă *adj.* referitor la operele, la arta lui Molière. ◉ în maniera lui Molière. [pron. *-li-e-*. / < fr. *moliéresque*, cf. *Molière*, autor comic francez]

MOLIMÉN *s. n.* *(med.)* totalitatea tulburărilor morbide care precedă o criză. [< fr., lat. *molimen*]

MOLINÍSM *s. n.* doctrină formulată de iezuitul spaniol Luis Molina, care a încercat să pună de acord predestinarea cu liberul-arbitru. [< fr. *molinisme*]

MOLINÍST, -Ă *adj.* referitor la molinism. // *s. m. f.* adept al molinismului. [< fr. *moliniste*]

MOLISÓL *s. n.* *(geol.)* strat de sol sau de roci care se dezgheață vara la partea superioară, devenind plastic și favorizînd producerea solifluxiunilor. [< fr. *mollisol*]

MOLL *s. n.* *(muz.)* denumire dată în sistemul de notație muzicală germană modului minor. [< germ. *Moll*]

MÓLLA *s. m. invar.* rang superior în ierarhia bisericii mahomedane ; persoană care deține acest rang. [cf. fr., it. *mollah*, ar. *maula* — domn]

MOLLÚSCUM *s. n.* *(med.)* tumoare fibroasă a pielii. [< fr., lat. *molluscum*]

MOLÓH *s. m.* *(zool.)* șopîrlă din Australia, cu corpul acoperit cu țepi. [< fr. *molochi*]

MOLÓN *s. n.* *(constr.)* bloc mic de piatră naturală, folosit la construirea zidurilor. [< fr. *moellon*]

MOLÓS *s. n.* soi de cîine cu părul lung și moale. [< fr. *molosse*, cf. lat. *molossus*]

MÓLTO *adv.* *(muz. ; ca indicație de execuție)* mult, foarte. O *~ allegro* = foarte repede ; *~ adagio* = foarte rar. [< it. *molto*]

MOLTÓN *s. n.* țesătură de bumbac sau de lînă moale, călduroasă. [pl. *-onuri*, *-oane*. / < fr. *molleton*]

MOLTONÁ *vb. I. tr.* a căptuși cu molton. [< fr. *molletonner*]

MOLTONÁRE *s. f.* acțiunea de a moltona și rezultatul ei. [< *moltona*]

MOLÚȘTE *s. f. pl.* încrengătură de animale nevertebrate, cu corpul moale, lipsit de schelet intern și care trăiesc adesea într-o cochilie ; *(la sg.)* animal din această încrengătură. [sg. *-ușcă*. / < fr. *mollusques*, cf. lat. *mollusca* — nucă cu coajă moale]

MOMÉNT *s. n.* 1. clipă, secundă, scurt interval de timp. O *de* ~ = de scurtă durată ; efemer ; *~ muzical* = piesă instrumentală închegată cu un impromptuul. ● situație în timp a unui fapt, a unei întîmplări etc. ◉ schiță restrînsă la maximum, cultivată la noi de I.L. Caragiale. ◉ perioadă de timp în care se petrece ceva ; etapă. 2. ocazie, circumstanță (prielnică). 3. mărime fizică egală cu produsul dintre o mărime dinamică și una sau mai multe distanțe. [cf. fr. *moment*, lat. *momentum*]

MOMENTÁN, -Ă *adj.* 1. de o clipă ; de moment, trecător. ◉ *(adv.)* numaidecît, imediat. 2. actual, de față. [cf. fr. *momentané*, lat. *momentaneus*]

MON- v. mono-.

MONÁDĂ *s. f.* 1. termen folosit de diverși filozofi pentru desemnarea celei mai simple unități indivizibile materiale sau spirituale din care ar fi alcătuită lumea. 2. organism inferior, unicelular, care face trecerea de la plante la animalele cele mai simple. [cf. fr. *monade*, germ. *Monade* < gr. *monas* — unitate]

MONADÉLF, -Ă *adj.* *(bot. ; despre stamine)* care formează un mănunchi ; *(p. ext. ; despre plante)* cu staminele reunite într-un singur mănunchi ; monadelfic. [< fr. *monadelphe*, cf. gr. *monos* — unul, *adelphos* — frate]

MONADÉLFIC, -Ă *adj.* monadelf. [< fr. *monadelphique*]

MONADÍSM *s. n.* sistem filozofic al lui Leibniz, după care universul este alcătuit din monade. [< fr. *monadisme*]

MONADÍST, -Ă *adj.* referitor la monadism. // *s. m. f.* adept al monadismului. [< fr. *monadiste*]

MONADNÓCK *s. n.* *(geol.)* munte izolat în cadrul unui relief coborît, alcătuit din roci dure. [< fr. *monadnock*, cf. *Monadnock*, munte din sudul S.U.A. < cuv. indian]

MONADOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la monadologie. [< fr. *monadologique*]

MONADOLOGÍE *s. f.* teorie a monadelor ; monadism. [gen. *-iei.* / < fr. *monadologie*]

MONAHÁL, -Ă *adj.* călugăresc ; monastic. [< *monah* + *-al*, cf. fr. *monacal*]

MONAHÍSM *s. n.* starea, viața, calitatea de monah. ● instituția călugăriei. [< fr. *moachisme*, după *monah*]

MONÁNDRĂ *adj. f. (despre flori)* cu o singură stamină. [< fr. *monandre*]

MONÁRC *s. m.* v. m o n a r h.

MONÁRH *s. m.* conducător (rege, împărat etc.) al unei monarhii ; suveran. [var. *monarc* s. m. / < fr. *monarque*, gr. *monarchos*]

MONÁRHIC, -Ă *adj.* referitor la monarh sau la monarhie ; de monarhie ; susținător, partizan al monarhiei. [cf. fr. *monarchique*]

MONARHÍE *s. f.* formă de guvernământ în care puterea supremă în stat aparține monarhului și se transmite ereditar. v. r e g a t. ● stat cu o astfel de formă de guvernământ. [gen. *-iei.* / < lat., gr. *monarchia* < gr. *monos* — singur, *arche* — conducere]

MONARHÍSM *s. m.* sistem, opinie a partizanilor monarhiei. [< fr. *monarchisme*]

MONARHÍST, -Ă *adj.* referitor la monarhism, propriu monarhismului. // *s. m. f.* cel care susține monarhia ; adept, partizan al monarhiei. [cf. fr. *monarchiste*]

MONÁSTIC, -Ă *adj.* mănăstiresc. ● monahal. [< fr. *monastique*]

MONAZÍT *s. n.* fosfat natural de ceriu, care conține și toriu. [< fr. *monazite*]

MONDÉN, -Ă *adj.* care aparține unei vieți luxoase ; care duce o viață de petreceri ; care reflectă sau se referă a o astfel de viață. [< fr. *mondain*]

MONDENITÁTE *s. f.* 1. înclinare spre o viață mondenă. ● vanitate mondenă. 2. *(la pl.)* evenimente, întîmplări ale lumii mondene. [< *monden* + *-itate*, cf. fr. *mondanité*]

MONDIÁL, -Ă *adj.* care interesează, care privește întreaga lume ; răspîndit, cunoscut în toată lumea. ● *(și s. f.)* (competiție) la care participă (aproape) toate țările. [pron. *-di-al.* / < fr. *mondial*]

MONDOECONOMÍE *s. f.* economie mondială ; cosmoeconomie. [cf. fr. *monde-économie*]

MONDOVIZIÚNE *s. f.* transmitere în diferite părți ale lumii a unor imagini de televiziune prin intermediul sateliților artificiali. [pron. *-zi-u-.* / < fr. *mondovision*]

MONÉDĂ *s. f.* ban de metal sau de hîrtie, care are curs legal într-un stat ; *(curent)* ban de metal, mărunțiș. [var. *monetă* s. f. / < ngr. *moneda*, cf. it. *moneta*, lat. *moneta*]

MONÉM *s. n. (lingv.)* cea mai mică unitate lingvistică dotată cu semnificație. [< fr. *monème*]

MONÉRĂ *s. f.* protozoar ipotetic lipsit de membrană și nucleu, care ar face trecerea de la materia lipsită de viață la materia organică. [< fr. *monère*, cf. gr. *moneres* — izolat]

MONETÁR, -Ă *adj.* de monedă, referitor la monedă. // *s. n.* inventar al banilor sortați după valoare întocmit de un casier la predarea casei. [cf. fr. *monétaire*, lat. *monetarius*]

MONÉTĂ *s. f.* v. m o n e d ă.

MONETĂRÍE *s. f.* întreprindere de stat unde se fabrică monedele. [gen. *-iei.* / < *monetă* + *-ărie*]

MONETIZÁ *vb. I. tr.* a transforma metalul în monedă, a bate monedă. [< fr. *monétiser*]

MONETIZÁRE *s. f. (rar)* acțiunea de a monetiza și rezultatul ei. [< *monetiza*]

MÓNGO *s. m.* monedă divizionară în Mongolia, valorînd a suta parte dintr-un tugrik. [pl. *-os.* / < germ. *Mongo* < cuv. mongol]

MONGÓLIC, -Ă *adj.* care aparține mongolilor, referitor la mongoli. O *limbi ~e* = familie de limbi aglutinante, vorbite pe un vast teritoriu din Asia și din Europa. [< fr. *mongolique*]

MONGOLÍSM *s. n. (med.)* afecțiune congenitală cu defecte în dezvoltarea fizică și psihică (idioție) și facies caracteristic. [< fr. *mongolisme*]

MONGOLÍST, -Ă *s. m. f.* specialist în mongolistică. [< germ. *Mongolist*]

MONGOLÍSTICĂ *s. f.* studiul limbii și culturii mongole. [< germ. *Mongolistik*]

MONGOLOÍD, -Ă *adj., s. m. f.* (om) care aparține rasei galbene. // *adj.* care prezintă caractere fizice asemănătoare cu cele ale unui mongol. [pron. *-lo-id.* / < fr. *mongoloïde*]

MONÍL *s. n. (liv.)* colier. [cf. it., lat. *monile*]

MONÍLIA *s. f.* candida. [< fr., it. *monilia*]

MONILIÁZĂ *s. f.* 1. boală a pomilor fructiferi, produsă de o ciupercă parazită. 2. candidoză. [pron. *-li-a-.* var. *monilioză* s. f. / < fr. *moniliase*]

MONILIFÓRM, -Ă *adj.* care formează un lanț de corpuscule mici, sferice. [< fr. *moniliforme*]

MONILIÓZĂ *s. f.* v. m o n i l i a z ă.

MONÍSM *s. n.* (op. d u a l i s m) explicarea consecventă a tot ceea ce există printr-un singur principiu : materia (monismul materialist) sau spiritul (monismul idealist). [< fr. *monisme*, cf. gr. *monos* — singur]

MONÍST, -Ă *adj.* privitor la monism, propriu monismului. // *s. m. f.* adept al monismului. [< fr. *moniste*]

MONITÓR, -OÁRE *s. m. f.* 1. elev care, în anumite sisteme de învățămînt, este pus să învețe sau să supravegheze un număr de elevi, colegi de ai săi. 2. supraveghetor (mai ales în munca expusă radiațiilor ionizate). // *s. n.* titlu al anumitor ziare sau publicații periodice. [< fr. *moniteur*, cf. lat. *monitor*]

MONITÓR [1] *s. n.* navă de război cuirasată, prevăzută cu artilerie grea. [< fr. *monitor*]

MONITÓR [2] *s. n.* 1. *(telec.)* receptor, difuzor sau alt aparat folosit pentru a controla calitatea emisiunilor de radio sau televiziune. 2. aparat de control sau de semnalizare a radiațiilor ionizate ; dozimetru de control. 3. supervizor. [cf. engl., it. *monitor*]

MONITORIÁL, -Ă *adj. sistem ~* = sistem lancasterian. [pron. *-ri-al.* / < *monitor* + *-(i)al*]

MONIȚIÚNE *s. f. (liv.)* 1. avertisment dat cuiva de un reprezentant al bisericii catolice pentru o greșeală pe cale de a fi înfăptuită. 2. *(p. ext.)* dojană, observație făcută cuiva. [cf. lat. *monitio*, fr. *monition*, it. *monizione*]

MONO- element prim de compunere savantă cu semnificația „unu", „singur", „unic", „o dată". [var. *mon-.* / < fr. *mono-*, cf. gr. *monos*]

MONOACHÉNĂ *s. f.* fruct format dintr-o singură achenă. [< fr. *mono-akène*]

MONOACÍD *adj. m. (despre acizi)* cu un singur atom de hidrogen. [cf. fr. *monoacide*]

MONOANDRÍE *s. f.* formă de căsătorie în care femeia are un singur soț. [pron. *-no-an-.* gen. *-iei.* / < fr. *monoandrie*, cf. gr. *monos* — unic, *aner* — bărbat]

MONOARTICULÁR, -Ă *adj. (anat.)* referitor la o singură articulație. [cf. fr. *monoarticulaire*]

MONOARTRÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a unei singure articulații. [< fr. *monoarthrite*]

MONOATÓMIC, -Ă *adj. (despre molecule)* care este format dintr-un singur atom; *(despre corpuri)* cu molecule formate dintr-un singur atom. [pron. *-no-a-*. / cf. fr. *monoatomique*]

MONOÁX, -Ă *adj.* cu o singură axă. [cf. fr. *monoaxe*]

MONOBÁZIC, -Ă *adj. (despre acizi)* care conține în molecula sa un singur atom de hidrogen, apt de a fi înlocuit cu un atom de metal. [cf. fr. *monobasique*]

MONOBLEPSÍE *s. f.* defect al vederii constând în neputința de a vedea clar cu ambii ochii, în timp ce cu fiecare în parte bolnavul vede bine. [gen. *-iei* / < fr. *monoblepsie*, cf. gr. *monos* — unic, *blepsis* — vedere]

MONOBLÓC *adj. invar., s. n.* (dispozitiv, organ de mașină) compus dintr-un bloc care nu se poate demonta. [cf. fr. *monobloc*]

MONOCAMERÁL, -Ă *adj. (despre puterea legiuitoare a unui stat)* care are o singură adunare, o singură cameră. [cf. fr. *monocamérale*, it. *monocamerale*]

MONOCAMERALÍSM *s. n.* sistem politic comportând o singură adunare legislativă. [< fr. *monocaméralisme*]

MONOCÁRP, -Ă *adj. (despre plante)* care înflorește și fructifică o singură dată în cursul ciclului de dezvoltare. [cf. gr. *monos* — unic, *karpos* — fruct]

MONOCARPELÁR, -Ă *adj. (despre flori)* cu gineceul format dintr-o singură carpelă. [< fr. *monocarpellaire*, cf. gr. *monos* — unul, *karpos* — fruct]

MONOCÁZIU *s. n. (bot.)* inflorescență la care florile se formează într-o singură parte. [< germ. *Monochasium*]

MONOCELULÁR, -Ă *adj. (despre animale, plante microscopice)* format dintr-o singură celulă. [cf. fr. *monocellulaire*]

MONOCÉR *s. m.* animal fabulos cu un singur corn. [< fr. *monocère*, cf. gr. *monos* — unic, *keras* — corn]

MONOCÍCLIC, -Ă *adj. (biol.; despre unele specii)* care prezintă o singură perioadă sexuală pe an. [< fr. *monocyclique*]

MONOCILÍNDRIC, -Ă *(despre motoare)* cu un singur cilindru. [cf. fr. *monocylindrique*]

MONOCINÉTIC, -Ă *adj. (fiz., despre un fascicul)* format din particule cu aceeași viteză. [< fr. *monocinétique*]

MONOCÍT *s. n. (biol.)* leucocit monocelular de dimensiuni mari, cu o puternică acțiune fagocitară. [var. *monocită* s. f. / < fr. *monocyte*, cf. gr. *monos* — unic, *kytos* — celulă]

MONOCÍTĂ *s. f.* v. monocit.

MONOCITOPENÍE *s. f. (med.)* reducere a numărului de monocite din sânge. [gen. *-iei*. / cf. fr. *monocytopénie*]

MONOCITÓZĂ *s. f. (med.)* creșterea numărului monocitelor din sânge. [< fr. *monocytose*]

MONOCLÁT *adj. (peior.; și s. m.)* (bărbat) care poartă monoclu. [< *monoclu* + *-at*]

MONOCLÍN *s. n. (geol.)* structură monoclinală. [cf. fr. *monocline*, germ. *Monokline*]

MONOCLINÁL, -Ă *adj., s. n.* (structură geologică) care se prezintă sub forma unor strate succesive cu același sens și același unghi de înclinare. [< fr. *monoclinal*]

MONOCLÍNIC, -Ă *adj.* cristalizat în forma unei prisme dreptunghiulare oblice. [< fr. *monoclinique*]

MONÓCLU *s. n.* lentilă care se poartă sprijinită în orbita ochiului pentru a corecta un defect de vedere. ◉ pansament care acoperă un singur ochi. [< fr. *monocle*]

MONOCÓCĂ *s. f.* ansamblu constituit din șasiul și caroseria unui vehicul, care formează un bloc. [< fr. *monocoque*]

MONOCÓRD, -Ă *adj. (despre instrumente muzicale)* cu o singură coardă. ● *(fig.)* monoton, uniform, inexpresiv. // *s. n.* instrument cu o singură coardă, folosit pentru a determina raporturile numerice ale sunetelor și a acorda alte instrumente. [< fr. *monocorde*, cf. gr. *monos* — unic, *chorde* — coardă]

MONOCOTILEDÓN, -Ă *adj., s. f. pl.* monocotiledonat. [< fr. *monocotylédone*]

MONOCOTILEDONÁT, -Ă *adj. (despre plante)* care are un singur cotiledon în embrion; monocotiledon. // *s. f. pl.* clasă de plante al căror embrion are un singur cotiledon; *(la sg.)* plantă din această clasă. [< fr. *monocotyledoné(s)*, cf. gr. *monos* — unic, *kotyledon* — cavitate]

MONOCRISTÁL *s. n.* cristal unic, cu atomii și moleculele dispuse într-o rețea cristalină neîntreruptă. [cf. fr. *monocristal*]

MONOCRÓM, -Ă *adj.* care are o singură culoare; monocromatic *(1)*. *(despre o pictură)* executată în valorile apropiate ale aceluiași ton. v. camaieu, grisai. ◉ *(fig.)* monoton, uniform. [< fr. *monochrome*, cf. gr. *monos* — unic, *chroma* — culoare]

MONOCROMÁTIC, -Ă *adj.* 1. cu o singură culoare; monocrom. 2. *(despre fascicule de raze)* format din radiații cu aceeași lungime de undă. [cf. fr. *monochromatique*]

MONOCROMATÓR *s. n. (fiz.)* dispozitiv pentru izolarea dintr-un spectru a unei radiații cu o singură frecvență. [< fr. *monochromateur*]

MONOCROMÍE *s. f.* 1. procedeu utilizat în pictură prin care se folosește o singură culoare. 2. reproducere într-o singură culoare. [gen. *-iei*. / < fr. *monochromie*]

MONOCULÁR, -Ă *adj.* cu un singur ochi. [< fr. *monoculaire*, cf. gr. *monos* — unic, lat. *oculus* — ochi]

MONOCULTÚRĂ *s. f.* asolament în care aceeași plantă se cultivă mai mulți ani în șir pe același loc. ◉ predominare a unei singure culturi agricole, caracteristică marilor plantații de cafea, cacao etc. [< fr. *monoculture*]

MONODACTÍL, -Ă *adj.* cu un singur deget; soliped. [< fr. *monodactyle*, cf. gr. *monos* — unic, *daktylos* — deget]

MONODACTILÍE *s. f. (med.)* prezența unui singur deget la mână sau la picior. [gen. *-iei*. / cf. fr. *monodactylie*]

MONODÍE *s. f.* monolog liric în tragediile antice grecești. ◉ stil muzical bazat pe simpla succesiune a sunetelor melodiei; cântec executat pe o singură voce. [gen. *-iei*. / < fr. *monodie*, cf. gr. *monodia* < *monos* — unic, *ode* — cântec]

MONODRÁMĂ *s. f. (rar)* dramă în care joacă un singur personaj. [< germ. *Monodrama*, it. *monodramma*, cf. gr. *monos* — unic, *drama* — acțiune]

MONOFÁG, -Ă *adj., s. m.* (organism) care are ca mod de nutriție monofagia. [< fr. *monophage*]

MONOFAGÍE *s. f. (biol.)* proprietate a unor paraziți de a se dezvolta pe o singură

plantă gazdă. [gen. *-iei.* / < fr. *monophagie*, cf. gr. *monos* — unic, *phagein* — a mînca]

MONOFAZÁT, -Ă *adj. (despre un curent electric)* cu o singură fază ; monofazic. [cf. fr. *monophasé*]

MONOFÁZIC, -Ă *adj.* 1. monofazat. 2. *(despre substanțe omogene)* care prezintă la un moment dat o singură stare de agregare. [< fr. *monophasique*]

MONOFAZÍE *s. f. (med.)* tulburare a vorbirii în care bolnavul repetă un singur cuvînt sau o singură propoziție. [gen. *-iei.* / cf. gr. *monos* — unic, *phasis* — vorbire]

MONOFÍL, -Ă *adj. (despre calîciu)* format dintr-o singură frunză. [< fr. *monophyle*, cf. gr. *monos* — unic, *phyllon* — frunză]

MONOFIZÍSM *s. n.* doctrină creștină care admite numai natura divină a lui Cristos ; monofizitism. [< it. *monofisismo*, fr. *monophysisme*, cf. gr. *monos* — unic, *physis* — natură]

MONOFIZÍT, -Ă *adj.* referitor la monofizitism. // *s. m. f.* adept al monofizitismului. [cf. germ. *Motophysit*, it. *monofisita*]

MONOFIZITÍSM *s. n.* monofizism. [< germ. *Monophysitismus*]

MONOFLÓR, -Ă *adj. (despre miere)* care provine de la o singură specie de floare. [cf. gr. *monos* — unic, lat. *flos* — floare]

MONOFOBÍE *s. f.* teamă patologică de singurătate. [gen. *-iei.* / < fr. *monophobie*, cf. gr. *monos* — unic, *phobos* — frică]

MONOFÓN, -Ă *adj.* care poate fi executat de o singură voce sau la un singur instrument. // *s. n.* aparat telefonic la care microfonul și receptorul sînt juxtapuse. [pl. *-ni*, *-ne*, (s. n.) *-oane*. / < fr. *monophone*, cf. gr. *monos* — unic, *phone* — sunet]

MONOFONEMÁTIC, -Ă *adj. (fon. ; despre diftongi)* care are valoarea unui singur fonem. [< fr. *monophonématique*]

MONOFÓNIC, -Ă *adj. (fiz.)* care are o singură sursă sonoră ; monofon. [cf. fr. *monophonique*]

MONOFONÍE *s. f. (fiz.)* proprietatea a ceea ce este monofonic. [cf. fr. *monophonie*]

MONOFÓTO *s. n.* monotip adaptat pentru fotoculegere. [< germ. *Monophoto*]

MONOFTÁLM, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de monoftalmie. [< *monoftalmie*]

MONOFTALMÍE *s. f. (med.)* monopsie. [gen. *-iei.* / < fr. *monophtalmie*, cf. gr. *monos* — unic, *ophtalmos* — ochi]

MONOFTÓNG *s. m. (fon.)* sunet care provine din reducerea unui diftong. [< fr. *monophtongue*, cf. gr. *monos* — unic, *phthongos* — sunet]

MONOFTONGÁ *vb. I. tr., refl. (despre diftongi)* a (se) reduce la un sunet simplu ; a deveni sau a face să devină monoftong. [p. i. 3,6 *-ghează*. / < fr. *monophtonguer*]

MONOFTONGÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) monoftonga și rezultatul ei ; reducere a unui diftong la un singur sunet. [< *monoftonga*]

MONOGÁM *adj.* 1. *(despre oameni)* care nu are decît un singur soț (sau soție). 2. *(despre căsătorie)* bazat pe monogamie ; monogamic. 3. *(despre plante)* cu flori unisexuate. [cf. fr. *monogame*, lat. bis. *monogamus*]

MONOGÁMIC, -Ă *adj. (rar)* monogam. [< fr. *monogamique*]

MONOGAMÍE *s. f.* 1. formă de căsătorie în care un bărbat sau o femeie nu poate avea decît o singură soție sau un singur soț în același timp. 2. *(la animale)* convietuirea unui mascul cu o singură femelă. 3. stare a unei plante monogame. [gen. *-iei.* / < fr. *monogamie*, cf. lat. *monogamis* < gr. *monos* — unic, *gamos* — căsătorie]

MONOGENÉTIC, -Ă *adj.* referitor la monogeneză. [cf. fr. *monogénétique*]

MONOGENÉZĂ *s. f.* sistem bazat pe un singur mod de reproducere. ◊ concepție potrivit căreia fenomenele biologice, sociale, lingvistice etc. derivă dintr-un izvor comun. [< fr] *monogenèse*, cf. gr. *monos* — unic, *genesis* — origine]

MONOGÉNIC, -Ă *adj. (biol.)* condiționat de o singură genă. [< fr. *monogénique*, cf. gr. *monos* — unic, *genos* — urmaș]

MONOGENÍSM *s. n.* teorie antropologică care socotește că specia umană are o origine unică. [< fr. *monogénisme*, cf. gr. *monos* — unic, *genos* — rasă]

MONOGENÍST, -Ă *s. m. f.* adept al monogenismului. [< fr. *monogéniste*]

MONOGÉRM, -Ă *adj. (despre semințe)* cu un singur germen. [< germ. *monogerm*]

MONOGRÁF, -Ă *s. m. f.* autor de monografii, specialist în monografii ; monografist. [< fr. *monographe*]

MONOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la monografie, de monografie. [< fr. *monographique*]

MONOGRAFÍE *s. f.* studiu științific care tratează un subiect anumit din toate punctele de vedere. [gen. *-iei.* / < fr. *monographie*, cf. gr. *monos* — unic, *graphein* — a scrie]

MONOGRAFÍST, -Ă *s. m. f.* monograf. [cf. it. *monografista*]

MONOGRÁM *s. n.* v. monogramă.

MONOGRAMÁTIC, -Ă *adj.* referitor la monogramă, în formă de monogramă. [cf. fr. *monogrammatique*]

MONOGRÁMĂ *s. f.* semn scris, gravat etc. format prin reunirea unor inițiale ale numelui cuiva. [var. *monogram* s. n. / < fr. *monogramme*, cf. lat., gr. *monogramma* < gr. *monos* — unic, *gramma* — literă]

MONOGRANULÁR, -Ă *adj. (despre un material granular)* format din granule de aceeași mărime. [cf. fr. *monogranulaire*]

MONOHIBRÍD *s. n. (biol.)* bastard al cărui părinți se deosebesc printr-un singur caracter distinct. [< fr. *monohybride*]

MONOHIBRIDÍSM *s. n. (biol.)* stare a doi indivizi din aceeași specie care nu diferă decît printr-un singur caracter. [< fr. *monohybridisme*]

MONOHIDRÁT *s. n. (chim.)* hidrat care conține o singură moleculă de apă. [< fr. *monohydrate*]

MONÓIC. -Ă *adj. (despre plante unisexuate ;* op. dioic) care poartă pe aceeași tulpină flori atît masculine cît și feminine. [pron. *-no-ic.* / < fr. *monoïque*, cf. gr. *monos* — unic, *oikos* — casă]

MONOIDEÍSM *s. n.* tendința atenției de a concentra întreaga activitate psihică asupra unei singure idei. ◊ permanentizarea în conștiință a unui singur gînd, a unei idei fixe. [pron. *-no-i-de-ism.* / < fr. *monoïdéisme*]

MONOLINGUÍSM *s. n.* v. monolingvism.

MONOLÍNGV *adj. (despre dicționare)* într-o singură limbă ; unilingv. [cf. gr. *monos* — unic, lat. *lingua* — limbă]

MONOLINGVÍSM *s. n. (rar)* întrebuințare a unei singure limbi (cea maternă) de către același individ sau același grup social. [var. *monolinguism* s. n. / cf. fr. *monolinguisme*]

MONOLÍT, -Ă *adj.* format, compus dintr-un singur bloc de piatră ; monolitic. // *s. m.* monument sau element de construcție alcătuit dintr-un bloc unic de piatră. [< fr. *monolithe*, cf. lat. *monolithus*, gr. *monolithos* < *monos* — unic, *lithos* — piatră]

MONOLÍTIC, -Ă *adj.* referitor la monolit, de monolit. ◊ *(fig.)* bine închegat, omogen. [< fr. *monolithique*]

MONOLITÍSM *s. n.* caracter monolitic. [< fr. *monolithisme*]

MONOLITIZÁ *vb. I. tr.* a solidariza elementele de construcție din beton turnate separat. [et. incertă]

MONOLITIZÁRE *s. f.* acțiunea de a monolitiza și rezultatul ei. [< *monolitiza*]

MONOLÓC *adj. invar. (despre avioane)* cu un singur loc ; monoplas. [după fr. *monoplace*]

MONOLÓG *s. n.* 1. scenă dintr-o piesă de teatru în care vorbește un singur personaj. ◊ mică piesă comică recitată de un singur personaj. O ~ *interior* = modalitate specifică prozei de analiză psihologică, în care un personaj introspectează propriile stări sufletești. 2. vorbire cu sine însuși a cuiva. [pl. *-oage, -oguri.* / cf. fr. *monologue*, gr. *monologos* < *monos* — singur, *logos* — vorbire]

MONOLOGÁ *vb. I. intr.* a vorbi de unul singur. [cf. fr. *monologuer*]

MONOLÓGIC, -Ă *adj. (rar)* care se bazează pe monolog (interior). [< *monolog* + *-ic*, cf. germ. *monologisch*, fr. *monologique*]

MONÓM *s. n.* expresie algebrică compusă dintr-un singur termen, în care nu figurează nici semnul plus, nici semnul minus. O *(fam.) în* ~ = în rînd, unul în urma celuilalt. [pl. *-oame*, (s. m.) *-omi.* / < fr. *monôme*, cf. gr. *monos* — unic, *nomos* — diviziune]

MONOMAHÍE *s. f.* luptă între doi oameni ; duel prevăzut de legile medievale ca probă judiciară. [gen. *-iei.* / < fr. *monomachie*, cf. gr. *monos* — unic, *mache* — luptă]

MONOMÁN, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de monomanie ; (persoană) stăpînit(ă) de o idee fixă ; monomaniac. [< fr. *monomane*]

MONOMANIÁC, -Ă *adj. (rar)* monoman. [pron. *-ni-ac.* / < fr. *monomaniaque*]

MONOMANÍE *s. f.* stare patologică manifestată prin obsesia unei singure idei. ◊ pasiune, manie exclusivă. [gen. *-iei.* / < fr. *monomanie*, cf. gr. *monos* — unic, *mania* — nebunie]

MONOMÉMBRĂ *adj. f. (gram. ; despre propoziții)* formată dintr-o singură parte de propoziție principală fără ca cealaltă să fie presupusă sau subînțeleasă. [cf. fr. *monomembre*]

MONOMÉR *s. m.* moleculă simplă care intră în constituția polimerilor. [< fr. *monomère*, cf. *monos* — unic, *meros* — parte]

MONOMETALÍSM *s. n.* sistem monetar cu etalon metalic unic. [cf. fr. *monométallisme*]

MONOMSTALÍST, -Ă *adj.* referitor la monometalism. // *s. m. f.* adept al monometalismului. [cf. fr. *monometalliste*]

MONOMÉTRU *adj., s. n.* 1. (vers antic) format dintr-un singur metru. 2. (vers) compus din metri de același fel. [pl. *-tre.* / < fr. *monomètre*, cf. gr. *monos* — unic, *metron* — măsură]

MONOMÓRF, -Ă *adj. (despre fenomene, stări, boli etc.)* care prezintă o singură formă. [< fr. *monomorphe*]

MONOMORFEMÁTIC, -Ă *adj.* format dintr-un singur morfem. [cf. fr. *monomorphématique*]

MONOMORFÍSM *s. n. (mat.)* homomorfism injectiv. [cf. fr. *monos* — unic, *morphe* — forme]

MONOMOTÓR *adj., s. n.* (avion) cu un singur motor. [cf. fr. *monomoteur*]

MONONUCLEÁR, -Ă *adj., s. f.* (leucocită) cu un singur nucleu. [cf. fr. *mononucléaire*]

MONONUCLEÓZĂ *s. f. (med.)* creștere a numărului mononuclearelor din sînge. [pron. *-cle-o-.* / < fr. *mononucléose*]

MONOPARÉZĂ *s. f. (med.)* pareză a unui singur membru. [cf. fr. *monoparesie*]

MONOPARTÍD *adj. n. sistem* ~ = sistem politic în care există un singur partid. [et. incertă]

MONOPETÁL, -Ă *adj. (despre flori)* cu o singură petală ; *(despre plante)* care are flori cu o singură petală. v. gamopetal. [cf. fr. *monopétale*]

MONOPÍL, -Ă *adj.* cu o singură poartă. [< fr. *monopyle*, cf. gr. *monos* — unic, *pyle* — poartă]

MONOPLÁN *adj., s. n.* (avion) cu un singur rînd de aripi. [cf. fr. *monoplan*]

MONOPLÁS *adj. invar. (despre avioane)* monoloc. [< fr. *monoplace*]

MONOPLASTÍDĂ *s. f. (biol.)* organism viu, format dintr-o singură celulă (plurinucleară sau unicelulară). [< fr. *monoplastide*]

MONOPLÉGIE *s. f. (med.)* paralizie a unui singur membru. [gen. *-iei.* / < fr. *monoplégie*, cf. gr. *monos* — unic, *plege* — lovitură]

MONOPÓD, -Ă *adj. (biol.)* care are un singur picior ; monopodic. [< fr. *monopode*]

MONOPODIÁL, -Ă *adj. (despre ramificația tulpinii)* cu un singur ax principal ; monopodic. [pron. *-di-al.* / cf. it. *monopodiale*]

MONOPÓDIC, -Ă *adj.* monopod, monopodial. [cf. it. *monopodico*]

MONOPODÍE *s. f. (med.)* malformație constînd din prezența unui singur picior. [gen. *-iei.* / < fr. *monopodie*, cf. gr. *monopodia* < *monos* — unic, *pous* — picior]

MONOPÓDIU *s. n. (biol.)* mod de ramificație a tulpinii în care axul principal crește neîncetat. [pron. *-diu.* / < germ. *Monopodium*]

MONOPÓL *s. n.* 1. drept exclusiv asupra unor valori, asupra unor bunuri, asupra efectuării unor operații etc. 2. întreprinderi capitaliste foarte mari sau uniuni ale întreprinderilor capitaliste care concentrează în mîinile lor o parte atît de importantă a producției și a desfacerii unui anumit fel de produse, încît aceasta permite limitarea concurenței și stabilirea la mărfuri a unor prețuri ridicate, de monopol (1), ceea ce asigură obținerea de profituri foarte ridicate. 3. *(fig.)* drept exclusiv pe care și-l arogă cineva. [pl. *-uri.* / < fr. *monopole*, cf. lat. *monopolium*, gr. *monopolion* < *monos* — unic, *polein* — a vinde]

MONOPOLÁR, -Ă *adj.* cu un singur pol. [cf. fr. *monopolaire*]

MONOPOLÍSM *s. n.* tendință de a organiza economia unei țări pe bază de monopol (1) ; sistem de asociere pe monopoluri (2). [cf. it. *monopolismo*]

MONOPOLÍST, -Ă *adj.* referitor la monopol, propriu monopolurilor. // *s. m. f.* capitalist care participă la conducerea unui monopol. [cf. rus. *monopolist*, it. *monopolista*]

MONOPOLIZÁ *vb. I. tr.* 1. a exercita un monopol. 2. *(fig.)* a acapara, a căuta să obțină toate drepturile asupra unui lucru, să-și impună drepturi exclusive într-o problemă etc. [< fr. *monopoliser*]

MONOPOLIZATÓR, -OÁRE *adj.* care monopolizează și rezultatul ei ; monopolizație ; exercitarea unui monopol. [< *monopoliza*]

MONOPOLIZÁȚIE *s. f.* monopolizare. [gen. *-iei.* / < fr. *monopolisation*]

MONOPOLIZATÓR, -OÁRE *adj.* care monopolizează (1) ; acaparator. [cf. fr. *monopolisateur*]

MONOPSÍE *s. f. (med.)* malformație constînd în prezența unui singur ochi ; monoftalmie. [gen. *-iei.* / < fr. *monopsie*, cf. gr. *monos* — unic, *ops* — ochi]

MONOPSÓN *s. n. (ec.)* 1. situație în care pe o piață există o singură firmă, care monopolizează cumpărarea unei mărfi. 2. situație caracterizată prin prezența unui singur vînzător pe piața unei mărfi și a numeroși cumpărători. v. m o n o p o l. [< fr. *monopsone*]

MONOPTÉR, -Ă *adj. (despre edificii)* care are numai un rînd de coloane ; format dintr-o singură colonadă. [< fr. *monoptère*, cf. gr. *monos* — singur, *pteron* — aripă]

MONORADICULÁT, -Ă *adj.* cu o singură rădăcină. [cf. fr. *monoradiculaire*]

MONORÁI *s. n.* cale ferată terestră sau, mai ales, suspendată, alcătuită dintr-o singură șină ; monoșină. [< fr. *monorail*]

MONORHIDÍE *s. f.* conformație genitală cu un singur testicul. [gen. *-iei.* / < fr. *monorchidie*, cf. gr. *monos* — unic, *orchis* — testicul]

MONORÍMĂ *adj. f. (despre poezii)* care are aceeași rimă la toate versurile. // *s. f.* reluarea aceleiași rime la sfîrșitul mai multor versuri care se succedă. [cf. fr. *monorime*]

MONOSCÓP *s. n. (telev.)* tub cu fascicul electronic pentru generarea unui semnal de imagine corespunzător unei anumite imagini fixe. [< fr. *monoscope*]

MONOSEMÁNTIC, -Ă *adj. (despre cuvinte)* care are un singur sens. [cf. fr. *monosémantique*]

MONOSEMANTÍSM *s. n. (lingv.)* proprietatea a ceea ce este monosemantic ; monosemie. [cf. fr. *monosémantisme*]

MONOSEMÍE *s. f.* monosemantism. [cf. fr. *monosémie*]

MONOSEPÁL, -Ă *adj. (despre flori)* cu o singură sepală ; gamosepal ; *(despre plante)* care are florile cu o singură sepală. [cf. fr. *monosépale*]

MONOSILÁB, -Ă *adj., s. n.* (cuvînt) compus dintr-o singură silabă. [< fr. *monosyllabe*, cf. lat. *monosyllabus*, gr. *monosyllabos*]

MONOSILÁBIC, -Ă *adj. (despre cuvinte)* cu o singură silabă ; *(despre limbi)* format din cuvinte monosilabe. [cf. fr. *monosyllabique*]

MONOSPÉRM, -Ă *adj. (despre fructe)* care are o singură sămînță ; monospermatic ; monospermic. [< fr. *monosperme*, cf. gr. *monos* — unic, *sperma* — sămînță]

MONOSPERMÁTIC, *adj. (rar)* monosperm. [< fr. *monospermatique*]

MONOSPÉRMIC, -Ă *adj. (rar)* monosperm. [< fr. *monospermique*]

MONOSTÍH *s. n.* poezie sau strofă alcătuită dintr-un singur vers ; monovers. [< germ. *Monostichon*, cf. gr. *monostichos* < *monos* — unic, *stichos* — vers]

MONOSTÍL *s. n. (arhit.)* coloană izolată. [< fr. *monostyle*]

MONOSTRÓFĂ *s. f.* poezie de o singură strofă. [et. incertă]

MONOȘÍNĂ *s. f.* monorai. [< *mono-* + *șină*, după fr. *monorail*]

MONOTEÍSM *s. n.* religie care recunoaște existența unei singure divinități. [pron. *-te-ism.* / < fr. *monothéisme*, cf. gr. *monos* — unic, *theos* — zeu]

MONOTEÍST, -Ă *adj.* referitor la monoteism, propriu monoteismului. // *s. m. f.* adept al monoteismului. [pron. *-te-ist.* / cf. fr. *monothéiste*]

MONOTELÍSM *s. n.* doctrină religioasă care susține că Isus Cristos a întruchipat două naturi, una divină și una umană, dar o singură voință, cea divină. [< fr. *monothélisme*]

MONOTELÍT *s. m.* eretic, adept al monotelismului. [< fr. *monothélit*]

MONOTEMÁTIC, -Ă *adj.* cu o singură temă. ◊ referitor la monotematism. [cf. it. *monotematico*]

MONOTEMATÍSM *s. n.* tendință de unificare a unei compoziții muzicale ample prin sintetizarea unei singure teme. [cf. it. *monotematismo*]

MONOTÍP, -Ă *adj.* făcut după un singur model sau tip. // *s. n.* 1. *(poligr.)* mașină de cules și de turnat literele una cîte una. 2. procedeu de pictură pe cupru, pe sticlă sau un material plastic, transpusă prin imprimare pe hîrtie. ◊ lucrare obținută prin acest procedeu. [< fr. *monotype*]

MONOTIPÍST, -Ă *s. m. f.* lucrător la monotip (1). [< it. *monotipista*]

MONOTÓN, -Ă *adj.* 1. *(despre sunete, melodii ; adesea adv.)* care păstrează mereu același ton, lipsit de variere în intonație. ● *(fig.)* uniform, fără variație ; plictisitor. 2. *(mat. ; despre șiruri de numere sau despre funcții)* care este fie crescător, fie descrescător. [< fr. *monotone*, cf. lat. *monotonus*, gr. *monotónos* < *monos* — unic, *tonos* — ton]

MONOTONÍE *s. f.* caracterul a ceea ce este monoton ; uniformitate plictisitoare, lipsă de varietate în ton. [gen. *-iei.* / < fr. *monotonie*]

MONOTONIZÁ *vb. I. tr. intr. (liv.)* a face monoton, a deveni monoton. [< fr. *monotoniser*]

MONOTONIZÁRE *s. f. (liv.)* faptul de a face să fie monoton. [< *monotoniza*]

MONOTRÉME *s. f. pl.* ordin de mamifere ovipare, avînd ca tip ornitorincul ; *(la sg.)* animal din acest ordin. [< fr. *monotrèmes*, cf. gr. *monos* — unic, *trema* — orificiu]

MONOVALÉNT, -Ă *adj. (despre elemente chimice)* care are o singură valență ; univalent. [< fr. *monovalent*, cf. gr. *monos* — unic, lat. *valere* — a valora]

MONOVÉRB *s. n.* joc distractiv care constă în a reprezenta un cuvînt prin litere combinate între ele sau cu figuri, sensul acestuia reieșind din poziția elementelor componente. O ~ *cu încastru* = monoverb în care, prin introducerea unui cuvînt sau a unei litere într-o imagine, se obține un cuvînt nou ; ~ *epentetic* = monoverb ilustrat prin două imagini, una numită „bază", iar cealaltă „plus", cuvîntul „plus" introducîndu-se neschimbat între literele care formează cuvîntul „bază". [cf. gr. *monos* — unic, lat. *verbum* — cuvînt]

MONOVÉRS *s. n.* monostih. [< *mono-* + *vers*]

MONOXÍD *s. m.* oxid în a cărui moleculă se află un singur atom de oxigen. [< fr. *monoxyde*]

MONOXÍLĂ *s. f.* ambarcaţie făcută dintr-un trunchi scobit. [< fr. *monoxyle*, cf. gr. *monos* — unic, *xylon* — lemn]

MONOZAHARÍDE *s. f. pl.* *(chim.)* substanţe din clasa hidraţilor de carbon care pot fi obţinute prin hidroliza zaharurilor. [sg. *-dă.* / cf. fr. *monosaccharides*]

MONOZOÍC, -Ă *adj.* *(despre animale)* care duce o viaţă individuală şi izolată. [pron. *-zo-ic.* / < fr. *monozoïque*, cf. gr. *monos* — unic, *zoon* — animal]

MONSENIÓR *s. m.* 1. titlu dat seniorilor feudali (în Apus) ; titlu de adresare către un nobil. 2. titlu pe care îl poartă unii prelaţi ai bisericii catolice. [pron. *-ni-or.* / < fr. *monseigneur*, cf. it. *monsignore*]

MONSTRÁNŢĂ *s. f.* casetă de cristal încadrată într-o somptuoasă montură de argint sau chiar de aur bătut cu pietre preţioase în care se păstrează hostia în bisericile catolice. [< germ. *Monstranz*, fr., engl. *monstrance*]

MÓNSTRU *s. m.* 1. fiinţă fantastică, având corpul alcătuit din elemente specifice oamenilor şi animalelor. ● fiinţă care are o anomalie fizică din naştere ; pocitanie. 2. colos, namilă ; fiinţă sau lucru de proporţii colosale. 3. om crud, degenerat, denaturat. // *adj.* uriaş, foarte mare, colosal. [cf. fr. *monstre*, lat. *monstrum*]

MONSTRUÓS, -OÁSĂ *adj.* 1. hidos, pocit; anormal ; *(fig.)* neestetic. ◎ uriaş, colosal. 2. rău, oribil, îngrozitor. [pron. *-stru-os.* / cf. fr. *monstrueux*, lat. *monstruosus*]

MONSTRUOZITÁTE *s. f.* 1. caracterul a ceea ce este monstruos. ◎ ceea ce produce groază, repulsie. 2. grozăvie, neomenie, cruzime. [pron. *-stru-o-.* / cf. fr. *monstruosité*]

MONŞÉR *s. m.* *(franţuzism)* 1. termen de adresare către un bărbat. 2. *(fam. ; ironic)* soţ ; bărbat. [< fr. *mon cher*]

MONT *s. n.* *(geol.)* formă de relief din jurasic, reprezentată printr-o culme muntoasă care se suprapune unui anticlinal. [< fr. *mont*, cf. lat. *mons* — munte]

MONTÁ *vb. I. tr.* 1. a aşeza, a potrivi la locul lor (piesele unei maşini, ale unui aparat etc.) ; a îmbina, a asambla. ● a fixa o piatră preţioasă într-o bijuterie. 2. a pregăti pentru reprezentare, a pune în scenă (o piesă de teatru, un spectacol. 3. *(fig.)* a aţâţa, a incita (pe cineva) contra cuiva ; a instiga. [< fr. *monter*]

MONTAGNÁRD *adj.* v. montanIard.

MONTÁJ *s. n.* 1. montare. 2. combinare a unor scene de film într-o succesiune naturală pentru a forma un tot artistic. O ~ *radiofonic* = combinarea într-o ordine logică, succesivă a scenelor şi a episoadelor caracteristice dintr-o piesă sau dintr-o operă literară etc. în vederea unei transmisiuni radiofonice ; ~ *de versuri* = combinare de diverse poezii. 3. *(în pictură, grafică, fotografie)* reunire a unor imagini independente sau care fac parte dintr-o compoziţie cu scopul de a obţine un nou ansamblu ; *(concr.)* ansamblu astfel realizat. 4. sistem, formaţie care rezultă din montarea unor piese, a unor mecanisme etc. ◎ sistem de montare. [< fr. *montage*]

MONTÁN, -Ă *adj.* *(liv.)* de munte, muntos. [< lat. *montanus*]

MONTANIÁRD *adj.* *(franţuzism)* muntenesc. // *s. m. f.* 1. membru al partidului cu vederi radicale, care ocupa partea cea mai înaltă (La Montagne) a sălii în care se ţineau şedinţele Convenţiunii în timpul revoluţiei burgheze din Franţa de la 1789. 2. *(rar)* muntean. [pron. *-ni-ard.* scris şi *montagnard.* / < fr. *montagnard*]

MONTANÍSM *s. n.* doctrină mistică religioasă a unei secte din primele secole creştine, care propovăduia ascetismul şi submina ierarhia bisericească. [cf. fr. *montanisme*, *montanismo* < *Montanus*, frigian, preot al zeiţei Cibele, convertit la creştinism]

MONTANÍST, -Ă *adj.* 1. referitor la montanism, propriu montanismului. // *s. m. f.* 1. adept al montanismului. 2. specialist în exploatări miniere. [cf. fr. *montaniste*, it. *montanista*]

MONTÁNT, -Ă *adj.* ridicat în sus, înălţat. // *s. m.* bară sau stâlp vertical ; balustru. ● element de rezistenţă al celulei unui avion. [< fr. *montant*]

MONTÁRE *s. f.* acţiunea de a monta şi rezultatul ei ; montaj. [< *monta*]

MONTATÓR, -OÁRE *s. m. f.* tehnician care execută operaţii de montare ; montor. [cf. it. *montatore*]

MÓNTĂ *s. f.* 1. împreunare a unui armăsar cu o iapă ; *(p. ext.)* împreunare la animale. 2. herghelie de armăsari pentru reproducere. [< fr. *monte*]

MONTBRÉŢIA *s. f.* plantă erbacee bulboasă cu frunze liniare şi flori roşii şi portocalii, aşezate în spice. [< lat. sav. *montbretia*]

MONTGOLFIÉR *s. n.* aerostat primitiv umplut cu aer cald. [pron. *-fier.* / < fr. *montgolfière*, cf. *Montgolfier*, industriaş francez]

MONTÍCOL, -Ă *adj.* *(rar)* care trăieşte pe munţi, din munţi. [< fr. *monticole*, cf. lat. *mons* — munte, *colere* — a locui]

MONTÍCUL *s. m.* 1. *(geol.)* microformă de relief cu aspect de movilă ; munte mic. 2. *(anat.)* mică proeminenţă rotunjită. [cf. lat. *monticulus*, fr. *monticule*]

MONTMORILONÍT *s. n.* alumosilicat natural de magneziu, aluminiu şi fier din grupa mineralelor argiloase. [< fr. *montmorillonite*, cf. *Montmorillon*, oraş în Franţa]

MONTÓR, -OÁRE *s. m. f.* montator. [< fr. *monteur*]

MONTÚRĂ *s. f.* parte dintr-un dispozitiv tehnic în care se montează o piesă. ◎ felul în care sînt fixate pietrele preţioase ale unei bijuterii. [< fr. *monture*]

MONŢIÁN *s. n.* *(geol.)* primul etaj al paleocenului sau ultimul etaj al cretacicului superior. // *adj.* care aparţine acestui etaj. [pron. *-ţi-an.* / < fr. *montien*, cf. *Mons*, oraş în Belgia]

MONUMÉNT *s. n.* 1. lucrare de arhitectură sau de sculptură ridicată în amintirea unui eveniment, a unui personaj ilustru etc. ; *(p. ext.)* construcţie mare cu felurite elemente arhitectonice sau ornamentale. 2. *(fig.)* document istoric de mare valoare ; lucrare valoroasă care reprezintă ceva deosebit sau care are o semnificaţie deosebită pentru ştiinţa respectivă. O ~ *al naturii* = plantă, animal, obiect sau fenomen din natură care are o importanţă deosebită sau o semnificaţie specială. [pl. *-te*, *-turi.* / cf. fr. *monument*, lat. *monumentum*]

MONUMENTÁL, -Ă *adj.* 1. referitor la monument. 2. de mari proporţii, măreţ, grandios. ● *(fam.)* uimitor, uluitor. // *s. n.* categorie estetică, variantă a sublimului, în care măreţia se manifestă prin mărime. //

s. f. pl. (poligr.) litere din familia romane elzevir, care nu are decît majuscule, cu talpa foarte accentuată și subțire. [cf. fr. *monumental*, lat. *monumentalis*]

MONUMENTALISM *s. n.* monumentalitate. [cf. fr. *monumentalisme*]

MONUMENTALÍST *s. m.* arhitect, sculptor sau pictor autor de lucrări monumentale. [et. incertă]

MONUMENTALITÁTE *s. f.* însușirea a ceea ce este monumental. [cf. fr. *monumentalité*, germ. *Monumentalität*]

MONUMENTALIZÁ *vb. I. tr.* a face monumental. ● *(fig.)* a conferi un aer eroic. [cf. fr. *monumentaliser*]

MONUMENTALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a monumentaliza și rezultatul ei. [< *monumentaliza*]

MOPS *s. m.* buldog. ● epitet dat cuiva cu nasul turtit. // *s. n.* clește cu fălci curbate, folosit la strîngerea țevilor. [< germ. *Mops*, cf. fr. *mops*]

MORACÉE *s. f. pl. (bot.)* familie de plante apetale din regiunile calde, cuprinzînd dudul, smochinul etc.; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e*. sg. invar. [< fr. *moracées*]

MORÁL, -Ă *adj.* 1. conform principiilor moralei. ● din care se trage o învățătură, didactic. 2. referitor la psihic, spirit sau intelect; intelectual, spiritual. // *s. n.* ansamblul facultăților psihice, spirituale. ❷ stare de spirit, dispoziție sufletească. ❸ curaj. [cf. lat. *moralis*, fr. *moral*]

MORÁLĂ *s. f.* 1. formă a conștiinței sociale care cuprinde anumite idei, concepții, convingeri privind normele de conviețuire și de comportare a oamenilor în raporturile dintre ei și față de societate. 2. *(fam.)* mustrare, dojană. 3. parte a unei fabule care conține o învățătură; concluzie moralizatoare desprinsă dintr-o scriere literară. [cf. fr. *morale*, lat. *moralis*]

MORALÍSM *s. n.* 1. recunoașterea unei legi etice obligatorii atît în activitatea proprie, cît și în viața socială. 2. părerea că morala este unicul scop al vieții. [< fr. *moralisme*]

MORALÍST *s. m.* 1. specialist în probleme de morală, de moralitate. 2. *(fam.; peior.)* om căruia îi place să dojenească pe ceilalți. [< fr. *moraliste*]

MORALITÁTE *s. f.* comportare în conformitate cu principiile moralei; caracterul a ceea ce este moral. ❷ corectitudine, cinste. [cf. fr. *moralité*, lat. *moralitas*]

MORALIZÁ *vb. I. tr. (rar)* a face morală; a da cuiva învățături morale. [< fr. *moraliser*]

MORALIZÁNT, -Ă *adj. (rar)* moralizator. [cf. fr. *moralisant*]

MORALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a moraliza și rezultatul ei. [< *moraliza*]

MORALIZATÓR, -OÁRE *adj.* care contribuie la crearea unei atmosfere morale: educativ; moralizant. [cf. fr. *moralisateur*]

MORALMÉNTE *adv.* privit sub aspectul moralei. [cf. fr. *moralement*, it. *moralmente*]

MORATÓRIU *s. n. (în economia capitalistă)* amînare de plată a datoriilor unui debitor, acordată de instanțele judecătorești înainte sau după declararea lui în stare de faliment; amînare cu caracter general a plății datoriilor publice sau particulare, acordată prin lege. ● amînare legală a executării obligațiilor financiare internaționale determinată de o situație excepțională (război, calamitate, criză economică etc.). [pron. *-riu*. / < germ. *Moratorium*, cf. fr., lat. *moratorium*]

MORATÓRIU, -IE *adj.* care acordă un termen de plată; în legătură cu un moratoriu. O *dobînzi ~ii* = dobînzi socotite de la data acordării moratoriului pînă la achitarea datoriilor; *daune ~ii* = despăgubiri care se acordă în caz de întîrziere de plată a unei obligații și care se calculează din momentul trimiterii somației. [pron. *-riu*. / cf. fr. *moratoire*, lat. *moratorius*]

MORÁVURI *s. n. pl.* obiceiurile și deprinderile de comportare morală ale unui popor, ale unei comunități umane etc. [sg. *morav*. / < lat. *mores*, după *năravuri*]

MÓRĂ *s. f.* durată de pronunțare a unei silabe scurte, egală cu o optime. [< lat. *mora*]

MORB *s. n. (liv.)* boală. O *~ul lui Pott* = tuberculoză localizată la coloana vertebrală. [pl. *-buri*, (s. m.) *-bi*. / < lat. *morbus*]

MORBÍD, -Ă *adj.* bolnăvicios, bolnav; nesănătos. [cf. fr. *morbide*, lat. *morbidus*]

MORBIDÉȚĂ *s. f.* v. morbidețe.

MORBIDÉȚE *s. f. (liv.)* moliciune a cărnii; rafinament bolnăvicios; grație molatică excesivă în atitudini, în gesturi etc. [gen. *-ței*. var. *morbideță* s. f. / cf. it. *morbidezza*, fr. *morbidesse*]

MORBIDITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este morbid; predispoziție la boli. ❷ proporție a îmbolnăvirilor în cadrul unei populații la un moment dat sau într-o anumită perioadă. [cf. fr. *morbidité*]

MORBILIFÓRM, -Ă *adj.* care seamănă cu rujeola. [< fr. *morbilliforme*]

MORBILÓS, -OÁSĂ *adj.* referitor la rujeolă, de natura rujeolei. [< fr. *morbilleux*]

MORBIPÁR, -Ă *adj.* care dă naștere unei boli. [< fr. *morbipare*, cf. lat. *morbus* — boală, *parere* — a naște]

MORBÓS, -OÁSĂ *adj. (rar)* bolnav; bolnăvicios. [< lat. *morbosus*]

MORDACITÁTE *s. f. (liv.)* caracterul mușcător, usturător al unui cuvînt sau al unei vorbiri. [< fr. *mordacité*, cf. lat. *mordax* — mușcător]

MORDANSÁ *vb. I. tr. (text.)* a impregna o fibră sau o țesătură cu un mordant. [< fr. *mordancer*]

MORDANSÁRE *s. f.* acțiunea de a mordansa și rezultatul ei. [< *mordansa*, după fr. *mordançage*]

MORDÁNT *s. m.* substanță cu ajutorul căreia se fixează vopseaua pe țesături. [< fr. *mordant*]

MORDÉNT *s. m. (muz.)* semn de ornament care indică necesitatea de a se executa într-o succesiune rapidă, trei note. [< it. *mordente*]

MÓRDICUS *adv. (latinism)* cu tenacitate, cu unghiile și cu dinții. [< lat. *mordicus*]

MORENÁIC, -Ă *adj.* v. morenic.

MORÉNĂ *s. f.* depozit de roci transportate sau depuse de ghețari (dispăruți). [cf. fr. *moraine*, it. *morena*]

MORÉNIC *adj.* referitor la morene. [var. *morenaic*, *-ă* adj. / < fr. *morainique*]

MORÉNDO *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* stingîndu-se; din ce în ce mai slab. [< it. *morendo* < *morire* — a muri]

MORÉSC, -Ă *adj.* propriu maurilor; maur, arab. [< fr. *moresque*]

MORÉSCĂ *s. f.* compoziție muzicală în ritm vioi în două părți. [< it. *moresca*]

-MÓRF element secund de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) formă",

„care are forma de". [< fr. *-morphe*, it. *-morfo*, cf. gr. *morphe*]

MORFÉE *s. f.* dermatoză în care pielea are un aspect lucios, cu cercuri roze. [pron. *-fe-e*. pl. invar. / < fr. *morphée*]

MORFÉM *s. n.* element morfologic (prefix, sufix, desinență etc.) care servește la formarea cuvintelor și a formelor flexionare ale acestora. ● *(în concepția modernă)* cea mai mică unitate cu sens determinat din structura morfologică a cuvîntului. [< fr. *morphème*]

MORFEMÁTIC, -Ă *adj.* referitor la morfem. [< *morfem* + *-(a)tic*]

MÓRFIC, -Ă *adj. (liv.)* referitor la formă; de formă, al formei. // element secund de compunere savantă, cu semnificația adjectivului și „referitor la morfem", „morfologic". [cf. fr. *morphique*, engl. *morphic*]

MORFÍNĂ *s. f.* alcaloid extras din opiu, cu diferite întrebuințări medicinale, folosit uneori și ca stupefiant. [< fr. *morphine*, cf. *Morfeu*, zeul somnului la greci]

MORFINÍSM *s. n.* intoxicație cronică cu morfină. [cf. fr. *morphinisme*]

MORFINOMÁN, -Ă *s. m. f.* cel care folosește în mod obișnuit morfina ; suferind de morfinomanie. [< fr. *morphinomane*]

MORFINOMANÍE *s. f.* toxicomanie constînd în folosirea de morfină, în special sub formă de injecții. [gen. *-iei*. / < fr. *morphinomanie*, cf. fr. *morphine* — morfină, gr. *mania* — nebunie]

-MORFÍSM element secund de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) formă", „care are o anumită formă". [< fr. *-morphisme*, it. *-morfismo*, cf. gr. *morphe*]

MORFO- element prim de compunere savantă, cu semnificația „formă", „conformație", „care are o anumită formă". [< fr. *morpho-*, it. *morfo-*, cf. gr. *morphe*]

MORFOFIZIOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la morfofiziologie. [pron. *-zi-o-*. / < *morfo(logic)* + *fiziologic*]

MORFOFIZIOLOGÍE *s. f.* disciplină care studiază raportul dintre structura celulelor, a țesuturilor sau a organelor și funcțiilor lor. [pron. *-zi-o-*. gen. *-iei*. / < fr. *morphophysiologie*]

MORFOGÉN, -Ă *adj. (fiziol. ; despre acțiuni sau funcțiuni)* care intervine în creștere. [< fr. *morphogène*]

MORFOGENÉTIC, -Ă *adj.* referitor la morfogeneză. ● creator de forme. [cf. germ. *morphogenetisch*]

MORFOGENÉZĂ *s. f.* 1. dezvoltarea configurației morfologice a organismelor în cursul ontogeniei. 2. formarea profilului solului sub acțiunea factorilor naturali. 3. ramură a geomorfologiei care se ocupă cu studiul originii formelor de relief ; morfogenie. [< fr. *morphogenèse*, cf. gr. *morphe* — formă, *genesis* — naștere]

MORFOGENÍE *s. f.* morfogeneză (3). [gen. *-iei*. / < fr. *morphogénie*]

MORFOGNOZÍE *s. f.* identificarea numai prin pipăit a formei obiectelor. [gen. *-iei*. / < fr. *morphognosie*, cf. gr. *morphe* — formă, *gnosis* — cunoaștere]

MORFOGRAFÍE *s. f.* parte descriptivă a geomorfologiei care se ocupă cu descrierea și clasificarea formelor de relief după aspectul lor exterior. [gen. *-iei*. / cf. fr. *géomorphographie*]

MORFOGRÁMĂ *s. f.* grafic reprezentînd mărimi ale constituției corporale. [< fr. *morphogramme*, cf. gr. *morphe* — formă, *gramma* — scriere]

MORFOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în morfologie (1) ; morfologist. [< germ. *Morpholog*]

MORFOLÓGIC, -Ă *adj.* 1. referitor la morfologia vegetalelor și animalelor. 2. referitor la studiul formelor cuvintelor ; de morfologie (2). [cf. fr. *morphologique*]

MORFOLOGÍE *s. f.* 1. disciplină care studiază forma organismelor vegetale și animale. O *~a artei* = studiu analitic al formei, al structurii unei opere de artă ; *~ terestră* = geomorfologie. 2. parte a gramaticii care studiază părțile de vorbire și flexiunea lor. [gen. *-iei*. / < fr. *morphologie*, cf. gr. *morphe* — formă, *logos* — studiu]

MORFOLOGÍST, -Ă *s. m. f.* morfolog. [cf. fr. *morphologiste*]

MORFOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la morfometrie. [cf. germ. *morphometrisch*]

MORFOMETRÍE *s. f.* măsurare a formei (geometriei) oricărui corp natural : plantă, animal sau trăsătură de relief. [gen. *-iei*. / < fr. *morphométrie*]

MORFONÉM *s. n.* fonem cu funcțiune morfologică. [< fr. *morphonème*]

MORFONOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la morfonologie, de morfonologie. [cf. fr. *morphonologique*]

MORFONOLOGÍE *s. f.* analiză a structurii fonologice a morfemelor. ● disciplină lingvistică avînd ca obiect studierea folosirii în morfologie a mijloacelor fonologice ale unei limbi. [gen. *-iei*. / < fr. *morphonologie*, cf. gr. *morphe* — formă, *phone* — sunet, *logos* — știință]

MORFOPATOLÓG, -Ă *s. m. f.* medic specialist în morfopatologie. [cf. fr. *morphopathologiste*]

MORFOPATOLOGÍE *s. f.* ramură a morfologiei (1) care studiază forma și structurile diferitelor organe în stare patologică. [gen. *-iei*. / < fr. *morphopathologie*]

MORFOSCOPÍE *s. f.* studiul formei, al aspectului suprafeței granulelor care alcătuiesc rocile și depozitele detritice. [gen. *-iei*. / < fr. *morphoscopie*]

MORFOSCULPTÚRĂ *s. f.* aspectele reliefului și formele (sculpturale) create de procesele exogene. [< rus. *morfoskulptura*]

MORFOSTRUCTÚRĂ *s. f.* aspectele reliefului și formele determinate de influența structurii geologice și a mișcărilor scoarței. [< rus. *morfostruktura*]

MORGÁNA *adj. f. invar. fata ~* = fenomen optic, formă de miraj în care imaginile obiectelor situate dincolo de orizont apar mai aproape și răsturnate, ca reflectate într-o apă. [< it. *morgana*, cf. *Morgana*, zînă din romanele cavalerești din evul mediu]

MORGANÁTIC, -Ă *adj. căsătorie ~ă* = căsătorie între un bărbat dintr-o familie monarhică sau princiară și o femeie de altă condiție socială, care nu-i este socotită soție decît din punct de vedere legal, fără a fi ridicată la rangul lui. [< fr. *morganatique*]

MORGANÍSM *s. n.* concepție despre ereditate, care, susținînd, ca și weismannismul, prezența în corpul viu a unei substanțe cromozomiale, fixe și nemuritoare (gena), neagă rolul mediului în transformarea organismelor și, ca urmare, posibilitatea transmiterii pe cale ereditară a caracterelor dobîndite. [< germ. *Morganismus*, cf. *Morgan*, biolog american]

MORGANÍST, -Ă *adj.* referitor la morganism. // *s. m. f.* adept al morganismului. [< germ. *Morganist*]

MORGANÍT *s. n. (geol.)* varietate de beril de culoare roz. [<fr. *morganite*]

MÓRGĂ[1] *s. f.* clădire în care se depun cadavrele găsite și neidentificate. ● cameră într-un spital unde se depun cadavrele bolnavilor ; prosectură. [< fr. *morgue*]

MÓRGĂ[2] *s. f.* înfățișare de o seriozitate și o severitate afectate. [< fr. *morgue*]

MÓRIA *s. f. (med.)* tulburare mintală caracterizată printr-o stare de euforie, puerilism și tendința de a face glume. [pron. *-ri-a.* / < fr., it. *moria*, cf. gr. *moria* — nebunie]

MORIGERÁ *vb. I. tr. (liv., rar)* a îndrepta moderînd excesele ; a instrui, a educa bine, cu bune maniere. [cf. it. *morigerare*, lat. *morigerari* — a complăcea]

MORIGERATÓR, -OÁRE *adj. (liv., rar)* complezent, ascultător, educat. [cf. it. *morigerante*]

MORIÓN *s. m. (ant.)* bufon ținut în casele romane bogate pentru distracția stăpînilor. [pron. *-ri-on.* / cf. fr. *morion*, lat. *morio*]

MORIÓN[1] *s. n.* cască, coif cu marginile răsfrînte în sus (specifică sec. XVI). [pron. *-ri-on.* / < fr. *morion*, sp. *morrion*]

MORIÓN[2] *s. n.* varietate de cuarț de culoare brun-închis, folosită la confecționarea bijuteriilor. [pron. *-ri-on.* / < fr. *morion*, cf. sp. *morra* — creștetul capului]

MORMÓN, -Ă *adj.* referitor la mormonism. // *s. m. f.* adept al mormonismului. [< fr. *mormon*]

MORMONÍSM *s. n.* doctrină a unei secte religioase din S.U.A., care propovăduia întoarcerea apropiată a lui Cristos. [< fr. *mormonisme*]

MORÓN, -Ă *s. m. f. (med.)* debil mintal. [< engl. *moron*, cf. gr. *moros* — prost]

MÓRSĂ *s. f.* 1. mamifer carnivor din mările arctice și antarctice asemănător cu foca și al cărui mascul are doi colți foarte mari, care ies afară din gură. 2. dispozitiv cu dinți care permite îmbucarea a două piese ale unui sistem tehnic. [< fr. *morse*]

MÓRSE *s. n.* 1. sistem de telegrafie care utilizează un alfabet compus din puncte și linii. 2. aparat de telegrafie care transmite și recepționează semnale cu alfabetul compus din puncte și linii. ● alfabet folosit pentru aceste semnale. [< fr. *morse*, cf. *Morse*, fizician american]

MORTADÉLĂ *s. f.* specie de cîrnat gros. [< it. *mortadella*, cf. fr. *mortadelle*]

MORTÁL, -Ă *adj.* care provoacă moartea. O *salt* ~ = figură de gimnastică constînd dintr-o săritură în cursul căreia corpul face o rotire completă în aer. [< lat. *mortalis*, cf. it. *mortale*, fr. *mortel*]

MORTALITÁTE *s. f.* proporția de decese din sînul populației dintr-un teritoriu și o perioadă anumită ; letalitate. ● caracterul a ceea ce este muritor. ● număr de animale sau de oameni morți din cauza unei boli. [cf. lat. *mortalitas*, fr. *mortalité*]

MORTÁR *s. n.* amestec de var, de ciment, de nisip și de apă, folosit ca material de legătură în zidărie. [< lat. *mortarium*]

MORTEZÁ *vb. I. tr.* a prelucra un material la morteză. [< fr. *mortaiser*]

MORTEZÁRE *s. f.* acțiunea de a morteza și rezultatul ei ; mortezat. [< *morteza*]

MORTEZÁT *s. n.* mortezare. O *mașină de* ~ = morteză. [< *morteza*]

MORTÉZĂ *s. f.* mașină pentru prelucrarea prin așchiere a metalelor, la care cuțitul se deplasează în lungul piesei de prelucrat. [cf. fr. *mortaiseuse*]

MORTEZÓR, -OÁRE *s. m. f.* muncitor care lucrează la morteză. [< fr. *mortaiseur*]

MORTIÉR *s. n.* tun de mare calibru, cu țeava scurtă și cu o traiectorie foarte curbată ; obuzier. [pron. *-ti-er.* var. *mortieră* s. f. / < fr. *mortier*]

MORTIÉRĂ *s. f.* 1. v. mortier. 2. deschidere îngustă în zidul unei fortificații care permite apărătorilor să tragă cu arma ; fereastră de tragere. [< fr. *meurtrière*]

MORTIFIÁNT, -Ă *adj. (franțuzism)* chinuitor. [pron. *-fi-ant.* / < fr. *mortifiant*]

MORTIFICÁ *vb. I. tr., refl.* 1. a(-și) chinui trupul (prin post și viață austeră). 2. *(fig.)* a batjocori, a umili. [p. i. *mortific.* / < lat. t., it. *mortificare* < lat. *mors* — moarte, *facere* — a face, cf. fr. *mortifier*]

MORTIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) mortifica și rezultatul ei ; chinuire, torturare ; moarte a țesuturilor ; mortificație ; cangrenă. [< *mortifica*]

MORTIFICÁT, -Ă *adj.* 1. *(despre țesuturi organice)* mort, distrus ; cangrenat. 2. *(rar)* chinuit, torturat ; *(fig.)* batjocorit, umilit. [< *mortifica*, cf. fr. *mortifié*]

MORTIFICÁȚIE *s. f.* mortificare. [gen. *-iei.* var. *mortificațiune* s. f. / cf. fr. *mortification*]

MORTIFICAȚIÚNE *s. f.* v. mortificație.

MORTINALITÁTE *s. f.* mortinatalitate. [cf. fr. *mortinalité*]

MORTINATALITÁTE *s. f.* raportul dintre numărul copiilor născuți morți și nașterile normale ; mortinalitate. [cf. fr. *mortinatalité*]

MORTUÁR, -Ă *adj.* referitor la un mort, la un deces, la o înmormîntare ; de mort, funerar. [pron. *-tu-ar.* / cf. fr. *mortuaire*, cf. lat. *mortuarius*]

MÓRUĂ *s. f. (zool.)* pește teleosteean marin, ajungînd pînă la 1,5 m, cu trei înotătoare dorsale, care trăiește în nordul Oceanului Atlantic. [pron. *-ru-ă.* / < fr. *morue*, cf. lat. *morrhua*]

MORÚLĂ *s. f. (biol.)* prima fază în dezvoltarea unui embrion, avînd aspectul unei mure. [< fr. *morula*, cf. lat. *morum* — mură]

MÓRVĂ *s. f.* boală contagioasă (la cai), care se manifestă prin ulcerații pe mucoasa nazală, respirație grea etc. ; *(pop.)* răpciugă. [< fr. *morve*]

MORVÓS, -OÁSĂ *adj.* care are morvă ; răpciugos. [< fr. *morveux*, it. *morvoso*]

MOSCHÉE *s. f.* locaș de rugăciune mahomedan ; geamie. [pron. *-che-e.* pl. *-ei, -ee.* / cf. fr. *mosquée*, it. *moschea* < ar. *masgid*]

MOSCOVIÁN *s. n.* etaj al carboniferului mediu din Europa răsăriteană. [pron. *-vi-an.* / cf. *Moscova*, capitala U.R.S.S.]

MOSSO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* cu mișcare, vioi, repede. O *allegro* ~ = mai repede decît allegro ; *piu* ~ = mai vioi, mai repede. [< it. *mosso*]

MÓSTRĂ *s. f.* 1. parte dintr-o cantitate de material sau de obiecte după care se pot aprecia anumite caracteristici ale acestora. O *tîrg de* ~*e* = tîrg la care diferitele industrii își expun produsele spre a le face cunoscute. 2. *(fig.)* exemplu, pildă, model. < it. *mostra*, cf. germ. *Muster*]

MOT A MOT *adv. (fam.)* cuvînt cu cuvînt ; literal. [< fr. *mot à mot*]

MOTÉL *s. n.* hotel situat de obicei de-a lungul șoselelor de mare circulație, special amenajat pentru primirea automobiliștilor. [< fr. *motel*]

MOTELIÉR, -Ă *adj.* care este în legătură cu motelurile, de motel. [pron. *-li-er.* < *motel* + *-ier*, după *hotelier*]

MOTÉT *s. n.* 1. compoziție muzicală bazată pe un text religios, scrisă conform regulilor contrapunctului pentru mai multe voci. 2. scurtă poezie medievală de trei sau patru cuplete. [< fr. *motet*, cf. germ. *Motette*, it. *motetto* < lat. *motus* — mișcare]

MOTILITÁTE *s. f.* proprietate a anumitor celule nervoase de a determina contracții musculare. ● motricitate. [cf. fr. *motilité* < lat. *motitare* — a se mișca]

MOTÍV *s. n.* I. cauză care determină o acțiune, un sentiment etc.; pricină. ● pretext. II. 1. frază melodică, idee principală a unei bucăți muzicale; temă. ● cea mai mică construcție muzicală, constînd dintr-un grup de note legate printr-un singur accent. 2. element decorativ sau arhitectural folosit într-o pictură sau la o sculptură. 3. temă, idee fundamentală a unei opere literare. [cf. it. *motivo*, germ. *Motiv*, fr. *motif*, lat. *motivus* — care pune în mișcare]

MOTIVÁ *vb. I. tr.* a expune, a arăta motivele unui fapt, ale unei acțiuni etc.; a justifica. ❂ a servi drept cauză pentru...; a pricinui. [< fr. *motiver*, it. *motivare*]

MOTIVÁRE *s. f.* acțiunea de a motiva și rezultatul ei, motivație; *(spec.)* cerere pentru a motiva o absență, o acțiune etc. [< *motiva*]

MOTIVATÓRIU, -IE *adj.* care servește a motiva. [cf. fr. *motivatoire*]

MOTIVAȚIE *s. f. (rar)* motivare. ● *(psih.)* totalitatea motivelor, a considerațiilor sau a mobilurilor (conștiente sau nu) care determină pe cineva să efectueze o anumită acțiune sau să tindă spre anumite scopuri. [gen. *-iei.* / cf. fr. *motivation*]

MOTIVAȚIONÁL, -Ă *adj.* referitor la motivație. [pron. *-ți-o-.* / cf. it. *motivazionale*, engl. *motivational*]

MOTÍVIC, -Ă *adj. (rar)* referitor la motiv (II, 1). [cf. germ. *motivisch*]

MOTO- element prim de compunere savantă, cu semnificația „(referitor la un) motor", „de motor", „motocicletă", „automobil", „pus în mișcare de un motor", „înzestrat cu un motor". [< fr., it., engl. *moto-*, cf. lat. *motum* < *movere* — a mișca]

MÓTO *s. n.* fragment, citat pus la începutul unei scrieri, al unui capitol etc. pentru a arăta pe scurt ideea fundamentală a autorului. [< it. *motto*]

MÓTO *adv. (muz.; ca indicație de execuție) con* ~ = mișcat, cu mișcare foarte repede. [< it. *moto*]

MOTOBÁL *s. n.* joc sportiv pe echipe, în care mingea este lovită de pe motocicletă sau cu motocicleta și introdusă în poarta adversă. [cf. fr. *moto(cyclette)*, engl. *ball* — minge]

MOTOBLINDÁT *s. n.* autovehicul blindat dotat cu armament, folosit pe cîmpul de luptă. [< *moto-* + *blindat*]

MOTOCICLÉTĂ *s. f.* vehicul cu două (sau trei) roți montate pe un cadru și pus în mișcare de un motor. [var. *motociclu* s. n. / < fr. *motocyclette*]

MOTOCICLÍSM *s. n.* sportul cu motocicleta. [< fr. *motocyclisme*]

MOTOCICLÍST, -Ă *s. m. f.* conducător al unei motociclete, sportiv care practică motociclismul. // *adj.* referitor la motociclism sau la motociclişti. [< fr. *motocycliste*]

MOTOCÍCLU *s. n.* 1. autovehicul cu trei roți (mai rar cu două), avînd un ghidon de orientare a roții directoare din față și o șa pentru conducător. 2. v. motocicletă. [< fr. *motocycle*]

MOTOCOMPRESÓR *s. n.* agregat compus dintr-un motor cu ardere internă și un compresor de aer, folosit pentru a acționa mașini pneumatice. [< fr. *motocompresseur*, rus. *motokompressor*]

MOTOCRÓS *s. n. (sport)* concurs de motociclete care se desfășoară pe un teren variat. [pl. *-suri.* / < fr. *motocross*]

MOTOCROSÍST *s. m.* sportiv participant la un motocros. [cf. fr. *moto-crossiste*]

MOTOCULTÓR *s. n.* mașină agricolă ușoară pentru lucrări superficiale. [< fr. *motoculteur*]

MOTOCULTÚRĂ *s. f.* agricultură mecanizată. [cf. fr. *motoculture*, rus. *motokultura*]

MOTODREZÍNĂ *s. f.* drezină cu motor. [< *moto-* + *drezină*]

MOTODRÓM *s. n.* autodrom. [< *moto-* + *-drom*]

MOTOFRÉZĂ *s. f.* mașină agricolă cu motor care pregătește pămîntul pentru cultură. [< *moto-* + *freză*]

MOTOFURGONÉT *s. n.* autofurgon. [< *moto-* + *furgonetă*]

MOTOMECANIZÁRE *s. f.* mecanizare care se face cu ajutorul motoarelor. [< *moto-* + *mecanizare*, cf. fr. *motomécaniser*]

MOTOMECANIZÁT, -Ă *adj.* înzestrat cu mijloace de tracțiune auto. [< *moto-* + *mecanizat*]

MOTOMITRALIÉRĂ *s. f.* mitralieră instalată pe o motocicletă. [pron. *-li-e-.* / < *moto-* + *mitralieră*]

MOTONAÚTIC, -Ă *adj.* referitor la motonautică. [< fr. *motonautique*]

MOTONAÚTICĂ *s. f.* sport comportînd navigația pe ambarcații mici cu motor. [după fr. *motonautisme*]

MOTONÁVĂ *s. f.* navă pusă în mișcare de un motor cu ardere internă. [< it. *motonave*]

MOTOPLÚG *s. n.* plug greu mecanic sau adaptat la un tractor. [< rus. *motoplug*, cf. engl. *motoploygh*, germ. *Motopflug*]

MOTOPÓMPĂ *s. f.* pompă acționată de un motor. [cf. fr. *motopompe*]

MOTOPROPULSÓR *s. n.* agregat asemănător unui turbopropulsor, care, în loc de turbină, este prevăzut cu unu sau două motoare cu ardere internă. // *adj. grup* ~ = ansamblu alcătuit dintr-un motor cu ardere internă și cel puțin o elice, cuplată cu acesta. [< fr. *motopropulseur*]

MOTÓR *s. n.* 1. mașină care transformă o formă oarecare de energie în energie mecanică pentru acționarea altei mașini, a unui vehicul etc. ● *(fam.)* motocicletă. 2. *(fig.)* ceea ce mișcă ceva, ceea ce pornește o acțiune; imbold, stimulent. [< fr. *moteur*, cf. germ. *Motor*]

MOTÓR, -OÁRE *adj.* care pune în mișcare, care mișcă. [var. *motoriu, -ie* adj. / cf. fr. *moteur*, lat. *motor*]

MOTORCÁDĂ *s. f. (rar)* procesiune de automobile. [< americ. *motorcade*]

MOTOREACTÓR *s. n.* agregat format dintr-un motor cu ardere internă și un compresor, folosit la propulsia avioanelor. [pron. *-re-ac-.* pl. *-oare.* / < fr. *motoréacteur*]

MOTORÉTĂ *s.f.* motocicletă ușoară cu capacitate cilindrică mică. [< fr. *motorette*]
MOTÓRIC, -Ă *adj.* referitor la mișcare. [cf. germ. *motorisch*]
MOTORÍNĂ *s.f.* lichid vîscos care se extrage prin distilare din țiței sau din unele produse sintetice și este folosit drept combustibil la unele motoare. [nume comercial]
MOTORÍST, -Ă *s.m.f.* lucrător specializat în repararea și întreținerea motoarelor; mecanic. [< rus. *motorist*]
MOTÓRIU, -IE *adj.* v. motor.
MOTORIZÁ *vb.I.tr.* a înlocui tracțiunea animală prin tracțiune mecanică; a mecaniza. ● a echipa un vehicul cu un motor. [< fr. *motoriser*, cf. germ. *motorisieren*]
MOTORIZÁRE *s.f.* acțiunea de a motoriza și rezultatul ei; mecanizare. [< *motoriza*]
MOTORIZÁT, -Ă *adj.* cu tracțiune mecanică. // *s.n.pl.* unitate militară dotată cu mijloace mecanizate de luptă, în special cu tancuri. [cf. fr. *motorisé*]
MOTOSCÁF *s.n.* navă (de mic tonaj) cu motor. [< it. *motoscafo*]
MOTOSCÚTER *s.n.* vehicul asemănător motocicletei, de o formă anumită, cu care se transportă ziare, răcoritoare etc. [< engl. *motor scooter*]
MOTOTRACTÓR *s.n.* tractor automobil; motoplug. [cf. fr. *mototracteur*]
MOTOTRICICLÉTĂ *s.f.* vehicul autopropulsat cu trei roți, folosit mai ales pentru mărfuri. [et. incertă]
MOTOTURBOPÓMPĂ *s.f.* agregat de pompare care constă dintr-o turbină acționată de un motor. [et. incertă]
MOTOVELIÉR *s.n.* (*mar.*) velier dotat cu motor. [pron. *-li-er*. / cf. it. *motoveliero*]
MÓTRIC, -Ă *adj.* v. motrice.
MOTRÍCE *adj.invar.* care pune în mișcare; motor. O *forță* ~ = forță care produce o mișcare. [var. *motric*, *-ă* adj. / < fr. *motrice*]
MOTRICITÁTE *s.f.* proprietate a anumitor celule nervoase de a determina contracții musculare. ● *(rar)* motilitate. [< fr. *motricité*, cf. lat. *motus* — mișcare]
MOȚIONÁL, -Ă *adj.* 1. *(liv.)* referitor la mișcare, de mișcare. 2. care se referă la moțiune[1]. 3. *(gram.; despre sufixe)* care realizează flexiunea moțiunii[3]; *(despre derivate)* format cu un astfel de sufix. [pron. *-ți-o-*. / cf. fr. *motionnaire*]
MOȚIÚNE[1] *s.f.* *(liv.)* mișcare. [pron. *-ți-u-*. / cf. it. *mozione*, lat. *motio*]
MOȚIÚNE[2] *s.f.* 1. parte a unui discurs în care se urmărește emoționarea lectorilor sau a auditorilor. 2. propunere făcută și adoptată într-o adunare. [cf. fr. *motion*, it. *mozione*, engl. *motion*]
MOȚIÚNE[3] *s.f.* formare a substantivelor feminine de la masculine și invers cu ajutorul sufixelor. [cf. fr. *motion*]
MOV *adj.invar.* (culoare) violet-deschisă (ca a florilor de stînjenel). [< fr. *mauve*]
MOVIÓLĂ *s.f.* *(cinem.)* aparat de proiecție pentru montajul filmelor. [pron. *-vi-o-*. / < fr. *moviola*]
MÓXA *s.f.* *(med.)* procedeu terapeutic, variantă a acupuncturii, care se bazează pe utilizarea în locul acelor a unor bețișoare din anumite plante, care, după înfigerea în piele, sînt arse lent; moxibustie; *(p. ext.)* bețișoarele și substanța din ele. [var. *moxă* s.f. / < fr. *moxa*, cf. jap. *mogusa*]
MÓXĂ *s.f.* v. moxa.
MOXIBÚSTIE *s.f.* moxa. [< germ. *Moxibustie*]
MOZAÍC *s.n.* 1. lucrare ornamentală, compusă din bucăți mici de marmură, de sticlă etc. colorate diferit și care alcătuiesc o figură, un tablou etc. 2. combinație, amestecătură (frumos îmbinată) de diferite elemente, culori etc. ● operă literară care conține multe elemente eterogene, însă armonios ordonate. ● compoziție de caractere tipografice deosebite. 3. boală a unor plante cauzată de un virus și care se prezintă ca un amestec de pete pe frunze. [pron. *-za-ic*. / cf. fr. *mosaïque*, it. *mosaico*]
MOZÁIC, -Ă *adj.* privitor la mozaism. // *s.m.f.* adept al mozaismului. [pron. *-za-ic*. / < fr. *mosaïque*]
MOZAICÁ *vb.I.tr.* a împodobi cu mozaicuri. [pron. *-za-i-*. / < fr. *mosaïquer*]
MOZAICÁL, -Ă *adj.* *(rar)* alcătuit din elemente diferite. [cf. engl. *mosaical*]
MOZAICÁR, -Ă *s.m.f.* lucrător specializat în lucrări de mozaic; mozaist. [pron. *-za-i-*. / < *mozaic* + *-ar*]
MOZAÍSM *s.n.* cult religios monoteist practicat de evrei, ale cărui principii sînt cuprinse în Vechiul testament; religie mozaică. [pron. *-za-ism*. / < fr. *mosaïsme*, it. *mosaismo*]
MOZAÍST, -Ă *s.m.f.* *(rar)* mozaicar. [pron. *-za-ist*. / < fr. *mosaïste*]
MOZARÁBĂ *adj.f.* *artă* ~ = artă creștină dezvoltată în Spania în sec. X-XI sub influența artei islamice, care se caracterizează prin arcul în formă de potcoavă, ornamentarea fațadei edificiilor cu plăci multicolore de ceramică, precum și prin grija pentru împodobirea manuscriselor cu miniaturi pline de vervă cromatică și preferința pentru prelucrarea metalelor prețioase și a fildeșului. [cf. fr. *mozarabe*, sp. *mozárabo* < ar. *musta'rib* — arabizat]
MUÁBIL, -Ă *adj.* *(liv.)* variabil, schimbător; inconsecvent. [pron. *mu-a-*. / < lat. *muabilis*, cf. fr. *muable*]
MUABILITÁTE *s.f.* variabilitate. [cf. fr. *muabilité*]
MUCILAGINÓS, -OÁSĂ *adj.* ca mucilagiul, vîscos. [cf. fr. *mucilagineux*, lat. *mucilaginosus*, it. *mucillaggino*]
MUCILÁGIU *s.n.* 1. substanță cleioasă pe care o conțin unele plante, care se umflă în contact cu apa, devenind vîscoasă. 2. material cleios rezultat din degradarea compușilor celulozei din pasta de hîrtie sub acțiunea unor ciuperci și bacterii. 3. medicament de consistența gelatinei, obținut prin acțiunea apei asupra gumelor sau a substanțelor vegetale mucilaginoase. [pron. *-giu*. / < fr. *mucilage*, cf. lat. *mucilago*]
MUCÍNĂ *s.f.* *(biol.)* substanță transparentă semifluidă, care se găsește în mucusul gastric, în salivă etc. [< fr. *mucine*]
MUCINÓZĂ *s.f.* *(med.)* boală caracterizată prin infiltrarea mucinei în țesuturi. [< fr. *mucinose*]
MUCOÁSĂ *s.f.* membrană care căptușește sau învelește cavitatea unui organ secretor. [< fr. *muqueuse*]
MUCOÍD, -Ă *adj.* care seamănă cu mucina. [pron. *-co-id*. / < fr. *mucoïde*]
MUCOITÍNĂ *s.f.* *(biol.)* component al mucinei, obținut prin hidroliza acesteia. [pron. *-co-i-*. / < fr. *mucoïtine*]
MUCOPOLIZAHARÍDĂ *s.f.* substanță rezultată din combinarea polizaharidelor cu proteine. [< fr. *mucopolysaccharide*]

MUCOPROTEÍDĂ *s. f. (biol.)* materie mucoasă din secreţiile glandelor. [< fr. *mucoprotéide*]

MÚCOR *s. m.* ciupercă microscopică care se prezintă ca o pisă de filamente şi care ajută puternic procesul de fermentaţie. [< fr. *mucor*, cf. lat. *mucor* — ciupercă]

MUCORACÉE *s. f. pl.* familie de ciuperci al cărei tip este mucor ; *(la sg.)* ciupercă din această familie. [pron. *-ce-e*, sg. invar. / < fr. *mucoracées*]

MUCOZITÁTE *s. f. (med.)* produs de secreţie cu aspect mucilaginos al unui organ cavitar, format din mucus, sînge, puroi etc. ● lichid viscos pe care îl conţin unele plante. [cf. fr. *mucosité*]

MUCRÓN *s. m. (biol.)* vîrf mic ascuţit cu care se termină unele organe ale plantelor. [< fr. *mucron*, cf. lat. *mucro*]

MUCRONÁT, *-Ă adj. (bot. ; despre anumite organe)* prevăzut cu mucron. [cf. fr. *mucroné*, lat. *mucronatus*]

MÚCUS *s. n.* secreţie a celulelor mucoase ale glandelor. v. m u c o z i t a t e. ● lichid transparent care îmbracă corpul peştilor. [< fr., lat. *mucus*]

MUDEJÁR *adj. n. artă* ~ = artă dezvoltată în sec. XII-XV în Spania în teritoriul aflat sub stăpînirea feudalităţii catolice, care se caracterizează prin motive, forme şi structuri islamice pătrunse în arta medievală spaniolă (arcul în formă de potcoavă, decorul în care împletitura şi motivele sînt stilizate pînă la arabesc, policromia exterioară a edificiilor, preferinţa pentru lemnul sculptat în casetoane sau pentru ceramica cu reflexe metalice etc.). [pron. *mu-de-har.* / < fr., sp. *mudéjar*, cf. ar. *mudaggin* — practicant]

MÚFĂ *s. f.* **1.** bucată scurtă de ţeavă cu filet interior, care serveşte la îmbinarea a două ţevi ; manşon (2). **2.** tub de metal deschis la capete cu care se fixează capsa unui fitil. [< germ. *Muffe*]

MUFÉTĂ *s. f.* animal carnivor care trăieşte în America. [< fr. *mouffette*]

MÚFLĂ *s. f.* **1.** cameră cu pereţi refractari a unui cuptor industrial sau de laborator, unde se introduc materialele de încălzit pentru a nu intra în contact cu combustibilul sau cu gazele de ardere. **2.** grup de mai mulţi scripeţi aşezaţi pe acelaşi ax sau pe axe în prelungire, care formează o parte a palanului. [< fr. *moufle*]

MUFLÓN *s. m.* specie de oaie sălbatică cu coarnele foarte răsucite, originară din Corsica. [< fr. *mouflon* < cuv. sard]

MUGHÉT *s. n. (biol.)* boală a mucoaselor datorită unei ciuperci, care apare mai ales în gură la sugari ; *(pop.)* mărgăritărel. [scris şi *muguet*. / < fr. *muguet*]

MUGILÍDE *s. n. pl.* familie de peşti marini care au solzi şi pe cap, avînd ca tip chefalul ; *(la sg.)* peşte din această familie. [< fr. *mugilidés*]

MUGUÉT *s. n.* v. m u g h e t.

MUIÁJ *s. n.* loc de ancorare (într-un port). ● manevra de aruncare a ancorei. [pron. *mu-iaj*. / < fr. *mouillage*]

MUIÁNT, *-Ă adj. (tehn. ; despre substanţe)* care face să devină moale ; emolient. ● *(s. n.)* produs chimic folosit în industria textilă pentru înlăturarea cerurilor şi a grăsimilor de pe fibre. [pron. *mu-iant*. / < fr. *mouillant*]

MUL *s. n.* humus caracteristic solurilor în care descompunerea masei vegetale se face mai repede decît acumularea ei. [< germ. *Mull*, cf. fr. *mull*]

MUL *s. m. (rar)* catîr. [< lat. *mulus*]

MULÁ *vb. I. tr.* a fasona un material plastic prin presare în forme sau în matriţe. **2.** *refl. (despre o haină etc.)* a se lipi de corp ; a lua perfect forma corpului. [< fr. *mouler*]

MULÁJ *s. n.* reproducere prin mulare în ipsos, ceară etc. a unui lucru (mai ales a unei sculpturi). ● tipar de hîrtie după care se croieşte o haină. [< fr. *moulage*]

MULÁRD *s. m.* specie de raţă hibridă, obţinută prin încrucişarea dintre masculul din rasa de raţă leşească şi femela din rasa comună. [< fr. *mulard*]

MULÁRE *s. f.* acţiunea de a (se) mula şi rezultatul ei ; fasonare. [< *mula*]

MULÁTRU, *-Ă s. m. f.* născut dintr-un bărbat alb şi o femeie neagră sau dintr-un bărbat negru şi o femeie albă. [< fr. *mulâtre*, cf. sp. *mulato* < *mulo* — catîr]

MÚLĂ *s. f. (franţuzism)* tipar, formă (în croitorie). [< fr. *moule*]

MULÉTĂ *s. f.* bucată de stofă roşie de care se servesc luptătorii cu taurii pentru a atîţa animalul. [< fr., sp. *muleta*]

MULÍNĂ *vb. I. tr.* a face o mişcare de rotaţie rapidă ; a învîrti, a înfăşura ; *(spec.)* a răsuci două sau mai multe fire de mătase pentru a obţine un singur fir. [< fr. *mouliner*, cf. it. *mulinare*]

MULINÁRE *s. f.* acţiunea de a mulina şi rezultatul ei. [< *mulina*]

MULINÉ *s. n. (la scrimă)* mişcare de rotaţie rapidă, *(spec.)* făcută cu spada, cu floreta. O *a face ~uri* = a da unui baston, unei săbii o mişcare de rotaţie rapidă. [var. *mulinetă* s. f., *mulineu* s. n. / < fr. *moulinet*]

MULINÉT *s. n.* v. m u l i n e t ă.

MULINÉTĂ *s. f.* **1.** dispozitiv format dintr-un mic tambur pe care se înfăşoară firul undiţei. **2.** mică elice auxiliară montată în partea anterioară a elicei propulsoare a unui avion, servind la reglarea automată a pasului acesteia. ● mică elice folosită la frînele aerodinamice de încercare. **3.** barieră rotativă la trecerile pietonilor. **4.** v. m u l i n e. [var. *mulinet* s. n. / < fr. *moulinet*]

MULINÉU *s. m.* **1.** fir obţinut prin răsucirea a două fire de mătase. **2.** v. m u l i n e. [pron. *-neu*. / < fr. *mouliné*]

MÚLSUM *s. n. (ant.)* vin amestecat cu miere. [< lat. *mulsum*]

MULTI- element prim de compunere savantă, cu semnificaţia „mai mulţi", „mulţime", „plural". [< fr. *multi-*, cf. lat. *multus* — mult]

MULTIBLÓC *adj. (tehn.)* format din mai multe blocuri. [et. incertă]

MULTICANÁL *adj. (despre televizoare)* cu mai multe canale. [< fr. *multicanal*]

MULTICÁUL, *-Ă adj. (despre plante)* mult ramificat, cu multe trunchiuri. [pron. *-ca-ul*. / < fr. *multicaule*, cf. lat. *multicaulis*]

MULTICELULÁR, *-Ă adj.* pluricelular. [cf. fr. *multicellulaire*]

MULTICOLÓR, *-Ă adj.* cu mai multe culori ; în culori variate. [cf. fr. *multicolore*, lat. *multicolor*]

MULTICÓRD, *-Ă adj. (despre instrumente muzicale)* cu mai multe coarde. [cf. fr. *multicorde*]

MULTIDIMENSIONÁL, -Ă *adj.* cu mai multe dimensiuni. [pron. *-si-o-.* / cf. fr. *multidimensionnel*]

MULTIETAJÁT, -Ă *adj. (despre clădiri)* cu mai multe etaje. [< *multi-* + *etajat*, după fr. *polyétagé*]

MULTIFID, -Ă *adj.* divizat în mai multe componente. [< lat. *multifidus*]

MULTIFLÓR, -Ă *adj. (despre plante)* cu mai multe flori. [cf. fr. *multiflore*, lat. *multiflorus*]

MULTIFOCÁL, -Ă *adj.* care prezintă mai multe focare. [< fr. *multifocale*]

MULTIFÓRM, -Ă *adj.* care prezintă forme variate. [cf. fr. *multiforme*]

MULTIFUNCȚIONÁL, -Ă *adj. (despre obiecte)* care poate îndeplini mai multe funcțiuni, cu întrebuințări multiple. [pron. *-ți-o-.* / < *multi-* + *funcțional*]

MULTIFURCÁȚIE *s. f. (liv.)* împărțire în mai multe ramuri, direcții. [et. incertă]

MULTIGRÁD, -Ă *adj. (despre substanțe, uleiuri)* a cărui viscozitate nu este mult influențată de temperatură, putînd fi folosit la variații de temperatură. [cf. fr. *multigrade*]

MULTILATERÁL, -Ă *adj.* care se desfășoară pe mai multe planuri, care privește mai multe laturi ale unei probleme, ale unei acțiuni, ale unei activități ; omnilateral. [cf. fr. *multilatéral*, it. *multilaterale*]

MULTILATERALÍSM *s. n.* politică comercială constînd în aceea că fiecare țară trebuie să-și asigure o echilibrare globală a balanței dintre ea și țările cu care întreține relații comerciale. [cf. fr. *multilatéralisme*]

MULTILATERALITÁTE *s. f. (rar)* faptul de a fi multilateral. [cf. it. *multilateralità*]

MULTILÍNGV, -Ă adj. *(rar)* exprimat, scris în mai multe limbi ; polilingv. [cf. fr. *multilingue*]

MULTILINGVÍSM *s. n. (rar)* caracterul a ceea ce este multilingv. v. polilingvism. [cf. fr. *multilinguisme*]

MULTILOBÁT, -Ă *adj. (despre frunze)* divizat în numeroși lobi. [cf. fr. *multilobé*]

MULTIMÉTRU *s. n. (tehn.)* instrument complex pentru măsurarea de mărimi de specii diferite. [< fr. *multimètre*]

MULTIMILENÁR, -Ă *adj.* care datează de mai multe milenii ; *(p. ext.)* foarte vechi. [cf. fr. *multimillénaire*]

MULTIMILIARDÁR, -Ă *s. m. f.* cel a cărui avere se ridică la mai multe miliarde. [pron. *-li-ar-.* / cf. fr. *multimilliardaire*]

MULTIMILIONÁR, -Ă *s. m. f.* cel care posedă o avere de mai multe milioane. [pron. *-li-o-.* / cf. fr. *multimillionnaire*]

MULTINAȚIONÁL, -Ă *adj. (despre state)* care înglobează mai multe națiuni. [pron. *-ți-o-.* / < fr. *multinational*]

MULTIPÁRĂ *adj., s. f.* 1. (femeie) care a născut de mai multe ori. 2. *(despre animale)* care naște mai mulți pui deodată. [< fr. *multipare*, cf. lat. *multus* — numeros, *parere* — a naște]

MULTIPLÁN *adj., s. n.* (avion) cu mai multe aripi suprapuse. [< fr. *multiplan*]

MULTIPLÉT *s. n.* grup de linii spectrale rezultat din tranzițiile dintre un nivel unic și un nivel cu structură fină. [< fr. *multiplet*]

MULTIPLÉX *adj. n. sistem* ~ = procedeu de transmitere simultană a mai multor mesaje pe aceeași linie de telecomunicații. // *s. n.* aparat telegrafic care transmite concomitent mai multe telegrame. [< fr. *multiplex*]

MULTIPLICÁ *vb. I.* 1. *tr., refl.* a (se) înmulți ; a (se) spori. 2. *tr.* a reproduce (ceva) în mai multe exemplare. [p. i. *multiplic.* / < lat. *multiplicare*, cf. fr. *multiplier*]

MULTIPLICÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi multiplicat. [cf. fr. *multipliable*]

MULTIPLICÁRE *s. f.* acțiunea de a multiplica și rezultatul ei ; înmulțire ; multiplicație. [< *multiplica*]

MULTIPLICATÍV, -Ă *adj.* care multiplică, care arată o multiplicare. O *numeral* ~ = numeral care exprimă proporția în care crește o cantitate sau se desfășoară o acțiune. [cf. fr. *multiplicatif*]

MULTIPLICATÓR *s. n.* aparat, mașină de multiplicat. // *s. m.* 1. *(mat.)* factor numeric sau funcțional care joacă rol de operator. 2. *(ec.)* efectul creșterii tuturor componentelor de cheltuieli globale, investiții, cheltuieli de consum etc. asupra venitului global. ● *(p. restr.)* efectul creșterii unei anumite componente, de regulă a investițiilor, asupra venitului. [cf. lat. *multiplicator*, fr. *multiplicateur*]

MULTIPLICÁȚIE *s. f. (rar)* multiplicare. [gen. *-iei*. var. *multiplicațiune* s. f. / cf. fr. *multiplication*, lat. *multiplicatio*]

MULTIPLICAȚIÚNE *s. f.* v. multiplicație.

MULTIPLICITÁTE *s. f.* 1. faptul de a fi multiplu ; număr considerabil, mulțime. 2. *(mat.)* faptul că o soluție a unei ecuații este multiplă. ● număr care arată de cîte ori o soluție satisface o anumită ecuație. [cf. fr. *multiplicité*, lat. *multiplicitas*]

MULTÍPLU, -Ă *adj.* 1. *(despre numere)* care cuprinde de mai multe ori un alt număr ; în care se cuprinde de un număr exact de ori un alt număr. 2. numeros, felurit. // *s. m.* 1. număr întreg divizibil cu un alt număr întreg dat. 2. fiecare unitate de măsură care este mai mare decît unitatea de măsură fundamentală a unui sistem metric, considerată în raport cu aceasta. [< fr. *multiple*, it. *multiplo*, cf. lat. *multiplex*]

MULTIPÓL *s. m.* rețea electrică cu mai multe borne de acces ; circuit multipolar. [< fr. *multipôle*]

MULTIPOLÁR, -Ă *adj. (despre mașini electrice)* cu mai mulți poli. [cf. fr. *multipolaire*]

MULTIPROGRAMÁRE *s. f. (cib.)* tehnică de exploatare a unui sistem de calcul prin care două sau mai multe programe dispun simultan de resursele unui calculator. [et. incertă]

MULTISECULÁR, -Ă *adj. (liv.)* care durează de mai multe secole. [cf. fr. *multiséculaire*]

MULTISILÁB, -Ă *adj. (liv.)* polisilabic. [et. incertă]

MULTISPÉRM, -Ă *adj. (despre fructe)* cu mai multe semințe. [cf. lat. *multus* — mult, gr. *sperma* — sămînță]

MULTITUBULÁR, -Ă *adj. (despre sisteme de încălzire, cazane)* a cărui suprafață de încălzire este constituită din mai multe tuburi. [cf. fr. *multitubulaire*]

MULTITUDINÁR, -Ă *adj. (liv.)* numeros. [et. incertă]

MULTITÚDINE *s. f. (liv.)* mulțime ; număr mare. [cf. fr. *multitude*, lat. *multitudo*]

MULTIVÁLV, -Ă *adj. (zool.)* cu mai multe valve. [< fr. *multivalve*]

MULTIVIBRATÓR *s. n.* circuit electronic generator de oscilații de relaxare. [< fr. *multivibrateur*]

MULTIVITAMINIZÁT, -Ă *adj.* care conține mai multe vitamine. [et. incertă]
MULURÁ *vb. I. tr.* a executa muluri. [< fr. *mouluer*]
MULURĂ *s. f.* element decorativ în relief făcut pe suprafața unui zid. [< fr. *moulure*]
MUMÍE *s. f.* 1. cadavru păstrat prin îmbălsămare specială la vechii egipteni. ● cadavru descărnat, conservat natural într-un sol foarte uscat. 2. *(fig.)* om lipsit de vigoare, de vivacitate ; moliu. [gen. *-iei.* / < germ. *Mumie*, cf. it. *mummia*, ar. *mumija*]
MUMIFIÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) mumifica. [pron. *-fi-a.* / < cf. fr. *momifier*]
MUMIFIÁNT, -Ă *adj.* care mumifică. [pron. *-fi-ant.* / < *mumifia* + *-ant*]
MUMIFICÁ *vb. I.* 1. *tr., refl.* a (se) transforma în mumie. 2. *refl. (despre fructe)* a suferi procesul de mumifiere ; a (se) mumifia. [p. i. *mumific.* / cf. it. *mumificare*]
MUMIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) mumifica și rezultatul ei ; transformare în mumie. ○ mumifiere (2) ; mumificație. [< *mumifica*]
MUMIFICATÓR, -OÁRE *adj.* care produce mumificarea. [< *mumifica* + *-tor*]
MUMIFICÁȚIE *s. f.* mumificare. [gen. *-iei.* / < it. *mummificazione*, fr. *momification*, germ. *Mumifikation*]
MUMIFIÉRE *s. f.* 1. mumificare. 2. proces de uscare a fructelor datorită unor ciuperci. v. m o n i l i o z ă. [pron. *-fi-e-.* / < *mumifia*]
MUNDÁN, -Ă *adj. (liv.)* lumesc. [< lat. *mundanus*]
MÚNDIUM *s. n.* puterea și dreptul de tutelă pe care le avea bărbatul asupra soției și copiilor săi în vechiul drept germanic. [pron. *-di-um.* / < germ. *Mundium*]
MÚNGO *s. n.* lină obținută din postavuri vechi, folosită ca materie primă pentru lîna artificială. [< fr. *mungo*]
MUNICIPÁL, -Ă *s. m. f. (rar)* măturător de stradă. [< fr. *municipal*]
MUNICIPÁL, -Ă *adj.* referitor la administrația municipiilor. O *consiliu* ~ = consiliu de conducere al unui oraș. [< fr. *municipal*, cf. lat. *municipalis*]
MUNICIPALITÁTE *s. f.* administrația unui mare oraș. [cf. fr. *municipalité*]
MUNICIPALIZÁ *vb. I. tr. (rar)* 1. a transforma (un oraș) în municipiu. 2. a trece un bun proprietate particulară în proprietatea unui municipiu. [cf. fr. *municipaliser*]
MUNICIPALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a municipaliza și rezultatul ei. [< *municipaliza*]
MUNICÍPIU *s. n.* 1. *(ant.)* titlu dat orașelor supuse autorității Romei, care își păstrau însă dreptul de a se administra singure și ai căror locuitori erau cetățeni romani. 2. oraș mare cu administrație proprie, avînd o oarecare autonomie în cadrul administrației de stat. [pron. *-piu.* / < lat. *municipium*, cf. fr. *municipe*]
MUNÍFIC, -Ă *adj. (rar)* munificent. [< lat. *munificus*]
MUNIFICÉNT, -Ă *adj. (rar)* generos, foarte darnic ; munific. [< fr. *munificent*]
MUNIFICÉNȚĂ *s. f. (rar)* dărnicie, generozitate. [cf. fr. *munificence*, lat. *munificentia* < *munus* — dar, *facere* — a face]
MUNÍȚIE *s. f.* totalitatea proiectilelor și a accesoriilor acestora, folosite la armele de foc. [gen. *-iei.* var. *munițiune* s. f. / cf. fr. *munition*, germ. *Munition*, lat. *munitio*]
MUNIȚIÚNE *s. f.* v. m u n i ț i e.
MUR *s. m. (liv.)* zid. [< lat. *murus*, cf. fr. *mur*, it. *muro*]
MURÁL, -Ă *adj.* destinat să stea pe un perete. O *pictură* ~*ă* = pictură pe zid ; *hartă* ~*ă* = hartă de atîrnat pe perete. [cf. fr. *mural*, lat. *muralis* < *murus* — zid]
MURALÍST, -Ă *s. m. f. (arte)* pictor specializat în picturi murale. [< engl. *muralist*]
MÚRĂ *s. f. (mar.)* 1. manevră curentă prin care colțul de jos al unei vele se întinde spre proră. 2. expresie folosită pentru a arăta poziția velierului în raport cu vîntul. [< it. *mura*]
MURÉNĂ *s. f.* pește din Marea Mediterană, cu corpul alungit și foarte lacom, avînd o carne foarte gustoasă. [< fr. *murène*, cf. lat. *muraena*]
MÚREX *s. n. (zool.)* moluscă gasteropodă cu cochilie spiralată, acoperită de spini și cu o prelungire în formă de tub, din care în antichitate se extrăgea purpura. [< fr., lat. *murex*]
MURIBÚND, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care se află pe moarte, în agonie. ● *(fig.)* (cel) care este pe punctul de a dispărea ; *(p. ext.)* (om) slab. [< lat. *moribundus*, cf. fr. *moribond*]
MURÍDE *s. n. pl. (zool.)* familie de mamifere rozătoare de talie mică, cu coadă lungă și bot ascuțit, cuprinzînd șoarecii, șobolanii, lemingii etc. ; *(la sg.)* animal din această familie. [< fr. *muridés*, cf. lat. *mus* — șoarece, gr. *eidos* — aspect]
MURÍNĂ *s. f. (la romani)* cupă făcută dintr-un minereu prețios, extrem de rar. [< lat. *murrina* < *murra* — mineral]
MÚRMUR *s. n.* șoaptă ; susur, freamăt. [cf. lat. *murmur*, fr. *murmure*]
MURMURÁ *vb. I.* 1. *tr., intr.* a rosti cuvinte sau a intona o melodie încet, nedeslușit. 2. *intr.* a susura. [< fr. *murmurer*]
MUS *s. m.* elev marinar, care învață marinăria pe o navă. [pl. *muși.* / < engl. *mus*, cf. fr. *mousse*]
MUSÁ *vb. I. intr. (franțuzism ; despre vinuri)* a face spumă. [< fr. *mousser*]
MUSAGÉT *s. m. (ant.)* conducător al muzelor (supranume al lui Apolo). [< lat. *musagetes*]
MÚSĂ *s. f.* cremă bătută ; frișcă. [< fr. *mousse*]
MUSCADÍN *s. m.* nume dat în Franța în 1794 regaliștilor eleganți. [< fr. *muscadin*, cf. it. *moscardino*]
MUSCARDÍNĂ *s. f.* boală a viermilor de mătase, datorită unei ciuperci. [< fr. *muscardine*]
MUSCARÍNĂ *s. f. (chim.)* alcaloid toxic care există în unele ciuperci otrăvitoare sau în proteinele degradate (din alimente). [< fr. *muscarine*]
MUSCÁT *s. n.* varietate de struguri cu gust aromat ; vin extras din astfel de struguri. [< fr. *muscat*]
MUSCHÉT *s. n.* v. m u ș c h e t ă.
MUSCHETÁR *s. m.* v. m u ș c h e t a r.
MUSCHÉTĂ *s. f.* veche armă de foc cu fitil, portativă, folosită înainte de inventarea puștii. [var. *muschet* s. n. / cf. fr. *mousquet*, it. *moschetto*]
MUSCHETÓN *s. n.* armă de foc cu țeava scurtă, de calibru mai mare decît muscheta. [< fr. *mousqueton*]
MUSCICAPÍDE *s. f. pl. (zool.)* ordin de păsări cu ciocul turtit, cu aripi lungi și coada tăiată drept ; *(la sg.)* pasăre din acest ordin. [< fr. *muscicapidés*]
MUSCINÉE *s. f. pl.* clasă de plante fără rădăcină, cu tulpini și frunze ; mușchi ; *(la*

sg.) plantă din această clasă. [pron. *-ne-e.* sg. invar. / < fr. *musicinées*]

MUSCOVÍT *s. n.* varietate de mică incoloră sau de culoare alb-gălbuie, folosită ca izolant termic și electric. [< fr. *muscovite*, rus. *muskovit*]

MUSCULÁR, -Ă *adj.* referitor la mușchi ; al mușchilor. [var. *mușchiular*, *-ă* adj. / < fr. *musculaire*]

MUSCULATÚRĂ *s. f.* totalitatea mușchilor corpului unui om sau al unui animal. [var. *mușchiulatură* s. f. / < fr. *musculature*]

MUSCÚLĂ *s. f.* mașină de război care facilita apropierea de ziduri, protejînd totodată de săgeți, de pietre etc. [< fr. *muscule*]

MUSCULÓS, -OÁSĂ *adj.* cu mușchi puternici. [var. *mușchiulos*, *-oasă* adj. / < fr. *musculeux*]

MUSCULOZITÁTE *s. f. (rar)* însușirea de a fi musculos. [cf. it. *muscolosità*]

MUSELÍNĂ *s. f.* țesătură fină de bumbac sau de mătase transparentă. ● stofă fină de lînă. [var. *muslin* s. n., *muslină* s. f. / < fr. *mousseline*, cf. *Mosul*, oraș în Irak]

MUSICÁL *s. n.* v. muzical.

MÚSICĂ *s. f.* v. muzică.

MUSIC-HALL *s. n.* local înzestrat cu orchestră ; cafe-concert, șantan. 2. spectacol de fantezie pe fond muzical ; muzical. [pron. *miusic-hol.* / < engl., fr. *music-hall*]

MUSICO- v. muzico-.

MUSLÍN *s. n.* v. muselină.

MUSLÍNĂ *s. f.* v. muselină.

MUSOÁR *s. n.* v. muzoar.

MUSÓN *s. m.* vînt periodic care bate în regiunea Oceanului Indian (șase luni dinspre continent către ocean și șase luni dinspre ocean către continent). [< fr. *mousson*, cf. ar. *mausim* — anotimp]

MUSÓNIC, -Ă *adj.* referitor la musoni, din regiunea musonilor. [< *muson* + *-ic*]

MUSTÁNG *s. m.* cal sălbatic din America de Sud. [< engl., sp. *mustang*]

MUSTELÍDE *s. n. pl. (zool.)* familie de mamifere carnivore, cu corpul în general de talie mică, cap alungit, cuprinzînd nevăstuica, hermina etc. ; *(la sg.)* animal din această familie. [< fr. *mustélidés*, cf. lat. *mustela* — nevăstuică]

MUSTERIÁN *s. n. (geol.)* al cincilea subetaj al paleoliticului inferior. // *adj.* care aparține acestui subetaj. [pron. *-ri-an*, pl. *-ieni*, *-iene*. / < fr. *moustérien*, cf. *Le Moustier*, peșteră în Franța]

MUSTIMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea densității și procentului de zahăr din must. [var. *mustometru* s. n. / < fr. *mustimètre*]

MUSTOMÉTRU *s. n.* v. mustimetru.

MUSULMÁN, -Ă *adj., s. m. f.* mahomedan ; *(p. ext.)* turc. [< fr. *musulman*]

MUȘCHETÁR *s. m.* 1. soldat înarmat cu o muschetă. 2. nobil care făcea parte dintr-un corp militar de călăreți aparținînd casei regale franceze. [var. *muschefar* s. m. / < fr. *mousquetaire*]

MUȘCHIULÁR, -Ă *adj.* v. muscular.

MUȘCHIULATÚRĂ *s. f.* v. musculatură.

MUȘCHIULÓS, -OÁSĂ *adj.* v. musculos.

MUȘTARIÉRĂ *s. f.* vas special în care se păstrează muștarul. [pron. *-ri-e-*. / < *muștar* + *-ieră*, după fr. *moutardier*]

MUȘTIÚC *s. n.* 1. capătul unor instrumente muzicale de suflat, prin care se suflă ; ambușură. 2. capătul metalic cu care se termină un furtun. 3. piesă de oțel sau de lemn căptușit cu tablă, cu care se fasonează cărămizile sau țiglele. [< germ. *Mundstück*]

MUTÁBIL, -Ă *adj.* care se poate schimba, muta, transforma. [cf. lat. *mutabilis*, fr. *mutable* < lat. *mutare* — a schimba]

MUTABILITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este mutabil. ● proprietate a materiei vii de a produce mutații (2). [cf. lat. *mutabilitas*, fr. *mutabilité*]

MUTACÍSM *s. n.* pronunțarea unei consoane (mai ales a lui *m*, *b*, *p*) în locul alteia. [< fr. *mutacisme*]

MUTAGÉN, -Ă *adj.* capabil să realizeze o mutație (2). [< fr. *mutagène*]

MUTAGENÉZĂ *s. f.* schimbare a mesajului genetic cu ajutorul unui agent mutagen. [< fr. *mutagenèse*, cf. lat. *mutatio* — schimbare, gr. *genesis* — naștere]

MUTÁNT *s. m.* individ care provine dintr-o mutație (2). [< fr. *mutant*]

MUTATIS MUTÁNDIS *loc. adv.* mutate cîteva elemente ale discursului sau ale realității, esența, substanța rămîne neschimbată. [< lat. *mutatis mutandis* — fiind schimbate cele care trebuie schimbate]

MUTATÍV, -Ă *adj.* cu caracter de mutație. [cf. it. *mutativo*]

MUTÁTOR *s. n.* 1. aparat care transformă un curent alternativ în curent continuu sau invers ; schimbător de fază sau de frecvență pentru un curent alternativ ; schimbător de tensiune pentru un curent continuu. 2. *(biol.)* genă care mărește rata de mutație a altor gene. [cf. fr. *mutateur*, germ. *Mutator*]

MUTÁȚIE *s. f.* 1. *(liv.)* schimbare, modificare radicală. O ~ *consonantică* = transformare a unei serii de consoane în limbile germanice. ● transmitere a unui lucru dintr-o proprietate într-alta. ● totalitatea formelor necesare pentru o schimbare de domiciliu. ● schimbarea vocii la băieți în perioada pubertății. 2. *(biol.)* modificare calitativă bruscă a unui organism sub influența condițiilor de viață. ● *(genet.)* fenomen prin care o genă plasată într-un anumit loc pe cromozon se transformă într-o alelă a ei. 3. *(jur.)* schimbare a raporturilor de proprietate, de posesiune etc. [gen. *-iei*. var. *mutațiune* s. f. / cf. lat. *mutatio*, fr. *mutation*]

MUTAȚIONÍSM *s. n.* teorie idealistă care afirmă dobîndirea în mod brusc de caractere noi, care, transmise prin ereditate, dau naștere la specii variate. [pron. *-ți-o-*. / < fr. *mutationnisme*]

MUTAȚIONÍST, -Ă *adj.*, referitor la mutaționism, propriu mutaționismului. // *s. m. f.* adept al mutaționismului. [pron. *-ți-o-*. / < fr. *mutationniste*]

MUTAȚIÚNE *s. f.* v. mutație.

MÚTIC, -Ă *adj. (despre frunze)* care se termină cu un organ prelungit (spin, aculeu etc.). [< fr. *mutique*, cf. lat. *muticus* — spin]

MUTILÁ *vb. I. tr., refl. (adeseo fig.)* a (se) schilodi, a (se) ciunti ; *(p. ext.)* a (se) desfigura, a (se) deforma. [< fr. *mutiler*, cf. lat. *mutilare*]

MUTILÁNT, -Ă *adj.* care mutilează ; mutilator. [cf. fr. *mutilant*]

MUTILÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) mutila și rezultatul ei ; schilodire. [< *mutila*]

MUTILÁT, -Ă *adj., s. m. f.* (om) care nu mai e întreg ; schilod. [cf. fr. *mutilé*]

MUTILATÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* (cel) care mutilează ; mutilant. [cf. fr. *mutilateur*]

MUTÍSM *s. n.* stare a celui care este mut. ● atitudine de tăcere ; mutenie ; *(p. ext.)* tăcere încăpățînată. [< fr. *mutisme*, cf. lat. *mutus* — mut]

MUTITÁTE *s. f. (rar)* mutism. [cf. fr. *mutité*]

MUTÓN *s. n. (franțuzism)* **1.** pielea de oaie (de obicei vopsită). **2.** haină făcută din astfel de blană. [< fr. *mouton*]

MUTÓN *s. m. (biol.)* cel mai mic segment de material genetic care poate suferi o mutație (2). [< *mut(ație)* + *-on*]

MUTUÁL, -Ă *adj.* **1.** care se face în mod reciproc și simultan. O *asistență ~ă* = formă de colaborare politică și militară între state, în condiții stipulate de contracte, în scopul apărării comune împotriva unui eventual atac armat ; *inducție ~ă* = inducție electromagnetică exercitată reciproc între două circuite străbătute de curenți electrici variabili. **2.** *(impr.)* care are loc reciproc și fără cuvinte. [pron. *-tu-al.* / < fr. *mutuel*, cf. lat. *mutuus*]

MUTUALÍSM *s. n.* **1.** sistem de solidaritate, de ajutor reciproc. **2.** *(biol.)* traiul împreună al mai multor organisme de specii diferite. [pron. *-tu-a-.* / < fr. *mutualisme*, cf. lat. *mutuus* — reciproc]

MUTUALÍST, -Ă *s. m. f.* membru al unei societăți de ajutor reciproc. // *adj.* referitor la mutualism. [pron. *-tu-a-.* / < fr. *mutualiste*]

MUTUALITÁTE *s. f. (liv.)* reciprocitate. [cf. fr. *mutualité*]

MUTÚL *s. m. (arhit.)* ornament în formă de consolă așezat sub cornișă, deasupra fiecărui triglif. [var. *mutulă* s. f. / < fr. *mutule*, lat. *mutulus*]

MUTÚLĂ *s. f.* v. m u t u l.

MÚZĂ *s. f.* fiecare dintre cele nouă zeițe, fiice ale lui Zeus, care ocroteau artele și științele ; *(p. ext.)* zeița poeziei, inspiratoare a poeților. ● *(fig.)* (izvor de) inspirație poetică. [< lat. *musa*]

MUZEÁL, -Ă *adj.* referitor la muzeu, de muzeu. [pron. *-ze-al.* / cf. it. *museale*, germ. *museal*]

MUZEÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la muzeistică. [pron. *-ze-is-.* / < *muzeu* + *-istic*]

MUZEÍSTICĂ *s. f.* muzeologie. [gen. *-cii.* / < *muzeu* + *-istică*]

MUZEOGRÁF, -Ă *s. m. f.* specialist în muzeografie. [pron. *-ze-o-.* / < fr. *muséographe*]

MUZEOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la muzeografie. [< fr. *muséographique*]

MUZEOGRAFÍE *s. f.* disciplină care se ocupă cu descrierea și cu istoria muzeelor, cu metodica clasării, conservării și prezentării obiectelor dintr-un muzeu. ● studiu asupra colecțiilor din muzee. [pron. *-ze-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *muséographie*, germ. *Museographie*]

MUZEOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în muzeologie. [pron. *-ze-o-.* / < germ. *Museolog*]

MUZEOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la muzeologie. [< fr. *muséologique*]

MUZEOLOGÍE *s. f.* știință care se ocupă cu studiul organizării muzeelor, al conservării și prezentării exponatelor dintr-un muzeu ; muzeistică. [pron. *-ze-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *muséologie*, cf. engl. *museology*]

MUZEOTÉHNICĂ *s. f.* ansamblu de metode și mijloace folosite aplicativ în cadrul muncii muzeale. [cf. it. *museotecnica*]

MUZÉU *s. n.* instituție care colecționează, păstrează și prezintă publicului obiecte de artă, relicve, documente istorice, științifice etc. ; localul acestei instituții. O *de ~ = a)* rar, prețios ; *b) (ironic)* învechit. [pl. *-ee, -euri.* / cf. fr. *musée*, germ. *Museum* < lat. *museum*, gr. *mouseion* — templu al muzelor]

MUZIC- v. m u z i c o-.

MUZICÁL *adj.* **1.** referitor la muzică, de muzică. ● înzestrat cu simț, cu talent pentru muzică. **2.** *(despre sunete, voce etc. ; adesea adv.)* armonios, melodios. [cf. fr. *musical*]

MUZICÁL *s. n.* gen de spectacol cu o intrigă narativă redusă, pretext pentru cîntece și balet. [var. *musical* s. n. / < it., engl. *musical* < engl. *musical comedy*]

MUZICALÍSM *s. n. (arte)* concepție artistică potrivit căreia muzica poate fi reprezentată pictural prin culori, arabescuri etc. [< fr. *musicalisme*]

MUZICALITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este muzical ; armonie, sonoritate. [< *muzical* + *-itate*, cf. fr. *musicalité*]

MUZICALIZÁ *vb. I. intr. (liv.)* a da un caracter muzical. ● a fredona. [et. incertă]

MUZICALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a muzicaliza și rezultatul ei. [< *muzicaliza*]

MUZICÁNT, -Ă *s. m. f.* cel care cîntă la un instrument muzical. [cf. it. *musicante*, germ. *Musikant*]

MUZICÁSTRU *s. m. (depr.)* muzician prost. [< fr. *musicastre*]

MÚZICĂ *s. f.* **1.** arta de a îmbina în mod armonios sunete pentru a exprima idei, sentimente. **2.** știința sunetelor considerate sub raportul melodiei, ritmului și armoniei. **3.** operă, bucată muzicală, melodie ; *(p. ext.)* totalitatea operelor muzicale. **4.** formație instrumentală ; orchestră. O *~ militară* = fanfară ; *(fam.) a-i face* (cuiva) *~* = a-i face (cuiva) gălăgie, scandal. [var. *muzică* s. f. / < lat., it. *musica*, fr. *musique* < gr. *mousike* — arta poeziei și a cîntecului]

MUZICIÁN, -Ă *s. m. f.* cunoscător al artei muzicii. ● compozitor ; executant al unor compoziții muzicale. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni, -iene.* / cf. fr. *musicien*]

MUZICO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) muzică", „muzical", „melodios". [var. *musico-, muzic-.* / < fr. *musico-*, cf. lat. *musica*]

MUZICOGRÁF, -Ă *s. m. f.* scriitor care se consacră studiilor asupra muzicii. [< fr. *musicographe*]

MUZICOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la muzicografie. [< fr. *musicographique*]

MUZICOGRAFÍE *s. f.* totalitatea studiilor care se ocupă cu muzica. [gen. *-iei.* / < fr. *musicographia*]

MUZICOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în muzicologie. [< fr. *musicologue*]

MUZICOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la muzicologie. [< fr. *musicologique*]

MUZICOLOGÍE *s. f.* disciplină care studiază istoria și teoria muzicii, cultura muzicală a popoarelor. [gen. *-iei.* / < fr. *musicologie*]

MUZICOMÁN, -Ă *s. m. f.* pasionat după muzică ; meloman. [< fr. *musicomane*]

MUZICOMANÍE *s. f.* pasiune pentru muzică. [gen. *-iei.* / < fr. *musicomanie*, cf. lat. *musica* — muzică, gr. *mania* — nebunie]

MUZICOTERAPÍE *s. f. (med.)* tratament al anumitor boli nervoase cu ajutorul audițiilor muzicale. [gen. *-iei.* / < fr. *musicothérapie*, cf. lat. *musica* — muzică, *therapeia* — îngrijire]

MUZOÁR *s. n. (constr.)* parte terminală a unui mol ; cap de dig. [pron. *-zo-ar*, var. *musoar* s. n. / < fr. *musoir*]

N

NABÁB *s. m.* 1. *(ist.)* titlu dat odinioară în India guvernatorilor de provincii, căpeteniilor militare ; prinț mahomedan din Orient. 2. mare bogătaș. [< fr. *nabab*, cf. hind, ar. *nawwâb*]

NABÍȘTI *s. m. pl.* grup de pictori francezi de la sfîrșitul sec. XIX, ale căror opere aveau un caracter decorativ, tinzînd spre o exprimare sintetică și simbolistă. [< fr. *nabi*, cf. ebr. *Nabi* — numele unui profet]

NACÉLĂ *s. f.* 1. coș deschis sau cabină (metalică) atîrnată de un balon, în care se transportă aeronauții, lestul, aparatele de bord etc. ● cabină a unui dirijabil, unde sînt instalate motoarele și în care sînt transportate persoanele etc. 2. vas de laborator de formă alungită, folosit pentru calcinări. [< fr. *nacelle*]

NACRÍT *s. n.* *(geol.)* silicat de aluminiu hidratat, natural, din grupa caolinului. [< fr. *nacrite*, germ. *Nakrit*]

NÁCRU *s. n.* *(liv.)* sidef. [< fr. *nacre*, cf. pers. *nakar*]

NADÍR *s. n.* punct de pe bolta cerească diametral opus zenitului, situat la intersecția verticalei unui punct de observație cu suprafața bolții cerești din emisfera opusă. [< fr. *nadir*, cf. ar. *nadir* — opus]

NADIRÁL, -Ă *adj.* referitor la nadir, în legătură cu nadirul, (de) la nadir. [cf. fr. *nadiral*]

NAFTALÉN *s. n.* naftalină. [< fr. *naphtalène*]

NAFTALÍNĂ *s. f.* hidrocarbură cristalizată cu miros caracteristic, tare, care se extrage din gudroanele de huilă și se folosește ca insecticid la protejarea stofelor, a blănurilor etc. ; naftalen. [< fr. *naphtaline*]

NÁFTĂ *s. f.* *(chim.)* corp solid rezultat din amestecul diferitelor hidrocarburi. [< fr. *naphte*, cf. gr. *naphtha* — bitum]

NAFTENÁT *s. m.* sare a acidului naftenic. [< fr. *naphténate*]

NAFTÉNE *s. f. pl.* *(chim.)* hidrocarburi ciclice saturate. [< fr. *naphtènes*]

NAFTÉNIC *adj. m. acid* ~ = acid organic cu miros caracteristic, pătrunzător, care se extrage din petrolul distilat. [< fr. *naphténique*]

NAFTÓL *s. m.* compus organic derivat din naftalină, folosit ca dezinfectant. [< fr. *naphtol*]

NAFTOLÁT *s. m.* sare sau ester al unui naftol. [< fr. *naphtolate*, cf. germ. *Naphtolat*]

NAIÁDĂ *s. f.* *(mit.)* nimfă, divinitate a izvoarelor și a rîurilor. ● *(fig.)* femeie foarte frumoasă, grațioasă. [pron. *na-ia-*. / < fr. *naïade*, it. *naiadi*, cf. lat., gr. *naias*]

NÁILON *s. n.* masă plastică întrebuințată ca fibră textilă, în plăci, ca imitație de piele etc. [pron. *nai-lon*. scris și *nylon*. / < engl. *nylon*, cf. fr. *nylon*, nume comercial]

NAÍV, -Ă *adj.* 1. simplu, încrezător ; candid ; sincer, neprefăcut. O *artă ~ă* = artă cu trăsături artizanale și populare, caracterizată prin enumerarea și descrierea minuțioasă, intuitivă a lucrurilor, ființelor etc., așa cum se impun ele atenției imediate a artistului. 2. *(peior.)* simplist, prostuț ; copilăresc. // *s. m. pl.* pictori care ignorează perspectiva, legile proporțiilor și ale compoziției etc. [pron. *na-iv*. / < fr. *naïf*, cf. lat. *nativus* — natural, înnăscut]

NAIVITÁTE *s. f.* 1. însușirea de a fi naiv ; simplitate ; nevinovăție, candoare. 2. *(la pl.)* atitudini, vorbe de om naiv ; copilărie, prostie. [pron. *na-i-*. / cf. fr. *naïveté*]

NÁJA *s. f. invar.* șarpe veninos din Asia și Africa ; cobră. [< fr. *naja*]

NAN *s. m.* *(med.)* pitic. [cf. it. *nano*, lat. *nanus* < gr. *nanos*]

NÁNCHIN *s. n.* țesătură deasă de bumbac, din care se fac dosuri de perne. [var. *nanghin* s. n. / < fr. *nankin*, cf. *Nankin*, centru industrial în China]

NÁNDU *s. m. invar.* pasăre mare din ordinul picioroangelor, asemănătoare cu struțul, care trăiește în America de Sud ; strut american. [acc. și *nandú*. / < fr. *nandou*]

NÁNGHIN *s. n.* v. nanchin.

NANÍSM *s. n.* *(med.)* anomalie caracterizată prin creșterea insuficientă în înălțime ; microsomie, nanosomie. ● încetinire sau oprire a creșterii plantelor. [< fr. *nanisme*, cf. lat. *nanus*, gr. *nanos* — pitic]

NANO- element prim de compunere savantă, cu semnificația „pitic", folosit mai ales la formarea cuvintelor care denumesc măsuri și care înseamnă „a miliarda parte". [< fr. *nano-*, cf. gr. *nanos* — pitic]

NANOCEFÁL, -Ă *adj., s. m. f.* microcefal. [< fr. *nanocéphale*, cf. gr. *nanos* — pitic, *kephale* — cap]

NANOCEFALÍE *s. f.* *(med.)* microcefalie. [gen. *-iei*. / < fr. *nanocéphalie*]

NANOFARÁD *s. m.* *(fiz.)* unitate de capacitate electrică, egală cu a miliarda parte dintr-un farad. [< fr. *nanofarad*]

NANOMELÍE *s. f.* anomalie congenitală constînd din scurtarea anormală a unuia sau a mai multor membre. [gen. *-iei*. / < fr. *nanomélie*, cf. gr. *nanos* — pitic, *melos* — membru]

NANOMÉTRU *s. m.* unitate de lungime, egală cu a miliarda parte dintr-un metru. [< fr. *nanomètre*]

NANOSECÚNDĂ *s. f.* unitate de timp, folosită mai ales în electronică, egală cu a miliarda parte dintr-o secundă. [< fr. *nanoseconde*]

NANOSOMÍE *s. f.* *(med.)* nanism. [gen. *-iei*. / < fr. *nanosomie*, cf. gr. *nanos* — pitic, *soma* — corp]

NANSÚC *s. n.* *(text.)* țesătură foarte subțire de bumbac sau de mătase. [< fr. *nansouk*]

NAPÁLM *s. n.* amestec de săruri de aluminiu și de acizi grași, care, adăugat în benzină, dă o substanță cu proprietăți incendiare, întrebuințată la fabricarea bombelor, aruncătoarelor de flăcări etc. [< engl., fr. *napalm*, cf. *na(trium) palm(itat)*]

NAPOLEÓN *s. m.* veche monedă franceză de aur, care avea imprimat chipul împăratului Napoleon al III-lea. [pron. *-le-on*. / < fr. *napoléon*, cf. *Napoleon*, împărat al Franței între 1852 și 1870]

NAPOLITÁNĂ *s. f.* produs de cofetărie de formă prismatică sau cilindrică, compus din straturi alternative de foi cu umplutură de cremă. [< fr. *napolitaine*, cf. *Napoli*, oraș în Italia]

NARÁ *vb. I. tr. (liv.)* a povesti, a istorisi. [p. i. *-rez.* / < lat. *narrare*, cf. fr. *narrer*]

NARÁRE *s. f.* acțiunea de a nara și rezultatul ei. [< *nara*]

NARATÍV, -Ă *adj.* de narațiune, cu caracter de narațiune, propriu narațiunii. [cf. lat. *narrativus*, fr. *narratif*]

NARATÓR, -OÁRE *s. m. f. (liv.)* povestitor. [cf. lat. *narrator*, fr. *narrateur*]

NARÁȚIE *s. f.* v. narațiune.

NARAȚIÚNE *s. f.* povestire, istorisire. ● parte a unui discurs în care oratorul expune faptele. [pron. *-ți-u-*. var. *narație* s. f. / cf. lat. *narratio*, fr. *narration*]

NARCÍS *s. m. (liv.)* 1. tînăr frumos, îndrăgostit de el însuși. 2. tînăr cu o remarcabilă frumusețe fizică. 3. v. narcisă. [< fr. *narcisse* < *Narcis*, tînăr legendar, frumos]

NARCÍSĂ *s. f.* plantă erbacee cu flori albe sau galbene, plăcute la miros. [var. *narcis* s. m. / < fr. *narcisse*, cf. lat. *narcissus* < *Narcis*, tînăr legendar, metamorfozat în floarea cu același nume]

NARCISIÁC, -Ă *adj.* de narcis, propriu narcisului ; narcisic. [pron. *-si-ac.* / < *narcis* + *-iac*]

NARCÍSIC, -Ă *adj. (liv.)* narcisiac. [< fr. *narcissique*]

NARCISÍSM *s. n.* dragoste, admirație excesivă, patologică a cuiva față de propria-i persoană. [< fr. *narcissisme*]

NARCISÍST, -Ă *adj. (liv.)* referitor la narcisism. [< fr. *narcissiste*]

NARCO- element prim de compunere savantă, cu semnificația „(referitor la) narcotice", „(de) narcoză". [< fr., it. *narco-*, cf. gr. *narke* — narcotic]

NARCOANALÍZĂ *s. f.* metodă de explorare a subconștientului prin narcoză. [< fr. *narco-analyse*]

NARCOBIÓZĂ *s. f.* reducere a funcțiilor vitale ale organismului sub acțiunea narcoticelor. [pron. *-bi-o-*. / < fr. *narcobiose*, cf. gr. *narke* — narcotic, *bios* — viață]

NARCOHIPNÓZĂ *s. f.* sugestie hipnotică făcută în timp ce bolnavul este sub influența unui hipnagog. [< fr. *narcohypnose*, cf. gr. *narke* — narcotic, *hypnos* — somn]

NARCOLEPSÍE *s. f.* tendință morbidă pentru somn, simptom al unor boli ca diabetul, obezitatea etc. [gen. *-iei*. / < fr. *narcolepsie*, cf. gr. *narke* — narcotic, *lepsis* — fixare]

NARCOLÉPTIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de narcolepsie. [< fr. *narcoleptique*]

NARCOMÁN, -Ă *s. m. f.* suferind de narcomanie. [< fr. *narcomane*]

NARCOMANÍE *s. f.* obișnuință morbidă de a lua narcotice. [gen. *-iei*. / < fr. *narcomanie*]

NARCOTERAPÍE *s. f. (med.)* terapie prin somn ; somnoterapie. [gen. *-iei*. / < fr. *narcothérapie*, cf. gr. *narke* — narcotic, *therapeia* — tratament]

NARCÓTIC, -Ă *adj., s. m.* (substanță, medicament) care provoacă narcoză. // *adj. (rar; despre stări psihofizice)* provocat de un narcotic ; în stare de narcoză, datorat narcozei. [< fr. *narcotique*]

NARCOTÍNĂ *s. f.* alcaloid care se extrage din opiu, fără acțiune narcotică, întrebuințat ca înlocuitor al chininei. [< fr. *narcotine*]

NARCOTÍSM *s. n.* ansamblul efectelor cauzate de narcotice. [< fr. *narcotisme*]

NARCOTIZÁ *vb. I. tr.* a administra un narcotic cuiva pentru a-l aduce în stare de narcoză. [< fr. *narcotiser*]

NARCOTIZÁRE *s. f.* acțiunea de a narcotiza și rezultatul ei. [< *narcotiza*]

NARCÓZĂ *s. f.* anestezie generală profundă, cu somn lipsit de reflexe, provocată de un narcotic și practicată mai ales în operații. [< fr. *narcose*, cf. gr. *narkosis* — toropeală]

NARD *s. m.* plantă graminee originară din regiunea Himalaia. ● parfum fin extras din această plantă. [< fr. *nard*, cf. lat. *nardus*]

NARÍNĂ *s. f.* nară. [< fr. *narine*]

NARÓDNIC, -Ă *adj.* referitor la narodnicism, propriu narodnicismului ; narodnicist. // *s. m. f.* adept al narodnicismului. [< rus. *narodnik* < *narod* — popor]

NARODNICÍSM *s. m.* mișcare social-politică în Rusia din a doua jumătate a sec. XIX, care, subapreciind dezvoltarea și rolul clasei muncitoare, vedea în țărănime și în intelectualitate singurele forțe revoluționare. [< *narodnic* + *-ism*, cf. rus. *narodnicestvo* < *narod* — popor]

NARODNICÍST, -Ă *adj.* narodnic. [< *narodnic* + *-ist*]

NÁRTEX *s. n.* încăpere care precedă naosul unui templu bizantin ; pronaos ; *(p. ext.)* pridvorul unei biserici. [pl. *-xuri*. scris și *narthex*. / < fr., lat. *narthex*]

NÁRTHEX *s. n.* v. nartex.

NARVÁL *s. m. (zool.)* mamifer cetaceu arctic, asemănător cu delfinul, lung de 4—5 m, al cărui mascul are la falca de sus un dinte imens. [< fr. *narval*]

NASICÓRN *s. m.* insectă coleopteră de culoare castanie, al cărei mascul are un fel de corn la cap. [cf. fr. *nasicorne*, lat. *nasicornis*]

NASO- v. nazo-.

NASTÍE *s. f. (biol.)* 1. mișcare a organelor plantelor provocată de variația intensității luminii, temperaturii etc. 2. mișcare de creștere și de variație a turgescenței celulelor. [gen. *-iei*. / < germ. *Nastie*]

NATÁL, -Ă *adj.* de naștere, unde s-a născut cineva. [cf. fr. *natal*, lat. *natalis*]

NATALITÁTE *s. f.* raportul dintre numărul de nașteri și numărul total al populației dintr-un teritoriu într-o perioadă dată. [cf. fr. *natalité*]

NATÁNT, -Ă *adj. (despre frunzele plantelor acvatice)* care plutește la suprafața apei. [cf. it. *natante*, lat. *natans*]

NATÁȚIE *s. f.* sportul înotului. [gen. *-iei*. var. *natațiune* s. f. / cf. fr. *natation*, lat. *natatio*]

NATAȚIÚNE *s. f.* v. natație.

NATÍV, -Ă *adj.* 1. înnăscut ; natural. 2. *(despre elemente chimice)* care se găsește (liber) în natură, necombinat cu alte substanțe ; pur. [cf. fr. *natif*, lat. *nativus*]

NATIVÍSM *s. n. (fil.)* denumire dată acelor sisteme care afirmă că omul se naște cu ideea de timp și spațiu. [< fr. *nativisme*]

NATIVÍST, -Ă *adj.* referitor la nativism. // *s. m. f.* adept al nativismului. [< fr. *nativiste*]

NATIVITÁTE *s. f.* caracter nativ. [cf. fr. *nativité*]

NATREMÍE *s. f. (med.)* concentrație a sodiului din sînge. [gen. *-iei*. / < fr. *natrémie*]

NÁTRIU *s. n. (chim.)* sodiu. [pron. *-triu*. / < germ. *Natrium*, cf. fr. *natrium*]

NATRIURÍE *s. f. (med.)* eliminarea de sodiu prin urină. [gen. *-iei.* / < fr. *natriurie*]

NATRÓN *s. m. (chim.)* carbonat hidratat natural de sodiu. [cf. germ. *Natron*, fr., sp. *natron* < ar. *natrun*]

NATURÁL, -Ă *adj.* 1. referitor la natură, al naturii ; din natură. ● curat, neamestecat. 2. firesc, obișnuit, simplu ; adevărat. // *adv.* firește, desigur. // *s. n.* naturalețe, simplitate. [cf. lat. *naturalis*, fr. *naturel*]

NATURALEȚĂ *s. f.* v. naturalețe.

NATURALEȚE *s. f.* situația, starea de a fi natural ; atitudine firească, lipsită de ipocrizie, de afectare ; simplitate. [var. *naturaleță s. f.* / cf . it. *naturalezza*]

NATURALÍSM *s. n.* 1. tendință în literatură și artă de a reconstitui realitatea cît mai fidel, chiar în aspectele ei neesențiale (uneori accentuînd laturile urîte, vulgare). 2. curent literar apărut în Franța în a doua jumătate a sec. XIX sub influența scientismului și pozitivismului, care susținea ideea determinismului social și (mai ales) biologic în explicarea caracterelor umane. 3. stil ornamental caracterizat prin motive inspirate din natură (animale, plante, figuri umane). 4. doctrină potrivit căreia nu există supranatural, natura existînd prin ea însăși, printr-un principiu imanent ei. 5. doctrină după care viața morală trebuie să se conformeze legilor naturii. [cf. fr. *naturalisme*]

NATURALÍST, -Ă *adj.* privitor la naturalism ; care reflectă naturalismul. // *s. m. f.* 1. adept al naturalismului. 2. specialist în științele naturii. [cf. fr. *naturaliste*]

NATURALÍSTIC, -Ă *adj.* în sensul naturalismului, conform cu natura ; neartificial. [< it. *naturalistico*]

NATURALITÁTE *s. f.* însușirea de a fi natural ; calitatea a ceea ce este natural ; naturalețe. [cf. fr. *naturalité*, lat. *naturalitas*]

NATURALIZÁ *vb. I. tr.* 1. a acorda unui străin drepturile de cetățean al statului în care locuiește ; a încetățeni. ● *tr., refl.* a da sau a obține dreptul de cetățean al unui stat prin naturalizare. 2. *(despre plante și animale)* a aclimatiza. 3. *(despre idei, obiceiuri, expresii)* a adopta, a introduce. [cf. fr. *naturaliser*]

NATURALIZÁRE *s. f.* 1. acțiunea de a (se) naturaliza și rezultatul ei ; *(spec. ; jur.)* obținerea cetățeniei unui stat pe baza recunoașterii unui drept special ; încetățenire ; naturalizație. 2. formă de adaptare a organismelor, caracterizată prin faptul că un grup de indivizi devin capabili să trăiască într-un mediu nou ; aclimatizare. [< *naturaliza*]

NATURALIZÁT, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care a primit cetățenia unei țări prin naturalizare. [cf. fr. *naturalisé*]

NATURALIZÁȚIE *s. f.* naturalizare. [< fr. *naturalisation*]

NATURALMÉNTE *adv.* 1. (în mod) natural ; de la natură, din fire ; firește, evident, bineînțeles. 2. de la sine, fără efort, cu ușurință. [cf. fr. *naturellement*, it. *naturalmente*]

NATÚRĂ *s. f.* 1. lumea înconjurătoare în întreaga diversitate a manifestărilor și a formelor ei de mișcare ; univers. ● lumea organică și anorganică ; mediu înconjurător. O ~ *moartă* = grup de lucruri neînsuflețite ; pictură reprezentînd un asemenea grup. 2. caracter, temperament ; fire, trăsătură (fizică sau spirituală a cuiva). 3. caracter specific al unui lucru sau al unui proces, calitate ; fel de a fi. [< lat., it. *natura*, fr. *nature*]

NATURÍSM *s. n.* 1. tendință în arta italiană din sec. XIV-XV de a reflecta natura. ● teorie care afirmă ca ideal moral, individual și social întoarcerea la natură. 2. cultul naturii sau al unor forțe personificate ale ei. ● teorie care afirmă că numai forțele naturale pot vindeca. [< fr. *naturisme*]

NATURÍST, -Ă *adj.* referitor la naturism, propriu naturismului. // *s. m. f.* adept al naturismului. [< fr. *naturiste*]

NATUROTERAPÍE *s. f. (med.)* valorificare a remediilor naturale în tratarea anumitor boli. [gen. *-iei.* / cf. lat. *natura* — natură, gr. *therapeia* — tratament]

NÁȚIE *s. f.* v. națiune.

NAȚIONÁL, -Ă *adj.* referitor la o națiune ; propriu unei națiuni. O *limbă ~ă* = limbă comună și unică a tuturor membrilor unei națiuni ; *șosea ~ă* = șosea care leagă centrele importante ale unei țări și a cărei întreținere intră în competența serviciilor naționale. // *s. m.* membru al unei echipe sportive naționale. // *s. f.* echipă sportivă reprezentativă a unei țări. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *national*, it. *nazionale*]

NAȚIONALÍSM *s. n.* ideologia și politica burgheziei care urmărește întreținerea izolării și atițarea neîncrederii și urii între oamenii muncii de diferite naționalități, în scopul întăririi dominației claselor exploatatoare. ● tendință de a aprecia exclusiv și exagerat tot ceea ce aparține propriei națiuni. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *nationalisme*]

NAȚIONALÍST, -Ă *adj.* referitor la naționalism, propriu naționalismului. // *s. m. f.* partizan, adept al naționalismului. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *nationaliste*]

NAȚIONALITÁTE *s. f.* 1. calitatea unui individ de a aparține unei națiuni. O ~ *conlocuitoare* = comunitate de oameni cu aceleași caractere naționale, locuind pe teritoriul unui alt stat. 2. caracterul specific, propriu al unei națiuni. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *nationalité*]

NAȚIONALIZÁ *vb. I. tr.* 1. a trece (mijloace de producție, averi, imobile etc.) în proprietatea statului. 2. *(rar)* a imprima un caracter național. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *nationaliser*, rus. *nationalizirovati*]

NAȚIONALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a naționaliza și rezultatul ei ; trecere în proprietatea statului. [< *naționaliza*]

NAȚIONALIZÁT, -Ă *adj. (despre bunuri)* trecut în patrimoniul statului prin naționalizare. ● *(despre persoane ; și s.)* care a posedat bunuri trecute în proprietatea statului prin naționalizare. v. expropriat. [< *naționaliza*]

NAȚIONAL-SOCIALÍSM *s. n.* denumire improprie, falsă semantic, pe care și-o aroga nazismul. [pron. *-ți-o-...-ci-a-.* / cf. germ. *Nationalsozialismus*, it. *nazionalsocialismo*, fr. *national-socialisme*]

NAȚIONAL-SOCIALÍST, -Ă *adj.* referitor la național-socialism, propriu național-socialismului. // *s. m. f.* adept al național-socialismului ; nazist. [cf. it. *nazional-socialista*, fr. *national-socialiste*]

NAȚIÚNE *s. f.* formă de comunitate etnică socială a oamenilor, produs al dezvoltării societății pe o treaptă superioară, avînd ca trăsături definitorii comunitatea de teritoriu,

a intereselor economice, a originii limbii și culturii, o anumită factură psihică. [pron. *-ți-u-*. var. *nație* s. f. / cf. fr. *nation*, it. *nazione*, lat. *natio*]

NAUFRAGIÁ *vb. I. intr.* **1.** a suferi un naufragiu. **2.** *(fig.)* a se ruina complet, a suferi un eșec total. [pron. *na-u-fra-gi-a*. p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / cf. fr. *naufrager*, lat. *naufragare*]

NAUFRAGIÁT, **-Ă** *adj.* care a suferit un naufragiu. // *s. m. f.* cel care se găsește pe bordul unei nave naufragiate, care a fost salvat de la un naufragiu. [pron. *na-u-fra-gi-at*. / < *naufragia*]

NAUFRAGIATÓR, **-OÁRE** *s. m. f.* locuitor de coastă care, prin semnale false sau prin alte mijloace, provoacă naufragierea corăbiilor pentru a le jefui. [pron. *na-u-fra-gi-a-*. / după fr. *naufrageur*]

NAUFRAGIÉRE *s. f.* acțiunea, faptul de a naufragia. [pron. *na-u-fra-gi-e-*. / < *naufragia*]

NAUFRÁGIU *s. n.* **1.** scufundare a unei nave ; accident sau avarie care scoate o navă din circulație. **2.** *(fig.)* ruină, distrugere, eșec total. [pron. *na-u-fra-giu*. / < lat. *naufragium*, cf. fr. *naufrage*, it. *naufragio*]

NAUMAHÍE *s. f.* spectacol la vechii romani, constînd dintr-o luptă navală ; loc unde se dădea această luptă. [pron. *na-u-*. gen. *-iei*. / < lat., gr. *naumachia* < gr. *naus* — navă, *mache* — luptă]

NAUPATÍE *s. f.* rău de mare. [gen. *-iei*. / < fr. *naupathie*, cf. gr. *naus* — navă, *pathos* — suferință]

NAÚPLIUS *s. m.* formă larvară la unele crustacee. [pron. *na-u-pli-us*. / < fr. *nauplius*, cf. gr. *naupleios* — navigator]

NAUSEA *s. f.* *(liv.)* senzație de vomă ; greață. [pron. *-se-a*. / cf. lat. *nausea*, fr. *nausée*]

-NAÚT element secund de compunere savantă, cu sensul de „care face parte din echipajul unei nave (de orice fel)", „navigator". [pron. *-na-ut*. / cf. it. *nauta*, lat. *nauta*, gr. *nautes*]

NAÚTIC, **-Ă** *adj.* de, pentru navigație, privitor la navigație. ● *(despre un sport)* care se practică pe sau în apă. // element secund de compunere savantă cu semnificația „(de) navigație", „(referitor la) navigație". [pron. *na-u-*. / < lat. *natuticus*, cf. fr. *nautique* < lat. *nauta* — navigator]

NAÚTICĂ *s. f.* știința și tehnica de a conduce nave. [< fr. *nautique*]

NAUTÍL *s. m.* **1.** specie de moluscă din mările tropicale, care are corpul închis într-o cochilie compartimentată în spirală. **2.** *(ant.)* lampă în formă de nautil. **(1).** ● piesă de orfevrărie compusă dintr-o cochilie de nautil, montată în metal și reprezentînd o divinitate a mării. [var. *nautilus* s. n. / < fr. *nautile*, cf. lat. *nautilus*, gr. *nautilos*]

NAUTILOIDÉE *s. f. pl.* ordin de cefalopode fosile și actuale, cu cochilia spiralată și compartimentată în interior, avînd ca tip nautilul ; *(la sg.)* animal din acest ordin. [pron. *-lo-i-de-e*. sg. invar. / < fr. *nautiloïdées*, cf. lat. *nautilus* — barcă, gr. *eidos* — aspect]

NAUTÍLUS *s. n.* v. nautil.

NAUTOFÓN *s. n.* *(mar.)* emițător de sunete aeriene bazat pe vibrația unei membrane metalice acționate de un electromagnet, servind ca mijloc de semnalizare acustică pe timp de ceață. [pron. *-na-u-*. < fr. *nautophone*]

NAVÁJA *s. f.* *(rar)* cuțit spaniol cu lama lungă și ușor curbată. [pron. *navaha*. / < sp. *navaja*]

NAVÁL, **-Ă** *adj.* referitor la nave sau la navigație. [cf. it. *navale*, lat. *navalis*]

NAVÁRH *s. m.* *(ant.)* comandant al unei flote. [< fr. *navarque*, lat. *navarchus*, gr. *nauarchos*]

NÁVĂ *s. f.* **1.** nume generic dat tuturor mijloacelor sau vehiculelor de navigație ; vas, corabie, vapor, barcă. ● vehicul aerian care zboară ; aeronavă. ○ *~ cosmică* (sau *spațială*) = astronavă ; *~ de linie* = cea mai mare navă de război, prevăzută cu artilerie grea, mijlocie și antiaeriană, precum și cu o cuirasă puternică ; *~-far* = navă ancorată în locurile primejdioase unde nu se poate construi un far. **2.** partea centrală a unei biserici creștine ; naos. [< it. *nave*, cf. lat. *navis*, gr. *naus*]

NAVÉTĂ[1] *s. f.* **1.** suveică. **2.** ac special pentru lucrat fileu. **3.** vehicul de transport în comun, grup de vagoane sau garnitură de tren care circulă regulat, dus și întors, între aceleași localități. ● drumuri făcute des, periodic, între două localități. ○ *a face ~a* = a străbate regulat aceeași distanță în ambele sensuri. **4.** ladă compartimentată cu care se transportă unele produse alimentare. [< fr. *navette*]

NAVÉTĂ[2] *s. f.* plantă oleaginoasă înrudită cu rapița, cu frunze late și semințe mici, castanii. [< fr. *navet*]

NAVETÍST, **-Ă** *adj., s. m. f.* persoană care face naveta[1] (3). [< *navetă* + *-ist*]

NAVI- v. navo-.

NAVICÉRT *s. n.* *(mar.)* certificat de navigație pentru marfă, eliberat de reprezentanții diplomatici sau de consulul unui stat beligerant dintr-o țară neutră. [< fr., engl. *navicert*]

NAVICULÁR, **-Ă** *adj.* în formă de nacelă, de barcă. [cf. fr. *naviculaire*]

NAVIFÓN *s. m.* aparat telefonic, de construcție specială, folosit la bordul navelor. [cf. engl. *naviphone*]

NAVIGÁ *vb. I. intr.* **1.** a călători, a merge pe apă (cu o navă). ● *(despre o navă)* a pluti, a merge pe apă. **2.** a zbura, a pluti în aer. [p. i. 3,6 *-ghează*. / < it., lat. *navigare*, fr. *naviguer*]

NAVIGÁBIL, **-Ă** *adj.* pe care se poate naviga. [cf. it. *navigabile*, lat. *navigabilis*]

NAVIGABILITÁTE *s. f.* calitatea unei ape de a fi navigabilă. [cf. it. *navigabilità*, fr. *navigabilité*]

NAVIGABILIZÁ *vb. I. tr.* a amenaja un curs de apă sau o cale de acces într-un port pentru navigația navelor. [et. incertă]

NAVIGABILIZÁRE *s. f.* acțiunea de a navigabiliza și rezultatul ei. [< *navigabiliza*]

NAVIGÁNT, **-Ă** *adj.* care navighează. ○ *personal ~* = personal care face parte din echipajele aviației și marinei. [cf. fr. *navigant*]

NAVIGÁRE *s. f.* acțiunea de a naviga și rezultatul ei. [< *naviga*]

NAVIGATÓR, **-OÁRE** *s. m. f.* **1.** persoană care face călătorii lungi pe mare : marinar. **2.** membru din echipajul unei aeronave care dirijează exclusiv navigația. [cf. it. *navigatore*, fr. *navigateur*, lat. *navigator*]

NAVIGÁȚIE *s. f.* faptul de a naviga, navigare ; arta și tehnica de a conduce o navă sau o aeronavă ; ramură a transporturilor și

a comunicațiilor pe apă și în aer. [gen. *-iei.* var. *navigațiune s. f.* / cf. it. *navigazione*, lat. *navigatio*]

NAVIGAȚIÚNE *s. f.* v. n a v i g a ț i e.

NAVIGRÁF *s. m.* instrument de bord cu ajutorul căruia se determină deriva și viteza față de sol. [< fr. *navigraphe*]

NAVISFÉRĂ *s. f. (rar)* instrument pentru identificarea aștrilor, constînd dintr-o sferă pe care sînt înregistrate la scară stelele folosite în navigație. [< *navi-* + *sferă*]

NAVO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) navă". [var. *navi-*. / < lat. *navis*]

NAVOMODÉL *s. n.* macheta unei nave. [< *navo-* + *model*]

NAVOMODELÍSM *s. n.* 1. tehnica construirii navomodelelor. 2. *(sport)* concurs de navomodele. [< *navomodel* + *-ism*]

NAVOMODELÍST, -Ă *s. m. f.* cel care se ocupă cu navomodelismul. [< *navomodel* + *-ist*]

NAZ- v. n a z o-.

NAZÁL, -Ă *adj.* 1. relativ la nas, al nasului. 2. *(despre sunetele limbii)* pronunțat pe nas. // *s. f.* 1. consoană nazală. 2. *(ist.)* armătură a coifului care apără nasul. [< fr. *nasal*, cf. lat. *nasalis* < *nasus* — nas]

NAZALITÁTE *s. f.* particularitate a unui sunet de a se pronunța pe nas. [cf. fr. *nasalité*]

NAZALIZÁ *vb. I. tr.* a pronunța pe nas (un sunet). ● *refl. (despre sunete)* a căpăta un caracter nazal. [cf. fr. *nasaliser*]

NAZALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) nazaliza și rezultatul ei ; dobîndire a unei pronunțări nazale de către un sunet. [< *nazaliza*]

NAZAREÉNI *s. m. pl.* 1. denumire dată de evrei primilor creștini. 2. adepți ai unei secte de fanatici creștini din Ungaria din sec. XIX. 3. grup de pictori germani instalați la Roma la începutul sec. XIX, care se inspirau din idealismul naiv al primitivilor italieni. [pron. *-re-eni*, sg. *-reean.* / < fr. *nazaréens*]

NAZIFASCÍSM *s. n.* uniune între nazismul german și fascismul italian, intervenită în ultima parte a celui de-al doilea război mondial. [cf. it. *nazifascismo*]

NAZIFASCÍST, -Ă *adj.* referitor la nazifascism, propriu nazifascismului. // *s. m. f.* adept, partizan al nazifascismului. [cf. it. *nazifascista*]

NAZIFICÁ *vb. I. tr.* a da un caracter nazist. [cf. it. *nazificare*]

NAZIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a nazifica și rezultatul ei. [< *nazifica*]

NAZÍR *s. m.* curtea regală a Persiei. ● șef al unui departament bizantin. [< fr. *nazir*]

NAZÍSM *s. n.* doctrină politică a fascismului german fundată de Hitler, profund antiumană, care, susținînd superioritatea rasei ariene, al cărei reprezentant „pur" ar fi poporul german, încerca să justifice violența, rasismul, genocidul, războaiele de cotropire ; național-socialism. v. f a s c i s m. [< fr. *nazisme*, germ. *Nazismus*]

NAZÍST, -Ă *adj.* referitor la nazism. // *s. m. f.* adept al nazismului sau membru al partidului național-socialist german. [< fr. *naziste*, cf. abrevierea germ. *Nazi* < *Nationalsozialismus*]

NAZO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) nas". [var. *naso-*, *naz-*. / < lat. *nasus*]

NAZOFARINGIÁN, -Ă *adj.* referitor la nas și la faringe. [cf. fr. *naso-pharyngien*]

NEAGRESIÚNE *s. f.* lipsă de agresiune. O *pact de* ~ = pact prin care două sau mai multe state se obligă să nu întreprindă nici o acțiune dușmănoasă unul față de celălalt. [< *ne-* + *agresiune*, după fr. *non-agression*]

NEALINIÁT, -Ă *adj.* care nu este aliniat. O *(despre țări, state, mișcări)* care duce o politică de nealiniere. [< *ne-* + *aliniat*, după fr. *non-aligné*]

NEALINIÉRE *s. f.* poziția politică a unui mare număr de state din diferite regiuni ale lumii care nu participă la grupări politice, militare, iau însă atitudine pentru pace și își aduc contribuția la dezvoltarea cooperării internaționale ; neangajare, neutralitate activă. [pron. *ne-a-li-ni-e-*. / < *ne-* + *aliniere*, după fr. *non-alignement*]

NEANGAJÁRE *s. f.* atitudine liberă față de orice alianță sau convenție militară, politică ; nealiniere. [< *ne-* + *angajare*, după fr. *non-engagement*]

NEANGAJÁT, -Ă *adj.* care nu are un angajament. ● *(despre state)* care duce o politică de neangajare, care nu face parte din blocuri militare, politice. [et. incertă]

NEÁNT *s. n.* ceea ce nu există ; gol, neființă ; nimic. [pron. *ne-ant.* / < fr. *néant*]

NEANTIZÁ *vb. I. tr., refl. (liv.)* a (se) pierde, a (se) transforma în neant ; a dispărea. [pron. *ne-an-*. / cf. fr. *néantiser*]

NEANTIZÁRE *s. f. (liv.)* acțiunea de a (se) neantiza și rezultatul ei. [pron. *ne-an-*. / < *neantiza*]

NEAOȘÍSM *s. m.* 1. cuvînt, expresie cu aspect autohton, arhaic sau popular căutat. 2. tendință în literatură caracterizată prin abuzul de neaoșisme *(1)*. [< *neaoș* + *-ism*]

NEAOȘÍST, -Ă *adj.* referitor la neaoșism ; *(despre stil)* care abundă în neaoșisme. // *s. m. f.* adept al neaoșismului ; persoană care abuzează, în vorbire sau în scris, de neaoșisme. [< *neaoș* + *-ist*]

NEARTICULÁT, -Ă *adj.* 1. *(fon. ; despre sunete)* care nu este articulat ; *(despre cuvinte)* pronunțat neclar. 2. *(gram.)* care nu este determinat de un articol (hotărît). 3. care nu este format din articulații. [< *ne-* + *articulat*]

NEAVENÍT, -Ă *adj.* fără valabilitate ; socotit inexistent ; nul. [după fr. *non avenu*]

NEBULÁR, -Ă *adj.* referitor la nebuloasă ; ca o nebuloasă. [cf. fr. *nébulaire*]

NEBÚLE *s. f. pl. (arhit.)* element decorativ constînd dintr-o bandă ondulată care sugerează o fișie de nori. [< fr. *nébules*]

NEBULOÁSĂ *s. f.* acumulare de materie sau de pulbere cosmică în univers, difuză și obscură, cu forme și dimensiuni instabile ; aglomerare de stele formînd o lumină difuză pe bolta cerească. [pron. *-loa-*. / < fr. *nébuleuse*, cf. lat. *nebula* — negură]

NEBULÓS, -OÁSĂ *adj.* neclar, învălmășit, confuz. [cf. fr. *nébuleux*, lat. *nebulosus*]

NEBULOZITÁTE *s. f.* 1. faptul de a fi nebulos ; stare a cerului acoperit cu nori. ● raportul (exprimat în zecimi) dintre suprafața ocupată de nori și suprafața totală vizibilă a bolții cerești ; gradul de acoperire a cerului cu nori ; înnourare ușoară. 2. *(fig.)* neclaritate, obscuritate, confuzie. [cf. fr. *nébulosité*, lat. *nebulositas*]

NEC *s. n.* v. n e c k.

NECESÁR, -Ă *adj.* care nu poate lipsi ; trebuincios, indispensabil. // *s. n.* ceea ce

este absolut trebuincios pentru ceva. [ef. fr. *nécessaire*, it. *necessario*, lat. *necessarius*]

NECESARIÉNI *s. m. pl.* sectă religioasă din Anglia, care neagă libertatea voinței, considerînd că oamenii acționează conform predestinării lor. [pron. *-ri-eni.* sg. *-rian.* / < fr. *nécessariens*]

NECESARMÉNTE *adv.* în mod necesar; inevitabil. [cf. fr. *necessairement*]

NECESITÁ *vb. I. tr.* a cere, a impune, a reclama ceva ca absolut necesar. [p. i. 3 *-tă.* / < fr. *nécessiter*, it. *necessitare*]

NECESITÁTE *s. f.* 1. ceea ce se cere, se impune ca necesar; utilitate, trebuință. ◊ *(spec.; la pl.)* proces fiziologic de evacuare a fecalelor și a urinei. ○ *cu* ~ = în mod necesar. 2. categorie filozofică care desemnează însușirile și raporturile care au un temei intern, decurgînd inevitabil din esența lucrurilor, din legile lor de dezvoltare. [cf. fr. *nécessité*, it. *necessità*, lat. *necessitas*]

NECESITÓS, -OÁSĂ *s. m. f.* sărac, lipsit de mijloace de trai. [< fr. *nécessiteux*]

NECK *s. n. (geol.)* stîlp de lavă solidificată care umple canalul de ascensiune a magmei într-un vulcan. [scris și *nec.* / < engl., fr. *neck*]

NECOMBATÁNT, -Ă *adj., s. m.* (cel) care nu ia parte efectivă la luptă. [< *ne-* + *combatant*, după fr. *non-combattant*]

NECONDIȚIONÁT, -Ă *adj.* nesupus nici unei condiții, fără rezerve. [pron. *-ți-o-.* / < *ne-* + *condiționat*, cf. fr. *inconditionné*]

NECONSOLÁT, -Ă *adj.* nemîngîiat. [< *ne-* + *consolat*, cf. fr. *inconsolé*]

NECONTESTÁT, -Ă *adj.* care nu este (sau nu poate fi) contestat; evident. [< *ne-* + *contestat*, cf. fr. *incontesté*]

NECRECTOMÍE *s. f. (med.)* excizie a unui țesut necrozat. [gen. *-iei.* / < fr. *nécrectomie*, cf. gr. *nekros* — mort, *ektome* — excizie]

NECRO- element prim de compunere savantă, cu semnificația „mort", „defunct", „cadavru", „moarte". [< fr. *nécro-*, it. *necro-*, cf. gr. *nekros*]

NECROBACÍL *s. m.* bacilul necrozei. [cf. fr. *nécrobacille*]

NECROBACILÓZĂ *s. f. (med.)* boală infecțioasă a animalelor domestice, care se manifestă prin focare necrotice și purulente. [< fr. *nécrobacillose*]

NECROBÍE *s. f. (zool.)* insectă coleopteră care trăiește pe cadavre. [gen. *-iei.* / < fr. *nécrobie*]

NECROBIÓTIC, -Ă *adj.* referitor la necrobioză. [pron. *-bi-o-.* / < fr. *nécrobiotique*]

NECROBIÓZĂ *s. f. (med.)* necroză care apare ca urmare a unor leziuni distrofice. [pron. *-bi-o-.* / < fr. *nécrobiose*, cf. gr. *nekros* — mort, *bios* — viață]

NECROFÁG, -Ă *adj., s. m.* (animal) care se hrănește cu cadavre. < fr. *nécrophage*, cf. gr. *nekros* — mort, *phagein* — a mînca]

NECROFAGÍE *s. f.* hrănire cu cadavre, caracteristică unor animale. ● tendință morbidă, la alienați, de a mînca carne cadaverică. [gen. *-iei.* / < fr. *nécrophagie*]

NECROFÍL, -Ă *adj., s. m.* (suferind) de necrofilie. [< fr. *nécrophile*]

NECROFILÍE *s. f.* perversiune sexuală remarcată la unii degenerați care practică relații sexuale cu cadavre; necrosadism. [gen. *-iei.* / < fr. *nécrophilie*]

NECROFÓB, -Ă *s. m. f.* (suferind) de necrofobie. [< fr. *nécrophobe*]

NECROFOBÍE *s. f.* 1. teamă patologică de cadavre, de morți. 2. teamă patologică de moarte. [gen. *-iei.* / < fr. *nécrophobie*, cf. gr. *nekros* — mort, *phobos* — teamă]

NECROFÓR *s. m.* gen de insecte coleoptere care se hrănesc cu cadavre. [< fr. *nécrophore*, cf. gr. *nekros* — mort, *phoros* — purtător]

NECROLATRÍE *s. f.* cult exagerat pentru morți. [gen. *-iei.* / < fr. *nécrolâtrie*, cf. gr. *nekros* — mort, *latreia* — cult]

NECROLÁTRU, -Ă *s. m. f.* persoană care are un cult exagerat al morților. [< fr. *nécrolâtre*]

NECROLÓG *s. n.* discurs, scriere în care se expun viața și meritele unei persoane decedate. ● imprimat prin care se anunță decesul cuiva. [pl. *-oguri*, (rar) *-oage.* / < fr. *nécrologe*, cf. gr. *nekros* — mort, *logos* — cuvînt]

NECROLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la necrologie. [< fr. *nécrologique*]

NECROLOGÍE *s. f.* listă de oameni de seamă morți într-o perioadă de timp. [gen. *-iei.* / < fr. *nécrologie*]

NECROMANÍE *s. f.* preocupare morbidă pentru moarte, pentru morți. [gen. *-iei.* / cf. lat. *necromania* < gr. *nekros* — mort, *mania* — nebunie]

NECROMÁNT, -Ă *s. m. f.* cel care practică necromanția. [< fr. *nécromant*]

NECROMÁNTIC, -Ă *adj.* referitor la necromanție. [< fr. *nécromantique*]

NECROMANȚÍE *s. f.* practică obscurantistă prin care se pretinde că se poate prevedea viitorul evocînd spiritele morților. [gen. *-iei.* / cf. fr. *nécromancie*, lat. *necromantia*, gr. *nekromanteia* < *nekros* — mort, *manteia* — ghicire]

NECRÓPOLĂ *s. f. (ant.)* boltă subterană în care erau depuși morții. ● cimitir. ● cavou. [< fr. *nécropole*, cf. gr. *nekropolis* — orașul morților]

NECRÓPSIC, -Ă *adj.* referitor la necropsie. [< fr. *nécropsique*]

NECROPSÍE *s. f. (rar)* autopsie. [gen. *-iei.* / < fr. *nécropsie*, cf. gr. *nekros* — mort, *opsis* — vedere]

NECROSADÍSM *s. n.* necrofilie. [cf. fr. *nécrosadisme*]

NECROSPERMÍE *s. f. (biol.)* prezență în sperma a spermatozoizilor morți, cauză a sterilității masculine. [gen. *-iei.* / < fr. *nécrospermie*, cf. gr. *nekros* — mort, *sperma* — sămînță]

NECRÓTIC, -Ă *adj.* atins de necroză; necrozat. [< fr. *nécrotique*]

NECROTOMÍE *s. f.* necropsie. ● îndepărtare chirurgicală a unui țesut osos necrozat. [gen. *-iei.* / < fr. *nécrotomie*, cf. gr. *nekros* mort, *tome* — tăiere]

NECROZÁ *vb. I. refl. (despre țesuturi sau organe)* a fi atins de necroză; a se distruge, a se cangrena. [p. i. 3 *-zează.* / < fr. *nécroser*]

NECROZÁNT, -Ă *adj. (rar)* care provoacă necroza. [cf. fr. *nécrosant*]

NECROZÁRE *s. f.* acțiunea de a se necroza și rezultatul ei; moarte a țesuturilor; *(p. ext.)* necroză. [< *necroza*]

NECRÓZĂ *s. f.* alterare și distrugere a unui țesut ori organ viu, animal sau vegetal, în urma întreruperii circulației sanguine, a unei infecții, arsuri etc.; distrugere prin infecție a unui țesut viu; cangrenă. [< fr. *nécrose*, cf. gr. *nekrosis* — mortificare]

NECTÁR *s. n.* 1 băutură a zeilor despre care se spunea că face nemuritor pe cel care o gustă. 2. *(bot.)* suc dulce secretat de

unele glande ale florilor. [< lat., gr. *nectar*, cf. fr. *nectar*]

NECTÁRIE *s.f.* *(bot.)* glandă vegetală, a plantelor angiosperme, care produce nectar. [gen. *-iei.* / cf. fr. *nectaire*]

NECTARIFÉR, -Ă *adj.* *(despre plante, glande)* care secretă nectar. [< fr. *nectarifère*]

NECTARÍNĂ *s.f.* varietate de piersici cu pielița fără puf. [< fr. *nectarine*]

NÉCTIC, -Ă *adj.* *(biol.)* care are proprietatea de a pluti. [< fr. *nectique*, cf. gr. *nektikos*]

NECTÓN *s.n.* totalitatea viețuitoarelor care trăiesc în ape și se pot mișca liber. [< fr. *necton*, cf. germ. *Nekton* < gr. *nekton* — înotător]

NEDEFINÍT, -Ă *adj.* care nu este definit; indefinit ; vag. ● *(gram.)* nehotărît. [< *ne-* + *definit*]

NEDELICATÉȚĂ *s.f.* v. nedelicatețe.

NEDELICATÉȚE *s.f.* gest sau vorbă lipsită de delicatețe. [var. *nedelicateță* s.f. / < *ne-* + *delicatețe*, după fr. *indélicatesse*]

NEDÉMN, -Ă *adj.* 1. care nu este demn, nevrednic. 2. de neiertat. [< *ne-* + *demn*]

NEDETERMINÁRE *s.f.* *(mat.)* lipsă de determinare a valorii unei mărimi. ● incertitudine, imprecizie. [< *ne-* + *determinare*]

NEDISEMINÁRE *s.f.* nerăspîndire, neîmprăștiere. ● *(despre armele nucleare)* neproliferare. [< *ne-* + *diseminare*]

NEEUCLIDIÁN, -Ă *adj.* *geometrie ~ă* = ramură a geometriei în care se infirmă postulatul lui Euclid referitor la două drepte paralele tăiate de o secantă. [pron. *ne-e-u--cli-di-an*. pl. *-ieni*, *-iene*. / < *ne-* + *euclidian*, după fr. *non-euclidien*]

NEEXECUTÁRE *s.f.* lipsă de executare. [pron. *ne-exe-*. / < *ne-* + *executare*, după fr. *non-exécution*]

NEFALÍSM *s.n.* *(liv.)* abstinență totală la orice băutură alcoolică. [< fr. *néphalisme*]

NEFALÍST, -Ă *s.m.f.* *(liv.)* partizan al nefalismului. [< fr. *néphaliste*, cf. gr. *nephalios* — care nu bea vin]

NEFÁST, -Ă *adj.* 1. *(la romani)* care era oprit de legile divine. O *zile ~e* = zile despre care romanii credeau că aduc nenoroc și în care nu tratau afaceri publice. 2. aducător de nenorocire, de supărare. [pl. *-ești*, *-aste*. / < lat. *nefastus*, cf. fr. *néfaste*]

NEFAVORÁBIL, -Ă *adj.* neprielnic, defavorabil. [< *ne-* + *favorabil*]

NEFELÍN *s.n.* alumosilicat natural de sodiu. [< germ. *Nephelin*]

NEFELIÓN *s.n.* *(med.)* ușoară opacitate a ochiului ; *(pop.)* albeață. [pron. *-li-on*. / < fr. *néphélion*]

NEFELO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) nor", „noros". [< fr. *néphélo-*, cf. gr. *nephele*]

NEFELOMANȚÍE *s.f.* *(liv.)* pretinsă artă de a ghici prin observarea norilor. [gen. *-iei*. / < fr. *néphélomancie*]

NEFELOMETRÍE *s.f.* *(chim.)* procedeu de analiză constînd în a măsura concentrația unei emulsii, comparîndu-i transparența cu o preparație etalon. [gen. *-iei*. / < fr. *néphélémétrie*]

NEFELOMÉTRU *s.n.* aparat pentru determinarea concentrației emulsiilor prin metode optice. [< germ. *Nephelometer*]

NEFERÓS, -OÁSĂ *adj.* care nu conține fier. ● *(despre industrie)* care prelucrează materiale care nu conțin fier. [< *ne-* + *feros*]

NEFLEXÍBIL, -Ă *adj.* care nu este flexibil ; inflexibil. ● *(gram. ; despre cuvinte)* lipsit de flexiune. [< *ne-* + *flexibil*, după fr. *inflexible*]

NEFOSCÓP *s.n.* instrument cu care se determină viteza și direcția de deplasare a norilor. [pl. *-scoape*. / < fr. *néphoscope*, cf. gr. *nephele* — nor, *skopein* — a examina]

NEFR- v. nefro-.

NEFRALGÍE *s.f.* *(med.)* durere de rinichi. [< fr. *néphralgie*]

NEFRECTOMÍE *s.f.* ablațiune chirurgicală totală sau parțială a unui rinichi. [gen. *-iei*. / < fr. *néphrectomie*, cf. gr. *nephros* — rinichi, *ektome* — excizie]

NEFRÉTIC, -Ă *adj., s.m.f.* v. nefritic.

NEFRÍDIE *s.f.* *(anat.)* organ excretor la nevertebratele inferioare. [gen. *-iei*. / cf. fr. *néphridie*, germ. *Nephridium*, cf. gr. *nephros* — rinichi]

NEFRÍT *s.n.* silicat de calciu și magneziu, compact, de culoare verde, întrebuințat la confecționarea unor obiecte de ornament. [< fr. *néphrite*, cf. germ. *Nephrit*]

NEFRÍTĂ *s.f.* inflamare a rinichilor. [< fr. *néphrite*, cf. gr. *nephros* — rinichi]

NEFRÍTIC, -Ă *adj., s.m.f.* (suferind) de rinichi ; renal. // *adj., s.n.* (medicament) folosit în bolile de rinichi. [var. *nefretic*, *-ă* adj., s.m.f. / cf. fr. *néphrétique*]

NEFRO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) rinichi", „al rinichilor", „(de) rinichi". [var. *nefr-*. / < fr. *nephro-*, it. *nefro-*, cf. gr. *nephros*]

NEFROCÉL *s.n.* *(med.)* hernie a rinichiului. [< fr. *néphrocèle*, cf. gr. *nephros* — rinichi, *kele* — hernie]

NEFROGÉN, -Ă *adj.* *(biol.)* 1. care produce țesut renal. 2. de origine renală. [< fr. *néphrogène*]

NEFROGRAFÍE *s.f.* radiografie a rinichiului făcută cu ajutorul unei substanțe de contrast. [gen. *-iei*. / < fr. *néphrographie*, cf. gr. *nephros* — rinichi, *graphein* — a scrie]

NEFROÍDĂ *s.f.* *(liv.)* curbă plană avînd aproximativ conturul aparent al rinichilor. [pron. *-fro-i-*. / cf. gr. *nephros* — rinichi, *eidos* — formă]

NEFROLÍT *s.n.* calcul renal. [< fr. *néphrolithe*, cf. gr. *nephros* — rinichi, *lithos* — piatră]

NEFROLITOTOMÍE *s.f.* incizie a rinichiului pentru extragerea calculilor din bazinet. [gen. *-iei*. / < fr. *néphrolithotomie*]

NEFROLÓG, -Ă *s.m.f.* medic specialist în nefrologie ; urolog. [< *nefrologie*]

NEFROLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la nefrologie. [< fr. *néphrologique*]

NEFROLOGÍE *s.f.* disciplină medicală care se ocupă cu studiul rinichilor. [gen. *-iei*. / < fr. *néphrologie*]

NEFRÓN *s.n.* *(biol.)* unitate morfologică și funcțională a rinichiului. [< fr. *néphron*]

NEFROPÁT, -Ă *adj., s.m.f.* (suferind, afectat) de o nefropatie. [cf. fr. *néphropathe*]

NEFROPATÍE *s.f.* *(med.)* denumire generică a bolilor de rinichi. [gen. *-iei*. / < fr. *néphropathie*, cf. gr. *nephros* — rinichi, *pathos* — suferință]

NEFROPEXÍE *s.f.* *(med.)* fixare chirurgicală a unui rinichi deplasat. [gen. *-iei*. / < fr. *néphropexie*, cf. gr. *nephros* — rinichi, *pexis* — fixare]

NEFROPLEGÍE *s.f.* *(med.)* suprimare, încetare a excreției renale. [gen. *-iei*. / < fr. *néphroplégie*]

NEFROPTÓZĂ *s. f. (med.)* deplasare a rinichiului. [< fr. *néphroptôse*, cf. gr. *nephros* — rinichi, *ptosis* — cădere]

NEFRORAFÍE *s. f. (med.)* fixare prin sutură a unui rinichi mobil. [gen. *-iei.* / < fr. *néphrorraphie*]

NEFRORAGÍE *s. f. (med.)* hemoragie provenind de la rinichi. [gen. *-iei.* / < fr. *néphrorragie*, cf. gr. *nephros* — rinichi, *rheg-nynai* — a curge]

NEFROSCLERÓTIC, *-Ă adj.* referitor la nefroscleroză. [< fr. *néfrosclérotique*]

NEFROSCLERÓZĂ *s. f. (med.)* scleroză a rinichiului. [< fr. *néphrosclérose*, cf. gr. *nephros* — rinichi, *sklerosis* — întărire]

NEFROSTOMÍE *s. f.* intervenție chirurgicală pentru devierea spre exterior a urinii din cavitățile renale. [gen. *-iei.* / < fr. *néphrostomie*, cf. gr. *nephros* — rinichi, *stoma* — deschidere]

NEFRÓTIC, *-Ă adj.* de natura nefrozei. [< fr. *néphrotique*]

NEFROTOMÍE *s. f.* deschidere chirurgicală a rinichiului (pentru îndepărtarea calculilor etc.). [gen. *-iei.* / < fr. *néphrotomie*, cf. gr. *nephros* — rinichi, *tome* — tăiere]

NEFRÓZĂ *s. f.* leziune degenerativă a rinichilor fără inflamare. [< fr. *néphrose*]

NEGÁ *vb. I. tr.* a nu recunoaște ceva ; a tăgădui, a contesta. [p. i. *neg*, 3,6 *neagă*. / < lat. *negare*]

NEGÁBIL, *-Ă adj. (rar)* care poate fi negat. [cf. it. *negabile*]

NEGÁRE *s. f.* acțiunea de a nega și rezultatul ei ; negație. ◇ *(fil.)* *~a negației* = lege dialectică principală care determină direcția de ansamblu a dezvoltării ca mișcare ascendentă de la simplu la complex, de la inferior la superior. [< *nega*]

NEGATÍV, *-Ă adj.* 1. (op. p o z i t i v) care neagă, care tăgăduiește ceva. 2. care reprezintă o negație. ◇ *(log. ; despre judecăți)* care enunță lipsa apartenenței însușirii exprimate de predicat la obiectul exprimat de subiect. ◇ ostil progresului ; distructiv. 3. *(despre numere)* mai mic decît zero. // *s. n.* 1. imagine obținută prin expunerea la lumină, developarea și fixarea unei varietăți de material fotografic fotosensibil, caracterizată prin redarea inversată a tonurilor și a laturilor subiectului fotografiat ; *(p. ext.)* hîrtie fotografică, placă, film care conține o astfel de imagine. 2. *(poligr.)* literă albă pe fond închis. [< lat. *negativus*, cf. fr. *négatif*]

NEGATIVÁ *vb. I. tr.* a încărca, a polariza cu electricitate negativă. [et. incertă]

NEGATIVÁRE *s. f.* acțiunea de a negativa și rezultatul ei. [< *negativa*]

NEGATIVÍSM *s. n.* 1. atitudine de ignorare voită a calităților cuiva sau a ceva. 2. tulburare psihică manifestată prin tendința bolnavului de a se opune oricărei solicitări din exterior. [cf. fr. *négativisme*]

NEGATIVÍST, *-Ă adj.* care ține de negativism, propriu negativismului. // *s. m. f.* persoană cu atitudini caracteristice negativismului. [cf. fr. *négativiste*]

NEGATIVITÁTE *s. f. (liv.)* însușirea de a fi negativ. [cf. fr. *négativité*]

NEGATIVIZÁ *vb. I. tr.* a da un caracter negativ. [cf. fr. *négativiser*]

NEGATIVIZÁRE *s. f.* acțiunea de a negativiza și rezultatul ei. [< *negativiza*]

NEGATÓN *s. m.* v. n e g a t r o n.

NEGATÓNIC, *-Ă adj.* referitor la negatoni. [< fr. *négatonique*]

NEGATRÓN *s. m. (fiz.)* electron. [var. *negaton* s. m. / < germ. *Negatron*, fr. *négaton*]

NEGATÓR *adj., s. m. (liv.)* (cel) care neagă, care este ostil, demobilizator. [cf. fr. *négateur*]

NEGATOSCÓP *s. n.* ecran lumnios pentru cercetarea radiogramelor. [< fr. *négatoscope*]

NEGAȚIE *s. f.* negare. ● categorie filozofică care reflectă acțiunea permanentă, complexă de schimbare a calității obiectelor și proceselor în cadrul mișcării universale. ◇ judecată, propoziție care neagă ceva (declarînd nevalabilă legătura dintre mai multe noțiuni). ● semn grafic care arată o negație (în logică sau matematică). ● cuvînt care dă un sens negativ unei propoziții. [gen. *-iei.* var. *negațiune* s. f. / cf. lat. *negatio*, fr. *negation*]

NEGAȚIÚNE *s. f.* v. n e g a ț i e.

NEGLIJÁ *vb. I. tr.* a nu avea grijă de cineva sau de ceva, a lăsa în părăsire ; a omite. ◇ *refl.* a nu avea grijă de propria sa persoană ; a se lăsa. [cf. fr. *négliger*, lat. *negligere*]

NEGLIJÁBIL, *-Ă adj.* care se poate neglija ; neînsemnat, puțin valoros. [cf. fr. *négligeable*]

NEGLIJÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) neglija și rezultatul ei. [< *neglija*]

NEGLIJÉNT, *-Ă adj.* dezordonat, neîngrijit ; delăsător, indolent, nepăsător. ◇ care denotă lipsă de grijă, de interes. [cf. fr. *négligent*, lat. *negligens*]

NEGLIJÉNȚĂ *s. f.* nepăsare, delăsare ; neîngrijire. ◇ lipsă de grijă, de preocupare ; greșeală ușoară cauzată de o lipsă de atenție. ◇ *(jur.)* formă a culpei constînd în atitudinea cuiva care nu prevede consecințele păgubitoare ale faptelor sale. [cf. fr. *négligence*, lat. *negligentia*]

NEGLIJÉU *s. n.* 1. îmbrăcăminte comodă de casă (purtată dimineața). 2. starea unei persoane care nu și-a făcut încă toaleta. [pron. *-jeu.* / < fr. *négligé*]

NEGOCIÁ *vb. I. tr.* 1. a discuta, a trata încheierea unei convenții economice, politice, culturale etc. 2. *(în capitalism)* a trafica efecte publice ; a converti în bani o hîrtie de valoare. [pron. *-ci-a.* p. i. 3,6 *-iază*. ger. *-iind*. / < fr. *négocier*, cf. lat. *negotiari*]

NEGOCIÁBIL, *-Ă adj.* care se poate negocia. [pron. *-ci-a-.* / cf. fr. *négociable*]

NEGOCIABILITÁTE *s. f.* însușirea unui bun de a fi negociabil. [pron. *-ci-a-.* / cf. fr. *négociabilité*]

NEGOCIATÓR, *-OÁRE s. m. f.* cel care negociază. [pron. *-ci-a-.* / cf. fr. *négociateur*, lat. *negotiator*]

NEGOCIÉRE *s. f.* acțiunea de a negocia și rezultatul ei. ◇ tratative, discuție, tratare. ◇ *~ri diplomatice* = tratative duse în vederea încheierii unor convenții internaționale. ◇ cumpărare, vînzare. [pron. *-ci-e-.* / < *negocia*]

NEGRÉSĂ *s. f.* femeie care aparține rasei negre. [< fr. *négresse*]

NEGRITÚDINE *s. f. (liv.)* condiția celor de rasă neagră ; caracterele acestei rase. [cf. fr. *négritude*, engl. *negritude*]

NEGROFÍL, *-Ă adj., s. m. f.* prieten al negrilor. [< fr. *négrophile*]

NEGROÍD, *-Ă adj., s. m. f.* (om) care aparține rasei negre. [pron. *-gro-id.* / < fr. *négroïde*]

NEGUS *s. m.* 1. titlu purtat în perioada monarhiei de suveranul Etiopiei ; cel care purta acest titlu. 2. produs de panificație în forma unui băț. [< fr. *négus*]

NEIMITÁBIL, -Ă *adj.* care nu poate fi imitat ; *(p. ext.)* unic. [< *ne-* + *imitabil*, după fr. *inimitable*]

NEIMPOZÁBIL, -Ă *adj.* asupra căruia, prin lege, nu se pune impozit. [< *ne-* + *impozabil*]

NEINTERVÉNȚIE *s. f.* atitudine (a unui stat, a unei persoane juridice sau fizice) care nu intervine în afacerile altora ; non-intervenție, neamestec. [gen. *-iei*. / < *ne-* + *intervenție*, cf. fr. *non-intervention*]

NEINTERVENȚIONÍST, -Ă *adj.* referitor la politica de neintervenție. // *s. m. f.* adept al atitudinii de neintervenție. [pron. *-ți-o-*. / după fr. *non-interventionniste*]

NEMATELMÍNȚI *s. m. pl. (zool.)* încrengătură de viermi cilindrici, având ca tip clasa nematodelor ; *(la sg.)* vierme din această încrengătură. [< fr. *némathelminthes*, cf. gr. *nema* — filament, *helminthes* — vierme]

NEMATOCÍST *s. n. (biol.)* organ urzicător la celenterate. [< fr. *nématocyste*]

NEMATÓDE *s. n. pl. (zool.)* clasă de viermi filiformi paraziți, care au în partea din față o gură aparentă ; *(la sg.)* vierme din această clasă. [var. *nematozi* s. m. pl. / < fr. *nématodes*, cf. gr. *nema* — filament, *eidos* — formă]

NEMATÓZI *s. m. pl.* v. nematode.

NEMÉIC, -Ă *adj. (ant.) jocuri ~e* = sărbătoare la greci, care avea loc din doi în doi ani în cinstea lui Zeus, constînd din întreceri atletice, lupte, alergări de care etc. [pron. *-me-ic*. / cf. gr. *nemeaios* < *Nemeia*, vale în Argolida (Grecia)]

NEMORÁL, -Ă *adj. (franțuzism)* care trăiește sau crește prin păduri. [< fr. *némoral*, cf. lat. *nemus* — pădure]

NENUFÁR *s. m.* nufăr. [< fr. *nénuphar*]

NEO- element prim de compunere savantă însemnînd „nou", „recent", „modern". [pron. *ne-o-*. / < fr. *néo-*, it. *neo-*, cf. gr. *neos* — nou]

NEO *s. n. (med.)* prescurtare criptică și eufemistică de la neoplasm, de la neosalvarsan. [cf. *neoplasm*, *neosalvarsan*]

NEOANACREÓNTIC, -Ă *adj.* referitor la neoanacreontism. [cf. fr. *néo-anacréontique*]

NEOANACREONTÍSM *s. n.* revenire la sfîrșitul sec. XVIII, la stilul și temele anacreontice tradiționale. [< fr. *néo-anacréontisme*]

NEOANARHÍSM *s. n.* curent politic și doctrinar care reia și actualizează unele dintre tezele vechiului anarhism, pretinzînd că forța revoluționară în societatea contemporană nu ar fi clasa muncitoare, ci unele pături și grupuri periferice și deposedate, că lupta politică organizată și partidul revoluționar ar fi inutile, iar tactica „revoluționară" ar fi aceea a acțiunilor extremiste și teroriste. [pron. *ne-o-a-*. / et. incertă]

NEOANTRÓP *s. m. (pal.)* tip uman fosil ; homo sapiens. [pron. *ne-o-an-*. / cf. it. *neoantropo* < gr. *neos* — nou, *anthropos* — om]

NEOARISTOTELÍSM *s. n. (fil.)* denumire dată aristotelismului Renașterii, opus celui scolastic. [< fr. *néo-aristotélisme*]

NEOARTRÓZĂ *s. f. (med.)* articulație nou creată între două extremități osoase. [< fr. *néarthrose*, cf. gr. *neos* — nou, *arthros* — articulație]

NEOBARÓC, -Ă *adj. (arte)* care aparține unui stil succesor barocului. O *stil ~ (și s. n.)* = stil bombastic caracteristic orașelor mari din ultimele decenii ale sec. XIX. [cf. germ. *Neubarock*]

NEOCAPITALÍSM *s. n.* stadiu recent al capitalismului, caracterizat prin intervenția mărită a statului în economie, progresiva concentrare a societăților pe acțiuni și dezvoltarea unei societăți de consum. [cf. it. *neocapitalismo*]

NEOCAPITALÍST, -Ă *adj.* referitor la neocapitalism, propriu neocapitalismului. // *s. m. f.* adept, partizan al neocapitalismului. [pron. *ne-o-*. / cf. it. *neocapitalista*]

NEOCATÓLIC, -Ă *adj.* referitor la neocatolicism. [cf. fr. *néo-catholique*]

NEOCATOLICÍSM *s. n.* doctrina socială a catolicismului, „modernizată" prin introducerea unor teze menite să apropie și să adapteze vechile principii și teorii ale catolicismului la problemele lumii contemporane. [< fr. *néo-catholicisme*]

NEOCÍT *s. n. (biol.)* celulă de formație nouă. [< fr. *néocyte*]

NEOCITEMÍE *s. f.* prezența neocitelor în sînge. [gen. *-iei*. / < fr. *néocytémie*]

NEOCLÁSIC, -Ă *adj.* I. care are ca model arta și arhitectura clasică ; referitor la neoclasicism. II. *curent ~* = curent în știința economică burgheză, care, afirmînd pretinsa capacitate de autoreglare armonioasă a capitalului, se întoarce spre tezele pretins clasice. [cf. fr. *néo-classique*, it. *neoclassico*]

NEOCLASICÍSM *s. n.* tendință artistică și literară de a reînvia anumite trăsături ale clasicismului (reîntoarcerea la idealurile antice, echilibru, simetrie, reconsiderarea formei, orizonturi mai calme). [cf. fr. *néo-classicisme*, it. *neoclassicismo*]

NEOCOLONIALÍSM *s. n.* politică promovată de marile puteri imperialiste pe tărîm economic, social, ideologic, militar, recurgînd la noi forme de dominație, mai rafinate, în scopul de a menține în stare de dependență tinerele state ce și-au cîștigat independența politică, ori de a obține noi poziții privilegiate în aceste țări. [pron. *ne-o-* .... *-ni-a-*. / cf. fr. *néo-colonialisme*]

NEOCOLONIALÍST, -Ă *adj.* referitor la neocolonialism, propriu neocolonialismului. // *s. m. f.* adept al neocolonialismului. [cf. fr. *néo-colonialiste*]

NEOCOMIÁN *s. n. (geol.)* denumire veche a cretacicului inferior. // *adj.* care aparține acestei epoci. [pron. *-mi-an*. / < fr. *néocomien*]

NEOCONFUCIANÍSM *s. n.* curent filozofic apărut în China în sec. X—XIII, care cuprinde două tendințe opuse, materialistă și idealistă, ambele invocînd paternitatea lui Confucius. [cf. fr. *néo-confucianisme*]

NEOCÓR *s. m.* 1. păzitor al unui templu în vechea Grecie. 2. preot însărcinat cu administrarea unui sanctuar (la catolici). [< fr. *néocore*, cf. gr. *neokoros*]

NEOCÓRTEX *s. n. (anat.)* porțiune din creier care constituie la om cea mai mare parte a scoarței cerebrale. [< fr. *néo-cortex*, cf. gr. *neos* — nou, lat. *cortex* — scoarță]

NEOCRÍTIC, -Ă *adj.* referitor la neocriticism ; neocriticist. [cf. fr. *néo-critique*]

NEOCRITICÍSM *s. n.* școală filozofică franceză, care, inspirată de doctrina kantiană, a încercat s-o restabilească potrivit datelor speculațiilor științifice moderne. [cf. fr. *néo-criticisme*]

NEOCRITICÍST, -Ă *adj.* neocritic. // *s.m.f.* adept al neocriticismului. [cf. fr. *néo-criticiste*]

NEODAMÓD *s.m.* nume dat în Sparta ilo(ților liberați și descendenților lor. [< fr. *néodamode*, gr. *neodamodes*]

NEODARWINÍSM *s.n.* orientare în biologie care nu admite intervenția directă a factorilor de mediu și moștenirea caracterelor dobîndite, explicînd numai cu ajutorul selecției dezvoltarea organelor și a însușirilor folositoare vieții. [cf. fr. *néo-darwinisme*]

NEODARWINÍST, -Ă *adj.* referitor la neodarwinism. // *s.m.f.* adept al neodarwinismului. [cf. fr. *néo-darwiniste*]

NEODÍM *s.n.* element din familia pămînturilor rare. [< fr. *néodyme*]

NEOECOLOGÍE *s.f.* ramură a ecologiei care studiază ecosistemele actuale. [pron. *ne-o-e-*, gen. *-iei.* / et. incertă]

NEOFALÍNĂ *s.f.* produs rezultat din distilarea petrolului, cu calități asemănătoare celor ale benzinei ; se întrebuințează la spălarea și curățirea materialelor textile etc. [< fr. *néophaline*]

NEOFASCÍSM *s.n.* mișcare politică și ideologică din lumea capitalistă contemporană, care reia doctrina și metodele fascismului. [cf. fr. *néo-fascisme*, it. *neofascismo*]

NEOFASCÍST, -Ă *adj.* referitor la neofascism, propriu neofascismului. // *s.m.f.* partizan al neofascismului. [cf. fr. *néo-fasciste*]

NEOFÍL, -Ă *adj., s.m.f.* (cel) care manifestă neofilie. [pron. *ne-o-*, / cf. it. *neofilo*]

NEOFILÍE *s.f.* tendință, dorință pentru tot ceea ce este nou ; tendință pentru schimbare (neprevăzută). [pron. *ne-o-*, gen. *-iei.* / cf. it. *neofilia* < gr. *neos* — nou, *philos* — prieten]

NEOFÍT, -Ă *s.m.f.* persoană recent convertită la o religie ; *(p. ext.)* proaspăt aderent la o grupare, la o societate etc. [< fr. *néophyte*, cf. lat. *neophytus*, gr. *neophytos*]

NEOFOBÍE *s.f.* fobie față de tot ceea ce este nou. [gen. *-iei.* / cf. it. *neofobia* < gr. *neos* — nou, *phobos* — frică]

NEOFORMAȚIE *s.f.* **1.** *(biol.)* formare nouă a unui organ sau țesut ; tumoare ; neoplazie. **2.** *(geol.)* acumulare (locală) care poate apărea în diverse orizonturi ale solului. [gen. *-iei.* var. *neoformațiune* s.f. / < fr. *néoformation*]

NEOFORMAȚIÚNE *s.f.* v. neoformație.

NEOGÉN *s.n.* *(geol.)* a doua perioadă (sistem) a neozoicului. // *adj.* care aparține acestei perioade. [< fr. *néogène*, cf. gr. *neos* — nou, *gennan* — a naște]

NEOGÓTIC, -Ă *adj. stil* ~ (și *s.n.*) stil modern în arhitectura și în arta decorativă europeană din sec. XIX, care urmărea să reînvie stilul gotic. [< fr. *néo-gothique*]

NEOGRAMÁTIC, -Ă *adj.* referitor la principiile și la metodele școlii neogramatice. O *școală* ~*ă* = curent apărut în a doua jumătate a sec. XIX, fundat de lingviștii germani Osthoff și Brugmann, care pune accent pe cercetarea limbilor vii și pe legile fonetice, dar care nu s-a putut ridica la conceperea limbii ca un fenomen social. // *s.m.* adept al acestei școli. [după germ. *Junggrammatiker*, fr. *néo-gramairien*, it. *neogrammatico*]

NEOGRÉC, -EÁCĂ *adj.* referitor la Grecia modernă. // *s.f.* limba greacă modernă. [< fr. *néo-grec*]

NEOGUELFÍSM *s.n.* politică a democraților creștini în ajunul revoluțiilor naționale din 1848—1849 din Italia. [pron. *ne-o-ghelfism.* / < it. *neoguelfismo*]

NEOHEGELIÁN, -Ă *adj.* referitor la neohegelianism. // *s.m.f.* adept al neohegelianismului. [pron. *-ghe-li-an.* pl. *-ieni*, *-iene.* / cf. fr. *néo-hégélien*]

NEOHEGELIANÍSM *s.n.* curent filozofic contemporan idealist, care, sub lozinca „reîntoarcerii la Hegel", înlocuiește idealismul obiectiv al filozofiei acestuia cu un idealism subiectiv, deformînd dialectica hegeliană, criticînd de pe pozițiile ei dialectica materialistă marxist-leninistă și susținînd în politică teze reacționare. [pron. *-ghe-li-a-.* / cf. fr. *néo-hégélianisme*]

NEOHIPOCRATÍSM *s.n.* curent în medicina contemporană care preconizează întoarcerea la principiile lui Hipocrat. [< *neo-* + *hipocratism*]

NEOIMPRESIONÍSM *s.n.* *(arte)* direcție modernistă în pictură introdusă de pictorii francezi și belgieni, care, alături de ideea observației naturii, țin seama și de rezultatele așa-numitei experimentări științifice. [< fr. *néo-impressionnisme*]

NEOIMPRESIONÍST, -Ă *adj.* referitor la neoimpresionism. // *s.m.f.* adept al neoimpresionismului. [< fr. *néo-impressionniste*]

NEOJUNINÍSM *s.n.* școală estetică inițiată de Mihail Dragomirescu, care dă vechiului principiu junimist al artei pentru artă o nouă formulare. [< *neo-* + *junimism*]

NEOJUNINÍST, -Ă *adj.* referitor la neojuninism. // *s.m.f.* adept al neojuninismului. [< *neojunim(ism)* + *-ist*]

NEOKANTIÁN, -Ă *adj.* referitor la neokantianism. // *s.m.f.* adept al neokantianismului. [pron. *-ti-an.* / < fr. *néo-kantien*]

NEOKANTIANÍSM *s.n.* orientare idealistă din filozofia contemporană (reprezentată de mai multe școli), care reia tezele kantiene în condițiile noilor achiziții ale științelor, aducînd contribuții mai ales în domeniul epistemologiei, filozofiei culturii și axiologiei. [cf. germ. *Neokantianismus*, rus. *neokantianstvo*]

NEOKEYNESÍSM *s.n.* *(ec.)* ansamblu de teorii economice burgheze care încearcă o adaptare sau o corectare a keynesismului, în scopul transformării acestuia într-un instrument de combatere a crizelor inflaționiste. [< fr. *néo-keynésisme*]

NEOLAMARCKÍSM *s.n.* curent evoluționist în biologie care explică evoluția ca rezultat al activității fiziologice a organismului, selecția naturală fiind privită ca un factor secundar. [cf. fr. *néo-lamarckisme*]

NEOLAMARCKÍST, -Ă *adj.* referitor la neolamarckism. // *s.m.f.* adept al neolamarckismului. [< *neolamarck(ism)* + *-ist*]

NEOLATÍN, -Ă *adj.* care descinde din romani sau din limba latină ; de origine latină. [cf. fr. *néo-latin*]

NEOLATINÍSM *s.n.* mișcare culturală și politică din România din prima jumătate a sec. XIX, care urmărea să dovedească, mai ales pe plan lingvistic, originea latină a poporului român. [< *neo-* + *latinism*]

NEOLIBERALÍSM *s.n.* formă modernă a liberalismului, care îngăduie o intervenție limitată a statului pe plan juridic și economic. [cf. fr. *néo-libéralisme*]

NEOLINGVÍST, -Ă *s.m.f.* adept al neolingvisticii. [< it. *neolinguista*]

NEOLINGVÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la neolingvistică. [< it. *neolinguistico*]

NEOLINGVÍSTICĂ *s.f.* curent lingvistic creat de lingviștii italieni Bertoni și Bartoli,

ale căror teorii se întemeiază pe idei ale idealismului lui Vossler și ale geografiei lingvistice. [< it. *neolinguistica*]

NEOLÍTIC *s. n.* ultima epocă a preistoriei, caracterizată prin folosirea uneltelor de piatră lustruită și de bronz, prin apariția agriculturii primitive, a creșterii vitelor și a olăriei. // *adj.* care datează din această epocă. [< fr. *néolithique*, cf. gr. *neos* — nou, *lithos* — piatră]

NEOLÓG *s. m.* neologist. [< fr. *néologue*]

NEOLÓGIC, -Ă *adj.* cu caracter de neologism; neologistic. [< fr. *néologique*]

NEOLOGÍSM *s. n.* *(lingv.)* cuvînt nou împrumutat dintr-o limbă străină sau creat prin mijloace proprii în limba respectivă; *(p. restr.)* împrumut lexical recent. [< fr. *néologisme*, cf. gr. *neos* — nou, *logos* — cuvînt]

NEOLOGISMOMANÍE *s. f.* mania de a folosi neologisme în mod exagerat. [gen. *-iei*. / < *neologism* + *manie*]

NEOLOGÍST, -Ă *s. m. f.* cel care folosește frecvent neologisme; neolog. [cf. fr. *néologiste*, it. *neologista*]

NEOLOGÍSTIC, -Ă *adj.* neologic. [cf. germ. *neologistisch*]

NEOLOGIZÁ *vb. I. tr.* a da (stilului) un aspect voit neologic. [< *neolog(ism)* + *-iza*]

NEOLOGIZÁNT, -Ă *adj.* *(despre stil, cuvinte etc.)* cu caracter, aspect voit neologic. [< *neologiza* + *-ant*]

NEOMALTHUSIÁN, -Ă *adj.* referitor la neomalthusianism, propriu neomalthusianismului. // *s. m. f.* adept al neomalthusianismului; neomaltusianist. [pron. *-si-an*. pl. *-ieni*, *-iene*. / cf. *néo-malthusien*]

NEOMALTHUSIANÍSM *s. n.* teorie pseudoștiințifică și reacționară contemporană, care reia teoria lui Malthus a pretinsei suprapopulări a globului. [cf. fr. *néo-malthusianisme*]

NEOMALTHUSIANÍST, -Ă *adj., s. m. f.* *(rar)* neomalthusian. [cf. fr. *néo-malthusianiste*]

NEOMARGINALÍSM *s. n.* denumire dată concepțiilor contemporane rezultate în urma falimentului economiei politice neoclasice. [et. incertă]

NEOMORFÍSM *s. n.* *(biol.)* apariția unor noi formații care modifică forma vechiului organ. [cf. fr. *néomorphisme*]

NEOMORFÓZĂ *s. f.* *(biol.)* regenerare a țesuturilor sau a organelor distruse. [cf. fr. *néomorphose*]

NEÓN *s. n.* gaz nobil care nu arde, incolor și inodor, folosit la umplerea tuburilor luminoase. [pron. *ne-on*. / < fr. *néon*, cf. gr. *neos* — nou]

NEONAZÍSM *s. n.* curent care încearcă să reînvie nazismul. [cf. it. *neonazismo*]

NEONAZÍST, -Ă *adj.* referitor la neonazism, propriu neonazismului. // *s. m. f.* adept al neonazismului. [cf. it. *neonazista*]

NEOPITAGORICIÁN, -Ă *adj.* referitor la neopitagorism. // *s. m. f.* adept al neopitagorismului. [pron. *-ci-an*. pl. *-ieni*, *-iene*. / cf. fr. *néo-pythagoricien*]

NEOPITAGORÍSM *s. n.* sistem filozofic de origine alexandrină, care imită pe acela al lui Pitagora. [cf. fr. *néo-pythagorisme*]

NEOPITÉC *s. m.* specie de maimuță fosilă de la începutul erei terțiare. [< fr. *néopithèque*]

NEOPLÁSM *s. n.* tumoare malignă; cancer. [< fr. *néoplasme*, cf. gr. *neos* — nou, *plasma* — formație]

NEOPLASTICÍSM *s. n.* variantă a abstracționismului, care se caracterizează printr-un geometrism în care liniile și planurile de culoare se întretaie în unghi drept, ca și prin folosirea unei game cromatice limitate la albastru, galben și roșu. [< fr. *néo-plasticisme*]

NEOPLATÓNIC, -Ă *adj., s. m. f.* neoplatonician. [cf. fr. *néo-platonique*]

NEOPLATONICIÁN, -Ă *adj.* referitor la neoplatonism. // *s. m. f.* adept al neoplatonismului; neoplatonic. [pron. *-ci-an*. pl. *-ieni*, *-iene*. / cf. fr. *néo-platonicien*]

NEOPLATONÍSM *s. n.* curent filozofic mistic reacționar, apărut în epoca elenistică și ajuns la apogeu în epoca de decădere a Imperiului roman, care proclamă ideea creării lumii prin „emanația" din divinitate și pe aceea a cunoașterii prin extaz mistic. [cf. fr. *néo-platonisme*]

NEOPLÁZIC, -Ă *adj.* care se referă la neoplazie, de natura neoplasmului. [< fr. *néoplasique*]

NEOPLAZÍE *s. f.* formare a unui țesut nou, a unei tumori; neoplasm. [gen. *-iei*. / < fr. *néoplasie*, cf. gr. *neos* — nou, *plasis* — formare]

NEOPOZITIVÍSM *s. n.* curent filozofic contemporan care acordă o atenție deosebită cunoașterii raționale și logicii (pe care le interpretează însă, adesea, în spirit convențional, subiectivist), precum și analizei logice a limbajului științei. [cf. fr. *néo-positivisme*]

NEOPOZITIVÍST, -Ă *adj.* referitor la neopozitivism. // *s. m. f.* adept al neopozitivismului. [cf. fr. *néo-positiviste*]

NEOPRAGMATÍSM *s. n.* denumire a pragmatismului contemporan. [cf. fr. *néo-pragmatisme*]

NEOPRÉN *s. n.* varietate de cauciuc sintetic, obținut prin polimerizare; sovpren. [< fr. *néoprène*]

NEORÁMĂ *s. f.* reprezentare interioară panoramică pe o suprafață cilindrică, cel ce privește fiind situat în centrul cilindrului. [cf. fr. *néo-(ciné)rama*]

NEORAȚIONALÍSM *s. n.* curent filozofic antipozitivist, care încearcă să integreze în mod coerent luarea în considerare a factorului subiectiv al cunoașterii într-o concepție ce consideră că teoria este subordonată obiectului existent independent de subiect. [pron. *ne-o-ra-ți-o-*. / < fr. *néo-rationalisme*]

NEORAȚIONALÍST, -Ă *adj.* referitor la neoraționalism. // *s. m. f.* adept al neoraționalismului. [pron. *ne-o-ra-ți-o-*. / < *neoraț(ional(ism)* + *-ist*]

NEOREALÍSM *s. n.* 1. curent filozofic contemporan care consideră că ontologia are o autonomie absolută față de gnoseologie, obiectul cunoașterii constituind o „realitate" independentă de subiectul cunoscător și de procesul cunoașterii. 2. curent în literatura, artele plastice și cinematografia italiană contemporană, care se manifestă printr-o tendință de apropiere de faptul real, de viața cotidiană a oamenilor, prezentînd, alături de personaje și fenomene tipice, fapte brute, mărunte, nesemnificative. [cf. fr. *néo-réalisme*, it. *neorealismo*]

NEOREALÍST, -Ă *adj.* referitor la neorealism. // *s. m. f.* adept al neorealismului. [cf. fr. *néo-réaliste*]

NEORETÓRICĂ *s. f.* curent în gîndirea filozofico-lingvistică modernă care reia dintr-o perspectivă nouă, pluridisciplinară, arta antică a vorbirii. [et. incertă]

NEOROMÁNTIC, -Ă *adj.* referitor la neoromantism. // *s. m. f.* adept al neoromantismului. [cf. fr. *néo-romantique*]

NEOROMANTÍSM *s. n.* 1. curent în literatura modernă universală de la sfîrșitul sec. XIX, apărut ca o reacție împotriva naturalismului. 2. tendință artistică modernă, care se inspiră din romantism. [cf. fr. *néo-romantisme*]

NEOSALVARSÁN *s. n.* produs farmaceutic folosit în tratarea sifilisului. [< germ. *Neosalvarsan*, nume comercial]

NEOSCOLÁSTIC, -Ă *adj.* referitor la neoscolastică. [< fr. *néo-scolastique*]

NEOSCOLÁSTICĂ *s. f.* neotomism. [< fr. *néo-scolastique*]

NEOTECTÓNIC, -Ă *adj.* referitor la mișcările tectonice recente. [cf. germ. *neotektonisch*]

NEOTECTÓNICĂ *s. f.* totalitatea mișcărilor neotectonice. ◆ parte a geologiei care studiază mișcările de formare a scoarței terestre de la sfîrșitul terțiarului și pînă în prezent. [gen. *-cii*. / cf. germ. *Neotektonik*]

NEOTENÍE *s. f.* *(biol.)* persistența caracterelor larvare în starea de adult la unele animale. [gen. *-iei*. / < fr. *néoténie*]

NEOTOMÍSM *s. n.* curent filozofic idealist-obiectiv contemporan, care reînvie doctrina scolastică a lui Toma d'Aquino și prin care se încearcă concilierea științei cu religia ; neoscolastică. [cf. fr. *néo-thomisme*]

NEOTOMÍST, -Ă *adj.* referitor la neotomism. // *s. m. f.* adept al neotomismului. [cf. fr. *néo-thomiste*]

NEÓTIE *s. f.* specie de orhidee saprofită din pădurile de fagi. [< fr. *néottie*]

NEOUMANÍSM *s. n.* nouă înflorire a umanismului la sfîrșitul sec. XIX. [cf. germ. *Neohumanismus*]

NEOUMANÍST, -Ă *adj.* referitor la neoumanism. // *s. m. f.* adept al neoumanismului. [< *neouman(ism)* + *-ist*]

NEOVITALÍSM *s. n.* curent idealist în biologie, care pretinde a se deosebi principial de vitalism, întrucît ar fi înlocuit vechea „forță vitală" cu noțiuni noi. [cf. fr. *néo-vitalisme*]

NEOVITALÍST, -Ă *adj.* referitor la neovitalism. // *s. m. f.* adept al neovitalismului. [cf. fr. *néo-vitaliste*]

NEOZÓIC *s. n.* ultima eră (grupă) geologică, care se întinde de la sfîrșitul mezozoicului pînă astăzi și în care se continuă cu dezvoltarea mamiferelor și apariția omului ; era terțiară ; cainozoic. / *adj.* care aparține acestei ere. [pron. *-ne-o-zo-ic*. / < fr. *néozoïque*, cf. gr. *neos* — nou, *zoe* — viață]

NEPÉNTES *s. n.* 1. *(ant.)* băutură magică, luată ca remediu împotriva tristeții. 2. plantă din Asia tropicală și din Madagascar, ale cărei frunze, răsucite, se termină printr-o mică pungă membranoasă, unde pot cădea insecte și mici reptile, care apoi sînt digerate de plantă. [< fr. *népenthès*, gr. *nepenthes*]

NÉPER *s. m.* *(fiz.)* unitate de măsură a nivelului de transmisiune a unui semnal electric, acustic etc., reprezentînd nivelul corespunzător unei amplificări a semnalului transmis de 2,718 ori și egal cu 8,686 decibeli. [cf. fr. *néper*, it., engl. *neper* < *J. Neper*, matematician scoțian]

NEPERIÁN, -Ă *adj.* *(despre logaritmi)* inventat de Neper. [pron. *-ri-an*. pl. *-ieni*, *-iene*. / < fr. *népérien*]

NEPERMÉTRU *s. n.* *(fiz.)* instrument gradat în neperi pentru măsurarea atenuării unei mărimi fizice. [< fr. *népermètre*]

NEPOTÍSM *s. n.* 1. abuz de putere comis de cineva prin acordarea de favoruri rudelor sau prietenilor săi. v. favoritism. 2. autoritate pe care o aveau în conducerea treburilor publice nepoții anumitor papi. [< fr. *népotisme*, cf. lat. *nepos* — nepot]

NEPRODUCTÍV, -Ă *adj.* care nu produce, neroditor, sărac. [< *ne-* + *productiv*]

NEPROLIFERÁRE *s. f.* faptul de a nu prolifera, a nu răspîndi (mai ales arme nucleare) ; nediseminare. [< *ne-* + *proliferare*]

NEPTUNIÁN, -Ă *adj.* neptunic. [pron. *-ni-an*. / < fr. *neptunien*]

NEPTÚNIC, -Ă *adj.* referitor la fenomenele de precipitație din mediul marin ; *(despre terenuri, roci)* format prin acțiunea apei. [cf. germ. *neptunisch*]

NEPTUNÍSM *s. n.* concepție neștiințifică în geologie potrivit căreia toate rocile și structurile geologice își au originea în apa mărilor și a oceanelor. [< fr. *neptunisme*, cf. *Neptun*, zeul mării la romani]

NEPTÚNIU *s. n.* element chimic obținut în laborator prin reacții nucleare. [pron. *-niu*. / < fr. *neptunium*]

NEREÍDĂ *s. f.* 1. fiecare dintre cele cincizeci de nimfe ale mării, care erau fiicele lui Nereu. 2. animal fixat sau care se tîrăște pe fundul piraielor de munte. [pron. *-re-i-*. / < fr. *néréide*, it. *nereide*, cf. lat., gr. *nereis*]

NERÍTIC, -Ă *adj.* *zonă ~ă* = zonă a fundului mării situată în apropierea țărmului, conținînd depuneri de scoici, nisip, pietrișuri și avînd o floră și o faună bogată. ◆ *(despre organisme marine)* care trăiește liber în apa de deasupra platformei litorale. [< fr. *néritique*, cf. gr. *nerites* — scoici de mare]

NERONIÁN, -Ă *adj.* foarte crud. [pron. *-ni-an*. / cf. fr. *néronien* < *Nero*, împărat roman]

NERV *s. m.* 1. prelungire a celulelor nervoase în formă de fascicule de fibre, care conduc excitațiile senzitive de la organele periferice ale corpului către centrul celular și excitațiile motorii de la centrul celular către organele periferice. 2. *(la pl.)* stare de încordare, de surescitare, de nervozitate. 3. *(fig.)* putere, forță, vigoare. [< lat. *nervus*, cf. fr. *nerf*, germ. *Nerv*]

NERVÁL, -Ă *adj.* referitor la nervi. [< fr. *nerval*, cf. lat. *nervus* — nerv]

NERVATÚRĂ *s. f.* totalitatea nervurilor de pe suprafața unui obiect ; nervație (2). [cf. fr. *nervature*, germ. *Nervatur*, it. *nervatura*]

NERVÁȚIE *s. f.* 1. dispoziția nervurilor unei frunze, unei aripi. 2. *(tehn.)* nervatură. [gen. *-iei*. var. *nervațiune* s. f. / cf. fr. *nervation*]

NERVAȚIÚNE *s. f.* v. nervație.

NERVÍN *adj., s. m.* (medicament) care calmează sau întărește nervii. [cf. fr. *nervin*]

NERVÍSM *s. n.* orientare fiziologică materialistă asupra vieții psihice, care atribuie

creierului rolul de substrat material al vieții psihice. [cf. fr. *nervisme*]

NERVÍST, -Ă *adj.* referitor la nervism, propriu nervismului. // *s. m. f.* adept al nervismului. [cf. fr. *nerviste*]

NERVÓS, -OÁSĂ *adj.* 1. care aparține nervilor. 2. irascibil; iritat, surescitat. 3. *(fig.)* energic, vioi. [cf. lat. *nervosus*, it. *nervoso*, fr. *nerveux*]

NERVOZÍSM *s. n.* boală de nervi; neurastenie. ● iritație, excitație. [cf. fr. *nervosisme*, it. *nervosismo*]

NERVOZITÁTE *s. f.* stare de enervare; iritare, surescitare; *(p. ext.)* nerăbdare. [cf. fr. *nervosité*]

NERVURÁT, -Ă *adj.* cu nervuri, canelat. [cf. fr. *nervuré*]

NERVURÁȚIE *s. f.* ● *(liv.)* ansamblu de nervuri; mod de dispunere a nervurilor. ● *(constr.)* ansamblu de nervuri al scheletului de rezistență al unei construcții. [gen. *-iei*. / < fr. *nervuration*]

NERVÚRĂ *s. f.* 1. fiecare dintre vinișoarele de pe suprafața unei frunze prin care circulă seva. 2. fiecare dintre fibrele cornoase și ramificate care împart aripa unei insecte în mai multe părți, formînd o rețea. ● bară metalică sau de lemn care face parte din scheletul unei aripi de avion. 3. ieșitură pe suprafața unei piese, care îi mărește rezistența. ● grindă de beton armat care se toarnă împreună cu placa planșeului. 4. mulură decorativă care conturează muchiile unei bolți, marginile unei nișe etc. 5. *(de obicei la pl.)* cută foarte îngustă cusută ca garnitură pe un obiect de îmbrăcăminte. [pl. *-ri*, *-re*. / < fr. *nervure*]

NESATURÁT, -Ă *adj. (despre un amestec)* care conține unul dintre componenți într-o cantitate mai mică decît cantitatea corespunzătoare stării de saturație. ● *(despre corpuri chimice)* care are legături duble sau triple în moleculă. [pl. *-ați*, *-ate*. / după fr. *non-saturé*]

NESCAFÉ *s. n.* praf de cafea, foarte concentrat, solubil, din care se prepară băutura prin simpla dizolvare în apă. [< fr. *nescafé*]

NESCRÍPTIC *adj. n.* care nu este scriptic. *O fond* ~ = fond destinat plăților pentru personalul în acord. [< *ne-* + *scriptic*]

NESESÉR *s. n. (franțuzism)* trusă de călătorie care cuprinde cele necesare pentru îngrijirea corpului (săpun, perii, foarfece etc.). [< fr. *nécessaire*]

NESTABÍL, -Ă *adj.* lipsit de stabilitate; instabil. ● *(chim.)* care se descompune, se transformă ușor. [< *ne-* + *stabil*]

NESTABILITÁTE *s. f.* proprietatea de a fi nestabil; instabilitate. [< *ne-* + *stabilitate*]

NÉSTOR *s. m. (liv.)* bătrîn înțelept, dotat cu prudență și cu experiență. [cf. *Nestor*, bătrîn înțelept care a asistat la asediul Troiei]

NESTORIÁN *s. m.* membru al unei secte religioase care nega natura divină a lui Cristos. [pron. *-ri-an*. pl. *-ieni*, *-iene*. / < fr. *nestorien*, cf. *Nestorios*, partriarh al Constantinopolului]

NESTORIANÍSM *s. n.* doctrina nestorienilor. [pron. *-ri-a-*. / < fr. *nestorianisme*]

NESTOTERAPÍE *s. f. (med.)* tratament prin cură de foame. [gen. *-iei*. / < fr. *néstothérapie*, cf. gr. *nestis* — post, *therapeia* — tratament]

NEȘÁNSĂ *s. f.* întîmplare nefavorabilă; ghinion, nenoroc. [< *ne-* + *șansă*]

NEȘIFONÁBIL, -Ă *adj. (despre materiale textile)* care nu se șifonează. [< *ne-* + *șifonabil*]

NEȘIFONABILITÁTE *s. f.* calitatea de a fi neșifonabil. [< *neșifonabil* + *-itate*]

NET, -Ă *adj.* 1. *(adesea adv.)* clar; categoric; deslușit. 2. *(despre o greutate)* din care a fost scăzută daraua; *(despre un salariu, un venit etc.)* din care au fost scăzute impozitele, reținerile etc. [< fr. *net*]

NET *s. n. (sport)* plasă pentru jocul de tenis. ● expresie folosită de arbitrul de fileu pentru a arăta că mingea a lovit plasa. [< engl. *net*]

NETBÓL *s. n. (la tenis)* minge care atinge fileul. [< engl. *net-ball*]

NÉTO *adv.* (op. **b r u t o**) net, din care s-au scăzut reținerile, cheltuielile etc. ● fără dara. [< germ., it. *netto*]

NEUMÁTIC, -Ă *adj. (despre o notație muzicală)* făcut cu ajutorul neumelor. [cf. fr. *neumatique*, it. *neumatico*]

NÉUMĂ *s. f.* semn de notație muzicală, constînd din puncte și virgule fără portativ, folosită în evul mediu mai ales pentru cîntecele liturgice. ● frază muzicală a cărei ultimă silabă se prelungește sau care este cîntată fără cuvinte. [pron. *ne-u-*. / cf. fr. *neume*, it., lat., gr. *neuma*]

NEUR- v. **n e u r o-**.

NEURÁL, -Ă *adj.* care aparține sistemului nervos. *O canal* ~ = șanț care brăzdează ectodermul embrionului, din pereții căruia ia naștere sistemul nervos. [< fr. *neural*]

NEURALGÍE *s. f.* v. **n e v r a l g i e**.

NEURANEMÍE *s. f.* anemie a centrilor nervoși. [gen. *-iei*. / < fr. *neuranémie*, cf. gr. *neuron* — nerv, *anemia* — slăbiciune]

NEURASTÉNIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de neurastenie. [cf. fr. *neurasthénique*]

NEURASTENÍE *s. f.* boală caracterizată prin tulburări funcționale ale sistemului nervos, care se manifestă prin dureri de cap, insomnie, oboseală etc. [gen. *-iei*. / < fr. *neurasthénie*, cf. gr. *neuron* — nerv, *astheneia* — slăbiciune]

NEURASTENIZÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) îmbolnăvi de neurastenie. [et. incertă]

NEURASTENIZÁNT, -Ă *adj. (rar)* care produce neurastenie. [< *neurasteniza* + *-ant*]

NEURASTENIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) neurasteniza și rezultatul ei. [< *neurasteniza*]

NEURECTOMÍE *s. f.* v. **n e v r e c t o m i e**.

NEURÍNĂ *s. f.* substanță toxică de natură organică, care se găsește în materiile intrate în putrefacție. [var. *nevrină* *s. f.* / < fr. *neurine*]

NEURÍSM *s. m.* teorie care atribuia toate fenomenele vieții organice unui flux nervos. [< fr. *neurisme*, cf. gr. *neuron* — nerv]

NEURÍT *s. n. (anat.)* axon. [< germ. *Neurit*]

NEURO- element prim de compunere savantă cu semnificația „nerv", „nervos", „(referitor la) nervi, la sistemul nervos". [pron. *ne-u-ro-*. var. *neur-*, *neur-*, *nevro*. / < fr. *neuro-*, cf. gr. *neuron* — nerv]

NEUROBIOLOGÍE *s. f.* biologia sistemului nervos. [gen. *-iei*. / cf. fr. *neuro-biologie*]

NEUROBLÁST *s. n.* ectoderm neural. [< fr. *neuroblaste*, cf. gr. *neuron* — nerv, *blastos* — germen]

NEUROBLASTÓM *s. m.* tumoare malignă, formată din celule asemănătoare neuroblastelor. [pl. *-oame.* / < fr. *neuroblastome*]

NEUROCHIRÚRG *s. m.* specialist în neurochirurgie. [cf. germ. *Neurochirurg*, it. *neurochirurgo*]

NEUROCHIRURGÍE *s. f.* ramură a chirurgiei care se ocupă cu intervențiile pe sistemul nervos; chirurgie nervoasă. [gen. *-iei.* / < fr. *neurochirurgie*]

NEUROCIBERNÉTICĂ *s. f.* disciplină nouă care își propune să cerceteze activitatea creierului, ca organ al gîndirii, cu ajutorul mijloacelor ciberneticii. [gen. *-cii.* / < fr. *neurocybernétique*]

NEUROCIBERNÉTICIÁN, *-Ă s. m. f.* specialist în neurocibernetică. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni, -iene.* / < fr. *neurocybernéticien*]

NEUROCÍT *s. n.* neuron. [< fr. *neurocyte*, cf. gr. *neuron* — nerv, *kytos* — celulă]

NEUROCRÂNIU *s. n.* porțiune a cutiei craniene care conține creierul. [pron. *-niu.* / cf. it. *neurocranio* < gr. *neuron* — nerv, *kranion* — craniu]

NEURODERMATÓZĂ *s. f.* dermatoză datorită unor tulburări nervoase. [< fr. *neurodermatose*]

NEURODERMÍTĂ *s. f.* dermatoză alergică cu aspect de lichen. [var. *nevrodermită* s. f. / cf. fr. *neurodermite*]

NEUROENDOCRINOLOGÍE *s. f.* ramură a medicinii care studiază relațiile dintre sistemul nervos și cel endocrin. [gen. *-iei.* / < *neuro-* + *endocrinologie*]

NEUROFIBRÍLĂ *s. f.* nume dat unor formații filamentoase fine din citoplasma celulei nervoase și din prelungirile ei. [< fr. *neurofibrille*]

NEUROFIBRÓM *s. n.* țesut fibros al tecilor nervilor. [pl. *-oame.* / < fr. *neurofibrome*]

NEUROFIBROMATÓZĂ *s. f.* boală caracterizată prin apariția pe piele a unor pete sau a unor tumori care își au originea în neurofibroame. [< fr. *neurofibromatose*]

NEUROFIZIOLÓG, *-Ă s. m. f.* specialist în neurofiziologie. [cf. fr. *neurophysiologue*]

NEUROFIZIOLÓGIC, *-Ă adj.* referitor la neurofiziologie. [cf. fr. *neurophysiologique*]

NEUROFIZIOLOGÍE *s. f.* fiziologia sistemului nervos. [gen. *-iei.* / < fr. *neurophysiologie*]

NEUROGÉN, *-Ă adj.* determinat, generat de sistemul nervos; de origine nervoasă. [< fr. *neurogène*, cf. gr. *neuron* — nerv, *gennan* — a naște]

NEUROGLÍE *s. f.* v. nevroglie.

NEUROGLIÓM *s. n.* tumoare formată din elemente nervoase. [pron. *ne-u-ro-gli-om.* pl. *-oame.* / < fr. *neurogliome*]

NEUROINFÉCȚIE *s. f.* boală infecțioasă a sistemului nervos. [pron. *ne-u-ro-in-.* gen. *-iei.* / < fr. *neuroinfection*]

NEUROLÉPTIC, *-Ă adj., s. n.* (medicament) care are efect sedativ, fără acțiune narcotică; neuroplegic. [< fr. *neuroleptique*, cf. gr. *neuron* — nerv, *lepsis* — fixare]

NEUROLÍMFĂ *s. f.* lichid cefalorahidian. [< fr. *neurolymphe*]

NEUROLIMFOMATÓZĂ *s. f.* boală rară, de origine nedeterminată, care se manifestă prin paralizia extremităților și slăbirea de volum a mușchilor striați. ● leucoza găinilor. [< fr. *neurolymphomatose*]

NEUROLINGVÍSTICĂ *s. f.* studiul lingvistic al tulburărilor de limbaj. [< fr. *neurolinguistique*]

NEUROLÍTIC, *-Ă adj.* referitor la neuroliză, care produce neuroliză. [< fr. *neurolytique*]

NEUROLÍZĂ *s. f.* distrugere a țesutului nervos. [< fr. *neurolyse*, cf. gr. *neuron* — nerv, *lysis* — desfacere]

NEUROLÓG, *-Ă s. m. f.* medic specialist în neurologie. [< fr. *neurologue*]

NEUROLÓGIC, *-Ă adj.* referitor la neurologie. [< fr. *neurologique*]

NEUROLOGÍE *s. f.* ramură a medicinii care studiază formarea, structura, funcțiile și bolile sistemului nervos. [gen. *-iei.* / < fr. *neurologie*, cf. gr. *neuron* — nerv, *logos* — știință]

NEURÓM *s. n.* (*med.*) tumoare benignă a nervului simpatic. [pl. *-oame.* var. *nevrom* s. n. / < fr. *neurome*]

NEUROMUSCULÁR, *-Ă adj.* care aparține nervilor sistemului muscular. [pron. *ne-u-.* / < fr. *neuromusculaire*]

NEURÓN *s. m.* (*biol.*) celulă nervoasă; neurocit. [< fr. *neurone*, cf. gr. *neuron* — nerv]

NEURONÁL, *-Ă adj.* referitor la neuroni; neuronic. [cf. engl. *neuronal*]

NEURÓNIC, *-Ă adj.* neuronal. [< fr. *neuronique*]

NEURONOFAGÍE *s. f.* proces prin care o celulă nervoasă alterată este fagocitată de alte celule speciale din jurul ei. [gen. *-iei.* / < fr. *neuronophagie*]

NEUROPATÍE *s. f.* v. nevropatie.

NEUROPATOLÓG, *-Ă s. m. f.* medic specialist în neuropatologie. [cf. it. *neuropatologo*]

NEUROPATOLOGÍE *s. f.* studiul bolilor sistemului nervos; (*p. restr.*) anatomie patologică a sistemului nervos. [gen. *-iei.* / < fr. *neuropathologie*, cf. gr. *neuron* — nerv, *pathos* — suferință, *logos* — studiu]

NEUROPLÁSMĂ *s. f.* (*anat.*) protoplasmă care umple interstițiile dintre fibrele celulelor nervoase. [cf. fr. *neuroplasme*]

NEUROPLÉGIC, *-Ă adj., s. n.* neuroleptic, ganglioplegic. [< fr. *neuroplégique*]

NEUROPLEGÍE *s. f.* stare patologică manifestată prin scăderea sau dispariția tonusului sistemului nervos. [gen. *-iei.* / < fr. *neuroplégie*, cf. gr. *neuron* — nerv, *plege* — lovire]

NEUROPSIHIATRÍE *s. f.* studiul bolilor de nervi. [gen. *-iei.* / < fr. *neuropsychiatrie*]

NEUROPSIHIÁTRU, *-Ă s. m. f.* medic specialist în neuropsihiatrie. [cf. fr. *neuropsychiatre*]

NEUROPSÍHIC, *-Ă adj.* referitor la bolile de nervi. [< fr. *neuropsychique*]

NEUROPSIHOLÓG, *-Ă s. m. f.* specialist în neuropsihologie. [< fr. *neuropsychologue*]

NEUROPSIHOLOGÍE *s. f.* disciplină care studiază fenomenele psihice în legătură cu sistemul nervos central. [gen. *-iei.* / < fr. *neuropsychologie*]

NEUROSÍFILIS *s. n.* (*med.*) sifilis instalat în sistemul nervos. [< fr. *neurosyphilis*]

NEUROSIMPÁTIC, *-Ă adj.* referitor la sistemul nervos al marelui simpatic. [< fr. *neurosympathique*]

NEUROTÓM *s. n.* instrument folosit în neurotomie. [cf. fr. *nevrotome*]

NEUROTOMÍE *s. f.* secționare a unui nerv periferic. [gen. *-iei.* var. *nevrotomie* s. f. / cf. fr. *nevrotomie* < gr. *neuron* — nerv, *tome* — tăiere]

NEUROTÓNIC, *-Ă adj., s. n.* tonic al sistemului nervos. [< fr. *néurotonique*]

NEUROTOXÍNĂ *s. f.* toxină care se fixează pe sistemul nervos. [< fr. *neurotoxine*]

NEUROTRÓP, -Ă *adj.* *(despre toxine, germeni etc.)* cu afinitate pentru sistemul nervos. [< fr. *neurotrope*, cf. gr. *neuron* — nerv, *trope* — schimbare]

NEUROTROPÍSM *s. n.* afinitatea unor toxine sau germeni față de sistemul nervos. [< fr. *neurotropisme*]

NEUROVEGETATÍV, -Ă *adj.* referitor la sistemul nervos vegetativ. [< fr. *neuro-végétatif*]

NEURÚLĂ *s. f.* *(biol.)* stadiu embrionar următor gastrulei, în timpul căruia se formează canalul neural. [pron. *ne-u-*. / < fr. *neurula*]

NEUSTÓN *s. n.* organisme microscopice, vegetale și animale, care colorează suprafața apelor. [< germ. *Neuston*, cf. gr. *neustos* — care înoată]

NEUTRÁL, -Ă *adj.* *(rar)* neutru. [cf. fr. *neutral*, engl. *neutral*]

NEUTRALÍSM *s. n.* 1. doctrină implicînd refuzul de a adera la o alianță militară, chiar în timp de pace. 2. *(biol.)* tip de relații biotice care se stabilesc între indivizii a două specii care nu utilizează aceeași sursă de hrană. [< fr. *neutralisme*]

NEUTRALÍST, -Ă *adj.* referitor la neutralism, propriu neutralismului. // *s. m. f.* partizan al neutralismului (1). [< fr. *neutraliste*]

NEUTRALITÁTE *s. f.* faptul de a fi neutru ; caracterul a ceea ce este neutru. ◆ situație politică și juridică a unui stat care se abține de a se amesteca în conflictul dintre două sau mai multe state, nu participă la alianțe sau la pacte militare, la războaie între alte state, întreține relații pașnice cu toate statele, chiar dacă acestea se află în stare de război unele cu altele. ● *(chim.)* stare a unui compus neutru. [cf. fr. *neutralité*]

NEUTRALIZÁ *vb. I. tr.* 1. a face neutru, inofensiv ; a zădărnici (o acțiune, o manifestare etc.). 2. a face neutru (4). ● a compensa cuplajul dintre circuitul electric de intrare și cel de ieșire al unui amplificator electric. ● *tr. refl. (lingv.)* a determina sau a suferi o neutralizare. [< fr. *neutraliser*]

NEUTRALIZÁNT, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care neutralizează ; neutralizator. [< fr. *neutralisant*]

NEUTRALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a neutraliza și rezultatul ei ; neutralizație. ● *(lingv.)* suprimarea în anumite condiții a unei opoziții dintre două unități lingvistice. ● regim internațional special la care este supus un teritoriu (sau anumite ape). [< *neutraliza*]

NEUTRALIZATÓR, -OÁRE *adj.* *(rar)* neutralizant. [cf. fr. *neutraliseur*]

NEUTRALIZÁȚIE *s. f.* neutralizare. [gen. *-iei*. / < fr. *neutralisation*]

NEUTRÍN *s. m.* *(fiz.)* particulă elementară stabilă fără sarcină electrică și cu masă mai mică decît cea a electronului. [var. *neutrino* s. m. / < fr., it. *neutrino*]

NEUTRÍNIC, -Ă *adj.* *(fiz.)* referitor la neutrini, alcătuit din neutrini. [pron. *ne-u-*. / cf. fr. *neutrinique*]

NEUTRÍNO *s. m.* v. neutrin.

NEUTROFÍL, -Ă *adj., s. n.* (leucocit) cu afinitate pentru coloranții neutri ; apt a trăi în mediu nici acid, nici alcalin. ● *despre plante)* adaptat la o reacție neutră a solului. [< fr. *neutrophile*]

NEUTROFILÍE *s. f.* afinitate atît pentru coloranții acizi, cît și pentru cei bazici. ● prezență a neutrofilelor în sînge. [gen. *-iei*. / < fr. *neutrophilie*]

NEUTRÓN *s. m.* *(fiz.)* particulă elementară neutră din nucleul atomilor, avînd aproape aceeași masă cu o protonului, dar fiind lipsită de sarcină electrică. [< fr. *neutron*, cf. *neu(tru)* + *(elec)tron*]

NEUTRÓNIC, -Ă *adj.* referitor la neutroni, alcătuit din neutroni. [< fr. *neutronique*]

NEÚTRU, -Ă *adj.* 1. care nu ia partea nimănui, care nu este de partea nimănui : *(despre un stat)* care nu se amestecă în conflictul dintre mai multe state, care nu participă la pacte sau alianțe militare ; *(despre persoane)* neîncadrat în nici o mișcare, în nici un partid etc. 2. indiferent. 3. *gen* ~ (și *s. n.*) = formă pe care o iau substantivul, adjectivul etc. pentru a denumi în special obiecte inanimate, unele nume colective și generice, precum și unele animate. O *vocală* ~*ă* = vocală medială. 4. *(chim. ; despre compuși)* care nu prezintă nici caractere de acid, nici caractere de bază. ◆ *(despre corpuri)* care nu are sarcină electrică. [< fr. *neutre*, it. *neutro*, cf. lat. *neuter* — nici unul din doi]

NEV *s. m.* *(med.)* tumoare benignă a pielii, de natură epidermică, vasculară etc. ; aluniță. [< lat., fr. *naevus*]

NEVEROSÍMIL, -Ă *adj.* care nu pare adevărat ; de necrezut. [< *ne-* + *verosimil*]

NEVERTEBRÁT, -Ă *adj.* lipsit de coloană vertebrală și de schelet osos intern. // *s. n. pl.* diviziune mare a regnului animal, cuprinzînd animalele care nu au coloană vertebrală ; *(la sg.)* animal din această diviziune. [< *ne-* + *vertebrat*]

NEVÉU *s. n.* *(geol.)* masă de zăpadă persistentă de pe munții înalți pe cale de a se transforma în gheață, dînd naștere unui ghețar ; firn. [< fr. *névé*, cf. lat. *nix*, *nivis* — zăpadă]

NEVOCARCINÓM *s. n.* tumoare malignă, avînd ca punct de plecare un nev. [pl. *-oame*. / < fr. *naevo-carcinome*]

NEVR- n e u r o-.

NEVRÁLGIC, -Ă *adj.* referitor la nevralgie. O *punct* (sau *centru*) ~ = *a)* parte a corpului în care este localizată o nevralgie : punct sensibil, dureros ; *b)* partea dificilă a unei chestiuni, a unei probleme în discuție. [< fr. *névralgique*]

NEVRALGÍE *s. f.* durere acută pe traiectul unui nerv. [gen. *-iei*, var. *neuralgie* s. f. / < fr. *névralgie*, cf. gr. *neuron* — nerv, *algos* — durere]

NEVRÁX *s. n.* *(anat.)* axul nervos format din creier și măduva spinării ; sistem nervos central. [< fr. *névraxe*, cf. gr. *neuron* — nerv, *axis* — axă]

NEVRAXÍTĂ *s. f.* *(med.)* inflamație a nevraxului. [< fr. *névraxite*]

NEVRECTOMÍE *s. f.* rezecție a unui nerv pe o anumită întindere. [gen. *-iei*, var. *neurectomie* s. f. / < fr. *névrectomie*, cf. gr. *neuron* — nerv, *ektome* — extirpare]

NEVRÍNĂ *s. f.* v. n e u r i n ă.

NEVRÍTĂ *s. f.* *(med.)* leziune inflamatorie sau degenerativă a nervilor. [< fr. *névrite*, cf. gr. *neuron* — nerv]

NEVRÍTIC, -Ă *adj.* referitor la nevrită. [< fr. *névritique*]

NEVRO- v. n e u r o-.

NEVRODERMÍTĂ *s. f.* v. n e u r o d e r m i t ă.

NEVRÓGLIC, -Ă *adj.* referitor la nevroglie. [< fr. *névroglique*]

NEVROGLÍE *s. f. (biol.)* țesut conjunctiv situat între neuroni. [gen. *-iei*. var. *neuroglie* s. f. / < fr. *névroglie*, cf. gr. *neuron* — nerv, *glia* — clei]

NEVRÓM *s. n.* v. neurom.

NEVROPÁT, -Ă *adj., s. m. f.* (persoană) care suferă de nevropatie. [< fr. *névropathe*]

NEVROPÁTIC, -Ă *adj.* referitor la nevropatie ; de nevropat. [< fr. *névropathique*]

NEVROPATÍE *s. f.* nume generic dat unor tulburări ale sistemului nervos ; nevroză. [gen. *-iei*. var. *neuropatie* s. f. / < fr. *névropathie*, cf. gr. *neuron* — nerv, *pathos* — suferință]

NEVROPTÉRE *s. n. pl.* ordin de insecte cu aripi membranoase, străbătute de o rețea deasă de nervuri ; *(la sg.)* insectă din acest ordin. [sg. *nevropteră*. / < fr. *névroptères*, cf. gr. *neuron* — nervură, *pteron* — aripă]

NEVROSCLERÓZĂ *s. f. (med.)* induratie a țesutului nervos. [< fr. *névrosclérose*]

NEVRÓTIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de nevroză. // *adj.* care provoacă nevroză. [< fr. *névrotique*]

NEVROTOMÍE *s. f.* v. neurotomie.

NEVROZÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) îmbolnăvi de nevroză ; *(fam.)* a se enerva. [cf. fr. *névroser*]

NEVROZÁT, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind, atins) de nevroză. ● *(p. ext.)* dezechilibrat, exaltat. [cf. fr. *névrosé*]

NEVRÓZĂ *s. f.* tulburare nervoasă cu caracter funcțional. [< fr. *névrose*]

NEVRÓZIC, -Ă *adj.* referitor la nevroză ; (cauzat) de nevroză. [< fr. *névrosique*]

NEWTON *s. m. (fiz.)* unitate de măsură pentru forță, egală cu forța care, aplicată unei mase de un kilogram, îi imprimă o accelerație de un metru pe secundă la pătrat. [pron. *niú-ton*. / < fr. *newton*, cf. *Newton*, fizician și astronom englez]

NEWTONIÁN, -Ă *adj.* referitor la sistemul lui Newton. // *s. m. f.* adept, partizan al teoriilor lui Newton. [pron. *niu-to-ni-an*. / cf. fr. *newtonien*]

NEWTONIANÍSM *s. n.* sistemul lui Newton cu privire la mișcarea corpurilor cerești și la cauzele ei. [pron. *niu-to-ni-a-*. / < fr. *newtonianisme*]

NEX *s. m.* **1.** *(jur.)* contract de vînzare, de cesiune ; drept de a aliena ceva. **2.** *(latinism)* legătură, înlănțuire (între fenomene) ; relație. O ~ *cauzal* = raport de la cauză la efect. [< lat. *nexus*]

NÍCHEL *s. n. (chim.)* metal feromagnetic alb-argintiu, inoxidabil, asemănător fierului, întrebuințat la fabricarea aliajelor de oțel speciale, a instrumentelor medicale etc. [< fr. *nickel*, germ. *Nickel*]

NICHELÁ *vb. I. tr.* a acoperi pe cale electrolitică un metal cu o pojghiță subțire de nichel. [cf. fr. *nickeler*]

NICHELÁJ *s. n.* **1.** nichelare. **2.** strat de nichel depus pe un metal. [pl. *-juri*, *-je*. / cf. fr. *nickelage*]

NICHELÁRE *s. f.* acțiunea de a nichela și rezultatul ei ; nichelaj. [< *nichela*]

NICHELATÓR *s. m.* muncitor care execută lucrări de nichelare. [< *nichela* + *-tor*]

NICHELIFÉR, -Ă *adj. (min.)* care conține nichel. [< fr. *nickélifère*]

NICHELÍNĂ *s. f.* **1.** arseniură de nichel naturală. **2.** aliaj de nichel, cupru și zinc, folosit mai ales la fabricarea rezistențelor electrice. [< fr. *nickeline*]

NICÓL *s. m. (fiz.)* dispozitiv optic pentru polarizarea luminii, format din două prisme de spat de Islanda lipite. [< fr. *nicol*, cf. *W. Nicol*, fizician englez]

NICOTÍNĂ *s. f.* substanță alcaloidă toxică, incoloră și uleioasă, care se găsește în tutun. [< fr. *nicotine*, cf. *J. Nicot*, diplomat francez din sec. XVI care importa tutunul în Franța]

NICOTÍNIC *adj. m.* referitor la nicotină, produs de nicotină. O *acid* ~ = acid derivat din nicotină. // *s. f. pl.* grupă de substanțe care au aceeași acțiune ca nicotina. [< fr. *nicotinique*]

NICOTINÍSM *s. n.* intoxicație lentă cu nicotină ; tabagism. [cf. fr. *nicotinisme*]

NICOTINIZÁ *vb. I. tr.* a impregna cu nicotină. [cf. fr. *nicotiniser*]

NICOTINIZÁRE *s. f.* acțiunea de a nicotiniza. [< *nicotiniza*]

NICRÓM *s. n.* aliaj de fier, crom și nichel. [< fr. *nichrome*, cf. *ni(chel)* + *crom*]

NICT- v. nicta-.

NICTA- element prim de compunere savantă cu sensul de „noapte", „nocturn". [var. *nict*, *nicti-*, *nicto-*. / < fr. *nycta-*, cf. gr. *nyx*, *nyktos* — noapte, *nyktalos* — nocturn]

NICTAGINACÉE *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate apetale, ale căror flori se deschid numai în timpul nopții ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e*. sg. invar. / < fr. *nyctaginacées*]

NICTALGÍE *s. f.* durere care se manifestă numai noaptea. [< fr. *nyctalgie*, cf. gr. *nyx* — noapte, *algos* — durere]

NICTALÓP, -Ă *adj., s. m. f.* (om, animal) care vede mai bine noaptea decît ziua. [< fr. *nyctalope*, cf. gr. *nyktalops* < *nyx* — noapte, *ops* — vedere]

NICTALÓPIC, -Ă *adj.* referitor la nictalopie. [< fr. *nyctalopique*]

NICTALOPÍE *s. f.* afecțiune a ochiului datorită căreia bolnavul nu distinge bine lucrurile decît la o lumină slabă sau în timpul nopții. [gen. *-iei*. / < fr. *nyctalopie*]

NICTÁȚIE *s. f.* nictitație. [gen. *-iei*. / < fr. *nictation*, lat. *nictatio*]

NICTEMÉR *s. n. (med.)* interval de timp de 24 de ore (o zi și o noapte), folosit pentru a urmări variațiile ciclice ale unor funcții biologice. [< fr. *nycthémère*, cf. gr. *nyx* — noapte, *hemera* — zi]

NICTI- v. nicta-.

NICTINASTÍE *s. f. (bot.)* mișcare de închidere și deschidere a florilor ca urmare a alternanței între zi și noapte. [gen. *-iei*. / < fr. *nyctinastie*, cf. gr. *nyx* — noapte, *nastia* — abatere]

NICTITÁNT, -Ă *adj.* care clipește, clipitor. [< fr. *nictitant*]

NICTITÁȚIE *s. f.* clipire permanentă din ochi, care constituie simptomul anumitor boli ; nictație. [gen. *-iei*. / < fr. *nictitation*]

NICTITROPÍSM *s. m. (biol.)* mișcare de închidere a frunzelor la întuneric. [< fr. *nyctitropisme*, cf. gr. *nyx* — noapte, *tropein* — a se întoarce]

NICTO- v. nicta-.

NICTOFOBÍE *s. f.* teamă de întuneric (nocturn). [gen. *-iei*. / cf. germ. *Nyktophobie*, it. *nictofobia* < gr. *nyx* — noapte, *phobos* — frică]

NICTURÉZIS *s. m. (med.)* incontinență nocturnă de urină ; nicturie. v. enurezis. [< fr. *nycturésis*, cf. gr. *nyx* — noapte, *ouresis* — urinare]

NICTURÍE *s. f.* nicturezis. [gen. *-iei.* / < fr. *nycturie*]

NIDÁȚIE *s. f.* **1.** *(liv.)* încuibare. **2.** *(med.)* fixare a oului fecundat în mucoasa uterină. [gen. *-iei.* / < fr. *nidation*, cf. lat. *nidus* — cuib]

NIDÍCOL *adj.* *(despre puii unor păsări)* golaș și orb, abia ieșit din ou. [< fr. *nidicole*, cf. lat. *nidus* — cuib, *colere* — a trăi]

NIDÍFUG *adj.* *(despre puii unor păsări)* acoperit cu puf, imediat după ieșirea din ou. [< fr. *nidifuge*, cf. lat. *nidus* — cuib, *fugire* — a fugi]

NIELÁ *vb. I. tr.* a orna, a încrusta cu email negru. [pron. *ni-e-.* / < fr. *nieller*]

NIELÁJ *s. n.* nielare. [pron. *ni-e-.* / < fr. *niellage*]

NIELÁRE *s. f* acțiunea de a niela și rezultatul ei ; nielaj. [pron. *ni-e-.* / < *niela*]

NIÉLĂ *s. f.* încrustație a unui email negru pe un fond alb într-o piesă de orfevrărie. [pron. *ni-e-.* / < fr. *nielle*]

NIELÚRĂ *s. f.* piesă de orfevrărie încrustată cu email negru. [pron. *ni-e-.* / < fr. *niellure*]

NIETZSCHEÁN, -Ă *adj.* referitor la Nietzsche, la nietzscheanism. // *s. m. f.* adept al nietzscheanismului. [pron. *ni-ce-an.* pl. *-eeni, -eene.* / < fr. *nietzschéen*]

NIETZSCHEANÍSM *s. n.* filozofia lui Nietzsche, care proclamă idealul unei morale extrem individualiste, aristocratice și intelectualiste, în care „supraomul" trebuie să suprime mila, altruismul și obligațiile sociale și politice, valoarea supremă fiind desfășurarea „voinței de putere". [pron. *-ni-ce-a-.* var. *nietzscheism* s. n. / cf. fr. *nietzschéisme* < *Nietzsche*, filozof german]

NIETZSCHEÍSM *s. n.* nietzscheanism. [pron. *-ni-ce-.* / et. incertă]

NÍFE *s. n.* parte a centrului Pământului în care se află metalele grele ; barisferă, centrosferă. [< fr. *nifé*, cf. *ni(chel)* + *fe(r)*]

NIFOBLEPSÍE *s. f.* *(med.)* orbire provocată de strălucirea zăpezii. [< fr. *niphoblepsie*, cf. gr. *nipha* — zăpadă, *ablepsia* — orbire]

NIGROZÍNĂ *s. f.* materie colorantă neagră, care servește la fabricarea cremei de ghete, la îmbibarea panglicilor pentru mașini de scris etc. [cf. germ. *Nigrosine*, fr. *nigrosine*]

NIHILÍSM *s. n.* concepție care neagă rînduielile, instituțiile, morala, tradițiile culturale existente, fără a le opune în schimb altele superioare ; atitudine de negare absolută. [cf. fr. *nihilisme*, rus. *nighilism* < lat. *nihil* — nimic]

NIHILÍST, -Ă *adj.* referitor la nihilism, propriu nihilismului. // *s. m. f.* adept al nihilismului. [cf. fr. *nihiliste*, rus. *nighilist*]

NILGĂU *s. m.* *(zool.)* antilopă din Asia, mare și cu coarne scurte. [< fr. *nilgau*, cf. hind. *nilgau*]

NIMB *s. n.* **I.** parte luminoasă (în formă de cerc sau de triunghi) desenată de pictori în jurul capului unor persoane (mai ales al sfinților de pe pereții bisericilor) ; aureolă. **2.** *(fig.)* nor (de praf). **3.** *(fig.)* prestigiu măreție, glorie, slavă. [< fr. *nimbe*, cf. lat. *nimbus* — nor]

NIMBÁ *vb. I. tr., refl. (liv.)* a (se) înconjura cu un nimb ; a (se) aureola. [< fr. *nimber*]

NIMBOSTRÁTUS *s. m.* formație de nori dispuși într-un strat neîntrerupt cenușiu-închiși la culoare, care aduc ploaie sau ninsoare de lungă durată. [< fr. *nimbo-stratus*]

NÍMBUS *s. m.* tip de nori de altitudine mică, groși, de culoare cenușie-închisă, care aduc ploaie. [< fr. *nimbus*, cf. lat. *nimbus* — nor]

NÍMFĂ *s. f.* **1.** divinitate feminină a apelor, a izvoarelor, a munților etc. la greci. **2.** *(fig.)* fată tînără foarte frumoasă. **3.** formă intermediară în metamorfoza unor insecte între forma de larvă și forma adultă ; pupă [1]. **4.** înveliș membranos al mucoasei vulvo-vaginale. [cf. lat. *nympha*, gr., fr. *nymphe*]

NIMFEACÉE *s. f. pl.* *(bot.)* familie de plante dicotiledonate dialipetale, avînd ca tip nufărul alb ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-fe-a-ce-e.* sg. invar. / < fr. *nymphéacées*]

NIMFÍTĂ *s. f.* *(med.)* inflamație a nimfei (4). [< fr. *nymphite*]

NIMFOMÁNĂ *s. f.* *(med.)* femeie suferindă de nimfomanie. [< fr. *nymphomane*]

NIMFOMANÍE *s. f.* *(med.)* dorință irezistibilă și insațiabilă, pentru actul sexual la femei sau la animalele femele ; estromanie ; metromanie (2) ; satiriazis. [gen. *-iei.* / < fr. *nymphomanie*, cf. it. *nimfomania*, cf. gr. *nymphe* — nimfă, *mania* — manie]

NIMFOTOMÍE *s. f.* excizie a nimfei (4). [gen. *-iei.* / < fr. *nymphotomie*]

NIOBÍT *s. n.* mineral din care se extrage niobiul ; columbit. [pron. *ni-o-.* / < fr. *niobite*, germ. *Niobit*]

NIÓBIU *s. n.* metal rar, dur și maleabil, de culoare cenușie ; columbiu. [pron. *ni-o-biu.* / < fr. *niobium*, germ. *Niobium*, cf. *Niobe*, personaj legendar]

NÍPER *s. n.* *(mar.)* dispozitiv de frînare pentru parîme de sîrmă. [< germ. *Nipper*]

NÍPLU *s. n.* tub scurt, cu sau fără filet la exterior, folosit la asamblarea a două conducte sau a altor piese tubulare. [< engl. *nipple*, germ. *Nippel*]

NIRVÁNA *s. f.* stare de fericire mistică, pe care budiștii cred că o pot obține prin eliberarea de grijile vieții și prin contopirea individului cu esența divină. [cf. fr., sanscr. *nirvâna*]

NISTÁGMIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de nistagmus. [< fr. *nystagmique*]

NISTÁGMUS *s. n.* *(med.)* mișcare oscilatorie ritmică și involuntară a bulbului ocular. [< fr. *nystagmus*, cf. gr. *nystagmos* — oscilație]

NÍȘĂ *s. f.* **1.** firidă. ● intrînd amenajat într-un perete, unde se poate așeza o mobilă, se poate adăposti ceva etc. **2.** *(geol.)* formă de relief cu aspect de firidă, creată prin eroziune la baza unei faleze, în jurul unui izvor, în malul concav al unui meandru etc. **3.** dulap cu pereți de sticlă legat de un coș de evacuare, folosit în laboratoare împotriva gazelor vătămătoare. **4.** *(anat.)* mic spațiu în formă de intrînd. **5.** *(biol.)* regiune în care un organism sau o populație găsește cele mai bune condiții pentru a supraviețui și a se reproduce. [< fr. *niche*, cf. it. *nicchia* — cochilie]

NIT *s. m.* *(fiz.)* unitate de măsură pentru luminanță, reprezentînd luminanța uniformă a unei surse de lumină plane cu aria de un metru pătrat, care emite în direcția normală o intensitate luminoasă de o candelă. [pl. *niți.* / < fr. *nit*, cf. lat. *nit(idus)* — strălucitor]

NITMÉTRU *s. n.* *(fiz.)* luminanțmetru. [< fr. *nitomètre*]

NITR- v. nitro-.
NITRÁ *vb. I. tr. (chim.)* a introduce o grupare alcătuită din azot și oxigen în molecula unei substanțe organice. [< fr. *nitrer*]
NITRAGÍN *s. n.* îngrășământ bacterian care se folosește pentru culturile de plante leguminoase. [< fr. *nitragine*]
NITRÁRE *s. f.* acțiunea de a nitra și rezultatul ei ; tratament chimic cu acid nitric ; nitrație. [< *nitra*]
NITRÁT *s. m.* azotat. O ~ *de argint* = compus al natriului, folosit în medicină la cauterizare și în industria cernelurilor ; ~ *de celuloză* = nitroceluloză. [< fr. *nitrate*]
NITRÁȚIE *s. f.* nitrare. [gen. *-iei.* / < fr. *nitration*]
NITRI- v. nitro-.
NÍTRIC, -Ă *adj.* azotic. O *acid* ~ = acid azotic. [< fr. *nitrique*]
NITRIFICÁ *vb. I. tr.* a produce o nitrificare. ◉ *refl.* a suferi procesul de nitrificare. [p. i. *nitrific*, 3,6 *-că.* / după fr. *nitrifier*]
NITRIFICÁRE *s. f.* proces de oxidare a amoniacului, produs prin descompunerea compușilor animali și vegetali de către microorganismele din sol ; nitrificație. [< *nitrifica*]
NITRIFICÁTOR, -OÁRE *adj.* care produce o nitrificare. [< fr. *nitrificateur*]
NITRIFICÁȚIE *s. f.* nitrificare. [gen. *-iei.* / < fr. *nitrification*]
NITRÍL *s. m.* substanță organică, ester al acidului cianhidric. [< fr. *nitrile*]
NITRÍT *s. m.* azotit. [< fr. *nitrite*]
NITRO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) azot", „azotic", „(referitor la) radicalul nitric". [var. *nitr-*, *nitri-*. / < fr., it. *nitro-*, cf. lat. *nitrum*, gr. *nitron*]
NITROBACTÉR *s. m.* bacterie care oxidează azotiții formați în sol prin oxidarea amoniacului, formînd astfel azotați care pot fi folosiți de plante. [var. *nitrobacterie* s. f. / cf. fr. *nitrobacter*, germ. *Nitrobakter*]
NITROBACTÉRIE *s. f.* v. nitrobacter.
NITROBENZÉN *s. n.* lichid toxic cu miros de migdale amare, care se obține din benzen sub acțiunea acidului azotic. [< fr. *nitrobenzène*]
NITROCELULÓZĂ *s. f.* substanță obținută prin tratarea celulozei cu un amestec de acid azotic și acid sulfuric și întrebuințată ca exploziv ; nitrat de celuloză. [< fr. *nitrocellulose*]
NITRODERIVÁT *s. m.* substanță organică obținută prin nitrare. [germ. *Nitroderivat*, cf. fr. *nitroderivé*]
NITROFÍLM *s. n.* film obținut pe bază de nitroceluloză. [< germ. *Nitrofilm*]
NITROFÓSKA *s. n.* îngrășământ agricol provenit din uree sau azotat de amoniu în stare topită. [< germ. *Nitrophoska*]
NITROGÉN *s. m.* azot. [< fr. *nitrogène*, germ. *Nitrogen*]
NITROGLICERÍNĂ *s. f.* exploziv foarte puternic obținut prin acțiunea acidului azotic asupra glicerinei și folosit la fabricarea dinamitei. [< fr. *nitroglycérine*]
NITROMETÁN *s. n.* nitroderivat al metanului. [< fr. *nitrométhane*]
NITROMÉTRU *s. n.* aparat pentru determinarea conținutului în oxizi de azot al unor combinații de azot. [< fr. *nitromètre*]
NITRONATRÍT *s. m.* nitrat de sodiu, care constituie componentul principal al salpetrului de Chile. [< fr. *nitronatrite*]
NITRÓS, -OÁSĂ *adj.* azotos. O *acid* ~ = acid azotos. [< fr. *nitreux*]
NITROSOMÓNAS *s. m. (biol.)* bacterie cu rol important în nitrificare, care transformă amoniacul din sol în nitriți. [< fr. *nitrosomonas*]
NITROTOLUÉN *s. n.* nitroderivat al toluenului, care se prezintă ca o substanță gălbuie cu miros caracteristic, insolubilă în apă, solubilă în solvenți organici și care se folosește pentru obținerea unor amine. [pron. *-lu-en.* / < fr. *nitrotoluène*]
NITROZÁRE *s. f.* transformare în soluție coloidală a amoniacului sau a sărurilor amoniacale cu acid nitros. [cf. fr. *nitrosation*]
NITRÓZĂ *s. f.* gaz compus din oxizi de azot. [< germ. *Nitrose*]
NITRURÁ *vb. I. tr.* a trata termochimic anumite oțeluri pentru a le mări duritatea la suprafață prin încălzire într-o atmosferă de amoniac, urmată de o răcire lentă. [< fr. *nitrurer*]
NITRURÁRE *s. f.* acțiunea de a nitrura și rezultatul ei. [< *nitrura*]
NITRÚRĂ *s. f.* combinație a azotului cu un metal ; azotură. [< fr. *nitrure*]
NIVÁL, -Ă *adj. (liv.)* referitor la zăpadă ; datorat zăpezii. [cf. fr. *nival*, it. *nivale*, lat. *nivalis*]
NIVÁȚIE *s. f. (geol.)* acțiunea de modelare exercitată de către zăpada acumulată iarna în depresiuni în zona înaltă a munților. [gen. *-iei.* / < fr. *nivation*, cf. lat. *nix* — zăpadă]
NIVÉL *s. n.* **I. 1.** starea unui plan orizontal sau a unor puncte situate în același plan orizontal ; înălțime a unui loc, a unui obiect etc. în raport cu un plan orizontal dat. **2.** *(fig.)* stadiu, grad ; situație, treaptă ; etapă ; indice. **II.** nivelmetru. [pl. *-luri*, *-le.* / < *nivela*, cf. fr. *niveau*]
NIVELÁ *vb. I.* **1.** *tr.* a aduce (un teren) la același nivel ; a îndrepta, a netezi. ● *(fig.)* a pune pe același plan, a egaliza. ● a măsura cu ajutorul unor instrumente speciale diferența de nivel dintre două sau mai multe puncte. **2.** *refl.* a ajunge la același nivel ; a se egaliza. [< fr. *niveler*]
NIVELÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) nivela și rezultatul ei ; netezire ; nivelație. [< *nivela*]
NIVELATÓR, -OÁRE *adj.* care nivelează. // *s. n.* parte a unui buldozer sau greder care nivelează terenul. ● mașină pentru nivelarea arăturilor adînci de toamnă. [< *nivela* + *-tor*, după fr. *niveleur*]
NIVELÁȚIE *s. f. (liv.)* nivelare. [după it. *livellazione*]
NIVÉLĂ *s. f.* instrument folosit pentru stabilirea poziției orizontale a suprafețelor sau a dreptelor. [< fr. *nivelle*]
NIVELÉTĂ *s. f.* aparat de verificat suprafața pavajului. [< fr. *nivelette*]
NIVELMÉNT *s. n.* totalitatea operațiilor de determinare a altitudinii punctelor unui teren. [< fr. *nivellement*]
NIVELMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la nivelment. [et. incertă]
NIVELMÉTRU *s. n.* **1.** instrument topografic cu care se determină diferența de nivel dintre mai multe puncte. **2.** aparat pentru măsurarea nivelului unui lichid sau a unui material solid dintr-un recipient. [< *nivel* + *-metru*]

NIVOCÁRST *s. n. (geol.)* procese carstice și forme produse de apa provenită din topirea zăpezii ; carst nival. [< fr. *nivo-karst*]

NIVOMÉTRU *s. n.* instrument cu care se măsoară cantitatea de zăpadă căzută pe o suprafață într-un anumit interval de timp. [< fr. *nivomètre*, cf. lat. *nix, nivis* — zăpadă, gr. *metron* — măsură]

NIVOPLUVIÁL *adj. m. regim ~* = regim al cursurilor de apă alimentate de zăpezi și de ploi. [pron. *-vi-al.* / < fr. *nivo-pluvial*]

NIVÓZĂ *s. f.* a patra lună a calendarului republican francez (21 decembrie — 19 ianuarie). [< fr. *nivôse*, cf. lat. *nivosus* — de zăpadă]

NIX, -Ă *s. m. f. (mit. ; la vechii germani)* geniu sau nimfă a apelor. [pl. *nicși, nixe.* / < fr. *nix, nixe*]

NIZÁM *s. m.* titlu dat suveranilor din Hyderbad (India). [< fr. *nizam*]

NOBÉLIU *s. n. (chim.)* element transuranic sintetic. [pron. *-liu.* / < fr. *nobélium*, germ. *Nobelium*, cf. *A. Nobel*, chimist suedez]

NÓBIL, -Ă *adj.* 1. cinstit, generos ; ales ; bun ; curajos. O *metal ~* = metal prețios ; *gaz ~* = fiecare dintre gazele inerte, incolore și inodore care se găsesc în cantități mici în atmosferă, ca : heliu, neon, argon, kripton. 2. distins, grațios, elegant. 3. *s. m. f.* care face parte din vîrfurile exploatatoare privilegiate ale societății (mai ales în orînduirea feudală) ; aristocrat. [< lat. *nobilis*, cf. it. *nobile*]

NOBILIÁR, -Ă *adj.* care aparține nobilimii ; de nobil. [pron. *-li-ar.* / cf. fr. *nobiliaire*]

NOBILÍME *s. f.* totalitatea nobililor ; boierime. [< *nobil* + *-ime*]

NOBILÍSSIM *s. m. (ist.)* înalt demnitar bizantin, care urma în ierarhie după împărat. [< lat. *nobilissimus*]

NOBILISSIMÁT *s. n.* demnitate de nobilissim. [pl. *-te.* / < lat. *nobilissimatus*]

NOBILITÁTE *s. f. (liv.)* clasa nobililor ; nobilime. [cf. it. *nobilitate*, germ. *Nobilität*]

NOBLÉȚĂ *s. f.* v. n o b l e ț e.

NOBLÉȚE *s. f.* 1. calitate, rang de nobil (3). ● situație legală (care conferea anumite privilegii) atribuită anumitor persoane sau familii (mai ales în orînduirea feudală) de către principi, regi etc. pentru a-i deosebi de ceilalți cetățeni. 2. caracterul a ceea ce este nobil (1, 2) ; distincție, eleganță. [var. *nobleță* s. f. / cf. fr. *noblesse*, it. *nobilezza*]

NOCÍV, -Ă *adj.* vătămător, distrugător. [cf. fr. *nocif*, lat. *nocivus* < *nocere* — a vătăma]

NOCIVITÁTE *s. f.* faptul de a fi nociv ; caracter nociv. [cf. fr. *nocivité*]

NOCT- element prim de compunere savantă cu sensul „(referitor la) noapte", „nocturn". / < fr. *noct-*, cf. lat. *nox, noctis*]

NOCTAMBÚL, -Ă *s. m. f.* somnambul. ● *(fam.)* om care își petrece nopțile în chefuri. [< fr. *noctambule*, cf. lat. *nox* — noapte. *ambulare* — a merge]

NOCTAMBULÍSM *s. n.* somnambulism. [< fr. *noctambulisme*]

NOCTILÚCA *s. m.* protozoar marin cu corpul sferic, prevăzut cu un flagel fosforescent. [< lat. *noctiluca miliaris*, cf. fr. *noctiluque*]

NOCTÚRN, -Ă *adj.* care se face sau se petrece noaptea ; de noapte. [cf. fr. *nocturne*, lat. *nocturnus*]

NOCTÚRNĂ *s. f.* piesă muzicală cu caracter liric, melancolic. O *(cu privire la desfășurarea competițiilor sportive)* în *~* = în timpul nopții. [< fr. *nocturne*]

NOD *s. n. (mar.)* unitate pentru măsurarea vitezei în marș a navei, egală cu o milă (1 852 m) pe oră. [cf. fr. *noeud*]

NODÁL, -Ă *adj.* crucial ; *(p. ext.)* fundamental, esențial. [cf. fr., engl. *nodal*]

NODÓS, -OÁSĂ *adj.* 1. *eritem ~* = simptom al anumitor boli, caracterizat prin apariția pe piele a unor noduli tari sau a unor băsicuțe seroase. 2. acoperit cu noduri din distanță în distanță. [< *nod* + *-os*, cf. lat. *nodosus*]

NODOZITÁTE *s. f.* 1. formație accidentală sau patologică pe organismul unui animal sau al unei plante. 2. ridicătură rotundă pe suprafața unui obiect. [cf. fr. *nodosité*, lat. *nodositas*]

NODÚL *s. m.* umflătură mică anormală (la animale sau plante). [< fr. *nodule*, cf. lat. *nodulus* — nod]

NODULÁR, -Ă *adj.* 1. cu noduli, cu aspect de noduli. 2. *fontă ~ă* = fontă modificată în care masa de bază este formată din perlită sau ferită, iar grafitul are forma de noduli. [cf. fr. *nodulaire*]

NODULIZÁRE *s. f. (metal.)* procesul de separare a grafitului din fonta lichidă sub formă de noduli. [< *nodul* + *-iza*, după engl. *nodulizing*]

NOEMÁTIC, -Ă *adj.* referitor al noemă (1). [pron. *no-e-.* / cf. it. *noematico*]

NOÉMĂ *s. f.* 1. *(în filozofia fenomenologică a lui Husserl)* termen care desemnează obiectul gîndirii, conținutul ideii, datul intuiției, conținutul unei propoziții. 2. *(lingv.)* semnificatul unui glosem. [pron. *no-e-.* / cf. fr. *noème*, gr. *noema* — gînd, percepție < *noein* — a gîndi]

NOÉSIS *s. f. (la Platon)* cunoașterea rațională a ceea ce este general și etern ; *(la Aristotel)* gîndirea intuitivă. ● *(în filozofia fenomenologică a lui Husserl)* actul de a gîndi, actul gîndirii ; termen care desemnează forma judecății, caracterul formal al enunțului. [pron. *no-e-.* var. *noeză* s. f. / cf. it., gr. *noesis* — percepție, fr. *noèse*]

NOÉTIC[1], -Ă *adj.* referitor la noetică sau la noemă. [pron. *no-e-.* / cf. it. *noetico*, fr. *noétique*, germ. *noetisch*]

NOÉTIC[2], -Ă *adj. (liv.)* referitor la Noe și la epoca biblică respectivă. [pron. *no-e-.* / cf. it. *noetico*]

NOÉTICĂ *s. f.* studiul gîndirii ; gnoseologie ; *(rar)* epistemologie. [pron. *no-e-.* / < germ. *Noetik*]

NOÉZĂ *s. f.* v. n o e s i s.

NOM *s. m. (ant.)* cîntec religios al vechilor greci pentru solist, acompaniat de cîtheră sau de fluier, adresat unui zeu și alcătuit dintr-o invocație, o povestire mistică din viața acestuia și o rugăciune. [var. *nomă* s. f. / < fr. *nome*, gr. *nomos* — lege]

-NÓM element secund de compunere savantă, cu sensul de „care dirijează", „diriguitor", „conducător". [< fr. *-nome*, it. *-nomo*, cf. gr. *nomos*]

NOMÁD, -Ă *adj. (adesea s.)* lipsit de o așezare stabilă, nestatornic, rătăcitor. [cf. fr., it. *nomade*, lat., gr. *nomas*]

NOMADÍSM *s. n.* viață nomadă a unui grup, a unui popor etc. [cf. fr. *nomadisme*]

NOMADIZÁ *vb. I. intr. (rar)* a duce o viață nomadă. [< fr. *nomadiser*]

NOMADIZÁNT, -Ă *adj. (rar)* care duce viață de nomad. [cf. fr. *nomadisant*]

NO MAN'S LAND *s.n.* fișie de pământ aflată între liniile cele mai înaintate ale beligeranților : porțiune-tampon între frontiere ; țara nimănui. [< engl. *no man's land*]

NOMÁRH *s.m.* nume dat de greci guvernatorului unei nome². [< fr. *nomarque*, cf. gr. *nomos* — nomă², *archein* — a conduce]

NÓMĂ¹ *s.f.* cangrenă a unei mucoase, din care se scurge un lichid cu miros neplăcut. [< fr. *noma*, cf. gr. *nomein* — a roade]

NÓMĂ² *s.f.* 1. *(ist.)* diviziune administrativă în vechiul Egipt și în Grecia. 2. v. n o m. [< fr. *nome*, gr. *nomos*]

NOME- v. n o m o-.

NOMENCLATÓR *s.n.* 1. listă care conține nomenclatura unui domeniu al științei, al tehnicii etc. 2. listă de materiale, de utilaje etc. organizată după anumite criterii. [cf. fr. *nomenclateur*]

NOMENCLATÓRIC, -Ă *adj. (liv.)* referitor la nomenclatură. [et. incertă]

NOMENCLATÚRĂ *s.f.* 1. totalitatea termenilor folosiți într-o știință, într-o ramură a tehnicii etc. v. t e r m i n o l o g i e. 2. listă, catalog cuprinzînd titluri de opere, nume proprii etc. 3. schemă de organizare a unei instituții, conținînd enumerarea posturilor sau a instituțiilor aflate în subordinea sa. [cf. fr. *nomenclature*, germ. *Nomenklatur*, lat. *nomenclatura*]

NOMI- v. n o m o-.

-NÓMIC element secund de compunere savantă cu ajutorul căruia se formează adjective cu semnificația „de guvernare", „de conducere". [cf. fr. *-nomique*, it. *-nomico*, cf. gr. *nomos* — lege]

-NOMÍE element secund de compunere savantă cu semnificația „conducere", „administrație", „guvernare", „distribuție rațională". [pron. *-mi-e*. gen. *-iei*. / < fr. *-nomie*, it., lat. *-nomia*, cf. gr. *nomos* — normă, lege]

NOMINÁL, -Ă *adj.* 1. de nume ; pe nume: după nume. O *(ec.) valoare ~ă* = valoare indicată pe o acțiune sau pe un bilet de bancă și care nu corespunde uneori cu valoarea ei reală. 2. *(gram.)* care se referă la nume sau face parte din categoria numelui; care formează un nume. O *flexiune ~ă* = flexiunea părților de vorbire declinabile ; *predicat ~* = predicat format dintr-un nume predicativ și o copulă. [cf. fr. *nominal*, lat. *nominalis* < *nomen* — nume]

NOMINALÍSM *s.n.* curent în filozofia medievală care susținea că numai lucrurile individuale sînt reale, iar noțiunile generale, fiind doar simple nume ale acestor lucruri, nu există independent de ele. [cf. fr. *nominalisme* < lat. *nomen, nominis* — nume]

NOMINALÍST, -Ă *adj.* referitor la nominalism. // *s.m.f.* adept al nominalismului. [cf. fr. *nominaliste*]

NOMINALIZÁ *vb. I. tr.* a indica, a denumi, a specifica pe nume (un produs). [< *nominal* + *-iza*]

NOMINALIZÁRE *s.f.* acțiunea de a nominaliza. [< *nominaliza*]

NOMINATÍV *s.n.* caz al declinării în care stau subiectul, apoziția și numele predicativ. O *~ etic* = formă de nominativ a pronumelui personal de persoana 2 sg., folosit într-o construcție în care, ca și în cazul dativului etic, se cere interlocutorului să participe afectiv la ceea ce se povestește. [pl. *-ve*. / cf. lat. *nominativus*, fr. *nominatif*]

NOMINATÍV, -Ă *adj.* care conține un nume, nominal. O *(fin.) obligație ~ă* = obligație pe care este scris numele creditorului. [< fr. *nominatif*]

NOMO- element prim de compunere savantă, cu sensul de „(referitor la) lege", „regulă", „normă". [var. *nome-, nomi-*. / < fr., it. *nomo-*, cf. gr. *nomos*]

NOMOFILÁC *s.m. (ant. ; la greci)* magistrat însărcinat cu supravegherea modului cum erau executate legile. [< fr. *nomophylaque*, gr. *nomophylax* < *nomos* — lege, *phylax* — paznic]

NOMOGRÁF *s.m.* autor al unei culegeri de legi sau al unui tratat despre legi. [< fr. *nomographe*]

NOMOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la nomograme. [< fr. *nomographique*]

NOMOGRAFÍE *s.f.* 1. tratat despre legi. ● știință a legilor. 2. ramură a matematicii care studiază construirea și folosirea practică a nomogramelor. [gen. *-iei*. / < fr. *nomographie*, cf. gr. *nomos* — lege, *graphein* — a scrie]

NOMOGRÁMĂ *s.f. (mat.)* reprezentare grafică a unei funcții cu una sau mai multe variabile sau a unei ecuații cu trei sau mai multe variabile. O *~ carteziană* = nomogramă raportată la un sistem de coordonate plane. [< fr. *nomogramme*, cf. gr. *nomos* — lege, *gramma* — scriere]

NOMOLÓGIC, -Ă *adj.* 1. *(despre enunțuri)* care exprimă legi obiective. 2. *(despre științele naturii)* care formulează legi ; nomotetic. [< fr. *nomologique*, cf. gr. *nomos* — lege]

NOMOTÉT *s.m.* membru al uneia dintre comisiile însărcinate cu revizuirea constituției și cu modificarea legilor în vechea Atena. [< fr. *nomothète*, gr. *nomotheta* < *nomos* — lege, *tithemi* — a așeza]

NOMOTÉTIC, -Ă *adj.* 1. referitor la nomoteți. 2. nomologic. [cf. germ. *nomothetisch*]

NON- element prim de compunere savantă, folosit la formarea unor noțiuni negative care se află în raport de opoziție exclusivă cu noțiunea exprimată de elementul secund ; *ne-*. v. i n-. [< lat., fr., it., engl. *non*]

NÓNA *s.f.* boală caracterizată prin poftă exagerată de somn. [< fr. *nona*]

NÓNA- element prim de compunere savantă cu semnificația „nouă", „de nouă ori". [< fr., it. *nona-*, cf. lat. *nona*]

NONAGENÁR, -Ă *adj., s.m.f.* (om) în vîrstă de nouăzeci de ani. [cf. fr. *nonagénaire*, lat. *nonagenarius*]

NÓNĂ *s.f.* 1. *(ant.)* a noua oră a zilei în vechea Romă (numărată după orele 6 dimineața, echivalînd cu ora 15 actuală). 2. *(rel.)* a patra oră canonică minoră, corespunzînd orei 15 actuale. ● rugăciune care se recită la această oră. 3. strofă alcătuită din nouă versuri. 4. *(muz.)* interval care cuprinde nouă trepte ; treapta a noua de la o treaptă dată. [< lat. *nona*, cf. it. *nono* — nouă]

NONBELIGERÁNT, -Ă *adj., s.m.* (țară, putere) care nu ia parte la război. [cf. fr. *non-belligérant*]

NONBELIGERÁNȚĂ *s.f.* atitudine de neparticipare (provizorie) la un război. [cf. fr. *non-belligérance*]

NONCONFORMÍSM *s.n.* abatere conștientă de la regulile în uz, tendința de a nu accepta moravurile, mentalitatea, tradițiile unui anumit mediu. [< fr. *non-conformisme*]

NONCONFORMÍST, -Ă *adj., s.m.f.* (cel) care nu se conformează normelor, tradițiilor. // *s.m.* membru al unei secte religioase din țările anglo-saxone, care nu se confor-

mează sistemului ecleziastic oficial. [cf. fr. *non-conformiste*]

NONCONTRADÍCȚIE *s. f.* principiu fundamental al gîndirii potrivit căruia nu se poate afirma și nega în același timp același predicat despre un subiect. [< fr. *non-contradiction*]

NÓNE *s. f. pl.* nume dat zilei a șaptea din lunile martie, mai, iulie și octombrie și zilei a cincea din celelalte luni în calendarul roman. [< lat. *nonae*]

NONÉT *s. n.* ansamblu de nouă instrumente care execută împreună o piesă muzicală ; *(p. ext.)* piesă muzicală clasică, adesea în formă de sonată, compusă pentru un astfel de ansamblu. [< it. *nonetto*]

NONÉU *s. m.* tot ce există în afara propriului eu al celui care folosește acest termen. [după fr. *non-moi*]

NONEXISTÉNȚĂ *s. f.* inexistență ; neant, neființă. [cf. fr. *non-existence*]

NONFIGURATÍV, -Ă *adj. (despre unele arte)* care nu este figurativ ; abstract. [< fr. *non-figuratif*]

NONINTERVÉNȚIE *s. f.* neintervenție, neamestec. [gen. *-iei*. / cf. fr. *non-intervention*]

NONINTERVENȚIONÍST, -Ă *adj.* de neintervenție. [pron. *-ți-o-*. / cf. fr. *non-interventioniste*]

NÓNIUS *s. n.* vernier. [pron. *-ni-us*. / < fr. *nonius*]

NONOLÉT *s. n. (muz.)* grup de nouă note, de durată egală cu cea a opt note obișnuite. [< germ. *Nonolett*, cf. lat. *nonus* — al nouălea]

NONPARÉI *s. m.* v. nonpareil.

NONPARÉIL *s. n.* corp de literă de șase puncte tipografice. [pron. *-pa-rei*. var. *nonparei, nonparel* s. n. / < fr. *nonpareil*]

NONPARÉL *s. n.* v. nonpareil.

NONSÉNS *s. n.* ceea ce este lipsit de sens, de înțeles ; vorbă sau faptă fără rost ; absurditate. [cf. fr. *non-sens*]

NONȘALÁNT, -Ă *adj. (liv.)* nepăsător ; lenes. [< fr. *nonchalant*]

NONȘALÁNȚĂ *s. f. (liv.)* nepăsare, indolență ; apatie. [< fr. *nonchalance*]

NON TROPPO *loc. adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* nu prea mult. [< it. *non troppo*]

NONVALOÁRE *s. f.* lipsă de valoare. ● *(p. restr.)* persoană fără valoare, nulitate. [cf. fr. *non-valeur*]

NONVIOLÉNT, -Ă *adj.* referitor la nonviolență. // *s. m. f.* adept al nonviolenței. [pron. *-vi-o-*. / cf. fr. *non-violent*]

NONVIOLÉNȚĂ *s. f.* concepție social-politică utopică, care opune luptei revoluționare autoperfecționarea morală, armonia dintre clase etc. [pron. *-vi-o-*. / cf. fr. *non-violence*]

NOO- element prim de compunere savantă cu semnificația „spirit", „intelect". [< gr. *noos, nous*]

NOOCRÁT, -Ă *s. m. f.* adept al noocrației. [< fr. *noocrate*]

NOOCRÁTIC, -Ă *adj.* referitor la noocrație. [pron. *no-o-*. / < fr. *noocratique*]

NOOCRAȚÍE *s. f.* dominație a intelectualității ; tip de stat condus de intelectuali. [gen. *-iei*. / < fr. *noocratie*, cf. gr. *noos* — spirit, *kratos* — putere]

NOOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la noologie. [pron. *no-o-*. / < fr. *noologique*]

NOOLOGÍE *s. f.* 1. disciplină care studiază spiritul. 2. teorie idealistă potrivit căreia asupra omului influențează o forță superioară, așa-numita lume a spiritului. [gen. *-iei*. / < germ. *Noologie*, cf. gr. *noos* — spirit, *logos* — știință]

NOOSFÉRĂ *s. f. (biol.)* înveliș al Pămîntului suprapus biosferei, desemnînd omenirea întrucît este alcătuită din ființe inteligente. [< fr. *noosphère*, cf. gr. *noos* — spirit, *sphaira* — sferă]

NOPÁL *s. m.* plantă erbacee cu frunze cărnoase și flori roșii, cultivată ca plantă ornamentală. [< fr., it. *nopal*]

NOPEURI *s. m. pl. (text.)* defecte ale firelor și ale produselor textile finite, datorate aglomerării de fibre din materia primă. [sg. *nopeu*. / cf. germ. *Noppen*]

NOPTIÉRĂ *s. f.* mobilă (ca o măsuță, ca un dulăpior) care se ține la capătul patului. [pron. *-ti-e-*. / < *noapte* + *-ieră*]

NORADRENALÍNĂ *s. f. (biol.)* hormon asemănător adrenalinei, secretat de porțiunea medulară a glandei suprarenale și de terminațiile nervilor simpatici. [< fr. *noradrénaline*]

NORD *s. n.* 1. punct cardinal care se află în direcția stelei polare ; miazănoapte. 2. ținut, regiune etc. de la nord (1). [cf. fr. *nord*, it. *nord*, germ. *Nord*]

NORD-EST *s. n.* punct cardinal secundar, situat la distanță egală de nord și de est ; regiune, ținut etc. din această parte. [< fr. *nord-est*]

NORD-ÉSTIC, -Ă *adj.* de (la) nord-est, spre nord-est. [< *nord-est* + *-ic*]

NÓRDIC, -Ă *adj.* de (la) nord. [cf. germ. *nordisch*, fr. *nordique*, it. *nordico*]

NORDÍST, -Ă *s. m. f.* luptător din armata federală în războiul civil din S.U.A. din 1861—1865. // *adj.* care aparține acestor luptători. [< fr. *nordiste*]

NORD-VEST *s. n.* punct cardinal secundar, situat la egală distanță de nord și de vest ; regiune, ținut etc. din această parte. [cf. fr. *nord-ouest*, germ. *Nordwest*]

NORD-VÉSTIC, -Ă *adj.* de (la) nord-vest, spre nord-vest. [< *nord-vest* + *-ic*]

NÓRIA *s. f. (tehn.)* mașină hidraulică, folosită mai ales la irigații, cu cupe montate pe un lanț fără sfîrșit care se umplu prin scufundare. [pron. *-ri-a*. / < fr., sp. *noria* < ar. *naura*]

NORIÁN *s. n. (geol.)* ultimul etaj al triasicului de facies alpin ; noric. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-ri-an*. pl. *-ieni, -iene*. / < fr. *norien*]

NÓRIC *s. n.* norian. [< fr. *norique*]

NORM- v. normo-.

NORMÁ *vb. I. tr.* a stabili norma (de lucru). [cf. germ. *normen, normieren*, rus. *normirovati*]

NORMÁL, -Ă *adj.* 1. firesc, comun, obișnuit. ● *(despre oameni)* sănătos (din punct de vedere fizic și psihic). 2. conform unor norme, unor reguli ; regulat. 3. *școală ~ ă* = școală în care se pregăteau în trecut învățătorii și institutorii. [cf. lat. *normalis*, fr. *normal*, it. *normale*]

NORMÁLĂ *s. f.* 1. dreaptă perpendiculară pe tangenta la curbă sau pe planul tangent la o suprafață în punctul de contact. 2. școală normală. [cf. fr., it. *normale*]

NORMALIÁN, -Ă *s. m. f. (rar)* normalist. [pron. *-li-an*. pl. *-ieni, -iene*. / < fr. *normalien*]

NORMALÍST, -Ă *s. m. f.* elev al unei școli normale : normalian. [cf. it. *normalista*]

NORMALITÁTE *s. f.* stare normală. ● *(chim.)* concentrație a unei soluții în comparație cu aceea a unei soluții normale. [cf. fr. *normalité*]

NORMALIZÁ *vb. I. tr., refl.* a face să devină sau a deveni normal. [cf. fr. *normaliser*]

NORMALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) normaliza și rezultatul ei. ● tratament termic aplicat pieselor de oțel spre a obține o structură normală cu granulație fină. [< *normaliza*]

NORMÁRE *s. f.* acțiunea de a norma și rezultatul ei. [< *norma*]

NORMÁT, -Ă *adj.* care se efectuează după norme stabilite. O *(fin.) contabilitate ~ă* = sistem de contabilitate în care conturile poartă numere simbolice, aceleași în toate întreprinderile. [< *norma*, cf. fr. *normé*]

NORMATÍV, -Ă *adj.* care are putere de normă. ❍ care hotărăște, stabilește reguli. // *s. n.* tabel care cuprinde duratele medii în care se efectuează anumite operații tehnice. [cf. fr. *normatif*, rus. *normativnîi*]

NORMATIVÍSM *s. n.* curent în filozofia burgheză contemporană a dreptului care definește dreptul ca o totalitate de norme independente de condițiile sociale. [< fr. *normativisme*]

NORMATÓR, -OÁRE *s. m. f.* specialist în stabilirea și calcularea normelor de producție. [cf. fr. *normateur*, rus. *normirovșcik*]

NÓRMĂ *s. f.* 1. regulă obligatorie, lege după care trebuie să se conducă cineva sau ceva. ❍ *(estet.)* regulă, canon al creației artistice. 2. totalitatea condițiilor minimale pe care trebuie să le îndeplinească un sportiv pentru a se califica, a obține un titlu. 3. criteriu, mijloc de apreciere. 4. cantitate de produse care trebuie realizată de un muncitor într-o unitate de timp. 5. numele autorului și titlul prescurtat al lucrării, imprimate cu litere mici în colțul sting de jos al primei pagini din fiecare coală de tipar. 6. *(mat.)* număr pozitiv care se asociază anumitor mărimi matematice și care generalizează proprietățile, valorile absolute ale numerelor și ale modulul numerelor complexe. [cf. lat. *norma*, fr. *norme*, rus. *norma*]

NORMO- element de compunere savantă cu semnificația „normal", „regulat", „regulamentar", „normat", „normă". [var. *norm-*. / < fr., it. *normo-*]

NORMOBLÁST *s. n.* globulă roșie nedezvoltată din măduva hematopoietică, care, în cazul anemiei, poate ajunge și în sînge. [< fr. *normoblaste*, cf. gr. *norma* — regulă, *blastos* — vlăstar]

NORMOBLASTÓZĂ *s. f. (biol.)* prezența normoblastelor în sînge sau în măduva osoasă. [< fr. *normoblastose*]

NORMOCÍT *s. n.* globulă roșie adultă, provenind dintr-un normoblast prin expulzarea nucleului ; eritrocit. [< fr. *normocyte*, cf. gr. *norma* — regulă, *kytos* — celulă]

NORMOCITÓZĂ *s. f. (biol.)* existența în sînge a globulelor roșii de dimensiuni normale. [< fr. *normocytose*]

NÓRTHER *s. n. (met.)* invazie de aer polar, cu vînturi puternice și persistente, care se deplasează spre sudul S.U.A., spre Marea Caraibilor și America Centrală. [pl. *northers*. / < engl. *norther*]

NOSÉMĂ *s. f.* 1. *(bot.)* ciupercă saprofită parazită, care trăiește în tubul digestiv al viermilor de mătase. 2. nosemoză. [< fr. *nosema*, cf. gr. *nosos* — boală]

NOSEMÓZĂ *s. f.* boală contagioasă a albinelor, provocată de un parazit ; nosemă (2). [var. *nozemoză* s. f. / < fr. *nosémose*, cf. gr. *nosos* — boală]

NOSO- element prim de compunere savantă cu semnificația „maladie", „(referitor la) boală". [var. *nozo-*. / < fr., it. *noso-*, cf. gr. *nosos*]

NOSOCONIÓZĂ *s. f.* boală profesională produsă prin acțiunea pulberilor. [pron. *-ni-o-*. / < fr. *nosoconiose*, cf. gr. *nosos* — boală, *konis* — praf]

NOSOFOBÍE *s. f.* teamă patologică de boli ; v. ipohondrie. / < fr. *nosophobie*, cf. gr. *nosos* — boală, *phobos* — teamă]

NOSOGRAFÍE *s. f. (med.)* descriere științifică a bolilor. [gen. *-iei*. / < fr. *nosographie*, cf. gr. *nosos* — boală, *graphein* — a descrie]

NOSOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la nosologie. [< fr. *nosologique*]

NOSOLOGÍE *s. f.* disciplină medicală care se ocupă cu studiul, clasificarea și definirea bolilor. [gen. *-iei*. var. *nozologie* s. f. / < fr. *nosologie*, cf. gr. *nosos* — boală, *logos* — tristețe]

NOSOMANÍE *s. f. (liv.)* boală imaginară. [gen. *-iei*. / < fr. *nosomanie*, cf. gr. *nosos* — boală, *mania* — nebunie]

NOSTÁLGIC, -Ă *adj.* plin de nostalgie. [< fr. *nostalgique*]

NOSTALGÍE *s. f.* tristețe, deprimare cauzată de dorința de a regăsi, de a revedea ceva iubit, trecut etc. [gen. *-iei*. / < fr. *nostalgie*, cf. gr. *nostos* — întoarcere, *algos* — tristețe]

NOSTRIFICÁ *vb. I. tr. (în trecut)* a recunoaște, a echivala un titlu, o diplomă obținută în străinătate. [p. i. *nostrific*. / < germ. *nostrifizieren*]

NOSTRIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a nostrifica și rezultatul ei. [< *nostrifica*]

NOSTRÓM *s. m. (mar.)* șeful echipajului unei nave comerciale ; boțman. [< it. *nostromo*, cf. fr. *nostr'homme*]

NOTÁ *vb. I. tr.* 1. a însemna, a scrie (ceva), a consemna. ❍ a face o apreciere asupra cunoștințelor cuiva (de obicei elev, student) prin note sau calificative. 2. a însemna prin simboluri (litere, cifre etc.) valori numerice, elemente, melodii etc. [cf. fr. *noton* — sparte, *algos* — durere]

NOTÁBIL, -Ă *adj.* demn de luat în considerație, important ; remarcabil. // *s. m. pl.* personaje de seamă, importante. [cf. fr. *notable*, lat. *notabilis*]

NOTABILITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este notabil. ❍ *(la pl.)* personalități de seamă, importante. [cf. fr. *notabilité*]

NOTALGÍE *s. f. (med.)* durere în regiunea dorsală. [gen. *-iei*. / < fr. *notalgie*, cf. gr. *noton* — spate, *algos* — durere]

NOTÁR *s. m.* 1. funcționar public investit cu puterea de a autentifica acte juridice. 2. *(în trecut)* secretar al primăriei în comunele rurale. [< germ. *Notar*, cf. fr. *notaire*]

NOTÁRE *s. f.* 1. acțiunea, faptul de a nota ; notație. 2. mențiune în cartea funciară cu privire la drepturile reale imobiliare înscrise în ea. [< *nota*]

NOTARIÁL, -Ă *adj.* referitor la notariat sau la notari. [pron. *-ri-al*. / < fr. *notarial*]

NOTARIÁT *s. n.* 1. funcția de notar. 2. instituție publică care autentifică și legalizează acte, contracte etc. [pron. *-ri-at*. / < germ. *Notariat*, cf. fr. *notariat*]

NOTÁȚIE *s. f.* 1. însemnare, notă. 2. sistem de semne convenționale folosit pentru

a exprima datele dintr-un domeniu oarecare ; notare. O ~ *muzicală* = sistem de reprezentare grafică a sunetelor muzicale și a diferitelor raporturi dintre ele. [gen. *-iei.* var. *notațiune* s. f. / cf. fr. *notation*, lat. *notatio*]

NOTAȚIÚNE *s. f.* v. notație.

NÓTĂ *s. f.* 1. scurtă însemnare scrisă ; însemnare, indicație, comentariu, remarcă (în scris) asupra unei chestiuni, asupra unui fapt etc. ● adnotare la un text, care cuprinde lămuriri sau informații asupra unei probleme ridicate de acel text. 2. aspect, nuanță caracteristică, trăsătură particulară. O *a fi în* ~ = a se potrivi unei situații. 3. element component caracteristic al unei noțiuni. 4. calificativ (exprimat în cifre) prin care se apreciază cunoștințele, lucrările unui elev, ale unui student etc. 5. comunicare diplomatică scrisă, adresată de un guvern altui guvern cu privire la anumite probleme etc. 6. inscris care cuprinde indicarea sumelor (și calculul lor) pe care trebuie să le achite cineva ; socoteală. 7. *(muz.)* semn grafic prin care se indică înălțimea și durata unui sunet ; sunet muzical. O *a forța ~a* = a exagera. [< fr. *note*, it., lat. *nota*]

NOTÉS *s. n.* carnet pentru însemnări. v. agendă. [< fr. *notes*]

NOTIFICÁ *vb. I. tr.* a aduce la cunoștință (ceva) printr-o înștiințare, printr-o notă oficială ; a trimite o notificare. ● a nota. [p. i. *notific*, 3.6 *-că*. / < it., lat. *notificare*]

NOTIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a notifica și rezultatul ei ; inscris prin care se înștiințează cineva ; înștiințare ; notificație. [< *notifica*]

NOTIFICÁȚIE *s. f.* notificare, înștiințare. ● act, document prin care se notifică ceva. [gen. *-iei.* var. *notificațiune* s. f. / cf. fr. *notification*]

NOTIFICAȚIÚNE *s. f.* v. notificație.

NOTÍST, *-Ă s. m. f. (fam.)* cel care știe să cînte după note. [< fr. *notiste*]

NOTÍȚĂ *s. f.* însemnare scurtă. ● *(la pl.)* scurte însemnări făcute la un curs, la o lecție, la o conferință. [cf. fr. *notice*]

NOTOCÓRD *s. n. (biol.)* formație primitivă a coloanei vertebrale. [var. *notocordă* s. f. / < fr. *notochorde*, cf. gr. *noton* — spate, *chorde* — coardă]

NOTOCÓRDĂ *s. f.* v. notocord.

NOTORIETÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este notoriu ; celebritate, faimă. [pron. *-ri-e-*. / cf. fr. *notoriété*]

NOTÓRIU, *-IE adj.* cunoscut, știut de toți. [pron. *-ri-u.* / cf. lat. *notorius* < *notus* — cunoscut]

NOȚIONÁL, *-Ă adj.* referitor la noțiune, care ține de noțiune. [pron. *-ți-o-*. / < fr. *notionnel*]

NOȚIÚNE *s. f.* 1. formă de reflectare a lumii în gîndirea omenească, cu ajutorul căreia sînt fixate caracterele generale, esențiale și necesare ale unei clase de obiecte (obținute prin generalizare și abstractizare) ; concept. 2. cunoștință, idee cu caracter general asupra unui lucru. 3. *(la pl.)* cunoștințe, principii fundamentale ; elementele de bază ale unei discipline, ale unui domeniu etc. [pron. *-ți-u-*. / cf. fr. *notion*, lat. *notio* < *noscere* — a cunoaște]

NOUMÉN *s. m.* v. numen.

NOUMENÁL, *-Ă adj.* v. numenal.

NOUS *s. m. (fil.)* principiu inteligent care a plăsmuit lumea în filozofia greacă. ● *(în concepția filozofică a lui Anaxagora)* noțiune care desemnează substanța de sine stătătoare, generatoare a mișcării, vieții, ordinii din lumea materială. [< gr. *nous* — spirit, rațiune]

NOUVELLE VAGUE *loc. s.* denumire dată unei grupe de cineaști francezi, ale căror filme se caracterizează prin anarhism mic burghez și nonconformism de suprafață. [pron. *nuvel vag.* / < fr. *la nouvelle-vague* — noul val]

NOV- v. novo-.

NOVÁ *vb. I. tr.* a supune (o obligație) unei novații. [cf. fr. *nover*, lat. *novare*]

NOVATÓR, *-OÁRE adj. (rar)* înnoitor, primenitor. // *s. m. f.* om cu idei și concepții noi. ● *(peior.)* cel care vrea să înoveze cu orice preț. [cf. fr. *novateur*, it. *novatore*, lat. *novator*]

NOVATÓRIU, *-IE adj. (liv.)* referitor la novație. [< fr. *novatoire*]

NOVÁȚIE *s. f.* 1. stingere a unei obligații prin crearea alteia noi, care se deosebește de prima prin calitatea debitorului sau a creditorului. 2. *(rar)* înnoire. [gen. *-iei.* var. *novațiune* s. f. / cf. fr. *novation*, lat. *novatio*]

NOVAȚIÚNE *s. f.* v. novație.

NÓVĂ *s. f.* tip de stea a cărei mărime crește brusc, pentru a scădea apoi încet și adesea cu fluctuații. [< fr. *nova*]

NOVECÉNTO *s. m.* denumire italiană pentru sec. XX și cultura și arta lui. [< it. *novecento*]

NOVÉLĂ *s. f.* 1. *(jur.)* dispoziție suplimentară de drept roman care se adăuga la o lege. 2. v. nuvelă. [< fr. *novelles*, lat. *novellae*]

NOVELÉTĂ *s. f.* v. nuveletă.

NOVI- v. novo-.

NOVÍCE *s. m. f.* 1. persoană intrată de curînd într-o mănăstire spre a se călugări. 2. începător neexperimentat (într-o profesiune, într-un meșteșug etc.). [cf. fr. *novice*, it. *novizio*, lat. *novicius*]

NOVICIÁT *s. n.* situația de novice (1) ; timp cît cineva este novice. [pron. *-ci-at.* / cf. fr. *noviciat*, it. *noviziato*]

NOVO- element prim de compunere savantă cu semnificația „nou", „recent". [var. *nov-*, *novi-*. / < fr. *novo-*, cf. lat. *novus*]

NOVOCAÍNĂ *s. f.* substanță cristalină, solubilă în apă și alcool, întrebuințată ca anestezic local ; procaină. [pron. *-ca-i-*. / < fr. *novocaïne*]

NOVOCILÍNĂ *s. f.* antibiotic format dintr-un amestec de penicilină și novocaină. [< *novo(caină)* + *(peni)cilină*]

NOVOLÁC *s. n. (chim.)* rășină sintetică obținută prin condensarea fenolului cu formaldehidă în mediu acid, care se folosește în industria lacurilor. [< fr. *novolaque*]

NÓXĂ *s. f.* agent, factor care poate exercita o acțiune nocivă asupra organismului și care se răspîndește în atmosferă în timpul procesului tehnologic. [< lat. *noxa* — vătămare]

NOZEMÓZĂ *s. f.* v. nosemoză.

NOZO- v. noso-.

NOZOLOGÍE *s. f.* v. nosologie.

NUANȚÁ *vb. I. tr.* 1. a îmbina culorile în așa fel, încît trecerea de la una la alta să se observe foarte puțin. 2. *(fig.)* a exprima diferențele fine, ușoare, nuanțele ; a da expresie. [pron. *nu-an-*. / < fr. *nuancer*]

NUANȚÁRE *s. f.* acțiunea de a nuanța și rezultatul ei. [pron. *nu-an-*. / < *nuanța*]

NUANȚÁT, -Ă *adj.* 1. cu varietăți de culori. ● *(despre stil, limbă)* bogat în nuanțe ; expresiv. 2. *(fig.)* care prezintă variații marcate prin treceri gradate, imperceptibile. [pron. *nu-an-*. / cf. fr. *nuancé*]

NUANȚĂ *s. f.* 1. fiecare dintre varietățile, dintre gradele prin care trece o culoare fără a-și pierde calitățile specifice. 2. *(fig.)* diferență ușoară (aproape imperceptibilă) între două lucruri de același gen. ● *(muz.)* varierea execuției din punctul de vedere al intensității sonore. 3. ceea ce reprezintă o conotație, un adaos la caracterul esențial, de bază. [pron. *nu-an-*. / < fr. *nuance*]

NUBÉCULĂ *s. f.* pată corneană. v. nefelion. [< fr. *nubécule*, cf. lat. *nubecula* — nor mic]

NUBÍL *adj. (liv.)* care este la vîrsta cînd se poate căsători ; *(p. ext.)* puber. [cf. fr., it. *nubile*, lat. *nubilis* < *nubere* — a se căsători]

NUBILITÁTE *s. f. (liv.)* stare, vîrstă a unei persoane nubile. [cf. fr. *nubilité*]

NUCELÁR, -Ă *adj.* al nucelei. [cf. fr. *nucellaire*]

NUCÉLĂ *s. f. (biol.)* partea centrală a ovulului unei plante fanerogame, în care se află sacul embrionar. [< fr. *nucelle*]

NUCIFÉR, -Ă *adj. (despre plante)* care produce nuci comestibile. [< fr. *nucifère*]

NUCIFÓRM, -Ă *adj.* care are forma unei nuci. O *structură ~ă* = structură a solului care se prezintă sub formă de agregate puțin alungite, cu muchii puțin alungite. [< fr. *nuciforme*]

NUCIVÓR, -Ă *adj.* care se hrănește cu nuci. [cf. fr. *nucivore*, cf. lat. *nux* — nucă, *vorare* — a devora]

NUCLE- v. nucleo-.

NUCLEÁR *adj.* referitor la nucleu, al nucleului (unui atom). O *fizică ~ă* = parte a fizicii care studiază nucleul atomic și fenomenele legate de el ; *chimie ~ă* = parte a chimiei care studiază nucleul atomului ; *reacție ~ă* = interacțiune a două sau mai multe nuclee atomice (ori constituenți ai acestora), prin care se modifică natura, structura, numărul particulelor participante și se dezvoltă o mare cantitate de energie ; *energie ~ă* = energie care se dezvoltă prin dezintegrarea atomului în urma unor reacții nucleare. [pron. *-cle-ar*. / cf. fr. *nucléaire*]

NUCLEARIZÁ *vb. I. tr. (despre state, uzine etc.)* a introduce, a folosi energia nucleară. [< *nuclear* + *-iza*]

NUCLEARIZÁRE *s. f.* acțiunea de a nucleariza și rezultatul ei. [pron. *-cle-a-*. / < *nucleariza*]

NUCLEÁT, -Ă *adj.* cu unul sau mai mulți nuclei. [cf. fr. *nucléé*]

NUCLEAȚIE *s. f.* provocare sau dezvoltare a unei condensări ori a unei cristalizări în gaze sau lichide cu ajutorul nucleelor de condensare, respectiv de cristalizare. [pron. *-cle-a-*. gen. *-iei*. / cf. fr. *nucléation*]

NUCLEÁZĂ *s. f. (biol.)* enzimă care descompune acizii nucleici. [pron. *-cle-a-*. / < fr. *nucléase*]

NUCLÉIC, -Ă *adj.* referitor la nucleu. O *acid ~* = acid organic complex care intră în componența nucleului celulei ; acid nucleinic. [pron. *-cle-ic*. / < fr. *nucléique*]

NUCLEÍNIC *adj. m.* O *acid ~* = acid nucleic. [pron. *-cle-i-*. / cf. fr. *nucléique*]

NUCLEO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) nucleu", „nuclear". [pron. *-cle-o-*. var. *nucle-*. / < fr. *nucléo-*, cf. lat. *nucleus*, diminutiv al lui *nux* — nucă]

NUCLEOÍD *s. m. (biol.)* nucleul sau echivalentul său la bacterii. [pron. *-cle-o-id*. / < germ. *Nukleoid*]

NUCLEÓL *s. m.* corpuscul care se găsește în nucleul celulelor. [pron. *-cle-ol*. / < fr. *nucléole*]

NUCLEÓN *s. m.* particulă elementară grea din nucleul unui element chimic. [pron. *-cle-on*. / < fr. *nucléon*]

NUCLEÓNIC, -Ă *adj.* referitor la nucleoni. [pron. *-cle-o-*. / < fr. *nucléonique*]

NUCLEÓNICĂ *s. f.* parte a electronicii care se ocupă cu studiul și utilizarea energiei atomice în știință și industrie. [pron. *-cle-o-*. / < fr. *nucléonique*]

NUCLEOPLÁSMĂ *s. f. (biol.)* carioplasmă. [et. incertă]

NUCLEOPROTEÍDĂ *s. f.* nucleoproteină. [< fr. *nucléoprotéide*]

NUCLEOPROTEÍNĂ *s. f.* substanță care se găsește în nucleele celulelor, în plasma celulară și în unele secreții ale organismelor animale ; nucleoproteidă. [pron. *-cle-o-pro-te-i-*. / < fr. *nucléoprotéine*]

NUCLEOSINTÉZĂ *s. f. (astr.)* formare a nucleelor de elemente chimice în urma reacțiilor termonucleare din stadiile inițiale ale expansiunii universului și din interiorul stelelor. [et. incertă]

NUCLÉU *s. n.* 1. *(chim.)* ciclu de atomi care compun scheletul moleculei unui corp chimic și care rămîne neschimbat la toți derivații corpului respectiv. ● *(fiz.)* partea centrală a unui atom, care poartă electricitate pozitivă și în care se concentrează aproape întreaga masă a atomului. ● *(biol.)* element central al unei celule, situat în plasmă, cu structură proprie și care are funcții importante în celulă. ● *(astr.)* porțiune centrală a unei comete, a unei galaxii. 2. *(fig.)* element esențial al unui lucru. [pron. *-cleu*. pl. *-ee*, (s. m.) *-ei*. / < fr. *nucléus*, lat. *nucleus*]

NUCLÍD *s. m. (fiz.)* nucleu atomic caracterizat prin numărul de protoni, de neutroni și prin energia de legătură a acestora. [< germ. *Nuklid*]

NUCÚLĂ *s. f. (bot.)* tip de fruct de forma unei nuci mici. [< fr. *nucule*, lat. *nucula*]

NUD, -Ă *adj.* neîmbrăcat, gol. ● pur, curat, fără aparență înșelătoare. O *proprietate ~ă* = proprietate fără uzufruct. // *s. n.* 1. corp gol, fără veșminte. 2. statuie sau pictură reprezentînd un corp gol. [pl. *nuzi*, *nude*, (s. n.) *nuduri*. [< lat. *nudus*]

NUDÍSM *s. n.* 1. expunere la soare (în scop terapeutic) a corpului gol. 2. teorie care preconizează viața în aer liber și practicarea sporturilor complet dezbrăcat. [< fr. *nudisme*]

NUDÍST, -Ă *s. m. f.* cel care face nudism. [< fr. *nudiste*]

NUDITÁTE *s. f.* goliciune ; aspectul unei statui sau al unei picturi reprezentînd un nud. ● *(fig.)* ceea ce se prezintă fără rezerve, fără ascunzișuri, direct. ● simplitate, lipsă de podoabe. [cf. fr. *nudité*, lat. *nuditas*]

NUGÁ *s. f.* preparat de cofetărie din foi de aluat cu umplutură de albuș de ou, zahăr și nuci sau alune. [< fr. *nougat*, cf. germ. *Nugat*]

NUISÍBIL, -Ă *adj.* v. nuizibil.
NUISIBILITÁTE *s.f.* v. nuizibilitate.
NUIZÍBIL, -Ă *adj. (liv.)* vătămător. [var. *nuisibil*, -ă adj. / < fr. *nuisible*]
NUIZIBILITÁTE *s.f. (liv.)* caracter nuizibil. [var. *nuisibilitate* s.f. / cf. fr. *nuisibilité*]
NUL, -Ă *adj.* 1. redus la zero, fără nici o valoare. O *meci* ~ = meci terminat la egalitate. 2. fără putere, fără valoare (legală); inexistent. 3. *(despre oameni)* lipsit de merite, fără nici un merit. [cf. fr., germ. *nul*, lat. *nullus*]
NÚLĂ *s.f.* 1. (cifra) zero. ● semn grafic care reprezintă această cifră. 2. *(rar)* lipsă de orice merit; nulitate. [< germ. *Null*, cf. lat. *nulla*]
NULIGÉSTĂ *adj., s.f.* (femeie) care nu a fost niciodată gravidă. [cf. lat. *nullus* — nici unul, *gestatio* — sarcină]
NULIPÁRĂ *adj., s.f.* (femeie) care nu a avut copii. [< fr. *nullipare*, cf. lat. *nullus* — nici unul, *parere* — a naște]
NULITÁTE *s.f.* 1. însușirea, caracterul lucrului nul. 2. om lipsit de orice merit, incapabil, prost. ● lipsă totală de merite; incapacitate. 3. lipsă de valoare legală a unui act. [cf. fr. *nullité*]
NUMĂRÁBIL, -Ă *adj.* numerabil. [< *număra* + *-bil*]
NUMĂRĂTÓR *s.m.* 1. termen al unei fracții, scris deasupra liniei de fracție, care arată numărul de părți conținute de fracție. 2. aparat folosit pentru numărat. [< *număra* + *-tor*, după fr. *numérateur*]
NÚMEN *s.n. (fil.)* esență cognoscibilă numai prin rațiune. ● *(la Kant) a)* termen folosit pentru desemnarea lucrului în sine; *b)* libertatea, nemurirea sufletului și divinitatea. [var. *noumen* s.n. / cf. fr. *noumène*, it. *noumeno*, germ. *Noumenon* < gr. *noumenon* — ceea ce este gîndit]
NUMENÁL, -Ă *adj.* referitor la numen. [var. *noumenal*, -ă adj. / cf. fr. *nouménal*, germ. *noumenal*]
NUMERÁBIL, -Ă *adj.* care se poate număra, calcula; numărabil. [cf. lat. *numerabilis*, it. *numerabile*]
NUMERABILITÁTE *s.f. (rar)* însușirea de a fi numerabil. [cf. it. *numerabilità*]
NUMERÁL *s.n.* parte de vorbire care denumește un număr, o determinare numerică sau ordinea unei numărări. [cf. fr. *numéral*, lat. *numeralis*]
NUMERÁR *s.n.* sumă de bani în monede sau în hîrtie-monedă; banii lichizi. [cf. fr. *numéraire*]
NUMERATÍV, -Ă *adj.* care servește la numărat. [< fr. *numératif*]
NUMERÁȚIE *s.f. (mat.)* sistem de simboluri cu care se pot reprezenta grafic numerele. [gen. *-iei*. var. *numerațiune* s.f. / cf. fr. *numération*, lat. *numeratio*]
NUMERAȚIÚNE *s.f.* v. numerație.
NUMÉRIC, -Ă *adj.* 1. de numere, privitor la numere. 2. exprimat, arătat printr-un număr. [< fr. *numérique*]
NUMERÓS, -OÁSĂ *adj.* în mare număr, în cantitate mare; mult. [cf. lat. *numerosus*]
NUMEROTÁ *vb. I. tr.* a însemna cu numere în ordine succesivă. [< fr. *numéroter*]
NUMEROTÁRE *s.f.* acțiunea de a numerota și rezultatul ei; ordonare după numere; numerotație; numerotat. [< *numerota*]
NUMEROTÁT *s.n.* numerotare. [< *numerota*]
NUMEROTATÓR *s.n.* instrument pentru numerotat paginile diferitelor imprimate. [< *numerota* + *-tor*, cf. fr. *numeroteur*]
NUMEROTÁȚIE *s.f.* numerotare. [gen. *-iei*. / cf. fr. *numérotation*]
NUMINÓS *s.n. (fil.)* termen folosit pentru componentele iraționale ale categoriei religioase „sfînt", din care a fost eliminat conținutul moral. [cf. it. *numinoso*]
NUMINOZITÁTE *s.f. (fil.; în tipologia religioasă)* caracterul de putere, de supranatural, de miracol, propriu lui Dumnezeu sau a ceea ce este sacru. [cf. it. *numinosità*, cf. lat. *numen* — putere divină]
NUMISMÁT, -Ă *s.m.f.* specialist în numismatică. [< fr. *numismate*]
NUMISMÁTIC, -Ă *adj.* referitor la numismatică. [< fr. *numismatique*]
NUMISMÁTICĂ *s.f.* disciplină auxiliară a istoriei, care studiază monedele și medaliile (vechi). [< fr. *numismatique*, cf. gr. *nomisma* — medalie]
NUMITÓR *s.m. (mat.)* termen al unei fracții, scris sub linia de fracție, care arată în cîte părți a fost împărțit întregul. O *a aduce la același* ~ = a face ca două sau mai multe fracții să aibă același numitor; *(fig.)* a pune de acord punctele de vedere diferite. [< *numi* + *-tor*, după fr. *dénominateur*]
NUMULÍT *s.m.* animal fosil din prima jumătate a erei terțiare, ale cărui cochilii au format prin sedimentare roci calcaroase. [< fr. *nummulite*, cf. lat. *nummus* — monedă, gr. *lithos* — piatră]
NUMULÍTIC, -Ă *adj.* care conține fosile de numuliți. ● care datează din perioada paleogenă. // *s.n.* paleogen. [< fr. *nummulitique*]
NUNAKÓL *s.n. (geol.)* înălțime cu vîrf rotunjit care se ridică deasupra masei unui ghețar. [< engl. *nunakol*]
NUNATÁK *s.m. (geol.)* pisc stîncos izolat din zona zăpezilor permanente, care străpunge calota de gheață. [< fr. *nunatak* < cuv. eschimos]
NUNCIATÚRĂ *s.f.* v. nunțiatură.
NÚNCIU *s.m.* v. nunțiu.
NUNCUPATÍV, -Ă *adj. (jur.; despre testamente)* dictat de testator potrivit formelor legale. [< fr. *nuncupatif*, cf. lat. *nuncupare* — a chema]
NUNCUPÁȚIE *s.f. (jur.)* declarație solemnă făcută într-un act. [gen. *-iei*. var. *nuncupațiune* s.f. / cf. lat. *nuncupatio*, fr. *nuncupation*]
NUNCUPAȚIÚNE *s.f.* v. nuncupație.
NUNDÍNE *s.f.pl. (ant.)* zile de tîrg. [sg. *-ă*. / < fr. *nundines*, lat. *nundinae*]
NUNȚIÁL, -Ă *adj.* al nunțiului. [pron. *-ți-al*. / < *nunțiu* + *-al*]
NUNȚIATÚRĂ *s.f.* reprezentanță diplomatică a Vaticanului într-o țară străină. ● localul acestei reprezentanțe. ● calitate, funcție de nunțiu. [pron. *-ți-a-*, var. *nunciatură* s.f. / < germ. *Nuntiatur*, it. *nunziatura*]
NÚNȚIU *s.m.* prelat-ambasador al papei într-o țară străină. [pron. *-țiu*, var. *nunciu* s.m. / cf. germ. *Nuntius*, it. *nunzio* < lat. *nuntius* — mesager]
NUPȚIÁL, -Ă *adj. (liv.)* referitor la nuntă, de nuntă. [pron. *-ți-al*. / cf. fr. *nuptial*, lat. *nuptialis*]
NUPȚIALITÁTE *s.f. (liv.)* actul căsătoriei; numărul căsătoriilor într-o anumită perioadă sau în sînul unei populații. [pron. *-ți-a-*. / cf. fr. *nuptialité*]

NÚPȚIU *s.m. (latinism)* nuntă, căsătorie. [pron. *-țiu.* / < lat. *nuptiae, nuptus*]

NURÍSĂ *s.f.* rezervor suplimentar de combustibil lichid al unui motor, cu capacitate mică, putând funcționa și prin cădere. [< fr. *nourrice*]

NÚRSĂ *s.f. (anglicism)* femeie angajată în familiile burgheze ca îngrijitoare la copii sugaci ; dădacă. [< engl., fr. *nurse*]

NURSERÍE *s.f. (anglicism)* loc, casă, apartament unde se face educația sau creșterea copiilor. [< engl., fr. *nursery*]

NUT *s.n.* 1. canelură. 2. uluc, șanț făcut într-o piesă de lemn. [< germ. *Nut*]

NUTÁNT, -Ă *adj. (despre frunze, inflorescențe)* care se apleacă în jos sau ia o poziție orizontală. [< fr. *nutant*, lat. *nutans*]

NUTÁȚIE *s.f.* 1. *(astr.)* oscilația axei unui astru în cursul mișcării de precesiune ; *(spec.)* oscilația axei Pământului într-o perioadă de 18 ani și 2/3. 2. una dintre cele trei componente ale mișcării unui corp rigid care are un punct fix și care face să oscileze axa de rotație proprie a corpului, apropiind-o și depărtind-o de axa fixă. 3. mișcare de oscilație descrisă de plante în timpul creșterii. [gen. *-iei.* var. *nutațiune* s.f. / cf. fr. *nutation*, lat. *nutatio* — balansare]

NUTAȚIÚNE *s.f.* v. nutație.

NUTRÍ *vb. IV.* 1. *tr., refl.* a (se) hrăni. 2. *tr. (fig.)* a simți, a avea, a întreține anumite sentimente. [p.i. *nutresc.* / < lat. *nutrire*]

NÚTRIA *s.f. (zool.)* mamifer rozător cu blană caftenie, originar din America, care trăiește la marginea apelor. ● blana acestui animal. [pron. *-tri-a.* / < germ. *Nutria(fell)*]

NUTRIMÉNT *s.n. (rar)* hrană, alimentație ; mijloace de trai. [cf. lat. *nutrimentum*, fr. *nutriment*]

NUTRÍRE *s.f. (rar)* acțiunea de a (se) nutri și rezultatul ei. [< *nutri*]

NUTRITÍV, -Ă *adj.* care hrănește ; hrănitor. ● referitor la nutriție, de nutriție. [< fr. *nutritif*, lat. *nutritivus*]

NUTRÍȚIE *s.f.* totalitatea fenomenelor prin care animalele și vegetalele își procură substanțele hrănitoare necesare dezvoltării și refacerii țesuturilor ; *(p. ext.)* hrănire, nutrire, alimentare ; hrană. [gen. *-iei.* var. *nutrițiune* s.f. / cf. fr. *nutrition*, lat. *nutritio*]

NUTRIȚIONÁL, -Ă *adj. (rar)* referitor la nutriție. [pron. *-ți-o-.* / cf. it. *nutrizionale*]

NUTRIȚIÚNE *s.f.* v. nutriție.

NUVÉLĂ *s.f.* specie a genului epic în proză, mai redusă decît romanul, care cuprinde părți caracteristice din viața unor personaje pe care le prezintă în diversitatea caracterelor lor, în mediul lor social, urmărind un conflict unic, concentrat. [var. *novelă* s.f. / < fr. *nouvelle*, cf. it. *novella* — povestire < lat. *novella* — lucru nou]

NUVELÉTĂ *s.f. (italienism)* nuvelă scurtă. ● piesă muzicală compusă dintr-o succesiune de teme scurte, cu caracter liric sau dramatic. [var. *noveletă* s.f. / < it. *novelletta*]

NUVELÍST, -Ă *s.m.f.* scriitor de nuvele. [cf. germ. *Novellist*, fr. *nouvelliste*]

NUVELÍSTIC, -Ă *adj.* care aparține nuvelei, privitor la nuvelă ; de nuvelă. [cf. germ. *novellistisch*]

NUVELÍSTICĂ *s.f.* totalitatea nuvelelor unui scriitor, ale literaturii unei epoci etc. [gen. *-cii.* / cf. germ. *Novellistik*]

NYÁYA *s.f.* școală filozofică indiană, potrivit căreia lumea există obiectiv și se compune din atomi necreați de divinitate, pe care aceasta numai îi combină. [< sanscr. *nyaya* — temei, metodă]

NYLON *s.m.* v. nailon.

O

OÁZĂ *s. f.* **1.** loc în mijlocul unui deșert, unde există vegetație bogată și apă. ● *(fig.)* regiune, loc care contrastează puternic cu ceea ce se află în jur. **2.** porțiune neacoperită de gheață în interiorul Antarcticii în care vegetează o floră sărăcăcioasă. [pron. *oa-ză.* / < germ. *Oase*, cf. fr., lat., gr. *oasis* < cuv. egiptean]

OBCÓNIC, -Ă *adj.* de forma unui con inversat. [cf. germ. *obkonisch*, cf. lat. *ob* — invers, *conus* — con]

OBEDIÉNT, -Ă *adj. (liv.)* ascultător, supus ; blând. [pron. *-di-ent.* / cf. it. *obbediente*, lat. *oboediens*]

OBEDIÉNȚĂ *s. f. (liv.)* supunere, ascultare. [pron. *-di-en-.* / cf. lat. *oboedientia*, fr. *obédience*]

OBÉLĂ *s. f.* semn, trăsătură ca o linie neagră, care servea la marcarea pasajelor interpolate pe manuscrisele vechi. [< fr. *obèle*, gr. *obelos*]

OBELÍSC *s. n.* monument comemorativ sau decorativ, în formă de trunchi de piramidă cu baza pătrată, format în general dintr-un singur bloc de piatră. [< fr. *obélisque*, cf. gr. *obeliskos* — frigare]

OBEREC *s. n.* dans popular polonez cu caracter viu, umoristic, înrudit cu mazurca ; melodia acestui dans. [< pol. *oberek*]

OBERLIHT *s. m.* porțiune din partea de sus a unei ferestre sau a unei uși, care are deschidere separată. [< germ. *Oberlicht* < *ober* — de sus, *licht* — lumină]

OBÉZ, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de obezitate ; (om) foarte gras, diform. [< fr. *obèse*, cf. lat. *obesus* < *edere* — a mînca]

OBÉZIC, -Ă *adj.* referitor la obezitate ; care produce obezitatea sau este în legătură cu aceasta. [< fr. *obésique*]

OBEZITÁTE *s. f.* stare patologică manifestată printr-o îngrășare anormală. [cf. fr. *obésité*, lat. *obesitas*]

OBIÉCT *s. n.* **1.** lucru ; tot ceea ce poate fi perceput prin simțuri ; *(spec.)* tot ceea ce se înfățișează vederii. **2.** tot ceea ce preocupă gîndirea, activitatea intelectuală a omului. ● tot ceea ce formează materia unei științe, a unei discipline ; disciplină de studiu. **3.** țintă, scop, țel. **4.** complement (direct sau indirect). [pron. *o-biect.* / < lat. *obiectum*, cf. fr. *objet*]

OBIECTÁ *vb. I. tr.* a ridica o obiecție ; a spune ceva contrar ; a contesta. [pron. *o--biec-.* / < lat. *obiectare*, cf. fr. *objecter*]

OBIECTÁRE *s. f.* acțiunea de a obiecta și rezultatul ei ; obiecție. [< *obiecta*]

OBIECTITÁTE *s. f. (în filozofia lui Schopenhauer)* forma sub care lucrul în sine, realul, apare ca obiect. [cf. germ. *Objektität*, fr. *objectité*]

OBIECTÍV *s. m.* **1.** lentilă sau sistem optic care formează într-o lunetă, într-un microscop, într-un aparat fotografic etc. o imagine reală a obiectului observat. **2.** loc, punct, localitate etc. care constituie ținta unei acțiuni militare. ● ținta asupra căreia se trage cu o armă de foc. **3.** întreprindere, uzină, construcție etc. care urmează să fie realizată. ● loc care prezintă interes pentru turiști. ● *(fig.)* scop, țel, țintă. [pron. *o-biec-.* / cf. fr. *objectif*]

OBIECTÍV, -Ă *adj.* **1.** (op. s u b i e c t i v) existent în afara conștiinței omului și independent de ea. **2.** imparțial. **3.** referitor la obiect (**4**). [cf. fr. *objectif*, lat. *obiectivus*]

OBIECTIVÁ *vb. I. tr.* a considera un lucru ca obiectiv, ca existînd în afară de conștiința omului și independent de ea. ● *refl.* a deveni obiectiv. [cf. fr. *objectiver*]

OBIECTIVÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) obiectiva și rezultatul ei. ● categorie filozofică și estetică desemnînd acțiunea de transformare a forțelor, aptitudinilor, gîndirii umane în rezultate cu o existență obiectivă. [< *obiectiva*]

OBIECTIVÁT *adj.* devenit obiectiv (**1**) ; materializat. [cf. fr. *objectivé*]

OBIECTIVÍSM *s. n.* falsă obiectivitate prin care ideologii burgheziei își maschează poziția de clasă în teoriile lor ; prezentare a unor idei, a unor teorii fără a lua față de ele o atitudine critică. [cf. rus. *obiektivizm*, fr. *objectivisme*]

OBIECTIVÍST, -Ă *adj.* referitor la obiectivism, care manifestă obiectivism. [< fr. *objectiviste*]

OBIECTIVITÁTE *s. f.* **1.** caracterul a ceea ce este obiectiv (**1**). ● nepărtinire, imparțialitate. **2.** *(fil.)* categorie a teoriei cunoașterii care desemnează valoarea și adecvarea cunoștințelor la obiectul lor. [cf. fr. *objectivité*]

OBIECTIVIZÁ *vb. I. refl. (rar)* a căpăta un caracter obiectiv. [p. i. 3 *-zează.* / < *obiectiv* + *-iza*]

OBIECTIVIZÁRE *s. f. (rar)* faptul de a se obiectiviza. ● procesul trecerii de la subiectiv la obiectiv, la recunoașterea caracterului de realitate exterioară a lumii. [< *obiectiviza*]

OBIECTUÁL, -Ă *adj. (liv.)* **1.** referitor la un obiect care există independent de subiect ; obiectiv, material. **2.** care aparține lucrurilor, obiectelor. [pron. *-biec-tu-al.* / cf. fr. *objectal*, it. *oggettuale*]

OBIECTUALITÁTE *s. f.* însușirea a ceea ce este obiectual. ● *(estet.)* însușire a obiectului estetic de a fi cu totul independent de subiect. [pron. *-biec-tu-a-.* / cf. it. *oggettualità*]

OBIÉCȚIE *s. f.* argument pe care cineva îl opune unei propuneri, unei pretenții, unei teze sau prin care își manifestă dezacordul față de acestea. [gen. *-iei*, var. *obiecțiune* s. f. / cf. fr. *objection*, lat. *obiectio* — mustrare]

OBIECȚIONÁ *vb. I. intr.* a face obiecții. [pron. *-biec-ți-o-.* / et. incertă]

OBIECȚIÚNE *s. f.* v. o b i e c ț i e.

OBITUÁR *s. n.* *(franțuzism)* pomelnic. [pron. *-tu-ar.* / < fr. *obiectuaire*, cf. lat. med. *obituarius* < *obitus* — moarte]

OBLÁȚIE *s. f. (rar)* dar, ofrandă. ● moment în slujba catolică. [gen. *-iei*, var. *oblațiune* s. f. / < lat. *oblatio*, fr. *oblation*]

OBLAȚIÚNE *s. f.* v. o b l a ț i e.

OBLIC, -Ă *adj.* înclinat față de o dreaptă sau față de un plan ; care nu este drept, care nu este perpendicular ; pieziș. O *caz* ~

= denumire a cazurilor care nu exprimă un raport direct (ca genitivul, dativul, ablativul etc.). // *s. f. (mat.)* dreaptă care nu este perpendiculară pe dreapta sau pe planul dat. [cf. fr. *oblique*, lat. *obliquus*]

OBLICITÁTE *s. f.* poziție oblică. O *~a eclipticii* = unghiul de înclinație a eclipticii față de planul ecuatorului ceresc. [cf. fr. *obliquité*]

OBLICVITÁTE *s. f. (liv.)* oblicitate. [cf. fr. *obliquité*, lat. *obliquitas*]

OBLIGÁ *vb. I.* 1. *tr., refl.* a (se) îndatora. ● a da sau a lua asupră-și o sarcină, a (se) angaja. 2. *tr.* a constrânge, a sili (pe cineva la ceva). [p. i. *oblig.* / < lat. *obligare*, cf. fr. *obliger*]

OBLIGÁRE *s. f.* acțiunea, faptul de a obliga. [< *obliga*]

OBLIGÁT, -Ă *adj.* 1. căruia i se impune cu necesitate să facă ceva ; care este constrâns să facă ceva. 2. *(liv.)* obligatoriu. 3. îndatorat, recunoscător. [< *obliga*]

OBLIGATIVITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este obligatoriu. [et. incertă]

OBLIGATÓR, -OÁRE *adj.* v. obligatoriu.

OBLIGATÓRIU, -IE *adj.* care are puterea de a obliga (potrivit unei legi) ; obligațional. ○ care trebuie făcut potrivit anumitor legi, care nu este facultativ. [pron. *-riu*, var. *obligator, -oare* adj. / cf. lat. *obligatorius*, fr. *obligatoire*]

OBLIGÁȚIE *s. f.* 1. datorie ; angajament, îndatorire. ○ obligațiune (2). ● act prin care cineva se obligă sau este obligat să plătească o sumă sau să (nu) facă un anumit lucru. 2. datorie morală ; motiv de recunoștință. [gen. *-iei*, var. *obligațiune*, s. f. / cf. lat. *obligatio*, fr. *obligation*, rus. *obligaţiia*]

OBLIGAȚIONÁL, -Ă *adj. (liv.)* care are putere obligatorie ; obligatoriu. [pron. *-ți-o-*. / cf. engl. *obligational*]

OBLIGAȚIÚNE *s. f.* 1. v. obligație. 2. hârtie de valoare purtătoare de dobândă fixă, care se negociază pe piața capitalului fictiv și care este folosită de capitaliști sau de stat și de instituțiile publice burgheze pentru a-și procura mijloace bănești. 3. hârtie de valoare purtătoare de dobândă fixă sau premiată folosită de instituțiile creditoare pentru a-și procura mijloace bănești din disponibilitățile populației. [cf. lat. *obligatio*, fr. *obligation*]

OBLITERÁ *vb. I.* 1. *tr., refl. (liv.)* a (se) șterge treptat, a pieri sau a face să piară, să dispară. 2. *tr.* a ștampila (un timbru). 3. *tr. (med.)* a astupa un vas de sânge. [< fr. *oblitérer*, cf. lat., it. *oblitterare*]

OBLITERÁNT, -Ă *adj.* care obliterează. [cf. fr. *oblitérant*, it. *oblitterante*]

OBLITERÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) obliterа și rezultatul ei ; dispariție, ștergere ; obliterație. [< *oblitera*]

OBLITERÁȚIE *s. f.* 1. obliterare. 2. astupare a unui vas de sânge printr-un cheag sau prin îngroșarea pereților ; obstrucție (1). [gen. *-iei*, var. *obliterațiune* s. f. / cf. fr. *oblitération*, lat. *oblitteratio*]

OBLITERAȚIÚNE *s. f.* v. obliterație.

OBLOMOVÍSM *s. n.* atitudine de apatie, spirit de stagnare. [< *Oblomov*, eroul romanului scriitorului rus I. A. Goncearov + *-ism*, după rus. *oblomovșcina*]

OBLONG, -Ă *adj.* lunguieț, alungit. [cf. fr. *oblong*, lat. *oblongus*]

OBNUBILÁ *vb. I. tr., refl. (liv.)* a (se) întuneca, a slăbi. [cf. it., lat. *obnubilare*, fr. *obnubiler*]

OBNUBILÁRE *s. f. (liv.)* acțiunea de a (se) obnubila și rezultatul ei. ● *(med.)* stare patologică manifestată prin amețeli, prin pierderea temporară a conștiinței ; obnubilație. [< *obnubila*]

OBNUBILÁT *adj. (med. ; despre vedere, memorie etc.)* întunecat, umbrit ; slăbit. [cf. fr. *obnubilé*]

OBNUBILÁȚIE *s. f. (med.)* obnubilare. ● întunecare, slăbire a vederii ; *(p. ext.)* slăbire a memoriei, diminuare a inteligenței. [gen. *-iei*. var. *obnubilațiune* s. f. / cf. fr. *obnubilation*, lat. *obnubilare* — a acoperi cu un nor]

OBNUBILAȚIÚNE *s. f.* v. obnubilație.

OBÓI *s. n.* instrument muzical de suflat, din lemn, în formă de tub, cu ancie dublă, cu găuri și cu clape. [cf. it. *oboe*, germ. *Oboe*, fr. *hautbois*]

OBOÍST, -Ă *s. m. f.* muzicant care cântă din oboi. [cf. fr. *hautboïste*, germ. *Hoboist*]

OBÓL *s. m.* mică monedă care a circulat la vechii greci și care constituia a șasea parte dintr-o drahmă. ● bani mărunți. ○ *(fig.)* sumă mică ; *(p. ext.)* contribuție modestă (în bani) ; contribuție. [< fr. *obole*, cf. gr. *obolos*]

OBOVÁL, -Ă *adj.* în formă de ou ; obovat. [< fr. *obovale*, germ. *oboval*]

OBOVÁT, -Ă *adj. (despre frunze, petale, sepale etc.)* care are lățimea cea mai mare în partea superioară ; oboval. [după fr. *obovale*, germ. *oboval* < lat. *ob* — în față, *ovatus* — în formă de ou]

OBSCÉN, -Ă *adj.* necuviincios, indecent, nerușinat, trivial, pornografic. [< fr. *obscène*, lat. *obscenus*]

OBSCENITÁTE *s. f.* necuviință, trivialitate, indecență, pornografie ; vorbă sau faptă obscenă. [cf. fr. *obscénité*, lat. *obscenitas*]

OBSCÚR, -Ă *adj.* 1. întunecat, întunecos. 2. *(fig.)* nedeslușit, neclar, vag. 3. *(fig.)* necunoscut, nestiut ; lipsit de merite, mediocru. [cf. fr. *obscur*, lat. *obscurus*]

OBSCURÁ *vb. I. tr., refl.* a face obscur ; a (se) întuneca. [cf. it. *obscurare*]

OBSCURANTÍSM *s. n.* stare de înapoiere culturală. ○ atitudine ostilă, retrogradă față de răspândirea culturii și a progresului în masă. [< fr. *obscurantisme*]

OBSCURANTÍST, -Ă *adj.* care ține de obscurantism, care oglindește obscurantismul. // *s. m. f.* adept al obscurantismului. [cf. fr. *obscurantiste*]

OBSCURÁRE *s. f.* acțiunea de a obscura și rezultatul ei. [< *obscura*]

OBSCURITÁTE *s. f.* 1. întuneric, întunecime. ● *(fig.)* neclaritate, confuzie. 2. *(fig.)* condiție, situație obscură, lipsă de renume ; mediocritate. [cf. fr. *obscurité*]

OBSCURIZÁ *vb. I. tr.* a face obscur ; a obscura, a camufla. [cf. fr. *obscurcir*]

OBSCURIZÁRE *s. f.* acțiunea de a obscuriza și rezultatul ei. [< *obscuriza*]

OBSECRÁȚIE *s. f.* figură de retorică prin care oratorul cheamă în ajutor zeii sau oamenii. v. deprecație. [gen. *-iei*, var. *obsecrațiune* s. f. / cf. lat. *obsecratio*, fr. *obsécration*]

OBSECRAȚIÚNE *s. f.* v. obsecrație.

OBSECVÉNT, -Ă *adj. (despre o vale)* care are o direcție de curgere contrară direcției de înclinare a straturilor. [< germ. *obsequent*]

OBSECVIÓS, -OÁSĂ *adj. (rar)* foarte respectuos, foarte politicos ; slugarnic, preaplecat ; smerit. [pron. *-vi-os.* / cf. fr. *obséquieux*, lat. *obsequiosus*]

OBSECVIOZITÁTE *s. f.* însușirea de a fi obsecvios ; slugărnicie ; smerenie. [pron. *-vi-o-.* / cf. fr. *obséquiosité*]

OBSEDÁ *vb. I. tr.* (*despre idei, imagini etc.*) a preocupa intens, a urmări, a stărui în mintea cuiva. [< fr. *obséder*]

OBSEDÁNT, -Ă *adj.* care obsedează. [cf. fr. *obsédant*]

OBSEDÁRE *s. f.* acțiunea, faptul de a obseda. [< *obseda*]

OBSEDÁT, -Ă *s. m. f.* om urmărit neîncetat de o idee, de o manie etc. [< *obseda*]

OBSERVÁ *vb. I. tr.* 1. a băga de seamă, a remarca. ● a atrage atenția, a face o remarcă, o observație. 2. a cerceta, a examina atent. ● a supraveghea acțiunile cuiva ; a controla. 3. a pîndi, a iscodi. [p. i. *obsérv* 3, 6 *-vă.* / < cf. fr. *observer*, lat. *observare*]

OBSERVÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi observat. [cf. fr. *observable*, lat. *observabilis*]

OBSERVÁNȚĂ *s. f.* (*liv.*) observare, respectare a legii, a normelor religioase. ● normă religioasă. [cf. fr. *observance*]

OBSERVÁRE *s. f.* 1. acțiunea de a observa și rezultatul ei. ● observație (3). 2. *(mil.)* cercetare, supraveghere a inamicului și a obiectivelor lui în scopul obținerii de informații ; observație. 3. *(statist.)* prima fază a cercetării, constînd în înregistrarea informațiilor cu privire la caracteristicile unității unei colectivități statistice. [< *observa*]

OBSERVATÍV, -Ă *adj.* de observare. [cf. it. *osservativo*]

OBSERVATÓR *s. n.* 1. *(astr.)* local special amenajat pentru observarea fenomenelor astronomice, meteorologice etc. ; instituția aflată în acest local. 2. *(mil.)* loc destinat instalării efectivului însărcinat cu observarea mișcărilor și a poziției inamicului. [pl. *-oare.* / cf. fr. *observoire*]

OBSERVATÓR, -OÁRE *adj.* 1. care observă, scrutează. ● perspicace, pătrunzător. 2. prin care se atrage cuiva atenția asupra unor abuzuri, greșeli etc. săvîrșite. // *s. m. f.* cel care are misiunea să observe ceva, să urmărească ceva. ● persoană oficială desemnată de un stat sau de o organizație pentru a asista la lucrările unei conferințe sau ale unor organisme internaționale, fără drept de vot și fără calitatea de a-și asuma vreun angajament. ● militar care execută o misiune de observare (2). [cf. fr. *observateur*, lat. *observator*]

OBSERVÁȚIE *s. f.* 1. procedeu al cunoașterii științifice constînd în contemplarea metodică și intenționată a unui obiect sau proces ; cercetare, examinare, observare ; studiu. 2. remarcă, constatare. 3. obiecție, critică. ● mustrare, reproș. 4. supraveghere. O *foaie de ~ =* foaie pe care sînt notate zilnic tratamentul și evoluția bolii unui bolnav (în spital). [gen. *-iei*, var. *observațiune* s. f. / cf. fr. *observation*, lat. *observatio*]

OBSERVAȚIONÁL, -Ă *adj.* cu caracter de observație. [pron. *-ți-o-.* / cf. engl. *observational*]

OBSERVAȚIÚNE *s. f.* v. observație.

OBSÉSIE *s. f.* 1. imagine, idee care urmărește pe cineva neîncetat ; preocupare chinuitoare. 2. tulburare mintală provocată de o idee fixă (teamă, impulsie). [gen. *-iei.* var. *obsesiune* s. f. / cf. fr. *obsession*, lat. *obsessio* — asediu]

OBSESIONÁL, -Ă *adj.* de obsesie. [pron. *-si-o-.* / cf. fr. *obsessionnel*]

OBSESIÚNE *s. f.* v. obsesie.

OBSESÍV, -Ă *adj.* referitor la obsesii, cu caracter de obsesie ; obsesional. // *adv.* obsedant. [cf. fr. *obsessif*]

OBSIDIÁN *s. n.* rocă vulcanică de culoare roșiatică sau negricioasă, asemănătoare la aspect cu sticla topită. [pron. *-di-an.* / < fr. *obsidienne*]

OBSIDIONÁL, -Ă *adj. (ist.)* referitor la asediul unui oraș, de asediu. ● *(rar ; despre boli infecțioase)* care survine în cursul războiului de tranșee. [< fr. *obsidional*, cf. lat. *obsidio* — asediu]

OBSTÁCOL *s. n.* 1. piedică, stavilă. ○ *(fig.)* opoziție ; dificultate, piedică. 2. gard, șanț etc. care trebuie trecut în cadrul unei competiții sportive. [var. *obstacul* s. n. / < fr. *obstacle*, cf. lat. bis. *obstaculum*]

OBSTÁCUL *s. n.* v. obstacol.

OBSTÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la obstetrică, de obstetrică ; obstetrical. [cf. fr. *obstétrique*]

OBSTETRICÁL, -Ă *adj.* obstetric. [< fr. *obstétrical*]

OBSTÉTRICĂ *s. f.* disciplină care se ocupă de fiziologia și patologia nașterilor. [gen. *-ii.* / < fr. *obstétrique*, lat. *obstetrix* — moașă]

OBSTETRICIÁN, -Ă *s. m. f.* medic specialist în obstetrică. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni, -iene.* / < fr. *obstétricien*]

OBSTINÁ *vb. I. refl. (liv.)* a se îndîrji, a se încăpățîna. [p. i. *-nez* și *obstin*, 3, 6 *-neazã.* / < fr. *(s') obstiner*]

OBSTINÁT, -Ă *adj. (liv.)* încăpățînat, îndîrjit, îndărătnic. [cf. fr. *obstiné*]

OBSTINÁȚIE *s. f. (liv.)* încăpățînare, îndîrjire, îndărătnicie. [gen. *-iei.* var. *obstinațiune* s. f. / < fr. *obstination*, cf. lat. *obstinatio*]

OBSTINAȚIÚNE *s. f.* v. obstinație.

OBSTRUÁ *vb. I. tr.* a astupa, a găitui (un canal, un vas de sînge). [pron. *-tru-a.* p. i. *-uez*, 3, 6 *-ueazã*, ger. *-uind.* / < fr. *obstruer*, lat. *obstruere*]

OBSTRUÁNT, -Ă *adj.* care obstruează, obstructiv ; obstructor. [< *obstrua*]

OBSTRUCTÍV, -Ă *adj.* care poate cauza o obstrucție ; obstruant. [< fr. *obstructif*]

OBSTRUCTÓR, -OÁRE *adj. (rar)* obstruant. [cf. fr. *obstructeur*]

OBSTRÚCȚIE *s. f.* 1. astupare, găituire a unui canal, a unui vas de sînge, oprind sau împiedicînd astfel circulația normală a substanțelor din organism ; ocluzie, obliterație. 2. manevră, uneltire, opunere înverșunată pentru a zădărnici o acțiune (parlamentară). 3. *(sport)* manevră neregulamentară prin care un apărător încearcă să împiedice pe atacantul advers să ajungă mingea fără ca el însuși să încerce s-o joace. ● acțiune neregulamentară prin care un boxer încearcă să-și împiedice adversarul să lovească. [gen. *-iei.* var. *obstrucțiune* s. f. / < fr. *obstruction*, cf. rus. *obstrukția*]

OBSTRUCȚIONÁ *vb. I. tr., refl. (rar)* a face, a suferi o obstrucție. [pron. *-ți-o-.* / < *obstrucție* + *-ona*]

OBSTRUCȚIONÍSM *s. n.* atitudine a celor care folosesc sistematic obstrucția (2). [pron. *-ți-o-.* / < fr. *obstructionnisme*]

OBSTRUCȚIONÍST, -Ă *adj.* referitor la obstrucționism. // *adj., s. m. f.* (cel) care practică obstrucționismul. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *obstructionniste*]

OBSTRUCȚIÚNE *s. f.* v. obstrucție.

OBTENEBRÁ *vb. I. tr. (liv.)* a întuneca, a eclipsa. [cf. lat. *obtenebrare*, it. *ottenebrare*]

OBTÉNȚIE *s. f.* v. obținere.

OBTENȚIÚNE *s. f. (liv.)* obținere. [pron. *-ți-u-*. var. *obtenție* s. f. / < lat. *obtentio*, cf. fr. *obtention*]

OBTURÁ *vb. I. tr.* a astupa, a acoperi, a înfunda (o deschizătură, un tub etc.). [p. i. *-rez.* / < fr. *obturer*, cf. lat. *obturare*]

OBTURÁNT, -Ă *adj.* care obturează. [cf. fr. *obturant*]

OBTURÁRE *s. f.* acțiunea de a obtura și rezultatul ei ; obturație. [< *obtura*]

OBTURATÓR, -OÁRE *adj.* care acoperă, închide, obturează. // *s. n.* aparat, dispozitiv cu care se face o obturare, cu care se obturează (o conductă, o deschizătură etc.). O ~ *fotografic* = dispozitiv mecanic care oprește sau permite căderea luminii pe placa sau pe filmul fotografic. [cf. fr. *obturateur*]

OBTURÁȚIE *s. f.* obturare. ● *(med.)* astupare a unui orificiu sau a unei cavități. O ~ *dentară* = astuparea terapeutică a cavității unui dinte cariat. [gen. *-iei*. var. *obturațiune* s. f. / cf. fr. *obturation*, lat. *obturatio*]

OBTURAȚIÚNE *s. f.* v. obturație.

OBTÚZ, -Ă *adj.* 1. *unghi* ~ = unghi mai mare de 90 grade. 2. *(fig.)* prost, redus, îngust (la minte). [cf. fr. *obtus*, lat. *obtusus*]

OBTUZITÁTE *s. f.* însușirea celui obtuz (2) ; obtuziune ; lipsă de înțelegere, de pătrundere, îngustime de vederi ; mărginire. [cf. it. *ottusità*]

OBTUZIÚNE *s. f. (rar)* obtuzitate. [pron. *-zi-u-*. / cf. fr. *obtusion*]

OBTUZÚNGHI *adj. m. invar. triunghi* ~ = triunghi cu un unghi obtuz. [< *obtuz* + *unghi*, după fr. *obtusangle*]

OBȚÍNE *vb. III. tr.* a dobîndi, a primi ; a realiza oeva. [p. i. *obțin*, conj. *-nă*. / cf. lat. *obtinere*, fr. *obtenir*, după *ține*]

OBTINERÉ *s. f.* acțiunea de a obține și rezultatul ei ; dobîndire, primire. [< *obține*]

OBÚZ *s. n.* proiectil de fontă sau de oțel de formă cilindrică, a cărui explozie poate fi reglată. [pl. *-ze*, *-zuri*. / < fr. *obus*]

OBUZIÉR *s. m.* piesă de artilerie cu țeavă scurtă și cu traiectorie mai curbată decît aceea a tunului. [pron. *-zi-er*. / < fr. *obusier*]

OBVÉRS, -Ă *adj. (liv.)* relativ la o obversiune, de obversiune. // *s. f. (log.)* judecată echivalentă alteia într-o obversiune. [< fr. *obverse*]

OBVERSIÚNE *s. f. (log.)* operație logică cu ajutorul căreia o judecată afirmativă se transformă într-una negativă sau invers, sensul judecății rămînînd însă același. [< fr. *obversion*, cf. lat. *obvertere* — a întoarce]

OCARÍNĂ *s. f.* instrument muzical de suflat, făcut din teracotă sau din metal, care scoate sunete asemănătoare cu cele ale fluierului. [< fr., it. *ocarina*]

OCÁZIE *s. f.* fenomen sau moment (ivit întîmplător) favorabil sau oportun pentru ceva ; prilej, împrejurare. O *de* ~ = *a)* de circumstanță, (ivit) întîmplător ; *b)* uzat, vîndut cu preț redus ; *a da* ~*a* = a ocaziona. [gen. *-iei*. var. *ocaziune* s. f. / cf. fr. *occasion*, lat. *occasio*]

OCAZIONÁ *vb. I. tr. (rar)* a prilejui ; a da ocazia ; a cauza. [pron. *-zi-o-*. / < fr. *occasionner*]

OCAZIONÁL, -Ă *adj.* de ocazie, pentru o ocazie. ● întîmplător. [pron. *-zi-o-*. / cf. fr. *occasionnel*]

OCAZIONALÍSM *s. n.* concepție idealist-teologică din sec. XVII, care încerca să învingă, prin invocarea intervenției directe a divinității, inexplicabilitatea interacțiunii dintre suflet și corp. [pron. *-zi-o-*. / cf. fr. *occasionnalisme*, it. *occasionalismo*]

OCAZIONALÍST, -Ă *adj.* referitor la ocazionalism: // *s. m. f.* adept al ocazionalismului. [pron. *-zi-o-*. / < fr. *occasionnaliste*]

OCAZIONALITÁTE *s. f. (liv.)* caracter ocazional. [pron. *-zi-o-*. / cf. it. *occasionalità*]

OCAZIÚNE *s. f.* v. ocazie.

OCCIDÉNT *s. n.* apus, vest ; spațiul geografic din apusul Europei ; țările sau popoarele aflate în acest spațiu. [pron. *oc-ci-*. / cf. fr. *occident*, lat. *occidens*]

OCCIDENTÁL, -Ă *adj.* din apus, de apus ; apusean. [pron. *oc-ci-*. / cf. fr. *occidental*]

OCCIDENTALIZÁ *vb. I. tr., refl.* a da sau a căpăta un caracter occidental. [< fr. *occidentaliser*]

OCCIDENTALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) occidentaliza și rezultatul ei. [< *occidentaliza*]

OCCIPITÁL, -Ă *adj., s. n.* (os) din partea posterioară și inferioară a craniului. [pron. *oc-ci-*. / < fr. *occipital*, cf. lat. *occiput*]

OCCIPÚT *s. n.* partea posterioară și inferioară a craniului, care se leagă de vertebrele gîtului. [pron. *oc-ci-*. / < fr., lat. *occiput*]

OCEÁN *s. n.* întindere vastă de apă sărată care acoperă suprafețele dintre continente. O ~ *planetar* = ansamblul oceanelor și mărilor globului terestru. ● *(fig.)* întindere nemărginită. // (în forma *oceano-*) element prim de compunere savantă, cu semnificația „(referitor la) ocean". [pron. *o-cean*. pl. *-ne*., *-nuri*. / cf. fr. *océan*, lat. *oceanus*, gr. *okeanos*]

OCEÁNIC, -Ă *adj.* de ocean, privitor la ocean ; al oceanului. [pron. *-cea-*. / cf. fr. *océanique*]

OCEANÍDĂ *s. f. (mit.)* nimfă a mării, la greci. [pron. *-cea-*. / < fr. *oceanide*]

OCEANO- v. ocean.

OCEANOGRÁF, -Ă *s. m. f.* specialist în oceanografie. [< fr. *océanographe*]

OCEANOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la oceanografie. [pron. *-cea-*. / cf. fr. *océanographique*]

OCEANOGRAFÍE *s. f.* ramură a hidrologiei care se ocupă cu studiul mărilor și al oceanelor din punctul de vedere al constituției fizice, al curenților, al florei și al faunei lor. ● știință care se ocupă cu studiul influenței mediului marin, la diferite adîncimi, asupra plantelor și animalelor marine. [pron. *-cea-*. gen. *-iei*. / < fr. *océanographie*, cf. gr. *okeanos* — ocean, *graphein* — a scrie]

OCEANOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în oceanologie. [cf. germ. *Ozeanolog*]

OCEANOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la oceanologie. [cf. germ. *ozeanologisch*]

OCEANOLOGÍE *s. f.* știință care se ocupă cu studiul complex al oceanului planetar. [pron. *-cea-*. gen. *-iei*. / < germ. *Ozeanologie*, cf. gr. *okeanos* — ocean, *logos* — știință]

OCÉL *s. m. (zool.)* ochi simplu, pe care îl au anumite artropode. [< fr. *ocelle*, lat. *ocellus*]

OCELÓT *s.n. (zool.)* mamifer carnivor din America de Sud, avînd blana gri cu puncte roșcate în cercuri negre, foarte căutată. [< fr. *ocelot* < cuv. aztec]

OCHEÁDĂ *s.f.* aruncătură de ochi (pe furiș, ascunsă) ; semn făcut cu ochiul. [pron. *-chea-*. / cf. fr. *oeillade*, după *ochi*]

OCITOCÍNĂ *s.f. (biol.)* hormon produs de lobul posterior al hipofizei, avînd rol în declanșarea contracțiilor uterine și stimularea lactației. [< fr. *ocytocine*]

OCLÚS, -Ă *adj.* care este conținut în interiorul unui solid, dizolvat sau sub formă de mici bule. [< fr. *occlus*, cf. lat. *occlusus*]

OCLUSIÚNE *s.f.* v. o c l u z i u n e.

OCLUSÍV, -Ă *adj.* care închide. O *consoană ~ă* (și *s.f.*) = consoană care se pronunță prin ocluzia canalului bucal ; explozivă. [var. *ocluziv*, *-ă* adj. [< fr. *occlusif*]

OCLÚZIE *s.f.* v. o c l u z i u n e.

OCLUZIÚNE *s.f.* 1. *(rar)* închidere ; faptul de a închide. ● *(med.)* astupare, închidere a unui orificiu sau a unui canal ; obstrucție (1). 2. închidere a canalului vorbitor într-un anumit punct al lui în timpul pronunțării unei consoane. 3. *~a ciclonilor* = trecere a ciclonului mobil în stadiul final de evoluție. 4. bulă de gaz rămasă într-o piesă de metal după turnare. [pron. *-zi-u-*. var. *ocluzie*, *oclusiune* s.f. / cf. fr. *occlusion* < lat. *occludere* = a închide]

OCLUZÍV, -Ă *adj.* v. o c l u s i v.

OCRATÁRE *s.f.* procedeu de tratare a betonului cu tetrafluorură de siliciu, pentru a-l face mai rezistent la acizi. [cf. fr. *ocratation*]

OCRU *s.n.* argilă de culoare galbenă, roșie, brună etc., folosită la fabricarea unor vopsele ; vopsea preparată din această argilă. // *adj. invar.* de culoare galben-brună. [< fr. *ocre*]

OCT- v. o c t o-.

OCTA- v. o c t o-.

OCTACÓRD *adj. (muz.)* care are opt coarde. // *s.m.* lră cu opt coarde. [< fr. *octacorde*, cf. gr. *oktachordos* < *octo* — opt, *chorde* — coardă]

OCTAÉDRIC, -Ă *adj.* în formă de octaedru. [pron. *-ta-e-*. / < fr. *octaédrique*]

OCTAÉDRU *s.n.* poliedru cu opt fețe. [pron. *-ta-e-*. / < fr. *octaèdre*, cf. lat. *octaedros*, gr. *oktaedros*]

OCTÁL *adj.n. sistem de numerație ~* = sistem de numerație avînd ca bază cifra opt. [< fr. *octale*]

OCTÁN *s.m.* hidrocarbură din seria parafinelor, care există în mai multe forme izomere. [< fr. *octane*]

OCTÁNIC, -Ă *adj. cifră ~ă* = număr care indică rezistența la explozie a unui combustibil lichid. [< fr. *octanique*]

OCTÁNT *s.n.* 1. instrument folosit în navigația maritimă și aeriană pentru observarea înălțimii astrilor și pentru măsurarea distanțelor lor unghiulare. 2. a opta parte a cercului ; arc de 45 de grade. ● fiecare dintre cele opt regiuni în care trei plane concurente, perpendiculare două cîte două, împart spațiul. [< fr. *octant*, cf. lat. *octans*]

OCTÁVĂ *s.f.* 1. *(muz.)* interval într-o gamă diatonică, care cuprinde opt note consecutive. 2. strofă alcătuită din opt versuri. 3. a opta dintre figurile de apărare la scrimă. [< fr. *octave*, cf. lat. *octava* — a opta]

OCTAVÍN *s.n. (muz.)* instrument asemănător flautului, care emite sunete cu o octavă mai sus decît acesta. [< fr. *octavin*]

OCTÉT *s.n.* piesă muzicală scrisă pentru opt instrumente (de coarde, de suflat sau de ambele feluri) ; ansamblu de opt instrumentiști. [cf. it. *otteto*, germ. *Oktett*]

OCTO- element prim de compunere savantă, avînd semnificația „opt". [var. *oct-*, *octa-*. / < fr., it. *octo-*, cf. lat. *octo*, gr. *okto*]

OCTOCORALIÉRI *s.m.pl. (zool.)* subclasă de celenterate, cuprinzînd polipii cu gura înconjurată de opt tentacule ; *(la sg.)* animal din această subclasă. [< fr. *octocoralliaires*]

OCTÓDĂ *s.f.* tub electronic cu opt electrozi. [< fr. *octode*, cf. gr. *okto* — opt + *(electr)od*]

OCTOFÓR *s.m.* litieră purtată de opt (sclavi). ● *(ant.)* purtător de litieră. [< fr. *octophore*, cf. gr. *octophoros*]

OCTOGENÁR, -Ă *adj., s.m.f.* (om) în vîrstă de optzeci de ani. [cf. fr. *octogénaire*, lat. *octogenarius*]

OCTOGÓN *s.m.* poligon cu opt laturi. [pl. *-oane*, (s.m.) *-oni*. / < fr. *octogone*, cf. lat. *octogonos*, gr. *octagonos*]

OCTOGONÁL, -Ă *adj.* în formă de octogon. [< fr. *octogonal*]

OCTOMÉTRU *s.m.* vers alcătuit din opt picioare trohaice. [cf. gr. *okto* — opt, *metron* — măsură]

OCTOPETÁL, -Ă *adj. (bot. ; despre corole)* cu opt petale. [cf. fr. *octopétale*, gr. *okto* — opt, *petalon* — frunză]

OCTOPLOÍD, -Ă *adj. (biol. ; despre organisme)* cu opt seturi haploide de cromozomi. [pron. *-plo-id*. / < germ. *oktoploid*]

OCTOPÓD, -Ă *adj.* care are opt picioare. // *s.n.pl.* ordin de moluște cefalopode cu opt picioare ; *(la sg.)* animal din acest ordin. [< fr. *octopode(s)*, cf. gr. *okto* — opt, *pous* — picior]

OCTOSEPÁL, -Ă *adj. (bot. ; despre flori)* cu caliciul format din opt sepale. [cf. gr. *okto* — opt, fr. *sépale* — sepală]

OCTOSILÁB *s.n.* vers, cuvînt octosilabic. [< fr. *octosyllabe*]

OCTOSILÁBIC, -Ă *adj.* cu opt silabe. [< fr. *octosyllabique*, cf. gr. *okto* — opt, *syllabe* — silabă]

OCTOSTÍL *s.n.* edificiu avînd fațada decorată cu opt coloane. [< fr. *octostyle*, cf. gr. *oktostylos* < *okto* — opt, *stylos* — coloană]

OCTROIÁ *vb. I. tr. (jur.)* a acorda ca pe o favoare, a concede o favoare. [pron. *-tro-ia*. p. . 3, 6 *-iază*, ger. *-ind*. / < fr. *octroyer*]

OCTROIÁT, -Ă *adj. (jur. ; despre amumite acte, cărți)* acordat ca o favoare. [pron. *-tro-iat*. / < fr. *octroyé*]

OCTUÓR *s.m.* octet. [pron. *-tu-or*. / < fr. *octuor*, germ. *Octuor*]

OCTUPLU, -Ă *adj.* de opt ori. // *s.n.* mulțime, grup, compuse din opt unități. [< fr. *octuple*]

OCUL- v. o c u l o-.

OCULÁR, -Ă *adj.* referitor la ochi, al ochiului. O *martor ~* = persoană care poate depune mărturie pentru fapte pe care le-a văzut petrecîndu-se sub ochii săi ; *distanță ~ă* = distanță dintre centrele optice ale ochilor. // *s.m.* lentilă a unei lunete, a unui microscop etc. care este așezată în partea unde se găsește ochiul observatorului. [cf. fr. *oculaire* < lat. *oculus* — ochi]

OCULÁȚIE *s.f.* sistem de altoire printr-un mugur scos cu o porțiune de lemn și de coajă, care se introduce apoi sub coaja portaltoiului. [gen. *-iei.* / cf. fr. *oculation*, germ. *Okulation*]

OCULÍST, -Ă *s.m.f.* oftalmolog. [< fr. *oculiste*]

OCULÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la oculistică. [< fr. *oculistique*]

OCULÍSTICĂ *s.f.* oftalmologie. [< fr. *oculistique*]

OCULO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) ochi", „(de) ochi", „al ochiului". [var. *ocul-.* / < fr., it. *oculo-*, cf. lat. *oculus*]

OCULOMÉTRU *s.n.* dispozitiv cu ajutorul căruia o persoană paralizată, poate să-și ghideze scaunul prin simpla mișcare a ochilor. [cf. fr. *oculomètre*]

OCULOMOTÓR, -OÁRE *adj., s.m.* (mușchi motor al ochiului) care controlează irisul. [< fr. *oculo-moteur*, cf. lat. *oculus* — ochi, *motor* — care mișcă]

OCÚLT, -Ă *adj.* 1. bazat pe ocultism. 2. ascuns ; tainic ; necunoscut. // *adv.* pe ascuns, în taină. [cf. fr. *occulte*, lat. *occultus*]

OCULTÁȚIE *s.f.* 1. eclipsare temporară a unui astru, datorită interpunerii unui alt astru între acesta și observator. 2. *(mar.)* acoperirea temporară a luminii unui far prin interpunerea unui ecran. [gen. *-iei.* var. *ocultațiune* s.f. / < fr. *occultation*, lat. *occultatio*]

OCULTAȚIÚNE *s.f.* v. ocultație.

OCULTÍSM *s.n.* ansamblu de concepții și practici care proclamă existența în natură a unor forțe supranaturale misterioase cu care ar putea comunica pretinșii inițiați ; ocultistică. ◊ pseudoștiință care se ocupă cu lucrurile supranaturale, ascunse. [cf. fr. *occultisme*]

OCULTÍST, -Ă *s.m.f.* cel care practică ocultismul. [< fr. *occultiste*]

OCULTÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la ocultism. [< it. *occultistico*]

OCULTÍSTICĂ *s.f.* ocultism. [cf. it. *occultistica*]

ÓCULUS *s.n.* *(arhit.)* fereastră rotundă de mici dimensiuni, caracteristică unor biserici romanice sau de epocă gotică timpurie. [< fr. *oculus*, cf. lat. *oculus* — ochi]

OCUPÁ *vb. I.* **I.** *tr.* 1. a lua în stăpînire, în posesiune ; a pune mîna pe..., a pune stăpînire (pe o poziție, pe o țară etc.). 2. a avea un loc, a deține un post (undeva). ◊ a locui (o casă). ◊ a stăpîni gîndurile cuiva. a preocupa. **II.** *refl.* 1. a se îndeletnici cu ceva, a exercita o meserie. 2. a se interesa, a se îngriji de cineva, de ceva. [p.i. *ocúp.* / < fr. *occuper*, it., lat. *occupare*]

OCUPÁNT, -Ă *s.m.f.* persoană, forță armată etc. care ocupă un oraș, o țară etc. ◊ *(p. ext.)* cel care deține sau ia (temporar) în posesiune ceva. [cf. fr. *occupant*]

OCUPÁRE *s.f.* acțiunea de a ocupa și rezultatul ei ; luare în stăpînire. [< *ocupa*]

OCUPÁȚIE *s.f.* **I.** îndeletnicire, profesiune, meserie. ◊ preocupare, treabă. **II.** 1. luare în stăpînire cu forța a unui teritoriu, a unui oraș etc. de către o putere străină, care impune un anumit regim. 2. luare în posesiune, în stăpînire ; ocupare. [gen. *-iei*, var. *ocupațiune* s.f. / cf. fr. *occupation*, lat. *occupatio*]

OCUPAȚIÚNE *s.f.* v. ocupație.

◊CURÉNT, -Ă *adj.* *(rar)* care survine, se întîmplă la un moment dat. ◊ *(despre unități lingvistice)* care se întîlnește într-un text. [< fr. *occurent*, lat. *occurens*]

OCURÉNȚĂ *s.f.* întîlnire, apariție, circumstanță întîmplătoare. ◊ *(lingv.)* cuvînt dintr-un text (care apare într-o anumită formă flexionară). ◊ fel în care se prezintă o rocă sau un mineral într-un zăcămînt. [< fr. *occurence*, it. *occorenza* < lat. *occurens* — care întîmpină]

ODALÍSCĂ *s.f.* sclavă care făcea serviciu în haremul unui sultan ; *(p. ext.)* cadînă. [pl. *-ce.* / < fr. *odalisque*, cf. tc. *odalik*]

ÓDĂ *s.f.* *(ant.)* poezie eroică cîntată sau recitată cu acompaniament de liră. ◊ poezie lirică, care exprimă sentimente de admirație, preamărind mai ales un erou, o faptă eroică etc. ◊ piesă muzicală eroică, înălțătoare. [< fr. *ode*, lat., gr. *ode*]

-ÓDĂ element secund de compunere savantă cu semnificația „tub cu vid sau cu gaz". [< fr. *-ode*]

ODELÉTĂ *s.f.* *(rar)* odă de proporții mici. [< fr. *odelette*]

ODEÓN *s.n.* 1. teatru destinat în special reprezentațiilor muzicale, la greci și la romani. 2. denumire dată unor teatre moderne. [< fr. *odéon*]

ODIÓS, -OÁSĂ *adj.* îngrozitor, groaznic, dezgustător. [pron. *-di-os.* / cf. fr. *odieux*, lat. *odiosus*]

ODIOZITÁTE *s.f.* *(liv.)* faptul de a fi odios. [pron. *-di-o-.* / cf. it. *odiosità*]

ODISÉE *s.f.* călătorie lungă și plină de aventuri ; șir de întîmplări neprevăzute. [pron. *-se-e.* pl. (rar) *-ei.* / < fr. *odyssée*, cf. gr. *odysseia* < *Odiseu*, rege în Itaca, unul dintre principalii eroi ai războiului troian]

ODO- element prim de compunere savantă, cu semnificația „(referitor la) drum", „circuit". [var. *hodo-.* / < fr., it. *odo-*, cf. gr. *hodos*]

ODOGRÁF *s.n.* v. hodograf.

ODOGRAFÍE *s.f.* v. hodografie.

ODOMÉTRIC, -Ă *adj.* v. hodometric.

ODOMETRÍE *s.f.* v. hodometrie.

ODOMÉTRU *s.n.* v. hodometru.

ODONÁTE *s.n.pl.* ordin de insecte cuprinzînd libelulele ; *(la sg.)* insectă din acest ordin. [< fr. *odonates*]

ODONT- v. odonto-.

ODONTÁLGIC, -Ă *adj.* referitor la durerea de dinți. [< fr. *odontalgique*]

ODONTALGÍE *s.f.* durere de dinți. [gen. *-iei.* / < fr. *odontalgie*, cf. gr. *odous* — dinte, *algos* — durere]

ODONTO- element prim de compunere savantă, cu semnificația „dinte". „referitor la dinți", „de dinți". [var. *odont-.* / < fr., it. *odonto-*, cf. gr. *odous, odontos*]

ODONTOBLÁST *s.n.* celulă conjunctivă care intră în componența pulpei dentare. [< fr. *odontoblaste*, cf. gr. *odous* — dinte, *blastos* — germen]

ODONTOCÉTE *s.n.pl.* *(zool.)* grup de cetacee cu dinți, reprezentate prin delfini și cașaloți. [< it. *odontaceti*, cf. gr. *odous* — dinte, *ketos* — cetaceu]

ODONTOCÍE *s.f.* decalcifiere a dinților care provoacă sfărîmarea lor. [gen. *-iei.* / < fr. *odontocie*, cf. gr. *odous* — dinte, *okys* — slab]

ODONTOCLAZÍE *s.f.* distrugere a țesuturilor dentare. [gen. *-iei.* / cf. gr. *odous* — dinte, *clasis* — ruptură]

ODONTOGENÍE *s.f.* dezvoltarea dinților. [gen. *-iei.* / < fr. *odontogénie*, gr. *odous* — dinte, *genman* — a naște]

ODONTOGRAFÍE *s.f.* notarea dinților pe fișe cu diferite simboluri. [gen. *-iei.* / cf. gr. *odous* — dinte, *graphein* — a scrie]

ODONTOIATRÍE *s.f.* stomatologie. [pron. *-to-ia-.* / cf. it. *odontoiatria*]

ODONTOIÁTRU *s.m.* stomatolog. [pron. *-to-ia-.* / cf. it. *odontoiatra*]

ODONTOLÍT *s.n.* 1. tartru dentar. 2. *(geol.)* nume dat unor microforme concreționare carstice care apar ca niște cupe foarte mici pe marginea unor drapenii carstice. [< fr. *odontolithe*, cf. gr. *odous* — dinte, *lithos* — piatră]

ODONTOLÓG, -Ă *s.m.f.* specialist în odontologie. [< fr. *odontologue*]

ODONTOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la odontologie. [< fr. *odontologique*]

ODONTOLOGÍE *s.f.* ramură a anatomiei care se ocupă cu studiul dinților și al bolilor lor. v. stomatologie. [pron. *-iei.* / < fr. *odontologie*, cf. gr. *odous* — dinte, *logos* — studiu]

ODONTÓM *s.m.* tumoare constituită din țesut dentar, localizată pe un dinte sau pe un maxilar. [pl. *-oame.* / < fr. *odontome*]

ODONTOMETRÍE *s.f.* procedeu pentru identificarea morților prin luarea unui mulaj în ghips al maxilarelor. [gen. *-iei.* / < fr. *odontométrie*]

ODONTOMÉTRU *s.n.* mic instrument din metal, din celuloid sau din carton, care servește la măsurarea dantelurii mărcilor poștale. [< fr. *odontomètre*]

ODONTORAGÍE *s.f.* scurgere de sînge prin alveola unui dinte. [gen. *-iei.* / < fr. *odontorragie*, cf. gr. *odous* — dinte, *rhegnynai* — a curge]

ODONTOTÉHNICĂ *s.f.* arta de a conserva dinții, plombîndu-i sau înlocuindu-i pe cei cariați. [gen. *-cii.* / cf. fr. *odontotechnie*]

ODORÁNT, -Ă *adj., s.m.* (substanță) plăcut mirositoare. [< fr. *odorant*]

ODORIFÉR, -Ă *adj. (rar)* odorant. [< it. *odorifero*, lat. *odorifer*]

ODORIFERÁNT, -Ă *adj. (liv.)* care răspîndește un miros plăcut ; odorant. [< fr. *odoriférant*]

ODORÍFIC, -Ă *adj.* mirositor. [< fr. *odorifique*]

ODORIZÁ *vb. I. tr. (tehn.)* a face ca un gaz combustibil inodor dintr-o conductă să capete un miros puternic prin adăugarea unui odorizant. [cf. fr. *odorer*]

ODORIZÁNT *s.m.* substanță cu miros pătrunzător, care se introduce în conductele de gaz pentru a semnala eventuale scurgeri ale acestuia. [< *odoriza* + *-ant*]

ODORIZÁRE *s.f.* acțiunea de a odoriza și rezultatul ei. [< *odoriza*]

OENO- v. eno-.

OENOCHÓE *s.n. (ant.)* tip de vas grecesc de ceramică, cu un singur mîner curbat și cu deschidere trilobată. [< fr. *oenochoé*, cf. gr. *oinochoe*]

OENOLÓG *s.m.f.* v. enolog.

OENOLÓGIC, -Ă *adj.* v. enologic.

OENOLOGÍE *s.f.* v. enologie.

OENOMETRÍE *s.f.* v. enometrie.

OENOTÉHNICĂ *s.f.* v. enotehnică.

OENOTERAPÍE *s.f.* v. enoterapie.

OERSTED *s.m. (fiz.)* unitate de măsură pentru intensitatea unui cîmp magnetic, egală cu intensitatea cîmpului magnetic căruia îi corespunde în vid inducția magnetică de un gauss. [pron. *ör-sted.* / < fr. *oersted*, cf. *Oersted*, fizician danez]

OERSTEDMÉTRU *s.m.* aparat pentru măsurarea intensității cîmpului magnetic. [< fr. *oerstedmètre*]

OESÁR *s.n. (geol.)* muncele de nisip alungite și înguste, formate de morene în cîmpiile glaciare. [pron. *esar.* var. *esar* s.n. / < fr. *oesar* < cuv. finlandez]

OESTRÁL, -Ă *adj.* v. estral.

OESTROGÉN *s.n.* v. estrogen.

OESTRÓNĂ *s.f.* v. estronă.

OESTRÓZĂ *s.f.* v. estroză.

OÉSTRU *s.m.n.* v. estru.

OFENSÁ *vb. I. tr.* 1. a aduce cuiva o ofensă ; a jigni, a insulta. 2. *refl. (fam.)* a se supăra ; a se ofusca. [< fr. *offenser*]

OFENSÁNT, -Ă *adj. (liv.)* ofensator. [cf. fr. *offensant*]

OFENSÁRE *s.f. (rar)* acțiunea de a ofensa ; jignire, insultare ; supărare. [< *ofensa*]

OFENSATÓR, -OÁRE *adj.* insultător, jignitor, injurios ; ofensant. [< *ofensa* + *-tor*]

OFÉNSĂ *s.f.* comportare, faptă, exprimare, expresie jignitoare ; jignire, insultă, injurie. [< fr. *offense*, cf. lat. *offensa*]

OFENSÍV, -Ă *adj.* care atacă ; care servește pentru a ataca. [< fr. *offensif*, germ. *offensiv*]

OFENSÍVĂ *s.f.* (op. defensivă) mișcare de înaintare a unor forțe armate către obiectiv, cu scopul de a-l nimici pe inamic ; atac. ● *(fig.)* acțiune puternică dusă cu scopul de a realiza ceva. [< fr. *offensive*, it. *offensiva*, germ. *Offensive*]

OFERÍ *vb. IV. tr.* 1. a dărui. 2. a face o ofertă de vînzare (pentru o marfă etc.). ● a propune un preț. [p.i. *ofér*, 3, 6 *-ră*, conj. *-re.* / < lat. *offerre*, cf. fr. *offrir*]

OFERÍRE *s.f.* acțiunea de a oferi. [< *oferi*]

OFERTÁ *vb. I. intr.* a face o ofertă. [et. incertă]

OFERTÁNT, -Ă *adj., s.m.f.* (cel) care propune, care face o ofertă. [< *ofertă* + *-ant*, cf. it. *offerente*]

OFÉRTĂ *s.f.* 1. propunere în legătură cu vînzarea sau cu cumpărarea unei mărfi, cu angajarea într-o slujbă, cu prestarea unui serviciu etc. ; *(p. ext.)* cerere scrisă prin care se face o asemenea propunere. 2. totalitatea mărfurilor oferite pe piață într-un anumit moment. [< fr. *offerte*, germ. *Offerte*, it. *offerta*]

OFERTÓRIU *s.n. (bis.)* parte a liturghiei catolice care urmează după citirea evangheliei și cînd preotul face consacrația pîinii și vinului de împărtășanie. [pron. *-riu.* / cf. it. *offertorio*, lat. t. *offertorium*]

OFFSIDE *s.n.* v. ofsaid.

OFICIÁ *vb. I. tr.* a sluji ; a face o slujbă religioasă. ● a săvîrși un act public sau privat, în special o căsătorie. [pron. *-ci-a.* p.i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind*, var. *ofiția* vb. I. / < fr. *officier*, lat. med. *officiare*]

OFICIÁL, -Ă *adj.* 1. care emană de la guvern, de la o autoritate ; declarat, publicat de o înaltă autoritate. O *buletinul* ~ = periodic în care se publică legile, decretele etc. Marii Adunări Naționale, hotărîrile guvernului etc. ● în stilul, în maniera actelor, a documentelor autorităților, ale statului. 2. care are caracter legal. 3. *(fig.)* rece, stăpînit ; stereotip, formal. [var. *ofițial, -ă* adj. / cf. fr. *officiel*, lat. *officialis*]

OFICIALITÁTE *s.f.* 1. caracterul a ceea ce este oficial. O *(jur.)* *principiul ~ății* = principiu potrivit căruia procurorul și or-

ganele de urmărire penală, precum și instanțele penale, pot să săvîrșească din oficiu orice act care intră în competența lor. 2. *(la pl.)* autoritățile oficiale ale unui stat, ale unui oraș. [pron. *-ci-a-.* / cf. fr. *officialité*]

OFICIALIZÁ *vb. I. tr. (rar)* a da, a face (ceva) oficial. [cf. fr. *officialiser*]

OFICIALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a oficializa și rezultatul ei. [< *oficializa*]

OFICIALMÉNTE *adv.* (în mod) oficial. [cf. it. *officialmente*, fr. *officiellement*]

OFICIÁNT, -Ă *adj., s. m. f. (rar)* (cel) care slujește, care oficiază (o slujbă religioasă). [pron. *-ci-ant.* / cf. fr. *officiant*]

OFICIÉRE *s. f.* acțiunea de a oficia și rezultatul ei; slujire, îndeplinire a unei solemnități. [pron. *-ci-e-.* / < *oficia*]

OFICINÁL, -Ă *adj.* farmaceutic. O *plante ~e* = plante din care se prepară medicamentele oficinale; *medicament ~* = medicament cu compoziție stabilă, în general nealterabil, preparat dinainte în farmacie. [cf. fr. *officinal*]

OFICÍNĂ *s. f. (liv.)* 1. laborator (la o farmacie, la o instituție etc.). 2. loc unde se unelțește ceva, unde se urzesc intrigi, comploturi. [cf. fr. *officine*, lat. *officina*, germ. *Offizin*]

OFICIÓS, -OÁSĂ *adj.* comunicat de oficialitate, de o autoritate, dar nu cu caracter oficial; care reprezintă părerea oficialității, fără a fi recunoscut expres ca atare. // *s. n.* organ de presă care exprimă punctul de vedere al guvernului, fără să fie organul său oficial. [pron. *-ci-os.* / cf. lat. *officiosus*, fr. *officieux*, germ. *offiziös*]

OFÍCIU *s. n.* 1. serviciu (administrativ); local, birou al acestui serviciu. O *din ~* = fără a fi cerut; ca un serviciu obligatoriu; (în mod) oficial. 2. funcție, îndatorire, slujbă. 3. *(la pl.)* servicii, ajutoare, înlesniri. O *bune ~ii* = intervenție diplomatică a unui stat în vederea împăcării unor state în litigiu sau beligerante. 4. slujbă religioasă. 5. mică încăpere lîngă sufragerie în care se depozitează cele necesare pentru servirea mesei; cămară. [pron. *-ciu.* var. *ofițiu* s. n. / cf. lat. *officium*, germ. *Offizium*, fr. *office*]

OFICLÉID *s. m.* instrument de alamă care are în orchestră rolul de bas. [pron. *-cle-id.* / < fr. *ophicléide*, cf. gr. *ophis* — șarpe, *kleis* — cheie]

OFIDIÉNI *s. m. pl.* ordin de reptile care cuprinde șerpii; *(la sg.)* animal din acest ordin. [pron. *-di-eni*, sg. *ofidian.* / < fr. *ophidiens*, cf. gr. *ophis* — șarpe]

OFIDÍSM *s. n.* otrăvire ou venin de șarpe. [< fr. *ophidisme*, cf. gr. *ophidion* — șarpe mic]

OFIO- element prim de compunere savantă cu sensul „(de) șarpe". [pron. *-fi-o-.* / < fr. *ophio-*, cf. gr. *ophis*]

OFIOFÁG, -Ă *adj.* care se hrănește cu șerpi. [pron. *-fi-o-.* / cf. fr. *ophiophage*]

OFIOFAGÍE *s. f.* obiceiul de a se hrăni cu șerpi. [pron. *-fi-o-*, gen. *-iei.* / < fr. *ophiophagie*, cf. gr. *ophis* — șarpe, *phagein* — a mînca]

OFIOGRAFÍE *s. f.* ofiologie. [pron. *-fi-o-*. gen. *-iei.* / < fr. *ophiographie*]

OFIOLATRÍE *s. f.* adorație, cult al șerpilor (la unele popoare). [pron. *-fi-o-*. gen. *-iei.* / < fr. *ophiolâtrie*, cf. gr. *ophis* — șarpe, *latreia* — adorație]

OFIOLÁTRU, -Ă *s. m. f.* adorator al șerpilor. [pron. *-fi-o-.* / < fr. *ophiolâtre*]

OFIOLÍT *s. n. (geol.)* rocă eruptivă care apare în zonele de sinclinal în urma activității magnetice. [pron. *-fi-o-.* / < fr. *ophiolithe*, cf. gr. *ophis* — șarpe, *lithos* — piatră]

OFIOLÍTIC, -Ă *adj.* de natura ofiolitului. [< fr. *ophiolitique*]

OFIOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în ofiologie. [pron. *-fi-o-.* / cf. germ. *Ophiolog*]

OFIOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la ofiologie. [pron. *-fi-o-.* / < fr. *ophiologique*]

OFIOLOGÍE *s. f. (biol.)* disciplină care se ocupă cu studiul șerpilor. [gen. *-iei.* / < fr. *ophiologie*, cf. gr. *ophis* — șarpe, *logos* — studiu]

OFÍT *s. n.* varietate de marmură de culoare verde-închisă, cu striații galbene. [< fr. *ophite*, germ. *Ophit*]

OFÍTIC, -Ă *adj. (geol.)* care aparține ofitului. O *structură ~ă* = structură a rocilor caracterizată prin poziția neregulată a cristalelor, asemănătoare celei a ofitelor. [< fr. *ophitique*]

OFIȚIÁ *vb. I.* v. o f i c i a.

OFIȚIÁL, -Ă *adj.* v. o f i c i a l.

OFÍȚIU *s. n.* v. o f i c i u.

OFIÚR *s. m. (zool.)* animal marin din încrengătura echinodermelor, asemănător stelei-de-mare, cu brațele mai subțiri și mult mai lungi; șarpe-de-mare. [pron. *-fi-ur.* / < fr. *ophiure*, cf. gr. *ophis* — șarpe]

OFIURÍD *s. m.* v. o f i u r i d e.

OFIURÍDE *s. f. pl. (zool.)* clasă de echinoderme asemănătoare cu stelele-de-mare, dar cu brațele mai lungi, foarte mobile; *(la sg.)* animal din această clasă. [pron. *-fi-u-*. var. *ofiurid* s. m. / < fr. *ophiurides*]

OFRÁNDĂ *s. f.* jertfă adusă unei divinități sau preotului ei pe altar. ● *(fig.)* dar, binefacere, pomană; omagiu. [< fr. *offrande*]

OFSAID *s. n. (sport)* greșeală constînd în depășirea fără minge a ultimului jucător din echipa adversă (cu excepția portarului) de către un fotbalist sau a liniei pe care se află mingea de către un rugbist. O *(argotic) a prinde în ~* = a prinde pe picior greșit, a surprinde într-o situație nefavorabilă, în care nu are dreptate. [pron. *of-said*, scris și *offside.* / < engl. *offside*]

OFSET *s. n. (poligr.)* imprimare după clișee metalice prin intermediul unui cilindru rotativ acoperit cu cauciuc, permițîndu-se astfel redarea tuturor detaliilor desenului. [< fr., engl. *offset*]

OFSETIPÍE *s. f. (poligr.)* tipar ofset. [gen. *-iei.* / < fr. *offsettypie*]

OFTALM- v. o f t a l m o-.

OFTÁLMIC, -Ă *adj.* referitor la ochi sau la bolile ochilor. [< fr. *ophtalmique*]

OFTALMÍE *s. f. (med.)* inflamație a globului ocular. [gen. *-iei.* / < fr. *opthalmie*, cf. gr. *ophthalmos* — ochi]

OFTALMO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) ochi", „ocular". [var. *oftalm-.* / < fr. *ophtalmo-*, it. *oftalmo-*, cf. gr. *ophthalmos*]

OFTALMOCONIÓZĂ *s. f.* boală a ochilor produsă de praf. [pron. *-ni-o-.* / < fr. *ophtalmoconiose*, cf. gr. *ophthalmos* — ochi, *konis* — pulbere]

OFTALMODINÍE *s. f.* durere reumatismală a ochiului. [gen. *-iei.* / < fr. *ophtalmodynie*, cf. gr. *ophthatmos* — ochi, *odyne* — durere]

OFTALMOGRAFÍE *s. f.* anatomia ochiului. [gen. *-iei.* / < fr. *ophtalmographie*, cf. gr. *ophthalmos* — ochi, *graphein* — a descrie]

OFTALMOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în oftalmologie; oculist. [< fr. *ophtalmologue*]

OFTALMOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la oftalmologie. [< fr. *ophtalmologique*]

OFTALMOLOGÍE *s.f.* specialitate medicală care are drept obiect ochiul. [gen. *-iei.* / < fr. *ophtalmologie*, cf. gr. *ophthalmos* — ochi, *logos* — studiu]

OFTALMOMALACÍE *s.f.* *(med.)* atrofie a ochiului. [gen. *-iei.* / < fr. *ophtalmomalacie*]

OFTALMOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la oftalmometrie. [< fr. *ophtalmométrique*]

OFTALMOMETRÍE *s.f.* *(med.)* determinare a astigmatismului vizual cu ajutorul oftalmometrului. [gen. *-iei.* / < fr. *ophtalmométrie*, cf. gr. *ophthalmos* — ochi, *metron* — măsură]

OFTALMOMÉTRU *s.n.* 1. instrument optic pentru determinarea cantitativă a defectului de astigmatism. 2. instrument optic pentru determinarea distanței vizibilității distincte a ochiului. [< fr. *ophtalmomètre*]

OFTALMOPATÍE *s.f.* *(med.)* denumire generică a bolilor de ochi. [gen. *-iei.* / < fr. fr. *ophtalmotomie*, cf. gr. *ophthalmos* — ochi, *pathos* — boală]

OFTALMOPLEGÍE *s.f.* *(med.)* paralizie a mușchilor ochiului. [gen. *-iei.* / < fr. *ophtalmoplégie*, cf. gr. *ophthalmos* — ochi, *plege* — lovire]

OFTALMORAGÍE *s.f.* *(med.)* hemoragie oculară. [gen. *-iei.* / < fr. *ophtalmorragie*, cf. gr. *ophthalmos* — ochi, *rhegnynai* — a irumpe]

OFTALMOSCÓP *s.n.* instrument cu care se poate examina interiorul globului ocular. [< fr. *opthalmoscope*, cf. gr. *ophthalmos* — ochi, *skopein* — a privi]

OFTALMOSCÓPIC, -Ă *adj.* referitor la oftalmoscopie. [< fr. *ophtalmoscopique*]

OFTALMOSCOPÍE *s.f.* *(med.)* examinarea interiorului ochiului cu ajutorul oftalmoscopului. [gen. *-iei.* / < fr. *ophtalmoscopie*]

OFTALMOTOMÍE *s.f.* *(med.)* ablațiune, scoatere a unui ochi bolnav. [gen. *-iei.* / < fr. *ophtalmotomie*, cf. gr. *opthalmos* — ochi, *tome* — tăiere]

OFUSCÁ *vb. I. refl. (fam.)* a se supăra, simțindu-se jignit, a se ofensa. [p. i. 3, 6 *-cheză.* / < fr. *offusquer*, it. *offuscare*]

OFUSCÁRE *s.f.* faptul de a se ofusca. [< *ofusca*]

OGÁM *s.n.* cea mai veche scriere celtică cunoscută. [pl. *-muri.* / < fr. *ogham*]

OGIVÁL, -Ă *adj.* de forma unei ogive. O *stil* ~ = stil gotic. [< fr. *ogival*]

OGÍVĂ *s.f.* 1. element arhitectural (întâlnit mai ales la construcțiile în stil gotic) format din intersecția a două arcuri de cerc care se întâlnesc în vârful unei verticale ridicate la o distanță egală de centrele lor respective. 2. partea dinainte, ca o ogivă (1), a unui proiectil de artilerie, a unei bombe sau a unei rachete. [< fr. *ogive*, it. *ogiva*]

OHM *s.m.* *(fiz.)* unitate de măsură a rezistenței electrice, egală cu rezistența pe care o opune un conductor în care o tensiune de un volt produce un curent de un amper. [pron. *om.* / < fr. *ohm*, cf. *Ohm*, fizician german]

ÓHMIC, -Ă *adj.* referitor la ohm, exprimat în ohmi. [pron. *o-mic.* / < fr. *ohmique*]

OHMMÉTRU *s.n.* instrument cu care se măsoară rezistența electrică. [pron. *om-me-.* / cf. fr. *ohmmètre*]

OHRÉE *s.f.* *(bot.)* stipelă concrescută și membranoasă. [< germ. *Ochrea*, cf. lat. *ocrea* — jambieră]

OICONIMÍE *s.f.* disciplină care se ocupă cu studiul numelor de așezări omenești. [pron. *oi-.* gen. *-iei.* / cf. gr. *oikos* — casă, *onoma* — nume]

OICUMÉNĂ *s.f.* *(geogr.)* spațiul locuibil al suprafeței terestre. [pron. *oi-.* / < fr. *oikumène*, cf. gr. *oikoumene* — lume]

-OÍD element secund de compunere savantă cu semnificația „în formă de". [pron. *-o-id.* / < fr. *-oïde*, it. *-oide*, cf. gr. *eidos*]

OÍDIUM *s.n.* *(biol.)* 1. nume dat unor ciuperci parazite care atacă, mai ales în anii ploioși, organele verzi ale plantelor, în special ale viței de vie. 2. boală a plantelor produsă de aceste ciuperci. [pron. *o-i-di-um.* / < fr. *oïdium*]

OINOLÓG, -Ă *s.m.f.* v. enolog.

OINOLOGÍE *s.f.* v. enologie.

OINOTERAPÍE *s.f.* v. enoterapie.

OKÁPI *s.f.* *(zool.)* specie de girafă din Africa, cu gîtul mult mai scurt și cu blana zebrată la spate. [< fr., it. *okapi* < cuv. bantu]

OKUMÉ *s.n.* arbore din Africa ecuatorială, cu lemn roz, folosit pentru contraplacaje. [< fr. *okoumé* < cuv. gabonez]

-OL element secund de compunere savantă care indică funcția chimică de alcool sau fenol al unei substanțe. [< fr., germ. *-ol*]

OLÁNDĂ *s.f.* pînză de in fină și deasă. [pl. *-de.* / cf. fr. *hollande*, it. *olanda*]

OLANDÍNĂ *s.f.* țesătură de bumbac, care imită olanda. [< *olandă* + *-ină*]

OLD-BOY *s.m.* *(sport)* jucător retras din sportul competițional datorită vîrstei, care joacă într-un meci amical sau demonstrativ. [pron. *ould-boi.* pl. *old-boys.* / < engl. *old-boy*]

ÓLE *s.n.* dans spaniol andaluz cu mișcare moderată, executat de o singură persoană ; melodia acestui dans. [< fr., sp. *ole*]

OLEA- v. oleo-.

OLEACÉE *s.f. pl.* familie de plante dicotiledonate, care cuprinde specii ca măslinul, liliacul etc. ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-le-a-ce-e.* sg. invar. / < fr. *oléacées*]

OLEAGINÓS, -OÁSĂ *adj.* *(despre plante și semințele lor)* care conține grăsimi din care se extrage ulei. [pron. *-le-a-.* / cf. fr. *oléagineux*, lat. *oleagineus*]

OLEÁNDRU *s.m.* v. leandru.

OLEÁT *s.m.* sare sau ester al acidului oleic. [< fr. *oléate*, cf. lat. *oleum* — ulei]

OLEÁTĂ *s.f.* desen executat pe hîrtie de calc, care conține, pe lîngă detaliile terenului, cadrul secțiunii topografice în care se încadrează desenul. [pron. *-le-a-.* / cf. engl. *oiled (paper)*]

OLECRÁN *s.n.* *(anat.)* apofiză a extremității superioare a cubitusului, formînd proeminența cotului. [< fr. *olécrâne*, cf. gr. *olene* — cot, *kranion* — cap]

OLEFÍNE *s.f. pl.* *(chim.)* hidrocarburi aciclice nesaturate, cu legătură dublă ; alchene. [< fr. *oléfines*]

OLEFÍNIC, -Ă *adj.* referitor la olefine. [< fr. *oléfinique*]

OLEI- v. oleo-.

OLÉIC, -Ă *adj.* care provine din grăsimi sau din uleiuri naturale. O *acid* ~ = acid gras, lichid, care se găsește în numeroasele grăsimi naturale și uleiuri. [pron. *-le-ic.* / < fr. *oléique*]

OLEIFÉR, -Ă *adj.* care produce ulei sau semințe oleaginoase. [pron. *-le-i-.* / < fr. *oléifère*, cf. lat. *oleum* — ulei, *ferre* — a purta]

OLEIFÓRM, -Ă *adj.* care are consistența și aspectul uleiului. [pron. *-le-i-*. / < fr. *oléiforme*]

OLEÍNĂ 1. *s. f.* substanță lichidă care se găsește în uleiuri și în grăsimile animale și vegetale și care rezultă din combinarea acidului oleic cu glicerina. 2. acid oleic tehnic, obținut la scindarea grăsimilor prin hidroliză. [pron. *-le-i-*. / < fr. *oléine*]

OLEO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(de) ulei". [pron. *-le-o-*. var. *olea-*, *olei-*. / < it. *oleo-*, cf. lat. *oleum*]

OLEOBROMÍE *s. f.* procedeu cu ajutorul căruia se obțin fotografii de mare valoare estetică prin folosirea unor cerneluri grase. [gen. *-iei*. / cf. engl. *oil* — ulei, *bromide* — bromură]

OLEODÚC *s. n.* conductă de țiței, în general ; pipe-line. [pron. *-le-o-*. / < fr. *oléoduc*]

OLEOFÍL, -Ă *adj.* care absoarbe, reține uleiul. [< fr. *oléophile*]

OLEOFÓB, -Ă *adj.* care respinge, care nu reține uleiul. [< fr. *oléophobe*]

OLEOGRAFÍE *s. f.* cromolitografie care reprezintă o pictură în ulei făcută pe o hîrtie cu nervuri care imită pînza. [pron. *-le-o-*. gen. *-iei*. / < fr. *oléographie*]

OLEOMARGARÍNĂ *s. f.* grăsime lichidă, purificată, obținută din seu și întrebuințată la fabricarea margarinei. [pron. *-le-o-*. / < fr. *oléomargarine*]

OLEOMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea densității uleiurilor grase. ● instrument cu care se dozează uleiurile și grăsimile provenite din semințe. [pron. *-le-o-*. / < fr. *oléomètre*]

OLEOTORÁX *s. n.* *(med.)* metodă de tratament constînd din injectarea unei substanțe uleioase în cavitatea pleurală în cursul pneumotoraxului. [pron. *-le-o-*. pl. *-xuri*. / < fr. *oléothorax*]

OLÉUM *s. n.* acid sulfuric concentrat, conținînd în soluție anhidridă sulfurică, care nu atacă fierul. [pron. *-le-um*. / < fr. *oléum*, cf. lat. *oleum* — ulei]

OLFÁCTIC, -Ă *adj.* *(rar)* olfactiv. [cf. germ. *olfaktorisch*]

OLFACTÍV, -Ă *adj.* referitor la miros, de miros ; olfactic. [< fr. *olfactif*, cf. lat. *olfactus* — miros]

OLFACTOMETRÍE *s. f.* determinarea gradului de sensibilitate olfactivă. [gen. *-iei*. / < fr. *olfactométrie*]

OLFACTOMÉTRU *s. n.* aparat pentru aprecierea acuității olfactive. [< fr. *olfactomètre*, cf. lat. *olfactus* — miros, gr. *metron* — măsură]

OLFACTRÓNIC, -Ă *adj.* referitor la olfactronică. [cf. engl. *olfactotronic*]

OLFACTRÓNICĂ *s. f.* disciplină care are ca obiect elaborarea unei tehnici instrumentale sensibile pentru identificarea lucrurilor și a oamenilor după mirosul lor caracteristic. [gen. *-iei*. / cf. engl. *olfactotronics*]

OLFÁCȚIE *s. f.* *(liv.)* simțul mirosului, miros ; mirosire. [var. *olfacțiune* s. f. / < fr. *olfaction*, lat. *olfactio*]

OLFACȚIÚNE *s. f.* v. olfacție.

OLIGÁNT, -Ă *adj.* *(bot. ; despre plante)* care are flori puține. [< fr. *oliganthe*, cf. gr. *oligos* — puțin numeros, *anthos* — floare]

OLIGANTROPÍE *s. f.* scădere a populației ; numărul mic al populației unei țări, a unui oraș etc. [gen. *-iei*. / < fr. *oliganthropie*, gr. *oliganthropia*]

OLIGÁRH *s. n.* membru, partizan al unei oligarhii. [cf. fr. *oligarque*]

OLIGÁRHIC, -Ă *adj.* referitor la oligarhie, specific oligarhiei. [< fr. *oligarchique*]

OLIGARHÍE *s. f.* 1. guvernare, conducere în care puterea este exercitată numai de un mic număr de persoane sau de familii ; oligocrație. ● stat cu o asemenea formă de guvernămînt. 2. dominația politică și economică a unui grup de imperialiști reprezentanți ai marelui capital monopolist ; grup imperialist care exercită dominația politică-economică. [gen. *-iei*. / cf. fr. *oligarchie*, it. *oligarchia*, gr. *oligarchia* < *oligos* — puțin, *arche* — putere]

OLIGÍST *s. n.* varietate de hematit cu luciu metalic, de culoare neagră sau cenușie-închisă ; sanguină (1). [< fr. *oligiste*]

OLIGO- element prim de compunere savantă cu semnificația „mic", „insuficient", „sărac", „puțin numeros". [< fr., it. *oligo-*, cf. gr. *oligos*]

OLIGOCÉN *s. n.* *(geol.)* epocă (serie) superioară a paleogenului. // *adj.* care aparține acestei epoci. [< fr. *oligocène*, cf. gr. *oligos* — puțin, *kainos* — recent]

OLIGOCHÉTE *s. n. pl.* *(biol.)* clasă de anelide cu corpul acoperit cu puțini perișori chitinoși, care trăiesc în număr mare în pămîntul umed ; *(la sg.)* vierme din această clasă. [< fr. *oligochètes*, cf. gr. *oligos* — puțin, *khaite* — păr]

OLIGOCITEMÍE *s. f.* scădere a numărului globulelor roșii din sînge, cauzată de anemie, de o pierdere de sînge etc. [gen. *-iei*. / < fr. *oligocythémie*, cf. gr. *oligos* — puțin, *kytos* — celulă, *haima* — sînge]

OLIGOCLÁZ *s. n.* *(geol.)* varietate de feldspat plagioclaz, care conține, în cantități mici, anortit. [< fr. *obligoclase*, germ. *Oligoklas*]

OLIGOCRAȚÍE *s. f.* oligarhie. [gen. *-iei*. / < it. *oligocrazia*, cf. gr. *oligos* — puțin, *kratos* — putere]

OLIGODIPSÍE *s. f.* *(med.)* scădere a senzației de sete ; sete diminuată. [gen. *-iei*. / < fr. *oligodipsie*, cf. gr. *oligos* — puțin, *dipsa* — sete]

OLIGOELEMÉNT *s. n.* *(biol.)* element chimic care se găsește în cantități foarte mici în organismele vii, avînd un rol catalitic. [< fr. *oligo-élément*]

OLIGOFAGÍE *s. f.* 1. scădere a poftei de mîncare. 2. *(med.)* alimentație lipsită de varietate. [gen. *-iei*. / < fr. *oligophagie*, cf. gr. *oligos* — puțin, *phagein* — a mînca]

OLIGOFRÉN, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de oligofrenie. [< fr. *oligophrène*]

OLIGOFRENÍE *s. f.* *(med.)* stare patologică a omului, caracterizată prin dezvoltarea incompletă și întîrziată a facultăților psihice ; debilitate mintală. [gen. *-iei*. / < fr. *oligophrénie*, cf. gr. *oligos* — puțin, *phren* — minte]

OLIGOFRENOLOGÍE *s. f.* ramură a medicinii care studiază oligofreniile. [gen. *-iei*. / cf. fr. *oligophrénologie*]

OLIGOFRENOPEDAGOGÍE *s. f.* ramură a defectologiei care se ocupă cu educarea deficienților mintali. [gen. *-iei*. / cf. fr. *oligophrénopédagogie*]

OLIGOMENORÉE *s. f.* *(med.)* reducere a frecvenței menstruației, întîlnită înainte de menopauză, în unele boli endocrine etc. [pron. *-re-e*. pl. invar. / < fr. *oligoménorrhée*]

OLIGOMÉR, -Ă *adj.* *(biol.)* format din puține elemente structurale. // *s. n.* ciclu floral

avînd un număr mai mic de elemente constitutive. [< germ. *oligomer, Oligomere*]

OLIGOPÓL *s.n.* formă de organizare a producției în care într-o ramură există numai cîteva întreprinderi, care ar înlătura atît prețul, cît și profitul de monopol. [< fr. *oligopol*]

OLIGOPÓT, -Ă *s.m.f.* persoană care bea foarte puțin. [< fr. *oligopote*]

OLIGOSPÉRM *s.n.* fruct care nu cuprinde decît un mic număr de semințe. [< fr. *oligosperme*, lat. *oligospermus*]

OLIGOSPERMÍE *s.f.* *(biol.)* scădere a numărului de spermatozoizi din lichidul seminal. [gen. *-iei.* / < fr. *oligospermie*, cf. gr. *oligos* — puțin, *sperma* — sămînță]

OLIGOTRÓF, -Ă *adj.* 1. *(despre plante)* care crește pe soluri sărace în substanțe nutritive. 2. *(despre soluri sau medii de cultură)* sărac în substanțe organice și minerale. [< fr. *oligotrophe*]

OLIGOTROFÍE *s.f.* însușirea plantelor oligotrofe. ● nutriție deficientă. [gen. *-iei.* / < fr. *oligotrophie*, cf. gr. *oligos* — puțin, *trophe* — hrană]

OLIGOZAHARÍDĂ *s.f.* *(chim.)* hidrat de carbon cu molecula compusă din două pînă la șase molecule de monozaharide. [< engl. *oligosaharide*]

OLIGURÍE *s.f.* diminuare a secreției urinare. [gen. *-iei.* / < fr. *oligurie*, cf. gr. *oligos* — puțin, *ouron* — urină]

OLIMPIÁDĂ *s.f.* 1. *(în Grecia antică)* întreceri și jocuri sportive care erau organizate în onoarea lui Zeus în cetatea Olimpia, la care participau concurenți din întreaga Grecie. ● perioadă de patru ani care se scurgea între două serbări ale jocurilor olimpice și care a servit ca unitate de timp între anii 775 î.e.n. și 392 e.n. 2. competiție sportivă internațională care are loc din patru în patru ani; jocuri olimpice. ● *(p. ext.)* concurs internațional de matematică, fizică etc. organizat anual sau o dată la doi ani pentru elevii din învățămîntul liceal. [pron. *-pi-a-*. / < fr. *olympiade*, cf. lat., gr. *olympias*]

OLIMPIÁN, -Ă *adj.* din lumea zeilor; olimpic (1). ● *(fig.)* măreț, divin, impunător; senin. [pron. *-pi-an.* pl. *-ieni*, *-iene*. / cf. fr. *olympien*]

OLIMPIANÍSM *s.n.* caracter olimpian. [pron. *-pi-a-*. / < fr. *olympianisme*]

OLÍMPIC, -Ă *adj.* 1. olimpian. 2. *jocuri ~e* = olimpiadă (1, 2). 3. referitor la jocurile desfășurate în cadrul unei olimpiade. // *s.m.f.* participant la o olimpiadă. [< fr. *olympique*, cf. *Olimp*, cel mai mare munte din Peninsula Balcanică, socotit de greci reședința zeilor]

OLÍV *s.m.* *(rar)* măslin. // *adj. invar.* (de culoare) galben-verzui. [< lat. *oliva*, fr. *olive*]

OLÍVĂ *s.f.* 1. *(rar)* măslină. 2. obiect avînd forma unei măsline. ● piesă folosită în fonetica experimentală, care se introduce în nas pentru a se înregistra sunetul nazal. 3. *(arhit.)* ornament de formă alungită, asemănător unei măsline. 4. formație anatomică proeminentă și rotunjită. ● proeminență rotunjită situată în partea superioară și laterală a bulbului rahidian. [< fr. *olive*, germ. *Olive*, lat. *oliva* — măslină]

OLIVIÉRĂ *s.f.* *(tehn.)* presă de măsline; *(pop.)* oloiniță. [pron. *-vi-e-*. / < it. *oliviera*]

OLIVÍN *s.n.* v. olivină.

OLIVÍNĂ *s.f.* *(min.)* silicat natural de fier și magneziu; peridot. [var. *olivin* s.n. / < fr. *olivine*]

OLO- v. holo-.

OLOCAÚST *s.n.* v. holocaust.

OLOCÉN *s.m.* v. holocen.

OLOEDRÍE *s.f.* v. holoedrie.

OLOGRÁF, -Ă *adj.* *(despre manuscrise, testamente)* scris în întregime de mîna autorului; *(p. ext.)* autograf. [< fr. *olographe*, cf. gr. *holos* — întreg, *graphein* — a scrie]

OLOGRAFÍE *s.f.* act scris în întregime de mîna autorului său. [gen. *-iei.* / < fr. *olographie*]

OLONÓM, -Ă *adj.* *(mec.; despre legături)* care are o expresie fără componentele vitezelor sau ale accelerațiilor. [< fr. *holonom*]

OLONOMÍE *s.f.* proprietate a unui sistem de puncte materiale sau de corpuri rigide de a avea legături olonome. [gen. *-iei.* / < fr. *holonomie*]

OLPĂ *s.f.* *(arheol.)* cană mare pentru turnat apă sau vin. [< gr. *olpe*]

-ÓM element secund de compunere savantă, cu semnificația „tumoare", „tumefacție". [< fr. *-ome*, it. *-ome*, cf. gr. *-oma*]

OMAGIÁ *vb. I. tr.* a aduce un omagiu cuiva. [pron. *-gi-a-*. p.i. 3,6 *-iază*. ger. *-iind*. / cf. fr. *hommager*]

OMAGIÁL, -Ă *adj.* (cu caracter) de omagiu. [pron. *-gi-al.* / cf. fr. *hommagial*]

OMAGIÉRE *s.f.* acțiunea de a omagia și rezultatul ei. [pron. *-gi-e-*. / < *omagia*]

OMÁGIU *s.n.* 1. jurămînt de credință făcut de un vasal seniorului său; raport dintre vasal și senior; supunere către suzeran. 2. semn de respect, de admirație pentru cineva. [pron. *-giu.* pl. *-ii.* var. *omaj* s.n. / < lat. *homagium*, it. *omaggio*, cf. fr. *hommage*]

OMÁGRĂ *s.f.* *(med.)* afecțiune gutoasă a articulației umărului. [< fr. *omagre*, cf. gr. *omos* — umăr, *agra* — atac]

OMÁJ *s.n.* v. omagiu.

OMALGÍE *s.f.* nevralgie scapulo-humerală. [gen. *-iei.* / < fr. *omalgie*, cf. fr. *omos* — umăr, *algos* — durere]

OMÁR *s.m.* v. homar.

OMARTRÍTĂ *s.f.* inflamație a articulației umărului. [< fr. *omarthrite*, cf. gr. *omos* — umăr, *arthron* — articulație]

OMARTRÓZĂ *s.f.* reumatism cronic degenerativ, localizat în articulația umărului. [< fr. *omarthrose*]

OMATIDÍE *s.f.* fiecare element vizual care intră în alcătuirea ochilor compuși ai insectelor. [gen. *-iei.* / < fr. *ommatidie*, cf. gr. *ommatidis* — ochi mici]

OMBELIFÉRE *s.f.pl.* v. umbelifere.

OMBILÍC *s.m.* organ prin care fătul este legat de corpul mamei; *(pop.)* buric. [< fr. *ombilic*, cf. lat. *umbilicus*]

OMBILICÁL, -Ă *adj.* al ombilicului; omfalic. *O cordon ~* = ață, cordonul ombilicului. [cf fr. *ombilical*]

ÓMBRĂ *s.f.* *(geol.)* humă neagră, pămînt de Siena. [< fr. *ombre*]

OMBRÉTĂ *s.f.* *(zool.)* pasăre acvatică din Africa tropicală. [< fr. *ombrette*]

OMBROMÉTRU *s.n.* pluviometru. [< fr. *ombromètre*]

OMEGATRÓN *s.n.* *(fiz.)* spectrometru de masă, care funcționează după principiul ciclotronului. [pl. *-oane.* / < fr. *omégatron*]

OMENTÁL, -Ă *adj.* referitor la epiploon. [< fr. *omental*]

OMENTECTOMÍE *s. f. (med.)* rezecție chirurgicală a epiploonului. [gen. *-iei.* / < fr. *omentectomie*]

OMENTOPEXÍE *s. f. (med.)* operația de fixare a epiploonului. [gen. *-iei.* / < fr. *omentopexie*]

OMÉNTUM *s. n. (anat.)* epiploon. [< lat. *omentum*, cf. it. *omento*]

OMEO- v. homeo-.

OMEOMORFÍSM *s. n.* v. homeomorfism.

OMÉOZĂ *s. f. (lit.)* folosire impropie, figurată, a unui verb, eventual însoțit de determinații săi, în virtutea unei asemănări între fenomene. [pron. *-me-o-.* / cf. fr. *homéose* < gr. *homoiosis* — asemănare]

OMÉRIC, *-Ă adj.* v. homeric.

OMFAL- v. omfalo-.

OMFALECTOMÍE *s. f. (med.)* rezecție a ombilicului. [gen. *-iei.* / < fr. *omphalectomie*]

OMFÁLIC, *-Ă adj.* ombilical. [< fr. *omphalique*, cf. gr. *omphalos* — ombilic]

OMFALÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a regiunii ombilicale. [< fr. *omphalite*]

OMFALO- element prim de compunere savantă, cu semnificația „(referitor la) ombilic". [var. *omfal-.* / < fr. *omphalo-*, cf. gr. *omphalos*]

OMFALOCÉL *s. n. (med.)* hernie ombilicală. [< fr. *omphalocèle*, cf. gr. *omphalos* — ombilic, *kele* — hernie]

OMFALORAGÍE *s. f. (med.)* hemoragie ombilicală. [gen. *-iei.* / < fr. *omphalorragie*]

OMFALOTOMÍE *s. f. (med.)* secționare a cordonului ombilical. [< fr. *omphalotomie*, cf. gr. *omphalos* — ombilic, *tome* — tăiere]

OMFALOTRIPSÍE *s. f. (med.)* strivire a cordonului ombilical. [gen. *-iei.* / < fr. *omphalotripsie*, cf. gr. *omphalos* — ombilic, *tripsis* — strivire]

OMICÍD, *-Ă adj., s. m. f.* v. homicid.

OMÍSIE *s. f.* v. omisiune.

OMISIÚNE *s. f.* faptul de a omite ; omitere ; lucru omis, lipsă. [pron. *-si-u-.* var. *omisie* s. f. / cf. fr. *omission*, lat. *omissio*]

OMISÍV, *-Ă adj.* care constituie o omisiune ; datorat unei omisiuni. [cf. it. *omissivo*]

OMÍTE *vb. III. tr.* a lăsa (intenționat) la o parte, a neglija ; a uita (ceva). [p. i. *omit.* / < lat. *omittere*, cf. fr. *omettre*]

OMÍTERE *s. f.* acțiunea de a omite și rezultatul ei ; omisiune. [< *omite*]

OMLÉTĂ *s. f.* mâncare făcută din ouă bătute și prăjite în grăsime. [< fr. *omelette*]

OMLETIÉRĂ *s. f.* vas special pentru prepararea omletei. [< *omletă* + *-ieră*]

OMNI element prim de compunere savantă, cu sensul „tot", „orice lucru", „pretutindeni", „totalitate". [< fr. *omni-*, cf. lat. *omnis*]

OMNIBÚS *s. n.* v. omnibuz.

OMNIBÚZ *s. n.* vehicul cu etaj pentru transportul în comun al călătorilor. [var. *omnibus* s. n. / < fr. *(voiture) omnibus*, cf. lat. *omnibus* — pentru toți]

OMNIDIRECȚIONÁL, *-Ă adj. (despre surse sau receptoare de radiații)* care nu prezintă directivitate. [cf. fr. *omnidirectionnel*]

OMNILATERÁL *adj. (liv.)* în toate direcțiile, în toate laturile ; multilateral. [et. incertă]

OMNIPOTÉNT, *-Ă adj.* cu putere nelimitată ; atotputernic. [cf. fr. *omnipotent*, lat. *omnipotens*]

OMNIPOTÉNȚĂ *s. f.* putere nelimitată ; atotputernicie. [cf. fr. *omnipotence*, cf. lat. *omnis* — tot, *potentia* — putere]

OMNIPREZÉNT, *-Ă adj.* prezent pretutindeni. [cf. fr. *omniprésent*, lat. *omnipraesens*]

OMNIPREZÉNȚĂ *s. f.* facultatea de a fi omniprezent ; prezență a cuiva peste tot. [cf. fr. *omniprésence*, lat. bis. *omnipraesentia*]

OMNISCIÉNT, *-Ă adj. (rar)* care știe totul, atotștiutor. [cf. fr. *omniscient*]

OMNISCIÉNȚĂ *s. f. (rar)* calitatea celui omniscient. [< fr. *omniscience*, lat. *omniscientia*]

ÓMNIUM *s. n. (sport)* competiție ciclistă pe velodrom, comportând mai multe probe diferite. [pron. *-ni-um.* / < lat., engl., fr. *omnium*]

OMNIVÓR, *-Ă adj. (despre animale)* care se hrănește cu substanțe vegetale și animale. [< fr. *omnivore*, cf. lat. *omnis* — tot, *vorare* — a mânca]

OMO[1]- v. homo-.

OMO[2]- element prim de compunere savantă cu semnificația „crud". [< fr. *omo-*, cf. gr. *omos*]

OMOCÉNTRIC, *-Ă adj.* v. homocentric.

OMOCÉNTRU *s. n.* v. homocentru.

OMOFÁG, *-Ă adj.* care se hrănește cu carne crudă. [< fr. *omophage*, cf. gr. *omos* — crud, *phagein* — a mânca]

OMOFAGÍE *s. f.* obiceiul de a se hrăni cu carne crudă. [gen. *-iei.* / < fr. *omophagie*]

OMOFÓN, *-Ă adj. (despre cuvinte, silabe etc.)* care sună la fel (cu toate că ortografia diferă). [var. *homofon, -ă* adj. / < fr. *homophone*]

OMOFÓNIC, *-Ă adj.* care ține de omofonie (2). [< fr. *homophonique*]

OMOFONÍE *s. f.* 1. caracterul a ceea ce este omofon. 2. (op. polifonie) stil muzical caracterizat prin predominarea unei voci sau a unei melodii asupra celorlalte. [gen. *-iei.* var. *homofonie* s. f. / < fr. *homophonie*, cf. gr. *homos* — la fel, *phone* — voce]

OMOFÓRM, *-Ă adj. (despre unele forme izolate, din cadrul unor părți de vorbire diferite)* care coincide ca pronunțare. [var. *homoform, -ă* adj. / < fr. *homoforme*, rus. *omoform*]

OMOGÉN, *-Ă adj.* 1. care prezintă omogenitate ; de același fel, de aceeași substanță, de aceeași natură. ● ale cărui părți se unesc sau au o structură unitară. 2. *(mat. ; despre funcții cu mai multe variabile)* ale cărei valori rămân proporționale pentru variabile proporționale. [var. *homogen, -ă* adj. / < fr. *homogène*, cf. gr. *homos* — asemănător, *genos* — gen]

OMOGENEITÁTE *s. f.* v. omogenitate.

OMOGENEIZÁ *vb. I.* v. omogeniza.

OMOGENEIZÁRE *s. f.* v. omogenizare.

OMOGENEIZATÓR *s. n.* v. omogenizator.

OMOGENITÁTE *s. f.* însușirea de a fi omogen. ● însușire a unui obiect, a unui grup, a unui sistem fizico-chimic de a avea aceleași proprietăți în toate punctele sale. ● *(mat.)* însușire a unei funcții de a fi omogenă. ● însușire a unei formule, a unei relații etc. de a avea aceleași dimensiuni în toți membrii săi. [var. *omogeneitate* s. f. / cf. fr. *homogénéité*]

OMOGENIZÁ *vb. I. tr.* a face omogen ; a uniformiza. [var. *omogeneiza* vb. I. / cf. fr. *homogénéiser*]

OMOGENIZÁRE *s. f.* acțiunea de a omogeniza și rezultatul ei. ● amestecare a componenților unui sistem eterogen spre a se obține un amestec cu aceeași compoziție în toată masa lui. ● tratament termic care se aplică oțelurilor pentru a se obține difuziunea în toată masa a particulelor de altă compoziție. ● concordanța, unitatea sonorității vocilor într-un cor. [var. *omogeneizare* s. f. / < *omogeniza*]

OMOGENIZATÓR *s. n.* aparat pentru obținerea pe cale mecanică a unei emulsii. [var. *omogeneizator* s. n. / cf. fr. *homogénéisateur*]

OMOGRÁF, -Ă *adj., s. n.* (cuvînt) care se scrie la fel cu alt cuvînt, dar diferă din punct de vedere fonetic. [var. *homograf, -ă* adj. / < fr. *homographe*, cf. gr. *homos* — asemănător, *graphein* — a scrie]

OMOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la omografie. [< fr. *homographique*]

OMOGRAFÍE *s. f.* faptul sau însușirea de a fi omograf ; situația în care se află două cuvinte omografe. ● *(mat.)* corespondență biunivocă între două spații proiective. [gen. *-iei*. / < fr. *homographie*]

OMOGRÁMĂ *s. f. (lingv.)* cuvînt care are aceeași grafie cu un altul de origine diferită ; omograf. [cf. it. *omogramma*]

OMOLÓG, -OÁGĂ *adj.* 1. *(despre lucruri)* care corespund anumitor reguli, unei legi determinate. 2. *(despre laturi sau fețe în figuri omotetice)* care sînt paralele, de același sens sau de sens contrar. 3. *(despre substanțe organice)* care au funcțiuni și structuri analoage. 4. *(biol. ; despre unele organe)* cu structură asemănătoare (și origine comună), dar cu formă și funcțiuni diferite. // *s. m.* cel care îndeplinește aceeași funcțiune sau are o ocupație identică cu altcineva. [< fr. *homologue*, cf. gr. *homologos* — în armonie]

OMOLOGÁ *vb. I. tr.* a aproba, a sancționa anumite acte pentru a le da valoare juridică. ● *(sport)* a recunoaște oficial o performanță, în urma verificării. ● a confirma oficial calitățile unui produs, aprobînd folosirea lui în anumite scopuri. [p. i. 3, 6 *-ghează*. / < fr. *homologuer*]

OMOLOGÁRE *s. f.* acțiunea de a omologa și rezultatul ei. [pl. *-gări*. / < *omologa*]

OMOLOGÍE *s. f.* calitatea a ceea ce este omolog. ● *(mat.)* corespondență omografică între punctele unui același plan proiectiv. ● *(biol.)* corespondență de structură a unuia sau a unor organe la două specii diferite ca urmare a originii lor comune. [gen. *-iei*. var. *homologie s. f.* / < fr. *homologie*]

OMOMORFÍSM *s. n.* v. homomorfism.

OMONÍM, -Ă *adj.* care are același nume, cu același nume. // *s. n.* 1. *(lingv.)* cuvînt asemănător ca formă (aspect grafic, pronunțare etc.) cu altul, dar deosebit ca înțeles. 2. *(rar)* persoană care poartă același nume cu altcineva. 3. joc care cere dezlegătorului să găsească un cuvînt cu mai multe înțelesuri fără a i se schimba nici grafia literală, nici accentul. // *s. m. f. (rar)* cel care poartă același nume cu altcineva. [cf. fr. *homonyme*, lat. *homonymus*, gr. *homonymos* < *homos* — asemănător, *onoma* — nume]

OMONÍMIC, -Ă *adj.* referitor la omonime sau la omonimie. [cf. germ. *homonymisch*]

OMONIMÍE *s. f.* faptul sau însușirea de a fi omonim ; situația în care se află două sau mai multe cuvinte omonime. [gen. *-iei*. var. *homonimie s. f.* / cf. fr. *homonymie*]

OMONIMITÁTE *s. f. (rar)* omonimie. [et. incertă]

OMOPLÁT *s. m.* os triunghiular, subțire și lat, care formează partea posterioară a articulației umărului. [pl. *-ați*, (s. n.) *-te, -turi*. / < fr. *omoplate*, cf. gr. *omoplate*]

OMOPOLÁR, -Ă *adj. (despre mașini electrice)* la care sensul magnetic este invariabil. [< fr. *homopolaire*]

OMORGÁNIC, -Ă *adj. (despre consoane)* formate de aceleași organe, avînd același mod de articulare. [< fr. *homorganique*]

OMOSFÉRĂ *s. f.* v. homosferă.

OMOTAXÍE *s. f. (geol.)* sincronism aproximativ a două strate care conțin aceeași formă caracteristică. [gen. *-iei*. / et. incertă]

OMOTERMÍE *s. f.* scăderea treptată a temperaturii apelor oceanice de la suprafață spre fund. [gen. *-iei*. / < fr. *homothermie*]

OMOTÉTIC, -Ă *adj.* care prezintă omotetie. [< fr. *homothétique*]

OMOTETÍE *s. f.* corespondență între două figuri asemenea, în care dreptele care unesc punctele omologe se întîlnesc într-un singur punct. [gen. *-iei*. var. *homotetie s. f.* / < fr. *homothétie*, cf. gr. *homos* — asemănător, *thesis* — poziție]

OMOTÓP, -Ă *adj.* care prezintă omotopie. [< fr. *homotope*]

OMOTOPÍE *s. f.* topologie. [< fr. *homotopie*]

-ÓN element secund de compunere savantă cu semnificația (în terminologia fizicii) „corpuscul nucleonic" și (în terminologia biologiei) „unitate funcțională". [cf. fr. *-on*, it. *-one*]

ONAGRACÉE *s. f. pl. (bot.)* familie de plante dicotiledonate dialipetale, avînd ca tip onagrul ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e*. sg. *invar.* / fr. *onagracées*]

ONÁGRU *s. m.* 1. plantă originară din Tasmania și America, cultivată pentru florile sale ornamentale. 2. hemion sălbatic, mic, care trăiește în Asia. [< fr. *onagre*, cf. gr. *onagros*]

ONCO- element prim de compunere savantă cu semnificație „masă", „volum", „tumefacție", „tumoare (malignă)". [cf. gr. *onkos* — masă, volum]

ONCOGÉN, -Ă *adj.* cancerigen. [cf. gr. *onkos* — tumoare, *gennan* — a naște]

ONCOGRÁF *s. m.* aparat folosit în oncografie. [< fr. *oncographe*, germ. *Onkograph*]

ONCOGRAFÍE *s. f.* reprezentare grafică a volumului, locului și configurației unui organ cu ajutorul oncografului. [gen. *-iei*. / < fr. *oncographie*. cf. gr. *onkos* — masă, *graphein* — a scrie]

ONCOLÓG, -Ă *s. m. f.* medic specialist în oncologie ; cancerolog. [< it. *oncologo*]

ONCOLÓGIC, -Ă *adj.* de oncologie, referitor la oncologie ; cancerologic. [cf. it. *oncologico*]

ONCOLOGÍE *s. f.* ramură a medicinii care studiază tumorile canceroase ; cancerologie. [gen. *-iei*. / < it. *oncologia*, cf. gr. *onkos* — tumoare, *logos* — știință]

ONCOMÉTRU *s. n.* aparat pentru măsurarea locului și configurației unui organ. [< it. *oncometro*, cf. gr. *onkos* — masă, *metron* — măsură]

ONCOTOMÍE *s. f. (med.)* ablațiune a tumorilor. [gen. *-iei.* / [< fr. *oncotomie*]

ONCTUÓS, -OÁSĂ *adj. (tehn.)* unsuros, gras. ● *(fig.)* mieros, dulceag, insinuant. [pron. *-tu-os.* / < fr. *onctueux*, cf. lat. med. *unctuosus* — uns]

ONCTUOZITÁTE *s. f.* 1. caracterul a ceea ce este onctuos, faptul de a fi onctuos ; atitudine, comportare insinuantă. 2. *(tehn.)* calitatea unui lubrifiant de a se menține continuu între două suprafețe care alunecă una peste alta sub presiune mare. [pron. *-tu-o-.* / cf. fr. *onctuosité*]

ONCȚIÚNE *s. f.* aplicarea unei pomezi sau loțiuni grase prin masaj ușor. [pron. *-ți-u-.* / < fr. *onction*]

ONDÁTRA *s. f. (zool.)* mamifer rozător amfibiu, de apă dulce, asemănător cu șobolanul, care trăiește în preajma apelor ; bizam. [< fr. *ondatra*]

ONDÍNĂ *s. f. (în mitologia scandinavă și germanică)* zînă, geniu al apelor. [var. *undină* s. f. / < fr. *ondine*]

ONDIOLÍNĂ *s. f.* instrument muzical electronic cu sunete inedite, obținute prin modificarea vibrațiilor electrice după dorința interpretului. [pron. *-di-o-.* / et. incertă]

ONDO- element prim de compunere savantă, cu sensul de „undă", „ondulator". [< it. *ondo-*, cf. lat. *unda*]

ONDOGRÁF *s. f.* aparat care înregistrează pe o bandă de hîrtie forma curbei care reprezintă mersul în timp al tensiunii unui curent electric. [< fr. *ondographe*]

ONDOMÉTRU *s. n.* undametru. [< fr. *ondemètre*, cf. lat. *unda* — undă, gr. *metron* — măsură]

ONDULÁ *vb. I.* 1. *intr.* a se mișca, a se legăna (ca undele, ca valurile de apă) ; a avea ondulații. ● a șerpui. 2. *tr.* a încreți părul. [var. *undula* vb. I. / < fr. *onduler*]

ONDULÁRE *s. f.* acțiunea de a ondula și rezultatul ei ; vălurire ; ondulație. [var. *undulare* s. f. / < *ondula*]

ONDULÁTOR *s. n.* aparat pentru înregistrarea semnalelor telegrafice prin deviația unui ac indicator. [< fr. *ondulateur*]

ONDULATÓRIU, -IE *adj.* care se propagă în formă de unde. [pron. *-riu.* / cf. fr. *ondulatoire*, it. *ondulatorio*]

ONDULÁȚIE *s. f.* 1. mișcare lentă, asemănătoare cu aceea a valurilor ; ondulare. 2. buclă, cută. ● totalitatea undelor și a cutelor rezultate în urma ondulării părului. [gen. *-iei.* / var. *ondulațiune* s. f. / cf. fr. *ondulation*, it. *ondulazione*]

ONDULAȚIÚNE *s. f.* v. ondulație.

ONDULÉU *s. n.* ondulație (2). [pron. *-leu.* / cf. fr. *ondulé*]

ONDULOGRÁF *s. n.* aparat pentru recepționarea și înregistrarea semnalelor telegrafice după codul Morse. [< *ondula* + *-graf*]

ONDULÓR *s. n.* aparat cu ajutorul căruia se obține un curent alternativ dintr-un curent continuu. [cf. fr. *onduleur*]

ONDULÓS, -OÁSĂ *adj.* care formează ondulații, sinuozități. [var. *undulos, -oasă* adj. / < fr. *onduleux*]

ONDULOZITÁTE *s. f.* însușirea de a fi ondulos. [< *ondulos* + *-itate*]

ONERÁR, -Ă *adj.* (op. o n o r a r) care exercită în mod real o funcție. [< fr. *onéraire*, lat. *onerarius*]

ONERÓS, -OÁSĂ *adj.* costisitor, împovărător, apăsător ; dezavantajos. ○ *(jur.) cu titlu* ~ = cu condiția de a suporta anumite cheltuieli sau sarcini. [< fr. *onéreux*, lat. *onerosus* < *onus* — sarcină]

ONEROZITÁTE *s. f. (rar)* caracterul a ceea ce este oneros. ● *(jur.)* posesiune cu sarcini. [cf. fr. *onérosité*]

ONÉST, -Ă *adj.* cinstit, corect. [< lat. *honestus*, cf. it. *onesto*]

ONESTITÁTE *s. f.* cinste, corectitudine. [< *onest* + *-itate*, după fr. *honnêteté*]

ONE-STEP *s. m.* dans american modern, de origine africană, în măsură de 2/4 ; melodia acestui dans. [< engl. *one-step* — un pas]

ONGLÉU *s. n.* tăietură în unghi ascuțit. ● bandă de hîrtie sau de pînză care se coase în același timp cu foile unei cărți pentru a le lega. [< fr. *onglet*]

ONGUÉNT *s. m.* v. u n g u e n t.

ONIC- v. o n i c o-.

-ÓNIC element secund de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) unghie", „de unghie". [< fr. *-onychie*, cf. gr. *onyx*]

ONICALGÍE *s. f. (med.)* durere în unghii, cauzată de o mică tumoare. [gen. *-iei.* / < fr. *onychalgie*, cf. gr. *onyx* — unghie, *algos* — durere]

ONICHÍE *s. f. (med.)* inflamație a unghiilor ; onicoză, onixis. [gen. *-iei.* / < fr. *onychie*]

ONICO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) unghie", „de unghie", „al unghiei". [var. *onic-.* / < fr. *onycho-*, cu *onico-*, cf. gr. *onyx*]

ONICOFAGÍE *s. f.* mania de a-și roade unghiile. [gen. *-iei.* / < fr. *onychophagie*, cf. gr. *onyx* — unghie, *phagein* — a mînca]

ONICOMALACÍE *s. f.* consistență moale a unghiilor. [gen. *-iei.* / cf. gr. *onyx* — unghie, *malakia* — înmuiere]

ONICOMICÓZĂ *s. f. (med.)* boală a unghiilor datorită unor ciuperci parazite. [< fr. *onychomycose*, cf. gr. *onyx* — unghie, *mykes* — ciupercă]

ONICÓZĂ *s. f.* onichie. [< fr. *onychose*, cf. gr. *onyx* — unghie]

ONIOMANÍE *s. f.* tendință patologică de a face cumpărături excesive. [pron. *-ni-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *oniomanie*, cf. gr. *onesthai* — a cumpăra, *mania* — nebunie]

ONIR- v. o n i r o-.

ONÍRIC, -Ă *adj.* care se referă la vis ; care are halucinații (cauzate de obsesii sau de anumite boli). ● *(liv.)* care se referă la onirism ; delirant, halucinant. [< fr. *onirique*, cf. gr. *oneiros* — vis]

ONIRÍSM *s. n. (liv.)* halucinație, delir care se înrudește cu visul ; aiurare. ● structură estetică rezultată din fluxul spontan al conștiinței și opusă celei realiste. [< fr. *onirisme*]

ONIRÍST, -Ă *adj.* referitor la onirism, propriu onirismului. // *s. m. f.* adept al onirismului. [cf. it. *onirista*]

ONIRO- element prim de compunere savantă, cu semnificația „(referitor la) vis". [var. *onir-.* / < fr., it. *oniro-*, cf. gr. *oneiros*]

ONIROMANȚÍE *s. f.* pretinsă artă de a interpreta visele. [gen. *-iei.* / < fr. *oniromancie*]

ÓNIX *s. n.* varietate de agat cu striații de diferite culori, piatră semiprețioasă. [< fr., gr. *onyx*]

ONÍXIS *s. n.* onichie. [< fr. *onyxis*, cf. gr. *onyx* — unghie]

ONOÁRE *s. f.* 1. cinste ; integritate morală, probitate, corectitudine. ○ *de* ~ = *a)* onest ; *b)* care angajează cinstea, demnitatea cuiva. 2. renume, faimă, bună reputație. ○ *a face* ~ *cuiva* = a onora. 3. mîndrie, demnitate. 4. cinste, favoare. 5. castitate, pudoa-

re (la femei). [gen. *-iei.* var. *onor* s. n. / < lat. *honor*, cf. fr. *honneur*, it. *onore*]

ONOMANTÍE *s. f.* tehnică de a ghici potrivit interpretării etimologiei și valorii simbolice a numelor. [gen. *-iei.* / cf. it. *onomanzia*]

ONOMASIO- element prim de compunere savantă cu semnificația „denumire". [pron. *-si-o-.* / < fr., it. *onomasio-*, cf. gr. *onomasia*]

ONOMASIOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la onomasiologie. [pron. *-si-o-.* / cf. germ. *onomasiologisch*]

ONOMASIOLOGÍE *s. f.* ramură a lingvisticii care studiază numele din punctul de vedere al formei și conținutului lor. [pron. *-si-o-.* gen. *-iei.* / < germ. *Onomasiologie*, cf. gr. *onoma* — nume, *logos* — studiu]

ONOMÁSTIC, -Ă *adj.* referitor la nume de persoane. O *zi ~ă (și s. f.)* = ziua numelui. [< fr. *onomastique*, cf. gr. *onoma* — nume]

ONOMÁSTICĂ *s. f.* 1. disciplină care studiază numele proprii. 2. totalitatea numelor proprii dintr-o limbă ; onomatologie. [gen. *-iei.* / < fr. *onomastique*]

ONOMASTICÓN *s. n.* indice de nume de persoane. [cf. fr. *onomasticon*, gr. *onomastikon*]

ONOMATO- element prim de compunere savantă cu semnificația „nume", „cuvînt". [< fr., it. *onomato-*, cf. gr. *onoma*, *onomatos*]

ONOMATOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la onomatologie. [< germ. *onomatologisch*]

ONOMATOLOGÍE *s. f.* onomastică (2). [gen. *-iei.* / < fr. *onomatologie*, cf. gr. *onoma* — nume, *logos* — știință]

ONOMATOMANÍE *s. f.* obsesie a unui cuvînt, a unui nume, a unei cifre etc. [gen. *-iei.* / < fr. *onomatomanie*, cf. gr. *onoma* — nume, *mania* — nebunie]

ONOMATOPÉE *s. f.* cuvînt care, prin elementele lui sonore, imită anumite sunete din natură. [pron. *-pe-e.* pl. invar. / < fr. *onomatopée*, cf. gr. *onomatopoia* < *onoma* — nume, *poiein* — a face]

ONOMATOPÉIC, -Ă *adj.* cu însușiri de onomatopee ; imitativ. [pron. *-pe-ic.* / cf. fr. *onomatopéique*]

ONÓR *s. n.* 1. *(mai ales în pl.)* semne exterioare de cinstire, de respect, de prețuire deosebită pentru cineva ; *(p. ext.)* ranguri, demnități. O *(mil.) a da ~ul* = a prezenta arma în semn de salut la primirea unui șef, la parăzi etc. ; *a face ~urile (casei)* = a-și îndeplini îndatoririle de gazdă (la o recepție). 2. v. onoare. [pl. *-ruri.* / cf. fr. *honneur*]

ONORÁ *vb. I. tr.* 1. a acorda cuiva o considerație deosebită. 2. a achita, a plăti (o datorie, o sumă de bani etc.). ● a retribui, a remunera. [cf. lat. *honorare*, fr. *honorer*, it. *onorare*]

ONORÁBIL, -Ă *adj.* vrednic de cinste, de respect ; cinstit, respectabil. cf. fr. *honorable*, lat. *honorabilis*]

ONORABILITÁTE *s. f.* calitatea de a fi onorabil ; probitate, cinste. [cf. fr. *honorabilité*, lat. *honorabilitas*]

ONORÁNT, -Ă *adj.* care dă onorul, care onorează pe cineva. [cf. fr. *honorant*]

ONORÁR, -Ă *adj. (rar ; despre persoane)* care a încetat de a deține o funcție, dar își păstrează titlul și atribuțiile onorifice ; onorific (2). // *s. n.* v. onorariu. [var. *onorariu*, *-ie* adj. / cf. fr. *honoraire*]

ONORÁRE *s. f. (rar)* faptul de a onora. [< *onora*]

ONORÁRIU *s. n.* sumă oferită pentru un serviciu prestat de o persoană cu profesiunea liberă (avocat, medic etc.). // *adj.* v. onorar. [pron. *-riu.* var. *onorar* s. n. / cf. fr. *honoraires*, lat. *honorarium*]

ONORÍFIC, -Ă *adj.* 1. care aduce o distincție, onoruri, fără însă a atrage după sine avantaje sau profituri materiale. 2. căruia i s-a acordat un titlu în semn de respect, de considerație ; de onoare. [< fr. *honorifique*]

ÓNTIC, -Ă *adj.* referitor la existență, la realitatea obiectivă ; existent independent de om. [< fr. *ontique*, cf. gr. *on* — ființă]

ONTO- element prim de compunere savantă cu sensul de „ființă", „existență". [< fr., it. *onto-*, cf. gr. *on*, *ontos*]

ONTOGENÉTIC, -Ă *adj.* referitor la ontogenie ; specific ontogeniei ; ontogenic. [< fr. *ontogénétique*]

ONTOGENÉZĂ *s. f.* ontogenie. [< fr. *ontogenèse*, cf. gr. *on* — ființă, *genesis* — generație]

ONTOGÉNIC, -Ă *adj. (liv.)* ontogenetic. [< fr. *ontogénique*]

ONTOGENÍST, -Ă *s. m. f.* specialist în probleme de ontogenie. [cf. fr. *ontogéniste*]

ONTOGENÍE *s. f. (biol.)* evoluția unei ființe, începînd de la embrion și pînă la stadiul de adult. ● ramură a biologiei care studiază această evoluție. [gen. *-iei.* / < fr. *ontogénie*]

ONTOGÓNIC, -Ă *adj.* referitor la ontogonie. [< fr. *ontogonique*]

ONTOGONÍE *s. f.* studiul apariției ființelor pe Pămînt. [gen. *-iei.* / < fr. *ontogonie*, cf. gr. *on* — ființă, *gone* — naștere]

ONTOLÓG, -Ă *s. m. f.* ontologist. [cf. it. *ontologo*]

ONTOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la ontologie. [< fr. *ontologique*]

ONTOLOGÍE *s. f.* 1. ramură a filozofiei având drept obiect existența ca atare, trăsăturile și principiile comune oricărei existențe. ● teorie speculativă despre esențele sau principiile ultime ale tuturor lucrurilor. 2. latură a materialismului dialectic care se referă la determinările și la structura realității obiective. [gen. *-iei.* / < fr. *ontologie*, cf. gr. *on* — ființă, *logos* — studiu]

ONTOLOGÍST *s. m.* specialist în ontologie ; ontolog. [< fr. *ontologiste*]

OO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) ou". [pron. *o-o-.* / < fr., it. *oo-*, cf. gr. *oon* — ou]

OOBLÁST *s. n. (biol.)* ovulul primordial. [< fr. *ooblaste*]

OOCÍT *s. n. (biol.)* celulă sexuală femelă la animale ; ovocit. [< fr. *oocyte*]

OOFÍT *s. n. (biol.)* plantă în stare de ovul sau de spor. [< fr. *oophyte*, cf. gr. *oon* — ou, *phyton* — plantă]

OOFÓR *s. n. (biol.)* ovar. [< germ. *Oophoron*]

OOFORECTOMÍE *s. f. (biol.)* ovariectomie. [gen. *-iei.* / < fr. *oophorectomie*]

OOFORÍTĂ *s. f.* ovarită. [< fr. *oophorite*]

OOGAMÍE *s. f. (biol.)* unirea celulei sexuale femele cu cea masculă la alge și la ciuperci. [gen. *-iei.* / < fr. *oogamie*, cf. gr. *oon* — ou, *gamos* — unire]

OOGENÉZĂ *s. f.* formarea ovulului animal ; ovogeneză. [< fr. *oogenèse*, cf. gr. *oon* — ou, *genesis* — naștere]

OOGÓN *s. n. (bot.)* cavitate în care se formează oosfera la talofite (alge și ciuperci) ; oogonium, ovogon. [< fr. *oogone*, cf. gr. *oon* — ou, *gone* — naștere]

OOGÓNIUM *s. n.* oogon. [pron. *-o-o-go-ni-um.* / < germ. *Oogonium*, cf. it. *oogonio*]

OOLÍT *s. n.* granulă sferică de calcar. ● rocă sedimentară formată din granule calcaroase. [< fr. *oolithe*, cf. gr. *oon* — ou, *lithos* — piatră]

OOLÍTIC, -Ă *adj.* care conține oolite ; format din oolite. [< fr. *oolithique*]

OOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la oologie. [< fr. *oologique*]

OOLOGÍE *s. f.* parte a ornitologiei care are ca obiect studiul ouălor de păsări. [gen. *iei.* / < fr. *oologie*, cf. gr. *oon* — ou, *logos* — știință]

OOPLÁSMĂ *s. f.* *(biol.)* citoplasmă a zigotului sau a ouălui ; ovoplasmă. [< fr. *ooplasme*, cf. gr. *oon* — ou, *plasmă* — formație]

OOSFERĂ *s. f.* *(bot.)* celulă femelă de reproducere la plante (corespunzătoare oocitului la animale), care se transformă după fecundație în ou. [< fr. *oosphère*, cf. gr. *oon* — ou, *sphaira* — sferă]

OOSPÓR *s. m.* *(bot.)* spor la alge și la ciuperci, format în oogon după fecundarea oosferei. [< fr. *oospore*, cf. gr. *oon* — ou, *sporos* — sămânță]

OOTÉCĂ *s. f.* *(zool.)* loc în care sînt închise ouăle la insectele ortoptere. [< fr. *ootheque*]

OP *s. n.* *(liv.)* operă (literară sau științifică), lucrare, scriere. [< lat. *opus*]

-ÓP element secund de compunere savantă, cu semnificația „ochi", „vedere". [< fr. *-ope*, cf. gr. *ops* — ochi]

OPÁC, -Ă *adj.* 1. prin care nu străbate lumina. ○ dens, de nepătruns. ● întunecat, înnorat, întunecos. 2. *(fig.)* lipsit de inteligență ; obtuz. [< fr. *opaque*, it. *opaco*, lat. *opacus*]

OPACIFIÁ *vb. I. tr., refl.* a face sau a deveni opac ; a (se) opaciza. [pron. *-fi-a.* p. i. 3.6 *-iază*, *ger. -iind.* / < fr. *opacifier*]

OPACIFIÉRE *s. f.* acțiunea de a (se) opacifia ; faptul de a deveni opac. [pron. *-fi-e-.* / < *opacifia*]

OPACIMETRÍE *s. f.* măsurarea opacității unor substanțe. [gen. *-iei.* / < fr. *opacimétrie*]

OPACIMÉTRU *s. n.* aparat pentru determinarea opacității. [< fr. *opacimètre*]

OPACITÁTE *s. f.* 1. stare a lucrurilor opace. ○ *(fiz.)* mărime egală cu raportul dintre intensitatea radiației incidente pe un corp și intensitatea radiației transmise prin acesta. 2. *(fig.)* incapacitate de a înțelege, de a pătrunde ceva ; prostie, mărginire, îngustime de vederi. [cf. fr. *opacité*, lat. *opacitas*]

OPACIZÁ *vb. I.* 1. *tr.* a face (să devină) opac. 2. *refl.* a deveni opac. ● *tr., refl.* a (se) opacifia. [< it. *opacizzare*]

OPACIZÁNT, -Ă *adj.* care opacizează, face opac. [cf. it. *opacizzante*]

OPACIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) opaciza și rezultatul ei. [< *opaciza*]

OPÁL *s. n.* 1. varietate de cuarț amorf, incolor sau de culori variate, folosit ca piatră semiprețioasă. 2. țesătură subțire și străvezie de bumbac, din care se fac bluze, cămăși etc. [pl. *-le*, *-luri.* / < fr. *opale*, cf. germ. *Opal*, lat. *opalus*]

OPALESCÉNT, -Ă *adj.* care are reflexe asemănătoare cu ale opalului ; opalin. [< fr. *opalescent*, it. *opalescente*]

OPALESCÉNȚĂ *s. f.* calitatea de a fi opalescent, de a avea reflexe opaline. [cf. fr. *opalescence*, it. *opalescenza*]

OPALÍN, -Ă *adj.* opalescent. [< fr. *opalin*]

OPALIZÁ *vb. I. tr., refl.* a face asemănător opalului, a căpăta aparența opalului. [< fr. *opaliser*]

OPALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) opaliza și rezultatul ei. ● fabricarea sticlei opalizate. [< *opaliza*]

OP-ART *loc. s.* *(arte)* curent în arta plastică modernă, derivat din constructivism, a cărui tendință principală este sporul de atenție acordat obținerii unor valori și efecte optice ale obiectelor în mișcare sau rezultate din mișcarea privitorului față de ele, ca și a formelor în spațiu, prin folosirea de linii, forme geometrice, uneori repetate uniform, însă cu variații de ton, neașteptate modificări de ritm etc. [< engl. *op-art*]

OPAXÍT *s. n.* geam turnat în plăci, translucid, colorat, care servește la căptușirea pereților. [var. *opaxită* s. f. / < germ. *Opaxit (glass)*, nume comercial]

OPAXÍTĂ *s. f.* v. o p a x i t.

ÓPEN *s. n.* *(sport)* competiție deschisă pentru orice categorie de sportivi ; *(în tenis)* turneu la care participă deopotrivă profesioniști și neprofesioniști. [pron. *oupn.* pl. *-uri.* / < engl. *open* — deschis]

OPEN-MARKET *s. n.* *(ec.)* 1. piață de mărfuri unde sînt admiși orice cumpărători și vînzători. 2. tehnică de intervenție pe piața monetară, constînd în cumpărarea sau vînzarea de titluri prin banca de emisiune. [pron. *oupn márkit.* / < engl. *open-market* — piață deschisă]

OPERÁ *vb. I.* 1. *tr.* a face, a realiza, a efectua (ceva). 2. *tr.* a lucra cu..., a face calcule. 3. *tr.* a face o operație chirurgicală. 4. *tr.* a face o operație comercială, financiară etc. 5. *intr.* a executa mișcări strategice. 6. *tr. (argotic)* a fura, a sparge ; a buzunări. [< fr. *opérer*, it. *operare*]

OPERÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi operat (în bune condiții). [cf. fr. *opérable*, it. *operabile*]

OPERÁNT, -Ă *adj.* cu efect, eficace. [cf. fr. *opérant*]

OPERA ÓMNIA *loc. s.* totalitatea operelor unui autor reunite într-o ediție, un volum etc. [< lat. *opera omnia* — toată opera]

OPERÁRE *s. f.* *(rar)* acțiunea de a opera și rezultatul ei. [< *opera*]

OPERÁT, -Ă *adj.* căruia i s-a făcut o operație (2). // *s. n.* *(liv.)* lucrare, operă, acțiune, comportament. // *s. m. f.* persoană care a fost supusă unei intervenții chirurgicale. [< *opera*]

OPERATÍV, -Ă *adj.* 1. care acționează repede ; expeditiv, activ ; eficace. 2. referitor la diverse operații. [cf. fr. *opératif*]

OPERATIVITÁTE *s. f.* calitatea de a fi activ, expeditiv ; eficacitate. [< *operativ* + *-itate*, după rus. *operativnosti*]

OPERATÓR, -OÁRE *s. m. f.* 1. persoană calificată care supraveghează funcționarea unui aparat sau a unei mașini. 2. care operează ; chirurg. 3. cel care minuiește aparatul de filmat la fotografiere sau la proiectare. // *s. m.* 1. simbol folosit în operațiile matematice (numere, funcții, vectori etc.), care se găsește indicat în dreapta. 2. organ al unui calculator care efectuează operații aritmetice sau logice. 3. *(biol.)* element genetic care controlează acțiunea a două sau a mai multor gene structurale legate de-a lun-

gul unui cromozom ; genă operatorie. 4. *(mat.)* funcție, aplicație. ● funcție al cărei argument este constituit din altă funcție. ● *(log.)* conectiv. [cf. fr. *opérateur*, lat. *operator* — care acționează asupra cuiva]

OPERATÓR, -OÁRE *adj.* v. operatoriu.

OPERATORÍE *s. f. (rar)* meseria de operator cinematografic. [< *operator* + *-ie*]

OPERATÓRIU, -IE *adj.* 1. *(liv.)* referitor la operații chirurgicale ; de chirurgie. 2. *(biol.)* referitor la operator. [pron. *-riu.* var. *operator, -oare* adj. / cf. fr. *opératoire*, lat. *operatorius*]

OPERÁȚIE *s. f.* 1. activitate îndreptată către atingerea unui anumit scop ; lucrare, acțiune. 2. intervenție chirurgicală asupra unui organ sau asupra unui țesut bolnav cu ajutorul unor instrumente speciale. 3. ansamblu de mișcări strategice ale unei armate. 4. efectuarea unor tranzacții financiare sau comerciale ; înregistrarea acestora într-un registru. 5. *(mat.)* funcție definită pe un produs cartezian, cu valori în alt produs cartezian. O ~ *algebrică* = operație definită pe un produs cartezian finit. ● executare a unui anumit calcul asupra unuia sau mai multor numere. [gen. *-iei.* var. *operațiune* s. f. / cf. fr. *opération*, it. *operazione*, rus. *operația*, lat. *operatio*]

OPERAȚIONÁL, -Ă *adj.* 1. referitor la operații ; de operații. ● care permite a efectua în condiții optime unele operații. O *cercetare ~ă* = tehnica analizei unei probleme administrative, comerciale, industriale sau logice prin metoda matematică. 2. *(rar)* referitor la operațiile militare. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *opérationnel*, engl. *operational*]

OPERAȚIONALÍSM *s. n.* 1. concepție filozofică potrivit căreia un concept științific trebuie înțeles ca o serie de operații. 2. modalitate metodologică care pune în evidență funcția operatorie, instrumentală a conceptelor și teoriilor științifice ; operaționism. [pron. *-ți-o-.* / |< it. *operazionalismo*, cf. fr. *opérationnisme*]

OPERAȚIONALITÁTE *s. f.* 1. însușirea de a atinge un anumit scop. 2. proprietatea de a interveni prompt în rezolvarea unei probleme. ● caracterul a ceea ce este operațional. [pron. *-ți-o-.* / cf. it. *operazionalità*]

OPERAȚIONÍSM *s. n.* 1. tendință a unor psihologi americani care concep psihologia ca un studiu al operațiilor de comportament, neglijînd datele neexteriorizate ale conștiinței. 2. operaționalism. [pron. *-ți-o-.* / < cf. fr. *opérationnisme*, americ. *operationism*, it. *operazionismo*]

OPERAȚIÚNE *s. f.* v. operație.

ÓPERĂ [1] *s. f.* 1. acțiune, lucrare, faptă, lucru. 2. lucrare originală în domeniul artelor plastice, al literaturii, al științei etc. ● ansamblul scrierilor, al lucrărilor unui scriitor, ale unui om de știință, ale unui pictor, ale unui sculptor etc. 3. *(mar.)* ~ *vie* = corpul unei nave dedesubtul liniei de plutire ; carenă ; ~ *moartă* = corpul navei deasupra liniei de plutire. [< lat., it. *opera*]

ÓPERĂ [2] *s. f.* 1. lucrare muzicală scrisă pe textul unui libret dramatic și cîntată de soliști, de cor și de orchestră. 2. teatru în care se reprezintă astfel de lucrări. [< it. *opera*, cf. fr. *opéra*]

OPÉRCUL *s. n.* membrană osoasă care acoperă și protejează branhiile la pești. ● organ care închide scoica anumitor moluște. ● strat subțire care închide celulele în care se află larvele albinelor. ● *(bot.)* căpăcel cu care se termină capsula la mușchi. [pl. *-le*, (s. m.) *-li.* / < fr. *opercule*, cf. lat. *operculum*]

OPERÉTĂ *s. f.* lucrare muzicală scrisă pe textul unui libret dramatic, cîntată de soliști, cor și orchestră, în care replicile cîntate alternează cu dialoguri vorbite. [cf. germ. *Operette*, it. *operetta*, fr. *opérette*]

OPERETÍSTIC, -Ă *adj. (muz.)* de operetă. [< it. *operettistico*]

OPERÓN *s. m. (biol.)* ansamblu de gene structurale a căror expresie fenotipică este controlată de un operator ; unitate genetică a cărei expresie fenotipică este reglată de un represor. [< fr. *opéron*, it. *operone*]

OPIACÉU, -ÉE *adj., s. m.* (medicament) care conține opiu. [pron. *-pi-a-ceu.* / < fr. *opiacé*]

OPIÁT *s. n.* preparat farmaceutic în compoziția căruia intră și opiu. [pron. *-pi-at.* pl. *-ate*, (s. m.) *-ați.* / < fr. *opiat*]

ÓPID *s. n.* v. opidum.

OPIDÁN, -Ă *adj., s. m. f.* (locuitor) al unui opidum. [< lat. *oppidanus*]

ÓPIDUM *s. n. (ant.)* așezare omenească romană fortificată ; centru economic, politic, religios și militar, constituind un început de oraș. [scris și *oppidum*. var. *opid* s. n. / < fr., lat. *oppidum*]

-OPÍE element secund de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) vedere". [< fr. *-opie*, it. *-opia*, cf. gr. *-opia* < *ops*]

OPILÁȚIE *s. f. (med.)* obstrucție. [gen. *-iei.* / < fr. *opilation*]

OPILIONÍDE *s. n. pl. (zool.)* ordin de păianjeni cu picioare lungi și subțiri, numiți în mod curent cosași ; *(la sg.)* păianjen din acest ordin. [pron. *-li-o-.* / cf. fr. *opilions*]

OPINÁ *vb. I. tr.* a fi de părere, a socoti, a crede, a considera. [< fr. *opiner*]

OPINÁRE *s. f.* faptul de a opina. [< *opina*]

OPÍNIE *s. f.* părere, idee, judecată. O ~ *publică* = părerea publicului, a maselor într-o anumită chestiune ; *a face ~ separată* = a se deosebi în păreri de cineva (sau de majoritate) ; a-și exprima o părere contrară părerii majorității. [gen. *-iei*, var. *opiniune* s. f. / cf. fr. *opinion*, lat. *opinio*]

OPINIÚNE *s. f.* v. opinie.

OPIOFAGÍE *s. f.* toxicomanie prin ingerare de opiu. [gen. *-iei.* / < fr. *opiophagie*]

OPIOMÁN, -Ă *adj., s. m. f.* (persoană) care abuzează de opiu. [< fr. *opiomane*]

OPIOMANÍE *s. f.* abuz de opiu. [gen. *-iei.* / < fr. *opiomanie*]

OPISTO- element prim de compunere savantă cu semnificația „în spate", „înapoi". [< fr. *ovistho-*, it. *opisto-*, cf. gr. *opisthen*]

OPISTODÓM *s. n.* partea din spate a unui templu grecesc pentru păstrarea obiectelor de cult și a tezaurului. [< fr. *opisthodome*, cf. gr. *ovisthen* — în spate, *domos* — casă]

OPISTOGRÁF, -Ă *adj. (liv.)* scris sau tipărit pe ambele fețe ale unei foi. [< fr. *opisthographe*, cf. gr. *opisthen* — în spate, *graphein* — a scrie]

OPISTOTÓNUS *s. n.* contracție a mușchilor spinării care curbează corpul înapoi. [< fr. *opisthotonos*, cf. gr. *opisthen* — în spate, *tonos* — tensiune]

ÓPIU *s. n.* substanță toxică, narcotică, extrasă din capsulele de mac și folosită în medicină : fumată, provoacă vise plăcute și stări de halucinație dăunătoare organismului. [pron. *-piu.* var. *opium* s. n. / < fr., lat. *opium*]

OPIUM *s. n.* v. opiu.

OPO- element prim de compunere savantă cu sensul de „suc", „de sucuri". [< fr. it. *opo-*, cf. gr. *opos*]

OPONÉNT *s. m.* cel care face opoziție ; opozant. [pl. *-nți.* / cf. germ. *Opponent*, it. *opponente*]

OPONÉNȚĂ *s. f.* opoziție. [et. incertă]

OPOPONÁX *s. m.* plantă erbacee umbeliferă, exotică, cu frunze penate și cu flori gălbui, din care se extrage o rășină folosită în parfumerie și în medicină ; *(p. ext.)* rășina însăși. [pl. *-acși.* / < fr. *opoponax*]

OPORTÚN, -Ă *adj.* întîmplat, survenit la timp, la momentul potrivit ; nimerit, favorabil. [< fr. *opportun*, it. *opportuno*, lat. *opportunus*]

OPORTUNÍSM *s. n.* 1. lipsă de conduită morală, de fermitate și de principialitate, urmărind satisfacerea intereselor personale prin adoptarea și aplicarea, după împrejurări, a unor păreri și principii potrivite momentului. 2. curent ideologic și politic în mișcarea muncitorească, în rîndurile unor partide ale clasei muncitoare, care promovează ideea renunțării la mijloacele luptei revoluționare împotriva burgheziei, la transformarea revoluționară a societății și la trecerea de la capitalism la socialism. [cf. fr. *opportunisme*, rus. *opportunizm*]

OPORTUNÍST, -Ă *adj.* referitor la oportunism, propriu oportunismului. // *s. m. f.* 1. om care își schimbă ideile după împrejurări, urmărind numai satisfacerea intereselor personale. 2. adept al oportunismului (2). [cf. fr. *opportuniste*, rus. *opportunist*]

OPORTUNITÁTE *s. f.* 1. caracterul a ceea ce este oportun, potrivit, favorabil. 2. oportunism (1). [cf. fr. *opportunité*, lat. *opportunitas*]

OPÓSUM *s. m.* mamifer din America din ordinul marsupialelor, cu o blană cenușie foarte prețuită. ◉ blana acestui animal. [< fr. *opossum*, germ. *Opossum*]

OPOTERÁPIC, -Ă *adj. (med.)* referitor la opoterapie. [< fr. *opothérapique*]

OPOTERAPÍE *s. f. (med.)* metodă de tratament în care se întrebuințează sucuri extrase din glandele sau din țesuturile animale sănătoase pentru combaterea bolilor organelor sau ale țesuturilor corespunzătoare la om ; organoterapie. [gen. *-iei.* / < fr. *opothérapie*, cf. gr. *opos* — suc, *therapeia* — tratament, îngrijire]

OPOZÁBIL, -Ă *adj.* 1. care se poate opune. 2. *(despre o sentință, un act etc.)* care poate fi atacat în justiție, făcîndu-se opoziție. [cf. fr. *opposable*]

OPOZABILITÁTE *s. f.* faptul, însușirea de a fi opozabil. [cf. fr. *opposabilité*]

OPOZÁNT, -Ă *s. m. f.* 1. oponent. 2. cel care face parte dintr-un partid de opoziție. [< fr. *opposant*]

OPOZITÍV, -Ă *adj. (rar)* opozițional. [cf. fr. *oppositif*]

OPOZÍȚIE *s. f.* I. 1. raport care se stabilește între două lucruri sau două situații opuse, contrare ; contrast. ◉ raport de excludere între două noțiuni sau judecăți, stabilit după anumite criterii. ◉ diferență (fonetică) între două unități lingvistice. 2. împotrivire, opunere. 3. poziție pe care o ocupă un astru cînd Pămîntul se află între el și Soare ; poziția a două corpuri cerești care se află la o distanță de 180 de grade pe bolta cerească unul față de celălalt. II. *(în țările capitaliste)* grup politic parlamentar potrivnic partidului care se află la putere ; *(p. ext.)* politică pe care o practică acest grup. [gen. *-iei.* var. *opozițione* s. f. / cf. fr. *opposition*, rus. *oppozițiia*, lat. *oppositio*]

OPOZIȚIONÁL, -Ă *adj.* de opoziție. O *propoziție ~ă (și s. f.)* = propoziție circumstanțială care se opune conținutului regentei. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *oppositionnel*, engl. *oppositional*]

OPOZIȚIONÍST, -Ă *adj.* 1. opus, contrar. 2. care face politică de opoziție. [pron. *-ți-o-.* / et. incertă]

OPOZIȚIÚNE *s. f.* v. opoziție.

ÓPPIDUM *s. m.* v. opidum.

OPRESIÚNE *s. f.* asuprire, împilare, oprimare. [pron. *-si-u-.* / cf. fr. *oppression*, lat. *oppresio*]

OPRESÍV, -Ă *adj.* care oprimă ; asupritor, împilator. [< fr. *oppressif*]

OPRESÓR, -OÁRE *adj.* asupritor. // *s. m. f.* cel care oprimă. [cf. fr. *oppresseur*]

OPRIMÁ *vb. I. tr.* a asupri ; a împila. [p. i. *oprim.* / < fr. *opprimer*, it. *opprimere*]

OPRIMÁNT, -Ă *adj. (liv.)* apăsător. [cf. fr. *opprimant*]

OPRIMÁRE *s. f.* acțiunea de a oprima și rezultatul ei ; asuprire. [< *oprima*]

OPRÓBRIU *s. n. (liv.)* atitudine de dezaprobare, de profund dispreț al societății față de fapte nedemne sau față de oameni josnici, nedemni, mișei. [pron. *-briu.* / < lat. *opprobrium*, cf. fr. *opprobre*]

OPSIURÍE *s. f. (med.)* eliminare întîrziată a urinei după mese ca urmare a întîrzierii absorbției intestinale. [pron. *-psi-u-ri-e.* gen. *-iei.* / < fr. *opsiurie*, cf. gr. *opsios* — în întîrziere, *ouron* — urină]

OPSOMÁN, -Ă *s. m. f.* cel care suferă de opsomanie. [< fr. *opsomane*]

OPSOMANÍE *s. f.* particularitate morbidă datorită căreia anumite persoane nu pot suporta decît anumite alimente. [gen. *-iei.* / < fr. *opsomanie*, cf. gr. *opson* — aliment, *mania* — manie]

OPSÓNIC, -Ă *adj.* referitor la opsonină. O *indice ~* = grad de imunitate. [cf. fr. *opsonique*, it. *opsonico*]

OPSONÍNĂ *s. f.* substanță injectabilă extrasă din seruri imune care are capacitatea de a activa fagocitoza leucocitelor. [cf. fr., it. *opsonine*]

OPTÁ *vb. I. intr.* a face o alegere între mai multe lucruri, persoane sau situații, care nu se pot obține sau face în același timp. [< fr. *opter*, it., lat. *optare*]

OPTÁRE *s. f.* acțiunea de a opta și rezultatul ei ; opțiune. [< *opta*]

OPTATÍV, -Ă *adj.* care exprimă o dorință. O *(gram.) mod ~ (și s. n.)* = mod care exprimă o acțiune dorită ; *propoziție ~ă (și s. f.)* = propoziție care exprimă o acțiune sau o stare a cărei realizare este dorită. [cf. fr. *optatif*, lat. *optativus*]

OPTÁȚIE *s. f.* figură retorică prin care se exprimă o dorință sub formă de exclamație. [gen. *-iei.* / < fr. *optation*, lat. *optatio*]

ÓPTIC, -Ă *adj.* referitor la vedere, de vedere ; în legătură cu optica. O *centru ~* = punct pe axa unei lentile către care tind punctele ei principale și nodale și prin care poate trece o rază de lumină nedeviată. [< fr. *optique*, cf. lat. *opticus*]

ÓPTICĂ *s. f.* 1. ramură a fizicii care studiază lumina și fenomenele luminoase și vizuale. 2. *(fig.)* aspect particular al unei idei;

punct de vedere, concepție. [cf. lat. *optica*, germ. *Optik*, fr. *optique*]

OPTICIÁN, -Ă *s. m. f.* specialist în lucrări practice de instrumente optice. ● fizician specialist în optică. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni, -iene.* / cf. fr. *opticien*]

OPTICITÁTE *s. f. (rar)* calitatea de a bate la ochi sau de a plăcea ochilor. [cf. fr. *opticité*]

ÓPTIM, -Ă *adj.* cel mai bun ; minunat, excelent, grozav. // *s. n.* ~ *de vegetație* = regiune în care o specie forestieră se dezvoltă în cele mai bune condiții de vegetație. [< lat. *optimus*, superlativ al lui *bonus* — bun, cf. fr. *optime*, it. *ottimo*]

OPTIMÁL, -Ă *adj. (liv.)* (care are caracter) optim, referitor la calitățile, condițiile optime. [cf. fr. *optimal*, it. *ottimale*]

OPTIMÉTRU *s. n. (tehn.)* instrument de precizie pentru măsurarea dimensiunilor pieselor. [< fr. *optimètre*]

OPTIMÍSM *s. n.* (op. *pesimism*) atitudine, concepție a unui om care privește încrezător viața, viitorul. [cf. fr. *optimisme*, germ. *Optimismus*]

OPTIMÍST, -Ă *adj., s. m. f.* (om) care manifestă optimism. [< fr. *optimiste*]

OPTIMIZÁ *vb. I. tr.* a alege și a aplica soluția cea mai bună (optimă) dintre toate soluțiile posibile. [< fr. *optimiser*]

OPTIMIZÁRE *s. f.* acțiunea de a optimiza și rezultatul ei. ● *(mat.)* raționament sau calcul care permite a găsi valorile unuia sau mai multor parametri corespunzînd maximului unei funcții. [< *optimiza*]

OPTO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) vedere". [< fr. *opto-*, cf. gr. *optos*]

OPTOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la optometrie. [< fr. *optométrique*]

OPTOMETRÍE *s. f.* parte a oftalmologiei care se ocupă cu determinarea și măsurarea viciilor de refracție ale ochiului (miopie, hipermetropie, prezbitism, astigmatism etc.), precum și cu corectarea lor. [gen. *-iei.* / < fr. *optométrie*]

OPTOMÉTRU *s. n.* aparat pentru controlul vederii și potrivirea ochelarilor. [< fr. *optomètre*, cf. gr. *optesthai* — vedere, *metron* — măsură]

OPȚIONÁL, -Ă *adj. (liv.)* referitor la o opțiune ; prin opțiune ; de voie, la alegere. [pron. *-ți-o-.* / cf. engl. *optional*]

OPȚIÚNE *s. f.* 1. faptul sau posibilitatea de a opta, de a alege între două sau mai multe lucruri ; *(spec.)* drept al cuiva de a-și alege cetățenia ; optare. 2. condiție existentă în unele tranzacții comerciale, potrivit căreia i se acordă cumpărătorului un termen în care el poate definitiva tranzacția sau poate renunța la ea, pe cînd pentru vînzător obligația rămîne fermă. [pron. *-ți-u-.* / cf. fr. *option*, lat. *optio*]

OPULÉNT, -Ă *adj. (liv.)* îmbelșugat, bogat, abundent. [< fr. *opulent*, lat. *opulentus*]

OPULÉNȚĂ *s. f. (liv.)* bogăție, îmbelșugare, belșug. [< fr. *opulence*, lat. *opulentia*]

OPÚNȚIA *s. f. (bot.)* plantă din familia cactaceelor, cu ramuri cilindrice sau turtite, de formă ovală și cu spini așezați în smocuri. [pron. *-ți-a.* / < fr. *opuntia*]

ÓPUS *s. n.* bucată muzicală a unui compozitor care poartă un anumit număr de clasificare, dat după succesiunea cronologică a lucrărilor acestuia. [< lat. *opus*, cf. germ. *Opus*]

OPÚSCUL *s. n.* scriere (științifică, literară) de dimensiuni mici. [pl. *-le*, (s. m.) *-li.* / cf. fr. *opuscule*, lat. *opusculum*]

OR[1]- v. oro[1]-.

OR[2]- v. oro[2]-.

ORÁCOL *s. n.* 1. răspuns al unei divinități la întrebările adresate de obicei prin persoane care pretindeau că pot comunica cu acestea ; *(p. ext.)* răspunsul obținut ; prezicere, prevestire, profeție. ● loc unde se făceau prezicerile. 2. persoană despre care se credea că poate prevesti viitorul. ◑ hotărîre dată de o persoană cu autoritate : *(p. ext.)* cel care dă această hotărîre. [var. *oracul* s. n. / < lat. *oraculum*, cf. it. *oracolo*]

ORÁCUL *s. m.* v. oracol.

ORACULÁR, -Ă *adj. (rar)* referitor la oracol, de oracol. [cf. it. *oracolare*]

ORAGIÓS, -OÁSĂ *adj.* v. orajos.

ORÁJ *s. n. (met.)* furtună, vijelie. [< fr. *orage*]

ORAJÓS, -OÁSĂ *adj. (met.)* bîntuit de furtună, de vijelie ; furtunos, vijelios. ● care anunță furtună. [var. *oragios, -oasă* adj. / < fr. *orageux*]

ORÁL, -Ă *adj.* 1. transmis prin viu grai, verbal ; din gură în gură. ● *(și s. n. ; despre examene, probe)* care se face verbal ; care caracterizează limba vorbită, vorbirea. *O stil* ~ = manieră de exprimare scrisă care imită exprimarea prin viu grai. 2. *sunet* ~ = sunet la pronunțarea căruia aerul trece numai prin gură. 3. care se administrează pe cale bucală. [< fr. *oral*, it. *orale*, cf. lat. *os, oris* — gură]

ORALITÁTE *s. f.* calitatea unui stil sau a unei scrieri beletristice de a fi orale ; ansamblu de particularități ale limbii vorbite. ◑ însușirea, calitatea de a fi oral, vorbit. *O (jur.) principiul ~ății* = principiu în dreptul procesual potrivit căruia dezbaterea litigiului se face verbal. [< *oral* + *-itate*, cf. it. *oralità*]

ORANGUTÁN *s. m.* v. urangutan.

ORÁNJ *adj. invar., s. n. (liv.)* portocaliu. [< fr. *orange*]

ORANJÁDĂ *s. f.* băutură preparată dintr-un amestec de suc de portocale, zahăr și apă sau sifon. [< fr. *orangeade*]

ORANJERÍE *s. f.* seră în care se cultivă portocali ; *(p. ext.)* tapiserie care reprezintă o grădină de portocali. [gen. *-iei.* / < fr. *orangerie*]

ORÁNT, -Ă *adj. (liv.)* care se roagă, rugător. // *s. m.* efigie funerară reprezentînd persoana îngropată, în genunchi, în atitudine de rugăciune. [cf. fr. *orant*, it. *orante* < lat. *orans* — rugător]

ORÁR, -Ă *adj.* care indică orele : referitor la ore ; care se repetă la fiecare oră. *O diferență ~ă* = diferență de oră care există între două ceasornice aflate în două puncte de pe longitudini diferite ale Pămîntului. // *s. n.* 1. program de lucru, de activitate, stabilit în ore. ● tabel, tablou care arată programul de desfășurare pe ore al unei activități. 2. acul mic al ceasului care indică orele. [cf. fr. *horaire*, it. *orario*, lat. *horarius*]

ORATÓR *s. m.* cel care ține un discurs ; vorbitor (la o conferință etc.) ; om care are darul vorbirii, care vorbește frumos. [cf. lat. *orator*, fr. *orateur*]

ORATORIÁN, -Ă *adj.* care se referă la ordinul călugăresc al Oratoriului. // *s. m.* călugăr din ordinul numit al „Oratoriului". [pron. *-ri-an.* pl. *-ieni.* / cf. it. *oratoriano*, fr. *oratorien*]

ORATÓRIC, -Ă *adj.* referitor la orator sau la oratorie. [< *orator* + *-ic*]

ORATORÍE *s. f.* arta de a întocmi și de a ține discursuri ; elocvență ; oratorism, retorică. [gen. *-iei.* / < lat. *oratoria*, cf. it. *oratoria*]

ORATORÍSM *s. n.* *(liv.)* oratorie. [et. incertă]

ORATÓRIU *s. n.* 1. edificiu (capelă, paraclis, încăpere etc., situate de obicei în mănăstiri, biserici) rezervat reuniunilor făcute pentru rugăciuni. O *ordinul O~lui* = ordin călugăresc catolic de „buni vorbitori", întemeiat la Roma în sec. XVI de Philippo de Neri. 2. *(muz.)* lucrare vocal-simfonică de mare întindere, scrisă pe o temă dramatică pentru cor, soliști și orchestră ; *(p. restr.)* cantată. 3. *(rel.)* denumire a mai multor ordine și asociații religioase. [pron. *-riu.* / cf. lat. *oratorium*, it. *oratorio*, fr. *oratoire*]

ÓRĂ *s. f.* 1. diviziune a timpului egală cu a douăzeci și patra parte dintr-o zi ; ceas. 2. moment, timp precis (cînd cineva poate face ceva, poate fi primit undeva etc.). 3. curs, lecție (de o oră). [< lat. *hora*, cf. it. *ora*, fr. *heure*]

ORBICULÁR, -Ă *adj.* rotund, care descrie o circumferință, circular ; orbiculat. ● *(s. m.)* mușchi circular plasat în jurul pleoapelor și buzelor, acționînd asupra lor. [cf. fr. *orbiculaire*, lat. *orbicularis*]

ORBICULÁT, -Ă *adj.* orbicular. [cf. fr. *orbiculé*, lat. *orbiculatus*]

ORBILIANÍSM *s. n.* *(liv.)* folosire a pedepselor corporale în educație. [pron. *-li-a-.* / < fr. *orbilianisme*, cf. *Orbilius*, educatorul lui Horațiu, pe care poetul îl numea „biciuitorul"]

ORBITÁL, -Ă *adj.* 1. referitor la orbita unui corp ceresc. ● *(despre un mobil)* care parcurge o orbită. 2. al orbitei ochiului ; orbitar. [cf. fr. *orbital*]

ORBITÁR, -Ă *adj.* de (la), din orbita ochiului ; orbital (2). [cf. fr. *orbitaire*]

ORBÍTĂ *s. f.* 1. traiectorie închisă a unui corp ceresc. ● *(mec.)* traiectorie închisă parcursă de un mobil, de un electron. 2. cavitate osoasă a craniului în care este așezat ochiul. 3. *(fig.)* sferă de activitate ; sferă de influență. [< fr. *orbite*, cf. it. *orbita*]

ORCHESTRÁ *vb. I. tr.* a scrie fiecare dintre părțile pentru instrumente ale unei compoziții muzicale. [var. *orhestra* vb. I. / cf. fr. *orchestrer*, it. *orchestrare*]

ORCHESTRÁL, -Ă *adj.* referitor la orchestră ; de, pentru orchestră. [var. *orhestral, -ă* adj. / cf. fr. *orchestral*, it. *orchestrale*]

ORCHESTRÁNT, -Ă *s. m. f.* instrumentist care cîntă într-o orchestră. [var. *orhestrant* s. m. f. / cf. fr. *orchestrant*]

ORCHESTRÁRE *s. f.* acțiunea, faptul de a orchestra ; orchestrație. [var. *orhestrare* s. f. / < *orchestra*]

ORCHESTRATÓR *s. m.* *(muz.)* cel care orchestrează bucăți muzicale. [et. incertă]

ORCHESTRÁȚIE *s. f.* faptul, arta de a orchestra ; orchestrare. ● modul cum sînt aranjate, îmbinate grupurile de instrumente ale unei orchestre (într-o compoziție muzicală). v. a r a n j a m e n t. [gen. *-iei.* var. *orhestrație* s. f. / < fr. *orchestration*]

ORCHÉSTRĂ *s. f.* 1. partea cea mai joasă a teatrelor antice grecești, unde se executau dansurile și în care stătea corul. 2. ansamblu de instrumentiști care execută compoziții muzicale la diferite instrumente. 3. loc (situat de obicei între scenă și public) unde stă orchestra într-un teatru etc. [var. *orhestră* s. f. / cf. fr. *orchestre*, it. lat. *orchestra*]

ORCHESTRÍNĂ *s. f.* *(muz.)* orchestră mică de muzică ușoară. [< it. *orchestrina*]

ORCHESTRÍNO *s. n.* instrument muzical cu claviatură și coarde. [< fr., it. *orchestrino*]

ORCHESTRIÓN *s. n.* instrument muzical în formă de orgă sau de pian, cu două sau mai multe claviaturi. [pron. *-tri-on.* / < it. *orchestrion*, germ. *Orchestrion*]

ORCHESTRIONÉT *s. n.* instrument muzical cu manivelă, care execută muzică înregistrată pe benzi de carton perforate. [pron. *-tri-o-.* / < *orchestrion* + *-et*]

ORCHI- v. o r h i-.

ORCHIDACÉE *s. f. pl.* v. o r h i d a c e e.

ORCHIDÉE *s. f. pl.* v. o r h i d e e.

ORCHIO- v. o r h i-.

ORCHÍȚĂ *s. f.* v. o r h i t ă.

ORDALÍE *s. f.* probă judiciară în evul mediu, constînd în supunerea la diferite încercări (foc, apă fiartă etc.). [gen. *-iei.* / < fr. *ordalie*, cf. frank. *ordal* — judecată]

ORDEÓLUM *s. n.* orgelet. [pron. *-de-o-.* var. *hordeolum* s. n. / cf. lat. *hordeolus* — bob de orz]

ÓRDIN *s. n.* 1. poruncă ; comandă. 2. comunitate catolică de călugări care se supuneau anumitor reguli ; cin, tagmă. ● comunitate de cavaleri călugări din evul mediu. ● societate, asociație în care cineva era primit în semn de onoare. 3. decorație ; distincție conferită de stat. 4. dispoziție de plată (a unei sume etc.). 5. *(biol.)* grup intermediar între clasă și familie. 6. sistem de arhitectură ale cărui elemente sînt dispuse și proporționate după anumite reguli, încît să alcătuiască un tot armonios. 7. rang, categorie. v. o r d i n e. O *de prim ~* = de prim rang, excelent. 8. *de ~* = de natură..., cu caracter... [< lat. *ordo*, cf. it. *ordine*]

ORDINÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) ordona. [< it. *ordinare*]

ORDINÁL, -Ă *adj.* care indică ordinea, rangul. O *numeral ~* = numeral care arată ordinea, locul într-o serie. [cf. fr. *ordinal*, lat. *ordinalis*]

ORDINÁR, -Ă *adj.* 1. comun, obișnuit. O *(mat.) fracție ~ă* = raport între două numere întregi. 2. inferior din punct de vedere calitativ ; rău, prost. ● vulgar, scîrbos ; josnic. [cf. fr. *ordinaire*, lat. *ordinarius*]

ORDINÁRE *s. f.* ordonare. [< *ordina*]

ORDINATÓR *s. n.* calculator electronic. [< fr. *ordinateur*]

ÓRDINE *s. f.* 1. dispoziție, aranjament al unor lucruri, al unor fapte, făcut după anumite reguli etc. ; organizare, înșiruire. O *~ de zi* = program care cuprinde chestiunile ce urmează să fie discutate într-o ședință. 2. rînduială, regulă, disciplină. 3. orînduire, regim, organizare (socială, economică etc.). [gen. *-nii.* var. *ordin* s. n. / cf. lat. *ordo*, it. *ordine*]

ORDINOGRÁMĂ *s. f.* *(cib.)* organigramă funcțională, dedusă din algorigramă, cuprinzînd un lanț de operații sau de funcții ce urmează a fi efectuate cu ajutorul programului destinat ordinatorului. [cf. fr. *ordinogramme*]

ORDONÁ *vb. I. tr.* 1. a porunci, a dispune, a comanda. 2. a orîndui, a aranja, a rîndui. [p. i. *ordon* și *-nez.* / < fr. *ordonner*]

ORDONANȚÁ *vb. I. tr.* a elibera un ordin de plată (a unei sume). [< fr. *ordonnancer*]

ORDONANȚARE *s. f.* acțiunea de a ordonanța și rezultatul ei. [< *ordonanța*]

ORDONÁNȚĂ *s. f.* **I.** ordin, dispoziție scrisă care provine de la o autoritate. O ~ *de plată* = dispoziție de plată a unei sume. **II.** *(în vechea armată)* soldat în serviciul personal al unui ofițer. **III.** modul cum sînt aranjate elementele unei compoziții arhitecturale, cum sînt grupate diferite elemente ale unui tablou. [cf. fr. *ordonnance*]

ORDONÁRE *s. f.* acțiunea de a ordona și rezultatul ei. O *(log.) raport de* ~ = cuprinderea unei noțiuni în sfera unei alte noțiuni mai generale. [< *ordona*]

ORDONÁT, -Ă *adj.* dispus, așezat în ordine. ● bine îngrijit, pus la punct. [< *ordona*]

ORDONÁTĂ *s. f.* una dintre cele două coordonate (cea verticală) care servesc pentru a determina poziția unui punct. O ~ *balistică* = înălțimea unui punct de pe traiectoria unui proiectil în raport cu linia de ochire. [cf. fr. *ordonnée*]

ORDONATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care are dreptul să dispună de fondurile bugetare aprobate prin planurile de cheltuieli ale unei instituții. [< fr. *ordonnateur*]

ORDOVICIÁN *s. n. (geol.)* a doua perioadă a paleozoicului, între cambrian și silurian. // *adj.* care aparține acestei perioade. [pron. *-ci-an*. pl. *-ieni, -iene*. / < fr. *ordovicien*]

ORDURÍE *s. f. (liv.)* murdărie, gunoi. ● *(fig.)* obscenitate. [cf. fr. *ordure*]

ORDURIÉR, -Ă *adj. (liv.)* murdar, obscen. [pron. *-ri-er*. / < fr. *ordurier*]

ÖRE *s. f.* monedă divizionară în Danemarca, Norvegia și Suedia, valorînd a suta parte dintr-o coroană. [< fr. *öre* < cuv. scandinav]

OREÁDĂ *s. f. (mit.)* divinitate, nimfă a munților. [pron. *-re-a-*. / < fr. *oréade*, cf. lat. *oreas*, gr. *oreais* < *oros* — munte]

OREIÓN *s. n.* boală infecțioasă epidemică, manifestată prin inflamarea glandei parotide. [pron. *-re-ion*. / < fr. *oreillons*]

ORELÍST, -Ă *s. m. f.* otorinolaringolog. [< *o(to) r(ino) l(aringolog)* + *ist*]

OREXIMANÍE *s. f.* foame patologică, exagerare morbidă a poftei de mîncare. [gen. *-iei*. / < fr. *oreximanie*, cf. gr. *orexis* — apetit, *mania* — nebunie]

ORFELÍN, -Ă *s. m. f. (liv.)* orfan. [< fr. *orphelin*]

ORFELINÁT *s. m.* așezămînt, instituție din trecut unde se creșteau copiii orfani, săraci. [pl. *-te, -turi*. / < fr. *orphelinat*]

ORFEÓN *s. n. (liv.)* societate corală ; școală de canto. [pron. *-fe-on*. / < fr. *orphéon*]

ORFEONÍST, -Ă *s. m. f. (rar)* membru al unei societăți corale. [pron. *-fe-o-*. / < fr. *orphéoniste*]

ORFEVRĂRÍE *s. f.* arta, meșteșugul confecționării obiectelor fine, lucrate în aur și argint ; aurărie. ● obiecte de aur lucrate prin acest meșteșug. ● comerț cu obiecte fine de aur și argint. [gen. *-iei*. var. *orfevrerie s. f.* / < fr. *orfèvrerie*]

ORFEVRERÍE *s. f.* v. orfevrărie.

ORFEVRIÉR, -Ă *adj.* referitor la orfevrărie. [pron. *-vri-er*. / et. incertă]

ORFÉVRU *s. m. (franțuzism)* meșter care lucrează obiecte de aur sau de alte metale prețioase ; aurar. [< fr. *orfèvre*]

ORFIC, -Ă *adj.* referitor la Orfeu. ● *despre doctrine, mistere, mituri etc.)* care i se atribuiesc lui Orfeu. O *poeme* ~*e* = poeme antice grecești cu conținut mitologic, filozofic și mistic, atribuite lui Orfeu. // *s. f. pl. (ant.)* sărbători în cinstea lui Dionysos. [< fr. *orphique*, cf. *Orfeu*, cîntăreț legendar la vechii greci]

ORFÍSM *s. n.* **1.** doctrină de mistere orfice care preconiza dualismul suflet-corp, considerînd corpul ca „temniță" a sufletului, precum și credința în metempsihoză. **2.** *(arte)* tendință în pictură, care, prin folosirea culorilor dure urmărind efecte poetice și muzicale, crea impresia de mișcare și luminozitate, anunțînd astfel arta abstractă. [< fr. *orphisme*]

ORGÁN *s. n.* **1.** parte a corpului, a unui organism care îndeplinește una sau mai multe funcții vitale sau utile vieții. **2.** piesă componentă a unei mașini sau a unui mecanism. **3.** *(fig.)* instrument, mijloc de acțiune, de comunicare ; *(p. ext.)* publicație, ziar. **4.** grup de persoane numite sau alese în conducerea unei organizații politice sau administrative. [cf. lat. *organum*, fr. *organe*, germ. *Organ*, rus. *organ*]

ORGANDÍ *s. n.* țesătură foarte fină, transparentă, aspră la pipăit din fire răsucite și apretate. [var. *organdin* s. n. / < fr. *organdi*]

ORGANDÍN *s. n.* v. organdi.

ORGANI- v. organo-.

ORGÁNIC, -Ă *adj.* **1.** care ține de structura, de esența, de funcțiile unui organ sau ale unui organism. ● unitar, inseparabil. ● *(fig.)* care se referă la constituția, la structura unei lucrări, a unui tratat etc. **2.** care intră în compoziția chimică a organismului viețuitoarelor. O *chimie* ~*ă* = parte a chimiei care studiază compușii carbonului cu hidrogenul și derivații acestora. [cf. fr. *organique*, lat. *organicus*]

ORGANICIÁN, -Ă *adj., s. m. f.* **1.** organicist. **2.** specialist în chimia organică. [pron. *-ci-an*. pl. *-ieni, -iene*. / < fr. *organicien*]

ORGANICÍSM *s. n.* **1.** curent sociologic, al cărui inițiator a fost Spencer, după care societatea omenească este un organism analog cu cel uman. **2.** teorie idealistă în biologia contemporană care afirmă că forma organismelor este în același timp materială și spirituală, toate celulele avînd judecată. v. vitalism. **3.** teorie care susține că orice maladie provine dintr-o leziune organică. [< fr. *organicisme*]

ORGANICÍST, -Ă *adj.* referitor la organicism. // *s. m. f.* adept al organicismului ; organician. [< fr. *organiciste*]

ORGANICITÁTE *s. f.* însușirea a ceea ce este organic. [cf. it. *organicità*]

ORGANIGRÁMĂ *s. f.* **1.** schemă de organizare (a unei întreprinderi, a unui serviciu). **2.** grafic reprezentînd operațiile unui program destinat calculatorului electronic ; schemă logică de calcul. [var. *organogramă* s. f. / cf. fr. *organigramme*, it. *organigramma*]

ORGANÍNO *s. n.* orgă mică. [< fr., it. *organino*]

ORGANÍSM *s. n.* **1.** totalitatea organelor care formează o ființă ; corp, ființă. **2.** *(fig.)* ceea ce se prezintă, funcționează ca un tot unitar ; organizație. [< fr. *organisme*]

ORGANÍST, -Ă *s. m. f.* cîntăreț la orgă. [< fr. *organiste*, germ. *Organist*]

ORGANÍT *s. n. (biol.)* fiecare dintre elementele care alcătuiesc celula vie. [pl. *-te*. / < fr. *organite*]

ORGANIZÁ *vb. I. tr.* a orîndui, a așeza, a coordona situația, lucrările, activitatea

unui stat, unei instituții, unui grup social etc. în așa fel încît să funcționeze organic, lucrînd după un plan adecvat la îndeplinirea unui anumit scop. ● a pregăti temeinic o acțiune etc. ● *refl.* a proceda metodic și ordonat în acțiunile sale. [of. fr. *organiser*, it. *organizzare*]

ORGANIZÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi organizat. [cf. fr. *organisable*]

ORGANIZÁRE *s. f.* acțiunea de a organiza și rezultatul ei. [< *organiza*]

ORGANIZATÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* (cel) care organizează (ceva). [cf. fr. *organisateur*]

ORGANIZATÓRIC, -Ă *adj.* referitor la organizare, de organizare. [< *organizator* + *-ic*, după rus. *organizaționii*]

ORGANIZÁȚIE *s. f.* 1. asociație, instituție socială care reunește oameni cu preocupări și uneori cu concepții comune, constituită pe baza unui regulament, a unui statut etc. în vederea depunerii unei activități organizate și realizării unor scopuri comune. O *~ de bază* = unitate organizatorică fundamentală a Partidului Comunist Român sau a Uniunii Tineretului Comunist alcătuită din cel puțin trei membri. 2. orînduire, organizare, ordine, rînduială. [gen. *-iei*. var. *organizațiune* s. f. / cf. fr. *organisation*, rus. *organizațiia*, germ. *Organisation*]

ORGANIZAȚIONÁL, -Ă *adj.* referitor la organizare, de organizare; referitor la organizarea politică. [pron. *-ți-o-*. / cf. fr. *organisationnel*]

ORGANIZAȚIÚNE s. f. v. organizație.

ORGANO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la un) organ", „organism" [var. *organi-*. / fr., it. *organo-*, cf. gr. *organon*]

ORGANOGÉN, -Ă *adj. (biol.; despre elemente)* care intră în compoziția substanțelor organice animale sau vegetale. ● *(despre roci)* de origine organică. [< fr. *organogène*, cf. gr. *organon* — organ, *gennan* — a naște]

ORGANOGENÉZĂ *s. f. (biol.)* proces de formare a organelor în timpul dezvoltării individuale a organismelor; dezvoltare a unui organ; organogenie. [< fr. *organogenèse*, cf. gr. *organon* — organ, *genesis* — naștere]

ORGANOGÉNIE *s. f.* organogeneză. [gen. *-iei*. / < fr. *organogénie*]

ORGANOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la organografie; structural. [cf. fr. *organographique*]

ORGANOGRAFÍE *s. f.* 1. ramură a zoologiei și a botanicii care se ocupă cu descrierea organelor animalelor și ale vegetalelor. 2. descrierea amănunțită a părților unui instrument muzical și a modului de funcționare a acestuia. [gen. *-iei*. / < fr. *organographie*]

ORGANOGRÁMĂ *s. f.* v. organigramă.

ORGANOLÉPTIC, -Ă *adj.* care se bazează pe simțuri. // *s. n.* substanță care are afinitate deosebită pentru un anumit organ. [< fr. *organoleptique*]

ORGANOLÍT *s. n.* biolit. [< fr. *organolithe*]

ORGANOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la organologie. [< fr. *organologique*]

ORGANOLOGÍE *s. f.* 1. studiul organelor. 2. studiul instrumentelor. [gen. *-iei*. / < fr. *organologie*]

ORGANÓN *s. n.* 1. instrument al gîndirii, denumire dată de bizantini celor cinci scrieri despre logică ale lui Aristotel. 2. instrument teoretic de cercetare științifică. [< gr. *organon* — instrument, cf. fr. *organon*]

ORGANOPATÍE *s. f.* boală a organelor, însoțită de leziuni. [gen. *-iei*. / fr. *organopathie*]

ORGANOSÓL *s. m.* soluție coloidală aflată într-un lichid organic. [< fr. *organosol*]

ORGANOTERAPÍE *s. f. (med.)* tratament care constă în administrarea de extracte de organe sau chiar de organe. [gen. *-iei*. / < fr. *organothérapie*, cf. gr. *organon* — organ, *therapeia* — tratament]

ORGANOTRÓP, -Ă *adj. (despre microbi, medicamente)* care are afinitate pentru țesuturile unui organ. [< fr. *organotrope*, germ. *organotrop*]

ORGANOTROPÍSM *s. n. (biol.)* afinitate a unor virusuri, a unor microbi pentru un anumit organ. [< fr. *organotropisme*]

ORGANSÍN *s. n.* v. organzin.

ORGÁNUM *s. n. (muz.)* cea mai veche formă a muzicii polifonice, care consta dintr-un contrapunct improvizat pe o anumită temă. v. diafonie. [< fr., lat. *organum*]

ORGANZÍN *s. n.* fir de mătase naturală obținut prin răsucirea a două sau a mai multe fire și întrebuințat ca urzeală. [var. *organsin* s. n. / < fr. *organsin*]

ÓRGĂ *s. f.* 1. instrument muzical cu claviatură, la care sunetele sînt produse prin trecerea unui curent de aer suflat de niște foale printr-un sistem de tuburi sonore. 2. *~ geologică* = ansamblu de coloane verticale formate în unele roci prin fisurare. [gen. *-ii*. / < fr. *orgue*, cf. it. *organo*, gr. *organon* — instrument]

ORGELÉȚ *s. n.* mic furunculul situat la marginea pleoapei, ordeolum; *(pop.)* urcior. [< fr. *orgelet*]

ORGIÁC, -Ă *adj.* cu caracter de orgie; orgiastic. [pron. *-gi-ac*. / < fr. *orgiaque*]

ORGIÁSTIC *adj.* referitor la dezlănțuirile pasionale pe care le implicau unele culte mistice din antichitate; orgiac. ● *(fig.)* extraordinar. [pron. *-gi-as-*. / < fr. *orgiastique*]

ORGÍE *s. f.* petrecere desfrînată; bacanală, desfrîu. [gen. *-iei*. / cf. fr. *orgie*, it., lat., gr. *orgia* — petrecere în cinstea lui Bachus]

ORGOLIÓS, -OÁSĂ *adj.* plin de orgoliu; mîndru, trufaș. [pron. *-li-os*. / < *orgoliu* + *-os*, cf. it. *orgoglioso*]

ORGÓLIU *s. n.* mîndrie, vanitate, trufie. [pron. *-liu*. pl. *-ii*. / < it. *orgoglio*, cf. fr. *orgueil*]

ORHESTRÁ *vb. I.* v. orchestra.

ORHESTRÁL, -Ă *adj.* v. orchestral.

ORHESTRÁNT, -Ă *s. m. f.* v. orchestrant.

ORHESTRÁRE *s. f.* v. orchestrare.

ORHENTRÁȚIE *s. f.* v. orchestrație.

ORHÉSTRĂ *s. f.* v. orchestră.

ORHI- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) glandele sexuale masculine". [var. *orchi-*, *orchio-*, *orhio-*. / < fr. *orchi-*, cf. gr. *orchis*]

ORHIALGÍE *s. f. (med.)* denumire generică pentru durerea de testicule. [gen. *-iei*. / < fr. *orchialgie*]

ORHIDACÉE *s. f. pl.* orhidee. [pron. *-ce-e. sg.* invar. var. *orchidacee* s. f. pl. / cf. fr. *orchidacées*]

ORHIDECTOMÍE *s. f. (med.)* extirpare (parțială) chirurgicală a glandelor sexuale masculine ; orhiectomie. [gen. *-iei.* / < fr. *orchidectomie*]

ORHIDÉE *s. f. pl.* familie de plante erbacee răspîndite mai ales în pădurile tropicale ale Americii, cu flori mari, frumos colorate, care au trei petale, dintre care una în formă de pinten întors. orhidacee ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-de-e. sg.* invar. var. *orchidee* s. f. pl. / cf. fr. *orchidées*, it. *orchidea*]

ORHIDOPEXÍE *s. f. (med.)* operație chirurgicală constînd în coborîrea și fixarea testiculului în poziție normală. [gen. *-iei.* / < fr. *orchidopexie*]

ORHIDOTOMÍE *s. f. (med.)* incizie chirurgicală a unei glande sexuale masculine ; orhiotomie. [gen. *-iei.* / < fr. *orchidotomie*]

ORHIECTOMÍE *s. f. (med.)* orhidectomie. [gen. *-iei.* / < fr. *orchiectomie*]

ORHIEPIDIDIMÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a testiculului și a epididimului. [< fr. *orchiépididymite*]

ORHIO- v. o r h i-.

ORHIOTOMÍE *s. f. (med.)* orhidotomie. [gen. *-iei.* / < fr. *orchiotomie*]

ORHÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a testiculului. [var. *orchită* s. f. / < fr. *orchite*]

ORHITIC, *-Ă adj. (med.)* referitor la orhită. [cf. fr. *orchitique*]

ORÍBIL, *-Ă adj.* care inspiră oroare, dezgust ; groaznic, îngrozitor ; dezgustător. [cf. lat. *horibilis*, it. *orribile*, fr. *horrible*]

ORICÁLC *s. n.* un fel de metal prețios de care vorbesc vechii autori greci. [< fr. *orichalque*, cf. gr. *oros* — munte, *chalkos* — aramă]

ORIÉNT *s. n.* răsărit, est. ● teritoriu, regiune de răsărit ; *(spec.)* spațiu geografic situat la răsăritul Europei. [pron. *-ri-ent.* / < fr. *orient*, cf. it. *oriente*, lat. *oriens*]

ORIENTÁ *vb. I.* **1.** *refl.* a afla poziția punctelor cardinale în raport cu locul unde se află ; a ști încotro să se îndrepte. ✪ *(fig.)* a descoperi felul de a proceda într-o situație, a găsi soluția unei probleme. **2.** *tr.* a așeza (ceva) în raport cu punctele cardinale. ● a îndrepta, a îndruma ; *(mar.)* a îndrepta velatura, astfel încît să prindă vîntul. ● *(mat.)* a da o orientare, un sens unei drepte ; a alege un sens în plan în jurul unui punct. [pron. *-ri-en-.* / < fr. *orienter*, it. *orientare*]

ORIENTÁBIL, *-Ă adj.* care poate fi orientat. [pron. *-ri-en-.* / cf. fr. *orientable*]

ORIENTABILITÁTE *s. f.* însușirea de a fi orientabil. [pron. *-ri-en-.* / cf. fr. *orientabilité*]

ORIENTÁL, *-Ă adj.* care aparține Orientului, propriu Orientului ; răsăritean. // *s. m. f.* locuitor al unei țări din Orient ; *(p. restr.)* turc. [cf. fr. *oriental*, lat. *orientalis*]

ORIENTÁLIA *s. f. pl.* **1.** cunoștințele referitoare la popoarele și culturile din Orient. **2.** secție într-o bibliotecă sau într-un muzeu cu piese reprezentînd aceste culturi. [pron. *-ri-en-ta-li-a.* / < lat. *orientalia*]

ORIENTALÍSM *s. n.* **1.** ceea ce caracterizează popoarele orientale ; felul de viață, caracterul, obiceiurile orientalilor. ● *(rar)* orientalistică. [cf. fr. *orientalisme*]

ORIENTALÍST, *-Ă s. m. f.* specialist în orientalistică. [pron. *-ri-en-.* / cf. fr. *orientaliste*]

ORIENTALÍSTICĂ *s. f.* grup de discipline care studiază istoria, limba și cultura popoarelor orientale. [pron. *-ri-en-.* gen. *-cii.* / cf. germ. *Orientalistik*]

ORIENTÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) orienta ; orientație ; *(p. ext.)* direcție, sens. ● *(mat.)* alegere a unei ordini din două ordini totale, opuse. O ~ *profesională* = alegerea carierei pentru un individ, efectuată cu ajutorul testelor. ● *(fig.)* tendință, înclinare ; convingere, concepție. [< *orienta*]

ORIENTATÍV, *-Ă adj.* referitor la orientare, care orientează ; informativ. [pron. *-ri-en-.* / < *orienta* + *-(t)iv*]

ORIENTATÓR, *-OÁRE adj.* care indică direcția, care orientează. [pron. *-ri-en-.* / cf. it. *orientatore*]

ORIENTÁȚIE *s. f. (rar)* orientare. [< fr. *orientation*]

ORIFÍCIU *s. n.* deschidere, deschizătură (a unei cavități). [pron. *-ciu.* pl. *-ii.* / cf. lat. *orificium*, fr. *orifice*]

ORIFLÁMĂ *s. f. (ist.)* steag de război al regilor Franței. [< fr. *oriflamme*]

ORIGINÁL, *-Ă* **1.** *(despre acte, opere literare și artistice ; adesea s.)* care nu este făcut după nici un model, care constituie primul exemplar ; care a fost produs pentru prima oară într-o anumită formă ; primitiv ; autentic. O *în* ~ = în formă primară ; necopiat ; netradus. **2.** *(despre idei, teorii etc.)* care a fost spus pentru prima dată de cineva, care aparține în întregime ouiva ; nou. ● *(despre creatori de artă, de poezie etc.)* care scrie, compune, creează ceva cu totul nou, personal. **3.** *(adesea s.)* neobișnuit ; extravagant, bizar ; excentric. [cf. lat. *originalis*, fr. *original*]

ORIGINALITÁTE *s. f.* **1.** însușirea de a fi original ; fel particular de a fi. **2.** atitudine originală ; bizarerie, ciudățenie, extravaganță. [cf. fr. *originalité*]

ORIGINÁR, *-Ă adj.* **1.** care își are obîrșia în..., care se trage din... **2.** în prima formă, de la început. [cf. fr. *originaire*, lat. *originarius*]

ORÍGINE *s. f.* **1.** obîrșie ; început ; izvor. **2.** faptul de a se trage dintr-o familie, dintr-un popor etc. ; apartenența prin naștere la o anumită familie, un grup social, o națiune etc. **3.** *(mat.)* punct fix de la care se măsoară coordonatele celorlalte puncte. ✪ etimologie (a unui cuvînt). [< lat. *origo, originis*, cf. fr., it. *origine*]

ORIÓN *s. n. (astr.)* constelație între emisfera boreală și cea australă, situată deasupra ecuatorului. [pron. *-ri-on.* / < lat. *Orion*, vestit vînător, omorît de Diana și așezat apoi pe cer ca constelație]

ORIPILÁ *vb. I. tr. (franțuzism)* a înfiora, a îngrozi, a teroriza. [var. *horipila* vb. I. / < fr. *horripiler*, cf. lat. *horripilari* — a avea părul ridicat]

ORIPILÁNT, *-Ă adj. (franțuzism)* înfiorător, îngrozitor. [var. *horipilant, -ă* adj. / < fr. *horripilant*]

ORIPILÁRE *s. f. (franțuzism)* acțiunea de a oripila și rezultatul ei ; înfiorare, îngrozire, groază. [var. *horipilare* s. f. / < *oripila*]

ORIPILÁȚIE *s. f. (med.)* șoc, reacție nervoasă cauzată de frică, de repulsie, care face să se zbîrlească părul. [gen. *-iei.* var. *horipilație, oripilațiune* s. f. / cf. fr. *horripilation*]

ORIPILAȚIÚNE *s. f.* v. o r i p i l a ț i e.

ORIZÓN *s. n.* v. o r i z o n t.

ORIZÓNT *s. n.* 1. linie care reprezintă intersecția aparentă a suprafeței Pământului cu bolta cerească. O *~ ceresc* = cercul mare rezultat din intersectarea sferei cerești cu un plan perpendicular pe raza observatorului și care trece prin centrul Pământului. 2. *(fig.)* întindere a cunoștințelor, perspectivă ; putere de orientare ; nivel intelectual. 3. strat sau ansamblu de strate de aceeași origine și aproximativ de aceeași vîrstă, alcătuit în general din aceeași rocă. ● totalitatea lucrărilor miniere care se află la același nivel. 4. fundal (în teatru, în pictură etc.). [var. *orizon* s. n. / < lat., gr. *horizon*, cf. fr. *horizon*, it. *orizzonte*]

ORIZONTÁL, -Ă *adj., s. f.* (dreaptă, plan) paralel(ă) cu suprafața unui lichid în echilibru. [cf. fr., germ. *horizontal*]

ORIZONTALITÁTE *s. f.* starea a tot ce este orizontal. [cf. fr. *horizontalité*]

ORIZONTALIZÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) așeza într-o poziție orizontală. ● *tr.* a cala. [et. incertă]

ORIZONTALIZÁRE *s. f. (rar)* acțiunea de a (se) orizontaliza și rezultatul ei. [< *orizontaliza*]

ORLOGERIE *s. f.* v. o r o l o g e r i e.

ORLÓN *s. n.* fibră sintetică obținută prin polimerizare. [< engl., fr. *orlon*, nume comercial]

ORNÁ *vb. I. tr.* a împodobi ; a decora. [< lat. *ornare*, cf. fr. *orner*, it. *ornare*]

ORNAMÉNT *s. n.* 1. element decorativ format din motive sculptate, pictate etc. și aplicate pe obiecte, pe tipărituri, pe manuscrise, pe monumente etc. ; podoabă. O *de ~* = ornamental. 2. figură de stil folosită pentru a înfrumuseța o frază, o cuvîntare. ● *(muz.)* semn, notă sau grup de note care mărește efectul unei note principale. [pl. *-te, -turi*. / < lat. *ornamentum*, cf. fr. *ornement*, it. *ornamento*]

ORNAMENTÁ *vb. I. tr.* a înfrumuseța, a împodobi cu ornamente. [< fr. *ornementer*]

ORNAMENTÁL, -Ă *adj.* de podoabă, decorativ. O *plante ~e* = grup de plante cultivate în parcuri, grădini sau locuințe în scopuri decorative. [cf. fr. *ornemental*, it. *ornamentale*]

ORNAMENTÁRE *s. f.* acțiunea de a ornamenta și rezultatu lei ; înfrumusețare, împodobire, ornamentație. [< *ornamenta*]

ORNAMENTÁȚIE *s. f.* ornamentare ; totalitatea ornamentelor cu care se împodobește ceva ; tehnica ornamentării. [gen. *-iei*. var. *ornamentațiune* s. f. / cf. fr. *ornamentation*, rus. *ornamentația*]

ORNAMENTAȚIÚNE *s. f.* v. o r n a m e n t a ț i e.

ORNAMÉNTICĂ *s. f.* 1. mod de concepere și de dispunere a motivelor ornamentale (în arhitectură și artele decorative) specifice unui popor sau unui stil ; arta ornamentației. ● totalitatea formelor ornamentale specifice unui popor sau unui stil. 2. *(muz.)* totalitatea sunetelor care împodobesc linia melodică inițială. [gen. *-cii*. / < germ. *Ornamentik*]

ORNAMENTÍST *s. m.* artist specializat în executarea lucrărilor ornamentale. [cf. fr. *ornementiste*]

ORNÁNT, -Ă *adj. care* împodobește. [cf. fr. *ornant*]

ORNÁRE *s. f.* acțiunea de a orna și rezultatul ei ; împodobire. [pl. *-nări*. / < *orna*]

ORNITO- element prim de compunere savantă cu sensul „pasăre", „referitor la păsări". [< fr. *ornitho-*, it. *ornito-*, cf. gr. *ornis, ornithos*]

ORNITOFÁUNĂ *s. f.* totalitatea păsărilor dintr-o regiune, dintr-o epocă geologică. [pron. *-fa-u-*. / et. incertă]

ORNITOFÍL, -Ă *adj.* 1. iubitor de păsări. 2. *(despre plante)* la care polenizarea se face cu ajutorul păsărilor. [cf. fr. *ornithophile*, germ. *ornithophil*]

ORNITOFILÍE *s. f.* 1. dragoste, grijă pentru păsări. 2. *(bot.)* polenizare prin intermediul păsărilor. [gen. *-ii*. / < germ. *Ornithophilie*]

ORNITOGEOGRAFÍE *s. f.* disciplină care se ocupă cu studiul răspîndirii păsărilor. [pron. *-ge-o-*. gen. *-iei*. / cf. fr. *ornithogéographie*]

ORNITOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în ornitologie. [< fr. *ornithologue*]

ORNITOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la ornitologie, de ornitologie. [< fr. *ornithologique*]

ORNITOLOGÍE *s. f.* ramură a zoologiei care studiază păsările. [gen. *-iei*. / < fr. *ornitologie*, cf. gr. *ornis* — pasăre, *logos* — studiu]

ORNITOMANȚÍE *s. f. (ant. ; la romani)* prezicere a viitorului după zborul păsărilor. [gen. *-iei*. / < fr. *ornithomancie*, cf. gr. *ornis* — pasăre, *manteia* — ghicire]

ORNITOPTÉR *s. n.* aeronavă cu aripi batante. [< fr. *ornithoptère*, cf. gr. *ornis* — pasăre, *pteron* — aripă]

ORNITORÍNC *s. m.* mamifer din Australia, cu botul ca un cioc de rață și care se înmulțește prin ouă. [< fr. *ornithorynque*, cf. gr. *ornis* — pasăre, *rynchos* — cioc]

ORNITÓZĂ *s. f.* boală infectocontagioasă de natură virotică, întîlnită la păsări și transmisibilă la om, care se manifestă prin coriză, dispnee, apatie, anorexie, diaree etc. [< fr. *ornithose*]

ORO [1]- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) gură", „oral". [var. *or-*. / < fr., it. *oro-*, cf. lat. *os, oris*]

ORO [2]- element prim de compunere savantă cu semnificația „munte", „muntos". [var. *or-*. / < fr., it. *oro-*, cf. gr. *oros*]

ORO [3]- v. h o r o-.

OROÁRE *s. f.* 1. dezgust, repulsie, groază. 2. faptă sau vorbă care inspiră repulsie ; grozăvie. [gen. *ororii*. / < fr. *horreur*, cf. lat. *horror*]

OROFÍT, -Ă *adj. (despre plante)* adaptat mediului alpin. [< fr. *orophyte*, cf. gr. *oros* — munte, *phyton* — plantă]

OROGÉN *s. n. (geol.)* regiune vastă a scoarței terestre în care au avut loc mari mișcări tectonice. [< fr. *orogène*]

OROGENÉTIC, -Ă *adj.* orogenic. [cf. germ. *orogenetisch*]

OROGENÉZĂ *s. f.* totalitatea fenomenelor geologice care au determinat formarea munților ; orogenie. [< fr. *orogenèse*, cf. gr. *oros* — munte, *genesis* — naștere]

OROGÉNIC, -Ă *adj.* referitor la formarea munților ; orogenetic. [< fr. *orogénique*]

OROGENÍE *s. f.* 1. orogeneză. 2. parte a geologiei care studiază formarea munților. [gen. *-iei*. / < fr. *orogénie*, cf. gr. *oros* — munte, *genos* — generație]

OROGRÁF, -Ă *s. m. f.* specialist în orografie. [< fr. *orographe*]

OROGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la orografie. [cf. fr. *orographique*]

OROGRAFÍE *s. f.* parte a geografiei fizice care studiază formele de relief ale uscatului ; hipsografie. [gen. *-iei.* / < fr. *orographie*, cf. gr. *oros* — munte, *graphein* — a descrie]

OROHIDROGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la reliefeul și la apele unei regiuni. [< fr. *orohydrographique*]

OROLOGERÍE *s. f.* tehnica fabricării și a reparării ceasornicelor. [gen. *-iei.* var. *orologerie s. f.* [< fr. *horlogerie*, it. *orlogeria*]

OROLÓGIU *s. n.* ceas de dimensiuni mari așezat de obicei pe o clădire mare. ● *(liv.)* ceas. [pron. *-giu.* / < fr. *horloge*, it. *orologio*, cf. gr. *hora* — oră, *lego* — spun]

OROMETRÍE *s. f.* hipsometrie. [gen. *-iei.* / < fr. *orométrie*]

ORONÍMIC, -Ă *adj. (lingv.)* care denumește un munte. // *s. n.* denumire topică pentru formele de relief. [cf. fr. *oronymique*]

ORONIMÍE *s. f. (lingv.)* 1. totalitatea numelor care denumesc forme de relief. 2. ramură a toponimiei care studiază numele de munți. [gen. *-iei.* / < fr. *oronymie*, cf. gr. *oros* — munte, *onoma* — nume]

OROTÍP *s. n. (poligr.)* mașină de cules asemănătoare linotipului, la care pe matrițe se află floarea literei în relief, iar aparatul de turnat este înlocuit cu un dispozitiv de tipărire. [< germ. *Orotype*]

ORPIMÉNT *s. m.* sulfură naturală de arsen, de culoare galbenă, folosită în pictură ; auripigment. [< fr. *orpiment*]

ORTI- v. h o r t i-.

ORTIC, -Ă *adj. (mat.) triunghi* ~ = triunghi ale cărui vîrfuri sînt punctele de intersecție ale înălțimilor cu laturile opuse vîrfurilor triunghiului din care sînt coborîte. [< fr. *orthique*]

ORTICÓN *s. n.* tub videocaptor mai sensibil decît iconoscopul. [< germ. *Orthikon*, fr. *orthicon*]

ORTO- element prim de compunere savantă, însemnînd „drept", „adevărat", „corect". [< fr. *ortho-*, it. *orto-*, cf. gr. *orthos* — drept]

ORTOBIÓZĂ *s. f. (liv.)* mod de a duce o viață înțeleaptă, potrivită. [pron. *-bi-o-.* / < fr. *orthobiose*, cf. gr. *orthos* — drept, *bios* — viață]

ORTOCÉNTRIC, -Ă *adj. (despre tetraedre)* care are un ortocentru. [< fr. *orthocentrique*]

ORTOCÉNTRU *s. n.* punctul de întîlnire al segmentelor de dreaptă care reprezintă înălțimile unui triunghi sau ale unui tetraedru. [pl. *-re.* / < fr. *orthocentre*, cf. gr. *orthos* —, drept, *kentron* — centru]

ORTOCÉRAS *s. m.* moluscă din mările primare, cu cochilie conică dreaptă și împărțită în cămăruțe. [pl. *-ași.* / < fr. *orthocéras*, cf. gr. *orthos* — drept, *keras* — corn]

ORTOCLÁZ *s. n.* ortoză. [< fr. *orthoclase*]

ORTOCROMÁTIC, -Ă *adj. (despre materiale fotosensibile)* sensibil la toate radiațiile luminoase afară de roșu. [< fr. *orthochromatique*, cf. gr. *orthos* — drept, *chroma* — culoare]

ORTOCROMATÍSM *s. n.* caracteristică particulară a suprafețelor sensibile ortocromatice. [< fr. *orthocromatisme*]

ORTODIAGONÁL, -Ă *adj. (despre figuri geometrice)* care are diagonalele perpendiculare. [pron. *-di-a-.* / cf. germ. *Orthodiagonale*]

ORTODIAGRAFÍE *s. f.* formă de reproducere cu ajutorul razelor roentgen, care scoate în mod deosebit în evidență poziția și mărimea organelor. [gen. *-iei.* / < fr. *orthodiagraphie*]

ORTODIAGRÁMĂ *s. f. (med.)* imagine a unui organ obținută prin ortodiagrafie ; profil cardio-aortic. [pron. *-di-a-.* / < fr. *orthodiagramme*]

ORTODIASCOPÍE *s. f.* proiectarea pe un ecran fluorescent a contururilor organelor pe care dorim să le observăm la radioscopie. [pron. *-di-as-.* / < fr. *orthodiascopie*]

ORTODÓNTIC, -Ă *adj.* referitor la ortodonție. [cf. fr. *orthodontique*]

ORTODONTOLOGÍE *s. f. (med.)* disciplină stomatologică avînd ca obiect studiul anomaliilor dentomaxilare și tratamentul lor. [gen. *-iei.* / < fr. *orthodontologie*, cf. fr. *orthos* — drept, *odous* — dinte, *logos* — știință]

ORTODONȚÍE *s. f. (med.)* metodă de tratament a anomaliilor dentomaxilare. [gen. *-iei.* / < fr. *orthodontie*, cf. gr. *orthos* — drept, *odous* — dinte]

ORTODÓX, -Ă *adj.* 1. *(adesea s.)* care aparține religiei creștine răsăritene. 2. care se potrivește strict cu principiile tradiționale. ● conform cu principiile tradiționale ale unei doctrine ; *(despre oameni)* care respectă cu strictețe astfel de principii. [cf. lat. *orthodoxus*, gr. *orthodoxos* < *orthos* — drept, *doxa* — părere]

ORTODOXÍE *s. f.* 1. caracterul a ceea ce este ortodox ; doctrina bisericii ortodoxe ; *(p. ext.)* religia, biserica ortodoxă. 2. conformitate cu principiile tradiționale ale doctrinei bisericii creștine ortodoxe. [gen. *-iei.* / cf. fr. *orthodoxie*, gr. *orthodoxia*]

ORTODOXÍSM *s. n.* religia creștină ortodoxă. [< *ortodox* + *-ism*]

ORTODOXÍST, -Ă *adj.* referitor la ortodoxism, propriu ortodoxismului. // *s. m. f.* adept al ortodoxismului. [et. incertă]

ORTODRÓMĂ *s. f.* arc din cercul mare care trece prin două puncte date de pe suprafața Pămîntului și care reprezintă drumul cel mai scurt dintre aceste puncte. ● drum parcurs de un vehicul avînd forma arcului de cerc descris mai sus. [cf. fr. *orthodromie* < gr. *orthos* — drept, *dromos* — drum]

ORTODRÓMIC, -Ă *adj.* referitor la ortodromă. [< fr. *orthodromique*]

ORTOÉDRIC, -Ă *adj. (despre cristale)* care are planurile coordonate perpendiculare între ele. [pron. *-to-e.* / < fr. *orthoédrique*]

ORTOÉPIC, -Ă *adj.* referitor la ortoepie, de ortoepie. [pron. *-to-e-pic.* / < fr. *orthoépique*]

ORTOEPÍE *s. f.* pronunțare corectă a cuvintelor. ● parte a lingvisticii care studiază pronunțarea corectă a cuvintelor unei limbi. [gen. *-iei.* / < fr. *orthoépie*, cf. gr. *orthoepeia* — limbaj corect]

ORTOFÓNIC, -Ă *adj.* care redă precis timbrul sunetului emis. [cf. fr. *orthophonique*]

ORTOFONÍE *s. f.* pronunțare considerată normală sau corectă a unui fonem sau a unui grup de foneme. [gen. *-iei.* / < fr. *orthophonie*, cf. gr. *orthos* — drept, *phone* — sunet]

ORTOFORÍE *s. f. (med.)* paralelism perfect al axelor vizuale. ● echilibru muscular normal al ochilor. [gen. *-iei.* / < fr. *orthophorie*, cf. gr. *orthos* — drept, *pherein* — a duce]

ORTOGENÉZĂ *s. f. (biol.)* serie de varietăți care, în evoluția speciilor animale și vegetale, se produc în același sens. [< fr.

orthogenèse, cf. gr. *orthos* — drept, *genesis* — origine]

ORTOGONÁL, -Ă *adj.* care formează unghiuri drepte. O *proiecție ~ă* = proiecție obținută prin ducerea de perpendiculare de la fiecare punct de proiectat pe planul de proiecție ; proiecție ortografică. ● *(despre suprafețe, despre curbe)* care se întretaie astfel încît tangentele lor în punctul de intersecție să fie perpendiculare. [< fr. *orthogonal*, cf. gr. *orthos* — drept, *gonia* — unghi]

ORTOGONALITÁTE *s. f.* însușirea de a fi ortogonal. [cf. fr. *orthogonalité*]

ORTOGONALIZÁRE *s. f. (mat.)* operație prin care se transformă un șir dat de funcții reale de variabilă reală într-un șir. [et. incertă]

ORTOGRAFIÁ *vb. I. tr. (liv.)* a scrie (un cuvînt, un text) potrivit regulilor ortografice. [pron. *-fi-a.* p. i. *-iază*, ger. *-iind.* / cf. fr. *orthographier*]

ORTOGRÁFIC, -Ă *adj.* 1. referitor la ortografie. ● corect, potrivit regulilor ortografiei. 2. *proiecție ~ă* = proiecție ortogonală. [< fr. *orthographique*]

ORTOGRAFÍE *s. f.* totalitatea regulilor proprii unei limbi prin care se stabilește scrierea corectă a cuvintelor ; aplicarea acestor reguli. [< lat. *orthographia*, cf. gr. *orthographia* < *orthos* — drept, *graphein* — a scrie]

ORTOGRAFIÉRE *s. f.* acțiunea de a ortografia și rezultatul ei. [pron. *-fi-e-.* / < *ortografia*]

ORTOGRÁMĂ *s. f.* model de scriere corectă. [cf. fr. *orthogramme* < gr. *orthos* — drept, *gramma* — scriere]

ORTOLÁN *s. m.* pasăre migratoare cu penele de culoare galbenă-roșcată, cu capul cenușiu-verzui și cu gușa galbenă. [< fr. *ortolan*, cf. lat. *hortulanus*]

ORTOLOGÍE *s. f.* arta de a vorbi corect. [gen. *-iei.* / < fr. *orthologie*, cf. gr. *orthos* — drept, *logos* — cuvînt]

ORTOMÓRF, -Ă *adj. proiecție ~ă* = proiecție cartografică care păstrează nedeformate unghiurile și în care orice porțiune mică a suprafeței terestre are aceeași formă pe hartă ca pe un glob ; proiecție conformă. [< fr. *orthomorphe*, cf. gr. *orthos* — drept, *morphe* — formă]

ORTOPANCROMÁTIC, -Ă *adj. (despre materiale fotografice)* sensibil în mod egal la toate radiațiile luminoase. [cf. germ. *orthopanchromatisch*, fr. *orthopanchromatique*]

ORTOPÉD, -Ă *s. m. f.* 1. medic specialist în ortopedie. 2. lucrător care face aparate ortopedice ; ortopedist. [< germ. *Orthopäd*]

ORTOPEDAGÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în ortopedagogie. [< fr. *orthopédagogue*]

ORTOPEDAGOGÍE *s. f.* arta de a corija tulburările pedagogice prezente la copiii dificili. [gen. *-iei.* / < fr. *orthopédagogie*]

ORTOPÉDIC, -Ă *adj.* referitor la ortopedie. [< fr. *orthopédique*, germ. *orthopädisch*]

ORTOPEDÍE *s. f.* ramură a medicinii care se ocupă cu studiul și tratamentul deformațiilor oaselor și articulațiilor corpului. [gen. *-iei.* / < fr. *orthopédie*, germ. *Orthopädie*, cf. gr. *orthos* — drept, *paideia* — creștere]

ORTOPEDÍST *s. m.* ortoped. [cf. fr. *orthopédiste*, germ. *Orthopädist*]

ORTOPNÉE *s. f. (med.)* dispnee în care bolnavul nu poate respira decît în picioare, în poziție dreaptă. [< fr. *orthopnée*, cf. gr. *orthos* — drept, *pnoia* — respirație]

ORTOPÓL *s. n. (mat.)* punct în care se intersectează perpendicularele coborîte pe laturile unui triunghi din proiecțiile ortogonale ale virfurilor acestuia pe o dreaptă din planul triunghiului. [< fr. *orthopôle*]

ORTOPTÉR *s. m.* avion cu aripi drepte. [< fr. *orthoptère*, cf. gr. *orthos* — drept, *pteron* — aripă]

ORTOPTÉRE *s. n. pl.* ordin care cuprinde insecte cu patru aripi, dintre care cele dinainte sînt tari și cele dinapoi subțiri ; *(la sg.)* insectă din acest ordin. [< fr. *orthoptères*, cf. gr. *orthos* — drept, *pteron* — aripă]

ORTORADIOSCOPÍE *s. f.* metodă radioscopică de obținere a contururilor unui obiect la dimensiunile sale reale. [gen. *-iei.* / < fr. *orthoradioscopie*]

ORTORÓMBIC, -Ă *adj. (despre o prismă dreaptă)* care are ca bază un romb. [< fr. *orthorhombique*]

ORTOSCLERÓZĂ *s. f. (med.)* osificare a peretelui osos al urechii, care duce la surditate ; ortospongioză. [< germ. *Orthosklerose*]

ORTOSCÓP *s. m.* aparat de polarizație pentru observarea cu precădere a intersecțiilor de cristal în lumina polarizată. [< germ. *Orthoskop*]

ORTOSCÓPIC, -Ă *adj. (despre un sistem optic)* care nu produce distorsiuni ; rectiliniar. [< fr. *orthoscopique*]

ORTOSCOPÍE *s. f.* calitate a unui obiectiv fotografic sau a unui sistem optic de a nu produce distorsiuni. [gen. *-iei.* / < fr. *orthoscopie*]

ORTOSIMPÁTIC, -Ă *adj.* al sistemului nervos vegetativ. [< fr. *orthosympathique*]

ORTOSPONGIÓZĂ *s. f. (med.)* ortosclerozǎ. [pron. *-gi-o-.* / < fr. *orthospongiose*]

ORTOSTÁTIC, -Ă *adj. (med. ; despre unele fenomene ;* op. clinostatic) care se produce numai în poziție verticală. [< fr. *orthostatique*, cf. gr. *orthos* — drept, *statikos* — care stă]

ORTOSTATÍSM *s. m.* poziția verticală, în picioare, a corpului. [< fr. *orthostatisme*]

ORTOTÉST *s. n. (tehn.)* instrument pentru măsurarea dimensiunilor pieselor fabricate în serie. [< germ. *Orthotest*]

ORTOTÓNUS *s. n. (med.)* varietate de tetanos caracterizată printr-o contracție a musculaturii corpului, trunchiului și membrelor, care determină o poziție rigidă, dreaptă. [< fr. *orthotonos*, cf. gr. *orthos* — drept, *tonos* — tensiune]

ORTOTRÓP, -Ă *adj. (despre organele plantelor)* care prezintă o creștere verticală. [< fr. *orthotrope*]

ORTOTRÓPIC, -Ă *adj. (despre corpuri)* a cărui suprafață are strălucirea proporțională cu iluminarea. [< fr. *orthotropique*, cf. gr. *orthos* — drept, *trope* — răsucire]

ORTOTROPÍE *s. f.* însușirea unui corp de a fi ortotropic. [gen. *-iei.* / < fr. *orthotropie*]

ORTÓZĂ *s. f.* feldspat potasic de culoare roșiatică-cenușie sau gălbuie ; ortoclaz. [< fr. *orthose*]

OSATÚRĂ *s. f.* 1. totalitatea oaselor unui vertebrat ; schelet. 2. element de susținere, de rezistență al unei construcții, al unei mașini etc. ● *(fig.)* constituție internă, structură. [< it. *ossatura*, cf. fr. *ossature*]

OSCÁR *s. m.* premiu cinematografic acordat de Academia Statelor Unite și constînd dintr-o statuetă de aur, care se atribuie anual, la Hollywood, celor mai mari talente

ale anului. [< fr., it., engl. *oscar*, cf. *Oscar*, nume cu etimologie bazată pe un echivoc : secretarul Academiei, văzind omul care purta statueta, îl luă drept propriul său unchi, Oscar, pe care îl aştepta ; un ziarist care l-a auzit spunînd : „Iată-l pe Oscar", anunţă că premiile se numeau *Oscar*]

OSCIL- v. oscilo-.

OSCILÁ *vb. I. intr.* 1. a se mişca alternativ în direcţii opuse. 2. *(fig.)* a manifesta nehotărîre ; a şovăi ; *(p. ext.)* a fluctua. [< fr. *osciller*, cf. lat. *oscillare*]

OSCILÁNT, -Ă *adj.* care oscilează. ◊ *(fig.)* şovăitor ; fluctuant. [cf. fr. *oscillant*]

OSCILÁRE *s. f.* acţiunea de a oscila şi rezultatul ei ; clătinare ; *(fig.)* ezitare ; fluctuaţie. [< *oscila*]

OSCILATÓR *s. n.* sistem fizic care poate efectua oscilaţii libere. ● aparat cu ajutorul căruia prin oscilaţiile electromagnetice ale unui montaj se produc unde electromagnetice. // *adj.* v. oscilatoriu. [< fr. *oscillateur*]

OSCILATÓRIU, -IE *adj. (despre mişcări)* care are oscilaţii ; oscilant. [pron. *-riu*. var. *oscilator, -oare* adj. / cf. fr. *oscillatoire*]

OSCILÁŢIE *s. f.* 1. mişcare alternativă periodică a unui corp faţă de o poziţie de echilibru. 2. variaţie periodică în timp a valorilor unei mărimi fizice. 3. *(fig.)* şovăială, nehotărîre ; fluctuaţie. [gen. *-iei*. var. *oscilaţiune* s. f. / cf. fr. *oscillation*, lat. *oscillatio*]

OSCILAŢIÚNE *s. f.* v. oscilaţie.

OSCILÁ *s. f.* mască a lui Saturn sau a lui Bachus, care era suspendată în case pentru a îndepărta relele. [< lat. *oscillum*, fr. *oscille*]

OSCILO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „oscilaţie", „oscilator", „oscilatoriu". [var. *oscil-*. / < fr., it. *oscilo-*, cf. lat. *oscillatio*, fr. *oscillation*, it. *oscillazione*]

OSCILOGRÁF *s. n.* aparat care înregistrează grafic oscilaţii de diferite cauze (electrice, vibratorii etc.). [< fr. *oscillographe*]

OSCILOGRAFÍE *s. f.* înregistrare a oscilaţiilor cu ajutorul oscilografului. [gen. *-ici*. / < fr. *oscillographie*, cf. lat. *oscillatio* — oscilaţie, gr. *graphein* — a scrie]

OSCILOGRÁMĂ *s. f.* diagramă înregistrată de un oscilograf. [< fr. *oscillogramme*]

OSCILOMETRÍE *s. f. (med.)* măsurare a amplitudinii modificărilor de volum ale arterelor, corespunzătoare pulsului. [gen. *-iei*. / < fr. *oscillométrie*, cf. lat. *oscillatio* — oscilaţie, gr. *metron* — măsură]

OSCILOMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea variaţiilor presiunii arteriale. [< fr. *oscillomètre*]

OSCILOSCÓP *s. n.* aparat care transformă variaţiile periodice ale unui curent electric în semnale optice. [pl. *-scoape*. / < fr. *oscilloscope*]

OSCITÁNT, -Ă *adj. (liv.)* neglijent, neatent, neîngrijit. [cf. it. *oscitante*, lat. *oscitans*]

OSCITÁNŢĂ *s. f. (liv.)* neglijenţă, nepăsare, neîngrijire. [< cf. it. *oscitanza*]

OSCÚL *s. m. (biol.)* por mare pe suprafaţa spongierilor. [< fr. *oscule*]

OSCULATÓR, -ÓARE *adj. (despre curbe, suprafeţe)* care se află în contact de osculaţie. [< fr. *osculateur*]

OSCULÁŢIE *s. f. (mat.)* contact mai strîns decît contactul de tangenţă, între o curbă sau o suprafaţă cu altă curbă sau suprafaţă. [gen. *-iei*. / < fr. *osculation*, cf. lat. *osculatio* — sărutare]

OSEÍNĂ *s. f. (biol.)* proteină care se găseşte în oase, în piele şi în cartilaje. [pron. *-se-i-*. / < fr. *osséine*]

OSEMÍNTE *s. n. pl.* oase de om sau de animal mort. [după fr. *ossements*, lat. *ossamenta*]

OSIANÉSC, -Ă *adj. (lit.)* osianic. [pron. *-si-a-*. scris şi *ossianesc*. / < fr. *ossianesque*]

OSIÁNIC, -Ă *adj. (lit.)* referitor la poezia lui Ossian ; osianesc. [pron. *-si-a-*. scris şi *ossianic*. / < fr. *ossianique*, cf. *Ossian*, poet scoţian legendar din sec. III]

OSIANÍSM *s. n. (lit.)* imitaţie a poeziilor atribuite lui Ossian. ● admiraţie pentru acest gen de poezie. [pron. *-si-a-*. scris şi *ossianism*. / < fr. *ossianisme*]

OSÍCUL *s. n. (anat.)* os mic ; oscior. [< lat. *ossiculum*]

OSIFICÁ *vb. I. refl.* a se transforma în os ; a căpăta structură osoasă. [p. i. 3 *osifică*. / cf. fr. *ossifier*]

OSIFICÁRE *s. f.* acţiunea de a se osifica şi rezultatul ei ; osteogeneză ; osificaţie. [< *osifica*]

OSIFICÁŢIE *s. f.* osificare. [gen. *-iei*. / < fr. *ossification*]

OSMHIDRÓZĂ *s. f.* secreţie de sudoare cu miros neplăcut. [cf. it. *osmidrosi*, cf. gr. *osme* — miros, *hidros* — sudoare]

OSMIRÍDIU *s. n.* aliaj de osmiu, iridiu, platină, rodiu şi ruteniu, folosit la confecţionarea vîrfurilor peniţelor de stilou. [pron. *-diu*. / < fr. *osmiridium*, cf. *osm(iu)* + *iridiu*]

OSMIU *s. n.* metal alb şi foarte dur, care se găseşte în natură împreună cu platina. [pron. *-miu*. / < fr. *osmium*]

OSMO[1]- element prim de compunere savantă, cu semnificaţia „(referitor la) miros". [< fr., it. *osmo-*, cf. gr. *osme*]

OSMO[2]- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „impuls", „împingere". [< fr., it. *osmo-*, cf. gr. *osmos*]

OSMOLOGÍE *s. f.* studiul mirosurilor, al parfumurilor. [gen. *-iei*. / < fr. *osmologie*]

OSMOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la osmometrie. [< fr. *osmométrique*]

OSMOMETRÍE *s. f.* parte a fizicii care tratează despre determinarea presiunilor osmotice. [gen. *-iei*. / < fr. *osmométrie*]

OSMOMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea presiunii osmotice. [< fr. *osmomètre*, cf. gr. *osmos* — impuls, *metron* — măsură]

OSMORECEPTÓR *s. m. (biol.)* terminaţie nervoasă sensibilă la variaţiile presiunii osmotice. [< fr. *osmorécepteur*]

OSMOREGLÁRE *s. f.* asigurarea unei presiuni osmotice constante a lichidelor din organism. [< *osmo*[2]- + *reglare*]

OSMÓTIC, -Ă *adj.* referitor la osmoză, specific osmozei. O *presiune ~ă* = diferenţa de presiune care există între o soluţie şi solventul ei, separat de aceasta printr-o membrană semipermeabilă pentru ca solventul să nu poată trece prin membrană în soluţie. [< fr. *osmotique*]

OSMÓZĂ *s. f.* trecere a unui solvent printr-o membrană semipermeabilă care separă două soluţii de concentraţii diferite sau o soluţie de solventul pur. ● *(fig.)* întrepătrundere. [< fr. *osmose*, cf. gr. *osmos* — impuls]

OSOLOGÍE *s. f. (biol.)* studiul lichidelor corpului. [et. incertă]

OSPÍCIU *s. n.* spital, sanatoriu unde sînt ingrijiţi alienaţii mintali. [pron. *-ciu.* / cf. fr. *hospice*, it. *ospizio*, lat. *hospitium*]

OSPITALIÉR, -Ă *adj.* binevoitor cu oaspeţii ; primitor. ● *(despre o casă, o ţară etc.)* unde cineva este totdeauna bine primit. unde cineva se simte bine. // *s. m. f.* membru al unor ordine instituite pentru îngrijirea bolnavilor. [pron. *-li-er.* / < fr. *hospitalier*]

OSPITALITÁTE *s. f.* însuşirea de a fi ospitalier. ● primire, găzduire bună. [cf. fr. *hospitalité*]

OSRAM *s. n. (tehn.)* aliaj de osmiu şi wolfram, folosit la fabricarea filamentelor de becuri electrice cu incandescenţă. [< germ. *Osram*, cf. *os(miu)* + *(wolf)ram*]

OSSÍA *s. f. (muz. ; ca indicaţie de execuţie)* variantă admisă. [< it. *ossia* — sau, adică]

OSSIANÉSC, -Ă *adj.* v. o s i a n e s c.

OSSIÁNIC, -Ă *adj.* v. o s i a n i c.

OSSIANÍSM *s. n.* v. o s i a n i s m.

OSTÁTEC, -Ă *s. m. f.* v. o s t a t i c.

OSTĂTIC, -Ă *s. m. f.* **1.** persoană reţinută drept garanţie de către un stat etc. pentru îndeplinirea obligaţiilor luate de statul căruia îi aparţine persoana reţinută. **2.** *(fig. ; fam.)* gaj, zălog. [var. *ostatec* s. m. f. / < it. *ostatico*]

OSTE- v. o s t e o -.

OSTEALGÍE *s. f. (med.)* denumire generică pentru durerea de oase ; osteodinie. [pron. *-te-al-.* gen. *-iei.* / < fr. *ostéalgie*, cf. gr. *osteon* — os, *algos* — durere]

OSTEÍTĂ *s. f. (med.)* inflamaţie a ţesutului osos. [pron. *-ste-i.* / < fr. *ostéite*]

OSTENSÍBIL, -Ă *adj. (franţuzism)* vizibil ; *(p. ext.)* evident. [< fr. *ostensible*]

OSTENSÓRIU *s. n. (bis.)* piesă de orfevrărie, cutiuţă aşezată în altar la catolici, în care se păstrează ostia. [pron. *-riu.* / < fr. *ostensoir*]

OSTENTATÍV, -Ă *adj.* făcut cu ostentaţie; provocator ; ostentatoriu. [cf. germ. *ostentativ*, it. *ostentativo*, fr. *ostentatif*]

OSTENTATÓRIU *adj. (liv.)* ostentativ. [< fr. *ostentatoire*]

OSTENTÁŢIE *s. f. (liv.)* atitudine de paradă, de provocare ; prezentare demonstrativă a avantajelor, a bunurilor pe care le are cineva. [gen. *-iei.* var. *ostentaţiune* s. f. / cf. fr. *ostentation*, it. *ostentazione*]

OSTENTAŢIÚNE *s. f.* v. o s t e n t a ţ i e.

OSTEO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „os", „osos". [pron. *-te-o-*, var. *oste-* / < fr. *ostéo-*, it. *osteo-*, cf. gr. *osteon*]

OSTEOARTRÍTĂ *s. f. (med.)* inflamaţie a osului şi a articulaţiei sale. [< fr. *ostéo-arthrite*]

OSTEOBLÁST *s. n. (biol.)* celulă osoasă tînără. [pron. *-te-o-.* / < fr. *ostéoblaste*, cf. gr. *osteon* — os, *blastos* — germen]

OSTEOCÍT *s. m.* v. o s t e o c i t ă.

OSTEOCÍTĂ *s. f. (biol.)* celulă matură a oaselor. [var. *osteocit* s. n. / < fr. *ostéocyte*, cf. gr. *osteon* — os, *kytos* — celulă]

OSTEOCLÁST *s. n.* **1.** *(biol.)* celulă din singe avînd rolul de a distruge partea internă a osului pe măsură ce la suprafaţa lui se depun noi straturi de substanţă osoasă. **2.** *(med.)* instrument chirurgical pentru sfărîmarea unor oase. [pl. *-te.* / < fr. *ostéoclaste*, cf. gr. *osteon* — os, *klastos* — spart]

OSTEOCLAZÍE *s. f.* **1.** *(biol.)* resorbţie osoasă datorită osteoclastelor. **2.** *(med.)* operaţie chirurgicală prin care se sfărîmă anumite oase. [gen. *-iei.* / < fr. *ostéoclasie*]

OSTEOCONDRÍTĂ *s. f. (med.)* inflamaţie a oaselor şi a cartilajelor lor. [< fr. *ostéochondrite*, cf. gr. *osteon* — os, *chondros* — cartilaj]

OSTEOCONDRÓM *s. n. (med.)* tumoare benignă a ţesutului osos şi cartilaginos. [pl. *-oame.* / < fr. *ostéochondrome*]

OSTEODINÍE *s. f. (med.)* ostealgie. [pron. *-te-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *ostéodinie*, cf. gr. *osteon* — os, *odyne* — durere]

OSTEOFIBRÓM *s. n. (med.)* tumoare mixtă, conjunctivă-osoasă. [pl. *-oame.* / < fr. *ostéofibrome*]

OSTEOFIBRÓZĂ *s. f.* boală la animale care se manifestă prin îngroşarea oaselor capului şi ale membrelor. [< fr. *ostéofibrose*]

OSTEOFÍT *s. n. (med.)* modificare patologică a apofizelor transverse ale vertebrelor. v. s p o n d i l o z ă. [< fr. *ostéophyte*, cf. gr. *osteon* — os, *phyton* — vegetaţie]

OSTEOFLEBÍTĂ *s. f. (med.)* inflamaţie a venelor din interiorul oaselor. [< fr. *ostéophlebite*]

OSTEOFÓN *s. n.* dispozitiv electroacustic care transmite sunetele exterioare în urechea internă prin intermediul sistemului osos al capului. [< fr. *ostéophone*, cf. gr. *osteon* — os, *phone* — sunet]

OSTEOGÉN, -Ă *adj. (biol.)* care produce un ţesut osos. [< fr. *ostéogène*]

OSTEOGENÉZĂ *s. f. (biol.)* procesul de formare a osului ; osificare ; osteogenie. [< fr. *ostéogenèse*]

OSTEOGÉNIC, -Ă *adj.* referitor la osteogeneză. [pron. *te-o-.* / < fr. *ostéogénique*]

OSTEOGENÍE *s. f.* osteogeneză. [gen. *-iei.* / < fr. *ostéogénie*]

OSTEOÍD, -Ă *adj. (biol.)* asemănător osului. [pron. *-o-id.* / < fr. *ostéoide*, cf. gr. *osteon* — os, *eidos* — formă]

OSTEOLÍT *s. m.* os fosil. [< fr. *ostéolithe*, cf. gr. *osteon* — os, *lithos* — piatră]

OSTEOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în osteologie. [< fr. *ostéologue*]

OSTEOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la osteologie. [< fr. *ostéologique*]

OSTEOLOGÍE *s. f. (biol.)* disciplină care studiază oasele. [gen. *-iei.* / < fr. *ostéologie*, cf. gr. *osteon* — os, *logos* — studiu]

OSTEÓM *s. m.* tumoare benignă a ţesutului osos. [pl. *-oame.* / < fr. *ostéome*, cf. gr. *osteon* — os]

OSTEOMALACÍE *s. f. (med.)* înmuiere a scheletului produsă de decalcifiere (prin îmbătrînire). [gen. *-iei.* / < fr. *ostéomalacie*, cf. gr. *osteon* — os, *malakia* — înmuiere]

OSTEOMIELÍTĂ *s. f. (med.)* inflamaţie simultană a oaselor şi a măduvei lor. [pron. *-te-o-mi-e-.* / < fr. *ostéomyélite*, cf. gr. *osteon* — os, *myelos* — măduvă]

OSTEONECRÓZĂ *s. f. (med.)* necrozare, necroză a unui os. [< fr. *ostéonécrose*, cf. gr. *osteon* — os, *nekrosis* — moarte]

OSTEOPATÍE *s. f. (med.)* denumire generică a bolilor sistemului osos. [gen. *-iei.* / < fr. *ostéopathie*, cf. gr. *osteon* — os, *pathos* — boală]

OSTEOPERIOSTÍTĂ *s. f. (med.)* inflamaţie a osului şi a periostului. [< fr. *ostéopériostite*]

OSTEOPLASTÍE *s. f. (med.)* restabilirea pe cale chirurgicală a unui os distrus, cu ajutorul unor fragmente osoase, cu metal sau cu material plastic. [gen. *-iei.* / < fr. *ostéo-*

plastie, cf. gr. *osteon* — os, *plassein* — a forma]

OSTEOPLAZÍE *s.f.* *(med.)* neoformaţie osoasă netipică. [gen. *-iei.* / < fr. *ostéoplasie*]

OSTEOPORÓZĂ *s.f.* *(biol.)* atrofie a masei osoase cu mărirea cavităţilor medulare. [< fr. *ostéoporose*, cf. gr. *osteon* — os, *poros* — por]

OSTEOSARCÓM *s.n.* *(med.)* tumoare malignă a ţesutului osos. [< fr. *ostéosarcome*]

OSTEOSCLERÓZĂ *s.f.* *(med.)* condensare a ţesutului osos. [< fr. *ostéosclérose*]

OSTEOSINTÉZĂ *s.f.* *(med.)* operaţie chirurgicală de fixare şi de reunire a fragmentelor osoase ale unei fracturi. [< fr. *ostéosynthèse*, cf. gr. *osteon* — os, *synthesis* — sinteză]

OSTEOTÓM *s.n.* *(med.)* instrument chirurgical pentru tăierea oaselor. [< fr. *ostéotome*]

OSTEOTOMÍE *s.f.* *(med.)* rezecţie a unui os în scop terapeutic. [gen. *-iei.* / < fr. *ostéotomie*, cf. gr. *osteon* — os, *tome* — tăiere]

OSTEÓZĂ *s.f.* *(med.)* boală a oaselor de natură distrofică. O ~ *fibrochistică* = boală endocrină datorită unei secreţii exagerate de hormon paratiroidian, caracterizată prin decalcifiere osoasă cu fracturi multiple. [pron. *-ste-o-*. / < fr. *ostéose*]

OSTIÁR *s.m.* *(la romani)* portar. [pron. *-ti-ar.* / < lat. *ostiarius*]

ÓSTIE[1] *s.f.* *(bis.)* azimă care se dă la împărtăşanie în cultul catolic şi luteran. [gen. *-iei.* / cf. it. *ostia*, fr. *hostie*, lat. *hostia*]

ÓSTIE[2] *s.f.* *(anat.)* orificiu între auriculele şi ventriculele inimii şi între acestea şi arterele mari. [var. *ostium* s.n. / < lat. *ostium*]

OSTÍL, -Ă *adj.* care are o atitudine duşmănoasă, răuvoitoare, plină de ură, de antipatie ; duşmănos, duşman, vrăjmaş. [< fr. *hostile*, cf. lat. *hostilis*]

OSTILITÁTE *s.f.* 1. duşmănie, vrajbă, vrăjmăşie. 2. *(la pl.)* operaţii militare, lupte pe care un stat le întreprinde contra altui stat cu care este în război ; lupte, bătălii. [cf. fr. *hostilité*, lat. *hostilitas*]

OSTINÁTO *adj. invar.* *(muz. ; ca indicaţie de execuţie)* care se repetă de mai multe ori ; cu tenacitate, tenace. // *s.m.* *basso* ~ v. b a s s o. [< it. *ostinato* — încăpăţînat]

OSTIÓLĂ *s.f.* 1. *(bot.)* orificiu microscopic la frunze prin care se face schimbul de gaze cu atmosfera. 2. *(geol.)* revărsare de materie semilichidă formînd muşuroaie de noroi în regiunile periglaciare cu îngheţ peren. [pron. *-ti-o-*. / < fr. *ostiole*, cf. lat. *ostiolum*]

ÓSTIUM *s.n.* v. o s t i e[2].

OSTRACÉE *s.f.pl.* subordin de animale lamelibranhiate, avînd ca tip stridia ; *(la sg.)* animal din acest subordin. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *ostracées*, cf. gr. *ostrakon* — scoică, cochilie]

OSTRÁCHION *s.n.* v. o s t r a c o n.

OSTRACÍSM *s.n.* *(în Grecia antică)* alungare, îndepărtare temporară a unui cetăţean din viaţa publică, pe care o hotăra poporul prin vot scris pe o scoică ; ostracizare. ● *(fig.)* proscriere ; exilare, excludere. [< fr. *ostracisme*, cf. gr. *ostrakon* — cochilie]

OSTRACÍTĂ *s.f.* stridie fosilă. [< fr. *ostracite*]

OSTRACIZÁ *vb. I. tr.* a alunga pe cineva din viaţa publică ; a exclude ; a persecuta. [< fr. *ostraciser*]

OSTRACIZÁRE *s.f.* acţiunea de a ostraciza şi rezultatul ei ; ostracism. [< *ostraciza*]

OSTRACÓD *s.m.* v. o s t r a c o d e.

OSTRACÓDE *s.n.pl.* ordin de crustacee inferioare cu corpul nesegmentat şi cochilie bivalvă ; *(la sg.)* animal din acest ordin. [var. *ostracod* s.m. / < fr. *ostrocodes*, cf. gr. *ostrakon* — cochilie]

OSTRACODÉRMI *s.m.pl.* subclasă de vertebrate fosile lipsite de maxilarul inferior, cu corpul plat sau fusiform, acoperit cu scuturi osoase puternice ; *(la sg.)* animal din această subclasă. [sg. *ostracoderm.* / < fr. *ostracodermes*, cf. gr. *ostrakon* — cochilie, *derma* — piele]

OSTRÁCON *s.n.* *(ant.)* nume dat scoicilor pe a căror cochilie se scria numele celor condamnaţi la ostracizare. [pl. *ostraca*. var. *ostrachion* s.n. / < gr. *ostrakon*, *ostrakion*]

OSTRÉE *s.f.* stridie. [pron. *-tre-e.* pl. invar. / < lat. *ostrea*]

OSTREI- element prim de compunere savantă, cu semnificaţia „(referitor la) stridie". [pron. *-tre-i-*. var. *ostri-*. / < fr. *ostrei-*, it. *ostri-*, cf. lat. *ostrea*, gr. *ostreon*]

OSTREÍCOL, -Ă *adj.* referitor la ostreicultură. [pron. *-tre-i-*. / < fr. *ostréicole*]

OSTREICULTÓR, -OÁRE *s.m.f.* cel care se ocupă cu ostreicultura. [pron. *-tre-i-*. < fr. *ostréiculteur*]

OSTREICULTÚRĂ *s.f.* cultura stridiilor. [pron. *-tre-i-*. var. *ostricultură* s.f. / < fr. *ostréiculture*, cf. lat. *ostrea* — stridie, *cultura* — creştere]

OSTRI- v. o s t r e i-.

OSTRICULTÚRĂ *s.f.* v. o s t r e i c u l t u r ă.

OSUÁR *s.n.* v. o s u a r i u.

OSUÁRIU *s.n.* clădire, încăpere sau nişă într-un edificiu funerar, în care se păstrează osemintele celor decedaţi ; groapă comună, loc special amenajat pentru oseminte (mai ales pentru cele rezultate din deshumările de pe cîmpurile de luptă). [pron. *-su-a-ri-u.* var. *osuar* s.n. / < lat. *ossuarium*, cf. fr. *ossuaire*]

OT- v. o t o-.

OTÁLGIC, -Ă *adj.* referitor la otalgie. [< fr. *otalgique*]

OTALGÍE *s.f.* durere de urechi. [gen. *-iei.* / < fr. *otalgie*, cf. gr. *ous* — ureche, *algos* — durere]

OTÁRIE *s.f.* mamifer carnivor din Oceanul Pacific, asemănător cu foca. [gen. *-iei.* / < fr. *otarie*]

OTÉL *s.n.* v. h o t e l.

OTELIÉR, -Ă *s.m.f., adj.* v. h o t e l i e r.

OTHEMATÓM *s.n.* *(med.)* hematom al urechii. [pl. *-oame.* / < fr. *othématome*, cf. gr. *ous* — ureche]

OTIATRÍE *s.f.* *(med.)* otologie. [gen. *-iei.* / < fr. *otiatrie*, cf. gr. *ous* — ureche, *iatreia* — vindecare]

ÓTIC, -Ă *adj.* al urechii. [< fr. *otique*]

OTÍTĂ *s.f.* *(med.)* inflamaţie a urechii. [< fr. *otite*, cf. gr. *ous* — ureche]

OTO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „(referitor la) ureche", „de urechi", „auditiv". [var. *ot-*. / < fr., it. *oto-*, cf. gr. *ous*, *otos*]

OTOCÍST *s. n. (biol.)* nume dat organelor auditive ale unor animale vii, un fel de veziculă în care se află otolitele ; statocist. [< fr. *otocyste*, cf. gr. *ous* — ureche, *kystis* — vezică]

OTOLÍT *s. n. (biol.)* numele unor mici grăunțe calcaroase care se găsesc în endolimfă și care, prin excitarea terminațiilor nervoase, determină echilibrul. [< fr. *otolithe*, cf. gr. *ous* — ureche, *lithos* — piatră]

OTOLÓG, -Ă *s. m. f.* medic specialist în otologie. [< germ. *Otolog*]

OTOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la otologie. [< fr. *otologique*]

OTOLOGÍE *s. f. (med.)* studiul urechii și al bolilor ei ; otiatrie. [gen. *-iei.* / < fr. *otologie*, cf. gr. *ous* — ureche, *logos* — studiu]

OTOMICÓZĂ *s. f. (med.)* inflamație a conductului auditiv extern și a timpanului, cauzată de paraziți vegetali. [< fr. *otomycose*, cf. gr. *ous* — ureche, *mykc* — ciupercă]

OTOPATÍE *s. f. (med.)* denumire generică pentru afecțiunile aparatului auditiv. [gen. *-iei.* / < fr. *otopathie*]

OTOPIORÉE *s. f. (med.)* afecțiune purulentă a urechii. [pron. *-pi-o-re-e.* / < fr. *othopyorhée*, cf. gr. *ous* — ureche, *pyon* — puroi, *rhein* — a curge]

OTOPLASTÍE *s. f. (med.)* refacere plastică a unechii externe. [gen. *-iei.* / < fr. *otoplastie*, cf. gr. *ous* — ureche, *plassein* — a forma]

OTORAGÍE *s. f. (med.)* scurgere de sînge din ureche. [gen. *-iei.* / < fr. *otorragie*, cf. gr. *ous* — ureche, *rhegnynai* — a curge]

OTORÉE *s. f.* scurgere de lichid cefalorahidian sau de puroi din ureche. [pron. *-re-e.* pl. invar. / < fr. *otorrhée*, cf. gr. *ous* — ureche, *rhein* — a curge]

OTORINOLARINGOLÓG, -Ă *s. m. f.* medic specialist în otolaringologie ; orelist. [< fr. *oto-rhino-laryngologue*]

OTORINOLARINGOLOGÍE *s. f.* disciplină care se ocupă cu studiul urechii, al nasului și al laringelui, precum și cu bolile lor. [gen. *-iei.* / < fr. *oto-rhino-laryngologie*, cf. gr. *ous* — ureche, *rhis* — nas, *larynx* — laringe, *logos* — studiu]

OTOSCLERÓTIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de otoscleroză. [cf. fr. *otosclérotique*, germ. *otosklerotisch*]

OTOSCLERÓZĂ *s. f. (med.)* scleroză a timpanului. [< fr. *otosclérose*, cf. gr. *ous* — ureche, *sklerosis* — întărire]

OTOSCÓP *s. n.* instrument folosit la cercetarea canalului auditiv al urechii. [< fr. *otoscope*]

OTOSCOPÍE *s. f.* examinare a conductului auditiv al urechii cu ajutorul otoscopului. [gen. *-iei.* / < fr. *otoscopie*, cf. gr. *ous* — ureche, *skopein* — a privi]

OTOSPONGIÓZĂ *s. f. (med.)* afecțiune a urechii, care, netratată, determină o surditate cronică bilaterală. [pron. *-gi-o-.* / < fr. *otospongiose*]

OTOTOMÍE *s. f. (med.)* disecție a urechii. [gen. *-iei.* / < fr. *ototomie*, cf. gr. *ous* — ureche, *tome* — tăiere]

OTTOCÉNTO *s. n.* denumire italiană a sec. XIX, mai ales a culturii și artei italiene din acest secol. [< it. *ottocento*]

OTZOVÍSM *s. n.* curent oportunist micburghez, născut în anii reacțiunii (1908—1912) în sînul partidului bolșevic. [< germ. *Otsowismus*, cf. rus. *otzivati* — a rechema]

OTZOVÍST, -Ă *adj.* referitor la otzovism. // *s. m. f.* partizan al otzovismului. [< germ. *Otsowist*]

OUTPUT *s. n. (tehn.)* 1. ieșire. ● elemente finale care încheie anumite procedee, ca prelucrarea informațiilor, a datelor etc. 2. extragere a datelor dintr-un sistem electronic pentru elaborarea lor. O *input* ~ v i n p u t. [pron. *áut-put.* / < engl., fr., it. *output*]

OȚIÓS, -OÁSĂ *adj. (liv.)* care are timp liber. ● dificil, încurcat. ● de prisos, inutil, nefolositor. [pron. *-ți-os.* / < it. *ozioso*, lat. *otiosus*]

ÓȚIU *s. n. (liv.)* lenevie, trîndăvie ; tihnă. [cf. it. *ozio*, lat. *otium*]

OUABAÍNĂ *s. f. (med.)* glicozit extras dintr-o specie de strofant, folosit ca tonic cardiac. [pron. *o-ua-ba-i-.* / < fr. *ouabaïne* < cuv. somalez]

OUTSIDER *s. m.* 1. *(anglicism)* străin, din afară ; situat în afară. ● declasat. 2. *(sport)* cal care nu are șanse să ocupe un loc de frunte în concursurile hipice. ● sportiv (sau echipă) fără prea mari șanse într-o competiție. 3. întreprindere capitalistă care nu face parte dintr-o uniune monopolistă. [pron. *áut-sai-der.* / < engl. *outsider*]

OVÁL, -Ă *adj.* care are o formă alungită (ca de ou). ● eliptic. // *s. f. (mat.)* curbă convexă închisă, imitînd elipsa, compusă din patru arce care se racordează ; formă sau contur asemănător cu această figură. [< fr. *ovale*, it. *ovale*, germ. *oval*, cf. lat. *ovum* — ou]

OVALBUMÍNĂ *s. f.* albumina din albușul de ou. [< fr. *ovalbumine*]

OVALITATE *s. f.* însușirea de a fi oval. [cf. fr. *ovalité*]

OVALIZÁ *vb. I. refl.* a se face, a deveni oval. [p. i. 3 *-zează.* / < fr. *ovaliser*]

OVALIZÁRE *s. f.* faptul de a se ovaliza ; ovalizație. ● deformație prin uzură a unui corp cilindric circular, astfel încît secțiunea circulară devine ovală. [< *ovaliza*]

OVALIZÁȚIE *s. f.* ovalizare. [cf. fr. *ovalisation*]

OVÁR *s. n.* 1. *(biol.)* organ în care se formează celulele sexuale feminine. 2. *(bot.)* parte a pistilului unde se formează ovulele și care se transformă după fecundație în fruct. [cf. fr. *ovaire*, lat. *ovarium*]

OVARIÁN, -Ă *adj.* privitor la ovar (1), de ovare, al ovarelor. [pron. *-ri-an.* pl. *-ieni*, *-iene.* / < fr. *ovarien*]

OVARIECTOMÍE *s. f. (med.)* extirpare a unuia sau a ambelor ovare ; ooforectomie. [pron. *-ri-ec-.* gen. *-iei.* / < fr. *ovariectomie*, cf. lat. sc. *ovarium* — ovar, gr. *ektome* — excizie]

OVARIOCÈL *s. n.* hernie a ovarului. [pron. *-ri-o-.* / < fr. *ovariocèle*, cf. lat. *ovarium* — ovar, gr. *kele* — hernie]

OVARIOPATÍE *s. f. (med.)* denumire generică a afecțiunilor ovarului. [gen. *-iei.* / cf. fr. *ovariopathie*]

OVARIOTOMÍE *s. f. (med.)* secționare chirurgicală a ovarului. [gen. *-iei.* / < fr. *ovariotomie*, cf. lat. *ovarium* — ovar, gr. *tome* — tăiere]

OVARÍTĂ *s. f.* inflamație a ovarelor ; ooforită. [< fr. *ovarite*]

OVÁT, -Ă *adj. (despre frunze, petale, sepale etc.)* care are lățimea cea mai mare în treimea inferioară ; în formă de ou. [cf. lat. *ovatus*]

OVAȚIE *s. f.* onoruri acordate la romani unui comandant militar pentru o victorie ; *(la pl.)* aclamații, aplauze entuziaste manifestate față de cineva sau față de o acțiune, o inițiativă etc. [gen. *-iei*. var. *ovațiune s. f.* / cf. lat. *ovatio*, fr. *ovation*]

OVAȚIONÁ *vb. I. tr., intr.* a manifesta admirația, simpatia pentru cineva sau pentru ceva prin ovații ; a aclama. [pron. *-ți-o-*. / < fr. *ovationner*]

OVAȚIONÁRE *s. f.* acțiunea de a ovaționa și rezultatul ei ; aclamare, aclamație. [pron. *-ți-o-*. / < *ovaționa*]

OVAȚIÚNE *s. f.* v. o v a ț i e.

ÓVĂ *s. f. (arhit.)* motiv decorativ alcătuit dintr-o proeminență în formă de ou. [< fr. *ove*]

ÓVĂR *s. n.* stil de înot rapid pe o parte, care se execută cu sau fără scoaterea brațului deasupra apei. [< engl. *over*]

OVERDRIVE *s. n.* dispozitiv interpus în transmisia unui automobil pentru a multiplica turația roților sau a micșora pe aceea a motorului în scopul diminuării uzurii și consumului. [pron. *ová-dráiv*. / < engl. *overdrive*]

OVERLOCK *s. n.* 1. mașină de cusut pentru asamblatul și tivitul tricotajelor, care produce un tighel din două fire. 2. cusătură efectuată cu această mașină. [< engl., fr. *overlock*]

OVI- v. o v o-.

OVIBÓS *s. m.* gen de animal rumegător din regiunile boreale care are caractere de bou și de oaie. [< fr. *ovibos*, cf. lat. *ovis* — oaie, *bos* — bou]

OVICÍD, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care are proprietatea de a distruge ouăle de insecte. [< fr. *ovicide*]

OVÍCULĂ *s. f. (arhit.)* ovă mică. [< fr. *ovicule*]

OVIDÚCT *s. n.* canal prin care sînt eliminate ovulele din corpul unui animal ; trompă uterină. [< fr. *oviducte*, cf. lat. *ovum* — ou, *ductus* — canal]

OVIFÓRM, -Ă *adj.* în formă de ou ; ovoid. [< fr. *oviforme*, cf. lat. *ovum* — ou, *forma* — formă]

OVIGÉN, -Ă *adj. (biol.)* care produce ou. [< fr. *ovigène*]

OVÍN, -Ă *adj.* referitor la oi sau la capre. // *s. f. pl.* subfamilie a rumegătoarelor, din care fac parte oaia și capra ; *(la sg.)* animal din această subfamilie. [cf. fr. *ovin*, lat. *ovinus*]

OVIPÁR, -Ă *adj., s. n.* (animal) care se înmulțește prin ouă. [< fr. *ovipare*, cf. lat. *ovum* — ou, *parere* — a naște]

OVIPARITÁTE *s. f. (biol.)* reproducere prin ouă. [cf. fr. *oviparité*]

OVIPOZITÓR *s. n. (zool.)* organ prin care insectele își depun ouăle : oviscapt. [< fr. *ovipositor*]

OVISCÁPT *s. n.* ovipozitor. [< fr. *oviscapte*]

OVÍSM *s. n.* teorie biologică depășită, care consideră că oul este purtătorul caracterelor viitorului organism. [< fr. *ovisme*]

OVO- element prim de compunere savantă cu semnificația „ou". [var. *ovi-*. / < fr., it. *ovo-*, cf. lat. *ovum*]

OVOCÍT *s. n.* oocit. [< fr. *ovocyte*, cf. lat. *ovum* — ou, gr. *kytos* — celulă]

OVOGENÉZĂ *s. f.* oogeneză. [< fr. *ovogenèse*, cf. lat. *ovum* — ou, gr. *genesis* — naștere]

OVOGLOBULÍNĂ *s. f.* globulina din albușul de ou. [< fr. *ovoglobuline*]

OVOGÓN *s. n.* oogon. [cf. fr. *ovogonie* < lat. *ovum* — ou, gr. *gone* — naștere]

OVOÍD, -Ă *adj.* în formă de ou ; oval ; ovoidal, oviform. [pron. *-vo-id*. / cf. fr. *ovoïde* < lat. *ovum* — ou, gr. *eidos* — formă]

OVOIDÁL, -Ă *adj.* ovoid. [< fr. *ovoïdal*]

OVOPLÁSMĂ *s. f.* ooplasmă. [< germ. *Ovoplasma*, cf. lat. *ovum* — ou, gr. *plasma* — formație]

OVOSCÓP *s. n.* aparat cu care se examinează calitatea ouălor. [< fr. *ovoscope*, cf. lat. *ovum* — ou, gr. *skopein* — a examina]

OVOVIVIPÁR, -Ă *adj. s. n.* (animal) a cărui femelă clocește ouăle în pintece. [< fr. *ovovivipare*, cf. lat. *ovum* — ou, *vivus* — viu, *parere* — a naște]

OVÚL *s. n.* 1. celulă sexuală produsă de ovar, care, după fecundație, dă naștere embrionului. ● parte a carpelei plantelor fanerogame care, după fecundare, se transformă în sămînță. 2. drajeu de forma unui ou, de obicei mare cît o cireașă, preparat din glicerină, solidificată, care conține un medicament. [var. *ovulă s. f.* / < fr. *ovule*]

OVULÁR, -Ă *adj.* referitor la ovul, al ovulului. [cf. fr. *ovulaire*]

OVULÁȚIE *s. f.* eliminare periodică a ovulului matur din ovar. [gen. *-iei*. var. *ovulațiune s. f.* / < fr. *ovulation*]

OVULAȚIÚNE *s. f.* v. o v u l a ț i e.

OVÚLĂ *s. f.* v. o v u l. [< fr. *ovule*]

OVULÍST *s. m.* biolog care socotea că în ovul se găsesc în stare miniaturală organele și structura organismului adult. [cf. fr. *ovuliste*]

OWENÍSM *s. n.* doctrină socială reformistă a lui Robert Owen, care vedea principala cauză a răului social în ignoranța oamenilor, socotind că societatea socialistă, rațională, va lua naștere ca urmare a cunoașterii adevărului și nu a luptei de clasă împotriva capitalismului. [pron. *o-ue-nism*. / < fr. *owénisme*, cf. *Owen*, socialist utopic englez]

OWENÍST, -Ă *adj.* referitor la owenism. // *s. m. f.* adept al owenismului. [< pron. *o--ue-nist*. / < germ. *Owenist*]

OXALÁT *s. m.* sare sau ester al acidului oxalic. [< fr. *oxalate*]

OXALEMÍE *s. f. (med.)* prezența oxalaților în sînge. [gen. *-iei*. / < fr. *oxalémie*]

OXÁLIC *adj. m. acid* ~ = substanță solidă, albă, cristalizată, solubilă în apă și foarte toxică. [< fr. *oxalique*]

OXALURÍE *s. f. (med.)* prezența oxalaților în urină. [gen. *-iei*. / < fr. *oxalurie*]

ÓXFORD *s. n.* 1. țesătură de bumbac sau de lînă în carouri din fire colorate. 2. rasă de oi care dau o bună producție de carne. [< fr. *oxford*, cf. *Oxford*, oraș în Anglia]

OXFORDIÁN *s. n. (geol.)* al doilea etaj al jurasicului superior. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-di-an*. / < fr. *oxfordien*, cf. *Oxford*, oraș în Anglia]

OXHÍDRIC, -Ă *adj. (despre un amestec de hidrogen și oxigen)* care prin ardere degajă o mare cantitate de căldură. [< fr. *oxhydrique*]

OXI- element prim de compunere savantă cu semnificația „acid" : „mușcător" : „oxigen". [< fr. *oxy-*, cf. gr. *oxys* — ascuțit]

OXIACÍD *s. m.* acid organic care conține oxigen. [< fr. *oxyacide*]

OXIBIÓTIC, -Ă *adj. (despre organisme)* care folosește oxigenul atmosferic. [pron. *-bi-o-*. / < *oxibioză*]

OXIBIÓZĂ *s. f.* prezența oxigenului într-un proces biochimic aerob. [pron. *-bi-o-*. / < germ. *Oxybiose*]

OXICEFÁL, -Ă *adj.* care prezintă oxicefalie. [< fr. *oxycéphale*]

OXICEFALÍE *s. f.* acrocefalie. [gen. *-iei.* / < fr. *oxycéphalie*, cf. gr. *oxys* — ascuțit, *kephale* — cap]

OXICLORÚRĂ *s. f.* combinație a unui corp cu oxigenul și cu clorul. [< fr. *oxychlorure*]

OXÍD *s. m.* compus al oxigenului cu un corp simplu. ○ ~ *de calciu* = var nestins ; ~ *de carbon* = gaz toxic, incolor și inodor care ia naștere din arderile incomplete ale cărbunilor. // (în forma *oxido-*) element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) oxidare", „oxid". [< fr. *oxyde*]

OXIDÁ *vb. I. tr., refl.* 1. a (se) combina cu oxigenul ; a reacționa cu alte substanțe, cedînd electroni. 2. a (se) acoperi cu oxid, a rugini. [< fr. *oxyder*]

OXIDÁBIL, -Ă *adj.* care poate să se oxideze ; care poate rugini. [cf. fr. *oxydable*]

OXIDÁNT, -Ă *adj. s. m.* 1. (substanță) care are proprietatea de a oxida. 2. oxidativ. [cf. fr. *oxydant*]

OXIDÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) oxida și rezultatul ei ; ruginire, oxidație. [< *oxida*]

OXIDATÍV, -Ă *adj.* 1. care poate oxida ; oxidant. 2. care influențează arderile din organism. [et. incertă]

OXIDÁȚIE *s. f.* oxidare. [gen. *-iei.* var. *oxidațiune* s. f. / cf. fr. *oxydation*]

OXIDAȚIÚNE *s. f.* v. o x i d a ț i e.

OXIDÁZĂ *s. f.* enzimă, conținută în celulele vegetale și animale, care catalizează reacțiile de oxidare a unei substanțe chimice. [< fr. *oxidase*]

OXIDIMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la oxidimetrie. [< fr. *oxydimétrique*]

OXIDIMETRÍE *s. f.* metodă de analiză chimică cantitativă a substanțelor bazată pe fenomenul de oxidare. [gen. *-iei.* / < fr. *oxydimétrie*]

OXIDIMÉTRU *s. n.* instrument pentru analiza cantitativă a soluțiilor materiilor care oxidează. [cf. germ. *Oxydimeter*]

OXIDO- v. o x i d.

OXIDOREDÚCERE *s. f.* acțiunea chimică a unui oxidant asupra unui reductor ; oxidoreducție. [< *oxido-* + *reducere*, după fr. *oxydo-réduction*]

OXIDOREDÚCȚIE *s. f. (chim.)* oxidoreducere. [gen. *-iei.* / [< fr. *oxydo -reduction*]

OXIDRÍL *s. m.* hidroxil. [< fr. *oxhydryle*, cf. germ. *Oxhydril*]

OXIFÍL, -Ă *adj.* acidofil. [< fr. *oxyphil*]

OXIFILÍE *s. f.* acidofilie. [gen. *-iei.* / < *oxifil* + *-ie*]

OXIGÉN *s. n.* corp simplu, gazos, inodor și incolor, care se găsește în proporție de aproximativ o cincime în atmosferă. [< fr. *oxygène*, cf. gr. *oxys* — acid, *gennan* — a naște]

OXIGENÁ *vb. I. refl.* a se combina cu oxigenul. ● *tr., refl.* a(-și) decolora (părul) cu apă oxigenată. ● *tr.* a albi textilele prin tratare cu apă oxigenată. [cf. fr. *oxygéner*]

OXIGENÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) oxigena și rezultatul ei. [< *oxigena*]

OXIGENÁT, -Ă *adj.* care conține oxigen. ● *apă ~ă* = lichid incolor, format dintr-o soluție de peroxid cu apă ; se folosește ca dezinfectant și decolorant. ● *(despre păr)* decolorat cu apă oxigenată. [cf. fr. *oxygéné*]

OXIGENOTERAPÍE *s. f. (med.)* tratament al anoxiei cu inhalații sau injecții de oxigen. [gen. *-iei.* / < fr. *oxygénothérapie*]

OXIHEMOGLOBÍNĂ *s. f.* compus nestabil format în procesul respirației prin acțiunea oxigenului asupra hemoglobinei. [< fr. *oxyhémoglobine*]

OXILÍT *s. n.* peroxid de sodiu. [< fr. *oxylithe*]

OXIMETRÍE *s. f.* determinare a cantității de oxigen din hemoglobină, a cantității de acid liber conținut într-o substanță. [gen. *-iei.* / < fr. *oxymétrie*]

OXIMÉTRU *s. n.* aparat pentru determinarea cantității de oxihemoglobină din sînge. [< fr. *oxymètre*]

OXIMORÓN *s. n.* procedeu stilistic care constă în a uni două cuvinte în aparență contradictorii (de ex. *tăcere elocventă*) pentru a da expresiei un caracter neașteptat. [pl. *-one.* / < fr. *oxymoron*, cf. *oxys* — deștept, *moros* — prost]

OXITÓN, -Ă *adj., s. n.* (cuvînt) accentuat pe ultima silabă. [< fr. *oxyton*, cf. gr. *oxytonos* < *oxys* — ascuțit, *tonos* — accent]

OXITÓNIC, -Ă *adj. (despre limbi)* care tinde să plaseze accentul la sfîrșitul cuvintelor sau al grupurilor de cuvinte care alcătuiesc o sintagmă. [cf. it. *ossitonico*]

OXITONÍE *s. f. (lingv.)* accentuare a unui cuvînt pe ultima silabă. [gen. *-iei.* / cf. fr. *oxytonisme*]

OXIÚR *s. m. (zool.)* vierme parazit care trăiește în intestinul omului și al unor animale. [pron. *-xi-ur.* / < fr. *oxyure*]

OXIURIÁZĂ *s. f. (med.)* boală cauzată de prezența oxiurilor în organism ; enterobiază. [pron. *-xi-u-ri-a-.* var. *oxiurcză* s. f. / < germ. *Oxyuriasis*]

OXIURÓZĂ *s. f.* v. o x i u r i a z ă.

OXOSINTÉZĂ *s. f.* procedeu industrial de obținere a aldehidelor prin tratarea olefinelor cu un amestec de oxid de carbon și hidrogen. [< fr. *oxosynthèse*]

OZALÍD *s. n.* hîrtie acoperită cu un strat fotosensibil, folosită la reproducerea heliografică a desenelor de pe hîrtie de calc. [< germ. *Ozalid(papier)*, fr. *(papier) ozalid*]

OZE *s. f. pl. (chim.)* zaharuri simple, nehidrolizabile. [< fr. *oses*]

OZÉNĂ *s. f.* inflamație supurativă fetidă a mucoasei nazale ,care duce la atrofierea acesteia și la dispariția simțului mirosului. [< fr. *ozène*, cf. gr. *ozaina*]

OZENÉU *s. n. (liv.)* denumire pentru o serie de fenomene considerate a fi un fel de nave spațiale si care nu au fost încă identificate ; farfurie zburătoare. [< *o(biect) z(burător) ne(identificat)*]

OZÍDE *s. f. pl. (chim.)* polizaharide. [< fr. *osides*]

OZOCHERÍTĂ *s. f.* ceară minerală formată din hidrocarburi parafinice și folosită la fabricarea cerii, a lumînărilor etc. [< fr. *ozokérite*, cf. gr. *ozein* — a mirosi, *keros* — ceară]

OZÓN *s. n.* formă alotropică a oxigenului, prezentată ca un gaz albăstrui cu miros puternic, care se găsește în atmosferă sau se obține prin descărcări electrice în aer. [< fr. *ozone*, cf. gr. *ozein* — a avea miros]

OZONÁ *vb. I. tr. (rar)* a ozoniza. [< fr. *ozoner*]

OZONÁT, -Ă *adj.* care conține ozon. [cf. fr. *ozoné*]

OZONÍDĂ *s. f. (chim.)* compus organic obținut prin adăugarea ozonului la o olefină. [< fr. *ozonide*]

OZONIFICÁ *vb. I. tr.* a improspăta, a purifica cu ozon ; a ozoniza. [p. i. *ozonific. /* fr. *czonifier*]

OZONIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a ozonifica și rezultatul ei ; ozonizare. [< *ozonifica*]

OZONIZÁ *vb. I. tr.* 1. a steriliza apa cu ajutorul ozonului. 2. a produce ozon (mai ales într-o încăpere) pentru a mări cantitatea de oxigen ; a ozona, a ozonifica. [cf. fr. *ozoniser*, it. *ozonizzare*]

OZONIZÁRE *s. f.* acțiunea de a ozoniza și rezultatul ei ; ozonificare. [< *ozoniza*]

OZONIZÁTOR *s. n.* ozonizor. [cf. it. *ozonizzatore*]

OZONIZÓR *s. n.* aparat pentru prepararea ozonului din oxigen pur sau din oxigenul din aer ; ozonizator. [cf. fr. *ozoniseur*]

OZONOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la ozonometrie. [< fr. *ozonométrique*]

OZONOMETRÍE *s. f. (fiz.)* dozarea ozonului din atmosferă. [gen. *-iei. /* < fr. *ozonométrie*]

OZONOMÉTRU *s. n. (fiz.)* aparat pentru măsurarea proporției de ozon din atmosferă. [< fr. *ozonomètre*, cf. fr. *ozone* — ozon, gr. *metron* — măsură]

OZONOSCÓP *s. n. (fiz.)* dispozitiv optic pentru determinarea prezenței ozonului. [< fr. *ozonoscope*, cf. fr. *ozone* — ozon, gr. *skopein* — a privi]

OZONOSFÉRĂ *s. f.* strat atmosferic bogat în ozon, cuprins între 25 și 50 km altitudine. [< germ. *Ozonosphäre*]

OZONOTERAPÍE *s. f. (med.)* folosirea în scop terapeutic a unui amestec de oxigen cu ozon. [gen. *-iei. /* < fr. *ozonothérapie*]

P

PACFÓN *s. n.* v. p a c f o n g.

PACFÓNG *s. n.* aliaj de aramă, de nichel și de zinc, folosit în special la fabricarea tacîmurilor. [var. *pacfon* s. n. / cf. germ. *Packfong*, fr. *pacfung*]

PACHÁNGA *s. f.* dans asemănător cu cha-cha-cha, de origine cubană ; melodia acestui dans. [pron. *pa-cian-ga.* / cf. sp., it., fr. *pachanga*]

PACHEBÓT *s. n.* navă mare, rapidă, care transportă călători, colete poștale și mici cantități de mărfuri. [< fr. *paquebot*, engl. *packet-boat*]

PÁCHER *s. n.* dispozitiv folosit în sonde pentru izolarea apelor superioare și a gazelor și pentru protecția coloanelor împotriva turtirii sau plesnirii. [cf. fr., engl. *packer*]

PACHÉT *s. n.* 1. reunire de obiecte legate sau învelite laolaltă ; legătură ; obiect, lucru învelit în hîrtie, în carton etc. 2. ansamblu de piese de același fel, folosite într-un sistem tehnic. [< fr. *paquet*, cf. germ. *Packet*, fr., engl. *packet*]

PACHETÁJ *s. n. (rar)* 1. acțiunea de a așeza în pachete ; împachetare. 2. ansamblu de efecte și obiecte ale unui soldat. [< fr. *paquetage*]

PACHI- v. p a h i-.

PACHIDÉRM *s. n.* v. p a h i d e r m.

PACIÉNT, -Ă *adj. (liv.)* răbdător. // *s. m. f.* bolnav care se află în tratamentul unui medic. [pron. *-ci-ent*, var. *pațient*, *-ă* s. m. f. / < lat. *patiens*, cf. it. *paziente*, fr. *patient*, germ. *Patient*]

PACIÉNȚĂ *s. f.* răbdare. [var. *pațiență* s. f. / < lat. *patientia*, cf. it. *pazienza*, fr. *patience*]

PACÍFIC, -Ă *adj. (liv.)* pașnic ; liniștit. [cf. lat. *pacificus*, fr. *pacifique*, it. *pacifico*]

PACÍFIC *s. n.* v. l o c o m o t i v ă.

PACIFICÁ *vb. I. tr.* a face să înceteze conflictele armate, luptele, dezordinile ; a restabili pacea, ordinea. [p. i. *pacific*, / cf. lat., it. *pacificare*, fr. *pacifier*]

PACIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a pacifica și rezultatul ei. ● *(rar)* împăcare, liniștire. [< *pacifica*]

PACIFICATÓR, -OÁRE *adj.* care pacifică, împăciuitor. [cf. lat. *pacificator*, fr. *pacificateur*]

PACIFÍSM *s. n.* 1. atitudine de pacifist ; propovăduire a politicii de pace. 2. curent liberal burghez, ai cărui reprezentanți se pronunță împotriva oricăror războaie, limitîndu-se însă la simpla propovăduire pasivă a păcii și despărțind lupta pentru pace de lupta activă împotriva politicii imperialiste care duce la război. [< fr. *pacifisme*]

PACIFÍST, -Ă *adj.* referitor la pacifism, propriu pacifismului. // *s. m. f.* adept al pacifismului ; iubitor al păcii. [< fr. *pacifiste*]

PACIÚLI *s. f.* plantă erbacee labiată, originară din Extremul Orient, din care se extrage un parfum puternic. [pron. *-ciu-li*. var. *paciulie* s. f. / < fr. *patchouli*]

PACIÚLIE *s. f.* v. p a c i u l i.

PACK *s. n.* 1. *(geol.)* fragmente din banchiza polară care plutesc pe apă duse de curenți și vînturi. 2. *(rar)* nume colectiv pentru jucătorii din înaintarea echipei de rugbi; pachet. [pron. *pec.* / < engl., fr. *pack*]

PACÓL *s. m.* plantă cultivată în Filipine, din frunzele căreia se extrag fibre textile, din care se fac sfori și cabluri. [< sp. *pacol*]

PACOMÉTRU *s. n. (constr.)* aparat de măsurat grosimea plăcilor inaccesibile. [< fr. *pachomètre*]

PACOTÍLĂ *s. f. (în trecut)* marfă care putea fi îmbarcată de oamenii echipajului sau de pasagerii unei nave, fără plata taxelor de transport. ● marfă de calitate inferioară. [< fr. *pacotille*, cf. sp. *pacotilla*]

PÁCT *s. n.* 1. tratat, acord, convenție între mai multe state suverane, prin care se stabilesc anumite drepturi și obligații reciproce. 2. învoială, înțelegere. [pl. *-te*, *-turi*. / cf. fr. *pacte*, lat. *pactum*, germ. *Pakt*]

PACTIZÁ *vb. I. intr.* a se înțelege, a cădea la învoială, a face cauză comună (cu cineva) ; a face un pact cu cineva. [< fr. *pactiser*]

PACTIZÁRE *s. f.* acțiunea de a pactiza și rezultatul ei ; încheiere a unui pact, alăturare la cauza cuiva. [< *pactiza*]

PÁCVAGON *s. n.* v. p a t v a g o n.

PADELÁ *vb. I. intr. (rar)* a vîsli cu ajutorul padelei. [< engl. *paddle*, cf. germ. *paddeln*]

PADÉLĂ *s. f.* vîslă special construită ca să se poată vîsli cu ea alternativ, cînd pe un bord, cînd pe celălalt. [< germ. *Paddel*, cf. engl. *paddle*]

PADÓC *s. n.* teren îngrădit în apropierea grajdului, unde se țin animalele pentru a le permite mișcarea la soare și la aer. ● loc lîngă boxa unui cal de curse ; loc unde se țin caii înainte de a intra pe pista de alergări. [< engl., fr. *paddock*]

PÁDRE *s. m. (de obicei ca termen de adresare în biserica creștină de Apus)* preot ; părinte. [< it., sp. *padre*]

PAG *s. m.* v. p a j.

PAGÁIE *s. f.* ramă specifică unor ambarcații sportive, canoelor, pirogilor etc., care se manevrează fără a o sprijini pe ambarcație. [pron. *-ga-ie*. pl. invar. (și *-găi*). / < fr. *pagaie*, it. *pagaia* < cuv. malaiez]

PAGINÁ *vb. I. tr.* 1. a dispune în pagini (la o carte, la un ziar etc.) materialul cules în spalturi ; a numerota paginile unei cărți. 2. a schița planul de dispunere a materialului unui ziar înainte de a fi dat la cules. [< fr. *paginer*]

PAGINÁRE *s. f.* acțiunea de a pagina și rezultatul ei ; punere în pagină, paginat, paginație. [< *pagina*]

PAGINÁT *s. n.* paginare. [< *pagină*]

PAGINATÓR, -OÁRE *s. m. f.* tipograf care așază în pagini textul cules și corectat. [< *pagina* + *-tor*]

PAGINATÚRĂ *s. f. (poligr. ; rar)* numerotarea paginilor unei opere ; paginație. [cf. it. *paginatura*]

PAGINÁȚIE *s. f. (poligr.)* așezare în pagini a materialului cules în spalturi ; paginare ; secție unde se face această operație. ● numerotare a paginilor unei cărți. [gen. *-iei*. var. *paginațiune* s. f. / cf. fr. *pagination*]

PAGINAȚIÚNE *s. f.* v. paginație.

PÁGINĂ *s. f.* **1.** față a unei foi de registru, de carte, de revistă etc.; cuprinsul, textul unei asemenea fețe. **2.** *(fig.)* moment, eveniment, întîmplare din viața cuiva. [pl. *-ni, -ne.* / cf. lat. *pagina*, it. *pagina*]

PAGÓDĂ *s. f.* templu în formă de turn piramidal compus din mai multe construcții suprapuse, specific unor țări din Extremul Orient. [< fr. *pagode*, cf. port. *pagoda*]

PAGOFÍLĂ *s. f. (zool.)* pescăruș alb. [< fr. *pagophile*]

PÁGRUS *s. m. (zool.)* pește marin asemănător cu dorada, apreciat pentru carnea sa. [< fr. *pagre*, it. *pagro*, cf. lat. *phager*, gr. *phagros*]

PAGÚR *s. m. (zool.)* crustaceu marin cu abdomenul moale, adăpostit într-o cochilie goală de gasteropode. [< fr. *pagure*]

PÁGUS *s. n. (ant.)* comună rurală, sat în Imperiul roman. [< lat. *pagus*]

PAHI- element prim de compunere savantă cu sensul de „gros", „îngroșare". [var. *pachi-.* / < fr. *pachy-*, it. *pachi-*, cf. gr. *pachys*]

PAHIDÉRM *s. n.* mamifer erbivor cu pielea foarte groasă, cu pintecele mare și cu picioarele terminate cu o copită. [var. *pachiderm* s. n. / < fr. *pachyderme*, cf. gr. *pachys* — gros, *derma* — piele]

PAHIDERMÍE *s. f. (med.)* îngroșare anormală a pielii. [gen. *-iei.* / < fr. *pachydermie*]

PAHIGLOSÍE *s. f.* îngroșare anormală a limbii. [gen. *-iei.* / cf. gr. *pachys* — gros, *glossa* — limbă]

PAHIMENÍNGE *s. m.* duramater. [< fr. *pachyméninge*, cf. gr. *pachys* — gros, *meninx* — membrană]

PAHIMENINGÍTĂ *s. f.* inflamație cronică a pahimeningelui. [< fr. *pachyméningite*]

PAHIMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea grosimii obiectelor. [< germ. *Pachymeter*, cf. gr. *pachys* — gros. *metron* — măsură]

PAHIPLEURÍTĂ *s. f. (med.)* îngroșare a pleurei ca urmare a unui proces inflamator. [< fr. *pachypleurite*, cf. gr. *pachys* — gros, *pleura* — latură]

PAHISALPINGÍTĂ *s. f. (med.)* salpingită cronică, cu îngroșarea țesutului conjunctiv. [< fr. *pachysalpingite*]

PAHIVAGINÍTĂ *s. f. (med.)* vaginită caracterizată prin hipertrofiia papilelor mucoasei. [< fr. *pachyvaginite*]

PAHLAVÍ *s. f. (lingv.)* limba persană vorbită între sec. III și IX, pentru care se folosea un alfabet semitic. [var. *pehlevi* s. f. / < fr., engl. *pahlavi* < cuv. persan]

PAIÁN *s. n. (ant.)* cînt coral în cinstea lui Apolo; *(p. ext.)* orice cînt de luptă și de biruință. [pron. *pa-ian.* / < fr. *payen*]

PAIÁȚĂ *s. f.* **1.** actor de circ sau de bîlci care provoacă rîsul prin înfățișarea sa caraghioasă, prin ghidușii etc. **2.** *(fig.)* caraghios; neserios, măscărici. [pron. *pa-ia-.* / cf. rus. *paiaț*, fr. *paillasse*, it. *Pagliaccio*, personaj din teatrul bufi italian]

PAIDÉE *s. f.* educație a spiritului uman prin cultivarea filozofiei și a științei. [pron. *pai-de-e.* / < gr. *paideia*]

PAIÉT *s. n.* pînză groasă impermeabilă manevrată de la bord, cu care se acoperă pe din afară spărturile mici produse în bordajul unei nave sub linia de plutire. [pron. *pa-iet.* / < fr. *paillet*]

PAIÉTĂ *s. f.* piesă mică metalică sau de sticlă cu gaură la mijloc, care se coase pe haine, pe stofe etc. pentru a le înfrumuseța. [< fr. *paillette*]

PAIÓL *s. n.* pardoseală acoperită cu linoleum sau material plastic care acoperă podeaua încăperilor unei nave. ● *(la pl.)* piese de lemn montate pe fundul navei pentru a proteja mărfurile de umezeală. [< rus. *paiol*]

PAIÓN *s. n.* **1.** *(rar)* împletitură de paie pentru sticle. **2.** unealtă folosită la descărcatul vapoarelor. [pron. *pa-ion.* / < fr. *paillon*]

PAIR *s. m.* **1.** titlu purtat de marii vasali ai regelui Franței. **2.** membru al uneia dintre cele două camere legislative din Franța între 1814 și 1848; titlu de noblețe care-i conferea celui care-l prelua dreptul de a fi membru al Camerei Lorzilor din Anglia. [pron. *per*, (rar) *pa-ir.* / < fr., engl. *pair*, cf. lat. *par* — egal]

PÁISĂ *s. f.* monedă divizionară în India, Pakistan etc., valorînd a suta parte dintr-o rupie. [< fr. *paise* < cuv. hindustan]

PAJ *s. m. (ist.)* tînăr nobil în serviciul unui senior feudal; copil de casă. [var. *pag* s. m. / < fr. *page*, germ. *Page*]

PAL, -Ă *adj.* palid. ● *(fig.)* fără strălucire, șters; searbăd; *(despre lumină)* slab. [< fr. *pale*]

PALÁBRĂ *s. f. (franțuzism)* palavră, vorbă goală; minciună. [< fr. *palabre*, cf. sp. *palabra* — cuvînt]

PALÁCE *s. n.* v. palas.

PALADÍN *s. m.* nobil care slujește la palatul regal. v. palatin. ● cavaler medieval rătăcitor, dornic de aventuri. ● *(fig.)* voinic, om îndrăzneț, animat de sentimente cavalerești. [cf. fr. *paladin*, it. *paladino* < lat. *palatinus*]

PALÁDIU[1] *s. n.* metal alb-argintiu din familia platinei. [pron. *-diu.* var. *paladium* s. n. / < fr. *palladium*]

PALÁDIU[2] *s. n.* **1.** statuie a zeiței Atena aflată în cetatea Troia, socotită ca ocrotitoare a cetății. **2.** *(fig.)* ocrotire, pază, apărare. [pron. *-diu.* var. *paladium* s. n. / < fr., lat. *palladium*]

PALADIUM[1] *s. n.* v. paladiu[1].

PALÁDIUM[2] *s. n.* v. paladiu[2].

PALADIZÁRE *s. f.* acoperire a obiectelor prin procedee electrolitice, cu un strat de paladiu[1]. [et. incertă]

PALAFÍTĂ *s. f.* locuință lacustră susținută pe pari; construcție făcută pe un teren nestabil, întărit cu pari. [< it. *palafitta*, fr. *palafitte*]

PALÁN *s. n.* marca formată din mai mulți scripeți, folosită la ridicarea unor greutăți mari. [var. *palanc* s. n. / < fr. *palan*, cf. it. *palanco*]

PALÁNC *s. n.* v. palan.

PALANCHÍN *s. n.* **1.** litieră, lectică (în Orient). **2.** țesătură de mătase asemănătoare cu cașmirul. [pl. *-ne, -nuri.* / < fr. *palanquin*]

PALÁS *s. n.* mare hotel de lux. [scris și *palace.* / < fr. *palace*]

PALÁT *s. n.* partea superioară a cavității bucale la om și la celelalte animale vertebrate; cerul gurii. [pl. *-te, -turi.* / < lat. *palatum*]

PALATÁL, -Ă *adj.* care aparține palatului, din regiunea palatului; palatin. // *adj., s. f.* (sunet) articulat în regiunea palatului. [< fr. *palatal*]

PALATALIZÁ *vb. I. tr., refl.* a da sau a căpăta un timbru palatal, a (se) transforma

într-un sunet palatal ; a (se) muia. [cf. fr. *palataliser*]

PALATALIZÁRE *s.f.* acțiunea de a (se) palataliza și rezultatul ei ; muiere. [< *palatiliza*]

PALATÍN *s.m.* mare demnitar la palatul regilor în evul mediu. ● guvernator al unei provincii. v. paladin. [< lat. *palatinus*]

PALATÍN, -Ă *adj.* al cerului gurii, al palatului ; palatal. [< fr. *palatin*]

PALATINÁT *s.n.* demnitatea de palatin. ● teritoriu sau provincie guvernată de un palatin. [cf. germ. *Palatinat*, fr. *palatinat*]

PALATÍNĂ *s.f.* etolă scurtă ; blană pentru purtat la gît și pe umeri. [< fr. *palatine*]

PALATÍTĂ *s.f.* (*med.*) inflamație a cerului gurii. [< fr. *palatite*]

PALATOGRÁF *s.n.* (*fon.*) mulaj al palatului folosit pentru a se obține palatograma; palat artificial. [< fr. *palatographe*]

PALATOGRÁMĂ *s.f.* (*fon.*) reprezentare grafică a suprafeței palatului, în care se văd locurile atinse de limbă în timpul pronunțării unui sunet. [< fr. *palatogramme*]

PÁLĂ[1] *s.f.* 1. veșmînt femeiesc constînd dintr-o bucată de pînză dreptunghiulară, puntat peste etolă de matroanele romane. 2. (*text.*) semifabricat în formă de bandă continuă, obținut din fibre (de lînă, sintetice) pieptănate și înfășurate pe bobine. [< lat. *palla*]

PÁLĂ[2] *s.f.* fiecare dintre brațele unei elice de avion și de vapor sau ale unui rotor de mașină. [< fr. *pale*, cf. lat. *pala* — lopată]

PALE- v. paleo-.

PALEÁL, -Ă *adj.* referitor la mantaua moluștelor. O *cavitate* ~*ă* = cavitate situată în manta, care conține organele respiratorii ale moluștelor. [pron. *-le-al.* / < fr. *palléal*]

PALEANTRÓP *s.m.* (*pal.*) denumire taxonomică a omului fosil din pleistocenul mediu ; omul din Neandental. [pron. *-le-an-.* / cf. it. *paleantropo*]

PALEATÍV *adj., s.n.* v. paliativ.

PALÉE[1] *s.f.* picior intermediar de susținere a grinzilor principale ale unui pod de lemn. [pron. *-le-e.* / < fr. *palée*, cf. lat. *palus* — stîlp]

PALÉE[2] *s.f.* (*bot.*) înveliș floral format din două frunzișoare situate la baza spiculuii gramineelor. [pron. *-le-e.* / < germ. *Palea*]

PALEO- element prim de compunere savantă cu sensul „vechi", „preistoric" ; „anterior, mai vechi (decît ceea ce indică al doilea element)". [pron. *-le-o-*. var. *pale-*. / < fr. *paléo-*, cf. gr. *palaios* — vechi]

PALEOANTROPOLÓG, -Ă *s.m.f.* specialist în paleoantropologie. [cf. fr. *paléoanthropologue*]

PALEOANTROPOLOGÍE *s.f.* parte a antropologiei care studiază omul fosil, preistoric. [gen. *-iei.* / < fr. *paléoanthropologie*]

PALEOARHEOLOGÍE *s.f.* arheologie a timpurilor preistorice. [gen. *-iei.* / < fr. *paléoarchéologie*]

PALEOBIOGEOGRAFÍE *s.f.* disciplină care studiază fauna și flora din trecutul geologic al Pămîntului. [gen. *-iei.* / cf. fr. *paléo-biogéographie*]

PALEOBIOLOGÍE *s.f.* paleontologie. [gen. *-iei.* / cf. fr. *paléo-biologie*, germ. *Paläobiologie*]

PALEOBOTÁNIC, -Ă *adj.* referitor la paleobotanică. [cf. fr. *paléobotanique*]

PALEOBOTÁNICĂ *s.f.* paleofitologie. [gen. *-cii.* / < fr. *paléobotanique*]

PALEOBOTANÍST, -Ă *s.m.f.* specialist în paleobotanică [< fr. *paléobotaniste*]

PALEOCÉN *s.n.* (*geol.*) prima epocă (serie) a paleogenului. // *adj.* care aparține acestei epoci. [< fr. *paléocène*, cf. gr. *palaios* — vechi, *kainos* — recent]

PALEOCLIMÁT *s.n.* climă a vechilor epoci geologice ; paleoclimă. [< fr. *paléoclimat*]

PALEOCLIMÁTIC, -Ă *adj.* referitor la paleoclimat. [cf. fr. *paléoclimatique*]

PALEOCLIMATOLOGÍE *s.f.* disciplină care se ocupă cu studiul variațiilor climei în decursul perioadelor geologice. [gen. *-iei.* / < fr. *paléoclimatologie*, cf. gr. *palaios* — vechi, lat. *clima* — climă, gr. *logos* — știință]

PALEOCLÍMĂ *s.f.* paleoclimat. [et. incertă]

PALEOCREȘTÍN, -Ă *adj.* referitor la vechiul creștinism (al primilor creștini, din primele secole) ; creștinism antic. O *artă* ~*ă* = arta primilor creștini, dezvoltată în Occident, ale cărei forme, dovedind legături profunde cu arta de tradiție elenistică (picturi de un caracter relativ rudimentar, cu scene și motive pătrunse de un întreg simbolism), au persistat în Imperiul roman de apus pînă în sec. VII. [după it. *paleocristiano*, fr. *paléochrétien*]

PALEODENDROLOGÍE *s.f.* ramură a paleobotanicii care se ocupă cu studiul plantelor lemnoase fosile. [gen. *-iei.* / cf. fr. *paléodendrologie*]

PALEOECOLOGÍE *s.f.* ramură a paleontologiei care cercetează condițiile de viață ale plantelor și animalelor din trecut. [pron. *-le-o-e-*. gen. *-iei.* / cf. fr. *paléoécologie*]

PALEOETNOLÓG, -Ă *s.m.f.* specialist în paleoetnologie. [< fr. *paléoethnologue*]

PALEOETNOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la paleoetnologie. [< fr. *paléoethnologique*]

PALEOETNOLOGÍE *s.f.* știință care se ocupă cu studierea popoarelor dispărute. [gen. *-iei.* / < fr. *paléoethnologie*, cf. gr. *palaios* — vechi, *ethnos* — popor, *logos* — studiu]

PALEOFITOGRAFÍE *s.f.* ramură a paleontologiei care se ocupă cu studiul morfologiei plantelor fosile. [gen. *-iei.* / cf. fr. *paléophytographie* < gr. *palaios* — vechi, *phyton* — plantă, *graphein* — a scrie]

PALEOFITOLÓG, -Ă *s.m.f.* specialist în paleofitologie. [cf. fr. *paléophytologique*]

PALEOFITOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la paleofitologie. [cf. fr. *paléophytologique*]

PALEOFITOLOGÍE *s.f.* ramură a paleontologiei care studiază plantele fosile ; paleobotanică. [gen. *-iei.* / < fr. *paléophytologie*, cf. gr. *palaios* — vechi, *phyton* — plantă, *logos* — știință]

PALEOFLORÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la flora fosilă. [et. incertă]

PALEOGÉN *s.n.* (*geol.*) prima perioadă (sistem) a neozoicului ; numulitic. // *adj.* care aparține acestei perioade. [cf. germ. *Paläogen*, it. *paleogene*, fr. *paléogène* < gr. *palaios* — vechi, *gennan* — a naște]

PALEOGENÉTICĂ *s.f.* studiul genetic al fosilelor. [cf. fr. *paléogénétique*]

PALEOGEOFÍZICĂ *s.f.* știință care studiază legile și modificările fenomenelor geofizice. [gen. *-cii.* / < fr. *paléogéophysique*]

PALEOGEOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la paleogeografie. [< fr. *paléogéographique*]

PALEOGEOGRAFÍE *s.f.* ramură a geologiei care are ca obiect de studiu reconstituirea mărilor, a continentelor, a munților

etc. din epocile geologice trecute. [gen. *-iei.* / < fr. *paléogéographie*]

PALEOGEOMORFOLOGÍE *s. f.* parte a paleogeografiei care studiază evoluția reliefului în trecut, reconstituind configurația acestuia și procesele geomorfologice din diferite perioade geologice. [gen. *-iei.* / < fr. *paléogéomorphologie*]

PALEOGRÁF, -Ă *s. m. f.* specialist în paleografie. [< fr. *paléographe*]

PALEOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la paleografie. [< fr. *paléographique*]

PALEOGRAFÍE *s. f.* știință care se ocupă cu descifrarea și cu studiul scrisului vechi din manuscrise, de pe hărți etc. [gen. *-iei.* / < fr. *paléographie*, cf. gr. *palaios* — vechi, *graphein* — a scrie]

PALEOLÍTIC *s. n.* prima epocă a istoriei, caracterizată prin folosirea pietrei cioplite. // *adj.* care datează din această epocă. [< fr. *paléolithique*, cf. gr. *palaios* — vechi, *lithos* — piatră]

PALEOLÓG, -Ă *s. m. f.* om de știință care studiază limbile vechi. [< fr. *paléologue*, cf. gr. *palaios* — vechi, *logos* — studiu]

PALEOMAGNETÍSM *s. n.* caracteristicile cîmpului magnetic terestru din trecutul geologic. [< fr. *paléomagnétisme*]

PALEONTOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la paleontografie. [cf. germ. *Paläontographisch*]

PALEONTOGRAFÍE *s. f. (geol.)* descriere a fosilelor. [gen. *-iei.* / cf. germ. *Paläontographie* < gr. *palaios* — vechi, *on* — ființă, *graphein* — a scrie]

PALEONTOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în paleontologie. [< fr. *paléontologue*]

PALEONTOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la paleontologie. [cf. fr. *paléontologique*]

PALEONTOLOGÍE *s. f.* ramură a geologiei care studiază viețuitoarele fosile existente în sedimentele scoarței terestre. [gen. *-iei.* / < fr. *paléontologie*, cf. gr. *palaios* — vechi, *on* — ființă, *logos* — studiu]

PALEOPALINOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la paleopalinologie. [cf. fr. *paléopalynologique*]

PALEOPALINOLOGÍE *s. f.* ramură a palinologiei care are ca obiect cercetarea geologică bazată pe studiul sporilor și al polenului fosil. [gen. *-iei.* / cf. fr. *paléopalynologie*]

PALEOPATOLOGÍE *s. f.* disciplină care se ocupă cu studiul bolilor viețuitoarelor fosile. [gen. *-iei.* / < fr. *paléopathologie*]

PALEOPEDOLOGÍE *s. f.* ramură a pedologiei care studiază solurile fosile. [gen. *-iei.* / < fr. *paléopédologie*]

PALEOSLÁV, -Ă *adj.* referitor la vechea limbă slavă, care aparține vechii limbi slave. // *s. m. f.* persoană care aparține celor mai vechi popoare slave. [< fr. *paléoslave*]

PALEOTÉRIU *s. m.* animal mamifer erbivor din era neozoică, asemănător cu tapirul. [pron. *-riu.* / < fr. *paléothérium*, cf. gr. *palaios* — vechi, *therion* — fiară]

PALEOZÓIC *s. n.* a doua eră geologică dintre precambrian și mezozoic, în care s-au format munții, au apărut ultimele tipuri de nevertebrate, unii pești vertebrați și reptilele primitive și s-a dezvoltat flora continentală pînă la coniifiere ; era primară. // *adj.* care aparține acestei ere. [pron. *-zo-ic.* / < fr. *paléozoïque*, cf. gr. *palaios* — vechi, *zoe* — viață]

PALEOZOOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în paleozoologie. [< fr. *paléozoologue*]

PALEOZOOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la paleozoologie. [< fr. *paléozoologique*]

PALEOZOOLOGÍE *s. f.* ramură a paleontologiei care se ocupă cu studiul animalelor fosile. [gen. *-iei.* / < fr. *paléozoologie*]

PALÉSTRĂ *s. f. (la vechii greci și la romani)* loc special amenajat pentru exerciții de gimnastică, lupte etc. ● școală atenian de educație fizică, urmată de băieți între 13 și 15 ani după absolvirea școlii de gramatică și a celei de kithară. [cf. lat. *palaestra*, gr. *palaistra* < *pale* — luptă]

PALÉSTRIC, -Ă *adj.* referitor la palestră. [< fr. *palestrique*]

PALÉTĂ *s. f.* 1. plăcuță de lemn, de obicei ovală, pe care pictorii își amestecă culorile cînd lucrează. ● *(p. ext.)* denumire dată gamei cromatice specifice unui pictor sau unei lucrări. ● *(arheol.)* obiect de formă plată, geometrică sau animalieră, din șist, pe care se crede că erau preparate culorile. 2. plăcuță rotundă cu miner care se folosește pentru lovirea mingii la tenisul de masă. 3. organ al turbinelor sau al roților hidraulice care conduce fluidul ; pală mică. 4. *(mar.)* platformă folosită în porturi și pe nave la manipularea și la stivuirea unor mărfuri. [< fr. *palette*]

PALETIZÁRE *s. f. (mar.)* metodă de manipulare și de transportare a mărfurilor prin folosirea paletelor (4). [după fr. *palettisation*]

PÁLI *s. m.* veche limbă de cultură în Sri Lanka, derivată din sanscrită. [< fr. *pali*]

PALIATÍV *adj., s. n.* 1. (medicament) care ameliorează o boală sau îi înlătură temporar simptoamele, fără a-i suprima cauza. 2. *(fig.)* (soluție) care aduce o rezolvare de moment, care rezolvă provizoriu o situație sau efectele ei. [pron. *-li-a-.* var. *paleativ* adj., s. n. / < fr. *palliatif*, cf. lat. med. *palliativus* < *pallium* — manta]

PÁLID, -Ă *adj.* 1. galben, pal, alb la față. 2. fără strălucire, lipsit de intensitate luminoasă. [< lat. *pallidus*, cf. it. *pallido*]

PALIDITÁTE *s. f.* faptul, însușirea de a fi palid ; paloare. [< *palid* + *-itate*]

PALIÉR *s. n.* 1. porțiune de traseu orizontal al unei șosele sau a unei căi ferate. ● platformă pentru odihnă la o scară, plasată de obicei la nivelul etajelor ; odihna scării. 2. lagăr (II), de obicei orizontal. 3. ansamblul planșeelor unei construcții situate la același nivel. 4. parcurs executat de avion, imediat după dezlipirea de la pămînt la decolare, în zbor orizontal pentru a intra în viteză. [pron. *-li-er.* / < fr. *palier*]

PALILALÍE *s. f. (med.)* tulburare a vorbirii care constă în repetarea involuntară a unor propoziții sau cuvinte. [gen. *-iei.* / < fr. *palilalie*, cf. gr. *palin* — din nou, *lalein* — a vorbi]

PALIM- v. palin-.

PALIMPSÉST *s. n.* 1. pergament de pe care a fost ștearsă, răzuită scrierea inițială pentru a fi utilizat din nou și pe care se mai văd încă urmele vechii scrieri. 2. *(fig.)* scriere (veche) greu lizibilă datorită ștersăturilor și corecturilor. [cf. fr. *palimpseste*, lat. *palimpsestus*, gr. *palimpsestos* < gr. *palin* — din nou, *psestos* — răzuit]

PALIN- element prim de compunere savantă cu semnificația „din nou", „iarăși", „revenind". [var. *palim-.* / < fr. *palin-*, cf. gr. *palin*]

PALINDRÓM *s. n.* cuvînt, frază sau vers care se poate citi în cele două sensuri. ● joc distractiv constînd în găsirea unui cuvînt sau a unei fraze care, citite direct și invers,

să aibă același înțeles. [< fr. *palindrome*, cf. gr. *palin* — din nou, *dromos* — alergare]

PALINGENÉZĂ *s. f.* 1. palingenezie. 2. *(liv.)* reînnoire a instituțiilor, a concepțiilor etc. 3. metamorfism produs la adîncimi foarte mari pe care îl suferă rocile eruptive sau sedimentare sub influența temperaturii. 4. *(biol.)* apariția în procesul dezvoltării unor indivizi a unor caractere deja dispărute pentru grupa din care aceștia fac parte. [cf. it. *palingenesi*, germ. *Palingenese* < gr. *palin* — din nou, *genesis* — naștere]

PALINGENÉZIC, -Ă *adj.* referitor la palingeneză. [< fr. *palingénésique*]

PALINGENEZÍE *s. f.* 1. concepție metafizică care preconizează reînvierea periodică a tuturor ființelor ; metempsihoză. ● *(fig.)* înnoire, regenerare (morală). 2. concepție potrivit căreia istoria este alcătuită din perioade succesive de decădere și de înflorire. 3. concepție despre perfecționarea permanentă a viețuitoarelor printr-o evoluție lentă. [gen. *-iei.* / < fr. *palingénésie*, cf. gr. *palingenesis* — renaștere]

PALINGRAFÍE *s. f.* tendință patologică de a repeta în scris aceleași propoziții sau cuvinte. [gen. *-iei.* / germ. *Palingrafie*, cf. gr. *palin* — din nou, *graphein* — a scrie]

PALINÓDIC, -Ă *adj.* care se referă la o palinodie ; de palinodie ; care retractează, retractant. [< fr. *palinodique*]

PALINODÍE *s. f.* poezie, scriere în care autorul retractează cele spuse într-o poezie anterioară ; *(p. ext.)* schimbare de părere, retractare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *palinodie*, lat., gr. *palinodia* < *palin* — din nou, *ode* — cînt]

PALINODÍST *s. m.* autor de palinodii. [< fr. *palinodiste*]

PALINOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la palinologie. [cf. fr. *palynologique*]

PALINOLOGÍE *s. f.* disciplină biologică având ca obiect studiul polenului și al sporilor. [gen. *-iei.* / < fr. *palynologie*, cf. gr. *palyno* — a risipi, *logos* — știință]

PALINOTAXÍE *s. f.* v. palinotaxonomie.

PALINOTAXONOMÍE *s. f.* ramură a palinologiei care se ocupă cu unele probleme de taxonomie și filogenie prin studiul morfologiei polenului. [gen. *-iei.* var. *palinotaxie* *s. f.* / cf. fr. *palynotaxonomie*]

PALIO *s. n.* v. paliu[2].

PALISÁ *vb. I. tr.* a lega un lăstar, o ramură de un suport pentru a da pomilor fructiferi forma dorită sau pentru a nu fi rupți de vînt. [< fr. *palisser*]

PALISÁDĂ *s. f.* 1. obstacol, fortificație constînd dintr-un gard înalt format din pari de lemn înfipți vertical în pămînt și legați între ei prin nuiele etc. 2. perete metalic mobil care protejează vagoanele de pe navele portvagoane de vînturile puternice. 3. *(biol.)* mod de așezare a unor celule alungite care stau una lîngă alta. [< fr. *palissade*]

PALISÁDIC, -Ă *adj.* în felul palisadei (3). O *parenchim* ~ = parenchim clorofilian cu celule compacte de pe fața superioară a frunzelor. [< fr. *palissadique*]

PALISÁJ *s. n.* dirijare a creșterii lăstarilor pentru a nu se rupe sau pentru a li se da o anumită formă ; palisare. [< fr. *palissage*]

PALISÁNDRU *s. m.* arbore exotic cu flori mari, albastre sau roșii, al cărui lemn mirositor, foarte tare, de culoare neagră-violetă, se întrebuințează în tîmplăria fină. [< fr. *palissandre*, cf. it. *palissandro*]

PALISÁRE *s. f.* acțiunea de a palisa și rezultatul ei ; palisaj. [< *palisa*]

PÁLIU[1] *s. n.* *(latinism)* 1. manta la vechii greci și la romani. 2. bandă de lînă albă cu cruci negre, pe care papa o poartă pe deasupra veșmintelor pontificale. 3. răsfrîngere a tegumentului care căptușește cochilia gasteropodelor ; manta (3). [pron. *-liu.* var. *palium* *s. n.* / < lat. *pallium*, it. *pallio*]

PÁLIU[2] *s. n.* țesătură de stofă sau de lînă dată ca premiu pentru o întrecere (medievală). ● întrecerea premiată cu această țesătură. [pron. *-liu.* var. *palio* *s. n.* / < it. *palio*]

PÁLIUM *s. n.* v. paliu[1].

PALM *s. m.* *(rar)* palmier. [< fr. *palme*, germ. *Palme*, cf. lat. *palma*]

PALMACÉE *s. f. pl.* familie de plante monocotiledonate, cunoscute sub numele generic de palmieri ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < lat. *palmaceae*, cf. lat. *palma* — palmier]

PALMÁR, -Ă *adj.* *(anat.)* referitor la palmă, al palmei. [cf. fr. *palmaire*]

PALMARÉS *s. n.* listă în care se înscriu victoriile sportive, succesele literare obținute de cineva. [pl. *-suri.* / < fr. *palmarès*, cf. lat. *palma* — frunză de palmier, simbol al victoriei]

PALMÁT, -Ă *adj.* 1. *(despre frunze)* care seamănă cu o mînă cu degetele răsfirate. 2. *(despre piciorul unor animale sau păsări)* cu degetele unite printr-o membrană. [cf. fr. *palmé*]

PALMATIFÍD, -Ă *adj.* *(despre frunze palmate)* care este tăiată în lobi așezați ca degetele mîinii și ale căror adînciturі ajung pînă la mijlocul limbului. [< fr. *palmatifide*]

PALMATILOBÁT, -Ă *adj.* *(despre frunze palmate)* ai cărei lobi sînt dispuși de jur împrejurul limbului. [cf. fr. *palmatilobé*]

PALMATIPARTÍT, -Ă *adj.* *(despre frunze palmate)* ale cărei diviziuni trec de jumătatea limbului fără să atingă axa frunzei. [< fr. *palmatiparti*]

PALMATISECÁT, -Ă *adj.* *(despre frunze palmate)* ale cărei diviziuni ating baza limbului. [cf. fr. *palmatiséqué*]

PALMATURĂ *s. f.* malformație constînd în reunirea printr-o pieliță a degetelor la om. [< fr. *palmature*]

PÁLMĂ *s. f.* *(liv.)* ramură de palmier (socotită ca semn al biruinței). ● motiv ornamental. O *~ele academice* = distincție acordată de Academia Franceză oamenilor de știință și artiștilor. [cf. fr. *palme*, lat. *palma*]

PALMÉR *s. n.* instrument de precizie folosit pentru determinarea grosimii unor piese ; șurub micrometric. [< fr. *palmer*]

PALMERSTÓN *s. n.* țesătură dublă din lînă și bumbac, folosită ca stofă de palton. [< (Henry Temple, viconte de) *Palmerston*, om politic englez din sec. XIX]

PALMÉTĂ *s. f.* motiv ornamental stilizat, sculptat sau pictat, în formă de frunze de palmier. ● formă artistică dată unor pomi fruotiferi, îndreptîndu-le ramurile cu ajutorul spalierelor pentru ca să crească într-o anumită direcție. [< fr. *palmette*]

PALMI- element prim de compunere savantă, cu sensul „(în formă de) palmă". [< fr. *palmi-*, cf. lat. *palma*]

PALMIÉR *s. m.* arbore exotic cu tulpina înaltă, dreaptă, neramificată, terminată cu

o coroană de frunze și având florile dispuse în inflorescențe foarte variate. [pron. *-mi-er.* / < fr. *palmier*]

PALMIÉRĂ *s. f.* bucată dreptunghiulară de piele groasă care protejează palmele. [< *palmă* + *-ieră*]

PALMIFÓRM, -Ă *adj.* 1. palmat. 2. *(despre un tip de coloană egipteană)* care are capitelul în forma unui mănunchi de frunze de palmier. [< fr. *palmiforme*, cf. lat. *palma* — palmă, *forma* — formă]

PALMIPÉDE *s. n. pl.* grup de păsări înotătoare cu degetele împreunate printr-o pieliță ; *(la sg.)* pasăre din acest grup. [< fr. *palmipèdes*, cf. lat. *palma* — palmă, *pes* — picior]

PALMITÁT *s. m.* sare sau ester al acidului palmitic. [< fr. *palmitate*, germ. *Palmitat*]

PALMÍTIC *adj. m. acid* ~ = acid gras semisolid care se află în uleiul de palmier și în numeroase grăsimi naturale. [< fr. *palmitique*]

PALMITÍNĂ *s. f.* ester palmitic al glicerinei, unul dintre constituienții corpurilor grase. [< fr. *palmitine*]

PALMÚRĂ *s. f.* pieliță care unește degetele unor vertebrate acvatice. [< fr. *palmure*]

PALOÁRE *s. f.* faptul de a fi palid ; paliditate ; *(pop.)* gălbejeală. [pl. *-ori.* gen. *-orii.* / < fr. *paleur*, cf. lat. *pallor*]

PALOGRÁF *s. n.* 1. instrument cu care se înregistrează oscilațiile unei nave. 2. aparat pentru determinarea pulsațiilor arteriale. [< fr. *pallographe*]

PALOGRÁMĂ *s. f.* curbă obținută la palograf. [< fr. *pallogramme*]

PALONIÉR *s. n.* 1. pinghie articulată cu două pedale la extremități, legată de organul de direcție al unui avion sau al unei ambarcații și folosită la dirijarea acestora cu ajutorul picioarelor. 2. suport fixat pe fundul bărcilor pentru sprijinirea picioarelor celui care vislește. [pron. *-ni-er.* / < fr. *palonnier*]

PALP *s. m.* v. palpă.

PALPÁ *vb. I. tr.* 1. a pipăi. ● a examina prin pipăire (atingere sau apăsare) cu mîna anumite părți ale corpului, organe etc. 2. *(tehn.)* a verifica gradul de netezime al suprafeței unui corp cu ajutorul unui palpator sau cu mîna. [< fr. *palper*, cf. it., lat. *palpare*]

PALPÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi pipăit ; concret. ● *(fig.)* evident, sigur, neîndoios. [cf. fr. *palpable*]

PALPABILITÁTE *s. f.* însușirea a tot ce este palpabil. ● *(fig.)* plasticitate ; claritate. [cf. fr. *palpabilité*]

PALPÁRE *s. f.* acțiunea de a palpa și rezultatul ei ; *(spec. ; med.)* examinare prin pipăire a anumitor părți ale corpului ; palpație. [< *palpa*]

PALPATÓR *s. n.* ac cu ajutorul căruia se determină gradul de netezime al unei suprafețe metalice prelucrate. [cf. fr. *palpateur*]

PALPÁȚIE *s. f.* *(rar)* palpare. [gen. *-iei.* var. *palpațiune* s. f. / cf. fr. *palpation*, lat. *palpatio*]

PALPAȚIÚNE *s. f.* v. palpație.

PĂLPĂ *s. f.* *(zool.)* fiecare dintre cele două organe în formă de apendice mobil așezate sub maxilarul inferior la artropode și crustacee, cu care acestea pipăie alimentele. [var. *palp* s. m. / < fr. *palpe*]

PALPEBRÁL, -Ă *adj.* referitor la pleoape, al pleoapelor. [< fr. *palpébral*, cf. lat. *palpebra* — pleoapă]

PALPITÁ *vb. I. intr.* 1. *(despre inimă)* a-și înteți ritmul bătăilor, datorită unei emoții sau unei maladii ; a zvîcni. ● *(despre oameni)* a tremura (din cauza unei emoții), a fi foarte mișcat. 2. *(fig.)* a se manifesta puternic, a fi plin de viață. [p. i. *palpit* și *-tez*, 3,6 *-tă.* / < fr. *palpiter*, it. *palpitare*]

PALPITÁNT, -Ă *adj.* emoționant, interesant, pasionant. [cf. fr. *palpitant*]

PALPITÁRE *s. f.* acțiunea de a palpita și rezultatul ei. [< *palpita*]

PALPITÁȚIE *s. f.* mișcare convulsivă a unei părți oarecare a corpului ; zvîcnire, bătaie puternică și neregulată a inimii. [gen. *-iei.* var. *palpitațiune* s. f. / cf. fr. *palpitation*, lat. *palpitatio*]

PALPITAȚIÚNE *s. f.* v. palpitație.

PALPLÁNȘĂ *s. f.* element de construcție destinat să susțină terenul unei săpături sau să formeze o incintă în interiorul căreia să se poată executa o lucrare, fiind ferită astfel de infiltrația apei. / < fr. *palplanche*]

PALTÓN *s. n.* haină groasă și lungă de iarnă, care se poartă peste celelalte veșminte. [după fr. *paletot*]

PALUDAMÉNTUM *s. n.* *(ant.)* mantie pe care o purtau generalii romani. [pl. *-muri.* / < lat. *paludamentum*]

PALUDÁRIU *s. n.* bazin pentru creșterea sau dresarea animalelor amfibii. [pron. *-riu.* / < fr. *paludarium*]

PALÚDIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de paludism. [cf. fr. *paludique*]

PALUDÍCOL, -Ă *adj.* *(biol. ; despre organisme)* care trăiește în mlaștini. [cf. lat. *palus* — mlaștină, *colere* — a locui]

PALUDÍNĂ *s. f.* moluscă gasteropodă vivipară, care trăiește în apele curgătoare și în iazuri. [< fr. *paludine*]

PALUDÍSM *s. n.* malarie. [< fr. *paludisme*, cf. lat. *palus* — mlaștină]

PALUDOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în paludologie. [< fr. *paludologue*]

PALUDOLOGÍE *s. f.* 1. știință care studiază aspectele floristice, ecologice, chimice și biocenotice ale mlaștinilor. 2. malariologie. [gen. *-iei.* / < fr. *paludologie*, cf. lat. *palus* — mlaștină, gr. *logos* — știință]

PALUDÓS, -OÁSĂ *adj.* *(liv.)* mlăștinos. [cf. lat. *paludosus*, it. *paludoso*]

PALUDOTERAPÍE *s. f.* malarioterapie. [gen. *-iei.* / < fr. *paludothérapie*]

PALUDRÍNĂ *s. f.* preparat farmaceutic sub formă de pulbere albă cu gust amărui și fără miros, folosit contra paludismului. [< fr. *paludrine*]

PALÚSTRU, -Ă *adj.* de (la) baltă, din regiunea bălților. O *friguri* ~e = malarie. [cf. fr. *palustre*, lat. *palustер*]

PAMÁ *vb. I. intr.* *(franțuzism)* a leșina, a se pierde. [p. i. *-mez.* / < fr. *pâmer*]

PAMFLÉT *s. n.* scriere satirică în proză sau în versuri în care sînt înfierate atitudini, fapte, concepții negative. [< fr., engl. *pamphlet*, cf. gr. *pan* — tot, *phlego* — a arde]

PAMFLETÁR *s. m.* *(adesea depr.)* autor de pamflete ; pamfletist. [cf. fr. *pamphlétaire*]

PAMFLETÍST, -Ă *s. m. f.* pamfletar. [cf. fr. *pamphlétiste*]

PÁMPA *s. n.* v. pampas.

PÁMPAS *s. n.* cîmpie întinsă din America de Sud, acoperită cu ierburi. [< pl. *-uri.* var. *pampa* s. n. / < fr., sp. *pampa*]

PAMPERO *s. n. (met.)* invazie de aer care vine dinspre Patagonia spre zonă tropicală a Americii de Sud. [pl. *-os.* / < sp. *pampero*]

PAMPÓN *s. n.* v. pompon.

PAN- element prim de compunere savantă, însemnînd „tot", „întreg". [< fr., it. *pan-*, cf. gr. *pas, pantos*]

PANÁ *vb. I. tr.* a trece prin făină, ou și pesmet, brînza, carnea, legumele și a le prăji în grăsime ; a pregăti (un aliment) pane. [< fr. *paner*]

PANACÉU *s. n.* nume dat odinioară unor medicamente despre care se credea că ar putea să vindece orice boală ; leac, remediu universal. [pron. *-ceu.* / < fr. *panacée*, cf. gr. *panakeia* < *pas* — tot, *akos* — medicament]

PANÁDĂ *s. f. (rar)* supă falsă preparată dintr-o fiertură de pîine, unt și lapte. [pl. *-de.* / < fr. *panade*]

PANAFRICÁN, -Ă *adj.* referitor la toată Africa. [cf. fr. *panafricain*]

PANAFRICANÍSM *s. n.* doctrină care tinde să dezvolte unitatea și solidaritatea popoarelor africane. [< fr. *panafricanisme*]

PANAMÁ [1] *s. f.* împletitură fină din frunzele unui arbust din America Centrală ; *(p. ext.)* pălărie făcută dintr-o astfel de împletitură. ● țesătură de bumbac sau de in care imită această împletitură. [pl. *-le.* / < fr. *panama*]

PANAMÁ [2] *s. f.* afacere frauduloasă de mari proporții, legată de coruperea funcționarilor de stat. [pl. *-le.* / < fr. *panama*, cf. *Panama*, istm care leagă cele două Americi]

PANAMERICÁN, -Ă *adj.* referitor la (toată) America, care aparține Americii (întregi). [cf. fr. *panaméricain*]

PANAMERICANÍSM *s. n.* ideologia „unității de interese" și a „solidarității" țărilor de pe continentul american, propagată de imperialiștii din S.U.A. și bazată pe o pretinsă comunitate etnică, economică și culturală. [< fr. *panaméricanisme*]

PANAMERICANÍST, -Ă *adj.* referitor la panamericanism. // *s. m. f.* partizan al panamericanismului. [< fr. *panaméricaniste*]

PANARÁMĂ *s. f.* v. panoramă.

PANÁRD, -Ă *adj. (despre cai)* ale cărui picioare posterioare sînt îndreptate de la genunchi în afară. [< fr. *panard*]

PANARÍCIU *s. n.* v. panarițiu.

PANARÍȚIU *s. n. (med.)* inflamație cu puroi a țesuturilor din jurul unghiilor. [pron. *-țiu.* var. *panariciu* s. n. / < lat. *panaricium*, cf. fr. *panaris*]

PANÁȘ *s. n.* smoc de pene (colorate) care împodobea odinioară coiful sau chipiul militarilor ; penaj. [pl. *-șuri.* / < fr. *panache*, cf. it. *pennaccio* — penaj]

PANAȘÚRĂ *s. f. (bot.)* decolorare a frunzelor verzi, datorită lipsei unor substanțe minerale din sol sau în urma atacului virusurilor. [< fr. *panachure*]

PANATENÁIC, -Ă *adj.* referitor la panatenee. [pron. *-na-ic.* / < fr. *panathénaïque*]

PANATENÉE *s. f. pl. (ant.)* serbări care se celebrau la Atena în cinstea zeiței Pallas Atena, protectoarea cetății, cu care prilej aveau loc întreceri la alergări, lupte, aruncarea discului, curse de care, precum și întreceri între poeți, cîntăreți și muzicanți. [pl. *-ne-e-.* / < fr. *panathénées*, cf. gr. *panathenaia*]

PÁNĂ *s. f.* 1. oprire accidentală a funcționării unei mașini, a unui autovehicul, determinată de defectarea unei piese, de lipsa combustibilului etc. O *a rămîne în ~* = a fi împiedicat într-o activitate, a se găsi într-o situație (materială) jenantă ; a nu avea bani. 2. *(mar.)* orientare a velelor unei nave cu pînze astfel încît să se opună vîntului și să rămînă pe loc ; oprire a unei corăbii. [pl. *pane, pene.* / < fr. *panne*]

PANCALÍSM *s. n.* doctrină filozofică care subordonează întreaga realitate categoriei frumosului. [< fr. *panacalisme*, cf. gr. *pas* — tot, *kalos* — frumos]

PANCÁRTĂ *s. f.* bucată mare de hîrtie, de pînză sau de tablă care cuprinde o lozincă, un anunț etc. [< fr. *pancarte*]

PANCOSMÍSM *s. n.* doctrină filozofică după care lumea este tot ceea ce există, negîndu-se realitatea trancendentă. [< fr. *pancosmisme*, cf. gr. *pas* — tot, *kosmos* — univers]

PANCRATIÁST *s. m.* atlet care practică pancrațiul. [pron. *-ti-ast.* / < fr. *pancratiaste*]

PANCRÁȚIU *s. n.* exercițiu atletic la greci, compus din trîntă și pugilat. [pron. *-țiu.* / < fr. *pancrace*, cf. gr. *pankration* < *pas* — tot, *kratos* — forță]

PANCREÁS *s. n.* glandă situată între ficat și splină, avînd o secreție externă, necesară digestiei, și una hormonală, necesară pentru reglarea zahărului din organism. [pron. *-cre-as.* / < fr. *pancréas*, cf. gr. *pankreas*]

PANCREATECTOMÍE *s. f. (med.)* extirpare chirurgicală a pancreasului. [gen. *-iei.* / < fr. *pancréatectomie*, cf. gr. *pankreas* — pancreas, *ektome* — excizie]

PANCREÁTIC, -Ă *adj.* referitor la pancreas, al pancreasului. [cf. fr. *pancréatique*]

PANCREATICOTOMÍE *s. f. (med.)* pancreatotomie. [gen. *-iei.* / < fr. *pancréaticotomie*]

PANCREATÍNĂ *s. f.* substanță extrasă din pancreasul animalelor și folosită ca medicament în tratamentul tulburărilor intestinale. [< fr. *pancréatine*]

PANCREATÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a pancreasului. [< fr. *pancréatite*]

PANCREATOGRAFÍE *s. f.* radiografie a pancreasului. [gen. *-iei.* / < fr. *pancréatographie*]

PANCREATOSTOMÍE *s. f. (med.)* crearea unei fistule care să permită comunicarea canalului pancreatic cu exteriorul. [gen. *-iei.* / < fr. *pancréatostomie*, cf. gr. *pankreas* — pancreas, *stoma* — gură]

PANCREATOTOMÍE *s. f.* incizie chirurgicală a pancreasului ; pancreaticotomie. [gen. *-iei.* / < fr. *pancréatotomie*, cf. gr. *pankreas* — pancreas, *tome* — tăiere]

PANCREATOTRÓP, -Ă *adj.* care are afinități pentru pancreas. [< fr. *pancréatotrope*, cf. gr. *pankreas* — pancreas, *tropein* — a întoarce]

PANCREOZIMÍN *s. n.* hormon intestinal care determină secreția de enzime pancreatice. [pron. *-cre-o-.* / < fr. *pancréozymine*]

PANCROMÁTIC, -Ă *adj. (despre un material fotografic)* sensibil la toate culorile spectrului vizibil. [< fr. *panchromatique*, cf. gr. *pas* — tot, *chroma* — culoare]

PANCRÓNIC, -Ă *adj.* valabil pentru orice epocă. [cf. gr. *pas* — tot, *chronos* — timp]

PÁNDA *s. m. (zool.)* mamifer carnivor asemănător cu ursul, care trăiește în Himalaia. [< fr. *panda* < cuv. tibeto-chinez]

PANDÁNT, -Ă *adj. (franțuzism)* care atîrnă. ● *(jur. ; înv.)* pendinte. // *s. n.* obiect decorativ așezat simetric cu altul. [var. *pendant* s. n. / < fr. *pendant*]

PANDANTÍV *s. n.* 1. bijuterie, piatră prețioasă în formă rotundă sau ovală, care se poartă atîrnată la gît. 2. porțiune a unei bolți sferice aflată între arcele mari care susțin o cupolă. [< fr. *pendentif*]

PANDÉCTE *s. f. pl.* culegere de hotărîri și decrete ale vechilor jurisconsulți romani, alcătuită la porunca împăratului Iustinian ; digeste. [cf. lat. *pandectae*, gr. *pandektai*, fr. *pandectes*]

PANDÉME *s. f. pl. (ant.)* sărbători în timpul cărora se serveau mese publice. [< fr. *pandèmes*, cf. gr. *pas* — tot, *demos* — popor]

PANDÉMIC, -Ă *adj.* cu caracter de pandemie. [cf. fr. *pandémique*]

PANDEMÍE *s. f.* boală care atacă aproape toată populația unei regiuni, a unei țări etc. [gen. *-iei.* / < *pandémie*, cf. gr. *pas* — tot, *demos* — popor]

PANDEMÓNIU *s. n. (mit.)* loc imaginar situat în infern, unde se presupunea că se adună demonii ; adunarea, sfatul demonilor. ● *(fig.)* adunare de bandiți, de oameni răi, de scelerați. [pron. *-niu.* / < fr. *pandémonium*, cf. gr. *pas* — tot, *daimon* — demon]

PANDÍT *s. m.* titlu dat savanților, învățaților etc. brahmani din India. [< fr. *pandit*, sanscr. *pandita*]

PANDÓRĂ *s. f.* instrument muzical cu coarde ciupite, care se folosea mai ales în sec. XVI-XVII. [< fr. *pandore*, lat. *pandura*, gr. *pandoura*]

PANÉ *adj. invar. (despre carne, cașcaval etc.)* prăjit în grăsime după ce a fost dat prin făină, ou și pesmet. [< fr. *pané*]

PANEGÍRIC *s. n.* 1. discurs la vechii greci și la romani în care se elogiau faptele de vitejie ale înaintașilor sau se aduceau laude unui oraș, unei persoane însemnate. 2. elogiu, laudă. ● tămîiere, laudă exagerată și nemeritată, lingușitoare. [pl. *-ce*, *-curi.* / < fr. *panégyrique*, lat. *panegyricus*, cf. gr. *panegyris*]

PANEGIRÍST *s. m.* cel care face un panegiric, un elogiu. [< fr. *panégyriste*]

PANÉL[1] *s. n.* placă de lemn formată dintr-un miez de șipci încheiate între două foi de furnir. [pl. *-le*, *-luri.* / < rus. *paneli*, germ. *Paneel*]

PANÉL[2] *s. n.* ornament heraldic reprezentînd formații de frunze de plop, dispuse cu vîrful în sus. [< fr. *panelle*]

PANELÉNIC, -Ă *adj.* panelenistic. O *serbări* ~*e* = serbări organizate în cinstea zeilor, la care participau tinerii veniți din toate părțile Greciei antice și la care aveau loc întreceri atletice, muzicale și poetice. [cf. fr. *panhellénique*]

PANELENÍSM *s. n.* concepție politică care preconiza să unească toți grecii într-un singur stat. [< fr. *panhellenisme*]

PANELENÍST, -Ă *adj.* panelenistic. // *s. m. f.* adept al panelenismului. [cf. it. *panellenista*]

PANELENÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la panelenism ; panelenic, panelenist. [cf. it. *panellenistico*]

PANENTEÍSM *s. n.* concepție panteistă care își propune să facă o sinteză din principiile teismului și panteismului. [cf. fr. *panenthéisme*, it. *panenteismo*]

PANÉSC, -Ă *adj.* referitor la Pan ; teluric. [cf. *Pan*, zeu al turmelor și al păstorilor la greci]

PANEUROPÉAN, -Ă *adj.* care cuprinde toate țările din Europa ; referitor la toate țările Europei. [pron. *-pean.* / < fr. *paneuropéen*]

PANFOBÍE *s. f. (med.)* teamă morbidă care se manifestă față de orice lucru, fiind un simptom al anumitor boli mintale ; pantofobie. [gen. *-iei.* / < fr. *panphobie*, cf. gr. *pas* — tot, *phobos* — teamă]

PANGENÉZĂ *s. f.* teorie susținută de Darwin, care explică transmiterea prin ereditate a tuturor însușirilor dobîndite. [< fr. *pangenèse*]

PANGERMÁNIC, -Ă *adj.* pangermanist. [< fr. *pangermanique*]

PANGERMANÍSM *s. n.* (*în* 1914—1918) concepție politică care preconiza unirea populațiilor de origine germanică într-un singur stat. [< fr. *pangermanisme*]

PANGERMANÍST, -Ă *adj.* referitor la pangermanism. // *s. m. f.* partizan, adept al pangermanismului. [< fr. *pangermaniste*]

PANGOLÍN *s. m.* mamifer din regiunile tropicale fără dinți, cu corpul acoperit de solzi tari și tăioși și cu o coadă lungă. [< fr. *pangolin*]

PANICÁRD, -Ă *adj. (rar)* ou caracter de panică. [< fr. *paniquard*]

PÁNICĂ *s. f.* spaimă, frică mare, subită, adesea fără temei ; teroare. [gen. *-ci.* / < fr. *panique*, cf. it. *panico*, gr. *panikos* < *Pan*, zeul care producea groază călătorilor]

PANÍCUL *s. n.* 1. inflorescență în formă de ciorchine sau de spic. 2. *(anat.)* strat de țesut alcătuit dintr-un singur tip tisular. [var. *panículă* s. f. / < fr. *panioule*, cf. lat. *panicula*]

PANICULÁT, -Ă *adj.* în formă de panicul. [cf. fr. *paniculé*]

PANÍCULĂ *s. f.* v. panicul.

PANIÉR *s. n.* 1. *(franțuzism)* coșuleț, paner. 2. jupon cu balene care susține fusta înfoiată în șolduri ; *(p. ext.)* rochie cu un astfel de jupon. [< fr. *panier*]

PANIFICÁ *vb. I. tr.* a supune făina procesului de panificație. [p. i. *panific.* / cf. it. *panificare*, fr. *panifier*]

PANIFICÁBIL, -Ă *adj. (despre cereale)* care poate fi transformat în pîine. [cf. it. *panificabile*, fr. *panifiable*]

PANIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a panifica și rezultatul ei ; panificație. [< *panifica*]

PANIFICÁȚIE *s. f.* proces de transformare a făinurilor în pîine ; panificare. [gen. *-iei.* var. *panificațiune* s. f. / cf. it. *panificazione*, fr. *panification*]

PANIFICAȚIÚNE *s. f.* v. panificație.

PANISLÁMIC, -Ă *adj.* referitor la panislamism. [< fr. *panislamique*]

PANISLAMÍSM *s. n.* concepție politică-religioasă, larg răspîndită la sfîrșitul sec. XIX în rîndurile claselor exploatatoare din Orient, care propovăduiau unirea tuturor popoarelor de religie musulmană. [< fr. *panislamisme*]

PANLIRÍSM *s. n. (liv.)* lirism realizat cu toate mijloacele de expresie lirică. [et. incertă]

PANLOGÍSM *s. n.* concepție idealist-obiectivă potrivit căreia esența ultimă a universului ar fi o rațiune cosmică, desfășurarea fenomenelor universului constituind un proces logic, subordonat scopurilor acestei rațiuni. [< fr. *panlogisme*, it. *panlogismo*, cf. gr. *pas* — tot, *logos* — rațiune]

PANLOGÍST, -Ă *adj.* referitor la panlogism. // *s. m. f.* adept al panlogismului. [cf. it. *panlogistico*]

PANMIELOFTIZÍE *s. f. (med.)* distrugere a celulelor măduvei osoase hematopoietice, care fabrică elementele celulare ale sîngelui. [gen. *-iei*. / < fr. *panmyélophtisie*, cf. gr. *pas* — tot, *myelos* — măduva osoasă, *phthisis* — distrugere]

PANMIXÍE *s. f. (biol.)* fenomen prin care fiecare femelă dintr-o populație poate fi fecundată de oricare dintre masculii din populație. [gen. *-iei*. / < germ. *Panmixie*, cf. gr. *pas* — tot, *mixis* — amestec]

PANNATURÍSM *s. n.* concepție potrivit căreia, în afara realităților naturii, nu există nimic altceva. [et. incertă]

PANNATURÍST, -Ă *adj.* referitor la pannaturism. // *s. m. f.* adept al pannaturismului. [et. incertă]

PÁNNUS *s. n.* v. p a n u s.

PANOFTALMÍE *s. f. (med.)* infecție supurativă care cuprinde întregul ochi. [< fr. *panophtalmie*, cf. gr. *pas* — tot, *ophthalmos* — ochi]

PANONIÁN *s. n. (geol.)* etajul inferior al pliocenului din podișul Transilvaniei și din depresiunea panonică, echivalent cu subetajul superior al sarmațianului din Europa orientală. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-ni-an*. *pl. -ieni*, *-iene*. / cf. fr. *pannonien*]

PANOPLÍE *s. f.* colecție de arme și de armuri (luate ca trofeu), așezate în mod decorativ pe un panou ; panou cu arme așezat pe perete. [gen. *-iei*. / < fr. *panoplie*, cf. gr. *panoplia*]

PANÓPTIC *s. n.* 1. muzeu al cărui interior poate fi cuprins dintr-o singură privire. 2. expoziție de figuri de ceară [var. *panopticum* s. n. / < fr. *panoptique*, cf. germ. *Panoptikum*]

PANÓPTICUM *s. n.* v. p a n o p t i c.

PANORAMÁ *vb. I. tr. (cinem.)* a face o panoramă prin mișcarea aparatului de filmat în sens orizontal sau vertical. [cf. germ. *panoramieren*]

PANORÁMĂ *s. f.* 1. priveliște naturală (văzută din depărtare, de la înălțime). ☺ *(fig.)* prezentare de ansamblu a unui complex de evenimente ; frescă. 2. tablou mare aplicat pe peretele unei încăperi rotunde, care primește lumina de sus, dînd spectatorului aflat în mijlocul încăperii iluzia unei imagini reale ; *(p. ext.)* clădire în care există un asemenea tablou. 3. spectacol de bilci cu scamatorii, acrobații etc. [var. *panaramă* s. f. / < fr. *panorama*, cf. gr. *pas* — tot, *horama* — vedere]

PANORÁMIC, -Ă *adj.* de panoramă, care redă o panoramă. O *cinematograf* ~ = cinematograf bazat pe un procedeu constînd în a face să pivoteze aparatul de filmat pe un ax orizontal sau vertical în timpul luării vederilor ; *ecran* ~ = ecran de cinematograf semicircular, cu lățimea mult mai mare față de înălțime : *fotografie* ~*ă* = fotografie care cuprinde un peisaj extins prin rotirea circulară a aparatului. [< fr. *panoramique*]

PANORTODÓX, -Ă *adj.* referitor la toate bisericile ortodoxe ; al întregii ortodoxii. [< fr. *panorthodoxe*]

PANOU *s. n.* 1. planșă, tablă de lemn, de carton etc. fixată pe un perete sau pe suporturi și folosită pentru afișaj etc. O ~ *de comandă* = placă de marmură, de bachelită etc. pe care sînt centralizate dispozitivele de comandă ale unei mașini, ale unei uzine etc. ; ~ *de onoare* = panou cu fotografii și informații despre evidențiații unei întreprinderi, instituții etc. 2. porțiune a unui perete sau a unui tavan despărțită de rest prin elemente de soulptură, de stucatură sau de pictură ; *(p. ext.)* tablou sau țesătură artificială fixată ca decorație pe un perete despărțitor. 3. tablă mare în fața căreia este fixat coșul de baschet. ● ~ *de tragere* = țintă în formă de panou (1), folosită pentru trageri. 4. element de construcție plin sau alcătuit din bare, folosit la căptușirea unui zid, la acoperirea unei deschideri etc. ● ~ *de exploatare* = porțiune dintr-un cîmp de exploatare cuprinsă între două galerii. [< fr. *panneau*]

PANPSIHÍSM *s. n.* concepție idealistă potrivit căreia toate elementele din natură ar fi însuflețite și înzestrate cu psihic. [< fr. *panpsychisme*, cf. gr. *pas* — tot, *psyche* — suflet]

PANROMÁNIC, -Ă *adj.* referitor la toate popoarele romanice sau neolatine. [cf. germ. *panromanisch*]

PANSÁ *vb. I. tr.* 1. a aplica un pansament pe o rană sau pe un organ bolnav ; a bandaja. 2. *(rar)* a țesăla și a peria (cai, vite). [< fr. *panser*]

PANSÁJ *s. n.* curățirea de murdărie a pielii animalelor cu țesala și cu peria. [< fr. *pansage*]

PANSAMÉNT *s. n.* acoperire a unei răni cu un material protector (vată, tifon etc.), legat cu ajutorul unei fețe ; legătură, oblojeală. ● materialul însuși. [< fr. *pansement*]

PANSÁRE *s. f.* acțiunea de a pansa și rezultatul ei ; bandajare. [< *pansa*]

PANSÉU *s. n. (franțuzism ; ironic)* gîndire ; părere ; maximă, sentință. [pl. *-uri*. / < fr. *pensée*]

PANSEXUALÍSM *s. n.* teorie filozofică care exagerează rolul instinctului sexual în viața psihică. [pron. *-xu-a-*. / < fr. *pansexualisme*]

PANSINUZÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a tuturor sinusurilor oaselor craniene. [< fr. *pansinusite*]

PANSÍV, -Ă *adj. (franțuzism ; ironic)* gînditor. [< fr. *pensif*]

PANSLÁV, -Ă *adj.* referitor la comunitatea popoarelor slave. [< fr. *panslave*]

PANSLAVÍSM *s. n.* curent politic reacționar apărut în sec. XIX în Rusia, care tindea la unirea tuturor țărilor slave într-un singur stat. [< fr. *panslavisme*]

PANSLAVÍST, -Ă *adj.* referitor la panslavism. // *s. m. f.* adept al panslavismului. [< fr. *panslaviste*]

PANTAGRUÉLIC, -Ă *adj. (liv.)* lacom, mîncăcios, nesătul ; *(p. ext.)* îmbelșugat, încărcat. [pron. *-gru-e-*. / < fr. *pantagruélique*, cf. *Pantagruel*, gigant, fiul lui Gargantua, erou creat de Rabelais]

PANTALÓN *s. m.* 1. *(mai ales la pl.)* obiect de îmbrăcăminte (purtat în special de

bărbați), care acoperă corpul de la briu în jos. 2. parte a unui decor de teatru destinat a da perspectivă în deschiderea unei ferestre sau uși. 3. piesă care servește la bifurcarea unei conducte. [< fr. *pantalon*, cf. *Pantalone*, personaj din comedia bufă italiană]

PANTALONÁDĂ *s. f.* scenă burlescă ; *(p. ext.)* bufonerie ; discurs ipocrit. [< fr. *pantalonnade*, cf. *Pantalone*, personaj tipic din comedia italiană]

PANTALONÁR *s. m.* 1. croitor specializat în confecționarea pantalonilor. 2. denumire depreciativă dată în sec. XIX de către boierii reacționari tinerilor cu idei progresiste, care adoptaseră îmbrăcămintea occidentală. [< *pantalon* + *-ar*]

PÁNTĂ *s. f.* 1. înclinare, coastă, povîrniș al unui teren, al unei suprafețe ; porțiune din traseul unei șosele pe care vehiculele circulă coborînd. 2. *(mat.)* unghi format de o dreaptă cu o orizontală sau cu un plan orizontal ; tangentă trigonometrică la acest unghi. [< fr. *pente* < *pendre* — a atîrna]

PANTÉE *adj. f.* care reunește atribuțiile sau caracterele mai multor divinități. [< fr. *panthée*]

PANTEÍSM *s. n.* concepție filozofică monistă potrivit căreia divinitatea este identificată cu întreaga natură. [pron. *-te-ism.* / < fr. *panthéisme*, cf. gr. *pas* — tot, *theos* — zeu]

PANTEÍST *adj.* referitor la panteism, propriu panteismului ; panteistic. // *s. m. f.* adept al panteismului. [< fr. *panthéiste*]

PANTEÍSTIC, -Ă *adj.* panteist. [< fr. *panthéistique*]

PANTELEGRÁF *s. n.* aparat telegrafic cu ajutorul căruia se pot reproduce la postul receptor scrisul, desenele etc. transmise de expeditor. [< fr. *pantélégraphe*]

PANTELÍSM *s. n.* concepție idealistă care susține că la baza dezvoltării fenomenelor este o voință de natură cosmică, care fixează anumite scopuri. ● teorie care afirmă voința ca origine și natură a binelui. [< fr. *pantélisme*, cf. gr. *pas* — tot, *teleos* — scop]

PANTEÓN *s. n.* 1. templu închinat tuturor zeilor la greci și la romani ; *(p. ext.)* totalitatea divinităților unei mitologii sau unei religii politeiste. 2. monument consacrat amintirii oamenilor iluștri, unde se depun rămășițele lor pămîntești ; *(p. ext.)* totalitatea oamenilor iluștri ai unui popor, ai unei țări. [pron. *-te-on.* pl. *-nuri.* / < fr. *panthéon*, lat., gr. *pantheon* < *pas* — tot, *theos* — zeu]

PANTÉRĂ *s. f.* mamifer carnivor de pradă din Africa și din Asia, cu blana gălbuie presărată cu pete inelate roșietice ; leopard. [< fr. *panthère*]

PANTO- element prim de compunere savantă cu semnificația „tot", „total", „orice lucru". v. p a n-. [< it. *panto-*, cf. gr. *pas*, *pantos* — tot]

PANTOCLÁST, -Ă *adj., s. m. f.* stăpînit de pantoclastie. [cf. it. *pantoclasta*]

PANTOCLASTÍE *s. f.* manie de a distruge totul ; mania distrugerii. [gen. *-iei.* / cf. it. *pantoclastia*]

PANTOCRATÓR *s. n.* *(arte)* reprezentare a lui Isus Cristos ca împărat al lumii în iconografia bilantină. [cf. it. *pantocratore*, gr. *pantokrator*]

PANTOFÁG, -Ă *adj.* *(rar ; despre animale)* omnivor. [< fr. *pantophage*]

PANTOFAGÍE *s. f.* *(rar)* însușirea de a fi pantofag. [gen. *-iei.* / < fr. *pantophagie*, cf. gr. *pas* — tot, *phagein* — a mînca]

PANTOFOBÍE *s. f.* *(rar)* panfobie. [< fr. *pantophobie*]

PANTOGRÁF *s. n.* 1. instrument cu care se reproduce mecanic un desen, o gravură la aceeași mărime sau la altă scară. 2. dispozitiv pentru măsurarea conturului secțiunii transversale a unei excavații, a unei galerii, a unui tunel etc. 3. priză de curent pentru vehicule cu tracțiune electrică, prin care se face legătura cu firul aerian. [< fr. *pantographe*, cf. gr. *pas* — tot, *graphein* — a scrie]

PANTOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la pantografie. [< fr. *pantographique*]

PANTOGRAFÍE *s. f.* 1. reproducere mecanică cu ajutorul pantografului (1). 2. procedeu de tipar cu forme a căror suprafață activă, mai înaltă decît suprafața neutră, este unsă cu o cerneală vîscoasă ; tipar înalt. [gen. *-iei.* / < fr. *pantographie*]

PANTOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la pantometru. [< fr. *pantométrique*]

PANTOMÉTRU *s. n.* instrument topografic pentru măsurarea unghiurilor și a înclinării terenului pe o anumită porțiune. [< fr. *pantomètre*]

PANTOMÍM *s. m.* actor de pantomimă ; mim. [< fr. *pantomime*, cf. lat. *pantomimus*, gr. *pantomimos* < *pas* — tot, *mimos* — imitator]

PANTOMÍMĂ *s. f.* arta de a reprezenta idei și sentimente prin gesturi sau prin mimica feței ; reprezentație de teatru în care actorii exprimă diversele acțiuni dramatice prin gesturi și prin mimică ; scenariul unei astfel de reprezentații. [var. *pantomină* s. f. / cf. fr. *pantomime*, germ. *Pantomime*]

PANTOMÍMIC, -Ă *adj.* de pantomimă ; exprimat prin gesturi. [< fr. *pantomimique*]

PANTOMÍNĂ *s. f.* v. p a n t o m i m ă.

PANTONOMÍE *s. f.* *(estet. ;* op. a u t o n o m i e) ~ *a artei* = concept care desemnează prezența artisticului în toate acțiunile și manifestările sociale ale omului. [gen. *-iei.* / [et. incertă]

PANTOPÓN *s. n.* substanță extrasă din opiu, care se prezintă ca o pulbere albă cu gust amar, folosită ca analgezic. [< fr. *pantopon*]

PANTOPTÓZĂ *s. f.* *(med.)* cădere generală a organelor, datorită unei slăbiri bruste etc. [< fr. *pantoptose*, cf. gr. *pas* — tot, *ptosis* — cădere]

PANTRÓP, -Ă *adj.* *(despre microbi, virusuri)* care se localizează în toate organele. [var. *pantropic, -ă* adj. / < fr. *pantrope*, cf. gr. *pas* — tot, *tropos* — loc]

PANTRÓPIC, -Ă *adj.* v. p a n t r o p.

PANTÚM *s. n.* poezie lirică cu formă fixă, în care al doilea și al patrulea vers dintr-un catren formează primul și al treilea vers din catrenul următor și care dezvoltă paralel două serii de imagini, două teme distincte și contrastante. [pl. *-muri, -me.* / < fr. *pantoum* < cuv. malaiez]

PÁNUS *s. n.* 1. vascularizație anormală a unei membrane, însoțită de formare de țesut conjunctiv. 2. adenită nesupurată. [scris și *pannus.* / < fr. *pannus*, cf. lat. *pannus* — tumoare]

PÁNZER *s. n.* *(germanism)* blindat ; unitate de blindate germane din al doilea război mondial. O ~ *division* = unitate mecanizată blindată a armatei germane. [pron. *pan-țer.*

/ < germ. *Panzer* — armură]

PANZOOTÍE *s. f.* extindere a unei boli contagioase a animalelor pe teritorii foarte întinse ; v. e p i z o o t i e. [gen. *-iei.* < fr. *panzootie*, cf. gr. *pas* — tot, *zoon* — animal]

PAPÁ *s. m. (fam.)* tată. [< fr. *papa*]

PAPAGÁL *s. m.* 1. pasăre tropicală cu ciocul gros și încovoiat, cu pene viu colorate, care poate emite sunete asemănătoare graiului omului. 2. *(fig.)* om care repetă mecanic părerile sau vorbele altuia. 3. cleşte cu dinți folosit în lucrările de montare și de reparare a ţevilor. [< it. *pappagallo*]

PAPÁIA *s. m. (bot.)* arbore fructifer din America tropicală, din care se extrage papaina. [pron. *-pa-ia.* / < it. *papaia* < cuv. caraib]

PAPAÍNĂ *s. f.* enzimă vegetală extrasă din sucul unui arbore tropical, folosită în medicină ca digestiv și ca vermifug. [pron. *-pa-i-.* / < fr. *papaïne*, germ. *Papain*]

PAPÁL, -Ă *adj.* care aparţine papei, de papă ; *(p. ext.)* catolic. [cf. fr. *papal*, it. *papale*]

PAPALITÁTE *s. f.* 1. autoritate papală ; demnitatea de papă ; timp cît un papă deţine această autoritate. 2. instituţia centrală de conducere religioasă și politică a bisericii catolice, avînd în frunte pe papa. [< lat. med. *papalitas*, cf. fr. *papauté*]

PAPATÁCI *s. n.* 1. *(med.) febră* ~ = boală contagioasă benignă, manifestată prin febră, dureri de cap și oboseală și transmisă prin intermediul unei insecte. 2. *(fig.)* persoană care tolerează lucruri dezonorante sau insultătoare pentru propriul său interes. [< it. *pappataci*]

PAPAVERACÉE *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate dialipetale care conţin un suc lăptos cu însuşiri narcotice, al căror tip este macul ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e*, sg. invar. / < fr. *papavéracées*]

PAPAVERÍNĂ *s. f.* alcoloid al opiului, folosit în medicină pentru acţiunea sa spasmolitică. [< fr. *papavérine*]

PÁPĂ *s. m.* şeful bisericii romano-catolice (și al statului Vatican). [< lat. *papa*, cf. it. *papa* < gr. *papas* — părinte]

PAPERASERÍE *s. f. (rar)* scriptologie ; hîrtogărie. [gen. *-iei.* / fr. *paperasserie*]

PAPERASIÉR, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care se ocupă cu hîrtoage ; birocrat. [pron. *-si-er.* / < fr. *paperassier*]

PAPETÁR *s. m.* fabricant sau vînzător de articole de papetărie. // *adj.* care serveşte la fabricarea hîrtiei ; obţinut prin fibre de paste celulozice. [cf. fr. *papetier*]

PAPETĂRÍE *s. f.* magazin sau raion într-o librărie, unde se vînd caiete, creioane, hîrtie etc. [gen. *-iei.* / < fr. *papeterie*]

PAPIER COLLÉ *s. n. (arte)* tehnică în pictura modernă, constînd în folosirea ca elemente de compoziţie a unor fragmente de hîrtie imprimată sau decorativă lipite pe pînză sau pe carton : colaj. [pron. *papié colé.* / < fr. *papier collé*]

PAPIER MÂCHÉ *s. n. (arte)* pastă plastică obţinută din hîrtie macerată în apă și clei, din care se confecţionează obiecte de artă decorativă sau imitaţii de sculpturi. ● *(p. ext.)* obiecte făcute din această pastă. [pron. *papié maşé.* / < fr. *papier mâché*]

PAPILACÉU, -ÉE *adj.* care are papile. [< fr. *papillacé*]

PAPILÁR, -Ă *adj.* cu papile. [cf. fr. *papillaire*]

PAPÍLĂ *s. f.* 1. proeminenţă de pe suprafaţa dermei sau a unor mucoase, care dă pielii sensibilitate. 2. mică protuberanţă rigidă alungită de pe suprafaţa unor părţi ale plantei. [< fr. *papille*, cf. lat. *papilla*]

PAPILIFÓRM, -Ă *adj.* în formă de papilă. [< fr. *papilliforme*]

PAPILIONACÉE *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate, cu petalele în forma aripilor unui fluture ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-lio-na-ce-e.* sg. invar. / < fr. *papilionacées*, cf. lat. *papilio* — fluture]

PAPILIONACÉU, -ÉE *adj. (despre corola unei plante)* care seamănă cu aripile unui fluture ; papilionat. ● *(despre plante)* care are o asemenea corolă. [cf. fr. *papilionacé*]

PAPILIONÁT, -Ă *adj. (despre corolă)* papilionaceu. [pron. *-li-o-.* / cf. fr. *papilionacé*]

PAPILIÓTĂ *s. f.* v. p a p i o t ă.

PAPILÓM *s. n. (med.)* tumoare epitelială benignă, care se formează pe piele și pe mucoase. [pl. *-oame.* / < fr. *papillome*]

PAPILOMATÓS, -OÁSĂ *adj.* cu aspect de papilom. [< fr. *papillomateux*]

PAPILOMATÓZĂ *s. f. (med.)* afecţiune caracterizată prin apariţia de papiloame. [< fr. *papillomatose*]

PAPILÓS, -OÁSĂ *adj. (biol.)* acoperit cu papile. [cf. fr. *papilleux*]

PAPIÓN *s. n.* cravată înnodată în formă de aripi de fluture. // *s. m. (rar)* specie de cîine pitic cu urechile lungi, căzute și cu părul lung de diferite culori. [pron. *-pi-on.* pl. *-oane.* / < fr. *papillon*]

PAPIONÁRE *s. f.* mișcare în zigzag a drăgilor în canale. [pron. *-pi-o-.* / după fr. *papillonnage*]

PAPIÓTĂ *s. f.* 1. sul de hîrtie pe care se răsuceşte părul pentru a-l ondula. 2. *sul* de hîrtie pe care se înfăşoară aţa de cusut ; *(p. ext.)* aţa înfăşurată pe acest sul (împreună cu sulul). 3. hîrtie unsă cu grăsime în care se frige carnea sau peştele. [pron. *-pi-o-.* var. *papiliotă* s. f. / < fr. *papillote*]

PAPIRIFÓRM, -Ă *adj. (arhit. ; despre un tip de coloană egipteană)* format dintr-un fascicul de tije asemănătoare tijelor de papirus ; *(despre motive decorative)* asemănător cu floarea de papirus. [cf. fr. *papyriforme* < lat. *papyrus* — papirus, *forma* — formă]

PAPIROGRAFÍE *s. f. (chim.)* cromatografie pe hîrtie. [gen. *-iei.* / < fr. *papyrographie*, cf. gr. *papyros* — papirus, *graphein* — a scrie]

PAPIROLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în papirologie. [< fr. *papyrologue*]

PAPIROLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la papirologie. [< fr. *papyrologique*]

PAPIROLOGÍE *s. f.* disciplină auxiliară a istoriei care se ocupă cu studiul papirusurilor egiptene și greceşti, precum și al documentelor scrise pe pergament, lemn sau alte materiale. [gen. *-iei.* / < fr. *papyrologie*, cf. gr. *papyros* — papirus, *logos* — studiu]

PAPIROTIPÍE *s. f. (poligr.)* fotolitografie în care desenul e copiat pe un film de gelatină sensibilă, pe suport de hîrtie. [gen. *-iei.* / et. incertă]

PAPÍRUS *s. n.* plantă erbacee acvatică din a cărei tulpină membranoasă se scoteau nişte foiţe, folosite în antichitate și în evul mediu pentru a se scrie pe ele ; foiţă, foaie obţinută dintr-o asemenea plantă. ● manuscris scris pe astfel de foi. [pl. *-suri.* / < fr., lat. *papyrus*, cf. gr. *papyros*]

PAPÍSM *s. n. (rar)* denumire dată catolicismului de către protestanți. [< fr. *papisme*]

PAPÍST, -Ă *s. m. f. (rar)* nume dat catolicilor de către protestanți. [< fr. *papiste*]

PAPOLÁTRU *s. m.* nume dat partizanilor fervenți ai papei sau ai catolicilor de către disidenți. [< fr. *papolâtre*]

PÁPȘER *s. n. (poligr.)* mașină de tăiat carton. [< germ. *Pappschere*]

PÁPULĂ *s. f.* bubuliță, băsicuță pe piele, spuzeală. [< fr. *papule*, cf. lat. *papula* — buton]

PAPULÓS, -OÁSĂ *adj.* cu papule. [< fr. *papuleux*]

PÁPUS *s. n.* aglomerație de perișori la extremitatea superioară a fructului ajuns la maturitate. [pl. *-suri*. / < lat. *pappus*]

PAR *adj. (mat.; despre numere întregi, puteri etc.)* divizibil cu doi. ● *(despre funcții)* care nu-și schimbă valoarea atunci cînd argumentul își schimbă semnul. [< lat. *par*]

PARA- element prim de compunere savantă cu semnificația „în afara, pe lîngă", „contra". [< fr., it. *para-*, cf. gr. *para* — lîngă, vecin]

PARÁ *vb. I. tr.* a evita printr-o contralovitură o lovitură a adversarului. ● *(p. ext.)* a face față, a evita. [< fr. *parer*]

PARABÁL *s. n.* captator de gloanțe într-un poligon, construit perpendicular pe direcția de tragere, astfel încît să poată opri cartușele ricoșate; biută. [< fr. *pare-balle*, cf. gr. *paraballe*]

PARABÁZĂ *s. f.* pasaj din comedia greacă în care autorul își exprimă, prin glasul corifeului, părerile și sentimentele sale. [< fr. *parabase*, cf. gr. *parabasis* — digresiune]

PARABÉLLUM *s. n.* tip de pistolet semiautomat, folosit mai ales ca armă de război. [< germ. *Parabellum*, sigla telegrafică a primului fabricant]

PARÁBIL, -Ă *adj. (sport; despre lovituri, goluri etc.)* care poate fi evitat sau apărat. [cf. it. *parabile*, fr. *parable*]

PARABIÓNT *s. n. (bot.)* organism care trăiește în parabioză. [pron. *-bi-ont*. / cf. germ. *Parabiont*]

PARABIÓTIC, -Ă *adj.* referitor la parabioză. [pron. *-bi-o-*. / cf. engl. *parabiotic*]

PARABIÓZĂ *s. f. (biol.)* 1. pierdere a conductibilității normale a unui nerv. 2. stare a unui organism aflat la limita condițiilor vitale. [pron. *-bi-o-*. / < fr. *parabiose*, cf. gr. *para* — alături, *bios* — viață]

PARÁBOLĂ[1] *s. f.* scurtă povestire alegorică cu caracter moral; pildă. ● *(p. ext.)* alegorie, metaforă. [< fr. *parabole*, cf. lat. *parabola*, gr. *parabole* — asemănare]

PARÁBOLĂ[2] *s. f.* linie curbă care reprezintă locul geometric al punctelor egal depărtate de un punct fix (focar) și de o dreaptă fixă (directoare). [< fr. *parabole*]

PARABÓLIC[1], -Ă *adj.* alegoric. [< lat. *parabolicus*, fr. *parabolique*]

PARABÓLIC[2], -Ă *adj.* în formă de parabolă[1]; curbat. O *antenă ~ă* = antenă (2) cu un ecran reflectant în formă de paraboloid. [< fr. *parabolique*, germ. *parabolisch*]

PARABOLÓID *s. m.* suprafață rezultată prin mișcarea unei parabole care se deplasează astfel încît planul ei să fie mereu paralel cu el însuși, iar vîrful să rămînă mereu pe altă parabolă situată într-un plan perpendicular. [pron. *-lo-id*. / < fr. *paraboloïde*, cf. gr. *parabole* — parabolă, *eidos* — formă]

PARABOLOIDÁL, -Ă *adj.* în formă de paraboloid. [pron. *-lo-i-*. / < fr. *paraboloïdal*]

PARABULÍE *s. f. (med.)* tulburare funcțională la psihopați și schizofrenici, manifestată prin slăbirea activității voluntare. [gen. *-iei*. / < fr. *paraboulie*]

PARACAZEÍNĂ *s. f.* proteina din lapte sub formă coagulată. [pron. *-ze-i-*. / < fr. *paracaséine*]

PARACENTÉZĂ *s. f.* puncție făcută într-o pungă de lichid sau de puroi aflată în corp. [< fr. *paracentèse*, lat. *paracentesis*, cf. gr. *para* — către, *kentesis* — puncție]

PARACHERATÓZĂ *s. f. (biol.)* cheratinizare incompletă a celulelor epiteliale ale stratului cornos al epidermei. [< fr. *parakeratose*, cf. gr. *para* — lîngă, *keras* — corn]

PARACHINEZÍE *s. f. (med.)* tulburare motorie constînd în deformarea mișcărilor normale. [< fr. *parakinésie*, cf. gr. *para* — lîngă, *kinesis* — mișcare]

PARACISTÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a țesutului conjunctiv din jurul vezicii urinare. [< fr. *paracystite*]

PARACIVILIZÁȚIE *s. f. (liv.)* stare opusă nivelului de dezvoltare a societății moderne. [gen. *-iei*. / et. incertă]

PARACLÁZĂ *s. f.* falie. [< fr. *paraclase*, cf. gr. *para* — lîngă, *klasis* — rupere]

PARACLÍNIC, -Ă *adj.* în afara clinicii. [et. incertă]

PARACRONÍSM *s. n. (rar)* greșeală constînd în a situa un eveniment mai tîrziu decît a avut loc în realitate. [< fr. *parachronisme*]

PARACUZÍE *s. f.* hipersensibilitate auditivă anormală. ● iluzie auditivă. [gen. *-iei*. / < fr. *paracousie*, cf. gr. *para* — lîngă, *akouein* — a auzi]

PARADÁ *vb. I. intr. (rar)* a se arăta (în mod ostentativ); a se afișa. [< fr. *parader*]

PARÁDĂ *s. f.* 1. trecere în revistă a unor trupe care defilează; *(p. ext.)* ceremonie. ● *(fig.)* exhibare (ridicolă) a unui sentiment pe care nu-l simți cu adevărat. O *a face ~ de ceva* = a se făli cu ceva. 2. *(sport)* parare, evitare a unei lovituri. O *~-ripostă* = ansamblu de mișcări care duc repede pe un scrimer din apărare direct în atac. [pl. *-rade*, *-răzi*. / < fr. *parade*, cf. sp. *parada* — oprire]

PARADÉLTĂ *s. f.* porțiune dintr-o deltă care a început să fie erodată. [< engl. *paradelta*]

PARADENTÓZĂ *s. f. (med.)* parodontoză. [< fr. *paradentose*]

PARADÉNȚIU *s. n.* v. parodonțiu.

PARADIABÉT *s. n.* stare patologică asemănătoare diabetului, dar avînd alte cauze. [pron. *-di-a-*. / < fr. *paradiabète*]

PARADIAFONÍE *s. f.* percepție în receptorul unui circuit telefonic a convorbirii dintr-un alt circuit. [pron. *-di-a-*, gen. *-iei*. / < fr. *paradiaphonie*]

PARADIGMÁTIC, -Ă *adj.* referitor la paradigmă. [< fr. *paradigmatique*]

PARADÍGMĂ *s. f.* 1. totalitatea formelor flexionare ale unui cuvînt. ● ansamblu de termeni, aparținînd aceleiași categorii gramaticale, care se pot substitui unul cu altul. 2. *(rar)* exemplu, model. [< fr. *paradigme*, cf. lat. *paradigma*, gr. *paradeigma* — model]

PARADÍS *s. n.* rai. O *pasărea-~ului* = pasăre exotică cu pene foarte frumoase. [pl. *-suri*, *-se*. / cf. fr. *paradis*, it. *paradiso*, lat. *paradisus* — grădină]

PARADIZIÁC, -Ă *adj.* ca în paradis ; minunat, încîntător. [pron. *-zi-ac.* / cf. fr. *paradisiaque*, it. *paradisiaco*]

PARADÓS *s. n.* parapet de pămînt în spatele unui șanț, făcut pentru a-i apăra pe cei adăpostiți în șanț de loviturile venite din spate. [pl. *-suri.* / < fr. *parados*]

PARADÓX *s. n.* 1. contradicție logică-formală, apărută în ciuda respectării corectitudinii logice a raționamentului ; părere contrară adevărului unanim recunoscut ; *(p. ext.)* ciudățenie, nepotrivire. 2. fapt despre care se poate demonstra atît că este adevărat, cît și că este fals. [pl. *-xuri, -xe.* / cf. fr. *paradoxe*, lat., gr. *paradoxon* < gr. *para* — contra, *doxa* — părere]

PARADOXÁL, -Ă *adj.* care ține de paradox ; de neînțeles ; ciudat. [cf. fr. *paradoxal*]

PARADOXÍSM *s. n.* figură de retorică prin care se unesc două idei aparent contradictorii. [< fr. *paradoxisme*]

PARADRÓM *s. n. (ant. ; în Grecia)* loc deschis în care avansau luptătorii. ● loc de exerciții gimnastice. [< fr. *paradrome*, cf. gr. *paradromos*]

PARAFÁ *vb. I. tr.* a pune o parafă pe un act. ● a pecetlui un registru la sfîrșit cu ceară roșie și sigiliu pentru a nu se putea scoate sau adăuga foi. [< fr. *parapher*]

PARAFÁRE *s. f.* acțiunea de a parafa și rezultatul ei ; punerea parafei. [< *parafa*]

PARAFÁZIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de parafazie. [< fr. *paraphasique*]

PARAFAZÍE *s. f.* boală care constă în înlocuirea cuvintelor indicate cu altele, fără nici o legătură logică între ele. [gen. *-iei.* / < fr. *paraphasie*]

PARÁFĂ *s. f.* 1. trăsătură sau trăsături cu care se termină de obicei o iscălitură. 2. iscălitură, semnătură prescurtată ; pecete cu semnătura cuiva. [< fr. *paraphe*]

PARAFERNÁL, -Ă *adj.* referitor la paraferná ; extradotal. [cf. fr. *paraphernal*]

PARAFÉRNĂ *s. f.* avere aparținînd soției, necuprinsă în dotă, pe care o administrează ea însăși. [< fr. *parapherne*, cf. gr. *paraphernа* < *para* — lîngă, *pherne* — dotă]

PARAFIMÓZĂ *s. f. (med.)* complicație a unei fimoze, la care inelul prepuțial strangulează glandul la bază. [cf. germ. *Paraphimose*, fr. *paraphimosis* < gr. *para* — lîngă, *phimosis* — strîmtare]

PARAFÍNĂ *vb. I.* 1. *tr.* a acoperi (ceva) cu parafină. 2. *refl. (despre parafine)* a se depune (în procesul de producție a țițeiului). [< fr. *paraffiner*]

PARAFINÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) parafina și rezultatul ei ; acoperire, impregnare cu parafină. [< *parafina*]

PARAFÍNĂ *s. f.* substanță solidă, albă și translucidă, obținută din distilarea țițeiului sau a cărbunilor și întrebuințată la fabricarea luminărilor, la prepararea alifiilor etc. [< fr. *paraffine*]

PARAFÍNIC, -Ă *adj.* referitor la parafină ; din parafină. [cf. fr. *paraffinique*]

PARAFINÓS, -OÁSĂ *adj.* care conține parafină. [cf. fr. *paraffineux*]

PARAFÍZĂ *s. f.* puf, perișori care acoperă organele de reproducere la mușchi și la unele alge și ciuperci. [< fr. *paraphyse*]

PARAFLĂCĂRĂ *s. f.* piesă metalică care protejează tija pistonului contra flăcărilor din cilindru la motoarele cu autoaprindere. [< *para-* + *flacără*]

PARAFLĂU *s. n.* paragel. [scris și *paraflow.* / < engl., fr. *paraflow*]

PARAFLOW *s. n.* v. p a r a f l a u.

PARAFÓC *s. n.* zid mic dintr-un material refractar, făcut pentru a apăra de flăcări partea mai sensibilă a unei căldări cu abur. [< *para-* + *foc*, după fr. *pare-feu*, it. *parafuoco*]

PARAFONÍE *s. f.* tulburare a vocii, caracterizată printr-o pronunțare deformată a sunetelor. [gen. *-iei.* / < fr. *paraphonie*]

PARAFORMALDEHÍDĂ *s. f.* produs de polimerizare a aldehidei formice. [< fr. *paraformaldéhyde*]

PARAFRÁSTIC, -Ă *adj.* care ține de parafrază. [cf fr. *paraphrastique*]

PARAFRAZÁ *vb. I. tr.* a exprima prin parafrază (1). ● a amplifica (o vorbire, o scriere etc.) ; a interpreta greșit, în mod tendențios, cu rea-voință. [< fr. *paraphraser*, it. *parafrasare*]

PARAFRAZÁRE *s. f.* acțiunea de a parafraza și rezultatul ei. [< *parafraza*]

PARAFRÁZĂ *s. f.* 1. explicație mai largă și într-o formulare personală a unui text dat. ● imitație (în versuri) a unui text, amplificată față de original. 2. compoziție muzicală care constituie o prelucrare cu caracter liber a unei teme muzicale luate din altă operă. [cf. fr. *paraphrase*, it. *parafrasi*, lat., gr. *paraphrasis* < *para* — alături, *phrasis* — fel de a vorbi]

PARAFRENÍE *s. f. (med.)* boală psihică prezentînd simptome caracteristice paranoiei și schizofreniei. [gen. *-iei.* / < fr. *paraphrénie*, cf. gr. *para* — lîngă, *phren* — minte]

PARAFUCSÍNĂ *s. f.* colorant extras din fucsină. [< fr. *parafuchsine*]

PARAFÚLGER *s. n.* dispozitiv de legătură cu Pămîntul, făcut pentru protecția unei conducte sau a unei instalații electrice împotriva descărcărilor electrice din atmosferă. [< *para-* + *fulger*, după fr. *parafoudre*]

PARAFÚM *s. n.* dispozitiv așezat la porțile metalice care traversează liniile de cale ferată pentru a le feri de eroziunea gazelor degajate de locomotivele cu abur. [< *para-* + *fum*, după fr. *para-fumée*]

PARAGANGLIÓM *s. n. (med.)* tumoare alcătuită dintr-un grup de celule desprins din sistemul simpatic embrionar, răspîndite în diferite regiuni ale organismului. [pl. *-oame.* / < fr. *paragangliome*]

PARAGÉL *s. n.* produs sintetic obținut prin condensarea parafinei clorurate cu hidrocarburi aromatice ; paraflau. [cf. it. *paragelo*]

PARAGENÉTIC, -Ă *adj.* referitor la parageneză. [cf. germ. *paragenetisch*]

PARAGENÉZĂ *s. f.* formarea în aceeași epocă a mai multor minerale asociate. ● asociație de minerale formată în aceeași epocă. [< fr. *paragenèse*]

PARAGEUZÍE *s. f. (med.)* alterare a senzației gustative. [gen. *-iei.* / < fr. *parageusie*, cf. gr. *para* — lîngă, *geusis* — gust]

PARAGLOBÍNĂ *s. f.* paraglobulină. [< fr. *paraglobine*]

PARAGLOBULÍNĂ *s. f.* substanță proteică din sînge care ajută la formarea fibrinei ; paraglobină. [< fr. *paraglobuline*]

PARAGÓGĂ *s. f.* adăugare a unui sunet sau a unei silabe la sfîrșitul unui cuvînt ; epiteză (2). [< fr., gr. *paragoge*]

PARAGÓGIC, -Ă *adj.* referitor la paragogă, care se adaugă prin paragogă. [cf. fr. *paragogique*]

PARAGRÁF *s. n.* 1. fragment mic al unui capitol, al unui discurs, al unui articol de lege etc. cuprins într-un alineat. 2. semnul §, urmat de obicei de cifre, care se pune la începutul textului unui paragraf (1). [< fr. *paragraphe*, gr. *paragraphos*]

PARAGRAFÍE *s. f.* boală care constă în deformarea sau substituirea cuvintelor scrise. [gen. *-iei*. / < fr. *paragraphie*, cf. gr. *para* — lîngă, *graphein* — a scrie]

PARAGRÁMĂ *s. f.* greşeală de ortografie care constă în folosirea unei litere în locul alteia. ● figură de stil constînd în pronunţarea echivocă, involuntară sau intenţionată, de obicei a ultimelor cuvinte dintr-un enunţ. [< fr. *paragramme*, gr. *paragramma*]

PARALÁCTIC, -Ă *adj.* referitor la paralaxă. [< fr. *parallactique*]

PARALALÍE *s. f.* tulburare a vorbirii, constînd în dificultatea de a găsi cuvîntul potrivit. [gen. *-iei*. / < fr. *paralalie*, cf. gr. *para* — lîngă, *laleîn* — a vorbi]

PARALÁXĂ *s. f.* unghi format de două drepte care ating centrul unui astru, pornind una din centrul Pămîntului şi cealaltă din locul unde se află observatorul. ● unghi sub care se vede un front oarecare la o anumită distanţă. [< fr. *parallaxe*, cf. gr. *parallaxis* — schimbare]

PARALDEHÍDĂ *s. f.* *(chim.)* produs de polimerizare al aldehidei acetice, cu acţiune hipnotică. [< fr. *paraldéhyde*]

PARALEL, -Ă *adj.* 1. *(mat.; despre drepte, planuri)* care se află la o distanţă constantă unul de altul şi care nu se pot întîlni oricît ar fi prelungite. 2. care se produce concomitent şi se desfăşoară în mod similar cu altceva. // *s. n.* dispozitiv pentru trasarea unor linii paralele. [< fr. *parallèle*, lat., gr. *parallelos* < *para* — alături, *allelon* — unul cu altul]

PARALÉLĂ *s. f.* 1. linie sau suprafaţă situată în toată întinderea ei la egală distanţă de altă linie sau de altă suprafaţă cu care nu se întretaie oricît de mult s-ar prelungi. ● fiecare dintre cercurile imaginare paralele cu ecuatorul care unesc punctele de egală latitudine de pe suprafaţa Pămîntului. 2. *(la pl.)* aparat de gimnastică format din două bare paralele susţinute de stîlpi. 3. *(fig.)* comparaţie, apropiere făcută între două persoane, între două lucruri etc., în care se scot în relief asemănările şi deosebirile. [cf. fr. *parallèle*, lat. *parallelus*]

PARALELIPIPÉD *s. n.* prismă care are ca bază un paralelogram. [< fr. *parallélépipède*, cf. gr. *parallelos* — paralel, *epipedon* — suprafaţă]

PARALELIPIPÉDIC, -Ă *adj.* în formă de paralelipiped. [cf. fr. *parallélépipédique*]

PARALELÍSM *s. n.* starea a două linii, a două planuri paralele ; *(p. ext.)* corespondenţă între două lucruri, între două persoane situate în comparaţie. ○ ~ *psihofizic* (sau *psihofiziologic*) = concepţie dualistă care consideră că fenomenele fiziologice şi cele psihice nu prezintă nici un fel de relaţii cauzale între ele. ● procedeu de compoziţie, specific în general poeziei populare, constînd în succesiunea unor sintagme identice sau asemănătoare ca schemă a structurii sintactice. [< fr. *parallélisme*, cf. gr. *parallelismos* < *para* — lîngă, *allelos* — unul cu altul]

PARALELIZÁ *vb. I. tr. (rar)* 1. a aşeza, a dispune paralel. 2. a face o comparaţie între două sau mai multe fenomene în desfăşurare. [< *paralel* + *-iza*]

PARALELIZÁRE *s. f.* acţiunea de a paraleliza. [< *paraleliza*]

PARALELOGRÁM *s. n.* patrulater cu laturile opuse egale şi paralele. ○ ~*ul forţelor* = construcţie grafică cu care se determină rezultanta a două forţe concurente. [< fr. *parallélogramme*, cf. gr. *parallelos* — paralelă, *gramma* — figură]

PARALEXÉM *s. n.* *(lingv.)* formaţie lexicală compusă din două elemente care nu sînt recunoscute ca un singur compus. [< fr. *paralexème*]

PARALEXEMÁTIC, -Ă *adj.* *(lingv.)* referitor la paralexeme, de paralexeme. [cf. fr. *paralexématique*]

PARALEXÍE *s. f.* tulburare a vorbirii constînd în citirea deformată a cuvintelor. [gen. *-iei*. / < fr. *paralexie*, cf. gr. *para* — lîngă, *lexis* — dicţiune]

PARALIPOMÉNE *s. n. pl.* 1. cărţile istorice ale Bibliei. 2. operă care constituie continuarea sau completarea unei opere precedente. [< fr. *paralipomènes*, it. *paralipomeni*]

PARALÍPSĂ *s. f.* preteriţiune. [< germ. *Paralipse*, cf. gr. *paraleipsis* — omitere]

PARALÍTIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de paralizie. [cf. fr. *paralytique*, lat. *paralyticus*]

PARALIZÁ *vb. I.* 1. *intr., refl.* a-şi pierde total sau parţial mobilitatea şi sensibilitatea corpului ; a se damblagi. 2. *tr. (fig.)* a face să înceteze orice mişcare, orice acţiune ; a imobiliza. [< fr. *paralyser*]

PARALIZÁNT, -Ă *adj.* care paralizează. ● *(fig.)* care face să înceteze, care stînjeneşte (o acţiune, o mişcare). [cf. fr. *paralysant*]

PARALIZÁRE *s. f.* acţiunea de a (se) paraliza şi rezultatul ei. ● *(fig.)* împiedicare, oprire ; imobilizare ; damblagire. [< *paraliza*]

PARALIZÁT, -Ă *adj.* 1. atins de paralizie. ○ *(fig.)* incremenit de spaimă, de emoţie. 2. *(fig.)* împiedicat, stînjenit în acţiunile sale. [< *paraliza*]

PARALIZÍE *s. f.* pierdere totală sau parţială a mobilităţii şi a sensibilităţii corpului, cauzată de obicei de leziuni pe creier sau în măduva spinării. [gen. *-iei*. / < fr. *paralysie*, cf. lat., gr. *paralysis* < *para* — în lungul, *lysis* — dizolvare]

PARALÓGIC, -Ă *adj.* referitor la paralogie. [< fr. *paralogique*]

PARALOGÍE *s. f.* *(rar)* transformare analogică a formei unui cuvînt prin asemănarea lui formală cu alt cuvînt. [gen. *-iei*. / < fr. *paralogie*, cf. gr. *para* — lîngă, *logos* — cuvînt]

PARALOGÍSM *s. n.* eroare de raţionament sau demonstraţie săvîrşită involuntar. [< fr. *paralogisme*, cf. gr. *para* — alături, *logismos* — raţionament]

PARAMAGNÉTIC, -Ă *adj.* care produce intensificarea temporară a unui cîmp magnetic. [< fr. *paramagnétique*]

PARAMAGNETÍSM *s. n.* proprietate a corpurilor de a se magnetiza temporar în direcţia intensităţii locale a cîmpului magnetic. [< fr. *paramagnétisme*]

PARAMÉCI *s. m.* *(zool.)* protozoar ciliat din clasa infuzorilor, care trăieşte în apele dulci stătătoare. [var. *paramecium* s. m. / < fr. *paramécie*, cf. lat. *paramecium*]

PARAMÉCIUM *s. m.* v. paramec i.

PARAMÉNT *s. n.* faţa exterioară a unei construcţii acoperită cu blocuri regulate de piatră. [cf. germ. *Parament*, fr. *parement*]

PARAMÉR *s. n. (biol.)* fiecare din.re cele două părți simetrice ale unui organism sau organ cu simetrie bilaterală. [< germ. *Paramer*, cf. gr. *para* — alături, *meros* — parte]

PARAMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la parametri. [< fr. *paramétrique*]

PARAMETRÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a țesuturilor din jurul uterului. [< fr. *paramétrite*]

PARAMÉTRIUM *s. n. (anat.)* țesut conjunctiv care înconjură uterul. [< it. *parametrio*, fr. *paramètre*, cf. gr. *para* — lîngă, *metra* — uter]

PARAMETRÓN *s. n.* element de circuit folosit pentru înregistrarea informațiilor sau pentru efectuarea operațiilor logice în calculatoarele cibernetice, pentru comutare în telefonie etc., care utilizează oscilații parametrice. [< fr. *paramétron*]

PARAMÉTRU *s. m.* 1. *(mat.)* cantitate nedeterminată care intră în ecuația unei curbe sau a unei suprafețe și care permite prin varierea ei să se obțină toate varietățile unei familii de curbe sau de suprafețe. ● *(fiz.)* orice mărime care poate defini starea unui sistem de corpuri (timp, presiune, volum etc.). 2. *(fig.)* criteriu de comportare strict determinat. [< fr. *paramètre*, cf. gr. *para* — lîngă, *metron* — măsură]

PARAMILITÁR, -Ă *adj. (despre grupări, organizații etc.)* care are o structură și o disciplină asemănătoare celor ale armatei. [cf. fr. *paramilitaire*]

PARAMIMÍE *s. f. (med.)* parachinezie constînd în neconcordanța dintre expresia mimică și trăirea bolnavului. [gen. *-iei.* / < fr. *paramimie*, cf. gr. *para* — lîngă, *mimiă* — imitare]

PARAMIOTONÍE *s. f. (med.)* afecțiune congenitală caracterizată prin contracții spastice ale părților corpului expuse la rece. [gen. *-iei.* / < fr. *paramyotonie*]

PARAMNEZÍE *s. f.* boală manifestată prin slăbirea memoriei, caracterizîndu-se prin aceea că bolnavul uită sau confundă cuvintele. [gen. *-iei.* / < fr. *paramnésie*, cf. gr. *para* — alături, *mnesis* — memorie]

PARAMORFÍE *s. f. (med.)* anomalie de formă ; paramorfism. [gen. *-iei.* / < fr. *paramorphie*, gr. *para* — lîngă, *morphe* — formă]

PARAMORFÍSM *s. n. (med.)* paramorfie. [< fr. *paramorphisme*]

PARAMORFÓZĂ *s. f.* proces de transformare a structurii corpurilor, păstrînd compoziția chimică și forma exterioară a cristalului inițial. [< germ. *Paramorphose*]

PARAMUZÍE *s. f. (med.)* tulburare a posibilității de a reproduce tonuri muzicale. [gen. *-iei.* / < fr. *paramusie*, cf. gr. *para* — lîngă, *mousa* — muzică]

PARANESTEZÍE *s. f. (med.)* anestezie a întregului corp. [gen. *-iei.* / et. incertă]

PARANGONÁJ *s. n.* așezare a unui cuvînt, cules cu litere mai mici, într-un text cules cu un corp de literă mai mare ; parangonare. [< fr. *parangonnage*]

PARANGONÁRE *s. f.* parangonaj. [pl. *-nări.* / cf. *parangonaj*]

PARANÍMF *s. m. (la vechii greci)* prieten al mirelui care mergea alături de el în car. [pl. *-fi.* / cf. fr. *paranymphe*, lat. *paranymphus*]

PARANÍMFĂ *s. f. (la vechii greci)* fată care asista pe mireasă la ceremonialul căsătoriei. ● *(fig.)* însoțitoare. [pl. *-fe.* / cf. fr. *paranymphe*, lat. *paranympha*]

PARANÓIA *s. f. (med.)* boală mintală manifestată prin lipsă de logică în gîndire, prin idei fixe, susceptibilitate și orgoliu exagerat, halucinații etc. [pron. *-no-ia.* gen. *-iei.* / < fr. *paranoïa*, cf. gr. *paranoia* — nebunie]

PARANÓIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de paranoia. O *psihopatie ~ă* = psihopatie la care predomină tendința patologică spre formarea de idei dominante și prevalente, întreținute de emoții puternice ; psihopatie paranoidă ; *psihoză ~ă* = psihoză care apare de obicei la indivizii cu tendință spre supraaprecierea propriei persoane, neîncredere, egocentrism sau la psihopații paranoici. [pron. *-no-ic.* / cf. germ. *paranoisch*, fr. *paranoïaque*]

PARANOÍD, -Ă *adj.* paronoic, cu simptome de paranoia. O *psihopatie ~ă* v. paranoic. [pron. *-no-id.* / < cf. germ. *paranoid*, fr. *paranoïde*]

PARANTELÍE *s. f.* fenomen optic constînd dintr-o pată luminoasă rotundă colorată, cu diametrul aproximativ egal cu al Soarelui, care apare uneori pe cercul parhelic ; soare fals. [< fr. *paranthélie*]

PARANTÉTIC, -Ă *adj.* referitor la paranteză, situat între paranteze. [cf. germ. *parenthetisch*]

PARANTÉZ *s. n.* v. paranteză.

PARANTÉZĂ *s. f.* 1. semn grafic constînd din două arcuri de cerc care se închid reciproc și care se folosesc pentru a izola fraze sau cuvinte intercalate într-un text. ● frază sau propoziție care are un sens deosebit și care este intercalată într-o altă frază. 2. *(fig.)* digresiune. [var. *parantez* s. n. / cf. fr. *parenthèse*, germ. *Parenthese*, lat. *parenthesis* < gr. *para* — alături, *en* — în, *thesis* — punere]

PARANTISELÉNĂ *s. f.* fenomen asemănător paranteliei, care se produce în cazul Lunii. [< fr. *parantiselène*]

PARAPARÉZĂ *s. f. (med.)* paralizie incompletă a membrelor inferioare. [cf. gr. *para* — lîngă, *paresis* — paralizie]

PARAPÉT *s. n.* 1. perete scund (pentru sprijinire) ridicat la marginea unei punți, a unui pod etc. pentru a împiedica căderea lucrurilor, a oamenilor etc. ● flancurile vasului deasupra punții. 2. întăritură (de pămînt, de zid) care protejează pe apărătorii unei fortificații. [pl. *-te*, *-turi.* / cf. fr. *parapet*, germ. *Parapett*, it. *parapetto* — păzește pieptul]

PARAPITÉC *s. m. (pal.)* gen de primate fosile, constituind primul strămoș al omului. [< fr. *parapithèque*]

PARAPLÉGIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de paraplegie. [< fr. *paraplégique*]

PARAPLEGÍE *s. f. (med.)* paralizie completă a ambelor membre inferioare. [gen. *-iei.* / < fr. *paraplégie*, cf. gr. *para* — lîngă, *plege* — lovitură]

PARAPLEXÍE *s. f.* paralizie care nu afectează decît o parte a corpului. [gen. *-iei.* / < fr. *paraplexie*]

PARAPÓD *s. n.* apendice locomotor al polichetelor, reprezentînd o prelungire laterală a corpului acestora. [pl. *-dii.* / < fr. *parapode*]

PARAPSÍHIC, -Ă *adj.* metapsihic. [cf. it. *parapsichico*, fr. *parapsychique*]

PARAPSIHOLOGÍE *s. f.* parte a psihologiei care studiază fenomenele ce par a nu intra în ansamblul legilor normale din psihologia actuală, ca telepatia, clarviziunea etc. v. metapsihică. [gen. *-iei.* / < fr. *parapsychologie*]

PARARÓCĂ *s. f.* rocă metamorfică provenită din transformarea rocilor sedimentare. [et. incertă]

PARASCÎNTEI *s. n.* **1.** ecran izolant, neinflamabil, care împiedică formarea arcurilor electrice între două piese metalice sau deteriorările pe care le-ar putea provoca ele. **2.** dispozitiv montat la un coș pentru reținerea scînteilor și a prafului antrenat de gazele de ardere din anumite cuptoare, din focarul unei locomotive etc. [< *para-* + *scînteie*, după fr. *pare-étincelles*]

PARASELÉNĂ *s. f.* fenomen optic constînd dintr-un cerc luminos care se observă uneori în jurul Lunii ; lună falsă. [< fr. *parasélène*]

PARASIMBIÓZĂ *s. f.* simbioză secundară a unei ciuperci cu un lichen. [pron. *-bi-o-*. / < fr. *parasymbiose*]

PARASIMPÁTIC, -Ă *adj. sistem* ~ = sistem nervos vegetativ care se află alături de sistemul simpatic, centrii săi fiind situați la cele două extremități, de sus și de jos, ale simpaticului. [< fr. *parasympathique*]

PARASINTÉTIC, -Ă *adj., s. n.* (cuvînt) format atît cu prefix, cît și cu un sufix. [< fr. *parasynthétique*]

PARASÓL *s. n.* **1.** *(rar)* umbrelă de soare. **2.** aripă de avion monoplan, situată deasupra fuzelajului. **3.** parasolar. [cf. fr. *parasol*, it. *parasole*]

PARASOLÁR *s. n.* **1.** apărătoare montată la obiectivul aparatului de fotografiat sau de filmat pentru a împiedica pătrunderea luminii suplimentare în aparat ; parasol. **2.** placă transparentă (colorată fumuriu) sau opacă, montată în interiorul unui autovehicul, deasupra parbrizului, pentru a apăra pe șofer de lumina directă a soarelui. [cf. germ. *Parasolar*, fr. *parasoleil*]

PARAȘUTÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) lansa cu parașuta. [< fr. *parachuter*]

PARAȘUTÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) parașuta și rezultatul ei ; aruncare, lansare din avion cu parașuta. ○ *~a avionului* = fază în evoluția unui avion care aterizează, caracterizată prin „înfundarea" acestuia de la înălțimea de filare. [< *parașuta*]

PARAȘÚTĂ *s. f.* **1.** aparat construit în forma unei umbrele, care încetinește căderea unui corp și este folosit pentru lansarea din avion a oamenilor sau a materialelor în timpul zborului. ○ *~ luminoasă* = parașută cu care se lansează un material cu bază de magneziu, care se aprinde în cădere, luminînd puternic. **2.** dispozitiv de frînare pentru cazuri de avarii la ascensoare. [< fr. *parachute* < *parer* — a evita, *chute* — cădere]

PARAȘUTÍSM *s. n.* tehnica și sportul lansării cu parașuta. [< fr. *parachutisme*]

PARAȘUTÍST, -Ă *s. m. f.* cel care se lansează cu parașuta. [< fr. *parachutiste*]

PARATÁCTIC, -Ă *adj.* referitor la parataxă, exprimat prin parataxă. [cf. fr. *paratactique*]

PARATÁXĂ *s. f.* mod de exprimare a raporturilor de coordonare sau de subordonare în propoziție sau în frază prin simpla alăturare, fără ajutorul vreunui cuvînt de legătură ; juxtapunere ; coordonare sintactică. [< fr. *parataxe*, cf. gr. *parataxis* < *para* — lîngă, *taxis* — așezare]

PARATHORMÓN *s. n.* *(biol.)* hormon secretat de glandele paratiroide. [< fr. *parathormone*]

PARATÍFIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de paratifos ; care provoacă paratifosul. [< fr. *paratyphique*]

PARATIFLÍTĂ *s. f.* flegmon al țesutului celular al fosei iliace. [< fr. *paratyphlite*]

PARATIFOÍD *adj. (med.) febră ~ă* = paratifos. [pron. *-fo-id.* / < fr. *paratyphoïde*]

PARATÍFOS *s. n.* boală ale cărei simptoame sînt asemănătoare cu cele ale febrei tifoide, dar care este produsă de un bacil înrudit cu bacilul tific ; febră paratifoidă. [< fr. *paratyphus*]

PARATIFÓZĂ *s. f.* boală frecventă mai ales la păsări și la purcei, cauzată de un microb paratific ; salmoneloză. [< fr. *paratyphose*]

PARATIROÍDĂ *s. f.* fiecare dintre glandele endocrine situate alături de glanda tiroidă, în fața posterioară a lobilor acesteia. [pron. *-ro-i-*. / < fr. *parathyroïde*]

PARATIROIDECTOMÍE *s. f.* *(med.)* ablațiune chirurgicală a glandelor paratiroide. [pron. *-ro-i-*, gen. *-iei*. / < fr. *parathyroïdectomie*]

PARATIROIDIÁN, -Ă *adj.* al paratiroidelor. [pron. *-roi-i.* / < fr. *parathyroïdien*]

PARATIROIDÍTĂ *s. f.* *(med.)* inflamație a glandelor paratiroide. [pron. *-ro-i-*. / < fr. *parathyroïdite*]

PARATONÉR *s. n.* *(rar)* paratrăsnet. [< fr. *paratonnerre*]

PARATONÍE *s. f.* tulburare a tonusului muscular, constînd în contractarea mușchilor atunci cînd ar trebui să se relaxeze. [gen. *-iei*. / < fr. *paratonie*, cf. gr. *para* — lîngă, *tonos* — tensiune]

PARATRĂSNET *s. n.* dispozitiv de legătură cu pămîntul pentru protecția construcțiilor contra trăsnetului ; paratoner. [< *para-* + *trăsnet*, după fr. *paratonnerre*]

PARATROFÍE *s. f.* *(biol.)* formă de parazitism în care energia necesară creșterii unui microorganism este furnizată de gazdă. [gen. *-iei*. / cf. gr. *para* — lîngă, *trophe* — hrană]

PARATUBERCULÓZĂ *s. f.* **1.** termen incluzînd totalitatea tulburărilor observate la unii tuberculoși. **2.** boală infecțioasă la rumegătoare, provocată de un microb înrudit cu bacilul tuberculozei. [< fr. *paratuberculose*]

PARAVALÁNȘĂ *s. f.* construcție de piatră sau de beton destinată apărării unei căi de comunicație de avalanșe. [< fr. *paravalanche*]

PARAVÁN *s. n.* perete mobil sau fix prin care se desparte o anumită porțiune dintr-o încăpere. ● *(fig.)* ceea ce împiedică vederea. [pl. *-ne*, *-nuri*. / < fr. *paravent*]

PARAVENÓS, -OÁSĂ *adj.* care este, care se face lîngă o venă. [cf. germ. *paravenös*, cf. gr. *para* — lîngă, lat. *vena* — venă]

PARAVERTEBRÁL, -Ă *adj. ganglion ~* = fiecare dintre ganglionii simpatici care se află alături de coloana vertebrală în lungul ei, de o parte și de alta. [< fr. *paravertébral*]

PARAVÍNT *s. m.* dispozitiv de protecție împotriva vîntului, format din șiruri de arbori sau de panouri. [după fr. *paravent*]

PARAXIÁL, -Ă *adj. (despre raze de lumină, despre puncte)* situat în apropierea axei unui sistem optic. [pron. *-xi-al*. / < fr. *paraxial*]

PARAZĂPÁDĂ *s. f.* construcție, dispozitiv sau plantație făcută pentru a feri o cale ferată sau o șosea de înzăpezire sau pentru a reține și a repartiza uniform zăpada pe

semănături. [< *para-* + *zăpadă*, după fr. *paraneige*]

PARAZÍT, -Ă *s. m. f.* **1.** invitat la masa unui bogătaș din vechea Romă pentru a-l amuza. **2.** *(fig.)* persoană care trăiește pe seama alteia. **3.** ființă care trăiește pe organismul unei alte ființe vii, hrănindu-se exclusiv cu substanțele produse de aceasta. **4.** *(la pl.)* perturbație produsă în transmisiile de telecomunicații, datorită descărcărilor electrice din atmosferă, scînteilor produse de unele aparate electrice etc. // *adj.* **1.** *(despre ființe)* care duce o viață de parazit ; parazitar. **2.** *(fig.)* care nu produce nimic, care trăiește din munca altora. ● *(fig.)* lipsit de funcție ; de prisos. [cf. fr. *parasite*, lat. *parasitus*, gr. *parasitos* < *para* — alături, *sitos* — mîncare]

PARAZITÁ *vb. I.* **1.** *tranz. (despre paraziți)* a îmbolnăvi, a infesta (un organism animal sau vegetal). **2.** *intranz. (fig.)* a trăi ca un parazit. [< fr. *parasiter*]

PARAZITÁR, -Ă *adj.* **1.** (care duce o viață) de parazit. **2.** provocat de un parazit. [cf. fr. *parasitaire*]

PARAZITÁRE *s. f.* acțiunea de a parazita. [< *parazita*]

PARAZITEMÍE *s. f.* prezența unor paraziți în sînge. [gen. *-iei*. / < fr. *parasitémie*]

PARAZITI- v. parazito-.

PARAZITICÍD, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care distruge paraziții. [< fr. *parasiticide*]

PARAZITÍSM *s. n.* mod de viață al unui organism viu care trăiește ca parazit pe un alt organism. ● trîndăvie, trai pe seama muncii altora. [cf. fr. *parasitisme*]

PARAZITO- element prim de compunere savantă cu semnificația „parazit", „referitor la paraziți". [var. *paraziti-*. / < fr., it. *parasito-*, cf. lat. *parasitus*, gr. *parasitos*]

PARAZITOFOBÍE *s. f. (rar)* teamă și dezgust de paraziți. [gen. *-iei*. / < fr. *parasitophobie*]

PARAZITOLÓG, -Ă *s. m. f.* cercetător în domeniul parazitologiei. [< fr. *parasitologue*]

PARAZITOLOGÍE *s. f.* disciplină care studiază plantele și animalele parazite și fenomenele parazitismului din natură. [gen. *-iei*. / < fr. *parasitologie*]

PARAZITOTRÓP, -Ă *adj. (despre substanțe medicamentoase)* care are afinitate pentru microbi, fixîndu-se pe aceștia și distrugîndu-i. [< fr. *parasitotrope*]

PARAZITÓZĂ *s. f.* nume dat bolilor provocate de un parazit. [< fr. *parasitose*]

PARBRÍZ *s. n.* placă transparentă așezată în partea din față a unui vehicul, care protejează de vînt, de praf etc. pe conducător. [pl. *-ze, -zuri*. / < fr. *pare-brise*]

PARC *s. n.* **1.** grădină publică mare, amenajată special cu arbori, cu peluze etc. ● grădină mare plantată cu arbori în jurul unei locuințe. **2.** suprafață de teren închisă (plantată cu arbori) unde se îngrijește și se crește vînatul. **3.** loc unde se garează vehiculele ; loc unde se depozitează materialele unei instituții. ● totalitatea vehiculelor unei instituții, ale unei unități. **4.** ~ *electric* = rețea centrală de distribuire a curentului electric. [cf. fr. *parc*, it. *parco*, germ. *Park* < lat. t. *parcus*]

PARCÁ *vb. I. tr.* a așeza într-un parc (3) (autovehicule) ; a gara. [< fr. *parquer*]

PARCÁJ *s. n.* parcare. ● loc de parcare a vehiculelor ; parking. [< fr. *parcage*]

PARCÁRE *s. f.* acțiunea de a parca și rezultatul ei ; parcaj ; parking. ● staționarea avioanelor care urmează să decoleze. [< *parca*]

PÁRCE *s. f. pl. (în mitologia latină)* cele trei divinități din infern (Clotho, Lachesis și Atropos), despre care se credea că prima toarce, a doua deapănă, iar a treia taie firul vieții omului. [< lat. *parcae*]

PARCELÁ *vb. I. tr.* a împărți în parcele (o suprafață de teren). [< fr. *parceller*]

PARCELÁR, -Ă *adj.* care este sau care se face pe porțiuni delimitate ; împărțit în parcele. [pl. *-ri, -re*. / cf. fr. *parcellaire*]

PARCELÁRE *s. f.* acțiunea de a parcela și rezultatul ei ; împărțire în parcele. [< *parcela*]

PARCELATÓR *s. m.* persoană specializată în operația de parcelare. [cf. fr. *parcellateur*]

PARCÉLĂ *s. f.* porțiune de teren bine delimitată care face parte dintr-un teren mai întins. [< fr. *parcelle*]

PARCHERIZÁ *vb. I. tr.* a trata o piesă de oțel sau de fontă cu o soluție de fosfat de fier și de mangan pentru a o acoperi cu un strat protector, anticorosiv. [< fr. *parkériser*]

PARCHERIZÁRE *s. f.* acțiunea de a parcheriza și rezultatul ei. [< *parcheriza*]

PARCHÉT *s. n.* **I. 1.** piesă de lemn în general de esență tare, folosită la pardosirea încăperilor ; pardoseală făcută din astfel de piese. **2.** fiecare dintre suprafețele în care este împărțită o pădure în exploatare. **II.** *(în trecut)* magistratură specială care făcea cercetări în materie penală. ● membrii acestei magistraturi ; localul în care funcționa această instituție. [pl. *-te, -turi*. / < fr. *parquet*]

PARCHETÁ *vb. I. tr.* **1.** a pardosi (o cameră) cu parchet. **2.** *(silv.)* a împărți o pădure în parchete de exploatare. [< fr. *parqueter*]

PARCHETÁR *s. m.* lucrător de parchete. [< *parchet* + *-ar*, după fr. *parqueteur*]

PARCHETÁRE *s. f.* acțiunea de a parcheta [< *parcheta*]

PARCHIMÉTRU *s. n.* aparat care înregistrează durata staționării unui vehicul într-un loc de parcaj ; parcometru. [< it. *parchimetro*]

PARCHING *s. n.* v. parking.

PARCIMONÍE *s. f. (rar)* economie dusă la extrem ; zgîrcenie. ● *(fig.)* măsură, reținere. [gen. *-iei*. / < fr. *parcimonie*, cf. lat. *parcimonia*]

PARCIMONIÓS, -OÁSĂ *adj. (rar)* excesiv de econom ; zgîrcit. [pron. *-ni-os*. pl. *-oși, -oase*. / cf. fr. *parcimonieux*]

PARCOMÉTRU *s. n.* parchimetru. [cf. it. *parcometro*]

PARCÚRGE *vb. III. tr.* **1.** a străbate (un drum, o distanță). **2.** a citi, a examina rapid cu privirea ; a răsfoi. [p. i. *-cúrg*, perf. s. *-cursei*, part. *-curs*. / după fr. *parcourir*]

PARCÚRGERE *s. f.* acțiunea de a parcurge și rezultatul ei. [< *parcurge*]

PARCÚRS *s. n.* drum (de) străbătut ; traiect ; traseu. O *pe* ~ = în timpul drumului ; *(p. ext.)* între timp, în această perioadă. ● *(sport)* traseu cu obstacole, care trebuie urmat de un călăreț în competiție. ● lungimea unui drum sau a unei traiectorii între două puncte anumite. [< fr. *parcours*]

PARDALÍDĂ *s. f.* piele de panteră, purtată de Bachus. [< fr. *pardalide*, gr. *pardalis* — panteră]

PARDESÍU *s. n.* haină lungă, mai subțire decît paltonul, care se poartă primăvara și toamna peste hainele obișnuite. [pron. *-siu.* pl. *-ie, -uri.* / < fr. *pardessus*]

PARDÓN *interj. (în formule de adresare)* iartă-mă ; vă rog să mă iertați. ● ba nu, nu este așa ; nu. // *s. n.* 1. iertare, scuză. 2. *(fam.)* șezut, dos. [< fr. *pardon*]

PAREMIOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în paremiologie. [pron. *-mi-o-.* / < fr. *paréміologue*]

PAREMIOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la paremiologie. [< fr. *paremiologique*]

PAREMIOLOGÍE *s. f.* disciplină care studiază proverbele. ● totalitatea proverbelor dintr-o limbă. [gen. *-iei.* / < fr. *paremiologie*, cf. gr. *paroimia* — proverb, *logos* — studiu]

PARENCHÍM *s. n.* 1. țesut moale cu aspect spongios, bogat în vase sanguine. 2. țesut vegetal, moale și spongios, compus din celule vii, care umple intervalele dintre părțile fibroase. [pl. *-me, -muri.* / < fr. *parenchyme*, cf. gr. *parenchyma* — umplutură]

PARENCHIMATÓS, -OÁSĂ *adj.* al parenchimului. [< fr. *parenchymateux*]

PARENÉTIC [1], -Ă *adj. (rar)* care îndeamnă la virtute ; moralizator. [< fr. *parénétique*, cf. gr. *paraineo* — a sfătui, a îndemna]

PARENÉTIC [2], -Ă *adj.* care se referă la naș (la botez), al nașului. ● *(fam.)* referitor la porecle. [cf. fr. *parrain* — naș]

PARENÉZĂ *s. f. (rar)* discurs care preamărește virtutea ; exortație. [cf. fr. *paränèse*, gr. *parainesis*]

PARENTÁL, -Ă *adj.* 1. referitor la părinți, moștenit de la părinți ; ereditar. 2. *(geol.) material* ~ = strat rezidual sau transportat de roci dezagregate, care constituie cea mai mare parte a solului. [< it. *parentale*, lat. *parentalis*]

PARENTÁL *s. m.* organism sexuat sau asexuat care dă naștere unui nou organism, transmițîndu-i caracterele sale. [< germ. *Parental(generation)*]

PARENTÁLII *s. f. pl.* 1. sărbători publice la romani, care se celebrau în fiecare an în februarie în amintirea morților. 2. celebrarea unor evenimente, amintiri familiale. 3. comemorarea morții unui personaj ilustru. [< lat. *parentalia*, it. *parentali*]

PARENTERÁL, -Ă *adj. (despre modul de administrare a medicamentelor)* pe altă cale decît prin tubul digestiv. [< fr. *parentéral*, cf. gr. *para* — alături, *enteron* — intestin]

PARESTEZÍE *s. f.* senzație de amorțeală, de arsură sau de rece, datorită unei tulburări funcționale a sistemului nervos. [gen. *-iei.* / < fr. *paresthésie*, cf. gr. *para* — alături, *aisthesis* — senzație]

PARÉZĂ *s. f.* lipsă de activitate a unui organ. ● *(p. ext.)* paralizie ușoară incompletă, care permite mișcări de amplitudine redusă ; parezie. [cf. fr. *parésie* < gr. *paresis* — slăbire]

PAREZÍE *s. f.* pareză. [< fr. *parésie*]

PARFÉ *s. n.* înghețată de ciocolată, având în compoziție o oarecare cantitate de frișcă bătută. [var. *parfeu* s. n. / < fr. *parfait*]

PARFÉU *s. n.* v. parfe.

PARFÚM *s. n.* 1. miros plăcut ; mireasmă (de flori, de substanțe etc.) ; aromă. 2. preparat industrial cu miros plăcut, obținut prin amestecarea unor substanțe extrase din flori sau pe cale sintetică. [pl. *-muri.* / cf. fr. *parfum*]

PARFUMÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) stropi cu parfum. 2. *tr.* a înmiresma. [< fr. *parfumer*]

PARFUMÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) parfuma și rezultatul ei. [< *parfuma*]

PARFUMÁT, -Ă *adj.* 1. care răspîndește parfum, care miroase plăcut. 2. stropit cu parfum. [< *parfuma*]

PARFUMÉR, -Ă *s. m. f.* fabricant sau vînzător de parfumuri ori de produse de parfumerie ; parfumier. [< fr. *parfumeur*]

PARFUMERÍE *s. f.* magazin unde se vînd parfumuri, articole de toaletă etc. [gen. *-iei.* / < fr. *parfumerie*]

PARFUMIÉR, -Ă *s. m. f.* parfumer. [cf. it. *parfumiere*]

PARHÉLIC, -Ă *adj.* care ține de parhelie. [< fr. *parhélique*]

PARHELÍE *s. f. (met.)* fenomen optic care constă în apariția unor pete luminoase (colorate) în jurul Soarelui ca urmare a reflectări luminii solare în acele de gheață din atmosferă. [gen. *-iei.* / < fr. *parhélie*, cf. gr. *para* — alături, *helios* — soare]

PARI- element prim de compunere savantă cu semnificația „egal". [< it. *pari-*, cf. lat. *par*]

PÁRIA *s. m.* 1. *(în India, în concepția brahmanilor)* om care nu face parte din nici o castă, fiind lipsit de orice drepturi. 2. om disprețuit și ocolit de toți, care nu are nici un drept. [pron. *-ri-a.* / < fr. *paria*, cf. hind. *parayan*]

PARIÁ *vb. I. intr., tr.* a face un pariu. [pron. *-ri-a.* pl. i. 3,6 *-iază.* ger. *-iind.* / < fr. *parier*]

PARIÁN *s. n.* porțelan moale nesmălțuit care imită marmura de Paros, folosit ca material în lucrările de sculptură. [pron. *-ri-an.* / < fr. *parian*]

PARICÍD, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care și-a ucis tatăl sau mama. // *s. n.* uciderea părinților. [< fr. *parricide*, cf. lat. *parricidium* < *parens* — părinte, *caedere* — a ucide]

PARICOPITÁTE *s. n. pl.* ordin de mamifere erbivore și omnivore care calcă pe degete perechi copitate ; artiodactile ; *(la sg.)* animal din acest ordin. [după fr. *paridigitidés*]

PARIÉRE *s. f.* acțiunea de a paria și rezultatul ei ; punere a unui pariu. [pron. *-ri-e-.* / < *paria*]

PARIETÁL, -Ă *adj. (anat.)* referitor la peretele unei cavități. O *os* ~ (și *s. n.*) = fiecare dintre cele două oase care formează părțile laterale ale cutiei craniene, fiind situate între osul frontal și osul occipital. ● *pictură ~ă* = pictură rupestră. // *s. f. pl.* grup de plante dicotiledonate cu ovulele fixate de perebele carpelelor în perechi simetrice. [pron. *-ri-e-.* / < fr. *pariétal(es)*, cf. lat. *paries* — perete]

PARIÓR *s. m.* cel care pariază. [pron. *-ri-or.* / < fr. *parieur*]

PARIPENÁT, -Ă *adj. (despre frunze compuse)* cu număr egal de foliole de o parte și de alta a pețiolului. [cf. fr. *paripenné*]

PARISILÁB, -Ă *adj. (rar)* parisilabic. [< fr. *parisyllabe*]

PARISILÁBIC, -Ă *adj. (despre substantive sau adjective)* care are același număr de silabe la nominativ și la genitiv singular ; parisilab. O *declinare ~ă* = declinare în cadrul căreia cuvîntul nu-și modifică numărul de silabe. [< fr. *parisyllabique*]

PARITÁTE *s. f.* 1. egalitate de numere. număr egal. 2. egalitate valorică. O ~ *monetară* = raportul în greutate dintre canti-

tățile de metal pur de același fel conținut în unitățile monetare a două țări ; ~ *valutară* = *a)* conținutul de metal prețios al unității monetare a unei țări, stabilit prin lege ; *b)* raportul dintre diferitele valute pe baza conținutului lor în aur, stabilit prin lege. [cf. fr. *parité*, lat. *paritas*]

PARIU *s. n.* rămășag, prinsoare. ● joc de noroc la cursele de cai, constând dintr-o miză care dă participantului dreptul la o cotă din totalul câștigurilor. [pron. *-riu.* pl. *-uri.* / < fr. *pari*]

PARÍZER *s. n.* salam de culoare roz, preparat din carne de vită tocată mărunt și friptă. [< germ. *Pariser*]

PARIZIANÍSM *s. n. (rar)* atitudine, fel de a fi, de a vorbi propriu parizienilor. [pron. *-zi-a-.* / < fr. *parisianisme*]

PARIZIANIZÁ *vb. I. tr. (rar)* a da caracter, aspect parizian. [pron. *-zi-a-.* / < fr. *parisianiser*]

PÁRKING *s. n. (anglicism)* parcaj ; loc de parcare pentru automobile. [pl. *-uri.* scris și *parching.* / < engl., fr. *parking*]

PARKINSONÍSM *s. n.* denumire dată unor sindroame similare celor din boala lui Parkinson, boală degenerativă a sistemului nervos central, caracterizată prin tremurături și rigiditate musculară. [< it. *parkinsonismo*]

PARLAMÉNT *s. n.* organ legislativ, total sau parțial eligibil, alcătuit din reprezentanți ai diferitelor partide politice sau din deputați independenți. ● clădire unde își ține adunările acest organ. [< fr. *parlement*, it. *parlamento*]

PARLAMENTÁ *vb. I. intr.* a duce discuții și a face propuneri pentru a ajunge, la o înțelegere. [< fr. *parlementer*, it. *parlamentare*]

PARLAMENTÁR, -Ă *adj.* 1. care aparține parlamentului, privitor la parlament, organizat pe baza unui parlament. 2. potrivit uzanțelor admise în parlament. // *s. m.* membru al parlamentului. [cf. fr. *parlementaire*]

PARLAMENTÁRE *s. f.* acțiunea de a parlamenta și rezultatul ei ; *(spec. ; la pl.)* discuții, tratative în vederea încheierii unui acord, a unui armistițiu etc. [< *parlamenta*]

PARLAMENTARÍSM *s. n.* sistem de guvernământ în care parlamentul deține puterea supremă. [cf. fr. *parlementarisme*]

PARLÁNDO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* vorbind liber din punct de vedere ritmic. [< it. *parlando*]

PARLOÁR *s. n. (rar)* sală de primire (într-un internat, într-o cazarmă) ; vorbitor. [pron. *-loar.* / < fr. *parloir*]

PARMAZÁN *s. n.* v. parmezan.

PÁRMEN *s. n.* ~ *auriu* = soi de măr originar din Anglia, cu fructele de culoare galbenă-aurie cu dungi carmin. // *s. n.* fructul acestui pom. [< fr. *parmain (d'or)*, germ. *Parmäne*]

PARMEZÁN *s. n.* cașcaval uscat făcut din lapte smântânit. [var. *parmazan* s. n. / < fr. *parmesan*, cf. *Parma*, oraș în Italia]

PARNÁS *s. n. (fig.)* lăcașul poeziei ; poezie ; poetică. [< fr. *parnasse*, cf. *Parnas*, munte în Grecia consacrat lui Apolo și muzelor]

PARNASIÁN, -Ă *adj., s. m. f.* (scriitor, poet) care ține de parnasianism. [pron. *-si-an.* pl. *-ieni, -iene.* / cf. fr. *parnassien*]

PARNASIANÍSM *s. n.* curent sau școală literară franceză din a doua jumătate a sec. XIX, care cultiva o poezie picturală, rece și impersonală, caracterizându-se prin cultul formei și printr-un estetism exagerat. [< fr. *parnassianisme*, cf. *Parnasul contemporan*, revistă franceză (1866—1876)]

PARÓD *s. n.* 1. primul cântec al corului în tragedia greacă, intonat la intrarea în orchestră (1). 2. fiecare dintre intrările orchestrei dintr-un teatru grec. [< it. *parodo*, gr. *parodos*]

PARODIÁ *vb. I. tr.* a face o parodie, a imita ceva cu intenția de a ridiculiza și de a obține efecte comice. [pron. *-di-a.* p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *parodier*, it. *parodiare*]

PARODIÁNT, -Ă *adj. (rar ; și s. m.)* (cel) care parodiază pe cineva. [cf. fr. *parodiant*]

PARÓDIC, -Ă *adj. (rar)* cu caracter de parodie ; parodistic. [cf. fr. *parodique*, it. *parodico*]

PARODÍE *s. f.* imitație cu intenție de ridiculizare a unei opere literare serioase. ● *(p. ext.)* imitație nereușită, inferioară originalului. [gen. *-iei.* / < fr. *parodie*, it. *parodia*, cf. lat., gr. *parodia* < *para* — alături, *ode* — cântec]

PARODIÉRE *s. f.* acțiunea de a parodia și rezultatul ei ; imitare nereușită. [< *parodia*]

PARODÍST *s. m.* autor de parodii. [cf. fr. *parodiste*]

PARODÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la parodie ; parodic. [< it. *parodistico*, cf. germ. *parodistisch*]

PARODÍSTICĂ *s. f.* genul parodiei. [cf. germ. *Parodistik*]

PARODONTÁL, -Ă *adj.* al parodonțiului. [cf. it., fr. *parodontale*]

PARODONTÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a parodonțiului. [< fr. *parodontite*, cf. gr. *para* — lângă, *odous* — dinte]

PARODONTÓM *s. n. (med.)* tumoare a țesutului parodontal. [pl. *-oame.* / cf. fr. *parodontome* < gr. *para* — lângă, *odous* — dinte]

PARODONTOPATÍE *s. f. (med.)* nume generic al afecțiunilor dinților. [gen. *-iei.* / < fr. *parodontopathie*, cf. gr. *para* — lângă, *odous* — dinte, *pathos* — boală]

PARODONTÓZĂ *s. f. (med.)* proces patologic al parodonțiului, constând în retracția gingiilor și în descoperirea pronunțată a dinților ; paradentoză. [< fr. *parodontose*, germ. *Parodontose*]

PARODÓNȚIU *s. n.* patul în care sînt fixați dinții în osul maxilar. [pron. *-țiu.* var. *paradențiu* s. n. / < germ. *Parodontium*]

PARÓL *interj. (rar ; în limbaj pretențios)* pe cuvînt, pe cinstea mea, zău. [< fr. *parole*]

PARÓLĂ *s. f.* cuvînt secret, convențional, folosit de militari pentru a se recunoaște. ● cuvînt secret de recunoaștere între membrii unei organizații conspirative. [< fr. *parole*]

PAROLÍST, -Ă *adj. (fam.)* care se ține de cuvînt. [< *parolă* + *-ist*]

PARONICHÍE *s. f. (med.)* tumefacție inflamatorie în jurul unghiei. [gen. *-iei.* / < fr. *paronychie*, cf. gr. *para* — lângă, *onyx* — unghie]

PARONÍM *s. n.* cuvînt care se aseamănă ca sunete, dar se deosebește ca sens de alt cuvînt. [< fr. *paronyme*, cf. gr. *para* — alături, *onoma* — nume]

PARONÍMIC, -Ă *adj.* referitor la paronime, la paronimie. O *atracție* ~*ă* = modificare a formei unui cuvînt sub influența al-

tuia, asemănător cu el. [< fr. *paronymique*]

PARONIMÍE *s. f.* calitatea a două sau mai multe cuvinte de a fi paronime. [gen. *-iei.* / < fr. *paronymie*]

PARONOMASÍE *s. f.* paronomază. [gen. *-iei.* / cf. fr. *paronomasie*, lat., gr. *paronomasia*]

PARONOMÁSTIC, -Ă *adj.* referitor la paronomază. [< fr. *paronomastique*]

PARONOMÁZĂ *s. f.* figură de stil care constă în alăturarea de cuvinte asemănătoare ca formă, dar cu înțeles deosebit ; paronomasie. [cf. fr. *paronomase*, gr. *paronomasia*]

PAROREXÍE *s. f.* *(med.)* dorință de a ingera substanțe necomestibile. [gen. *-iei.* / < fr. *parorexie*, cf. gr. *para* — lîngă, *orexis* — apetit]

PAROSMÍE *s. f.* *(med.)* tulburare olfactivă constînd în percepția falsă a unui miros. [gen. *-iei.* / < fr. *parosmie*, cf. gr. *para* — lîngă, *osme* — miros]

PAROTÍDĂ *adj. f.* *glandă ~ (și s. f.)* = fiecare dintre cele două glande salivare așezate sub ureche, alături de maxilarul inferior. [< fr. *parotide*, cf. gr. *parotis* < *para* — lîngă, *ous* — ureche]

PAROTIDECTOMÍE *s. f.* *(med.)* îndepărtarea chirurgicală a glandei parotide. [gen. *-iei.* / < fr. *parotidectomie*]

PAROTIDIÁN, -Ă *adj.* al parotidelor. [pron. *-di-an.* pl. *-ieni, -iene.* / < fr. *parotidien*]

PAROTIDÍTĂ *s. f.* inflamație a glandei parotide ; oreion. [< fr. *parotidite*]

PAROXISM *s. n.* 1. intensitate maximă a unei boli, a unui sentiment etc. ● surescitare, tulburare extremă. 2. intensificare bruscă a activității forțelor interioare ale Pămîntului, care duce la formarea munților și la modificări ale scoarței terestre. [pl. *-me, -muri.* / cf. fr. *paroxysme*, germ. *Paroxysmus*, it. *parossismo*, gr. *paroxysmos*]

PAROXÍSTIC, -Ă *adj.* ajuns la paroxism. [cf. fr. *paroxystique*]

PAROXITÓN, -Ă *adj., s. n.* (cuvînt) care se accentuează pe penultima silabă. [< fr. *paroxyton*]

PAROXITONÍE *s. f.* *(lingv.)* însușirea de a fi paroxiton. [< fr. *paroxytonie*]

PARSÉC *s. m.* unitate astronomică de distanță, egală cu 3,26 ani-lumină (3,08.10^{13} km). [< fr. *parsec*]

PARSÍSM *s. n.* religia popoarelor iraniene, întemeiată de Zarathustra v. z o r o a s t r i s m. [< fr. *parsisme*]

PARTÁJ *s. n.* 1. împărțire a unei moșteniri între persoanele îndreptățite s-o stăpînească, făcută de o instanță judecătorească sau de succesori între ei. 2. folosirea aceluiași canal de frecvențe de emisiuni de către mai multe stații de radioemisiune. [pl. *-je.* / < fr. *partage*]

PARTAJÁ *vb. I. tr.* *(rar)* a face operația de partaj, a împărți. [< fr. *partager*]

PARTAJÁBIL, -Ă *adj.* *(rar)* care poate fi împărțit. [cf. fr. *partageable*]

PARTAJÁRE *s. f.* acțiunea de a partaja și rezultatul ei. [< *partaja*]

PARTÁNT *s. m.* *(franțuzism)* care pleacă. [< fr. *partant*]

PARTENÉR, -Ă *s. m. f.* fiecare dintre jucătorii care participă la o competiție sportivă, la jocuri etc., considerat în raport cu ceilalți jucători din echipă. ● fiecare din persoanele angajate într-o tranzacție, într-o discuție etc. ● executant, împreună cu altul, al unui număr de program (la teatru, la circ etc.). [< fr. *partenaire*]

PARTENO- element prim de compunere savantă cu semnificația „fecioară". [< fr. *parthéno-*, cf. gr. *parthenos*]

PARTENOCÁRPIC, -Ă *adj.* care prezintă partenocarpie. [< fr. *parthénocarpique*]

PARTENOCARPÍE *s. f.* *(bot.)* fenomen de dezvoltare a ovarului fără ca fecundația să fi avut loc și de transformare a lui în fruct lipsit de semințe. [gen. *-iei.* / < fr. *parthénocarpie*, cf. gr. *parthenos* — fecioară, *karpos* — fruct]

PARTENOFÍLĂ *adj., s. f.* (femeie) care prezintă partenofilie. [< fr. *parthénophile*]

PARTENOFILÍE *s. f.* *(med.)* atracție homosexuală a femeilor adulte față de adolescente. [gen. *-iei.* / < fr. *parthénophilie*, cf. gr. *parthenos* — fecioară, *philein* — a iubi]

PARTENOGAMÍE *s. f.* *(biol.)* proces de fuzionare a două nuclee sexuale formate în interiorul aceleiași celule. [gen. *-iei.* / < fr. *parthénogamie*, cf. gr. *parthenos* — fecioară, *gamos* — căsătorie]

PARTENOGENÉTIC, -Ă *adj.* referitor la partenogeneză. [pl. *-ci, -ce.* / cf. fr. *parthénogénétique*]

PARTENOGENÉZĂ *s. f.* *(biol.)* reproducere la unele specii de animale inferioare sexuate (albine etc.), prin ouă nefecundate. [< fr. *parthénogenèse*, cf. gr. *parthenos* — fecioară, *genesis* — generație]

PARTENOGENÓN *s. m.* *(biol.)* organism rezultat prin partenogeneză. [< fr. *parthénogenon*, cf. gr. *parthenos* — fecioară, *genos* — urmaș]

PARTENOSPÓR *s. m.* spor format din diviziunea unui gamet nefecundat. [< fr. *parthénospore*, cf. gr. *parthenos* — fecioară, *sporos* — sămînță]

PARTÉR *s. n.* 1. parte a unei clădiri situată la nivelul solului ; ansamblul încăperilor din această parte a clădirii. ● primul etaj (de la intrare) al unei mine. 2. parte a unei săli de spectacol cuprinsă între scenă și fundul sălii. ● totalitatea spectatorilor care ocupă locurile din această parte a sălii. 3. parte a unei grădini sau a unui parc în care se cultivă flori. [pl. *-uri, -re.* / cf. germ. *Parterre*, fr. *parterre*]

PARTICIPÁ *vb. I. intr.* a lua parte (la ceva) ; a împărtăși starea sufletească a cuiva. [p. i. *particip.* / < fr. *participer*, lat. *participare*]

PARTICIPÁNT, -Ă *s. m. f.* cel care ia parte (activă) la ceva ; cel care ia parte la un spectacol, la un concurs sportiv. [cf. fr. *participant*]

PARTICIPÁRE *s. f.* acțiunea de a participa și rezultatul ei. [< *participa*]

PARTICIPATÍV, -Ă *adj.* cu caracter de participare. [cf. it. *participativo*]

PARTICIPÁȚIE *s. f.* faptul de a participa la o întreprindere comercială, investind bani sau alte valori materiale ; cotă cu care participă cineva la un capital. [gen. *-iei.* / cf. fr. *participation*, lat. *participatio*]

PARTICIPIÁL, -Ă *adj.* referitor la participiu ; provenit dintr-un participiu ; exprimat printr-un participiu. [pron. *-pi-al.* / cf. fr. *participial*]

PARTICÍPIU *s. m.* mod verbal impersonal și nepredicativ, cu forme deosebite după gen și număr și avînd valoare de verb sau de adjectiv. [pron. *-piu.* / < lat. *participium*]

PARTICULÁR, -Ă *adj.* 1. care aparține numai anumitor persoane sau anumitor lucruri. O *în ~* = în mod deosebit, în special,

mai ales. ● care constituie proprietatea individuală a cuiva. ● care este de formație sau de esență individuală. 2. care are caracter individual ; care este caracteristic, specific. ● *(log. ; despre judecăți)* în care predicatul se referă numai la o parte din sfera subiectului. 3. cu caracter neoficial ; privat ; *(despre lecții)* predat elevilor în afara orelor oficiale de școală. // *s. n.* categorie filozofică, reprezentînd o verigă de legătură între singular și general. [cf. fr. *particulier*, lat. *particularis*]

PARTICULARÍSM[1] *s. n.* tendință a unei regiuni de a-și păstra caracterele particulare. [< fr. *particularisme*]

PARTICULARÍSM[2] *s. n. (liv.)* caracter intim, specific al cuiva sau a ceva. [cf. it. *particolarismo*]

PARTICULARÍST, -Ă *adj.* referitor la particularism[1], propriu particularismului. // *s. m. f.* partizan al particularismului[1]. [< fr. *particulariste*]

PARTICULARITÁTE *s. f.* caracterul, natura a ceea ce este particular. ● caracteristică, specific. [cf. fr. *particularité*]

PARTICULARIZÁ *vb. I. tr. și refl.* 1. a spune (ceva) cu amănunte. 2. a restrînge la un singur caz. [< fr. *particulariser*, cf. lat. *particularis*]

PARTICULARIZÁNT, -Ă *adj.* care particularizează, individualizează. [cf. fr. *particularisant*]

PARTICULARIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) particulariza și rezultatul ei. [< *particulariza*]

PARTÍCULĂ *s. f.* 1. părticică de materie ; corpuscul, microobiect. O *(fiz.)* ~ *elementară* = particulă constitutivă a materiei, care prezintă atît caracteristici corpusculare, cît și ondulatorii, comportîndu-se ca o entitate cu însușiri specifice. 2. element lexical și morfologic neflexibil, întrebuințat numai în compunere ou alte cuvinte. [cf. fr. *particule*, lat. *particula*]

PARTÍD *s. n.* 1. grupare relativ organizată și stabilă care exprimă sintetic și reprezintă interesele unui anumit grup social, căutînd să le apere și să le promoveze împotriva altora și luptînd pentru cucerirea sau menținerea dominației politice. [cf. fr. *parti*, după *partidă*]

PARTÍDĂ *s. f.* 1. desfășurare completă a unui joc. ● îndeletnicire plăcută în grup, organizată din timp. 2. căsătorie sau proiect de căsătorie ; *(p. ext.)* persoană vizată pentru un asemenea proiect. 3. cont. 4. cantitate de mărfuri vîndute sau cumpărate o dată. 5. notele executate de unul dintre membrii unui ansamblu sau de un grup la unison. [< ngr. *partida*, cf. it. *partita*]

PARTÍNIC, -Ă *adj.* care reprezintă și luptă pentru interesele unui partid ; în conformitate cu spiritul, ideologia și programul acestui partid. [cf. rus. *partiinii*]

PARTINITÁTE *s. f.* faptul de a fi partinic; faptul de a aparține unui curent, unui partid politic, unei concepții de clasă ; spirit de partid. [< *partin(ic)* + *-itate*, după rus. *partiinosti*]

PARTÍT, -Ă *adj. (bot. ; despre frunze)* ale cărei crestături adînci ajung pînă aproape de pețiol. [< fr. *parti*]

PARTÍTĂ *s. f. (muz.)* veche denumire dată suitei. [< it. *partita*]

PARTITÍV, -Ă *adj.* care exprimă ideea de parte dintr-un întreg sau întregul din care s-a luat o parte. // *s. n.* atribut substantival în genitiv sau la acuzativ precedat de o prepoziție, care arată întregul din care s-a luat o parte. [< fr. *partitif*, cf. lat. *partitus* < *partiri* — a împărți]

PARTITÚRĂ *s. f.* note destinate unui ansamblu muzical ; text muzical cuprinzînd totalitatea notelor care se execută în același timp de către membrii unui ansamblu și care pot fi urmărite separat sau concomitent ; *(p. ext.)* compoziție muzicală. [< it. *partitura*]

PARTÍȚIE *s. f. (rar)* diviziune, separare. ● *(mat.)* descompunere a unei mulțimi într-o clasă de submulțimi disjuncte două cîte două și a căror reuniune formează mulțimea dată. ● *(în lingvistica matematică)* împărțirea cuvintelor după flexiune, necesară atunci cînd se tratează partea de vorbire, genul, clasificarea tipologică a limbilor etc. [gen. *-iei*. / < fr. *partition*, cf. lat. *partitio* — împărțire]

PARTÍU *s. n.* concepție de ansamblu a unei lucrări de arhitectură, de pictură, de sculptură sau de decorație, privind stabilirea proporțiilor, a destinației etc. [< fr. *parti*]

PARTIZÁN, -Ă *s. m. f.* 1. adept, susținător (al unei idei, al unei doctrine etc.) ; luptător pentru o cauză comună. 2. luptător într-un detașament care acționează în spatele frontului inamic. [cf. fr. *partisan*, rus. *partizan*]

PARTIZANÁT *s. n.* faptul de a fi partizan (1) ; activitate dusă de partizani (2) împotriva dușmanului. [< *partizan* + *-at*]

PARTURIÉNTĂ *s. f.* femeie care naște. [pron. *-rl-en-*. / < fr. *parturiente*]

PARTURÍȚIE *s. f. (liv.)* naștere. [gen. *-iei*. / < fr. *parturition*, cf. lat. *parturitio*]

PARȚIÁL[1], -Ă *adj.* care reprezintă numai o parte dintr-un întreg ; care se produce, are loc numai în parte. O *produs* ~ = fiecare dintre produsele unei înmulțiri, din a căror adunare rezultă produsul total. [pron. *-ți-al*. / < fr. *partiel*, it. *parziale*]

PARȚIÁL[2], -Ă *adj. (rar)* care părtinește ; părtinitor. [pron. *-ți-al*. / < fr. *partial*, it. *parziale*]

PARȚIALITÁTE *s. f. (rar)* atitudine părtinitoare ; părtinire. [cf. fr. *partialité*]

PARULÍE *s. f. (med.)* abces gingival, apărut ca o complicație a parodontozei. [gen. *-iei*. / < fr. *parulie*]

PARÚRĂ *s. f.* podoabă purtată de mirese pe cap. [pron. și *parură*. / < fr. *parure*]

PARVENÍ *vb. IV. intr.* 1. a se ridica, a ajunge la o situație bună fără a avea merite deosebite ; a se îmbogăți. 2. a-și atinge scopul, a reuși, a izbuti. 3. *(despre știri)* a ajunge (la destinație). [p. i. *parvin*. / < fr. *parvenir*]

PARVENÍRE *s. f.* acțiunea de a parveni și rezultatul ei. [< *parveni*]

PARVENÍT, -Ă *adj., s. m. f.* (om) îmbogățit, ajuns, înălțat la o treaptă superioară fără a avea merite deosebite și adesea pe căi necinstite. [pl. *-iți*, *-ite*. / cf. fr. *parvenu*]

PARVENITÍSM *s. n.* sete de îmbogățire cu orice preț, dorință de parvenire. [< *parvenit* + *-ism*]

PARVÍS *s. n. (arhit.)* piața din fața unei biserici sau a unui templu. [< fr. *parvis*]

PAS[1] *s. n.* porțiune de lungime constantă care se repetă în lungul sau în latul unui sistem tehnic. O ~ *de dințare* = distanța dintre elementele de același fel a doi dinți consecutivi ai unui angrenaj cilindric sau ai

unei freze : ~ *de filet* = distanța dintre două puncte consecutive ale unei spire de filet. [pl. *-suri.* / < fr. *pas*]

PAS[2] *s. n.* drum îngust între munți ; trecătoare. v. defileu. [pl. *-suri.* / < germ. *Pass*, fr. *pas*]

PASÁ *vb. I. tr.* 1. *(sport)* a trece mingea altui jucător din echipă. 2. *(fam.)* a ceda, a transmite, a trece cuiva ceva. [< fr. *passer*]

PASÁBIL, -Ă *adj. (fam.)* care poate fi acceptat, utilizat ; acceptabil. [cf. fr. *passable*]

PASACÁLIE *s. f.* v. passacaglia.

PASAGÉR, -Ă *s. m. f.* călător (mai ales cu trenul). // *adj.* trecător. [< fr. *passager*]

PASÁGIU *s. n.* v. pasaj.

PASÁJ *s. n.* 1. *(rar)* trecere. ● spațiu (acoperit care traversează o clădire sau un grup de clădiri) rezervat numai pietonilor pentru a trece dintr-o stradă în alta. ● încrucișarea unui drum cu o cale ferată, a două drumuri sau a două căi ferate. ● trecerea fără oprire a unui tren printr-o stație de cale ferată. ● *(geogr.)* trecătoare, pas. 2. fragment (mai lung) citat, indicat undeva dintr-o scriere. ● frază melodică a unei compoziții. 3. migrațiunea periodică a păsărilor. [pl. *-je.* var. *pasagiu* s. n. / < fr. *passage*, it. *passaggio*]

PASAMÉTRU *s. n. (tehn.)* instrument de precizie folosit la măsurarea lungimilor de la exteriorul pieselor prin comparare cu un etalon. [cf. fr. *passametre*, rus. *passametre*]

PASÁNT *adj. contor* ~ (și *s. n.*) = contor care înregistrează consumul de energie electrică defalcat din consumul înregistrat de un contor general. [cf. fr., germ. *passant*]

PASÁRE *s. f. (rar)* acțiunea de a pasa și rezultatul ei. [< *pasa*]

PASARÉLĂ *s. f.* 1. punte mobilă folosită pentru urcarea sau coborîrea de pe o navă. ● platformă pe puntea de sus a unei nave, unde stă ofițerul de cart sau timonierul. 2. pod îngust pentru pietoni care trece peste o linie ferată, peste o șosea etc. ; legătură între două clădiri la nivelul etajelor. [var. *paserelă* s. f. / < fr. *passerelle*]

PASATRÍCE *s. f.* mașină pentru prelucrarea prin strecurare a fructelor crude. [cf. it. *passatrice*]

PÁSĂ[1] *s. f.* 1. trecerea mingii prin lovitură unui jucător din aceeași echipă. 2. înaintare către adversar la scrimă. 3. miză pe care trebuie s-o depună jucătorii de cărți la fiecare nou tur. 4. mișcare a mîinii la hipnotizatori. 5. *(mar.)* ~ *de navigație* = drum navigabil amenajat printr-o zonă de pericole sau printr-un baraj de mine. 6. stare, situație (trecătoare). [< fr. *passe*]

PÁSĂ[2] *s. f. (tehn.)* trecere a metalului forjat în tiparele sau în matrițele care-l fasonează. [cf. fr. *passée*]

PASCÁL, -Ă *adj.* de (la) paști, privitor la paști. [< fr. *pascal*]

PÁSCAL *s. m.* unitate de presiune, egală cu un newton pe metru pătrat. [< fr. *pascal*, cf. *Pascal*, fizician francez]

PASEÍSM *s. n. (lit.)* orientare exagerată spre trecut ; idealizare a trecutului. [pron. *-se-ism.* / < fr. *passéisme*, cf. *passé* — trecut]

PASEÍST, -Ă *adj.* referitor la paseism. // *s. m. f.* adept al paseismului ; admirator al trecutului. [< fr. *passéiste*]

PASÉNȚĂ *s. f.* v. pasiență.

PASERÉLĂ *s. f.* v. pasarelă.

PASERIFÓRME *s. n. pl.* ordin de păsări în general de talie mică, cîntătoare, ai căror pui ies din ou goliași și orbi ; păsărele ; *(la sg.)* pasăre din acest ordin. [< fr. *passériformes*]

PASÉTĂ *s. f.* lamelă de oțel cu orificii, care conduce firul la mașinile de tricotat. [< fr. *passette*]

PASÍBIL, -Ă *adj.* care merită, care trebuie să sufere ceva ; susceptibil de... [cf. fr. *passible*, it. *passibile*]

PASIÉNȚĂ *s. f. (le pl.)* combinații (distractive) cu cărți de joc (aranjate într-o anumită ordine). [pron. *-si-en-*. var. *pasență* s. f. / < fr. *patience*, rus. *pasiians*]

PASIFLORÁL *s. n.* medicament calmant sub formă de soluție, preparat din extractul de pasifloră. [< *pasifloră* + *-al*]

PASIFLÓRĂ *s. f.* specie de plante tropicale din America și din Asia, cu tulpina ramificată și cu flori albăstrii sau albe-roz. [< fr. *passiflore*]

PASIGRAFÍE *s. f.* sistem de scriere universală. [gen. *-iei.* / < fr. *pasignaphie*]

PASIMÉTRU *s. n. (tehn.)* instrument de măsurat, asemănător cu pasametrul, folosit pentru măsurarea cavităților pieselor. [< fr. *passimètre*]

PÁSING *s. n.* v. passing.

PASIONÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) interesa cu pasiune. [pron. *-si-o-*. / < fr. *passionner*]

PASIONÁL, -Ă *adj. (rar)* produs, determinat de o pasiune. [cf. fr. *passionnel*]

PASIONALÍSM *s. n. (rar)* pasionalitate. [pron. *-si-o-*. / < *pasional* + *-ism*]

PASIONALITÁTE *s. f. (rar)* caracterul a ceea ce este pasional ; pasionalism. [< *pasional* + *-itate*]

PASIONÁNT, -Ă *adj.* care pasionează ; captivant. [cf. fr. *passionnant*]

PASIONÁT, -Ă *adj. (despre oameni)* stăpînit de o pasiune : înflăcărat. [cf. fr. *passionné*]

PASIÚNE *s. f.* 1. sentiment foarte puternic, generat de o dorință arzătoare sau de o înclinare irezistibilă ; patimă. ● obiectul acestui sentiment. 2. bucată muzicală religioasă, care are ca subiect povestirea patimilor lui Cristos. [pron. *-si-u-*. / cf. fr. *passion*, it. *passione*, lat. *passio*]

PASÍV *s. n.* 1. totalitatea mijloacelor economice ale unei întreprinderi privite sub aspectul provenienței lor la un moment dat. ● parte a bilanțului în care sînt înscrise fondurile unei întreprinderi sau ale unei instituții la un moment dat. 2. *(gram.)* diateza pasivă a unui verb. [pl. *-ve.* *-vuri.* / < lat. *passivum*, fr. *passif*, it. *passivo*]

PASIV, -Ă *adj.* 1. care nu acționează, care nu are nici o inițiativă ; inactiv. ○ *vocabular* ~ = parte a vocabularului care nu este folosită în mod curent. 2. *diateză* ~*ă* = diateză care arată că subiectul suportă o acțiune făcută de altcineva ; *verb* ~ = verb la diateza pasivă. 3. *(despre metale, aliaje)* care prezintă fenomenul de pasivitate. [< lat. *passivus* < *pati* — a încerca, cf. fr. *passif*]

PASIVÍSM *s. n.* 1. atitudinea ce'ui pasiv ; tendință spre pasivitate. [cf. it. *passivismo*, germ. *Passivismus*]

PASIVÍST *s. m.* persoană stăpînită de pasivism. [cf. it. *passivista*]

PASIVITÁTE *s. f.* 1. caracterul, starea a ceea ce este pasiv ; inactivitate, delăsare. 2. proprietate a unor metale (fier, crom etc.)

de a nu putea fi atacate de unii acizi decît cînd aceştia sînt diluaţi. [cf. fr. *passivité*]

PASIVIZÁ *vb. I.* **1.** *refl. (despre metale, aliaje)* a rezista la acţiunea unor acizi concentraţi, a avea pasivitate (2). **2.** *tr.* a face (un metal, un aliaj) să aibă pasivitate (2). [cf. it. *passivare*]

PASIVIZÁRE *s. f.* acţiunea de a (se) pasiviza ; tratare prin fosfatare a unor metale înainte de vopsire pentru a le face pasive ; pasivizaţie. [< *pasiviza*]

PASIVIZÁŢIE *s. f.* pasivizare. [cf. fr. *passivation*]

PASMANTERÍE *s. f.* ramură a industriei textile, care produce panglici, broderii, fireturi etc. ; ceaprăzărie. [< *passementerie*]

PÁSO *s. n.* farsă scurtă care se juca în teatrul spaniol între actele unei piese mai mari. [< sp. *paso*]

PASO-DÓBLE *s. n.* dans popular de perechi de origine spaniolă, gen de step foarte rapid ; melodia acestui dans. [< sp. *pasodoble*]

PASPARTÚ *s. n.* **1.** cheie cu care se pot deschide mai multe broaşte ; speraclu. **2.** ramă de hîrtie sau de carton care se aşază între sticlă şi fotografie la înrămarea acesteia. **3.** *(ferov.)* gabarit internaţional. **4.** *(fig.)* mijloc general de introducere într-un anumit cerc, într-o anumită problemă etc. [pl. *-turi*, scris şi *passe-partout*. / < fr. *passe-partout*]

PASPOÁL *s. n.* şiret, bandă îngustă de mătase, de bumbac etc. care se aplică de obicei de-a lungul unei cusături, al marginii unui buzunar etc. [pron. *-poal*. pl. *-luri*. / < fr. *passepoil*]

PASPOALÁ *vb. I. tr.* a tivi, a pune un paspoal. [< fr. *passepoiler*]

PASPOALÁRE *s. f.* acţiunea de a paspoala şi rezultatul ei. [< *paspoala*]

PASSACAGLIA *s. f.* vechi dans spaniol şi italian, avînd o mişcare lentă uniformă, asemănătoare cu ciacona ; melodia acestui dans. [pron. *-că-li-a*. scris şi *pasacalie*. / < it. *passacaglia*, cf. fr. *passacaille*]

PASSE-MONTAGNE *s. n. (franţuzism)* căciulă care acoperă ceafa şi urechile. [pron. *pas-montáni*. / < fr. *passe-montagne*]

PASSE-PARTOUT *s. n.* v. paspartu.

PASSEPIÉD *s. n.* dans popular de origine franceză, asemănător menuetului, dar mai vioi ; melodia acestui dans. [pron. *pas-piéd*. / < fr. *passe-pied*]

PÁSSIM *adv. (folosit pentru trimiteri la diferite pasaje din opere sau din autori)* în diverse locuri, ici şi colo. [< lat. *passim*]

PASSING *s. n. (sport)* pasă (1). [scris şi *pasing*. / < engl. *passing*]

PASSING-SHOT *s. n.* lovitură la tenis cu traiectorie foarte întinsă, care trece rapid de adversarul venit la fileu. [pron. *pa-sing-şot*. / < engl. *passing-shot*]

PASTÉL *s. n.* **1.** creion de pictură, moale, colorat, făcut din culori pulverizate amestecate cu talc şi cu gumă arabică. ● desen, pictură reprezentînd un peisaj din natură, executat cu astfel de creioane, cu acuarelă sau cu ulei. **2.** *(lit.)* poezie descriptivă cu fond liric, în care este înfăţişat un peisaj din natură. **3.** lucrare muzicală lirică, amintind de un pastel (2) sau compusă pe cuvintele acestuia. // *adj.* (culoare) delicată, pală. [pl. *-luri*, *-le*. / cf. fr. *pastel*, it. *pastello* < *pasta* — pastă]

PASTELÁT, *-Ă adj.* desenat, vopsit în culoare pastel. [< *pastel* + *-at*, după fr. *pastellisé*]

PASTÉLIC, *-Ă adj. (rar)* referitor la pastel ; de pastel. [< *pastel* + *-ic*]

PASTELÍST *s. m.* poet, pictor, autor de pasteluri. [< fr. *pastelliste*, it. *pastellista*]

PASTELÍSTICĂ *s. f.* procedeu de realizare a pastelului. [cf. it. *pastellistica*]

PASTELIZÁ *vb. I.* **1.** *tr.* a desena, a vopsi în culoarea pastel. **2.** *intr. (rar)* a crea un pastel ; a da impresia de pastel (1). [după fr. *pastelier*]

PASTELIZÁNT, *-Ă adj. (rar)* care dă impresia de pastel (2). [< *pasteliza*]

PASTÉT *s. n.* preparat culinar din carne, care se serveşte fie simplu, ca aperitiv, fie într-o crustă de aluat, însoţit de salată, ca fel de bază. [< germ. *Pastete*]

PASTEURELÓZĂ *s. f.* boală microbiană gravă a animalelor şi păsărilor ; septicemie hemoragică ; holera păsărilor. [pron. *pas-tö-*. / < fr. *pasteurellose*]

PASTEURIZÁ *vb. I. tr.* a distruge flora patogenă a produselor alimentare, fermentabile (în special a laptelui) prin încălzire, urmată de o răcire bruscă. [pron. *pas-tö-*. / < fr. *pasteuriser*, cf. *Pasteur*, chimist şi biolog francez]

PASTEURIZÁRE *s. f.* acţiunea de a pasteuriza şi rezultatul ei. [< *pasteuriza*]

PASTEURIZATÓR *s. n.* aparat folosit pentru pasteurizarea alimentelor. [cf. fr. *pasteurisateur*]

PASTÍCĂ *s. f. (mar.)* macara prevăzută la partea deschisă cu o balama care prinde parîma, împiedicînd-o să mai iasă. [pl. *-ci*. / < it. *pastecca*]

PASTIFIÁNT, *-Ă adj., s. n.* (substanţă) care permite obţinerea unei paste. [pron. *-fi-ant*. / < fr. *pastă*, după *plastifiant*]

PASTÍLĂ *s. f.* **1.** preparat farmaceutic sau alimentar de forma unei tablete sau a unei bomboane rotunde. **2.** piesă în formă de disc mic, folosită la unele maşini sau la unele mecanisme. [< fr. *pastille*, cf. germ. *Pastille*]

PASTIŞÁ *vb. I. tr.* a face o pastişă. [p. i. 3, 6 *-şează*, 4 *-şăm*, ger. *-şînd*. / < fr. *pasticher*]

PASTIŞÁRE *s. f.* faptul de a pastişa. [< *pastişa*]

PASTÍŞĂ *s. f.* lucrare de artă care imită stilul, maniera unui scriitor sau artist ilustru ; imitaţie fără valoare. [< fr. *pastiche*, cf. it. *pasticcio* < lat. *pasta* — pastă]

PASTIŞÓR *s. m. (rar ; depr.)* cel care pastişează. [< fr. *pasticheur*]

PÁSTOR *s. m.* preot protestant. [cf. lat. *pastor*, germ. *Pastor*]

PASTORÁL, *-Ă adj.* **1.** de păstor ; *(p. ext.)* cimpenesc, rustic. **2.** *(lit.)* care înfăţişează idilic viaţa păstorilor, a ţăranilor ; bucolic. [cf. fr. *pastoral*, lat. *pastoralis*]

PASTORÁLĂ *s. f.* **1.** operă literară cu subiect din viaţa păstorilor, din mediul rustic. **2.** piesă instrumentală de factură simplă, care caută să imite atmosfera cimpenească sau păstorească. **3.** mesaj al unui episcop adresat preoţilor şi credincioşilor în anumite ocazii. [< fr., it. *pastorale*]

PASTORALÍSM *s. n.* tendinţă în literatură şi în artă caracterizată prin folosirea teme-

lor idilice din viața de la țară ; caracter pastoral, bucolic. [< *pastoral* + *-ism*]

PAT *s. n.* situație la jocul de șah, în care un jucător, nemaiputînd să deplaseze regele fără a intra în șah, este obligat să înceteze jocul, partida declarîndu-se remiză. / < fr. *pat*, it. *patta*]

-PÁT element secund de compunere savantă, cu semnificația „bolnav". [< fr. *-pathe*, it. *-pato*]

PATÁGIU *s. n.* pielită care se întinde între membrele dinainte și dinapoi, ca și spre coadă, ale unor animale mamifere și care servește la planat. [pron. *-giu.* / < engl. *patagium*, cf. lat. *patagium* — ciucure]

PATĂTĂ *s. f.* batat. [< fr. *patate*]

PATÉ *s. n.* v. p a t e u.

PATEFÓN *s. n.* fonograf asemănător gramofonului, dar fără pîlnie de rezonanță. [< fr. *pathéphone*, cf. *Pathé*, firmă care fabrica fonografe]

PATELÁR, -Ă *adj. (anat.)* referitor la patelă, al patelei. [cf. fr. *patellaire*]

PATÉLĂ *s. f.* 1. *(ant.)* farfurie de pămînt sau de metal în care se punea mîncarea. 2. *(anat.)* rotulă. [< fr. *patelle*, lat. *patella*]

PATELECTOMÍE *s. f. (med.)* ablațiune a rotulei. [gen. *-iei.* / < fr. *patellectomie*, cf. lat. *patella* — rotulă, gr. *ektome* — excizie]

PATELÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a rotulei. [< fr. *patellite*]

PATELOPLASTÍE *s. f. (med.)* refacere chirurgicală a rotulei fracturate. [gen. *-iei.* / < fr. *patelloplastie*]

PATÉNĂ *s. f.* vas de formă circulară plată, cu picior-talpă, folosit în cultul catolic pentru a primi pîinea sfințită. [< fr. *patène*, it., lat. *patena*]

PATÉNT[1], -Ă *adj. (despre acțiuni sau manifestări ale oamenilor)* de netăgăduit ; autentic, evident. [< fr. *patent*, it. *patente*]

PATÉNT[2], -Ă *adj. (despre încuietori, lacăte)* construit în chip special pentru a prezenta garanții de soliditate, de bună funcționare. O *clește* ~ *(și s. n.)* = clește pentru tăiat și lucrat sîrmă. // *s. f.* capsă. [< germ. *Patent*]

PATÉNT[3], -Ă *adj. (bot. ; despre părți similare ale unui organ)* bine distinct și răsfirat. [< lat. *patens*]

PATÉNT *s. n.* punct, ochi de tricotaj care permite o elasticitate mai mare. [< germ. *Patent*]

PATENTÁ *vb. I. tr.* 1. a acorda (cuiva) o patentă (1) ; a breveta. 2. a călli un metal în plumb. ● a trata termic o sîrmă de oțel pentru a-i da o rezistență mecanică mare. [< fr. *patenter*]

PATENTÁRE *s. f.* acțiunea de a patenta și rezultatul ei ; brevetare. [< *patenta*]

PATENTÁT, -Ă *adj.* care a obținut o patentă ; brevetat. ● *(fig., peior. ; despre oameni și însușirile lor)* notoriu, evident, patent. [cf. fr. *patenté*]

PATÉNTĂ *s. f.* 1. drept exclusiv acordat unui inventator sau unei autorități de a folosi și de a comercializa o invenție, o inovație etc. ; act, diplomă care conferă acest drept ; brevet. ● *(inv.)* brevet, autorizație de a exercita un anumit comerț. ● ~ *de sănătate* = document care se dă unui vas la plecarea dintr-un port și prin care se confirmă starea sanitară a portului. ● *(fig.; ironic)* sistem, procedeu (propriu cuiva). 2. impozit care se plătea în trecut pentru un anumit comerț sau o anumită industrie. [< fr., it. *patente*]

PATÉRĂ *s. f.* 1. *(ant.)* vas plat în formă de farfurie, întrebuințat la libații. 2. cuier. 3. *(electr.)* rozetă. [< lat. *patera*, cf. fr. *patère*]

PATÉRN, -Ă *adj.* de tată, al tatălui ; părintesc ; paternal. [cf. fr. *paterne*, lat. *paternus*]

PATERNÁL, -Ă *adj. (liv.)* patern. [cf. fr. *paternel*]

PATERNALÍSM *s. n.* 1. sistem social caracterizat prin predominanța prestigiului celor mai virstnici sau a unuia care deține o influență personală asupra grupului. 2. termen desemnînd pretinsul interes pe care l-ar manifesta patronii sau conducătorii de fabrici față de bunăstarea muncitorilor, față de atmosfera din întreprindere, de relațiile interumane. [< fr. *paternalisme*]

PATERNALÍST, -Ă *adj.* referitor la paternalism, caracteristic paternalismului. [< fr. *paternaliste*]

PATERNITÁTE *s. f.* 1. calitatea de tată. 2. *(fig.)* calitatea de autor al unei opere. [cf. fr. *paternité*, lat. *paternitas*]

PATERNÓSTER *s. n.* 1. ascensor cu mai multe cabine de funcționare continuă. ● elevator pentru materiale de construcție cu cupe fixate pe două benzi fără sfîrșit. 2. ornament arhitectonic dintr-un șir de proeminențe ovale sau rotunde. [< lat. *pater noster*, germ. *Paternoster*]

PATÉTIC, -Ă *adj.* 1. plin de patetism ; mișcător, emoționant, duios. 2. *(despre nervi)* care înnervează globul ocular. // *s. n.* categorie estetică desemnînd însușirea unei situații sau a unei opere de artă de a provoca emoții puternice, de a impresiona. [cf. fr. *pathétique*, lat. *patheticus*]

PATÉTICO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* pasionat, patetic. [< it. *patetico*]

PATETÍSM *s. n.* calitatea, arta de a provoca emoții, de a mișca sufletul, de a induioșa ; patos. [cf. fr. *pathétisme*]

PATETIZÁ *vb. I. intr. (rar)* a afecta patos ; a pune patos (în ceva). [cf. fr. *pathétiser*]

PATÉU *s. n.* 1. un fel de plăcintă umplută cu carne tocată, cu brînză etc. 2. pastă de ficat, de carne sau de pește, preparată cu condimente și consumată proaspătă sau conservată. [pl. *-uri.* var. *pate* s. n. / < fr. *pâté*]

PATIBULÁR, -Ă *adj. (liv.)* vrednic de spînzurat ; demn de spînzurătoare. [< fr. *patibulaire*, cf. lat. *patibulum* — spînzurătoare]

PATÍBULE *s. f. pl. (latinism)* furci în care erau spînzurați condamnații la moarte. [< lat. *patibulum*]

-PATÍE element secund de compunere savantă, cu semnificația „boală", „afecțiune", „suferință". [< fr. *-pathie*, it. *-patia*, cf. gr. *patheia*]

PATINÁ[1] *vb. I. intr.* 1. a merge cu patinele (pe gheață etc.) 2. *(despre vehicule)* a nu putea înainta pe un teren alunecos, roțile învîrtindu-se pe loc fără a deplasa vehiculul înainte. ● *(tehn.)* a aluneca pe o piesă de ghidare. [< fr. *patiner*]

PATINÁ[2] *vb. I. tr. (despre timp)* a acoperi cu patină[2]. [< fr. *patiner*]

PATINÁJ *s. n.* 1. faptul de a patina ; patinare ; sportul cu patinele. 2. patinoar. [< fr. *patinage*]

PATINÁRE[1] *s. f.* faptul de a patina[1] (2) ; *(tehn.)* patinat ; alunecare (a unei roți). [< *patina*[1]]

PATINÁRE[2] *s. f.* acțiunea de a patina[2]. ● metodă de finisare care urmărește a da mobilelor sau părților din lemn ale unei clădiri restaurate un aspect vechi. [< *patina*[2]].

PATINÁT *s. n.* patinare. [< *patina*]

PATINÁT, -Ă *adj.* acoperit cu patină[2]. [< *patină*[2]]

PATINATÓR, -OÁRE *s. m. f.* sportiv care practică patinajul. [< *patina* + *-tor*]

PATÍNĂ[1] *s. f.* 1. *(mai ales la pl.)* piesă, instrument de metal de forma unei șine, montat sau atașat pe talpa ghetei, cu care se poate merge alunecînd pe gheață. 2. plesă datorită căreia un mecanism poate aluneca pe o șină. [< fr. *patin*]

PATÍNĂ[2] *s. f.* strat subțire care apare sub influența agenților atmosferici pe suprafața obiectelor sau a construcțiilor de metal, de piatră etc., dîndu-le un aspect de vechime. [cf. fr. *patine*, it. *patine*]

PATINOÁR *s. n.* teren (amenajat special) pentru patinaj. [pron. *-noar.* / < fr. *patinoire*]

PATINÓR, -OÁRE *s. m. f.* *(rar)* patinator. [cf. fr. *patineur*]

PATINSONÁRE *s. f.* procedeu de separare a argintului din minereul de plumb argentifer prin topirea minereului. [cf. fr. *patinsonage*]

PÁTIO *s. n.* *(arhit.)* curte interioară pavată, înconjurată de arcade, specifică locuințelor spaniole. [pron. *-ti-o.* / < sp. *patio*]

PATISERÍE *s. f.* 1. pateuri, plăcinte etc. preparate dintr-un aluat fin și umplut cu carne, brînză, dulceață etc. ; prăjitură. 2. local în care se vînd și se consumă pateuri, plăcinte ; plăcintărie. [gen. *-iei.* / < fr. *pâtisserie*]

PATISIÉR *s. m.* *(liv.)* persoană care prepară produse de patiserie ; plăcintar. [< fr. *pâtissier*]

PATISÓN *s. n.* legumă, puțin cunoscută în România, din aceeași familie cu dovleacul, avînd mărimea unui măr și forma unei farfurii răsturnate, cu marginile dințate. [< fr. *pâtisson*]

PATO- element prim de compunere savantă, cu semnificația „boală", „suferință", „afecțiune". [< fr. *patho-*, it. *pato-*, cf. gr. *pathos*]

PATOFIZIOLOGÍE *s. f.* *(med.)* studiul disfuncțiilor organismului. [gen. *-iei.* / < fr. *pathophysiologie*]

PATOFOBÍE *s. f.* teamă patologică de boli. [gen. *-iei.* / < fr. *pathophobie*]

PATOGÉN, -Ă *adj.* *(despre microbi, agenți etc.)* care provoacă infecții. [< fr. *pathogène*, cf. gr. *pathos* — boală, *gennan* — a produce]

PATOGENÉTIC, -Ă *adj.* care se referă la patogenie, care ține de patogenie. [< fr. *pathogénétique*]

PATOGENÉZĂ *s. f.* patogenie. [< fr. *pathogenèse*, cf. gr. *pathos* — boală, *genesis* — naștere]

PATOGÉNIC, -Ă *adj.* referitor la patogenie. [< fr. *pathogénique*]

PATOGENÍE *s. f.* ramură a medicinii care studiază mecanismul de apariție și dezvoltare a unei boli ; patogeneză. [gen. *-iei.* / < fr. *pathogénie*, cf. gr. *pathos* — boală, *gennan* — a naște]

PATOGENITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este patogen ; capacitate a unei specii de microbi de a produce o boală. [cf. germ. *Pathogenität*]

PATOGNOMÓNIC, -Ă *adj.* care este caracteristic unei anumite boli, pe baza căruia se poate stabili diagnosticul unei boli. [< fr. *pathognomonique*, cf. gr. *pathos* — boală, *gnomonikos* — care indică]

PATOLÓG, -Ă *s. m. f.* medic specialist în patologie ; patologist. [cf. germ. *Patholog*, it. *patologo*]

PATOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la patologie ; bolnăvicios, morbid, anormal. [< fr. *pathologique*]

PATOLOGÍE *s. f.* ramură a medicinii care studiază natura și simptoamele bolilor. O ~ *forestieră* = disciplină care studiază bolile plantelor forestiere ; ~ *a cărții* = cunoașterea și tratarea stricăciunilor care se pot ivi la o carte. ● *(rar)* stare patologică. ● totalitatea modificărilor morbide care apar în țesuturi în anumite boli. v. simptom. [gen. *-iei.* / < fr. *pathologie*, cf. gr. *pathos* — boală, *logos* — studiu]

PATOLOGÍST, -Ă *s. m. f.* patolog. [< fr. *pathologiste*]

PATOMIMÍE *s. f.* stare morbidă caracterizată prin nevoia de a simula o boală, uneori chiar cu prețul unei automutilări. [gen. *-iei.* / < fr. *pathomimie*, cf. gr. *pathos* — boală, *mimeomai* — imit]

PATOMORFOLOGÍE *s. f.* anatomie patologică. [gen. *-iei.* / < *pato-* + *morfologie*]

PÁTOS *s. n.* 1. *(lit.)* intensitate deosebită a sentimentelor prin care se realizează o puternică forță dramatică. 2. înflăcărare, însuflețire, avînt, entuziasm. 3. emfază, stil emfatic. O *cu* ~ = *a)* în mod entuziast ; *b)* afectat, cu emfază. [pl. *-uri.* / < gr., fr., it. *pathos*, cf. gr. *paschein* — a suferi]

PATRI- element prim de compunere savantă cu sensul de „părinte", „tată". [< lat. *pater, patris*, gr. *pater, patros*]

PATRIARCÁL, -Ă *adj.* v. patriarhal.

PATRIARHÁL, -Ă *adj.* de patriarh, al patriarhului. ● referitor la vechii patriarhi și la moravurile lor austere. ● simplu, tihnit. [pron. *-tri-ar-*. var. *patriarcal*, *-ă* adj. / cf. fr. *patriarcal*, după *patriarh*]

PATRIARHALÍSM *s. n.* tendință de întoarcere la tradițiile și la datinile din trecut ; obicei, tradiție, mod de viață care amintește de timpurile patriarhale ; patriarhalitate. [< *patriarhal* + *-ism*]

PATRIARHALÍST, -Ă *adj.* referitor la patriarhalism, caracteristic patriarhalismului. [< *patriarhal* + *-ist*]

PATRIARHALITÁTE *s. f.* caracter patriarhal ; simplitate, tihnă ; patriarhalism. [cf. germ. *Patriarchalität*]

PATRIARHÁT *s. n.* formă de viață socială caracteristică societății gentilice, în care gradele de rudenie sînt socotite în linie paternă, iar bărbatul domină în mod nelimitat asupra femeii și copiilor. [cf. germ. *Patriarchat*, fr. *patriarcat* < lat. *pater* — tată, gr. *arche* — conducere]

PATRICIÁL, -Ă *adj.* referitor la patriciu. [pron. *-ci-al.* / < fr. *patricial*]

PATRICIÁN *s. m.* cîrnat din carne de vită. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni.* / < fr. *patricien*]

PATRICIÁN, -Ă *s. m. f.* membru al clasei dominante din vechea Romă, care deținea pămînturile obștești și monopolul funcțiilor sacerdotale și politice, bucurîndu-se de toate privilegiile. ● nobil, senior. // *adj.* care

aparține patricienilor. ● de origine nobilă ; rafinat. ● mîndru, ingîmfat. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni, -iene.* / cf. fr. *patricien*]

PATRICIÁT *s. n.* 1. demnitate de patriciu sau de patrician în Roma antică. 2. instituția patricienilor ; totalitatea patricienilor. [pron. *-ci-at.* / < fr. *patriciat*]

PATRICÍD *s. m. f.* cel care și-a ucis tatăl. v. p a r i c i d. // *s. n.* paricid. [< lat. *patricida*]

PATRÍCIU *s. n.* demnitate instituită de împăratul Constantin cel Mare, reprezentînd cel mai înalt rang din Imperiul roman după împărat. [pron. *-ciu.* / < lat. *patricius*]

PĂTRIE *s. f.* 1. țară unde s-a născut cineva, țară de baștină. 2. loc unde s-a născut cineva, loc de baștină ; oraș, ținut, pămînt natal. ● mediu social din care face parte cineva. 3. loc unde a luat naștere sau s-a dezvoltat o știință, o artă etc. [gen. *-iei.* / < lat., it. *patria*, fr. *patrie*]

PATRILINIÁR, -Ă *adj. (despre sistemul de filiație și de organizare socială)* în linie paternă. [pron. *-ni-ar.* / < fr. *patrilinéaire*]

PATRILOCÁL, -Ă *adj. (despre un sistem de relații conjugale)* în care femeia vine să locuiască în familia soțului ei. [< fr. *patrilocal*]

PATRIMONIÁL, -Ă *adj.* referitor la un patrimoniu ; care face parte dintr-un patrimoniu. [pron. *-ni-al.* / cf. fr. *patrimonial*, lat. *patrimonialis*]

PATRIMÓNIU *s. n.* bunuri moștenite prin lege de la părinți ; bunuri de familie. ● bunurile, veniturile care aparțin unei persoane, unei colectivități, unui stat etc. ; bun public. [pron. *-niu.* / < lat. *patrimonium*, cf. fr. *patrimoine*, it. *patrimonio*]

PATRIÓT, -Ă *s. m. f.* cel care își iubește patria și este devotat poporului său, fiind gata să lupte pentru interesele țării sale. [pron. *-tri-ot.* / < gr. *patriotes*, cf. fr. *patriote*, germ. *Patriot*]

PATRIOTÁRD, -Ă *adj., s. m. f. (peior.)* (cel) care face paradă de patriotism. [< fr. *patriotard*]

PATRIÓTIC, -Ă *adj.* propriu patrioților ; însuflețit de patriotism. [cf. fr. *patriotique*]

PATRIOTÍSM *s. n.* dragoste, devotament pentru patrie și pentru popor. [cf. fr. *patriotisme*]

PATRÍSTIC, -Ă *adj.* care ține de patristică. [cf. fr. *patristique*]

PATRÍSTICĂ *s. f.* disciplină consacrată studiului doctrinei teologico-filozofice creștine, operelor și vieții marilor sfinți, așa-numiții părinți ai bisericii ; patrologie (1). [< fr. *patristique*]

PATRÍȚĂ *s. f.* piesă componentă a unei matrițe care apasă asupra materialului. [< germ. *Patrize*, rus. *patrița*]

PATROLOGÍE *s. f.* 1. patristică. 2. colecție cuprinzînd scrierile așa-numiților părinți ai bisericii ; *(p. ext.)* carte din această colecție. [gen. *-iei.* / < fr. *patrologie*, lat. *patrologia*, cf. lat. *pater* — părinte, gr. *logos* — știință]

PATRÓN -OÁNĂ *s. m. f.* 1. patrician roman socotit în raport cu clienții săi ; stăpîn socotit în raport cu sclavii săi eliberați. 2. proprietar, stăpîn al unei case de comerț, al unei întreprinderi, al unei fabrici etc. ; exploatator. 3. sfînt socotit protector al unei persoane, al unei comunități etc., care îi poartă numele. [< fr. *patron*, lat. *patronus*]

PATRÓN *s. n.* 1. cartuș. 2. *(rar)* tipar după care se croiește un obiect de îmbrăcăminte ; desen, model după care se execută o țesătură. 3. buson (2). [< fr. *patron*]

PATRONÁ *vb. I. tr.* a ocroti, a sprijini, a susține. ● *(depr.)* a preciza, a trona. [< fr. *patronner*]

PATRONÁGIU *s. n.* v. p a t r o n a j.

PATRONÁJ *s. n.* ocrotire, sprijinire, protecție. ● *(în regimul burghezo-moșieresc)* acțiune de falsă ocrotire a sărăcilor și a celor incapabili de muncă, dusă de societățile de binefacere. [var. *patronagiu* s. n. / < fr. *patronage*]

PATRONÁL, -Ă *adj.* 1. referitor la patroni, de patroni. 2. referitor la ziua numelui cuiva. [< fr., engl. *patronal*]

PATRONÁRE *s. f.* acțiunea de a patrona și rezultatul ei ; ocrotire, susținere. ● *(depr.)* tronare, prezidare. [< *patrona*]

PATRONÁT *s. n.* 1. *(la romani)* drept al patronului asupra clienților săi. 2. *(în trecut)* drept al unui prelat sau al unui senior de a numi pe cineva într-o demnitate eclezias tică. 3. calitate, situație de patron. ● totalitatea patronilor. [< fr. *patronat*, lat. *patronatus*]

PATRONÍM *s. n.* nume de familie. [< fr. *patronyme*]

PATRONÍMIC *adj.* (și *s. n.*) *nume* ~ = *a) (la vechii greci)* nume format de la numele tatălui cu ajutorul unui sufix special ; *b) (la unele popoare)* nume de familie. [cf. fr. *patronymique*, lat. *patronymicus*, gr. *patronymikos*]

PATRONÍT *s. n.* sulfură naturală de vanadiu. [< fr. *patronite*]

PATRULÁ *vb. I. intr.* a merge în patrulă ; a supraveghea ordinea ; a face o recunoaștere. [< *patrulă*, cf. fr. *patrouiller*]

PATRULÁRE *s. f.* acțiunea de a patrula și rezultatul ei ; supraveghere, misiune de cercetare, de pază etc. îndeplinită prin deplasarea în teren sau pe apă. [< *patrula*]

PATRULATÉR *s. m.* poligon cu patru laturi ; tetragon. [după lat. *quadrilaterus*, fr. *quadrilatère*]

PATRÚLĂ *s. f.* mic detașament militar însărcinat cu recunoașterea terenului, a pozițiilor, a mișcărilor inamicului etc. sau cu supravegherea ordinii. ● formație de zbor compusă din trei-patru avioane de luptă. [cf. germ. *Patrouille*, rus. *patrul*, fr. *patrouille*]

PATRUPÉD, -Ă *adj., s. n. (animal)* cu patru picioare ; tetrapod. [după lat. *quadrupes*, fr. *quadrupède*]

PĂTVAGON *s. n.* vagon de bagaje. [pl. *-oane.* acc. și *patvagón.* var. *pacvagon* s. n. / < germ. *Packwagen*]

PAȚIÉNT, -Ă *s. m. f.* v. p a c i e n t.

PAȚIÉNȚĂ *s. f.* v. p a c i e n ț ă.

PAULIÁNĂ *adj. f. acțiune* ~ = acțiune judiciară prin care un creditor poate cere debitorului său rezilierea unui contract, anularea unui act etc. dacă acestea sînt posterioare creanțelor. [pron. *-li-a-.* / < fr. *paulienne*]

PAUPÉR, -Ă *adj. (liv.)* sărac, redus la mizerie. [pron. *pau-.* / < lat. *pauper*]

PAUPERÍSM *s. n. (liv.)* sărăcie extremă, mizerie. [cf. fr. *paupérisme*, rus. *pauperizm*]

PAUPERIZÁ *vb. I. tr. (liv.)* a sărăci, a aduce în stare de mizerie (prin exploatare). [< *pauper* + *-iza*]

PAUPERTÁTE *s. f. (liv.)* stare de extremă sărăcie ; pauperism. O *(ieșit din uz) certificat de* ~ = certificat de sărăcie. [cf. lat. *paupertas*, it. *povertà*]

PAUŞÁL *s. n.* sistem de plată pentru beneficiarii prestărilor de servicii comunale la care instalaţiile nu sînt înzestrate cu aparate de măsurat cantităţile consumate, suma calculîndu-se cu aproximaţie pe baza capacităţilor instalate ale aparatelor sau a consumurilor posibile. [< germ. *Pauschale*]

PÁUZĂ *s. f.* **1.** întrerupere momentană a unei acţiuni. ● antract. **2.** semn muzical care indică o întrerupere de o anumită durată a frazei muzicale. ● semn de punctuaţie de forma unei liniuţe orizontale, folosit pentru a arăta o oprire în lectură ; timpul de oprire cerut de respiraţie la recitarea versurilor. [< lat., it. *pausa*, cf. fr. *pause*, germ. *Pause*]

PAVÁ *vb. I. tr.* a acoperi cu pavaj (o stradă, o curte etc.). [< fr. *paver*]

PAVÁJ *s. n.* acţiunea de a pava ; *(concr.)* strat de piatră sau de alte materiale cu care se acoperă la suprafaţă o stradă, o şosea, o curte etc. [< fr. *pavage*]

PAVÁNĂ *s. f.* vechi dans spaniol şi italian, cu ritm şi mişcări lente ; melodia acestui dans. [< sp. *pavana*, fr. *pavane*]

PAVÁRE *s. f.* acţiunea de a pava şi rezultatul ei ; pavat. [< *pava*]

PAVÁT, -Ă *adj. (despre drumuri, străzi etc.)* care este acoperit cu pavaj. [cf. fr. *pavé*]

PAVÁT *s. n.* pavare. [< *pava*]

PAVATÓR, -OÁRE *s. m. f.* muncitor care lucrează la pavaje. [< *pava* + *-tor*]

PAVIÁN *s. m.* specie de maimuţă africană cu botul alungit şi părul corpului lung şi rar. [pron. *-vi-an.* / < germ. *Pavian*]

PAVILIÓN *s. n.* **1.** construcţie uşoară, de obicei circulară, situată într-o grădină, într-un parc etc. ; chioşc. ● corp de clădire care face parte dintr-un ansamblu de construcţii (la spitale, la cazărmi etc.). **2.** drapel arborat de unele autorităţi pe faţada clădirii etc. ● steag de pînză avînd forme şi culori diferite, care indică apartenenţa unei nave la o anumită ţară. **3.** partea în formă de cornet a unui receptor telefonic. ● partea în formă de pîlnie a instrumentelor de suflat. ● partea exterioară cartilaginoasă a urechii. ● partea terminală, în formă de pîlnie, a trompelor uterine. **4.** *(herald.)* ornament al unei steme, în formă de cort, situat deasupra mantoului. [pron. *-li-on.* pl. *-oane*, *-onuri.* / < fr. *pavillon*, germ. *Pavillion*]

PAVIMÉNT *s. n. (rar)* pardoseală, podea ; pavaj. [< lat. *pavimentum*, cf. fr. *pavement*]

PAVIMENTÓS, -OÁSĂ *adj. (med. ; despre un epiteliu)* format din celule poliedrice. [cf. fr. *pavimenteux*, it. *pavimentoso*]

PAVLOVIÁN, -Ă *adj.* pavlovist. [pron. *vi-an.* pl. *-ieni*, *-iene.* / < fr. *pavlovien*]

PAVLOVÍSM *s. n.* orientare în medicină şi psihologie bazată pe descoperirile lui I. P. Pavlov privitoare la activitatea nervoasă superioară. [< fr. *pavlovisme*, cf. *Pavlov*, neurofiziolog rus]

PAVLOVÍST, -Ă *adj.* referitor la pavlovism ; pavlovian. // *s. m. f.* adept al pavlovismului. [< *Pavlov* + *-ist*]

PAVOÁZ *s. n.* ansamblu de pavilioane sau de lumini arborate de o navă cu ocazia unei festivităţi. O *marele* ~ = ansamblul pavilioanelor codului internaţional de semnalizare ridicate între catargele din proră şi din pupă în ordinea culorilor naţionale ale statului respectiv ; *micul* ~ = ansamblul pavilioanelor naţionale arborate la proră, la pupă şi la fiecare catarg al navei. [pron. *-voaz.* / cf. fr. *pavois*, it. *pavese*]

PAVOAZÁ *vb. I. tr.* **1.** a împodobi de sărbătoare (o sală, o clădire etc.) cu steguleţe, cu draperii, cu tablouri etc. **2.** a ornamenta o navă cu pavilioanele din codul naţional şi internaţional cu ocazia marilor sărbători naţionale. [< fr. *pavoiser*]

PAVOAZÁRE *s. f.* acţiunea de a pavoaza şi rezultatul ei. [< *pavoaza*]

PÁVOR *s. n. (liv.)* stare de groază, provocată de imagini terifiante, care apare la copii în timpul somnului. [< lat. *pavor*, it. *pavore*]

PĂSTÓS, -OÁSĂ *adj. (despre un material)* care are consistenţă de pastă, ca o pastă. [< *pastă* + *-os*, cf. fr. *pâteux*]

PEÁJ *s. n. (liv.)* vamă la trecerea peste un pod, pe un drum de acces într-un oraş sau la acostarea unei nave la un chei. ● dreptul de a folosi o cale ferată străină. [pron. *pe-aj.* / < fr. *péage*]

PEÁN *s. n. (ant.)* imn cîntat pe mai multe voci, pentru implorarea unui zeu, de obicei Apolo. [pron. *pe-an.* / < fr. *péan*, gr. *paian*, cf. *Paionis*, epitet al zeului Apolo]

PEBRÍNĂ *s. f.* boală infecţioasă a viermilor de mătase, manifestată prin mici pete negre care apar pe pielea acestora. [< fr. *pébrine*]

PECARÍ *s. m.* porc sălbatic fără coadă şi bun înotător, care trăieşte în turme în pădurile mlăştinoase din America. [< fr. *pécari* < cuv. caraib]

PECARIZÁ *vb. I. tr.* a determina culoarea unei făini de grîu sau de secară prin comparare cu o făină-etalon. [cf. germ. *pekarisieren*]

PECARIZÁRE *s. f.* acţiunea de a pecariza. [< *pecariza*]

PECHINÉZ *s. m.* cîine cu botul scurt şi turit, cu picioarele scurte şi cu părul lung şi moale. [cf. fr. *pékinois*]

PÉCHING *s. n.* **1.** ţesătură de mătase naturală cu dungi, făcută din fire de grosimi diferite sau divers colorate. **2.** rasă de raţe cu penajul alb. [cf. *Peking*, capitala Republicii Populare Chineze]

PECOPTÉRIS *s. m.* ferigă fosilă din flora carboniferă şi permiană. [< fr. *pecoptéris*]

PECTÉN *s. m. (zool.)* moluscă bivalvă comestibilă. [< fr. *pecten*]

PÉCTIC, -Ă *adj. (despre substanţe organice)* care conţine pectină, care se găseşte în membranele vegetale. [< fr. *pectique*, cf. gr. *pektikos*]

PECTÍNĂ *s. f.* substanţă organică vegetală care se găseşte în fructe şi care, amestecată cu apă, ia forma unei gelatine ; pectoză. [< fr. *pectine*]

PECTINÉU *adj., s. m.* (muşchi) al coapsei. [pron. *-neu.* / < fr. *pectiné*]

PECTORÁL, -Ă *adj.* **1.** privitor la piept, al pieptului ; *(şi s. m.)* (muschi) al pieptului. **2.** care se foloseşte în bolile de piept. [< fr. *pectoral*, lat. *pectoralis*]

PECTÓZĂ *s. f. (chim.)* pectină. [< fr. *pectose*]

PECULÁT *s. n. (jur.)* furt de bani publici comis de către un minuitor al lor. [< lat. *peculatus*, cf. fr. *péculat*]

PECULIÁR, -Ă *adj.* de peculiu, referitor la peculiu. [pron. *-li-ar.* / cf. fr. *péculiaire*, germ. *pekuliar*]

PECÚLIU *s. n.* **1.** avere cîştigată de un tînăr neemancipat, de un sclav sau de un soldat şi pe care acesta o primea la emancipare sau la eliberare. **2.** sumă mică, neînsemnată (economisită, strînsă prin muncă). ● sumă de bani primită de un condamnat

după ispășirea pedepsei, pentru munca prestată în timpul detențiunii. [pron. *-liu.* / < lat. *peculium*, cf. fr. *pécule*]

PECUNIÁR, -Ă *adj.* care constă în bani ; bănesc. [pron. *-ni-ar.* / < fr. *pécuniare*, cf. lat. *pecunia* — bani]

PED¹- v. p e d o¹-.

-PÉD² element secund de compunere savantă cu semnificația „educator", „crescător". [< fr. *-pède*, it. *-pedo*, cf. gr. *pais, paidos* — copil]

-PÉD³ element secund de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) picior". [< fr. *-pède*, cf. lat. *pes, pedis* — picior]

PEDAGÓG, -Ă *s. m. f.* cel care instruiește, educă pe copii, pe tineri ; *(p. ext.)* educator. ● specialist în pedagogie. [cf. fr. *pédagogue*, lat. *paedagogus*, gr. *pais* — copil, *agogos* — care conduce]

PEDAGÓGIC, -Ă *adj.* referitor la pedagogie, de pedagogie. ● care corespunde cerințelor pedagogiei ; educativ. [cf. fr. *pédagogique*]

PEDAGOGÍE *s. f.* știință care studiază metodele de educație și de instruire a oamenilor (a tineretului în special). ● manual, tratat care are ca obiect această știință. [gen. *-iei.* / cf. fr. *pédagogie*, lat. *paedagogia*, gr. *paidagogia* < *pais, paidos* — copil, *agoge* — conducere]

PEDAGOGÍSM *s. n. (rar)* mamie pedagogică, mecanicism în practica pedagogiei. [< fr. *pédagogisme*]

PEDALÁ *vb. I. intr.* 1. a apăsa pedala unei biciclete cu piciorul (pentru a o pune în mișcare), a acționa pedalele. 2. *(muz.)* a acționa cu piciorul pedala unui pian. ● *(fig.)* a insista asupra unui lucru. [< fr. *pédaler*]

PEDALÁJ *s. n. (rar)* pedalare. [< fr. *pédalage*]

PEDALÁRE *s. f.* acțiunea de a pedala ; pedalaj. [< *pedala*]

PEDÁLĂ *s. f.* 1. pârghie de manevră sau de comandă acționată cu piciorul. 2. *(poligr.)* presă mică de imprimare acționată cu piciorul. 3. *(muz.)* notă joasă și gravă care durează mai multe măsuri. [< fr. *pédale*, cf. lat. *pes, pedis* — picior]

PEDALIÉR *s. n.* sistem de pedale pentru picioare la orgă, la pian etc. [pron. *-li-er.* / < fr. *pédalier*]

PEDALIZÁRE *s. f.* folosirea pedalelor la pian. [< *pedala*]

PEDÁNT, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care are pretenții neîntemeiate de erudit ; meticulos, chițibușar, formalist. [< fr. *pédant*]

PEDANTERÍE *s. f.* pedantism. [gen. *-iei.* / < fr. *pédanterie*]

PEDANTÍSM *s. n.* 1. paradă de erudiție ; meticulozitate ; pedanterie. ● exprimare în termeni pretențioși, fără conținut. 2. gravitate în chestiuni de mică importanță. [< fr. *pédantisme*]

PEDERÁST *s. m.* cel care practică pederastia ; homosexual ; uranist. [< fr. *pédéraste*, cf. gr. *paiderastes* < *pais* — copil, *erastes* — îndrăgostit]

PEDERASTÍE *s. f. (med.)* 1. atracție homosexuală pentru băieți. 2. homosexualitate, inversiune sexuală ; uranism. [gen. *-iei.* / < fr. *pédérastie*]

PEDESTRITÁTE *s. f. (liv.)* caracter pedestru ; prozaicitate. [< *pedestru* + *-itate*]

PEDI- v. p e d o²-.

PEDIÁTRIC, -Ă *adj.* referitor la pediatrie. [pron. *-di-a-.* / < fr. *pédiatrique*]

PEDIATRÍE *s. f.* ramură a medicinii care studiază bolile de copii ; medicină infantilă. [gen. *-iei.* / < fr. *pédiatrie*, cf. fr. *pais* — copil, *iatreia* — tratament]

PEDIÁTRU, -Ă *s. m. f.* medic specialist în pediatrie, medic de copii. [< fr. *pédiatre*, cf. gr. *pais* — copil, *iatros* — medic]

PEDICÉL *s. n.* peduncul mic. [< fr. *pédicelle*]

PEDICELÁT, -Ă *adj. (despre plante, frunze, flori)* cu pedicel. [cf. fr. *pédicellé*]

PEDICHIÚRĂ *s. f.* operație de îngrijire a picioarelor, care constă în tăierea unghiilor, a bătăturilor etc. [pron. *-chiu-ră.* var. *pedicură* s. f. / < fr. *pédicure* < lat. *pes* — picior, *cura* — îngrijire]

PEDICHIURÍST, -Ă *s. m. f.* specialist în pedichiură. [< *pedichiură* + *-ist*]

PEDÍCUL *s. n.* 1. formație anatomică alungită cu aspect de picior, care leagă două organe, două tumori etc. 2. *(rar)* peduncul (1). [< fr. *pédicule*, cf. lat. *pediculus* — piciorus]

PEDICULÁR, -Ă *adj.* referitor la păduchi, de păduchi. [cf. fr. *pédiculaire*]

PEDICULÁT, -Ă *adj.* cu pedicul. [cf. fr. *pédiculé*]

PEDICULÓZĂ *s. f.* ftiriază. [< fr. *pédiculose*, cf. lat. *pediculus* — păduche]

PEDICÚRĂ *s. f.* v. p e d i c h i u r ă.

-PEDÍE element secund de compunere savantă cu semnificația „educație". [< fr. *-pédie*, cf. gr. *paideia* — creșterea copiilor]

PEDIGRÉE *s. n.* v. p e d i g r i u.

PEDIGRI *s. n.* v. p e d i g r i u.

PEDIGRÍU *s. n.* genealogia unui animal domestic de rasă ; lista ascendenților unui asemenea animal. [scris și *pedigree*. var. *pedigri* s. n. / < engl. *pedigree*]

PEDILÚVIU *s. n. (liv.)* baie de picioare. [< fr. *pédiluve*, cf. lat. *pes* — picior, *luere* — a spăla]

PEDIMÁN, -Ă *adj., s. m. f.* (animal) cu picioare în formă de mâini, având degetul mare opus celorlalte. [< fr. *pédimane*]

PEDIMÉNT *s. n. (geol.)* câmpie de eroziune, situată la piciorul munților din deșert și acoperită cu aluviuni. [< fr. *pédiment*, engl. *pediment*]

PEDIOGENÉZĂ *s. f.* v. p e d o g e n e z ă (2).

PEDIOMETRÍE *s. f.* măsurarea sugarilor ; determinarea înălțimii și a greutății copiilor mici. [pron. *-di-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *pédiométrie*]

PEDIOMÉTRU *s. n.* aparat pentru măsurarea nou-născuților. [pron. *-di-o-.* / < fr. *pédiomètre*, cf. gr. *pais* — copil, *metron* — măsură]

PEDIÓS, -OÁSĂ *adj.* al piciorului. [pron. *-di-os.* / < fr. *pédieux*]

PEDIPLANÁȚIE *s. f. (geol.)* procesul de formare a unei pediplene. [< fr. *pédiplanation*]

PEDIPLÉNĂ *s. f.* câmpie de eroziune foarte netedă, formată la poalele munților prin retragerea versantelor. [< fr. *pédiplaine*]

PEDO-¹ element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) educație", „creștere". [var. *ped-.* / < fr. *pédo-*, cf. gr. *pais, paidos* — copil]

PEDO²- element prim de compunere savantă cu semnificația „sol", „teren". [var. *pédi-.* / < gr. *pedon* — teren]

PEDOCLIMÁTIC, -Ă *adj.* referitor la sol și la climă. [< gr. *pedon* — sol + *climatic*]

PEDOFÍL *s. m.* suferind de pedofilie. [< fr. *pédophile*]

PEDOFILÍE *s. f. (med.)* atracție sexuală pentru copii, care se manifestă mai ales la bătrâni. v. p e d e r a s t i e. [gen. *-iei.* / <

fr. *pédophilie*, cf. gr. *pais* — copil, *philein* — a iubi]

PEDOGENÉTIC, -Ă *adj.* referitor la formarea solului. [< fr. *pédogénétique*]

PEDOGENÉZĂ *s. f.* **1.** formarea solurilor. ● parte a pedologiei care se ocupă cu formarea solurilor. **2.** reproducere prin ouă nefecundate, care se dezvoltă partenogenetic în corpul larvei. [var. (2) *pediogeneză* *s. f.* / < fr. *pédogenèse*, cf. gr. *pais* — copil, *genesis* — naștere]

PEDOGRÁF *s. n.* pedometru înregistrator. [< germ. *Pedograph*, cf. lat. *pes* — picior, gr. *graphein* — a scrie]

PEDOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în pedologie ; geolog. **2.** cel care se ocupă cu probleme de pedologie[2] (2). [< fr. *pédologue*]

PEDOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la pedologie. / < fr. *pédologique*]

PEDOLOGÍE[1] *s. f.* știință care studiază geneza, evoluția și clasificarea solurilor, ocupîndu-se în special cu studiul constituției lor fizice, chimice și biologice în scopul stabilirii gradului de fertilitate și al posibilităților de ridicare a acesteia. [gen. *-iei*. / < fr. *pédologie*, cf. gr. *pedon* — sol, *logos* — studiu]

PEDOLOGÍE[2] *s. f.* **1.** știință despre copil. ● curent în pedagogie care susține că soarta copilului ar fi determinată în mod fatal de ereditate și de mediul său social, conceput ca invariabil. **2.** *(biol.)* studiul caracterelor somatice, determinate de factorii biologici, de ereditate etc. [gen. *-iei*. / < fr. *pédologie*, cf. gr. *pais* — copil, *logos* — studiu]

PEDOMÉTRU *s. n.* *(tehn.)* podometru. [< fr. *pédomètre*, cf. lat. *pes* — picior, gr. *metron* — măsură]

PEDONÁL, -Ă *adj.* pietonal. [< it. *pedonale*]

PEDONÓM *s. m.* *(ant.)* magistrat în statul spartan, care supraveghea educația. [< fr. *pédonome*, cf. gr. *pais* — copil, *nomos* — lege]

PEDONOSOLOGÍE *s. f.* *(med.)* studiul bolilor caracteristice copilăriei. [gen. *-iei*. / < fr. *pédonosologie*]

PEDOPSIHIATRÍE *s. f.* studiul bolilor psihice ale copilului. [gen. *-iei*. / < fr. *pédopsychiatrie*]

PEDOSFÉRĂ *s. f.* stratul solidificat de la suprafața solului, care servește ca izvor de hrană pentru plante. [< fr. *pédosphère*, cf. gr. *pedon* — sol, *sphaira* — sferă]

PEDOTRÍB *s. m.* maestru de gimnastică pentru copii în Grecia antică. [< fr. *pédotribe*, cf. gr. *paidotribes*]

PEDÚNCUL *s. n.* **1.** codiță (la o floare, la un fruct) ; pedicul. **2.** *(anat.)* cordon de fibre nervoase. **3.** *~ul meandrului* = porțiune îngustă de teren care leagă lobul meandrului de restul șesului sau de versant. [pl. *-le*. (s. m.) *-li*. / < lat. *pedunculus*, cf. fr. *pédoncule*]

PEDUNCULÁR, -Ă *adj.* al pedunculului. [cf. fr. *pédonculaire*]

PEDUNCULÁT, -Ă *adj.* cu peduncul (1). [cf. fr. *pédonculé*]

PEDUNCULOTOMÍE *s. f.* secționare chirurgicală a pedunculului cerebral. [gen. *-iei*. / < fr. *pédonculotomie*]

PEGAMOÍD *s. n.* imitație de piele fabricată dintr-o pînză de bumbac sau de in, acoperită cu nitroceluloză. [pron. *-mo-id*. var. *pergamoid* s. n. / < fr. *pégamoïde*]

PEGÁS *s. m.* **1.** *(mit.)* cal înaripat ; *(fig.)* simbol al inspirației poeților. O *a încăleca pe ~* = a face versuri. **2.** specie de pește din Oceanul Indian cu înotătoarele în forma unor aripi. **3.** numele unei constelații din emisfera boreală. [< fr. *pégase*, cf. *Pegas*, cal înaripat care a deschis cu o lovitură de picior izvorul muzelor de pe Helicon]

PEGMATÍT *s. n.* v. p e g m a t i t ă.

PEGMATÍTĂ *s. f.* rocă magmatică cristalină, întrebuințată ca materie primă pentru extragerea feldspatului și a cuarțului. [var. *pegmatit* s. n. / < fr. *pegmatite*]

PEGMATOLÍT *s. n.* varietate de ortoză, întrebuințată ca fondant în industria ceramică. [et. incertă]

PEGOMANȚÍE *s. f.* pretinsă artă de a ghici prin observarea apelor din fîntîni. [gen. *-iei*. / < fr. *pégomancie*, cf. gr. *pege* — fîntînă, *manteia* — divinație]

PÉGRĂ *s. f.* *(liv.)* societatea hoților, lume interlopă, drojdia societății. [< fr. *pègre*]

PĂGULĂ *s. f.* materie vîscoasă obținută prin fierberea rășinii de brad, care se folosea în vechea pictură la prepararea vernisului. [< it. *pegola*]

PEHBLÉNDĂ *s. f.* oxid natural de uraniu care conține și radiu în cantități mici. [< fr. *pechblende*, germ. *Pechblende*]

PEHLEVÍ *s. f.* v. p a h l a v i.

PEIGNOIR *s. n.* *(franțuzism)* halat de baie ; rochie de casă. [pron. *pe-nioar*. / < fr. *peignoir*]

PEIORATÍV, -Ă *adj.* *(despre cuvinte, expresii etc.)* care are, care dă un sens defavorabil ; depreciativ. [pron. *pe-io-*. var. *pejorativ*, *-ă* adj. / cf. fr. *péjoratif*, lat. *peior*, comparativ de la *malus* — rău]

PEISAGÍST, -Ă *s. m. f.* **1.** pictor specializat în peisaje. **2.** scriitor, compozitor specializat în descrieri de natură. [< fr. *paysagiste*]

PEISAGÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la peisaj. ● *(despre pictură, opere literare sau muzicale)* care își propune cu precădere descrierea unui peisaj. [cf. it. *paesaggistico*]

PEISAGÍSTICĂ *s. f.* ramură a picturii privind genul peisajului. [< *peisagiu* + *-istică*]

PEISÁGIU *s. n.* v. p e i s a j.

PEISÁJ *s. n.* **1.** colț din natură care formează un tot estetic ; priveliște. ● tablou, desen, fotografie, care înfățișează un colț din natură. **2.** compoziție literară sau muzicală care cuprinde o descriere a naturii. **3.** *(fig.)* aspect al societății, al literaturii etc. [var. *peisagiu* s. n. / < fr. *paysage*]

PEISAJÉR *adj.* *(arte)* referitor la peisaj. [< *peisaj*]

PEJORATÍV, -Ă *adj.* v. p e i o r a t i v.

PELÁDĂ *s. f.* boală de piele care se manifestă prin căderea părului (pe anumite porțiuni). v. a l o p e c i e. [< fr. *pelade*]

PELÁDIC, -Ă *adj.* referitor la pelladă. [< fr. *peladique*]

PELAGIÁL *s. n.* zonă pelagică. // *adj.* pelagic. [pron. *-gi-al*. / < germ. *pelagial*, *Pelagial*]

PELAGIÁN, -Ă *adj.* referitor la pelagianism. // *s. m. f.* adept al pelagianismului. [pron. *-gi-an*. / < fr. *pélagien*]

PELAGIANÍSM *s. n.* doctrină eretică creștină care nega urmările păcatului originar, susținînd că oamenii pot săvîrși binele și fără grația divină. [pron. *-gi-a-*. / < fr. *pélagianisme*]

PELÁGIC, -Ă *adj.* format sub acțiunea mării ; marin. O *zonă ~ă* = zonă din largul mărilor și oceanelor, începînd de la adîncimea de 200 m pînă la fundul apei.

● *(despre plante și animale)* care plutește sau înotă liber în zona pelagică. [< fr. *pélagique*, cf. gr. *pelagos* — mare]

PELAGOSCÓP *s. n.* instrument pentru examinarea fundului apelor. [pl. *-scoape.* / < fr. *pélagoscope*, cf. gr. *pelagos* — mare, *skopein* — a privi]

PELAGRĂ *s. f.* boală provocată de o alimentație insuficientă și lipsită de vitamine, care se manifestă prin inflamarea pielii, plăgi pe corp, vomitări, diaree și tulburări psihice. [< fr. *pellagre*, cf. lat. *pellis* — piele, gr. *agra* — apucare]

PELAGROÍD, -Ă *adj.* care seamănă cu pelagra. [pron. *-gro-id.* / < fr. *pellagroïde*]

PELAGRÓS, -OÁSĂ *adj., s. m. f.* (suferind) de pelagră. [cf. fr. *pellagreux*]

PELAGROZÍNĂ *s. f.* substanță toxică provenită din porumbul alterat. [< fr. *pellagrosine*]

PELÁJ *s. n. (franțuzism)* părul, blana unui animal ; părul covorului. [< fr. *pelage*]

PELARGÓNIE *s. f.* plantă decorativă cu frunze catifelate și păroase și flori albe, roz sau roșii ; *(pop.)* mușcată. [gen. *-iei.* / < germ. *Pelargonie*]

PELEGRÍN *s. m.* pelerin. [< it. *pellegrino*]

PELERÍN *s. m.* cel care merge în pelerinaj ; hagiu ; pelegrin. [< fr. *pèlerin*]

PELERINÁGIU *s. n.* v. p e l e r i n a j.

PELERINÁJ *s. n.* **1.** călătorie făcută într-un loc considerat sfînt ; hagialîc. **2.** *(fig.)* călătorie lungă și grea, cu multe opriri. [var. *pelerinagiu* s. n. / < fr. *pèlerinage*]

PELERÍNĂ *s. f.* **1.** haină lungă și largă, fără mîneci, care se poartă pe umeri. **2.** guler mare care acoperă umerii, puntindu-se peste palton sau peste rochie. [< fr. *pèlerine*]

PELÉTĂ *s. f.* granulă obținută prin peletizare. [< engl. *pellet* — pilulă]

PELETIZÁRE *s. f. (mine)* aglomerare mecanică a granulelor unui minereu fin măcinat și umezit, rostogolit în tobe rotitoare. [< *peletă* + *-iza*]

PELICÁN *s. m.* pasăre acvatică din ordinul palmipedelor, cu ciocul lung și cu un sac elastic sub maxilarul inferior ; *(pop.)* babită. [< fr. *pélican*, lat. *pelicanus*]

PELICANÓL *s. m.* pastă albă de lipit, preparată pe bază de dextrină și de glucoză. [< germ. *Pelikanol*, nume comercial]

PELICULÁR, -Ă *adj.* referitor la peliculă ; în formă de peliculă. [cf. fr. *pelliculaire*]

PELÍCULĂ *s. f.* **1.** membrană (foarte) subțire. **2.** strat subțire dintr-o substanță, depus pe suprafața unei alte substanțe ; pieliță. **3.** film. [< fr. *pellicule*]

PELICULOGÉN, -Ă *adj. (despre materiale)* care are calitatea de a forma pelicule (1). // *s. n. pl.* denumire generică pentru lacuri, vopsele, emailuri, capabile să formeze pelicule. [< fr. *pelliculogène*]

PELÍT *s. n. (geol.)* rocă sedimentară alcătuită din particule de dimensiuni foarte fine. [< fr. *pélite*]

PELOÍDE *s. n. pl.* substanțe rezultînd din procese geologice, care se găsesc în stare fină în nămoluri, întrebuințîndu-se pentru comprese și băi. [pron. *-lo-i-.* / < germ. *Peloide*, cf. gr. *pelos* — noroi, *eidos* — formă]

PELOIDOTERAPÍE *s. f. (med.)* fangoterapie. [pron. *-lo-i-.* gen. *-iei.* / et. incertă]

PELORÍE *s. f. (biol.)* schimbare a formei unui organ. [< germ. *Pelorie*, cf. gr. *peloros* — monstruos]

PELÓTĂ *s. f.* **1.** perniță în care se înfig ace. **2.** joc sportiv originar din regiunile bascilor, care constă în aruncarea unei mingi de cauciuc brut, cu mîna sau cu o rachetă, într-un perete, de unde trebuie să ricoșeze într-un anumit sector al terenului ; mingea însăși. [< sp. *pelota*, fr. *pelote*]

PELTÁT, -Ă *adj. (despre frunze)* cu pețiolul inserat în mijlocul limbului. [< lat. sav. *peltatus*, după fr. *pelté*]

PELTINÉRV, -Ă *adj. (despre frunzele peltate)* cu nervuri ramificate de la centru către margine ca niște raze. [< fr. *peltinerve*, cf. lat. *pelta* — scut, *nervus* — nerv]

PELUCÍD, -Ă *adj.* translucid, transparent. [< lat. *pellucidus*, fr. *pellucide*]

PELÚR *adj. invar. hîrtie* ~ *(și s. n.)* = hîrtie foarte subțire și ușor transparentă, folosită mai ales la mașina de scris ; hîrtie-foiță. [< fr. *pelure*]

PELÚZĂ *s. f.* **1.** suprafață de teren într-un parc sau într-o grădină, semănată cu iarbă deasă și scurtă. **2.** parte a unui teren sportiv situată la extremitățile terenului și destinată spectatorilor. [< fr. *pelouse*]

PELVECTOMÍE *s. f. (med.)* extirpare chirurgicală a organelor conținute în pelvis. [gen. *-iei.* / < fr. *pelvectomie*, cf. lat. *pelvis* — bazin, gr. *ektome* — excizie]

PELVI- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) bazin (4)". [< lat. *pelvis*]

PELVIÁN, -Ă *adj. (anat.)* care aparține pelvisului, al pelvisului ; *centură ~ă* = totalitatea oaselor care leagă membrele inferioare de coloana vertebrală. [pron. *-vi-an.* pl. *-ieni, -iene.* / < fr. *pelvien*]

PELVICELULÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a țesutului celular al bazinului. [< fr. *pelvicellulite*]

PELVIGRAFÍE *s. f. (med.)* pelvimetrie. [gen. *-iei.* / < fr. *pelvigraphie*]

PELVIMETRÍE *s. f. (med.)* metodă obstetricală de măsurare a pelvisului ; pelvigrafie. [gen. *-iei.* / < fr. *pelvimétrie*, cf. lat. *pelvis* — bazin, gr. *metron* — măsură]

PELVIMÉTRU *s. n.* instrument folosit în pelvimetrie. [< fr. *pelvimètre*]

PELVIPERITONÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a peritoneului pelvian. [< fr. *pelvipéritonite*]

PÉLVIS *s. n. (anat.)* bazin (4). [< lat., fr. *pelvis*]

PELVITOMÍE *s. f. (med.)* operație chirurgicală prin care se lărgește temporar bazinul. [gen. *-iei.* / < fr. *pelvitomie*, cf. lat. *pelvis* — bazin, gr. *tome* — tăiere]

PEMFÍGUS *s. n.* boală de piele caracterizată prin bășici de diferite mărimi, pline cu un lichid transparent sau gălbui. [< fr. *pemphigus*, cf. gr. *pemphix* — bășică]

PEMPÁNT, -Ă *adj. (franțuzism ; ironic)* îzbitor, dichisit, provocant, atrăgător, seducător. [< fr. *pimpant*]

PENÁ *vb. I. tr. (jur.)* a penaliza. [< fr. *peiner*]

PENÁGIU *s. n.* v. p e n a j.

PENÁJ *s. n.* **1.** totalitatea penelor unei păsări. **2.** podoabă formată dintr-un mănunchi de perne care se purta la chipiu, la pălărie. [var. *penagiu* s. n. / < fr. *pennage*]

PENÁL, -Ă *adj.* cu caracter represiv ; care se referă la infracțiuni sancționate cu pedepse. O *drept* ~ = ramură a științei dreptului care studiază normele juridice cu caracter represiv ; *cod* ~ = ansamblul principalelor norme juridice care definesc infracțiunile și stabilesc sancționarea lor. // *s. n.* drept penal. [cf. fr. *pénal* lat. *poenalis* < *poena* — pedeapsă]

PENÁL *s. n.* v. penar.

PENALÍST, -Ă *s. m. f.* specialist în drept penal. [< fr. *pénaliste*]

PENALITÁTE *s. f.* faptul de a fi pasibil de o pedeapsă judiciară ; pedeapsă aplicată. ● pedeapsă dată de arbitru unui jucător sau unui concurent care calcă regulamentul jocului sau al probei respective. [cf. fr. *pénalité*]

PENALIZÁ *vb. I. tr.* 1. a pedepsi (o infracțiune, o crimă etc.). 2. a prevedea sau a cere o anumită despăgubire bănească ; a amenda. 3. a sancționa (o echipă, un jucător) pentru încălcarea regulamentului jocului. [< fr. *pénaliser*]

PENALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a penaliza și rezultatul ei ; penalizație ; *(spec.)* penalti. [< *penaliza*]

PENALIZATÓR, -OÁRE *adj.* cu caracter de penalizare. [cf. fr. *pénalisateur*]

PENALIZÁȚIE *s. f. (rar)* penalizare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *pénalisation*]

PENALMÉNTE *adv. (rar)* din punct de vedere penal. [cf. fr. *pénalement*]

PENÁLTI *s. n.* lovitură de pedeapsă la fotbal de la 11 m, acordată în urma unei infracțiuni comise în careul propriu de echipa aflată în apărare ; penalizare. [pl. *-iuri.* / < engl. *penalty*]

PENÁR *s. n.* cutiuță în care se păstrează penițele, tocurile, creioanele etc. [var. *penal* s. n. / după germ. *Pennal*]

PENÁT, -Ă *adj.* în formă de pană. ● *(despre frunze)* cu nervuri pornind perechi dintr-o nervură centrală ; *(despre frunzele compuse)* care are foliolele dispuse în perechi de o parte și de alta a unui ax comun. [lat. *pennatus*, cf. fr. *penné*]

PENATI- element prim de compunere savantă cu semnificația „crestat". [< lat. *pennatus*]

PENATIFÍD, -Ă *adj. (despre frunze penate)* la care diviziunile ating jumătate din lățimea limbului. [< fr. *pennatifide*, cf. lat. *penna* — pană, *-fidus* — divizat]

PENATIPARTÍT, -Ă *adj. (despre frunze penate)* la care diviziunile trec de jumătatea limbului, fără să atingă axa frunzei. [< fr. *pennatiparti*, cf. lat. *penna* — pană, *partitus* — împărțit]

PENATISECÁT, -Ă *adj. (despre frunze penate)* la care diviziunile ating nervura mediană. [cf. fr. *pennatiséqué*]

PENÁȚI *s. m. pl.* zei ai casei la romani. ● *(fig.)* cămin, casă părintească. [< lat. *penates*, cf. fr. *pénates*]

PENCE *s. f.* v. penny.

PENDÁNT *s. n.* v. pandant.

PÉNDEL *s. n.* mod de rulare a unui film în mai multe săli, actele filmului fiind proiectate pe rînd în sălile respective. [< germ. *Pendel*]

PENDANTÍV *s. n.* v. pandantiv.

PENDÍNTE *adj. invar.* 1. în curs de judecată ; asupra căruia nu s-a luat o hotărîre. 2. care depinde de, depinzînd de. [< lat. *pendens*, cf. fr. *pendant*]

PENDÚL *s. n.* 1. corp solid, greu, care poate oscila în jurul unui punct fix sau al unei axe fixe cînd este scos din poziția sa de echilibru stabil ; *(p. ext.)* dispozitiv sau piesă a unui mecanism care prin oscilație reglează mișcările unei mașini sau ale unui instrument. 2. tip de corp de iluminat suspendat printr-o tijă. 3. pendulă. [pl. *-le*, *-luri.* / < fr. *pendule*, cf. lat. *pendulus*]

PENDULÁ *vb. I. intr.* a avea mișcări oscilatorii ; a se balansa, a oscila. ● *(fig.)* a fi nehotărît. [cf. it. *pendolare*]

PENDULÁR, -Ă *adj.* care are o mișcare ca de pendul ; oscilant, oscilatoriu. [cf. fr. *pendulaire*]

PENDULÁRE *s. f.* acțiunea de a pendula și rezultatul ei ; oscilare. [< *pendula*]

PENDULARÍST *s. m.* muncitor calificat care lucrează la un ferăstrău mecanic. [et. incertă]

PENDÚLĂ *s. f.* ceasornic mare de perete, a cărui mișcare este reglată de un pendul ; pendul (3). [< fr. *pendule*]

PENÉL *s. n.* pensulă mică folosită în pictură. ● *(fig.)* stil, manieră de a picta. [pl. *-luri*, *-le.* / < it. *pennello*]

PENEPLÉNĂ *s. f.* suprafață plană sau ușor ondulată, care rezultă din eroziunea fluvială a unui teren muntos. [< fr. *péneplaine* < lat. *paene* — aproape, fr. *plaine* — cîmpie]

PENEPLENIZÁRE *s. f. (geol.)* fenomen de reducere a înălțimilor relative ale unei regiuni, de modelare a reliefului pînă la aspectul de peneplenă. [< *peneplenă* + *-iza*, după fr. *péneplanation*]

PENETRÁ *vb. I. tr.* a pătrunde, a trece prin. [cf. fr. *pénétrer*, it., lat. *penetrare*]

PENETRÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi pătruns, prin care poate trece sau care poate primi în sine o substanță străină. [cf. fr. *pénétrable*]

PENETRABILITÁTE *s. f.* calitatea a ceea ce este penetrabil. [cf. fr. *pénétrabilité*]

PENETRÁNT, -Ă *adj.* care (poate) pătrunde ; pătrunzător. ● *(despre mirosuri)* puternic, intens, ascuțit. [cf. fr. *pénétrant*]

PENETRÁNȚĂ *s. f. (rar)* penetrație ; pătrundere ; perspicacitate. [< fr. *pénétrance*]

PENETRÁRE *s. f.* acțiunea de a penetra și rezultatul ei ; penetrație, penetranță. [< *penetra*]

PENETRÁȚIE *s. f.* pătrundere, străbatere, penetrare. ● adîncimea pînă la care poate pătrunde un corp în alt corp. ● intersecția a două corpuri sau a două suprafețe. [gen. *-iei.* var. *penetrațiune* s. f. / cf. fr. *pénétration*, lat. *penetratio*]

PENETRAȚIÚNE *s. f.* v. penetrație.

PENETROMÉTRU *s. n.* aparat pentru determinarea penetrației bitumurilor, a unor lubrifianți consistenți etc. [< fr. *pénétromètre*]

PÉNI *s. m.* v. penny.

PENIÁN, -Ă *adj.* al penisului. [pron. *-ni-an.* / < fr. *pénien*]

PENÍBIL, -Ă *adj.* care provoacă o impresie neplăcută ; greu de suportat, apăsător. [cf. fr. *pénible*]

PENIBILITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este penibil. [et. incertă]

PENICILÁT *s. n* aglomerare de perișori la extremitatea unui organ. [< lat. *penicillatum*]

PENICÍLIC *adj. m. acid* ~ = substanță cu acțiune antibiotică și bacterostatică puternică, produsă de unele ciuperci. [după fr. *pénicillinique*]

PENICILINÁZĂ *s. f.* substanță produsă de anumiți microbi, cu efect antagonist asupra acțiunii antibiotice a penicilinei. [< fr. *pénicillinase*]

PENICILÍNĂ *s. f.* antibiotic de origine vegetală, lichidă sau cristalizată, obținută din tulpinile unor ciuperci. [< fr. *pénicilline* < lat. *penicillium* — mucegai, cf. engl. *penicilin*]

PENICILINEMÍE *s. f.* prezența de penicilină în sînge. [gen. *-iei.* / < fr. *pénicillinémie*]

PENICILINOREZISTÉNT, -Ă *adj. (despre microbi)* care și-a pierdut sensibilitatea față de penicilină, rezistent la penicilină. [cf. fr. *pénicillino-résistant*]

PENICILINOREZISTÉNȚĂ *s. f.* însușirea unui microb de a fi devenit penicilinorezistent. [< fr. *pénicillino-résistance*]

PENICILINOTERAPÍE *s. f.* tratament medical cu penicilină. [gen. *-iei.* / < fr. *pénicillinothérapie*]

PENICÍLLIUM *s. m.* numele științific al unui gen de ciuperci care se formează pe pîine, pe aluat etc.; mucegai. [pron. *-li-um.* / < fr. *pénicillium*, lat. *penicillium*]

-PENÍE element secund de compunere savantă cu semnificația „lipsă". [< fr. *-pénie*, cf. gr. *penia*]

PENÍN *s. n.* mineral care formează cristale pe rocile metamorfice, constituent al unor șisturi cristaline. [< fr. *pénine*, germ. *Pennin*]

PENINÉRV, -Ă *adj. (despre frunze)* cu nervuri penate. [< fr. *penninerve*]

PENINSULÁR, -Ă *adj.* care se află pe o peninsulă; de peninsulă. // *s. m. f.* locuitor al unei peninsule. [cf. fr. *péninsulaire*]

PENÍNSULĂ *s. f.* întindere mare de pămînt care înaintează în mare, fiind înconjurată din trei părți de apă. [< lat. *peninsula*, fr. *péninsule*]

PÉNIS *s. n.* organul genital al bărbatului; falus. [< fr. *pénis*, lat. *penis*]

PENÍȘĂ *s. f.* navă fluvială asemănătoare cu un șlep, folosită la transportul mărfurilor. [< fr. *péniche*, cf. engl. *pinnace*]

PENITENCIÁR, -Ă *adj.* referitor la penitenciar, de penitenciar. [< fr. *pénitentiaire*]

PENITENCIÁR *s. n.* închisoare. [pron. *-ci-ar.* / cf. fr. *pénitencier*]

PENITÉNT, -Ă *s. m. f.* cel care se căiește, care face penitență; pocăit. [cf. fr. *pénitent*, lat. *poenitens*]

PENITÉNȚĂ *s. f.* 1. *(în practicile creștine)* pedeapsă (pe care și-o impune cineva sau pe care i-o dă preotul) pentru ispășirea și iertarea păcatelor; canon; *(p. ext.)* privațiune. 2. căință, pocăință. [cf. lat. *paenitentia*, fr. *pénitence*, it. *penitenza*]

PÉNNIA *s. f.* monedă divizionară finlandeză, valorînd a suta parte dintr-o marcă. [< germ. *Penni* < cuv. finlandez]

PÉNNY *s. m.* monedă divizionară engleză, valorînd pînă în 1971 a douăsprezecea parte dintr-un șiling; astăzi a suta parte dintr-o liră. [scris și *peni.* pl. *pence.* / < engl. *penny*]

PENÓN *s. n.* flamură triunghiulară purtată de cavaleri în vîrful lăncii. [< fr. *pennon*]

PENSÁ *vb. I. tr.* 1. *(med.)* a apuca și a strînge cu pensa (pielea, un organ etc.). 2. a smulge (sprincenele) cu perseta. 3. a face pense (2). [< fr. *pincer*]

PÉNSĂ *s. f.* 1. mic instrument de metal compus din două brațe unite la unul dintre capete, care servește pentru a prinde obiecte de dimensiuni mici, marginile unei răni etc. 2. cută interioară la o haină, făcută pentru a o fasona într-un anumit fel. 3. extremitatea cleștilor racilor, homarilor sau ale scorpionilor. [< fr. *pince* < *pincer* — a prinde, a strînge]

PENSĚTĂ *s. f.* pensă mică. [< fr. *pincette*]

PÉNSIE *s. f.* sumă de bani care se acordă (lunar) persoanelor care au ieșit din producție pentru limită de vîrstă sau sînt ori au devenit inapte de a munci. ● sumă de bani acordată anual de stat, de o instituție etc. cuiva, ca recompensă pentru merite sau servicii speciale. [gen. *-iei.* var. *pensiune s. f.* / < fr. *pension*]

PENSIÓN *s. n. (în trecut)* institut particular de învățămînt. [pron. *-si-on.* / < fr. *pension*]

PENSIONÁ *vb. I. tr.* a scoate (pe cineva) la pensie; a da o pensie (cuiva). ● *refl.* a ieși la pensie. [pron. *-si-o-.* / < fr. *pensionner*, cf. it. *pensionare*]

PENSIONÁR, -Ă *s. m. f.* 1. cel care primește o pensie. 2. cel care este întreținut, îngrijit într-un ospiciu, într-un azil. [pron. *-si-o-.* / cf. fr. *pensionnaire*]

PENSIONÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) pensiona; scoatere, ieșire la pensie. [< *pensiona*]

PENSIÚNE *s. f.* 1. întreținere (locuință și masă) primită de cineva într-o casă particulară în schimbul unei sume de bani; *(concr.)* casă-restaurant în care se dă o asemenea întreținere. 2. v. p e n s i e. [pron. *-si-u-.* / < fr. *pension*]

PENSNÉ *s. m.* v. p i n c e-n e z.

PENSULÁ *vb. I. tr.* 1. a întinde cu pensula pe o suprafață, un strat de vopsea, lac etc.; a vopsi, a colora cu pensula. 2. *(med.)* a badijona cu un dezinfectant. [< *pensulă*]

PENSULÁRE *s. f.* acțiunea de a pensula și rezultatul ei; pensulație. [< *pensula*]

PENSULÁȚIE *s. f.* 1. pensulare; *(p. ext.)* trăsătură de penel, specifică unui pictor. 2. *(med.)* badijonare (cu o pensulă). [gen. *-iei.* / < *pensulă*]

PÉNSULĂ *s. f.* unealtă formată dintr-un smoc de fire de păr legate de un mîner, cu care se pictează, se întinde un clei etc. 2. *(fig.; liv.)* pensulație (1). [< germ. *Pinsel*]

PENTA- element prim de compunere savantă cu semnificația „cinci". [< fr. *penta-*, cf. gr. *pente*]

PENTACLORÚRĂ *s. f.* clorură a cărei molecule conține cinci atomi de clor. [< fr. *pentachlorure*]

PENTACÓRD *s. n.* 1. liră cu cinci coarde. 2. grup de cinci trepte succesive ale unei scări muzicale [< fr. *pentacorde*, cf. gr. *pente* — cinci, *chorde* — coardă]

PENTACRÍN *s. m.* echinoderm cu corpul în formă de potir pe marginea căruia sînt prinse brațele bifurcate și penate cu aspect de floare, care duce viață sedentară, fiind fixat pe fundurile marine cu ajutorul unui peduncul; crin-de-mare. [< fr. *pentacrine*]

PENTADACTÍL, -Ă *adj. (și s. n.)* (animal vertebrat) cu cinci degete. [< fr. *pentadactyle*, cf. gr. *pente* — cinci, *daotylos* — deget]

PENTÁDĂ *s. f.* perioadă de cinci zile consecutive, folosită în climatologie. [pl. *-de.* / < germ. *Pentade*]

PENTADECAGÓN *s. n.* poligon plan cu cincisprezece laturi. [< fr. *pentadécagone*]

PENTAÉDRU *s. n.* poliedru cu cinci fețe. [pron. *-ta-e-.* / < fr. *pentaèdre*, cf. gr. *pente* — cinci, *hedra* — față]

PENTAGÓN *s. n.* poligon cu cinci laturi. [< fr. *pentagone*, cf. gr. *pente* — cinci, *gonia* — unghi]

PENTAGONÁL, -Ă *adj.* în formă de pentagon. ● *(despre corpuri geometrice)* care are ca bază un pentagon. [cf. fr. *pentagonal*]

PENTAGRÁMĂ *s. f.* figură geometrică în formă de stea cu cinci colțuri. [< fr. *penta-*

gramme, cf. gr. *pente* — cinci, *gramma* — scriere]

PENTAMÉR, -Ă *adj. (despre organe vegetale ; și s. n.)* format din cinci părți sau elemente ; *(despre insecte)* al cărei tars este divizat în cinci părți. [< fr. *pentamère*, cf. gr. *pente* — cinci, *meros* — parte]

PENTAMERÍE *s. f. (biol.)* însușirea de a fi pentamer. [cf. fr. *pentamérie*, germ. *Pentamerie*]

PENTAMERÓN *s. n.* operă conținînd povestirile unor evenimente întîmplate în timp de cinci zile. [pl. *-oane*, *-uri*. / < it. *pentameron*, cf. gr. *pente* — cinci, *hemera* — zi]

PENTAMÉTRU *s. m.* vers greco-latin de cinci picioare. ● *(în metrica modernă)* vers cu cinci silabe accentuate. [< fr. *pentamètre*, cf. lat. *pentameter*, gr. *pentametron* < *pente* — cinci, *metron* — măsură]

PENTÁN *s. m.* hidrocarbură din seria parafinelor, care se găsește în gazele de sondă și în fracțiunile ușoare rămase de la distilarea țițeiului. [< fr. *pentane*]

PENTANÓL *s. n.* alcool amilic. [< germ. *Pentanol*]

PENTAOXÍD *s. m.* oxid a cărui moleculă conține cinci atomi de oxigen. [pron. *-ta-o-*. / cf. fr. *pentoxyde*]

PENTAPETÁL, -Ă *adj. (despre corole)* cu cinci petale. [< fr. *pentapétale*, cf. gr. *pente* — cinci, *petalon* — frunză]

PENTÁRH *s. m.* membru al unui guvern format din cinci șefi. / < fr. *pentarque*]

PENTARHÍE *s. f.* dictatură, guvernămînt al unui grup de cinci inși. [gen. *-iei*. / < fr. *pentarchie*, gr. *pente* — cinci, *arche* — conducere]

PENTASEPÁL, -Ă *adj. (despre flori)* cu cinci sepale. [< fr. *pentasépale*]

PENTASILÁBIC, -Ă *adj. (despre cuvinte)* format din cinci silabe. [< fr. *pentasyllabique*, cf. gr. *pente* — cinci, *syllabe* — silabă]

PENTASTÍL *s. n.* templu antic cu cinci coloane. [< fr. *pentastyle*, cf. gr. *pente* — cinci, *stylos* — coloană]

PENTASULFÚRĂ *s. f.* sulfură a cărei molecule conține cinci atomi de sulf. [< fr. *pentasulfure*]

PENTATLÓN *s. n.* **1.** ansamblu de cinci jocuri atletice la vechii greci (aruncare cu discul, luptă, salt, fugă, aruncare cu sulița). **2.** concurs sportiv constînd din cinci probe diferite la care participă aceiași sportivi. [pl. *-oane*, *-onuri*. / < fr., gr. *pentathlon*, cf. *pente* — cinci, *athlon* — luptă]

PENTATLONÍST, -Ă *s. m. f.* sportiv care participă la probele din cadrul unui pentatlon. [< fr. *pentathloniste*]

PENTATÓNIC, -Ă *adj. (muz.) gamă ~ă* = gamă de cinci trepte fără semitonuri, care stă la baza muzicii populare chineze, tătare etc. [< fr. *pentatonique*, germ. *pentatonisch*, cf. gr. *pente* — cinci, *tonos* — ton]

PENTAVALÉNT, -Ă *adj. (despre elemente chimice)* care are valența 5. [< fr. *pentavalent*, cf. gr. *pente* — cinci, lat. *valere* — a valora]

PENTÉLIC, -Ă *adj. marmură ~ă* = marmură albă, fără striații. [< fr. *pentélique*]

PENTÉRĂ *s. f.* navă grecească cu cinci rînduri de vîsle. [< fr. *pentère*, cf. gr. *penteres*]

PENTIRÉMĂ *s. f. (ant.)* galeră, navă de război cu vîslași așezați în șiruri de cîte cinci. [< fr. *pentirème*]

PENTÓDĂ *s. f.* tub electronic cu cinci electrozi. [< fr. *pentode*, cf. gr. *pente* — cinci + *(electr)od*]

PENTÓZĂ *s. f. (chim.)* monozaharidă cu cinci atomi de oxigen în moleculă. [< fr. *pentose*]

PENTOZURÍE *s. f.* prezența pentozei în urină. [gen. *-iei*. / < fr. *pentosurie*]

PÉNULĂ *s. f. (liv.)* un fel de manta scurtă, fără mîneci. [< lat. *paenula*]

PENÚLTIM, -Ă *adj.* de dinaintea celui din urmă. [< lat. *paenultimus*, cf. fr. *pénultième*]

PENÚMBRĂ *s. f.* **1.** zonă incomplet luminată cuprinsă între umbra unui corp și regiunea luminoasă înconjurătoare. **2.** *(pict.)* zonă în care lumina se amestecă cu umbra. v. c l a r o b s c u r. [cf. fr. *pénombre*]

PENÚRIE *s. f. (liv.)* lipsă a mijloacelor de existență ; sărăcie, lipsă mare. [gen. *-iei*. / cf. fr. *pénurie*, lat. *penuria*]

PEÓN [1] *s. m. (în America Latină)* muncitor agricol sărac, căzut în semirobie din cauza datoriilor ; clăcaș ; semiiobag. [pron. *pe-on*. / < fr. *péon*, sp. *peon*]

PEÓN [2] *s. m.* picior de vers clasic de patru silabe, dintre care trei sînt scurte și una lungă. [pron. *pe-on*. / < fr. *péon*, lat. *paeon*, cf. gr. *paion* < *Paion*, epitet al lui Apolo]

PEONÁJ *s. n.* formă de exploatare a peonilor[1], constînd în a le împrumuta bani în contul muncii viitoare, făcîndu-i astfel datornici pe viață. [< fr. *péonage*]

PEÓNIA *s. f.* plantă erbacee cu rădăcini în formă de tubercul și cu flori mari plăcut parfumate și colorate de la alb, roz pînă la roșu ; *(pop.)* bujor. [pron. *pe-o-ni-a*. / < lat. *paeonia*]

PEÓNIC, -Ă *adj.* referitor la peon [2]. O *rimă ~ă* = rimă cu accentul pe a patra silabă de la sfîrșit. [pron. *pe-o-*. / cf. it. *peonico*]

PEPINIÉRĂ *s. f.* **1.** plantație pe care se cresc plante erbacee sau lemnoase pînă la timpul cînd pot fi transplantate. ● întreprindere care produce răsaduri sau puieți. **2.** *(rar)* creșcătorie de animale (de rasă), de pești etc. **3.** *(fig.)* totalitatea celor care pot deveni la un moment dat membri (de frunte) ai unei organizații, ai unei profesiuni etc. ; instituție, organizație etc. care pregătește astfel de oameni. [pron. *-ni-e-*. / < fr. *pépinière*]

PEPINIERÍST *s. m.* persoană cu pregătire tehnică de specialitate care conduce lucrările într-o pepinieră. [< fr. *pépiniériste*]

PEPÍT *adj. invar. (despre țesături)* cu pătrățele în două culori care alternează. // *s. n.* țesătură care prezintă mici desene colorate în formă de pătrățele. [< germ. *pepita*]

PEPÍTĂ *s. f.* bucată de aur nativ. [< fr. *pépite*, germ. *Pepita*, cf. sp. *pepita* — grăunte]

PÉPLU *s. n.* mantie scurtă femeiască fără mîneci, prinsă pe umeri cu o agrafă, purtată de femei în antichitatea greco-romană și astăzi în India. [var. *peplum* s. n. / < lat. *peplum*]

PÉPLUM *s. n.* v. p e p l u.

PEPONÍDĂ *s. f.* fructul cucurbitaceelor. [< fr. *péponide*, cf. gr. *pepon* — pepene]

PÉPSI *s. f.* v. p e p s i-c o l a.

PÉPSIC, -Ă *adj.* referitor la acțiunea pepsinei. [< fr. *pepsique*]

PÉPSI-CÓLA *s. f.* băutură răcoritoare puternic acidulată, care conține esență de cola

și pepsine. [var. *pepsi* s. n. / < americ. *pepsicola*, nume comercial]

PEPSÍNĂ *s. f. (biol.)* enzimă cu rol important în digestie, secretată de mucoasa gastrică. ● medicament extras din mucoasa stomacală a unor animale și administrat în unele boli de stomac. [< fr. *pepsine*]

PEPSÍE *s. f. (med.)* termen folosit pentru a exprima caracterele generale ale digestiei ; digestie. // element secund de compunere savantă cu semnificația „digestie". [cf. fr. *pepsie*, cf. gr. *pepsis*]

PEPSINURÍE *s. f.* prezența pepsinei în urină. [< fr. *pepsinurie*]

PEPTIDÁZĂ *s. f.* enzimă care descompune peptidele. [< fr. *peptidase*]

PEPTÍDE *s. f. pl.* substanțe chimice rezultate din desfacerea hidrolitică a proteinelor. [< fr. *peptides*]

PEPTIZÁRE *s. f.* trecerea unei substanțe coloidale din stare de gel în stare de dispersie coloidală. [după fr. *peptisation*]

PEPTÓNĂ *s. f.* substanță organică produsă în timpul digestiei prin hidroliza proteinelor sub acțiunea pepsinei. [< fr., engl. *peptone*]

PEPTONIZÁRE *s. f.* transformarea proteinelor dintr-un mediu de cultură în peptone. [după fr. *peptonisation*]

PEPTONURÍE *s. f.* prezența peptonelor în urină. [< fr. *peptonurie*]

PER *prep. (liv.)* pentru, pe ; de fiecare. [< lat. *per*]

PERACÍD *s. m.* derivat al peroxidului de hidrogen. [< fr. *peracide*]

PERBORÁT *s. m.* produs rezultat prin adiționarea de hidrogen superoxidat unui borat, folosit la substanțele de spălare și de albire, precum și în pasta de dinți. [< fr. *perborate*]

PERCAÍNĂ *s. f.* pulbere albă cristalină, inodoră, solubilă în apă și cu o puternică acțiune anestezică locală. [pron. *-ca-i-*. / < fr. *percaine*]

PERCÁL *s. n.* țesătură de bumbac albă și foarte fină, folosită pentru confecționarea cămășilor. [< fr. *percale*]

PERCALÍNĂ *s. f.* varietate de lustrin ușor, folosit pentru căptușeli. [< fr. *percaline*]

PERCÉPE *vb. III. tr.* **I.** a încasa (un impozit, o taxă etc.). **II.** a sesiza cu ajutorul simțurilor și al gîndirii, prin reflectare nemijlocită, obiectele și fenomenele din realitatea înconjurătoare ; a simți. [p. i. *percép*, conj. 3 *-eapă*. / < lat. *percipere*, cf. it. *percepire*, fr. *percevoir*]

PERCÉPERE *s. f.* acțiunea de a percepe ; percepție (I). [< *percepe*]

PERCEPTÍBIL, -Ă *adj.* **I.** *(despre impozite, taxe etc.)* care poate fi încasat. **II.** *(psih.)* care se poate percepe, înțelege, simți ; inteligibil, sesizabil. [cf. lat. *perceptibilis*, fr. *perceptible*]

PERCEPTIBILITÁTE *s. f.* însușirea a ceea ce este perceptibil (II). [cf. fr. *perceptibilité*]

PERCEPTÍV, -Ă *adj.* în legătură cu percepția ; care (poate) percepe. [< fr. *perceptif*]

PERCEPTÓR *s. m. (în trecut)* funcționar al fiscului care încasa impozitele. // *adj.* care percepe. O *organ* ~ = organ de percepere. [< fr. *percepteur*]

PERCEPTORIÁL, -Ă *adj. (liv.)* care intră în atribuțiile perceptorului, referitor la perceptor. [pron. *-ri-al*. / < *perceptor* + *-(i)al*]

PERCÉPȚIE *s. f.* **I.** formă de reflectare nemijlocită în conștiința omului a realității obiective care acționează asupra organelor de simț ; imagine care rezultă din această reflectare. **II.** *(în trecut)* oficiu al fiscului unde se încasau impozitele. [gen. *-ieі*. var. *percepțiune* s. f. / cf. fr. *perception*, lat. *perceptio*]

PERCEPȚIONÁL, -Ă *adj.* referitor la percepție (I) ; de percepție. [pron. *-ți-o-*. / et. incertă]

PERCEPȚIONALÍSM *s. n.* perceptionism. [pron. *-ți-o-*. / < germ. *Perzeptionalismus*]

PERCEPȚIONALÍST, -Ă *adj.* referitor la perceptionalism. // *s. m. f.* adept al perceptionalismului. [cf. fr. *perceptionniste*]

PERCEPȚIONÍSM *s. n.* teorie filozofică care admite cunoașterea structurii lucrurilor prin percepție ; perceptionalism. [pron. *-ți-o-*. / < fr. *perceptionnisme*, it. *percezionismo*]

PERCEPȚIÚNE *s. f.* v. percepție.

PERCHEZÍȚIE *s. f.* cercetare făcută la un ordin al organelor puterii de stat asupra unei persoane bănuite de o infracțiune sau la domiciliul acesteia. ● *(p. ext.)* cercetare amănunțită, scotocire. [gen. *-ieі*. var. *perchezițiune*, *perchiziție* s. f. / < fr. *perquisition*, cf. lat. *perquisitio* — cercetare]

PERCHEZIȚIONÁ *vb. I. tr.* a face o percheziție. [pron. *-ți-o-*. var. *perchiziționa* vb. I. / < fr. *perquisitionner*]

PERCHEZIȚIONÁRE *s. f.* acțiunea de a percheziționa și rezultatul ei. [< *percheziționa*]

PERCHEZIȚIÚNE *s. f.* v. percheziție.

PERCHIZÍȚIE *s. f.* v. percheziție.

PERCHIZIȚIONÁ *vb. I.* v. percheziționa.

PERCLORÁT *s. m.* sare a acidului percloric. [< fr. *perchlorate*]

PERCLÓRIC *adj. m. acid* ~ = acid oxigenat al clorului. [< fr. *perchlorique*]

PERCLORÚRĂ *s. f.* clorură care conține cea mai mare cantitate posibilă de clor. [< fr. *perchlorure*]

PERCOLÁ *vb. I. tr.* a supune operației de percolare. [cf. it., lat. *percolare* — a filtra]

PERCOLÁRE *s. f.* **1.** operație de extragere a unei substanțe solubile, cu ajutorul unui solvent, dintr-un amestec sau dintr-o soluție de mai multe substanțe ; percolație. **2.** străbatere a solului de sus în jos de către apa din precipitații împreună cu substanțele pe care le conține. [< *percola*, după fr. *percolation*]

PERCOLATÓR *s. n.* aparat în care se face percolarea (1). [< fr. *percolateur*]

PERCOLÁȚIE *s. f.* percolare. [cf. fr. *percolation*, it. *percolazione*]

PERCUSÍV, -Ă *adj. (liv.)* referitor la percuție, de percuție. [cf. it. *percussivo*]

PERCUSIÚNE *s. f. (liv.)* percuție. [cf. fr. *percussion*, lat. *percussio*]

PERCUTÁ *vb. I. tr.* **1.** a lovi capsa unui cartuș cu percutorul. **2.** *(med.)* a lovi (încet, repetat) cu degetul o parte a corpului pentru a o examina. [< fr. *percuter*, cf. lat. *percutere*]

PERCUTÁNT, -Ă *adj.* **1.** *(despre proiectile)* care explodează la atingerea unui obstacol. **2.** *perforator* ~ = perforator mecanic la care sfredelul acționează prin lovituri. [cf. fr. *percutant*]

PERCUTÁRE *s. f.* acțiunea de a percuta și rezultatul ei ; percuție. [< *percuta*]

PERCUTÓR *s. n.* piesă la armele de foc care izbește capsa proiectilului, producînd explozia cartușului. [< fr. *percuteur*]

PERCÚȚIE *s. f.* **1.** metodă de diagnosticare a unor boli după sunetul rezultat prin lovirea înceată și repetată a regiunii examinate. **2.** lovire, ciocnire, izbire. O *instrument de* ~ = instrument la care se cîntă prin lovirea unei membrane, a unei lame, a unei coarde etc. **3.** lovire, izbire a capsei unui cartuș, a unui focos. [gen. *-iei.* var. *percuțiune* s. f. / < fr. *percusion*, lat. *percutere* — a lovi]

PERCUȚIONÍST *s. m.* muzician care cîntă la un instrument de percuție. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *percussionniste*]

PERCUȚIÚNE *s. f.* v. percuție.

PERDENDÓSI *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* pierzîndu-se, micșorîndu-și treptat sonoritatea. [< it. *perdendosi*]

PERDITÁNȚĂ *s. f.* conductanța totală a rezistențelor izolației unei instalații electrice. [< fr. *perditance*]

PERDÍȚIE *s. f.* stricăciune morală ; corupție. [gen. *-iei.* var. *perdițiune* s. f. / < fr. *perdition*, lat. *perditio*]

PERDIȚIÚNE *s. f. s. f.* v. perdiție.

PEREGRÍN *s. m. (liv.)* călător ; nomad ; pelerin. [cf. fr. *pérégrin*, lat. *peregrinus*]

PEREGRINÁ *vb. I. intr.* a călători ; a rătăci ; a cutreiera ținuturi îndepărtate. ● a merge în pelerinaj. [< fr. *pérégriner*, lat. *peregrinari*]

PEREGRINÁJ *s. n.* **1.** *(liv.)* pelerinaj. **2.** peregrinare. [cf. it. *pellegrinaggio*]

PEREGRINÁRE *s. f.* acțiunea de a peregrina și rezultatul ei ; rătăcire, călătorie ; peregrinaj, peregrinație. [< *peregrina*]

PEREGRINÁȚIE *s. f. (liv.)* peregrinare. [gen. *-iei.* var. *peregrinațiune* s. f. / cf. lat. *peregrinatio*, fr. *pérégrination*]

PEREGRINAȚIÚNE *s. f.* v. peregrinație.

PEREIÁ *vb. I. tr.* a căptuși un taluz cu un strat de piatră cu pereu. [pron. *-re-ia.* / < fr. *perreyer*]

PEREIÉRE *s. f.* acțiunea de a pereia și rezultatul ei. [pron. *-re-ie-.* [< *pereia*]

PEREMPTÓRIU, -IE *adj.* de netăgăduit ; vădit, evident, neîndoielnic. [pron. *-riu.* / cf. fr. *péremptoire*, lat. *peremptorius*]

PEREMPȚIÚNE *s. f.* stingere a unui proces după un anumit timp ; perimare. [pron. *-ți-u-.* / < fr. *péremption*, lat. *peremptio*]

PERÉN, -Á *adj. (despre plante)* care trăiește și rodește mai mulți ani fără să fie nevoie de o nouă însămînțare ; vivace ; *(p. ext.)* de lungă durată. O *cultură* ~*ă* = recoltarea de mai multe ori pe an a unei suprafețe cultivate. [cf. fr. *pérenne*, lat. *perennis*]

PERENITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este peren ; durabilitate, persistență. [cf. fr. *pérennité*, lat. *perennitas*]

PERÉU *s. n.* strat de piatră care acoperă taluzurile sau căptușește șanțurile înclinate cu scopul de a le proteja împotriva eroziunilor sau de a împiedica surpările. [pl. *-uri.* / < fr. *perré*]

PERFÉCT, -Ă *adj.* care are toate calitățile ; desăvîrșit. // *adv.* de acord ; foarte bine, excelent. // *s. m. (gram.)* timp al verbului care arată o acțiune petrecută și încheiată în trecut. [< lat. *perfectus*, cf. it. *perfetto*, fr. *parfait*]

PERFECTÁ *vb. I. tr.* a definitiva, a încheia (o înțelegere, un act, o tranzacție). [cf. it. *perfettare*, fr. *parfaire*]

PERFECTÁRE *s. f.* acțiunea de a perfecta și rezultatul ei ; definitivare, încheiere. [< *perfecta*]

PERFECTÍBIL, -Ă *adj.* care se poate desăvîrși, perfecționa. [cf. fr. *perfectible*]

PERFECTIBILITÁTE *s. f.* însușirea de a fi perfectibil. [cf. fr. *perfectibilité*]

PERFECTÍSIM, -Ă *adj., adv. (liv.)* extrem de bine. [cf. lat. *perfectissimus*, fr. *perfectissime*]

PERFECTÍV *adv. n. (despre aspectul verbelor)* care exprimă acțiunea însăși a verbului, eliminînd noțiunea de durată și insistînd mai mult asupra începutului și a sfîrșitului, a rezultatului acțiunii ; *(despre verbe)* care are acest aspect. [cf. fr. *perfectif*]

PERFECTIVIZÁ *vb. I. tr. (liv.)* a face să devină perfectiv. [< *perfectiv* + *-iza*]

PERFÉCȚIE *s. f.* v. perfecțiune.

PERFECȚIONÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) face mai bun, mai util ; a(-și) corecta greșelile, defectele. ● *refl.* a se specializa. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *perfectionner*]

PERFECȚIONÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) perfecționa și rezultatul ei ; desăvîrșire ; îmbunătățire, specializare. [< *perfecționa*]

PERFECȚIONÍSM *s. n.* tendință de a atinge perfecțiunea, progresul nelimitat. ● tendință nevrotică de a atinge imposibilul, care poate merge pînă la obsesie. [< fr. *perfectionnisme*]

PERFECȚIONÍST, -Ă *adj.* referitor la perfecționism. // *s. m. f.* **1.** adept al perfecționismului. **2.** suferind de perfecționism. [< fr. *perfectionniste*]

PERFECȚIÚNE *s. f.* caracterul a ceea ce este perfect ; desăvîrșire. [pron. *-ți-u-.* var. *perfecție* s. f. / cf. fr. *perfection*, lat. *perfectio*]

PERFÍD, -Ă *adj.* înclinat să facă rău, ascunzîndu-și intențiile sub o înfățișare binevoitoare ; viclean, fățarnic, prefăcut, ipocrit. [cf. fr. *perfide*, lat. *perfidus*]

PERFIDÍE *s. f.* lipsă de cinste, de loialitate ; viclenie, fățărnicie, ipocrizie. ● faptă perfidă. [gen. *-iei.* / < fr. *perfidie*, lat. *perfidia*]

PERFOLIÁT, -Ă *adj. (despre frunze)* care înfășoară astfel tulpina, încît pare a fi străpunsă de ea. [pron. *-li-at.* / cf. fr. *perfolié*]

PERFORÁ *vb. I. tr.* a găuri, a străpunge (cu o unealtă) ; a face o gaură. ● *(fig.)* a pătrunde. ● *refl. (despre organe sau țesuturi)* a se găuri, a căpăta un orificiu în urma unui traumatism etc. [cf. fr. *perforer*, lat. *perforare*]

PERFORÁJ *s. n.* perforare. [< fr. *perforage*]

PERFORÁNT, -Ă *adj.* care perforează. ● *(despre tendoane, artere etc.)* care străbate spațiile interosoase. ● *(despre boli, procese inflamatorii etc.)* care provoacă perforarea unui organ, a unui țesut etc. [cf. fr. *perforant*]

PERFORÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) perfora și rezultatul ei ; găurire, străpungere ; perforaj, perforație. [< *perfora*]

PERFORATÓR *s. n.* mașină-unealtă de perforat ; traforator. [pl. *-oare.* / cf. fr. *perforateur*]

PERFORATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care perforează (peretele unei mine, bilete etc.) ; traforator. [cf. fr. *perforateur*]

PERFORATÚRĂ *s. f.* deschidere în peretele unei găuri de sondă în dreptul stratului productiv, care asigură calea de circulație a fluidelor între strat și gaura de sondă. [cf. it. *perforatura*]

PERFORÁȚIE *s. f.* perforare ; gaură realizată prin perforare. ● *(med.)* mic orificiu într-un organ cavitar sau viscer, apărut în urma unui proces inflamator, traumatic etc. [gen. *-iei.* var. *perforațiune* s. f. / cf. fr. *perforation*]

PERFORAȚIÚNE *s. f.* v. perforație.

PERFORMÁNȚĂ *s. f.* 1. rezultat excepțional obținut într-o probă sportivă ; *(p. ext.)* realizare deosebită într-un domeniu oarecare. 2. cel mai bun rezultat dat de un aparat, un motor etc. privitor la una dintre caracteristicile lui. [< fr. *performance*, cf. engl. *to perform* — a împlini]

PERFORMÉR, -Ă *s. m. f.* sportiv, echipă, cal de curse etc. care a obținut o performanță. [< engl. *performer*]

PERFÚZIE *s. f.* introducere picătură cu picătură a sîngelui sau a unei substanțe medicamentoase în arteră sau în venă în scop terapeutic. [gen. *-iei.* / < fr. *perfusion*, cf. lat. *perfusio*]

PERFUZÓR *s. n.* instrument folosit pentru perfuzie. [cf. fr. *perfuseur*]

PERGAMÉNT *s. n.* 1. piele preparată special pentru a se putea scrie pe ea. 2. document vechi scris pe o piele de acest fel. 3. hîrtie translucidă rezistentă și impermeabilă, folosită mai ales la împachetare. [pl. *-te, -turi.* / < germ. *Pergament*, cf. lat. *pergamena* < *Pergam*, vechi oraș în Asia Mică]

PERGAMENTÓS, -OÁSĂ *adj.* cu aspectul sau consistența pergamentului. [< *pergament* + *-os*]

PERGAMÍN *s. n.* hîrtie groasă și lucioasă, folosită în special la ambalarea produselor alimentare. [< germ. *Pergamin*]

PERGAMINÁRE *s. f.* operația de obținere a unei hîrtii pergament. [< *pergamin*]

PERGAMINÁTĂ *adj. f. (liv.) hîrtie ~* = pergament. [cf. it. *pergamenato*]

PERGAMOÍD *s. n.* v. pegamoid.

PERGAMÚTĂ *s. f.* v. bergamotă.

PERGELISÓL *s. n.* permafrost. [< fr. *pergélisol*]

PÉRGOLĂ *s. f. (arhit.)* construcție din grinzi de lemn susținute pe coloane, folosite în parcuri și grădini pentru a se ridica pe ele plantele agățătoare. [< it., fr. *pergola*]

PERHIDRÓL *s. n.* apă oxigenată în soluție concentrată, întrebuințată în industrie și în medicină. [< fr. *perhydrol*]

PERI- element prim de compunere savantă cu sensul „în jur". [< fr. *péri-*, it. *peri-*, cf. gr. *peri*]

PERIÁCT *s. n.* 1. balistă mobilă. 2. mașină care permitea schimbarea decorurilor în teatrul antic grec. [pron. *-ri-act.* / < fr. *périacte*, gr. *periaktos*]

PERIADENÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a țesutului conjunctiv din jurul unui ganglion limfatic. [cf. fr. *périadénite*]

PERIADENOIDÍTĂ *s. f. (med.)* flegmon al faringelui nazal dezvoltat în punctul de implantare a vegetațiilor adenoide. [pron. *-no-i-.* / cf. fr. *périadénoïdite*]

PERIAMIGDALIÁN, -Ă *adj.* situat în jurul amigdalelor. [< *peri-* + *amigdale*]

PERIANÁL, -Ă *adj.* situat în jurul anusului. [cf. fr. *périanal*]

PERIÁNDRIC, -Ă *adj. (bot.)* care înconjură organele bărbătești ale florilor. [pron. *-ri-an-.* / < fr. *périandrique*]

PERIANEXÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație cu aderențe a ovarelor și a trompelor uterine. [pron. *-ri-a-.* / < fr. *périanexite*]

PERIANGEÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a țesutului perivascular. [pron. *-ge-i-.* / cf. fr. *périangéite*]

PERIANGIOCOLÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a țesuturilor din jurul canalelor biliare ; pericolangită. [pron. *-gi-o-.* / cf. fr. *périangiocolite*]

PERIÁNT *s. n. (bot.)* totalitatea învelișurilor florale care înconjură androceul și pistilul florii. [pron. *-ri-ant.* / < fr. *périanthe*, cf. gr. *peri* — împrejur, *anthos* — floare]

PERIAPENDICÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a apendicelui și a țesuturilor învecinate. [cf. fr. *périappendicite*]

PERIAPENDICULÁR, -Ă *adj.* situat în jurul apendicelui. [cf. fr. *périappendiculaire*]

PERIAPICÁL, -Ă *adj. (anat.)* situat în jurul vîrfului unei formațiuni anatomice. [pron. *-ri-a-.* / cf. fr. *périapical*]

PERIAREOLÁR, -Ă *adj. (anat.)* situat în jurul areolei. [pron. *-ri-a-re-o-.* / cf. fr. *périaréolaire*]

PERIARTÉRĂ *s. f.* suprafață care înconjură arterele. [pron. *ri-ar-.* / < *peri-* + *arteră*]

PERIARTERIÁL, -Ă *adj.* situat în jurul unei artere. [cf. fr. *périartériel* < gr. *peri* — împrejur, *arteria* — arteră]

PERIARTERÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a tunicii externe a arterelor. [cf. fr. *périarthérite*]

PERIARTICULÁR, -Ă *adj.* situat în jurul unei articulații. [cf. fr. *périarticulaire*, engl. *periarticular*]

PERIARTRÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a țesuturilor periarticulare. [< fr. *périarthrite*]

PERIÁSTRU *s. n. (astr.)* punctul de pe semiaxa mare a unui sistem de stele duble cel mai apropiat de steaua principală. [< fr. *périastre*, it. *periastro*, germ. *Periastron*]

PERIAXIÁL, -Ă *adj. (anat.)* situat în jurul axului cerebrospinal. [cf. fr. *périaxial*]

PERIBLASTÚLĂ *s. f. (biol.)* rezultatul segmentării oului la animalele plurivalente. [cf. fr. *périblastule*, engl. *periblastula*]

PERIBLÉM *s. n. (biol.)* țesut al meristemului terminal al unei tulpini sau al unei rădăcini la plantele fanerogame. [< fr. *périblème*]

PERIBÓINĂ *s. f. (geol.)* depresiune naturală produsă sub acțiunea valurilor mării, care separă marea de un lac litoral și prin care apele mării se unesc cu ale lacului. [< fr. *périboine*]

PERIBÓL *s. n.* 1. spațiul sacru din jurul templelor grecești sau romane, decorat cu statui și cu monumente votive. 2. incintă exterioară a unor edificii sacre. [< fr. *péribole*, gr. *peribolos*]

PERIBRANHIÁL, -Ă *adj. (anat.)* situat în jurul branhiilor. [cf. fr. *péribranchial*]

PERIBRONHIÁL, -Ă *adj. (anat.)* situat în jurul bronhiilor. [cf. fr. *péribronchial*]

PERIBRONȘÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a țesutului conjunctiv din jurul bronhiilor. [cf. fr. *péribronchite*]

PERICÁMBIU *s. n.* periciclu. [< fr. *péricambium*]

PERICÁRD *s. n.* înveliș fibroseros al inimii, locul de origine al marilor vase. [< fr. *péricarde*, cf. gr. *peri* — împrejur, *kardia* — inimă]

PERICARDECTOMÍE *s. f. (med.)* rezecție operatorie a pericardului. [gen. *-iei.* / < fr. *péricardectomie*]

PERICÁRDIC, -Ă *adj.* al pericardului. [< fr. *péricardique*]

PERICARDIOTOMÍE *s. f. (med.)* incizie operatorie a pericardului. [gen. *-iei.* / < fr. *péricarditomie*]

PERICARDÍTĂ *s. f.* inflamaţie a pericardului. [< fr. *péricardite*]

PERICARIÓN *s. m. (biol.)* masă citoplasmatică din jurul nucleului. [pron. *-ri-on.* / < fr. *péricaryon*, cf. gr. *peri* — împrejurul, *karyon* — nucleu]

PERICÁRP *s. n.* învelişul exterior al unui fruct, care acoperă seminţele. [< fr. *péricarpe*, lat. sav. *pericarpium*, gr. *perikarpion* < *peri* — împrejur, *karpos* — fruct]

PERICARPÁTIC, -Ă *adj.* situat în jurul munţilor Carpaţi. [< *peri* + *carpatic*]

PERICÁRPIC, -Ă *adj.* al pericarpului. [< fr. *péricarpique*]

PERICECÁL, -Ă *adj. (anat.)* situat în jurul cecului. [cf. fr. *péricaecal*]

PERICEFÁLIO, -Ă *adj.* situat în jurul arterei carotide. [cf. fr. *péricéphalique*]

PERICELULÁR, -Ă *adj.* din jurul celulei. [cf. fr. *péricellulaire*]

PERICÉNTRIC, -Ă *adj.* aşezat în jurul centrului. < fr. *péricentrique*]

PERICÉNTRU *s. n.* punct de pe orbita unui corp ceresc situat la cea mai mică depărtare de corpul central, faţă de care se mişcă. [< fr. *péricentre*]

PERICHISTECTOMÍE *s. f. (med.)* operaţie chirurgicală a ţesutului periparazitar în tratamentul chistului hidatic. [gen. *-iei.* / < fr. *périkystectomie*]

PERICHISTÍTĂ *s. f.* inflamaţie a cămăşii conjunctive care înveleşte chisturile. [< fr. *périkystite*]

PERICÍCLU *s. n.* zonă externă a cilindrului central al rădăcinii şi tulpinii plantelor. [pl. *-uri.* / < fr. *péricycle*, it. *periciclo*]

PERICÍL *s. n. (bot.)* regiune din jurul cililor unei rădăcini. [cf. fr. *péricil*]

PERICIMENTÍTĂ *s. f. (med.)* periodontită. [< fr. *péricimentite*]

PERICÍSTIC, -Ă *adj.* situat în jurul vezicii. [cf. fr. *péricystique*]

PERICISTÍTĂ *s. f. (med.)* inflamaţie a ţesutului din jurul vezicii. [< fr. *péricystite*]

PERICLÁZ *s. n.* oxid natural de magneziu. [< fr. *périclase*]

PERICLÍN *s. n.* 1. *(bot.)* totalitatea frunzelor sau bracteelor care formează involucrul florilor din familia compozeelor. 2. *(geol.)* zonă în care formaţiunile geologice de pe cele două flancuri ale unei cute se apropie şi se unesc. [< fr. *péricline*]

PERICLINÁL, -Ă *adj. (geol.)* situat în jurul suprafeţei axiale a cutei scoarţei Pământului. [< fr. *périclinal*]

PERICLÍNIC, -Ă *adj.* prevăzut cu un periclin, care constituie periclinul. [cf. fr. *périclinique*]

PERICLITÁ *vb. I. tr.* a pune în pericol ; a primejdui. [< fr. *péricliter*, cf. lat. *periclitari*]

PERICLITÁNT, -Ă *adj. (liv.)* care periclitează ; periculos, primejdios. [< fr. *périclitant*]

PERICLITÁRE *s. f.* acţiunea de a periclita şi rezultatul ei ; primejduire ; periclitaţie. [< *periclita*]

PERICLITÁŢIE *s. f. (liv.)* periclitare. [< lat. *periclitatio*]

PERÍCOL *s. n.* primejdie. [var. *pericul* s. n. / < lat. *periculum*, cf. it. *pericolo*]

PERICOLANGÍTĂ *s. f. (med.)* periangiocolită. [cf. fr. *péricollangite*]

PERICOLECISTÍTĂ *s. f. (med.)* inflamaţie cu aderenţe a colecistului. [< fr. *péricholécystite*]

PERICOLÍTĂ *s. f. (med.)* inflamaţie a peritoneului din jurul colonului. [< fr. *péricolite*]

PERICOLPÍTĂ *s. f. (med.)* inflamaţie a ţesuturilor din jurul vaginului. [< fr. *péricolpite*]

PERICÓMA *s. f.* gen de insectă dipteră care provoacă prin muşcătură leziuni foarte dureroase. [et. incertă]

PERICONDRÍTĂ *s. f. (med.)* inflamaţie a pericondrului. [cf. fr. *périchondrite*]

PERICONDRÓM *s. n. (med.)* tumoare benignă a pericondrului. [pl. *-oame.* / < fr. *périchondrome*]

PERICÓNDRU *s. n.* membrană a ţesutului conjunctiv care acoperă un cartilaj. [< fr. *périchondre*, cf. gr. *perichondrion* < *peri* — împrejur, *chondros* — cartilaj]

PERICÓP *s. n.* v. p e r i c o p ă.

PERICÓPĂ *s. f.* 1. pasaj, fragment din scriptură care cuprinde o povestire sau o parabolă. 2. *(rar)* definiţie exactă, precisă. [var. *pericop* s. n. / cf. fr. *péricope*, gr. *perikope*]

PERICÓRD *s. n.* învelişul notocordului. [< engl. *pericord*]

PERICORDÁL, -Ă *adj.* situat în jurul notocordului. [cf. engl. *pericordal*]

PERICORNÉAN, -Ă *adj.* situat în jurul corneei. [pron. *-ne-an.* cf. fr. *péricornéen*]

PERICOROIDÁL, -Ă *adj.* situat în jurul coroidei sau în jurul ochiului. [pron. *-ro-i-.* /cf. fr. *périchoroïdal*]

PERICORONARÍTĂ *s. f. (med.)* inflamaţie a ţesuturilor moi care înconjură coroana unui dinte. [cf. fr. *péricoronarite*]

PERICORTICÁL, -Ă *adj.* 1. situat în jurul învelişului exterior al unui organ animal sau vegetal. 2. situat în jurul scoarţei cerebrale. [cf. fr. *péricortical*]

PERICRÁNIU *s. n.* periost aflat la suprafaţa exterioară a craniului. [pron. *-niu.* / < fr. *péricrâne*, it. *pericranio*, engl. *pericranium*]

PERÍCUL *s. n.* v. p e r i c o l.

PERICULÓS, -OÁSĂ *adj.* primejdios. [< lat. *periculosus*]

PERICULOZITÁTE *s. f.* însuşirea de a fi periculos. [cf. it. *pericolosità*]

PERIDEFERENTÍTĂ *s. f. (med.)* inflamaţie a ţesuturilor din jurul canalului deferent. [et. incertă]

PERIDENTÁL, -Ă *adj.* situat în jurul dintelui. [cf. fr. *péridental*]

PERIDÉRM *s. n.* 1. pătură superficială a epidermei fetale. 2. *(bot.)* totalitatea ţesuturilor protectoare care înlocuiesc epiderma ; scoarţă secundară. [< fr. *périderme*, cf. gr. *peri* — împrejur, *derma* — piele]

PERIDÉSM *s. n. (biol.)* parenchim care înfăşoară fasciculele libero-lemnoase şi înconjură endodermul. [cf. fr. *péridesme*]

PERIDÉSMIC, -Ă *adj.* referitor la peridesm, al peridesmului. [cf. fr. *péridesmique*]

PERIDIDÍM *s. n. (anat.)* tunica albuginee a testiculului. [< fr. *péridídyme*]

PERIDIDIMÍTĂ *s. f. (med.)* inflamaţie a perididimului. [< fr. *péridídymite*]

PERIDÓT *s. n.* olivină. [< fr. *péridot*]

PERIDOTÍT *s. n.* rocă eruptivă cristalină, în compoziţia căreia predomină peridotul. [< fr. *péridotite*]

PERIDRÓM *s. n.* galerie, spaţiu acoperit care înconjură o clădire la nivelul pământu-

lui și servește ca loc de plimbare. ● spațiul exterior cuprins între peretele naosului și coloanele care înconjură un templu antic. [< fr. *péridrome*, cf. gr. *peridromos*]

PERIDUODENÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a țesuturilor din jurul duodenului. [cf. fr. *périduodénite*]

PERIEC *s. m. (ant.)* nume dat de greci unui locuitor al unei țări cucerite a cărui situație civilă era între cetățean și sclav. [pron. *-ri-ec.* / < fr. *périoeque*, gr. *perioikos* < *peri* — împrejur, *oikein* — a locui]

PERIECUATORIÁL, -Ă *adj.* situat în jurul ecuatorului. [pron. *-ri-e-cu-a-*. / cf. fr. *périéquatorial*]

PERIEGÉZĂ *s. f. (liv.)* călătorie în jurul Pământului. [pron. *-ri-e-*. / cf. fr. *périégèse*, it. *periegesi*]

PERIELECTROTÓNUS *s. n. (biol.)* zona de creștere a excitației în vecinătatea nervului. [cf. fr. *périélectrotonus*]

PERIENCEFALÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a scoarței cenușii, care însoțește meningita. [cf. fr. *périencéphalite*]

PERIENDOTELIÓM *s. n. (med.)* periteliom. [pl. *-oame*. / cf. fr. *périendothéliome*]

PERIENTEROCOLÍTĂ *s. f. (med.)* perivisceritâ abdominală adezivă care afectează în special intestinul subțire și colonul. [cf. fr. *péri-entéro-colite*]

PERIESOFAGIÁN, -Ă *adj.* situat în jurul esofagului. [pron. *-ri-e-...-gi-an.* / < cf. fr. *périoesophagien*]

PERIESOFAGÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a țesutului care înconjură esofagul. [cf. fr. *périoesophagite*]

PERIFARINGÁL, -Ă *adj.* perifaringian. [cf. *péripharyngal*]

PERIFARINGIÁN, -Ă *adj.* situat în jurul faringelui; perifaringal. [pron. *gi-an.* pl. *-ieni*, *-iene*. / cf. fr. *péripharyngien*]

PERIFASCICULÁR, -Ă *adj.* 1. situat în jurul fibrelor musculare, nervoase sau conjunctive. 2. situat în jurul fasciculului vegetal conducător care străbate tulpinile, ramurile și frunzele plantelor. [cf. fr. *périfasciculaire*]

PERIFERIÁL, -Ă *adj. (liv.)* periferic. [pron. *-ri-al.* / cf. fr. *périphérial*]

PERIFÉRIC, -Ă *adj.* situat la periferie, de (la) periferie; periferial. ● *(fig.)* de mică însemnătate, secundar. [cf. fr. *périphérique*, it. *periferico*]

PERIFERÍE *s. f.* cartierele mărginașe ale unui oraș; *(p. ext.)* ținuturile de la marginea unei țări. ● suprafața exterioară a unui corp solid. ● contur al unei figuri curbilinii; circumferință. [gen. *-iei.* / cf. fr. *périphérie*, it. *periferia* < lat., gr. *peripheria* — circumferință < *peri* — împrejur, *pherein* — a purta]

PERIFITÓN *s. n. (biol.)* biodermă. [< gr. *periphyton*]

PERIFLEBÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a tunicii exterioare a unei vene. [< fr. *périphlébite*]

PERIFOCÁL, -Ă *adj.* situat în jurul unui focar patologic. [cf. fr. *périfocal*]

PERIFOLICULÁR, -Ă *adj. (anat.)* situat în jurul foliculului; referitor la folicul. [cf. fr. *périfolliculaire*, engl. *perifolicular*]

PERIFOLICULÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a rădăcinii firului de păr datorită unor ciuperci sau unor microbi piogeni. [cf. fr. *périfolliculite*]

PERIFRÁSTIC, -Ă *adj.* exprimat prin perifrază. O *(gram.) formă ~ă* = formă verbală compusă cu ajutorul verbului auxiliar „a fi". [< fr. *périphrastique*]

PERIFRÁZĂ *vb. I. intr. (liv.)* a parafraza. [< fr. *périphraser*, it. *perifrasare*]

PERIFRÁZĂ *s. f.* exprimare prin mai multe cuvinte a ceea ce în mod obișnuit se redă printr-un cuvânt; circumlocuție; grup de cuvinte care înlocuiește un termen propriu. O *~ verbală* = construcție formată dintr-un verb însoțit de un semiauxiliar de modalitate sau de aspect. [< fr. *périphrase*, cf. lat., gr. *periphrasis* < *peri* — împrejur, *phrasis* — vorbire]

PERIFRENÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a regiunii din jurul nervului frenic. [cf. fr. *périphrénite*]

PERIGALAXÍE *s. f.* (op. apogalaxie) poziție corespunzătoare celei mai mici distanțe de galaxia noastră. [gen. *-iei.* / cf. fr. *périgalaxie*]

PERIGANGLIONÁR, -Ă *adj.* situat în jurul ganglionilor; periganglionic. [cf. fr. *périganglionnaire*, it. *periganglionare*]

PERIGANGLIÓNIC, -Ă *adj.* periganglionar. [< engl. *periganglionic*]

PERIGÁSTRIC, -Ă *adj.* situat în jurul stomacului sau în jurul tubului digestiv. [cf. fr. *périgastrique*]

PERIGASTRÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a seroasei stomacului. [cf. fr. *périgastrite*]

PERIGÉU *s. n.* punctul cel mai apropiat de Pământ de pe orbita unui astru sau a unui satelit artificial; timpul în care astrul sau satelitul respectiv se găsește în acest punct. [pron. *-geu.* / < fr. *périgée*, cf. gr. *perigeios* < *peri* — împrejur, *ge* — pământ]

PERIGÍN, -Ă *adj. (despre stamine)* care este inserat pe periant, care formează un cerc în jurul ovarului. ● *(despre plante)* care are staminele dispuse în acest fel; periginic. [cf. fr. *périgyne*, it. *perigino*]

PERIGÍNIC, -Ă *adj.* perigin. [cf. fr. *périgynique*]

PERIGINÍE *s. f.* însușirea de a fi perigin; mod de așezare a staminelor specific plantelor perigine. [gen. *-iei.* / < fr. *périgynie*]

PERIGLACIÁR, -Ă *adj.* situat în jurul ghețarilor actuali sau pleistoceni; referitor la aceste regiuni. // *s. n.* nume dat regiunilor de la periferia ghețarilor actuali sau pleistoceni. [pron. *-ci-ar.* / cf. fr. *périglaciaire*]

PERIGLANDULÁR, -Ă *adj.* situat în jurul unei glande; periglandulos. [cf. fr. *périglandulaire*, engl. *periglandular*]

PERIGLANDULÓS, -OÁSĂ *adj.* periglandular. [cf. fr. *périglanduleux*]

PERIGLÓTIC, -Ă *adj.* situat în jurul glotei. [cf. fr. *périglottique*]

PERIGÓN *s. n.* înveliș floral simplu, nediferențiat în caliciu și corolă. [lvar. *perigoniu* s. n. / cf. fr. *périgone*]

PERIGONIÁR, -Ă *adj.* referitor la perigon. [pron. *-ni-ar.* / cf. fr. *périgoniaire*]

PERIGÓNIU *s. n.* v. perigon.

PERIHÉLIE *s. f.* v. periheliu.

PERIHÉLIU *s. n.* (op. afeliu) punctul cel mai apropiat de Soare de pe orbita unei planete; timpul în care planeta respectivă se află în acest punct. [pron. *-liu.* var. *perihelie* s. f. / < fr. *périhélie*, germ. *Perihelium*, cf. gr. *peri* — împrejur, *helios* — Soare]

PERIHEPÁTIC, -Ă *adj.* situat în jurul ficatului. [cf. fr. *périhépatique*]

PERIHEPATÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a porțiunii peritoneului care acoperă ficatul. [cf. fr. *périhepatite*]

PERIINTESTINÁL, -Ă *adj.* situat în jurul intestinului. [cf. fr. *périintestinal*]

PERIJEJUNÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a țesuturilor din jurul jejunului. [cf. fr. *périjéjunite*]

PERILARINGÁL, -Ă *adj.* situat în jurul laringelui ; perilaringian. [cf. engl. *perilaringeal*]

PERILARINGIÁN, -Ă *adj.* perilaringal. [pron. *-gi-an.* pl. *-ieni, -iene.* / cf. fr. *périlaryngien*]

PERILARINGÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație în jurul laringelui. [cf. fr. *périlaryngite*]

PERILENTICULÁR, -Ă *adj.* situat în jurul cristalinului sau al ochiului. [cf. fr. *périlenticulaire*, engl. *perilenticular*]

PERILIMFÁTIC, -Ă *adj.* referitor la perilimfă, al perilimfei. [cf. fr. *périlymphatique*]

PERILÍMFĂ *s. f.* lichid care se găsește între labirintul osos și cel membranos al urechii. [< fr. *périlymphe*, of. gr. *peri* — împrejur, *lympha* — apă]

PERILOBULÁR, -Ă *adj.* situat în jurul unui lob (hepatic, pulmonar etc.). [cf. fr. *périlobulaire*]

PERILOBULÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație (tuberculoasă) a țesuturilor conjunctive care învelesc lobulii pulmonari. [< fr. *périlobulite*]

PERILUNÁR, -Ă *adj.* periselenar. [cf. it. *perilunare*]

PERIMÁ *vb. I. refl. (despre idei, teorii etc.)* a se învechi, a se demoda, a ieși din uz. ● *(jur. ; despre un proces)* a se stinge, a se anula pentru lipsa de activitate din partea reclamantului în termen legal. [< fr. *périmer*, cf. lat. *perimere* — a anula]

PERIMÁRE *s. f.* faptul de a se perima. [< *perima*]

PERIMARÍTIM, -Ă *adj.* situat în jurul unei mări. [cf. fr. *périmaritime*, it. *perimaritimo*]

PERIMENINGÍTĂ *s. f.* inflamație în jurul meningelui. [cf. fr. *périméningite*]

PERIMAXILÍTĂ *s. f. (med.)* periostită a maxilarelor. [< fr. *périmaxillite*]

PERIMETRÁL, -Ă *adj.* relativ la perimetru ; perimetric. [cf. fr. *périmétral*]

PERIMÉTRIC, -Ă *adj.* care aparține perimetrului. [cf. fr. *périmétrique*]

PERIMETRÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a membranei care învelește uterul. [cf. fr. *périmétrite*]

PERIMETROANEXÍTĂ *s. f. (med.)* perisalpingovarită. [cf. fr. *périmétroanexite*]

PERIMETROSALPINGÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație care afectează uterul și salpingele. [cf. fr. *périmétrosalpingite*]

PERIMÉTRU *s. n.* **1.** suma lungimilor laturilor unei figuri geometrice plane. **2.** contur, linie marginală, limită a unei zone dintr-un teren, dintr-un cartier etc. ● *(fig.)* sferă, cuprins, domeniu. **3.** *(med.)* instrument pentru măsurarea cîmpului vizual. [cf. fr. *périmètre*, lat., gr. *perimetros* < gr. *peri* — împrejur, *metron* — măsură]

PERIMÍSIU *s. n. (anat.)* țesut conjunctiv care înconjură fibrele musculare. [< fr. *périmysium*, cf. gr. *peri* — împrejur, *mys* — mușchi]

PERIMONTÁN, -Ă *adj.* situat în jurul munților ; perimuntos. [cf. it. *perimontano*]

PERIMUNTÓS, -OÁSĂ *adj.* perimontan. [< *peri-* + *muntos*]

PERINEÁL, -Ă *adj.* care aparține perineului. [pron. *-ne-al.* / cf. fr. *périnéal*]

PERINEFRÉTIC, -Ă *adj.* situat în jurul unui rinichi, care se găsește în regiunea rinichilor. [var. *perinefritic, -ă* adj. / cf. fr. *périnéphrétique*]

PERINEFRÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a țesutului din jurul rinichilor. [cf. fr. *périnéphrite*]

PERINEFRÍTIC, -Ă *adj.* v. perinefretic.

PERINEFRÓZĂ *s. f. (med.)* colectare de urină aseptică în jurul rinichiului, ca urmare a rupturii traumatice a bazinetului, a unui caliciu sau a ureterului la partea sa superioară. [< fr. *périnéphrose*]

PERINEO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) perineu", „perineal". [< fr. *périnéo-*, cf. gr. *perineos*]

PERINEOCÉL *s. n. (med.)* hernie perineală. [pron. *-ne-o-.* / < fr. *périnéocèle*, cf. gr. *perineos* — perineu, *kele* — hernie]

PERINEOGRAFÍE *s. f. (med.)* radiografie a regiunii perineale. [gen. *-iei.* / < fr. *périnéagraphie*]

PERINEOPLASTÍE *s. f. (med.)* plastie a regiunii perineale. [gen. *-iei.* / < fr. *périnéoplastie*]

PERINEORAFÍE *s. f. (med.)* operație în ginecologie de refacere chirurgicală a rupturilor de perineu. [< fr. *périnéorraphie*]

PERINEOTOMÍE *s. f. (med.)* incizie a perineului. [gen. *-iei.* / < fr. *périnéotomie*]

PERINÉRV *s. m. (anat.)* țesut conjunctiv care unește fasciculele secundare ale fibrelor nervoase. [cf. it. *perinervo*, fr. *périnerf*, germ. *Perinerv*]

PERINÉU *s. n. (anat.)* regiunea dintre anus și organele genitale femeiești. [pron. *-neu.* / < fr. *périnée*, cf. lat. *perineum*, gr. *perineos*]

PERINEURÁL, -Ă *adj. (med.)* situat în jurul canalului neural. [cf. fr. *périneural*]

PERINEÚRIUM *s. n. (anat.)* teaca de țesut conjunctiv a unui fascicul de fibre nervoase. [cf. fr. *périneurium*]

PERINEVRÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a perinervului. [cf. fr. *périnévrite*]

PERINUCLEÁR, -Ă *adj. (biol.)* situat în jurul nucleului. [cf. fr. *périnucléaire*, engl. *perinuclear*]

PERIOÁDĂ *s. f.* **1.** interval de timp în cursul căruia se desfășoară anumite fenomene sau evenimente ; fază, epocă. ● interval de timp în care se efectuează o operație sau în care se produce un fenomen dintr-un ciclu și care se repetă la fiecare ciclu. ● subdiviziune cronologică de al doilea ordin a timpurilor geologice. **2.** frază amplă și complexă sau reunire de mai multe fraze care formează un ansamblu armonios și unitar. **3.** frază muzicală compusă în așa fel încît totalitatea părților ei să prezinte un sens anumit. **4.** *(chim.)* șir orizontal în tabloul periodic al elementelor. **5.** *(mat.)* cel mai mic număr adăugat argumentului unei funcții numerice care nu schimbă valoarea funcției. ● grup de cifre care se repetă indefinit într-o fracție zecimală. [pron. *-ri-oa-.* var. *period* s. n. / cf. fr. *période*, lat. *periodus*, gr. *periodos* — circuit < *peri* — împrejur, *hodos* — cale]

PERIOCULÁR, -Ă *adj.* situat în jurul ochiului ; perioftalmic, perioptic. [cf. fr. *périoculaire*, engl. *periocular*]

PERIÓD *s. n.* **1.** v. perioadă. **2.** menstruație. [< fr. *période*]

PERIÓDIC, -Ă *adj.* care revine, care se repetă cu regularitate la anumite perioade. O *publicație ~ă (și s. n.)* = publicație care apare regulat la anumite date. [cf. fr. *périodique*, lat. *periodicus*]

PERIODICITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este periodic ; revenire, repetare periodică a unui fenomen, a unei acțiuni. O *~ a elementelor* = repetarea proprietăților chimice ale elementelor cu structură analoagă și cu număr atomic diferit, aranjate în ordinea crescîndă a greutății lor atomice. [cf. fr. *périodicité*]

PERIODÍSM *s. n.* proprietate a unor fenomene fiziologice de a se repeta la intervale periodice. [pron. *-ri-o-*. / < *period* + *-ism*]

PERIODIZÁ *vb. I. tr.* a împărți pe perioade o disciplină cu caracter istoric. [cf. germ. *periodisieren*]

PERIODIZÁRE *s. f.* acțiunea de a periodiza și rezultatul ei. [< *periodiza*]

PERIODOGRÁMĂ *s. f.* reprezentare grafică prin care se scot în evidență componentele periodice ale unui proces. [< fr. *périodogramme*]

PERIODÓNT *s. n.* țesut care înconjură dintele ; parodonțiu. [var. *periodonțiu* s. n. / cf. fr. *périodonte*, engl. *periodontium*, germ. *Periodontium*]

PERIODONTÁL, -Ă *adj.* situat în jurul unui dinte sau al dinților ; referitor la durerile de dinți. [cf. fr. *périodontal*]

PERIODÓNTIC, -Ă *adj.* al periodontului. [cf. fr. *périodontique*]

PERIODONTÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a țesuturilor care compun periodontul ; parodontită ; pericimentită. [< fr. *périodontite*]

PERIODÓNȚIU *s. n.* v. periodont.

PERIOFTÁLMIC, -Ă *adj.* periocular. [cf. fr. *périophatalmique*]

PERIOKÍE *s. f. (biol.)* formă de parazitism în care paraziții se găsesc în microclimatul ambiant al omului (haine, locuințe) ; periparazitism. [et. incertă]

PERIONIXÍE *s. f.* v. perionixis.

PERIONÍXIS *s. n. (med.)* inflamație a zonei de piele din jurul unghiei. [var. *perionixie* s. f. / < fr. *périonyxis*, cf. gr. *peri* — împrejur, *onyx* — unghie]

PERIONYCHIUM *s. n. (anat.)* margine a epidermei care înconjură unghia. [< fr. *périonychium*, cf. gr. *peri* — în jur, *onyx* — unghie]

PERIOOFORÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a regiunii din jurul ovarului. [< fr. *périoophorite*]

PERIOOFOROSALPINGÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a regiunii din jurul ovarului și al salpingelui. [cf. fr. *périoophorosalpingite*]

PERIÓPTIC, -Ă *adj.* periocular. [cf. fr. *périoptique*]

PERIORÁL, -Ă *adj.* circumoral. [cf. fr. *périoral*]

PERIORBITÁL, -Ă *adj. (astr.)* circumorbital. [cf. fr. *périorbital*]

PERIORHÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a tunicii testiculare. [cf. fr. *périorchite*]

PERIÓRHIUM *s. n. (anat.)* tunica testiculului. [cf. fr. *périorchium*]

PERIÓST *s. n.* țesut fibros care acoperă osul. O *~ alveolar* = țesutul fibros dintre alveola dentară și rădăcina dintelui. [pron. *-ri-ost*. / < fr. *périoste*, gr. *periosteon* < *peri* — în jur, *osteon* — os]

PERIOSTEÁL, -Ă *adj.* al periostului. [pron. *-te-al*. / cf. engl. *periosteal*]

PERIOSTÍTĂ *s. f.* inflamație a periostului. [< fr. *périostite*]

PERIOSTÓZĂ *s. f.* tumefiere a periostului în urma unei periostite. [< fr. *périostose*]

PERIOSTRÁCUM *s. n.* epidermă a cochiliilor moluștelor. [< fr. *périostracum*, cf. gr. *periostrakon* < *peri* — în jur, *ostrakon* — cochilie]

PERIOVARIÁN, -Ă *adj.* situat în jurul ovarului. [pron. *-ri-an*. pl. *-ieni*, *-iene*. / < fr. *périovarien*]

PERIOVULÁR, -Ă *adj.* care înconjură ovulul. [cf. fr. *périovulaire*]

PERIPANCRÉATIC, -Ă *adj.* situat în jurul pancreasului. [cf. fr. *péripancréatique*]

PERIPANCREATÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a țesutului din jurul pancreasului. [cf. fr. *péripancréatite*]

PERIPARAZITÁR, -Ă *adj.* referitor la periparazitism. [cf. fr. *périparasitaire*]

PERIPARAZITÍSM *s. n. (biol.)* periokie. [cf. fr. *périparasitisme*, engl. *periparasitism*, germ. *Periparasitismus*]

PERIPATÉTIC, -Ă *adj.* referitor la peripatetism, care aparține peripatetismului. // *s. m. f.* adept al peripatetismului ; peripatetician. [< fr. *péripatétique*, cf. lat. *peripateticus*]

PERIPATETICIÁN, -Ă *s. m. f.* peripatetic ; *(p. ext.)* orice intelectual căruia îi place să discute plimbîndu-se. [pron. *-ci-an*. pl. *-ieni*, *-iene*. / < fr. *péripatéticien*, cf. gr. *peripatein* — a se plimba]

PERIPATETICÍSM *s. n. (rar)* peripatetism. [< engl. *peripateticism*]

PERIPATETÍSM *s. n.* școală filozofică întemeiată de Aristotel (care obișnuia să poarte convorbiri cu discipolii plimbîndu-se) ; peripateticism ; aristotelism. [< fr. *péripatétisme*]

PERIPATETIZÁ *vb. I. intr. (rar ; liv.)* a discuta plimbîndu-se, după obiceiul lui Aristotel. [< *peripatet(ic)* + *-iza*]

PERIPATETIZÁRE *s. f.* acțiunea de a peripatetiza și rezultatul ei. [< *peripatetiza*]

PERIPATÓ *s. n. (liv.)* plimbare. [< fr. *péripato*]

PERIPEȚÍE *s. f.* **1.** schimbare inopinată și accidentală a sorții în drama antică. ● episod conținînd evenimente imprevizibile dintr-o operă literară. **2.** întîmplare sau serie de întîmplări neprevăzute, emoționante, care intervin în viața cuiva. [gen. *-iei*. / < fr. *péripétie*, it. *peripezia*, cf. gr. *peripeteia*]

PERIPILÓRIC, -Ă *adj.* situat în jurul pilorului. [cf. fr. *péripylorique*]

PERIPLEGÍE *s. f. (med.)* paralizie a tuturor membrelor. [gen. *-iei*. / < fr. *périplégie*, cf. gr. *periplegia* < *peri* — în jur, *plege* — leziune]

PERIPLEURÍTĂ *s. f.* inflamație a țesutului dintre pleura parietală și peretele toracic. [cf. fr. *péripleurite*]

PERÍPLU *s. n.* călătorie pe mare în jurul Pămîntului ; circumnavigație. ● *(p. ext.)* voiaj turistic. [pl. *-uri*. / cf. fr. *périple*, lat. *periplus*, gr. *periplous* < *peri* — împrejur, *plein* — a naviga]

PERIPNEUMÓNIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de peripneumonie. [cf. fr. *péripneumonique*]

PERIPNEUMONÍE *s. f. (med.)* pneumonie conjugată cu pleurezie ; *(p. restr.)* pneumonie. [< fr. *péripneumonie*]

PERIPOLÁR, -Ă *adj.* circumpolar. [cf. fr. *péripolaire*, it. *peripolare*]

PERIPORÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație în jurul orificiilor glandelor sudoripare. [cf. fr. *périporite*]

PERIPROCTÍTĂ *s.f. (med.)* inflamație difuză perirectală. [cf. fr. *périproctite*]
PERIPROSTÁTIC, -Ă *adj.* situat în jurul prostatei. [cf. fr. *périprostatique*]
PERIPROSTATÍTĂ *s.f. (med.)* inflamație a țesutului celular periprostatic care urmează unei prostatite. [cf. fr. *périprostatite*]
PERIPSOÍTĂ *s.f. (med.)* inflamație a țesutului conjunctiv din jurul mușchiului psoas. [pron. *-pso-i-*. / ◁ fr. *péripsoïte*]
PERIPTÉR *s.n.* monument înconjurat de un singur rînd de coloane. [< fr. *périptère*, cf. gr. *peripteros* ◁ *peri* — în jur, *pteron* — aripă]
PERIRECTÁL, -Ă *adj.* situat în jurul rectului. [cf. fr. *périrectal*]
PERIRECTÍTĂ *s.f. (med.)* inflamație a țesutului conjunctiv din jurul rectului. [cf. fr. *périrectite*]
PERIRENÁL, -Ă *adj.* din jurul rinichilor. [< fr. *périrénal*]
PERISÁBIL, -Ă *adj.* care se alterează ușor ; supus dispariției. [cf. fr. *périssable*]
PERISABILITÁTE *s.f.* însușirea a ceea ce este perisabil. [◁ *perisabil* + *-itate*]
PERISALPINGÍTĂ *s.f. (med.)* inflamație a țesuturilor din jurul salpingelui. [cf. fr. *périsalpingite*]
PERISALPINGOVARÍTĂ *s.f. (med.)* inflamație a țesutului conjunctiv din jurul uterului și al salpingelui ; perimetroanexită. [cf. fr. *périsalpingovarite*]
PERISCÓP *s.n.* instrument optic, format dintr-un tub metalic rigid sau telescopic prevăzut cu lentile și prisme cu reflexie totală, prin care se poate privi peste obstacole sau din submarinele aflate în imersiune. [pl. *-scoape*. / < fr. *périscope*, cf. gr. *periskopein* ◁ *peri* — în jur, *skopein* — privi, a cerceta]
PERISCÓPIC, -Ă *adj. (despre lentile)* care are una dintre fețe plană sau concavă și cealaltă convexă. [cf. fr. *périscopique*]
PERISELENÁR, -Ă *adj.* perilunar ; circumlunar, circumselenar. [cf. fr. *périsélénaire*]
PERISFÉRĂ *s.f.* primul înveliș solid de la periferia globului terestru, care are o grosime de 1 200 km ; sima. [< fr. *périsphère*, cf. gr. *peri* — împrejur, *sphaira* — sferă]
PERISIGMOIDÍTĂ *s.f. (med.)* inflamație a valvulelor sigmoide. [cf. fr. *périsigmoïdite*]
PERISINOVIÁL, -Ă *adj.* situat în jurul sinoviei. [cf. fr. *périsynovial*]
PERISINOVÍTĂ *s.f. (med.)* abces sau flegmon al tecii conjunctive care învelește o sinovială. [cf. fr. *périsynovite*]
PERISÍP *s.n.* fișie de pămînt la malul mării care închide un liman sau o lagună ; cordon litoral ; lido. [< fr. *perisype*]
PERISÍSTOLĂ *s.f.* interval între sistolă și diastolă. [fr. *périsystole*]
PERISODACTÍLE *s.f.pl.* imparicopitate. [< fr. *périssodactyles*]
PERISPÉRM *s.m. (bot.)* țesut vegetal care acumulează substanțele nutritive ale plantelor. [< fr. *périsperme*]
PERISPERMÁTIC, -Ă *adj.* al perispermului ; perispermic. [< fr. *périspermatique*]
PERISPERMATÍTĂ *s.f. (med.)* inflamație a țesuturilor din jurul cordonului spermatic. [cf. fr. *périspermatite*]
PERISPÉRMIC, -Ă *adj.* perispermatic. [cf. fr. *périspermique*]
PERISPLANHNÍTĂ *s.f.* peritoviscerită. [cf. fr. *périsplanchnite*]
PERISPLENÍTĂ *s.f. (med.)* inflamație a capsulei seroase a splinei. [< fr. *périsplénite*, cf. gr. *peri* — în jur, *splen* — splină]
PERISPOMÉN *adj., s.n.* (cuvînt grec) care poartă accentul circumflex pe ultima silabă. [cf. fr. *périspomène*, gr. *perispomenos*]
PERISPONDILÍTĂ *s.f.* inflamație (reumatică) a țesuturilor din jurul vertebrelor. [cf. fr. *périspondilite*]
PERISPÓR *s.m. (bot.)* înveliș extern al sporului. [< fr. *périspore*, cf. gr. *peri* — în jur, *sporos* — sămînță]
PERISTÁLTIC, -Ă *adj. mișcări ~e* = mișcări prin care esofagul, stomacul și intestinele se contractă, favorizînd deglutiția și apoi digestia. [< fr. *péristaltique*, cf. gr. *peri* — împrejur, *stellein* — a comprima]
PERISTALTÍSM *s.n.* ansamblul mișcărilor peristaltice. [< fr. *péristaltisme*]
PERISTÍL *s.n.* șir de coloane care mărginește un edificiu, o grădină etc. sau împodobește fațada unei clădiri, formînd un fel de galerie. [pl. *-luri*, *-le*. / ◁ fr. *péristyle*, cf. gr. *peristylon* < *peri* — împrejur, *stylos* — coloană]
PERISTÍLIC, -Ă *adj.* referitor la peristil. [cf. fr. *péristylique*]
PERISTÓLĂ *s.f.* contracție a mușchilor unui organ cavitar. [◁ fr. *péristole*, cf. gr. *peristole* — contractură]
PERISTÓM *s.n.* 1. regiune care înconjură gura la unele animale inferioare, cum sînt infuzorii. 2. *(bot.)* partea de la marginea unor mușchi formată dintr-un număr de dințișori vizibili după căderea operculului. [< fr. *péristome*, cf. gr. *peri* — împrejur, *stoma* — gură]
PERISTOMÁL, -Ă *adj.* referitor la peristom, al peristomului. [cf. fr. *péristomal*]
PERISTÓN *s.n.* înlocuitor de plasmă sanguină. [◁ germ. *Periston*, nume comercial]
PERISTRUMÍTĂ *s.f. (med.)* tumoare malignă a celulelor din jurul vaselor mici. [cf. fr. *péristrumite*]
PERIȘCOLÁR, -Ă *adj.* în afara programului din școală. O *activitate ~ă* = activitate care, fără a însemna instruire propriu-zisă, completează educația elevului pe plan fizic, moral sau intelectual în afara programului de școală (tabere, colonii, cercuri științifice sau distractive etc.). [cf. fr. *périscolaire*]
PERITELIÓM *s.n. (med.)* inflamație a țesuturilor din jurul glandei tiroide ; periendotelliom. [pron. *-li-om*. pl. *-oame*. / ◁ fr. *périthéliome*]
PERITÉLIU *s.n. (anat.)* țesut conjunctiv care înconjură vasele mici. [< fr. *périthélium*]
PERITENDINÉU *s.n. (anat.)* teacă conjunctivă care acoperă fibrele tendoanelor. [< fr. *péritendineum*]
PERITENDINÍTĂ *s.f. (med.)* inflamație a peritendineului. [◁ fr. *péritendinite*]
PERITENDINÓS, -OÁSĂ *adj.* referitor la peritendineu, al peritendineului. [< fr. *péritendineux*]
PERITENONÍTĂ *s.f. (med.)* inflamație a țesutului peritendinos. [< fr. *périténonite*]
PERITERÉSTRU, -Ă *adj.* circumterestru. [< *peri-* + *terestru*]
PERITIROIDÍTĂ *s.f. (med.)* inflamație a țesuturilor din jurul glandei tiroide. [pron. *-ro-i-*. / < fr. *périthyroïdite*]
PERITOMÍE *s.f.* circumcizie. [gen. *-iei*. / < fr. *péritomie*, cf. gr. *peri* — împrejur, *tome* — tăiere]

PERITONEÁL, -Ă *adj.* al peritoneului. [pron. *-ne-al.* / cf. fr. *péritonéal*]
PERITONEOSCÓP *s. n.* abdomenoscop, laparoscop. [pron. *-ne-o-.* pl. *-scoape.* / < fr. *péritonéoscope*]
PERITONEOSCOPÍE *s. f.* ventroscopie, laparoscopie. [< fr. *péritonéoscopie*, cf. gr. *peri* — împrejur, *skopein* — a privi]
PERITONÉU *s. n.* membrană seroasă care căptuşeşte cavitatea abdominală. [< lat. *peritonaeum*, cf. gr. *peritonaion* < *peri* — împrejur, *teinen* — a întinde]
PERITONÍTĂ *s. f. (med.)* inflamaţie a peritoneului. [< fr. *péritonite*]
PERITONSILÍTĂ *s. f. (med.)* inflamaţie a ţesuturilor periamigdaliene. [< *peri-* + *tonsilită*]
PERITORÁCIC, -Ă *adj.* situat în jurul toracelui. [cf. fr. *périthoracique*]
PERITRAHEÁL, -Ă *adj.* situat în jurul traheei ; peritrahean. [pron. *-he-al.* / cf. fr. *péritrachéal*]
PERITRAHEÁN, -Ă *adj.* peritraheal. [pron. *-he-an.* / cf. fr. *péritrachéen*]
PERITRAHEÍTĂ *s. f. (med.)* inflamaţie a ţesuturilor din jurul traheei. [cf. fr. *péritrachéite*]
PERITRÍH *s. n. (biol.)* dispunere a cililor pe întreaga suprafaţă a unei bacterii. [cf. *peri* — în jur, *thrix* — păr]
PERITRÓFIC, -Ă *adj.* referitor la nutriţia ţesuturilor înconjurătoare. [cf. fr. *péritrophique*]
PERITROPICÁL, -Ă *adj.* situat în jurul tropicelor. [cf. fr. *péritropical*]
PERÍŢIE *s. f. (latinism)* experienţă, cunoştinţă ; dibăcie ; talent. [gen. *-iei.* / < lat. *peritia*]
PERIURETERÁL, -Ă *adj.* situat în jurul ureterelor. [cf. fr. *périuréteral*]
PERIURETERÍTĂ *s. f. (med.)* inflamaţie a ţesuturilor periureterale. [cf. fr. *périurétérite*]
PERIURETRÁL, -Ă *adj.* situat în jurul uretrei. [cf. fr. *périurétral*]
PERIURETRÍTĂ *s. f.* inflamaţie a ţesuturilor din jurul uretrei. [cf. fr. *périurétrite*]
PERIUVULÁR, -Ă *adj.* situat în jurul uvulei. [cf. fr. *périuvulaire*]
PERIVAGINÁL, -Ă *adj.* situat în jurul vaginului. [cf. fr. *périvaginal*]
PERIVAGINÍTĂ *s. f. (med.)* inflamaţie a ţesutului celular al micului bazin situat în jurul vaginului. [cf. fr. *périvaginite*]
PERIVASCULÁR, -Ă *adj.* din jurul unui vas sanguin. [cf. fr. *périvasculaire*]
PERIVISCERÁL, -Ă *adj.* din jurul viscerelor. [< fr. *périviscéral*]
PERIZÓNĂ *s. f. (liv.)* centură, brîu ; slip. [cf. fr. *périzonium*, it. *perizonna*, engl. *perizonium*]
PERL *s. n.* corp de literă de cinci puncte tipografice ; perlă (5). [< germ. *Perl*]
PERLÁ *vb. I. tr.* 1. a împodobi cu perle. 2. a supune operaţiei de perlaj sau perlare. [< fr. *perler*]
PERLÁJ *s. n.* 1. execuţie perfectă a unei bucăţi muzicale, cîntînd în mod clar şi distinct fiecare notă. 2. degajarea sub formă de bule a gazelor dizolvate în lichide. 3. perlare. [cf. fr. *perler*]
PERLÁRE *s. f. (poligr.)* strîngerea cernelii sub formă de mici particule pe suprafaţa tipăriturii ; perlaj. [< *perla*]
PERLÁT, -Ă *adj.* 1. împodobit cu perle ; ca perlele. 2. *(fig.)* perfect. ● executat cu o claritate perfectă. 3. *grevă ~ă* = grevă în care muncitorii dintr-o întreprindere capitalistă întrerup lucrul pe secţii. 4. *tipar ~* = tipăritură cu aspect neuniform, datorită fenomenului de perlare a cernelii de tipar. [< fr. *perlé*]
PÉRLĂ *s. f.* 1. piatră preţioasă albă şi foarte strălucitoare, produsă de anumite scoici în interiorul cochiliei ; mărgăritar. ● *(poet.)* dinte foarte alb. 2. element decorativ de formă sferică folosit la decorarea unor muluri. 3. *(med.)* formaţie globuloasă. 4. *(fig.)* persoană sau lucru cu calităţi excepţionale. ● *(ironic)* greşeală, prostie rară. 5. *(poligr.)* perl. [< fr. *perle*, it. *perla*, germ. *Perle*]
PERLIÉR, -Ă *adj. (liv.)* privitor la perle, de perle. ● *(despre scoici etc.)* care produce perle. [< fr. *perlier*]
PERLINGUÁL *adv. (despre administrarea unor medicamente)* pe limbă. [pron. *-gu-al.* / < fr. *perlingual*]
PERLÍT *s. n.* rocă magmatică sticloasă, formată în mediu subacvatic. [< germ. *Perlit*, fr. *perlite*]
PERLÍTĂ *s. f.* constituent structural al aliajelor fier-carbon. [< fr. *perlite*]
PERLOFÍL *s. n.* fibră sintetică asemănătoare nailonului, foarte rezistentă. [< *perlon*]
PERLÓN *s. n.* fibră sintetică obţinută prin chimizarea produselor petroliere şi a gazelor de sondă şi de cracare, din care se fac ciorapi de calitate superioară, lenjerie etc. [< germ. *Perlon*, cf. fr. *perlon*, nume comercial]
PERMAFRÓST *s. n. (geol.)* strat de sol şi de roci care nu se dezgheaţă nici în timpul verii ; pergelisol. [cf. germ. *Permafrost*, fr. *permafrost*]
PERMALLÓY *s. n.* v. permaloi.
PERMALÓI *s. n.* aliaj de fier şi nichel, cu mare permeabilitate magnetică. [pron. *-loi.* scris şi *permalloy.* / < germ. *Permalloy*, engl., fr. *permalloy*, nume comercial]
PERMANÉNT, -Ă *adj.* 1. stabil ; neîntrerupt ; statornic, imuabil. 2. *ondulaţie ~ă (şi s. n.)* = ondulaţie a părului făcută printr-un procedeu special şi care se menţine mult timp. [< fr. *permanent*, cf. lat. *permanere* — a rămîne mereu]
PERMANENTIZÁ *vb. I. tr.* a face durabil, permanent ; a statornici. [< *permanent* + *-iza*]
PERMANENTIZÁRE *s. f.* acţiunea de a permanentiza şi rezultatul ei ; statornicire. [< *permanentiza*]
PERMANÉNŢĂ *s. f.* durată constantă, neîntreruptă a unui lucru ; neîntrerupere ; statornicie. ○ *în ~* = permanent, fără întrerupere. ● birou, serviciu în unele întreprinderi care funcţionează fără întrerupere. [cf. fr. *permanence*, it. *permanenza*]
PERMANGANÁT *s. m.* sare a acidului permanganic. [< fr. *permanganate*]
PERMANGÁNIC, -Ă *adj. m. acid ~* = acidul cel mai oxigenat dintre acizii manganului. [< fr. *permanganique*]
PERMEÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi pătruns de un lichid, de un gaz. [pron. *-me-a-.* / cf. fr. *perméable*, it. *permeabile*]
PERMEABILITÁTE *s. f.* calitate a ceea ce este permeabil. [cf. fr. *perméabilité*]
PERMEABILIZÁ *vb. I. tr.* a face permeabil. [pron. *-me-a-.* / < fr. *perméabiliser*]
PERMEABILIZÁRE *s. f.* acţiunea de a permeabiliza. [< *permeabiliza*]
PERMEAMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea permeabilităţii magnetice a ma-

terialelor feromagnetice. [< fr. *perméamètre*]

PERMEANȚĂ *s. f. (fiz.* ; op. reluctanță) mărime magnetică egală cu raportul dintre fluxul magnetic și tensiunea magnetică din lungul circuitului. [pron. *-me-an-*. / cf. fr. *perméance*, it. *permeanza*]

PERMENDÚR *s. n. (tehn.)* aliaj de cobalt și de fier cu mare permeabilitate magnetică, folosit în electrotehnică. [nume comercial]

PERMIÁN *s. n. (geol.)* ultima perioadă (sistem) a paleozoicului. // *adj.* care aparține acestei perioade. [pron. *-mi-an.* / < fr. *permien*, cf. *Perm*, regiune din vestul munților Ural]

PERMINVÁR *s. n.* aliaj de nichel și cobalt (eventual și molibden) cu permeabilitate magnetică mare, întrebuințat în industria electrotehnică. [nume comercial]

PERMÍS *s. n.* autorizație oficială scrisă, în virtutea căreia cineva poate exercita o profesiune, poate beneficia de anumite drepturi etc. [pl. *-se*, *-suri*. / < fr. *permis*]

PERMÍS, -Ă *adj.* îngăduit, încuviințat. [< *permite*]

PERMÍSIE *s. f.* învoire de a părăsi serviciul pe o perioadă scurtă de timp, dată unui militar. [gen. *-iei*. var. *permisiune s. f.* / < fr. *permission*]

PERMISIONÁR *s. m. (liv.)* ostaș care pleacă în permisie. [pron. *-și-o-*. / < fr. *permissionnaire*]

PERMISIÚNE *s. f.* 1. învoire dată cuiva de a face ceva ; încuviințare. 2. v. permisie. [pron. *-si-u-*. / cf. fr. *permission*, lat. *permissio*]

PERMÍTE *vb. III. tr.* 1. a îngădui, a încuviința, a da voie. 2. a-și îngădui să facă ceva ; a îndrăzni. [p. i. *permit*. / < lat. *permittere*, cf. fr. *permettre*]

PERMÍTERE *s. f.* acțiunea de a permite și rezultatul ei ; învoire, îngăduire. [< *permite*]

PERMITIVITÁTE *s. f. (fiz.)* mărime egală cu raportul dintre inducția electrică și intensitatea cîmpului electric dintr-un mediu izotop. [cf. fr. *permittivité*, it. *permettività*]

PERMUTÁ *vb. I. tr. (liv.)* a transfera un funcționar. ● *(mat.)* a efectua o permutare (2). [p. i. *permút*. / < fr. *permuter*, lat., it. *permutare*]

PERMUTÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi permutat. [pl. *-li*, *-le*. / cf. fr. *permutable*]

PREMUTABILITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este premutabil. [cf. fr. *premutabilité*]

PERMUTÁRE *s. f.* 1. *(liv.)* acțiunea de a permuta ; permutație. ● ordin de transferare. 2. *(mat., lingv.* ; *la pl.)* transformare care înlocuiește enumerarea anumitor elemente dintr-o ordine, dată printr-o enumerare a acelorași elemente, dar într-o ordine diferită. [< *permuta*]

PERMUTÁȚIE *s. f.* permutare. [gen. *-iei*. var. *permutațiune* s. f. / cf. fr. *permutation*, lat. *permutatio*]

PERMUTAȚIONÁL, -Ă *adj.* de permutație, care conține o permutație. [< *permutație* + *-onal*]

PERMUTAȚIÚNE *s. f.* v. permutație.

PERMUTÍT *s. m.* silicat de aluminiu și de sodiu hidratat. [< fr. *permutite*]

PERNAMBÚC *s. n.* v. fernambuc.

PERNICIÓS, -OÁSĂ *adj. (liv.)* care provoacă un rău ; vătămător, dăunător. [pron. *-ci-os*. / cf. fr. *pernicieux*, lat. *perniciosus*]

PERNICIOZITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este pernicios. [cf. fr. *perniciosité*]

PERNIÓN *s. n. (med.)* tumefiere cutanată la extremități, care apare în urma unor degerături. [pron. *-ni-on*. / < fr. *pernion*, cf. lat. *pernio* — degerătură]

PERNÓD *s. n.* varietate de vin franțuzesc care se bea ca aperitiv. [< fr. *pernod*]

PERÓN *s. n.* 1. platformă special amenajată în gări (între linii) pentru urcarea și coborîrea pasagerilor din vagoanele trenurilor. 2. platformă cu citeva trepte situată înaintea intrării principale a unei clădiri mari. [< fr. *perron*]

PERONEÁL, -Ă *adj. (rar)* peronier. [pron. *-ne-al*. / < *peroneu* + *-al*]

PERONÉU *s. n.* osul lateral al gambei ; fibulă. [< fr. *péroné*]

PERONIÉR, -Ă *adj.* al peroneului ; peroneal. [pron. *-ni-er*. / < fr. *péronier*]

PERONÍNĂ *s. f.* narcotic cu acțiune mai puternică decît morfina. [< fr. *péronine*]

PERONOSPÓRE *s. f. pl.* ciuperci inferioare parazite pe plante. [cf. fr. *péronosporacées*]

PERORÁ *vb. I. intr.* a vorbi îndelung și cu emfază. [< fr. *pérorer*, it., lat. *perorare*]

PERORÁL *adv. (despre administrarea unor medicamente)* pe gură, oral ; per os. [< germ. *peroral*]

PERORÁNT, -Ă *s. m. f. (rar)* cel care vorbește mult ; amator de discursuri. [< *perora*]

PERORÁRE *s. f.* acțiunea de a perora ; perorație. [< *perora*]

PERORÁȚIE *s. f.* 1. încheiere a unui discurs în care toate argumentele prezentate anterior sînt reluate într-o formă restrînsă și cu ton emfatic. 2. expunere amplă, bombastică, incoerentă ; perorare. [gen. *-iei*. var. *perorațiune s. f.* / < lat. *peroratio*, fr. *péroration*]

PERORAȚIÚNE *s. f.* v. perorație.

PER OS *loc. adv.* peroral. [< lat. *per os*]

PEROXÍD *s. m.* oxid suprasaturat cu oxigen ; superoxid. [< fr. *peroxyde*]

PEROXIDÁZĂ *s. f.* enzimă care catalizează desfacerea peroxizilor. [< fr. *peroxydase*]

PERPENDICULÁR, -Ă *adj.* 1. *(despre drepte, plane)* care cade astfel pe o dreaptă sau pe un plan încît să formeze un unghi drept. 2. *stil* ~ = variantă a stilului gotic creată în Anglia în sec. XIV și manifestată mai ales în economia bolților, care dispar sub mulțimea arcelor, formate dintr-un șir de trunchiuri de copac răsturnate, bogat ornamentate cu muluri decorative. // *s. f.* linie, dreaptă perpendiculară. [< fr. *perpendiculaire*, cf. lat. *perpendicularis* < *perpendiculum* — fir cu plumb]

PERPENDICULARITÁTE *s. f.* starea, calitatea de a fi perpendicular. [cf. fr. *perpendicularité*]

PERPETRÁ *vb. I. tr.* a săvîrși, a comite cu premeditare (o crimă). [< fr. *perpétrer*, lat. *perpetrare*]

PERPETRÁRE *s. f.* acțiunea de a perpetra ; perpetrație. [< *perpetra*]

PERPETRÁȚIE *s. f.* comitere cu premeditare, săvîrșire (a unui delict) ; perpetrare. [gen. *-iei*. / < fr. *perpétration*]

PERPETUÁ *vb. I. tr., refl.* a face să dureze sau a dura veșnic sau multă vreme ; a (se) transmite de la o generație la alta. [pron. *-tu-a*. p. i. 3,6 *-uează*, *-uă*. / < fr. *perpétuer*, it., lat. *perpetuare*]

PERPETUÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) perpetua ; perpetuație. O ~ *a speciei* = continuarea existenței unei specii prin reproducere. [< *perpetua*]

PERPETUAȚIE *s. f.* *(rar)* perpetuare. [< fr. *perpétuation*]
PERPETUITÁTE *s. f.* durată veșnică. [pron. *-tu-i-*. / cf. fr. *perpétuité*, lat. *perpetuitas*]
PERPÉTUU, -UĂ *adj.* neîncetat, nesfîrșit; veșnic, etern. O *(ant.) dictator* ~ = dictator pe viață, în vechea Romă. [pron. *-tu-u.* / < lat. *perpetuus*]
PERPÉTUUM *s. n.* realizare a unei entități veșnice, perpetue. O ~ *mobile* = sistem fizic sau tehnic imaginar care ar putea funcționa la infinit, producînd lucru mecanic sau energie fără a primi energie din afară. ● *(muz.)* compoziție clasică cu caracter de virtuozitate, bazată pe revenirea repetată a aceleiași teme. [pron. *-tu-um.* / < lat. *perpetuum mobile*]
PERPLÉX, -Ă *adj* surprins, profund uimit; încurcat, dezorientat. [pl. *-ecși, -exe.* / < fr. *perplexe*, cf. lat. *perplexus*]
PERPLEXITÁTE *s. f.* dezorientare; surprindere, nedumerire. [cf. fr. *perplexité*, lat. *perplexitas*]
PERSCRUTÁȚIE *s. f.* *(rar)* cercetare profundă, serioasă, scrutare profundă. [gen. *-iei.* / < fr. *perscrutation*]
PERSECUTÁ *vb. I. tr.* a urmări pe cineva pentru a-i pricinui un rău pe nedrept; a prigoni. [p. i. *persecut.* / < fr. *persécuter*]
PERSECUTÁRE *s. f.* acțiunea de a persecuta și rezultatul ei; persecuție. [< *persecuta*]
PERSECUTÓR, -OÁRE *s. m. f.* *(rar)* cel care persecută; prigonitor. [cf. fr. *persécuteur*]
PERSECUTÓRIU, -IE *adj.* *(rar)* de persecuție; prigonitor. [cf. fr. *persécuteur*]
PERSECUȚIE *s. f.* urmărire a cuiva pentru a-i face un rău pe nedrept; prigoană, persecutare. O *mania ~ei* = idee fixă a cuiva că este persecutat de toată lumea. [var. *persecuțiune* s. f. / cf. fr. *persécution*, lat. *persecutio*]
PERSECUȚIÚNE *s. f.* v. persecuție.
PERSEÍDĂ *s. f.* *(astr.)* stea căzătoare din direcția constelației Perseu. [pron. *-se-i-.* / < fr. *perséide*]
PERSEVERÁ *vb. I. intr.* a rămîne ferm și constant la o idee, a persista într-o acțiune; a stărui. [cf. fr. *persévérer*, lat. *perseverare*]
PERSEVERÁNȚĂ *s. f.* v. perseverență.
PERSEVERÁRE *s. f.* acțiunea de a persevera și rezultatul ei; persistare, stăruire; perseverență. [< *persevera*]
PERSEVERÁȚIE *s. f.* perseverare; *(spec.)* statornicie în anumite acte, gesturi sau atitudini, repetate cu încăpățînare bolnăvicioasă; încremenire. [gen. *-iei.* var. *perseverațiune* s. f. / cf. lat. *perseveratio*, fr. *persévération*]
PERSEVERAȚIÚNE *s. f.* v. perseverație.
PERSEVERÉNT, -Ă *adj.* care persevereză; stăruitor; neclintit în convingeri, în atitudini. [cf. fr. *persévérant*]
PERSEVERÉNȚĂ *s. f.* stăruință; neclintire; tenacitate; perseverare. [var. *perseverență, perseverință* s. f. / cf. fr. *persévérance*, lat. *perseverantia*]
PERSEVERÍNȚĂ *s. f.* v. perseverență.
PERSIÁNĂ *s. f.* oblon la ferestre alcătuit din scîndurele dispuse orizontal pe un cadru și putînd fi apropiate sau depărtate după voie. [pl. *-iene.* / < fr. *persienne*]
PÉRSIC *adj. m.* *ordin* ~ = ordin arhitectonic în care antablamentul este puntat de figuri de captivi. [< fr. *persique*]
PERSIFLÁ *vb. I. tr.* a lua în bătaie de joc pe cineva, a lua în rîs, a lua peste picior. [< fr. *persifler*]
PERSIFLÁJ *s. n.* *(rar)* persiflare. [< fr. *persiflage*]
PERSIFLÁRE *s. f.* acțiunea de a persifla și rezultatul ei; luare în rîs, bătaie de joc; persiflaj. [< *persifla*]
PERSIFLATÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* (cel) care persiflează; zeflemist, zeflemitor. [cf. fr. *persifleur*]
PERSISTÁ *vb. I. intr.* a rămîne în aceeași stare de mișcare sau de repaus. ● a rămîne ferm la o hotărîre, la o părere; a stărui. [p. i. *persist.* / < fr. *persister*, it., lat. *persistere*]
PERSISTÉNT, -Ă *adj.* durabil; trainic; stăruitor. O *frunze ~e* = frunze care nu cad iarna. [cf. fr. *persistant*]
PERSISTÉNȚĂ *s. f.* acțiunea sau faptul de a persista; stăruință, insistență. O *~a imaginilor* = menținere a unei senzații vizuale pe retină un anumit timp după ce imaginea obiectului a dispărut din cîmpul vizual. [cf. fr. *persistance*, it. *persistenza*]
PERSOÁNĂ *s. f.* 1. ființă omenească; om; individ, ins. O *în ~* = *a)* personal, însuși; *b)* în carne și oase. ● *(jur.) ~ fizică* = om privit ca subiect cu drepturi și obligații; *~ juridică* = întreprindere, instituție etc. căreia legea îi acordă drepturi și datorii, fiind recunoscută ca subiect de drept. 2. categorie gramaticală a pronumelui și a conjugării verbelor, care indică pe vorbitor, pe cel căruia i se adresează sau pe cei despre care se vorbește. [< lat. *persona*, cf. it. *persona*, fr. *personne*]
PERSONA GRATA *s. f.* persoană agreată de un guvern pe lîngă care este acreditată diplomatic. O ~ *non grata* = diplomat a cărui rechemare este cerută de guvernul țării pe lîngă care este acreditat. [< lat. *persona (non) grata* — persoană (ne) agreată]
PERSONÁGIU *s. n.* v. personaj.
PERSONÁJ *s. n.* 1. persoană, erou într-o operă literară, muzicală, cinematografică sau plastică. ● persoană care îndeplinește un rol într-o anumită întîmplare. 2. om cu vază; personalitate marcantă; figură. [var. *personagiu* s. n. / < fr. *personnage*, it. *personaggio*]
PERSONÁL *s. n.* totalitatea persoanelor aparținînd unei instituții, unei întreprinderi etc. [cf. fr. *personnel*, it. *personale*]
PERSONÁL, -Ă *adj.* 1. care aparține cuiva (fiind proprietatea lui); specific pentru persoane; individual, propriu. ● *(adv.)* în persoană, însuși. ● original, propriu. 2. *tren ~ (și s. n.)* = tren de persoane care oprește în toate stațiile; *(gram.) pronume ~* = pronume care arată persoana; *mod ~* = mod verbal ale cărui forme se schimbă după cele trei persoane. [pl. *-li, -le*, (s. n.) *-luri.* / cf. lat. *personalis*, fr. *personnel*]
PERSONÁLIA *s. f. pl.* *(liv.)* informații complementare în prezentarea persoanei căreia îi este închinată o lucrare. [< lat. *personalia*]
PERSONALÍSM *s. n.* 1. curent în filozofia burgheză contemporană, care pune la baza existenței o pluralitate de entități spirituale înzestrate cu atributele personalității și subordonate lui Dumnezeu ca persoană su-

premă. O ~ *energetic* = variantă a filozofiei personaliste, elaborată în România burghezo-moșierească în perioada dintre cele două războaie mondiale de C. Rădulescu-Motru, cu elemente preluate din teoriile energetiste. 2. atitudine a celui care ia în considerație numai interesele și punctele de vedere personale ; subiectivism. [< fr. *personnalisme*]

PERSONALÍST, -Ă *adj.* 1. *(rar)* care manifestă personalism (2) ; subiectivist. 2. referitor la personalism. // *s. m. f.* adept al personalismului. [< fr. *personnaliste*]

PERSONALITÁTE *s. f.* 1. ceea ce caracterizează o persoană și o deosebește de oricare alta ; caracterele proprii ale unei persoane ; originalitate, individualitate. O *(jur.)* ~ *juridică* = calitatea de a fi persoană juridică. 2. om de seamă, important, persoană cu calități și merite deosebite într-un domeniu de activitate (știință, artă, viață social-politică etc.). 3. *(rar ; la pl.)* cuvinte jignitoare, aluzii tendențioase la adresa cuiva. [pl. *-tăți.* / cf. fr. *personnalité*, it. *personalità*]

PERSONALIZÁ *vb. I. tr. (rar)* a reprezenta sub trăsăturile unei persoane ; a personifica. ● a individualiza. [< fr. *personnaliser*]

PERSONALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a personaliza și rezultatul ei. ● conștiința că percepțiile, reprezentările, ideile, sentimentele aparțin propriului eu. [< *personaliza*]

PERSONIFICÁ *vb. I. tr.* 1. a atribui unui lucru, unui animal etc. însușiri omenești. 2. a realiza, a contura perfect un personaj, o idee etc. ; a întruchipa. [p. i. *personific.* / cf. it. *personificare*, fr. *personnifier*]

PERSONIFICÁRE *s. f.* 1. faptul de a personifica ; personificație. ● figură de stil prin care se atribuie ființelor necuvîntătoare, lucrurilor, elementelor naturii și chiar unor idei abstracte însușiri și manifestări ale omului. v. prozopopee. 2. întruchipare, încarnare. [< *personifica*]

PERSONIFICÁȚIE *s. f. (liv.)* personificare. ● formă de halucinație constînd în vederea și auzirea simultană a unui om în cadrul unor scene de masă ciudate, intuită în cazuri de delir. [gen. *-iei.* / < fr. *personnification*]

PERSÓRBȚIE *s. f.* absorbție pe un material foarte poros. [gen. *-iei.* / < fr. *persorbtion*]

PERSPECTÍV, -Ă *adj. (despre desene, proiecții etc.)* care reprezintă un obiect, un peisaj etc. în perspectivă ; perspectivic. [< fr. *perspectif*, lat. *perspectivus*]

PERSPECTIVÁL, -Ă *adj.* referitor la perspectivă (1, 2), de perspectivă. [cf. engl. *perspectival*]

PERSPECTÍVĂ *s. f.* 1. imagine obținută prin proiectarea unui obiect pe o suprafață plană, folosind raze proiectate divergente sau paralele. ● disciplină care studiază metodele folosite pentru construirea acestor imagini. 2. aspect pe care îl are un peisaj, un obiect etc. văzut din depărtare ; privelițe cu un asemenea aspect. ● bulevard mare în linie dreaptă. 3. posibilitatea realizării sau a desfășurării în viitor a unei acțiuni, a unui plan etc. ● *(de obicei la pl.)* ceea ce poate ajunge cineva în viitor ; posibilități de viitor. O *în* ~ = pe cale de a se înfăptui în viitor. [< fr. *perspective*, cf. lat. *perspectiva* < *per* — prin, *spectio* — privire]

PERSPECTÍVIC, -Ă *adj.* perspectiv. [cf. germ. *perspektivisch*]

PERSPECTIVÍSM *s. n.* concepție filozofică burgheză potrivit căreia cunoașterea depinde de punctul de vedere personal, de perspectiva celui care cunoaște. [< fr. *perspectivisme*, germ. *Perspektivismus*]

PERSPECTIVÍST, -Ă *s. m. f.* pictor specializat în știința perspectivei. [< fr. *perspectiviste*]

PERSPECTIVITÁTE *s. f.* corespondența dintre o figură geometrică și imaginea ei în perspectivă. [< *perspectivă* + *-itate*]

PERSPECTOGRÁF *s. n.* aparat pentru redresarea fotogramelor aeriene înregistrate pe clișee înclinate față de planul orizontal. [cf. germ. *Perspektograph*, fr. *perspectographe*]

PERSPICÁCE *adj. invar.* isteț, ager la minte, pătrunzător. [< fr., it. *perspicace*, cf. lat. *perspicax*]

PERSPICACITÁTE *s. f.* calitatea de a fi perspicace ; agerime, istețime, pătrundere. [cf. fr. *perspicacité*, lat. *perspicacitas*]

PERSPIRÁȚIE *s. f.* transpirație ușoară. [gen. *-iei.* / < fr. *perspiration*]

PERSUADÁ *vb. I. tr. (liv.)* a convinge, a determina (prin insistențe). [pron. *-su-a-.* / < fr. *persuader*, it., lat. *persuadere*]

PERSUADÁRE *s. f. (liv.)* acțiunea de a persuada și rezultatul ei. [< *persuada*]

PERSUASIÚNE *s. f.* darul sau puterea de a convinge pe cineva să facă un lucru. ● convingere, credință neclintită. [cf. fr. *persuasion*, lat. *persuasio*]

PERSUASÍV, -Ă *adj.* convingător ; insistent. [< fr. *persuasif*]

PERSULFÁT *s. m. (chim.)* sare obținută prin electroliza unui sulfat. [< fr. *persulfate*]

PERSULFÚRĂ *s. f. (chim.)* compus care conține o mare cantitate de sulf. [< fr. *persulfure*]

PERȘ *s. n. (sport)* prăjină de construcție specială folosită pentru sărituri în înălțime. [< fr. *perche*]

PERȘÁJ *s. n. (tehn.)* dezvoltare a unei topituri metalice amestecînd baia metalică cu o bucată de lemn verde. v. barbotaj. [< fr. *perchage*]

PERTINAMÉNTE *adv. (liv.)* cu siguranță, de bună seamă. [< fr. *pertinemment*]

PÉRTINAX *s. n.* hîrtie presată, tare, cu calități izolatoare, folosită în electrotehnică. [< fr. *pertinax*, germ. *Pertinax*]

PERTINÉNT, -Ă *adj.* 1. *(jur.)* care se raportează exact la chestiune, la fondul cauzei ; potrivit. ● *(liv.)* convenabil, potrivit, nimerit. 2. *(despre elemente lingvistice)* dotat cu o anumită funcțiune într-un sistem determinat. O *trăsătură ~ă* = caracteristică fonetică permițînd prin ea singură distingerea unei unități de alta. [cf. fr. *pertinent*, lat. *pertinens*]

PERTINÉNȚĂ *s. f. (liv.)* caracterul a ceea ce este pertinent. [< fr. *pertinence*]

PERTRACTÁ *vb. I. tr. (liv.)* a trata, a dezbate. [< lat. *pentractare*]

PERTRACTÁRE *s. f. (liv.)* acțiunea de a pertracta și rezultatul ei ; *(la pl.)* dezbateri, tratative. [< *pertracta*]

PERTURBÁ *vb. I. tr.* a tulbura ; a provoca dezordine. [cf. fr. *perturber*, it., lat. *perturbare*]

PERTURBÁRE *s. f.* acțiunea de a perturba și rezultatul ei ; perturbație, tulburare. [< *perturba*]

PERTURBATÍV, -Ă *adj.* perturbator. [cf. it. *perturbativo*]

PERTURBATÓR, -OÁRE *adj.* care produce perturbații ; perturbativ. [cf. it. *perturbatore*, fr. *perturbateur*]

PERTURBÁȚIE *s. f.* perturbare. O *~ii atmosferice* = totalitatea fenomenelor atmosferice care produc schimbarea în rău a timpului. [gen. *-iei*. var. *perturbațiune* s. f. / cf. fr. *perturbation*, lat. *perturbatio*]

PERTURBAȚIÚNE *s. f.* v. perturbație.

PERÚCĂ *s. f.* coafură din păr falș, folosită în special de actori în teatru. [< fr. *perruque*, cf. it. *parrucca*]

PERUCHIÉR, -Ă *s. m. f.* cel care confecționează peruci. [pron. *-chi-er*. / < fr. *perruquier*]

PERVÉRS, -Ă *adj.* corupt, depravat ; anormal din punct de vedere sexual. ● perfid, fățarnic ; înclinat spre fapte rele. [< fr. *pervers*, cf. lat. *perversus* — întors, în sens contrar]

PERVERSITÁTE *s. f.* corupție, depravare ; anomalie sexuală ; perversiune. ● perfidie, fățărnicie ; răutate. [cf. fr. *perversité*, lat. *perversitas*]

PERVERSIÚNE *s. f.* perversitate. [pron. *-si-u-*. / cf. fr. *perversion*, lat. *perversio*]

PERVERTÍ *vb. IV. tr.* a corupe, a deprava, a strica. ● a strica, a vicia funcția normală a unui organ, denaturînd-o. [< fr. *pervertir*, cf. lat. *pervertere* — a strica]

PERVERTÍRE *s. f.* acțiunea de a perverti și rezultatul ei ; stricare, depravare, corupere. [< *perverti*]

PERVERTITÓR, -OÁRE *s. m. f.* *(rar)* cel care pervertește ; corupător. [pl. *-ori*, *-oare*. / < *perverti* + *-tor*]

PERVIBRÁRE *s. f.* *(constr.)* vibrare a betonului în plină masă. [cf. fr. *pervibration*]

PERVIBRATÓR *s. n.* *(constr.)* aparat care permite vibrarea betonului în plină masă. [< fr. *pervibrateur*]

PERVITÍNĂ *s. f.* substanță organică folosită ca stimulent al sistemului nervos central pentru a face să dispară oboseala și somnul. [< fr. *pervitine*, germ. *Pervitin*, nume comercial]

PESÁDĂ *s. f.* mișcare a calului care se ridică pe picioarele dinapoi. [< fr. *pesade*]

PESÁNTE *adv.* *(muz. ; ca indicație de execuție)* greoi, apăsat. [< it. *pesante*]

PESÁR *s. n.* *(med.)* instrument în formă de inel, din cauciuc, metal sau material plastic, care susține unele organe interne. ● tampon. [< germ. *Pessar*, cf. fr. *pessaire*, gr. *pessos* — tampon]

PESCADÓR *s. n.* navă specială înzestrată cu instalații de pescuit, de depozitare, de congelare și uneori de preparare a peștelui, folosită pentru pescuitul pe mare. [pl. *-oare*. / < sp. *pescador*]

PESCÁJ *s. n.* adîncimea la care se cufundă în apă o navă ; calaj *(II, 2)*. [pl. *-je*. / cf. it. *pescaggio*]

PESÉTA *s. f.* unitate monetară în Spania. [pl. *-as*. / < sp. *peseta*]

PESIMÍSM *s. n.* **1.** (op. optimism) predispoziție de a vedea totul într-o lumină sumbră, deprimantă. **2.** trăsătură caracteristică ideologiei claselor pe cale de dispariție, care susține că viața omenească este iremediabil condamnată la suferință și că ea nu merită să fie trăită. [cf. fr. *pessimisme* < lat. *pessimus*, superlativ al lui *malus* — rău]

PESIMÍST, -Ă *adj.* **1.** referitor la pesimismul filozofic. **2.** care manifestă pesimism, predispus la pesimism. ● care denotă, trădează pesimism. // *s. m. f.* adept al pesimismului. [cf. fr. *pessimiste*]

PÉSO *s. m.* unitate monetară a unor țări din America de Sud (Argentina, Columbia, Uruguay, Bolivia, Cuba, Mexic etc.). [pl. *-os*. / < sp. *peso*]

PÉSTĂ *s. f.* *(med.)* boală gravă, infecțioasă și epidemică, manifestată prin febră, hemoragii și tumori care apar la subsuori și la gît ; ciumă. ● *(vet.)* boală contagioasă la rumegătoare, porci și păsări de curte, produsă de virusuri specifice, care se caracterizează printr-o evoluție acută și o răspîndire rapidă. [< fr. *peste*, cf. lat. *pestis*]

PESTICÍD, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care combate dăunătorii culturilor. [< fr. *pesticide*, cf. lat. *pestis* — pestă, *caedere* — a ucide]

PESTIFÉR, -Ă *adj.* care transmite pesta. [< fr. *pestifère*, cf. lat. *pestis* — pestă, *ferre* — a purta]

PESTIFERÁ *vb. I. tr.* **1.** a contamina de pestă. **2.** *(fig.)* a strica, a împuti, a infecta. [< fr. *pestiférer*]

PESTIFERÁT, -Ă *adj.* *(adesea s.)* contaminat de pestă ; ciumat. [< fr. *pestiféré*]

PESTILÉNT, -Ă *adj.* **1.** referitor la pestă ; provocat de pestă ; pestilențial. **2.** infectat de pestă. ● *(fig.)* corupător. [< fr. *pestilent*]

PESTILÉNȚĂ *s. f.* *(liv.)* **1.** ciumă, pestă ; molimă. **2.** *(fig.)* învățătură, doctrină dăunătoare, periculoasă. [cf. fr. *pestilence*, lat. *pestilentia*]

PESTILENȚIÁL, -Ă *adj.* *(liv.)* **1.** care are caracteristicile ciumei ; care poate infecta cu ciumă ; pestilent. **2.** *(fig.)* dezgustător, infect (ca miros). [pron. *-ți-al*. / cf. fr. *pestilentiel*]

-PÉT element secund de compunere savantă cu semnificația „mișcare, tendință, dezvoltare către ceva". [< it. *-peto*, fr. *-pète*, cf. lat. *petere* — a se îndrepta, a tinde către]

PETÁLĂ *s. f.* fiecare dintre părțile care formează corola unei flori. [< fr. *pétale*, cf. gr. *petalon*]

PETALOÍD, -Ă *adj.* *(bot.)* cu aspect de petală. [pron. *-lo-id*. / < fr. *pétaloïde*]

PETÁRDĂ *s. f.* tub cilindric de carton umplut cu pulbere neagră, a cărui explozie produce zgomot și fum și care servește la marcarea tirului de artilerie sau a exploziei grele în exercițiile de luptă. [cf. fr. *pétard*, germ. *Petarde*]

PETÁS *s. n.* *(ant.)* pălărie rotundă cu borurî largi, pe care o purtau grecii ; *(spec.)* coif cu două aripioare cu care este reprezentat adesea zeul Mercur. [pl. *-suri*. / < lat. *petasus*, gr. *petasos*, cf. fr. *pétase*]

PETAURÍSTĂ *s. f.* *(zool.)* veveriță-zburătoare din Australia. [pron. *-ta-u-*. / cf. fr. *pétauriste*, it. *petauro* < gr. *petaurister* — acrobat]

PETÉNT, -Ă *s. m. f.* *(liv.)* petiționar. [cf. it. *petente* < lat. *petens* < *petere* — a reclama]

PETEȘÍE *s. f.* *(med.)* sufuziune sanguină de forma unei mici pete roșietice în unele boli infectocontagioase. [< fr. *pétéchie*, cf. it. *petecchia*]

PETÍT *s. n.* *(poligr.)* corp de literă de opt puncte tipografice. // *adj.* *(franțuzism)* mic. O *~ four* = dulciuri uscate făcute pe bază

de pastă de migdale ; ~ *gris* = blană prețioasă confecționată din pielea unor specii de rozătoare siberiene. [< fr. *petit*, cf. *petit four, petit gris*]

PETITIO PRINCIPII *loc. s.* (*log.*) raționament greșit care constă în aceea că pentru demonstrarea unei teze se pleacă de la o aserțiune întemeiată ea însăși pe acea teză. [pron. *-ți-o-*. / < lat. *petitio principii*]

PETITÓRIU, -IE *adj.* (*despre o cerere*) prin care se cere unei instanțe recunoașterea proprietății asupra unui imobil. [< fr. *pétitoire*, lat. *petitorius*]

PETÍȚIE *s. f.* cerere scrisă adresată unei autorități. [gen. *-iei*. var. *petițiune* s. f. / cf. fr. *pétition*, lat. *petitio*]

PETIȚIONÁ *vb. I. intr.* a solicita ceva printr-o petiție. [pron. *-ți-o-*. / < fr. *pétitionner*]

PETIȚIONÁL, -Ă *adj.* referitor la petiție, făcut prin petiție. [pron. *-ți-o-*. / < *petiție* + *-onal*]

PETIȚIÚNE *s. f.* v. petiție.

PETRARCHÍSM *s. n.* imitare a manierei de a scrie a lui Petrarca, cintînd alternanța de bucurii și dureri a dragostei cu ajutorul unei poetici rafinate și utilizînd metafora, antiteza, hiperbola și jocul subtil de cuvinte. [< it. *petrarchismo*, fr. *pétrarquisme*, cf. *Francesco Petrarca*, poet italian]

PETRARCHÍST, -Ă *adj., s. m. f.* (imitator) al lui Petrarca. [< fr. *pétrarquiste*]

PETRÉL *s. m.* pasăre marină de talie mică, albă, cu spatele și aripile cenușii, foarte vorace. [< fr. *pétrel*]

PETRI- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) piatră", „pietros", „mineral". [var. *petro-*. / < it. *petro-*, cf. lat., gr. *petra*]

PETRÍCOL *s. m.* moluscă bivalvă care trăiește pe fundurile pietroase ale apelor. [< fr. *pétricole*, cf. lat. *petra* — piatră, *colere* — a locui]

PETRIFICÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) preface în piatră ; a (se) împietri. ● *refl.* (*fig.*) a încremeni. [p. i. *petrific*. var. *pietrifica* vb. I. / cf. it. *petrificare*, fr. *pétrifier* < lat. *petra* — piatră, *facere* — a face]

PETRIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) petrifica și rezultatul ei ; petrificație. [< *petrifica*]

PETRIFICÁȚIE *s. f.* petrificare. [gen. *-iei*. / < fr. *pétrification*]

PETRISÁJ *s. n.* procedeu de masaj cu mîna, constînd din apăsarea și frămîntarea țesuturilor. [< fr. *pétrissage*]

PETRO- v. petri-.

PETROCHÍMIC, -Ă *adj.* referitor la petrochimie. [cf. fr. *pétrochimique*]

PETROCHIMÍE *s. f.* 1. ramură a industriei care se ocupă cu prelucrarea chimică a țițeiului, a produselor petroliere, a gazelor de sondă și de cracare și a gazului metan. 2. parte a petrografiei care se ocupă cu studiul chimismului rocilor și al clasificării lor chimice. [gen. *-iei*. / cf. fr. *pétrochimie*, germ. *Petrochemie*]

PETROCHIMÍST, -Ă *s. m. f.* specialist în petrochimie. [< fr. *pétrochimiste*]

PETRODUROSCÓP *s. n.* instrument pentru măsurarea durității rocilor în zăcămînt. [< fr. *pétroduroscope*]

PETROFÍT, -Ă *adj.* (*despre plante*) care se dezvoltă în interiorul pietrelor. [< fr. *pétrophyte*, cf. gr. *petra* — piatră, *phyton* — plantă]

PETROGENÉTIC, -Ă *adj.* referitor la petrogeneză. [cf. germ. *petrogenetisch*]

PETROGENÉZĂ *s. f.* disciplină care se ocupă cu stabilirea proveniență rocilor. [< fr. *pétrogenèse*, cf. gr. *petra* — rocă, *genesis* — naștere]

PETROGLÍFĂ *s. f.* rocă șlefuită grosolan pe cale naturală sau rudimentar sculptată manual. ● desen incizat pe o rocă. [< fr. *pétroglyphe*]

PETROGRÁF, -Ă *s. m. f.* specialist în petrografie. [< fr. *pétrographe*]

PETROGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la petrografie. [< fr. *pétrographique*]

PETROGRAFÍE *s. f.* ramură a geologiei care studiază originea, structura și compoziția rocilor ; petrologie ; litologie. [gen. *-iei*. / < fr. *pétrographie*, cf. lat. med. *petrographia* < gr. *petra* — rocă, *graphein* — a scrie]

PETRÓL *s. n.* 1. țiței. 2. derivat al țițeiului, lichid, folosit mai ales pentru ars în lămpi (de iluminat) ; gaz. [pl. *-luri*. / < fr. *pétrole*, cf. lat. *petra* — piatră, *oleum* — ulei]

PETROLÁTUM *s. n.* amestec de hidrocarburi viscoase, obținut din reziduurile de țiței ceroase sau din uleiuri corespunzătoare. [< fr. *pétrolatum*, germ. *Petrolatum*]

PETROLIÉR, -Ă *adj.* referitor la petrol. // *s. m.* navă special construită pentru transportul petrolului. [pron. *-li-er*. / < fr. *pétrolier*]

PETROLIFÉR, -Ă *adj.* (*despre terenuri, zăcăminte etc.*) care conține, care produce petrol ; bogat în petrol. [< fr. *pétrolifère*, cf. fr. *pétrole*, lat. *ferre* — a purta]

PETROLÍST, -Ă *s. m. f.* 1. lucrător, tehnician din industria petrolului. 2. proprietar de terenuri petrolifere ; om de afaceri în industria petrolieră. [< *petrol* + *-ist*]

PETROLIZÁ *vb. I. tr.* a aplica metoda petrolizării. [et. incertă]

PETROLIZÁRE *s. f.* metodă de distrugere a larvelor de anofel cu ajutorul petrolului, răspîndit pe suprafața apelor contaminate. [< *petroliza*]

PETROLOGÍE *s. f.* petrografie. [< fr. *pétrologie*, it. *petrologia*, cf. gr. *petra* — rocă, *logos* — știință]

PETROMÁX *s. n.* lampă cu petrol care luminează prin încălzirea pînă la incandescență a unei site. [< *Petromax*, nume comercial]

PETULÁNT, *adj.* care manifestă o ardoare exuberantă ; vioi, zburdalnic. [< fr. *pétulant*, cf. lat. *petulans* — viu, impetuos]

PETULÁNȚĂ *s. f.* ardoare exuberantă ; zburdălnicie, neastîmpăr, vioiciune. [< fr. *pétulance*]

PETÚN *s. n.* (*bot.*) tabac. [< fr. *pétun*, cf. port. *petum*]

PETÚNIE *s. f.* plantă erbacee cu flori mari, albe sau violete, și cu miros plăcut, cultivată ca plantă decorativă. [gen. *-iei*. / < fr. *pétunia*, cf. lat. *petunia*]

PETUNIZÁRE *s. f.* stropirea tutunului cu extract de petun. [după fr. *pétuner*]

PEȚIÓL *s. n.* codița frunzei. [pron. *-ți-ol*. pl. *-luri*, (s. m.) *-li*. / < fr. *pétiole*, cf. lat. *petiolus* — picioruș]

PEȚIOLÁT, -Ă *adj.* (*despre frunze*) cu pețiol. [cf. fr. *pétiolé*]

PEXÍE *s. f.* (*med.*) fixare în poziție normală a unui organ căzut. // element secund de compunere savantă, cu sensul de „fixare". [< fr. *pexie*, cf. gr. *pexis*]

PEYÓTL *s. m.* (*bot.*) specie de cactus din Mexic, fără spini, care produce mescalina, alcoloid halucinogen. [< fr. *peyotl* < cuv. aztec]

PFÉNIG *s. m.* monedă divizionară germană, valorînd a suta parte dintr-o marcă. [< germ. *Pfennig*]

PFUND *s. m.* v. f u n t.

PHOTOFÍNISH *s. n.* v. f o t o f i n i ş.

PIAFÉR *s. m.* cal care tropăie cu picioarele din faţă. [< fr. *piaffeur*]

PIAMÁTER *s. f.* meningele intern, constînd dintr-un plex de vase sanguine. [pron. *pi-a-*. / cf. fr. *pia-mater*, it. *pia madre*, lat. *pia mater*]

PIAN *s. n.* instrument muzical cu coarde şi cu clape, la care se cîntă prin apăsarea clapelor, care comandă nişte ciocănele ce lovesc coardele ; pianoforte. [pron. *pian*. pl. *-ne*. var. *piano*. / < germ. *Piano*, fr., it. *piano(forte)*]

PIANÍNĂ *s. f.* pian mai mic care are coardele aşezate vertical. [pron. *pia-*. / < fr., it. *pianino*, germ. *Pianino*]

PIANÍSSIMO *adv. (muz. ; ca indicaţie de execuţie)* foarte încet. [pron. *pia-*. / < it. *pianissimo*]

PIANÍST, -Ă *s. m. f.* cel care cîntă (cu pricepere şi talent) la pian ; cel care practică profesional cîntatul la pian. [pron. *pia-*. / cf. fr. *pianiste*]

PIANÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la pian, propriu pianului. [pron. *pia-*. / cf. fr. *pianistique*, it. *pianistico*]

PIANÍSTICĂ *s. f.* atitudine, ansamblu de mişcări ale unui pianist. [pron. *pia-*. / cf. it. *pianistica*]

PIÁNO *adv. (muz. ; ca indicaţie de execuţie)* cu ton scăzut, încet. ○ ~ *pianissimo* = cît se poate de încet, extrem de slab ; *pian-* ~ = mai încet. [pron. *pia-*. / ◁ it. *piano*]

PIÁNO *s. n.* v. p i a n.

PIANOFÓRTE *s. n.* pian. [◁ it. *pianoforte*]

PIANÓLĂ *s. f.* pian automat acţionat de un mecanism condus de suluri cu benzi de hîrtie, care reproduc înregistrarea interpretării muzicale a unui pianist. [pron. *pia-*. / < germ. *Pianola*, cf. it. *pianola*]

PIANOTÁ *vb. I. intr.* 1. *(fam.)* a zdrăngăni, a cînta la pian. 2. *(fig.)* a lovi nervos cu degetele (nişte coarde imaginare). [< fr. *pianoter*]

PIARÍST *s. m.* membru al unui ordin catolic, fundat în 1621, care se dedica învăţămîntului gratuit. [pron. *pi-a-*. / |< germ. *Piarist*]

PIARTRÍTĂ *s. f.* piartroză. [< fr. *pyarthrite*]

PIARTRÓZĂ *s. f.* artrită purulentă ; piartrită. [◁ fr. *pyarthrose*, cf. gr. *pyon* — puroi, *arthron* — articulaţie]

PIÁSTRU *s. m.* monedă de argint de diferite valori, întrebuinţată odinioară în unele ţări (Turcia, Ţările Române, Ungaria). ● monedă divizionară în diverse ţări din Orientul Apropiat (Siria, Sudan etc.), valorînd a suta parte dintr-o liră. [pron. *pi-as-*. pl. *-ştri*. / < it. *piastra*, cf. fr. *piastre*]

PIAŢĂ *s. f.* I. 1. loc, spaţiu întins, descoperit, unde se întîlnesc şi se întretaie mai multe străzi într-un oraş. 2. loc unde se vînd şi se cumpără mărfuri cu amănuntul (mai ales alimente) ; tîrg. II. categorie economică a producţiei de mărfuri în care îşi găseşte expresie totalitatea actelor de vînzare-cumpărare privită în unitate organică cu relaţiile pe care le generează şi în conexiune cu spaţiul în care se desfăşoară. [pron. *pia-ţă*. pl. *pieţe*. / < it. *piazza*]

PIAŢÉTĂ *s. f.* piaţă mică aflată la o răspîntie de străzi. [◁ it. *piazetta*]

PIC [1] *s. n.* 1. vergă aşezată oblic pe catargul de la pupă, pe care se leagă partea de sus a unei pînze. |○ *la* ~ *scurt (despre ancoră)* = cu puţin lanţ la apă. 2. compartiment etanş la extremitatea dinspre proră sau dinspre pupă a unei nave. [◁ fr. *pic*]

PIC [2] *s. n.* ciocan de abataj ; pichamăr. [< germ. *Pick(eisen)*, engl. *peak*]

PICÁ *vb. I. intr. (av.)* a face un picaj. [p. i. *pic*, *pichez*. / < fr. *piquer*]

PÍCA *s. f. (med.)* pervertire a poftei de mîncare. [< fr. *pica*, cf. lat. *pica* — coţofană]

PICADÓR *s. m.* toreador călare, care, în luptele cu taurii, atacă animalul cu o suliţă. [cf. fr., sp. *picador*]

PICÁJ *s. n.* zbor de coborîre al unui avion pe verticală sau aproape pe verticală. [pl. *-je*. / ◁ fr. *piquage*]

PICÁMER *s. n.* v. p i c h a m ă r.

PICÁNT, -Ă *adj.* 1. pişcător ; înţepător, iute. 2. *(fig.)* indecent, cu o uşoară nuanţă obscenă. ● nostim, atrăgător. [◁ fr. *piquant*]

PICANTERÍE *s. f.* vorbă, faptă picantă. [gen. *-iei*. / |◁ germ. *Pikanterie*]

PICARÉSC, -Ă *adj.* care ţine de picarism, caracteristic picarismului. [◁ fr. *picaresque*]

PICARÍSM *s. n.* tendinţă în literatura spaniolă de a zugrăvi personaje ca : aventurieri, cerşetori, intriganţi, declasaţi etc. [< fr. *picarisme*, cf. sp. *picaro* — intrigant, om de nimic]

PÍCARO *s. m. invar.* tip de aventurier, intrigant, şmecher şi necinstit din literatura spaniolă din sec. XVI—XVII. [< sp. *picaro*]

PÍCĂ [1] *s. f.* cîrdă, pizmă. [< fr. *pique*]

PÍCĂ [2] *s. f.* unul dintre semnele de pe cărţile de joc, în formă de inimă sau de frunză colorată în negru şi avînd o codiţă. [◁ fr. *pique*]

PICHÁMĂR *s. n.* pic [2]. [var. *picamer* s. n. / |< germ. *Pickhammer*, cf. engl. *pick-hammer*]

PICHÉR *s. m.* piesă la războiul de ţesut, care amortizează mişcarea suveicii ; tachet. [< germ. *Picker*]

PICHÉR *s. m.* 1. conducător al lucrărilor de întreţinere a unei căi ferate, a unei şosele. 2. valet călare care conducea ciinii la vînătoare. [cf. fr. *piqueur* < *pique* — suliţă]

PICHÉT [1] *s. n.* ţesătură de bumbac cu două urzeli diferite. [pl. *-turi*, *-te*. / < fr. *piqué*]

PICHÉT [2] *s. n.* numele unui joc de cărţi. [< fr. *piquet*]

PICHÉT [3] *s. n.* 1. *(în trecut)* punct întărit la frontiera unei ţări unde stă de pază un detaşament de grăniceri. ● mic detaşament de soldaţi destinaţi să fie folosit în primul rînd în caz de pericol. ○ ~ *de incendiu* = subunitate de pompieri organizată în cadrul unei instituţii sau întreprinderi. 2. ~ *de grevă* = detaşament de muncitori greviştі, care, stînd la poarta întreprinderilor, previn pe muncitorii din afară de declararea grevei şi împiedică pe spărgătorii de grevă să acţioneze. [pl. *-te*, *-turi*. / < fr. *piquet*, cf. germ. *Pikett*]

PICHÉT [4] *s. n.* rachiu de drojdie îndoit cu apă. ● *(p. ext.)* vin de calitate proastă, contrafăcut. [< fr. *piquette*]

PICHÉT *s. m.* ţăruş de lemn folosit pentru a marca un punct (la o aliniere, pe un traseu etc.). [< fr. *piquet*]

PICHEÁ *vb. I. tr.* a marca prin picheţi punctele unui traseu, ale unei alinieri etc. [◁ fr. *piquetter*]

PICHETÁJ *s. n.* ansamblul picheţilor de marcaj de pe un traseu, de pe o aliniere etc. ; pichetare. [< fr. *piquetage*]

PICHETÁRE *s. f.* acțiunea de a picheta și rezultatul ei ; pichetaj. [< *picheta*]

PICIFÓRME *s. f. pl. (zool.)* ordin de păsări, cuprinzînd ciocănitoarea, tucanul etc. ; *(la sg.)* pasăre din acest ordin. [< it. *piciformi*, cf. lat. *picus* — ciocănitoare, *forma* — formă]

PÍCKER *s. n.* mașină agricolă de recoltat știuleții de porumb. [< germ. *Picker*]

PÍCK-UP *s. n.* v. p i c u p.

PICLÁJ *s. n.* tratarea pieilor cu o soluție acidă și cu clorură de sodiu înainte de tăbăcire ; piclare. [pl. *-je.* / < fr. *picklage*, cf. engl. *pickling*]

PICLÁRE *s. f.* piclaj. [< *piclaj*, după engl. *pickling*]

PÍCLU *s. n.* soluție acidă cu care se tratează pieile înainte de tăbăcire. [< engl. *pickle* — saramură]

PÍCNIC *s. n.* masă, petrecere (în aer liber) cu contribuția tuturor participanților. [< engl. *picnic*, cf. fr. *pique-nique*]

PÍCNIC, *-Á adj. (biol.)* picnomorf. [< fr. *pycnique*]

PICNO- element prim de compunere savantă cu sensul „dens", „compact" ; „frecvent" ; „(referitor la) densitate", „intensitate". [< fr. *pycno-*, it. *picno-*, cf. gr. *pyknos*]

PICNOLÉPTIC, *-Á adj.* referitor la picnolepsie. [< fr. *pycnoleptique*]

PICNOLEPSÍE *s. f. (med.)* varietate de epilepsie, manifestată mai ales la copii, sub formă de absențe frecvente (de scurtă durată). [gen. *-iei.* / < fr. *pycnolepsie*, cf. gr. *pyknos* — frecvent, *leptikos* — care ia]

PICNOMETRÍE *s. f.* tehnica de măsurare a densităților. [gen. *-iei.* / < fr. *pycnométrie*]

PICNOMÉTRU *s. m.* instrument pentru măsurarea densității lichidelor și a solidelor. [< fr. *pycnomètre*, cf. gr. *pyknos* — dens, *metron* — măsură]

PICNOMÓRF, *-Á adj. (biol. ; despre un tip constituțional)* cu trunchiul îndesat și membrele subțiri ; picnic. [< fr. *pycnomorphe*, cf. gr. *pyknos* — dens, *morphe* — formă]

PICNOSTÍL *s. n. (arhit.)* sistem de intercolonament la care intervalul dintre coloane este egal cu $1\frac{1}{2}$ din diametrul coloanei ; *(p. ext.)* templu sau edificiu cu coloanele astfel așezate. [< fr. *pycnostyle*, cf. gr. *pyknos* — dens, *stylos* — coloană]

PICO- element prim de compunere savantă, folosit în terminologia științifică la formarea numelor de unități de măsură și care arată că unitatea respectivă conține un bilion de unități de bază. [< fr., germ. *pico-*, cf. it. *piccolo* — mic]

PICOCURÍE *s. m. (fiz.)* unitate de radioactivitate, egală cu a bilioana parte dintr-un curie. [gen. *-iei.* / < fr. *picocurie*]

PICOFARÁD *s. m. (electr.)* unitate de măsură a capacității electrice, egală cu a bilioana parte dintr-un farad ; micromicrofarad. [pl. *-azi.* / < germ. *Picofarad*]

PICOGRÁM *s. n.* unitate de masă, reprezentînd a bilioana parte dintr-un gram. [cf. fr. *picogramme*]

PÍCOL *s. m.* v. p i c o l o.

PICOLÍNĂ *s. f.* v. p i c u l i n ă.

PÍCOLO *s. m.* 1. *(ieșit din uz)* ajutor de chelner (într-un restaurant). 2. piculină. [var. *picol* s. m. / < it. *piccolo*]

PICÓN *s. n.* instrument pentru sfărîmat ziduri, stînci etc. ; pichamăr ; *(spec.)* piesă la un ciocan de abataj. [pl. *-oane*, (s. m.) *-oni.* / < it. *piccone*]

PICÓT *s. m. (mine)* bucată de lemn tare, ascuțită la un capăt sub formă conică, servind la săparea galeriilor. [< fr. *picot*]

PICOTÁJ *s. n. (mine)* consolidarea rocilor în care se sapă o galerie, cu ajutorul picoților. [< fr. *picotage*]

PICÓU *s. n.* colț de dantelă ; nod mic. [< fr. *picot*]

PICRÁT *s. m.* sare a acidului picric. [< fr. *picrate*]

PÍCRIC *adj. m. acid ~* = acid puternic corosiv, cristalizat, toxic, cu gust amar și inodor ; trinitrofenol. [< fr. *picrique*, cf. gr. *pikros* — amar]

PICRÍT *s. n. (geol.)* rocă magmatică de origine vulcanică, de culoare verde-închis sau neagră. [< fr. *picrite*, cf. germ. *Pikrit*]

PICRO- element prim de compunere savantă cu semnificația „amar". [< fr. *picro-*, it. *picro-*, cf. gr. *pikros*]

PICROMIGDÁLĂ *s. f.* 1. migdală amară. 2. prăjitură făcută cu albuș de ou, zahăr și migdale sau nuci. [var. *pricomigdală* s. f. / cf. ngr. *pikramigdalon* < *pikros* — amar]

PICROTOXÍNĂ *s. f.* substanță vegetală amară, asemănătoare stricninei. [< fr. *picrotoxine*]

PICT- v. p i c t o-.

PICTÁ *vb. I. tr.* a zugrăvi, a înfățișa în culori, pe pînză, pe zid etc. o ființă, un peisaj etc. [cf. lat. *pictum* < *pingere*]

PICTÁRE *s. f.* acțiunea de a picta și rezultatul ei ; zugrăvire. [< *picta*]

PICTO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) pictură", „pictural", „de pictură", „imagistic". [var. *pict-.* / < fr. *picto-*, it. *pitto-*, cf. lat. *pictura*]

PICTOGRÁFIC, *-Ă adj.* referitor la pictografie ; scris cu pictograme. v. i d e o g r a f i c. [< fr. *pictographique*]

PICTOGRAFÍE *s. f.* scriere primitivă în care ideile, obiectele etc. sînt redate prin desene sugestive. v. i d e o g r a f i e. [gen. *-iei.* / < fr. *pictographie*, cf. lat. *pictus* — pictat, gr. *graphein* — a scrie]

PICTOGRÁMĂ *s. f.* element, semn folosit în pictografie. v. i d e o g r a m ă. [pl. *-me.* / < fr. *pictogramme*]

PÍCTOR *s. m.* artist plastic care se ocupă cu pictura. ● *(fig.)* scriitor care evocă în mod plastic și viu aspecte din viață și din natură. [< lat. *pictor*]

PICTÓRIC, *-Ă adj.* referitor la pictură, de pictor. [cf. lat. *pictorius*]

PÍCTORIȚĂ *s. f.* artistă plastică care se ocupă cu pictura. [< *pictor* + *-iță*]

PICTURÁL, *-Ă adj.* referitor la pictură ; cu plasticitatea caracteristică picturii ; plastic, pitoresc. [cf. fr. *pictural*]

PICTURALITÁTE *s. f. (liv.)* caracterul a ceea ce este pictural. [et. incertă]

PICTÚRĂ *s. f.* 1. arta de a înfățișa peisaje din natură, ființe, obiecte etc. în culori. 2. tablou, portret. 3. totalitatea operelor pictorilor dintr-o țară sau dintr-o epocă. [< lat. *pictura*]

PICULÍNĂ *s. f.* fluier mic care cîntă într-un registru acut. [var. *picolină* s. f. / cf. pol. *pikkulina*, it. *piccolino*]

PÍCUP *s. n.* 1. doză electromagnetică pentru reproducerea electrică a discurilor, atașată unui patefon. 2. patefon electric care, pus în legătură cu un amplificator și cu un difuzor de radio, poate transmite sunetele înregistrate pe discuri ; electrofon. [pl. *-uri*. scris și *pick-up*. / < engl. *pick-up*]

PIEDESTÁL *s. n.* suport, picior de susținere pentru o statuie, o coloană etc. [pron. *pie-*, pl. *-le*, *-luri*. / cf. fr. *piédestal*, it. *piedestallo*]

PIELECTAZÍE *s. f.* *(med.)* dilatație a bazinetului. [gen. *-iei*. / < fr. *pyélectasie*, cf. gr. *pyelos* — bazin, *ektasis* — dilatație]

PIELECTOMÍE *s. f.* rezecție a unei porțiuni a bazinetului. [gen. *-iei*. / cf. gr. *pyelos* — bazin, *ektome* — excizie]

PIELÍTĂ *s. f.* inflamație a mucoasei bazinetului și a rinichilor. [pron. *pi-e-*. / < fr. *pyélite*, cf. gr. *pyelos* — bazin]

PIELO- element prim de compunere savantă cu semnificația „referitor la) bazinetul renal". [pron. *pi-e-*. / < fr. *pyélo-*, cf. gr. *pyelos* — bazin]

PIELOGRAFÍE *s. f.* radiografie a rinichiului, a bazinetului și a ureterelor. [gen. *-iei*. / < fr. *pyélographie*, cf. gr. *pyelos* — bazin, *graphein* — a scrie]

PIELOLITOTOMÍE *s. f.* *(med.)* deschidere chirurgicală a bazinetului pentru extragerea calculilor. [gen. *-iei*. / < fr. *pyélolithotomie*]

PIELONEFRÍTĂ *s. f.* *(med.)* inflamație a rinichiului și a bazinetului. [< fr. *pyélonéphrite*, cf. gr. *pyelos* — bazin, *nephros* — rinichi]

PIELOPLASTÍE *s. f.* procedeu de decorare a legăturilor de artă și a lucrărilor de galanterie făcute din piele prin scoaterea în relief a diverse figuri. [< fr. *pyéloplastie*]

PIELOSCOPÍE *s. f.* examen radioscopic al ureterului și al bazinetului. [gen. *-iei*. / < fr. *pyéloscopie*]

PIELOSTOMÍE *s. f.* *(med.)* intervenție chirurgicală pentru devierea spre exterior a urinii din bazinet. [gen. *-iei*. / < fr. *pyélostomie*, cf. gr. *pyelos* — bazin, *stoma* — deschidere]

PIELOTOMÍE *s. f.* *(med.)* deschidere chirurgicală a bazinetului în caz de abces sau de calculi. [gen. *-iei*. / < fr. *pyélotomie*, cf. gr. *pyelos* — bazin, *tome* — tăiere]

PIEMÍE *s. f.* *(med.)* infecție generală a organismului caracterizată prin supurații, în viscere, în cavitățile seroase și în țesutul conjunctiv. [gen. *-iei*. var. *pioemie* s. f. / < fr. *pyhémie*, cf. gr. *pyon* — puroi, *haima* — sînge]

PIEMÓNT *s. n.* *(geol.)* relief de acumulare format la contactul unei regiuni muntoase cu o depresiune sau cu o cîmpie prin asocierea conurilor de dejecție. [< fr. *piémont*, cf. *Piemont*, regiune în Italia]

PIEMONTÁN, -Ă *adj.* referitor la un piemont, care prezintă caracteristicile unui piemont. [cf. fr. *piémontan*]

PIERÓT *s. m.* personaj de pantomimă. [pron. *pie-*. / < fr. *pierrot*, cf. *Pierrot*, personaj din comedia franceză]

PIÉSĂ *s. f.* 1. parte, porțiune, bucată a unui tot (cu care formează o unitate). 2. parte a unui mecanism, a unei mașini etc., care se poate demonta. 3. monedă, ban. 4. *~ anatomică* = parte dintr-un cadavru preparată pentru studiu. 5. fiecare dintre hîrtiile, dintre actele unui dosar. 6. obiect, operă artistică expusă într-un muzeu, la o expoziție etc. sau care face parte dintr-o colecție. 7. lucrare dramatică în care predomină dialogul și care se reprezintă pe scenă. 8. compoziție, bucată muzicală. [pron. *pie-*. / < fr. *pièce*]

PIESÉTĂ *s. f.* mică piesă de teatru (într-un act) ; scenetă. [pron. *pie-*. / < fr. *piécette*]

PIETÁ *s. n.* reprezentare în artele plastice a Madonei, cu Iisus mort pe genunchi sau în brațe. [pron. *pi-e-ta*. / < it. *pietà*]

PIETÁTE *s. f.* 1. evlavie, smerenie. ● milă. O *munte de ~* = casă de împrumut prin amanet. 2. devotament. [pron. *pi-e-*. / < fr. *piété*, cf. lat. *pietas*]

PIETÍN *s. n.* 1. boală contagioasă la oi, manifestată prin răni la picioare, care provoacă căderea unghiilor. 2. boală a cerealelor care provoacă atrofierea sau căderea acestora. [pron. *pi-e-*. / < fr. *piétin*]

PIETÍSM *s. m.* doctrină ascetică protestantă, apărută în Germania în sec. XVII, care admitea că fiecare poate interpreta scriptura în felul lui. [pron. *pi-e-*. / < fr. *piétisme*]

PIETÍST, -Ă *adj.* referitor la pietism. // *s. m. f.* adept al pietismului. [< fr. *piétiste*]

PIETÓN *s. m.* persoană care umblă pe jos; trecător. [pron. *pi-e-*. / < fr. *piéton*]

PIETONÁL, -Ă *adj.* referitor la pietoni, al pietonilor ; pedonal ; pietonier. [pron. *pi-e-*. / cf. it. *pedonale*]

PIETONIÉR, -Ă *adj.* *(rar)* pietonal. [pron. *pi-e-*. / cf. fr. *piétonier*]

PIETÓSO *adv.* *(muz. ; ca indicație de execuție)* trist, amar ; pios. [pron. *pie-to-*. / < it. *pietoso*]

PIETRIFICÁ *vb. I.* v. petrifica.

PIÉZ *s. m.* unitate de măsură a presiunii, corespunzătoare unei forțe de un sten pe metru pătrat. [pron. *pi-ez*. / < fr. *pièze*, cf. gr. *piezein* — a presa]

PIEZO- element prim de compunere savantă cu semnificația „presiune", „comprimare". [pron. *pie-zo-*. / < fr. *piézo-*, it. *piezo-*, cf. gr. *piezein* — a presa]

PIEZOELECTRIC, -Ă *adj.* referitor la piezoelectricitate. [pron. *pie-zo-e-*. / < fr. *piézo-électrique*]

PIEZOELECTRICITÁTE *s. f.* totalitatea fenomenelor electrice produse prin presiunea sau deformările făcute asupra unor anumite corpuri. [cf. fr. *piézo-électricité*]

PIEZOGRÁF *s. n.* aparat pentru măsurarea presiunilor sau a forțelor vibratoare prin metoda piezoelectrică. [< fr. *piézographe*]

PIEZOGRAFÍE *s. f.* înregistrare grafică cu ajutorul piezografului. [gen. *-iei*. / < fr. *piézographie*]

PIEZOGRÁMĂ *s. f.* curbă obținută la piezograf. [< fr. *piézogramme*]

PIEZOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la piezometrie. [< fr. *piézométrique*]

PIEZOMETRÍE *s. f.* 1. măsurarea presiunilor (ridicate). 2. ramură a fizicii care studiază compresibilitatea lichidelor. [gen. *-iei*. / < fr. *piézométrie*]

PIEZOMÉTRU *s. n.* 1. instrument de măsură a compresibilității lichidelor. 2. tub manometric servind pentru determinarea presiunii statice a fluidului dintr-o conductă. [< fr. *piézomètre*]

PIEZOOSCILÁTOR *s. n.* *(fiz.)* oscilator electronic care folosește ca element rezonator un cristal de cuarț. [pron. *pie-zo-os-*. pl. *-oare*. / cf. it. *piezooscillatore*]

PIEZOREZISTIVITÁTE *s. f.* proprietate a unor materiale de a-și varia rezistența la deformări elastice. [cf. fr. *piézorésistivité*]

PIEZOTERAPÍE *s. f.* *(med.)* aplicarea terapeutică a presiunilor intratoracice în cura afecțiunilor pulmonare. [gen. *-iei*. / < fr. *piézothérapie*]

PIGMÉNT *s. m.* 1. substanță care se găsește în celulele pielii și în unele țesuturi, cărora le dă o anumită culoare. O *~nți bi-*

liari = pigmenți care sint produși în organismul animal și se găsesc localizați în vezica biliară. 2. substanță colorantă, de obicei minerală, pulverizată, folosită ca vopsea în amestec cu un ulei sicativ. [< fr. *pigment*, cf. lat. *pigmentum*]

PIGMENTÁ *vb. I. refl.* 1. *(despre piele, țesuturi)* a se colora datorită pigmenților care se formează prin acțiunea soarelui, a unor tulburări etc. 2. *tr. (fig.)* a tinctura ; a condimenta. [< fr. *pigmenter*]

PIGMENTÁR, -Ă *adj.* care se referă la pigment. [cf. fr. *pigmentaire*]

PIGMENTÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) pigmenta și rezultatul ei ; pigmentație. [< *pigmenta*]

PIGMENTÁȚIE *s. f.* pigmentare. ● mod în care apar colorate celulele, țesuturile etc. în urma pigmentării. [gen. *-iei.* var. *pigmentațiune* s. f. / cf. fr. *pigmentation*]

PIGMENTAȚIÚNE *s. f.* v. pigmentație.

PIGMENTOGÉN, -Ă *adj.* care produce pigmenți. [< fr. *pigmentogène*]

PIGMENTOGENÉZĂ *s. f.* procesul fiziologic de formare a pigmenților. [cf. lat. *pigmentum* — pigment, gr. *genesis* — naștere]

PIGMÉU *s. m.* 1. personaj mitologic despre care se credea că ar fi făcut parte dintr-un neam de pitici cu care s-ar fi luptat Hercule. 2. pitic de rasă neagră din Africa centrală, cu înălțimea între 1,20 și 1,40 m. ● *(fig.)* om fără valoare, fără putere, fără merite. [cf. fr. *pygmée*, gr. *pygmaios* < *pygme* — mare cît un cot]

PIJAMÁ *s. f.* îmbrăcăminte comodă, mai ales pentru dormit, compusă dintr-un pantalon și o bluză. [< fr., engl. *pyjama* < cuv. hindustan]

PIL *interj.* strigăt adresat de vînător cîinelui pentru a-l îndemna să se arunce asupra vinatului. [< fr. *pille*]

PILÁSTRU *s. m.* stîlp (cu secțiune dreptunghiulară) care servește ca ornament sau pentru consolidarea unui zid. [pl. *-ștri.* / < fr. *pilastre*, it. *pilastro*]

PÍLĂ *s. f.* 1. dispozitiv alcătuit din doi electrozi introduși într-un electrolit, care transformă energia dezvoltată de un agent chimic în energie electrică. O ~ *atomică* = dispozitiv pentru producerea unei reacții nucleare. 2. *(constr.)* picior intermediar între culeele unui pod, făcut din zidărie, din beton sau din metal. 3. *(fam.)* manevră, intervenție, susținere nedreaptă a cuiva în scopuri necunoscute ; sprijin nedrept, nemeritat. [< fr. *pile*, it. *pila*]

PILEÁT *s. m.* nume dat de romani nobililor daci. [pron. *-le-at.* / < lat. *pileati* < *pileum* — căciulă]

PILIÉR *s. n.* porțiune de zăcămînt făoind parte dintr-o exploatare, delimitată de lucrări miniere sau de accidente tectonice și subîmpărțită în panouri. [pron. *-li-er.* / < fr. *pilier*]

PILIÉR *s. m. (sport)* fiecare dintre înaintașii din prima linie la rugbi, care, în îngrămădeală, susțin pe taloner. [pron. *-li-er.* / < fr. *pilier*]

PILIFÉR, -Ă *adj. (biol.)* care are perișori. O *regiunea ~ă a rădăcinii* = regiunea care poartă perișorii sugători. [< fr. *pilifère*]

PÍLING *s. n.* nodulet care se formează pe suprafețele expuse frecării ale îmbrăcămintei confecționate din țesături poliamidice. [< germ. *Pilling*]

PILOCÁRP *s. m.* arbore cu flori mari originar din America de Sud, ale cărui frunze conțin pilocarpină ; jaborandi. [< fr. *pilocarpe*]

PILOCARPÍNĂ *s. f.* alcaloid extras din frunzele de pilocarp, care se utilizează ca sudorific și ca antidot al atropinei. [< fr. *pilocarpine*]

PILÓN *s. m.* 1. stîlp puternic de susținere (a unei cupole, a unui arc de pod etc.). 2. construcție masivă de o parte și de alta a intrării unui templu sau unui monument. ● element ornamental în formă de stîlp, așezat la capătul unui pod, la intrarea într-o expoziție, într-un parc etc. 3. stîlp care susține o linie electrică aeriană, o antenă electromagnetică etc. O ~ *de antenă* = stîlp pe care este montată o antenă de radioemisiune. [pl. *-oni*, (s. n.) *-oane.* / < fr. *pylône*, it. *pilone*, cf. gr. *pylon*]

PILONÁ *vb. I. tr.* a introduce piloni ; a îndesa (cu maiul, cu mașina etc.) o umplutură de pămînt. [< fr. *pilonner*]

PILONÁRE *s. f.* acțiunea de a pilona și rezultatul ei. [< *pilona*]

PILÓR *s. m.* orificiu de comunicație între stomac și duoden. [< fr. *pylore*, cf. lat. *pylorus*]

PILORECTOMÍE *s. f.* rezecție a pilorului. [< fr. *pylorectomie*]

PILÓRIC *adj.* referitor la pilor, al pilorului. [cf. fr. *pylorique*]

PILORÍSM *s. n. (med.)* tendința la spasm a musculaturii pilorului. [< fr. *pylorisme*]

PILORÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a mucoasei pilorice. [< fr. *pylorite*]

PILORÍZĂ *s. f. (bot.)* caliptră. [< fr. *pilorise*, cf. lat. *pilus* — păr, gr. *rhiza* — rădăcină]

PILOROPLASTÍE *s. f. (med.)* intervenție chirurgicală de lărgire a sfincterului piloric prin incizia longitudinală și sutura transversală a pilorului. [gen. *-iei.* / < fr. *pyloroplastie*, cf. gr. *pyloros* — pilor, *plassein* — a forma]

PILOROSPÁSM *s. n.* spasm al pilorului. [< fr. *pylorospasme*]

PILOROSTOMÍE *s. f. (med.)* fistulă gastrică, practicată la nivelul pilorului și destinată a remedia o stenoză esofagiană. [gen. *-iei.* / < fr. *pylorostomie*, cf. gr. *pyloros* — pilor, *stoma* — gură]

PILOROTOMÍE *s. f. (med.)* incizie a pilorului. [gen. *-iei.* / < fr. *pylorotomie*, cf. gr. *pyloros* — pilor, *tome* — tăiere]

PILÓS, -OÁSĂ *adj. (anat.)* referitor la păr, de păr, al părului. ● *(bot., despre un organ)* acoperit cu păr. [cf. fr. *pileux*, lat. *pilosus* < *pilus* — păr]

PILÓT[1] *s. m.* 1. conducător al unei aeronave, al unei nave, al unei mașini. O ~ *automat* = instalație care comandă automat, în zbor, cîrmele unei aeronave pentru a o menține într-o direcție și într-o poziție determinată. 2. persoană care conduce o navă în locuri în care navigația este anevoioasă. [< fr. *pilote*, it. *pilota*]

PILÓT[2] *s. m.* stîlp înfipt în pămînt care susține un pod, o clădire etc. [< fr. *pilot*]

PILOTÁ *vb. I. tr.* a conduce (o navă, o aeronavă, o locomotivă etc.) ca pilot. ● *intr. (despre nave, trenuri)* a merge mai încet, cu precauție, datorită greutăților, nesiguranței drumului. [< fr. *piloter*]

PILOTÁJ[1] *s. n.* 1. știința și tehnica de a conduce o (aero)navă, o locomotivă etc. ; pilotare. 2. încetinire a mersului unui tren sau al unei nave din cauza nesiguranței parcursului. [< fr. *pilotage*]

PILOTÁJ[2] *s. n.* construcție hidrotehnică alcătuită din piloți[2] bătuți în albia unui curs de apă flotabil, servind la dirijarea plutitului liber. [< fr. *pilotage*]

PILOTÁRE *s. f.* acțiunea de a pilota și rezultatul ei ; pilotaj. ● *(fig.)* orientare a unei discipline de către o altă știință prin noțiunile și metodele proprii acesteia. [< *pilota*]

PILOTÍNĂ *s. f.* navă mică având la bord unul sau mai mulți piloți care conduc navele la intrarea sau la ieșirea din port. [cf. fr. *pilotin*]

PILOZITÁTE *s. f.* 1. acoperirea cu păr a tegumentelor. 2. *(text.)* proprietate a firelor de a avea aspect pufos. [cf. fr. *pilosité*]

PILÚLĂ *s. f.* medicament de formă sferică, care se ia pe cale bucală ; *(pop.)* hap. v. p a s t i l ă, d r a j e u. [< fr. *pilule*]

PÍLUM *s. n. (ant.)* suliță scurtă de aruncat. [pl. *-muri.* / < lat. *pilum*, cf. fr. *pilum*]

PIMELÓZĂ *s. f. (liv.)* obezitate. [cf. it. *pimelosi* < gr. *pimeles* — gras]

PINACÉE *s. f. pl.* abietacee. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *pinacées*, cf. *pinus* — pin]

PINÁCLU *s. n.* element de construcție, în formă de piramidă sau de clopotniță, situat în partea superioară a unui contrafort. [< fr. *pinacle*, cf. lat. *pinna* — crenel]

PINACOTÉCĂ *s. f.* mare colecție de tablouri și de obiecte de artă ; clădire unde se păstrează și se expune o astfel de colecție. [pl. *-ci*, *-ce.* / cf. fr. *pinacothèque*, lat. *pinacotheca*, gr. *pinakotheke* < *pinax* — tablou, *theke* — depozit]

PÍNAX *s. n.* tablou pictat ; *(p. ext.)* obiect de ceramică cu desene pictate ; mic vas cu capac, în care se păstrau fardurile. [pl. *-xe*, *-xuri.* / < gr. *pinax*]

PINCE-NEZ *s. n. (franțuzism)* ochelari care se prind pe nas cu ajutorul unui arc. [pron, *pens-né.* scris și *pensne.* / < fr. *pince-nez*]

PINDÁRIC, -Ă *adj.* în maniera lirismului lui Pindar. O *odă ~ă* = formă de poezie cu strofe liber organizate, pline de elan, cu construcții lexicale îndrăznețe. [< fr. *pindarique*, cf. *Pindar*, poet antic grec]

PINDARÍSM *s. n.* imitație a lirismului lui Pindar. ● stil pindaric ; lirism emfatic în genul lui Pindar. [< fr. *pindarisme*]

PINEÁL, -Ă *adj.* epifizar. O *(anat.) glandă ~ă* = glandă mică, situată în masa encefalului, a cărei secreție determină dezvoltarea caracterelor sexuale ; epifiză. [pron. *-ne-al.* / < fr. *pinéal*]

PINEALECTOMÍE *s. f. (med.)* extirpare a glandei pineale. [pron. *-ne-a-.* / < fr. *pinéalectomie*, cf. fr. *pinéale*, gr. *ektome* — excizie]

PINEALÓM *s. n. (med.)* tumoare malignă a glandei pineale. [pl. *-oame.* / < fr. *pinéalome*]

PING-PÓNG *s. n.* tenis de masă. [< fr. *ping-pong*]

PING-PONGÍST, -Ă *s. m. f.* sportiv care practică ping-pongul. [< *ping-pong* + *-ist*]

PINGUÍN *s. m.* pasăre palmipedă din mările arctice, cu aripi scurte, cu pieptul alb și cu mersul legănat, care stă în poziție verticală. [pron. *-gu-in.* / < fr. *pingouin*]

PINÍNĂ *s. f.* substanță zaharoasă extrasă dintr-o specie de pin, folosită în farmacie. [< fr. *pinine*]

PINIÓN *s. n.* roată dințată a unui angrenaj, care are un număr mic de dinți. [pron. *-ni-on.* pl. *-oane.* / < fr. *pignon*]

PINIPÉDE *s. n. pl.* ordin de mamifere acvatice din regiunile polare, cu membrele transformate în lopeți (foca, morsa) ; *(la sg.)* animal din acest ordin. [< fr. *pinnipèdes*, cf. lat. *pinna* — pană, *pes*, *pedis* — picior]

PINÓLĂ *s. f.* axul piesei de strung în care se fixează printr-un vîrf unul dintre capetele piesei de prelucrat sau o unealtă de prelucrare a piesei. [< germ. *Pinole*]

PINÓT *s. n.* varietate de struguri de viță nobilă de origine franceză, cu ciorchini mici, cilindrici. ● *(p. ext.)* vin obținut din acești struguri. [pron. *pi-no.* / < fr. *pinot*]

PINÚLĂ *s. f.* 1. lamă metalică în care este tăiată o fantă în a cărei axă se află un fir subțire și care, montată la capetele unei alidade, servește la determinarea prin vizare a direcției aliniamentelor. 2. pană mică, aripioară, aripă. ● fiecare dintre frunzulițele care constituie o frunză compusă de ferigă. v. f o l i o l ă. [< fr. *pinnule*, cf. lat. *pinnula*]

PIN-UP GIRL *loc. s.* fată cu înfățișare atrăgătoare care apare în fotografii pe coperțile revistelor, la reclame etc. [pron. *pin-ap-gărl.* / < engl. *pin-up girl*]

PÍNXIT *s. n.* formulă cu semnificația „a pictat", săpată pe o placă de gravură alături de numele pictorului după care gravorul și-a făcut lucrarea. [< lat. *pinxit*]

PIO- element prim de compunere savantă cu semnificația „puroi", „de puroi". [pron. *pi-o-.* / < fr. *pyo-*, it. *pio-*, cf. gr. *pyon*]

PIOCÍT *s. n.* celulă de puroi. [< fr. *pyocyte*, cf. gr. *pyon* — puroi, *kytos* — celulă]

PIOCÓLPOS *s. n. (med.)* colecție purulentă intravaginală. [< fr. *pyocolpos*, cf. gr. *pyon* — puroi, *kolpos* — vagin]

PIOCTANÍNĂ *s. f.* materie colorantă derivată din anilină cu proprietăți antibacteriene. [< fr. *pyoktanine*]

PIODERMÍTE *s. f. pl.* afecțiuni purulente ale pielii (abcese, furuncule etc.) produse de un microb. [pron. *pi-o-.* / < fr. *pyodermites*, cf. gr. *pyon* — puroi, *derma* — piele]

PIOEMÍE *s. f.* v. p i e m i e.

PIOFTALMÍE *s. f. (med.)* colecție de puroi în ochi ; hipopion. [< fr. *pyophtalmie*]

PIOGÉN *adj.* care produce puroi. [pron. *pi-o-.* / < fr. *pyogène*, cf. gr. *pyon* — puroi, *gennan* — a naște]

PIOGENÍE *s. f.* producere de puroi. [gen. *-iei.* / < fr. *pyogénie*]

PIOLÉT *s. m.* baston folosit în alpinism care are la capăt un fel de mic tîrnăcop. [pron. *pi-o-.* pl. *-eți*, (s. n.) *-eturi.* / < fr. *piolet*]

PIOMETRÍE *s. f.* piometrită. [gen. *-iei.* / < fr. *pyométrie*]

PIOMETRÍTĂ *s. f.* colecție purulentă în uter ; piometrie. [< fr. *pyométrite*]

PIÓN *s. m.* 1. cea mai mică piesă la jocul de șah. 2. *(fig.)* element înaintaș al unei organizații, al unui plan de acțiune etc. ; militant, ostaș. [pron. *pi-on.* / < fr. *pion*]

PIONEFRÍTĂ *s. f. (med.)* nefrită purulentă. [< fr. *pyonéphrite*]

PIONEFRÓZĂ *s. f. (med.)* formare de puroi în cavitatea renală. [< fr. *pyonéphrose*, cf. gr. *pyon* — puroi, *nephros* — rinichi]

PIONÉZĂ *s. f.* v. p i u n e z ă.

PIONIÉR *s. m. f.* 1. militar dintr-o unitate de geniu care lucrează la terasamente, la mine etc. 2. persoană care desțelenește și cultivă un ținut virgin, punînd bazele unei vieți civilizate în acea regiune. 3. *(fig.)* militant pentru o cauză, pentru o idee nouă, exponent al unei concepții noi ; deschizător de drumuri noi în știință, în tehnică etc. 4. membru al organizației de masă

a tineretului școlar, care înglobează elevi între 9 și 14 ani și îi educă în spiritul concepției marxist-leniniste, spre a deveni buni cetățeni ai patriei socialiste. [pron. *pi-o-ni-er.* / < fr. *pionnier*, rus. *pioner*]

PIONIÉR *s. n. (tehn.)* banc de lucru ușor transportabil și ușor de montat. [pron. *pi-o-ni-er.* / et. incertă]

PIONIERÁT *s. n.* viață, misiune de pionier. [< *pionier* + *-at*]

PIONIERÉSC, -EÁSCĂ *adj.* de pionieri, al pionierilor. [< *pionier* + *-esc*]

PIOPNEUMOTORÁX *s. n.* prezența de lichid purulent și gaz în cavitatea pleurală. [< fr. *pyopneumothorax*, cf. gr. *pyon* — puroi, *pneuma* — aer, *thorax* — torace]

PIORÉE *s. f.* scurgere de puroi. [pron. *pi-o-re-e.* / < fr. *pyorrhée*, cf. gr. *pyon* — puroi, *rhein* — a curge]

PIOS, -OÁSĂ *adj.* evlavios, cuvios; *(p. ext.)* animat, însuflețit de dragoste și de respect. [pron. *pi-os.* / cf. fr. *pieux*, lat. *pius*]

PIOSALPINGÍTĂ *s. f. (med.)* piosalpinx. [< fr. *pyosalpingite*]

PIOSALPÍNX *s. n. (med.)* inflamație purulentă a trompei uterine; piosalpingită. [< fr. *pyosalpinx*, cf. gr. *pyon* — puroi, *salpinx* — trompă]

PIOSEPTICEMÍE *s. f. (vet.)* boală infecțioasă foarte gravă, care se ivește la mînji, viței, miei etc. [gen. *-iei.* / < fr. *pyosepticémie*]

PIOSÁLPINX *s. n. (med.)* inflamație puroi în cavitatea pleurală; pleurezie purulentă. [< fr. *pyothorax*, cf. gr. *pyon* — puroi, *thorax* — torace]

PÍPĂ *s. f.* 1. conductă cu secțiunea de ieșire sau de intrare mai mare decît secțiunea curentă. ● tub de porțelan curbat folosit pentru protejarea conductoarelor electrice împotriva apei de ploaie la intrarea acestora în pereții unei clădiri. 2. piesă rotitoare care închide succesiv circuitele electrice ale bujiilor unui motor cu electroaprindere. [< engl., fr. *pipe*]

PIPE-LINE *loc. s.* conductă (magistrală) pentru transportul gazelor, petrolului etc. la distanță; oleoduc. [pron. *páip-lain.* / < engl. *pipe-line*, cf. *pipe* — țeavă, *line* — linie]

PIPERACÉE *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate apetale cu proprietăți aromatice foarte pronunțate, avînd ca tip piperul; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *pipéracées*]

PIPERAZÍNĂ *s. f.* amină care se prezintă sub formă de cristale incolore, solubile în apă, folosită ca dizolvant al nisipului din urină, la tratamentul gutei etc. [< fr. *pipérazine*, germ. *Piperazin*]

PIPERÍNĂ *s. f.* alcaloid care se găsește în piper. [< fr. *pipérine*]

PIPERMÉNT *s. n.* băutură răcoritoare preparată din alcool și esență de mentă. [< engl. *peppermint*]

PIPERONÁL *s. n.* heliotropină. [< fr. *pipéronal*]

PIPÉTĂ *s. f.* tub de sticlă umflat la mijloc și subțiat la un capăt, care se folosește pentru a lua o cantitate mică dintr-un lichid. [< fr. *pipette*]

PIR- v. piro-.

PIRÁIA *s. f. (zool.)* pește de pradă foarte feroce din fluviul Amazoanelor. [< fr. *piraya*]

PIRAMIDÁL, -Ă *adj.* 1. în formă de piramidă. O *celulă ~ă* = celulă nervoasă a substanței cenușii din creier; *fascicule ~e* = fasficule nervoase ale măduvei spinării. 2. *(fig.)* colosal; *(p. ext.)* extraordinar, uimitor. // *s. n.* os al carpului. [cf. fr. *pyramidal*]

PIRAMÍDĂ *s. f.* 1. monument funerar antic construit din blocuri mari de piatră, care avea patru fețe triunghiulare și în care erau înmormîntați faraonii Egiptului. 2. poliedru care are ca bază un poligon și fețele laterale în formă de triunghi cu același vîrf. 3. figură de gimnastică în care mai multe persoane se așază în rînduri suprapuse în forma unei piramide (2). 4. formă de coroană de pom cu ax principal. 5. sistem de susținere a viței de vie portaltoi, alcătuit dintr-un stîlp înalt din vîrful căruia pornesc mai multe sîrme legate de butuci. 6. formație anatomică asemănătoare unei piramide (2). ● proeminență osoasă din interiorul cavității timpanice. O *~e Malpighi* = elemente conice care formează substanța medulară a rinichiului. [pl. *-ide, -izi.* / < fr. *pyramide*, it. *piramide*, cf. lat., gr. *pyramis*]

PIRAMIDÓN *s. n.* medicament derivat al antipirinei, folosit contra febrei, durerilor reumatice etc. [< fr. *pyramidon*, cf. gr. *pyr* — foc + *amidă*, nume comercial]

PIRANDELLIÁN, -Ă *adj. (lit.)* referitor la concepția artistică și la opera lui Pirandello. ● aparținînd lui Pirandello. [pron. *li-an.* / < it. *pirandelliano*]

PIRANDELLÍSM *s. n. (lit.)* caracteristică a teatrului lui Luigi Pirandello, a cărui problematică și mod de rezolvare sparge tiparele clasice, introducînd inovații moderne și îndrăznețe și experiențe ale tehnicii dramatice (monologul interior, dedublarea actorului etc.). [< it. *pirandellismo*, cf. *Pirandello*, scriitor italian]

PIRANOGRÁF *s. n.* piranometru înregistrator. [< fr. *pyranographe*]

PIRANOMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea intensității radiației solare difuze. [< fr. *pyranomètre*, cf. gr. *pyr* — foc, *metron* — măsură]

PIRÁT *s. m.* hoț, tîlhar care străbate mările pentru a jefui, a prăda. v. corsar. O *navă ~* = navă armată al cărei echipaj săvîrșește acte de piraterie. ● cel care săvîrșește acte de piraterie aeriană. ● *(fig.)* individ fără scrupule, care se îmbogățește prin jaf etc. [< fr. *pirate*, it., lat. *pirata*]

PIRATERÉSC, -EÁSCĂ *adj.* de pirat. [cf. it. *piratesco*]

PIRATERÍE *s. f.* îndeletnicirea piraților; jaf, tîlhărie pe mare. O *~ aeriană* = act de amenințare și violență săvîrșit asupra echipajului unui avion pentru a-i deturna itinerarul. [gen. *-iei.* / cf. fr. *piraterie*]

PIRÉTIC, -Ă *adj.* care produce febră, referitor la febră, febril. [< fr. *pyrétique*, cf. gr. *pyretos* — febră]

PIRETOTERAPÍE *s. f. (med.)* metodă de tratament prin crearea artificială de febră. [gen. *-iei.* / < fr. *pyrétothérapie*, cf. gr. *pyretos* — febră, *therapeia* — tratament]

PIRETRÍNĂ *s. f.* substanță insecticidă extrasă din piretru, care nu este toxică pentru oameni. [< fr. *pyréthrine*]

PIRÉTRU *s. m.* plantă erbacee din familia compozeelor, al cărei capitul, uscat, produce o pudră insecticidă. [< fr. *pirèthre*, cf. gr. *pynethron* < *pyr* — foc]

PIRÉU *s. n.* mîncare preparată din legume (de obicei din cartofi) sau din fructe fierte și zdrobite, formînd o pastă. [var. *piure* s. n. / < fr. *purée*]

PÎREX *s. n.* sticlă foarte rezistentă la variații bruște de temperatură, din care se construiesc aparate de laborator. [< fr. *pyrex*, nume comercial]

PIREXÍE *s. f.* *(med.)* nume generic dat bolilor cu febră. [gen. *-iei.* / < fr. *pyrexie*, cf. gr. *pyrexis* — acces de febră]

PÎRGEOMÉTRU *s. n.* aparat pentru măsurarea intensității radiației terestre, care determină condițiile echilibrului termic la suprafața solului. [< fr. *pyrogéomètre*]

PIRHELIOGRÁF *s. f.* pirheliometru înregistrator. [< fr. *pyrhéliographe*]

PIRHELIOMÉTRU *s. n.* instrument cu care se măsoară cantitatea totală de energie solară care cade într-o unitate de timp asupra unei unități de suprafață. [< fr. *pyrhéliomètre*, germ. *Pyrheliometer*]

PÍRIC, -Ă *adj.* *(liv.)* referitor la foc, la ardere și îndeosebi la focuri de artificii. cf. gr. *pyr, pyros* — foc]

PIRIDÍNĂ *s. f.* substanță organică lichidă, fără culoare și cu miros neplăcut, care se găsește în uleiul de oase și în gudron. [< fr. *pyridine*]

PIRIFÓRM, -Ă *adj.* în formă de pară. [< fr. *piriforme*, cf. lat. *pirum* — pară, *forma* — formă]

PIRÍTĂ *s. f.* sulfură naturală de fier. [< fr. *pyrite*]

PIRITÓS, -OÁSĂ *adj.* care conține pirită. [cf. fr. *pyriteux*]

PIRO- element prim de compunere savantă având semnificația „(de) foc", „(prin) căldură". [var. *pir-.* / < fr. *pyro-*, it. *piro-*, cf. gr. *pyr, pyros* — foc]

PIROÁGĂ *s. f.* v. p i r o g ă.

PIROBALÍSTICĂ *s. f.* disciplină care studiază aruncarea proiectilelor prin arderea unor substanțe capabile să le dea impulsul necesar. [< fr. *pyrobalistique*]

PIROCLÁSTIC, -Ă *adj.* *(despre roci)* referitor la piroclastite, format din piroclastite. [< fr. *pyroclastique*]

PIROCLASTÍT *s. n.* rocă formată prin depozitarea materialului expulzat în timpul exploziilor vulcanice. [< fr. *pyroclastite*, cf. gr. *pyr* — foc, *klastos* — sfărîmat]

PIROELÉCTRIC, -Ă *adj.* referitor la piroelectricitate. [cf. fr. *pyro-électrique*]

PIROELECTRICITÁTE *s. f.* *(fiz.)* apariție a unor sarcini electrice pe fețele unor cristale sub acțiunea temperaturii ridicate. [cf. fr. *pyroélectricité*]

PIROFÍL, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de pirofilie ; care are atracție pentru foc. ● care nu se alterează în contact cu focul. [< it. *pirofilo*]

PIROFILÍE *s. f.* atracție morbidă către foc. ● calitatea a ceea ce este pirofil. [gen. *-iei.* / < it. *pirofilia*, cf. gr. *pyr* — foc, *phillos* — iubitor]

PIROFÍT, -Ă *adj.* *(despre plante)* ale cărei organe subterane profunde pot supraviețui focului sau ale cărei semințe posedă un înveliș gros lignificat, care plesnește sub efectul căldurii incendiului, favorizînd germinarea semințelor respective. [< fr. *pyrophyte*, cf. gr. *pyr* — foc, *phyton* — plantă]

PIROFÓB, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de pirofobie. [< fr. *pyrophobe*]

PIROFOBÍE *s. f.* teamă morbidă de foc. [gen. *-iei.* / < fr. *pyrophobie*, cf. gr. *pyr* — foc, *phobos* — frică]

PIROFÓR *s. m.* 1. substanță care ia foc cînd se află în contact cu aerul ; corp care se aprinde ușor prin frecare. 2. gen de insecte coleoptere, care emit lumină fosforescentă. [< fr. *pyrophore*, cf. gr. *pyr* — foc, *phoros* — care poartă]

PIROFÓRIC, -Ă *adj.* cu calități de pirofor. [cf. fr. *pyrophorique*]

PIROFOSFÁT *s. m.* sare a acidului pirofosforic. [< fr. *pyrophosphate*]

PIROFOSFÓRIC *adj. m. acid* ~ = acid din care se obține prin încălzire acidul fosforic normal. [< fr. *pyrophosphorique*]

PIROGÁLIC *adj. m. acid* ~ = pirogalol. [< fr. *pyrogallique*]

PIROGALÓL *s. n.* substanță albă, cristalină, solubilă în apă, folosită ca revelator în fotografie și ca antiseptic ; acid pirogalic. [< fr. *pyrogallol*]

PIRÓGĂ *s. f.* luntre primitivă folosită în Oceanul Pacific, lungă, îngustă și plată (făcută dintr-un trunchi de arbore scobit sau din piei cusute). [var. *piroagă* s. f. / < fr. *pirogue*, it. *piroga*, cf. sp. *piragua* < cuv. caraib]

PIROGÉN, -Ă *adj.* 1. care este produs de foc. 2. care produce febră. / < fr. *pyrogène*, cf. gr. *pyr* — foc, *gennan* — a naște]

PIROGENÁRE *s. f.* piroliză. [cf. fr. *pyrogénation* < gr. *pyr* — foc, *gennan* — a produce]

PIROGNOSTÍE *s. f.* *(chim.)* metodă de analiză folosită mai ales pentru determinarea metalelor dintr-un mineral, constînd în încălzirea acestuia într-o flacără de suflător. [< fr. *pyrognostie*, cf. gr. *pyr* — foc, *gnostike* — cunoaștere]

PIROGRÁF *s. n.* aparat electric de pirogravură cu un vîrf ascuțit care se înroșește. [< fr. *pyrographe*]

PIROGRAVÁ *vb. I. tr.* a grava cu un instrument de metal ascuțit la vîrf și înroșit electric sau în foc. [< fr. *pyrograver*]

PIROGRAVÁRE *s. f.* acțiunea de a pirograva și rezultatul ei. [< *pirogravă*]

PIROGRAVÓR *s. m.* specialist în pirogravură. [cf. fr. *pyrograveur*]

PIROGRAVÚRĂ *s. f.* tehnica gravării în lemn, în piele sau pe metal, făcută cu ajutorul unui instrument ascuțit la vîrf și înroșit la foc sau cu un termocauter. ● gravură făcută prin pirogravare. [< fr. *pyrogravure*]

PIRÓL *s. m.* compus organic lichid, incolor și cu miros de cloroform, obținut prin distilarea uleiului de oase. [< fr. *pirrol*]

PIROLATRÍE *s. f.* venerarea focului ca pe o ființă supranaturală de către popoarele primitive. [gen. *-iei.* / cf. gr. *pyr* — foc, *latreia* — cult]

PIROLÁTRU *s. m.* *(liv.)* adorator al focului. [< fr. *pyrolâtre*]

PIROLIGNÓS *adj. m. acid* ~ = amestec acid obținut prin distilarea uscată a lemnului. [< fr. *pyroligneux*]

PIROLÍZĂ *s. f.* proces de descompunere chimică cu ajutorul căldurii ; pirogenare. [< fr. *pyrolyse*, cf. gr. *pyr* — foc, *lysis* — descompunere]

PIROLUZÍT *s. n.* bioxid natural de mangan. [var. *piroluzită* s. f. / < fr. *pyrolusite*]

PIROLUZÍTĂ *s. f.* v. p i r o l u z i t.

PIROMÁN, -Ă *s. m. f.* suferind de piromanie. [< fr. *pyromane*]

PIROMANÍE *s. f.* tulburare psihică manifestată prin înclinarea de a pune foc, de a distruge prin foc, de a provoca incendii. [gen. *-iei.* / < fr. *pyromanie*, cf. gr. *pyr* — foc, *mania* — nebunie]

PIROMÁNT, -Ă *s. m. f.* cel care practică piromanția. [< it. *piromante*, cf. fr. *pyromancien*]

PIROMANȚÍE *s. f.* practică constînd în observarea focului sau a flăcărilor, prin care vechii greci pretindeau că ghicesc viitorul. [gen. *-iei.* / < fr. *pyromancie*, cf. gr. *pyr* — foc, *manteia* — ghicit]

PIROMETALURGÍE *s. f.* procedeu de bază pentru obținerea metalelor, care constă în topirea minereurilor în cuptoare metalurgice cu ajutorul căldurii produse prin arderea unor combustibili. [gen. *-iei.* / < fr. *pyrométalurgie*]

PIROMETAMORFÍSM *s. n.* totalitatea transformărilor datorate temperaturilor înalte suferite de rocile din vecinătatea unui corp eruptiv. [< fr. *pyrométamorphisme*, cf. gr. *pyr* — foc, *meta* — după, *morphe* — formă]

PIROMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la pirometrie. [< fr. *pyrométrique*]

PIROMETRÍE *s. f.* ramură a fizicii care studiază măsurarea temperaturilor înalte. ● totalitatea metodelor experimentale de determinare a temperaturilor înalte ale corpurilor. [gen. *-iei.* / < fr. *pyrométrie*]

PIROMÉTRU *s. n.* instrument folosit în metalurgie pentru măsurarea temperaturilor foarte înalte. [< fr. *pyromètre*, cf. gr. *pyr* — foc, *metron* — măsură]

PIROMORFÍSM *s. n.* modificarea structurii și a compoziției rocilor, provocată de o temperatură înaltă. [< fr. *pyromorphisme*, cf. gr. *pyr* — foc, *morphe* — formă]

PIROMORFÍT *s. n.* minereu de plumb. [< germ. *Pyromorphit*]

PIRONIÁN, -Ă *adj.* referitor la pironism. // *s. m. f.* 1. adept al pironismului. 2. sceptic. [pron. *-ni-an*, pl. *-ieni*, *-iene*. / < fr. *pyrronien*]

PIRONÍSM *s. n.* doctrina filozofului sceptic grec Pyrrhon, care susținea că nici o afirmație nu poate fi socotită mai îndreptățită decît alta, lucrurile fiind incognoscibile. ● scepticism. [< fr. *pyrrhonisme*, cf. *Pyrrhon*, filozof grec din antichitate]

PIROPARAFÍNĂ *s. f.* parafină bine cristalizată ca urmare a încălzirii. [< fr. *pyroparaffine*]

PIROPLASMÓZĂ *s. f.* boală infecțioasă la cai, la vite sau la oi, asemănătoare cu malaria, datorată unui parazit care distruge globulele roșii și provoacă febră mare. [< fr. *piroplasmose*]

PIROSCÁF *s. n.* nume mai vechi dat navelor acționate cu aburi. [pl. *-fe*, *-furi*. / < fr. *pyroscaphe*, it. *piroscafo*]

PIROSCÓP *s. n.* instrument cu care se poate observa dacă o temperatură a atins un anumit grad. [pl. *-scoape*. / < fr. *pyroscope*, cf. gr. *pyr* — foc, *skopein* — a privi]

PIROSCÓPIC, -Ă *adj. indicator* ~ = indicator făcut din diferite amestecuri de materiale ceramice, cu care se înregistrează temperaturile înalte. [< fr. *pyroscopique*]

PIROSFÉRĂ *s. f.* înveliș fluid situat în interiorul Pămîntului și avînd o temperatură foarte ridicată. [< fr. *pyrosphère*, cf. gr. *pyr* — foc, *sphaira* — sferă]

PIROSTÁT *s. n.* aparat de control al temperaturii camerei de ardere a unui focar de cazan sau de cuptor industrial. [< fr. *pyrostat*]

PIROTÉHNIC, -Ă *adj.* referitor la pirotehnie ; produs prin pirotehnie. [< fr. *pyrotechnique*]

PIROTEHNICIÁN *s. m.* specialist în pirotehnie. [pron. *-ci-an*. pl. *-ieni*. / < fr. *pyrotechnicien*]

PIROTEHNÍE *s. f.* 1. tehnica producerii și folosirii focului. 2. tehnica fabricării materialelor explozibile și inflamabile. 3. fabrică de muniții. [gen. *-iei.* / < fr. *pyrotechnie*, cf. gr. *pyr* — foc, *techne* — artă, meșteșug]

PIROTÉRMIC, -Ă *adj.* care dezvoltă căldură prin ardere. [< fr. *pyrothermique*]

PIROTÍNĂ *s. f.* sulfură naturală de fier. [< fr. *pyrrhotine*]

PIROXÉN *s. m.* silicat de magneziu, de fier și de calciu, care se găsește în diverse roci. [< fr. *pyroxène*]

PIROXÉNIC, -Ă *adj.* de natura piroxenului. [< fr. *pyroxénique*]

PIROXENÍT *s. n.* rocă intrusivă constituită din piroxeni. [< fr. *pyroxénite*]

PIROXILÍNĂ *s. f.* *(chim.)* amestec de esteri nitrici ai celulozei, folosit în industrie la fabricarea explozivilor, a lacurilor etc. [< fr. *pyroxiline*]

PIRÓZĂ *s. f.* arsură care se simte uneori în piept și spre gît la cîteva ore după masă. [cf. fr., gr. *pyrosis*]

PIRUETÁ *vb. I. intr.* a face piruete. [pron. *-ru-e-*. / < fr. *pirouetter*]

PIRUÉTĂ *s. f.* învîrtire făcută pe loc în vîrful unui picior ; *(la călărie)* mișcare de întoarcere a calului pe picioarele dinapoi. ● *(fig.)* schimbare bruscă de atitudine, de părere. [< fr. *pirouette*]

PISCI- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) pește", „piscicol". [< it. *pisci-*, cf. lat. *piscis*]

PISCÍCOL, -Ă *adj.* referitor la pești, la piscicultură. [< fr. *piscicole*]

PISCICULTÓR, -OÁRE *s. m. f.* specialist în piscicultură. [cf. fr. *pisciculteur*]

PISCICULTÚRĂ *s. f.* ramură a zootehniei care studiază creșterea și înmulțirea peștilor în apele naturale și în heleșteie. [< fr. *pisciculture*, cf. lat. *piscis* — pește, *cultura* — cultură]

PISCIFÓRM, -Ă *adj.* în formă de pește. [< fr. *pisciforme*]

PISCÍNĂ *s. f.* 1. heleșteu în care se cresc și se înmulțesc peștii. 2. bazin de înot, acoperit sau în aer liber. [< fr. *piscine*, cf. lat. *piscina*]

PISCIVÓR, -Ă *adj.* care se hrănește cu pește. [< fr. *piscivore*, cf. lat. *piscis* — pește, *vorare* — a mînca]

PISÉTĂ *s. f.* aparat de laborator care proiectează un jet lichid. [< fr. *pissette*]

PISIFÓRM *s. n.* unul dintre oasele carpului. [< fr. *pisiforme*, cf. lat. *pisum* — mazăre, *forma* — formă]

PISO- element prim de compunere savantă cu sensul de „mazăre", „asemănător mazării". [< fr. *piso-*, cf. gr. *pisos*]

PISOÁR *s. n.* loc pentru urinat. [pron. *-so-ar*. / < fr. *pissoir*]

PISOLÍT *s. n.* 1. grăunte de carbonat de calciu sau de oxid de fier de mărimea unui bob de mazăre. 2. rocă de calcar formată din pisolite (1). [< fr. *pisolithe*, cf. gr. *pisos* — mazăre, *lithos* — piatră]

PISOLÍTIC, -Ă *adj.* *(despre roci)* format din pisolite. [cf. fr. *pisolithique*]

PISTÁRD *s. m.* *(sport)* ciclist specializat în concursuri de pistă, de velodrom. [< fr. *pistard*]

PÍSTĂ *s. f.* 1. urmă ; făgaș. ● ~ *sonoră* = parte a unui film, a unei benzi de magnetofon etc. pe care sînt imprimate sunetele.

2. teren amenajat pentru curse, pentru schi, pentru întreceri sportive etc. 3. teren special amenajat pentru decolarea și aterizarea avioanelor. [< fr. *piste*, cf. it. *pista*]

PISTÍL *s. n.* 1. organ de reproducere femel la plantele fanerogame, format din frunze modificate ; gineceu (2). 2. piesă cilindrică de metal, de porțelan etc., având o umflătură la unul din capete, cu care se zdrobesc substanțele în mojar ; pisălog. [pl. *-luri, -le.* / < fr. *pistil*]

PISTOFÓN *s. n.* instrument pentru măsurarea presiunii acustice. [< fr. *pistophone*]

PISTÓL *s. m.* veche monedă franceză de aur. [pl. *-li.* / < fr. *pistole*]

PISTOLÁR *s. m.* 1. ostaș dotat cu un pistolet. ● trăgător specializat în probe de tir cu pistoletul. 2. trăgător abil cu pistolul (întîlnit mai ales în filme western). [< *pistol* + *-ar*, cf. sp., it. *pistolero*, engl. *pistoleer*]

PISTOLÉT *s. n.* 1. armă de foc portativă cu care se trage cu o singură mînă ; pistol. 2. instrument de desen confecționat din lemn, celuloid sau tablă, folosit pentru trasarea liniilor curbe ; florar. [pl. *-te, -turi.* / < fr. *pistolet*, it. *pistoletto*]

PISTÓN *s. n.* 1. organ de mașină adaptat etanș în interiorul unui cilindru (în care are o mișcare rectilinie alternativă, spațiul pe care-l închide între el și cilindru, umplut cu un fluid, variind permanent), care contribuie la transformarea energiei fluidului din cilindru în energie mecanică (la motoare) sau invers (la pompe, compresoare etc.). 2. instrument muzical de suflat din alamă, asemănător trompetei. ● clapă mobilă care închide sau deschide un orificiu la unele instrumente de suflat. [pl. *-oane.* / < fr. *piston*, cf. lat. t. *pistare* — a presa]

PISTONÁ *vb. I. tr. (tehn.)* a extrage (un lichid) cu un piston special. ● *(fig. ; fam.)* a insista, a plictisi cu insistențele, cu stăruințele. [< fr. *pistonner*]

PISTONÁJ *s. n. (tehn. ; rar)* pistonare. [< fr. *pistonnage*]

PISTONÁRE *s. f.* acțiunea de a pistona și rezultatul ei ; pistonaj. [< *pistona*]

PITAGOREIC, -Ă *adj.* referitor la Pitagora, la pitagorism, propriu pitagorismului. // *s. m. f.* adept al pitagorismului ; pitagorician. [pron. *-re-ic.* / cf. it. *pitagoreo*, germ. *pythagoreisch*, lat. *pythagoreus*]

PITAGORICIÁN, -Ă *s. m. f.* pitagoreic. [pron. *-ci-an*, pl. *-ieni, -iene.* / cf. fr. *pythagoricien*]

PITAGORÍSM *s. n.* curent filozofic idealist din Grecia antică, întemeiat de Pitagora, care susține că esența tuturor lucrurilor sînt numerele, simbolurile, că întregul univers constituie o armonie de numere. [cf. fr. *pythagorisme* < *Pitogora*, filozof și matematician grec din antichitate]

PITCHPÍNE *s. m.* arbore exotic din familia coniferelor, al cărui lemn dur, de culoare galbenă cu vine roșietice, servește la confecționarea mobilelor de lux și la construirea de nave. [pron. *picipain.* / < engl. *pitchpine*]

PITEC¹- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) maimuță", „specific maimuței". [var. *piteco-.* / < fr. *pithéc(o)-*, it. *piteco*, cf. gr. *pithekos*]

-PITÉC² element secund de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) maimuță", „specific maimuței". [< fr. *-pithèque*, it. *-piteco*, cf. gr. *pithekos*]

PITECÁNTROP *s. m.* nume dat unei maimuțe antropoide fosile, foarte apropiată, mai ales prin structura cutiei craniene, de omul primitiv ; omul-maimuță. [< fr. *pithécanthrope*, cf. gr. *pithekos* — maimuță, *anthropos* — om]

PITECO- v. pitec¹-.

PITECOÍD, -Ă *adj.* asemănător cu maimuța ; maimutesc. [pron. *-co-id.* / cf. it. *pitecoide* < gr. *pithekos*]

PÍTHOS *s. n.* vas mare de lut de dimensiunile unui butoi, în care se păstrau lichide sau grîne. [< gr. *pithos*]

PITIÁDĂ *s. f.* interval de timp de patru ani care se scurgea între serbările pitice. [pron. *-ti-a-.* / < fr. *pythiade*]

PITIÁTIC, -Ă *adj.* referitor la pitiatism, propriu pitiatismului. [pron. *-ti-a-.* / < fr. *pithiatique*]

PITIATÍSM *s. n.* ansamblu de tulburări psihice în cadrul isteriei, produse prin sugestie și vindecabile prin persuasiune. [pron. *-ti-a-.* / < fr. *pithiatisme*, cf. gr. *peitho* — persuasiune, *iatos* — vindecabil]

PÍTIC, -Ă *adj.* referitor la Apolo. O *jocuri* ~*e* = jocuri care aveau loc din patru în patru ani la Delfi, în Grecia, în cinstea zeului Apolo. [< fr. *pythique*]

PÍTIE *s. f.* 1. *(mit.)* preoteasă a lui Apolo la templul din Delfi. 2. *(fam.)* ghicitoare, prezicătoare. [< fr. *pythie*, cf. gr. *Pythia*]

PÍTING *s. n. (tehn.)* aspect al uzurii sub forma unor mici gropițe pe suprafața de contact a pieselor. [< engl. *pitting*]

PITIRIÁZĂ *s. f.* v. pitiriazis.

PITIRIÁZIS *s. n.* boală de piele contagioasă, manifestată prin erupții de băsicuțe care, uscîndu-se, formează o coajă ce produce mîncărimi ; *(pop.)* pecingine. [pron. *-ri-a-*, var. *pitiriază* s. f. / < fr. *pityriasis*, cf. gr. *pityron* — tărîțe]

PITÓN *s. m.* șarpe uriaș neveninos din regiunile tropicale. [< fr. *python*]

PITÓN *s. n.* piron folosit în alpinism în ascensiunile grele, avînd la un capăt un inel prin care se introduce coarda. [< fr. *piton*]

PITONÍSĂ *s. f. (ant.)* femeie care pretindea că poate ghici viitorul. ● *(fig.)* ghicitoare. [< lat., gr. *pythonissa*, cf. fr. *pythonisse*]

PITORÉSC, -EÁSCĂ *aaj.* care impresionează prin bogăția coloritului și varietatea formei ; încîntător, minunat ; *(p. ext.)* care încîntă ochiul prin ținută, mișcare, culoare. ● *(despre stil)* variat, colorat, bogat în imagini, în expresii. [cf. fr. *pittoresque*, it. *pittoresco*]

PITUITÁR, -Ă *adj.* referitor la fluxul nazal, la catar. O *glandă* ~*ă* = hipofiză. // *s. f.* mucoasa cavităților nazale. [pron. *-tu-i-.* < fr. *pituitaire*, it. *pituitario*, lat. *pituita* — secreție]

PITUÍTĂ *s. f. (med.)* mucus, flegmă. [< fr. *pituite*, lat. *pituita*]

PITUITÓS, -OÁSĂ *adj. (med.)* format din pituită, care seamănă cu pituita. [< fr. *pituiteux*]

PITURÁ *vb. I. tr. (mar.)* a vopsi (cu ulei) navele în scopul protejării lor împotriva ruginii sau degradării. [< it. *pitturare*]

PITURÁRE *s. f.* acțiunea de a pitura și rezultatul ei. [< *pitura*]

PITÚRĂ *s. f.* vopsea specială pentru nave. / < fr. *punaise*]

PIUNÉZĂ *s. f.* cuișor cu o floare foarte mare la un cap, folosit pentru fixat desene, planșe etc. [pron. *piu-ne-.* var. *pioneză* s. f. [< it. *pittura*]

PIURÉ *s.n.* v. p i r e u.
PIURÍE *s.f. (med.)* prezența puroiului în urină. [pron. *pi-u-ri-e.* / < fr. *pyurie*, cf. gr. *pyon* — puroi, *ouron* — urină]
PIVÓT *s.n.* 1. piesă metalică rotunjită la capăt, care susține un corp solid și care îl ajută să se întoarcă, să se poată roti ; *(spec.)* capăt al axului unui sistem tehnic care se sprijină pe lagăr. ● cui conic introdus în canalul unui dinte pentru a susține coroana. ● *(fig.)* centru, punct de sprijin esențial. ● întoarcere pe un picior la jocul de baschet pentru a se plasa cu spatele spre adversarul atacant. 2. rădăcină în formă de fus fără ramificații. // *s.m.* jucător, de obicei înalt, care acționează ca virf de atac, la baschet sub panoul advers, iar la handbal în semicercul de șase metri. [pl. *-oturi*, (s.m.) *-oți.* / < fr. *pivot*]
PIVOTÁ *vb. I. intr.* a se roti, a se întoarce (ca) pe un pivot. [< fr. *pivoter*]
PIVOTÁNT, -Á *adj.* 1. care se poate pivota. 2. *(despre rădăcini)* care are forma unui pivot ; *(despre plante)* care are rădăcina formată dintr-un pivot (2). [< fr. *pivotant*]
PIVOTÁRE *s.f.* acțiunea de a pivota și rezultatul ei ; rotire, întoarcere ; pivotație. [< *pivota*]
PIVOTÁȚIE *s.f.* pivotare. [gen. *-iei.* / < fr. *pivotation*]
PIX *s.n.* instrument de scris format dintr-un tub de pastă colorată cu o mică bilă la virf. [pl. *-uri.* / nume comercial]
PIXÍDĂ *s.f.* tip de fruct uscat dehiscent, care se deschide printr-un căpăcel sau prin ruperea în două. [< fr. *pyxide*]
PÍZZA *s.f.* aluat preparat cu ulei, brînză, carne, pește, roșii și condimente, copt în cuptor, constituind un fel de mîncare tipică Italiei meridionale. [pron. *pi-ța.* / < it. *pizza*]
PIZZICÁTO *s.n.* mod de a cînta dintr-un instrument cu coarde numai ciupindu-le, fără a folosi arcușul ; bucată muzicală executată în acest fel. [pron. *pi-ți-ca-to.* / < it., fr. *pizzicato*]
PLACÁ *vb. I. tr.* 1. a acoperi fețele unui element de construcție, ale mobilelor sau ale unui obiect metalic cu un strat de material de altă natură. 2. a opri un jucător la rugbi să pătrundă către buturile adverse, imobilizîndu-l cu mîinile. 3. *(av.)* a ateriza pe verticală. [< fr. *plaquer*]
PLACÁJ *s.n.* 1. placă obținută prin încleierea mai multor foi de furnir așezate unele peste altele ; se folosește la confecționarea de mobile, de panouri etc. 2. înveliș de piatră, de cărămidă, de lemn etc. cu care se acoperă un element de construcție, un obiect de lemn etc. pentru a le proteja sau a le da un aspect mai frumos. 3. oprirea din acțiune a unui jucător la rugbi prin imobilizare cu mîinile ; placare. [< fr. *placage*]
PLACARDÁ *vb. I. tr. (rar)* a afișa, a pune o placardă. [< fr. *placarder*]
PLACÁRDĂ *s.f.* tablă cu lozinci etc. care se poartă la manifestații ; pancartă. [< fr. *placard*]
PLACÁRE *s.f.* acțiunea de a placa și rezultatul ei ; placaj. [< *placa*]
PLACÁT *s.n. (rar)* anunț, afiș ; pancartă. [< pl. *-te*, *-turi.* / < *placa*]
PLACÁT, -Ă *adj.* 1. acoperit cu un strat de alt material. 2. *(sport ; despre un jucător de rugbi)* oprit să pătrundă spre poarta adversă. [< *placa*]
PLÁCĂ *s.f.* 1. foaie de metal, de lemn, de sticlă, de ebonit etc. 2. tablă, tăbliță pe care este scris, săpat ceva. [pl. *plăci.* / < fr. *plaque*, cf. it. *placca*]
PLACENTÁR, -Ă *adj.* 1. referitor la placentă, al placentei. 2. cu placentă. // *s.n.pl.* mamifere la care schimburile nutritive dintre organismul matern și pui se face prin intermediul placentei (1). [cf. fr. *placentaire(s)*]
PLACENTÁȚIE *s.f.* așezarea ovulelor pe placentă. ● formarea și modul de inserare a placentei. [gen. *-iei.* / cf. fr. *placentation*]
PLACÉNTĂ *s.f.* 1. masă cărnoasă și spongioasă care învelește fătul și prin care acesta primește hrana în perioada de gestație. 2. parte a ovarului pe care sînt dispuse ovulele. [< lat., fr. *placenta*]
PLACENTÓM *s.n. (med.)* tumoare derivînd din placentă. [pl. *-oame.* / < fr. *placentome*]
PLACHÉTĂ *s.f.* 1. volum mic, cu puține foi ; *(spec.)* culegere de versuri ; broșurică. 2. medalie pătrată sau dreptunghiulară, modelată pe o singură față, care se oferă de obicei ca premiu în competițiile sportive. 3. ~ *sanguină* = trombocit. [< fr. *plaquette*]
PLACHETOPOIÉZĂ *s.f. (biol.)* formare de plachete sanguine. [< fr. *plaquettopoïèse*]
PLACHÉU *s.n.* v. b l a c h e u.
PLACÍD, -Á *adj.* apatic, flegmatic ; calm, blajin. [cf. fr. *placide*, it. *placido*, lat. *placidus*]
PLACIDITÁTE *s.f.* faptul de a fi placid ; impasibilitate ; blîndețe. [cf. fr. *placidité*]
PLACODÉRMI *s.m.pl.* subclasă de pești fosili, avînd trupul acoperit cu plăci osoase și cornoase ; *(la sg.)* pește din această subclasă. [< fr. *placodermes*, germ. *Plakodermen*, cf. gr. *plax* — ceea ce este neted și larg, *derma* — piele]
PLACOÍZI *s.m.pl. (zool.)* pești prevăzuți cu solzi formați dintr-o placă osoasă, de pe care se ridică un ghimpe cu virful îndreptat înapoi. [pron. *-co-izi.* sg. *placoid.* / < germ. *Plakoiden*]
PLAFÁR *s.n.* magazin în care se vind plante farmaceutice. [< *pla(nte) far(maceutice)*]
PLAFÓN *s.n.* 1. tavan. 2. cifră-limită peste care nu se poate trece, care nu poate fi depășită (în operații financiare, de planificare etc.). 3. nivel de altitudine. ● înălțime maximă pe care o poate atinge un avion. ● înălțime la care se găsește un strat de nori (partea inferioară). [pl. *-oane*, *-onuri.* var. *plafond* s.n. / < fr. *plafond*]
PLAFONÁ *vb. I. tr.* 1. a fixa un plafon, o limită (maximă) unor operații financiare etc. 2. *refl. (fig.)* a se limita la un anumit nivel, a nu depăși un anumit stadiu. [< fr. *plafonner*]
PLAFONÁRE *s.f.* acțiunea de a (se) plafona și rezultatul ei ; fixare a unui plafon (2). [< *plafona*]
PLAFÓND *s.n.* v. p l a f o n.
PLAFONIÉR *s.m.* meseriaș care face plafoane. [pron. *-ni-er.* / cf. fr. *plafonneur*]
PLAFONIÉRĂ *s.f.* lampă electrică fixată pe plafon, care luminează semidirect. [pron. *-ni-e-.* / < fr. *plafonnier*]
PLÁGĂ *s.f.* 1. rană (deschisă). 2. *(fig.)* calamitate ; situație nenorocită. [pl. *plăgi.* / cf. lat. *plaga*, germ. *Plage*]
PLAGIÁ *vb. I. tr.* a lua, a fura ideile, expresiile, invențiile cuiva și a le prezenta drept creații proprii ; a publica pe numele său fragmente din lucrarea altuia ; a comite

un furt literar. [pron. *-gi-a.* p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *plagier*]

PLAGIÁT *s.n.* faptul de a plagia ; furt literar ; plagiere. [pron. *-gi-at.* pl. *-te, -turi.* / < fr. *plagiat*]

PLAGIATÓR, -OÁRE *s.m.f.* persoană care plagiază. [< *plagia* + *-tor*]

PLAGIÉRE *s.f.* acțiunea de a plagia și rezultatul ei ; plagiat. [pron. *-gi-e-.* / < *plagia*]

PLAGIOCLÁZI *s.m.pl.* grup de minerale din clasa feldspaților. [pron. *-gi-o-.* / < fr. *plagioclases*, cf. gr. *plagios* — oblic, *klasis* — spărtură]

PLAGIOSTÓMI *s.m.pl.* subclasă de pești cu schelet cartilaginos, avînd gura în formă de deschizătură transversală și orificiile branhiale deschise direct la exterior. [< fr. *plagiostomes*, cf. gr. *plagios* — oblic, *stoma* — gură]

PLAGIOTRÓP, -Ă *adj. (despre tulpini)* culcat, tîrîtor. [< fr. *plagiotrope*]

PLAISANCIÁN *s.n. (geol.)* etaj inferior al pliocenului. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *ple-zan-ci-an.* pl. *-ieni, -iene.* / < fr. *plaisancien*]

PLÁJĂ *s.f.* 1. țărm jos de mare acoperit cu nisip fin, pe care se fac băi de soare ; orice loc pe malul unei ape unde se fac băi de soare. O *a face* ~ = a face băi de soare. 2. *(telec.)* ~ *de modulație* = domeniu de modulație. [< fr. *plage*]

PLAN *s.n.* 1. suprafață netedă, plană, fără ridicături. ● suprafață care conține toate dreptele care trec printr-un punct fix și intersectează o dreaptă. ● *(anat.)* suprafață care secționează imaginar corpul omenesc sub o anumită incidență. 2. desen tehnic care reprezintă grafic o suprafață de teren, o construcție, o mașină etc. 3. parte a unei suprafețe în raport cu depărtarea de ochiul observatorului și cu reprezentarea ei într-o pictură, într-un tablou etc. ● *(cinem.)* fiecare serie de instantanee dintr-un film, privind aceeași acțiune sau același subiect, luate sub același unghi de vedere și într-un cadru constant. ● mod de încadrare a subiectului filmat ori a diverselor sale elemente sub aspect dimensional. 4. suprafață de susținere în aer a unei aeronave ; *(p. ext.)* aripă. 5. fel cum sînt așezate, dispuse părțile unei opere științifice, literare etc. în momentul cînd au fost coordonate între ele; proiect, alcătuire ; *(p. ext.)* proiect pentru o acțiune care urmează să fie îndeplinită. 6. proiect elaborat cu anticipare, cuprinzînd o suită ordonată de operații destinate să ducă la atingerea unui scop ; program de lucru. [pl. *-nuri, -ne.* / < fr. *plan*, cf. lat. *planum*]

PLAN, -Ă *adj.* neted, fără ridicături, fără accidente ; plat. O *(geom.) suprafață ~ă* = suprafață pe care o dreaptă poate fi aplicată în orice sens ; *geometrie ~ă* = parte a geometriei care studiază suprafețele plane. [cf. fr. *plan*, lat. *planus*]

PLAN¹- element prim de compunere savantă cu semnificația „plan". [var. *plani-, plano-.* / < fr. *plani-*, cf. lat. *planus*]

-PLÁN² element secund de compunere savantă cu semnificația „în formă plană", „plan", „plat". [< fr. *-plane*, it. *-plano*, cf. lat. *planus*]

PLANÁ *vb. I.* 1. *intr. (despre păsări)* a pluti în văzduh cu aripile deschise. ● *(despre un planor, un avion)* a pluti în aer fără ajutorul unui motor. ● *(fig.)* a fi iminent, a amenința să se întîmple, a pluti asupra... 2. *intr. (fig.)* a domina, a stăpîni (prin superioritate). 3. *tr.* a netezi (o piatră), a face plană (o suprafață). [< fr. *planer*]

PLANÁRE *s.f.* acțiunea de a plana și rezultatul ei ; plutire. [< *plana*]

PLANÁRIE *s.f. (zool.)* specie de vierme plat de apă dulce. [< lat. *planaria*, cf. fr. *planaire*]

PLANARITÁTE *s.f. (mat.)* proprietatea de a fi plan. v. planeitate. [< germ. *Planarität*]

PLANÁT, -Ă *adj. (av.) zbor* ~ = zbor fără motor (făcut cu un planor sau cu un avion cu motorul oprit). [cf. fr. *plané*]

PLANATÓR *s.n.* piesă componentă a unei matrițe pentru ambutisarea tablei, care presează marginea acesteia spre a împiedica formarea cutelor. ● ciocan folosit pentru a face plană fața unui obiect. [< *plana* + *-tor*]

PLANÁȚIE *s.f. (geol.)* proces de netezire a regiunilor înalte și accidentate ale scoarței terestre, datorită factorilor modificatori externi. [< engl. *planation*]

PLANCONCÁV, -Ă *adj.* care are o față plană și alta concavă. [< fr. *plan-concave*]

PLANCONVÉX, -Ă *adj.* care are o față plană și alta convexă. [< fr. *plan-convexe*]

PLANCTOFÍTE *s.f.pl.* nume dat plantelor microscopice flotante. [cf. gr. *plankton* — rătăcitor, *phyton* — plantă]

PLANCTOLOGÍE *s.f.* ramură a biologiei care studiază microorganismele acvatice din care este alcătuit planctonul. [gen. *-iei.* / < fr. *planctologie*]

PLANCTÓN *s.n.* totalitatea ființelor vii (plante și animale) care plutesc libere în mări și lacuri. O ~ *atmosferic* = ansamblul particulelor solide și lichide care se găsesc în suspensie în atmosferă. [pl. *-nuri.* / < fr. *plancton*, germ. *Plankton*, cf. gr. *plankton* — rătăcitor]

PLANCTONOFÁG, -Ă *adj. (despre animale acvatice)* care se hrănește cu plancton. [cf. fr. *planctophage*]

PLANCTÓNTE *s.f.pl.* microorganisme animale și vegetale care plutesc la suprafața (sau în apropierea suprafeței) apei, formînd planctonul. [< germ. *Planktonten*]

PLANEITÁTE *s.f.* proprietate a unei suprafețe de a fi plană. [pron. *-ne-i-.* var. *planitate* s.f. / cf. fr. *planéité*]

PLANETÁR, -Ă *adj.* 1. referitor la planete, de planete, al planetelor. O *sistem* ~ = totalitatea planetelor care se învîrtesc în jurul Soarelui. 2. *angrenaj* ~ = angrenaj în care una sau mai multe roți dințate se învîrtesc concomitent în jurul axelor proprii și în jurul axei unei alte roți dințate ; *ax* ~ = axul care mișcă roata motoare a unui automobil primind mișcarea de la diferențial. [cf. fr. *planétaire*, lat. *planetarius*]

PLANETÁRIU *s.n.* construcție specială, în formă de cupolă, care reprezintă în interiorul ei sistemul planetar. [pron. *-riu.* / < fr. *Planétarium*]

PLANÉTĂ *s.f.* corp ceresc obscur care se învîrtește în jurul Soarelui pe o orbită eliptică și care primește lumină și căldură de la Soare. [< lat. *planeta*, gr. *planetes*, cf. fr. *planète*]

PLANETOÍD *s.m.* planetă mică din sistemul solar ; asteroid. [pron. *-to-id.* / < fr. *planétoïde*]

PLANETOLOGÍE *s.f.* ramură a astrofizicii care studiază structura planetelor și a sateliților lor. [gen. *-iei.* / et. incertă]

PLANÉZĂ *s. f. (geol.)* platou de bazalt, triunghiular, situat între două văi înguste și adînci de pe povîrnișurile conurilor vulcanice. [< fr. *planèze*]

PLANFÍLM *s. n.* suport semirigid transparent, confecționat din material sintetic neinflamabil, pe care se află o emulsie fotosensibilă. [< germ. *Planfilm*]

PLANI- v. plan[1]-.

PLÁNIC, -Ă *adj.* conform cu un plan dinainte stabilit referitor la un plan. [după rus. *planomerniĭ*]

PLANIÉDRU, -Ă *adj. (geom.)* care are suprafețe plane. [pron. *-ni-e-*. / < fr. *planièdre*]

PLANIFICÁ *vb. I. tr.* **1.** a întocmi un plan, o programare; a organiza și a conduce pe bază de plan; a organiza o activitate, întocmind planul după care să se desfășoare diferitele ei faze. **2.** a prevedea, a include într-un plan. [p. i. *planific*. / după rus. *planirovati*, cf. fr. *planifier*]

PLANIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a planifica și rezultatul ei. [< *planifica*]

PLANIFICATÓR, -OÁRE *s. m. f.* specialist în întocmirea planurilor de producție. [< *planifica* + *-tor*]

PLANIGLÓB *s. n.* planisferă, mapamond. [cf. germ. *Planiglob*]

PLANIGRÁF *s. n.* **1.** instrument pentru copiat desene prin varierea dimensiunilor. **2.** tomograf. [< fr. *planigraphe*, cf. lat. *planum* — plan, gr. *graphein* — a scrie]

PLANIMETRÁ *vb. I. tr.* a determina suprafața cuprinsă în interiorul unui contur prin calcule sau cu ajutorul planimetrului. [< *planimetru*]

PLANIMETRÁRE *s. f.* acțiunea de a planimetra și rezultatul ei. [< *planimetra*]

PLANIMÉTRIC, -Ă *adj.* privitor la planimetrie. [< fr. *planimétrique*]

PLANIMETRÍE *s. f.* **1.** operație de determinare și de reprezentare pe un plan a detaliilor de pe o suprafață de teren. ● parte a topografiei care se ocupă cu astfel de operații. **2.** parte a geometriei care studiază suprafețele plane; geometria plană. [gen. *-iei*. / < fr. *planimétrie*, cf. lat. *planus* — plan, gr. *metron* — măsură]

PLANIMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea suprafețelor plane. [< fr. *planimètre*]

PLANISFÉRĂ *s. f.* hartă în care sînt reprezentate cele două emisfere ale globului pămîntesc sau ale sferei cerești; mapamond, planiglob. [< fr. *planisphère*, cf. lat. *planus* — plan, gr. *sphaira* — sferă]

PLANISFÉRIC, -Ă *adj.* referitor la planisferă. [cf. fr. *planisphérique*]

PLANITÁTE *s. f.* planeitate.

PLANO- v. plan[1]-.

PLANOGRAFÍE *s. f.* procedeu de reproducere tipografică la care se folosesc forme de tipar din piatră litografică, aluminiu etc.; tipar înalt. [gen. *-iei*. / < fr. *planographie*]

PLANOGRÁMĂ *s. f.* grafic care indică organizarea planificată a operațiilor din cadrul unui ciclu. [< germ. *Planogramm*]

PLANÓR *s. n.* **1.** aparat de zbor fără motor, care se menține în aer prin folosirea curenților ascendenți provocați de relief sau de temperatura solului. **2.** parte a unei aeronave cuprinzînd mai ales organele asupra cărora se exercită forțele aerodinamice. [cf. fr. *planeur*]

PLANÓRBIS *s. m. (zool.)* moluscă gasteropodă cu cochilie spiralată într-un singur plan, care trăiește în apele dulci. [< fr. *planorbe*]

PLANORÍSM *s. n.* sport practicat cu planorul. ● îndeletnicirea de a construi aparate de zbor fără motor. [< rus. *planorizm*]

PLANORÍST, -Ă *s. m. f.* sportiv care practică planorismul. ● pilot sau constructor de planoare. [pl. *-iști*, *-iste*. / < *planor* + *-ist*]

PLÁNȘĂ *s. f.* **1.** coală, foaie (mare) de hîrtie care cuprinde un desen (tehnic). **2.** reproducere cu ajutorul tiparului a unui desen sau a unei picturi. **3.** fiecare dintre plăcile de beton ale pavajului unei șosele. [< fr. *planche*]

PLANȘETĂ *s. f.* placă de lemn dreptunghiulară (uneori montată pe un suport) pe care se fixează hîrtia pentru desen, pentru ridicări topografice etc. ● scîndură lată pe care se întind foile de aluat. [< fr. *planchette*]

PLANȘÉU *s. n.* **1.** element de construcție făcut de obicei din beton armat, care separă două etaje ale unei clădiri, care alcătuiește partea pe care se circulă a unui pod etc. ● planul inferior al unei cavități subterane. **2.** *(anat.)* perete musculos care delimitează la bază o cavitate. [pron. *-șeu*, pl. *-ee*, *-uri*. / cf. fr. *plancher*]

PLANTÁ *vb. I. tr.* **1.** a sădi (pomi, plante). **2.** a înfige în pămînt (un stîlp, un par etc.). **3.** a instala mine pe un teren. [cf. fr. *planter*, lat. *plantare*]

PLANTAGINACÉE *s. f. pl.* familie de plante erbacee, avînd ca tip pătlagina; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e*. *sg.* invar. / < fr. *plantaginacées*, cf. lat. *plantagin* — pătlagină]

PLANTÁGO *s. m.* plantă erbacee cuprinzînd o mulțime de specii sălbatice. [< fr., lat. *plantago*]

PLANTÁJ *s. n.* plantare. ● plantație de arbori ameliorați, izolată de polenul străin, inferior, și îngrijită intensiv în scopul obținerii de semințe ușor recoltabile. ● arbore dintr-o astfel de plantație. [< fr. *plantage*]

PLANTÁR, -Ă *adj.* al tălpii piciorului. [cf. fr. *plantaire*]

PLANTÁRE *s. f.* acțiunea de a planta și rezultatul ei; sădire; plantaj, plantat. [< *planta*]

PLANTÁT *s. n.* plantare. O *mașină de* ~ = mașină folosită pentru plantarea răsadurilor, a puieților etc. [< *planta*]

PLANTATOÁRE *s. f.* mașină de plantat. [< *planta*]

PLANTATÓR, -OÁRE *s. m. f.* **1.** cel care se ocupă cu plantarea răsadurilor, a viței de vie etc. **2.** proprietar al unei plantații *(2)*. [cf. fr. *planteur*]

PLANTATÓR *s. n.* unealtă în formă de hîrleț folosit la facerea gropilor în care se introduc puieții. [cf. fr. *planteur*]

PLANTÁȚIE *s. f.* **1.** ansamblu de plante (din aceeași specie) cultivate pe un teren special pregătit. ● cultură de plante speciale. **2.** întreprindere agricolă pentru cultivarea unor plante tehnice speciale (bumbac, cauciuc, cafea etc.); culturile unei astfel de întreprinderi. **3.** *(teatru)* planul după care se așază în scenă elementele decorului și mobilierului. [gen. *-iei*. var. *plantațiune* s. f. / cf. fr. *plantation*, lat. *plantatio*]

PLANTAȚIÚNE *s. f.* v. plantație.

PLÁNTĂ *s. f.* **1.** nume generic dat vegetalelor (ierburi, copaci, arbuști etc.). ● iarbă, plantă erbacee. **2.** *(anat.)* fața interioară a

piciorului, talpa, laba, care ia contact cu pămîntul. [< lat. *planta*, cf. fr. *plante*]

PLANTIGRÁD, -Ă *adj.*, *s. n.* (mamifer) care umblă călcînd cu toată talpa piciorului pe pămînt. [< fr. *plantigrade*, cf. lat. *planta* — talpă, *gradi* — a merge]

PLANTOGRÁMĂ *s. f.* amprentă a tălpii piciorului în poziția ortostatică. [cf. fr. *plantigramme*]

PLANTÓN *s. n.* soldat în serviciu de pază și supraveghere la poarta unei cazărmi, într-un dormitor etc.; serviciul pe care îl îndeplinește acest soldat. [< fr. *planton*]

PLANTULÁȚIE *s. f.* dezvoltarea embrionului vegetalelor în timpul germinației. [gen. *-iei*. / < fr. *plantulation*]

PLANTULĂ *s. f.* plantă mică abia ieșită din sămînță; embrion vegetal. [< fr. *plantule*]

PLANTURÓS, -OÁSĂ *adj.* *(despre persoane)* cu forme pline, gras; voinic. [cf. fr. *plantureux*]

PLASÁ *vb. I. tr.* 1. a repartiza pe cineva într-un loc anumit, într-un post. ● *refl.* a se situa pe o anumită poziție. 2. a investi (un capital) într-o întreprindere (rentabilă). ❂ a vinde mărfuri. ❂ a spune ceva la timp, la locul potrivit. 3. a trimite mingea într-un loc anumit sau la un anumit jucător. [p. i. *-sez*. / < fr. *placer*]

PLASAMÉNT *s. n.* 1. investire a unui capital într-o afacere, într-o întreprindere etc. 2. slujbă, post, serviciu. 3. *(sport)* situarea pe teren a unui jucător în locul cel mai potrivit. [cf. fr. *placement*]

PLASÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) plasa și rezultatul ei. [< *plasa*]

PLASATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care plasează ceva; *(spec.)* persoană care plasează pe spectatori la locurile lor în sălile de spectacole. [după fr. *placeur*]

-PLASIE v. -p l a z i e.

-PLÁSM element secund de compunere savantă, cu semnificația „(referitor la) plasmă (1)", „de plasmă (1)". [< fr., gr. *plasma*]

PLASMA- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) plasmă (1)", „de plasmă (1)". [var. *plasmo-*. / < fr., gr. *plasma*]

PLASMATERAPÍE *s. f.* *(med.)* folosirea terapeutică a plasmei sanguine. [gen. *-iei*. / < fr. *plasmathérapie*]

PLASMÁTIC, -Ă *adj.* referitor la plasmă; de natura plasmei. [< fr. *plasmatique*]

PLÁSMĂ *s. f.* 1. produs lichid intercelular aflat în sînge, în limfă și în mușchi. 2. zonă dintr-o descărcare electrică într-un gaz, care conține atît ioni pozitivi și ioni negativi, cît și atomi și molecule neutre. ● masă gazoasă dintr-o astfel de zonă. [< fr., gr. *plasma* < *plassein* — a forma]

PLASMO- v. p l a s m a-.

PLASMOCHIMÍE *s. f.* ramură a chimiei care studiază reacțiile chimice ale plasmei (2). [cf. fr. *plasmo-chimie*]

PLASMODÉSME *s. f. pl.* *(bot.)* firișoare microscopice de protoplasmă. [< fr. *plasmodesmes*, cf. gr. *plasma* — formație, *desma* — legătură]

PLASMÓDIE *s. f.* plasmodiu. [< fr. *plasmodie*]

PLASMÓDIU *s. n.* 1. masă plasmatică cu mai multe nuclee care nu are ca înveliș decît o membrană albuminoidă. 2. hematozoar al paludismului. [pron. *-diu*. var. *plasmodie* s. f. / < fr., lat. *plasmodium*]

PLASMOLÍZĂ *s. f.* *(biol.)* micșorare a volumului unei celule prin pierderea apei din țesutul vegetal viu pus într-o soluție concentrată. [< fr. *plasmolyse*, cf. gr. *plasma* — formație, *lysis* — distrugere]

PLASMOMETRÍE *s. f.* măsurarea micșorării volumului celulelor în timpul plasmolizei. [gen. *-iei*. / < fr. *plasmométrie*]

PLASMÓN *s. m.* particulă fictivă cu ajutorul căreia este descrisă mișcarea de ansamblu a purtătorilor de sarcină (electroni sau ioni) dintr-o plasmă. [cf. germ. *Plasmon*, fr. *plasmon*]

PLASMORAGÍE *s. f.* pierdere de plasmă din circuitul sanguin, așa cum se întîmplă, de pildă, în cazul unor arsuri. [gen. *-iei*. / < fr. *plasmorrhagie*, cf. gr. *plasma* — formație, *rhegnynai* — a curge]

PLASMOTERAPÍE *s. f.* *(med.)* folosirea în scop terapeutic a substanței protoplasmatice. [gen. *-iei*. / < fr. *plasmothérapie*]

PLASMOTRÓN *s. n.* generator de plasmă (2), care, dezvoltînd temperaturi foarte mari, este folosit pentru tăierea rapidă a metalelor, sudări etc. [< fr. *plasmotron*]

PLASMOZÓM *s. n.* corpuscul sferic din nucleul celular. [< fr. *plasmosome*]

PLAST *s. n.* *(biol.)* organit al celulelor vegetale, încărcat cu diverse substanțe nutritive sau pigmenți. [< fr. *plaste*]

-PLAST element secund de compunere savantă, cu semnificația „modelat", „format", „contrafăcut". [< fr. *-plaste*, cf. gr. *plastos*]

PLASTBETÓN *s. n.* beton în care se folosesc drept lianți mase plastice. [nume comercial]

PLASTI- v. p l a s t o-.

PLÁSTIC, -Ă *adj.* 1. care prezintă plasticitate, care poate fi modelat, fasonat. ❂ care formează sau are proprietatea de a lua diferite forme. ○ *masă ~ă* (sau *produs*) ~ = material sintetic de natură organică, anorganică sau mixtă, care poate fi modelat în procesul fabricării unor produse, păstrîndu-și forma ce i-a fost dată; *arte ~e* = arte care au ca scop să reproducă formele prin modelarea unor materiale, prin culori etc. ● *(despre idei, imagini etc.)* expresiv, viu; evocator, care arată cu multă putere ceva. 2. *chirurgie ~ă* = chirurgie care se ocupă cu îndreptarea unor malformații ale corpului. // *s. n.* 1. amestec de cauciuc nevulcanizat, folosit la repararea anvelopelor etc. 2. varietate de exploziv. [cf. fr. *plastique*, lat. *plasticus*, gr. *plastikos*]

PLÁSTICĂ *s. f.* 1. tehnica executării obiectelor (de artă) prin fasonarea, modelarea unei substanțe plastice; tehnica sculpturii. ● totalitatea lucrărilor de artă plastică. 2. partea din studiul unei opere de artă care se ocupă cu raportul armonios al volumelor și al reliefului. [gen. *-cii*. / < fr. *plastique*, cf. it., lat. *plastica*, gr. *plastike* < *plassein* — a modela]

PLASTICIÁN, -Ă *s. m. f.* artist plastic. [pron. *-ci-an*. pl. *-ieni*, *-iene*. / < fr. *plasticien*]

PLASTICITÁTE *s. f.* 1. proprietate a unui material de a căpăta diferite forme prin modelare. ○ *(tehn.) teoria ~ții* = disciplină care studiază repartiția tensiunilor și a deformațiilor dintr-un corp supus modificărilor plastice. 2. vioiciune, expresivitate puternică a stilului, a exprimării etc. [cf. fr. *plasticité*]

PLASTICIZÁ *vb. I. tr.* 1. a face un material să devină plastic. 2. a exprima (ceva) expresiv, sugestiv, plastic. [< *plastic* + *-iza*]

PLASTICIZÁNT, -Ă *adj.* care plasticizează. [et. incertă]

PLASTICIZÁRE *s. f.* acțiunea de a plasticiza și rezultatul ei. [< *plasticiza*]

PLASTÍDE *s. f. pl.* organite care se găsesc în protoplasma celulelor vegetale și care au un rol foarte însemnat în viața plantelor, ele formînd substanțe organice din cele anorganice. [< fr. *plastides*]

PLASTÍE *s. f. (med.)* grefă². [< fr. *plastie*, cf. gr. *plassein* — a forma, a modela]

-PLASTÍE element secund de compunere savantă cu semnificația „grefă²", „(referitor la o) plastie". [< fr. *-plastie*]

PLASTIFIÁ *vb. I. tr.* a supune operației de plastifiere. [< fr. *plastifier*]

PLASTIFIÁNT *s. m.* substanță care mărește plasticitatea anumitor materiale cu care este amestecată. [pron. *-fi-ant.* / < fr. *plastifiant*]

PLASTIFIÉRE *s. f.* mărirea plasticității unui material (cu ajutorul plastifianților sau prin încălzire). [< *plastifia*]

PLASTILÍNĂ *s. f.* amestec de caolin și substanțe grase, folosit ca material de modelaj plastic. [< germ. *Plastilin*]

PLASTO- element prim de compunere savantă, cu semnificația „modelat", „format", „contrafăcut". [var. *plasti-.* / < fr. *plasto-*, cf. gr. *plastos*]

PLASTOGRÁF, -Ă *s. m. f.* cel care plastografiază. [< ngr. *plastografos*]

PLASTOGRAFIÁ *vb. I. tr.* a falsifica documente sau semnături pe documente. [pron. *-fi-a.* p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / < *plastografie*]

PLASTOGRAFÍE *s. f.* falsificare a unui document sau a semnăturii de pe un document. [gen. *-iei.* / < ngr. *plastografia*]

PLASTOGRAFIÉRE *s. f.* acțiunea de a plastografia și rezultatul ei. [< *plastografia*]

PLASTOMÉR *s. m. (chim.)* produs macromolecular care, în anumite condiții de temperatură, poate suferi deformații permanente. [< fr. *plastomère*, cf. gr. *plastos* — modelat, *meros* — parte]

PLASTOMÉTRU *s. n.* aparat pentru determinarea plasticității corpurilor. ● aparat pentru determinarea calității glutenului umed. [< fr. *plastomètre*, cf. gr. *plastikos* — plastic, *metron* — măsură]

PLASTRÓN *s. n.* 1. apărătoare din piele căptușită, care protejează pieptul la scrimă. ● partea din față a unei platoșe; pieptar. 2. partea din față (apretată) care acoperă pieptul la o cămașă bărbătească. 3. *(med.)* regiune dură la palpare. [pl. *-oane.* / < fr. *plastron*]

PLAT, -Ă *adj.* 1. lat, turtit; neted, șes. O *picior* ~ = picior cu talpa prea puțin scobită. 2. *(fig.)* fără expresivitate, plictisitor, banal. [cf. fr. *plat*, germ. *platt*]

PLATÁN *s. m.* arbore exotic înalt, cu frunzele palmate, cultivat și la noi ca plantă ornamentală în parcuri. [cf. fr. *platane*, lat. *platanus*]

PLATÁN *s. n.* taler (la unele aparate, la cîntare etc.). ● piesă din tablă de oțel laminat, care servește la întărirea tălpilor unor grinzi. [cf. fr. *plateau*]

PLATBÁNDĂ *s. f.* 1. *(rar)* fîșie de teren cu flori care mărginește despărțiturile unei grădini; peluză de flori. 2. *(metal.)* produs obținut prin laminare. 3. traversă, grindă orizontală din piatră; lintou. 4. mulură plată netedă sau puțin proeminentă. ● arhitravă formînd o bandă fără ornamente. [< fr. *platebande*]

PLATELÁJ *s. n.* planșeu al unei șarpante. ● element de construcție al suprastructurii unui pod, care susține nemijlocit calea și transmite sarcinile la grinzile podului. [< fr. *platelage*]

PLATELMÍNȚI *s. m. pl.* încrengătură de viermi cu corpul plat și alungit; *(la sg.)* vierme din această încrengătură. [sg. *platelmint.* / < fr. *plathelminthes*, cf. gr. *platys* — lat, *helminthes* — viermi]

PLATERÉSC *adj. stil* ~ și *s. n.)* = stil arhitectonic caracteristic renașterii spaniole, ale cărui ornamente imită pe cele de orfevrărie. [< fr. *plateresque*, cf. sp. *platero* — giuvaergiu]

PLATFORMÁRE *s. f. (tehn.)* procedeu de reformare catalitică a benzinelor. [et. incertă]

PLATFÓRMĂ *s. f.* I. 1. suprafață plată, planșeu mobil sau fix (la un vehicul, la un vagon etc.). ● parte a unui tramvai, a unui autobuz etc. pe unde urcă sau coboară călătorii. ● vagon, (auto)camion care are o suprafață plată, deschisă pentru transport. 2. parte a unei clădiri, formată dintr-o suprafață orizontală plană. ● rampă pentru încărcarea și descărcarea vagoanelor. 3. porțiune mai rigidă și mai solidă a scoarței terestre. O ~ *continentală* = marginea submersă a continentelor, care se înclină ușor de la țărm spre povîrnișul continental. ● loc șes (pe un deal, pe un munte). II. *(fig.)* program, expunere de principii ale unui partid politic, ale unei grupări oarecare, bază teoretică. [< fr. *plate-forme*, cf. germ. *Plattform*]

PLATICEFALÍE *s. f.* diformitate care constă din turtirea cutiei craniene. [gen. *-iei.* / < fr. *platycéphalie*]

PLATIMERÍE *s. f.* turtire anteroposterioară a femurului. [gen. *-iei.* / < fr. *platymérie*]

PLATINÁ *vb. I. tr.* 1. a acoperi cu un strat subțire de platină (un obiect metalic). 2. a decolora părul de pe cap prin mijloace chimice. [< fr. *platiner*]

PLATINÁRE *s. f.* acțiunea de a platina și rezultatul ei. [< *platina*]

PLÁTINĂ *s. f.* 1. metal prețios, alb-argintiu, dur, foarte greu, ductil și inoxidabil. 2. nume dat unor piese de formă plană care intră în construcția anumitor aparate. [< fr. *platine* cf. sp. *platina*]

PLATINIFÉR, -Ă *adj.* care conține platină. [< fr. *platinifère*]

PLATINÍT *s. n.* aliaj de fier și nichel. [< fr. *platinite*]

PLATINOÍD *s. n.* aliaj de zinc, cupru, nichel și tungsten, cu aspect și duritate de platină. [pron. *-no-id.* / < fr. *platinoïde*]

PLATINOTIPÍE *s. f.* procedeu de imprimare fotografică pe baza acțiunii luminii asupra sărurilor de platină. [gen. *-iei.* / < fr. *platinotypie*]

PLATIPODÍE *s. f.* picior plat. [gen. *-iei.* / < fr. *platypodie*]

PLATIRÍNE *s. n. pl.* v. platirinieni.

PLATIRÍNIE *s. f.* diformitate caracterizată prin nas larg și plat. [gen. *-iei.* / < *platyrrhinie*, cf. gr. *platys* — turtit, *rhis* — nas]

PLATIRINIÉNI *s. m. pl.* grup de maimuțe inferioare cu septul nazal lățit și turtit, cu coada prehensilă și degete cu gheare, care trăiesc în America de Sud și Centrală; *(la sg.)* maimuță din acest grup. [var. *platirine*

s. n. pl. / < fr. *platyrrhiniens*, cf. gr. *platys* — lat, *rhis* — nas]

PLATISPONDILÍE *s. f.* diformitate congenitală caracterizată prin turtirea vertebrelor. [gen. *-iei.* / < fr. *platyspondylie*]

PLATITÚDINE *s. f.* banalitate, mediocritate ; *(la pl.)* vorbe banale, idei plate. [cf. fr. *platitude*]

PLATÓNIC, -Ă *adj.* 1. referitor la platonism. ● ideal, curat, pur. 2. abstract, formal. [cf. fr. *platonique*]

PLATONICHÍE *s. f.* afecțiune congenitală constînd din turtirea unghiilor (de la picioare). [gen. *-iei.* / cf. gr. *platys* — turtit, *onyx* — unghie]

PLATONICIÁN, -Ă *s. m. f.* adept al platonismului ; platonist. [pron. *-ci-an*, pl. *-ieni, -iene.* / cf. fr. *platonicien*]

PLATONÍE *s. f.* platonism *(2)*. [et. incertă]

PLATONÍSM *s. n.* 1. concepția filozofică idealist-obiectivă a lui Platon și a adepților săi, care considerau lumea „ideilor veșnice", drept singura realitate, iar lumea materială o copie imperfectă și trecătoare a celei dintîi. 2. iubire platonică. [cf. fr. *platonisme*, it. *platonismo* < *Platon*, filozof grec din antichitate]

PLATONÍST, -Ă *s. m. f.* platonician. [cf. it. *platonista*]

PLATÓU *s. n.* I. loc șes situat în regiunea înaltă a dealurilor sau a munților ; podiș. ● cîmp destinat pentru instrucție și exerciții militare. ● arie (netedă) situată pe o porțiune mai înălțată a unei formații anatomice. II. 1. suprafață utilată pentru turnarea filmelor. 2. piesă metalică plană pe care se fixează piese pentru prelucrare. 3. farfurie sau tavă mare pentru servit mîncăruri și prăjituri. [pl. *-uri.* / < fr. *plateau*]

PLÁTRU *s. n.* soluție densă de ghips folosită pentru mulaje. [< fr. *plâtre*]

PLAUZÍBIL, -Ă *adj.* care pare adevărat, care se poate admite, crede ; verosimil, admisibil. [pron. *pla-u-.* / cf. fr. *plausible*, lat. *plausibilis*]

PLAUZIBILITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este plauzibil. [cf. fr. *plausibilité*]

PLAYA *s. f. (geol.)* formă de relief care se formează la partea inferioară a pedimentului prin acumularea și împrăștierea materialelor transportate. [< sp. *playa*]

PLAY-BACK *s. n. (anglicism)* acțiunea de desfășurare în sens invers a benzii de magnetofon. ● *(telev.)* imprimare a vocii înainte de emisiune pentru a asigura o înregistrare corectă. ● sincronizare a unor vederi cinematografice sau de televiziune cu o bandă sonoră făcută la o masă de dublare. [pron. *plei-béc.* / < engl. *play-back*]

PLAY-BOY *s. m. (anglicism)* persoană care duce o viață de distracții în localuri de noapte, în societate etc. [pron. *plei-boi.* pl. *play-boys.* / < engl. *play-boy*]

-PLAZÍE element secund de compunere savantă cu semnificația „alterare de țesut". [scris și *-plasie.* / < fr. *-piasie*, it. *-plasia*, cf. gr. *plasis* — formație]

PLÉBE *s. f. (în Roma antică)* pătură socială lipsită de drepturi sau cu drepturi limitate. ● populație asuprită, exploatată. ● *(fig.)* categorie de oameni declasați ; drojdia societății. [gen. *-bei.* / cf. lat. *plebs*, fr. *plèbe*, it. *plebe*]

PLEBEIÁN, -Ă *adj.* referitor la plebe ; al plebeilor ; plebeic. // *s. m. f.* plebeu. [pron. *-be-ian.* pl. *-ieni, -iene.* / cf. fr. *plébéien*]

PLEBEIANÍSM *s. n.* v. plebeism.

PLEBÉIC, -Ă *adj. (rar)* plebeian. [pron. *-be-ic.* / cf. germ. *plebejisch*]

PLEBEÍSM *s. n. (lit.)* reformă, comportament, expresie de plebeu. [pron. *-be-ism.* var. *plebeianism* s. n. / cf. it. *plebeismo*]

PLEBÉU *s. m.* cetățean roman care aparținea plebei. ● *(liv.)* om de rînd. [< lat. *plebeius*]

PLEBI- element prim de compunere savantă cu semnificația „mulțime", „vulg". [< lat. *plebs, plebis*]

PLEBÍCOL, -Ă *adj., s. m. (rar)* (cel) care flatează, măgulește mulțimea ; demagog. [< lat. *plebicola*, fr. *plébicole*]

PLEBISCÍT *s. n.* consultare prin vot a întregului popor într-o problemă deosebit de importantă. v. referendum. [cf. fr. *plébiscite*, lat. *plebiscitum* < *plebs* — plebe, *scitum* — decizie]

PLEBISCITÁR, -Ă *adj.* de plebiscit, referitor la plebiscit, care aparține plebiscitului. [cf. fr. *plébiscitaire*]

PLEBISCITARÍSM *s. n. (liv.)* sistem politic care acordă poporului dreptul de a-și numi conducătorii. [et. incertă]

PLECOPTÉRE *s. n. pl.* ordin de insecte cu aripile membranoase, avînd nervuri dese, ca o rețea, și corpul lățit, terminat cu două filamente lungi ; *(la sg.)* insectă din acest ordin. [< fr. *plecoptères*, cf. gr. *plekein* — a împleti, *pteron* — aripă]

PLECTENCHÍM *s. n. (bot.)* țesut fals, prezent la ciupercile superioare și la licheni, format din hife miceliene. [< germ. *Plektenchym*, cf. gr. *plektos* — răsucit, *enchyma* — infuzie]

PLÉCTRU *s. n.* mică placă de metal, de lemn etc. ascuțită la un capăt, cu care se ciupesc coardele la unele instrumente ; pană. [< fr. *plectre*, cf. lat. *plectrum*, gr. *plektron*]

PLED *s. n.* pătură de lînă fină. [< fr., engl. *plaid*]

PLEDÁ *vb. I. intr., tr.* a susține, a apăra înaintea unei instanțe judecătorești interesele unei părți dintr-un proces ; *(p. ext.)* a susține o cauză, o idee. [< fr. *plaider*]

PLEDÁNT, -Ă *adj.* care pledează. O *avocat* ~ = avocat care are dreptul să susțină o cauză în fața justiției în schimbul unui onorariu. [< fr. *plaidant*]

PLEDÁRE *s. f.* acțiunea de a pleda și rezultatul ei : apărare ; pledoarie. [< *pleda*]

PLEDOARÍE *s. f.* cuvîntare prin care avocatul susține înaintea unei instanțe judecătorești interesele unei părți dintr-un proces ; *(p. ext.)* vorbire, scriere care urmărește susținerea, apărarea unei idei, a unei cauze etc. [pron. *-doa-ri-e.* // < fr. *plaidoirie*]

-PLÉGIC element secund de compunere savantă cu semnificația „paralitic". [< it. *-plegico*, fr. *-plégique*, cf. gr. *plege*]

-PLEGÍE *s. f.* element secund de compunere savantă cu sensul de „paralizie". [< it. *-plegia*, fr. *-plégie*, cf. gr. *plege* — lovitură]

PLEIÁDĂ *s. f.* 1. *(la pl.)* grup de stele din constelația Taurului. 2. *(la sg.)* numele unui grup de șapte poeți greci din Alexandria și al unui grup de poeți francezi din sec. XVI. ● grup de șapte ; *(p. ext.)* grup de mai mulți oameni ilustri. 3. ansamblul izotopilor unui element. ● *(chim.)* grup de elemente chimice care au proprietăți asemănătoare. [pron. *ple-ia-.* / < fr. *pléiade*, lat. *Pleiades*, cf. gr. *pleias* — constelație de șapte stele]

PLEIN-AIR *s. n. (franțuzism)* pictură practicată în aer liber în scopul reproducerii atmosferei, luminii și efectelor cromatice

specifice peisajului natural. [pron. *plen-ér.* / < fr. *(en) plein air* — (în) plin aer]

PLEIOCÁZIU *s. n. (bot.)* inflorescență cimoasă la care de sub floarea terminală pornesc trei sau mai multe axe florale laterale. [pron. *ple-io-.* / < germ. *Pleiochasium*, cf. gr. *pleion* — mai mult, *chasis* — diviziune]

PLEISTOCÉN *s. n. (geol.)* prima epocă (serie) a cuaternarului, caracterizată din punct de vedere climatic prin alternanța intervalelor reci (glaciații) cu intervale calde (interglaciații) ; glaciar ; diluviu. // *adj.* care aparține acestei epoci ; diluvian. [pron. *ple-is-.* / < fr. *pléistocène*, cf. gr. *pleistos* — cel mai, *kainos* — nou]

PLEN *s. n.* totalitatea membrilor unei adunări constituite ; *(p. ext.)* adunare la care sînt prezenți toți membrii. [var. *plenum* s. n. / < lat. *plenum*, cf. fr. *plein*, germ. *Plenum*]

PLEN- v. pleni-.

PLENÁR *adj. (despre ședințe, adunări)* care se ține cu participarea tuturor membrilor. // *s. f.* ședință, adunare la care participă toți membrii unei organizații, ai unei instituții etc. O *~ă lărgită* = plenară la care participă și persoane care nu fac parte din organizația sau din unitatea respectivă. [cf. fr. *plénier*, it. *plenario*]

PLÉNER *s. n.* rocă, calcar sau marnă de culoare deschisă și separată în plăci subțiri, aparținînd cretacicului. [et. incertă]

PLENI- element prim de compunere savantă cu semnificația „deplin", „plin". [var. *plen-.* / < it. *pleni-*, cf. lat. *plenus*]

PLENIPOTÉNȚĂ *s. f.* putere deplină acordată cuiva pentru a trata o chestiune oarecare. [< it. *plenipotenza*]

PLENIPOTENȚIÁR *adj. m. ministru ~* = persoană care reprezintă conducerea unui stat pe lîngă guvernele altor state, fiind investită pentru aceasta cu puteri depline. [pron. *-ți-ar.* / cf. it. *plenipotenziario*, fr. *plénipotentiaire*]

PLENISÓN, -Ă *adj. (despre vocale)* care are caracter silabic. [după fr. *plein son*]

PLENITÚDINE *s. f.* dezvoltare completă ; deplinătate, totalitate. [cf. it. *plenitudine*, fr. *plénitude*, lat. *plenitudo*]

PLÉNUM *s. n.* v. plen.

PLEO- element prim de compunere savantă cu semnificația „mai mult", „numeros", „plin". [pron. *ple-o-.* / < fr. *pléo-*, gr. *pleon*]

PLEOCROÍSM *s. n.* policroism. [pron. *ple-o-.* / < fr. *pléochroïsme*, cf. gr. *pleon* — numeros, *chroa* — tentă, culoare]

PLEOMORFÍSM *s. n.* **1.** polimorfism. **2.** concepție care susține variabilitatea morfologiei bacteriilor. [pron. *ple-o-.* / < fr. *pléomorphisme*, cf. gr. *pleon* — numeros, *morphe* — formă]

PLEONÁSM *s. n.* procedeu greșit de exprimare, constînd în alăturarea unor cuvinte care repetă inutil aceeași idee. [pron. *ple-o-*, pl. *-me*, *-muri.* / cf. fr. *pléonasme*, lat. *pleonasmus*, gr. *pleonasmos*]

PLEONÁSTIC, -Ă *adj.* referitor la pleonasm, cu pleonasme. [cf. fr. *pléonastique*]

PLERÓM *s. n.* **1.** concept al filozofiei gnostice, care denumește divinitatea din care ar proveni toate lucrurile spirituale. **2.** *(bot.)* zonă internă a meristemului din vîrful rădăcinii, care dă naștere cilindrului central. [pl. *-muri.* / < fr. *plérome*, gr. *pleroma*]

PLESIMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la plesimetrie. [< fr. *plessimétrique*]

PLESIMETRÍE *s. f.* folosirea plesimetrului. [gen. *-iei.* / < fr. *plessimétrie*]

PLESIMÉTRU *s. n.* instrument folosit pentru practicarea percuției. [< fr. *plessimètre*, cf. gr. *piessein* — a lovi, *metron* — măsură]

PLESIO- element prim de compunere savantă cu semnificația „vecin", „aproape". [pron. *-si-o-.* / < fr., it. *plésio-*, cf. gr. *plesios*]

PLESIOBIOTIC, -Ă *adj. (despre organisme vegetale)* care trăiește în vecinătatea altui organism. [cf. gr. *plesios* — aproape, *bios* — viață]

PLESIOZÁUR *s. m.* reptilă marină fosilă din era mezozoică, cu gîtul lung și cu membrele în formă de vîsle. [pron. *-si-o-.* / < fr. *plésiosaure*, cf. lat. *plesiosaurus* < gr. *plesios* — aproape, *sauros* — șopîrlă]

PLETÍNĂ *s. f.* navă remorcată pentru transportat mărfuri pe ape interioare cu adîncimi mici. [cf. *pilotină*]

PLETISMOGRÁF *s. n.* aparat folosit în pletismografie. [< fr. *plétismographe*]

PLETISMOGRAFÍE *s. f.* metodă de explorare a circulației periferice bazată pe înregistrarea variațiilor pulsului. [gen. *-iei.* / < fr. *pléthysmographie*, cf. gr. *plethysmos* — creștere, *graphein* — a scrie]

PLETISMOGRÁMĂ *s. f.* curbă obținută la pletismograf. [< fr. *pléthysmogramme*]

PLÉTORĂ *s. f.* **1.** prisos, surplus ; droaie. O *~ semantică* = acumulare excesivă de sensuri. **2.** supraabundență de sînge sau de lichide în organism. [< fr. *pléthore*, cf. gr. *plethore* < *plethein* — a fi plin]

PLETÓRIC, -Ă *adj.* supraabundent ; care are sînge prea mult ; sanguin. [< fr. *pléthorique*]

PLETORÍSM *s. n. (liv.)* caracter pletoric. [et. incertă]

PLEUR- v. pleuro-.

PLEURÁL, -Ă *adj.* al pleurei. [pron. *ple-u-.* / < fr. *pleural*, it. *pleurale*]

PLÉURĂ *s. f.* membrană seroasă a plămînului. [< it. *pleura*, cf. fr. *plèvre* < gr. *pleura* — coastă]

PLEURECTOMÍE *s. f.* rezecție parțială a pleurei. [< fr. *pleurectomie*, cf. gr. *pleura* — coastă, *ektome* — excizie]

PLEUREZÍE *s. f.* inflamație a pleurei (însoțită de o secreție abundentă de lichid). [gen. *-iei.* / < fr. *pleurésie*, cf. lat. *pleurisis*]

PLEURI- v. pleuro-.

PLEURÍTĂ *s. f.* pleurezie (seacă). [< fr. *pleurite*]

PLEURÍTIC, -Ă *adj., s. m. f.* (atins) de pleurezie. [cf. fr. *pleurétique*]

PLEURO- element prim de compunere savantă, cu semnificația „(referitor la) pleură", „care afectează pleura". [var. *pleur-*, *pleuri-.* / < fr. *pleuro-*, cf. gr. *pleuron*]

PLEUROCÉL *s. n. (med.)* hernie a plămînului și a pleurei. [< fr. *pleurocèle*, cf. gr. *pleura* — coastă, *kele* — hernie]

PLEURODINÍE *s. f. (med.)* durere de natură inflamatorie în regiunea nervilor intercostali. [gen. *-iei.* / < fr. *pleurodynie*, cf. gr. *pleura* — coastă, *odyne* — durere]

PLEUROLÍZĂ *s. f. (med.)* tăiere a aderențelor pleurale care unesc cele două foițe ale pleurei. [< fr. *pleurolyse*]

PLEUROPERICARDÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație simultană a pleurei și a pericardului. [< fr. *pleuropéricardite*]

PLEUROPNEUMONÍE *s. f.* inflamație simultană a pleurei și a parenchimului pulmonar. [< fr. *pleuropneumonie*]

PLEUROSCÓP *s. n.* instrument optic folosit în pleuroscopie. [< fr. *pleuroscope*]

PLEUROSCOPÍE *s. f.* explorare vizuală a cavității pleurale cu ajutorul pleuroscopului; toracoscopie. [gen. *-iei.* / < fr. *pleuroscopie*, cf. gr. *pleura* — coastă, *skopein* — a privi]

PLEUROTOMÍE *s. f.* deschidere a cavității pleurale pentru a extrage puroiul colectat acolo. [gen. *-iei.* / < fr. *pleurotomie*, cf. gr. *pleuron* — pleură, *tome* — tăietură]

PLEUROTOTÓNUS *s. n. (med.)* încovoiere a trunchiului într-o parte, în tetanus, datorită predominației contracturii pe mușchii laterali dintr-o singură parte. [< fr. *pleurothotonos*, cf. gr. *pleurothen* — de o parte, *tonos* — tensiune]

PLEUSTÓN *s. n.* totalitatea talurilor pluricelulare de alge roșii sau brune care plutesc ca niște insule pe apă. [< germ. *Pleuston*]

PLEX *s. n.* împletire de rețele nervoase sau de vase sanguine ori limfatice în anumite puncte ale organismului. O ~ *solar* = plex al sistemului simpatic, situat în partea superioară a abdomenului. [var. *plexus* s. n. / < fr., lat. *plexus*]

PLEXALGÍE *s. f. (med.)* nevralgie a unui plex nervos sau simpatic. [gen. *-iei.* / < fr. *plexalgie*]

PLEXIGLÁS *s. n.* material plastic, transparent și incasabil, folosit ca înlocuitor al sticlei. [< germ. *Plexiglas*, cf. fr. *plexiglas*]

PLEXÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a unui plex nervos. [< fr. *plexite*]

PLÉXUS *s. n.* v. p l e x.

PLEZANTERÍE *s. f. (franțuzism)* lucru amuzant. [gen. *-iei.* / < fr. *plaisanterie*, cf. *plaire* — a plăcea]

PLIÁ *vb. I. tr.* a îndoi, a împături (hîrtie, stofă etc.) suprapunînd părțile într-o anumită ordine. [pron. *pli-a.* p. i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *plier*]

PLIÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi pliat ; pliant. [cf. fr. *pliable*]

PLIÁNT, -Ă *adj. (despre obiecte ; adesea s.)* care poate fi îndoit, împăturit (micșorîndu-și suprafața) ; pliabil. // *s. n.* publicație pe o foaie de hîrtie îndoită de mai multe ori. [cf. fr. *pliant*]

PLIÉ *s. n. (coregr.)* îndoire lentă a picioarelor cu genunchii în afară, urmată de întinderea lor. [< fr. *plié*]

PLIÉRE *s. f.* acțiunea de a plia și rezultatul ei. ● îndoire cu 180° a unei table de-a lungul unei linii drepte sau curbe. [< *plia*]

PLÍNTĂ *s. f.* 1. partea inferioară a unei coloane, a unui zid, care iese în afară ; soclu, piedestal. 2. fișie de lemn, de piatră etc. așezată în partea inferioară a pereților unei camere pentru a feri pereții de lovituri și umezeală și pentru a astupa rostul dintre pardoseală și perete. [< fr. *plinthe*, lat. *plinthis*, cf. gr. *plinthos*]

PLIOCÉN *s. n. (geol.)* epoca (seria) superioară a neogenului. // *adj.* care aparține acestei epoci. [pron. *pli-o-*. / < fr. *pliocène*, cf. gr. *pleion* — mai mare, *kainos* — recent]

PLIÓR *s. m.* cel care pliază (parașute). [pron. *pli-or.* / cf. fr. *plieur*]

PLISÁ *vb. I. tr.* a îndoi, a călca (o stofă, o rochie etc.) în pliseuri, în cute regulate. [< fr. *plisser*]

PLISÁRE *s. f.* acțiunea de a plisa și rezultatul ei ; *(spec.)* călcare cu pliuri. [< *plisa*]

PLISÉU *s. n.* cută sau grup de cute înguste, regulate și dese. [pron. *-seu.* / < fr. *plissé*]

PLÍU *s. n.* 1. îndoitură, cută adîncă făcută la un obiect de îmbrăcăminte pentru a-i da lărgime, lejeritate și o formă oarecare. 2. cută a unei formații anatomice. ● ondulație a terenului (anticlinal și sinclinal). [< fr. *pli*]

PLOMBÁ *vb. I. tr.* 1. a trata și a astupa cu o plombă un dinte sau o măsea cariată. 2. a construi un imobil între alte două construcții în care urmează să se încadreze. 3. a astupa golurile dintr-o îmbrăcăminte rutieră. [< fr. *plomber*]

PLOMBAGÍNĂ *s. f.* grafit. ● hîrtie acoperită cu grafit, care servește pentru multiplicarea textelor la mașina de scris. [gen. *-nei.* / < fr. *plombagine*]

PLOMBÁJ *s. n.* plombare. ● umplere a unei cavități patologice cu o substanță solidă, inalterabilă. [< fr. *plombage*]

PLOMBÁRE *s. f.* acțiunea de a plomba și rezultatul ei ; plombaj. [< *plomba*]

PLÓMBĂ *s. f.* 1. lucrare executată de un dentist pentru a astupa o carie dentară ; amalgam, porțelan etc. care se pune într-un dinte sau într-o măsea cariată. 2. construcție inserată într-un grup de alte clădiri (asemănătoare) de care este lipită și încadrată. [< germ. *Plombe*, cf. fr. *plombage*]

PLOMBEMÍE *s. f. (med.)* prezența plumbului în sînge. [gen. *-iei.* / < fr. *plombémie*]

PLOMBÍNĂ *s. f.* fir cu plumb folosit la măsurătorile topografice subterane. [cf. it. *piombino*]

PLOMBURÍE *s. f. (med.)* prezența plumbului în urină. [gen. *-iei.* / < fr. *plomburie*]

PLONJ *s. n. (geol.)* afundarea unei cute din scoarța Pămîntului într-o anumită direcție. [var. *plonjeu* s. n. / < fr. *plongée*]

PLONJÁ *vb. I. intr.* a executa un plonjon. [< fr. *plonger*]

PLONJÁRE *s. f.* acțiunea de a plonja și rezultatul ei ; plonjeu (1). [< *plonja*]

PLONJÉE *s. f.* v. p l o n j e u (3).

PLONJÉU *s. n.* 1. plonjare. 2. fotografie cinematografică dirijată de sus în jos, care creează o impresie de strivire. 3. taluzul superior al unei lucrări de fortificație. 4. v. p l o n j. [pl. *-uri.* var. (3) *plonjee* s. f. / < fr. *plongée*]

PLONJÓN *s. n.* formă specială de salt practicat în unele sporturi (fotbal, handbal, volei) de către portar pentru prinderea mingii. [< fr. *plongeon*]

PLONJÓR *s. n.* aparat electrocaloric care servește la încălzirea rapidă prin imersiune a unei cantități mici de lichid. [< fr. *plongeur*]

PLOT *s. n.* 1. mică piesă metalică montată pe un corp format din material izolant și legată la un circuit electric pentru a se putea face legătura între acest circuit și o manetă legată de un alt circuit. 2. placă turnantă la încrucișarea unei căi ferate de mină. [< fr. *plot*]

PLOTÓN *s. n.* v. p l u t o n.

PLOTONIÉR *s. m.* v. p l u t o n i e r.

PLUMBAGINACÉE *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate, avînd ca tip planta plumbago ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *plombaginacées*]

PLUMBÁGO *s. m.* plantă ornamentală din sudul Australiei cu flori albastre. [< lat. *plumbago*]

PLUMBÁT *s. m.* sare de plumb. [< germ. *Plumbat*]

PLUMBIFÉR, -Ă *adj.* care conține plumb. [cf. fr. *plombifère*]

PLÚMCHEC *s. n.* v. plumcheic.

PLÚMCHEIC *s. n.* preparat culinar dulce, pregătit din ouă, făină, cacao și fructe. [var. *plumchec* s. n. / < engl. *plumcake*]

PLUMIÉR *s. n. (franțuzism)* penar. [pron. *-mi-er*. var. *plumieră* s. f. / < fr. *plumier*]

PLUMIÉRĂ *s. f.* v. plumier.

PLUMÚLĂ *s. f. (bot.)* parte a embrionului vegetal din care se dezvoltă tulpinița. [< lat. *plumula*, cf. fr. *plumule*]

PLURÁL *adj., s. n.* (categorie gramaticală) care arată că este vorba de mai multe ființe sau lucruri. [< lat. *pluralis*, cf. it. *plurale*, fr. *pluriel*]

PLURALÍSM *s. n.* 1. concepție filozofică idealistă care neagă unitatea materială a lumii, susținînd că tot ceea ce există constă dintr-o multitudine de entități izolate, independente una de alta și ireductibile la o bază comună, unitară. ● *(p. ext.)* orice concepție care, într-un domeniu determinant, admite o multitudine de factori echivalenți, de principii etc. ce nu pot fi reduse la unitate ; stare de lucruri caracterizată prin existența unei multiplicități. 2. principiu al democrației burgheze potrivit căruia funcționarea democrației, garantarea drepturilor și libertăților ar fi condiționată de existența mai multor forțe politico-sociale (partide, sindicate etc.) care să se interpună între individ și stat. [< fr. *pluralisme*, cf. lat. *pluralis* — compus din mai multe elemente]

PLURALÍST, -Ă *adj.* referitor la pluralism, propriu pluralismului. // *s. m. f.* adept al pluralismului. [cf. fr. *pluraliste*]

PLURALITÁTE *s. f.* multiplicitate, diversitate, număr mare. [cf. fr. *pluralité*, lat. *pluralitas*]

PLURI- element prim de compunere savantă însemnînd „mai mulți", „o pluralitate de". [< fr. *pluri-*, it. *pluri-*, cf. lat. *plus, pluris* — mai mult]

PLURICARPELÁR, -Ă *adj. (bot. ; despre ovare și fructe)* format din mai multe carpele. [< cf. fr. *pluricarpellaire*]

PLURICAVITÁR, -Ă *adj.* care are mai multe caverne pulmonare. [< *pluri-* + *cavitar*]

PLURICELULÁR, -Ă *adj. (despre organisme)* format din mai multe celule ; policelular. [cf. fr. *pluricellulaire*]

PLURIDIMENSIONÁL, -Ă *adj.* cu mai multe dimensiuni. [pron. *-si-o-*. / cf. it. *pluridimensionale*]

PLURIDIMENSIONALITÁTE *s. f.* calitatea a ceea ce este pluridimensional. [pron. *-si-o-*. / cf. it. *pluridimensionalità*]

PLURIDOTÁT, -Ă *adj.* care are mai multe calități. [et. incertă]

PLURIÉN, -Ă *adj. (despre arborete)* neomogen din punctul de vedere al vîrstei. [pron. *-ri-en*. pl. *-ieni, -iene*. / et. incertă]

PLURIFLÓR, -Ă *adj. (despre plante)* cu mai multe flori. [< fr. *pluriflore*]

PLURIFÓRM, -Ă *adj. (liv.)* multiform. [< lat. *pluriformis*]

PLURIGLANDULÁR, -Ă *adj.* cu mai multe glande. [cf. fr. *pluriglandulaire*]

PLURILATERÁL, -Ă *adj. (liv.)* multilateral. [et. incertă]

PLURIMILENÁR, -Ă *adj. (liv.)* multimilenar. [< *pluri-* + *milenar*]

PLURIOVULÁR, -Ă *adj. (despre ovare)* care conține mai multe ovule. [pron. *-ri-o-*. / < fr. *pluriovulaire*]

PLURITÁTE *s. f.* pluralitate. [et. incertă]

PLURIVALÉNT, -Ă *adj.* polivalent. [< fr. *plurivalent*, cf. lat. *plus* — mai mult, *valere* — a valora]

PLURIVÓC, -Ă *adj.* cu mai multe înțelesuri. [< fr. *plurivoque*, cf. lat. *plus* — mai mult, *vox* — voce]

PLUS *s. n.* 1. ceea ce trece peste o anumită cantitate ; prisos. 2. semn grafic în formă de cruce, care simbolizează adunarea unor mărimi între care se găsește sau, atunci cînd se află înaintea unei mărimi, arată caracterul pozitiv al acesteia. ● semn grafic identic cu cel din matematică, indicînd sarcinile electrice pozitive. // element prim de compunere savantă cu semnificația „mai mult", „plural", „de mai multe ori", „peste", „pe deasupra". [< lat., fr., it. *plus*]

PLUSÁ *vb. I. tr.* a cere mai mult decît miza, a mări miza, potul la un joc de cărți. [et. incertă]

PLUSPRODÚS *s. n. (ec.)* produsul muncii pe care lucrătorii din sfera producției materiale capitaliste îl produc peste ceea ce este necesar pentru reproducerea forței de muncă. [pl. *-suri, -se*. / < *plus* + *produs*]

PLUSVALOÁRE *s. f. (ec.)* valoare pe care munca muncitorului salariat o creează peste valoarea forței sale de muncă, a cărei însușire gratuită de către capitalist constituie esența exploatării capitaliste. [pl. *-ori*. gen. *-orii*. / după fr. *plus-value*]

PLUȘ *s. n.* țesătură de bumbac, de lînă, de păr de capră etc. mai groasă decît catifeaua și cu firul mai lung, folosită în special în tapițerie. [pl. *-șuri*. / < fr. *p(e)luche*]

PLUȘÁ *vb. I. tr.* a aplica operația de plușare. [< fr. *p(e)lucher*]

PLUȘÁRE *s. f.* frecare a pieilor cu un pluș pentru a se obține un luciu. [< *pluș(a)*]

PLUȘÁT, -Ă *adj.* tapisat cu pluș. ● *(despre țesături)* care are un strat de fire, pe o față sau pe ambele fețe. [< *pluș(a)*]

PLUTÉU *s. n.* 1. *(ant.)* mașină de război în formă de paravan semicircular, folosită pentru a proteja pe asediatori în timpul atacului zidurilor unei cetăți asediate. 2. panou de marmură sau de lemn care protejează altarul, corul sau prezbiteriul bisericilor catolice. ● ladă sau scrin pentru păstrarea lucrurilor prețioase. [pron. *-teu*. / cf. it. *pluteo*, lat. *pluteum* — perete de apărare]

PLUTÉUS *s. m. (zool.)* larva echinodermelor. [< germ. *Pluteus*]

PLUTO- element prim de compunere savantă cu semnificația „bogat", „bogăție". [< fr. *plouto-*, it. *pluto-*, cf. gr. *ploutos*]

PLUTOCRÁT, -Ă *s. m. f. (în orînduirile bazate pe exploatare)* persoană care aparține clasei dominante și care, datorită averii de care dispune, participă la conducerea statului și exercită o influență politică importantă. [< fr. *ploutocrate*]

PLUTOCRÁTIC, -Ă *adj.* referitor la plutocrație ; de plutocrat. [cf. fr. *ploutocratique*]

PLUTOCRAȚÍE *s. f.* formă de guvernare în care puterea de stat aparține exclusiv celor bogați, oamenii muncii fiind complet lipsiți de drepturi. ● totalitatea marilor bogătași dintr-un stat. [gen. *-iei*. / < fr. *ploutocratie*, gr. *ploutos* — bogăție, *kratos* — putere]

PLUTÓN[1] *s. n.* 1. subunitate mai mică decît compania. O ~ *de execuție* = formație militară care execută prin împușcare pe cei condamnați la moarte. 2. grup de concurenți la o întrecere de fugă, la curse cicliste etc. care merg laolaltă. [var. *ploton* s. n. / < it. *plotone*, cf. fr. *peloton*]

PLUTÓN[2] *s. n.* corp de roci intruzive, de dimensiuni foarte mari. [< germ. *Pluton*]

PLUTONIÁN, -Ă *adj.* 1. referitor la Pluto. 2. format prin acțiunea vulcanilor ; plutonic. [pron. *-ni-an.* pl. *-ieni, -iene.* / < fr. *plutonien*, cf. *Pluto*, zeul infernului]

PLUTÓNIC, -Ă *adj.* plutonian (2). [< fr. *plutonique*]

PLUTONIÉR *s. m.* cel mai mare grad de subofițer ; militar care are acest grad. [pron. *-ni-er.* var. *plotonier* s. m. / < *pluton* + *-ier*]

PLUTONÍSM *s. n.* 1. totalitatea fenomenelor și a proceselor geologice legate de formarea magmelor în adîncime și de mișcările acesteia. 2. teorie care atribuie căldurii subterane rolul primordial în procesul de formare a rocilor. [< fr. *plutonisme*]

PLUTONÍST, -Ă *adj.* referitor la plutonism. // *s. m. f.* adept al plutonismului (2). fr. *plutoniste*]

PLUTÓNIU *s. n.* element transuranic sintetic, folosit pentru obținerea energiei nucleare. [pron. *-niu.* / cf. fr. *plutonium*, germ. *Plutonium*]

PLUVIÁL, -Ă *adj. (rar)* de ploaie. // *s. n.* interval de timp din perioada cuaternară, avînd o climă bogată în precipitații. [pron. *-vi-al.* / < fr. *pluvial*, cf. lat. *pluvialis*]

PLUVIO- element prim de compunere savantă cu sensul „(referitor la) ploaie". [pron. *-vi-o-.* / < it., fr. *pluvio-*, cf. lat. *pluvia*]

PLUVIODENUDÁȚIE *s. f.* eroziune exercitată de către picăturile de ploaie. [< fr. *pluviodénudation*]

PLUVIOGRÁF *s. n.* pluviometru înregistrator. [pron. *-vi-o-.* / < fr. *pluviographe*, cf. lat. *pluvia* — ploaie, gr. *graphein* — a scrie]

PLUVIOGRÁMĂ *s. f.* diagramă obținută la pluviograf. [pron. *-vi-o-.* / < fr. *pluviogramme*, cf. lat. *pluvia* — ploaie, gr. *gramma* — scriere]

PLUVIOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la pluviometrie. [< fr. *pluviométrique*]

PLUVIOMETRÍE *s. f.* măsurarea cantității de ploaie căzută într-un interval de timp determinat pe un anumit loc. [gen. *-iei.* / < fr. *pluviométrie*]

PLUVIOMÉTRU *s. n.* instrument folosit pentru determinarea cantității de ploaie căzute într-o regiune într-un interval de timp. [< fr. *pluviomètre*, cf. lat. *pluvia* — ploaie, gr. *metron* — măsură]

PLUVIÓS, -OÁSĂ *adj.* abundent în ploi ; ploios. [pron. *-vi-os.* / cf. fr. *pluvieux*, it. *pluvioso*]

PLUVIOSCÓP *s. n.* instrument care înregistrează ora, durata și cantitatea ploii căzute într-o anumită regiune. [< fr. *pluvioscope*]

PLUVIÓSE *s. f. (ist.)* a cincea lună din calendarul republican francez (20 ianuarie — 19 februarie). [pron. *-vi-oz.* / < fr. *pluviôse*]

PLUVIOZITÁTE *s. f.* 1. media cantității de ploaie căzută pe un anumit loc într-un interval de timp determinat. 2. (stare de) ploaie. [cf. fr. *pluviosité*]

PNEU *s. n. (tehn.)* partea de cauciuc, compusă din anvelopă și camera cu aer, a unei roți de vehicul. [pron. *pneu.* / < fr. *pneu*, cf. germ. *Pneu*]

-PNÉE element secund de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) respirație". [pron. *-pne-e.* / < fr. *pnée*, cf. gr. *pneuma* — aer]

PNEUM[1]- v. p n e u m o[1]-.

PNEUM[2]- v. p n e u m o[2]-.

PNEUMÁTIC, -Ă *adj.* 1. care funcționează cu aer comprimat. 2. care comprimă aerul sau evacuează aerul comprimat. [pron. *pne-u-.* / cf. fr. *pneumatique*]

PNEUMÁTICĂ *s. f.* parte a fizicii care studiază proprietățile aerului și ale altor gaze. [< fr. *pneumatique*]

PNEUMATO- element prim de compunere savantă cu semnificația „pneumatic". [pron. *pne-u-.* / < fr., lat. *pneumato-*, cf. gr. *pneumatikos*]

PNEUMATOCÉL *s. n. (med.)* tumoare gazoasă intrapulmonară. [< fr. *pneumatocèle*, cf. gr. *pneuma* — aer, *koilos* — cavitate]

PNEUMATOFÓR *s. m.* 1. rădăcină metamorfozată aeriană cu rol în respirație, prezentă la unele plante superioare care cresc în regiunile mlaștinoase. 2. vezicule plină cu aer pe talul unor plante inferioare, care ajută la plutire sau la menținerea în poziție verticală. [< fr. *pneumatophore*, cf. gr. *pneuma* — aer, *pherein* — a purta]

PNEUMATOLÍTIC, -Ă *adj.* referitor la pneumatoliză. [< fr. *pneumatolytique*]

PNEUMATOLÍZĂ *s. f.* fenomen care are loc prin reacția dintre componenții volatili degajați dintr-un masiv magmatic și rocile înconjurătoare. [< fr. *pneumatolyse*]

PNEUMATOLOGÍE *s. f. (ant.)* știința fenomenelor spirituale ca cercetare relativă la principiile vitale. [gen. *-iei.* / < it. *pneumatologia*, cf. gr. *pneuma*, *pneumatos* — spirit, *logos* — studiu]

PNEUMATÓZĂ *s. f.* îngrămădire de gaze în cavitățile organismului. [< fr. *pneumatose*]

PNÉUMĂ *s. f. (în filozofia stoicilor)* spiritul divin care animă lumea, ordonînd-o și dirijînd-o. [pron. *pne-u-.* / cf. it. *pneuma*, gr., lat. *pneuma* — suflu]

PNEUMATURÍE *s. f. (med.)* emisiune de gaze de fermentație prin urină. [gen. *-iei.* / < fr. *pneumaturie*]

PNEUMECTOMÍE *s. f. (med.)* excizie a unei părți a plămînului ; pneumonectomie. [gen. *-iei.* / < fr. *pneumectomie*, cf. gr. *pneumon* — plămîn, *ektome* — excizie]

PNEUMO[1]- element prim de compunere savantă cu semnificația „aer", „gaz", „respirație". [pron. *pne-u-.* var. *pneum-.* / < fr. it. *preumo-*. cf. gr. *pneuma*]

PNEUMO[2]- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) plămîn", „de plămîn", „pulmonar". [pron. *pne-u-.* var. *pneum-.* / < fr., it. *pneumo-*, cf. gr. *pneumon*]

PNEUMOCÉL *s. n. (med.)* hernie a plămînului. [< fr. *pneumocèle*, cf. gr. *pneuma* — aer, *kele* — hernie]

PNEUMOCÓC *s. m.* microb care produce pneumonia. [< fr. *pneumocoque*, cf. gr. *pneumon* — plămîn, *kokkos* — grăunte]

PNEUMOCOCÍE *s. f. (med.)* ansamblu de accidente morbide provocate de pneumococ. [gen. *-iei.* / < fr. *pneumococcie*]

PNEUMOCOCÓZĂ *s. f.* boală produsă de un pneumococ. [< fr. *pneumococcose*]

PNEUMOCONIÓZĂ *s. f.* boală constînd în leziuni pulmonare provocate de inhalarea prafului de cărbune, de metale etc. [pron. *pne-u-... -ni-o-.* [< fr. *pneumoconiose*, cf. gr. *pneumon* — plămîn, *konis* — praf]

PNEUMOGÁSTRIC, -Ă *adj.* care este comun plămînilor și stomacului. [< fr. *pneumogastrique*, cf. gr. *pneumon* — plămîn, *gaster* — stomac]

PNEUMOGRÁF *s. n.* aparat care prezintă grafic ritmul respirației. [cf. fr. *pneumographe*, germ. *Pneumograph*]

PNEUMOGRAFÍE *s. f. (med.)* înregistrare a mișcărilor respiratorii cu ajutorul pneumografului. ◆ radiografie a unei regiuni anatomice după injectarea cu aer sau un alt gaz. [gen. *-iei.* / < fr. *pneumographie*, cf. gr. *pneuma* — aer, *graphein* — a scrie]

PNEUMOLÍT *s. n.* concrețiune solidă care se poate găsi în parenchimul pulmonar. [< fr. *pneumolithe*, cf. gr. *pneumon* — plămîn, *lithos* — piatră]

PNEUMOLÓG, -Ă *s. m. f.* medic specialist în pneumologie. [< fr. *pneumologue*]

PNEUMOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la pneumologie. [< fr. *pneumologique*]

PNEUMOLOGÍE *s. f.* ramură a medicinii care studiază bolile plămînului. v. ftiziologie. [gen. *-iei.* / < fr. *pneumologie*, cf. gr. *pneumon* — plămîn, *logos* — știință]

PNEUMOMÉTRU *s. n.* manometru respirator. < fr. *pneumomètre*]

PNEUMONECTOMÍE *s. f. (med.)* pneumectomie. [gen. *-iei.* / < fr. *pneumonectomie*]

PNEUMONIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de pneumonie. [< fr. *pneumonique*]

PNEUMONÍE *s. f.* boală a plămînului cauzată în general de pneumococ și manifestată prin febră mare, tuse și junghiuri. [gen. *-iei.* / < fr. *pneumonie*, cf. gr. *pneumonia*]

PNEUMOPATÍE *s. f.* denumire generală pentru bolile de plămîni. [gen. *-iei.* / < fr. *pneumopathie*, cf. gr. *pneumon* — plămîn, *pathos* — suferință]

PNEUMOPERICÁRD *s. n. (med.)* pătrundere de aer sau de gaz în cazitatea pericardică. [< fr. *pneumopéricarde*]

PNEUMOPERITONÉU *s. n.* prezență patologică sau terapeutică de aer în peritoneu. [cf. fr. *pneumopéritoine*]

PNEUMOPEXÍE *s. f. (med.)* fixare chirurgicală a plămînului la peretele toracic. [gen. *-iei.* / < fr. *pneumopexie*, cf. gr. *pneumon* — plămîn, *pexis* — fixare]

PNEUMOPIELOGRAFÍE *s. f. (med.)* radiografie a bazinetului și a rinichiului după insuflația cu aer printr-o sondă ureterală. [gen. *-iei.* / < fr. *pneumopyélographie*]

PNEUMOPLEUREZÍE *s. f.* boală care afectează deopotrivă plămînii și pleura. [gen. *-iei.* / < fr. *pneumopleurésie*]

PNEUMORAGÍE *s. f. (med.)* infiltrație de sînge în țesutul pulmonar. [gen. *-iei.* / < fr. *pneumorragie*, cf. gr. *pneumon* — plămîn, *rhage* — ruptură]

PNEUMORAHÍE *s. f. (med.)* introducere de aer prin puncții lombare în canalul rahidian în scopul explorării acestuia și a ventriculilor cerebrali. [gen. *-iei.* / < fr. *pneumorachie*]

PNEUMOSCLERÓZĂ *s. f. (med.)* scleroză pulmonară. [cf. fr. *preumosclérose*]

PNEUMOTAHOGRÁF *s. n.* aparat folosit în pneumotahografie. [< fr. *pneumotachographe*]

PNEUMOTAHOGRAFÍE *s. f. (med.)* înregistrare a frecvenței și amplitudinii respirației în funcție de timp. [gen. *-iei.* / < fr. *pneumotachographie*]

PNEUMOTAHOGRÁMĂ *s. f.* curbă obținută la pneumotahograf. [< fr. *pneumotachogramme*]

PNEUMOTERAPÍE *s. f.* metodă terapeutică, în bolile pulmonare, constînd în inspirarea de aer comprimat sau rarefiat. [gen. *-iei.* / < fr. *pneumothérapie*, cf. gr. *pneumon* — plămîn, *therapeia* — tratament]

PNEUMOTOMÍE *s. f.* incizie în plămîn în scop terapeutic. [gen. *-iei.* / < fr. *pneumotomie*, cf. gr. *pneumon* — plămîn, *tome* — tăiere]

PNEUMOTORÁX *s. n. (med.)* metodă de tratament al tuberculozei (care constă în introducerea artificială a aerului în cavitatea pleurală, comprimînd și imobilizînd astfel plămînul pînă la vindecarea completă). ◆ acumulare de gaze sau de aer în cavitatea pleurală. [< fr. *pneumothorax*, cf. gr. *pneumon* — aer, *thorax* — piept]

PNEUMOTRÓP *adj. n. (despre microorganisme)* care manifestă o afinitate specială pentru aparatul respirator. [< fr. *pneumotrope*, cf. gr. *pneumon* — plămîn, *tropos* — întoarcere]

POANSÓN *s. n.* 1. unealtă de oțel cu vîrful gravat, folosită pentru marcat, ștanțat etc. 2. unealtă cilindrică de os ascuțită la vîrf, cu care se dă formă rotundă unor puncte de broderie cu găuri. [pron. *poan-*. pl. *-oane*, *-onuri*. / < fr. *poinçon*]

POANSONÁ *vb. I. tr.* a găuri, a marca cu poansonul. [< fr. *poinçonner*]

POANSONÁJ *s. n.* poansonare. [< fr. *poinçonnage*]

POANSONÁRE *s. f.* acțiunea de a poansona și rezultatul ei ; poansonaj. [pron. *poan-*. / < *poansona*]

POANSONÉZĂ *s. f.* mașină de poansonat. [cf. fr. *poinçonneuse*]

POÁNTĂ *s. f.* I. partea cea mai hazlie, de efect, dintr-o glumă, dintr-o epigramă etc. II. vîrful pantofilor de balet. ◆ cea mai importantă poziție din baletul clasic, executată numai de balerine pe vîrful picioarelor. [pron. *poan-*. / cf. fr. *pointe*]

POÁNTER *s. m.* rasă de ciini de vînătoare cu talie înaltă, picioare lungi, urechile aplecate și părul scurt și neted. [scris și *pointer*. pron. *poan-*. / < fr., engl. *pointer*]

POANTILÍSM *s. n.* școală de pictură modernă, a cărei tehnică se reduce la un mozaic de puncte ; divizionism. v. neoimpresionism. [pron. *poan-*. scris și *pointilism*. / < fr. *pointillisme*]

POANTILÍST, -Ă *adj.* referitor la poantilism. // *s. m. f.* artist care practică poantilismul. [pron. *poan-*. scris și *pointilist*. / < fr. *pointilliste*]

POANTÓU *s. n.* acul de reglare al carburatorului unui autovehicul. [pron. *poan-tou*. var. *pontou* *s. n.* / < fr. *pointeau*]

POBEDÍT *s. n.* carbură de wolfram și cobalt, cu duritate foarte mare. [< rus. *pobedit*]

PÓCHER *s. n.* joc de cărți. [pl. *-re*, *-ruri*. / cf. engl., fr. *poker*]

PÓCO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* puțin. O ~ *a* ~ = încetul cu încetul, treptat. [< it. *poco*].

POD- v. podo-.

PODÁGRĂ *s. f.* gută a picioarelor. [< fr. *podagre*, cf. gr. *pous* — picior, *agra* — acces]

PODÁRĂ *s. f. (mat.)* curbă plană, loc geometric al picioarelor perpendicularelor coborîte dintr-un punct fix pe tangentele la o curbă dată. [< fr. *podaire*, cf. gr. *pous* — picior]

PODESTÁT *s. m.* primar, guvernator al unui oraș în Italia medievală. [< it. *podesta*, cf. fr. *podestat*]

PODÉSTĂ *s. f.* platformă orizontală amenajată pe parcursul unei scări pentru odih-

nă și pentru a asigura accesul în încăperile unui etaj. [< germ. *Podest*]

PÓDIU *s. n.* v. p o d i u m.

PÓDIUM *s. n. (ant.)* 1. platformă înălțată în jurul arenei unui teatru sau al unui circ roman. ● treaptă sau platformă îngustă și scundă la casele romane, pe care se așezau diferite obiecte casnice, urne funerare etc. 2. estradă amenajată într-o sală de conferințe, de spectacole etc. sau în aer liber. [pron. *-di-um.* pl. *-muri.* var. *podiu* s. n. / < fr., lat. *podium*]

PODO- element prim de compunere savantă cu sensul de „picior" sau „peduncul". [var. *pod-.* / < fr., it. *podo-*, cf. gr. *pous, podos*]

PODOBROMHIDRÓZĂ *s. f.* transpirație rău mirositoare a picioarelor. [< fr. *podobromhidrose*]

PODOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la podologie. [< fr. *podologique*]

PODOLOGÍE *s. f.* parte a medicinii care se ocupă cu studiul piciorului. [gen. *-iei.* / < fr. *podologie*, cf. gr. *pous* — picior, *logos* — știință]

PODOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la podometru. [< fr. *podométrique*]

PODOMÉTRU *s. n.* instrument care înregistrează în număr de pași distanța parcursă de cineva pe jos ; pedometru, hodometru. [< fr. *podomètre*, cf. gr. *pous* — picior, *metron* — măsură]

PODZÓL *s. n.* sol nisipos și lutos, sărac în elemente nutritive. [cf. fr. *podzol*, rus. *podzol*, germ. *Podsol*]

PODZÓLIC, -Ă *adj. (despre soluri)* care conține nisip și lut, fiind sărac în calciu. [cf. fr. *podzolique*]

PODZOLÍRE *s. f.* v. p o d z o l i z a r e.

PODZOLIZÁRE *s. f.* procesul transformării unui sol în podzol. [var. *podzolire s. f.* / după fr. *podzolisation*]

POÉM *s. n.* 1. creație epică în versuri de proporții mari, în care se povestesc fapte măreațe săvîrșite de personaje însuflețite de sentimente nobile. 2. operă literară în proză, care are ritm de poezie. 3. lucrare instrumentală de construcție liberă, de obicei cu caracter liric sau narativ. O ~ *simfonic* = piesă simfonică pentru orchestră, avînd la bază un text literar. [pron. *po-em.* var. *poemă* s. f. / cf. fr. *poème*, lat. *poema*, gr. *poiema* < *poein* — a face]

POEMÁTIC, -Ă *adj.* care ține de poem, cu caracter de poem. [< *poem*]

POÉMĂ *s. f.* v. p o e m.

POÉT, -Ă *s. m. f.* autor de poezii. O om cu fire, imaginație și sensibilitate de poet. [pron. *po-et.* / cf. fr. *poète*, lat. *poeta*]

POETÁRD *s. m. (depr.)* poetastru. [pron. *po-e-.* / et. incertă]

POETÁSTRU *s. m. (depr.)* poet lipsit de talent ; poetard. [< fr. *poétastre*, it. *poetastro*]

POETÉSĂ *s. f. (liv.)* poetă. ● *(depr.)* poetă mediocră, fără talent. [< fr. *poétesse*]

POÉTIC, -Ă *adj.* 1. propriu, caracteristic poeziei, de poezie. O *artă* ~*ă* v. a r t ă ; *licență* ~*ă* v. l i c e n ț ă. 2. *(fig.)* propriu a inspira un poet ; *(p. ext.)* încîntător, minunat. // *s. n.* categorie estetică desemnînd genul poetic. [pron. *po-e-.* pl. *-ci*, *-ce.* / < lat. *poeticus*, cf. fr. *poétique*]

POÉTICĂ *s. f.* 1. ramură a teoriei literaturii care tratează despre creația poetică. ● tratat despre creația poetică. 2. sistem de principii poetice caracteristice unei epoci sau unui curent literar ; fel de a scrie propriu unui poet. 3. parte constitutivă a lingvisticii care se ocupă cu raporturile dintre funcția poetică și celelalte funcții ale limbajului. [< lat., it. *poetica*, cf. fr. *poétique*]

POETIZÁ *vb. I. tr.* a da unui fapt, unui eveniment un caracter poetic ; a idealiza ; a înfrumuseța. [< fr. *poétiser*]

POETIZÁRE *s. f.* acțiunea de a poetiza și rezultatul ei ; idealizare, înfrumusețare, înflorire. [< *poetiza*]

POEZÍE *s. f.* 1. arta de a scrie în versuri ; creație, operă literară în versuri. ● totalitatea poeziilor unui poet, ale unui popor etc. 2. *(fig.)* caracterul poetic al unui peisaj, al unei întîmplări etc. ; farmec, frumusețe, încîntare. [gen. *-iei.* / < fr. *poésie*, it. *poesia*, cf. lat. *poesis*, gr. *poiesis*]

POGRÓM *s. n.* masacru îndreptat împotriva unui grup național minoritar, organizat de clasele dominante reacționar-șovine. [< rus. *pogrom*, cf. fr. *pogrom*]

POGROMÍST *s. m.* organizator de pogromuri, cel care participă la pogromuri. [< *pogrom* + *-ist*]

POICHILO- element prim de compunere savantă cu sensul de „variat", „felurit", „neregulat". [pron. *po-i-.* / < fr. *poïkilo-*, cf. gr. *poikilos*]

POICHILOBLÁST *s. n.* eritroblast cu formă variabilă. [pron. *po-i.* / < fr. *poïkiloblaste*, cf. gr. *poikilos* — variat, *blastos* — germen]

POICHILOCÍT *s. n.* globulă roșie cu aspect de obicei piriform, care apare în unele anemii. [pron. *po-i-.* / < fr. *poïkilocyte*, cf. gr. *poikilos* — variat, *kytos* — celulă]

POICHILOCITÓZĂ *s. f. (med.)* prezența în sînge a poichilocitelor. [pron. *po-i-.* / < fr. *poïkilocytose*]

POICHILODERMÍE *s. f.* afecțiune cutanată caracterizată prin atrofii reticulare și pigmentații, care dau pielii un aspect pestriț. [pron. *po-i-.* gen. *-iei.* / < fr. *poïkilodermie*, cf. gr. *poikilos* — variat, *derma* — piele]

POICHILOTÉRM, -Ă *adj., s. m.* (op. h o m e o t e r m) (animal) care își modifică temperatura corpului după temperatura mediului ambiant. [pron. *po-i-.* / < fr. *poïkilotherme*, cf. gr. *poikilos* — variat, *thermos* — căldură]

POICHILOTERMÍE *s. f.* însușire a unor animale de a fi poichiloterme. [pron. *po-i-.* gen. *-iei.* / < fr. *poïkilothermie*]

*-*POIÉZĂ element secund de compunere savantă cu semnificația „apariție", „formare". [pron. *-po-ie-.* / < fr. *-poïèse*, cf. it. *-poiesi*]

POINTER *s. m.* v. p o a n t e r.

POINTILÍSM *s. n.* v. p o a n t i l i s m.

POINTILÍST, -Ă *adj., s. m. f.* v. p o i n t i l i s t.

POISE *s. m. (fiz.)* unitate de măsură a viscozității dinamice, reprezentînd viscozitatea unui fluid în care, pentru a deplasa tangențial cu viteza de 1 cm/s o suprafață plană de 1 cm^2, este necesară o forță de o dină. [pron. *poaz.* / < fr. *poise*, cf. *J. L. M. Poiseuille*, fiziolog francez]

POL *s. m.* 1. *(mat.)* fiecare dintre cele două puncte în care o axă străpunge sfera. ● originea unui sistem de coordonate polare. 2. *(astr.)* fiecare dintre cele două extremități ale axei Pămîntului. O ~ *ceresc* = fiecare dintre cele două puncte în care bolta cerească pare să fie atinsă de axa în jurul căreia se efectuează mișcarea diurnă a astrilor. 3. *(fiz.)* fiecare dintre capetele opuse ale unui magnet ; fiecare dintre centrele de

sarcină electrică ale unei pile electrice sau ale unui curent electric. 4. *(fig.)* extremități, puncte opuse unui față de celălalt. [pl. *poli*, (s. n.) *poluri*. / < fr. *pôle*, cf. germ. *Pol* < lat. *polus*, gr. *polos* < *polein* — a se întoarce, a se învârti]

POLAKIURÍE *s. f. (med.)* nevoia de a urina în mod frecvent. [< fr. *pollakiurie*, cf. gr. *pollakis* — deseori, *ourein* — a urina]

POLÁR *adj.* 1. referitor la poli (2), de la poli. O *zonă ~ă* = zonă cuprinsă între latitudinile de 75° și poli. 2. referitor la polii unui magnet sau ai unei pile electrice. ● referitor la un corp sau la un mediu care prezintă polaritate. 3. *(mat.) coordonate ~e* = numere reale care determină poziția unui punct în plan. 4. *(fil.)* care se află în raport de polaritate (1), care prezintă polaritate. [cf. fr. *polaire*]

POLÁRĂ *s. f.* loc geometric al punctelor conjugate cu un punct dat, în raport cu cele două puncte în care o secantă mobilă ce trece prin punctul dat intersectează o conică. [< germ. *Polare*]

POLARI- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) polarizare". [var. *polaro-*. / < fr., it. *polari-*, cf. gr. *polos* — pol]

POLARIMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la polarimetrie. [< fr. *polarimétrique*]

POLARIMETRÍE *s. f. (fiz.)* metodă de analiză cantitativă a substanțelor cu activitate optică, bazată pe măsurarea unghiului cu care o anumită cantitate de soluție a substanței rotește planul luminii polarizate. [gen. *-iei*. / < fr. *polarimétrie*]

POLARIMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea polarizării și pentru a constata dacă un corp este activ la lumina polarizată. [< fr. *polarimètre*]

POLARISCÓP *s. n.* instrument pentru studierea luminii polarizate. [< fr. *polariscope*]

POLARITÁTE *s. f.* 1. proprietate a unui corp sau a unei părți dintr-un corp de a avea în două puncte ale sale sarcini electrice sau magnetice de nume diferite. ● *(fil.)* formă a contradicției în care laturile contrare se exclud și totodată se condiționează reciproc. 2. *(biol.)* calitate a unui organism vegetal sau animal de a prezenta două extremități cu înfățișare și funcțiuni diferite. [cf. fr. *polarité*]

POLARIZÁ *vb. I. tr.* a produce polarizare. ● *(fig.)* a aduna, a concentra. [< fr. *polariser*, cf. gr. *polos* — axă, pivot]

POLARIZÁBIL, -Ă *adj. (fiz.; despre medii)* care poate fi (ușor) polarizat. [cf. fr. *polarisable*]

POLARIZÁNT, -Ă *adj.* care polarizează; care produce polarizare. ● *(despre instrumente)* care folosește lumina polarizată. [cf. fr. *polarisant*]

POLARIZÁRE *s. f.* 1. fenomen fizic prin care unele corpuri capătă însușirea de a avea poli magnetici sau electrici; polarizație. ● proces fizic prin care raza de lumină își schimbă mișcarea normală ondulatorie pe mai multe planuri într-o mișcare ondulatorie pe un singur plan. 2. stare a unui corp care a suferit un astfel de proces. ● stare a unui mediu ale cărui proprietăți sînt descrise local de mărimi vectoriale; *(p. ext.)* mărimea vectorială care descrie o astfel de stare. 3. diferențiere și dezvoltare în direcții deosebite a sensurilor unui cuvînt care avea inițial un singur înțeles. ● *(fil.)* formare a unor termeni opuși polari. [< *polariza*]

POLARIZATÓR, -OÁRE *adj.* care polarizează. [cf. fr. *polarisateur*]

POLARIZATÓR *s. n.* polarizor. [< germ. *Polarisator*]

POLARIZÁȚIE *s. f. (fiz.)* polarizare. [gen. *-iei*. var. *polarizațiune* s. f. / cf. fr. *polarisation*]

POLARIZAȚIÚNE *s. f.* v. polarizație.

POLARIZÓR *s. n.* aparat pentru obținerea luminii polarizate; polarizator. [cf. fr. *polariseur*]

POLARO- v. polari-.

POLAROGRÁF *s. n.* aparat pentru înregistrarea (foto)grafică a intensității curentului electric ce străbate o soluție. [< fr. *polarographe*]

POLAROGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la polarografie. [cf. germ. *polarographisch*]

POLAROGRAFÍE *s. f.* metodă de analiză electrochimică a unor substanțe într-o soluție prin înregistrarea grafică a variației intensității curentului electric care se realizează în soluție. [gen. *-iei*. / < fr. *polarographie*, cf. lat. *polus* — pol, gr. *graphein* — a scrie]

POLAROÍD *s. n.* 1. foaie de celofan folosită pentru polarizarea luminii. 2. procedeu fotografic care permite obținerea unei imagini pozitive într-un interval de timp scurt. ● aparat fotografic construit pe baza acestui procedeu. [pron. *-ro-id*. / < fr. *polaroïde*, engl. *polaroid*, nume comercial]

POLCÁ *s. f.* dans popular ceh sau polonez de perechi, vioi, însoțit de mici salturi; melodia acestui dans. [pl. *-ci*. / < fr., rus. *polka* < cuv. polonez]

PÓLDER *s. n. (geol.)* sol format de depunerile rămase după retragerea apelor mării; marșă. [< fr., ol. *polder*, germ. *Polder*]

POLEMÁRH *s. m.* comandant al armatei (din Grecia antică). [< gr. *polemarchos*, cf. fr. *polémarque*]

POLEMARHÍE *s. f.* demnitatea de polemarh. [gen. *-iei*. / cf. fr. *polémarchie*]

POLÉMIC, -Ă *adj.* care aparține polemicii; critic, combativ. [cf. fr. *polémique*]

POLÉMICĂ *s. f.* discuție contradictorie asupra unui subiect, asupra unei teme etc.; luptă de idei cu privire la o problemă literară, științifică etc. [< fr. *polémique*, it. *polemica*, cf. gr. *polemikos* < *polemos* — război]

POLEMÍSM *s. n.* caracter polemic. [cf. it. *polemismo*]

POLEMÍST, -Ă *s. m. f.* cel care susține o polemică. [cf. fr. *polémiste*, it. *polemista*]

POLEMIZÁ *vb. I. intr.* a face polemică; a discuta în contradictoriu. [cf. fr. *polémiquer*, *polémiser*]

POLEMIZÁRE *s. f.* acțiunea de a polemiza. [< *polemiza*]

POLEMOLOGÍE *s. f.* disciplină care studiază cauzele războaielor, diferitele forme sub care se manifestă războiul ca fenomen social, funcțiunile și efectele sale cu scopul de a trage concluzii asupra evitării războaielor. [gen. *-iei*. / < fr. *polémologie*, cf. gr. *polemos* — război, *logos* — știință]

POLÉN *s. n.* pulbere (galbenă) provenită din staminele plantelor cu flori, care reprezintă celulele sexuale masculine. [< fr. *pollen*, cf. lat. *pollen* — făină fină]

POLÉNĂ *s. f. (mar.)* imagine de animal, figură statuară sacră sau profană care se sculpta ca ornament pe prora navelor. [cf. it. *polena*, fr. *poulaine* < *à la poulaine* — polonez]

POLENIFÉR, -Ă *adj.* v. polinifer.

POLENIZÁ *vb. I. tr.* a fecunda floarea prin transportul polenului la organul femel. [< *polen* + *-iza*]

POLENIZÁRE *s. f.* transport natural sau artificial al polenului pe stigmat; prima fază a procesului de fecundare a florii; polenizație. [după fr. *pollinisation*]

POLENIZÁȚIE *s. f.* polenizare. [gen. *-iei.* var. *polinizație* s. f. / cf. fr. *pollinisation*]

POLÉNTA *s. f.* mămăligă din mălai sau din făină de castane, obișnuită în Italia. [< it. *polenta*]

POLI- element prim de compunere savantă, însemnînd „mai mulți", „mai multe". [< fr. *poly-*, it. *poli-*, cf. gr. *polys*]

POLIACHÉNĂ *s. f.* fruct compus din mai multe achene. [pron. *-li-a-*. / < fr. *polyakène*]

POLIACÍD *adj., s. m.* (corp) care posedă mai multe funcții acide. [< fr. *polyacide*]

POLIADENÍTĂ *s. f.* *(med.)* inflamație simultană a mai multor ganglioni. [< fr. *polyadénite*]

POLIADENÓM *s. n.* *(med.)* tumoare benignă a glandelor. [pl. *-oane*. / < fr. *polyadénome*]

POLIALCOÓL *s. m.* alcool care conține două sau mai multe grupe oxidril în moleculă. [< fr. *polyalcool*]

POLIAMÍDE *s. f. pl.* mase plastice obținute prin policondensarea aminoacizilor. [< fr. *polyamides*]

POLIÁNDRĂ *adj., s. f.* 1. (femeie) care este căsătorită în același timp cu mai mulți bărbați. 2. (floare) cu mai multe stamine. [pron. *-li-an-*. / < fr. *polyandre*]

POLIANDRIC, -Ă *adj.* referitor la poliandrie. [< fr. *polyandrique*]

POLIANDRÍE *s. f.* 1. formă istorică de organizare a familiei, în care o femeie era căsătorită în același timp cu mai mulți bărbați. 2. *(bot.)* stare a unei flori poliandre. [gen. *-iei.* / < fr. *polyandrie*, cf. gr. *polys* — numeros, *aner* — bărbat]

POLIARHÍE *s. f.* formă de guvernămînt în care puterea este exercitată concomitent de mai multe persoane. [gen. *-iei.* / < fr. *polyarchie*, cf. gr. *polys* — mai mulți, *arche* — conducere]

POLIARTERÍTĂ *s. f.* arterită care afectează mai multe segmente ale sistemului arterial. [< fr. *polyartérite*]

POLIARTICULÁR, -Ă *adj.* referitor la mai multe articulații, care afectează mai multe articulații. [cf. fr. *polyarticulaire*]

POLIARTRÍTĂ *s. f.* inflamare infecțioasă a mai multor articulații concomitent. [< fr. *polyarthrite*, cf. gr. *polys* — mai mulți, *arthron* — încheietură]

POLIARTROPATÍE *s. f.* *(med.)* afecțiune constînd din mai multe artropatii. [gen. *-iei.* / < fr. *polyarthropathie*]

POLIARTRÓZĂ *s. f.* reumatism cronic cu multe articulații. [cf. fr. *polyarticulaire*]

POLIATÓMIC, -Ă *adj.* *(despre molecule)* format din mai mulți atomi. [cf. fr. *polyatomique*]

POLIBÁZĂ *s. f.* *(chim)* corp care posedă mai multe funcții bază. [< fr. *polybase*]

POLIBÁZIC, -Ă *adj.* referitor la o polibază. [< fr. *polybasique*]

POLICALIFICÁRE *s. f.* calificare care creează posibilitatea ca cineva să poată fi utilizat în prestarea mai multor tipuri de activități. [et. incertă]

POLICÁR *s. m.* *(anat.)* degetul gros de la mînă; police. [< lat. *pollicaris*]

POLICARBURÁNT *adj. n.* *motor ~* = motor care poate funcționa cu întreaga gamă de combustibili. [cf. fr. *polycarburant*]

POLICÁRP, -Ă *adj.* *(bot.)* policarpic. [< fr. *polycarpe*]

POLICÁRPIC, -Ă *adj.* *(bot.; despre fructe)* compus din mai multe fructe mai mici; policarp. ● *(despre plante)* care înflorește și fructifică de mai multe ori în cursul ciclului de dezvoltare. [< fr. *polycarpique*, cf. gr. *polys* — numeros, *karpos* — fruct]

PÓLICE *s. n.* policar. [< lat. *pollex*]

POLICELULÁR, -Ă *adj.* *(biol.)* pluricelular. [< fr. *polycellulaire*]

POLICHÉTE *s. n. pl.* clasă de anelide marine, prevăzute cu un mare număr de perișori chitinoși; *(la sg.)* vierme din această clasă. [< fr. *polychètes*, cf. gr. *polys* — numeros, *khlaite* — păr]

POLICHINÉLLE *s. m.* v. polișinel.

POLICÍCLIC, -Ă *adj.* *(electr.)* care prezintă mai multe fenomene periodice de frecvență diferită. ● *(despre substanțe)* care conține mai multe cicluri formate din lanțuri închise de atomi. [< fr. *polycyclique*]

POLICITÁȚIE *s. f.* promisiune sau ofertă făcută, dar neacceptată încă. [gen. *-iei.* var. *policitațiune* s. f. / < lat. *pollicitatio*, fr. *pollicitation*]

POLICITAȚIÚNE *s. f.* v. policitație.

POLICLÍNICĂ *s. f.* unitate medicală de consultații și tratament pentru bolnavi ambulatorii. [gen. *-cii.* / < fr. *policlinique*, rus. *poliklinika*, cf. germ. *Poliklinik*]

POLICLORÚRĂ *s. f.* *~ de vinil* = clorură de polivinil. [< fr. *polychlorure*]

POLICOLÍE *s. f.* producere de fiere în cantitate prea mare. [< fr. *polycholie*, cf. gr. *polys* — numeros, *chole* — fiere]

POLICONDENSÁRE *s. f.* reacție de combinare a unor monomeri într-o macromoleculă, cu eliminarea concomitentă a unor produse secundare. [după fr. *polycondensation*]

POLICROÍSM *s. n.* fenomen de absorbție selectivă a luminii la unele cristale colorate; pleocroism. [pron. *-cro-ism.* / < fr. *polychroïsme*]

POLICRÓM, -Ă *adj.* *(despre picturi sau reproduceri grafice)* executat în mai multe culori; multicolor. [pl. *-mi*, *-me*. / cf. fr. *polychrome* < gr. *polys* — numeros, *chroma* — culoare]

POLICROMÍE *s. f.* procedeu de îmbinare a mai multor culori, folosit în pictură. ● procedeu de imprimare a gravurilor în culori; tipar în mai multe culori. [gen. *-iei.* / cf. fr. *polychromie*]

POLICULTÚRĂ *s. f.* sistem de exploatare a solului care constă în a obține mai multe feluri de produse de pe aceeași proprietate. [< fr. *polyculture*]

POLIDACTÍL, -Ă *adj.* *(anat.)* cu mai multe degete (decît este normal). [< fr. *polydactyle*]

POLIDACTILÍE *s. f.* *(med.)* anomalie caracterizată prin prezența mai multor degete la mîini sau la picioare. [gen. *-iei.* / < fr. *polydactylie*, cf. gr. *polys* — numeros, *daktylos* — deget]

POLIDIPSÍE *s. f.* sete foarte mare care se manifestă în diabet și în unele boli febrile.

[< fr. *polydipsie*, cf. gr. *polys* — mult, *dipsos* — sete]

POLIDRÚPĂ *s. f.* fruct compus din mai multe drupe. [< *poli-* + *drupă*]

POLIEDRÁL, -Ă *adj.* poliedric. [pron. *-li-e-.* / et. incertă]

POLIÉDRIC, -Ă *adj.* în formă de poliedru ; poliedral. [pron. *-li-e-.* / < fr. *polyédrique*]

POLIÉDRU *s. n.* corp solid cu mai multe fețe plane. [< fr. *polyèdre*, cf. gr. *polys* — numeros, *hedra* — față]

POLIEMBRIONÍE *s. f.* *(biol.)* dezvoltare a mai multor embrioni din aceeași celulă-ou sau zigot. [gen. *-iei.* / < fr. *polyembryonie*]

POLIÉNE *s. f. pl.* carotinoide. [< fr. *polyènes*]

POLIESTÉR *s. m.* ester multiplu. [pron. *-li-es-.* / < fr. *polyester*]

POLIETILÉNĂ *s. f.* masă plastică obținută prin chimizarea produselor petroliere și a gazelor de sondă și de cracare, utilizată în industria de ambalaje și a obiectelor de uz casnic. [< fr. *polyéthylène*]

POLIFÁG, -Ă *adj.* 1. *(rar)* care mănîncă mult ; mîncăcios, mîncău ; care mănîncă orice, de toate. 2. *(despre animale)* care utilizează hrană variată (animală și vegetală). [< fr. *polyphage*, cf. gr. *polys* — numeros, *phagein* — a mînca]

POLIFAGÍE *s. f.* 1. consumare exagerată de alimente. 2. mod de nutriție a organismelor polifage. ● proprietate a unor paraziți de a ataca vietuitoare-gazdă din specii și familii diferite. [gen. *-iei.* / < fr. *polyphagie*, cf. gr. *polys* — numeros, *phagein* — a mînca]

POLIFAZÁT, -Ă *adj.* *(despre un curent electric)* cu mai multe faze ; polifazic. [cf. fr. *polyphasé*]

POLIFÁZIC, -Ă *adj.* polifazat. [et. incertă]

POLIFIBROMATÓZĂ *s. f.* *(med.)* fibromatoză generalizată. [< fr. *polyfibromatose*]

POLIFLÓR, -Ă *adj.* *(despre miere)* care provine de la mai multe specii de flori. [< fr. *polyflore*, cf. gr. *polys* — numeros, lat. *flos* — floare]

POLIFOLÍCULĂ *s. f.* fruct compus din mai multe folicule. [< fr. *polyfolicule*]

POLIFÓNIC, -Ă *adj.* care ține de polifonie. [cf. fr. *polyphonique*]

POLIFONÍE *s. f.* 1. (op. o m o f o n i e) arta suprapunerii armonice a mai multor voci, fiecare păstrîndu-și, în ansamblu, individualitatea melodică. ● muzică vocală contrapunctică. 2. știință muzicală care studiază suprapunerea coordonată a mai multor linii melodice independente, care se află în relații armonice. [gen. *-iei.* / < fr. *polyphonie*, cf. gr. *polys* — numeros, *phone* — sunet]

POLIGALACTÍE *s. f.* *(med.)* secreție excesivă de lapte. [gen. *-iei.* / < fr. *polygalactie*, cf. gr. *polys* — mult, *gala* — lapte]

POLIGÁM, *adj.* *(despre plante)* care are atît flori hermafrodite, cît și unisexuate pe același individ. // *s. m.* bărbat însurat cu mai multe femei în același timp. [< fr. *polygame*, cf. gr. *polys* — numeros, *gamos* — căsătorie]

POLIGÁMIC, -Ă *adj.* referitor la poligamie. [< fr. *polygamique*]

POLIGAMÍE *s. f.* starea, situația de poligam. [gen. *iei.* / < fr. *polygamie*]

POLIGANGLIONÁR, -Ă *adj.* compus din mai mulți ganglioni. [< fr. *polyganglionnaire*]

POLIGENÉTIC, -Ă *adj.* referitor la poligeneză ; care are o geneză complexă ; poligenic. ● care dă culori diferite după mordanții care i se asociază. [< fr. *polygénétique*]

POLIGENÉZĂ *s. f.* concepție potrivit căreia fenomenele biologice, sociale, lingvistice etc. nu derivă dintr-un izvor comun, ci au origini multiple. [după fr. *polygénisme*, cf. gr. *polys* — numeros, *genesis* — origine]

POLIGÉNIC, -Ă *adj.* poligenetic. [cf. fr. *polygénique*]

POLIGENÍE *s. f.* poligenism. [gen. *-iei.* / < fr. *polygénie*]

POLIGENÍSM *s. n.* doctrină potrivit căreia diferitele rase umane au apărut în același timp în mai multe puncte de pe glob ; poligenie. [< fr. *polygénisme*]

POLIGENÍST, -Ă *adj.* referitor la poligenism, la poligeneză. // *s. m. f.* adept al poligenismului. [< fr. *polygéniste*]

POLIGÍN, -Ă *adj.* *(despre flori)* care posedă mai multe carpele libere, fiecare formînd pistile. [< germ. *polygyn*]

POLIGINÍE *s. f.* *(rar)* poligamie, poliandrie. [gen. *-iei.* / < germ. *Polygynie*]

POLIGLANDULÁR, -Ă *adj.* care se referă la mai multe glande ; care afectează mai multe glande [< fr. *polyglandulaire*]

POLIGLOBULÍE *s. f.* creștere a numărului de hematii din sînge ; eritrocitoză. [gen. *-iei.* / < fr. *polyglobulie*, cf. gr. *polys* — numeros, lat. *globulus* — globul]

POLIGLÓT, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care știe mai multe limbi. ● care este scris în mai multe limbi. [< fr. *polyglotte*, cf. gr. *polys* — numeros, *glotta* — limbă]

POLIGÓN *s. n.* 1. figură geometrică formată dintr-o linie frîntă închisă. 2. teren pentru trageri de instrucție cu arme de foc. ● teren de tir. [< fr. *polygone*, cf. lat., gr. *polygonos* < gr. *polys* — numeros, *gonia* — unghi]

POLIGONACÉE *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate apetale din care fac parte măcrișul, spanacul etc. ; poligonee ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *polygonacées*]

POLIGONÁL, -Ă *adj.* în formă de poligon. [< fr. *polygonal*]

POLIGONÁȚIE *s. f.* metodă de ridicare topografică bazată pe o rețea de poligoane. [gen. *-iei.* / cf. fr. *polygonation*]

POLIGONÉE *s. f. pl.* poligonacee. [pron. *-e-e.* sg. invar. / cf. fr. *polygonacées*]

POLIGONOMÉTRIE *s. f.* 1. capitol al geometriei aplicate care se ocupă cu studiul poligoanelor. 2. tehnică de ridicare topografică, folosind rețele de poligoane închise. [gen. *-iei.* / < fr. *polygonométrie*]

POLIGRÁF *s. m.* autor care a scris opere aparținînd unor genuri variate. // *s. n.* aparat pentru reproducerea unui manuscris în mai multe exemplare. [< fr. *polygraphe*, cf. gr. *polys* — numeros, *graphein* — a scrie]

POLIGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la poligrafie. [< fr. *polygraphique*]

POLIGRAFÍE *s. f.* 1. totalitatea procedeelor de reproducere grafică a unui text, a unei figuri etc ; tehnica grafică. 2. totalitatea întreprinderilor pentru imprimarea și răspîndirea cărților, a publicațiilor periodice etc. [gen. *-iei.* / < fr. *polygraphie*]

POLIHIBRIDÁRE *s. f.* hibridare între doi genitori care diferă între ei prin două sau mai multe perechi de caractere. [< *poli-* + *hibridare*]

POLIHISTÓR *s. m.* cunoscător al mai multor domenii ue specialitate. [< germ. *Polyhistor*]

POLILÍNGV, -Ă *adj.* multilingv. [< fr. *polylingue*, cf. gr. *polys* — numeros, lat. *lingua* — limbă]

POLILINGVÍSM *s. n.* întrebuințare curentă și în egală măsură a mai multor limbi diferite de către același individ sau același grup social. [cf. fr. *polylinguisme*]

POLILOBÁT, -Ă *adj.* cu mai mulți lobi. O *(arhit.) arc* ~ = arc divizat de mai mulți lobi. [< fr. *polylobé*]

POLIMASTÍE *s. f.* *(med.)* anomalie constînd în existența mai multor mamele. [gen. *-iei.* / < fr. *polymastie*, cf. gr. *polys* — numeros, *mastos* — mamelă]

POLIMÁTIC, -Ă *adj (liv.)* referitor la polimație. [< fr. *polymatique*]

POLIMAȚÍE *s. f.* *(liv.)* cunoaștere care cuprinde cunoștințe din mai multe domenii; enciclopedism. [gen. *-iei.* / < fr. *polymathie*, cf. gr. *polys* — numeros, *manthanein* — a învăța]

POLIMENORÉE *s. f.* *(med.)* apariție a ciclului menstrual la intervale mai mici. [< fr. *polyménorrhée*]

POLIMÉR *s. m.* 1. substanță ale cărei molecule sînt constituite din reunirea mai multor molecule ale unui compus cu caracter nesaturat. 2. *(biol.; despre organe sau organisme)* constituit din mai multe elemente distincte. [< fr. *polymère*, cf. gr. *polys* — numeros, *meros* — parte]

POLIMERÍE *s. f.* starea unui corp polimer. ● ereditate în care fiecare dintre caracterele normale sau patologice este determinat de acțiunea mai multor gene. [gen. *-iei.* / < fr. *polymérie*]

POLIMERIZÁ *vb. I. tr.* a face ca două sau mai multe molecule să formeze un polimer. [< fr. *polymériser*]

POLIMERIZÁRE *s. f.* acțiunea de a polimeriza și rezultatul ei. [< *polimeriza*]

POLIMETÁLIC, -Ă *adj.* *(despre zăcăminte)* cu minereu care conține mai multe metale. [et. incertă]

POLIMETRÍE *s. f.* combinarea simultană a două sau a mai multor feluri de măsuri în muzica scrisă pentru două sau mai multe voci. [gen. *-iei.* / < it. *polimetria*, cf. gr. *polys* — mult, *metron* — măsură]

POLIMÉTRU *s. n.* *(liv.)* operă poetică cu metrică variată. [< it. *polimetro*]

POLIMIOZÍTĂ *s. f.* *(med.)* inflamație concomitentă a mai multor mușchi. [pron. *-mio-.* / < fr. *polymyosite*, cf. gr. *polys* — numeros, *mys* — mușchi]

POLIMOLECULÁR, -Ă *adj.* alcătuit din mai multe molecule. [< *poli-* + *molecular*]

POLIMORF, -Ă *adj.* care se prezintă sub mai multe forme. [< fr. *polymorphe*]

POLIMORFÍSM *s. n.* 1. proprietate a unor substanțe chimice de a se prezenta sub mai multe forme cristaline; pleomorfism. 2. existența mai multor forme diferite în cadrul aceleiași specii, în special la animalele care trăiesc în colonii sau în societăți. [< fr. *polymorphisme*, cf. gr. *polys* — numeros, *morphe* — formă]

POLINEVRÍTĂ *s. f.* inflamație de natură infecțioasă a mai multor nervi. [< fr. *polynévrite*, cf. gr. *polys* — numeros, *neuron* — nerv]

POLÍNIC, -Ă *adj.* referitor la polen. [< fr. *pollinique*]

POLINÍE *s. f.* *(bot.)* masă formată din grăunțe de polen aglomerate, ca la orhidee. [gen. *-iei.* / < fr. *pollinie*]

POLINIFÉR, -Ă *adj.* care conține polen. [var. *polenifer, -ă* adj. / < fr. *pollinifère*, cf. lat. *pollen* — polen, *ferre* — a purta]

POLINIZÁȚIE *s. f.* v. polenizație.

POLINÓM *s. n.* expresie algebrică formată din mai multe monoame. [< fr. *polynome*, cf. gr. *polys* — numeros, *nomos* — parte, termen]

POLINÓZĂ *s. f.* coriză alergică de origine polenică; boală de fîn. [< fr. *pollinose*]

POLINUCLEÁR, -Ă *adj.* *(despre celule)* cu mai multe nuclee. [cf. fr. *polynucléaire*]

POLINUCLEÓZĂ *s. f.* creștere exagerată a numărului leucocitelor polinucleare din sînge. [< fr. *polynucléose*]

POLINUCÚLĂ *s. f.* *(bot.)* grup de mai multe nucule formate în aceeași floare. [et. incertă]

POLIÓDĂ *s. f.* tub electronic cu mai mulți electrozi. [pl. *-de.* / < fr. *polyode*, cf. gr. *polys* — numeros + *(elec)trod*]

POLIOENCEFALÍTĂ *s. f.* *(med.)* 1. encefalită care afectează în mod predominant substanța cenușie. 2. encefalită poliomielitică. [< fr. *polioencéphalite*]

POLIOMIELÍTĂ *s. f.* boală infectocontagioasă cauzată de un virus, care se caracterizează prin temperatură, tulburări în starea generală a organismului și paralizii; paralizie infantilă. [< fr. *poliomyélite*, cf. gr. *polios* — cenușiu, *myelos* — măduvă]

POLIOMIELÍTIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de poliomielită. [< fr. *poliomyélitique*]

POLIOPÍE *s. f.* *(med.)* percepție multiplicată a unui obiect; vedere multiplă. [pron. *-li-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *polyopie*, cf. gr. *polys* — numeros, *ops* — vedere]

POLIOREXÍE *s. f.* foame excesivă. v. bulimie. [gen. *-iei.* / < fr. *polyorexie*]

POLIORHIDÍE *s. f.* *(anat.)* existență la un individ a mai mult de două testicule. [gen. *-iei.* / < fr. *polyorchidie*, cf. *polys* — numeros, *orchis* — testicul]

POLIÓZE *s. f. pl.* denumire dată polizaharidelor, cu excepția celulozei și a amidonului. [< fr. *polyoses*]

POLÍP *s. m.* 1. animal nevertebrat de apă care are capul înconjurat de tentacule. 2. excrescență cărnoasă formată pe mucoasa nasului, a laringelui etc. [< fr. *polype*, cf. lat. *polypus*, gr. *polypous* < *polys* — numeros, *pous* — picior]

POLIPATÍE *s. f.* stare a unei persoane atinsă simultan de mai multe boli. [gen. *-iei.* / < fr. *polypathie*]

POLIPECTOMÍE *s. f.* *(med.)* extirpare chirurgicală a polipilor (2). [gen. *-iei.* / < fr. *polypectomie*, cf. gr. *polypous* — polip, *ektome* — excizie]

POLIPEPTIDÁZĂ *s. f.* enzimă capabilă să dezintegreze polipeptidele. [< fr. *polypeptidase*]

POLIPEPTÍDĂ *s. f.* *(chim.)* substanță organică cu constituție asemănătoare cu cea a albuminelor, dar mai puțin complicată. [< fr. *polypeptide*]

POLIPEPTIDEMÍE *s. f.* prezența polipeptidelor în urină. [gen. *-iei.* / < fr. *polypeptidémie*]

POLIPEPTIDURÍE *s. f.* prezența polipeptidelor în urină. [gen. *-iei.* / < fr. *polypeptidurie*]

POLIPETÁL, -Ă *adj.* cu mai multe petale. [< fr. *polypétale*]

POLIPIÉR *s.n.* colonie de polipi (1). ● scheletul calcaros al madreporilor. [pron. *-pi-er.* / < fr. *polypier*]

POLIPLOÍD, -Ă *adj.* care prezintă poliploidie. [pron. *-plo-id.* / < fr. *polyploïde*]

POLIPLOIDÍE *s.f. (biol.)* creștere a numărului de cromozomi în nucleul celulelor animale sau vegetale. [pron. *-plo-i-.* gen. *-iei.* / < fr. *polyploïdie*]

POLIPNÉE *s.f. (med.)* respirație foarte rapidă, cu frecvență mărită. [pron. *-ne-e.* / < fr. *polypnée*, cf. gr. *polys* — mult, *pnein* — a respira]

POLIPÓD, -Ă *adj.* cu mai multe picioare. [< fr. *polypode*, cf. gr. *polys* — mult, *pous* — picior]

POLIPÓDĂ *s.f. (bot.)* feriga stejarului. [< fr. *polypode*, cf. gr. *polys* — numeros, *pous* — picior]

POLIPODIACÉE *s.f.pl.* familie de plante cuprinzînd o parte din ferigile terestre ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *polypodiacées*]

POLIPODÍE *s.f.* malformație congenitală constînd în prezența unui număr mai mare de picioare. [gen. *-iei.* / < fr. *polypodie*]

POLIPOÍD, -Ă *adj. (biol.)* cu aspect de polipi (2). [pron. *-po-id.* / < fr. *polypoïde*, cf. gr. *polypous* — polip, *eidos* — aspect]

POLIPÓR *s.m.* ciupercă cu pori, cărnoasă, din clasa bazidiomicetelor, care crește pe arbori. [< fr. *polypore*]

POLIPORÉE *s.f.pl.* familie de ciuperci, avînd ca tip poliporul ; *(la sg.)* ciupercă din această familie. [pron. *-re-e.* sg. invar. / < fr. *polyporées*]

POLIPOTÓM *s.n.* instrument chirurgical pentru ablațiunea polipilor (2). [< fr. *polypotome*]

POLIPÓZĂ *s.f. (med.)* proliferare adenomatoasă a unor mucoase. O ~ *nazală* = boală a mucoasei nazale, caracterizată prin formarea de polipi la suprafața acesteia. [< fr. *polypose*]

POLIPRAGMAZÍE *s.f. (med.)* situație în care i se prescriu bolnavului prea multe medicamente. [gen. *-iei.* / < germ. *Polypragmasie*]

POLÍPTIC *s.n. (arte)* tablou compus din mai multe panouri fixe sau mobile. [< fr. *polyptique*, cf. gr. *polys* — numeros, *ptyx* — cută]

POLIRÉMĂ *s.f. (mar.)* corabie cu mai multe rînduri de vîsle. [< fr. *polyrème*]

POLIRITMÍE *s.f.* suprapunere de linii melodice cu structuri ritmice diferite care evoluează simultan. [gen. *-iei.* / < fr. *polyrythmie*, cf. gr. *polys* — numeros, *rhythmos* — ritm]

PÓLIS *s.n.* 1. oraș-stat în Grecia antică, cetatea întărită a conducătorului militar, care s-a transformat apoi într-un centru economic și politic. 2. oraș, cetate, centru urban. [pl. *-suri.* / cf. fr., it., gr. *polis*]

POLISÁ *vb. I.* v. poliza.

POLISEMÁNTIC, -Ă *adj. (despre cuvinte)* cu mai multe sensuri. [< fr. *polysémantique*, cf. gr. *polys* — numeros, *semantikos* — care are o semnificație]

POLISEMANTÍSM *s.n.* polisemie. [< fr. *polysémantisme*]

POLISÉMIC, -Ă *adj.* referitor la polisemie. [< fr. *polysémique*]

POLISEMÍE *s.f.* 1. calitate a unui cuvînt de a avea mai multe sensuri ; polisemantism. 2. *(estet.)* proprietate a operei de artă de a avea pentru contemplator mai multe sensuri, care se dezvăluie succesiv în funcție de contextul social-cultural, de momentul istoric în care este receptată opera etc. [gen. *-iei.* / < fr. *polysémie*]

POLISEPÁL, -Ă *adj.* cu mai multe sepale. [< fr. *polysépale*]

POLISIALÍE *s.f. (med.)* salivație excesivă. v. ptialism. [pron. *-si-a-.* gen. *-iei.* / < fr. *polysialie*, cf. *polys* — mult, *sialon* — salivă]

POLISILÁB *adj., s.n.* (cuvînt) polisilabic. [< fr. *polysyllabe*]

POLISILÁBIC, -Ă *adj. (despre cuvinte)* format din mai multe silabe. [< fr. *polysyllabique*, cf. lat. *polysyllabus*, gr. *polysyllabos*]

POLISILOGÍSM *s.n. (log.)* raționament deductiv complex, format din două sau mai multe silogisme unite între ele astfel încît concluzia unuia devine premisa celui următor. [< fr. *polysyllogisme*]

POLISILOGÍSTIC, -Ă *adj. (log.)* referitor la polisilogism. [< fr. *polysyllogistique*]

POLISINDÉT *s.n.* v. polisindeton.

POLISÍNDETON *s.n.* figură de stil care constă în întrebuințarea repetată a unei conjuncții pentru a da mai multă energie unui discurs. v. sinafie. [< fr. *polysyndéton*, cf. gr. *polysyndeton*]

POLISINTÉTIC, -Ă *adj. (despre limbi)* care folosește, în cadrul propoziției, cuvinte lungi și complexe, corespunzătoare mai multor cuvinte din alte limbi ; incorporant. [< fr. *polysynthétique*]

POLISINTETÍSM *s.n.* faptul, însușirea de a fi polisintetic. [< fr. *polysynthétisme*]

POLISINTÉZĂ *s.f.* folosirea în limbile polisintetice de cuvinte lungi și complexe pentru mai multe cuvinte. [< fr. *polysynthèse*]

POLISOÁR *s.n.* instrument pentru lustruit unghiile. [< fr. *polissoir*]

POLISPÉRM, -Ă *adj.* care prezintă polispermie. ● *(despre fructe)* cu semințe numeroase. [< fr. *polysperme*]

POLISPERMÍE *s.f.* proces de rezultare a unui zigot prin fecundarea unor ovule de către mai mulți spermatozoizi. [gen. *-iei.* / < fr. *polyspermie*, cf. gr. *polys* — mult, *sperma* — sămînță]

POLISPORTÍV, -Ă *adj., s.m.f.* (persoană) care practică mai multe sporturi. [< *poli-* + *sportiv*]

POLISTÍL, -Ă *adj.* care are un mare număr de coloane. [< fr. *polystile*]

POLISTIRÉN *s.n.* masă plastică obținută prin polimerizarea stirenului. [< fr. *polystyrène*]

POLISULFÚRĂ *s.f. (chim.)* compus sulfurat care conține mai mult sulf decît o sulfură normală. [< fr. *polysulfure*]

POLIȘINÉL *s.m.* 1. *(lit.)* personaj caraghios din comedia bufă. ● marionetă cu cocoașă în față și în spate. 2. *(fig.)* persoană considerată în societate ca un bufon. ● persoană lipsită de o linie fermă de conduită și de o opinie personală constantă. O *secretul lui* ~ = secret cunoscut de toată lumea ; ceea ce toată lumea știe, dar se ține secret. [pl. *-li.* scris și *polichinelle.* / < fr. *polichinelle*, cf. it. *Pulcinella*, personaj din comedia italiană bufă]

POLITEHNIC, -Ă *adj.* care privește, care se referă la, care cuprinde mai multe științe, mai multe meserii sau arte practice. O *institut* ~ *(și s.f.)* = instituție de învățămînt superior unde se pregătesc ingineri. [< fr. *polytechnique*, cf. gr. *polys* — numeros, *techne* — artă]

POLITEHNICIÁN, -Ă *s. m. f.* student la politehnică. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni, -iene.* / cf. fr. *polytechnicien*]

POLITEHNICÍSM *s. n.* caracter politehnic. [et. incertă]

POLITEHNIZÁRE *s. f.* orientarea învățămîntului de cultură generală către dezvoltarea cunoștințelor tehnice în toate ramurile principale de producție. [după rus. *politehnizația*]

POLITEÍSM *s. m.* (op. m o n o t e i s m) religie, credință care admite existența mai multor divinități. [pron. *-te-ism.* / < fr. *polythéisme*, cf. gr. *polys* — numeros, *theos* — zeu]

POLITEÍST, -Ă *adj.* referitor la politeism, propriu politeismului. // *s. m. f.* adept al politeismului. [cf. fr. *polythéiste*]

POLITÉTĂ *s. f.* v. p o l i t e ț e.

POLITÉȚE *s. f.* fel de a se purta, de a vorbi în societate, potrivit cerințelor bunei-cuviințe ; amabilitate. [var. *politeță* s. f. / < it. *politezza*, cf. fr. *politesse*]

POLÍTIC, -Ă *adj.* care aparține politicii, referitor la politică. O *nivel* ~ = grad de pregătire a cuiva în probleme de politică generală ; orientare justă în astfel de probleme ; *drepturi* ~*e* = drepturi referitoare la participarea cetățenilor la viața obștească și la conducerea treburilor societății ; *economie* ~*ă* v. e c o n o m i e. [cf. fr. *politique*, lat. *politicus*, gr. *politikos* < *polis* — oraș]

POLITICÁRD *s. m. (peior.)* cel care face o politică personală lipsită de valoare și se complace în intrigi ; adept al unei politici neprincipiale. [< fr. *politicard*]

POLITICÁSTRU *s. m. (peior.)* politician de duzină, lipsit de valoare. [et. incertă]

POLÍTICĂ *s. f.* 1. activitate a claselor sociale, a grupurilor sociale, în raport cu statul, determinată de interesele și de scopurile lor ; activitate a organelor puterii și conducerii de stat în domeniul treburilor publice interne și externe, care reflectă orînduirea socială și structura economică a țării ; participare la treburile statului. 2. fel de a înțelege și de a acționa într-un anumit domeniu al afacerilor publice. ● dibăcie cu care se poartă cineva pentru a-și atinge scopul. [< fr. *politique*, it. *politica*, cf. germ. *Politik*, rus. *politika* < gr. *politike* — arta de a administra bine]

POLITICÍAN *s. m.* 1. om politic. 2. *(peior.)* persoană care, activînd pe plan politic, urmărește îndeosebi satisfacerea intereselor sale personale, obținerea de foloase personale. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni.* / cf. fr. *politicien*]

POLITICIANÍSM *s. n.* atitudine, purtare de politician. [după rus. *politikanstvo*]

POLITICIANÍST, -Ă *adj.* care se referă la politicianism. [< *politician* + *-ist*]

POLITICOLOGÍE *s. f. (rar)* politologie. [gen. *-iei.* / < fr. *politicologie*, cf. germ. *Politikologie*]

POLITÍP *s. n. (poligr.)* grup de cuvinte sau de semne care se întrebuințează des, mai ales în titluri, fiind turnate într-un singur bloc. [< fr. *polytype*]

POLITIZÁ *vb. I. tr.* a orienta ceva în sens politic, a da unui lucru un caracter politic. [cf. germ. *politisieren*, fr. *politiser*]

POLITIZÁRE *s. f.* acțiunea de a politiza și rezultatul ei. [< *politiza*]

POLITOLÓG *s. m.* specialist în politologie. [< fr. *politologue*]

POLITOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la politologie. [cf. fr. *politologique*]

POLITOLOGÍE *s. f.* știință politică ; politicologie. [gen. *-iei.* / < fr. *politologie*, cf. gr. *polis* — stat, cetate, *logos* — știință]

POLITÓM, -Ă *adj. (biol. ; despre organe)* divizat sau ramificat în mai multe părți. [< fr. *polytome*, cf. gr. *polys* — mult, *tome* — tăiere]

POLITOMÍE *s. f.* diviziune în mai multe părți, grupe sau specii. [gen. *-iei.* / < fr. *polytomie*]

POLITONÁL, -Ă *adj.* referitor la politonalitate. [cf. germ. *polytonal*]

POLITONALÍSM *s. n.* politonalitate. [< *politonal* + *-ism*]

POLITONALITÁTE *s. f.* mișcarea simultană a diferitelor voci în tonalități diferite ; politonalism. [cf. fr. *polytonalité*, germ. *Polytonalität*]

POLITROFÍE *s. f.* exces de nutriție. [gen. *-iei.* / < fr. *polytrophie*, cf. gr. *polys* — numeros, *trophe* — hrană]

POLITRÓP, -Ă *adj. (fiz. ; despre transformări de stare ale fluidelor)* care se efectuează în așa fel, încît presiunea și volumul variază, în timp ce căldura specifică rămîne constantă. [< germ. *polytrop*]

POLITRÓPĂ *s. f.* curbă care reprezintă o transformare politropă. [< germ. *Polytrope*]

POLIURÍE *s. f.* eliminare abundentă de urină. [pron. *-li-u-.* gen. *-iei.* / < fr. *polyurie*, cf. gr. *polys* — mult, *ouron* — urină]

POLIVALÉNT, -Ă *adj. (despre substanțe)* care se poate prezenta în compușii săi în diferite stări de valență. ● *(fig.)* care are valori multiple. [< fr. *polyvalent*, cf. gr. *polys* — numeros, lat. *valere* — a valora]

POLIVALÉNȚĂ *s. f.* 1. însușirea unei substanțe de a fi polivalentă. 2. capacitate a unei opere de artă de a fi receptată ca valoare estetică în etape succesive. [< fr. *polyvalence*]

POLIVINÍL *s. n.* masă plastică obținută prin polimerizarea vinilului. [< fr. *polyvinyle*]

POLIVITAMÍNĂ *s. f.* preparat farmaceutic care conține mai multe feluri de vitamine. [< fr. *polyvitamine*]

POLIVOLTÍN *s. m. (despre unii viermi de mătase)* care prezintă polivoltism. [< fr. *polyvoltin*, cf. gr. *polys* — numeros, lat. *volvere* — a desfășura]

POLIVOLTÍSM *s. n.* însușire a unor categorii de viermi de mătase de a produce mai multe generații într-un an. [< fr. *polyvoltisme*]

POLIXÉN *s. n.* amestec natural de platină și fier. [< fr. *polyxène*]

POLIZÁ *vb. I. tr.* a șlefui, a lustrui, a face curat, lucios (cu ajutorul polizorului). [var. *polisa* vb. I. / < fr. *polir*]

POLIZAHARÍDĂ *s. f.* substanță din clasa hidraților de carbon, obținută prin unirea mai multor molecule de monozaharide. [< fr. *polysaccharide*]

POLIZÁJ *s. n.* polizare. [< fr. *polissage*]

POLIZÁRE *s. f.* acțiunea de a poliza și rezultatul ei ; polizaj. [< *poliza*]

POLIZÓR *s. n.* mașină-unealtă prevăzută cu o piatră specială, folosită pentru curățit, ascuțit, lustruit etc. piese metalice prin frecare. [< fr. *polissoir*]

POLL *s. n. (anglicism)* 1. listă, registru electoral. 2. urnă de vot ; numărul voturilor în alegeri ; *(p. ext.)* consultare publică pentru a afla părerea cetățenilor asupra unei

chestiuni de interes general ; sondaj de opinie. v. t o p[4] (1). [pron. *poul.* / < engl. *poll*]

PÓLO *s. n.* joc cu mingea practicat călare, în care mingea este lovită cu niște bastoane lungi. O ~ *pe apă* = polo practicat pe apă, înotătorii încercînd să marcheze puncte zvîrlind mingea în poarta adversarilor. [< fr., engl. *polo* < cuv. tibetan]

POLOÍST *s. m.* sportiv care practică jocul de polo. [pron. *-lo-ist.* / cf. engl. *poloist*]

POLONÉZĂ *s. f.* dans național polonez în trei timpi, avînd un caracter marțial, sărbătoresc ; melodia acestui dans. ● compoziție muzicală inspirată de acest dans. [cf. fr. *polonaise*]

POLÓNIU *s. n.* element radioactiv care se găsește în pehblendă. [pron. *-niu.* var. *poloniu* s. n. / cf. fr. *polonium*, germ. *Polonium*]

POLÓNIUM *s. n.* v. p o l o n i u.

POLTRÓN, -Ă *adj. (adesea s.)* fricos, laș. [< fr. *poltron*, it. *poltrone*]

POLTRONĂRÍE *s. f.* v. p o l t r o n e r i e.

POLTRONERÍE *s. f.* frică ; lașitate. ● faptă de poltron. [gen. *-iei.* var. *poltronărie* s. f. / cf. fr. *poltronnerie*]

POLUÁ *vb. I. tr.* a infecta, a murdări, a face impur (apele, aerul etc.). ❷ *(fig.)* a perverti, a murdări, a întina. [pron. *-lu-a.* / < fr. *polluer*, cf. lat. *polluere*]

POLUÁNT, -Ă *adj., s. m.* (produs, factor) care cauzează o poluare. [cf. fr. *polluant*]

POLUÁRE *s. f.* acțiunea de a polua și rezultatul ei. [< *polua*]

POLÚȚIE *s. f.* scurgere spontană a lichidului seminal la bărbați. [gen. *-iei.* var. *poluțiune* s. f. / cf. fr. *pollution*, lat. *pollutio* — pată]

POLUȚIÚNE *s. f.* v. p o l u ț i e.

PÓLUX *s. n.* una dintre cele două stele mai luminoase din constelația Gemenilor. [< *Polux*, fiu al lui Zeus și frate geamăn cu Castor]

POMACÉE *s. f. pl.* subfamilie de arbori fructiferi cuprinzînd mărul, părul și alți pomi din familia rozaceelor. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *pomacées*]

POMÁDĂ *s. f.* alifie preparată din diferite substanțe grase, folosită pentru îngrijirea părului sau a pielii. [pl. *-mezi, -made, -măduri.* / < fr. *pommade*]

POMÁDĂ *vb. I. tr.* a unge, a da cu pomadă. [var. *pomădui* vb. IV. / < fr. *pommader*]

POMĂDUÍ *vb. IV.* v. p o m ă d a.

POMBÉ *s. n.* rachiu de banane. [< fr. *pombé*]

POMÉTE *s. n. pl.* v. p o m e ț i.

POMÉȚI *s. m. pl.* umerii obrajilor. [sg. *pomet.* var. *pomete* s. n. pl. / < fr. *pommettes*]

POMI- element prim de compunere savantă cu semnificația „pom (fructifer)", „de pomi". „pomicol". [var. *pomo-.* / < fr., it. *pomi-, pomo-*, cf. lat. *pomus*]

POMÍCOL, -Ă *adj.* de pomicultură, referitor la pomicultură. [< *pom*, după *agricol*]

POMICULTÓR, -OÁRE *s. m. f.* cultivator de pomi. [cf. fr. *pomiculteur*]

POMICULTÚRĂ *s. f.* ramură a agriculturii care se ocupă de cultura pomilor fructiferi. [< fr. *pomiculture*, lat. *pomicultura*]

POMO- v. p o m i-.

POMOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în pomologie. [< fr. *pomologue*]

POMOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la pomologie. [< fr. *pomologique*]

POMOLOGÍE *s. f.* știință care se ocupă cu studiul cultivării și îngrijirii pomilor fructiferi. [gen. *-iei.* / < fr. *pomologie*, cf. lat. *pomum* — fruct, gr. *logos* — studiu]

POMÓU *s. n.* 1. mică bilă la capătul mînerului unei spade, al unei săbii. 2. capăt de levier, de manetă etc. adaptat pentru a fi ținut în pumn. ● mîner al unui pistolet. [< fr. *pommeau*]

POMPÁ *vb. I. tr.* 1. a împinge, a aspira un fluid cu o pompă. 2. *(fam.)* a presa, a stărui mult pe lîngă cineva ; a interveni cu putere. [< fr. *pomper*, it. *pompare*]

POMPADOUR *adj. n. stil* ~ = stil de mobilier, de decorație interioară de la sfîrșitul domniei lui Ludovic al XV-lea, caracterizat prin linii curbe, ondulate. [pron. *-dúr.* / < fr. *pompadour*, cf. *madame de Pompadour*, favorita regelui Ludovic al XV-lea]

POMPÁJ *s. n.* pompare. [< fr. *pompage*]

POMPÁRE *s. f.* acțiunea de a pompa și rezultatul ei ; pompaj. [< *pompa*]

PÓMPĂ[1] *s. f.* aparat cu care se poate extrage un fluid dintr-un loc pentru a-l deșerta în alt loc. ● cișmea din care se scoate apa prin pompare. [< fr. *pompe*, it. *pompa*]

PÓMPĂ[2] *s. f.* 1. lux, fast, strălucire ; alai, suită sărbătorească. 2. ~ *e funebre* = serviciu care se ocupă cu efectuarea înmormîntărilor. [cf. fr. *pompe*, lat. *pompa*]

POMPIÉR *s. m.* 1. persoană dintr-o unitate, dintr-un corp special organizat pentru stingerea incendiilor. 2. *(franțuzism)* scriitor sau artist care tratează subiecte clasice într-o manieră proprie, banală. [pron. *-pi-er.* / < fr. *pompier*]

POMPIERÍSM *s. n.* *(franțuzism)* manieră a artiștilor și a literaților denumiți „pompieri" ; stil afectat, pompos. [< fr. *pompiérisme*]

POMPÓN *s. n.* ciucure mare de lînă (purtat odinioară mai ales de ofițeri, înfipt la chipiu). [var. *pampon* s. n. / < fr. *pompon*]

POMPÓS, -OÁSĂ *adj.* luxos, fastuos, magnific. ❷ *(despre stil)* înflorit, bogat, prețios. [cf. fr. *pompeux*, lat. *pomposus*]

POMPÓSO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* pompos, măreț. [< it. *pomposo*]

POMPOZITÁTE *s. f. (rar)* caracter pompos. [cf. it. *pomposità*]

PÓNCE *adj. invar. piatră* ~ = rocă eruptivă, spongioasă și foarte ușoară ; bucată dintr-o astfel de rocă, folosită mai ales la șlefuitul lemnului și al altor materiale. [pron. *pon-ce.* / < fr. *(pierre) ponce*]

PONCHO *s. n. invar.* manta care se poartă în America de Sud, făcută dintr-o pătură cu o deschizătură la mijloc prin care se bagă capul. [pron. *pon-cio.* / < sp., fr. *poncho*]

PONCÍF *s. n.* 1. desen înțepat pe care se presară ponce pentru a fi reprodus pe o altă hîrtie. 2. *(fig.)* lucrare banală, lipsită de originalitate. [< fr. *poncif*]

PONDERÁ *vb. I. tr. (franțuzism)* a echilibra, a stabili un echilibru. [< fr. *pondérer*]

PONDERÁBIL, -Ă *adj.* care are greutate ; care se poate cîntări. [cf. fr. *pondérable*]

PONDERABILITÁTE *s. f.* calitatea de a fi ponderabil. [cf. fr. *pondérabilité*]

PONDERÁL, -Ă *adj.* referitor la greutate, din punctul de vedere al greutății. [cf. fr. *pondéral*]

PONDERÁRE *s. f. (statist.)* operație de înmulțire a ponderii cu valoarea variantei ; ponderație. [după fr. *pondération*]

PONDERÁT, -Ă *adj.* 1. *(despre oameni)* moderat, echilibrat, cumpănit. 2. *(statist.)* care a suferit operația de ponderare. [cf. fr. *pondéré*]

PONDERATÓR, -OÁRE *adj.* care menține echilibrul între două forțe ; care moderează. [cf. fr. *pondérateur*, lat. *ponderator*]

PONDERÁȚIE *s. f.* starea celui ponderat, ponderare ; moderație, cumpătare, echilibru. [gen. *-iei.* var. *ponderațiune* s. f. / cf. fr. *pondération*, lat. *ponderatio* — greutate]

PONDERAȚIÚNE *s. f.* v. ponderație.

PÓNDERE *s. f.* **1.** *(liv.)* greutate. ● *(fig.)* importanță, valoare. **2.** *(fiz.)* coeficient care afectează fiecare dintre valorile unei mărimi determinate experimental, indicînd probabilitatea de obținere a valorii respective. **3.** *(statist.)* numărul unităților existente într-o grupă a unei colectivități, căruia îi corespunde o valoare a variabilei. ● frecvență. ○ greutate specifică ; ponderitate. [pl. *-ri.* / cf. lat. *pondus*]

PONDERITÁTE *s. f.* *(fiz.)* greutate specifică. [cf. fr. *pondérité*]

PÓNEI *s. m.* cal mic de rasă englezească, cu părul lung. [< fr. *poney*, cf. engl. *pony*]

PONGÍDE *s. n. pl.* familie de maimuțe superioare (gorila, cimpanzeul, urangutanul, gibonul de azi, strămoșii lor, precum și ramurile colaterale dispărute). [cf. it. *pongidi* < *mpungu* — maimuță, cuv. congolez]

PONTÁ *vb. I. intr.* **1.** a marca în vederea plății prezența la locul de muncă a muncitorilor din întreprinderi. **2.** a miza la jocurile de noroc. [< fr. *ponter, pointer*]

PONTAJ[1] *s. n.* faptul de a ponta (1) ; pontare. ○ *fișă de* ~ = document în care se înregistrează prezența la lucru. [cf. fr. *pointage*]

PONTÁJ[2] *s. n.* operație destinată a restabili circulația arterială obliterată. [< fr. *pontage*]

PONTÁRE[1] *s. f.* acțiunea de a ponta și rezultatul ei ; marcare ; pontaj ; mizare. [< *ponta*]

PONTÁRE[2] *s. f.* operația de instalare a suporturilor unui pod militar. [cf. fr. *pontage*]

PONTATÓR, -OÁRE *s. m. f.* **1.** cel care înregistrează prezența muncitorilor la lucru sau cantitatea produselor realizate într-un anumit timp. **2.** cel care pontează la jocul de cărți. [< *ponta* + *-tor*, după fr. *pointeur*]

PÓNTĂ[1] *s. f.* *(biol.)* totalitatea ouălor depuse de o femelă. ● depunerea ouălor de către păsări în cuib, de artropode și unii viermi sau a icrelor de către pești. [< fr. *ponte* < *pondre* — a ouă]

PÓNTĂ[2] *s. f.* cel care joacă contra bancherului (2) (la ruletă sau la bacara). [< fr. *ponte*]

PONTÉFICE *s. m.* v. pontifice.

PÓNTIC, -Ă *adj.* referitor la Pontul Euxin (Marea Neagră). [cf. fr. *pontique*, lat. *ponticus*]

PONTÍF *s. m.* **1.** membru al colegiului sacerdotal suprem din vechea Romă, care supraveghea cultul ; *(astăzi)* prelat, episcop. ○ *suveran* ~ = papă. **2.** *(fig. ; adesea ironic)* om care își dă aere de superioritate. [< fr. *pontife*, cf. lat. *pontifex*]

PONTIFICÁL, -Ă *adj.* de pontif ; papal. [< fr. *pontifical*]

PONTIFICÁT *s. n.* demnitatea de pontif, de papă ; timpul cît un papă deține această demnitate. [< fr. *pontificat*]

PONTÍFICE *s. m.* pontif. [var. *pontefice* s. m. / < lat. *pontifex*, cf. it. *pontifice*]

PONTÍL *s. m.* stîlp de susținere în interiorul compartimentelor unei nave. [după fr. *épontille*]

PONTILÁRE *s. f.* *(mar.)* întărire a compartimentelor unei nave cu ajutorul unor pontile în cazul formării unor găuri de apă. [< *pontil*]

PONTÓN *s. n.* **1.** pod provizoriu peste o apă, format din bărci legate între ele. **2.** ambarcațiie, de obicei fixă, folosită pentru a ușura acostarea navelor, pentru a susține o instalație etc. **3.** vas fără motor și fără punte cu care se transportă mărfurile dintr-un port sau se ancorează vasele mai mari. [pl. *-oane.* / < fr. *ponton*]

PONTONIÉR *s. m.* **1.** militar care lucrează la construirea pontoanelor pentru o armată. **2.** funcționar care face serviciul la ponton. [pron. *-ni-er.* / < fr. *pontonnier*]

PONTÓU *s. n.* v. poantou.

PONȚIÁN *s. n.* *(geol.)* al doilea etaj al pliocenului din bazinul dacic, reprezentat, în țara noastră prin marne cenușii. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-ți-an.* / < fr. *pontien*]

POOL *s. n.* înțelegere temporară între întreprinderi capitaliste privind stabilirea unor prețuri comune, a folosirii în comun a unor patente sau a influențării cursului hîrtiilor de valoare. [pron. *pul.* / < engl. *pool* — asociație]

POP-ART *s. n.* curent în arta plastică contemporană, mai ales americană, care, considerînd că mediul actual al omului îl formează marile aglomerații urbane nenaturale (copleșite de mașinism, asaltate de publicitate, invadate de obiectele de larg consum, de deșeurile industriale), postulează întoarcerea spre o nouă orientare realistă, întemeiată pe un simț modern al naturii. [< engl. *pop(ular)-art* — artă populară]

POPLÍN *s. n.* țesătură de mătase amestecată cu lînă, cu bumbac sau cu in, care are urzeala mai subțire decît bătaia. [< germ. *Poplin*, fr. *popeline*]

POPLITÉU *adj., s. n.* (mușchi) al jaretului. [pron. *-teu.* / < fr. *poplité*, cf. lat. *poples* — jaret]

POP-MUSIC *s. n.* muzică din repertoriul varietăților destinată marelui public. [< engl. *pop-music*]

POPORANEITÁTE *s. f.* *(rar)* caracter popular. [pron. *-ne-i-.* / < *poporan*, după *popularitate*]

POPORANÍSM *s. n.* curent social-politic de la sfîrșitul sec. XIX și începutul sec. XX care considera masa țărănească drept elementul de bază al dezvoltării sociale și contesta rolul revoluționar al proletariatului. ● curent literar care înfățișa cu precădere țărănimea. [< *poporan* + *-ism*, după rus. *narodnicestvo*]

POPORANÍST, -Ă *adj.* referitor la poporanism, care aparține poporanismului. // *s. m. f.* adept al poporanismului. [< *poporan* + *-ist*]

POPOTÁR *s. m.* militar însărcinat cu administrarea unei popote. [< *popotă* + *-ar*]

POPÓTĂ *s. f.* cantină pentru ofițeri și subofițeri. [pl. *-te.* / < fr. *popote*]

POPULÁ *vb. I. tr.* **1.** a aduce, a așeza locuitori pe un teritoriu. **2.** a mări numărul de animale, de plante într-o regiune. [< lat. *populare*, cf. it. *popolare*]

POPULÁR, -Ă *adj.* **1.** referitor la popor, din popor, al poporului. **2.** apărut, creat în popor. **3.** destinat poporului ; accesibil tutu-

ror. 4. apreciat, iubit de popor ; *(p. ext.)* cunoscut de toată lumea. [cf. lat. *popularis*, fr. *populaire*]

POPULÁRE *s. f.* acțiunea de a popula și rezultatul ei. [< *popula*]

POPULARITÁTE *s. f.* calitatea de a fi popular (4) ; faimă, renume. [cf. lat. *popularitas*, fr. *popularité*]

POPULARIZÁ *vb. I. tr.* a face cunoscut, a răspîndi, a face popular (o idee, o operă etc.). [cf. fr. *populariser*, it. *popolarizzare*]

POPULARIZÁRE *s. f.* acțiunea de a populariza și rezultatul ei ; răspîndire în public. [< *populariza*]

POPULARIZATÓR, -OÁRE *s. m. f.* *(rar)* cel care popularizează. [< *populariza* + *-tor*]

POPULÁȚIE *s. f.* totalitatea locuitorilor dintr-o țară, dintr-o regiune etc. ● *(biol.)* ansamblu de organisme ale unei specii care coexistă în aceeași arie geografică. [gen. *-iei*. var. *populațiune s. f.* / cf. fr. *population*]

POPULAȚIÚNE *s. f.* v. populație.

POR *s. m.* 1. mică deschizătură a pielii, prin care se elimină sudoarea. ● orificiu la unele animale și plante inferioare (rime, pești, ciuperci etc.). 2. mic gol, gaură mică în masa unui corp solid. [< fr. *pore*, cf. gr. *poros* — trecere]

PORCELÁN *s. n.* v. portelan.

PORCÍN, -Ă *adj.* relativ la porc. // *s. f. pl.* subordin din clasa mamiferelor din care fac parte porcii ; *(la sg.)* animal din acest subordin. [< fr. *porcin*]

PORENCEFALÍE *s. f.* boală la copii caracterizată prin existența unor cavități deschise la suprafața creierului. [gen. *-iei*. / < fr. *porencéphalie*]

PORFÍR *s. n.* rocă vulcanică cristalină foarte dură, formată din feldspat. [< fr. *porphyre*, cf. gr. *porphyra* — purpură]

PORFÍRIC, -Ă *adj.* care conține porfir ; *(despre roci și structura lor)* care are caractere de porfir. [cf. fr. *porphyrique*]

PORFIRÍE *s. f.* boală care se manifestă prin erupții de vezicule pe pielea expusă luminii. [gen. *-iei*. / < fr. *porphyrie*, cf. gr. *porphyra* — purpură]

PORFIRÍNĂ *s. f.* substanță care se găsește în hemoglobină și în clorofilă. [< fr. *porphyrine*]

PORFIRINEMÍE *s. f.* prezența porfirinei în sînge. [gen. *-iei*. / cf. fr. *porphynémie*]

PORFIRINURÍE *s. f.* prezența porfirinei în urină. [gen. *-iei*. / < fr. *porphyrinurie*]

PORFIRÍT *s. n.* rocă vulcanică cu aspect de porfir constituită din cristale de plagioclaz, piroxen, amfibol sau biotit. [< fr. *porphyrite*]

PORFIRIZÁRE *s. f.* pulverizare manuală prin frecare cu o moletă de piatră pe o placă de piatră, de porfir. [după *porphyrisation*]

PORFIROBLÁST *s. n.* mineral în rocile metamorfice cu cristale mai mari decît celelalte minerale asociate. [< fr. *porphyroblaste*]

PORFIROBLÁSTIC, -Ă *adj.* *(despre structura rocilor metamorfice)* care conține porfiroblaste. [< fr. *porphyroblastique*]

PORFIROGENÉT *s. m.* nume dat principilor bizantini născuți în timpul domniei tatălui lor. [< fr. *porphyrogénète*, gr. *porphyrogenetos* — născut în purpură]

PORFIROÍD, -Ă *adj.* ca porfirul. ● *(despre granit)* cu cristale mari de feldspat. [pron. *-ro-id*. / < fr. *porphyroïde*]

PORIFÉR, -Ă *adj.* *(despre materiale)* care, adăugat la un produs, provoacă porozitatea acestuia ; porigen. [< fr. *poriphère*]

PORIFÓRM, -Ă *adj.* care are forma unui por. [< fr. *poriforme*]

PORIGÉN, -Ă *adj.* care produce pori ; porifer. [cf. fr. *porigène* < gr. *poros* — por, *gennan* — a produce]

PORIOMANÍE *s. f.* dromomanie. [pron. *-ri-o-*. / < germ. *Poriomanie*, cf. gr. *poreia* — mers, *mania* — nebunie]

PORNOGRÁF *s. m.* autor de opere pornografice. ● amator de pornografii, de obscenități, de lucruri imorale. [cf. fr. *pornographe*, gr. *pornographos* < *porne* — prostituată, *graphein* — a scrie]

PORNOGRÁFIC, -Ă *adj.* cu pornografii ; obscen. [cf. fr. *pornographique*]

PORNOGRAFÍE *s. f.* scriere, desen, fotografie sau gravură obscenă. ● atitudine, faptă, vorbă obscenă. [gen. *-iei*. / < fr. *pornographie*]

POROPLÁSTE *s. n. pl.* materiale plastice poroase, folosite în construcție ca materiale izolante etc. [et. incertă]

PORÓS, -OÁSĂ *adj.* *(despre corpuri solide)* cu pori. [cf. fr. *poreux*, it. *poroso*]

POROZIMÉTRU *s. n.* aparat pentru măsurarea porozității. [cf. fr. *porosimètre*]

POROZITÁTE *s. f.* calitatea, starea unui corp poros. [cf. fr. *porosité*]

PORRIDGE *s. n.* fel de mîncare din făină de ovăz (sau de porumb), preparat printr-o fierbere îndelungată la foc mic, care constituie una dintre mîncărurile naționale în Anglia. [pron. *pó-rigi*. / < engl., fr. *porridge*]

PORT- element prim de compunere savantă avînd semnificația „poartă", „ține". [< fr. *porte-* < *porter* — a purta]

PORT *s. n.* 1. loc adăpostit la țărmul unei ape, unde pot staționa navele și unde se află instalațiile necesare pentru încărcarea și descărcarea lor. 2. oraș clădit lîngă un port (1). [cf. fr. *port*, it. *porto*, lat. *portus*]

PORTÁBIL, -Ă *adj.* care se poate purta ; portativ. [cf. fr. *portable*]

PORTABILITÁTE *s. f.* însușirea de a fi portabil. [cf. fr. *portabilité*]

PORTÁJ *s. n.* parte a unui fluviu unde ambarcațiile trebuie transportate pe uscat, navigația fiind imposibilă. [< fr. *portage*]

PORTÁL *s. n.* 1. intrare, poartă monumentală la un edificiu, bogat împodobită. 2. amenajare a intrării unui tunel cu întăriturl de zidărie sau de beton pentru sprijinirea terenului și a taluzului de deasupra. ● *(teatru)* deschidere a unei scene. 3. *(geol.)* arcadă (3). [pl. *-luri*, *-le*. / < germ. *Portal*, cf. fr. *portail*]

PORTALTOI *s. n.* plantă pe care se grefează altoiul. [pl. *-oaie*. / < *port-* + *altoi*, după fr. *porte-greffe*]

PORTAMÉNT *s. n.* *(muz.)* mod de execuție constînd în trecerea prin lunecare de la un sunet la altul. [pl. *-te*, *-turi*. / < it. *portamento*]

PORTÁNT, -Ă *adj.* susținător, de susținere, purtător ; referitor la portanță. O *zidă-*

rie ~ă = zidărie construită după metodele clasice (cărămizi sau alt material legat pe locul zidirii cu liantul respectiv) ; *caroserie ~ă* = caroserie de autovehicul fără șasiu. [< fr. *portant*]

PORTÁNȚĂ *s. f.* 1. cea mai mare sarcină pe care o poate suporta un teren, un sistem tehnic etc. 2. componentă a forței aerodinamice, perpendiculară pe direcția vitezei unui corp în mișcare, care acționează asupra acestuia. [< fr. *portance*]

PORTÁRM, -Ă *adj.* care deține o armă. *O permis ~* = autorizație oficială de a purta o armă. // *s. f.* purtare, deținere de armă. [cf. fr. *porte-arme*]

PORTATÍV *s. n.* sistem de cinci linii paralele, orizontale pe care se scriu notele muzicale. [< fr. *portatif*]

PORTATÍV, -Ă *adj.* care se poartă, se transportă ușor ; portabil. *O dicționar ~* = dicționar de format mic. [< fr. *portatif*]

PORTAVIÓN *s. n.* navă militară astfel construită încît să permită gararea, decolarea și aterizarea avioanelor. [cf. fr. *porte-avions*]

PORTAVÓCE *s. n.* tub acustic metalic montat pe o navă pentru a se transmite prin el ordine și comunicări ; *(p. ext.)* megafon. [< it. *portavoce*]

PORTBAGÁJ *s. n.* loc special amenajat pe un vehicul unde se așază bagajele. [cf. fr. *porte-bagages*]

PORTBAIONÉTĂ *s. f.* curea atașată la o centură, de care se leagă baioneta. [cf. fr. *porte-baionnette*]

PORTBILÉT *s. n.* *(rar)* portofel mic pentru păstrarea banilor de hîrtie. [după fr. *porte-billets*]

PORTBOBÍNĂ *s. f.* suport pentru bobinele de cablu telefonic de campanie. [după fr. *porte-bobine*]

PORTBULETÍN *s. n.* etui în care se păstrează buletinul de identitate. [< *port-* + *buletin*]

PORTBURGHÍU *s. n.* piesă a unei mașini-unelte în care se fixează burghiul. [< *port-* + *burghiu*]

PORTCHÉI *s. n. invar.* etui de piele sau de alt material în care se păstrează cheile. [< *port-* + *chei*, după fr. *porte-clefs*]

PORTCLIȘÉU *s. n.* casetă de lemn sau metalică în care se introduce placa pe care se fotografiază. [< *port-* + *clișeu*]

PORTCREIÓN *s. n.* tub metalic în care se păstrează un creion și care îl poate prelungi la scris. [< fr. *porte-crayon*]

PORTCUȚÍT *s. n.* piesă a unei mașini-unelte în care se fixează unul sau mai multe cuțite în poziția dorită pentru prelucrarea pieselor. [< *port-* + *cuțit*, după fr. *porte-couteau*]

PORTDRAPÉL *s. m.* militar care poartă drapelul unui regiment ; stegar. [după fr. *porte-drapeau*]

PORTDRAPÉL *s. n.* toc de piele în care se fixează drapelul pentru a putea fi purtat. [< *port-* + *drapel*]

PORTE-BONHEUR *s. n. invar.* *(franțuzism)* obiect considerat ca aducător de noroc celui care-l poartă ; amuletă, talisman. [pron. *port-bon-ör*. / < fr. *porte-bonheur*]

PORTELECTRÓD *s. m.* piesă pe care se fixează un electrod. [după fr. *porte-electrode*]

PÓRTER *s. m.* cel care cară cu spatele greutăți (hrană pentru cabane la munte, materiale de construcții etc.). [< fr. *porteur*]

PÓRTER *s. n.* *(rar)* bere foarte tare și amăruie la gust. [< fr., engl. *porter*]

PORTETICHÉTĂ *s. f.* ramă de metal, fixată pe capacul unui sertar, care poartă o etichetă privind conținutul sertarului. [cf. fr. *porte-étiquette*]

PORTFILIÉRĂ *s. f.* clupă. [< *port-* + *filieră*]

PORTHÁRT *s. n.* v. porthartă.

PORTHÁRTĂ *s. f.* geantă specială pentru hărți, regulamente etc., care se poartă atîrnată la șold. [var. *porthart* s. n. / după fr. *porte-cartes*]

PORTÍC *s. n.* 1. galerie deschisă, susținută de o coloană, care se întinde înaintea unei intrări, a unei porți monumentale, de-a lungul unei clădiri, în jurul unei grădini sau al unei piețe. 2. instalație de gimnastică cuprinzînd o serie de aparate (pirghii, prăjini etc.) pentru diferite exerciții. [pl. *-curi*, *-ce*. var. *portice* s. n. / cf. fr. *portique*, it. *portico*, lat. *porticus*]

PORTÍCE *s. n.* v. portic.

PORTIÉRĂ *s. f.* 1. ușă cu geam (la un automobil, la o trăsură închisă, la un vagon de cale ferată). 2. draperie atîrnată deasupra unei uși pentru a o masca. [pron. *-ti-e-*. / < fr. *portière*]

PORTJALÓN *s. n.* dispozitiv metalic care servește la susținerea verticală a jaloanelor. [cf. fr. *porte-jalon*]

PORTJARTIÉR *s. n.* obiect de îmbrăcăminte femeiască de care se prind jartierele. [pron. *-ti-er*. var. *portjartieră* s. f. / < *port-* + *jartieră*, după fr. *porte-jarretelles*]

PORTJARTIÉRĂ *s. f.* v. portjartier.

PORTLÁND *s. n.* ciment hidraulic obținut prin calcinarea unui amestec artificial de argilă și de cretă. [< fr. *portland*, cf. *Portland*, oraș în S.U.A.]

PORTLANDIÁN *s. n.* *(geol.)* ultimul etaj al jurasicului. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-di-an*. pl. *-ieni*, *-iene*. / < fr. *portlandien*, cf. *Portland*, peninsulă pe coasta de sud a Angliei]

PORTLUNÉTĂ *s. f.* dispozitiv de metal care susține luneta pe scheletul aparatului de observație. [cf. fr. *porte-lunette*]

PORTMAGNÉT *s. m.* suport de magnet. / < *port-* + *magnet*, după germ. *Magnetträger*]

PORTMANTÓU *s. n.* suport pentru haine. [< fr. *portemanteau*]

PORTMANUSCRÍS *s. n.* suport care susține manuscrisul în fața culegătorului tipograf. [< *port-* + *manuscris*, după fr. *porte-copie*]

PORTMONÉU *s. n.* portofel pentru bani mărunți. [pl. *-ee*. / după fr. *porte-monnaie*]

PÓRTO[1] *s. n. invar.* taxă pentru o scrisoare, un colet etc. care se trimite prin poștă. [< it. *porto*]

PÓRTO[2] *s. n.* vin roșu, tare și foarte dulce din Portugalia. [< fr. *porto*, cf. *Porto*, oraș din Portugalia]

PORTOFÉL *s. n.* obiect portativ de forma unei pungi plate, în care se țin hîrtii, bani etc. [cf. rus. *portfeli*, fr. *portefeuille*]

PORTOFÓLIU *s. n.* 1. funcție, demnitate de ministru ; *(p. ext.)* minister, departament. *O ministru fără ~* = ministru care face parte dintr-un cabinet ministerial fără să aibă un departament propriu. 2. totalitatea acțiunilor, a efectelor de comerț etc. care se află în evidența operativă a unei bănci. ●

totalitatea lucrărilor aflate la dispoziția unei edituri, urmînd a fi publicate. [cf. ngr. *portofoli*, it. *portafoglia*, fr. *portefeuille*]

PORTO-FRÁNC *s. n.* port cu regim vamal special în care mărfurile importate sau aflate în tranzit sînt scutite de taxe de intrare și de ieșire. [var. *porto-franco* s. n. / < it. *porto-franco*]

PORTO-FRÁNCO *s. n.* v. p o r t o - f r a n c.

PORTÓR *s. n. (mar.)* șaland autopropulsat care transportă materialul dragat. [< fr. *porteur*]

PORTPÁGINĂ *s. f.* hîrtie sau carton pe care se așază rîndurile unui zaț pentru a fi transportate. [după fr. *porte-page*]

PORTPÉRIE *s. f.* teacă metalică care menține în aceeași poziție periile unei mașini electrice circulare. [< *port-* + *perie*, după fr. *porte-balais*]

PORTRÉT *s. n.* **1.** desen, pictură, fotografie etc. care înfățișează chipul unei persoane. O *~-robot* = portret care întrunește trăsăturile unui criminal căutat, alcătuit după semnalmentele furnizate de mai mulți informatori, decupîndu-se părți din diferite fotografii ale altor oameni ; *(p. ext.)* schemă umană, imagine-tip. **2.** înfățișare a aspectului fizic și moral al unui personaj, într-o operă literară. [pl. *-te*, *-turi*. / cf. fr. *portrait*]

PORTRETÍST, -Ă *s. m. f.* pictor specializat în portrete. ● scriitor autor de portrete. [cf. fr. *portraitiste*]

PORTRETÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la portret, la portretistică. [et. incertă]

PORTRETÍSTICĂ *s. f.* ramură a artelor plastice care se ocupă cu genul portretului. [gen. *-cii*. / cf. engl. *portraitistics*]

PORTRETIZÁ *vb. I. tr.* a reprezenta, a descrie într-o operă literară înfățișarea și calitățile fizice și morale ale cuiva. [< *portret* + *-iza*]

PORTSÁBIE *s. f.* piesă de piele, de metal sau de mătase care se atașează la centură pentru a atîrna sabia de ea. [pl. *-săbii*, gen. *-iei*. / < *port-* + *sabie*, după fr. *porte-épée*]

PORTSÁRT *s. n. (mar.)* platformă fixată pe bordajul lateral al unei nave, care servește la fixarea sarturilor catargului. [cf. it. *portasarta*]

PORTSCÚLĂ *s. f.* piesă care susține lama, cuțitul etc. unei mașini ; portunealtă. [< *port-* + *sculă*, după fr. *porte-outil*]

PORTSEMNÁL *s. n.* suport montat pe un vehicul care susține felinarele de semnalizare. [< *port-* + *semnal*]

PORTTORPÍLĂ *s. f.* dispozitiv pe care se montează o torpilă pentru a fi transportată. [< fr. *porte-torpille*]

PORȚȚIGARÉT *s. n.* **1.** cutie plată de metal, de piele etc. în care se păstrează țigările. **2.** tub mic din diferite materiale în care se fixează țigara pentru a fi fumată. [cf. fr. *porte-cigarette*]

PORTUÁR, -Ă *adj.* de port, referitor la un port. [pron. *-tu-ar*. / cf. fr. *portuaire*]

PORTULÁN *s. n.* publicație-ghid a unei regiuni sau a unui port cuprinzînd datele necesare pentru navigație. ● hartă de navigație în evul mediu. [< fr. *portulan*, cf. it. *portolano*]

PORTUNEÁLTĂ *s. f.* portsculă. [< *port-* + *unealtă*, după fr. *porte-outil*]

PORTVIZÍT *s. n.* obiect, de obicei din piele, în care se țin banii de hîrtie, cărțile de vizită etc. [< fr. *portevisite*]

PORȚELÁN *s. n.* **1.** material ceramic, vitrifiant și translucid, de culoare albă, obținut prin arderea unei paste de caolin, cuarț și feldspat. **2.** obiect, vas fabricat din acest material. [var. *porcelan* s. n. / < germ. *Porzellan*, cf. fr. *porcelaine*, it. *porcellana*]

PÓRȚIE *s. f.* **1.** cantitate determinată dintr-o mîncare, dintr-un material etc. **2.** v. p o r ț i u n e. [gen. *-iei*. / cf. fr. *portion*, lat. *portio*]

PORȚIONÁ *vb. I. tr. (liv.)* a face porții, a împărți în porții. [pron. *-ți-o-*. / < *porție*]

PORȚIÚNE *s. f.* parte dintr-un tot ; fracțiune, fragment, tronson ; sector. [var. *porție* s. f. / < fr. *portion*, lat. *portio*]

POSÁDĂ *s. f. (în țările de limbă spaniolă)* han. [< sp. *posada*]

POSEDÁ *vb. I. tr.* **1.** a avea în proprietatea sa, a se bucura de posesiunea unui lucru ; a dispune de ceva. **2.** a cunoaște, a ști bine o limbă, o disciplină științifică etc. [p. i. *posed*, conj. 3 *-de*. / < fr. *posséder*, cf. it. *possedere* < lat. *possidere*]

POSEDÁNT, -Ă *adj.* care posedă. [cf. fr. *possédant*]

POSEDÁRE *s. f.* faptul de a poseda ; posesiune. ● cunoaștere temeinică. [< *poseda*]

POSEDAT, -Ă *adj.* stăpînit de obsesii. [cf. fr. *possédé*]

POSÉSIE *s. f.* v. p o s e s i u n e.

POSESIÚNE *s. f.* **1.** drept de stăpînire asupra unui lucru. **2.** colonie, țară, teritoriu exploatat de o persoană sau de un stat. [pron. *-si-u-*. var. *posesie* s. f. / cf. fr. *possession*, lat. *possessio*]

POSESÍV, -Ă *adj.* **1.** *(despre pronume, adjective, articole)* care indică posesiunea, stăpînirea, apartenența. **2.** *(fam.)* care vrea să arate posesiunea, stăpînirea asupra unui obiect etc. [cf. fr. *possessif*, lat. *possessivus*]

POSESÓR, -OÁRE *s. m. f.* deținător al unui bun, al unui lucru ; *(p. ext.)* proprietar, stăpîn. [cf. fr. *possesseur*, lat. *possessor*]

POSESÓRIU, -IE *adj. (despre o acțiune judiciară)* care are ca obiect apărarea posesorului împotriva deposedării sau tulburării acțiunii. [pron. *-riu*. / < fr. *possessoire*]

POSÍBIL, -Ă *adj.* care se poate realiza, întîmpla ; care este cu putință. // *s. n.* ceea ce este cu putință. [< lat. *possibilis*, cf. fr. *possible*]

POSIBILITÁTE *s. f.* **1.** faptul de a fi posibil. ● categorie filozofică desemnînd tendințele de dezvoltare care duc la constituirea unui nou fenomen, premisele obiective ale viitoarei realități. **2.** putință, modalitate, putere. O *în măsura* (sau *în limita*) *~ților* = cum va fi posibil. ● *(la pl.)* calități care se pot dezvolta. [cf. lat. *possibilitas*, fr. *possibilité*]

POSIDÉNT, -Ă *s. m. f. (liv.)* cel care posedă (ceva), posesor. [cf. it. *possidente*, lat. *possidens* < *possidere* — a poseda]

POSO- element prim de compunere savantă cu semnificația „porție", „doză". [< fr., it. *poso-*, cf. gr. *posos* — cît]

POSOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la posologie. [< fr. *posologique*]

POSOLOGÍE *s. f.* studiu al dozelor în care trebuie administrate medicamentele. [gen. *-iei*. var. *pozologie* s. f. / < fr. *posologie*, cf. gr. *posos* — cît, *logos* — studiu]

POSOMÉTRU *s. n.* v. pozometru.

POST- element prim de compunere savantă cu semnificația „după", „posterior", „ulterior" sau „îndărătul", „în spatele". [< fr., it. *post-*, cf. lat. *post*]

POST *s. n.* 1. funcție, slujbă. ● loc în care se exercită o anumită activitate. 2. loc în care se află o unitate militară pentru executarea anumitor operații. ● loc unde stă sentinela în timpul gărzii. 3. instalație cuprinzînd aparatele necesare pentru executarea anumitor operații tehnice. 4. categorie în care sînt introduse într-o evidență contabilă sume de bani, materiale etc. [cf. fr. *poste*, it. *posto*]

POSTĂ *vb. I. tr., refl.* a (se) așeza, a (se) plasa undeva pentru a supraveghea sau a păzi. [< fr. *poster*]

POSTABDOMÉN *s. n. (biol.)* parte posterioară a abdomenului unor artropode. [< fr. *postabdomen*]

POSTADOLESCÉNȚĂ *s. f.* perioadă, vîrstă cuprinsă între 18 și 20 de ani, care urmează adolescenței propriu-zise. [< *post-* + *adolescență*]

POSTAMÉNT *s. n.* temelie, bază de susținere (din piatră, din metal etc.) a unei statui, a unei mașini etc.; soclu, piedestal. ● estradă (de catedră). [pl. *-te*, *-turi*. / < germ. *Postament*]

POSTBÉLIC, -Ă *adj.* de după război. [cf. lat. *post* — după, *bellum* — război]

POSTCALCULÁȚIE *s. f.* calculație a prețului de cost efectuată după terminarea fabricării produsului. [gen. *-iei*. / cf. fr. *postcalculation*]

POSTCOMBÚSTIE *s. f.* combustie suplimentară de carburant efectuată într-un turboreactor pentru a mări propulsia. [gen. *-iei*. / < fr. *postcombustion*]

POSTDATÁ *vb. I. tr.* a data (un act, o scrisoare etc.) cu o dată posterioară momentului elaborării. [cf. fr. *postdater*]

POSTDATÁRE *s. f.* acțiunea de a postdata și rezultatul ei. [< *postdata*]

POSTDÁTĂ *s. f.* dată posterioară celei reale. [< fr. *postdate*]

POSTDILUVIÁN, -Ă *adj.* de după diluviu. [pron. *-vi-an*. / < fr. *postdiluvien*, cf. lat. *post* — după, *diluvium* — potop]

PÓSTER *s. n. (liv.)* afiș care se vinde publicului, reprezentînd, de regulă, portretul fotografic al unei personalități. [< engl., fr. *poster*]

POSTERIÓR, -OÁRĂ *adj.* 1. care urmează, care este după ceva (în ordinea scurgerii timpului); ulterior. 2. aflat în partea dinapoi; dorsal. ● *(despre vocale)* care se articulează în partea dinapoi a cavității bucale. [pron. *-ri-or*. / cf. fr. *postérieur*, lat. *posterior*]

POSTERIORITÁTE *s. f.* starea unui lucru posterior (1) altuia. [cf. fr. *postériorité*]

POSTERITÁTE *s. f.* urmașii, generațiile viitoare. [< lat. *posteritas*, cf. fr. *postérité*]

POSTEROMANÍE *s. f. (liv.; rar)* dorință patologică de a avea urmași. [gen. *-iei*. / < fr. *postéromanie*]

POSTFAȚATÓR, -OÁRE *s. m. f.* autor al unei postfețe. [< *postfață* + *-(a)tor*]

POSTFÁȚĂ *s. f.* cuvînt către cititori așezat la sfîrșitul unei cărți. [după fr. *postface*]

POSTGLACIÁR, -Ă *adj.* care a urmat perioadei geologice glaciare. [pron. *-ci-ar*. / < fr. *postglaciaire*, cf. lat. *post* — după, *glacies* — gheață]

POSTÍS, -Ă *adj. (despre păr, dinți etc.)* fals, artificial. [< fr. *postiche*]

POSTÍȘE *s. f. pl. (teatru)* elemente care se lipesc pe față (barbă, mustăți etc.) pentru a corecta anumite defecte ale interpretului sau pentru a realiza tipul unui personaj. [< fr. *postiches*]

POSTLICEÁL, -Ă *adj. (despre forme de învățămînt)* care urmează liceului. [pron. *-ce-al*. / < *post-* + *liceal*]

POSTLIMÍNIUM *s. n. (în dreptul roman)* redobîndire retroactivă a drepturilor cetățenești de către o persoană înstrăinată (prin captivitate, exil etc.), la înapoierea în patrie. [pron. *-ni-um*. / < lat. *postliminium*]

POSTLÚDIU *s. n.* secțiune suplimentară de sine stătătoare a unei lucrări muzicale, care urmează după secțiunile ei de bază; încheiere instrumentală după cînt. ● lucrare pentru orgă care se execută la încheierea serviciului divin. [pron. *-diu*. / cf. germ. *Postludium*, fr. *postlude* < lat. *post* — după, *ludus* — joc]

POSTMENSTRUÁL, -Ă *adj.* care urmează menstruației. [pron. *-tru-al*. / cf. fr. *postmenstruel*]

POSTMERIDIÁN, -Ă *adj.* de după-amiază. [pron. *-di-an*. / cf. fr. *postméridien*, lat. *post* — după, *meridies* — amiază]

POST-MÓRTEM *adv. (în legătură cu o distincție acordată cuiva)* după moarte. [< lat. *post* — după, *mors* — moarte]

POSTNATÁL, -Ă *adj.* de după naștere. [cf. germ. *postnatal*]

POSTNOMINÁL *s. n.* cuvînt derivat dintr-o formă nominală. [cf. fr. *postnominal*]

POSTOPERATÓRIU, -IE *adj.* produs, apărut în urma unei operații chirurgicale. [pron. *-riu*. / după fr. *postopératoire*]

POSTPALATÁL, -Ă *adj., s. n.* (sunet) articulat în partea posterioară a vălului palatului. [< fr. *postpalatal*]

POST-PÁRTUM *s. n. (med.)* perioada imediat următoare nașterii; lăuzie. // *adj. (despre boli)* care apare în urma unei nașteri. [< lat. *post-partum* — după naștere]

POSTPOZÍȚIE *s. f.* postpunere; stare a cuvîntului, a particulelor postpuse. [gen. *-iei*. var. *postpozițiune* s. f. / cf. fr. *postposition*]

POSTPOZIȚIÚNE *s. f.* v. postpoziție.

POSTPRANDIÁL, -Ă *adj. (liv.)* de după masa de prînz. [pron. *-di-al*. / cf. it. *postprandiale*, lat. *postprandialis*]

POSTPÚNE *vb. III. tr.* a folosi procedeul postpunerii. [p. i. *postpún*. / după fr. *postposer*]

POSTPÚNERE *s. f.* procedeu gramatical prin care anumite particule, sufixe etc. cu rol de determinant se plasează în frază după părțile de vorbire pe care le determină (făcînd uneori corp comun cu acestea). [< *postpune*]

POST-RESTÁNT *s. n. invar.* serviciu special care păstrează corespondența pînă cînd destinatarul vine să și-o ridice personal; *(p. ext.)* indicație menționată pe plic pentru o astfel de corespondență. [< fr. *poste-restante*]

POSTSCÉNIUM *s. n. (ant.)* parte a unui teatru antic situată în spatele scenei. [pron. *-ni-um.* pl. *-muri.* / < lat. *postscenium*]

POST-SCRÍPTUM *s. n.* adaos (ocazional) la o scrisoare după semnătură. [abrev. *P. S.* / < fr., lat. *post-scriptum*]

POSTSINCRONIZÁ *vb. I. tr.* a efectua o postsincronizare. [< fr. *postsynchroniser*]

POSTSINCRONIZÁRE *s. f. (cinem.)* înregistrare în studio a dialogurilor, muzicii și zgomotelor unui film deja realizat; postsincronizație. [< *postsincroniza*]

POSTSINCRONIZÁȚIE *s. f. (cinem.)* postsincronizare. [cf. fr. *postsynchronisation*]

POSTȘCOLÁR, -Ă *adj.* care urmează școlii. [cf. fr. *postscolaire*]

POSTTÓNIC, -Ă *adj. (despre silabe, vocale atone)* așezat după un sunet accentuat; care urmează după accent. [< fr. *posttonique*]

POSTTRAUMÁTIC, -Ă *adj. (despre o boală)* care este consecința unui traumatism. [cf. germ. *posttraumatisch*]

POSTULÁ *vb. I. tr. (liv.)* **1.** a cere cu insistență. **2.** a da unei afirmații caracter de postulat. [< fr. *postuler*, lat. *postulare*]

POSTULÁNT, -Ă *s. m. f.* solicitant pentru un post, o slujbă etc. [cf. fr. *postulant*]

POSTULÁRE *s. f.* acțiunea de a postula și rezultatul ei; postulație. [< *postula*]

POSTULÁT *s. n.* **1.** adevăr fundamental, presupus indemonstrabil, luat ca o cerință în vederea întemeierii altor enunțuri. **2.** *(mat.)* principiu recunoscut ca adevărat fără demonstrație. [pl. *-te, -turi.* var. *postulatum* s. n. / cf. fr. *postulat*, lat. *postulatum*]

POSTULÁTUM *s. n.* v. postulat.

POSTULÁȚIE *s. f. (jur.)* drept de a pleda pentru altcineva în fața unei instanțe judiciare; postulare. [gen. *-iei.* var. *postulațiune* s. f. / < fr. *postulation*, lat. *postulatio*]

POSTULAȚIÚNE *s. f.* v. postulație.

POSTÚM, -Ă *adj.* **1.** descoperit, dat publicității după moartea autorului. **2.** întîmplat după moartea cuiva. **3.** *(despre un copil)* născut după moartea tatălui. [< lat. *postumus*]

POSTUNIVERSITÁR, -Ă *adj. (despre forme de învățămînt)* care urmează universității. [< *post-* + *universitar*]

POSTURÁL, -Ă *adj.* referitor la o poziție. ● *(psih.)* care ține de atitudine; de postură. [< fr. *postural*]

POSTÚRĂ *s. f.* **1.** situația cuiva la un moment dat. **2.** atitudine, stare. [pl. *-ri.* / < fr. *posture*]

POSTVERBÁL *adj., s. n.* (substantiv) derivat dintr-un verb prin suprimarea sufixului verbal; deverbal. [< fr. *postverbal*]

POȘ *s. n.* cornet din pînză densă prevăzut la un cap cu șprit de metal, folosit în bucătărie pentru turnarea unor compoziții. [< fr. *poche*]

POȘÁDĂ *s. f. (liv.)* **1.** pictură executată la repezeală. **2.** operă literară scrisă de mîntuială. [< fr. *pochade*]

POȘÉTĂ *s. f.* **1.** geantă mică de piele etc. în care femeile își țin diferitele obiecte mărunte de toaletă etc. **2.** plic confecționat din material transparent, în care se montează mărcile poștale neobliterate în albume. [< fr. *pochette*]

POȘOÁR *s. n.* placă de carton sau de metal decupată, servind ca șablon. [pron. *-șoar.* / < fr. *pochoir*]

POTÁBIL, -Ă *adj. apă ~ă* = apă bună de băut. [cf. fr. *potable*, lat. *potabilis*]

POTABILITÁTE *s. f.* calitatea apei de a fi potabilă. [cf. fr. *potabilité*]

POTAGÉR, -Ă *adj.* întrebuințat ca legumă. O *grădină ~ă* = grădină de zarzavat. [var. *potajer, -ă* adj. / < fr. *potager*]

POTAJÉR, -Ă *adj.* v. potager.

POTAMO- element prim de compunere savantă cu semnificația „fluviu", „riu", „fluvial", „apă curgătoare". [< fr., it. *potamo-*, cf. gr. *potamos*]

POTAMOFOBÍE *s. f. (med.)* teamă morbidă de cursuri de apă. [gen. *-iei.* / < fr. *potamophobie*, cf. gr. *potamos* — fluviu, *phobos* — teamă]

POTAMOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în potamologie. [< fr. *potamologue*]

POTAMOLOGÍE *s. f.* ramură a hidrologiei care se ocupă cu studiul apelor curgătoare. [gen. *-iei.* / < fr. *potamologie*, cf. gr. *potamos* — riu, *logos* — studiu]

POTÁSĂ *s. f.* carbonat de potasiu. [< fr. *potasse*, cf. germ. *Potasche*]

POTÁSIC, -Ă *adj.* care conține potasiu. [< fr. *potassique*]

POTÁSIU *s. n.* metal alcalin de culoare albă-argintie, cu puternice proprietăți radioactive; kaliu. [pron. *-siu.* / < fr. *potassium*]

POTATÓRIC, -Ă *adj. (liv.)* care se referă la băutură, la chef. [cf. germ. *Potator*, lat. *potator* — băutor]

POTÉN *s. n. (med.)* aparat pentru extras lichid pleural în cazuri de pleurezie. [cf. *Potain*, medic francez]

POTÉNT, -Ă *adj. (liv.)* puternic, tare, în putere. [< lat. *potens*]

POTENTÁT *s. m.* șef de stat care își exercită puterea în mod despotic și arbitrar; autocrat; *(p. ext.)* om puternic, cu influență. [< fr. *potentat*, cf. lat. *potentatus*]

POTENTÁ *vb. I. tr. (rar)* a întări, a intensifica. [< it. *potenziare*]

POTENȚÁRE *s. f.* acțiunea de a potența și rezultatul ei. [< *potența*]

POTÉNȚĂ *s. f. (liv.)* putere, forță; posibilitate (de dezvoltare). ● virilitate. [cf. fr. *potence*, it. *potenza*, lat. *potentia*]

POTENȚIÁL, -Ă *adj.* **1.** a cărui forță este în stare latentă. O *energie ~ă* = energie pe care o posedă un corp capabil de a produce o manifestare energetică. **2.** posibil; presupus posibil. O *propoziție ~ă* = propoziție care exprimă posibilitatea realizării unei acțiuni fără a preciza dacă aceasta se realizează sau nu. // *s. n.* **1.** *(fiz.)* capacitatea de a produce o manifestare energetică, un lucru mecanic. **2.** capacitate de dezvoltare, de desfășurare a unei forțe, a unei activități; putere. O *~ de război* = capacitatea militară a unui stat. **3.** mod verbal care prezintă acțiunea ca posibilă. [pron. *-ți-al.* pl. *-le, -luri.* / cf. fr. *potentiel*, lat. *potentialis*]

POTENȚIALITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este potențial. [cf. fr. *potentialité*]

POTENȚIALIZÁ *vb. I. tr.* a face să crească acțiunea unui medicament prin altul care este lipsit de acțiunea respectivă. [pron. *-ți-a-.* / < fr. *potentialiser*]

POTENȚIALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a potența și rezultatul ei. [pron. *-ți-a-.* / < *potențializa*]

POTENȚIOMETRÍE *s. f.* electrometrie. [gen. *-iei.* / < fr. *potentiométrie*]

POTENȚIOMÉTRU *s. n.* **1.** montaj pentru divizarea tensiunii electrice. ● reostat care intră în compunerea unui asemenea montaj.

2. aparat pentru măsurarea potențialelor electrice prin compensare. [pron. *-ți-o-*. / < fr. *potentiomètre*]

POTERÍE *s. f. (arte)* olărie. [< fr. *poterie*]

POTÉRNĂ *s. f. (constr.)* poartă secretă a fortificațiilor castelelor care dădea spre șanțul împrejmuitor ; galerie, comunicație subterană. [< fr. *poterne*]

POTESTATÍV, -Ă *adj.* după cum dorește una dintre părțile contractante. [< fr. *potestatif*]

POTÍȘĂ *s. f.* vas de porțelan chinezesc sau japonez. [< fr. *potiche*]

POTOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la potologie. [< fr. *potologique*]

POTOLOGÍE *s. f. (liv.)* tratat asupra băuturilor. [gen. *-iei*. / < fr. *potologie*]

POTOMANÍE *s. f.* impulsiune patologică de a consuma exagerat băuturi (alcoolice). [gen. *-iei*. / < fr. *potomanie*, cf. gr. *potos* — băutură, *mania* — nebunie]

POTOMÉTRU *s. n.* aparat pentru măsurarea cantității de apă absorbită de plante. [< fr. *potomètre*]

POTÓU *s. n.* linia de plecare și de sosire la alergările de cai. [pl. *-uri*. / < fr. *poteau*]

POT-POURRÍ *s. n.* v. potpuriu.

POTPURÍ *s. n.* v. potpuriu.

POTPURÍU *s. n.* bucată muzicală compusă din fragmente din diferite arii celebre, cunoscute. ● *(rar ; fig.)* amestecătură, confuzie. [scris și *pot-pourri*. var. *potpuri* s. n. / cf. fr. *pot-pourri*]

POTSDAMIÁN *s. n. (geol.)* epocă (serie) superioară a cambrianului, tipică Munților Appalași (S.U.A.). // *adj.* care aparține acestei epoci. [pron. *-mi-an*. pl. *-ieni, -iene*. / < fr. *potsdamien*, cf. *Potsdam*, localitate în S.U.A.]

POȚIÚNE *s. f.* medicament lichid care se ia în doze mici pe cale bucală. [pron. *-ți-u-*. / cf. fr. *potion*, lat. *potio*]

POUND *s. m.* măsură anglo-saxonă de masă, egală cu 453,59 g. [pron. *paund*. / < engl. *pound*]

POZÁ *vb. I. intr.* 1. a sta într-o poziție favorabilă pentru a fi pictat, fotografiat. 2. a-și studia gesturile, atitudinile pentru a face impresie, pentru a epata. 3. *tr., refl.* a (se) fotografia. 4. *(tehn.)* a așeza, a dispune, a monta, a stivui. [< fr. *poser*]

PÓZĂ *s. f.* 1. atitudine, poziție, ținută (pentru a poza). O *a(-și) lua o* ~ = a afișa o atitudine afectată, studiată. 2. fotografie. 3. *(tehn.)* pozare. [< fr. *pose*]

POZEUR *s. m. (franțuzism)* om îngîmfat, care pozează, care își studiază atitudinea permanent. [pron. *-zör*. / < fr. *poseur*]

POZITÍV, -Ă *adj.* 1. întemeiat pe fapte, pe experiență. ● sigur ; constant ; adevărat. ● valoros. ● care exprimă o afirmație. 2. *(despre numere)* mai mare decît zero. 3. *(despre persoane)* realist, înclinat către o activitate practică, către științe exacte. // *s. n.* 1. fotografie care prezintă copia unui negativ fotografic și care redă, în chip asemănător cu realitatea, părțile luminoase și cele întunecate ale obiectului fotografiat. 2. *(gram.) grad* ~ *(și s. n.)* = formă a adjectivului sau a adverbului cu ajutorul căreia se notează existența însușirii la un obiect oarecare privit izolat. [< fr. *positif*, lat. *positivus*]

POZITIVÍSM *s. n.* 1. curent filozofic idealist-subiectiv care neagă rolul filozofiei ca o concepție teoretică generală despre lume și ca metodologie generală, susținînd că ea se bazează numai pe faptele verificabile experimental. O ~ *logic* = neopozitivism. 2. *(lit.)* denumire dată acelor tendințe critice care adoptă metodele scientiste în cercetarea literară. ● modalitățile de creație literară care tind să reproducă realitatea în faptele ei concrete, adesea în stare brută, netipizată. 3. fel de a fi caracterizat prin tendința de a lua în considerare și de a urmări numai avantajele ; practicism, utilitarism. [< fr. *positivisme*]

POZITIVÍST, -Ă *adj.* referitor la pozitivism. // *s. m. f.* adept al pozitivismului. [cf. fr. *positiviste*]

POZITIVITÁTE *s. f. (liv.)* caracter pozitiv. [cf. it. *positività*]

POZITIVIZÁ *vb. I. tr.* a da un caracter pozitiv. [< *pozitiv* + *-iza*]

POZITÓN *s. m.* v. pozitron.

POZITRÓN *s. m.* particulă elementară instabilă, care are aceeași masă ca electronul, cu sarcină electrică pozitivă, egală în valoare absolută cu sarcina electronului ; antielectron. [pl. *-oni*, (s. n.) *-oane*. var. *pozíton* s. m. / < germ. *Positron*, engl. *positron*, fr. *positon* [< *pozi(tiv)* + *(elect)tron*]

POZÍȚIE *s. f.* 1. loc al unei persoane sau al unui obiect în raport cu ceva ; loc unde se găsește ceva. ● felul, situația în care sînt așezate, plasate o persoană, un lucru etc. 2. loc ocupat de un luptător sau de o unitate pe cîmpul de bătaie. ● *(muz.)* loc al unei note pe portativ. 2. situație ; *(spec.)* situație socială, rang. [gen. *-iei*. var. *poziținne* s. f. / cf. fr. *position*, lat. *positio*]

POZIȚIONÁ *vb. I. tr.* a indica coordonatele geografice ale unei nave, amplasamentul exact al unei mașini, al unei unelte, al unei trupe etc. [< fr. *positionner*]

POZIȚIONÁRE *s. f.* acțiunea de a poziționa și rezultatul ei. ● punerea unui obiect sau a unei scule într-o anumită poziție. [pron. *-ți-o-*. / < *poziționa*]

POZIȚIÚNE *s. f.* v. poziție.

POZOLOGÍE *s. f.* v. posologie.

POZOMÉTRU *s. n.* exponometru. [var. *posometru* s. n. / < fr. *posomètre*]

PRACRÍT *s. n.* dialect indian derivat din sanscrită. [< fr. *prakrit* < cuv. hindus]

PRÁCTIC, -Ă *adj.* 1. referitor la practică. ● care tinde către o acțiune, către o realizare ; care realizează, dă rezultate concrete ; util. ● comod, folositor ; ingenios. 2. cu spirit de acțiune ; îndemînatic, destoinic. [cf. fr. *pratique*, germ. *praktisch* < lat. *practicus*]

PRACTICÁ *vb. I. tr.* a pune în practică. ● a profesa, a exercita o meserie, un sport etc. [p. i. *práctic*. / cf. fr. *pratiquer*, germ. *praktizieren*]

PRACTICÁBIL, -Ă *adj.* 1. care se poate aplica în practică. 2. pe unde se poate umbla, merge, trece ; accesibil. [cf. fr. *praticable*, germ. *praktikabel*]

PRACTICÁBIL *s. n. (teatru)* element de decor, format dintr-un podium mobil pe care se fixează mai multe scînduri, servind pentru a căpăta înălțimea dorită în scenă și pe care se poate circula. ● *(cinem.)* platformă pe care se instalează camera de luat vederi și proiectoarele. [cf. fr. *praticable*]

PRACTICABILITÁTE *s. f.* stare a unui lucru practicabil. [cf. fr. *praticabilité*]

PRACTICÁNT, -Ă *s. m. f.* persoană care face practică (pregătindu-se pentru o activitate într-un domeniu oarecare). [cf. germ. *Praktikant*, fr. *pratiquant*]

PRACTICÁRE *s. f.* acțiunea de a practica și rezultatul ei ; folosire, aplicare. [< *practica*]

PRÁCTICĂ *s. f.* **1.** activitatea oamenilor îndreptată spre crearea condițiilor necesare existenței și dezvoltării societății, în primul rînd procesul producției materiale. ● aplicare și verificare pe teren a cunoștințelor teoretice dobîndite într-un domeniu oarecare. 2. ansamblu de metode și de procedee aplicate și verificate efectiv. 3. experiență, rutină. 4. exercitarea unei profesiuni ; profesare. [pl. *-ci.* / cf. germ. *Praktik*, fr. *pratique* < lat. *practicus*, gr. *praktikos*]

PRACTICIÁN, -Ă *s. m. f.* tehnician, medic etc. cu o îndelungată experiență. ● cel care cunoaște mai ales partea practică a unei meserii. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni*, *-iene.* / cf. fr. *praticien*]

PRACTICÍSM *s. n.* predilecție spre activitatea practică, neglijînd teoria și principiile; lipsă de principialitate. [< germ. *Praktizismus*]

PRAGMÁTIC, -Ă *adj.* **1.** referitor la pragmatism ; bazat pe pragmatism. ● *(peior.)* care ia drept criteriu al adevărului valoarea practică. 2. bazat pe studierea faptelor. 3. *(ist.)* ~ *a sancțiune* = lege care emană de la parlament sau de la suveran, cu privire la o importantă problemă laică sau religioasă. [cf. fr. *pragmatique*, lat. *pragmaticus* < lat., gr. *pragma* — afacere]

PRAGMÁTICĂ *s. f.* parte a semioticii care studiază modul în care omul înțelege și folosește semnele. [cf. engl. *pragmatics*, germ. *Pragmatik*]

PRAGMATÍSM *s. n.* curent filozofic de factură idealist-subiectivistă, răspîndit mai ales în S.U.A., care neagă adevărul obiectiv proclamînd drept unic criteriu al adevărului numai ceea ce este util și avantajos. [cf. fr. *pragmatisme*]

PRAGMATÍST, -Ă *adj.* referitor la pragmatism. // *s. m. f.* adept al pragmatismului. [cf. fr. *pragmatiste*]

PRAIRIÁL *s. n.* a noua lună în calendarul republican francez (20 mai — 18 iunie). [pron. *pre-ri-al.* / < fr. *prairial*]

PRALÍNĂ *s. f.* bomboană cu înveliș de ciocolată sau de zahăr, avînd miezul umplut cu nucă sau cu migdală. [< fr. *praline*]

PRANDIÁL, -Ă *adj.* în legătură cu masa de prînz. [pron. *di-al.* / < fr. *prandial*, cf. lat. *prandium* — prînz]

PRÁO *s. n.* ambarcație mare cu vele, folosită în Malaysia. [pron. *prao.* / cf. fr. *prao*]

PRASEODÍM *s. n.* element din familia pămînturilor rare. [pron. *-se-o-.* / < fr. *praséodyme*]

PRATOLOGÍE *s. f.* știință care studiază pajiștile. [gen. *-iei.* / < it. *pratologia*, cf. lat. *pratum* — pajiște, gr. *logos* — știință]

PRAXI- element prim de compunere savantă cu semnificația „acțiune", „practică", „practic". [cf. gr. *praxis*]

PRAXÍE *s. f.* coordonare normală a mișcărilor în vederea executării unor acte motorii adecvate scopului propus. [gen. *-iei.* / < fr. *praxie*, cf. gr. *praxis* — acțiune]

PRAXIOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la praxiologie. [pron. *-xi-o-.* / < *praxiologie*]

PRAXIOLOGÍE *s. f.* disciplină care studiază structura generală a acțiunilor umane și condițiile eficacității acestora. [pron. *-xi-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *praxiologie*, cf. gr. *praxis* — acțiune, *logos* — știință]

PRÁXIS *s. n.* *(fil.)* termen folosit uneori pentru a desemna categoria filozofică a practicii social-istorice ; practică. [< gr. *praxis* — acțiune]

PRE- element prim de compunere savantă cu semnificația : **1.** „anterior în timp", „anterior", „înainte de". 2. „anterior în spațiu", „înainte de". 3. „evoluat", „ridicat", „eminent". 4. „superlativ", „foarte", „prea". [< fr. *pré-*, cf. lat. *prae*]

PREABATÁJ *s. n.* galerie într-o mină, făcută în vederea deschiderii abatajului. [pron. *pre-a-.* / < *pre-* + *abataj*]

PREADOLESCÉNT, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care nu are încă vîrsta adolescenței. [< *pre-* + *adolescent*]

PREADOLESCÉNȚĂ *s. f.* perioadă, vîrstă între 11 și 15 ani, care precedă adolescența propriu-zisă. [cf. fr. *préadolescence*]

PREALÁBIL, -Ă *adj.* care trebuie zis, făcut, cercetat înainte de începerea acțiunii principale, înainte de a trece la ceva. ○ *în* ~ = mai întîi, mai înainte. [cf. fr. *préalable*]

PREALÁRMĂ *s. f.* alarmă care anunță o alarmă adevărată. [cf. it. *preallarme*]

PREAMBÚL *s. n.* partea introductivă a unui discurs, a unei scrieri etc. ; exordiu. ● introducerea la un act, la un tratat internațional etc. în care se face expunerea de motive, se justifică utilitatea etc. [< fr. *préambule*, cf. lat. *preambulus*]

PREAMBULÁR, -Ă *adj.* care este în legătură cu un preambul. [< fr. *préambulaire*]

PREAMPLIFICATÓR *s. n.* *(telec.)* sistem de amplificare folosit într-un lanț de transmisiune înaintea unui amplificator principal. [< fr. *préamplificateur*]

PREANESTEZÍE *s. f.* *(med.)* prenarcoză. [gen. *-iei.* / < fr. *préanesthésie*]

PREAPRÍNDERE *s. f.* aprindere prematură a combustibilului în cilindrii unui motor cu ardere internă. [< *pre-* + *aprindere*]

PREATÓMIC, -Ă *adj.* anterior descompunerii atomului. [cf. fr. *préatomique*]

PREAVERTIZÁRE *s. f.* avertizare prealabilă ; preavizare. [< *pre-* + *avertizare*]

PREAVÍZ *s. n.* aviz, înștiințare făcută anticipat ; *(spec.)* înștiințare prin care i se anunță anticipat unui salariat desfacerea contractului de muncă la expirarea unui termen anumit ; salariu plătit celui concediat pentru intervalul de timp prevăzut în această înștiințare. [pl. *-zuri*, *-ze.* / < fr. *préavis*]

PREAVIZÁ *vb. I. tr.* a aviza în prealabil. [cf. fr. *préaviser*]

PREAVIZÁRE *s. f.* acțiunea de a preaviza ; avizare prealabilă ; preavertizare. [< *preaviza*]

PREBÉNDĂ *s. f.* venit afectat unui anumit titlu ecleziastic catolic, mai ales unui canonic. [< lat. *praebenda*, cf. fr. *prébende*, it. *prebenda*]

PRECALCULÁT, -Ă *adj.* calculat în prealabil. [< *pre-* + *calculat*]

PRECAMBRIÁN *s. n., adj.* algonkian ; antecambrian. [pron. *-bri-an.* pl. *-ieni*, *-iene.* / < fr. *précambrien*, cf. lat. *prae* — înainte + *cambrian*]

PRECÁNCER *s. n.* fază premergătoare necesară pentru apariția bolii canceroase. [cf. fr. *précancer*]

PRECANCERÓS, -OÁSĂ *adj.* referitor la precancer, propriu precancerului. [cf. fr. *précancéreux*]

PRECAPITALÍST, -Ă *adj.* anterior apariției capitalismului. [< *pre-* + *capitalist*]

PRECÁR, -Ă *adj.* care poate fi revocat, anulat ; nesigur, fără bază solidă. ● *(rar ; despre construcții)* șubred. [var. *precariu, -ie* adj. / cf. fr. *précaire*, lat. *precarius*]

PRECÁRIA *s. f. (în antichitate și evul mediu)* drept de posesiune asupra unui lot de pământ primit în schimbul prestării unor obligații față de proprietarul funciar. [cf. it., lat. *precaria*]

PRECARITÁTE *s. f. (rar)* situația, caracterul a ceea ce este precar. [cf. fr. *précarité*]

PRECÁRIU, -IE *adj.* v. p r e c a r.

PRECÁUT, -Ă *adj.* prevăzător, prudent, circumspect. [pron. *-ca-ut.* / < lat. *precautus*]

PRECAÚȚIE *s. f.* prevedere, băgare de seamă, circumspecție, prudență. [var. *precauțiune* s. f. / < lat. *precautio*, cf. fr. *précaution*]

PRECAUȚIÚNE *s. f.* v. p r e c a u ț i e.

PRECĂDÉRE *s. f.* prioritate ; preferință. ○ *cu* ~ = mai ales, de preferință. [< *pre-* + *cădere*]

PRECEDÁ *vb. I. tr.* a merge înainte ; a premerge. ● a așeza înainte, a face să premeargă. ● a fi, a veni, a se petrece înainte. [p. i. *preced*, 3, 6 *-dă*, conj. *-eadă*. / < fr. *précéder*, it. *precedere*, lat. *praecedere*]

PRECEDÉNT, -Ă *adj.* premergător, anterior. // *s. n.* fapt, caz, exemplu anterior invocat ca autoritate, ca uz stabilit etc. ○ *fără* ~ = nemaiîntîlnit, nemaipomenit. [< fr. *précédent*]

PRECEDÉNȚĂ *s. f.* faptul de a preceda ; precedent. ○ *caz de* ~ = caz premergător, invocat pentru justificarea unei dispoziții, a unei hotăriri. [cf. fr. *précédence*, it. *precedenza*, lat. *praecedentia*]

PRECÉPT *s. n.* principiu, învățătură morală ; regulă de conduită. ◎ sfat, recomandare. [pl. *-te*, *-turi*. / cf. fr. *précepte*, lat. *praeceptum*]

PRECEPTÍSTIC, -Ă *adj. (rar)* preceptoral. [cf. it. *precettistico*]

PRECEPTÓR *s. m. (în trecut)* educator particular al unui copil sau al unui tînăr ; meditator, pedagog. [< lat. *praeceptor*, cf. fr. *précepteur*]

PRECEPTORÁL, -Ă *adj.* de preceptor ; preceptistic. [< fr. *préceptoral*]

PRECÉSIE *s. f.* v. p r e c e s i u n e.

PRECESIÚNE *s. f.* mișcare a unui corp în timpul căreia axa de rotație a corpului descrie un con în jurul unei axe fixe. ○ *(astr.)* *~a echinocțiilor* = mișcare foarte lentă de la răsărit spre apus a punctelor de echinocțiu ale Pământului, care face ca anotimpurile să revină înaintea îndeplinirii revoluției aparente a Soarelui. [pron. *-si-u-*. var. *precesie* s. f. / cf. fr. *précession*, lat. *praecessio*]

PRECHELEÁN *s. n. (geol.)* al doilea subetaj al paleoliticului inferior dinaintea cheleanului. // *adj.* care aparține acestui subetaj. [pron. *-le-an.* / cf. germ. *Prächelleen*]

PRECÍNCȚIE *s. f.* fiecare dintre scările unui amfiteatru roman. [gen. *-iei.* / < lat. *praecinctio*, fr. *précinction*]

PRECIPITÁ *vb. I. tr., refl.* 1. a (se) grăbi, a (se) zori. ● *refl.* a se succeda rapid. 2. *(despre o substanță solidă dizolvată într-un lichid)* a se separa sau a face să se separe prin depunerea la fund. [p. i. *precipit.* / < fr. *précipiter*, it. *precipitare*, lat. *praecipitare*]

PRECIPITÁNDO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* iuțind mișcarea. [< it. *precipitando*]

PRECIPITÁNT, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care provoacă precipitarea altor substanțe dintr-o soluție. [< fr. *précipitant*]

PRECIPITÁRE *s. f.* 1. acțiunea de a (se) precipita ; precipitație ; grabă mare, iuțeală. 2. procesul de separare și de depunere în stare solidă a unei substanțe dizolvate într-un lichid ; fenomenul de formare a unui precipitat. [< *precipita*]

PRECIPITÁT, -Ă *adj.* 1. *(despre vorbe, gesturi)* grăbit, repezit ; pripit. 2. *(despre substanțe)* depus la fund, sedimentat. // *s. n.* substanță solidă rezultată din precipitarea unei soluții. [cf. fr. *précipité*, lat. *praecipitatus*]

PRECIPITÁȚIE *s. f.* faptul de a (se) precipita ; precipitare. ○ *~ii atmosferice* = produs al condensării vaporilor de apă atmosferici, care cade pe pământ sub formă de ploaie, zăpadă, grindină etc. [gen. *-iei.* var. *precipitațiune* s. f. / cf. fr. *précipitation*]

PRECIPITAȚIÚNE *s. f.* v. p r e c i p i t a ț i e.

PRECIPITÍNĂ *s. f.* tip de anticorpi care produc precipitarea antigenilor din soluții. [< fr. *précipitine*]

PRECIPÍȚIU *s. n. (latinism)* cădere de la înălțime. ● abis, hău. ◎ dezastru, ruină. [pron. *-ți-u.* / < lat. *praecipitium*, cf. fr. *précipice*]

PRECÍPUT *s. n. (jur.)* drept acordat unei persoane de a lua o anumită parte dintr-un bun înainte de partaj. [< fr. *préciput*, lat. *praecipuum*]

PRECIRÓZĂ *s. f. (med.)* stare morbidă a ficatului constînd dintr-un ansamblu de semne care precedă pe acelea ale cirozei. [< fr. *précirrhose*]

PRECÍS, -Ă *adj.* 1. exact ; determinat ; fix. 2. lămurit, clar, limpede ; concis. // *adv.* cu precizie, sigur, întocmai. [< fr. *précis*, it. *preciso*, cf. lat. *praecisus*]

PRECIZÁ *vb. I. tr.* a determina, a arăta în mod precis. ● a exprima, a spune clar, deslușit ; a contura. [p. i. *-zez.* / < fr. *préciser*, it. *precisare*]

PRECIZÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi precizat. [cf. it. *precisabile*]

PRECIZÁRE *s. f.* acțiunea de a preciza și rezultatul ei ; lămurire ; determinare exactă. [< *preciza*]

PRECÍZIE *s. f.* 1. exactitate riguroasă. 2. *(la pl., în forma preciziune)* lămurire, informație precisă. [gen. *-iei.* var. *preciziune* s. f. / cf. fr. *précision*, it. *precisione*, lat. *praecisio*]

PRECIZIÚNE *s. f.* v. p r e c i z i e.

PRECLÁSIC, -Ă *adj.* referitor la preclasicism. // *s. m. f.* adept al preclasicismului. [cf. fr. *préclassique*]

PRECLASICÍSM *s. n.* perioadă a istoriei muzicii care pregătește apariția clasicismului. [cf. fr. *préclassicisme*]

PRECLIMACTÉRIU *s. n.* fază anterioară climacteriului. [cf. lat. *prae* — înainte, *climacterium* — climateriu]

PRECLÍNIC, -Ă *adj.* dinainte de internarea în clinică. [cf. fr. *préclinique*]

PRECÓCE *adj.* 1. copt mai devreme, mai repede ; timpuriu. 2. dezvoltat (fizic sau psihic) mai devreme, înainte de vîrsta obișnuită. ● apărut, manifestat de timpuriu. [< fr. *précoce*, it. *precoce*, cf. lat. *praecox* — care se coace mai devreme]

PRECOCITÁTE *s. f.* însușirea de a fi precoce, dezvoltare înainte de vreme, prematură. ● însușire a animalelor de a crește și a se dezvolta într-un timp scurt. [cf. fr. *précocité*]

PRECOLUMBIÁN, -Ă *adj.* care datează dinaintea venirii lui Columb (în America). O *artă ~ă* = artă dezvoltată pe teritoriul Americii înainte de descoperirea ei de către Columb. [pron. *-bi-an.* pl. *-ieni, -iene.* / < fr. *précolumbien*]

PRECOMÁNDĂ *s. f.* alegerea, dintr-un catalog sau dintr-o listă a unor cărți sau publicații care urmează să fie comandate cînd colectura le poate livra. [< *pre-* + *comandă*]

PRECÓMĂ *s. f. (med.)* fază inițială de comă, în cursul căreia conștiința se păstrează trează, cel puțin în parte. [< fr. *précoma*]

PRECOMBÚSTIE *s. f.* fază a funcționării unui motor cu ardere internă care precedă aprinderea combustibilului. O *cameră de ~* = anticameră. [< fr. *précombustion*]

PRECOMPRIMÁRE *s. f.* tehnică folosită în construcții constînd în a aplica de la început unui element din beton armat eforturi unitare de compresiune. [< *pre-* + *comprimare*, după fr. *précontrainte*]

PRECONCENTRÁRE *s. f.* operație mecanică de izolare a substanțelor minerale sărace de o mare parte din steril pentru a se obține un material îmbunătățit. [< *pre-* + *concentrare*]

PRECONCENTRÁT *s. n.* produs minier îmbogățit în substanțe utile prin operații preliminare urmate de operații de preparare propriu-zisă. [< *preconcentrare*]

PRECONCÉPȚIE *s. f. (liv.)* prejudecată. [gen. *-iei.* var. *preconcepțiune* s. f. / < fr. *préconception*]

PRECONCEPȚIÚNE *s. f.* v. preconcepție.

PRECONCEPÚT, -Ă *adj. (despre concepții, idei)* adoptat fără o cercetare prealabilă, primit înaintea oricărei cercetări sau experiențe. [cf. lat. *praeconceptus*, fr. *préconçu*]

PRECONFERÍNȚĂ *s. f.* conferință, consfătuire preliminară unei conferințe de mai mare importanță. [< *pre-* + *conferință*]

PRECONIZÁ *vb. I. tr.* a proiecta, a prevedea (ceva) ; *(p. ext.)* a propune, a indica, a recomanda insistent. [< fr. *préconiser*, cf. lat. *praeco* — anunțător public]

PRECONIZÁRE *s. f.* acțiunea de a preconiza. [< *preconiza*]

PRECONȘTIÉNT *s. n.* ansamblu de procese psihice latente, dar disponibile, care pot fi rechemate în conștiință oricînd. [< fr. *préconscient*]

PRECORDIÁL, -Ă *adj.* din regiunea anterioară a toracelui, corespunzînd inimii. [< fr. *précordial*]

PRECORECTÚRĂ *s. f.* corectură făcută înainte de a da manuscrisul la tipar. [< *pre-* + *corectură*]

PRECÓSMIC, -Ă *adj.* anterior lansării sau ajungerii în spațiul cosmic. [cf. fr. *précosmique*]

PRECURSÓR, -OÁRE *s. m. f.* înaintaș, premergător (într-un domeniu oarecare). [cf. fr. *précurseur*, lat. *praecursor*]

PREDECESÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* (cel) care a precedat pe cineva într-o funcție, într-o demnitate etc. ; înaintaș, precursor ; premergător. *W s. m. (mai ales la pl.)* strămoș. [cf. fr. *prédécesseur*, lat. *praedecessor*]

PREDÉLĂ *s. f.* compartiment inferior al unui tablou, reprezentînd scene în legătură cu subiectul principal din tablou. [< it. *predella*, cf. fr. *prédelle*]

PREDESTINÁ *vb. I. tr.* a hotărî dinainte soarta cuiva ; a unsi, a sorti, a meni ; a predetermina. [< fr. *prédestiner*, it. *predestinare*, lat. *praedestinare*]

PREDESTINÁRE *s. f.* 1. acțiunea de a predestina ; predestinație. 2. concepție idealistă potrivit căreia fiecare om ar avea soarta lui, fixată dinainte de către o forță supranaturală. [< *predestina*]

PREDESTINAȚIE *s. f.* 1. predestinare. 2. doctrină religioasă, după care destinul omului ar fi fixat dinainte de către divinitate. v. fatalism. [gen. *-iei.* var. *predestinațiune* s. f. / < fr. *prédestination*, it. *predestinazione*]

PREDESTINAȚIÚNE *s. f.* v. predestinație.

PREDETERMINÁ *vb. I. tr.* a predestina. [p. i. *predetérmin.* / < fr. *prédéterminer*]

PREDETERMINÁRE *s. f.* acțiunea de a predetermina ; predeterminație. [< *predetermina*]

PREDETERMINÁȚIE *s. f.* predeterminare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *prédétermination*, it. *predeterminazione*]

PREDETERMINÍSM *s. n. (fil.)* concepție care consideră că actele de voință ale oamenilor, comportarea lor și întreaga desfășurare a evenimentelor istorice sînt de mai înainte determinate de către divinitate. [< fr. *prédéterminisme*]

PREDIÁL, -Ă *adj.* care este în legătură cu o moștenire. [pron. *-di-al.* / < fr. *prédial*, cf. lat. *praedium* — moștenire]

PREDICÁ *vb. I. intr.* 1. a rosti o predică. ● *tr. (fig.)* a sfătui, a recomanda cu insistență. 2. *(fil.)* a atribui unui subiect o calitate sau un atribut. [p. i. *prédic.* / < lat. *praedicare*, cf. it. *predicare*]

PREDICÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi aplicat unui subiect. [cf. fr. *prédicable*, lat. *predicabilis*]

PREDICAMÉNT *s. n. (fil.)* categorie ; noțiune fundamentală. [cf. fr. *prédicament*, it. *predicamento*]

PREDICAMENTÁL, -Ă *adj. (fil.)* categorial. [cf. it. *predicamentale*]

PREDICÁRE *s. f.* acțiunea de a predica și rezultatul ei ; propovăduire. [< *predica*]

PREDICÁT *s. n.* 1. parte principală a propoziției care atribuie subiectului o acțiune, o stare, o însușire. O *~ verbal* = predicat format dintr-un verb predicativ la un mod personal ; *~ nominal* = predicat format dintr-un verb copulativ și un nume predicativ. 2. termen al unui raționament care afirmă sau neagă ceva în legătură cu subiectul. ● *(în logica simbolică)* element constitutiv al funcțiilor specifice calculului cu predicate. [< lat. *praedicatum*, cf. fr. *prédicat*]

PREDICATÍV, -Ă *adj.* 1. *verb ~* = verb care poate forma singur predicatul ; *nume ~* = nume care, împreună cu un verb copulativ, formează predicatul unei propoziții ; *propoziție ~ă (și s. f.)* = propoziție care îndeplinește față de propoziția regentă rolul de nume predicativ. 2. *(log.)* referitor la predicat. [< lat. *praedicativus*]

PREDICATIVITÁTE *s. f. (liv.)* caracter predicativ. [< *predicativ* + *-itate*, după rus. *predikativnosti*]

PREDICATÓR *s. m.* 1. cel care predică ; propovăduitor. 2. conducător al unei comunități baptiste. [cf. it. *predicatore*, lat. *praedicator*]

PREDICÁȚIE *s. f.* **1.** *(liv.)* acțiunea de a predica ; propovăduire. **2.** *(log.)* atribuire a unei calități sau a unui atribut unui subiect într-o propoziție. O *judecăți de* ~ = judecăți care reflectă raportul dintre un obiect și o însușire a sa. [gen. *-iei.* / < fr. *prédication*]

PREDICĂ *s. f.* cuvîntare rostită de preot în biserică ; propovedanie, cazanie ; *(p. ext.)* orice expunere cu conținut moralizator. [< it. *predica*]

PREDÍCȚIE *s. f.* **1.** operație rațională de anticipare a unui eveniment sau fenomen ; previziune. **2.** prevestire ; presentiment. [gen. *-iei.* var. *predicțiune* s. f. / cf. fr. *prédiction*, lat. *praedictio*]

PREDICȚIÚNE *s. f.* v. predicție.

PREDIGÉSTIE *s. f.* totalitatea fenomenelor care pregătesc digestia. [gen. *-iei.* / < fr. *prédigestion*]

PREDILÉCT, -Ă *adj. (liv.)* preferat ; cel mai iubit ; cel mai plăcut. [cf. it. *prediletto*]

PREDILÉCȚIE *s. f.* înclinare, afecțiune specială pentru cineva sau ceva ; preferință. O *de* ~ = *a)* de preferat ; *b)* cu mai multă plăcere, preferind. [gen. *-iei.* var. *predilecțiune* s. f. / cf. fr. *prédilection*, lat. *praedilectio*]

PREDILECȚIÚNE *s. f.* v. predilecție.

PREDISPOZÁNT, -Ă *adj. (franțuzism)* care predispune la... [< fr. *prédisposant*]

PREDISPOZÍȚIE *s. f.* dispoziție naturală, înclinare spre ceva. ● receptivitate la anumite boli. [gen. *-iei.* var. *predispozițiune* s. f. / cf. fr. *prédisposition*]

PREDISPOZIȚIÚNE *s. f.* v. predispoziție.

PREDISPÚNE *vb. III. intr., tr.* a crea, a pregăti o anumită stare de spirit, a dispune la ceva. [p. i. *predispún*, conj. *-nă.* / cf. fr. *prédisposer*]

PREDISPÚS, -Ă *adj.* care are înclinații (înnăscute) spre ceva. [< *predispune*]

PREDOMINÁ *vb. I. intr.* a sta mai presus, a avea rolul principal ; a stăpîni, a domina. [p. i. *predómin, -nez*, 3, 6 *-nă.* / < fr. *prédominer*, it. *predominare*]

PREDOMINÁNT, -Ă *adj.* care predomină ; predominator. [cf. fr. *prédominant*]

PREDOMINÁNȚĂ *s. f.* predominare. [cf. fr. *prédominance*, it. *predominanza*]

PREDOMINÁRE *s. f.* acțiunea de a predomina și rezultatul ei ; predominanță ; predominație. [< *predomina*]

PREDOMINATÓR, -OÁRE *adj.* predominant. [< *predomina* + *-tor*]

PREDOMINÁȚIE *s. f.* predominare. [gen. *-iei.* var. *predominațiune* s. f. / cf. fr. *prédomination*]

PREDOMINAȚIÚNE *s. f.* v. predominație.

PREECLAMPSÍE *s. f.* formă gravă de disgravidie, premergătoare eclampsiei. [pron. *pre-e-.* / cf. fr. *prééclampsie*]

PREELECTORÁL, -Ă *adj.* de dinainte de alegeri. [cf. it. *preelettorale*]

PREEMINÉNT, -Ă *adj.* mai presus decît alții ; mult superior ca merite, ca rang. [cf. fr. *prééminent*]

PREEMINÉNȚĂ *s. f.* superioritate netă. [pron. *-pre-e-.* / cf. fr. *prééminence*, lat. *praeeminentia*]

PREEMȚIÚNE *s. f. (jur.) drept de* ~ = dreptul de care se bucură cineva prin lege de a fi preferat în calitate de cumpărător al unui bun. [cf. fr. *préemption*, lat. *prae* — înainte, *emptio* — cumpărare]

PRÉERIE *s. f.* v. prerie.

PREEXISTÁ *vb. I. intr.* a exista de mai înainte. [< fr. *préexister*]

PREEXISTÉNT, -Ă *adj.* care preexistă. [cf. fr. *préexistant*]

PREEXISTÉNȚĂ *s. f.* faptul de a exista înaintea altui fenomen ; existența anterioară. ● doctrină mistică antică profesată și de unii filozofi burghezi, care admite existența sufletului înainte de existența corpului, precum și reîncarnarea sufletelor. [cf. fr. *préexistence*, it. *preesistenza*]

PREFABRICÁ *vb. I. tr.* a confecționa prefabricate. [< fr. *préfabriquer*]

PREFABRICÁRE *s. f.* acțiunea de a prefabrica și rezultatul ei ; prefabricație. [< *prefabrica*]

PREFABRICÁT, -Ă *adj.* care servește ca material pentru fabricarea unui produs industrial finit. // *s. n.* **1.** piesă aflată într-o fază intermediară de prelucrare. **2.** element de construcție sau parte componentă a unui element de construcție, confecționat dinainte în fabrică sau în atelier pentru a fi numai montat sau ansamblat cu alte piese pe șantier. [cf. fr. *préfabriqué*]

PREFABRICÁȚIE *s. f.* prefabricare. [gen. *-iei.* / < fr. *préfabrication*]

PREFAȚÁ *vb. I. tr.* a scrie o prefață la o carte. [cf. fr. *préfacer*]

PREFAȚÁRE *s. f.* acțiunea de a prefața și rezultatul ei. [< *prefață*]

PREFAȚATÓR, -OÁRE *s. m. f.* autor de prefețe. [< *prefața* + *-tor*, după fr. *préfacier*, it. *prefatore*]

PREFÁȚĂ *s. f.* cuvînt către cititori așezat la începutul unei cărți, care conține lămuriri, explicații etc. legate de opera respectivă ; precuvîntare. [pl. *-fețe.* / cf. fr. *préface*, it. *prefazione*]

PREFÉCT *s. m.* **1.** titlu dat unui demnitar roman care conducea o prefectură (1) ; comandant, căpetenie. **2.** *(în trecut)* conducătorul administrativ al unui județ, reprezentînd puterea centrală a statului. [< lat. *praefectus*, fr. *préfet*]

PREFECTORÁL, -Ă *adj.* care ține de prefectură, al prefectului. [cf. fr. *préfectoral*]

PREFECTÚRĂ *s. f.* **1.** *(ist. ; la romani)* oraș sau municipiu lipsit de dreptul de a-și alege magistrați, fiind condus de un prefect (1) ; demnitate de prefect (1) ; timpul cît un prefect (1) își exercită această funcție. **2.** *(în trecut)* administrația unui județ. ● localul unde era instalată o asemenea instituție. [< lat. *praefectura*, fr. *préfecture*]

PREFERÁ *vb. I. tr.* a ține mai mult (la ceva sau la cineva), a da întîietate unei situații sau unei persoane în raport cu altceva sau altcineva ; a-i plăcea mai mult, a se hotărî în favoarea cuiva sau a ceva. O *de* ~*t* = preferabil. [p. i. *preférr, -rez*, var. *preferi* vb. IV. [< fr. *préférer*, cf. lat. *praeferre*]

PREFERÁBIL, -Ă *adj.* care merită să fie preferat ; de preferat. [cf. fr. *préférable*, it. *preferibile*]

PREFERÁNS *s. n.* numele unui joc de cărți. [< rus. *preferans*, cf. fr. *préférence*]

PREFERÁT, -Ă *adj., s. m. f.* favorit. [cf. fr. *préféré*]

PREFERÉNȚĂ *s. f.* v. preferință.

PREFERENȚIÁL, -Ă *adj.* care se acordă cu preferință cuiva ; de favoare. [pron. *-ți-al*, var. *preferințial, -ă* adj. / < fr. *préférentiel*]

PREFERÍ *vb. IV.* v. prefera.

PREFERÍNȚĂ *s. f.* predilecție. O *de* ~ = cu deosebire, mai ales. [pl. *-țe*. var. *preferență s. f.* / cf. fr. *préférence*, it. *preferenza*]
PREFERINȚIÁL, -Ă *adj.* v. preferențial.
PREFEUDÁL, -Ă *adj.* anterior feudalismului. [< *pre-* + *feudal*, după rus. *dofeodalinii*]
PREFÍCE *s. f. pl.* bocitoare tocmite pentru a plînge morții și a le proslăvi însușirile. [< lat. *praeficae*]
PREFIGURÁ *vb. I. tr. (liv.)* a prezenta, a schița în mare. [< fr. *préfigurer*]
PREFIGURÁRE *s. f.* acțiunea de a prefigura și rezultatul ei. [< *prefigura*]
PREFIGURATÍV, -Ă *adj.* care prefigurează. [cf. engl. *prefigurative*]
PREFILATELÍE *s. f.* colecționare de plicuri, cărți poștale, mărci încrustate, banderole etc. care au circulat înaintea mărcii poștale adezive. [gen. *-iei*. / < germ. *Präphilatelie*]
PREFÍLTRU *s. n.* filtru rapid din nisip de cuarț cu granulație mare, amplasat în amonte de filtrele lente. ● filtru anterior altui filtru. [< fr. *préfiltre*]
PREFÍX *s. n.* 1. particulă care pusă la începutul unui cuvînt formează împreună cu el un alt cuvînt cu alt înțeles. 2. *(telec.)* indicativ. [< fr. *préfixe*, cf. lat. *praefixus*]
PREFIXÁ *vb. I. tr.* a adăuga un prefix la un cuvînt. [< fr. *préfixer*]
PREFIXÁL, -Ă *adj.* referitor la prefixe. ● cu caracter de prefix ; care îndeplinește funcția de prefix. [cf. fr. *préfixal*]
PREFIXÁRE *s. f.* acțiunea de a prefixa și rezultatul ei ; prefixație. [< *prefixa*]
PREFIXÁȚIE *s. f.* prefixare. [gen. *-iei*. / < fr. *préfixation*]
PREFIXOÍD *s. n.* pseudoprefix. [pron. *-xo-id*. / < fr. *préfixoïde*]
PREFLORÁȚIE *s. f.* mod de așezare în mugurul floral a părților componente ale unei flori. [gen. *-iei*. / cf. fr. *préfloraison*]
PREFOLIÁȚIE *s. f.* mod de dispunere a frunzelor în mugur. [pron. *-li-a-*. gen. *-iei*. / < fr. *préfoliation*]
PREFORJÁRE *s. f. (tehn.)* forjare preliminară aplicată unei piese înainte de a i se da forma definitivă. [< *pre-* + *forjare*]
PREFORMÁȚIE *s. f. (inv.)* conformație moștenită ; predispoziție ; preformism. [gen. *-iei*. var. *preformațiune* s. f. / cf. fr. *préformation*, engl. *preformation*, germ. *Präformation*, it. *preformazione*]
PREFORMAȚIÚNE *s. f.* v. preformație.
PREFORMÍSM *s. n.* concepție neștiințifică, antidialectică, care neagă dezvoltarea și schimbarea organismelor în procesul vieții lor și al interacțiunii cu mediul, susținînd că toate însușirile și caracteristicile organismului matur există deja date într-o formă ultimă în germenul organismului. [cf. fr. *préformisme*, engl. *preformism*, rus. *preformizm*]
PREFORMÍST, -Ă *adj.* referitor la preformism. // *s. m. f.* adept al preformismului. [cf. germ. *Präformist*]
PREGLACIÁR, -Ă *adj.* anterior perioadei glaciare. [cf. fr. *préglaciaire* < lat. *prae* — înainte, *glacies* — gheață]
PREGNÁNT, -Ă *adj.* vizibil ; expresiv ; ieșit în relief. [cf. it. *pregnante*, fr. *prégnant*, lat. *praegnans*]
PREGNÁNȚĂ *s. f.* caracterul a ceea ce este pregnant. [cf. it. *pregnanza*, fr. *prégnance*]
PREGUSTÁ *vb. I. tr. (rar)* a gusta o băutură, o mîncare înainte de a fi consumată. [p. i. *pregust*. / < lat. *praegustare*]
PREGUSTÁRE *s. f. (rar)* acțiunea de a pregusta și rezultatul ei ; pregustație. [< *pregusta*]
PREGUSTÁȚIE *s. f. (rar)* pregustare. [gen. *-iei*. / < fr. *prégustation*]
PREHENSÍBIL, -Ă *adj.* care poate fi apucat. [cf. fr. *préhensible*]
PREHENSÍL, -Ă *adj.* care prinde, apucător. [< fr. *préhensile*]
PREHENSIÚNE *s. f.* acțiunea mîinii de a prinde cu ajutorul degetelor ; *(p. ext.)* îmbucare a alimentelor. [pron. *-si-u-*. / < fr. *préhension*]
PREIMPERIALÍST, -Ă *adj.* anterior imperialismului. [< *pre-* + *imperialist*, după rus. *doimperialisticeskii*]
PREINDUSTRIALIZÁRE *s. f.* prelucrare primară a materiilor prime textile pînă în faza cînd pot fi supuse procesului de filare. [după fr. *préindustrialisation*]
PREISTÓRIC, -Ă *adj.* referitor la preistorie, din preistorie. ● *(fig. ; glumeț)* străvechi ; învechit, perimat. [cf. fr. *préhistorique*]
PREISTORICIÁN, -Ă *s. m. f.* specialist în preistorie. [pron. *-ci-an*. pl. *-ieni, -iene*. / et. incertă]
PREISTÓRIE *s. f.* ansamblu de informații asupra istoriei societății primitive, anterioară apariției izvoarelor scrise. [gen. *-iei*. / după fr. *préhistoire*]
PREJUDECÁTĂ *s. f.* părere, idee preconcepută asupra unui lucru sau a unei probleme. [după fr. *préjugé*]
PREJUDICIÁ *vb. I. tr.* a cauza prejudicii ; a păgubi, a dăuna. [pron. *-ci-a*. p. i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind*. / < fr. *préjudicier*]
PREJUDICIÁBIL, -Ă *adj.* păgubitor, vătămător. [var. *prejudițiabil, -ă* adj. / cf. fr. *prejudiciable*]
PREJUDICIÁL, -Ă *adj. (jur. ; despre o cauză, o pricină)* care trebuie judecată în primul rînd. [pron. *-ci-al*. / < fr. *préjudiciel*]
PREJUDÍCIU *s. n.* pagubă, rău, daună ; *(p. ext.)* știrbire a onoarei, a prestigiului. [pron. *-ciu*. var. *prejudițiu* s. n. / < lat. *praeiudicium*, cf. fr. *préjudice*]
PREJUDIȚIÁBIL, -Ă *adj.* v. prejudiciabil.
PREJUDÍȚIU *s. n.* v. prejudiciu.
PRELÁT *s. m.* înalt demnitar al bisericii. [cf. fr. *prélat*, it. *prelato* < lat. *praelatus*]
PRELÁTĂ *s. f.* țesătură deasă, groasă și impermeabilă, folosită la acoperirea căruțelor, a camioanelor etc. [< fr. *prélart*]
PRELATÚRĂ *s. f.* demnitate de prelat. [< fr. *prélature*]
PRELECȚIÚNE *s. f. (liv.)* prelegere. [pron. *-ți-u-*. / < lat. *praelectio*]
PRELÉGERE *s. f.* lecție (făcînd parte dintr-un curs universitar) ; conferință publică ; prelecțiune. [< lat. *praelegere*]
PRELEVÁ *vb. I. tr.* a lua, a ridica o cantitate relativ mică din cantitatea totală a unui material disponibil. [< fr. *prélever*]
PRELEVÁRE *s. f.* acțiunea de a preleva și rezultatul ei ; prelevație. [< *preleva*]
PRELEVÁȚIE *s. f. (rar)* prelucrare, prelevare. [gen. *-iei*. var. *prelevațiune* s. f. / cf. fr. *prélevation*, it. *prelevazione*]
PRELEVAȚIÚNE *s. f.* v. prelevație.
PRELIMINÁ *vb. I. tr. (rar)* a preceda (o acțiune, un fapt). [< *preliminar*]

PRELIMINÁR, -Ă *adj.* care precedă o acțiune, un fapt (servind pentru lămurirea și pentru ușurarea înțelegerii lui) ; *(p. ext.)* prealabil. *// s. n. (la pl.)* ceea ce servește ca bază la o înțelegere ; preparative. [pl. *-re, -rii* var. *preliminariu, -ie* adj. / < fr. *préliminaire*, cf. lat. *prae* — înainte, *limen* — prag]

PRELIMINÁRE *s. f. (cont.)* includere în mod treptat în cheltuielile curente a unor sume care reprezintă cheltuieli viitoare. [< *preliminá*]

PRELIMINÁRIU, -IE *adj.* v. p r e l i m i n a r.

PRELÓGIC, -Ă *adj.* anterior logicii. [< fr. *prélogique*]

PRELUÁ *vb. I. tr.* a lua (în primire) de la cineva. ● a lua asupră-și. [pron. *-lu-a*. p. i. 1, 6 *preáu*, 2 *-iei*, 3 *-ia*, 4 *-luăm*, 5 *-luați*, conj. *-ia*. / după fr. *prélever*, germ. *übernehmen*]

PRELUÁRE *s. f.* acțiunea de a prelua și rezultatul ei. [< *prelua*]

PRELUCRÁ *vb. I. tr.* 1. a transforma, a trece de la o stare brută la una finită (un material, o piesă etc.). 2. a refăce o lucrare, o operă etc. 3. a lămuri ; a expune, a explica (o idee, o carte etc.). 4. a căuta să convingi pe cineva să facă ceva sau să-l determini să înțeleagă un lucru. [< *pre-* + *lucra*]

PRELUCRÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi prelucrat. [< *prelucra* + *-bil*]

PRELUCRABILITÁTE *s. f. (rar)* calitatea unui material de a fi prelucrabil. [< *prelucrabil* + *-itate*]

PRELUCRÁRE *s. f.* acțiunea de a prelucra și rezultatul ei. ● expunere, comentință. [< *prelucra*]

PRELUCRATÍV, -Ă *adj.* cu caracter de prelucrare. [et. incertă]

PRELUDÁ *vb. I. intr. (liv.)* 1. a-și încerca vocea sau instrumentul înainte de execuția unei bucăți muzicale ; *(p. ext.)* a începe să cînte. 2. *(fig.)* a face o acțiune introductivă, premergătoare. [var. *prelúde* vb. III. / < fr. *préluder*]

PRELÚDE *vb. III.* v. p r e l u d a.

PRELÚDIU *s. n.* 1. piesă instrumentală care are funcția de a introduce, de a preceda o lucrare muzicală mai amplă. ● compoziție muzicală instrumentală de sine stătătoare, cu un caracter și o structură foarte variate. 2. *(fig.)* ceea ce precedă, pregătește, anunță un eveniment, o acțiune, un început. [pron. *-diu*. / cf. it. *preludio*, germ. *Präludium*, fr. *prélude* < lat. *prae* — înainte, *ludus* — cîntec]

PRELUXÁȚIE *s. f. (anat.)* stare a unei articulații, caracterizată prin malformații congenitale osoase, care predispune la luxație. [gen. *-iei*. / < fr. *préluxation*]

PREMARXÍST, -Ă *adj.* care precedă marxismul. [< *pre-* + *marxist*, după rus. *domarksistskii*]

PREMATÚR, -Ă *adj.* făcut prea devreme ; întîmplat înainte de vreme. *// s. m. f.* copil născut prea devreme ; imatur. [< lat. *praematurus*, cf. fr. *prématuré*]

PREMATURÁRE *s. f.* operație în procesul de fabricare a fibrelor din viscoză. [< *prematur*]

PREMATURITÁTE *s. f. (liv.)* caracterul a ceea ce este prematur ; dezvoltare timpurie. [cf. fr. *prématurité*]

PREMEDICÁȚIE *s. f. (med.)* administrare înainte de operație a unor medicamente destinate a calma teama bolnavului, a diminua secrețiile, a prepara acțiunea anestezicelor etc. [gen. *-iei*. / < fr. *prémédication*]

PREMEDITÁ *vb. I. tr.* a plănui, a pune la cale (o acțiune). [< fr. *préméditer*, lat. *praemeditari*]

PREMEDITÁRE *s. f.* acțiunea de a premedita și rezultatul ei ; plănuire, punere la cale ; premeditație. [< *premedita*]

PREMEDITÁT, -Ă *adj.* plănuit mai dinainte, (făcut) cu premeditare. [cf. fr. *préméditié*]

PREMEDITÁȚIE *s. f. (rar)* premeditare. [gen. *-iei*. / < fr. *préméditation*, lat. *praemeditatio*]

PREMENSTRUÁL, -Ă *adj.* care precedă menstruația. [pron. *-tru-al*. / cf. fr. *prémenstruel*]

PREMERGĂTÓR, -OARE *adj., s. m. f.* (cel) care precedă ceva ; precursor, predecesor, înaintaș. [< *pre-* + *mergător*]

PREMÉRGE *vb. III. intr.* a fi, a se întîmpla înainte ; a preceda. [p. i. *premérg*. / < *pre-* + *merge*]

PREMÉRGERE *s. f.* faptul de a premerge. [< *premergere*]

PREMIÁ *vb. I. tr.* a da, a decerna un premiu. [pron. *-mi-a*. p. i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind*. / < it. *premiare*]

PREMIÁL, -Ă *adj.* referitor la premii, de premii, pentru premii. ◇ *sistem* ~ = parte a sistemului de retribuție referitor la acordarea premiilor sau primelor. [pron. *-mi-al*. / < lat. *praemialis*]

PREMIÁNT, -Ă *s. m. f.* elev care a obținut un premiu la sfîrșitul anului școlar. [< *premia*]

PREMIÉR *s. m. (în unele țări)* prim-ministru, șef al guvernului. [pron. *-mi-er*. / < fr. *premier*]

PREMIÉRĂ *s. f.* I. cea dintîi reprezentație cu public a unei piese de teatru, a unei opere, a unui film. II. *(ieșit din uz)* conducătoare a unui atelier de croitorie, a unei case de mode. [pron. *pre-mi-e-*. / < fr. *première*]

PREMIÉRE *s. f.* acțiunea de a premia și rezultatul ei. [< *premia*]

PREMILITÁR, -Ă *adj.* de dinaintea serviciului militar legal. ◇ *(s. m.)* tînăr dintr-o organizație de premilitărie. [cf. fr. *prémilitaire*]

PREMILITĂRÍE *s. f. (în România interbelică)* pregătire premilitară, organizată, a tinerilor între 18 și 21 de ani. [< *premilitar* + *-ie*]

PREMÍSĂ *s. f.* 1. *(log.)* fiecare dintre primele două judecăți ale unui silogism, din care se deduce concluzia. ◇ fiecare enunț dintr-un șir de enunțuri din care este dedus un alt enunț. 2. idee de bază ; *(p. ext.)* bază, condiție. [var. *premiză* s. f. / < fr. *prémisse*, cf. lat. *praemissa*]

PREMÍU *s. n.* recompensă acordată cuiva pentru merite sau succese deosebite într-un domeniu de activitate. ◇ ~ *de stat* = distincție acordată de guvernul Republicii Socialiste România pentru o activitate deosebită sau pentru lucrări excepționale. [pron. *-miu*. / < lat. *praemium*, cf. it. *premio*]

PREMÍZĂ *s. f.* v. p r e m i s ă.

PREMOLÁR *adj., s. m.* (dinte) situat între dinții canini și molari. [< fr. *prémolaire*]

PREMONITÓRIU, -IE *adj. (med. ; despre simptoame)* care precedă o anumită boală. [pron. *-riu*. / < fr. *prémonitoire*]

PREMONÍȚIE *s. f.* 1. figură retorică prin care oratorul prepară auditoriul în vederea unui anumit fapt care ar putea să displacă ; premuniție (2). 2. senzație care precedă, care

anunță un fapt ; prevestire, avertisment. [var. *premoniție* s. f. / < fr. *prémonition*, lat. *praemonitio*]

PREMONIȚIÚNE *s. f.* v. premoniție.

PREMONOPOLÍST, -Ă *adj.* imediat anterior dezvoltării monopolurilor. [< *pre-* + *monopolist*, după rus. *domonopolisticeskii*]

PREMUNITÍV, -Ă *adj.* care conferă premuniție. [< fr. *prémunitif*]

PREMUNÍȚIE *s. f.* 1. *(med.)* stare de rezistență la orice nouă infecție a unui organism deja infectat ; imunitate la infecție. 2. premoniție (1). [gen. *-iei.* / < fr. *prémunition*, cf. lat. *praemunitio* — apărare]

PRENARCÓZĂ *s. f.* administrare înaintea narcozei a unor medicamente liniștitoare hipnotice și analgezice ; preanestezie. [cf. fr. *prénarcose*]

PRENATÁL, -Ă *adj.* care precedă nașterea, de dinainte de naștere. [< fr. *prénatal*]

PRENOTÁ *vb. I. tr. (rar)* a înscrie dinainte pe cineva pe o listă pentru a-l avea în evidență. [< *pre-* + *nota*]

PRENOȚIÚNE *s. f. (log.)* prima noțiune, noțiune preliminară. [< fr. *prénotion*]

PRENÚME *s. n.* numele (particular) dat cuiva la naștere, deosebit de acela de familie ; nume mic. [var. *pronume* s. n. / cf. fr. *prénom*. lat. *praenomen*]

PRENUPȚIÁL, -Ă *adj.* dinainte de căsătorie. [pron. *-ți-al.* / < fr. *prénuptial*]

PREOCUPÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) interesa (de ceva) ; *(p. ext.)* a (se) îngrijora, a (se) neliniști. [pron. *pre-o-*. p. i. *preocúp.* / < fr. *préoccuper*, cf. lat. *praeoccupare*]

PREOCUPÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) preocupa și rezultatul ei ; ocupație (intensă), grijă ; preocupare. [gen. *-iei.* var. *preocupațiune* s. f. / < fr. *préoccupation*]

PREOCUPAȚIÚNE *s. f.* v. preocupație.

PREOPERATÓR, -OÁRE *adj. (med.)* preoperatoriu. [cf. fr. *préopératoire*]

PREOPERATÓRIU, -IE *adj. (med.)* care precede o operație chirurgicală ; preoperator. [cf. fr. *préopératoire*]

PREOPINÉNT, -Ă *s. m. f.* cel care a emis o părere înaintea cuiva ; antevorbitor. [cf. fr. *préopinant*]

PREPALATÁL, -Ă *adj. (despre consoane)* care se articulează în partea anterioară a palatului. [< fr. *prépalatal*]

PREPARÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) pregăti. [p. i. *prepár.* / < fr. *préparer*, cf. lat. *praeparare*]

PREPARÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) prepara și rezultatul ei ; pregătire, preparație. [< *prepara*]

PREPARÁNDIE *s. f.* vechi tip de școală care pregătea învățători ; școală normală. [gen. *-iei.* / < germ. *Präparandie*]

PREPARÁT *s. n.* faptul de a (se) prepara ; *(concr.)* produs al unei preparații. [< germ. *Präparat*]

PREPARATÍVE *s. f. pl.* pregătiri (în vederea unei acțiuni). [cf. fr. *préparatifs*]

PREPARATÓR, -OÁRE *adj.* care prepară. // *s. m. f.* 1. persoană care prepară ceva. 2. grad universitar imediat inferior asistentului ; persoană care deține acest grad. 3. meditator. [cf. fr. *préparateur*, lat. *praeparator*]

PREPARATÓRIU, -IE *adj. (rar)* care prepară, preparator. [pron. *-riu.* / cf. lat. *praeparatorius*, fr. *préparatoire*]

PREPARÁȚIE *s. f.* 1. preparare, pregătire. 2. produs special preparat în vederea unor cercetări de laborator. 3. meditație (a unui școlar). [gen. *-iei.* var. *preparațiune* s. f. / cf. fr. *préparation*, lat. *praeparatio*]

PREPARAȚIÚNE *s. f.* v. preparație.

PREPONDERÁ *vb. I. intr.* a fi preponderent ; a precumpăni, a predomina. [< lat. *praeponderare* — a cîntări mai greu]

PREPONDERÁNT, -Ă *adj.* v. preponderent.

PREPONDERÁNȚĂ *s. f.* v. preponderență.

PREPONDERÉNT, -Ă *adj.* superior ca greutate, ca importanță ; precumpănitor. [var. *preponderant, -ă* adj. / cf. fr. *prépondérant*]

PREPONDERÉNȚĂ *s. f.* însușire a ceea ce este preponderent ; superioritate, precumpănire ca număr, ca importanță etc. [var. *preponderanță* s. f. / cf. fr. *prépondérance*, it. *preponderanza*]

PREPOTÉNT, -Ă *adj.* foarte puternic, autoritar ; foarte influent. [< lat. *praepotens*]

PREPOTÉNȚĂ *s. f. (rar)* putere superioară, autoritate preponderentă. [cf. fr. *prépotence*, lat. *praepotentia*]

PREPÓZIT *s. m. (ist.)* 1. reprezentant al puterii superioare, așezat temporar în fruntea unei colectivități sau a unui oficiu special din Imperiul roman. ● mare maestru al palatului în Imperiul bizantin. 2. ecleziast care conduce o prepozitură. 3. șef, superior, conducător. [cf. fr. *préposite*, it. *preposito*, lat. *praepositus*]

PREPOZITÍV, -Ă *adj. (despre un cuvînt, o particulă)* care se pune înaintea altui cuvînt. [< fr. *prépositif*]

PREPOZITÚRĂ *s. f.* 1. demnitate de prepozit. 2. funcție de conducere în anumite congregații religioase. [cf. it. *prepositura*, lat. *praepositura*]

PREPOZÍȚIE *s. f.* parte de vorbire inflexibilă care indică un raport sintactic între doi termeni. [gen. *-iei.* var. *prepozițiune* s. f. / lat. *praepositio*, cf. fr. *préposition*]

PREPOZIȚIONÁL, -Ă *adj.* construit cu o prepoziție ; cerut de o prepoziție. [pron. *-ți-o-*. / cf. fr. *prépositionnel*]

PREPOZITIÚNE *s. f.* v. prepoziție.

PREPUBERTÁTE *s. f.* perioadă, vîrstă care precedă pubertatea. [< *pre-* + *pubertate*]

PREPÚȚ *s. n.* piele încrețită care acoperă glandul. [< lat. *praeputium*, cf. fr. *prépuce*]

PREPUȚIÁL, -Ă *adj.* al prepuțului. [pron. *-ți-al.* / < fr. *préputial*]

PRERAFAELÍSM *s. n.* v. prerafaelitism.

PRERAFAELÍT, -Ă *adj.* referitor la prerafaelitism, propriu prerafaelitismului. // *s. m. f.* adept al prerafaelitismului. [pron. *-fa-e-*. / < fr. *préraphaélite*]

PRERAFAELITÍSM *s. n.* 1. doctrină estetică de la sfîrșitul sec. XIX, care plasa apogeul picturii în operele predecesorilor lui Rafael. 2. curent estetizant în literatura sec. XIX, care condamnă poezia decadentă, admițînd literatura înaintașilor. [pron. *-fa-e-*. var. *prerafaelism* s. n. / cf. fr. *préraphaélisme* < *Rafael*, pictor, sculptor și arhitect al Renașterii]

PREREVOLUȚIONÁR, -Ă *adj.* existent, întîmplat înainte de o revoluție ; *(spec.)* de dinaintea Marii Revoluții Socialiste din Octombrie. [< *pre-* + *revoluționar*, după rus. *dorevoliuționnii*]

PRERÍE *s. f.* întindere mare de pășuni în America de Nord, acoperită cu ierburi înalte și subarbuști. [pron. *-ri-e*. gen. *-iei.* var. *preerie* s. f. / < fr., engl. *prairie*]

PREROGATÍVĂ *s. f.* 1. centurie care își dădea prima votul în comițiile din vechea

Romă. 2. autoritate, privilegiu, avantaj acordat cuiva prin lege sau prin uz. [< fr. *prérogative*, cf. lat. *praerogativa*]

PREROMÂNTIC, -Ă *adj.* referitor la preromantism, propriu preromantismului. // *s. m. f.* adept al preromantismului. [cf. fr. *préromantique*]

PREROMANTÍSM *s. n.* curent literar apărut în sec. XVIII, caracterizat prin lupta împotriva normelor rigide ale clasicismului, prin gustul pentru pitoresc și exotic, prin cultul sensibilității și al naturii, care a deschis drumul romantismului, principiilor și tendințelor acestuia. [cf. fr. *préromantisme*]

PRESÁ *vb. I. tr.* 1. a apăsa, a comprima, a strînge. 2. *(fig.)* a exercita o presiune asupra cuiva, a insista mult. [< fr. *presser*, it., lat. *pressare*]

PRESÁJ *s. n.* presare. [< fr. *pressage*]

PRESÂNT, -Á *adj.* care presează ; *(p. ext.)* grabnic, urgent. [cf. fr. *pressant*]

PRESÁRE *s. f.* acțiunea de a presa și rezultatul ei : apăsare, comprimare ; presaj. [< *presa*]

PRESÁT, -Á *adj.* care a fost prelucrat prin presare ; apăsat, strîns. [cf. fr. *pressé*]

PRESĂTÓR, -OÁRE *s. m. f.* muncitor specializat în presarea materialelor. [< *presa* + *-tor*]

PRÉSĂ *s. f.* I. 1. mașină de prelucrare a materialelor prin presare. ● teasc. 2. mașină de tipărit cu care se imprimă texte, figuri etc. și care lucrează prin apăsarea hîrtiei de imprimat pe un zaț acoperit cu cerneală tipografică. II. totalitatea ziarelor, a revistelor, a publicațiilor periodice, considerate ca mijloc de informare a publicului. ● profesiunea de gazetar ; *(concr.)* ziariștii. [< fr. *presse*, it. *pressa*]

PRESCLERÓZĂ *s. f. (med.)* stare morbidă care precedă sclerozarea unui țesut. [< fr. *préscléros*e]

PRESCRÍE *vb. III.* 1. *tr.* a ordona, a dispune precis ceea ce urmează să se facă ; *(spec.)* a indica un tratament, medicamente pentru un bolnav. 2. *(refl. (despre o datorie, o pedeapsă etc.)* a se șterge prin prescripție. [pron. *-scrí-e*. p. i. *-scriu*. / < fr. *prescrire*]

PRESCRIÉRE *s. f.* acțiunea de a prescrie și rezultatul ei ; prescripție. [< *prescrie*]

PRESCRIPTÍBIL, -Ă *adj. (jur.)* care poate fi prescris. [cf. fr. *prescriptible*]

PRESCRIPTIBILITÁTE *s. f.* însușirea de a fi prescriptibil. [cf. fr. *prescriptibilité*]

PRESCRÍPȚIE *s. f.* 1. dispoziție, hotărîre, ordin formal (impus de o lege, de un regulament etc.). ● recomandație, indicație de tratament dată de medic unui bolnav ; rețetă. 2. interval de timp la sfîrșitul căruia, potrivit anumitor norme juridice, nu se mai poate cere plata unei datorii, aplicarea unei pedepse, redobîndirea unei posesiuni sau a unei proprietăți etc. [var. *prescripțiune* s. f. / cf. fr. *prescription*, lat. *praescriptio*]

PRESCRIPȚIÚNE *s. f.* v. prescripție.

PRESCURTÁ *vb. I. tr.* a reduce dimensiunile unui text ; a scurta un cuvînt ; a abrevia. [< *pre-* + *scurta*]

PRESCURTÁRE *s. f.* acțiunea de a prescurta și rezultatul ei ; abreviere, abreviație. [< *prescurta*]

PRESELECTÁ *vb. I. tr.* a selecta în prealabil. [cf. it. *preselettare*]

PRESELECTÁRE *s. f.* acțiunea de a preselecta și rezultatul ei ; alegere, selectare prealabilă ; preselecție. [< *preselecta*]

PRESELECTÓR *s. n.* 1. dispozitiv care pregătește dinainte condițiile necesare unei schimbări de viteză. 2. mecanism de comutație auxiliar din ansamblul unui schimbător automat, cu preselecție directă. [cf. fr. *présélecteur*]

PRESELÉCȚIE *s. f.* 1. preselectare. 2. operație de căutare a unui selector într-o instalație telefonică automată. ● operație preliminară care permite în unele cutii de viteză determinarea unei combinații alese dinainte. [gen. *-iei*. var. *preselecțiune* s. f. / cf. fr. *présélection*, it. *preselezione*]

PRESELECȚIÚNE *s. f.* v. preselecție.

PRESEMNÁL *s. n.* orice semnal care în timp sau în spațiu precedă un altul și avertizează asupra acestuia. [pl. *-le*, *-luri*. / cf. it. *presegnale*]

PRESEMNALIZÁ *vb. I. tr.* a semnaliza în prealabil. [< *pre-* + *semnaliza*]

PRESEMNALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a presemnaliza și rezultatul ei ; semnalizare prealabilă. [< *presemnaliza*]

PRESENTIMÉNT *s. n.* presimțire. [< fr. *pressentiment*]

PRESETÚPĂ *s. f.* presgarnitură. [< fr. *presse-étoupe*]

PRESGARNITÚRĂ *s. f.* garnitură de etanșare a unui organ mobil al unei mașini, astfel montată încît să permită mișcarea acestui organ ; presetupă. [cf. fr. *presse-garniture*]

PRESIMȚÍ *vb. IV. tr.* a prevedea, a simți (vag, instinctiv) ceva care va veni, care se va întîmpla. [p. i. *presimt* și (pop.) *presimț*, conj. *-tă*. / după fr. *pressentir*]

PRESIMȚÍRE *s. f.* acțiunea de a presimți și rezultatul ei ; presentiment, prevestire. [< *presimți*]

PRÉSING *s. n. sg. (sport)* sistem de joc, practicat mai ales la baschet, constînd în folosirea apărării om la om pe tot terenul. ● predominare în inițiativa de joc ; presiune exercitată asupra adversarului. [< engl. *pressing*]

PRESINTERIZÁRE *s. f. (tehn.)* sinterizare anterioară celei finale, la o temperatură mai mică, făcută cu scopul de a conferi obiectului calitatea de a putea fi prelucrat mecanic. [< *pre-* + *sinterizare*]

PRESÍSTOLĂ *s. f.* parte din diastolă care precede sistola. [< fr. *présystole*]

PRESIÚNE *s. f.* 1. forță exercitată (prin apăsare) asupra unei suprafețe ; apăsare. 2. *(fig.)* constrîngere morală, violență. [pron. *-si-u-*. / cf. fr. *pression*, it. *pressione*, lat. *pressio*]

PRESOMÉTRU *s. n. (tehn.)* aparat de măsurat presiuni ; manometru. [cf. fr. *préssiomètre*]

PRESÓR *s. n.* dispozitiv la mașina de cusut care presează materialul pe placa mașinii. [cf. fr. *pressoir*]

PRESÓR[1], -OÁRE *s. m. f.* lucrător la presă. [cf. fr. *presseur*]

PRESÓR[2], -OÁRE *adj.* care face să crească presiunea. [cf. fr. *presseur*, it. *pressore*]

PRESORECEPTÓR *s. m. (anat.)* terminație nervoasă situată în pereții sinusului carotidian, sensibilă la presiunea sîngelui ; baroreceptor. [< fr. *presso-récepteur*, cf. lat. *pressio* — apăsare, *receptor* — care primește]

PRESOSTÁT *s. n.* aparat pentru măsurarea presiunii dintr-o încăpere închisă. [< fr. *pressostat*]

PRESPÁN *s. n.* carton presat folosit ca izolant în electrotehnică. [var. *preşpan* s. n. / < germ. *Presspan*]

PRESPAPIÉR *s. n.* obiect de birou care se aşază peste hîrtii pentru a le împiedica să se împrăştie. [pron. *-pi-er.* scris şi *presse-papier.* / < fr. *presse-papiers*]

PRESTÁ *vb. I. tr.* a depune, a desfăşura o activitate. [< lat. *praestare*, cf. it. *prestare*]

PRESSE-PAPIER *s. n.* v. prespapier.

PRESTABILÍ *vb. IV. tr.* a fixa, a stabili dinainte. [cf. it. *prestabilire*]

PRESTABILÍRE *s. f.* acţiunea de a prestabili şi rezultatul ei. [< *prestabili*]

PRESTÁNT, -Ă *adj. (liv.)* cu prestanţă. ◎ cu aspect impunător, plăcut. [< it. *prestante*]

PRESTÁNŢĂ *s. f.* ţinută, atitudine demnă, impunătoare. [cf. it. *prestanza*, fr. *prestance*]

PRESTÁRE *s. f.* acţiunea de a presta şi rezultatul ei ; prestaţie. [< *presta*]

PRESTAŢÍE *s. f.* 1. desfăşurare a unei activităţi ; prestare. 2. muncă depusă gratuit pentru efectuarea unor operaţii de folos obştesc. [gen. *-iei.* var. *prestaţiune* s. f. / cf. fr. *prestation*, lat. *praestatio*]

PRESTAŢIÚNE *s. f.* v. prestaţie.

PRESTIDIGITATÓR *s. m.* scamator specialist în prestidigitaţie. ● *(fig.)* om abil în mişcările mîinilor. [< fr. *prestidigitateur*]

PRESTIDIGITÁŢIE *s. f.* arta de a face scamatorii prin mişcări foarte îndemînatice şi rapide ale mîinilor ; scamatorie. [gen. *-iei.* var. *prestidigitaţiune* s. f. / < fr. *prestidigitation*, cf. it. *presti-digiti* — iuţeală de mînă]

PRESTIDIGITAŢIÚNE *s. f.* v. prestidigitaţie.

PRESTIGIÓS, -OÁSĂ *adj.* referitor la prestigiu, de prestigiu ; uluitor. [pron. *-gi-os.* / cf. fr. *prestigieux*, it. *prestigioso*]

PRESTÍGIU *s. n.* autoritate morală ; vază, consideraţie. ◎ *(fig.)* strălucire, atracţie. [pron. *-giu.* / < lat. *praestigium*, cf. it. *prestigio*, fr. *prestige*]

PRESTIMÓNIU *s. n.* venit afectat întreţinerii unui preot catolic. [pron. *-niu.* / < lat. bis. *praestimonium*, cf. fr. *prestimonie*]

PRESTÍSSIMO *adv. (muz. ; ca indicaţie de execuţie)* foarte repede. // *s. n.* fragment dindintr-o sonată sau dintr-o simfonie etc. care trebuie executat în acest tempo. [< it. *prestissimo*]

PRÉSTO *adv. (muz. ; ca indicaţie de execuţie)* iute, mai puţin grăbit decît prestissimo. // *s. n.* bucată muzicală executată în acest tempo. [< it. *presto*]

PRESUPÚNE *vb. III. tr.* 1. a crede, a bănui (ceva dinainte). 2. a necesita, a fi absolută nevoie de ceva în prealabil. [p. i. *presupún*, conj. *-nă*, ger. *-nînd*, *presupuind.* / cf. fr. *présupposer*, it. *presupponere*]

PRESUPÚNERE *s. f.* faptul de a presupune ; supoziţie, ipoteză. ◎ lucru admis în prealabil ca adevărat. [< *presupune*]

PRESURIZÁ *vb. I. tr.* a face sau a menţine o presiune normală în cabina unui avion care zboară la mari înălţimi sau a unui vehicul spaţial. ◎ a menţine o anumită presiune în elementele ermetizate ale unei structuri pentru a-i mări rezistenţa mecanică. [< fr. *pressuriser*]

PRESURIZÁRE *s. f.* acţiunea de a presuriza şi rezultatul ei. [< *presuriza*]

PRESURIZATÓR *s. n.* aparat, instalaţie de presurizare. [cf. fr. *pressuriseur*]

PREŞCOLÁR, -Ă *adj., s. m.* (copil) care nu are încă vîrsta de şcoală ; referitor la învăţămîntul copiilor sub această vîrstă. [< *pre-* + *şcolar*]

PREŞEDENŢÍE *s. f.* v. preşedinţie.

PREŞEDÍNTE *s. m. f.* cel care prezidează o adunare, un tribunal, o societate etc. ● cel care prezidează un examen, susţinerea unei teze etc. ● titlu dat şefului statului în unele republici. [cf. fr. *président*, it. *presidente* < lat. *praesidens*]

PREŞEDINŢIÁL, -Ă *adj.* v. prezidenţial.

PREŞEDINŢÍE *s. f.* demnitate de preşedinte ; durata exercitării funcţiei de preşedinte ; *(p. ext.)* localul unde lucrează preşedintele. [var. *preşcdenţie* s. f. / < *preşedinte* + *-ie*]

PREŞPÁN *s. n.* v. prespan.

PRETÁ *vb. I. refl.* 1. a se deda ; a consimţi la ceva incorect, nelegal. 2. a se potrivi la... [p. i. *-tez.* / < fr. *prêter*]

PRETENDÁNT, -Ă *s. m. f.* v. pretendent.

PRETENDÉNT, -Ă *s. m. f.* cel care pretinde, care aspiră la ceva. // *s. m.* cel care aspiră la mîna unei femei. [var. *pretendant*, *-ă* s. m. f. / cf. fr. *prétendant*, it. *pretendente*]

PRETENSIONÁRE *s. f.* operaţie prin care se realizează într-o piesă sau într-un element de construcţie o stare iniţială de tensiune înainte de aplicarea sarcinilor reale funcţionale. [cf. engl. *pre-tension*]

PRETÉNŢIE *s. f.* 1. drept (real sau închipuit) pe care îl revendică cineva. 2. *(la pl.)* idee exagerată despre sine însuşi ; înfumurare. [gen. *-iei.* var. *pretenţiune* s. f. / cf. fr. *prétention*, it. *pretensione* < lat. *praetentus*]

PRETENŢIÓS, -OÁSĂ *adj.* 1. plin de pretenţii ; exigent. 2. afectat, încrezut. [pron. *-ţi-os.* / cf. fr. *prétentieux*, it. *pretentioso*]

PRETENŢIOZITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este pretenţios. [pron. *-ţi-o-.* / cf. it. *pretenziosità*]

PRETENŢIÚNE *s. f.* v. pretenţie.

PRETERÍT *s. n.* timp verbal în anumite limbi, prin care se exprimă o acţiune trecută. [< lat. *praeteritum*, cf. fr. *prétérit*, germ. *Präteritum*]

PRETERIŢIÚNE *s. f.* figură de retorică prin care oratorul declară că nu vrea să vorbească despre un lucru, despre care totuşi vorbeşte ; pretermisie ; paralipsă. [pron. *-ţi-u-.* / < lat. *praeteritio*, cf. fr. *prétérition*]

PRETERMÍSIE *s. f.* preteriţiune. [gen. *-iei.* var. *pretermisiune* s. f. / < lat. *praetermissio*, fr. *prétermission*]

PRETERMISIÚNE *s. f.* v. pretermisie.

PRETÉXT *s. n.* motiv aparent de care se foloseşte cineva pentru a ascunde adevăratul motiv al unui plan, al unei acţiuni. [pl. *-te*, *-turi.* / < fr. *prétexte*, cf. lat. *praetextus*]

PRETEXTÁ *vb. I. tr.* a invoca un motiv, a se folosi de un pretext. [< fr. *prétexter*]

PRETEXTÁ *adj. f. togă* ~ (şi *s. f.*) = togă albă cu garnitură de purpură, pe care o purtau în vechea Romă tinerii patricieni. [< lat. *(toga) praetexta*]

PRETÍNDE *vb. III. tr.* 1. a cere, a ridica pretenţii, a revendica (ceva). 2. a susţine, a afirma (cu convingere). ◎ *refl.* a-şi atribui (pe nedrept) o calitate, a-şi da aere de... 3. a necesita. [cf. fr. *prétendre*]

PRÉTOR *s. m.* 1. înalt magistrat care avea un rang imediat inferior consulului în vechea Romă. 2. *(în trecut)* persoană numită

pe lîngă marile unități militare, cu atribuții în timp de război sau de mobilizare în poliția administrativă și judiciară. 3. șeful administrativ al unei plăși. [< lat. *praetor*, cf. fr. *préteur*]

PRETORIÁN, -Ă *adj.* care ține de pretor, al pretorului (1). O *gardă ~ă* = corp de soldați care formau garda pretorului în vechea Romă și, mai tîrziu, garda personală a împăraților romani. // *s. m.* soldat din garda pretoriană. [pron. *-ri-an*. pl. *-ieni, -iene*. / cf. fr. *prétorien*, lat. *praetorianus*]

PRETORIANÍSM *s. n.* situația din vechea Romă în care pretorienii și soldații în general aveau o influență predominantă. [pron. *-ri-a-*. / < fr. *prétorianisme*]

PRETÓRIU *s. n.* 1. reședința pretorului roman; loc unde acesta ținea judecățile. O *prefect al ~lui* = comandant al gărzii pretorienilor. ● cortul comandantului, care se așeza în mijlocul unei tabere romane. 2. sală de judecată a unui tribunal. [pron. *-riu*. / < lat. *praetorium*]

PRETROFÓB, -Ă *s. m. f.* persoană stăpînită de un puternic sentiment anticlerical. [< fr. *prêtrophobe*]

PRETÚRĂ *s. f.* 1. *(ist.; la romani)* demnitatea și funcția de pretor. 2. *(în trecut)* serviciul pretorului (3); local unde funcționa acest serviciu. [< lat. *praetura*, cf. fr. *préture*]

PREȚIÓS, -OÁSĂ *adj.* 1. cu preț, cu valoare mare; scump. 2. *(fig.)* de un mare rafinament; afectat. ● *(s. f.)* femeie afectată în vorbire și în purtări. [cf. fr. *précieux*, it. *prezioso*, lat. *pretiosus*]

PREȚIOZITÁTE *s. f.* 1. stil căutat, artificial, afectat; cultivare excesivă a exprimării rafinate, grațioase, sofistificate sau pedante; afectare, înfumurare. 2. tendință către rafinament în expresie și purtări adoptată în anumite saloane ale Franței sec. XVII. [cf. fr. *préciosité*]

PREUMÁN, -Ă *adj.* dinainte de apariția omului pe Pămînt. [cf. it. *preumano*]

PREVALÁ *vb. I.* 1. *intr.* a avea avantaj, a predomina. 2. *refl.* a trage un folos din ceva, a se folosi de ceva. [cf. fr. *prévaloir*, lat. *praevalere*, it. *prevalere*]

PREVALÁRE *s. f.* faptul de a (se) prevala. [< *prevala*]

PREVALÉNT, -Ă *adj.* care prevalează; de importanță majoră; predominant. [cf. it. *prevalente*]

PREVALÉNȚĂ *s. f.* precădere, preponderență; superioritate. [< fr. *prévalence*, it. *prevalenza*]

PREVARICÁ *vb. I. intr. (rar)* a se sustrage de la îndatoririle sale, de la datorie. [< lat. *praevaricari*, fr. *prévariquer*]

PREVARICATÓR, -OÁRE *adj. (rar)* care își încalcă îndatoririle legale; care trădează o cauză. [cf. lat. *praevaricator*, fr. *prévaricateur*]

PRECARICAȚIÚNE *s. f. (rar)* 1. călcarea îndatoririlor de serviciu, abuz comis de un funcționar în exercițiul funcțiunii. 2. trădarea unei cauze. [pron. *-ți-u-*. / cf. fr. *prévarication*, lat. *praevaricatio*]

PREVEDEÁ *vb. II.* 1. *tr.* a-și da seama, a deduce mersul evenimentelor viitoare din unele fapte prezente sau trecute a căror legătură cauzală cu ele este evidentă. 2. *tr. (despre legi)* a stabili, a specifica. 3. *tr.* a echipa, a înzestra cu... 4. *refl.* a se întrezări. [p. i. *prevăd*. / după fr. *prévoir*, it. *prevedere* < lat. *praevidere*]

PREVEDÉRE *s. f.* faptul de a prevedea. 2. *(la pl.)* măsuri, dispoziții cuprinse într-un regulament, într-o lege care trebuie respectate. 3. prudență. [< *prevedea*]

PREVENÍ *vb. IV. tr.* 1. a înștiința dinainte; a avertiza. 2. a preîntîmpina, a înlătura. 3. *(rar)* a împlini dinainte dorințele cuiva. [p. i. *previn* și *previu*, conj. *-vină*. / cf. fr. *prévenir*, lat. *praevenire*]

PREVENÍRE *s. f.* acțiunea de a preveni și rezultatul ei; înștiințare prealabilă. [< *preveni*]

PREVENITÓR, -OÁRE *adj.* îndatoritor, politicos, amabil. // *s. n. (tehn.)* ~ *de erupție* = dispozitiv care se montează la gura unei sonde pentru a preveni o eventuală erupție nedorită. [< *preveni* + *-tor*]

PREVENTÍV, -Ă *adj.* care preîntîmpină, împiedică un rău. O *medicină ~ă* = ramură a medicinii care se ocupă cu mijloacele de prevenire a bolilor; *arest ~* = deținere provizorie pentru cercetări a unui inculpat; prevenție (1). [cf. fr. *préventif*, it. *preventivo*]

PREVENTÓRIU *s. n.* casă de sănătate unde sînt tratați cei predispuși la anumite boli, în special la tuberculoză. [pron. *-riu*. / < fr. *préventorium*]

PREVÉNȚIE *s. f.* 1. *(jur.)* arest preventiv. 2. ansamblu de măsuri menite să evite apariția unei boli, a unui accident etc. [gen. *-iei*. var. *prevențiune* s. f. / cf. fr. *prévention*, it. *prevenzione*]

PREVENȚIÚNE *s. f.* v. prevenție.

PREVERNÁL, -Ă *adj. (liv.)* din perioada care precedă primăvara; primăvăratic. [cf. it. *prevernale*]

PREVIZIONÁL, -Ă *adj.* referitor la prevedea. [cf. fr. *prévisible*, it. *previsibile*]

PREVIZIONÁ *vb. I. tr.* a prevedea. [pron. *-zi-o-*. / et. incertă]

PREVIZIONÁL, -Ă *adj.* referitor la previziune; care face obiectul unui calcul anterior, al unui eveniment, al unei puneri în fabricație. [pron. *-zi-o-*. / < fr. *prévisionnel*]

PREVIZIONÁRE *s. f.* acțiunea de a previziona; prevedere. [< *previziona*]

PREVIZIÚNE *s. f.* 1. prevedere, anticipare asupra desfășurării evenimentelor viitoare, folosind analiza științifică sau judecînd în baza unei experiențe de viață; prognoză. 2. enunțare a unei judecăți, a unei teorii care se bazează pe previziune (1). [pron. *-zi-u-*. / cf. fr. *prévision*, it. *previsione*]

PREZBIACÚZIE *s. f. (med.)* leziune senilă a urechii. [pron. *-bi-a-*. gen. *-iei*. / < fr. *presbyacousie*, cf. gr. *presbys* — bătrîn, *akouein* — a auzi]

PREZBIOFRENÍE *s. f. (med.)* psihoză senilă, în special la femei, caracterizată prin angoasă, halucinații, idei delirante și tulburări de memorie. [pron. *-bi-o-*. gen. *-iei*. / < fr. *présbyophrénie*, cf. gr. *presbys* — bătrîn, *phren* — minte]

PREZBIOPÍE *s. f.* defect al ochiului care constă în micșorarea capacității de acomodare a cristalinului, făcînd ca bolnavul să vadă mai clar obiectele îndepărtate decît pe cele apropiate; prezbitism, prezbiție. v. hipermetropie. [pron. *-bi-o-*. gen. *-iei*. / < fr. *presbyopie*, cf. gr. *presbys* — bătrîn, *ops* — vedere]

PREZBÎT, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de prezbitism. [< fr. *presbyte*, cf. gr. *presbys* — bătrîn]

PREZBITERIÁL, -Ă *adj.* referitor la prezbiteriu. [pron. *-ri-al.* / cf. germ. *presbyterial*, fr. *presbytéral*]

PREZBITERIÁN, -Ă *adj.* referitor la prezbiterianism, propriu prezbiterianismului. // *s. m. f.* adept al prezbiterianismului. [pron. *-ri-an.* pl. *-ieni, -iene.* / cf. fr. *presbytérien*]

PREZBITERIANÍSM *s. n.* confesiune protestantă răspîndită în Anglia și în alte țări, care nu recunoaște autoritatea episcopilor. [cf. fr. *presbytérianisme*, cf. gr. *presbyteros* — preot]

PREZBITÉRIU *s. n.* 1. partea bisericii dintre altar și naos. 2. casă parohială. 3. consiliu eparhial în biserica ortodoxă. [pron. *-riu.* / cf. fr. *presbytère*, lat. bis. *presbyterium*]

PREZBITÍSM *s. n.* defect al ochiului care constă în micșorarea capacității de acomodare a cristalinului, ceea ce face imposibilă vederea clară a obiectelor apropiate ; prezbiopie, hipermetropie. [cf. fr. *presbytisme*]

PREZBIȚÍE *s. f.* prezbitism. [gen. *-iei.* fr. *presbytie*]

PREZÉNT, -Ă *adj.* care este în locul unde se află vorbitorul, care este de față. ● care există în timpul de față ; contemporan. // *s. n.* 1. timpul prezent, actual ; situația actuală. 2. timp care arată că acțiunea unui verb se desfășoară în momentul de față. O ~ *istoric* = prezent cu valoare de perfect, folosit uneori în narațiuni. [< fr. *présent*, it. *presente*, lat. *praesens*]

PREZENTÁ *vb. I.* 1. *refl., tr.* a apărea sau a face să apară în fața cuiva ; a (se) înfățișa. 2. *tr., refl.* a (se) recomanda. 3. *tr.* a înfățișa publicului sinteza unei activități, rezultatul unor cercetări, un program artistic sau muzical etc. 4. *tr. (mil.)* a ~ *arma* = a mînui arma după anumite prescripții pentru a da onorul sau în cadrul unei ceremonii. [p. i. *prezínt*, 3,6 *prezintă*. / < fr. *présenter*, cf. lat. *praesentare*]

PREZENTÁBIL, -Ă *adj.* cu înfățișare atrăgătoare, plăcută, îngrijită. [cf. fr. *présentable*]

PREZENTÁRE *s. f.* acțiunea de a prezenta și rezultatul ei ; recomandare ; prezentație. ● scurtă expunere în care este înfățișat un personaj, o lucrare etc. [< *prezenta*]

PREZENTATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care prezintă publicului (un număr dintr-un spectacol etc.). [cf. fr. *présentateur*]

PREZENTÁȚIE *s. f.* 1. *(liv.)* prezentare. 2. *(biol.)* parte a fătului care ia prima contact cu strimtoarea superioară a bazinului la naștere. [gen. *-iei.* var. *prezentațiune* s. f. / < fr. *présentation*]

PREZENTAȚIÚNE *s. f.* v. prezentație.

PREZENTIFICÁRE *s. f. (psih.)* caracteristică a timpului trecut, văzut ca prezent și integrat ca atare în memorie. [cf. fr. *présentification*]

PREZENTÍSM *s. n.* tendință sau orientare în filozofie care neagă posibilitatea unei cunoașteri istorice obiective și autentice, reducînd știința istoriei la o proiectare în trecut a mentalității și năzuințelor prezentului. [< *prezent* + *-ism*]

PREZÉNȚĂ *s. f.* faptul de a fi prezent într-un loc determinat. O ~ *de spirit* = promptitudine în a judeca sau în a acționa calm în împrejurări neprevăzute ; sînge rece. [cf. fr. *présence*, it. *presenza*, lat. *praesentia*]

PREZERVÁ *vb. I. tr.* a preveni, a păzi de un rău (fizic sau moral). [p. i. *prezérv.* / < fr. *préserver*, cf. lat. *praeservare*]

PREZERVÁRE *s. f.* acțiunea de a prezerva și rezultatul ei ; apărare, prevenire ; prezervație. [< *prezerva*]

PREZERVATÍV, -Ă *adj.* care prezervă ; apărător, preventiv. // *s. n.* remediu folosit pentru prevenirea unui rău, a unei boli. ● mic tub elastic închis la un capăt, folosit de bărbați ca anticoncepțional sau pentru prevenirea unei îmbolnăviri prin contact sexual. [< fr. *préservatif*]

PREZERVÁȚIE *s. f.* prezervare. [gen. *-iei.* / < fr. *préservation*]

PREZICĂTÓR, -OÁRE *s. m. f.* prevestitor. [< *prezice*]

PREZÍCE *vb. III. tr.* a prevesti. [p. i. *prezic.* / după fr. *prédire*]

PREZÍCERE *s. f.* acțiunea de a prezice și rezultatul ei ; prevestire. [< *prezice*]

PREZIDÁ *vb. I. tr.* a conduce ca președinte (o ședință, o dezbatere, o adunare) ; *(fam.)* a ocupa locul de frunte la o masă. [< fr. *présider*, cf. lat. *praesidere*]

PREZIDÉNT *s. m.* președinte. [< fr. *président*]

PREZIDENȚIÁL, -Ă *adj.* care aparține unui președinte ; de (la) președinte. [pron. *-ți-al.* var. *președințial, -ă* adj. / cf. fr. *présidentiel*]

PREZIDENȚÍE *s. f.* președinte. [gen. *-iei.* / < *prezident* + *-ie*]

PREZIDIÁL, -Ă *adj.* referitor la prezidiu, care emană de la prezidiu. [pron. *-di-al.* / cf. fr. *présidial*]

PREZÍDIU *s. n.* organ de conducere a unei adunări, a unei instituții etc. ; persoanele care dețin această conducere. [pron. *-diu.* / < lat. *praesidium*, cf. it. *presidio*, fr. *présidium*]

PREZÓN *s. n.* v. prizon.

PREZUMÁ *vb. I. tr. (rar)* a judeca după anumite probabilități ; a presupune. [p. i. *prezúm.* / < fr. *présumer*, cf. lat. *praesumere*]

PREZUMÁBIL, -Ă *adj. (rar)* care se poate presupune. [cf. fr. *présumable*]

PREZÚMPȚIE *s. f.* v. prezumție.

PREZUMPȚIÓS, -OÁSĂ *adj.* v. prezumțios.

PREZUMTÍV, -Ă *adj.* socotit ca probabil ; ipotetic. ● *(gram. ; despre timpuri sau moduri)* care arată o acțiune probabilă. [cf. lat. *praesumptivus*, it. *presuntivo*, fr. *présomptif*]

PREZÚMȚIE *s. f.* 1. părere întemeiată pe fapte aparente ; presupunere ; supoziție. 2. recunoaștere a unui fapt ca autentic pînă la proba contrară. 3. părere prea bună despre sine ; înfumurare, aroganță. [gen. *-iei.* var. *prezumpție, prezumțiune* s. f. / cf. lat. *praesumptio*, it. *presuntione*, fr. *présomption*]

PREZUMȚIÓS, -OÁSĂ *adj.* înfumurat, încrezut, arogant. [pron. *-ți-os.* var. *prezumpțios, -oasă* adj. / cf. lat. *praesumtiosus*, it. *presunzioso*, fr. *présomptueux*]

PREZUMȚIOZITÁTE *s. f. (liv.)* înfumurare, aroganță. [pron. *-ți-o-.* / cf. it. *presunziosità*]

PREZUMȚIÚNE *s. f.* v. prezumție.

PRIABONIÁN *s. n. (geol.)* eocenul superior din regiunile alpină și mediteraneană. // *adj.* care aparține acestei formații. [pron. *-ni-an.* pl. *-ieni, -iene.* / < fr. *priabonien*]

PRIÁP *s. m.* membru bărbătesc în erecțiune. [pron. *pri-ap.* / < fr. *priape*, gr. *priapos*, cf. *Priapos*, zeul grădinilor, al viilor și al fecundității]

PRIAPÉSC, -Ă *adj.* priapic ; priapeu. [cf. germ. *priapeisch*]

PRIAPÉU, -ÉE *adj.* referitor la Priap, zeul fecundității ; priapic. // *s. n.* 1. formă de vers antic, considerat ca o juxtapoziție a două versuri. 2. poezie (antică) cu conținut obscen sau licențios. [pron. *pri-a-peu.* / cf. it. *priapeo*, lat. *priapeus*]

PRIÁPIC, -Ă *adj.* referitor la priapism, care suferă de priapism ; priapesc. [< fr. *priapique*]

PRIAPÍSM *s. n.* stare de excitație continuă a membrului viril, fără a fi însoțită de voluptate sau de ejaculație. [pron. *pri-a-.* / < fr. *priapisme*]

PRICOMIGDÁLĂ *s. f.* v. picromigdală.

PRIM, -Ă *adj., num. ord.* 1. cel dintîi (în spațiu sau în timp) ; care se află în fruntea unei serii. O *materie ~ă* = material prin a cărui prelucrare se obțin produse finite. 2. cel mai bun ; cel mai însemnat etc. O *de ~ rang* = de calitate superioară. 3. pe treapta cea mai înaltă, întîiul în categoria respectivă. // element prim de compunere savantă cu sensul „întîi", „primul". [var. *primi-, primo.* / < lat. *primus*, cf. fr. *primi-*, it. *primo-*]

PRIMÁ *vb. I. intr.* a avea întîietate, a fi pe primul loc. [< fr. *primer*]

PRIMADÓNĂ *s. f.* primă solistă a unui teatru de operă sau de operetă. [< fr. *prima donna*, it. *primadonna*]

PRIMÁJ *s. n.* antrenarea apei dintr-un cazan de către aburul produs. [< fr. *primage*]

PRIMÁR, -Ă *adj.* de la început, originar ; *(p. ext.)* prim, principal, de primul grad. O *(geol.) eră ~ă* (și *s. n.*) = paleozoic ; *terenuri ~e* = terenuri formate în era primară. ● primordial, de bază. ● simplist. [< fr. *primaire*, cf. lat. *primarius*, it. *primario*]

PRIMÁR *s. m.* șeful unei administrații comunale. ● președintele comitetului executiv al unui consiliu popular. [< lat. *primarius*, după fr. *maire*]

PRIMÁT *s. m.* arhiepiscop, primul mitropolit al țării. [< fr. *primat*, lat. *primatus*]

PRIMÁT *s. n.* întîietate ; superioritate. [pl. *-turi, -te.* / < fr. *primat*, it. *primato*]

PRIMÁTE *s. f. pl.* ordin de mamifere superioare din care fac parte maimuțele și omul ; *(la sg.)* animal din acest ordin. [< fr. *primates*, cf. lat. *primus* — primul]

PRÍMĂ[1] *s. f.* retribuție suplimentară acordată cuiva pentru îndeplinirea exemplară sau depășirea unor condiții de calitate și de cantitate privind producția. ● sumă care se plătește inițial sau periodic unei instituții de asigurare. [< fr. *prime*, cf. lat. *praemium*]

PRÍMĂ[2] *s. f.* *(sport)* prima poziție sau gardă la scrimă. [< fr. *prime*]

PRÍMĂ[3] *s. f.* *(muz.)* interval de o singură treaptă (format din două sunete având aceeași denumire) ; prima treaptă de la o treaptă dată (repetarea aceluiași sunet). [< fr. *prime*, cf. lat. *prima*]

PRIMBALERÍN *s. m.* primul balerin al unui balet. [cf. it. *primo balerino*]

PRIMÉT *s. n.* *(liv.)* primul exemplar dintr-o carte intrat în bibliotecă. [< lat. *primus*, după *dublet*]

PRIMI- v. prim.

PRIMICÉR *s. m.* 1. cel dintîi dintr-un corp, dintr-o grupare (în vechea Romă). 2. căpetenie a anumitor congregații sau fraternități religioase. [var. *primicier* s. m. / < lat. *primicerius*, cf. fr. *primicier*]

PRIMICERIÁL, -Ă *adj.* de primicer, referitor la primiceriat. [pron. *-ri-al.* / cf. it. *primiceriale*]

PRIMICERIÁT *s. n.* demnitatea de primicer. [pron. *-ri-at.* / cf. it. *primiceriato*]

PRIMICIÉR *s. m.* v. primicer.

PRIMIGÉSTĂ *adj., s. f.* (femeie) care are pentru prima dată sarcină. [< fr. *primigeste*]

PRIMIPÁRĂ *adj., s. f.* (femeie) care se află la prima naștere. [< fr. *primipare*, cf. lat. *primus* — prim, *parere* — a naște]

PRIMIPILÁR *s. m.* centurion care comanda prima unitate a unei cohorte în armata romană. [< lat. *primipilaris*, cf. fr. *primipilaire*]

PRIMITÍV, -Ă *adj.* 1. de la începutul omenirii, străvechi. ● aflat pe cea dintîi treaptă a dezvoltării societății umane. 2. necultivat, necivilizat, sălbatic. 3. nume dat pictorilor și sculptorilor care precedă epoca Renașterii. 4. originar, primar ; de bază. O *cuvînt ~* = cuvînt-bază de la care, cu ajutorul afixelor, se derivă alte cuvinte ; *culori ~e* = cele șapte culori ale spectrului solar. // *s. f.* *(mat.)* *~ă (a unei funcții)* = funcție a cărei derivată este egală cu funcția inițială. [< fr. *primitif*, it. *primitivo* < lat. *primitivus* < *primus* — cel dintîi]

PRIMITIVÍSM *s. n.* 1. caracter primitiv ; primitivitate. 2. școală în pictură care, din atenție pentru fond, înlătură tot ce e adăugat de civilizație sub pretextul de a descoperi autenticitatea naturii în simplitatea ei originară ; imitarea cu bună știință a „primitivilor" (3). 3. falsă naivitate sau simularea naivității în creația literar-artistică. [< fr. *primitivisme*]

PRIMITIVITÁTE *s. f.* stare de înapoiere, lipsă de civilizație ; sălbăticie, primitivism. [cf. fr. *primitivité*]

PRIMITIVIZÁ *vb. I. tr.* a face să devină primitiv. [< *primitiv* + *-iza*]

PRÍMO *adv.* *(liv.)* (mai) întîi, în primul rînd. // *adj.* *(muz.)* primul, prima ; *(în notele pentru pian la patru mîini)* notație pentru partea acută. [< lat. *primo*, it. *primo*]

PRIMO- v. prim.

PRIMOGÉNIT *s. m.* *(liv.)* primul născut dintre mai mulți copii ai aceleiași familii ; primogenitură. [cf. it. *primogenito*, lat. *primogenitus*]

PRIMOGENITÚRĂ *s. f.* prioritatea pe care o are cel dintîi născut dintre frați (mai ales în familiile nobile și domnitoare). [< fr. *primogéniture*, cf. lat. *primogenitus* < *primus* — întîi, *gignere* — a naște]

PRIMORDIÁL, -Ă *adj.* 1. cel mai vechi ; inițial, primar. 2. care este de primă importanță, de prim ordin ; principal, esențial. [pron. *-di-al.* / < fr. *primordial*, cf. lat. *primordialis*]

PRIMORDIALITÁTE *s. f.* faptul de a fi primordial ; întîietate ; prioritate. [cf. fr. *primordialité*]

PRIMÓRDIE *s. f.* v. primordiu.

PRIMÓRDIU *s. n.* nume dat primelor frunze ale unei plante. [var. *primordie* s. f. / < germ. *Primordium*, cf. lat. *primordium, primordia* — origine]

PRIMPLÁN *s. n.* cadru cinematografic în care interpreții sînt filmați de aproape. [pl. *-nuri.* / < *prim-* + *plan*]

PRIMULACÉE *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate gamopetale, avînd ca tip ciubotica-cucului ; *(la sg.)* plantă din această

familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *primulacées*]

PRIMULĂ *s.f.* plantă ornamentală cu flori purpurii sau liliachii ; *(pop.)* ciuboțica-cucului. [< lat. *primula*]

PRIMULÍNĂ *s.f.* substanță colorantă galbenă, folosită la colorarea bumbacului. [< fr. *primuline*]

PRÍMUS *s.n.* lampă de gătit care folosește drept combustibil benzina sau petrolul lampant. [pl. *-suri.* / nume comercial]

PRÍNCEPS *adj. invar. ediție ~* = prima ediție a operei unui autor (clasic). [< lat., fr. *princeps*]

PRINCIÁR, *-Ă adj.* 1. de prinț, al unui prinț. 2. *(fig.)* somptuos, bogat, măreț, îmbelșugat. [pron. *-ci-ar.* / cf. fr. *princier*]

PRINCÍP *s.n.* v. principiu.

PRINCIPÁL, *-Ă adj.* 1. cel mai însemnat, de căpetenie, de frunte. 2. *propoziție ~ă (și s.f.)* = propoziție care nu depinde din punct de vedere gramatical de altă propoziție dintr-o frază și care are, la rîndul ei, subordonate. // *s.n. (art.)* ceea ce are o deosebită importanță, ceea ce este esențial. [< fr. *principal*, it. *principale*, lat. *principalis*]

PRINCIPÁT *s.n.* 1. demnitatea de principe. 2. regim politic în primele două secole ale Imperiului roman, cu un împărat care își împărțea autoritatea cu senatul de origine republicană. 3. domnia unui împărat roman. 4. stat condus de un principe. [var. *prințipat* s.n. / cf. fr. *principat*, lat. *principatus*]

PRÍNCIPE *s.m. (ist.)* 1. titlu dat împăratului în Imperiul roman. 2. *(la pl.; acc. principi)* nume dat soldaților veterani care formau a doua linie în formația de luptă a unei legiuni romane. 3. persoană care face parte dintr-o familie domnitoare sau care deține suveranitatea unui stat (mic) ; prinț. [< lat. *princeps*, cf. it. *principe*]

PRINCIPÉSĂ *s.f.* fiică de suveran ; soție, fiică de principe ; prințesă. [cf. it. *principessa*]

PRINCIPIÁL, *-Ă adj.* care se conduce după anumite principii ; potrivit unei convingeri; consecvent, ferm. // *adv.* în principiu, în linii mari. [pron. *-pi-al.* / < *principiu*]

PRINCIPIALITÁTE *s.f.* caracter principial. [< *principial* + *-itate*, după rus. *printsipalinosti*]

PRINCÍPIU *s.n.* 1. element fundamental, idee de bază pe care se întemeiază o teorie, un sistem politic etc. 2. lege fundamentală a unei științe, a unei arte etc. ● *(la pl.)* totalitatea legilor și a noțiunilor de bază ale unei discipline. 3. *(în antichitate și în evul mediu)* element primordial care era considerat drept origine sau componentă de bază a lumii fizice. ● *(în concepțiile mistice)* cauză inițială a lumii fizice și morale. ● *~ activ* = substanță care constituie esența unui produs vegetal sau animal. 4. regulă sau normă de acțiune, de legislație etc. O *în ~* = din punct de vedere teoretic, în general. 5. convingere, punct de vedere. [pron. *-piu*, var. (pop. ; înv.) *princip*, *prințip* s.n. / < lat. *principium*, cf. it. *principio*]

PRINȚ *s.m.* principe. [cf. germ. *Prinz*, fr. *prince*]

PRINȚÉSĂ *s.f.* principesă. [cf. fr. *princesse*, germ. *Prinzessin*]

PRINȚÍP *s.n.* v. principiu.

PRINȚIPÁT *s.n.* v. principat.

PRÍOR[1] *s.m. (ist.)* titlul unui înalt magistrat în vechile orașe-republici italiene (Florența, Roma etc.). // *adj. invar. (rar)* cel dintîi (în timp sau la rînd). [pron. *pri-or.* / < it. *priore*, lat. *prior*]

PRÍOR[2] *s.m.* superior al unei mănăstiri catolice. [acc. și *priór.* / < fr. *prieur*, cf. lat. *prior*]

PRIORÁT *s.n.* funcție și demnitate de prior. [< lat. t. *prioratus*, it. *priorato*]

PRIORITÁR, *-Ă adj., s.m.f.* (cel) care se bucură de prioritate ; cu drepturi de prioritate. [pron. *pri-o-.* / cf. fr. *prioritaire*]

PRIORITÁTE *s.f.* întîietate ; precădere. O *~ de trecere* = întîietatea de a trece printr-o intersecție nedirijată cînd la aceasta sosesc în același timp, din direcții diferite, mai multe autovehicule. [cf. fr. *priorité* < lat. *prior* — mai înainte]

PRISMÁTIC, *-Ă adj.* în formă de prismă. [cf. fr. *prismatique*]

PRISMATOÍD *s.n. (geom.)* poliedru cu două fețe poligoane oarecare, paralele, celelalte fețe fiind triunghiuri, trapeze sau paralelograme. [pron. *-to-id.* / < germ. *Prismatoid*, cf. gr. *prisma* — prismă, *eidos* — formă]

PRÍSMĂ *s.f.* poliedru mărginit de fețe plane, dintre care două, poligonale, egale și paralele, formează baza, iar celelalte, în formă de paralelogram, formează fețele laterale. O *~ optică* = piesă transparentă (de sticlă) folosită pentru descompunerea sau pentru reflecția luminii într-un spectru. O *prin ~a* = din punct de vedere..., în lumina... [cf. fr. *prisme*, lat., gr. *prisma*]

PRIVÁ *vb. I. tr.* a lipsi (pe cineva de ceva), a lua dreptul, putința (cuiva) de a beneficia de ceva. [< fr. *priver*, it., lat. *privare*]

PRIVÁT, *-Ă adj.* particular, individual. [< lat. *privatus*, cf. fr. *privé*]

PRIVATÍV *-Ă adj.* care privează, lipsește pe cineva de ceva ; care arată o privațiune. ● *(despre afixe)* care exprimă lipsa, excluderea. [cf. fr. *privatif*, lat. *privativus*]

PRIVAȚIÚNE *s.f.* pierdere, suprimare, lipsă a unui drept, a unui bun, a unui avantaj. ● *(la pl.)* lipsă, sărăcie ; abținere voită. [pron. *-ți-u-.* / cf. fr. *privation*, lat. *privatio*]

PRIVILEGIÁ *vb. I. tr.* a acorda cuiva un privilegiu ; a părtini, a favoriza pe cineva. [pron. *-gi-a.* p. i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *privilégier*]

PRIVILEGIÁL, *-Ă adj.* referitor la privilegiu, care prevede un privilegiu. [pron. *gi-al.* / et. incertă]

PRIVILEGIÁT, *-Ă adj., s.m.f.* 1. (cel) care se bucură de un privilegiu. 2. *(fig.)* înzestrat de la natură cu un talent oarecare. [pron. *-gi-at.* / cf. fr. *privilégié*]

PRIVILEGIATÍV, *-Ă adj.* care conferă privilegii. [pron. *-gi-a-.* / cf. it. *privilegiativo*]

PRIVILÉGIU *s.n.* înlesnire, drept acordat cuiva de a se bucura de avantaje deosebite. ● *(jur.)* drept de care se bucură o persoană (juridică sau fizică) de a fi preferată la plată înaintea altora. [pron. *-giu*, pl. *-ii*, *-iuri.* / < lat. *privilegium*, cf. it. *privilegio*, fr. *privilège*]

PRIZÁ[1] *vb. I. tr. (liv.)* a aprecia. [< fr. *priser*]

PRIZÁ[2] *vb. I. tr.* a trage praf de tutun pe nas. [< fr. *priser*]

PRÍZĂ *s.f.* 1. dispozitiv prin care se face legătura între un aparat electric și rețeaua electrică respectivă. ● dispozitiv de luare a unui fluid dintr-o conductă, dintr-un recipient etc. 2. trecerea în stare solidă a pastei unui liant hidraulic. 3. *~ de aterizare* = ansamblul manevrelor care precedă aterizarea

unui avion executate de pilot pentru a veni exact pe aerodrom. 4. *a avea* ~ = a avea trecere, a trezi interesul. 5. mică porție de praf de tutun care se trage pe nas. ● *(med.)* administrare perorală a unui medicament făcută la un moment dat ; luare a unui medicament. 6. asperitate, proeminență pe care un alpinist o folosește pentru a escalada o stîncă. 7. luare, apucare, prindere. 8. *(sport)* poziția mîinilor în momentul în care se prinde sau se aruncă mingea de handbal sau de baschet etc. ; mod în care atleții țin sulița sau prăjina, tenismenii racheta sau paleta. ● *(despre o piesă la șah) în* ~ = amenințată să fie capturată. 9. ~ *directă* = *a)* cuplu de transmisie a unui autovehicul în care arborele primar transmite direct mișcarea arborelui secundar ; *b)* poziție a schimbătorului de viteze care dă acest cuplu. [< fr. *prise*]

PRIZOMÉTRU *s. n.* instrument pentru determinarea începutului și sfîrșitului prizei unui ciment. [< fr. *prisomètre*]

PRIZÓN *s. n.* tijă metalică filetată la capete, folosită la îmbinarea demontabilă a două piese ; șurub-prizonier [pl. *-zoane*. var. *prezón* s. n. / < fr. *prison*, cf. germ. *Prison*]

PRIZONIÉR, -Ă *s. m. f.* 1. persoană căzută în mîinile unui dușman ; militar prins în război ; captiv. 2. arestat, întemnițat. [pron. *-ni-er*. / < fr. *prisonnier*]

PRIZONIERÁT *s. n.* captivitate, robie. [pron. *-ni-e-*. / < *prizonier* + *-at*]

PRO- element prim de compunere savantă cu semnificația : 1. „înainte" ; „pentru" ; „în loc de" ; „în caz de". 2. „anterior", „prioritar" (în timp și în spațiu). [< fr., it. *pro-*, cf. lat. *pro* — care stă înainte, în locul lui. gr. *pro* — înainte ; în favoarea]

PRO *prep.* pentru, în favoarea... [< lat. *pro*]

PROAMERICÁN, -Ă *adj.* care e de partea americanilor, favorabil americanilor. [cf. it. *pro-americano*]

PROB, -Ă *adj. (liv.)* cinstit, integru. [< lat. *probus*]

PROBÁ *vb. I. tr.* 1. a dovedi, a demonstra (cu probe). 2. a pune la probă ; a încerca. [< lat. *probare*]

PROBÁBIL, -Ă *adj.* care pare că este adevărat, întemeiat. ● care se poate întîmpla. // *adv.* după cît pare, potrivit tuturor probabilităților. [< lat. *probabilis*, cf. fr. *probable*]

PROBABILIORÍSM *s. n.* sistem catolic de teologie morală potrivit căruia nu sîntem obligați să respectăm legea cînd existența acesteia e mai puțin probabilă decît nonexistența ei. [pron. *-li-o-*. / cf. it. *probabiliorismo* < lat. *probabilior*, comparativ al lui *probabilis*]

PROBABILÍSM *s. n.* 1. doctrină filozofică potrivit căreia nu există propoziții certe, orice enunț avînd numai un oarecare grad de probabilitate (mai mult sau mai puțin probabil, plauzibil sau verosimil), neputîndu-se stabili cu certitudine în ce măsură este adevărat sau nu. 2. sistem catolic de teologie morală potrivit căruia, atunci cînd există un conflict între o normă și libertate, o acțiune contra normei este permisă dacă are consensul unei persoane prudente. v. p r o b a b i l i o r i s m. [< fr. *probabilisme*]

PROBABILÍST, -Ă *adj.* referitor la probabilism. // *s. m. f.* 1. adept al probabilismului. 2. matematician specialist în calculul probabilităților. [cf. fr. *probabiliste*]

PROBABILÍSTIC, -Ă *adj. (rar)* cu caracter de probabilitate. [cf. it. *probabilistico*]

PROBABILITÁTE *s. f.* 1. caracterul a ceea ce este probabil ; aparență de adevăr, posibilitate cu multe șanse de realizare. O *după toate ~tățile* = după cît se pare. 2. mărime folosită în formularea legilor statistice ale fenomenelor, care nu sînt perfect determinate prin anumite condiții experimentale date. O *teoria ~tății* = teorie despre evenimente întîmplătoare cu caracter de masă ; *calculul ~tăților* = ramură a matematicii care se ocupă cu studiul probabilităților producerii unui fenomen sau a unui eveniment dintr-un complex de fenomene sau de evenimente de același fel. [cf. lat. *probabilitas*, fr. *probabilité*]

PROBÁND, -Ă *s. m. f. (bis.)* persoană care cere să fie primită într-un ordin religios (catolic). [pl. *-nzi, -nde*. / cf. it. *probando*, lat. *probandus*]

PROBANDÁT *s. n. (bis.)* perioadă de probă la care sînt supuși aspiranții la anumite ordine de călugări (catolici). [pl. *-te*. / < it. *probandato*]

PROBÁNT, -Ă *adj.* care probează ; doveditor. [cf. fr. *probant*]

PROBÁR *s. n.* album de modele de litere, ornamente, linii etc. folosite într-o tipografie. ● album de imprimare, în special de accidente, executate într-o tipografie. [< *probă* + *-ar*, după germ. *Probenbuch*]

PROBATÓR, -OÁRE *adj.* v. p r o b a t o r i u.

PROBATÓRIU, -IE *adj.* care este propriu să dovedească ceva. // *s. n.* procedură de culegere a probelor în justiție. [pron. *-rtu*. var. *probator, -oare* adj. / cf. fr. *probatoire*]

PROBÁȚIE *s. f.* noviciat. [gen. *-iei*. / cf. lat. *probatio*, fr. *probation*]

PRÓBĂ *s. f.* 1. încercare ; (examen de) verificare. ● metodă prin care se constată justețea unui calcul. ● întrecere. 2. parte dintr-un material care se supune analizei spre a se verifica anumite caracteristici ale întregului material ; mostră, eșantion. ● *(fot.)* copie pozitivă pe hîrtie. 3. dovadă, mărturie. [< lat. *proba*]

PROBÉLĂ *s. f.* 1. *(ist.)* navă acționată cu vapori. 2. navă de mare care poate naviga pe Dunăre. [var. *propelă* s. f. / < engl. *propeller*]

PROBITÁTE *s. f.* cinste ; integritate, onestitate. [cf. lat. *probitas*, fr. *probité*]

PROBLÉM *s. n.* v. p r o b l e m ă.

PROBLEMÁTIC, -Ă *adj.* 1. despre care nu se poate spune ceva sigur ; îndoielnic, nesigur. ● *(log. ; despre judecăți)* care anunță un raport posibil între termenii judecății. 2. care constituie o problemă ; enigmatic ; *(p. ext.)* suspect. [cf. fr. *problématique*]

PROBLEMÁTICĂ *s. f.* ansamblu de probleme cu privire la același subiect, domeniu etc. [cf. fr. *problématique*]

PROBLEMATIZÁ *vb. I. intr. (liv.)* a face din orice lucru o problemă ; a complica inutil lucrurile. ● a crea probleme. [< *problemat(ic)* + *-iza*]

PROBLEMATIZÁRE *s. f. (liv.)* acțiunea de a problematiza și rezultatul ei. [< *problematiza*]

PROBLÉMĂ *s. f. (mat.)* chestiune de rezolvat a cărei soluție, dezlegare se pot afla sau trebuie căutate prin calcul. 2. lucru dificil, greu de înțeles, de explicat sau de rezolvat ; chestiune de actualitate care trebuie rezolvată ; chestiune. [var. *problem* s. n. / cf. fr. *problème*, it., lat., gr. *problema*]

PROBLEMÍST *s. m.* specialist care creează probleme (de șah, de matematică etc.). [< *problemă* + *-ist*]

PROBOSCÍDĂ *s. f. (zool.)* trompa elefantului. ● trompa insectelor. [< fr. *proboscide*, cf. gr. *proboskis, -idos*]

PROBOSCIDIÉNI *s. m. pl.* ordin de mamifere mari, greoaie, care au nasul prelungit cu o trompă, cuprinzînd elefanții ; *(la sg.)* animal din acest ordin. [pron. *-di-eni.* sg. *proboscidian.* / < fr. *proboscidiens*]

PROCAÍNĂ *s. f.* novocaină. [pron. *-ca-i-.* / < fr. *procaïne*]

PROCATALÉPSĂ *s. f.* figură de stil constînd în dislocarea și anticiparea unui membru al propoziției subordonate și introducerea lui în propoziția regentă. [cf. gr. *prokatalepsis* — anticipare]

PROCEDÁ *vb. I. intr.* a face ceva ; a trece la fapte (cu anumite mijloace), a acționa într-un mod anumit. [var. *procede* vb. III. / < fr. *procéder*, cf. lat. *procedere* — a înainta]

PROCÉDE *vb. III.* v. p r o c e d a.

PROCEDÉU *s. n.* fel de a proceda ; modalitate, manieră. ● mod sistematic de executare a unei operații sau a unui proces prin folosirea unei anumite metode. [< fr. *procédé*]

PROCEDÍBIL, -Ă *adj. (jur. ; despre procese, judecăți)* care poate avea ulterior curs ; care poate fi deschis ca procedură. [cf. it. *procedibile*]

PROCEDIBILITÁTE *s. f. (liv.)* punerea în mișcare a procedurii judiciare. [cf. it. *procedibilità*]

PROCEDURÁL, -Ă *adj.* referitor la procedură, de procedură. [cf. it. *procedurale*]

PROCEDÚRĂ *s. f.* 1. formă legală de a face o acțiune, de a apăra pe cineva, de a judeca etc. ; formele după care se realizează justiția ; actele făcute într-o instanță judecătorească. 2. ramură a dreptului care studiază procedura (1). [< fr. *procédure*, cf. it. *procedura*]

PROCEDURÍST *s. m.* specialist în procedura juridică, în dreptul procesual. [< *procedură* + *-ist*]

PROCELEUSMÁTIC, -Ă *adj. (metr. ; despre picioare)* compus din patru silabe scurte. [pron. *-le-us-.* / < fr. *procéleusmatique*, gr. *prokeleusmatikos*]

PROCÉNT *s. n.* 1. parte raportată la o sută de părți dintr-un întreg ; sutime. 2. dobîndă calculată la o sută de lei pe interval de un an ; *(p. ext.)* orice dobîndă. [var. *protent* s. n. / < germ. *Prozent*, cf. lat. *procentum* < *pro* — pentru, *centum* — o sută]

PROCENTÁJ *s. n.* procent. ● calculul făcut pentru stabilirea procentului ; cifra obținută prin acest calcul. [după fr. *pourcentage*]

PROCENTUÁL, -Ă *adj.* calculat, exprimat în procente. [pron. *-tu-al.* / cf. germ. *prozentual*]

PROCÉS *s. n.* 1. mers, evoluție, dezvoltare, desfășurare (a unui fenomen, a unui eveniment etc.). ● prefacere, transformare succesivă, progresivă. 2. *(jur.)* activitatea pe care o desfășoară o instanță judecătorească în legătură cu soluționarea unei cauze de natură penală, civilă etc. O *a intenta un* ~ = a da în judecată (pe cineva). 3. *~-verbal* = act oficial prin care se constată un fapt ; redarea în scris a discuțiilor și a hotărîrilor dintr-o ședință. [pl. *-se, -suri.* / < fr. *procès*, *processus*, germ. *Prozess* < lat. *processus*]

PROCÉSIE *s. f.* v. p r o c e s i u n e.

PROCESIONÁL, -Ă *adj.* referitor la procesiune. [pron. *-si-o-.* / cf. fr. *processionnel*]

PROCESIONÁR, -Ă *adj. omizi ~e* = omizi care merg în cîrduri. [pron. *-si-o-.* / < fr. *processionnaire*]

PROCESIÚNE *s. f.* convoi, cortegiu ; alai. [pron. *-si-u-.* / var. *procesie* s. f. / cf. fr. *procession*, lat. *processio*]

PROCESOMÁN, -Ă *s. m. f. (ironic)* cel care are mania de a intenta procese juridice. [< *proces* + *-man*]

PROCESUÁL, -Ă *adj.* 1. care se referă la procese (1). 2. procedural. [pron. *-su-al.* / cf. germ. *prozessual*, it. *processuale*]

PROCESUALITÁTE *s. f.* caracter procesual. [pron. *-su-a-.* / cf. it. *processualità*]

PROCHEILÍE *s. f. (anat.)* situație în care o buză este mai ieșită în afară. [< germ. *Procheilie*, cf. gr. *pro* — înainte, *cheilos* — buză]

PROCHÉSTOR *s. m.* magistrat roman care exercita funcții financiare în provincii și era recrutat în general dintre foștii chestori. [< lat. *proquaestor*]

PROCIDÉNȚĂ *s. f. (med.)* coborîre sau prolabare a unui organ sau a unei părți dintr-un organ. v. p r o l a p s. [< fr. *procidence*, cf. lat. *procidere* — a cădea]

PROCLAMÁ *vb. I.* 1. *tr.* a anunța ceva în mod solemn. 2. *tr., refl.* a (se) investi în mod oficial cu un titlu. 3. *tr.* a susține, a declara ceva deschis, în public. [p. i. *proclám* și *-mez.* / < fr. *proclamer*, it., lat. *proclamare*]

PROCLAMÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) proclama și rezultatul ei ; proclamație. [< *proclama*]

PROCLAMATÍV, -Ă *adj.* cu caracter de proclamare, proclamator. [cf. it. *proclamativo*]

PROCLAMATÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* (cel) care face, dă o proclamație ; proclamativ. [cf. it. *proclamatore*]

PROCLAMÁȚIE *s. f.* proclamare. ● manifest prin care se aduce la cunoștința publică un fapt de mare importanță. ● apel tipărit avînd un caracter agitatoric. [pron. *-iei.* var. *proclamațiune* s. f. / cf. fr. *proclamation*, lat. *proclamatio*]

PROCLAMAȚIÚNE *s. f.* v. p r o c l a m a ț i e.

PROCLÍTIC, -Ă *adj. (despre cuvinte)* care se leagă de cuvîntul următor și nu are accent propriu. [< fr. *proclitique*, cf. gr. *proklitikos*]

PROCLÍZĂ *s. f.* (op. e n c l i z ă) așezare a unui cuvînt sau a unei particule în poziție proclitică. [< fr. *proclise*, cf. gr. *proklisis*]

PROCÓNSUL *s. m.* magistrat roman care guverna o provincie, fiind învestit cu autoritatea de consul ; locțiitor al consulului. [< lat. *proconsul*, cf. fr. *proconsul*]

PROCONSULÁR, -Ă *adj.* de proconsul. O *provincie ~ă* = provincie condusă de un proconsul. [cf. lat. *proconsularis*, fr. *proconsulaire*]

PROCONSULÁT *s. n.* funcția de proconsul ; timpul cît dura această funcție. [< lat. *proconsulatus*, cf. fr. *proconsulat*]

PROCREÁ *vb. I. intr., tr.* a zămisli, a naște ; a concepe ; a se reproduce. [pron. *-cre-a.* p. i. 3,6 *-creează*, ger. *-creînd*, part. *-creat.* / < fr. *procréer*, it., lat. *procreare*]

PROCREÁRE *s. f.* acțiunea de a procrea și rezultatul ei ; procreație. [< *procrea*]

PROCREÁTOR, -OÁRE *adj. (rar)* care procreează. [cf. fr. *procréateur*, lat. *procreator*]

PROCREÁȚIE *s. f.* procreare. [gen. *-iei.* var. *procreațiune* s. f. / cf. fr. *procréation*, lat. *procreatio*]

PROCREAȚIÚNE *s. f.* v. procreație.

PROCT- v. procto-.

PROCTALGÍE *s. f. (med.)* durere a anusului ; rectalgie. [gen. *-iei.* / < fr. *proctalgie*, cf. gr. *proktos* — anus, *algos* — durere]

PROCTECTAZÍE *s. f. (med.)* dilatație a anusului sau rectului. [gen. *-iei.* / < fr. *proctectasie*, cf. gr. *proktos* — anus, *ektasis* — dilatație]

PROCTECTOMÍE *s. f. (med.)* rezecție a unei părți a rectului. [gen. *-iei.* / < fr. *proctectomie*, cf. gr. *proktos* — anus, *ektome* — excizie]

PROCTÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a anusului ; rectită. [< fr. *proctite*]

PROCTO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) anus", „din regiunea, al anusului". [var. *proct-.* / < fr., it. *procto-*, cf. gr. *proktos*]

PROCTOLÓG, -Ă *s. m. f.* medic specialist în proctologie. [< fr. *proctologue*]

PROCTOLOGÍE *s. f.* disciplină medicală care se ocupă cu afecțiunile anusului sau rectului. [gen. *-iei.* / < fr. *proctologie*, cf. gr. *proktos* — anus, *logos* — știință]

PROCTOPLASTÍE *s. f. (med.)* operație de refacere a orificiului anal. [gen. *-iei.* / < fr. *proctoplastie*, cf. gr. *proktos* — anus, *plassein* — a forma]

PRÓCTOR *s. m. (rar)* numele unor funcționari însărcinați cu supravegherea disciplinei în universitățile engleze de la Oxford și Cambridge. [< engl., fr. *proctor*]

PROCTORAGÍE *s. f. (med.)* rectoragie. [gen. *-iei.* / < fr. *proctorrhagie*, cf. gr. *proktos* — anus, *rhegnynai* — a curge]

PROCTORÉE *s. f. (med.)* scurgere mucoasă prin anus. [pron. *-re-e.* / < fr. *proctorrhée*]

PROCTOSCOPÍE *s. f. (med.)* rectoscopie. [gen. *-iei.* / < fr. *proctoscopie*, cf. gr. *proktos* — anus, *skopein* — a privi]

PROCTOTOMÍE *s. f. (med.)* secționare chirurgicală a anusului. [gen. *-iei.* / < fr. *proctotomie*, cf. gr. *proktos* — anus, *tome* — tăiere]

PROCUMBÉNT, -Ă *adj. (despre tulpină)* care stă culcată pe pământ, având numai vîrful îndreptat în sus. [< lat. *procumbens*]

PROCURÁ *vb. I. tr.* 1. a achiziționa, a face rost de ceva. 2. a produce, a pricinui. [p. i. *procúr.* / < fr. *procurer*]

PROCURÁNT *s. m. (rar)* procurator *(2)*. [< fr., it. *procurante*]

PROCURÁRE *s. f.* acțiunea de a procura și rezultatul ei. [< *procura*]

PROCURATÓR *s. m.* 1. magistrat roman, administrator al unei provincii imperiale, însărcinat cu strîngerea dărilor și cu repartizarea cheltuielilor. ● înalt demnitar în vechile republici Genova și Veneția. 2. mandatar ; procurant. [< lat. *procurator*, cf. fr. *procurateur*]

PROCURATÚRĂ *s. f.* organ al puterii de stat care are ca sarcină supravegherea aplicării și executării legilor, trimiterea infractorilor în fața justiției, susținerea acuzării înaintea instanțelor judecătorești, precum și reprezentarea intereselor statului în instanță. [< rus. *prokuratura*]

PROCÚRĂ *s. f.* împuternicire prin care cineva poate acționa în numele altcuiva ; mandat ; act scris (oficializat) de împuternicire. [< fr. *procure*]

PROCURÍST *s. m.* mandatar care are împuterniciri pentru îndeplinirea unor acte juridice în numele cuiva. ● *(p. ext.)* mandatar (de orice fel). [< germ. *Prokurist*]

PROCURÓR *s. m.* 1. magistrat, membru al parchetului *(II)*. 2. membru al procuraturii care supraveghează justa aplicare a legilor și care susține acuzarea într-un proces ca reprezentant al statului. [< fr. *procureur*]

PROCUSTÁ *vb. I. tr. (rar ; fig.)* a lungi sau a scurta după împrejurări. [cf. *Procust*, tîlhar din antichitate care jefuia și tortura pe călători]

PROCUSTÁRE *s. f.* acțiunea de a procusta și rezultatul ei. [< *procusta*]

PRODECÁN *s. m.* locțiitor al decanului. [< it. *prodecano*]

PRODENȚÍE *s. f.* orientarea spre înainte a dinților. [gen. *-iei.* / < germ. *Prodentie*, cf. gr. *pro* — înainte, lat. *dens* — dinte]

PRODÍG, -Ă *adj. (liv.)* risipitor, cheltuitor. [< fr. *prodigue*, cf. lat. *prodigus*]

PRODIGÁ *v. I. tr. (rar)* a risipi. [p. i. *-ghez* și *prodig.* / < fr. *prodiguer*]

PRODIGALITÁTE *s. f.* risipă, cheltuială peste măsură. [cf. fr. *prodigalité*, lat. *prodigalitas*]

PRODIGIÓS, -OÁSĂ *adj.* uimitor, uluitor, extraordinar. [pron. *-gi-os.* / < lat. *prodigiosus*, cf. fr. *prodigieux*]

PRODIGIOZITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este prodigios ; minunăție. [pron. *-gi-o-.* / cf. fr. *prodigiosité*]

PRODÍGIU *s. n. (rar)* 1. eveniment extraordinar, cu caracter magic sau supranatural ; minune, miracol. 2. persoană extraordinară prin talentul, prin virtuțile sau viciile sale. [< lat. *prodigium*, fr. *prodige*]

PRODRÓM *s. n. (rar)* 1. introducere în studiul unei științe. 2. stare de indispoziție la începutul unei boli ; simptom al unei boli. [< fr. *prodrome*, cf. gr. *pro* — înainte, *dromos* — cursă]

PRODUCÁTOR, -OÁRE *adj.* care produce, care dă naștere la ceva. // *s. m. f.* persoană care produce prin muncă bunuri materiale. ● persoană, societate sau întreprindere care asigură finanțarea și turnarea unui film. [< *produce* + *-(ă)tor*]

PRODÚCE *vb. III* 1. *tr.* a crea, a face, a realiza (ceva). 2. *tr.* a aduce beneficii, venituri ; a rodi. 3. *tr.* a pricinui, a cauza. 4. *refl.* a se prezenta în public cu un număr artistic. [p. i. *produc.* / < lat. *producere*, cf. fr. *produire*]

PRODÚCERE *s. f.* acțiunea, faptul de a produce ; creare, realizare, facere. [< *produce*]

PRODUCTÍBIL, -Ă *adj.* care poate fi produs. [cf. fr. *productible*]

PRODUCTIBILITÁTE *s. f. (rar)* capacitate de producție, perspectivă de producție. [cf. fr. *productibilité*]

PRODUCTÍV, -Ă *adj.* 1. care produce (mult), care aduce beneficii. ● bănos, rentabil. 2. *(despre sufixe, prefixe etc.)* care formează multe derivate. ● *(despre conjugări)* care se îmbogățește mereu. [cf. fr. *productif*]

PRODUCTIVITÁTE *s. f.* însușirea de a fi productiv ; rodnicie, randament. O ~ *a muncii* = cantitatea de produse obținute în procesul muncii de un lucrător într-o perioadă de timp determinată și într-un sector determinat al activității sociale [cf. fr. *productivité*]

PRODUCTOMÉTRU *s. n.* înregistrator automat de producție. [după germ. *Produktionsmesser*]

PRODÚCȚIE *s. f.* **1.** activitatea socială în care oamenii, reciproc legați prin raporturi economice, produc bunuri materiale necesare pentru existența societății. **2.** totalitatea produselor obținute în procesul muncii într-o perioadă de timp și într-un anumit sector. **3.** lucrare, creație, operă (literară, de artă sau de știință). **4.** manifestare artistică organizată la sfîrșitul unui an școlar. [gen. *-iei*. var. *producțiune* s. f. / cf. fr. *production*, it. *produzione*]

PRODUCȚIÚNE *s. f.* v. producție.

PRODÚS *s. n.* **1.** bun material realizat în procesul de producție ; totalitatea obiectelor sau bunurilor produse. ◘ corp. substanță preparată în laborator sau obținută pe cale naturală. **2.** urmare, rezultat al unui proces, al unui fenomen etc., efect. **3.** *(mat.)* rezultatul unei înmulțiri. [pl. *-use*, *-usuri*, (rar, s. m.) *-uși*. / < *produce*, după fr. *produit*]

PROÉDRU *s. m.* nume dat fiecăruia dintre cei nouă cetățeni din Atena aleși prin tragere la sorți ca să prezideze adunările consiliului celor cinci sute și adunările populare. [pron. *pro-e-*. / < gr. *proedros*, cf. *pro* — înainte, *hedra* — scaun]

PROEMINÉNT, -Ă *adj.* ieșit în afară, în relief. ● *(despre oameni)* ieșit din comun (prin calitățile sale) ; excepțional. [pron. *pro-e-*. / < fr. *proéminent*, cf. lat. *proeminens*]

PROEMINÉNȚĂ *s. f.* faptul de a fi proeminent. ● *(concr.)* ieșitură (în relief), ridicătură. [pron. *pro-e-*. / cf. fr. *proéminence*]

PROFÁN, -Ă *adj., s. m. f.* **1.** neștiutor, nepriceput ; *(fam.)* ageamiu. **2.** (persoană) care nu respectă preceptele religiei. ● laic. [< fr. *profane*, lat. *profanus*]

PROFANÁ *vb. I. tr.* a pîngări ; *(p. ext.)* a necinsti. [< fr. *profaner*, cf. lat. *profanare*]

PROFANÁRE *s. f.* acțiunea de a profana și rezultatul ei ; pîngărire, necinstire ; profanație. [< *profana*]

PROFANATÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* (cel) care profanează ; care pîngărește. [cf. fr. *profanateur*, lat. *profanator*]

PROFANAȚIÚNE *s. f.* profanare. [cf. fr. *profanation*, lat. *profanatio*]

PROFASCÍST, -Ă *adj.* susținător, sprijinitor, favorabil fascismului, care susține fascismul. [< *pro-* + *fascist*]

PROFÁZĂ *s. f. (biol.)* primul stadiu al mitozei, în care are loc formarea cromozomilor. [< fr. *prophase*, cf. gr. *pro* — înainte, *phasis* — fază]

PROFERÁ *vb. I. tr.* a spune, a rosti injurii, amenințări etc. [< fr. *proférer*, cf. lat. *proferre* — a purta înainte]

PROFERÁRE *s. f.* acțiunea de a profera și rezultatul ei. [< *profera*]

PROFERMÉNT *s. m.* substanță proteică inactivă, care se activează în prezența coenzimei. [< fr. *proferment*]

PROFESÁ *vb. I. tr.* **1.** a se îndeletnici cu..., a exercita, a practica o profesiune, o meserie etc. **2.** a manifesta public o atitudine ; a susține public (ceva). [< fr. *professer*]

PROFESÁRE *s. f.* acțiunea de a profesa. [< *profesa*]

PROFÉSIE *s. f.* v. profesiune.

PROFESIOGRÁMĂ *s. f.* elaborare a surselor de rezistență și de periclitare în legătură cu o profesiune în vederea orientării profesionale științifice. [pron. *-si-o-*. / < germ. *Professiogramm*, cf. lat. *professio* — meserie, gr. *gramma* — scriere]

PROFESIONÁL, -Ă *adj.* referitor la o profesiune, legat de o profesiune. O *secret* ~ = informație pe care o deține cineva, legată de profesiunea sa, și pe care nu are dreptul s-o divulge ; *școală* ~*ă* = școală medie tehnică care pregătește cadre de muncitori calificați. // *adv.* cu obișnuința unui profesionist. [pron. *-si-o-*. / cf. fr. *professionnel*]

PROFESIONALÍSM *s. n.* **1.** caracter profesional al unei activități ; profesionalitate. **2.** cuvînt cu caracter tehnic folosit într-o anumită profesiune. [< fr. *professionnalisme*]

PROFESIONALITÁTE *s. f.* profesionalism (1). [pron. *-si-o-*. / cf. it. *professionalità*]

PROFESIONALIZÁ *vb. I. tr., refl. (rar)* a da sau a căpăta un caracter de profesiune, profesional ; a (se) diviza în diverse meserii, profesiuni. [et. incertă]

PROFESIONALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) profesionaliza și rezultatul ei ; divizare în meserii, profesiuni. [< *profesionaliza*]

PROFESIONÍSM *s. n. (rar)* practicarea unui sport, a unei arte etc. ca profesionist ; *(p. ext.)* ramură a sportului, a artei etc. practicată ca profesiune. [cf. it. *professionismo*]

PROFESIONÍST, -Ă *s. m. f., adj.* (cel) care exercită o profesiune ; (cel) care exercită o artă, un sport etc. pe baza unei pregătiri profesionale și fiind remunerat pentru aceasta. [cf. it. *professionista*, germ. *Professionist*]

PROFESIÚNE *s. f.* **1.** meserie, îndeletnicire, ocupație. **2.** ~ *de credință* = declarație publică făcută de cineva asupra convingerilor pe care le are. [var. *profesie* s. f. / cf. fr. *profession*, lat. *professio*]

PROFÉSOR, -OÁRĂ *s. m. f.* persoană cu o pregătire specială care predă o materie de specialitate la o școală sau în învățămîntul universitar. [acc. și *profesór*. / < fr. *professeur*, it. *professore*]

PROFESORÁL, -Ă *adj.* de profesor, referitor la funcția de profesor, care aparține profesorilor. O *corp* ~ = totalitatea profesorilor. ◘ *(depr.)* pretențios, doctoral, pedant. [cf. fr. *professoral*]

PROFESORÁT *s. n.* cariera, funcția de profesor ; timpul cît se exercită această profesiune. [cf. fr. *professorat*]

PROFÉT *s. m.* proroc, prezicător. ● titlu dat lui Mahomed de către credincioșii musulmani. [cf. fr. *prophète*, lat., gr. *prophetes*]

PROFÉTIC, -Ă *adj.* de profet ; prezicător. [cf. fr. *prophétique*]

PROFETÍSM *s. n.* caracter profetic ; profeție. [< fr. *prophétisme*]

PROFETIZÁ *vb. I. tr.* a prooroci (ceva) ; a prezice. [< fr. *prophétiser*]

PROFETIZÁRE *s. f.* acțiunea de a profetiza. [< *profetiza*]

PROFEȚÍE *s. f. (mai ales în concepțiile religioase)* prorocire, prezicere. [cf. fr. *prophétie*, lat. *prophetia*]

PROFÍL *s. n.* contur, aspect al chipului cuiva privit dintr-o parte. ● aspect, portret, figură. **2.** contur al unui lucru, al unei forme de relief etc. **3.** mod de organizare a unei întreprinderi, a unei instituții etc. **4.** conturul unei secțiuni plane a unui element de construcție, a unei regiuni a scoarței Pămîntului etc. ; reprezentare grafică a unei asemenea secțiuni. [pl. *-luri*, *-le*. / < fr. *profil*, it. *profilo*]

PROFILÁ *vb. I. tr.* **1.** *tr., refl.* a (se) înfățișa în profil ; a (se) reliefa. **2.** *tr.* a orga-

niza într-un anumit fel (o instituție, o întreprindere etc.). 3. *tr.* a lamina o bară metalică dîndu-i un profil uniform în lungime. [< fr. *profiler*]

PROFILÁCTIC, -Ă *adj.* care apără de o boală ; preventiv. [< fr. *prophylactique*]

PROFILÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) profila și rezultatul ei ; reliefare, înfățișare. [< *profila*]

PROFILAXÍE *s. f.* ansamblu de măsuri medico-sanitare care se iau pentru prevenirea bolilor contagioase. ● ramură a medicinii care se ocupă cu studiul și aplicarea măsurilor profilactice. [gen. *-iei.* / < fr. *prophylaxie*, cf. fr. *pro* — înainte, *phylaxis* — protecție]

PROFÍLĂ *s. f.* (*bot.*) bractee mică ; bracteolă. [< fr. *profile*, it. *profilo*]

PROFILOGRÁF *s. n.* aparat folosit pentru înregistrarea și măsurarea asperităților de pe suprafața unei piese, a denivelărilor unei porțiuni de teren etc. [< fr. *profilographe*]

PROFILOGRÁMĂ *s. f.* înregistrare grafică a asperităților de pe suprafața unei piese prelucrate, obținută cu profilograful. [cf. fr. *profilogramme*]

PROFILOMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea gradului de netezime a unei piese prelucrate. [< fr. *profilomètre*]

PROFÍT *s. n.* 1. cîștig, folos, beneficiu. 2. venitul capitalistului, care are ca izvor plusvaloarea. [< fr. *profit*, it. *profitto*]

PROFITÁ *vb. I. intr.* a trage un profit, un avantaj, un folos din ceva ; a cîștiga. ● (*depr.*) a urmări un folos în orice împrejurare. [p. i. *profit.* / < fr. *profiter*, it. *profittare*]

PROFITÁBIL, -Ă *adj.* care aduce profit. ● util, avantajos. [cf. fr. *profitable*, it. *profittabile*]

PROFITABILITÁTE *s. f.* însușirea de a fi profitabil. [cf. it. *profittabilità*]

PROFITÁRE *s. f.* faptul de a profita. [< *profita*]

PROFITERÓL *s. n.* prăjitură cu cremă, frișcă și înghețată. [< fr. *profiterole*]

PROFITÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* (cel) care caută să profite din orice situație ; afacerist, speculant. [cf. fr. *profiteur*]

PROFÚND, -Ă *adj.* 1. adînc. ● greu de pătruns, de cunoscut, de înțeles. ● (*despre glas, ton*) grav. 2. intens, foarte mare. 3. absolut, complet. ● (*despre oameni*) serios, care judecă cu temei, cu seriozitate. [< lat. *profundus*, cf. fr. *profond*, it. *profondo*]

PROFUNDÁRE *s. f.* ambutisare a unui obiect în formă de cupă, cu adîncime mare în raport cu diametrul. [cf. it. *profondare*]

PROFUNDITÁTE *s. f.* profunzime. [cf. lat. *profunditas*, it. *profondità*]

PROFUNDÓR *s. n.* (*av.*) parte mobilă a ampenajului orizontal, care servește pentru a asigura echilibrul și mobilitatea longitudinală a avionului. [cf. fr. *profondeur*]

PROFUNZÍME *s. f.* adîncime ; profunditate. O ~ *de cîmp* = intervalul spațial în care se poate găsi un obiect, astfel ca imaginea lui pe filmul unui aparat fotografic să fie clară. [< *profund* + *-ime*]

PROFÚZIE *s. f.* v. p r o f u z i u n e.

PROFUZIÚNE *s. f.* (*liv.*) cantitate mare, abundență. ● risipă. [var. *profuzie s. f.* / < lat. *profusio*, cf. fr. *profusion*]

PROGENÍE *s. f.* prognatism. [< germ. *Progenie*, cf. gr. *pro* — înainte, *geneion* — bărbie]

PROGENITÚRĂ *s. f.* vlăstar, urmaș ; (*la animale*) pui, prăsilă. [< fr. *progéniture*]

PROGESTERÓN *s. n.* hormon format în ovar, care este absolut necesar pentru reproducere ; luteină. [< fr. *progestérone*]

PROGLÓTĂ *s. f.* (*biol.*) fiecare dintre segmentele unui vierme inelat. [cf. fr. *proglottis*]

PROGNÁT, -Ă *adj.* care are maxilarele proeminente, ieșite înainte. [< fr. *prognathe*, cf. gr. *pro* — înainte, *gnathos* — falcă]

PROGNATÍSM *s. n.* caracterul, înfățișarea celor prognați ; progenie. [< fr. *prognathisme*]

PROGNOSTÍC *s. n.* v. p r o n o s t i c.

PROGNOSTICÁ *vb. I.* v. p r o n o s t i c a.

PROGNÓZĂ *s. f.* 1. previziune, prevedere bazată pe date științifice ; (*p. ext.*) pronostic. ● text în care se arată modul cum va evolua vremea într-un anumit interval de timp. 2. anticipare a desfășurării în viitor a unor fenomene și procese din domeniul economiei, tehnologiei, științei, societății în ansamblul ei etc., plecînd de la experiența anterioară și folosind metode și tehnici necesare obținerii de cunoștințe privind evoluția acestora într-o perspectivă mai îndepărtată. 3. prevedere a apariției unor boli criptogamice sau a unor dăunători ai plantelor în vederea luării din timp a măsurilor de combatere. [cf. fr. *prognose*, lat., gr. *prognosis* < *pro* — înainte, *gnosis* — cunoaștere]

PROGRADÁRE *s. f.* (*geol.*) 1. proces de lărgire și de înălțare spre uscat a unei plaje prin depunerea nisipului dislocat de apă. 2. mărire a concentrației în carbonați și în alte săruri în orizonturile superioare ale solului ca urmare a mișcării ascendente a apei. [cf. engl. *progradation* < lat. *progredi* — a înainta]

PROGRÁM *s. n.* 1. plan de activitate cuprinzînd de obicei etapele propuse pentru o anumită perioadă ; desfășurarea activității după un asemenea plan. ● orar. 2. foaie de hîrtie, afiș, scriere (distribuită) prin care se anunță un spectacol, amănunte în legătură cu o reprezentație etc. ; totalitatea numerelor unui spectacol, ceea ce cuprinde un spectacol. ● ansamblu de mesaje (știri, informații, muzică etc.) destinat difuzării prin rețeaua de radio și televiziune. 3. expunerea scrisă a principiilor, a țelurilor urmărite și a mijloacelor preconizate pentru realizarea lor ale unui partid politic, ale unei organizații etc. 4. ansamblu algoritmic al instrucțiunilor necesare rezolvării unei probleme la un calculator electronic. [pl. *-me*, *-muri*, var. *programă* (1) s. f. / < fr. *programme*, it. *programme*, cf. lat. *programma* — scriere publică]

PROGRAMÁ *vb. I. tr.* a stabili un program de activitate ; a fixa o anumită acțiune. [cf. it. *programmare*, fr. *programmer*]

PROGRAMÁRE *s. f.* acțiunea de a programa și rezultatul ei ; (*spec. ; fin.*) hîrtie prin care se atestă că s-a programat ceva. ● ramură a matematicilor aplicate care studiază principiile și metodele de rezolvare a problemelor cu ajutorul calculatoarelor electronice. ● operația de elaborare a programului în vederea rezolvării unei probleme la calculatorul electronic. [< *programa*]

PROGRAMÁTIC, -Ă *adj.* referitor la un program ; cu program, de program, conform programului. [cf. it. *programmatico*, germ. *programatisch*]

PROGRAMATÍSM *s. n.* caracter componistic apărut în sec. XIX, care dezvoltă tendințele de transpunere în muzica instrumentală a unor imagini inspirate de natură sau

de lectura unor texte poetice ori dramatice ; curent care promovează muzica programatică. [cf. fr. *programmatisme*]

PROGRAMATÓR, -OÁRE *adj.* care programează, face programe. // *s. m. f.* specialist care întocmește programele (4) pentru calculatoarele electronice. [cf. fr. *programmateur*, it. *programmatore*]

PROGRÁMĂ *s. f.* 1. v. p r o g r a m. 2. ~ *analitică* = prezentare în scris a obiectelor și capitolelor fiecărei discipline predate într-o instituție de învățământ. [< fr. *programme*]

PROGRÉS *s. n.* 1. trecere de la o stare inferioară la una superioară, de la vechi la nou ; mers înainte, propășire. 2. dezvoltare, desăvîrșire. [< fr. *progrès*, it. *progreso*, cf. lat. *progressus*]

PROGRESÁ *vb. I. intr.* 1. a face progrese ; a merge înainte, a înainta, a propăși. 2. *(despre boli)* a căpăta amploare ; a se intensifica. [< fr. *progresser*]

PROGRÉSIE *s. f. (mat.)* șir finit de numere care derivă, după o anumită regulă, unul din celălalt. O ~ *aritmetică* = progresie în care fiecare termen este rezultatul adunării termenului precedent cu un număr constant, numit rația progresiei ; ~ *geometrică* = progresie în care fiecare termen este rezultatul înmulțirii termenului precedent cu un număr constant, numit rația progresiei. [gen. *-iei*. var. *progresiune* s. f. / cf. fr. *progression*, lat. *progressio*]

PROGRESÍST, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care este favorabil progresului ; (cel) care luptă pentru progres, pentru ceea ce este înaintat, nou. [cf. fr. *progressiste*]

PROGRESIÚNE *s. f.* v. p r o g r e s i e.

PROGRESÍV, -Ă *adj.* care progresează, care crește sau se dezvoltă treptat. O *impozit* ~ = impozit care se stabilește în cote crescînde pe măsura creșterii venitului, a averii etc. [cf. fr. *progressif*]

PROGRESIVITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este progresiv. [cf. fr. *progressivité*]

PROHIBÍ *vb. IV. tr.* a interzice, a opri vînzarea, importul sau exportul unor mărfuri. [< fr. *prohiber*, cf. lat. *prohibere*]

PROHIBÍRE *s. f.* acțiunea de a prohibi și rezultatul ei ; prohibiție ; oprire, interzicere. [< *prohibi*]

PROHIBITÍV, -Ă *adj.* care oprește, interzice ; de prohibiție. [< fr. *prohibitif*]

PROHIBITÓRIU, -IE *adj.* care oprește ; prohibitiv. O *(jur. ; la romani) edict* ~ = edict prin care pretorul interzicea anumite lucruri. [pron. *-riu.* / < lat. *prohibitorius*, fr. *prohibitoire*]

PROHIBÍȚIE *s. f.* oprire, interzicere ; *(spec.)* interzicere de a vinde, de a importa sau de a exporta o marfă. [gen. *-iei*. var. *prohibițiune* s. f. / cf. fr. *prohibition*, lat. *prohibitio*]

PROHIBIȚIONÍSM *s. n.* curent, atitudine favorabilă prohibiției (alcoolului). [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *prohibitionnisme*]

PROHIBIȚIONÍST, -Ă *adj., s. m. f.* (susținător) al prohibiționismului. [cf. fr. *prohibitionniste*]

PROHIBIȚIÚNE *s. f.* v. p r o h i b i ț i e.

PROIÉCT *s. n.* 1. plan de a întreprinde, de a face ceva ; intenție. ● prima redactare sau primele idei în legătură cu ceva care urmează să se facă sau care trebuie pus în execuție. O ~ *de lege* = text provizoriu al unei legi. 2. lucrare care cuprinde calculele, desenele, instrucțiunile etc. necesare pentru executarea unei construcții, a unei mașini etc. [pron. *pro-iect.* / < lat. *proiectus*, cf. fr. *projet*]

PROIECTÁ *vb. I. tr.* 1. a plănui, a avea de gînd. 2. *(tehn.)* a întocmi un proiect pentru o construcție etc. 3. *(mat.)* a reprezenta un corp pe o suprafață potrivit anumitor reguli. ◊ *refl.* a se desena, a se profila, a se contura. ● a reproduce pe ecran imaginile înregistrate pe un film (cinematografic). 4. a arunca cu forță un corp ; a împrăștia cu presiune un lichid sau un material pulverulent. ● a trimite un fascicul de raze de lumină. [pron. *pro-iec-.* / cf. fr. *projeter*, it. *proiettare*, lat. *proicere* — a arunca]

PROIECTÁBIL, -Á *adj.* care poate fi proiectat. [cf. it. *proiettabile*]

PROIECTÁNT, -Á *adj. (mat.)* de proiecție. O *dreaptă ~ă (și s. f.)* = dreaptă care unește un punct cu proiecția sa pe un plan. // *s. m. f.* persoană care face proiecte (2). [cf. it. *proiettante*]

PROIECTÁRE *s. f.* acțiunea de a proiecta și rezultatul ei ; proiecție ; alcătuire a unui proiect. [< *proiecta*]

PROIECTÍL *s. n.* 1. orice corp greu care poate fi aruncat în spațiu cu o forță oarecare. 2. corp azvîrlit de o armă ; glonț, ghiulea, obuz etc. [cf. fr. *projectile*, lat. *proiectus*]

PROIECTÍV, -Á *adj.* care proiectează. [< fr. *projectif*]

PROIECTÓR *s. n.* 1. aparat care servește pentru a proiecta la distanță fascicule de lumină care provin din focarul unei oglinzi. 2. aparat special pentru proiectarea imaginilor pe un ecran. [pron. *pro-iec-.* / cf. fr. *projecteur*]

PROIÉCȚIE *s. f.* 1. imagine plană a unui obiect din spațiu, realizată potrivit anumitor reguli geometrice. ◊ operație prin care se obține o astfel de imagine. O ~ *cartografică* = reprezentare a (unei regiuni a) scoarței Pămîntului pe o hartă. 2. reprezentare pe un ecran cu ajutorul unui focar luminos a imaginilor înregistrate pe un film. [gen. *-iei*. var. *proiecțiune* s. f. / cf. fr. *projection*, lat. *proiectio*]

PROIECȚIONÍST, -Ă *s. m. f.* operator însărcinat cu proiectarea filmelor. [pron. *-iec--ți-o-.* / cf. fr. *projectionniste*]

PROIECȚIÚNE *s. f.* v. p r o i e c ț i e.

PROLABÁRE *s. f. (med.)* deplasare în sus sau în jos a unui organ. [< lat. *prolabi* — a luneca în jos]

PROLACTÍNĂ *s. f. (biol.)* hormon al hipofizei, care provoacă lactația. [< fr. *prolactine*]

PROLALÍE *s. f. (liv.)* compliment adresat auditorilor înainte de începerea unui discurs. [gen. *-iei*. / cf. gr. *prolalia*, fr. *prolalie*]

PROLÁN *s. n. (biol.)* hormon al placentei din timpul sarcinii femeii. [< fr. *prolan*]

PROLANEMÍE *s. f.* prezență a prolanului în sînge. [< fr. *prolanémie*]

PROLANURÍE *s. f.* prezență a prolanului în urină. [< fr. *prolanurie*]

PROLÁPS *s. n. (med.)* lăsarea anormală în jos a unui organ. [pl. *-suri*, *-se*. / < fr., lat. *prolapsus*, cf. lat. *prolabi*]

PROLAȚIÚNE *s. f.* 1. *(lingv.)* pronunțare. 2. discurs, vorbire. [cf. lat. *prolatio*, fr. *prolation*, it. *prolazione*]

PROLEGÁT *s. m.* magistrat roman care înlocuia un legat. [< lat. *prolegatus*, cf. fr. *prolégat*]

PROLEGÓMENE *s. n. pl. (liv.)* 1. introducere succintă în problematica unei științe.

2. parte introductivă a unei lucrări științifice care precedă expunerea propriu-zisă. [cf. fr. *prolégomènes*, gr. *prolegomena* — lucruri spuse înainte]

PROLÉMĂ *s. f.* *(log.)* propoziție sau serie de propoziții care servesc ca bază unei leme. [< fr. *prolemme*, cf. gr. *pro* — înainte, *lemma* — lemă]

PROLÉPSĂ *s. f.* figură retorică prin care se preîntîmpină obiecțiile posibile ale adversarului. [cf. fr. *prolepse*, gr. *prolepsis* — anticipare]

PROLÉPTIC, -Ă *adj.* referitor la prolepsă. [< fr. *proleptique*]

PROLETAR, -Ă *adj.* referitor la proletariat, al proletarilor. // *s. m. f.* 1. om sărac din rîndul cetățenilor liberi ai Romei antice, ale cărui bunuri nu depășeau o limită foarte scăzută. 2. muncitor salariat exploatat din societatea capitalistă, lipsit de mijloace de producție și nevoit să-și vîndă capitalistului forța de muncă pentru a putea trăi. [< lat. *proletarius*, cf. fr. *prolétaire*]

PROLETARIÁT *s. n.* 1. *(ist.)* masele sărace ale cetățenilor liberi lipsiți de mijloace de producție din Roma antică. 2. clasa muncitorilor salariați, a proletarilor, una dintre clasele fundamentale ale societății capitaliste. [pron. *-ri-at.* / cf. fr. *prolétariat*]

PROLETARIZÁ *vb. I. tr.* *(rar)* a aduce în stare de proletar ; a sărăci, a pauperiza. [< fr. *prolétariser*, cf. rus. *proletarizirovati*]

PROLETARIZÁRE *s. f.* acțiunea de a proletariza. ● deposedarea de mijloace de producție, ruinarea micilor producători și transformarea lor în proletari (2). [< *proletariza*]

PROLETCÚLT *s. n.* organizație literară ivită în Uniunea Sovietică după Revoluția din Octombrie, care promova proletcultismul. [< rus. *proletkult* — cultura proletară]

PROLETCULTÍSM *s. n.* atitudine față de problemele artei și culturii, în Uniunea Sovietică după Revoluția din Octombrie, care respingea întreaga moștenire culturală a trecutului, susținînd că ea nu este utilă poporului, și propaga ideea creării unei culturi „pur proletare", a unor opere artistice inspirate numai din procesul de producție, reflectat adesea în mod simplist și vulgarizator. [< *proletcult* + *-ism*, cf. rus. *proletikultovșcina*]

PROLETCULTÍST, -Ă *adj.* referitor la proletcultism. // *s. m. f.* adept al proletcultismului. [< *proletcult* + *-ist*, cf. rus. *proletkultovet*]

PROLI- element prim de compunere savantă cu semnificația „referitor la copii", „copil", „progenitură". [< fr., it. *proli-*, cf. lat. *proles*]

PROLIFERÁ *vb. I. intr.* *(biol ; despre celule, țesuturi, organisme)* a se înmulți, a se reproduce, a procrea. ● *(fig.)* a se înmulți exagerat și rapid. [< fr. *proliférer*, cf. lat. *proles* — copil, *ferre* — a purta]

PROLIFERÁRE *s. f.* acțiunea de a prolifera și rezultatul ei ; proliferație. [< *prolifera*]

PROLIFERÁȚIE *s. f.* proliferare. [gen. *-iei*. var. *proliferațiune* s. f. / < fr. *prolifération*]

PROLIFERAȚIÚNE *s. f.* v. proliferație.

PROLÍFIC, -Ă *adj.* care se poate înmulți ușor și repede. [< fr. *prolifique*]

PROLIFICÁRE *s. f.* naștere a unui lujer cu frunze, din floare. [< *prolific*, după fr. *prolifération*]

PROLIFICITÁTE *s. f.* însușirea de a procrea, de a se înmulți ușor și repede ; fecunditate. [cf. fr. *prolificité*]

PROLÍX, -Ă *adj.* *(despre vorbire, stil)* cu prea multe cuvinte ; fără concizie. ● greoi, neclar, confuz. [< fr. *prolixe*, cf. lat. *prolixus*]

PROLIXITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este prolix ; lipsit de concizie și de claritate. [cf. fr. *prolixité*, lat. *prolixitas*]

PROLÓG *s. m.* *(lit.)* actor care recita prologul unei piese de teatru (mai ales în teatrul antic). [< lat. *prologus*, cf. fr. *prologue*, it. *prologo*]

PROLÓG *s. n.* 1. parte a unei piese de teatru antice în care se prezenta subiectul. 2. parte care servește ca introducere la o piesă de teatru, la un roman etc. ; *(p. ext.)* introducere, prefață. [cf. fr. *prologue*, it. *prologo*, lat. *prologus*, gr. *prologos* < *pro* — înainte, *logos* — vorbire]

PROLONGÁȚIE *s. f.* *(rar)* prelungire (în timp). ● *(muz.)* poziție a unei note care, făcînd parte dintr-un acord, se continuă și în acordurile următoare. [gen. *-iei*. / < fr. *prolongation*, cf. lat. *prolongatio*]

PROLÚVIU *s. n.* 1. *(liv.)* inundație mare, diluviu ; potop. 2. *(geol.)* depozit sedimentar detritic friabil, format la baza pantelor, sub formă de conuri de dejecție, din fragmente de minerale și de roci transportate de curenți. [pron. *-viu.* / cf. germ. *Proluvium*, it. *proluvio*, lat. *proluvium*]

PROLUZIÚNE *s. f.* *(liv.)* 1. cuvînt introductiv ; introducere. 2. lecție de deschidere a unui profesor universitar atunci cînd a obținut o catedră. [pron. *-zi-u-.* / cf. lat. *prolusio*, it. *prolusione*]

PROMENÁDĂ *s. f.* (loc de) plimbare. [< fr. *promenade*]

PROMENOIR *s. n.* *(franțuzism)* 1. promenadă. 2. culoar în sălile de spectacol. [pron. *-noar.* / < fr. *promenoir*]

PROMETÉIC, -Ă *adj.* 1. referitor la mitul lui Prometeu. 2. care exprimă o sfidare, chiar sortită eșecului, împotriva unei autorități. [pron. *-te-ic.* / cf. it. *prometeico* < *Prometeu*, personaj mitologic care a furat focul zeilor și l-a dăruit oamenilor]

PROMETEÍSM *s. n.* *(liv.)* atitudine, spirit de revoltă. [pron. *-te-ism.* / cf. it. *prometeismo*]

PROMÉȚIU *s. n.* *(chim.)* element din familia pămînturilor rare. [pron. *-țiu.* / < fr. *prométhium*]

PROMÍLĂ *s. f.* *(mat.)* parte raportată la o mie de părți dintr-un întreg ; miime. [< germ. *Promille*]

PROMISCUITÁTE *s. f.* amestec eterogen de persoane. ● conviețuire în condiții de mizerie a mai multor persoane de sex diferit ; conviețuire în imoralitate. [pron. *-cu-i-.* / cf. fr. *promiscuité*]

PROMÍSCUU, -UĂ *adj.* *(rar)* cu caracter de promiscuitate. [pron. *-cu-u.* / < lat. *promiscuus*, cf. fr. *promiscue*]

PROMISIÚNE *s. f.* făgăduială. [pron. *-si-u-.* / cf. fr. *promission*, lat. *promissio*]

PROMISÓRIU, -IE *adj.* *(jur. ; despre jurăminte)* care se face în vederea unor fapte viitoare. [pron. *-riu.* / cf. fr. *promissoire*]

PROMÍTE *vb. III. tr.* 1. a se angaja, a-și lua obligația, a făgădui. 2. *(fig.)* a da speranțe ; a asigura. [p. i. *promit.* / < lat. *promittere*, cf. fr. *promettre*]

PROMÍTERE *s. f.* acțiunea de a promite și rezultatul ei ; promisiune. [< *promite*]

PROMIȚĂTÓR, -OÁRE *adj.* care îndreptățește o speranță, care promite (2). [< *promite* + *-(ă)tor*]

PROMONTÓRIU *s. n.* 1. fișie de pămînt înaltă și abruptă care înaintează în mare ; cap. 2. *(anat.)* proeminență osoasă. ● proeminență formată de unghiul dintre ultima vertebră lombară și sacru. [pron. *-riu.* / < lat. *promontorium*, cf. it. *promontorio*, fr. *promontoire*]

PROMOTÓR, -OÁRE *s. m. f.* inițiator, animator al unei acțiuni. [< fr. *promoteur*, lat. *promotor*]

PROMOTÓR *s. n. (chim.)* substanță care mărește activitatea unui catalizator. [< fr. *promoteur*]

PROMOȚIE *s. f.* 1. serie de absolvenți ai unei școli. ● totalitatea militarilor care au primit gradul de ofițer în același timp. ● totalitatea persoanelor care au promovat deodată. 2. denumire specială pentru căsătoriții dintr-o anumită perioadă de timp. [gen. *-iei.* cf. fr. *promotion*, lat. *promotio*]

PROMOȚIONÁL, -Ă *adj.* referitor la creșterea vînzărilor unei întreprinderi. [pron. *-ți-o-.* / < fr. *promotionnel*]

PROMOVÁ *vb. I. tr.* 1. a ridica la o demnitate ; a înainta în grad, a avansa. ● a trece pe un elev într-o clasă superioară. 2. a susține, a propaga (o idee etc.). [< lat. *promovere*, cf. fr. *promouvoir*]

PROMOVÁRE *s. f.* acțiunea de a promova și rezultatul ei ; ridicare în grad, susținere. [< *promova*]

PROMOVÁT, -Ă *adj. (adesea s.)* care a terminat cu succes o clasă, un an de învățămînt. [< *promova*]

PROMPT, -Ă *adj.* care acționează repede și la timp. ● imediat, grabnic, fără întîrziere. [cf. fr. *prompt*, lat. *promptus*]

PROMPTITÚDINE *s. f.* repeziciune, iuțeală în executarea unui lucru ; punctualitate. [cf. fr. *promptitude*]

PROMPTUÁR *s. n. (liv.)* manual prescurtat. [pron. *-tu-ar.* / < fr. *promptuaire*]

PROMULGÁ *vb. I. tr.* a publica în organul oficial al statului, cu formele legale cerute, o lege, un decret etc., care intră în vigoare din acel moment. [p. i. *promúlg.* / < lat. *promulgare*, cf. fr. *promulguer*]

PROMULGÁRE *s. f.* acțiunea de a promulga și rezultatul ei ; promulgație. [< *promulga*]

PROMULGÁȚIE *s. f. (jur.)* promulgare. [gen. *-iei.* / < lat. *promulgatio*, fr. *promulgation*]

PRONÁOS *s. n.* partea anterioară a unui templu vechi, a unei biserici. [< fr. *pronaos*, cf. gr. *pro* — înainte, *naos* — templu]

PRONATÓR *adj., s. m.* (mușchi) care permite mișcarea de pronație. [< fr. *pronateur*]

PRONÁȚIE *s. f.* 1. mișcare de rotație a antebrațului și a mîinii, astfel încît degetul mare se apropie de corp. 2. poziție aplecată. [gen. *-iei.* / < fr. *pronation*, cf. lat. *pronatio* < *pronare* — a se închina la zeii pămîntului]

PRONAZÍST, -Ă *adj.* simpatizant al nazismului ; profascist. [et. incertă]

PRONOMINÁL, -Ă *adj.* referitor la pronume, cu valoare de pronume. [cf. fr. *pronominal*, lat. *pronominalis*]

PRONOMINALIZÁ *vb. I. tr., refl. (lingv.)* a transforma în, a deveni pronume ; a căpăta funcție pronominală. [cf. fr. *pronominaliser*]

PRONOMINALIZÁRE *s. f. (lingv.)* trecere a diverselor părți de vorbire în categoria pronumelor. [< *pronominaliza*]

PRONOSTÍC *s. n.* ipoteză privitoare la desfășurarea unor evenimente viitoare, a unor dispute sportive etc. ● previziune a evoluției ulterioare a unei boli. [var. *prognostic* s. n. / < fr. *pronostic*, cf. lat. *prognosticum*, gr. *prognostikon*]

PRONOSTICÁ *vb. I. tr. (rar)* a face un pronostic ; a prezice. [var. *prognostica* vb. I. / < fr. *pronostiquer*]

PRONTOZÍL *s. n.* medicament din clasa sulfamidelor, puțin solubil în apă, cu acțiune directă asupra streptococilor. [< germ. *Prontosil*, nume comercial]

PRONÚME[1] *s. n.* v. prenume.

PRONÚME[2] *s. n. (gram.)* parte de vorbire care substituie un substantiv sau alt nume. [cf. lat. *pronomen*, fr. *pronom*]

PRONUNCIAMÉNTO *s. n. (rar ; în Spania și America Latină)* act prin care o autoritate ia puterea în mod ilegal ; puci militar. [pron. *-nun-si-a-.* [< sp. *pronunciamento*]

PRONUNȚÁ *vb. I.* 1. *tr.* a articula, a rosti (sunete, silabe, cuvinte). ● a ține, a rosti (un discurs). 2. *tr., refl. (jur.)* a face cunoscut, a comunica o sentință, o hotărîre etc. 3. *refl.* a-și spune părerea ; a lua atitudine. [p. i. *pronúnț.* / < lat. *pronuntiare*, cf. it. *pronunziare*, fr. *prononcer*]

PRONUNȚÁBIL, -Ă *adj. (fon.)* care se poate pronunța, rosti. [cf. fr. *prononçable*, it. *pronunciabile*, lat. *pronuntiabilis*]

PRONUNȚÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) pronunța și rezultatul ei ; pronunție ; *(spec. ; jur.)* dare a unei sentințe ; sentință pronunțată. [< *pronunța*]

PRONUNȚÁT, -Ă *adj.* accentuat, scos în evidență. [< *pronunța*]

PRONUNȚÍE *s. f.* pronunțare ; rostire. [gen. *-iei.* / după fr. *prononciation*]

PROPAGÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) răspîndi ; a (se) populariza. ● a (se) transmite ; a (se) împrăștia. [p. i. *propág.* / < lat. *propagare*, cf. fr. *propager*]

PROPAGÁNDĂ *s. f.* răspîndire a unor idei care prezintă și susțin o teorie, o concepție, un partid politic cu scopul de a convinge și de a cîștiga adepți. [cf. fr. *propagande*, rus. *propaganda*, lat. *propaganda*]

PROPAGANDÍST, -Ă *s. m. f.* 1. persoană care face propagandă. 2. activist de partid care conduce un cerc de studiu în cadrul învățămîntului de partid. [cf. fr. *propagandiste*, rus. *propagandist*]

PROPAGANDÍSTIC, -Ă *adj.* de propagandă, de propagandist. [< *propagandist*, după rus. *propagandistkii*]

PROPAGÁRE *s. f.* 1. acțiunea de a (se) propaga și rezultatul ei ; răspîndire, transmitere ; propagație. 2. fenomen fonetic constînd în transmiterea parțială a vibrațiilor unui sunet dintr-un cuvînt și în repetarea sunetului în alt cuvînt. [< *propaga*]

PROPAGATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care propagă (idei, doctrine etc.). [cf. fr. *propagateur*, lat. *propagator*]

PROPAGÁȚIE *s. f. (rar)* propagare. [gen. *-iei.* / < fr. *propagation*, lat. *propagatio*]

PROPAGÚLĂ *s. f. (biol.)* formație de celule filamentoase sau frunzoase la alge care asigură înmulțirea vegetativă. [< fr. *propagule*]

PROPÁN *s. n. (chim.)* hidrocarbură saturată gazoasă, folosită ca materie primă în industria chimică. [< fr. *propane*]

PROPANÓNĂ *s. f.* funcție (derivație) a propanului. [cf. fr. *propanone*]

PROPAROXITÓN *adj., s. n.* (cuvînt) care are accentul pe antepenultima silabă. [< fr. *proparoxyton*, cf. gr. *proparoxytonos*]

PROPEDEÚTICĂ *s. f.* învățămînt introductiv în studiul unei științe, cuprinzînd ele-

mentele ei de bază. [pron. *-de-u-*. / < fr. *propédeutique*, cf. gr. *pro* — înainte, *paideutike* — învățământ]

PROPELÁNT *s. m.* amestec de combustibil și de oxidant necesar arderii acestuia, folosit de motoarele unei rachete sau unui avion care zboară la mare înălțime. [< it. *propellante*]

PROPÉLĂ *s. f.* v. p r o b e l ă.

PROPÉNĂ *s. f.* propilenă. [< germ. *Propen*]

PROPENSIÚNE *s. f.* înclinare (a unui corp către un punct sau către alt corp). ● *(fig.)* pornire, înclinație către ceva. [pron. *-si-u-*. / < fr. *propension*, cf. lat. *propensio*]

PROPERDÍNĂ *s. f.* principiu activ al serului sanguin. [< fr. *properdine*]

PROPERGÓL *s. m.* amestec de substanțe capabil de reacții chimice puternic exoterme, folosit drept combustibil pentru rachete. [< fr. *propergol*]

PROPÍCE *adj. invar.* favorabil, prielnic; nimerit, potrivit. [< fr. *propice*, cf. lat. *propitius*]

PROPÍL *s. m. (chim.)* reziduu monovalent derivat din propan prin pierderea unui atom de hidrogen. [cf. it., fr. *propile*]

PROPILÉE *s. f. pl. (ist.)* celebrul portic al Acropolei din Atena antică. ● *(p. ext.)* colonadă (monumentală) la intrarea unui templu sau a unui palat, formată din mai multe porți legate între ele cu porticuri și scări. [< fr. *propylées*, it. *propileo*, cf. gr. *propylaion* — care este înaintea porților]

PROPILÉNĂ *s. f.* olefină inferioară care se găsește în gazele de cracare izolate din petrol; propenă. [< fr. *propylène*]

PROPÍLIC, *-Ă adj. (chim.)* referitor la propil, care conține propil. O *alcool ~* = alcool saturat primar obținut din propan și butan și folosit în parfumerie ca aromatizant. [cf. it. *propilico*, fr. *propylique*]

PROPILÍT *s. n.* porfirit alterat, format din caolin, hornblendă, calciu etc. [< fr. *propylite*]

PROPILITIZÁRE *s. f.* proces de transformare a porfiritelor în propilite. [după fr. *propylitisation*]

PRÓPOLIS *s. n.* substanță cu aspect de rășină, culeasă de albine de pe mugurii arborilor și folosită la astuparea crăpăturilor stupului; cleiul albinelor. [acc. și *propólis*. / < fr., lat., gr. *propolis*]

PROPÓRȚIE *s. f.* 1. raport între dimensiunile unui întreg și părțile lui sau între dimensiunile părților unui întreg. ● procent, parte raportată la întreg. 2. potrivire, raport armonios între mai multe lucrări, părți. O *în ~ cu...* = proporțional cu..., potrivit cu.... 3. *(la pl.)* dimensiune, mărime. 4. *(mat.)* egalitate între două rapoarte având patru elemente constitutive. [gen. *-iei*. var. *proporțiune* s. f. / cf. fr. *proportion*, lat. *proportio*]

PROPORȚIONÁ *vb. I. tr.* a da proporția cuvenită, a face proporțional; a potrivi. [pron. *-ți-o-*. / < fr. *proportionner*, it. *proporzionare*]

PROPORȚIONÁL, *-Ă adj.* care este în proporție cu cantități de același fel; corespunzător unei anumite proporții. O *medie ~ă* = rădăcina pătrată a produsului dintre două cantități; medie geometrică. [pron. *-ți-o-*. / cf. fr. *proportionnel*, it. *proporzionale*, lat. *proportionalis*]

PROPORȚIONALITÁTE *s. f.* 1. calitatea a ceea ce este proporțional. 2. raport între două mărimi care variază proporțional. [cf. fr. *proportionnalité*]

PROPORȚIONÁRE *s. f.* acțiunea de a proporționa și rezultatul ei. [< *proporționa*]

PROPORȚIONÁT, *-Ă adj.* care are proporțiile cuvenite; potrivit, armonios. [cf. fr. *proportionné*]

PROPORȚIÚNE *s. f.* v. p r o p o r ț i e.

PROPÓSTA *s. f. (muz.)* prima voce într-un canon, care expune tema. [< it. *proposta*]

PROPOZÍȚIE *s. f.* 1. unitatea sintactică cea mai simplă prin care se exprimă de obicei o judecată sau o idee. ● *(log.)* îmbinare de cuvinte care exprimă o idee completă. 2. *(mat.)* teoremă care servește demonstrației unei teoreme mai importante sau stabilirii unui rezultat fundamental dintr-un capitol al matematicii. 3. cea mai mică construcție muzicală, care se încheie printr-o cadență oarecare. [gen. *-iei*. var. *propozițiune* s. f. / cf. fr. *proposition*, lat. *propositio*]

PROPOZIȚIONÁL, *-Ă adj.* referitor la propoziții. [cf. fr. *propositionnel*, engl. *propositional*]

PROPOZIȚIÚNE *s. f.* v. p r o p o z i ț i e.

PROPRÉTOR *s. m. (ist.; la romani)* locțiitor al unui pretor. [< lat. *propraetor*, cf. fr. *propréteur*]

PROPRIETÁR, *-Ă s. m. f.* deținător al unui drept de proprietate asupra unui lucru, al unui bun mobil sau imobil de orice natură; stăpân. [pron. *-pri-e-*. / cf. fr. *propriétaire*, lat. *proprietarius*]

PROPRIETÁTE *s. f.* 1. dreptul de a deține, de a se folosi de un bun; stăpânire. 2. ceea ce constituie obiectul unei stăpâniri; bun, avere, avut. 3. însușire, calitate caracteristică a unui lucru; caracter distinctiv. 4. calitatea unui cuvânt, a stilului de a reda precis ideea exprimată. [pron. *-pri-e-*. / cf. fr. *propriété*, lat. *proprietas*]

PROPRIOCEPTÍV, *-Ă adj. (despre senzații provenite din corp)* care informează asupra mișcărilor, echilibrului etc. [pron. *-pri-o-*. / < fr. *proprioceptif*]

PROPRIOCEPTÓR *s. m. (anat.)* formație nervoasă senzitivă, având proprietatea de a transmite stimuli din diferite organe în legătură cu mișcarea, echilibrul etc. [pron. *-pri-o-*. / < fr. *propriocepteur*]

PRÓPRIU, *-IE adj.* 1. care aparține cuiva în mod exclusiv; personal. O *amor ~* = sentiment al propriei demnități, conștiința valorii proprii. 2. caracteristic, particular. 3. indicat, bun pentru... 4. *(despre un cuvânt sau un termen)* care redă precis ideea de exprimat. O *~-zis* = de fapt, la drept vorbind. ● *(despre sensuri; op. figurat)* prim, de bază, natural. [pron. *-priu*. / < lat. *proprius*, cf. fr. *propre*]

PROPULSÁ *vb. I. tr.* a imprima o mișcare de înaintare cu ajutorul unui propulsor; a împinge, a porni. [p. i. *-sez*. / < fr. *propulser*, cf. lat. *propulsare*]

PROPULSÁNT *s. m.* substanță în stare gazoasă sau de plasmă, ejectată din motoarele cu reacție, care asigură forța de tracțiune. [et. incertă]

PROPULSÁRE *s. f.* acțiunea de a propulsa și rezultatul ei. [< *propulsa*]

PROPÚLSIE *s. f.* exercitare a unei forțe asupra unui vehicul, asupra unui obiect etc. pentru a-i provoca mișcarea de înaintare. ● sistem tehnic prin care se face propulsarea unui vehicul. [gen. *-iei*. var. *propulsiune* s. f. / cf. fr. *propulsion*]

PROPULSIÚNE *s. f.* v. p r o p u l s i e.

PROPULSÍV, *-Ă adj.* care produce o propulsie. [cf. fr. *propulsif*]

PROPULSÓR *s. n. (adesea adj.)* organ sau aparat care împinge înainte, care dă propulsie unui vehicul. [< fr. *propulseur*, cf. lat. *propulsor*]

PROPÚNE *vb. III. tr.* 1. a supune, a pune ceva în deliberare. 2. a recomanda (pe cineva) pentru o funcție, o misiune etc. ● a oferi, a da o sugestie etc.; a îndemna la ceva. 3. *tr., refl.* a (se) hotărî (să facă ceva), a-și fixa un țel. [p. i. *propún*, conj. *-pună*. / după lat. *proponere*, fr. *proposer*]

PROPÚNERE *s. f.* acțiunea de a propune și rezultatul ei; recomandare. [< *propune*]

PRORĂ *s. f. (mar.)* partea dinainte a unei nave. [var. *provă s. f.* / < it. *prora*, cf. lat. *prora*]

PRORÉCTOR *s. m.* locțiitor al unui rector. [cf. engl. *prorector*]

PROROGÁ *vb. I. tr.* a prelungi timpul care fusese fixat pentru ceva; *(spec.)* a amîna, a suspenda ședințele unei adunări legiuitoare pentru un anumit timp. [p. i. *proróg*. / < lat. *prorogare*, cf. fr. *proroger*]

PROROGÁRE *s. f.* acțiunea de a proroga și rezultatul ei; prorogație. [< *proroga*]

PROROGATÍV, -Ă *adj.* care prorogă. [< fr. *prorogatif*]

PROROGÁȚIE *s. f.* prorogare. [gen. *-iei*. / cf. fr. *prorogation*, lat. *prorogatio*]

PROSCÉNIU *s. n.* partea de dinainte a unui teatru antic, unde jucau actorii. ● partea planșeului scenei care iese în fața cortinei (închise); avanscenă. [pron. *-niu*. var. *proscenĭum s. n.* / < fr., lat. *proscenĭum*, cf. gr. *proskenion*]

PROSCÉNIUM *s. n.* v. prosceniu.

PROSCRÍE *vb. III. tr.* 1. *(la romani)* a condamna la moarte fără forme judiciare, publicînd pe o listă specială numele celui osîndit. 2. a îndepărta în mod forțat din patrie; a exila. ● a scoate de sub scutul legilor; a prigoni. 3. a interzice, a opri (o carte etc.). [cf. fr. *proscrire*, lat. *proscribere*]

PROSCRÍERE *s. f.* acțiunea de a proscrie și rezultatul ei; proscripție. [pron. *-scri-e-*. / < *proscrie*]

PROSCRÍPTOR *s. m.* cel care făcea proscripțiile. [< lat. *proscriptor*, cf. fr. *proscripteur*]

PROSCRÍPȚIE *s. f.* 1. procedeu de condamnare la moarte fără judecată, înscriind numele persoanei condamnate pe o listă care se afișa. 2. izgonire din patrie; surghiun. [gen. *-iei*. var. *proscripțiune s. f.* / cf. fr. *proscription*, lat. *proscriptio*]

PROSCRIPȚIÚNE *s. f.* v. proscripție.

PROSCRÍS, -Ă *adj., s. m. f.* 1. (cel) care a fost scos de sub scutul legii; condamnat la moarte. ● exilat. 2. *(despre idei, acțiuni etc.)* interzis, oprit. [cf. fr. *proscrit*, lat. *proscriptus*]

PROSECTÓR *s. m.* persoană însărcinată să prepare piesele anatomice necesare la cursul unui profesor. [< fr. *prosecteur*, lat. *prosector*]

PROSECTÚRĂ *s. f.* morgă [1]. [< germ. *Prosektur*, lat. *prosectura*]

PROSEÚC *s. m.* orator public al evreilor din Alexandria. [pron. *-se-uc*. / < fr. *proseuque*, cf. gr. *proseuche* — rugăciune]

PROSILOGÍSM *s. n.* silogism dintr-un polisilogism cu funcție de premisă majoră, din care derivă premisa silogismului următor; episilogism. [< fr. *prosyllogisme*, cf. gr. *pro* — înainte, *syllogismos* — silogism]

PROSILOGÍSTIC, -Ă *adj.* care are caracterul unui prosilogism. [< fr. *prosyllogistique*]

PROSIMIÉNI *s. m. pl.* lemurieni. [< fr. *prosimiens*]

PRÓSIT *interj.* urare care se face cînd se închină un pahar de vin la un toast etc. și care înseamnă „să vă fie cu noroc". [var. *prozit* interj. / < lat. *prosit*, pers. 3 conj. de la *prodesse* — a fi util, folositor]

PROSÓDIC, -Ă *adj.* v. prozodic.

PROSODÍE *s. f.* v. prozodie.

PROSOP- v. prosopo-.

PROSOPALGÍE *s. f. (med.)* nevralgie facială. [gen. *-iei*. / < fr. *prosopalgie*, cf. gr. *prosopon* — față, *algos* — durere]

PROSOPLEGÍE *s. f.* paralizie facială. [gen. *-iei*. / < fr. *prosoplégie*, cf. gr. *prosopon* — față, *plege* — lovire]

PROSOPO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) față", „facial". [var. *prosop-*. / < fr., it. *prosopo-*, cf. gr. *prosopon*]

PROSOPOGRAFIÉ *s. f. (lit.)* figură de compoziție care constă în descrierea trăsăturilor exterioare, ținutei unui om sau animal. [gen. *-iei*. [< fr. *prosopographie*, cf. gr. *prosopon* — față, *graphein* — a scrie]

PROSOPOMÉTRU *s. n.* instrument cu care se măsoară diferențele diametrelor feței și ale craniului. [< fr. *prosopomètre*, cf. gr. *prosopon* — față, *metron* — măsură]

PROSOPOPÉE *s. f.* v. prozopopee.

PROSOPOSCOPÍE *s. f.* studiul aspectului feței și al modificărilor pe care i le imprimă bolile. [gen. *-iei*. / < fr. *prosoposcopie*, cf. gr. *prosopon* — față, *skopein* — a privi]

PROSPÉCT[1] *s. n.* 1. broșură, afiș în care sînt expuse planul, condițiile tehnice și de vînzare a unor lucruri, planul sau programul unor întreprinderi, al unor instituții etc. 2. distanța în plan orizontal dintre fronturile a două construcții situate față în față. [pl. *-te*, *-turi*. / < germ. *Prospekt*, fr. *prospectus*, lat. *prospectus* — vedere, perspectivă]

PROSPÉCT[2] *s. n. (liv.)* magistrală; bulevard larg. [< rus. *prospekt*]

PROSPECTÁ *vb. I. tr.* a cerceta (un teren) pentru a descoperi depozite naturale de minerale sau de metale prețioase. ● a cerceta piața comercială în vederea încheierii unor afaceri, unor contracte. [< fr. *prospecter*]

PROSPECTÁRE *s. f.* acțiunea de a prospecta și rezultatul ei; *(spec.)* prospecțiune. [< *prospecta*]

PROSPECTÍV, -Ă *adj.* referitor la prospectivă; care privește spre viitor, [< fr. *prospectif*]

PROSPECTÍVĂ *s. f.* știință avînd ca obiect cauzele tehnice, economice și sociale care accelerează dezvoltarea lumii moderne, precum și prevederea situațiilor care pot decurge din influențele lor conjugate. v. futurologie. [< fr. *prospective*]

PROSPECTIVÍST, -Ă *s. m. f.* specialist în prospectivă. [et. incertă]

PROSPECTÓR, -OÁRE *s. m. f.* specialist în prospecțiuni geologice. [cf. fr. *prospecteur*]

PROSPÉCȚIE *s. f.* v. prospecțiune.

PROSPECȚIÚNE *s. f.* ansamblul cercetărilor efectuate prin prospectare; prospectare. [var. *prospecție s. f.* / cf. fr. *prospection*]

PROSPÉR, -Ă *adj.* căruia îi merge bine; înfloritor. [< fr. *prospère*, cf. lat. *prosper*]

PROSPERÁ *vb. I. intr.* a înflori, a-i merge bine, a progresa. [p. i. *prospér* și *-rez*. / < fr. *prospérer*]

PROSPERÁRE *s. f.* faptul de a prospera. [< *prospera*]

PROSPERITÁTE *s. f.* stare prosperă, înfloritoare; bunăstare, îmbelşugare. [cf. fr. *prospérité*, lat. *prosperitas*]

PROSPICIÁ *vb. I. intr. (liv.)* a vedea înainte, a prevedea. [pron. *-ci-a.* / < lat. *prospicere*]

PROSPICIÉNT, -Ă *adj. (liv.)* care dă, priveşte, răspunde către un anumit loc; orientat într-un anumit fel, către ceva. [pron. *-ci-ent.* / cf. it. *prospiciente*, lat. *prospiciens*]

PROSPICIÉRE *s. f. (rar)* acţiunea de a prospicia şi rezultatul ei. [pron. *-ci-e-.* / < *prospicia*]

PROSTÁTĂ *s. f.* glandă situată la intersecţia aparatului genital cu cel urinar la bărbaţi. [< fr. *prostate*, cf. gr. *prostates* — aşezat înainte]

PROSTATECTOMÍE *s. f. (med.)* ablaţiune operatorie a prostatei. [gen. *-iei.* / < fr. *prostatectomie*]

PROSTÁTIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de prostată. [< fr. *prostatique*]

PROSTATÍTĂ *s. f.* inflamaţie a prostatei. [< fr. *prostatite*]

PROSTATOTOMÍE *s. f. (med.)* incizie chirurgicală a prostatei. [< fr. *prostatotomie*]

PROSTERNÁ *vb. I. refl.* a se înclina până la pământ; a îngenunchea (în semn de veneraţie de supunere, de umilire etc.). [p. i. *prostérn* şi *-nez.* / < fr. *prosterner*, cf. lat. *prosternere*]

PROSTERNÁRE *s. f.* acţiunea de a se prosterna şi rezultatul ei; închinare; prosternaţie. [< *prosterna*]

PROSTERNÁŢIE *s. f.* prosternare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *prosternation*]

PROSTÉZĂ *s. f.* v. p r o t e z ă.

PROSTÍL *s. n.* edificiu antic cu coloane numai pe faţada principală. [pl. *-le*, *-luri.* / < fr. *prostyle*]

PROSTITUÁ *vb. I.* 1. *refl.* a trăi în desfrîu. 2. *tr. (rar)* a sili pe cineva să practice prostituţia. ● *(fig.)* a necinsti, a degrada ceva printr-o întrebuinţare nedemnă. [pron. *-tu-a.* p. i. 3, 6 *-uează*, ger. *-uînd*; var. *prostitui* vb. IV. / < fr. *prostituer*, cf. lat. *prostituere*]

PROSTITUÁRE *s. f.* acţiunea de a (se) prostitua şi rezultatul ei. [var. *prostituire* s. f. / < *prostitua*]

PROSTITUÁTĂ *s. f.* femeie care practică prostituţia. [cf. fr. *prostituée*, lat. *prostituta*]

PROSTITUÍ *vb. IV.* v. p r o s t i t u a.

PROSTITUÍRE *s. f.* v. p r o s t i t u a r e.

PROSTITÚŢIE *s. f.* ocupaţia femeii care se vinde pentru bani oricărui bărbat; viaţa dusă de o astfel de femeie. [gen. *-iei.* var. *prostituţiune* s. f. / cf. fr. *prostitution*, lat. *prostitutio*]

PROSTITUŢIÚNE *s. f.* v. p r o s t i t u ţ i e.

PROSTRÁT, -Ă *adj.* 1. lipsit de energie morală; abătut, istovit. 2. *(bot.; despre tulpină)* care stă culcată la pământ, fără a-şi ridica în sus nici măcar vîrful. v. p r o c u m b e n t. [< lat. *prostratus*, cf. fr. *prostré*]

PROSTRÁŢIE *s. f.* stare de totală indiferenţă faţă de ceea ce se petrece în jur, cauzată de oboseala excesivă a nervilor; depresiune morală, apatie. [gen. *-iei.* / cf. fr. *prostration*, lat. *prostratio*]

PROT- v. p r o t e r o-.

PROT- v. p r o t o-.

PROTACTÍNIU *s. n.* element metalic radioactiv, izotop al uraniului, care se dezintegrează, trecînd în actiniu. [pron. *-niu.* / cf. fr. *protactinium*, germ. *Protaktinium*]

PROTAGONÍST, -Ă *s. m. f.* 1. personajul principal al unei piese de teatru; actorul care joacă acest rol. 2. figură proeminentă, reprezentant de frunte al unei mişcări, al unei teorii etc.; promotor. [< fr. *protagoniste*, gr. *protagonistes*]

PROTÁL *s. n.* lamă verde în formă de frunză întinsă pe pământ, rezultată din germinarea unui spor de criptogamă vasculară. [pl. *-le*, *-luri.* / < fr. *prothalle*]

PROTAMÍNĂ *s. f.* proteină bazică care conţine în proporţie mare aminoacizi. [< fr. *protamine*]

PROTANDRÍE *s. f. (biol.)* proterandrie. [gen. *-iei.* / < fr. *protandrie*]

PROTAMÍNĂ *s. f.* proteină bazică care prezintă protanopie. [< fr. *protanope*]

PROTANOPÍE *s. f. (med.)* incapacitate a ochiului de a vedea roşul. [< fr. *protanopie*, cf. gr. *protos* — primul (roşul e socotită prima dintre culorile spectrului), *a* — fără, *ops* — vedere]

PROTARGÓL *s. n.* substanţă pulverulentă, galbenă sau galbenă-brună, solubilă în apă, întrebuinţată ca astringent şi antiseptic. [< fr. *protargol*]

PROTÁZĂ *s. f.* 1. prima parte a unei drame antice, care cuprinde expunerea subiectului. 2. prima parte a unei perioade condiţionale, care cuprinde propoziţiile secundare, fiind strîns legată de cea de-a doua parte, numită apodoză. [< fr. *protase*, cf. lat. *protasis*]

PROTEÁZĂ *s. f.* diastază care descompune protidele. [pron. *-te-a-.* / < fr. *protéase*]

PROTECTÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* 1. (persoană) care protejează, apără, favorizează (pe cineva sau ceva); ocrotitor; binevoitor. 2. (stat) care deţine protectoratul asupra unei ţări. [cf. fr. *protecteur*, lat. *protector*]

PROTECTORÁT *s. n.* formă de dependenţă instituită, printr-un tratat, prin care statul „protejat" transferă statului „protector" elemente ale suveranităţii sale politice. ● regiune, ţară sub protectoratul unui alt stat (puternic). [pl. *-te*, *-turi.* / cf. fr. *protectorat*]

PROTÉCŢIE *s. f.* 1. ocrotire, pază, apărare. O ~ *a muncii* = ansamblul măsurilor luate pentru a se asigura desfăşurarea muncii în condiţiile cele mai sigure şi mai bune pentru cei care o execută. 2. sprijin, ajutor dat cuiva de o persoană influentă; favoare; *(p. ext.; fam.)* persoană care acordă acest sprijin. [gen. *-iei.* var. *protecţiune* s. f. / cf. fr. *protection*, lat. *protectio*]

PROTECTIONÍSM *s. n. (ec.)* sistem de măsuri politice-economice al cărui scop este ocrotirea şi dezvoltarea industriei şi agriculturii indigene împotriva concurenţei străine prin aplicarea unor taxe vamale mari la mărfurile de import. [pron. *-ţi-o-.* / cf. fr. *protectionnisme*]

PROTECŢIONÍST, -Ă *adj.* referitor la protecţionism, care aplică protecţionismul. // *s. m. f.* adept, partizan al protecţionismului. [cf. fr. *protectionniste*]

PROTECŢIÚNE *s. f.* v. p r o t e c ţ i e.

PROTÉIC, -Ă *adj.* care se referă la proteine; proteinic. ● care îşi modifică necontenit forma; nestatornic. [pron. *-te-ic.* / < fr. *protéique*]

PROTEÍDĂ *s. f.* compus organic rezultat din combinarea unei proteine cu o substanţă neproteică. [pron. *-te-i-.* / < fr. *protéide*]

PROTEIDEMÍE *s. f. (biol.)* proteinemie. [pron. *-te-i-.* gen. *-iei.* / < fr. *protéidémie*]

PROTEIFÓRM, -Ă *adj.* care are formă variabilă. [pron. *-te-i-*. / < fr. *protéiforme*]

PROTEIN- v. p r o t e o-.

PROTEÍNĂ *s. f.* substanță organică cu greutate moleculară foarte mare, indispensabilă în alimentație. [< fr. *protéine*]

PROTEINEMÍE *s. f.* prezența de proteine în sînge ; proteidemie. [gen. *-iei*. / < fr. *protéinémie*]

PROTEÍNIC, -Ă *adj.* proteic. [cf. fr. *protéique*]

PROTEINO- v. p r o t e o-.

PROTEINOGRÁMĂ *s. f.* diagramă a proteinei din sînge. [< fr. *protéinogramme*]

PROTEINOTERAPÍE *s. f.* stimulare a funcțiilor de apărare a organismului prin injectarea unor substanțe proteice. [gen. *-iei*. / < fr. *protéinothérapie*]

PROTEINURÍE *s. f.* prezența proteinelor în urină ; albuminurie. [gen. *-iei*. / < fr. *protéinurie*]

PROTEÍSM *s. n.* *(liv.)* tendința de a lua forme diferite ; comportare de proteu. [pron. *-te-ism*. / < fr. *protéisme*, cf. *Proteu*, zeu marin care lua diferite forme]

PROTEJÁ *vb. I. tr.* 1. a apăra, a păzi, a feri, a ocroti (de un pericol). 2. a ajuta, a sprijini ; a favoriza, a părtini. [< fr. *protéger*, cf. lat. *protegere*]

PROTEJÁRE *s. f.* acțiunea, faptul de a proteja. [< *proteja*]

PROTEJÁT, -Ă *adj., s. m. f.* ocrotit, obladuit ; favorit. [cf. fr. *protégé*]

PROTEO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) proteină", „de proteine", „proteic". [pron. *-te-o-*, var. *protein-*, *proteino*. / < fr. *protéo-*]

PROTEOLÍTIC, -Ă *adj.* referitor la proteoliză. [pron. *-te-o-*. / < fr. *protéolytique*]

PROTEOLÍZĂ *s. f.* hidroliza proteinelor. [< fr. *protéolyse*]

PROTERANDRÍE *s. f.* *(biol.)* dezvoltare a organelor reproducătoare masculine înaintea celor femele la organismele hermafrodite ; protandrie. [gen. *-iei*. / < fr. *protérandrie*, cf. gr. *proteros* — timpuriu, *aner* — bărbat]

PROTERO- element prim de compunere savantă cu semnificația „anterior", „timpuriu". [var. *prot-*. / < it., fr. *protero-*, cf. gr. *proteros*]

PROTEROGINÍE *s. f.* *(biol.)* dezvoltare a organelor reproducătoare femele înaintea celor mascule la organismele hermofrodite ; protoginie. [gen. *-iei*. / < germ. *Proterogynie*, cf. gr. *proteros* — timpuriu, *gyne* — femeie]

PROTEROZÓIC *s. n.* algonkian ; eozoic. [pron. *-zo-ic*. / < germ. *Proterozoikum*, cf. gr. *proteros* — anterior, *zoe* — viață]

PROTÉRV, -Ă *adj.* *(liv.)* arogant și insolent în mod sfidător. [cf. it. *protervo*, lat. *protervus*]

PROTÉST *s. n.* act de protestare, opoziție; cerere, intervenție făcută contra unor încălcări, a unor acțiuni nedrepte etc. O *notă de* ~ = comunicare scrisă către un guvern prin care se ia atitudine împotriva unor acte săvîrșite de acest guvern contrar tratatelor sau normelor de drept internațional. [pl. *-te, -turi*. / < it. *protesto*]

PROTESTÁ *vb. I. intr.* a se împotrivi, a se ridica contra unui fapt etc. ; a opune un protest. [< fr. *protester*, it. *protestare* < lat. *protestari* — a declara public]

PROTESTÁNT, -Ă *adj.* referitor la protestantism, la protestanți. // *s. m. f.* adept al protestantismului. [cf. fr. *protestant*, germ. *Protestant*]

PROTESTANTÍSM *s. n.* nume dat tuturor doctrinelor religioase creștine care s-au rupt de catolicism prin reformele din sec. XVI. [< fr. *protestantisme*, germ. *Protestantismus*]

PROTESTÁRE *s. f.* acțiunea de a protesta și rezultatul ei ; împotrivire, protest. [< *protesta*]

PROTESTATÁR, -Ă *adj.* care conține un protest ; de protest. // *s. m. f.* cel care protestează, care prezintă un protest. [cf. fr. *protestataire*]

PROTÉTIC, -Ă *adj.* 1. referitor la proteză; de proteză. 2. *(despre sunete)* apărut, adăugat prin proteză. [< fr. *prothétique*]

PROTÉU *s. m.* 1. zeu marin care avea darul prevestirii și putea lua după voie diferite forme. ● animal amfibiu, întîlnit numai în apele din regiunile carstice din Balcani, cu pielea albă și cu branchiile externe, care se mențin și la adult. ● gen de bacterii în formă de bastonașe, polimorfe. 2. *(liv.)* om schimbător, nestatornic, care își schimbă necontenit părerile. [cf. fr. *protée*, *proteus*, lat. *Proteus*]

PROTÉZĂ *s. f.* 1. aparat, piesă care înlocuiește un organ (sau o parte dintr-un organ) al corpului. ● înlocuire chirurgicală a unui organ cu o piesă artificială. 2. *(fon.)* adăugare a unui sunet la începutul unui cuvînt fără ca acesta să-și schimbe înțelesul. [var. *prosteză* s. f. / < fr. *prothèse*, cf. gr. *prosthesis*]

PROTÍDE *s. f. pl.* nume generic al substanțelor organice azotoase. [< fr. *protides*]

PROTÍDIC, -Ă *adj.* care aparține protidelor. [< fr. *protidique*]

PROTIRÓN *s. n.* *(ant.)* vestibul al unei case grecești. [pl. *-oane*. / < gr. *prothyron*, cf. *pro* — înainte, *thyra* — poartă]

PROTÍST *s. m.* *(biol.)* organism unicelular care are caracter vegetale și animale. [< fr. *protiste*, cf. gr. *protistos* — cel dintîi]

PROTO- element prim de compunere savantă cu semnificația : 1. „primul (din punct de vedere spațial)", „primul, cel dintîi (în ordinea importanței, a demnității)". 2. „preistoric". 3. *(lingv.)* „foarte vechi", „anterior (unui grup etnic)". 4. *(biol.)* „primitiv", „simplu", „de început". [var. *prot-*. / < fr., it. *proto-*, cf. gr. *protos* — primul]

PROTOAMÍBĂ *s. f.* prima formă de amibă, alcătuită dintr-o globulă simplă de albumină, fără nucleu. [pron. *-to-a-*. / cf. gr. *protos* — primul, lat. *amoeba* — amibă]

PROTOBIOLOGÍE *s. f.* disciplină care studiază formele de viață mai mici decît bacteriile. [< fr. *protobiologie*, cf. gr. *protos* — primul, *bios* — viață, *logos* — știință]

PROTOBITÚMEN *s. n.* bitumen în stare de formare, reprezentînd prima fază de transformare a materiei organice în petrol. [< germ. *Protobitumen*]

PROTOBLÁST *s. n.* *(biol.)* celulă lipsită de membrană. [< fr. *protoblaste*, cf. gr. *protos* — întîiul, *blastos* — germen]

PROTOBROMÚRĂ *s. f.* sare care rezultă din combinația unui corp simplu cu bromul, conținînd cantitatea cea mai mică posibilă de brom. [< fr. *protobromure*]

PROTOCARBONÁT *s. m.* sare a acidului carbonic, conținînd cantitatea cea mai mică posibilă de carbon. [cf. fr. *protocarboné*]

PROTOCARBÚRĂ *s. f.* combinația cea mai săracă în carbon pe care un corp simplu o poate forma cu acesta. [< fr. *protocarbure*]

PROTOCLORÚRĂ *s. f.* sare care rezultă din combinația unui corp simplu cu clorul,

conținînd cantitatea cea mai mică posibilă de clor. [< fr. *protochlorure*]

PROTOCOCÁLE *s. f. pl. (bot.)* ordin de alge verzi unicelulare, lipsite de flageli, care trăiesc în scoarța arborilor ; *(la sg.)* algă din acest ordin. [< fr. *protococcales*]

PROTOCÓL *s. n.* 1. regulă de ceremonial folosită la anumite acte cu caracter solemn sau în relațiile diplomatice. ● serviciu pe lîngă instituții superioare, însărcinat cu luarea măsurilor privitoare la ceremonial. 2. act suplimentar al unui tratat prin care se stabilește modul de aderare la un acord preexistent, sînt formulate anumite rezerve sau interpretări, se stipulează prelungirea ori modul de aplicare a unui acord existent etc. ● document, proces-verbal, dezbatere în cadrul unei conferințe internaționale, al unei dezbateri, al unor tratative. ● document în care se consemnează schimbul sau depunerea instrumentelor de ratificare. ● document, act diplomatic care cuprinde consemnarea unor hotărîri sau a unei înțelegeri privind mai multe state. [pl. *-oale, -oluri.* / < fr. *protocole*, cf. lat. *protocollum*, gr. *protokollon*]

PROTOCOLÁR, -Ă *adj.* după protocol, potrivit protocolului ; *(despre persoane)* ceremonios. [cf. fr. *protocolaire*]

PROTOCORDÁTE *s. n. pl.* încrengătură de animale asemănătoare vertebratelor inferioare, ca amfioxusul etc. ; *(la sg.)* animal din această încrengătură. [cf. fr. *protocordés*]

PROTODÓRIC, -Ă *adj. (arhit.)* doric primar, doric de început. O *ordin* ~ = denumire dată fazei de elaborare a ordinului doric grec (sec. VII—VI î. e. n.). [< fr. *protodorique*, cf. gr. *protos* — primul, *dorikos* — doric]

PROTOFÍTE *s. n. pl.* organisme vegetale unicelulare sau coloniale, care stau la baza evoluției regnului vegetal. [< fr. *protophytes*, cf. gr. *protos* — primul, *phyton* — plantă]

PROTOGINÍE *s. f. (biol.)* proteroginie. [gen. *-iei.* / < fr. *protogynie*]

PROTOIODÚRĂ *s. f.* sare rezultată din combinația unui corp simplu cu iodul, conținînd cantitatea cea mai mică posibilă de iod. [pron. *-to-io-.* / < fr. *protoiodure*]

PROTOISTÓRIC, -Ă *adj.* care ține de protoistorie. [pron. *-to-is-.* / cf. fr. *protohistorique*]

PROTOISTÓRIE *s. f.* perioadă intermediară între preistorie și istorie, corespunzînd epocii fierului, din care datează primele informații scrise. [cf. fr. *protohistoire*]

PROTÓMĂ *s. f.* figurină în formă de cap de animal sau de om, formînd un ornament al unui obiect metalic sau ceramic. [cf. fr. *protomé*]

PROTÓN *s. m.* particulă elementară încărcată cu electricitate pozitivă, care intră în compoziția nucleului atomic. [cf. fr. *proton*, germ. *Proton*]

PROTONÉMĂ *s. f. (bot.)* organ filamentos la briofite, lichieni și alge din care ia naștere corpul vegetativ al plantei. [< fr. *protonéma*, cf. gr. *protos* — primul, *néma* — fir]

PROTÓNIC, -Ă *adj.* 1. referitor la proton, al protonului ; care ține de proton. 2. *(despre sunete, silabe)* aflat înaintea unei silabe accentuate. [cf. fr. *protonique*]

PROTONOTÁR *s. m. (ist.)* prelat de pe lîngă curia romano-catolică, însărcinat să primească actele consistoriilor și ale procesele de beatificare. ● prim-cancelar și secretar al curiei imperiale ; arhicancelar. [cf. it. *protonotario*, fr. *protonotaire*]

PROTONOTARIÁT *s. n.* funcția și demnitatea de protonotar. [pron. *-ri-at.* pl. *-te.* / cf. it. *protonotariat*]

PROTOPLASMÁTIC, -Ă *adj.* referitor la protoplasmă ; protoplasmic. [cf. fr. *protoplasmique*]

PROTOPLÁSMĂ *s. f.* substanță albuminoidă care alcătuiește baza oricărei celule vii. [< fr. *protoplasma*, cf. gr. *protos* — primul, *plasma* — formație]

PROTOPLÁSMIC, -Ă *adj.* protoplasmatic. [cf. fr. *protoplasmique*]

PROTOPLÁST *s. n. (biol.)* 1. protoplasma celulelor vegetale. 2. organism unicelular. [cf. germ. *Protoplast*, cf. gr. *protos* — primul, *plassein* — a forma]

PROTOPTÉR *s. m.* pește care trăiește în rîurile și mlaștinile din Africa tropicală, respirînd prin branhii și plămîni. [< fr. *protoptère*]

PROTORÁCE *s. n.* v. protorax.

PROTÓRAX *s. n.* primul inel al toracelui la insecte. [var. *protorace* s. n. / < fr. *prothorax*]

PROTOSULFÚRĂ *s. f.* cel mai puțin bogat în sulf dintre derivații sulfurați ai unui corp. [< fr. *protosulfure*]

PROTOTÍP *s. n.* 1. originalul, primul tip, primul model al unui aparat etc. ; primul exemplar (de probă) al unui sistem tehnic. 2. exemplu perfect, exemplar-tip, model desăvîrșit. [< fr. *prototype*, cf. lat. *prototypus*, gr. *prototypos*]

PROTOTÍPIC, -Ă *adj.* caracteristic pentru ceva sau pentru cineva. [< fr. *prototypique*]

PROTOXÍD *s. m.* oxidul cel mai puțin oxigenat al unui element. [< fr. *protoxyde*]

PROTOZOÁRE *s. n. pl.* încrengătură de animale microscopice unicelulare, cu o structură anatomică foarte simplă, care trăiesc în grupuri numeroase ; *(la sg.)* animal din această încrengătură. [pron. *-zo-a-.* / < fr. *protozoaires*, cf. gr. *protos* — primul, *zoon* — animal]

PROTOZOOLOGÍE *s. f.* disciplină zoologică care se ocupă cu studiul organismelor unicelulare. [< germ. *Protozoologie*]

PROTRACTÍL, -Ă *adj.* care poate fi întins în direcția înainte. [< fr. *protractile*]

PROTROMBÍNĂ *s. f.* substanță inactivă din sînge, care se transformă în trombină. [< fr. *prothrombine*]

PROTROMBINEMÍE *s. f.* prezența protrombinei în sînge. [< fr. *prothrombinémie*]

PROTRÚZIE *s. f.* proeminență anterioară foarte pronunțată a unei formații anatomice. [var. *protruziune* s. f. / < fr. *protrusion*]

PROTRUZIÚNE *s. f.* v. protruzie.

PROTUBERÁNT, -Ă *adj.* care formează o protuberanță. [< fr. *protubérant*, cf. lat. *protuberans*]

PROTUBERÁNȚĂ *s. f.* ieșitură în afară a unui obiect, a unui organ etc. ; proeminență. O *(anat.)* ~ *inelară* = segment al encefalului, situat între bulb, pedunculii cerebrali și cerebel. ● *(la pl.)* proeminențe de culoare roșie pe suprafața Soarelui, formate din mase uriașe de gaze incandescente care ating înălțimi de sute de mii de kilometri. [< fr. *protubérance*, cf. lat. *protuberantia*]

PROȚÉNT *s. n.* v. procent.

PROUDHONIÁN, -Ă *adj., s. m. f.* proudhonist. [pron. *-ni-an.* pl. *-ieni, -iene.* var. *prudhonian, -ă adj.*, s. m. f. / < fr. *proudhonien*]

PROUDHONÍSM *s. n.* curent reformist inițiat de economistul și filozoful francez Proudhon, care visa să permanentizeze mica proprietate privată și critica de pe poziții mic-burgheze marea proprietate agricolă, avînd totodată o atitudine negativă față de lupta de clasă, de revoluția proletară și de dictatura proletariatului. [var. *prudhonism* s. n. / < germ. *Proudhonismus*, cf. *Prodhon*, teoretician socialist francez]

PROUDHONÍST, -Ă *adj.* referitor la proudhonism. // *s. m. f.* adept al proudhonismului ; proudhonian. [pron. *prudonist*. var. *prudhonist*, *-ă* adj., s. m. f. / < fr. *proudhoniste*]

PRÓVĂ *s. f.* v. probă.

PROVENÍ *vb. IV. intr.* a se trage, a rezulta din. [p. i. *provín* și (pop.) *proviu*. / după fr. *provenir*]

PROVENIÉNȚĂ *s. f.* origine, obîrșie ; locul de unde provine ceva. [pron. *-ni-en-*. / < germ. *Provenienz*]

PROVÉRB *s. n.* 1. zicătoare, zicală, maximă populară. 2. ~ *dramatic* = mică piesă de salon din sec. XVII—XIX, jucată fără decor, avînd ca pretext un proverb. [pl. *-be*. / < fr. *proverbe*, cf. lat. *proverbium*]

PROVERBIÁL, -Ă *adj.* 1. referitor la proverb ; cu caracter de proverb. 2. de pomină, vestit. [pron. *-bi-al*. / cf. fr. *proverbial*]

PROVIDÉNȚĂ *s. f.* (*în concepțiile religioase*) putere supremă a divinității în guvernarea lumii, puterea de a predetermina evenimentele spre binele oamenilor ; Dumnezeu. ◎ atribut al divinității ; (*p. ext.*) sprijin, îndurare. ◎ (*fig.*) cel care contribuie prin ajutorul său la salvarea cuiva. [cf. lat. *providentia*, it. *provvidenza*, fr. *providence*]

PROVIDENȚIÁL, -Ă *adj.* socotit ca trimis, ca dăruit de providență. [pron. *-ți-al*. / cf. fr. *providentiel*]

PROVIDENȚIALÍSM *s. n.* concepție idealistă care încearcă să explice desfășurarea evenimentelor istorice prin voința providenței și nu prin legi obiective. [cf. fr. *providentialisme*]

PROVIDENȚIALÍST, -Ă *adj.* referitor la providențialism. // *s. m. f.* adept al providențialismului. [pron. *-ți-a-*. / < fr. *providentialiste*]

PROVINCIÁL, -Ă *adj.* din provincie. ● caracteristic provinciei sau provincialilor. ● (*depr.*) simplu, înapoiat. // *s. m. f.* locuitor (originar) din provincie. [pron. *-ci-al*. var. *provințial*, *-ă* adj., s. m. f. / cf. fr. *provincial*, lat. *provincialis*]

PROVINCIALÍSM *s. n.* 1. cuvînt, expresie, locuțiune caracteristică pentru o anumită provincie ; regionalism (2). 2. atitudine de provincial. [pron. *-ci-a-*. var. *provințialism* s. n. / < fr. *provincialisme*]

PROVÍNCIE *s. f.* 1. țară, regiune cucerită de romani în afara Italiei, supusă legilor romane și administrată de un guvernator roman. 2. regiune, împărțire administrativă din unele țări. ● orice parte a unei țări care este în afara capitalei. [pron. *-ci-e*. var. *provinție* s. f. / < lat. *provincia*, cf. it. *provincia*, fr. *province*]

PROVINȚIÁL, -Ă *adj., s. m. f.* v. provincial.

PROVINȚIALÍSM *s. n.* v. provincialism.

PROVÍNȚIE *s. f.* v. provincie.

PROVITAMÍNĂ *s. f.* substanță inactivă din alimente pe care organismul o transformă în vitamină activă. [< fr. *provitamine*]

PROVÍZIE *s. f.* (*de obicei la pl.*) totalitatea produselor necesare întreținerii, alimentării unei case, unei gospodării, unui oraș, unei armate etc. [gen *-iei*. var. *proviziune* s. f. / cf. fr. *provision*, lat. *provisio* — prevedere]

PROVIZIÓN *s. n.* remunerație procentuală cuvenită celui care mijlocește o afacere comercială ; remiză, comision. [pron. *-zi-on*. / < germ. *Provision*]

PROVIZIÚNE *s. f.* v. provizie.

PROVIZÓR, -IE *adj.* v. provizoriu.

PROVIZORÁT *s. n.* caracterul a ceea ce este provizoriu, nedefinitiv. [< fr. *provisorat*]

PROVIZÓRIU, -IE *adj.* temporar, vremelnic. ● nedefinitiv. // *adv.* deocamdată. [pron. *-riu*. var. *provizor*, *-ie* adj. / cf. fr. *provisoire*, it. *provvisorio*]

PROVOCÁ *vb. I. tr.* 1. a întărîta, a ațîța. ● a împinge (pe cineva) la acțiuni nesocotite sau necinstite ; a instiga. 2. a cauza, a determina. ◎ a produce ceva cu intenție ; a stîrni. 3. a chema la luptă, la o întrecere, la o discuție etc. [p. i. *provóc*, 3,6 *-oácă*. / < fr. *provoquer*, it., lat. *provocare*]

PROVOCÁNT, -Ă *adj.* (*despre cuvinte, atitudini*) provocator. [< fr. *provocant*]

PROVOCÁRE *s. f.* acțiunea de a provoca și rezultatul ei ; (*spec.*) ațîtare, instigare. [< *provoca*]

PROVOCATÓR, -OÁRE *adj.* care provoacă ; provocant. ◎ care îndeamnă la acțiuni nesocotite și necinstite. // *s. m.* cel care provoacă la luptă, la întrecere etc. [var. *provocător*, *-oare* adj., s. m. f. / cf. fr. *provocateur*, lat. *provocator*]

PROVOCĂTÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* v. provocator.

PROXÉN *s. m.* (*ant.*) magistrat grec însărcinat cu primirea oficială a ambasadorilor, a oaspeților cetăților etc. [< gr. *proxenos*, cf. fr. *proxène*]

PROXENÉT, -Ă *s. m. f.* cel care mijlocește prostituția ; codoș. [cf. fr. *proxénète*, lat., gr. *proxenetes*]

PROXENETÍSM *s. n.* ocupația proxenetului. [cf. fr. *proxénétisme*]

PRÓXIM, -Ă *adj.* cel mai apropiat, foarte apropiat (în timp și în spațiu). O *gen* ~ = primul termen al unei definiții, care se referă la noțiunea în sfera căreia intră obiectul definit. [< lat. *proximus*]

PROXIMÁL, -Ă *adj.* (*anat.* ; op. distal) termen care indică o poziție apropiată în raport cu un punct central ; mai apropiat de axa mediană a corpului. [cf. fr. *proximal*]

PROXIMITÁTE *s. f.* (*rar*) apropiere imediată, vecinătate. [cf. fr. *proximité*, lat. *proximitas*]

PROZÁIC, -Ă *adj.* 1. (*rar*) care ține de proză, specific prozei. 2. lipsit de calități artistice, de valoare stilistică ; comun, vulgar ; necioplit. [pron. *-za-ic*. / cf. fr. *prosaïque*, it. *prosaico*, lat. *prosaicus*]

PROZAICITÁTE *s. f.* (*rar*) prozaism. [< *prozaic* + *-itate*]

PROZAÍSM *s. n.* lipsa elementelor artistice într-o operă literară ; prozaicitate ; (*p. ext.*) vulgaritate, platitudine, banalitate. [pron. *-za-ism*. / < fr. *prosaïsme*, it. *prosaismo*]

PROZAÍST *s. m.* (*rar*) prozator. [< germ. *Prosaist*]

PROZAIZÁ *vb. I. tr.* (*rar*) 1. a scrie în proză. 2. a da un caracter prozaic. [pron. *-za-i-*. / < fr. *prosaïser*]

PROZAIZÁRE *s. f. (rar)* acțiunea de a prozaiza și rezultatul ei. [pron. *-za-i-*. / < *prozaiza*]

PROZAPODÓZĂ *s. f.* figură de retorică constînd în adăugarea la argumentație a unei probe scurte care s-o întărească ; epanadiplozā. [< fr. *prosapodose*, gr. *prosapodosis*]

PROZÁSTIC, -Ă *adj. (liv.)* referitor la proză ; (scris) în proză. ● prozaic. [cf. it. *prosastico*]

PROZATÓR, -OÁRE *s. m. f.* scriitor de proză. [cf. fr. *prosateur*]

PROZAURIÉNI *s. m. pl.* ordin de reptile fosile mici, care au existat exclusiv în permian ; *(la sg.)* reptilă din acest ordin. [pron. *-za-u-*. sg. *prozaurian*. / < fr. *prosauriens*]

PRÓZĂ *s. f.* 1. scriere, vorbire care nu este supusă regulilor de versificație, care nu este redată în versuri ; scriere în limbaj obișnuit. O ~ *poetică* = proză ritmată și rimată. 2. *(fig.)* scriere lipsită de elemente artistice ; banalitate ; vulgaritate. [< fr. *prose*, it., lat. *prosa*]

PROZELÍT, -Ă *s. m. f.* cel convertit de curînd la o religie, la o doctrină etc. ; adept nou și înflăcărat. [< fr. *prosélyte*, cf. lat. *proselytus*, gr. *proselytos*]

PROZELITÍSM *s. n.* zel, rîvnă în a face prozeliți ; devotament fierbinte față de o doctrină de curînd adoptată. [< fr. *prosélytisme*]

PROZELITÍST, -Ă *adj.* referitor la prozelitism. [cf. it. *proselitista*]

PROZENCHÍM *s. n. (biol.)* țesut fals rezultat din împletirea hifelor miceliene. [cf. it. *prosenchima*, germ. *Prosenchym* < gr. *pros* — înainte, *enchyma* — amestec]

PRÓZIT *interj.* v. p r o s i t.

PROZÓDIC, -Ă *adj.* referitor la prozodie, de prozodie. [var. *prosodic*, *-ă* adj. / cf. fr. *prosodique*]

PROZÓDIE *s. f.* 1. disciplină care se ocupă cu studiul versificației din punctul de vedere, al raportului dintre silabe în vers, considerate după accent sau după lungime. 2. știința grupării cuvintelor în unități ritmice. v. m e t r i c ă. ● *(p. ext.)* pronunțare ritmică a cuvintelor. [gen. *-iei*. var. *prosodie* s. f. / cf. fr. *prosodie*, it., lat. *prosodia*]

PROZODÍST, -Ă *s. m. f.* cunoscător al prozodiei. [< *prozodie* + *-ist*]

PROZOPOPÉE *s. f.* figură retorică prin care oratorul sau scriitorul se adresează lucrurilor neînsuflețite, unui absent sau unui mort ca și cînd ar fi de față, ori le face să vorbească prin expunerea lui ca niște ființe vii ; personificare. [pron. *-pe-e*. var. *prosopopee* s. f. / < fr. *prosopopée*, lat. *prosopopoeia*, cf. gr. *prosopon* — persoană, *poiein* — a face]

PRUD, -Ă *adj. (franțuzism)* care afectează o atitudine virtuoasă, austeră. [< fr. *prude*]

PRUDÉNT, -Ă *adj.* prevăzător, precaut, circumspect. [cf. fr. *prudent*, it. *prudente*, lat. *prudens*]

PRUDÉNȚĂ *s. f.* însușirea de a fi prudent ; prevedere, precauție, băgare de seamă. [cf. fr. *prudence*, it. *prudenza*, lat. *prudentia*]

PRUDERÍE *s. f. (franțuzism)* atitudine afectată de austeritate, de falsă virtute ; prefăcută prudență. [< fr. *pruderie*]

PRUDHONIÁN, -Ă *adj., s. m. f.* v. p r o u d h o n i a n.

PRUDHONÍSM *s. n.* v. p r o u d h o n i s m.

PRUDHONÍST, -Ă *adj., s. m. f.* v. p r o u d h o n i s t.

PRUÍNĂ *s. f. (biol.)* materie ceroasă, incoloră sau violacee, care acoperă pielița fructelor, a ciupercilor etc. ca o brumă. [< fr. *pruine*]

PRURIGINÓS, -OÁSĂ *adj.* care provoacă mîncărime ; de natura bolii prurigo. [< fr. *prurigineux*]

PRURÍGO *s. n. (med.)* nume dat diverselor afecțiuni cutanee caracterizate prin vezicule mărunte care provoacă mîncărimi intense ; dermatoză alergică. [< fr. *prurigo*, cf. lat. *prurigo* — mîncărime]

PRURÍT *s. n.* mîncărime a pielii de natură nervoasă. [< fr. *prurit*, cf. lat. *pruritus*]

PRUSIÁT *s. m.* sare a acidului prusic. [pron. *-si-at*. / < fr. *prussiate*]

PRÚSIC *adj. m. acid* ~ = acid cianhidric. [< fr. *prussique*]

PSÁLMIC, -Ă *adj.* referitor la psalmi. [cf. fr. *psalmique*]

PSALMÍST *s. m.* autor sau cîntăreț de psalmi. [cf. fr. *psalmiste*, lat. *psalmista*]

PSALMODIÁ *vb. I. tr.* a cînta sau a recita psalmi în biserică ; *(p. ext.)* a cînta, a citi monoton. [pron. *-di-a*. p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / cf. fr. *psalmodier*]

PSALMÓDIC, -Ă *adj.* referitor la psalmodie, de psalmodie. [< fr. *psalmodique*]

PSALMODÍE *s. f.* mod de a cînta, de a recita psalmii ; *(p. ext.)* fel monoton de a cîti, de a declama. [gen. *-iei*. / < fr. *psalmodie*]

PSALMODIÉRE *s. f.* acțiunea de a psalmodia și rezultatul ei. [pron. *-di-e-*. / < *psalmodia*]

PSAM- v. p s a m o-.

PSAMÍT *s. n.* material detritic constituit din fragmente mici, alcătuind nisipuri, gresii etc. [< fr. *psammite*]

PSAMO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) nisip", „de nisip", „nisipos". [var. *psam-*. / < fr., it. *psammo-*, cf. gr. *psammos*]

PSAMOFÍT, -Ă *adj., s. f.* (plantă) care crește în locuri nisipoase. [< germ. *psammophyt*, cf. gr. *psammos* — nisip, *phyton* — plantă]

PSAMOGRAFÍE *s. f.* studiul fizico-chimic al nisipurilor. [gen. *-iei*. / cf. it. *psammografia*, fr. *psammographie*]

PSAMÓM *s. n. (med.)* tumoare conținînd granule asemănătoare nisipului. [pl. *-oane*. / < fr. *psammome*, cf. gr. *psammos* — nisip]

PSAMÓN *s. n. (biol.)* asociație de animale de nisip. [< fr. *psammône*, cf. gr. *psammos* — nisip]

PSAMOTERAPÍE *s. f.* tratament medical cu ajutorul băilor sau al săculețelor cu nisip încălzit. [gen. *-iei*. / < fr. *psammothérapie*, cf. gr. *psammos* — nisip, *therapeia* — tratament]

PSEFÍT *s. n. (geol.)* material detritic constituit din fragmente mai mari, alcătuind pietrișuri, brecii etc. [< fr. *pséphite*]

PSEFOLOGÍE *s. f.* formă a sociologiei care studiază atitudinea politică și comportamentul grupurilor de alegători, pentru a detecta factorii ce-i influențează în deciziile luate ; sociologie electorală. [gen. *-iei*. / cf. *psephos* — vot, *logos* — studiu]

PSELA- element prim de compunere savantă cu semnificația „a pipăi", „a palpa", „a tatona". [< it., fr. *psela-*, cf. gr. *pselaphan* — a pipăi]

PSELAFOBÍE *s. f. (med.)* teamă patologică de contactul cu obiectele. [gen. *-iei*. / cf. it.

pselafobia [< gr. *pselaphan* — a pipăi, *phobos* — teamă]

PSEUD- v. p s e u d o-.

PSEUDARTRÓZĂ *s. f.* articulație anormală care se formează la nivelul unei fracturi neconsolidate. [< fr. *pseudarthrose*, cf. gr. *pseudos* — fals, *arthron* — articulație]

PSEUDO- element prim de compunere savantă însemnînd „fals", „(aparent) asemănător", „asemănare exterioară". [pron. *pse-u-*. var. *pseud-*, *psevdo-*. / < fr., it. *pseudo-*, cf. gr. *pseudos* — fals]

PSEUDOAFÍX *s. n.* afixoid. [pron. *-do-a-*. < *pseudo-* + *afix*]

PSEUDOARTÍST, -Ă *s. m. f.* fals, pretins artist. [< *pseudo-* + *artist*]

PSEUDOBÁCĂ *s. f. (bot.)* bacă falsă la cucurbitacee, la soc etc. [< *pseudo-* + *bacă*]

PSEUDOBLEPSÍE *s. f.* iluzie vizuală. [gen. *-iei*. / < fr. *pseudoblepsie*, cf. gr. *pseudos* — fals, *blepsis* — vedere]

PSEUDOCÁRST *s. n.* proces și formă de relief asemănătoare celor carstice. [cf. fr. *pseudo-karst*]

PSEUDOCONCÉPT *s. n.* **1.** concept iluzoriu, idee falsă, căreia nu-i corespunde ceva existent în mod real ; pseudoidee. **2.** *(în filozofia lui Benedetto Croce)* reprezentare sau grup de reprezentări care nu ajung la adevărata universalitate sau la o autentică înțelegere a vieții determinate de spirit, distingîndu-se prin aceasta de adevăratele concepte. [cf. it. *pseudoconcetto*]

PSEUDOCREÁȚIE *s. f.* creație falsă, lipsită de valoare. [< *pseudo-* + *creație*]

PSEUDOCULTÚRĂ *s. f.* cultură falsă, aparentă. [< *pseudo-* + *cultură*]

PSEUDODEMOCRÁT, -Ă *adj.* referitor la pseudodemocrație. [et. incertă]

PSEUDODEMOCRÁȚIE *s. f.* falsă democrație. [< *pseudo-* + *democrație*]

PSEUDODIPTÉR *s. n.* templu antic în care distanța dintre colonadă și pereții cellei era egală cu distanța a două intercolonamente plus o grosime de coloană. [< fr. *pseudodiptère*]

PSEUDOENCEFÁL *s. m.* monstru care prezintă pseudoencefalie. [< fr. *pseudoencéphale*]

PSEUDOENCEFALÍE *s. f. (med.)* malformație congenitală caracterizată prin absența encefalului, care este înlocuit de o tumoare vasculară. [gen. *-iei*. / < fr. *pseudoencéphalie*, cf. gr. *pseudos* — fals, *enkephalos* — creier]

PSEUDOESTEZÍE *s. f.* senzație căreia nu-i corespunde nici o vibrație care să fi fost prinsă de organele senzoriale și transmisă centrilor nervoși pentru prelucrarea ei în conștiință. [< fr. *pseudesthésie*]

PSEUDOETIMOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la pseudoetimologism. [cf. it. *pseudoetimologico*]

PSEUDOETIMOLOGÍSM *s. n.* sistem ortografic intermediar între cel etimologic și cel fonetic. [< *pseudo-* + *etimologism*]

PSEUDOFECUNDÁRE *s. f.* fel de partenogeneză în care polenul nu intervine decît ca excitant al țesuturilor ovulare. [cf. fr. *pseudo-fécondation*]

PSEUDOFILOZOFÍE *s. f.* falsă filozofie. [cf. it. *pseudofilosofia*]

PSEUDOFONÉTIC, -Ă *adj.* referitor la pseudofonetism. [cf. it. *pseudofonetico*]

PSEUDOFONETÍSM *s. n.* sistem ortografic propus de Aron Pumnul, care se caracterizează prin întrebuințarea unui anumit semn pentru un anumit sunet în mod independent de sunetul originar din care provine cel românesc [< fr. *pseudophonétisme*]

PSEUDOHERMAFRODITÍSM *s. n.* anomalie în care caracterele sexuale aparente sînt în contrazicere cu sexul respectiv. [< fr. *pseudo-hermaphroditisme*]

PSEUDOIDÉE *s. f. (rar)* idee falsă, care nu conține o justă reprezentare a realității. v. p s e u d o c o n c e p t. [pron. *-do-i-d-e-*. / cf. it. *pseudoidea*]

PSEUDOINGINÉR *s. m.* fals inginer. [< *pseudo-* + *inginer*]

PSEUDOINVALÍD, -Ă *adj., s. m. f.* fals invalid. [< *pseudo-* + *invalid*]

PSEUDOISTÓRIC *s. m.* fals istoric. [cf. fr. *pseudohistorique*]

PSEUDOLIBERALÍSM *s. n.* fals sau pretins liberalism, care proclamă formal principii liberale, fără însă a le respecta. [< *pseudo-* + *liberalism*]

PSEUDOLITERÁT, -Ă *s. m. f. (liv.)* persoană care pozează ca literat ; literat fără valoare, pseudoscriitor. [cf. it. *pseudoletterato*]

PSEUDOMÉDIC *s. m.* fals medic. [cf. it. *pseudomedico*]

PSEUDOMEMBRÁNĂ *s. f. (med.)* membrană falsă care se formează în fundul gurii, în gît și în nas în cazuri de anghină difterică. [cf. fr. *pseudo-membrane*]

PSEUDOMNEZÍE *s. f.* memorie falsă, constînd în imposibilitatea de a recunoaște împrejurările în care s-au format anumite idei și impresii venite din subconștient în lumina conștiinței, acestea fiind socotite ca noi. [< fr. *pseudomnésie*]

PSEUDOMORFÓZĂ *s. f.* proces de transformare fizică prin care o substanță, suferind o schimbare în structura ei internă, păstrează totuși forma inițială exterioară a cristalelor. [< fr. *pseudomorphose*]

PSEUDONEVROPTÉRE *s. n. pl.* subordin de insecte ortoptere, care cuprinde libelulele, termitele etc. ; *(la sg.)* insectă din acest subordin. [< fr. *pseudonévroptères*]

PSEUDONÍM *s. n.* nume fictiv, fals, pe care îl adoptă mai ales scriitorii, artiștii etc. [< fr. *pseudonyme*, cf. gr. *pseudos* — mincinos, *onoma* — nume]

PSEUDOPATRIÓT, -Ă *s. m. f.* fals patriot. [pron. *pse-u-...-tri-ot*. / et. incertă]

PSEUDOPATRIÓTIC, -Ă *adj.* care are un pretins caracter patriotic. [pron. *pse-u-...-trio-*. / cf. it. *pseudopatriotico*]

PSEUDOPERIPTÉR *s. n.* templu antic cu portic numai la fațada principală, restul fațadelor avînd coloane de angajare. [< fr. *pseudopériptère*]

PSEUDOPÓD *s. n.* prelungire provizorie a protoplasmei la amibe, leucocite etc., cu ajutorul căreia se pot mișca sau pot apuca hrana. [var. *pseudopodium* s. n. / < fr. *pseudopode*, germ. *Pseudopodium*, cf. gr. *pseudos* — fals, *pous* — picior]

PSEUDOPÓDIUM *s. n.* v. p s e u d o p o d.

PSEUDOPOEZÍE *s. f.* poezie lipsită de calitățile adevăratei poezii. [cf. it. *pseudopoesia*]

PSEUDOPREFÍX *s. n.* cuvînt folosit ca un prefix în compunerea savantă de termeni științifici și tehnici ; prefixoid. [< fr. *pseudopréfixe*]

PSEUDOPROBLÉMĂ *s. f.* falsă problemă. [cf. fr. *pseudoproblème*]

PSEUDOPROFÉSOR *s. m.* falsă profesor. [et. incertă]

PSEUDOSAVÁNT *s. m.* fals savant. [et. incertă]

PSEUDOSCRIITÓR *s. m. (liv.)* fals scriitor ; pseudoliterat. [< *pseudo-* + *scriitor*]

PSEUDOSFÉRĂ *s. f. (mat.)* suprafață de rotație generată de o traiectorie care se rotește în jurul asimptotei ei. [< *pseudo-* + *sferă*, după germ. *Pseudosphäre*]

PSEUDOSMÍE *s. f.* falsă senzație de miros. [gen. *-iei.* / < fr. *pseudosmie*, cf. gr. *pseudos* — fals, *osme* — miros]

PSEUDOSPÉRM *s. n.* sămînță falsă. [< fr. *pseudosperme*, cf. gr. *pseudos* — fals, *sperma* — sămînță]

PSEUDOSTEREOFONÍE *s. f.* reproducere a sunetelor care imită efectul stereofonic, constînd în trimiterea sunetelor din toate părțile. [gen. *-iei.* / cf. fr. *pseudo-stéréophonie*]

PSEUDOSUFÍX *s. n.* cuvînt folosit ca un sufix în compunerea termenilor neologici : sufixoid. [< fr. *pseudosuffixe*]

PSEUDOȘTIÍNȚĂ *s. f.* falsă știință, pretinsă cunoaștere a realității. [< *pseudo-* + *știință*]

PSEUDOȘTIINȚÍFIC, -Ă *adj.* lipsit de bază științifică. [< fr. *pseudo-scientifique*]

PSEUDOVALOÁRE *s. f.* falsă, pretinsă valoare. [et. incertă]

PSEUDOVULCÁN *s. n. (geol.)* depresiune de forma unui crater care nu este însoțită de manifestări vulcanice recente. [cf. fr. *pseudo-volcan*]

PSEVDO- v. p s e u d o-.

PSICHO- v. p s i h o-.

PSICRO- element prim de compunere savantă cu semnificația „rece", „răceală", „frig". [var. *psihro-*. / < fr. *psychro-*, it. *psicro-*, cf. gr. *psychros*]

PSICROALGÍE *s. f. (med.)* senzație dureroasă la rece ; psicroestezie. [gen. *-iei.* / < fr. *psychroalgie*, cf. gr. *psychros* — rece, *algos* — durere]

PSICROESTEZÍE *s. f. (med.)* psicroalgie. [gen. *-iei.* / < fr. *psychroesthésie*, cf. gr. *psychros* — rece, *aisthesis* — senzație]

PSICROFÍL, -Ă *adj. (despre microorganisme)* care se dezvoltă la temperaturi scăzute. [< fr. *psychrophile*, cf. gr. *psychros* — rece, *philein* — a iubi]

PSICROFÍT, -Ă *adj., s. f.* (plantă) care crește la umiditate și la frig. [var. *psihrofit, -ă* adj., s. f. / cf. fr. *psychrophite*, germ. *Psychrophyt*]

PSICROMETRÍE *s. f.* tehnică de măsurare a umidității. [gen. *-iei.* / < fr. *psychrométrie*, cf. gr. *psychros* — rece, *metron* — măsură]

PSICROMÉTRU *s. n.* instrument cu care se măsoară umiditatea aerului, bazat pe efectul de răcire al evaporării. [var. *psihrometru* s. n. / < fr. *psychromètre*]

PSICROTERAPÍE *s. f. (med.)* tratament prin aplicații reci. [gen. *-iei.* / < fr. *psychrothérapie*, cf. gr. *psychros* — rece, *therapeia* — tratament]

PSIH- v. p s i h o-.

PSIHAGÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în psihagogie. [< fr. *psychagogue*]

PSIHAGÓGIC, -Ă *adj.* referitor la psihagogie. [< fr. *psychagogique*]

PSIHAGOGÍE *s. f.* ansamblu de metode educative, psihologice și pedagogice, avînd ca scop să favorizeze dezvoltarea personalității. [gen. *-iei.* / < fr. *psychagogie* cf. gr. *psyche* — suflet, *agoge* — conducere]

PSIHALGÍE *s. f.* varietate de nevralgie în care predomină elementul psihopatic. [gen. *-iei.* / < fr. *psychalgie*, cf. gr. *psyche* — suflet, *algos* — durere]

PSIHANALÍST, -Ă *s. m. f.* specialist în psihanaliză ; adept al psihanalizei. [< fr. *psychanalyste*]

PSIHANALÍTIC, -Ă *adj.* privitor la psihanaliză, bazat pe psihanaliză. [< fr. *psychanalytique*]

PSIHANALÍZĂ *s. f.* 1. teorie psihologică și tehnică psihoterapică enunțată de Sigmund Freud, bazată pe analiza proceselor psihice inconștiente și pe conflictul dintre diferitele sfere ale psihicului (eul și libidoul). v. f r e u d i s m. 2. metodă de tratament al bolilor neuropsihice, bazată pe asociația liberă (bolnavul trebuind să relateze tot ce-i trece prin minte fără nici o reținere), pe analiza viselor și a unor reacții automate, în aparență neînsemnate. [< fr. *psychanalyse*, cf. gr. *psyche* — suflet, *analysis* — analiză]

PSIHASTÉNIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de psihastenie. [< fr. *psychasthénique*]

PSIHASTENÍE *s. f.* stare psihică morbidă, manifestată prin nehotărîre extremă, obsesii și fobii. [gen. *-iei.* / < fr. *psychasthénie*, cf. gr. *psyche* — suflet, *astheneia* — slăbiciune]

PSIHEDÉLIC, -Ă *adj.* 1. care face manifest psihicul, care dezvăluie psihicul (mai ales prin drogare). 2. *(despre muzică)* inspirat de efectele vizuale sau sonore produse asupra omului de droguri. [cf. fr. *psychédélique*, it. *psichedelico*, engl. *psychedelic* < gr. *psyche* — spirit, *deloun* — manifestare]

PSIHEDELÍSM *s. n.* stare de visare trează provocată de unele halucinogene. [< fr. *psychédélisme*]

PSIHIÁTRIC, -Ă *adj.* referitor la psihiatrie. [pron. *-hi-a-*. / < fr. *psychiatrique*]

PSIHIATRÍE *s. f.* ramură a medicinii care studiază bolile psihice și tratarea lor. [pron. *-hi-a-*. gen. *-iei.* / < fr. *psychiatrie*, cf. gr. *psyche* — suflet, *iatreia* — vindecare]

PSIHIÁTRU *s. m.* medic specialist în psihiatrie. v. a l i e n i s t. [pron. *-hi-a-*. / < fr. *psychiatre*, cf. gr. *psyche* — suflet, *iatros* — medic]

PSÍHIC, -Ă *adj.* referitor la psihic ; sufletesc. // *s. n.* proprietate a materiei superior organizate de a reflecta realitatea obiectivă. ● structură sufletească proprie cuiva. [< fr. *psychique*, cf. gr. *psychikos* < *psyche* — suflet]

PSIHÍSM *s. n.* ansamblul fenomenelor psihice ale unui individ, ale unei colectivități ; viață psihică. [< fr. *psychisme*]

PSIHO- element prim de compunere savantă cu semnificația „psihic" ; „suflet", „spirit" ; „spiritual", „psihologic". [var. *psicho-, psih-*. / < fr. *psycho-*, it. *psico-*, cf. gr. *psyche* — spirit]

PSIHOANALGEZÍE *s. f.* calmarea senzațiilor dureroase prin psihoterapie. [gen. *-iei.* / cf. fr. *psycho-analgésie*]

PSIHOCHIRURGÍE *s. f. (med.)* metodă de tratament al bolilor psihice prin intervenție asupra creierului. [gen. *-iei.* / < fr. *psychochirurgie*]

PSIHODIAGNÓSTIC, -Ă *adj.* referitor la psihodiagnoză. // *s. n.* ansamblu de procedee pentru investigația și diagnoza psihică a indivizilor sau a grupurilor ; psihodiagnoză. [pron. *-di-ag-*. / cf. it. *psicodiagnostico*, fr. *psychodiagnostique*, engl. *psychodiagnostic*]

PSIHODIAGNÓZĂ *s. f.* psihodiagnostic. [pron. *-di-a-*. / cf. fr. *psychodiagnose*]

PSIHODRAMÁTIC, -Ă *adj.* referitor la psihodramă. [< fr. *psychodramatique*]

PSIHODRÁMĂ *s. f.* *(med.)* improvizație dramatică a unui grup de bolnavi, folosită ca metodă psihoterapeutică. [< fr. *psychodrame*]

PSIHODRAMATÍST *s. m.* medic care folosește metoda psihodramei. [cf. fr. *psychodramatiste*]

PSIHOENDOCRINOLOGÍE *s. f.* disciplină medicală care studiază felul în care sistemul endocrin influențează viața psihică. [gen. *-iei.* / < fr. *psycho-endocrinologie*]

PSIHOENERGÉTICĂ *s. f.* disciplină biofizică care studiază fenomenele energetice ale psihismului. [< fr. *psycho-énergétique*]

PSIHOFARMACOLOGÍE *s. f.* ramură a farmacologiei care se ocupă cu studiul substanțelor psihotrope. [gen. *-iei.* / < fr. *psychopharmacologie*]

PSIHOFÍZIC, -Ă *adj.* referitor la psihofizică. [< fr. *psychophysique*]

PSIHOFIZICĂ *s. f.* disciplină care studiază raporturile dintre fenomenele psihice și fizice pe bază de observație și de experiment. [gen. *-cii.* / < fr. *psychophysique*]

PSIHOFIZIOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la psihofiziologie. [cf. fr. *psychophysiologique*]

PSIHOFIZIOLOGÍE *s. f.* ramură a psihologiei care studiază procesele psihologice în raport cu procesele fiziologice din organism. [gen. *-iei.* / cf. fr. *psychophysiologie*]

PSIHOGÉN, -Ă *adj.* care apare datorită influențelor psihicului. [< fr. *psychogène*]

PSIOGENÉZĂ *s. f.* parte a psihologiei care studiază nașterea și dezvoltarea vieții psihice a omului. [< fr. *psychogenèse*, cf. gr. *psyche* — suflet, *genesis* — generație]

PSIHOGRAFÍE *s. f.* descriere a aptitudinilor și trăsăturilor biopsihologice și a atitudinilor sociale pe care le cere o profesiune. [gen. *-iei.* / < fr. *psychographie*]

PSIHOGRÁMĂ *s. f.* *(psih.)* imagine grafică a structurii și a dezvoltării unei persoane, obținută prin psihografie. [< fr. *psychogramme*, cf. gr. *psyche* — suflet, *gramma* — scriere]

PSIHOLÉPTIC, -Ă *adj., s. n.* (medicament psihotrop) care are acțiune hipnotică, sedativă și neuroleptică. [< fr. *psycholeptique*]

PSIHOLINGVÍST, -Ă *s. m. f.* specialist în psiholingvistică. [cf. fr. *psycholinguiste*]

PSIHOLINGVÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la psiholingvistică. [cf. fr. *psycholinguistique*]

PSIHOLINGVÍSTICĂ *s. f.* disciplină care studiază mecanismul psihic al limbajului, cercetîndu-l pe acesta din urmă ca pe o formă de manifestare psihică ; psihologia limbajului. [cf. fr. *psycholinguistique*, engl. *psycholinguistics*]

PSIHOLÓG, -Ă *s. m. f.* 1. observator fin al caracterului omenesc ; cunoscător al firii omului. 2. specialist în psihologie. [< fr. *psychologue*]

PSIHOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la psihologie ; psihic. O *moment* ~ = moment potrivit pentru exercitarea unei influențe, pentru a cere ceva etc. [cf. fr. *psychologique*]

PSIHOLOGÍE *s. f.* 1. știință care are ca obiect studierea activității psihice a omului, a stării și a însușirilor sale psihice. 2. structura psihică a unui individ, a unei colectivități. O ~ *socială* = latură a vieții sociale a societății care, împreună cu ideologia și cu științele naturii, alcătuiește conștiința socială ; ~*a artei* = disciplină care își propune examinarea structurilor psihologice definitorii pentru crearea și receptarea valorilor artistice. [gen. *-iei.* / < fr. *psychologie*, cf. gr. *psyche* — suflet, *logos* — studiu]

PSIHOLOGÍSM *s. n.* 1. tendința de a explica fenomenele sociale, arta, morala, religia și alte forme ale conștiinței sociale ținînd seama exclusiv de aspectul psihologic al acestora sau considerînd aspectul psihologic drept factor determinant al celorlalte laturi și procese. O ~ *lingvistic* = curent inițiat de Steinthal în Germania și de Potebnea în Rusia, după care unicul obiect de studiu al lingvisticii ar trebui să fie actul individual al vorbirii, înțeles ca un proces psihic, fără nici o legătură cu viața socială. 2. atitudine a scriitorilor care analizează numai stările psihice, negiijînd cauzele sociale ale acestora. [cf. fr. *psychologisme*]

PSIHOLOGÍST, -Ă *adj.* referitor la psihologism. // *s. m. f.* adept al psihologismului. [< fr. *psychologiste*]

PSIHOLOGIZÁ *vb. I. tr. (liv.)* a interpreta unele fenomene, procese de pe pozițiile psihologismului ; a da o importanță exagerată fenomenelor psihice. [cf. fr. *psychologiser*]

PSICHOLOGIZÁNT, -Ă *adj.* care psihologizează sau este preocupat de fenomenele psihice, cărora le dă o importanță exagerată ; care interpretează unele fenomene, procese de pe pozițiile psihologismului. [cf. fr. *psychologisant*]

PSIHOMANȚÍE *s. f.* pretinsă artă de a ghici viitorul prin invocarea spiritelor celor morți. [gen. *-iei.* / < fr. *psychomancie*, cf. gr. *psyche* — suflet, *manteia* — ghicit]

PSIHOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la psihometrie. [< fr. *psychométrique*]

PSIHOMETRÍE *s. f.* cuantificare și măsurare a fenomenelor psihice prin utilizarea metodelor experimentale standardizate și etalonate (teste). [< fr. *psychométrie*, cf. gr. *psyche* — suflet, *metron* — măsură]

PSIHOMOTÓR, -OÁRE *adj. centru* ~ = regiune a scoarței cerebrale care intră în acțiune sub influența unei excitări cerebrale fizice. [cf. fr. *psychomoteur*]

PSIHONEVRÓZĂ *s. f.* nevroză cu caracter general, care nu se referă la tulburările funcționale ale unui anumit organ, ci la tulburări de natură psihică. [< fr. *psychonévrose*]

PSIHOPÁT, -Ă *s. m. f.* suferind de psihopatie. [< fr. *psychopathe*]

PSIHOPÁTIC, -Ă *adj.* referitor la psihopatie, de psihopatie. [< fr. *psychopatique*]

PSIHOPATÍE *s. f.* *(med.)* termen generic pentru bolile mintale ; stare morbidă caracterizată prin reacții neadecvate la mediu, prin ciudățenii în comportare etc. [gen. *-iei.* / < fr. *psychopathie*, cf. gr. *psyche* — suflet, *pathos* — boală]

PSIHOPATOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la psihopatologie. [< fr. *psychopathologique*]

PSIHOPATOLOGÍE *s. f.* ramură a medicinii care studiază tulburările activității psihice. [gen. *-iei.* / < fr. *psychopathologie*, cf. gr. *psyche* — suflet, *pathos* — boală, *logos* — știință]

PSIHOPEDAGÓG *s. m.* specialist în psihopedagogie. [cf. it. *psicopedagogo*]

PSIHOPEDAGÓGIC, -Ă *adj.* referitor la psihopedagogie. [< fr. *psychopédagogique*]

PSIPOPEDAGOGÍE *s. f.* pedagogie având la bază psihologia științifică a copilului. [gen. *-iei.* / < fr. *psychopédagogie*]

PSIHOPROFESIOGRÁMĂ *s. f.* profesiogramă cuprinzînd aptitudinile și trăsăturile psihologice ale unei persoane. [cf. fr. *psycho-professiogramme*]

PSIHOPROFILAXÍE *s. f.* tratament psihic preventiv al unui pacient care urmează să suporte încercări psihice sau dureri extraordinare. [gen. *-iei.* / < fr. *psiychoprophylaxie*]

PSIHOSEXOLOGÍE *s. f.* psihologia sexelor. [gen. *-iei.* / cf. fr. *psychosexologie*]

PSIHOSOCIÁL, -Ă *adj.* referitor la psihologia socială. [cf. fr. *psycho-social*]

PSIHOSOCIÓLOG, -Ă *s. m. f.* specialist în psihosociologie. [cf. fr. *psychosociologue*]

PSIHOSOCIOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la psihosociologie. [cf. fr. *psychosociologique*]

PSIHOSOCIOLOGÍE *s. f.* psihologie socială ; studiul acestei psihologii. [pron. *-ci-o-*, gen. *-iei.* / cf. fr. *psychosociologie*]

PSIHOSOMÁTIC, -Ă *adj.* referitor la psihic şi fizic, spirit şi corp, la psihosomatică. [< fr. *psychosomatique*]

PSIHOSOMATÍCĂ *s. f.* disciplină medicală care studiază maladiile fizice, tulburările legate de cauze psihice, de conflicte psihologice, în general inconştiente. [gen. *-cii.* / < fr. *psychosomatique*, cf. gr. *psyche* — suflet, *soma* — corp]

PSIHOTÉHNICĂ *s. f.* disciplină care studiază problemele activităţii oamenilor (orientarea profesională, organizarea muncii etc.) pe baza datelor psihofiziologiei şi ale psihologiei experimentale. [gen. *-cii.* / < fr. *psychotechnique*]

PSIHOTERAPEÚT *s. m.* medic specialist în psihoterapeutică. [< germ. *Psychotherapeut*]

PSIHOTERAPEÚTIC, -Ă *adj.* psihoterapic. [cf. fr. *psychothérapeutique*]

PSIHOTERAPEÚTICĂ *s. f.* psihoterapie. [< germ. *Psychotherapeutik*]

PSIHOTERÁPIC, -Ă *adj.* referitor la psihoterapie ; psihoterapeutic. [< fr. *psychothérapique*]

PSIHOTERAPÍE *s. f.* tratament bazat pe influenţarea psihicului (prin hipnoză, prin sugestie etc.). [gen. *-iei.* / < fr. *psychothérapie*, cf. gr. *psyche* — suflet, *therapeia* — tratament]

PSIHOTÓNIC, -Ă *adj., s. n.* (medicament) care are acţiune stimulatoare asupra psihicului. [< fr. *psychotonique*]

PSIHOTRONÍCĂ *s. f.* disciplină biofizică care se ocupă cu studiul interacţiunilor la distanţă între diferiţi subiecţi senzitivi, între aceştia şi obiecte materiale sau alte organisme vii. [< engl. *psychotronics*]

PSIHOTRÓP, -Ă *adj., s. n.* (medicament) care acţionează asupra psihicului. [< fr. *psychotrope*]

PSIHÓZĂ *s. f.* tulburare a activităţii psihice, stare de spirit bolnăvicioasă caracterizată printr-o surescitare obsedantă şi contagioasă creată de cauze exterioare. [< fr. *psychose*]

PSIHRO- v. p s i c r o -.

PSIHROFÍT, -Ă *adj., s. f.* v. p s i c r o f i t.

PSIHROMÉTRU *s. n.* v. p s i c r o m e t r u.

PSILO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „neted", „golit", „epilat". [< fr., it. *psilo-*, cf. gr. *psilos*]

PSILOFÍTE *s. f. pl.* criptogame vasculare fosile, având tulpinile ramificate dihotomic, cu frunze subţiri şi spinoase în vîrf. [< germ. *Psilophyten*]

PSILOMELÁN *s. n.* oxid natural hidratat de mangan. [< germ. *Psilomelan*, cf. gr. *psilos* — neted, *melas* — negru]

PSITACI- v. p s i t a c o -.

PSITACÍSM *s. n.* 1. denumire dată de filozoful german Leibniz teoriei nominalismului. 2. boală constînd în repetarea maşinală a cuvintelor. 3. imitaţie aidoma, maimuţăreală. [< fr. *psittacisme*, cf. gr. *psittakos* — papagal]

PSITACO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „(referitor la) papagal", „de papagal". [var. *psitaci-*. / < fr., it. *psittaco-*, cf. gr. *psittakos*]

PSITACÓZĂ *s. f.* boală infecţioasă a papagalilor, transmisibilă şi omului. [< fr. *psittacose*, cf. gr. *psittakos* — papagal]

PSOÁS *s. n.* denumire a celor doi muşchi-pereche situaţi pe faţa anterioară a vertebrelor lombare. [pron. *pso-as.* / < fr., gr. *psoas*]

PSOFO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „(referitor la) zgomot", „zgomotos". [< fr. *psopho-*, it. *psofo-*, cf. gr. *psophos* — gălăgie, zgomot]

PSOFOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la psofometrie. [< fr. *psophométrique*]

PSOFOMETRÍE *s. f.* tehnica măsurării zgomotelor. [gen. *-iei.* / < fr. *psophométrie*]

PSOFOMÉTRU *s. n.* aparat pentru măsurarea tensiunilor electrice produse de zgomotele parazite în circuitele telefonice. [< fr. *psophomètre*]

PSOÍTĂ *s. f.* (*med.*) inflamaţie a muşchiului psoas. [pron. *pso-i-*. / < fr. *psoïte*]

PSORIÁZIC, -Ă *adj.* referitor la psoriazis. [pron. *-ri-a-*. / < fr. *psoriasique*]

PSORIÁZIS *s. n.* boală de piele necontagioasă, caracterizată prin pete acoperite de mici coji uscate, lucitoare. [pron. *-ri-a-*. / < fr. *psoriasis*, cf. gr. *psoriasis* — mîncărime]

PTER[1]- v. p t e r o -.

-PTÉR[2] element secund de compunere savantă, cu semnificaţia „(referitor la) aripă", „(cu, de) aripi". [< fr. *-ptère*, cf. gr. *pteron*]

PTERANODÓN *s. m.* reptilă zburătoare fosilă cu aripi enorme şi lipsită de dinţi, avînd înapoia capului o creastă foarte lungă. [< fr. *ptéranodon*, cf. gr. *pteron* — aripă, *an* — fără, *odous* — dinte]

PTERI- v. p t e r o -.

PTERIDOFÍTE *s. f. pl.* încrengătură a regnului vegetal, din care fac parte ferigile. [< fr. *ptéridophytes*, cf. gr. *pteris, pteridos* — ferigă, *phyton* — plantă]

PTERIDOLOGÍE *s. f.* ramură a botanicii care se ocupă cu studiul ferigilor. [gen. *-iei.* / cf. gr. *pteris* — ferigă, *logos* — ştiinţă]

PTERIDOSPÉRME *s. f. pl.* grup de plante primitive fosile, asemănătoare cu ferigile, dar care se înmulţesc prin seminţe. [< fr. *ptéridospermées*, cf. gr. *pteris* — ferigă, *sperma* — sămînţă]

PTERIGIÓN *s. n.* pliu triunghiular cu aspect de aripioară, care invadează corneea din partea internă a conjunctivei, cu vîrful spre pupilă. [pron. *-gi-on.* / < fr. *ptérygion*, cf. gr. *pterygion* — aripioară]

PTERIGÓTE *s. f. pl.* subclasă de insecte superioare, cuprinzînd majoritatea insectelor, caracterizate prin prezenţa aripilor şi prin dezvoltarea prin metamorfoză. [< fr. *ptérygotes*, cf. lat. *ptérygotus*, gr. *pterygotos* — cu aripi]

PTERO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „(referitor la) aripă", „(cu, de) aripi". [var. *pter-*, *pteri-*. / < fr. *ptéro-*, it. *ptero-*, cf. gr. *pteron*]

PTERODACTÍL *s. m.* gen de reptilă zburătoare din ordinul pterozaurienilor, care a trăit în era secundară. [< fr. *ptérodactyle*, cf. gr. *pteron* — aripă, *daktylos* — deget]

PTEROPÓDE *s. f. pl.* ordin de moluşte gasteropode care trăiesc în planctonul ma-

rin, mai ales în zona tropicală. [< fr. *ptéropodes*, cf. gr. *pteron* — aripă, *pous* — picior]

PTEROZAURIÉNI *s. m. pl.* ordin de reptile fosile zburătoare din era mezozoică, cu aripi membranoase ca cele ale liliacului; *(la sg.)* reptilă din acest ordin. [pron. *-za-u-*, sg. *pterozaurian.* / < fr. *ptérosauriens*, cf. gr. *pteron* — aripă, *sauros* — şopîrlă]

PTIALAGÓG, -Ă *adj. (biol.)* care activează salivaţia. [pron. *pti-a-*. / < fr. *ptyalagogue*]

PTIALÍNĂ *s. f.* enzimă secretată de glandele salivare. [pron. *pti-a-*. / < fr. *ptyaline*]

PTIALÍSM *s. n.* prezenţa ptialinei în cantitate neobişnuită în salivă; salivaţie excesivă; sialoree. [< fr. *ptyalisme*]

PTOMAÍNĂ *s. f.* substanţă otrăvitoare rezultată din putrefacţia proteinelor animale. [pron. *-ma-i-*. / < fr. *ptomaïne*, cf. gr. *ptoma* — cadavru]

PTÓZĂ *s. f.* cădere patologică a unui organ sau a unei formaţii anatomice în urma slăbirii formaţiilor proprii de susţinere. [< fr. *ptôse*, cf. gr. *ptosis* — cădere]

PUBÉLĂ *s. f.* recipient în care se depun resturile menajere; ladă de gunoi portabilă. [< fr. *poubelle*]

PÚBER, -Ă *adj., s. m. f.* (individ) ajuns la pubertate. [< fr. *pubère*, cf. lat. *puber*]

PUBERÁL, -Ă *adj. (liv.)* pubertar. [< *puber* + *-al*]

PUBERTÁR, -Ă *adj.* referitor la pubertate; puberal. [cf. fr. *pubertaire*]

PUBERTÁTE *s. f.* perioadă, vîrstă între copilărie şi adolescenţă, caracterizată prin apariţia funcţiilor de procreare. [cf. fr. *puberté*, lat. *pubertas*]

PÚBES *s. n.* v. p u b i s.

PUBESCÉNT, -Ă *adj.* 1. *(despre frunze, tulpini etc.)* acoperit cu peri mici ca un puf. 2. *(liv.)* care intră în pubertate. [< fr. *pubescent*, cf. lat. *pubescens*]

PUBESCÉNŢĂ *s. f.* starea tulpinilor sau a frunzelor pubescente. [cf. fr. *pubescence*]

PUBIÁN, -Ă *adj.* care se referă la pubis, al pubisului. [pron. *-bi-an*. pl. *-ieni*, *-iene*. / cf. fr. *pubien*]

PÚBIS *s. n.* 1. os care formează partea anterioară a bazinului osos la oameni. 2. regiune păroasă care acoperă osul pubis. [pl. *-se*, *-suri*. var. *pubes* s. n. / < fr., lat. *pubis*, it. *pube*]

PÚBLIC, -Ă *adj.* 1. (op. p r i v a t) care priveşte tot poporul, care aparţine întregii naţiuni. ● care poate fi folosit de toată lumea. 2. care se petrece, care are loc în faţa unei adunări de oameni. 3. care vine de la colectivitate, la care participă întreaga colectivitate. O *opinie ~ă* v. o p i n i e. // *s. n.* 1. colectivitate mare de oameni; mulţime, lume. 2. totalitatea persoanelor care asistă la un spectacol, la o conferinţă etc. [cf. fr. *public*, it. *pubblico*, lat. *publicus*]

PUBLICÁ *vb. I. tr.* a tipări (o carte, un articol etc.), a face să apară; a difuza. [p. i. *públic*. / < lat. *publicare*, cf. it. *pubblicare*]

PUBLICÁBIL, -Ă *adj.* care se poate publica. [< *publica* + *-bil*]

PUBLICÁN *s. m. (ist.)* adunător, stringător de impozite publice. [< lat. *publicanus*, cf. fr. *publicain*]

PUBLICÁRE *s. f.* acţiunea de a publica şi rezultatul ei; tipărire. [< *publica*]

PUBLICÁŢIE *s. f.* ceea ce este tipărit (carte, revistă, ziar etc.); tipăritură. [gen. *-iei*. var. *publicaţiune* s. f. / cf. fr. *publication*, it. *pubblicazione*]

PUBLICAŢIÚNE *s. f.* v. p u b l i c a ţ i e.

PUBLICÍST, -Ă *s. m. f.* scriitor; *(spec.)* scriitor de articole de revistă şi de ziar. [< fr. *publiciste*, cf. rus. *publitist*]

PUBLICÍSTIC, -Ă *adj.* de publicistică sau de publicist. [cf. germ. *publizistisch*]

PUBLICÍSTICĂ *s. f.* totalitatea publicaţiilor dintr-un anumit interval de timp. ● ocupaţie, activitate de publicist. [gen. *-cii*. / < germ. *Publizistik*, rus. *publitistika*]

PUBLICITÁR, -Ă *adj.* referitor la publicitate. [< fr. *publicitaire*]

PUBLICITÁTE *s. f.* faptul de a face ceva cunoscut prin publicaţii; răspîndire în public. O *a da ~ăţii* = a publica. [cf. fr. *publicité*]

PUC *s. n.* minge specială de cauciuc, rotundă, plată şi tare, folosită la jocul de hochei pe gheaţă. [< engl. *puck*]

PUCI *s. n.* lovitură de stat violentă, provocată de un grup de complotişti nesusţinuţi de mase. [< germ. *Putsch*]

PUCÍST *s. m.* participant la un puci. [< germ. *Putschist*]

PUDEL *s. m.* rasă, soi de cîine cu părul lăţos şi creţ. [var. *pudl* s. m. / < germ. *Pudel*]

PUDIBÓND, -Ă *adj. (franţuzism)* care aparţine unei persoane pudice; care afectează o pudoare exagerată; ruşinos. [< fr. *pudibond*, lat. *pudibundus*]

PUDIBONDERÍE *s. f. (franţuzism)* afectare a unei pudori exagerate. [gen. *-iei*. / < fr. *pudibonderie*]

PÚDIC, -Ă *adj.* plin de pudoare; candid, ruşinos. [cf. fr. *pudique*, lat. *pudicus*]

PUDICITÁTE *s. f. (rar)* pudoare, ruşine. [cf. fr. *pudicité*]

PÚDING *s. n.* 1. budincă englezească, în care, pe lîngă ingredintele obişnuite, se adaugă fructe uscate (prune etc.) sau carne tocată. 2. varietate de conglomerat foarte compact, format din blocuri şi din pietriş. [< engl. *pudding*]

PUDL *s. m.* v. p u d e l.

PUDLÁ *vb. I. tr.* a supune operaţiei de pudlaj. [< fr. *puddler*]

PUDLÁJ *s. n.* procedeu (învechit) de obţinere a oţelului prin afinarea fontei cu oxigen; pudlare. [< fr. *puddlage*]

PUDLÁRE *s. f.* acţiunea de a pudla; pudlaj. [< *pudla*]

PUDOÁRE *s. f.* sfială, sfiicіune; atitudine decentă; ruşine; *(p. ext.)* curăţenie morală, castitate. [gen. *-orii*. / < lat. *pudor*, cf. it. *pudore*, fr. *pudeur*]

PUDRÁ *vb. I.* 1. *tr., refl.* a (se) da cu pudră. 2. *tr.* a presăra praf pe o suprafaţă oarecare. [< fr. *poudrer*]

PUDRÁJ *s. n.* pudrare. [< fr. *poudrage*]

PUDRÁRE *s. f.* acţiunea de a (se) pudra şi rezultatul ei; pudraj. [< *pudra*]

PÚDRĂ *s. f.* pulbere, praf foarte fin cu bază de amidon (parfumat), folosit ca fard; pulbere fină folosită contra iritaţiilor pielii. ● pulbere foarte fină (mai ales de zahăr). [< fr. *poudre*]

PUDRÉTĂ *s. f.* îngrăşămînt din excremente uscate. [< fr. *poudrette*]

PUDRIÉRĂ *s. f.* cutioară în care se ţine pudra. [pron. *-dri-e-*. / < fr. *poudrière*]

PUER- v. p u e r i-.

PUERI- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „(referitor la) copii", „copil", „de copii". [pron. *pu-e-*. var. *puer-* / < fr. *puéri-*, it. *pueri-*, cf. lat. *puer*]

PUERICULTÚRĂ *s. f.* ramură a medicinii care se ocupă cu creşterea copiilor mici;

ansamblu de mijloace proprii a asigura dezvoltarea normală și ocrotirea sănătății copiilor. [pron. *pu-e-*. / < fr. *puériculture*, cf. lat. *puer* — copil, *cultura* — creștere]

PUERÍL, -Ă *adj.* de copil ; copilăresc, copilăros ; *(p. ext.)* naiv ; neserios. [cf. fr. *puéril*, lat. *puerilis*]

PUERILÍSM *s. n.* caracter pueril al unui fapt. ● întoarcere morbidă a stării mintale a unui adult la nivelul psihicului unui copil. [< fr. *puérilisme*]

PUERILITÁTE *s. f.* naivitate, copilărie ; fleac. [pron. *pu-e-*. / cf. fr. *puérilité*]

PUERPERÁL, -Ă *adj.* referitor la naștere, la femeile lăuze. O *febră* ~*ă* = boală infecțioasă care apare la lăuze datorită pătrunderii în uter a unor microbi. [pron. *pu-er-*. / < fr. *puerpéral*, cf. lat. *puerpera* — lăuză]

PUERPERALITÁTE *s. f.* starea femeii de la fecundație pînă la sfîrșitul lăuziei. [cf. fr. *puerpéralité*]

PUGILÁT *s. n.* luptă cu pumnii în antichitate. ● bătaie, încăierare cu pumnii. ● box. [< fr. *pugilat*, cf. lat. *pugilatus*]

PUGILÍSM *s. n.* box ; pugilistică. [cf. engl. *pugilism*]

PUGILÍST *s. m.* boxer. [cf. fr. *pugiliste*]

PUGILÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la pugilism ; de box. [cf. fr. *pugilistique*]

PUGILÍSTICĂ *s. f.* pugilism. [< *pugilistic*]

PUL *s. n.* piesă la jocul de table. [pl. *-uri*. / < fr. *poule*]

PUL *s. m.* monedă divizionară în Afganistan, valorînd a suta parte dintr-un afgan. [< fr. *pul* < cuv. iranian]

PULMAN *s. n.* vagon de lux din Statele Unite ; *(p. ext.)* tren compus din astfel de vagoane. [< engl., fr. *pullman*, cf. *George Pullman*, numele constructorului]

PULMÓN *s. m.* plămîn. [< lat. *pulmo*]

PULMONÁR, -Ă *adj.* referitor la plămîni ; al plămînilor. [< fr. *pulmonaire*, cf. lat. *pulmonaris*]

PULMONÁTE *s. f. pl.* subclasă de moluște gasteropode care respiră printr-un plămîn ; *(la sg.)* moluscă din această subclasă. [< fr. *pulmonés*, cf. lat. *pulmonata*]

PULORÓZĂ *s. f.* boală contagioasă a puilor de găină transmisă prin ouă, care provoacă moartea puilor după ecloziune. [< fr. *pullorose*]

PULÓVER *s. n.* tricou de lînă sau de bumbac, cu deschizătură numai la git. [< engl., fr. *pull-over*]

PULPÁR, -Ă *adj.* referitor la pulpa dentară, al pulpei dentare. [< fr. *pulpaire*]

PULPÁRE *s. f.* procesul tehnologic de preparare a pulpelor de fructe. [< *pulpă*]

PÚLPĂ *s. f.* 1. partea cărnoasă a unui fruct. ● fructe conservate în soluție de bioxid de sulf diluată. 2. partea moale din interiorul unui organ (splină, dinte etc.). ● porțiune musculară proeminentă. 3. *(min.)* apă care are în suspensie grăunți minerali ; tulbureală. [< fr. *pulpe*, cf. lat. *pulpa*]

PULPECTOMÍE *s. f.* *(med.)* extirpare (totală) a țesuturilor pulpare ale unui dinte. [gen. *-iei*. / < fr. *pulpectomie*]

PULPÍTĂ *s. f.* inflamație a pulpei dentare. [< fr. *pulpite*]

PÚLPITUM *s. n.* parte a unui teatru roman în care actorii își desfășurau jocul. [< lat. *pulpitum*]

PULPODÚCT *s. n.* *(min.)* conductă pentru transportul pulpei (3). [cf. fr. *pulpeduc*]

PULPÓS, -OÁSĂ *adj.* format din pulpă (2) ; de natura pulpei. [< fr. *pulpeux*]

PULS *s. n.* 1. dilatare și contractare ritmică a arterelor datorită pompării sîngelui de către inimă în întregul corp. 2. ritm, mers. [cf. fr. *pouls*, lat. *pulsum*]

PULSÁ *vb. I. intr.* 1. *(despre sînge)* a zvicni, circulînd prin artere. 2. *(despre viață)* a se desfășura într-un ritm regulat, puternic ; a freamăta, a palpita. [< lat. *pulsare*]

PULSÁNT, -Ă *adj.* *(rar)* pulsator. [cf. it. *pulsante*]

PULSÁR *s. m.* sursă de radiații pulsante, detectate datorită scintilației cu ajutorul telescoapelor optice. [< americ. *pulsar* < *puls(ating)* + *(st)ar* — stea pulsatoare]

PULSÁRE *s. f.* acțiunea de a pulsa și rezultatul ei ; pulsație. [< *pulsa*]

PULSATÍL, -Ă *adj.* care prezintă pulsații. O *durere* ~*ă* = durere intermitentă manifestată prin zvîcnituri. [cf. fr. *pulsatile*]

PULSATÍV, -Ă *adj.* care provoacă pulsații. [< fr. *pulsatif*]

PULSATÓR, -OÁRE *adj.* *(despre fenomene)* alcătuit dintr-o succesiune de impulsuri identice. ● *(despre curentul electric)* format numai din alternanțe de un singur sens (pozitive sau negative) ; pulsant. [< *pulsa* + *-tor*]

PULSAȚÍE *s. f.* 1. puls ; pulsare, zvîcnire, bătaie a pulsului. ● *(fig.)* desfășurare în ritm regulat, puternic ; palpitare, freamăt. 2. *(fiz.)* schimbare ritmică a intensității curentului. [gen. *-iei*. var. *pulsațiune* s. f. / cf. fr. *pulsation*, lat. *pulsatio*]

PULSAȚIÚNE *s. f.* v. pulsație.

PULSI[1]- v. pulso[1]-.

PULSI[2]- v. pulso[2]-.

PULSIÚNE *s. f.* *(med.)* senzație de tracțiune într-o parte, care apare în unele boli, perturbînd echilibrul. [pron. *-si-u-*. / < fr. *pulsion*]

PULSO[1]- element prim de compunere savantă cu sensul de „propulsie", „propulsor". [var. *pulsi-*. / < fr., it. *pulso-*, cf. lat. *pulsus*]

PULSO[2]- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) puls (1)". v. sfigmo-. [var. *pulsi-*. / < fr. *poulso-*, cf. lat. *pulsum*]

PULSOGRÁF *s. n.* sfigmograf. [< fr. *pulsographe*]

PULSOMÉTRU *s. n.* 1. pompă cu două fluide în care fluidul motor este aburul, deplasarea apei făcîndu-se prin presiunea acestuia. 2. sfigmometru. [< fr. *pulsomètre*]

PULSOREACTÓR *s. n.* propulsor cu reacție asemănător cu statoreactorul, folosit la avioanele cu viteză supersonică. [pron. *-re-ac-*. / < fr. *pulsoréacteur*]

PULTACÉU, -ÉE *adj.* care are consistența unei paste fierte. O *anghină* (sau *amigdalită*) ~*ee* = anghină în care amigdalele sînt acoperite cu un exsudat alb. [< fr. *pultacé*]

PULULÁȚIE *s. f.* 1. înmulțire rapidă și abundentă. 2. producere rapidă de țesuturi morbide. [gen. *-iei*. / < fr. *pullulation*, cf. lat. *pullullare* — a se înmulți repede și mult]

PULVERÍNĂ *s. f.* pulbere neagră cu granule foarte fine, folosită ca exploziv. [< fr. *pulvérin*, cf. it. *polverino*]

PULVERIZÁ *vb. I. tr.* a face pulbere, a transforma în pulbere (un material solid). ● a împrăștia particule mici dintr-un material (mai ales lichid sau pulverulent) cu un pulverizator. [< fr. *pulvériser*]

PULVERIZÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi transformat în praf. [cf. fr. *pulvérisable*]

PULVERIZÁRE *s. f.* acțiunea de a pulveriza și rezultatul ei ; prăfuire ; pulverizație. [< *pulveriza*]

PULVERIZATÓR *s. n.* aparat de pulverizare. [pl. *-oare.* / cf. fr. *pulvérisateur*]

PULVERIZÁȚIE *s. f.* pulverizare. [gen. *-iei.* var. *pulverizațiune* s. f. / cf. fr. *pulvérisation*]

PULVERIZAȚIÚNE *s. f.* v. pulverizație.

PULVERULÉNT, -Ă *adj. (despre corpuri)* care se prezintă în formă de pulbere, de praf fin. [cf. fr. *pulvérulent*, lat. *pulverulentus*]

PULVERULÉNȚĂ *s. f.* stare a ceea ce este pulverulent. [< fr. *pulvérulence*]

PÚMA *s. f. invar.* animal carnivor din America, asemănător cu o leoaică ; cuguar. [cf. fr. *puma*, germ. *Puma* < cuv. peruvian]

PUMNÁL *s. n.* armă cu o lamă scurtă, ascuțită și tăioasă ca de cuțit. [var. *pumnar* s. n. / < *pumn*, după it. *pugnale*, fr. *poignard*]

PUMNALÁ *vb. I. tr. (rar)* a înjunghia. [cf. it. *pugnalare*]

PUMNÁR *s. n.* v. pumnal.

PÚNA *s. f.* semideșert rece în Anzi, situat la mari altitudini, cu o vegetație rară alcătuită din smocuri de graminee și boschete de arbuști spinoși. [< sp., fr. *puna*]

PUNALÚA *s. f.* a doua treaptă în evoluția familiei primitive, în care era interzis incestul între generații. [pron. *-lu-a.* / < germ. *Punalua(familie)*, cf. polinez. *punalua* — tovarăș de viață]

PUNCH *s. n.* v. punci[2].

PUNCHER *s. m.* muzician care cîntă punci[2] (2). [pron. *pán-cer.* / < engl. *puncher*]

PUNCHEUR *s. m.* boxer cu pumnul greu. [pron. *pán-ciör.* / < fr. *puncheur*]

PUNCHING-BALL *s. n.* punctbal. [pron. *páncing-bol.* / < engl., fr. *punching-ball*]

PUNCI[1] *s. n.* băutură preparată dintr-un amestec de rom, zahăr, suc de lămîie, de portocale etc. [< engl., fr. *punch*]

PUNCI[2] *s. n.* **I.** 1. lovitură de pumn puternică la box. 2. *(jaz)* acompaniament instrumental plin de vigoare și nuanțe dinamice remarcabile. [pl. *-uri.* scris și *punch.* / < engl. *punch*] **II.** PUNCT *s. n.* **I.** 1. element fundamental al geometriei, reprezentat de intersecția a două linii. O ~ *de incidență* = locul în care raza incidentă întîlnește raza reflectată. ● semn mic și rotund ca o împunsătură de ac. 2. loc determinat în spațiu, în care se află sau se întîmplă ceva. ● loc pe un aerodrom unde stă echipa de elevi repartizați pentru zbor aceluiași instructor. O ~ *cardinal* = fiecare dintre cele patru direcții principale ale orizontului, considerate în raport cu axa polilor ; ~ *de aplicație* = locul delimitat de pe cuprinsul unui corp asupra căruia se exercită o forță. 3. loc, regiune, parte. 4. temperatura la care un corp își schimbă starea. O ~ *mort* = *a)* momentul în care o piesă a unui mecanism își încetează mișcarea ; *b)* momentul în timpul unei competiții cînd organismul sportivului, din cauza suprasolicitării, nu mai răspunde cu promptitudine cerințelor. 5. unitate numerică luată ca bază de clasificare, în special în sport. **II.** 1. semn grafic mic și rotund care se pune la sfîrșitul unei fraze pentru a marca o pauză etc. O ~ *tipografic* = unitate de măsură a lungimii folosită pentru materialul tipografic, egală cu 0,376 mm. 2. parte, diviziune, fragment dintr-un întreg ; capitol, paragraf. 3. chestiune, problemă. O ~ *de vedere* = aspectul sub care este privită o problemă, mod de gîndire, părere. 4. aspect, ipostază, situație ; fază, treaptă, perioadă. [pl. *-te*, (inv.) *-turi.* var. *punt* s. n. / < lat. *punctum*, cf. fr. *point*, it. *punto*]

PUNCTÁ *vb. I. tr.* 1. a însemna, a presăra cu puncte ; *(gram.)* a pune semne de punctuație. ● *(tehn.)* a marca o piesă cu ajutorul punctatorului. 2. *(fig.)* a sublinia, a marca, a accentua. 3. *(sport)* a însemna punctele unei partide sau ale unei etape. [var. *punta* vb. I. / după fr. *ponctuer, pointer*]

PUNCTÁJ *s. n.* notație în puncte a rezultatelor obținute la o întrecere (sportivă etc.) pentru stabilirea clasificării concurenților. ● însemnare a punctelor mai importante ale unei relatări, ale unui plan etc. [< *punct* + *-aj*, după fr. *pointage*]

PUNCTÁRE *s. f.* acțiunea de a puncta și rezultatul ei. [< *puncta*]

PUNCTATÓR *s. n.* unealtă de oțel cilindrică, terminată cu un vîrf ascuțit, cu ajutorul căreia se marchează piesele ; chernăr. [< *puncta* + *-tor*]

PUNCTAVERÁJ *s. n. (sport)* raportul de puncte într-un meci de tenis și de volei. [< *punct*, după *golaveraj*]

PÚNCTBAL *s. n. (sport)* minge în formă de pară suspendată de o frînghie, care servește pentru antrenament la box ; punching-ball. [pl. *-le*, *-luri.* / după engl. *punching-ball*]

PUNCTIFÓRM, -Ă *adj.* 1. în formă de punct, cît un punct. 2. care acționează din loc în loc ; intermitent. 3. de dimensiuni neglijabile în raport cu distanțele pînă la corpurile cu care interacționează. [cf. fr. *punctiforme*, lat. *punctum* — punct, *forma* — formă]

PUNCTUÁL, -Ă *adj.* 1. *(adesea adv.)* regulat, exact ; care face la timp ceea ce trebuie să facă ; precis. ● făcut la momentul hotărît, determinat. 2. *(despre verbe)* care arată că acțiunea se petrece într-un singur moment. [pron. *-tu-al.* var. *puntual, -ă* adj. / cf. fr. *ponctuel*, it. *puntuale*]

PUNCTUALITÁTE *s. f.* însușirea de a fi punctual ; exactitate, regularitate în executarea unei lucrări. [cf. fr. *ponctualité*]

PUNCTUÁȚIE *s. f.* totalitatea semnelor grafice cu ajutorul cărora se despart frazele între ele și părțile constitutive ale frazei ; parte a gramaticii care cuprinde regulile de întrebuințare a acestor semne ; fel de a întrebuința aceste semne. [gen. *-iei.* var. *punctuațiune* s. f. / cf. fr. *ponctuation*]

PUNCTUAȚIÚNE *s. f.* v. punctuație.

PÚNCȚIE *s. f.* străpungerea cu un instrument ascuțit (ac etc.) a unui organ sau a unei cavități a corpului pentru a se scoate un lichid sau un gaz. [gen. *-iei.* var. *punctiune* s. f. / cf. fr. *ponction*, lat. *punctio*]

PUNCȚIONÁ *vb. I. tr.* a face puncții. [pron. *-ți-o-.* / < fr. *ponctionner*]

PUNCȚIONÁRE *s. f.* acțiunea de a puncționa și rezultatul ei. [pron. *-ți-o-.* / < *puncționa*]

PUNCȚIÚNE *s. f.* v. punctie.

PUNISÁBIL, -Ă *adj. (liv.)* care merită o pedeapsă, care poate fi pedepsit. [cf. fr. *punissable*]

PUNITÍV, -Ă *adj.* referitor la pedeapsă și pedepsitor. [< fr. *punitif*, cf. lat. *punire* — a pedepsi]

PUNIȚIÚNE *s. f. (rar)* pedeapsă. [< fr. *punition*, lat. *punitio*]
PUNT *s. n.* v. p u n c t.
PUNTÁ *vb. I.* v. p u n c t a.
PUNTÁT, -Ă *adj. (despre nave sau ambarcații)* cu punte. [< *punte*]
PUNTUÁL, -Ă *adj.* v. p u n c t u a l.
PÚPĂ[1] *s. f.* partea de dinapoi a unei nave. [< fr. *poupe*, cf. lat. *puppis*]
PÚPĂ[2] *s. f.* nimfă (3) ; crisalidă. [< fr. *pupe*, cf. lat. *pupa* — fetiță]
PUPÍL, -Ă *s. m. f.* copil (băiat sau fată) minor aflat sub tutela cuiva. [cf. fr. *pupille*, lat. *pupillus, pupilla*]
PUPILÁR, -Ă *adj.* referitor la pupilă ; al pupilei, de pupilă. [< fr. *pupillaire*]
PUPÍLĂ *s. f.* deschizătură rotundă situată în mijlocul irisului, care permite pătrunderea luminii în ochi. [cf. fr. *pupille*, lat. *pupilla*]
PUPILOMETRÍE *s. f.* măsurarea dimensiunilor pupilei. [gen. *-iei*. / < fr. *pupillométrie*, cf. lat. *pupilla* — pupilă, gr. *metron* — măsură]
PUPILOMÉTRU *s. n.* aparat pentru măsurarea diametrului pupilar. [< fr. *pupillomètre*]
PUPILOSCOPÍE *s. f.* schiascopie. [gen. *-iei*. / < fr. *pupilloscopie*, cf. lat. *pupilla* — pupilă, gr. *skopein* — a privi]
PUPINIZÁRE *s. f.* introducere în liniile telefonice de bobine în serie pentru îmbunătățirea transmisiei. [după fr. *pupinisation*]
PUPÍTRU *s. n.* **1** masă cu suprafața înclinată, pe care se poate scrie, citi etc. ● cutie cu capac înclinat, care se așază pe o catedră, pe o masă etc. spre a fi folosită la scris și citit. **2.** suport pentru note de care se servesc muzicanții. [< fr. *pupitre*, cf. lat. *pulpitum* — estradă]
PUPONIÉRĂ *s. f.* secție de prunci într-o creșă. [pron. *-ni-e-*. / < fr. *pouponnière*]
PUR, -Ă *adj.* **1.** *(despre corpuri)* curat, neamestecat. ● nestricat, nealterat, neviciat. ● fără pete ; imaculat, clar, limpede. ● *(fig.)* neprihănit, curat, nevinovat. **2.** *(fig.)* simplu, gol. **3.** *(în filozofia idealistă)* desprins de realitatea materială. [cf. lat. *purus*, fr. *pur*]
PURGÁ *vb. I. tr., refl.* a(-și) curăța stomacul, intestinele cu un purgativ sau cu un laxativ. ● *tr. (fig.)* a curăța, a elimina, a epura. [< lat. *purgare*, cf. fr. *purger*]
PURGÁRE *s. f.* acțiunea de a purga și rezultatul ei ; purgație. [< *purga*]
PURGATÍV, -Ă *adj., s. n.* (medicament) care are proprietatea de a curăța tubul digestiv prin defecare. [cf. fr. *purgatif*, lat. *purgativus*]
PURGATÓRIU *s. n.* loc unde (potrivit credinței bisericii catolice) sufletele celor mai puțin păcătoși se pot curăța de păcate pentru a intra apoi în rai. ● *(fig.)* loc sau timp de suferință. [pron. *-riu*. / < lat. *purgatorium*, cf. it. *purgatorio*, fr. *purgatoire*]
PURGĂȚIE *s. f.* curățirea tubului digestiv cu ajutorul unui purgativ sau al unui laxativ ; purgare. [gen. *-iei*. var. *purgațiune* s. f. / cf. fr. *purgation*, lat. *purgatio*]
PURGAȚIÚNE *s. f.* v. p u r g a ț i e.
PURIFICÁ *vb. I. tr.* a face pur ; a curăța. ● a elimina dintr-o limbă diferite elemente socotite străine. ● *refl.* a deveni mai pur din punct de vedere moral. [p. i. *purific*. / < lat., it. *purificare*, cf. fr. *purifier*]
PURIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) purifica și rezultatul ei ; curățire, purificație. [< *purifica*]
PURIFICATÓR, -OÁRE *adj.* care purifică. // *s. n.* epurator. [cf. fr. *purificateur*]
PURIFICĂȚIE *s. f.* purificare. [gen. *-iei*. var. *purificațiune* s. f. / < fr. *purification*]
PURIFICAȚIÚNE *s. f.* v. p u r i f i c a ț i e.
PURÍNĂ *s. f.* compus organic derivat din acidul uric, zeama murdară scursă din bălegar sau din gunoaie. [< fr. *purin*]
PURÍSM *s. n.* tendință exagerată și formalistă de a înlătura din limbă toate elementele socotite străine. O ~ *estetic* = tendință în arta modernă de restaurare a reflectării obiectelor în simplitatea lor arhitecturală și în autenticitatea lor. [< fr. *purisme*, cf. germ. *Purismus*]
PURÍST, -Ă *adj.* referitor la purism. // *s. m. f.* adept al purismului. [< fr. *puriste*, cf. germ. *Purist*]
PURITÁN, -Ă *adj.* referitor la puritanism; *(p. ext.)* care practică sau afișează o morală excesivă. // *s. m. f.* adept al puritanismului; *(p. ext.)* om de o moralitate excesivă. [< engl. *puritan*, cf. fr. *puritain*]
PURITANÍSM *s. n.* doctrină a unei secte prezbiteriene engleze care se bazează pe principii foarte rigide ; *(p. ext.)* rigorism exagerat privind respectarea preceptelor religioase și morale. [cf. fr. *puritanisme*]
PURITÁTE *s. f.* calitatea a ceea ce este pur ; curățenie. ● *(fig.)* nevinovăție, castitate ; candoare. [cf. lat. *puritas*, fr. *pureté*]
PURJÁ *vb. I. tr. (tehn.)* a curăța o instalație de impuritățile depuse de un fluid care a circulat prin ea. O *a ~ balastul* = a goli balastul de apă prin introducerea aerului sub presiune, la submarine. [< fr. *purger*]
PURJÁRE *s. f. (tehn.)* acțiunea de a purja și rezultatul ei. [< *purja*]
PURJÁ *s. f. (tehn.)* deschidere în partea de sus a celulelor unui balast la un submarin prin care iese aerul sau apa. [< fr. *purge*]
PURJÓR *s. m. (tehn.)* dispozitiv folosit pentru operația de purjare. [cf. fr. *purgeur*]
PÚRPURĂ *s. f.* **1.** materie colorantă de un roșu-închis, pe care cei vechi o extrăgeau din cochilă. **2.** (culoare) roșu-închis. O ~ *retiniană* = substanță fotosensibilă de culoare roșie, care se găsește în celulele cu bastonaș de pe retină. **3.** stofă plușată vopsită cu purpură. ● haină regească, imperială făcută dintr-o astfel de stofă ; hlamidă. ● *(fig.)* demnitatea de împărat sau de consul în vechea Romă ; *(mai târziu)* demnitatea suveranilor și a cardinalilor. **4.** erupție de pete roșii pe piele și mucoase datorită unor mici hemoragii. [pl. *-re*, *-ri*. / < lat. *purpura*, cf. fr. *pourpre*]
PURPURÍNĂ *s. f.* materie colorantă roșie-purpurie. [< fr. *purpurine*]
PURPURÍU, -IE *adj.* de culoarea purpurii, roșu-închis. [pron. *-riu*. / < *purpură* + *-iu*]
PURULÉNT, -Ă *adj.* cu puroi, care purulează ; supurant. [< fr. *purulent*]
PURULÉNȚĂ *s. f.* starea a tot ce este purulent. [< fr. *purulence*]
-PÚS element secund de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) picior", „de picior". [< fr. *-pus*, cf. gr. *pous*]
PUS *s. n. (med.)* exsudat patologic vîscos, care se formează în focarele de infecție ; puroi. [< fr., lat. *pus*]
PUSEÍSM *s. m.* curent în biserica anglicană care cerea să fie restabilite ceremoniile catolice și unele dogme ale catolicismului. [pron. *-se-ism*. / < fr. *puseyisme*, cf. *Pusey*, teolog de la Universitatea din Oxford]

PUSEÍST, -Ă *adj.* referitor la puseism. // *s. m. f.* adept al puseismului. [< fr. *puseyiste*]

PUSÉU *s. n.* 1. acces al unei boli. 2. *(fig.)* izbucnire, vervă momentană, elan. [pron. *-seu.* / < fr. *poussée*]

PUSH-PULL *s. n. (electr.)* montaj amplificator în care două elemente cu caracteristici simetrice funcţionează în opoziţie. [pron. *puş-pul.* / < engl., fr. *push-pull*]

PUSILANÍM, -Ă *adj. (liv.)* lipsit de curaj, laş, fricos ; becisnic. [< fr., engl., it. *pusillanime*, lat. t. *pusillanimis* < *pusillus* — mic, *animus* — suflet]

PUSTULĂŢIE *s. f. (med.)* acoperire cu pustule. [gen. *-iei.* / < fr. *pustulation*]

PUSTULĂ *s. f.* 1. *(med.)* bubuliţă purulentă pe piele. 2. *(bot.)* îngrămădire de spori sau de conidii, provocată de ciupercile parazite sub cuticula sau epiderma plantei-gazdă. [< lat. *pustula*, fr. *pustule*]

PUSTULÓS, -OÁSĂ *adj.* plin de pustule ; bubos. [< lat. *pustulosus*, fr. *pustuleux*]

PUSTULÓZĂ *s. f.* afecţiune caracterizată prin leziuni pustuloase. [< fr. *pustulose*]

PUTREFÁCŢIE *s. f.* 1. descompunere a organismelor moarte sau a substanţelor organice ; putrezire, putrefiere, putrescenţă. O *bacterii de* ~ = grup de bacterii care provoacă fenomenele de descompunere a substanţelor organice. 2. *(fig.)* destrămare, dezagregare morală. [gen. *-iei.* var. *putrefacţiune* s. f. / cf. fr. *putréfaction*, lat. *putrefactio*]

PUTREFACŢIÚNE *s. f.* v. putrefacţie.

PUTREFIÁ *vb. I. refl.* a intra în putrefacţie, a putrezi. [pron. *-fi-a.* p. i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *putréfier*, cf. lat. *putris* — putred, *facere* — a face]

PUTREFIÁBIL, -Ă *adj.* supus putrezirii. [cf. fr. *putréfiable*]

PUTREFIÈRE *s. f.* acţiunea de a se putrefia şi rezultatul ei ; putrefacţie. [< *putrefia*]

PUTRESCÉNT, -Ă *adj.* intrat în putrefacţie. [< fr. *putrescent*]

PUTRESCÉNŢĂ *s. f.* putreziciune, putrefacţie. [< fr. *putrescence*]

PUTRESCÍBIL, -Ă *adj. (despre substanţe)* care putrezeşte uşor. [cf. fr. *putrescible*]

PUTRESCIBILITÁTE *s. f.* caracterul, natura a ceea ce este putrescibil. [cf. fr. *putrescibilité*]

PUTRÍD, -Ă *adj. (liv.)* 1. putred, putrezit. 2. produs de putrefacţie. [< fr. *putride*, lat. *putridus*]

PUTRIDITÁTE *s. f. (liv.)* putreziciune ; putritudine. ● *(med.)* stare a ţesuturilor descompuse. [cf. fr. *putridité*]

PUTRITÚDINE *s. f. (liv.)* putriditate. [cf. it. *putredine*]

PÚTTO *s. n. (arte)* denumire în sculptura şi pictura italiană pentru motivul plastic al copilului Amor ; amoraş. ● denumire dată figurilor de îngeraşi care apar frecvent în compoziţiile iconografice sau decorative din epoca Renaşterii şi apoi în baroc. [pl. *-tti.* / < it. *putto*]

PÚZZLE *s. n. (anglicism)* joc de reconstituire a unui întreg din fragmente decupate. [pron. *pazl.* / < engl. *puzzle*]

PUZZOLÁNĂ *s. f. (geol.)* tuf format din sedimentarea cenuşii vulcanice, rezistent la apa de mare. [pron. *pu-ţo-.* / < it. *puzzolana*, cf. *Puzzoli*, vulcan în Italia]

PYA *s. m.* monedă divizionară în Birmania, valorînd a suta parte dintr-un kyat. [pl. *as.* / < fr. *pya* < cuv. birman]

Q

QUADRI- v. c v a d r i-.

QUADRÍVIUM *s. n.* grup de obiecte (aritmetica, muzica, geometria și astronomia) care, împreună cu cele incluse în trivium, alcătuiau cele șapte arte liberale ce constituiau materia de învățământ a școlilor medievale. [pron. *cua-dri-vi-um.* / < lat. *quadrivium* < *quadri* — cu patru, *via* — drum]

QUÁKER, -Ă *s. m. f.* membru al unei secte religioase protestante întemeiate în sec. XVII și răspîndită în Anglia și în S.U.A. [pron. *cua-cher.* / < engl., fr. *quaker*]

QUAKERÍSM *s. n.* doctrina quakerilor. [pron. *cua-che-.* / < fr. *quakerisme*]

QUARK *s. n. (fiz.)* microparticulă din care par a fi constituite particulele elementare, sarcina elementară reprezentînd $^1/_3$ din sarcina electronului. [pron. *cuarc.* pl. *-uri.* / < engl. *quark* — farmec]

QUARTÉT *s. n.* v. c v a r t e t.

QUASÁG *s. n. (astr.)* obiect extragalactic cu strălucire intensă, fără a avea însă o radioemisie deosebită. [< americ. *quasag* < *qua(si) s(tellar) g(alaxy)*]

QUASÁR *s. m.* sursă puternică de radiații luminoase și electromagnetice, identificată cu ajutorul radiotelescoapelor prin detectarea emisiei radio. [< americ. *quasar* < *quas(i stell)ar (radio source)* — sursă radio aproape stelară]

QUASI- v. c v a s i-.

QUATERNIO TERMINÓRUM *s. n. invar. (log.)* eroare de raționament datorită ambiguității termenului mediu, care face ca silogismul să aibă patru termeni în loc de trei. [< lat. *quaternio-terminorum*]

QUATTROCÉNTO *s. v.* v. c u a t r o c e n t o.

QUEBRÁCHO *s. m.* arbore din America de Sud cu lemnul foarte dur, durabil, bogat în tanin ; lemnul acestui arbore. ● material tanant extras din scoarța și lemnul acestui arbore, utilizat în industria pielăriei. [pron. *che-bra-cio.* / < fr., sp. *quebracho*]

QUETZÁL *s. m.* unitate monetară a Guatemalei. [< sp. *quetzal*]

QUIETÍSM *s. n.* v. c h i e t i s m.

QUIETÍST, -Ă *adj., s. m. f.* v. c h i e t i s t.

QUIETÍV *s. n.* v. c h i e t i v.

QUIETÚDINE *s. f.* v. c h i e t u d i n e.

QUINTÉT *s. n.* v. c v i n t e t.

QUIPROQUO *s. n.* 1. *(liv.)* intervertire, confuzie de persoane sau lucruri. 2. *(teatru)* încurcătură produsă din faptul că un personaj este luat drept altul. [pron. *cvi-pro-cvó.* / < fr. *quiproquo*, cf. lat. *quid pro quo*]

QUÍSLING *s. m. (ist.)* colaboraționist; trădător de patrie. [pron. *cuisling.* / cf. *Quisling*, om politic norvegian, care a colaborat cu fasciștii]

QUÓLIBET *s. n.* joc de cuvinte răutăcios sau glumeț ; glumă. [pron. *cvo-li-.* / < fr. *quolibet*, cf. lat. *quod libet* — ceea ce place]

QÚRUCH *s. m.* veche monedă divizionară în Arabia Saudită, valorind a douăzecea parte dintr-un rial. [< fr. *quruch*]

R

RABÁNA *s. f.* țesătură dungată, impermeabilă din rafie și bumbac, din care se fac perdele, pînză de cort etc. [< fr. *rabane*]

RABÁRBĂR *s. m.* v. r u b a r b ă.

RABÁT *s. n.* reducere acordată cumpărătorului din prețul de vînzare al unei mărfi. O *(în economia socialistă)* ~ *comercial* = diferența dintre prețul cu ridicata al industriei și prețul de desfacere cu amănuntul. [< germ. *Rabatt*, cf. fr. *rabais*]

RABATÁBIL, -Ă *adj. (despre un element de construcție, un organ de mașină etc.)* care poate fi rotit în jurul unei axe. [< fr. *rabattable*]

RABÁTE *vb. III. tr.* 1. a roti o figură plană în jurul unei drepte astfel încît planul ei să fie paralel cu unul dintre planele de proiecție. 2. a lăsa în jos ; a îndoi ; a plia. [< fr. *rabattre*]

RABATÁRE *s. f.* acțiunea de a rabate și rezultatul ei. ● metodă folosită în geometria descriptivă, care constă în a aduce o figură plană astfel încît planul ei să fie paralel cu unul dintre planurile de proiecție. [< *rabate*]

RABATÓR *s. n.* organ al unor mașini agricole care apleacă plantele spre aparatul de tăiere. [cf. fr. *rabattoir*]

RABDOMANȚÍE *s. f.* pretinsă artă de a ghici viitorul cu ajutorul unei baghete magice. [gen. *-iei.* / < fr. *rhabdomancie*, cf. gr. *rhabdos* — baghetă, *manteia* — divinație]

RABDOMIÓM *s. n. (med.)* tumoare benignă a țesutului muscular striat. [pron. *-mi-on.* pl. *-oame.* / < fr. *rhabdomyom*]

RABIÁT, -Ă *adj. (liv.)* turbat, furibund, furios. [pron. *-bi-at.* / < germ. *rabiat*]

RÁBIC, -Ă *adj.* de rabie, caracteristic rabiei. [cf. fr. *rabique*]

RÁBIE *s. f.* turbare. [gen. *-iei.* / < lat. *rabies*, cf. it. *rabbia*]

RÁBIN *s. m.* șef religios al unei comunități mozaice, care interpretează dogmele religioase și conduce serviciile rituale. [< pol. *rabin*, germ. *Rabbiner* < ebr. *rabbi*]

RABINÁT *s. n. (liv.)* calitatea, funcția de rabin. [< fr. *rabbinat*]

RABÍNIC, -Ă *adj. (liv.)* referitor la rabini, caracteristic rabinilor. [cf. fr. *rabbinique*, germ. *rabinisch*]

RABINÍSM *s. n. (liv.)* doctrina rabinilor. [< fr. *rabbinisme*]

RABINÍST *s. m. (liv.)* cel care studiază cărțile rabinilor, care este fidel tradițiilor rabinilor. [< fr. *rabbiniste*]

RABOTÁ *vb. I. tr.* a netezi, a răzui suprafața unei piese (metalice), a unui dinte cu o raboteză. [< fr. *raboter*]

RABOTÁJ *s. n.* rabotare. O ~ *glaciar* = acțiunea de netezire și de șlefuire efectuată de către ghețari. [< fr. *rabotage*]

RABOTÁRE *s. f.* acțiunea de a rabota și rezultatul ei ; rabotaj ; rabotat. [< *rabota*]

RABOTÁT *s. n.* rabotare. O *mașină de* ~ = raboteză. [< *rabota*]

RABOTÉZĂ *s. f.* mașină pentru prelucrarea prin așchiere a metalului sau a unor piese de lemn ; mașină de rabotat. [< fr. *raboteuse*]

RABOTÓR, -OÁRE *s. m. f.* lucrător la raboteză. [cf. fr. *raboteur*]

RACÉM *s. n.* inflorescență în formă de ciorchine. O ~ *compus* = panicul. [< fr. *racème*, cf. lat. *racemus*]

RACEMÁZĂ *s. f.* enzimă care catalizează reacțiile de recemizare. [< *racem(ic)* + *-ază*]

RACÉMIC, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care este optic inactivă, care nu deviază planul polarizării luminii. [< fr. *racémique*]

RACEMIFÓRM, -Ă *adj.* racemos. [< fr. *racémiforme*, cf. lat. *racemus* — ciorchine, *forma* — formă]

RACEMIZÁRE *s. f.* transformare parțială a unei substanțe optice active în antipodul ei. [după fr. *racémisation*]

RACEMÓS, -OÁSĂ *adj. (despre inflorescențe)* în formă de racem ; racemiform. [< fr. *racémeux*]

RACHÉTĂ[1] *s. f.* 1. vehicul spațial fusiform, fără echipament de sustentație, la care carburantul necesar arderii este amestecat sau cuprins în combustibilul folosit. O *motor-*~ = motor la care propulsia se face prin evacuarea cu mare viteză a unui jet gazos. 2. cartuș special, cu materii explozibile (colorante), care ard producînd lumină de diferite culori. [< germ. *Rakete*, rus. *raketa*, engl. *rocket*]

RACHÉTĂ[2] *s. f.* paletă de tenis formată dintr-o rețea întinsă pe un cadru de lemn oval. ● *(p. ext. ; fig.)* persoană care practică tenisul. ● paletă ovală folosită pe talpa încălțămintei pentru a nu se afunda în zăpadă. [< fr. *raquette*, it. *racchetta*]

RACHETÍST, -Ă *s. m.* militar care face parte dintr-o unitate de rachete[1] (1). // *s. m. f.* sportiv specializat în minuirea rachetelor[2]. [et. incertă]

RACHETODRÓM *s. n.* teren amenajat special pentru lansarea și aterizarea rachetelor, precum și pentru dirijarea zborului acestora. [< *rachetă* + *(aero)drom*]

RACHETOMODÉL *s. n.* model de rachetă cu dimensiuni reduse care zboară fără pilot. [< *rachetă* + *model*, după *aeromodel*]

RACHETOMODELÍSM *s. n.* 1. tehnica construirii de rachetomodele. 2. activitate sportivă constînd în conducerea rachetomodelelor. [et. incertă]

RACHETOMODELÍST, -Ă *s. m. f.* cel care se ocupă cu rachetomodelismul. [et. incertă]

RACKET *s. n. (liv.)* stoarcere de bani prin intimidare și violență ; extorsiune. [pron. *rá-chet.* / < engl., fr. *racket*]

RACKETEER *s. m. (rar)* pungaș, escroc. [pron. *rá-che-ter.* / < engl. *racketeer*]

FACLÁ *vb. I. tr.* a răzui. [< fr. *racler*]

RACLÁJ *s. n.* curățire, răzuire. ● curățire a unui țesut bolnav (infectat etc.) făcută cu chiureta. ● operație chirurgicală prin care se îndepărtează din uter ovulul fecundat ; chiuretaj. [< fr. *raclage*]

RACLÁRE *s. f.* acțiunea de a racla și rezultatul ei ; răzuire ; raclaj. [< *racla*]

RACLÉTĂ *s. f. (tehn.)* lamă răzuitoare. ● *(poligr.)* lamă de oțel foarte subțire care îndepărtează excesul de cerneală de pe supra-

fața cilindrică a formei de tipar la mașinile de tipar adînc. [< fr. *raclette*]

RACLÓR *s. n.* 1. dispozitiv mobil servind la curățirea nămolului depus pe fundul decantoarelor. 2. lamă subțire de oțel cu muchie ascuțită, folosită pentru așchiere ; răzuitor. [cf. fr. *racloir*]

RACOLÁ *vb. I. tr. (franțuzism)* a recruta, a angaja prin promisiuni și presiuni, a ademeni. [< fr. *racoler*]

RACOLÁJ *s. n.* racolare. [< fr. *racolage*]

RACOLÁRE *s. f.* acțiunea de a racola și rezultatul ei ; racolaj. [< *racola*]

RACÓRD *s. n.* legătură ; contact (între părțile unei lucrări, ale unei instalații etc.). V. b r a n ș a m e n t. ● tub flexibil, țeavă de legătură între două țevi. ● porțiune dintr-un circuit electric care leagă un aparat, o instalație etc. cu rețeaua electrică de distribuție. ● *(cinem.)* legătură între două secvențe de film, între două benzi de sunet. [pl. *-duri.* / < fr. *raccord*]

RACORDÁ *vb. I. tr.* a stabili un contact, a lega (elemente, părți ale unei lucrări) ; a face un racord. ● *(geom.)* a uni printr-un arc de curbă două arce date. [< fr. *raccorder*]

RACORDÁJ *s. n.* racordare. [et. incertă]

RACORDÁRE *s. f.* acțiunea de a racorda și rezultatul ei ; stabilire a unui contact ; racordaj. ● *(geom.)* operație prin care două linii care se întretaie sînt unite printr-un arc de curbă tangent la fiecare dintre ele. [< *racorda*]

RACURSÍ *adj. invar.* foarte scurt. ● prescurtat, scurtat. // *s. n. (liv.)* prescurtare, reducție. ● *(arte)* procedeu de redare a unui subiect prin pictură, sculptură sau fotografie, micșorînd dimensiunile prin efectul perspectivei. [var. *racursiu* adj. invar., s. n. pl. *-iuri.* / < fr. *raccourci*]

RACURSÍU *adj. invar., s. n.* v. r a c u r s i.

RAD *s. m. (fiz.)* unitate de radiație absorbită, egală cu doza absorbită echivalentă cu 100 de ergi/gram. [pl. *razi.* / < fr., engl. *rad*, cf. engl. *r(adiation) a(bsorbtion d(osage)* — dozarea radiației absorbite]

RADÁR *s. n.* dispozitiv de detectare și de localizare a unor obstacole, obiective etc., bazat pe principiul reflectării undelor radioelectrice scurte și ultrascurte de către anumite obstacole. [< engl. *radar* < *ra(dio) d(etecting a(nd) r(anging)* — detectare și reperare prin radio]

RADARÍST *s. m.* specialist în probleme de radar. [< fr. *radariste*]

RADARTERAPÍE *s. f. (med.)* tratament al unor boli cu ajutorul undelor electromagnetice folosite în radar. [gen. *-iei.* / cf. fr. *radarthérapie*]

RÁDĂ *s. f.* zonă de apă din vecinătatea unei coaste, apărată prin digari de valuri și de curenți, unde se adăpostesc navele. [< fr. *rade*, it. *rada*]

RADI- v. r a d i o-.

RADIÁ *vb. I.* 1. *intr., tr.* a emite raze (de căldură, de lumină) ; a împrăștia (căldură sau lumină). ● *intr. (fig.)* a fi foarte vesel, surizător ; a reflecta bucurie, fericire. 2. *tr.* a șterge (de pe o listă), a scoate din evidență. [pron. *-di-a.* p. i. *-iez*, 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *radier*, it., lat. *radiare*]

RADIÁL, -Ă *adj.* 1. *(adesea adv.)* care pleacă dintr-un centru în sensul razelor unui cerc ; radiar. 2. al radiusului. [pron. *-di-al.* / cf. fr., germ. *radial*]

RADIÁN *s. m.* unitate de măsură pentru unghiuri, corespunzătoare unui unghi subîntins la centru de un arc egal în lungime cu raza cercului. [pron. *-di-an.* / < fr. *radian*, cf. lat. *radius* — rază]

RADIÁNT, -Ă *adj.* 1. care se propagă prin radiație. 2. care emite radiații. [pron. *-di-ant.* / cf. fr. *radiant*]

RADIÁNȚĂ *s. f. (fiz.)* mărime egală cu raportul dintre fluxul de lumină emis de un izvor luminos și suprafața emițătoare a acelui izvor. [pron. *-di-an-.* / cf. fr. *radiance*]

RADIÁR, -Ă *adj.* radial. [pron. *-di-ar.* / cf. fr. *radiaire*]

RADIÁT, -Ă *adj. (bot. ; despre unele organe)* dispus în jurul unui centru comun în formă de raze. // *s. n. pl.* 1. animale nevertebrate ale căror organe sînt dispuse ca niște raze în jurul corpului și al căror tip îl reprezintă stelele-de-mare, polipii etc. 2. *(bot.)* tip de plante compozee care au petalele dispuse radial. [pron. *-di-al.* / < fr. *radié(s)*, cf. lat. *radiatus*]

RADIATÍV, -Ă *adj.* referitor la radiații. ● *(met.)* *bilanț* ~ = raportul dintre cantitatea de căldură primită și cea cedată de pămînt într-un timp dat. [pron. *-di-a-.* / < fr. *radiatif*]

RADIATÓR *s. n.* 1. aparat care servește la răcirea apei în motoarele cu ardere internă. 2. sistem termic care emite radiații. ○ ~ *electric* = aparat electric de încălzire. 3. corp de încălzire alcătuit din tuburi sau coloane tubulare prin care circulă un fluid încălzit, în scopul de a ceda căldură în mediul înconjurător. 4. antenă de emisiune. [pl. *-oare.* / < fr. *radiateur*, germ. *Radiator*]

RADIÁȚIE *s. f.* radiere. ● emisiune, răspîndire de unde sonore sau electromagnetice ; rază. [gen. *-iei.* var. *radiațiune* s. f. / cf. fr. *radiation*, lat. *radiatio*]

RADIAȚIÚNE *s. f.* v. r a d i a ț i e.

RADIC- v. r a d i c i-.

RADICÁL, -Ă *adj.* 1. din temelie, complet ; fundamental, de bază. ● *(despre tratamente, medicamente etc.)* care vindecă complet. 2. care preconizează care propagă reforme mari, acțiuni hotărîtoare. 3. în termeni tehnici, în stil neologic. II. 1. număr care, ridicat la o putere, dă un alt număr. ● simbol matematic ($\sqrt{}$), care arată operația de extragere de rădăcină. 2. grup atomic care rămîne neschimbat într-o reacție chimică și care, obișnuit, nu există în stare liberă. 3. *(lingv.)* element primitiv, ireductibil din punct de vedere morfologic, comun mai multor cuvinte care constituie o familie și care conține sensul lexical al cuvîntului ; rădăcină. [< fr. *radical*, it. *radicale*, cf. lat. *radicalis* < *radix* — rădăcină]

RADICALÍSM *s. n.* tendință, inclinație spre măsuri categorice, radicale în soluționarea problemelor. ● hotărîre, fermitate. [< fr. *radicalisme*, germ. *Radikalismus*]

RADICALÍST, -Ă *s. m. f.* adept al radicalismului. [< germ. *Radikalist*]

RADICALIZÁ *vb. I. tr.* a atrage pe cineva la o reformă democratică radicală ; a revoluționa. [cf. germ. *radikalisieren*]

RADICALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a radicaliza și rezultatul ei. [< *radicaliza*]

RADICÁNT, -Ă *adj. (despre tulpină)* care are capacitatea de a emite rădăcini ; *(despre plante)* agățător prin rădăcini suplimentare. [< fr. *radicant*]

RADICÁȚIE *s. f.* dispoziție a rădăcinilor unei plante. [gen. *-iei.* / < fr. *radication*]

RADICÉLĂ *s. f.* ramificație secundară a rădăcinii principale a unei plante. [< fr. *radicelle*]

RADICI- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) rădăcină". [var. *radic-*. / < fr., it. *radici-*, cf. lat. *radix, radicis*]

RADICÍCOL, -Ă *adj.* **1.** care crește pe rădăcini. **2.** care trăiește în simbioză cu rădăcinile. [< fr. *radicicole*]

RADICIFÓRM, -Ă *adj.* care are forma unei rădăcini. [< fr. *radiciforme*, cf. lat. *radix* — rădăcină, *forma* — formă]

RADICIVÓR, -Ă *adj.* care mănîncă, se hrănește cu rădăcini. [< fr. *radicivore*, cf. lat. *radix* — rădăcină, *vorare* — a mînca]

RADICOTOMÍE *s. f.* *(med.)* secționare chirurgicală a unei rădăcini a măduvei spinării ; rizotomie. [gen. *-iei*. / < fr. *radicotomie*, cf. lat. *radix* — rădăcină, gr. *tome* — tăiere]

RADICULALGÍE *s. f.* *(med.)* durere surdă și continuă, datorită unei inflamații a rădăcinilor nervilor cranieni sau rahidieni. [gen. *-iei*. / < fr. *radiculalgie*]

RADICULÁR, -Ă *adj.* care aparține rădăcinii, care se referă la rădăcină. [< fr. *radiculaire*]

RADÍCULĂ *s. f.* parte a embrionului care formează după germinație rădăcina plantulei. [< fr. *radicule*, lat. *radicula*]

RADICULÍTĂ *s. f.* *(med.)* inflamație a rădăcinilor nervoase craniene sau rahidiene. [< fr. *radiculite*]

RADICULOGRAFÍE *s. f.* radiografie a rădăcinilor rahidiene, puse în evidență cu ajutorul unei substanțe de contrast. [gen. *-iei*. / < fr. *radiculographie*]

RADIÉR *s. n.* **1.** element de construcție format de obicei dintr-un planșeu de beton armat, care se întinde în toate direcțiile sub intreaga construcție pe care o susține. **2.** v. *e-*. pl. *-re*. var. *radier* (2) *s. n.* / < fr. *radier*]

RADIÉRĂ [1] *s. f.* gumă de șters. [pron. *-di-e-*. pl. *-re*. var. *radier* (2) s. n. / < fr. *radière*, cf. germ. *Radier(gummi)*]

RADIÉRĂ [2] *s. f.* gravură în apă tare. [cf. germ. *Radierung*]

RADIÉRE *s. f.* faptul, acțiunea de a radia și rezultatul ei. [pron. *-di-e-*. / < *radia*]

RADIESTEZÍE *s. f.* facultatea de a percepe radiațiile electromagnetice. [gen. *-iei*. var. *radioestezie* s. f. / < fr. *radiesthésie*, cf. lat. *radius* — rază, gr. *aisthesis* — senzație]

RADIESTEZÍST, -Ă *s. m. f.* persoană care are radiestezie. [< fr. *radiesthésiste*]

RADIFÉR, -Ă *adj.* care conține radiu. ● *(rar ; despre substanțe)* care emite radiații. [< fr. *radifère*]

RÁDIO- element prim de compunere savantă cu semnificația : **1.** „(relativ la) energia radiantă și radiații de diferite naturi". **2.** „(referitor la) undele electromagnetice și la aplicațiile lor", „radiofonic", „radiofonie", „radiotelegrafie". [pron. *-di-o-*. var. *radi-*. / < fr., it., engl. *radio-*, cf. lat. *radius* — rază]

RÁDIO *s. n.* **1.** instalație de transmitere și de recepție a sunetelor cu ajutorul undelor electromagnetice ; aparatele de emisie și de recepție folosite în acest scop. **2.** sistemul de difuzare a programelor (artistice, culturale etc.) prin radio (1). **3.** instituție care dirijează problemele referitoare la radio. (1, 2). [pron. *-di-o*. art. *radioul*. pl. *-ouri*. / < fr., it. *radio*, germ. *Radio*]

RADIOACTÍV, -Ă *adj.* referitor la radioactivitate. ● *(despre elemente)* care prezintă radioactivitate. [cf. fr. *radioctif*]

RADIOACTIVITÁTE *s. f.* **1.** proprietate a unor elemente cu atomi grei de a emite, prin dezintegrare spontană, raze cu proprietăți similare razelor X. **2.** parte a fizicii care studiază fenomenele radioactive. [cf. fr. *radioactivité*]

RADIOALINIAMÉNT *s. n.* dispozitiv electromagnetic care permite unui navigator să fie ghidat de-a lungul unui ax. [pron. *-di-o-a-li-ni-a-*. / cf. fr. *radioalignement*]

RADIOALTIMÉTRU *s. n.* instalație care determină prin radar înălțimea unui avion deasupra solului. [cf. fr. *radioaltimètre*]

RADIOAMATÓR, -OÁRE, *adj.*, *s. m. f.* (persoană) care manifestă interes pentru radiotehnică ; practicant al radioamatorismului. [cf. fr. *radio-amateur*]

RADIOAMATORÍSM *s. n.* practicare a radiocomunicațiilor de către persoane care manifestă interes pentru radiotehnică și stabilesc legături între radiostații proprii de mică putere. [cf. fr. *radioamateurisme*]

RADIOAMPLIFICÁRE *s. f.* operație de radiorecepție, amplificare și difuzare a programelor de radio. [< *radio-* + *amplificare*]

RADIOAMPLIFICATÓR *s. n.* amplificator radio. [cf. fr. *radio-amplificateur*]

RADIOASCULTÁRE *s. f.* **1.** ascultare a emisiunilor radio. ● post, serviciu care se ocupă cu ascultarea emisiunilor radiofonice. **2.** timp rezervat ascultării în emisiunile de radioamatori. [cf. it. *radioascolto*]

RADIOASCULTÁTOR, -OÁRE *s. m. f.* ascultător al programelor de radio. [cf. it. *radioascoltatore*, rus. *radioslușateli*, germ. *Radiohörer*]

RADIOASTRONÓMIC, -Ă *adj.* referitor la radioastronomie. [cf. fr. *radioastronomique*]

RADIOASTRONOMÍE *s. f.* ramură a astronomiei care studiază emisiunile electromagnetice din cosmos, folosind undele de radio la cercetarea astrelor. [gen. *-iei*. / cf. fr. *radioastronomie*, germ. *Radioastronomie*]

RADIOATERIZÁRE *s. f.* aterizare a unui avion dirijată de fascicule de unde electromagnetice ultrascurte. [cf. fr. *radio-atterrissage*]

RADIOAUDÍȚIE *s. f.* audiție radio. [gen. *-iei*. / cf. it. *radio-audizione*]

RADIOBALIZÁ *vb. I. tr.* a echipa cu instalații de radiobalizaj. [cf. fr. *radiobaliser*]

RADIOBALIZÁJ *s. n.* instalație de semnalizare a unui drum aerian sau maritim printr-un procedeu radioelectric. [cf. fr. *radiobalisage*]

RADIOBALÍZĂ *s. f.* emițător de radio de mică putere, instalat la sol într-un anumit punct, ale cărui emisiuni, captate la bordul unui avion, îi permit acestuia să stabilească exact momentul trecerii deasupra acestui punct. [cf. fr. *radiobalise*]

RADIOBIOLOGÍE *s. f.* disciplină care se ocupă cu studiul efectelor radiațiilor ionizate asupra organismelor vii. [gen. *-iei*. / cf. fr. *radiobiologie*]

RADIOBIÓTIC, -Ă *adj.* referitor la efectele biologice ale radiațiilor. [< fr. *radiobiotique*]

RADIOCARBÓN *s. n.* denumire obișnuită pentru izotopul carbon-14, folosit în cercetări biologice, chimice și arheologice. [< fr. *radiocarbone*]

RADIOCHIMÍE *s. f.* ramură a chimiei care studiază modificările chimice provocate de radiațiile ionizate. [gen. *-iei*. / < fr. *radiochimie*]

RADIOCHIMOGRAFÍE *s. f.* înregistrare a mișcărilor organelor interne pe un film radiografic. [gen. *-iei.* / cf. fr. *radiokimographie*]

RADIOCINEMATOGRAFÍE *s. f.* metodă de diagnostic constînd în înregistrarea pe film cinematografic a imaginii radiografice a unui organ în funcțiune. [gen. *-iei.* / cf. fr. *radiocinématographie*]

RADIOCOBÁLT *s. n.* izotop radioactiv al cobaltului. [cf. fr. *radiocobalt*]

RADIOCOMÁNDĂ *s. f.* telecomandă efectuată cu ajutorul undelor electromagnetice. [cf. fr. *radiocommande*]

RADIOCOMBÍNĂ *s. f.* combină muzicală echipată cu un aparat de radio, un electrofon, un magnetofon și un dulap pentru discuri. [pron. *-di-o-*. [et. incertă]

RADIOCOMENTATÓR, -OÁRE *s. m. f.* comentator al unui post de radioemisiune. [< *radio-* + *comentator*]

RADIOCOMPÁS *s. n.* aparat montat la bordul unui avion care permite menținerea avionului pe direcția unui post de radioemisie sau care indică abaterile avionului de la această direcție. [pl. *-suri.* / < fr. *radiocompas*, germ. *Radiokompass*]

RADIOCOMUNICÁȚIE *s. f.* transmiterea și recepția la distanță a unor sunete, semne sau imagini cu ajutorul undelor electromagnetice. [gen. *-iei.* / cf. fr. *radiocommunication*]

RADIOCONDUCTÓR *s. n.* corp care, sub influența undelor electromagnetice, devine conductor de electricitate. [pl. *-oare*, (s. m.) *-ori.* / cf. fr. *radioconducteur*]

RADIOCURENTOMÉTRU *s. n.* aparat pentru măsurarea vitezei curenților marini și pentru transmiterea datelor prin radio. [< *radio-* + *curentometru*]

RADIODERMÍTĂ *s. f. (med.)* dermită cauzată de iradieri cu raze X sau cu substanțe radioactive. [cf. fr. *radiodermite*]

RADIODETÉCȚIE *s. f.* folosirea undelor electromagnetice pentru a semnala într-o regiune dată prezența (și natura) unui obiect. [gen. *-iei.* / cf. fr. *radiodétection*]

RADIODIAGNÓSTIC *s. n.* diagnostic medical pus pe bază de examinare radiologică. [cf. fr. *radiodiagnostic*]

RADIODIFUZÁ *vb. I. tr.* a transmite, a emite (ceva) prin radio. [cf. fr. *radiodiffuser*]

RADIODIFUZIÚNE *s. f.* comunicare, emisiune radiofonică a unei știri, a unei cuvîntări, a unui concert etc. ● instituție care organizează și se ocupă cu asemenea emisiuni : radio (3). [pron. *-zi-u-*. / cf. fr. *radiodiffusion*]

RADIODIFUZÓR *s. n.* difuzor pentru aparate de radio. [pron. *-di-o-*. / et. incertă]

RADIODISTRIBÚȚIE *s. f.* distribuție publică prin linii de telecomunicații speciale a programelor de radiodifuziune : radioficație. [gen. *-iei.* / cf. fr. *radiodistribution*]

RADIOECOLOGÍE *s. f.* capitol al geneticii care studiază efectele radiațiilor naturale asupra populațiilor vegetale. [pron. *-di-o-e-*. gen. *-iei.* / et. incertă]

RADIOELÉCTRIC, -Ă *adj.* referitor la radioelectricitate. [cf. fr. *radioélectrique*]

RADIOELECTRICIÁN, -Ă *s. m. f.* specialist în radioelectricitate. [pron. *-ci-an*. pl. *-ieni, -iene.* / cf. fr. *radioélectricien*]

RADIOELECTRICITÁTE *s. f.* parte a fizicii care se ocupă cu studiul și cu întrebuințarea undelor electromagnetice. [cf. fr. *radioélectricité*]

RADIOELEMÉNT *s. n. (fiz.)* element radioactiv. [cf. fr. *radioélément*]

RADIOEMÍSIE *s. f.* v. radioemisiune.

RADIOEMISIÚNE *s. f.* emisiune radiofonică. [pron. *-si-u-*. var. *radioemisie* s. f. / cf. fr. *radioémission*]

RADIOEMIȚÁTOR *s. n.* instalație cu care se produc unde electromagnetice folosite la radiocomunicații. [< *radio-* + *emițător*]

RADIOESTEZÍE *s. f.* v. radiestezie.

RADIOFÁR *s. n.* post fix de emisiune radiofonică prin semnale, servind la dirijarea navigației aeriene și marine. v. radiobaliză. [pron. *-di-o-*. pl. *-re, -ruri.* / cf. fr. *radiophare*]

RADIOFICÁ *vb. I. tr.* a înzestra orașele și satele cu posturi de radioficație. [< *radioficație*]

RADIOFICÁRE *s. f.* acțiunea de a radiofica și rezultatul ei ; instalare a unei rețele de posturi de radioficație în orașe sau la sate. [< *radiofica*, cf. rus. *radiofikația*]

RADIOFICÁȚIE *s. f.* sistem de radiorecepție în care un singur aparat receptor puternic servește mai multe difuzoare, instalate la distanță și legate de el prin conductoare electrice. [gen. *-iei.* / < rus. *radiofikația*]

RADIOFÍZICĂ *s. f.* ramură a fizicii care studiază oscilațiile electromagnetice de înaltă frecvență, producerea și propagarea undelor radioelectrice etc. [gen. *-cii.* / cf. fr. *radiophysique*]

RADIOFÓN *s. n.* aparat de comunicare prin radiofonie. [< fr. *radiophone*]

RADIOFÓNIC, -Ă *adj.* referitor la radiofonie, de radiofonie. [cf. fr. *radiophonique*]

RADIOFONÍE *s. f.* transmitere și recepționare a sunetelor prin unde electromagnetice. ● disciplină care studiază sistemul de transmitere și de recepție prin radio. [gen. *-iei.* / cf. fr. *radiophonie*]

RADIOFONÍST, -Ă *s. m. f.* specialist în radiofonie. ● lucrător la un aparat de radiofonie. [cf. it. *radiofonista*]

RADIOFONOGRÁF *s. n.* aparat de radio echipat și cu un fonograf. [cf. it. *radiofonografo*]

RADIOFOTOGRAFÍE *s. f.* obținerea pe un cliseu fotografic a imaginii radiologice cu ajutorul razelor X. [gen. *-iei.* / cf. fr. *radiophotographie*]

RADIOFRECVÉNȚĂ *s. f.* frecvență a undelor electromagnetice folosită în radiocomunicații. [cf. fr. *radiofréquence*]

RADIOGAZÉTĂ *s. f. (rar)* emisiune de știri și de comentarii transmisă prin radio. [< *radio-* + *gazetă*]

RADIOGENÉTICĂ *s. f.* capitol al geneticii care studiază utilizarea radiațiilor ionizate în vederea transformării ereditare a organismelor vii cu scopul ameliorării lor. [gen. *-cii.* / < fr. *radiogénétique*]

RADIOGEOLOGÍE *s. f.* parte a geologiei care utilizează tehnica radioactivității. [gen. *-iei.* / < *radio-* + *geologie*]

RADIOGHIDÁ *vb. I. tr.* a conduce sau a pilota la distanță cu ajutorul undelor radio. [cf. fr. *radioguider*]

RADIOGHIDÁJ *s. n.* conducerea unui vehicul în mișcare cu ajutorul undelor de radio. [cf. fr. *radioguidage*]

RADIOGONIOGRÁF *s. n.* radiogoniometru înregistrator. [cf. germ. *Radiogoniograph*]

RADIOGONIOMETRÁ *vb. I. tr.* a determina direcția unui radioemițător prin radiogoniometrie. [< *radiogoniometru*]

RADIOGONIOMETRÁRE *s. f.* acțiunea de a radiogoniometra. [< *radiogoniometra*]

RADIOGONIOMÉTRIC, -Ă *adj.* care se face cu ajutorul radiogoniometrului. [cf. fr. *radiogoniométrique*]

RADIOGONIOMETRÍE *s. f.* metodă de determinare a unui radioemițător cu ajutorul undelor electromagnetice. [gen. *-iei.* / cf. fr. *radiogoniométrie*]

RADIOGONOMÉTRU *s. n.* instalație de radiorecepție care permite să se determine direcția din care vine o radioemisiune. [cf. fr. *radiogoniomètre*]

RADIOGRAFIÁ *vb. I. tr. (rar)* a face o radiografie. [pron. *-fi-a.* p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *radiographier*]

RADIOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la radiografie. [< fr. *radiographique*]

RADIOGRAFÍE *s. f.* totalitatea procedeelor folosite pentru obținerea unor probe fotografice cu ajutorul razelor X. ● *(concr.)* fotografie obținută în acest fel. [gen. *-iei.* / < fr. *radiographie*]

RADIOGRÁMĂ *s. f.* **1.** comunicare transmisă prin radio ; radiotelegramă. **2.** fotografie obținută cu ajutorul razelor X ; roentgenogramă. [cf. fr. *radiogramme*, germ. *Radiogramm*]

RADIOITINERÁR *s. n.* itinerar urmat de o aeronavă care se conduce după semnalele primite de la farurile hertziene. [< *radio-* + *itinerar*, după fr. *radioroute*]

RADIOIZOTÓP *s. m.* izotop radioactiv. [cf. fr. *radio-isotope*]

RADIOJURNÁL *s. n.* emisiune radiofonică cuprinzînd un buletin de știri, însoțit de comentarii, discuții etc. [< fr. *radiojournal*]

RADIOLÁRE *s. f. pl.* v. radiolari.

RADIOLÁRI *s. m. pl.* clasă de animale protozoare marine învelite într-o cochilie silicioasă cu prelungiri subțiri, dispuse ca niște raze ; *(la sg.)* animal din această clasă. [var. *radiolare* s. f. pl. / < fr. *radiolaires*, cf. lat. *radiolus* < *radius* — rază]

RADIOLARÍT *s. n.* rocă silicioasă marină, rezultată din solidificarea depozitelor de cochilii de radiolari. [< fr. *radiolarit*]

RADIOLOCATÓR *s. n.* post sau aparat de radiolocație ; instalație radar. [cf. engl. *radiolocator*, rus. *radiolokator*]

RADIOLOCÁȚIE *s. f.* detectarea și determinarea poziției unui post de radioemisiune cu ajutorul a două sau a mai multor posturi de radiorecepție ; radioreperaj. [gen. *-iei.* / < engl., fr. *radiolocation*, rus. *radiolokația*]

RADIOLÓG, -Ă *s. m. f.* medic specialist în radiologie. [< fr. *radiologue*]

RADIOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la radiologie, de radiologie. [< fr. *radiologique*]

RADIOLOGÍE *s. f.* **1.** studiul razelor X și al diferitelor lor aplicații. **2.** ramură a medicinii care studiază organismul uman cu ajutorul razelor X și folosirea acestora în tratamentul unor boli. [gen. *-iei.* / < fr. *radiologie*]

RADIOLUMINESCÉNȚĂ *s. f.* luminescență provocată de radiații. [cf. fr. *radioluminescence*]

RADIOMAGAZÍN *s. n.* emisiune cu caracter diferit (informativ, cultural) transmisă prin radio. [< *radio-* + *magazin*]

RADIOMANOMETRÍE *s. f.* metodă de diagnostic constînd în aplicarea radiologiei pentru măsurarea presiunii din interiorul organelor sau vaselor. [gen. *-iei.* / cf. fr. *radiomanométrie*]

RADIOMETALOGRAFÍE *s. f.* ramură a metalografiei care studiază structura metalelor cu ajutorul radiațiilor X. [gen. *-iei.* / < fr. *radiométallographie*]

RADIOMETEOROGRÁF *s. n.* aparat înregistrator al datelor atmosferice la diferite înălțimi cu ajutorul unei radiosonde. [< germ. *Radiometeorograph*]

RADIOMETEOROLOGÍE *s. f.* folosire a mijloacelor radio pentru previziuni meteorologice. [gen. *-iei.* / < fr. *radiométéorologie*]

RADIOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la radiometrie. [cf. fr. *radiométrique*]

RADIOMETRÍE *s. f.* tehnica de măsurare a fluxurilor de radiații. [gen. *-iei.* / < fr. *radiométrie*]

RADIOMÉTRU *s. n.* aparat pentru măsurarea fluxurilor slabe de energie a diferitelor radiații. [< fr. *radiomètre*]

RADIOMICROFÓN *s. n.* emițător radioelectric portabil de dimensiuni mici. [cf. fr. *radio-microphone*]

RADIOMICROMÉTRU *s. n.* aparat de precizie pentru măsurarea lungimilor prin metode radiotehnice ; microradiometru. [cf. fr. *radio-micromètre*]

RADIOMIMÉTIC, -Ă *adj. (despre substanțe)* cu acțiune asemănătoare radiațiilor ionizante. [cf. fr. *radiomimétique*]

RADIONAVIGÁȚIE *s. f.* navigație care folosește mijloace radioelectrice pentru stabilirea orientării și a poziției geografice. [gen. *-iei.* / cf. rus. *radionavigația*, fr. *radionavigation*]

RADIONECRÓZĂ *s. f. (med.)* necroză a unui țesut produsă de radiații ionizate. [cf. fr. *radionécrose*]

RADIONEVRÍTĂ *s. f.* nevrită cauzată de acțiunea razelor radioactive asupra unui nerv. [cf. fr. *radionévrite*]

RADIONUCLÉU *s. n. (fiz.)* nucleu radioactiv. [pron. *-cleu.* pl. *-ee*, (s. m.) *-ei.* / < *radio-* + *nucleu*]

RADIOOPÁC, -Ă *adj. (despre substanțe)* care, introdus în organism, împiedică trecerea razelor. [pron. *-di-o-o-.* var. *radiopac*, *-ă* adj. / cf. it. *radiopaco*]

RADIOOPERATÓR, -OÁRE *s. m. f.* operator radio. [et. incertă]

RADIOPÁC, -Ă *adj.* v. radioopac.

RADIOPATOLOGÍE *s. f.* disciplină care se ocupă cu studiul bolilor provocate de radiații penetrante (raze X etc.). [gen. *-iei.* / < fr. *radiopathologie*]

RADIOPELVIGRAFÍE *s. f. (med.)* aplicare a radiografiei la măsurarea diverselor diametre ale bazinului. [gen. *-iei.* / < fr. *radiopelvigraphie*]

RADIOPELVIMETRÍE *s. f.* metodă radiologică de măsurare a diametrelor bazinului obstetrical. [gen. *-iei.* / cf. fr. *radiopelvimétrie*]

RADIOPROGRÁM *s. n.* programul emisiunilor transmise prin radio ; program de radio. [< *radio-* + *program*]

RADIORECEPTÓR *s. n.* aparat cu care se recepționează emisiunile radiofonice. [cf. fr. *radiorécepteur*]

RADIORECÉPȚIE *s. f.* recepție a unei radiocomunicații. [cf. fr. *radioréception*]

RADIORELÉU *s. n.* instalație care permite realizarea unei comunicații fără fir între două stațiuni prin intermediul stațiunilor intermediare. [pl. *-lee.* / cf. engl. *radio-relay*, rus. *radiorele*]

RADIOREPERÁJ *s. n.* radiolocație. [et. incertă]

RADIORÉPORTAJ *s. n.* reportaj transmis prin radio. [cf. fr. *radioreportage*]

RADIOREPORTÉR *s. m.* reporter pentru emisiunile de radio. [< fr. *radioreporter*]

RADIOREZISTÉNȚĂ *s. f.* rezistență a țesuturilor vii față de acțiunea radiațiilor ionizante. [cf. fr. *radiorésistance*]

RADIÓS, -OÁSĂ *adj.* 1. luminos, strălucitor. 2. *(fig.)* încîntat, cu fața strălucitoare de bucurie. [pron. *-di-os.* / < fr. *radieux*, it. *radioso*, cf. lat. *radius* — rază]

RADIOSCÓPIC, -Ă *adj.* referitor la radioscopie. [< fr. *radioscopique*]

RADIOSCOPÍE *s. f.* examinare pe un ecran luminescent a unui corp opac (în special a corpului omenesc) cu ajutorul umbrei proiectate de un fascicul de raze X care străbat acel corp ; roentgenoscopie. ● *(concr.)* imaginea obținută în acest fel. [gen. *-iei.* / < fr. *radioscopie*]

RADIOSENSIBILITÁTE *s. f.* sensibilitate a unei celule, a unui țesut sau a organismului față de radiațiile ionizante. [cf. fr. *radiosensibilité*]

RADIOSÓNDAJ *s. n.* cercetare a atmosferei cu ajutorul unei radiosonde. [cf. fr. *radiosondage*]

RADIOSÓNDĂ *s. f.* aparat de sondaj meteorologic folosit pentru cercetarea păturilor superioare ale atmosferei. [cf. fr. *radiosonde*]

RADIOSTĂȚIE *s. f.* stație de radioemisiune. [gen. *-iei.* var. *radiostațiune* s. f. / cf. it. *radiostazione*, fr. *radiostation*, engl. *radiostation*]

RADIOSTAȚIÚNE *s. f.* v. radiostație.

RADIOSTEREOGRAFÍE *s. f.* radiografie în relief. [gen. *-iei.* / < fr. *radiostéréographie*]

RADIOSTEREOSCOPÍE *s. f.* radioscopie în care, folosindu-se două surse de radiație, se obține o impresie de relief. [gen. *-iei.* / cf. fr. *radiostéréoscopie*]

RADIOSTIMULÁRE *s. f.* procedeu de fotosinteză. [după fr. *radiostimulation*]

RADIOSÚRSĂ *s. f.* sursă cerească de unde radioelectrice. [cf. fr. *radiosource*, it. *radiosorgente*]

RADIOTÉHNIC, -Ă *adj.* referitor la radiotehnică, de radiotehnică. [< fr. *radiotechnique*]

RADIOTÉHNICĂ *s. f.* 1. tehnica emisiunii, a recepției și a utilizării undelor electromagnetice de înaltă frecvență. 2. tehnica fabricării aparatajului pentru radiocomunicații. [gen. *-cii.* / cf. fr. *radiotechnique*]

RADIOTELEFÓN *s. n.* aparat portabil folosit pentru efectuarea de radiocomunicații pe distanțe relativ scurte. [cf. fr. *radiotéléphone*]

RADIOTELEFÓNIC, -Ă *adj.* referitor la radiotelefonie. [cf. fr. *radiotéléphonique*]

RADIOTELEFONÍE *s. f.* comunicație radiotelefonică în ambele sensuri între două posturi, echipate fiecare cu aparate de emisiune și de recepție. [gen. *-iei.* / cf. fr. *radiotéléphonie*]

RADIOTELEGRAFIÁ *vb. I. tr.* a transmite (o știre, o veste etc.) prin radiotelegrafie. [pron. *-fi-a.* p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / cf. fr. *radiotélégraphier*]

RADIOTELEGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la radiotelegrafie. [cf. fr. *radiotélégraphique*]

RADIOTELEGRAFÍE *s. f.* telegrafie fără fir. [gen. *-iei.* / cf. fr. *radiotélégraphie*]

RADIOTELEGRAFÍST, -Ă *s. m. f.* lucrător la un aparat de radiotelegrafie. [cf. fr. *radiotélégraphiste*]

RADIOTELEGRÁMĂ *s. f.* telegramă transmisă prin radio ; radiogramă (1). [cf. fr. *radiotélégramme*]

RADIOTELEMECÁNICĂ *s. f.* dirijarea mecanismelor mobile la distanță cu ajutorul undelor radiofonice. [gen. *-cii.* / cf. fr. *radiotélémécanique*]

RADIOTELEMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la radiotelemetrie, de radiotelemetrie. [cf. fr. *radiotélémétrique*, it. *radiotelemetrico*]

RADIOTELEMETRÍE *s. f.* determinarea distanței dintre un obiect și un reper dat cu ajutorul undelor electromagnetice. [gen. *-iei.* / cf. it. *radiotelemetria*]

RADIOTELEMÉTRU *s. n.* instrument folosit în radiotelemetrie. [cf. it. *radiotelemetro*]

RADIOTELESCÓP *s. n.* instrument pentru recepționarea, măsurarea și studierea undelor radiofonice emise de corpurile cerești. [pl. *-scoape.* / cf. fr. *radiotéléscope*, germ. *Radioteleskop*]

RADIOTELEVIZÁT, -Ă *adj.* transmis în același timp prin radio și televiziune. [cf. fr. *radiotélévisé*]

RADIOTELEVIZIÚNE *s. f.* serviciu, post, întreprindere de radio și televiziune. [cf. fr. *radiotélévision*]

RADIOTEODOLÍT *s. n.* radiogoniometru care servește la reperarea în înălțime. [cf. germ. *Radiotheodolit*]

RADIOTERAPEÚTIC, -Ă *adj.* radioterapic. [< it. *radioterapeutico*]

RADIOTERÁPIC, -Ă *adj.* referitor la radioterapie ; radioterapeutic. [cf. fr. *radiothérapique*]

RADIOTERAPÍE *s. f.* tratament al unor boli prin radiații ionizante. [gen. *-iei.* / < fr. *radiothérapie*]

RADIOTRANSMÍSIE *s. f.* v. radiotransmisiune.

RADIOTRANSMISIÚNE *s. f.* transmitere prin radio a unor sunete, a unor imagini etc. [pron. *-si-u-*. var. *radiotransmisie* s. f. / cf. fr. *radiotransmission*]

RADIOVACÁNȚĂ *s. f.* emisiune radio destinată celor aflați în vacanță. [< *radio-* + *vacanță*]

RADIOVALÍZĂ *s. f.* aparat de radio portativ de forma și mărimea unei valize. [cf. germ. *Radiovalise*, nume comercial]

RÁDIU *s. n.* element radioactiv asemănător din punct de vedere chimic cu bariul, întrebuințat în fizică și medicină. [pron. *-diu.* var. *radium* s. n. / |< fr. *radium*]

RÁDIUM *s. n.* v. radiu.

RADIUMTERAPÍE *s. f.* metodă de tratament (al tumorilor maligne) cu radiu ; curieterapie. [gen. *-iei.* / < fr. *radiumthérapie*]

RÁDIUS *s. n.* cel mai subțire dintre cele două oase ale antebrațului. [pron. *-di-us.* / < fr., lat. *radius*]

RÁDIX *s. n. (rar)* rădăcină. [< lat. *radix*]

RADJÁH *s. m.* v. rajah.

RADÓM *s. n.* dispozitiv pentru protejarea antenelor de emisie-recepție contra chiciurii și lovirii. [cf. fr. *radôme*, engl. *radome*]

RADÓN *s. n.* element gazos radioactiv care ia naștere prin dezintegrarea radiului. [< fr. *radon*, cf. germ. *Radon*]

RADÚB *s. n. (mar.)* reparație la coca unei nave. [< fr. *radoub*]

RADÚLĂ *s. f.* lamă chitinoasă, prevăzută cu dințișori dispuși în mai multe rînduri, la moluște (cu excepția lamelibranhiatelor), servind la roaderea hranei. [< fr., lat. *radula*]

RAFAELÉSC, -Ă *adj. (liv.)* rafaelic. [pron. *-fa-e-*. / cf. it. *raffaelesco*, fr. *raphaélesque*]

RAFAÉLIC, -Ă *adj.* care are calităţile lui Rafael ; care aminteşte tipurile lui Rafael ; rafaelesc, rafaelitic. [pron. *-fa-e.* / < fr. *raphaélique*, cf. *Rafael*, pictor italian al Renaşterii]

RAFAELÍTIC, -Ă *adj. (liv.)* rafaelic. [cf. fr. *raphaélitique*]

RAFÁLĂ *s. f.* 1. pală, bătaie de vînt (scurtă, bruscă şi puternică). 2. serie continuă de focuri trase cu o armă automată. [< fr. *rafale*]

RAFÉU *s. n.* linie de joncţiune a două jumătăţi simetrice ale unei formaţii anatomice sau ale unui organ. [< fr. *raphé*, cf. gr. *raphe* — sutură]

RÁFIE *s. f.* nume dat mai multor plante exotice din grupa palmierilor, ale căror fibre sînt folosite la confecţionarea sforilor, a legăturilor etc. ● fibră obţinută din nervurile frunzelor acestor plante. [gen. *-iei.* / < fr. *raphia*, it. *rafia*, germ. *Raphia*]

-RAFÍE element secund de compunere savantă cu semnificaţia „sutură chirurgicală". [< fr. *-rhaphie*]

RAFINÁ *vb. I.* 1. *tr.* a curăţa (o substanţă, un produs etc.) de corpurile străine pe care le conţine. 2. *tr., refl. (fig.)* a (se) face mai subtil, mai delicat. [< fr. *raffiner*, it. *raffinare*]

RAFINÁJ *s. n.* rafinare. [< fr. *raffinage*]

RAFINAMÉNT *s. n.* 1. fineţe, subtilitate excesivă. 2. *(peior.)* perfidie. [pl. *-te*, *-turi*. / < fr. *raffinement*]

RAFINÁRE *s. f.* acţiunea de a (se) rafina şi rezultatul ei ; rafinaj. ● operaţia de defibrare fină a pastei din fibre de lemn pentru a obţine un grad de măcinare mai ridicat. [< *rafina*]

RAFINÁT, -Ă *adj.* 1. *(despre o substanţă, un produs)* curăţat de corpuri străine ; obţinut prin rafinare. 2. *(fig.)* fin, delicat, subtil. 3. *(peior.)* perfid. [cf. fr. *raffiné*]

RAFINATÓR *s. n.* 1. vas metalic folosit la rafinarea produselor petroliere. 2. rafinor. [cf. it. *raffinatore*]

RAFINÁRÍE *s. f.* instalaţie, întreprindere pentru rafinarea anumitor produse (petrol, zahăr etc.). [gen. *-iei.* / cf. fr. *raffinerie*]

RAFINÓR *s. m.* lucrător într-o rafinărie. // *s. n.* maşină folosită la măcinarea semifabricatelor fibroase şi a pastei de hîrtie ; rafinator. [< fr. *raffineur*]

RAFINÓZĂ *s. f.* trizaharidă, formată din galactoză, fructoză şi glucoză, care se găseşte în sfecla de zahăr. [< fr. *raffinose*]

RAFLÉSIA *s. f.* floare exotică, cea mai mare din lume, ale cărei petale, lungi de aproape o jumătate de metru, sînt acoperite cu pete roşii şi albe şi exală un miros cadaveric. [pron. *-si-a.* / < fr. *rafflesia*, cf. sir *Raffles*, guvernator în Sumatra]

RAG- element prim de compunere savantă cu sensul de „fisură". [< gr. *rhagas*]

RAGÁDĂ *s. f.* 1. nume dat unor mici ulceraţii care se formează pe piele şi pe mucoasa anală. 2. sfîrcul mamelei. [< fr. *rhagade*, cf. gr. *rhagas* — fisură]

-RAGÍE element secund de compunere savantă cu sensul de „scurgere", „ruptură", „curgere". [cf. fr. *-rhagie*, it. *-ragia*, cf. gr. *rhage* — ruptură]

RAGLÁN *s. n.* 1. croială specială pentru paltoane şi pardesie, caracterizată prin aceea că mîneca porneşte chiar de sub guler. 2. pardesiu sau palton cu asemenea croială. [pl. *-ne*, *-nuri*. / < fr. *raglan*, cf. lord *Raglan*, general englez]

RAHI- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „(referitor la) coloana vertebrală" sau „măduva spinării". [< fr., it. *rachi-*, cf. gr. *rachis*]

RAHIALGÍE *s. f.* durere de-a lungul coloanei vertebrale. [pron. *-hi-al-*. gen. *-iei.* / < fr. *rachialgie*, cf. gr. *rachis* — şira spinării, *algos* — durere]

RAHIANESTÉZIC, -Ă *adj., s. n.* (anestezic) care se administrează în măduva spinării. [< fr. *rachianesthésique*]

RAHIANESTEZÍE *s. f. (med.)* anestezie obţinută printr-o injecţie (cu novocaină etc.) în şira spinării. [pron. *-hi-a-*. gen. *-iei.* / cf. fr. *rachianesthésie*]

RAHICENTÉZĂ *s. f. (med.)* puncţie rahidiană. [< fr. *rachicentèse*, cf. gr. *rachis* — coloana vertebrală, *kentesis* — înţepătură]

RAHIDIÁN, -Ă *adj.* care aparţine şirei spinării, al coloanei vertebrale. O *canal* ~ = canal format din vertebre, în care se află măduva spinării ; *anestezie* ~ă = rahianestezie. [pron. *-di-an.* pl. *-ieni*, *-iene*. / < fr. *rachidien*]

RÁHIS *s. n.* 1. măduva spinării ; 2. ax principal la inflorescenţele gramineelor, pe care sînt dispuse florile şi spiculeţele. [< fr. *rachis*]

RAHISINTÉZĂ *s. f.* intervenţie chirurgicală care urmăreşte solidarizarea mai multor vertebre. [cf. gr. *rachis* — coloană vertebrală, *synthesis* — unire]

RAHÍTIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de rahitism. ● (om) nedezvoltat, slab. [cf. fr. *rachitique*, it. *rachitico*]

RAHITÍSM *s. n.* boală (manifestată în special la copii) caracterizată prin deformaţii ale oaselor ca urmare a lipsei sărurilor de calciu în organism. [< fr. *rachitisme*, it. *rachitismo*]

RAID *s. n.* 1. incursiune rapidă executată de o unitate militară (în special de aviaţie) pe teritoriul unui stat inamic. 2. drum aerian parcurs de un avion. [pron. *raid*. / < engl., fr. *raid*]

RAIFÓRME *s. f. pl. (zool.)* ordin de peşti cu corpul în formă de disc, datorită dezvoltării mari a înotătoarelor pectorale, care trăiesc pe fundul mării în apropiere de coaste. [pron. *ra-i-*. / et. incertă]

RAIGRÁS *s. n.* plantă erbacee din familia gramineelor, însămînţată pentru peluze, terenuri sportive, păşuni etc. [pron. *rai-*. / < fr. *ray-grass*, engl. *ryegrass*, cf. germ. *Raigras*]

RAIÓN *s. n.* 1. suprafaţă, teritoriu limitat de o anumită rază în raport cu un centru. ● unitate teritorial-administrativă în care se împarte o regiune, un district sau un oraş mare în unele ţări. ● fişie de teren pe care acţionează o unitate militară în apărare. 2. secţie a unui magazin unde se găsesc mărfuri de acelaşi fel. [pron. *ra-ion*. pl. *-oane*. / < fr. *rayon*, rus. *raion*]

RAIONÁ *vb. I. tr.* a împărţi în raioane (1) ; a repartiza unele produse agricole sau industriale pentru anumite raioane (1). [< fr. *rayonner*]

RAIONÁL, -Ă *adj.* referitor la raion, al raionului. [pron. *ra-io-*. / < *raion* + *-al*]

RAIONÁRE *s. f.* acţiunea de a raiona şi rezultatul ei. [pron. *ra-io-*. / < *raiona*]

RAISONNEUR *s. m.* v. r e z o n e r.

RAJÁH *s. m.* titlu purtat de un prinţ feudal indian, conducător al unui ţinut ; cel

care deține acest titlu. [var. *radjah* s.m. / < fr. *rajah*, cf. hind. *raja*]

RAL *s.n.* zgomot caracteristic al respirației în afecțiunile bronhiilor sau ale plămînilor. ● zgomot produs de respirația unui muribund. [pl. *-luri*. / < fr. *râle*]

RALANTÍ *s.n.* **1.** mers încetinit al unui motor cu ardere internă. 2. *(cinem.)* trucaj prin care, în timpul proiecției, mișcările se efectuează cu o viteză mai redusă decît cea normală. [pl. *-uri*. / < fr. *ralenti*]

RALANTIZÁRE *s.f.* *(rar)* scădere a intensității unei mișcări, a vitezei, *(fig.)* a energiei. [după fr. *ralentissement*]

RALIÁ *vb. I. refl.* a se aduna, a se strînge în jurul cuiva sau a ceva pentru a realiza o acțiune comună. ● a adera la o părere, la o propunere etc. [pron. *-li-a*. p.i. 3,6 *-iază*, germ. *-iind*. / < fr. *rallier*]

RALÍDE *s.n.pl.* familie de păsări terestre sau semiacvatice alergătoare de talie mică sau mijlocie, avînd ca tip cristeiul-de-baltă ; *(la sg.)* pasăre din această familie. [< fr. *rallidés*]

RALIÉRE *s.f.* acțiunea de a se ralia și rezultatul ei ; aderare. [pron. *-li-e-*. / < *ralia*]

RALIFÓRME *s.f.pl.* ordin de păsări, cuprinzînd ralidele ; *(la sg.)* pasăre din acest ordin. [< fr. *ralliformes*]

RALÍU *s.n.* întrecere automobilistică de regularitate și rezistență, organizată pe parcursul a sute sau mii de kilometri pe drumuri cu diferite dificultăți, deschise traficului rutier obișnuit. [< engl., fr. *rallye*]

RALLENTÁNDO *adv.* *(muz. ; ca indicație de execuție)* rărind, încetinind mișcarea. [< it. *rallentando*]

RAMÁ *vb. I. intr.* *(rar)* a vîsli. [p.i. *-mez*. / < fr. *ramer*]

RAMÁRE *s.f.* acțiunea de a rama. [< *rama*]

RÁMĂ *s.f.* *(rar)* cîrmă de barcă, vîslă. [pl. *-me*. / < fr. *rame*]

RAMBLEIÁ *vb. I. tr.* a face un rambleu pentru o șosea, o cale ferată etc. ● a umple cu rambleu golurile rămase într-o mină în urma exploatării. [pron. *ble-ia*. / p.i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / < fr. *remblayer*]

RAMBLEIÁJ *s.n.* rambleiere. [pron. *-le--iaj*. / < fr. *remblayage*]

RAMBLEIATÓR *s.m.* lucrător minier care execută lucrări de rambleiere. [pron. *-ble--ia-*. / < *rambleia* + *-tor*, după fr. *remblayeur*]

RAMBLEIÉRE *s.f.* acțiunea de a rambleia și rezultatul ei ; rambleiaj. [< *rambleia*]

RAMBLÉU *s.n.* (op. d e b l e u). **1.** umplutură de pămînt folosită pentru a acoperi un gol sau pentru a ridica un teren la nivelul necesar unei construcții. 2. lucrare executată în scopul ridicării unui teren la nivelul necesar sau al susținerii terasamentului unei căi ferate, al unei șosele etc. deasupra nivelului terenului. [pl. *-uri, -ee*. / < fr. *remblai*]

RAMBÚRS *s.n.* sistem de expediție a unui pachet prin poștă, în care plata transportului este făcută de destinatar la primirea pachetului. [pl. *-se, -suri*. / < *rambursa*, după fr. *remboursement*]

RAMBURSÁ *vb. I. tr.* a restitui, a înapoia cuiva o sumă de bani datorată. [< fr. *rembourser*]

RAMBURSÁBIL, *-Ă adj.* care se poate rambursa. [cf. fr. *remboursable*]

RAMBURSÁRE *s.f.* acțiunea de a rambursa și rezultatul ei ; restituire. [< *rambursa*]

RAMÉR *s.m.* *(rar)* cel care ramează ; vîslaș. [< fr. *rameur*]

RAMÉZĂ *s.f.* mașină de uscat țesături în stare întinsă. [< fr. *rameuse*]

RAMFORÍNCUS *s.m.* reptilă zburătoare fosilă de mărimea unui uliu, avînd un cioc lung, dinți puternici și coadă lungă. [< fr. *rhamphorhynque*, lat. sc. *ramphorynchus*, cf. gr. *rhamphos* — cioc, *rhynchos* — bot]

RÁMIE *s.f.* plantă textilă originară din Extremul Orient. ● fibră foarte suplă și rezistență, extrasă din această plantă. [gen. *-iei*. / < fr. *ramie*]

RAMIFICÁ *vb. I. refl.* a se despărți în mai multe ramuri. [p.i. 3 *ramifică*. / cf. it. *ramificare*, fr. *ramifier*]

RAMIFICÁRE *s.f.* faptul de a se ramifica ; ramificație. [< *ramifica*]

RAMIFICÁȚIE *s.f.* ramificare ; încrucișare. ● *(concr.)* parte ramificată ; ramură ; brat ; prelungire. [gen. *-iei*. var. *ramificațiune* s.f. / < fr. *ramification*, cf. it. *ramificazione*]

RAMIFICAȚIÚNE *s.f.* v. r a m i f i c a ț i e.

RAMOLÍ *vb. IV. refl.* a-și pierde vioiciunea, agerimea minții ; a slăbi din punct de vedere fizic și intelectual (din cauza bătrîneții). [< fr. *ramollir*]

RAMOLÍRE *s.f.* acțiunea de a se ramoli și rezultatul ei ; ramolisment, ramoliție. [< *ramoli*]

RAMOLISMÉNT *s.n.* ramolire. O ~ *cerebral* = ramolirea unei porțiuni din creier, determinată frecvent de leziuni vasculare. [pl. *-te, -turi*. / < fr. *ramolissement*]

RAMOLÍT, *-Á adj., s.m.f.* (cel) care și-a pierdut vioiciunea, agerimea minții (din cauza bătrîneții). [< *ramoli*]

RAMOLÍȚIE *s.f.* *(rar)* ramolire. [gen. *-iei*. / cf. fr. *ramollition*]

RAMONÁJ *s.n.* *(alpinism)* escaladare prin interiorul unei formații stîncoase. [< fr. *ramonage*]

RAMÓS, *-OÁSĂ adj.* cu multe ramuri ; puternic ramificat. [< fr. *rameux*]

RAMPÁNT, *-Ă adj.* *(despre o suprafață)* înclinat în rampă. // *s.m.* *(arhit.)* fiecare dintre cele două laturi oblice ale unui fronton. ale unui gablu sau ale unui hîntou. [< fr. *rampant*]

RÁMPĂ *s.f.* **1.** teren înclinat, privit în sensul în care urcă. ● porțiune din traseul unei șosele pe care vehiculele circulă urcînd. 2. platformă amenajată în stații pentru încărcarea și descărcarea vagoanelor de cale ferată. O ~ *de lansare* = suport orientabil echipat cu diferite dispozitive de ghidare, de pe care se lansează avioanele catapultate sau unele rachete de luptă. 3. balustradă la o scară. ● barieră. 4. *(teatru)* partea din față a unei scene, unde sînt instalate luminile. O *a vedea lumina ~ei* = a intra în repertoriul unui teatru, a fi jucat în fața publicului ; *a chema la ~* = a cere prin aplauze revenirea artiștilor pe scenă. 5. *(anat.)* compartiment din melcul urechii interne. [< fr. *rampe*]

RANCH *s.n.* fermă de mari proporții pentru creșterea vitelor în vestul Statelor Unite ale Americii și în Mexic. [pron. *ranci*. / < americ. *ranch*, sp. *rancho*, cf. sp. *ranchar* — a găzdui]

RANCHIÚNĂ *s. f.* pizmă, pică, ură ascunsă ; dorință de răzbunare. [pron. *-chiu-*. pl. *-ni, -ne.* / < fr. *rancune*]

RANCHIUNÓS, -OÁSĂ *adj.* care poartă ranchiună ; răzbunător. [pron. *-chiu-*. / cf. fr. *rancuneux*]

RAND *s. m.* unitatea monetară în Republica Africa de Sud. [pl. *ranzi.* / < fr. *rand*]

RANDALINÁ *vb. I. tr.* a moleta (1). [< cf. germ. *randalieren*]

RANDALINÁRE *s. f.* moletare. [< *randalina*]

RANDALÍNĂ *s. f.* moletă. [cf. germ. *Rändeline*]

RANDAMÉNT *s. n.* 1. capacitatea de producție a unei întreprinderi industriale sau comerciale, a unui teren agricol, a unui utilaj într-o unitate de timp dată. 2. *(tehn.)* raportul dintre lucrul mecanic produs și energia consumată de un sistem tehnic (mașină, aparat etc.) pentru a produce acel lucru mecanic. [pl. *-te, -turi.* / < fr. *rendement*]

RÁNDĂ *s. f.* *(mar.)* pînză trapezoidală aflată pe catargul de la pupă. [pl. *-de.* / < it. *randa*]

RANDEVÚ *s. n.* *(franțuzism)* întîlnire (fixată dinainte). [scris și *rendez-vous.* / < fr. *rendez-vous*]

RANFLUÁ *vb. I. tr.* *(mar.)* a ridica de pe fund și a repune în stare de plutire o navă scufundată. [pron. *-flu-a.* / < fr. *renflouer*]

RANFLUÁRE *s. f.* acțiunea de a ranflua ; operația de ridicare la suprafață și de repunere în stare de plutire a unei nave scufundate. [pron. *-flu-a-.* / < *ranflua*, după fr. *renflouage*]

RANFORSÁ *vb. I. tr.* *(tehn.)* a întări cu ranforți. ● a întări, a consolida, a face mai rezistent. [< fr. *renforcer*]

RANFORSÁJ *s. n.* ranforsare ; *(spec.)* întărire a suspensiei la automobile. [< fr. *renforçage*]

RANFORSÁRE *s. f.* acțiunea de a ranforsa și rezultatul ei. ● întărirea unei piese sau a unei construcții metalice cu ajutorul unor ranforți. [< *ranforsa*]

RANFORSÁT, -Ă *adj.* întărit cu ranforți ; făcut mai rezistent. O *suspensie ~ă* = suspensie mai bună și mai rezistentă la caroseriile de automobil. [cf. fr. *renforcé*]

RANFÓRT *s. n.* întăritură (formată din una sau mai multe piese) care susține o (parte de) construcție. [pl. *-turi,* (s. m.) *-rți.* / < fr. *renfort*]

RANG *s. n.* 1. loc ocupat de o persoană sau de o instituție într-o ierarhie. ● treaptă, situație socială. 2. clasificare a navelor potrivit mărimii sau armamentului lor. 3. *(mat.)* locul pe care îl ocupă un termen într-un șir. [< fr. *rang*]

RANICULTÚRĂ *s. f.* cultura broaștelor de baltă comestibile ; batracocultură. [cf. it. *ranicoltura* < lat. *rana* — broască, *cultúra* — creștere]

RANUNCULACÉE *s. f. pl.* familie de plante erbacee dicotiledonate, care au ca tip piciorul-cocoșului ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *renonculacées*]

RANVERSÁ *vb. I. tr.* *(franțuzism)* a da peste cap ; a răsturna. [< fr. *renverser*]

RANVERSÁRE *s. f.* acțiunea de a ranversa. ● evoluție acrobatică prin care un avion execută o schimbare de direcție de 180 grade, fiind săltat brusc în sus și apoi lăsat să alunece pe o parte pînă ajunge cu botul în jos ; întoarcere pe aripă. [< *ranversa*, cf. fr. *renversement*]

RAPÁCE *adj. invar.* răpitor ; hrăpăreț, apucător, lacom. [< it. *rapace*, cf. fr. *rapace*]

RAPACITÁTE *s. f.* însușirea de a fi rapace ; lăcomie. [cf. it. *rapacità*, fr. *rapacité*]

RAPÉL *s. n.* 1. readucerea la poziția inițială a unei piese sau a unui sistem tehnic. 2. *(alpinism)* manevră de coardă care asigură coborîrea celor mai dificile pasaje cu maximum de securitate. O *coborîre în ~* = coborîre în alpinism a unui perete abrupt printr-un sistem de coardă dublă. 3. *(med.)* reînnoire a unui vaccin ; repetare a unei manifestări sau a unei intervenții. [pl. *-le, -luri.* / < fr. *rappel*]

RAPÍD, -Ă *adj.* care se petrece într-un timp scurt ; care se mișcă, care are loc repede. ● foarte înclinat, pieptiș. O *tren ~* *(și s. n.)* = tren de mare viteză, care oprește numai în stațiile foarte importante. // *s. f.* canal care racordează două tronsoane ale unui curs de apă situate la înălțimi diferite. ● parte a unui curs de apă cu pantă foarte accentuată. ● povîrniș, suprafață puternic înclinată, abruptă ; repeziș. [< fr. *rapide*]

RAPIDITÁTE *s. f.* însușirea a ceea ce este rapid ; viteză mare, repeziciune, iuțeală. [cf. fr. *rapidité*]

RAPIÉRĂ *s. f.* *(rar)* spadă cu lama fină. [pron. *-pi-e-.* / < fr. *rapière*]

RAPÓRT *s. n.* I. 1. legătură, relație între fenomene, între noțiuni etc. ● *(la pl.)* legături (de prietenie, de serviciu etc.). 2. *(mat.)* citul a două mărimi de același fel. 3. relație (numerică) între două valori. II. *casă de ~* = casă construită pentru a fi închiriată și a aduce astfel beneficii. III. comunicare scrisă sau orală, dare de seamă, expozeu care se adresează către o instanță judiciară, către un șef ierarhic, către o adunare generală etc. ; momentul cînd se face această prezentare. ● *(mil.)* scurtă prezentare orală asupra situației trupei, făcută de un militar în fața superiorului său. [pl. *-orturi, -oarte.* / < fr. *rapport*]

RAPORTÁ *vb. I. tr.* I. *(rar)* a aduce venituri, beneficii ; a produce. II. a relata (scris sau oral) unui șef ierarhic sau unei adunări o situație, rezultatul unei activități etc. III. 1. a stabili un raport între două sau mai multe noțiuni. ● *refl.* a face legătura cu ceva ; a se referi. 2. *(mat.)* a găsi valoarea pe care o are o mărime cînd a doua mărime are o valoare egală cu unitatea. 3. a reprezenta pe un plan, la o anumită scară, elementele unei ridicări topografice. [p. i. *-tez, 3,6 -tează* și *raportă.* / < fr. *rapporter*]

RAPORTÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) raporta și rezultatul ei. [< *raporta*]

RAPORTÓR *s. n.* instrument gradat în formă de semicerc folosit pentru măsurarea unghiurilor. [< fr. *rapporteur*]

RAPORTÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care prezintă un raport. [< fr. *rapporteur*]

RAPSÓD *s. m.* cîntăreț care colinda orașele Greciei antice recitînd fragmente din poeme epice. v. a e d. ● *(astăzi)* poet epic, bard. [cf. fr. *rhapsode*, gr. *rhapsodos*]

RAPSODIÁ *vb. I. intr.* *(rar)* a compune, a recita poeme epice. [pron. *-di-a.* p. i. *-iez, 3, 6 -iază, 4 -iem,* ger. *-iind.* / cf. fr. *rhapsodier*]

RAPSÓDIC, -Ă *adj.* fragmentat ca o rapsodie ; lipsit de unitate. [< fr. *rhapsodique*]

RAPSODÍE *s. f.* 1. episod dintr-o scriere epică, recitată și cîntată public de rapsozi. ● scriere lirică în versuri, fantezistă și sentimentală, de un colorit pitoresc. ● lucrare formată din fragmente luate din diferite scrieri. 2. piesă instrumentală scrisă pentru pian sau orchestră într-o formă liberă, al cărei element de bază îl constituie cîntecul popular. [gen. *-iei.* / cf. fr. *rhapsodie*, it. *rapsodia*, lat., gr. *rhapsodia*]

RAPSODIÉRE *s. f. (rar)* acțiunea de a rapsodia și rezultatul ei. [pron. *-di-e-.* / < *rapsodia*]

RAPSODÍST, *-Ă s. m. f. (rar)* compozitor de rapsodii. [< fr. *rhapsodiste*]

RAPT *s. n.* 1. *(rar)* răpire (a unei persoane). 2. jaf, hoție. [pl. *-turi.* / < fr. *rapt*, cf. lat. *raptus*]

RÁPTUS *s. n. (med.)* tulburare mintală constînd din trecerea bruscă de la o stare de inhibiție, produsă de o anxietate puternică, la o stare de agitație psihomotorie, însoțită de obicei de impulsiuri agresive. [< fr., lat. *raptus*]

RAREFÁCȚIE *s. f.* rarefiere. [gen. *-iei.* var. *rarefacțiune* s. f. / cf. fr. *raréfaction*]

RAREFACȚIÚNE *s. f.* v. rarefacție.

RAREFIÁ *vb. I. tr., refl. (despre gaze)* a(-și) micșora densitatea ; a (se) face mai rar. [pron. *-fi-a.* p. i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *raréfier*]

RAREFIÁNT, *-Ă adj.* care rarefiază, rărește. [pron. *-fi-ant.* / < fr. *raréfiant*]

RAREFIÉRE *s. f.* acțiunea de a (se) rarefia și rezultatul ei ; rarefacție, rărire. ● *(med.)* rărire patologică a unui țesut. [pron. *-fi-e-.* / < *rarefia*]

RARESCÉNT, *-Ă adj.* care se rarefiază. [< fr. *rarescent*]

RARÍSIM, *-Ă adj.* foarte rar. [< it. *rarissimo*, lat. *rarissimus*]

RARITÁTE *s. f.* 1. caracterul a ceea ce este rar. 2. lucru rar ; *(p. ext.)* ceea ce este excepțional, ieșit din comun. [cf. fr. *rareté*, it. *rarità*, lat. *raritas*]

RAS *s. m. (ist.)* înalt titlu nobiliar militar în Etiopia, rezervat, de regulă, căpeteniilor de provincii istorice. [pl. *rași.* / < fr., ar. *ras*]

RÁSĂ *s. f.* 1. varietate a unei specii de animale domestice deosebită de alte varietăți ale aceleiași specii și ale cărei caractere distinctive se transmit de la o generație la alta ; soi. O *de* ~ = de soi bun ; select. 2. grup biologic de oameni care s-a format din cele mai vechi timpuri, avînd drept caractere distinctive culoarea pielii și a părului, trăsăturile feței etc., particularități care nu contrazic unitatea biologică a întregii omeniri și nu constituie un criteriu științific pentru diferențierea ei în grupări sociale. [< fr. *race*, cf. it. *razza*, germ. *Rasse*]

RASEOLOGÍE *s. f.* parte a antropologiei care studiază rasele omenești. [pron. *-se-o-.* gen. *-iei.* / < *rasă* + gr. *logos* — studiu]

RASGÁDO *s. n.* preludiu de chitară executat prin atacarea tuturor coardelor. [< fr., sp. *rasgado*]

RASHI *s. n.* scriere folosită în anumite manuscrise evreiești. [< ebr. *rashi*]

RASIÁL, *-Ă adj.* referitor la rasism, care aparține rasismului ; rasist. [pron. *-si-al.* / < fr. *racial*]

RASÍSM *s. n.* concepție social-politică antiștiințifică și reacționară care susține ideea nefondată a inegalității biologice și intelectuale a raselor, precum și caracterul determinant, în istorie, al particularităților rasiale ale oamenilor, al luptei dintre rase. [< fr. *racisme*, cf. rus. *rasizm*]

RASÍST, *-Ă adj.* care aparține rasismului, propriu rasismului. // *s. m. f.* adept al rasismului. [< fr. *raciste*]

RASTEL *s. n.* suport pe care se reazemă arme, schiuri etc. [pl. *-le*, *-luri.* / < it. *rastello*, germ. *Rastel*, cf. lat. *rastellum*]

RÁSTER *s. n.* 1. placă din sticlă cu o rețea fină de linii compuse din puncte, folosită în tipografie. 2. instrument pentru liniat portative, putînd trage deodată cinci linii paralele ; rastral. 3. ansamblul liniilor alcătuite din puncte de lumină în care e descompusă o imagine de televiziune ; rastru. [< germ. *Raster*]

RASTRÁL *s. n.* raster (2). [< germ. *Rastral*]

RÁSTRU *s. n.* raster (3). [< lat. *rastrum* — greblă]

RAȘ *s. n. (med.)* erupție eritematoasă de scurtă durată, care apare în perioada de invazie a unor boli eruptive. [< fr., engl. *rash*]

RAȘCHETÁ *vb. I. tr.* a curăța o piesă metalică, un parchet cu rașchela. ● a freca o tencuială cu rașchela pentru a-i da un aspect neted. [< *rașchetă*]

RAȘCHETÁRE *s. f.* acțiunea de a rașcheta și rezultatul ei. [< *rașcheta*]

RAȘCHÉTĂ *s. f.* 1. daltă încovoiată cu care se răzuiește parchetul sau vopseaua de pe piesele metalice ce urmează să fie vopsite din nou ori se curăță scoicile și vegetația depuse pe bordajul carenei vaselor. 2. unealtă în formă de perie, folosită la raschetarea tencuielilor. [< germ. *Raskette*, cf. it. *raschietto*]

RĂȘEL *s. n.* mașină de tricotat, avînd două sisteme de ace cu limbă. O *tricot* ~ = tricot din urzeală cu legături caracteristice obținut la această mașină. [< germ. *Raschel(maschine)*]

RAȘPÉL *s. n.* pilă lată de oțel cu dinți mari, folosită pentru răzuirea lemnului. [pl. *-le*, *-luri.* / < germ. *Raspel*]

RATÁ *vb. I.* 1. *tr.* a scăpa, a pierde o ocazie, a da greș. ● a nu reuși, a nu izbuti în ceva. 2. *intr. (despre explozibile, arme de foc)* a nu lua foc. [< fr. *rater*]

RATÁFIA *s. n.* lichior de fructe cu alcool și zahăr. [< fr. *ratafia* < cuv. creol]

RATÁRE *s. f.* acțiunea de a rata și rezultatul ei : nereușită. [< *rata*]

RATAȘÁ *vb. I. refl. (franțuzism)* a se lega, a se lipi, a se atașa. [< fr. *rattacher*]

RATÁT, *-Ă adj.* 1. care a dat greș ; nereușit, neizbutit. 2. *(despre scriitori, artiști etc. ; adesea s.)* care nu a izbutit să se afirme, să creeze ceva de valoare. [cf. fr. *raté*]

RATATINÁ *vb. I. tr., refl. (med.)* a provoca încrețituri (pe țesuturi, celule etc.) ; a (se) încreți. [< fr. *ratatiner*]

RATATINÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) ratatina și rezultatul ei ; încrețire a țesuturilor, a celulelor etc. ca urmare a unor tulburări metabolice. [< *ratatina*]

RÁTĂ *s. f.* 1. fiecare dintre părțile în care se eșalonează o sumă de bani sau o obligație de altă natură pentru a fi achitată sau distribuită treptat la anumite termene. 2. raport (procentual), procent (al scontului, al dobînzii etc.). O *~a plusvalorii* = raportul dintre plusvaloare și capitalul variabil ; *~a profitului* = raportul dintre plusvaloare și întregul capital avansat. [pl. *-te.* / < germ. *Rate*]

RATÉU *s. n.* 1. neexplodare, neaprindere a unui proiectil, a unei arme de foc, a unui exploziv. 2. *(tehn.)* defect de funcționare a unui motor cu explozie, care constă în arderea incompletă a combustibilului. [pron. *-teu.* / < fr. *raté*]

RATICÍD, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care stîrpește rozătoarele ; rodenticid. [< fr. *raticide*, cf. fr. *rat* — șoarece, lat. *caedere* — a ucide]

RATIÉRĂ *s. f.* dispozitiv la războiul mecanic de țesut, care ridică și coboară iețele. [pron. *-ti-e-.* / < fr. *ratière*]

RATIFICÁ *vb. I. tr.* a da valabilitate unui act, unui tratat etc. prin aprobarea sau confirmarea lui în formă autentică. [lp. i. *ratific*, 3, 6 *-că.* / cf. it. *ratificare*, fr. *ratifier*]

RATIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a ratifica și rezultatul ei ; ratificație. ● acțiune juridică prin care un stat își însușește prin intermediul organelor sale competente un tratat internațional. O *instrument de* ~ = document în care se consemnează însușirea unui tratat internațional de către un stat. [< *ratifica*]

RATIFICÁȚIE *s. f.* ratificare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *ratification*]

RATINÁ *vb. I. tr. (text.)* a da un aspect buclat feței unei țesături. [< fr. *ratiner*]

RATINÁRE *s. f.* acțiunea de a ratina ; buclare. [< *ratina*]

RATÍTE *s. f. pl.* subclasă de păsări acarenate, alergătoare, cu aripile slab dezvoltate, cuprinzînd struții, pasărea kiwi etc. ; *(la sg.)* pasăre din această subclasă. [< fr. *ratites*, cf. lat. *ratis* — plută]

RATÓN *s. n.* șobolan mic. [< fr. *raton*]

RATRAPÁ *vb. I. tr., refl. (franțuzism)* a (se) reface ; a relua ; a(-și) recîștiga (forțele). [< fr. *ratrraper*]

RATRAPÁRE *s. f. (franțuzism)* acțiunea de a (se) ratrapa. [< *ratrapa*]

RÁȚIE *s. f.* 1. cantitate de hrană, de apă etc. fixată pe un timp determinat potrivit anumitor norme ; porție ; 2. *(mat.)* diferența, respectiv citul constant dintre doi termeni consecutivi ai unei progresii aritmetice, respectiv geometrice. [gen. *-iei.* var. *rațiune* (3) s. f. / < fr. *ration*, it. *razione*, cf. lat. *ratio*]

RAȚIOCINÁ *vb. I. tr. (liv.)* a raționa cu mult echilibru, cu multă subtilitate. [pron. *-ți-o-.* / < it. *raziocinare*, cf. lat. *ratiocinari*]

RAȚIOCINÁNT, -Ă *adj.* referitor la raționcinare ; cu caracter de raționcinare. [pron. *-ți-o-.* / cf. it. *raziocinante*]

RAȚIOCINÁRE *s. f.* acțiunea de a raționcina ; raționcinație ; raționament subtil, pedant. [< *raționcina*]

RAȚIOCINÁȚIE *s. f. (liv.)* raționcinare. [gen. *-iei.* var. *raționcinațiune* s. f. / < fr. *ratiocination*, cf. lat. *ratiocinatio*]

RAȚIOCINAȚIÚNE *s. f.* v. raționcinație.

RAȚIONÁ[1] *vb. I.* 1. *intr.* a judeca, a gîndi rațional. 2. *tr. (rar)* a raționaliza. [pron. *-ți-o-.* / cf. *rațiune*, după it. *razionare*, fr. *raisonner*]

RAȚIONÁ[2] *vb. I. tr.* a raționaliza. [pron. *-ți-o-.* / < fr. *rationner*, it. *razionare*]

RAȚIONÁL, -Ă *adj.* 1. potrivit rațiunii ; logic ; *(despre oameni)* înzestrat cu rațiune ; cuminte. 2. făcut cu judecată, cu măsură ; sistematic, metodic. 3. *(mat.) număr* ~ = număr egal cu citul a două numere întregi ; *funcție ~ă* = funcție exprimată prin raportul a două polinoame de una sau de mai multe variabile independente. [cf. fr. *rationnel*, it. *razionale*, lat. *rationalis*]

RAȚIONALÍSM *s. n.* 1. încredere în rațiune, în capacitatea acesteia de a cunoaște realitatea. 2. concepție în teoria cunoașterii care consideră rațiunea drept unic izvor al cunoașterii, afirmînd că necesitatea și universalitatea nu pot fi deduse din experiență, prin generalizarea ei, ci numai din rațiune, unde există independent de experiență, aprioric. [cf. fr. *rationalisme*]

RAȚIONALÍST, -Ă *adj.* referitor la raționalism, propriu raționalismului. // *s. m. f.* adept al raționalismului. [cf. fr. *rationaliste*]

RAȚIONALITÁTE *s. f.* însușirea a ceea ce este rațional. [cf. fr. *rationalité*]

RAȚIONALIZÁ *vb. I. tr.* 1. a introduce metode de folosire mai justă a utilajului, a spațiului de lucru etc. (într-o întreprindere, într-o ramură de producție etc.). 2. a limita consumul unor produse (supunîndu-l anumitor restricții) ; raționa[2]. 3. a transforma o expresie algebrică cu un radical într-o expresie echivalentă fără radical. [< fr. *rationaliser*, cf. rus. *racionalizirovati*]

RAȚIONALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a raționaliza și rezultatul ei. [pron. *-ți-o-.* / < *raționaliza*]

RAȚIONALIZATÓR, -OÁRE *s. m. f.* persoană care se ocupă cu găsirea mijloacelor de raționalizare a muncii. [< *raționaliza* + *-tor*]

RAȚIONAMÉNT *s. n.* 1. operație mintală cu ajutorul căreia din două sau mai multe judecăți se obține o judecată nouă, care decurge logic din primele. 2. fel de a raționa ; judecată. v. silogism. [pron. *-ți-o-.* pl. *-te*, *-turi.* / cf. fr. *rationnement*, it. *razionamento*]

RAȚIÚNE *s. f.* 1. facultate a omului de a cunoaște, de a înțelege și de a judeca ; judecată, gîndire ; inteligență. 2. temei, justificare, motiv. O ~*a de a fi* (a unui lucru) = ceea ce justifică existența (unui lucru). 3. v. rație. [pron. *-ți-u-.* / < lat. *ratio*, cf. fr. *ration*, it. *ragione*]

RAVÁGIU *s. n.* pustiire, stricăciune, pagubă cauzată de o furtună, de o inundație etc. [pron. *-giu.* pl. *-ii.* var. *ravaj* s. n. / < fr. *ravage*]

RAVÁJ *s. n.* v. ravagiu.

RAVENÁT, -Ă *adj. (liv.)* din Ravenna (Italia). O *mozaic* ~ = mozaic caracteristic pentru arhitectura bizantină din Ravenna. [< it. *ravennate*]

RAVÉNĂ *s. f.* vale de eroziune săpată de un torent. [var. *ravină* s. f. / < fr. *ravine*]

RAVINÁRE *s. f.* proces de formare a ravenelor. [după fr. *ravinement*]

RAVÍNĂ *s. f.* v. ravenă.

RAVIÓLI *s. n. invar.* fel de mîncare constînd din piroști cu carne bine asezonate și servite cu sos. [< fr., it. *ravioli*]

RAVITALIÁ *vb. I. tr. (franțuzism)* a aproviziona cu alimente, materiale etc. ; a ajuta. [< fr. *ravitailler*]

RAVITALIÉRE *s. f.* acțiunea de a ravitalia. [pron. *-li-e-.* / < *ravitalia*]

RAYONNÁNT, -Ă *adj.* v. reionant.

RAYONNÍSM *s. f.* v. reionism.

RAZÁNT, -Ă *adj.* care rade, care trece cu repeziciune pe lîngă ceva, atingîndu-l. ● *(s. f.)* lovitură de tenis dată astfel încît mingea trece aproape de partea superioară a plasei. [< fr. *rasant*]

RAZÁNȚĂ *s. f.* calitatea a ceea ce este razant ; *(spec.)* calitate a traiectoriei unui mobil de a avea curbura mică. ● porțiune

de traiectorie (aproape) paralelă cu orizontala. [cf. fr. *rasance*, germ. *Rasanz*]

RĂZIE *s. f.* control inopinat făcut de organele ordinii publice pentru descoperirea infractorilor. [gen. *-iei.* / < fr., it. *razzia*, germ. *Razzia*, cf. ar. *rhazia* — incursiune]

RAZMÓT *s. n.* zbor orizontal al unui avion la înălțime foarte mică. [< fr. *rase-mottes*]

RE- element de derivare cu sens iterativ, care servește la formarea de verbe, adjective și substantive. [< fr. *re-*, cf. lat. *re-*]

RE *s. m. invar. (muz.)* 1. a doua treaptă a gamei majore tip ; sunetul și nota corespunzătoare. 2. a treia coardă a unei viori. [< fr. *ré*, it. *re*]

REABILITÁ *vb. I.* 1. *tr., refl.* a(-și) restabili prestigiul știrbit. 2. *tr.* a repune, a reintegra pe cineva în drepturile pierdute (printr-o condamnare). 3. *tr.* a readuce în stare activă unele funcții alterate în urma unor procese patologice. [pron. *re-a-*. / < fr. *réhabiliter*]

REABILITÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) reabilita. ● restabilire, redobîndire a bunei reputații. ● *(concr.)* act juridic prin care cineva este repus în drepturile personale pierdute. [< *reabilita*]

REABONÁ *vb. I. refl.* a se abona din nou. [pron. *re-a-*. / cf. fr. *réabonner*]

REABONÁRE *s. f.* acțiunea de a se reabona. [< *reabona*]

REACLIMATIZÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) aclimatiza din nou. [< *re-* + *aclimatiza*]

REACLIMATIZÁRE *s. f.* acțiunea, faptul de a (se) reaclimatiza. [< *reaclimatiza*]

REACTÁNȚ *s. m.* fiecare dintre substanțele definite care iau parte la o reacție chimică. [pron. *re-ac-*. / < engl. *reactant*]

REACTÁNȚĂ *s. f.* 1. mărime de calcul, egală cu raportul dintre valoarea efectivă a tensiunii electrice alternative aplicate la bornele unui circuit electric fără rezistență electrică și valoarea efectivă a intensității curentului electric pe care îl stabilește în circuit. 2. bobină electrică a cărei reactanță (1) este sensibilă. [< fr. *réactance*, engl. *reactance*]

REACTÍV, -Á *adj.* 1. care reacționează, folosit ca reactiv. 2. *(fiz.)* care are inducție proprie sau capacitate electrică. // *s. m.* substanță chimică avînd proprietatea de a reacționa în mod specific într-o reacție. [< fr. *réactif*]

REACTIVÁ *vb. I.* 1. *tr. (liv.)* a repune în activitate. 2. *tr. (chim., fiz.)* a reînnoi pilele și soluția unui element chimic pentru a-i intensifica puterea de acțiune. 3. *refl.* a reintra în cadrele active ale armatei. [< fr. *réactiver*]

REACTIVÁNT, -Á *adj.* care reactivează, care repune în activitate. // *s. m.* reactiv chimic folosit la flotația unor minereuri. [< *reactiva* + *-ant*]

REACTIVÁRE *s. f.* acțiunea de a reactiva și rezultatul ei ; reînnoire, revenire. [< *reactiva*]

REACTIVITÁTE *s. f.* 1. însușirea de a fi reactiv ; reacție la o excitație. 2. mărime care caracterizează funcționarea unui reactor nuclear. ● proprietate a unui organism de a reacționa. [cf. fr. *réactivité*]

REACTOPROPULSÓR *s. n.* reactor avînd ca organ propulsor o elice antrenată de o turbină cu gaze, alimentată de gazele evacuate din camera de combustie a reactorului. [< *reacto(r)* + *propulsor*]

REACTÓR *s. n.* 1. aparat propulsor care folosește forța de reacție a gazelor de ardere pentru a deplasa vehiculul pe care este montat. 2. dispozitiv pentru producerea unei reacții nucleare prin bombardarea cu neutroni a unor anumite elemente ; pilă atomică. [pron. *re-ac-*, pl. *-oare*, (s. m.) *-ori*. / cf. fr. *réacteur*, germ. *Reaktor*]

REACTUALIZÁ *vb. I. tr.* a face din nou actual. [pron. *re-ac-tu-a-*. / < *re-* + *actualiza*]

REACTUALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a reactualiza. [pron. *re-ac-tu-a-*. / < *reactualiza*]

REÁCȚIE *s. f.* 1. faptul de a reacționa ; atitudine, manifestare ca răspuns la ceva. 2. răspuns nemijlocit al materiei vii la acțiunea unui excitant. 3. transformarea uneia sau a mai multor substanțe chimice cu ajutorul unor agenți externi sau al altor substanțe chimice. 4. efect egal și de sens contrar, opus cauzei care produce o acțiune. ● *~ nucleară* = ansamblu de fenomene prin care un nucleu atomic ciocnit de o particulă grea sau de un foton suferă o schimbare a structurii sale. O *~ în lanț* = proces care se poate reînnoi prin el însuși pentru că o parte a produsului e întotdeauna în stare a reîmpulsiona reacția. [gen. *-iei.* var. *reacțiune* (3) *s. f.* / cf. fr. *réaction*, germ. *Reaktion*, rus. *reakțiia*]

REACȚIONÁ *vb. I. intr.* a răspunde la o acțiune sau la o excitare exterioară într-un anumit fel. ● a lua atitudine ; a riposta. [pron. *re-ac-ți-o-*. / < *reacție* + *-ona*, după fr. *réagir*, it. *reagire*]

REACȚIONÁL, -Á *adj. (rar)* care ține de reacție, de natura reacției. [cf. fr. *réactionnel*]

REACȚIONÁR, -Á *adj.* care aparține sau care este specific reacțiunii ; retrograd. // *s. m. f.* partizan al reacțiunii politice ; contrarevoluționar. [pron. *re-ac-ți-o-*. / < fr. *réactionnaire*]

REACȚIONARÍSM *s. n.* concepție politică reacționară ; atitudine de reacționar, ostilă față de progres. [cf. it. *reazionarismo*, engl. *reactionarism*]

REACȚIÚNE *s. f.* 1. împotrivire politică și economică a claselor în declin față de orice manifestare a progresului social ; forțele sociale reacționare, ostile progresului. 2. noțiune de bază a ciberneticii, desemnînd recepționarea de către organul de comandă a unei informații despre comportarea organului de execuție sau despre efectul acțiunii ; conexiune inversă. 3. v. reacție. [pron. *-ți-u-*. / < fr. *réaction*]

REACUMULÁ *vb. I. tr.* a acumula din nou. [cf. fr. *réaccumuler*]

REACUMULÁRE *s. f.* acțiunea de a reacumula și rezultatul ei. [< *reacumula*]

READAPTÁ *vb. I. tr., refl.* a reveni treptat la un mod de viață normal ; a (se) adapta din nou. [pron. *re-a-*. / cf. fr. *réadapter*]

READAPTÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) readapta și rezultatul ei. [< *readapta*]

READJUDECÁ *vb. I. tr.* a adjudeca din nou. [după fr. *réadjuger*]

READJUDECÁRE *s. f.* acțiunea de a readjudeca. [< *readjudeca*]

READMÍSIE *s. f.* nouă admisiune, readmitere. [pron. *re-ad-*, gen. *-iei.* var. *readmisiune* s. f. / cf. fr. *réadmission*]

READMISIÚNE *s. f.* v. readmisie.

READMÍTE *vb. III. tr.* a admite din nou, a reprimi. [p. i. *readmit.* / cf. fr. *réadmettre*]

READMÍTERE *s. f.* acțiunea de a readmite și rezultatul ei. [< *readmite*]

READÚCE *vb. III. tr.* a aduce din nou la locul sau în starea dinainte. [< *re-* + *aduce*]

READÚCERE *s. f.* acțiunea de a readuce și rezultatul ei. [< *readuce*]

REAFIRMÁ *vb. I. tr.* a afirma ceva din nou. [p. i. *reafirm.* / cf. fr. *réaffirmer*]

REAFIRMÁRE *s. f.* acțiunea de a reafirma și rezultatul ei. [< *reafirma*]

REAGRAVÁ *vb. I. refl.* a se agrava din nou. [< *re-* + *agrava*]

REAGRAVÁRE *s. f.* faptul de a se reagrava. [< *reagrava*]

REAJUSTÁ *vb. I. tr.* a ajusta, a potrivi din nou ; a adapta unei noi situații. [cf. fr. *réajuster*]

REAJUSTÁRE *s. f.* acțiunea de a reajusta și rezultatul ei. [< *reajusta*]

REÁL, -Á *adj.* 1. care există în realitate ; efectiv, adevărat. 2. indiscutabil, incontestabil. // *s. n.* ceea ce este real, ceea ce există ; realitate. [pron. *re-al.* / cf. lat. *realis*, fr. *réel*, it. *reale*]

REÁL *s. m.* mică monedă spaniolă de argint. [pron. *re-al.* / < sp., port. *real*]

REALÉGE *vb. III. tr.* a alege din nou. [< *re-* + *alege*, după fr. *réélire*]

REALÉGERE *s. f.* acțiunea de a realege și rezultatul ei. [< *realege*]

REALEZÁ *vb. I. tr.* a aleza din nou. [cf. fr. *réaléser*]

REALEZÁRE *s. f.* acțiunea de a realeza și rezultatul ei. [< *realeza*]

REALGÁR *s. n.* sulfură naturală de arsen. [< fr. *réalgar*]

REALIMENTÁ *vb. I. tr.* a alimenta din nou ; a reînnoi provizia (de alimente, de muniții, de combustibil). [< *re-* + *alimenta*]

REALIMENTÁRE *s. f.* acțiunea de a realimenta și rezultatul ei. [< *realimenta*]

REALÍSM *s. n.* 1. curent în artă și în literatură care promovează înțelegerea adîncă și redarea realității obiective în trăsăturile ei tipice. O ~ *socialist* = concept estetic desemnînd tipul de artă care își propune reflectarea veridică, istorică concretă a realității în dezvoltarea ei revoluționară. ● *nou* ~ = curent artistic mărturisind predilecție pentru folosirea nemijlocită a obiectelor aflate în preajma artistului (afișe decupate, fragmente de fotografii sau texte, tuburi de culoare etc.), care se aplică prin lipire pe tabloul-obiect. ● *(curent)* atitudine care ține seama de realitate ; simț al realității. 2. concepție opusă idealismului subiectiv prin teza conform căreia lumea externă are o realitate independentă de subiectul cunoscător. [cf. fr. *réalisme*]

REALÍST, -Ă *adj.* bazat pe realism, pătruns de realism ; specific realismului. ● *(despre scriitori, artiști etc.)* care reprezintă realismul în artă. ● *(despre oameni ; adesea s.)* cu spirit practic. // *s. m. f.* adept al realismului. [cf. fr. *réaliste*]

REALÍSTIC, -Ă *adj. (rar)* conform cu realitatea ; care consideră în primul rînd realitatea materială. [cf. it. *realistico*, germ. *realistisch*]

REALITÁTE *s. f.* categorie filozofică desemnînd tot ceea ce există efectiv ; lucru real ; *(p. ext.)* adevăr. O *în* ~ = de fapt, în adevăr. ● natura, universul. [cf. fr. *réalité*]

REALIZÁ *vb. I. tr.* 1. a înfăptui, a face ceva. 2. a crea, a plăsmui ; a desăvîrși ; a întruchipa. ● *refl.* a se dezvolta deplin, a se desăvîrși ; a-și pune în valoare capacitățile creatoare. 3. a obține, a cîștiga (ceva). [< fr. *réaliser*]

REALIZÁBIL, -Ă *adj.* care se poate realiza. [cf. fr. *réalisable*]

REALIZÁNT *s. m. (mat.)* discriminant. [< fr. *réalisant*]

REALIZÁRE *s. f.* 1. acțiunea de a (se) realiza și rezultatul ei ; înfăptuire. 2. lucru realizat. 3. reușită, succes. ● creație [< *realizat*]

REALIZÁTOR, -OÁRE *adj., s. m. f.* (cel) care realizează ; înfăptuitor. [cf. fr. *réalisateur*]

REALMÉNTE *adv.* în mod real ; de fapt, în adevăr. [< it. *realmente*, cf. fr. *réellement*]

REAMBALÁ *vb. I. tr.* a împacheta din nou. [cf. fr. *remballer*]

REAMBALÁRE *s. f.* acțiunea de a reambala. [< *reambala*]

REAMBARCÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) ambarca din nou. [< *re-* + *ambarca*]

REAMBARCÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) reambarca. [< *reambarca*]

REAMBULÁRE *s. f.* operație de actualizare a hărților și a planurilor topografice prin punerea de acord între teren și acestea. [cf. germ. *Reambulierung*, cf. lat. *re* — din nou, *ambulare* — a merge]

REAMPLASÁ *vb. I. tr.* a amplasa din nou. [< *re-* + *amplasa*]

REAMPLASÁRE *s. f.* acțiunea de a reamplasa și rezultatul ei. [< *reamplasa*]

REANALIZÁ *vb. I. tr.* a analiza din nou. [< *re-* + *analiza*]

REANALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a reanaliza și rezultatul ei. [< *reanaliza*]

REANCLANȘÁ *vb. I. tr.* a anclanșa din nou. [pron. *re-an-.* / cf. fr. *réenclencher*]

REANCLANȘÁRE *s. f.* acțiunea de a reanclanșa și rezultatul ei. O ~ *automată rapidă* = restabilire automată a alimentării unui circuit întrerupt prin scurtcircuitare. [< *reanclanșa*]

REANGAJÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) angaja din nou. ● *refl. (în vechea armată)* a se angaja în cadrele active ale armatei după terminarea stagiului obligatoriu. [p. i. 3, 6 *-jează*, ger. *-jînd.* / cf. fr. *rengager*]

REANGAJÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) reangaja și rezultatul ei. ● *(în vechea armată)* act de rămînere în cadrele active ale armatei ale unor grade inferioare (sergenți), care primeau primul grad de subofițer. [< *reangaja*]

REANGAJÁT, -Ă *adj.* angajat din nou. // *s. m. (în vechea armată)* subofițer provenit din sergenți care au făcut o reangajare. [< *reangaja*]

REANIMÁ *vb. I. tr. (adesea fig.)* a aduce din nou la viață, a reînsufleți ; a resuscita. [pron. *re-a-.* / cf. fr. *réanimer*, it. *rianimare*]

REANIMÁRE *s. f.* acțiunea de a reanima și rezultatul ei ; *(spec.)* acțiunea de a readuce la viață un bolnav cu ajutorul unor mijloace speciale ; resuscitare. [< *reanima*]

REANIMATÓR *s. m.* medic specialist în reanimare. [< *reanima* + *-tor*]

REAPARÍȚIE *s. f.* apariție din nou. [gen. *-ții.* var. *reapariție* s. f. / < fr. *réapparition*]

REAPARIȚIÚNE *s. f.* v. reapariție.

REAPĂREÁ *vb. II. intr.* a apărea din nou. [p. i. *reapár.* / după fr. *réapparaître*]

REAPROVIZIONÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) aproviziona din nou. [p. i. *-nez.* / cf. fr. *réapprovisionner*]

REAPROVIZIONÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) reaproviziona și rezultatul ei. [< *reaproviziona*]

REARBITRÁ *vb. I. tr. (jur.)* a rezolva din nou un litigiu arbitral. [< *re-* + *arbitra*]

REARBITRÁRE *s. f.* acțiunea de a rearbitra. [< *rearbitra*]

REARENDÁ *vb. I. tr.* a arenda din nou (altcuiva). [< *re-* + *arenda*]

REARENDÁRE *s. f.* acțiunea de a rearenda. [< *rearenda*]

REARMÁ *vb. I. tr. (mar.)* a arma din nou. [cf. fr. *réarmer*]

REARMÁRE *s. f.* acțiunea de a rearma și rezultatul ei. [< *rearma*]

REASIGURÁ *vb. I. tr.* a asigura din nou ; a reînnoi o asigurare. [p. i. *reasigur.* / cf. it. *riassicurare*, fr. *réassurer*]

REASIGURÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) reasigura și rezultatul ei. ● operație prin care o societate de asigurări se asigură ea însăși la o altă societate ; sumă depusă pentru această operație. [< *reasigura*]

REASOCIÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) asocia din nou. [pron. *-ci-a.* p. i. *-ciez*, 3,6 *-ciază*, ger. *-ciind.* / cf. it. *riassociare*]

REASOCIÉRE *s. f.* asociere făcută din nou. [pron. *-ci-e-.* / < *reasocia*]

REAUDIÁ *vb. I. tr.* a audia din nou, a supune unui nou interogatoriu. [pron. *re-a-u-di-a.* p. i. *-iez*, 3, 6 *-iază*, ger. *-iind.* / < *re-* + *audia*]

REAUDIÉRE *s. f.* acțiunea de a reaudia și rezultatul ei ; reascultare. [pron. *re-a-u-di-e-.* / < *reaudia*]

REBÁB *s. n.* instrument muzical cu două coarde asemănător viorii, folosit de algerieni, tunisieni și marocani. [< fr. *rebab*]

REBARBATÍV, -Ă *adj.* respingător, urît, aspru (la înfățișare). O *(fig.) cuvînt* ~ = cuvînt cu aspect urît, complet străin pentru o limbă. [< fr. *rébarbatif*]

REBÉC *s. n.* vechi instrument muzical în formă de lăută cu trei coarde, folosit de menestrelii medievali și introdus în Europa de arabi. v. r e b a b. [< fr. *rebec*, cf. ar. *rabab*]

REBÉL, -Ă *adj., s. m. f.* participant la o rebeliune ; (cel) care aține la revoltă. ● nesupus, recalcitrant. // *adj.* 1. *(fig. ; despre o boală)* care nu cedează în urma unui tratament medical ; care se vindecă greu. 2. *(despre păr)* care nu stă pieptănat. [< fr. *rebelle*]

REBELIÚNE *s. f.* răzvrătire, revoltă. [pl. *-ni.* / cf. fr. *rébellion*, germ. *Rebellion*, it. *rebelione*]

REBIFÁ *vb. I. refl. (fam.)* a lua o atitudine amenințătoare, a deveni furios ; a protesta, a se împotrivi. [< fr. *rebiffer*]

REBILONÁ *vb. I. tr. (agr.)* a bilona din nou. [< fr. *rebillonner*, cf. *billon*]

REBILONÁRE *s. f. (agr.)* acțiunea de a rebilona și rezultatul ei. [< *rebilona*]

RÉBUS *s. n.* joc în care se exprimă, prin semne, litere și figuri, un proverb, un fragment de poezie, un titlu de carte etc. ● *(fig.)* enigmă, șaradă. [< fr. *rébus*, germ. *Rebus*]

REBÚT *s. n.* produs necorespunzător condițiilor tehnice cerute și care nu poate fi utilizat în scopul pentru care a fost făcut. O *la* ~ = la reformă ; prost, rău, nefolositor. [pl. *-uri.* / < fr. *rebut*]

REBUTÁ *vb. I. tr.* a da (ceva) la rebut ; a respinge, a arunca (ca necorespunzător). [< fr. *rebuter*]

REBUTÁRE *s. f.* acțiunea de a rebuta și rezultatul ei ; operație de stabilire a rebuturilor. [< *rebuta*]

REC *s. n.* bară fixă (pe care se fac exerciții de gimnastică). [pl. *-curi.* / < germ. *Reck*]

RECALCIFICÁRE *s. f.* depunerea sărurilor minerale în organism după o decalcificare osoasă ; remineralizare. [după fr. *recalcification*]

RECALCITRÁNT, -Á *adj.* încăpățînat, îndărătnic, nesupus, refractar. [< fr. *récalcitrant*]

RECALCITRÁNȚĂ *s. f.* faptul de a fi recalcitrant ; îndărătnicie, nesupunere ; încăpățînare. [cf. fr. *récalcitrance*]

RECALCULÁ *vb. I. tr.* a calcula din nou, a stabili ceva pe baza unor noi calcule. [cf. fr. *recalculer*]

RECALCULÁRE *s. f.* acțiunea de a recalcula și rezultatul ei. [< *recalcula*]

RECALESCÉNȚĂ *s. f.* creștere spontană a temperaturii unui metal în curs de răcire. [< fr. *recalescence*]

RECALIBRÁ *vb. I. tr.* a calibra din nou (o piesă, o țeavă de armă etc.). [< fr. *recalibrer*]

RECALIBRÁRE *s. f.* acțiunea de a recalibra și rezultatul ei. [< *recalibra*]

RECALIFICÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) pregăti, a (se) instrui pentru o nouă calificare profesională ; a (se) califica din nou. [p. i. *recalific.* / < *re-* + *califica*]

RECALIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) recalifica ; *(concr.)* calificare nou obținută. [< *recalifica*]

RECAPITULÁ *vb. I. tr.* a reveni asupra punctelor esențiale ale unei lucrări, ale unei chestiuni etc. ; *(p. ext.)* a sintetiza, a rezuma. ● a revedea, a trece în revistă, a enumera. [< fr. *récapituler*]

RECAPITULÁRE *s. f.* acțiunea de a recapitula și rezultatul ei. ● operație de revedere sistematică a materiei parcurse ; *(p. ext.)* sintetizare, rezumare. ● rememorare. [< *recapitula*]

RECAPITULATÍV, -Ă *adj.* care recapitulează ; pentru recapitulare ; *(p. ext.)* rezumativ. [< fr. *récapitulatif*]

RECARBURÁ *vb. I. tr.* a mări procentul de carbon al unui oțel în timpul fabricării cînd acesta a pierdut carbon sub limita prescrisă. [< fr. *recarburer*]

RECARBURÁRE *s. f.* acțiunea de a recarbura și rezultatul ei. [< *recarbura*]

RECĂDEÁ *vb. I. intr.* a cădea din nou. ● *(fig.)* a reveni, a se întoarce din nou la ceva. [< *re-* + *cădea*]

RECĂDÉRE *s. f.* acțiunea de a recădea și rezultatul ei. [< *recădea*]

RECELÁ *vb. I. tr. (franțuzism)* a păstra și a ascunde un obiect furat de altul. ● a sustrage de la cercetările justiției pe cineva. ● *refl.* a se ascunde, a se refugia. [< fr. *receler*]

RECELÁRE *s. f. (franțuzism)* acțiunea de a (se) recela și rezultatul ei. [< *recela*]

RECENSĂMÍNT *s. n.* operația de înregistrare (pe cale administrativă) a populației, a animalelor etc. dintr-o țară sau dintr-o regiune. O ~ *fiscal* = numărătoarea contribuabililor și înregistrarea veniturilor lor susceptibile de a fi impuse de fisc. [pl. *-minturi, -minte.* var. *recensiment* s. n. / cf. fr. *recensement*]

RECENSIMÉNT *s. n.* v. recensămînt.

RECÉNT, -Ă *adj.* petrecut, apărut de curînd ; nou, de curînd, proaspăt, ultim. [< fr. *récent*, it. *recente*]

RECENZÁ *vb. I. tr.* 1. a analiza critic (o lucrare literară, un spectacol etc.) ; a comenta. 2. a face un recensămînt. [p. i. *-zez.* / < fr. *recenser*, cf. germ. *rezensieren*]

RECENZÁRE *s. f.* acțiunea de a recenza și rezultatul ei. [< *recenza*]

RECENZÉNT, -Ă *s. m. f.* autor al unei recenzii. [< germ. *Rezensent*]

RECÉNZIE *s. f.* scurtă dare de seamă sau prezentare cu caracter critic apreciativ, privitor la o lucrare literară, științifică, la un spectacol etc. [gen. *-iei.* / cf. fr. *recension*, it. *recensione*, germ. *Rezension*, lat. *recensio* — recensămînt]

RECENZÓR, -OÁRE *s. m. f.* participant la lucrările unui recensămînt. [cf. fr. *recenseur*]

RECEPÁJ *s. n.* operație de tăiere a tulpinii arborilor de la suprafața solului ; recepare. [< fr. *recepage*]

RECEPÁRE *s. f.* recepaj. [cf. fr. *recépage*]

RECÉPE *vb. III. tr. (latinism)* a reprimi, a relua. [p. i. *recép.* / < lat. *recipere*]

RECEPTÁ *vb. I. tr.* a prinde, a capta ; a recepționa (unde sonore, luminoase etc.). [< *receptor*]

RECEPTÁCOL *s. n.* v. receptacul.

RECEPTÁCUL *s. n.* 1. partea superioară lărgită a pedunculului floral al unei plante, unde se inserează organele de reproducere ale acesteia. 2. formație anatomică care primește sau conține ceva. ● *(fig.)* loc unde se adună, se înmagazinează ceva. [pl. *-le*, (s.m.) *-li.* var. *receptacol* s.n. / < lat. *receptaculum*, cf. fr. *réceptacle*]

RECEPTÁRE *s. f.* acțiunea de a recepta și rezultatul ei ; înregistrare, captare ; primire. [< *recepta*]

RECEPTÍV, -Ă *adj.* capabil de a recepționa, de a primi impresii din afară. O *memorie ~ă* = memorie care asimilează ușor. ● *(med.)* predispus la anumite boli ; plăpînd. [< fr. *réceptif*]

RECEPTIVITÁTE *s. f.* însușirea de a fi receptiv. ● *(med.)* predispoziție la anumite boli. [cf. fr. *réceptivité*]

RECEPTÓR, -OÁRE *adj.* care recepteză, care primește (o acțiune mecanică, un curent etc.). // *s. n.* sistem tehnic care primește o anumită formă de energie pentru a o transforma în alta. O ~ *telefonic* = aparat care transformă oscilațiile electromagnetice dintr-un circuit electric în oscilații acustice ; *(p. ext.)* piesă care servește pentru a asculta și a vorbi la telefon. // *s. m.* organ de simț la nivelul căruia se realizează transformarea energiei excitantului exterior în energie nervoasă. [cf. fr. *récepteur*]

RECEPTÚRĂ *s. f.* luorare a rețetelor ; farmacografie. ● loc într-o farmacie unde se prepară medicamentele prescrise. [< germ. *Rezeptur*]

RECÉPȚIE *s. f.* 1. primire. ● luare în primire a unui material sau a unei lucrări pe baza unor verificări calitative. 2. prindere, captare de unde sonore sau electromagnetice. 3. reuniune, banchet, primire cu caracter festiv. O *discurs de ~* = discurs de primire, de admitere ca membru la Academie. 4. serviciu de primire a voiajorilor într-un hotel. [gen. *-iei.* var. *recepțiune* s. f. / cf. fr. *réception*, lat. *receptio*]

RECEPȚIONÁ *vb. I. tr.* 1. a verifica din punct de vedere al executării sau al calității, a lua în primire (un material, o lucrare etc.). 2. a recepta (unde radiofonice, emisiuni). [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *réceptionner*]

RECEPȚIONÁR, -Ă *s. m. f.* v. recepționer.

RECEPȚIONÁRE *s. f.* 1. acțiunea de a recepționa și rezultatul ei ; primire, luare în primire. 2. recepțare, captare a undelor sonore, luminoase etc. [< *recepționa*]

RECEPȚIONÉR *s. m. f.* 1. persoană împuternicită să efectueze o recepție (1). 2. persoană însărcinată cu primirea voiajorilor într-un hotel ; recepționist. [var. *recepționar* s. m. f. / cf. fr. *réceptionnaire*]

RECEPȚIONÍST, -Ă *s. m. f. (rar)* recepționer. [pron. *-ți-o-.* / < fr. *réceptionniste*]

RECEPȚIÚNE *s. f.* v. recepție.

RECÉS *s. n. (anat.)* fosă, depresiune ; ventricul. [< lat. *recessus*]

RECESIONÁL, -Ă *adj.* referitor la recesiune, de retragere. [pron. *-si-o-.* / < engl. *recessional*]

RECESIÚNE *s. f. (liv.)* 1. retragere. 2. *(ec.)* diminuare temporară a activității economice dintr-o țară, mai puțin gravă decît depresiunea sau criza. [pron. *-si-u-.* / < lat. *recessio*, fr. *récession*]

RECESÍV, -Ă *adj.* care dă îndărăt, pe cale de a dispărea ; care există în stare latentă ; retras. O *caractar ~* = caracter ereditar sau genă care nu se manifestă decît în absența genei contrare, dominante. [< fr. *récessif*]

RECENSIVITÁTE *s. f. (biol.)* ceea ce este în recesiune ; stare a unei gene sau a unui caracter recesiv. [cf. *récessivité*]

RECHÍN *s. m.* 1. pește marin răpitor cu trupul fusiform, cu botul ascuțit și cu mai multe șiruri de dinți. 2. *(fig.)* om lipsit de scrupule, hrăpăreț, lacom. [< fr. *requin*]

RECHIZÍTE *s. f. pl.* materiale pentru scris necesare unui școlar, într-un birou etc. [< germ. *Requisiten*]

RECHIZITÓR *s. n.* v. rechizitoriu.

RECHIZITORIÁL, -Ă *adj. (liv.)* de rechizitoriu, acuzator. [pron. *-ri-al.* / < fr. *réquisitoriel*]

RECHIZITÓRIU *s. n.* **1.** act prin care un procuror își sprijină acuzarea și cere condamnarea unui acuzat. ● expunere a procurorului în care acesta arată punctele de acuzare. **2.** *(fig.)* acuzare violentă, bazată pe o amplă documentare. [pron. *-riu*, pl. *-ii*. var. *rechizitor* s. n. / cf. fr. *réquisitoire*]

RECHIZÍȚIE *s. f.* măsură excepțională prin care statul obligă pe cetățeni la anumite servicii sau la cedarea unor bonuri necesare în anumite perioade. [gen. *-iei*. var. *rechizițiune* s. f. / cf. fr. *réquisition*, lat. *requisitio*]

RECHIZIȚIONÁ *vb. I. tr.* a lua prin rechiziție, a supune rechiziției. [pron. *-ți-o-*. / < fr. *réquisitionner*, cf. lat. *requirere* — a cere]

RECHIZIȚIONÁRE *s. f.* acțiunea de a rechiziționa și rezultatul ei. [pron. *-ți-o-*. / < *rechiziționa*]

RECHIZIȚIÚNE *s. f.* v. rechiziție.

RECICLÁ *vb. I. tr., refl.* a(-și) completa cunoștințele prin reciclare. [< fr. *récycler*]

RECICLÁRE *s. f.* organizarea de cursuri de completare a cunoștințelor (pentru cadre didactice, ingineri, medici etc.) cu ultimele achiziții ale științei și tehnicii. [< *reciclá*]

RECIDIVÁ *vb. I. intr.* **1.** *(despre un fost delincvent)* a repeta același delict, aceeași crimă. **2.** *(despre o boală)* a se manifesta din nou după o aparentă vindecare. [< fr. *récidiver*]

RECIDIVÁNT, -Ă *adj.* recidivist. [cf. fr. *récidivant*]

RECIDIVÁRE *s. f.* acțiunea de a recidiva și rezultatul ei. [< *recidivá*]

RECIDÍVĂ *s. f.* **1.** repetare a aceluiași delict, a aceleași crime. **2.** *(med.)* reapariție, revenire a unei boli. [< fr. *récidive*, cf. lat. *recidivus* — care cade în aceeași greșeală]

RECIDIVÍST, -Ă *adj. s. m. f.* (cel) care se află în recidivă ; *(p. ext.)* care recidivează ; care repetă aceeași greșeală ; recidivant. [cf. fr. *récidiviste*]

RECIDIVITÁTE *s. f.* *(rar)* tendință spre recidivă. [cf. fr. *récidivité*]

RECÍF *s. n.* formație de stînci submarine rezultată prin acumularea de organisme care trăiesc în colonii și care secretă carbonat de calciu. [< fr. *récif*, cf. sp. *arrecife* < ar. *arrasif* — dig]

RECÍPE *s. n.* *(med.)* termen folosit în prescripțiile medicale pentru a arăta că trebuie să se respecte întocmai compoziția farmaceutică și dozele specificate. [abrev. *rp.* / < lat. *recipe* — primește]

RECIPIÉNT *s. n.* **1.** vas în care se ține, se transportă un material solid (în stare de granule sau de pulbere), lichid sau gazos. **2.** *(biol.)* organism care primește un organ, un țesut, o genă etc. [pron. *-pi-ent*. pl. *-te*, *-turi*. / < fr. *récipient*, cf. lat. *recipiens* — care primește]

RECIPÍSĂ *s. f.* adeverință, dovadă oficială, autentică care confirmă primirea unor acte, a unor telegrame etc. [< fr. *récépissé*, cf. lat. *recepisse* — a fi primit]

RECIPRÓC, -Ă *adj.* *(despre acțiuni, fenomene, sentimente etc.)* care acționează unul asupra celuilalt ; mutual. O *ecuație ~ă* = ecuație cu o singură necunoscută, ale cărei rădăcini sînt două cîte două, una reciprocă celeilalte ; *teoremă ~ă (și s. f.)* = teoremă ale cărei premise sînt concluziile altei teoreme și invers ; *judecăți ~e* = judecăți în care subiectul uneia poate să devină predicatul celeilalte și invers ; *reflexiv ~* = reflexiv care arată că acțiunea este făcută simultan de două obiecte, fiecare dintre acestea suferind efectele acțiunii celuilalt. ● *(despre convenții, obligații)* care angajează în egală măsură părțile contractante. [< fr. *réciproque*, cf. lat. *reciprocus*]

RECIPROCITÁTE *s. f.* însușirea a ceea ce este reciproc. [cf. fr. *réciprocité*]

RECIRCULÁRE *s. f.* recirculație. [< *re-* + *circulare*]

RECIRCULÁȚIE *s. f.* reintroducere a unui material în ciclul de fabricație, în scopul îmbunătățirii unor parametri ai producției. ● reintroducerea agentului caloric sau frigorific într-o instalație în care se produce o reacție chimică. [gen. *-iei*. / < fr. *recirculation*]

RECITÁ *vb. I. tr.* a spune cu voce tare (de obicei pe de rost) o poezie sau o bucată în proză ; a declama. [p. i. *recít*, 3,6 *-tă*. / < fr. *réciter*, it., lat. *recitare*]

RECITÁL *s. n.* concert în care cîntă (la un singur instrument) un singur artist sau un singur ansamblu. [pl. *-luri*. *-le*. / < fr. *récital*, cf. engl. *recital*]

RECITÁNDO *adv.* *(muz. ; ca indicație de execuție)* declamînd, recitînd, povestind. [< it. *recitando*]

RECITÁNT, -Ă *adj.* *(despre voci sau instrumente)* care execută singur partea principală a unei bucăți muzicale. // *s. m.* persoană care, într-un oratoriu sau într-o cantată, cîntă recitative. [< fr. *récitant*]

RECITÁRE *s. f.* acțiunea de a recita și rezultatul ei ; declamare, recitație ; *(concr.)* poezie recitată. [pl. *-tări*. / < *recitá*]

RECITATÍV *s. n.* *(muz.)* pasaj dintr-o bucată muzicală executat de un solist ca o declamație și care uneori precedă sau separă ariile. [< fr. *récitatif*, it. *recitativo*]

RECITATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care recită. [cf. fr. *récitateur*]

RECITÁȚIE *s. f.* recitare. [gen. *-iei*. var. *recitațiune* s. f. / < fr. *récitation*]

RECITAȚIÚNE *s. f.* v. recitație.

RECLAMÁ *vb. I. tr.* **1.** a cere, a pretinde insistent ceva (pe baza unui drept) ; a revendica. ● a necesita, a impune. **2.** a plînge, a denunța, a face o reclamație contra cuiva. [p. i. *reclám*. / < fr. *réclamer*, cf. lat. *reclamare*]

RECLAMÁNT, -Ă *s. m. f.* cel care reclamă în fața justiției (recunoașterea unui drept). [< fr. *réclamant*]

RECLAMÁT, -Ă *adj.* care este reclamat, revendicat. // *s. m. f.* pîrît ; denunțat, inculpat. [< *reclamá*]

RECLAMÁȚIE *s. f.* faptul de a reclama ; petiție, protest, plîngere împotriva unui abuz etc. [gen. *-iei*. var. *reclamațiune* s. f. / cf. fr. *réclamation*, lat. *reclamatio*]

RECLAMAȚIÚNE *s. f.* v. reclamație.

RECLÁMĂ *s. f.* articol mic inserat într-o publicație prin care se recomandă publicului un produs industrial, o carte, un spectacol etc. ● recomandare, prezentare cu ajutorul publicității sau al altor mijloace a unui spectacol etc. ● totalitatea mijloacelor prin care se prezintă și se popularizează un produs, o carte etc. [< fr. *réclame*, cf. germ. *Reklame*]

RECLASÁ *vb. I. tr.* **1.** a clasa din nou, a face noi categorii. **2.** a reeduca (un condamnat, un delincvent) pentru a(-l) reabilita. [cf. fr. *reclasser*]

RECLASÁRE *s. f.* acțiunea de a reclasa și rezultatul ei. [< *reclasá*]

RECLASIFICÁ *vb. I. tr.* a clasifica din nou. [< *re-* + *clasifica*]

RECLASIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a reclasifica și rezultatul ei. [< *reclasifica*]

RECLINÁT, -Á *adj.* îndoit înapoi. [< fr. *récliné*, cf. lat. *reclinatus*]

RECLÚZIE *s. f.* v. recluziune.

RECLUZIÚNE *s. f.* 1. *(în trecut)* pedeapsă de drept comun, constînd în pierderea libertății și supunerea la muncă. 2. *(liv.)* starea cuiva care trăiește singur, retras de lume; schimnicie. [var. *recluzie* s. f. / cf. fr. *réclusion*, lat. *reclusio*]

RECOGNITÍV -Á *adj. (despre un act)* prin care se recunoaște o obligație. [< fr. *récognitif*]

RECOGNIȚIÚNE *s. f. (liv.)* recunoaștere. [< fr. *récognition*]

RECOGNOSCÍBIL, -Á *adj.* care poate fi recunoscut. [pron. *-sci-.* / cf. it. *riconoscibile*]

RECOLMÉNT *s. n.* verificare a legalității tăierii unei păduri. [< fr. *récolement*]

RECOLORÁ *vb. I. tr.* a colora din nou. [cf. fr. *recolorer*]

RECOLORÁRE *s. f.* acțiunea de a recolora și rezultatul ei. [< *recolora*]

RECOLTÁ *vb. I. tr.* 1. a strînge, a culege recolta. ● *(fig.)* a culege. 2. a lua singe, spută etc. pentru a le analiza în laborator. [< fr. *récolter*]

RECOLTÁBIL, -Á *adj.* care poate fi recoltat; copt. [cf. fr. *récoltable*]

RECOLTÁRE *s. f.* acțiunea de a recolta și rezultatul ei; recoltat; *(spec.)* luare de singe pentru analize etc. [< *recolta*]

RECOLTÁT *s. n.* recoltare. O *mașină de* ~ = mașină pentru recoltarea produselor agricole cultivate. [< *recolta*]

RECÓLTĂ *s. f.* 1. strîngere a roadelor pămîntului; recoltare, cules. ● epoca, timpul recoltării. 2. produsele agricole culese într-o anumită perioadă; rod. ● *(fig.)* rezultatul unei culegeri; bunuri adunate. [< fr. *récolte*, cf. it. *ricolta*]

RECOMANDÁ *vb. I.* 1. *tr.* a sfătui, a îndemna (la ceva); a prescrie, a indica (ceva) 2. *tr.* a-și da o părere favorabilă (despre cineva sau ceva). ● a propune, a indica (pe cineva) pentru un post. 3. *refl.* a se prezenta (cuiva), a-și spune numele în vederea cunoașterii; a face cunoștință. ● a se da drept. ● *tr.* a face prezentările. [p. i. *recomând*, 3,6 *-dă.* / < fr. *recommander*]

RECOMANDÁBIL, -Á *adj.* care se poate recomanda; indicat, potrivit. [cf. fr. *recommandable*]

RECOMANDÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) recomanda și rezultatul ei; prezentare, recomandație. [< *recomanda*]

RECOMANDÁT, -Ă *adj.* 1. indicat, potrivit. 2. *(despre scrisori, colete etc.; adesea s.)* care este francat cu o taxă specială, pentru a se remite destinatarului sub semnătură. [cf. fr. *recommandé*]

RECOMANDÁȚIE *s. f.* recomandare. ● prescripție medicală. [gen. *-iei.* var. *recomandațiune* s. f. / cf. fr. *recommandation*]

RECOMANDAȚIÚNE *s. f.* v. recomandație.

RECOMBINÁ *vb. I. tr.* a combina din nou. [cf. it. *ricombinare*]

RECOMBINÁRE *s. f.* acțiunea de a recombina și rezultatul ei. ● *(fiz.)* neutralizare reciprocă a particulelor cu sarcină electrică de semn contrar; recombinație. O ~ *genetică* = schimb de material genetic între bacterii. [< *recombina*]

RECOMBINÁȚIE *s. f. (fiz.)* recombinare. [gen. *-iei.* / cf. it. *ricombinazione*, germ. *Rekombination*]

RECOMPENSÁ *vb. I. tr.* a da o recompensă; a răsplăti. [p. i. *-sez.* / < fr. *récompenser*]

RECOMPENSÁRE *s. f.* acțiunea de a recompensa. [< *recompensa*]

RECOMPENSÁTOR, -OÁRE *adj. (liv.)* care recompensează. [var. *recompensatoriu, -ie* adj. / cf. it. *recompensatore*, lat. med. *recompensator*]

RECOMPENSATÓRIU, -IE *adj.* v. recompensator.

RECOMPÉNSĂ *s. f.* răsplată, gratificație. ● compensație, despăgubire. [< fr. *récompense*]

RECOMPOZÍȚIE *s. f.* recompunere; reconstituire a unui lucru. [< fr. *recomposition*]

RECOMPRIMÁ *vb. I. tr.* a aplica operația de recomprimare. [p. i. *recomprim.* / cf. fr. *recomprimer*, it. *ricomprimere*]

RECOMPRIMÁRE *s. f.* ridicare a presiunii gazelor dintr-o conductă de alimentare cu gaze, făcută din loc în loc pe conductă pentru a învinge rezistențele de curgere. [< *recomprima*]

RECOMPÚNE *vb. III. tr.* a compune la loc, din nou. [p. i. *recompún.* / < *re-* + *compune*, după fr. *recomposer*]

RECOMPÚNERE *s. f.* acțiunea de a recompune și rezultatul ei; recompoziție. [< *recompune*]

RECONCILIÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) împăca din nou; a (se) pune din nou de acord. [pron. *-li-a.* p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *réconcilier*]

RECONCILIÁBIL, -Á *adj.* care se poate reconcilia, împăca din nou. [cf. fr. *réconciliable*]

RECONCILIÉRE *s. f.* acțiunea de a (se) reconcilia și rezultatul ei; împăcare. [pron. *-li-e-.* / < *reconcilia*]

RECONDAMNÁ *vb. I. tr.* a condamna pentru a doua oară, a reînnoi o condamnare. [cf. fr. *recondamner*]

RECONDAMNÁRE *s. f.* acțiunea de a recondamna. [< *recondamna*]

RECONDIȚIONÁ *vb. I. tr.* a readuce în stare bună, a repara, a renova. [pron. *-ți-o-.* / < fr. *reconditionner*]

RECONDIȚIONÁRE *s. f.* acțiunea de a recondiționa și rezultatul ei; reparare, renovare. [< *recondiționa*]

RECONDÚCȚIE *s. f.* reînnoire a unui contract de închiriere sau de arendă. [gen. *-iei.* / < fr. *reconduction*]

RECONFIRMÁ *vb. I. tr.* a confirma din nou. [p. i. *reconfirm.* / cf. fr. *reconfirmer*]

RECONFIRMÁRE *s. f.* acțiunea de a reconfirma și rezultatul ei. [< *reconfirma*]

RECONFÓRT *s. n. (rar)* reconfortare, întărire, consolare. [< fr. *réconfort*]

RECONFORTÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) întări, a (se) fortifica, a (se) reface fizic sau moral. ● *tr. (fig.)* a îmbărbăta, a încuraja, a consola. [< fr. *réconforter*]

RECONFORTÁNT, -Á *adj.* care dă putere; întăritor. // *s. n.* substanță, medicament care reconfortează. [< fr. *réconfortant*]

RECONFORTÁRE *s. f.* acțiunea de a reconforta și rezultatul ei; întremare, reconfort. ● (p. *ext.*) odihnă, recreație. [< *reconforta*]

RECONSIDERÁ *vb. I. tr.* a interpreta dintr-un punct de vedere nou, științific (un au-

tor, o operă, un eveniment). [p. i. *reconsíder.* / < fr. *reconsidérer*]

RECONSIDERÁRE *s. f.* acțiunea de a reconsidera și rezultatul ei. [< *reconsidera*]

RECONSOLIDÁ *vb. I. tr.* a consolida din nou ; a reîntări. [cf. fr. *reconsolider*]

RECONSOLIDÁRE *s. f.* acțiunea de a reconsolida și rezultatul ei. [< *reconsolida*]

RECONSTITUÁNT, -Ă *adj., s. n. (med.)* tonic ; reconfortant. [pron. *-tu-ant.* var. *reconsituent, -ă* adj., s. n. / < fr. *reconsituant*]

RECONSTITUÉNT, -Ă *adj., s. n.* v. reconstituant.

RECONSTITUÍ *vb. IV. tr.* 1. a constitui din nou, a recompune. ● *(lingv.)* a stabili forma aproximativă a unui cuvînt neatestat dintr-o limbă pe baza legilor de corespondență fonetică. 2. a restabili un fapt așa cum a fost. ● a stabili la fața locului împrejurările în care s-a petrecut o infracțiune. 3. a reface un edificiu, o operă de artă pe bază de fragmente sau de documente. [pron. *-tu-i.* p. i. *reconstítui,* 3,6 *-ie.* / cf. fr. *reconstituer*]

RECONSTITUÍRE *s. f.* acțiunea de a reconstitui și rezultatul ei ; restabilire ; reconstrucție. ● *(lingv.)* stabilire cu ajutorul comparației a formei unui cuvînt neatestat dintr-o fază mai veche a unei limbi sau a formei unui cuvînt neatestat dintr-o limbă pe baza legilor de corespondență fonetică ; reconstrucție, reconstruire. [< *reconstitui*]

RECONSTRUCTÍV, -Ă *adj.* cu caracter de reconstrucție. [cf. fr. *reconstructif*]

RECONSTRÚCȚIE *s. f.* reconstruire, reclădire ; refacere. ● *(lingv.)* reconstituire. [gen. *-iei.* var. *reconstrucțiune* s. f. / cf. fr. *reconstruction*]

RECONSTRUCȚIONÍSM *s. n.* orientare în pedagogia americană, care susține că, în noile condiții de după război, principalul scop al educației ar fi să indice căile pe care s-ar putea reconstrui societatea, cultura în spirit cu adevărat democratic. [pron. *-ți-o-.* / < *reconstrucție* + *-ism*]

RECONSTRUCȚIÚNE *s. f.* v. reconstrucție.

RECONSTRUÍ *vb. IV. tr.* a construi din nou ; a reface pe baze noi. ● *(fig.)* a reconstitui. [p. i. *-iese,* conj. *-iască.* / cf. fr. *reconstruire*]

RECONSTRUÍRE *s. f.* acțiunea de a reconstrui și rezultatul ei. ● *(lingv.)* reconstituire. [< *reconstrui*]

RECONVALESCÉNT, -Ă *s. m. f.* convalescent. [< germ. *Rekonvaleszent*]

RECONVALESCÉNȚĂ *s. f.* convalescență. [< germ. *Rekonvaleszenz*]

RECONVENȚIONÁL, -Ă *adj. (jur.) cerere ~ă* = cerere prin care un pîrît cere reclamantului același lucru cerut lui de reclamant în fața aceleiași instanțe ; reconvențiune. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *reconventionnel*]

RECONVENȚIÚNE *s. f. (jur.)* cerere reconvențională. [pron. *-ți-u-.* / < fr. *reconvention*]

RECONVERSIÚNE *s. f.* adaptare a unor industrii sau a unor ramuri industriale la necesități noi (de pildă adaptarea industriei de război la producția de pace). [pron. *-si-u-.* / < fr. *reconversion*]

RECONVERTÍ *vb. IV. tr.* a proceda la reconversiune. [< *reconvertir*]

RECOPIÁ *vb. I. tr.* a copia din nou, a face o copie nouă. [pron. *-pi-a.* p. i. 3, 6 *-iază,* ger. *-iind.* / cf. fr. *recopier*]

RECOPIÉRE *s. f.* acțiunea de a recopia și rezultatul ei. [< *recopia*]

RECÓRD *s. n.* performanță constatată oficial care întrece toate rezultatele obținute pînă la o anumită dată în competițiile de același gen. O *a bate ~ul* (în ceva) = a atinge treapta cea mai înaltă (în ceva). [< fr., engl. *record*]

RECÓRDING *s. n.* proces de înregistrare a sunetelor sau a altor semnale de comunicație. ● înregistrare fonografică. [< engl. *recording*]

RECÓRDMAN, -Ă *s. m. f.* sportiv care deține sau a realizat un (nou) record. [var. *recordmen, -ă* s. m. f. / < fr., engl. *recordman*]

RECÓRDMEN, -Ă *s. m. f.* v. recordman.

RECREÁ[1] *vb. I. tr., refl.* a (se) destinde, a (se) odihni ; a(-și) reface forțele. [pron. *-cre-a.* p. i. 3,6 *-ează.* 5 *-eați,* ger. *-eînd.* / < fr. *recréer,* cf. lat. *recreare* — a reface]

RECREÁ[2] *vb. I. tr.* a crea din nou. [pron. *-cre-a.* p. i. 3,6 *-ează,* 5 *-eați,* ger. *-eînd.* / < fr. *recréer*]

RECREÁNȚĂ *s. f. (jur.)* uzufruct al unui bun în litigiu. [pron. *-cre-an-.* / < fr. *récréance*]

RECREÁRE[1] *s. f.* faptul, acțiunea de a (se) recrea[1] ; recreație. [< *recrea*[1]]

RECREÁRE[2] *s. f.* acțiunea de a recrea[2] și rezultatul ei. [< *recrea*[2]]

RECREATÍV, -Ă *adj.* care recreează, care destinde ; recreator. [< fr. *récréatif*]

RECREATÓR, -OÁRE *adj.* recreativ. [< *recrea*[1] + *-tor*]

RECREÁȚIE *s. f.* faptul de a (se) recrea[1] ; recreare ; odihnă după un efort susținut ; destindere. ● pauză între două ore de curs în școli. [gen. *-iei.* var. *recreațiune* s. f. / cf. fr. *récréation,* lat. *recreatio*]

RECREAȚIONÁL, -Ă *adj.* care recreează, destinat recreației. [pron. *-cre-a-ți-o-.* / < *recreație* + *-onal*]

RECREAȚIÚNE *s. f.* v. recreație.

RECRIMINÁ *vb. I. tr. (liv.)* a răspunde unor acuzații sau unor injurii prin alte acuzații sau injurii ; a reproșa ; a acuza. [< fr. *récriminer*]

RECRIMINÁRE *s. f.* acuzație, mustrare ca răspuns la altă acuzație, la altă mustrare. [după fr. *récrimination*]

RECRIMINATÓRIU, -IE *adj.* care conține o recriminare. [< fr. *recriminatoire*]

RECRISTALIZÁRE *s. f.* proces de schimbare, de modificare a structurii cristaline a unui metal sau a unui aliaj prin încălzire. [< *re-* + *cristalizare,* după fr. *recristallisation*]

RECROMÁ *vb. I. tr.* a supune operației de recromare. [< fr. *rechromer*]

RECROMÁRE *s. f.* operație de tăbăcire cu crom a pieilor ulterioară unei alte tăbăciri. [< *recroma*]

RECRUDESCÉNT, -Ă *adj. (despre o boală, o stare etc.)* care își reia forța, intensitatea. [< fr. *recrudescent*]

RECRUDESCÉNȚĂ *s. f.* înrăutățire, agravare, revenire mai acută a unei boli. ● *(fig.)* reluare mai intensă, creștere, întărire a unei activități, a unei stări etc. [< fr. *recrudescence,* cf. lat. *recrudescere* — a se întări]

RECRÚT *s. m.* tînăr aparținînd ultimului contingent chemat sub arme ; soldat încorporat de puțin timp. ● *(fig. ; fam.)* persoană intrată de curînd într-o asociație, într-o mișcare ; începător. [cf. fr. *recrue,* germ. *Rekrut*]

RECRUTÁ *vb. I. tr.* 1. a înscrie tineri pentru stagiul militar ; a angaja în armată soldați. ● *intr.* a se prezenta pentru înscrierea în evidența armatei. 2. *(fig.)* a angaja, a atrage, a primi noi membri (într-o asociație etc.). [< fr. *recruter*]

RECRUTÁRE *s. f.* acțiunea de a recruta și rezultatul ei ; *(spec.)* înscriere a tinerilor pentru stagiul militar. ● *(fig.)* alegere, angajare. [< *recruta*]

RECRUTÓR *s. m. (ist.)* cel care făcea recrutările de soldați (mercenari). ● cel care recrutează membri pentru un partid, pentru o asociație. [< fr. *recruteur*]

RECT [1]- v. r e c t o-.

RECT [2]- v. r e c t i-.

-RÉCT [3] element secund de compunere savantă cu semnificația „drept". [< fr. *recte*, cf. lat. *rectus*]

RECT *s. n.* partea ultimă a intestinului gros, la capătul căruia se află anusul. [var. *rectum* s. n. / < fr., lat. *rectum*]

RECTÁL, -Ă *adj.* referitor la rect, al rectului. [< fr. *rectal*]

RECTALGÍE *s. f. (med.)* proctalgie. [< germ. *Rektalgie*]

RECTANGULÁR, -Ă *adj. (rar)* dreptunghiular. O *coordonate ~e* = coordonate perpendiculare una pe alta, formînd unghiuri drepte. [< fr. *rectangulaire*, cf. lat. *rectus* — drept, *angulus* — unghi]

RÉCTE *adv.* cu adevărat ; anume. [< lat. *recte*]

RECTI- element de compunere savantă cu semnificația „drept", „în unghi drept". [var. *rect-*. / < fr. *recti-*, cf. lat. *rectus*]

RECTIFICÁ *vb. I. tr.* 1. a îndrepta, a corecta. 2. a netezi suprafața unei piese metalice cu o piatră abrazivă. 3. a purifica (un lichid) prin distilare ; a rafina. / p. i. *rectific*, 3, 6 *-că*. / cf. fr. *rectifier* < lat. *rectus* — drept, *facere* — a face]

RECTIFICÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi rectificat. O *(mat.) curbă ~ă* = curbă a cărei lungime poate fi calculată prin calculul integral. [cf. fr. *rectifiable*]

RECTIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a rectifica și rezultatul ei ; îndreptare, corijare. [< *rectifica*]

RECTIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a rectifica (2). O *mașină de ~* = mașină-unealtă de prelucrare a pieselor prin rectificare. [< *rectifica*]

RECTIFICATÍV, -Ă *adj. (rar)* rectificator. [cf. fr. *rectificatif*]

RECTIFICATÓR, -OÁRE *adj.* care rectifică ; rectificativ. // *s. m. f.* muncitor calificat care lucrează la rectificări. [cf. fr. *rectificateur*]

RECTILÍN, -Ă *adj.* v. r e c t i l i n i u.

RECTILINEÁR, -Ă *adj.* v. r e c t i l i n i a r.

RECTILINIÁR, -Ă *adj. (fiz.)* ortoscopic. [pron. *-ni-ar*. var. *rectilinear*, *-ă* adj. / cf. fr. *rectilinéaire*]

RECTILINIARITÁTE *s. f.* caracter rectiliniar. [pron. *-ni-a-*. / < *rectiliniar* + *-itate*]

RECTILÍNIU, -IE *adj.* în linie dreaptă. ● *(despre figuri geometrice)* mărginit de linii drepte. [pron. *-niu*. var. *rectilin*, *-ă* adj. / cf. fr. *rectiligne*]

RECTÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a rectului : proctită. [< fr. *rectite*]

RECTITÚDINE *s. f.* 1. starea, calitatea unei linii drepte. 2. *(fig.)* spirit de dreptate ; sinceritate. ● conformitate cu rațiunea, morala, datoria. [cf. fr. *rectitude*, lat. *rectitudo*, it. *rectitudine*]

RECTO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) rect". [var. *rect-*. / < fr. *recto-*, cf. lat. *rectum*]

RÉCTO *s. n.* (op. v e r s o) prima pagină a unei foi (scrise, tipărite). [< fr., lat. *recto*]

RECTOCÉL *s. n. (med.)* hernie sau prolabare a rectului. [< fr. *rectocèle*, cf. lat. *rectum* — rect, gr. *kele* — hernie]

RECTOCOLÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație simultană a rectului și colonului. [< fr. *rectocolite*]

RECTOMÉTRU *s. n.* aparat de măsurat lungimea țesăturilor. [< fr. *rectomètre*]

RECTOPEXÍE *s. f. (med.)* fixare chirurgicală a rectului în poziție normală. [gen. *-iei*. / cf. fr. *rectopexie*]

RÉCTOR *s. m.* conducător al unei universități sau al unui institut politehnic. ● *(în unele țări din Apus)* conducător al unei școli medii ; grad deținut de acesta. // *adj.* conducător, diriguitor. O *(liv.) spirit ~* = conducător spiritual. [< lat. *rector*, germ. *Rektor*, fr. *recteur*]

RECTORAGÍE *s. f. (med.)* hemoragie rectală ; proctoragie. [gen. *-iei*. / < fr. *rectorragie*, cf. lat. *rectum* — rect, gr. *rhegnynai* — a curge]

RECTORÁL, -Ă *adj.* de rector, al rectorului. [cf. fr. *rectoral*]

RECTORÁT *s. n.* demnitate, funcție de rector ; biroul și serviciile care țin de rector ; timpul cît cineva deține funcția de rector. [pl. *-te*, *-turi*. / < fr. *rectorat*, germ. *Rektorat*]

RECTOSCÓP *s. n. (med.)* endoscop special pentru examenul optic al rectului. [pl. *-scoape*. / < fr. *rectoscope*]

RECTOSCOPÍE *s. f. (med.)* examen al rectului cu ajutorul rectoscopului ; proctoscopie. [gen. *-iei*. / < fr. *rectoscopie*, cf. lat. *rectum* — rect, gr. *skopein* — a privi]

RECTOSIGMOIDÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație simultană a rectului și a ansei sigmoide a colonului. [< fr. *rectosigmoïdite*]

RECTRÍCE *s. f.* fiecare dintre penele din coada păsărilor care servesc la dirijarea zborului. [< fr. *(pennes) rectrices*, cf. lat. *rectrix*]

RÉCTUM *s. n.* v. r e c t.

RECȚIÚNE *s. f.* calitatea unui cuvînt de a atrage în frază un anumit determinant ; legătură stabilită între cuvinte și determinantele lor. [pron. *-ți-u-*. / < fr. *rection*, cf. lat. *rectio* — conducere]

RECUCERÍ *vb. IV. tr.* a cuceri din nou. [p. i. *-resc*. / < *re-* + *cuceri*, după fr. *reconquérir*]

RECUCERÍRE *s. f.* acțiunea de a recuceri și rezultatul ei. [< *recuceri*]

RECÚL *s. n.* mișcare înapoi a unui corp ca reacție față de o forță exercitată asupra lui de un alt corp, care are o mișcare într-un anumit sens considerat ca sens înainte. ● *(p. ext.)* mișcare îndărăt ; retragere. ● distanță parcursă de un corp în timpul mișcării sale înapoi, provocată prin reacție. [pl. *-uri*. / < fr. *recul*]

RECULÁ *vb. I. intr.* a face un recul ; a se smuci înapoi. [< fr. *reculer*]

RECULÁNT, -Ă *adj. (despre un mecanism)* care reculează. [< fr. *reculant*]

RECULÁRE *s. f.* faptul de a recula. [< *recula*]

RECULÉGE *vb. III.* 1. *tr.* a culege din nou. 2. *refl.* a-și veni în fire, a-și recăpăta calmul, liniștea ; a se regăsi. ● a medita profund, a se cufunda în meditație. [p. i. *reculég*. / < *re-* + *culege*, după fr. *recueillir*, cf. lat. *recolligere*]

RECULEGÉRE *s. f.* acțiunea de a (se) reculege și rezultatul ei. O *moment de ~* = moment de tăcere și de meditație în memoria unui dispărut. [< *reculege*]

RECUNOAȘTE *vb. III. tr.* **1.** a identifica un lucru, o persoană etc. cunoscute mai înainte. ● a considera și a arăta că (un guvern, un stat) este îndreptățit să-și exercite puterea, să existe. **2.** a admite ca bun, ca adevărat ; a mărturisi. **3.** a cerceta terenul pe unde urmează să meargă o unitate. **4.** a se arăta recunoscător. [p. i. *recunósc.* / < *re-* + *cunoaște*, după fr. *reconnaître*]

RECUNOÁȘTERE *s. f.* acțiunea de a recunoaște și rezultatul ei. ● *(jur.)* act prin care un copil născut în afara căsătoriei dobândește o condiție juridică asemănătoare celei a copilului născut în căsătorie. [< *recunoaște*]

RECUNOSCĂTÓR, -OÁRE *adj.* care poartă (cuiva) recunoștință. [după fr. *reconnaissant*]

RECUNOSCÚT, -Ă *adj.* cunoscut ; admis, acceptat (ca valabil etc.). ● considerat, consacrat ca autoritate în materie ; celebru, notoriu. ● declarat, mărturisit. [< *recunoaște*]

RECUNOȘTÍNȚĂ *s. f.* aducere aminte cu dragoste, cu devotament a unei binefaceri primite ; gratitudine. [< *recunoaște*, după it. *riconoscenza*, fr. *reconnaissance*]

RECUPERÁ *vb. I. tr.* **1.** a reciștiga, a redobîndi. **2.** a folosi un material sau o energie care în mod obișnuit se pierde. [cf. *récupérer*, it., lat. *recuperare*]

RECUPERÁBIL, -Ă *adj.* care se poate recupera. [cf. fr. *récupérable*]

RECUPERÁRE *s. f.* acțiunea de a recupera și rezultatul ei. ● *(tehn.)* operație prin care e folosită o cantitate de material sau de energie care în mod obișnuit se pierde. [< *recupera*]

RECUPERATÓR *s. m. (la romani)* judecător angajat în probleme de despăgubire, de restituire etc. [< lat. *recuperator*]

RECUPERATÓR, -OÁRE *adj.* care recuperează. // *s. n.* **1.** sistem tehnic cu care se recuperează deșeurile de materiale sau energia care se pierdea în mod obișnuit. **2.** preîncălzitor de aer pentru cuptoare industriale. [cf. fr. *récupérateur*]

RECURBÁ *vb. I. tr.* a curba din nou, a încovoia, a îndoi. [< fr. *recourber*]

RECURBÁRE *s. f.* acțiunea de a recurba și rezultatul ei. [< *recurba*]

RECURÉNT, -Ă *adj.* care revine spre locul de origine. ● *(despre boli)* care revine, recidivează. O *febră ~ă* = boală infecțioasă cu aceleași simptoame cu febra tifoidă ; *(mat.) serie ~ă* = serie al cărei fiecare termen se calculează cu ajutorul termenilor care îl precedă. [< fr. *récurrent*, cf. lat. *recurrens* < *recurrere* — a veni înapoi]

RECURÉNT, -Ă *s. m. f. (jur.)* cel care face un recurs în justiție. [< *recurs*]

RECURÉNȚĂ *s. f.* caracterul a ceea ce este recurent ; repetiție, revenire. O *(log.) demonstrație prin ~* = demonstrație prin inducție completă, putînd enumera toate cazurile cuprinse în clasa despre care se conchide. [cf. fr. *récurrence*]

RECÚRGE *vb. III. intr.* a apela (la cineva sau la ceva) ; a se servi, a face uz de... [p. i. *recúrg.* / după fr. *recourir*]

RECURGERE *s. f.* acțiunea de a recurge și rezultatul ei ; recurs (2). [< *recurge*]

RECÚRS *s. n.* **1.** *(jur.)* cale de atac prin care se cere unei instanțe superioare casarea hotărîrii unei instanțe inferioare. **2.** recurgere. O *a avea ~ la* = a avea acces la..., a recurge la... [< *lat. recursus*, germ. *Rekurs*, fr. *recours*]

RECÚRSIE *s. f. (fon.)* momentul în care organele articulatorii părăsesc poziția de articulare, revenind la normal ; destindere. [gen. *-iei.* var. *recursiune* s. f. / < lat. *recursio*]

RECURSIÚNE *s. f.* v. r e c u r s i e.

RECURSÍV, -Ă *adj. (liv.)* care poate fi repetat în mod nelimitat. ● *(mat.) funcție ~ă* = funcție de mai multe variabile, avînd ca domeniu de definiție și ca domeniu al valorilor numerele naturale. [< fr. *récursif*]

RECURSIVITÁTE *s. f. (liv. ; mat.)* proprietate a ceea ce este recursiv. [cf. fr. *récursivité*]

RECURSÓRIU, -IE *adj. (jur.)* prin care se exercită dreptul de recurs. [pron. *-riu.* / cf. fr. *récursoire*]

RECUZÁ *vb. I. tr.* a respinge un judecător, un martor etc., nerecunoscîndu-i autoritatea, bănuindu-l de părtinire etc. ; *(p. ext.)* a respinge, a nu recunoaște ceva. [p. i. *recúz.* / < fr. *récuser*, cf. lat. *recusare*]

RECUZÁBIL, -Ă *adj.* care se poate recuza. [cf. fr. *récusable*]

RECUZÁRE *s. f.* acțiunea de a recuza și rezultatul ei ; recuzație. ● sustragere de la ceva. [< *recuza*]

RECUZÁT, -Ă *adj., s. m. f.* (persoană) căreia i s-a respins sau nu i s-a recunoscut competența sau autoritatea. [< *recuza*]

RECUZÁȚIE *s. f.* recuzare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *récusation*, lat. *recusatio*]

RECUZÍTĂ *s. f.* totalitatea obiectelor cu care se montează o piesă de teatru, un film etc. v. b u t a f o r i e. ● totalitatea obiectelor specifice unei sfere de activitate sau a ideilor unui sistem. [< germ. *Requisit*]

RECUZITÓR, -OÁRE *s. m. f.* cei care procură și păstrează recuzita unui teatru sau a unui studio cinematografic. [< *recuzită* + *-or*]

RECVIÉM *s. n.* slujbă catolică, rugăciune pentru pomenirea celor morți. ● muzică compusă pentru această rugăciune. [pron. *-vi-em.* scris și *requiem* s. n. / < fr. *requiem*, germ. *Requiem*, lat. *requies* — odihnă, it. *(missa da) requiem* — slujba pentru morți]

REDÁ *vb. I. tr.* **1.** a da din nou cuiva un lucru, o situație ; a restitui. **2.** *(fig.)* a reprezenta, a exprima, a reproduce. [p. i. *redáu.* < *re-* + *da*, după fr. *redonner*]

REDACTÁ *vb. I. tr.* **1.** a compune, a formula în scris (un act, un studiu etc.). **2.** a îndruma și a organiza conținutul unei publicații (periodice). [< *redactor*, cf. lat. *redactum*, fr. *rédaction*]

REDACTÁRE *s. f.* acțiunea de a redacta și rezultatul ei ; formulare, redacție, compunere. [< *redacta*]

REDÁCTOR, -OÁRE *s. m. f.* persoană care scrie, care compune (un act, un articol). ● scriitor, publicist, specialist care redactează un ziar, o revistă etc. O *~ responsabil* (sau *-șef*) = conducătorul, responsabilul unei redacții, care are răspunderea oficială a celor publicate. ● cel care pregătește pentru publicare lucrarea unui autor. [< fr. *rédacteur*]

REDÁCȚIE *s. f.* **1.** colectiv de redactori care lucrează la un ziar, la o revistă, într-o editură etc. ● local unde sînt instalate birourile redactorilor unei reviste, unui ziar

etc. 2. redactare. [gen. *-iei.* var. *redacțiune* s. f. / cf. fr. *rédaction*]

REDACȚIONÁL, -Á *adj.* de redacție, al redacției. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *rédactionnel*]

REDACȚIÚNE *s. f.* v. redacție.

REDÁN *s. n.* 1. ieșitură în ziduł unei fortificații. ● serie de ieșinduri din loc în loc într-un zid ridicat pe un teren în pantă în vederea asigurării planeității. 2. motiv decorativ sculptat în formă de dinți, caracteristic arhitecturii evului mediu. 3. element de construcție așezat pe radierul unui disipator hidraulic de energie a apei în scopul măririi efectului de disipare a energiei. 4. suprafața proeminentă inferioară, de contact cu apa, a cocei unei ambarcații sau a flotoarelor unui hidroavion. [pl. *-ne, -nuri.* / < fr. *redan*]

REDÁRE *s. f.* acțiunea de a reda și rezultatul ei ; reproducere, exprimare, reprezentare. [< *reda*]

REDEMPTORÍST, -Á *s. m. f.* membru al unei congregații religioase de misionari, fundată la Neapole în sec. XVIII de Alfonso de'Liguori. [cf. fr. *rédemptoriste*, it. *redentorista*]

REDEMPȚIÚNE *s. f.* *(liv.)* izbăvire, mîntuire ; *(spec.)* mîntuirea religioasă creștină. [< fr. *rédemption*, cf. lat. bis. *redemptio* — răscumpărare]

REDESCHÍDE *vb. III. tr., refl.* a (se) deschide din nou. ● *refl. (fig. ; despre școli, instituții etc.)* a-și relua activitatea. [p. i. *redeschid.* / < *re-* + *deschide*]

REDESCHÍDERE *s. f.* acțiunea de a (se) redeschide și rezultatul ei. ● reluare a unei acțiuni. [< *redeschide*]

REDESCOPERÍ *vb. IV. tr.* a descoperi din nou. [p. i. *redescópăr.* / < *re-* + *descoperi*]

REDESCOPERÍRE *s. f.* acțiunea de a redescoperi și rezultatul ei. [< *redescoperi*]

REDESFÁCE *vb. III. tr.* a desface din nou. [< *re-* + *desface*, după fr. *redéfaire*]

REDESFÁCERE *s. f.* acțiunea de a redesface și rezultatul ei. [< *redesface*]

REDEȘTEPTÁ *vb. I.* 1. *tr., refl.* a (se) deștepta din nou, a readuce sau a-și reveni în fire. ● *(fig.)* a izbucni, a (se) trezi din nou. 2. *tr.* a aminti, a evoca. [p. i. *redeștépt.* / după fr. *réveiller*]

REDEȘTEPTÁRE *s. f.* acțiunea de a redeștepta și rezultatul ei ; trezire din nou, reînviere. [< *redeștepta*]

REDEVÁBIL, -Á *adj.* 1. dator. 2. *(fig.)* îndatorat, obligat. [< fr. *redevable*]

REDEVENÍ *vb. IV. intr.* a deveni, a fi din nou ca înainte. [p. i. *redevin.* / cf. fr. *redevenir*]

REDEVENÍRE *s. f.* acțiunea de a redeveni. [< *redeveni*]

REDEVÉNȚĂ *s. f.* *(în economia capitalistă)* cotă, plătibilă la date fixe, care revine capitaliștilor, acționarilor din produsul unei exploatări. [< fr. *redevance*]

REDHIBITÓRIU, -IE *adj.* v. redibitoriu.

REDHIBITIÚNE *s. f.* v. redibiție.

REDIBITÓRIU, -IE *adj.* care face să se anuleze o vînzare. [pron. *-riu*, var. *redhibitoriu, -ie* adj. / < lat. *redhibitorius*, fr. *rédhibitoire*]

REDIBÍȚIE *s. f.* anulare a unei vînzări cînd obiectul vînzării are un viciu. [var. *redhibițiúne, redibițiune* s. f. / < lat. *redhibitio*, fr. *rédhibition*]

REDIBIȚIÚNE *s. f.* v. redibiție.

RÉDIE *s. f.* *(zool.)* stadiu larvar în evoluția unor trematode. [< fr. *rédie*]

REDIMENSIONÁ *vb. I. tr.* a face noi dimensiuni, a recalcula dimensiunile (unei construcții, ale unei mașini etc.). [pron. *-si-o-.* / < *re-* + *dimensiona*]

REDIMENSIONÁRE *s. f.* acțiunea de a redimensiona și rezultatul ei. [< *redimensiona*]

REDINGÓTĂ *s. f.* haină bărbătească de ceremonie, cu poalele lungi. [< fr. *redingote*, cf. engl. *riding* — de călărie, *coat* — haină]

REDINTEGRÁȚIE *s. f.* *(psih.)* revenire integrală în conștient a unui lucru, a unei amintiri etc. [< fr. *rédintégration*]

REDISCUTÁ *vb. I. tr.* a relua o discuție. [p. i. *rediscút.* / cf. fr. *rediscuter*]

REDISCUTÁRE *s. f.* acțiunea de a rediscuta și rezultatul ei. [< *rediscuta*]

REDISPĂREÁ *vb. II. intr.* *(rar)* a dispărea din nou, a pieri dinaintea ochilor. [< *re-* + *dispărea*]

REDISTILÁ *vb. I. tr.* a supune unui nou proces de distilare pentru a obține un produs mai pur. [cf. fr. *redistiller*]

REDISTILÁRE *s. f.* acțiunea de a redistila și rezultatul ei. [< *redistila*]

REDISTRIBUÍ *vb. IV. tr.* a distribui, a repartiza din nou. [cf. fr. *redistribuer*]

REDISTRIBUÍ *vb. IV. tr.* a distribui, a redistribui și rezultatul ei ; reîmpărțire. [< *redistribui*]

REDÍȚIE[1] *s. f.* 1. *(liv.)* restituție ; randament. 2. calculare a taxelor de transport pe calea ferată în funcție de distanță. [cf. fr. *redditon*, it. *reddizione*]

REDÍȚIE[2] *s. f.* *(lit.)* epanadiploză. [< lat. *reditio* — întoarcere, revenire]

REDIȚIONÁR *s. m.* tehnician specializat în operații de rediție[1]. [pron. *-ți-o-.* / et. incertă]

REDIVIZÁ *vb. I. tr.* a face o diviziune din nou. [cf. fr. *rediviser*]

REDIVIZÁRE *s. f.* acțiunea de a rediviza și rezultatul ei. ● *(lingv.)* schimbare a corelațiilor dintre diversele morfeme înăuntrul unui cuvînt în diverse etape ale evoluției limbii. [< *rediviza*]

REDIZOLVÁ *vb. I. tr.* a dizolva din nou. [< *re-* + *dizolva*]

REDIZOLVÁRE *s. f.* acțiunea de a redizolva și rezultatul ei. [< *redizolva*]

REDOÁRE *s. f.* *(franțuzism)* lipsă de suplețe. ● întepenire a cefei ; rigiditate. O ~ *articulară* = întepenire a unei articulații. [pl. *-ori.* / < fr. *raideur*]

REDONDÁNT, -Á *adj.* v. redundant.

REDONDÁNȚĂ *s. f.* v. redundanță.

REDRESÁ *vb. I. tr.* 1. a îndrepta, a aduce (ceva) în poziție, în situație normală. ● *tr., refl. (fig.)* a (se) reface, a (se) înviora. 2. a transforma un curent electric alternativ în curent continuu. [< fr. *redresser*]

REDRESÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) redresa și rezultatul ei. ● transformare a unui curent electric alternativ în curent continuu. ✪ revenire a unei aeronave în coborîre în poziție de zbor orizontal sub efectul comenzilor pilotului sau al reacțiilor aerodinamice. [< *redresa*]

REDRESÓR, -OÁRE *adj.* care redresează. // *s. n.* 1. aparat pentru transformarea unui curent electric alternativ în curent continuu. 2. sistem optic servind pentru redarea imaginii unui obiect în poziția sa reală de către un instrument optic. ● *(med.)* aparat pentru redresarea unor malformații osteoarticulare. 3. dispozitiv care readuce în direcția inițială un curent lichid sau fluid

care a fost abătut de un obstacol oarecare. [cf. fr. *redresseur*]

REDUCĂTOR *s. n.* reductor (2). [< *reduc(e)* + *-(ă)tor*]

REDÚCE *vb. III. tr.* **1.** a micșora, a scădea. ● a simplifica o fracție sau o expresie algebrică. **2.** a restrînge, a limita. **3.** *(chim.)* a elimina oxigenul dintr-o combinație. **4.** a duce pe cineva sau ceva într-o stare de inferioritate, într-o situație mai rea. [p. i. *redúc.* / < lat. *reducere*, cf. fr. *réduire*]

REDÚCERE *s. f.* acțiunea de a reduce și rezultatul ei. ● micșorare (a prețurilor). ● *(med.)* reducție (2). ● *(log.)* procedeu prin care se probează corectitudinea modurilor silogistice. O ~ *la absurd* = dovedirea adevărului unei legi prin demonstrarea faptului că acceptarea tezei contradictorii duce la consecințe absurde. [< *reduce*]

REDUCTÁNT *s. m.* reductor (2). [< *reduct(or)* + *-ant*]

REDUCTÁZĂ *s. f.* enzimă care catalizează procesele de reducție (3). [< fr. *réductase*]

REDUCTÍBIL, -Ă *adj.* care se poate reduce, care se poate simplifica. [cf. fr. *réductible*]

REDUCTIBILITÁTE *s. f.* însușirea a ceea ce este reductibil. [cf. fr. *réductibilité*]

REDUCTÓR, -OÁRE, *adj.* care reduce. // *s. n.* **1.** aparat sau dispozitiv folosit pentru a reduce o viteză, o presiune etc. **2.** *(chim.)* material cu afinitate mare pentru oxigen, folosit pentru reducerea substanțelor oxidante ; reductant, reducător. [cf. fr. *réducteur*]

REDÚCȚIE *s. f.* **1.** faptul de a reduce. ● *(concr.)* copie în mic a unui obiect. ● transpunerea partiturii unei opere sau a unei simfonii pentru pian. ● piesă care permite racordarea tuburilor sau a țevilor de diametre diferite. **2.** operația de punere la loc a unui os luxat sau a unui organ deplasat. **3.** reducere la jumătate a numărului cromozomilor unei celule, care precedă formarea celulelor reproductive. [gen. *-iei*, var. *reducțiune* *s. f.* / cf. fr. *réduction*]

REDUCȚIONÁL, -Ă *adj.* de reducție, referitor la reducție. O *diviziune* ~*ă* = meioză. [pron. *-ți-o-*. / cf. fr. *réductionnel*]

REDUCȚIÚNE *s. f.* **1.** v. reducție. **2.** *(jur.)* restrîngere prin hotărîre judecătorească, după moartea unei persoane, a libertăților (donații, legate) făcute de ea cu încălcarea drepturilor moștenitorilor rezervatari. [cf. fr. *réduction*]

REDÚNDĂ *vb. I. intr. (liv.)* **1.** a se găsi din belșug ; a abunda. **2.** a avea, a face redundanță. [< lat. *redundare*, fr. *redonder*]

REDUNDÁNT, -Ă *adj.* referitor la redundanță, care prezintă redundanță. v. superfluu. ● *(rar ; despre stil)* încărcat ; plin de emfază, sforăitor. [var. *redondant*, *-ă* adj. / < engl. *redundant*, fr. *redondant*, lat. *redundans*]

REDUNDÁNȚĂ *s. f.* supraabundență inutilă a expresiilor, a cuvintelor sau a imaginilor în formularea unei idei. v. superfluitate. ● surplus de comunicare menit să asigure exactitatea transmiterii unui mesaj. ● *(telec.)* exces de semnale pentru transmiterea unei anumite cantități de informație. [var. *redondanță* *s. f.* / < engl. *redundancy*, fr. *radondance*, cf. lat. *redundantia* — revărsare, abundență]

REDUPLICÁ *vb. I. tr.* **1.** *(rar)* a dubla. **2.** a repeta într-un cuvînt o silabă sau o literă pentru a da cuvîntului altă valoare morfologică sau stilistică sau pentru a forma un cuvînt nou. [p. i. *redúplic.* / < it. *reduplicare*]

REDUPLICÁRE *s. f.* acțiunea de a reduplica și rezultatul ei ; reduplicație. ● dublare, repetare. [< *reduplica*]

REDUPLICATÍV, -Ă *adj.* care exprimă, indică repetarea. [< fr. *réduplicatif*]

REDUPLICÁȚIE *s. f.* reduplicare. ● *(lit.)* anadiploză. [gen. *-iei*. var. *reduplicațiune* *s. f.* / < fr. *réduplication*, it. *reduplicazione*, lat. *reduplicatio*]

REDUPLICAȚIÚNE *s. f.* v. reduplicație.

REDÚS, -Ă *adj.* **1.** micșorat, scăzut. ● *(despre fracții și expresii algebrice)* simplificat. **2.** *(despre oameni)* lipsit de inteligență ; mărginit, prost. ● *(lingv. ; despre sunete)* slab perceptibil. **3.** *(despre substanțe)* din care s-a eliminat oxigenul. [< *reduce*]

REDUTÁBIL, -Ă *adj.* care inspiră teamă ; de temut. [cf. fr. *redoutable*]

REDÚTĂ *s. f.* lucrare de fortificație pentru apărarea circulară. [< germ. *Redoute*, fr. *redoute*]

-RÉE element secund de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) scurgere". [pron. *-re-e.* / < fr. *-rhée*, it. *-rea*, cf. gr. *rhein* — a curge]

REECHILIBRÁRE *s. f.* revenire la starea de echilibru. [< *re-* + *echilibrare*]

REEDIFICÁ *vb. I. tr.* a edifica din nou, a reclădi, a reconstrui. [cf. it. *riedificare*, fr. *réédifier*]

REEDIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a reedifica și rezultatul ei. [< *reedifica*]

REEDITÁ *vb. I. tr.* **1.** a retipări, a publica o carte etc. într-o nouă ediție. **2.** *(fig.)* a repune în circulație, a readuce în discuție (o idee, o concepție etc.). [cf. fr. *rééditer*]

REEDITÁRE *s. f.* acțiunea de a reedita și rezultatul ei. [< *reedita*]

REEDUCÁ *vb. I. tr.* **1.** a reface educația greșită (morală și politică) a cuiva. **2.** *(med.)* a deprinde un infirm să lucreze numai cu partea corpului rămasă sănătoasă. ● a deprinde un organ să lucreze din nou. [p. i. *reedúc.* / cf. fr. *rééduquer*]

REEDUCÁRE *s. f.* acțiunea de a reeduca și rezultatul ei. [< *reeduca*]

REELIGÍBIL, -Ă *adj. (despre o persoană)* care poate fi reales. [cf. fr. *rééligible*]

REELIGIBILITÁTE *s. f.* calitatea de a fi reeligibil. [cf. fr. *rééligibilité*]

REESCÓNT *s. n. (fin. ; în capitalism)* scontare la o bancă a unei polițe deja scontate. [pron. *re-es-*. / < fr. *réescompte*]

REESCONTÁ *vb. I. tr. (fin. ; în capitalism)* a efectua un reescont. [pron. *-re-es-*. / < fr. *réescompter*]

REEVALUÁ *vb. I. tr.* a evalua din nou ceva. [cf. fr. *réévaluer*]

REEVALUÁRE *s. f.* acțiunea de a reevalua și rezultatul ei. [< *reevalua*]

REEVOCÁ *vb. I. tr.* a evoca din nou. [< *re-* + *evoca*]

REEVOCÁRE *s. f.* acțiunea de a reevoca și rezultatul ei. [< *reevocare*]

REEXAMINÁ *vb. I. tr.* a examina din nou. ● a cerceta, a studia, a lua din nou în discuție (o problemă etc.). [cf. fr. *réexaminer*]

REEXAMINÁRE *s. f.* acțiunea de a reexamina și rezultatul ei ; nouă examinare. [< *reexamina*]

REEXPEDIÁ *vb. I. tr.* a trimite din nou, a retrimite. [pron. *re-ex-pe-di-a.* p. i. *-iez*, 3, 6 *-iază*, ger. *-iind.* / cf. fr. *réexpédier*]

REEXPEDIÉRE *s. f.* acțiunea de a reexpedia și rezultatul ei. [pron. *re-ex-pe-di-e-*. / < *reexpedia*]

REEXPÓRT *s. n.* exportare a unor mărfuri importate fără a le prelucra sau a le supune altor operații. [cf. germ. *Reexport*]

REEXPORTÁ *vb. I. tr.* a exporta mărfuri importate. [cf. fr. *réexporter*]

REEXPORTÁRE *s. f.* acțiunea de a reexporta ; reexport. [< *reexporta*]

REEXPOZÍȚIE *s. f.* repriză (4). [gen. *-iei*. var. *reexpozițiune* s. f. / < fr. *réexposition*]

REEXPOZIȚIÚNE *s. f.* v. reexpoziție.

REFÁCE *vb. III. tr.* 1. a face din nou ; a repara. 2. a reconstrui. ● *tr., refl. (fig.)* a (se) face din nou sănătos, a (se) întrema. 3. a schimba, a transforma. [p. i. *refác*. / < *re-* + *face*, după fr. *refaire*]

REFÁCERE *s. f.* acțiunea de a (se) reface și rezultatul ei. ● operație prin care o unitate militară este adusă în spatele frontului pentru odihna trupelor și pentru completarea efectivelor și a armamentului. [< *reface*]

REFÁCȚIE *s. f.* 1. reducere a prețului unei mărfi în caz că aceasta, la livrare, nu corespunde condițiilor convenite. 2. reconstruirea unei linii de cale ferată cînd șinele acesteia au suferit o uzură peste limita admisibilă. [gen. *-iei*. / < fr. *réfaction*]

REFASONÁ *vb. I. tr.* a fasona din nou. [cf. fr. *refaçonner*]

REFASONÁRE *s. f.* acțiunea de a refasona și rezultatul ei. [< *refasona*]

REFECTÓR *s. n. (rar)* sală de mîncare, sufragerie comună într-o mănăstire, în internate etc. [var. *refectoriu* s. n. / < lat. *refectorium*, cf. fr. *réfectoire*]

REFECTÓRIU *s. n.* v. refector.

REFERÁ *vb. I.* v. referi.

REFERÁT *s. n.* dare de seamă asupra unei activități, asupra unei cărți etc. ● raport scurt făcut pe marginea unei cereri, a unui act etc. [cf. fr. *référé*, germ. *Referat*]

REFERATÍV, -Ă *adj. (liv.)* referitor la referat. O *publicație ~ă* = revistă de referate. [et. incertă]

REFEREE *s. m. (anglicism ; liv.)* arbitru. [pron. *referi*. / < engl. *referee*]

REFERENDÁR *s. m.* demnitar al curții franceze însărcinat cu prezentarea și urmărirea cererilor relative la titlurile de noblețe, la dispensele de vîrstă etc. O *mare ~* = membru al senatului în imperiul francez, care deținea sigiliul adunării. [< fr. *référendaire*]

REFERÉNDUM *s. n.* vot prin care cetățenii unei țări se pronunță asupra unei chestiuni importante de ordin general. [< fr. *référendum*, lat. *referendum*]

REFERÉNT, -Ă *s. m. f.* specialist al unei instituții care dă îndrumări și informații într-un anumit domeniu. ● cel care face un referat. [< germ. *Referent*]

REFERENȚIÁL, -Ă *s. n.* sistem de referință. // *adj. (rar)* de referire. [pron. *-ți-al*. / cf. fr. *référentiel*, engl. *referential*]

REFERÍ *vb. IV.* 1. *intr.* a face un referat ; a raporta. 2. *refl.* a viza, a se raporta (la ceva sau la cineva). [p. i. *refér*, conj. 3 *-re*. var. *referá* vb. I. / cf. fr. *référer*]

REFERÍNȚĂ *s. f.* 1. informație, lămurire dată asupra cuiva pentru a-l caracteriza. 2. faptul de a raporta un lucru la altul sau o chestiune la alta. O *(mat., fiz.) sistem de ~* = sistem de coordonate sau totalitatea sistemelor de coordonate imobile unul față de altul la care se raportează pozițiile corpurilor ; referențial. [< fr. *référence*]

REFERÍRE *s. f.* faptul de a (se) referi. O *cu ~ la* = referitor la... [< *referi*]

REFERITÓR, -OÁRE *adj.* care privește, care se referă la ceva sau la cineva ; privitor. O *~ la* = în legătură cu..., privitor la... [< *referi* + *-tor*]

REFLÉCT, -Ă *adj. (despre ramuri, frunze etc.)* care are, în raport cu tulpina, direcția în afară și în jos ; reflex (2). [cf. fr. *reflet*]

REFLECTÁ *vb. I.* 1. *tr., refl. (despre sunete, lumină etc.)* a (se) resfrînge. ● *tr. (fig.)* a oglindi, a exprima ; a reda. 2. *intr.* a gîndi, a cugeta, a medita. [p. i. *reflect* și *-tez*. / cf. fr. *refléter*, lat. *reflectere*]

REFLECTÁNT, -Ă *adj.* care reflectă ; reflectorizant. [< fr. *reflétant*]

REFLECTÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) reflecta și rezultatul ei ; răsfrîngere, oglindire ; redare. ● categorie filozofică exprimînd esența relației dintre materie și conștiință, privită sub raport gnoseologic ; procesul de cunoaștere a lumii de către om. [< *reflecta*]

REFLECTIVITÁTE *s. f.* însușire a țesuturilor vii de a provoca răspunsuri reflexe. [cf. fr. *réflectivité*]

REFLECTOMÉTRU *s. n. (fiz.)* instrument pentru determinarea calității luciului suprafeței corpurilor. [< fr. *reflectomètre*, cf. lat. *reflectere* — a întoarce, gr. *metron* — măsură]

REFLECTÓR *s. n.* aparat construit astfel încît să poată reflecta lumină, raze infraroșii sau ultraviolete etc. ● oglindă concavă care reflectă lumina într-o direcție voită ; *(p. ext.)* proiector. [cf. fr. *réflecteur*]

REFLECTÓRIU, -IE *adj.* care reflectă. [cf. fr. *réflectoire*]

REFLECTORIZÁNT, -Ă *adj.* reflectant. O *placă ~ă* = strat de material plastic transparent și colorat în care au fost înglobate bile micuțe de sticlă, folosit în semnalizarea rutieră. [et. incertă]

REFLÉCȚIE *s. f.* 1. cugetare, meditație, gîndire. 2. reflexie (1). [gen. *-iei*. var. *reflecțiune* s. f. / cf. fr. *réflexion*, lat. *reflexio*]

REFLECȚIÚNE *s. f.* v. reflecție.

REFLÉX *s. n.* 1. rază reflectată ; sclipire. 2. *(fig.)* oglindire, reflectare. 3. reacție adecvată a organismului față de un excitant, care se produce pe cale nervoasă, fără intervenția voinței. ● act fundamental al sistemului nervos prin care se reglează relațiile dintre organism și mediu, precum și cele dintre diferitele părți ale organismului. O *~ condiționat* = răspuns bazat pe legătura nervoasă temporară formată în scoarța creierului între două focare de excitație care coincid în timp. // *adj.* 1. produs prin reflex (1) ; de natura reflexului (1). 2. reflect. [pl. *-ecși, -exe*. / < fr. *réflexe*, cf. lat. *reflexus*]

REFLEX- v. reflexo-.

REFLEXÍBIL, -Ă *adj.* care are proprietatea de a se reflecta. [cf. fr. *réflexible*]

REFLEXIBILITÁTE *s. f.* proprietatea de a fi reflexibil. [cf. fr. *réflexibilité*]

REFLÉXIE *s. f.* 1. fenomen de răsfrîngere a unei raze luminoase sau sonore atunci cînd aceasta întîlnește o suprafață lucioasă sau dură. 2. reflecție (1). ● *(fil. ; la Locke, Leibniz)* cunoaștere a proceselor care se petrec înăuntrul conștiinței ; întoarcere a conștiinței asupra ei înșăși. [gen. *-iei*. var. *reflexiune* s. f. / cf. fr. *réflexion*, lat. *reflectio, reflexio*]

REFLEXIÚNE *s. f.* v. reflexie.

REFLEXÍV, -Ă *adj.* 1. ginditor ; meditativ. 2. care se răsfrînge. O *diateză ~ă (și s. n.)* = diateză care arată că acțiunea unui verb se răsfrînge asupra subiectului gramatical care o execută ; *verb ~* = verb la diateza reflexivă ; *pronume ~* = pronume reprezentînd persoana asupra căreia se răsfrînge acțiunea verbului reflexiv ; *(mat.) relație ~ă* = relație pe care un element o poate avea cu el însuși. [cf. lat. *reflexivus*, germ. *reflexiv*]

REFLEXIVÍSM *s. n. (liv.)* reflexivitate. [et. incertă]

REFLEXIVITÁTE *s. f.* 1. caracter reflexiv (1) ; predispoziție spre meditație ; reflexivism. 2. proprietate a unei relații matematice de a fi reflexivă. [cf. fr. *réflexivité*]

REFLEXO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) reflex". [var. *reflex-*. / < fr. *reflexo-*, cf. lat. *reflexus*]

REFLEXOGÉN, -Ă *adj.* care poate produce reflexe. [< fr. *réflexogène*]

REFLEXOLÓG, -Ă *s. m. f.* medic specialist în reflexologie. [cf. germ. *Reflexolog*]

REFLEXOLOGÍE *s. f.* disciplină care se ocupă cu studiul reflexelor. [gen. *-iei*. / < fr. *réflexologie*]

REFLEXOTERAPÍE *s. f.* metodă terapeutică prin care se urmărește vindecarea unor boli prin folosirea anumitor reflexe. [gen. *-iei*. / < fr. *réflexothérapie*]

REFLUÁ *vb. I. intr. (despre ape, lichide)* a se revărsa înapoi ; a reveni, a se întoarce. [pron. *-flu-a*. / < fr. *refluer*]

REFLÚX *s. n.* 1. fenomenul de retragere periodică a apei mărilor și a oceanelor datorită atracției Lunii și a Soarelui. ● *(fig.)* descreștere, regres. 2. *(chim.)* lichid rezultat prin condensarea vaporilor obținuți la rectificare și care este reintrodus în aparatul din care provine. [< fr. *reflux*, cf. lat. *re* — împotriva + *flux*]

REFORJÁ *vb. I. tr.* a forja din nou (un metal). [cf. fr. *reforger*]

REFORJÁRE *s. f.* acțiunea de a reforja și rezultatul ei. [< *reforja*]

REFORMÁ *vb. I. tr.* 1. a îndrepta, a îmbunătăți (o situație, o concepție etc.). 2. a scoate din uz, a da la reformă (un aparat, o mașină, efecte etc.). [< fr. *réformer*]

REFORMÁBIL, -Ă *adj.* care se poate reforma, refface. [cf. fr. *réformable*]

REFORMÁRE *s. f.* acțiunea de a reforma și rezultatul ei. [< *reforma*]

REFORMÁT, -Ă *adj.* 1. scos din uz, dat la reformă. 2. *(despre militari)* scos din evidența armatei (ca inapt). 3. care ține de cultul religios protestant. O *biserică ~ă* = protestantism. // *s. m. f.* protestant. [< *reforma*]

REFORMATÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* 1. (propagator) de reforme, (cel) care reformează, care înnoiește. 2. (înfăptuitor, adept) al Reformei (2). [cf. fr. *réformateur*, lat. *reformator*]

REFÓRMĂ *s. f.* 1. schimbare (de obicei în bine), modificare legală a unei stări de lucruri. 2. mișcare social-politică și religioasă împotriva feudalismului și a papalității, apărută în Europa apuseană în sec. XVI, care a dus la crearea bisericii reformate sau protestante. 3. totalitatea materialelor, efectelor, armelor etc. socotite la un moment dat ca inutilizabile. 4. declarare a cuiva ca inapt pentru serviciul militar ; situația unei astfel de persoane. [cf. fr. *réforme*, germ. *Reform*, it. *reforma*]

REFORMÍSM *s. n.* atitudine politică bazată pe propagarea reformelor. ● curent politic oportunist în mișcarea muncitorească, care neagă necesitatea revoluției și a dictaturii proletariatului și preconizează înlocuirea luptei revoluționare cu reforme mărunte, care nu ating bazele orînduirii capitaliste. [cf fr. *réformisme*]

REFORMÍST, -Ă *adj.* referitor la reformism, propriu reformismului. // *s. m. f.* adept al reformismului. [cf. fr. *réformiste*]

REFORMULÁ *vb. I. tr.* a formula din nou. [cf. fr. *reformuler*]

REFORMULÁRE *s. f.* acțiunea de a reformula și rezultatul ei. [< *reformula*]

REFRACTÁ *vb. I. refl. (despre unde, raze de lumină)* a se frînge, a devia ; a suferi fenomenul refracției. [p. i. 3, 6 *refrăctă, -teză*. / < fr. *réfracter*]

REFRACTABILITÁTE *s. f.* refractaritate (1). [et. incertă]

REFRACTÁR, -Ă *adj.* 1. *(despre materiale)* rezistent la temperaturi înalte. 2. *(fig. ; despre persoane)* nesupus ; care rezistă, se împotrivește ; rebel. [< fr. *réfractaire*, cf. lat. *refractarius*]

REFRACTARÍSM *s. n. (rar)* atitudine refractară ; împotrivire, nesupunere. [< *refractar* + *-ism*]

REFRACTARITÁTE *s. f.* 1. calitatea unui material de a fi refractar ; refractabilitate. 2. temperatura la care cedează un material refractar. [cf. fr. *réfractarité*]

REFRACTOMETRÍE *s. f.* parte a opticii care se ocupă cu metodele de măsură a indicilor de refracție ai diferitelor substanțe. [gen. *-iei*. / < fr. *réfractométrie*]

REFRACTOMÉTRU *s. n.* instrument pentru determinarea indicilor de refracție ai substanțelor, în special lichide. [< fr. *réfractomètre*]

REFRACTÓR *s. n.* 1. telescop, lunetă astronomică al cărei obiectiv este alcătuit din mai multe lentile. 2. dispozitiv optic care schimbă direcția unui fascicul de lumină prin fenomenul de refracție. [cf. fr. *réfracteur*]

REFRÁCȚIE *s. f.* fenomenul de deviere a unei raze luminoase ori sonore sau a unei unde electromagnetice care străbate medii transparente (de densități) diferite. O *indice de ~* = număr care reprezintă cîtul dintre viteza unei radiații electromagnetice în vid și viteza ei în mediul respectiv din care provine. [gen. *-iei*. var. *refracțiune* s. f. / cf. fr. *réfraction*, germ. *Refraktion*]

REFRACȚIUNE *s. f.* v. refracție.

REFRANGÍBIL, -Ă *adj.* care se poate refracta. [cf. fr. *réfrangible*]

REFRANGIBILITÁTE *s. f.* însușirea a ceea ce este refrangibil. [cf. fr. *réfrangibilité*]

REFRÉN *s. n.* vers (sau grup de versuri) repetat după fiecare strofă a unei poezii sau după un cuplet. ● secțiunea de bază a rondoului, care se repetă de mai multe ori ; frîntură de melodie care se repetă într-un cîntec. ● *(fig.)* frază repetată stereotip. [pl. *-ne, -nuri*. / < fr. *réfrain*, cf. lat. *refringere* — a rupe]

REFRIGERÁ *vb. I. intr.* a răci un produs pînă la o temperatură apropiată de punctul de îngheț ; (p. *ext.*) a îngheța. [p. i. *-rez, 3, 6 -rează*. / < fr. *réfrigérer*, it. *refrigerare*]

REFRIGERÁRE *s. f.* acțiunea de a refrigera și rezultatul ei ; înghețare, răcire, refrigerație. [< *refrigera*]

REFRIGERATÓR *s. n.* partea dintr-o instalație frigorifică în care se produce scăderea de temperatură. [cf. fr. *réfrigérateur*]

REFRIGERÁȚIE *s.f.* răcire ; înghețare ; refrigerare ; scădere artificială a temperaturii cu ajutorul unei instalații frigorifice. ● *(med.)* metodă chirurgicală de răcire în scop anestezic sau terapeutic a unui membru ori a unei porțiuni de tegument cu ajutorul pungilor de gheață sau al unui aparat refrigerent. [gen. *-iei.* var. *refrigerațiune s.f.* / cf. fr. *réfrigération*, lat. *refrigeratio*]

REFRIGERAȚIÚNE *s.f.* v. refrigerație.

REFRIGERÉNT, -Ă *adj. (rar)* care răcește, răcitor. // *s.n.* aparat dintr-o instalație de distilare care răcește prin condensare vaporii produși prin fierbere. [cf. fr. *réfrigérant*]

REFRINGÉNT, -Ă *adj. (despre un mediu)* care refractă razele luminoase. [< fr. *réfringent*]

REFRINGÉNȚĂ *s.f. (fiz.)* proprietate a mediilor transparente de a refracta lumina. ● mărime caracteristică mediilor transparente, egală cu diferența dintre indicele de refracție al mediului și unitate. [< fr. *réfringence*]

REFUGIÁ *vb. I. refl.* a fugi, a se pune la adăpost de o urmărire, de un pericol etc. ● *(fig.)* a se retrage într-un loc ferit de zgomote și puțin frecventat. [pron. *-gi-a.* p.i. *-iez*, 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* var. *refugii* vb. IV. / < fr. *réfugier*]

REFUGIÁT, -Ă *adj., s.m.f.* (cel) care se refugiază. [pron. *-gi-at.* / < *refugia*]

REFUGIÉRE *s.f.* faptul de a se refugia ; refugiu (1). [pron. *-gi-e-.* / < *refugia*]

REFUGIÍ *vb. IV.* v. refugia.

REFÚGIU *s.n.* 1. faptul de a se refugia ; timpul petrecut într-un loc ca refugiat. 2. loc de scăpare, de adăpost împotriva unui primejdii, a unei neplăceri ; adăpost, azil. ● *(fig.)* consolare, mîngîiere. 3. loc special amenajat în mijlocul unei străzi pentru a feri pe cetățeni de circulația mașinilor, pentru a ușura urcarea în tramvaie etc. [pron. *-giu.* / < lat. *refugium*, cf. fr. *refuge*]

REFULÁ *vb. I. tr.* 1. a respinge, a înăbuși din domeniul conștientului în subconștient imagini, dorințe care contrazic conștiința morală a individului. 2. a deplasa, a ridica cu ajutorul unei pompe un fluid într-o conductă sau într-un vas. 3. a bate la cald sau la rece un metal ori un aliaj destinat confecționării unor piese pentru a vedea cum se comportă. [< fr. *refouler*]

REFULÁRE *s.f.* acțiunea de a refula și rezultatul ei ; respingere ; înnăbușire. ● *(tehn.)* operație de prelucrare la cald sau la rece a pieselor de metal, prin care se mărește unele dimensiuni transversale ale lor. [< *refula*]

REFULÁT, -Ă *adj. (despre imagini, dorințe)* căzut, respins în subconștient. [< *refula*]

REFUTÁ *vb. I. tr. (liv.)* a combate cu argumente temeinice. [p.i. *refutez.* / < fr. *réfuter*]

REFUTÁBIL, -Ă *adj. (liv.)* care poate fi combătut. [cf. fr. *réfutable*]

REFUTÁRE *s.f. (liv.)* acțiunea de a refuta ; refutație. [< *refuta*]

REFUTÁȚIE *s.f. (liv.)* refutare, confutație. [gen. *-iei.* / < fr. *réfutation*]

REFÚZ *s.n.* 1. faptul de a refuza ; neacceptare, respingere. O *pînă la* ~ = atît încît nu este loc pentru mai mult. 2. material rămas după cernere într-un ciur sau într-o sită. 3. deficiență în funcționarea unui sistem tehnic. ● *(metal.)* defect de turnare constînd în producerea unor goluri rezultate din umplerea incompletă a formei cu metal topit. [< fr. *refus*]

REFUZÁ *vb. I.* 1. *tr.* a nu primi, a nu accepta, a respinge (ceva). ● a nu da (ceva ce ți s-a cerut). ● a se priva de ceva, a renunța la ceva. II. *intr. (măr. ; despre vînt)* a se roti spre prora navei. [p.i. *refúz.* / < fr. *refuser*]

REFUZÁBIL, -Ă *adj.* care se poate refuza ; care merită să fie refuzat. [cf. fr. *refusable*]

REFUZÁRE *s.f.* acțiunea de a refuza ; refuz. [< *refuza*]

REG *s.n. (geol.)* suprafață netedă acoperită cu pietrișuri din deșertul Saharei. [< fr. *reg.* < cuv. arab]

REGÁL[1] *s.n. (poligr.)* rafit în formă de pupitru, în care se păstrează casetele cu litere. [pl. *-le.* / < germ. *Regal*]

REGÁL[2] *s.n. (franțuzism)* 1. masă mare, banchet. ● mare plăcere, dar plăcut. 2. *(fig.)* plăcere deosebită, încîntare. [< fr. *régal*]

REGÁL[3], -Ă *adj.* de rege ; al regelui ; regesc. O *(poet.)* maiestuos, măreț. [< fr. *régal*, it. *regale*, lat. *regalis*]

REGALÁ *vb. I. tr. (franțuzism)* a dărui. ● *refl.* a-și face o anumită plăcere ; a se cinsti. [< fr. *régaler*]

REGALÁRE *s.f.* 1. acțiunea de a (se) regala. 2. *(fig.)* desfătare, încîntare. [< *regala*]

REGÁLĂ[1] *s.f. (liv.)* drept considerat ca inerent monarhiei. [< fr. *régale*]

REGÁLĂ[2] *s.f.* instrument de suflat asemănător orgii, dar mai mic decît aceasta. ● unul dintre registrele orgii. [< fr. *régale*]

REGALIÁN, -Ă *adj. (liv.)* de rege, al regelui. O *drepturi ~ene* = prerogative regale. [pron. *-li-an.* pl. *-ieni*, *-iene.* / < fr. *régalien*]

REGALÍSM *s.n.* concepție politică care preconizează regalitatea ca formă de guvernămînt ; atașament față de rege ; monarhism. [după fr. *royalisme*]

REGALÍST, -Ă *adj.* referitor la regalism, propriu regalismului. // *s.m.f.* adept, partizan al regalității ; monarhist. [< *regal* + *-ist*, după fr. *royaliste*]

REGALITÁTE *s.f.* formă de guvernămînt în care statul este condus de un rege ; monarhie. [< lat. *regalitas*, it. *regalità*, cf. fr. *royauté*]

REGÁT *s.n.* stat guvernat de un rege ; monarhie. [pl. *-te*, *-turi.* / < *rege*]

RÉGATĂ *s.f.* 1. întrecere organizată între ambarcații sportive (cu vele), iahturi etc. 2. formă de cravată care se înnoadă și care cade vertical de-a lungul plastronului cămășii. [pl. *-te.* / cf. it. *regata*, fr. *régate*]

REGAZONÁ *vb. I. tr.* a reînsămînța, a replanta cu gazon. [cf. fr. *regazonner*]

REGAZONÁRE *s.f.* acțiunea de a regazona și rezultatul ei. [< *regazona*]

REGĂSÍ *vb. IV. tr.* a găsi din nou (pe cineva sau ceva). ● *refl.* a se afla din nou undeva. ● a se reculege. [p.i. *-sesc.* / < *re-* + *găsi*, după fr. *retrouver*]

REGĂSÍRE *s.f.* acțiunea de a (se) regăsi ; recunoaștere, identificare. [< *regăsi*]

RÉGE *s.m.* 1. suveran al unui regat ; monarh. 2. *(fig.)* stăpîn recunoscut (pentru puterea, pentru importanța sa). 3. piesa principală la jocul de șah. ● popă, rigă (la cărți). [< lat. *rex*]

REGENERÁ *vb. I.* 1. *refl. (despre organe, țesuturi)* a se reface. 2. *tr., refl. (fig.)* a (se) înnoi ; a (se) redeștepta la viață. 3. *tr.*

(tehn.) a aduce din nou în condiții de folosire un material uzat. [< fr. *régénérer*, cf. lat. *regenerare*]

REGENERÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) regenera și rezultatul ei ; regenerație. ● *(fig.)* refacere, înnoire. [< *regenera*]

REGENERATÍV, -Á *adj.* care are proprietatea de a regenera ; regenerator. [< fr. *régénératif*]

REGENERATÓR, -OÁRE *adj.* care regenerează ; înnoitor ; regenerativ. // *s. n.* sistem tehnic folosit pentru regenerarea unui material uzat. [cf. fr. *régénérateur*]

REGENERÁȚIE *s. f.* regenerare. [gen. *-iei*. / < fr. *régénération*]

REGENERESCÉNȚĂ *s. f.* regenerare. [< fr. *régénérescence*]

REGÉNT, -Ă *adj.* care deține o regență ; referitor la regență. O *propoziție* ~*ă* (și *s. f.*) = propoziție (principală sau secundară) căreia îi este subordonată o altă propoziție ; propoziție supraordonată. [cf. fr. *régent*]

REGÉNT, -Ă *s. m. f.* persoană care guvernează cu titlu provizoriu un stat monarhic în timpul minorității sau al absenței regelui. [cf. fr. *régent*, it. *reggente*]

REGÉNȚĂ *vb. I. tr. (franțuzism)* a conduce după bunul său plac, a dirija, a domina. [< fr. *régenter*]

REGÉNȚĂ *s. f.* **1.** guvernare a unui stat monarhic exercitată de una sau de mai multe persoane în timpul minorității sau al absenței regelui ; timp cît durează o asemenea guvernare. **2.** *(ist.)* nume care se dădea unor state musulmane din nordul Africii (Tripolitania, Algeria, Tunisia) guvernate printr-o delegație a sultanului din Constantinopol [cf. fr. *régence*, it. *reggenza*]

REGÉSTE *s. f. pl.* nume dat în evul mediu registrului în care erau trecute în ordine cronologică actele, documentele etc. emanate de la aceeași cancelarie și de la același personaj, însoțite de note explicative și de extrase din cronici. [< fr. *regeste*, cf. lat. *regesta* — registru]

REGICÍD, -Ă *adj., s. m. f. (cel)* care a ucis un rege ; asasin, ucigaș al unui rege. // *s. n.* asasinarea unui rege. [< fr. *régicide*, cf. lat. *rex* — rege, *caedere* — a ucide]

REGÍE *s. f.* **1.** concepția interpretării textului și activitatea de îndrumare și de supraveghere a jocului artiștilor, desfășurată la punerea în scenă și la montarea unei piese de teatru, a unui film. O ~ *tehnică* = conducerea tehnică a realizării unui spectacol ; cel care desfășoară această activitate. **2.** exploatare a unui bun sau executarea unei lucrări de către un administrator prin angajați sau agenți direcți. O *cheltuieli de* ~ = cheltuieli de întreținere (la o întreprindere sau instituție) ; cheltuieli făcute la executarea unei lucrări. **3.** *(inv.)* administrație care se ocupa cu perceperea impozitelor indirecte. ● administrație a unor produse sau bunuri asupra cărora exista un monopol de stat. [gen. *-iei*. / < fr. *régie*]

REGIFÚGIU *s. n. (ant.)* sărbătoare romană care se celebra în amintirea alungării regilor din vechea Romă. [pron. *-giu*. / < lat. *regifugium*]

REGÍM *s. n.* **1.** modul de organizare a vieții economice, politice și sociale a unui stat. **2.** sistem de norme, proprii activității unei instituții, unei întreprinderi etc. ● totalitatea regulilor impuse modului de viață și de alimentare al cuiva. **3.** totalitatea condițiilor de funcționare la un moment dat a unui sistem tehnic. **4.** raport gramatical dintre două cuvinte, astfel legate încît ele sînt dependente unul de altul. [< fr. *régime*]

REGIMÉNT *s. n.* unitate militară compusă din mai multe batalioane, divizioane, escadrile etc. [pl. *-te*, *-turi*. / < fr. *régiment*, cf. germ. *Regiment*]

REGIMENTÁR, -Ă *adj.* care aparține unui regiment, de regiment. O *tren* ~ = convoi de căruțe sau de mașini care transportă pe front proviziile sau munițiile unei unități militare. [cf. fr. *régimentaire*]

REGÍNĂ *s. f.* **1.** soție de rege ; suverană a unui regat. **2.** *(fig.)* persoană, lucru cu o poziție privilegiată, dominantă. **3.** matcă (de albine). **4.** piesa cea mai însemnată la jocul de șah după rege. [< lat. *regina*]

REGIONÁL, -Ă *adj.* de, dintr-o regiune, caracteristic unei regiuni. ● *(s. f.)* unitate organizatorică a unei organizații politice sau de masă, corespunzătoare unei regiuni administrative. [pron. *-gi-o-*. / cf. fr. *régional*, it. *regionale*]

REGIONALÍSM *s. n.* **1.** concepție care tinde să creeze în provinciile unei țări o activitate cu totul independentă de capitală ; patriotism local. **2.** cuvînt folosit numai în anumite regiuni sau provincii ; provincialism. [pron. *-gi-o-*. / < fr. *régionalisme*]

REGIONALÍST, -Ă *adj.* propriu regionalismului (1), în spiritul regionalismului. // *s. m. f.* adept al regionalismului (1). [pron. *-gi-o-*. / cf. fr. *régionaliste*, it. *regionalista*]

REGIONÁRE *s. f.* împărțire a unui teritoriu în regiuni, în zone. [pron. *-gi-o-*. / et. incertă]

REGISÁ *vb. I.* v. regiza.

REGISÁRE *s. f.* v. regizare.

REGISÓR, -OÁRE *s. m. f.* v. regizor.

REGISÓRAL, -Á *adj.* v. regizoral.

REGISORÁT *s. n.* v. regizorat.

REGISTRÁTOR, -OÁRE *s. m. f.* înregistrator. [cf. lat. *registrator*, it. *registratore*, germ. *Registrator*, fr. *régistrateur*]

REGISTRATÚRĂ *s. f.* serviciu al unei instituții unde se înregistrează hîrtiile intrate și ieșite ; biroul unde este instalat un asemenea serviciu. [< germ. *Registratur*]

REGÍSTRU *s. n.* **1.** condică în care se consemnează diferite date și acte oficiale. **2.** dispozitiv cu ajutorul căruia se reglează tirajul sau închiderea unui canal, a unui cilindru. **3.** suprafața dintre două profiluri orizontale care se întind pe lungimea unei fațade. **4.** întinderea scării muzicale pe care o poate emite un instrument sau o voce. ● *(concr.)* garnitură de tuburi de orgă (sau de coarde de clavecin) cu acordaj diferit, dar cu același timbru. **5.** dispozitiv folosit în centralele telefonice automate la dirijarea selecției legăturilor. ● ~ *de memorie* = dispozitiv care face parte din organele de comandă și calcul ale unui calculator electronic. **6.** *(poligr.)* ansamblul semnelor de reper care indică suprapunerea exactă a tiparului pe ambele fețe ale hîrtiei. [< fr. *registre*, it. *registro*, germ. *Register*]

REGIÚNE *s. f.* **1.** mare întindere de pămînt ; ținut, zonă. ● porțiune, parte a corpului. **2.** unitate administrativă și teritorială, cuprinzînd mai multe raioane. [pron. *-gi-u-*. / < fr. *région*, it. *regione*, lat. *regio*]

REGIZÁ *vb. I. tr.* **1.** a face regia (1) unei piese de teatru, a unui film. **2.** *(fig.)* a conduce, a dirija. ● a pune la cale, a organiza, a conduce (din umbră) o activitate, o operație etc. [var. *regisa* vb. I. / < *regizor*]

REGIZÁRE *s. f.* faptul de a regiza. [var. *regisare* s. f. / < *regiza*]

REGIZÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care regizează o piesă de teatru, un film etc. [var. *regisor, -oare* s. m. f. / cf. fr. *régisseur*, germ. *Regisseur*]

REGIZORÁL, -Ă *adj.* referitor la regizor ; de regizor. [var. *regisoral, -ă* adj. / < *regizor* + *-al*]

REGIZORÁT *s. n.* faptul de a regiza ; arta regizorului ; regie. ● *(concr.)* birou, loc unde lucrează un regizor. [var. *regisorat* s. n. / < *regizor* + *-at*]

REGLÁ *vb. I. tr.* 1. a reduce sau a mări regimul de funcționare al unui sistem tehnic. 2. *(med.)* a reglementa funcționarea unui organ, a unui sistem etc. dintr-un organism viu. 3. a potrivi tirul unei guri de foc, al unei baterii etc. ● a aranja, a orîndui a potrivi. [< fr. *régler*]

REGLÁBIL, -Ă *adj. (despre un sistem tehnic, un tir)* care se poate regla. [cf. fr. *réglable*]

REGLABILITÁTE *s. f. (tehn.)* însușirea de a fi reglabil. [cf. fr. *réglabilité*]

REGLÁJ *s. n.* reglare. [< fr. *réglage*]

REGLÁRE *s. f.* acțiunea de a regla și rezultatul ei ; aranjare, potrivire ; reglaj. [< *regla*]

REGLEMENTÁ *vb. I. tr.* a stabili norme sau reguli, a supune unor norme ; a aranja, a pune în ordine. [< fr. *réglementer*]

REGLEMENTÁR, -Ă *adj.* conform unor norme, unor regulamente. ● regulamentar. [cf. fr. *réglementaire*]

REGLEMENTÁRE *s. f.* acțiunea de a reglementa și rezultatul ei ; aranjare, normare. [< *reglementa*]

REGLÉT *s. m.* piesă metalică folosită în tipografie la umplerea spațiilor libere dintre rînduri sau la umplerea spațiilor dintre formă și ramă. [var. *reglete* s. m. / < fr. *réglet*]

REGLÉTĂ *s. f.* piesă de material izolant pe care sînt fixate piese de contact folosite în aparatele de telecomunicații. [< fr. *réglette*]

REGLÉTE *s. m.* v. r e g l e t.

REGLÓR, -OÁRE *s. m. f.* tehnician care reglează mașinile, uneltele etc. [cf. fr. *régleur*]

REGN *s. n.* fiecare dintre cele trei mari diviziuni, categorii ale ființelor și ale corpurilor din natură : vegetal, animal, mineral. [< fr. *règne*, cf. it. *regno*, lat. *regnum*]

REGOLÍT *s. n. (geol.)* scoarță de dezagregare care se formează pe versanții slab înclinați. [< fr. *régolithe*, cf. ar. *reg* — teren plan, gr. *lithos* — piatră]

REGRÉS *s. n.* 1. întoarcere de la o stare sau o formă superioară de dezvoltare la una inferioară. ; dare înapoi, decădere. 2. *(jur.)* drept în virtutea căruia cineva care a plătit o sumă de bani din culpa altuia se întoarce împotriva acestuia din urmă pentru recuperarea sumei plătite. [pl. *-se, -suri.* / < lat. *regressus* < *regredior* — a da înapoi, cf. fr. *régrès*, it. *regresso*]

REGRESÁ *vb. I. intr.* a da înapoi, a merge îndărăt ; a decădea. [cf. fr. *régresser*]

REGRÉSIE *s. f.* v. r e g r e s i u n e.

REGRESIÚNE *s. f.* 1. retragere a apelor marine (oceanice) cauzată de ridicarea suprafeței uscatului sau de scăderea nivelului general oceanic. 2. micșorarea extensiunii geografice a unui fenomen fonetic, morfologic etc. 3. mișcare a unui corp ceresc în sens opus celui în care se mișcă Soarele. 4. distrugerea progresivă a memoriei. 5. *(biol.)* revenirea unei specii sau chiar a unui organ la specia și la tipul anatomic anterior. 6. repetarea detaliată a fiecăruia dintre cei doi termeni ai unei enumerări ; epanodă. [pron. *-si-u-*. var. *regresie* s. f. / cf. fr. *régression*, lat. *regressio*]

REGRESÍV, -Ă *adj.* (op. p r o g r e s i v) care merge, care dă înapoi ; opus. contra progresului. O *mișcare* ~*ă* = mișcare în direcția inversă celei normale ; *derivare* ~*ă* = mod de formare a unui cuvînt nou prin suprimarea unui afix de la un cuvînt vechi ; *asimilare* ~*ă* = fenomen în care elementul asimilator se găsește după elementul asimilat. [cf. fr. *régressif*]

REGRÉT *s. n.* părere de rău ; remușcare. [pl. *-te.* / < fr. *regret*]

REGRETÁ *vb. I. tr.* a-i părea rău, a avea remușcări, a se căi. [p. i. *regrét.* / < fr. *regretter*]

REGRETÁBIL, -Ă *adj.* demn de părere de rău ; (vrednic) de regretat. [cf. fr. *regrettable*]

REGRETÁRE *s. f.* acțiunea de a regreta. [< *regreta*]

REGRETÁT, -Ă *adj.* care provoacă regrete. // *s. m. f.* cel a cărui moarte a provocat regrete. [cf. fr. *regretté*]

REGRUPÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) grupa din nou. [cf. fr. *regrouper*]

REGRUPÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) regrupa și rezultatul ei ; reunire. [< *regrupa*]

REGULÁ *vb. I. tr.* a aranja, a pune în ordine, a orîndui. ● a repara, a pune la punct, a regla (un aparat etc.). [< lat. *regulare*]

REGULAMÉNT *s. n.* totalitatea măsurilor prescrise pentru a se menține o anumită ordine, o anumită normă ; statutul, normele de funcționare internă ale unei instituții, ale unei asociații. ● norme elaborate de o putere executivă, care completează o lege sau reglementează aplicarea ei. [pl. *-te, -turi.* / cf. lat. *regulamentum*, it. *regulamento*, fr. *règlement*, rus. *reglement*]

REGULAMENTÁR, -Ă *adj.* prevăzut în regulament ; conform regulamentului, reglementar. ● referitor la Regulamentul organic. O *domn* ~ = domnitor al Principatelor Române care a domnit pe baza Regulamentului organic. [cf. it. *regulamentare*, fr. *réglementaire*]

REGULÁRE *s. f.* acțiunea de a regula ; punere în ordine, aranjare. [< *regula*]

REGULARITÁTE *s. f.* însușirea a ceea ce se face totdeauna în același fel și în același timp. ● uniformitate. ● simetrie ; proporție. ● *(fil.)* lege. [cf. fr. *régularité*]

REGULARIZÁ *vb. I. tr.* 1. a supune unor norme, unor reguli. 2. a da o formă geometrică regulată unui obiect (corectîndu-i conturul). 3. a modifica albia unei ape curgătoare pentru a avea un curs regulat. [< fr. *régulariser*]

REGULARIZÁRE *s. f.* acțiunea de a regulariza și rezultatul ei. [< *regulariza*]

REGULÁT, -Ă *adj.* 1. *(și adv.)* care urmează anumite reguli prestabilite. ● care se desfășoară fără abatere ; obișnuit. ● ordonat, uniform. 2. organizat după anumite legi ; organizat pe baze permanente. ● orînduit, sistematizat. ● fără elemente care să distoneze ; simetric, armonios. [< *regula*]

REGULATÓR, -OÁRE *adj.* care regularizează o mișcare, o funcție. // *s. m. f.* cel care stabilește un sistem de reglare, care îndrumează, conduce. // *s. n.* dispozitiv folo-

sit pentru reglarea automată a funcționării unui sistem tehnic. [cf. fr. *régulateur*]

REGULĂ *s. f.* 1. normă pe baza căreia are loc un proces, se desfășoară o activitate sau se produce un fenomen ; precept. O *de* ~ = în mod obișnuit, de obicei. ● principiu, linie de conduită, lege, obicei. 2. rînduială, ordine, regularitate. [pl. *-li*, *-le*. / < lat. *regula*, cf. it. *regola*, fr. *règle*]

REGUR *s. n. (geol.)* sol argilos de culoare neagră, format în regiunile tropicale și subtropicale uscate. [< germ. *Regur* < cuv. indian]

REGURGITÁ *vb. I. intr.* a-i veni cuiva alimentele în gură prin regurgitație. [p. i. *-tez*. / < fr. *régurgiter*]

REGURGITÁȚIE *s. f.* întoarcere în gură a alimentelor din stomac sau esofag, care are loc fără efort de vomă. [gen. *-iei*, var. *regurgitațiune* s. f. / < fr. *regurgitation*]

REGURGITAȚIÚNE *s. f.* v. regurgitație.

REIÁT, -Ă *adj. (rar ; despre stofe)* cu dungi (în relief) ; vărgat. [pron. *re-iat*. pl. *-ați*, *-ate*. / < fr. *rayé*]

REICHSTAG *s. n.* parlament al imperiului german. [pron. *ráih-ștag*. / < germ. *Reichstag*]

REIFICÁRE *s. f. (fil.)* concretizare, materializare (a unei idei). ● proces prin care relațiile sociale îmbracă forma unor relații obiectuale, omul însuși devenind din agent conștient al proceselor sociale simplu obiect, lucru, instrument al acestora. [< engl. *reification*, cf. lat. *res* — lucru]

REIMPÓRT *s. n.* acțiunea de a reimporta ceea ce a fost exportat. [cf. germ. *Reimport*]

REIMPORTÁ *vb. I. tr.* a importa din nou. [p. i. *reimpórt*. / cf. fr. *réimporter*]

REIMPORTÁRE *s. f.* acțiunea de a reimporta ; reimport. [< *importa*]

REIMPRIMÁ *vb. I. tr.* a imprima din nou ; a retipări. [pron. *re-im-*. p. i. *reimprim*. / cf. fr. *réimprimer*]

REIMPRIMÁRE *s. f.* acțiunea de a reimprima și rezultatul ei. [< *reimprima*]

REÎNCARNÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) încarna din nou. [pron. *re-în-*. var. *reîncarna* vb. I. / cf. fr. *réincarner*]

REÎNCARNÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) reîncarna și rezultatul ei ; reîncarnație. ● concepție mistică potrivit căreia sufletul, după moarte, trece în alt trup. v. metempsihoză. [pron. *re-în-*. var. *reîncarnare* s. f. / < *reîncarna*]

REÎNCARNÁȚIE *s. f.* reîncarnare. [gen. *-iei*. / cf. fr. *réincarnation*]

REÎNFECTÁ *vb. I. tr., refl. (rar)* a (se) infecta din nou (cu același agent patogen). [pron. *re-în-*. / < it. *reinfettare*]

REÎNFECTÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) reinfecta și rezultatul ei ; reinfecție. [< *reînfecta*]

REÎNFÉCȚIE *s. f.* reinfectare. [gen. *-iei*. / cf. fr. *réinfection*]

REÎNFESTÁ *vb. I. tr.* a infesta din nou cu același parazit. [pron. *re-în-*. / cf. fr. *réinfester*]

REÎNFESTÁRE *s. f.* acțiunea de a reinfesta și rezultatul ei ; reinfestație. [< *reînfesta*]

REÎNFESTÁȚIE *s. f.* reinfestare. [gen. *-iei*. / cf. fr. *réinfestation*]

REÎNSÉRȚIE *s. f.* fixare în același loc a unei porțiuni dintr-un țesut care a fost detașată. [gen. *-iei*. / cf. fr. *réinsertion*]

REÎNSTALÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) instala din nou. ● *tr.* a amenaja din nou. [pron. *re-în-*. / cf. fr. *réinstaller*]

REÎNSTALÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) reinstaura și rezultatul ei. [< *reînstaura*]

REÎNSTAURÁ *vb. I. tr.* a instaura din nou, a reintrona. [cf. fr. *réinstaurer*]

REÎNSTAURÁRE *s. f.* acțiunea de a reinstaura și rezultatul ei. [< *reînstaura*]

REÎNTEGRÁ *vb. I. tr.* a pune din nou (pe cineva) într-un post, în drepturile sale. [cf. fr. *réintégrer*, lat. *reintegrare*]

REÎNTEGRÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi reîntegrat. [cf. fr. *réintégrable*]

REÎNTEGRÁRE *s. f.* acțiunea de a reîntegra și rezultatul ei ; repunere într-o funcție, într-un grad etc. ; reintegrație. [< *reîntegra*]

REÎNTEGRÁȚIE *s. f.* reîntegrare. [gen. *-iei*. var. *reîntegrațiune* s. f. / < lat. *reintegratio*, fr. *réintégration*]

REÎNTEGRAȚIÚNE *s. f.* v. reîntegrație.

REÎNTEROGÁ *vb. I. tr. (rar)* a interoga din nou. [< *re-* + *interoga*, după fr. *réinterroger*]

REÎNTEROGÁRE *s. f.* acțiunea de a reinteroga. [< *reînteroga*]

REÎNTERPRETÁ *vb. I. tr.* a face o nouă interpretare, a interpreta din nou. [cf. fr. *réinterpréter*]

REÎNTERPRETÁRE *s. f.* acțiunea de a reinterpreta și rezultatul ei. [< *reînterpreta*]

REÎNTRODÚCE *vb. III. tr.* a introduce ceva din nou. [p. i. *reîntrodúc*. / < *re-* + *introduce*, după fr. *réintroduire*]

REÎNTRODÚCERE *s. f.* acțiunea de a reintroduce și rezultatul ei. [< *reîntroduce*]

REÎNVENTARIÁ *vb. I. tr. (rar)* a inventaria din nou. [pron. *-ri-a*. p. i. 3,6 *-iază*. ger. *-ind*. / < *re-* + *inventaria*]

REÎNVENTARIÉRE *s. f. (rar)* acțiunea de a reinventaria și rezultatul ei. [pron. *-ri-e-*. / < *reînventaria*]

REÎNVITÁ *vb. I. tr.* a invita din nou. [p. i. *reînvit*. / cf. fr. *réinviter*]

REIONÁNT, -Ă *adj. (arhit.)* radiant. O *stil* ~ = variantă a arhitecturii gotice creată în sec. XIII, caracterizată prin numeroase motive ornamentale, cu imense rozase polilobate și radiante ; *capelă* ~*ă* = capelă care se deschide spre ambulatoriu. [pron. *re-io-*. scris și *rayonnant*. / cf. fr. *rayonnant*]

REIONÍSM *s. n.* mișcare în artele plastice din Rusia de la începutul sec. XX, care își propunea să sugereze în pictură a patra dimensiune, să dea impresia că opera ar fi atemporală și aspațială. [scris și *rayonnism*. pron. *-re-io-*. / cf. fr. *rayonnisme*]

REITERÁ *vb. I. tr. (rar)* a face din nou ceea ce s-a mai făcut, a repeta. [< fr. *réitérer*]

REITERATÍV, -Ă *adj.* refăcut, repetat. [pl. *-vi*, *-ve*. / < fr. *réitératif*]

REITERÁȚIE *s. f.* 1. *(liv.)* repetare. 2. metodă în topografie constînd în măsurarea repetată a unghiurilor pentru a reduce erorile. [gen. *-iei*. / < fr. *réitération*]

REÎNARMÁ *vb. I. tr., refl.* a înarma din nou. [< *re-* + *înarma*, după fr. *réarmer*]

REÎNARMÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) reînarma și rezultatul ei. [< *reînarma*]

REÎNCADRÁ *vb. I. tr.* a încadra (pe cineva) din nou într-un post pe care l-a ocupat anterior. v. reintegra. [< *re-* + *încadra*]

REÎNCADRÁRE *s. f.* acțiunea de a reîncadra. v. reintegrare. [< *reîncadra*]

REÎNCARNÁ *vb. I.* v. reîncarna.
REÎNCARNÁRE *s. f.* v. reîncarnare.
REÎNSCRIE *vb. III. tr., refl.* a (se) înscrie din nou. [< *re-* + *înscrie*, după fr. *réinscrire*]
REÎNSCRÍERE *s. f.* acțiunea de a se reînscrie și rezultatul ei. [< *reînscrie*]
REJÁNSĂ *s. f.* panglică cu o țesătură specială foarte apretată, având diferite întrebuințări în croitorie. [< fr. *régence*]
REJÉCȚIE *s. f.* *(liv.)* dare înapoi ; *(spec.)* readucere a conținutului ruminal în cavitatea bucală de către animal pentru a fi rumegat. [< fr. *réjection*]
REJÉT *s. n.* *(franțuzism)* 1. respingere. ● *(geol.)* denivelare produsă de o falie. 2. îngambament. [< fr. *rejet*]
REJUDECÁ *vb. I. tr.* a judeca a doua oară. [< *re-* + *judeca*, după fr. *rejuger*]
REJUDECÁRE *s. f.* acțiunea de a rejudeca. [< *rejudeca*]
RELÁCHE *s. n.* v. relaș.
RELÁNS *s. n.* *(la jocul de cărți)* nouă mizâ, mai mare decît a adversarului. [< fr. *relance*]
RELANSÁ *vb. I.* 1. *intr.* a mări viteza la jocul de cărți. 2. *tr.* *(la jocul de tenis)* a arunca, a trimite înapoi mingea. [cf. fr. *relancer*]
RELÁPS *adj., s. n.* *(liv.)* (persoană) recăzută în erezie, în necredință. [< fr. *relaps*, cf. lat. *relapsus*]
RELASCÓP *s. n.* aparat pentru determinarea înălțimii și a diametrului arborilor, precum și a unor elemente topografice dintr-un arboret. [pl. *-scoape.* / et. incertă]
RELÁȘ *s. n.* suspendare temporară a spectacolelor unui teatru, ale unei opere etc. ; zi sau interval de repaus. [scris și *relache.* / < fr. *relâche*]
RELATÁ *vb. I. tr.* a expune, a povesti. [< fr. *relater*]
RELATÁRE *s. f.* acțiunea de a relata și rezultatul ei ; expunere, povestire. [< *relata*]
RELATATÍV, -Ă *adj.* cu caracter de relatare. [et. incertă]
RELATÍV, -Ă *adj.* 1. care se raportă, se referă la... O *pronume (adverb* sau *adjectiv)* ~ = pronume (adverb sau adjectiv) care se raportă la un substantiv sau la un pronume precedent ; *propoziție ~ă (și s. f.)* = propoziție subordonată introdusă prin pronume sau adverbe pronominale relative sau nehotărîte ; propoziție atributivă ; *timp* ~ = timp care exprimă o acțiune raportată la alt moment decît cel al vorbirii. 2. care variază (după împrejurări) ; evaluat, determinat cu aproximație. ● valabil între anumite limite, în anumite condiții. O *(fiz.) mișcare ~ă* = deplasare a unui corp față de un sistem de referință mobil. 3. care nu există decît în relație cu altceva. // *adv.* aproximativ, aproape. [< fr. *relatif*, it. *relativo*, lat. *relativus*]
RELATÍVÍSM *s. n.* 1. *(fil.)* doctrină idealist-subiectivă care exagerează relativitatea cunoașterii umane, negînd caracterul obiectiv al adevărului. 2. relativitate (1). [cf. fr. *relativisme*]
RELATIVÍST, -Ă *adj.* referitor la relativism. // *s. m. f.* adept al relativismului. [cf. fr. *relativiste*]
RELATIVITÁTE *s. f.* 1. însușirea a ceea ce este relativ ; relativism. 2. proprietate a mărimilor fizice de a depinde de condițiile concrete în care se efectuează măsurarea lor sau de sistemul de referință la care sînt raportate. O *teoria ~ății* = teorie formulată de Einstein, potrivit căreia legile fenomenelor fizice sînt valabile cu o precizie cu atît mai mică cu cît vitezele corpurilor sînt mai mari comparabile cu viteza de propagare a luminii în vid. [cf. fr. *relativité*]
RELATIVIZÁ *vb. I. refl.* *(rar)* a căpăta un caracter relativ. ● *tr.* a da, a imprima un caracter relativ (unei afirmații). [cf. germ. *relativieren*]
RELATIVIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) relativiza. [< *relativiza*]
RELÁȚIE *s. f.* 1. legătură, raport (între fenomene, mărimi etc.). O *complement circumstanțial de ~* = complement circumstanțial care arată obiectul la care se referă o acțiune sau o calitate ; *propoziție circumstanțială de ~* = propoziție circumstanțială care corespunde complementului circumstanțial de relație ; *funcții de ~* = totalitatea funcțiilor organice care asigură legătura cu mediul exterior ; *(log.) judecată de ~* = judecată care reflectă raporturi între obiecte diferite. 2. *(la pl.)* legături între oameni, între națiuni, între state etc. O *(ec.) ~ii de producție* = raporturi economice determinate care se stabilesc între oameni în procesul producției sociale a bunurilor materiale. 3. informație ; expunere, relatare. O *a da ~ii* = a informa, a referi. 4. *(mat.)* condiție care leagă valorile a două sau mai multor mărimi. [gen. *-iei.* var. *relațiune* s. f. / cf. fr. *relation*, it. *relozione*, lat. *relatio*]
RELAȚIONÁL, -Ă *adj.* referitor la relații, de relație. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *relationnel*, engl. *relational*]
RELAȚIONALÍSM *s. n.* *(fil.)* concepție idealistă potrivit căreia realitatea ar fi un sistem de relații (logice). [cf. germ. *Relationismus*]
RELAȚIÚNE *s. f.* v. relație.
RELÁX *s. n.* stare de relaxare ; relaxare. [< engl. *relax*]
RELAXÁ *vb. I. refl.* 1. a face ceva fără grabă, fără încordare sau tensiune ; a face ceva destins. ● a slăbi, a scădea. 2. a se destinde. ● *(fig.)* a (se) liniști ; a(-și) scădea tensiunea nervoasă. [cf. engl. *relax*, fr. *relaxer* < lat. *relaxare*]
RELAXÁNT, -Ă *adj.* care relaxează, destinde. // *s. n.* medicament natural sau de sinteză care produce paralizia mușchilor striați. [cf. germ. *Relaxans*]
RELAXÁRE *s. f.* acțiunea de a se relaxa și rezultatul ei. ● destindere ; slăbire, scădere. ● relaxație. [< *relaxa*]
RELAXÁȚIE *s. f.* relaxare. ● *(fiz.)* proces ireversibilă prin care un sistem tinde, în anumite condiții, spre starea de echilibru termodinamic, electric etc. [gen. *-iei.* / < fr. *relaxation*]
RELEGÁ *vb. I. tr.* *(liv.)* 1. a interna într-o colonie penitenciară ; a surghiuni, a expulza. 2. a plasa, a așeza. [< fr. *reléguer*]
RELEGÁRE *s. f.* *(liv.)* acțiunea de a relega și rezultatul ei ; expulzare, izgonire, surghiunire ; relegație. [< *relega*]
RELEGÁȚIE *s. f.* *(liv.)* relegare. [gen. *-iei.* var. *relegațiune* s. f. / < fr. *relégation*, lat. *relegatio*]
RELEGAȚIÚNE *s. f.* v. relegație.
RELÉU *s. n.* 1. *(tehn.)* aparat sau dispozitiv de comandă pentru anumite modificări (închiderea sau deschiderea unui circuit etc.) ale unui sistem tehnic, acționat de variația unor mărimi caracteristice (temperatură, tensiune etc.) ale unui alt sistem tehnic. 2. dispozitiv care retransmite (amplificînd)

semnalele recepționate. ● comunicație între mai multe locuri, făcută cu ajutorul unor stații intermediare de recepție și de retransmisie. 3. *(rar)* cai, atelaj de schimb pentru anumite drumuri lungi, postați din loc în loc. ● loc unde se țin caii de schimb și se face schimbarea acestora. ● câinii de vânătoare cărora li se dă drumul pentru a-i înlocui pe cei obosiți de goană. [pl. *-ee, -euri.* / < fr. *relais*]

RELEVÁ *vb. I.* 1. *tr.* a scoate în relief, a evidenția ; a remarca. 2. *refl.* a se dovedi, a se manifesta ca... 2. *intr. (rar)* a ține de ceva, a depinde ; a proveni din... [p. i. *relév, -vez, 3, 6 -vă.* / < fr. *relever,* cf. lat. *relevare*]

RELEVÁNT, -Ă *adj.* care relevă, remarcant. [< fr. *relevant*]

RELEVÁNȚĂ *s. f. (liv.)* calitatea de a fi relevant ; însemnătate, semnificație. [< fr. *relevance*]

RELEVÁRE *s. f.* acțiunea de a releva și rezultatul ei ; evidențiere, remarcă ; relevație. [< *releva*]

RELEVÁȚIE *s. f.* relevare. [gen. *-iei.* var. *relevațiune* s. f. / cf. germ. *Relevation*]

RELEVAȚIÚNE *s. f.* v. relevație.

RELEVÉU *s. n.* operație de măsurare și de desenare la scară a elementelor care compun o construcție sau un ansamblu de construcții ; ridicare în plan ; desen, schiță a acestei ridicări. [pl. *-ee, -uri.* / < fr. *relevé*]

RELEVMÉNT *s. n.* unghi format de o direcție de referință cu direcția unei raze vizuale sau cu direcția aparentă a unui emițător de unde electromagnetice. [pl. *-te.* / < fr. *relèvement*]

RELÍCT, -Ă *adj., s. n.* (specie de plante sau de animale) care constituie o rămășiță a unei faune sau a unei flore dispărute. O *sol* ~ = sol format în trecut, a cărui dinamică inițială a încetat. [cf. germ. *relikt, Relikt,* lat. *relictus*]

RELICVÁRIU *s. n.* casetă din materiale prețioase în care se păstrează relicve. (1). [pron. *-riu.* / < fr. *reliquaire,* it. *reliquario*]

RELICVÁT *s. n. (fin.)* rest de datorie după reglarea unui cont. [< fr. *reliquat*]

RELÍCVĂ *s. f.* 1. *(la pl.)* moaște. 2. *(fig.)* amintire scumpă, obiect rămas ca amintire. [< lat. *reliqua,* cf. it. *reliquia*]

RELIÉF *s. n.* 1. ridicătură, proeminență (a unui obiect, a unui plan etc.). ● figură, motiv etc. care se desprinde de pe fundul unei sculpturi ; basorelief ; modelaj al volumelor în pictură și grafică. O *a scoate în* ~ = a scoate în evidență, a sublinia, a reliefa. ● formă, contur. ● *(fig.)* forță, evidențiere, strălucire. 2. conformația pământului privită sub raportul înălțimilor. [pron. *-li-ef.* pl. *-furi, -fe.* / < fr. *relief,* germ. *Relief*]

RELIEFÁ *vb. I. tr.* a scoate în afară, în relief ; *(fig.)* a evidenția, a sublinia, a accentua. [< *relief*]

RELIEFÁRE *s. f.* acțiunea de a reliefa și rezultatul ei ; evidențiere, subliniere, accentuare, relevare. [< *reliefa*]

RELIEFÁNT, -Ă *adj. (rar)* evident, pregnant. [< *reliefa*]

RELÍGIE *s. f.* 1. formă a constiinței sociale, constituind o reflectare denaturată, imaginară a realității naturale și sociale ; confesiune ; credință într-o divinitate. 2. *(fig.)* crez ; cult. [gen. *-iei.* var. *religiune* s. f. / cf. lat. *religio,* fr. *religion,* it. *religione*]

RELIGIÓS, -OÁSĂ *adj.* referitor la religie ; evlavios, pios. // *s. m. f. (liv.)* călugăr. [pron. *-gi-os.* / cf. lat. *religiosus,* fr. *religieux*]

RELIGIÓSO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* cu evlavie. [< it. *religioso*]

RELIGIOZITÁTE *s. f.* sentiment religios profund, evlavie, pietate. ● *(fig.)* strictețe, rigurozitate, sfințenie ; atenție mare. [cf. lat. *religiositas,* it. *religiosità,* fr. *religiosité*]

RELIGIÚNE *s. f.* v. religie.

RELÓN *s. n.* fibră sintetică obținută prin polimerizarea caprolactamei, din care se fac și fire pentru țesături, tricotaje etc. [nume comercial]

RELONÍST, -Ă *s. m. f.* lucrător la o fabrică de relon. [< *relon* + *-ist*]

RELOTÍN *s. n.* fibre textile mixte, de bumbac și relon. [nume comercial]

RELUÁ *vb. I. tr.* a lua din nou ; a lua înapoi. ● a reîncepe ; a continua. [pron. *-lu-a.* p. i. *reiau,* 2 *-iei,* 3 *-ia,* conj. *reia.* / după fr. *reprendre*]

RELUÁRE *s. f.* acțiunea de a relua și rezultatul ei. ● reprezentare a unei piese de teatru care nu s-a mai jucat de multă vreme. [< *relua*]

RELUCTÁNȚĂ *s. f. (fiz.)* rezistență magnetică. [pl. *-țe.* / < fr. *réluctance,* engl. *reluctance*]

RELUCTIVITÁTE *s. f. (fiz.)* valoare inversă a permeabilității magnetice. [cf. fr. *réluctivité*]

REM *s. m. (fiz.)* unitate de măsură a dozelor de radiație raportate la efectul lor biologic, egală cu doza primită de un anumit țesut iradiat cu o doză absorbită de un rad. [< engl., fr. *rem.* < *r(öntgen) e(quivalent) m(an)* — echivalentul în raze X pentru un organism uman]

REMAIÁ *vb. I. tr.* a reface la un ciorap sau la orice tricot ochiurile rupte sau scăpate. [pron. *-ma-ia,* p. i. 3, 6 *-iază,* ger. *-ind.* / < fr. *remailler*]

REMAIÁJ *s. n.* remaiere. [pron. *-ma-iaj.* / < fr. *remaillage*]

REMAIÉRE *s. f.* acțiunea de a remaia și rezultatul ei ; remaiaj. [pron. *-ma-ie-.* / < *remaia*]

REMAIÉZĂ *s. f.* lucrătoare specializată în remaierea ciorapiilor. [pron. *-ma-ie-.* / cf. fr. *remailleuse*]

REMAKE *s. n. (cinem.)* versiune nouă a unui film, refăcut, returnat după mai mulți ani de la premieră. [pron. *re-méic.* / < engl. *remake*]

REMANÉNT, -Ă *adj.* care rămâne, care persistă. O *imagine* ~*ă* = imagine care rămâne după încetarea excitației inițiale. [< fr. *rémanent*]

REMANÉNȚĂ *s. f.* 1. stare (a unui corp) care se menține, care persistă (după o comprimare). O ~ *magnetică* = polarizație magnetică rămasă într-o substanță după suprimarea cîmpului magnetizant. 2. proprietate a unor senzații sau imagini de a persista după încetarea excitației care le-a produs. [< fr. *rémanence*]

REMANIÁ *vb. I. tr.* a modifica (o lucrare, o instituție etc.) ; *(spec.)* a schimba compoziția unui guvern. [pron. *-ni-a.* p. i. 3, 6 *-iază,* ger. *-iind.* / < fr. *remanier*]

REMANIÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi remaniat. [pron. *-ni-a-.* / cf. fr. *remaniable*]

REMANIÉRE *s. f.* acțiunea de a remania și rezultatul ei ; *(spec. ; polit.)* schimbare a compoziției unui guvern. [pron. *-ni-e-.* / < *remania*]

REMARCÁ *vb. I. tr.* a observa, a lua în seamă. ● *refl.* a ieși în evidență, a se distinge. [p. i. *remárc.* / < fr. *remarquer*]

REMARCÁBIL, -Ă *adj.* demn de luat în seamă ; deosebit, însemnat. [cf. fr. *remarquable*]

REMARCÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) remarca și rezultatul ei. [< *remarca*]

REMÁRCĂ *s. f.* observație ; notă, însemnare. [< *remarque*]

REMASTICÁ *vb. I. tr. (despre rumegătoare)* a mesteca din nou ; a rumega. [cf. fr. *remastiquer*]

REMASTICÁȚIE *s. f.* operație efectuată de rumegătoare în timpul rumegării. [după fr. *remasticage*]

REMĂ *s. f. (fil. ; lingv.)* denumire a verbului în terminologia aristotelică. [< fr. *rheme*, cf. gr. *rhema*]

-RÉMĂ element secund de compunere savantă cu sensul „vîslă", „prevăzut cu vîsle sau rînduri de vîsle". [< fr. *-rème*, it. *-rema*, cf. lat. *remus*]

REMEDIÁ *vb. I. tr.* a îndrepta, a îmbunătăți o situație, o stare. [pron. *-di-a.* p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *remédier*, cf. lat. *remediare* — a vindeca]

REMEDIÁBIL, -Ă *adj.* care se poate îndrepta, remedia. [cf. fr. *remédiable*]

REMEDIÉRE *s. f.* acțiunea de a remedia și rezultatul ei ; îndreptare. [pron. *-di-e-.* / < *remedia*]

REMÉDIU *s. n.* leac, medicament. ● *(fig.)* mijloc de îndreptare a unei situații ; soluție. [pron. *-diu.* / < lat. *remedium*, cf. it. *rimedio*, fr. *remède*]

REMÉMBER *vb. imper., s. n. (anglicism, folosit ca un indemn de a nu uita un eveniment important)* ține minte, amintește-ți. [< engl. *remember*]

REMEMORÁ *vb. I. tr.* a-și reaminti, a-și aduce din nou în memorie. [cf. fr. *remémorer*]

REMEMORÁRE *s. f.* acțiunea de a rememora și rezultatul ei ; aducere aminte, rememorație. [< *rememora*]

REMEMORATÍV, -Ă *adj.* de amintire ; comemorativ. < fr. *remémoratif*]

REMEMORATÓR, -OÁRE *adj. (rar)* care ține de rememorare, referitor la rememorare. [cf. it. *rimemoratore*]

REMEMORÁȚIE *s. f.* rememorare. [cf. fr. *remémoration*, it. *rimemorazione*]

REMÍGE *s. f.* fiecare din penele mari care alcătuiesc aripa la păsări. [< fr. *rémige*, cf. lat. *remex* — vîslaș]

REMILITARIZÁ *vb. I. tr.* a reorganiza cu scopuri războinice armata, industria unei țări. [< fr. *remilitariser*]

REMILITARIZÁRE *s. f.* acțiunea de a remilitariza și rezultatul ei. [< *remilitariza*]

REMINERALIZÁ *vb. I. tr., refl. (med., biol.)* a redobîndi minerale pînă la compoziția normală. [< fr. *reminéraliser*]

RÉMINERALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) remineraliza și rezultatul ei ; *(spec.)* recalcificare ; remineralizație. [< *remineraliza*]

REMINERALIZÁȚIE *s. f. (biol.)* remineralizare. [cf. fr. *reminéralisation*]

REMINISCÉNȚĂ *s. f.* amintire neprecisă, tulbure a unor fapte petrecute demult. ● rămășiță, urmă. [cf. fr. *réminiscence*, it. *reminiscenza*, lat. *reminiscentia* < *reminiscere* — a-și aminti]

REMISÍBIL, -Ă *adj.* care poate fi remis ; de neiertat. [cf. fr. *rémissible*]

REMISIBILITÁTE *s. f. (liv.)* calitatea a ceea ce este remisibil. [cf. fr. *rémissibilité*]

REMISIÚNE *s. f. (liv.).* **1.** *(la catolici)* iertare a păcatelor. **2.** *(med.)* atenuare temporară a manifestărilor unei boli. **3.** remitere. [< lat. *remissio*, fr. *rémission*]

REMÍTE *vb. III. tr.* **1.** a înmîna, a da, a preda. **2.** a renunța la o sumă datorată de un debitor, a ierta pe cineva de datorie. [p. i. *remít.* / < lat. *remittere*, cf. fr. *remettre*]

REMITÉNDĂ *s. f.* totalitatea cărților nevîndute primite de către un librar de la editor în comision și înapoiate editorului. [< germ. *Remittende*]

REMITÉNT *s. m.* posesorul unei polițe. ● girant. [< fr. *remettant*, germ. *Remittent*]

REMITÉNT, -Ă *adj. (med. ; despre boli)* care scade în intensitate în anumite intervale. ● care poate fi remis, este remis. // *s. m. f. (jur.)* autor al unei remisiuni. [< fr. *rémittent*]

REMITÉNȚĂ *s. f.* **1.** *(med.)* atenuarea temporară a unei boli sau a unei manifestări. **2.** remitere ; iertare, absolvire. [< fr. *rémittence*]

REMÍTERE *s. f.* acțiunea de a remite și rezultatul ei ; înmînare, transmitere ; remisiune (3). [< *remite*]

REMIZÁ *vb. I. tr.* a termina o partidă de șah la egalitate, a face remiză. [cf. fr. *remiser*]

REMIZÁRE *s. f.* acțiunea de a remiza. [< *remiza*]

REMÍZĂ *s. f. I.* **1.** partidă de șah în care nici una dintre părți nu cîștigă. **2.** formă de retribuire a muncii potrivit căreia pentru munca prestată se acordă o cotă procentuală. ● comision dat la o vînzare, la o cumpărare etc.) ; reducere, rabat. **II. 1.** construcție pentru adăpostirea vehiculelor, a locomotivelor etc. **2.** pădurice care servește ca loc de adăpost pentru vînat. [< fr. *remise*]

REMIZIÉR *s. m. (com.)* lucrător plătit prin remiză. ● *(în țările capitaliste)* intermediar între bursă și public. [pron. *-zi-er.* / cf. fr. *remisier*]

REMOBILÁ *vb. I. tr.* a mobila din nou, a schimba mobila. [după fr. *remeubler*]

REMOBILÁRE *s. f.* acțiunea de a remobila și rezultatul ei. [< *remobila*]

REMÓNT *s. m.* cal tînăr încă neobișnuit la ham sau la călărie. [< fr. *remonte*]

REMONTÁ *vb. I. tr.* **1.** a monta din nou (o instalație). ● *tr., refl. (fig.)* a (se) restabili, a (se) înzdrăveni, a (se) reface. ● a readuce în poziție inițială, a ridica din nou. **2.** a procura cai pentru armată. [< fr. *remonter*]

REMONTÁNT, -Ă *adj.* care întărește, înviorează. ● *(despre unele plante)* care înflorește de mai multe ori în perioada de vegetație. [< fr. *remontant*]

REMONTÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) remonta (1) și rezultatul ei. [< *remonta*]

REMÓNTĂ *s. f.* acțiunea de a procura cai pentru armată. ● serviciu al armatei însărcinat cu această acțiune ; totalitatea cailor procurați. ● crescătorie de cai. [< rus. *remont*, fr. *remonte*, germ. *Remonte*]

REMONTOÁR *s. n.* mecanism de tragere, de întoarcere a arcului unui ceas. [pron. *-toar.* / < fr. *remontoir*]

REMÓRĂ *s. f.* pește avînd un disc adeziv pe cap, cu care se fixează pe funduri de bărci, de corăbii. [< it. *remora*, fr. *rémora*, lat. *remora*]

REMORCÁ *vb. I. tr.* a trage în urmă sa (o navă, un vagon etc.). ● *(fig.)* a lua cu sine, a ataşa unui grup, a trage, a tîri cu sila. [p. i. *-chez.* / < fr. *remorquer*]

REMORCÁJ *s. n.* remorcare. [< fr. *remorquage*]

REMORCÁRE *s. f.* acţiunea de a remorca şi rezultatul ei ; remorcaj. [< *remorca*]

REMÓRCĂ *s. f.* 1. vehicul fără mijloc propriu de deplasare, tras de un vehicul motor. O *a fi la ~a (cuiva* sau *a ceva)* = a depinde cu totul (de cineva sau de ceva). 2. cablu folosit pentru remorcarea unei nave, a unui şlep etc. [< fr. *remorque*]

REMORCHÉR *s. n.* navă puternică folosită pentru remorcarea altor nave. // *adj. avion ~* = avion care tractează unu sau mai multe planoare la zbor. [cf. fr. *remorqueur*]

REMÚ *s. n.* v. r e m u u.

REMULÁDĂ *s. f.* sos picant preparat din untdelemn, zeamă de lămîie, muştar şi verdeţuri. ● *(adj.) sos remulad.* [< fr. *rémoulade*]

REMUNERÁ *vb. I. tr.* a retribui un serviciu, o muncă prestată etc. ● a plăti, a răsplăti. [cf. fr. *rémunérer*, lat. *remunerare*]

REMUNERÁRE *s. f.* acţiunea de a remunera şi rezultatul ei ; retribuire ; plată, remuneraţie. [< *remunera*]

REMUNERATÍV, -Ă *adj.* care serveşte pentru remunerare. ● profitabil, lucrativ. [< engl. *remunerative*]

REMUNERATÓRIU, -IE *adj.* care recompensează, remunerează ; folositor, rentabil. [pron. *-riu.* / cf. fr. *rémunérateur, rémunératoire*]

REMUNERÁŢIE *s. f. (liv.)* retribuţie, plată, remunerare. [gen. *-iei.* var. *remuneraţiune* s. f. / cf. fr. *rémunération*, lat. *remuneratio*]

REMUNERAŢIÚNE *s. f.* v. r e m u n e r a ţ i e.

REMÚU *s. n.* variaţie treptată a înălţimii apei unui riu sau a unui canal produsă în zonele în care mişcarea uniformă a curentului este împiedicată. ● vîrtejuri de apă şi valuri mici care se formează în imediata apropiere a pupei la o navă propulsată prin elice. O *~uri de aer* = zone instabile unde se întîlnesc curenţi de aer ascendenţi şi descendenţi. [pron. *-mu-u.* var. *remu* s. n. / < fr. *remous*]

REN *s. m.* mamifer rumegător din regiunile polare asemănător cu cerbul, care se poate domestici. [< fr. *renne*]

RENÁL, -Ă *adj.* de (la) rinichi, privitor la rinichi, al rinichilor. [< fr. *rénal*, cf. lat. *renalis* < *ren* — rinichi]

RENASCENTÍN, -Ă *adj. (rar)* renascentist. [< *Renaştere*, cf. it. *rinascita*]

RENASCENTÍST, -Ă *adj.* referitor la Renaştere ; renascentin. [< *Renaştere*]

RENÁŞTE *vb. III. intr.* a se naşte din nou; a reapărea. ● a se trezi din nou la viaţă, a se înnoi. [p. i. *renásc.* / după fr. *renaitre*]

RENÁŞTERE *s. f.* 1. trezire la o viaţă nouă, refacere ; reînflorire, reviriment, avînt. 2. mişcare social-politică şi culturală din sec. XIV—XVI în Europa occidentală, ivită în cadrul luptei burgheziei contra feudalismului şi care s-a caracterizat prin mari invenţii şi descoperiri geografice, prin înflorirea ştiinţelor şi a artelor şi prin reînvierea interesului pentru cultura antică. [< *renaşte*, după fr. *Renaissance*, it. *Rinascimento*]

RENDEZ-VOUS *s. n.* v. r a n d e v u.

RENDZÍNĂ *s. f.* sol calcaros, format într-un climat umed, sub o vegetaţie ierboasă. [< fr. *rendzine*, pol. *rendzina*]

RENEGÁ *vb. I. tr.* a nega, a tăgădui ; a se lepăda, a abjura (ceva sau pe cineva). [p. i. *renég.* / < lat. *renegare*, cf. fr. *renier*]

RENEGÁRE *s. f.* faptul de a renega. [< *renega*]

RENEGÁT, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care s-a lepădat de patria, de credinţa sa ; (cel) care şi-a lepădat vechile convingeri, care a trădat grupul, partidul căruia i-a aparţinut. [< fr. *renégat*, cf. rus. *renegat*]

RENÉTĂ *s. f.* instrument recurbat folosit pentru curăţirea copitelor la cai. [< fr. *rénette*]

RENÉTE *s. n. pl. (şi adj.)* soi de măr de origine olandeză, cu fruct de mărime mijlocie, conic, galben-limoniu, portocaliu pe partea expusă la soare şi cu gust plăcut. [< fr. *reinette*, cf. germ. *Renette*]

RENGLÓTE *s. f. pl.* varietate de prun cu fructe mari, sferice, galbene-verzui sau roşcate ; *(p. restr.)* fructul acestui soi de prun. [var. *ringlote* s. f. pl. / cf. fr. *reine-claude*, germ. *Ringlotte*]

RENIFÓRM, -Ă *adj.* în formă de rinichi. [< fr. *réniforme*]

RENÍNĂ *s. f.* enzimă cu efect hipertensiv, secretată de rinichi. [< fr. *rénine*]

RENITÉNT, -Ă *adj.* care prezintă renitenţă. [< fr. *rénitent*, cf. lat. *renitens*]

RENITÉNŢĂ *s. f. (med.)* rezistenţă la apăsare. [< fr. *rénitence*]

RÉNIU *s. n.* metal foarte rar, asemănător cu platina, care se găseşte în natură în cantităţi foarte mici. [pron. *-niu.* var. *renium* s. n. / < fr. *rhénium*, cf. germ. *Rhenium*]

RÉNIUM *s. n.* v. r e n i u.

RENIVELÁ *vb. I. tr.* a nivela din nou. [cf. fr. *reniveler*]

RENIVELÁRE *s. f.* acţiunea de a renivela şi rezultatul ei. [< *renivela*]

RÉNO *s. n. (ant.)* manta (germanică) făcută dintr-o piele de oaie. [scris şi *rheno.* / < lat. *rheno*]

RENÓNS *s. n. (la jocul de cărţi)* refuz de a da culoarea cerută. [< fr. *renonce*]

RENOVÁ *vb. I. tr.* a înnoi, a repara. [< lat. *renovare*, cf. fr. *rénover*, it. *rinovare*]

RENOVÁRE *s. f.* acţiunea de a renova şi rezultatul ei ; înnoire ; renovaţie. [< *renova*]

RENOVATÓR, -OÁRE *adj.* care renovează. // *s. m. f.* luptător pentru prefaceri, pentru progres ; înnoitor. [cf. fr. *rénovateur*, lat. *renovator*]

RENOVÁŢIE *s. f.* renovare. [gen. *-iei.* var. *renovaţiune* s. f. / cf. lat. *renovatio*, fr. *rénovation*]

RENOVAŢIÚNE *s. f.* v. r e n o v a ţ i e.

RENTÁ *vb. I. intr.* a produce cîştiguri ; a aduce venit. ● *(fam.)* a merita osteneală ; a fi util. [p. i. 3 *-tează.* / < fr. *renter*]

RENTÁBIL, -Ă *adj.* care rentează ; avantajos, productiv. [cf. fr. *rentable*]

RENTABILITÁTE *s. f.* calitatea de a fi rentabil ; avantaj, cîştig, beneficiu. [cf. fr. *rentabilité*]

RENTABILIZÁ *vb. I. tr.* a face rentabil. [< *rentabil* + *-iza*]

RENTABILIZÁRE *s. f.* acţiunea de a rentabiliza. [< *rentabiliza*]

RÉNTĂ *s. f.* 1. *(ist.)* plată (în muncă, în produse sau în bani) la care era obligat iobagul faţă de stăpînul său. 2. *(ec.)* venit pe care îl aduce cu regularitate un bun imobiliar sau mobiliar şi care nu este legat de o

activitate productivă a proprietarului acestora ; dobîndă a unei obligaţii emise de stat. O ~ *viageră* = rentă anuală care încetează la moartea beneficiarului. [< fr. *rente*]

RENTIÉR, -Á *s. m. f.* beneficiar al unei rente care constituie principalul mijloc de a trăi. [pron. *-ti-er.* / < fr. *rentier*]

RENÚME *s. n.* nume bun, faimă, reputaţie, celebritate. O *cu* ~ = renumit, celebru. [pl. invar. / < fr. *renom*, după *nume*]

RENUMÍT, -Á *adj.* cu renume ; vestit, celebru, ilustru. [după fr. *renommé*]

RENUNŢÁ *vb. I. intr.* a părăsi (de bună voie ceva), a se lăsa de ceva. [p. i. *renúnţ.* /< lat. *renuntiare*, cf. fr. *renoncer*]

RENUNŢÁRE *s. f.* acţiunea de a renunţa şi rezultatul ei ; părăsire, abandonare. [< *renunţa*]

RENÚRĂ *s. f. (tehn.)* canelură. [< fr. *rainure*]

REO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „curent de apă", „curent electric", „scurgere". [pron. *re-o-.* / < fr. *rhéo-*, it. *reo-*, cf. gr. *rheos*]

REOBÁZĂ *s. f. (fiz.)* intensitate minimă a unui curent galvanic, capabil să producă excitaţia unui ţesut viu. [< fr. *rhéobase*, cf. gr. *rheos* — curent, *basis* — bază]

REOCUPÁ *vb. I. tr.* a ocupa din nou, a recuceri. [pron. *re-o-.* p. i. *reocúp.* / cf. fr. *réoccuper*]

REOCUPÁRE *s. f.* acţiunea de a reocupa şi rezultatul ei. [< *reocupa*]

REOFÍL, -Ă *adj. (despre vieţuitoare)* care preferă apele curgătoare. [< germ. *rheophil*, cf. gr. *rheos* — curent, *philein* — a iubi]

REOFÓR *s. m.* fir al unei pile electrice. [< fr. *rhéophore*, cf. gr. *rheos* — curent, *phoros* — care poartă]

REOGRÁF *s. n. (fiz.)* aparat destinat înregistrării unei curbe de curent sau de tensiune. [< fr. *rhéographe*]

REOGRAFÍE *s. f. (med.)* explorare a modului în care se face circulaţia sîngelui în anumite organe sau regiuni ale corpului pe baza variaţiilor electrice ale acestora. [gen. *-iei.* / < fr. *rhéographie*, cf. gr. *rheos* — curent, *graphein* — a scrie]

REOGRÁMĂ *s. f.* curbă reprezentînd variaţiile electrice ale anumitor organe. [< fr. *rhéogramme*]

REOLOGÍE *s. f.* ramură a mecanicii care studiază deformarea şi curgerea unor materiale sub acţiunea forţelor aplicate asupra lor. [gen. *-iei.* / < fr. *rhéologie*]

REOMETRÍE *s. f.* tehnică a măsurării mărimilor care caracterizează un material cu proprietăţi reologice. [gen. *-iei.* / < fr. *rhéométrie*, cf. gr. *rheos* — curent, *metron* — măsură]

REOMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea proprietăţilor reologice ale materialelor. [< fr. *rhéomètre*]

REOMORFÍSM *s. n. (geol.)* proces prin care o rocă sau un sediment se transformă într-o masă fluidă. [< fr. *rhéomorphisme*, cf. gr. *rheos* — curent, *morphe* — formă]

REOMORFÓZĂ *s. f. (biol.)* transformare a diferitelor forme de animale (de exemplu oxiuri) datorită apei curgătoare. [cf. germ. *Rheomorphose*]

REORCHESTRÁ *vb. I. tr.* a orchestra din nou, a face o altă orchestraţie. [pron. *re-or-.* / cf. fr. *réorchestrer*]

REORCHESTRÁRE *s. f.* acţiunea de a reorchestra şi rezultatul ei. [< *reorchestra*]

REORDONANŢÁ *vb. I. tr.* a ordonanţa din nou. [cf. fr. *réordonnancer*]

REORDONANŢÁRE *s. f.* acţiunea de a reordonanţa şi rezultatul ei. [< *reordonanţa*]

REORGANIZÁ *vb. I. tr.* a organiza din nou, pe noi baze. [cf. fr. *réorganiser*]

REORGANIZÁRE *s. f.* acţiunea de a reorganiza şi rezultatul ei ; nouă organizare. [< *reorganiza*]

REORGANIZATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care reorganizează. [cf. fr. *réorganisateur*]

REORIENTÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) orienta într-o nouă direcţie. [pron. *re-o-ri-en-.* / cf. fr. *réorienter*]

REORIENTÁRE *s. f.* acţiunea de a (se) reorienta şi rezultatul ei. [pron. *re-o-ri-en-.* / < *reorienta*]

REORTODOXIZÁRE *s. f. (liv.)* revenire, reintoarcere la ortodoxie. [pron. *re-or-.* / < *re-* + *ortodox* + *-iza*]

REOSCÓP *s. n.* instrument cu care se constată prezenţa unui curent electric. [pl. *-scoape.* / < germ. *Rheoskop*, cf. gr. *rheos* — curent, *skopein* — a privi]

REOSCÓPIC, -Ă *adj.* referitor la reoscop. [< fr. *rhéoscopique*]

REOSTÁT *s. n.* aparat pentru modificarea intensităţii curentului într-un circuit electric. [pron. *re-o-.* pl. *-te*, *-turi.* / < fr. *rhéostat*, cf. gr. *rhéos* — curent, *statos* — care stă]

REOSTÁTIC, -Ă *adj.* referitor la reostat. [< fr. *rhéostatique*]

REOSTRICŢIÚNE *s. f. (fiz.)* contracţie transversală a unui conductor străbătut de curent electric. [pron. *-ţi-u-.* / < fr. *rhéostriction*]

REOTÁXIC, -Ă *adj.* referitor la reotaxie. [pron. *re-o-.* / < fr. *rhéotaxique*]

REOTAXÍE *s. f.* reotropism. [gen. *-iei.* / < fr. *rhéotaxie*, cf. gr. *rheos* — curent, *taxis* — ordine]

REOTROPÍSM *s. n.* tropism propriu unor plante acvatice, prin care ele iau o poziţie determinată în raport cu curentul apei ; reotaxie. [< fr. *rhéotropisme*, cf. gr. *rheos* — curent, *tropos* — întoarcere]

REPAGINÁ *vb. I. tr.* a pagina din nou. [< *re-* + *pagina*]

REPAGINÁRE *s. f.* acţiunea de a repagina şi rezultatul ei. [< *repagina*]

REPARÁ *vb. I. tr.* 1. a îndrepta stricăciunile, a reface în stare bună de funcţionare, a readuce (un obiect) în bună stare, după ce fusese stricat ; a drege. 2. *(fig.)* a îndrepta, a corecta. ● a compensa. 3. *(jur.)* a plăti daune (pentru o stricăciune, pentru o insultă). [p. i. *repár.* / < fr. *réparer*, cf. lat. *reparare*]

REPARÁBIL, -Ă *adj.* care se poate repara. ● *(fig.)* care se poate îndrepta, corecta. [cf. fr. *réparable*]

REPARÁRE *s. f.* acţiunea de a repara şi rezultatul ei ; reparat, reparaţie. [< *repara*]

REPARÁT *s. n.* reparare. [< *repara*]

REPARATÓR, -OÁRE *adj. (adesea s.)* care repară ; reparatoriu. *(p. ext.)* înviorător. [< fr. *réparateur*, cf. lat. *reparator*]

REPARATÓRIU, -IE *adj.* reparator. [pron. *-riu.* / cf. fr. *réparatoire*]

REPARÁŢIE *s. f.* 1. procesul prin care se îndepărtează defectele unui lucru, ale unei piese. 2. *(fig.)* satisfacţie, despăgubire acordată cuiva pentru o ofensă, pentru o pagubă. [gen. *-iei.* var. *reparaţiune* s. f. / < fr. *réparation*, cf. lat. *reparatio*]

REPARAŢIÚNE *s. f.* v. reparaţie.

REPARTITÓR *s. n.* dispozitiv cu ajutorul căruia se poate face schimbarea legăturilor

dintre liniile exterioare și cele interioare ale unei centrale telefonice. [< fr. *répartiteur*]

REPARTÍȚIE *s. f.* repartizare, distribuire, împărțire. ● *(concr.)* înscris prin care se repartizează o locuință. ● *(ec.)* proces de repartizare a produselor între membrii societății, determinat de relațiile de producție din acea societate. [gen. *-iei.* var. *repartițiune* s. f. / < fr. *répartition*]

REPARTIȚIONÍST, -Á *adj. teorie ~ă* = teorie antiștiințifică și reacționară, care susține că clasele sociale s-ar deosebi, în esență, numai după sursa venitului. [pron. *-ți-o-.* / et. incertă]

REPARTIȚIÚNE *s. f.* v. repartiție.

REPARTIZÁ *vb. I. tr.* 1. a distribui, a împărți. 2. a pune pe cineva într-un anumit loc sau domeniu de activitate ; a numi. [cf. fr. *répartir*, it. *ripartire*]

REPARTIZÁRE *s. f.* acțiunea de a repartiza și rezultatul ei ; repartiție ; *(spec.)* înscris prin care este repartizat ceva. [< *repartiza*]

REPARTIZATÓR *s. n.* distribuitor. [< *repartiza* + *-tor*, după fr. *répartiteur*]

REPASÁ *vb. I. tr.* 1. *(franțuzism)* a călca cu fierul cald. 2. *(text.)* a revizui țesăturile și tricoturile în scopul descoperirii și corectării greșelilor de țesere sau de tricotare. [< fr. *repasser*]

REPASÁRE *s. f.* acțiunea de a repasa și rezultatul ei. [< *repasa*]

REPASATOÁRE *s. f.* muncitoare care execută lucrări de repasare. [după fr. *repasseuse*]

REPATRIÁ *vb. I. refl., tr.* a reveni sau a readuce în patrie (după o lungă absență). [pron. *-tri-a.* / cf. lat. *repatriere*, fr. *repatrier*]

REPATRIÁT, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care s-a reîntors în patrie după o absență îndelungată. [pron. *-tri-at.* / cf. fr. *repatrié*]

REPATRIÉRE *s. f.* acțiunea de a (se) repatria și rezultatul ei. [pron. *-tri-e-.* / < *repatria*]

REPAUZÁ *vb. I.* 1. *refl.* a se odihni. 2. *intr. (liv.)* a muri. [cf. fr. *reposer*, it. *riposare*]

REPAUZÁRE *s. f.* faptul de a repauza ; odihnă, moarte. [< *repauza*]

REPAVÁ *vb. I. tr.* a pava din nou. [cf. fr. *repaver*]

REPAVÁRE *s. f.* acțiunea de a repava și rezultatul ei. [< *repava*]

REPÉNT, -Ă *adj. (despre plante și despre tulpinile lor)* care stă culcat la pământ și din loc în loc dă naștere la rădăcini ; tiritor. [pl. *-nți*, *-nte.* / < engl. *repent*, cf. lat. *repens* < *repere* — a se târî]

REPÉR *s. n.* 1. semn (obiect, punct pe teren etc.) folosit pentru orientare. 2. semn făcut pe suprafața unei piese pentru orientare. ● fiecare dintre piesele componente ale unui obiect tehnic mai complex. 3. *(mat.)* sistem de referință pentru o dreaptă în raport cu care, cu ajutorul unui sistem de coordonate, poate fi determinat orice punct al dreptei. [pl. *-re*, *-ruri.* / < fr. *repère*, cf. lat. *reperire* — a găsi]

REPERÁ *vb. I. tr.* a marca prin repere ; a determina (o poziție, un punct) cu un reper. [< fr. *repérer*]

REPERÁBIL, -Ă *adj.* care se poate repera. ● *(lingv.)* care poate fi întîlnit într-o frază corectă. [cf. fr. *repérable*]

REPERÁJ *s. n.* reperare. [< fr. *repérage*]

REPERÁRE *s. f.* acțiunea de a repera și rezultatul ei ; reperaj. [< *repera*]

REPERÁT, -Ă *adj.* 1. care a fost găsit într-un anumit loc, a fost marcat, prins între repere. 2. *(lingv.)* care este într-un context corect. [< *repera*]

REPERCUSIÚNE *s. f.* urmare, consecință. [pron. *-si-u-.* / cf. fr. *répercussion*, lat. *repercussio*]

REPERCUTÁ *vb. I. refl.* 1. *(despre unde sonore, luminoase)* a se răsfrînge, a se retransmite. 2. *(fig.)* a avea urmări, a-și manifesta efectele indirect. [p. i. 3 *-teză*, conj. 3 *-teze.* / < fr. *répercuter*, cf. lat. *repercutere* — a respinge]

REPERCUTÁRE *s. f.* acțiunea de a se repercuta. [< *repercuta*]

REPERTOÁR *s. n.* repertoriu (1). [< fr. *répertoire*]

REPERTÓR *s. n.* v. repertoriu

REPERTORIÁL, -Ă *adj. (liv.)* referitor la repertoriu. [pron. *-ri-al.* / < *repertor* + *-(i)al*]

REPERTÓRIU *s. n.* 1. caiet, registru în care se înscriu (alfabetic) date, nume etc. pentru a putea fi ușor găsite ; repertoar. 2. totalitatea pieselor, operelor jucate într-o stagiune sau în cadrul unui teatru. ● totalitatea pieselor scrise de un autor. 3. culegere de texte, de cîntece etc. [pron. *-ri-u.* var. *repertor* s. n. / cf. fr. *répertoire*, lat. *repertorium*]

REPETÁ *vb. I. tr.* a face, a spune, a produce încă o dată (ceva ce a mai fost făcut, spus sau produs mai înainte). ● a face repetiția unui rol, a unei piese de teatru etc. ● *refl.* a se întîmpla din nou. [p. i. *repét.* / < fr. *répéter*, cf. lat. *repetere*]

REPETÁBIL, -Ă *adj.* care se poate repeta. [cf. fr. *répétable*]

REPETABILITÁTE *s. f.* însușirea de a fi repetabil. [< *repetabil* + *-itate*]

REPETÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) repeta și rezultatul ei ; repetiție. [< *repeta*]

REPETÁTIV, -Ă *adj. (rar)* cu caracter de repetiție, care (se) repetă. [< *repeta* + *-(t)iv*]

REPETÉNT, -Ă *adj., s. m. f.* (școlar, student) care repetă o clasă, un an de învățămînt, deoarece nu a obținut note de promovare. [cf. germ. *Repetent*]

REPETENȚÍE *s. f.* faptul de a rămîne repetent ; situația de repetent. [gen. *-iei.* / < *repetent* + *-ie*]

REPETITÓR, -OÁRE *s. m. f. (rar)* meditator, pedagog care ajută pe elevi la pregătirea lecțiilor. // *s. n. (rar)* sală de meditații (într-un internat etc.). [cf. fr. *répétiteur*]

REPETÍȚIE *s. f.* 1. repetare a unui cuvînt, a unei idei, a unei acțiuni etc. ○ *armă cu ~* = armă cu care se pot trage mai multe focuri la rînd. ● activitate depusă de interpreți pentru pregătirea unui spectacol sau a unui concert. 2. procedeu stilistic care constă în folosirea repetată a aceluiași cuvînt sau grup de cuvinte pentru a înviora expresia, întărind ideea. 3. *(jur.)* acțiunea de a cere prin justiție restituirea unei sume de bani plătite fără a fi datorată. [gen. *-iei.* var. *repetițiune* s. f. / cf. fr. *répétition*, lat. *repetitio*]

REPETIȚIÚNE *s. f.* v. repetiție.

REPETÓR *s. n.* amplificator telefonic folosit pe liniile de mari distanțe. [< fr. *répéteur*]

REPICÁ *vb. I.* a transplanta, a replanta. 2. a reface, a drege un pavaj prin înlocuirea pietrelor deteriorate. [p. i. *-chez* și *repic.* / < fr. *repiquer*]

REPICÁJ *s. n.* 1. replantare a unor plante tinere din răsadniţe într-un loc mai larg ; repicare, repicat. ● trecerea sau reînsămînţarea microorganismelor dintr-un vas de cultură într-altul. 2. înlocuire a pietrelor (deteriorate) din pavaj. [< fr. *repiquage*]

REPICÁRE *s. f.* acţiunea de repica ; repicaj, repicat. [< *repica*]

REPICÁT *s. n.* repicare. [< *repica*]

REPLANTÁ *vb. I. tr.* a planta din nou ; a transplanta. [cf. fr. *replanter*]

REPLANTÁRE *s. f.* acţiunea de a replanta ; transplantare ; reîmpădurire. [< *replanta*]

REPLIÁ *vb. I. refl.* 1. a se strînge (după ce a fost desfăşurat) prin suprapunerea unei părţi peste alta. 2. *(mil.)* a se retrage în ordine, sub presiunea inamicului, pe un aliniament mai favorabil apărării. [pron. *-pli-a.* p. i. *-iez*, 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *replier*]

REPLICÁ *vb. I. tr.* a da o replică ; a răspunde. [p. i. *réplic.* / < fr. *répliquer*, it., lat. *replicare*]

RÉPLICĂ *s. f.* răspuns (la un alt răspuns) ; răspuns la ceea ce s-a spus sau s-a scris. ● ceea ce are de spus un actor după ce interlocutorul său a terminat de vorbit. O *fără* ~ = definitiv ; *a vorbi în* ~ = a răspunde în cursul unor dezbateri, combătînd afirmaţiile şi atacurile părţii adverse. ● *(jur.)* concluzii opuse de reclamant celor formulate de pîrît. ● răspuns dat de o voce sau de un instrument într-un duet, într-un terţet etc. 2. copie a unui original executată de autor. 3. mulaj al unui corp obţinut prin depunerea pe suprafaţa acestuia a unei pelicule maleabile, care apoi se desprinde. [pl. *-ci, -ce.* / < fr. *réplique*, it. *replica*]

REPLIÉRE *s. f.* acţiunea de a se replia ; mutare a apărării de pe un aliniament pe altul, situat mai înapoi. [< *replia*]

REPOPULÁ *vb. I. tr.* a popula din nou. ● a umple un loc, un teritoriu prin strămutare din altă parte sau prin înmulţire. [cf. it. *ripopolare*, fr. *repeupler*]

REPOPULÁRE *s. f.* acţiunea de a repopula şi rezultatul ei. [< *repopula*]

REPÓRT *s. n.* 1. *(cont.)* trecere a unei sume, a unui total din josul coloanei în fruntea coloanei de pe pagina următoare a unui registru ; *(p. ext.)* suma, totalul reportat. ● prelungire a unei operaţii de bursă ajunse la termen pînă la lichidarea următoare. 2. trecere a unei lucrări editoriale dintr-un plan de apariţie în unul posterior. [< fr. *report*]

REPORTÁ *vb. I. tr.* a face un report : a trece pe pagina următoare totalul sumelor adunate de pe o pagină a unui registru. [< fr. *reporter*]

REPORTÁJ *s. n.* articol de ziar care conţine povestirea unui fapt, a unui eveniment, descrierea unui loc etc. pe baza unor informaţii culese direct de la faţa locului. [< fr. *reportage*]

REPORTÁRE *s. f. (cont.)* acţiunea de a reporta şi rezultatul ei ; report. [< *reporta*]

REPÓRTER *s. m.* ziarist care culege de pe teren diverse ştiri şi informaţii de actualitate : autor de reportaje. O ~ *cinematografic* = operator care filmează în vederea alcătuirii jurnalelor cinematografice. [< fr. *reporter*]

REPORTERICÉSC, -Ă *adj. (rar)* care ţine de reportaj sau de reporter. [< *reporter* + *-icesc*]

REPREHENSÍBIL, -Ă *adj. (rar)* vrednic de mustrare, care merită reproşuri. ● blamabil. [cf. fr. *répréhensible*, lat. *reprehensibilis*]

REPREHENSIÚNE *s. f. (rar)* mustrare, reproş. ● blam. [pron. *-si-u-.* / < fr. *répréhension*, lat. *reprehensio*]

REPRESÁBIL, -Ă *adj.* v. represibil.

REPRESÁLII *s. f. pl.* măsuri drastice luate de o autoritate de stat pentru a reprima o mişcare sau o acţiune colectivă îndreptată împotriva abuzurilor săvîrşite de acea autoritate. ● măsuri luate faţă de organele şi de cetăţenii unui stat ca răspuns la măsuri similare luate de acel stat. [< fr. *représailles*]

REPRESÍBIL, -Ă *adj. (liv.)* care poate sau care trebuie să fie reprimat ; reprimabil. [var. *represabil, -ă* adj. / < fr. *répressible*]

REPRÉSIE *s. f. (biol.)* inactivarea unui operon prin interacţiunea operatorului cu represorul. [< fr. *répression*, cf. lat. *reprimere* — a împiedica]

REPRESIÚNE *s. f.* reprimare, înăbuşire violentă a unei operaţii, a unei revolte ; *(la pl.)* măsuri drastice luate pentru înăbuşirea unei revolte, a unei opoziţii. [pron. *-si-u-.* / cf. fr. *répression*, it. *repressione*]

REPRESÍV,- Ă *adj.* referitor la represiune, care reprimă. [cf. fr. *répressif*, it. *repressivo*]

REPRESÓR *s. m. (biol.)* factor citoplasmatic avînd funcţia de a inhiba capacitatea de funcţionare a unei gene sau a unui grup de gene structurale ; frenator. [cf. lat. *repressor* — care împiedică]

REPREZENTÁ *vb. I. tr.* 1. a înfăţişa, a reda. ● a da o reprezentaţie teatrală, a juca o piesă de teatru. 2. a fi reprezentantul, delegatul cuiva, *(spec.)* al unui stat. 3. a constitui, a fi, a însemna. 4. a-şi readuce în conştiinţă imaginea obiectelor sau a fenomenelor percepute anterior ; *(p. ext.)* a-şi imagina. 5. *(mat.)* a exprima o legătură între mai multe mărimi. [p. i. *reprezint.* / cf. fr. *représenter*, lat. *repraesentare*]

REPREZENTÁBIL, -Ă *adj. (despre piese de teatru)* care se poate reprezenta. [cf. fr. *représentable*]

REPREZENTÁNT, -Ă *s. m. f.* 1. persoană delegată să reprezinte pe cineva ; împuternicit să acţioneze în numele cuiva. ● persoană care reprezintă interesele unui stat în alt stat, la o întrunire diplomatică etc. 2. cel care reprezintă un curent o şcoală etc. ; exponent. [pl. *-nţi, -nte.* / cf. fr. *représentant*]

REPREZENTÁNŢĂ *s. f.* 1. organ care reprezintă o colectivitate. O ~ *naţională* = organ de stat constituit din totalitatea deputaţilor ; ~ *diplomatică* = organ permanent de stat pentru relaţiile externe aflat pe teritoriul unui alt stat. 2. agenţie a unei întreprinderi comerciale. [cf. germ. *Repräsentranz*, it. *reppresentanza*]

REPREZENTÁRE *s. f.* 1. acţiunea de a reprezenta şi rezultatul ei. ● reproducere, înfăţişare a unui lucru (cu mijloace plastice). O ~ *topografică* = înscrierea pe un plan, pe o hartă a detaliilor de planimetrie şi de nivelment ; *cheltuieli de* ~ = sume prevăzute într-un buget pentru acoperirea cheltuielilor rezultate din îndeplinirea funcţiilor oficiale pe care le deţine o persoană. 2. prezentare pe scenă a unei piese de teatru ; reprezentaţie. 3. reproducere în conştiinţa omului a obiectelor şi a fenomenelor care au acţionat anterior asupra simţurilor sale ; imagine senzorială concretă a fenomenelor lumii exterioare. [< *reprezenta*, cf. fr. *représentation*]

REPREZENTATÍV, -Ă *adj.* 1. *(despre o adunare)* ai cărei membri aleși reprezintă o colectivitate și acționează în numele ei. 2. care reprezintă, ilustrează epoca, curentul etc. din care face parte ; ilustrativ. ● *(s. f.)* echipă care reprezintă o asociație sportivă, o țară etc. [cf. fr. *représentatif*]

REPREZENTATIVITÁTE *s. f. (liv.)* caracter reprezentativ. [cf. fr. *représentativité*]

REPREZENTÁȚIE *s. f.* înfățișare, prezentare, jucare a unei piese de teatru, a unei opere pe scenă ; spectacol. [gen. *-iei.* var. *reprezentațiune* s. f. / cf. fr. *représentation*, it. *representazione*]

REPREZENTÁȚIÚNE *s. f.* v. reprezentație.

REPRIMÁ *vb. I. tr.* a pune capăt, a înăbuși prin măsuri drastice (o acțiune, o opoziție etc.). [p. i. *reprim.* / < fr. *réprimer*, it., lat. *reprimere*]

REPRIMÁBIL, -Ă *adj.* represibil. [cf. fr. *réprimable*]

REPRIMÁNDĂ *s. f. (liv.)* dojană, mustrare severă ; aducere la ordine. [cf. fr. *réprimande*, it. *reprimenda* < lat. *(culpa) reprimenda*]

REPRIMÁRE *s. f.* acțiunea de a reprima și rezultatul ei ; înăbușire, oprimare ; represiune. [< *reprima*]

REPRIMATÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* (cel) care reprimă. [< *reprima* + *-tor*]

REPRIMÍ *vb. IV. tr.* a primi înapoi. ● a reangaja o persoană concediată. [p. i. *-mesc.* / < *re-* + *primi*]

REPRIMÍRE *s. f.* acțiunea de a reprimi și rezultatul ei. [< *reprimi*]

REPRIVATIZÁ *vb. I. tr.* a face o reprivatizare. [< *re-* + *privat* + *-iza*]

REPRIVATIZÁRE *s. f.* trecere din nou în proprietate privată a unor bunuri naționale, statale sau naționalizate. [< *reprivatiza*]

REPRÍZĂ *s. f.* 1. partidă formată dintr-un anumit număr de puncte. ● fiecare dintre fazele diferite ale unei întreceri sportive. ● grup de călăreți care își dresează caii sub comandă în același timp. 2. manevră prin care se imprimă unui motor o accelerație bruscă. 3. reluarea unei operații tehnice întrerupte. 4. secțiune a unei sonate, a unei fugi etc. care se repetă ; reexpoziție. [< fr. *reprise*]

REPROBÁ *vb. I. tr.* a condamna, a dezaproba ; a respinge. [p. i. *reprób* și *-bez.* / < lat. *reprobare*]

REPROBÁBIL, -Ă *adj.* demn de reprobat ; condamnabil. [cf. lat. *reprobabilis*]

REPROBÁRE *s. f.* acțiunea de a reproba și rezultatul ei ; dezaprobare ; reprobațiune. [< *reproba*]

REPROBATÍV, -Ă *adj. (rar)* reprobator. [< *reproba* + *-(t)iv*]

REPROBATÓR, -OÁRE *adj.* care reprobă ; reprobativ. [cf. fr. *réprobateur*, lat. *reprobator*]

REPROBÁȚIÚNE *s. f. (rar)* reprobare. [cf. fr. *réprobation*, lat. *reprobatio*]

REPRODUCÁTOR, -OÁRE *adj.* care se reproduce, se înmulțește (ușor). // *s. n.* animal domestic selecționat pentru reproducție (2). [cf. fr. *reproducteur*]

REPRODÚCE *vb. III.* 1. *tr. (despre memorie)* a readuce în conștiință reprezentări fixate anterior. ● a reda întocmai prin mijloace plastice un model ; a imita. 2. *tr.* a produce, a multiplica în serie. 3. *refl. (despre ființe)* a se înmulți. [p. i. *reprodúc.* / cf. fr. *reproduire*]

REPRODÚCERE *s. f.* acțiunea de a (se) reproduce și rezultatul ei ; reproducție. ● imitație fidelă a unei opere de artă. [< *reproduce*]

REPRODUCTÍBIL, -Ă *adj. (rar)* care se poate reproduce. [cf. fr. *reproductible*]

REPRODUCTÍV, -Ă *adj.* care favorizează o nouă producție. [cf. fr. *reproductif*]

REPRODUCTIVITÁTE *s. f. (liv.)* capacitatea de a (se) reproduce. [cf. fr. *reproductivité*]

REPRODÚCȚIE *s. f.* 1. înnoire, reluare neîntreruptă a procesului de producție. 2. reproducere, înmulțire. [gen. *-iei.* var. *reproducțiune* s. f. / cf. fr. *reproduction*, rus. *reprodukțiia*]

REPRODUCȚIÚNE *s. f.* v. reproducție.

REPROFILÁ *vb. I. tr.* 1. a schimba profilul, a reorganiza (o instituție, o întreprindere etc.). 2. a reface profilul unei piese degradate, al unei șosele vechi care se modernizează. ● *refl.* a-și schimba meseria, calificarea. [< *re-* + *profila*]

REPROFILÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) reprofila și rezultatul ei. [< *reprofila*]

REPRÓȘ *s. n.* învinuire ; mustrare, imputare. [pl. *-șuri.* / < fr. *reproche*]

REPROȘÁ *vb. I. tr.* a învinui ; a aduce cuiva imputări, reproșuri. [p. i. 3,6 *-șează*, ger. *-șînd.* / < fr. *reprocher*]

REPROȘÁBIL, -Ă *adj. (rar)* demn de reproșuri. [cf. fr. *reprochable*]

REPTÁȚIE *s. f.* v. reptațiune.

REPTAȚIÚNE *s. f. (liv.)* tîrîre. ● deplasarea lentă a zăpezii pe terenurile înclinate. [pron. *-ți-u-.* var. *reptație* s. f. / < fr. *reptation*, cf. lat. *reptatio* < *repere* — a se tîrî]

REPTÍLE *s. f. pl.* 1. clasă a vertebratelor tîritoare, ovipare, carnivore, cu temperatura corpului rece, fără picioare sau cu picioare scurte, dispuse lateral, și cu corpul acoperit de o piele cu solzi ; *(la sg.)* animal din această clasă ; șarpe ; tîritoare. 2. *(fig.)* cel care este gata să se înjosească pentru a parveni. [< fr. *reptiles*, cf. lat. *reptilis* < *repere* — a se tîrî]

REPTILIÁN, -Ă *adj.* 1. referitor la reptile (1) ; de reptilă ; tîritor ; reptilin. 2. *(fig.)* lingușitor, josnic. [pron. *-li-an.* pl. *-ieni*, *-iene.* / cf. fr. *reptilien*, engl. *reptilian*]

REPTILÍN, -Ă *adj.* reptilian (1). [cf. lat. t. *reptilinus*]

REPUBLICÁ *vb. I. tr.* a publica din nou. [p. i. *republic.* / cf. fr. *republier*]

REPUBLICÁN, -Ă *adj.* referitor la republică. O *partid* ~ = unul dintre cele două mari partide din Statele Unite. // *s. m. f.* adept al republicii ca formă de guvernămînt. [cf. it. *republicano*, fr. *républicain*]

REPUBLICÁN *s. m.* pasăre de mărimea unei mierle, care trăiește în grupuri în sudul Africii. [< fr. *républicain*]

REPUBLICANÍSM *s. n. (rar)* concepție politică care susține republica, ca formă de guvernămînt ; atitudine, activitate în favoarea republicii. [< fr. *républicanisme*]

REPUBLICÁRE *s. f.* acțiunea de a republica și rezultatul ei ; reapariție. [< *republica*]

REPÚBLICĂ *s. f.* 1. *(ist.)* stat în care puterea executivă este exercitată de organe alese public (și periodic). 2. formă de guvernămînt în care organele supreme ale puterii de stat sînt alese pe un timp determinat ; țară care are o formă de guvernămînt de acest tip. [gen. *-cii.* / < it. *republica*, fr. *république*, cf. lat. *respublica*]

REPUDIÁ *vb. I. tr.* 1. a respinge, a arunca, a alunga, a desconsidera (ceva sau pe cineva) ; a renega. 2. *(jur.)* a renunța la o moștenire sau la un legat. [pron. *-di-a*. p. i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind*. / cf. fr. *répudier*, lat. *repudiare*]

REPUDIÉRE *s. f.* acțiunea de a repudia și rezultatul ei ; renegare ; *(spec.)* alungare a soției sau a soțului. [pron. *-di-e-*. / < *repudia*]

REPUGNÁ *vb. I. intr.* a-i produce cuiva silă, oroare, dezgust ; a-i displăcea profund. [p. i. *repúgnă*. / < fr. *répugner*, cf. lat. *repugnare* — a rezista]

REPUGNÁNT, -Ă *adj.* care produce silă ; grețos, scârbos. [< fr. *répugnant*]

REPUGNÁNȚĂ *s. f. (liv.)* silă, dezgust ; scârbă, greață, aversiune. [cf. fr. *répugnance*, lat. *repugnantia*]

REPÚLSIE *s. f.* 1. dezgust, oroare, aversiune instinctivă. 2. *(fiz.)* forță în virtutea căreia două corpuri sau două molecule se resping reciproc ; respingere. [gen. *-iei*. var. *repulsiune* s. f. / cf. fr. *répulsion*, lat. *repulsio*]

REPULSIÚNE *s. f.* v. r e p u l s i e.

REPULSÍV, -Ă *adj.* care provoacă repulsie ; respingător. [cf. fr. *répulsif*]

REPÚNE *vb. III. tr.* a pune din nou. [p. i. *repún*. / < *re-* + *pune*]

REPÚNERE *s. f.* acțiunea de a repune și rezultatul ei. [< *repune*]

REPURTÁ *vb. I. tr.* a obține, a câștiga o victorie, un succes. [cf. fr. *remporter*]

REPUSÁ *vb. I. tr.* 1. *(franțuzism)* a respinge, a retrimite. ● a rezista victorios. 2. *(mec.)* a produce un efort care tinde să îndepărteze ceva. [< fr. *repousser*]

REPUSÁJ *s. n.* repusare. [< fr. *repoussage*]

REPUSÁRE *s. f.* acțiunea de a repusa și rezultatul ei. ● *(metal.)* modelare la rece a metalelor în foi. [< *repusa*]

REPUTÁT, -Ă *adj. (liv.)* renumit, cu bună reputație ; faimos, prețuit. [cf. fr. *réputé*]

REPUTÁȚIE *s. f.* părere publică (bună sau rea) despre cineva ; nume. ● faimă, renume. [gen. *-iei*. var. *reputațiune* s. f. / cf. fr. *réputation*, lat. *reputatio*]

REPUTAȚIÚNE *s. f.* v. r e p u t a ț i e.

REQUIÉM *s. m.* v. r e c v i e m.

REROMANIZÁRE *s. f. (liv.)* acțiunea de a romaniza din nou. [< *re-* + *romanizare*]

RESÁC *s. n.* ondulație a apei în porturi, provocată de valurile care se lovesc de cheiuri. [pl. *-curi*. / < fr. *ressac*, it. *rissaca*]

RESCÍZIE *s. f.* v. r e s c i z i u n e.

RESCIZIÚNE *s. f. (jur.)* anulare a unui contract, a unui act etc. datorită unui viciu radical. [pron. *-zi-u-*. var. *rescizie* s. f. / < fr. *rescision*, lat. *rescissio*]

RESCIZÓRIU, -IE *adj. (jur.)* care provoacă o resciziune. [< fr. *rescisoire*, lat. *rescissorius*]

RESCRÍPT *s. n.* 1. răspuns al împăraților romani la chestiunile de drept puse de magistrații sau de guvernatorii provinciilor. ● hotărâre care emană de la un suveran. 2. hotărâre a papei ca răspuns la o chestiune teologică. [pl. *-te*. *-turi*. / < lat. *rescriptum*, cf. fr. *rescrit*]

RESEMNÁ *vb. I. refl.* a se împăca cu o situație neplăcută, grea ; a accepta, a se supune. [cf. fr. *résigner*, după *semna*]

RESEMNÁRE *s. f.* acțiunea de a se resemna și rezultatul ei ; sentiment de acceptare senină a unei anumite situații dificile. [< *resemna*]

RESEMNÁT, -Ă *adj.* care se împacă cu o situație grea. ● care exprimă resemnare. [< *resemna*]

RESENTIMÉNT *s. n.* sentiment ostil față de cineva, izvorât dintr-o nemulțumire mai veche ; ură, pică. [pl. *-te*. / < fr. *ressentiment*, of. lat. *re* — împotrivă + *sentiment*]

RESIGNÁ *vb. I. refl. (rar)* a se resemna. [< fr. *résigner*, cf. lat. *resignare*]

RESIGNÁRE *s. f. (rar)* resemnare, resignație. [< *resigna*]

RESIGNÁȚIE *s. f. (rar)* resignare. [gen. *-iei*. var. *resignațiune* s. f. / cf. fr. *résignation*, lat. *resignatio*]

RESIGNAȚIÚNE *s. f.* v. r e s i g n a ț i e.

RESIMȚÍ *vb. IV.* 1. *tr.* a simți (din nou). 2. *refl.* a simți consecințele, urmările, o slăbiciune etc. ● a avea urmări. [p. i. *resimt*. / după fr. *ressentir*]

RESIMȚÍRE *s. f.* faptul de a (se) resimți. [< *resimți*]

RESINTETIZÁ *vb. I. tr.* a sintetiza din nou. [cf. fr. *resynthétiser*]

RESINTETIZÁRE *s. f.* acțiunea de a resintetiza și rezultatul ei. [< *resintetiza*]

RESÍT *s. n.* materie plastică dură, transparentă, rezultată din condensarea bachelitei. [< fr. *résite*]

RESÓL *s. n.* produs reprezentând prima fază de condensare în procesul de obținere a bachelitei. [< fr. *résol*]

RESOLÚBIL, -Ă *adj. (astr. ; despre nebuloase)* căreia i se pot distinge, cu ajutorul aparatelor, stelele componente. [cf. fr. *résoluble*, lat. *resolubilis*]

RESORBÍ *vb. IV. refl.* a dispărea prin resorbție. [p. i. 3 *resoárbe*. / cf. fr. *résorber*, lat. *resorbere*]

RESÓRBȚIE *s. f.* dispariție a unei colecții de lichid (patologic) prin absorbția lui treptată în țesuturile vecine. O ~ *osoasă* = scăderea consistenței osului prin pierderea conținutului său mineral sau organic. [gen. *-iei*. var. *resorbțiune* s. f. / cf. fr. *résorption*]

RESORBȚIÚNE *s. f.* v. r e s o r b ț i e.

RESORCÍNĂ *s. f.* v. r e z o r c i n ă.

RESÓRT[1] *s. n.* sector, domeniu de activitate ; *(p. ext.)* persoanele care reprezintă acest sector. O *autoritate de* ~ = autoritate în competența căreia intră rezolvarea unei probleme. [pl. *-oarte*, *-orturi*. / < fr. *ressort* < *ressortir* — a fi din aceeași jurisdicție]

RESÓRT[2] *s. n.* 1. arc de mașină, de ceas etc. 2. *(fig.)* sursă de energie fizică sau morală ; suport moral. [pl. *-turi*. / < fr. *ressort*, germ. *Resort*]

RESORTÁ *vb. I. tr.* a sorta din nou. [< *re-* + *sorta*]

RESORTÁRE *s. f.* acțiunea de a resorta și rezultatul ei. [< *resorta*]

RESORTISÁNT *s. m. (jur.)* persoană căreia un stat, în temeiul dreptului internațional, îi acordă protecția sa. [< fr. *ressortissant*]

RESPÉCT *s. n.* deferență ; stimă, cinste, veneratie (pentru cineva). O *a ține* (pe cineva) *la* ~ = a ține (pe cineva) la distanță. [cf. fr. *respect*, lat. *respectus*]

RESPECTÁ *vb. I. tr.* 1. a avea respect față de cineva ; a cinsti, a stima. ● *refl.* a-și păstra demnitatea. 2. a nu se abate de la o lege, de la un contract etc. [p. i. *respéct*. / < fr. *respecter*]

RESPECTÁBIL, -Ă *adj.* 1. demn de respect ; cinstit, prețuit. 2. *(fam.)* considerabil,

mare ; impresionant, impozant. [cf. fr. *respectable*]

RESPECTABILITÁTE *s. f.* caracter respectabil ; onorabilitate. [cf. fr. *respectabilité*]

RESPECTÁRE *s. f.* faptul de a (se) respecta ; cinstire, prețuire. [< *respecta*]

RESPECTÍV, -Á *adj.* care privește persoana, obiectul, împrejurarea despre care este vorba ; care este legat de fiecare în parte în mod particular. ● corespunzător. ● *(adv.)* pentru cealaltă situație ; pentru al doilea caz. [cf. fr. *respectif*]

RESPECTUÓS, -OÁSĂ *adj.* plin de respect, cu respect ; cuviincios. [pron. *-tu-os.* / cf. fr. *respectueux*]

RESPINGĂTÓR, -OÁRE *adj.* care respinge ; *(spec.)* care inspiră dezgust, aversiune. [< *respinge* + *-(ă)tor*]

RESPÍNGE *vb. III. tr.* 1. a împinge înapoi ; a îndepărta, a alunga. ● a refuza. 2. a rezista unui atac ; a sili pe dușman să se retragă. [p. i. *respíng.* / < lt. *respingere*]

RESPÍNGERE *s. f.* 1. faptul de a respinge; refuz. 2. *(fiz.)* exercitare a unei forțe dirijate dinspre corpul care o exercită spre corpul asupra căruia se exercită. [< *respinge*]

RESPIRÁ *vb. I.* 1. *intr., tr.* a răsufla ; a inhala aer în plămîni, a inspira. 2. *intr. (fig.)* a-și reveni după o emoție, un efort ; a se simți ușurat. 3. *tr. (fig.)* a răspîndi, a degaja. [p. i. *respir..* / < fr. *respirer*, cf. lat. *respirare*]

RESPIRÁBIL, -Á *adj.* care poate fi respirat. [cf. fr. *respirable*]

RESPIRÁRE *s. f. (rar)* acțiunea de a respira ; respirație. [< *respira*]

RESPIRATÓR, -OÁRE *adj.* referitor la respirație. // *adj., s. n.* (aparat) care folosește pentru respirație. [var. *respiratoriu, -ie* adj. / cf. fr. *respiratoire*]

RESPIRATÓRIU, -IE *adj.* v. respirator.

RESPIRÁȚIE *s. f.* proces constînd în schimburi de gaze între țesuturile vii ale plantelor și animalelor și mediul înconjurător ; răsuflare. O ~ *artificială* = mișcare mecanică executată asupra unui înecat, a unui asfixiat etc. pentru a provoca reluarea mișcărilor respiratorii normale ; *operă* (sau *lucrare) de largă* ~ = operă (sau lucrare) de mare amploare. ● aerul respirat ; suflare. [gen. *-iei.* var. *respirațiune* s. f. / cf. fr. *respiration*, lat. *respiratio*]

RESPIRAȚIÚNE *s. f.* v. respirație.

RESPONSÁBIL, -Á *adj.* care poartă răspunderea unui lucru, a unui fapt ; răspunzător. // *s. m. f.* persoană însărcinată cu o funcție de răspundere ; șef. [cf. fr. *responsable*]

RESPONSABILITÁTE *s. f.* 1. răspundere. 2. funcție, sarcina de responsabil. [cf. fr. *responsabilité*]

RESPONSORIÁL, -Ă *adj.* 1. *(liv.)* care are ton, caracter de răspuns. 2. *(bis. ; despre un vers, frază, cuvînt)* spus sau cîntat de public ori de cor ca răspuns sau ca replică la cele spuse de preot. // *s. n.* carte care cuprinde răspunsurile și cîntecele liturgice ale credincioșilor. [pron. *-ri-al.* / cf. it. *responsoriale*]

RESPONSÓRIU *s. n. (bis.)* răspuns al corului sau al unor soliști dat preotului la liturghie. [pron. *-riu.* / cf. it. *responsorio*, lat. *responsorium*]

REST *s. n.* 1. ceea ce rămîne (din ceva) ; rămășiță. ● deșeu. 2. sumă de bani care se înapoiază celui care face o plată cu mai mulți bani decît suma cuvenită. 3. *(mat.)* rezultatul unei scăderi ; diferență. ● parte indivizibilă care rămîne după efectuarea unei împărțiri. [< germ. *Rest*, fr. *reste*, ngr., it. *resto*]

RESTABILÍ *vb. IV.* 1. *tr.* a aduce în starea în care a fost mai înainte. 2. *tr.* a stabili, a reconstitui (un text). 3. *refl.* a se întrema, a se înzdrăveni. [cf. fr. *rétablir*, it. *ristabilire*]

RESTABILÍRE *s. f.* acțiunea de a (se) restabili și rezultatul ei ; reconstituire ; întremare, înzdrăvenire. [< *restabili*]

RESTÁNT, -Ă *adj.* rămas în urmă ; întîrziat. [cf. fr. *restant*]

RESTÁNȚĂ *s. f.* 1. lucrare rămasă în întîrziere. ● examen nepromovat la termen. 2. (rămășiță de la o) plată neachitată la vreme. [< fr. *restance*, it. *restanza*]

RESTANȚIÉR, -Ă *adj. (adesea s.)* rămas în urmă, în restanță (cu o lucrare, ou o plată, cu un examen etc.). [pron. *-ți-er.* / < *restanță* + *-ier*]

RESTAURÁ *vb. I.* 1. *tr.* a reface, a aduce într-o stare asemănătoare cu cea originară (o clădire, o pictură, un tablou etc.). 2. *tr.* a reintrona (un suveran, o dinastie) ; a readuce (după ce fusese înlăturată) o formă de guvernămînt. 3. *refl. (fig. ; franțuzism)* a-și restabili forțele, a se întrema. [pron. *-ta-u-.* / < fr. *restaurer*, it., lat. *restaurare*]

RESTAURÁNT *s. n.* local unde se consumă mîncăruri și băuturi contra plată. [pron. *-ta-u-*, pl. *-te, -turi.* / < fr. *restaurant*]

RESTAURÁRE *s. f.* acțiunea de a restaura și rezultatul ei ; restaurație. [< *restaura*]

RESTAURATÓR, -OÁRE *s. m. f.* 1. cel care reface o operă de artă, o clădire etc. 2. proprietar, administrator de restaurant. [pron. *-ta-u-.* / < fr. *restaurateur*]

RESTAURÁȚIE *s. f.* 1. restaurare ; *(spec.)* perioadă în istoria unor state, caracterizată prin readucerea pe tron a dinastiilor înlăturate în urma unor revoluții, loviturl de stat etc. 2. stil în arta franceză din epoca restaurației burbonilor (1814—1830), care menține inspirația din arta antichității, dar care, sub influența romantismului, manifestă interes și pentru stilurile naționale ale goticului și Renașterii. ● perioadă în istoria literaturii engleze, cuprinsă între 1660 și 1702, care se manifestă ca o reacție față de literatura fantezistă, sclipitoare a Renașterii elisabetane, orientîndu-se spre clasicism. [gen. *-iei.* / cf. fr. *restauration*, lat. *restauratio*]

RESTITUÍ *vb. IV. tr.* a da îndărăt (cuiva) ceva ; a înapoia ; a reda. [pron. *-tu-i.* p. i. *restitui*, 3, 6 *-ie.* / cf. fr. *restituer*, lat. *restituere*, it. *restituire*]

RESTITUÍBIL, -Ă *adj.* de restituit, de înapoiat. [cf. fr. *restituable*]

RESTITUÍRE *s. f.* acțiunea de a restitui și rezultatul ei ; înapoiere ; restituție (2). [pron. *-tu-i-.* / < *restitui*]

RESTITUTÓR *s. m.* cel care dă înapoi, restituie un lucru. // *s. n.* aparat cu ajutorul căruia se obține restituția unui obiect sau a unei porțiuni din suprafața terestră pe bază de fotograme ; fotorestitutor. [< lat. *restitutor*, cf. fr. *restituteur*]

RESTITUTÓRIU, -IE *adj.* prin care se cere o restituire. [pron. *-riu.* / < lat. *restitutorius*, cf. fr. *restitutoire*]

RESTITÚȚIE *s. f.* 1. determinarea a unui punct în spațiu pe baza uneia sau a mai multor perspective sau fotograme, care cuprind acest punct văzut din mai multe poziții din spațiu. 2. *(în dreptul internațional)* înapoierea de către un stat învins a bunuri-

lor acaparate de el în mod ilegal în timpul războiului de la statul învingător și de la cetățenii acestuia ; restituire. [gen. *-iei.* var. *restituțiune* s. f. / cf. lat. *restitutio*, fr. *restitution*]

RESTITUȚIÚNE *s. f.* v. r e s t i t u ț i e.

RESTRICTÍV, -Ă *adj.* care limitează, care îngrădește ; care creează restricții. [cf. fr. *restrictif*]

RESTRÍCȚIE *s. f.* măsură de restrîngere, de limitare a unui drept, a unei libertăți etc. O *fără* ~ = fără rezerve, pe deplin. [gen. *-iei.* var. *restricțiune* s. f. / cf. fr. *restriction*, lat. *restrictio*]

RESTRICȚIÚNE *s. f.* v. r e s t r i c ț i e.

RESTRINGÉNT, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care restrînge țesuturile animale. [< fr. *restringent*]

RESTRUCTURÁ *vb. I. tr.* a reorganiza pe noi baze, a da o nouă structură. [cf. fr. *restructurer*, it. *ristrutturare*]

RESTRUCTURÁRE *s. f.* acțiunea de a restructura și rezultatul ei : reorganizare. [< *restructura*]

RESURÉCT, -Á *adj. (liv.)* referitor la resurecție. [et. incertă]

RESURÉCȚIE *s. f. (liv.)* reînviere ; trezire, deșteptare. [gen. *-iei.* var. *resurecțiune* s. f. / cf. fr. *résurrection*, lat. *resurrectio*]

RESURECȚIÚNE *s. f.* v. r e s u r e c ț i e.

RESURGÉNȚĂ *s. f. (geol.)* reapariție la suprafață sub formă de izvor a unei pînze de ape subterane ; *(pop.)* izbuc. [< fr. *résurgence*, cf. lat. *resurgere* — a renaște]

RESÚRSĂ *s. f.* I. *(mai ales la pl.)* rezerve, surse de mijloace ; posibilități. II. evoluție de redresare a unui avion efectuată după un picaj pentru a reveni în zbor orizontal. [< fr. *ressource*]

RESUSCITÁ *vb. I. tr. (rar)* a reînvia ; a readuce în simțiri ; a reanima. [p. i. *-tez* și *resuscit.* / < fr. *ressusciter*, cf. lat. *resuscitare*]

RESUSCITÁRE *s. f.* acțiunea de a resuscita și rezultatul ei ; reînviere ; reanimare. [< *resuscita*]

REȘAPÁ *vb. I. tr.* a reconstitui banda de rulare a unei anvelope uzate prin adăugarea unui nou strat de cauciuc pe pînze. [< fr. *rechaper*]

REȘAPÁRE *s. f.* acțiunea de a reșapa și rezultatul ei. [< *reșapa*]

REȘAPÁT, -Ă *adj. (despre cauciucuri, anvelope)* care a fost supus reșapării. [cf. fr. *rechapé*]

REȘÁRJĂ *vb. I. tr. (tehn.)* a încărca cuptorul cu o nouă șarjă. [cf. fr. *recharger*]

REȘEDÍNȚĂ *s. f.* sediu, loc unde este instalată o autoritate sau o persoană oficială ; localitate, clădire unde se află acest sediu. [cf. fr. *résidence*, it. *residenza*]

REȘÓU *s. n.* mică plită portativă încălzită electric sau cu gaze, folosită la bucătărie și în laborator. [< fr. *réchaud*]

REȘÚTĂ *s. f. (med.)* recidivă, reapariție a simptomelor unei boli în timpul convalescenței. [< *rechute*]

RETÁBLU *s. n. (arhit. ; în bisericile catolice)* panou vertical sculptat și pictat, așezat în spatele altarului. [< fr. *retable*, cf. sp. *retablo*]

RETÁRD *s. n. (franțuzism)* întîrziere. ● *(med.) medicament* ~ = medicament cu efect prelungit, datorită acțiunii unor substanțe absorbite încet de organism. [< fr. *retard*]

RETARDÁ *vb. I. intr. (franțuzism)* a rămîne în urmă ; a întîrzia. [< fr. *retarder*]

RETARDÁRE *s. f. (franțuzism)* faptul de a retarda ; întîrziere. ● *(fiz.)* încetinire a mișcării. [< *retarda*]

RETARDÁT, -Ă *adj. (și s. m. f.) (franțuzism)* rămas în urmă ; nedezvoltat din punctul de vedere al intelectului ; întîrziat mintal ; înapoiat ; retardatar. [< *retarda*]

RETARDATÁR, -Ă *adj., s. m. f.* retardat, întîrziat ; înapoiat, care întîrzie, este în întîrziere. [cf. fr. *retardataire*]

RETARDÁȚIE *s. f. (astr.)* mișcare a Lunii pe sfera cerească în sens direct (de la vest la est), precum și a planetelor, în anumite situații, avînd ca efect întîrzierea în fiecare zi a trecerii astrului la meridianul locului. [< fr. *retardation*]

RETASÚRĂ *s. f.* gol format în piesele turnate din cauza contracției materialului în momentul solidificării. [< fr. *retassure*]

RETENTÍV, -Ă *adj.* referitor la retenție ; cu caracter de retenție. [cf. it. *retentivo*]

RETÉNȚIE *s. f.* 1. reținere, oprire. O *(jur.) drept de* ~ = drept pe care îl are creditorul de a păstra un lucru al debitorului pînă cînd acesta va achita întreaga datorie. 2. imposibilitate de a se elimina un produs biologic ; defect de funcționare a unor glande cu secreție internă, constînd în dificultatea sau în imposibilitatea de a elimina materiile lor de excreție. 3. proprietate a unor substanțe de a încetini evaporarea solventului cu care au fost amestecate omogen. 4. *(constr.)* crearea a unor bazine de acumulare pe cursul unei ape prin înălțarea nivelului acesteia cu ajutorul unor construcții speciale ; reținere a apei în astfel de bazine. [gen. *-iei.* var. *retențiune* s. f. / cf. fr. *rétention*, lat. *retentio*]

RETENȚIÚNE *s. f.* v. r e t e n ț i e.

RETIÁR *s. m.* gladiator roman înarmat cu un trident, un pumnal și o plasă în care încerca să-l prindă pe adversarul său, înarmat cu platoșă. [pron. *-ti-ar.* / < lat. *retiarius*]

RETICÉNT, -Ă *adj.* care arată reticență. ● *(rar)* ezitant. [< fr. *réticent*]

RETICÉNȚĂ *s. f.* omisiune voită, ocolire a unui lucru care trebuie spus ; reținere, atitudine reținută, rezervată într-o anumită chestiune. ● figură de stil prin care cineva își întrerupe deodată șirul gîndirii pentru a trece la o altă idee, lăsînd numai să se înțeleagă ceea ce ar fi voit să spună. [< fr. *réticence*, cf. lat. *reticentia*]

RETÍCUL *s. n.* 1. *(liv.)* desen sau structură avînd forma aproximativă a unei rețele, a unei plase. ● placă transparentă pe care sînt trasate la distanțe egale linii orizontale și verticale și care, așezate într-o lunetă, servește la vizarea precisă a obiectelor. 2. formație anatomică cu aspect de rețea. [< fr. *réticule*, cf. lat. *reticulum*]

RETICUL- v. r e t i c u l o-.

RETICULÁR, -Ă *adj. (despre o structură)* în formă de rețea ; reticulat. [< fr. *réticulaire*. cf. lat. *reticulum* — rețea]

RETICULÁT, -Ă reticular. O *formație* ~*ă* = formație anatomică situată între tubul rahidian și mezencefal. [cf. fr. *réticulé*]

RETICULÁȚIE *s. f.* defect iremediabil în fotografie, constînd din crăpături foarte fine care apar pe suprafața negativului datorită diferenței de temperatură dintre două băi succesive. [gen. *-iei.* / < fr. *réticulation*]

RETICULÍNĂ *s. f.* substanță organică albuminoidă, care conține fosfor și care se găsește în țesutul conjunctiv reticulat. [< fr. *réticuline*]

RETICULÍTĂ *s. f.* inflamație a țesutului reticular. [< *reticul* + *-ită*]

RETICULO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la o) rețea", „reticular". [var. *reticul-*. / < fr. *réticulo-*, cf. lat. *reticulum*]

RETICULOCÍT *s. n.* globulă roșie tinără, fără nucleu, vizibilă numai în sîngele proaspăt. [< fr. *réticulocyte*]

RETICULOCITÓZĂ *s. f.* creștere a numărului de reticulocite din sînge în timpul regenerării măduvei. [< fr. *réticulocytose*]

RETICULOENDOTELIÁL, -Ă *adj. țesut* ~ țesut conjunctiv format din mai multe feluri de celule. [< fr. *réticulo-endothélial*]

RETICULOPATÍE *s. f.* reticuloză. [gen. *-iei*. / < fr. *réticulopathie*, cf. lat. *reticulum* — rețea, gr. *pathos* — boală]

RETICULÓZĂ *s. f.* boală cauzată de creșterea numărului reticulocitelor din sînge ; reticulopatie. [< fr. *réticulose*]

RETÍNĂ *s. f.* membrană interioară a ochiului, sensibilă la lumină, pe care se formează imaginea vizuală. [pl. *-ne*. / < fr. *rétine*]

RETINIÁN, -Ă *adj.* referitor la retină, al retinei. [pron. *-ni-an*. / cf. fr. *rétinien*]

RETINÍTĂ *s. f.* inflamație a retinei. [< fr. *rétinite*]

RETINOPATÍE *s. f.* boală a retinei. [gen. *-iei*. / < fr. *rétinopathie*, cf. fr. *retine* — retină, gr. *pathos* — boală]

RETINOSCÓP *s. n.* schiascop. [pl. *-scoape*. / < fr. *rétinoscope*]

RETINOSCOPÍE *s. f.* schiascopie. [gen. *-iei*. / < fr. *rétinoscopie*, cf. fr. *retine* — retină, gr. *skopein* — a privi]

RETIRÁDĂ *s. f.* closet, latrină. [< fr. *retirade*, germ. *Retirade*, it. *retirata*]

RETÍV, -Ă *adj. (liv.)* îndărătnic ; dificil, greu de stăpînit ; *(despre un animal)* care nu vrea să înainteze. [< fr. *rétif*]

RETIVITÁTE *s. f. (liv.)* îndărătnicie. ● *(med.)* parapsihoză caracterizată prin refuzul executării comenzilor. [cf. fr. *rétivité*]

RÉTOR *s. m.* 1. *(ant.)* profesor de retorică. 2. orator. [cf. lat., gr. *rhetor*, it. *retore*, fr. *rhéteur*]

RETÓRIC, -Ă *adj.* de retor ; de retorică. ● *(peior ; despre stilul, felul de a vorbi al cuiva)* afectat, emfatic. [cf. lat. *rhetoricus*, it. *retorico*]

RETÓRICĂ *s. f.* 1. arta exprimării alese, utilizată în scopul convingerii unui auditoriu ; oratorie, elocvență. O *figură (de)* ~ = formă de vorbire, întorsătură de frază care înfrumusețează stilul, dîndu-i mai multă plasticitate și mai multă vigoare. 2. *(peior.)* declamație emfatică, lipsită de un fond serios de idei ; discurs pompos. ● afectare în vorbire. [gen. *-cii*. / cf. fr. *rhétorique*, it. *retorica*, lat. *rhetorica*, gr. *rhetorike*]

RETORICIÁN, -Ă *s. m. f.* cel care se ocupă cu retorica ; retor. [pron. *-ci-an*, pl. *-ieni*, *-iene*. / < fr. *rhétoricien*]

RETORÍSM *s. n. (peior.)* abuz de figuri și de elemente retorice ; elocvență seacă, vorbărie goală și emfatică, lipsită de idei. [< *retor(ic)* + *-ism*]

RETOROMÁN, -Ă *adj. (despre limbă, dialecte)* vorbit de o populație romanică din unele regiuni ale Elveției orientale, din Tirol și din Friul. [< fr. *rhéto-roman*]

RETORSIÚNE *s. f.* întoarcere împotriva cuiva a propriilor sale argumente. ● act juridic prin care un stat exercită un drept spre a determina un alt stat să înceteze exercitarea unui drept similar. [pron. *-si-u-*. / < fr. *rétorsion*]

RETÓRTĂ *s. f.* 1. vas (de laborator) confecționat din sticlă și avînd forma de balon cu gîtul îndoit. 2. vas mare cu pereți refractari de diferite forme, folosit pentru distilări industriale. O *cărbune de* ~ = cărbune dur, bun conducător de electricitate, care se depune pe pereții retortelor în care se distilează cărbunele la fabricarea gazului de iluminat și care se întrebuințează la fabricarea electrozilor. [< germ. *Retorte*]

RETRÁCT *s. n. (jur.)* luare înapoi a unui bun, a unui drept alienat. [< fr. *retrait*]

RETRACTÁ *vb. I. tr.* a retrage (o afirmație, un cuvînt etc.) ; a se lepăda de o faptă, de o atitudine. ● *refl. (despre mușchi, tegumente etc.)* a se strînge, a se zgîrci. ● *(despre corpuri)* a se contracta. [< fr. *rétracter*, cf. lat. *retractum* < *retrahere* — a retrage]

RETRACTÁBIL, -Ă *adj.* care se poate retracta, retrage. ● *(tehn. ; despre o piesă)* care poate fi retrasă spre (în) sistemul tehnic din care face parte. [cf. fr. *rétractable*]

RETRACTÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) retracta și rezultatul ei. [< *retracta*]

RETRACTÍL, -Ă *adj. (despre organe, părți ale corpului)* care se poate strînge, care se poate trage în interior. [< fr. *rétractile*]

RETRACTILITÁTE *s. f. (liv.)* proprietate a unui element sau a unui corp de a fi retractil ; capacitatea de a se strînge, de a se trage în interior. [cf. fr. *rétractilité*]

RETRACTÍV, -Ă *adj.* care provoacă retracție. [< fr. *rétractif*]

RETRÁCȚIE *s. f.* strîngere, micșorare a dimensiunilor unui țesut sau ale unui organ. [gen. *-iei*. var. *retacțiune* s. f. / cf. fr. *rétraction*, lat. *retractio*]

RETRACȚIÚNE *s. f.* v. retracție.

RETRADÚCE *vb. III. tr.* a traduce din nou. [p. i. *retradúc*. / < *re-* + *traduce*, după fr. *retraduire*]

RETRADÚCERE *s. f.* acțiunea de a retraduce și rezultatul ei. [< *retraduce*]

RETRÁGE *vb. III.* 1. *tr.* a trage înapoi ; a lua înapoi ceva. ● *refl.* a părăsi pozițiile din fața inamicului. ● *refl.* a ieși voluntar dintr-o funcție, dintr-o instituție etc. 2. *refl.* a merge înapoi, a pleca. ● *(despre mijloace de transport în comun)* a ieși din circulație, întrerupîndu-și activitatea. 3. *refl. (despre ape curgătoare)* a intra din nou în albie după revărsare. 4. *tr. (fig.)* a retracta. [p. i. *retrág*. / < *re-* + *trage*, după fr. *retirer*]

RETRÁGERE *s. f.* 1. acțiunea de a (se) retrage și rezultatul ei. O ~ *cu torțe* = paradă, manifestație făcută seara cu făclii aprinse : *ofițer în* ~ = ofițer care, din cauza virstei sau a invalidității, a ieșit din cadrele active ale armatei. ● refugiu. 2. *(arhit.)* denumire dată planurilor înfinse față de planul principal al unei fațade. [< *retrage*]

RETRANSCRÍE *vb. III. tr.* a transcrie din nou. [cf. fr. *retranscrire*]

RETRANSCRIÉRE *s. f.* acțiunea de a retranscrie și rezultatul ei. [< *retranscrie*]

RETRANSMÍSIE *s. f.* retransmitere a unei emisiuni radiofonice primite de un post de la un alt post emițător. [gen. *-iei*. var. *retranscrie* și rezultatul ei. [< *retranscrie*]

RETRANSMISIÚNE *s. f.* v. retransmisie.

RETRANSMÍTE *vb. III. tr.* a transmite din nou. ● a transmite imediat o emisiune radiofonică primită de la un alt post emițător. [p. i. *retransmit*. / < *re-* + *transmite*]

RETRANSMÍTERE *s. f.* acțiunea de a retransmite și rezultatul ei. [< *retransmite*]

RETRANȘÁ *vb. I. refl.* a se adăposti în spatele unor noi fortificații ; a se fortifica. [< fr. *retrancher*]

RETRANȘAMÉNT *s. n. (franțuzism)* fortificație. [cf. fr. *retranchement*]

RETRANȘÁRE *s. f.* acțiunea de a se retranșa și rezultatul ei. [< *retranșa*]

RETRÁS, -Ă *adj. (despre oameni)* izolat, singuratic. [< *retrage*]

RETRATÁ *vb. I. tr. (rar)* a trata din nou. ● a trata în diferite scopuri un material textil cu anumite soluții. [cf. fr. *retraiter*]

RETRATÁRE *s. f.* acțiunea de a retrata și rezultatul ei. [< *retrata*]

RETRECISÁ *vb. I. tr., refl. (franțuzism)* a face mai îngust ; a îngusta. [var. *retreciza* vb. I. / cf. fr. *rétrécir*]

RETRECISÁRE *s. f. (franțuzism)* retragere ; îngustare, strimtare. ● strângere a unui material. ● intrare la apă a unei țesături. [< *retrecisa*]

RETRECIZÁ *vb. I.* v. retrecisa.

RETRIBUÍ *vb. IV. tr.* a plăti în bani (o muncă prestată) ; a remunera ; a recompensa în bani. [pron. *-bu-i.* p. i. *retribui, -iesc,* 3, 6 *-ie.* / < fr. *rétribuer,* cf. lat. *retribuere*]

RETRIBUÍRE *s. f.* acțiunea de a retribui și rezultatul ei. [< *retribui*]

RETRIBÚȚIE *s. f.* plată în bani pentru o muncă prestată ; remunerație. [gen. *-iei.* var. *retribuțiune* s. f. / cf. fr. *rétribution,* lat. *retributio*]

RETRIBUȚIÚNE *s. f.* v. retribuție.

RETRO- element prim de compunere savantă cu sensul „în urmă", „îndărăt", „în spate". [< fr. *rétro-,* it. *retro-,* cf. lat. *retro*]

RETRÓ *s. n. (la biliard)* efect de recul. O *a face un* ~ = a executa o lovitură care să imprime bilei o mișcare înapoi. [< fr. *rétro*]

RETROACTÍV, -Ă *adj.* care are efect și pentru ceea ce s-a petrecut în trecut ; *(spec.; despre legi)* care se aplică și pentru fapte din trecut. [pron. *-tro-ac-.* / < fr. *rétroactif,* it. *rettroattivo,* cf. lat. *retroagere* — a face înapoi]

RETROACTIVITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este retroactiv. [pron. *-tro-ac-.* / cf. fr. *rétroactivité*]

RETROACȚIÚNE *s. f.* 1. situație a ceea ce este retroactiv, efect retroactiv. 2. *(la calculatoarele electronice)* feed-back. [pron. *-ți-u-.* / < fr. *rétroaction*]

RETROBULBÁR, -Ă *adj. (anat.)* înapoia globului ocular. [cf. it. *retrobulbare,* cf. lat. *retro* — înapoi, *bulbus* — bulb]

RETROCEDÁ *vb. I. tr.* a ceda, a da înapoi (un drept, un teritoriu etc.) aceluia de la care a fost luat. [cf. fr. *rétrocéder,* cf. lat., it. *retrocedere*]

RETROCEDÁNT, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care dă ceva înapoi, care retrocedează. [< fr. *rétrocédant*]

RETROCEDÁRE *s. f.* 1. acțiunea de a retroceda și rezultatul ei. 2. *(rar)* regres. [< *retroceda*]

RETROCESIÚNE *s. f.* act prin care se retrocedează ceva. [pron. *-si-u-.* / cf. fr. *rétrocession,* lat. *retrocessio*]

RETROCESÍV, -Ă *adj.* care face, care comportă o retrocesiune. [< fr. *rétrocessif*]

RETROFLÉXIE *s. f.* v. retroflexiune.

RETROFLEXIÚNE *s. f. (anat.)* flexiune orientată înapoi. [pron. *-xi-u-.* / var. *retroflexie* s. f. / < fr. *rétroflexion,* cf. lat. *retro* — înapoi, *flexio* — îndoire]

RETROFUZÉE *s. f.* motor-rachetă al unui vehicul spațial destinat frânării mișcării acestuia ; fuzee de frânare. [pl. invar. / < fr. *rétrofusée*]

RETROGNATÍSM *s. n.* conformație a feței caracterizată prin insuficienta dezvoltare a maxilarului inferior. [gen. *-iei.* / < fr. *rétrognatisme,* cf. lat. *retro* — înapoi, gr. *gnathos* — falcă]

RETROGRÁD, -Ă *adj.* 1. opus progresului ; reacționar. 2. care merge înapoi. 3. *(despre aștri sau despre mișcarea lor)* care se mișcă în direcția opusă mișcării Soarelui. [< fr. *rétrograde,* cf. lat. *retrogradus* < lat. *retro* — înapoi, *gradus* — mers]

RETROGRADÁ *vb. I. tr.* a trece pe cineva într-o funcție, într-un grad mai mic decât cel avut înainte ; a da înapoi. ● *intr. (sport)* a trece dintr-o categorie superioară într-una inferioară, în urma rezultatelor slabe obținute și consemnate în clasament. [< fr. *rétrograder,* cf. lat., it. *retrogradare*]

RETROGRADÁRE *s. f.* 1. acțiunea de a retrograda și rezultatul ei ; pedepsire prin micșorarea gradului. 2. *(geol.)* proces de îngustare a unei plaje datorită acțiunii erozive a valurilor. [< *retrograda*]

RETROGRADÁȚIE *s. f.* mișcarea aparentă a aștrilor, care are loc de la răsărit la apus. [gen. *-iei.* / cf. lat. *retrogradatio,* fr. *rétrogradation*]

RETROGRESIÚNE *s. f.* mișcare în sens invers celui normal sau general. [pron. *-si-u-.* / < fr. *rétrogression*]

RETROGRESÍV, -Ă *adj.* care dă îndărăt ; care are o mișcare de retrogresiune. [cf. fr. *rétrogressif*]

RETROMORFÍSM *s. n.* trecerea unor roci cristaline la o stare inferioară de metamorfism. v. diaftoreză. [< fr. *rétromorphisme,* cf. lat. *retro* — înapoi, gr. *morphe* — formă]

RETROMORFÓZĂ *s. f. (biol.)* tip particular de dezvoltare a organismelor animale și vegetale în cursul căreia apar fenomene de degenerare. [< fr. *rétromorphose,* cf. lat. *retro* — înapoi, gr. *morphosis* — formare]

RETROPOZÍȚIE *s. f.* plasare a unei formații anatomice înapoia poziției sale anterioare. [gen. *-iei.* / < fr. *rétroposition,* cf. lat. *retro* — înapoi, *positio* — poziție]

RETROPROIÉCȚIE *s. f. (cinem.)* filmarea imaginii obținute prin proiecția unui pozitiv fotografic pe un ecran semitransparent sau reflectant, simultan cu filmarea actorilor, machetelor etc. așezate în fața acestui ecran. [pron. *-pro-iec-.* gen. *-iei.* / < fr. *rétropojection*]

RETROPROPÚLSIE *s. f.* frânare a unui vehicul spațial cu o fuzee. [gen. *-iei.* / < fr. *rétropropulsion*]

RETRÓRS, -OÁRSĂ *adj. (despre unele părți ale plantelor)* îndreptat îndărăt. [cf. lat. *retrorsus*]

RETROSPECTÍV, -Ă *adj.* care privește în urmă, cu privirea la trecut. O *expoziție* ~*ă* (și *s. f.*) = expoziție de artă plastică unde se prezintă opere din trecut (ale unui artist, ale unei școli, ale unei epoci). [< fr. *rétrospectif,* cf. lat. *retro* — îndărăt, *spectum* < *specere* — a privi]

RETROSPÉCȚIE *s. f.* v. retrospecțiune.

RETROSPECȚIÚNE *s. f. (rar)* faptul de a privi în trecut, în urmă. [pron. *-ți-u-.* var.

retrospecţie s. f. / < fr. *rétrospection*, cf. lat. *retro* — îndărăt, *spectio* — privire]

RETROSTERNÁL, -Ă *adj.* situat în spatele sternului. [< fr. *rétro-sternal*]

RETROVÉRSIE *s. f.* retropoziţie a unui organ anatomic. ● înclinare a uterului posterior către sacru. [gen. *-iei*. var. *retroversiune* (2) s. f. / < fr. *rétroversion*]

RETROVERSIÚNE *s. f.* 1. retraducere a unui text în limba din care a fost tradus. 2. v. retroversie. [cf. fr. *rétroversion*, it. *retroversione* < lat. *retro* — înapoi, *versum* < *vertere* — a întoarce]

RETROVIZÓR *s. n.* oglindă care permite conducătorului unui (auto)vehicul să vadă în spate. [cf. fr. *rétroviseur* < lat. *retro* — înapoi, *visum* < *videre* — a vedea]

RETRUSÁRE *s. f.* (*liv.*) ridicare în sus. ○ *(geol.) ~a stratelor* = ridicarea în sus, răsturnarea unor straturi. [cf. fr. *retroussement*]

RETÚR *s. n.* 1. întoarcere, revenire (la locul de plecare). ● indicaţie scrisă pe un plic, pe un colet etc. în care se specifică că acesta trebuie înapoiat expeditorului. 2. *(sport)* a doua parte a unui campionat, în cadrul căreia se întîlnesc din nou aceeaşi participanţi. [< fr. *retour*]

RETURNÁ *vb. I. tr.* a trimite înapoi, îndărăt ; a înapoia. [< fr. *retourner*]

RETURNÁRE *s. f.* acţiunea de a returna şi rezultatul ei ; înapoiere. [< *returna*]

RETUŞ *s. n.* îndreptare, corectare ; retuşare. [< fr. *retouche*]

RETUŞÁ *vb. I. tr.* 1. a face unele îndreptări, unele înfrumuseţări (la o fotografie, la o piesă tehnică etc.). 2. *(fig.)* a corecta, a modifica, a îndrepta. [p. i. *-şez*, 3, 6 *-şează*, 4 *-şind*. / < fr. *retoucher*]

RETUŞÁRE *s. f.* 1. acţiunea de a retuşa şi rezultatul ei ; retuş. 2. *(muz.)* împodobire a unei melodii cu diferite ornamente. [< *retuşa*]

RETUŞÓR, -OÁRE *s. m. f.* perscană care retuşează fotografiile într-un atelier. ● cel care face retuşuri la confecţii. [< fr. *retoucheur*]

REŢETÁR *s. n.* 1. listă prin care se stabilesc, pe baza unor reţete, componentele unor mîncări, dulciuri etc. 2. *(mar.)* normativ conţinînd un ansamblu de alimente şi raţiile alocate echipajului unei nave comerciale. 3. bloc cu formulare pentru reţete (1). // *s. m.* cel care execută reţetele într-o farmacie. [< *reţete* + *-ar* cf. it. *recettario*, germ. *Receptar*]

REŢÉTĂ *s. f.* 1. ordonanţă, prescripţie medicală. ● formular special pe care medicul prescrie medicamentele. ● indicaţie pentru prepararea unei mîncări sau băuturi. 2. *(fig.)* soluţie practică pentru rezolvarea unui lucru, a unei situaţii diferite. ● *(fig.)* formulă stereotipă ; şablon. 3. sumă de bani realizată din vînzarea biletelor la un spectacol etc. [< fr. *recette*, cf. it. *ricetta*]

REŢÍNE *vb. III. tr.* 1. a ţine în loc, a împiedica de la ceva. ● a ţine închis, arestat, a priva (pe cineva) de libertate. ● *tr., refl. (fig.)* a (se) stăpîni, a (se) înfrîna. 2. a ţine asupra, a păstra. 3. a rezerva. 4. a opri o parte dintr-o sumă de bani cuvenită cuiva. 5. a ţine minte. 6. *(jur.)* a se admite de către instanţă existenţa unei stări de fapt pe baza probelor prezentate. [p. i. *reţin*. / < *re-* + *ţine*, după fr. *retenir*]

REŢÍNERE *s. f.* acţiunea de a reţine şi rezultatul ei ; păstrare, rezervă. [< *reţine*]

REŢINÚT, -Ă *adj. (despre oameni)* stăpînit, rezervat, sobru. [< *reţine*]

REUMÁTIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de reumatism. [pron. *re-u-*. / < lat. *rheumaticus*, it. *reumatico*, germ. *rheumatisch*]

REUMATÍSM *s. n.* 1. boală caracterizată prin inflamarea organelor aparatului locomotor şi cardiovascular, prin dureri şi tulburări diverse influenţate de factorii climatici. 2. durere reumatică ; reumă. [pron. *re-u-*. pl. *-me*, *-muri*. / < germ. *Rheumatismus*, lat. *rheumatismus*, cf. gr. *rheumatismos*, fr. *rhumatisme*]

REUMATISMÁL, -Ă *adj.* de natură reumatică. [pron. *re-u-*. / cf. fr. *rhumatismal*, după *reumatism*]

REUMATOLÓG, -Ă *s. m. f.* medic specialist în reumatologie. [cf. germ. *Rheumatolog*, fr. *rhumatologue*]

REUMATOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la reumatologie. [cf. fr. *rhumatologique*]

REUMATILOGÍE *s. f.* ramură a medicinii care studiază afecţiunile reumatice. [pron. *re-u-*, gen. *-iei*. / cf. germ. *Rheumatologie*, fr. *rhumatologie* < gr. *rheuma* — curent, *logos* — studiu]

REÚMĂ *s. f.* reumatism [pron. *re-u-*. / < germ. *Rheuma*]

REUNÍ *vb. IV. tr., refl.* a (se) aduna, a (se) întruni. [cf. fr. *réunir*]

REUNÍRE *s. f.* acţiunea de a (se) reuni şi rezultatul ei. [< *reuni*]

REUNIÚNE *s. f.* 1. adunare, întrunire. ● *(sport)* competiţie. 2. *(mat.)* operaţie care aşează la două mulţimi date mulţimea elementelor ce aparţin cel puţin uneia dintre ele. [pron. *-ni-u-*. / cf. fr. *réunion*, it. *riunione*]

REUŞÍ *vb. IV. intr.* 1. a izbuti. 2. a avea succes. [pron. *re-u-*. / p. i. *-şesc*, conj. *-şească*. / < fr. *réussir*, cf. it. *riuscire*]

REUŞÍTĂ *s. f.* izbîndă, succes. [pron. *re-u-*. / cf. fr. *réussite*, it. *riuscita*]

REUTILÁ *vb. I. tr.* a înzestra cu un nou utilaj. [pron. *re-u-*. / < *re-* + *utila*]

REUTILÁRE *s. f.* acţiunea de a reutila şi rezultatul ei. [< *reutila*]

REVACCINÁ *vb. I. tr.* a vaccina din nou. [cf. fr. *revacciner*]

REVACCINÁRE *s. f.* acţiunea de a revaccina şi rezultatul ei. [< *revaccina*]

REVALIDÁ *vb. I. tr. (jur.)* a valida, a întări din nou. [cf. fr. *revalider*]

REVALIDÁRE *s. f.* acţiunea de a revalida şi rezultatul ei. [< *revalida*]

REVALORIFICÁ *vb. I. tr.* a valorifica din nou, a repune în valoare. ● a aduce o piesă uzată în stare de funcţionare. [p. i. *revalorific*. / < *re-* + *valorifica*, cf. fr. *revaloriser*]

REVALORIFICÁRE *s. f.* acţiunea de a revalorifica şi rezultatul ei ; *(p. ext.)* reconsiderare (a unui autor, a unei opere). [< *revalorifica*]

REVALORIZÁ *vb. I. tr.* a aduce la valoarea iniţială ; *(rar)* a revalorifica. ● *(fin.)* a ridica cursul oficial al banilor de hîrtie în raport cu aurul sau cu valuta străină. [p. i. *-zez*. / < fr. *revaloriser*]

REVALORIZÁRE *s. f.* acţiunea de a revaloriza şi rezultatul ei. ● *(fin.)* ridicarea cursului oficial al banilor în raport cu aurul sau cu valutele străine, ceea ce duce la „scumpirea" monedei respective. [< *revaloriza*]

REVANŞÁ *vb. I. refl.* a-şi lua revanşa. ● a întoarce cuiva binele sau *(ironic)* răul făcut. [p. i. 3, 6 *-şează*, ger. *-şind*. / < fr. *revancher*]

REVANŞÁRD, -Ă *adj., s. m. f.* (om) care doreşte să-şi ia revanşa ; răzbunător ; ca-

racterizat prin dorința de răzbunare. [< fr. *revanchard*]

REVANȘÁRE *s. f. (rar)* acțiunea de a revanșa. [< *revanșa*]

REVÁNȘĂ *s. f.* **1.** acțiunea prin care cineva se revanșează ; *(concr.)* răzbunare sau răsplată pentru un rău suferit de cineva sau pentru un serviciu făcut. **2.** *(sport)* partidă prin care un jucător sau o echipă învinsă încearcă să-și învingă adversarul care a câștigat într-o competiție anterioară. [< fr. *revanche*]

REVANȘÍSM *s. n.* politică revanșardă ; spirit de revanșă. [< germ. *Revanchismus*]

REVANȘÍST, -Ă *s. m. f.* partizan al revanșismului. [< germ. *Revanchist*]

REVEDEÁ *vb. II.* **1.** *tr., refl.* a (se) vedea din nou. **2.** *tr.* a examina din nou, a revizui (un text, o compunere). [p. i. *revăd*, conj. *-vădă*. / după fr. *revoir*]

REVEDÉRE *s. f.* faptul de a (se) revedea. O *la* ~ = formulă de salut la despărțire. [< *revedea*, după fr. *(au) revoir*]

REVEIÓN *s. n.* v. revelion.

REVEIONÁ *vb. I. intr. (fam.)* a sărbători, a petrece revelionul. [pron. *-ve-io-*. / < fr. *réveillonner*]

REVELÁ *vb. I.* **1.** *tr., refl.* a (se) dezvălui, a (se) destăinui ; a (se) descoperi. ● *(în credințele mistice)* a face cunoscut prin inspirație divină. **2.** *tr.* a developa un film. [< fr. *révéler*, cf. lat. *revelare*]

REVELÁRE *s. f.* acțiunea de a revela și rezultatul ei ; descoperire, destăinuire. ● dezvăluire printr-o inspirație divină ; revelație. [pl. *-lări*. / < *revela*]

REVELATÓR, -OÁRE *adj.* care revelează. // *s. n.* soluție cu care se tratează clișeul fotografic pentru a face să apară imaginea ; developator. [var. *revelatoriu, -ie* adj. / cf. fr. *révélateur*, cf. lat. *revelator* — care dezvăluie]

REVELATÓRIU, -IE *adj.* v. revelator.

REVELÁȚIE *s. f.* dezvăluire, descoperire, revelare (a unei calități, a unui adevăr ascuns etc.) ; *(p. ext.)* lucru revelat. O *a fi o* ~ = a depăși așteptările, a surprinde, a uimi (prin calități). ● *(în credințele mistice)* dezvăluire a voinței lui Dumnezeu, făcută cuiva înzestrat cu facultăți suprarațională. [gen. *-iei*. var. *revelațiune* s. f. / cf. *révélation*, lat. *revelatio*]

REVELAȚIÚNE *s. f.* v. revelație.

REVELIÓN *s. n.* noaptea care precedă prima zi a unui an nou ; petrecere, serbare care are loc în această noapte. [pron. *-li-on*. var. *reveion* s. n. / < fr. *réveillon*]

REVENDICÁ *vb. I. tr.* a reclama un drept, un bun etc. care se cuvine sau aparține cuiva și care se află în posesiunea altcuiva. ● a cere, a pretinde. [p. i. *revéndic*, 3,6 *-că*. / < fr. *revendiquer*, cf. lat. *vindicare* — a chema în judecată]

REVENDICÁNT, -Ă *s. m. f. (jur.)* cel care revendică (ceva). [< *revendica*]

REVENDICÁRE *s. f.* acțiunea de a revendica și rezultatul ei ; revendicație ; *(concr.)* ceea ce se revendică. [< *revendica*]

REVENDICATÍV, -Ă *adj.* care revendică un bun, un drept cuvenit. [cf. fr. *revendicatif*]

REVENDICÁȚIE *s. f.* revendicare. [gen. *-iei*, var. *revendicațiune* s. f. / < fr. *revendication*]

REVENDICAȚIÚNE *s. f.* v. revendicație.

REVENÍ *vb. IV. intr.* **1.** a veni îndărăt, a se întoarce. ● a se ivi din nou. **2.** a se ajunge din nou la aceeași stare (sufletească) ; a-și recăpăta echilibrul (sufletesc). **3.** a relua (un subiect, o idee). **4.** a i se cădea, a i se atribui ; a fi de resortul... ; a i se cuveni. **5.** a revoca. [p. i. *revin* și *reviu*, conj. *-vină*. / cf. fr. *revenir*]

REVENÍRE *s. f.* **1.** acțiunea de a reveni și rezultatul ei ; întoarcere. **2.** operație de încălzire la temperaturi înalte și de răcire lentă a oțelului călit pentru a i se mări tenacitatea. [< *revenire*]

REVÉR *s. n.* **1.** partea răsfrântă a unei haine în prelungirea gulerului, de o parte și de alta a pieptului. **2.** lovitură executată cu partea exterioară a rachetei sau a paletei la jocul de tenis de masă ; backhand. [pl. *-re, -ruri*. / < fr. *revers*]

REVERBÉR *s. n.* oglindă metalică montată la o lampă pentru a reflecta lumina într-o anumită direcție. [< fr. *réverbère*]

REVERBERÁ *vb. I. tr.* **1.** a reflecta lumina sau căldura. **2.** a produce reverberația unui sunet ; a prelucra cu mijloace electroacustice un semnal sonor. [p. i. 3 *-rează*. / < fr. *réverbérer*]

REVERBERÁNT, -Ă *adj.* care reverberează. [cf. fr. *réverberant*]

REVERBERÁȚIE *s. f.* **1.** persistență, datorită reflexiei pe pereți, a unui sunet într-o încăpere închisă după ce sursa sonoră nu mai emite unde. **2.** reflexie a luminii sau a căldurii ; strălucire, scînteiere. O *cuptor cu* ~ = cuptor de topit cu acoperișul boltit și căptușit cu cărămidă refractară, în care încălzirea materialului se face prin contactul cu gazele de ardere și prin radierea căldurii din acoperiș. [gen. *-iei*. var. *reverberațiune* s. f. / < fr. *réverbération*]

REVERBERAȚIÚNE *s. f.* v. reverberație.

REVERBEROMÉTRU *s. n.* aparat pentru măsurarea timpului de reverberație. [< fr. *réverbéromètre*]

REVERÉND *s. m.* titlu dat membrilor clerului catolic sau ai unor confesiuni reformate ; cuvios, cucernic. ● titlu dat pastorilor anglicani. [pl. fr. *révérend*, lat. *reverendus*]

REVERENDÍSIM *s. m.* titlu onorific rezervat prelaților. [voc. *reverendisime*. / cf. it. *reverendissimo*, fr. *révérendissime*]

REVERÉNȚĂ *s. f.* **1.** *(rar)* plecăciune, salut în semn de respect, de venerație ; temenea. **2.** respect, venerație, stimă. O *pronume de* ~ = pronume de politețe. [cf. lat. *reverantia*, fr. *révérence*]

REVERENȚIÁL, -Ă *adj. (liv.)* reverențios. [pron. *-ți-al*. / cf. fr. *révérenciel*, it. *reverenziale*]

REVERENȚIÓS, -OÁSĂ *adj.* respectuos, ceremonios ; reverențial. [pron. *-ți-os*. / cf. fr. *révérencieux*]

REVERÍE *s. f.* visare. ● piesă vocală sau instrumentală de mici proporții, cu caracter visător. [gen. *-iei*. / < fr. *réverie*]

REVERIFICÁ *vb. I. tr.* a verifica din nou. [< *re-* + *verifica*]

REVERIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a reverifica și rezultatul ei. [< *reverifica*]

REVÉRS *s. n.* **1.** (op. a v e r s) dosul unei medalii, al unei hîrtii scrise, al unei monede. O *~ul medaliei* = partea cealaltă, neplăcută a unei situații, a unui lucru. **2.** *(fig.)* aspect, față ascunsă și în contrast izbitor cu aspect cunoscut al unei probleme etc. **3.** *(mil.)* partea dinspre inamic a șanțului sau a tranșeelor. **4.** *(geol.)* suprafață

structurală slab înclinată. [pl. *-se, -suri.* / cf. fr. *revers*, lat. *reversus*, germ. *Revers*]

REVERSÁRE *s. f. (rar)* inversare; reversiune (2). [cf. engl. *reversal*, fr. *reversion*]

REVERSÍBIL, -Ă *adj.* 1. care poate reveni, care se poate întoarce. 2. *(jur.; despre bunuri)* care urmează să revină la fostul proprietar. ● *(despre rente, pensii)* care, la moartea titularului, poate trece asupra altei persoane. 3. *(despre fenomene, reacții)* care se poate mișca în două sensuri opuse. 4. *(gram.; despre propoziții)* care nu-și modifică înțelesul cînd se schimbă diateza verbului. [cf. fr. *réversible*]

REVERSIBILITÁTE *s. f.* faptul, proprietatea de a fi reversibil. [cf. fr. *réversibilité*]

REVÉRSIE *s. f.* 1. întoarcere la o stare anterioară; atavism. 2. v. reversiune. [< fr. *réversion*]

REVERSIÚNE *s. f.* 1. întoarcere, revenire a unor bunuri donate la primul proprietar cînd persoana căreia i-au fost donate moare fără a avea copii. 2. tratament termic aplicat unor aliaje cu bază de aluminiu pentru a elimina efectele îmbătrînirii. ● *(fiz.)* schimbarea ordinii de succesiune în timp a stărilor prin care trece un sistem în cursul unei transformări; reversare. 3. conversie. [var. *reversie* s. f. / < fr. *réversion*, cf. lat. *reversio*]

REVERSÍV, -Ă *adj. (despre mecanisme, procese etc.)* care revine spontan la poziția sau la starea inițială după încetarea fenomenului modificator. [< fr. *réversif*]

REVERSÓR *s. n.* dispozitiv la mașinile de încercat materiale, care efectuează încercări la tracțiune și de compresiune. [cf. engl. *reverser*]

REVIÉR *s. n. (mil.)* spațiul unei cazări sau al unei tabere militare. [< germ. *Revier*]

REVÍF *s. n. (geol.)* perioadă a mareei cuprinsă între apa liniștită și cea în creștere. [pl. *-uri.* / < fr. *revif*]

REVIGORÁ *vb. I. tr. (franțuzism)* a reda vigoarea; a înviora [< fr. *revigorer*]

REVIGORÁRE *s. f. (franțuzism)* acțiunea de a revigora și rezultatul ei. [< *revigora*]

REVIRIMÉNT *s. n.* schimbare în bine, bruscă și totală, a caracterului, a părerilor, a sentimentelor, a atitudinii cuiva etc.; înviorare. O ~ *de fonduri* = mod de a achita o datorie prin transferul unei creanțe echivalente cu suma datorată. [pl. *-te, -turi.* / < fr. *revirement*]

REVÍSTĂ *s. f.* 1. publicație periodică care cuprinde articole studii, recenzii etc. din domenii variate sau de strictă specialitate. 2. *a trece în* ~ = a face inspecția trupelor; *(fig.)* a cerceta, a examina pe rînd anumite fapte. 3. spectacol artistic care constă din dansuri, cîntece vesele cu subiect actual etc. brodate pe o temă comună și prezentate într-un cadru armonios. [< it. *rivista*, cf. sp. *revista*]

REVITALIZÁ *vb. I. tr. (rar)* a da din nou putere; a reanima; a revivifia. [< *re-* + *vitaliza*]

REVITALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a revitaliza și rezultatul ei; revivifiere. [< *revitaliza*]

REVIVIFIÁ *vb. I. tr.* a revitaliza. [< fr. *revivifier*]

REVIVISCÉNT, -Ă *adj.* care poate reînvia. [< fr. *reviviscent*]

REVIVISCÉNȚĂ *s. f. (biol.)* revenire la viață. ● proprietate a unor plante și animale acvatice (inferioare) de a reveni la viață, prin umiditate, după ce s-au uscat. ● *(fig.)* reapariție a unor stări de conștiință uitate. [< fr. *reviviscence*]

REVÍZIE *s. f.* faptul de a revizui; cercetare, control, verificare. ● *(poligr.)* ultima corectură făcută în pagini. ● inspecție. [gen. *-iei.* var. *reviziune* s. f. / cf. fr. *révision*, it. *revisione*, lat. *revisio*]

REVIZIONÍSM *s. n.* 1. atitudine sau acțiune care urmărește revizuirea și modificarea unui tratat, a unei legi etc. 2. curent ideologic-politic din mișcarea muncitorească internațională care golește de conținut sau neagă principiile fundamentale ale marxismului și tinde să înlocuiască bazele politice, filozofice și economice ale marxismului revoluționar prin teorii reformiste, oportuniste de dreapta. [pron. *-zi-o-.* / cf. fr. *révisionnisme*, rus. *revizionizm*]

REVIZIONÍST, -Ă *adj.* 1. care ține de revizionism. 2. care urmărește revizuirea unei legi, a unei atitudini etc. // *s. m. f.* adept al revizionismului. [pron. *-zi-o-.* / cf. fr. *révisionniste*, rus. *revizionist*]

REVIZIÚNE *s. f.* v. revizie.

REVÍZOR, -OÁRE *s. m. f.* cel care revizuiește, care face revizii, care controlează (ceva). ● *(poligr.)* coreotor. ● *(în trecut)* inspector al școlilor primare dintr-un județ. [cf. fr. *réviseur*, germ. *Revisor*]

REVIZORÁT *s. m.* funcția de revizor; *(p. ext.)* timpul cît cineva îndeplinește această funcție. ● serviciu în cadrul căruia își exercită revizorul funcția; localul în care funcționează acest serviciu. [pl. *-te, -turi.* / < *revizor* + *-at*]

REVIZUÉNT *s. m. (jur.)* cel care introduce o cerere de revizuire a unui proces. [pron. *-zu-ent.* / et. incertă]

REVIZUÍ *vb. IV. tr.* a revedea, a cerceta din nou; a reexamina, a controla pentru a modifica ceva. [p. i. *-iesc*, conj. *-iască.* / cf. fr. *réviser*, lat. *revisere*]

REVIZUÍRE *s. f.* 1. acțiunea de a revizui și rezultatul ei; revizie. 2. *(jur.)* cale de atac introdusă pentru desființarea unei hotărîri judecătorești definitive, dovedită ca nelegală în baza unor probe descoperite ulterior. [< *revizui*]

REVOCÁ *vb. I. tr.* 1. a anula, a contramanda (un ordin, o lege etc.). 2. a destitui dintr-o funcție publică, în baza unui drept legal, pe cineva care a fost numit printr-un act de guvernămînt. [p. i. *revóc*, 3,6 *revocă*, conj. *revoce.* / < fr. *révoquer*, cf. lat. *revocare*]

REVOCÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi revocat [cf. fr. *révocable*, lat. *revocabilis*]

REVOCABILITÁTE *s. f.* însușirea de a fi revocabil. [cf. fr. *révocabilité*]

REVOCÁRE *s. f.* acțiunea de a revoca și rezultatul ei; anulare, retragere, contramandare; revocație. [< *revoca*]

REVOCATÓR, -OÁRE *adj.* v. revocatoriu.

REVOCATÓRIU, -IE *adj.* care revocă. [var. *revocator, -oare* adj. / cf. fr. *révocatoire*]

REVOCÁȚIE *s. f.* revocare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *révocation*, lat. *revocatio*]

REVOLÍN *s. n.* deviere a vîntului, a curentului după ce izbește nava. [< fr. *revolin*]

REVOLTÁ *vb. I.* 1. *refl.* a fi cuprins de revoltă, de indignare. 2. *refl., tr.* a (se) răscula, a (se) răzvrăti. [p. i. *revólt.* / < fr. *révolter*, cf. it. *rivoltare*]

REVOLTÁNT, -Ă *adj.* revoltător. [< fr. *révoltant*]

REVOLTÁRE *s. f.* faptul de a (se) revolta. [< *revolta*]

REVOLTÁT, -Ă *adj.* 1. indignat. 2. răsculat, răzvrătit. [< *revolta*]

REVOLTĂ *s. f.* 1. indignare. 2. răscoală spontană, neorganizată ; răzvrătire. [< fr. *révolte*]

REVOLTĂTÓR, -OÁRE *adj.* care provoacă indignare ; revoltant. [< *revolta* + *-(ă)tor*]

REVOLÚT, -Ă *adj.* 1. care și-a încheiat cursul, care s-a terminat ; împlinit. 2. *(bot. ; despre unele părți ale plantelor)* întors în afară, în jos. [cf. fr. *révolu*, lat. *revolutus*]

REVOLUTÍV, -Ă *adj.* referitor la mișcarea unui astru. [< fr. *révolutif*]

REVOLÚȚIE *s. f.* 1. schimbare bruscă, prin salt, a unui fenomen, care trece de la o stare calitativă veche la o stare calitativă nouă; superioară. 2. transformare radicală în raporturile social-economice și politice ale unei societăți și care constă în trecerea puterii politice din mîinile vechii clase dominante, retrograde, în mîinile unei clase noi, progresiste, precum și în sfărîmarea vechilor relații de producție și instaurarea unor relații de producție noi, corespunzătoare nivelului de dezvoltare a forțelor de producție. 3. *(fig.)* schimbare profundă, radicală, într-un anumit domeniu ; transformare bruscă și totală. O ~ *culturală* = parte componentă a revoluției socialiste, cuprinzînd schimbările pe care aceasta le aduce în planul moral-spiritual. II. 1. mișcare periodică a unui corp ceresc ; timpul în care un corp ceresc parcurge întreaga sa orbită. 2. *(geom.)* mișcare de rotație a unui corp în jurul unei drepte fixe. 3. schimbare geologică a scoarței terestre. 4. *(fiz.)* mișcare a unui corp care parcurge o curbă fixă. ● mișcare de rotație completă a unei roți în jurul osiei sale. [gen. *-iei*. / cf. fr. *révolution*, lat. *revolutio*]

REVOLUȚIONÁ *vb. I. tr.* a schimba, a preface, a transforma radical. [pron. *-ți-o-*. / < fr. *révolutionner*]

REVOLUȚIONÁR, -Ă *adj.* 1. care ține de revoluție ; care aderă la revoluție sau propagă revoluția. 2. *(fig.)* care preface radical) un anumit domeniu ; transformator, înnoitor. // *s. m. f.* partizan, susținător al revoluției ; participant la revoluție. [pron. *-ți-o-*. / cf. fr. *révolutionnaire*]

REVOLUȚIONÁRE *s. f.* acțiunea de a revoluționa și rezultatul ei ; transformare bruscă și profundă într-un domeniu oarecare. [pron. *-ți-o-*. / < *revoluționa*]

REVOLUȚIONARÍSM *s. n.* ideologie, atitudine revoluționară, spirit revoluționar. [< germ. *Revolutionarismus*]

REVOLUȚIONARIZÁ *vb. I. tr.* a provoca sentimente revoluționare, stare de revoluție; a îndemna la revoluție. [pron. *-ți-o-*. / după rus. *revoliuționizirovati*]

REVOLUȚIONARIZÁTOR, -OÁRE *adj. (rar)* care revoluționează. [< *revoluționariza* + *-tor*]

REVOLVÉR *s. n.* 1. armă de foc asemănătoare pistoletului, cu care se pot trage mai multe focuri fără a o reîncărca și care are o singură țeavă cu un butoiaș cilindric, unde se țin cartușele. 2. ciocan pneumatic. 3. *sistem-~* = tip de dispozitiv care declanșează automat mișcările succesive ale unei piese de mașină. O *strung-~* = strung universal care servește la prelucrarea în serie a pieselor de formă complicată. [< fr. *revolver*, cf. engl. *revolve* — a se reîntoarce]

REVUÍST *s. m.* autor, creator de spectacole de revistă. [pron. *-vu-ist*. / < fr. *revuiste*]

REVUÍSTIC, -Ă *adj.* care se referă la un spectacol de revistă. [pron. *-vu-is-*. / cf. fr. *revuistique*]

REVUÍSTICĂ *s. f.* arta scrierii revistelor de teatru. [pron. *-vu-is-*. / cf. fr. *revuistique*]

REVULSIE *s. f.* iritație locală a pielii, provocată pentru a stimula sistemul nervos sau pentru a face să înceteze o stare congestivă sau inflamatorie existentă în altă parte a corpului. [gen. *-iei*. var. *revulsiune* s. f. / cf. fr. *révulsion*, lat. *revulsio*]

REVULSIÚNE *s. f.* v. r e v u l s i e.

REVULSÍV, -Ă *adj., s. n.* (medicament) care provoacă revulsie. [cf. fr. *révulsif*]

REZALÍT *s. m. (arhit.)* porțiune de zid mult îngroșată, care modulează fațada unei construcții. [< germ. *Risalit*]

REZECÁ *vb. I. tr.* a face o rezecție ; a rezecționa. [p. i. *rezéc*. / < fr. *réséquer*]

REZÉCȚIE *s. f.* operație chirurgicală constînd în tăierea și scoaterea (parțială sau totală a) unui organ sau a unui țesut. [gen. *-iei*. var. *rezecțiune* s. f. / cf. fr. *résection* < lat. *resectio* < *resecare* — a tăia]

REZECȚIONÁ *vb. I. tr. (rar)* rezeca. [pron. *-ți-o-*. / < *rezecție* + *-ona*]

REZECȚIÚNE *s. f.* v. r e z e c ț i e.

REZÉDĂ *s. f.* plantă erbacee originară din nordul Africii, cu flori mici, galbene-verzui, foarte mirositoare ; *(pop.)* rozetă. [< fr. *réséda*, lat. *reseda*]

REZERPÍNĂ *s. f.* alcaloid extras dintr-o plantă exotică, avînd acțiune sedativă și hipotensivă. [< fr. *réserpine*]

REZERVÁ *vb. I. tr.* a păstra, a reține pentru cineva. ● a pune la o parte, a opri (ceva) dintr-un tot. ● *(fig.)* a destina. ● *refl.* a se reține. [p. i. *rezérv*. / < fr. *réserver*, lat. *reservare*]

REZERVÁRE *s. f.* 1. acțiunea de a rezerva și rezultatul ei. 2. discreție, circumspecție, rezervă (2). [< *rezerva*]

REZERVÁT, -Ă *adj.* 1. oprit, păstrat, pus deoparte. 2. *(despre oameni ; despre sentimente etc.)* reținut, discret, prudent. [cf. fr. *réservé*]

REZERVATÁR, -Ă *adj., s. m. f.* (moștenitor) care are dreptul la rezerva succesorală. // *s. n.* stat care formulează o rezervă la încheierea unui tratat. [cf. fr. *réservataire*]

REZERVĂȚIE *s. f.* 1. teritoriu cu plante, animale și formații geologice rare, pe care este oprită prin lege orice transformare. 2. limite teritoriale într-un stat înăuntrul cărora sînt obligate să locuiască anumite grupuri de băștinași. [gen. *-iei*. var. *rezervațiune* s. f. / cf. fr. *réservation*]

REZERVAȚIÚNE *s. f.* v. r e z e r v a ț i e.

REZÉRVĂ *s. f.* 1. cantitate (de bunuri) pusă deoparte pentru a fi folosită mai tîrziu ; depozit. O ~ *succesorală* = parte dintr-o avere succesorală de care testatorul nu poate dispune liber, fiind rezervată de drept unor anumiți moștenitori. ● *(fig. ; mai ales la pl.)* posibilități. O ~*e interne* = totalitatea posibilităților existente într-o întreprindere, a căror descoperire și folosire permit realizarea unor cantități sporite de produse. ● cantitate de substanțe minerale utile conținute într-un zăcămînt. 2. cameră de spital unde se internează un singur bolnav. 3. parte din armată chemată sub arme numai în timp de război sau în mod excepțional în

timp de pace ; trupe neangajate în luptă, păstrate pentru a interveni la nevoie. ● *(sport)* jucător care poate înlocui la nevoie pe unul dintre jucătorii angajați în competiție. 4. motiv de îndoială, obiecție. O *fără* ~ = fără reținere, în întregime. ● *(fig.)* prudență, cumpătare, măsură ; discreție ; *(p. ext.)* răceală, indiferență, jenă. [< fr. *réserve* < *réserver* — a pune deoparte]

REZERVÍST *s. m.* militar care face parte din cadrele de rezervă ale armatei. [cf. fr. *réserviste*]

REZERVÓR *s. n.* bazin, vas care servește la depozitarea sau la acumularea unui fluid. O *toc* ~ = stilou. ● depresiune de teren amenajată pentru a colecta apele de pe un anumit teritoriu spre a fi folosite în scopuri tehnice. [cf. fr. *réservoir*]

REZIDÁ *vb. I. intr.* a se afla, a exista ; a consta. [p. i. 3 *rezidă*. / < fr. *résider*, cf. lat. *residere*]

REZIDÉNT *s. m.* 1. reprezentant diplomatic inferior în grad unui ministru plenipotențiar. ● reprezentant al guvernului central într-o țară colonială sau sub protectorat. 2. persoană stabilită temporar în alt loc decît țara al cărei cetățean este. [< fr. *résident*, it. *residente*]

REZIDÉNȚĂ *s. f.* *(jur.)* 1. reședință. 2. dreptul și starea unei persoane care se stabilește într-o țară străină în calitate de rezident. [cf. engl. *residence*, fr. *résidence*, germ. *Residenz*, lat. *residentia*]

REZIDENȚIÁL, -Ă *adj.* de reședință, al rezidenturii. ● rezervat rezidenților diplomatici ; ocupat de rezidenți diplomatici. [pron. *-ți-al*. / cf. it. *residenziale*, fr. *résidentiel*, engl. *residential*]

REZIDUÁL, -Ă *adj.* care rămîne (ca reziduu). O *apă* ~*ă* = apă utilizată în procesele tehnologice, conținînd anumite impurități sau substanțe toxice. [pron. *-du-al*. / cf. it. *residuale*, fr. *résiduel*, engl. *residual*]

REZIDUÁR, -Ă *adj.* care formează reziduuri. [pron. *-du-ar*. / cf. fr. *résiduaire*]

REZÍDUU *s. n.* materie rămasă în urma unei operații de prelucrare chimică a unui material. ● materie care se depune pe pereții recipientelor unde se păstrează diferite substanțe lichide. [pron. *-dú-u*. pl. *-uuri*, *-uri*. / < fr. *résidu*, it. *residuo*, cf. lat. *residuus*]

REZILIÁ *vb. I. tr.* a desface un contract, o convenție. [pron. *-li-a*. p. i. 3, 6 *-iază*, 5 *-iați*. ger. *-iind*, part. *-iat*. / < fr. *résilier*]

REZILIÁBIL, -Ă *adj.* *(rar)* care poate fi reziliat. [pron. *-li-a-*. / cf. fr. *résiliable*]

REZILIÉNȚĂ *s. f.* *(tehn.)* rezistență la șoc a unui metal sau aliaj. [pron. *-li-en-*. / < fr. *résilience*]

REZILIÉRE *s. f.* acțiunea de a rezilia și rezultatul ei ; desființare, desfacere, anulare (a unui contract etc.). [pron. *-li-e-*. / < *rezilia*]

REZINÁ *vb. I. tr.* a extrage rășina din arbori rășinoși. [< fr. *résiner*]

REZINÁJ *s. m.* rezinare. [< fr. *résinage*]

REZINÁRE *s. f.* acțiunea de a rezina și rezultatul ei ; rezinaj. [< *rezina*]

REZINÁT *s. m.* substanță obținută prin combinarea unei rășini cu un metal și întrebuințată în industria lacurilor, a materiilor colorante etc. [< fr. *résinate*]

REZÍNĂ *s. f.* *(rar)* rășină. [pl. *-ne*, *-ni*. / < fr. *résine*, it., lat. *resina*]

REZINIFÉR, -Ă *adj.* care conține sau produce rășină. [< fr. *résinifère*]

REZINIFICÁ *vb. I. tr.* a transforma o substanță chimică într-o substanță asemănătoare rășinii. [p. i. *rezinific*. / cf. it. *resinificare*, fr. *résinifier*]

REZINIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a rezinifica și rezultatul ei. [< *rezinifica*]

REZINÍT *s. m.* constituent al cărbunilor fosili, provenind din rășini, ceară și alte substanțe. [et. incertă]

REZINÓL *s. m.* rășină sintetică obținută din petrol. [< germ. *Resinol*, nume comercial]

REZISTÁ *vb. I. intr.* a nu ceda loviturii unui alt corp. ● *(fig.)* a se împotrivi, a nu ceda, a nu se lăsa învins. ● *(despre idei, afirmații etc.)* a se menține, a se susține prin temeinicie. [p. i. *rezist*. / < fr. *résister*, it., lat. *resistere* — a se ține tare]

REZISTÉNT, -Ă care rezistă ; tare, trainic. ● *(despre ființe)* care nu se lasă doborît, care suportă ușor (o oboseală, o boală). ● *(despre microbi)* care s-a obișnuit cu un antibiotic. // *s. m. f.* patriot membru al Rezistenței, în cel de-al doilea război mondial. [cf. fr. *résistant*, it. *resistente*]

REZISTÉNȚĂ *s. f.* I. 1. calitatea unui corp de a rezista la acțiunea unui alt corp (care tinde să-l rupă). ● forța de opunere a unui mediu la realizarea unei acțiuni. ● obișnuință a microbilor cu medicamentul administrat pentru combaterea lor, datorită abuzului de antibiotice. 2. forță opusă de un conductor la trecerea curentului electric prin el. ● *(concr.)* rezistor. 3. putere de a rezista la o boală, la o oboseală etc. II. *(fig.)* împotrivire, opoziție. ● piedică, obstacol, greutate. ● mișcare a patrioților care, în țările ocupate de fasciști între anii 1940 și 1945, au luptat împotriva cotropitorilor și politicii de colaborare cu aceștia. [cf. fr. *résistance*, it. *resistenza*]

REZISTENȚIÁL, -Ă *adj.* referitor la rezistență, de rezistență. [pron. *-ți-al*. / cf. it. *resistenziale*]

REZISTÍBIL, -Ă *adj.* căruia i se poate rezista. [cf. fr. *résistible*]

REZISTIBILITÁTE *s. f.* *(rar)* însușirea de a fi rezistibil. [cf. fr. *résistibilité*]

REZISTÍN *s. n.* aliaj de cupru, mangan și fier, foarte rezistent la coroziune și cu rezistivitate mare. [< germ. *Resistin*, nume comercial]

REZISTIVIMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea rezistivității. [< fr. *résistivimètre*]

REZISTIVITÁTE *s. f.* *(fiz.)* rezistență electrică specifică unei substanțe. [cf. fr. *résistivité*]

REZISTÓR *s. n.* aparat care prezintă rezistență electrică și care poate fi introdus într-un circuit electric. [pl. *-oare*, (s. m.) *-ri*. / cf. fr. *résisteur*, engl. *resistor*]

REZÍT *s. n.* v. r e z i t ă.

REZÍTĂ *s. f.* rășină sintetică obținută prin condensarea la cald a formaldehidei cu fenoli. [var. *rezit* s. n. / cf. fr. *résite*, germ. *Resit*]

REZOLÚT, -Ă *adj.* *(liv.)* îndrăzneț, hotărît. [cf. germ. *resolut*, fr. *résolu*]

REZOLUTÍV, -Ă *adj., s. n.* (medicament) care micșorează inflamația, care readuce la starea normală o regiune inflamată a corpului. [cf. fr. *résolutif*]

REZOLUTÓRIU, -IE *adj.* *(jur.)* care produce anularea unui act. [pron. *-riu*. / cf. fr. *résolutoire*, lat. *resolutorius*]

REZOLÚȚIE *s. f.* 1. hotărîre adoptată în urma unor dezbateri colective. ● *(jur.)* în

forma *rezoluțiune*) desființare a unui contract în urma neexecutării condițiilor. 2. rezolvare (a unei cereri) ; hotărire, decizie. 3. dispariția treptată a unui proces patologic. [gen. *-iei*. var. *rezoluțiune* s. f. / cf. fr. *résolution*, lat. *resolutio*]

REZOLUȚIÚNE *s. f.* v. rezoluție.

REZOLVÁ *vb. I. tr.* a găsi soluția unei probleme ; a dezlega (o problemă) ; a soluționa. ● a lichida (o contradicție, un conflict). [p. i. *rezólv*. / < lat. *resolvere*, cf. it. *risolvere*]

REZOLVÁBIL, -Ă *adj.* care se poate rezolva. [< *rezolva* + *-bil*]

REZOLVÁNTĂ *s. f.* (*mat.*) *~a unei ecuații* = a doua ecuație a cărei rezolvare facilitează pe a celei dintîi. [< fr. *résolvante*, cf. germ. *Resolvente*]

REZOLVÁRE *s. f.* acțiunea de a rezolva și rezultatul ei ; soluționare. [< *rezolva*]

REZONÁ[1] *vb. I. intr.* (*franțuzism*) a raționa. [< fr. *raisonner*]

REZONÁ[2] *vb. I. intr.* (*rar*) a se afla în rezonanță. [< fr. *résonner*]

REZONÁBIL, -Á *adj.* 1. care are o judecată, o comportare rațională ; cuminte, cu judecată. 2. (*despre acțiuni, fapte*) fără exagerări, cumpătat. ● (*despre prețuri*) potrivit, accesibil. [cf. fr. *raisonnable*]

REZONÁNT, -Ă *adj.* care se află în stare de rezonanță. ● care răsună, răsunător. v. sonor. [< fr. *résonnant*]

REZONÁNȚĂ *s. f.* 1. fenomen care se produce cînd un corp de dimensiuni mari poate fi făcut să vibreze sub acțiunea unei forțe aplicate la intervale regulate. ● proprietate a unor corpuri, a unor încăperi etc. de a întări și prelungi sunetele. O *cutie de ~* = cutie care produce rezonanța unui instrument cu coarde. 2. creștere puternică a secțiunii eficace a unei reacții nucleare pentru anumite valori ale energiei particulei-proiectil. 3. *teoria ~ei* = concepție reprezentînd o dezvoltare a teoriei mezomeriei, care stabilește, cu ajutorul unor metode ale mecanicii cuantice, structura particulelor chimice. 4. ecou, răspuns, rezultat. [cf. lat. *resonantia*, fr. *résonance*, it. *risonanza*]

REZONATÓR *s. n.* 1. aparat care servește la analiza sunetului și care poate întări sunetele. ● dispozitiv care indică existența fenomenului de rezonanță. 2. cavitate în care se formează sunetele rostite de om. [pl. *-oare*, (s. m.) *-ori*. / cf. fr. *résonateur*]

REZONÉR *s. m.* (*liv.*) personaj dintr-o operă literară, în special dintr-o piesă de teatru sau dintr-un film, care reflectează asupra acțiunii și asupra celorlalte personaje. ● (*p. ext.*) cel care face obiecții în orice împrejurare, care reflectează îndelung, spunîndu-și gîndurile. [pron. și *rezonör*. scris și *raisonneur*. / cf. fr. *raisonneur*]

REZORCÍNĂ *s. f.* substanță derivată din benzen, întrebuințată ca revelator fotografic, în industria materiilor colorante și ca antiseptic. [var. *resorcină* s. f. / < fr. *résorcine*]

REZULTÁ *vb. I. intr.* a apărea ca o consecință logică ; a urma, a reieși, a izvorî. ● (*mat.*) a ieși, a rămîne (la o operație). [p. i. 3 *rezúltă*. / < fr. *résulter*]

REZULTÁNT, -Ă *adj.* care rezultă, care reiese. ● referitor la o rezultantă. [< fr. *résultant*]

REZULTÁNTĂ *s. f.* 1. forță care, aplicată unui sistem, produce același efect ca mai multe forțe date care se aplică în același timp asupra aceluiași punct material. ● (*mat.*) suma vectorială a tuturor forțelor unui sistem. 2. (*fig.*) efectul combinat al mai multor cauze. [< fr. *résultante*]

REZULTÁT *s. n.* efectul unei acțiuni sau al unei cauze ; urmare ; consecință. ● numărul obținut după efectuarea unei operații aritmetice. [pl. *-te*, *-turi*. / < fr. *résultat*]

REZULTATÍV, -Ă *adj.* (*rar*) care rezultă, care dă sau care aduce un rezultat. [cf. fr. *résultatif*]

REZUMÁ *vb. I. tr.* 1. a reda pe scurt esențialul unei expuneri orale sau scrise. ● *refl.* a se limita la..., a se mulțumi cu... 2. a cuprinde în sine ; a însuma. [p. i. *rezúm*, 3, 6 *-mă*. / < fr. *résumer*, cf. lat. *resumere* — a relua]

REZUMÁRE *s. f.* acțiunea de a rezuma și rezultatul ei ; sintetizare, rezumat. [< *rezuma*]

REZUMÁT *s. n.* reluare pe scurt, scrisă sau orală, a unei lucrări, a unei expuneri etc. ; recapitulare succintă. O *în ~* = pe scurt. [pl. *-te*, *-turi*. / cf. fr. *résumé*]

REZUMATÍV, -Ă *adj.* în rezumat ; scurt, succint. [< *rezumat* + *-iv*]

RHÉNO *s. n.* v. reno.

RHETIÁN *s. n.* (*geol.*) ultimul etaj al triasicului, considerat și primul etaj al jurasicului. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-ti-an*. / < fr. *rhétien*]

RHYTÓN *s. n.* v. riton.

RIÁ *s. n.* (*geol.*) țărm marin format prin pătrunderea apei mării pe văile largi ale riurilor dintr-o regiune muntoasă, cu culmi perpendiculare pe linia țărmului. [pron. *ri-a*. pl. *rias*. / cf. sp., fr., it. *ria*]

RIÁL *s. m.* unitate monetară în Iran și Arabia Saudită. [pron. *ri-al*. / < fr. *rial*, germ. *Rial*]

RIBOFLAVÍNĂ *s. f.* vitamina B_2. [< fr. *riboflavine*]

RIBÓNIC, -Ă *adj. m. acid ~* = acid care intră în compoziția ribozei. [< it. *ribonico*]

RIBONUCLÉIC *adj. m. acid ~* = acid constituent al nucleului celular și, mai ales, al organitelor celulare speciale, avînd un rol deosebit în procesele biologice. [< fr. *ribonucléique*]

RIBÓZĂ *s. f.* monozaharidă care se găsește în molecula acizilor ribonucleici. [< fr. *ribose*]

RIBOZÓM *s. m.* (*biol.*) organit celular granular din citoplasmă, avînd un rol important în biosinteza proteinelor, în transmiterea caracterelor ereditare etc. [< germ. *Ribosom*]

RICANÁ *vb. I. intr.* (*liv.*) a rînji (în batjocură). [< fr. *ricaner*]

RICANÁRE *s. f.* (*liv.*) faptul de a ricana ; rînjet. [< *ricana*]

RICERCÁR *s. n.* v. ricercare.

RICERCÁRE *s. f.* (*muz.*) compoziție instrumentală cu formă liberă în stil de contrapunct. [var. *ricercár* s. n. / < it. *ricercare*]

RICERCÁTO *adv.* (*muz. ; ca indicație de execuție*) ales, foarte elegant. [< it. *ricercato*]

RICÍN *s. m.* plantă oleaginoasă cu frunzele mari, strălucitoare și cu flori roșietice sau gălbui, din semințele căreia se extrage un ulei folosit ca lubrifiant și purgativ. [cf. it. *ricino*, fr. *ricin*, lat. *ricinus*]

RICÍNĂ *s. f.* toxină vegetală extrasă din semințele de ricin, care are proprietatea de a aglutina globulele sîngelui. [< it. *ricina*, cf. fr. *ricin*]

RICKÉTTSIE *s. f.* parazit unicelular microscopic, care produce la oameni și la animale o serie de boli infecțioase. [gen. *-iei.* / < fr. *rickettsie*, cf. *Ricketts*, patologist american]

RICKETTSIEMÍE *s. f.* prezența rickettsiilor în sînge. [gen. *-iei.* / < fr. *rickettsiémie*]

RICKETTSIÓZĂ *s. f.* boală infecțioasă, provocată de rickettsie, caracterizată prin febră, erupții cutanate și tulburări neurologice. [< fr. *rickettsiose*]

RICOȘÁ *vb. I. intr. (despre un corp mobil, un proiectil)* a-și schimba direcția traiectoriei în urma ciocnirii de un obstacol. [< fr. *ricocher*]

RICOȘÉT *s. n.* schimbare a traiectoriei unui proiectil cînd se lovește de un obstacol ; *(p. ext.)* proiectil care a suferit o astfel de schimbare de traiectorie. ● *(concr.)* obstacol care face să ricoșeze proiectilele. ● *(fig.)* efect invers, indirect. [pl. *-te*, *-uri*. var. *ricoșeu* s. n. / < fr. *ricochet*]

RICOȘÉU *s. m.* v. ricoșet.

RÍCȘĂ *s. f. (rar)* trăsurică cu două roți trasă de un om, folosită în unele țări din Orient. [< engl. *ricksha*, germ. *Rikscha*]

RÍCTUS *s. n.* strîmbătură a gurii provocată de o contracție a mușchilor feței sau de un rîs forțat. [< fr., lat. *rictus*]

RID *s. m. (de obicei la pl.)* încrețitură, zbîrcitură a pielii obrazului. [pl. *-uri.* / < fr. *ride*]

RIDÁ *vb. I. tr.* a provoca riduri, a face riduri ; a zbîrci, a încreți. ● *refl.* a căpăta riduri. [< fr. *rider*]

RIDÁRE *s. f.* faptul de a (se) rida. [< *rida*]

RIDÁT, -Ă *adj.* cu riduri. [< fr. *ridé*]

RÍDDA *s. f. (liv.)* vechi dans italian în care dansatorii se învîrtesc unul în jurul celuilalt ; melodia acestui dans. [< it. *ridda*]

RÍDGER *s. n.* utilaj folosit pentru executarea digurilor mici, în lucrări de irigații sau pentru reținerea zăpezilor. [< engl. *ridger*]

RIDÍCOL, -Ă *adj.* 1. care stîrnește rîsul, batjocura ; (demn) de rîs ; caraghios. 2. *(despre cifre, sume etc.)* foarte mic, derizoriu. // *s. n.* ceea ce stîrnește rîsul, ceea ce este demn de batjocură, de rîs. [var. *ridicul*, *-ă* adj. / < lat. *ridiculus*, cf. fr. *ridicule*]

RIDÍCUL, -Ă *adj.* v. ridicol.

RIDICULITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este ridicol ; aspect caraghios al unui lucru, al unei ființe etc. [cf. fr. *ridiculité*]

RIDICULIZÁ *vb. I. tr.* a scoate în evidență ridicolul, a face pe cineva ridicol. [< fr. *ridiculiser*]

RIDICULIZÁRE *s. f.* acțiunea de a ridiculiza și rezultatul ei. [< *ridiculiza*]

RIÉL *s. n.* unitate monetară în Kampuchia. [pron. *ri-el.* / < fr. *riel*]

RIESLING *s. n.* v. risling.

RIFF *s. n. (jaz)* frază melodică sau motiv care se repetă ca fond sau ca temă principală. ● *(p. restr.)* mod de construcție melodică caracteristic folclorului negru. [pl. *-uri.* / < engl., fr., it. *riff*]

RIFLÁT, -Ă *adj. (despre valțuri)* care are rifluri. [< *riflu*]

RÍFLU *s. n.* șanț de riflură. [< germ. *Riffel*]

RIFLUÍ *vb. IV. tr.* a executa rifluri pe suprafața unui valț de moară. [< *riflu*, cf. germ. *riffeln*]

RIFLUÍRE *s. f.* acțiunea de a riflui și rezultatul ei. [< *riflui*]

RIFLUITÓR *s. f.* muncitor care execută rifluri. [< *riflui* + *-tor*]

RIFLURÁ *s. f.* șanț longitudinal pe suprafața unui valț folosit în morărit, în industria textilă etc. [< fr. *riflure*]

RIFT *s. n. (geol.)* șir de rupturi ale scoarței terestre suboceanice. ● tăietură, fisură în sol făcută de un riu. [< fr., engl. *rift*]

RIGÍD, -Ă *adj.* 1. neflexibil, țeapăn. ● care rezistă, nu se frînge. ● care nu se deformează sub acțiunea forțelor exterioare. ● *(tehn. ; despre piese, legături)* care este fix, imobil ; fixat, întărit, legat strîns. 2. *(fig.)* care nu îngăduie abateri ; sever, aspru, neîndurplecat. [< fr. *rigide*, cf. lat. *rigidus*]

RIGIDIMÉTRU *s. n. (fiz.)* aparat pentru măsurarea rigidității dielectrice. [< fr. *rigidimètre*]

RIGIDITÁTE *s. f.* 1. starea a tot ce este rigid, lipsă de flexibilitate ; înțepeneală ; redoare. ● proprietate a unui corp de a nu se deforma sub acțiunea forțelor care acționează asupra lui. 2. *(fig.)* severitate excesivă; asprime; formalism. [cf. fr. *rigidité*, lat. *rigiditas*]

RIGIDIZÁRE *s. f.* operație de întărire a unui element de construcție prin adăugarea unei piese care împiedică deformarea lui. [< *rigid* + *-iza*, cf. it. *irrigidire*]

RIGLÁT, -Ă *adj.* 1. *(rar)* liniat. 2. *(despre suprafețe)* obținut prin mișcarea unei linii dreptate. [< *riglă*, după fr. *réglé*]

RIGOÁRE *s. f.* 1. asprime, severitate, strictețe. ○ *de* ~ = care se impune în mod obligatoriu ; potrivit împrejurării. ● *(la pl.)* principii severe, rigurozitate. 2. exactitate, precizie. [< lat. *rigor*, cf. it. *rigore*, fr. *rigueur*]

RIGODÓN *s. n.* vechi dans popular francez, cu ritm viu, plin de viață ; melodia acestui dans. [< fr. *rigodon*]

RIGOLĂ *s. f.* șanț mic destinat scurgerii sau drenării apei. ● adîncitură de-a lungul marginilor unei străzi pentru scurgerea apelor pînă la gurile de canal. [< fr. *rigole*]

RIGORÍSM *s. n.* 1. concepție etică promovată de Kant, care opune în mod rigid normele morale necesităților fizice și spirituale. 2. morală severă ; austeritate. 3. calitatea a ceea ce este riguros ; metodă de mare finețe și exactitate. [cf. fr. *rigorisme*]

RIGORÍST, -Ă *adj.* referitor la rigorism, propriu rigorismului. // *s. m. f.* adept al rigorismului. [cf. fr. *rigoriste*]

RIGSDÁG *s. n.* vechea denumire a parlamentului danez, azi *folketing*. [pron. *ricsdag.* / < fr. *rigsdag* < cuv. danez]

RIGURÓS, -OÁSĂ *adj.* 1. sever, strict, făcut cu scrupulozitate. 2. care nu admite abateri. [cf. fr. *rigoureux*, it. *rigoroso*]

RIGUROZITÁTE *s. f.* strictețe, severitate, asprime ; rigoare. [cf. it. *rigorosità*]

RIKSDÁG *s. n.* denumire a parlamentului suedez. [pron. *ricsdag.* / < fr. *riksdag* < cuv. suedez]

RIKSMÁL *s. m.* una dintre cele două limbi literare norvegiene moderne, alături de *landsmal*. [pron. *ricsmol.* / < norv. *riksmal*]

RIL *s. n.* șanț făcut cu o mașină specială pe linia de îndoire a unui carton, astfel încît straturile exterioare din spatele îndoiturii să nu se rupă. ● șanț pe un disc. [< engl. *rill*]

RIMÁ *vb. I. intr. (despre două sau mai multe cuvinte)* a avea aceleași sunete în silabele finale. ● *(fig.)* a face versuri (cu rimă). [< fr. *rimer*, it. *rimare*]

RIMAYE *s. n. (geol.)* crevasă care separă masa de gheață (zăpadă) de pereții stîncoși în regiunile muntoase. [pron. *rimai.* / < fr. *rimaye*, cf. lat. *rima* — crăpătură]

RÎMĂ *s. f.* potrivire a sunetelor de la sfîrșitul versurilor, începînd cu ultima vocală accentuată ; *(p. ext.)* potrivire a sunetelor finale a două cuvinte. ● cuvînt care rimează cu alt cuvînt. [cf. fr. *rime*, it. *rima*]

RIMĚL *s. n.* pastă închisă la culoare cu care se vopsesc genele. [< fr. *rimmel*, cf. it. *rimmel*, nume comercial]

RIMELÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) machia, a (se) da cu rimel. [< fr. *rimmeller*]

RIMELÁT, -Ă *adj. (despre ochi)* conturat, machiat cu rimel. [< *rimela*]

RIMĚSĂ *s. f.* depozit, magazie. ● comision ; remiză. ● sumă pe care muncitorii sezonieri din străinătate o trimit în patrie. [cf. it. *rimessa*, germ. *Rimesse*]

RIN- v. r i n o-.

RINALGÍE *s. f.* durere de nas. [gen. *-iei.* / < fr. *rhinalgie*, cf. gr. *rhis* — nas, *algos* — durere]

RINASCIMÉNTO *s. n.* denumire dată curentului cultural al Renașterii în Italia. [< it. *rinascimento*]

RINCONÉLA *s. f. (zool.)* gen de brahiopode marine fosile din era secundară. [< fr. *rhynchonelle*]

RINENCEFÁL *s. n. (anat.)* parte mediană a creierului, care cuprinde formațiile anatomice olfactive. [< fr. *rhinencéphale*, cf. gr. *rhis* — nas, *enkephalos* — creier]

RINFORZÁNDO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* întărind. [pron. *-for-țan-.* / < it. *rinforzando*]

RING[1] *s. n.* 1. platformă pătrată împrejmuită cu coarde, unde se desfășoară meciurile de box sau lupte greco-romane. 2. platformă într-un local pe care se dansează. [< fr. *ring*, cf. engl. *ring* — cerc]

RING[2] *s. n.* 1. mașină pentru întinderea tortului, pentru răsucirea firului și înfășurarea lui pe tevi. 2. inel de metal fixat de peretele unui chei și servind la amararea navelor. 3. șosea sau stradă circulară în jurul unui oraș sau al unei părți a lui. [< germ. *Ring*]

RING[3] *s. n. (ec.)* una dintre cele mai simple forme de monopol, reprezentînd o înțelegere de scurtă durată între capitaliști cu privire la prețurile de vînzare. [< americ. *ring*]

RINGLÓTE *s. f. pl.* v. r e n g l o t e.

RINÍTĂ *s. f.* inflamație a mucoasei nasului ; coriză. [< fr. *rhinite*, cf. gr. *rhis* — nas]

RINO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) nas", „nazal". [var. *rin-.* / < fr. *rhino-*, it. *rino-*, cf. gr. *rhis, rhinos*]

RINOCÉR *s. m.* mamifer pahiderm erbivor din regiunile tropicale ale Asiei și Africii, care are pe nas unul sau două coarne caracteristice. [< fr. *rhinocéros*, cf. gr. *rhis* — nas, *kerras* — corn]

RINOCERÍDE *s. n. pl.* familie de mamifere imparicopitate, avînd ca tip rinocerul ; *(la sg.)* animal din această familie. [< fr. *rhinocérides*]

RINOFARÍNGE *s. n. (anat.)* partea superioară a faringelui, care comunică cu fosele nazale. [< fr. *rhinopharynx*]

RINOFARINGÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a rinofaringelui. [< fr. *rhinopharyngite*]

RINOFÍMĂ *s. f. (med.)* hipertrofie a părții inferioare a nasului. ● afecțiune a pielii localizată pe nas ca urmare a agravării acneei rozacee. [< fr. *rhinophyma*, cf. gr. *rhis* — nas, *phyme* — tumoare]

RINOFONÍE *s. f. (med.)* rinolalie. [gen. *-iei.* / cf. it. *rinofonia*]

RINOIATRÍE *s. f.* terapie a afecțiunilor nazale. [pron. *-no-ia-.* / < it. *rinoiatria*]

RINOLALÍE *s. f.* tulburare a vocii, datorită modificărilor rezonanței cavităților nazale ; rinofonie. [gen. *-iei.* / < fr. *rhinolalie*, cf. gr. *rhis* — nas, *lalie* — vorbire]

RINOLÍT *s. n. (med.)* concrețiune pietroasă în nas ; calcul nazal. [< fr. *rhinolithe*, cf. gr. *rhis* — nas, *lithos* — piatră]

RINOLÓG, -Ă *s. m. f.* medic specialist în rinologie. [cf. germ. *Rhinolog*, it. *rinologo*]

RINOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la rinologie, de rinologie. [< fr. *rhinologique*]

RINOLOGÍE *s. f.* parte a medicinii care studiază bolile nasului. [gen. *-iei.* / < fr. *rhinologie*, cf. gr. *rhis* — nas, *logos* — studiu]

RINOPLÁSTIC, -Ă *adj.* referitor la rinoplastie. [< fr. *rhinoplastique*]

RINOPLASTÍE *s. f.* operație estetică chirurgicală de refacere a unui nas distrus, prin transplantarea pielii din alte părți ale corpului [gen. *-iei.* / < fr. *rhinoplastie*, cf. gr. *rhis* — nas, *plastos* — modelat]

RINORAFÍE *s. f. (med.)* sutură a nasului. [gen. *-iei.* / < fr. *rhinorrhaphie*]

RINORAGÍE *s. f. (med.)* hemoragie pe nas. [gen. *-iei.* / < fr. *rhinorragie*, cf. gr. *rhis* — nas, *rhegnynai* — a curge]

RINORÉE *s. f. (med.)* scurgere de mucozități nazale. [pron. *-re-e.* / < fr. *rhinorrhée*, cf. gr. *rhis* — nas, *rhein* — a curge]

RINOSCLERÓM *s. n. (med.)* boală infecțioasă caracterizată printr-o secreție oronică și infiltrația sclerozantă a mucoasei nazale. [pl. *-oame.* / < fr. *rhinosclérome*, cf. gr. *rhis* — nas, *skleroma* — tumoare dură]

RINOSCLERÓZĂ *s. f. (med.)* atrofie a mucoasei pituitare. [< fr. *rhinosclérose*]

RINOSCÓP *s. n.* instrument, prevăzut cu o oglindă, cu ajutorul căruia se examinează fosele nazale. [pl. *-scoape.* / < fr. *rhinoscope*]

RINOSCOPÍE *s. f.* examinare a foselor nazale. [gen. *-iei.* / < fr. *rhinoscopie*, cf. gr. *rhis* — nas, *skopein* — a examina]

RINOTOMÍE *s. f. (med.)* deschidere operatorie a unei fose nazale. [gen. *-iei.* / < fr. *rhinotomie*, cf. gr. *rhis* — nas, *tome* — tăiere]

RINSÓU *s. n.* motiv decorativ pictat sau sculptat, de formă curbată, reprezentînd ramuri, frunze sau fructe. [< fr. *rinceau*]

RIOLÍT *s. n.* rocă magmatică efuzivă, asemănătoare granitului, cu textură adesea porfirică ; liparit. [pron. *ri-o-.* / < fr. *rhyolite*, cf. gr. *rhyo* < *rhein* — a curge, *lithos* — piatră]

RIPÁ *vb. I. tr. (constr.)* a deplasa transversal pe distanțe foarte scurte o porțiune dintr-o linie de cale ferată, tablierul unui pod etc. [< fr. *riper*]

RIPÁRE *s. f.* acțiunea de a ripa și rezultatul ei. [< *ripa*]

RIPICÓL, -Ă *adj.* care trăiește pe malurile apelor curgătoare. [< fr. *ripicole*]

RIPÍDIUM *s. n. (bot.)* tip de inflorescență cimoasă în formă de evantai. [< fr., lat. *rhipidium*, cf. gr. *rhipis* — evantai]

RIPIÉNO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* 1. tutti. 2. indicație pentru o voce suplimentară într-un ansamblu. // *s n.* grupa viorilor dintr-o orchestră simfonică denumite „viori-ripieno". [< it. *ripieno*]

RIPOLÍN *s.m.* email special care se fabrică în diferite culori. [< fr. *ripolin*]

RIPOLINÁT, -Ă *adj.* lăcuit, acoperit cu lustru (negru sau roșu). [< fr. *ripoliné*]

RIPOSTÁ *vb. I. intr.* a răspunde, a replica (prompt și cu energie). ● a lua atitudine împotriva unei nedreptăți ; a protesta. ● *(sport)* a ataca imediat după ce a parat o lovitură (la scrimă). [< fr. *riposter*]

RIPÓSTĂ *s.f.* răspuns prompt și energic ; acțiune hotărîtă care respinge un atac. [< fr. *riposte*, cf. it. *risposta* — răspuns]

RIPPLE-MARK *s.n. (geol.)* ondulații ale suprafeței unui material granular (nisip, pietriș) produse de vînt, curenți acvatici sau valuri. [< engl. *ripple-mark* < *ripple* — rid, *mark* — urmă]

RIPS *s.n.* țesătură de bumbac sau de mătase cu dungi în relief, utilizată mai ales pentru tapisarea mobilelor. [< germ. *Rips*]

RIPSÁT, -Ă *adj. (despre țesături)* cu dungi dese, reliefate ; care imită ripsul. [< *rips* + *-at*]

RIS *s.n.* v. r i z.

RISBÉRMĂ *s.f. (constr.)* element de construcție care protejează fundațiile unei lucrări hidraulice. [< fr. *risberme*]

RISC *s.n.* primejdie, pagubă posibilă. [< fr. *risque*, cf. lat. *riscus*, it. *risco*]

RISCÁ *vb. I. tr., intr.* a-și pune în primejdie viața, onoarea ; a se expune unui pericol. 2. *intr.* a intra într-o acțiune periculoasă, a încerca (ceva) la noroc. [p.i. *risc.* / < fr. *risquer*, cf. it. *rischiare*]

RISCÁNT, -Ă *adj.* plin de riscuri, expus la primejdii ; nesigur ; primejdios. [cf. fr. *risquant*]

RISCÁT, -Ă *adj.* primejdios ; nesigur. [cf. fr. *risqué*]

RÍSLING *s.n.* varietate de struguri cu boabele dese, galbene-verzui cu mici puncte negre ; *(p. ext.)* vin obținut din astfel de struguri. [scris și *riesling.* / < fr. *riesling*]

RISÓLĂ *s.f.* prăjitură din aluat în formă de semilună sau rotundă, prăjită sau coaptă și umplută cu diferite compoziții. [< fr. *risole*]

RISOLÚTO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* decis, hotărît, cu fermitate. [< it. *risoluto*]

RISORGIMÉNT *s.n.* v. r i s o r g i m e n t o.

RISORGIMÉNTO *s.n.* curent în cultura și viața politică italiană din sec. XIX, care propaga unitatea Italiei, libertatea și egalitatea. [var. *risorgiment* s.n. / < it. *risorgimento*]

RISPÓSTA *s.f. (muz.)* a doua voce și următoarele într-un canon, care răspund primei prezentări a temei *(proposta)*. [< it. *risposta*]

RIT *s.m.* 1. practică, ceremonie religioasă ; ritual. ● *(fig.)* rînduială, tipic. 2. confesiune (3), religie. [pl. *-uri.* / cf. fr. *rite*, it. *rito*, lat. *ritus*]

RITARDÁNDO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* întîrziind, rărind treptat. v. r a l l e n t a n d o. < it. *ritardando*, cf. *ritardare* — încetini]

RITENÚTO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* reținut, cu reținere, (mai) moderat. [< it. *ritenuto*]

RITIDÓM *s.n. (bot.)* strat de țesut celular extern la arborii bătrîni, format din țesuturi moarte. [< fr. *rhytidome*, cf. gr. *rhytidoma* — zbîrceală]

RITM *s.n.* 1. armonie care rezultă din căderea regulată a accentului pe anumite silabe într-un vers sau într-o frază muzicală. 2. desfășurare gradată, treptată. ● mișcare regulată ; cadență, tempo. 3. *(arte)* proporție, armonie între părțile unui întreg [cf. lat. *rhythmus*, gr. *rhythmos*, fr. *rythme*, it. *ritmo*]

RITMÁ *vb. I. tr.* a da, a imprima un ritm (unei melodii) ; a pune accentul pe silabele unui vers, ale unei fraze. [cf. fr. *rythmer*]

RITMÁT, -Ă *adj.* care are ritm ; cadențat. [< *ritma*]

RÍTMIC, -Ă *adj.* care are ritm ; cadențat. O *gimnastică ~ă* = gimnastică avînd ca scop să imprime mișcărilor armonie și siguranță. [cf. lat. *rhytmicus*, fr. *rythmique*]

RÍTMICĂ *s.f.* parte a metricii care se ocupă cu regulile folosirii ritmului în poezie sau, rar, în proză ; ritm. ● disciplină care studiază simetria timpilor accentuați și slabi, precum și a valorilor notelor unei compoziții muzicale. ● folosirea ritmului ; totalitatea ritmurilor. [gen. *-cii.* / < fr. *rythmique*]

RITMICITÁTE *s.f.* desfășurare în mod egal, fără întreruperi, a unei activități. [cf. fr. *rythmicité*]

RITÓN *s.n.* vas conic de metal sau de lut, curbat ca un corn de vită, cu vîrful modelat în forma unui cap de animal, folosit de grecii antici pentru libații sacre și petreceri. [scris și *rhyton.* / < gr. *rhyton*]

RITORNÉLĂ *s.f.* 1. fragment de muzică instrumentală care precedă sau încheie o arie. ● fragment de muzică instrumentală care precedă dansurile sau alternează cu ele. 2. vers sau grup de versuri repetate în intervale regulate într-o poezie. ● poezie de trei versuri, dintre care ultimul, cu caracter epigramatic, rimează cu primul. [var. *riturnelă* s. f. / < it. *ritornello*, cf. fr. *ritournelle*]

RITUÁL, -Ă *adj.* referitor la rituri, făcut după anumite rituri. // *s.n.* rînduială a unei slujbe religioase. ● ceremonial religios cu implicații folclorice, care se desfășoară, după anumite reguli, în momentele importante din viața comunității. [pron. *-tu-al.* pl. *-luri.* / cf. it. *rituale*, fr. *rituel*]

RITUALÍSM *s.n.* tendință manifestată în biserica anglicană de a exagera importanța ceremoniilor cultului ; formalism religios. [< fr. *ritualisme*]

RITUALÍST, -Ă *adj.* referitor la ritualism, propriu ritualismului. // *s.m.f.* adept al ritualismului. [< fr. *ritualiste*]

RITURNÉLĂ *s.f.* v. r i t o r n e l ă.

RIVÁL, -Ă *s.m.f.* cel care năzuiește, aspiră la aceleași funcții, avantaje, situații cu altul ; concurent, potrivnic, adversar. O *fără ~* = fără seamăn, fără pereche ; inegalabil. [< fr. *rival*, it. *rivale*, lat. *rivalis*]

RIVALITÁTE *s.f.* concurență, întrecere. [cf. fr. *rivalité*, lat. *rivalitas*]

RIVALIZÁ *vb. I. intr.* a năzui, a tinde să ajungă. ● a sta alături de... ; a egala. [< fr. *rivaliser*]

RIVALIZÁRE *s.f.* acțiunea de a rivaliza. [< *rivaliza*]

RIVÁLTĂ *s.f. (teatru)* șir de lumini de deasupra scenei, opus rampei. [< it. *ribalta*]

RIVANÓL *s.n.* produs farmaceutic folosit în medicină ca antiseptic. [< germ. *Rivanol*, nume comercial]

RIVERÁN, -Ă *adj.* situat pe malul unui rîu, al unui lac etc. // *s.m.* cel care locuiește pe malul unei ape. [cf. fr. *riverain*]

RIVIÉRĂ *s. f.* 1. obstacol reprezentat printr-un curs de apă care trebuie sărit de un cal la curse. 2. *(rar)* colan de diamante. [pron. *-vi-e-*. / < it. *riviera*, fr. *rivière*]

RIX *s. n.* v. r i x ă.

RÍXĂ *s. f. (rar)* ceartă însoțită de bătaie și de injurii. ● dispută, controversă. [var. *rix* s. n. / < fr. *rixe*, cf. lat. *rixa*]

RIZ *s. n.* fisură, crăpătură foarte fină care apare la suprafața unei piese de metal din cauza uzurii provocate de o altă piesă care alunecă pe ea. ● zgârietură făcută cu un vârf ascuțit pe o piesă pentru a o însemna într-un anumit fel. ● șanț în talpa încălțămintei prin care se face cusătura [var. *ris* s. n. / < germ. *Ritz*]

RIZÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) forma rizuri ; a surveni o rizare. [< fr. *riser*]

RIZALÍZĂ *s. f. (med.)* resorbție fiziologică sau patologică a unei rădăcini dentare. [< fr. *rhizalyse*, cf. gr. *rhiza* — rădăcină, *lysis* — desfacere]

RIZÁRE *s. f.* faptul de a (se) riza ; defectare în funcționarea unor mașini prin producerea de rizuri pe suprafața de contact dintre cele două corpuri de mașină. [< *riza*]

RIZARTRÓZĂ *s. f. (med.)* artroză a rădăcinii unui deget sau a unui membru. [< fr. *rhizarthrose*, cf. gr. *rhiza* — rădăcină, *arthron* — articulație]

RIZERÍE *s. f. (rar)* orezărie, cimp cultivat cu orez ; gospodărie care cultivă orez. [gen. *-iei*. / cf. fr. *rizière*, *rizerie*]

RIZÍBIL, -Ă *adj. (rar)* de ris, ridicol, de batjocură. [cf. fr. *risible*]

RIZICULTÓR, -OÁRE *s. m. f.* cultivator de orez. [< fr. *riziculteur*]

RIZICULTÚRĂ *s. f.* cultura orezului. [< fr. *riziculture*]

RIZIFÓRM, -Ă *adj.* cu aspect asemănător boabelor de orez. [< fr. *riziforme*]

RIZÍN *s. n. (bot.)* firișor cu care se fixează lichenii. [< fr. *rhizine*, cf. gr. *rhiza* — rădăcină]

RIZO- element prim de compunere savantă cu semnificația „rădăcină". [< fr. *rhizo-*, it. *rizo-*, cf. gr. *rhiza*]

RIZOATÓN, -Ă *adj. (lingv. ; despre cuvinte)* care nu are accentul pe rădăcină. [pron. *-zo-a-*. / < it. *rizoatono*]

RIZÓBIU *s. m.* bacterie simbiotică a nodozităților leguminoaselor. [pron. *-biu*. / < fr. *rhizobium*]

RIZOCARPÉE *s. f. pl.* ordin de plante ierboase, având numai rădăcinile perene ; *(la sg.)* plantă din acest ordin. [pron. *-pe-e*. sg. invar. / < fr. *rhizocarpées*, cf. gr. *rhiza* — rădăcină, *karpos* — fruct]

RIZOCTÓNIE *s. f. (bot.)* ciupercă microscopică de pe rădăcinile unor plante. [gen. *-iei*. / < fr. *rhizoctonie*, cf. gr. *rhiza* — rădăcină, *kteino* — a ucide]

RIZOCTONIÓZĂ *s. f.* boală a plantelor (mai ales a cartofului și a tutunului), provocată de rizoctonie. [pron. *-ni-o-*. / < fr. *rhizoctoniose*]

RIZODÉRMĂ *s. f. (bot.)* strat extern de celule la rădăcinile tinere. [< fr. *rhizo-derme*, cf. gr. *rhiza* — rădăcină, *derma* — piele]

RIZOFÁG, -Ă *adj. (biol.)* care se hrănește cu rădăcini. [< fr. *rhizophage*, cf. gr. *rhiza* — rădăcină, *phagein* — a mânca]

RIZOFÓR, -Ă *adj. (biol. ; despre organisme)* prevăzut cu rădăcini. [< fr. *rhizophore*, cf. gr. *rhiza* — rădăcină, *pherein* — a purta]

RIZOÍD *s. n. (biol.)* structură în formă de rădăcini la mușchi și la lichemi. [pron. *-zo-id*. / < fr. *rhizoïde*, cf. gr. *rhiza* — rădăcină, *eidos* — formă]

RIZÓM *s. m.* tulpină subterană a unor plante. [< fr. *rhizome*, cf. gr. *rhiza* — rădăcină]

RIZOMÉLIC, -Ă *adj. (anat.)* referitor la rădăcina membrelor. [< fr. *rhizomélique*]

RIZOPÓDE *s. n. pl.* clasă de animale unicelulare care se mișcă cu ajutorul unor prelungiri protoplasmatice ; *(la sg.)* animal din această clasă. [< fr. *rhizopodes*, cf. gr. *rhiza* — rădăcină, *pous* — picior]

RIZOSFÉRĂ *s. f.* strat de pământ în care se găsesc rădăcinile plantelor. [< fr. *rhizosphère*, cf. gr. *rhiza* — rădăcină, *sphaira* — sferă]

RIZÓTO *s. n.* mâncare preparată din orez, unt, cașcaval și sos de roșii. [< it. *risotto*]

RIZOTOMÍE *s. f.* radicotomie. [gen. *-iei*. / < fr. *rhizotomie*, cf. gr. *rhiza* — rădăcină, *tome* — tăiere]

ROADSTER *s. n.* caroserie sport cu două locuri, permanent deschisă, echipată cu o capotă ușoară pliabilă. [pron. *rodster*. / < engl. *roadster*]

ROAST BEEF *s. n.* v. r o s b i f.

RÓBĂ *s. f.* 1. haină de ceremonie lungă și cu mâneci largi, purtată altădată de magistrați și avocați în exercițiul funcțiunii etc. 2. părul unui animal (cal, vacă etc.) cu particularitățile lui de culoare. [< fr. *robe*]

ROBÉR *s. n.* reuniune de trei persoane la vist sau la bridge. [< engl. *robber*]

ROBINÉT *s. n.* dispozitiv care poate deschide sau întrerupe circulația unui fluid printr-o conductă. [pl. *-te*, (s. m.) *-eți*. / < fr. *robinet*]

ROBINSÓN *s. m.* om care duce o viață izolată, în condiții depărtate de civilizație. [cf. *Robinson Crusoe*, erou al romanului lui Daniel de Foë]

ROBINSONÁDĂ *s. f.* 1. povestire despre naufragiați pierduți ; fantezie în care individul izolat apare trăind în afara societății. 2. termen folosit de Marx pentru a ironiza teoriile economice burgheze care pun la baza dezvoltării societății principiul economiei individuale. [< fr. *robinsonade*, germ. *Robinsonade*]

ROBÓT *s. m.* automat care poate îndeplini lucrări complicate, asemănătoare celor efectuate de oameni. ● *(fig.)* om care trudește tot timpul (fără folos personal). [< fr. *robot*, cf. ceh. *robota* — muncă]

ROBURÁNT, -Ă *adj., s. n.* (medicament) cu acțiune tonică generală ; tonifiant. [< fr. *roborant*, cf. it., lat. *roborare* — a întări < *robur* — stejar, forță]

ROBURÍT *s. n.* substanță explozivă folosită în mine, compusă în cea mai mare parte din silitră. [< fr. *roburite*]

ROBÚST, -Ă *adj.* tare, zdravăn, voinic, viguros. [< fr. *robuste*, cf. lat. *robustus*]

ROBUSTÉȚE *s. f.* însușirea de a fi robust ; putere, vigoare fizică. [cf. fr. *robustesse*]

ROCÁDĂ *s. f.* 1. mișcare la jocul de șah între rege și tură, pe care fiecare jucător o poate efectua numai o singură dată în cursul unei partide, prin care una dintre ture se aduce lângă rege, iar acesta trece peste ea. ● *(rar)* fel anumit de schimb de locuință. 2. comunicație paralelă cu linia frontului pe care se mișcă rezervele unei armate. O *arteră de* ~ = arteră destinată circulației de tranzit, amenajată în exteriorul unei localități. [< fr. *rocade*, cf. germ. *Rockade*]

ROCAILLE *adj. invar. stil ~ (și s. n.)* = stil caracteristic sec. XVIII, caracterizat prin fantezia contururilor răsucite și prin imitarea unor elemente naturale, ca grote, stînci etc. [pron. *ro-cái.* / < fr. *rocaille*]

ROCAMBOLÉSC, -Ă *adj. (rar)* fantastic, extravagant. [< fr. *rocambolesque*, cf. *Rocambole*, erou al lui Ponson du Terrail]

ROCÁRDIA *s. f.* plantă erbacee cu flori frumos colorate în alb, galben, roz, roz-purpuriu sau carmin-satinat. [pron. *-di-a.* / < lat. *roccardia*]

RÓCĂ *s. f.* asociație de minerale, de compoziție aproape uniformă, care constituie scoarța Pămîntului. ● stîncă de piatră. [pl. *-ci, -ce.* / < lat., it. *rocca*, cf. fr. *roc, roche*]

ROCK *s. n.* v. rock and roll.

ROCK AND ROLL *s. n.* dans modern care se caracterizează prin răsuciri, piruete, deplasări ale partenerilor în diferite direcții, cu gesturi și mișcări exagerate ; melodia acestui dans. [var. *rock* s. n. / < engl. *rock and roll* < *rock* — a se legăna, *roll* — a se rostogoli]

ROCOCÓ *adj. invar.* 1. *stil ~ (și s. n.)* = stil de ornamentație de origine franceză răspîndit în sec. XVIII, care se caracterizează printr-o deosebită bogăție a decorului, prin tendința spre asimetrie și spre complicare a planurilor arhitectonice, printr-o cromatică bogată etc. v. rocaille. 2. stil în istoria literară de la sfîrșitul sec. XVIII care implică, pe de o parte, înclinația spre anume genuri și specii, iar pe de alta o manieră și anumite modalități specifice ale expresiei. 3. *(fig.)* extravagant, ieșit din comun. [< fr. *rococo*, cf. *rocaille* — pietriș]

RODÁ *vb. I. tr.* 1. a face operația de rodaj. 2. a netezi foarte fin suprafața unui obiect metalic. [< fr. *roder*]

RODÁJ *s. n.* 1. folosire a unui motor la turații și la sarcini crescînde pentru a se obține o ajustare și o rectificare cît mai bună a pieselor ; perioadă în care un motor funcționează în felul acesta. 2. faptul de a roda *(2)* ; rodare. [< fr. *rodage*]

RODAMÍNĂ *s. f.* materie colorantă roșie, asemănătoare cu fluoresceina. [< fr. *rhodamine*]

RODÁNȚĂ *s. f. (mar.)* inel metalic pe care se înfășoară cablul unei parîme, care apoi se matisează. [< it. *rodancia*]

RODANÚRĂ *s. f.* sulfocianură. [< fr. *rhodanure*]

RODÁRE *s. f.* acțiunea de a roda și rezultatul ei ; rodaj. rodat. [< *roda*]

RODÁT *s. n.* rodare. O *mașină de ~* = mașină cu care se face operația de rodare. [< *roda*]

RODENTICÍD *s. n.* substanță toxică sau cultură bacteriană folosită pentru distrugerea rozătoarelor dăunătoare. [< germ. *Rodentizid*]

RODÉO *s. n.* 1. serbare dată cu ocazia marcajului animalelor în unele regiuni din America. 2. întrecere sportivă în care un călăreț (cow-boy) trebuie să călărească fără șa un cal sau un bou nedomesticit. [pron. *-de-o.* / < engl., sp. *rodeo*]

RODINÁL *s. n. (fot.)* soluție concentrată de revelator, preparat pe bază de aminofenol. [< germ. *Rodinal*, nume comercial]

RÓDIU *s. n.* metal alb-argintiu din familia plantinei, care se întrebuințează aliat cu aceasta la confecționarea instrumentelor de laborator. [< fr. *rhodium*]

RODO- element prim de compunere savantă cu semnificația „roză", „trandafir", „rozaceu", „roz". [< fr. *rhodo-*, it. *rodo-*, cf. gr. *rhodon* — roză]

RODOCROZÍT *s. n.* carbonat natural de mangan. [< fr. *rhodocrosite*, cf. gr. *rhodon* — roză, *chros* — culoare]

RODODÉNDRON *s. m.* v. rododendru.

RODODÉNDRU *s. m.* arbust originar din regiunea mediteraneană, cu frunze tari și cu flori mari, frumoase, roșii sau albe, cu miros pătrunzător ; *(pop.)* smirdar. [var. *rododendron* s. n. / < fr. *rhododendron*, germ. *Rhododendron*]

RODOFICÉE *s. f. pl.* clasă de alge marine care, în loc de clorofilă, conțin un pigment roșu ; alge roșii ; *(la sg.)* algă din această clasă. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *rhodophycées*, cf. gr. *rhodon* — trandafir, *phykos* — algă]

RODOÍD *s. n.* materie termoplastică incombustibilă, pe bază de acetat de celuloză. [pron. *-do-id.* / < fr. *rhodoïd*, nume comercial]

RODOMONTÁDĂ *s. f. (rar)* lăudăroșenie, fanfaronadă. [< fr. *rodomontade*]

RODOMÓNTE *s. m.* om care se pretinde prepotent și se lansează în acțiuni hazardate pentru a-și dovedi superioritatea fizică. ● temerar, lăudăros. [< it. *rodomonte*, cf. *Rodomonte*, personaj al lui Ariosto din „Orlando furioso"]

RODONÍT *s. n.* silicat natural de mangan, de culoare roz-cenușie, din care se confecționează obiecte decorative etc. [< fr. *rhodonite*, germ. *Rhodonit*]

ROENTGEN *s. m.* unitate electrostatică de radiație. // *s. n.* aparat cu care se produc raze X. [pron. *rönt-ghen.* scris și *röntgen.* / < fr. *röntgen*, cf. *W. C. Röntgen*, fizician german]

ROENTGEN- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) raze X", „care folosește raze X". [pron. *röntghen-.* scris și *röntgen-.* / < fr. *röntgen*]

ROENTGENDIAGNOSTIC *s. n.* diagnostic cu ajutorul radiațiilor roentgen. [< *roentgen-* + *diagnostic*]

ROENTGENMÉTRU *s. n.* aparat pentru măsurarea nivelului de radiație dintr-o zonă infectată. [< fr. *röntgenomètre*]

ROENTGENOGRÁMĂ *s. f.* radiogramă (2). [< germ. *Röntgenogramm*]

ROENTGENOLOGÍE *s. f.* ramură a radiologiei care se ocupă cu studiul și aplicațiile radiațiilor roentgen. [gen. *-iei.* / < *roentgen-* + *-logie*]

ROENTGENOSCOPÍE *s. f.* radioscopie. [gen. *-iei.* / < germ. *Röntgenoskopie*]

ROENTGENTERAPÍE *s. f.* terapie cu raze roentgen ; radioterapie. [gen. *-iei.* / cf. fr. *röntgenthérapie*, germ. *Röntgentherapie*]

ROGATÓRIE *adj. f. comisie ~* = comisie delegată de un tribunal să facă un act de procedură sau de instrucție judiciară la cererea unui alt tribunal. [cf. fr. *rogatoire* < lat. *rogare* — a cere]

ROGAȚIÚNE *s. f.* proiect de lege în dreptul roman, prezentat poporului pentru a-l aproba. [pron. *-ți-u-.* / < lat. *rogatio*, fr. *rogation*]

ROL *s. n.* I. 1. listă a proceselor care urmează să fie judecate de către o instanță. 2. registru în care sînt trecuți contribuabilii la percepție. 3. lista oficială a celor care se află pe un vapor. II. 1. ceea ce trebuie să recite un actor pe scenă. ● personajul reprezentat de un actor. 2. atribuție ; menire. [var. *rolă* s. f. / < fr. *rôle*, germ. *Rolle*]

ROLÁN *s. n.* fibră textilă sintetică obținută prin polimerizare, cu proprietăți asemănătoare lînii. [nume comercial românesc]

ROLÁRE *s. f.* operația de netezire a unui material cu ajutorul unei role. [< *rolă*]

RÓLĂ[1] *s. f.* rotiță folosită la un scripete, la o mașină etc. [< germ. *Rolle*]

RÓLĂ[2] *s. f.* v. r o l.

ROLFÍLM *s. n.* peliculă fotografică în formă de bandă, care se rulează pe un mosor de lemn sau de material plastic. [< germ. *Rollfilm*, fr. *rollfilm*]

ROLGÁNG *s. n. (tehn.)* transportor la care materialul e purtat de rulouri care nu se deplasează, ci primesc o mișcare de rotație în jurul axei, fiind antrenate de lanțuri fără sfîrșit ; transportor cu rulouri. [< germ. *Rolgang*]

ROM *s. n.* băutură alcoolică fabricată prin distilarea melasei din trestia de zahăr. [var. *rum* s. n. / < fr. *rhum*, cf. engl. *rum*]

ROMÁN, -Ă *adj.* propriu Romei antice sau Imperiului roman. ● *(despre caractere tipografice)* format din linii perpendiculare și unghiuri drepte. O *cifre ~e* = cifre reprezentate prin litere sau combinații de litere. ● *arta ~ă* = arta dezvoltată în Roma antică și apoi în Imperiul roman între sec. IV i.e.n. și IV e.n., care se caracterizează în arhitectură prin edificii grandioase de o mare diversitate, în sculptură cultivînd cu precădere portretul puternic individualizat, iar în pictură prin ansambluri de frescă și de mozaic cu tematică bogată. ● *balanță ~ă* = balanță formată dintr-o pîrghie cu brațe neegale, mobilă în jurul unui ax orizontal, pe brațul mai lung și gradat alunecînd o greutate care echilibrează obiectul de cîntărit. // *s. m. f.* 1. persoană care făcea parte din populația de bază a statului roman. 2. locuitor al Romei. [< lat. *romanus*, cf. fr. *romain*, it. *romano*]

ROMÁN *s. n.* 1. narațiune epică în proză de mari proporții, care oglindește evenimente, episoade ale vieții unei societăți etc. 2. *(fig.)* împletire de întîmplări cu multe episoade care par nevenosimile. [pl. *-ne*, *-nuri*. / < fr. *roman*]

ROMANCÉRO *s. f.* culegere de poeme spaniole medievale scrise în versuri și avînd ca subiect fapte eroice. [pron. *romansero*. / < sp., fr. *romancero*]

ROMANCIÉR, -Ă *s. m. f.* autor de romane. [pron. *-ci-er*. var. *(inv.) romanțier* s. m. f. / < fr. *romancier*]

ROMANÉSC, -Ă *adj. (liv.)* cu caracter de roman, propriu romanului. ● fantezist, imaginar. [< fr. *romanesque*]

ROMÁNIC, -Ă *adj.* descendent din romani. O *artă ~ă* = artă dezvoltată, mai ales în arhitectură, în țările europene supuse influenței catolice, în sec. X—XIII, care preia unele trăsături ale artei bizantine și în special elemente din arta carolingiană (edificii caracterizate prin severitate, masivitate și robustețe, savante jocuri de volume prismatice și cilindrice ale navelor, absidelor și turnurilor etc.) ; *limbă ~ă* = limbă care își are originea în limba latină ; neolatin. ● care se ocupă cu limbile neolatine. [cf. lat. *romanice (loqui)* — a vorbi într-o limbă neolatină, germ. *romanisch*]

ROMANÍST *s. m.* 1. specialist care se ocupă cu studiul limbilor romanice. 2. specialist în studiul dreptului roman. 3. denumire dată pictorilor flamanzi din sec. XVI care au lucrat la Roma, imitînd pictura maeștrilor Renașterii italiene. [cf. fr. *romaniste*, germ. *Romanist*]

ROMANÍSTICĂ *s. f.* disciplină lingvistică și filologică care studiază limbile romanice. [< it. *romanistica*, germ. *Romanistik*]

ROMANITÁTE *s. f.* 1. totalitatea popoarelor romanice. 2. caracter roman (al unui popor, al unei culturi) ; origine, descendență romană. [cf. fr. *romanité*, it. *romanità*, lat. *romanitas*]

ROMANIZÁ *vb. I. tr.* a da, a impune (unei țări) cultura, civilizația și organizația romană. ● *refl.* a deveni roman sau romanic. [cf. fr. *romaniser*, it. *romanizare*]

ROMANIZÁNT, -Ă *adj.* care urmărește romanizarea (limbii). [< *romaniza*]

ROMANIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) romaniza și rezultatul ei. [< *romaniza*]

ROMANIZATÓR, -OÁRE *adj.* care romanizează. [cf. it. *romanizzatore*]

ROMÂNȘĂ *s. f.* dialect constituind ramura vestică a limbii retoromane. [< fr. *romanche*]

ROMÁNTIC, -Ă *adj.* care se inspiră din romantism, al romantismului ; referitor la romantism. // *s. m. f.* 1. scriitor din școala romantică. 2. om visător, melancolic, romantios. [< fr. *romantique*, it. *romantico*, germ. *romantisch*]

ROMANTÍSM *s. n.* 1. mișcare literară și artistică, apărută în Europa la sfîrșitul sec. XVIII și începutul sec. XIX ca o reacție împotriva clasicismului, caracterizată prin suprimarea regulilor formale, prin introducerea notelor de lirism, de sensibilitate și de imaginație și prin zugrăvirea figurilor excepționale. ● ansamblu de aspecte proprii curentului romantic ; înclinare spre visare, spre melancolie ; romanțiozitate. 2. *~ filozofic* = denumire dată teoriilor care pun accent pe intuiție ca metodă de cunoaștere, pe libertatea și spontaneitatea de gîndire și de faptă, precum și pe pasiuni și interese în morală, ca o reacție contra filozofiei clasice, raționale. [< fr. *romantisme*]

ROMÁNȚ *s. n. (inv.)* roman. [< it. *romanzo*]

ROMANȚÁ *vb. I. tr.* a prezenta, a descrie viața cuiva cu adaosuri imaginate de autor. [< it. *romanzare*, cf. fr. *romancer*]

ROMANȚÁRE *s. f.* acțiunea de a romanța și rezultatul ei. [< *romanța*]

ROMÁNȚĂ *s. f.* 1. *(în evul mediu)* poem narativ care celebra un erou, un fapt istoric deosebit. ● *(astăzi)* poezie lirică, duioasă și sentimentală, de obicei erotică, exprimînd un sentiment de ușoară melancolie ; cîntec duios și trist. 2. lucrare vocală cu conținut liric sau liric-dramatic ; piesă instrumentală cu caracter cantabil, melodic. [< it. *romanza*, cf. fr., sp. *romance*, germ. *Romanze*]

ROMANȚIÉR, -Ă *s. m. f.* v. r o m a n c i e r.

ROMANȚIÓS, -OÁSĂ *adj. (adesea s.)* predispus la visare, la reverie ; romantic, melancolic. ● *(despre opere literare)* care tratează teme sentimentale ; care predispune la visare. [pron. *-ți-os*. / < *romanț* + *-(i)os*]

ROMANȚIOZITÁTE *s. f.* înclinare spre visare, spre melancolie ; romantism. [< *romanțios* + *-itate*]

ROMB *s. n.* 1. patrulater cu toate laturile egale, cu două unghiuri ascuțite și două

unghiuri obtuze. 2. model în formă de romb (1). [< fr. *rhombe*, cf. gr. *rhombos*]

ROMB- v. r o m b o-.

RÓMBIC, -Á *adj.* în formă de romb ; romboidal. O *(min.) sistem* ~ = sistem de cristalizare avînd ca formă fundamentală o prismă dreaptă cu bazele romburi. [cf. fr. *rhombique*]

ROMBO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „romb (1)". [var. *romb-*. / < fr. *rombo-*, cf. gr. *rhombos*]

ROMBOÉDRIC, -Ă *adj.* care are forma unui romboedru. O *sistem* ~ = sistem de cristalizare avînd ca formă fundamentală o prismă dreaptă cu bazele triunghiuri. [pron. *rom-bo-e-*. / cf. fr. *rhomboédrique*]

ROMBOÉDRU *s. n.* poliedru cu toate feţele în formă de romb. [pron. *rom-bo-e-*. / < fr. *rhomboèdre*, cf. gr. *rhombos* — romb, *hedra* — bază]

ROMBOÍD, -Ă *adj.* asemănător cu un romb. // *s. n.* 1. figură în formă de romb. 2. muşchi al spatelui aşezat sub trapez. [pron. *-bo-id*. / < fr. *rhomboïde*]

ROMBOIDÁL, -Ă *adj.* rombic. [cf. fr. *rhomboïdal*]

RÓND[1] *s. n.* 1. porţiune de pămînt (într-o grădină) de obicei circulară, semănată cu flori. 2. piaţă circulară de la care pornesc mai multe bulevarde sau alei. [< fr. *rond*]

ROND[2] *s. n.* 1. inspecţie făcută în timpul nopţii la diferite posturi de pază ale unei unităţi militare pentru a observa dacă totul este în ordine. ● ansamblul celor care fac această inspecţie. O *ofiţer de* ~ = ofiţer însărcinat cu controlul santinelelor din garnizoană ; *drum de* ~ = cale de-a lungul zidurilor unei cetăţi în spatele crenelurilor, care permitea mişcarea apărătorilor. 2. *(muz.)* rondă. [< fr. *ronde*]

ROND[3] *s. n.* *(coregr.)* mişcare circulară a piciorului, executată liber pe sol sau în aer. [< fr. *rond (de jambe)*]

RONDÁRE *s. f.* *(mar.)* schimbare a direcţiei unei nave cu 180°. [< *rondou*[1] (2)]

RÓNDĂ *adj. f.* *(despre o literă, scriere)* cu linia rotundă, groasă şi dreaptă ; *peniţă* ~ = peniţă specială cu vîrful lat, folosită pentru acest gen de scriere. // *s. f.* cîntec vesel, de chef, la care fiecare comesean cîntă un cuplet ; rond[2] (2). [< fr. *ronde*]

RONDE-BOSSE *s. n.* lucrare de sculptură executată complet în relief, nemaifăcînd astfel corp comun cu fondul. [pron. *rond-bos*. / < fr. *ronde-bosse*]

RONDÉL *s. n.* mic poem vechi francez, cu 14 versuri şi formă fixă. ● gen de poezie cu formă fixă, compusă din două catrene şi o cvinarie, cu două rime, primele două versuri repetîndu-se după al şaselea, versul întîi revenind şi în încheiere. [pl. *-uri*, *-le*. / < it. *rondello*, fr. *rondel*, *rondeau*]

RONDÉLĂ *s. f.* 1. disc de metal găurit care se pune între o piuliţă şi o piesă care trebuie strînsă ; şaibă. ● căpăcel în formă de disc din carton care acoperă alicele într-un cartuş de vînătoare. ● disc metalic utilizat la baterea monedelor sau a medaliilor. 2. porţiune din trunchiul unui arbore, de formă cilindrică, servind pentru analiza structurii lemnului, pentru determinarea vîrstei etc. [< fr. *rondelle*]

RONDÍNĂ *s. f.* piesă de lemn de formă rotundă. [< fr. *rondine*]

RONDÍNO *s. n.* piesă muzicală de proporţii mici, construită în formă de rondo. [< it. *rondino*]

RONDÓ *s. n.* arie instrumentală cu caracter vioi, a cărei temă principală se repetă o dată sau de mai multe ori. [pl. *-uri*. / < it., fr. *rondo*]

RONDÓU[1] *s. n.* 1. loc circular (amenajat în grădini, în localuri). 2. manevră de schimbare a direcţiei unei nave ; semn care indică o dată sau de mai multe ori. [pl. *-uri*. / < fr. *rondeau*]

RONDÓU[2] *s. n.* poezie cu formă fixă cultivată în Franţa în sec. XV—XVI, alcătuită dintr-o cvinarie, un catren şi o sextină, în care versurile finale, mai scurte, ale ultimelor două strofe sînt de fapt începutul primului vers al poeziei. [pron. *-dou*. pl. *-uri*. / < fr. *rondeau*]

RONFLÁNT, -Ă *adj.* *(liv.)* 1. sforăitor. 2. *(fig.)* declamator, emfatic. [< fr. *ronflant*]

RONÍN *s. m.* cavaler feudal japonez exclus din asociaţia seniorilor ; samurai sărăcit, declasat. [< fr. *ronin* < cuv. japonez]

RONJÁ *vb. I. tr.* a coroda. [< fr. *ronger*]

RONJÁNT *s. m.* reactiv întrebuinţat la imprimarea ţesăturilor prin metoda ronjării. [< fr. *rongeant*]

RONJÁRE *s. f.* procedeu de imprimare a desenelor pe ţesături, care constă în aplicarea pe ţesătura vopsită a anumitor reactivi susceptibili de a distruge culoarea ; corodare. [< fr. *ronger*]

RONRÓN *s. n.* *(franţuzism)* torsul pisicii ; *(p. ext.)* zgomot surd şi continuu produs de un motor sau de o maşină în timpul funcţionării ; murmur. [pl. *-oane*, *-onuri*. / < fr. *ronron*]

RÖNTGEN *s. m.* v. r o e n t g e n.

RÖNTGEN- v. r o e n t g e n-.

ROQUEFORT *s. n.* brînză fermentată moale şi sărată, de reţetă franceză, foare apreciată. [pron. *roc-fort*. / < fr. *roquefort*, cf. *Roquefort*, localitate în Franţa]

RÓSBIF *s. n.* friptură din muşchi de vacă, pregătită astfel încît să rămînă aproape crudă la mijloc. [pl. *-furi*, *-fe*. scris şi *roast beef*. / < fr. *rosbif*, cf. engl. *roastbeef*]

RÓSBRAT *s. n.* carne de vacă friptă înăbuşit, cu multă ceapă prăjită. [< germ. *Rostbraten*]

ROSTRÁL, -Ă *adj.* *(despre elemente arhitecturale sau obiecte de artă)* în forma unei nave antice. O *coloană* ~*ă* = coloană ornată cu vîrfuri de nave sculptate în piatră. [cf. fr. *rostral*, lat. *rostralis*]

RÓSTRU *s. n.* 1. *(ant.)* pinten care se punea la prora corăbiilor. 2. tribuna oratorilor în forul roman, împodobită cu prore de corăbii capturate în războaie. 3. formaţie anatomică în formă de cioc. ● partea terminală a scheletului unui belemnit. ● organ bucal la unele insecte, alungit în formă de cioc. ● prelungire care se observă la vîrful unor organe (de exemplu la silicua verzei). [pl. *-ruri*. (s. m.) *-ri*. / cf. lat. *rostrum*, fr. *rostre*]

ROŞÁJ *s. n.* *(metal.)* degajare de gaz, dizolvat în prealabil, care se produce în cursul solidificării unor metale sau aliaje. [< fr. *rochage*]

ROT- v. r o t o-.

ROTACÍSM *s. n.* fenomen fonetic constînd în transformarea lui *n* intervocalic în *r*. [< fr. *rhotacisme*, cf. gr. *rhotakismos*]

ROTACIZÁ *vb. I. intr., refl.* a manifesta fenomenul rotacismului ; a vorbi cu rotacisme. [< fr. *rhotaciser*]

ROTACIZÁNT, -Ă *adj.* *(despre graiuri, texte etc.)* care prezintă rotacism. [cf. fr. *rhotacisant*]

ROTACIZÁRE *s. f.* faptul de a (se) rotaciza ; rotacism. [pl. *-zări.* / < *rotaciza*]

ROTALÍT *s. n.* element de construcție din sticlă rezistentă și translucidă, de forma unui cilindru, care intră în compunerea unui perete sau a unui planșeu, servind pentru iluminarea unei încăperi. [< engl. *rotalite*]

ROTAMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea debitului unui fluid dintr-o conductă. [< fr. *rotamètre*]

ROTÁNG *s. m.* palmier agățător semănind cu o viță, care atinge lungimea de 200 m. [< it., fr. *rotang* < cuv. malaiez]

ROTÁNT, -Ă *adj.* rotativ, care se rotește, în curs de rotire. [cf. fr. *rotant*]

ROTAPRÍNT *s. n.* *(poligr.)* mașină mică de imprimare, la care cerneala se transmite mai întîi pe o suprafață de cauciuc intermediară și apoi pe hîrtie. ● sistem de imprimare monocromă cu ajutorul unei astfel de mașini. [< engl. *rotaprint*, cf. germ. *Rotaprint(druck)*]

ROTARY *s. n.* **1.** sistem de foraj petrolier mecanic, cu circulație continuă și cu rotirea garniturii de foraj. **2.** sistem de telefonie automată, în care unele organe sînt acționate de o mișcare de rotație continuă. [< engl. fr. *rotary*]

ROTATÉCĂ *s. f.* v. r o t o t e c ă.

ROTATÍV, -Ă *adj.* **1.** *(despre mișcări)* circular. **2.** *(despre sisteme tehnice)* care poate face o mișcare de rotație ; rotant. O *motor ~* = motor cu cilindrii rotativi, patentat de unele fabrici de automobile. O *presă ~ă (și s. f.)* = presă de imprimat la care suportul clișeului și organul de presiune sînt cilindrice. [cf. fr. *rotatif*, engl. *rotative*, it. *rotativo*]

ROTATÓRIU, -IE *adj.* referitor la rotație, care efectuează o rotație. [cf. fr. *rotatoire*]

ROTATRÓM *s. n.* *(poligr.)* mașină de gravat a formelor cilindrice pentru heliografie, bazată pe principiul gravării fotoelectrice prin descompunere în elemente. [cf. fr., engl. *rotatron*]

ROTÁȚIE *s. f.* **1.** mișcare a unui corp în jurul unui punct fix sau al unei axe. ● mișcarea corpurilor cerești în jurul axei proprii. **2.** fenomenul pe care îl prezintă unele procese din natură și din societate de a se repeta ; revenirea periodică a unui fapt reieșit din desfășurarea unui astfel de proces. O *~a capitalului* = procesul de repetare periodică a circuitului capitalului, a mișcării sale în sfera producției și a circulației. ● alternarea metodică pe același teren a plantelor care se cultivă într-un asolament. **3.** schimb de persoane sau de echipe efectuat în cursul unei activități. [gen. *-iei*, var. *rotațiune* s. f. / cf. fr. *rotation*, lat. *rotatio*]

ROTAȚIÚNE *s. f.* v. r o t a ț i e.

ROTI- v. r o t o-.

ROTIFÉRE *s. n. pl.* clasă de viermi de apă foarte mici, cu gura înconjurată de cili vibratili ; *(la sg.)* vierme din această clasă. [< fr. *rotifères*]

ROTISERÍE *s. f.* *(franțuzism)* local a cărui specialitate principală sînt fripturile la grătar. [gen. *-iei*. / < fr. *rôtisserie*]

ROTISÓR *s. n.* *(franțuzism)* grătar pentru fripturi (cu surse de raze infraroșii sau de căldură electrică). [< fr. *rôtissoire*]

ROTO- element prim de compunere savantă cu semnificația „roată", „rotativ", „(referitor la un) mecanism rotativ". „rotor". [var. *rot-*, *roti-*. / < it., fr. *roto-*. cf. lat. *rota*]

ROTOFÓTO *s. n.* *(poligr.)* instalație pentru culegerea fotografică, bazată pe sistemul monotip. [cf. fr. *rotophotographie*]

ROTOGRAVÚRĂ *s. f.* heliogravură obținută mecanic pe clișee curbe de cupru la rotativă. [< fr. *rotogravure*]

ROTOHELIOGRAFÍE *s. f.* *(poligr.)* tipar adînc în care se folosesc forme de tipar cilindrice de cupru, obținute pe cale fotochimică. [gen. *-iei*. / cf. *rotohéliogravure*]

ROTÓNDĂ *s. f.* **1.** sală, construcție mare, circulară, cu acoperișul sferic, ca o cupolă. **2.** *(rar)* platformă circulară pe care se dansează : ring. [< fr. *rotonde*, it. *rotonda*, cf. lat. *rotundus* — rotund]

ROTÓR *s. n.* organ al unei mașini de forță generatoare sau motoare, care se rotește în jurul axei arborelui pe care este montată și care roloșește pentru reluarea și transmiterea unui cuplu motor. [< fr. *rotor*]

ROTOTÉCĂ *s. f.* catalog mecanic cu fișe puse pe plăci situate într-o tobă rotativă, care pot fi consultate fără a fi scoase. [var. *rototecă* s. f. / < fr. *rotothèque*]

ROTOTRANSLÁȚIE *s. f.* *(fiz.)* mișcare complexă a unui corp, constînd din rotația sa în jurul unei axe și din translația în jurul acelei axe. [< fr. *rototranslation*]

ROTOTRÓL *s. n.* *(fiz.)* generatoare de curent continuu, care comportă mai multe circuite inductoare. [< fr. *rototrol*]

ROTÚLĂ *s. f.* **1.** *(anat.)* os mic și rotunjit situat în partea anterioară a genunchiului ; patelă. **2.** ax rotund. [< fr. *rotule*, cf. lat. *rotula*]

ROTULIÁN, -Ă *adj.* al rotulei. [pron. *-li-an*. pl. *-ieni*, *-iene*. / < fr. *rotulien*]

ROTÚLUS *s. n.* pergament în formă de fișie lungă care poate fi înfășurată pe un sul. [< germ. *Rotulus*, cf. lat. *rotulus*]

ROUSSEAUÍSM *s. n.* concepția lui Jean-Jacques Rousseau, avînd la bază principiul revenirii la natură și aplicarea lui în viață și pedagogie. [pron. *ru-so-*. / < *Rousseau*, gînditor iluminist și scriitor francez + *-ism*]

ROZ, -Ă *adj.* roșu-deschis ; trandafiriu. ● *(s. n.)* culoare roz. O *a vedea* (sau *a privi ceva*) *în ~* = a fi optimist. [< fr. *rose*]

ROZACÉE[1] *s. f. pl.* familie de plante lemnoase și erbacee dicotiledonate, cu staminele inserate pe caliciu, avînd ca tip trandafirul ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e*, *sg.* invar. / < fr. *rosacées*]

ROZACÉE[2] *s. f.* *(med.)* cuperoză. [< fr. *rosacée*]

ROZACÉU, -ÉE *adj.* *(liv.)* care bate în roz. [< fr. *rosacé*, lat. *rosaceus*]

ROZÁLII *s. f. pl.* sărbători romane celebrate la sfîrșitul primăverii în cinstea morților, pe mormintele cărora se presărau trandafiri. [< lat. *rosalia*]

ROZANILÍNĂ *s. f.* bază azotată ai cărei derivați sînt culori care vopsesc fibra animală. [< fr. *rosaniline*]

ROZÁRIU *s. n.* culegere de rugăciuni pentru fecioara Maria. [pron. *-riu*. / < lat. bis. *rosarium*, cf. it. *rosario*, fr. *rosaire*]

ROZÁSĂ *s. f.* *(arhit.)* rozetă (3). [< fr. *rosace*]

ROZĂ *s. f.* **1.** trandafir. O *a sta pe ~e* = a se găsi într-o situație favorabilă. O *~a vînturilor* = desen în formă de cerc, reprezentînd direcțiile punctelor cardinale și gradațiile lor intermediare. **2.** *(herald.)* stilizare a florii de măceș cu cinci petale în ju-

rul unui bumb central (stigmatul) şi, de regulă, cinci sepale ascuţite între petale. 3. gen special de şlefuire care se dă diamantului. 4. rozetă (3), rozasă. [< fr. *rose*, it. *rosa*]

ROZÉ *adj. invar. (despre vinuri, şampanie etc.)* cu culoare roză, roşu-deschis. [var. *rozeu*, *-ee* adj. / < fr. *rosé*]

ROZEÓLĂ *s. f.* erupţie pe piele în formă de pete mici, cauzată de diferite boli infecţioase sau intoxicaţii. [pron. *-ze-o-*. / < fr. *roséole*]

ROZÉTĂ *s. f.* 1. rezedă. 2. element decorativ în formă de roză de dimensiuni mici, care împodobeşte un obiect, o piatră etc. ● placă rotundă în formă de nasture, purtată în trecut de către militarii din cavalerie, prinsă în partea de sus, din faţă a cizmei. 3. *(arhit.)* deschidere circulară cu vitralii, caracteristică pentru catedrale gotice, aşezată pe faţadă ; rozasă, roză (4). 4. *(tehn.)* element de legătură, de suspensie sau de protecţie a unei tije, ca un guler marginal. [< fr. *rosette*]

ROZÉU, -ÉE *adj.* v. roze.

ROZMARÍN *s. m.* mic arbust plăcut mirositor, cu frunze totdeauna verzi şi cu flori albastre, roşii sau albe, dispuse la subsoara frunzelor. [< it. *rosmarino*, germ. *Rosmarin*, cf. lat. *rosmarinus*]

RUÁJ *s. n.* 1. totalitatea roţilor unei maşini. 2. *(fig.)* maşinărie cu roţi. ● mecanism, sistem, organism, organ (minor) într-o muncă administrativă. [pron. *ru-aj.* / < fr. *rouage*]

RUBAIÁT *s. n.* formă de poezie persană alcătuită din patru versuri, dintre care primul, al doilea şi al patrulea rimează împreună. [pron. *-ba-iat.* / < fr. *rubayyat*, cf. ar. *rub* — patru]

RUBANÁT, -Ă *adj. (geol.) structură ~ă* = cu alternanţe de culoare închisă sau deschisă. [cf. fr. *rubané*]

RUBÁRBĂ *s. f.* plantă erbacee vivace, cu rădăcini şi tulpini laxative ; revent. [var. *rabarbăr* s. m. / < fr. *rhubarbe*, cf. germ. *Rhabarber*]

RUBÁTO *adv. (muz. ; ca indicaţie de execuţie)* liber din punct de vedere ritmic, potrivit înţelesului cuvintelor din text. [< it. *rubato*]

RUBEFÁCŢIE *s. f.* înroşire a pielii, produsă de o substanţă rubefiantă. [< fr. *rubéfaction*]

RUBEFIÁNT, -Ă *adj., s. n.* (substanţă) care irită şi înroşeşte pielea. [pron. *-fi-ant.* pl. *-nte*, (s. m.) *-nţi*. / < fr. *rubéfiant*]

RUBELÍT *s. n.* piatră semipreţioasă de culoare roză, varietate de turmalină. [pl. *-te*, *-turi*. / cf. fr. *rubellite*]

RUBEÓLĂ *s. f.* maladie eruptivă, contagioasă, cu evoluţie benignă. [pron. *-be-o-*. / < fr. *rubéole*]

RUBEÓLIC, -Ă *adj.* de rubeolă. [< fr. *rubéolique*]

RUBEOLIFÓRM, -Ă *adj. (despre erupţii)* care seamănă cu erupţia rubeolică. [< fr. *rubéoliforme*]

RÚBER *s. m.* cauciuc obţinut din latexul unor plante tropicale. [< germ. *Rubber*]

RUBEROÍD *s. n.* carton asfaltat de calitate superioară, folosit ca învelitori de construcţii şi ca material izolant hidrofug. [pron. *-ro-id.* pl. *-de*, *-duri*. / < fr. *rubéroïde*, cf. germ. *Ruberoid(pappe)*]

RUBIACÉE *s. f. pl.* familie de plante erbacee cu frunzele înguste aşezate în mănunchi şi cu flori, din care se extrag materii colorante şi medicamentoase ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-bi-a-ce-e.* sg. invar. / < fr. *rubiacées*]

RUBICÓND, -Ă *adj. (despre faţa oamenilor)* roşu, îmbujorat, rumen. [< fr. *rubicond*, it. *rubicondo*, cf. lat. *rubicundus*]

RUBÍDIU *s. n.* metal alcalin alb, foarte reactiv, asemănător cu sodiul. [pron. *-diu.* / < fr. *rubidium*]

RUBÍL, -Ă *adj.* de culoare galbenă-roşiatică. [< lat. *rubellus*]

RUBÍN *s. n.* varietate roşie de corindon, foarte dur, folosită ca piatră preţioasă şi în mecanica de precizie. [pl. *-ne*, *-nuri*, (s. m.) *-ni*. / < it. *rubino*, lat. *rubinus*, cf. germ. *Rubin*]

RUBINÍU, -ÍE *adj.* de culoarea rubinului ; roşu-închis. [pron. *-niu.* / < *rubin* + *-iu*]

RUBRICÁ *vb. I. tr. (liv.)* a împărţi în rubrici, a clasifica. [cf. fr. *rubriquer*, it. *rubricare*]

RUBRICÁRE *s. f.* acţiunea de a rubrica şi rezultatul ei ; clasificare. [< *rubrica*]

RUBRICÁRIU *s. n. (liv.)* titlu în cerneală roşie al capitolelor unei opere. ● indice alfabetic. [pron. *-riu.* / cf. it. *rubricario*]

RUBRICÁT, -Ă *adj. (liv.)* trecut într-o rubrică, notat şi clasificat. [cf. it. *rubricato*]

RUBRICATÓR *s. n.* ansamblu de rubrici, fiecare alcătuită după un anumit criteriu, în care se clasifică un material variat. [cf. it. *rubricatore*, engl. *rubricator*]

RUBRICATÚRĂ *s. f.* împărţirea unui registru, a unui formular etc. în rubrici ; liniatură. [< germ. *Rubrikatur*]

RÚBRICĂ *s. f.* 1. titlu de carte sau de capitol scris cu roşu în vechile cărţi sau manuscrise. 2. despărţitură într-un registru, într-un formular, într-un grafic etc. 3. spaţiu rezervat permanent într-o publicaţie periodică articolelor, comunicărilor etc. dintr-un anumit domeniu. [pl. *-ci*. / cf. germ. *Rubrik*, fr. *rubrique* < lat. *rubrica* — pământ roşu]

RUCSAC *s. n.* sac care se poartă în spate, folosit mai ales de excursionişti ; raniţă. [pl. *-curi*, (s. m.) *-ci*. / < germ. *Rucksack*]

RUDERÁL, -Ă *adj. (despre plante)* care creşte în apropierea aşezămintelor omeneşti, în locuri umblate de animale, pe lîngă ziduri etc. [< fr. *rudéral*, cf. lat. *rudus* — dărîmătură]

RUDIÁR *s. m.* gladiator care şi-a redobîndit libertatea. [pron. *-di-ar.* / < lat. *rudiarius*]

RUDIMÉNT *s. n.* 1. *(biol.)* organ abia vizibil, în formare sau nedezvoltat ; început. 2. *(fig. ; de obicei la pl.)* elementele prime ale unei teorii, ale unei arte etc. [pl. *-te*, *-turi*. / < fr. *rudiment*, lat. *rudimentum*]

RUDIMENTÁR, -Ă *adj.* care este la începutul formării, pe punctul de a se naşte, la începutul dezvoltării sale ; primitiv, grosolan. [cf. fr. *rudimentaire*]

RUDIMENTARÍSM *s. n. (liv.)* faptul de a fi rudimentar ; rudimentaritate ; primitivism. [cf. fr. *rudimentarisme*]

RUDIMENTARITÁTE *s. f. (rar)* însuşirea a tot ce este rudimentar. ● lipsit de fineţe ; rudimentarism. [< *rudimentar* + *-itate*]

RUDÍST *s. m.* moluscă lamelibranhiată fosilă din jurasic. [< fr. *rudiste*]

RUF *s. n.* totalitatea suprastructurilor din centrul navei şi de pe puntea superioară. [< fr. *rouf*, cf. engl. *roof* — acoperiş]

RUFIÁN, -Ă *s. m. f. (italienism)* mediator de legături amoroase ; codoş, intermediar. ● decăzut, desfrînat. [pron. *-fi-an.* pl. *-ieni*, *-iene*. / < it. *ruffiano*]

RUFIANÉSC *adj. (liv.)* decăzut ; dezmăţat ; declasat. [pron. *-fi-a-*. / < it. *ruffianesco*]

RUFIANÍSM *s. n. (liv.)* caracter rufianesc ; codoşlîc. [pron. *-fi-a-*. / cf. it. *ruffianesimo*]

RUGBI *s. n.* joc sportiv care se practică cu o minge ovală, mînuită în egală măsură cu picioarele şi cu mîinile între două echipe de cîte 15 jucători, timp de 80 de minute, în două reprize. [pron. *rúi-*. scris şi *rugby*. / < fr., engl. *rugby*]

RUGBÍST *s. m. (sport)* jucător de rugbi. [pron. *rui-*. / cf. it. *rugbista*]

RUGBÍSTIC, -Ă *adj.* de rugbi, referitor la rugbi. [pron. *rui-*. / < *rugbi* + *-istic*]

RUGBY *s. n.* v. r u g b i.

RUGÓS, -OÁSĂ *adj. (rar)* aspru, zgrunţuros. [cf. fr. *rugueux*, lat. *rugosus*]

RUGOZIMÉTRU *s. n.* aparat pentru măsurarea rugozităţii. [< fr. *rugosimètre*]

RUGOZITÁTE *s. f.* 1. starea unei suprafeţe aspre ; asprime. 2. *(mai ales la pl.)* ridicătură mică şi neregulată ca formă de pe suprafaţa unui corp. [cf. fr. *rugosité*, lat. *rugositas*]

RUINÁ *vb. I. tr., refl.* 1. a (se) dărăpăna, a (se) nărui, a (se) surpa. 2. *(fig.)* a-şi pierde sau a face pe cineva să-şi piardă averea ; a sărăci. ● *(fig.)* a(-şi) distruge sănătatea. [pron. *ru-i-*. / cf. fr. *ruiner*]

RUINÁRE *s. f.* acţiunea de a (se) ruina şi rezultatul ei. [pron. *ru-i-*. / < *ruina*]

RUÍNĂ *s. f.* 1. dărăpănare, năruire ; dărîmătură. 2. *(fig.)* pierdere a averii, a situaţiei politice sau economice ; sărăcire ; istovire ; distrugere. [pl. *-ne*, *-nuri*. / cf. lat. *ruina*, fr. *ruine*]

RUINĂTÓR, -OÁRE *adj.* care ruinează ; distrugător. [< *ruina* + *-tor*]

RUJ *s. n.* 1. pastă de culoare roşie, folosită pentru colorarea buzelor şi a feţei. 2. pastă din oxid de fier şi de crom încorporată într-un liant, folosită în tehnica dentară. [< fr. *rouge*]

RUJÁ *vb. I. refl.* a-şi da cu ruj (pe buze, pe faţă). [< *ruj*]

RUJEÓLĂ *s. f.* boală infecţioasă de copii, foarte contagioasă, caracterizată prin erupţii roşii pe piele ; *(pop.)* pojar. [pron. *-je-o-*. / fr. *rougeole*]

RUJÉT *s. n.* boală infecţioasă la porci, manifestată prin apariţia unor pete roşcate şi febră. [< fr. *rouget*]

RULÁ *vb. I.* 1. *tr.* a înfăşura, a face sul. ● *(croitorie)* a rotunji reverul unei haine, o piesă din stofă etc. 2. *intr.* a se proiecta pe ecran. 3. *tr.* a deplasa un corp prin rostogolire. ● a merge pe roţi. ● a parcurge un anumit număr de kilometri cu un autovehicul. 4. *tr.* a face să circule (fonduri băneşti). 5. *intr. (despre cicliştii şi atleţi)* a alerga relaxat şi uniform. 6. *intr. (despre avioane)* a parcurge o distanţă pe roţi. ● *(despre nave, avioane)* a se înclina dintr-un bord într-altul, a avea ruliu. 7. *tr. (franţuzism)* a înşela, a escroca, a jecmăni pe cineva. [< fr. *rouler*]

RULÁDĂ *s. f.* 1. prăjitură de forma unui sul, umplut cu dulceaţă, cu cremă etc. 2. *(muz.)* ornament de coloratură constînd în cîntarea mai multor note pe una şi aceeaşi silabă. [< fr. *roulade*]

RULÁJ *s. n.* 1. circulaţie a unui vehicul terestru ; *(p. ext.)* timpul şi uzura cît acesta este în circulaţie. ● deplasare a unui avion pe teren. ● alergarea relaxată şi uniformă a cicliştilor şi atleţilor. 2. timpul scurs între două încărcări succesive ale unui vagon de marfă, de cale ferată. 3. circulaţie a fondurilor băneşti. [< fr. *roulage*]

RULÁNT, -Ă *adj.* care se mişcă, se deplasează cu ajutorul unor organe de rostogolire. O *pod* ~ = macara construită în formă de pod, care se poate deplasa în toate direcţiile ; *material* ~ = totalitatea vehiculelor care circulă pe liniile ferate. [< fr. *roulant*]

RULÁRE *s. f.* acţiunea de a rula şi rezultatul ei. ● proiectare (a unui film) pe un ecran cinematografic. [< *rula*]

RULÉTĂ *s. f.* 1. panglică de pînză sau de oţel gradată, care se poate înfăşura pe un ax metalic înăuntrul unei cutii plate şi care serveşte la măsurarea distanţelor. 2. obiect folosit în unele jocuri de noroc, format dintr-un disc împărţit în compartimente colorate şi numerotate şi dintr-o bilă care se învîrteşte odată cu discul, indicînd la oprire numărul cîştigător ; *(p. ext.)* jocul însuşi. 3. mic instrument format dintr-o rotiţă dinţată, folosit în croitorie pentru desenarea tiparelor pe stofă, la tăierea aluatului etc. 4. curbă descrisă de un punct al unei curbe plane care se rostogoleşte fără alunecare pe o altă curbă fixă cu care este coplanară. [< fr. *roulette*]

RULÍU *s. n.* mişcare alternativă de aplecare la dreapta şi la stînga a unui avion, a unei nave. [pron. *-liu*. / < fr. *roulis*]

RULMÉNT *s. m.* 1. piesă de maşină compusă din două inele concentrice separate prin bile sau role cu aceleaşi dimensiuni, care transformă mişcarea de alunecare în mişcare de rostogolire. 2. *fond de* ~ = materiile prime şi celelalte materiale necesare procesului de producţie, precum şi mijloacele băneşti necesare funcţionării continue a unei întreprinderi. [< fr. *roulement*]

RULÓTĂ *s. f.* automobil sau remorcă amenajată ca locuinţă. [< fr. *roulotte*]

RULÓU *s. n.* 1. cilindru de lemn sau de metal care serveşte ca suport pentru deplasarea pieselor grele prin rostogolire. ● sul subţire de lemn pe care se înfăşoară transperantul de la ferestre ; *(p. ext.)* transperantul însuşi. ● sul de hîrtie sau de carton în care se păstrau în trecut diplomele şi documentele de formate mari. ● *(poligr.)* cilindru elastic impregnat cu cerneală. ● tăvălug, cilindru de presat. ● *(text.)* valţ pentru aplicarea masei de încleiere. 2. pieptănătură feminească în care părul este înfăşurat ca un sul. 3. obiect sau material înfăşurat în formă de sul. ● preparat culinar din carne sau din aluat umplut cu friscă ori cu cremă, care se rulează (1). 4. *(arhit.)* motiv ornamental constînd din şirurile curbe de vute care se încastrează unele în altele. [< fr. *rouleau*]

RULÚRĂ *s. f.* boală a arborilor constînd în dezlipirea straturilor lemnoase ; crăpătură inelară. [< fr. *roulure*]

RUM *s. n.* v. r o m.

RUMB *s. m. (mar.)* măsură de unghi egală cu 1/32 parte a orizontului, adică cu $11^1/_2$ grade ; cart. [pl. *-bi*, (s. n.) *-buri*. / < fr. *rhumb*]

RUMBATRÓN *s. n.* dispozitiv alcătuit dintr-un sistem de cilindri conductori, folosit în dispozitivele de producere a curenţilor de foarte înaltă frecvenţă. [< fr. *rhumbatron*]

RÚMBĂ *s. f.* dans modern de origine cubană, cu ritm sincopat şi cu mişcare rapidă ; melodia acestui dans. [< fr., sp. *rumba*, germ. *Rumba*]

RÚMEN *s. n.* primul compartiment al stomacului rumegătoarelor. [< fr. *rumen*, cf. lat. *rumen*]

RUMINÁ *vb. I. intr.* 1. *(liv. ; despre animale)* a rumega. 2. *tr. (fig.)* a medita asupra unui fapt. [cf. fr. *ruminer*, it. *ruminare*]

RUMINÁL, -Ă *adj.* referitor la ruminație. [cf. it. *ruminale*]

RUMINÁȚIE *s. f.* 1. rumegare. 2. *(fig.)* frământare a unor idei obsedante. [gen. *-iei*. var. *ruminațiune s. f.* / < fr. *rumination*, lat. *ruminatio*]

RUMINAȚIÚNE *s. f.* v. ruminație.

RUMINÍTĂ *s. f.* inflamație a rumenului. [cf. fr. *ruminité*]

RÚMMY *s. n.* joc de societate cu cărți sau cu mici plăci prismatice de piatră, de lemn etc., marcate cu cifre de diferite culori. [pron. *römi*. / < engl. *rummy*, germ. *Rummy*]

RUMOÁRE *s. f.* zgomot confuz de voci care se aud deodată. ● murmur care exprimă o nemulțumire sau o surpriză generală. [pl. *-ori*. / < lat. *rumor*, it. *rumore*, fr. *rumeur*]

RUNCINÁT, -Ă *adj. (despre frunze)* cu marginea inegal dințată, dinții fiind înclinați în spate. [< engl. *runcinate*, cf. lat. *runcinare* — a da la rindea]

RÚNDĂ *s. f.* 1. repriză, tur (la un joc). ● una dintre seriile de partide din cadrul unui turneu de șah, în cursul căreia fiecare participant joacă o singură dată. ● repriză (de trei minute) a unui meci de box. 2. parte dintr-un șir de acțiuni, manifestări etc. de același fel. [< germ. *Runde*, fr. *round* < engl. *round*]

RÚNDSTRICK *s. n. (text.)* mașină de tricotat circulară. [< germ. *Rundstrick(maschine)*]

RÚNDSTUHL *s. n. (text.)* mașină de tricotat circulară cu maieze. [< germ. *Rundstuhl*]

RÚNE *s. f. pl.* caractere grafice folosite de vechii germani și scandinavi. [cf. germ. *Runen*, fr. *runes* < scand. *runar*]

RÚNIC, -Ă *adj.* cu caracter de rune ; care se referă la rune. [< fr. *runique*, cf. germ. *runisch*]

RUNOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în runologie. [< germ. *Runolog*, fr. *runologue*]

RUNOLOGÍE *s. f.* studiul, cercetarea runelor. [< germ. *Runologie*]

RUPELIÁN *s. n. (geol.)* etajul mijlociu al oligocenului. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-li-an*. pl. *-ieni*, *-iene*. / < fr. *rupélien*, cf. *Rupel*, rîu din Belgia]

RUPÉSTRU, -Ă *adj.* 1. *(despre plante)* care crește pe stînci, în locuri abrupte, pietroase. 2. săpat sau înscris în stînci. O *artă -ă* = denumire dată desenelor, picturilor etc. de pe pereții peșterilor sau de pe stînci. [< fr. *rupestre*, cf. lat. *rupes* — stîncă, peșteră]

RÚPIA *s. f.* boală de piele manifestată prin eruste purulente care, după ce cad, lasă răni sîngerînde. [< fr. *rupia*, cf. lat. *rupes* — stîncă]

RUPIÁH *s. m.* unitatea monetară în Indonezia ; rupie (3). [< germ. *Rupiah*, cf. hind. *rupya*]

RUPÍCOL, -Ă *adj. (despre plante)* care crește pe stînci sau bolovănișuri. [< fr. *rupicole*, cf. lat. *rupes* — stîncă, *colere* — a locui]

RÚPIE *s. f.* 1. monedă de diferite valori, care a circulat în Turcia. 2. unitate a sistemului monetar în India, Nepal, Pakistan și Sri Lanka. 3. denumire pentru rupiah. [gen. *-iei*. / < engl. *rupee*, cf. hind. *rupya*]

RUPOFOBÍE *s. f.* teamă obsedantă, maniacală de murdărie. [gen. *-iei*. / < fr. *rupophobie*, cf. gr. *rypos* — murdărie, *phobos* — teamă]

RUPTÓR *s. n.* întrerupător electric comandat la distanță, al cărui element mobil de contact are ca poziție de repaus poziția corespunzătoare închiderii circuitului. [pl. *-oare*, (s. m.) *-ori*. / cf. fr. *rupteur*]

RURÁL, -Ă *adj.* de (la) sat, sătesc ; ca de la țară. [cf. fr. *rural*, lat. *ruralis*]

RURALÍSM *s. n. (liv.)* caracter rural. [< fr. *ruralisme*]

RURALIZÁ *vb. I. tr. (liv.)* a da un aspect de sat. [cf. fr. *ruraliser*]

RUSH *s. n. (sport)* efort final al unui cal pentru a cîștiga cursa ; asalt impetuos. [pron. *raș*. / < engl. *rush*]

RUSIFICÁ *vb. I.* 1. *tr., refl.* a (se) asimila cu populația de limbă rusă. 2. *tr.* a modifica (un cuvînt, o expresie etc.) după structura limbii ruse. [cf. fr. *russifier*]

RUSIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) rusifica și rezultatul ei. [< *rusifica*]

RUSÍSM *s. n.* termen, expresie sau construcție specifică limbii ruse, împrumutată fără a fi necesar de o altă limbă. [et. incertă]

RUSÍSTICĂ *s. f.* studiul limbilor și culturii rusești. [< rus. *russistika*]

RUSOFÍL, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care iubește tot ceea ce este rusesc ; filorus. [< fr. *russophile*]

RÚSTIC, -Ă *adj. (liv.)* de țară, ca la țară; cimpenesc ; rustican. ● simplu, necioplit, brut, grosolan. // *s. f.* zidărie executată din blocuri masive de piatră a căror față exterioară este cioplită brut. [cf. fr. *rustique*, lat. *rustique*]

RUSTICÁ *vb. I.* 1. *tr.* a da un caracter brut, neprelucrat ; a face operația de rusticizare ; a rusticiza, rustifica. 2. *intr.* a trăi la țară. [< it. *rusticare*]

RUSTICÁN, -Ă *adj. (italienism)* de la țară, de țăran ; țărănesc ; cimpestru ; rustic. [< it. *rusticano*]

RUSTICITÁTE *s. f.* 1. caracterul a tot ce este rustic ; *(fig.)* bădărănie. 2. calitatea unei plante de a se adapta la intemperii. [cf. fr. *rusticité*]

RUSTICIZÁ *vb. I. tr.* a rustica. [< *rustic* + *-iza*]

RUSTICIZÁRE *s. f. (rar)* rustificare. [< *rusticiza*]

RUSTIFICÁ *vb. I. tr., intr.* a rustica. [p. i. *rustific*. / < *rust(ic)* + *-ifica*]

RUSTIFICÁRE *s. f. (rar)* faptul de a primi aspect sau caracter rustic ; rusticizare. [< *rustifica*]

RUT *s. n.* perioada împreunării la animale. [< fr. *rut*]

RUTACÉE *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate dialipetale erbacee, cuprinzînd lămîiul, portocalul, grepfrutul etc. ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e*. sg. invar. / < fr. *rutacées*]

RÚTĂ *s. f.* drum, traseu. ● via, direcție. [< fr. *route*]

RUTÉNIU *s. n.* metal cenușiu asemănător cu platina, foarte refractar, casabil și greu fuzibil, întrebuințat la fabricarea filamentului pentru becurile electrice. [pron. *-niu*. / < fr. *ruthénium*]

RUTHERFÓRD *s. m. (fiz.)* unitate de măsură a activității unei surse radioactive, egală cu un milion de dezintegrări pe se-

cundă. [pron. *radăfod.* / < fr. *rutherford*, cf. *E. Rutherford*, fizician englez]

RUTIÉR, -Ă *adj.* referitor la drumuri, la șosele. O *transport* ~ = transport făcut pe șosea ; *tractor* ~ = tractor rapid, în general cu roți, folosit în orașe și pe șosele la transportarea remorcilor. // *s. m.* ciclist participant la întrecerile sportive care se desfășoară pe șosele. [pron. *-tî-er.* / < fr. *routier*]

RUTÍL *s. n.* bioxid natural de titan. [< fr. *rutile*]

RUTILÍSM *s. n.* colorație congenitală roșcată a părului. [< fr. *rutilisme*, cf. lat. *rutilus* — roșiatic]

RUTINÁ *vb. I. tr. (rar)* a învăța prin rutină. ● *refl.* a căpăta anumite deprinderi ; a căpăta rutină. [< fr. *routiner*]

RUTINÁR *s. m. (rar)* cel care nu lucrează decît prin rutină ; sclav al automatismului. // *adj.* făcut prin rutină ; automatizat, șablonizat. [var. *rutinier, -ă* adj., s. m. f. / cf. fr. *routinier*]

RUTINÁT, -Ă *adj.* cu experiență ; priceput, versat. [< *rutină*]

RUTÍNĂ[1] *s. f.* 1. obicei, operație repetată zilnic sau periodic. ● operație efectuată de un calculator electronic. 2. deprindere de a lucra mecanic, mereu în același fel. ● *(depr.)* respectare prea servilă a unor reguli și deprinderi învechite. v. manierism. [< fr. *routine*]

RUTÍNĂ[2] *s. f.* substanță chimică de origine vegetală, folosită în farmacie ca diuretic, antihemoragic etc. [< fr. *routine*]

RUTINIÉR, -Ă *adj., s. m. f.* v. rutinar.

RUZ *s. n. (geol.)* vale sculptată pe flancul unei culmi anticlinale. [< fr. *ruz*]

S

SABÁT *s. n.* 1. ultima zi a săptămînii în calendarul mozaic, consacrată odihnei și ceremoniilor cultului ; simbătă. 2. adunare de vrăjitoare care, după credințele din evul mediu, avea loc simbăta la miezul nopții. ● *(fig.)* gălăgie produsă de o adunare zgomotoasă. [cf. fr. *sabbat*, lat. *sabbatum*, gr. *sabbaton* < ebr. *șabbath* — repaus]

SABÁTIC, -Ă *adj.* referitor la sabat, de natura sabatului. O *an* ~ = an de studiu acordat periodic universitarilor din anumite state, în care aceștia nu au obligații didactice. [cf. fr. *sabbatique*]

SABEÍSM *s. n.* cultul focului și al corpurilor cerești practicat în vechime de caldeeni, de perși etc. [pron. *-be-ism.* / < fr. *sabéisme*]

SABÍNĂ *s. f. (bot.)* varietate de ienupăr din Europa meridională, ale cărui frunze au proprietăți medicinale. [< fr. *sabine*, it., lat. *sabina*]

SABINÍSM *s. n.* intoxicație cu ulei de sabină. [cf. fr. *sabinisme*]

SABÍR *s. n.* limbă de circulație în bazinul mediteranean, compusă pe baza unui lexic italo-spaniol și cuvinte arabe. [< fr., it. *sabir*, cf. sp. *saber* — a ști]

SABLÁ *vb. I. tr.* a curăța suprafața pieselor metalice prin proiectare de nisip cu ajutorul aerului comprimat. [< fr. *sabler*]

SABLÁJ *s. n.* sablare. [< fr. *sablage*]

SABLÁRE *s. f.* acțiunea de a sabla și rezultatul ei ; sablaj, sablat. [< *sabla*]

SABLÁT *s. n.* sablare. O *mașină de* ~ = mașină cu care se face operația de sablare ; sablează. [< *sabla*]

SABLÉZĂ *s. f.* mașină de sablat. [< fr. *sableuse*]

SABLÓZĂ *s. f. (vet.)* enteropatie la animale determinată de ingestia de nisip odată cu furajele. [cf. fr. *sableuse*]

SABÓRD *s. n.* deschizătură în pereții laterali ai unei nave, care folosește la aerisire, la încărcarea și la descărcarea mărfurilor etc. [< fr. *sabord*]

SABORDÁ *vb. I. tr.* a scufunda intenționat propria navă pentru a nu cădea în mîinile inamicului. [< fr. *saborder*]

SABORDÁJ *s. n.* sabordare. [< fr. *sabordage*]

SABORDÁRE *s. f.* acțiunea de a sabordă și rezultatul ei ; sabordaj. [< *sabordă*]

SABÓT *s. m.* 1. papuc făcut dintr-o singură bucată de lemn. 2. înveliș metalic care se fixează în vîrful unui pilot de lemn, de beton etc. pentru ca acesta să poată pătrunde mai ușor în pămînt. ● piesă de metal, de lemn etc. folosită pentru frînarea prin frecare a roților, a aparatelor de ridicat etc. [< fr. *sabot*]

SABOTÁ *vb. I. tr.* 1. a împiedica, a submina, a frîna în ascuns realizarea unui lucru, a unei acțiuni ; a împiedica intenționat buna desfășurare a unei activități, a procesului de producție. 2. a ciopli, a cresta oblic traversele de cale ferată pentru fixarea șinelor. [< fr. *saboter*]

SABOTÁJ *s. n.* distrugere, stricare conștientă a unui lucru, a unei mașini etc. pentru a zădărnici o acțiune, un proces etc. ; împiedicarea, frînarea intenționată a realizării unui lucru, a unei acțiuni. [< fr. *sabotage*]

SABOTÁRE *s. f.* acțiunea de a sabota și rezultatul ei ; sabotaj. [< *sabota*]

SABOTÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care sabotează. [cf. fr. *saboteur*]

SABRÉR *s. m.* 1. luptător cu sabia. 2. *(franțuzism)* militar brutal și incult. [< fr. *sabreur*]

SABRETÁȘ *s. n.* mic săculeț plat de piele care se purta odinioară la centiron lîngă sabie la unele uniforme de cavalerie. [< fr. *sabretache*]

SABURÁL, -Ă *adj. (med. ; despre limbă sau mucoase digestive în anumite boli)* cu aspect alb-gălbui, nisipos. [< fr. *saburral*, cf. lat. *saburra* — lest]

SACADÁT, -Ă *adj. (despre mișcări, vorbire etc.)* cu întreruperi dese și scurte ; intermitent. [cf. fr. *saccadé*]

SACÁDĂ *s. f. (rar)* mișcare bruscă, neregulată, sacadată. [< fr. *saccade*, cf. v. fr. *saquer* — a trage]

SACERDÓT *s. m. (liv.)* preot. [< it. *sacerdote*, lat. *sacerdos*]

SACERDOTÁL, -Ă *adj. (liv.)* de preot, preoțesc. [cf. fr. *sacerdotal*, lat. *sacerdotalis*]

SACERDÓȚIU *s. n.* 1. rang, demnitate de preot. 2. cler, preoțime. [pron. *-țiu.* / < fr. *sacerdoce*, lat. *sacerdotium*]

SACIFÓRM, -Ă *adj.* în formă de sac. [cf. lat. *saccus* — sac, *forma* — formă]

SACÓM *s. n. (arhit.)* mulură în consolă. [< fr. *sacome*]

SACÓȘĂ *s. f.* mic sac de mînă, folosit pentru cumpărături. [< fr. *sacoche*, cf. it. *sacchetto* < *sacco* — sac]

SACÓU *s. n.* veston, haină bărbătească. [< germ. *Sakko*]

SACRÁL, -Ă *adj.* referitor la sacrum ; de (sau la) sacrum. [cf. germ. *sakral*]

SACRALGÍE *s. f. (med.)* durere în regiunea sacrală. [cf. lat. *sacrum* — osul sacru, gr. *algos* — durere]

SACRALIZÁ *vb. I. tr.* a atribui un caracter sacru unui lucru profan. [< fr. *sacraliser*]

SACRALIZÁRE[1] *s. f.* acțiunea de a sacraliza și rezultatul ei. [< *sacralizа*]

SACRALIZÁRE[2] *s. f. (med.)* sacralizație. [după fr. *sacralisation*]

SACRALIZÁȚIE *s. f. (med.)* tendință de asimilare a ultimei vertebre la prima vertebră din regiunea sacrală ; sacralizare[2]. [< fr. *sacralisation*]

SACRAMÉNT *s. n.* taină bisericească ; *(spec.)* împărtășania la catolici. [pl. *-te*, *-turi.* / < lat. *sacramentum* < *sacrare* — a sfinți, cf. it. *sacramento*, fr. *sacrament*]

SACRAMENTÁL, -Ă *adj.* de sacrament ; *(p. ext.)* solemn. [< it. *sacramentale*, lat. *sacramentalis*, cf. fr. *sacramentel*]

SACRÁRIU *s. n. (ant.)* loc de rugăciune în casele romane. ● parte a unui templu unde se țineau obiectele sacre. [pron. *-riu.* / < lat. *sacrarium*]

SACRIFICÁ *vb. I. tr.* 1. *(unt.)* a jertfi, a aduce ca prinos divinității animale (sau chiar oameni). 2. a ucide un animal pentru anumite scopuri științifice sau pentru consumul public. 3. *refl.* a renunța la ceva sau la cineva în favoarea altcuiva sau pentru a obține ceva. ● a se jertfi ; a se devota. [p. i. *sacrific*, 3,6 *-că*. / cf. it., lat. *sacrificare*, fr. *sacrifier*]

SACRIFICÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi sacrificat. [cf. fr. *sacrifiable*, it. *sacrificabile*]

SACRIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a sacrifica și rezultatul ei ; jertfire. [< *sacrifica*]

SACRIFICÁTOR *s. m. (unt.)* preot care oficia sacrificiile (1). [cf. lat. *sacrificator*]

SACRIFÍCIU *s. n.* 1. jertfă adusă unei divinități. ● renunțare benevolă la ceva în interesul cuiva. 2. efort, cheltuială făcută în vederea unui scop oarecare. [pron. *-ciu*. pl. *-ii*, *-iuri*. / cf. lat. *sacrificium* < *sacrum* — ofrandă adusă divinității, *facere* — a face, it. *sacrificio*]

SACRILÉG, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care săvârșește un sacrilegiu ; nelegiuit, blestemat. [< lat. *sacrilegus* < *sacer* — sacru, *legere* — a culege]

SACRILÉGIU *s. n.* necinstire, profanare a unui lucru considerat sfînt, a unui lucru deosebit de scump. [pron. *-giu*. var. *sacrilej* s. n. / cf. lat. *sacrilegium*, it. *sacrilegio*, fr. *sacrilège*]

SACRILÉJ *s. n.* v. s a c r i l e g i u.

SACRISTÁN *s. m.* cel care are în grija sa sacristia unei biserici ; paracliser. [< it. *sacrestano*, cf. lat. med. *sacristanus*]

SACRISTÍE *s. f.* anexă a sanctuarului într-o biserică catolică unde se păstrează obiectele de cult. [gen. *-iei*. / < fr. *sacristie*, cf. lat. *sacra* — lucruri sfinte]

SACROCOXALGÍE *s. f.* artrită cronică a simfizei sacroiliace. [< fr. *sacro-coxalgie*]

SACROSÁNCT, -Ă *adj. (uneori ironic)* sfînt. [var. *sacrosant*, *-ă* adj. / < lat. *sacrosanctus*]

SACROSÁNT, -Ă *adj.* v. s a c r o s a n c t.

SÁCRU, -Ă *adj.* 1. cu caracter religios ; sfînt. O *foc* ~ = vocație, talent. 2. *(fig.)* scump, venerat. [< *lat. sacer*]

SÁCRU *s. n.* v. s a c r u m.

SÁCRUM *s. n. (anat.)* os triunghiular al bazinului, așezat la partea inferioară a șirei spinării și care împreună cu oasele pelviene formează bazinul. [var. *sacru* s. n. / < fr., lat. *sacrum*]

SACUL *s. n.* v. s a c u l ă.

SACULÁ *s. f. (anat.)* formațiune saciformă de dimensiuni mici ; rest de cavitate generală (celom) la unele artropode etc. ● una dintre încăperile urechii interne. [var. *sacul* s. n. / < fr. *saccule*, cf. lat. *sacculus* — sac mic]

SACULÍNĂ *s. f. (zool.)* specie de crustaceu parazit al crabilor, a cărui femelă are aspectul unui sac agățat de abdomenul animalului-gazdă. [< fr. *sacculine*]

SÁDIC, -Ă *adj. (despre oameni)* care are plăcerea bolnăvicioasă să chinuiască pe alții ; de o cruzime extremă ; *(despre fapte și însușiri ale omului)* plin de sadism, pornit din sadism. [< fr. *sadique*]

SADÍSM *s. n.* cruzime anormală, exagerată, plăcere patologică de a chinui. ● perversiune constînd în asocierea plăcerii sexuale cu acte de cruzime. [< fr. *sadisme*, cf. *Sade*, scriitor francez]

SADUCEÍSM *s. n.* v. s a d u c h e i s m.

SADUCÉU *s. m.* v. s a d u c h e u.

SADUCHEÍSM *s. n.* doctrina saducheilor. [< fr. *saducéisme*]

SADUCHÉU *s. m.* membru al unei secte religioase mozaice, ostilă fariseismului și favorabilă elenismului, care nega nemurirea sufletului și viața viitoare și disprețuia practicile religioase. [< it. *sadduceo*]

SAFÁRI *s. n.* 1. *(rar)* expediție de vînătoare în Africa centrală și orientală. 2. raliu automobilistic fără probe speciale, desfășurat mai ales pe continentul african, pe drumuri și în condiții dintre cele mai vitrege. [< fr. *safari*, cf. ar. *safar* — a călători]

SAFÉ *s. m.* v. s e i f.

SAFÉN, -Ă *adj., s. f.* (nerv, arteră sau venă) care coboară pe partea mediană a coapsei. [< fr. *saphène*, cf. gr. *saphes* — evident]

SAFENECTOMÍE *s. f. (med.)* rezecție totală sau parțială a uneia dintre safene în scopul combaterii varicelor. [gen. *-iei*. / < fr. *saphènectomie*]

SAFÉU *s. n.* v. s e i f.

SÁFIC, -Ă *adj. vers* ~ = vers endecasilabic cu cinci picioare, cu cezură după al doilea picior, folosit în poezia lirică antică ; *strofă* ~*ă* = strofă compusă din trei versuri safice și unul adonic. [cf. fr. *saphique*, lat. *sapphicus*, gr. *sapphikos* < *Safo*, poetă greacă din antichitate]

SAFÍR *s. n.* 1. varietate transparentă de coridon de culoare albastră, folosită ca piatră prețioasă. 2. varietate de blană de nurcă de culoare albastră. [pl. *-re*, *-ruri*. / < fr. *saphir*, lat. *sapphirus*, gr. *sappheiros* < ebr. *sappir* — cel mai frumos lucru]

SAFÍSM *s. n.* lesbianism. [< fr. *saphisme*]

SAFRÁN *s. n. (mar.)* suprafața cîrmei care lucrează asupra apei. [< fr. *safran*]

SAFRANÍNĂ *s. f.* colorant roșu sau roz-violet, folosit pentru bumbac. [< fr. *safranine*]

SÁGA *s. f. invar. (lit.)* totalitatea legendelor și a tradițiilor popoarelor scandinave. ● proză narativă cuprinzînd povestiri și legende istorice cu caracter eroic aparținînd popoarelor scandinave ; cronică, roman. [< fr., scand. *saga*, germ. *Saga*]

SAGÁCE *adj. invar.* pătrunzător, ager la minte ; perspicace. [cf. fr., it. *sagace*, lat. *sagax*]

SAGACITÁTE *s. f. (liv.)* perspicacitate, agerime a minții. [cf. fr. *sagacité*, lat. *sagacitas*]

SAGITÁL, -Ă *adj.* situat în plan vertical de simetrie. O *sutură* ~*ă* = sutură care unește cele două oase parietale. [< fr. *sagittal*, cf. lat. *sagittalis* — în formă de săgeată]

SAGITÁR *s. m.* arcaș (auxiliar) în armata romană. [< lat. *sagittarius* < *sagitta* — săgeată]

SAGITÁRIA *s. f.* plantă erbacee din apele dulci, calme, cu frunze aeriene în formă de vîrf de săgeată ; varietate de stînjenel. [< fr. *sagittaire*, cf. lat. *sagitta* — săgeată]

SAGITÁT, -Ă *adj. (despre frunze)* de forma unei săgeți. [cf. fr. *sagitté*]

SAGÓ *s. n.* v. s a g u.

SAGOTIÉR *s. m.* gen de palmieri din a căror măduvă se extrage o materie făinoasă foarte hrănitoare. [pron. *-ti-er*. / < fr. *sagoutier*]

SAGÚ *s. n.* produs comestibil preparat din fecula sagotierului, care se consumă fiert în supă sau în lapte. [var. *sago* s. n. / < fr. *sagou* < cuv. malaiez]

SÁGUM *s. n.* manta scurtă romană și galică, care se prindea pe umăr cu o broșă. [pl. *-muri*. / < lat., fr. *sagum*]

SAHELIÁN *s. n. (geol.)* primul etaj al pliocenului inferior de facies marin. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-li-an.* / < fr. *sahélien*, cf. germ. *Sahelian*]

SAHÍB *s. m.* termen care denumea în limbajul colonial britanic pe stăpîn sau *(p. ext.)* pe omul alb. [pron. *saib* și *sa-ib.* / < engl., fr., it. *sahib* < cuv. hindi, trecut și în arabă]

SAÍGA *s. f. (zool.)* antilopă din Orient cu botul mare, cocoșat. [pron. *sa-i-.* / < fr. *saïga*]

SAINT-SIMONIÁN, -Ă *adj.* referitor la saint-simonism. // *s. m. f.* adept al saint-simonismului. [pron. *sen-...-ni-an.* / < fr. *saint-simonien*]

SAINT-SIMONÍSM *s. n.* doctrină socialist-utopică, care considera că societatea viitoare se va întemeia pe marea industrie planificată, pe participarea la muncă a tuturor membrilor societății și pe repartiția după muncă, cu păstrarea totuși a proprietății private și a claselor, progresul societății fiind determinat de știință și de rațiunea umană. [pron. *sen-.* / < fr. *saint-simonisme*, cf. *Saint-Simon*, socialist utopic francez]

SAKÉ *s. n.* varietate de bere de orez, băutură specifică a Japoniei. [< fr., it. *sake* < cuv. japonez]

SAKÍ *s. m. (zool.)* maimuță cu coadă din America de Sud. [< fr. *saki*]

SALÁDĂ *s. f.* cască rotundă, purtată în sec. XV. [< fr. *salade*]

SALAMÁNDRĂ *s. f.* batracian asemănător șopîrlei, care trăiește prin locuri umede și întunecoase. [cf. lat., gr. *salamandra*, fr. *salamandre*]

SALANGÁNĂ *s. f.* gen de păsărele răspîndite în Asia și Oceania, care își fac cuibul din frunze și fire de păr lipite cu salivă, cunoscute sub denumirea de „cuiburi de rîndunele". [< fr. *salangane* < *salamga*, cuv. filipinez]

SALÁR *s. n.* v. s a l a r i u.

SALARIÁ *vb. I. tr. (rar)* a salariza. [pron. *-ri-a.* p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *salarier*]

SALARIÁL, -Ă *adj.* referitor la salariu. [pron. *ri-al.* / < fr. *salarial*]

SALARIÁT, -Ă *adj. s. m. f.* (muncitor, lucrător, funcționar etc.) care primește un salariu. // *adj. (despre muncă)* recompensată, plătită cu un salariu. [pron. *-ri-at.* / cf. fr. *salarié*]

SALARIÉRE *s. f. (rar)* salarizare. [pron. *-ri-e-.* / < *salaria*]

SALÁRIU *s. n.* retribuție pe care o primește regulat cineva pentru munca depusă (în mod permanent undeva) ; leafă. [pron. *-riu*, var. *salar* s. n. / < fr. *salaire*, după lat. *salarium*]

SALARIZÁ *vb. I. tr.* a plăti cuiva un salariu ; a salaria. [după fr. *salarier*]

SALARIZÁRE *s. f.* acțiunea de a salariza și rezultatul ei ; salariere. [< *salariza*]

SALATIÉRĂ *s. f.* vas, castron în care se prepară sau se servește salata. [pron. *-ti-e-.* / < *salată* + *-ieră*, după fr. *saladier*]

SÁLĂ *s. f.* 1. încăpere mare destinată spectacolelor, unor manifestări sportive etc. ● totalitatea persoanelor adunate într-o sală (1). 2. încăpere mare într-un apartament ; antreu, vestibul. 3. coridor. [< fr. *salle*, cf. germ. *Saal*]

SALABÁNDĂ *s. f. (geol.)* zonă de contact între un filon și roca pe care o străbate. [< fr. *salbande*, cf. germ. *Sahlband*]

SALE- v. s a l i-.

SALEDÚCT *s. n.* conductă pentru transportul saramurii în unele combinate chimice. [cf. lat. *sal* — sare + *(con)duct*]

SALÉU *s. n.* preparat alimentar din aluat sărat, modelat în formă de bastonașe. [< fr. *salée*]

SALI- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) sare", „salin". [var. *sale-* / < fr. *sali-*, cf. lat. *sal*]

SÁLIC, -Ă *adj legea ~ă* = lege respectată în teritoriile ocupate de luptătorii franci din Galia (printr-o dispoziție a acestui cod femeile erau excluse de la succesiunea pămînturilor și de la tronul Franței). [< fr. *salique*]

SALICACÉE *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate apetale, cuprinzînd sălciile și plopii ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *salicacées*]

SALICILÁT *s. m.* sare sau ester al acidului salicilic. ● acid salicilic. [< fr. *salicylate*]

SALICILEMÍE *s. f. (med.)* prezență a salicilatului în sînge. [gen. *-iei.* / < fr. *salicylémie*]

SALICÍLIC *adj. m. acid ~* = compus organic folosit în industria coloranților și a conservelor alimentare, precum și în medicină ca antiseptic. [< fr. *salicylique*]

SALICILOTERAPÍE *s. f. (med.)* folosirea terapeutică a salicilatului. [gen. *-iei.* / < fr. *salicylothérapie*]

SALIÉNI *s. m. pl.* v. s a l i i.

SALIFÉR, -Ă *adj.* care conține sare. [cf. it. *salifero* < lat. *sal* — sare, *ferre* — a purta]

SALIFIÁ *vb. I. tr. (chim.)* a salifica. [pron. *-fi-a.* / < fr. *salifier*]

SALIFICÁ *vb. I. tr. (chim.)* a combina o bază cu un acid pentru a obține o sare ; a salifia. [p. i. *salific.* / < it. *salificare*]

SALIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a salifica și rezultatul ei ; salifiere, salificație. [< *salifica*]

SALIFICÁȚIE *s. f. (chim.)* salificare. [< fr. *salification*]

SALIFIÉRE *s. f.* salificare. ● separare a coloizilor dintr-o soluție prin adăugare de electroliți, alcool etc. [pron. *-fi-e-.* / < *salifia*]

SÁLII *s. m. pl. (ant.)* colegiu de 12 preoți ai lui Marte, păstrători ai scuturilor sfinte și conducători ai dansurilor războinice la sărbătoarea zeului. [sg. *saliu.* var. *salieni* s. m. pl. / < lat. *salii*]

SALÍN, -Ă *adj.* 1. care conține sare. 2. *(chim.)* care are caracter de sare. [< fr. *salin*, it. *salino*, cf. lat. *sal* — sare]

SALÍNĂ *s. f.* complex de construcții, de instalații etc. destinate exploatării unui zăcămînt de sare ; mină de sare. [< fr. *saline*, cf. lat. *salinae*]

SALINITÁTE *s. f.* gradul de saturare a unei ape sărate sau a unui sol sărat. [cf. fr. *salinité*]

SALINIZÁ *vb. I. refl. (despre sol)* a deveni salin ; a se îmbiba cu săruri solubile pe care le conține în soluție apa de irigare. [cf. fr. *saliniser*]

SALINIZÁRE *s. f.* faptul de a se saliniza ; procesul de acumulare a sărurilor solubile în sol. [< *salinîza*]

SALINO- element prim de compunere savantă cu semnificația „sare", „sărat", „salin". [< fr., it. *salino-*, cf. lat. *sal* — sare]

SALINOMÉTRU *s. n.* areometru pentru determinarea concentrației soluțiilor saline.

[< fr. *salinomètre*, cf. fr. *salin* — care conține sare, gr. *metron* — măsură]

SALIPIRINĂ *s. f.* salicilat de antipirină cu proprietăți analgezice, folosit contra reumatismului. [nume comercial]

SALIVÁ *vb. I. intr.* a produce (multă) salivă. [< fr. *saliver*]

SALIVÁR, -Ă *adj.* referitor la salivă, de salivă. O *glande* ~*e* = glande care secretă saliva. [cf. fr. *salivaire*, lat. *salivarius*]

SALIVÁRE *s. f.* acțiunea de a saliva și rezultatul ei ; salivație. [< *saliva*]

SALIVÁȚIE *s. f.* funcția glandelor salivare ; secreție salivară abundentă. [gen. *-iei*. var. *salivațiune* s. f. / < fr. *salivation*]

SALIVAȚIÚNE *s. f.* v. salivație.

SALÍVĂ *s. f.* lichid apos și puțin viscos care umezește gura, secretat de glandele salivare. [< fr. *salive*, lat. *saliva*]

SALMÁSTRU, -Ă *adj.* care conține sare. O *apă* ~*ă* = amestec de apă dulce și apă sărată, întîlnit în special în zonele unde se varsă un fluviu în mare ; apă slab sărată. [< it. *salmastro*, cf. lat. *salmacidus* < *salgama* — conserve, *acidus* — acru]

SALMIÁC *s. n.* clorură naturală de amoniu. [pron. *-mi-ac*. / < fr. *salmiac*]

SALMONÉLĂ *s. f.* (*zool.*) gen de bacterii în formă de bastonaș, care provoacă febra tifoidă, paratifozele etc. [< fr. *salmonella*]

SALMONELÓZĂ *s. f.* (*med.*) boală infecțioasă provocată de salmonelă la animale și păsări, transmisibilă și omului, putînd provoca accidente intestinale sau abortive ; paratifoză. [< fr. *salmonellose*]

SALMONICULTÓR, -OÁRE *s. m. f.* piscicultor specializat în cultura păstrăvului. [< fr. *salmoniculteur*]

SALMONICULTÚRĂ *s. f.* cultura peștilor din familia păstrăvului. [< fr. *salmoniculture*]

SALMONÍDE *s. n. pl.* familie de pești răpitori, căreia îi aparțin păstrăvul, lipanul etc. ; (*la sg.*) pește din această familie. [pl. și (s. m.) *-izi*. / < fr. *salmonidés*]

SALÓL *s. m.* salicilat de fenol, întrebuințat în medicină ca antiseptic și antipiretic. [< fr. *salol*]

SALÓN *s. n.* 1. cameră frumos mobilată în care se primesc musafiri. 2. sală publică în care se organizează baluri, reuniuni etc. ● sală în care se organizează expoziții de pictură, de sculptură etc. ; (*p. ext.*) expoziția însăși. O ~ *literar* = loc de reuniune în scopul unor discuții, de obicei literare și filozofice. 3. cameră mare cu paturi pentru bolnavi într-un spital. [pl. *-oane*. / < fr. *salon*, cf. it. *salone*]

SALONÁRD, -Á *adj.* (*rar*) de salon. // *s. m. f.* (*peior.*) om de lume care frecventează saloanele. [pl. *-rzi*, *-rde*. / < fr. *salonnard*]

SALOPÉTĂ *s. f.* haină de lucru care se îmbracă pe deasupra hainelor obișnuite. [< fr. *salopette*]

SALPETRÓS, -OÁSĂ *adj.* care conține salpetru. [< fr. *salpêtreux*]

SALPÉTRU *s. n.* azotat de sodiu, de potasiu, de calciu și de amoniu ; silitră. O ~ *de India* = azotat de potasiu ; ~ *de Chile* = azotat de sodiu. [< fr. *salpêtre*, cf. lat. *sal* — sare, *petra* — piatră]

SALPING- v. salpingo-.

SALPÍNGE *s. n.* v. salpinx.

SALPINGECTOMÍE *s. f.* (*med.*) ablațiune (totală sau parțială) a trompelor uterine. [gen. *-iei*. / < fr. *salpingectomie*, cf. gr. *salpinx* — trompă, *ektome* — excizie]

SALPINGÍTĂ *s. f.* inflamație a trompelor uterine. [< fr. *salpingite*, cf. gr. *salpinx* — trompă]

SALPINGO- element prim de compunere savantă cu semnificația „salpinx", „trompă", „(referitor la) trompele uterine". [var. *salping-*. / < fr., it. *salpingo-*, cf. gr. *salpinx*]

SALPINGOGRAFÍE *s. f.* (*med.*) radiografie a trompelor uterine cu ajutorul unei substanțe de contrast. [< fr. *salpingographie*, cf. gr. *salpinx* — trompă, *graphein* — a scrie]

SALPINGOOVARIECTOMÍE *s. f.* (*med.*) ablațiune chirurgicală a trompelor și a ovarelor. [pron. *-go-o-*. gen. *-iei*. / < fr. *salpingo-ovariectomie*]

SALPINGOOVARÍTĂ *s. f.* (*med.*) anexită. [pron. *-go-o-*. / < fr. *salpingo-ovarite*, cf. gr. *salpinx* — trompă, lat. *ovarium* — ovar]

SALPINGOSCÓP *s. n.* aparat folosit în salpingoscopie. [< fr. *salpingoscope*]

SALPINGOSCOPÍE *s. f.* (*med.*) explorare vizuală cu ajutorul salpingoscopului a orificiului intern al trompei lui Eustache. [gen. *-iei*. / < fr. *salpingoscopie*]

SALPINGOSTOMÍE *s. f.* (*med.*) intervenție chirurgicală plastică avînd ca scop refacerea unui orificiu tubar și legarea lui cu ovarul. [gen. *-iei*. / < fr. *salpingostomie*, cf. gr. *salpinx* — trompă, *stoma* — gură]

SALPINGOTOMÍE *s. f.* (*med.*) deschidere chirurgicală a trompei uterine. [gen. *-iei*. / < fr. *salpingotomie*, cf. gr. *salpinx* — trompă, *tome* — tăiere]

SÁLPINX *s. n.* formație anatomică în formă de tub (trompă uterină, trompa lui Eustache). [var. *salpinge* s. n. / < fr., lat., gr. *salpinx*, it. *salpinge*]

SALTÁNDO *adv.* (*muz. ; ca indicație de execuție*) săltînd ; saltato. [< it. *saltando*]

SALTARÉLLA *s. f.* vechi dans italian și spaniol, vioi, avînd o mișcare rapidă, bazată pe sărituri ; melodia acestui dans. [< it. *saltarella* < *saltare* — a sări]

SALTÁTO *adv.* (*muz. ; ca indicație de execuție*) cu arcușul desprins ușor de coardă; saltando. [< it. *saltato*]

SALTĂȚIE[1] *s. f.* artă romană care îngloba dansul, pantomima și oratoriul. [gen. *-iei*. / < lat. *saltatio*]

SALTĂȚIE[2] *s. f.* deplasare prin salturi a particulelor antrenate de un curent de apă sau de aer. [< fr. *saltation*]

SALTIGRÁD, -Ă *adj.* (*biol.*) care merge prin salturi. [< fr. *saltigrade*]

SALTIMBÁNC *s. m.* actor de circ, acrobat ; scamator. ● (*fig.*) șarlatan politic, pehlivan. [cf. fr. *saltimbanque*, it. *saltimbanco*]

SALUBRITÁTE *s. f.* însușirea de a fi salubru ; curățenie. ● sănătate. ● serviciu public care are în grijă curățenia unui oraș. [cf. fr. *salubrité*, lat. *salubritas*]

SALUBRIZÁRE *s. f.* acțiunea de a face salubru locul de trai sau de muncă al populației. [< *salubru* + *-iza*]

SALÚBRU, -Ă *adj.* igienic, curat ; sănătos. [cf. fr. *salubre*, lat. *salubris*]

SALÚT *s. n.* cuvînt, frază, gest cu care se salută. ● cuvîntare cu care se salută o adunare, se întîmpină un oaspete etc. [pl. *-turi*. / < fr. *salut*, cf. lat. *salus*]

SALUTÁ *vb. I. tr.* a întîmpina, a da cuiva un semn de respect, de considerație, rostind un cuvînt, o frază, o formulă uzuală de politețe, de simpatie etc. la întîlnire sau la despărțire. ● (*fig.*) a primi (ceva) cu bucurie, cu o manifestație vie. [p. i. *salút*. / < lat., it. *salutare*, cf. fr. *saluer*]

SALUTÁR, -Ă *adj.* folositor pentru păstrarea sănătății, a vieții etc. ; salvator. ● care este potrivit, adecvat într-o anumită împrejurare. [cf. fr. *salutaire*, lat. *salutaris*]

SALUTÁRE *s. f.* acțiunea, faptul de a saluta ; formulă, termen de salut ; salut. ● *(la pl.)* expresie de politețe transmisă prin scris sau prin cineva unei persoane. [< *saluta*]

SALUTĂȚIE *s. f.* formulă de salut, de adresare, într-o scrisoare etc. [gen. *-iei*. var. *salutațiune* s. f. / < lat. *salutatio*, fr. *salutation*]

SALUTAȚIÚNE *s. f.* v. salutație.

SALUTIÉR *s. n.* navă mică utilizată de pescari, în special în mările nordice. [pron. *-ti-er*. / < fr. *salutier*]

SALVÁ *vb. I. tr.* a scăpa, a scoate (pe cineva sau ceva) din primejdie, din încurcătură etc. O *a ~ aparențele* = a face față ; a ascunde realitatea prezentînd numai aspectul voit. ● *refl.* a se scăpa singur dintr-o primejdie. [< lat. *salvare*, cf. it. *salvare*]

SALVÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi salvat. [cf. it. *salvabile*]

SALVÁRE *s. f.* 1. acțiunea de a (se) salva ; *(concr.)* obiect, ființă, circumstanță salvatoare. 2. serviciu medical care dă primul ajutor celor accidentați sau bolnavilor în stare foarte gravă. ● camionetă, mașină special amenajată pentru transportul celor accidentați sau bolnavi, la un spital de urgență. [< *salva*]

SALVARSÁN *s. n. (chim.)* derivat organic al arseniului, folosit ca medicament în tratamentul sifilisului. [< germ. *Salvarsan*, nume comercial]

SALVATÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* (cel) care salvează sau poate salva. [cf. lat. *salvator*]

SÁLVĂ *s. f.* serie de lovituri, de descărcări ale unei arme de foc. O *~ de salut* = salvă trasă, fără proiectile, în diferite ocazii festive. [< fr. *salve*, it. *salva*]

SALVCONDÚCT *s. n. (jur.)* document care acordă unei persoane liberă trecere pe un teritoriu străin sau într-o zonă de război. [< it. *salvacondotto*, cf. fr. *sauf-conduit*]

SÁLVE *interj.* salutare, salut ! [< lat. *salve*]

SALVGARDÁ *vb. I. tr. (rar)* a salva ; a proteja, a lua sub ocrotirea sa. [cf. fr. *sauvegarder*, it. *salvguardare*]

SALVGARDÁRE *s. f.* acțiunea de a salvgarda ; salvare ; ocrotire ; mîntuire. [< *salvgarda*]

SÁLVIE *s. f.* plantă erbacee ornamentală cu flori roșii sau violete din familia labiatelor. [< lat. *salvia*]

SAMÁRĂ *s. f.* tip de fruct uscat, indehiscent, lățit ca o aripă subțire în jurul seminței sau numai într-o parte a acesteia. [< fr. *samare*, cf. lat. *samanum*]

SAMÁRIU *s. n. (chim.)* element din familia pămînturilor rare. [pron. *-riu*. / < fr. *samarium*]

SÁMBA *s. f.* dans popular brazilian, cu ritm viu, discontinuu și sincopat ; melodia acestui dans. [< fr., port. *samba*]

SÁMBO *s. m. invar.* cafuzo. [< sp. *zambo*]

SÁMBO *s. n.* luptă sportivă răspîndită în U.R.S.S., care se aseamănă cu lupta japoneză de jiu-jitsu. [< fr. *sambo*, cf. rus. *samozașcita bezorujiia* — autoapărare fără arme]

SAMBÚC *s. n.* parte a unei mașini de război medievale, formată dintr-o punte volantă care se lăsa dintr-un turn de asediu pe zidurile cetății asediate. [< lat. *sambuca*, fr. *sambuque*, it. *sambuca*]

SAMURÁI *s. m.* 1. membru al unei caste feudale-militariste din Japonia de dinainte de revoluția din 1868. 2. *(peior.)* persoană făcînd parte din clica militariștilor japonezi, care duc o politică agresivă imperialistă. [pl. invar. / < fr. *samurai* < cuv. japonez]

SANATORIÁL, -Ă *adj.* referitor la sanatoriu ; cu regim de sanatoriu. [pron. *-ri-al*. / < *sanatoriu* + *-al*]

SANATÓRIU *s. n.* instituție medicală (așezată într-un loc prielnic la munte, la mare etc.) ; spital adaptat mai ales pentru cura igieno-dietetică a tuberculozei ; *(în trecut)* spital particular. [pron. *-riu*. / < fr. *sanatorium*, cf. lat. *sanatorius* — care vindecă]

SANBENÍTO *s. n. invar.* tunică galbenă făcută din pînză de sac, care se punea celor condamnați de inchiziție. ● condamnare. [< it. *sanbenito*, sp., fr. *san-benito*]

SANCTIFICÁ *vb. I. tr.* a trece în rîndul sfinților, a sfinți. [p. i. *sanctific*. / < lat. *sanctificare*, cf. fr. *sanctifier*]

SANCTIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a sanctifica și rezultatul ei. [< *sanctifica*]

SANCTITÁTE *s. f.* sfințenie. ● titlu dat papilor și patriarhilor. [< lat. *sanctitas*, cf. it. *santità*]

SANCTUÁR *s. n.* 1. edificiu consacrat ceremoniilor religioase ; altar, loc sfînt. 2. *(fig.)* loc consacrat pentru un anumit lucru ; loc inviolabil. [pron. *-tu-ar*. / < lat. *sanctuarium*, cf. fr. *sanctuaire*]

SACȚIONÁ *vb. I. tr.* 1. a aproba, a confirma, a întări o lege, o dispoziție etc. printr-o semnătură autorizată. 2. a pedepsi. [< fr. *sanctionner*]

SANCȚIONÁRE *s. f.* acțiunea de a sancționa și rezultatul ei ; confirmare, pedepsire, sancțiune. [< *sancționa*]

SANCȚIÚNE *s. f. (jur.)* 1. faptul de a sancționa ; sancționare ; confirmare, întărire a unui act de către o autoritate superioară celei care l-a efectuat. ● aprobare, întărire, confirmare. 2. pedeapsă, osîndă. ● *(în dreptul internațional)* sistem de măsuri cu caracter de pedeapsă luate contra părții care nu respectă obligațiile asumate printr-o convenție. [cf. fr. *sanction*, lat. *sanctio*]

SÂNCULOT *s. m.* revoluționar francez din cadrul mișcării populare din timpul revoluției de la sfîrșitul sec. XVIII. [scris și *sans-culottes* s. m. pl. / < fr. *sans-culottes*]

SANDÁ *s. f.* v. sandală.

SANDÁL *s. n.* v. santal.

SANDÁLĂ *s. f.* încălțăminte de vară alcătuită dintr-o talpă legată de picior cu niște curele de piele sau de pînză. [var. *sanda* s. f. / cf. fr. *sandale*, lat. *sandalium*]

SANDARÁC *s. n. (chim.)* rășină naturală extrasă dintr-un conifer care crește în Africa și în Australia, folosită în industria lacurilor, a vopselelor etc. [< fr. *sandaraque*]

SANDÓU *s. n.* cablu elastic confecționat din fire de cauciuc paralele, îmbrăcat într-o țesătură din fire de in sau de bumbac. [< fr. *sandow*]

SÁNDRĂ *s. f. (geol.)* cîmpie constituită din nisip și pietriș la periferia ghețarilor, în fața morenelor frontale. [< germ. *Sandr*, cf. sued. *sander*, island. *sandur*]

SÁNDVICI *s. n.* v. sandviș.

SÁNDVIȘ *s. n.* felie de șuncă, de salam etc. așezată între două felii de pîine (unse cu unt). [pl. *-uri*. var. *sandvici* s. n. / < fr., engl. *sandwich*, cf. *Sandwich*, lord englez]

SANFORIZÁ *vb. I. tr.* a aplica (țesăturilor de bumbac) operația de sanforizare. [< engl. *sanforized*]

SANFORIZÁRE *s. f.* stabilizare la apretare a dimensiunilor unei țesături de bumbac. [< *sanforiza*]

SANGHÍN, -Ă *adj.* v. sanguin.

SANGHINÁR, -Ă *adj.* v. sanguinar.

SANGHÍNIC, -Ă *adj.* v. sanguinic.

SANGHINOLÉNT, -Ă *adj.* v. sanguinolent.

SANGUÍN, -Ă *adj.* 1. referitor la sînge, de sînge ; prin care circulă sîngele. 2. *(despre oameni)* care are o circulație a sîngelui foarte activă. O *temperament* ~ = temperament viu ; impulsiv ; sanguinic. [pron. *-gu-in.* var. *sanghin, -ă, sangvin, -ă* adj. / < fr. *sanguin*, cf. lat. *sanguineus*]

SANGUINÁR, -Ă *adj.* crud, setos de sînge. [pron. *-gu-i-.* var. *sanghinar, -ă, sangvinar, -ă* adj. / < fr. *sanguinaire*]

SANGUÍNĂ *s. f.* 1. oxid de fier de culoare roșie, întrebuințat la fabricarea creioanelor colorate. 2. desen făcut cu un astfel de creion. ● litografie imitînd desenul făcut cu sanguină (1). [pron. *-gu-i-nă.* / < fr. *sanguine*, cf. lat. *sanguis* — sînge]

SANGUÍNIC, -Ă *adj.* sanguin. [pron. *-gu-i-.* var. *sanghinic, -ă, sangvinic, -ă* adj. / cf. germ. *sanguinisch*]

SANGUINOLÉNT, -Ă *adj.* de culoarea sîngelui. [var. *sanghinolent, -ă, sangvinolent, -ă* adj. / < fr. *sanguinolent*, cf. lat. *sanguinolentus*]

SANGVÍN, -Ă *adj.* v. sanguin.

SANGVINÁR, -Ă *adj.* v. sanguinar.

SANGVÍNIC, -Ă *adj.* v. sanguinic.

SANGVINOLÉNT, -Ă *adj.* v. sanguinolent.

SANHEDRÍN *s. n.* tribunal la vechii evrei ; consiliu suprem prezidat de marele preot, care judeca pricinile importante, interpreta legea și delibera asupra chestiunilor publice. ● *(fig.)* grup închis de oameni care pretind a da sentințe fără greș. [< fr. *sanhédrin* < gr. *synedrion* — tribunal, adunare]

SANITÁR, -Ă *adj.* care se referă la sănătatea publică, care are scopul de a întreține și ocroti sănătatea. O *punct* ~ = mică unitate de asistență medicală în întreprinderi sau în locuri de muncă izolate ; *agent* ~ *(și s. m.)* = persoană din cadrul personalului medical inferior care se ocupă cu îngrijirea bolnavilor (în special în mediul rural). ● *(despre vehicule)* care servește la transportarea bolnavilor și a răniților. // *s. m.* ostaș care face parte din serviciul de îngrijire a răniților în armată. [< fr. *sanitaire*, cf. lat. *sanitas* — sănătate]

SANITARÍST *s. m. (rar)* tehnician specialist în instalații sanitare. [et. incertă]

SANITĂȚIE *s. f.* ansamblu de măsuri pentru asanarea mediului. [< engl., fr. *sanitation*, cf. lat. *sanitas*]

SANOGENÉTIC, -Ă *adj.* referitor la sanogeneză, care aparține sanogenezei. [cf. fr. *sanogénétique*]

SANOGENÉZĂ *s. f.* ramură a medicinii care se ocupă cu asigurarea stării de sănătate a populației, studiind mediul social ca factor patologic, influența locuinței și a condițiilor de muncă, fenomenele de urbanizare, de poluare etc. [cf. fr. *sangenèse* < lat. *sanus* — sănătos, gr. *genesis* — naștere]

SANSCRÍT, -Ă *limba ~ă (și s. f.)* = limba literară a Indiei vechi, în care sînt scrise numeroase opere din literatura clasică indiană. ● referitor la limba sanscrită ; scris în limba sancrită. [< fr. *sanscrit*]

SANSCRITÍST, -Ă *s. m. f.* sanscritolog. [cf. fr. *sanscritiste*, it. *sanscritista*]

SANSCRITOLÓG, -Ă *s. m. f.* savant cunoscător al limbii și literaturii sanscrite ; sanscritist. [< rus. *sanskritolog*]

SANS-CULOTTES *s. m. pl.* v. sanculot.

SANTÁL *s. m.* arbore originar din India, cu lemnul dens și mirositor, din care se extrage o esență întrebuințată în medicină și în parfumerie. ● lemnul acestui arbore, din care se fac mobile de lux. ● colorant vegetal de culoare roșie sau gălbenă, care se extrage din lemnul arborelui descris mai sus. [var. *sandal* s. m. / < fr. *santal*, cf. lat. med. *sandalum*, ar. *sandal*]

SANTÍNĂ *s. f.* spațiul aflat la fundul unei nave unde se adună apele de condensare, cele de infiltrație etc., care sînt eliminate cu ajutorul pompelor. [< fr. *sentine*, cf. lat. *sentina*]

SANTINÉLĂ *s. f.* soldat înarmat care face serviciul de pază a unui post. [var. *sentinelă* s. f. / < fr. *sentinelle*]

SANTINIÉR *s. m.* mecanic auxiliar cu serviciul la santina navei. [pron. *-ni-er.* / < fr. *sentinier*]

SANTONIÁN *s. n. (geol.)* al doilea subetaj al senonianului (cretacicul superior). // *adj.* care aparține acestui subetaj. [pron. *-ni-an.* pl. *-ieni, -iene.* / < fr. *santonien*]

SANTONÍNĂ *s. f.* substanță toxică extrasă din semințele unei specii de pelin și folosită în medicină pentru combaterea viermilor intestinali. [< fr. *santonine*]

SAPÁN *s. n. (mar.)* parîmă de cînepă sau de sîrmă ; lanț cu care se încing pe nave saci, baloturi etc. în vederea ridicării sau coborîrii lor de la bord. [< engl. *sapan* < cuv. malaiez]

SAPINDACÉE *s. f. pl.* familie de plante lemnoase și liane dicotiledonate dialipetale, adesea grimpante sau volubile, din regiunile tropicale ; *(la sg.)* plantă din această familie. [sg. invar. / < fr. *sapindacées*]

SAPONÁRIA *s. f.* plantă cu flori roz, care conține saponină și care în contact cu apa face spumă. [pron. *-ri-a.* / < lat. *saponaria*, cf. fr. *saponaire*]

SAPONIFICÁ *vb. I. tr., refl. (despre esteri)* a (se) descompune prin hidroliză în acizi grași și alcool. ● *(despre grăsimi)* a (se) transforma în săpun. [p. i. *saponific.* / < fr. *saponifier*, cf. lat. *sapo* — săpun, *facere* — a face]

SAPONIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) saponifica și rezultatul ei ; saponificație. [< *saponifica*]

SAPONIFICÁȚIE *s. f.* saponificare. [< fr. *saponification*]

SAPONÍNĂ *s. f.* substanță de origine vegetală care în contact cu apa face spumă abundentă. [< fr. *saponine*]

SAPORÍFIC, -Ă *adj.* care dă gust, savoare. [< it. *saporifico*, cf. lat. *sapor* — gust, *facere* — a face]

SAPOTIÉR *s. m.* arbore din Antile al cărui fruct este o bacă foarte dulce. [pron. *-ti-er.* / < fr. *sapotier*, cf. sp. *zabote* < cuv. aztec]

SAPRO- element prim de compunere savantă cu semnificația „putred", „putrezire". [< fr., it. *sapro-*, cf. gr. *sapros*]

SAPROBIÓNT, -Ă *adj., s. n.* (organism vegetal, microorganism) cu nutriție saprofitică. [< germ. *Saprobiont*, cf. gr. *sapros* — putred, *bios* — viață]

SAPROFÁG, -Ă *adj. (despre animale)* care se hrănește cu materii organice descompuse. [< fr. *saprophage*, cf. gr. *sapros* — putred, *phagein* — a mînca]

SAPROFÍT, -Ă *adj., s. n.* (organism vegetal, microorganism) care trăiește pe corpuri organice în descompunere. [< fr. *saprophyte, cf.* gr. *sapros* — putred, *phyton* — plantă]

SAPROFITÍSM *s. n.* mod de viață al organismelor vegetale și al unor microorganisme saprofite. [< fr. *saprophytisme*]

SAPROGÉN, -Ă *adj.* care face să putrezească ceva, care produce putrezirea. [< fr. *saprogène*, cf. gr. *sapros* — putred, *gennan* — a naște]

SAPROPÉL *s. n.* nămol format în lagune și în mări din planctonul care a trăit în apele acestora. [pl. *-luri.* / < germ. *Sapropel*, cf. gr. *sapros* — putred, *pelos* — mil]

SAPROPÉLIC, -Ă *adj.* care conține sapropel. [< fr. *sapropélique*]

SAPROPELÍT *s. n.* rocă sedimentară care conține sapropel. ● cărbune bituminos rezultat din transformarea materialului vegetal. [< germ. *Sapropelit*, cf. gr. *sapros* — putred, *pelos* — mil, *lithos* — piatră]

SAR- v. s a r c o-.

SARABÁNDĂ *s. f.* vechi dans popular spaniol asemănător menuetului, care se dansa după o melodie lentă ; melodia acestui dans. ● *(fig.)* agitație ; mișcare tumultuoasă. [< fr. *sarabande*, it. *sarabanda*, cf. sp. *zarabanda*]

SARBACÁNĂ *s. f.* tub lung și drept cu ajutorul căruia se pot arunca, prin suflare, mici proiectile. ● armă cu care musulmanii aruncau materiile incendiare asupra trupelor inamice. [< fr. *sarbacane*, cf. sp., ar. *zarbatana*]

SARCÁSM *s. n.* ironie aspră, mușcătoare ; batjocură. ● vorbă, expresie sarcastică, usturătoare. [pl. *-me. -muri.* / < fr. *sarcasme*, cf. lat. *sarcasmus*, gr. *sarkasmos*]

SARCÁSTIC, -Ă *adj. (adesea adv.)* plin de sarcasm, batjocoritor, incisiv. [< fr. *sarcastique*]

SARCO- element prim de compunere savantă cu semnificația „carne", „mușchi". [var. *sar-.* / < fr. *sarco-*, cf. gr. *sarx*]

SARCOCÉL *s. n. (med.)* tumoare dură a testiculelor. [< fr. *sarcocèle*, cf. gr. *sarx* — carne, *kele* — tumoare]

SARCOFÁG *s. n.* 1. sicriu făcut din piatră. 2. monument funerar în formă de coșciug. [pl. *-ge.* var. *sarcofagiu* s. n. / cf. lat. *sarcophagum*, gr. *sarkophagos* < *sarx* — carne, *phagein* — a mînca]

SARCOFÁGIU *s. n.* v. s a r c o f a g.

SARCOÍD, -Ă *adj., s. n.* (mică tumoare a pielii) care seamănă cu sarcomul, dar de natură benignă. [pron. *-co-id.* / < fr. *sarcoïde*]

SARCOLÉMĂ *s. f.* membrană periferică a fibrelor musculare striate. [< fr. *sarcolemme*, cf. gr. *sarx* — mușchi, *lemma* — teacă]

SARCOLOGÍE *s. f.* miologie. [gen. *-iei.* / < fr. *sarcologie*]

SARCÓM *s. n.* tumoare malignă, asemănătoare cancerului, care se dezvoltă pe țesuturile conjunctive. [pl. *-omuri, -oame.* / < fr. *sarcome*, cf. lat. *sarcoma* < gr. *sarx* — carne]

SARCOMATÓS, -OÁSĂ *adj.* de natura sarcomului. [< fr. *sarcomateux*]

SARCOMATÓZĂ *s. f. (med.)* apariția mai multor sarcomuri într-un organism. [< fr. *sarcomatose*]

SARCOPLÁSMĂ *s. f. (anat.)* citoplasma fibrei musculare. [< fr. *sarcoplasma*, cf. gr. *sarx* — carne, *plasma* — formație]

SARCOPLÁST *s. n.* celulă din care se formează fibrele musculare striate. [cf. gr. *sarx* — mușchi, *plassein* — a forma]

SARCOPLÁSTIC, -Ă *adj.* referitor la sarcoplasmă. [< fr. *sarcoplastique*]

SARCÓPT *s. m.* parazit microscopic care pătrunde în pielea omului sau a animalelor, producînd răi. [< fr. *sarcopte*, cf. gr. *sarx* — carne, *koptein* — a tăia]

SARCOTERAPÍE *s. f. (med.)* metodă de tratament cu ajutorul extractelor din carnea animalelor. [gen. *-iei.* / < fr. *sarcothérapie*, cf. gr. *sarx* — carne, *therapeia* — tratament]

SARCOZÓM *s. m. (anat.)* nume dat unor granulații foarte fine din sarcoplasmă. [< fr. *sarcosome*, cf. gr. *sarx* — carne, *soma* — corp]

SARDANAPÁLIC, -Ă *adj.* 1. *(despre ospețe etc.)* exagerat de îmbelșugat, de luxos. 2. decăzut. [cf. fr. *sardanapalesque* < *Sardanapal*, rege legendar al Asiriei]

SARDANAPALÍSM *s. n. (liv.)* viață decăzută ; mod de trai decadent. [< fr. *sardapalisme*]

SÁRDĂ *adj. limba ~ (și s. f.)* = limbă romanică în Sardinia. [cf. it. *sardo*, fr. *sarde*]

SÁRDIU *s. n.* piatră semiprețioasă transparentă, de culoare roșie sau brună. [pron. *-diu.* / < lat. *sardius (lapis)*]

SARDÓNIC, -Ă *adj. (despre ris, zîmbet ; adesea adv.)* care dă gurii un aspect răutăcios ; batjocoritor, sarcastic. [cf. fr. *sardonique*, lat. *sardonicus*]

SARDÓNIU *s. n.* v. s a r d o n i x.

SARDÓNIX *s. n.* varietate de calcedonie de culoare roșie sau brună, folosită ca piatră semiprețioasă. [var. *sardoniu* s. n. / < fr. *sardonyx*]

SARGÁSĂ *s. f.* algă de culoare brună din mările tropicale. [var. *sargassum* s. n. / < fr. *sargasse*, cf. port. *sargaço*, sp. *sargazo*]

SARGÁSSUM *s. n.* v. s a r g a s ă.

SARÍ *s. n.* îmbrăcăminte feminină indiană, lungă și amplă, care acoperă un umăr și lasă dezgolit pe celălalt. [< fr., it., engl. *sari* < cuv. indian]

SARMAȚIÁN *s. n. (geol.)* ultimul etaj al miocenului din sud-estul Europei. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-ți-an.* / < fr. *sarmatien*, cf. *Sarmația*, nume dat în antichitate regiunii de la nord de Marea Neagră]

SARMENTÓS, -OÁSĂ *adj. (bot.)* care are tulpina lungă, mlădioasă și agățătoare. [< fr. *sarmenteux*, cf. lat. *sarmentum*]

SARÓS *s. n.* perioadă de 18 ani, 11 zile și 8 ore după care eclipsele de Soare, de Lună și mareele se repetă în aceleași condiții. [< gr., lat., fr., engl. *saros* < cuv. asiro-babilonian]

SART *s. n.* frînghie care servește la fixarea și întărirea catargelor de bordurile navei. [pl. *-turi.* / < it. *sarta*]

SAS *s. n. (tehn.)* parte a unui canal între cele două porți ale unei ecluze. ● compartiment dintr-un sistem tehnic care poate comunica alternativ cu alte compartimente sau cu exteriorul. [< fr. *sas*]

SASAFRÁS *s. n.* specie de laur din America, ale cărui frunze, uscate și pulverizate, se întrebuințează drept condiment. [< fr., sp. *sassafras*]

SASANÍD, -Ă *adj.* referitor la dinastia Sasanizilor din Iran. O *artă ~ă* = arta dezvoltată în Iran în sec. III—VII, care se caracterizează prin monumentalitatea edificiilor și, în general, a multora dintre operele sale (statui, reliefuri rupestre), ca și prin reprezentarea unor scene de investitură și de luptă, de vînătoare și de triumf, care prea-

mărește puterea despotică a suveranilor. [cf. fr. *sassanide*]

SATANÉSC *adj. (liv.)* satanic. [< *satan* + *-esc*]

SATANG *s. m.* monedă divizionară în Tailanda, valorînd a suta parte dintr-un baht. [< fr. *satang* < cuv. taichinez]

SATÁNIC, -Ă *adj.* drăcesc, diavolesc ; satanesc ; *(p. ext.)* crud, pervers, perfid. [cf. fr. *satanique*]

SATANÍSM *s. n.* caracter satanic ; atitudine satanică. ● tendință în literatura occidentală contemporană de a lua ca motiv de inspirație diavolul. [< fr. *satanisme*]

SATELÍT *s. m.* 1. nume dat în antichitate mercenarului care își însoțea stăpînul. ● *(fig.)* cel care urmează și execută orbește ordinele cuiva ; acolit. 2. corp ceresc obscur care gravitează în jurul unei planete, însoțind-o în mișcarea ei de revoluție. 3. ~ *artificial* = corp metalic de forme diverse, prevăzut cu aparataj științific, lansat de savanți în spațiul interplanetar cu ajutorul unei rachete și care se rotește în jurul Pămîntului. 4. *(tehn.)* roată dințată care se rotește liber în jurul unui ax. 5. localitate de importanță secundară în apropierea unui oraș, dependentă de acesta. [< fr. *satellite*, cf. lat. *satelles*]

SATELOÍD *s. m.* satelit artificial destinat să se miște pe orbite apropiate de Pămînt. ● aparat de zbor orbital, intermediar între avion și un satelit artificial, echipat cu motor-rachetă de mică tracțiune. [pron. *-lo-id.* / cf. it. *satelloide*]

SATÉN *s. n.* v. satin.

SATÍN *s. n.* țesătură deasă din mătase, bumbac sau din fibre artificiale, lucioasă pe una din fețe. [pl. *-ne*, *-nuri*. var. *saten* s. n. / < fr. *satin*, cf. ar. *Zaitun* < *Tsai-tung*, oraș în China]

SATINÁ *vb. I. tr.* a da luciu unei țesături sau unei foi de hîrtie prin presare la calandru. [< fr. *satiner*]

SATINÁDĂ *s. f.* țesătură care imită satinul. [< fr. *satinade*]

SATINÁJ *s. n.* satinare. [< fr. *satinage*]

SATINÁRE *s. f.* acțiunea de a satina și rezultatul ei ; satinaj. [< *satina*]

SATINÉT *s. n.* satin subțire. [pl. *-te*, *-turi*. / < fr. *satinette*]

SATÍR *s. m. (mit.)* divinitate a pădurilor imaginată cu o față bestială, cu corpul păros, cu picioare și coarne de țap. ● *(fig.)* om desfrînat, libidinos ; cinic. [acc. și *sátir*. / < fr. *satyre*, lat. *satyrus*, gr. *satyros*]

SÁTIRĂ *s. f.* 1. *(la greci și la romani)* poemă dramatică și didactică în care se biciuiau moravurile și ale cărei personaje reprezentau satiri. 2. poezie lirică în care sînt ridiculizate și biciuite anumite defecte, moravuri rele etc. din societate ; *(p. ext.)* scriere, cuvîntare etc. cu caracter biciuitor, mușcător. ● genul satiric. [acc. și *satiră*. / < lat. *satira*, fr. *satire*]

SATIRIÁZIS *s. n. (med.)* exacerbare anormală a apetitului sexual la bărbați. [< fr. *satyriasis*, cf. gr. *satyros* — satir]

SATÍRIC, -Ă *adj.* specific satirei ; care ține de satiră ; ironic, batjocoritor, mușcător. // *s. m.* autor de satire. // *s. n.* conținutul, caracterul specific al unei satire. [cf. lat. *satiricus*, fr. *satirique*]

SATIRIZÁ *vb. I. tr.* a biciui, a ridiculiza prin satiră. [cf. fr. *satiriser*]

SATIRIZÁRE *s. f.* acțiunea de a satiriza și rezultatul ei. [< *satiriza*]

SATISFÁCE *vb. III tr.* a împlini, a îndestula (o dorință, o cerere etc.). ● a mulțumi ; a da satisfacție. [p. i. *satisfác*. / cf. lat. *satisfacere* < *satis* — destul, *facere* — a face, fr. *satisfaire*]

SATISFÁCERE *s. f.* faptul de a satisface. [< *satisface*]

SATISFÁCȚIE *s. f.* sentiment de mulțumire, de plăcere. ● împlinire a unei dorințe, a unei aspirații. ○ *a cere* (sau *a da*) ~ = *a)* a cere (sau a da cuiva) dreptate, cîștig de cauză ; *b)* a provoca (sau a accepta o provocare) la duel. [gen. *-iei*. var. *satisfacțiune* s. f. / cf. fr. *satisfaction*, lat. *satisfactio*]

SATISFACȚIÚNE *s. f.* v. satisfacție.

SATISFĂCĂTÓR, -OÁRE *adj.* îndestulător ; mulțumitor. [< *satisface* + *-(ă)tor*]

SATISFĂCÚT, -Ă *adj.* mulțumit, plin de satisfacție. ● *(despre dorințe)* îndeplinit. [< *satisface*]

SATRÁP *s. m.* guvernator al unei provincii din vechiul Imperiu persan. ● *(fig.)* conducător despotic, crud ; tiran ; *(p. ext.)* om cu apucături despotice. [cf. fr. *satrape*, lat., gr. *satrapes* < pers. *khșathrapâ*]

SATRÁPIC, -Ă *adj.* de satrap, tiranic. [cf. fr. *satrapique*]

SATRAPÍE *s. f.* provincie, țară guvernată de un satrap ; *(fig.)* guvernare despotică. [gen. *-iei*. / cf. fr. *satrapie*, lat. *satrapia*]

SATURÁ *vb. I. tr.* a aduce un sistem fizico-chimic în stare de saturație. [< fr. *saturer*, cf. lat. *saturare*]

SATURÁBIL, -Ă *adj. (chim.)* care poate fi saturat. [cf. fr. *saturable*]

SATURABILITÁTE *s. f.* capacitatea de a fi saturat. [cf. fr. *saturabilité*]

SATURÁNT *adj. m. (despre factori fizico-chimici)* care produce saturația unei soluții, unei combinații etc. [< fr. *saturant*]

SATURÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) satura și rezultatul ei ; saturație. [< *satura*]

SATURÁT, -Ă *adj. (despre un sistem fizico-chimic)* care nu mai are valențe libere; adus în stare de saturație. [cf. fr. *saturé*]

SATURATÓR *s. n.* aparat care servește pentru concentrarea unei soluții pînă la saturație prin dizolvarea în ea a unei substanțe solide sau a unui gaz. [cf. fr. *saturateur*]

SATURÁȚIE *s. f.* stare a unui sistem fizic sau chimic pentru care anumite mărimi au atins valoarea maximă ; *(spec.)* stare a unei soluții care conține cea mai mare cantitate posibilă dintr-un corp dizolvat în ea. ● stare a unui compus care nu mai conține valențe libere. ● *(fig.)* îmbuibare, dezgust, plictiseală. [gen. *-iei*. var. *saturațiune* s. f. / cf. fr. *saturation*, lat. *saturatio*]

SATURAȚIÚNE *s. f.* v. saturație.

SATÚRN *s. n.* numele plumbului în limbajul alchimiștilor. [< fr. *saturne*]

SATURNÁLII *s. f. pl.* sărbători închinate zeului Saturn, care aveau loc cu prilejul terminării muncilor agricole. ● *(fig.)* petrecere desfrînată, destrăbălată ; orgie. [< lat. *saturnalia*, cf. *Saturn*, zeul semănăturilor la romani]

SATÚRNIA *s. n. (zool.)* fluture mare cu corpul păros, care are pe aripile colorate în brun-gălbui patru pete rotunde diferit colorate, așezate concentric, ca la păuni : ochi-de-păun-de-noapte. [< it. *saturnia*, fr. *saturnie*, cf. lat. *Saturnia*, numele Iunonei ca fiică a lui Saturn]

SATURNÍAN, -Ă *adj. (rar)* saturnin[2]. [pron. *-ni-an*. [< fr. *saturnien*]

SATURNÍN[1], -Ă *adj.* referitor la plumb, produs de plumb. O *colici* ~*e* = colici pricinuite de o intoxicație cu plumb. [< fr. *saturnin*]

SATURNÍN[2], -Ă *adj. (rar)* referitor la Saturn ; saturnian. O *vers* ~ = vers iambic de șapte silabe, întrebuințat în poezia latină arhaică. [cf. fr. *saturnien*]

SATURNÍSM *s. n.* intoxicație cronică cu plumb. [< fr. *saturnisme*, cf. *saturn*, numele plumbului în limbajul alchimiștilor]

SAȚIETÁTE *s. f.* sațietate, saturație ; îmbuibare. [cf. lat. *satietas*, fr. *satiété*]

SÁUNĂ *s. f.* baie de aer fierbinte alternată cu abur și apoi cu stropi de apă rece. [pron. *sa-u-*. / < fr., it. *sauna* < cuv. finlandez]

SAUR[1]- element prim de compunere savantă cu semnificația „reptilă". [pron. *sa-ur-*. / < fr. *sauro-*, cf. gr. *sauros*]

-SÁUR[2] v. -z a u r.

SAURIÉNI *s. m. pl.* ordin de reptile cu corpul alungit și prevăzut de obicei cu patru picioare, din care fac parte șopîrlele, cameleonii etc. ; *(la sg.)* reptilă din acest ordin. [pron. *sa-u-ri-eni*. sg. *saurian*. / < fr. *sauriens*, cf. gr. *sauros* — șopîrlă]

SAUVIGNON *s. n.* soi de viță de vie originar din Franța, cu ciorchinii mici, cilindrici, îndesați și cu boabe verzui, ușor transparente. ● vin produs din acest soi de viță. [pron. *so-vi-ñon*. / < fr. *sauvignon*]

SAVÁNĂ *s. f.* cîmpie din regiunile tropicale, acoperită în general cu ierburi și din loc în loc cu tufe sau cu arbuști spinoși. [< fr. *savane*, cf. sp. *sabana*]

SAVÁNT, -Ă *adj.* cu cunoștințe vaste și profunde ; *(foarte)* învățat ; erudit. ● care arată multă erudiție. // *s. m. f.* învățat, om de știință. [< fr. *savant* < *savoir* — a ști]

SAVARÍNĂ *s. f.* prăjitură făcută dintr-un aluat pufos, copt în forme speciale, bine însiropată, asezonată cu rom și garnisită cu frișcă. [< fr. *savarin*, cf. *Brillat-Savarin*, gastronom francez]

SAVÁRT *s. n.* unitate de măsură pentru intervalele muzicale. [pl. *-nte*, (s. m.) *-rți*. / < fr. *savart*, cf. *Savart*, fizician francez]

SAVÁT *s. n. (rar)* sport defensiv practicat în Franța în sec. XIX, în care se foloseau în luptă mîinile și picioarele (pentru piedici). [< fr. *savate*]

SAVOÁRE *s. f.* gust plăcut, aromă. [< fr. *saveur*]

SAVONIÉRĂ *s. f.* cutie în care se ține săpunul de toaletă ; săpunieră. [pron. *-ni-e-*. / < fr. *savonnière*]

SAVURÁ *vb. I. tr.* a gusta, a mînca sau a bea ceva cu plăcere, pe îndelete. ● *(fig.)* a se bucura de ceva, a-i plăcea (ceva) mult. a se delecta. [< fr. *savourer*]

SAVURÁRE *s. f.* acțiunea de a savura și rezultatul ei. [< *savura*]

SAVÚRĂ *s. f.* material pietros granulat, rezultat din concasarea rocilor, care se întrebuințează la macadamuri și la prepararea asfaltului. ● *(mar.)* lest. [< ngr. *savura*, cf. it. *zavorra*]

SAVURÓS, -OÁSĂ *adj.* plăcut la gust ; care merită să fie savurat. ● *(fig.)* plăcut, încîntător. [< fr. *savoureux*]

SAXATÍL, -Ă *adj. (despre plante, animale)* care crește sau trăiește în locuri pietroase, stîncoase. [< fr. *saxatile*, cf. lat. *saxatilis* < *saxum* — stîncă]

SAXHÓRN *s. n.* instrument muzical de suflat, construit din alamă și întrebuințat în fanfare și orchestre cu rol de bariton. [pl. *-uri*. / < fr. *saxhorn*, germ. *Saxhorn* < *Sax*. numele constructorului, *Horn* — corn]

SAXÍCOL, -Ă *adj. (despre organisme vegetale sau animale)* care crește sau trăiește printre stînci sau roci. [< fr. *saxicole*, cf. lat. *saxum* — stîncă, *colere* — a locui]

SAXIFRAGACÉE *s. f.* familie de plante lemnoase și erbacee dicotiledonate, avînd ca tip saxifraga ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e*. sg. invar. / < fr. *saxifragacées*]

SAXIFRÁGĂ *s. f.* plantă erbacee care crește printre stînci. [pl. *-gi*. / < fr. *saxifraga*, cf. lat. *saxum* — piatră, *frangere* — a sparge]

SAXOFÓN *s. n.* instrument muzical de suflat, de alamă, cu mușțiuc și clape, construit pe principiul clarinetului. [pl. *-oane*. / < fr. *saxophone*, cf. *Sax*, numele constructorului, gr. *phone* — voce, it. *sassofono*]

SAXOFONÍST, -Ă *s. m. f.* cîntăreț la saxofon. [cf. fr. *saxophoniste*]

SAXONIÁN *s. n. (geol.)* etaj al permianului mediu de facies continental din vestul Europei. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-ni-an*, pl. *-ieni*, *-iene*. / < fr. *saxonien*, cf. *Saxonia*, vechi stat german din nordul R. F. Germania]

SAXOTRÓMBĂ *s. f.* instrument de suflat, mai mare decît cornul, confecționat din piele. [< fr. *saxotrombe*]

SĂMĂNĂTORÍSM *s. n.* curent ideologic-literar inițiat la începutul sec. XX, în România, de revista „Sămănătorul", care acuza stările sociale existente, opunînd orașului „viciat" de civilizație imaginea idilică a satului patriarhal, considerînd țărănimea ca depozitară exclusivă a valorilor naționale și cultivînd o literatură de inspirație rurală și istorică. [var. *semănătorism* s. n. / < *Sămănătorul*, revistă literară + *-ism*]

SĂMĂNĂTORÍST, -Ă *adj.* referitor la sămănătorism. // *s. m. f.* adept al sămănătorismului. [var. *semănătorist*, *-ă* adj., s. m. f. / < *sămănător(ism)* + *-ist*]

SCÁBIE *s. f.* rîie. [< lat., fr. *scabies*]

SCABIÓS, -OÁSĂ *adj., s. m. f.* (bolnav) de scabie ; rîios. [pron. *-bi-os*. / cf. lat. *scabiosus*, fr. *scabieux*]

SCABRÓS, -OÁSĂ *adj.* nerușinat ; indecent, necuviincios ; scîrbos. [cf. fr. *scabreux*, lat. *scabrosus* < *scaber* — murdar]

SCABROZITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este scabros ; vorbă, atitudine, faptă scabroasă. [cf. fr. *scabrosité*]

SCÁBRU, -Ă *adj. (bot. ; despre unele organe)* acoperit cu peri scurți și rigizi. [< fr. *scabre*, cf. lat. *scaber*]

SCADÉNT, -Ă *adj. (despre datorii, obligații)* ajuns la scadență, care expiră, care trebuie plătit. 2. *(despre plante cu tulpina scurtă)* care se agață de alte plante sau obiecte cu ajutorul circeilor. [< it. *scadente*]

SCADENȚÁR *s. n.* registru în care se înscriu scadențele polițelor. [< it. *scadenzario*]

SCADÉNȚĂ *s. f.* expirare a unei polițe sau a unei datorii ; termen de plată. ● *(p. ext.)* termenul cînd trebuie să se împlinească ceva. [< it. *scadenza*]

-SCÁF element secund de compunere savantă cu semnificația „barcă", „ambarcație". [< it. *-scafo*, fr. *-scaphe*, cf. gr. *skaphe*]

SCAFANDRIÉR *s. m.* scafandru. [pron. *-dri-er*. / < fr. *scaphandrier*]

SCAFÁNDRU *s. m.* muncitor calificat pentru a executa coborîri și lucrări sub apă cu

ajutorul scafandrului ; scafandrier. [< it. *scafandro*]

SCAFÁNDRU *s. n.* costum închis ermetic şi prevăzut cu o pompă de aer, care permite coborîrea sub apă pentru executarea anumitor lucrări. ● costum de zbor folosit la părăsirea navei în atmosfera superioară şi în spaţiul cosmic. [< fr. *scaphandre*, it. *scafandro*, cf. gr. *skaphe* — barcă, *aner* — om]

SCAFO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „barcă", „ambarcaţie". [< fr. *scapho-*, cf. gr. *skaphe*]

SCAFOÍD, -Ă *adj., s. n.* (os scurt) al mîinii şi al labei piciorului. [pron. *-fo-id.* / < fr. *scaphoïde*, cf. gr. *skaphe* — barcă, *eidos* — formă]

SCALÁR *s. m.* (op. v e c t o r, v e c t o r i a l) mărime stabilită numai prin valoarea ei numerică, care nu depinde de vreun sistem de referinţă. ● număr real sau complex. // *adj., s. n.* (mărime) care poate fi măsurată după o anumită scară, determinată printr-un singur număr real care îi arată valoarea. [cf. fr. *scalaire*, germ. *skalar*, *Skalar* < lat. *scala* — scară]

SCALÁRE *s. f.* procedeu tehnic folosit în sociologie şi în psihologia socială pentru măsurarea intensităţii opiniilor, atitudinilor, cunoştinţelor. [et. incertă]

SCALARIFÓRM, -Ă *adj.* în formă de scară. [< fr. *scalariforme*]

SCÁLĂ *s. f.* **1.** placă gradată pe care se pot urmări la aparatele de radio posturile şi lungimile de undă. **2.** rampă (5). [< it. *scala*]

SCALD *s. m.* nume al vechilor poeţi scandinavi. [< fr. *scalde*, cf. scand. *skald*]

SCALÉN *adj. n. (despre un triunghi)* cu toate laturile neegale. // *adj., s. m.* (muşchi inspirator) situat între vertebrele cervicale şi primele două perechi de coaste. [< fr. *scalène*, cf. gr. *skalenos*]

SCALENOTOMÍE *s. f. (med.)* secţionare a muşchiului scalent pentru imobilitatea completă a coastelor 1 şi 2. [< fr. *scalénotomie*]

SCALIÓLĂ *s. f.* placă uşoară fabricată din ipsos cu zgură sau cu rumeguş, care se întrebuinţează la construirea de pereţi interiori uşori. [pron. *-li-o-.* / < it. *scagliuola*]

SCALOGRÁMĂ *s. f.* reprezentare grafică cu care se măsoară şi se ilustrează intensitatea opiniilor. [< fr. *scalogramme*]

SCALP *s. n.* pielea cu păr a capului. ● părul smuls de pe cap împreună cu pielea ca urmare a unui accident etc. [< fr., engl. *scalp*]

SCALPÁ *vb. I. tr. (în trecut, la indienii din America)* a jupui pielea capului duşmanului învins pentru a o păstra ca trofeu de luptă. ● a desprinde pielea de pe cap cu ajutorul unui instrument ascuţit. [< fr. *scalper*, cf. engl. *scalp* < lat. *scalpere* — a tăia]

SCALPÁRE *s. f.* acţiunea de a scalpa ; jupuirea pielii capului. [< *scalpa*]

SCALPÉL *s. n.* instrument cu lamă ascuţită, folosit pentru incizii şi disecţii şi în chirurgie. [< fr. *scalpel*, cf. lat. *scalpellum*]

SCAMATÓR *s. m.* cel care face scamatorii ; prestidigitator. [cf. fr. *escamoteur*]

SCAMATORÍE *s. f.* faptă, acţiune care pare la prima vedere miraculoasă, dar care se bazează pe dibăcie şi pe iuţeala gesturilor cu care este făcută ; arta de a face astfel de fapte ● *(fig.)* înşelătorie, potlogărie. [gen. *-iei.* / < *scamator* + *-ie*]

SCAMONÉE *s. f.* plantă exotică cu frunze triunghiulare şi cu flori de culoare galbenă-pală. ● suc răşinos care se extrage din rădăcina acestei plante, folosit ca purgativ puternic. [pron. *-ne-e.* pl. invar. / < fr. *scammonée*]

SCANDÁ *vb. I. tr.* a marca măsura versurilor greceşti sau latineşti, descompunîndu-le în unităţile lor metrice sau silabice ; a recita respectînd valoarea silabelor. ● a vorbi sau a recita accentuînd fiecare cuvînt, fiecare silabă etc. ● *(muz.)* a citi o frază muzicală, punînd accentul pe timpii tari. [< fr. *scander*, cf. lat. *scandere* — a urca]

SCANDÁL *s. n.* **1.** zarvă provocată de o faptă urîtă, ruşinoasă ; faptă urîtă, rea, care provoacă indignare. ● situaţie ruşinoasă. **3.** obiect de îmbrăcăminte femeiască asemănător burtierei. [pl. *-luri*, *-le.* / < fr. *scandale*, cf. lat. *scandalum*]

SCANDALIZÁ *vb. I. refl., tr.* a (se) indigna, a (se) revolta. [< fr. *scandaliser*, lat. *scandalizare*]

SCANDALIZÁRE *s. f.* acţiunea de a (se) scandaliza ; indignare provocată de o faptă scandaloasă. [< *scandaliza*]

SCANDALÓS, -OÁSĂ *adj.* care cauzează scandal, care indignează ; ruşinos, revoltător. [< fr. *scandaleux*]

SCANDÁRE *s. f.* **1.** acţiunea de a scanda. **2.** tulburare funcţională a vorbirii, care constă în disocierea cuvintelor în silabe. [< *scanda*]

SCÁNDIU *s. n.* element chimic, metal din grupa pămînturilor rare care se găseşte în natură sub formă de oxid. [pron. *-diu.* / < fr. *scandium*]

SCAPOLÍT *s. m.* mineral amorf care se găseşte în unele roci vulcanice. [< fr. *scapolite*]

SCAPULALGÍE *s. f.* afecţiune dureroasă a umărului. [gen. *-iei.* / < fr. *scapulalgie*, cf. lat. *scapula* — umăr, gr. *algos* — durere]

SCAPULÁR, -Ă *adj.* referitor la umăr, al umărului ; umeral. O *centură ~ă* = claviculele şi omoplaţii. // *s. m.* bucată de stofă purtată de unii călugări pe umăr. [cf. fr. *scapulaire*]

SCÁPULĂ *s. f.* os lat care formează umărul împreună cu clavicula şi cu humerusul ; omoplat. [var. *scapulum* s. n. / < lat. *scapula*, fr. *scapulum*]

SCAPULECTOMÍE *s. f. (med.)* ablaţiune chirurgicală a omoplatului. [gen. *-iei.* / < fr. *scapulectomie*]

SCAPULO-UMERÁL, -Ă *adj.* al omoplatului şi al umărului. [< fr. *scapulo-huméral*]

SCÁPULUM *s. n.* v. s c a p u l ă.

SCARABÉU *s. m.* insectă din familia coleopterelor, cu corpul turtit, acoperit cu o carapace cornoasă de culoare neagră şi cu antenele dinţate. ● amuletă de forma acestei insecte avînd pe dos o inscripţie hieroglifică. [< fr. *scarabée*, cf. lat. *scarabeus*]

SCARIFICÁ *vb. I. tr.* **1.** a scormoni suprafaţa unei şosele care trebuie refăcută, pentru a asigura o legătură mai bună între noile şi vechile materiale. ● a afîna pămîntul cu ajutorul scarificatorului. **2.** a cresta uşor pielea unui bolnav în scop terapeutic (pentru a-i lua sînge etc.). [p. i. *scarific.* 3,6 *-că.* / < lat., it. *scarificare*, cf. fr. *scarifier*]

SACRIFICÁRE *s. f.* acţiunea de a scarifica şi rezultatul ei ; sacrificaţie. [< *sacrifica*]

SCARIFICATÓR *s. n.* **1.** mașină rutieră folosită pentru scarificarea șoselelor. ● mașină echipată cu cuțite-gheare care se folosește pentru afinarea adîncă a pămîntului, în special a pășunilor și a fînețelor. **2.** instrument chirurgical folosit pentru incizii superficiale în piele. [< fr. *scarificateur*]

SCARIFICĂȚIE *s. f.* scarificare. [gen. *-iei.* var. *scarificațiune* s. f. / cf. it. *scarificazione*, fr. *scarification*]

SCARIFICAȚIÚNE *s. f.* v. scarificație.

SCARIÓS, -OÁSĂ *adj. (bot.; despre unele organe)* mic, tare, semitransparent, care nu este niciodată verde. [pron. *-ri-os.* / < fr. *scarieux*, cf. lat. *scariosus*]

SCARLATÍNĂ *s. f.* boală infecțioasă și epidemică, care se întîlnește mai des la copii și care se manifestă prin febră, dureri de gît și prin mici pete roșii pe tot corpul, urmate de descuamarea pielii. [< fr. *scarlatine*]

SCARLATINÉTĂ *s. f. (med.)* formă ușoară de scarlatină. [et. incertă]

SCARLATINÍFORM, -Ă *adj.* care seamănă cu scarlatina. [< fr. *scarlatiniforme*]

SCARLATINÓS, -OÁSĂ *adj., s. m. f.* (bolnav) de scarlatină. [cf. fr. *scarlatineux*]

SCARÓS, -OÁSĂ *adj. (despre plante)* care are frunzele și ramurile răspîndite în toate direcțiile. [< lat. *squarrosus*]

SCARTELÁT, -Ă *adj. (herald; despre blazoane)* împărțit în patru părți egale printr-o linie orizontală și una verticală. [cf. fr. *écartelé*, it. *squartato*]

SCAT *s. n. (jaz)* stil vocal în care interpretul substituie textului melodiei silabe sau sunete onomatopeice, imitînd improvizația instrumentală. [pron. *schet.* / < engl. *scat*]

SCATO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) excremente". [< fr., it. *scato-*, cf. gr. *skor, skatos*]

SCATOFÁG, -Ă *adj., s. m.* coprofag. [< fr. *scatophage*]

SCATOFAGÍE *s. f.* coprofagie. [gen. *-iei.* / < fr. *scatophagie*, cf. gr. *skor* — excrement, *phagein* — a mînca]

SCATOFÍL, -Ă *adj.* **1.** *(despre ciuperci,* paraziți) care trăiește, crește pe excremente. **2.** suferind de scatofilie. [< fr. *scatophile*]

SCATOFILÍE *s. f.* formă de perversitate cu atracție pentru murdărie. [< fr. *scatophilie*, cf. gr. *skor* — excrement, *philein* — a iubi]

SCATÓL *s. n.* substanță produsă prin descompunerea albuminoidelor, care se găsește în fecale. [< fr. *scatol*, cf. gr. *skor* — excrement]

SCATOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la scatologie; scabros. [< fr. *scatologique*]

SCATOLOGÍE *s. f.* glumă sau literatură scabroasă în care se fac aluzii la tot felul de murdării; coprolalie. [gen. *-iei.* / < fr. *scatologie*, cf. gr. *skor* — excrement, *logos* — vorbire]

SCATÓM *s. n.* tumoare formată prin acumularea de materii fecale în intestin; fecalom. [pl. *-muri, -oame.* / < fr. *scatome*]

SCELERÁT, -Ă *adj., s. m. f.* criminal, ucigaș, nelegiuit, mîrșav. [< fr. *scélérat*, cf. lat. *sceleratus* < *scelus* — omor, nelegiuire]

SCELERATÉTE *s. f. (franțuzism)* nelegiuire, ticăloșie, mîrșăvie. [< fr. *scéleratesse*]

SCEN- v. scenă.

SCENARÍST, -Ă *s. m. f.* autor de scenarii (cinematografice, radiofonice etc.). [< fr. *scénariste*, it. *scenarista*]

SCENARÍSTICĂ *s. f.* arta scrierii de scenarii. [< *scenariu* + *-istică*]

SCENÁRIU *s. n.* text care cuprinde subiectul unei piese de teatru, al unui film etc., precum și indicații tehnice și de regie. [pron. *-riu.* / < fr. *scénario*, it. *scenario*]

SCÉNĂ *s. f.* **1.** parte mai ridicată a unei săli de teatru, unde joacă actorii. **2.** teatru; arta dramatică. O *a părăsi ~a* = a se retrage din teatru, *(fig.)* dintr-o activitate oarecare; *a pune în ~* = a organiza felul în care se va reprezenta o piesă de teatru. ● decorurile folosite pentru a reprezenta locul unde se petrece acțiunea piesei. **3.** subdiviziune a unui act dintr-o piesă determinată fie de intrarea sau ieșirea unui personaj, fie de modificarea locului sau a timpului de acțiune. ● *(p. ext.)* scurtă etapă în desfășurarea unei opere literare în care se consumă o singură întîmplare, într-un cadru neschimbat. **4.** loc unde se petrece o acțiune sau o activitate. **5.** acțiune, fapt, eveniment care poate impresiona pe cineva. **6.** ceartă, ieșire violentă, scandal. // (în forma *scen-, sceno-*) element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) scenă". [pron. *sce-.* / < fr. *scène*, it. *scena*, cf. lat. *scaena*, gr. *skene* — adăpost, refugiu]

SCENÉTĂ *s. f.* mică comedie într-un act, cu personaje puține. [pron. *sce-.* / < it. *scenetta*, cf. fr. *saynète*, după *scenă*]

SCÉNIC, -Ă *adj.* **1.** în legătură cu scena, referitor la scenă. O *spațiu ~* = partea scenei expusă vederii publicului; *perspectivă ~ă* = vedere generală a unui decor. **2.** care este adaptat teatrului; de teatru. [pron. *sce-.* / cf. fr. *scénique*, it. *scenico*, lat. *scaenicus*, gr. *skenikos*]

SCENO- v. scenă.

SCENOGRÁF, -Ă *s. m. f.* pictor de decoruri treatrale. [pron. *sce-.* / cf. fr. *scénographe*]

SCENOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la scenografie, de scenografie. [pron. *sce-.* / cf. fr. *scénographique*]

SCENOGRAFÍE *s. f.* arta de a picta și de a așeza decorurile în teatru. [pron. *sce-.* gen. *-iei.* / < fr. *scénographie*, cf. gr. *skenographia* < *skene* — scenă, *graphein* — a scrie]

SCENOLOGÍE *s. f.* arta punerii în scenă a spectacolelor. [< fr. *scénologie*]

SCENONÍM *s. n. (liv.)* pseudonim luat de un actor sau de un autor dramatic, folosit numai în teatru. [< fr. *scénonyme*]

SCENOPEGÍE *s. f.* sărbătoare a vechilor evrei, închinată amintirii vieții nomade din deșert. [gen. *-iei.* / < fr. *scénopégie*, cf. gr. *skene* — cort, *pegnymi* — fixez]

SCENOTÉHNICĂ *s. f.* tehnica aparaturii de scenă și a trucajelor mecanice în teatru. [gen. *-cii.* / < *scenă* + *tehnică*]

SCÉPTIC, -Ă *adj.* care nu crede nimic, care se îndoiește de orice. // *s. m. f.* adept al scepticismului. [< fr. *sceptique*, cf. gr. *skeptikos* < *skeptomai* — examinez]

SCEPTICÍSM *s. n.* **1.** concepție care proclamă îndoiala față de posibilitatea cunoașterii lumii obiective de către om, ducînd de fapt la agnosticism. **2.** atitudine de rezervă, de îndoială, neîncredere față de ceva. [cf. fr. *scepticisme*]

SCÉPTRU *s. n.* un fel de baston împodobit, care se poartă ca semn al autorității. ● *(fig.)* demnitate, putere, mărime, domnie. [pl. *-re, -ruri.* (s. m.) *-ri.* / cf. fr. *sceptre*, lat. *sceptrum*, gr. *skeptron* — baston]

SCHÉCI *s. n.* scenetă de teatru sau de cinematograf cu replici spirituale, tratînd de obicei o temă de actualitate. [pl. *-iuri.* / < engl., fr. *sketch*]

SCHEELÍT *s. n. (chim.)* wolframat natural de calciu. [pron. *sche-e-.* / < fr. *scheelite*, cf. *K. W. Scheele*, chimist suedez]

SCHELÉT *s. n.* 1. partea osoasă a corpului unui om sau al unui animal ; *(spec.)* totalitatea oaselor unui om sau ale unui animal vertebrat ; osatură. 2. totalitatea pieselor de rezistență care formează o construcție sau un sistem tehnic. 3. *(fig.)* plan, schemă sumară a unei opere literare, științifice etc. [< fr. *squelette*, cf lat. *sceletus*, gr. *skeletos*]

SCHELÉTIC, -Ă *adj.* referitor la schelet. ● *(despre ființe)* foarte slab, slăbănog, uscat. [< fr. *squelettique*]

SCHELETIPÍE *s. f. (poligr.)* similigravură la care împărțirea clișeului în puncte nu se realizează cu ajutorul sitei fotografice, ci printr-o acțiune fizică în chiar stratul coloidal al negativului fotografic. [gen. *-iei.* scris și *skeletipie.* / et. incertă]

SCHELETÓN *s. n.* sanie specială în care se stă cu fața în jos și se conduce cu vîrful bocancilor. ● probă sportivă practicată cu o astfel de sanie. [scris și *skeleton.* / < engl., fr. *skeleton*]

SCHELF *s. n.* ș e l f.

SCHEMÁTIC, -Ă *adj.* care reprezintă un lucru în trăsături generale ; *(depr.)* care nu iese din anumite tipare fixe, din anumite șabloane ; rigid, dogmatic ; superficial. [cf. fr. *schématique*]

SCHEMÁTICĂ *s. f.* alcătuire, expunere, concepție cu caracter de schemă. [< fr. *schématique*]

SCHEMATÍSM *s. n.* tendință, fel de a înfățișa o construcție, o operă etc. în liniile cele mai simple, ca o schemă ; caracterul schematic a ceva ; simplism. [cf. fr. *schématisme*, germ. *Schematismus*]

SCHEMATIZÁ *vb. I. tr.* a înfățișa, a prezenta (ceva) schematic ; a da un caracter schematic. [cf. fr. *schématiser*, germ. *schematisieren*]

SCHEMATIZÁNT, -Ă *adj.* care schematizează. [cf. fr. *schématisant*]

SCHEMATIZÁRE *s. f.* acțiunea de a schematiza și rezultatul ei. [< *schematiza*]

SCHÉMĂ *s. f.* figură simplificată care servește numai la o demonstrație, permițînd o vedere de ansamblu asupra unei lucrări. ● proiect, plan. ● tablou cuprinzînd denumirea posturilor și retribuțiile respective ale unei întreprinderi sau instituții. [< fr. *schéma, schème*, it. *schema*, cf. gr. *schema* — formă, figură]

SCHÉPSIS *s. n. (fam.)* minte, pricepere ; perspicacitate. O *cu* ~ = cu judecată, cu chibzuință. [< gr. *skepsis*]

SCHERZÁNDO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* cu o mișcare veselă. [pron. *scherțan-.* / < it. *scherzando*]

SCHERZO *s. n. (muz.)* piesă instrumentală scrisă într-un tempo vioi și glumeț. [pron. *schér-ți-o.* / < it. *scherzo*]

SCHÉTING *s. n.* patină așezată pe rotile mici. ● patinaj pe astfel de patine. [< engl. *skating*]

SCHI *s. n.* 1. un fel de patină de lemn, aproape ca lungime cu înălțimea omului, cu care se poate merge alunecînd pe zăpadă. 2. sport de iarnă practicat cu schiurile (1). O ~ *nautic* = sport nautic în care executantul, tras de o barcă cu motor, alunecă pe apă menținîndu-se pe una sau pe două scînduri ; water-ski. [< fr., norv. *ski*]

SCHIA- element prim de compunere savantă cu semnificația „umbră", „umbros", „umbrit". [pron. *schi-a-.* var. *scia-.* / < fr. *skia-*, cf. gr. *skia*]

SCHIÁ *vb. I. intr.* a merge, a luneca pe zăpadă cu schiurile, a face schi (2). [pron. *schi-a.* p. i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind.* / < *schi* + *-a*]

SCHIAGRAFÍE *s. f.* radiografie. [pron. *schi-a-.* scris și *skiagrafie.* gen. *-iei.* / < fr. *skiagraphie*, cf. gr. *skia* — umbră, *graphein* — a scrie]

SCHIAGRÁMĂ *s. f.* probă obținută prin schiagrafie. [pron. *schi-a-.* scris și *skiagramă.* / < fr. *skiagramme*, cf. gr. *skia* — umbră, *gramma* — scriere]

SCHIASCÓP *s. n.* aparat folosit în schiascopie, pupiloscopie, retinoscopie. [scris și *skiascop.* / < fr. *skiascope*]

SCHIASCOPÍE *s. f.* măsurarea refracției ochiului prin interpretarea optică a unei umbre care apare în cîmpul pupilar ; cheratoscopie, pupiloscopie, retinoscopie. [scris și *skiascopie.* gen. *-iei.* / < fr. *skiascopie*, cf. *skia* — umbră, *skopein* — a privi]

SCHIATRÓN *s. n.* tub catodic al cărui ecran devine mai puțin luminos în punctul de impact cu fasciculul electronic. [pron. *schi-a-.* scris și *skiatron.* / < fr. *skiatron*]

SCHIÉRE *s. f.* acțiunea de a schia și rezultatul ei. [pron. *schi-e-.* / < *schia*]

SCHIF *s. n.* 1. ambarcație cu vele, rame sau motor de dimensiuni mici, cu fundul plat și pescaj redus, cu proră ascuțită și pupa dreaptă, folosit pentru pescuit sau pentru sport, la cursele de viteză și de agrement. 2. sport practicat cu astfel de ambarcații. [< fr., engl. *skiff*]

SCHIFÍST, -Ă *s. m. f.* sportiv care practică schiful (2). [< *schif* + *-ist*]

SCHÍLIFT *s. n.* instalație pentru transportul schiorilor în vîrful unei pante. [< fr. *skilift*]

SCHIÓR, -OÁRĂ *s. m. f.* cel care schiază, care practică schiul (2). [pron. *schi-or.* / cf. fr. *skieur*]

SCHIP *s. n.* cutie mare de tablă folosită la transportul materialelor într-un puț de mină, într-o fabrică etc. și care se descarcă automat prin basculare. [< fr., engl. *skip*]

SCHÍPER *s. m. (liv.)* comandant al unei ambarcații de pescuit sau de mic tonaj ; *(p. ext.)* comandant al unei nave. [< engl. *skipper*]

SCHISMÁTIC, -Ă *adj., s. m. f.* (persoană) care s-a separat de comunitatea unei biserici. [cf. fr. *schismatique*]

SCHÍSMĂ *s. f.* separare formală a unui grup de credincioși de o comunitate religioasă ; *(p. ext.)* dezbinare, separare de opinii, neînțelegere ; ruptură provocată de o deosebire de păreri ; sciziune. [< lat., gr. *schisma* — diviziune, fr. *schisme*]

SCHISTOCÍT *s. f.* fragment al unei hematii ; schizocit. [< fr. *schistocyte*, cf. gr. *schistos* — fisură, *kytos* — celulă]

SCHIȚÁ *vb. I. tr.* 1. a desena ceva schematic ; a face o schiță. ● *(fig.)* a reda prin cîteva trăsături specifice ; a contura. ● a executa în mod vag (un gest, o mișcare etc.). 2. a fixa punctele principale ale unui plan ; a proiecta în linii mari ; a concepe. [< it. *schizzare*]

SCHIȚÁRE *s. f.* acțiunea de a schița și rezultatul ei. [< *schița*]

SCHIȚĂ *s. f.* 1. desen sumar, reprezentînd aproximativ conturul și trăsăturile specifice ale unui obiectiv. ● desen executat repede, după o hartă sau după natură, în scopul redării detaliilor topografice ale unei porțiuni de teren. ● prima concepție, încă nefinisată, a unei lucrări ; schemă. 2. specie literară în proză în care se povestește o întîmplare scurtă și simplă. [< lt. *schizzo*]

SCHIZO- element prim de compunere savantă cu semnificația „diviziune", „sciziune", „împărțire", „împărțit". [< fr. *schizo-*, cf. gr. *schizein* — a împărți]

SCHIZOCÍT *s. n.* schistocit. [< fr. *schizocyte*]

SCHIZOFAZÍE *s. f.* vorbire incoerentă, confuză, în ciuda înțelegerii cuvintelor, întîlnită în formele avansate de schizofrenie ; disfrazie. [gen. *-iei.* / < fr. *schizophasie*, cf. gr. *schizein* — a împărți, *phasis* — vorbire]

SCHIZOFÍTE *s. f. pl.* grup de organisme vegetale unicelulare lipsite de nucleu, care se reproduc prin diviziune simplă. [< fr. *schizophytes*, cf. gr. *schizein* — a împărți, *phyton* — plantă]

SCHIZOFRÉNIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de schizofrenie. [< fr. *schizophrénique*]

SCHIZOFRENÍE *s. f.* boală psihică gravă, manifestată printr-o scădere treptată a activității intelectuale și printr-un dezechilibru psihic general. [gen. *-iei.* / < fr. *schizophrénie*, cf. gr. *schizein* — a împărți, *phren* — spirit]

SCHIZOGÉN, -Ă *adj. (biol.)* care ia naștere prin diviziune, prin separare. [< germ. *schizogen*]

SCHIZOGONÍE *s. f. (biol.)* înmulțire pe cale asexuată, prin diviziune multiplă, la protozoare și plante inferioare. [gen. *-iei.* / < fr. *schizogonie*, cf. gr. *schizein* — a despărți, *gonos* — generație]

SCHIZOÍD, -Ă *adj. (despre o constituție mintală)* predispus spre schizofrenie ; *(despre o personalitate)* care se caracterizează printr-un comportament bizar, înclinat spre izolare, spre viață interioară ; schizotim. [pron. *-zo-id.* / < fr. *schizoïde*]

SCHIZOIDÍE *s. f.* constituție psihică caracterizată prin tendința de interiorizare ; schizotimie. [gen. *-iei.* / < fr. *schizoïdie*]

SCHIZOPÓDE *s. n. pl.* ordin de mici crustacee marine cu o serie de caractere primitive ; *(la sg.)* crustaceu din acest ordin. [< fr. *schizopodes*]

SCHIZOTÍM, -Ă *adj.* schizoid. [< fr. *schizothyme*]

SCHIZOTIMÍE *s. f.* schizoidie. [gen. *-iei.* / < fr. *schizothymie*, cf. gr. *schizein* — a despărți, *thymos* — stare de spirit]

SCHOPENHAUERIÁN, -Ă *adj.* referitor la schopenhauerism, propriu schopenhauerismului. // *s. m. f.* adept al schopenhauerismului. [pron. *șo-pen-hau-e-ri-an.* pl. *-ieni, -iene.* / < *Schopenhauer*]

SCHOPENHAUERÍSM *s. n.* filozofia lui Schopenhauer, care afirmă că esența lumii este voința universală, oarbă și irațională și exclude existența legilor dezvoltării naturii și societății și implicit posibilitatea cunoașterii științifice, iar în artă propagă un estetism mizantrop, culminînd prin proclamarea idealului mistic al „nirvanei". [< *Schopenhauer*, filozof idealist german + *-ism*]

SCHUSS *s. n. (sport)* coborîre directă a unei pante pe schiuri. [pron. *șus.* / < germ. *Schuss*]

SCIA- v. s c h i a-.

SCIALÍTIC *s. n.* dispozitiv de iluminare care nu produce umbră, folosit în chirurgie. [pron. *sci-a-.* / < fr. *scialytique*, cf. gr. *skia* — umbră]

SCIÁTIC, -Ă *adj.* al șoldului, al osului ischion. O *nerv* ~ = nerv care pornește din partea inferioară a măduvei spinării și se ramifică în toată partea de jos a corpului. [pron. *sci-a-.* / < fr. *sciatique*, cf. lat. *sciaticus* < gr. *ischion* — coapsă]

SCIÁTICĂ *s. f.* nevralgie manifestată prin dureri vii pe traiectul nervului sciatic. [pron. *sci-a-.* gen. *-cii.* / < fr. *sciatique*]

SCIBÁL *s. n. (med.)* nume dat bolurilor fecale întărite care se formează în intestin în timpul constipațiilor prelungite. [< fr. *scybale*, cf. gr. *skibalon* — bălegar]

SCIENCE-FICTION *s. n.* opere literare (romane, nuvele, povestiri etc.) sau filme care au ca subiect întîmplări cu caracter științific-fantastic ; literatură științifico-fantastică. [pron. *sá-iăns-ficșăn.* / < engl., fr., it. *science-fiction*]

SCIÉNTICĂ *s. f.* disciplină recent apărută, al cărei obiect de studiu îl constituie știința ca fenomen social, dezvoltarea și structura acesteia, organizarea, locul și rolul ei în societate, îmbunătățirea continuă a cercetării științifice etc. ; știința despre știință ; scientologie. [pron. *sci-en-.* / et. incertă]

SCIENTÍSM[1] *s. n.* concepție de esență pozitivistă care consideră știința concepută ca un ansamblu de cunoștințe exacte, singura în măsură să rezolve toate problemele cunoașterii. ● poziție teoretică avansată a unor savanți cu vederi dialectice, dar care nu au ajuns la un materialism consecvent. [pron. *sci-en-.* / < fr. *scientisme*, cf. it. *scientismo*]

SCIENTÍSM[2] *s. n.* doctrină și practică a unei secte creștine din Statele Unite ale Americii, fundată pentru a combate prin rugăciune orice rău fizic sau moral. [pron. *sci-en-.* / cf. it. *scientismo*, engl. *scientism*]

SCIENTÍST, -Ă *adj.* referitor la scientism. // *s. m. f.* adept al scientismului. [< fr. *scientiste*]

SCIENTOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la scientologie. [< fr. *scientologique*]

SCIENTOLOGÍE *s. f.* scientică. [< fr. *scientologie*, cf. lat. *scientia* — știință, gr. *logos* — studiu]

SCIFOZOÁRE *s. f. pl.* clasă de celenterate marine, cuprinzînd polipii în formă de cupă și meduzele fără văl ; *(la sg.)* animal din această clasă. [pron. *-zo-a-.* / < fr. *scyphozoaires*, cf. gr. *skyphos* — ceașcă, *zoon* — animal]

SCINDÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) despărți, a (se) separa ; a (se) fracționa. ● *(chim. ; despre combinații)* a (se) descompune cu ajutorul unui agent fizic sau chimic în combinații mai simple. [< fr. *scinder*, cf. lat. *scindare*]

SCINDÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) scinda și rezultatul ei ; despărțire ; fracționare ; spargere. [< *scinda*]

SCINTI- element prim de compunere savantă cu semnificația „scînteie", „de scînteie", „scintilație". [var. *scintilo-* / < fr. *scinti-, scintillo-*, cf. lat. *scintilla*]

SCINTIGRAFÍE *s. f.* metodă de înregistrare grafică a suprafeței unui organ cu ajutorul unei substanțe radioactive ; scintilografie. [gen. *-iei.* / < fr. *scintigraphie*]

SCINTIGRÁMĂ *s. f.* înregistrare grafică a radioactivității unui țesut după introducerea

în organism a unei substanțe radioactive ; scintilogramă. [< fr. *scintigramme*]

SCINTILATÓR *s. n.* substanță în masa căreia se produc scintilații sub acțiunea razelor radioactive. [< germ. *Szintillator*]

SCINTILÁȚIE *s. f.* 1. emisiune de particule în procesul de dezintegrare a unui element radioactiv. 2. sclipirea stelelor. [gen. *-iei.* / < fr. *scintillation*, cf. lat. *scintillatio* — scinteiere]

SCINTILO- v. s c i n t i -.

SCINTILOGRAFÍE *s. f.* scintigrafie. [gen. *-iei.* / < fr. *scintillographie*, cf. lat. *scintillatio* — scinteiere, gr. *graphein* — a scrie]

SCINTILOGRÁMĂ *s. f.* scintigramă. [< fr. *scintillogramme*]

SCINTILOMÉTRU *s. n.* aparat pentru măsurarea sclipirii stelelor. [< fr. *scintillomètre*]

SCINTISCANOGRÁF *s. n.* aparat cu ajutorul căruia, pe baza unui sistem de fotografiere, se pot determina cu precizie regiunile bolnave ale glandei tiroide. [< fr. *scintiscanographe*]

SCIOGRÁF *s. m.* *(ant.)* pictor care excela în sciografie. [< fr. *sciographe*]

SCIOGRAFÍC, -Ă *adj.* referitor la sciografie. [< fr. *sciographique*]

SCIOGRAFÍE *s. f.* *(ant.)* arta de a picta umbrele. ● *(astr.)* mod de a calcula ora după lungimea umbrelor. [pron. *sci-o-*. gen. *-iei.* / < fr. *sciographie*, cf. gr. *skia* — umbră, *graphein* — a scrie]

SCIURÍDE *s. f. pl.* familie de animale rozătoare, cuprinzînd veverița, marmota etc. ; *(la sg.)* animal din această familie. [< fr. *sciurides*, cf. lat. *sciurus* — veveriță]

SCIZI- element prim de compunere savantă cu semnificația „separare", „împărțire". [cf. lat. *scissus* < *scindere* — a despica]

SCIZIONÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) despărți, a (se) separa, a (se) desprinde dintr-un tot organizat. [pron. *-zi-o-*. / < *scizi(une)* + *-ona*]

SCIZIONÁR, -Ă *adj.* scizionist. [pron. *-zi-o-*. / cf. fr. *scissionnaire*]

SCIZIONÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) sciziona și rezultatul ei ; sciziune. [< *sciziona*]

SCIZIONÍST, -Ă *s. m. f.* cel care aparține unei fracțiuni sau care urmărește să provoace sciziune într-un grup. // *adj.* privitor la sciziune sau la scizioniști. [pron. *-zi-o-*. / cf. fr. *scissionniste*]

SCIZIPÁR, -Ă *adj.* care se înmulțește prin sciziparitate. [< fr. *scissipare*]

SCIZIPARITÁTE *s. f.* *(biol.)* mod de înmulțire asexuată, frecvent la bacterii și la protozoare, constînd din despărțirea organismului în două părți ; fisiune (2). [< fr. *scissiparité* < lat. *scissus* — împărțit, *parere* — a naște]

SCIZIÚNE *s. f.* separație, despărțire, dezbinare intervenită într-un grup, într-o organizație care anterior era bine închegată ; scizionare. [pron. *-zi-u-*. / cf. fr. *seission*, lat. *scissio*]

SCIZÚRĂ *s. f.* *(anat.)* fisură pe suprafața unui organ ; crăpătură. [< fr. *scissure*, cf. lat. *scissura*]

SCIZURÍTĂ *s. f.* *(med.)* inflamație a unei sciziri pulmonare. [< fr. *scissurite*]

SCLAV, -Ă *s. m. f.* persoană exploatată și lipsită de orice mijloace de existență, aflată în proprietatea deplină a unui stăpîn care îl socotea drept un obiect al său. : rob. ● *(fig.)* cel care satisface în mod servil, cu supunere oarbă, voința altuia. ● *(fig.)* persoană care își consacră acțiunile unei dogme, unei pasiuni etc. [< lat. med. *sclavus*, cf. fr. *esclave*]

SCLAVAGÍSM *s. n.* formațiune social-economică în care baza relațiilor de producție o forma proprietatea stăpînului de sclavi atît asupra mijloacelor de producție, cît și asupra producătorilor. [cf. fr. *esclavagisme*]

SCLAVAGÍST, -Ă *adj.* referitor la sclavagism, specific sclavagismului. // *s. m. f.* partizan al sclavajului negrilor (din sudul S.U.A. în timpul războiului de secesiune). [cf. fr. *esclavagiste*]

SCLAVÁJ *s. n.* sclavie. [cf. fr. *esclavage*]

SCLAVÍE *s. f.* stare, condiție de sclav ; robie ; sclavaj. ● *(fig.)* stare de dependență politică, socială și economică în care este ținută o țară, o clasă socială, un individ. [gen. *-iei.* / < *sclav* + *-ie*]

SCLER- v. s c l e r o -.

SCLERADENÍE *s. f.* *(med.)* adenopatie cu caracter scleros. [gen. *-iei.* / cf. gr. *skleros* — dur, *aden* — glandă]

SCLERÁL, -Ă *adj.* referitor la sclerotică ; al scleroticii. [< fr. *scléral*]

SCLÉRĂ *s. f.* *(anat.)* tunica solidă a globului ocular. [< germ. *Sklera*]

SCLERECTAZÍE *s. f.* *(med.)* stafilom scleral. [gen. *-iei.* / < fr. *sclérectasie*]

SCLERECTOMÍE *s. f.* *(med.)* rezecție a scleroticii. [gen. *-iei.* / < fr. *sclérectomie*]

SCLEREDÉM *s. n.* *(med.)* edem scleros al straturilor subcutanate și al țesutului de mușchi al ochiului. [< fr. *scléroedème*, cf. gr. *skleros* — dur, *oidema* — umflătură]

SCLEREÍDE *s. f. pl.* *(biol.)* celule moarte, îngroșate și lignificate care formează țesutul dur al cojilor de nucă, al sîmburilor de piersici etc. [pron. *-re-i-*. / < germ. *Skereide*, cf. gr. *skleros* — tare, *eidos* — aspect]

SCLERÉM *s. n.* *(med.)* sclerodermie difuză. [< fr. *sclérème*, cf. gr. *sklerema* — întărire a țesuturilor]

SCLEREMÍE *s. f.* *(med.)* scleroderm e generalizată. [gen. *-iei.* / < fr. *sclérémie*]

SCLERENCHÍM *s. n.* *(biol.)* țesut vegetal de susținere, alcătuit din celule cu membrane mai mult sau mai puțin lignificate. [< fr. *sclérenchyme*, cf. gr. *skleros* — tare, *enkhyma* — amestec]

SCLERÍTĂ *s. f.* *(med.)* inflamație a scleroticii. [< fr. *sclérite*]

SCLERO- element prim de compunere savantă cu semnificația „întăritură", „induratie", „rigidizare", „sclerotică", „dur", „duritate". [var. *scler-* / < fr. *scléro-*, it. *sclero-*, cf. gr. *skleros* — dur]

SCLEROCHERATÍTĂ *s. f.* *(med.)* inflamație simultană a scleroticii și a corneei. [< fr. *sclérokératite*]

SCLERODACTILÍE *s. f.* *(med.)* sclerodermie a degetelor. [gen. *-iei.* / < fr. *sclérodactylie*, cf. gr. *skleros* — dur, *daktylos* — deget]

SCLERODERMÍE *s. f.* boală manifestată prin întărirea și îngroșarea pielii și a țesuturilor subcutanate. [gen. *-iei.* / < fr. *sclérodermie*, cf. gr. *skleros* — dur, *derma* — piele]

SCLEROFÍL, -Ă *adj.* *(despre plante)* care are frunzele dure, cu cuticulă groasă, adaptate la secetă. [< fr. *sclérophylle*, cf. gr. *skleros* — dur, *phyllon* — frunză]

SCLEROFTALMÍE *s. f.* scleroza ochiului. [gen. *-iei.* / < fr. *sclérophtalmie*]

SCLEROGÉN, -Ă *adj.* care provoacă scleroză. [< fr. *sclérogène*, cf. gr. *skleros* — dur, *gennan* — a naște]

SCLERÓM *s. n.* *(med.)* indurație ; scleroză. [pl. *-oame.* / < fr. *sclérome*, cf. gr. *skleroma*]

SCLEROMALACÍE *s. f. (med.)* ramolisment al scleroticii. [gen. *-iei.* / < fr. *scléromalacie*]

SCLERÓMETRU *s. n.* instrument pentru determinarea durității mineralelor și a corpurilor metalice. [< fr. *scléromètre*, cf. gr. *skleros* — dur, *metron* — măsură]

SCLERÓN *s. n.* aliaj ușor și dur cu bază de aluminiu. [< germ. *Skleron*]

SCLERONÓM, -Ă *adj. (despre legăturile sistemelor de puncte materiale)* care nu variază în timp ; rigid. [< fr. *scléronome*]

SCLEROPROTEÍNĂ *s. f.* proteină simplă cu structură fibroasă, foarte rezistentă, care există în țesuturile de susținere a fanerelor. [pron. *-te-i-.* / < fr. *scléroprotéine*]

SCLERÓS, -OÁSĂ *adj. (anat. ; despre țesuturi)* îngroșat, fibros. [< fr. *scléreux*, cf. gr. *skleros* — dur]

SCLEROSARCÓM *s. n. (med.)* tumoare dură a țesutului celular. [pl. *-oame.* / < fr. *sclérosarcome*]

SCLEROSCÓP *s. n.* instrument pentru determinarea durității prin reacția elastică la lovire a unui percutor. [pl. *-seoape.* / < fr. *scléroscope*, cf. gr. *skleros* — dur, *skopein* — a privi]

SCLERÓT *s. n. (bot.)* organ de rezistență la unele ciuperci, alcătuit din împletirea hifelor. [var. *scleroțiu* s. n. / cf. fr. *sclérote*, gr. *sklerotes*]

SCLERÓTICĂ *s. f.* membrană albă opacă, alcătuită din fibre tari și elastice, care formează învelișul exterior al globului ocular. [gen. *-cii.* / < fr. *sclérotique*]

SCLEROTÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a scleroticii. [< fr. *sclérotite*]

SCLEROTOMÍE *s. f. (med.)* incizie a scleroticii. [gen. *-iei.* / < fr. *sclérotomie*]

SCLERÓTIU *s. n.* v. sclerot.

SCLEROZÁ *vb. I. refl.* a fi atins, a se îmbolnăvi de scleroză. ● *tr.* a provoca scleroza unui țesut. [< fr. *scléroser*]

SCLEROZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) sclerosa și rezultatul ei. [< *sclerosa*]

SCLERÓZĂ *s. f.* întărire patologică a țesuturilor, în special a țesutului conjunctiv ; sclerom. [< fr. *sclérose*, cf. gr. *skleros* — tare, rigid]

SCOLÁST *s. m. (rar)* filozof-teolog din evul mediu, adept al scolasticii : scolastic. ● *(fig.)* ginditor dogmatic, care judecă rigid, numai după canoane. [< germ. *Scholast*]

SCOLÁSTIC, -Ă *adj.* referitor la scolastică, al scolasticii. ● *(p. ext.)* formal, rupt de realitate, de viață, de practică. // *s. m.* scolast. [cf. lat. *scolasticus*, gr. *scholastikos*, fr. *scolastique*]

SCOLÁSTICĂ *s. f.* învățămîntul și filozofia predate în țările catolice din Europa medievală, care căutau să fundamenteze dogmele bisericii creștine, caracterizîndu-se prin raționamente abstracte și prin artificii logice sterile. ● *(p. ext.)* orice speculație sterilă, ruptă de viață. [gen. *-cii.* / cf. lat. t. *scolastica*, fr. *scolastique* < gr. *schole* — școală]

SCÓLEX *s. n. (zool.)* partea anterioară a teniei, care poartă organele de fixare. [< fr. *scolex*]

SCOLIÁST *s. m.* adnotator de opere vechi. [pron. *-li-ast.* / cf. fr. *scoliaste*, gr. *scholiastes*]

SCÓLIE *s. f.* 1. cîntec aedic în Grecia antică. 2. adnotare gramaticală sau critică la un text clasic. 3. remarcă relativă la o problemă, la o teoremă rezolvată sau demonstrată anterior. [gen. *-iei.* / < fr. *scolie*, cf. gr. *scholion* — notă]

SCOLIÓTIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de scolioză. [pron. *-li-o-.* / < fr. *scoliotique*]

SCOLIÓZĂ *s. f.* deviație patologică laterală a șirei spinării, în special în regiunea dorsală. [pron. *-li-o-.* / < fr. *scoliose*, cf. gr. *skolios*]

SCOLOPÉNDRĂ *s. f.* mic animal miriapod veninos care trăiește prin locuri umede și întunecoase. [< fr. *scolopendre*, lat. *scolopendra*]

SCOMBRÍDE *s. n. pl.* familie de pești teleosteeni marini, cuprinzînd scrumbia, pălămida, somnul etc. ; *(la pl.)* pește din această familie. [< fr. *scombridés*, cf. lat. *scomber* — scrumbie]

SCONCS *s. m.* mic animal carnivor originar din Mexic, înrudit cu dihorul, a cărui blană este foarte prețuită. // *s. n.* blana acestui animal. [pl. *-cși*, var. *scunc* s. m. / < fr. *sconse*, cf. engl. *skun(s)*]

SCONT *s. n.* 1. operație bancară prin care se plătește cuiva anticipat valoarea unei polițe, reținîndu-se un procent care reprezintă dobînda pînă la scadență ; procentul pe care îl oprește o bancă atunci cînd face o operație de scontare. ● sumă de bani care reprezintă dobînda pentru un împrumut și pe care un bancher și-o reține anticipat. 2. *(rar)* reducere, scăzămînt făcut unui debitor care achită o poliță sau o datorie înainte de scadență. [< it. *sconto*]

SCONTÁ *vb. I. tr.* 1. a cumpăra sau a vinde polițe înainte de scadență ; a efectua un scont. 2. *(fig.)* a conta pe ceva, a-și face planuri dinainte. [< it. *scontare*]

SCONTÁBIL, -Ă *adj. (despre efecte, polițe)* care se poate sconta. [cf. it. *scontabile*]

SCONTÁRE *s. f.* acțiunea de a sconta și rezultatul ei. [< *sconta*]

SCONTATÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* (cel) care face operații de scont. [cf. it. *scontatore*]

SCOOTER *s. n.* v. scuter.

-SCÓP element secund de compunere savantă cu sensul „(persoană, aparat) care examinează", „care observă, privește". [< fr. *-scope*, it. *-scopo*, cf. gr. *skopein* — a privi]

-SCOPÍE element secund de compunere savantă cu semnificația „observație", „examinare", „privire". [< fr. *-scopie*, it. *-scopia*, cf. gr. *-skopia* < *skopein* — a privi]

SCOPOLAMÍNĂ *s. f.* alcaloid extras din mandragoră, cu acțiune asemănătoare atropinei. [< fr. *scopolamine*]

SCOR *s. n. (sport)* raportul dintre punctele cîștigate și cele pierdute într-o competiție. O ~ *alb* = rezultatul unui meci în care nici una dintre echipe nu a reușit să marcheze vreun gol ; meci nul. [pl. *-ruri.* / < fr., engl. *score*]

SCORBÚT *s. n.* boală cronică datorită lipsei vitaminei C în alimentație și manifestată prin anemie, sîngerarea gingiilor, apariția unor răni deschise pe corp etc. [< fr. *scorbut*, cf. gr. *scorbut*, lat. med. *scorbutus*]

SCORBÚTIC, -Ă *adj.* de natura scorbutului. // *s. m. f.* bolnav suferind de scorbut. [< fr. *scorbutique*]

SCORBUTIGÉN, -Ă *adj. (med.)* care provoacă scorbut. [< fr. *scorbutigène*]

SCÓRCHING *s. m. (în industria cauciului.* // *s. m. f.* bolnav suferind de scorbut. [< engl., fr. *scorching*]

SCÓRER *s. m. (sport)* 1. realizator de goluri la fotbal ; golgheter. 2. cel care înregistrează scorul în foile de arbitraj ; cel care operează pe panoul de scor evoluția rezultatului echipelor angajate în joc. [< engl. *scorer*]

SCORIACÉU, -ÉE *adj.* de natura scoriilor. [< fr. *scoriacé*]

SCÓRIE *s. f.* 1. *(metal.)* reziduu obținut la extragerea metalelor din minereuri și la topirea metalelor ; zgură. 2. *(geol.)* produs vulcanic spongios cu aspect de zgură. [gen. *-iei.* / < fr. *scorie*, cf. lat. *scoria*, gr. *skoria*]

SCORIFICÁRE *s. f.* lichefiere a materiilor străine dintr-un metal în stare de fuziune. [cf. fr. *scorification*]

SCORPIÓN *s. m.* 1. insectă tropicală arahnidă a cărei înțepătură este foarte veninoasă. 2. numele unei constelații din emisfera sudică ; numele unuia dintre cele douăsprezece semne ale zodiacului. [pron. *-pi-on.* / < fr. *scorpion*, cf. lat. *scorpio*, gr. *skorpios*]

SCORPIONÍDE *s. n. pl.* ordin de arahnide cuprinzînd scorpionii ; *(la sg.)* animal din acest ordin. [pron. *-pi-o-.* / cf. it. *scorpioide* < gr. *skorpios* — scorpion, *eidos* — formă]

SCORȚONÉRĂ *s. f.* plantă perenă cu frunze mari și flori galbene, cultivată pentru rădăcinile sale cărnoase, folosite în alimentație. [< it. *scorzonera*, cf. fr. *scorsonère*]

SCÓTĂ *s. f. (mar.)* frînghie cu care se fixează colțul de jos al unei vele. [< it. *scotta*]

SCOTCH *s. n.* 1. whisky scoțian. 2. nume comercial al unei benzi adezive. [pron. *scoci.* / < engl. *scotch*]

SCÓTIE *s. f. (arhit.)* mulură concavă situată între două toruri sau între două muluri proeminente. [< fr. *scotie*, cf. lat. *scotia*]

SCOTÍSM *s. n.* complex al doctrinelor gînditorului medieval John Duns Scot. [< fr. *scotisme*, it. *scotismo*, cf. *John Duns Scot*, teolog scoțian]

SCOTÍST *adj.* referitor la scotism, propriu scotismului. // *s. m. f.* adept, partizan al scotismului. [cf. it. *scotista*]

SCOTOFOBÍE *s. f.* teamă patologică de întuneric. [gen. *-iei.* / cf. gr. *skotos* — întuneric, *phobos* — frică]

SCOTÓM *s. n. (med.)* pierdere sau diminuare a vederii într-o zonă a cîmpului vizual. [pl. *-oame.* / < fr. *scotome*, cf. gr. *skotoma* — întunecare]

SCOTOPÍE *s. f.* adaptarea ochiului la întuneric. [gen. *-iei.* / cf. gr. *skotos* — întuneric, *ops* — vedere]

SCOTTISH-TERRIER *s. m.* cîine baset cu păr sîrmos abundent. [pron. *scotiș-terier.* / < engl., fr. *scottish-terrier*]

SCRATCH *s. n. (sport)* eliminarea unui concurent din competiție, în special pentru neprezentare, prin ștergerea de pe listele de participanți. [pron. *screci.* / < engl., fr. *scratch*]

SCRÉPER *s. n.* 1. mașină rutieră remorcată de un tractor pe șenile, folosită pentru săpat și transportat pămîntul. 2. *(mine)* dispozitiv de transport, alcătuit dintr-o cutie de oțel fără fund cu o lamă cu gheare la partea inferioară, trasă printr-un cablu fără sfîrșit peste o grămadă de material. [cf. rus. *skreper*, engl. *scraper*]

SCREPERÍST *s. m.* muncitor care conduce un screper. [< *screper* + *-ist*]

SCRIB *s. m.* 1. copist și alcătuitor de acte la diferite popoare. ● cărturar, jurist, învățat care tălmăcea poporului normele de drept (la vechii evrei). 2. *(peior.)* scriitor, gazetar lipsit de valoare, de personalitate. [cf. fr. *scribe*, lat. *scriba* < *scribere* — a scrie]

SCRIBO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(de) scrib". [< fr. *scribo-*, cf. lat. *scriba*]

SCRIBOMÁN, -Ă *s. m. f. (depr.)* bolnav de scribomanie ; scriptoman. [< fr. *scribomane*]

SCRIBOMANÍE *s. f.* mania scrisului. [gen. *-iei.* / < fr. *scribomanie*, cf. lat. *scribere* — a scrie, gr. *mania* — nebunie]

SCRIITÚRĂ *s. f.* modalitatea de a scrie, de a realiza actul scrisului ; artă scriitoricească. v. s t i l. [< *scrie*, după fr. *écriture*]

SCRIMÁ *vb. I. intr. (sport)* a mînui armele albe (spada, floreta etc.) ; a face scrimă. [cf. fr. *escrimer*]

SCRÍMĂ *s. f. (sport)* arta de a mînui sabia, spada și floreta. [cf. fr. *escrime*, it. *scherma*]

SCRIMÉR, -Ă *s. m. f.* sportiv care practică scrima. [pron. și *scrimör.* scris și *scrimeur.* / cf. fr. *escrimeur*]

SCRIMEUR, -Ă *s. m. f.* v. s c r i m e r.

SCRIPT- v. s c r i p t o-.

SCRÍPTE *s. f.* 1. condici, registre, acte publice, contabile etc. ; însemnări făcute în aceste condici. [sg. *-tă.* / < lat. *scripta*, cf. germ. *Skripten*]

SCRÍPTIC, -Ă *adj.* 1. *fond* ~ = fond destinat pentru plata personalului angajat în schemă ; *personal* ~ = personal angajat în schemă, bugetar. 2. *(rar)* scris. [< *scripte*]

SCRIPTO- element prim de compunere savantă cu semnificația „scris", „în scris", „scriptic". [var. *script-.* / < fr. *scripto-*, it. *scritto*, cf. lat. *scriptus* < *scribere* — a scrie]

SCRIPTOLÓG, -Ă *s. m. f. (depr.)* birocrat. [< *scripte*]

SCRIPTOLOGÍE *s. f. (depr.)* formalism exagerat în rezolvarea hîrtiilor ; birocrație. [gen. *-iei.* / < *scriptolog* + *-ie*]

SCRIPTOMÁN, -Ă *s. m. f. (depr.)* cel care are mania scrisului. [< *scriptomanie*]

SCRIPTOMANÍE *s. f. (depr.)* mania de a scrie mult ; scribomanie. [gen. *-iei.* / < *scripte* + *manie*]

SCRIPTÓR *s. m. (liv.)* 1. copist. 2. aparat înregistrator. [cf. germ. *Skriptor*, it. *scrittore*]

SCRIPTORÍE *s. f.* atelier de copiști în evul mediu ; scriptoriu. [cf. it. *scrittoria*]

SCRIPTÓRIU *s. n.* scriptorie. [< fr., lat. *scriptorium*]

SCROFULARIACÉE *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate gamopetale, avînd ca tip digitala ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *scrofulariacées*]

SCRÓFULĂ *s. f. (med.)* tumoare a ganglionilor limfatici de la git, adesea de natură tuberculoasă. [< fr. *scrofule*, cf. lat. *scrofula*]

SCROFULÍDE *s. f. pl. (med.)* tuberculoză cutanată care se prezintă sub formă de scrofule. [< fr. *scrofulides*]

SCROFULODÉRMĂ *s. f. (med.)* tuberculoză a pielii, caracterizată prin noduli localizați în hipoderm. [< fr. *scrofuloderme*, cf. lat. *scrofula* — scrofulă, gr. *derma* — piele]

SCROFULÓM *s. m.* tumoare scrofuloasă. [pl. *-oame.* / < fr. *scrofulome*]

SCROFULÓS, -OÁSĂ *adj., s. m. f.* (bolnav) de scrofuloză ; strumos. [< fr. *scrofuleux*]

SCROFULOTUBERCULÓZĂ *s. f. (med.)* formă ușoară de tuberculoză ganglionară și osoasă, întîlnită mai ales la copii. [< fr. *scrofulo-tuberculose*]

SCROFULÓZĂ *s. f.* boală cronică de natură tuberculoasă, manifestată prin inflamarea ganglionilor limfatici de la git. [< germ. *Skrofulose*]

SCRÓT *s. n.* înveliș cutanat care protejează testiculele. [var. *scrotum* s. n. / < fr., lat. *scrotum*]

SCROTÁL, -Ă *adj.* al scrotului. [< fr. *scrotal*]

SCRÓTUM *s. n.* v. scrot.

SCRUB *s. n.* fitocenoză caracteristică Australiei centrale, în care predomină tufișuri xerofite și, rar, eucalipți. [< engl. *scrub*]

SCRÚBER *s. n.* epurator de gaz cu ajutorul unui jet de apă. [< fr., engl. *scrubber*]

SCRÚPUL *s. n.* sentiment dezvoltat al cinstei, al onoarei, al datoriei. O *fără* (sau *lipsit de*) *~e* = fără nici un considerent moral, imoral; incorect. ● exactitate, precizie în acțiuni, în lucrări. [< fr. *scrupule*, it. *scrupolo*, cf. lat. *scrupulus* — piatră mică]

SCRUPULÓS, -OÁSĂ *adj.* care are scrupule; *(p. ext.)* cinstit, corect. ● care își face conștiincios, cu exactitate datoria; făcut îngrijit, conștiincios. [cf. fr. *scrupuleux*]

SCRUPULOZITÁTE *s. f.* 1. însușirea celui scrupulos; corectitudine. 2. conștiinciozitate; meticulozitate. [cf. fr. *scrupulosité*]

SCRÚPULUM *s. m.* a 24-a parte dintr-o uncie în sistemul de măsurătoare roman. [< lat. *scrupulum*]

SCRUTÁ *vb. I. tr.* a cerceta, a privi atent, iscoditor; a examina. ● *(fig.)* a cerceta, a analiza minuțios, amănunțit. [< fr. *scruter*, it. *scrutare* < lat. *scrutari*]

SCRUTĂTÓR, -OÁRE *adj.* atent, cu priviri pătrunzătoare. ● *(fig.)* care cercetează amănunțit. [< *scruta* + *-(ă)tor*]

SCRUTÍN *s. n.* votare, alegere făcută cu bile sau cu buletine care se introduc într-o urnă; constatarea rezultatului unei astfel de alegeri. O *a despuia ~ul* = a deschide urna și a număra voturile. ● totalitatea voturilor exprimate, depuse în urnă. [< fr. *scrutin*, cf. lat. *scrutinium*]

SCUAMÁTA *s. f. (ant.; mil.)* cuirasă făcută din mici bucăți metalice îmbinate ca solzii de pește. [pron. *scu-a-*. / < lat. *squamata*]

SCUÁMĂ *s. f.* 1. *(med.)* strat epidermic care se desface de pe piele în urma unor boli ca scarlatina, pojarul etc. 2. *(bot.)* frunzișoară tare care protejează mugurii, receptaculul etc. [pron. *scua-mă*, var. (2) *scvamă* *s. f.* / < fr. *squame*, cf. lat. *squama* — solzi]

SCUAMÓS, -OÁSĂ *adj. (bot.)* 1. care se aseamănă cu solzii unui pește; solzos, cu coji. 2. acoperit, protejat de scuame (2). [pron. *scu-a-*. var. *scvamos*, *-oasă* adj. / < fr. *squameux*, lat. *squamosus*]

SCUÁR *s. n. (anglicism)* mică grădină situată în mijlocul unei piețe publice sau la o răspîntie de străzi. ● *(p. ext.)* zonă verde care separă cele două sensuri de circulație ale unei autostrăzi. [pron. *scuar*, pl. *-ruri*. / < fr., engl. *square* — piață pătrată]

SCUD *s. m. (ist.)* monedă veche de argint sau de aur, care avea circulație în apusul Europei. [pl. *-uzi*. / < it. *scudo*]

SCULPTÁ *vb. I. tr.* a reproduce plastic în relief o figură, o imagine artistică etc., cioplind un material dur sau modelînd o substanță plastică. [< fr. *sculpter*, cf. it. *scolpire*, lat. *sculpere*]

SCULPTÁRE *s. f.* acțiunea de a sculpta și rezultatul ei; sculptat. [< *sculpta*]

SCULPTÁT *s. n.* sculptare. [< *sculpta*]

SCULPTOGÉNIC, -Ă *adj. (rar; despre oameni)* demn de sculptat; sculptural. [< *sculpta*, după *fotogenic*]

SCÚLPTOR *s. m.* artist care se ocupă cu sculptura. [cf. fr. *sculpteur*, lat. *sculptor*]

SCULPTÓRIC, -Ă *adj. (rar)* relativ la sculptură; de sculptor. [cf. it. *scultorio*]

SCULPTURÁL, -Ă *adj.* 1. referitor la sculptură; lucrat ca o sculptură. ● demn de a fi sculptat. 2. *(despre opere de artă)* lucrat cu migală, cizelat. [< fr. *sculptural*]

SCULPTURALITÁTE *s. f. (rar)* însușirea de a fi sculptural. [< *sculptural* + *-itate*]

SCULPTÚRĂ *s. f.* 1. arta de a reprezenta plastic, tridimensional, formele naturii vii, diferite ornamente etc. ● fel de a sculpta caracteristic unei epoci sau unui sculptor. 2. operă de sculptură (1); ornament sculptat. [cf. fr. *sculpture*, lat. *sculptura*]

SCUNC *s. m.* v. sconcs.

SCÚNER *s. n.* v. șunăr.

SCURTCIRCUÍT *s. n.* legătură electrică cu rezistență aproape nulă stabilită între două puncte ale unui circuit electric între care există o diferență de potențial. [pron. *-cu-it*. / < *scurt* + *circuit*, după fr. *courtcircuit*]

SCURTCIRCUITÁ *vb. I. tr.* a pune în scurtcircuit o porțiune dintr-un circuit electric. [< *scurtcircuit*]

SCURTCIRCUITÁRE *s. f.* acțiunea de a scurtcircuita și rezultatul ei; legătură prin scurtcircuit. [< *scurtcircuita*]

SCURTMETRÁJ *s. n.* film de scurt metraj (care nu depășește 1 000 m). [pl. *-je*. / < *scurt* + *metraj*, după fr. *court-métrage*]

SCÚTER *s. n.* tip de motocicletă ușoară, cu roți mici și cadrul deschis pe care conducătorul stă ca pe scaun. [scris și *scooter*. / < fr., engl. *scooter*]

SCUTERÍST *s. m.* posesor, conducător al unui scuter. [cf. fr. *scooteriste*]

SCUTIÉR *s. m.* tînăr nobil, ostaș din Occident care purta scutul suzeranului feudal. [pron. *-ti-er*. / < *scut* + *-ier*, după it. *scudiere*, fr. *écuyer*]

SCUZÁ *vb. I.* 1. *refl.* a aduce, a-și cere scuze; a se dezvinovăți. 2. *tr.* a accepta scuzele cuiva; a ierta. [p. i. *scuz*. / < it. *scusare*, cf. fr. *excuser* < lat. *excusare*]

SCUZÁBIL, -Ă *adj.* care poate, care merită a fi scuzat. [cf. it. *scusabile*, fr. *excusable*]

SCÚZĂ *s. f.* 1. explicație adusă pentru a motiva și a face să fie iertată o greșeală, o vină; dezvinovățire, justificare. 2. exprimare a regretului pentru o greșeală făcută. O *a cere ~e* = a mărturisi părerea de rău pentru o greșeală săvîrșită; a cere iertare. [< it. *scusa*, cf. fr. *excuse*]

SCVÁMĂ *s. f.* v. scuamă.

SCVAMÓS, -OÁSĂ *adj.* v. scuamos.

SEA-LINE *loc. s.* canalizare sub apă care permite încărcarea și descărcarea în plină mare sau în rada unui port a produselor petroliere. [pron. *sí-lain*. / < engl., fr. *sea line*]

SEBACÉU, -ÉE *adj.* de natura seului, unsuros. O *glande ~ee* = glande situate în piele la rădăcina părului și care secretează sebumul; *chist ~* = umflătură apărută sub piele datorită hipertrofiei glandelor sebacee.

[pron. *-ceu.* / < fr. *sébacé*, cf. lat. *sebaceus* < *sebum* — seu]

SEBÁSTĂ *s. f.* peşte ghimpos care se găseşte în golful Gasconiei şi în Marea Mediterană. [< fr. *sébaste*]

SEBOPOIÉZĂ *s. f.* secreţie de sebum. [pron. *-po-ie-.* / < fr. *sébopoïèse*]

SEBORÉE *s. f.* boală de piele cauzată de o secreţie excesivă a glandelor sebacee. [pron. *-re-e.* pl. invar. / < fr. *séborrhée*, cf. lat. *sebum* — seu, gr. *rhein* — a curge]

SEBORÉIC, -Ă *adj.* referitor la seboree, de seboree. [pron. *-re-ic.* / < fr. *séborrhéique*]

SÉBUM *s. n.* materie grasă, secretată de glandele sebacee. [< fr. *sébum*, lat. *sebum*]

SECÁNT, -Ă *adj.* *(despre o dreaptă sau un plan)* care taie alte drepte, un cerc etc. [< fr. *sécant*]

SECÁNTĂ *s. f.* 1. dreaptă care intersectează o curbă în cel puţin două puncte. 2. funcţia trigonometrică a unghiului într-un triunghi dreptunghi, egală cu raportul ipotenuzei faţă de cateta care aparţine unghiului dat. [< fr. *sécante*, cf. lat. *secans* < *secare* — a tăia]

SECATÓR *s. n.* foarfece de grădinar. [< fr. *sécateur*, rus. *sekator*]

SÉCCO *adv.* *(muz.; ca indicaţie de execuţie)* sacadat, sec. [< it. *secco*]

SECENTÍST, -Ă *s. m. f.* scriitor, om de cultură aparţinînd sec. XVIII din Italia. [cf. it. *secentista*]

SECÉNTO *s. n.* v. s e i c e n t o.

SECESIONÍST, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care face secesiune; care rupe uniunea. ● partizan al Confederaţiei Sudului în timpul războiului civil din America de Nord. [pron. *-si-o-.* / < fr. *sécessionniste*]

SECESIÚNE *s. f.* *(rar)* separare, despărţire, retragere; *(spec.)* act prin care un stat care face parte dintr-o confederaţie se separă de aceasta. [cf. fr. *sécession*, lat. *secessio* < *secedere* — a se retrage]

SECESSIÓN *s. n.* denumire dată grupărilor artistice de avangardă, apărută în ţările germanice la sfîrşitul sec. XIX. O *stil* ~ = stil în artele decorative în Occident. [pron. *se-se-sion.* / < fr. *sécession*]

SECFESTRÁ *vb. I.* v. s e c h e s t r a.

SECHÉLĂ *s. f.* urmă, consecinţă, tulburare funcţională sau organică care rămîne în urma unei boli, intervenţii chirurgicale etc. ● *(fig.)* urmă, urmare. [< fr. *séquelle*, cf. lat. *sequela* — consecinţă]

SECHESTRÁ *vb. I. tr.* 1. a pune (sub) sechestru. ● a reţine pe cineva cu forţa, ilegal. 2. a izola în caz de boală infecţioasă. ● a detaşa un sechestru osos. [var. *secfestra* vb. I. / < fr. *séquestrer*, cf. lat. *sequestrare*]

SECHESTRÁRE *s. f.* acţiunea de a sechestra şi rezultatul ei; punere de sechestru. [< *sechestra*]

SECHESTRATÓR, -OÁRE *s. m. f.* *(rar)* cel care face punerea sub sechestru a averii cuiva. [< *sechestra* + *-tor*]

SECHÉSTRU *s. n.* 1. încredinţarea (prin hotărîre judecătorească), unei a treia persoane, a unui bun asupra căruia există un litigiu. ● măsură de asigurare ordonată de justiţie sau luată de fisc, constînd în aplicare de sigiliu sau dare în păstrare unei terţe persoane a bunurilor unui debitor. 2. fragment osos rămas în ţesuturi după o fractură sau infecţie a osului. [< fr. *séquestre*, lat. *sequestrum*]

SECLÚZIE *s. f.* v. s e c l u z i u n e.

SECLUZIÚNE *s. f.* ~ *pupilară* = aderenţa marginii pupilare a irisului la cristalin. [pron. *-zi-u-.* var. *secluzie* s. f. / < fr. *séclusion*]

SÉCOL *s. n.* 1. interval de timp de o sută de ani; veac. ● *(fig.)* perioadă de timp care pare a fi foarte lungă; veşnicie. 2. epocă istorică dominată de un eveniment de seamă, de o personalitate excepţională. [pl. *-le*, (s. m.) *-li.* / < lat. *saeculum*, cf. it. *secolo*]

SECONDÁ *vb. I.* v. s e c u n d a.

SECONDÁNT, -Ă *s. m. f.* v. s e c u n d a n t.

SECONDÁR, -Ă *adj.* v. s e c u n d a r.

SECRÉT *s. n.* 1. ceea ce este ţinut în taină, ceea ce nu se dă publicităţii; mister, taină. 2. mijloc, procedeu eficace şi special pentru a obţine ceva. 3. ceea ce constituie condiţia intimă a unei ştiinţe, a unei arte. [pl. *-te-, -turi.* / < lat. *secretum*, cf. fr. *secret*]

SECRÉT, -Ă *adj.* 1. tainic, tăinuit, ascuns. 2. mascat, ascuns privirii. [< lat. *secretus*, cf. fr. *secret*]

SECRETÁ *vb. I. tr.* *(despre glande)* a produce o secreţie. [p. i. *-tez* şi *secrét.* / < fr. *sécréter*]

SECRETAIRE *s. n.* v. s e c r e t a r.

SECRETÁR *s. n.* *(liv.)* mobilă în care se ţin scrisori, hîrtii etc. [var. *secreter* s. n. scris şi *secretaire.* / cf. fr. *secrétaire*]

SECRETÁR, -Ă *s. m. f.* 1. persoană care rezolvă lucrările curente într-o întreprindere, într-o instituţie administrativă sau ştiinţifică. ● persoană care redactează procesul-verbal asupra lucrărilor şi discuţiilor desfăşurate în cadrul unei şedinţe. O ~ *de redacţie* = colaborator din redacţia unei publicaţii care centralizează şi coordonează materialul pregătit pentru tipar. ● cel care ţine lucrările cuiva, care scrie (după dictare) corespondenţa cuiva. 2. persoană care face parte din conducerea unei organizaţii politice sau de masă şi care conduce munca operativ, pe baza hotărîrilor luate de organele colective respective. [< fr. *secrétaire*]

SECRETARIÁT *s. n.* 1. serviciu într-o instituţie, într-o întreprindere etc. care se ocupă cu rezolvarea lucrărilor curente de birou, de cancelarie. 2. organ al unei organizaţii internaţionale avînd atribuţii administrative şi executive. ● denumire dată persoanelor însărcinate să întocmească procesul-verbal asupra dezbaterilor unei şedinţe. 3. birou unde lucrează un secretar şi subalternii săi. [pron. *-ri-at.* / < fr. *secrétariat*, germ. *Sekretariat*, rus. *sekretariat*]

SECRETÉR *s. n.* v. s e c r e t a r.

SECRETÍNĂ *s. f.* hormon secretat de mucoasa duodenului. [< fr. *sécrétine*]

SECRETÓR, -OÁRE *adj.* care secretă; secretoriu. O *ţesut* ~ = ţesut vegetal care produce secreţii. [cf. fr. *sécréteur*]

SECRETÓRIU, -IE *adj.* secretor. [pron. *-riu.* / < fr. *sécrétoire*]

SECRÉŢIE *s. f.* proprietate pe care o au celulele unor glande de a produce diferite substanţe necesare activităţii organismului; substanţa secretată de aceste glande. ● *(bot.)* substanţă organică de tip special, elaborată de plante în timpul activităţii lor vitale. [gen. *-iei.* var. *secreţiune* s. f. / < fr. *sécrétion*, cf. lat. *secretio* — separare]

SECRETIÚNE *s. f.* v. s e c r e ţ i e.

SECTÁNT, -Ă *s. m. f.* adept al unei secte religioase. // *adj.* sectar. [cf. lat. *sectans*]

SECTÁR, -Ă *s. m. f.* adept înflăcărat al unei doctrine. // *adj.* de sectă ; *(fig.)* exclusivist, intolerant ; îngust, mărginit. [cf. fr. *sectaire*, rus. *sectantskii*]

SECTARÍSM *s. n.* spirit, atitudine de sectar ; îngustime de vederi proprie persoanelor care se mărginesc la interesele lor mărunte. [cf. fr. *sectarisme*]

SECTÁT, -Ă *adj. (despre frunze lobate)* care are lobi cu incizii mari, atingînd nervura mediană. [cf. lat. *sectus* — tăiat]

SÉCTĂ *s. f.* grup de persoane formînd o comunitate religioasă care s-a separat de biserica oficială ; *(p. ext.)* grup de adepți ai unei doctrine. ● clică, grup de persoane care s-au închis în cercul intereselor lor mărunte. [cf. fr. *secte*, lat. *secta* < *sequi* — a urma]

SECTÓR *s. n.* **1.** *(mat.)* porțiune dintr-un plan mărginită de două raze concurente și de arcul unei curbe cuprins între cele două raze. ● piesă în formă de sector de cerc. **2.** parte, porțiune limitată dintr-o suprafață. ● *(mil.)* zona de acțiune a unei unități. **3.** domeniu sau ramură de activitate. ● diviziune, parte, domeniu în cadrul economiei sau al unor unități administrativ-teritoriale. O ~ *social-economic* = parte a economiei bazată pe o anumită formă de proprietate asupra mijloacelor de producție. [cf. fr. *secteur*, rus. *sektor*, lat. *sector* < *secare* — a tăia]

SECTORÍST *s. m.* milițian care supraveghează un sector. [< *sector* + *-ist*]

SECȚIE *s. f.* **1.** subdiviziune administrativă a unui oraș. **2.** subdiviziune organizatorică și de muncă, făcută pe ramuri de activitate în întreprinderi, instituții etc. ● compartiment cu destinație specială într-un magazin, într-un muzeu, spital etc. ; raion. [gen. *-iei*. var. *secțiune* (4) *s. f.* / < rus. *sekțiia*, cf. fr. *section*, lat. *sectio*]

SECȚIONÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) împărți în fragmente, a (se) tăia, a (se) divide. [pron. *-ți-o-*. / < fr. *sectionner*]

SECȚIONÁBIL, -Ă *adj.* care se poate secționa. [pron. *-ți-o-*. / < *secționa* + *-bil*]

SECȚIONÁRE *s. f.* acțiunea de a secționa și rezultatul ei. [pron. *-ți-o-*. / < *secționa*]

SECȚIONÓR *s. m.* aparat care întrerupe temporar un circuit electric, de obicei atunci cînd acesta trebuie izolat un anumit timp de restul rețelei. [pron. *-ți-o-*. / cf. fr. *sectionneur*]

SECȚIÚNE *s. f.* **1.** faptul de a secționa ; tăietură (transversală) făcută într-un corp, într-un sistem tehnic etc. ; locul unde s-a făcut această tăietură. ● curbă obținută prin intersectarea unei suprafețe cu un plan. ● suprafață care apare la întretăierea dintre un plan și un sistem tehnic sau natural. **2.** desen care reprezintă detaliile unui corp care se găsesc la suprafața obținută dacă s-ar tăia acel corp cu un plan. **3.** *(mat.)* intersecție a două mulțimi. **4.** v. s e c ț i e. [pron. *-ți-u-*. / cf. fr. *section*, lat. *sectio* < *secare* — a tăia]

SECULÁR, -Ă *adj.* care durează, care există de secole ; străvechi. [< lat. *saecularis*, cf. fr. *séculaire*]

SECULARIZÁ *vb. I. tr.* a trece cu forme legale averile bisericești și mănăstirești în proprietatea statului ; a reda vieții laice ceea ce aparține bisericii. [< fr. *séculariser*]

SECULARIZÁRE *s. f.* acțiunea de a seculariza și rezultatul ei : laicizare. [< *seculariza*]

SECÚND *s. m.* ofițer pe o navă imediat inferior căpitanului și care îl poate înlocui pe acesta. [< fr. *second*, it. *secondo*, cf. lat. *secundus*]

SECÚND *s. n.* **1.** vocea a doua care acompaniază o voce primă. **2.** *(poligr.)* titlu interior al cărților și broșurilor. // *s. f.* tiparul de pe a doua față a unei coli de tipar. [< fr. *second*, it. *secondo*, cf. lat. *secundus*]

SECÚND *num. ord.* al doilea. // *adj.* care se află imediat după primul. [pl. *-nzi*, *-de*. / cf. lat. *secundus*, fr. *second*]

SECUNDÁ *vb. I. tr.* **1.** a ajuta, a sprijini, a însoți pe cineva în acțiunile sale etc. **2.** *(muz.)* a acompania. [var. *seconda* vb. I. / < fr. *seconder*, cf. lat. *secundare*]

SECUNDÁNT, -Ă *s. m. f.* cel care secundează pe cineva. ● arbitru, ajutător al participantului în anumite întreceri sportive (box, șah). [var. *secondant*, *-ă* s. m. f. / < germ. *Sekundant*]

SECUNDÁR, -Ă *adj.* **1.** care nu vine decît în al doilea rînd, de importanță mai mică ; accesoriu. O *medic* ~ (și *s. m.*) = medic care, în urma unui concurs este admis să se specializeze într-o clinică ; *fenomen* ~ = fenomen puțin important care apare în cursul unei boli. **2.** care urmează după primul ; al doilea. O *(geol. ;* și *s. n.) era* ~*ă* = mezozoic ; *propoziție* ~*ă* = propoziție subordonată, dependentă. // *s. n.* ac al ceasornicului care indică secundele. [var. *secondar*, *-ă* adj. / cf. fr. *secondaire*, lat. *secundarius*]

SECÚNDĂ *s. f.* **1.** unitate de timp egală cu a 60-a parte dintr-un minut ; timp foarte scurt ; moment, clipă. **2.** unitate de măsură pentru unghiuri, egală cu a 3 600-a parte dintr-un grad sexagesimal. **3.** *(muz.)* interval format din două trepte alăturate ale unei game ; treapta a doua de la o treaptă dată. **4.** a doua poziție (de apărare) la scrimă. [pl. *-de*. / < fr. *seconde*, cf. lat. *secundus*]

SECUNDIPÁRĂ *adj., s. f.* (femeia) care naște a doua oară. [< fr. *secondipare*]

SECÚNDO *adv. (liv.)* în al doilea rînd. [< lat. *secundo*]

SECURÍST *s. m.* lucrător în organele de securitate. [< *secur(itate)* + *-ist*]

SECURÍT *s. n.* sticlă de siguranță foarte rezistentă, care la lovire se crapă, dar nu produce cioburi. [< germ. *Sekurit(glass)*]

SECURITÁTE *s. f.* **1.** stare de siguranță, de lipsă de primejdie. ● protecție, apărare. O *Consiliu de* ~ = principalul organ permanent al O.N.U., care are ca sarcină fundamentală menținerea păcii și securității internaționale ; ~ *colectivă* = stare a relațiilor dintre state, creată prin luarea de măsuri de apărare comună împotriva unei agresiuni. **2.** *(în socialism)* organ de stat care veghează la siguranța internă a statului și a vieții cetățenilor și apără bunurile obștești împotriva uneltirilor dușmănoase. [cf. fr. *sécurité*, lat. *securitas*]

SECURIZÁ *vb. I. tr. (tehn.)* a supune operației de securizare. [< *secur(it)* + *-iza*]

SECURIZÁRE *s. f. (tehn.)* tratare termică a sticlei de geamuri pentru a o transforma în securit. [< *securiza*]

SECÚSĂ *s. f.* zguduitură ; oscilație. O ~ *musculară* = contracție musculară provocată de aplicarea unui stimul electric. [< fr. *secousse*]

SECUTÓR *s. m. (ant.)* gladiator înarmat numai cu sabie și scut, care se lupta cu un alt gladiator înarmat cu un trident și cu o plasă ; mirmidon. [< lat. *secutor*]

SECVÉNȚĂ *s. f.* 1. serie de fapte, de scene sau de note muzicale consecutive. ● șir de imagini sau de scene care formează o unitate într-un film. 2. imn religios în proză, care se cîntă la anumite sărbători catolice. [< fr. *séquence*, it. *sequenza*, cf. lat. *sequentia* < *sequi* — a urma]

SECVENȚIÁL, -Ă *adj.* referitor la secvență, de secvență ; care constituie una sau mai multe secvențe. [pron. *-ți-al.* / < fr. *séquentiel*]

SECVÓIA *s. m.* (*bot.*) arbore conifer gigant din America. [pron. *-vo-ia.* pl. invar. scris și *sequoia.* / < fr. *séquoia*, cf. *See-quayah*, numele unui celebru șef indian]

SEDÁN *s. n.* tip de caroserie pentru automobile cu un singur compartiment, cu locuri pentru patru pînă la șapte persoane ; autoturism cu o astfel de caroserie ; berlină (2). [< engl., fr. *sedan*]

SEDATÍV, -Ă *adj., s. n.* (medicament) care calmează durerile ; calmant. [< fr. *sédatif*, cf. lat. *sedare* — a calma]

SEDÁȚIE *s. f.* (*med.*) calmare, liniștire a durerilor. [var. *sedațiune* s. f. / < fr. *sédation*]

SEDAȚIÚNE *s. f.* v. sedație.

SEDENTÁR, -Ă *adj.* (*despre oameni*) care șade tot timpul ; care stă mai mult acasă ; (*despre îndeletniciri*) care se face, se exercită șezînd ; lipsit de mișcare. ● (*despre populații*) stabil ; nemigrator, fixat de un loc stabil. [cf. fr. *sédentaire*, lat. *sedentarius* < *sedare* — a fi așezat]

SEDENTARÍSM *s. n.* viață sedentară, lipsită de mișcare ; sedentaritate. [< *sedentar* + *-ism*]

SEDENTARITÁTE *s. f.* sedentarism. [cf. fr. *sédentarité*]

SEDÍLĂ *s. f.* semn grafic în formă de virgulă care se pune sub o consoană pentru a-i da valoarea unui alt sunet. [< fr. *cédille*, cf. sp. *zedilla*]

SEDIMÉNT *s. n.* 1. depozit format prin precipitarea particulelor solide aflate în suspensie într-un lichid. 2. (*la pl.*) depozit de roci sedimentare. [pl. *-te*, *-turi.* / < fr. *sédiment*, cf. lat. *sedimentum* < *sedere* — a fi așezat]

SEDIMENTÁ *vb. I. refl.* a se așeza, a se lăsa la fund, a se depune în straturi ; a forma sedimente. [p. i. 3 *-tează.* / < germ. *sedimentieren*]

SEDIMENTÁR, -Ă *adj.* care are caracteristicile unui sediment ; format prin sedimentare. [cf. fr. *sédimentaire*]

SEDIMENTÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) sedimenta și rezultatul ei ; depunere de sedimente ; sedimentație. [< *sedimenta*]

SEDIMENTATÓR *s. n.* ~ *de praf* = aparat pentru luarea probelor de praf. [< *sedimenta* + *-tor*]

SEDIMENTÁȚIE *s. f.* sedimentare. [gen. *-iei.* var. *sedimentațiune* s. f. / cf. fr. *sédimentation*]

SEDIMENTAȚIÚNE *s. f.* v. sedimentație.

SEDIMENTOGENÉZĂ *s. f.* depunere de diferite fracțiuni de roci rezultate din eroziunea litosferei. [cf. lat. *sedimentum* — sediment, gr. *genesis* — geneză]

SEDIMENTOLOGÍE *s. f.* parte a geologiei care studiază modul de formare a sedimentelor. [gen. *-iei.* / < fr. *sédimentologie*, cf. lat. *sedimentum* — sediment, gr. *logos* — studiu]

SEDIMENTOMETRÍE *s. f.* metodă de determinare a dimensiunilor particulelor dintr-un amestec bazată pe măsurarea vitezei de sedimentare. [gen. *-iei.* / < fr. *sédimentométrie*, cf. lat. *sedimentum* — sediment, gr. *metron* — măsură]

SEDIȚIÓS, -OÁSĂ *adj.* care îndeamnă la răzvrătire, răzvrătitor. ● răzvrătit. [pron. *-ți-os.* / cf. fr. *séditieux*, lat. *seditiosus*]

SEDIȚIÚNE *s. f.* (*liv.*) revoltă, răzvrătire, răscoală. [pron. *-ți-u-.* / cf. fr. *sédition*, lat. *seditio*]

SÉDIU *s. n.* loc, clădire unde funcționează de obicei o instituție publică sau o organizație de masă. ● (*fig.*) centru, focar. [pron. *-diu.* / < it. *sedio*]

SEDUCĂTÓR, -OÁRE *adj.* (*adesea s.*) care seduce ; fermecător, încîntător. ● ademenitor ; înșelător. [cf. fr. *séducteur*]

SEDÚCE *vb. III. tr.* 1. a atrage, a încînta, a cuceri (prin farmecul vorbelor, prin purtare etc.). 2. (*despre bărbați*) a ademeni, a amăgi o femeie ; (*p. ext.*) a înșela. ● (*jur.*) a săvîrși o seducție. [p. i. *sedúc.* / < lat. *seducere*, cf. fr. *séduire*]

SEDÚCERE *s. f.* acțiunea de a seduce și rezultatul ei ; seducție. [< *seduce*]

SEDÚCȚIE *s. f.* seducere. ○ (*jur.*) ~ *de minore* = infracțiune săvîrșită de un bărbat care, prin promisiuni de luare în căsătorie, determină o minoră să aibă raporturi sexuale cu el. [gen. *-iei.* var. *seducțiune* s. f. / cf. fr. *séduction*, lat. *seductio*]

SEDUCȚIÚNE *s. f.* v. seducție.

SEEGRÁS *s. n.* v. zegras.

SEF *s. n.* v. seif.

SEGMÉNT *s. n.* 1. parte, porțiune a unei figuri. ○ ~ *de cerc* = porțiune dintr-un cerc cuprinsă între o coardă și un arc subîntins ; ~ *de dreaptă* = porțiune dintr-o dreaptă mărginită de două puncte. 2. fiecare dintre inelele care alcătuiesc corpul unor viețuitoare. ● (*anat.*) parte a unui organ sau a unui membru între două articulații succesive. ○ ~ *cerebral* = centru nervos. // *s. m.* garnitură metalică a unui piston de formă inelară, servind la etanșarea spațiului liber dintre piston și cilindrul în interiorul căruia se deplasează pistonul. [pl. *-te*, *-turi.* / cf. fr. *segment*, lat. *segmentum* < *secare* — a tăia]

SEGMENTÁ *vb. I. tr.* a tăia, a împărți în segmente. ● *refl.* (*despre organe, organisme*) a se fracționa în segmente. [cf. fr. *segmenter*]

SEGMENTÁL, -Ă *adj.* care aparține unui segment ; de segment. [< fr., engl. *segmental*]

SEGMENTÁR, -Ă *adj.* compus, provenit din segmente, din fîrînturi. [cf. fr. *segmentaire*]

SEGMENTÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) segmenta și rezultatul ei ; segmentație. ● fragmentarea corpului unor animale, a unor organe în bucăți. ● procesul de fracționare a oului fecundat, care duce la formarea embrionului. [< *segmenta*]

SEGMENTÁȚIE *s. f.* segmentare. [gen. *-iei.* var. *segmentațiune* s. f. / cf. fr. *segmentation*]

SEGMENTAȚIÚNE *s. f.* v. segmentație.

SEGREGÁ *vb. I.* 1. *intr.* (*despre elementele unui aliaj*) a se separa neuniform prin răcire de la o temperatură înaltă, bazat pe diferența dintre punctele de topire ale elementelor. 2. *refl.* (*despre componenții unui material*) a se separa. [p. i. 3,6 *-gă.* / < lat. *segregare*]

SEGREGÁRE *s. f.* acțiunea de a se segrega și rezultatul ei ; segregație. 1. izolare a minereurilor din masa rocilor și cristalizarea

lor în filoane deosebite. ● separare dintr-un aliaj a două metale cu temperaturi de topire diferite. 2. fenomen manifestat la hibridarea sexuată a plantelor prin separarea eredității materne de cea paternă în celule diferențiate. ● segregație rasială. [< *segrega*]

SEGREGÁT *s. n. (metal.)* segregație. [< engl. *segregat*]

SEGREGÁȚIE *s. f.* 1. segregare. ○ *(metal.)* lipsă de omogenitate a compoziției chimice a unui aliaj ; segregat. v. licuație. 2. ~ *rasială* = politică de discriminare constînd în separarea persoanelor de origini sau rase diferite din interiorul aceleiași țări ; discriminare rasială. [gen. *-iei*. var. *segregațiune* s. f. / cf. fr. *ségrégation*, lat. *segregatio*]

SEGREGAȚIONÍSM *s. n.* politică de segregație rasială. [pron. *-ți-o-*. / < fr. *ségrégationnisme*]

SEGREGAȚIONÍST, -Ă *adj.* referitor la segregaționism. // *s. m. f.* adept al segregaționismului ; rasist. [pron. *-ți-o-*. / < fr. *ségrégationniste*]

SEGREGAȚIÚNE *s. f.* v. segregație.

SEGUIDILLA *s. f.* vechi dans popular spaniol cu mișcare vie și ritm variat ; melodia acestui dans, executată cu acompaniament de castaniete sau de chitară. [pron. *-ghi-dilia*. / < sp. *seguidilla*, cf. fr. *séguedille*]

SEICÉNTO *s. f.* nume dat în Italia secolului al XVII-lea și culturii sale. [pron. *seicen-*. var. *secento* s. n. / < it. *seicento*]

SEIF *s. n.* casă de bani. ● încăpere bine asigurată folosită pentru păstrarea banilor, a hîrtiilor și a obiectelor de valoare. [pron. *seif*. var. *safe, safeu, sef* s. n. / < engl. *safe*]

SEÍGĂ *s. f.* aparat de recoltare a stufului, care se atașează frontal unui tractor. [pron. *se-i-*. / < germ. *Seige*]

SEÍM *s. f.* adunare națională sau parlament în unele țări slave din nord. ● adunare a reprezentanților diferitelor categorii sociale. [pron. *se-im*. pl. *-muri*. / < pol. *sejm*]

SEÍMĂ *s. f.* fisură a copitei calului. [pron. *se-i-*. / < fr. *seime*]

SEINÉR *s. n.* navă puntată destinată pescuitului cu plase aproape de suprafața apei, în larg sau de-a lungul coastelor. [< engl. *seiner*]

SEÍSM *s. n.* 1. cutremur de pămînt. 2. *(fig.)* zguduire socială de mari proporții ; răscoală, revoluție. [pron. *se-ism*. / < fr. *séisme*, cf. gr. *seismos*]

SEISM- v. seismo-.

SEISMÁL, -Ă *adj. linie ~ă* = direcția undei de zguduire într-un seism. [pron. *se-is-*. / < fr. *séismal*]

SEÍSMIC, -Ă *adj.* referitor la seisme. ○ *regiune ~ă* = regiune în care cutremurele de pămînt sînt frecvente și puternice. ● care servește la înregistrarea și la studierea oscilațiilor scoarței terestre. [pron. *se-is-*. / cf. fr. *séismique*]

SEISMICITÁTE *s. f.* gradul de frecvență și de intensitate a cutremurelor de pămînt. [pron. *se-is-*. / cf. fr. *séismicité*]

SEISMO- element prim de compunere savantă cu semnificația „seism" (1). [pron. *se-is-*. var. *seism-, sismo-*. / < fr. *séismo-*, cf. gr. *seismos*]

SEISMOGÉNIC, -Ă *adj.* care determină un seism. [pron. *se-is-*. / < fr. *séismogénique*]

SEISMOGRÁF *s. n.* aparat pentru înregistrarea grafică a cutremurelor de pămînt. [pron. *se-is-*. / < fr. *séismographe*, cf. gr. *seismos* — cutremur, *graphein* — a scrie]

SEISMOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la seismografie. [pron. *se-is-*. / cf. fr. *séismographique*]

SEISMOGRAFÍE *s. f.* totalitatea procedeelor de întrebuințare a seismografului. [pron. *se-is-*. gen. *-iei*. / < fr. *séismographie*]

SEISMOGRÁMĂ *s. f.* grafic obținut cu ajutorul unui seismograf, reprezentînd oscilațiile scoarței terestre. [pron. *se-is-*. / < fr. *séismogramme*, cf. gr. *seismos* — cutremur, *gramma* — scriere]

SEISMOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în seismologie. [< fr. *séismologue*]

SEISMOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la seismologie. [pron. *se-is-*. / < fr. *séismologique*]

SEISMOLOGÍE *s. f.* ramură a geofizicii care studiază cutremurele de pămînt. [pron. *se-is-*. gen. *-iei*. / < fr. *séismologie*, cf. gr. *seismos* — cutremur, *logos* — studiu]

SEISMOMETRÍE *s. f.* parte a seismologiei care se ocupă cu măsurarea mărimilor mecanice caracteristice seismelor. [pron. *se-is-*. gen. *-iei*. / < fr. *séismométrie*, cf. gr. *seismos* — cutremur, *metron* — măsură]

SEISMOMÉTRU *s. n.* aparat asemănător cu seismograful, folosit pentru observații directe, fără să înregistreze. [< fr. *séismomètre*]

SEISMONASTÍE *s. f. (bot.)* mișcare a organelor unor plante superioare provocată de loviri sau de scuturare. [pron. *se-is-*. gen. *-iei*. / < fr. *séismonastie*]

SEISMOSCÓP *s. n.* instrument care pune în evidență cutremurele de pămînt. [pron. *se-is-*. pl. *-scoape*. / < fr. *séismoscope*]

SEISMOTERAPÍE *s. f.* procedeu terapeutic constînd din vibrații rapide, regulate și de mică amplitudine, folosit împotriva anumitor atonii funcționale ; vibroterapie. [pron. *se-is-*. gen. *-iei*. var. *sismoterapie* s. f. / < fr. *séismothérapie*, cf. gr. *seismos* — tremurare, *therapeia* — tratament]

SEÍȘĂ *s. f.* variație a nivelului apei unui lac sau unei mări aproape de țărm, datorită schimbărilor bruște ale presiunii atmosferice, vîntului sau unei ploi puternice. [pron. *se-i-*. / < fr. *seiche*]

SEJÚR *s. n.* ședere, rămînere temporară într-o localitate, într-un loc. [< fr. *séjour*]

SELACIÉNI *s. m. pl.* subclasă de pești cartilaginoși, avînd coada împărțită în două părți inegale ; *(la sg.)* pește din această subclasă. [pron. *ci-eni*. sg. *selacian*. / < fr. *sélaciens*, cf. gr. *selachos* — pește cartilaginos]

SELAGINÉLLA *s. f.* plantă criptogamă vasculară din pădurile tropicale, avînd aspect de mușchi. [< fr. *sélaginelle*]

SELÁNDRĂ *s. f.* navă de transport din timpul cruciadelor. [< fr. *sélandre*]

SELÉCT, -Ă *adj. (rar)* ales ; fin, distins. [< fr., engl. *select*]

SELECTÁ *vb. I.* 1. *tr.* a selecționa. ● a-și arăta preferința, a distinge. 2. *intr. (despre un radioreceptor)* a recepționa clar diferitele unde sonore, diferitele posturi de emisiune ; a fi selectiv. ● *tr.* a regla în așa fel un aparat de radiorecepție, încît undele apropiate ca lungime să nu deranjeze audiția. [< *selecție, selector*, cf. germ. *selektieren*]

SELECTÁRE *s. f.* acțiunea de a selecta și rezultatul ei. [< *selecta*]

SELECTÍV, -Ă *adj.* 1. care alege, care face distincție între elemente. ● *(despre un radioreceptor)* care poate recepționa clar undele sonore ale diferitelor posturi de emisiune. 2. care se face prin selecție. ○ *(statist.) cercetare ~ă* = cercetare a unei co-

lectivități pe baza unui eșantion. [cf. fr. *sélectif*, germ. *selektiv*]

SELECTIVITÁTE *s. f.* 1. proprietate a unui aparat de radiorecepție de a fi selectiv. 2. însușire a plantelor și animalelor de a face selecție naturală în procesul de fecundare și în comportarea față de condițiile de viață. [cf. fr. *sélectivité*]

SELECTÓR *s. n.* 1. dispozitiv al aparatelor de radiorecepție care le face selective. O ~ *telefonic* = mecanism într-o centrală telefonică automată, servind la alegerea liniei care corespunde numărului telefonic cerut. 2. mașină agricolă folosită la selecționarea și sortarea semințelor pe calități. [cf. fr. *sélecteur*]

SELECTRÓN *s. n.* *(cib.)* tub electronic folosit în memoria calculatoarelor. [< engl. *selectron*]

SELÉCȚIE *s. f.* 1. alegere gîndită, chibzuită, făcută după un anumit criteriu și cu un anumit scop ; selecționare. O *(biol.)* ~ *naturală* = fenomen natural constînd în persistența și continua evoluție a speciilor cu o mai mare putere de adaptare la mediu și dispariția celor mai puțin dotate ; ~ *artificială* = sistem de măsuri luate pentru îmbunătățirea speciilor animale și vegetale, constînd în selecționarea în vederea reproducției a indivizilor care întrunesc cele mai multe calități. 2. *(mat.)* orice mulțime finită de elemente observate. ● *(statist.)* parte selectată dintr-o colectivitate statistică spre a servi la o cercetare selectivă ; eșantion. [gen. *-iei*. var. *selecțiune s. f.* / cf. fr. *sélection*, lat. *selectio*]

SELECȚIONÁ *vb. I. tr.* a alege, a scoate cu chibzuială dintr-un ansamblu un anumit număr de unități, de indivizi etc. cu un scop oarecare. ● *refl.* a fi supus selecției naturale. [pron. *-ți-o-*. / < fr. *sélectionner*]

SELECȚIONÁBIL, -Ă *adj.* *(adesea s.)* care se poate selecționa. [pron. *-ți-o-*. / < *selecționa* + *-bil*]

SELECȚIONÁT, -Ă *adj.* ales (cu îngrijire) ; de calitate superioară. ● *(s. f.)* echipă sportivă formată din jucători aleși prin selecționare din mai multe echipe. ● *(despre animale și plante)* obținut prin selecție artificială. [pron. *-ți-o-*. / cf. fr. *sélectionné*]

SELECȚIONATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care lucrează în domeniul ameliorării speciilor prin metoda selecției artificiale. [pron. *-ți-o-*. / < *selecționa* + *-tor*]

SELECȚIONÉR, -Ă *s. m. f.* cel care se ocupă cu selecționarea a ceva. [< fr. *sélectionneur*]

SELECȚIONÍSM *s. n.* teorie care admite selecția naturală în biologie ; darwinism. [cf. fr. *sélectionnisme*]

SELECȚIONÍST, -Ă *adj.* referitor la selecționism. // *s. m. f.* adept al selecționismului. [pron. *-ți-o-*. / cf. fr. *sélectionniste*]

SELECȚIÚNE *s. f.* *(la pl.)* bucăți alese dintr-o operă, din muzica unui compozitor etc. v. s e l e c ț i e. [pron. *-ți-u-*. / cf. fr. *sélection*, germ. *Selektion*]

SELEN- v. s e l e n o-.

SELENÁR, -Ă *adj.* *(liv.)* din Lună, lunar. [< gr. *selene* — Lună + *-ar*, după *lunar*]

SELENAÚT *s. m.* astronaut care călătorește spre Lună, care explorează Luna ; lunaut. [pron. *-na-ut*. / cf. gr. *selene* — Lună, *nautes* — corăbier]

SELENIÁT *s. m.* sare a acidului selenic. [pron. *-ni-at*. / < fr. *séléniate*]

SELÉNIC, -Ă *adj.* care conține seleniu. O *acid* ~ = acid foarte tare, foarte avid de apă, asemănîndu-se în multe privințe cu acidul sulfuric. [< fr. *sélénique*]

SELENIFÉR, -Ă *adj.* *(despre minerale)* care conține seleniu. [< fr. *sélénifère*]

SELENÍT [1] *s. m.* sulfat de calciu hidratat, de culoare galbenă-aurie. [< fr. *sélénite*]

SELENÍT [2] *s. m.* *(liv.)* presupus locuitor al Lunii. [< fr. *sélénite*, cf. gr. *selene* — Lună]

SELÉNIU *s. n.* metaloid negru-cenușiu, cu proprietăți chimice asemănătoare cu ale sulfului. [pron. *-niu*. var. *selenium s. n.* / < fr. *sélénium*]

SELÉNIUM *s. n.* v. s e l e n i u.

SELENIÚRĂ *s. f.* combinație a seleniului cu un metal. [pron. *-niu-*. < fr. *séléniure*]

SELENO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) Lună", „al Lunii", „de (pe) Lună", „selenar", „lunar". [var. *selen-*. / < fr. *séléno-*, cf. gr. *selene* — Lună]

SELENODEZÍE *s. f.* disciplină care studiază forma și dimensiunile Lunii, cîmpul ei de gravitație etc. [gen. *-iei*. / < fr. *sélénodésie*]

SELENOGRÁF, -Ă *s. m. f.* specialist în selenografie. [< fr. *sélénographe*]

SELENOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la selenografie. [< fr. *sélénographique*]

SELENOGRAFÍE *s. f.* parte a astronomiei care studiază descriptiv Luna sub aspectul elementelor naturale, structurii, proceselor fizice etc. [gen. *-iei*. / < fr. *sélénographie*, cf. gr. *selene* — Lună, *graphein* — a descrie]

SELENOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în selenologie. [< germ. *Selenolog*]

SELENOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la selenologie. [< fr. *sélénologique*]

SELENOLOGÍE *s. f.* parte a astronomiei care studiază materia componentă a scoarței lunare și evoluția ei în timp. [gen. *-iei*. / < fr. *sélénologie*, cf. gr. *selene* — Lună, *logos* — știință]

SELENOSTÁT *s. n.* instrument care permite observarea Lunii fără să se deplaseze luneta. [< fr. *sélénostat*]

SELENOTROPÍSM *s. n.* influență a Lunii pline asupra unor plante. [cf. gr. *selene* — Lună, *tropein* — a se întoarce]

SELF *s. n.* *(anglicism)* de unul singur, singur, propriu, însuși. O *bobină de* ~ *(și s. n.)* = bobină folosită în telegrafia fără fir, constituind rezistențe intercalate în circuite pentru a regla lungimea de undă. // element prim de compunere savantă, echivalent cu *auto-*. [pl. *-furi*. / < engl. *self*]

SELFACTÓR *s. n.* mașină folosită în filatura de lînă, la care filarea semitortului alternează cu înfășurarea firului pe țevi. [< germ. *Selfaktor*, engl., fr. *selfacteur*]

SELF-CONTRÓL *s. n.* *(anglicism)* capacitate de a-și controla nervii și reacțiile involuntare ; autocontrol. [< engl., fr., it. *self control*]

SELF-DEFENCE *s. n.* *(sport)* autoapărare. [pron. *self-diféns*. / < engl. *self-defence*]

SELF-GOVERNMENT *s. n.* *(anglicism)* guvern autonom. ● sistem bazat pe o largă participare a cetățenilor la viața publică. [< engl., fr., it. *self-government*]

SELFINDUCȚIE *s. f.* *(fiz.)* fenomenul de producere a unei forțe electromotoare într-un circuit datorită cîmpului magnetic al curentului electric variabil care trece prin circuitul indus ; inducție proprie ; autoinducție. [gen. *-iei*. / < fr., engl. *self-induction*]

SELF-MADE MAN *loc. s. (anglicism)* om ajuns prin propriile-i forțe, instruit de sine însuși, care nu datorează nimic originii, favorurilor altuia sau norocului. [pron. *self méid men.* / < engl. *self-made man*]

SELF-SERVICE *s. n. (anglicism)* tehnică de vînzare care elimină sau reduce la maximum personalul de desfacere, permițînd clienților de a se servi singuri din mărfurile expuse ; autoservire. [pron. *self-sérvis.* / < engl. *self-service*]

SELSÍN *s. n.* mașină electrică de putere mică pentru traducerea și transmiterea la distanță a deplasărilor sau a vitezelor unghiulare. [< fr., engl. *selsyn*]

SELTZ *s. f.* apă minerală, folosită mai ales la prepararea și la diluarea băuturilor alcoolice. [< fr. *seltz*, cf. *Selters*, localitate cu ape minerale în Prusia]

SÉLVA *s. f.* pădure ecuatorială veșnic verde, care acoperă tot bazinul Amazonului. [pl. *-as.* / < sp., port. *selva*]

SEM *s. n. (lingv.)* semantem. ● unitate semantică minimă care permite definirea unui sens. [< fr. *sème*, cf. gr. *sema*]

SEMAFÓR *s. n.* 1. semnalizator optic folosit pentru a transmite navelor din larg anumite comunicări privind navigația. 2. dispozitiv optic de semnalizare mecanică, care indică mecanicului locomotivei dacă este liberă sau nu porțiunea de cale ferată pe care o are în față. 3. semnalizator cu lumini colorate pentru reglementarea circulației pe străzi ; stop. [pl. *-oare, -oruri.* / < fr. *sémaphore*, cf. gr. *sema* — semn, *phoros* — purtător]

SEMAFÓRIC, -Ă *adj. (despre semnale)* emis de semafor. [< fr. *sémaphorique*]

SEMAFORÍST, -Ă *s. m. f.* persoană care transmite și primește semnalele semaforului; persoană care mînuiește un semafor. [cf. fr. *sémaphoriste*]

SEMANTÉM *s. n.* unitate de bază a unui cuvînt în cadrul unei familii lexicale, purtătoare a sensului lexical. [< fr. *sémanteme*, cf. gr. *semainen* — a însemna]

SEMÁNTIC, -Ă *adj.* referitor la sensurile cuvintelor ; semasiologic. [< fr. *sémantique*, cf. gr. *semantikos* < *sema* — semn]

SEMÁNTICĂ *s. f.* 1. ramură a lingvisticii care studiază sensurile cuvintelor și evoluția acestor sensuri ; semasiologie. ● sens lexical ; *(p. ext.)* semnificație ; semantism. O *~a artei* = ramură a semanticii care se ocupă cu înțelesul cuvintelor folosite în limbajul literar. 2. parte a semioticii care studiază raportul semnelor cu obiectele semnificate. O *~ generală* = curent teoretic care cercetează limbile „naturale" din punct de vedere sociologic și pragmatic. [gen. *-cii.* / < fr. *sémantique*, cf. gr. *sema* — semn]

SEMANTICIÁN, -Ă *s. m. f.* semasiolog. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni, iene.* / < fr. *sémanticien*]

SEMANTICÍSM *s. n.* filozofie semantică. [var. *semantism* s. n. / < rus. *semantizm*, cf. fr. *sémantisme*]

SEMANTICÍST, -Ă *adj.* referitor la semanticism. // *s. m. f.* adept al semanticismului. [< *semantic(ism)* + *-ist*]

SEMANTÍSM *s. n.* 1. înțeles, sens al unui cuvînt. 2. v. semanticism. [< fr. *sémantisme*]

SEMASIOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în semasiologie ; semantician. [pron. *-si-o-.* / < fr. *sémasiologue*]

SEMASIOLÓGIC, -Ă *adj.* semantic. [< fr. *sémasiologique*]

SEMASIOLOGÍE *s. f.* ramură a lexicologiei care cercetează sensurile cuvintelor și cauzele modificărilor lor ; semantică (1). [gen. *-iei.* / < fr. *sémasiologie*, cf. gr. *semasia* — desemnare, *logos* — știință]

SEMĂNĂTORÍSM *s. n.* v. semănătorism.

SEMĂNĂTORÍST, -Ă *adj., s. m. f.* v. semănătorist.

SEMEIO- v. semio-.

SEMEIOLOGÍE *s. f.* v. semiologie.

SEMESTRIÁL, -Ă *adj. (adesea adv.)* care ține șase luni, un semestru ; care se petrece, se face în fiecare semestru. [pron. *-tri-al.* / cf. fr. *semestriel*]

SEMÉSTRU *s. n.* perioadă, răstimp care durează șase luni consecutive. ● jumătate dintr-un an școlar. [pl. *-re.* / cf. fr. *semestre*, lat. *semestris* < *sex* — șase, *mensis* — lună]

SEMI- element prim de compunere savantă avînd semnificația „jumătate". [< fr., lat. *semi-*]

SEMIADERÉNT, -Ă *adj.* care nu aderă, nu se prinde bine de ceva. [pron. *-mi-a-.* / < *semi-* + *aderent*]

SEMIAGNÓSTIC, -Ă *adj.* care are, în parte, caracteristicile agnosticismului. [pron. *-mi-ag-.* / et. incertă]

SEMIANALFABÉT, -Ă *adj.* aproape analfabet. [< *semi-* + *analfabet*, după rus. *polugramotnii*]

SEMIANARHÍST, -Ă *adj.* care are parțial caracteristicile anarhismului. [pron. *-mi-a-.* / et. incertă]

SEMIARBÚST *s. m.* plantă cu partea de jos lemnoasă și cu cea superioară ierboasă. [pron. *-mi-ar-.* / < *semi-* + *arbust*]

SEMIARÍD, -Ă *adj. (despre o regiune, un climat)* aproape deșert. [cf. fr. *semi-aride*]

SEMIARTICULAȚIE *s. f.* articulație între două corpuri care permite și o deplasare relativă a acestora în lungul unei axe. [pron. *-mi-ar-.* gen. *-iei.* / < *semi-* + *articulație*]

SEMIARTIZANÁT *s. n.* sistem de muncă industrială bazat în proporție de 50 la sută pe meseriași. [pron. *-mi-ar-.* / et. incertă]

SEMIAUTOMÁT, -Ă *adj. (tehn.)* ale cărui mișcări sînt conduse și de un mecanism și de mîna omenească. [pron. *-mi-a-u-.* / < *semi-* + *automat*]

SEMIAUXILIÁR *adj. n. (gram.) verb* ~ = verb avînd rol sintactic asemănător cu al auxiliarelor propriu-zise, dar care dă acțiunii verbului „ajutat" o nuanță modală izvorîtă din înțelesul său lexical. [pron. *-mi-a-u-xi-li-ar.* / cf. fr. *semi-auxiliaire*]

SEMIÁXĂ *s. f.* 1. porțiune dintr-o axă orientată într-unul din cele două sensuri ale acesteia. 2. jumătate din lungimea axei unei curbe plane închise sau a unui corp de revoluție generat de o curbă plană închisă. [pron. *-mi-a-xă.* / cf. it. *semiasse*]

SEMIBARIÉRĂ *s. f.* barieră care închide numai jumătate din lățimea unui drum. [< *semi-* + *barieră*]

SEMIBÚCLĂ *s. f.* jumătate de buclă. [< *semi-* + *buclă*]

SEMIBURSIÉR, -Ă *adj., s. m. f.* (elev, student) care plătește jumătate din taxa de solvent. [< *semi-* + *bursier*]

SEMICÁLC *s. n.* cuvînt sau expresie în care o parte se împrumută, iar alta se fa

din resursele interne ale limbii ; semiîmprumut. [pl. *-uri.* / et. incertă]

SEMICALIFICÁT, -Ă *adj.* care nu are o calificare suficientă. [< *semi-* + *calificat*]

SEMICALÓTĂ *s. f.* boltă cu aspect de sfert de sferă. [< it. *semicalotta*]

SEMICÁMGARN *s. n.* țesătură, stofă asemănătoare camgarnului. [et. incertă]

SEMICARBONIZÁRE *s. f.* descompunere termică a cărbunilor la temperaturi joase în absența aerului ; semicocsificare. [< *semi-* + *carbonizare*]

SEMICENTENÁR *s. n.* jumătatea unui centenar ; împlinirea a cincizeci de ani de la producerea unui eveniment însemnat ; celebrarea acestui eveniment. [< *semi-* + *centenar*]

SEMICENTRÁL, -Ă *adj.* situat în apropierea centrului unei localități mari. [< *semi-* + *central*]

SEMICÉRC *s. n.* 1. figură geometrică formată dintr-o jumătate de cerc. 2. șir de ființe, de lucruri etc. așezate în semicerc (1); linie arcuită. [< *semi-* + *cerc*, după fr. *demi-cercle*]

SEMICÍCLIC, -Ă *adj. (rar)* semicircular. [< *semi-* + *ciclic*]

SEMICIRCULÁR, -Ă *adj.* în formă de semicerc ; semiciclic. O *canale ~e* = cele trei canale care alcătuiesc partea superioară a urechii interne. [cf. fr. *semi-circulaire*]

SEMICIVILIZÁT, -Ă *adj.* pe jumătate civilizat. [< *semi-* + *civilizat*]

SEMICIVILIZÁȚIE *s. f.* stare de civilizație incompletă. [< *semi-* + *civilizație*]

SEMICÓCS *s. n.* produs solid obținut prin semicarbonizarea cărbunilor. [< fr. *semi-coke*]

SEMICOCSIFICÁRE *s. f.* semicarbonizare. [< *semi-* + *cocsificare*]

SEMICOLOÁNĂ *s. f. (arhit.)* coloană având jumătate din diametru angajată în zid. [după fr. *demi-colonne*]

SEMICOLONIÁL, -Ă *adj.* în stare de semicolonie. [pron. *-ni-al.* / < *semi-* + *colonial*]

SEMICOLONÍE *s. f.* țară formal independentă, dar care de fapt se află în stare de dependență politică și economică față de un stat imperialist. [gen. *-iei.* / < *semi-* + *colonie*]

SEMICONDUCTÓR *s. n.* material solid care are o rezistență electrică relativ mare în raport cu aceea a metalelor și mai mică în raport cu aceea a substanțelor izolante. [pl. *-oare*, (s. m.) *-ori.* / cf. fr. *semi-conducteur*]

SEMICONSÉRVĂ *s. f.* aliment conservat pentru un timp limitat. [< *semi-* + *conservă*]

SEMICONSOÁNĂ *s. f.* semivocală ; semiconsonantă. [cf. fr. *semi-consonne*]

SEMICONSONÁNTĂ *s. f.* semiconsoană. [< *semi-* + *consonantă*]

SEMICRETÍN, -Ă *adj.* deficient mintal ; prost, prostălău. [cf. it. *semicretino*]

SEMICRETINÍSM *s. n.* formă ușoară de cretinism [< *semicretin* + *-ism*]

SEMICÚLT, -Ă *adj., s. m. f.* semidoct. [< *semi-* + *cult*]

SEMICULTÍSM *s. n.* semidoctism. [< *semicult* + *-ism*]

SEMICULTÚRĂ *s. f.* cultură superficială, spoială de cunoștințe. [< *semi-* + *cultură*]

SEMIDEPONÉNT *adj. n. (în limba latină) verb ~* = verb activ ca sens, care se conjugă la timpurile și la modurile derivate din tema prezentului după normele diatezei active, în timp ce la celelalte are forme de conjugare pasivă. [< lt. *semideponente*]

SEMIDEȘÉRT *s. n.* regiune de tranziție între stepă (sau savană) și deșert. [cf. it. *semideserto*]

SEMIDIAMÉTRU *s. n.* jumătate de diametru. O *~ aparent* = unghiul sub care se vede de pe Pământ jumătate din diametrul discului solar sau lunar. [pron. *-di-a-.* / cf. it. *semidiametro*]

SEMIDIÚRN, -Ă *adj.* care durează 12 ore. O *maree ~ă* = tip de maree caracterizat prin producerea alternativă în 24 de ore a două maree înalte și două joase. [cf. engl. *semidiurnal*, fr. *demi-diurne*]

SEMIDÓCT, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care are o cultură superficială ; puțin instruit ; semicult. [cf. it. *semidotto*]

SEMIDOCTÍSM *s. n.* cultură superficială ; stare de semidoct ; semidocție ; semicultism. [et. incertă]

SEMIDOCȚÍE *s. f.* semidoctism. [et. incertă]

SEMIDREÁPTĂ *s. f.* porțiune dintr-o dreaptă mărginită la un singur capăt. [< *semi-* + *dreaptă*, după fr. *demi-droite*]

SEMIFABRICÁT *s. n.* material sau piesă care mai are nevoie de o serie de operații de prelucrare pentru a reprezenta un produs finit ; semiprodus. [după fr. *demi-fabriqué*]

SEMIFEUDÁL, -Ă *adj.* care are o parte din caracteristicile feudalismului ; care are rămășițe ale orînduirii feudale. [pron. *-fe-u-.* / < *semi-* + *feudal*, după rus. *polufeodalnii*]

SEMIFINÁLĂ *s. f.* fază a unor întreceri sportive care precedă finala, sfîrșitul întrecerilor. [< *semi-* + *finală*, după fr. *demi-finale*]

SEMIFINALÍST, -Ă *s. m. f. (sport)* participant la o semifinală. [< *semifinală* + *-ist*]

SEMIFINÍT, -Ă *adj. (despre un produs)* care a suferit o transformare (față de materia primă), dar trebuie să mai sufere și altele pentru a ajunge să fie comercializat. [< fr. *semi-fini*]

SEMIFLUÍD, -Ă *adj.* pe jumătate fluid. [pron. *-flu-id.* / cf. fr. *semi-fluide*]

SEMIFÓND *s. n.* alergare de viteză și de rezistență pe distanțe medii. [< *semi-* + *fond*, după fr. *demi-fond*]

SEMIFONDÍST, -Ă *s. m. f. (sport)* participant la o probă de semifond. [< *semifond* + *-ist*]

SEMIGRÚP *s. n. (mat.)* mulțime în care fiecărei perechi de elemente i se asociază un element din aceeași mulțime, numit produsul lor. [< *semi-* + *grup*, după fr. *demi-groupe*]

SEMIÎMBECÍL, -Ă *adj.* pe jumătate imbecil. [pron. *-mi-im-.* / < *semi-* + *imbecil*]

SEMILEGÁL, -Ă *adj.* cu regim de semilegalitate. [< *semi-* + *legal*]

SEMILEGALITÁTE *s. f.* formă de luptă a clasei muncitoare din țările capitaliste, constînd din folosirea unor metode care nu sînt interzise de lege ca atare, dar care pentru ea sînt susceptibile de sancțiuni și de persecuții. [< *semilegal* + *-itate*]

SEMILICHÍD, -Ă *adj.* care este numai pe jumătate lichid ; vîscos. [< *semi-* + *lichid*]

SEMILUNÁR, -Ă *adj.* în formă de semilună. // *adj., s. n.* (os scurt) al corpului. [cf. fr. *semi-lunaire*]

SEMILÚNĂ *s.f.* 1. jumătatea luminată a discului Lunii. 2. semn simbolic al islamismului. ● *(fig.)* Imperiul otoman ; mahomedanismul. [< *semi-* + *Lună*, după fr. *demilune*]

SEMIMAREE *s.f.* stadiu în desfășurarea fenomenului de maree în care nivelul apei se află la o înălțime egală cu jumătatea amplitudinii mareei. [după fr. *demi-marée*]

SEMIMETÁL *s.n.* element chimic având proprietăți caracteristice atît metalelor, cît și nemetalelor. [cf. it. *semimetallo*]

SEMINÁL, -Ă *adj.* referitor la sămînța plantelor. ● referitor la spermă, de spermă. [< fr. *séminal*, cf. lat. *seminalis* < *semen* — sămînță]

SEMINÁR *s.n.* 1. instituție de învățămînt teologic unde se pregăteau în trecut viitorii preoți. 2. formă de instruire a studenților pe bază de dialog, lucrări, ore de studiu practice, organizate pe grupe de studenți și efectuate sub conducerea unui profesor, asistent etc. 3. cerc de studii organizat pe lîngă o organizație de partid, o organizație de masă sau o instituție pentru pregătirea membrilor săi. [cf. lat. *seminarium*, fr. *séminaire*, rus. *seminar*]

SEMINARÍST *s.m.* elev al unui seminar (1). [cf. fr. *séminariste*]

SEMINARÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la seminar ; de seminar. [< it. *seminaristico*]

SEMINARIZÁ *vb. I. tr.* a prelucra în colectiv un curs, o prelegere sau o materie de studiu. [< *seminar* + *-iza*]

SEMINARIZÁRE *s.f.* acțiunea de a seminariza și rezultatul ei. [< *seminariza*]

SEMINATURÁL, -Ă *adj. gospodărie ~ă* = gospodărie țărănească apropiată de starea gospodăriilor din faza economiei naturale, care nu poate beneficia de tehnica modernă. [cf. it. *seminaturale*]

SEMINÁȚIE *s.f.* împrăștiere și germinare spontană a semințelor. [gen. *-iei*. / < fr. *sémination*]

SEMINIFÉR, -Ă *adj. (anat.)* care secretă, conține sau conduce sămînța ori lichidul seminal. [< fr. *séminifère*, cf. lat. *semen* — sămînță, *ferre* — a purta, a produce]

SEMINOLOGÍE *s.f.* ramură a botanicii care se ocupă cu studiul semințelor. [gen. *-iei*. / cf. lat. *semen* — sămînță, gr. *logos* — studiu]

SEMINÓM *s.n. (med.)* tumoare dezvoltată pe seama glandei seminale (testicul sau ovar). [pl. *-oame*. / < fr. *séminome*]

SEMINOMÁD, -Ă *adj. (despre popoare)* în stare de seminomadism. [pl. *-ázi*, *-ade*. / cf. fr. *semi-nomade*]

SEMINOMADÍSM *s.n.* fel de viață (întîlnit mai ales la marginile deșerturilor) în care agricultura ocazională se îmbină cu creșterea vitelor. [cf. fr. *semi-nomadisme*]

SEMINÚD, -Ă *adj.* dezbrăcat pe jumătate ; aproape nud. [< it. *seminudo*]

SEMIO- element prim de compunere savantă cu semnificația „referitor la semne", „semn". [pron. *-mi-o-*, var. *semeio-*. / < fr. *sémio-*, *séméio-*, cf. gr. *semeion*]

SEMIOBSCÚR, -Ă *adj.* pe jumătate obscur, pe jumătate întunecos. [pron. *-mi-ob-*. / < *semi-* + *obscur*]

SEMIOBSCURITÁTE *s.f.* lumină slabă, pe jumătate întuneric ; penumbră. [pron. *-mi-ob-*. / < *semi-* + *obscuritate*]

SEMIOCLUSÍVĂ *s.f.* africată. [pron. *-mi-o-*. / < it. *semiocclusivo*]

SEMIOFICIÁL, -Ă *adj.* care provine din surse oficiale, dar nu are caracter oficial. [pron. *-mi-o-fi-ci-al*. / cf. fr. *semi-officiel*]

SEMIOLÓG, -Ă *s.m.f.* specialist în semiologie. [pron. *-mi-o-*. / < fr. *sémiologue*]

SEMIOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la semiologie. [< fr. *sémiologique*]

SEMIOLOGÍE *s.f.* 1. parte a medicinii care studiază simptoamele și semnele bolilor în vederea diagnosticării. 2. ramură a logicii simbolice care se ocupă cu studiul general al semnelor și al comunicării prin intermediul acestora ; semiotică. [gen. *-iei*, var. *semeiologie* s.f. / < fr. *sémiologie*, *séméiologie*, cf. gr. *semeion* — semn, *logos* — știință]

SEMIÓTIC, -Ă *adj.* referitor la semiotică. [< fr. *sémiotique*, germ. *semiotisch*]

SEMIÓTICĂ *s.f.* semiologie (2). ● orientare larg răspîndită în gîndirea teoretică contemporană, care studiază fenomenele și în special faptele de cultură ca sisteme de semnificare și procese de comunicare. [gen. *-cii*. / < fr. *sémiotique*, cf. gr. *semeiotike* < *semeion* — semn]

SEMIOVÁL, -Ă *adj.* pe jumătate oval. [pron. *-mi-o-*. / et. incertă]

SEMIPALMÉTĂ *s.f. (arte)* motiv decorativ vegetal constînd din prezentarea frunzei de palmier din profil. [< *semi-* + *palmetă*]

SEMIPARAZÍT *s.m.* organism adaptat la viața de parazit, dar care în cursul dezvoltării lui trăiește și ca saprofit. [< *semi-* + *parazit*, după fr. *demi-parasite*]

SEMIPARAZITÍSM *s.n.* parazitism parțial al unor plante verzi. [după fr. *demi-parasitisme*]

SEMIPERIOÁDĂ *s.f.* jumătate de perioadă. [pron. *-ri-oa-*, pl. *-de*. / după fr. *demi-période*]

SEMIPERMEÁBIL, -Ă *adj. (despre membrane etc.)* care permite trecerea numai a unora dintre componenții unui amestec. [pron. *-me-a-*. / cf. fr. *semi-perméable*]

SEMIPERMEABILITÁTE *s.f.* însușirea de a fi semipermeabil. [cf. fr. *semiperméabilité*]

SEMIPIRUÉTĂ *s.f.* jumătate de piruetă. [pron. *-ru-e-*. / cf. fr. *demi-pirouette*]

SEMIPLÁN *s.n. (mat.)* fiecare dintre cele două părți ale unui plan împărțit de o dreaptă oarecare. [cf. it. *semipiano*, fr. *demi-plan*]

SEMIPORTÍC *s.n. (constr.)* aparat de ridicat cu o șină de rulare pe sol și alta fixată de o construcție. [< fr. *semi-portique*]

SEMIPORȚELÁN *s.n.* produs ceramic, intermediar între gresia ceramică fină și porțelan, întrebuințat la fabricarea pieselor pentru instalații sanitare. [< *semi-* + *porțelan*]

SEMIPREPARÁT *s.n.* preparat (alimentar) care nu mai are nevoie decît de mici pregătiri pentru a fi servit la masă. [< *semi-* + *preparat*]

SEMIPRODÚS *s.n.* semifabricat. [< *semi-* + *produs*, după fr. *demi-produit*]

SEMIPROLETÁR, -Ă *s.m.f.* om care lucrează ca salariat într-o întreprindere capitalistă, continuînd să lucreze în același timp și în propria-i gospodărie agricolă individuală. ● țăran sărac ; om sărac. [< *semi-* + *proletar*, după rus. *poluproletarnii*]

SEMIRELIÉF *s.n. (arte)* figură, motiv sculptat care se desprinde numai pe jumătate de fond ; basorelief. [pron. *-li-ef*. pl. *-fe*, *-furi*. / < *semi-* + *relief*]

SEMIREMÓRCĂ *s.f.* remorcă cu o singură osie, a cărei parte frontală se sprijină pe puntea din spate a vehiculului motor. [gen. *-cii*. / cf. fr. *semi-remorque*]

SEMISAPROFÍT, -Ă *adj. (despre plante autotrofe sau parazite)* care se nutreşte parţial şi cu substanţe organice moarte. [et. incertă]

SEMISAVÁNT *s. m.* semidoct. [după fr. *demi-savant*]

SEMISERPENTÍNĂ *s. f.* serpentină la care, datorită condiţiilor de teren, una dintre curbele auxiliare lipseşte. [et. incertă]

SEMISÓN, -Ă *adj. (despre vocale)* care nu are valoare silabică. [cf. fr. *semi-son*]

SEMISPĂŢIU *s. n. (mat.)* fiecare dintre cele două părţi ale spaţiului euclidian cu trei dimensiuni, împărţit de un plan al său. [< *semi-* + *spaţiu*]

SEMISUMĂ *s. f.* jumătate dintr-o sumă. [< *semi-* + *sumă*]

SEMÍT, -Ă *s. m. f.* persoană care face parte din grupul de popoare cărora le aparţin arabii, evreii etc. [< fr. *sémite*]

SEMÍTIC, -Ă *adj.* care aparţine semiţilor, referitor la semiţi. [< fr. *sémitique*]

SEMITÍSM *s. n.* caracter semitic. ● expresie alcătuită după modelul unei limbi semitice sau împrumutată dintr-o asemenea limbă. [< fr. *sémitisme*]

SEMITOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în semitologie. [< fr. *sémitologue*]

SEMITOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la semitologie. [cf. fr. *sémitologique*]

SEMITOLOGÍE *s. f.* ştiinţă care studiază cultura şi limbile semitice. [gen. *-iei*. / < fr. *semitologie*]

SEMITÓN *s. n.* 1. interval de o jumătate de ton. 2. nuanţă de culoare care face trecerea de la un ton închis la unul deschis al aceleiaşi culori. [cf. it. *semitono*, fr. *demiton*]

SEMITONÓU *s. n.* figură acrobatică constînd din răsucirea avionului cu 180° în jurul axul său longitudinal. [< *semi-* + *tonou*, după fr. *demi-tonneau*]

SEMITRAVÉRSĂ *s. f. (mar.)* partea din fiecare bord a unor traverse de punte întrerupte de o gaură de magazie sau de o altă deschidere în punte. [< *semi-* + *traversă*, după fr. *demi-barrot*]

SEMIUNCIÁLĂ *s. f.* literă de tipar reprezentînd jumătate din mărimea unei unciale. [pron. *-mi-un-ci-a-*. / < *semi-* + *uncială*]

SEMIURBÁN, -Ă *adj.* pe jumătate urbanizat. [< *semi-* + *urban*]

SEMIVOCÁLĂ *s. f.* vocală care nu se poate rosti decît împreună cu o altă vocală (cu care formează un diftong) ; semiconsoană. [< *semi-* + *vocală*, după fr. *semi-voyelle*]

SEMIVÓLTĂ *s. f.* jumătate de voltă. [< *semi-* + *voltă*]

SEMIZEU *s. m.* erou mitologic născut dintr-un zeu şi o muritoare sau dintr-o zeiţă şi un muritor. [< *semi-* + *zeu*, fr. *demi-dieu*, cf. it. *semidio* < lat. *semideus*]

SEMNÁ *vb. I. tr., intr. refl.* a (se) iscăli. [cf. fr. *signer*, după *semn*]

SEMNÁL *s. n.* 1. semn convenţional folosit pentru transmiterea de informaţii, de avertismente, de comenzi la distanţă. O ~ *topografic* = baliză ; *exemplar, număr* ~ = exemplar dintr-o carte sau o publicaţie periodică, întocmit înainte de difuzare. ● sunet convenţional după care se recunosc anumite posturi de radio. 2. *(fig.)* tot ceea ce anunţă, determină sau serveşte ca impuls la încetarea unei acţiuni. 3. aparat, instrument pentru emiterea semnalelor. 4. ceea ce indică un fenomen sau un obiect din lumea înconjurătoare şi care, cu ajutorul scoarţei cerebrale, face organismul să acţioneze într-un anumit fel ; semn, indiciu. [pl. *-le*, *-luri*. / cf. fr. *signal*, it. *segnale*, după *semn*]

SEMNALÁ *vb. I. tr.* a aduce ceva la cunoştinţă, a anunţa ceva ; a scoate în evidenţă, a releva, a menţiona. [cf. fr. *signaler*]

SEMNALÁBIL, -Ă *adj.* (demn) de semnalat. [< *semnala* + *-bil*]

SEMNALÁRE *s. f.* acţiunea de a semnala şi rezultatul ei. [< *semnala*]

SEMNALIZÁ *vb. I. tr.* a da, a transmite semnale la distanţă ; a înştiinţa, a comunica prin semnale. [< *semnal* + *-iza*, după germ. *signalisieren*]

SEMNALIZÁRE *s. f.* 1. acţiunea de a semnaliza şi rezultatul ei ; comunicare făcută prin semnale. ● sistem de semnale folosit într-un anumit loc, într-o oarecare împrejurare. 2. instalaţie pentru a da semnale (pe un aerodrom, pe o cale ferată etc.), cu ajutorul căreia se fac comunicări la distanţă. 3. legătura organismului cu mediul înconjurător făcută prin anumite semnale. [< *semnaliza*]

SEMNALIZATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care transmite semnale, care semnalizează. // *s. n.* 1. semafor. 2. indicator luminos al unui autovehicul, care arată direcţia în care se îndreaptă acesta. [< *semnaliza* + *-tor*]

SEMNALMÉNT *s. n. (de obicei la pl.)* ansamblul semnelor exterioare şi al datelor după care poate fi recunoscut sau identificat cineva. [cf. fr. *signalement*]

SEMNÁRE *s. f.* acţiunea de a semna şi rezultatul ei ; iscălire ; semnat. [< *semna*]

SEMNÁT *s. n.* semnare. [< *semna*]

SEMNATÁR, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care semnează un tratat, o convenţie etc. [cf. fr. *signataire*, după *semna*]

SEMNĂTÚRĂ *s. f.* iscălitură. [cf. fr. *signature*, după *semna*]

SEMNIFICÁ *vb. I. tr.* a însemna, a avea înţelesul de... ; a avea o semnificaţie. [p. i. 3, 6 *-că*. / < lat. *significare*, cf. fr. *signifier*, după *semn*]

SEMNIFICÁNT *s. m.* elementul formal al semnului lingvistic. [după fr. *signifiant*]

SEMNIFICÁRE *s. f.* faptul de a semnifica. [< *semnifica*]

SEMNIFICÁT *s. m.* conceptul purtat de un semn (mai ales de un semn lingvistic) ; elementul conceptual al semnului lingvistic; denotat. [după fr. *signifié*]

SEMNIFICATÍV, -Ă *adj.* 1. cu un înţeles precis, care arată ceva clar. 2. care are o semnificaţie, un înţeles (ascuns), un tîlc ; care arată ceva fără a fi nevoie de vorbe ; expresiv. 3. însemnat, important. [după fr. *significatif*, it. *significativo*]

SEMNIFICAŢIE *s. f.* 1. înţeles, conţinut semantic al unui cuvînt, al unui semn ; sens, accepţie ; denotaţie. 2. ceea ce lasă să se întrevadă ceva. 3. însemnătatea, valoarea unui lucru. ● mesaj (3). [gen. *-iei*. var. *semnificaţiune* s. f. / of. fr. *signification*]

SEMNIFICAŢIÚNE *s. f.* v. semnificaţie.

SEMPERVIRÉNT, -Ă *adj., s. f.* (plantă) care poartă frunze verzi tot timpul anului. [< lat. *semper virens* — totdeauna verde]

SEMPERVIRESCÉNT, -Ă *adj. (bot. ; despre organele plantelor)* care este totdeauna verde ; *(despre plante)* cu frunze verzi persistente. [cf. lat. *semper* — totdeauna, *virescent* — care înverzeşte]

SEMPITÉRN, -Ă *adj. (rar)* veşnic, nepieritor. [cf. fr. *sempiternel*, lat. *sempiternus*]

SEN *s. m.* monedă divizionară în Japonia şi Kampuchia, valorînd a suta parte din-

în-un yen, respectiv dintr-un riel. [< fr. *sen* < cuv. japonez]

SENÁR, -Ă *adj. (despre versuri)* compus din șase iambi. [< lat. *senarius*, cf. fr. *senaire*]

SENÁRIE *s. f. (lit.)* strofă alcătuită din șase versuri. [gen. *-iei*. / < engl. *senary*]

SENARMONTÍT *s. m.* oxid natural de stibiu. [< fr. *sénarmontite*]

SENÁT *s. n.* **1.** *(ant.)* organul suprem de conducere al statului roman în timpul republicii ; *(p. ext.)* nume dat unor adunări care aveau importante puteri în sistemul de guvernare ; sfatul bătrînilor. **2.** corp legislativ al unor țări cu sistem bicameral, format din membri aleși sau de drept. ● loc unde se adună senatorii. **3.** consiliu de conducere al unei instituții de învățămînt superior. [pl. *-te, -turi*. / cf. fr. *sénat*, it. *senato*, lat. *senatus* < *senex* — bătrîn]

SENATÓR *s. m.* membru al senatului. [cf. fr. *sénateur*, lat. *senator*]

SENATORIÁL, -Ă *adj.* referitor la senat sau la senatori. [pron. *-ri-al*. / cf. fr. *sénatorial*]

SENATUS-CONSÚLT *s. n.* hotărîre, decret al senatului roman. [pl. *-turi*. / < lat. *senatus-consultum*]

SENECTÚTE *s. f. (latinism)* bătrînețe. [< lat. *senectus*]

SENESCÉNȚĂ *s. f.* îmbătrînire a țesuturilor și a organismului. [< fr. *sénescence*, cf. lat. *senescere* — a îmbătrîni]

SENÉSTRĂ *s. f. (herald.)* partea stîngă a unui blazon, a unui scut. [< fr. *senestre*, cf. lat. *sinistra* — stîngă]

SENEȘÁL *s. m. (ist.)* mareșal de curte în Franța medievală, care împărțea dreptatea în numele regelui. [< fr. *sénéchal*]

SENÍL, -Ă *adj.* referitor la bătrînețe, de bătrînețe ; de bătrîn. ● care manifestă o pronunțată slăbiciune, în special mintală, provocată de bătrînețe. [cf. fr. *sénile*, lat. *senilis* < *senex* — bătrîn]

SENÍLIA *s. f. pl. (liv.)* lucrări, scrieri de om bătrîn. [< lat. *senilia*]

SENILITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este senil ; slăbire a facultăților mintale și a corpului, cauzată de bătrînețe. [cf. fr. *sénilité*]

SENILIZÁ *vb. I. refl. (liv.)* a deveni senil. [cf. fr. *séniliser*]

SENILIZÁRE *s. f. (liv.)* faptul de a se seniliza. [< *seniliza*]

SENIÓR *s. m.* stăpîn al unei feude ; *(p. ext.)* nobil. // *adj. (de obicei pe lîngă un nume propriu)* care este mai în vîrstă, mai bătrîn ; bătrînul, tatăl. [pron. *-ni-or*. / < lat. *senior*, cf. fr. *seigneur*]

SENIÓR, -OÁRĂ *s. m. f.* sportiv care a depășit vîrsta juniorilor. [pron. *ni-or*. / < fr. *senior*]

SENIORIÁL, -Ă *adj.* al seniorului, de senior. [pron. *-ni-o-ri-al*. / cf. fr. *seigneurial*]

SENIORÍE *s. f. (ist.)* calitatea de senior. ● formă de guvernămînt a orașelor-republici medievale din Italia. [pron. *-ni-o-ri-e*. gen. *-iei*. / cf. fr. *seigneurie*, it. *signoria*]

SENONIÁN *s. n. (geol.)* primul etaj al cretacicului superior. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-ni-an*. pl. *-ieni, -iene*. / < fr. *sénonien*, cf. *senones*, vechi popor galic]

SEÑÓR *s. m.* domn. [pron. *-ni-or*. / < sp. *señor*]

SEÑÓRA *s. f.* doamnă. [pron. *se-nio-*. / < sp. *señóra*]

SEÑORÍTA *s. f.* domnișoară. [pron. *se-nio-*. / < sp. *señorita*]

SENS *s. n.* **1.** înțeles, semnificație, accepție (a unui cuvînt, a unei expresii etc.). ● conținut. **2.** rost, noimă, rațiune. **3.** direcție, orientare. O ~ *unic* = sistem de circulație a vehiculelor într-o singură direcție pe arterele cu mare afluență ; ~ *giratoriu* = sens obligatoriu pe care trebuie să-l urmeze autovehiculele în jurul unui rond situat la o intersecție, într-o piață etc. [cf. fr. *sens*, lat. *sensus*]

SENSÍBIL, -Ă *adj.* **1.** înzestrat cu sensibilitate ; care poate fi (ușor) impresionat ; emotiv. **2.** *(fil.)* care poate fi perceput prin simțuri. ● *(s. m.)* domeniul lucrurilor sensibile (2). ● care se poate constata ușor ; evident, simțitor, apreciabil. **3.** *(despre aparate, instrumente etc.)* care indică cele mai mici valori, deosebiri, diferențe. ● *(muz. ; s. f.)* treapta a șasea a gamei majore sau minore, așezată la un semiton de tonică. [cf. fr. *sensible*, lat. *sensibilis* < *sentire* — a simți]

SENSÍBILE *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* cu simțire, cu înduioșare. [< it. *sensibile*]

SENSIBILITÁTE *s. f.* **1.** facultate a organismelor vii de a simți, de a percepe prin simțuri tot ceea ce vine din afară ; simțire. **2.** însușirea de a fi foarte simțitor ; afectivitate, emotivitate accentuată. ● receptivitate artistică. ● predispoziție a organismelor la diferite boli. **3.** însușire a unui instrument sau a unui aparat de a indica cele mai mici valori, deosebiri, diferențe. **4.** *(chim.)* mărime a concentrației unei soluții la substanța de analizat, care produce, în timpul unei reacții de recunoaștere, un efect la pragul perceperii senzoriale. **5.** viteza cu care reacționează o emulsie fotosensibilă pentru a se obține o anumită înnegrire a argintului în funcție de cantitatea de lumină recepționată. [cf. fr. *sensibilité*, lat. *sensibilitas*]

SENSIBILIZÁ *vb. I. tr., refl.* **1.** a deveni sensibil sau a mări sensibilitatea unui țesut, a unui organ etc. față de un excitant din afară ; *(p. ext.)* a face (mai) sensibil pe cineva. ● *(despre un material fotografic)* a (se) face sensibil la acțiunea luminii. **2.** a prelucra chimic suprafața plăcilor metalice destinate pentru confecționarea tiparului plan. **3.** *(rar)* a concretiza, a materializa. [< fr. *sensibiliser*]

SENSIBILIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) sensibiliza și rezultatul ei. ● stare de receptivitate crescută, patologică a organismului față de un agent. ● mărire a sensibilității unui instrument sau aparat de măsură a emulsiilor fotografice etc. [< *sensibiliza*]

SENSIBILIZATÓR *s. m.* substanță care, adăugată în stratul fotosensibil al unui material fotografic, face ca acesta să fie impresionat de anumite radiații. [cf. fr. *sensibilisateur*]

SENSITOGRÁMĂ *s. f.* clișeu sensitometric. [< fr. *sensitogramme*]

SENSITOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la sensitometrie. [< fr. *sensitométrique*]

SENSITOMETRÍE *s. f.* ansamblu de metode folosite pentru determinarea sensibilității materialelor fotografice în raport cu intensitatea și compoziția spectrală a radiației luminoase, cu durata și caracterul expunerii, precum și cu modul de prelucrare

a materialului. [gen. *-iei.* / < fr. *sensitométrie*, cf. lat. *sensitivus* — sensibil, gr. *metron* — măsură]

SENSITOMÉTRU *s. n.* instrument pentru determinarea sensibilității materialului fotografic. [< fr. *sensitomètre*]

SENTENȚIÓS, -OÁSĂ *adj.* *(despre stil, fraze etc.)* care este plin de maxime, de sentințe ; *(despre oameni)* care se exprimă prin maxime ; afectat, grav. [cf. fr. *sentencieux*, lat. *sententiosus* < *sententia* — sentință]

SENTIMÉNT *s. n.* **1.** atitudine emoțională pe care omul o are față de realitate ; simțire, simțământ. ● afecțiune. **2.** facultate de a simți, de a aprecia anumite lucruri ; conștiință. ● credință, impresie intimă. [< fr. *sentiment*, it. *sentimento*]

SENTIMENTÁL, -Ă *adj.* care conține sau exprimă un sentiment ; *(depr.)* care afectează sau exagerează un sentiment. // *s. m. f.* persoană cu o sensibilitate accentuată, care nutrește sentimente puternice, pe care le manifestă cu tărie. [cf. fr. *sentimental*, it. *sentimentale*]

SENTIMENTALÍSM *s. n.* **1.** sensibilitate excesivă ; afectare sau exagerare a sentimentelor ; sentimentalitate. ● tendință în literatura sec. XVIII, în care esențială este reliefarea vieții sentimentale, bogate și tumultuoase, a personajelor. **2.** atitudine, comportare de om sentimental. [< fr. *sentimentalisme*]

SENTIMENTALÍST, -Ă *adj.* referitor la sentimentalism. [< fr. *sentimentaliste*]

SENTIMENTALITÁTE *s. f.* caracter, fel de a fi al unui om sentimental ; predispoziție spre exagerarea sentimentelor ; sentimentalism. [cf. fr. *sentimentalité*]

SENTIMENTALIZÁ *vb. I. intr. (rar)* a se comporta ca un sentimental. [cf. germ. *sentimentalisieren*]

SENTINÉLĂ *s. f.* v. santinelă.

SENTÍNȚĂ *s. f.* **1.** hotărire, decizie a unei instanțe judecătorești. ● *(fig.)* blam. **2.** maximă, aforism. [< lat. *sententia*, cf. fr. *sentence*, it. *sentenza*]

SENZAȚIE *s. f.* **1.** reflectare nemijlocită în conștiința omului a obiectelor și a fenomenelor lumii înconjurătoare ca urmare a acțiunii lor asupra organelor de simț ; imagine subiectivă a realității obiective. ● impresie ; stare sufletească emotivă. O *a avea ~a că...* = a simți, a i se părea că... **2.** impresie puternică provocată de cineva sau de ceva într-o colectivitate. ● eveniment sau știre care provoacă o impresie foarte puternică, care surprinde. O *de ~* = senzațional ; *a face ~* = a produce o impresie foarte puternică, a face vîlvă. [gen. *-iei.* var. *senzațiune* s. f. / cf. fr. *sensation*, lat. *sensatio*]

SENZAȚIONÁL, -Ă *adj.* care produce, stîrnește o impresie foarte puternică, care interesează în cel mai înalt grad. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *sensationnel*]

SENZAȚIÚNE *s. f.* v. senzație.

SENZITÍV, -Ă *adj.* **1.** referitor la simțuri, de simțuri. **2.** care are facultatea de a simți ; sensibil. [< fr. *sensitif*]

SENZITÍVĂ *s. f.* plantă erbacee din familia leguminoaselor ale cărei frunze se strîng la cea mai mică atingere ; mimoză senzitivă. [< fr. *sensitive*]

SENZITIVÍSM *s. n. (liv.)* sensibilitate emoțională excesivă. [pt. incertă]

SENZORIÁL, -Ă *adj.* referitor la organele de simț. // *s. n.* ceea ce se percepe prin simțuri. [pron. *-ri-al.* / < fr. *sensoriel*]

SENZUÁL, -Ă *adj.* care este în legătură cu simțurile, care satisface simțurile. ● *(despre oameni ; adesea s.)* înclinat spre plăceri trupești. ● *(adesea adv.)* care trădează senzualitate. [pron. *-zu-al.* / cf. fr. *sensuel*, it. *sensuale*]

SENZUALÍSM *s. m.* **1.** concepție gnoseologică care consideră senzația ca principala sursă a cunoașterii. **2.** fel de a fi al celor înclinați spre plăceri trupești ; senzualitate. [pron. *-zu-a-.* / cf. fr. *sensualisme*, it. *sensualismo*]

SENZUALÍST, -Ă *adj.* referitor la senzualism (1). // *s. m. f.* adept al senzualismului. [pron. *-zu-a-.* / cf. fr. *sensualiste*]

SENZUALITÁTE *s. f.* **1.** înclinare către plăceri trupești ; senzualism. **2.** *(rar)* sensibilitate senzorială. [pron. *-zu-a-.* / cf. fr. *sensualité*]

SEPÁLĂ *s. f.* fiecare dintre frunzele modificate care alcătuiesc caliciul unei flori [< fr. *sépale*]

SEPALOÍD, -Ă *adj.* în formă de sepală. [pron. *-lo-id.* / < fr. *sépaloïde*]

SEPARÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) despărți ; a (se) izola. [p. i. *sepár.* / < fr. *séparer*, it., lat. *separare*]

SEPARÁBIL, -Ă *adj.* care se poate separa. [cf. fr. *séparable*]

SEPARÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) separa și rezultatul ei ; separație, despărțire.. [< *separa*]

SEPARÁT, -Ă *adj.* aparte, izolat. [cf. fr. *séparé*]

SEPARATÍSM *s. n.* tendință de a se separa de majoritate, de un grup social constituit ; izolare, atitudine singuratică. [< fr. *séparatisme*]

SEPARATÍST, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care caută să se separe de majoritate. [< fr. *séparatiste*]

SEPARATÓR, -OÁRE *adj.* care poate separa. // *s. m.* **1.** aparat sau mașină care separă o anumită substanță sau un anumit material dintr-un amestec. **2.** dispozitiv care închide sau deschide un circuit electric. [cf. fr. *séparateur*, lat. *separator*]

SEPARÁȚIE *s. f.* despărțire, separare. O *(jur.) ~ de bunuri* = regim matrimonial în unele state, caracterizat prin păstrarea de către femeie a liberei dispuneri asupra bunurilor sale aduse în căsătorie ; *~a puterilor* = principiu fundamental de organizare a statului burghez, potrivit căruia în stat acționează trei puteri : legislativă, executivă și judecătorească exercitate de organe diferite, cu drept de control reciproc. [gen. *-iei.* / cf. fr. *séparation*, lat. *separatio*]

SEPARÉ *s. f.* v. separeu.

SEPARÉU *s. n.* despărțitură, loc izolat într-un restaurant, într-o grădină de vară etc. [var. *separe* s. n. / < fr. *séparé*]

SEPEDÓN *s. m.* **1.** insectă dipteră care trăiește pe unele plante acvatice. **2.** reptilă foarte veninoasă din Africa. [< fr. *sépédon*]

SÉPIA *s. f. invar.* tuș cafeniu-închis, provenit din lichidul eliminat de sepie sau fabricat pe cale artificială și întrebuințat în pictură sau în grafică. ● desen făcut cu ● astfel de culoare. [pron. *-pi-a.* / < fr. *sépia*]

SÉPIE *s. f.* moluscă cefalopodă marină, cu corpul oval și cu brațe tentaculare, care, cînd este în pericol de a fi prinsă, emană un lichid negricios care tulbură apa. [pron. *-pi-e.* gen. *-iei.* / < fr. *sépia*, cf. gr., lat. *sepia*]

SEPIÓN *s. n.* cochilia sepiei ; os de sepie. [pron. *-pi-on.* / < fr. *sépion*]

SÉPOY *s. m. (liv.)* soldat indigen din armata colonială britanică din India. [pron. *sipoi.* / < engl. *sepoy*, cf. pers. *sipahi* — cavalerist]

SEPSIE *s. f. (med.)* calitatea a ceea ce este septic ; infectat. // element secund de compunere savantă cu semnificația „infectat", „septic", „infecție". [gen. *-iei.* / < fr. *sépsie*]

SEPT- element prim de compunere savantă cu semnificația „șapte". [< fr. *sept-*, cf. lat. *septem*]

SEPT *s. n. (anat.)* perete despărțitor al unei cavități. O ~ *nazal* = perete cartilaginos-osos care desparte fosele nazale. [< germ. *Septum*]

SEPTEMVÍR *s. m.* fiecare dintre cei șapte preoți însărcinați să supravegheze celebrarea jocurilor publice în vechea Romă. [< lat. *septemvir* < *septem* — șapte, *vir* — bărbat]

SEPTENÁL, -Ă *adj. (adesea s.)* care se întîmplă sau se reînnoiește la fiecare șapte ani ; care se întinde pe o perioadă de șapte ani. [cf. fr. *septennal* < lat. *septem* — șapte, *annus* — an]

SEPTENÁR, -Ă *adj. (rar)* care privește o perioadă de șapte zile, șapte ani ; septenal. ● *(despre versuri)* compus din șapte picioare și jumătate. [< lat. *septenarius*, cf. fr. *septénaire*]

SEPTENÁRIE *s. f.* strofă alcătuită din șapte versuri. [gen. *-iei.* / < cf. it. *settenario*]

SEPTENTRIÓN *s. n. (rar)* nord. [pron. *-tri-on.* / cf. fr. *septentrion*, lat. *septentriones* — constelația Carului mic]

SEPTENTRIONÁL, -Ă *adj.* nordic. [pron. *-tri-o-.* / cf. fr. *septentrional*, lat. *septentrionalis*]

SEPTÉT *s. n.* ansamblu de șapte voci sau șapte instrumente care execută împreună o bucată muzicală ; muzica compusă pentru un astfel de ansamblu ; septuor. [pl. *-te*, *-turi.* / < germ. *Septett*]

SÉPTIC, -Ă *adj.* infectat cu microbi. O *maladie* ~*ă* = boală cauzată de microbi. [< fr. *septique*, cf. gr. *septikos*]

-SÉPTIC- element prim și secund de compunere savantă cu semnificația „infectat", „microbian", „infecțios". [< fr. *-septique*, cf. gr. *septikos*]

SEPTICÉMIC, -Ă *adj.* referitor la septicemie. [< fr. *septicémique*]

SEPTICEMÍE *s. f.* infecție generalizată a sîngelui provocată de microbi. [gen. *-iei.* / < fr. *septicémie*, cf. gr. *septikos* — infecțios, *haima* — sînge]

SEPTICITÁTE *s. f.* toxicitate a microbilor. [cf. fr. *septicité*]

SÉPTIMĂ[1] *s. f. (muz.)* interval într-o gamă diatonică, cuprinzînd șapte note consecutive; treapta a șaptea de la o treaptă dată. [< lat. *septima*, cf. fr. *septième*]

SÉPTIMĂ[2] *s. f.* una dintre pozițiile de apărare la scrimă. [< fr. *septime*]

SEPTINEVRÍE *s. f. (med.)* diseminare a virusurilor pe cale nervoasă. [gen. *-iei.* / < fr. *septinévrie*]

SEPTOGÉN, -Ă *adj. (despre bacterii)* care produce putrefacție. [cf. gr. *septein* — a putrezi, *gennan* — a naște]

SEPTOLÉT *s. n. (muz.)* grup de șapte note de durată egală cu aceea a patru note obișnuite. [< fr. *septolet*, cf. lat. *septem* — șapte]

SEPTUAGENÁR, -Ă *adj., s. m. f.* (om) în vîrstă de șaptezeci de ani. [pron. *-tu-a-.* / cf. fr. *septuagénaire*, lat. *septuagenarius*]

SEPTUÓR *s. n.* bucată muzicală pentru șapte voci sau șapte instrumente ; septet. [pron. *-tu-or.* / < fr. *septuor*]

SEPULCRÁL, -Ă *adj.* 1. de mormînt, privitor la mormînt. 2. ca de mort. [cf. fr. *sépulcral*, lat. *sepulcralis* < *sepulcrum* — mormînt]

SEPÚLCRU *s. n. (latinism)* mormînt. [< lat. *sepulcrum*]

SEPULTÚRĂ *s. f. (franțuzism)* loc de înmormîntare ; mormînt. [< fr. *sépulture*]

SEQUÓIA *s. m.* v. s e c v o i a.

SER *s. n.* partea lichidă a sîngelui. ● lichid extras din sîngele unui animal vaccinat sau preparat pe cale artificială, folosit pentru vindecarea unor boli. [< fr. *sérum*, cf. lat. *serum*]

SERÁC *s. n. (geol.)* turn de gheață, proeminență rezultată din intersectarea crăpăturilor din cuprinsul ghețarilor. [< fr. *sérac*]

SERADÉLA *s. f.* plantă din familia leguminoaselor, cu tulpina subțire, înaltă și cu frunze compuse. [< it., port. *seradella*, fr. *séradelle*]

SERÁFIC, -Ă *adj.* îngeresc ; *(fig.)* pur, nevinovat, candid. [cf. fr. *séraphique*, lat. *seraphicus*]

SERÁL, -Ă *adj.* de seară ; *(despre forme de învățămînt)* care are loc, se desfășoară seara. [< it. *serale*]

SERÁT, -Ă *adj. (bot.; despre frunze și alte organe)* cu marginile dințate în sus. [cf. fr. *serré*, lat. *serratus*]

SERÁTĂ *s. f.* reuniune cu caracter literar, muzical etc. ; *(spec.)* petrecere cu dans care are loc seara. [< it. *serata*]

SERATIFÓRM, -Ă *adj. (despre un organ vegetal)* care are aspectul unei lame de ferăstrău. [< fr. *serratiforme*, cf. lat. *serra* — ferăstrău, *forma* — formă]

SÉRĂ *s. f.* încăpere special amenajată care servește pentru adăpostirea și cultivarea plantelor care nu suportă frigul. [< fr. *serre*]

SERENÁDĂ *s. f.* concert de muzică vocală sau instrumentală cu caracter romantic care se execută seara sau noaptea sub fereastra cuiva în semn de omagiu sau de dragoste ; compoziție muzicală pentru acest gen de concert. [var. *serenată s. f.* / < fr. *sérénade*, cf. it., sp. *serenata* < lat. *serenus* — senin, germ. *Serenade*]

SERENÁTĂ *s. f.* v. s e r e n a d ă.

SERENÍSIM, -Ă *adj. (rar)* prealuminat, mărit (titlu de onoare dat principilor sau conducătorilor bisericii în unele țări din Occident). [voc. *serenisime.* / cf. fr. *sérénissime*, it. *serenissimo*]

SERGÉNT *s. m.* grad inferior în armată sau în miliție, mai mare decît cel de caporal ; militar care are acest grad. O ~-*major* = grad militar superior sergentului și inferior plutonierului, primul grad de subofițer. [< fr. *sergent*]

SERI- v. s e r i c i-.

SERIÁ *vb. I. tr.* a așeza, a orîndui, a clasa pe serii. [pron. *-ri-a.* p. i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *sérier*]

SERIÁL, -Ă *adj.* referitor la o serie ; în serie. O *muzică* ~*ă* = serialism. // *s. n.* film care rulează în serii ; roman care apare pe fragmente succesive. [pron. *-ri-al.* / cf. it. *seriale*, fr. *seriel*, engl. *serial(story)*]

SERIALÍSM *s. m.* tehnică de compoziție muzicală care folosește totalitatea celor 12 sunete cromatice, considerate ca avînd ace-

eași importanță. v. dodecafonism. [pron. *-ri-a-*. / et. incertă]

SERIALITÁTE *s. f.* însușirea a ceea ce are caracter serial. [cf. it. *serialità*]

SERIATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care seriază. [pron. *-ri-a-*. / < *seria* + *-tor*]

SÉRIC, -Ă *adj.* referitor la ser sau la administrarea lui terapeutică. [< fr. *sérique*]

SERICÉU, -ÉE *adj. (liv.)* asemănător cu mătasea, mătăsos. ● *(bot.; despre unele organe)* acoperit cu peri mătăsoși și moi. [pron. *-ceu.* / cf. it. *sericeo* < lat. *sericeus*]

SERICI- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) mătase", „mătăsos", „sericeu", „de mătase". [var. *seri-*. / < fr. *serici-*, cf. lat. *sericus*]

SERICÍCOL, -Ă *adj.* referitor la sericicultură. [var. *sericol*, *-ă* adj. / < fr. *séricicole*]

SERICICULTÓR, -OÁRE *s. m. f.* cultivator de viermi de mătase. [< fr. *sériciculteur*, cf. lat. *sericum* — mătase, *cultor* — cultivator]

SERICICULTÚRĂ *s. f.* ramură a zootehniei care se ocupă cu creșterea viermilor de mătase. [< fr. *sériciculture*, cf. lat. *sericum* — mătase, *cultura* — creștere]

SERICIGÉN, -Ă *adj. (despre glande)* care produce mătase. [< fr. *séricigène*, cf. lat. *sericum* — mătase, gr. *gennan* — a produce]

SERICÍNĂ *s. f.* materie cleioasă produsă de viermele de mătase, care acoperă firul propriu-zis. [< fr. *séricine*]

SERICÍT *st. n.* varietate de muscovit, care se prezintă în mase fin lamelare sau solzoase, întîlnită în șisturile cristaline slab metamorfozate sau în rocile eruptive. [< fr. *séricite*]

SERICITIZÁRE *s. f.* fenomen geologic de transformare a feldspaților potasici în sericit. [după fr. *séricitisation*]

SERICITÓS, -OÁSĂ *adj.* alcătuit din sericit. [< fr. *sériciteux*]

SERÍCOL, -Ă *adj.* v. sericicol.

SÉRIE *s. f.* 1. înșirare de termeni care se succedă potrivit unei anumite legi; înșiruire, succesiune de ființe, de lucruri sau de fapte de același fel sau asemănătoare. ● repetare a aceluiași tip, a aceleiași acțiuni etc. O *în* ~ = (produs, fabricat) în număr mare, după același tip. 2. grup de compuși organici care se caracterizează prin aceea că fiecare are în molecula lui cîte un atom de carbon și doi atomi de hidrogen mai mult decît compusul precedent al grupului. 3. expresie matematică formată dintr-o infinitate de termeni deduși unul din altul după anumite reguli și legați prin semnele plus sau minus. 4. *(geol.)* succesiune de terenuri care corespunde în timp unei epoci. 5. totalitatea ființelor, lucrurilor sau faptelor care urmează deodată la rînd. ● totalitatea mărcilor poștale emise cu o anumită ocazie sau care au o anumită temă. ● parte dintr-o colecție sau publicație periodică, avînd uneori un titlu aparte, în afară de cel general. 6. număr de ordine aplicat pe mărfurile fabricate într-un număr mare de exemplare de același tip; număr de fabricație. 7. *(fon.)* grup de sunete sau de foneme caracterizate printr-o trăsătură comună. [gen. *-iei*. / < fr. *série*, it. *serie*, lat. *series*]

SERIGRAFÍE *s. f. (poligr.)* procedeu de imprimare cu ajutorul unui ecran de mătase. [gen. *-iei*. / cf. fr. *sérigraphie*, germ. *Serigraphie*]

SERÍNĂ *s. f.* aminoacid natural din compoziția proteinelor. [< fr. *sérine*]

SERÍNGĂ *s. f.* 1. instrument care servește pentru a face injecții, pentru a lua sînge etc. 2. mică pompă portativă servind la împins aer sau lichide. [var. *siringă* s. f. / < fr. *seringue*, cf. gr. *syrinx* — tub]

SERIOGRÁF *s. n.* accesoriu al aparatului radiologic pentru executarea de radiografii în serie. [pron. *-ri-o-*. / < fr. *sériographe*, cf. lat. *series* — serie, gr. *graphein* — a scrie]

SERIOGRAFÍE *s. f.* înregistrare a unei serii de clișee cu ajutorul seriografului. ● imagine astfel obținută. [pron. *-ri-o-*. gen. *-iei*. / < fr. *sériographie*]

SERIÓS, -OÁSĂ *adj.* 1. grav, lipsit de superficialitate, de frivolitate; așezat, ponderat. ● căruia nu-i place să glumească; sever, rigid. 2. *(și adv.)* care trebuie privit cu seriozitate; pozitiv, real. ● îngrijorător, grav. 3. important, de seamă. O *a lua (pe cineva sau ceva) în* ~ = a acorda toată atenția unei persoane sau unui lucru. [pron. *-ri-os*. / < fr. *sérieux*, cf. lat. med. *seriosus*]

SERIOSCÓP *s. n.* negatoscop special care permite examinarea simultană a mai multor filme. [pron. *-ri-o-*. pl. *-scoape*. / < fr. *sérioscope*, cf. lat. *series* — serie, gr. *skopein* — a privi]

SERIOSCOPÍE *s. f.* examen radiologic constînd în a lua succesiv mai multe filme. [pron. *-ri-o-*. gen. *-iei*. / < fr. *sérioscopie*]

SERIOZITÁTE *s. f.* 1. însușirea de a fi serios; ținută, comportare care denotă această însușire. ● mină serioasă, gravitate. 2. profunzime; temeinicie. 3. parte gravă, importantă a unui lucru. [pron. *-ri-o-*. / cf. germ. *Seriosität*]

SERÍTĂ *s. f.* inflamație a unei seroase; serozită. [< fr. *sérite*]

SERJ *s. n.* țesătură de mătase cu firul în diagonală, întrebuințată mai ales pentru căptușeli. [pl. *-juri*. / < fr. *serge*]

SERO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) ser", „al serului". [< fr. *séro-*, lat. *serum* — ser]

SERODIAGNÓSTIC *s. n. (med.)* diagnostic al unor boli infecțioase, constînd în a pune în contact serul bolnavului cu microbul respectiv. [< fr. *sérodiagnostic*]

SEROLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la serul sanguin. [< fr. *sérologique*]

SEROLOGÍE *s. f.* capitol al imunologiei care studiază proprietățile serului din sînge. [gen. *-iei*. / < fr. *sérologie*]

SEROPROFILAXÍE *s. f.* seroterapie profilactică. [gen. *-iei*. / < fr. *séroprophylaxie*]

SEROREÁCȚIE *s. f.* reacție serologică. [pron. *-re-ac-*. gen. *-iei*. / < fr. *séroréaction*]

SERÓS, -OÁSĂ *adj.* 1. de natura serului sau a serozității. 2. *(despre țesuturi)* care conține, care secretă o serozitate. O *membrană ~oasă (și s. f.)* = membrană care căptușește unele organe, constituită din două foi subțiri între care se găsește o serozitate; membrană care protejează articulațiile osoase. [< fr. *séreux*]

SEROTERÁPIC, -Ă *adj.* referitor la seroterapie. [< fr. *sérothérapique*]

SEROTERAPÍE *s. f.* tratament (preventiv) al unor boli infecțioase prin administrare de seruri. [gen. *-iei*. / < fr. *sérothérapie*, cf. lat. *serum* — ser, gr. *therapeia* — tratament]

SEROTÍN, -Ă *adj. (liv.)* de seară, vesperal, tardiv; care aparține perioadei de vară tîrzie (mijlocul lunii iulie — mijlocul lunii septembrie); serotinal. [< it. *serotino*, fr. *sérotine*, cf. lat. *sero* — tîrziu]

SEROTINÁL, -Ă *adj. (liv.)* serotin. [cf. engl. *serotinal*]

SEROTONÍNĂ *s. f.* compus chimic prezent în organism, cu un rol important în biochimismul funcțional al creierului. [< engl. *serotonin*]

SEROVACCINÁRE *s. f.* vaccinare în care se asociază vaccinului un ser specific. [cf. fr. *sérovaccination*]

SEROZIÓM *s. n.* sol de semideșert cu un conținut redus de humus, bogat în carbonat de calciu. [pron. *-zi-om.* / cf. rus. *serii* — cenușiu, *zemlia* — pămînt]

SEROZITÁTE *s. f.* lichid secretat de membranele seroase. ● lichid seros sau purulent care se formează în unele afecțiuni. [cf. fr. *sérosité*]

SEROZÍTĂ *s. f. (med.)* seriță. [et. incertă]

SERPENTÍN *s. n.* silicat natural de magneziu, de culoare galbenă-verde. [var. *serpentină* s. f. / ◁ fr. *serpentine*]

SERPENTÍNĂ *s. f.* 1. traseu șerpuit cu cotituri dese al unui drum dintr-o regiune de munte. 2. fîșie îngustă de hîrtie colorată, care se desfășoară în spirală cînd este aruncată la distanță. 3. tub sau țeavă îndoită în formă de spirală, de elice etc. și folosită ca schimbător de căldură. 4. v. serpentin. [< fr. *serpentin, serpentine*, cf. germ. *Serpentine* < lat. *serpens* — șarpe]

SERPENTINIZÁRE *s. f.* transformarea în serpentin a mineralelor sau a rocilor bogate în magneziu. [după fr. *serpentinisation*]

SERPÉTĂ *s. f.* cuțit special, cu vîrf în formă de pană îndoită, folosit pentru altoire ; cosoraș. [< fr. *serpette*]

SERPIGINÓS, -OÁSĂ *adj. (despre erupții)* cu contur sinuos. [◁ fr. *serpigineux*, cf. lat. *serpere* — a se tîrî]

SERTIZÁ *vb. I. tr.* a reduce secțiunea la capătul unei piese tubulare prin deformarea plastică a pereților ei. ● a fixa proiectilul în tubul cartușului. ● a fixa o piatră prețioasă într-o montură. [cf. fr. *sertir*]

SERTIZÁJ *s. n.* sertizare. [< fr. *sertissage*]

SERTIZÁRE *s. f.* acțiunea de a sertiza ; sertizaj. [< *sertiza*]

SERUMALBUMÍNĂ *s. f.* albumină specifică din plasma sanguină. [◁ fr. *sérum-albumine*]

SERUMGLOBULÍNĂ *s. f.* globulină care se găsește în plasma sanguină. [< fr. *sérum-globuline*]

SERV- v. servo-.

SÉRV, -Ă *s. m. f. (în feudalism)* șerb, rob, iobag. [cf. it. *servo* ◁ lat. *servus*]

SERVÁJ *s. m.* starea de serv ; iobăgie, șerbie. [cf. fr. *servage*, it. *servaggio*]

SERVÁL *s. m. (zool.)* pisică mare din Africa, căutată pentru blana sa. [◁ fr. *serval*, cf. port. *cerval*]

SERVÁNT *s. m.* 1. militar care deservește un tun. o armă automată. 2. *(în trecut)* om de serviciu cu atribuții speciale în anumite instituții. [< fr. *servant*]

SERVÁNTĂ *s. f.* 1. *(liv.)* servitoare, slujnică. 2. masă sau bufet pe care se pun farfuriile și tacîmurile necesare în timpul cînd se servește masa. ◐ *(iluzionism)* sertar orizontal, prevăzut cu o margine posterioară și una laterală care se adaptează la o masă, permițînd operatorului depozitări de obiecte. [< fr. *servante*]

SERVÍ *vb. IV.* 1. *tr.* a îndeplini anumite funcții, însărcinări față de cineva ; a sluji. 2. *intr.* a folosi la... a avea rolul de... 3. *tr.* a aduce (bucatele) la masă. ● a oferi cumpărătorilor cele cerute. ● *(la unele jocuri sportive sau la cărți)* a pune mingea sau cărțile în joc. ● *refl. (despre oameni)* a se folosi. ● a lua să mănînce sau să bea. [p. i. *-vesc.* / < fr. *servir*, it., lat. *servire*]

SERVIÁBIL, -Ă *adj.* care face cu plăcere servicii altora ; îndatoritor, săritor, amabil. [pron. *-vi-a-.* / cf. fr. *serviable*]

SERVIABILITÁTE *s. f.* însușirea de a fi serviabil. [pron. *-vi-a-.* / cf. fr. *serviabilité*]

SERVICE *s. n.* v. auto-service.

SERVÍCIU *s. n.* 1. acțiunea, faptul de a servi, de a sluji. ● slujbă, post, funcție. O *a fi* (sau *a se pune*) *în ~ul cuiva* (sau *a ceva*) = a se devota unei persoane sau unei idei, unei cauze etc. 2. secție administrativă a unei instituții, a unei întreprinderi etc. ● personalul care încadrează o astfel de secție. 3. *~ militar* = stagiu militar. 3. ajutor, sprijin dat cuiva. O *a face un rău ~ cuiva* = a face cuiva (fără voie) o neplăcere. ● *scară de ~* = scară secundară într-un imobil. 4. succesiunea în timp a regimurilor de funcționare ale unui sistem tehnic împreună cu duratele lor. ● ansamblu de instalații tehnice care concurează la desfășurarea în bune condiții a unei activități tehnice, industriale sau publice principale. 5. totalitatea tacîmurilor, porțelanurilor, sticăriei din aceeași garnitură în care se servește mîncarea la masă. 6. *(în diverse sporturi)* punerea în joc a mingii. [pron. *-ciu*, pl. *-ii*. / ◁ fr. *service*, it. *servizio*, lat. *servitium*]

SERVIÉTĂ *s. f.* geantă de piele, de material plastic etc. cu una sau cu mai multe despărțituri. [pron. *-vi-e-.* / < fr. *serviette*]

SERVÍL, -Ă *adj.* 1. slugarnic ; lingușitor ; supus. 2. care se conformează riguros modelului ; lipsit de originalitate. ● *(despre traduceri)* care se ține în mod formal de original, neglijînd conținutul ; literal. [< fr. *servile*]

SERVILÍSM *s. m. (liv.)* spirit, atitudine de supunere josnică ; slugărnicie ; servilitate. [◁ fr. *servilisme*]

SERVILITÁTE *s. f. (rar)* servilism. [cf. fr. *servilité*]

SERVÍRE *s. f.* acțiunea de a servi. [< *servi*]

SERVITÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care este angajat în serviciul cuiva pentru treburi casnice ; *(p. ext.)* orice persoană care lucrează la stăpîn ; slugă. [< fr. *serviteur*, it. *servitore*, lat. *servitor*]

SERVITÚDINE *s. f. (rar)* servitute. [cf. lat. *servitudo*, fr. *servitude*]

SERVITÚTE *s. f.* 1. stare de dependență, de servire ; servitudine ; robie. ● obligație, constrîngere. 2. *(jur.)* sarcină care grevează asupra unui bun imobiliar, izvorînd din situația naturală a bunului sau dintr-o convenție, care are ca scop să servească utilitatea publică sau particulară. [< lat. *servitus*]

SERVO- element prim de compunere savantă avînd semnificația de „aservit", „aservitor" pentru elementul care urmează. [var. *serv-.* / < fr., it. *servo-*]

SERVOAMBREIÁJ *s. n.* ambreiaj al unei mașini la care cuplarea sau decuplarea motorului sînt efectuate de un servomotor. [pron. *-bre-iaj.* / < fr. *servo-embrayage*]

SERVOCOMÁNDĂ *s. f.* mecanism auxiliar servind pentru a înlocui prin amplificare forța musculară a omului necesară funcționării unui ansamblu. [cf. fr. *servocommande*]

SERVODIRÉCȚIE *s. f.* dispozitiv de manevră a direcției pe autovehicule, care micșorează efortul conducătorului. [gen. *-iei.* / după it. *servosterzo*]

SERVOELEMÉNT *s. n.* element al unui mecanism cu ajutorul căruia se variază o anumită mărime. [cf. fr. *servo-élément*]

SERVOFRÍNĂ *s. f.* aparat de frînare care înlocuiește energia musculară necesară pentru frînare (folosit la automobile etc.). [după fr. *servofrein*]

SERVOMECANÍSM *s. n.* sistem de control pentru menținerea funcției unui alt sistem. [< fr. *servomécanisme*]

SERVOMOTÓR *s. n.* motor auxiliar al unei instalații cu ajutorul căruia se realizează o comandă sau o anumită reglare. [cf. fr. *servomoteur*]

SÉRVUS *interj.* (formulă amicală de salut) : sluga dumitale ! [< germ. *Servus*, cf. lat. *servus* — sclav]

SÉSAM *s. m.* plantă oleaginoasă erbacee originară din India, din ale cărei semințe comestibile se fabrică halvaua ; susan. [< fr. *sésame*]

SESAMOÍD *adj., s. n.* (oscior al carpului și al tarsului) care seamănă cu semințele de susan. [pron. *-mo-id.* / < fr. *sésamoïde*, cf. gr. *sésamon* — susan, *eidos* — aspect]

SESAMOIDÍTĂ *s. f.* (*med.*) leziune congestivă sau inflamatorie a sesamoidelor. [pron. *-mo-i-.* / < fr. *sésamoïdite*]

SESCVIPLÁN *s. n.* avion cu două planuri de sustentație, cel inferior avînd o suprafață mai redusă. [pl. *-ne.* / < fr. *sesquiplan*]

SESÍL, -Ă *adj.* 1. (*despre frunze, flori, fructe*) fără pețiol sau peduncul. 2. (*despre tumori*) care are o largă bază de implantare. [< fr. *sessile*, cf. lat. *sessilis* — cu bază largă]

SESIÚNE *s. f.* perioadă de timp în care membrii unui organ reprezentativ, al unei instituții științifice etc. rămîn împreună, adunîndu-se la ședințele de lucru. ● perioadă de timp în care se țin adunări de lucru, de comunicări ale unei instituții științifice, didactice etc. ; (*p. ext.*) ședințele ținute în această perioadă de timp. ○ ~ *de examene* = perioadă de timp în care au loc examene. [pron. *-si-u-.* / cf. fr. *session*, lat. *sessio*]

SESIZÁ *vb. I. tr.* 1. a prinde, a pătrunde cu mintea ; a observa, a descoperi. ● *refl.* a lua cunoștință, a ține seama (de ceva). 2. a înștiința, a arăta (ceva) unei autorități ; a se adresa justiției. [var. *sezisa* vb. I. / după fr. *saisir*]

SESIZÁBIL, -Ă *adj.* care se poate percepe cu simțurile, care poate fi cunoscut. [var. *sezisabil, -ă* adj. / cf. fr. *saisissable*]

SESIZÁNT, -Ă *adj.* (*rar*) surprinzător, mișcător, impresionant, frapant. [var. *sezisant, -ă* adj. / cf. fr. *saisissant*]

SESIZÁRE *s. f.* acțiunea de a sesiza și rezultatul ei. [var. *sezisare* s. f. / < *sesiza*]

SESIZÓR *s. n.* element al unui mecanism care sesizează o anumită mărime. [< *sesiza*]

SESTÉRȚ *s. m.* monedă de argint la romani, avînd valoarea de aproximativ un sfert de dinar. [var. *sesterțiu* s. m. / cf. lat. *sestertius*, fr. *sesterce*]

SESTÉRȚIU *s. m.* v. sesterț.

SET *s. n.* 1. parte a unui meci de tenis, de volei etc., determinată de atingerea unui anumit număr de puncte înscrise în favoarea unei echipe sau a unui jucător. 2. ansamblu de piese, de instrumente de același fel sau deosebite, folosite într-o anumită muncă sau exploatare ; garnitură. 3. unitate de măsură tipografică, egală cu 0,019598 mm. [pl. *-turi.* / < engl., fr. *set*]

SETACÉU, -ÉE *adj.* (*bot. ; despre unele organe*) acoperit cu peri țepoși, rigizi. [cf. *sétacé*, cf. lat. *seta* — păr aspru]

SETAVERÁJ *s. n.* diferența dintre seturile cîștigate și cele pierdute la jocurile de tenis și volei. [< engl. *set-average*]

SÉTĂ *s. f.* (*biol.*) păr vegetal țepos. [< it., lat. *seta*]

SÉTBALL *s. n.* v. setbol.

SÉTBOL *s. n.* (*la tenis*) minge servită către sfîrșitul setului și prin care în mod virtual unul din jucători poate cîștiga setul. [scris și *setball.* / < engl. *setball*]

SETÓN *s. n.* rană superficială provocată de o armă albă sau de un glonte, care afectează numai pielea. [< fr. *séton*]

SETÓS, -OÁSĂ *adj.* (*bot. ; despre unele organe*) acoperit cu peri duri și tari. [< fr. *séteux*, cf. lat. *setosus*]

SÉTTER *s. m.* ciine de vînătoare și de pază, cu urechi mari căzute și cu păr lung, formînd franjuri pe coaste ; prepelicar. [< engl., fr. *setter*]

SÉVĂ *s. f.* lichid nutritiv bogat în săruri minerale, care circulă prin vasele plantelor. ● (*fig.*) hrană, izvor de energie. [< fr. *sève*]

SEVÉR, -Ă *adj.* 1. aspru, lipsit de blîndețe ; grav. ● pretențios ; strașnic, riguros. 2. rigid, asupru, serios. 3. lipsit de ornamente inutile ; sobru ; auster. [< fr. *sévère*, it. *severo*, lat. *severus*]

SEVERITÁTE *s. f.* asprime, strășnicie ; rigiditate. [cf. fr. *sévérité*, lat. *severitas*]

SEX- element de compunere savantă cu semnificația „șase", „de șase ori". [var. *sexa-.* / < fr. *sexa-*, lat. *sex*]

SEX *s. n.* 1. diferența fizică și constituțională dintre bărbat și femeie, dintre mascul și femelă ; totalitatea caracterelor specifice care despart animalele și plantele în masculi și femele. 2. fiecare dintre cele două categorii de viețuitoare diferențiate după organele genitale. [pl. *-xe*, (inv.) *-xuri.* / < fr. *sexe*, cf. lat. *sexus*]

SEXA- v. sex-.

SEXAGENÁR, -Ă *adj., s. m. f.* (om) în vîrstă de șaizeci de ani. [cf. *sexagénaire*, lat. *sexagenarius*]

SEXAGESIMÁL, -Ă *adj.* care reprezintă a șaizecea parte dintr-un întreg. [< fr. *sexagésimal*, cf. lat. *sexagesimus* — al șaizecelea]

SEX-APPEAL *s. n.* (*anglicism*) farmec, atracție puternică pentru sexul opus. [[pron. *sexapil.* / < engl., americ. *sex-appeal*]

SEXO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) sex", „de sex", „al sexului". [< fr. *sexo-*, cf. lat. *sexus*]

SEXOLÓG, -Ă *s. m. f.* (medic) specialist în sexologie. [< fr. *sexologue*]

SEXOLOGÍE *s. f* disciplină care se ocupă cu studiul sexualității și al problemelor psihofiziologice. [gen. *-iei.* / < fr. *sexologie*, cf. lat. *sexus* — sex, gr. *logos* — știință]

SEXTÁNT *s. m.* instrument optic folosit pentru măsurarea distanței unghiulare dintre doi aștri, dintre două repere situate pe apă, pe uscat etc. [pl. *-nți*, (s. n.) *-nte.* / < fr. *sextant*, cf. lat. *sextans*]

SÉXTĂ *s. f.* (*muz.*) interval într-o gamă diatonică, cuprinzînd șase note consecutive ; treapta a șasea de la o treaptă dată. [< lat. *sextus*, cf. fr. *sexte*, germ. *Sexte*]

SEXTÉT *s. n.* 1. ansamblu compus din șase persoane (instrumentiști sau cîntăreți) care execută împreună o piesă muzicală ; muzica scrisă pentru un astfel de ansamblu ; sextuor. 2. echipă de volei sau de gimnastică alcătuită din șase jucători sau jucătoare. [pl. *-te*, *-turi*. / < germ. *Sextett*]

SEXTILIÓN *s. n.* număr egal cu zece la puterea douăzeci (10^{20}). [pron. *-li-on*. / < *cf.* fr. *sextillion*]

SEXTÍNĂ *s. f.* *(lit.)* poezie cu formă fixă, alcătuită din șase strofe, avînd fiecare șase decasilabe și cu rime repetate de la prima strofă. ● poem sau poezie alcătuită din strofe de șase versuri. [< fr. *sextine*, cf. lat. *sextus* — al șaselea]

SEXTOLÉT *s. n.* *(muz.)* grup de șase note provenite din reunirea a două triolete. [< fr. *sextolet*]

SEXTUÓR *s. n.* piesă muzicală pentru șase voci sau instrumente ; sextet. [pron. *-tu-or*. / < fr. *sextuor*]

SEXTÚPLU, -Ă *adj.* însesit, de șase ori mai mare. [< fr. *sextuple*, lat. *sextuplus*]

SEXUÁL, -Ă *adj.* în legătură cu sexul, referitor la sex. ● care se referă la raportul dintre sexe. [pron. *-xu-al*. / cf. fr. *sexuel*, lat. *sexualis*]

SEXUALÍSM *s. n.* starea unei ființe care are sex. ● senzualitate. [pron. *-xu-a-*. / cf. fr. *sexualisme*]

SEXUALITÁTE *s. f.* totalitatea caracterelor anatomice și fiziologice care caracterizează sexele și fenomenul sexual. [pron. *-xu-a-*. / cf. fr. *sexualité*]

SEXUÁT, -Ă *adj.* care are unul dintre cele două sexe. O *reproducere ~ă* = reproducere a organismelor prin organe sexuale. [pron. *-xu-al*. / cf. fr. *sexué*]

SÉXY *adj. invar.* *(anglicism, fam. ; despre persoane)* care are un farmec special ; cu sex-appeal. ● *(despre filme, reviste de music-hall, publicații)* cu caracter erotic. [< engl. *sexy*]

SEZÍNĂ *s. f.* *(jur.)* drept de luare imediată în posesiune a unei moșteniri legale, fără autorizația prealabilă a justiției. [< fr. *saisine*]

SEZISÁ *vb. I.* v. sesiza.

SEZISÁBIL, -Ă *adj.* v. sesizabil.

SEZISÁNT, -Ă *adj.* v. sesizant.

SEZISÁRE *s. f.* v. sesizare.

SEZÓN *s. m.* *(rar)* anotimp. ● perioadă a anului caracterizată prin apariția anumitor fenomene sau printr-o intensă activitate în anumite domenii ; timp al anului favorabil pentru anumite acțiuni. [< fr. *saison*]

SEZONÁL, -Ă *adj.* *(liv.)* sezonier. [< *sezon* + *-al*]

SEZONALITÁTE *s. f.* însușirea a ceea ce este sezonal ; caracter sezonal. ● dependența izbucnirilor epidemice de factorul anotimp. [cf. fr. *saisonalité*]

SEZONIÉR, -Ă *adj.* care ține de un anumit sezon ; de sezon ; sezonal. O *muncitor ~* = muncitor angajat pentru anumite munci legate de sezon. ● potrivit pentru un anumit sezon. [pron. *-ni-er*. / < fr. *saisonnier*]

SEZONÍST, -Ă *s. m. f.* cel care face cură la o stațiune balneoclimaterică ; vilegiaturist. [< *sezon* + *-ist*]

SFACÉL *s. n.* *(med.)* fragment de țesut necrozat în curs de lizā purulentă. [< fr. *sphacèle*, cf. gr. *sphakelos* — cangrenă]

SFAGNACÉE *s. f. pl.* familie de plante cuprinzînd mușchii din care se formează turba ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e*. sg. invar. / < fr. *sphagnacées*]

SFEN *s. n.* *(chim.)* titanit. [< germ. *Sphen*, cf. gr. *sphen* — cuiț]

SFENOÍD, -Ă *adj., s. n.* (os) în formă de șa, situat la baza craniului. [pron. *-no-id*. / < fr. *sphénoide*, cf. gr. *sphen* — cuiț, *eidos* — formă]

SFENOIDÁL, -Ă *adj.* referitor la sfenoid. [pron. *-no-i-*. / < fr. *sphénoïdal*]

SFENOIDÍTĂ *s. f.* *(med.)* inflamație a mucoasei sinusului sfenoidal. [pron. *-no-i-*. / < fr. *sphénoïdite*]

SFÉRĂ *s. f.* 1. *(geom.)* suprafață ale cărei puncte sînt egal depărtate de un punct dat, numit centru ; corp geometric mărginit de o astfel de suprafață. ● obiect avînd această formă ; glob. 2. regiune cerească unde se mișcă astrii ; boltă cerească. 3. *(fig.)* domeniu, cuprins, limite. O *~ de influență* = întindere, teritoriu, mediu etc. în cuprinsul căruia se exercită influența cuiva sau a ceva. ● mediu (social). 4. *(log.)* totalitatea obiectelor sau indivizilor la care se referă caracterele esențiale ale unei noțiuni. [pl. *-re*. / cf. lat. *sphaera*, gr. *sphaira*, fr. *sphère*, it. *sfera*]

-SFÉRĂ element secund de compunere savantă cu semnificația „sferă". [< fr. *-sphère*, cf. lat. *sphaera*, gr. *sphaira*]

SFERI- v. sfero-.

SFÉRIC, -Ă *adj.* care are forma unei sfere ; rotund. [cf. lat. *sphaericus*, fr. *sphérique*]

SFERICITÁTE *s. f.* starea a tot ce este sferic. [cf. fr. *sphéricité*]

SFERO- element prim de compunere savantă cu semnificația „referitor la o sferă (1)", „sferic". [var. *sferi-*. / < fr. *sphero-*, cf. lat. *sphaera*, gr. *sphaira*]

SFEROÍD *s. n.* corp asemănător unei sfere, format prin rotirea unei elipse în jurul uneia dintre axele sale. [pron. *-ro-id*. pl. *-ide*, (s. m.) *-izi*. / < fr. *sphéroïde*, cf. gr. *sphaira* — sferă, *eidos* — aspect]

SFEROIDÁL, -Ă *adj.* în formă de sferoid. [pron. *-ro-i-*. / cf. fr. *sphéroïdal*]

SFEROIDIZÁRE *s. f.* fenomen fizico-chimic care are loc în timpul maleabilizării fontei cu precipitarea grafitului sub forme sferoidale. [pron. *-ro-i-*. / după fr. *sphéroïdisation*]

SFEROLÍT *s. n.* agregat mineral de formă sferică. [< fr. *sphérolite*]

SFEROLÍTIC, -Ă *adj.* *(despre roci)* care conține sferolite. [< fr. *sphérolitique*]

SFEROMÉTRU *s. m.* instrument pentru determinarea curburii suprafețelor sferice. [< fr. *spheromètre*, cf. gr. *sphaira* — sferă, *metron* — măsură]

SFEROPLÁST *s. n.* celulă de formă sferică. [< fr. *sphéroplaste*, cf. gr. *sphaira* — sferă, *plastis* — formă]

SFIDÁ *vb. I. tr.* a înfrunta, a privi pe cineva sau ceva cu dispreț ; a desfide. [< it. *sfidare*]

SFIDÁRE *s. f.* acțiunea de a sfida și rezultatul ei ; înfruntare. [< *sfida*]

SFIDĂTÓR, -OÁRE *adj.* care sfidează. [< *sfida* + *-(ă)tor*]

SFIGMO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) puls", „presiune sangvină". [< fr. *sphygmo-*, it. *sfigmo-*, cf. gr. *sphygmos* — puls]

SFIGMOGRÁF *s. n.* sfigmometru înregistrator ; pulsograf. [< fr. *sphygmographe*]

SFIGMOGRAFÍE *s. f.* măsurare şi înregistrare a pulsului, a presiunii arteriale cu ajutorul sfigmografului ; arteriografie. [gen. *-iei.* / < fr. *sphygmographie*, cf. gr. *sphygmos* — puls, *graphein* — a scrie]

SFIGMOGRÁMĂ *s. f.* grafic obţinut la sfigmograf ; arteriogramă. [< fr. *sphygmogramme*, cf. gr. *sphygmos* — puls, *gramma* — scriere]

SFIGMOMANOMÉTRU *s. m.* aparat pentru măsurarea tensiunii arteriale ; sfigmotensiometru. [< fr. *sphygmomanomètre*]

SFIGMOMETRÍE *s. f.* măsurarea pulsului. [gen. *-iei.* / < fr. *sphygmométrie*, cf. gr. *sphygmos* — puls, *metron* — măsură]

SFIGMOMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea pulsului ; pulsometru ; tensiometru (2). [< fr. *sphygmomètre*]

SFIGMOTENSIOMÉTRU *s. n.* sfigmomanometru. [< fr. *sphygmotensiomètre*]

SFÍNCTER *s. n.* muşchi circular care închide sau strînge un orificiu. [< fr., lat. *sphincter*, cf. gr. *sphingein* — a strînge]

SFINCTERALGÍE *s. f.* *(med.)* durere la nivelul unui sfincter. [gen. *-iei.* / < fr. *sphinctéralgie*]

SFINTERECTOMÍE *s. f.* *(med.)* ablaţiune chirurgicală a unui sfincter. [gen. *-iei.* / < fr. *sphinctérectomie*, cf. lat. *sphincter* — sfincter, gr. *ektome* — excizie]

SFINCTEROPLASTÍE *s. f.* *(med.)* reparaţie a unui sfincter. [gen. *-iei.* / < fr. *sphinctéroplastie*]

SFINCTEROTOMÍE *s. f.* *(med.)* secţionare a unui sfincter. [gen. *-iei.* / < fr. *sphinctérotomie*, cf. lat. *sphincter* — sfincter, gr. *tome* — tăiere]

SFINX *s. m.* I. animal fabulos din mitologia greacă şi egipteană, cu cap de femeie, corp de leu şi aripi de vultur ; statuie înfăţişînd acest animal. ● *(fig.)* personaj enigmatic, om greu de înţeles. II. fluture mare care zboară în timpul serii şi noaptea. [pl. *-nşi, -nxi.* / < fr., lat., gr. *sphinx*]

SFORŢÁ *vb. I. refl.* a se sili din răsputeri ; a se opinti, a se strădui. [< it. *sforzare*]

SFORŢÁRE *s. f.* acţiunea de a se sforţa şi rezultatul ei ; opintire, efort. [< *sforţa*]

SFORZÁNDO *adv.* *(muz. ; ca indicaţie de execuţie)* atacînd cu putere ; apăsat, accentuat, forţat ; sforzato. [pron. *-ţan-do.* / < it. *sforzando*]

SFORZÁTO *adv.* sforzando. [pron. *-ţa-to.* / < it. *sforzato*]

SFRAGÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la sfragistică. [< fr. *sphragistique*]

SFRAGÍSTICĂ *s. f.* disciplină auxiliară a istoriei care studiază sigiliile ; sigilografie. [gen. *-cii.* / < fr. *sphragistique*, cf. gr. *sphragistikos* < *sphragis* — sigiliu]

SFRUNTÁ *vb. I. tr. (rar)* a înfrunta. [< it. *sfrontare*]

SFRUNTÁRE *s. f.* acţiunea de a sfrunta şi rezultatul ei ; înfruntare, provocare ; *(p. ext.)* nerușinare, obrăznicie. [< *sfrunta*]

SFRUNTÁT, -Ă *adj.* nerușinat, obraznic. [< it. *sfrontato*]

SFUMÁTO *s. n.* mod de a realiza o pictură cu contururi şi umbre estompate. [< it. *sfumato*]

SGRAFFÍTO *s. n.* v. s g r a f i t.

SGRAFÍT *s. n.* *(artă)* gen de frescă constînd în a aplica pe un fond negru de stuc un grund alb pentru ca apoi, prin haşuri, să se formeze umbre. [scris şi *sgraffito.* / < fr. *sgraffite*, it. *sgraffito*]

SHÁKER *s. n.* aparat în care se agită, cu gheaţă, elementele unui cocteil. [pron. *şa-chă.* / < engl. *shaker*]

SHAKESPEARIZÁ *vb. I. tr.* a scrie în felul lui Shakespeare, a imita particularităţile sale stilistice. [pron. *şec-spi-ri-.* / cf. germ. *shakespearisieren*]

SHED *s. n.* *(constr.)* formă de acoperiş disimetrică în dinţi de ferăstrău, cu luminatoarele orientate spre nord, spre a avea în interior lumină uniformă. [pron. *şed.* / < engl. *shed*]

SHÍLLING *s. m.* v. ş i l i n g[1].

SHIMMY *s. n.* v. ş i m i.

SHINTOÍSM *s. n.* v. ş i n t o i s m.

SHINTOÍST, -Ă *adj., s. m. f.* v. ş i n t o i s t.

SHOCKING *adj. invar.* *(anglicism)* şocant ; pornografic, obscen. [pron. *şóchin.* / < engl. *shocking*]

SHOGUN *s. m.* *(ist.)* titlu dat dictatorilor militari ai Japoniei între 1192 şi 1867. [pron. *şo-gún.* / < *shogoun* < cuv. japonez]

SHOP *s. n.* *(anglicism)* magazin, prăvălie. [< engl. *shop*]

SHOW *s. n.* *(anglicism)* spectacol de varietăţi, cu muzică, dansuri, scheciuri comice, susţinut de un actor de music-hall, de un cîntăreţ sau de o formaţie. [pron. *şou.* / < engl. *show*]

SHOWMAN *s. m.* *(anglicism)* 1. artist care organizează showuri. 2. muzician care cîntă pe scenă sau în orchestră, servind un spectacol ca solist sau acompaniator. [pron. *şou-man.* / < engl. *showman*]

SI *s. m. invar.* *(muz.)* treapta a şaptea din gama majoră tip ; sunetul şi nota corespunzătoare. [< it. *si*]

SIÁJ *s. n.* dîră lăsată de o navă în mers [pron. *si-aj.* / < fr. *sillage*]

SIAL *s. n.* înveliş exterior al Pămîntului alcătuit din roci în care predomină silicaţii de aluminiu. [pron. *-si-al.* / cf. fr. *sial* < *si(liciu)* + *al(uminiu)*]

SIAL- v. s i a l o-.

SIALADENÍTĂ *s. f.* *(med.)* inflamaţie a unei glande salivare. [< fr. *sialadénite*]

SIALAGÓG, -Ă *adj., s. n.* (medicament) care provoacă salivaţie. [< fr. *sialagogue*, cf. gr. *sialon* — salivă, *agogos* — aducător]

SIALO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „(referitor la) salivă", „salivar". [pron. *si-a-.* var. *sial-.* / < fr. *sialo-*, cf. gr. *sialon*]

SIALODOCHÍTĂ *s. f.* *(med.)* inflamaţie a canalului excretor al unei glande salivare. [pron. *si-a-.* / < fr. *sialodochite*, cf. gr. *sialon* — salivă, *dochos* — care primeşte]

SIALOGÉN, -Ă *adj.* care provoacă salivaţie. [pron. *si-a-.* / < fr. *sialogène*]

SIALOGRAFÍE *s. f.* *(med.)* explorare radiologică a glandelor salivare cu ajutorul unei substanţe de contrast. [gen. *-iei.* / < fr. *sialographie*, cf. gr. *sialon* — salivă, *graphein* — a scrie]

SIALOLÍT *s. n.* *(med.)* concreţiune salivară. [< fr. *sialolithe*, cf. gr. *sialon* — salivă, *lithos* — piatră]

SIALORÉE *s. f.* ptialism ; salivaţie abundentă. [pron. *-re-e.* / < fr. *sialorrhée*, cf. gr. *sialon* — salivă, *rhein* — a curge]

SIAMÉZ, -Ă *adj.* din Siam, privitor la Siam. O *fraţi ~i* = gemeni care s-au născut cu corpurile lipite ; *(fig.)* prieteni nedespărţiţi ; *pisică ~ă* = pisică cu ochi albaştri, cu părul cafeniu şi mătăsos şi cu coada scurtă, originară din Extremul Orient. [pron. *si-a-.* / cf. fr. *siamois* < *Siam* — Thailanda]

SIAMÉZĂ *s.f.* fotoliu dublu cu spătarele îndreptate în sens opus. [pron. *si-a-*. / < *Siam* + *-ez*, cf. fr. *siamoise*]

SIBARÍT, -Ă *s.m.f.* persoană înclinată spre o viață de lux și desfriu. [< fr. *sybarite*, cf. *Sybaris*, oraș antic în Italia]

SIBARITÍSM *s.n.* *(liv.)* lux și desfriu. [< fr. *sybaritisme*]

SIBILÁNT, -Ă *adj.* șuierător, sifilant. O *consoană ~ă (și s.f.)* = consoană șuierătoare sau sifilantă. [< fr. *sibilant*]

SIBÍLĂ *s.f.* femeie căreia cei vechi îi atribuiau darul de a prevedea viitorul, fiind inspirată de zei. [< lat., gr. *sibylla*]

SIBÍLIC, -Ă *adj.* *(adesea adv.)* de sibilă ; profetic ; sibilin, sibilinic ; *(p. ext.)* enigmatic, vag. [cf. fr. *sibyllique*]

SIBILÍN, -Ă *adj.* *(rar)* sibilic. O *cărți ~e* = culegere de oracole păstrată la Roma, care era consultată ori de cîte ori republica era în primejdie. [cf. lat. *sibyllinus*, fr. *sibyllin*]

SIBILÍNIC, -Ă *adj.* *(rar)* sibilic. [< *sibilin* + *-ic*]

SIC *adv.* cuvînt (care se pune de obicei între paranteze într-un text citat) pentru a arăta că e întocmai după original, cu greșeala sau cu ciudățenia sa. [< lat. *sic* — așa, întocmai]

SICÁR *s.m.* *(rar)* asasin, ucigaș tocmit. [cf. it. *sicario*, fr. *sicaire* < lat. *sicarius* < *sica* — pumnal]

SICATÍV, -Ă *adj.* *(despre uleiuri)* care se usucă repede. // *s.m.* substanță care se adaugă uleiurilor vegetale, cernelii etc. pentru a le grăbi viteza de uscare. [cf. fr. *siccatif*, lat. *siccativus*]

SICILIÁN *s.n.* *(geol.)* etaj inferior al pleistocenului din bazinul Mării Mediterane. // *adj.* care aparține acestui subetaj. [pron. *-li-an*. / < fr. *sicilien*, cf. *Sicilia*, insulă italiană în Marea Mediterană]

SICILIÁNĂ *s.f.* 1. vechi dans italian cu mișcare moderată ; melodia acestui dans. 2. *(în sec. XVII—XVIII)* parte lentă a lucrărilor instrumentale ; formă a ariilor lirice. [pron. *-li-a-*. / < it. *siciliana*]

SICITÁTE *s.f.* *(liv.)* uscăciune ; secetă ; uscare. [cf. fr. *siccité*, it. *siccità*]

SICOFÁNT[1] *s.m.* *(rar)* denunțător, delator. [< fr. *sycophante*]

SICOFÁNT[2] *s.m.* insectă cu miros de mosc, de culoare verde-aurie, care trăiește în pădurile de conifere și stejari din sudul și centrul Europei. [< lat. *sycophanta*]

SICOMÓR *s.m.* arbore exotic uriaș, asemănător cu smochinul, care are un lemn tare și fructe dulci, comestibile. [< fr. *sycomore*, cf. gr. *sykomoros*]

SICÓZIS *s.n.* *(med.)* leziune inflamatorie profundă, care se localizează de obicei în barbă și mustăți. [< fr. *sycosis*, cf. gr. *sykon* — smochină]

SIDECAR *s.n.* ataș de motocicletă. [pron. *said-că*. / < engl. *side-car*]

SIDERÁ *vb. I. tr.* *(liv.)* a încremeni, a împietri, a stupefia. [< fr. *sidérer*]

SIDERÁL, -Ă *adj.* care se referă la aștri ; astral. O *zi ~ă* = interval de timp între două treceri consecutive ale unei stele la același meridian ; *an ~* = intervalul de timp în care Pămîntul efectuează o revoluție în jurul Soarelui. [cf. fr. *sidéral*, lat. *sideralis*]

SIDERÁȚIE *s.f.* 1. *(rar)* pretinsă influență a aștrilor asupra vieții sau sănătății unei persoane. 2. scădere bruscă a forțelor vitale. ● șoc nervos rezultat dintr-o variație bruscă a potențialului electric. [gen. *-iei*. / < fr. *sidération*, lat. *sideratio*]

SIDEREMÍE *s.f.* prezența fierului în sînge. [gen. *-iei*. / < fr. *sidérémie*, cf. gr. *sideros* — fier, *haima* — sînge]

SIDERÍSM *s.n.* cult al aștrilor. [< fr. *sidérisme*, cf. lat. *sidus* — astru]

SIDERÍT *s.n.* carbonat natural de fier ; sideroză (1). [pl. *-te*. / < fr. *sidérite*, cf. lat. *sideritis*]

SIDERO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) fier", „de fier", „feros". [< fr. *sidéro-*, cf. gr. *sideros* — fier]

SIDEROBLÁST *s.m.* celulă a măduvei osoase care conține incluziuni feroase și nu hemoglobinice. [< fr. *sidéroblaste*]

SIDEROCÍT *s.n.* globulă roșie conținînd incluziuni feroase și nu hemoglobinice. [< fr. *sidérocyte*]

SIDEROFÍL, -Ă *adj.* 1. *(despre unele elemente chimice)* care alcătuiesc zona centrală a globului terestru. 2. care prezintă siderofilie. [< fr. *sidérophile*, cf. gr. *sideros* — fier, *philein* — a iubi]

SIDEROFILÍE *s.f.* *(med.)* afinitate pentru fier. [gen. *-iei*. / < fr. *sidérophilie*]

SIDEROFILÍNĂ *s.f.* proteină din plasma sanguină care fixează fierul și îl transportă la diferite organe. [< fr. *sidérophiline*]

SIDEROGRAFÍE *s.f.* artă gravării în fier. [gen. *-iei*. / < fr. *sidérographie*]

SIDEROLÍT *s.m.* meteorit format aproape numai din fier. [< fr. *sidérolithe*, cf. gr. *sideros* — fier, *lithos* — piatră]

SIDEROPENÍE *s.f.* diminuare a cantității de fier din sînge. [gen. *-iei*. / < fr. *sidéropénie*]

SIDEROPEXÍE *s.f.* fixare a fierului în țesuturi. [gen. *-iei*. / < fr. *sidéropexie*]

SIDEROSCÓP *s.n.* aparat pentru detectarea prezenței unui corp feros în ochi. [cf. gr. *sideros* — fier, *skopein* — a privi]

SIDEROSTÁT *s.n.* aparat destinat să anuleze pentru observator mișcarea aparentă a aștrilor. [< fr. *sidérostat*]

SIDEROTERAPÍE *s.f.* folosirea terapeutică a fierului și a compușilor lui. [gen. *-iei*. / < fr. *sidérothérapie*, cf. gr. *sideros* — fier, *therapeia* — tratament]

SIDERÓZĂ *s.f.* 1. siderit. 2. afecțiune pulmonară datorită inhalării prafului metalic din aer. [< fr. *sidérose*, cf. gr. *sideros* — fier]

SIDERÚRGIC, -Ă *adj.* referitor la siderurgie. [< fr. *sidérurgique*]

SIDERURGÍE *s.f.* ramură a metalurgiei care studiază proprietățile fizice și chimice ale fierului și ale aliajelor lui, precum și operațiile de extragere, elaborare și prelucrare a acestora. [gen. *-iei*. / < fr. *sidérurgie*, cf. gr. *sideros* — fier, *ergon* — lucru]

SIDERURGÍST *s.m.* inginer sau muncitor specializat în siderurgie. [< fr. *sidérurgiste*]

SIEMENS *s.m.* *(fiz.)* unitate de măsură a conductanței electrice, egală cu conductanța unui conducător a cărui rezistență este de un ohm. [pron. *zi-mens*. / < fr. *siemens*, cf. *W. von Siemens*, fizician german]

SIENÍT *s.n.* rocă eruptivă granitică, formată mai ales din feldspați fără cuarț. [pron. *si-e-*. pl. *-te*. / < fr. *syénite*]

SIÉSTĂ *s.f.* odihnă de după prînz. [pron. *si-es-*. / < fr. *sieste*, cf. sp. *siesta*]

SIF *s.n.* creastă ascuțită a unei dune, provenind din intersecția versanților expuși cu cei adăpostiți în vînt. [< fr. *sif* < cuv. arab]

SIFILI- v. s i f i l o-.

SIFILÍDĂ *s. f.* erupție sifilitică pe piele și pe mucoase, care apare în faza a doua a sifilisului. [< fr. *syphilide*]
SIFILIFOBÍE *s. f.* v. s i f i l o f o b i e.
SIFILIGRAFÍE *s. f.* specialitate medicală care studiază sifilisul. [gen. *-iei*. var. *sifiligrafie* s. f. / < fr. *syphiligraphie*]
SÍFILIS *s. n.* boală venerică infecțioasă provocată de un spirochet, care se transmite prin contagiune sau prin ereditate ; lues. [< fr. *syphilis*]
SIFILÍTIC, -Ă *adj., s. m. f.* (bolnav) de sifilis. [< fr. *syphilitique*]
SIFILO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) sifilis", „sifilitic", „lues", „luetic". [var. *sifili-*. / < fr. *syphili-*]
SIFILOFOBÍE *s. f.* (*med.*) teamă patologică de infecție sifilitică. v. s i f i l o m a n i e. [gen. *-iei*. var. *sifilifobie* s. f. / < fr. *syphilophobie*]
SIFILOGRAFÍE *s. f.* v. s i f i l i g r a f i e.
SIFILOÍD, -Ă *adj.* (*despre leziuni*) cu aspect de sifilis. [pron. *-lo-id*. / < fr. *syphiloïde*]
SIFILÓM *s. n.* tumoare de natură sifilitică. [pl. *-oame*. / < fr. *syphilome*]
SIFILOMANÍE *s. f.* (*med.*) psihoză în care bolnavul se crede atins de sifilis. [gen. *-iei*. / < fr. *syphilomanie*]
SIFLÁNT, -Ă *adj.* 1. (*despre respirație*) șuierător ; strident. 2. (*fon.*) *consoană ~ă* (*și s. f.*) = consoană pronunțată cu o ușoară șuierătură ; sibilantă. [< fr. *sifflant*]
SIFLÉE *s. f.* fluier cu care se dau diferite comenzi la bordul navei. [pron. *-fle-e*. pl. invar. / < fr. *sifflet*]
SIFOMICÉTE *s. f. pl.* (*bot.*) clasă de ciuperci inferioare, cuprinzînd mucegaiurile saprofite sau parazite ; (*la sg.*) ciupercă din această clasă. [var. *sifonomicete* s. f. pl. / < fr. *siphomycètes*, cf. gr. *siphon* — tub, *mykes* — ciupercă]
SIFÓN *s. n.* 1. tub curbat sub formă de U întors, folosit pentru a transvaza un lichid între două niveluri diferite. 2. piesă de metal, de porțelan etc. care se montează pe o conductă de canalizare cu scopul de a opri trecerea gazelor din canal în instalație. 3. butelie de sticlă pentru apă gazoasă. ● *apa gazoasă dintr-o astfel de butelie*. 4. aparat pentru spălarea cu presiune a anumitor cavități ale corpului. 5. organ al cefalopodelor în formă de tub, care servește pentru locomoție. 6. canal natural de forma literei U întors prin care sînt drenate apele din grote sau din alte goluri subterane. [< fr. *siphon*, cf. lat., gr. *siphon*]
SIFONÁ *vb. I. tr.* 1. a transvaza un lichid cu ajutorul unui sifon mai jos decît restul conductei. [< fr. *siphonner*]
SIFONÁRE *s. f.* acțiunea de a sifona și rezultatul ei. [< *sifona*]
SIFONOFÓRE *s. n. pl.* ordin de celenterate care au un organ locomotor bazat pe principiul sifonului ; (*la sg.*) animal din acest ordin. [< fr. *siphonophores*, cf. gr. *siphon* — tub, *phoros* — purtător]
SIFONOMICÉTE *s. f. pl.* v. s i f o m i c e t e.
SIGIL- v. s i g i l o-.
SIGÍL *s. n.* v. s i g i l i u.
SIGILÁ *vb. I. tr.* a aplica un sigiliu, a pecetlui. [< lat. *sigilare*, cf. it. *sigillare*]
SIGILÁRE *s. f.* acțiunea de a sigila și rezultatul ei ; sigilat. [< *sigila*]
SIGILÁRIA *s. f.* arbore fosil de mărimea lepidodendronului, dar cu trunchiul nerami-ficat. [pron. *-ri-a*. / < fr. *sigillaire*, lat. *sigillum* — pecete]
SIGILÁT *s. n.* sigilare. [< *sigila*]
SIGILÁT, -Ă *adj.* care are un sigiliu ; plumbuit. [< *sigila*]
SIGÍLIU *s. n.* pecete, ștampilă. ● (*fig.*) semn distinctiv, marcă. [pron. *-liu*. pl. *-ii*, *-iuri*. var. *sigil* s. n. / < lat. *sigillum*, cf. it. *sigillo*]
SIGILO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) sigiliu". [var. *sigil-*. / < lat. *sigillum*]
SIGILOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la sigilografie. [< fr. *sigillographique*]
SIGILOGRAFÍE *s. f.* studiul sigiliilor ; sfragistică. [gen. *-iei*. / < fr. *sigillographie*]
SIGISBÉU *s. m.* (*liv.*) cicisbeu. [< fr. *sigisbée*]
SÍGLĂ *s. f.* literă sau grup de litere folosite ca semn de prescurtare în inscripții, în manuscrise vechi, în bibliografii etc. [< fr. *sigle*, cf. lat. *siglum* — abreviere]
SÍGMA *s. f.* literă a alfabetului grecesc. [< fr. *sigma*]
SIGMÁTIC, -Ă *adj.* care se caracterizează prin prezența unei sigma. [< fr. *sigmatique*]
SIGMÁTICĂ *s. f.* parte a semioticii care studiază relațiile dintre semn și ceea ce el desemnează, excluzînd semnificația lingvistică. [gen. *-cii*. / < fr. *sigmatique*]
SIGMATÍSM *s. n.* 1. folosire frecventă a sunetului *s* ; repetiție greșită a șiflantelor. ● *defect de pronunție datorită căruia nu se poate pronunța (bine) sunetul s.* [< fr. *sigmatisme*]
SIGMOÍD, -Ă *adj.* de forma literei sigma. *O valvule ~e* = cute membranoase situate la originea arterei aorte și a arterei pulmonare. [pron. *-mo-id*. / < fr. *sigmoïde*, cf. gr. *sigmoeides* < *sigma* — litera sigma, *eidos* — formă]
SIGMOIDÍTĂ *s. f.* (*med.*) 1. inflamație a ansei sigmoide a colonului. 2. inflamație a valvulelor sigmoide ale inimii. [< fr. *sigmoïdite*]
SIGNÁL *s. n.* 1. semnal convențional emis de un fluier, de o sirenă. 2. fluier metalic mic. [pl. *-le*, *-luri*. / < fr. *signal*, germ. *Signal* < lat. *signum* — semn]
SIGNALÉTIC, -Ă *adj.* (*despre publicații*) care semnalează pe scurt mai ales bibliografia din diferite domenii. [< fr. *signalétique*]
SIGNALMÉNT *s. n.* (*rar*) semnalment. [< fr. *signalement*]
SIGNATÚRĂ *s. f.* 1. semn pus pe prima pagină a fiecărei coli de tipar a unei cărți, care ușurează legătorului numerotarea colilor. 2. mic șanț tăiat în blocul unei litere, care înlesnește zețarului recunoașterea poziției ei. [< fr. *signature*]
SIGNÉT *s. n.* panglică subțire care se atașează la partea de sus a cotorului unei cărți pentru a ușura găsirea paginii ; semn de carte. [< fr. *signet*]
SIGNÓR *s. m.* (*italienism*) domn. [pron. *-nior*. / < it. *signor*]
SIGNÓRA *s. f.* (*italienism*) doamnă. [pron. *-nio-*. / < it. *signora*]
SIGNORÍE *s. f.* organ de conducere în unele comune-republici italiene din evul mediu ; primărie. ● *localul unde era instalată această instituție*. [pron. *-nio-*. gen. *-iei*. / < it. *signoria*]
SIGNORÍNA *s. f.* (*italienism*) domnișoară. [pron. *-nio-*. / < it. *signorina*]

SIGURÁNȚĂ [1] *s. f.* 1. lipsă de primejdie. 2. lipsă de îndoială, convingere neclintită ; certitudine. 3. dispozitiv la o armă de foc, care împiedică descărcarea întîmplătoare a acesteia. ● dispozitiv care întrerupe automat un circuit electric. [< *sigur* + *-anță*]

SIGURÁNȚĂ [2] *s. f.* nume dat în trecut poliției politice secrete. [cf. it. *sicurezza*]

SIL *s. n.* v. s i l l.

-SILÁB element secund de compunere savantă cu sensul de „silabă". [var. *-silabic.* / < lat. *syllaba*, gr. *syllabe*]

SILABÁȚIE *s. f.* descompunere a cuvintelor în silabe. [gen. *-iei.* / < fr. *syllabation*]

SILÁBĂ *s. f.* parte dintr-un cuvînt alcătuită dintr-unul sau din mai multe sunete, care se rostește într-o singură emisiune a vocii. [cf. lat. *syllaba*, gr. *syllabe*]

SILÁBIC, -Ă *adj.* 1. referitor la silabe ; alcătuit din silabe. 2. v. -s i l a b. [cf. fr. *syllabique*]

SILABÍSM *s. n.* sistem de scriere în care fiecare silabă este reprezentată printr-un semn. [< fr. *syllabisme*]

SILÁN *s. m.* combinație a siliciului cu hidrogenul. [< germ. *Silan*]

SILÉN [1] *s. m.* personaj din mitologia greacă, mentorul lui Dionysos, simbol al beților ; satir. [< fr. *Silène*]

SILÉN [2] *s. m.* specie de macac din India. [< fr. *silène*]

SILENȚIÁR *s. m.* (*ant.*) sclav care avea însărcinarea de a păstra liniștea și ordinea într-o casă romană. [pron. *-ți-ar.* / < it. *silenziario*, lat. *silentiarius*]

SILENȚIÁTOR *s. n.* amortizor de zgomot la motoarele cu explozie. [pron. *-ți-a-.* / < it. *silenziatore*]

SILENȚIÓS, -OÁSĂ *adj.* care nu produce zgomot. [pron. *-ți-os.* / < it. *silenzioso*, fr. *silencieux*]

SILENȚIOZITÁTE *s. f.* proprietate a unui aparat tehnic, a unui motor cu explozie de a fi silențios. [pron. *-ți-o-.* / cf. it. *silenziosità*]

SILÉPSĂ *s. f.* construcție sintactică în care acordul se face potrivit ideii care predomină în mintea vorbitorului și nu conform regulilor gramaticale ; sinezã ; (*p. ext.*) figură de stil în care un cuvînt este luat atît în înțelesul lui propriu, cît și în cel figurat. [< fr. *syllepse*, cf. lat., gr. *syllepsis*]

SILÉPTIC, -Ă *adj.* care aparține silepsei. [cf. fr. *sylleptique*]

SÍLEX *s. m.* 1. rocă silicioasă, foarte dură; cremene. 2. obiect de silex (1) datînd din epoca de piatră. [pl. *-xuri.* / < fr. *silex*, cf. lat. *silex* — piatră]

SILF, -Ă *s. m. f.* geniu al aerului în mitologia celtică și germanică din evul mediu. [< fr. *sylphe*, it. *silfo* lat. *sylphus*]

SILFÍDĂ *s. f.* 1. silfă, înfățișată cu un corp zvelt și cu aripi străvezii. ● (*fig.*) femeie zveltă, grațioasă. 2. (*la pl.*) familie de insecte coleoptere cu numeroase specii, care au mirosul foarte dezvoltat și se hrănesc cu cadavre ; (*la sg.*) insectă din această familie. [< fr. *sylphide(s)*]

SILFÓN *s. m.* (*tehn.*) tub ondulat flexibil. [< engl. *silphon*]

SILICÁT *s. m.* sare a acidului silicic. [< fr. *silicate*, cf. lat. *silex* — piatră]

SILICATÁRE *s. f.* (*chim.*) trecere a unui oxid metalic în stare de silicat prin combinarea cu silice. [după fr. *silicatation*]

SILICATIZÁRE *s. f.* consolidare a terenurilor poroase prin injectarea unei soluții de silicat de sodiu și de clorură de calciu sau de sodiu. [după fr. *silicatisation*]

SILICATÓZĂ *s. f.* (*med.*) pneumoconioză cauzată de inhalarea pulberilor conținînd silicați. [< fr. *silicatose*]

SILÍCĂ *s. f.* material refractar format în special din bioxid de siliciu. [< *silice*]

SILÍCE *s. f.* nume generic dat diferitelor varietăți de bioxid de siliciu. [pl. invar. / < fr. *silice*, cf. lat. *silex*]

SILÍCIC *adj. m. acid* ~ = acid slab pus în libertate prin acidularea unora dintre silicați sau prin hidrolizarea unor compuși ai siliciului. [< fr. *silicique*]

SILICÍCOL, -Ă *adj.* (*despre plante*) care crește în solurile silicioase. [< fr. *silicicole*, cf. lat. *silex* — cremene, *colere* — a locui]

SILICIÉRE *s. f.* (*tehn.*) tratament termochimic constînd în difuzarea siliciului în stratul superficial al unor piese de oțel sau de fontă pentru a le face mai rezistente la coroziune. [pron. *-ci-e-.* / < *siliciu*]

SILICIFICÁRE *s. f.* transformarea rocilor în minerale din grupa silicei (opal, calcedonie, cuarț etc.) ; silicifiere. [cf. fr. *silicification*]

SILICIFIÉRE *s. f.* silicificare. [după fr. *silicification*]

SILICIÓS, -OÁSĂ *adj.* care conține siliciu. [var. *silicos, -oasă* adj. / cf. fr. *siliceux*]

SILÍCIU *s. m.* metaloid din familia carbonului, de culoare negricioasă în stare amorfă și cenușiu ca plumbul cînd este cristalizat. [pron. *-ciu.* / < fr. *silicium*]

SILICIÚRĂ *s. f.* compus al siliciului cu un metal. [pron. *-ciu-.* / < fr. *siliciure*]

SILICÓN *s. m.* nume generic pentru o substanță analogă corpurilor organice, în care siliciul înlocuiește carbonul. [< fr. *silicone*]

SILICÓS, -OÁSĂ *adj.* v. s i l i c i o s.

SILICOTERMÍE *s. f.* reducere a unor oxizi metalici cu ajutorul siliciului. v. m e t a l o t e r m i e. [gen. *-iei.* / < fr. *silicothermie*]

SILICÓZĂ *s. f.* (*med.*) afecțiune pulmonară cauzată de inhalarea prafului de silice. [< fr. *silicose*, cf. lat. *silex* — silice]

SILÍCUĂ *s. f.* v. s i l i c v ă.

SILÍCULĂ *s. f.* fruct uscat dehiscent al unor crucifere, asemănător cu silicea, dar mai scurt. [< fr. *silicule*]

SILÍCVĂ *s. f.* fruct în formă de păstaie lungă, împărțită în două printr-un perete membranos pe care sînt așezate semințele. [var. *silicuă* s. f. / < fr. *silique*, cf. lat. *siliqua*]

SILIMANÍT *s. n.* silicat natural de aluminiu. [< fr. *silimanite*, cf. *(Benjamin) Silliman*, naturalist american]

SILÍT *s. n.* carburã de siliciu. [< germ. *Silit*]

SILL *s. m.* (*geol.*) corp vulcanic orizontal sau puțin înclinat, alcătuit din lava care a pătruns printre formațiile sedimentare. [var. *sil* s. n. / < fr. *sill*, engl. *sill* — prag]

SILOGÍSM *s. m.* raționament deductiv prin care dintr-o judecată universală se derivă o nouă judecată prin intermediul unei a treia. [< fr. *syllogisme*, cf. lat. *syllogismus*, gr. *syllogismos*]

SILOGÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la silogism. [cf. fr. *syllogistique*]

SILOGÍSTICĂ *s. f.* ramură a logicii formale care studiază silogismul. [cf. fr. *syllogistique*]

SILÓN *s. n.* fibră sintetică textilă obținută prin polimerizare. [< germ. *Silon*, nume comercial]

SILOXICÓN *s. n.* deșeu care se formează în timpul producerii carburii de siliciu. [et. incertă]

SILOXÍD *s. m.* varietate de sticlă de cuarț, din care se fac vase de laborator. [et. incertă]

SILÓZ *s. n.* depozit de dimensiuni mari, folosit pentru păstrarea cerealelor, a cărbunilor etc. și înzestrat cu instalații de uscare, de transport etc. ● depozit pentru păstrarea furajelor, a fructelor etc. [< rus. *silos*, după fr. *silo*, it. *silos*, cf. sp. *silo* < lat. *sirus*, gr. *siros*]

SILUETÁ *vb. I. tr. (liv.)* a contura, a desena o siluetă. [pron. *-lu-e-*. / < fr. *silhouetter*]

SILUÉTĂ *s. f.* 1. imagine a unei ființe, a unui lucru etc. care se proiectează ca o umbră pe un fond luminos. ● desen care reprezintă contururile unei ființe sau ale unui lucru pe un fond deschis. ● desen din placaj sau din carton pe care sînt fixate țintele la tir. ● element de decor reprezentînd tufișuri, profiluri de case etc. 2. talie zveltă, bine proporționată. O *(fam.) a face ~* = a deveni zvelt, a slăbi. [pron. *-lu-e-*. / < fr. *silhouette*, cf. *Silhouette*, controlor general impopular al finanțelor în Franța]

SILUMÍN *s. n.* aliaj de aluminiu și siliciu. [< fr. *silumin*]

SILUMINÍT *s. n.* material izolant, rezistent la temperaturi înalte. [< *silumin* + *-it*]

SILURIÁN *s. n. (geol.)* a treia perioadă (sistem) a paleozoicului. v. g o t l a n d i a n. // *adj.* care aparține acestei perioade ; siluric. [pron. *-ri-an./* < fr. *silurien*, cf. *siluri*, vechiul nume al celților, care au trăit în sud-vestul Angliei]

SILÚRIC, -Ă *adj.* din perioada siluriană; silurian. [< germ. *silurisch*]

SILURÍDE *s. n. pl.* familie de pești de apă dulce avînd ca tip somnul ; *(la sg.)* pește din această familie. [< lat. *siluridae* < *silurus* — somn]

SILV- v. s i l v i-.

SILVÁN *s. m.* geniu al pădurilor la romani, asemănător în multe privințe cu satirii și faunii. [< fr. *sylvain*, cf. lat. *silva* — pădure]

SILVANÍT *s. n.* minereu de aur și argint. [pl. *-te*. / < fr. *sylvanite*]

SÍLVĂ *s. f. (silv.)* unitate de măsură convențională, egală cu un metru cub, care stă la baza unui tarif unic de cubaj, folosită în silvicultură. [< lat. *silva* — pădure]

SILVÉSTRU, -Ă *adj. (rar)* de pădure. [< fr. *sylvestre*, lat. *silvester*]

SILVI- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) pădure", „silvic". [var. *silv-*, *silvo-*. / < fr. *sylvi-*, cf. lat. *silva*]

SÍLVIC, -Ă *adj.* care se referă la păduri, la silvicultură; forestier. [cf. lat. *silva* — pădure]

SILVÍCOL, -Ă *adj.* referitor la silvicultură. ● *(despre plante sau formații vegetale)* care intră în compoziția pădurilor, care trăiește în păduri. [< fr. *sylvicole*]

SILVICULTÓR, -OÁRE *s. m. f.* specialist în silvicultură. [< fr. *sylviculteur*]

SILVICULTÚRĂ *s. f.* știință care studiază cultura, amenajarea și exploatarea pădurilor. [< fr. *sylviculture*, cf. lat. *silva* — pădure, *cultura* — cultură]

SILVÍNĂ *s. f.* clorură naturală de potasiu. [< fr. *sylvine*]

SILVINÍT *s. n.* amestec natural de silvină și sare gemă, folosit ca îngrășămînt agricol. [< fr. *sylvinite*]

SILVO- v. s i l v i-.

SILVOAMELIORÁȚII *s. f. pl.* ansamblu de lucrări menite să combată degradarea terenurilor forestiere. [cf. fr. *sylvo-amélioration*]

SILVOBIOLOGÍE *s. f.* parte a silviculturii care studiază procesele și legile de viață ale pădurii. [pron. *-bi-o-*. gen. *-iei*. / cf. fr. *sylvo-biologie*]

SILVOLOGÍE *s. f.* știința despre pădure ca fenomen natural. [gen. *-iei*. / < fr. *sylvologie*]

SILVOMECANIZÁRE *s. f.* tehnica exploatării pădurilor cu mijloace mecanice. [< *silvo-* + *mecanizare*]

SILVOSTÉPĂ *s. f.* regiune de trecere între o zonă de pădure și o zonă de stepă, cu vegetație formată din arbuști ; antestepă. [< fr. *sylvosteppe*]

SILVOTÉHNICĂ *s. f.* aplicarea în practică, pe scară de producție, a rezultatelor obținute de știința silvică în vederea realizării obiectivelor economiei forestiere. [gen. *-cii*. / cf. lat. *silva* — pădure, gr. *techne* — meșteșug]

SILVOTERAPÍE *s. f.* acțiunea profilactic-curativă binefăcătoare a arborilor și arbuștilor asupra oamenilor bolnavi sau obosiți. [gen. *-iei*. / cf. fr. *sylvothérapie*]

SILVOTÚNDRĂ *s. f.* regiune din sudul tundrei în care alternează insule de pădure și de stepă. [< *silvo-* + *tundră*]

SIM- v. s i n-.

SÍMA *s. f.* parte a globului pămîntesc în care predomină roci bogate în siliciu și magneziu. [< fr. *sima* < *si(liciu)* + *ma(gneziu)*]

SIMARUBACÉE *s. f. pl.* familie de plante dialipetale cuprinzînd arbori cu frunze alterne foarte mari, a căror scoarță are proprietăți aperitive ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e-*. sg. *invar*. / < fr. *simaroubacées*]

SIMBIÓNT *s. m.* v. s i m b i o t.

SIMBIÓT *s. m.* plantă sau animal care trăiește în simbioză. [pron. *-bi-ot*. var. *simbiont* s. m. / < fr. *symbiote*, cf. germ. *Symbiont*]

SIMBIÓTIC, -Ă *adj.* care trăiește în simbioză ; simbiotrof. [pron. *-bi-o-*. / < fr. *symbiotique*]

SIMBIÓTICĂ *s. f.* arta de a asocia oamenii pentru a constitui, cultiva și conserva între ei viața de societate. [gen. *-cii*. / cf. gr. *syn* — împreună, *bios* — viață]

SIMBIOTRÓF, -Ă *adj.* simbiotic. [pron. *-bi-o-*. / < fr. *symbiotrophe*, cf. gr. *syn* — cu, *bios* — viață, *trophe* — hrană]

SIMBIÓZĂ *s. f.* asociere a două viețuitoare din specii diferite, care își duc viața în comun. ● *(fig.)* unire strînsă, intimă ; prietenie. [pron. *-bi-o-*. / < fr. *symbiose*, cf. gr. *syn* — cu, *bios* — viață]

SIMBLEFARÓN *s. n. (med.)* aderență a conjunctivei palpebrale de conjunctiva globului ocular sau de cornee. [< fr. *symblépharon*, cf. gr. *syn* — cu, *blepharon* — pleoapă]

SIMBÓL *s. m.* semn care reprezintă, în mod convențional sau prin analogie, un obiect, o noțiune, o idee etc. ● orice semn convențional care abreviază ceva ; literă sau grup de litere care reprezintă numele unui element chimic ; literă sau grup de litere care reprezintă o unitate de măsură etc. O *~ul credinței* = crez. ● figură de stil prin care

se exprimă o idee abstractă cu ajutorul unui obiect, pe baza unei analogii. [cf. lat. *symbolum*, gr. *symbolon* — semn, marcă, fr. *symbole*, it. *simbolo*]

SIMBÓLIC, -Ă *adj.* folosit ca simbol ; exprimat printr-un simbol. [cf. lat. *simbolicus*, fr. *symbolique*]

SIMBOLÍCĂ *s. f.* **1.** exprimare a unor idei, a unor sentimente etc. prin simboluri ; simbolistică. ● ansamblul simbolurilor proprii unui popor, unei religii etc. **2.** știință care studiază și explică simbolurile ; simbologie. ● ramură a teologiei care studiază comparativ simbolurile de credință ale diferitelor confesiuni. ● teorie a simbolurilor în care raționale logice și raporturile dintre ele sînt înlocuite prin semne convenționale. [gen. *-cii*. / < fr. *symbolique*, cf. germ. *Symbolik*]

SIMBOLÍSM *s. n.* **1.** curent în artă și literatura universală, de la sfîrșitul sec. XIX și începutul sec. XX, care a încercat, cu ajutorul simbolurilor, să stabilească corespondențe între fenomenele universului fizic și cele ale lumii morale, eliberînd totodată versul de rigorile tradiționalismului clasic și căutînd prin melodie și armonie verbală să-l apropie de muzică ● *(în artele plastice)* practicarea unei arte ideiste și sintetiste în spiritul simbolismului literar. **2.** ~ *fonetic* = capacitatea structurii fonetice a unui cuvînt de a sugera sau a întări noțiunea pe care o desemnează. **3.** curent filozofic idealist potrivit căruia legătura dintre idei nu presupune raporturi de la cauză la efect, ci de la simbol la obiectul reprezentat de acesta, gîndirea reducîndu-se doar la cunoașterea simbolurilor realității. [< fr. *symbolisme*]

SIMBOLÍST, -Ă *adj.* referitor la simbolism, care aparține simbolismului. // *s. m. f.* adept al simbolismului. ● poet care face parte din curentul simbolist. [< fr. *symboliste*]

SIMBOLÍSTICĂ *s. f.* simbolică (1). [gen. *-cii*. / < rus. *simvolistika*]

SIMBOLIZÁ *vb. I. tr.* a constitui un simbol, a exprima, a reprezenta printr-un simbol. [< fr. *symboliser*]

SIMBOLIZÁRE *s. f.* reprezentare în artă și literatură a unei idei, a unui sentiment etc. printr-un simbol. ● reprezentare printr-un semn convențional sau printr-o cifră. [< *simboliza*]

SIMBOLOGÍE *s. f.* *(liv.)* simbolică (2). [gen. *-iei*. / < it. *simbologia*]

SIMEDIÁNĂ *s. f.* dreaptă care trece printr-un vîrf al unui triunghi și este simetrica medianei față de bisectoarea interioară dusă din același vîrf. [pron. *-di-a-*. / < fr. *symédiane*]

SIMÉTRIC, -Ă *adj.* **1.** care prezintă simetrie. ● *(s. n. f.)* dreaptă sau punct așezate simetric cu altă dreaptă sau cu alt punct. **2.** *funcție ~ă* = funcție a mai multor variabile care nu se schimbă, orice mutări ar suferi aceste variabile. [< fr. *symétrique*, it. *simmetrico*]

SIMETRÍE *s. f.* **1.** așezare, dispunere a unor părți identice într-un mod asemănător într-un ansamblu, într-un tot. ● armonie, îmbinare armonioasă rezultată din anumite combinații regulate și bine proporționate. **2.** proprietatea unei figuri în raport cu un punct, cu o dreaptă sau cu un plan de a avea puncte care să corespundă două cîte două. ● proprietatea a două figuri de a se suprapune exact. [gen. *-iei*. / cf. fr. *symétrie*, it. *simmetria* < lat., gr. *symmetria* < gr. *syn* — cu, *metron* — măsură]

SIMÉZĂ *s. f.* **1.** *(arhit.)* mulură la partea de sus a unei cornișe. **2.** panou într-o galerie de tablouri. [< fr. *cimaise*]

SIMFÍZĂ *s. f.* articulație fixă. ● legarea a două oase împreună. ● alipire prin aderențe a două membrane seroase ; sinechie. [< fr. *symphyse*, cf. gr. *syn* — cu, *physis* — structură]

SIMFIZIOTOMÍE *s. f.* *(med.)* secționare a unei simfize. [pron. *-zi-o-*. gen. *-iei*. / < fr. *symphyséotomie*]

SIMFIZÍTĂ *s. f.* *(med.)* inflamație a simfiziei pubiene. [< fr. *symphysite*]

SIMFÓNIC, -Ă *adj.* **1.** de simfonie ; care are însușirile simfoniei. O *poem* ~ = compoziție instrumentală avînd un program cu caracter narativ, liric sau dramatic. **2.** armonios, plăcut (ca o simfonie). [< fr. *symphonique*]

SIMFONÍE *s. f.* **1.** compoziție muzicală pentru orchestră, care cuprinde de obicei patru părți. **2.** *(fig.)* îmbinare armonioasă de culori. [gen. *-iei*. / < fr. *symphonie*, it. *sinfonia*, cf. lat., gr. *symphonia*]

SIMFONIÉTĂ *s. f.* simfonie scurtă sau scrisă pentru o formație instrumentală redusă. [pron. *-ni-e-*. / cf. it. *sinfonietta*]

SIMFONÍSM *s. n.* totalitatea principiilor care stau la baza creației simfonice și a muzicii instrumentele în genere. ● concepție care promovează ideea transformării genurilor muzicale într-un domeniu de pură expresie sau virtuozitate. [< fr. *symphonisme*]

SIMFONÍST *s. m.* compozitor de muzică simfonică. [< fr. *symphoniste*]

SIMIÁN, -Ă *adj.* referitor la maimuțe ; simiesc. // *s. m. pl.* subordin de mamifere primate cuprinzînd maimuțele superioare ; *(la sg.)* animal din acest subordin. [pron. *-mi-an*. pl. *-ieni*, *-iene*. / < fr. *simien*, cf. lat. *simius* — maimuță]

SIMIÉSC, -Ă *adj.* simian. [< fr. *simiesque*]

SIMIL- v. s i m i l i-.

SIMILÁR, -Ă *adj.* de aceeași natură ; asemănător ; analog. [< fr. *similaire*, cf. lat. *similis*]

SIMILARITÁTE *s. f.* faptul de a fi similar. [cf. fr. *similarité*]

SIMILI- element prim de compunere savantă cu semnificația „asemănător", „similar", „asemenea cu". [var. *simil-*. / < fr. *simili-*, cf. it. *simile*, lat. *similis*]

SIMILIDIAMÁNT *s. n.* sticlă sintetică folosită la imitarea diamantelor. [pron. *-di-a-*. / < fr. *similidiamant*]

SIMILIGRAVÚRĂ *s. f.* *(poligr.)* procedeu de gravură fotomecanică prin interpunerea unei site între original și placa fotografică. ● imagine reprodusă prin acest procedeu. [< fr. *similigravure*]

SIMILIPIÁTRĂ *s. f.* tencuială de piatră artificială, folosită mai ales pentru fațade. [după fr. *similipierre*, germ. *Similistein*]

SIMILITÚDINE *s. f.* asemănare, potrivire. ● stare a două figuri geometrice care au unghiuri egale și laturi proporționale. [cf. lat. *similitudo*, fr. *similitude*]

SIMONIÁC, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care se face vinovat de simonie. [pron. *-ni-ac*. / < fr. *simoniaque*, lat. *simoniacus*]

SIMONÍE *s. f.* *(liv.)* trafic cu obiecte sfinte. [gen. *-iei*. / < fr. *simonie*, cf. *Simon Magul*, personaj biblic]

SIMPATALGÍE *s. f.* *(med.)* durere a sistemului nervos simpatic. [gen. *-iei*. / < fr. *sympathalgie*]

SIMPATECTOMÍE *s. f.* ablațiune a ganglionilor sau a fibrelor nervoase ale siste-

mului simpatic. [gen. *-iei.* / < fr. *sympathectomie*, cf. fr. *sympathique*, gr. *ektome* — excizie]

SIMPATÉTIC, -Ă *adj.* care provoacă stări sufletești ; sugestiv. [cf. germ. *sympathetisch*]

SIMPÁTIC *adj.* 1. care inspiră simpatie ; plăcut, drag, atrăgător. 2. *cerneală ~ă* = cerneală care, după ce s-a scris cu ea, nu devine vizibilă decît în urma tratării cu diferite chimice sau cu ajutorul căldurii. 3. *(anat.) sistem nervos ~* sau *(s.n.) marele ~* = parte a sistemului nervos formată din ganglioni și fibre nervoase, care reglează funcțiile vegetative. [cf. fr. *sympathique*, it. *simpatico* < gr. *syn* — cu, *pathos* — afecțiune]

SIMPATICOLÍTIC, -Ă *adj., s.n.* (medicament) care paralizează sistemul nervos simpatic ; simpatolitic. [< fr. *sympathicolytique*]

SIMPATICOMIMÉTIC, -Ă *adj., s.n.* (medicament) care excită sistemul nervos simpatic ; simpatomimetic. [< fr. *sympathicomimétique*]

SIMPATICOTOMÍE *s.f. (med.)* secționare și îndepărtare pe cale chirurgicală a unei părți din lanțul ganglionar simpatic. [gen. *-iei.* / < fr. *sympathicotomie*]

SIMPATICOTONÍE *s.f. (med.)* constituție caracterizată printr-o sensibilitate specială a sistemului nervos simpatic. [gen. *-iei.* / < fr. *sympathicotonie*]

SIMPATÍE *s.f.* 1. atracție, afinitate, înclinație pentru o persoană, pentru un popor, pentru o cauză etc. ; afecțiune ; dragoste. ● obiectul acestui sentiment. 2. *(med.)* legătura, raportul dintre (două) organe simetrice, care face ca atunci cînd unul este atins să sufere și celălalt. ● corespondență presupusă între calitățile unor corpuri. [gen. *-iei.* / < fr. *sympathie*, it. *simpatia*, lat., gr. *sympathia*]

SIMPATÍNĂ *s.f.* substanță secretată de terminațiile nervoase ale sistemului nervos simpatic. [< fr. *sympathine*]

SIMPATIZÁ *vb. I. tr.* a avea sentimente de simpatie (1) față de cineva sau ceva. ● *intr.* a împărtăși ideile, sentimentele și aspirațiile cuiva. [< fr. *sympathiser*]

SIMPATIZÁNT, -Ă *s.m.f.* cel care împărtășește ideile, aspirațiile unui partid, ale unei organizații etc. fără să fie membru al acestora. [cf. fr. *sympathisant*]

SIMPATOLÍTIC, -Ă *adj., s.n.* simpaticolitic. [< fr. *sympatholytique*]

SIMPATOLÍZĂ *s.f. (med.)* distrugere a elementelor nervoase ale sistemului simpatic. [< fr. *sympatholyse*]

SIMPATOLOGÍE *s.f. (biol.)* studiul reacțiilor simpatice fiziologice sau patologice. [gen. *-iei.* / < fr. *sympathologie*]

SIMPATOMIMÉTIC, -Ă *adj., s.n.* simpaticomimetic. [< fr. *sympathomimétique*]

SIMPATÓZĂ *s.f. (med.)* nevroză care afectează sistemul neurovegetativ. [< fr. *sympathose*]

SIMPÁTRIC, -Ă *adj. (biol. ; despre specii, populații)* care ocupă același areal fără să se încrucișeze și avînd evoluții separate. [< fr. *sympatrique*, cf. gr. *syn* — împreună, lat. *patria* — patrie]

SIMPETÁL, -Ă *adj. (despre flori, plante)* a cărei corolă are petalele unite între ele. v. gamopetal. / < germ. *sympetal*]

SIMPLAMÉNTE *adv. (rar)* pur și simplu; propriu-zis. [cf. fr. *simplement*]

SÍMPLEX *s.n.* 1. legătură telefonică în care abonatul dispune singur de o linie. 2. tricot din urzeală cu aspect de față pe ambele părți. [< fr. *simplexe*, it., lat. *simplex*]

SIMPLICITÁTE *s.f.* simplitate. [cf. fr. *simplicité*, lat. *simplicitas*]

SIMPLIFICÁ *vb. I. tr.* a face (mai) simplu. ● a reduce o fracție, o expresie algebrică etc. printr-un divizor comun. [p.i. *simplific*, 3, 6 *-că.* / cf. fr. *simplifier* < lat. *simplex* — simplu, *facere* — a face]

SIMPLIFICÁRE *s.f.* acțiunea de a simplifica și rezultatul ei ; simplificație ; *(spec.; mat.)* operația de a reduce fracțiile. [< *simplifica*]

SIMPLIFICATÓR, -OÁRE *adj., s.m.f.* (cel) care simplifică ; vulgarizator. [cf. fr. *simplificateur*]

SIMPLIFICÁȚIE *s.f. (rar)* simplificare. [gen. *-iei.* / < fr. *simplification*]

SIMPLÍSM *s.n.* mod unilateral și superficial de a privi lucrurile : nivel intelectual scăzut. [cf. fr. *simplisme*]

SIMPLÍST, -Ă *adj. (despre concepții, raționamente etc.)* care consideră lucrurile superficial, unilateral ; bazat pe simplism, sărac. [cf. fr. *simpliste*]

SIMPLITÁTE *s.f.* 1. însușirea de a fi simplu, necomplicat ; simplicitate. ● lipsă de artificialitate, de afectare, de rafinament sau de prefăcătorie ; sinceritate, cinste. 2. naivitate, credulitate ; prostie. [< *simplu* + *-itate*]

SIMPLÓCĂ *s.f.* procedeu retoric constînd din reunirea anaforei cu epifora, astfel încît în mai multe fraze consecutive cuvîntul de la început și, respectiv, cel de la sfîrșit rămîn aceleași. [< fr. *symploque*, cf. gr. *symploke*]

SIMPLÓN *s.n.* numele unui tren internațional rapid. [pl. *-oane.* / < *Simplon*, celebru tunel și pas în Alpi]

SÍMPLU *adj.* 1. care este format dintr-un singur element sau din elemente omogene. ● *(s.n.)* probă la jocurile de tenis, disputată între doi jucători. 2. ușor de făcut, de priceput etc. ● fără ornamente, neîncărcat, necăutat. ● *(gram.) timp ~* = timp al verbului care se conjugă fără auxiliar. 3. care este într-un singur plan ; care se petrece o singură dată. 4. *(despre oameni sau manifestările lor)* lipsit de rafinament, de afectare ; sincer, cinstit. ● lipsit de cultură ; *(peior.)* necioplit. [cf. fr. *simple*, lat. *simplex*]

SIMPODIÁL, -Ă *adj. (despre ramificația tulpinii)* pe care cresc muguri axiliari. [pron. *-di-al.* / < it. *simpodiale*]

SIMPÓDIU *s.m.* mod de ramificație a tulpinii prin creșterea mugurilor axilari. [pron. *-diu.* / < lat. *simpodium*, fr. *sympode*, cf. gr. *sympous* — cu picioarele unite]

SIMPÓTIC, -Ă *adj. (rar)* cu caracter de orgie ; orgiac. [cf. gr. *symposion* — banchet]

SIMPOZIÓN *s.n.* 1. *(ant.)* ultima parte a unui banchet, în care se bea, se executau dansuri și cîntece și se purtau conversații. 2. întrunire în cadrul căreia se dezbat diferite probleme culturale, politice, tehnice etc. [pron. *-zi-on.* / < fr., gr. *symposion*, cf. gr. *syn* — cu, *posis* — faptul de a bea]

SIMPTÓM *s.n.* semn, indiciu, manifestare a unei boli care servește la stabilirea diagnosticului. ● *(fig.)* semn, indiciu al unei stări anormale, mai ales al unui fenomen social-economic. [pl. *-oame, -omuri.* / < fr. *symptôme*, cf. gr. *symptoma* < *syn* — cu, *piptein* — a cădea, a se întîmpla]

SIMPTOMÁTIC, -Ă *adj.* care are caracter de simptom. O *tratament* ~ = tratament care urmăreşte numai înlăturarea simptoamelor unei boli, neglijind adevăratele cauze. ● *(fig.)* care indică existenţa unei stări de lucruri oarecare ; semnificativ. [< fr. *symptomatique*]

SIMPTOMATOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la simptomatologie. [< fr. *symptomatologique*]

SIMPTOMATOLOGÍE *s. f.* totalitatea simtoamelor unei boli. ● parte a medicinii care studiază simptoamele bolilor. [gen. *-iei.* / < fr. *symptomatologie*, cf. gr. *symptoma* — simptom, *logos* — studiu]

SIMULÁ *vb. I. tr.* a face să pară adevărat ceva inexistent, a da în mod intenţionat o impresie falsă ; a se preface. [< fr. *simuler*, it., lat. *simulare* — a imita]

SIMULÁCRU *s. n.* imitaţie înşelătoare, aparenţă falsă ; spoială. [< fr. *simulacre*, cf. lat. *simulacrum* — copie]

SIMULÁNT, -Ă *s. m. f.* cel care simulează o boală, o nebunie etc. [cf. fr. *simulant*]

SIMULÁRE *s. f.* acţiunea de a simula şi rezultatul ei ; prefăcătorie ; simulaţie. [< *simula*]

SIMULATÓR *s. n.* sistem tehnic destinat rezolvării ecuaţiilor care caracterizează un anumit obiect sau fenomen. ● dispozitiv identic cu cel al unui vehicul spaţial, în care se efectuează antrenamentele astronauţilor. [cf. fr. *simulateur*]

SIMULÁŢIE *s. f.* simulare. [gen. *-iei.* var. *simulaţiune* s. f. / cf. fr. *simulation*, lat. *simulatio*]

SIMULAŢIÚNE *s. f.* v. simulaţie.

SIMULTÁN, -Ă *adj.* care se petrece, care are loc în acelaşi timp ; concomitent. // *s. n.* demonstraţie a unui şahist cu o clasificare superioară, care joacă în acelaşi timp cu mai mulţi adversari de categorie inferioară. [var. *simultaneu, -ee* adj. / < fr. *simultané*, cf. lat. t. *simultaneus* < *simul* — în acelaşi timp]

SIMULTANEÍSM *s. m.* 1. faptul de a se petrece simultan. 2. procedeu de narăţiune constînd în a prezenta fără tranziţie evenimente care se desfăşoară simultan în diverse locuri. 3. tehnică de a picta care constă în a suprapune la acelaşi obiect două puncte de vedere diferite. [pron. *-ne-ism.* / germ. *Simultaneismus*]

SIMULTANEÍST, -Ă *adj.* referitor la simultaneism. [pron. *-ne-ist.* / cf. fr. *simultanéiste*]

SIMULTANEITÁTE *s. f.* însuşirea unor acţiuni sau a unor fenomene de a fi simultane. [pron. *-ne-i-.* / cf. fr. *simultanéité*]

SIMULTANEIZÁ *vb. I. tr.* a da un caracter simultan, a face să se petreacă în acelaşi timp. [pron. *-ne-i-.* / et. incertă]

SIMULTANÉU, -ÉE *adj.* v. simultan.

SIMÚN *s. n.* vînt puternic, uscat şi foarte cald, care bate în Sahara şi în Arabia de la sud către nord. [< fr. *simoun*, cf. ar. *samun*]

SIN- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „împreună", „cu". [var. *sim-.* / < it. *sin-*, fr. *syn-*, cf. gr. *syn*]

SINAFÍE *s. f.* fenomen care se produce atunci cînd două versuri sînt strînse unite, astfel încît are loc eliziunea de la unul la altul, sau acelaşi cuvînt termină un vers şi începe pe celălalt. ● folosirea repetată a aceleiaşi conjuncţii (copulative). v. polisindet. [gen. *-iei.* / < fr. *synaphie*, gr. *synapheia* — unire]

SINAGÓGĂ *s. f.* 1. casă de rugăciune, templu mozaic. 2. organizaţie religioasă la mozaici asemănătoare parohiilor creştine. [pl. *-gi, -ge.* / cf. fr. *synagogue*, gr. *synagoge* — reuniune]

SINALAGMÁTIC, -Ă *adj. (despre contracte)* care impune obligaţii reciproce pentru părţile interesate. [< fr. *synallagmatique*, cf. gr. *synallagmatikos* < *synallagma* — schimb, tranzacţie]

SINALÉFĂ *s. f. (lingv.)* reunirea a două silabe într-una singură în timpul pronunţării. [< fr. *synalèphe*, cf. gr. *synaloiphe* < *synaleiphein* — a face coerent]

SINALÉPSĂ *s. f. (lingv.)* reducere a unui diftong la o singură vocală. [< fr. *synalepse*]

SINALGEZÍE *s. f. (med.)* sinalgie. [gen. *-iei.* / cf. fr. *synalgésie*]

SINALGÍE *s. f. (med.)* durere resimţită, prin simpatie, la nivelul unui organ sănătos ; sinalgezie. [gen. *-iei.* / < fr. *synalgie*, cf. gr. *syn* — cu, *algos* — durere]

SINANTÉR, -Ă *adj. (bot. ; despre androceu)* la care staminele concresc prin antenele lor, formînd un tub prin care trece stilul pistilului. // *s. f. pl.* altă denumire pentru familia compozeelor. [< fr. *synanthéré(s)*, cf. gr. *syn* — împreună, *anthos* — floare]

SINANTRÓP *s. m.* mamifer apropiat de pitencantrop, ale cărei fosile au fost descoperite pe teritoriul Chinei. [< fr. *sinanthrope*, cf. lat. *Sina*, nume dat de romani Chinei, gr. *anthropos* — om]

SINAPÍSM *s. m.* cataplasmă din făină de muştar cu apă, care se aplică pe diferitele părţi bolnave ale corpului spre a provoca un aflux de sînge. [< fr. *sinapisme*, cf. lat. *sinapis* — muştar]

SINÁPSĂ *s. f. (biol.)* 1. punct de contact între doi neuroni. 2. proces de împerechere a cromozomilor omologi în meioză. [< fr. *synapse*, cf. gr. *synapsis* — legătură]

SINARHÍE *s. f.* guvernare simultană a mai multor căpetenii care conduc fiecare cîte o parte a unui stat. [gen. *-iei.* / < fr. *synarchie*]

SINARMONÍSM *s. m.* asimilare progresivă a vocalelor dintr-un cuvînt, întîlnită în limbile turco-tătare ; armonie vocalică. [< fr. *synharmonisme*]

SINARTRÓZĂ *s. f. (anat.)* articulaţie fixă între două oase fără interpunerea unei cavităţi sinoviale. [< fr. *synarthrose*, cf. gr. *syn* — cu, *arthrosis* — articulaţie]

SINÁXĂ *s. f.* nume dat adunărilor primilor creştini. [< fr. *synaxe*, cf. gr. *synaxis* — adunare]

SINCÁRP, -Ă *adj. (bot. ; despre gineceu ; op.* apocarp) cu carpelele unite. [< fr. *syncarpe*, cf. gr. *syn* — împreună, *karpos* — fruct]

SINCARPÍE *s. f. (bot.)* concreştere întîmplătoare a mai multor fructe. [gen. *-iei.* / < fr. *syncarpie*]

SÍNCER, -Ă *adj.* neprefăcut, care se exprimă cinstit. ● adevărat ; deschis, făcut pe faţă. [cf. fr. *sincère*, it. *sincero* < lat. *sincerus* — fără pată]

SINCERITÁTE *s. f.* însuşirea, caracterul a ceea ce este sincer ; neprefăcătorie, francheţe. [cf. fr. *sincérité*, lat. *sinceritas*]

SÍNCHIZIS *s. n. (med.)* lichefiere a corpului vitros. [< fr. *synchysis*]

SINCINEZÍE *s. f. (med.)* mişcare automată, involuntară a unui membru paralizat al corpului cu ocazia unei mişcări voluntare a

unui membru sănătos. [gen. *-iei.* / < fr. *syncinésie*, cf. gr. *syn* — cu, *kinesis* — mișcare]

SINCIPITÁL, -Ă *adj.* care ține de sinciput. [< fr. *sincipital*]

SINCIPÚT *s. n.* osul craniului care corespunde creștetului capului ; vertex. ● bregmă. [pl. *-te, -turi.* / < fr. *sinciput*, cf. lat. *sinciput* < *semi* — jumătate, *caput* — cap]

SINCÍȚIU *s. n. (biol.)* țesut în care celulele formează o masă protoplasmatică bogată în nuclee. [< fr. *syncytium*, cf. gr. *syn* — cu, *kytos* — celulă]

SINCLINÁL *s. m.* partea concavă a unei cute geologice. [pl. *-le, -luri.* / < fr. *synclinal*, cf. gr. *syn* — cu, *klinein* — a se înclina]

SINCLINÓRIU *s. n.* grupare de cute geologice formînd un mare sinclinal. [< fr. *synclinorium*]

SINCONDRÓZĂ *s. f. (biol.)* sinartroză în care suprafețele sînt legate printr-o fișie de cartilaj. [< fr. *synohondrose*, cf. gr. *syn* — cu, *chondros* — cartilaj]

SINCOPÁ *vb. I. tr.* a face o sincopă (2, 3). [< fr. *syncoper*]

SINCOPÁRE *s. f.* acțiunea de a sincopa și rezultatul ei. [< *sincopa*]

SINCOPÁT, -Ă *adj.* 1. *(despre muzică)* care folosește sincopa (2). 2. *(despre vocale sau grupuri de vocale neaccentute)* dispărut din interiorul unui cuvînt prin sincopă (3). [< *sincopa*]

SINCÓPĂ *s. f.* 1. pierdere a sensibilității și a mișcărilor voluntare datorită încetării subite momentane sau definitive a funcției inimii, însoțite de întreruperea respirației. 2. *(muz.)* efect ritmic cu caracter dinamic, obținut prin mutarea accentului unei măsuri de pe timpul tare pe cel slab. 3. suprimarea unei vocale sau a unui grup de vocale neaccentuate din interiorul unui cuvînt. [cf. fr. *syncope*, lat. *syncopa*, gr. *synkope* < *syn* — cu, *koptein* — a tăia]

SINCOPÍSM *s. n.* pseudonim alcătuit din anumite litere și puncte. [et. incertă]

SINCRÁZĂ *s. f.* v. s i n c r e z ă.

SINCRÉTIC, -Ă *adj.* referitor la sincretism ; sincretistic. [< fr. *syncrétique*]

SINCRETÍSM *s. n.* 1. stare de nediferențiere a elementelor unui fenomen, specifică fazelor primitive de dezvoltare. 2. contopire a unor elemente de gîndire, de viață socială, artistică etc. într-un complex în care încă nu-și pot semnala specificul. ● *(fil.)* amestec de teorii diferite și contradictorii. [< fr. *syncretisme*, cf. gr. *synkretizein* — a reuni]

SINCRETÍST, -Ă *s. m. f.* adept al sincretismului (2). [< fr. *syncrétiste*]

SINCRETÍSTIC, -Ă *adj.* sincretic. [< germ. *syncretistisch*]

SINCRÉZĂ *s. f. (lingv.)* fuziune a mai multor silabe într-una singură. [var. *sincrază* s. f. / < it. *sincrasi*, cf. gr. *synkrasis* — amestec]

SINCRÍZĂ *s. f.* figură retorică prin care se definește ceva prin contrariul său. [cf. gr. *synkrisis*]

SINCROCICLOTRÓN *s. n.* ciclotron în care defazarea datorită creșterii masei este compensată prin modularea frecvenței potențialului accelerator. [< fr. *synchrocyclotron*]

SINCROFAZOTRÓN *s. n.* accelerator pentru particule grele, mai puternic decît ciclotronul, al cărui principiu de funcționare îmbină elemente ale sincrotronului și fazotronului. [< fr. *synchrophasotron*]

SINCRÓN, -Ă *adj.* sincronic (1). [< fr. *synchrone*]

SINCRÓNIC, -Ă *adj.* 1. *(despre fapte, fenomene ;* op. d i a c r o n i c) care există sau se întîmplă în același timp ; simultan. 2. referitor la fapte, la fenomene sau la evenimente existente sau petrecute în același timp. 3. *(despre metode de studiu sau puncte de vedere)* independent de evoluție ; static, neistoric. 4. *(despre două ceasornice)* care arată simultan timpuri egale. [< fr. *synchronique*, cf. gr. *syn* — cu, *chronos* — timp]

SINCRONICITÁTE *s. f.* sincronie. [< *sincronic* + *-itate*]

SINCRONÍE *s. f. (rar)* caracterul a ceea ce este sincronic ; sincronicitate, sincronitate. ● ansamblul fenomenelor lingvistice considerate la un moment dat. [gen. *-iei.* / < fr. *synchronie*, cf. gr. *syn* — simultan, *chronos* — timp]

SINCRONÍSM *s. n.* 1. proprietate a unor fenomene periodice asemănătoare de a se desfășura simultan ; stare a ceea ce este sincron ; simultaneitate. ● *(cinem.)* simultaneitatea înregistrărilor sonore cu cele ale imaginilor. 2. teorie susținută de Eugen Lovinescu, potrivit căreia, în epoca modernă, cultura (și toate instituțiile) unui popor se dezvoltă, prin imitație și adaptare, în strînsă interdependență cu celelalte culturi. [< fr. *synchronisme*]

SINCRONÍSTIC, -Ă *adj. (despre scrieri cu caracter istoric)* care expune și studiază evenimentele sincronic. [cf. fr. *synchronistique*, germ. *synchronistisch*]

SINCRONITÁTE *s. f. (liv.)* sincronicitate. [et. incertă]

SINCRONIZÁ *vb. I. tr.* a face sincrone (două sau mai multe mișcări, fenomene etc.), a face să fie executat în același timp. ● a realiza sincronismul fenomenelor periodice. ● a face să se potrivească într-un film partea sonoră cu imaginea. [cf. fr. *synchroniser*]

SINCRONIZÁRE *s. f.* acțiunea de a sincroniza și rezultatul ei ; *(cinem.)* potrivire a jocului actorilor de pe peliculă cu vorbirea lor. [< *sincroniza*]

SINCRONIZÁTOR *s. n.* 1. aparat cu care se pune în concordanță pelicula cinematografică care conține imaginea cu aceea care conține partea sonoră. 2. *(mec.)* dispozitiv care are rolul de a egaliza vitezele periferice ale pinioanelor cutiei de viteze, ușurînd astfel schimbarea lină a vitezelor. [< *sincroniza* + *-tor*, după fr. *synchroniseur*]

SINCRONOSCÓP *s. n. (fiz.)* 1. instrument care indică dacă două fenomene periodice sînt sincrone. 2. instrument care determină momentul în care a fost realizată sincronizarea a două tensiuni electrice alternative. ● instrument asemănător cu un oscilograf, folosit pentru prezentarea vizuală a formelor de undă. [< fr. *synchronoscope*]

SINCROTRÓN *s. n.* accelerator de particule de mare putere, în care accelerarea acestora se face mai rapid și cu efect mai mare prin modularea simultană a cîmpului accelerator și a cîmpului magnetic focalizant. [< fr. *synchrotron*]

SINDACTÍL, -Ă *adj.* care prezintă sindactilie. [< fr. *syndactyle*]

SINDACTILÍE *s. f.* malformație congenitală a mîinii sau a piciorului, constînd în lipirea degetelor între ele. [gen. *-iei.* / < fr. *syndactylie*, cf. gr. *syn* — cu, *daktylos* — deget]

SINDERÉZĂ *s. f.* 1. *(în filozofia medievală)* facultate care face posibilă distingerea binelui de rău. 2. *(liv.)* conștiința de sine ;

capacitatea de a distinge, de a face conexiuni. [cf. it. *simderesi* |< gr. *synteresis* < *synterein* — a veghea]

SINDESM- v. s i n d e s m o-.

SINDESMÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a ligamentelor. [|< fr. *syndesmite*]

SINDESMO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) ligamente", „(referitor la) țesutul conjunctiv". [var. *sindesm-*. / < fr. *syndesmo-*, cf. gr. *syndesmos* — fișie, ligament]

SINDESMOLOGÍE *s. f. (med.)* artrologie. [gen. *-iei*. / |< fr. *syndesmologie*, cf. gr. *syndesmos* — ligament, *logos* — știință]

SINDESMOPEXÍE *s. f. (med.)* operație pentru remedierea rupturii unui ligament. [gen. *-iei*. / |< fr. *syndesmopexie*, cf. gr. *syndesmos* — ligament, *pexis* — fixare]

SINDESMOTOMÍE *s. f. (med.)* secționarea chirurgicală a unui ligament. [gen. *-iei*. / < fr. *syndesmotomie*, cf. gr. *syndesmos* — ligament, *tome* — tăiere]

SINDESMÓZĂ *s. f. (med.)* legătură la distanță, prin ligamente sau membrane, a două oase. [< fr. *syndesmose*, cf. gr. *syndesmosis*]

SINDÉZĂ *s. f. (biol.)* împerechere a cromozomilor omologi în profaza meiotică. [< fr. *syndèse*, cf. gr. *syndesis* — legătură]

SÍNDIC *s. m. (ieșit din uz)* reprezentant al unei instituții, al unei obști sau al unei corporații însărcinat cu administrarea treburilor ei. [|< fr. *syndic*, cf. lat. *syndicus* < gr. *syn* — cu, *dike* — proces]

SINDICÁL, -Ă *adj.* referitor la sindicat. [cf. fr. *syndical*]

SINDICALÍSM *s. n.* I. curent mic-burghez oportunist ivit în mișcarea muncitorească la sfîrșitul sec. XIX, care nega necesitatea unui partid politic al proletariatului și a luptei politice împotriva capitalismului, admițînd numai lupta economică a muncitorilor uniți în sindicate. II. mișcare, organizare sindicală. [< fr. *syndicalisme*]

SINDICALÍST, -Ă *adj.* referitor la sindicalism, propriu sindicalismului. // *s. m. f.* 1. adept al sindicalismului. 2. membru al unui sindicat (1). [< fr. *syndicaliste*]

SINDICALIZÁ *vb. I. refl.* a se uni, a se încorpora într-un sindicat, a forma un sindicat. [p. i. *-zez*. / < *sindical* + *-iza*]

SINDICALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a se sindicaliza și rezultatul ei. [< *sindicaliza*]

SINDICÁT *s. m.* 1. organizație de masă care reunește pe bază de adeziune voluntară oamenii muncii din întreprinderi sau instituții și care are drept scop, în regimul capitalist, să lupte pentru satisfacerea revendicărilor economice și politice ale membrilor săi, iar în regimul socialist să mobilizeze pe oamenii muncii la construirea socialismului și să lupte pentru ridicarea continuă a nivelului lor material și cultural de trai. 2. totalitatea membrilor unui sindicat (1). ● sediu al unei organizații sindicale. 3. organizație economică monopolistă în cadrul căreia desfacerea mărfurilor și uneori achiziționarea materiilor prime se fac în comun, cu scopul de a elimina pe concurenți și de a spori astfel profiturile. [cf. fr. *syndicat*, rus. *sindikat*]

SINDRÓM *s. n.* totalitatea simptoamelor care caracterizează o anumită afecțiune. [pl. *-oame*, *-muri*. / < fr., gr. *syndrome* — concurs < *syn* — cu, *dromos* — cursă]

SINECDÓCĂ *s. f.* figură de stil care constă în restrîngerea sau lărgirea sensului unui cuvînt folosindu-se partea pentru întreg, întregul pentru parte, genul pentru specie, specia pentru gen, singularul pentru plural etc. [cf. fr. *synecdoque*, lat., gr. *synecdoche*]

SINECHÍE *s. f. (med.)* aderență ; simfiză. ● lipire a irisului de cornee sau de cristalin. [gen. *-iei*. / < fr. *synéchie*, cf. gr. *synechia* — aderență]

SINECLÍZĂ *s. f. (geol.)* platformă avînd aspectul unui larg sinclinal, cu flancuri ușor înclinate. [|< fr. *synéclise*]

SINECOLOGÍE *s. f.* ramură a ecologiei care se ocupă cu studiul asociațiilor organismelor vegetale sau animale. [gen. *-iei*. / < fr. *synécologie*]

SINECOTOMÍE *s. f. (med.)* secționare a bridelor sau a aderențelor. [gen. *-iei*. / < fr. *synéchotomie*]

SINECÚRĂ *s. f.* slujbă, funcție bine retribuită, care necesită o muncă minimă sau nu necesită nici o muncă. [cf. fr. *sinécure*, engl. *sinecure* < lat. *sine* — fără, *cura* — grijă]

SINECURÍST, -Ă *s. m. f.* beneficiar al unei sinecuri. [< fr. *sinécuriste*]

SINEGÓR *s. m.* apărător în justiție la vechii greci. ● avocat public însărcinat să apere legile împotriva reformelor propuse. [< fr. *synégore*, gr. *synegoros*]

SINEMURIÁN *s. n. (geol.)* al doilea etaj al jurasicului inferior (lias). // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-ri-an*. pl. *-ieni*, *-iene*. / < fr. *sinémurien*, cf. *Sinemurum*, numele latin al orașului *Semur* — Franța]

SINERÉZĂ *s. f.* 1. (op. d i e r e z ă) fuziune a două vocale într-un diftong ; sinizeză ; crasă. 2. separarea lichidului dintr-un gel în urma unei depozitări mai îndelungate. [cf. fr. *synérèse*, gr. *synairesis*]

SINERGÉTIC, -Ă *adj.* referitor la sinergie. [cf. germ. *synergetisch*]

SINERGÍDĂ *s. f. (bot.)* fiecare dintre cele două celule ale sacului embrionar, așezate de o parte și de alta a oosferei. [< fr. *synergide*, cf. gr. *synergos* — colaborator]

SINERGÍE *s. f.* acțiune simultană, îndreptată în același sens, a mai multor organe sau a mai multor agenți. [gen. *-iei*. / < fr. *synergie*, cf. gr. *syn* — cu, *ergon* — acțiune]

SINERGÍSM *s. n.* intensificare a acțiunii a două substanțe prin asocierea lor. [< fr. *synergisme*]

SINESTALGÍE *s. f. (med.)* durere paroxistică provocată în unele afecțiuni (cauzalgie etc.) prin simpla atingere a unei zone îndepărtate de punctul dureros. [gen. *-iei*. / < fr. *synestalgie*, cf. gr. *syn* — cu, *aisthesis* — sensibilitate, *algos* — durere]

SINESTEZÍE *s. f.* 1. *(psih.)* asociație spontană între senzații de naturi diferite ; corespondență (II). 2. tehnică literară constînd în transpunerea metaforică a datelor unui simț în limbajul altui simț. ● *(în pictura expresionistă)* încercare de transpunere grafică sau coloristică a unei senzații auditive. [gen. *-iei*. / < fr. *synesthésie*, cf. gr. *syn* — cu, *aisthesis* — senzație]

SINÉZĂ *s. f.* silepsă. [cf. gr. *synesis* — reunire]

SINFÁZIC, -Ă *adj. (despre procese periodice)* care au aceeași fază. O *antenă ~ă* = antenă alimentată în fază cu celelalte antene ale unui sistem radiant. [|< engl. *sinfazic*]

SINFIBRÓZĂ *s. f. (med.)* sinartroză în care suprafețele sînt legate printr-un țesut fibros. [< fr. *synfibrose*]

SINGENÉTIC, -Ă *adj. (despre minerale)* format în același timp cu roca în care se găsește. [cf. germ. *syngenetisch*]

SINGENÉZĂ *s. f. (geol.)* stadiu în evoluția rocilor sedimentare corespunzînd timpului de

formare a sedimentelor. [< fr. *syngenèse*, cf. gr. *syn* — cu, *genesis* — naștere]

SINGLE *adj. invar.* **1.** *(sport)* singur, individual. **2.** *(muz.)* disc care conține o singură piesă pe fiecare față. [pron. *singl.* / < engl. *single*]

SINGLETÓN *s. n.* singura carte de un anumit semn pe care o are un jucător la bridge. [< engl., fr. *singleton*]

SINGSPIEL *s. n.* gen de teatru muzical de tip popular, în care muzica alternează cu părțile vorbite. [pron. *zing-șpil.* / < germ. *Singspiel*]

SINGULÁR, -Ă *adj.* **1.** care se referă, care privește pe unul singur. O *număr* ~ *(și s. n.)* = categorie gramaticală care indică un singur exemplar dintr-o categorie de ființe, de obiecte etc. ; *(log.) judecăți ~e* = judecăți în care predicatul se enunță despre un nume individual. **2.** neobișnuit, extraordinar ; unic, bizar. ● rar, excelent, unic. // *s. n.* categorie filozofică desemnînd ceea ce aparține unui obiect sau proces, deosebindu-l de celelalte ; individual. [< lat. *singularis*]

SINGULARÍSM *s. n. (fil.)* concepție metafizică potrivit căreia universul este alcătuit dintr-un singur principiu sau are o singură cauză. [< germ. *Singularismus*]

SINGULARIZÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) pune, a scoate în evidență ; a (se) deosebi, a (se) distinge. [cf. fr. *singulariser*]

SINGULARIZÁRE *s. f.* faptul de a (se) singulariza. [< *singulariza*]

SINGULATÍV *s. m. (lingv.) sufix de* ~ = sufix cu ajutorul căruia se formează în unele limbi singularul din tema de plural, care la origine era un substantiv colectiv. [cf. engl. *singulativ*]

SINICHIÓZĂ *s. f. (lit.)* conjuncție. [cf. gr. *synoikeiosis*]

SINIGRÍNĂ *s. f.* substanță chimică aflată în semințele de muștar negru, în hrean și în ridichi, care constituie principiul activ al făinii de muștar. [< fr. *sinigrine*]

SINISTR- v. s i n i s t r o -.

SINISTRÁT, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care a suferit pagube însemnate în urma unui incendiu, a unui bombardament, a unei inundații etc. [cf. fr. *sinistré*]

SINISTRITÁTE *s. f. (rar)* caracter sinistru. [< *sinistru* + *-itate*]

SINISTRO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(de) stînga", „stîng". [var. *sinistr-.* / < fr. *sinistro-*, cf. lat. *sinister* — stîng]

SINISTROCARDÍE *s. f. (med.)* deplasare a inimii spre stînga, dincolo de poziția normală ; levocardie. [gen. *-iei.* / < fr. *sinistrocardie*, cf. lat. *sinister* — stîng, gr. *kardia* — inimă]

SINISTRÓZĂ *s. f. (med.)* tulburare psihică care apare după catastrofe sau după traume psihice, implicînd pierderea capacității de muncă și inhibarea voinței. [< fr. *sinistrose*]

SINÍSTRU, -Ă *adj.* **1.** *(liv.)* de stînga ; stîng. **2.** groaznic, înspăimîntător, înfiorător. ● care inspiră oroare ; oribil. // *s. n. (rar)* dezastru, calamitate, prăpăd, urgie. [< fr. *sinistre*, cf. lat. *sinister* — stîng ; prevestitor de nenorociri]

SINIZÉZĂ *s. f.* sinereză (1). [cf. gr. *sinizesis* — contragere]

SINOCHÍE *s. f. (zool.)* simbioză între microorganisme și oameni, în care beneficiază și gazda. [gen. *-iei.* / < germ. *Synökie*]

SINODÁL, -Ă *adj.* referitor la sinod ; care emană de la un sinod ; sinodic[1]. [< fr. *synodal*]

SINÓDIC[1], -Ă *adj.* sinodal. [< fr. *synodique*]

SINÓDIC[2], -Ă *adj. perioadă ~ă* = perioadă în care se face rotirea completă a unui corp ceresc în jurul altui corp ceresc în mișcare. [cf. fr. *synodique*, gr. *synodikos*]

SINOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în sinologie. [< fr. *sinologue*]

SINOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la sinologie. [< fr. *sinologique*]

SINOLOGÍE *s. f.* știință care studiază istoria, limba și literatura chineză. [gen. *-iei.* / < fr. *sinologie*, cf. lat. t. *sina* — chinez, gr. *logos* — știință]

SINONÍM, -Ă *adj. (despre cuvinte sau expresii)* care are același înțeles cu un alt cuvînt sau cu altă expresie. // *s. n.* **1.** cuvînt care are (aproape) același înțeles cu un altul. **2.** joc care cere dezlegătorului să găsească pentru un anumit cuvînt unul sau mai multe cuvinte cu înțeles comun sau foarte apropiat. [< fr. *synonyme*, cf. gr. *synonymos* < *syn* — cu, *onoma* — nume]

SINONÍMIC, -Ă *adj.* referitor la sinonimie. O *derivație ~ă* = procedeu stilistic potrivit căruia două sau mai multe cuvinte cu sensuri apropiate ajung să desemneze în sens figurat același lucru. [cf. fr. *synonymique*]

SINONÍMICĂ *s. f.* **1.** ramură a lingvisticii care se ocupă cu studiul sinonimelor. **2.** totalitatea sinonimelor unei limbi. [gen. *-cii.* / < germ. *Synonymik*]

SINONIMÍE *s. f.* însușirea de a fi sinonim ; posibilitatea înlocuirii unui cuvînt cu sinonimul său. [gen. *-iei.* / cf. fr. *synonymie*]

SINÓPE *s. n. (herald.)* culoare verde. [< lat. *sinopis*, cf. *Sinope*, oraș în Paflagonia, pe țărmul Mării Negre]

SINÓPSĂ *s. f.* v. s y n o p s i s.

SINOPSÍE *s. f.* contopire a razelor vizuale pentru a forma imaginea ; sinestezie vizuală. [gen. *-iei.* / < fr. *synopsie*, cf. gr. *syn* — cu, *ops* — vedere]

SINÓPSIS *s. n.* v. s y n o p s i s.

SINOPTIC, -Ă *adj.* care permite să se vadă dintr-o privire diferitele părți ale unui tot. O *hartă ~ă* = hartă cu date culese simultan în diferite localități asupra diferitelor elemente meteorologice, cu ajutorul cărora se stabilește timpul probabil pentru următoarele 48 de ore. [< fr. *synoptique*, cf. gr. *syn* — cu, *opsomai* — voi vedea]

SINÓPTICĂ *s. f.* metodă de lucru a meteorologiei constînd din analiza sinoptică a vremii. [gen. *-cii.* / < fr. *synoptique*]

SINORHIDÍE *s. f. (med.)* reunire a testiculelor. [gen. *-iei.* / < fr. *synorchidie*, cf. gr. *syn* — cu, *orchis* — testicul]

SINOSTÓZĂ *s. f. (med.)* sinartroză în care între segmentele osoase este interpus țesut osos ; fuziune a două oase. [< fr. *synostose*, cf. gr. *syn* — cu, *osteon* — os]

SINOSTÓZIC, -Ă *adj.* referitor la sinostoză. [< fr. *synostosique*]

SINOVECTOMÍE *s. f. (med.)* excizie chirurgicală a sinovialei unei articulații. [gen. *-iei.* / < fr. *synovectomie*]

SINOVIÁL, -Ă *adj.* referitor la sinovie. [pron. *-vi-al.* / < fr. *synovial*]

SINOVIÁLĂ *s. f. (anat.)* membrană seroasă care secretă sinovie. [pron. *-vi-a-.* / < fr. *sinoviale*]

SINOVIALÓM *s. n. (med.)* tumoare a unei sinoviale articulare. [pl. *-oame.* / < fr. *synovialome*]

SINOVÍE *s. f. (biol.)* lichid transparent de culoare galbenă, secretat de membranele seroase situate în cavitatea articulațiilor, care înlesnește alunecarea oaselor unele peste altele. [gen. *-iei.* / < fr. *synovie*, cf. lat. med. *synovia*]

SINOVIOSARCÓM *s. n. (med.)* sinovialom format la nivelul țesutului fibro-sarcomatos. [pl. *-oame.* / < fr. *synovio-sarcome*]

SINOVÍTĂ *s. f.* inflamație a membranei sinoviale. [< fr. *synovite*]

SINPETÁL, *-Ă adj. (despre flori, plante)* care are petalele concrescute. [cf. fr. *sympétale*, germ. *sympetal*, cf. gr. *syn* — împreună, *petalon* — frunză]

SINSEPÁL, *-Ă adj., (despre flori, plante)* care are caliciul cu sepalele unite între ele. [< fr. *synsépale*, germ. *synsepal*, cf. gr. *syn* — împreună, fr. *sépale* — sepală]

SINTÁCTIC, *-Ă adj.* referitor la sintaxă ; sintaxic. [cf. fr. *syntactique*, gr. *syntaktikos*]

SINTÁCTICĂ *s. f.* sintaxă (2). [gen. *-cii.* / < fr. *syntactique*]

SINTACTICIÁN, *-Ă s. m. f.* specialist în sintaxă. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni, -iene.* / < fr. *syntacticien*]

SINTAGMÁTIC, *-Ă adj.* referitor la sintagmă. [cf. fr. *syntagmatique*]

SINTÁGMĂ *s. f.* unitate sintactică stabilă, formată din mai multe cuvinte sau dintr-o locuțiune, constituind o parte a unei propoziții sau a unei fraze. [< fr. *syntagme*, cf. gr. *syntagma*]

SINTALITÁTE *s. f. (liv.)* totalitatea elementelor esențiale, edificatoare pentru profilul moral al unui grup social ; personalitatea unui colectiv. [et. incertă]

SINTÁN *s. n.* tanant sintetic. [< fr. *syntan*]

SINTÁXĂ *s. f.* 1. parte a gramaticii care studiază funcțiile cuvintelor și ale propozițiilor în vorbire și care stabilește reguli privitoare la construirea propozițiilor și a frazelor. O ~ *poetică* = totalitatea procedeelor limbii literare care țin de topica propoziției și a frazei. 2. parte a semioticii care studiază construcțiile formale, modul în care semnele se leagă între ele ; sintactică. [< fr. *syntaxe*, cf. lat., gr. *syntaxis* < *syn* — cu, *taxis* — ordine]

SINTÁXIC, *-Ă adj.* sintactic. [< fr. *syntaxique*]

SINTEÁZE *s. f. pl.* clasă de enzime care catalizează reacțiile de sinteză fără hidroliză și fără oxidoreducere. [pron. *-te-a-.* / < germ. *Syntheasen*]

SÍNTER *s. n.* concrețiune. [< germ. *Sinter*]

SINTERIZÁ *vb. I. tr.* a aplica procedeul de sinterizare. [< *sinter* + *-iza*]

SINTERIZÁRE *s. f.* procedeu de legare a unui material granular fără ajutorul unui liant, numai prin încălzire și eventual prin presare. [< *sinteriza*, după fr. *sintérisation*]

SINTÉTIC, *-Ă adj.* 1. de sinteză ; obținut prin sinteză. O *spirit* ~ = spirit care face ușor sinteza lucrurilor ; *limbă* ~*ă* = limbă care exprimă raporturile gramaticale cu ajutorul sufixelor și al desinențelor. 2. *(despre produse)* fabricat pe cale artificială. [< fr. *synthétique*, cf. gr. *syntetikos*]

SINTETÍSM *s. n.* faptul, însușirea de a fi sintetic. [cf. fr. *synthétisme*]

SINTETIZÁ *vb. I. tr.* a face o sinteză, a uni prin sinteză. [cf. fr. *synthétiser*]

SINTETIZÁRE *s. f.* acțiunea de a sintetiza și rezultatul ei ; generalizare. [< *sintetiza*]

SINTETIZATÓR *s. n. (muz.)* instrument electric cu claviatură, comutatoare de filtre, posibilități de memorizare etc., având o largă paletă de timbre și sonorități, care este folosit în jaz. [după engl. *synthesizer*]

SINTÉZĂ *s. f.* (op. a n a l i z ă). 1. metodă generală de cunoaștere care constă din recompunerea unui tot sau a unui întreg din părțile sale componente. ● reunire. ● *(concr.)* lucrare, operă care abordează datele esențiale ale unei probleme, ale unei discipline etc. 2. operație, metodă prin care se obține un compus chimic din elementele lui sau din compuși mai simpli. 3. *(fiz.)* combinare a culorilor rezultate din amestecul sau din suprapunerea a două sau mai multe culori. ● recompunere a elementelor în care a fost descompusă imaginea transmisă la distanță. 4. unitate dialectică a laturilor contrare. 5. *(în filozofia lui Hegel)* etapa finală a triadei, care unește în sine într-un chip nou unele trăsături ale ambelor etape anterioare ale dezvoltării (teza și antiteza). [cf. fr. *synthèse*, lat., gr. *synthesis* < *syn* — cu, *thesis* — așezare]

SINTONÍE *s. f.* 1. *(fiz.)* stare a două sisteme care oscilează cu aceeași frecvență. 2. caracteristică temperamentală constând în ușurința de acomodare afectivă cu mediul ambiant. [gen. *-iei.* / < fr. *syntonie*, cf. gr. *syn* — cu, *tonos* — tensiune]

SINTONIZÁ *vb. I. tr.* a realiza o sintonie; a acorda. [< fr. *syntoniser*]

SINTONIZÁRE *s. f.* acțiunea de a sintoniza și rezultatul ei ; reglarea a două sisteme oscilante, în special de înaltă frecvență, pentru a oscila cu aceeași frecvență. [< *sintoniza*, după fr. *syntonisation*]

SINUCÍDE *vb. III. refl.* a-și ridica singur viața, a se omorî. [p. i. *sinucid.* / < *sine* + *ucide*, după fr. *suicider*]

SINUCÍDERE *s. f.* acțiunea de a se sinucide și rezultatul ei ; suprimare a propriei vieți ; suicid. [< *sinucide*]

SINUCIGAȘ, *-Ă adj., s. m. f.* (cel) care și-a ridicat (sau a încercat să-și ia) viața. [< *sine* + *ucigaș*, după fr. *suicidé*]

SINUÓS, *-OÁSĂ adj.* șerpuitor, cotit. ● *(fig. ; despre firea, caracterul cuiva)* schimbător, șovăielnic. [pron. *-nu-os.* / cf. fr. *sinueux*, lat. *sinuosus* < *sinus* — îndoitură]

SINUOZITÁTE *s. f. (adesea fig.)* cotitură, curbură. [pron. *-nu-o-.* / cf. fr. *sinuosité*]

SÍNUS *s. n.* I. *(anat.)* cavitate situată în regiunea capului, între pereții osoși ; dilatare pe traiectul venelor și al arterelor sau pe traiectul vaselor limfatice. ● *(bot.)* tăietură în lamina unei frunze, formînd un unghi de diferite mărimi și forme. II. *(mat.)* funcție trigonometrică egală cu raportul dintre lungimea ipotenuzei și lungimea catetei opuse unghiului respectiv dintr-un triunghi dreptunghi. [< fr. *sinus*, cf. lat. *sinus* — cavitate]

SINUSCOPÍE *s. f.* examen al sinusurilor oaselor feței. [gen. *-iei.* / < fr. *sinuscopie*, cf. lat. *sinus* — cavitate, gr. *skopein* — a privi]

SINUSOGRAFÍE *s. f.* radiografie a sinusurilor craniului. [gen. *-iei.* / < fr. *sinusographie*]

SINUSOIDÁL, *-Ă adj.* de sinusoidă, în formă de sinusoidă. [pron. *-so-i-.* / < fr. *sinusoïdal*]

SINUSOÍDĂ *s. f.* curbă care reprezintă schimbarea sinusului (II) în funcție de schimbarea unghiului respectiv. [pron. *-so-i-.* / < fr. *sinusoïde*]

SINUZÁL, -Ă *adj.* referitor la sinus (I), al sinusurilor (I). [< fr. *sinusal*]

SINUZÍTĂ *s.f.* *(med.)* inflamație a mucoasei sinusurilor nazale. [< fr. *sinusite*]

SIR *s.m.* titlu dat nobililor în Anglia. ● termen de adresare corespunzător lui „domnule". [pron. *sör.* / < engl. *sir*]

SÍRE *s.m.* titlu cu care se adresează cineva împăraților și regilor. [< fr. *sire*]

SIRÉNĂ *s.f.* I. *(mit.)* ființă fabuloasă, jumătate femeie și jumătate pește, care ademenea prin cîntecele ei pe corăbieri în locuri primejdioase, unde aceștia își găseau moartea. ● *(fig.)* femeie seducătoare. II. 1. aparat emițător de sunete de mare intensitate, cu care se dau semnalele în fabrici, în navigație etc. sau în cazuri de alarmă. 2. aparat folosit în laborator pentru măsurarea înălțimii sunetelor. [< fr. *sirène*, it. *sirena*, cf. lat. *siren*]

SIRENIÉNI *s.m.pl.* ordin de mamifere acvatice, asemănătoare cetaceelor, cuprinzînd morsele etc.; *(la sg.)* animal din acest ordin. [pron. *-ni-eni.* sg. *sirenian.* [< fr. *sirénien*s]

SIRÍNGĂ *s.f.* v. seringă.

SIRINGOMIELÍE *s.f.* *(med.)* formarea de cavități anormale în măduva spinării. [gen. *-iei.* / < fr. *syringomyélie*, cf. gr. *syrinx* — tub, *myelos* — măduvă]

SIRINGOTÓM *s.n.* instrument chirurgical folosit în siringotomie. [< fr. *syringotome*]

SIRINGOTOMÍE *s.f.* *(med.)* operație a unei fistule anale. [gen. *-iei.* / < fr. *syringotomie*]

SÍRINX *s.n.* 1. organ fonator al păsărilor, situat la bifurcația bronhiilor. 2. *(muz.)* nai. [scris și *syrinx.* / < fr. *syrinx*, cf. gr. *syrinx* — tub]

SÍRMĂ *s.f.* *(ant.)* mantie mare folosită în tragedia greacă de cei care aveau roluri de zei. ● haină lungă cu trenă la vechii greci. [< fr., gr. *syrma*]

SIRÓCCO *s.n.* v. siroco.

SIRÓCO *s.n.* vînt uscat și fierbinte care bate în țările mediteraneene. [scris și *sirocco.* / cf. fr. *sirocco*, it. *scirocco* < cuv. arab]

SIROLÓG, -Ă *s.m.f.* specialist în sirologie. [< germ. *Syrolog*]

SIROLOGÍE *s.f.* studiul limbii, istoriei și antichităților siriene. [gen. *-iei.* / < germ. *Syrologie*]

SIRÓP *s.n.* soluție de zahăr în apă sau în suc de fructe ori de plante, care servește la pregătirea dulciurilor și a unor medicamente. ● băutură răcoritoare preparată din soluția de mai sus și amestecată cu sifon. [< fr. *sirop*]

SIROPÁ *vb. I. tr.* *(rar)* a pune sirop într-un aliment sau într-o băutură. [< *sirop*, cf. germ. *sirupieren*]

SIROPÁRE *s.f.* acțiunea de a siropa și rezultatul ei. ● defect la fabricarea marmeladei, constînd în curgerea siropului din ea. [< *siropa*, cf. fr. *siropage*]

SIROPÓS, -OÁSĂ *adj.* dulce și îngroșat ca siropul. ● *(fig.)* fad, dulceag, lipsit de consistență. [cf. fr. *sirupeux*]

SIRVÉNTĂ *s.f.* poezie a trubadurilor, cu conținut războinic sau satiric. [< fr. *sirvente*, pron. *sirvent*]

SISÁL *s.m.* plantă textilă tropicală, din fibrele căreia se confecționează sfoară, țesături aspre etc.; material textil făcut din fibrele acestei plante. [< fr. *sisal*]

SISÍFIC, -Ă *adj.* *(despre muncă)* inutil și greu; istovitor, fără sfîrșit. [cf. *Sisif*, rege al Corintului, supus la o caznă perpetuă]

SISITÍE *s.f.* *(ant.)* nume dat meselor comune la care participau toți cetățenii în Creta. [gen. *-iei.* / < gr. *syssitia*, fr. *syssitie*]

SISMO- v. seismo-.

SISMOTERAPÍE *s.f.* v. seismoterapie.

SISSONNE *s.n.* *(coregr.)* săritură de pe ambele picioare, efectuată după un plié, cu aterizare pe un picior. [pron. *si-són.* / < fr. *sissonne*]

SISTÁ *vb. I. tr.* a opri, a înceta, a întrerupe (o lucrare, o acțiune). [< germ. *sistieren*]

SISTÁRE *s.f.* acțiunea de a sista și rezultatul ei; încetare, oprire. [< *sista*]

SISTÁZĂ *s.f.* 1. *(ant.)* subdiviziune a armatei grecești. 2. *(ret.)* aranjare a cuvintelor în frază. ● expunere metodică a faptelor într-un discurs. [< gr. *systasis*, fr. *systase*]

SISTÉM *s.n.* 1. ansamblu de elemente (principii, reguli, forțe etc.) dependente între ele și formînd un tot organizat, care pune ordine într-un domeniu de gîndire teoretică, reglementează clasificarea materialului într-un domeniu de științe ale naturii sau face ca o activitate practică să funcționeze potrivit scopului urmărit. 2. *(anat.)* grupare morfologică și funcțională unitară de organe sau de structuri. 3. *(biol.)* ansamblu de elemente aflate în interacțiune. ● *(geol.)* succesiune de strate care corespunde aceleiași perioade; *(min.)* ~ *cristalin* = ansamblu de forme de bază. 4. ansamblu ordonat care apare ca rezultat al unei clasificări. ○ ~ *solar* = ansamblu de corpuri cerești în care intră Soarele, planetele cu sateliții lor, planetoizii și cometele periodice; ~ *de ecuații* = grup de mai multe ecuații cu aceleași necunoscute; ~ *tehnic* = ansamblu de corpuri fizice compus, cel puțin în parte, din corpuri solide și folosit în tehnică. 5. mod de organizare a unui proces, a unei operații, a unei activități etc.; metodă de lucru, fel de a lucra. 6. ~ *informațional* = ansamblu de procedee și mijloace de adunare, prelucrare și transmitere a informației necesare procesului de conducere a întreprinderilor etc. [pl. *-me*, *-muri.* var. *sistemă* s.f. / cf. fr. *système*, it. *sistema*, engl. *system*, lat., gr. *systema*]

SISTEMÁTIC, -Ă *adj.* 1. făcut după un anumit sistem. 2. *(adesea adv.)* potrivit unui plan chibzuit dinainte; organizat. [cf. fr. *systématique*, gr. *systematikos*]

SISTEMÁTICĂ *s.f.* știința identificării și clasificării organismelor vegetale și animale, în special în funcție de relațiile filogenetica și de evoluție. v. taxonomie. [gen. *-cii.* / < fr. *systématique*]

SISTEMATICIÁN, -Ă *s.m.f.* specialist în sistematică, în clasificări. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni*, *-iene.* / < fr. *systématicien*]

SISTEMATIZÁ *vb. I. tr.* a aranja, a clasa (ceva) după un (sau într-un) anumit sistem. [< fr. *systématiser*]

SISTEMATIZÁRE *s.f.* acțiunea de a sistematiza și rezultatul ei; aranjare, clasare după un anumit sistem. ● teoria și practica construirii și înfrumusețării unui oraș prin lucrări edilitare. [< *sistematiza*]

SISTEMATIZÁT, -Ă *adj.* organizat, dispus într-un sistem. ● *(despre orașe)* înzestrat cu lucrări edilitare făcute după un plan vast. [< *sistematiza*]

SISTÉMĂ *s.f.* v. sistem.

SISTÍL *s. n. (arhit.)* intercolonament egal cu doi diametri de coloană (patru module). [< fr. *systyle*]

SISTOLĂ *s. f.* contracția periodică, ritmică a mușchiului cardiac însoțită de împingerea sîngelui din inimă în artere. [< fr. *systole*, cf. gr. *systole* — contracție]

SISTOLIC, -Ă *adj.* referitor la sistolă. [< fr. *systolique*]

SÎSTRU *s. n.* instrument muzical al vechilor egipteni, format dintr-o bară curbată prevăzută cu un mîner și citeva lame vibrante, care produceau sunetul prin lovire. [< lat. *sistrum*, gr. *seistron*]

SIT-IN *s. n. (anglicism)* adunare de demonstranți care, șezînd pe pămînt, ocupă locuri publice în scop de protest. [< engl. *sit-in*]

SITIO- element prim de compunere savantă cu semnificația „aliment", „alimentar", „hrană". [var. *sito-*. / < fr. *sitio-*, it. *sito-*, cf. gr. *sition*]

SITIOFOBÍE *s. f.* frică, teamă patologică de mîncare, simptom care se observă în unele boli mintale. [gen. *-iei*. var. *sitofobie* s. f. / < fr. *sitiophobie*, it. *sitofobia*, cf. gr. *sition* — aliment, *phobos* — teamă]

SITIOLOGÍE *s. f.* știință care are ca obiect studiul alimentelor. [gen. *-iei*. var. *sitologie* s. f. / < fr. *sitiologie*, it. *sitologia*, cf. gr. *sition* — aliment, *logos* — studiu]

SITIOMANÍE *s. f.* manie morbidă de a mînca continuu. [gen. *-iei*. var. *sitomanie* s. f. / < fr. *sitiomanie*, cf. gr. *sition* — aliment, *mania* — nebunie]

SITO- v. sitio-.

SITOFOBÍE *s. f.* v. sitiofobie.

SITOLOGÍE *s. f.* v. sitiologie.

SITOMANÍE *s. f.* v. sitiomanie.

SITOSTERÓL *s. m.* sterol conținut în boabele de grîu, care, prin iradiere, se transformă într-o substanță asemănătoare vitaminei D. [< fr. *sitostérol*]

SITRONÁDĂ *s. f.* v. citronadă.

SITUÁ *vb. I. refl.* a ocupa un anumit loc într-o ordine ; *(p. ext.)* a lua o atitudine, a activa de pe o anumită poziție. ● *tr.* a așeza într-un anumit loc. [pron. *-tu-a.* p. i. 3, 6, *-uează*, ger. *-uînd*. / < fr. *situer*, it. *situare*, cf. lat. *situs* — așezare]

SITUÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) situa și rezultatul ei ; poziție, așezare. [< *situa*]

SITUÁȚIE *s. f.* 1. stare, poziție, așezare, ansamblu de împrejurări în care se află la un moment dat o țară, un popor etc. din punct de vedere economic, politic și social. O *a fi la înălțimea ~i* = a corespunde pe deplin unei sarcini încredințate. ● loc, stare pe care o are cineva în viața socială. ● stare a unei persoane în raport cu condiția sa (economică, socială etc.) sau cu interesele sale. 2. dare de seamă, raport (asupra unei stări de fapt, a unui inventar etc.). 3. așezare, poziție a unei localități, a unui teren etc. ; situare. [gen. *-iei*. var. *situațiune* s. f. / cf. fr. *situation*, it. *situazione*]

SITUAȚIONÁL, -Ă *adj.* care se referă la o situație ; legat de o circumstanță. [pron. *-ți-o-*. / cf. it. *situazionale*]

SITUAȚIÚNE *s. f.* v. situație.

SITÚLĂ *s. f. (arheol.)* vas de metal de forma unei găleți moderne, prevăzut cu o toartă mobilă deasupra și folosit la scos apă. [< lat. *situla*]

SIVAPITÁC *s. m.* specie de maimuță fosilă din era neozoică. [< fr. *sivapithèque*]

SIXPARTÍT, -Ă *adj. (liv.)* compus din șase părți sau elemente. O *(arhit.) boltă ~ă* = boltă alcătuită din trei arce ogivale. [et. incertă]

SÍXTĂ *s. f.* una dintre cele opt poziții simple (de apărare) la scrimă. [< fr. *sixte*, cf. lat. *sextus* — al șaselea]

SIZÍGIE *s. f.* conjuncție sau opoziție a Lunii ori a unei planete cu Pămîntul și cu Soarele. O *maree de ~* = maree care coincide cu Luna nouă sau plină. [gen. *-iei*. var. *sizigiu* s. n. / < fr. *syzygie*, cf. gr. *syzygia* — reuniune]

SIZÍGIU *s. n.* v. sizigie.

SKARN *s. n. (geol.)* rocă de contact alcătuită din silicați bine cristalizați. [pl. *-ne*. / < germ. *Skarn*, scand. *skarn*]

SKEET *s. n. (sport)* probă de tir constînd din ochirea unor talere aruncate dintr-un șanț. [pron. *schit*. / < engl. *skeet*]

SKEETÍST, -Ă *s. m. f.* sportiv participant la proba de skeet. [< *skeet* + *-ist*]

SKELETIPÍE *s. f.* v. scheletipie.

SKELETÓN *s. n.* v. scheletom.

SKIAGRAFÍE *s. f.* v. schiagrafie.

SKIAGRÁMĂ *s. f.* v. schiagramă.

SKIASCÓP *s. n.* v. schiascop.

SKIASCOPÍE *s. f.* v. schiascopie.

SKIATRÓN *s. n.* v. schiatron.

SLÁLOM *s. n.* 1. coborîre la schi a unei pante în zigzag, cu trecerea obligatorie prin anumite puncte dinainte stabilite. ● probă sportivă disputată pe un parcurs în pantă jalonată cu obstacole artificiale foarte sinuoase. O *~ nautic* = sport practicat pe caiace sau pe canoe, de una sau de două persoane, ori între echipe, fiecare formată din trei ambarcații, pe cursurile repezi ale apelor de munte, presărate cu praguri, vîrtejuri etc. 2. probă de conducere auto pe o pistă jalonată. [pl. *-muri*. / < germ. *Slalom*, fr., norv. *slalom*]

SLALOMÍST, -Ă *s. m. f.* sportiv participant la un slalom ; expert în slalomuri. [cf. it. *slalomista*]

SLÁNG *s. n. (lingv.)* nume dat argoului în Anglia. [pl. *-guri*. / < engl. *slang*]

SLAP *s. n. (muz.)* efect sonor obținut prin pocnirea coardelor contrabasului de gîtul instrumentului. [pron. *slep*. / < engl. *to slap* — a plesni]

SLAPPING *s. n. (muz.)* manieră de execuție la contrabas caracterizată prin folosirea efectului slap. [pron. *sle-pin.* / < engl. *slapping*]

SLÁPSTIK *s. n. (anglicism)* specie de comedie cinematografică, bazată pe gaguri vizuale. [pron. *slep-stic.* / < engl. *slapstik*]

SLARGÁNDO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* încetinind. [< it. *slargando*]

SLAVÍSM *s. m.* cuvînt, expresie sau construcție împrumutată dintr-o limbă slavă. [< fr. *slavisme*]

SLAVÍST, -Ă *s. m. f.* specialist în slavistică. [cf. fr. *slaviste*]

SLAVÍSTICĂ *s. f.* totalitatea disciplinelor care studiază limbile, literatura și istoria popoarelor slave ; *(p. restr.)* filologie slavă. [cf. germ. *Slawistik*]

SLAVITÁTE *s. f. (liv.)* caracter slav. [et. incertă]

SLAVIZÁ *vb. I. refl., tr.* a deveni sau a face pe cineva să devină slav după limbă și obiceiuri ; a da un aspect, un caracter slav. [cf. fr. *slaviser*]

SLAVIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) slaviza și rezultatul ei. [< *slaviza*]

SLAVOFÍL, -Ă *adj.* favorabil slavilor. // *s. m. f.* partizan al apropierii culturale și po-

litice de popoarele și statele slave ; prieten al slavilor. [< fr. *slavophile*]

SLAVOFÓB, -Ă *adj.* potrivnic slavilor. // *s. m. f.* adversar al apropierii culturale și politice de popoarele și statele slave. [< fr. *slavophobe*]

SLAVÓN, -Ă *adj.* care se referă la cultura slavă, care aparține slavilor. O *limba ~ă (și s. f.)* = limba slavă bisericească și literatura care s-a dezvoltat în Rusia, Serbia și Bulgaria din vechea slavă bisericească ; *alfabet ~* = alfabet chirilic. [< fr. *slavon*]

SLAVONÍSM *s. m.* 1. element de origine slavonă pătruns în altă limbă (și neasimilat). 2. influența slavonă asupra limbii, literaturii și culturii unui popor. [< *slavon* + *-ism*]

SLEDING *s. n.* mașină de recoltat bumbacul. [< germ. *Sleding*, cf. rus. *sleding*]

SLIP *s. n.* I. chiloți de baie foarte scurți. II. plan înclinat cu ajutorul căruia hidroavioanele sînt coborîte din hangar sau de pe sol pe apă. ● plan înclinat cu care se trag la uscat vasele pentru reparație. [< fr., engl. *slip*]

SLOGÁN *s. n.* 1. strigăt de război al vechilor scoțieni. 2. *(uneori peior.)* formulă care exprimă succint o teorie, o problemă la ordinea zilei. [< fr., engl. *slogan*]

SLOPS *s. n.* produs petrolier de calitate inferioară, care, pentru a putea fi folosit, necesită o prelucrare. [pl. *-suri*. / < fr., engl. *slops*, germ. *Slops*]

SLOW *s. n.* dans modern, cu mișcare lentă ; melodia acestui dans. [pron. *slau*. pl. *-wuri*. / < engl., fr. *slow*]

SLOWFOX *s. n.* melodie cu ritm de foxtrot lent. [pron. *sláu-fox*. / < engl. *slowfox*]

SLUM *s. n.* casă mizeră, insalubră. ● *(la pl.)* cartier de case mizere și insalubre în ghetourile din S.U.A. [pron. *slam*. pl. *slums*. / < engl. *slum*]

SLUP *s. m. (mar.)* velier mic cu un singur arbore fără bompres. [< engl., fr. *sloop*]

SMALT *s. m.* sticlă colorată în albastru de oxidul de cobalt. ● nume dat culorilor folosite în heraldică. [< fr. *smalt*]

SMALTÍNĂ *s. f.* arseniură naturală de cobalt, care conține și nichel și fier. [< fr. *smaltine*]

SMARÁGD *s. n.* v. s m a r a l d.

SMARÁLD *s. n.* varietate verde de beril, piatră prețioasă. [var. *smaragd*, *smarand* s. n. / < rus. *smarald*, germ. *Smaragd*]

SMARÁND *s. n.* v. s m a r a l d.

SMASH *s. n.* v. s m e c i.

SMECI *s. n. (sport)* lovitură puternică dată cu racheta la jocul de tenis, pentru a întoarce o minge înaltă în terenul adversarului. [pl. *-uri*. scris și *smash*. / < engl. *smash*]

SMECIÁ *vb. I. tr.* a face un smeci. [pron. *-ci-a*. p. i. 3, 6 *-iază*. / < engl. *to smash*]

SMÉCTIC, -Ă *adj. (despre substanțe)* care are proprietatea de a scoate grăsimile. [< fr. *smectique*, cf. gr. *smegma* — săpun]

SMÉGMĂ *s. f.* secreție a glandelor prepuțului și ale clitorisului. [< fr. *smegma*, cf. gr. *smegma* — săpun]

SMITSONÍT *s. n. (chim.)* carbonat natural de zinc. [< fr. *smithsonite*, cf. *Smithson*, chimist englez]

SMÓCHING *s. n.* haină bărbătească de gală, cu o croială specială și cu revere de mătase. [< fr., engl. *smoking*]

SMOG *s. n.* ceață deasă amestecată cu fum, care se formează la înălțime în atmosferă în regiunile puternic industrializate. [< engl. *smog*, cf. *smoke* — fum, contaminat cu *fog* — ceață]

SMORZÁNDO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* atenuînd, slăbind intensitatea și încetinind mișcarea. [pron. *-țan-do*. / < it. *smorzando*]

SNACK-BAR *s. n. (rar)* restaurant unde se servește masa imediat la orice oră. [pron. *snec-bar*. / < engl. *snack-bar*]

SNAIP *s. n.* tip de ambarcație cu vele, avînd construcția corpului netedă. [pl. *-puri*. / < engl. *snipe*]

SNOB, -OÁBĂ *s. m. f.* persoană care admiră fără rezervă tot ceea ce este la modă. [< fr., engl. *snob*]

SNOBÍSM *s. n.* atitudine, conduită de snob ; admirație nefirească și fără discernămînt pentru tot ceea ce este la modă. [cf. fr. *snobisme*]

SOBRIETÁTE *s. f.* 1. însușirea a ceea ce este sobru ; simplitate, concizie. 2. cumpătare, moderație, măsură ; înfrînare, temperanță. [pron. *-bri-e-*. / cf. fr. *sobriété*, lat. *sobrietas*]

SÓBRU, -Ă *adj.* 1. fără ornamente ; simplu. 2. care păstrează măsura ; cumpătat, moderat. [< fr. *sobre*, cf. lat. *sobrius*]

SÓCCER *s. n.* nume al unei variante a jocului de fotbal în care folosirea mîinilor este complet interzisă. [pron. *sókă*. / < engl. *soccer*]

SOCERÁL, -Ă *adj. (rar)* de soacră. [cf. it. *suocera* — soacră]

SOCI- v. s o c i o-.

SOCIÁBIL, -Ă *adj. (despre oameni)* capabil să trăiască în societate. ● prietenos, apropiat, comunicativ. [pron. *-ci-a-*. / cf. fr. *sociable*, lat. *sociabilis* < *socius* — tovarăș]

SOCIABILITÁTE *s. f.* însușire, capacitate a oamenilor de a trăi în societate. ● însușirea, caracterul omului de a fi sociabil. ● *(biol.)* dispersarea indivizilor aceleiași specii într-o grupare vegetală. [pron. *-ci-a-*. / cf. fr. *sociabilité*]

SOCIÁL, -Ă *adj.* 1. creat de societate, al societății, caracteristic societății ; care privește societatea omenească. 2. care este produsul unei activități desfășurate în comun. 3. propriu unui anumit tip de societate ; legat de apartenența la o anumită clasă a societății. 4. care aparține unei societăți comerciale. [pron. *-ci-a-*. / < fr. *social*, it. *sociale*, lat. *socialis*]

SOCIAL-DARWINÍSM *s. n.* darwinism social. [< rus. *soțial-darvinizm*]

SOCIAL-DARWINÍST, -Ă *adj.* referitor la social-darwinism, propriu social-darwinismului. // *s. m. f.* adept al social-darwinismului. [< rus. *soțial-darvinist*]

SOCIAL-DEMOCRÁT, -Ă *adj.* referitor la social-democrație. // *s. m. f.* partizan al social-democrației. [cf. fr. *social-démocrate*, rus. *soțial-demokrat*, germ. *Sozialdemokrat*]

SOCIAL-DEMOCRATÍSM *s. n.* ideologia și tactica social-democrației. [< rus. *soțial-demokratizm*, cf. germ. *Sozialdemokratismus*]

SOCIAL-DEMOCRÁȚIE *s. f.* curent politic de orientare marxistă pe baza căruia s-au format partidele socialiste. [gen. *-iei*. / cf. fr. *social-démocratie*, germ. *Sozial-demokratie*]

SOCIALÍSM *s. n.* 1. prima fază a orînduirii comuniste, făurită pe baza lichidării modului de producție capitalist, întemeiată pe exercitarea puterii politice de către clasa muncitoare aliată cu celelalte clase și categorii sociale muncitoare, pe proprietatea socială asupra mijloacelor de producție, pe desființarea exploatării omului de către om și în-

staurarea unor relații de colaborare și ajutor reciproc între oameni, repartiția făcîndu-se după cantitatea, calitatea și importanța socială a muncii depuse. 2. concepție, doctrină, teorie care susține necesitatea instaurării orînduirii socialiste. O ~ *științific* = parte constitutivă a marxism-leninismului, care studiază procesul trecerii omenirii de la capitalism la comunism, dezvăluie legile generale ale revoluției și construcției socialismului și stă la baza stabilirii strategiei și tacticii luptei revoluționare a clasei muncitoare ; ~ *utopic* = denumirea diferitelor concepții premarxiste care susțineau necesitatea socialismului, dar nu cu argumente științifice, ci „raționale" și morale. [cf. fr. *socialisme*, germ. *Sozialismus*, rus. *soțializm*]

SOCIALÍST, -Ă *adj.* întemeiat pe principiile socialismului ; propriu socialismului. // *s. m. f.* membru al unui partid socialist ; adept al socialismului. [cf. fr. *socialiste*, rus. *soțialist*]

SOCIALIZÁ *vb. I.* 1. *tr.* a trece, a transforma proprietatea privată asupra mijloacelor de producție în proprietate socialistă. 2. *refl. (despre muncă, producție)* a dobîndi un caracter social, datorită dezvoltării forțelor de producție. [pron. *-ci-a-.* / cf. fr. *socialiser*]

SOCIALIZÁNT, -Ă *adj. (rar)* care tinde să transforme proprietatea privată în proprietate socială. [cf. fr. *socialisant*]

SOCIALIZÁRE *s. f.* faptul de a (se) socializa. 1. trecerea mijloacelor de producție în proprietate socialistă. 2. proces obiectiv prin care, datorită dezvoltării forțelor de producție, în special a marii industrii mecanizate, și în urma concentrării și centralizării capitalului, munca și producția capătă un caracter social. [< *socializa*]

SOCIALMÉNTE *adv.* din punct de vedere social. [cf. it. *socialmente*, fr. *socialement*]

SOCIATÍV, -Ă *adj. complement circumstanțial* ~ = complement circumstanțial care arată ființa sau lucrul care însoțește subiectul sau complementul direct în săvîrșirea unei acțiuni. [< fr. *sociatif*, cf. lat. *sociare* — a asocia]

SOCIATRÍE *s. f.* psihiatrie socială. [pron. *-ci-a-.* gen. *-iei.* / et. incertă]

SOCIETÁR, -Ă *s. m. f. (ieșit din uz)* membru al unei societăți literare, muzicale, teatrale. [pron. *-ci-e-.* / < fr. *sociétaire*]

SOCIETÁTE *s. f.* 1. totalitatea oamenilor care trăiesc laolaltă, legați prin anumite raporturi de producție. ● orînduire social-economică. 2. asociație de persoane organizată potrivit unui anumit scop. 3. categorie socială ; cerc limitat de oameni (mai ales din clasele privilegiate). ● anturaj ; tovărășie, companie. 4. întreprindere capitalistă alcătuită pe baza unor investiții de capital și în vederea unor beneficii comune. [< fr. *société*, it. *società*, lat. *societas*]

SOCINIÁN, -Ă *s. m. f.* adept al socinianismului. [pron. *-ni-an.* pl. *-ieni*, *-iene.* / < fr. *socinien*]

SOCINIANÍSM *s. n.* doctrină protestantă din sec. XVIII, care nega trinitatea și divinitatea lui Cristos. [< fr. *socinianisme*]

SOCIO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) societate", „social". [pron. *-ci-o-.* var. *soci-.* / < fr., it. *socio-*, cf. lat. *socius* — tovarăș]

SOCIODRAMÁTIC, -Ă *adj.* referitor la sociodramă. [< fr. *sociodramatique*]

SOCIODRÁMĂ *s. f.* improvizație dramatică dată de membrii unui grup social, folosită ca metodă de investigație și de psihoterapie în sociometrie. v. psihodramă. [< fr. *sociodrame*]

SOCIOGENÉZĂ *s. f.* denumire dată factorilor psihogeni de ordin social, care provoacă boli psihice. [< fr. *sociogenèse*, cf. lat. *societas* — societate, gr. *genesis* — naștere]

SOCIOGÓNIC, -Ă *adj.* referitor la sociogonie. [< fr. *sociogonique*]

SOCIOGONÍE *s. f.* cercetare a genezei relațiilor caracteristice societăților civilizate. [gen. *-iei.* / < fr. *sociogonie*]

SOCIOGRAFÍE *s. f.* observare, înregistrare și descriere a societăților concrete în afara oricăror concluzii teoretice ; sociologie empirică. [< germ. *Soziographie*, cf. lat. *societas* — societate, gr. *graphein* — a scrie]

SOCIOGRÁMĂ *s. f.* metodă sociologică de reprezentare grafică, pe bază de teste sociometrice, a relațiilor existente între membrii unui microgrup. ● reprezentare grafică a evoluției unui fenomen social. [cf. fr. *sociogramme*, it. *sociogramma*]

SOCIOLINGVÍST, -Ă *s. m. f.* specialist în sociolingvistică. [< fr. *sociolinguiste*]

SOCIOLINGVÍSTICĂ *s. f.* disciplină care studiază relațiile între limbă, cultură și societate. [gen. *-cii.* / cf. fr. *sociolinguistique*, engl. *sociolinguistics*, it. *sociolinguistica*]

SOCIOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în sociologie. [< fr. *sociologue*]

SOCIOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la sociologie, de sociologie. [< fr. *sociologique*]

SOCIOLOGÍE *s. f.* știință care studiază societatea omenească și legile dezvoltării ei. O ~ *a artei* = ramură a sociologiei care se ocupă cu studierea fenomenului artistic ca fenomen social. ● ~ *vegetală* = fitosociologie. [gen. *-iei.* / < fr. *sociologie*, cf. lat. *societas* — societate, gr. *logos* — știință]

SOCIOLOGÍSM *s. n.* orientare ideologică care tinde să subordoneze sociologiei cercetarea întregii realități sociale. O ~ *vulgar* = denumire generică pentru diferite forme de interpretare simplistă a fenomenelor culturii spirituale, constînd în ignorarea specificității și relativei independențe a suprastructurii față de baza economico-socială. [pron. *-ci-o-.* / < fr. *sociologisme*]

SOCIOLOGÍST, -Ă *adj.* referitor la sociologism. // *s. m. f.* adept al sociologismului. [< fr. *sociologiste*]

SOCIOLOGIZÁ *vb. I. intr.* a interpreta unele fenomene sau procese de pe pozițiile sociologismului. [cf. fr. *sociologiser*]

SOCIOLOGIZÁNT, -Ă *adj.* care sociologizează. [cf. fr. *sociologisant*]

SOCIOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la sociometrie. [< fr. *sociométrique*]

SOCIOMETRÍE *s. f.* ansamblu de tehnici sociologice utilizate în analiza psihosociologică a grupurilor mici, care permit, pe bază de anchete, cunoașterea structurii latente a grupului și, în anumite limite, o terapie socială a microgrupurilor anormal constituite. [pron. *-ci-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *sociométrie*]

SOCIOPATÍE *s. f. (liv.)* tulburare de comportament avînd drept cauză defectele educației într-un mediu social nefavorabil. [gen. *-iei.* / < fr. *sociopathie*, cf. lat. *societas* — societate, gr. *pathos* — boală]

SÓCLU *s. n.* 1. postament, picior de susținere, suport pentru o coloană, o statuie etc. O ~ *continental* = zonă a uscatului afundată cu pantă lină sub apele mării pînă la adîncimea de circa 200 m. 2. partea meta-

lică a unui bec electric, care se fixează în dulie. 3. partea de jos a unei clădiri, a unui grilaj etc. [< fr. *socle*, cf. it. *zoccolo*]

SOCRATIC, -Ă *adj.* care ține de doctrina lui Socrate. O *școli* ~*e* = denumire generică dată unor școli filozofice grecești intermediate de discipoli ai lui Socrate. [< fr. *socratique*, cf. *Socrate*, filozof grec din antichitate]

SODALÍT *s. n.* silicat natural de sodiu și de aluminiu. [< fr. *sodalite*]

SODÁR *s. n.* aparat de tipul radarului, folosit pentru sondarea troposferei joase cu ajutorul undelor de audiofrecvență. [< engl. *so(und) d(etection) a(nd) r(anging)* — detectare și localizare prin sunet]

SÓDĂ *s. f.* substanță de culoare albă, de obicei cristalizată, întrebuințată pentru spălatul rufelor, vaselor etc. ; carbonat neutru de sodiu. O ~ *caustică* = hidrat de sodiu cristalizat, întrebuințat la fabricarea săpunurilor și ca reactiv. [< germ. *Soda*]

SÓDIC, -Ă *adj.* care conține sodiu. [< fr. *sodique*]

SÓDIU *s. n.* element chimic alcalin, metal moale, alb-argintiu, foarte reactiv ; natriu. [pron. *-di-u*. / < fr. *sodium*]

SODOKÚ *s. n.* (*med.*) boală contagioasă din Extremul Orient cauzată de o spirochetă, transmisă prin mușcătura de șobolan și manifestată prin febră și erupții cutanate. [< fr., engl. *sodoku* < cuv. japonez]

SODOMIC, -Ă *adj.* referitor la sodomie. ● nenatural ; desfrînat. [< fr. *sodomique*, cf. *Sodoma*, oraș biblic vestit prin desfrînarea sa]

SODOMÍE *s. f.* coit anal ; (*p. ext.*) orice anomalie sexuală. [gen. *-iei*. / < fr. *sodomie*]

SODOMÍST, -Ă *s. m. f.* cel ce practică sodomia ; sodomit. [et. incertă]

SODOMÍT, -Ă *s. m. f.* sodomist. [< it. *sodomita*]

SOFFIÓNI *s. m. pl.* (*geol.*) izvoare termale și emanații de vapori fierbinți, provenind din magmă. [pron. *-fi-oni*. / < it. *soffioni*]

SOFÍSM *s. m.* raționament fals din punctul de vedere al conținutului, dar aparent corect din punct de vedere formal, folosit în scopul de a induce în eroare. [< fr. *sophisme*, cf. gr. *sophisma*]

SOFÍST, -Ă *s. m. f.* denumire dată în Grecia antică profesorilor care predau contra plată filozofia și arta retoricii și care au devenit mai tîrziu simpli retori venali, gata să demonstreze orice. ● (*astăzi*) cel care face uz de sofisme. [cf. fr. *sophiste*, gr. *sophistes* — înțelept]

SOFÍSTIC, -Ă *adj.* (*despre judecăți*) bazat pe un sofism ; fals, eronat. [< fr. *sophistique*, gr. *sophistikos*]

SOFISTICÁ *vb. I. tr.* 1. a face sofisme ; a falsifica, a complica. 2. (*liv.*) a arăta mult rafinament ; a se purta nenatural. [cf. fr. *sophistiquer*, it. *sofisticare*]

SOFISTICÁRE *s. f.* (*liv.*) acțiunea de a sofistica și rezultatul ei. [< *sofistica*]

SOFISTICÁT, -Ă *adj.* (*liv.*) 1. care are la bază un sofism ; propriu sofiștilor. 2. care arată rafinament căutat și o exagerată artificiozitate ; nenatural. [cf. it. *sofisticato*, fr. *sophistiqué*]

SOFÍSTICĂ *s. f.* folosirea în discuție sau în demonstrații a unor raționamente greșite și a sofismelor cu scopul de a denatura adevărul. [< fr. *sophistique*]

SOFÍTĂ *s. f.* corp electric de iluminat în formă de tub, legat la un circuit electric prin ambele capete. [var. *sufită* s. f. / < fr. *soffite*, germ. *Soffitte*]

SOFÓRĂ *s. f.* arbore din Extremul Orient cu frunziș bogat, care înflorește tîrziu, cultivat ca plantă ornamentală ; salcîm japonez. [< fr., lat. *sophora*]

SOFTWARE *s. n.* (*cib.* ; op. h a r d w a r e) suită de limbaje și de programe care permit unui sistem electric de elaborare a datelor să-și dezvolte operațiile pentru care este destinat. [pron. *soft-uer*. / < engl. *software*, cf. *soft* — moale, *ware* — elemente]

SÓIA *s. f.* plantă erbacee din familia leguminoaselor, originară din Asia, ale cărei semințe sînt folosite în industria alimentară, în farmacie etc. [< fr. *soja*, *soya*]

SOL- element prim de compunere savantă cu semnificația „sol" (1), „pămînt". [< lat. *solum*]

SOL *s. n.* 1. stratul afînat de la suprafața Pămîntului, în care se dezvoltă viața vegetală. 2. teritoriu, pămînt. 3. soluție coloidală. [cf. fr. *sol*, lat. *solum*]

SOL[1] *s. m. invar.* (*muz.*) 1. a cincea notă din gama majoră tip ; sunetul corespunzător notei. 2. coarda, clapa unui instrument care dă sunetul acestei note. 3. denumirea uneia dintre chei. [< it. *sol*]

SOL[2] *s. m.* unitate monetară în Peru. [< sp. *sol*]

SOLANACÉE *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate, din care fac parte cartoful, pătlăgelele roșii și vinete, mătrăguna, tutunul etc. ; solanee ; (*la sg.*) plantă din această familie. [pron. *-ce-e*. sg. invar. / < fr. *solanacées*]

SOLANÉE *s. f. pl.* solanacee. [pron. *-ne-e*. sg. invar. / < fr. *solanées*]

SOLANÍNĂ *s. f.* substanță toxică extrasă din unele plante din familia cartofului, întrebuințată în medicină ca sedativ și narcotic. [< fr. *solanine*]

SOLANÍSM *s. n.* intoxicație cu solanină. [cf. fr. *solanisme*]

SOLÁR, -Ă *adj.* referitor la Soare, al Soarelui. O *sistem* ~ = ansamblul planetelor și al sateliților lor care gravitează în jurul Soarelui. [cf. fr. *solaire*, lat. *solaris* < *sol* — soare]

SOLARIGRÁF *s. n.* solarimetru înregistrator. [< fr. *solarigraphe*]

SOLARIMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea radiației solare. [< fr. *solarimètre*]

SOLÁRIU *s. n.* terasă sau acoperiș plat situat în partea de sus a unei case romane. ● teren, terasă, încăpere special amenajată pentru băi de soare. [pron. *-ri-u*. / < fr., lat. *solarium*]

SOLARIZÁRE *s. f.* 1. scăderea sau inhibarea intensității procesului de fotosinteză, datorită intensității prea mari a luminii. 2. fenomen datorit acțiunii prea puternice a luminii în stratul fotosensibil al plăcilor și filmelor fotografice ; solarizație. [după fr. *solarisation*]

SOLARIZÁȚIE *s. f.* solarizare. [gen. *-iei*. / < fr. *solarisation*]

SÓLĂ[1] *s. f.* porțiune dintr-o suprafață cultivată, rezultată din împărțirea acesteia în vederea asolamentului. [< fr. *sole*]

SÓLĂ[2] *s. f.* pește marin care trăiește mai ales pe lîngă țărmurile Franței. [< fr. *sole*]

SOLBÁNC *s. n.* apărătoare de beton situată la partea de sus a ușilor sau a ferestrelor, acoperită cu tablă, făcută pentru a feri ușa sau geamul de scurgerea apei de ploaie. [pl. *-uri*. / < germ. *Sohlbank*]

SOLD *s. n.* 1. diferență dintre debitul și creditul unui cont. ● rest de plată la lichidarea unei socoteli. 2. rest, rămășiță dintr-o marfă, care urmează să se vîndă cu un preț mai scăzut. [< fr. *solde*, engl. *sold* < *sell* — a vinde]

SOLDÁ *vb. I. tr.* 1. a calcula un sold. ● *refl. (fig.)* a se încheia cu..., a avea ca rezultat. 2. a vinde cu un preț mai redus (o marfă). 3. a lichida, a plăti o datorie. [< fr. *solder*]

SOLDÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) solda. [< *solda*]

SOLDÁT *s. m.* militar care servește în armată fără a fi gradat ; ostaș de rînd, ostean. ● militar de profesie. ● *(fig.)* luptător, militant activ pentru o cauză. [cf. fr. *soldat*, it. *soldato*, germ. *Soldat*]

SÓLDĂ *s. f.* 1. salariul plătit militarilor. 2. *a fi în ~la cuiva* = a fi plătit de cineva pentru a face un anumit lucru. [< fr. *solde*, cf. it. *soldo* — ban]

SOLEÁR, -Ă *adj., s. n.* (mușchi) situat în partea posterioară a gambei. [pron. *-le-ar.* / < fr. *soléaire*, cf. lat. *solea* — talpă]

SOLECÍSM *s. n.* greșeală de sintaxă (în vorbirea literară). [< fr. *solécisme*, cf. gr. *soloikismos* < *Soloi*, oraș din Cilicia, colonie ateniană unde se vorbea o greacă incorectă]

SOLÉMN *adj.* 1. care are loc după un anumit ceremonial ; sărbătoresc. ● de ceremonie. ● sfînt, sacru. 2. important, măreț ; grav. ● *(despre persoane)* plin de seriozitate, de gravitate ; grav. [< lat. *solemnis*]

SOLEMNITÁTE *s. f.* 1. însușirea a ceea ce este solemn ; ceremonial care se oficiază cu ocazia unui act solemn. ● seriozitate, gravitate ; măreție. 2. mare ceremonie publică pentru sărbătorirea unui eveniment. [cf. lat. *solemnitas*, fr. *solennité*]

SOLÉN *s. m. (zool.)* moluscă bivalvă cu cochilie alungit-tubulară, care trăiește în nisip. [< fr. *solen*, cf. gr. *solen* — tub]

SOLENÁȚIE *s. f. (fiz.)* mărime egală cu suma algebrică a curenților electrici de conducție din conductoarele care îmbrățișează o curbă închisă. [gen. *-iei.* / < fr. *solénation*]

SOLENO- element prim de compunere savantă cu semnificația „tub", „tubular". [< it. *soleno-*, cf. gr. *solen*]

SOLENOÍD *s. m.* bobină cilindrică cu spirele în formă de cercuri perpendiculare față de axa de simetrie a bobinei și străbătute de un curent electric pentru a crea în jurul lor un cîmp magnetic. [pron. *-no-id.* / < fr. *solénoïde*, cf. gr. *solen* — tub, *eidos* — formă]

SOLENOIDÁL, -Ă *adj.* referitor la solenoid. [< fr. *solénoïdal*]

SOLFATÁRĂ *s. f.* emanație de gaze de natură vulcanică, conținînd o mare cantitate de bioxid de sulf, de hidrogen sulfurat și mici cantități de vapori de apă. [< it. *solfatara*, cf. fr. *solfatare*]

SOLFEGIÁ *vb. I. intr.* a executa un solfegiu ; a cînta o melodie numind fiecare notă. [pron. *-gi-a.* p. i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind.* / < it. *solfeggiare*]

SOLFEGIÉRE *s. f.* acțiunea de a solfegia și rezultatul ei. [pron. *-gi-e-.* / < *solfegia*]

SOLFÉGIU *s. n.* mică piesă muzicală compusă pentru exerciții ; exercițiu vocal fără cuvinte. [pron. *-giu.* / < it. *solfeggio*, cf. fr. *solfège*]

SOLI- v. *s o l o-*.

SOLICITÁ *vb. I. tr.* 1. a adresa (cuiva) o cerere pentru ceva, a cere ceva (cu stăruință). ● a ruga, a apela la..., a invita. 2. a supune unor acțiuni fizice. 3. a provoca, a trezi, a stîrni. [p. i. *solicit*, 3, 6 *-tă.* / < fr. *solliciter*, cf. lat. *sollicitare* — a cere]

SOLICITÁNT, -Ă *s. m. f.* cel care solicită (ceva) ; solicitator. [< fr. *sollicitant*, germ. *Sollizitant*]

SOLICITÁRE *s. f.* acțiunea de a solicita și rezultatul ei ; cerere insistentă. ● stabilirea unei tensiuni mecanice, a unui cîmp electric sau unei temperaturi într-un material sau într-un sistem tehnic. [< *solicita*]

SOLICITÁTOR, -OÁRE *s. m. f.* solicitant. [cf. it. *sollicitatore*, lat. *solicitator*]

SOLICITÚDINE *s. f.* atitudine plină de afecțiune, de bunăvoință și de grijă ; atenție binevoitoare. [< fr. *sollicitude*, cf. lat. *sollicitudo*]

SOLID, -Ă *adj.* 1. *(adesea s. n.)* care la temperatura normală își păstrează forma și dimensiunea neschimbate ; consistent ; *(p. ext.)* tare, dur. 2. rezistent, tare, durabil, trainic. 3. temeinic, serios ; sigur. 4. voinic, puternic, robust ; corpolent, gras. 5. *(fig.)* care înfruntă cu tărie greutățile ; dîrz. [cf. fr. *solide*, lat. *solidus*]

SOLIDÁGO *s. m.* plantă erbacee cu flori bogate de culoare galbenă ; *(pop.)* splinuță. [< fr. *solidago*]

SOLIDÁR, -Ă *adj.* 1. care privește, care leagă, care angajează mai multe persoane, fiecare fiind responsabilă de întreaga obligație care revine tuturor. 2. legat temeinic de cineva printr-o unitate de concepții, de sentimente și de interese ; strîns unit. 3. *(despre piese de mașini)* care este strîns legat de altceva ; care ia parte în aceeași măsură cu altă piesă la o acțiune. [< fr. *solidaire*, cf. lat. *solidus* — întreg]

SOLIDARÍSM *s. n.* concepție social-politică burgheză, de esență reformistă sau conservatoare, care consideră că principiul fundamental al existenței societății este solidaritatea tuturor membrilor ei. [< fr. *solidarisme*]

SOLIDARÍST, -Ă *adj.* referitor la solidarism. // *s. m. f.* adept al solidarismului. [< fr. *solidariste*]

SOLIDARITÁTE *s. f.* 1. faptul de a fi solidar ; răspundere comună. 2. unitate strînsă, bazată pe o comunitate de interese, de sentimente, de idei ; spirit de înțelegere. ● coeziune. ● *(jur.)* caracterul unui raport de obligații care leagă între ei mai mulți creditori și un singur debitor (*~ activă*) sau mai mulți debitori și un singur creditor. (*~ pasivă*). [cf. fr. *solidarité*, it. *solidarietà*]

SOLIDARIZÁ *vb. I.* 1. *refl.* a se declara solidar cu cineva sau ceva ; a manifesta solidaritate. 2. *tr. (tehn.)* a lega solidar două sau mai multe piese etc.). [< fr. *solidariser*]

SOLIDARIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) solidariza și rezultatul ei ; manifestare a solidarității. [< *solidariza*]

SOLIDIFICÁ *vb. I. refl.* a trece din stare lichidă în stare solidă, prin răcire ; a se întări ; *(despre grăsimi)* a se slei. [p. i. 3 *solidifică.* / < it. *solidificare*, cf. fr. *solidifier*]

SOLIDIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a se solidifica și rezultatul ei ; întărire. [< *solidifica*]

SOLIDITÁTE *s. f.* starea corpurilor solide ; tărie, duritate ; durabilitate, rezistență. ● *(fig.)* temeinicie, seriozitate. [cf. fr. *solidité*, lat. *soliditas*]

SOLÍDUS *s. n. (tehn.)* curbă, loc geometric al punctelor care reprezintă terminarea solidificării într-o diagramă de echilibru termic. [< fr. *solidus*]

SOLIFICÁRE *s. f.* procesul de formare a solurilor ; pedogeneză. [după fr. *solification*]

SOLIFLUCȚIUNE *s.f.* v. s o l i f l u x i u n e.
SOLIFLUXIÚNE *s. f.* alunecare lentă a solului ; curgere de teren. [pron. *-xi-u-*. var. *soliflucțiune* s. f. / < fr. *solifluxion*, engl. *solifluction*]
SOLILÓC *s. n. (liv.)* convorbire cu sine însuși ; monolog. ● scriere cu caracter de monolog. [pl. *-curi*. / < fr. *soliloque*, cf. lat. *solus* — singur, *loqui* — a vorbi]
SOLILOCÁ *vb. I. intr.* a vorbi cu sine însuși. v. m o n o l o g a. [< fr. *soliloquer*]
SOLILÓCIC, -Ă *adj. (liv.)* cu caracter de soliloc. [< *soliloc* + *-ic*]
SOLIPÉD, -Ă *adj., s. n.* (animal) care are un singur deget (cu o copită) la fiecare picior. [< fr. *solipède*, cf. lat. *solus* — singur, *pes* — picior]
SOLIPSÍSM *s. n.* concepție filozofică idealist-subiectivă potrivit căreia există numai omul și conștiința lui, iar restul lumii, inclusiv ceilalți oameni, nu ar exista decît în această conștiință. [< fr. *solipsisme*, cf. lat. *solus* — singur, *ipse* — însuși]
SOLIPSÍST, -Ă *adj.* referitor la solipsism. // *s. m. f.* adept al solipsismului. [< fr. *solipsiste*]
SOLÍST, -Ă *s. m. f.* 1. artist, cîntăreț sau instrumentist care execută un solo. 2. dansator care dansează singur. [< fr. *soliste*, it. *solista* < lat. *solus* — singur]
SOLÍSTIC, -Ă *adj.* care pune accentul pe interpretarea solistului ; executat de un solist. [cf. germ. *solistisch*]
SOLITÁR, -Ă *adj.* singur, singuratic, izolat. ● pustiu, neumblat. ● care trăiește retras ; retras, iubitor de singurătate. // *s. n.* diamant mare care se montează de obicei la un inel. [cf. fr. *solitaire*, it. *solitario*, lat. *solitarius*]
SOLITARÍSM *s. n. (liv.)* tendință de izolare. [< *solitar* + *-ism*]
SOLITÚDINE *s. f. (liv.)* singurătate, izolare. [cf. lat. *solitudo*, it. *solitudine*, fr. *solitude*]
SOLL *s. m. (geol.)* formă de relief cu aspect de pîlnie, caracteristică regiunilor care au fost afectate de glaciația continentală. [< germ. *Soll*]
SOLMIZÁRE *s. f. (muz.)* solmizație. [după fr. *solmisation*]
SOLMIZÁȚIE *s. f. (muz.)* sistem medieval de notație silabică a sunetelor ținînd seama de raportul dintre intervalele care le despart. [< fr. *solmisation*]
SÓLO *s. n.* 1. bucată muzicală scrisă pentru o singură voce sau pentru un singur instrument. ● *(adj.)* fără acompaniament. 2. dans executat de o singură persoană. // element prim de compunere savantă cu semnificația „unic", „singur". [pl. invar. var. *soli-*. / < it., fr. *solo*]
SOLSTIȚIÁL, -Ă *adj.* al solstițiului, referitor la solstițiu. [pron. *-ți-al*. / cf. fr. *solsticial*]
SOLSTÍȚIU *s. n.* fiecare dintre cele două momente ale anului cînd Pămîntul se găsește la cea mai mare distanță de Soare (21 iunie și 21 decembrie) care marchează ziua (respectiv noaptea) cea mai lungă. [pron. *-ți-u*. / cf. fr. *solistice*, it. *solstizio*, lat. *solstitium* < *sol* — soare, *stare* — a sta]
SOLÚBIL, -Ă *adj.* 1. *(despre substanțe și elemente chimice)* care poate fi dizolvat într-un solvent. 2. *(fig. ; rar)* care se poate rezolva, explica. [cf. lat. *solubilis*, fr. *soluble*]
SOLUBILITÁTE *s. f.* proprietate a unor substanțe de a putea fi dizolvate într-un solvent. ● cantitatea de substanță dizolvată într-o cantitate determinată de solvent. [cf. fr. *solubilité*]
SOLUBILIZÁ *vb. I. tr.* a aduce o substanță insolubilă (sau greu solubilă) într-o stare în care poate fi dizolvată într-un solvent. [< fr. *solubiliser*]
SOLUBILIZÁRE *s. f.* acțiunea de a solubiliza și rezultatul ei. [< *solubiliza*]
SOLUTREÁN *s. n. (geol.)* subetajul mediu al paleoliticului superior. // *adj.* care aparține acestui subetaj. [pron. *-tre-an*. / < fr. *solutréen*, cf. *Solutré*, localitate în Franța]
SOLÚȚIE *s. f.* 1. amestec omogen format din două sau mai multe substanțe, dintre care una este de obicei lichidă. 2. rezolvarea unei probleme ; *(p. ext.)* rezultatul obținut. ● fel de a dezlega o problemă, o dificultate; rezolvare. 3. ~ *de continuitate* = întrerupere a continuității ; separare a părților care mai înainte erau legate între ele sau continue. [gen. *-iei*. / cf. fr. *solution*, lat. *solutio*]
SOLUȚIONÁ *vb. I. tr.* a da o soluție ; a dezlega, a rezolva (o problemă, o chestiune). [pron. *-ți-o-*. / < fr. *solutionner*]
SOLUȚIONÁRE *s. f.* acțiunea de a soluționa și rezultatul ei ; rezolvare, dezlegare. [pron. *-ți-o-*. / < *soluționa*]
SOLVÁBIL, -Ă *adj.* care are cu ce plăti. [cf. fr. *solvable* < lat. *solvere* — a plăti]
SOLVABILITÁTE *s. f.* situația celui solvabil ; solvență. [cf. fr. *solvabilité*]
SOLVÁT *s. m. (chim.)* combinație formată din moleculele substanței dizolvate și ale solventului. [< fr. *solvate*]
SOLVATÁRE *s. f. (chim.)* procesul de formare a solvaților. [după fr. *solvatation*]
SOLVÉNT *s. m.* substanță (lichidă) în care se pot dizolva alte substanțe ; dizolvant. [< germ. *Solvent*, cf. fr. *solvant*]
SOLVÉNT, -Ă *adj., s. m. f.* (elev, student) care plătește taxa de frecvență sau de internat (nefiind bursier). // *adj.* solvabil. [< germ. *Solvent*, cf. it. *solvente* — care poate plăti]
SOLVENTÁRE *s. f.* tratarea unui produs petrolier, ulei etc. cu un solvent, în vederea rafinării. [< *solvent*]
SOLVÉNȚĂ *s. f.* solvabilitate. [< germ. *Solvenz*]
SOLVÍ *vb. IV. tr., refl.* a (se) dizolva. [p. i. *solv*. / < lat. *solvere*]
SÓMA[1] *s. f. (biol.)* 1. nume dat celulelor somatice. 2. termen pentru întregul corp, cu excepția membrelor. [pl. *-me*. / < fr. *soma*, cf. gr. *soma* — corp]
SÓMA[2] *s. f.* băutură alcoolică preparată din sucul unei plante exotice, considerată în vechea religie indiană ca băutură a zeilor. [< fr., sanscr. *soma*]
SÓMA[3] *s. f. (geol.)* margine a unui vechi crater, de formă circulară, care înconjură noul con. [< fr. *somma*]
SOMÁ *vb. I. tr.* a cere cuiva sub amenințare să îndeplinească ceva. ● a pune cuiva în vedere, în formele stabilite de lege, să (nu) execute ceva. [< fr. *sommer*]
SOMÁRE *s. f.* acțiunea de a soma și rezultatul ei ; înștiințare, avizare, avertizare ; somație. [< *soma*]
SOMAT- v. s o m a t o-.
SOMATALGÍE *s. f. (med.)* durere corporală. [gen. *-iei*. / cf. gr. *soma* — corp, *algos* — durere]
SOMÁTIC, -Ă *adj.* referitor la corp, al corpului. O *celule* ~*e* = toate celulele cor-

pului, cu excepția celor sexuale. [< fr. *somatique*, cf. gr. *soma* — corp]

SOMATO- element prim de compunere savantă cu semnificația „corp", „corporal". [var. *somat-*. / < fr. *somato-*, cf. gr. *soma, somatos* — corp]

SOMATOLOGÍE *s. f.* știință care se ocupă cu studiul părților corpului omenesc viu. [gen. *-iei*. / < fr. *somatologie*, cf. gr. *soma* — corp, *logos* — studiu]

SOMATOMETRÍE *s. f.* antropometrie. ● ansamblul măsurărilor efectuate pentru determinarea dimensiunilor și formelor corpului animalelor. [gen. *-iei*. / < fr. *somatométrie*]

SOMATOSCOPÍE *s. f.* examinare vizuală a constituției somatice. [gen. *-iei*. / < germ. *Somatoskopie*, cf. gr. *soma* — corp, *skopein* — a privi]

SOMATOTRÓP, -Ă *adj.* care are afinitate pentru corp. O *hormon* ~ = hormon secretat de hipofiză, care stimulează creșterea. [< fr. *somatotrope*]

SOMAȚIE *s. f.* faptul de a soma ; somare. ● act scris care cuprinde un ordin de a executa sau de a înceta o acțiune. ● poruncă, cerință, rugăminte imperativă. [gen. *-iei*. var. *somațiune* s. f. / < fr. *somation*]

SOMAȚIÚNE *s. f.* v. somație.

SOMBRÉRO *s. m.* pălărie cu boruri largi, purtată mai ales în Spania și America Latină. [pl. *-re*. / < fr., sp. *sombrero*, cf. *sombra* — umbră]

SOMIÉRĂ *s. f.* 1. rețea elastică de sîrmă fixată într-un cadru de fier la pat, peste care se pune salteaua. 2. bloc de piatră care susține o boltă. ● grindă de reazem principal pe care se sprijină grinzile secundare ale unui planșeu. [pron. *-mi-e-*. / < fr. *sommier*]

SOMITÁTE *s. f.* om cu renume mare, capacitate necontestată într-un anumit domeniu de activitate. [< fr. *sommité*, cf. lat. t. *summitas*]

SOMNAMBÚL, -Ă *s. m. f.* cel care suferă de somnambulism ; lunatic. [< fr. *somnambule*, cf. lat. *somnus* — somn, *ambulare* — a umbla]

SOMNAMBÚLIC, -Ă *adj.* de somnambul. [< fr. *somnambulique*]

SOMNAMBULÍSM *s. n.* stare patologică manifestată prin diferite acțiuni inconștiente în timpul somnului ; lunatism, noctambulism. [< fr. *somnambulisme*]

SOMNIFÉR, -Ă *adj., s. m.* (substanță) care provoacă somnul ; soporific. [< fr. *somnifère*, cf. lat. *somnus* — somn, *ferre* — a aduce, a purta]

SOMNOLÁ *vb. I. intr. (franțuzism)* a dormita, a moțăi. [< fr. *somnoler*]

SOMNOLÁRE *s. f.* acțiunea de a somnola și rezultatul ei. [< *somnola*]

SOMNOLÉNT, -Ă *adj.* care este în stare de somnolență ; care moțăie, dormitează ; moleșit de somn. [cf. fr. *somnolent*, lat. *somnolentus*]

SOMNOLÉNȚĂ *s. f.* stare între somn și trezie ; moleșeală ; toropeală. [cf. fr. *somnolence*, lat. *somnolentia*]

SOMNOTERAPÍE *s. f. (med.)* tratarea bolilor prin somn. [< *somn* + *terapie*]

SOMÓN *s. m.* pește răpitor de mare, care intră vara în rîuri pentru a-și depune icrele și care are o carne de culoare roz, foarte grasă. [< fr. *saumon*]

SOMPTUÁR, -Ă *adj.* referitor la cheltuieli. O *legi* ~*e* = legi care opreau luxul și cheltuielile exagerate în vechea Romă. [pron. *-tu-ar*. / cf. fr. *somptuaire*, lat. *sumptuarius* < *sumptus* — cheltuială]

SOMPTUÓS, -OÁSĂ *adj.* luxos, grandios, fastuos, măreț ; foarte elegant. [pron. *-tu-os*. / < fr. *somptueux* < lat. *sumptus* — cheltuială]

SOMPTUOZITÁTE *s. f.* însușirea a ceea ce este somptuos ; splendoare, măreție, lux. [pron. *-tu-o-*. / cf. fr. *somptuosité*]

SON- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) sunet", „sonor". [var. *sona-, sono-*. / < fr. *son*, lat. *sonus*]

SON *s. n.* sunet, ton. [pl. *-nuri*. / cf. fr. *son*, lat. *sonus*]

SON *s. m. (fiz.)* unitate de măsură a intensității sunetelor, egală cu intensitatea unui sunet cu frecvența de 1 000 de hertzi și cu nivelul de intensitate de 40 de foni. [< fr. *son*]

SONA- v. son-.

SONAGRÁF *s. n. (lingv.)* aparat de înregistrare și de redare a sunetelor cu mare fidelitate, folosit la analiza acestora. [< engl. *sonagraph*]

SONÁNTĂ *s. f.* consoană a cărei emisiune este asemănătoare cu a vocalelor și care, în anumite limbi, poate fi centru de silabă. ● *(adj.) consoană sonantă.* [< fr. *sonnante*]

SONÁR *s. m.* detector sonic pentru obiecte subacvatice, analog cu radarul, care în locul undelor electromagnetice folosește unde elastice. v. asdic. [< engl. *sonar* < *so(und) na(vigation) a(nd) r(anging)* — navigare și localizare prin sunet]

SONÁT, -Ă *adj., s. m. f. (peior.)* (om) trăsnit, țicnit ; prost. [< it. *sonato*]

SONÁTĂ *s. f.* compoziție muzicală pentru unul sau două instrumente, compusă din trei sau patru părți, fiecare cu ritm deosebit. [< fr. *sonate*, it. *sonata*, germ. *Sonate*]

SONATÍNĂ *s. f.* sonată de proporții mai mici. [< fr. *sonatine*, it. *sonatina*, germ. *Sonatine*]

SONDÁ *vb. I. tr.* a cerceta, a explora cu o sondă un teren, fundul unei ape etc. ● a cerceta sau a evacua o cavitate a organismului cu o sondă. ● *(fig.)* a cerceta, a căuta să afle gîndurile sau intențiile cuiva, a tatona. [< fr. *sonder*]

SONDÁJ *s. n.* 1. cercetare făcută cu o sondă în sol, în fundul unei ape etc. ; prospecțiune. O ~ *meteorologic* = determinarea condițiilor meteorologice (temperatură, presiune etc.) la un anumit nivel sau la niveluri succesive ale atmosferei. ● introducerea unei sonde într-o cavitate naturală a organismului sau într-o plagă pentru evacuarea substanțelor nocive sau pentru extragerea unei probe în vederea unei analize. 2. cercetare sumară făcută prin consultarea atentă numai a unor părți dintr-un material. 3. săpătură făcută pentru determinarea profilului geologic sau pentru extragerea probelor necesare analizei solului. ● luare de probe dintr-un material compact sau granulat. 4. ~ *de opinie* = anchetă care urmărește cunoașterea părerilor oamenilor în diferite probleme. [< fr. *sondage*]

SONDÁRE *s. f.* acțiunea de a sonda și rezultatul ei ; sondaj ; *(fig.)* cercetare, investigație. [< *sonda*]

SÓNDĂ *s. f.* 1. puț destinat extragerii unei substanțe minerale fluide (țiței, gaze naturale etc.) sau extragerii de probe de rocă. 2. aparat folosit pentru determinarea adîncimii mărilor sau a apelor curgătoare. 3. aparat pentru luarea de probe dintr-un material

compact sau granular. 4. instrument tubular folosit pentru explorarea unor cavităţi naturale din organism sau pentru drenarea unor plăgi. 5. ~ *spaţială* = rachetă spaţială lansată pe direcţie verticală cu scopul de a explora straturile superioare ale atmosferei terestre ; *balon-~* = balon prevăzut cu aparate de observaţie, care se lansează în atmosferă pentru înregistrarea anumitor date meteorologice. 6. pahar de bere lunguieţ şi subţire, mai îngust în partea de jos. [< fr. *sonde*, it. *sonda*]

SONDÉZĂ *s. f.* instalaţie uşoară folosită pentru executarea forajelor la adîncimi relativ mici, de regulă în explorări geologice, miniere etc. [< fr. *sondeuse*]

SONDÓR *s. m.* muncitor care lucrează la o sondă (1). ● marinar care sondează. [< fr. *sondeur*]

SONERÍE *s. f.* instalaţie de semnalizare acustică compusă dintr-un electromagnet şi un ciocănel care loveşte într-un clopoţel ; *(p. ext.)* sunet produs de clopoţel. [gen. *-iei*. / < fr. *sonnerie*]

SONÉT *s. n.* poezie lirică cu formă fixă, alcătuită din 14 versuri endecasilabice grupate în două catrene cu rima îmbrăţişată şi două terţine cu rima liberă, ultimul vers cuprinzînd ideea dezvoltată în poezie. [cf. fr. *sonnet*, it. *sonnetto*]

SONÉTĂ *s. f.* aparat folosit pentru baterea piloţilor[2] în pămînt (în fundul unei ape). [< fr. *sonnette*]

SONETÍST, *-Ă s. m. f.* poet, autor de sonete. [cf. fr. *sonnettiste*]

SONG *s. n. (anglicism)* cîntec, melodie ; *(jaz)* melodie populară. [pron. *son*. / < engl. *song*]

SÓNIC, *-Ă adj. (despre oscilaţii)* care are o frecvenţă cuprinsă în grupul frecvenţelor care pot fi auzite sau care depăşeşte limita acestora. ● referitor la sunet ; sonor. [< fr. *sonique*]

SONICITÁTE *s. f.* ramură a fizicii care se ocupă cu transmiterea energiei mecanice în fluide prin vibraţii elastice care se propagă în masa acestora. [pl. *-tăţi*. / < *sonic* + *-itate*]

SONO- v. s o n-.

SONOLOCÁŢIE *s. f.* determinare a poziţiei unui obiect faţă de un anumit reper cu ajutorul undelor sonore, fără participarea activă a obiectului. [< fr. *sonolocation*]

SONOLUMINESCÉNŢĂ *s. f.* emisie slabă de lumină care însoţeşte fenomenul de cavitaţie produs într-un lichid supus acţiunii ultrasunetelor. [< fr. *sonoluminescence*]

SONOMÉTRIC, *-Ă adj.* referitor la sonometrie. [< fr. *sonométrique*]

SONOMETRÍE *s. f.* studiul comparat al sunetelor cu ajutorul sonometrului. [gen. *-iei*. / < fr. *sonométrie*]

SONOMÉTRU *s. n.* instrument pentru studierea legilor vibraţiilor coardelor sonore şi pentru determinarea frecvenţei unui sunet. ● aparat pentru măsurarea zgomotelor într-o sală. [< fr. *sonomètre* < lat. *sonus* — sunet, gr. *metron* — măsură]

SONÓR, *-Ă adj.* 1. care produce sunete. ● care are un sunet frumos, plăcut ; răsunător, plin, puternic. 2. care propagă, care amplifică sunetele. 3. *(despre consoane)* care se produce prin vibrarea coardelor vocale. 4. *(despre filme)* însoţit de vorbire şi de muzică. [cf. fr. *sonore*, lat. *sonorus*]

SONORITÁTE *s. f.* 1. însuşirea de a fi sonor ; timbru cald şi plin. ● muzicalitate. ● sunet caracteristic, nuanţă. 2. calitatea unor corpuri de a propaga şi de a amplifica sunetele ; rezonanţă. [cf. fr. *sonorité*, lat. *sonoritas*]

SONORIZÁ *vb. I. tr.* a face (să fie) sonor. ● a face sonor un film mut. ● *tr., refl. (fon.; despre o consoană surdă)* a (se) transforma în sonora corespunzătoare. [< fr. *sonoriser*]

SONORIZÁRE *s. f.* acţiunea de a (se) sonoriza şi rezultatul ei ; *(spec.)* partea sonoră a unui film. [< *sonoriza*]

SONOTÉCĂ *s. f.* arhivă conţinînd înregistrări de sunete şi zgomote. [gen. *-cii*. / < fr. *sonothèque*]

SÓPOR *s. n. (med.)* stare de somnolenţă vecină cu coma. [< fr. *sopor*, cf. lat. *sopor*]

SOPORIFÉR, *-Ă adj.* somnifer. [< fr. *soporifère*]

SOPORÍFIC, *-Ă adj., s. n.* (substanţă, medicament) care are proprietatea de a produce somn ; somnifer, hipnotic. [< fr. *soporifique* < lat. *sopor* — somn, *ferre* — a aduce, a purta]

SOPRÁN, *-Ă s. n.* vocea cea mai înaltă dintre cele cinci categorii de voci omeneşti, care se întîlneşte la femei şi la băieţii mici. // *s. m. f.* cîntăreţ sau cîntăreaţă care are o astfel de voce ; *(p. ext.)* instrument de suflat care corespunde acestei voci. [var. *soprano s. n.* / < fr., it. *soprano*]

SOPRÁNO *s. n.* v. s o p r a n.

SOR *s. m. (bot.)* grup de sporangi situaţi pe dosul frunzei de ferigă. [< fr. *sore*, cf. gr. *soros* — grămadă]

SORBÉT *s. n.* băutură răcoritoare făcută din suc de fructe şi lichior. [pl. *-turi*. / < fr. *sorbet*]

SORBÍT *s. n.* v. s o r b i t ă.

SORBÍTĂ *s. f. (tehn.)* constituent structural al oţelurilor călite şi revenite. [var. *sorbit s. n.* / < fr. *sorbite*]

SORBÍTIC, *-Ă adj.* referitor la sorbită, de natura sorbitei. [cf. germ. *sorbitisch*]

SORBITIZÁRE *s. f. (tehn.)* tratament termic prin care se realizează structura sorbitică de revenire. [< *sorbită* + *-iza*]

SORBÓZĂ *s. f.* substanţă monozaharidă, izomeră cu fructoza. [< fr. *sorbose*]

SÓRBŢIE *s. f.* v. s o r b ţ i u n e.

SORBŢIÚNE *s. f.* termen comun pentru absorbţie şi adsorbţie. [var. *sorbţie s. f.* / < germ. *Sorption*, cf. lat. *sorbere* — a sorbi]

SORDÍD, *-Ă adj.* murdar ; dezgustător. ● *(despre persoane, fig.)* meschin. [cf. fr. *sordide*, lat. *sordidus*]

SORÉDIE *s. f. (bot.)* parte a talului unui lichen care se detaşează de el şi poate reproduce planta. [gen. *-iei*. / < fr. *sorédie*]

SORGÍNTE *s. f. (liv.)* izvor, sursă (de informaţii) ; origine. [pl. *-nţi*. / < it. *sorgente*]

SORÍT *s. n.* polisilogism contractat prin excluderea concluziilor intermediare, care în polisilogismele iniţiale îndeplineau rolul uneia dintre premise. [< fr. *sorite*, lat. *sorites*, gr. *soreites* < *soros* — mulţime]

SORT *s. n.* fel, specie, gen, categorie, calitate (de mărfuri, de produse etc.). ● grup de varietăţi ale unei specii horticole sau viticole, caracterizat prin însuşiri comune sau specifice anumitor condiţii de vegetaţie. [< fr. *sorte*]

SORTÁ *vb. I. tr.* a separa, a aranja, a repartiza (un material etc.) pe sorturi (potrivit calităţii, dimensiunilor etc.). [cf. germ. *sortieren*, it. *sortire*]

SORTÁRE *s. f.* acțiunea de a sorta și rezultatul ei ; aranjare pe categorii. [< *sorta*]

SORTATÓR, -OÁRE *s. m. f.* muncitor care lucrează la sortarea materialelor, a produselor etc. // *s. n.* mașină pentru sortat diferite materiale și produse. [< *sorta* + *-tor*]

SORTILÉGIU *s. n.* *(liv. ; în superstiții)* vrăji, farmece ; profeție. [pron. *-giu.* / < fr. *sortilège*, cf. lat. med. *sortilegium* < *sortilegus* — profetic]

SORTIMÉNT *s. n.* totalitatea produselor, a materialelor etc. care au aceeași formă și dimensiuni sau sînt de aceeași calitate. [pl. *-te*, *-turi.* / < germ. *Sortiment*]

SORTIMENTÁL, -Ă *adj.* referitor la sortiment, pe sortimente. [< *sortiment* + *-al*]

SOS *s. n.* preparat culinar lichid sau viscos (de obicei condimentat) cu care se pregătesc sau se servesc anumite mîncăruri. [< fr. *sauce*, cf. lat. *salsus*]

SÓSIE *s. f.* *(liv.)* persoană care seamănă perfect cu alta. [gen. *-iei.* / < fr. *sosie*, cf. *Sosia*, sclav al lui Amfitrion în piesele lui Plaut și Molière]

SOSIÉRĂ *s. f.* vas pentru servit sosul la masă. [pron. *-si-e-.* / < fr. *saucière*]

SOSPIRÁNDO *adv.* *(muz. ; ca indicație de execuție)* oftind, suspinînd. [< it. *sospirando*]

SOSTENÚTO *adv.* *(muz. ; ca indicație de execuție)* concentrat și precis din punct de vedere ritmic, respectînd mișcarea. [< it. *sostenuto*]

SOTÁ *vb. I. tr.* *(franțuzism)* a prepara un sote, a rumeni ușor legumele sau carnea în grăsime. [< fr. *sauter*]

SOTÁRE *s. f.* *(franțuzism)* acțiunea de a sota și rezultatul ei. [< *sota*]

SOTÉ *s. n.* mîncare făcută din legume fierte, peste care se toarnă unt. [var. *soteu* s. n. / < fr. *sauté*]

SOTERIOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la soteriologie. [cf. germ. *soteriologisch*]

SOTERIOLOGÍE *s. f.* *(rel.)* doctrină a mîntuirii prin jertfe benevole. [pron. *-ri-o-.* gen. *-iei.* / < germ. *Soteriologie*]

SOTÉU *s. n.* v. s o t e.

SOTEUZĂ *s. f.* vas în formă de cratiță cu pereții mai înalți și coadă în loc de mînere, destinată sotării legumelor sau a cărnii. [pron. *-tö-.* / < fr. *sauteuse*]

SOTTO-VÓCE *adv.* *(muz. ; ca indicație de execuție)* discret, în surdină, cu jumătate de voce. [< it. *sotto-voce*]

SOU *s. n.* veche monedă franceză. [pron. *su.* / < fr. *sou*]

SOVHÓZ *s. n.* *(în U.R.S.S.)* gospodărie agricolă de stat. [< rus. *sovhoz* < *sov(etskoe) hoz(eaitsvo)* — gospodărie de stat]

SOVHÓZNIC, -Ă *adj., s. m. f.* (membru) al unui sovhoz. [< rus. *sovhoznik*]

SOVIÉT *s. n.* *(în U.R.S.S.)* organ al puterii de stat centrale și locale, format din deputați aleși de cetățeni. [pron. *-vi-et.* / < rus. *soviet*]

SOVIÉTIC, -Ă *adj.* 1. referitor la Uniunea Sovietică. 2. care se referă la soviete ; propriu sovietelor. // *s. m. f.* locuitor al Uniunii Sovietice. [pron. *-vi-e-.* / cf. fr. *soviétique*]

SOVPRÉN *s. n.* neopren. / < rus. *sovpren*, germ. *Sowpren*, nume comercial]

SPADASÍN *s. m.* luptător cu spada. ● amator de dueluri ; duelgiu ; ucigaș plătit ; persoană cu porniri războinice. [< fr. *spadassin*, cf. it. *spadaccino* < *spada*]

SPÁDĂ *s. f.* armă albă (cu două tăișuri) cu care se poate tăia și împunge. ● *(sport)* probă de scrimă care se practică cu această armă. [pl. *-de.* / < it. *spada*]

SPADÍCE *s. n.* inflorescență racemoasă, asemănătoare spicului, al cărei peduncul comun este îngroșat și cărnos. [var. *spadix* s. n. / < fr. *spadice*, cf. lat., gr. *spadix*]

SPADICIFLÓRE *s. f. pl.* ordin de plante erbacee monocotiledonate, avînd ca inflorescență un spadice ; *(la sg.)* plantă din acest ordin. [< fr. *spadiciflores*, cf. lat. *spadix* — spadice, *flos* — floare]

SPÁDIX *s. n.* v. s p a d i c e.

SPAGÁT *s. n.* 1. sfoară groasă cu o împletitură specială. 2. exercițiu gimnastic de depărtare a picioarelor și de odihnă pe picioarele astfel depărtate pînă la poziția orizontală. [var. *spagat* s. n. / < germ. *Spagat*]

SPAGHÉTE *s. f. pl.* macaroane lungi și foarte subțiri, negăurite. [sg. *-tă.* / < fr., it. *spaghetti*]

SPAGÍRIC, -Ă *adj.* referitor la spagirie ; chimic. [cf. it. *spagirico*, cf. lat. med. *spagiricus*]

SPAGIRÍE *s. f.* *(liv.)* numele dat de școala lui Paracelsus chimiei ; alchimie. [gen. *-iei.* / < fr. *spagirie*, cf. lat. med. *spagiria*]

SPALÁȚIE *s. f.* *(fiz.)* reacție nucleară în care, în urma bombardării cu particule, din nucleul ciocnit se elimină mai mulți nucleoni. [gen. *-iei.* / < fr., engl. *spallation*]

SPĂLAX *s. m.* *(zool.)* specie de rozător care sapă galerii subterane ; *(pop.)* orbete. [< fr. *spalax*]

SPALÉT *s. n.* oblon, jaluzea de lemn. [< germ. *Spaleit*]

SPALIÉR *s. n.* 1. scară făcută din bare paralele (de lemn) pe care se sprijină plantele agățătoare. 2. șir de plante sau arbuști cu ramurile tunse, care alcătuiesc un perete de verdeață în lungul unei alei. 3. aparat de gimnastică în formă de scară, fixat de perete ; scară fixă. [pron. *-li-er.* pl. *-re.* / < germ. *Spalier*, cf. fr. *espalier*]

SPARCÉTĂ *s. f.* plantă erbacee din familia leguminoaselor, cu frunze imparipenate, cu flori roșii-trandafirii și cu fructele păstăi, cultivată ca nutreț. [var. *sparchetă* s. f. / după fr. *esparcette*]

SPARCHÉTĂ *s. f.* v. s p a r c e t ă.

SPARDÉC *s. n.* *(mar.)* punte continuă (fără tambuchiuri) pe velierele vechi ; *(astăzi)* punte ușoară deasupra cabinelor și saloanelor de sus ale vapoarelor. [pl. *-uri.* / < fr., engl. *spardeck*]

SPARTACHIÁDĂ *s. f.* competiție sportivă de mase, care include mai multe sporturi. [pron. *-chi-a-.* / < rus. *spartakiada*, cf. fr. *spartakiade*]

SPARTÁN, -Ă *adj.* propriu spartanilor ; aspru, sever. // *s. m. f.* 1. locuitor al Spartei, spartiat. 2. *(fig.)* om auster, cu moravuri severe. [cf. *Sparta*, oraș în Grecia antică]

SPARTEÍNĂ *s. f.* alcaloid extras dintr-o plantă exotică, avînd acțiune analeptică cardiacă. [pron. *-te-i-.* / < fr. *spartéine*]

SPARTIÁT, -Ă *adj., s. m. f.* spartan. ● nume dat cetățenilor cu drepturi depline din vechea Spartă, spre deosebire de iloți. [pron. *-ti-at.* / < fr. *spartiate*]

SPASM *s. n.* 1. contracție bruscă a unui mușchi sau a unui nerv ; convulsie. 2. grimasă. // *(în forma spasmo-)* element prim de compunere savantă cu semnificația „spasm“,

„referitor la spasme", „spasmodic". // element secund de compunere savantă cu semnificația „convulsiv", „spasm". [pl. *-me, -muri.* / < fr. *spasme*, cf. gr. *spasmos* — contracție]

SPASMO- v. spasm.

SPASMÓDIC, -Ă *adj.* însoțit de spasme ; convulsiv ; spastic. [< fr. *spasmodique*]

SPASMOFÍLIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de spasmofilie. [cf. germ. *spasmophil*]

SPASMOFILÍE *s. f.* stare patologică caracterizată prin faptul că sistemul nervos și cel muscular răspund la orice excitație nervoasă și la orice infecție prin convulsii. [gen. *-iei.* / < fr. *spasmophilie*, cf. gr. *spasmos* — contracție, *philos* — prieten]

SPASMOGÉN, -Ă *adj.* care provoacă spasme. [< fr. *spasmogène*]

SPASMOLÍTIC, -Ă *adj., s. n.* (medicament) care reduce tonusul și spasmul mușchilor ; antispastic. [< fr. *spasmolithique*]

SPÁSTIC, -Ă *adj.* spasmodic. [< fr. *spastique*]

SPAT *s. n.* veche denumire a mineralelor care au însușirea de a cliva după anumite direcții în bucăți de formă regulată. O *~ de Islanda* = varietate cristalină de calcit caracterizat prin dubla sa refracție. [< fr. *spath*, germ. *Spath*]

SPÁTĂ *s. f.* bractee care acoperă florile în faza de boboc. [< lat. *spatha*, cf. fr. *spathe*]

SPÁTIC, -Ă *adj.* referitor la spat, cu lame ca spatul. [cf. fr. *spathique*]

SPATULÁT, -Ă *adj. (rar)* în formă de spatulă. [cf. fr. *spatulé*, lat. *spatulatus*]

SPATÚLĂ *s. f.* instrument în formă de lopățică, cu diverse întrebuințări (în farmacie, chirurgie, sculptură etc.). ● *(fig.)* extremitate în formă de lopățică. [< fr. *spatule*, cf. lat. *spatula*]

SPAȚIÁ *vb. I. tr.* a distanța, a rări, a despărți prin spații (cuvinte, rînduri etc.). [pron. *-ți-a.* p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / cf. it. *spaziare*]

SPAȚIÁL, -Ă *adj.* 1. referitor la spațiu. ● referitor la proprietățile figurilor din spațiu. 2. *cabină ~ă* = capsulă cosmică. v. cabină. [pron. *-ți-al.* / cf. fr. *spatial*]

SPAȚIALITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este spațial. [pron. *-ți-a-.* / < fr. *spatialité*, it. *spazialità*]

SPAȚIALIZÁ *vb. I. tr.* a reprezenta gînduri, obiecte ale gîndirii în spațiu. ● a spația. [pron. *-ți-a-.* / < it. *spazializzare*]

SPAȚIALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a spația. [pron. *-ți-a-.* / < *spațializa*]

SPAȚIÉRE *s. f.* acțiunea de a spația și rezultatul ei ; rărire, distanțare. [< *spația*]

SPAȚIONÁ *vb. I. tr. (poligr.)* a lungi sau a scurta rîndurile culese. [pron. *-ți-o-.* / < germ. *spationieren*]

SPAȚIONÁRE *s. f.* acțiunea de a spționa și rezultatul ei. [< *spționa*]

SPAȚIÓS, -OÁSĂ *adj.* cu mult spațiu ; încăpător, larg, întins. [pron. *-ți-os.* / cf. fr. *spacieux*, lat. *spatiosus*]

SPÁȚIU *s. n.* 1. formă fundamentală a existenței materiei, inseparabilă de aceasta, avînd aspectul unui întreg neîntrerupt cu trei dimensiuni și care exprimă ordinea în care sînt dispuse obiectele și procesele existente concomitent. 2. întindere nemărginită care cuprinde corpurile cerești ; văzduh. 3. loc, suprafață, întindere limitată. O *(mil.) ~ de siguranță)* = distanța minimă pînă la care se pot apropia trupele proprii de obiectivul asupra căruia se trage fără a risca să fie lovite de focul propriu. 4. loc (liber) între două obiecte ; distanță, interval. O *~ verde* = teren plantat situat pe teritoriul unei așezări. ● distanță cuprinsă între două linii orizontale ale portativului. ● *(poligr.)* interval alb lăsat între cuvintele sau rîndurile culese ; *(p. ext.)* instrument care servește la obținerea acestei spații. 5. *(mat.)* mulțime de elemente (puncte) avînd anumite proprietăți. ● *(cib.)* totalitatea semnelor acceptate la intrarea sau produse la ieșirea unui element de sistem. [pron. *-ți-u.* pl. *-ii.* / < lat. *spatium*, cf. germ. *Spatium*, it. *spazio*]

SPAVÁN *s. n.* tumoare osoasă care se formează uneori la încheietura piciorului dinapoi la cai sau la boi ; os mort ; eparven. [< it. *spavano*]

SPEAKER *s. m.* v. spicher.

SPECIÁL, -Ă *adj.* 1. care se aplică numai la un lucru sau la o anumită categorie de lucruri ; anumit, deosebit. O *în ~* = mai ales, îndeosebi, în mod particular. ● făcut, scos cu o anumită ocazie. 2. de (strictă) specialitate. [pron. *-ci-al.* / cf. fr. *spécial*, it. *speciale*, lat. *specialis* < *species*]

SPECIALÍST, -Ă *s. m. f.* cel care cunoaște temeinic o disciplină, un subiect, o problemă etc. [pron. *-ci-a-.* / cf. fr. *spécialiste*]

SPECIALITÁTE *s. f.* 1. ramură anumită a unei științe, a tehnicii etc. care constituie obiectul unor studii speciale pentru cineva. 2. gen, categorie specifică (de articole, de produse). [pron. *-ci-a-.* / cf. fr. *spécialité*, lat. *specialitas*]

SPECIALIZÁ *vb. I.* 1. *refl.* a se consacra studiului și aplicării unei discipline, unei ramuri speciale a științei, a tehnicii etc. ; a deveni specialist. 2. *tr. (despre procese de producție)* a limita numai la anumite produse. ● a perfecționa. [pron. *-ci-a-.* / cf. fr. *spécialiser*]

SPECIALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) specializa și rezultatul ei. [pron. *-ci-a-.* / < *specializa*]

SPECIÁȚIE *s. f. (biol.)* proces de geneză a speciilor noi de plante și animale. [pron. *-ci-a-./* < fr. *spéciation*]

SPÉCIE *s. f.* 1. subdiviziune a genului care cuprinde ființe cu trăsături și caracteristici comune. O *~ literară* = clasă de opere grupate după un criteriu unitar, aparținînd genului literar. 2. soi, fel, varietate, categorie ; speță. [gen. *-iei.* / < lat. *species* — fel, înfățișare, cf. it. *specie*, fr. *espéce*]

SPECÍFIC, -Ă *adj.* propriu unei ființe, unui lucru sau unui fenomen ; particular, distinctiv. ● care se raportă la o unitate. // *s. n.* caracterul propriu, particular (a ceva sau al cuiva) ; notă distinctivă. O *~ național* = sumă a caracteristicilor unei culturi, arte, literaturi care provin din trăsăturile proprii poporului și istoriei sale. [cf. fr. *spécifique*, it. *specifico*]

SPECIFICÁ *vb. I. tr.* a arăta, a menționa (ceva) precis, anume. [p. i. *specific*, 3,6 *-că.* / < fr. *spécifier*]

SPECIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a specifica și rezultatul ei ; specificație. [< *specifica*]

SPECIFICATÍV, -Ă *adj. (rar)* specificator. [cf. fr. *spécificatif*]

SPECIFICATÓR, -OÁRE *adj. (rar)* care indică, menționează în mod special ; specificativ. [< *specifica* + *-tor*]

SPECIFICÁȚIE *s. f.* specificare. ● definire a caracteristicilor cărora trebuie să

le răspundă o instalație, o construcție, un material, un produs etc. ; documentul care cuprinde aceste caracteristici. [cf. fr. *spécification*, it. *specificazione*]

SPECIFICITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este specific ; particularitate caracteristică. [cf. fr. *spécificité*]

SPECIMÉN *s. n. (uneori peior.)* exemplar, probă, model ; mostră. [pl. *-ne, -nuri.* / < fr. *spécimen*, cf. lat. *specimen* — model]

SPECIÓS, -OÁSĂ *adj. (rar)* aparent, amăgitor, înșelător. [pron. *-ci-os.* / cf. fr. *spécieux*, lat. *speciosus*]

SPECTÁCOL *s. n.* 1. reprezentație de teatru ; *(p. ext.)* orice reprezentație dată pentru public. O *a se da în ~* = a atrage atenția printr-o purtare nepotrivită, a se face de rîs. 2. priveliște, întîmplare care atrage privirile sau atenția. [< lat. *spectaculum*, cf. fr. *spectacle*, it. *spettacolo*]

SPECTACULÁR, -Ă *adj.* propriu a constitui un spectacol. ● care face senzație, prodigios ; spectaculos. ● referitor la spectacol; teatral. [cf. fr. *spectaculaire*]

SPECTACULÓS, -OÁSĂ *adj.* impresionant (prin fast, prin strălucire) ; frumos. [cf. it. *spettacoloso*]

SPECTACULOZITÁTE *s. f.* însușirea de a fi spectaculos. [< *spectaculos* + *-itate*]

SPECTATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care asistă la un spectacol. ● martor ocular la o întîmplare, la un eveniment etc. [cf. lat. *spectator*, fr. *spectateur*]

SPECTRÁL, *-Ă adj.* 1. referitor la spectrul unei radiații. O *analiză ~ă* = metodă de identificare a diferitelor elemente dintr-un amestec cu ajutorul analizei spectrelor acelor elemente. 2. care are caracterul unui spectru, al unei fantome. [< fr. *spectral*]

SPECTRO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) spectru (1)" ; „al spectrului", „spectral". [< fr. *spectro-*, cf. lat. *spectrum*]

SPECTROFOTOMÉTRIC, -Ă adj. referitor la spectrofotometrie. [< fr. *spectrophotométrique*]

SPECTROFOTOMETRÍE *s. f.* parte a opticii care se ocupă cu determinarea intensității radiațiilor monocromatice dintr-un spectru. [gen. *-iei.* / < fr. *spectrophotométrie*]

SPECTROFOTOMÉTRU *s. m.* instrument optic folosit în spectrofotometrie. [< fr. *spectrophotomètre*]

SPECTROGRÁF *s. n.* instrument cu ajutorul căruia se pot fotografia spectrele. ◑ *~ de masă* = dispozitiv electromecanic utilizat pentru separarea izotopilor unui element după masa fiecăruia dintre ei. [< fr. *spectrographe*, cf. lat. *spectrum* — spectru, gr. *graphein* — a scrie]

SPECTROGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la spectrografie. [< fr. *spectrographique*]

SPECTROGRAFÍE *s. f.* studierea spectrelor cu ajutorul spectrografului. [gen. *-iei.* / < fr. *spectrographie*]

SPECTROGRÁMĂ *s. f.* fotografie a unui spectru obținută cu ajutorul spectrografului. [< fr. *spectrogramme*]

SPECTROHELIOGRÁF *s. n.* spectrograf special pentru fotografierea Soarelui în lumină monocromatică. [pron. *-li-o-.* / < fr. *spectrohéliographe*]

SPECTROHELIOGRÁMĂ *s. f.* fotografie a Soarelui obținută cu ajutorul spectroheliografului. [pron. *-li-o-.* / < fr. *spectrohéliogramme*]

SPECTROHELIOSCÓP *s. n.* instrument folosit pentru observarea vizuală a Soarelui în lumină monocromatică. [pron. *-li-o-.* pl. *-scoape.* / cf. lat. *spectrum* — spectru, gr. *helios* — Soare, *skopein* — a observa]

SPECTROMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la spectrometrie ; care se face cu ajutorul spectrometrului. [< fr. *spectrométrique*]

SPECTROMETRÍE *s. f. (fiz.)* tehnică de măsurare a liniilor spectrelor și a lungimilor lor de undă. ● comparare a intensităților luminoase a două radiații monocromatice. [gen. *-iei.* / < fr. *spectrométrie*]

SPECTROMÉTRU *s. m.* 1. instrument pentru studiul spectrelor prin măsurarea intensității fiecărei radiații monocromatice din spectru. 2. instalație complexă folosită în fizica nucleară pentru studierea spectrului de viteze sau de energii ale particulelor. [< fr. *spectromètre*, cf. lat. *spectrum* — spectru, gr. *metron* — măsură]

SPECTROSCÓP *s. m.* instrument optic folosit pentru observarea spectrelor luminoase. [< fr. *spectroscope*, cf. lat. *spectrum* — spectru, gr. *skopein* — a cerceta]

SPECTROSCÓPIC, -Ă *adj.* referitor la spectroscopie. [< fr. *spectroscopique*]

SPECTROSCOPÍE *s. f.* parte a opticii care studiază spectrele luminoase. ● capitol al fizicii nucleare care studiază spectrele energetice ale radiațiilor. [gen. *-iei.* / < fr. *spectroscopie*]

SPÉCTRU *s. n.* 1. ansamblul radiațiilor de frecvențe diferite care alcătuiesc o radiație electromagnetică complexă. O *~ atomic* = spectru creat prin tranziții electronice în atomii elementelor ; *~ molecular* = spectru creat prin tranziții între nivelele energetice ale moleculelor aflate în stare liberă. ● ansamblu de valori pe care le poate lua o anumită mărime în condiții determinate. 2. totalitatea radiațiilor electromagnetice ale unui corp ceresc dispuse în funcție de lungimea lor de undă sau de frecvență. O *~ solar* = spectrul radiației emise de Soare. 3. fantomă, vedenie, fantasmă. ● *(fig.)* ceea ce produce spaimă ; pericol iminent. 4. *~ floristic* = raportul cantitativ, exprimat în procente, dintre familiile de plante care formează flora unui anumit teritoriu. [pl. *-re*, (s. m.) *-ri.* / cf. fr. *spectre*, lat. *spectrum*]

SPÉCUL *s. n.* instrument chirurgical folosit pentru a lărgi sau pentru a deschide anumite cavități ale organismului (nas etc.) cu scopul de a le putea examina mai bine. [var. *speculum* s. n. / < fr. *spéculum*, cf. lat. *speculum* — oglindă]

SPECULÁ *vb.* 1. *tr.* a face speculații financiare, economice etc., a exploata practicînd specula ; *(p. ext.)* a înșela (pe cineva). ◑ a se folosi, a profita de o anumită împrejurare cu scopul de a dobîndi avantaje personale. 2. *intr., tr.* a face deducții teoretizînd formal, fără legătură cu practica. [< fr. *spéculer*, cf. it. *speculare*, lat. *speculari*]

SPECULÁNT, -Ă *s. m. f.* cel care face specule cu diferite mărfuri sau produse ; afacerist ; speculator. [cf. germ. *Spekulant*]

SPECULATÍV, -Ă *adj.* bazat pe speculație (1) ; nelegat în nici un fel de practică ; abstract. [< fr. *spéculatif*]

SPECULATÓR, -OÁRE *s. m. f.* speculant. [< fr. *spéculateur*]

SPECULÁȚIE *s. f.* 1. faptul de a specula ; teoretizare abstractă metafizică, ruptă de practică și de experiență. 2. specule, înșelătorie ; afacere. ● *(fin.)* exploatare prin afa-

ceri bancare și de bursă ; speculă (2). [gen. *-iei.* var. *speculațiune* s. f. / cf. fr. *spéculation*, lat. *speculatio*]

SPECULAȚIÚNE *s. f.* v. speculație.

SPÉCULĂ *s. f.* 1. exploatare constînd în dosirea de mărfuri și vinderea lor cu supraprețuri în momentele cînd lipsesc de pe piață. 2. tranzacție de bursă constînd în vînzare-cumpărare de valori cu scopul de a obține cîștiguri mari ; speculație. [< *specula*]

SPÉCULUM *s. n.* v. specul.

SPEECH *s. n.* v. spici.

SPELECTOMÍE *s. f.* *(med.)* ablațiune chirurgicală a unei caverne pulmonare. [gen. *-iei.* / < fr. *spélectomie*, cf. gr. *spelaion* — cavernă, *ektome* — excizie]

SPELEO- v. speo-.

SPELEOLÓG, -Ă *s. m. f.* speolog. [< fr. *spéléologue*]

SPELEOLOGÍC, -Ă *adj.* speologic. [< fr. *spéléologique*]

SPELEOLOGÍE *s. f.* speologie. [gen. *-iei.* / < fr. *spéléologie*, cf. gr. *spelaion* — peșteră, *logos* — știință]

SPELEOMÓRFIC, -Ă *adj.* care prezintă aspectul unei caverne. [< fr. *spéléomorphique*, cf. fr. *spelaion* — cavernă, *morphe* — formă]

SPELEOSCOPÍE *s. f.* examen al unei caverne pulmonare. [gen. *-iei.* / < fr. *spéléoscopie*, cf. gr. *spelaion* — cavernă, *skopein* — a privi]

SPELEOTERAPÍE *s. f.* *(med.)* tratarea unor boli (astm bronșic, bronșite etc.) prin șederea bolnavilor în peșteri sau în saline. [gen. *-iei.* / cf. gr. *spelaion* — cavernă, *therapeia* — tratament]

SPELEOTOMÍE *s. f.* *(med.)* deschiderea chirurgicală a unei caverne pulmonare. [gen. *-iei.* / < fr. *spéléotomie*, cf. gr. *spelaion* — cavernă, *tome* — tăiere]

SPELÚNCĂ *s. f.* 1. local, circiumă cu aspect urît unde se adună oameni suspecți. 2. *(rar)* peșteră, grotă. [< germ. *Spelunke*, cf. lat. *spelunca* — peșteră]

SPEO- element prim de compunere savantă cu sensul „referitor la peșteri" ; „peșteră". [pron. *spe-o-*, var. *speleo-*. / < fr. *spéléo-*, it. *speleo-*, cf. gr. *speos*]

SPEOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în speologie ; speleolog. [cf. fr. *spéléologue*]

SPEOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la speologie ; speleologic. [cf. fr. *spéléologique*]

SPEOLOGÍE *s. f.* știință care studiază formarea peșterilor și viața din interiorul lor ; speleologie. [cf. fr. *spéléologie* < gr. *speos* — peșteră, *logos* — știință]

SPÉOS *s. n.* *(ist.)* denumire dată templelor și mormintelor subterane din Egiptul antic. [pron. *spe-os.* / < fr. *spéos*, cf. gr. *speos* — grotă subterană]

SPERĂ *vb.* I. *intr., tr.* a avea speranță, a nădăjdui. [p. i. *sper*, 3,6 *-ră*, conj. *-re.* / < lat. *sperare*, cf. it. *sperare*]

SPERÁNȚĂ *s. f.* nădejde. ● *(fam.)* persoană capabilă, de la care se așteaptă mult în viitor. [< it. *speranza*]

SPÉRGULĂ *s. f.* plantă erbacee cu tulpina păroasă și cu flori albe, care crește prin locuri nisipoase. [< fr. *spergule*]

SPERJÚR *s. n.* *(rar)* faptul de a-și călca jurămîntul ; jurămînt fals făcut în fața justiției. // *s. m. f.* cel care jură fals sau care își calcă jurămîntul. [< it. *spergiuro*]

SPERM[1]- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) spermă", „sămînță", „spermatic". [var. *spermato-*, *spermo-*. / < fr. *sperm(o)-*, *spermat(o)-*, cf. gr. *sperma*]

-SPÉRM[2] element secund de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) sămînță". [< fr. *-sperme*, cf. gr. *sperma*]

SPERMACÉTI *s. n.* ceară obținută din craniul de balenă, de delfin și din craniul și grăsimea de cașalot, folosită în industria cosmetică și la fabricarea luminărilor ; cetaceum ; *(pop.)* spermanțet. [< fr. *spermaceti*, cf. gr. *sperma* — sămînță, lat. *cetus* — balenă]

SPERMATÉCĂ *s. f.* *(biol.)* organ al insectei femele care înmagazinează spermatozoizii. [gen. *-cii.* / < fr. *spermathèque*, cf. gr. *sperma* — sămînță, lat. *theca* — teacă]

SPERMÁTIC, -Ă *adj.* referitor la spermă. O *cordon* ~ = ansamblu de vase format din canalul deferent, arterele și venele testiculului. [< fr. *spermatique*]

SPERMATÍDĂ *s. f.* *(biol.)* celulă germinală masculină rezultată prin diviziunea spermatocitului. [< fr. *spermatide*]

SPERMATÍE *s. f.* *(bot.)* gamet mascul, la plante, cu un singur nucleu. [gen. *-iei.* / < fr. *spermatie*]

SPERMATÍST *s. m.* animaliculist. [< fr. *spermatiste*]

SPERMATO- v. sperm[1]-.

SPERMATOBLÁST *s. n.* celulă sexuală primordială, care se găsește în tuburile seminifere ale testiculului. [< fr. *spermatoblaste*, cf. gr. *sperma* — sămînță, *blastos* — vlăstar]

SPERMATOCÉL *s. n.* tumefacție formată prin acumulare de spermă în testicul sau în epididim. [< fr. *spermatocèle*, cf. gr. *sperma* — sămînță, *kele* — tumoare]

SPERMATOCISTECTOMÍE *s. f.* *(med.)* ablațiune a veziculelor seminale. [gen. *-iei.* / < fr. *spermatocystectomie*]

SPERMATOCISTÍTĂ *s. f.* *(med.)* inflamație a veziculelor seminale. [< fr. *spermatocystite*]

SPERMATOCÍT *s. n.* *(biol.)* celulă de reproducere masculină care provine din ultima generație de celule spermatogonii. [< fr. *spermatocyte*, cf. gr. *sperma* — sămînță, *kytos* — celulă]

SPERMATOFÍTE *s. f. pl.* încrengătură a regnului vegetal, cuprinzînd plantele cu flori și semințe ; fanerogame ; *(la sg.)* plantă din această încrengătură. [sg. *-tă.* / < fr. *spermatophytes*, cf. gr. *sperma* — sămînță, *phyton* — plantă]

SPERMATOFÓR *s. m.* grup de spermatozoizi cuprinși într-o capsulă la unele insecte, la cefalopode etc. [< fr. *spermatophore*]

SPERMATOGÉN, -Ă *adj.* care produce celule germinale masculine. [< germ. *spermatogen*, cf. gr. *sperma* — sămînță, *gennan* — a naște]

SPERMATOGENÉZĂ *s. f.* proces de formare a spermatozoizilor. [< fr. *spermatogenèse*, cf. gr. *sperma* — sămînță, *genesis* — formare]

SPERMATOGONÍE *s. f.* v. spermogonie.

SPERMATORÉE *s. f.* poluție. [pron. *-re-e.* pl. invar. / < fr. *spermatorrhée*, cf. gr. *sperma* — sămînță, *rhein* — a curge]

SPERMATOZOÍD *s. m.* celulă sexuală bărbătească a organismului animal. [pron. *-zo-id.* / < fr. *spermatozoïde*, cf. gr. *sperma* — sămînță, *zoon* — animal, *eidos* — aspect]

SPERMATURÍE *s. f.* *(med.)* prezența spermatozoizilor în urină. [gen. *-iei.* / < fr. *spermaturie*]

SPÉRMĂ *s. f.* secreție a glandelor sexuale bărbătești care conține spermatozoizi. [< fr. *sperme*, cf. gr. *sperma* — sămînță]

SPERMIOGENÉZĂ *s. f. (biol.)* ultima fază a spermatogenezei. [pron. *-mi-o-*. / < fr. *spermiogenèse*]

SPERMO- v. sperm¹-.

SPERMOCULTÚRĂ *s. f.* metodă de diagnostic folosită pentru depistarea gonococului în sperma individului bolnav de blenoragie. [< fr. *spermoculture*]

SPERMOGONÍE *s. f. (bot.)* celulă germinală producătoare de spermatii. [gen. *-iei*. var. *spermatogonie* s. f. / < fr. *spermogonie*, cf. gr. *sperma* — sămînță, *gone* — producere]

SPERMOGRÁMĂ *s. f. (med.)* examen macroscopic sau microscopic al spermei. [< fr. *spermogramme*]

SPÉSE *s. f. pl.* v. speze.

SPÉȚĂ *s. f.* specie. [pl. *-țe*. / cf. fr. *espèce*, lat. *species*]

SPÉZE *s. f. pl.* cheltuieli (făcute pentru deplasare, în vederea unei afaceri etc.). [var. *spese* s. f. pl. / < it. *spese*]

SPICCÁTO *adv. (muz.; ca indicație de execuție a unei piese la instrumentele cu coarde)* sacadat, săltind arcușul după fiecare notă. v. staccato. [< it. *spiccato*]

SPÍCHER *s. m.* 1. crainic la o stație de radioemisiune. 2. *(în Anglia)* președintele Camerei Comunelor. ● *(în S.U.A.)* președintele Camerei Reprezentanților. [scris și *speaker*. var. *spicher* s. m. / < engl., fr. *speaker*]

SPÍCHERIȚĂ *s. f.* crainică la o stație de radioemisiune. [var. *spicheriță* s. f. / < *spicher* + *-iță*]

SPICI *s. m. (rar)* discurs, cuvîntare ocazională ; alocuțiune. [scris și *speech*. / < engl. *speech*]

SPICIFÓRM, *-Ă adj.* în formă de spic. [< fr. *spiciforme*]

SPICILÉGIU *s. n. (liv.)* culegere de acte, de tratate etc. ; culegere de maxime, de povestiri, de bucăți literare. [pron. *-giu*. / < lat. *spicilegium*, cf. fr. *spicilège*]

SPICÚL *s. m.* 1. spicușor, spiculeț. 2. corpuscul silicios sau calcaros care intră în componența scheletului spongierilor. [< fr. *spicule*, cf. lat. *spiculum* — ac]

SPICÚLĂ *s. f. (astr.)* fiecare dintre formațiunile străucitoare, cu aspect de perie, care formează baza cromosferei solare. [cf. lat. *spiculum* — săgeată]

SPÍDER *s. n.* loc amenajat într-un automobil de sport, în spatele scaunelor, pentru a plasa bagaje sau, eventual, pasageri. [< fr. *spider*]

SPIDOMÉTRU *s. n.* aparat de înregistrat viteza ; vitezometru ; tahometru. [< engl. *speedometer*]

SPILÍT *s. n.* rocă vulcanică, adesea alterată. [< fr. *spilite*]

SPILITIZÁRE *s. f. (geol.)* transformarea, prin metamorfism, a labradorului în albit, care are loc în unele roci. [< *spilit* + *-iza*]

SPIN *s. m. (fiz.)* impuls propriu de învîrtire al particulelor elementare și al cuantelor. [< engl., fr. *spin*, cf. engl. *spinning moment* — moment de rotire < *spin* — a roti]

SPINÁCHER *s. n.* velă triunghiulară folosită pe ambarcațiile de sport. [< engl. *spinnaker*]

SPINÁL, *-Ă adj.* referitor la spinele vertebrelor, la coloana vertebrală. O *nerv* ~ = nerv motor cranian al gîtului, laringelui și faringelui. [< fr. *spinal*]

SPINALGÍE *s. f.* durere a coloanei vertebrale. [gen. *-iei*. / < fr. *spinalgie*, cf. lat. *spina* — coloană vertebrală, gr. *algos* — durere]

SPÍNĂ *s. f.* proeminență ascuțită (a unui os). O ~ *bifidă* = malformație congenitală a coloanei vertebrale, constînd din îndepărtarea a două vertebre între ele, de obicei în regiunea lombară. [< fr., lat. *spina-bifida*]

SPINÉL *s. m.* aluminat natural de magneziu, mineral cristalizat de culoare roșie, galbenă, albastră sau verde, folosit ca piatră prețioasă. [< fr. *spinelle*]

SPINÉTĂ *s. f.* specie de clavecin de dimensiuni mici și de formă dreptunghiulară ; epinetă. [< it. *spinetta*]

SPÍNING *s. m.* pește artificial întrebuințat ca momeală la pescuitul somnului. [< fr., engl. *spinning*]

SPINÓR *s. m. (fiz.)* mărime de calcul pentru operații matematice avînd ca bază spinul. [< engl., fr. *spinor*]

SPINOZÍSM *s. n.* sistemul filozofic al lui Spinoza, care profesează credința într-o substanță unică, infinită, cauza imanentă a întregii existențe. [< fr. *spinozisme*, cf. *Spinoza*, filozof olandez]

SPINOZÍST, *-Ă s. m. f.* adept al spinozismului. [< fr. *spinoziste*]

SPINTARISCÓP *s. n.* instrument pentru observarea scînteilor care se produc cînd razele emise de o substanță radioactivă lovesc un ecran acoperit cu un strat de sulfură de zinc. [< fr. *spinthariscope*, cf. gr. *spinther* — scînteie, *skopein* — a examina]

SPINTERÓMETRU *s. n.* instrument pentru măsurarea lungimii scînteilor electrice. [< fr. *spinthéromètre*, cf. gr. *spinther* — scînteie, *metron* — măsură]

SPIÓN, *-OÁNĂ s. m. f.* 1. cel care face spionaj pentru un stat într-un alt stat. 2. cel care pîndește, observă pe alții pentru a furniza cuiva informații ; iscoadă. // *s. m.* oglindă oblică instalată în fața unei ferestre sau lentilă mică introdusă într-o ușă, prin care se poate vedea în afară fără a fi văzut. [pron. *spi-on*, *spi-oa-nă*. var. *șpion*, *-oană* s. m. f. / < it. *spione*, cf. fr. *espion*]

SPIONÁ *vb. I. intr.* a face spionaj. ● *tr.* a iscodi, a pîndi. [pron. *spi-o-*. var. *șpiona* vb. I. / < it. *spionare*, fr. *espionner*]

SPIONÁJ *s. n.* activitate întreprinsă pentru a obține pe ascuns secrete militare, politice ale unui stat în vederea transmiterii lor unui alt stat. ● iscodire, pîndă, urmărire, observare. [pron. *spi-o-*. pl. *-je*, *-juri*. / cf. it. *spionaggio*, fr. *espionnage*]

SPIRÁI *s. n.* mică fereastră orizontală în puntea navei pentru luminat și aerisire. [pl. *-iuri*. / < it. *spiraglio*]

SPIRÁL, *-Ă adj.* care are forma unei spirale. // v. spiro¹-. // *s. n.* bandaj format prin înfășurarea bandei în spirală. [< fr. *spiral*]

SPIRALÁT, *-Ă adj.* în formă de spirală. [< *spiral* + *-at*]

SPIRÁLĂ *s. f.* curbă plană care se învîrtește în jurul unui punct central, depărtîndu-se din ce în ce mai mult de acest punct ; *(p. ext.)* obiect, mișcare care are această formă. [< fr. *spirale*, cf. lat. *spira* — înfășurare]

SPIRALI- v. spiro¹-.

SPIRALIFÓRM, *-Ă adj. (rar)* în formă de spirală ; spiral. [cf. lat. *spira* — înfășurare, *forma* — formă]

SPIRALIZÁRE *s. f.* 1. răsucirea spirală a unui cromozom în diversele faze ale mitozei. 2. deformare a unui material metalic cu lungime mare, prin care acesta capătă forma

unei spirale sau a unei elice. [după fr. *spiralisation*]

SPIRÁNT, -Ă *adj. consoană ~ă (și s. f.)* = consoană care se pronunță cu un fel de suflu a organelor vorbirii ; consoană fricativă. [< fr. *spirant*, cf. lat. *spirare* — a respira]

SPIRATRÓN *s. n. (fiz.)* accelerator de particule grele asemănător ciclotronului, prevăzut însă cu mai mulți electrozi în formă de spirală. [< engl. *spiratron*]

SPIRÁ *s. f.* **I. 1.** arc al unei elice cuprins între două puncte succesive de intersecție a acesteia cu aceeași generatoare a cilindrului elicei. ● fiecare dintre rotirile pe care le prezintă o curbă, un obiect sau o serie de obiecte dispuse în spirală sau în elice. **2.** porțiune de bobină care formează o curbă aproape închisă. [< fr. *spire*, it., lat. *spira*, gr. *speira*]

SPIRIFÉR *s. m. (pal.)* brahiopod articulat cu cochilia alungită transversal din era primară. [< fr. *spirifer*]

SPIRÍL *s. m.* bacterie de formă spiralată. [< fr. *spirille*, cf. lat. *spirillum*]

SPIRILÓZĂ *s. f.* boală provocată de un spiril. [< fr. *spirillose*]

SPÍRIT *s. n.* **I. 1.** factor ideal al existenței (opus materiei) ; totalitatea facultăților intelectuale ; rațiune, intelect ; conștiință. **2.** inteligență ; imaginație. **3.** *(în superstiții)* ființă imaterială, supranaturală. **4.** mod, fel de manifestare, de gîndire. **5.** glumă, anecdotă. ● vorbă de duh ; ironie. O *a face ~e* = a glumi. **6.** caracter specific a ceva. ● sensul real a ceva. **II.** semn grafic în scrierea greacă, care arată cum se pronunță din punctul de vedere al aspirației sunetul căruia i se adaugă. [< lat. *spiritus*, cf. it. *spirito*, fr. *esprit*]

SPIRITÍSM *s. n.* concepție și practică mistică potrivit căreia s-ar putea comunica cu „spiritele" morților. [cf. fr. *spiritisme*, it. *spiritismo*]

SPIRITÍST, -Ă *adj.* referitor la spiritism. // *s. m. f.* cel care practică spiritismul. [< fr. *spiritiste*]

SPIRITUÁL, -Ă *adj.* **1.** intelectual, sufletesc. **2.** care aparține spiritului. **3.** inteligent, deștept, ager ; înzestrat cu umor. // *s. n.* cîntec de cult protestant, modificat de populația de culoare din S.U.A., care i-a imprimat o puternică sincopare, schimbîndu-i treptat structura tonală. [pron. *-tu-al.* / cf. fr. *spirituel*, it. *spirituale*, lat. *spiritualis* < *spiritus* — spirit]

SPIRITUALÍSM *s. n.* concepție filozofică idealistă și mistico-religioasă potrivit căreia spiritul este o realitate substanțială primordială, independentă de materie. [pron. *-tu-a-.* / < fr. *spiritualisme*]

SPIRITUALÍST, -Ă *adj.* referitor la spiritualism, propriu spiritualismului. // *s. m. f.* adept al spiritualismului. [< fr. *spiritualiste*]

SPIRITUALITÁTE *s. f.* calitatea, caracterul a ceea ce este spiritual. ● *(spec.)* ansamblu de idei și de sentimente care caracterizează un popor, o națiune din punctul de vedere al vieții spirituale, al specificului culturii sale. [cf. fr. *spiritualité*]

SPIRITUALIZÁ *vb. I. tr.* a da, a impregna un caracter spiritual. [cf. fr. *spiritualiser*]

SPIRITUALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a spiritualiza. [< *spiritualiza*]

SPIRO [1]- element prim de compunere savantă cu semnificația „spirală", „spiră", „în formă de (sau referitor la) spirală (spiră)". [var. *spiral-*, *spirali-*. / < fr., it. *spiro-*, cf. gr. *speira*]

SPIRO [2]- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) respirație". [< fr., it. *spiro-*, cf. lat. *spirare* — a respira]

SPIROBACTÉRIE *s. f.* bacterie în formă de spirală. [gen. *-iei.* / cf. gr. *speira* — spirală, *bakterion* — bastonaș]

SPIROCHÉT *s. m.* bacterie patogenă cu corp spiralat foarte subțire și mobil. [var. *spirochetă* s. f. / < fr. *spirochète*, cf. gr. *speira* — spirală, *chaite* — coamă]

SPIROCHÉTĂ *s. f.* v. spirochet.

SPIROCHETOGÉN, -Ă *adj.* produs de un spirochet. [< fr. *spirochétogène*]

SPIROCHETÓZĂ *s. f.* boală cauzată de un spirochet. [< fr. *spirochétose*]

SPIROCÍD, -Ă *adj., s. n.* antiluetic. [< fr. *spirocide*]

SPIROGRÁF *s. n.* spirometru înregistrator. [< fr. *spirographe*]

SPIROGRAFÍE *s. f.* înregistrare a unei curbe care permite măsurarea cantitativă în circuit închis a ventilației pulmonare. [gen. *-iei.* / < fr. *spirographie*]

SPIROGRÁMĂ *s. f.* diagramă obținută la spirograf. [cf. fr. *spirogramme*]

SPIROIDÁL, -Ă *adj.* răsucit ca o spirală. [pron. *-ro-i-.* / cf. fr. *spiroïdal*]

SPIROMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la spirometrie. [< fr. *spirométrique*]

SPIROMETRÍE *s. f.* stabilirea funcției respiratorii pulmonare cu ajutorul spirometrelor sau al spirografelor. [gen. *-iei.* / < fr. *spirométrie*]

SPIROMÉTRU *s. n.* instrument medical pentru măsurarea capacității de respirație a plămînilor. [< fr. *spiromètre*, cf. lat. *spirare* — a respira, gr. *metron* — măsură]

SPITÁL *s. n.* instituție medicală în care sînt internați și tratați bolnavii. [< germ. *Spital*]

SPITALIZÁ *vb. I. tr.* a interna pe cineva în spital pentru tratament. [după fr. *hospitaliser*]

SPITALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a spitaliza și rezultatul ei ; timp cît cineva este îngrijit într-un spital. [< *spitaliza*]

SPLANCHNO- v. splanhno-.

SPLANHNECTOMÍE *s. f. (med.)* splanhnicectomie. [gen. *-iei.* / < fr. *splanchnectomie*]

SPLANHNÍC, -Ă *adj. (med.)* referitor la viscere ; al viscerelor. [< fr. *splanchnique*, cf. gr. *splanchnikos*]

SPLANHNICECTOMÍE *s. f. (med.)* rezecție operatorie a nervilor splanhnici ; splanhnectomie. [gen. *-iei.* / < fr. *splanchnicectomie*, cf. gr. *splanchnon* — viscere, *tome* — tăiere]

SPLANHNO- element prim de compunere savantă care introduce în termeni referirea la „viscere". [scris și *splanchno-*. / < fr. *splanchno-*, cf. gr. *splanchnon*]

SPLANHNOGRAFÍE *s. f. (med.)* radiografie a viscerelor, făcută cu ajutorul unei substanțe opace la razele X. [gen. *-iei.* / < fr. *splanchnographie*, cf. gr. *splanchnon* — viscere, *graphein* — a scrie]

SPLANHNOLOGÍE *s. f.* parte a anatomiei care studiază viscerele. [gen. *-iei.* / < fr. *splanchnologie*, cf. gr. *splanchnon* — viscere, *logos* — studiu]

SPLANHNOPTÓZĂ *s. f. (med.)* visceroptoză. [< fr. *splanchnoptose*, cf. gr. *splanchnon* — viscere, *ptosis* — cădere]

SPLANHNOTOMÍE *s. f. (med.)* disecție a viscerelor. [gen. *-iei.* / < fr. *splanchnotomie*, cf. gr. *splanchnon* — viscere, *tome* — tăiere]

SPLEEN *s. n.* v. splin.

SPLEN- v. spleno-.

SPLENALGÍE *s. f. (med.)* durere a splinei. [gen. *-iei.* / < fr. *splénalgie*, cf. gr. *splen* — splină, *algos* — durere]

SPLÉNDID, -Ă *adj.* foarte frumos ; strălucitor, măreț. [cf. fr. *splendide*, lat. *splendidus*]

SPLENDOÁRE *s. f.* frumusețe fără seamăn ; strălucire, măreție. [cf. fr. *splendeur*, lat. *splendor*]

SPLENECTOMÍE *s. f.* ablațiune a splinei. [gen. *-iei.* / < fr. *splénectomie*, cf. gr. *splen* — splină, *ektome* — excizie]

SPLÉNIC, -Ă *adj.* care aparține splinei. [< fr. *splénique*]

SPLENÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a splinei. [< fr. *splénite*]

SPLENIZÁRE *s. f.* induratie a țesutului pulmonar, care devine asemănător cu splina. [după fr. *splénisation*]

SPLENO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) splină", „al splinei". [var. *splen-*. / < fr. *spléno-*, it. *spleno-*, cf. gr. *splen*]

SPLENOGRAFÍE *s. f. (med.)* radiografie a splinei cu ajutorul unei substanțe opace la razele X. [gen. *-iei.* / < fr. *splénographie*, cf. gr. *splen* — splină, *graphein* — a scrie]

SPLENOGRÁMĂ *s. f. (med.)* formula elementelor celulare splenice. [< fr. *splénogramme*]

SPLENÓM *s. n. (med.)* tumoare benignă a splinei. [pl. *-oame.* / < fr. *splénome*]

SPLENOMEGALÍE *s. f.* megalosplenie. [gen. *-iei.* / < fr. *splénomégalie*]

SPLENOPATÍE *s. f. (med.)* denumire generică pentru bolile splinei. [gen. *-iei.* / < fr. *splénopathie*, cf. gr. *splen* — splină, *pathos* — boală]

SPLENOPEXÍE *s. f.* fixarea chirurgicală a splinei. [gen. *-iei.* / < fr. *splénopexie*, cf. gr. *splen* — splină, *pexis* — fixare]

SPLENORAFÍE *s. f.* sutură operatorie a splinei. [gen. *-iei.* / < fr. *splénorraphie*, cf. gr. *splen* — splină, *raphe* — sutură]

SPLENORAGÍE *s. f. (med.)* hemoragie splenică. [gen. *-iei.* / < fr. *splénorrhagie*, cf. gr. *splen* — splină, *rhegnynai* — a curge]

SPLENOTOMÍE *s. f. (med.)* incizie chirurgicală a splinei. [gen. *-iei.* / < fr. *splénotomie*, cf. gr. *splen* — splină, *tome* — tăiere]

SPLIN *s. n.* plictiseală cauzată de lipsa unor preocupări serioase ; dezgust de viață. [pl. *-nuri*, scris și *spleen*. / < fr., engl. *spleen*]

SPLINT *s. n.* cui de siguranță. [< engl. *splint*]

SPLIT *s. n.* piatră spartă mărunt, întrebuințată în construcția de drumuri. [< germ. *Split*]

SPODUMÉN *s. n.* silicat natural de litiu și de aluminiu, folosit ca piatră semiprețioasă. [< fr. *spodumène*, cf. gr. *spondos* — cenușă, zgură]

SPOLIÁ *vb. I. tr.* a despuia pe cineva de bunurile pe care le posedă (prin înșelăciune sau cu sila) ; a jefui, a prăda. [pron. *-li-a*. p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / < fr. *spolier*, cf. lat. *spoliare* — a jefui]

SPOLIÁRIU *s. n.* loc în care erau despuiați gladiatorii omoriți în arenă. [pron. *-li-a-riu*. / < lat. *spoliarium*]

SPOLIATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care spoliază ; jefuitor. [pron. *-li-a-*. / cf. fr. *spoliateur*]

SPOLIÁȚIE *s. f.* spoliere. [gen. *-iei.* var. *spoliațiune* s. f. / cf. fr. *spoliation*, lat. *spoliatio*]

SPOLIAȚIÚNE *s. f.* v. spoliație.

SPOLIÉRE *s. f.* acțiunea de a spolia și rezultatul ei ; jefuire, prădare ; înșelare ; spoliație. [pron. *-li-e-*. / < *spolia*]

SPÓLII *s. f. pl. (ant.)* pradă de război. [sg. *-ie.* / < lat. *spolium*]

SPONDÁIC, -Ă *adj. (despre hexametri)* care are al cincilea picior compus dintr-un spondeu. [pron. *-da-ic*. / cf. fr. *spondaïque*]

SPONDÉU *s. m.* 1. picior de vers greco-latin, format din două silabe lungi. 2. vas pentru libații. 3. arie muzicală lentă la flaut, care însoțea libațiile. [< lat. *spondeus*, gr. *spondeion*]

SPONDÍL *s. m.* 1. gen de moluște marine comestibile, înrudite cu stridia. 2. gen de coleoptere cu coarne lungi. // *s. n.* vertebră. [< fr. *spondyle*, cf. gr. *spondylos* — vertebră]

SPONDÍL- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) coloana vertebrală", „vertebră", „vertebral". [var. *spondilo-*. / < fr. *spondylo-*, it. *spondilo-*, cf. gr. *spondylos*]

SPONDILALGÍE *s. f. (med.)* durere vertebrală. [gen. *-iei.* / < fr. *spondylalgie*, cf. gr. *spondylos* — vertebră, *algos* — durere]

SPONDILARTRÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a articulațiilor vertebrale. [< fr. *spondylarthrite*, cf. gr. *spondylos* — vertebră, *arthron* — articulație]

SPONDILARTRÓZĂ *s. f. (med.)* artroză a vertebrelor și a articulațiilor. [< fr. *spondylarthrose*]

SPONDILÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a vertebrelor, care poate fi de natură tuberculoasă, infecțioasă etc. [< fr. *spondylite*]

SPONDILO- v. spondil-.

SPONDILOPATÍE *s. f. (med.)* nume generic pentru afecțiunile coloanei vertebrale. [gen. *-iei.* / < fr. *spondylopathie*]

SPONDILOTOMÍE *s. f. (med.)* osteotomie a coloanei vertebrale. [gen. *-iei.* / cf. gr. *spondylos* — vertebră, *tome* — tăiere]

SPONDILÓZĂ *s. f.* leziune degenerativă a coloanei vertebrale de natură reumatică. [< fr. *spondylose*, cf. *spondylos* — vertebră]

SPÓNGIE *s. f.* animal din încrengătura spongierilor, cu corpul alcătuit dintr-o rețea compactă de fire elastice, care trăiește în tufe dese, fixate de stâncile submarine ; burete. [gen. *-iei.* / < lat. *spongia*]

SPONGIÉRI *s. m. pl.* încrengătură de animale nevertebrate, având ca tip buretele ; (*la sg.*) animal din această încrengătură. [pron. *-gi-eri*. / < fr. *spongiaires*, cf. lat. *spongia* — burete]

SPONGÍL *s. m.* v. spongilă.

SPONGÍLĂ *s. f.* gen de bureți de apă dulce. [var. *spongil* s. m. / < fr. *spongille*]

SPONGÍNĂ *s. f. (med.)* substanță cornoasă secretată de anumite celule din mezoglee la unii spongieri. [< germ. *Spongin*]

SPONGIO- element prim de compunere savantă cu semnificația „burete", „ca un burete", „buretos", „spongios". [< fr. *spongio-*, cf. lat. *spongia*]

SPONGIOBLÁST *s. n.* 1. celulă primordială a nevraxului, din care se formează nevroglia. 2. celulă mezenchimatică care secretă spongina în corpul spongierilor. [< fr. *spongioblaste*, cf. lat. *spongia* — burete, gr. *blastos* — germen]

SPONGIOCÍT *s. n. (med.)* celulă nevroglică. [pron. *-gi-o-.* / < fr. *spongiocyte*, cf. lat. *spongia* — burete, gr. *kytos* — celulă]

SPONGIÓS, -OÁSĂ *adj.* 1. poros ca un burete. 2. care suge lichidele ; buretos. [pron. *-gi-os.* / < fr. *spongieux*]

SPONGIÓZĂ *s. f. (med.)* leziune microscopică a țesutului conjunctiv subcutanat, cu aspect spongios. [pron. *-gi-o-.* / < fr. *spongiose*]

SPONGIOZITÁTE *s. f.* calitatea de a fi spongios. [pron. *-gi-o-.* / cf. fr. *spongiosité*]

SPONGÍȚĂ *s. f.* piatră plină de găuri care imită buretele. [< fr. *spongite*]

SPÓNSOR *s. m. (anglicism)* persoană care răspunde de turiști ; protector, garant. [< engl. *sponsor*]

SPONTÁN, -Ă *adj.* care acționează pe moment, cu promptitudine. ● *(fiziol. ; despre mișcări)* care se execută de la sine, fără vreo cauză exterioară aparentă. ● *(despre plante)* care cresc liber în natură, în stare sălbatică. [var. *spontaneu, -ee* adj. / cf. fr. *spontané*, lat. *spontaneus*]

SPONTANEÍSM *s. n. (liv.)* caracter spontan ; spontaneitate. ● concepție și practică care neagă necesitatea și rolul organizării în lupta politică împotriva puterii dominante, absolutizînd forța și eficiența acțiunii spontane. [< fr. *spontanéisme*]

SPONTANEÍST, -Ă *adj.* referitor la spontaneism, propriu spontaneismului. [< fr. *spontanéiste*]

SPONTANEITÁTE *s. f.* însușirea a tot ceea ce este spontan. ● vioiciune, promptitudine. [pron. *-ne-i-.* / cf. fr. *spontanéité*]

SPONTANÉU, -ÉE *adj.* v. spontan.

SPOR *s. m.* 1. *(biol.)* celulă reproducătoare asexuată și de răspîndire a unor plante inferioare. 2. corpuscul reproducător la diverse protozoare. // element secund de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) spori", „spor". [< fr. *spore*, cf. gr. *spora* — sămînță]

SPORÁDIC, -Ă *adj. (adesea adv.)* care apare ici și colo, din cînd în cînd ; răzleț, dispersat, întîmplător. [< fr. *sporadique*, cf. gr. *sporadikos*]

SPORADICITÁTE *s. f. (rar)* însușirea a ceea ce este sporadic. [cf. fr. *sporadicité*]

SPORÁNGE *s. m.* organ în interiorul căruia se formează sporii la plantele criptogame. [pl. invar. / < fr. *sporange*, cf. gr. *spora* — sămînță, *angeion* — vas]

SPORANGIOFÓR *s. m.* suport care poartă sporangele. [pron. *-gi-o-.* / < fr. *sporangiophore*, cf. *sporange*, gr. *phoros* — care poartă]

SPORI- v. sporo-.

SPORIFÉR, -Ă *adj.* care ține, care poartă spori. [< fr. *sporifère*]

SPORO- element prim de compunere savantă cu semnificația „spor", „referitor la spori". [var. *spori-*, / < fr., it. *sporo-*, cf. gr. *spora* — sămînță]

SPOROCÁRP *s. n. (bot.)* involucru în formă de capsulă, care închide organele reproducătoare. [< fr. *sporocarpe*]

SPOROCHÍST *s. n.* chist care conține spori sau celule germinative. [< fr. *sporokyste*, cf. gr. *spora* — sămînță, *kystis* — vezică]

SPOROCÍST *s. n. (biol.)* 1. stadiu larvar în evoluția unor trematode. 2. spor închistat prezent la unele plante inferioare. [< fr. *sporocyste*]

SPOROFÍLĂ *s. f.* frunză pe care se formează sporangele. [< fr. *sporophylle*, cf. gr. *spora* — sămînță, *phyllon* — frunză]

SPOROFÍT *s. m.* individ vegetal născut prin fecundare, care, la maturitate, produce spori pentru înmulțire. [< fr. *sporophyte*, cf. gr. *spora* — sămînță, spor, *phyton* — plantă]

SPOROFÍTIC, -Ă *adj. generație ~ă* = generație asexuată, care este producătoare de spori și alternează cu generația sexuată. [< fr. *sporophytique*]

SPOROGÉN, -Ă *adj. (biol.)* care produce spori. [cf. fr. *sporogène*, germ. *sporogen*]

SPOROGENÉZĂ *s. f.* proces de formare și maturare a sporilor. [< fr. *sporogenèse*, cf. gr. *spora* — sămînță, *genesis* — naștere]

SPOROGÓN *s. m.* reproducător cu spori, care se găsește, de exemplu, la mușchiul-de-pămînt. [< fr. *sporogone*, cf. gr. *spora* — sămînță, *gonos* — naștere]

SPOROGONÍE *s. f. (biol.)* mod de înmulțire asexuată prin spori. [gen. *-iei.* / < fr. *sporogonie*]

SPOROTRÍC *s. m.* ciupercă ascomicetă parazită, care provoacă sporotricoza. [< fr. *sporotriche*]

SPOROTRICÓZĂ *s. f. (med.)* boală provocată de unele ciuperci parazite, care se manifestă prin limfangită. [< fr. *sporotrichose*, cf. gr. *spora* — spor, *thrix* — păr]

SPOROZOÁRE *s. n. pl. (zool.)* clasă de protozoare cu structură simplă, care se înmulțesc prin spori ; *(la sg.)* animal din această clasă. [pron. *-zo-a-*, sg. *sporozoar.* / cf. fr. *sporozoaires*, cf. gr. *spora* — spor, *zoarion* — animal mic]

SPOROZOÍT *s. m. (biol.)* stadiu final al sporogoniei la sporozoare. [pron. *-zo-it.* / < fr. *sporozoïte*]

SPOROZOÓZĂ *s. f. (biol.)* denumire generică dată bolilor provocate de sporozoare. [pron. *-zo-o-.* / < fr. *sporozoose*]

SPORT *s. n.* practică metodică a exercițiilor fizice, făcută pentru întărirea corpului și pentru a educa voința, curajul, inițiativa etc. [< fr., engl. *sport*]

SPORTÍV, -Ă *adj.* referitor la sport, care aparține sportului ; folosit la practicarea sportului. ● care practică sportul. // *s. m. f.* amator, iubitor de sport ; cel care practică sportul. [< fr. *sportif*]

SPORTIVITÁTE *s. f.* însușirea de a fi sportiv ; loialitate. v. fair-play. [cf. fr. *sportivité*]

SPORTSMÁN, -Ă *s. m. f. (anglicism)* sportiv (amator) ; amator de sport ; persoană care se ocupă în mod sistematic de sport. [pron. *sportsmen*, pl. *-meni.* / < engl. *sportsman*]

SPORULÁT, -Ă *adj. (despre plante)* care se înmulțește prin spori. [cf. fr. *sporulé*]

SPORULÁȚIE *s. f.* 1. proces de formare a sporilor la o plantă. 2. reproducere asexuată prin spori, la sporozoare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *sporulation*]

SPOT *s. n.* pată luminoasă produsă pe o scară gradată sau pe un ecran de către o rază de lumină reflectată pe oglinda unui instrument de măsură. ● *(teatru)* fasciculul luminos concentrat, invariabil ; proiector care produce acest fascicul. [< fr., engl. *spot*]

SPRAY *s. n.* dispozitiv pentru pulverizare a unor substanțe cosmetice, insecticide etc. ; atomizor. ● substanță împrăștiată cu dispozitivul descris mai sus. [pron. *spreĭ.* / < engl., fr., it. *spray*]

SPRING *s. n. (mar.)* parimă de legare sau de manevrare dată din bordul unei nave oblic față de axa sa longitudinală la o baba sau alt mijloc de amarare de pe chei. [< engl. *spring*]

SPRÍNKLER *s. m.* extinctor automat în legătură cu un rezervor de apă sub presiune, care, în caz de incendiu, declanșează o stropire abundentă. [< engl., fr. *sprinkler*]

SPRINT *s. n.* mărire a vitezei de către un concurent la o competiție sportivă de fond, de înot etc. (în ultima fază a parcursului). ● categorie de probe sportive pe distanță scurtă, caracterizată prin viteză foarte mare. [< engl., fr. *sprint*]

SPRINTÁ *vb. I. intr.* a-și mări viteza de alergare, de înot etc. la un concurs. [< fr. *sprinter*]

SPRÍNTER, -Ă *s. m. f.* 1. sportiv care participă la o probă de sprint ; alergător de viteză. 2. cal de curse pentru viteză mare și fond limitat. [< engl., fr. *sprinter*]

SPRUE *s. f.* boală endemică de la tropice sau din zonele temperate, caracterizată prin diaree cronică, anemie etc. [pron. *spru.* / < fr., it., engl. *sprue*]

SPUMÁNT, -Ă *adj., s. m.* (substanță, vin) care produce spumă, spumos. ● *(liv.)* șampanie. [< it. *spumante*]

SPUMOGÉN *s. n.* stabilizator de spumă utilizat în extinctoare, la prepararea betoanelor etc. ● spumant. [< *spumă* + *-gen*]

SPUMOZITÁTE *s. f. (liv.)* calitatea a ceea ce este spumos. [cf. fr. *spumosité*]

SPÚTĂ *s. f.* mucozitate, expectorație ; flegmă. [< lat. *sputum*]

SPÚTNIC *s. m.* satelit artificial. [< rus. *sputnik*]

STABÍL, -Ă *adj.* 1. trainic, bine așezat, solid. ● *(chim. ; despre substanțe)* care nu se descompune de la sine. 2. statornic. ● durabil, permanent. 3. *(despre populații)* care locuiește permanent în același loc. [cf. lat. *stabilis*, it. *stabile*]

STABILÍ *vb. IV.* 1. *tr.* a hotărî, a decide, a preciza. 2. *tr.* a înfăptui, a realiza. 3. *tr., refl.* a (se) așeza într-un loc. [< it., lat. *stabilire*]

STABILIMÉNT *s. n. (ieșit din uz)* așezământ, instituție ; *(p. ext.)* local în care funcționează o instituție. [pl. *-te, -turi.* / < it. *stabilimento*]

STABILÍT *s. n.* material în formă de plăci confecționate prin presare, care se folosește pentru izolări termice și fonice sau pentru construirea de pereți despărțitori. [nume comercial]

STABILITÁTE *s. f.* 1. însușirea lucrurilor stabile ; echilibru, statornicie, solidaritate. ● proprietate a unui corp de a-și menține poziția sau de a reveni în poziția inițială cînd este deplasat din această poziție. 2. faptul de a-și păstra locul ; fixitate. [cf. it. *stabilità*, lat. *stabilitas*, fr. *stabilité*]

STABILIVÓLT *s. m. (fiz.)* tub electronic cu descărcare în gaze, folosit ca stabilizator de tensiune. [var. *stabilovolt* s. m. / cf. engl. *stabilovolt*, germ. *Stabilovolt*]

STABILIZÁ *vb. I.* 1. *refl.* a se consolida, a se întări. 2. *tr.* a fixa, a mări, a asigura puterea de cumpărare a monedei naționale. 3. *tr.* a asigura în timp proprietăți constante unui produs chimic. [cf. fr. *stabiliser*]

STABILIZÁNT *s. m.* 1. stabilizator. 2. substanță care se adaugă explozivilor pentru a le asigura stabilitatea în timpul conservării lor. [cf. fr. *stabilisant*]

STABILIZÁRE *s. f.* 1. acțiunea de a (se) stabiliza și rezultatul ei ; consolidare ; *(spec.)* ansamblu de măsuri luate de către stat pentru întărirea monedei naționale. 2. operație prin care se asigură proprietăți constante unui produs chimic în condiții de depozitare, de transport sau exploatare. [< *stabiliza*]

STABILIZATÓR, -OÁRE *adj.* care dă stabilitate. // *s. n.* 1. partea fixă a ampenajului orizontal, care asigură stabiliatea avionului în timpul zborului. 2. dispozitiv bazat pe principiul giroscopului, care reduce oscilațiile unei nave. 3. aparat pentru menținerea constantă a tensiunii surselor de alimentare cu energie electrică. // *s. m.* substanță care se adaugă unei soluții coloidale sau unei suspensii pentru a-i mări stabilitatea ; stabilizant. [cf. fr. *stabilisateur*]

STABILOVÓLT *s. m.* v. stabilivolt.

STABULAȚIE *s. f.* procedeu de creștere, de întreținere și de hrănire a vitelor prin menținerea lor pe perioada de creștere, de îngrășare etc. în grajd. [gen. *-iei.* var. *stabulațiune* s. f. / < fr. *stabulation*, cf. lat. *stabulatio* < *stabulum* — staul]

STABULAȚIÚNE *s. f.* v. stabulație.

STACCÁTO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* separînd, depărtînd net fiecare notă ; separat, despărțit. // *s. n.* compoziție sau parte a unei compoziții executată în modul descris mai sus. [pl. invar. / < it., fr. *staccato*]

STACHÉTĂ *s. f.* v. stachetă.

STADIÁL, -Ă *adj.* 1. care crește, care se desfășoară în stadii, în etape. 2. referitor la stadiile de dezvoltare a organismelor. // *s. n.* interval de scurtă durată în timpul unei glaciații, cînd ghețarii au cunoscut o extindere maximă. [pron. *-di-al.* / < germ. *stadial*, cf. lat. *stadialis*]

STADIALITÁTE *s. f.* teorie antimarxistă idealistă, formulată de N. I. Marr și aplicată de adepții lui, care explica trecerea limbii de la o calitate veche la alta nouă prin explozii bruște. [pron. *-di-a-.* / < *stadial* + *-itate*, după rus. *stadialnosti*]

STÁDIE *s. f.* vechi instrument pentru măsurarea distanței dintre două puncte. ● miră pentru măsurători cu luneta stadimetrică. [gen. *-iei.* / < fr. *stadia*, cf. gr. *stadion*]

STADIMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la stadimetrie. [< fr. *stadiométrique*]

STADIMETRÍE *s. f.* măsurare indirectă a distanțelor cu ajutorul tahimetrului și al stadiei ; tahimetrie. [gen. *-iei.* / < fr. *stadiométrie*]

STADIMÉTRU *s. n.* instrument folosit în ridicările topografice efectuate prin metoda stadimetriei ; tahimetru. [< fr. *stadiomètre*]

STADIÓN *s. n.* teren vast (înconjurat cu tribune pentru spectatori), special amenajat pentru desfășurarea competițiilor sportive. [pron. *-di-on.* / < germ. *Stadion*]

STÁDIU *s. n.* 1. veche măsură pentru distanțe la greci și romani (în lungime de circa 125 de pași). 2. etapă de dezvoltare în timp a unui fenomen, a unui proces ; fază. [pron. *-diu.* pl. *-ii.* / < lat. *stadium*, cf. fr. *stade*]

STAFÁJ *s. n. (arhit. ; rar)* ornamentație, împodobire ; amestec plastic folosit cu piatră pentru decorații arhitecturale. [cf. it. *staffa*]

STAFF *s. n. (anglicism)* grup de persoane cu o anumită misiune (de conducere), sub direcția unui șef. [pl. *-furi.* / < engl. *staff* — baston, simbol al autorității]

STAFILECTOMÍE *s. f. (med.)* ablațiune a stafilomului corneean. [gen. *-iei.* / < fr. *staphylectomie*]

STAFILÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a luetei. [< fr. *staphylite*]

STAFILO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(în formă de) ciorchine". [< fr. *staphylo-*, cf. gr. *staphyle*]

STAFILOCÓC *s. m.* bacterie din grupa cocilor, ai cărei indivizi sînt grupați în ciorchini. [< fr. *staphylocoque*]

STAFILOCOCEMÍE *s. f. (med.)* infecție generalizată datorită prezenței stafilococului în sînge. [gen. *-iei*. / < fr. *staphylococémie*]

STAFILOCÓCIC, -Ă *adj.* cu stafilococi, provocat de stafilococi. [< fr. *staphylococique*]

STAFILOCOCÍE *s. f. (med.)* infecție cu stafilococi. [gen. *-iei*. / < fr. *staphylococcie*]

STAFILÓM *s. n. (med.)* tumoare a corneei. [pl. *-oame*. / < fr. *staphylome*, cf. gr. *staphyloma*]

STAFILOMATÓS, -OÁSĂ *adj.* de natura stafilomului. [< fr. *staphylomateux*]

STAFILOPLASTÍE *s. f. (med.)* operație reparatorie a vălului palatului. [gen. *-iei*. / < fr. *staphyloplastie*, cf. gr. *staphyle* — luetă, *plassein* — a forma]

STAFILORAFÍE *s. f.* sutură a vălului palatului. [gen. *-iei*. / < fr. *staphylorraphie*, cf. gr. *staphyle* — luetă, *raphe* — sutură]

STAFILOTOMÍE *s. f.* incizie a unui stafilom. [gen. *-iei*. / < fr. *staphylotomie*]

STAFILOTOXÍNĂ *s. f. (med.)* toxină secretată de stafilococ. [< fr. *staphylotoxine*]

STAGIÁR, -Ă *adj.* referitor la stagiu. // *adj., s. m. f.* (persoană) care-și face stagiul (într-un domeniu de activitate). [pron. *-gi-ar*. / < fr. *stagiaire*]

STAGIATÚRĂ *s. f. (rar)* stagiu. [pron. *-gi-a-*. / cf. it. *stagionatura*]

STÁGIU *s. n.* 1. timp de practică pe care trebuie să o facă un începător pentru a dobîndi experiență în profesiunea sau specialitatea sa. O ~ *militar* = perioadă în care cineva își face serviciul militar. 2. perioadă, etapă, stadiu de pregătire ; situație tranzitorie. [pron. *-giu*. / cf. lat. *stagium*, fr. *stage*]

STAGIÚNE *s. f.* perioadă, interval de timp în care au loc reprezentații teatrale, concerte etc. [pron. *-gi-u-*. / < it. *stagione*]

STAGNÁ *vb. I. intr.* 1. *(despre ape)* a se opri, a sta, a nu curge. 2. *(despre abstracte)* a sta pe loc, a se afla în inactivitate. [< fr. *stagner*, cf. lat. *stagnare* < *stagnum* — mlaștină]

STAGNÁNT, -Ă *adj.* 1. *(despre ape)* care nu curge ; stătător. 2. *(despre abstracte)* care stă pe loc, nu se dezvoltă ; inactiv ; *(p. ext.)* nefavorabil progresului. [cf. fr. *stagnant*]

STAGNÁRE *s. f.* faptul de a stagna ; oprire, rămînere pe loc ; lipsă de activitate. [< *stagna*]

STAL *s. n.* scaun, loc separat și numerotat într-o sală de teatru (la parter) ; *(p. ext.)* parte a sălii unde sînt plasate aceste scaune. [< fr. *stalle*]

STALACTÍT *s. m.* v. stalactită.

STALACTÍTĂ *s. f.* 1. formație calcaroasă în formă de con alungit, care atîrnă de tavanul peșterilor. 2. *(arte)* element decorativ care imită în mod stilizat forma unei stalactite. [var. *stalactit* s. m. / < fr. *stalactite*, cf. gr. *stalaktos* — care pică]

STALAGMÍTĂ *s. f.* formație calcaroasă care se înalță ca un turtur din solul peșterilor. [< fr. *stalagmite*, cf. gr. *stalagmos* — picătură]

STALAGMOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la stalagmometrie. [< fr. *stalagmométrique*]

STALAGMOMETRÍE *s. f.* determinare a concentrațiilor anumitor soluții, determinînd numărul de picături pe care îl formează un volum dat dintr-un lichid care curge printr-un tub capilar. [gen. *-iei*. / < fr. *stalagmométrie*, cf. gr. *stalagmos* — picătură, *metron* — măsură]

STALAGMOMÉTRU *s. n* instrument folosit în stalagmometrie. [< fr. *stalagmomètre*]

STAMINÁL, -Ă *adj.* referitor la stamine. [cf. fr. *staminal*]

STAMÍNĂ *s. f.* organ bărbătesc de reproducere al florii, care conține polenul. [cf. lat. *stamen*, fr. *étamine*, it. *stamigna*]

STAMINIFÉR, -Ă *adj.* care poartă stamine. [< fr. *staminifère*]

STAMINÓDIU *s. n.* stamină modificată, devenită sterilă. [pron. *-diu*. / < fr. *staminode*, cf. lat. *stamen* — stamină, gr. *eidos* — formă]

STAMPÁ *vb. I. tr.* a fasona un material prin deformare plastică cu matrițe speciale. [< it. *stampare*]

STAMPÁRE *s. f.* acțiunea de a stampa și rezultatul ei. [< *stampa*]

STÁMPĂ *s. f.* imagine imprimată după un desen gravat pe o placă de cupru sau de lemn ; gravură. [< it. *stampa*]

STAMPIÁN *s. m. (geol.)* subdiviziune mijlocie a oligocenului. // *adj.* care aparține acestei subdiviziuni. [pron. *-pi-an*. pl. *-ieni, -iene*. / < fr. *stampien*]

STAMPILÁ *vb. I.* v. ștampila.

STAMPILÁRE *s. f.* v. ștampilare.

STAMPÍLĂ *s. f.* v. ștampilă.

STANÁT *s. m.* sare a acidului stanic. [< *stannate*]

STAND *s. n.* 1. compartiment unde se etalează la o expoziție produsele, diagramele etc. 2. banc de probă (în uzine etc.). 3. loc amenajat pentru tragere la țintă și pentru exerciții de gimnastică. [var. *stand* s. n. / < fr., engl. *stand*]

STÁNDARD *s. n.* 1. tip, model făcut de probă. ● totalitatea prescripțiilor de standardizare ; document, act (oficial) în care sînt consemnate aceste prescripții. ● ~ *de viață* = nivel de trai ; *limbă* ~ = aspect al unei limbi care reprezintă trăsăturile ei comune și modul general de folosire. ● *(fig. ; peior.)* care nu este original, făcut după șablon. 2. melodie care a rezistat modificărilor gustului de-a lungul anilor, rămînînd în repertoriul permanent al jazului. [var. *standard* s. n. / < engl., fr. *standard*]

STANDARDIZÁ *vb. I. tr.* 1. a stabili norme standard privind calitatea, forma și dimensiunile anumitor produse. 2. a fabrica în serie potrivit unor norme obligatorii. [< fr. *standardiser*]

STANDARDIZÁRE *s. f.* acțiunea de a standardiza și rezultatul ei ; reglementare tehnică organizată a producției prin specificare, tipizare și unificare pentru a asigura calitatea produselor, economisirea de material și creșterea productivității muncii. [după fr. *standardisation*]

STÁNIC, -Ă *adj. (chim.)* care conține staniu tetravalent. [< fr. *stannique*]

STANIFÉR, -Ă *adj. (despre minereuri, roci)* care conține staniu. [< fr. *stannifère*]

STANÍNĂ *s. f.* sulfură naturală de staniu, fier și cupru ; stanit. [< fr. *stannine*]

STANIÓL *s. m.* foaie subțire de cositor, folosită la împachetarea alimentelor, a țigaretelor etc. [pron. *-ni-ol*. pl. *-luri*. / < germ. *Stanniol*]

STANÍT *s. m.* staniină. [< fr. *stannite*]

STÁNIȚĂ *s. f.* subdiviziune a teritoriilor căzăcești din regiunea Donului și Kubanului ; sat căzăcesc. [< rus. *staniță*]

STÁNIU *s. n.* metal alb-argintiu, moale, maleabil și ductil ; cositor. [pron. *-niu.* / < lat. *stannum*, cf. it. *stagno*, germ. *Stannum*]

STÁNOS, -OÁSĂ *adj. (chim.)* care conține staniu bivalent. [cf. fr. *stanneux*]

STANÓZĂ *s. f. (med.)* manifestație toxică pulmonară, provocată prin inhalarea de vapori sau pulbere de staniu. [< fr. *stannose*]

STANȚĂ *vb. I.* v. ștanța.

STANȚÁRE *s. f.* v. ștanțare.

STANȚĂ[1] *s. f.* v. ștanță.

STANȚĂ[2] *s. f.* strofă alcătuită dintr-un număr determinat de versuri, care are un înțeles complet. ● *(la pl.)* poezie scrisă în strofele descrise mai sus. [cf. fr. *stance*, it. *stanza*]

STAR *s. m.* vedetă de cinema ; stea. [< engl., fr. *star*]

STAR *s. n.* tip de ambarcație pentru două persoane, cu o randă triunghiulară și un foc. [< engl., fr. *star*]

STARLÉTĂ *s. f.* debutantă în cinema ; vedetă în curs de devenire. [< fr. *starlette*, cf. engl. *starlet*]

START *s. n.* 1. loc de unde se dă pornirea într-o cursă sportivă. O *a se prezenta la* ~ = a participa la o întrecere sportivă. 2. momentul în care începe o întrecere sportivă. ● *(p. ext.)* pornire într-o acțiune. 3. *(av.)* locul pe un aerodrom de unde se conduce zborul avioanelor. 4. reper care marchează începutul benzilor cinematografice. [pl. *-turi, -te.* / < engl. *start*, cf. germ. *Start*]

STÁRTBLOC *s. n.* aparat folosit de alergătorii de viteză pentru plecări ; blocstart. [cf. engl. *starting-blok*]

STÁRTER *s. m.* cel care dă plecarea concurenților la o întrecere, la o cursă. ● persoană care dirijează circulația avioanelor de pe un aerodrom. // *s. n.* 1. dispozitiv auxiliar la carburatorul motoarelor cu explozie, care ușurează pornirea lor la rece. 2. dispozitiv care închide în mod automat circuitul de încălzire al tuburilor fluorescente. [< engl., fr. *starter*]

STAS *s. n.* prescurtare dată standardelor de stat românești. [< *sta(ndard de) s(tat)*]

STASIMÓN *s. n.* bucată cîntată de cor în tragedia greacă fără să-și schimbe locul. [< gr. *stasimon*]

STAT[1] *s. n.* 1. organizația politică a clasei economicește dominante în societate, care are drept scop apărarea ordinii economice și politice existente și reprimarea împotrivirii claselor opuse ; țară. 2. unitate administrativ-teritorială autonomă în unele republici din America și în Australia. 3. *(la pl. ; în orînduirea feudală)* denumire a organelor reprezentative din anumite țări. [pl. *-te, -turi.* / < lat. *status*, it. *stato*, fr. *état*]

STAT[2] *s. n.* 1. tablou în care sînt specificate drepturile bănești pe care le au de primit la un moment dat colaboratorii unei întreprinderi sau ai unei instituții. ● tablou, listă. 2. ~ *de organizare* (sau *de funcții*) = tablou care cuprinde posturile necesare unei întreprinderi sau instituții, cu specificarea categoriilor de retribuire corespunzătoare. 3. ~ *personal* = dosar care cuprinde specificarea mutațiilor de serviciu ale unui salariat și actele acestuia. [pl. *-te.* / < lat. *status*, cf. it. *state*, fr. *état*]

-STÁT element secund de compunere savantă cu semnificația „stabilizator", „care menține staționar". [< fr., it. *-state*, cf. gr. *states*]

STATÁL, -Ă *adj.* al statului, de stat. [cf. it. *statale*]

STÁTER *s. m.* monedă greacă de aur în greutate de circa 9 g, echivalînd cu 20 de drahme de argint. [< fr. *statère*, cf. lat., gr. *stater*]

STATHUDÉR *s. m.* titlu dat guvernatorilor de provincii și comandanților militari din Țările de Jos. [scris și *statuder.* / < fr., ol. *stathouder*]

STÁTIC, -Ă *adj.* 1. referitor la echilibrul forțelor, la statică. O *simț* ~ = simț care ne orientează asupra poziției propriului nostru corp. 2. în nemișcare, nemișcat, lipsit de dinamism ; pasiv ; imuabil. [< fr. *statique*, of. gr. *statikos* — care stă în echilibru]

-STÁTIC element secund de compunere savantă, cu semnificația „care stă (în picioare)". [< fr. *-statique*, cf. gr. *statikos*]

STÁTICĂ *s. f.* ramură a mecanicii care se ocupă cu studiul echilibrului corpurilor. O ~ *grafică* = capitol al staticii care se ocupă cu rezolvarea problemelor pe cale grafică ; ~ *a fluidelor* = hidrostatică ; ~ *a construcțiilor* = disciplină care studiază metodele de calcul pentru determinarea eforturilor și a deformațiilor sistemelor de bare. [gen. *-cii.* / cf. fr. *statique*]

STATION-SERVICE *s. n.* punct pentru deservirea automobiliștilor, a motocicliștilor. [pron. *steișn-servis.* / < engl., fr. *station-service*]

STATION-WAGON *s. n.* automobil carosat pentru transportul persoanelor și al bagajelor. [pron. *steișn-vagón.* / < engl. *station-wagon*]

STATÍSM *s. n.* însușirea a ceea ce este static. ● *(tehn.)* proprietate a unui regulator de a asigura stabilizarea mărimii reglate. [< fr. *statisme*]

STATÍSTIC *adj.* referitor la statistică. [cf. fr. *statistique*, it. *statistico*]

STATÍSTICĂ *s. f.* 1. știință care, folosind calculul probabilităților, studiază fenomenele de masă din punct de vedere cantitativ. 2. ~ *matematică* = ramură a matematicii care elaborează noțiunile și metodele specifice studiului statistic al colectivităților. 3. numărătoare, socoteală, recensămînt. 4. evidență numerică a unor fenomene izolate sau de masă. [gen. *-cii.* / cf. fr. *statistique*, it. *statistica*]

STATISTICIÁN, -Ă *s. m. f.* specialist în statistică. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni, -iene.* / cf. fr. *statisticien*]

STATÍV *s. n.* 1. dispozitiv de laborator pentru susținerea aparatelor în timpul lucrului. ● parte a unui microscop care susține dispozitivul optic. 2. trepied montabil cu planșetă, pe care se fixează aparatul fotografic sau cinematografic, instrumentele geodezice etc. [< germ. *Stativ*, fr. *statif*]

STAT-MAJÓR *s. n.* grup de ofițeri care funcționează pe lîngă comandamentul unei mari unități ; comandament al unei mari unități. [după fr. *état-major*, it. *stato maggiore*]

STATMAJORÍST *s. m.* ofițer de stat-major. [< *stat-major* + *-ist*]

STATMOCHINÉZĂ *s. f. (biol.)* inhibare a diviziunii celulare sub influența unor sub-

stanțe antimitotice. [cf. gr. *statmos* — staționare. *kinesis* — mișcare]

STATO- element prim de compunere savantă cu semnificația „care stă drept", „(referitor la) statică", „(referitor la condițiile de) echilibru". [< fr., it. *stato-*, gr. *statos*]

STATOCÍST *s. n. (biol.)* organ, în formă de vezicuă, la nevertebrate, compus dintr-un lichid în care sînt înglobate statolite și avînd un rol important în menținerea poziției corpului. v. o t o c i s t. [< fr. *statocyste*, cf. gr. *statos* — care stă, *kystis* — vezică]

STATOCÍT *s. n. (biol.)* celulă care conține statolite. [cf. gr. *statos* — care stă, *kytos* — celulă]

STATOGRÁMĂ *s. f.* fotografie obținută la statoscop. [< fr. *statogramme*, cf. gr. *statos* — care stă, *gramma* — scriere]

STATOLÍT *s. n.* 1. nume dat unor concrețiuni calcaroase ale statocistelor. 2. concrețiune solidă intracelulară, la plante, care-și schimbă poziția liber sub influența gravitației. [< fr. *statolithe*, cf. gr. *statos* — care stă, *lithos* — piatră]

STATÓR *s. n.* partea fixă a unei mașini de forță înăuntrul căreia se învîrtește rotorul. [< fr. *stator*]

STATOREACTÓR *s. n.* propulsor cu reacție pentru aerovehicule cu viteza supersonică, constituit dintr-un tub, fără nici un organ în mișcare de rotație. [pron. *-re-ac-*. pl. *-oare*, (s. m.) *-ori*. / cf. fr. *statoréacteur*]

STATOSCÓP *s. n.* instrument de măsură foarte sensibil, care arată cele mai mici schimbări de altitudine ale unui avion. [< fr. *statoscope*]

STATUÁ *vb. I. tr. (liv.)* a hotărî, a decide (printr-un statut). [pron. *-tu-a.* p. i. 3,6 *-uează*, ger. *-uînd*. / < fr. *statuer*]

STATUÁR, -Ă *adj.* referitor la statui. ● ca o statuie ; monumental. // *s. m.* sculptor de statui. [pron. *-tu-ar.* / cf. fr. *statuaire*, lat. *statuarius*]

STÁTUĂ *s. f.* v. s t a t u i e. [< it., lat. *statua*]

STATÚDER *s. m.* v. s t a t h u d e r.

STATUÉTĂ *s. f.* statuie foarte mică. [pron. *-tu-e-*. / < fr. *statuette*]

STATÚIE *s. f.* sculptură care reprezintă în întregime și în plin relief o ființă, figuri alegorice etc. [pl. *statui*. gen. *-iei*. var. *statuă* s. f. / < fr. *statue*, it., lat. *statua*]

STATU-QUO *s. n. invar.* situație existentă sau care a existat la un moment dat. [pron. *statu-cvó*. / < lat. *statu quo (ante bellum)* — stare care a existat (înainte de război)]

STATÚRĂ *s. f.* înălțimea cuiva ; stat ; talie. [cf. fr. *stature*, it. *statura*]

STÁTUS *s. n.* 1. loc pe care îl ocupă un individ oarecare într-un sistem și la un moment dat. 2. comportament la care un individ poate să se aștepte din partea celorlalți. [< lat. *status*]

STATÚT *s. n.* 1. ansamblu de dispoziții cu caracter oficial prin care se hotărăște constituirea unei organizații și se stabilesc scopul, structura și modul de funcționare ale acesteia. ● lege, regulament. 2. stare, situație. [pl. *-te*, *-turi*. / < fr. *statut*, it. *statuto*, lat. *statutum*]

STATUTÁR, -Ă *adj.* care este prevăzut, consemnat într-un statut ; conform unui statut. [cf. fr. *statutaire*]

STÁȚIE *s. f.* 1. oprire, popas. ● loc, punct unde se opresc sau staționează vehiculele publice (trăsuri, mașini etc) pentru a aștepta călătorii. ● loc unde se opresc trenurile, tramvaiele, autobuzele pentru îmbarcarea și debarcarea călătorilor. 2. așezămînt, instituție pentru efectuarea unor cercetări științifice, bazate mai ales pe observarea anumitor fenomene. 3. poziție, loc. ● loc de unde se fac emisiuni radiofonice etc. O ~ *electrică* = ansamblu de instalații electrice care servește la colectarea energiei electrice de la surse, la transformarea și distribuția ei ; *(astr.)* ~ *a planetelor* = poziție pe traiectoria aparentă a planetelor pe cer cînd acestea par nemișcate pentru un timp. [gen. *-iei*. / cf. fr. *station*, it. *stazione*, lat. *statio*]

STAȚIOGRÁF *s. n. (mar.)* instrument de navigație pentru determinarea pe o hartă a poziției unei nave cu ajutorul a două unghiuri orizontale măsurate la trei repere costiere. [pron. *-ți-o-*. / < it. *staziografo*]

STAȚIONÁ *vb. I. intr.* a sta (într-o stație), a se opri cîtva timp într-un loc. [pron. *-ți-o-*. / < fr. *stationner*, it. *stazionare*]

STAȚIONÁR, -Ă *adj.* 1. care stagnează, care nu variază cîtva timp ; constant. ● care rămîne în aceeași stare, care nu evoluează. 2. *(despre un mediu fluid, un cîmp de forțe)* care are în fiecare punct o viteză, o intensitate independentă de timp. // *s. m.* 1. mic vas de război care are misiunea de a supraveghea intrarea și ieșirea navelor într-un port. 2. centru sanitar pentru îngrijirea bolnavilor. [pron. *-ți-o-*. / cf. fr. *stationnaire*]

STAȚIONÁRE *s. f.* acțiunea, faptul de a staționa ; oprire, ședere pe loc ; staționat. ● rămînere în același loc a unui autovehicul un timp mai mare de 5 minute. [pron. *-ți-o-*. / < *staționa*]

STAȚIONÁT *s. n.* staționare. [pron. *-ți-o-*. / < *staționa*]

STAȚIÚNE *s. f.* I. 1. *(liv.)* stație. O ~ *balneară* (sau *climatică*) = localitate în care se găsesc ape minerale sau condiții climaterice prielnice sănătății. 2. ansamblu de clădiri și de instalații care servește la efectuarea unor observații, la îndeplinirea unei operații tehnice sau a activității unei unități de muncă de pe un anumit teritoriu. ● centru special pentru cercetări experimentale. 3. așezare omenească din epocile primitive. II. poziție caracteristică a corpului (la om și al animale). III. *(biol.)* totalitatea factorilor care constituie mediul în care se dezvoltă o specie sau o grupare vegetală. [pron. *-ți-u-*. / cf. fr. *station*, it. *stazione*, lat. *statio*]

STAURO- element prim de compunere savantă, cu semnificația „(în formă de) cruce". [pron. *-sta-u-*. / < fr., it. *stauro-*, cf. gr. *stauros*]

STAUROLÍT *s. n.* silicat natural de aluminiu și de fier hidratat. [pron. *sta-u-*. / < fr. *staurolite*, cf. gr. *stauros* — cruce, *lithos* — piatră]

STAUROPLEGÍE *s. f. (med.)* paralizie încrucișată a membrelor corpului. [gen. *-iei*. / < fr. *stauroplégie*, cf. gr. *stawros* — cruce, *plege* — lovitură]

STÁZĂ *s. f.* oprire sau încetinire a circulației sîngelui sau a umorilor într-o parte a organismului. // element secund de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) stază", „oprire". [< fr. *stase*, cf. gr. *stasis*]

STEAPSÍNĂ *s. f.* enzimă secretată de pancreas. [pron. *ste-ap-*. / < germ. *Steapsin*, cf. gr. *stear* — seu, *pepsis* — fermentație]

STEARÁT *s. m.* sare sau ester al acidului stearic. [pron. *ste-a-*. / < fr. *stéarate*]

STEÁRIC *adj. m. acid* ~ = acid gras, solid, alb, care se găsește în grăsimile natu-

rale și care se întrebuințează la fabricarea lumînărilor. [< fr. *stéarique*, cf. gr. *stear* — seu]

STEARÍNĂ *s. f.* substanță solidă, albă, constituită dintr-un amestec de acid stearic și acid palmitic. ● nume dat în comerț acidului stearic. [< fr. *stéarine*]

STEATÍT *s. n.* varietate de talc compactă, de culoare albă-verzuie. [< fr. *stéatite*]

STEATO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) grăsime", „de grăsime", „gras". [pron. *ste-a-*. / < fr. *stéato-*, it. *steato-*, cf. gr. *stear, steatos*]

STEATOLÍTIC, -Ă *adj. (despre substanțe)* care dizolvă grăsimile. [< fr. *stéatolytique*]

STEATOLÍZĂ *s. f.* disoluție și digestie a grăsimilor. [< fr. *stéatolyse*]

STEATÓM *s. n. (med.)* lipom. [pl. *-oame*. / < fr. *stéatome*]

STEATONECRÓZĂ *s. f. (med.)* necroză a țesutului gras. [< fr. *stéatonécrose*, cf. gr. *stear* — grăsime, *nekrosis* — mortificare]

STEATOPÍG, -Ă *adj. (med.; mai ales despre femei)* care prezintă steatopigie. [< fr. *stéatopyge*]

STEATOPIGÍE *s. f. (med.)* depunere abundentă de grăsime în regiunea sacro-fesieră, caracteristică mai ales la femei. [< fr. *stéatopygie*]

STEATÓZĂ *s. f.* degenerescență a unui țesut sau organ, cauzată de invadarea lui cu grăsimi. [< fr. *stéatose*]

STECHIO- element prim de compunere savantă cu semnificația „element". [pron. *-chi-o-*. var. *stoechio-, stoichio-*. / < fr. *stoechio-*, it. *stechio-*, cf. gr. *stoicheion*]

STECHIOLÓGIE *s. f.* disciplină care studiază raporturile dintre volumele și greutățile corpurilor. [pron. *-chi-o-*. gen. *-iei*. var. *stoechiologie, stoichiologie* s. f. / < fr. *stoechiologie*, cf. gr. *stoicheion* — element, *logos* — știință]

STECHIOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la stechiometrie. O *calcul* ~ = calcul pentru stabilirea echivalentului chimic al unui element dintr-o reacție, cunoscîndu-se cel al altui element din acea reacție. [pron. *-chi-o-*. var. *stoechiometric, -ă, stoichiometric, -ă* adj. / < fr. *stoechiométrique*]

STECHIOMETRÍE *s. f.* parte a chimiei care se ocupă cu studiul raporturilor cantitative dintre substanțele care intră în compoziția elementelor. [pron. *-chi-o-*. gen. *-iei*. var. *stoechiometrie, stoichiometrie* s. f. / < fr. *stoechiométrie*, cf. gr. *stoicheion* — element, *metron* — măsură]

STEEPLE-CHASE *s. n.* cursă hipică cu obstacole naturale și artificiale. [pron. *stipl-cheis*. / < engl., fr., it. *steeple-chase*]

STEFANIÁN *s. n. (geol.)* etajul superior al carboniferului de facies continental. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-ni-an*. pl. *-ieni, -iene*. / < fr. *stéphanien*, cf. *Saint-Etienne*, bazin carbonifer în Franța]

STEFANÍT *s. n.* sulfură dublă naturală de stibiu și argint. [< fr. *stéphanite*]

-STEGÍE element secund de compunere savantă cu semnificația „acoperiș", „acoperămînt", „capac". [< fr. *-stégie*, cf. gr. *stegos*]

STEGO- element prim de compunere savantă cu semnificația „acoperămînt", „acoperiș". [< fr. *stégo-*, it. *stego-*, cf. gr. *stegos*]

STEGOCEFÁLI *s. m. pl.* ordin de amfibieni primitivi fosili din era paleozoică, avînd craniul acoperit cu plăci osoase ; *(la sg.)* animal din acest ordin. [sg. *stegocefal*. / < fr. *stégocéphales*, cf. gr. *stegos* — acoperiș, *kephale* — cap]

STEGODÓN *s. m.* mamifer fosil avînd caractere de trecere de la mastodont la elefant. [< fr. *stégodon*, cf. gr. *stegos* — acoperiș, *odous* — dinte]

STEGOZÁUR *s. m.* reptilă erbivoră uriașă fosilă din mezozoic, care avea pe spate niște plăci osoase ascuțite. [pron. *-za-ur*. / < fr. *stégosaure*, cf. gr. *stegos* — acoperiș, *sauros* — șopîrlă]

STEL *s. n. (bot.)* partea centrală din structura rădăcinii și tulpinii, care conține țesuturile conducătoare : cilindru central. [< germ. *Stele*]

STELÁR, -Ă *adj.* referitor la stele, al stelelor. ● în formă de stea. [cf. fr. *stellaire*]

STÉLĂ *s. n.* monument în formă de coloană sau de obelisc, alcătuit dintr-un singur bloc de piatră, care poartă de obicei o inscripție. ● coloretă avînd deasupra un obiect decorativ, o statuetă etc. [< fr. *stèle*, cf. gr. *stele* — coloană]

STELIONÁT *s. n.* vînzare sau ipotecare a unui bun la mai multe persoane deodată. [pron. *-li-o-*. / < fr. *stellionat*, cf. lat. *stellionatus*]

STELÍT *s. n.* aliaj de cobalt, crom, wolfram, molibden și fier, dur și inoxidabil. [< fr. *stellite*, germ. *Stellit*]

STELITÁRE *s. f. (tehn.)* încărcare cu stelit a unor porțiuni de organe de mașină. [cf. fr. *stellitage*]

STEM *s. n. (mar.)* acord de angajare a unei nave prin care armatorul se obligă să efectueze transportul, se hotărăsc data și locul încărcării, cantitatea de încărcat rămînînd eventual a se stabili ulterior. [< engl. *stem*]

STEN *s. m. (fiz.)* unitate de forță egală cu forța imprimată unei mase de o tonă, de o accelerație de un metru pe secundă. [< fr. *sthène*]

STÉNIC, -Ă *adj. (liv.)* care fortifică, dă putere ; întăritor. [< fr. *sthénique*, cf. gr. *sthenos*]

-STENÍE element secund de compunere savantă cu semnificația „putere". [< fr. *-sthénie*, it. *-stenia*, cf. gr. *sthenos*]

STENO- element prim de compunere savantă cu semnificația „scurt", „strîns", „limitat", „restrîns", „restrîngere". [< fr. *sténo-*, it. *steno-*, cf. gr. *stenos*]

STENOBIÓNT, -Ă *adj. (despre animale)* care suportă doar variații limitate ale factorilor de mediu. [pron. *-bi-o-*. / < fr. *sténobiote*, cf. gr. *stenos* — strîns, *bios* — viață]

STENOCARDÍE *s. f. (med.)* senzație de strîngere precordială, specifică anginei pectorale. [gen. *-iei*. / < fr. *sténocardie*, cf. gr. *stenos* — strîmt, *kardia* — inimă]

STENODACTILOGRÁF, -Ă *s. m. f.* cel care practică stenodactilografia. [< fr. *sténodactylographe*]

STENODACTILOGRAFÍE *s. f.* înregistrare a vorbirii cuiva cu ajutorul stenografiei, urmată de transpunerea în scriere curentă cu ajutorul mașinii de scris. [gen. *-iei*. / < fr. *sténodactylographie*]

STENOGRÁF, -Ă *s. m. f.* cel care practică stenografia. [< fr. *sténographe*]

STENOGRAFIÁ *vb. I. tr.* a scrie servindu-se de semnele stenografice. [pron. *-fi-a*. p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / < fr. *sténographier*]

STENOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la stenografie ; înregistrat cu ajutorul stenografiei. [< fr. *sténographique*]

STENOGRAFÍE *s. f.* sistem de scriere rapidă realizat cu ajutorul unor semne con-

venționale care permit înregistrarea vorbirii în ritmul ei obișnuit ; tahigrafie. [gen. *-iei.* / < fr. *sténographie*, engl. *stenography*, cf. gr. *stenos* — strîns, *graphein* — a scrie]

STENOGRAFIÉRE *s. f.* acțiunea de a stenografia și rezultatul ei. [pron. *-fi-e-.* / < *stenografia*]

STENOGRÁMĂ *s. f.* text scris cu semne stenografice. [< fr. *sténogramme*, cf. gr. *stenos* — scurt, *gramma* — scriere]

STENOHALÍN, -Ă *adj. (biol. ; despre organisme acvatice ;* op. e u r i h a l i n) care nu suportă variații mari ale salinității apei. [< fr. *sténohalin*, cf. gr. *stenos* — limitat, *hals* — sare]

STENÓPĂ *s. f.* deschidere circulară foarte mică, care înlocuiește obiectivul la o cameră obscură. [< fr. *sténope*]

STENOTÉRM, -Ă *adj. (biol. ; despre organisme ;* op. e u r i t e r m) care suportă doar variații limitate ale temperaturii mediului înconjurător. [< fr. *sténotherme*, cf. gr. *stenos* — limitat, *therme* — căldură]

STENOTÍP *s. n.* mașină de stenografiat. [< fr. *sténotype*]

STENOTÍPIC, -Ă *adj.* referitor la stenotipie. [< fr. *sténotypique*]

STENOTIPÍE *s. f.* stenografiere mecanică. [gen. *-iei.* / < fr. *sténotypie*]

STENOTIPÍST, -Ă *s. m. f.* cel care cunoaște și practică stenotipia. [< fr. *sténotypiste*]

STENOTÓP, -Ă *adj. (despre plante și animale ;* op. e u r i t o p) care are o răspîndire limitată. ◆ adaptat la condiții ecologice puțin variabile. [< germ. *stenotop*, cf. gr. *stenos* — limitat, *topos* — loc]

STENOZÁ *vb. I. tr., refl. (med.)* a (se) îngusta ; a face o stenoză. [< fr. *sténoser*]

STENOZÁJ *s. n. (med.)* stenozare. [< fr. *sténosage*]

STENOZÁRE *s. f.* **1.** acțiunea de a (se) stenoza ; stenozaj. **2.** tratament al produselor textile pentru a le întări și insolubiliza. [< *stenoza*]

STENÓZĂ *s. f. (med.)* îngustare (patologică) a unui canal sau a unui orificiu din organism. // element secund de compunere savantă cu semnificația „îngustare", „strîmtare". [< fr. *sténose*, cf. gr. *stenos* — strîmt]

STÉNTOR *s. m.* **1.** om cu voce puternică. **2.** specie de maimuță urlătoare. [< fr. *stentor*, germ. *Stentor*, cf. *Stentor*, erou grec din războiul troian]

STEP *s. n.* **1.** fiecare combinație dintre mișcările picioarelor și ale corpului constituind o singură unitate a dansului sau un tip care se repetă. **2.** formă de execuție a unor dansuri de origine negro-americană, ale cărei tehnici se bazează pe bătăi ritmice sincopate ale vîrfului și tocului pantofilor ; melodia acestui dans. [< engl., fr. *step*]

STEPÁJ *s. n. (med.)* mers special, amintind de buestrul calului, datorită paraliziei nervului sciatic exterior. [< fr. *steppage*]

STÉPĂ *s. f. (geogr.)* regiune acoperită cu vegetație ierboasă, în care predomină gramineele. [< rus. *stepi*, cf. fr. *steppe*]

STÉPIC, -Ă *adj. (liv.)* de stepă. [< fr. *steppique*]

STEPIZÁRE *s. f.* procesul de instalare a stepei în zona de pădure. [et. incertă]

STER *s. m.* unitate de măsură (egală cu 1 m³), folosită mai ales la cubajul lemnelor de foc. O *dublu* ~ = unitate de măsură de volume pentru lemne, egală cu 2 m³. [< fr. *stère*, it. *stero*, cf. gr. *stereos* — solid]

STERADIÁN *s. m.* unitate de măsură pentru unghiurile spațiale. [pron. *-di-an.* pl. *-ieni.* / < fr. *stéradian*, cf. gr. *stereos* — solid + *radian*]

STERCO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) fecale", „de fecale", „fecal". [< fr., it. *sterco-*, cf. lat. *stercus*]

STERCOBILÍNĂ *s. f. (biol.)* pigment care provine din degradarea bilirubinei în cursul digestiei intestinale. [< fr. *stercobiline*]

STERCORÁL, -Ă *adj.* referitor la excremente ; stercorar. [< fr. *stercoral*, lat. *stercus* — excrement]

STERCORÁR, -Ă *adj.* stercoral. // *s. m.* pasăre palmipedă din mările arctice care se hrănește cu peștii smulși altor păsări ; lupde-mare. [cf. fr. *stercoraire*]

STERCOREMÍE *s. f.* intoxicație provocată prin resorbția unor substanțe din conținutul intestinal în cursul unei constipații prelungite sau ocluzii intestinale. [gen. *-iei.* / < fr. *stercorémie*, cf. lat. *stercus* — excrement, gr. *haima* — sînge]

STEREO- element prim de compunere savantă cu semnificația „solid", „rigid" ; „spațial", „tridimensional", „referitor la mai multe poziții în spațiu". [pron. *-re-o-.* / < fr. *stéréo-*, germ., it. *stereo-*, cf. gr. *stereos* — solid]

STEREOACÚSTICĂ *s. f.* ramură a acusticii care se ocupă cu determinarea direcțiilor din care vin sunetele. [pron. *-re-o-a-.* gen. *-cii.* / cf. fr. *stéréoacoustique*]

STEREOAUTOGRÁF *s. n.* aparat pentru trasarea automată a curbelor de nivel și a liniilor de planimetrie după stereograme. [pron. *-re-o-a-u-.* / cf. fr. *stéréoautographe*]

STEREOAUTOGRAFÍE *s. f.* metodă de întocmire a hărților cu ajutorul stereoautografului. [pron. *-re-o-a-u-.* gen. *-iei.* / < fr. *stéréoautographie*]

STEREOBÁT *s. n.* masiv de zidărie care formează soclul unei construcții clasice. v. s t i l o b a t. [< fr. *stéréobate*]

STEREOCARTOGRÁF *s. n.* aparat pentru schițarea automată a planului unei localități pe baza stereogramelor. [pron. *-re-o-.* / < fr. *stéréocartographe*]

STEREOCARTOGRAFÍE *s. f.* metodă de întocmire a hărților cu ajutorul stereogramelor. [gen. *-iei.* / < fr. *stéréocartographie*]

STEREOCHÍMIC, -Ă *adj.* referitor la stereochimie. [< fr. *stéréochimique*]

STEREOCHIMÍE *s. f.* ramură a chimiei care studiază aranjarea în spațiu a atomilor unei molecule. [gen. *-iei.* / cf. fr. *stéréochimie*]

STEREOCINEMATOGRAFÍE *s. f.* cinematografie care redă imaginile în relief. [gen. *-iei.* / cf. fr. *stéréocinématographie*]

STEREOCOMPARATÓR *s. n.* aparat fotogrammetric care servește la determinarea dimensiunilor unui obiect cu ajutorul stereogramelor. [cf. fr. *stéréocomparateur*]

STEREOCRÓMIC, -Ă *adj.* referitor la stereocromie. [< fr. *stéréochromique*]

STEREOCROMÍE *s. f. (arhit.)* arta de a face picturi în relief cu un strat de mortar special preparat. [gen. *-iei.* / < fr. *stéréochromie*, cf. gr. *stereos* — solid, *chroma* — culoare]

STEREODINÁMIC, -Ă *adj.* referitor la stereodinamică. [< fr. *stéréodynamique*]

STEREODINÁMICĂ *s. f.* dinamica solidelor. [gen. *-cii.* / < fr. *stéréodynamique*]

STEREOFÓNIC, -Ă *adj.* referitor la stereofonie ; bazat pe stereofonie. [< fr. *stéréophonique*]

STEREOFONÍE *s. f.* procedeu de înregistrare și redare a sunetului, care permite reconstituirea spațială a sursei sonore în timpul audiției. [gen. *-iei.* / < fr. *stéréophonie*]

STEREOFOTOGRAFÍE *s. f.* ramură a fotografiei care se ocupă cu tehnica obținerii fotografiilor conjugate. ● dublă imagine constituită prin două fotografii ale unui obiect, luate sub unghiuri diferite. [gen. *-iei.* / cf. fr. *stéréophotographie*]

STEREOFOTOGRÁMĂ *s. f.* stereogramă. [cf. fr. *stéréophotogramme*]

STEREOFOTOGRAMMETRÍE *s. f.* ramură a fotogrammetriei care se ocupă cu exploatarea fotogramelor-perechi pentru a obține măsurători și asupra reliefului ; stereogrammetrie. [gen. *-iei.* / cf. fr. *stéréophotogrammétrie*]

STEREOGNÓSTIC, *-Ă adj.* referitor la stereognozie. [< fr. *stéréognostique*]

STEREOGNOZÍE *s. f.* facultatea de a recunoaște prin simțul tactil proprietățile fizice ale obiectelor. [gen. *-iei.* / < fr. *stéréognosie*]

STEREOGRÁF, *-Ă s. m. f.* specialist în stereografie. [cf. fr. *stéréographe*]

STEREOGRÁF *s. n.* 1. instrument care servește la desenarea formelor corpurilor solide de mici dimensiuni. 2. aparat folosit la construcția hărților și a planurilor topografice pe baza stereogramelor. [cf. fr. *stéréographe*]

STEREOGRÁFIC, *-Ă adj.* referitor la stereografie. O *proiecție ~ă* = operație prin care punctele unei sfere se proiectează pe un plan tangent la sferă. [cf. fr. *stéréographique*]

STEREOGRAFÍE *s. f.* arta de a reprezenta prin proiecții corpurile solide pe o suprafață plană. [gen. *-iei.* / < fr. *stéréographie*, cf. gr. *stereos* — solid, *graphe* — scriere]

STEREOGRÁMĂ *s. f.* ansamblu de două fotograme ale aceluiași obiect, care, privite la stereoscop, permit obținerea imaginii în spațiu a obiectului. [< fr. *stéréogramme*, cf. gr. *stereos* — solid, *gramma* — scriere]

STEREOGRAMMETRÍE *s. f.* stereofotogrammetrie. [gen. *-iei.* / < fr. *stéréogrammétrie*]

STEREOIZOMÉR *s. m.* substanță care are în moleculă același număr de atomi din fiecare element, dar care diferă prin modul de aranjare a acestor atomi în spațiu. [pron. *-re-o-i-.* / cf. fr. *stéréo-isomère*]

STEREOIZOMERÍE *s. f.* proprietate a unor substanțe de a forma stereoizomeri. [gen. *-iei.* / cf. fr. *stéréo-isomérie*]

STEREÓM *s. n.* (*bot.*) sistemul de susținere al tulpinii. [pron. *-re-om.* / < fr. *stéréome*]

STEREOMECÁNICĂ *s. f.* ramură a mecanicii care se ocupă cu studiul echilibrului și mișcării corpurilor solide rigide. [gen. *-cii.* / cf. fr. *stéréomécanique*]

STEREOMÉTRIC, *-Ă adj.* referitor la stereometrie. [pron. *-re-o-.* / cf. fr. *stéréométrique*]

STEREOMETRÍE *s. f.* ramură a geometriei care studiază determinarea și măsurarea volumului corpurilor solide ; geometrie în spațiu. [gen. *-iei.* / < fr. *stéréométrie*]

STEREOMÉTRU *s. n.* 1. instrument care servește la determinarea volumelor corpurilor solide. 2. aparat cu ajutorul căruia se construiesc hărțile topografice sau se măsoară elementele spațiale ale obiectelor fotografiate. [< fr. *stéréomètre*, cf. gr. *stereos* — solid, *metron* — măsură]

STEREOMICROSCÓP *s. n.* microscop binocular la care preparatele pot fi observate stereoscopic. [< fr. *stéréomicroscope*]

STEREOMICROSCOPÍE *s. f.* tehnica observației la stereomicroscop. [gen. *-iei.* / cf. fr. *stéréomicroscopie*]

STEREOMODÉL *s. n.* model spațial al unui obiect obținut prin proiectarea simultană a două perspective ale aceluiași obiect. [< fr. *stéréomodèle*]

STEREOOBSERVÁRE *s. f.* observare stereoscopică. [< *stereo-* + *observare*]

STEREOPLANIGRÁF *s. n.* aparat folosit pentru întocmirea de hărți și planuri topografice, după stereograme aeriene și terestre. [cf. fr. *stéréoplanigraphe*]

STEREOPLÁSMĂ *s. f.* partea solidă a protoplasmei celulare. [cf. gr. *stereos* — solid, *plasma* — formație]

STEREOPROIECTÁRE *s. f.* operație de dublă proiectare a două fotograme conjugate. [< *stereo-* + *proiectare*]

STEREOPROIECTÓR *s. n.* aparat fotogrammetric de stereorestituție pentru obținerea de hărți topografice folosind fotograme aeriene. [cf. fr. *stéréoprojecteur*]

STEREORADIOSCOPÍE *s. f.* radioscopie care dă senzația de relief. [pron. *-re-o-ra-di-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *stéréoradioscopie*]

STEREORÁMĂ *s. f.* hartă topografică în relief. [cf. fr. *stéréorama*]

STEREORESTITUTÓR *s. n.* aparat fotogrammetric folosit pentru stereorestituție. [cf. fr. *stéréorestituteur*]

STEREORESTITÚȚIE *s. f.* restituția unei porțiuni din scoarța terestră, înregistrată pe fotograme conjugate. [gen. *-iei.* / cf. fr. *stéréorestitution*]

STEREOSCÓP *s. n.* dispozitiv optic care redă în relief imaginile obiectelor. [< fr. *stéréoscope*, cf. gr. *stereos* — solid, *skopeín* — a examina]

STEREOSCÓPIC, *-Ă adj.* de stereoscopie. O *cinematograf ~* = cinematograf la care imaginile apar în relief. [cf. fr. *stéréoscopique*]

STEREOSCOPÍE *s. f.* ramură a opticii care studiază vederea în relief, metodele și instrumentele stereoscopice. ● procedeu de înregistrare și de redare a imaginii care permite reconstituirea tridimensională a subiectului fotografiat sau filmat. ● tehnica construcției instrumentelor stereoscopice. [gen. *-iei.* / cf. fr. *stéréoscopie*]

STEREOSTÁTIC, *-Ă adj.* referitor la stereostatică. [cf. fr. *stéréostatique*]

STEREOSTÁTICĂ *s. f.* parte a fizicii care studiază echilibrul corpurilor solide. [gen. *-cii.* / < fr. *stéréostatique*, cf. gr. *stereos* — solid, *statikos* — care stă în echilibru]

STEREOTAHIGRÁF *s. n.* aparat folosit în tahimetrie pentru măsurarea distanței de la punctul de stație la un anumit punct din teren, bazat pe principiul stereoscopului. [cf. fr. *stéréotachygraphe*]

STEREOTAXÍE *s. f.* metodă de identificare radiologică a unor structuri nervoase. [gen. *-iei.* / < fr. *stéréotaxie*]

STEREOTELEMETRÍE *s. f.* telemetrie bazată pe măsurători stereoscopice. [gen. *-iei.* / cf. fr. *stéréotélémétrie*]

STEREOTELEMÉTRU *s. n.* telemetru folosit în stereotelemetrie. [cf. fr. *stéréotélémètre*]

STEREOTÍP *s. n.* planșă sau tipar solid reprezentînd copia unui zaț sau a unui clișeu, care servește la tipărirea ediției unei

lucrări de mare tiraj. [< fr. *stéréotype*, cf. gr. *stereos* — solid, *typos* — caracter]

STEREOTÍP *adj.* 1. *(poligr.; op. e t e r o t i p)* tipărit după stereotip. 2. *(fig.; peior.)* care este reprodus în aceeași formă; foarte comun, mereu același; obișnuit, banal. // *s. m. (fiziol.)* ~ *dinamic* = complex de mișcări sistematizate în urma unor repetări în condiții identice, a căror succesiune se realizează automat. [< fr. *stéréotype*]

STEREOTIPÁ *vb. I. tr.* a turna un zaț în planșe sau tipare solide în vederea tipăririi edițiilor unei lucrări de mare tiraj; a tipări o lucrare cu ajutorul unor asemenea planșe. [cf. fr. *stéréotyper*]

STEREOTIPÁR, -Ă *s. m. f.* stereotipist. // *s. n.* procedeu de multiplicare a zațului sau a clișeelor tipografice prin turnare în forme solide; stereotipie. [cf. fr. *stéréotypeur*]

STEREOTIPÁRE *s. f.* acțiunea de a stereotipa și rezultatul ei; stereotipar. [< *stereotipa*]

STEREOTÍPIC, -Ă *adj.* care se repetă întocmai, neschimbat; stereotip. [< fr. *stéréotypique*]

STEREOTIPÍE *s. f.* 1. *(poligr.)* stereotipar. ● clișeu metalic obținut prin procedeul stereotiparului. ● instalația și încăperea în care se lucrează stereotiparul într-o tipografie. 2. simptom al unor boli mintale manifestat prin repetarea stereotipă a acelorași cuvinte sau mișcări. 3. *(fig.)* stereotipism. [gen. *-iei.* / < fr. *stéréotypie*]

STEREOTIPÍSM *s. n. (rar)* caracter stereotip, banal; stereotipie (3). [cf. it. *stereotipismo*]

STEREOTIPÍST, -Ă *s. m. f.* lucrător specializat în stereotipie; stereotipar. [< it. *stereotipista*]

STEREOTÓMIC, -Ă *adj.* referitor la stereotomie; de stereotomie. [cf. fr. *stéréotomique*]

STEREOTOMÍE *s. f.* parte a tehnicii care studiază metodele de tăiere, de fasonare și de îmbinare a corpurilor solide folosite în industrie și construcții. [gen. *-iei.* / < fr. *stéréotomie*, cf. gr. *stereos* — solid, *tome* — tăiere]

STEREOTOPOGRÁF *s. n.* aparat fotogrammetric de stereorestituție care folosește proiecție optică și acționare mecanică. [< fr. *stéréotopographe*]

STEREOTROPÍSM *s. n. (biol.)* tendință a unui organism, vegetal sau animal, de a intra în contact cu un solid. [< fr. *stéréotropisme*, cf. gr. *stereos* — solid, *tropein* — a întoarce]

STERÍDĂ *s. f.* ester al cărui alcool este un sterol. [< fr. *stéride*]

STERÍL, -Ă *adj.* 1. neroditor, neproductiv; sterp. ● care nu poate face pui, copii; care nu poate procrea; *(despre plante)* care nu face roade sau semințe. 2. *(fig.)* care nu duce la nimic, fără folos; gol, deșert. 3. care a fost sterilizat, dezinfectat. // *s. n.* material dintr-un minereu, fără valoare industrială. [< fr. *stérile*, cf. lat. *sterilis*]

STERILITÁTE *s. f.* însușirea, starea a ceea ce este steril; incapacitate de reproducere. ● *(fig.)* incapacitate, neputință de a realiza ceva. [< fr. *stérilité*, cf. lat. *sterilitas*]

STERILIZÁ *vb. I. tr.* 1. a distruge, a îndepărta microbii sau fermenții dintr-o substanță sau de pe un obiect. 2. a face inapt pentru procreare; a castra. [< fr. *stériliser*]

STERILIZÁNT, -Ă *adj.* care sterilizează; sterilizator. [cf. fr. *stérilisant*]

STERILIZÁRE *s. f.* acțiunea de a steriliza și rezultatul ei; îndepărtare a microbilor; castrare. [< *steriliza*]

STERILIZÁTOR, -OÁRE *adj.* sterilizant. // *s. n.* aparat pentru sterilizarea instrumentelor medicale, a pansamentelor etc. [cf. fr. *stérilisateur*]

STERILIZÁTOR, -OÁRE *s. m. f.* muncitor specializat în operația de sterilizare. [< *steriliza* + *-tor*]

STERÍNĂ *s. f.* sterol. [< germ. *Sterin*, fr. *stérine*]

STERLÍNĂ *adj. f. liră* ~ = monedă constituind principala unitate monetară a Angliei și a altor țări din fostul Imperiu britanic. [< engl., fr. *sterling*]

STERN *s. n. (anat.)* os al pieptului, de care se prind coastele și claviculele. [< fr. *sternum*, cf. lat. *sternum*]

STERN- v. s t e r n o-.

STERNÁL, -Ă *adj.* care ține de stern, al sternului. [< fr., engl. *sternal*]

STERNALGÍE *s. f. (med.)* nevralgie a sternului; nevralgie intercostală; sternodinie. [gen. *-iei.* / < fr. *sternalgie*]

STERNÍT *s. n.* partea ventrală a unui inel abdominal la insecte. [cf. lat. *sternum*]

STERNO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) stern", „sternal". [var. *stern-*. / < fr. *sterno-*, cf. lat. *sternum*]

STERNOCLEIDOMASTOIDIÁN *adj. m. mușchi* ~ = mușchi-pereche care se fixează de stern, de claviculă și de apofiza mastoidă. [pron. *-cle-i...-sto-i-di-an.* pl. *-ieni, -iene.* / < fr. *sterno-cléido-mastoïdien*]

STERNODINÍE *s. f. (med.)* sternalgie. [gen. *-iei.* / < fr. *sternodynie*]

STERNOTOMÍE *s. f.* secționare a sternului pentru corectarea plastică a toracelui. [gen. *-iei.* / < fr. *sternotomie*, cf. lat. *sternum* — stern, gr. *tome* — tăiere]

STEROÍD *s. m.* substanță organică răspândită în natură, constituind baza multor hormoni și acizi biliari, cu variate acțiuni biologice. [pron. *-ro-id.* pl. *-oizi.* / cf. it. *steroide*]

STERÓL *s. m.* clasă de alcooli de structură complexă, care se găsesc la aproape toate viețuitoarele, având un rol important în metabolismul organismului; sterină. [< fr. *stérol*]

STERPITÚDINE *s. f. (rar)* sterilitate. [< *sterp* + *-itudine*]

STÉRTOR *s. n. (med.)* respirație zgomotoasă. [< fr., lat. *stertor*]

STERTORÓS, -OÁSĂ *adj. (despre respirație)* care imită zgomotul unei ape care fierbe. [cf. fr. *stertoreux*]

STETO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) piept". „(de) piept". [< fr. *stétho-*, it. *steto-*, cf. gr. *stethos*]

STETOGRÁF *s. n.* instrument medical care înregistrează mișcările toracelui în timpul respirației. [< fr. *stéthographe*, cf. gr. *stethos* — piept, *graphein* — a scrie]

STETOGRAFIÁ *vb. I. tr.* a înregistra cu stetograful mișcările toracelui. [pron. *-fi-a.* p. i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *stéthographier*]

STETOMÉTRU *s. n.* instrument medical pentru măsurarea conturului toracic. [< fr. *stéthomètre*, cf. gr. *stethos* — piept, *metron* — măsură]

STETOSCÓP *s. n.* instrument acustic cu ajutorul căruia se pot percepe mai puternic

zgomotele respirației și bătăile inimii ; fonendoscop. [< fr. *stéthoscope*, cf. gr. *stethos* — piept, *skopein* — a observa]

STETOSCÓPIC, -Ă *adj.* referitor la stetoscopie. [< fr. *stéthoscopique*]

STETOSCOPÍE *s. f.* examen al plămînilor și al inimii cu ajutorul stetoscopului. [gen. *-iei.* / < fr. *stéthoscopie*]

STEWARD *s. m.* persoană din serviciul auxiliar al unei (aero)nave cu atribuția de a servi echipajul sau pasagerii. [pron. *stiûard.* / < engl. *steward*]

STEWARDÉSĂ *s. f.* femeie care face parte din personalul de bord al unui avion, avînd sarcina de a întreține, a servi și a îngriji pe călători. [pron. *stiuardesă.* / < engl. *stewardess*]

STIBÍNĂ *s. f.* sulfură naturală de stibiu. [< fr. *stibine*]

STÍBIU *s. n.* antimoniu. [pron. *-biu.* / < lat. *stibium*]

STICLOZITÁTE *s. f.* calitatea de a fi sticlos. ● aspect translucid pe care îl prezintă în secțiune boabele cerealelor bogate în gluten. [< *sticlos* + *-itate*]

STIGMÁT *s. n.* 1. urmă lăsată de o rană, de o plagă ; cicatrice. ● *(fig.)* urmă, semn dezonorant, rușinos, care nu se șterge. ● urmă lăsată de fierul roșu cu care se înfierau sclavii etc. 2. *(bot.)* partea superioară a stilului, pe care se depune polenul ; stigmă 3. fiecare dintre deschiderile traheelor la arahnide, insecte etc., situate pe părțile laterale ale corpului ; stigmă. [pl. *-te*, *-turi.* / < fr. *stigmate*, cf. lat., gr. *stigma*]

STIGMÁTIC, -Ă *adj.* *(despre un sistem optic)* care prezintă stigmatism. [< fr. *stigmatique*]

STIGMATÍSM *s. n.* proprietate a unui sistem optic de a da pentru fiecare punct al unui obiect o imagine care este tot un punct. [< fr. *stigmatisme*]

STIGMATIZÁ *vb. I. tr.* a arunca asupra cuiva sau a ceva disprețul public ; a înfiera, a dezonora. [< fr. *stigmatiser*]

STIGMATIZÁNT, -Ă *adj.* care stigmatizează. [cf. fr. *stigmatisant*]

STIGMATIZÁRE *s. f.* acțiunea de a stigmatiza și rezultatul ei ; înfierare. [< *stigmatiza*]

STÍGMĂ *s. f.* *(zool.)* 1. organit specializat pentru recepționarea excitațiilor luminoase, la protozoare. 2. stigmat (2, 3). [< fr., it., lat., gr. *stigma*]

STIGMONÍM *s. n.* nume de autor înlocuit prin puncte de suspensie. [< fr. *stigmonyme*, cf. gr. *stigma* — punct, *onoma* — nume]

STIL *s. n.* I. 1. instrument de metal sau de os ascuțit la vîrf, cu care se scria în antichitate pe tăblițe cerate. 2. partea pistilului care se află deasupra ovarului și poartă stigmatul. II. 1. totalitatea procedeelor proprii de exprimare prin mijloacele limbii literare a unui conținut concret ; mijloacele lingvistice de exprimare proprii unui scriitor, unei opere, unui gen etc. 2. mod de exprimare propriu unui scriitor, unei opere, unui gen etc. ● mod de exprimare a gîndirii specific unei arte sau unui artist, curentelor, epocilor sau școlilor artistice naționale. O *figură de* ~ v. figură. 3. mod, fel, manieră de a fi, de a se purta etc. O ~ *de muncă* = fel de a concepe munca și de a munci. [pl. *-luri*, *-le.* / < fr. *style*, it. *stile*, cf. lat. *stylus*, gr. *stylos* — stilet]

STILÁ *vb. I. refl., tr.* a (se) forma, a (se) educa. [< fr. *styler*]

STILAT, -Ă *adj.* *(despre oameni)* cu comportare elegantă, corectă ; manierat, bine-crescut, instruit. [cf. fr. *stylé*]

STILÁȚIE *s. f.* scurgere a unui lichid picătură cu picătură ; picurare. [gen. *-iei.* / < fr. *stillation*, lat. *stillatio*]

STÍLB *s. m.* unitate de măsură a luminanței, egală cu strălucirea unei surse luminoase cu aria de un cm² și intensitatea de o candelă. / pl. *-bi*, (s. n.) *-buri.* / cf. fr., it. *stilb*, germ. *Stilb*]

STILBMÉTRU *s. n.* luminanțmetru. [cf. germ. *Stilbmeter*, fr. *stilbmètre*]

STILÉM *s. n.* *(lingv.)* element stilistic considerat ca unitate funcțională. ● frază, construcție, procedeu stilistic tipic pentru un autor, o școală sau o epocă. [pl. *-me.* / cf. it. *stilema*]

STILÉT *s. n.* 1. pumnal cu lama triunghiulară, foarte subțire și cu vîrf ascuțit. 2. mic tub de metal foarte fin și flexibil, cu care se sondează o plagă sau se introduce un fitil într-o fistulă. [pl. *-te*, *-turi.* / < fr. *stylet*]

STILÍSM *s. n.* *(liv.)* atenție extremă care se acordă stilului (II, 2) ; preocupare stilistică. ● rafinament stilistic. [cf. fr. *stylisme*, it. *stilismo*]

STILÍST *s. m.* scriitor care se conformează regulilor de stil, care se îngrijește mult de stilul operelor sale. [cf. fr. *styliste*]

STILÍSTIC, -Ă *adj.* 1. privitor la stil. 2. care se referă la mijloacele de exprimare afectivă a limbii. [cf. fr. *stylistique*]

STILÍSTICĂ *s. f.* disciplină care se ocupă cu studiul stilurilor limbii literare. ● studiul mijloacelor de exprimare ale unei limbi privite sub aspectul conținutului lor afectiv. [cf. fr. *stylistique*]

STILISTICIÁN, -Ă *s. m. f.* specialist în stilistică. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni*, *-iene.* / cf. fr. *stylisticien*]

STILIZÁ *vb. I. tr.* 1. a da (unui text) o formă literară. 2. *(arte)* a reprezenta simplificat un obiect din natură, cu păstrarea elementelor esențiale. 3. a prelucra, prin utilizarea elementelor esențiale, un motiv de artă populară într-o creație personală. [cf. fr. *styliser*]

STILIZÁRE *s. f.* acțiunea de a stiliza și rezultatul ei. [< *stiliza*]

STILIZÁT, -Ă *adj.* 1. *(despre un text)* definitivat din punctul de vedere al stilului. 2. *(despre motive ornamentale)* realizat în linii simplificate după un model din natură. ● *(despre producții populare)* prelucrat într-o creație personală. [< *stiliza*]

STILIZATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care stilizează un text. ● *(depr.)* scriitor lipsit de originalitate. [< *stiliza* + *-tor*]

STILO- element prim de compunere savantă cu semnificația „coloană". [< fr. *stylo-*, cf. gr. *stylos*, lat. *stilus*]

STILOBÁT *s. m.* piedestal care susține un șir de coloane. [< fr. *stylobate*, cf. gr. *stylos* — coloană, *baineîn* — a sprijini]

STILODOZIMÉTRU *s. n.* dozimetru de radiație portativ de forma unui stilou. [< fr. *stylodosimètre*]

STILOGRÁF *s. n.* unealtă ascuțită cu care se înțeapă hîrtia pentru a face punctele care redau alfabetul orbilor. [< fr. *stylographe*]

STILOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la stilografie. [< fr. *stylographique*]

STILOGRAFÍE *s. f.* procedeu tehnic prin care se obţin cu ajutorul electrolizei imitaţii de desene în peniţă, de gravuri etc. [gen. *-iei.* / < fr. *stylographie*]

STILOÍD, -Ă *adj.* în formă de pumnal. // *s. f. (anat.)* parte ascuţită, în formă de pumnal, a unui os. [pron. *-lo-i-.* / < fr. *styloïde*]

STILOLÍT *s. n. (geol.)* suprafaţă de îndinţare în interiorul unei roci omogene sau la limita dintre două strate. [< fr. *stylolithe*]

STILÓU *s. n.* toc de scris cu un rezervor propriu de cerneală. [< fr. *stylo* < *stylographe*]

STIMÁ *vb. I. tr.* a avea stimă, consideraţie (pentru cineva sau ceva) ; a cinsti, a respecta. [p. i. *-mez.* / < it. *stimare*, lat. *aestimare* — a preţui]

STIMÁBIL, -Ă *adj. (adesea s. ; astăzi ironic)* demn de stimă, de consideraţie. [cf. it. *stimabile*]

STIMÁT, -Ă *adj.* care se bucură de stimă, de consideraţie ; respectat. [< *stima*]

STÍMĂ *s. f.* preţuire deosebită a meritelor şi a însuşirilor cuiva sau a ceva ; cinste, consideraţie. [< it. *stima*]

STÍMUL *s. m.* stimulent. // *s. m.* factor care dă naştere unei reacţii, unei conduite specifice a organismului. [pl. *-luri*, (s. m.) *-li.* / < lat., fr. *stimulus*]

STIMULÁ *vb. I. tr.* a îndemna, a încuraja ; a da un nou avînt. ● a excita, a activa (un organ, o funcţie). [< fr. *stimuler*, cf. lat. *stimulare*]

STIMULÁNT, -Ă *adj.* care activează procesele fiziologice ; stimulativ. [< fr. *stimulant*]

STIMULÁRE *s. f.* acţiunea de a stimula şi rezultatul ei ; îndemnare, activare, impuls. [< *stimula*]

STIMULATÍV, -Ă *adj.* care stimulează ; stimulant. [cf. fr. *stimulatif*]

STIMULATÓR *s. m.* substanţă chimică pe care planta şi-o prepară singură şi care-i este necesară pentru o creştere în condiţii bune. [cf. fr. *stimulateur*]

STIMULÉNT *s. n.* 1. ceea ce stimulează, dă un avînt nou ; impuls, îmbold, îndemn. 2. medicament, substanţă care excită activitatea unui organ sau a unui sistem de organe. [cf. fr. *stimulant*]

STIMULÍNĂ *s. f. (med.)* hormon al hipofizei care stimulează activitatea glandelor endocrine. [< fr. *stimuline*]

STIMULINEMÍE *s. f.* prezenţa stimulinei în sînge. [gen. *-iei.* / < fr. *stimulinémie*]

STINDÁRD *s. n.* 1. steag de război ; drapel. 2. *(fig.)* tabără, front. ● *(fig.)* simbol de luptă, de înfrăţire. 3. *(bot.)* porţiune din corola leguminoaselor alcătuită din corola cea mai mare. [pl. *-de*, *-duri.* [< it. *standardo*]

STIP *s. n. (bot.)* tulpină înaltă cu numeroase internoduri şi cu un buchet de frunze în vîrf, la palmieri şi la feriglile lemnoase ; stipul (2). ● pedunculul corpilor de fructificaţie la unele ciuperci. ● trunchiul talului la alge. [< fr. *stipe*, cf. lat. *stipes* — tulpină]

STIPÉLĂ *s. f. (bot.)* fiecare dintre cele două frunzişoare situate la baza unei frunze, care au rolul de a înveli frunza în mugur ; stipul. [< fr. *stipelle*]

STIPENDIÁ *vb. I. tr.* a avea pe cineva în solda sa ; a subvenţiona, a finanţa pe cineva. [pron. *-di-a.* p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *stipendier*, cf. lat. *stipendiare* < *stipendium* — leafă]

STIPENDIÉRE *s. f.* acţiunea de a stipendia şi rezultatul ei ; subvenţionare, plătire. [pron. *-di-e-.* / < *stipendia*]

STIPÉNDIU *s. n.* soldă, leafă ; ajutor băneşc acordat cuiva ; subvenţie. [pron. *-diu.* / cf. germ. *Stipendium*, lat. *stipendium*]

STÍPLEX *s. n.* plexiglas. [nume comercial]

STÍPTIC, -Ă *adj., s. n.* (medicament) astringent pentru uz extern. [< fr. *styptique*, cf. gr. *styptikos* — astringent]

STIPÚL *s. n.* 1. stipelă 2. stip. [< fr. *stipule*, cf. lat. *stipula* — tulpiniţă]

STIPULÁ *vb. I. tr.* a introduce, a enunţa, a prevedea o clauză, o condiţie într-un contract. [< fr. *stipuler*, cf. lat. *stipulare*]

STIPULÁRE *s. f.* acţiunea de a stipula şi rezultatul ei ; stipulaţie. [< *stipula*]

STIPULÁŢIE *s. n.* stipulare, prevedere, clauză introdusă într-un contract. [gen. *-iei.* var. *stipulaţiune* s. f. / cf. fr. *stipulation*, lat. *stipulatio*]

STIPULAŢIÚNE *s. f.* v. stipulaţie.

STÍRAX *s. m.* gen de arbori tropicali cu mai multe specii, din care se extrage o răşină numită smirnă şi o alta numită storax. [pl. *-acşi.* / < fr. *styrax*]

STIRÉN *s. m.* hidrocarbură nesaturată lichidă, întrebuinţată ca materie primă la prepararea polistirenului, din care se obţin diferite mase plastice polimerizate. [< fr. *styrène*]

STIVÁ *vb. I. tr. (mar.)* a aşeza încărcătura unei nave în stivă. [< it. *stivare*]

STIVÁJ *s. n.* mod de aşezare a mărfurilor în magazia unei nave ; stivare. [< it. *stivaggio*]

STIVÁRE *s. f.* acţiunea de a stiva şi rezultatul ei ; stivaj. [< *stiva*]

STIVATÓR *s. m.* muncitor care stivuieşte marfa în magazia unei nave. [cf. it. *stivatore*]

STÍVĂ *s. f. (mar.)* magazie, loc pe o navă unde este aşezată încărcătura. [< it. *stiva*]

STÎNGÍSM *s. n.* concepţie şi practică sectară în mişcarea comunistă şi muncitorească, expresie a unui „revoluţionarism grăbit", care nu ţine seama de etapa revoluţionară şi de nivelul conştiinţei politice a maselor. [< *sting* + *-ism*, după rus. *levizna*]

STÎNGÍST, -Ă *adj.* care ţine de stîngism ; caracteristic stîngismului. // *s. m. f.* persoană care manifestă stîngism. [< *sting* + *-ist*, după rus. *levaţkii*]

STOC *s. n.* 1. cantitate de mărfuri care există într-un depozit, într-un magazin etc. 2. *(geol.)* masă de rocă eruptivă consolidată care străpunge stratele scoarţei în care se include. [cf. fr., engl. *stock*]

STOCÁ *vb. I. tr.* a face stocuri de mărfuri, a depozita mărfuri. [< fr. *stocker*]

STOCÁJ *s. n.* stocare. ● *(cib.)* conservare a informaţiilor, clasament, mijloace de cercetare şi de evocare a informaţiilor. [< fr. *stocker*]

STOCÁRE *s. f.* acţiunea de a stoca şi rezultatul ei ; depozitare de mărfuri în stoc, înmagazinare ; stocaj. [< *stoca*]

STOCÁSTIC, -Ă *adj. (despre fenomene)* care se produce la întîmplare ; aleatoriu, întîmplător. ○ *variabilă ~ă* = variabilă probabilistică. [var. *stohastic, -ă* adj. / < fr. *stochastique*, cf. gr. *stokhastikos* — conjectural, presupus]

STOCÁSTICĂ *s. f. (mat.)* aplicare a calculului probabilităţilor la rezultatele obţinute prin statistică. [gen. *-cii.* var. *stohastică* s. f. / < fr. *stochastique*]

STOCHER *s. n.* instalație pentru alimentarea mecanizată cu cărbuni a focarelor de locomotivă. [< engl. *stoker*]

STOCK-CAR *s. n.* automobil destinat curselor de obstacole și caramboluri, în care concurenții au voie să se tamponeze și să-și bareze calea unul altuia. ● cursă destinată unor astfel de mașini. [< engl. *stock-car*]

STOECHIO- v. stechio-.

STOECHIOLOGÍE *s. f.* v. stechiologie.

STOECHIOMÉTRIC, -Ă *adj.* v. stechiometric.

STOECHIOMETRÍE *s. f.* v. stechiometrie.

STÓFĂ *s. f.* țesătură de lină, de fire sintetice etc. mai groasă ca pînza ; postav. ● *(fig.)* dispoziție, talent, aptitudini. [var. *ștofă* s. f. / < it. *stoffa*, germ. *Stoff*]

STOHÁSTIC, -Ă *adj.* v. stocastic.

STOHÁSTICĂ *s. f.* v. stocastică.

STÓIC, -Ă *adj.* 1. care ține de stoicism, care se referă la doctrina stoicilor. 2. ferm, neclintit. // *s. m. f.* 1. adept al stoicismului. 2. om ferm, cu multă tărie sufletească. [pron. *sto-ic.* / cf. fr. *stoïque*, lat. *stoicus*, gr. *stoa* — portic unde se adunau stoicii pentru discuțiile lor filozofice]

STOICHIO- v. stechio-.

STOICHIOLOGÍE *s. f.* v. stechiologie.

STOICHIOMÉTRIC, -Ă *adj.* v. stechiometric.

STOICHIOMETRÍE *s. f.* v. stechiometrie.

STOICÍSM *s. n.* 1. curent filozofic creat de Zenon în sec. IV î.e.n. în Grecia antică, care conținea elemente materialiste în concepția despre natură și în teoria cunoașterii, dar care în domeniul eticii se menținea pe poziții idealiste, propovăduind supunerea față de soartă și considerînd drept condiție a fericirii eliberarea de pasiuni și liniștea spiritului. 2. tărie, fermitate sufletească în fața greutăților vieții. [pron. *sto-i-.* / cf. fr. *stoïcisme*]

STOKES *s. m.* unitate de măsură a viscozității cinematice, egală cu raportul dintre viscozitatea dinamică și densitate. [pron. *stouks.* pl. *stokși.* / < fr. *stokes*, cf. *Stokes*, fizician englez]

STOLĂ *s. f.* 1. rochie largă, căzînd în falduri și încinsă cu două brîuri, pe care o purtau peste tunică matroanele romane. 2. ornament de forma unei fîșii lungi, purtat pe după gît de preoții catolici la slujbă. [< it., fr., lat. *stola*]

STOLÓN *s. m.* tulpină subțire care se tîrăște pe sol și formează una sau mai multe rădăcini, dînd plante noi. [< fr. *stolon*]

STOLONIFÉR, -Ă *adj. (despre plante)* care are stoloni. [< fr. *stolonifère*]

STOLZÍT *s. n.* wolframat natural de plumb. [< fr. *stolzite*]

STOMA- v. stomato-.

STÓMA *s. f. (biol. ; anat.)* orificiu, por sau deschidere mică pe suprafața unui organ. [< germ. *Stoma*, cf. gr. *stoma*]

STOMACÁL, -Ă *adj.* referitor la stomac, al stomacului. [cf. fr. *stomacal*]

STOMÁHIC, -Ă *adj., s. n.* (medicament) care favorizează digestia gastrică. [cf. fr. *stomachique*, lat. *stomachicus*]

STOMALGÍE *s. f.* durere de gură. [gen. *-iei.* / < fr. *stomalgie*, cf. gr. *stoma* — gură, *algos* — durere]

STOMAT- v. stomato-.

STOMÁTĂ *s. f.* mică deschidere în epiderma frunzelor, servind la respirație și la transpirație. [< fr. *stomate*, cf. gr. *stoma* — gură]

STOMÁTIC, -Ă *adj.* 1. *(despre medicamente)* care se folosește în afecțiunile gurii. 2. referitor la stomate. [< fr. *stomatique*]

STOMATÍTĂ *s. f.* inflamație a mucoasei cavității bucale. [< fr. *stomatite*, cf. gr. *stoma* — gură]

STOMATO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) gură", „bucal", „deschidere". [var. *stoma-*, *stomat-*. / < fr., it. *stomato-*, cf. gr. *stoma*, *stomatos*]

STOMATOLALÍE *s. f.* defect datorită căruia bolnavul nu poate pronunța vocale nazale. [gen. *-iei.* / < fr. *stomatolalie*, cf. gr. *stoma* — gură, *lalein* — a vorbi]

STOMATOLÓG, -Ă *s. m. f.* medic specialist în stomatologie ; dentist. [< fr. *stomatologue*]

STOMATOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la stomatologie. [< fr. *stomatologique*]

STOMATOLOGÍE *s. f.* parte a medicinii care se ocupă cu studiul bolilor cavității bucale. [gen. *-iei.* / < fr. *stomatologie*, cf. gr. *stoma* — gură, *logos* — studiu]

STOMATOPLASTÍE *s. f.* refacerea prin autoplastie a cavității bucale. [gen. *-iei.* / < fr. *stomatoplastie*, cf. gr. *stoma* — gură, *plassein* — a forma]

STOMATORAGÍE *s. f.* hemoragie bucală. [gen. *-iei.* / < fr. *stomatorragie*, cf. gr. *stoma* — gură, *rhegnynai* — a curge]

STOMATOSCÓP *s. n.* instrument pentru examinarea cavității bucale. [pl. *-scoape.* / < fr. *stomatoscope*]

STOMATOSCOPÍE *s. f.* metodă de examinare a mucoasei cavității bucale cu ajutorul stomatoscopului. [gen. *-iei.* / cf. fr. *stomatoscopie*, germ. *Stomatoskopie* < gr. *stoma* — gură, *skopein* — a privi]

-STOMÍE element secund de compunere savantă, cu semnificația „deschidere", „deschizătură", „gură". [< fr. *-stomie*, it. *-stomia*, cf. gr. *stoma* — gură]

STOP *interj.* stai, oprește ! // *s. n.* 1. semafor pentru reglarea circulației, folosit la intretăierile străzilor. ● panou care impune în mod obligatoriu oprirea la intersecție. ● lampă de semnalizare montată la partea din spate a unui autovehicul și care se aprinde cînd se acționează frînele acestuia. 2. oprirea mingii (cu piciorul la fotbal) și a pucului (la hochei). 3. termen folosit în telegrafie pentru separarea frazelor în locul punctului. 4. *(med.)* ~ *cardiac* = oprirea temporară a inimii ca urmare a lipsei oxigenului necesar ; ~ *respirator* = oprirea temporară a respirației datorită intoxicării cu gaze, cu medicamente, electrocutării etc. 5. *(cinem.)* ~*-cadru* = efect constînd în oprirea momentană a mișcării, persistența imaginii statice și reluarea mișcării la faza la care a fost oprită ; ~*-camera* = procedeu de filmare combinată, care constă în oprirea bruscă a aparatului de filmare și a personajelor din cadru, efectuarea unor modificări scenice și reluarea filmării. [< fr., engl. *stop*]

STOPÁ[1] *vb. I.* 1. *intr., tr.* a (se) opri (o mișcare, o acțiune). ● *(despre vehicule)* a (se) opri. 2. *tr.* a opri mingea (cu piciorul la fotbal) sau pucul (la hochei). [cf. fr. *stopper*, engl. *stop*]

STOPÁ[2] *vb. I. tr.* a repara fin o stofă țesînd firele rupte. [< fr. *stopper*]

STOPÁJ *s. n.* stopat. [< fr. *stoppage*]

STOPĂRE *s. f.* acțiunea de a stopa[1] și rezultatul ei ; oprire. [< *stopa*]
STOPÁT *s. n.* acțiunea de a stopa[2] și rezultatul ei ; stopaj. [< *stopa*]
STÓPĂ *s. f.* (*mar.*) dispozitiv de siguranță care blochează lanțurile folosite la bordul navelor. [cf. engl. *stopper*]
STÓPER *s. m.* jucător la fotbal care are însărcinarea de a supraveghea pe centrul înaintaș advers, pe care îl stopează cînd acesta înaintează cu mingea. // *s. n.* ceasornic de precizie care înregistrează minutele, secundele și zecimile de secundă, uneori și sutimile de secundă, avînd și o scară de viteze. [< engl. *stopper*]
STÓPER *s. n.* ciocan perforator folosit la forarea găurilor verticale de jos în sus. [< germ. *Stopper*]
STOR *s. n.* perdea pentru ferestre, care se ridică sau se lasă cu ajutorul unui resort sau cu o sfoară specială. [< fr. *store*, cf. it. *stora*]
STÓRAX *s. n.* rășină naturală mirositoare, obținută din sucul de stirax. [< fr. *storax*]
STORNÁ *vb. I. tr.* a rectifica o înregistrare greșit făcută în jurnalul de contabilitate, introducînd-o în rubrica ei corectă. [< it. *stornare*]
STORNÁRE *s. f.* acțiunea de a storna și rezultatul ei. [< *storna*]
STÓRNO *s. n.* sumă stornată. [pl. invar. / < it. *storno*]
STÓRTING *s. n.* parlamentul norvegian. [< norv. *storting*]
STÓRY *s. n.* (*anglicism*) povestire sau istorisire (ecranizată). [< engl. *story*]
STOVAÍNĂ *s. f.* ester folosit pentru anestezii locale. [pron. *-va-i-*. / < fr. *stovaïne*]
STRAB- v. s t r a b o-.
STRÁBIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de strabism, sașiu. [cf. fr. *strabique*]
STRABÍSM *s. m.* infirmitate, boală în care ochiul se îndepărtează involuntar de axa vizuală ; privire încrucișată. [< fr. *strabisme*]
STRABO- element prim de compunere savantă cu semnificația „încrucișat", „crucis", „sașiu". [var. *strab-*. / < fr., it. *strabo-*, cf. gr. *strabos*]
STRABOMÉTRU *s. n.* instrument pentru determinarea gradului de deviație a ochilor atinși de strabism. [< fr. *strabomètre*, cf. gr. *strabos* — strabic, *metron* — măsură]
STRABOTOMÍE *s. f.* operație făcută la mușchii ochiului pentru corectarea strabismului. [gen. *-iei*. / < fr. *strabotomie*, cf. gr. *strabos* — strabic, *tome* — tăiere]
STRADÁL, -Ă *adj.* de stradă, al străzii. [< it. *stradale*]
STRÁDĂ *s. f.* 1. drum (pavat) care trece prin interiorul unui oraș, printre case etc. 2. locuitorii unei străzi (1). [pl. *străzi, strade*. / < it. *strada*]
STRADÉLĂ *s. f.* stradă mică ; străduță. [< it. *stradella*]
STRADIVÁRIUS *s. n.* vioară sau violoncel fabricate de Stradivarius. ● tip de vioară sau violoncel asemănătoare celor fabricate de Stradivarius. [pron. *-ri-us*. / < *Stradivarius*, nume latinizat al vestitului lutier italian Antonio Stradivari din sec. XVII—XVIII]
STRAI *s. n.* (*mar.*) parîmă cu care se leagă partea superioară a catargului de proră. [< it. *straglio*]
STRÁNGULĂ *vb. I.* 1. *tr., refl.* a (se) sugruma, a (se) gîtui. 2. *tr.* a înăbuși, a sufoca. 3. *tr.* a reduce diametrul unei conducte. [p. i. *-lez*. / < lat. *strangulare*]
STRANGULÁRE *s. f.* acțiunea de a strangula și rezultatul ei ; gîtuire ; strangulație. ● zonă de reducere a secțiunii unui lichid aflat într-o conductă. [< *strangula*]
STRANGULÁT, -Ă *adj.* mort prin strangulare ; gîtuit. O *hernie ~ă* = hernie cauzată de gîtuirea intestinului. [< *strangula*]
STRANGULÁȚIE *s. f.* (*rar*) strangulare. [gen. *-iei*. var. *strangulațiune* s. f. / cf. lat. *strangulatio*, fr. *strangulation*]
STRANGULAȚIÚNE *s. f.* v. s t r a n g u l a ț i e.
STRANIETÁTE *s. f.* caracter straniu. [pron. *-ni-e-*. / cf. it. *stranietà*]
STRÁNIU, -IE *adj.* (*adesea adv.*) ciudat, neobișnuit, bizar. [pron. *-niu*. / < it. *stranio*]
STRAPONTÍN *s. n.* v. s t r a p o n t i n ă.
STRAPONTÍNĂ *s. f.* scaunul din față al unei trăsuri, care se poate ridica și lăsa în jos. ● scaun asemănător celui descris mai sus, care se află sau se poate așeza la marginea rîndurilor de scaune (pe interval) în sălile de spectacol. [var. *strapontin* s. n. / cf. fr. *strapontin*, it. *strapontino*]
STRAS *s. n.* substanță sticloasă care imită diamantul și alte pietre prețioase. [pl. *-suri*. / < fr. *strass*, cf. *Strass*, numele inventatorului]
STRATAGÉMĂ *s. f.* 1. manevră folosită în război pentru a înșela pe inamic. 2. șiretlic, șiretenie, tertip, manieră ingenioasă. [cf. fr. *stratagème*, it. *stratagemma*, lat., gr. *strategema*]
STRATAMÉTRU *s. n.* instrument cu ajutorul căruia se pot măsura într-o sondă înclinarea și direcția stratelor geologice. [< fr. *stratamètre*, cf. gr. *straton* — strat, *metron* — măsură]
STRATÉG *s. m.* 1. titlu dat generalilor care aveau conducerea treburilor militare în vechea Atenă. 2. comandant de oști cunoscător al strategiei. [cf. fr. *stratège*, lat. *strategus*, gr. *strategos* < *stratos* — armată, *ago* — a conduce]
STRATÉGIC, -Ă *adj.* de strategie ; referitor la strategie. O *hartă ~ă* = hartă militară făcută la o scară mică și cu însemnări de importanță strategică. ● conform regulilor strategiei. ● foarte important, esențial din punctul de vedere al strategiei. [cf. fr. *stratégique*]
STRATEGÍE *s. f.* 1. parte componentă a artei militare care se ocupă cu conducerea tuturor forțelor armate de uscat, aer și apă, pe toată durata războiului și pe durata fiecărei campanii, organizînd și conducînd operațiile duse de mari grupări de forțe. 2. știința conducerii luptei revoluționare a proletariatului, prin determinarea direcției principale a acțiunilor pe care trebuie să le întreprindă proletariatul în etapa respectivă a revoluției și prin elaborarea planului de unire și de utilizare justă a forțelor revoluționare, a rezervelor revoluției. 3. (*fig.*) arta de a folosi cu dibăcie toate mijloacele disponibile în vederea asigurării succesului într-o luptă. [gen. *-iei*. / cf. fr. *stratégie*, lat. gr. *strategia*]
STRATI- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) strat", „stratigrafic". [var. *strato-*. / < fr., it. *strati-, strato-*, cf. lat. *stratum*]
STRATIFICÁ *vb. I. tr., refl.* 1. a (se) așeza, a (se) depune în straturi ; a determina o stratificare. 2. a da sau a lua forma de.... a (se)

așeza în straturi suprapuse. [p. i. *stratific.* / *cf.* it. *stratificare*, fr. *stratifier*]

STRATIFICÁRE *s. f.* faptul de a (se) stratifica ; stratificație. 1. așezarea rocilor sedimentare în strate suprapuse ; formație de roci sedimentare cu mai multe strate suprapuse. 2. punerea semințelor sau a butașilor în straturi succesive alternate cu nisip în scopul păstrării lor și al favorizării germinației sau înrădăcinării. 3. împărțire a populației unei societăți în diverse categorii după poziția acestora în structura socială. [< *stratifica*]

STRATIFICÁȚIE *s. f.* stratificare. [gen. *-iei.* var. *stratificațiune* s. f. / cf. fr. *stratification*]

STRATIFICAȚIÚNE *s. f.* v. stratificație.

STRATIFÓRM, -Ă *adj.* 1. care are forma sau compoziția unui strat ; dispus în formă de straturi. 2. *(despre nori)* de tip stratus. [< fr. *stratiforme*, engl. *stratiform*]

STRATIGRÁF, -Ă *s. m. f.* specialist în stratigrafie. [< *stratigrafie*]

STRATIGRÁF *s. n.* tomograf. [< fr. *stratigraphe*]

STRATIGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la stratigrafie, de stratigrafie. [< fr. *stratigraphique*]

STRATIGRAFÍE *s. f.* 1. parte a geologiei care studiază determinarea vîrstei și a succesiunii rocilor sedimentare ; geologie istorică. 2. *(med.)* metodă radiografică de redare a imaginii plămînului la diferite adîncimi. v. tomografie. [gen. *-iei.* / < fr. *stratigraphie*, cf. lat. *stratum* — strat, *graphein* — a scrie]

STRATISFÉRĂ *s. f.* *(geol.)* pătură de roci sedimentare de la suprafața litosferei. [et. incertă]

STRATO- v. strati-.

STRATOCÚMULUS *s. n.* formație compusă din nori cumulus și stratus cu bază ondulată, situați la o altitudine medie de 2 000 m ; cumulostratus. [< fr. *strato-cumulus*]

STRATOJÉT *s. n.* avion cu reacție pentru zborul la mari înălțimi. [cf. engl. *stratojet*]

STRATOPÁUZĂ *s. f.* zona de trecere dintre stratosferă și mezosferă. [pron. *-pa-u-.* / < fr. *stratopause*]

STRATOSFÉRĂ *s. f.* strat al atmosferei cuprins între troposferă și 40 km altitudine, în care temperatura este sensibil constantă, deplasările aerului făcîndu-se numai orizontal. [< fr. *stratosphère*, cf. lat. *stratum* — strat, gr. *sphaira* — sferă]

STRATOSFÉRIC, -Ă *adj.* referitor la stratosferă, din stratosferă. ● *(despre aeronave)* care poate executa zboruri în stratosferă. [cf. fr. *stratosphérique*]

STRATOSTÁT *s. n.* aerostat cu nacelă ermetică destinat zborurilor stratosferice. [pl. *-te*, *-turi.* / < germ. *Stratostat*]

STRÁTUS *s. m.* formație de nori care se găsesc la mică altitudine, compuși dintr-un strat uniform, asemănător ceții. [< fr. *stratus*, cf. lat. *stratus* — strat]

STRÁȚĂ *s. f.* registru contabil în care se înscriu toate operațiile economice ale unei întreprinderi. [< it. *strazza*, germ. *Strazze*]

STREPITÓSO *adv.* *(muz. ; ca indicație de execuție)* zgomotos, gălăgios. [< it. *strepitoso*]

STREPTO- element prim de compunere savantă cu sensul de „răsucit", „întors", „contorsionat". [< fr., it. *strepto-*, cf. gr. *streptos*]

STREPTOCÍD *s. n.* medicament folosit contra streptococilor. [cf. fr. *streptococcide*]

STREPTOCÓC *s. m.* bacterie din grupa cocilor, ai cărei indivizi sînt grupați în lanțuri. [< fr. *streptocoque*, cf. gr. *streptos* — răsucit, *kokkos* — grăunte]

STREPTOCOCEMÍE *s. f.* infectare a sîngelui cu streptococi. [gen. *-iei.* / < fr. *streptococcémie*]

STREPTOCÓCIC, -Ă *adj.* cu streptococi, provocat de streptococi. [< fr. *streptococcique*]

STREPTOCOCÍE *s. f.* infecție cu streptococi. [gen. *-iei.* / < fr. *streptococcie*]

STREPTOMICÍNĂ *s. f.* substanță antibiotică cristalizată, folosită în tratamentul unor boli (infecțioase). [< fr. *streptomycine*]

STRES *s. n.* 1. factor (sau ansamblu de factori) de mediu care provoacă organismului uman o reacție anormală ; *(p. ext.)* ansamblul reacțiilor fiziologice prin care organismul uman răspunde unui agent stresant, încercînd să se apere și să-și mențină echilibrul de bază. 2. efort, încordare, tensiune neuropsihică. ● ansamblu de perturbații organice sau psihice. 3. *(geol.)* presiune laterală care se produce în sinclinale, cauzînd formarea cutelor sistemelor muntoase. [scris și *stress.* / < engl., fr. *stress*]

STRESÁNT, -Ă *(adj.)* capabil să determine un stres (1). [scris și *stressant.* / cf. fr. *stréssant*]

STRESS *s. n.* v. stres.

STRESSÁNT, -Ă *adj.* v. stresant.

STRÉTO *s. m.* *(muz.)* expunere în canon a subiectului într-o fugă, fiecare voce intrînd înainte de a termina vocea precedentă. // *adv.* *(ca indicație de execuție)* strigînd, accelerînd. [< it. *stretto*]

STRIÁ *vb. I. tr.* a executa striații pe suprafața unui obiect. [pron. *strî-a.* p. i. 3, 6 *-iază.* / < fr. *strier*]

STRIÁT, -Ă *adj.* care are striații. O *mușchi ~ți* = mușchi constituiți din fibre lungi. [pron. *stri-at.* / cf. fr. *strié-*, lat. *striatus*]

STRIÁȚIE *s. f.* dungă, linie foarte fină, în relief, paralelă cu alte dungi asemănătoare. ● *(la pl.)* sistem de asemenea dungi. [gen. *-iei.* var. *striațiune* s. f. / < fr. *striation*]

STRIAȚIÚNE *s. f.* v. striație.

STRICNÍNĂ *s. f.* alcaloid foarte toxic extras din nuca vomică și întrebuințat în medicină ca tonic cardiac și respirator. [< fr. *strychnine*, cf. gr. *strycnos* — nucă vomică]

STRICNINÍSM *s. n.* intoxicație cu stricnină. [< fr. *strychninisme*]

STRICT, -Ă *adj.* 1. care nu admite excepție, abatere ; riguros, exact ; *(p. ext.)* sever, aspru. 2. *(despre organe vegetale)* tare, rigid. [cf. fr. *strict*, lat. *strictus* < *stringere* — a strînge]

STRICTÉȚE *s. f.* însușirea de a fi strict ; rigurozitate ; asprime, severitate. [< *strict* + *-eță*]

STRICTURÁ *vb. I. tr.* a micșora secțiunea unei conducte pe o anumită porțiune din lungimea ei. [< *strictură*]

STRICTURÁRE *s. f.* acțiunea de a stricturа și rezultatul ei. [< *stricturа*]

STRICTÚRĂ *s. f.* strîmtare, îngustare a unui canal sau a unui orificiu al organismului în urma unei boli. [cf. germ. *Striktur*, lat. *strictura*]

STRICTURECTOMÍE *s. f.* *(med.)* rezecție a unei stricturi. [gen. *-iei.* / < fr. *stricturectomie*, cf. lat. *strictura* — strictură, gr. *ektome* — excizie]

STRICȚIÚNE *s. f.* micșorare a dimensiunilor unui obiect ; gîtuire ; strictură. ● constricțiune. [pron. *-ți-u-*. / < fr. *striction*, cf. lat. *stringere* — a strînge]

STRIDÉNT, -Ă *adj. (despre sunete)* ascuțit, tare, țipător, pătrunzător ; *(p. ext.)* neplăcut, supărător. ● *(despre culori)* bătător la ochi, țipător. ● *(fig.)* izbitor. [< fr. *strident*, cf. lat. *stridere* — a țipa]

STRIDÉNȚĂ *s. f.* însușirea a ceea ce este strident. ● sunet, culoare, ton strident. [cf. fr. *stridence*]

STRIDÓR *s. n. (liv.)* sunet aspru, ascuțit. ● respirație șuierătoare. [< fr. *stridor*, cf. lat. *stridor* — șuierat]

STRÍE *s. f. (anat.)* 1. grup de fibre nervoase. 2. leziune atrofică a pielii cu aspect liniar. v. v e r g e t u r ă. [< fr. *strie*, cf. lat. *stria* — brazdă]

STRIGÍDE *s. f. pl.* familie de păsări răpitoare care vînează noaptea ; *(la sg.)* pasăre din această familie. [< fr. *strigidés*, cf. lat. *strix* — cucuvea, gr. *eidos* — aspect]

STRIGIFÓRME *s. f. pl.* ordin de păsări răpitoare de noapte, cuprinzînd buha, huhurezul, cucuveaua etc. ; *(la sg.)* pasăre din acest ordin. [< it. *strigiformi*, cf. lat. *strix* — cucuvea, *forma* — formă]

STRÍMER *s. n.* canal de gaz ionizat, care se formează în intervalul dintre doi electrozi sub tensiune. [< engl. *streamer*]

STRINGÉNDO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* din ce în ce mai grăbit ; iuțind, accelerînd. [< it. *stringendo*]

STRINGÉNT, -Ă *adj.* care se impune în mod imperios ; presant. [< it. *stringente*]

STRINGÉNȚĂ *s. f.* însușirea de a se impune cu necesitate, de a fi stringent. [cf. it. *stringenza*]

STRÍNGHER *s. n. (mar.)* piesă în osatura unei nave care întărește corpul acesteia în borduri. [< engl. *stringer*]

STRIOSCÓPIC, -Ă *adj.* referitor la strioscopie. [pron. *stri-os-*. / < fr. *strioscopique*]

STRIOSCOPÍE *s. f.* metodă de cercetare fotografică a fenomenelor care au loc în masa unui fluid într-o sufleríe aerodinamică. [pron. *scri-o-*. gen. *-iei*. / < fr. *strioscopie*]

STRIPÁ *vb. I. tr.* a efectua operația de stripare. [după engl. *stripping*]

STRIPÁRE *s. f.* procedeu de epurare a apelor reziduale din industria petrochimică. [< *stripa*]

STRÍPER *s. n.* dispozitiv servind la scoaterea lingourilor din lingotiere. [< engl., fr. *stripper*]

STRIP-TEASE *s. n.* v. s t r i p t i s.

STRIP-TEASEUZE *s. f.* femeie care prezintă numere de striptis în localuri de noapte. [pron. *-ti-zĕ-ză*. / < fr. *strip-teaseuse*]

STRIPTIS *s. n.* dezbrăcare lentă și sugestivă executată în public pe un fond muzical sau de dans. [scris și *strip-tease*. / < engl., fr., it. *strip-tease* < engl. *strip* — a dezbrăca, *tease* — provocare]

STRIU *s. n.* fiecare dintre șanțurile mici, paralele, executate pe suprafața unui element de construcție, unei piese etc. ; parte plină care separă la o coloană canelurile. [< fr. *strie*]

STROBÍL *s. m.* 1. con sau fruct compus al coniferelor. ● spic purtător de sporange, la ferigi etc. 2. corpul unui vierme inelat, alcătuit din proglote. [< fr. *strobile*, cf. gr. *strobilos* — obiect în spirală]

STROBO- element prim de compunere savantă cu semnificația „girator", „întoarcere". / < fr., it. *strobo-*, cf. gr. *strobos*]

STROBOFOTOGRAFÍE *s. f.* studiul fotografic și analitic al mișcărilor periodice, constînd în înregistrarea intermitentă pe unul și același negativ a diferitelor poziții ale unui corp în mișcare, realizată prin întreruperea periodică fie a iluminării, fie a obturației. [gen. *-iei*. / cf. fr. *strobophotographie*]

STROBOSCÓP *s. n.* aparat optic care permite observarea anumitor mișcări periodice foarte rapide. [< fr. *stroboscope*, cf. gr. *strobos* — întoarcere, *skopein* — a examina]

STROBOSCÓPIC, -Ă *adj.* referitor la stroboscopie. [< fr. *stroboscopique*]

STROBOSCOPÍE *s. f.* metodă de cercetare a mișcărilor periodice, constînd în observarea lor la intervale de timp regulate. [gen. *-iei*. / < fr. *stroboscopie*]

STROC *s. m.* v. s t r o k e.

STROFÁNT *s. m.* arbust tropical din ale cărui semințe se extrage strofantina. [< fr. *strophante*]

STROFANTÍNĂ *s. f.* substanță foarte toxică extrasă din strofant, folosită în medicină. [< fr. *strophantine*]

STRÓFĂ *s. f. (în tragedia greacă antică)* partea cîntată de cor în timp ce se deplasa de la stînga la dreapta scenei. ● fiecare dintre diviziunile unei poezii (lirice), formată din mai multe versuri. [< gr. *strophe*, cf. it. *strofa*, fr. *strophe*]

STRÓFIC, -Ă *adj.* 1. *(despre versuri)* care formează strofe. ● *(despre o piesă vocală)* care se repetă identic, de fiecare dată însă pe versuri diferite. 2. *(geol.) mișcare ~ă* = mișcare tectonică verticală. [cf. fr. *strophique*, it. *strofico*, germ. *strophisch*]

STROFIÓN *s. n.* 1. eșarfă care susținea sinii, purtată de femei în Grecia. 2. panglică pentru cap. [pron. *-fi-on*. / < gr. *strophion*]

STROFOÍDĂ *s. f.* curbă plană, loc geometric al focarelor conicelor obținute prin intersectarea unui con cu un plan care se rotește în jurul unei perpendiculare pe o generatoare a conului. [pron. *-fo-i-*. / < fr. *strophoïde*, cf. gr. *stropheion* — odgon, *eidos* — formă]

STRÓFULUS *s. n. (med.)* prurigo infantil. [< fr. *strophulus*]

STROKE *s. n. (canotaj)* numărul de lovituri de vîslă pe minut ; ritmul canotorului. [pron. *strouc*. scris și *stroc*. pl. *-kuri*. / < engl. *stroke*]

STRÓMĂ *s. f. (anat.)* rețea de suport a unui organ, alcătuită din țesut conjunctiv, vase și nervi. [< fr. *stroma*, cf. gr. *stroma* — covor]

STROMB *s. m. (zool.)* moluscă din mările tropicale, cu cochilia mare și groasă. [< fr. *strombe*]

STRONGÍL *s. m.* vierme parazit al intestinului unor animale domestice. [< fr. *strongyle*]

STRONGILÓZĂ *s. f.* boală parazitară cauzată de strongil și caracterizată prin tulburări digestive și uneori respiratorii. [< fr. *strongylose*]

STRONȚIÁNĂ *s. f.* oxid sau hidroxid de stronțiu. [pron. *-ți-a-*. / < fr. *strontiane*]

STRONȚIANÍT *s. m.* carbonat natural de stronțiu. [< fr. *strontianite*]

STRÓNȚIU *s. n.* metal alb-argintiu asemănător calciului, care se găsește în natură sub formă de celestină și stronțianit. [pron. *-ți-u*. / < fr. *strontium*]

STRUCTURÁ *vb. I. tr.* a da o (nouă) structură, a organiza. [< fr. *structurer*]

STRUCTURÁL, -Ă *adj.* 1. privitor la structură, de structură, al structurii. 2. *formulă ~ă* = formulă care reprezintă compoziția unei combinații și legătura atomilor din moleculă. [cf. fr. *structural*]

STRUCTURALÍSM *s. n.* 1. termen care desemnează o categorie de orientări și tendințe metodologice și epistemologice actuale, constînd în a privi obiectele ca sisteme, ansambluri de elemente organizate, care pot fi recompuse și transformate prin anumite procedee operaționale. ● curent în lingvistica contemporană care susține principiul unității interne a structurii limbii și privește limba ca pe un sistem de relații fonetice și gramaticale care se condiționează reciproc, dar o studiază independent de istoria poporului. 2. *(rar)* gestaltism. [< fr. *structuralisme*]

STRUCTURALÍST, -Ă *adj.* referitor la structuralism, propriu structuralismului. // *s. m. f.* adept al structuralismului. [< fr. *structuraliste*]

STRUCTURÁRE *s. f.* acțiunea de a structura și rezultatul ei. [< *structura*]

STRUCTÚRĂ *s. f.* I. 1. fel de construcție (la un edificiu, la un pod etc.). 2. mod de organizare internă, de alcătuire a unui corp. ● dispoziție relativă a atomilor în molecula unei substanțe. ● modul de grupare a moleculelor într-o substanță minerală. 3. modul de așezare între ele a părților corpului animal sau vegetal ori ale țesuturilor. ● *(psih.)* conformație, factură, formație. 4. fel de alcătuire a unei compoziții, a unei opere literare. O ~ *gramaticală* = mod specific fiecărei limbi de a organiza cuvintele în propoziții și fraze. II. mod de organizare a societății din punct de vedere economic, social, politic și cultural ; orînduire. ● mod de organizare a oricărei ramuri de producție. [cf. fr. *structure*, lat. *structura* < *struere* — a clădi]

STRÚMĂ *s. f.* *(med.)* 1. gușă. 2. formație tumorală de formă neregulată. [< fr. *strume*, cf. lat. *struma* — gușă]

STRUMECTOMÍE *s. f.* *(med.)* ablațiune chirurgicală a strumei. [gen. *-iei.* / < fr. *strumectomie*]

STRUMÍTĂ *s. f.* *(med.)* inflamație a țesutului tiroidian afectat de strumă. [< fr. *strumite*, cf. lat. *struma* — gușă]

STRUMÓS, -OÁSĂ *adj.* scrofulos. [< fr. *strumeux*]

STUC *s. n.* mortar de ipsos amestecat cu praf de marmură, clei și diverse substanțe colorante, care prin uscare și lustruire devine asemănător marmurii. [var. *ștuc* s. n. / cf. it. *stucco*, fr. *stuc*]

STUCÁT, -Ă *adj.* *(rar)* lucrat din stuc, ornat cu stucaturi. [< it. *stuccato*]

STUCATÓR *s. m.* meseriaș care execută lucrări de stucatură. [cf. fr. *stucateur*]

STUCATÚRĂ *s. f.* ornamentație realizată în relief din stuc în interiorul clădirilor. [var. *ștucatură* s. f. / < it. *stuccatura*]

STUD-BOOK *s. n.* *(sport)* registru în care sînt înscrise genealogia și performanțele cailor de rasă. [pron. *stad-buc.* / < engl. *studbook*]

STUDÉNT, -Ă *s. m. f.* cel care urmează cursurile unei facultăți sau ale unui institut de învățămînt superior. [< germ. *Student*, cf. it. *studente*]

STUDENȚÉSC, -EÁSCĂ *adj.* de student, al studenților. [cf. it. *studentesco*]

STUDENȚIE *s. f.* timpul cît cineva este student ; stare, viață de student. [gen. *-iei.* / < *student* (pl. *sudenți*) + *-ie*]

STUDENȚÍME *s. f.* totalitatea studenților ; mulțime de studenți. [< *student* (pl. *studenți*) + *-ime*]

STUDIÁ *vb. I. tr.* 1. a se ocupa de cercetare ; a învăța. 2. a analiza, a cerceta. ● *tr., refl.* a (se) observa, a (se) cerceta cu atenție. [pron. *-di-a.* p. i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind.* / < it. *studiare*]

STUDIÁT, -Ă *adj.* analizat, examinat, cercetat. ● *(fig.)* lipsit de naturalețe, afectat. [pron. *-di-at.* / < *studia*]

STUDIÉRE *s. f.* acțiunea de a (se) studia și rezultatul ei ; învățare, studiu. [pron. *-di-e-.* / < *studia*]

STUDIÓ *s. n.* 1. cameră de studiu sau de lucru a unui artist, a unui fotograf etc. ● pat, divan prevăzut cu o ladă pentru păstrarea lenjeriei și cu etajere pentru cărți. 2. cameră, încăpere amenajată special în vederea reproducerii și transmiterii cît mai perfecte a programelor de radio și televiziune. O ~ *cinematografic* = ansamblu de clădiri, instalații și amenajări speciale care deservesc procesul de turnare a filmelor. [pron. *-di-o.* / < fr., engl. *studio*]

STUDIÓS, -OÁSĂ *adj.* care studiază cu sîrguință, cu plăcere ; înclinat către studii. [pron. *-di-os.* / cf. it. *studioso*]

STÚDIU *s. n.* 1. faptul de a studia ; muncă intelectuală care are ca scop însușirea de cunoștințe speciale, aprofundate. ● cercetare, examinare amănunțită și aprofundată a unei probleme, a unui fenomen etc. 2. lucrare, operă științifică. 3. schița unui desen, a unei sculpturi proiectate. ● bucată muzicală compusă mai ales pentru exerciții. 4. materie de învățămînt. [pron. *-diu.* pl. *-ii.* / < it. *studio*, lat. *studium*, cf. fr. *étude*]

STUFÍCOL, -Ă *adj.* referitor la stuficultură. [< *stuf* + *-(i)col*]

STUFICULTÚRĂ *s. f.* ansamblul lucrărilor de cultivare și exploatare a stufului. [< *stuf* + *cultură*]

STUFÍT *s. n.* material termoizolator, confecționat din tulpini uscate de stuf. [et. incertă]

STÚKA *s. n.* tip de bombardier german în picaj, folosit în cel de-al doilea război mondial. [pl. *-as.* / < germ., fr., engl. *stuka* < germ. *Stu(rz) Ka(mpfflugzeug)* — avion de luptă în picaj]

STUNT MAN *s. m.* *(cinem.)* acrobat expert în salturi mortale, căderi spectaculoase, sărituri etc. care dublează actorii sau apare în figurația filmelor de aventuri. [pron. *stánt men.* / < engl., it., fr. *stunt man*]

STÚPĂ *s. f.* monument funerar hindus în care se păstrează cenușa sau relicvele unei căpetenii budiste. [< fr. *stoupa*, sanscr. *stupa*]

STUPEFÁCȚIE *s. f.* uimire extraordinară, uluire, încremenire ; stupoare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *stupéfaction*, lat. *stupefactio*]

STUPEFIÁ *vb. I. tr.* a uimi, a ului, a năuci. [pron. *-fi-a.* p. i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *stupéfier*, cf. lat. *stupefacere* < *stupor* — uluire, *facere* — a face]

STUPEFIÁNT, -Ă *adj.* 1. care uimește, uluitor. 2. *(med. ; și s. n.)* (substanță) care dă organismului o stare de amorțeală, producînd o stare de euforie trecătoare. [pron. *-fi-ant.* / < fr. *stupéfiant*]

STUPEFIÉRE *s. f.* acțiunea, faptul de a stupefia ; înremenire, uluire, uimire. [pron. *-fi-e-*. / < *stupefia*]

STUPÍD, -Ă *adj.* 1. *(adesea adv.)* lipsit de sens, de rațiune ; absurd. 2. *(despre oameni)* idiot, prost, mărginit, tîmpit. [cf. fr. *stupide*, lat. *stupidus*]

STUPIDITÁTE *s. f.* 1. însușirea de a fi stupid ; tîmpenie, prostie, imbecilitate. 2. faptă sau vorbă de om stupid ; frază lipsită de conținut. [cf. fr. *stupidité*, lat. *stupiditas*]

STUPOÁRE *s. f.* 1. uluire ; stupefacție. 2. stare deprimantă care apare în unele psihoze, ducînd la amuțire și la imobilitate completă. [< fr. *stupeur*, cf. lat. *stupor*]

STURIÓNI *s. m. pl.* ordin de pești răpitori din mările și apele dulci ale emisferei nordice, avînd corpul acoperit cu plăci osoase ; *(la sg.)* pește din acest ordin. [pron. *-ri-oni*. / < it. *storione*, cf. germ. *Stöhr*]

STURIONICULTÚRĂ *s. f.* ramură a pisciculturii care se ocupă cu creșterea sturionilor. [pron. *-ri-o-*. / cf. it. *storionicoltura*]

SUÁV, -Ă *adj.* care produce o impresie plăcută asupra auzului sau mirosului ; delicat, fin, gingaș. [pron. *su-av*. / cf. fr. *suave*, lat. *suavis*]

SUAVITÁTE *s. f.* însușirea a ceea ce este suav ; delicatețe, finețe, gingășie. [pron. *su-a-*. / cf. fr. *suavité*, lat. *suavitas*]

SUBACÚT, -Ă *adj. (despre boli)* cu simptomatologie relativ slabă. [< *sub-* + *acut*, după fr. *subaigu*]

SUBACVÁL, -Ă *adj. (rar)* subacvatic. [cf. germ. *subaqual*]

SUBACVÁTIC, -Ă *adj.* care se află sau se petrece sub apă ; subacval. [< fr. *subaquatique*]

SUBADMINISTRÁTOR *s. m. (în trecut)* ajutor al unui administrator. [< *sub-* + *administrator*]

SUBAGÉNT *s. m.* persoană sau întreprindere care lucrează pe contul și în numele unui agent mandatar. [după fr. *sous-agent*]

SUBALIMENTÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) alimenta insuficient. [< *sub-* + *alimenta*]

SUBALIMENTÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) subalimenta și rezultatul ei ; subalimentație ; subnutriție. [< *subalimenta*]

SUBALIMENTÁȚIE *s. f.* subalimentare. [gen. *-iei*. / < *sub-* + *alimentație*, după fr. *sous-alimentation*]

SUBALPÍN, -Ă *adj.* situat în regiunea imediat inferioară celei alpine ; care se află la poalele unor munți ; caracteristic unei asemenea regiuni. [cf. fr. *subalpin*]

SUBALTÉRN, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care este subordonat altuia mai mare în grad. [< fr. *subalterne*, cf. lat. *sub* — sub, *alter* — altul]

SUBALTERNÁRE *s. f. (log.)* raport după care din adevărul judecății universale reiese adevărul judecății particulare corespondente, iar din înlăturarea judecății particulare rezultă înlăturarea judecății universale corespondente. [< *sub-* + *alternare*]

SUBANSÁMBLU *s. n.* parte din ansamblul unui agregat mecanic, care apare de sine stătător într-un proces. [< *sub-* + *ansamblu*, după fr. *sous-ensemble*]

SUBANTÁRCTIC, -Ă *adj.* situat între zona antarctică și zona temperată. [cf. germ. *subantarktisch*]

SUBANTREPRENÓR *s. m.* antreprenor care se angajează să execute o parte dintr-o lucrare contractată integral de altul. [< *sub-* + *antreprenor*, după fr. *sous-traitant*]

SUBAPRECIÁ *vb. I. tr.* a aprecia, a prețui (pe cineva sau ceva) mai puțin decît valorează ; a greși în aprecierea unei situații, diminuîndu-i importanța. [pron. *-ci-a*. p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / < *sub* + *aprecia*]

SUBAPRECIÉRE *s. f.* acțiunea de a subaprecia și rezultatul ei ; subevaluare, neprețuire. [pron. *-ci-e-*. / < *subaprecia*]

SUBARBÁ *s. f. (mar.)* parîmă care susține bompresul unei nave. [cf. fr. *sous-barbe*]

SUBARBORÉT *s. n.* totalitatea arbuștilor care cresc într-un arboret. [pl. *-eturi*, (s. m.) *-eți*. / < *sub-* + *arboret*]

SUBARBÚST *s. m.* arbust mai mic de un metru. ● plantă care are tulpina lemnoasă numai la bază, restul acesteia și ramurile fiind erbacee. [< *sub-* + *arbust*, după fr. *sous-arbrisseau*]

SUBÁRCTIC, -Ă *adj.* situat între zona arctică și zona temperată. [cf. germ. *subarktisch*]

SUBARENDÁ *vb. I. tr.* a transmite cuiva folosința temporară a unui bun deținut în arendă. [< *sub-* + *arenda*]

SUBARENDÁRE *s. f.* acțiunea de a subarenda și rezultatul ei. [< *subarenda*]

SUBARMÓNICĂ *s. f. (fiz.)* componentă armonică a unei mărimi periodice. [după fr. *sous-harmonique*]

SUBASMÉNT *s. n. (arhit.)* parter care formează un fel de soclu în raport cu fațada. [< fr. *soubassement*]

SUBASOCIÁȚIE *s. f.* subdiviziune a unei asociații vegetale. [< *sub-* + *asociație*]

SUBATÓMIC, -Ă *adj. (despre particule)* care se află în atom. [cf. fr. *subatomique*]

SUBCAPÍTOL *s. n.* diviziune a unui capitol în care este prezentată o problemă, o latură a subiectului tratat în lucrarea respectivă. [< *sub-* + *capitol*]

SUBCARPÁTIC, -Ă *adj.* situat în regiunea imediat inferioară celei carpatice. [< *sub-* + *carpatic*]

SUBCHIRIÁȘ, -Ă *s. m. f.* cel care închiriază (o parte dintr-)un imobil de la alt chiriaș ; sublocatar. [pron. *-ri-aș*. / < *sub-* + *chiriaș*, după fr. *sous-locataire*]

SUBCLÁSĂ *s. f. (biol.)* diviziune imediat inferioară clasei. [cf. fr. *sous-classe*]

SUBCLAVICULÁR, -Ă *adj.* situat sub claviculă. [cf. fr. *sous-claviculaire*]

SUBCLÍNIC, -Ă *adj. (despre boli)* care nu determină manifestări evidente ; cu o simptomatologie slabă. [< *sub-* + *clinic*]

SUBCOMISÁR *s. m.* funcționar al vechii poliții, inferior în grad comisarului. [după fr. *sous-commissaire*]

SUBCOMÍSIE *s. f.* parte a unei comisii însărcinată cu examinarea și conducerea unui număr mai redus de lucrări. [gen. *-iei*. var. *subcomisiune* s. f. / cf. fr. *sous-commission*]

SUBCOMISIÚNE *s. f.* v. subcomisie.

SUBCOMITÉT *s. n.* subdiviziune a unui comitet. [< *sub-* + *comitet*, cf. fr. *sous-comité*]

SUBCONSÚM *s. n.* restrîngere a consumului maselor sub ceea ce este necesar pentru întreținere și perpetuare. [< *sub-* + *consum*, după it. *sottoconsumo*]

SUBCONȘTIÉNT *s. n.* sferă a fenomenelor psihice care se desfășoară în afara conștiinței și care au putut fi anterior conștiente sau ar putea deveni conștiente ulterior. [pron. *-și-ent*. / cf. fr. *subconscient*]

SUBCONTRAFAGÓT *s. n. (muz.)* fagot cu sunet mai grav decît contrafagotul. [< *sub-* + *contrafagot*]

SUBCONTRARIETÁTE *s. f. (log.) raport de ~ =* raport între o judecată particular-afirmativă și una particular-negativă, caracterizat prin aceea că nu pot fi ambele judecăți false, dar pot fi ambele adevărate. [pron. *-ri-e-.* / *< sub- + contrarietate*]

SUBCORTICÁL, *-Ă adj.* situat, aflat sub scoarța creierului. [după fr. *sous-cortical*, cf. lat. *sub* — dedesubt, *cortex* — scoarță]

SUBCUTÁN, *-Ă adj.* subcutanat. [*<* germ. *subkutan*]

SUBCUTANÁT, *-Ă adj.* situat sub piele ; subcutan ; subcutaneu. ● care pătrunde, care se face sub piele. [după fr. *sous-cutané*, cf. lat. *sub* — dedesubt, *cutis* — piele]

SUBCUTANÉU, *-ÉE adj.* subcutanat. [după fr. *sous-cutané*]

SUBDEZVOLTÁRE *s. f.* stare a ceea ce este subdezvoltat. ● fenomen social-economic specific unui grup de țări ale lumii contemporane, constind în insuficienta dezvoltare a forțelor de producție, în predominarea agriculturii și industriei extractive și care duce la lupta pentru independența națională. [*sub- + dezvoltare*, după fr. *sous-développement*]

SUBDEZVOLTÁT, *-Ă adj.* insuficient dezvoltat. ● *(despre țări)* caracterizat prin subdezvoltare. [*< sub- + dezvoltat*, după fr. *sous-développé*]

SUBDIALÉCT *s. n.* ramificație a unei limbi, intermediară între dialect și grai. [*< sub- + dialect*]

SUBDIRÉCTOR, *-OÁRE s. m. f. (în trecut)* ajutor al unui director ; director adjunct. [*< sub- + director*, după fr. *sous-directeur*]

SUBDIVÍDE *vb. III. tr. (rar)* a subîmpărți, a fragmenta. [p. i. *subdivid.* / după fr. *subdiviser*]

SUBDIVIZIONÁR, *-Ă adj.* rezultat dintr-o subdiviziune. [pron. *-zi-o-.* / cf. fr. *subdivisionnaire*]

SUBDIVIZIÚNE *s. f.* parte obținută prin împărțirea unei părți dintr-un tot deja împărțit ; subîmpărțire. ● *(geol.)* unitate de timp corespunzătoare unei etape din istoria pămîntului : era, perioada, epoca, etajul. [pron. *-zi-u-.* / cf. fr. *subdivision*]

SUBDOMINÁNTĂ *s. f. (muz.)* treapta a patra a unei game diatonice ; notă imediat inferioară dominantei. [după fr. *sous-dominante*]

SUBECUATORIÁL, *-Ă adj. (geogr.) zonă ~ă =* zonă care se întinde între 5° latitudine nordică și sudică și tropice ; situat în această zonă, apropiată de cea ecuatorială ; *(despre climă, vegetație etc.)* caracteristic acestei zone. [pron. *-ri-al.* / cf. fr. *subéquatorial*, it. *subequatoriale*]

SUBEPIDÉRMIC, *-Ă adj.* situat sub epidermă. [după fr. *sous-épidermique*]

SÚBER *s. n. (bot.)* țesut vegetal format din celule moarte, constituentul principal al scoarței : plută. [*<* fr., lat. *suber*]

SUBERIFICÁ *vb. I. tr., refl. (bot.)* a (se) impregna membranele celulare cu suberină. [*<* it. *suberificare*]

SUBERIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) suberifica și rezultatul ei. [*< suberifica*]

SUBERÍNĂ *s. f.* substanță organică făcînd parte din compoziția suberului. [*<* fr. *subérine*]

SUBERÓS, *-OÁSĂ adj. (despre țesuturi)* format din celule cu membranele suberificate ; care are consistența plutei. [*<* fr. *subéreux*]

SUBERÓZĂ *s. f. (med.)* pneumoconioză provocată de plută. [*<* fr. *subérose*]

SUBESTIMÁ *vb. I. tr.* a subaprecia, a subevolua. [p. i. *-mez.* / după fr. *sous-estimer*]

SUBESTIMÁRE *s. f.* acțiunea de a subestima. [*< subestima*]

SUBETÁJ *s. n.* 1. succesiune de straie corespunzînd unei subdiviziuni a unui etaj geologic. 2. grup de arbori avînd funcțiunea de a apăra un arboret de pătrunderea luminii. ● etajul inferior al unui arboret. [după fr. *sous-étage*]

SUBEVALUÁ *vb. I. tr.* a prețui sub valoarea reală ; a subestima, a subaprecia. [pron. *-lu-a.* p. i. 3, 6 *-uează*, ger. *-uînd.* / cf. fr. *sous-évaluer*]

SUBEVALUÁRE *s. f.* faptul de a subevalua. [*< subevalua*]

SUBEXPÚNE *vb. III. tr.* a expune insuficient la lumină materialele fotosensibile. [după fr. *sous-exposer*]

SUBEXPÚNERE *s. f.* acțiunea de a subexpune. [*< subexpune*]

SUBFAMÍLIE *s. f.* subdiviziune a unei familii (1). [după fr. *sous-famille*]

SUBFÉBRĂ *s. f. (med.)* stare subfebrilă, între 37 și 37,5° C ; febră ușoară. *< sub- + febră*, cf. it. *sottofebbre*]

SUBFEBRÍL, *-Ă adj.* care are subfebră. [cf. fr. *subfébrile*]

SUBFEBRILITÁTE *s. f.* stare de subfebră. [cf. fr. *subfébrilité*]

SUBFILIÁLĂ *s. f.* secție a unei întreprinderi sau instituții mai mică decît filiala. [pron. *-li-a-.* / *< sub- + filială*]

SUBGRÚP *s. n. (mat.)* subdiviziune a unui grup (de elemente). [după fr. *sous-groupe*]

SUBGRÚPĂ *s. f.* subdiviziune a unei grupe. [*< sub- + grupă*, după fr. *sous-groupe*]

SUBIACÉNT, *-Ă adj.* care este plasat imediat dedesubt. [pron. *-ia-.* / *<* fr. *subjacent*, cf. lat. *iacens* — care este întins]

SUBÍCTER *s. n. (med.)* formă de icter cu virulență scăzută. [*<* fr. *subictère*]

SUBICTÉRIC, *-Ă adj.* caracteristic subioterului. ● care prezintă o colorație gălbuie. [*<* fr. *subictérique*]

SUBIÉCT *s. n.* 1. materie, chestiune de care se ocupă cineva, despre care se vorbește. ● pricină, motiv. ● totalitatea evenimentelor, a întîmplărilor ce se petrec în desfășurarea unei narațiuni epice sau dramatice. 2. partea principală a unei propoziții care indică cine îndeplinește sau cine suferă acțiunea verbului. ● *(log.)* parte, termen al unei judecăți despre care se afirmă sau se neagă însușirea exprimată de predicat. // *s. m. (fil.)* omul ca ființă înzestrată cu conștiință și voință. [pron. *-bi-ect.* / *<* lat. *subiectus*]

SUBIECTÍV, *-Ă adj.* 1. care consideră conștiința individuală drept bază a tot ce există ; care neagă faptul că la baza senzațiilor se află obiecte reale, independente de om. 2. care are un caracter personal, părtinitor, lipsit de obiectivitate. 3. *(gram.) propoziție ~ă (și s. f.) =* propoziție subordonată care îndeplinește funcțiunea de subiect al propoziției regente. [pron. *-bi-ec-.* / cf. lat. *subiectivus*, fr. *subjectif*]

SUBIECTIVÁ *vb. I. tr.* a înfățișa, a prezenta (ceva) în felul său personal de a privi ; a da un caracter personal ; subiectiviza. [pron. *-bi-ec-.* / cf. fr. *subjectiver*]

SUBIECTIVÁRE *s. f.* acțiunea de a subiectiva și rezultatul ei ; subiectivizare. [*< subiectiva*]

SUBIECTIVÍSM *s. n.* 1. orientare filozofică idealistă care neagă existența lumii obiec-

tive cu legile ei, existența unui determinism obiectiv, considerînd voința și conștiința ca singurul factor determinant. 2. atitudine personală, părtinitoare față de cineva sau ceva. [cf. fr. *subjectivisme*]

SUBIECTIVÍST, -Ă *adj.* 1. care are tendințe de subiectivism (1) ; referitor la subiectivism, care aparține subiectivismului. 2. *(arte)* cu caracter personal. // *s. m. f.* adept al subiectivismului. [cf. fr. *subjectiviste*]

SUBIECTIVITÁTE *s. f.* 1. caracterul a ceea ce este subiectiv ; atitudine subiectivă. 2. *(fil.)* însușirea de a fi subiectiv ; tot ceea ce aparține subiectului. [pron. *-bi-ec-.* / cf. fr. *subjectivité*]

SUBIECTIVIZÁ *vb. I. tr.* a subiectiva. [cf. fr. *subjectiver*]

SUBIECTIVIZÁRE *s. f.* subiectivare [< *subiectiviza*]

SUBINGINÉR *s. n.* persoană cu o pregătire inferioară inginerului. [< *sub-* + *inginer*, după fr. *sous-ingénieur*]

SUBINSPÉCTOR *s. n.* ajutor de inspector. [< *sub-* + *inspector*, după fr. *sous-inspecteur*]

SUBINTENDÉNT *s. m.* ajutor de intendent. [< *sub-* + *intendent*, după fr. *sous-intendant*]

SUBINTENDÉNȚĂ *s. f. (mil.)* serviciu în subordinea intendenței. [după fr. *sous-intendance*]

SUBINTITULÁ *vb. I. tr. (rar)* a da un titlu secundar unei scrieri (care să apară lîngă cel principal). [< *sub-* + *intitula*, după fr. *sous-titrer*]

SUBINTRÁNT *s. n. (med.)* fenomen patologic al cărui nou acces începe înainte de terminarea celui precedent. [< fr. *subintrant*]

SUBINVOLÚȚIE *s. f.* regresiune. O ~ *uterină* = regresiune a uterului în lăuzie. [< fr. *subinvolution*]

SUBÎT, -Ă *adj. (adesea adv.)* care vine deodată, pe neașteptate, brusc ; nepreväzut, inopinat. [< fr. *subit*, cf. lat. *subitus*]

SÚBITO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* subit, pe neașteptate, fără o trecere lină. [< it. *subito*]

SUBÎMPĂRȚÍ *vb. IV. tr.* a împărți în mai multe părți mai mici o parte dintr-un întreg deja împărțit ; a subdivide. [p. i. *subîmpárt.* / < *sub-* + *împărți*, după fr. *subdiviser*]

SUBÎMPĂRȚÍRE *s. f.* acțiunea de a subîmpărți și rezultatul ei. ● *(concr.)* parte care intră în compunerea unei părți mai mari ; subdiviziune. [< *subîmpărți*]

SUBÎNCHIRIÁ *vb. I. tr.* a da cu chirie un imobil (sau o parte dintr-un imobil) închiriat pe seama sa. ● a închiria o parte dintr-un imobil de la locatarul principal. [pron. *-ri-a.* p. i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind.* / < *sub-* + *închiria*, după fr. *sous-louer*]

SUBÎNCHIRIÉRE *s. f.* acțiunea de a subînchiria și rezultatul ei. [pron. *-ri-e-.* / < *subînchiria*]

SUBÎNȚELÉGE *vb. III. refl.* a lăsa să se înțeleagă, a se înțelege de la sine. [p. i. *subînțeleg.* / < *sub-* + *înțelege*, după fr. *sous-entendre*]

SUBÎNȚELÉS, -EÁSĂ *adj.* care reiese sau se înțelege de la sine. // *s. n. a vorbi cu* ~ = a face anumite aluzii. [pl. *-uri.* / < *subînțelege*, după fr. *sous-entendu*]

SUBJECȚIÚNE *s. f. (liv.)* ridicare a unei chestiuni, a unei probleme la care răspunde însuși cel care a pus-o. v. prolepsă. [pron. *-ți-u-.* / cf. fr. *subjection*, germ. *Subjektion*]

SUBJONCTÍV *s. n.* conjunctiv. [< fr. *subjonctif*, cf. lat. *subiunctivus* < *subiungere* — a subordona]

SUBJUGÁ *vb. I. tr.* 1. a supune cu forța (o țară, un popor) ; a robi. 2. a răpi libertatea și independența cuiva. ● *(fig.)* a domina, a supune (din punct de vedere moral). [p. i. *subjúg.* / după fr. *subjuguer*]

SUBJUGÁRE *s. f.* acțiunea de a subjuga și rezultatul ei ; robire, supunere, dominare. [< *subjuga*]

SUBLETÁL, -Ă *adj.* aproape mort ; vecin cu moartea ; în măsură să provoace moartea. [< fr. *subléthal*]

SUBLIGÁCUL *s. m. (liv. ; latinism)* șorț. [< lat. *subligaculum*]

SUBLÍM, -Ă *adj.* aflat la un înalt grad de perfecțiune, de desăvîrșire morală sau intelectuală ; superb, înălțător. ● de o perfecțiune, de o frumusețe neîntrecută. // *s. n.* forma cea mai înaltă a perfecțiunii. [cf. fr., it. *sublime*, lat. *sublimis* — ridicat]

SUBLIMÁ *vb. I. intr.* 1. *(despre substanțe)* a trece din stare solidă direct în stare gazoasă. 2. a curăța de orice amestec impur sau străin. 3. *(despre instincte, pasiuni)* a transforma într-un sentiment superior ; a ridica pînă la sublim. [< fr. *sublimer*]

SUBLIMÁRE *s. f.* acțiunea de a sublima și rezultatul ei. ● deplasare a energiei izvorîte din porniri instinctuale și egoiste spre atingerea unor scopuri altruiste și spirituale. [< *sublima*]

SUBLIMÁT *s. m.* produs obținut prin sublimare. O ~ *corosiv* v. corosiv. [cf. germ. *Sublimat*, fr. *sublimé*]

SUBLIMINÁL, -Ă *adj.* sub pragul conștiinței. O *excitație* ~*ă* = excitație foarte slabă, sub nivelul pragului senzorial, care nu poate provoca o senzație. [< fr. *subliminal*, cf. lat. *sub* — dedesubt, *limen* — prag]

SUBLIMITÁTE *s. f. (rar)* caracterul a ceea ce este sublim ; perfecțiune, desăvîrșire. [cf. fr. *sublimité*]

SUBLINGUÁL, -Ă *adj.* situat sub limbă. [pron. *-gu-al.* / < fr. *sublingual*]

SUBLINIÁ *vb. I. tr.* 1. a trage una sau mai multe linii sub un text scris pentru a-l scoate în evidență. 2. *(fig.)* a pune în evidență, a accentua, a întări, a releva. [pron. *-ni-a.* p. i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind.* / după fr. *souligner*]

SUBLINIÁT *s. n.* subliniere. [< *sublinia*]

SUBLINIÉRE *s. f.* acțiunea de a sublinia și rezultatul ei ; subliniat ; *(concr.)* linie care se trage sub un cuvînt, sub un text etc. pentru a-l scoate în evidență. [pron. *-ni-e-.* / < *sublinia*]

SUBLITORÁL, -Ă *adj. (despre porțiuni ale platformei continentale)* pe care se găsesc forme de relief litoral submerse. [< fr. *sublitoral*]

SUBLOCATÁR, -Ă *s. m. f.* subchiriaș. [după fr. *sous-locataire*]

SUBLOCOTENÉNT *s. m.* cel dintîi grad de ofițer în armată ; ofițer care are acest grad. [după fr. *sous-lieutenant*]

SUBLUNÁR, -Ă *adj.* situat între Pămînt și orbita Lunii. [< fr. *sublunaire*]

SUBLUXÁȚIE *s. f. (med.)* luxație incompletă, ușoară. [< fr. *subluxation*]

SUBMANDIBULÁR, -Ă *adj.* submaxilar. [< *sub-* + *mandibular*]

SUBMARÍN, -Ă *adj.* aflat sub suprafața sau la fundul mării. ● care se întîmplă sub apă. // *s. n.* navă special construită pentru a putea naviga sub apă, submersibil. [cf. fr. *sous-marin*]

SUBMATITÁTE *s. f.* *(med.)* diminuare a sonorității la percuție. [cf. fr. *submatité*]

SUBMAXILÁR, -Ă *adj.* situat sub maxilar ; submandibular. [după fr. *sous-maxillaire*]

SUBMAXILÍTĂ *s. f.* *(med.)* inflamație a glandelor submaxilare. [după fr. *sous-maxillite*]

SUBMEDIÁNTĂ *s. f.* treapta a doua a unei game. [pron. *-di-an-*. / cf. fr. *sous-médiante*]

SUBMÉDIE *s. f.* proporție de oifre mai mică decît media. [gen. *-iei*. / < *sub-* + *medie*]

SUBMEDIÓCRU, -Ă *adj.* de calitate inferioară. [< *sub-* + *mediocru*]

SUBMÉRS, -Ă *adj.* (op. e m e r s) care se scufundă complet în apă ; natant. [< germ. *submers*]

SUBMERSÍBIL, -Ă *adj.* adaptat astfel încît să poată pluti sub apă. // *s. n.* submarin. [< fr. *submersible*, cf. lat. *submersus* — scufundat]

SUBMÉRSIE *s. f.* v. s u b m e r s i u n e.

SUBMERSIÚNE *s. f.* **1.** scufundare în apă (a unui corp, a unei regiuni etc.) ; imersiune **(1)**. ● *(în forma submersie)* înecare. **2.** metodă de irigație întrebuințată în culturile de orez, constînd din acoperirea solului cu un strat de apă. [pron. *-si-u-*. var. *submersie* *s. f.* / cf. fr. *submersion*, lat. *submersio*]

SUBMICRÓN *s. m.* ultramicron. [< engl. *submicron*]

SUBMINÁ *vb. I. tr.* a dărîma ; a ataca, a lovi (pe ascuns prin intrigi și uneltiri). [< *sub-* + *mina*]

SUBMINÁRE *s. f.* acțiunea de a submina și rezultatul ei. ● *(geol.)* formarea de nișe la baza unor abrupturi și versanți, care provoacă surparea acestora. [< *submina*]

SUBMISIÚNE *s. f.* *(liv.)* supunere. [cf. fr. *soumission*, it. *sommissione*]

SUBMULTÍPLU *s. m.* **1.** mărime care intră de un număr exact de ori într-o mărime mai mare. **2.** fiecare dintre subdiviziunile unităților în sistemul de măsuri și greutăți. [după fr. *sous-multiple*]

SUBNARCÓZĂ *s. f.* *(med.)* somn ușor, incomplet, provocat prin folosirea de anestezice generale în doze slabe. [< fr. *subnarcose*]

SUBNORMÁLĂ *s. f.* *(mat.)* segment determinat de proiecția ortogonală pe axa absciselor a unui punct de pe o curbă plană și de intersecția la curbă a normalei cu această axă în punctul considerat. [< *sub-* + *normală*, după fr. *sous-normale*]

SUBNUTRÍT, -Ă *adj.* subalimentat. [< *sub-* + *nutrit*]

SUBNUTRÍȚIE *s. f.* subalimentație. [gen. *-iei*. / < *sub-* + *nutriție*]

SUBOCEÁNIC, -Ă *adj.* situat sub apele oceanice. [pron. *-ce-a-*. / cf. it. *suboceanico*]

SUBOFIȚÉR *s. m.* grad superior sergentului și inferior sublocotenentului ; militar care poartă acest grad. [după fr. *sous-officier*]

SUBORBITÁL, -Ă *adj.* a cărui traiectorie este inferioară aceleia necesare de a intra pe orbită. [cf. it. *suborbitale*]

SUBORBITÁR, -Ă *adj.* *(anat.)* situat sub orbită. [după fr. *sous-orbitaire*]

SUBÓRDIN *s. n.* *(biol.)* subdiviziune a unui ordin. [< *sub-* + *ordin*, după fr. *sous-ordre*]

SUBORDINÁ *vb. I.* v. s u b o r d o n a.

SUBORDINÁRE *s. f.* v. s u b o r d o n a r e.

SUBORDINÁT, -Ă *adj.* v. s u b o r d o n a t.

SUBÓRDINE *s. f.* *în ~(le cuiva)* = inferior, de rang mai mic, sub conducerea cuiva. [< it. *subordine*]

SUBORDONÁ *vb. I. tr.* a face ca un lucru să depindă de altul ; a hotărî, a determina o ordine de dependență de la inferior la superior ; a supune. [var. *subordina* vb. I. / < fr. *subordonner*, it. *subordinare*]

SUBORDONÁRE *s. f.* acțiunea de a subordona și rezultatul ei ; dependență, supunere. ● raportul de dependență a unei propoziții de alta ; cuprinderea unei noțiuni cu sferă mai mică în alta cu sferă mai mare ; raportul de la specie la gen. [var. *subordinare* *s. f.* / < *subordona*]

SUBORDONÁT, -Ă *adj.* aflat în subordine ; dependent de cineva sau de ceva. O *propoziție ~ă (și s. f.)* = propoziție care determină o altă propoziție, depinzînd de ea ; propoziție secundară ; *noțiune ~ă* = noțiune mai puțin generală care se cuprinde în alta cu sfera mai mare. // *s. m. f.* inferior ; subaltern. [var. *subordinat*, *-ă* adj. / cf. fr. *subordonné*]

SUBORDONATÓR, -OÁRE *adj.* *conjuncție ~oare* = conjuncție care leagă de propoziția regentă propozițiile subordonate. [< *subordona* + *-tor*, cf. it. *subordinatore*]

SUBOXÍD *s. m.* oxid care conține mai puțin oxigen decît oxidul normal. [cf. germ. *Suboxyd*]

SUBPARCÉLĂ *s. f.* porțiune dintr-o pădure, omogenă ca arboret, diferențiată în scopul lucrărilor de amenajare a pădurii. [< *sub-* + *parcelă*, după fr. *sous-parcèle*]

SUBPOLÁR, -Ă *adj.* situat în imediata apropiere a polilor **(2)**. [< *sub-* + *polar*, cf. germ. *subpolar*]

SUBPONDERÁL, -Ă *adj.* *(med.)* sub greutatea normală. [< *sub-* + *ponderal*]

SUBPREFÉCT *s. m.* *(în trecut)* funcționar care administra o plasă sau un județ ca ajutor al prefectului. [< *sub-* + *prefect*, după fr. *sous-préfet*]

SUBPREFECTÚRĂ *s. f.* *(în trecut)* **1.** funcția de subprefect. **2.** plasă administrată de un subprefect. ● comună reședință a subprefectului ; localul în care funcționa subprefectul. [< *sub-* + *prefectură*, după fr. *sous-préfecture*]

SUBPRESIÚNE *s. f.* presiune mai joasă decît o anumită presiune dată. [< *sub-* + *presiune*, după fr. *sous-pression*, germ. *Unterdruck*]

SUBPRODÚCȚIE *s. f.* producție inferioară nevoilor solvabile ale consumatorilor. [< *sub-* + *producție*, după fr. *sous-production*]

SUBPRODÚS *s. n.* material obținut în procesul de fabricație al altui material ; produs secundar. [pl. *-se*, *-suri*. / < *sub-* + *produs*, după fr. *sous-produit*]

SUBRADIÉR *s. n.* *(constr.)* placă de susținere a izolării hidrofuge sub un radier sau strat de egalizare sub radier. [pron. *-di-er*. / după fr. *sous-radier*]

SUBRÉGN *s. n.* unitate mai mică decît regnul. [< *sub-* + *regn*, cf. it. *sottoregno*]

SUBRÉTĂ *s. f.* fată angajată într-o casă pentru anumite treburi de gospodărie ; cameristă. ● *(teatru)* însoțitoare, într-o comedie. [< fr. *soubrette*]

SUBROGÁ *vb. I. tr., refl.* *(jur.)* a înlocui pe cineva în exercitarea anumitor drepturi sau obligații ; a substitui. [p. i. *subróg*. / < fr. *subroger*, cf. lat. *subrogare*]

SUBROGÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) subroga și rezultatul ei ; substituire ; subrogație. [< *subroga*]

SUBROGATÓRIU, -IE *adj.* care substituie. [pron. *-ri-u.* / cf. fr. *subrogatoire*]

SUBROGÁȚIE *s. f.* subrogare. [gen. *-iei.* var. *subrogațiune s. f.* / < lat. *subrogatio*]

SUBROGAȚIÚNE *s. f.* v. subrogație.

SUBRÚBRICĂ *s. f.* subdiviziune a unei rubrici. [< *sub-* + *rubrică*]

SUBSCAPULÁR, -Ă *adj., s. m.* (mușchi) care este plasat sub omoplat. [după fr. *sous-scapulaire*]

SUBSCRÍE *vb. III.* **1.** *tr.* a semna, a aproba semnînd (un act), a iscăli ; *(p. ext.)* a-și da consimțămîntul, a încuviința. **2.** *intr.* a face, a aduce o contribuție bănească (semnînd și o listă specială). [p. i. *-scriu,* 5 *-scrieți,* ger. *-scriind.* / după lat. *subscribere,* fr. *souscrire*]

SUBSCRÍERE *s. f.* **1.** acțiunea de a subscrie și rezultatul ei ; semnare. **2.** subscripție. [pron. *-scri-e-.* / < *subscrie*]

SUBSCRÍPȚIE *s. f.* faptul de a subscrie ; subscriere. ● sumă de bani cu care se angajează cineva, în baza unei semnături, să contribuie la o operă de interes public sau particular. ○ *listă de* ~ = document pe care se adună o asemenea sumă. [gen. *-iei.* / cf. lat. *subscriptio,* fr. *souscription*]

SUBSCRÍS, -Ă *adj.* împodobit, ornat, înflorat. // *s. m. f.* subsemnat. [< *subscrie,* cf. fr. *souscrit*]

SUBSECRETÁR *s. m. (în unele state)* ~ *de stat* = înalt funcționar care conduce un departament sau o parte din administrația centrală (ca delegat al ministrului de care depinde). [< *sub-* + *secretar,* după fr. *sous-secrétaire*]

SUBSECRETARIÁT *s. n.* funcția și rangul de subsecretar de stat. [pron. *-ri-at,* pl. *-te, -turi.* / < *sub-* + *secretariat,* după fr. *sous-secrétariat*]

SUBSÉCȚIE *s. f.* subdiviziune a unei secții (într-o întreprindere). [gen. *-ții.* / < *sub-* + *secție*]

SUBSECVÉNT, -Ă *adj. (rar)* care urmează, care vine după (ceva) ; *(p. ext.)* care decurge din... [< fr. *subséquent,* cf. lat. *subsequens*]

SUBSEMNÁ *vb. I. tr. (liv.)* a subscrie, a semna. [< *sub-* + *semna,* după fr. *soussigner*]

SUBSEMNÁT, -Ă *s. m. f. (de obicei articulat, în formule de cereri etc.)* cel care semnează (mai jos) un text, o cerere scrisă etc. ; subscris. [după fr. *soussigné*]

SUBSIDÉNȚĂ *s. f.* mișcare de coborîre a unor mase de aer atmosferic, însoțită de încălzirea aerului. ● coborîre repetată, discontinuă a fundului unei mări, unde se acumulează depozite sedimentare de grosime mare. [cf. fr. *subsidence,* lat. *subsidentia* — sediment]

SUBSIDIÁR, -Ă *adj.* care întărește un argument principal într-o discuție ; care vine, care se adaugă la ceva în al doilea rînd, ca element secundar ; complementar, auxiliar, secundar. ○ *în* ~ = în al doilea rînd, pe lîngă aceasta. [pron. *-di-ar.* / < fr. *subsidiaire,* cf. lat. *subsidiarius* < *subsidium* — ajutor]

SUBSÍDIU *s. n. (depr. ; de obicei la pl.)* ajutor, subvenție în bani dată în regimurile capitaliste unei persoane, unei instituții etc. [pron. *-diu.* / cf. fr. *subside,* lat. *subsidium*]

SUBSISTÉM *s. n.* parte dintr-un sistem care apare de sine stătător într-un proces. [după fr. *sous-système*]

SUBSÓL *s. n.* **1.** partea imediat inferioară solului, de sub suprafața Pămîntului ; totalitatea rocilor aflate sub nivelul solului. **2.** parte a unei clădiri aflată sub nivelul solului. **3.** loc în partea de jos a paginilor unei cărți, unde se tipăresc note explicative. ● partea de jos a unei pagini de publicație periodică, unde se publică pe întreaga lungime a foii recenzii, articole literare sau științifice etc. [< *sub-* + *sol,* după fr. *sous-sol*]

SUBSOLÁJ *s. n.* scormonire a pămîntului la arat sub adîncimea la care pătrunde plugul. [cf. fr. *sous-solage*]

SUBSÓNIC, -Ă *adj.* care se petrece, se deplasează cu o viteză mai mică decît viteza sunetului. [cf. fr. *subsonique*]

SUBSPÉCIE *s. f.* subdiviziune a unei specii. [gen. *-iei.* / < *sub-* + *specie,* după fr. *sous-espèce*]

SUBSTANTÍV *adj. m. colorant* ~ = materie colorantă care vopsește direct fibrele textile, în special cele vegetale, fără ajutorul mordanților. // *s. n. (gram.)* parte de vorbire flexibilă care denumește ființe, lucruri, noțiuni abstracte etc. [cf. lat. *substantivus,* fr. *substantif*]

SUBSTANTIVÁ *vb. I. tr.* a folosi cu funcție de substantiv un cuvînt care are o altă categorie gramaticală. ● *refl.* a se transforma în substantiv ; a se substantiviza. [cf. fr. *substantiver*]

SUBSTANTIVÁL, -Á *adj.* care ține de substantiv sau de natura lui. ● *(adv.)* în funcție de substantiv, ca substantiv. [cf. fr. *substantival*]

SUBSTANTIVÁRE *s. f.* faptul de a (se) substantiva ; substantivizare. [< *substantiva*]

SUBSTANTIVITÁTE *s. f.* afinitate a coloranților substantivi pentru fibrele vegetale. [cf. fr. *substantivité*]

SUBSTANTIVIZÁ *vb. I. tr., refl. (rar)* a (se) substantiva. [< *substantiv* + *-iza*]

SUBSTANTIVIZÁRE *s. f. (rar)* substantivare. [< *substantiviza*]

SUBSTÁNȚĂ *s. f.* **1.** denumire generică dată corpurilor cu compoziție și structură chimică omogenă. ● materie. **2.** categorie filozofică care desemnează esența comună și stabilă a tuturor lucrurilor, precum și ceea ce există de sine stătător. ● substratul permanent al tuturor transformărilor. **3.** *(fig.)* partea fundamentală, constitutivă a unui lucru : esență, esențial. [< fr. *substance,* cf. lat. *substantia*]

SUBSTANȚIÁL, -Ă *adj.* **1.** esențial, principal. ● important, însemnat, mare. ● *(fig.)* bogat în idei, plin de miez. **2.** *(despre alimente)* bogat în substanțe hrănitoare ; nutritiv, consistent. **3.** care aparține substanței (2). [pron. *-ți-al.* / cf. fr. *substantiel*]

SUBSTANȚIALÍSM *s. n.* denumire dată teoriilor care susțin existența substanței (2). [pron. *-ți-a-.* / < fr. *substantialisme*]

SUBSTANȚIALÍST, -Ă *adj.* referitor la substanțialism. // *s. m. f.* adept al substanțialismului. [pron. *-ți-a-.* / < fr. *substantialiste*]

SUBSTANȚIALITÁTE *s. f.* însușirea a ceea ce este substanțial. [cf. fr. *substantialité*]

SUBSTANȚIALIZÁ *vb. I. tr.* a da un caracter substanțial, a esențializa. [pron. *-ți-a-.* / cf. it. *sostanziare*]

SUBSTANȚIALIZÁRE *s. f. (rar)* acțiunea de a substanțializa. [< *substanțializa*]

SUBSTÁȚIE *s. f.* stație secundară, auxiliară, intermediară. [gen. *-iei.* / < *sub-* + *stație*, după fr. *sous-station*]

SUBSTITUÉNT *s. m.* substanță care poate înlocui o altă substanță cu care are proprietăți asemănătoare ; succedaneu. [pron. *-tu-ent.* / < *substitui* + *-ent*]

SUBSTITUÍ *vb. IV. tr., refl.* a (se) situa în locul altuia ; a înlocui. ● *tr. (jur.)* a desemna o a doua persoană care să primească donația sau să moștenească averea în lipsa (sau la decesul) primului beneficiar. [pron. *-tu-i.* p. i. *substitui* și *-iesc*, 3, 6 *-ie.* / cf. fr. *substituer*, it. *sostituire* < lat. *substituere*]

SUBSTITUÍBIL, *-Ă adj.* care poate fi substituit. [pron. *-tu-i-.* / < *substitui*, după it. *sostituibile*]

SUBSTITUIBILITÁTE *s. f.* însușirea de a fi substituibil. [pron. *-tu-i-.* / cf. it. *sostituibilità*]

SUBSTITUÍRE *s. f.* acțiunea de a (se) substitui și rezultatul ei ; substituție, înlocuire. [pron. *-tu-i-.* / < *substitui*]

SUBSTITÚT *s. m.* 1. cel care ține locul titularului. O *(în trecut)* ~ *de procuror* = primul grad în ierarhia judecătorească a parchetului ; magistrat având acest grad ; ~ *de comisar regal* = magistrat într-un tribunal militar care ținea locul comisarului regal. ● ceea ce ține locul unui lucru, care i se substituie. 2. produs industrial care înlocuiește un produs mai vechi. [cf. fr. *substitut*, lat. *substitutus*]

SUBSTITÚȚIE *s. f.* substituire, înlocuire. O *metodă* ~*i* = metodă de rezolvare a unui sistem de ecuații algebrice, care constă în înlocuirea unei necunoscute dintr-una din ecuații cu valoarea ei, dedusă din cealaltă ecuație. ● *(chim.)* înlocuirea unui atom sau a unui radical dintr-o moleculă printr-un alt atom sau prin alt radical. ● *(lingv.)* înlocuire a unui sunet prin altul. ● dispoziție prin care un moștenitor este obligat să transmită la moartea sa bunurile moștenite unei persoane desemnate ca succesorul său obligatoriu. [gen. *-iei.* var. *substituțiune* s. f. / cf. fr. *substitution*, lat. *substitutio*]

SUBSTITUȚIÚNE *s. f.* v. substituție.

SUBSTRACTÍV, *-Ă adj. (despre un amestec de culori)* care se realizează prin eliminarea unui domeniu din spectrul luminii albe. [cf. fr. *soustractif*]

SUBSTRÁT *s. n.* 1. baza materială a diferitelor proprietăți ale unui obiect. ● conținut. 2. strat peste care s-a așezat un alt strat. ● *(lingv.)* elemente pătrunse într-o limbă din limba unei populații mai vechi, dispărută în urma unei cuceriri, unei colonizări etc. 3. substanță chimică asupra căreia acționează o enzimă. 4. *(fig.)* cauză adevărată (dar ascunsă) a unei acțiuni etc. [pl. *-turi*, *-te.* / < fr., lat. *substratum*]

SUBSTRÚCȚIE *s. f. (liv.)* temelie, fundament. [< lat. *substructio*]

SUBSUMÁ *vb. I. tr.* a include, a încadra, a subordona o noțiune în sfera altei noțiuni mai largi. [< fr. *subsumer*]

SUBSUMÁRE *s. f.* acțiunea de a subsuma și rezultatul ei ; subordonare. [< *subsuma*]

SUBȘÉF *s. m.* cel care secundează pe șef într-un serviciu, conducînd în lipsa acestuia. [< *sub-* + *șef*, după fr. *sous-chef*]

SUBTANGÉNTĂ *s. f. (mat.)* segment determinat de proiecția ortogonală pe axa absciselor a unui punct de pe o curbă plană și de intersecția tangentei la curbă în acel punct cu axa absciselor. [< *sub-* + *tangentă*, după fr. *sous-tangente*]

SUBTENSIÚNE *s. f.* tensiune electrică inferioară mai joasă decît o tensiune dată. [pron. *-si-u-.* / < *sub-* + *tensiune*, după fr. *sous-tension*]

SUBTERÁN, *-Ă adj.* aflat sub nivelul solului ; de sub pămînt. ● care se face, se execută sub pămînt. ● *(fig.)* ilegal ; secret. // *s. n.* mină. [după fr. *souterrain*]

SUBTERÁNĂ *s. f.* încăpere, galerie aflată în întregime sub pămînt ; excavație subterană. [< *subteran*]

SUBTERFÚGIU *s. n.* mijloc abil, îndemînatic de a ieși dintr-o încurcătură. [pron. *-giu.* var. *subterfuj* s. n. / cf. fr. *subterfuge*, lat. *subterfugium*]

SUBTERFÚJ *s. n.* v. subterfugiu.

SUBTÉXT *s. n.* substratul psihologic și de idei sugerat de un text. [cf. fr. *sous-texte*]

SUBTÍL, *-Ă adj.* 1. care prinde și redă cele mai fine nuanțe ; fin, ascuțit, pătrunzător, ager. 2. greu de pătruns, de înțeles, datorită unei finețe profunde. ● care tratează despre chestiuni grele, abstracte. 3. *(rar)* foarte subțire, ușor. [< fr. *subtil*, cf. lat. *subtilis*]

SUBTILITÁTE *s. f.* 1. însușirea a ceea ce este subtil. 2. *(de obicei la pl.)* raționament, judecată subtilă. [cf. fr. *subtilité*]

SUBTILIZÁ *vb. I.* 1. *tr.* a face subtil, fin, pătrunzător. 2. *intr.* a folosi subtilități, a avea mult rafinament. 3. *tr. (argotic)* a face ceva să dispară pe nesimțite ; a sustrage, a fura. [< fr. *subtiliser*]

SUBTILIZÁRE *s. f.* acțiunea de a subtiliza și rezultatul ei. [< *subtiliza*]

SUBTÍTLU *s. n.* 1. al doilea titlu (de obicei mai lung), care completează titlul principal sub care stă scris. 2. *(cinem.)* textul imprimat pe peliculă în partea inferioară, cuprinzînd traducerea dialogurilor din versiunea originală. [< *sub-* + *titlu*, după fr. *sous-titre*]

SUBTITRÁ *vb. I. tr. (cinem.)* a pune subtitlu (2) la un film. [< fr. *sous-titrer*]

SUBTITRÁRE *s. f.* acțiunea de a subtitra și rezultatul ei. [< *subtitra*]

SUBTÓN *s. n. (muz.)* ton suplimentar mai jos decît cel fundamental. [< *sub-* + *ton*]

SUBTROPICÁL, *-Ă adj.* care este situat în zona dintre tropice și 40° latitudine nordică și sudică ; *(despre climă, vegetație etc.)* caracteristic pentru aceste zone. [cf. fr. *subtropical*]

SUBULÁT, *-Ă adj. (liv.)* terminat cu un vîrf ; în formă de spin. [cf. fr. *subulé* < lat. *subula* — sulă]

SUBUMÁN, *-Ă adj.* necorespunzător condiției umane ; *(p. ext.)* animalic. [cf. fr. *sous-humain*]

SUBUNITÁR, *-Ă adj. (mat. ; despre numere sau despre fracții)* cu o valoare mai mică decît unitatea. [< *sub-* + *unitar*]

SUBUNITÁTE *s. f.* subdiviziune a unei unități militare, administrative, economice, comerciale etc. [< *sub-* + *unitate*]

SUBURBÁN, *-Ă adj.* care se află în suburbie, în împrejurimile orașului ; de (la) suburbie. O *comună* ~*ă* = comună situată în apropierea unui oraș, de care depinde din punct de vedere administrativ. ● *(despre mijloace de transport)* care circulă în împrejurimile orașului. ● *(fig. ; despre limbaj, comportare)* necivilizat, grobian. [< fr. *suburbain*, cf. lat. *suburbanus*]

SUBURBÍE *s. f.* cartier situat la marginea unui oraș mare. ● comună suburbană. [gen. *-iei.* / < lat. *suburbium*]

SUBVEDÉTĂ *s. f.* subdiviziune a vedetei (II). [< *sub-* + *vedetă*]

SUBVÉNȚIE *s. f.* ajutor bănesc acordat (de stat) unei persoane, unei instituții etc. [gen. *-iei.* var. *subvențiune* s. f. / cf. fr. *subvention*, lat. *subventio*]

SUBVENȚIONÁ *vb. I. tr.* a da o subvenție ; a susține cu subvenții. [pron. *-ți-o-.* / < fr. *subventionner*]

SUBVENȚIONÁL, *-Ă adj.* referitor la o subvenție, de subvenție. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *subventionnel*]

SUBVENȚIONÁRE *s. f.* acțiunea de a subvenționa și rezultatul ei. [pron. *-ți-o-.* / < *souventiona*]

SUBVENȚIÚNE *s. f.* v. subvenție.

SUBVERSIÚNE *s. f. (liv.)* răsturnare, subminare. [pron. *-si-u-.* / < fr. *subversion*, lat. *subversio*]

SUBVERSÍV, *-Ă adj.* care periclitează, subminează ordinea de stat. [< fr. *subversif*, cf. lat. *subvertere* — a întoarce]

SUBVULCÁN *s. m. (geol.)* corp de roci intruzive, întărite la suprafața scoarței terestre. [< germ. *Subvulkan*]

SUBVULCÁNIC, *-Ă adj.* referitor la subvulcani. [<*sub-* + *vulcanic*, după it. *sottovolcanico*]

SUBZISTÁ *vb. I. intr.* 1. a rămîne în vigoare ; a dăinui. 2. a avea mijloace de existență, a trăi. [p. i. *subzíst.* / < fr. *subsister*, cf. lat. *subsistere*]

SUBZISTÉNT, *-Ă adj.* care subzistă, care se menține. [cf. fr. *subsistant*]

SUBZISTÉNȚĂ *s. f.* ceea ce servește la întreținere ; hrană. [cf. fr. *subsistance*, lat. *subsistentia*]

SUBZÓNĂ *s. f.* subdiviziune a unei zone. [cf. fr. *sous-zone*, it. *sotto zona*]

SUC *s. n.* 1. lichid care se găsește în țesuturile plantelor, mai ales în fructe. 2. orice lichid, în afară de sînge, care se află în corpul animalelor. 3. unele secreții digestive la om și la animale. [< fr. *suc*, it. *succo*, cf. lat. *succus*]

SUCCEDÁ *vb. I. intr.* 1. a urma imediat, a veni după, a lua locul cuiva. ● *refl.* a veni, a urma unul după altul. 2. *(jur.)* a moșteni. [p. i. *succéd*, 3, 6 *-dă*. var. *succede* vb. III. / < fr. *succéder*, cf. lat. *succedere*]

SUCCEDANÉU *s. n.* medicament care poate fi substituit altui medicament, avînd aceeași acțiune. ● substituent ; surogat. [pl. *-nee.* / < fr. *succédané*, cf. lat. *succedaneus*]

SUCCEDÁRE *s. f.* faptul de a (se) succeda. [var. *succedere* s. f. / < *succeda*]

SUCCÉDE *vb. III.* v. succeda.

SUCCÉDERE *s. f.* v. succedare.

SUCCENTURIÁT, *-Ă adj. (anat. ; despre organe)* care înlocuiește sau urmează altui organ similar. O *ventricul* ~ = prima parte a stomacului la păsări. [pron. *-ri-at.* / cf. fr. *succenturié* < lat. *succenturiatus* — soldat suplinitor]

SUCCÉS *s. n.* reușită, izbîndă ; rezultat bun. O *cu* ~ = cu rezultate bune, foarte bine. ● primire favorabilă făcută de public unei opere literare, unui spectacol etc. [pl. *-se, -suri.* / < fr. *succès*, it. *successo*, lat. *successus*]

SUCCESÍBIL *adj. n. grad* ~ = grad de rudenie care dă drept la moștenire. [cf. fr. *successible*, lat. *succedere* — a moșteni]

SUCCESIBILITÁTE *s. f.* drept de a moșteni ; ordine de succesiune. [cf. fr. *successibilité*]

SUCCESIÚNE *s. f.* 1. înșiruire, șir de persoane, de lucruri, de fapte etc. 2. moștenire. ● avere lăsată ca moștenire. [pron. *-si-u-.* / cf. fr. *succession*, lat. *successio*]

SUCCESÍV, *-Ă adj. (adesea adv.)* care se succedă neîntrerupt. ● progresiv, treptat. [cf. fr. *successif*, lat. *successivus*]

SUCCESÓR, *-OÁRE s. m. f.* 1. cel care urmează în locul altuia (într-o funcție, într-un rang etc.). 2. *(jur.)* moștenitor. [of. fr. *successeur*, lat. *successor*]

SUCCÍN *s. n.* varietate de chihlimbar. [< fr. *succin*. cf. lat. *succinum*]

SUCCÍNIC *adj. m. acid* ~ = acid descoperit în chihlimbar. [< fr. *succinique*]

SUCCÍNT, *-Ă adj.* spus, exprimat pe scurt, cu puține cuvinte ; concis. [< fr. *succinct*, cf. lat. *succinctus*]

SUCOMBÁ *vb. I. intr. (liv.)* a muri, a deceda ; a pieri. ● *(fig.)* a fi zdrobit, învins. [p. i. *sucómb*, 3,6 *-bă.* / < fr. *succomber*, cf. lat. *succumbere*]

SUCOMBÁRE *s. f. (liv.)* faptul de a sucomba ; moarte, deces. [< *sucomba*]

SUCRÁZĂ *s. f.* zaharază. [< fr. *sucrase*]

SÚCRE *s. m.* unitate monetară în Ecuador. [< sp. *sucre*]

SUCRÓZĂ *s. f.* zaharoză. [< fr. *sucrose*]

SUCȚIÚNE *s. f. (geol.)* reducere a presiunii apei dintr-un sol nesaturat în raport cu presiunea atmosferică. [< fr. *succion*]

SÚCUB *s. m.* (op. incub) demon cu aspect feminin, care, potrivit demonologiei creștine, se unește sexual cu un strigoi sau cu un posedat. [< fr., it. *succube*]

SUCULÉNT, *-Ă adj.* cu suc mult, zemos ; savuros și hrănitor. ● *(fig.)* plin de miez, de valoare ; bogat în conținut. [cf. fr. *succulent*, lat. *succulentus*]

SUCULÉNȚĂ *s. f. (adesea fig.)* însușirea de a fi suculent. ● savoare, gust. [cf. fr. *succulence*]

SUCURSÁLĂ *s. f.* întreprindere comercială, bancară etc. subordonată unei alte întreprinderi similare ; filială. [< fr. *succursale*, cf. lat. *succursus* — ajutor]

SUCUSIÚNE *s. f. (med.)* metodă de punere în evidență a lichidului amestecat cu un gaz dintr-un organ cavitar prin clătinarea bolnavului. [pron. *-si-u-.* / < fr. *succussion*, cf. lat. *succussio*]

SUD *s. n.* 1. unul dintre cele patru puncte cardinale principale, care se află în partea opusă nordului ; miazăzi. 2. parte a globului, a unui continent etc. așezată spre sud (1). [< fr. *sud*, cf. germ. *Süden*]

SUDÁ *vb. I. tr.* a îmbina (realizînd o legătură atomică) două piese de metal astfel încît să adere perfect una la cealaltă. ● *refl. (despre oase, ligamente)* a se uni, a se lega. ● *refl. (despre elemente de vorbire)* a se alipi unul de altul, formînd un singur cuvînt. [< fr. *souder*]

SUDÁBIL, *-Ă adj. (despre metale)* care se poate suda. [cf. fr. *soudable*]

SUDABILITÁTE *s. f.* calitatea unui metal de a putea fi sudat. [cf. fr. *soudabilité*]

SUDÁJ *s. n.* sudare. [< fr. *soudage*]

SUDAMÍNĂ *s. f. (med.)* erupție cutanată de vezicule pline cu lichid clar ; miliaria. [< fr. *sudamina*, cf. lat. *sudare* — a transpira]

SUDÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) suda și rezultatul ei ; sudaj ; sudat ; sudură. [< *suda*]

SUDÁT *s. n.* sudare. [< *suda*]

SUDAȚIE *s. f.* **1.** separarea componenților lichizi (sau cu un punct de topire scăzut) dintr-un amestec prin încălzirea înceată și progresivă a amestecului. **2.** transpirație abundentă provocată în scop curativ ; năduşire. **3.** *(mar.)* umiditate în magaziile navei produsă de condensarea vaporilor emanați de diverse mărfuri. [gen. *-iei.* var. *sudațiune s. f.* / cf. fr. *sudation*, lat. *sudatio*]

SUDAȚIÚNE *s. f.* v. sudație.

SUD-ÉST *s. n.* punct cardinal secundar, situat între sud și est ; regiune situată între sud și est. [cf. fr. *sud-est*]

SUD-ÉSTIC, -Ă *adj.* de la (dinspre) sud-est. [< *sud-est* + *-ic*]

SÚDIC, -Ă *adj.* de (la) sud ; spre sud ; meridional. [< *sud* + *-ic*]

SUDÍST *s. m.* luptător al Confederației Sudului din războiul civil din S.U.A., din 1861—1865. [< fr. *sudiste*]

SUDÓR, -OÁRE *s. m. f.* muncitor specializat în lucrări de sudură. [cf. fr. *soudeur*]

SUDORÁL, -Ă *adj.* sudorific. O *apă ~ă* = sudoare. [< engl. *sudoral*, cf. lat. *sudor* — sudoare]

SUDORÁȚIE *s. f.* transpirație. [după fr. *sudorification*]

SUDORÍFIC, -Ă *adj., s. n.* (medicament) care produce sudoare, transpirație. [< fr. *sudorifique*, cf. lat. *sudor* — sudoare, *facere* — a face]

SUDORIPÁRĂ *adj. f. glandă ~* = glandă care secretează sudoare. [< fr. *sudoripare*, cf. lat. *sudor* — sudoare, *parere* — a produce]

SUDÚRĂ *s. f.* **1.** operație de sudare ; rezultatul acestei operații ; *(p. ext.)* locul unde s-au lipit prin sudare două metale. **2.** *(fig.)* îmbinare, închegare, legătură. [< fr. *soudure*]

SUD-VÉST *s. n.* punct cardinal secundar, situat între sud și vest ; regiune situată între sud și vest. [după fr. *sud-ouest*]

SUD-VÉSTIC, -Ă *adj.* de la (dinspre) sud-vest. [< *sud-vest* + *-ic*]

SUÉTĂ *s. f. (med.)* boală infecțioasă și contagioasă datorată unui virus, care se caracterizează prin transpirații intense. [pron. *su-e-*. [< fr. *suette*]

SUFÉCT, -Ă *adj., s. m. (ant.)* (consul) care înlocuia pe altul, defunct înainte de expirarea magistraturii sale. [< lat. *suffectus*, cf. *sufficere* — a substitui]

SUFÉT *s. m.* magistrat suprem în Cartagina, a cărui funcție dura un an. [pl. *-eți.* / cf. fr. *suffète*, lat. *suffes*]

SUFICIÉNT, -Ă *adj.* **1.** *(adesea adv.)* destul, de ajuns. **2.** *(despre oameni)* încrezut, prea mulțumit de sine ; înfumurat. [pron. *-ci-ent.* / cf. it. *sufficiente*, fr. *suffisant*, lat. *sufficiens*]

SUFICIÉNȚĂ *s. f.* **1.** faptul de a fi suficient ; îndestulare. **2.** vanitate ; îngîmfare ridicolă. [pron. *-ci-en-*. / cf. it. *sufficienza*, fr. *suffisance*]

SUFÍSM *s. n.* sistem de gîndire mistic-teozofic, apărut în sec. VIII în Arabia și Persia cu caracter anticlerical și ascetic. [< fr. *soufisme*]

SUFÍST, -Ă *adj.* referitor la sufism, propriu sufismului. // *s. m. f.* adept al sufismului. [< fr. *soufiste*]

SUFÎT *s. m. (liv.)* scriitor care a expus sufismul. [< fr. *soufite*]

SUFÎT[1] *s. n.* ornament din var și nisip, executat în special pe tavan. [< it. *soffita*]

SUFÍTĂ[1] *s. f.* foaie de pînză din același material cu cortina, închisă la partea de sus a arlechinului. [< it. *soffitto*]

SUFÍTĂ[2] *s. f.* v. sofită.

SUFÍTIC, -Ă *adj. (liv.)* referitor la sufiți ; care aparține, propriu sufiților. [cf. fr. *soufitique*]

SUFÍX *s. n.* sunet sau îmbinare de sunete care se adaugă la rădăcina unui cuvînt, creindu-se astfel noi cuvinte, sensuri sau valori gramaticale. [pl. *-xe.* / cf. fr. *suffixe*, lat. *suffixus*]

SUFIXÁ *vb. I. tr.* a adăuga un sufix la rezultatul ei ; sufixație. [< *sufix*]

SUFIXÁL, -Ă *adj.* referitor la sufixe ; care îndeplinește funcție de sufix. [cf. fr. *suffixal*]

SUFIXÁRE *s. f.* acțiunea de a sufixa și rezultatul ei ; sufixație. [< *sufixa*]

SUFIXÁȚIE *s. f.* sufixare. [gen. *-iei.* / < fr. *suffixation*]

SUFIXOÍD *s. n.* pseudosufix. [pron. *-xo-id.* / < fr. *suffixoïde*]

SUFLÁJ *s. n.* **1.** construcție menită să consolideze carena unei nave. **2.** corectarea deformațiilor unei linii de cale ferată prin introducerea de balast sub traverse. [< fr. *soufflage*]

SUFLÁNTĂ *s. f.* compresor (centrifugal) folosit pentru volume mari de aer la presiuni mijlocii. [< fr. *soufflante*]

SUFLEÓR *s. m.* cel care suflă actorilor. în timpul unei reprezentații, replicile pe care urmează să le spună. [pron. *-flör.* var. *sufler* s. m. / < fr. *souffleur*]

SUFLÉR *s. m.* v. sufleor.

SUFLERÍE *s. f.* totalitatea tuburilor unei orgi. O *~ aerodinamică* = tunel amenajat pentru studiul forțelor aerodinamice ; tunel aerodinamic. [gen. *-iei.* / < fr. *soufflerie*]

SUFLÉU *s. n.* preparat culinar asemănător cu budinca, făcut din legume fierte, ouă brînză și unt sau din fructe. [pl. *-uri.* / < fr. *soufflé*]

SÚFLU *s. n.* **1.** agitare a aerului (produsă de vînt). ● presiune exercitată de gazele rezultate din explozia unui exploziv. **2.** *(med.)* zgomot cardiac care se observă în anumite boli de inimă și se aseamănă cu zgomotul unor foale. [< fr. *souffle*]

SUFLÚRĂ *s. f.* defect de turnare al unor piese de metal, constînd dintr-un gol mic produs de gazele degajate în timpul solidificării pieselor. [< fr. *soufflure*]

SUFOCÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) înăbuși (din lipsă de aer). [p. i. *sufóc*, 3,6 *-că.* / < fr. *suffoquer*, cf. lat. *suffocare*]

SUFOCÁNT, -Ă *adj.* care sufocă ; înăbușitor. [cf. fr. *suffocant*]

SUFOCÁRE *s. f.* faptul de a (se) sufoca ; sufocație. [< *sufoca*]

SUFOCÁȚIE *s. f.* sufocare. [gen. *-iei.* / cf. fr. *suffocation*, lat. *suffocatio*]

SUFRAGÁN, -Ă *adj., s. m.* v. sufragrant.

SUFRAGÁNT, -Ă *adj., s. m.* (episcop) care depinde de un mitropolit. [var. *sufragan, -ă* adj., s. m. / cf. fr. *suffragant*, it. *suffragante*]

SUFRAGÉTĂ *s. f.* partizană a mișcării femeilor din Anglia de la începutul sec. XX, prin care se urmărea obținerea drepturilor politice pentru acestea. [< fr. *suffragette*]

SUFRÁGIU *s. n.* **1.** vot. O *~ universal* = drept de vot acordat tuturor cetățenilor ma-

jori ai unei țări. 2. *(p. ext.)* aprobare, asentiment. [pron. *-giu.* var. *sufraj* s. n. / < lat. *suffragium*, cf. fr. *suffrage*]

SUFRÁJ *s. n.* v. s u f r a g i u.

SUFÚZIE *s. f.* v. s u f u z i u n e.

SUFUZIÚNE *s. f.* 1. răspindire sub piele a unei umori. 2. proces de spălare a rocilor de către apele subterane. [var. *sufuzie* s. f. / < fr. *suffusion*, cf. lat. *suffusio*]

SUGATÍV, -Á *adj.* care suge, absoarbe ; absorbant. O *hîrtie ~ă (și s. f.)* = hîrtie poroasă și groasă, care suge cerneala. [cf. it. *(carta) sugante* < *sugare*]

SUGERÁ *vb. I. tr.* a face să se ivească în mintea cuiva, o idee, un gînd etc. [< fr. *suggérer*, cf. lat. *suggerere* — a pune dedesubt]

SUGERÁRE *s. f.* acțiunea de a sugera și rezultatul ei. [< *sugera*]

SUGERATÍV, -Á *adj* sugestiv. [cf. it. *suggeritivo*]

SUGESTÍBIL, -Á *adj.* care poate fi influențat prin sugestie. [cf. fr. *suggestible*]

SUGESTIBILITÁTE *s. f. (rar)* capacitatea de a fi sugestibil ; posibilitatea de a fi influențat prin sugestii. [cf. fr. *suggestibilité*]

SUGÉSTIE *s. f.* 1. influență exercitată asupra psihicului sau comportamentului cuiva. 2. sugerare ; propunere. [gen. *-iei.* var. *sugestiune* s. f. / cf. fr. *suggestion*, lat. *suggestio*]

SUGESTIONÁ *vb. I. tr., refl.* a(-și) produce o sugestie. [pron. *-ti-o-.* / < fr. *suggestionner*]

SUGESTIONÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) sugestiona și rezultatul ei. [pron. *-ti-o-.* / < *sugestiona*]

SUGESTIÚNE *s. f.* v. s u g e s t i e.

SUGESTÍV, -Á *adj. (adesea adv.)* care sugerează ceva ; grăitor ; sugerativ. [< fr. *suggestif*]

SUGESTIVITÁTE *s. f. (rar)* însușirea de a sugestiona pe alții sau de a fi ușor sugestionat. [cf. fr. *suggestivité*]

SUGILÁȚIE *s. f. (med.)* ușoară echimoză a pielii ; sufuziune sanguină. [< fr. *sugillation*, cf. lat. *sugillatio*]

SUICÍD *s. n. (franțuzism)* sinucidere. [pron. *su-i-.* / < fr. *suicide*]

SUÍDE *s. n. pl.* familie de mamifere cuprinzînd porcul, mistrețul etc. ; *(la sg.)* animal din această familie. [pron. *șu-i-.* / < fr. *suidés*, cf. lat. *sus* — porc]

SUIFÓRME *s. f. pl.* subordin de mamifere paricopitate cu pielea groasă și acoperită cu peri tari și rari, cuprinzînd mistrețul, hipopotamul etc. [< it. *suiformi*, cf. lat. *sus* — porc, *forma* — formă]

SUI-GÉNERIS *adj. invar.* special ; unic în felul său. [pron. *su-i-.* / < lat. *sui-generis*]

SUÍNE *s. n. pl.* subfamilie de paricopitate din familia suidelor, avînd ca tip porcul sălbatic ; *(la sg.)* animal din această subfamilie. [pron. *su-i-.* / < it. *suini*, cf. lat. *suinus* — de porc]

SUING *s. n.* v. s v i n g.

SUINGÁ *vb. I.* v. s v i n g a.

SUÍTĂ *s. f.* 1. grup care întovărășește o persoană importantă ; alai. 2. *(muz.)* ciclu de piese muzicale instrumentale cu caracter variat. 3. serie, șir de idei, de reprezentări, etc. [pron. *su-i-.* / < fr. *suite*, cf. lat. t. *secuta* < *sequi* — a urma]

-SÚLC element secund de compunere savantă cu sensul „despicat", „crestat". [< lat. *sulcare* — a brăzda]

SULCÁT, -Ă *adj. (despre un organ vegetal)* brăzdat. [cf. lat. *sulcus* — brazdă]

SULF *s. n.* metaloid de culoare galbenă-deschisă, cu miros neplăcut, foarte răspîndit în natură ; *(pop.)* pucioasă. [cf. lat. *sulfur*, fr. *soufre*]

SULFAMÍDĂ *s. f.* medicament preparat dintr-o serie de substanțe organice cu bază de sulf, folosit în combaterea diferitelor infecții. [< fr. *sulfamide*]

SULFAMIDEMÍE *s. f.* prezența de sulfamide în sînge. [gen. *-iei.* / < fr. *sulfamidémie*]

SULFAMIDOREZISTÉNȚĂ *s. f.* rezistență a microbilor la tratamentul cu sulfamide. [< fr. *sulfamidorésistance*]

SULFAMIDOTERAPÍE *s. f.* tratament contra infecțiilor făcut cu sulfamide. [gen. *-iei.* / < fr. *sulfamidothérapie*]

SULFAMIDURÍE *s. f.* prezența în urină a sulfamidelor eliminate prin rinichi. [gen. *-iei.* / < fr. *sulfamidurie*]

SULFÁT *s. m.* sare a acidului sulfuric. [< fr. *sulfate*]

SULFATÁ *vb. I. tr.* 1. a acoperi plăcile unui acumulator cu cristale de sulfat de plumb. 2. a muia un material într-o baie de sulfat metalic pentru a-l conserva mai bine. ● a trata (plantele, semințele) cu o soluție de sulfat de cupru pentru combaterea paraziților. [cf. fr. *sulfater*]

SULFATÁRE *s. f.* acțiunea de a sulfata și rezultatul ei. [< *sulfata*]

SULFATÁZĂ *s. f.* enzimă care se găsește în toate organele corpului animalelor, îndeosebi în rinichi. [< fr. *sulphatase*]

SULFATIZÁRE *s. f.* îndepărtare a sulfului din minereuri sulfuroase prin încălzire oxidantă. [< *sulfat* + *-iza*]

SULFHÍDRIC *adj. m. acid* ~ = hidrogen sulfurat. [< fr. *sulfhydrique*]

SULFÍD *s. m.* combinație a unei sulfuri cu un metal ; sare a acidului sulfhidric. [< germ. *Sulfid*]

SULFIDÁRE *s. f.* xantogenare. [< *sulfid* + *-a*]

SULFÍT *s. m.* sare a acidului sulfuros. [< fr. *sulfite*]

SULFITÁ *vb. I. tr.* 1. a folosi bioxidul de sulf ca dezinfectant, decolorant etc., în special în vinificație. 2. a trata cu sulfit de sodiu unele extracte tanante vegetale. [< fr. *sulfiter*]

SULFITÁJ *s. n.* sulfitare. [< fr. *sulfitage*]

SULFITÁRE *s. f.* acțiunea de a sulfita și rezultatul ei ; sulfitaj. [< *sulfita*]

SULFIZÁ *vb. I. tr.* a trata termochimic cu sulf piesele din oțel sau din fontă. [< *sulf* + *-iza*]

SULFIZÁRE *s. f.* acțiunea de a sulfiza și rezultatul ei. [< *sulfiza*, după fr. *sulfinisation*]

SULFOARSENIÚRĂ *s. f.* arseniură de sulf. [cf. fr. *sulfo-arseniure*]

SULFOBACTÉR *s. m.* bacterie care folosește în procesul de chimiosinteză energia rezultată din oxidarea hidrogenului sulfurat. [var. *sulfobacterie* s. f. / cf. fr. *sulfo-bactérie*]

SULFOBACTÉRIE *s. f.* v. s u l f o b a c t e r.

SULFOCARBONÍSM *s. n.* intoxicație cu sulfură de carbon. [< fr. *sulfocarbonisme*]

SULFOCIANÚRĂ *s. f.* cianură de sulf ; rodanură ; tiocianat. [pron. *-ci-a-.* / < fr. *sulfocyanure*]

SULFONÁ *vb. I. tr.* a introduce acid sulfuric în molecula unei substanțe organice. [< fr. *sulfoner*]

SULFONÁRE *s. f.* acțiunea de a sulfona și rezultatul ei. [< *sulfona*]

SULFÓNE *s. f. pl. (chim.)* compuși pe bază de sulf înrudiți cu sulfamidele, folosiți în tratamentul leprei. [< fr. *sulfones*]

SULFURÁ *vb. I. tr.* 1. a acoperi, parțial sau total, cu o peliculă de sulfură un mineral. 2. a trata cu sulfură de carbon boabele de mazăre, de fasole, de cereale etc. atacate de gărgărițe. 3. a injecta în sol sulfură de carbon pentru a combate vătămătorii. [< fr. *sulfurer*]

SULFURÁRE *s. f.* acțiunea de a sulfura și rezultatul ei. [< *sulfura*]

SULFURÁT, -Ă *adj.* combinat cu sulf. O *hidrogen* ~ = gaz incolor, toxic, cu miros de ouă stricate ; acid sulfhidric. [cf. fr. *sulfuré*]

SULFÚRĂ *s. f.* compus al sulfului cu un metal, cu un metaloid sau cu un radical organic. [cf. fr. *sulfure*]

SULFÚRIC, -Ă *adj.* referitor la sulf, de sulf. O *acid* ~ = acid anorganic în formă de lichid incolor, foarte corosiv, care înnegrește materia organică ; vitriol. [cf. fr. *sulfurique*]

SULFURIZÁ *vb. I. tr.* a dezinfecta, a dezinsectiza și deratiza cu bioxid de sulf gazos. [< fr. *sulfuriser*]

SULFURIZÁRE *s. f.* acțiunea de a sulfuriza și rezultatul ei. [< *sulfuriza*]

SULFURÓS, -OÁSĂ *adj.* care conține sulf. O *acid* ~ = acid organic care conține în molecula trei atomi de oxigen. [cf. fr. *sulfureux*]

SULKY *s. n.* trăsurică pe două roți, foarte ușoară, folosită la cursele de trap. [pron. *salchi.* / < engl., fr. *sulky*]

SULTANÁT *s. n.* stat monarhic, condus de un sultan. [pl. *-te, -turi.* / cf. fr. *sultanat*]

SULTANÍNĂ *s. f.* soi de viță de vie cultivată pentru stafide. [< germ. *Sultanine*]

SÚLTĂ *s. f.* sumă de bani care, într-un partaj sau într-un schimb, compensează diferența de valoare a părții din moștenire cuvenite sau a bunurilor schimbate. [< fr. *soulte*]

SUMÁ *vb. I. tr. (liv.)* a face suma unor termeni ; a totaliza. [cf. fr. *sommer*, lat. *summare*]

SUMÁBIL, -Ă *adj. (mat.) funcție ~ă* = funcție integrabilă. [< *suma* + *-bil*]

SUMÁC *s. n.* arbust mediteranean ale cărui frunze, bogate în tananți, sînt folosite la fabricarea pieilor fine. [< fr. *sumac*, cf. ar *summâq*]

SUMACÁRE *s. f. (tehn.)* tratare a pieilor cu o zeamă din extract de sumac. [< *sumac* + *-a*]

SUMÁR, -Ă *adj.* redat în puține cuvinte ; pe scurt, succint. ● expeditiv, făcut în fugă, fără respectarea formulelor obișnuite. ● *(despre îmbrăcăminte)* care constă din puține articole ; strict necesar. // *s. n.* cuprins, tablă de materii. ● rezumat. [< lat. *sumarium*, cf. fr. *sommaire*]

SUMÁTOR *s. n.* dispozitiv de adunare-scădere la calculatoarele electronice. [cf. it. *sommatorio*]

SUMÁȚIE *s. f.* apariția unei reacții fiziologice într-un organism în urma mai multor excitații succesive. [< germ. *Summation*, cf. lat. *summa* — adunare]

SÚMBRU, -Ă *adj.* 1. întunecat. 2. *(fig.)* posomorît, trist. ● chinuit de gînduri. [< fr. *sombre*]

SUMISIÚNE *s. f. (liv.)* supunere, ascultare. [< fr. *soumission*, cf. lat. *submissio*]

SÚMMUM *s. n.* punctul cel mai înalt, culme care nu poate fi depășită. [< lat. *summum*]

SÚMO *s. n. (sport)* luptă japoneză care se desfășoară pe un ring special și în care este declarat învins adversarul care cade primul pe podea, atinge podeaua cu mîna sau scoate în afara ringului unul sau ambele picioare. [< jap. *sumo*]

SÚNDER *s. n. (telec.)* receptor. [< engl. *sounder*]

SÚNNA *s. f. (rel.)* una dintre cărțile sfinte ale mahomedanilor. [< fr., it. *sunna*, cf. ar. *sunnah* — tradiție]

SUNNÍSM *s. n.* curent al islamului bazat pe recunoașterea sunnei. [cf. fr. *sunnisme*]

SUNNÍT, -Ă *s. m. f.* mahomedan care respectă preceptele înscrise în sunna. [< fr. *sunnite*]

SUPÁ *vb. I. intr.* a cina, a lua masa seara tîrziu (după ieșirea de la un spectacol). [< fr. *souper*]

SUPÁPĂ *s. f.* organ de întrerupere sau de restabilire a circuitului unui fluid care trece printr-un orificiu al unui mecanism; valvă, ventil. [< fr. *soupape*]

SÚPĂ *s. f.* zeamă de legume sau de carne de vită ori de pasăre fiartă cu legume. [< fr. *soupe*]

SUPER- element prim de compunere savantă cu semnificația : 1. „adăugare", „adunare", „suprapoziție", „exces". 2. „care stă deasupra", „superior", „care trece dincolo", „întrece" ; „condiție, poziție superioară". 3. „extraordinar", „superlativ". v. s u p r a-. [< fr. *super-*, lat. *super*]

SUPERANGULÁR, -Ă *adj. (fot. ; despre obiective)* care are un unghi de deschidere mai mare, astfel încît poate încadra o imagine mai mare decît un obiectiv normal ; superunghiular. [cf. fr. *superangulaire*]

SUPERARBÍTRU *s. m.* supraarbitru. [< germ. *Superarbitrium*]

SUPÉRB, -Ă *adj.* 1. splendid, măreț, impunător ; impresionant. 2. neobișnuit de frumos. ● foarte bun, foarte gustos. 3. *(rar)* mîndru, trufaș. [cf. fr. *superbe*, lat. *superbus*]

SUPERBÍE *s. f. (liv.)* orgoliu, îngîmfare ; insolență. [< lat. *superbia*]

SUPERCARGÓ *s. n.* 1. persoană ambarcată pe o navă comercială de către proprietarul mărfurilor în scopul de a-i reprezenta interesele comerciale, a supraveghea transportul etc. 2. marinar pe bordul navelor S.U.A. cu atribuții de secretariat și contabilitate. [< engl., fr. *supercargo*]

SUPERCIMÉNT *s. n.* ciment care se întărește foarte repede după ce se amestecă cu apa. [cf. fr. *superciment*]

SUPERCRUSTÁL, -Ă *adj. (geol.)* format pe suprafața Pămîntului. [< germ. *superkrustal*]

SUPERELOGIÁ *vb. I. tr.* a elogia peste măsură. [pron. *-gi-a.* p. i. 3, 6 *-giază*, ger. *-iind.* / < *super-* + *elogia*]

SUPERELOGIÉRE *s. f.* acțiunea de a superelogia și rezultatul ei. [< *superelogia*]

SUPERFECUNDÁȚIE *s. f. (biol.)* fecundare succesivă a două ovule la interval de cîteva zile unul de altul, ambele provenind din aceeași ovulație. [< fr. *superfécondation*]

SUPERFETAȚIE *s. f. (liv.)* 1. prisosință, belșug prea mare. 2. abundență de cuvinte, repetare nefolositoare. v. redundanță. [gen. *-iei.* / < fr. *superfétation*]

SUPERFICIÁL, -Ă *adj. (adesea adv.)* care există numai la suprafață, fără să pătrundă în adîncime ; de la suprafață. ● *(fig.)* care privește și tratează lucrurile cu ușurință, ușuratic ; lipsit de adîncime ; neesențial. [pron. *-ci-al.* / cf. fr. *superficiel*, lat. *superficialis*]

SUPERFICIALITÁTE *s. f.* însușirea a ceea ce este superficial ; lipsă de adîncime, de profunzime. ● *(concr.)* lucru superficial. [pron. *-ci-a-.* / cf. fr. *superficialité*]

SUPERFÍCIE *s. f. (rar)* suprafață ; arie. O *(jur.) drept de* ~ = drept de proprietate care se mărginește numai la suprafața solului și la ceea ce este deasupra lui. [gen. *-iei.* / < fr. *superficie*, lat. *superficies*]

SUPERFÍLM *s. n. (cinem.)* superproducție. [cf. fr. *superfilm*]

SUPERFÍN, -Ă *adj.* foarte fin, de cea mai bună calitate ; suprafin, extrafin. [cf. fr. *superfin*]

SUPERFINISÁ *vb. I. tr. (tehn.)* a netezi foarte fin asperitățile suprafețelor unor piese sau organe de mașini. [et. incertă]

SUPERFINISÁRE *s. f.* acțiunea de a superfinisa și rezultatul ei ; superfiniție. [< *superfinisa*]

SUPERFINÍȚIE *s. f.* superfinisare. [gen. *-iei.* / < fr. *superfinition*]

SUPERFLUITÁTE *s. f. (rar)* însușirea a ceea ce este superfluu ; *(concr.)* lucru superfluu. [pron. *-flu-i-.* / cf. fr. *superfluité*]

SUPERFLUU, -ÚA *adj.* care este de prisos, care depășește necesarul ; inutil. [pron. *-flu-u.* / cf. fr. *superflu*, lat. *superfluus*]

SUPERFORTĂREÁȚĂ *s. f.* supraforțăreață. [< fr. *superforteresse*, după engl. *superfly-fortress*]

SUPERFOSFÁT *s. m.* îngrășămînt chimic pe bază de fosfat, obținut prin tratarea zgurei bazice de la cuptoarele înalte cu acid sulfuric diluat. [cf. fr. *superphosphate*]

SUPERGALAXÍE *s. f. (astr.)* grup ipotetic de galaxii foarte apropiate una de alta, [gen. *-iei.* / cf. fr. *supergalaxie*]

SUPERHETERODÍNĂ *s. f.* radioreceptor în care oscilațiile produse de unda recepționată sînt amplificate prin combinarea cu cele ale unui oscilator local. [< fr. *superhétérodyne*]

SUPERICONOSCÓP *s. n.* tub electronic mult mai sensibil decît iconoscopul. [< fr. *supericonoscope*]

SUPERINFÉCȚIE *s. f. (med.)* infecție suprаadăugată, contractată de cineva deja infectat și încă nevindecat după prima infecție. [gen. *-iei.* / < fr. *superinfection*]

SUPERINTENDÉNT *s. m. (în biserica evanghelică)* 1. preot care supraveghează o eforie. 2. episcop. [< germ. *Superintendent*]

SUPERIÓR, -OÁRĂ *adj.* 1. așezat în partea de sus ; deasupra, de sus. ● *(despre cursuri de apă)* care se află spre izvor. 2. care are un loc înalt (într-o ordine, într-o ierarhie). 3. care se distinge, se deosebește prin calități, prin merite deosebite ; care este la un nivel mai înalt. O *matematici ~oare* = parte a matematicii care folosește metode de cercetare foarte complexe. // *s. m. f.* cel care ocupă un loc mai important într-o ierarhie față de cei pe care îi are în subordine ; cel care are un grad mai mare decît altul. [pron. *-ri-or.* / cf. lat. *superior*, fr. *supérieur*]

SUPERIORITÁTE *s. f.* însușirea și starea a ceea ce este superior ; atitudine (trufașă) a celui care se crede superior. [pron. *-ri-o-.* / cf. fr. *supériorité*]

SUPERLATÍV, -Ă *adj.* care arată, exprimă o calitate aflată în cel mai înalt grad. O *grad ~ (și s. n.)* = grad de comparație al adjectivelor și al adverbelor, care arată că o însușire este în gradul cel mai înalt sau la un grad foarte înalt în comparație cu altele. [cf. lat. *superlativus*, fr. *superlatif*]

SUPERMAGAZÍN *s. n.* mare magazin universal (cu autoservire) ; supermarket. < *super-* + *magazin*, după fr. *supermarché*]

SUPERMÁRKET *s. n. (anglicism)* supermagazin. [cf. engl. *supermarket*]

SUPERMICROSCÓP *s. n.* ultramicroscop. [< *super-* + *microscop*]

SUPERNÓVĂ *s. f.* nouă de o strălucire extraordinar de mare. [< fr. *supernova*]

SUPERORTICÓN *s. n.* tub electronic pentru televiziune, mult mai sensibil decît orticonul și iconoscopul. [< germ. *Superorthikon*]

SUPEROXÍD *s. m.* peroxid. [< germ. *Superoxyd*]

SUPERPOLIAMÍDE *s. f. pl.* materiale plastice obținute prin condensarea unor acizi, servind de obicei ca fibre textile. [< fr. *superpolyamides*]

SUPERPOZÁBIL *adj. (despre două figuri)* care se pot suprapune exact. [< fr. *superposable*]

SUPERPOZÍȚIE *s. f.* suprapunere. [gen. *-iei.* / < fr. *superposition*]

SUPERPRODÚCȚIE *s. f.* film produs și lansat cu mari cheltuieli ; superfilm. [gen. *-iei.* / < fr., engl. *superproduction*]

SUPERREÁCȚIE *s. f.* procedeu folosit în radioreceptoarele cu reacție pentru mărirea sensibilității prin varierea gradului de reacție. [gen. *-iei.* / < fr. *superréaction*]

SUPERREFRACTÁR, -Ă *adj.* cu o refractaritate foarte mare. [et. incertă]

SUPERSÓNIC, -Ă *adj.* cu o viteză superioară vitezei sunetului. [cf. fr. *supersonique*]

SUPERSTÁR *s. m. (cinem.)* vedetă, star cu mare renume ; supervedetă. [cf. engl. *superstar*]

SUPERSTÍȚIE *s. f.* prejudecată determinată de credința că toate cele care se întîmplă în natură și în societate sînt manifestarea unor forțe supranaturale sau că anumite întîmplări sînt prevestiri ale viitorului ; *(p. ext.)* practică superstițioasă. [gen. *-iei.* / cf. fr. *superstition*, lat. *superstitio*]

SUPERSTIȚIÓS, -OÁSĂ *adj.* stăpînit, pătruns de superstiții ; întemeiat pe superstiții. [pron. *-ți-os.* / cf. fr. *superstitieux*]

SUPERSTRÁT *s. n.* totalitatea elementelor dintr-o limbă adăugate după formarea ei, în urma unui contact de bilingvism foarte strîns cu altă limbă ; suprastrat. [pl. *-turi*, *-te.* / < fr. *superstrat*]

SUPERTRÚST *s. n.* trust care cuprinde întreprinderile unei anumite ramuri de producție din mai multe țări capitaliste ; supratrust. [< engl. *supertrust*]

SUPERUMERÁL *s. n.* veșmînt papal care acoperă umerii. ● veșmînt de călugăr. [< it., lat. *bis. superumerale*]

SUPERUNGHIULÁR, -Ă *adj.* superangular. [cf. fr. *superangulaire*]

SUPERVEDÉTĂ *s. f.* vedetă de cinema de primă mărime ; superstar. [cf. fr. *supervedette*]

SUPERVIZÁ *vb. I. tr.* a controla și revizui din nou. [cf. fr. *superviser*]

SUPERVIZIONÁ *vb. I. tr.* a viziona din nou (un film, un spectacol). [pron. *-zi-o-.* / cf. engl. *supervise*]

SUPERVIZÓR *s. n.* program de control care supraveghează activitatea unui sistem de calcul ; monitor[2] (3). [cf. engl. *supervisor*]

SUPÉU *s. n.* cină ; masă servită seara târziu, după ieșirea de la un spectacol etc. [< fr. *souper*]

SUPIÉ *s. n.* v. supieu.

SUPIÉRĂ *s. f.* castron pentru servit supa la masă. [pron. *-pi-e-*. / < fr. *soupière*]

SUPIEU *s. n.* curea (de elastic) cusută de marginea pantalonului și petrecută pe sub talpă pentru a ține pantalonii întinși pe picior sau pentru a fixa pintenii. [pron. *-pi-eu*. var. *supié* s. n. / < fr. *sous-pied*]

SUPÍN *s. n. (gram.)* mod nepredicativ care denumește acțiunea verbală, având aceeași formă cu participiul, dar precedat de prepoziție. [pl. *-ne, -nuri*. / cf. lat. *supinum*, fr. *supin*]

SUPINATÓR *adj., s. m.* (mușchi) care permite efectuarea supinației. // *s. n.* susținător plantar. [< fr. *supinateur*, cf. lat. *supinus* — culcat pe spate]

SUPINÁȚIE *s. f.* 1. răsucire a mâinii cu podul palmei în sus. ● răsucire a piciorului în raport cu gamba. 2. decubit dorsal, cu capul răsturnat, brațele și picioarele întinse și odihnind pe pat, semn al unei mari slăbiri. [gen. *-iei*. / < fr. *supination*, cf. lat. *supinare* — a răsturna]

SUPLANTÁ *vb. I. tr. (liv.)* a înlocui pe cineva, a lua locul cuiva. [< fr. *supplanter*]

SUPLEÁNT, *-Ă s. m. f. (în trecut)* judecător care deținea prima treaptă ierarhică în magistratură. ● suplinitor. // *adj. membru ~* = membru al unui organ de partid sau de stat care exercită atribuțiile titularului în lipsa lui, având drept de vot consultativ. [pron. *-ple-ant*. / < fr. *suppléant*]

SUPLEMÉNT *s. n.* v. supliment.

SUPLEMENTÁR, *-Ă adj.* v. suplimentar.

SUPLETÍV, *-Ă adj. (despre forme gramaticale)* care completează schema flexionară a unui cuvânt. [< fr. *supplétif*, cf. lat. *supletus*]

SUPLÉȚE *s. f.* 1. însușirea de a fi suplu ; flexibilitate. 2. proprietate a unui corp solid de a putea suferi mari deformații nepermanente la încovoiere sau la torsiune sub solicitări relativ mici ; elasticitate. [< *suplu* + *-ețe*, după fr. *souplesse*]

SUPLICÁȚIE *s. f. (liv.)* rugăminte umilă ; rugăciune publică ordonată în anumite ocazii de senatul roman. [gen. *-iei*. / < lat. *supplicatio*, fr. *supplication*]

SUPLICIÁ *vb. I. tr.* a executa un condamnat la moarte. ● a tortura ; *(fig.)* a face să sufere. [pron. *-ci-a*. p. i. 3, 6 *-ciază*, ger. *-ciind*. / < fr. *supplicier*]

SUPLÍCIU *s. n.* caznă, tortură. ● *(fig.)* chin, suferință psihică. [pron. *-ciu*. / < lat. *supplicium*, cf. fr. *supplice*, it. *supplicio*]

SUPLIMÉNT *s. n.* ceea ce se adaugă pentru a completa, a întregi ; adaos. O *~ul unui unghi* = unghi care, adăugat unui unghi dat, formează împreună cu acesta 180 de grade. ● tichet special pentru unele trenuri accelerate, rapide etc. [pl. *-te, -turi*. var. *suplement* s. n. / cf. fr. *supplément*, lat. *supplementum*]

SUPLIMENTÁ *vb. I. tr.* a face, a da un supliment ; a completa, a adăuga, a împlini. [< fr. *supplémenter*]

SUPLIMENTÁR, *-Ă adj.* care se adaugă (la ceva), folosit ca supliment. O *unghi ~* = unghi care, împreună cu un unghi dat, formează 180 de grade. [var. *suplementar, -ă* adj. / cf. fr. *supplémentaire*]

SUPLIMENTÁRE *s. f.* acțiunea de a suplimenta și rezultatul ei. [< *suplimenta*]

SUPLINÍ *vb. IV. tr.* 1. a ține locul cuiva (care lipsește). 2. a împlini o lipsă, a pune la loc ; a completa. [p. i. *-nesc*. / < it. *supplire*, fr. *suppléer*, cf. lat. *supplere* — a umple din nou]

SUPLINÍRE *s. f.* acțiunea de a suplini și rezultatul ei ; *(concr.)* catedră la care funcționează un suplinitor. [< *suplini*]

SUPLINITÓR, *-OÁRE adj., s. m. f.* (profesor, institutor etc.) care suplinește pe cineva la o catedră sau *(p. ext.)* într-o muncă. [< *suplini* + *-tor*, după it. *supplitore*]

SÚPLU, *-Ă adj.* 1. cu mișcări grațioase ; mlădios, flexibil. 2. *(fig.)* lipsit de fermitate ; servil ; ușor adaptabil. [< fr. *souple*, cf. lat. *supplex*]

SUPÓRT *s. n.* ceea ce susține, ceea ce susține un lucru, un obiect. ● dispozitiv de susținere sau de sprijinire a unei alte piese, a unui sistem tehnic etc. ● *(fig.)* sprijin, reazem, ajutor. [pl. *-turi*, (s. m.) *-porți*. / < fr. *support*]

SUPORTÁ *vb. I. tr.* 1. a îndura, a suferi, a răbda. ● a da voie, a permite, a tolera. 2. a sprijini, a susține o greutate. ● a avea (sau a lua) în sarcina sa (obligații bănești). [p. i. *supórt*. / < fr. *supporter*, cf. lat. *supportare*]

SUPORTÁBIL, *-Ă adj.* care se poate suporta. [cf. fr. *supportable*]

SUPORTÁRE *s. f.* acțiunea de a suporta. [< *suporta*]

SUPÓRTER *s. m. (sport)* susținător înflăcărat al unui jucător sau al unei echipe. [< engl. *supporter*]

SUPOZITÓR *s. n.* medicament în stare solidă și de formă lunguiață, care se administrează pe cale anală. [< fr. *suppositoire*]

SUPOZÍȚIE *s. f.* 1. presupunere, ipoteză ; premisă. 2. capacitate a unui termen de a reprezenta ceva într-o propoziție. [gen. *-iei*. var. *supoziție* s. f. / cf. fr. *supposition*, lat. *suppositio*]

SUPOZIȚIÚNE *s. f.* v. supoziție.

SUPRA- element prim de compunere savantă cu semnificația : 1. „deasupra", „peste", „care se adaugă". 2. „suplinent", „adăugare". 3. „care trece peste o limită", „exces". 4. „transcendent", „de dincolo de lumea sensibilă", „supranatural". 5. „superlativ", „foarte", „extraordinar", „prea". v. super. [< fr. *supra-*, it. *sopra-*, cf. lat. *supra*]

SUPRAABUNDÉNT, *-Ă adj.* foarte abundent. [pron. *-pra-a-*. / < *supra-* + *abundent*, după fr. *surabondant*]

SUPRAABUNDÉNȚĂ *s. f.* abundență mare; belșug. [pron. *-pra-a-*. / după fr. *surabondance*]

SUPRAACÚT, *-Ă adj. (despre boli)* cu evoluție rapidă. [et. incertă]

SUPRAAGLOMERÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) aglomera peste măsură. [cf. fr. *suragglomérer*]

SUPRAAGLOMERÁRE *s. f.* aglomerare (prea) mare ; supraaglomerație. [< *supra-aglomera*]

SUPRAAGLOMERÁT, *-Ă adj.* foarte aglomerat. [pron. *-pra-a-*. / < *supraaglomera*]

SUPRAAGLOMERÁȚIE *s. f.* supraaglomerare. [< *supra-* + *aglomerație*]

SUPRAALIMENTÁ *vb. I. tr., refl.* 1. a da sau a mânca o cantitate de hrană mai mare decât cea normală ; a (se) hrăni mai substan-

țial. 2. a alimenta (un motor) cu o cantitate mai mare de amestec combustibil sau de aer decît cea necesară. [pron. *-pra-a-*. / după fr. *suralimenter*]

SUPRAALIMENTÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) supraalimenta și rezultatul ei ; supraalimentație. [pron. *-pra-a-*. / < *supraalimenta*]

SUPRAALIMENTÁȚIE *s. f.* alimentație mai bogată și mai consistentă decît cea normală, indicată în combaterea sau prevenirea unor boli ; supraalimentare. [gen. *-iei*. / < *supra-* + *alimentație*, după fr. *suralimentation*]

SUPRAANTRENÁ *vb. I. refl. (sport)* a se antrena în mod exagerat. [et. incertă]

SUPRAANTRENAMÉNT *s. n. (sport)* stare patologică rezultată în urma unor eforturi exagerate, incorect dozate. [< *supra-* + *antrenament*, după fr. *surentrainement*]

SUPRAAPRECIÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) aprecia mai mult decît merită ; a (se) supraestima ; a (se) supraevalua. [pron. *-pra-a-*. / < *supra-* + *aprecia*]

SUPRAAPRECIÉRE *s. f.* acțiunea de a (se) supraaprecia și rezultatul ei ; supraestimare. [pron. *-pra-a-pre-ci-e-*. / < *supraaprecia*]

SUPRAARBÍTRU *s. m.* arbitru care urmează să hotărască într-o chestiune asupra căreia alți arbitri au păreri deosebite ; superarbitru. [pron. *-pra-a-*. / < *supra-* + *arbitru*, după fr. *surarbitre*]

SUPRABUGETÁR *adj.* extrabugetar. [< *supra-* + *bugetar*]

SUPRACLÁSĂ *s. f. (biol.)* categorie taxonomică superioară clasei și inferioară încrengăturii. [după fr. *surclasse*]

SUPRACLORIZÁRE *s. f.* clorizare în exces. [< *supra-* + *clorizare*, după fr. *surchloration*]

SUPRACOMPRESIÚNE *s. f.* supracomprimare. [după fr. *surcompression*]

SUPRACOMPRIMÁ *vb. I. tr.* a mări compresiunea în cilindrii unui motor cu ardere internă. [după fr. *surcomprimer*]

SUPRACOMPRIMÁRE *s. f.* acțiunea de a supracomprima și rezultatul ei ; supracompresiune. [< *supracomprima*]

SUPRACONDUCTIBILITÁTE *s. f. (fiz.)* proprietate a unor metale sau aliaje aflate la temperaturi foarte scăzute de a-și pierde rezistența electrică ; supraconducție. [cf. fr. *supraconductibilité*]

SUPRACONDUCTÓR, -OÁRE *adj., s. m.* (material) care prezintă supraconductibilitate. [< fr. *supraconducteur*]

SUPRACONDÚCȚIE *s. f.* supraconductibilitate. [< fr. *supraconduction*]

SUPRACOPÉRTĂ *s. f.* învelitoare de carte care se pune deasupra copertei. [< *supra-* + *copertă*]

SUPRACÓTĂ *s. f.* cotă suplimentară. [< *supra-* + *cotă*]

SUPRACURÉNT *s. m.* curent a cărui intensitate depășește intensitatea nominală a curentului circuitului prin care trece. [< *supra-* + *curent*]

SUPRADEVELOPÁRE *s. f. (fot.)* developare prea intensă, avînd ca rezultat imagini foarte dense, cu contrast puternic. [< *supra-* + *developare*, după fr. *surdéveloppement*]

SUPRADIMENSIONÁ *vb. I. tr.* a adăuga o cantitate oarecare dimensiunilor nominale. [după fr. *surdimensionner*]

SUPRADIMENSIONÁRE *s. f.* acțiunea de a supradimensiona și rezultatul ei. [< *supradimensiona*]

SUPRADIMENSIÚNE *s. f.* cantitate care se adaugă dimensiunilor nominale. [după fr. *surdimension*]

SUPRADOMINÁNTĂ *s. f. (muz.)* treapta a șasea a unei game. [< *supra-* + *dominantă*]

SUPRAELÁSTIC, -Ă *adj., s. n.* (material) care are proprietatea de a-și reveni după întindere, a lua forma pe care este întins. [pron. *-pra-e-*. / cf. it. *sopraelastico*]

SUPRAESTIMÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) supraaprecia. [pron. *-pra-es-*. p. i. *-mez*. / < *supra-* + *estima*, după fr. *surestimer*]

SUPRAESTIMÁRE *s. f.* faptul de a (se) supraestima ; supraapreciere ; supraevaluare. [< *supraestima*]

SUPRAETAJÁ *vb. I. tr.* a mări înălțimea unei construcții adăugîndu-i (încă) un etaj. [pron. *-pra-e-*. p. i. 3, 6 *-jează*, ger. *-jînd*. / < *supra-* + *etaja*, după fr. *surélever*]

SUPRAETAJÁRE *s. f.* acțiunea de a supraetaja și rezultatul ei. [< *supraetaja*]

SUPRAEVALUÁ *vb. I. tr.* a evalua (ceva) mai mult decît trebuie, decît face ; a supraestima. [pron. *-pra-e-va-lu-a-*. p. i. 3,6 *-lu-ează*, ger. *-lu-ind*. / < *supra-* + *evalua*, după fr. *surévaluer*]

SUPRAEVALUÁRE *s. f.* acțiunea de a supraevalua și rezultatul ei ; supraestimare. [< *supraevalua*]

SUPRAEXCITÁ *vb. I. tr.* a excita peste măsură (un țesut, un organ). [cf. it. *sopraeccitare*, fr. *surexciter*]

SUPRAEXCITÁRE *s. f.* acțiunea de a supraexcita și rezultatul ei ; supraexcitație. [< *supraexcita*]

SUPRAEXCITÁȚIE *s. f.* supraexcitare. [gen. *-iei*. / cf. fr. *surexcitation*]

SUPRAEXPÚNE *vb. III. tr.* a expune prea mult o emulsie fotografică. [după fr. *surexposer*]

SUPRAEXPÚNERE *s. f.* acțiunea de a supraexpune și rezultatul ei. [< *supraexpune*]

SUPRAFAȚÁ *vb. I. tr.* a realiza un strat superficial la o piesă, la o construcție. ● a uniformiza suprafața îmbrăcămintei rutiere. [după fr. *surfacer*]

SUPRAFAȚÁRE *s. f.* acțiunea de a suprafața și rezultatul ei. [< *suprafață*]

SUPRAFÁȚĂ *s. f.* 1. față, parte exterioară a unui corp. 2. întindere delimitată (de teren, de pădure) etc. ● *(geom.)* arie limitată de o linie închisă, măsurată în unități de măsură speciale. [< *supra-* + *față*, după fr. *surface*]

SUPRAFÍN, -Ă *adj.* superfin. [cf. fr. *sopraffino*]

SUPRAFLUÍD, -Ă *adj. (despre heliu)* aflat în stare de suprafluiditate. [pron. *-flu-id*. pl. *-izi*. *-ide*. / et. incertă]

SUPRAFLUIDITÁTE *s. f.* proprietate a unor lichide aflate la temperaturi foarte scăzute de a-și pierde viscozitatea. [pron. *-flu-i-*. / < *suprafluid* + *-itate*]

SUPRAFORTĂREÁȚĂ *s. f.* (și ~ *zburătoare*) = avion greu de bombardament, blindat, cu mai multe motoare ; superfortăreață. [< fr. *superforteresse*, după engl. *superflyfortress*]

SUPRAFUZIÚNE *s. f.* rămînere în stare lichidă a unor substanțe aflate sub temperatura de solidificare ; subrăcire. [după fr. *surfusion*]

SUPRAIMPRÉSIE *s. f.* v. supraimpresiune.

SUPRAIMPRESIÚNE *s. f.* suprapunere a două sau mai multe imagini pe un film, pe o peliculă pentru a obține anumite efecte. [pron. *-pra-im-*. var. *supraimpresie* s. f. / < *supra-* + *impresiune*, după fr. *surimpression*]

SUPRAIMPRIMÁ *vb. I. tr.* 1. a tipări peste un text deja tipărit. 2. a imprima o țesă-

tură deja imprimată. [< *supra-* + *imprima*, după fr. *surimprimer*]

SUPRAIMPRIMÁRE *s. f.* acțiunea de a supraimprima și rezultatul ei ; supratipar. [< *supraimprima*]

SUPRAIMPÚNERE *s. f.* fenomen prin care un curs de apă, după ce s-a înfundat în roci friabile, continuă să taie structuri geologice diferite, păstrîndu-și direcția inițială. [< *supra-* + *impunere*, după fr. *surimposition*]

SUPRAINFÉCȚIE *s. f.* infectare din nou a unui organism încă nevindecat prin același microb. [cf. fr. *superinfection*]

SUPRAÎNĂLȚÁ *vb. I. tr.* a ridica nivelul unui drum, al unei căi ferate, al apelor unui lac de acumulare etc. [< *supra-* + *înălța*, după fr. *surélever*]

SUPRAÎNĂLȚÁRE *s. f.* 1. acțiunea de a supraînălța și rezultatul ei. ● diferență de nivel între cele două margini ale unei șosele sau căi ferate în curbă pentru diminuarea sau anularea forței centrifuge. 2. *(constr.)* mărire a săgeții unui arc de boltă prin așezarea capetelor arcului deasupra nivelului zidurilor de sprijin. [< *supraînălța*]

SUPRAÎNCĂLZÍ *vb. I. tr. (tehn.)* a încălzi un material la o temperatură mai înaltă decît cea necesară producerii unui anumit fenomen sau proces. [< *supra-* + *încălzi*, după fr. *surchauffer*]

SUPRAÎNCĂLZÍRE *s. f.* acțiunea de a supraîncălzi și rezultatul ei. [< *supraîncălzi*]

SUPRAÎNCĂLZITÓR *s. n.* instalație care servește pentru supraîncălzirea aburilor unui cazan cu aburi. [< *supraîncălzi* + *-tor*, după fr. *surchauffeur*]

SUPRAÎNCĂRCÁ *vb. I. tr.* a suprasolicita. [< *supra-* + *încărca*, după fr. *surcharger*, it. *sopraccaricare*]

SUPRAÎNCĂRCÁRE *s. f.* acțiunea de a supraîncărca și rezultatul ei ; suprasolicitare. [< *supraîncărca*]

SUPRALĂRGÍRE *s. f.* lărgire a unei șosele în curbă. [< *supra-* + *lărgire*, după fr. *surlargeur*]

SUPRALICITÁ *vb. I. intr.* a oferi la o licitație un preț mai mare decît prețul oferit (de cineva) anterior. ● *(fig.)* a oferi ceva în plus, a oferi mai mult decît altcineva la o întrecere. [*supra* + *licita*, după fr. *surenchérir*]

SUPRALICITÁRE *s. f.* acțiunea de a supralicita ; supralicitație. [< *supralicita*]

SUPRALICITATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care supralicitează. [< *supralicita* + *-tor*]

SUPRALICITÁȚIE *s. f.* supralicitare ; licitație care are loc în urma altei licitații pentru același obiect. ● *(fig.)* promisiune care întrece altă promisiune făcută de altcineva. [gen. *-iei*. / < *supra* + *licitație*, după fr. *surenchère*]

SUPRALUMÍNĂ *s. f. (constr.)* parte dintr-o fereastră sau dintr-o ușă situată deasupra cercevelelor sau a canaturilor mobile și separată de acestea printr-o piesă fixă orizontală. [< *supra-* + *lumină*]

SUPRAMATURÁȚIE *s. f.* stadiu al semințelor și fructelor ajunse la maturitate. [gen. *-iei*. / < *supra-* + *maturație*]

SUPRAMODULÁȚIE *s. f. (telec.)* modulație a unui semnal purtător cu un semnal modulator de amplitudine mai mare. [gen. *-iei*. / după fr. *surmodulation*]

SUPRAMONOPÓL *s. n.* denumire dată de Lenin monopolurilor internaționale, care reprezintă înțelegeri încheiate între cele mai mari monopoluri din diferite țări cu privire la împărțirea pieților, la prețuri, la dimensiunile producției. [< *supra-* + *monopol*]

SUPRAMÚNCĂ *s. f. (ec.)* muncă suplimentară care creează plusvaloarea însușită de capitalist și pe care muncitorul o efectuează peste ceea ce este necesar pentru întreținerea lui și a familiei lui. [< *supra-* + *muncă*, după fr. *surtravail*]

SUPRANATURÁL, -Ă *adj. (despre fenomene, ființe etc. ; în concepțiile mistice)* care se pretinde că ar fi mai presus de forțele și de legile naturii și împotriva lor ; care nu s-ar putea explica în mod obișnuit, în mod natural ; miraculos, fantastic. ● extraordinar , excepțional. // *s. n.* ceea ce se pretinde a fi mai presus de legile naturii. [< *supra-* + *natural*, după fr. *surnaturel*]

SUPRANATURALÍSM *s. n.* formă excesivă a naturalismului. [după fr. *surnaturalisme*]

SUPRANATURALITÁTE *s. f. (rar)* caracter supranatural. [cf. it. *soprannaturalità*]

SUPRANAȚIONÁL, -Ă *adj.* care aparține unui organism, unei puteri plasate deasupra guvernului fiecărei națiuni ; suprastatal, transnațional. [cf. fr. *supranational*, it. *soprannazionale*]

SUPRANORMATÍV, -Ă *adj.* care este peste normă, în afara normei. [< *supra-* + *normativ*]

SUPRANÚME *s. n.* nume adăugat la numele propriu al unei persoane. ● poreclă. [pl. invar. / < *supra-* + *nume*, după fr. *surnom*]

SUPRANUMERÁR, -Ă *adj.* care se adaugă, care vine peste numărul fixat, necesar, obișnuit. [< *supra-* + *numerar*, după fr. *surnuméraire*]

SUPRANUMÍ *vb. IV. tr.* a da cuiva un supranume. [p. i. *-mesc*. / < *supra-* + *numi*, după fr. *surnommer*]

SUPRAOFERTÁ *vb. I. intr.* a face o supraofertă. [pron. *-pra-o-*. / < *supra-* + *oferta*]

SUPRAOFÉRTĂ *s. f.* ofertă mai avantajoasă, făcută după ce s-a încheiat o licitație. [pron. *-pra-o-*. / < *supra-* + *ofertă*]

SUPRAÓM *s. n.* termen care desemnează ideea omului desăvîrșit atît ca gen, cît și ca individualitate. ● *(în filozofia lui Nietzsche)* tipul omului superior prin voință. [< *supra-* + *om*, după germ. *Übermensch*, fr. *surhomme*, it. *superuomo*]

SUPRAOMENÉSC, -EÁSCĂ *adj.* care depășește puterile unui om. [pron. *-pra-o-*. / < *supra-* + *omenesc*, după fr. *surhumain*]

SUPRAORBITÁL, -Ă *adj.* supraorbitar. [pron. *-pra-or-*. / cf. it. *sopraorbitale*]

SUPRAORBITÁR, -Ă *adj. (anat.)* situat deasupra orbitei ; supraorbital. [după fr. *surorbitaire*]

SUPRAORDINÁRE *s. f.* v. supraordonare.

SUPRAORDONÁRE *s. f.* cuprinderea în sfera unei noțiuni a altor noțiuni cu sferă mai mică. [pron. *-pra-or-*. var. *supraordinare* s. f. / < *supra-* + *ordonare*]

SUPRAORDONÁT, -Ă *adj.* care are un loc superior (într-o clasificație, într-o ierarhie). ○ *fracție ~ă* = fracție ordinară mai mare decît întregul ; *propoziție ~ă* = propoziție regentă ; *noțiune ~ă* = noțiune care cuprinde alte noțiuni cu sferă mai mică. [pron. *-pra-or-*. / < *supra-* + *ordonat*, după *subordonat*]

SUPRAOXIDÁ *vb. I. tr.* a oxida puternic. [< *supra-* + *oxida*, după fr. *suroxyder*]

SUPRAOXIDÁRE *s. f.* acțiunea de a supraoxida și rezultatul ei. [< *supraoxida*]

SUPRAOXIGENÁ *vb. I. tr.* a oxigena puternic, excesiv. [< *supra-* + *oxigena*, după fr. *suroxygéner*]

SUPRAOXIGENÁRE *s. f.* acțiunea de a supraoxigena și rezultatul ei ; supraoxigenație. [< *supraoxigena*]

SUPRAOXIGENÁȚIE *s. f.* supraoxigenare. [după fr. *suroxigénation*]

SUPRAPONDERALITÁTE *s. f. (fiz.)* efect asupra unui organism viu al acțiunii forțelor de inerție datorate variațiilor de viteză sau schimbării de direcție a unui vehicul cosmic. [< *supra-* + *ponderalitate*]

SUPRAPOPULÁ *vb. I. refl. (despre orașe, regiuni etc.)* a-și spori populația peste limitele normale. [< *supra-* + *popula*, după fr. *surpeupler*]

SUPRAPOPULÁRE *s. f.* faptul de a se suprapopula. [< *suprapopula*]

SUPRAPOPULÁT, -Ă *adj. (despre orașe, țări etc.)* populat peste măsură. [< *suprapopula*]

SUPRAPOPULÁȚIE *s. f.* **1.** mare concentrare a populației într-un oraș, într-o regiune etc. **2.** *(biol.)* existența unei densități excesive de organisme pe o anumită arie. **3.** *(ec.)* ~ *relativă* = *(în capitalism)* excedent al populației muncitorești în raport cu necesitățile de forță de muncă ale capitalului ; masă de șomeri. [gen. *-iei*. / < *supra-* + *populație*, după fr. *surpopulation*]

SUPRAPREFIXÁRE *s. f. (lingv.)* derivare cu prefixe multiple sau de la teme anterior prefixate. [< *supra-* + *prefixare*]

SUPRAPRESIÚNE *s. f.* presiune care întrece presiunea normală admisă. [pron. *-si-u-*. / < *supra-* + *presiune*, după fr. *surpression*]

SUPRAPRÉȚ *s. n.* preț mai mare decît cel oficial ; preț de speculă. [pl. *-țuri*. / < *supra-* + *preț*]

SUPRAPROBLÉMĂ *s. f.* supratemă. [< *supra-* + *problemă*]

SUPRAPRODÚCȚIE *s. f.* fenomen periodic și inevitabil exprimînd antagonismul modului de producție capitalist, care constă în producția de mărfuri în cantitate mai mare decît puterea de cumpărare a consumatorilor ; parte a producției care depășește posibilitatea desfacerii. [< *supra-* + *producție*, după fr. *surproduction*]

SUPRAPRODÚS *s. n.* plusprodus. [< *supra-* + *produs*]

SUPRAPROFÍT *s. n.* profit care reprezintă o depășire a profitului mijlociu și care este realizat de capitalist în detrimentul muncitorilor. [< *supra-* + *profit*]

SUPRAPÚNE *vb. III. tr.* a pune un lucru deasupra altuia, a așeza unul peste altul. [p. i. *suprapun*, conj. *-nă*. / < *supra-* + *pune*, după fr. *superposer*]

SUPRAPÚNERE *s. f.* acțiunea de a (se) suprapune și rezultatul ei ; superpoziție. [< *suvrapune*]

SUPRAPÚS, -Ă *adj.* așezat deasupra. O *clasă* (sau *pătură*) ~*ă* = clasă socială conducătoare în orînduirea burgheză. ● *(despre formații geologice, epoci de civilizație)* care urmează altuia. [< *suprapune*]

SUPRARAFINÁRE *s. f.* rafinare defectuoasă a unui produs petrolier, datorită depășirii cantității de reactiv, a temperaturii etc. [< *supra-* + *rafinare*, după fr. *surraffinage*]

SUPRAREÁL, -Ă *adj. (liv.)* care depășește realitatea. [pron. *-re-al*. / < *supra-* + *real*, după fr. *surréel*]

SUPRAREALÍSM *s. n.* curent artistic și literar de avangardă din sec. XX, care neagă gîndirea logică și își îndreaptă toată atenția asupra iraționalului, inconștientului, viselor și fenomenelor de automatism, considerîndu-le ca fiind unica modalitate revelatoare a veritabilei noastre esențe și potențialități. [pron. *-re-a-*. / < *supra-* + *realism*, după fr. *surréalisme*]

SUPRAREALÍST, -Ă *adj.* referitor la suprarealism ; conform principiilor suprarealismului. // *s. m. f.* adept al suprarealismului. [pron. *-re-a-*. / < *supra-* + *realist*, după fr. *surréalité*]

SUPRAREALITÁTE *s. f. (rar)* ceea ce depășește realitatea. [pron. *-re-a-*. / după fr. *surrealite*]

SUPRARENÁL, -Ă *adj.* situat deasupra rinichilor. O *glande* ~*e* = glande endocrine, situate deasupra rinichilor. [< *supra-* + *renal*, după fr. *surrénal*]

SUPRARENALECTOMÍE *s. f. (med.)* extirpare a glandei suprarenale. [gen. *-iei*. / după fr. *surrénalectomie*]

SUPRARENALÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a glandelor suprarenale. [după fr. *surrénalite*]

SUPRARENALÓM *s. n. (med.)* tumoare a glandei suprarenale. [pl. *-oame*. / după fr. *surrénalome*]

SUPRARENÍNĂ *s. f. (biol.)* adrenalină. [după fr. *surrénine*]

SUPRASÁRCINĂ *s. f.* excesul de sarcină față de sarcina nominală sau normală a unui sistem tehnic. ● sarcină anormală, superioară celei nominale, care periclitează sistemul tehnic unde se stabilește. [< *supra-* + *sarcină*, după fr. *surcharge*]

SUPRASATURÁ *vb. I. tr.* **1.** a obține o soluție mai concentrată decît soluția concentrată. **2.** *(fam.)* a sătura peste măsură, a îmbuiba. [< *supra-* + *satura*, după fr. *sursaturer*]

SUPRASATURÁRE *s. f.* acțiunea de a suprasătura și rezultatul ei ; suprasaturație. [< *suprasatura*]

SUPRASATURÁT, -Ă *adj.* **1.** *(despre soluții)* care conține mai multă substanță dizolvată decît cantitatea corespunzătoare saturației. **2.** *(fig. ; fam.)* sătul peste măsură de ceva. [< *suprasatura*, după fr. *sursaturé*]

SUPRASATURÁȚIE *s. f.* **1.** stare a unei soluții în care concentrația substanței dizolvate la o anumită temperatură este mai mare decît cea corespunzătoare saturației. **2.** *(fig. ; fam.)* saturare, îndestulare, îmbuibare peste măsură. [gen. *-iei*. / < *supra-* + *saturație*, după fr. *sursaturation*]

SUPRASENSÍBIL, -Ă *adj.* foarte sensibil. O *(despre sunete, unde etc.)* care întrece puterea de percepere a simțurilor. [< *supra-* + *sensibil*, cf. fr. *suvrasensible*]

SUPRASENZORIÁL, -Ă *adj.* care poate fi cunoscut prin rațiune. [pron. *-ri-al*. / < *supra-* + *senzorial*]

SUPRASOLICITÁ *vb. I. tr.* a solicita peste măsură. [p. i. *suprasolicit*. / < *supra-* + *solicita*]

SUPRASOLICITÁRE *s. f.* faptul de a suprasolicita ; solicitare excesivă ; supraîncărcare. [< *suprasolicita*]

SUPRASTATÁL, -Ă *adj.* supranațional. [< *supra-* + *statal*]

SUPRASTRÁT *s. n.* superstrat. [cf. it. *soprastrato*]

SUPRASTRUCTURÁL, -Ă *adj.* care ține de suprastructură, referitor la suprastructură. [< *suprastructură* + *-al*]

SUPRASTRUCTÚRĂ *s. f.* **1.** totalitatea elementelor unei construcții care alcătuiesc partea utilă a acesteia. ● construcție metalică

sau de lemn situată deasupra corpului principal al unei nave, folosită pentru amplasarea încăperilor speciale. 2. totalitatea reprezentărilor și concepțiilor ideologice dintr-o anumită formațiune social-economică și a instituțiilor corespunzătoare acestora, determinate de baza economică, pe care o reflectă. [< *supra-* + *structură*, după fr. *superstructure*]

SUPRATÁRĂ *s. f.* greutatea celui de-al doilea ambalaj al unei mărfi. [< *supra-* + *tară*]

SUPRATAXÁ *vb. I. tr.* a fixa o suprataxă, a impune o suprataxă. [< *suprataxă*, după it. *sopratassare*, fr. *surtaxer*]

SUPRATAXÁRE *s. f.* acțiunea de a suprataxa și rezultatul ei. [< *suprataxa*]

SUPRATÁXĂ *s. f.* taxă suplimentară care se adaugă unei taxe fixate anterior. [< *supra-* + *taxă*, după it. *sopratassa*, fr. *surtaxe*]

SUPRATÉHNIC, -Ă *adj.* excesiv de tehnic. [< *supra-* + *tehnic*]

SUPRATEHNICIZÁ *vb. I. tr.* a da un caracter tehnic excesiv. [et. incertă]

SUPRATEHNICIZÁRE *s. f.* acțiunea de a supratehniciza și rezultatul ei. [< *supratehniciza*]

SUPRATÉMĂ *s. f.* ideea directoare a unei lucrări artistice, a unui spectacol ; suprapro-blemă. [< *supra-* + *temă*]

SUPRATENSIÚNE *s. f.* tensiune superioară celei nominale, care constituie de obicei un pericol pentru circuitele electrice. [pron. *-si-u-*. / < *supra-* + *tensiune*, după fr. *surtension*]

SUPRATERÉSTRU, -Ă *adj.* 1. *(bis.)* referitor la „lumea cealaltă". 2. referitor la lumea extraterestră. [cf. fr. *supraterrestre*]

SUPRATÍMP *s. m.* prelungire a zilei de muncă, practicată în țările capitaliste, peste limita care corespunde prețului obișnuit al muncii. [< *supra-* + *timp*]

SUPRATIPÁR *s. n. (filat.)* inscripție aplicată pe deasupra tiparului obișnuit al unei mărci, cu scopul de a modifica valoarea acesteia sau de a consemna un eveniment ; supraimprimare ; sursarj. [pl. *-re*. / < *supra-* + *tipar*]

SUPRATOPÍRE *s. f.* rămînere a unui solid topit în stare lichidă chiar la o temperatură inferioară gradului de topire. [< *supra-* + *topire*, după fr. *surfusion*]

SUPRATRÚST *s. n.* supertrust. [< *supra-* + *trust*]

SUPRAUMÁN, -Ă *adj. (rar)* supraomenesc. [pron. *-pra-u-*. / < *supra-* + *uman*, după fr. *surhumain*]

SUPRAUNITÁR, -Ă *adj. (despre numere)* care are o valoare mai mare decît unitatea. [pron. *-pra-u-*. / < *supra-* + *unitar*]

SUPRAVEGHEÁ *vb. I. tr.* a ține sub observație, a păzi. ● *refl.* a-și controla purtarea, vorbele ; a se păzi reciproc. [< *supra-* + *veghea*, după fr. *surveiller*]

SUPRAVEGHÉRE *s. f.* acțiunea de a (se) supraveghea și rezultatul ei ; urmărire atentă. O *a avea* (ceva) *în* ~ = a avea (ceva) în pază. [< *supraveghea*]

SUPRAVEGHETÓR, -OÁRE *s. m. f.* persoană însărcinată cu supravegherea cuiva sau a ceva. [< *supraveghea* + *-tor*]

SUPRAVIEȚUÍ *vb. IV. intr.* a scăpa cu viață dintr-o nenorocire ; a rămîne în viață după moartea cuiva. [pron. *-vie-țu-i*. / < *supra-* + *viețui*, după fr. *survivre*]

SUPRAVIEȚUÍRE *s. f.* faptul de a supraviețui. [pron. *-vie-țu-i-*. / < *supraviețui*]

SUPRAVIEȚUITÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care supraviețuiește altuia. [pron. *-vie-țu-i-*. / < *supraviețui* + *-tor*, după fr. *survivant*]

SUPRAVÍZITĂ *s. f.* vizită medicală de control care se face după o vizită obișnuită. [< *supra-* + *vizită*]

SUPRAVOLTÁ *vb. I. tr.* a mări voltajul peste normal. [după fr. *survolter*]

SUPRAVOLTÁJ *s. n.* mărire a potențialului voltajului unui curent electric. [< *supra-* + *voltaj*, după fr. *survoltage*]

SUPRAVOLTÓR *s. n.* mașină electrică legată în serie cu o altă sursă de energie electrică, astfel încît tensiunile lor electrice să se adune ; survoltor. [după fr. *survolteur*]

SUPRAVOLTÓR-DEVOLTÓR *s. n. (tehn.)* aparat sau mașină electrică asociată cu o sursă de energie electromagnetică, astfel încît să permită augmentarea sau diminuarea tensiunii furnizate de sursă. [după fr. *survolteur-dévolteur*]

SUPRÉM, -Ă *adj.* cel mai de sus, cel mai înalt, cel mai bun etc. ; mai presus de toate ; *(p. ext.)* extrem, ultim. [cf. fr. *suprême*, lat. *supremus*, superlativ al lui *superus*]

SUPREMATÍSM *s. n.* grupare abstracționistă în pictura rusă a celui de-al doilea deceniu al sec. XX și teorie estetică care susține supremația sensibilității „pure", exprimată prin acțiunea formelor geometrice și a culorii asupra simțurilor. [< rus. *suprematizm*]

SUPREMAȚÍE *s. f.* superioritate ; predominanță ; prioritate. [gen. *-iei*. / cf. fr. *suprématie*]

SUPRESIÚNE *s. f. (liv.)* suprimare. [< fr. *suppression*]

SUPRESÓR, -OÁRE *adj.* care suprimă. ● *(despre un element al unui aparat)* care împiedică producerea unui efect nedorit. // *s. m. (biol.)* mutație care blochează efectele altei mutații. [< fr. *suppresseur*]

SUPRIMÁ *vb. I. tr.* 1. a interzice ; a nimici ; a înlătura. ● a face să dispară. ● *(fam.)* a omorî, a ucide ; a extermina. 2. a da afară pe cineva dintr-o slujbă ; a comprima, a desființa (un post). 3. a renunța (la ceva) ; a elimina. [p. i. *suprim*. / < fr. *supprimer*, cf. lat. *supprimere*]

SUPRIMÁBIL, -Ă *adj.* care se poate suprima. [cf. fr. *supprimable*]

SUPRIMÁRE *s. f.* acțiunea de a suprima și rezultatul ei ; înlăturare ; nimicire. [< *suprima*]

SUPURÁ *vb. I. intr. (despre țesuturi)* a produce și a lăsa să curgă puroi. [p. i. 3 *-rează*. / < fr. *suppurer*, cf. lat. *suppurare*]

SUPURÁNT, -Ă *adj. (despre răni)* care supurează. [cf. fr. *suppurant*]

SUPURATÍV, -Ă *adj., s. n.* (medicament) care facilitează supurația. [< fr. *suppuratif*]

SUPURÁȚIE *s. f.* formare și scurgere de puroi. [gen. *-iei*. var. *supurațiune* s. f. / cf. fr. *suppuration*, lat. *suppuratio*]

SUPURAȚIÚNE *s. f.* v. supurație.

SUR- element prim de compunere savantă cu semnificația „super", „supra", „peste", „deasupra", „în exces". [< fr. *sur-*]

SURCLASÁ *vb. I. tr. (sport)* a depăși, a întrece un adversar, dovedind o superioritate netă. [< fr. *surclasser*]

SURCLASÁRE *s. f.* faptul de a surclasa. [< *surclasa*]

SURDÍNĂ *s. f.* amortizor de zgomot. ● dispozitiv care se aplică unui instrument muzical pentru a-i micșora intensitatea sunetelor. O *în* ~ = *a)* încet, cu sunete ușoare ;

b) fără zgomot, cu glas scăzut ; în taină. [< fr. *sourdine*, cf. it. *sordina*]

SURDINIZÁ *vb. I. tr. (constr.)* a amortiza zgomotele. [< *surdină* + *-iza*, după fr. *sourdiner*]

SURDINIZÁT, -Ă *adj. (rar)* în surdină. [< *surdiniza*]

SURDITÁTE *s. f.* 1. *(med.)* surzenie ; hipoacuzie. O ~ *psihică* = imposibilitate de a distinge prin auz obiectele de la care vin sunetele ; ~ *verbală* = afazie caracterizată prin neînțelegerea semnificației cuvintelor vorbite. 2. calitate a unui sunet de a fi surd. [cf. fr. *surdité*, lat. *surditas*]

SURDO- element prim de compunere savantă cu semnificația „surd", „surdină". [< *surd*]

SURDOBAROCAMERÁ *s. f.* barocameră cu izolație fonică perfectă. [< *surdo-* + *barocameră*]

SURDOLOGÍE *s. f.* ramură a defectologiei care studiază surzenia. [< *surdo-* + *-logie*]

SURDOMÚT, -Ă *adj., s. m. f.* (om) care este lipsit de auz și de grai. [< *surdo-* + *mut*, după fr. *sourd-muet*]

SURDOMUTÍSM *s. n.* surdomutitate. [< *surdomut* + *-ism*]

SURDOMUTITÁTE *s. f.* defectul surdomuților ; surdomutism. [cf. fr. *sourdi-mutité*]

SURDOPEDAGOGÍE *s. f.* ramură a defectologiei care studiază procesul instruirii și educării copiilor surdomuți. [< *surdo-* + *pedagogie*]

SURESCITÁ *vb. I. tr.* a excita, a irita peste măsură ; a întărîta, a aținа. [p. i. *surescit*. var. *surexcita* vb. I. / < fr. *surexciter*]

SURESCITÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi ușor surescitat ; care se irită repede. [var. *surexcitabil*, *-ă* adj. / < fr. *surexcitable*]

SURESCITABILITÁTE *s. f.* înclinare spre surescitare. [var. *surexcitabilitate* s. f. / cf. fr. *surexcitabilité*]

SURESCITÁNT, -Ă *adj.* care provoacă surescitare. [var. *surexcitant*, *-ă* adj. / cf. fr. *surexcitant*]

SURESCITÁRE *s. f.* acțiunea de a surescita și rezultatul ei ; excitare mare, întărîtare ; surescitație. [var. *surexcitare* s. f. / < *surescita*]

SURESCITÁȚIE *s. f.* surescitare. [gen. *-iei*. var. *surexcitație* s. f. / cf. fr. *surexcitation*]

SUREXCITÁ *vb. I.* v. surescita.

SUREXCITÁBIL, -Ă *adj.* v. surescitabil.

SUREXCITABILITÁTE *s. f.* v. surescitabilitate.

SUREXCITÁNT, -Ă *adj.* v. surescitant.

SUREXCITÁRE *s. f.* v. surescitare.

SUREXCITÁȚIE *s. f.* v. surescitație.

SÚRF *s. n.* dans modern de proveniență nord-americană. [pron. *săf.* / < engl. *surf*]

SURFILÁ *vb. I. tr.* a întări marginile unui material textil cu o cusătură superficială, rară. [< fr. *surfiler*]

SURFILÁRE *s. f.* acțiunea de a surfila și rezultatul ei. [< *surfila*]

SURFING *s. n.* sport foarte popular în Orient, constînd în plutirea pe crestele valurilor cu ajutorul unor scînduri speciale (planșe) sau ambarcații asemănătoare unor canoe, pe care se stă în picioare. [pron. *săfin.* / < engl., fr., it. *surfing*, cf. engl. *surf* — creastă de val]

SURIMÓNO *s. n.* desen sau gravură japoneză pe hîrtie de mici dimensiuni. [< fr. *surimono* < cuv. japonez]

SURÍDE *vb. III. intr.* 1. a zîmbi. 2. *(fig.)* a-i fi favorabil. ● a-i plăcea, mult. [p. i. *surid*, perf. s. *-risei*, conj. *-ridă*, part. *-ris*. / < fr. *sourire*, după *rîde*]

SURÍS *s. n.* zîmbet. [pl. *-suri*, *-se*. / < fr. *sourire*, după *rîs*]

SURJECTÍV, -Ă *adj. (mat. ; despre funcții)* la care un element al celei de-a doua mulțimi are un antecedent mai puțin. [< fr. *surjectif*]

SURJECȚIE *s. f. (mat.)* funcție surjectivă. [< fr. *surjection*]

SURJÉT *s. n.* sutură făcută cu un fir continuu. [< fr. *surjet*]

SURMENÁ *vb. I. refl., tr.* a (se) obosi peste măsură, pînă la istovire ; a (se) istovi, a (se) extenua. [< fr. *surmener*]

SURMENÁJ *s. n.* stare de oboseală extremă, de istovire, cauzată de obicei de un efort prelungit. [< fr. *surmenage*]

SURMENÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) surmena și rezultatul ei ; istovire, extenuare ; surmenaj. [< *surmena*]

SURMENÁT, -Ă *adj. (despre oameni)* extrem de obosit ; istovit, extenuat. [cf. fr. *surmené*]

SURMONTÁ *vb. I. tr. (franțuzism)* a trece peste un obstacol, o greutate ; *(fig.)* a învinge, a depăși. [< fr. *surmonter*]

SURMONTÁBIL, -Ă *adj. (franțuzism)* care poate fi învins, peste care se poate trece. [cf. fr. *surmontable*]

SUROGÁT *s. n.* produs sau preparat care poate înlocui un alt produs (rar, scump etc.), cu care are calități oarecum asemănătoare ; succedaneu. ● *(fig.)* contrafacere, falsificare. [pl. *-te*, *-turi*. / < germ. *Surrogat*, cf. it. *surrogato*]

SURÓU *s. n. (vet.)* tumoare osoasă care se formează la piciorul calului. [< fr. *suros*]

SURPLOMBÁT, -Ă *adj. (despre o stîncă, o construcție)* care prezintă o surplombă, care are o înclinare în afară, un ieșind. [cf. fr. *surplombé*]

SURPLÓMBĂ *s. f. (geol.)* obstacol de forma unei streșini stîncoase, situat în partea superioară a rupturilor de pantă sau pe desfășurarea unui perete. ● parte ieșită în afară a unei construcții (în raport cu baza ei). [< fr. *surplomb*]

SURPLÚS *s. n.* ceea ce este în plus ; prisos, excedent. [< fr. *surplus*, cf. *sur* — peste, *plus* — prea]

SURPRÍNDE *vb. III. tr.* 1. a prinde pe cineva asupra unei fapte pe care intenționează s-o săvîrșească pe ascuns. ● *(mil.)* a cuceri pe neașteptate. 2. a mira, a uimi. 3. a observa (pe furiș) ; a descoperi. [p. i. *surprind*, conj. *-dă*. / < fr. *surprendre*, după *prinde*]

SURPRÍNDERE *s. f.* 1. acțiunea de a surprinde și rezultatul ei ; faptul de a surprinde sau de a fi surprins. O *prin* ~ = pe neașteptate. ● observare a unui aspect momentan. 2. sentiment de uimire ; surpriză. [< *surprinde*]

SURPRÍNS, -Ă *adj.* mirat, uimit, uluit. [< *surprinde*]

SURPRINZĂTÓR, -OÁRE *adj. (adesea adv.) care* provoacă surprindere ; neașteptat. ● impresionant ; uimitor. [< *surprinde* + *-(ă)tor*]

SURPRÍZĂ *s. f.* 1. acțiune prin care iei pe cineva pe neașteptate, pe nepregătite ; surprindere, întîmplare neașteptată, neprevăzută. ● plăcere, bucurie neașteptată făcută cuiva ; *(concr.)* cadou neașteptat oferit cuiva. 2. mirare, uimire. [< fr. *surprise*]

SÚRSĂ *s. f.* 1. loc unde se găsește și de unde se poate procura un lucru din belșug. O ~ *de inspirație* = domeniu din care se inspiră un scriitor. ● loc unde se produce o formă de energie. 2. *(fig.)* izvor, origine, obîrșie. [I< fr. *source*]

SURȘÁRJ *s. n. (filat.)* supratipar. [< fr. *surcharge*]

SURVENÍ *vb. IV. intr.* a se întîmpla pe neașteptate. ● a avea loc, a se petrece între timp. [p. l. *survin.* / < fr. *survenir*]

SURVENÍRE *s. f.* faptul de a surveni. [< *survenì*]

SURVÓL *s. n. (rar)* zbor (la mare înălțime) pe deasupra unui teritoriu ; survolare. [I< fr. *survol*]

SURVOLÁ *vb. I. tr. (despre avioane)* a zbura pe deasupra unui teritoriu. [< fr. *survoler*]

SURVOLÁJ *s. n.* survolare, survol. [cf. fr. *survolage*]

SURVOLÁRE *s. f.* acțiunea de a survola și rezultatul ei ; survol. [< *survola*]

SURVOLTÓR *s. n.* supravoltor. [I< fr. *survolteur*]

SUSCEPTÁNȚĂ *s. f. (electr.)* raportul dintre reactanța și pătratul impedanței unui circuit electric de curent alternativ. [< fr. *susceptance*]

SUSCEPTÍBIL, -Ă *adj.* 1. *(despre oameni)* care este capabil să..., care poate să..., este în stare să... ● *(despre lucruri)* care poate suferi modificări. 2. care se supără repede ; supărăcios. [cf. fr. *susceptible*, lat. *susceptibilis*]

SUSCEPTIBILITÁTE *s. f.* 1. calitatea, caracterul a ceea ce este susceptibil (1). ● tendința de a se supăra repede ; accentuare bolnăvicioasă a sensibilității. 2. predispoziție a corpului de a suferi mai mult sau mai puțin influența agenților externi sau interni. 3. capacitatea de a primi oarecare modificări sub acțiunea influențelor exterioare. ● mărime fizică ce exprimă această capacitate. [cf. fr. *susceptibilité*]

SUSCITÁ *vb. I. tr.* a stîrni, a produce, a da naștere. [p. i. *suscit.* / < fr. *susciter*, cf. lat. *suscitare*]

SUSCITÁRE *s. f.* acțiunea de a suscita și rezultatul ei ; stimulare, provocare. [< *suscita*]

SUS-CITÁT, -Ă *adj.* citat mai înainte, mai sus. [< *sus* + *citat*]

SUSÉTĂ *s. f.* tetină de cauciuc dată copiilor s-o sugă. [var. *suzetă* s. f. / < fr. *sucette*]

SUSMÁNTĂ *s. f. (mar.)* manevră curentă cu care se ridică burta velelor. [et. incertă]

SUS-MENȚIONÁT, -Ă *adj.* menționat mai înainte, mai sus. [pron. *-ți-o-.* / < *sus* + *menționat*, după fr. *susmentionné*]

SUS-NUMÍT, -Ă *adj., s. m. f.* (persoană) menționat(ă) mai înainte. [I< *sus* + *numit*, după fr. *susnommé*]

SUSPÁNS *s. n.* 1. moment într-un film sau într-o operă literară cînd acțiunea se întrerupe pentru scurt timp, creînd o stare de tensiune, de emoție amestecată cu teamă, incertitudine și curiozitate, de așteptare încordată. 2. *(jaz)* stil de interpretare marcat prin dese discontinuități ale liniei melodice, propriu unor saxofoniști. [scris și *suspens.* / < fr., engl. *suspense*]

SUSPÁNTĂ *s. f.* fiecare dintre coardele care leagă voalura unei parașute. [var. *suspentă* s. f. / < fr. *suspente*]

SUSPÉCT, -Ă *adj.* care inspiră neîncredere, bănuieli. ● îndoielnic, dubios. [cf. fr. *suspect*, lat. *suspectus*]

SUSPECTÁ *vb. I. tr.* a bănui pe cineva de ceva (rău). ● a se îndoi de ceva, a pune la îndoială ceva. [< fr. *suspecter*]

SUSPECTÁRE *s. f.* acțiunea de a suspecta și rezultatul ei ; bănuire. [< *suspecta*]

SUSPENDÁ *vb. I. tr.* 1. a atîrna. 2. *(fig.)* a întrerupe, a opri ; a amîna temporar ; a suprima temporar. [p. i. *suspénd.* / < lat. *suspendere*, cf. fr. *suspendre*]

SUSPENDÁRE *s. f.* acțiunea de a suspenda și rezultatul ei ; întrerupere, oprire, suprimare temporară. [I< *suspenda*]

SUSPÉNS *s. n.* v. suspans.

SUSPÉNSIE *s. f.* 1. atîrnare. ● întrerupere (intenționată) a sensului, a frazei. 2. sistem format din particule solide foarte fine care se găsesc în echilibru într-un lichid. 3. mod de susținere a echipamentului mobil al unui instrument ; piesele care susțin acest echipament. ● legătura elastică dintre un sistem tehnic și piesa lui de reazem. [gen. *-iei*, var. *suspensiune* s. f. / cf. fr. *suspension*, lat. *suspensio*]

SUSPENSIÚNE *s. f.* v. suspensie.

SUSPENSÍV, -Ă *adj.* care suspendă, care oprește punerea în execuție. [< fr. *suspensif*]

SUSPENSOÍD *s. n.* soluție coloidală. [pron. *-so-id.* / < fr. *suspensoïde*]

SUSPENSÓR *s. n.* bandaj care susține un organ lăsat, căzut. [pl. *-oare.* / cf. fr. *suspensoir*]

SUSPENSÓR *adj., s. m.* (mușchi, ligament) care ține suspendat. [cf. fr. *suspenseur*]

SUSPÉNTĂ *s. f.* v. suspantă.

SUSPICIONÁ *vb. I. tr.* a suspecta. [pron. *-ci-o-.* / cf. it. *sospicciare*]

SUSPICIÓS, -OÁSĂ *adj.* bănuitor, neîncrezător, plin de suspiciuni. [pron. *-ci-os.* / < lat. *suspiciosus*, fr. *suspicieux*]

SUSPICIÚNE *s. f.* bănuială, presupunere ; neîncredere. [pron. *-ci-u-.* / cf. fr. *suspicion*, it. *suspicione*, lat. *suspicio*]

SUSTENTÁȚIE *s. f.* proprietate a unui corp de a se menține la un anumit nivel în masa unui fluid ; susținere. ● *(av.)* forță verticală care împinge în sus o aeronavă. [gen. *-iei*. var. *sustentațiune* s. f. / cf. fr. *sustentation*]

SUSTENTAȚIÚNE *s. f.* v. sustentație.

SUSTRACȚIÚNE *s. f. (jur.)* sustragere ; furt. [< fr. *soustraction*]

SUSTRÁGE *vb. III. tr.* 1. a fura, a delapida. 2. a abate de la ceva. ● *refl.* a se eschiva ; a căuta să scape. [p. i. *sustrág.* / < fr. *soustraire*, după *trage*]

SUSTRÁGERE *s. f.* acțiunea de a (se) sustrage și rezultatul ei ; *(spec. ; jur.)* furt. [< [< *sustrage*]

SUSȚINĂTÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* (persoană) care susține pe cineva sau ceva ; care întreține cu mijloace materiale pe cineva. // *s. n.* ~ *plantar* = aparat ortopedic, alcătuit dintr-o lamă, pentru susținerea bolții unui picior plat ; supinator. [*susține* + *-(ă)tor*, după fr. *souteneur*]

SUSȚÍNE *vb. III.* 1. *tr.* a sprijini. ● a ține (pe) dedesubt. ● a sprijini, a ține ușor (pe cineva), a împiedica să cadă. 2. *tr. (fig.)* a lua partea cuiva, a avea o atitudine favorabilă față de cineva ; a sprijini, a apăra. 3. *tr. (fig.)* a spune, a afirma ceva cu tărie. 4. *tr.* a ajuta, a întreține cu bani, cu alimente etc. ● *refl.* a-și cîștiga existența, a se întreține. 5. *refl.* a se ține în picioare. ● *(fig.)* a rezista. [p. i. *susțin.* conj. *-nă.* var. *susținea*

vb. II. / < lat. *sustinere*, cf. fr: *soutenir*, după *ține*]

SUSȚINEÁ *vb. II.* v. s u s ț i n e.

SUSȚINERE *s. f.* acțiunea de a (se) susține și rezultatul ei ; sprijinire ; apărare, afirmare ; întreținere cu mijloace materiale. [< *susține*]

SUSȚINÚT, -Ă *adj.* stăruitor, perseverent. ● care rămîne același, nu se dezminte ; constant, consecvent. [< *susține*]

SÚSUR *s. n.* zgomot continuu și lin produs de curgerea unei ape sau de foșnetul frunzelor bătute de vînt. [pl. *-re.* / < *susura*]

SUSURÁ *vb. I. intr. (despre ape curgătoare, frunze)* a produce un zgomot lin și continuu. [p. i. 3 *-ră.* / < fr. *susurrer*]

SÚȘĂ *s. f. (franțuzism)* origine, sursă. ● *(med.)* proveniență a unei culturi de (infra) microbi ; tulpină. [< fr. *souche*]

SUTAMIÍST *s. n.* conducător de autovehicule care a parcurs o sută de mii de kilometri fără ca mașina pe care a condus-o să necesite reparații mari. [pron. *-mi-ist.* / < *suta* + *mie* + *-ist*]

SUTIÉN *s. n.* obiect de îmbrăcăminte feminină care susține sinii. [pron. *-ti-en.* pl. *-ne, -nuri.* / < fr. *soutien(-gorge)*]

SUTURÁ *vb. I. tr.* a face o sutură (1). [< fr. *suturer*]

SUTURÁL, -Ă *adj.* referitor la suturi de răni. [cf. fr. *sutural*]

SUTURÁRE *s. f.* acțiunea de a sutura și rezultatul ei ; sutură. [< *sutura*]

SUTÚRĂ *s. f.* 1. *(med.)* cusătura celor două buze ale unei răni. 2. *(anat.)* articulație fixă a oaselor late ale craniului. [< fr. *suture*, cf. lat. *sutura*]

SUVENÍR *s. n.* amintire. ● *(concr.)* obiect care reprezintă, evocă o amintire. [var. *suvenire s. f.* / < fr. *souvenir*]

SUVENÍRE *s. f.* v. s u v e n i r.

SUVERÁN, -Ă *adj.* suprem, absolut, care este în cel mai înalt grad. ● care se află deasupra tuturor, cu o mare autoritate ; care deține autoritatea supremă. // *s. m. f.* monarh, rege, împărat. ● *(fig.)* cel care poate dispune liber de soarta și de acțiunile sale. [cf. fr. *souverain*, lat. t. *superanus*]

SUVERANITÁTE *s. f.* caracterul, situația, starea a ceea ce este suveran ; putere supremă, independență a unui stat în relațiile internaționale. [cf. fr. *souveraineté*]

SUZERÁN *s. m.* mare senior feudal care poseda o feudă de care depindeau alte feude, socotite ca vasale. // *adj. (despre state, națiuni etc.)* care nu depinde de nimeni, care exercită o autoritate asupra altui stat (vasal), amestecîndu-se în treburile lui interne. [cf. fr. *suzerain*]

SUZERANITÁTE *s. f.* drept al seniorului feudal suzeran asupra vasalilor săi. ● drept de stăpînire al unui stat față de alt stat care, deși are un guvern propriu, nu are autonomie completă. [cf. fr. *suzeraineté*]

SUZÉTĂ *s. f.* v. s u s e t ă.

SVÉTER *s. n.* flanelă tricotată din lînă, care se încheie cu nasturi peste piept ; pulover ; jerseu. [< engl., fr. *sweater*]

SVING *s. n.* 1. lovitură la box dată lateral prin pendularea brațului. 2. dans modern cu ritm și mișcări repezi ; melodia acestui dans. 3. stil de interpretare a muzicii de jaz, caracterizat prin sincope, accente imperceptibile, ritm legănat etc. [pl. *-guri.* scris și *swing.* var. *suing* s. n. / < engl., fr. *swing*]

SVINGÁ *vb. I. tr. (rar)* 1. a dansa sving. 2. a cînta, a interpreta în stil sving. [scris și *swinga*, var. *suinga* vb. I. / < engl. *swing*]

SWEET *adj. invar. (anglicism)* dulce, dulceag. // *s. n. (muz.)* interpretare dulceagă, sentimentală, în care melodia este evidențiată în dauna elementelor de ritm și armonie. [pron. *suit.* / < engl. *sweet*]

SWING *s. n.* v. s v i n g.

SWINGÁ *vb. I.* v. s v i n g a.

SYNÓPSIS *s. n. (cinem.)* scurtă expunere, rezumatul subiectului unui film, constituind schița unui scenariu. ● rezumat făcut de autor unui studiu, memoriu, articol etc. [scris și *sinopsis.* var. *sinopsă* s. f. / < fr. *synopsis*]

SYRINX *s. n.* v. s i r i n x.

Ş

ŞABĂR *s. n.* *(metal.)* răzuitor. ● *(topogr.)* creion de răzuit. [< germ. *Schaber*]

ŞABLÓN *s. n.* **1.** model, tipar după care se poate face o piesă etc. ● instrument cu care se controlează sau se măsoară dimensiunile ori unghiurile unei piese în curs de fabricație. **2.** piesă avînd însemnate anumite dimensiuni, după care se reglează războiul de țesut. **3.** tip de subiect, acțiune, personaj, procedeu etc. mult utilizat și a cărui reluare dovedește incapacitatea de invenție a autorului ; *(fig.)* clișeu, formulă repetată invariabil. [< germ. *Schablone*, cf. rus. *şablon*]

ŞABLONÁ *vb. I. tr. (rar)* a da unui obiect o formă după un anumit șablon ; a șabloniza. [cf. germ. *schablonieren*]

ŞABLONÁR *s. m. (rar)* lucrător care folosește șabloane. [< *șablon* + *-ar*]

ŞABLONÁRD, **-Á** *adj. (peior.)* după șablon, lipsit de originalitate. [< *șablon* + *-ard*]

ŞABLONÁRE *s. f.* acțiunea de a șablona și rezultatul ei. [< *șablona*]

ŞABLONÍSM *s. n. (rar)* tendința de a lucra, de a se comporta etc. după șabloane. [cf. germ. *Schablonismus*]

ŞABLONIZÁ *vb. I. tr.* a șablona. [cf. germ. *schablonisieren*]

ŞABÓTĂ *s. f.* piesă metalică care susține nicovala la un ciocan mecanic de forjat. [cf. germ. *Schabotte*]

ŞABRÁCĂ *s. f.* pătură înflorată care se așază pe spinarea calului sub șa. [< fr. *chabraque*, cf. germ. *Schabracke*]

ŞACÁL *s. m.* animal sălbatic carnivor care trăiește în haite în Africa, în Asia și în Caucaz, hrănindu-se mai ales cu hoituri. [< fr. *chacal*, cf. tc. *çakal*]

ŞAGRÍN *s. n.* instrument cu model în relief cu care se imprimă pe o piele tăbăcită un desen special pentru a imita o altă piele. ● piele imprimată care imită modelul natural al altei piei ; desenul însuși. [pl. *-nuri*. / < fr. *chagrin*, cf. fr. *çagri*]

ŞAGRINÁ *vb. I. tr.* a da unei piei tăbăcite aspectul unei alte piei cu ajutorul șagrinului. [< fr. *chagriner*]

ŞAGRINÁJ *s. n.* aspect neomogen, cu asperități al suprafeței granulelor minerale obținute prin șlefuire. [cf. fr. *chagrinage*]

ŞAGRINÁRE *s. f.* acțiunea de a șagrina și rezultatul ei. [< *șagrina*]

ŞAH *s. m.* titlu purtat de suveranul Iranului. [pl. *șahi*. / < germ. *Schach*, fr. *chah*, *shah*]

ŞAH *s. n.* **1.** joc de origine orientală care se joacă pe o tablă împărțită în 64 de pătrățele albe și negre cu ajutorul a 32 de piese de valoare diferită. **2.** mișcare în cursul acestui joc prin care se pune în pericol regele sau regina adversarului. O *a ține* (pe cineva) *în* ~ = a limita jocul adversarului la apărarea regelui ; *(fig.)* a ține pe cineva sub presiune. **3.** totalitatea pieselor cu care se joacă șah (**1**). [pl. *-huri*. / < germ. *Schach*]

ŞAHÍST, **-Ă** *adj.* referitor la jocul de șah ; șahistic. // *s. m. f.* jucător de șah. [< *șah* + *-ist*]

ŞAHÍSTIC, **-Ă** *adj.* șahist. [< *șah* + *-istic*]

ŞAIDÁ *vb. I. tr.* a sorta un minereu prin spargere cu ciocanul. [pron. *șa-i-*. / < fr. *scheider*, cf. germ. *scheiden*]

ŞAIDÁJ *s. n.* operația de sortare, de triere a minereurilor prin spargere cu ciocanul de mînă. [pron. *șa-i-*, var. *șeidaj* s. n. / < fr. *scheidage*]

ŞALÁND *s. n.* navă pentru dragare în care se aruncă pămîntul scos din dragă. ● *(rar)* navă cu fundul plat pentru transportul mărfurilor. [pl. *-de*, *-duri*. var. *șalandă* s. f. / < fr. *chaland*, cf. gr. *khelandion*]

ŞALÁNDĂ *s. f.* v. șaland.

ŞALÁNGER *s. m.* **1.** *(sport)* concurent (sau echipă) cu care un campion (sau echipă campioană) își dispută locul întîi în cadrul unei noi ediții a întrecerii. **2.** *(liv.)* provocator (la un duel, la o luptă etc.). [scris și *challenger*. / < fr., engl. *challenger*]

ŞALÁNJ *s. n.* competiție sportivă periodică dotată cu o cupă, care se transmite cîștigătorului următor. [scris și *challenge*. / < fr., engl. *challenge*]

ŞALÁZĂ *s. f. (biol.)* filament albuminos care suspendă gălbenușul de ou în învelitorile lui. [scris și *chalază*. / fr. *chalaze*, cf. gr. *chalaza* — măzăriche]

ŞALAZÍE *s. f. (med.)* șalazion. [< fr. *chalazie*]

ŞALAZIÓN *s. n. (med.)* tumoretă dură și nedureroasă a albului ochiului ; urcior ; șalazie. [pron. *-zi-on*. / < fr. *chalazion*]

ŞALAZODERMÍE *s. f. (med.)* dermatoliză. [gen. *-iei*. / < fr. *chalazodermie*]

ŞALÉT *s. n.* v. c h a l e t.

ŞALÓN *s. n.* v. c h a l o n.

ŞÁLTĂR *s. n.* întrerupător electric ; comutator. [< germ. *Schalter*]

ŞALÚPĂ *s. f.* barcă ușoară cu motor, lungă pînă la 20 m, folosită pentru transport. [< fr. *chaloupe*]

ŞALUPÍST *s. m. (rar)* cel care conduce o șalupă. [< *șalupă* + *-ist*]

ŞALUTIÉR *s. n.* ambarcațiune ușoară folosită pentru pescuitul în largul mării. [pron. *-ti-er*. / < fr. *chalutier*]

ŞAMÁN *s. m.* slujitor al cultului numit șamanism ; vrăjitor. [< fr. *chamane*]

ŞAMANÍSM *s. n.* cultul spiritelor, în special al celor rele, răspîndit și astăzi la unele triburi din Indonezia, Oceania, America și Africa. [< fr. *chamanisme*]

ŞAMBELÁN *s. m.* demnitar de rang superior însărcinat cu îngrijirea camerei unui suveran. [< fr. *chambellan*, cf. v. fr. *kamarling* < lat. *camera* — cameră]

ŞAMBRÁ *vb.* **I.** *tr. (franțuzism)* a ține o sticlă de vin într-o cameră pentru a-i lua temperatura [< fr. *chambrer*, cf. *chambre* — cameră]

ŞAMBRÁNĂ *s. f. (constr.)* cadru executat din tencuială, piatră etc. care mărginește o ușă sau o fereastră, în scop decorativ. [< fr. *chambrande*]

ŞAMBRÁT, **-Ă** *adj. (franțuzism ; despre vinuri)* ținut la temperatura camerei pentru a fi servit. [cf. fr. *chambré*]

ŞAMIZÁ *vb. I. tr.* a tăbăci pieile cu untură de peşte. [după fr. *chamoiser*]

ŞAMIZÁRE *s. f.* acţiunea de a şamiza şi rezultatul ei. [< *şamiza*]

ŞAMOÁ *s. m.* rumegător care trăieşte în munţii înalţi ai Europei, preţuit pentru calitatea pielii sale tăbăcite ; pielea tăbăcită a acestui animal. // *adj. invar. (fot. ; despre hîrtie)* de culoare galbenă-deschisă, gălbuie. [scris şi *chamois*. / cf. fr. *chamois*, germ. *Chamois(papier)*]

ŞAMÓT *s. n.* v. şamotă.

ŞAMOTÁ *vb. I. tr.* a căptuşi un cuptor cu şamotă. [< germ. *schamottieren*]

ŞAMOTÁR *s. m.* şamotier. [< *şamota* + *-ar*]

ŞAMOTÁRE *s. f.* acţiunea de a şamota. [< *şamota*]

ŞAMÓTĂ *s. f.* material obţinut prin măcinarea unei argile refractare arse, folosit la fabricarea produselor refractare. [var. *şamot* s. n. / < germ. *Schamotte*]

ŞAMOTIÉR *s. m.* muncitor care se ocupă cu arderea cărămizilor refractare şi cu căptuşirea cuptoarelor cu şamotă ; şamotar, şamotor. [pron. *-ti-er*. / < *şamotă* + *-ier*]

ŞAMOTÓR *s. m.* şamotier. [< *şamotă* + *-or*]

ŞAMPÁNIE *s. f.* vin alb spumos, obţinut prin procedee speciale. [pron. *-ni-e*. gen. *-iei*. / < fr. *champagne*, cf. *(vin de) Champagne*, regiune viticolă din estul Franţei]

ŞAMPANIZÁ *vb. I. intr. (despre vinuri)* a prezenta procesul de fermentaţie caracteristic şampaniei. ● *tr.* a prepara vinul pentru a deveni şampanie. [< fr. *champagniser*]

ŞAMPANIZÁRE *s. f.* acţiunea de a şampaniza şi rezultatul ei ; fermentaţie de şampanie. [< *şampaniza*]

ŞAMPÓN *s. n.* săpun praf sau lichid folosit pentru spălarea părului. [< fr., engl. *shampooing*, germ. *Schampoon*]

ŞANÁL *s. n.* v. şenal.

ŞANCROÍD *s. n. (med.)* şancru de altă natură decît cea sifilitică. [pron. *-cro-id*. / < fr. *chancroïde*]

ŞÁNCRU *s. n. (med.)* ulceraţie a mucoasei sau a pielii, apărută la locul de pătrundere a unui agent patogen în organism. [pl. *-re*, *-ruri*. / < fr. *chancre*, cf. germ. *Schanker*]

ŞANDÉLĂ *s. f. (av.)* zbor în linie dreaptă cu unghiul pantei de urcare mai mare decît unghiul maxim de cabraj al avionului. [< fr. *chandelle* — luminare]

ŞANFRÉN *s. n.* suprafaţă oblică obţinută prin şanfrenare ; teşitură. [< fr. *chanfrein*]

ŞANFRENÁ *vb. I. tr.* a tăia în şafren muchiile unei pietre, ale unei piese de lemn sau de metal ; a teşi. [< fr. *chanfreiner*]

ŞANFRENÁRE *s. f.* acţiunea de a şanfrena şi rezultatul ei. [< *şanfrena*]

ŞANJÁBIL, -Ă *adj. (franţuzism)* care poate fi schimbat. [cf. fr. *changeable*]

ŞANJÁNT, -Ă *adj. (franţuzism ; despre culori)* a cărui nuanţă se schimbă după timp, lumină etc. [< fr. *changeant*]

ŞANJEUR *s. m. (franţuzism)* persoană care înlesneşte operaţii de schimb. [pron. *-jör*. / < fr. *changeur*]

ŞÁNSĂ *s. f.* posibilitate de reuşită ; noroc. ● *(la pl.)* sorţi. [< fr. *chance*, cf. lat. pop. *cadentia*]

ŞANSONÉTĂ *s. f.* melodie scurtă pentru voce, cu conţinut vesel (uneori frivol). [< fr. *chansonnette*]

ŞANSONETÍST, -Ă *s. m. f.* autor sau interpret de şansonete. [< *şansonetă* + *-ist*]

ŞANTÁJ *s. n.* constrîngere exercitată asupra cuiva pentru a-i stoarce bani, favoruri etc. sub ameninţarea dezvăluirii unor fapte secrete (incorecte) sau prin alte mijloace de ameninţare sau intimidare. [pl. *-je*, *-juri*. / < fr. *chantage*]

ŞANTAJÁ *vb. I. tr.* a practica şantajul, a face uz de şantaj. [< *şantaj* + *-a*]

ŞANTAJÁRE *s. f.* acţiunea de a şantaja şi rezultatul ei ; şantaj. [< *şantaja*]

ŞANTAJÍST, -Ă *s. m. f.* cel care şantajează, care practică şantajul ; şantajor. [< *şantaj* + *-ist*]

ŞANTAJÓR *s. m. (rar)* şantajist. [< *şantaja* + *-or*]

ŞANTÁN *s. n. (franţuzism)* cafenea unde se produc cîntăreţi şi dansatori pentru a distra publicul. [pl. *-ne*, *-nuri*. / < fr. *(café) chantant*]

ŞANTÉZĂ *s. f. (franţuzism)* cîntăreaţă de varieteu. [< fr. *chanteuse*]

ŞANTIÉR *s. n.* 1. loc pe care se construieşte o clădire etc. şi unde sînt amplasate instalaţiile necesare executării acestei construcţii. 2. *(fig.)* perioadă de efectuare a unei creaţii literare, artistice etc. [pron. *-ti-er*. / < fr. *chantier*]

ŞANTIERÍST, -Ă *s. m. f.* muncitor care lucrează pe un şantier. [pron. *-ti-e-*. / < *şantier* + *-ist*]

ŞÁNTUNG *s. n.* ţesătură de mătase naturală. [< fr. *chantoung*, cf. *Şan-Tung*, provincie din China]

ŞÁPĂ *s. f.* strat (de bitum, de asfalt etc.) care se toarnă pe suprafaţa unui element de construcţie pentru a-l impermeabiliza. [< fr. *chape*]

ŞAPERÓN *s. n. (franţuzism)* 1. un fel de capişon care acoperea capul şi gîtul pînă la umeri, purtat de bărbaţi şi femei în evul mediu. 2. *(fig.)* femeie în vîrstă care însoţeşte pe cineva în lume o fată sau o femeie tînără. [< fr. *chaperon*]

ŞAPIROGRÁF *s. n.* aparat de multiplicat constînd dintr-o pînză acoperită cu o pastă specială, pe care se imprimă prin apăsare textul sau desenul de reprodus. [< germ. *Schapirograph*]

ŞAPIROGRAFIÁ *vb. I. tr.* a multiplica (un text, un desen etc.) la şapirograf. [pron. *-fi-a*. p. i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind*. / < *şapirograf*]

ŞAPIROGRAFIÉRE *s. f.* acţiunea de a şapirografia şi rezultatul ei. [pron. *-fi-e-*. / < *şapirografia*]

ŞAPÓU *s. n.* scurtă introducere aşezată la începutul unui articol de ziar sau de revistă. [scris şi *chapeau*. / < fr. *chapeau*]

ŞARÁDĂ *s. f.* enigmă în versuri formată din mai multe fragmente reprezentînd cuvinte de sine stătătoare, care, unite între ele, dau un cuvînt nou. ● enigmă. [< fr. *charade*, cf. prov. *charrado* — conversaţie]

ŞARDONÉTĂ *s. f.* scafă în formă de evantai. ● marginea din aval a nişei unei porţi de ecluză. [< fr. *chardonnet*]

ŞARÉTĂ *s. f.* trăsurică uşoară cu două roţi, trasă de un singur cal ; cabrioletă. [< fr. *charrette*]

ŞARIÁJ *s. n. (geol.)* fenomen de deplasare a straturilor de pămînt, a nisipului etc. de către ape. [pron. *-ri-aj*. / < fr. *charriage*]

ŞARJÁ *vb. I.* 1. *tr. (mil.)* a ataca puternic, cu avînt (mai ales călare, cu sabia sau cu lancea). 2. *intr.* a înfăţişa ceva într-o formă caricaturală ; a exagera. [p. i. 3, 6 *-jează*, ger. *-jînd*. / < fr. *charger*]

ŞARJÁBIL, -Ă *adj. (despre metale)* care se poate folosi la încărcarea unui furnal. [cf. fr. *chargeable*]

ŞÁRJĂ *s. f.* **I.** încărcătură normală a unui cuptor metalurgic, care se prelucrează pentru a se obține un metal cu o anumită compoziție. ● cantitatea de metal lichid obținută într-un cuptor înalt dintr-o încărcătură normală. ● procesul de încărcare, prelucrare și scoatere a materialului dintr-un cuptor metalurgic. ● cantitate totală de material lemnos destinată a fi uscată printr-o singură operație de uscare. **II.** atac impetuos, avîntat, dat de o trupă de cavalerie. ● *(sport)* atac plin de elan asupra adversarului. **III.** atac violent prin scris și prin caricaturi (în presă, în teatru etc.). ● interpretare, înfățișare exagerată a unui personaj, a unei idei etc. [< fr. *charge*]

ŞARLATÁN *s. m.* pungaș, farsor, impostor. [< fr. *charlatan*, cf. it. *ciarlatano* < *ciarlare* — a flecări, a trăncăni]

ŞARLATANÉSC, -Ă *adj.* de șarlatan ; pungășesc. [< fr. *charlatanesque*]

ŞARLATANÍE *s. f.* faptă de șarlatan ; înșelătorie, escrocherie ; șarlatanism. [gen. *-iei.* / cf. fr. *charlatanerie*]

ŞARLATANÍSM *s. n. (rar)* șarlatanie. [< fr. *charlatanisme*]

ŞARLESTÓN *s. n.* v. c h a r l e s t o n.

ŞARLÓTĂ *s. f.* cremă preparată din lapte, ouă, frișcă și gelatină turnată într-o formă tapetată cu biscuiți sau cu felii de cozonac. [< fr. *charlotte*]

ŞARM *s. n. (franțuzism)* farmec ; *(spec.)* farmec personal al unui om. [pl. *-muri.* / < fr. *charme*]

ŞARMÁ *vb. I. tr. (franțuzism)* a încînta, a fermeca, a fascina. [< fr. *charmer*]

ŞARMÁNT, -Ă *adj.* încîntător, fermecător, agreabil. [< fr. *charmant*]

ŞARMEUR *s. m. (franțuzism)* persoană fermecătoare, care seduce printr-o atracție puternică. [pron. *-mör.* / < fr. *charmeur*]

ŞARNIÉRĂ *s. f.* **1.** balama. **2.** încheietura celor două valve ale cochiliei unei moluște. **3.** punct de joncțiune al unui sistem de fortificații, al unei cute geologice, al unei articulații etc. **4.** fișie de hîrtie gumată îndoită în formă de V, cu care se lipesc mărcile poștale în albume. [pron. *-ni-e-.* / < fr. *charnière*]

ŞARPÁNTĂ *s. f.* **1.** schelet format prin îmbinarea unor piese de lemn, de metal etc., destinat să susțină o construcție, un acoperiș etc. **2.** ramură principală a unui arbore. [< fr. *charpente*]

ŞARTRÉZĂ *s. f.* v. c h a r t r e u s e.

ŞASÍU *s. n.* **1.** cadru rigid care se montează pe roțile unui vehicul cu tracțiune mecanică și care susține caroseria. **2.** nume al unor tipuri de rame folosite în industrie, în legătoria de cărți etc. pentru fixarea pînzei tablourilor etc. [pron. *-siu.* / < fr. *châssis*]

ŞATÉN, -Ă *adj. (despre păr)* castaniu ; *(despre oameni)* cu părul castaniu. [< fr. *châtain*, cf. *châtaigne* — castană]

ŞCOLARITÁTE *s. f.* **1.** timpul cît cineva este școlar. **2.** disciplină de școlar. [cf. fr. *scolarité*]

ŞCOLARIZÁ *vb. I. tr.* a încadra în activitatea de școlar, a înscrie la o școală. [< fr. *scolariser*]

ŞCOLARIZÁRE *s. f.* acțiunea de a școlariza și rezultatul ei. [< *școlariza*]

ŞEDÍNȚĂ *s. f.* adunare organizată a unui colectiv pentru a discuta și a lua unele hotărîri privitoare la anumite probleme. ● fiecare dintre perioadele de timp neîntrerupte în care se execută o activitate, se aplică unui bolnav un anumit tratament cu ajutorul unor aparate speciale etc. [< *ședea*, după fr. *séance*]

ŞEDINȚOMÁN, -Ă *s. m. f. (peior.)* cel care are mania ședințelor. [< *ședință* + *-man*]

ŞEDINȚOMANÍE *s. f. (peior.)* mania ședințelor. [< *ședință* + *manie*]

ŞEDÍTĂ *s. f.* exploziv detonant pe bază de clorat de potasiu sau de sodiu și de dinitrotoluen. [< fr. *cheddite*]

ŞEF, -Ă *s. m. f.* persoană care se găsește în fruntea unei instituții, a unei organizații, a unei armate etc. ; conducător, cap, căpetenie. [< fr. *chef*]

ŞEIC *s. n.* dans modern cu scuturături ; melodia acestui dans. [pron. *șeic.* / < engl. *shake*]

ŞEIDÁJ *s. n.* v. ș a i d a j.

ŞÉLAC *s. n.* rășină naturală secretată de o insectă din regiunile tropicale și întrebuințată la prepararea unor lacuri, a cerii roșii etc. [var. *șerlac* s. n. / < germ. *Schellack*]

ŞELF *s. n. (geol.)* regiune a fundului bazinelor oceanice cuprinsă între linia de țărm și povîrnișul continental ; platformă continentală. [scris și *schelf.* / < germ. *Schelf*]

ŞEMINÉU *s. n.* sobă mare ca un cuptor în zid, folosită la încălzirea unei camere ; cămin. [pl. *-ee, -euri.* / < fr. *cheminée*]

ŞEMIZÁ *vb. I. tr. (tehn.)* a îmbrăca într-un înveliș, într-o cămașă. [< fr. *chemiser*]

ŞEMIZÁRE *s. f. (tehn.)* acțiunea de a șemiza și rezultatul ei. [< *șemiza*]

ŞEMIZÉTĂ *s. f.* bluză femeiască simplă, ușoară, cu sau fără mîneci. [< fr. *chemisette*]

ŞENÁL *s. n.* canal de navigație în lungul albiei unui rîu sau care leagă între ele rîuri și canale. [var. *șanal* s. n. / < fr. *chenal*]

ŞENILÁT, -Ă *adj., s. n.* (autovehicul) care rulează cu ajutorul șenilelor. [< fr. *chenillé*]

ŞENÍLĂ *s. f. (tehn.)* organ de rulare al unor vehicule, format dintr-o bandă metalică continuă care se înfășoară peste roți. [< fr. *chenille*]

ŞENILÉTĂ *s. f.* mic vehicul militar blindat pe șenile, servind pentru transport de material și oameni pe cîmpul de luptă. ● vehicul ușor care rulează pe șenile. [< fr. *chenillette*]

ŞÉPING *s. n.* **1.** mașină de rabotat transversal. **2.** rabotare transversală. [< engl. *shaping(planer)*]

ŞEPTÉL *s. n.* numărul total al animalelor domestice ale unei țări, ale unei regiuni, ale unei gospodării etc. [< fr. *cheptel*, cf. lat. *capitale* — ceea ce este principal într-o avuție]

ŞERARDIZÁRE *s. f.* tratament termochimic de protecție a suprafeței oțelurilor, prin încălzire într-o tobă rotativă care conține pulbere de zinc. [cf. fr. *shérardisation*, rus. *șerardizația*]

ŞERÍF[1] *s. m.* print arab sau maur, socotit descendent al lui Mahomed. [< fr. *chérif*, cf. ar. *șarif* — nobil]

ŞERÍF[2] *s. m.* **1.** *(în Anglia și S.U.A.)* funcționar administrativ investit cu menținerea ordinii, perceperea impozitelor etc. **2.** *(în Scoția)* judecătorul cel mai înalt în grad într-un district sau într-un comitat. [acc. și *șérif.* / < engl. *sheriff*, cf. fr. *shérif*]

ŞÉRLAC *s. n.* v. ș e l a c.

ŞESENÁL, -Ă *adj. (adesea s. n.)* care durează o perioadă de șase ani. [< *șase*, cf. fr. *sexennal*]

ŞEVALÉT *s. n.* suport de lemn pe care îşi fixează pictorii pînza sau cartonul cînd pictează. [pl. *-turi, -te.* / < fr. *chevalet*]

ŞEVALIÉRĂ *s. f.* inel cu sigiliu. [pron. *-li-e-.* / < fr. *chevalière*]

ŞÉVER *s. n. (tehn.)* unealtă aşchietoare pentru supernetezirea roţilor dinţate. [< engl. *shaver*]

ŞEVERUÍRE *s. f. (tehn.)* operaţia de netezire fină a flancurilor roţilor dinţate. [după fr., engl. *shaving*]

ŞEVILÁT *s. n. (text.) maşină de ~* = maşină care intensifică efectul mercerizării firelor, mărind luciul. [< germ. *Schevillier-maschine*, cf. fr. *cheviller*]

ŞEVIÓT *s. n.* **1.** rasă de oi cu lînă fină şi cu firul lung. **2.** stofă făcută din lîna acestor oi. [pron. *-vi-ot.* / < fr. *cheviotte*, engl. *cheviot*, cf. *Cheviot*, provincie in Anglia]

ŞEVRÉTĂ *s. f. (franţuzism)* **1.** căpriţă ; capră mică ; pui de capră. **2.** piele pentru feţe de încălţăminte, fabricată din piei de ovine imitînd şevroul. [< fr. *chevrette*]

ŞEVRÓ *s. n.* piele de capră sau de oaie, subţire şi moale, care se întrebuinţează la confecţionarea încălţămintei. [< fr. *chevreau*, cf. *chèvre* — capră]

ŞEVROTÍNĂ *s. f.* plumb de vînătoare de mare calibru ; alică. [< fr. *chevrotine*]

ŞEZLÓNG *s. n.* scaun mare pentru odihnă, de formă specială, al cărui spătar se poate înclina după preferinţă. [< fr. *chaise-longue*]

ŞIC *s. n. (argotic)* eleganţă, distincţie, gust. ● lucru care amuză. [< fr. *chic*]

ŞICANÁ *vb. I. tr.* a face şicane (cuiva), a căuta pricină ; a sicii. [< fr. *chicaner*]

ŞICANÁRE *s. f.* acţiunea de a şicana şi rezultatul ei. [< *şicana*]

ŞICANATÓR, -OÁRE *adj.* care şicaneză, căruia îi place să şicaneze ; şicanier. [< *şicana* + *-tor*, după fr. *chicaneur*]

ŞICÁNĂ *s. f.* **1.** sicîială fără motiv. ● *(jur.)* obiecţie neîntemeiată ; procedură artificială; subtilitate, tertip. **2.** obstacol aşezat în calea circuitului unui fluid pentru a-l dirija într-un anumit mod. [< fr. *chicane*]

ŞICANIÉR, -Ă *adj. (rar)* şicanator. [pron. *-ni-er.* / < fr. *chicanier*]

ŞIF *s. n. (germanism)* galion[2] ; navă mare. [< germ. *Schiff*]

ŞIFÓN *s. n.* pînză albă de bumbac, din care se face mai ales lenjerie. [< fr. *chiffon*]

ŞIFONÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) cocoloşi, a (se) mototoli. ● *tr. (fam.)* a jigni (pe cineva) prin vorbe sau prin fapte. ● *refl. (fam.)* a se supăra, a se simţi jignit. [< fr. *chiffonner*]

ŞIFONÁBIL, -Ă *adj.* care se şifonează (uşor). [cf. fr. *chiffonnable*]

ŞIFONABILITÁTE *s. f.* proprietate a produselor fibroase de a fi şifonabile. [< *şifonabil* + *-itate*]

ŞIFONÁRE *s. f.* acţiunea de a (se) şifona şi rezultatul ei. [< *şifona*]

ŞIFONIÉR *s. n.* dulap pentru haine şi lenjerie. [pron. *-ni-er.* / < fr. *chiffonnier*]

ŞIÍSM *s. n.* principal curent musulman, constituind religia de stat în Iran şi în Yemen, care nu recunoaşte sunna şi pe califii sunniţi. [pron. *şi-ism.* / < fr. *chiism*, cf. ar. *şia* — lege]

ŞIÍT, -Ă *adj.* referitor la şiism. // *s. m. f.* adept al şiismului. [< fr. *chiite*]

ŞILD *s. n.* placă de metal care se aşază la uşă pe locul unde se află gaura cheii. ● placă de avizare de-a lungul străzilor, al şoselelor etc. [< germ. *Schild*]

ŞÍLING[1] *s. m.* **1.** monedă divizionară engleză, valorînd a 20-a parte dintr-o liră sterlină. **2.** unitate monetară a unor ţări africane (Kenya, Tanzania, Uganda, Somalia). [scris şi *shilling.* / < engl. *shilling*]

ŞÍLING[2] *s. m.* unitate monetară a Austriei. [< germ. *Schilling*]

ŞIMI *s. n.* dans modern nord-american, cu un ritm marcat amintind de foxtrot ; melodia acestui dans. [scris şi *shimmy.* / < engl. *shimmy*]

ŞINŞÍLĂ *s. f.* mamifer rozător cu o blană cenuşie foarte frumoasă, care trăieşte în regiunile muntoase din Peru şi Chile. [scris şi *cincila.* / < fr., sp. *chinchilla*, cf. sp. *chincha, chinchilla* — ploşniţă]

ŞINTOÍSM *s. n.* veche religie a japonezilor, avînd soarele ca divinitate principală şi spiritele strămoşilor şi al cărei cult constă în rugăciuni şi ofrande de flori şi orez. [pron. *-to-ism.* scris şi *shintoism.* / < fr. *shintoïsme*, cf. jap. *shinto* — calea lui dumnezeu]

ŞINTOÍST, -Ă *adj.* referitor la şintoism, propriu şintoismului. // *s. m. f.* adept al şintoismului. [pron. *-to-ist.* scris şi *shintoist.* [< fr. *shintoiste*]

ŞIST *s. n.* rocă stratificată avînd proprietatea de a se desface în plăci subţiri. O ~ *cristalin* = rocă foarte dură formată prin metamorfismul altor roci sub acţiunea presiunii. [< fr. *schiste*, cf. gr. *schistos* — rupt]

ŞISTIFICÁRE *s. f. (geol.)* operaţia de împrăştiere în atmosfera unei mine grizutoase a unei cantităţi de pulbere fină de steril. [< *şist* + *-ifica*, după fr. *schistification*]

ŞISTÓS, -OÁSĂ *adj. (despre roci)* care se prezintă în formă de plăci ce se pot desprinde uşor ; de natura şistului. [cf. fr. *schisteux*]

ŞISTOZITÁTE *s. f.* proprietate a unor sedimente şi a unor roci metamorfice de a avea structura unui şist. [cf. fr. *schistosité*]

ŞLÁGĂR *s. n.* bucată de muzică uşoară, care este la modă un anumit timp. ● *(fig.)* formulă răsunătoare, folosită în anumite împrejurări cu scopul de a produce senzaţie. [< germ. *Schlager*]

ŞLAM *s. n.* deşeuri provenind din fărîmiţarea minereurilor. [< germ. *Schlamm*, cf. fr. *schlamm*]

ŞLÉPER *s. n.* transportor al laminorului. [< germ. *Schlepper*, cf. fr. *schlepper*]

ŞLIF *s. n.* porţiunea şlefuită a unei piese, a unui aparat etc. [< germ. *Schliff*]

ŞLIŢ *s. n.* deschizătură la spatele sau la partea terminală a mînecilor unei haine. ● deschizătură la partea anterioară a pantalonilor, servind la încheierea pe corp a acestora ; prohab. [< germ. *Schlitz*]

ŞLUF *s. n.* argilă bogată în siliciu. [< germ. *Schluff*]

ŞMAL *s. n.* caracter tipografic cu o formă foarte îngustă şi subţire. [< germ. *Schmal*]

ŞMÍRGHEL *s. n.* rocă metamorfică formată în cea mai mare parte dintr-o masă de granule fine de corindon. ● *(tehn.)* material abraziv făcut din praful obţinut din roca descrisă mai sus ; emeri. [pl. *-le, -luri.* / < germ. *Schmirgel*]

ŞMUTTÍTLU *s. n. (poligr. ; rar)* copertă falsă, interioară ; pagină de gardă. [< germ. *Schmutztitel*]

ŞNAPÁN *s. m.* pungaş, hoţoman, potlogar ; om de nimic. [< fr. *chenapan*, cf. germ. *Schnapphahn*]

ŞNEC *s. n.* transportor pentru materiale pulverulente sau în formă de pastă, la care

antrenarea materialului se efectuează cu ajutorul unei benzi elicoidale sau al unor palete fixate pe un arbore care se roteşte ; transportor-melc. [< germ. *Schnecke*]

ŞNIT *s. n. (poligr.)* 1. suprafaţă formată pe marginile tăiate ale unei cărţi. 2. *(tehn.)* stanţă. 3. marginea liberă a tălpii la încălţăminte. 4. jumătate dintr-o halbă de bere. [< germ. *Schnitt*]

ŞNÎTEL *s. n.* carne de viţel, de porc, de miel etc. tăiată în felii subţiri, muiată în făină, în ou şi în pesmet şi prăjită în grăsime. [pl. *-le, -luri.* / < germ. *Schnitzel*]

ŞOC *s. n.* 1. lovitură, ciocnire bruscă şi violentă între două corpuri. ● *unitate de ~* = formaţie specializată în operaţii îndrăzneţe asupra anumitor obiective. v. c o m a n d o. 2. tulburare gravă, bruscă şi violentă a funcţiilor organismului, ca urmare a unui traumatism, a unei operaţii chirurgicale, anestezii etc. O *~ nervos* = dezechilibru acut al unor funcţii psihice, provocat de o emoţie puternică ; *tratament de ~* = metodă terapeutică constînd din crearea unei perturbaţii bruşte bolnavului. [< fr. *choc*, cf. engl. *shock* — a zgudui]

ŞOCĂ *vb. I. tr.* a contraria, a impresiona neplăcut ; a displăcea. [< fr. *choquer*]

ŞOCÂNT, -Ă *adj.* care şochează. [< fr. *choquant*]

ŞOCOLĂDĂ *s. f.* v. c i o c o l a t ă.

ŞOCOLĂTĂ *s. f.* v. c i o c o l a t ă.

ŞOCOLATÍNĂ *s. f.* sirop de şocolată. [et. incertă]

ŞODÓ *s. n.* v. ş o d o u.

ŞODÓU *s. n.* băutură caldă din lapte, ou, zahăr, făină şi zeamă de portocale sau de lămîie. [var. *şodo* s. n. / < fr. *chaudeau*]

ŞOFÁ *vb. I. tr.* a conduce un automobil. [< fr. *chauffer*]

ŞOFÉR *s. m.* conducător de automobil. [cf. fr. *chauffeur*]

ŞOFERÍŢĂ *s. f.* femeie conducător de automobil. [< *şofer* + *-iţă*]

ŞOLÉTĂ *s. f.* mic ou din lemn. ● minge de oros. [et. incertă]

ŞOMÁ *vb. I. intr.* a nu avea de lucru ; a fi şomer. [< fr. *chômer*]

ŞOMÁJ *s. n.* fenomen economic caracteristic societăţii capitaliste, constînd în inactivitatea forţată a unui număr mare de oameni ai muncii care rămîn fără lucru ; situaţia celui care nu are unde munci. [< fr. *chômage*]

ŞOMÉR, -Ă *s. m. f.* muncitor manual sau intelectual care în condiţiile economiei capitaliste nu are de lucru, care nu se poate angaja nicăieri, care şomează. [< fr. *chômeur*]

ŞORT *s. n.* pantaloni scurţi (de sport). [< engl., fr. *short*]

ŞOSEÁ *s. f.* 1. cale de comunicaţie pietruită sau asfaltată care leagă mai multe localităţi. 2. stradă (periferică) largă şi frumos amenajată, de obicei plantată cu pomi. [< fr. *chaussée*]

ŞOSELÁ *vb. I. tr.* a transforma un drum în şosea prin pietruire, pavare. ● a înzestra o regiune cu o reţea de şosele. [< *şosea*]

ŞOSELÁRE *s. f.* acţiunea de a şosela şi rezultatul ei. [< *şosela*]

ŞOSÉTĂ *s. f.* ciorap scurt care ajunge pînă deasupra gleznei. [< fr. *chaussette*]

ŞOŞÓN *s. m.* încălţăminte de iarnă făcută din postav sau din cauciuc, care se poartă peste pantofi. ● pantof de casă făcut din pîslă. [< fr. *chausson*]

ŞOŞOTÍ *vb. IV.* v. ş u ş o t i.

ŞOT *s. n. (geol.)* lac sărat din zonele de stepă şi de semideşert, care seacă în perioadele secetoase ; solul din jurul unui asemenea lac. [< fr. *chott*, cf. ar. *şatt*]

ŞOVÍN, -Ă *adj.* referitor la şovinism ; propriu şovinismului ; şovinist. // *s. m. f.* partizan al şovinismului. [< fr. *chauvin*]

ŞOVINÍSM *s. n.* naţionalism extremist burghez care are drept scop atiţarea vrajbei naţionale şi a urii între popoare sau între naţionalităţi conlocuitoare, propagarea rasismului şi exclusivismului naţional. [cf. fr. *chauvinisme*]

ŞOVINÍST, -Ă *adj.* şovin. [cf. fr. *chauviniste*]

ŞPÁCLU *s. n.* unealtă formată dintr-o lamă triunghiulară de oţel, cu care se răzuieşte tencuiala, chitul etc. [< germ. *Spatel*]

ŞPAGÁT *s. n.* v. s p a g a t.

ŞPAIS *s. n.* cămară de alimente. [pron. *şpais*. pl. *-suri.* / < germ. *Speise(kammer)*]

ŞPALT[1] *s. n.* 1. *(poligr.)* zaţ cules sub formă de coloană lungă ; probă de tipar luată după acest zaţ, pe care se fac corecturile. 2. strat de piele-gelatină, obţinut în urma operaţiei de secţionare a pielii de prelucrat. [pl. *-turi*, (s. m.) *-ţi.* / < germ. *Spalte*]

ŞPALT[2] *s. n.* piele subţire de calitate inferioară. [< germ. *Spalt*]

ŞPAN *s. n.* 1. aşchie de lemn sau de metal provenită din prelucrarea acestora la strung, la freză etc. 2. despicătură tăiată din butuci de brad, din care se fac şindrile sau doage. [pl. *şpanuri*, (s. m.) *şpani.* / < germ. *Span*]

ŞPEC *s. n. (poligr.)* surplus de materie lucrată. [< germ. *Speck*]

ŞPERÁCLU *s. n.* un fel de cui cu vîrful puţin îndoit, folosit în loc de cheie. v. p a s p a r t u. [< germ. *Sperrhaken*]

ŞPÍCHER *s. m.* v. s p i c h e r.

ŞPÍCHERIŢĂ *s. f.* v. s p i c h e r i ţ ă.

ŞPÍGHEL *s. n. (metal.)* aliaj format din fier, carbon, siliciu, mangan şi fosfor. [pl. *-le, -luri.* / < germ. *Spiegel*]

ŞPIL *s. n. (argotic)* joc (necinstit) ; şmecherie. [< germ. *Spiel*]

ŞPÍLHOZEN *s. m.* pantalonaşi cu bretele pentru copii. [< germ. *Spielhose*]

ŞPIÓN, -OÁNĂ *s. m. f.* v. s p i o n.

ŞPIONÁ *vb. I.* v. s p i o n a.

ŞPIS *s. n. (poligr.)* pată neagră care apare uneori între cuvinte datorită ridicării materialului de albitură în timpul tiparului. [< germ. *Spiess*]

ŞPIŢ *s. m.* rasă de ciini cu păr pufos şi urechi drepte. [< germ. *Spitz*]

ŞPIŢ *s. n.* 1. *(poligr.)* linie simplă sau înflorată, ornament etc. aşezat la sfîrşitul unui articol, al unui capitol etc. 2. unealtă formată dintr-o bară de oţel ascuţită, care serveşte la prelucrarea pietrei de construcţie, la spargerea betoanelor. 3. *(fam.)* vîrf ascuţit al unui obiect. 4. ţigaret scurt. [pl. *-ţuri.* / < germ. *Spitze*]

ŞPLINT *s. n. (tehn.)* cui de siguranţă cu două părţi, care se pot despărţi şi care fixează piuliţa în capul unui şurub. [< germ. *Splint*]

ŞPRAIŢ *s. n.* piesă de lemn sau de metal servind ca element de sprijinire a cofrajelor. [pron. *şpraiţ.* / < germ. *Spreiss*]

ŞPRING *s. n. (mar.)* parîmă pentru legarea navei, dată de la proră înapoi sau de la pupă înainte. [< engl. *spring*]

ŞPRIŢ[1] *s. n.* vin amestecat cu sifon sau cu apă minerală. [< germ. *Spritzer*]

ŞPRIŢ[2] *s. n.* 1. maşină pentru fasonarea garniturilor pe suprafaţa prăjiturilor. 2. ţişnitură, cantitate de lichid aruncată cu presiune. [< germ. *Spritze*]

ŞPUT *s. n.* aparat care concentrează razele luminoase într-un singur punct, folosit ca proiector în teatru şi în cinematografie. [< engl., fr. *spot*]

ŞRAPNEL *s. n.* *(de obicei la pl.)* obuz încărcat cu gloanţe, a cărui explozie poate fi reglată. [pl. *-le.* / < fr., engl. *shrapnel*, cf. *Shrapnel*, numele inventatorului, general englez]

ŞROT *s. n.* 1. primul produs (cel mai grosolan) rezultat de la măcinarea grîului. 2. material alcătuit din resturile de seminţe oleaginoase rezultate după extragerea uleiului, folosit ca hrană pentru vite. [< germ. *Schrot*]

ŞTACHÉT *s. m.* v. ştacheţă.

ŞTACHÉTĂ *s. f.* ulucă. ● bară subţire aşezată orizontal, peste care trebuie să sară sportivii. [var. *stachetă s. f., ştachet, ştachete* s. m. < germ. *Staket*, cf. it. *stecchetto*]

ŞTACHÉTE *s. m.* v. ştacheţă.

ŞTAFÉTĂ *s. f.* probă sportivă pe echipe (la atletism, nataţie etc.), care se desfăşoară pe distanţe împărţite pe etape, fiecare distanţă fiind străbătută de către un concurent, care transmite coechipierului următor un obiect convenţional. ● obiectul însuşi. [< rus. *estafeta*, germ. *Stafette*, cf. it. *staffetta*]

ŞTAMPILÁ *vb. I. tr.* a pune o ştampilă. [var. *ştampíla* vb. I. / < it. *stampigliare*, cf. fr. *estampiller*]

ŞTAMPILÁRE *s. f.* acţiunea de a ştampila. [var. *stampilare s. f.* / < *ştampila*]

ŞTAMPÍLĂ *s. f.* 1. piesă fixată pe un miner şi purtînd gravat un semn, o inscripţie sau o emblemă, care se aplică pe un act spre a-i da valabilitate, semnul astfel imprimat. 2. semn pus pe mărfuri sau pe pielea animalelor pentru a arăta proveniénţa, apartenenţa etc. ; marcă. [var. *ştampilă s. f.* / < it. *stampiglia*, cf. germ. *Stempel*, fr. *estampille* |< sp. *estampilla*]

ŞTAND *s. n.* v. stand.

ŞTÁNDARD *s. n.* v. standard.

ŞTANŢÁ *vb. I. tr.* 1. a tăia simultan întregul contur al unei piese prin forfecare cu ajutorul unei ştanţe. 2. a imprima o marcă sau o cifră pe suprafaţa unei piese. ● *(cinem.)* a imprima mecanic subtitlurile pe filme. [var. *stanţa* vb. I. / < germ. *stanzen*]

ŞTANŢÁRE *s. f.* acţiunea de a ştanţa şi rezultatul el. [var. *ştanţare* s. f. / < *ştanţa*]

ŞTANŢÁTOR, -OÁRE *s. m. f.* muncitor care execută operaţii de ştanţare. [< *ştanţa* + *-tor*]

ŞTANŢĂ *s. f.* unealtă cu o muchie tăioasă sau avînd la un capăt un model în relief, care se foloseşte pentru ştanţarea pieselor. [var. *ştanţă* s. f. / < germ. *Stanze*]

ŞTÁUFER *s. n.* gresor cu presiune. [< germ. *Stauffer(büchse)*]

ŞTÉCĂR *s. n.* piesă montată de obicei la capătul unui şnur, care face contactul dintre un aparat electric şi priza de curent. [var. *ştecher* s. n. / < germ. *Stecker*]

ŞTÉCHER *s. n.* v. ştecăr.

ŞTIFT *s. n.* tijă care îmbină două piese. [< germ. *Stift*]

ŞTIH *s. n.* *(text.)* împunsătură cu acul sau cu un alt instrument. [< germ. *Stich*]

ŞTIINŢÍFIC, -Ă *adj.* de ştiinţă, referitor la ştiinţă, bazat pe principiile ştiinţei. [pron. *şti-în-.* / |< fr. *scientifique*, după *ştiinţă*]

ŞTÍMĂ *s. f.* *(muz.)* notele extrase separat pentru partida unui cîntăreţ, a unui instrument sau a unui grup de instrumente de acelaşi gen dintr-un ansamblu. [< germ. *Stimme* — voce]

ŞTÓFĂ *s. f.* v. stofă.

ŞTRAIF *s. n.* dungă, bandă, linie, fişie. ● *(filat.)* sistem de colecţionare în care dispoziţia mărcilor este în linie dreaptă. [pron. *ştraif.* pl. *-furi.* / < germ. *Streif*]

ŞTRAND *s. n.* loc special amenajat pentru baie, plajă sau pentru sporturi nautice. [< germ. *Strand*]

ŞTRÚDEL *s. n.* plăcintă făcută din foi foarte subţiri, umplute cu mere, cu nuci, cu brînză etc. şi rulate în formă de sul. [pl. *-le, -luri.* / < germ. *Strudel*]

ŞTUC *s. n.* v. stuc.

ŞTUCATÚRĂ *s. f.* v. stucatură.

ŞTUŢ *s. n.* *(tehn.)* tub de oţel cu pereţii subţiri, servind pentru luarea probelor de pămînt. [< germ. *Stutz*]

ŞU *s. n.* termen chinezesc pentru a denumi pictura verticală pe sul, corespunzînd picturii de şevalet din Europa. v. kakemono. [< chin., rus. *şu*]

ŞUAN *s. m.* denumire dată insurgenţilor din Bretania şi Normandia în timpul revoluţiei franceze de la sfîrşitul sec. XVIII. [pron. *şu-an.* / < fr. *chouan*, cf. *Jean Chouan*, conducătorul insurgenţilor]

ŞÚBER *s. n.* 1. *(mine)* dispozitiv în formă de pîlnie pentru încărcarea vagonetelor. 2. *(tehn.)* obturator pentru reglarea tirajului la căldările de abur şi la cuptoare. [< germ. *Schieber*]

ŞÚBLER *s. n.* instrument de măsură pentru lungimi sau grosimi mici, compus dintr-o riglă gradată pe care alunecă un cursor şi care are la un capăt un braţ fix, perpendicular pe ea. [< germ. *Schublehre*]

ŞÚNĂR *s. n.* navă mică cu două catarge înclinate şi vele aurice, folosită pentru pescuit şi cabotaj ; goeletă. [var. *şcuner* s. n. / < engl., fr. *schooner*]

ŞUNT *s. n.* 1. dispozitiv de derivare a curentului electric dintr-un circuit. 2. derivaţie patologică sau operatorie a curentului sanguin. [< fr., engl. *shunt*]

ŞUNTÁRE *s. f.* derivarea curentului electric dintr-un circuit. [cf. fr. *shuntage*, engl. *shunting*]

ŞUŞOTÍ *vb. IV. intr.* 1. a vorbi încet, în şoaptă ; a şopti la ureche. 2. *(despre ape)* a produce un zgomot lin şi uniform. [var. *şoşoti* vb. IV. / < fr. *chuchoter*]

ŞUŞOTÍT *s. n.* *(rar)* faptul de a şuşoti ; zgomot produs de cineva sau ceva care şuşoteşte ; şuşoteală. [< *şuşoti*]

ŞUT *s. n.* 1. lovitură foarte puternică dată cu piciorul (sau cu mîna) în minge la fotbal, la rugbi etc. O ~ *de penalitate* = lovitură acordată în jocul de hochei pe gheaţă împotriva echipei care a săvîrşit o anumită infracţiune. 2. lucrul executat de un miner într-o zi în mină. ● timpul cît lucrează o echipă de mineri de cînd intră şi pînă iese din mină ; schimb. [< engl. *shoot*]

ŞUTÁ *vb. I. intr.* a lovi tare mingea cu piciorul ; a trage un şut. [cf. fr. *shooter*, engl. *shoot*]

ŞUTÉR *s. m.* *(rar)* jucător care şutează. [var. *şutor* s. m. / < engl. *shooter*]

ŞUTÓR *s. m.* v. şuter.

ŞVÁIŢER *s. n.* un fel de caşcaval cu goluri mari în masa lui. [pron. *şvai-.* / < germ. *Schweizer(käse)*]

ŞVARŢ *s. n.* cafea neagră ; filtru. [< germ. *schwarz* — negru]

T

TABACHÉRĂ *s. f. (arhit.)* ferestruică situată în planul acoperișului, care permite luminarea și aerisirea podului sau a unei mansarde. [după fr. *(fenêtre à) tabatière*]

TABACÓZĂ *s. f. (med.)* pneumoconioză specială cauzată de inhalarea pulberilor rezultate din prelucrarea tutunului. [< fr. *tabacosis*]

TABÁGIC, -Ă *adj.* cauzat de tabagism ; caracteristic unui fumător vechi. ● *(și s.)* intoxicat cu nicotina din tutun. [cf. fr. *tabagique*]

TABAGÍSM *s. n. (med.)* intoxicație cronică cu nicotină datorită fumatului ; nicotinism. [cf. fr. *tabagisme*]

TABÁR *s. n. (ist.)* haină medievală care se purta pe deasupra armurii. [< fr. *tabar*]

TABÉL *s. n.* foaie liniată și împărțită în rubrici completate cu cifre, date etc. ● listă care cuprinde cifre, nume etc. aranjate într-o anumită ordine ; tablou. [pl. *-le, -luri.* / < lat. *tabella*, germ. *Tabelle*]

TABELÁ *vb. I. tr.* a face o tabelă. [< *tabelă*]

TABELÁR, -Ă *adj. (despre liste, situații etc.)* care are forma unui tabel. O *tipărire ~ă* = vechi sistem de tipărire cu ajutorul unor tăblițe de lemn pe care se grava textul. [cf. fr. *tabellaire*]

TABÉLĂ *s. f.* tablă ; tabel. ● serie de valori numerice aranjate într-o anumită ordine în șiruri și coloane, folosite pentru a ușura anumite calcule sau pentru a face anumite clasificări. [< germ. *Tabelle*, it., lat. *tabella*]

TABERNÁCOL *s. n.* **1.** cort ; *(spec.)* cortul în care erau ținute tablele legii la vechii evrei. **2.** nișă în peretele sanctuarului unei biserici catolice sau cutie de argint de o formă specială, în care se păstrează cuminecătura și unele obiecte de cult. [var. *tabernacul* s. n. / < lat. *tabernaculum*, it. *tabernacolo*, fr. *tabernacle*]

TABERNÁCUL *s. n.* v. t a b e r n a c o l.

TABÉRNĂ *s. f.* prăvălie din vechea Romă. [pl. *-ne.* / < lat. *taberna*]

TÁBES *s. n. (med.)* boală nervoasă cronică (de natură sifilitică) care atacă mai ales măduva spinării, cauzînd pierderea progresivă a coordonării mișcării ; ataxie locomotorie. [< fr. *tabès*, lat. *tabes*]

TABÉTIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de tabes ; ataxic. [< fr. *tabétique*]

TABINÉT *s. n.* numele unui joc de cărți. [pl. *-te, -turi.* / cf. fr. *table nette*]

TABLATÚRĂ *s. f.* sistem vechi de notație muzicală cu ajutorul literelor alfabetului și al altor semne așezate pe linii paralele. [var. *tabulatură* s. f. / < fr. *tablature*, cf. lat. med. *tabulatura*, germ. *Tabulatur*]

TABLETÁ *vb. I. tr.* a face tablete, comprimate, drajeuri (medicamentoase) dintr-o anumită substanță. [cf. fr. *tabletter*]

TABLETÁRE *s. f.* acțiunea de a tableta și rezultatul ei. [< *tableta*]

TABLÉTĂ *s. f.* **1.** preparat farmaceutic în formă de disc mic ; pastilă. **2.** pastă alimentară uscată, în formă de placă. **3.** *(ant.)* placă cerată pentru scris. **4.** variantă a articolului publicistic, înrudită cu pamfletul, care se caracterizează printr-o maximă comprimare, incisivitate, forță caracterizatoare și expresivitate, cultivat în literatura noastră de T. Arghezi și Geo Bogza ; bilet. [< fr. *tablette*]

TABLIÉR *s. n.* totalitatea grinzilor care susțin partea pe care se circulă a unui pod. [pron. *-li-er.* / < fr. *tablier*]

TABLÍNIU *s. n.* mică sală în casele romane, situată între atrium și peristil. [pron. *-niu.* / < lat. *tablinium*]

TABLÓU *s. n.* **I. 1.** pictură sau desen executat pe o pînză, pe un carton etc. (care se așază de obicei pe un perete, pe un suport etc.). O *a rămîne ~* = a rămîne surprins, înlemnit. O *~ simfonic* = lucrare simfonică alcătuită dintr-o singură parte, avînd un program cu conținut plastic sau descriptiv. **2.** *(fig.)* priveliște, scenă de mari proporții care atrage luarea aminte, impresionează vederea. **3.** descriere a unei priveliști, a unui obiect sau a unei persoane etc., făcută oral sau în scris (mai ales într-o operă literară). **4.** *(teatru)* subdiviziune a unui act, cuprinzînd mai multe scene, care se desfășoară în același decor. **5.** tabel, schemă. **6.** grafic cuprinzînd o grupare de termeni, de simboluri, de numere, aranjate în șiruri și coloane. O *~ul periodic al elementelor* = tablou în care elementele chimice sînt dispuse în șiruri și coloane, după greutatea lor atomică. **II.** *(tehn.)* panou sau placă subțire de metal sau de marmură cuprinzînd mai multe instrumente de măsură, aparate de control etc., cu care este înzestrat un aparat, o mașină etc. [< fr. *tableau*]

TABORÍȚI *s. m. pl. (ist.)* nume dat membrilor aripii revoluționare din mișcarea husită, reprezentînd interesele țărănimii și ale meșteșugarilor. [< fr. *taborites*, cf. *Tabor*, cetate în sudul Cehiei]

TABÚ *s. n.* **1.** ceea ce este considerat sacru și în mod sacramental inhibitoriu în religiile polineziene. ● ceea ce este sacru și interzis în toate formele de religii primitive și chiar evoluate. ● situație, obiect, timp, loc, persoană, funcție făcînd obiectul unei credințe sau al unor practici religioase. **2.** *(fig.)* interdicție, prohibiție nejustificată. ● *(fam.)* persoană de care nimeni nu se poate atinge, care nu poate fi criticată sau atacată, discutată ; lucru, problemă despre care nu se poate discuta sau care nu poate fi criticată. **3.** tip de interdicție de vocabular care duce la înlocuirea unui cuvînt cu un altul sau cu o perifrază, metaforică, ori cu o variantă formală, datorită unor motive mistico-religioase. [< fr. *tabou*, cf. polinez. *tabu* — sacru]

TABUIZÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) face, a deveni tabu. [pron. *-bu-i-.* / < it. *tabuizzare*]

TABUIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) tabuiza. [< *tabuiza*]

TABULÁ *vb. I. tr. (mat.)* a pune în tabele ; a face o tabulare. [< it. *tabulare*]

TABULÁR, -Ă *adj.* **1.** înscris în coloanele unui registru, pe o listă etc. O *diferență ~ă* = adaosul pe care-l primește logaritmul unui număr de patru cifre cînd acest număr crește cu o unitate. **2.** *(despre relief)* în

formă de masă ; întins, neted, plat. ● *(tehn. ; despre un material)* care se găsește în formă de plăci. [cf. fr. *tabulaire* < lat. *tabula* — masă]

TÁBULA RÁSA *loc. s.* expresie folosită de filozoful englez John Locke și în alte sisteme filozofice pentru a caracteriza starea inițială a psihicului copilului, afirmînd că omul nu are nici un fel de idei sau principii înnăscute. O *a face* ~ = a șterge tot, a renunța la anumite păreri, idei, pentru a adopta altele. [< lat. *tabula rasa* — masă ștearsă]

TABULÁRE *s. f.* acțiunea de a tabula și rezultatul ei ; tabulație. [< *tabula*]

TABULÁRIU *s. n.* arhivă publică sau particulară din vechea Romă. [pron. *-riu.* / < lat. *tabularium*]

TABULÁTE *s. f. pl. (zool.)* subclasă de celenterate antozoare fosile caracterizată prin forma tabulară a caliciilor ; *(la sg.)* animal din această subclasă. [< germ. *Tabulaten*, cf. lat. *tabulatum* — strat]

TABULATÓR *s. n.* dispozitiv (la mașinile de scris) care permite alinierea pe coloane diferite a ceea ce se scrie. [cf. fr. *tabulateur*]

TABULATÚRĂ *s. f.* v. t a b l a t u r ă.

TABULÁȚIE *s. f.* operație făcută de anumite mașini de calcul atunci cînd sînt folosite la însumări ; tabulare. [cf. it. *tabulazione*, lat. *tabulatio*]

TABULOGRÁMĂ *s. f.* document în care se imprimă la mașinile de calculat rezultatele obținute. [< fr. *tabulogramme*]

TABURÉT *s. n.* scăunel rotund sau pătrat, fără spetează. [pl. *-te.* / < fr. *tabouret*]

TACHELÁJ *s. n.* **1.** *(mar.)* ansamblul manevrelor unei nave. **2.** *(tehn.)* ansamblul operațiilor de manevrare și de deplasare a obiectelor grele cu ajutorul unor dispozitive manuale simple. [< germ. *Takelage*]

TACHÉT *s. m.* **1.** *(mar.)* suport montat pe o navă, de care se leagă, în general, parîmele simple. **2.** cilindru metalic scurt din mecanismul de distribuție cu supape al unei mașini, care are rolul de a împiedica uzura tijei supapei. ● piesă folosită la îmbinarea a două piese, care are rolul de a mări suprafața de transmitere a forțelor. **3.** *(mine)* opritor pe care se așază colivia în stație la rampă și care se îndepărtează în timpul mersului coliviei. [< fr. *taquet*]

TACHI- v. t a h i-.

TACHINÁ *vb. I. tr.* a supăra, a necăji în glumă (pe cineva). [< fr. *taquiner*]

TACHINÁRE *s. f.* acțiunea de a tachina și rezultatul ei. [< *tachina*]

TACHINĂRÍE *s. f.* faptul de a tachina ; vorbă cu care cineva tachinează. [gen. *-iei.* / < fr. *taquinerie*]

TACÍT, -Ă *adj.* care nu este exprimat formal ; făcut pe tăcute, în tăcere. [cf. fr. *tacite*, lat. *tacitus*]

TACITÚRN, -Ă *adj. (liv.)* cu o fire tăcută, tăcut din fire. [cf. fr. *taciturne*, it. *taciturno*, lat. *taciturnus*]

TACITURNITÁTE *s. f.* calitatea de a fi taciturn, de a tăcea. [cf. fr. *taciturnité*]

TÁCKLE *s. n. (sport)* blocarea adversarului (la rugbi etc.). [pron. *tecl.* / < engl. *tackle*]

TÁCKLING *s. n. (sport)* mijloc dur de deposedare a adversarului de minge, la fotbal. ● blocare a mingii cu talpa sau cu partea interioară a bocancului. [pron. *teclin.* / < engl. *tackling*]

TACT[1] *s. n.* măsură, cadență ritmică (în muzică, în dans). [< germ. *Takt*]

TACT[2] *s. n.* **1.** simț, manieră deosebit de grijulie și plină de măsură în purtarea și acțiunile cuiva. **2.** simțul tactil ; pipăitul. [< fr. *tact*, cf. it. *tatto* < lat. *tactum* < *tangere* — a atinge]

TÁCTIC, -Ă *adj.* referitor la tactică ; conform cu o anumită tactică. [cf. fr. *tactique*]

TÁCTICĂ *s. f.* **1.** parte a artei militare care se ocupă cu organizarea și conducerea acțiunilor de luptă ale trupelor. **2.** știința de a determina mijloacele și formele de acțiune, într-o perioadă relativ scurtă, pentru realizarea obiectivelor unei mișcări sociale, a unui partid politic etc., în funcție de împrejurările social-politice din acea perioadă. **3.** mijloacele folosite de cineva pentru a face să izbutească o întreprindere, o acțiune etc. [gen. *-cii.* / < fr. *tactique*, cf. gr. *taktike* — arta de a orîndui]

TACTICIÁN, -Ă *s. m. f.* specialist în probleme de tactică. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni. -iene.* / cf. fr. *tacticien*]

TACTÍL, -Ă *adj.* referitor la pipăit ; care se poate percepe prin pipăit. [< fr. *tactile* cf. lat. *tactilis*]

TACTÍSM *s. n. (biol.)* orientare a organismelor vii sub influența anumitor factori externi ; taxie, tropism. [< fr. *tactisme*]

TACTOGNOZÍE *s. f.* recunoaștere a obiectelor prin pipăit. [gen. *-iei.* / < fr. *tactognosie*, cf. lat. *tactus* — pipăire, gr. *gnosis* — cunoaștere]

TÁFIA *s. f.* produs alcoolic, asemănător cu romul, rezultat din distilarea melasei. [< fr. *tafia* < cuv. creol]

TAFO- element prim de compunere savantă cu semnificația „mormînt". [< fr. *tapho-*, it. *tafo-*, cf. gr. *taphos*]

TAFOFOBÍE *s. f. (med.)* fobia de a nu fi îngropat de viu. [gen. *-iei.* / < fr. *taphophobie*, cf. gr. *taphos* — mormînt, *phobos* — teamă]

TAFONOMÍE *s. f.* disciplină geologică care studiază condițiile de fosilizare a viețuitoarelor. [gen. *-iei.* / cf. fr. *taphonomie*]

TAGÉTE *s. f. pl.* plante erbacee cu miros caracteristic și cu flori de mărimi diferite, colorate în brun-catifelat, galben sau portocaliu ; *(pop.)* crăițe. [< fr. *tagètes*]

TAHEO- v. t a h i-.

TAHEOGRÁF *s. n.* v. t a h i g r a f.

TAHEOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la taheometrie. [pron. *-he-o-.* / < fr. *tachéométrique*]

TAHEOMETRÍE *s. f.* tahimetrie. [pron. *-he-o-.* gen. *-iei.* / < fr. *tachéométrie*]

TAHEOMÉTRU *s. n.* tahimetru (1). [< fr. *tachéomètre*]

TAHI- element prim de compunere savantă cu semnificația „rapid", „accelerat", „turație". [scris și *tachi-*. var. *taheo-* (pron. *-he-o-*), *taho-*. / < fr. *tachy-*, *tachéo-*, germ. *tacho-*, cf. gr. *tachys* — rapid]

TAHIARITMÍE *s. f.* aritmie cu frecvență cardiacă mare. [pron. *-hi-a-*. gen. *-iei.* / < fr. *tachyarythmie*]

TAHICARDÍE *s. f.* accelerare anormală a ritmului cardiac. [gen. *-iei.* / < fr. *tachycardie*, cf. gr. *tachys* — rapid, *kardia* — inimă]

TAHIFAGÍE *s. f.* faptul, acțiunea de a minca repede. [gen. *-iei.* / < fr. *tachyphagie*, cf. gr. *tachys* — rapid, *phagein* — a minca]

TAHIFEMÍE *s. f.* accelerare a ritmului verbal. [gen. *-iei.* / < fr. *tachyphémie*, cf. gr. *tachys* — rapid, *pheme* — vorbire]

TAHIFRAZÍE *s. f. (med.)* vorbire foarte rapidă. [gen. *-iei.* / < fr. *tachyphrasie*, cf. gr. *tachys* — rapid, *phrasis* — vorbire]

TAHIGRÁF *s. n.* 1. *(mec.)* aparat înregistrator de viteze. 2. tahograf folosit la întocmirea de planuri și hărți topografice. [var. *taheograf* s. n. / < fr. *tachygraphe*, cf. gr. *tachys* — rapid, *graphein* — a scrie]

TAHIGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la tahigrafie. [< fr. *tachygraphique*]

TAHIGRAFÍE *s. f. (rar)* stenografie. [gen. *-iei.* / < fr. *tachygraphie*]

TAHILALÍE *s. f. (med.)* vorbire precipitată, cu debit mare de cuvinte. [gen. *-iei.* / < fr. *tachylalie*, cf. gr. *tachys* — rapid, *lalein* — a vorbi]

TAHIMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la tahimetrie. [< fr. *tachymétrique*]

TAHIMETRÍE *s. f.* metodă de măsurare indirectă a unghiurilor, a distanțelor și a diferențelor de nivel dintre anumite puncte de pe teren, cu ajutorul tahimetrului ; stadimetrie ; taheometrie. [gen. *-iei.* / < fr. *tachymétrie*, cf. gr. *tachys* — rapid, *metron* — măsură]

TAHIMÉTRU *s. n.* 1. instrument prevăzut cu un dispozitiv special, care permite determinarea directă a distanței pînă la punctul vizat prin citire pe o miră așezată în acest punct ; stadimetru ; taheometru. 2. instrument pentru determinarea frecvenței mișcărilor unui organ, turației motoarelor etc. ; tahometru ; celerimetru. ● aparat pentru măsurarea vitezei curentului cursurilor de apă. [< fr. *tachymètre*]

TAHIPNÉE *s. f. (med.)* accelerare a respirației, care apare în cursul anumitor boli. [pron. *-pne-e.* pl. invar. / < fr. *tachypnée*, cf. gr. *tachys* — rapid, *pneîn* — a respira]

TAHIPSIHÍE *s. f. (psih.)* accelerare a ritmului gîndirii. [gen. *-iei.* / < fr. *tachypsychie*]

TAHISCÓP *s. n.* aparat folosit la studierea pieselor în mișcare ale unui dispozitiv mecanic, cu ajutorul unor fotografii parțiale. [< fr. *tachyscope*, cf. gr. *tachys* — rapid, *skopein* — a observa]

TAHISEÍSMIC, -Ă *adj.* referitor la fenomenul de oscilație rapidă a solului în regiunile vulcanice. [pron. *-se-is-.* / cf. germ. *tachyseismisch*]

TAHISISTOLÍE *s. f. (med.)* accelerare (anormală) a sistolelor cardiace. [gen. *-iei.* / < fr. *tachysystolie*]

TAHISTOSCÓP *s. n.* aparat folosit pentru studierea legilor percepției și atenției și pentru determinarea volumului atenției unor persoane, prin prezentarea, pentru un timp foarte scurt, a unor cuvinte care trebuie să fie citite sau a unor imagini care trebuie să fie percepute. [< fr. *tachystoscope*, cf. gr. *tachystos* — foarte rapid, *skopein* — a observa]

TAHISTOSCÓPIC, -Ă *adj.* referitor la tahistoscop, la folosirea lui. [< fr. *tachystoscopique*]

TAHO- v. t a h i-.

TAHOGENERATÓR *s. n.* microgenerator electric utilizat în instalațiile automate pentru a măsura viteza unghiulară sau tensiunea electrică ; tahometru electric. [< fr. *tachogénérateur*]

TAHOGRÁF *s. n.* tahometru înregistrator ; tahigraf. [< germ. *Tachograph*, cf. gr. *tachos* — viteză, *graphein* — a scrie]

TAHOGRAFÍE *s. f.* măsurare și înregistrare a vitezei unui fluid. [gen. *-iei.* / < fr. *tachographie*]

TAHOMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea turației motoarelor ; tahimetru (2). O ~ *electric* = tahogenerator. [< fr. *tachéomètre*, germ. *Tachometer*, cf. gr. *tachos* — viteză, *metron* — măsură]

TAIFÚN *s. n.* vînt foarte puternic, cu furtună și cu vîrtejuri, care bate în regiunile din vestul Oceanului Pacific, luînd naștere în timpul schimbării direcției musonilor. [pron. *tai-fun.* pl. *-nuri, -ne.* / < germ. *Taifun*, cf. rus. *taifun*, chin. *ta fun* — vînt mare]

TAIGÁ *s. f.* pădure formată în special din conifere, care acoperă o regiune întinsă în nordul Europei și al Asiei. [pron. *tai-ga.* gen. *-alei.* / < rus. *taiga*, cf. fr. *taïga*]

TAILORÍSM *s. n.* metodă modernă capitalistă de organizare a muncii, în cadrul căreia normele de muncă se stabilesc la nivelul muncitorilor cu cel mai ridicat randament și care duce astfel la creșterea substanțială a intensității muncii și la intensificarea exploatării. [scris și *taylorism.* / < fr. *taylorisme*, cf. *Taylor*, inginer și economist american]

TAIM *s. n. (sport)* timp de odihnă la care au dreptul echipele de volei în afara pauzelor dintre seturi. ● termen prin care se anunță începutul sau sfîrșitul unei reprize de box și al unei perioade de luptă. [pron. *taim.* scris și *time.* / < engl. *time*]

TAIM-AUT *s. n. (sport)* scurtă întrerupere regulamentară a jocului(la fotbal, baschet) acordată de arbitru la cererea jucătorilor. [scris și *time-out.* / < engl. *time-out*]

TAIÓR *s. n.* costum femeiesc compus dintr-o fustă și o jachetă (din același material). ● jachetă de stofă. [pron. *ta-ior.* / < fr. *(costume) tailleur*]

TAIPÍNI *s. m. pl. (ist.)* denumire dată participanților chinezi la războiul țărănesc antifeudal, anticolonialist și de eliberare de la jumătatea sec. XIX. [< chin. *Tai-ping* < *Taipin tien go* — statul ceresc al marii păci]

TAL *s. n.* organ vegetativ rudimentar al unor plante criptogame (alge, ciuperci etc.). // (și în forma *talo-*) element prim de compunere savantă cu semnificația „ramură". [< fr. *thalle*, cf. gr. *thalos*]

TALALGÍE *s. f. (med.)* durere persistentă a calcaneului. [gen. *-iei.* / < fr. *talalgie*, cf. lat. *talus* — talon, gr. *algos* — durere]

TALAMÍC, -Ă *adj.* referitor la talamus, al talamusului. [< fr. *thalamique*]

TALAMO- v. t a l a m u s.

TALAMOTOMÍE *s. f. (med.)* intervenție chirurgicală de suprimare a unor conexiuni ale talamusului. [gen. *-iei.* / < fr. *thalamotomie*]

TALÁMUS *s. n.* parte a encefalului, situată la baza creierului, formată dintr-o masă de substanță cenușie prin care trec toate căile senzitive și senzoriale care merg la scoarța cerebrală. // (în forma *talamo-*) element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) talamus", „aparținînd talamusului". [< fr. *thalamus*]

TALASO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) mare", „de mare", „marin". [scris și *thalaso-*, *thalasso-.* / < fr. *thalasso-*, it. *talasso-*, cf. gr. *thalassa*]

TALASOCRAȚÍE *s. f.* putere maritimă mare ; stăpînire asupra mărilor. [gen. *-iei.* / < fr. *thalassocratie*, cf. gr. *thalassa* — mare, *kratos* — putere]

TALASOFOBÍE *s. f.* teamă patologică de mare, fobie a mării. [gen. *-iei.* / < fr. *tha-*

lassophobie, cf. gr. *thalassa* — mare, *phobos* — teamă]

TALASOGENÉZĂ *s. f.* proces de formare a mărilor și oceanelor. [< fr. *thalassogenèse*, cf. gr. *thalassa* — mare, *genesis* — formare]

TALASOGRAFÍE *s. f.* studiul mărilor. [gen. *-iei*. / < fr. *thalassographie*, cf. gr. *thalassa* — mare, *graphein* — a scrie]

TALASOTERAPÍE *s. f.* tratament prin băi și prin aer de mare. [gen. *-iei*. / < fr. *thalassothérapie*, cf. gr. *thalassa* — mare, *therapeia* — tratament]

TALC *s. n.* silicat hidratat de magneziu natural, unsuros, alb-verzui, folosit în industria farmaceutică, textilă etc. [< fr. *talc*, it. *talco*, germ. *Talk* < ar. *talak*]

TALCÁJ *s. n.* *(med.)* introducere a pudrei de talc în diverse cavități ale organismului pentru a provoca o simfiză. [< fr. *talcage*]

TALCÓZĂ *s. f.* *(med.)* pneumopatie profesională datorită inhalării prelungite a pulberii de talc. [< fr. *talcose*]

TALÉNT *s. n.* aptitudine, înclinație naturală deosebită într-un anumit domeniu. O *de* ~ = talentat. ● persoană care are o asemenea aptitudine deosebită. [pl. *-te*, *-turi*. / < fr. *talent*, it. *talento*, lat. *talentum* — lingou, ban]

TALENTÁT, -Ă *adj.* cu talent ; înzestrat. [< *talent* + *-at*]

TALERÍST *s. m.* cel care practică sportul cu talere. [< *taler* + *-ist*]

TÁLIE *s. f.* 1. partea de mijloc, mai subțire a corpului omenesc, situată deasupra șoldurilor ; mijloc. ● parte a unui obiect de îmbrăcăminte care îmbracă mijlocul ; *(p. ext.)* corsaj. 2. statură, înălțime. ● *(fig.)* mărime, importanță, valoare. O *a fi de ~a cuiva* = a avea aceeași valoare, talent etc. ca și acela. [< rus. *taliia*, cf. it. *taglia*, fr. *taille*]

TALIÓN *s. n.* pedeapsă sau răzbunare care constă în tratarea vinovatului în același chip în care a procedat și el cu victima lui. O *legea ~ului* = lege penală la unele popoare din vechime, potrivit căreia vinovatul era tratat în același chip cum a procedat (sau a vrut să procedeze) cu victima sa. [pron. *-li-on*. / < fr. *talion*, cf. lat. *talio* < *talis* — la fel]

TALIÓNIC, -Ă *adj.* potrivit legii talionului. [pron. *-li-o-*. / cf. fr. *talionique*]

TALISMÁN *s. n.* mic obiect considerat de superstițioși ca având o forță magică, supranaturală de a-i ajuta pe cei care îl poartă ; amuletă. [pl. *-ne*, *-nuri*. / < fr. *talisman*]

TÁLIU *s. n.* *(chim.)* metal rar, alb-albăstrui, asemănător cu plumbul. [pron. *-liu*. / < fr. *thallium*]

TALMÚD *s. n.* carte care conține interpretarea scolastică a Vechiului Testament, sub raport religios, legislativ, literar și istoric, în spiritul preceptelor religiei mozaice. [cf. fr. *Talmud*, ebr. *talmud* — învățătură]

TALMÚDIC, -Ă *adj.* care aparține talmudului, conform prescripțiilor acestuia. [cf. fr. *talmudique*]

TALMUDÍSM *s. n.* 1. studiul talmudului. 2. *(fig.)* tendință de a privi lucrurile static, rigid, dogmatic ; interpretare speculativă. [cf. fr. *talmudisme*]

TALMUDÍST, -Ă *s. m. f.* 1. cel care cunoaște și știe să interpreteze învățăturile talmudului ; adept al acestor învățături. 2. *(fig.)* persoană care judecă lucrurile scolastic, dogmatic. [cf. fr. *talmudiste*]

TALO- v. t a l.

TALOFÍTE *s. f. pl.* încrengătură a regnului vegetal care cuprinde plante fără rădăcină, tulpină și frunze, cu corpul format dintr-un tal ; *(la sg.)* plantă din această încrengătură. [< fr. *thallophytes*, cf. gr. *thalos* — tal, *phyton* — plantă]

TALÓN *s. n.* 1. porțiunea de deasupra călcâiului unui ciorap. ● *(rar)* talus. 2. partidă la jocul de cărți. 3. marginea tare și îngroșată a unei anvelope, care se introduce în janta roții. 4. parte care rămîne la cotorul unui chitanțier, al unui bonier etc., după ce s-au rupt părțile detașabile. 5. *(arhit.)* mulură convex-concavă formată din două arcuri de cerc care se racordează. 6. *(muz.)* partea de la capătul de jos al arcușului. [< fr. *talon*]

TALONÁ *vb. I. tr.* *(sport)* a urmări pe adversar, la jocul de rugbi. [< fr. *talonner*]

TALONÁJ *s. n.* talonare. [< fr. *talonnage*]

TALONÁRE *s. f.* acțiunea de a talona ; talonaj. [< *talona*]

TALONÉR *s. m.* *(la rugbi)* jucător care se găsește în învălmășeală între cei doi pilieri, având sarcina de a talona. [< fr. *talonneur*]

TALONÉTĂ *s. f.* 1. bucată de piele, de carton sau de plută, care se aplică în interiorul încălțămintei, peste talpa propriu-zisă ; brant. 2. bucată de stofă, cusută la capătul pantalonilor pentru a evita uzura în acel loc. [< fr. *talonnette*]

TÁLUS *s. n.* primul dintre oasele tarsiene ale piciorului ; astragal (1). // *adj. picior* ~ = picior răsucit, chircit. [< fr., lat. *talus*]

TALÚZ *s. n.* suprafață înclinată, pantă care mărginește lateral un rambleu sau un debleu. [< fr. *talus*]

TALUZÁ *vb. I. tr.* a construi taluzuri. [< *taluz*, după fr. *taluter*]

TALUZÁRE *s. f.* acțiunea de a taluza și rezultatul ei. [< *taluza*]

TALVÉG *s. n.* *(geogr.)* linie care unește punctele cele mai adînci ale unui curs de apă (riu, fluviu) sau ale unei văi. [< germ. *Talweg* < *Tal* — vale, *Weg* — drum, cf. fr., engl. *thalweg*]

TAMARÍN *s. m.* arbore tropical cu flori galbene, care produce niște fructe din al căror miez se prepară o băutură răcoritoare. [var. *tamarind* s. m. / < fr. *tamarin*, sp. *tamarindo*]

TAMARÍND *s. m.* v. t a m a r i n.

TAMARÍSCĂ *s. f.* specie de arbust cu frunze mărunte și dese, cu flori albe sau roz, care cresc pe prundișuri ; *(pop.)* cătină. [var. *tamarix* s. m. / < fr. *tamaris*, cf. lat. *tamariscus*]

TAMARÍX *s. m.* v. t a m a r i s c ă.

TAMBÚCHI *s. n.* deschidere care servește pentru intrarea în încăperile de sub punte ale unei nave. [pl. *-uri*. / < it. *stambugio*]

TAMBÚR *s. m.* toboșar. ● *~-major* = comandant cu grad de subofițer al unei fanfare militare ; *(peior.)* plutonier. [< fr. *tambour*]

TAMBÚR *s. n.* 1. piesă în formă de cilindru gol, folosită în diferite scopuri în tehnică. O *~ gradat* = piesă componentă a anumitor instrumente de măsurat prevăzută cu gradații la unul dintre capete. 2. *(arhit.)* bloc de piatră care formează elementul constitutiv al fusului coloanei din arhitectura clasică. 3. vestibul construit la intrarea unei clădiri, delimitat de două rînduri de uși. ● porțiunea prismatică sau cilindrică, interpusă între o cupolă și arcurile sau zidurile care mărginesc un spațiu boltit. ● spațiu în care

se învîrteşte o uşă pivotantă cu mai multe aripi. 4. *(tehn.)* tobă. [pl. *-re, -ruri.* / < fr. *tambour*, it. *tamburo*]

TAMBURÁ *vb. I. intr. (italienism)* a bate toba ; *(p. ext.)* a bate uşor şi ritmic în ceva ; a tamburina. [< it. *tamburare*]

TAMBÚRĂ *s. f.* mandolină cu gîtul lung şi cu coardele de metal, obişnuită la popoarele arabo-persane. [< fr. *tambourah*]

TAMBURÍN *s. n.* v. t a m b u r i n ă.

TAMBURINÁ *vb. I. intr. (franţuzism)* a tambura. [< fr. *tambouriner*]

TAMBURÍNĂ *s. f.* instrument muzical în formă de tobă, cu pielea întinsă pe o singură parte şi cu zurgălăi pe margine, la care se cîntă lovindu-l cu mîna. [var. *tamburin* s. n. / < fr. *tambourin*, it. *tamburino*]

TAMPÓN *s. n.* 1. bucată mare de vată sau de tifon sterilizat care se aplică pe o rană pentru a opri o hemoragie. 2. *(tehn.)* disc metalic masiv, prevăzut cu un resort puternic, care primeşte şocurile dintre vagoanele de cale ferată, de tramvai etc. 3. accesoriu de birou, format dintr-o placă recurbată pe care se aşterne hîrtie sugativă. 4. substanţă întrebuinţată pentru împiedicarea unui anumit proces chimic. [< fr. *tampon*]

TAMPONÁ *vb. I.* 1. *tr.* a atinge uşor şi repetat cu un tampon, cu o batistă etc. (o rană sîngerîndă, o parte transpirată a corpului etc.). 2. *refl.* a se ciocni, a se lovi. [< fr. *tamponner*]

TAMPONÁDĂ *s. f. (med.)* compresie acută a inimii printr-o acumulare abundentă de exsudat sau sînge în cavitatea pericardică. [< fr. *tamponade*]

TAMPONAMÉNT *s. n. (med.)* introducere a unui tampon (1) într-o cavitate naturală, pentru a opri o sîngerare. [< fr. *tamponnement*]

TAMPONÁRE *s. f.* acţiunea de a (se) tampona şi rezultatul ei ; ciocnire, lovire (a două vehicule). [< *tampona*]

TAM-TÁM *s. n.* 1. instrument muzical de origine chinezească, compus dintr-un disc metalic care vibrează la loviturile unui ciocănel, producînd un sunet din ce în ce mai puternic ; gong. 2. instrument muzical african asemănător tobei ; muzica executată la un astfel de instrument. ● *(fig.)* zgomot mare, gălăgie, vacarm. [< fr. *tam-tam*]

TANÁGRĂ *s. f. (arheol.)* statuetă de pămînt ars care s-a găsit în necropolele din Tanagra. [pl. *-re.* / < fr. *tanagra*, cf. *Tanagra*, sat în Beoţia — Grecia]

TANÁJ *s. n.* tăbăcire a pieilor. [< fr. *tannage*]

TANÁNT, -Ă *adj.* care conţine acid tanic. // *s. m. (chim.)* substanţă care are însuşirea de a tăbăci pielea ; *(p. ext.)* materie primă naturală care conţine o astfel de substanţă. [< fr. *tannant*]

TANÁT *s. m. (chim.)* sare sau ester al acidului tanic. [< fr. *tannate*]

TANÁTIC, -Ă *adj. (liv.)* referitor la moarte ; de moarte, specific morţii. [cf. fr. *thanatique*, it. *tanatico* < gr. *thanatikos*]

TANATO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „(referitor la) moarte". [scris şi *thanato-.* / < fr. *thanato-*, it. *tanato-*, cf. gr. *thanatos*]

TANATOCENÓZĂ *s. f. (geol.)* ansamblu de organisme moarte sau de fosile. [cf. fr. *thanatocénose*]

TANATOFOBÍE *s. f.* teamă morbidă de moarte. [gen. *-iei.* / < fr. *thanatophobie*, cf. gr. *thanatos* — moarte, *phobos* — frică]

TANATOGENÉZĂ *s. f. (biol.)* studiul cauzelor şi mecanismelor care duc la moarte. [< fr. *thanatogenèse*, cf. gr. *thanatos* — moarte, *genesis* — naştere]

TANATOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la tanatologie. [< fr. *thanatologique*]

TANATOLOGÍE *s. f.* studiu asupra morţii şi al fenomenelor legate de moarte. [gen. *-iei.* / < fr. *thanatologie*, cf. gr. *thanatos* — moarte, *logos* — studiu]

TANC *s. n.* 1. car de luptă blindat şi înarmat puternic (cu mitraliere, tunuri etc.), avînd roţile montate pe şenile. 2. rezervor din tablă de oţel pentru diferite lichide. ● vagonet metalic de o tonă. O ~ *petrolier* = navă comercială destinată transportului produselor petroliere. [< engl., fr. *tank*, germ. *Tank*]

TANCÁ *vb. I. tr., intr. (rar)* a aproviziona un (auto)vehicul cu carburant. [p. i. *-chez.* / < germ. *tanken*, engl. *tank*]

TANCHÉTĂ *s. f. (mil.)* tanc mic cu blindaj uşor. [< fr. *tanquette*]

TANCHÍST *s. m.* militar care face parte dintr-o unitate de tancuri. [< fr. *tankiste*, germ. *Tankist*]

TANCODRÓM *s. n.* teren special amenajat pentru pregătirea şi perfecţionarea militarilor în conducerea maşinilor de luptă. [pl. *-oame.* / < *tanc* + gr. *dromos* — drum, după *aerodrom*]

TANDÉM *s. n.* 1. bicicletă cu tracţiune dublă pentru două persoane, avînd şeile aşezate una în spatele celeilalte. 2. cilindru compresor mecanic cu două tăvăluguri, egale ca mărime, ca formă şi ca greutate. 3. *(tehn.)* *în* ~ = poziţie de montare a două sisteme tehnice care lucrează împreună, astfel încît axele lor longitudinale să fie în prelungire. [< fr., engl. *tandem* < lat. *tandem* — în sfîrşit, într-o enumerare]

TANDRÉŢĂ *s. f.* v. t a n d r e ţ e.

TANDRÉŢE *s. f.* dragoste plină de delicateţe, de duioşie, de gingăşie. [var. *tandreţă s.* f. / < fr. *tendresse*]

TÁNDRU, -Ă *adj.* plin de afecţiune, duios, gingaş. [< fr. *tendre*]

TANGÁ *vb. I. intr. (despre nave, avioane)* a avea o mişcare de balans în sens longitudinal ; a avea tangaj. [cf. fr. *tanguer*]

TANGÁJ *s. n.* balansare, oscilare în sens longitudinal a unei nave, a unui avion, provocată de valuri sau de vînt. [pl. *-je, -juri.* / < fr. *tangage*]

TANGÉNT, -Ă *adj. (despre drepte, planuri)* care atinge într-un singur punct o linie, o suprafaţă sau altă figură geometrică, fără a o tăia. [cf. fr. *tangent*, lat. *tangens*]

TANGÉNTĂ *s. f.* dreaptă care atinge o curbă într-un singur punct. ● funcţie trigonometrică a unui unghi egală cu citul dintre sinusul şi cosinusul acelui unghi. O *(fig.)* *în* (sau *prin*) ~ = tangenţial. [< fr. *tangente*]

TANGÉNŢĂ *s. f.* poziţie, stare a două figuri geometrice tangente. ● *(fig.)* atingere, legătură, contact. [< fr. *tangence*]

TANGENŢIÁL, -Ă *adj.* referitor la tangentă ; care este tangent. ● *(fig. ; şi adv.)* în treacăt, printre altele. [cf. fr. *tangentiel*]

TANGÍBIL, -Ă *adj.* care poate fi perceput prin pipăit, prin atingere ; pipăibil ; *(fig.)* real, evident. [cf. fr. *tangible*, lat. *tangibilis*]

TANGIBILITÁTE *s. f.* caracterul sau starea a ceea ce este tangibil. [cf. fr. *tangibilité*]

TANGÓ *s. n.* v. t a n g o u.

TANGÓN *s. n.* drug de lemn, rezemat cu un capăt de bordajul navei şi susţinut de o

balansină, care servește la legarea bărcilor aflate pe apă și pe care marinarii pot cobori în bărci. [< fr. *tangon*]

TANGONÉT *s. n.* tangon de lungime mică. [cf. fr. *tangonet*]

TANGÓU *s. n.* dans modern de origine argentiniană, care se dansează în perechi, în cadență de doi timpi ; melodia acestui dans. [acc. și *tángo*. var. *tango* s. n. / < fr., sp. *tango*]

TÁNIC *adj. m. acid* ~ = tanin. [cf. fr. *tannique*]

TANÍN *s. n.* substanță organică de origine vegetală, folosită în special la tăbăcirea pieilor. [< fr. *tanin*]

TANINÓS, -OÁSĂ *adj.* care conține tanin, caracteristic taninului ; de tanin. [cf. fr. *tanineux*, it. *tanninoso*]

TANIZÁ *vb. I. tr.* a adăuga tanin în vin sau în must, pentru a le corecta anumite proprietăți. [< fr. *taniser*]

TANIZÁRE *s. f.* acțiunea de a taniza și rezultatul ei. [< *taniza*]

TANRÉC *s. m.* mamifer insectivor din Madagascar, cu corpul acoperit cu țepi. [< fr. *tanrec* < *tandraka*, cuv. malgaș]

TANTÁL *s. n.* element chimic, metal rar, cenușiu, lucios, foarte dur, ductil și maleabil care se află în unele minerale rare. [var. *tantaliu* s. n. / cf. fr. *tantale*, it. *tantalio*]

TANTÁLIC, -Ă *adj. (liv. ; despre chinuri)* care se referă la dorințe, nevoi care nu pot fi împlinite. [cf. fr. *tantalique* < *Tantal*, personaj mitic condamnat de zei la foame și sete perpetuă]

TANTALÍT *s. n.* oxid de tantal, de fier și de mangan, mineral cristalizat, de culoare neagră sau roșie-închisă. [< fr. *tantalite*]

TANTÁLIU *s. n.* v. t a n t a l.

TANTIÉMĂ *s. f.* 1. îndemnizație specială care se dă unor funcționari superiori și membrilor consiliilor de administrație ale societăților comerciale capitaliste ; *(p. ext.)* remunerație (calculată procentual) acordată mijlocitorilor de afaceri. 2. onorariu cuvenit în trecut unui autor dramatic, reprezentînd o parte procentuală din încasările unui teatru la reprezentațiile piesei sale. [pron. *-ti-e-*. / < fr. *tantième*, cf. *tant* — atît]

TÁNTRA *s. f. (liv.)* complex de scrieri religioase ale hinduismului și budismului posterioare textelor fundamentale. [< fr., it. *tantra* < *tantra*, cuv. sanscrit]

TANTRÍSM *s. n.* curent religios hinduist care a apărut ca o reacție împotriva interdicțiilor religioase și sociale ale brahmanismului, introducînd în cult unele elemente populare. [< fr. *tantrisme*]

TANTUM ERGO *loc. s.* 1. începutul unui imn liturgic creștin. 2. *(fig.)* spunere a unor lucruri în față, declarație deschisă. [< lat. *tantum ergo* — un atît de mare (jurămînt)]

TAO *s. n. invar. (liv.)* principiu divin, nepersonal, ca un suflu, care ar fi dat naștere cosmosului, în doctrina filozofică-religioasă a lui Lao-dzi. [pron. *tao*. / < fr., engl. *tao* < cuv. chinez]

TAOÍSM *s. n.* direcție principală a filozofiei antice chineze, inaugurată de Lao-dzi, în cadrul căreia s-au manifestat două curente, unul materialist și altul idealist, după interpretarea dată noțiunii de „tao". ● religie chineză constituind un amalgam al cultului spiritelor naturii și ale strămoșilor, al ideilor lui Lao-dzi și de diverse credințe. [pron. *tao-ism*. var. *daoism* s. n. / cf. fr. *taoisme* < chin. *tao* — cale]

TAOÍST, -Ă *adj.* referitor la taoism, propriu taoismului. // *s. m. f.* adept al taoismului. [pron. *tao-ist*. / cf. fr. *taoïste*]

TAPÁ *vb. I. tr. (franțuzism)* 1. a bate la mașina de scris, a lovi clapele de la pian etc. 2. *tr., refl.* a(-și) aranja într-un anumit fel părul. 3. *tr. (argotic)* a împrumuta, a lua de la cineva bani (prin viclesug, prin insistențe). [< fr. *taper*]

TAPÁJ *s. n.* zgomot mare ; gălăgie, scandal, larmă ; protest zgomotos. [< fr. *tapage*]

TAPÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) tapa și rezultatul ei. [< *tapa*]

TÁPĂ *s. f.* 1. *(mar. ; tehn.)* capac cu care se acoperă o deschizătură, gura unui tun. 2. tăietură făcută la baza arborilor pentru a le orienta direcția de cădere la tăiere. ● scobitură la capătul elementelor de construcție din lemn, făcută pentru a le putea îmbina. [< fr. *tape*]

TAPÉT *s. n.* 1. hîrtie, pînză cu un desen colorat, care se lipește pe pereții unei încăperi, înlocuind zugrăveala. 2. *a pune pe* ~ = a pune în discuție. [pl. *-te*, *-turi*. / < germ. *Tapete*, cf. it. *tappeto*]

TAPETÁ *vb. I. tr.* a acoperi cu tapete (pereții unei încăperi) ; a tapisa. [cf. it. *tappetare*]

TAPETÁRE *s. f.* acțiunea de a tapeta și rezultatul ei. [< *tapeta*]

TAPEUR *s. m. (franțuzism)* 1. persoană care cere adesea bani cu împrumut. 2. *(fam. ; peior.)* pianist de local. [pron. *-pôr*. / < fr. *tapeur*]

TAPIÓCA *s. f.* aliment făinos, bogat în amidon și în zaharuri ușor asimilabile, care se extrage din rădăcinile de manioc. [pron. *-pi-o-*. / < fr., it., port. *tapioca* < cuv. tupi]

TAPÍR *s. m.* mamifer erbivor care trăiește în zona tropicală a Asiei și a Americii, avînd nasul prelungit cu o trompă mobilă, pielea groasă și netedă și coada foarte scurtă. [< fr. *tapir*, cf. port. *tapir* < cuv. tupi]

TAPIRÍDE *s. n. pl.* familie de mamifere imparicopitate, avînd ca tip tapirul ; *(la sg.)* animal din această familie. [< fr. *tapirides*, cf. *tapir*, gr. *eidos* — formă]

TAPISÁ *vb. I. tr.* 1. a înveli, a îmbrăca (o mobilă) cu stofă, cu mătase etc. ; a capitona. 2. a tapeta. [var. *tapița* vb. I. / < fr. *tapisser*]

TAPISÁRE *s. f.* acțiunea de a tapisa și rezultatul ei ; capitonare. [var. *tapițare* s. f. / < *tapisa*]

TAPISERÍE *s. f.* 1. lucru de mînă cusut pe o canava cu lînă, cu mătase etc. 2. parte a unei mobile acoperită cu tapiserie (1). [gen. *-iei*. var. *tapițerie* (3) s. f. / < fr. *tapisserie*]

TAPIȚÁ *vb. I* v. t a p i s a.

TAPIȚÁRE *s. f.* v. t a p i s a r e.

TAPIȚÉR *s. m.* lucrător specialist în lucrări de tapiserie. [cf. germ. *Tapezie(re)r*]

TAPIȚERÍE *s. f.* 1. meseria tapițerului. 2. atelier, prăvălie în care se lucrează sau se vînd obiecte făcute de tapițer. 3. v. t a p i s e r i e. [gen. *-iei*. / cf. it. *tappezzeria*]

TAPOTÁ *vb. I. tr.* a bate ușor țesuturile cu palma, pentru masaj. [< fr. *tapoter*]

TAPOTAMÉNT *s. n.* tapotare. [< fr. *tapotement*]

TAPOTÁRE *s. f.* acțiunea de a tapota. ● metodă de masaj constînd în baterea ușoară cu palma a țesuturilor ; tapotament. [< *tapota*]

TAPÚRĂ *s. f.* fisură în interiorul masei unui oțel tratat termic. [< fr. *tapure*]

TARÁ *s. f.* v. t a r ă[1].

TARABÓSTES *s. m.* nume dat de romani aristocraților geto-daci, din care se ridicau

preoții și conducătorii ; pileați. [< lat. *tarabostes*]

TARĂN *s. n.* armă folosită de popoarele antice pentru dărîmarea cetăților asediate, alcătuită dintr-un trunchi de copac lung și gros, prevăzut la un capăt cu un vîrf greu de metal. [pl. *-nuri.* / < fr. *taranche*]

TARANTÉLĂ *s. f.* 1. dans popular italian, originar din Taranto, cu ritm viol ; melodia acestui dans. 2. v. t a r a n t u l ă. [pl. *-le.* / < it. *tarantella*, cf. *Taranto*, oraș în Italia]

TARANTÍSM *s. n. (med.)* manifestare isterică convulsivă, atribuită mușcăturii de păianjen. [< it. *tarantismo*]

TARANTÚLĂ *s. f.* specie de păianjen mare care se întîlnește în țările sudice și a cărui înțepătură este deosebit de toxică. [var. *tarantelă* s. f. / < fr. *tarentule*, cf. it. *tarantola*]

TARÁR *s. n.* mașină pentru curățirea cerealelor de impurități. [< fr. *tarare*]

TARÁT, *-Ă adj. (rar)* vicios, care are tare. [cf. fr. *taré*]

TARÁXIS *s. n. (med.)* tulburare a vederii. [pl. *-suri.* / < fr. *taraxis*]

TÁRĂ[1] *s. f.* greutatea unui vehicul sau a ambalajului unei mărfi, al unui obiect etc. ; dara. [var. *tara* s. f. / < ngr. *tara*]

TÁRĂ[2] *s. f.* defect (fizic sau moral) ereditar ; meteahnă, cusur, deficiență. [cf. fr. *tare*, it. *tara*]

TARDÁNDO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* tărăgănînd, întîrziind, încetinind. [< it. *tardando*]

TARDIGRÁD, *-Ă adj. (zool.)* care merge, care se mișcă încet. // *s. n. pl.* diviziune a ordinului edentatelor cuprinzînd animale cu corp oval, acoperit cu o cuticulă chitinoasă și avînd mișcări foarte lente. [< fr. *tardigrades*]

TARDÍV, *-Ă adj. (adesea adv.)* care apare, se petrece, se face (mai) tîrziu (decît ar trebui). [cf. fr. *tardif*, it. *tardivo*]

TARDIVITÁTE *s. f.* faptul de a fi tardiv, caracterul a ceea ce este tardiv. [cf. fr. *tardivité*]

TÁRDO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* încet, alene. [< it. *tardo*]

TARÍF *s. n.* listă cuprinzînd prețurile unor mărfuri, taxele vamale, costul biletelor la trenuri etc. ● sistem de norme pe baza căruia se stabilește retribuirea fiecărui fel de muncă. [pl. *-fe, -furi.* / < fr. *tarif*]

TARIFÁ *vb. I. tr. (rar)* a fixa, a stabili un tarif. [< fr. *tarifer*]

TARIFÁR, *-Ă adj. (despre prețuri, taxe etc.)* stabilit printr-un tarif, conform unui tarif. [cf. fr. *tarifaire*]

TARIFÁRE *s. f.* acțiunea de a tarifa și rezultatul ei ; stabilire a unui tarif. [< *tarifa*]

TÁRO *s. m.* denumire generică a unor plante tropicale cultivate pentru tuberculii lor comestibili. [< fr. *taro*]

TARÓD *s. n. (tehn.)* unealtă cu muchii ascuțite care, prin rotire, taie filet în interiorul unei găuri date în prealabil într-o piesă; burghiu de filetat. [< fr. *taraud*]

TARODÁ *vb. I. tr. (tehn.)* a găuri în spirală o piesă care urmează să primească un șurub ; a fileta. [< fr. *tarauder*]

TARODÁRE *s. f.* acțiunea de a taroda și rezultatul ei. [< *taroda*]

TARPÁN *s. m.* cal sălbatic din stepele sau din podișurile Asiei, cu capul scurt și gros și cu coama scurtă. [< fr. *tarpan*]

TARS *s. n.* 1. *(anat.)* parte posterioară a labei piciorului, formată din șapte oase. 2. schelet cartilaginos care menține pleoapa întinsă. 3. parte terminală a piciorului la insecte. // (și în forma *tarso-*) element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) tars (1)", „tarsian". [< fr. *tarse*, cf. lat. *tarsus*, gr. *tarsos*]

TARSALGÍE *s. f. (med.)* durere în regiunea tarsiană. [gen. *-iei.* / < fr. *tarsalgie*, cf. gr. *tarsos* — talpă, *algos* — durere]

TARSECTOMÍE *s. f. (med.)* rezecție a oaselor tarsului. [gen. *-iei.* / < fr. *tarsectomie*, cf. gr. *tarsos* — talpă, *ektome* — excizie]

TARSIÁN, *-Ă adj.* referitor la tars, al tarsului. [pron. *-si-an.* pl. *-ieni, -iene.* / cf. fr. *tarsien*]

TARSIÉNE *s. f. pl.* subordin de mamifere primate arboricole, nocturne, de mărimea unor șobolani, cu ochii foarte mari și cu picioarele posterioare lungi, datorită alungirii tarsului ; *(la sg.)* mamifer din acest subordin. [< fr. *tarsiens*]

TARSÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a cartilajelor tarsiene. [< fr. *tarsite*]

TARSO- v. t a r s.

TARSOCLAZÍE *s. f. (med.)* fracturare închisă a oaselor tarsului. [gen. *-iei.* / < fr. *tarsoclasie*, cf. gr. *tarsos* — talpă, *klasein* — a sparge]

TARSORAFÍE *s. f. (med.)* 1. sutură a cartilajelor tarsului. 2. blefarorafie. [gen. *-iei.* / < fr. *tarsorraphie*, cf. gr. *tarsos* — marginea pleoapei, *raphe* — sutură]

TARSOTOMÍE *s. f. (med.)* 1. secționare chirurgicală a articulației tarsului, fără rezecție osoasă. 2. operație practicată în caz de entropion, constînd în a rezeca o parte a cartilajului tarsian. [gen. *-iei.* / < fr. *tarsotomie*, cf. gr. *tarsos* — talpă, *tome* — tăiere]

TARTALÉTĂ *s. f.* tartă mică. [< fr. *tartelette*]

TARTÁN *s. n.* 1. țesătură de lînă sau bumbac, cadrilată, folosită în Scoția. ● șal sau pled confecționat dintr-o astfel de stofă. 2. material special din mastic sintetic elastic folosit pentru impermeabilizarea și mărirea rezistenței pistelor atletice și a terenurilor sportive la intemperii. [< fr. *tartan*]

TARTÁNĂ *s. f. (mar.)* mică navă de transport și de pescuit, cu o singură pînză triunghiulară, folosită mai ales în Marea Mediterană. [< fr. *tartane*, it. *tartana*]

TARTÁR, *-Ă adj.* tătăresc. O *biftec* ~ = mușchi fript foarte puțin ; *sos* ~ =. sos rece, foarte picant din maioneză pregătită cu gălbenușuri de ou fierte tari, la care se adaugă ceapă tocată fin și muștar. [< fr. *tartare*]

TÁRTĂ *s. f.* prăjitură făcută dintr-un strat de aluat acoperit cu dulceață, cu cremă sau cu fructe. [< fr. *tarte*]

TARTÍNĂ *s. f.* felie de pîine unsă cu unt și acoperită uneori cu brînză, cu salam, cu icre etc. ; *(p. ext.)* sandviș. [< fr. *tartine*]

TARTRÁJ *s. n.* adăugare de acid tartric în mustul de struguri pentru a-i mări aciditatea. [< fr. *tartrage*]

TARTRÁT *s. m.* sare sau ester al acidului tartric. [< fr. *tartrate*]

TÁRTRIC *adj. m. acid* ~ = acid organic cristalizat, solubil în apă, care se extrage din tartrul de vin. [< fr. *tartrique*]

TÁRTRU *s. n.* 1. substanță salină care se depune la fundul și pe pereții butoaielor cu vin nou. 2. substanță calcaroasă care se depune pe coroana dinților ; detritus. [pl. *-uri, -re.* / < fr. *tartre*]

TARTÚFE *s. m. (liv.)* tip uman ipocrit, fățarnic. [pron. *-tüf.* / < fr. *tartufe*, cf. *Tartu-*

fe, personaj din piesa omonimă a lui Molière]

TARTUFERÍE *s. f. (liv.)* fățărnicie, ipocrizie. [< fr. *tartuferie*]

TASÁ *vb. I.* **1.** *refl. (despre terenuri, materiale, construcții etc.)* a se îndesa, a-și cobori nivelul, a se lăsa, a se afunda sub povara propriei lor greutăți ; a se turti. **2.** *tr.* a îndesa, a compacta. [p. i. 3 *-seazǎ*. / < fr. *tasser*]

TASÁRE *s. f.* acțiunea de a se tasa și rezultatul ei ; îndesare, lăsare. [< *tasa*]

TÁSĂ *s. f. (rar)* ceașcă, cană. [< fr. *tasse*]

TASÉU *s. n.* nicovală mică, folosită de tinichigii pentru a îndrepta tabla. [cf. fr. *tasseau*]

TASICHINEZÍE *s. f. (med.)* tendință irezistibilă de a se mișca, de a alerga, care se observă la psihopați. [gen. *-iei*. / < fr. *tasikinésie*, cf. gr. *tasis* — tendință, *kinesis* — mișcare]

TASÓU *s. n.* punct de concentrare a materialului lemnos, dintr-o exploatare forestieră. [< fr. *tasseau*]

TASTÁ *vb. I. tr. (poligr.)* a culege la taster. [< germ. *tasten*]

TASTÁRE *s. f.* acțiunea de a tasta și rezultatul ei. [< *tasta*]

TÁSTĂ *s. f.* clapă, pîrghie specială la instrumentele muzicale cu claviatură. [< it. *tasto*]

TÁSTER *s. n. (poligr.)* ansamblu mecanic de monotip care fixează felul și poziția literelor. [< germ. *Taster*]

TASTERÍST, *-Ă s. m. f.* lucrător la taster. [cf. germ. *Tasterist*]

TASTIÉRĂ *s. f. (muz.)* **1.** mecanism care declanșează sunetele unui tub de orgă sau coardele unor instrumente cu claviatură. **2.** placă specială din lemn tare, fixată, la instrumentele cu coarde, deasupra părții superioare a cutiei de rezonanță. [pron. *-ti-e-*. / cf. it. *tastiera* — claviatură]

TAȘÍSM *s. n.* direcție în pictura abstractă de după cel de-al doilea război mondial, originală în practica diviziunii culorii în tonuri pure, specifică neoimpresionismului, ca și în unele tendințe ale picturilor extrem-orientale, în care hazardul intervine ca un element creator al structurării imaginii, acordîndu-se un rol primordial „automatismului psihic". [< fr. *tachisme*, cf. *tache* — pată]

TAȘÍST, *-Ă adj.* referitor la tașism. // *s. m. f.* pictor care practică tașismul. [< fr. *tachiste*]

TATONÁ *vb. I. tr.* a încerca cu prudență, cu precauție să cunoști o situație ; a dibui, a sonda. O *a ~ terenul* = a cerceta posibilitățile de reușită într-o întreprindere, într-o acțiune. [< fr. *tâtonner*]

TATONÁRE *s. f.* acțiunea de a tatona și rezultatul ei ; încercare, dibuire, sondare. [< *tatona*]

TATÚ *s. m.* mamifer edentat cu trupul acoperit cu plăci osoase și cornoase, care trăiește în America tropicală. [pl. invar. / < fr. *tatou* < *tatu*, cuv. tupi]

TATUÁ *vb. I. refl., tr.* a(-și) imprima pe corp, la suprafața pielii, diferite figuri (în culori) care nu se mai pot șterge. [pron. *-tu-a*. p. i. 3,6 *-uează*, ger. *-uînd*. / < fr. *tatouer*, cf. engl. *tatoo*]

TATUÁJ *s. f.* **1.** tatuare. ● *(concr.)* desen rămas pe piele după tatuare. **2.** marcare a animalelor cu semne imprimate în piele, pentru recunoaștere și identificare. [pron. *-tu-aj*. / < fr. *tatouage*]

TATUÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) tatua și rezultatul ei ; tatuaj. [pron. *-tu-a-*. / < *tatua*]

TAUMAT- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) minune". [pron. *ta-u-*, scris și *thaumat-*. / < fr. *thaumat-*, it. *taumat-*, cf. gr. *thauma*]

TAUMATÚRG *s. m. (liv.)* persoană care pretinde că ar putea face minuni. [pron. *-ta-u-*. / < fr. *thaumaturge*, cf. gr. *thauma* — minune, *ergon* — lucrare]

TAUMATÚRGIC, *-Ă adj. (liv.)* referitor la taumaturgie. [pron. *ta-u-*. / cf. fr. *thaumaturgique*, gr. *thaumatourgos*]

TAUMATURGÍE *s. f. (liv.)* pretinsă putere de a face minuni. [pron. *ta-u-*. gen. *-iei*. / cf. fr. *thaumaturgie*, gr. *thaumatourgia*]

TAURÍN, *-Ă adj.* din familia taurului, care aparține taurinelor. // *s. f. pl.* specie de rumegătoare mari din familia bovidelor, avînd ca tip boul ; *(la sg.)* animal aparținînd acestei specii. [pron. *ta-u-*. / < lat. *taurinus*, it. *taurino*]

TAUROBÓL *s. n. (ant.)* sacrificiul unui taur adus zeului Mithra, zeiței Cibele și altor divinități. [pron. *ta-u-*. pl. *-lii*. / < fr. *taurobole*, cf. lat. *taurobolium*, gr. *taurobolion*]

TAUROCEFÁL *s. m. (ant.)* monstru mitic cu cap de taur. [pron. *ta-u-*. / < fr. *taurocéphale*]

TAUROMAHÍE *s. f.* arta de a lupta cu tauri. ● *(mit.)* luptă a taurilor cu oamenii. [gen. *-iei*. / < fr. *tauromachie*, cf. gr. *tauros* — taur, *mache* — luptă]

TAUTACÍSM *s. n.* figură de stil care constă în repetarea aceluiași semn la începutul unor cuvinte sau silabe succesive. [< fr. *tautacisme*, cf. gr. *tauto* — același lucru]

TAUTO- element prim de compunere savantă cu semnificația „identic", „la fel", „identitate". [pron. *ta-u-*. / < it., fr. *tauto-*, cf. gr. *tauto* — același]

TAUTOCRÓN, *-Ă adj. (fiz.)* care are loc în timpi egali ; care este situat la intervale egale, identice de timp. O *curbă ~ă* = curbă (cicloidă) situată în plan vertical, cu convexiunea în jos, pe care un punct material greu ajunge în punctul cel mai de jos în același interval de timp din orice poziție ar porni fără viteză inițială ; *mișcare ~ă* = mișcarea mai multor puncte materiale grele care pornesc simultan fără viteze inițiale, din diferite puncte ale unei curbe tautocrone. [< fr. *tautochrone*, cf. gr. *tauto* — același, *chronos* — timp]

TAUTOCRONÍSM *s. n. (fiz.)* proprietate a unui punct material, care, pornind fără viteză inițială, descrie o curbă tautocronă. [< fr. *tautochronisme*]

TAUTOFONÍE *s. f. (lingv.)* repetiție supărătoare a aceloraași sunete sau articulații. [gen. *-iei*. / < fr. *tautophonie*, cf. gr. *tautophonia* < *tauto* — același, *phone* — sunet]

TAUTOGRÁMĂ *s. f. (lit.)* specie de poezie în care poetul trebuie să întrebuințeze numai cuvinte care încep cu aceeași literă. [< fr. *tautogramme*]

TAUTOLÓGIC, *-Ă adj.* referitor la tautologie. [< fr. *tautologique*]

TAUTOLOGÍE *s. f.* **1.** repetare inutilă cu alți termeni a aceleiași idei ; pleonasm. **2.** *(log.)* judecată în care subiectul și predicatul sînt aceeași noțiune, exprimată sau nu prin același cuvînt. ● *(în logica simbolică)* expresie care în cadrul unui sistem formal

este adevărată în orice interpretare. [gen. *-iei.* / < fr. *tautologie*, cf. gr. *tauto* — același, *logos* — cuvînt]

TAUTOMÉR, -Ă *adj. (chim.; despre substanțe)* care prezintă tautomerie. [< fr. *tautomère*]

TAUTOMERÍE *s. f. (chim.)* proprietate a unor substanțe organice izomere de a trece cu ușurință una în alta. [< fr. *tautomérie*, cf. gr. *tauto* — același, *meros* — parte]

TAVÉRNĂ *s. f.* circiumă ordinară, murdară (instalată de obicei la subsol). [< fr. *taverne*, it. *taverna*, cf. lat. *taberna*]

TAXÁ *vb. I. tr.* **1.** a fixa, a stabili o taxă, un preț; a supune unei taxe. **2.** *(fig.)* a considera, a socoti, a califica. [< fr. *taxer*, cf. lat. *taxare*]

TAXACÉE *s. f. pl.* familie de plante gimnosperme având ca tip tisa; taxinee; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *taxacées*]

TAXÁRE *s. f.* acțiunea de a taxa și rezultatul ei; socotire, calculare a unui preț, stabilire a unei taxe; taxație. [< *taxa*]

TAXATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care încasează o taxă etc.; încasator. [< fr. *taxateur*]

TAXÁȚIE *s. f.* taxare. O ~ *forestieră* = dendrometrie. [gen. *-iei.* / < fr. *taxation*]

TÁXĂ *s. f.* sumă de bani, impozit perceput pentru anumite mărfuri, la încheierea unor contracte etc. ● sumă de bani plătită unei instituții în schimbul unor servicii sau pentru dobîndirea anumitor drepturi. [< fr. *taxe*, cf. gr. *taxis*]

TAXI- element prim de compunere savantă cu semnificația „dispoziție", „ordine", „clasificare". [var. *taxo-.* / < fr. *taxi-*, cf. gr. *taxis* — ordonare, colecție]

TAXÍ *s. n.* automobil cu șofer care se închiriază pentru o cursă sau pentru un anumit interval de timp; taximetru. O ~*-furgonet* = auto-furgonet pentru transportul de mobilă, mărfuri etc. care se închiriază ca un taxi. [< fr. *taxi*]

TAXIÁRH *s. m. (ant.)* comandant al unei unități din infanteria greacă. ● comandant al unui corp de cavalerie sau al unei unități navale în Grecia antică. [pron. *-xi-arh.* / < fr. *taxiarque*, gr. *taxiarchos*]

TAXIARHÍE *s. f. (ant.)* demnitatea de taxiarh. ● corp de pedestrași în Grecia antică. [pron. *-xi-ar-.* gen. *-iei.* / < fr. *taxiarchie*]

TAXIDÉRMIC, -Ă *adj.* referitor la taxidermie. [< fr. *taxidermique*]

TAXIDERMÍE *s. f.* artă a împăierii animalelor vertebrate. [< fr. *taxidermie*, cf. gr. *taxis* — ordine, *derma* — piele]

TAXIDERMÍST *s. m.* specialist în împăierea animalelor vertebrate. [< fr. *taxidermiste*]

TAXÍE *s. f.* tactism, tropism. [< fr. *taxie*, cf. gr. *taxis* — ordine]

TAXI-GIRL *s. f. (anglicism)* tînără salariată într-un local particular pentru a dansa cu clienții. [pron. *taxi-görl.* / < engl. *taxi-girl*]

TAXILOGÍE *s. f.* v. t a x o l o g i e.

TAXIMÉTRU *s. n.* **1.** aparat de înregistrare a taxei pentru cursele unui automobil care se închiriază cu ora sau pentru o anumită distanță. **2.** automobil prevăzut cu un aparat care indică prețul unei curse, potrivit înregistrării distanței parcurse; taxi. [< fr. *taximètre*]

TAXINÉE *s. f. pl.* taxacee. [pron. *-ne-e.* sg. invar. / < fr. *taxinées*]

TAXINOMÍE *s. f.* v. t a x o n o m i e.

TÁXIS *s. n. (med.)* operație constînd în a presa metodic o hernie, pentru a o face să revină în abdomen. [< fr. *taxis*, cf. gr. *tassein* — a aranja]

TAXO- v. t a x i-.

TAXOCENOLOGÍE *s. f.* ramură a taxonomiei care se ocupă cu clasificarea grupărilor naturale de plante și animale. [cf. fr. *taxicénologie* < gr. *taxis* — ordine, *koinos* — în comun, *logos* — știință]

TAXODIACÉE *s. f. pl.* familie de plante gimnosperme, lemnoase, rășinoase, cu frunze solzoase sau aciculare persistente și cu flori dispuse monoic, avînd ca tip chiparosul de baltă; (la sg.) plantă din această familie. [pron. *-di-a-ce-e.* sg. invar. / < lat. *taxodiaceae*, cf. *taxodium*]

TAXÓDIUM *s. m. (bot.)* chiparos de baltă. [< lat. *taxodium*]

TAXOLOGÍE *s. f. (rar)* știință a clasificărilor. [gen. *-iei.* var. *taxilogie* s. f. / < fr. *taxologie*]

TAXÓN *s. m. (biol.)* unitate sistematică folosită în clasificarea regnului vegetal și animal. [cf. gr. *taxis* — ordine]

TAXONÓMIC, -Ă *adj.* referitor la taxonomie. [< fr. *taxonomique*]

TAXONOMÍE *s. f.* **1.** știință avînd ca obiect stabilirea principiilor și legilor de clasificare a organismelor vii. ● *(p. ext.)* știința legilor de clasificare. **2.** *(biol.)* studiul unei grupe de plante sau de animale privind descrierea și clasificarea speciilor. [gen. *-iei.* var. *taxinomie* s. f. / < fr. *taxonomie*, cf. gr. *taxis* — ordine, *nomos* — lege]

TAXONOMÍST, -Ă *s. m. f.* specialist în taxonomie. [< fr. *taxonomiste*]

TAYLORÍSM *s. n.* v. t a i l o r i s m.

TE- v. t e o-.

TEAM *s. n. (sport)* echipă de jucători; echipă sportivă. [pron. *tim.* pl. *-muri.* / < engl. *team*]

TEÁNDRIC, -Ă *adj.* relativ la teandrie și teandrism. [pron. *te-an-.* / < it. *teandrico*]

TEANDRÍE *s. f. (rel.)* natură divină și umană a lui Cristos în concepția creștină. [pron. *te-an-.* / < it. *teandria*, cf. gr. *theos* — zeu, *aner* — bărbat]

TEANDRÍSM *s. n. (liv.)* doctrină religioasă care susține natura divină și umană a lui Cristos. [cf. it. *teandrismo*]

TEANTRÓPIC, -Ă *adj. (liv.)* referitor la teantropie. [cf. it. *teantropico*]

TEANTROPÍE *s. f. (liv.)* **1.** caracter uman și divin al divinității. **2.** atribuire a unor calități umane unor divinități. [cf. it. *teantropismo* < gr. *theos* — zeu, *anthropos* — om]

TEA-ROOM *s. f.* cameră pentru ceai. ● ceainărie. [pron. *ti-rum.* / < engl. *tea-room*]

TEATRÁL, -Ă *adj.* **1.** referitor la teatru, de teatru. **2.** căutat, afectat, artificial, nenatural. [pron. *tea-.* / cf. fr. *théâtral*, it. *teatrale*]

TEATRALÍSM *s. n.* **1.** atitudine teatrală (2); teatralitate. **2.** *(psihiatr.)* tendință către manifestări emotive spectaculare. [< fr. *théâtralisme*]

TEATRALÍST, -Ă *adj.* cu caracter teatral. // *s. m. f.* ipocrit, care joacă teatru și în viața obișnuită. [< *teatral* + *-ist*]

TEATRALITÁTE *s. f.* teatralism. [cf. fr. *théâtralité*]

TEATRALIZÁ *vb. I. intr.* a da un caracter teatral. [cf. fr. *théâtraliser*]

TEATRALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a teatraliza și rezultatul ei. [< *teatraliza*]

TEATRO- v. t e a t r u (II).

TEATROLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în domeniul teatrologiei. [< *teatrologie*]

TEATROLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la teatrologie. [< fr. *théâtrologique*]

TEATROLOGÍE *s. f.* disciplină care se ocupă cu critica teatrală, cu literatura dramatică, cu organizarea și conducerea teatrelor etc. [gen. *-iei.* / < fr. *théâtrologie*, cf. gr. *theatron* — teatru, *logos* — știință]

TEÁTRU *s. n.* **I. 1.** clădire special construită pentru reprezentarea spectacolelor. **2.** spectacol, reprezentație. ○ *a face* (sau *a juca*) ~ = a se preface. **3.** arta de a reprezenta opere dramatice.; dramaturgie ; profesiunea de actor. **4.** literatură dramatică ; culegere de piese. **II.** loc unde se petrece, unde se desfășoară o întîmplare, un eveniment. ○ *(mil.)* ~ *de operații* (sau *de război*) = cîmp de luptă. // (în forma *teatro-* ; scris și *theatro-*) element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) arta dramatică", „dramatic", „(referitor la) teatru **(I)**". [pron. *tea-.* / cf. fr. *théâtre*, it. *teatro*, germ. *Theater* < lat. *theatrum*, gr. *theatron*]

TEBAÍDĂ *s. f. (liv.)* **1.** loc solitar și deșert ales de schimnici pentru retragere ; schimnicie. **2.** *(fig.)* loc izolat și neospitalier. [pron. *-ba-i-.* / < it. *tebaide*, lat. *Thebaidis (terra)*, regiune a Tebei antice]

TEBAÍNĂ *s. f.* alcaloid cu acțiune toxică, extras din opiu. [pron. *-ba-i-.* / < fr. *thébaïne*, cf. engl. *thebain*]

TEBAÍSM *s. n. (med.)* intoxicație cu opiu. [pron. *-ba-ism.* / < fr. *thébaïsme*]

TEC *s. m.* arbore din India și Oceania, cu lemnul foarte tare, care se întrebuințează în special la construirea corăbiilor. [scris și *teck.* pl. *teci.* / < fr. *teck*]

TECALEMÍT *s. n.* **1.** dispozitiv care permite ungerea cu o pompă cu piston într-un anumit punct de gresaj. **2.** pompă (de mînă) cu piston folosită la ungere cu unsori consistente. [pl. *-te*, *-turi.* / < fr. *técalémite*, rus. *tekalemit*]

-TÉCĂ element secund de compunere savantă cu semnificația „colecție", „depozit", „custodie", „dulap". [scris și *-thecă.* / < it. *-teca*, fr. *-thèque*, cf. gr. *theke*]

TECHN- v. tehnic.

TECHNÉȚIU *s. n.* v. tehnețiu.

TECHNI- v. tehnic.

-TEHNÍE v. -tehnie.

TECHNO- v. tehnic.

TECK *s. n.* v. tec.

TECNETRÓN *s. n. (fiz.)* triodă semiconductoare constituită dintr-un bastonaș de germaniu, pe care se aplică, într-un șanț transversal, un strat de indiu, folosită ca amplificator de tensiune la frecvențe foarte înalte. [< *Te(szner)* + fr. *C(entre) N(ational d') E(tudes des) T(élécommunications)*]

TECTÍTĂ *s. f. (geol.)* material cu aspect sticlos, sub formă de granule rotunjite, transparente, de obicei de culoare albastră-închisă sau verde. [< fr. *tectite*]

TECTOGENÉZĂ *s. f.* procesul de formare a structurilor geologice de cutare. [< fr. *tectogenèse*]

TECTÓNIC, -Ă *adj.* referitor la tectonică ; care este legat de mișcările scoarței Pămîntului. [< fr. *tectonique*]

TECTÓNICĂ *s. f.* **1.** ramură a geologiei care studiază modificările stratelor geologice datorită mișcărilor scoarței terestre ; geotectonică. **2.** structură geologică. [gen. *-cii.* / < fr. *tectonique*, cf. gr. *tekton* — tîmplar]

TECTONOSFÉRĂ *s. f. (geol.)* denumire a unei părți a scoarței Pămîntului. [< germ. *Tektonosphäre*]

TECTRÍCE *s. f. (zool.)* fiecare dintre penele mari care acoperă aripile la păsări. [< fr. *tectrice*]

TEDÉUM *s. n.* slujbă, serviciu divin care se oficiază în împrejurări solemne. [pron. *-de-um.* / < lat., fr. *Te Deum (laudamus)*]

TEFLÓN *s. n.* material plastic obținut prin polimerizare. [< fr. *téflon*]

TEFROCRONOLOGÍE *s. f.* cronologie avînd la bază studiul depozitelor vulcanice. [gen. *-iei.* / < fr. *téphrochronologie*]

TEGUMÉNT *s. n.* **1.** înveliș organic al corpului mamiferelor ; piele. **2.** *(bot.)* membrană care înconjură și protejează un organ. ● înveliș protector al embrionului și al seminței plantelor. [pl. *-te*, *-turi.* / < fr. *tégument*, cf. lat. *tegumentum*]

TEGUMENTÁR, -Ă *adj.* care ține de tegument, al tegumentului. [cf. fr. *tégumentaire*]

TEHN- v. tehnic.

TEHNÉȚIU *s. n.* element radioactiv sintetic. [pron. *-țiu.* var. *tehnețiu* s. n. / < fr. *technétium*]

TEHNI- v. tehnic.

TÉHNIC, -Ă *adj.* referitor la tehnică ; propriu unei arte, unei meserii etc. ○ *termen* ~ = termen care denumește o anumită noțiune dintr-un domeniu al științei, al tehnicii etc. // (în forma *tehn-*, *tehni-*, *tehno-* ; scris și *techn-*, *techni-*, *techno-*) element prim și secund de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) tehnică", „procedeu, capacitate din tehnică". // *s. m. (rar)* maistru tehnician, mecanic. [cf. fr. *technique*, lat. *technicus*, gr. *technikos*]

TÉHNICĂ *s. f.* **1.** totalitatea uneltelor și a deprinderilor de producție, dezvoltate în cursul istoriei, care permit omenirii să acționeze asupra naturii înconjurătoare cu scopul de a obține bunuri materiale. **2.** *(mil.)* ~ *de luptă* = totalitatea mijloacelor de luptă și auxiliare cu care sînt înzestrate forțele armate. **3.** totalitatea procedeelor folosite în practicarea unei profesiuni. [gen. *-cii.* / cf. fr. *technique*, it. *tecnica*, germ. *Technik*]

TEHNICIÁN, -Ă *s. m. f.* specialist în tehnică. ● cel care cunoaște, care stăpînește o anumită tehnică. [pron. *-ci-an.* pl. *-ieni*, *-iene.* / < fr. *technicien*]

TEHNICÍSM *s. n.* tendința de a folosi în mod exagerat și mecanic procedeele tehnice caracteristice unui domeniu de activitate, neglijînd tezele teoretice. [< *tehnic* + *-ism*, cf. rus. *tehnițizm*]

TEHNICITÁTE *s. f.* caracterul, calitatea a ceea ce este tehnic. [cf. fr. *technicité*]

TEHNICIZÁ *vb. I. tr.* a da un caracter tehnic. [< *tehnic* + *-iza*]

TEHNICIZÁRE *s. f.* acțiunea de a tehniciza și rezultatul ei. [< *tehniciza*]

TEHNICOLÓR, -Ă *adj. (despre filme ; a desea s. n.)* în care culorile nu se formează în timpul revelării, ci sînt imprimate în pozitivul final ; în culori, colorat. [cf. germ. *technikolor*]

-TEHNÍE element secund de compunere savantă, cu semnificația „tehnică". [scris și *-technie.* / < fr. *-technie*, it. *-tecnia*, cf. gr. *techne*]

TEHNIRÁMA *s. f. (cinem.)* procedeu de filmare și proiecție pentru ecran panoramic, la care negativul se filmează prin procedeul vista-vision, combinat cu anamorfozarea imaginii, iar copiile se realizează prin procedeul tehnicolor. [cf. fr. *technirama*]

TEHNO- v. tehnic.
TEHNOCRÁT, -Ă *s. m. f.* 1. partizan, adept al tehnocrației. [< fr. *tehnocrate*]
TEHNOCRÁTIC, -Ă *adj.* referitor la tehnocrație. [< fr. *technocratique*]
TEHNOCRATÍSM *s. n.* tehnocrație. [< *tehnocrat* + *-ism*]
TEHNOCRAȚÍE *s. f.* 1. orientare în politologia și sociologia burgheză contemporană care postulează cadrul unor structuri în care puterea să aparțină nu factorilor politici (parlament, guvern), ci oamenilor de știință, tehnicienilor și organizatorilor; tehnocratism. 2. intelectualitatea tehnocratică. [gen. *-iei.* / < fr. *technocratie*, cf. gr. *techne* — artă, *kratos* — putere]
TEHNOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la tehnografie. [< fr. *technographique*]
TEHNOGRAFÍE *s. f.* descriere a diferitelor meserii și a procedeelor lor de lucru. [gen. *-iei.* / < fr. *technographie*, cf. gr. *techne* — artă, *graphein* — a descrie]
TEHNOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în tehnologie. [< fr. *technologue*]
TEHNOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la tehnologie; de tehnologie. [< fr. *technologique*]
TEHNOLOGÍE *s. f.* 1. știință a procedeelor și mijloacelor de fabricare și de prelucrare a materialelor. 2. ansamblul proceselor, metodelor, procedeelor, operațiilor etc. folosite pentru obținerea unui anumit produs. 3. *(rar)* tehnică. [gen. *-iei.* / < engl. *technology*, fr. *technologie*, cf. gr. *techne* — artă, *logos* — studiu]
TEHNOLOGIZÁ *vb. I. tr. (liv.)* a da (artei) caracter tehnologic. [cf. engl. *technology*]
TEHNOPATÍE *s. f. (med.)* denumire generică dată bolilor profesionale. [gen. *-iei.* / < fr. *technopathie*]
TEHNOREDACTÁ *vb. I. tr.* a pregăti din punct de vedere tehnic și grafic un manuscris pentru tipar. [< *tehno-* + *redacta*]
TEHNOREDACTÁRE *s. f.* pregătirea tehnică a unui manuscris, înainte de a începe operația de tipărire; tehnoredacție. [< *tehnoredacta*]
TEHNOREDACTÓR, -OÁRE *s. m. f.* specialist în lucrări de tehnoredactare. [< *tehno-* + *redactor*]
TEHNOREDÁCȚIE *s. f.* tehnoredactare. ● serviciu care se ocupă cu tehnoredactarea manuscriselor. [gen. *-iei.* / cf. germ. *Technoredaktion*]
TEHNOREDACȚIONÁL, -Ă *adj.* referitor la tehnoredactare. [pron. *-ți-o-.* / < *tehno-* + *redacțional*]
TEHNOSTRUCTÚRĂ *s. f.* categorie socială alcătuită din tehnicieni, specialiști în domeniul organizării și conducerii. [< *tehno-* + *structură*]
TEÍNĂ *s. f.* alcaloid cristalizat, cu gust amărui, care se extrage din ceai, întrebuințându-se în medicină ca excitant al nervilor și al inimii sau ca diuretic. [pron. *te-i-.* / < it. *teina*, fr. *théine*]
TEÍSM [1] *s. n.* concepție filozofică-religioasă care admite existența lui Dumnezeu ca ființă supranaturală rațională, creatoare și conducătoare a lumii. [pron. *te-ism.* / cf. fr. *théisme* < gr. *theos* — zeu]
TEÍSM [2] *s. n. (med.)* totalitatea tulburărilor produse în urma abuzului de ceai. [pron. *te-ism.* / < fr. *théisme*, cf. *thé* — ceai]
TEÍST, -Ă *adj.* referitor la teism [1], propriu teismului [1]. [pron. *te-ist.* / cf. fr. *théiste*] lui [1]. [pron. *te-ist.* / cf. fr. *théiste*]

TEL- v. tele-.
TELALGÍE *s. f. (med.)* durere care apare în altă parte, la distanță, de locul leziunii. [gen. *-iei.* / < fr. *télalgie*, cf. gr. *tele* — departe, *algos* — durere]
TELAMÓN *s. m. (arhit.)* atlant. [< fr. *télamon*]
TELANGIECTAZÍE *s. f. (med.)* dilatație a capilarelor din piele, în special ale nasului și ale pometilor obrajilor. [pron. *-gi-ec-.* gen. *-iei.* / < fr. *téleangiectasie*, cf. gr. *tele* — departe, *angeion* — vas, *ektasis* — dilatație]
TELAUTOGRÁF *s. n.* v. teleautograf.
TELE- element prim de compunere savantă cu semnificația „(de) la distanță", „prin intermediul televiziunii". [var. *tel-.* / fr. *télé-*, cf. gr. *tele* — departe]
TELEAMPERMÉTRU *s. n.* ampermetru pentru măsurarea la distanță a curentului dintr-un circuit electric. [cf. fr. *téléampèremètre*]
TELEANCHÉTĂ *s. f.* anchetă a televiziunii. [< *tele-* + *anchetă*]
TELEAST *s. m.* specialist al televiziunii. [< fr. *téléaste*]
TELEAUTOGRÁF *s. n.* aparat care permite transmiterea la distanță a scrisului și a desenelor. [pron. *-le-a-u.* var. *telautograf* *s. n.* / < fr. *téléautographe*, germ. *Teleautograph*]
TELEAUTOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la teleautograf. [< fr. *téléautographique*]
TELEAUTOGRAFÍE *s. f.* transmitere la distanță a scrisului, a desenelor cu ajutorul teleautografului. [gen. *-iei.* / < fr. *téléautographie*]
TELEBUSÓLĂ *s. f.* busolă ale cărei indicații sînt transmise de la distanță unor instrumente indicatoare așezate la bordul unui avion; telecompas. [< *tele-* + *busolă*]
TELECABÍNĂ *s. f.* transportor cu cablu amenajat pentru transportul de persoane cu ajutorul unor cabine suspendate prin suspante fixate pe cablu la intervale regulate. [< it. *telecabina*, fr. *télécabine*]
TELECÉNTRU *s. n.* stație de televiziune. [< rus. *telețentr*]
TELECINEÁST *s. m.* specialist în realizarea filmelor pentru televiziune; autor de scenarii pentru televiziune. [pron. *-ne-ast.* / < fr. *télécinéaste*]
TELECINEMÁ *s. n.* emisiune de filme cinematografice transmise prin televiziune. [cf. fr. *télécinéma*]
TELECINEMATÉCĂ *s. f.* colecție de filme pentru televiziune. [gen. *-cii.* / < fr. *télécinémathèque*]
TELECINEMATOGRÁF *s. n.* aparat cu care se transmite un film cinematografic la televiziune. [cf. fr. *télécinématographe*]
TELECOBALTERAPÍE *s. f. (med.)* tratament al tumorilor efectuat de la distanță cu ajutorul radiațiilor emise de cobaltul radioactiv. [gen. *-iei.* / < fr. *télécobalthérapie*]
TELECOMANDÁ *vb. I. tr. (tehn.)* a transmite la distanță o comandă; a teledirija. [cf. fr. *télécommander*]
TELECOMANDÁRE *s. f.* acțiunea de a telecomanda; teledirijare. [< *telecomanda*]
TELECOMANDÁT, -Ă *adj. (tehn.)* comandat de la distanță. [cf. fr. *télécommandé*]
TELECOMÁNDĂ *s. f. (tehn.)* transmiterea la distanță a unei comenzi; ansamblul mijloacelor care permit o astfel de transmitere. [cf. fr. *télécommande*]
TELECOMPÁS *s. f.* telebusolă. [cf. fr. *télécompas*]

TELECOMUNICÁȚIE *s. f.* 1. transmitere și recepție la distanță a unor sunete, a unor semne sau imagini, folosind numai fenomenele electromagnetice sau optice. 2. legătură între două puncte între care se realizează telecomunicația (1). O *sistem de ~ții* = totalitatea mijloacelor tehnice dintr-un serviciu de telecomunicații, care formează o unitate. [gen. *-iei.* / cf. fr. *télécommunication*]

TELECONCÚRS *s. n.* concurs transmis prin televiziune. [et. incertă]

TELECONTRÓL *s. n.* control făcut de la distanță. v. telemecanică. [cf. it. *telecontrollo*]

TELECURIETERAPÍE *s. f. (med.)* tratament cu radium efectuat la distanță față de locul tratat ; teleradiumterapie. [pron. *-cü-ri-.* / < fr. *télécuriethérapie*]

TELECURSÁNT *s. m.* cel care urmărește un curs transmis la televiziune. [< *tele-* + *cursant*]

TELEDETECTÁRE *s. f.* tehnica de a vedea obiectele de la distanță, invizibile cu mijloace obișnuite. [cf. fr. *télédetection*]

TELEDIAFONÍE *s. f.* diafonie (1) percepută în receptorul telefonic de la capătul opus capătului liniei de la care provine semnalul perturbator. [gen. *-iei.* / < fr. *télédiaphonie*]

TELEDINÁMIC, -Ă *adj.* referitor la teledinamie. [< fr. *télédynamique*]

TELEDINÁMICĂ *s. f.* nume dat de Nikola Tesla științei despre transmiterea prin pământ, cu ajutorul ultrasunetelor, a unor șocuri puternice în scopul de a provoca acțiuni distrugătoare la mare distanță. [< fr. *télédynamique*]

TELEDINAMÍE *s. f.* tehnica transmiterii la distanță a energiei (electrice). [gen. *-iei.* / < fr. *télédynamie*]

TELEDIRIJÁ *vb. I. tr.* a telecomanda. [cf. fr. *télédiriger*]

TELEDIRIJÁRE *s. f.* acțiunea de a teledirija ; telecomandare. [< *teledirija*]

TELEFÉRIC *s. n.* funicular care transportă oameni. [pl. *-ce, -curi.* / < fr. *téléphérique*]

TELEFÍLM *s. n.* film documentar, de desen animat sau artistic, realizat pentru televiziune. [< fr. *téléfilm*]

TELEFÓN *s. n.* 1. telecomunicație constînd în realizarea de convorbiri la distanță prin intermediul undelor electromagnetice propagate de-a lungul unor fire ; ansamblul instalațiilor folosite în acest scop. 2. aparat electric care are un transmițător și un receptor, cu ajutorul căruia se pot face convorbiri la distanță. ● chemare telefonică. ● numărul telefonului (2) unui abonat. [< fr. *téléphone*, cf. gr. *tele* — departe, *phone* — sunet]

TELEFONÁ *vb. I. intr., tr.* a vorbi la telefon cu cineva ; a da un telefon cuiva ; a chema la telefon. [< fr. *téléphoner*]

TELEFONÁRE *s. f.* acțiunea de a telefona și rezultatul ei. [< *telefona*]

TELEFÓNIC, -Ă *adj.* referitor la telefon ; transmis prin telefon. [< fr. *téléphonique*]

TELEFONÍE *s. f.* transmitere la distanță a sunetelor cu ajutorul telefoanelor. [gen. *-iei.* / < fr. *téléphonie*]

TELEFONÍST, -Ă *s. m. f.* cel care face serviciu la o centrală telefonică. [cf. fr. *téléphoniste*]

TELEFONOMETRÍE *s. f.* determinarea calității transmisiunilor telefonice prin logatomi emiși de unul dintre posturile telefonice. [gen. *-iei.* / < fr. *téléphonométrie*]

TELEFONOMÉTRU *s. n.* contor care indică numărul și durata convorbirilor telefonice taxate. [< fr. *téléphonomètre*]

TELEFÓTO *s. n.* aparat care transmite electric, la distanță, o imagine luminoasă ; imagine astfel obținută. v. teleobiectiv. [< fr. *téléphoto*]

TELEFOTOGRAFIÁ *vb. I. tr.* a fotografia la mare distanță, cu ajutorul telefotoului. [pron. *-fi-a.* p. i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *téléphotographier*]

TELEFOTOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la telefotografie. [< fr. *téléphotographique*]

TELEFOTOGRAFÍE *s. f.* fototelegrafie ; belinografie. [gen. *-iei.* / < fr. *téléphotographie*]

TELEFOTOGRAFIÉRE *s. f.* acțiunea de a telefotografia. [< *telefotografia*]

TELEGÉNIC, -Ă *adj.* care produce un bun efect pe ecranul televizorului. [< fr. *télégénique*]

TELEGENÍE *s. f.* calitate a ceea ce este telegenic. [< fr. *télégénie*]

TELEGHIDÁ *vb. I. tr.* a dirija de la distanță un avion, un proiectil etc. [< fr. *téléguider*]

TELEGHIDÁJ *s. n.* conducere, dirijare de la distanță ; teleghidare. [< fr. *téléguidage*]

TELEGHIDÁRE *s. f.* acțiunea de a teleghida ; teleghidaj. [< *teleghida*]

TELEGRÁF *s. n.* 1. telecomunicație constînd în transmiterea la distanță a semnalelor (corespunzătoare literelor și cifrelor) cu ajutorul unor aparate electromagnetice ; ansamblul instalațiilor folosite în acest scop. 2. aparat pentru transmiterea la distanță a telegramelor. [pl. *-fe, -furi.* / < fr. *télégraphe*, cf. gr. *tele* — departe, *graphein* — a scrie]

TELEGRÁF *s. m.* plantă erbacee originară din America de Sud, cu flori mici, albe, cu miros plăcut, dispuse în ciorchini lungi și cu tulpina volubilă. [cf. germ. *Telegraphenpflanze*]

TELEGRAFIÁ *vb. I. intr., tr.* a expedia, a transmite o telegramă. [pron. *-fi-a.* p. i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *télégraphier*]

TELEGRÁFIC, -Ă *adj.* 1. referitor la telegraf. ● transmis, comunicat prin telegraf. 2. *(fig.)* scurt, concis. [< fr. *télégraphique*]

TELEGRAFÍE *s. f.* transmitere la distanță a unor semne grafice și înregistrarea lor cu ajutorul telegrafului. O *~ fără fir* = radiotelegrafie. [gen. *-iei.* / < fr. *télégraphie*]

TELEGRAFIÉRE *s. f.* acțiunea de a telegrafia și rezultatul ei. [< *telegrafia*]

TELEGRAFÍST, -Ă *s. m. f.* cel care face serviciu la un post de telegraf. [< fr. *télégraphiste*]

TELEGRÁMĂ *s. f.* comunicare transmisă cu ajutorul telegrafului sau prin alt mijloc (telefon etc.) ; formular pe care este transcrisă această comunicare. [< fr. *télégramme*, cf. germ. *Telegramm* < gr. *tele* — departe, *gramma* — scriere]

TELEHIPNÓZĂ *s. f.* hipnoză provocată de la distanță. [< fr. *téléhypnose*]

TELEIMPRIMÁ *vb. I. tr.* a efectua o teleimprimare. [pron. *-le-im-.* / < *tele-* + *imprima*]

TELEIMPRIMÁRE *s. f.* transmitere la distanță a unui text cu ajutorul teleimprimatorului. [pron. *-le-im-.* / < *teleimprima*]

TELEIMPRIMATÓR *s. n.* aparat telegrafic cu care se transmite și se recepționează comunicări, texte etc. în literele alfabetului obișnuit. [pron. *-le-im-.* / < *tele-* + *imprimator*, după fr. *téléimprimeur*]

TELEINDICATÓR *s. n.* aparat care măsoară și transmite la distanță valoarea unei mărimi. [pron. *-le-in-*. / cf. fr. *téléindicateur*]

TELEINTERVÍU *s. n.* interviu luat pentru a fi transmis la televiziune. [cf. fr. *télé-interview*, engl. *tele-interview*]

TELEJURNÁL *s. n.* emisiune de știri, comentarii etc. la televiziune. [< *tele-* + *jurnal*]

TELELIMNIGRÁF *s. n.* limnigraf comandat de la distanță. [< *tele-* + *limnigraf*]

TELEMAGAZÍN *s. n.* emisiune la televiziune conținînd materiale din diverse domenii. [< *tele-* + *magazin*]

TELEMAGMÁTIC, -Ă *adj.* *(despre un proces mineralogic)* format în apropierea scoarței Pămîntului. [< germ. *telemagmatisch*, cf. gr. *tele* — departe, *magma* — magmă]

TELEMANÍE *s. f.* *(rar)* mania de a urmări cu orice preț și în orice condiții emisiunile de televiziune. [gen. *-iei*. / < *tele-* + *manie*]

TELEMÁRC *s. n.* *(sport)* salt cu schiurile pentru schimbarea direcției. [< fr. *télémark*, cf. *Telemarken*, canton norvegian]

TELEMĂSURÁRE *s. f.* *(tehn.)* efectuare a unei telemăsuri. [< *telemăsură*]

TELEMĂSÚRĂ *s. f.* *(tehn.)* transmitere la distanță a rezultatelor unei măsurători efectuate. [după fr. *télémesure*]

TELEMECÁNIC, -Ă *adj.* care controlează și comandă funcționarea mecanismelor de la distanță. [< fr. *télémécanique*]

TELEMECÁNICĂ *s. f.* comanda și controlul funcționării mecanismelor de la distanță cu ajutorul undelor electrice ; telecontrol. [gen. *-cii*. / cf. fr. *télémécanique* < gr. *tele* — departe, *mechane* — mașină]

TELEMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la telemetru sau la telemetrie ; făcut cu ajutorul telemetrului. [< fr. *télémétrique*]

TELEMETRÍE *s. f.* disciplină avînd ca obiect măsurarea distanțelor cu ajutorul telemetrului. [gen. *-iei*. / < fr. *télémétrie*]

TELEMETRÓR *s. m.* tehnician care lucrează cu telemetrul. [< fr. *télémétreur*]

TELEMÉTRU *s. n.* 1. instrument optic pentru măsurarea rapidă a distanțelor fără a le parcurge. 2. dispozitiv care se cuplează la aparatele fotografice pentru a regla distanța. [< fr. *télémètre*, cf. gr. *tele* — departe, *metron* — măsură]

TELENCEFÁL *s. n.* *(anat.)* partea anterioară a creierului. [pl. *-luri*, *-le*. / < fr. *télencéphale*]

TELEO- element prim de compunere savantă cu semnificația „scop". [pron. *-le-o-*. / < fr. *téléo-*, it. *teleo-*, cf. gr. *telos*, *teleos* — scop]

TELEOBIECTÍV *s. n.* obiectiv fotografic, cu distanță focală lungă, folosit la fotografierea obiectivelor foarte îndepărtate. [pron. *-le-o-bi-ec-*. / cf. fr. *téléobjectif*]

TELEOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la teleologie. [pron. *-le-o-*. / < fr. *téléologique*]

TELEOLOGÍE *s. f.* 1. teoria finalității, studiul scopurilor ; finalism. 2. concepție filozofică idealistă potrivit căreia atît societatea, cît și natura ar fi organizate conform unui anumit scop, cu o anumită finalitate. [gen. *-iei*. / < fr. *téléologie*, cf. gr. *teleos* — scop, *logos* — studiu]

TELEONOMÍE *s. f.* mod de explicare științifică a comportamentului orientat al sistemelor organice. ● *(biol.)* mecanism de reglare celulară determinat în mod obiectiv de anumite legități. [< fr. *téléonomie*, cf. gr. *teleos* — scop, *nomos* — lege]

TELEOSTEÉNI *s. m. pl.* subclasă de pești care au coloana vertebrală și craniul complet osoase, corpul acoperit cu solzi osoși și coada împărțită în două părți egale, al căror tip este crapul ; *(la sg.)* pește din această subclasă. [pron. *-le-os-te-eni*, *sg. teleostean*. / < fr. *téléostéens*, cf. gr. *teleios* — complet, *osteon* — os]

TELEPÁT *s. m.* 1. persoană care practică telepatia. 2. medium. [< fr. *télépathe*]

TELEPÁTIC, -Ă *adj.* referitor la telepatie. [< fr. *télépathique*]

TELEPATÍE *s. f.* *s. f.* posibilitate parapsihologică de a percepe fenomene care nu sînt în raza simțurilor, precum și de a transmite gîndul la distanță ; percepere întîmplătoare a fenomenelor și a gîndurilor de la distanță. [gen. *-iei*. / < fr. *télépathie*, cf. gr. *tele* — departe, *pathos* — sentiment]

TELEPLÁSMĂ *s. f.* ectoplasmă (2). [< germ. *Teleplasma*]

TELEPROGRÁM *s. n.* programul emisiunilor transmise la televiziune. [< fr. *téléprogramme*]

TELERADIOFOTOGRAFÍE *s. f.* aplicare a televiziunii în radiofotografie. [gen. *-iei*. / < fr. *téléradiophotographie*]

TELERADIOGRAFIÁ *vb. I. tr.* a face o teleradiografie. [cf. fr. *téléradiographier*]

TELERADIOGRAFÍE *s. f.* radiografie care se execută plasînd sursa de raze mai departe de bolnav. [gen. *-ici*. / < fr. *téléradiographie*]

TELERADIOSCOPÍE *s. f.* aplicare a televiziunii la radioscopie ; radioscopie făcută de la distanță. [gen. *-iei*. / < fr. *téléradioscopie*]

TELERADIOTERAPÍE *s. f.* radioterapie în care sursa radiantă este situată la distanță. [gen. *-iei*. / < fr. *téléradiothérapie*]

TELERADIUMTERAPÍE *s. f.* telecurieterapie. [< fr. *téléradiumthérapie*]

TELERECEPTÓR *s. m.* exteroceptor (ochiul, urechea, nasul) care recepționează stimuli senzoriali de la distanță. [< fr. *télérécepteur*]

TELERECÓRDING *s. n.* înregistrare pe peliculă cinematografică a emisiunilor de televiziune prin filmarea directă a ecranului cu ajutorul unui aparat special sau prin realizarea baleiajului electronic direct pe suprafața unei pelicule sensibile la radiații. ● aparat folosit în acest scop. ● peliculă pe care s-a făcut o asemenea înregistrare. [< engl. *telerecording*]

TELEREGLÁJ *s. n.* dispozitiv pentru reglarea de la distanță a unui sistem tehnic ; telereglare. [< fr. *téléréglage*]

TELEREGLÁRE *s. f.* telereglaj. [< *tele-* + *reglare*]

TELEREPORTÁJ *s. n.* reportaj transmis (de la fața locului) la televiziune ; *(p. ext.)* reportaj transmis de la distanță (prin telefon, telegraf etc.). [cf. fr. *télé-reportage*]

TELEREPÓRTER *s. m. f.* reporter la emisiunile de televiziune. [cf. fr. *télé-reporter*]

TELESCÁF *s. n.* teleferic submarin constînd dintr-o cupolă metalică cu ferestre panoramice, închisă ermetic, care circulă pe un plan înclinat. [cf. it. *telescafo*]

TELESCHÍ *s. n.* instalație de teleferic în care cablul poartă omul pe schiuri. [< fr. *téléski*]

TELESCÓP *s. n.* instrument optic folosit pentru observarea aștrilor, al cărui obiectiv

este o oglindă mare concavă. [< fr. *télescope*, cf. gr. *tele* — departe, *skopein* — a observa]

TELESCOPÁRE *s. f.* *(rar)* ciocnire, izbire violentă între două trenuri, două vehicule. [după fr. *télescopage*]

TELESCÓPIC, -Ă *adj.* 1. referitor la telescop. 2. *(despre tuburi)* care poate pătrunde unul în golul celuilalt. [cf. fr. *télescopique*, germ. *teleskopisch*]

TELESCRIPTÓR *s. n.* înregistrator automat al unei comunicări telefonice ; teleimprimator. [pl. *-oare*. / < fr. *téléscripteur*]

TELESCRIPȚIÚNE *s. f.* *(rar)* comunicare telecomandată cu ajutorul telescriptorului. [cf. fr. *téléscription*]

TELESEMNALIZÁRE *s. f.* transmitere la distanță a anumitor semnale. [< *tele-* + *semnalizare*, după fr. *télésignalisation*]

TELESPECTATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care urmărește un program la televizor. [cf. fr. *téléspectateur*]

TELESPÓRT *s. n.* cronică sportivă transmisă la televiziune. [< *tele-* + *sport*]

TELESTEREOGRÁF *s. n.* aparat pentru transmiterea la distanță a fotografiilor, a desenelor, a textelor etc. imprimate în prealabil pe un film special. [pron. *-re-o-*. / < fr. *téléstéréographe*]

TELEȘCOÁLĂ *s. f.* lecții transmise cu ajutorul televiziunii. [< *tele-* + *școală*]

TELETERMOMÉTRU *s. n.* termometru cu citire de la distanță. [cf. fr. *télethermomètre*]

TELETÍP *s. n.* aparat telegrafic la care recepționarea semnelor transmise se face sub formă de caractere tipografice, fără a mai fi necesară prezența unui operator. [< fr. *télétype*, cf. germ. *Teletyp*]

TELETIPSETÉR *s. n.* *(poligr.)* instalație pentru culegerea mecanică telecomandată a aceluiași text la mai multe mașini și în tipografii diferite. [< fr. *télétypsetter*]

TELETOP *s. n.* instrument topografic compus dintr-o busolă și un telemetru optic cu bază variabilă. [< fr. *télétop*]

TELETRANSMÍSIE *s. f.* transmisiune la distanță. [cf. fr. *télétransmission*]

TELEUTOSPÓRI *s. m. pl.* spori, la unele ciuperci, care se formează la sfîrșitul perioadei de vegetație. [< fr. *téleutospores*]

TELEVACÁNȚĂ *s. f.* emisiune televizată destinată elevilor în vacanță. [< *tele-* + *vacanță*]

TELEVIZÁ *vb. I. tr.* a transmite (un program, un meci etc.) prin televiziune. [< fr. *téléviser*]

TELEVIZÁRE *s. f.* acțiunea de a televiza. [< *televiza*]

TELEVIZIÚNE *s. f.* 1. tehnică a transmiterii la distanță a unor imagini în mișcare, cu ajutorul undelor electromagnetice radiofonice. 2. instituție care asigură elaborarea și difuzarea emisiunilor prin televiziune (1). [pron. *-zi-u-*. / < fr. *télévision*, cf. gr. *tele* — departe, lat. *visio* — vedere]

TELEVIZÓR *s. n.* aparat pentru recepționarea imaginilor transmise prin televiziune. ● *(fam.)* micul ecran. [cf. fr. *téléviseur*]

TELEVOLTMÉTRU *s. n.* voltmetru pentru măsurarea la distanță a tensiunii într-un circuit electric. [cf. fr. *télévoltmètre*]

TELEVORBITÓR *s. n.* instalație telefonică specială care permite ca vocea celui care vorbește să fie auzită simultan de mai multe posturi. [< *tele-* + *vorbitor*]

TELEWATTMÉTRU *s. n.* wattmetru pentru măsurarea la distanță a puterii într-un circuit electric. [< fr. *télewattmètre*]

TÉLEX *s. n.* sistem mixt de telefonie și telegrafie în teleimprimator. ● serviciu care asigură o astfel de transmitere. [< fr. *télex*]

TELL *s. n.* colină artificială formată de către ruinele unor așezări antice. [< fr. *tell* < cuv. arab]

TELMATOLOGÍE *s. f.* ramură a hidrologiei care se ocupă cu studiul mlaștinilor. [gen. *-iei*. / cf. gr. *telma* — mlaștină, *logos* — știință]

TELOFÁZĂ *s. f.* *(biol.)* ultima fază a mitozei, în care se formează nucleul și noua membrană. [< fr. *télophase*]

TELÓM *s. m.* *(bot.)* parte tînără a unei plante ; mlădiță, vlăstar. [cf. fr. *télôme*, germ. *Telom*]

TELOMÓFITE *s. f. pl.* nume dat plantelor care au telomi. [< fr. *télomophytes*]

TELSÓN *s. n.* *(biol.)* ultimul segment abdominal, la crustacee. ● segment terminal al cozii scorpionilor, care poartă acul veninos. [< fr. *telson*]

TELÚR *s. n.* metaloid alb-albăstrui care are proprietăți asemănătoare cu cele ale sulfului. [< fr. *tellure*, cf. lat. *tellus* — pămînt]

TELÚRIC, -Ă *adj.* 1. *(liv.)* referitor la pămînt, pămîntesc. O *(fiz.)* *curent* ~ = curent electric care circulă prin sol. 2. *acid* ~ = acid foarte slab care se obține prin oxidarea telurului cu acid cloric. [< fr. *tellurique*, cf. lat. *tellus* — pămînt]

TELURÍT *s. m.* oxid natural de telur. [< fr. *tellurite*]

TELUROMÉTRU *s. n.* instrument electronic pentru măsurarea distanțelor între 200 m și 50 km, care folosește unde electromagnetice din domeniul invizibil. [< fr. *telluromètre*]

TELUROS, -OÁSĂ *adj.* care conține telur. [< fr. *tellureux*]

TELURÚRĂ *s. f.* compus al telurului cu un metal. [< fr. *tellurure*]

TEMÁTIC, -Ă *adj.* 1. referitor la teme, alcătuit pe anumite teme. 2. *(fon.)* *vocală* ~*ă* = vocală care nu poate fi considerată nici sufix, nici desinență și care, împreună cu rădăcina, formează tema. [cf. fr. *thématique*]

TEMÁTICĂ *s. f.* totalitatea temelor dintr-un grup de opere literare, artistice, științifice etc. [cf. fr. *thématique*]

TEMATOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la tematologie. [< fr. *thématologique*]

TEMATOLOGÍE *s. f.* ramură a literaturii comparate avînd ca obiect studiul temelor, al istoriei și circulației lor în literaturile popoarelor. [gen. *-iei*. / < fr. *thématologie*, cf. gr. *thema* — subiect, *logos* — știință]

TÉMĂ *s. f.* 1. subiect, materie, problemă (principală) care urmează să fie lămurită ; ideea fundamentală care se dezvoltă într-o expunere, într-o operă literară etc. ● grup de fenomene, de aspecte ale vieții materiale și spirituale prezente în opera de artă. ● motiv melodic al unei compoziții muzicale, pe care se compun variațiunile. 2. subiect de compoziție pentru școlari. ● lucrare (scrisă) pregătită de un școlar. 3. *(gram.)* parte a unui cuvînt alcătuită de rădăcină, împreună cu prefixele și sufixele. [cf. fr. *thème*, it. *tema*, lat. *thema* < gr. *thema* — subiect]

TEMERÁR, -Ă *adj.* îndrăzneț, cutezător peste măsură, pînă la nesocotință. [cf. fr. *téméraire*, lat. *temerarius*]

TEMERITÁTE *s. f.* îndrăzneală, cutezanță mare, nesocotință. [cf. fr. *témérité*, lat. *temeritas*]

TEMPERÁ *vb. I. tr.* a modera, a micșora ; a potoli, a domoli (un sentiment, o acțiune, o tendință). [< fr. *tempérer*, cf. lat. *temperare*]

TÉMPERA *s. n.* 1. culoare obținută prin amestecarea ei cu lianți pe bază de substanțe albuminoide sau gelatinoase. 2. procedeu de pictură care întrebuințează astfel de culori. [pl. invar. / < it. *tempera*]

TEMPERAMÉNT *s. n.* 1. totalitatea particularităților individuale ale psihicului omenesc, manifestate prin rapiditatea și intensitatea desfășurării proceselor psihice și prin gradul de sensibilitate ; fire. O *~ul arborilor* = mod de comportare a speciilor forestiere față de lumină. 2. energie, impetuozitate, elan. [pl. *-te, -turi.* / cf. lat. *temperamentum*, fr. *tempérament*]

TEMPERAMENTÁL, -Á *adj.* de temperament, referitor la temperament. ● plin de energie, de elan, de pasiune. [< *temperament* + *-al*]

TEMPERAMENTÓS, -OÁSĂ *adj. (rar)* cu temperament, plin de temperament ; energic, impetuos. [< *temperament* + *-os*]

TEMPERÁNDO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* moderînd, reținînd (mișcarea). [< it. *temperando*]

TEMPERÁNT, -Á *adj. (liv.)* care temperează, liniștește ; odihnitor, sobru. // *s. n.* medicament calmant. [cf. fr. *tempérant*]

TEMPERÁNȚĂ *s. f.* cumpătare, moderație, sobrietate. [cf. fr. *tempérance*, it. *temperanza*, lat. *temperantia*]

TEMPERÁRE *s. f.* acțiunea de a tempera și rezultatul ei. [< *tempera*]

TEMPERÁT *adj.* 1. moderat, potolit. O *climă ~ă* = climă caracterizată prin veri potrivit de călduroase și ierni nu prea reci ; *zonă ~ă* = fiecare dintre cele două zone de pe suprafața globului, cuprinse între tropice și cercurile polare. 2. *(muz. ; despre un instrument cu claviatură)* la care intervalele de tonuri sînt împărțite în cîte două semitonuri egale. [< *tempera*, cf. fr. *tempéré*]

TEMPERATÚRĂ *s. f.* starea, gradul de căldură al unui corp ; gradul de încălzire a aerului, căldura aerului. ● *(med.)* febră. ● *(biol.)* căldura corpului ființelor. [cf. fr. *température*, lat. *temperatura*]

TEMPERÁȚIE *s. f. (muz.)* stabilirea unei mărimi convenționale a intervalelor dintre sunete. [gen. *-iei.* / < lat. *temperatio* — proporție]

TEMPÉSTĂ *s. f. (liv.)* furtună, uragan. [< it. *tempesta*, cf. lat. *tempestas*]

TEMPESTÍV, -Ă *adj. (rar)* care se întîmplă la timp potrivit ; oportun, favorabil. [< lat. *tempestivus*]

TEMPLIÉR *s. m. (ist.)* membru al unui ordin de călugări militari din evul mediu, care au participat la cruciade. [pron. *-pli-er.* / < fr. *templier*]

TÉMPLU *s. n.* edificiu destinat cultului (în antichitate la greci, la romani, la egipteni sau astăzi la evrei etc.). ● loc de rugăciune; biserică (monumentală). [pl. *-le, -luri.* / < lat. *templum*]

TÉMPO *s. n.* 1. mișcare, grad de rapiditate cu care trebuie cîntată o piesă muzicală. ● ritm, cadență. 2. *(lingv.)* viteză de succesiune a silabelor cuvintelor în cursul vorbirii ; ritm al vorbirii. // *adv.* a *~ (muz. ; ca indicație de execuție)* = revenind la mișcarea de la început. [art. *tempóul.* / < it., fr. *tempo*]

TEMPORÁL[1] *adj., s. n.* (os) al tîmplei. [< fr. *temporal*, cf. lat. *temporalis* < *tempus* — tîmplă]

TEMPORÁL[2], -Ă *adj.* care indică timpul, privitor la timp, care are loc în timp. O *propoziție ~ă* (și *s. f.*) = propoziție circumstanțială care arată timpul în care are loc acțiunea din propoziția regentă ; *conjuncție ~ă* = conjuncție care introduce o propoziție temporală. [cf. fr. *temporel*, lat. *temporalis* < *tempus* — timp]

TEMPORALITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce există în timp. [cf. fr. *temporalité*, lat. *temporalitas*]

TEMPORÁR, -Ă *adj.* vremelnic, trecător, provizoriu. [cf. fr. *temporaire*, lat. *temporarius*]

TEMPORARITÁTE *s. f. (liv.)* caracterul a ceea ce este temporar. [cf. engl. *temporarity*]

TEMPORIZÁ *vb. I. tr. (liv.)* a amîna, a tărăgăna, a tergiversa. [< fr. *temporiser*, cf. lat. *tempus* — timp]

TEMPORIZÁRE *s. f.* acțiunea de a temporiza și rezultatul ei ; tărăgănare, tergiversare. [< *temporiza*]

TEMPORIZATÓR, -OÁRE *adj.* care temporizează. [cf. fr. *temporisateur*]

TEN- v. t e n o-.

TEN *s. n.* culoarea și calitatea pielii obrazului. O *fond de ~* = substanță grasă, colorată, folosită ca fard. [pl. *-nuri.* / < fr. *teint*]

TENÁCE *adj.* 1. dîrz, stăruitor, perseverent. 2. *(despre un material)* rezistent la rupere ; dur, tare. [< fr., it. *tenace*, cf. lat. *tenax*]

TENACITÁTE *s. f.* 1. calitatea de a fi tenace ; stăruință, îndîrjire, perseverență. 2. calitatea unui corp de a fi rezistent la rupere. [cf. fr. *ténacité*, it. *tenacità*]

TENÁCLU *s. n. (poligr.)* port-manuscris. [< germ. *Tenakel*]

TENALGÍE *s. f. (med.)* durere în tendoanele mușchilor. [gen. *-iei.* / cf. fr. *ténalgie*, it. *tenalgia*]

TENÁNT, -Ă *adj. (herald. ; despre figuri antropomorfe sau zoomorfe)* care susține scutul cu stema propriu-zisă. [< fr. *tenant*]

TENÁR *s. n.* parte ieșită în afară de la extremitatea podului palmei ; regiunea palmară externă. [< fr. *thénar*, cf. gr. *thenar* — palmă]

TENDALÉT *s. n. (mar.)* tendă mică. [< it. *tendaletto*]

TENDÁR *s. n. (mar.)* bară metalică sau de lemn pe care se sprijină partea de mijloc a unei tende. [< *tendă* + *-ar*]

TÉNDĂ *s. f. (mar.)* acoperitoare de pînză care se întinde deasupra punții pentru a o apăra de ploaie și de soare. [pl. *tende.* / < it. *tenda*]

TENDENȚIONÁL, -Ă *adj. (rar)* ca tendință. [pron. *-ți-o-.* / după fr. *tendancier*]

TENDENȚIONÍSM *s. n. (rar)* tendențiozitate. ● proprietate a operei de artă de a reflecta tendințele mediului natural și social care o determină. [pron. *-ți-o-.* / < *tendențios* + *-ism*]

TENDENȚIÓS, -OÁSĂ *adj.* cu tendință, care are un anumit scop ; care vrea să insinueze ceva. [pron. *-ți-os.* / cf. fr. *tendancieux*, it. *tendenzioso*]

TENDENȚIOZITÁTE *s. f.* însușirea a ceea ce este tendențios ; tendenționism. [pron. *-ți-o-.* / cf. it. *tendenziosità*]

TÉNDER *s. n.* vagon care se atașează la o locomotivă cu aburi și în care se transportă

combustibilul și apa necesară locomotivei. [< engl., fr. *tender*]

TENDINÍTĂ *s. f.* (*med.*) inflamație a unui tendon. [< fr. *tendinite*]

TENDINÓS, -OÁSĂ *adj.* de natura tendonului, referitor la tendoane. [< fr. *tendineux*]

TENDÍNȚĂ *s. f.* 1. dispoziție firească pentru ceva ; înclinare, aplecare ; năzuință. 2. reflectare în opera de artă a concepției despre lume a autorului, a atitudinii lui față de realitatea prezentată. 3. forța care face ca un corp să se miște într-o anumită direcție; direcția pe care o are un corp în mișcare. [cf. fr. *tendance*, it. *tendenza*]

TENDÓN *s. n.* țesut fibros și rezistent, de culoare albă, cu ajutorul căruia se fixează mușchii de oase ; ligament. [< fr. *tendon*]

TENDÓR *s. n.* (*tehn.*) dispozitiv pentru întinderea organelor flexibile de transmisie, de susținere, de legătură ; întinzător, extensor. [< fr. *tendeur*]

TENÉBRE *s. f. pl.* (*liv.*) întunecime, beznă, întuneric, obscuritate. [< fr. *ténèbres*, cf. it. *tenebre*, lat. *tenebrae*]

TENEBRÓS, -OÁSĂ *adj.* (*liv.*) întunecos, întunecat, obscur ; sumbru. ● (*fig. ; despre oameni*) întunecat, mohorît, închis. ● (*fig.*) ascuns și perfid. // *s. m. pl.* grup de pictori italieni din sec. XVII, a căror pictură se caracterizează prin atmosfera întunecată și prin efecte de clarobscur puternic contrastant. [cf. fr. *ténébreux*, lat. *tenebrosus*]

TENÉSME *s. f. pl.* (*med.*) senzație dureroasă produsă de iritarea și contracția sfincterelor anale sau vezicale. [< fr. *ténesmes*, cf. gr. *teinesmos*]

TENIÁZĂ *s. f.* (*med.*) boală parazitară determinată de dezvoltarea teniei în intestin. [< fr. *taeniase*]

TENICÍD, -Ă *adj., s. n.* (medicament) care omoară tenia. [< fr. *taenicide*]

TÉNIE *s. f.* 1. vierme parazit care trăiește în intestinul subțire al omului și al animalelor carnivore ; (*pop.*) panglică. 2. structură anatomică în formă de bandă, de panglică. [gen. *-iei.* / < fr. *ténia, taenia*, cf. lat. *taenia*, gr. *tainia* — panglică]

TENIFÚG, -Ă *adj., s. n.* (medicament) vermifug față de tenie. [< fr. *ténifuge*]

TÉNIS *s. n.* joc sportiv care se practică cu mingi mici, lovite cu racheta, de către un număr par de jucători, pe un teren despărțit în două printr-o plasă. O ~ *de masă* = joc asemănător tenisului, care se joacă pe o masă mare, cu mingi mai mici ; ping-pong. [< engl., fr. *tennis*]

TENISÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la jocul de tenis. [< *tenis* + *-istic*]

TENISMÁN, -Ă *s. m. f.* sportiv care practică tenisul. [pron. *-men.* pl. *-meni, -mene.* / < fr. *tennisman*]

TÉNIȘI *s. m. pl.* pantofi de tenis. [< engl. *tennis shoes*]

TÉNNO *s. m.* denumire autohtonă a împăratului Japoniei. [< germ. *Tenno* < cuv. japonez]

TENO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) tendon", „de tendoane". [var. *ten-.* / < fr. *téno-*, cf. gr. *tenon*]

TENODÉZĂ *s. f.* (*med.*) intervenție chirurgicală prin care un tendon este fixat la os, astfel încît să limiteze sau să anuleze o mișcare într-o articulație. [< fr. *ténodèse*, cf. gr. *tenon* — tendon, *desis* — legare]

TENOLÍZĂ *s. f.* (*med.*) intervenție chirurgicală prin care un tendon este eliberat din țesuturile din jur. [< fr. *ténolyse*, cf. gr. *tenon* — tendon, *lysis* — dizolvare]

TENOLOGÍE *s. f.* parte a anatomiei care tratează despre tendoane. [gen. *-iei.* / < fr. *ténologie*]

TENOPATÍE *s. f.* (*med.*) denumire generică a afecțiunilor tendoanelor. [gen. *-iei.* / < fr. *ténopathie*]

TENOPLASTÍE *s. f.* (*med.*) operație plastică asupra unui tendon. [gen. *-iei.* / < fr. *ténoplastie*, cf. gr. *tenon* — tendon, *plassein* — a forma]

TENÓR *s. m.* 1. vocea bărbătească cea mai înaltă ; cîntăreț care are o astfel de voce. 2. categorie de instrumente cu registrul între alto și bariton. [cf. fr. *ténor*, it. *tenore*]

TENORAFÍE *s. f.* (*med.*) sutură a tendoanelor. [gen. *-iei.* / < fr. *ténorraphie*, cf. gr. *tenon* — tendon, *raphe* — sutură]

TENORÁL, -Ă *adj.* de tenor. [< germ. *tenoral*]

TENORÍNO *s. m.* tenor foarte lejer, care cîntă în falset. [< it. *tenorino*]

TENOSINOVÍTĂ *s. f.* (*med.*) inflamație a tecilor conjunctive care învelesc un tendon. [< fr. *ténosynovite*]

TENOTÓM *s. n.* instrument chirurgical folosit în tenotomie. [< fr. *ténotome*]

TENOTOMÍE *s. f.* operație care constă în secționarea chirurgicală a unui tendon. [gen. *-iei.* / < fr. *ténotomie*, cf. gr. *tenon* — tendon, *tome* — secțiune]

TENSIOACTÍV, -Ă *adj.* care modifică tensiunea superficială. ● datorat tensioactivității. [< fr. *tensio-actif*]

TENSIOACTIVITÁTE *s. f.* însușire a corpurilor puse în soluții de a modifica tensiunea superficială a solventului. [cf. fr. *tensio-activité*]

TENSIOMÉTRU *s. n.* 1. aparat folosit pentru măsurarea tensiunii superficiale a lichidelor. 2. aparat pentru măsurarea tensiunii arteriale ; sfigmometru. 3. instrument pentru măsurarea deformărilor unui corp supus la tensiuni exterioare. [pron. *-si-o-.* / < fr. *tensiomètre*]

TENSIONÁ *vb. I. tr.* 1. (*tehn.*) a întinde. 2. a produce încordare, tensiune. [pron. *-si-o-.* / < fr. *tensionner*]

TENSIONÁL, -Ă *adj.* referitor la presiunea lichidelor organice. [cf. fr. *tensionnel*]

TENSIÚNE *s. f.* 1. starea a ceea ce este întins ; întindere. ● (*fig.*) încordare ; zbucium sufletesc, nervozitate. 2. (*fiz.*) forță interioară care acționează asupra unității de arie dintr-o secțiune a unui corp supus unor forțe exterioare. ● presiunea vaporilor produși de un lichid într-un spațiu închis. 3. diferența de potențial dintre două puncte ale unui cîmp electric. 4. (*med.*) presiune exercitată de fluxul sanguin asupra arterelor și asupra inimii. [cf. fr. *tension*, lat. *tensio*]

TENSOMETRÍE *s. f.* determinare a tensiunilor din piesele finite supuse la solicitări, prin măsurarea deformațiilor. [gen. *-iei.* / < fr. *tensométrie*, cf. lat. *tensus* — întins, gr. *metron* — măsură]

TENSOMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea deformației pieselor supuse la tensiuni exterioare. [< fr. *tensomètre*, cf. germ. *Tensometer*]

TENSÓNĂ *s. f.* v. t e n ț o n ă.

TENSÓR, -OÁRE *adj., s. m.* (mușchi) care produce o întindere. // *s. m.* entitate geometrică generalizînd noțiunea de vector. [< fr. *tenseur*, germ. *Tensor*]

TENSORIÁL, -Ă *adj.* (*mat.*) referitor la tensor ; cu tensori. [pron. *-ri-al.* / cf. fr. *tensoriel*]

TENTÁ *vb. I. tr.* 1. a ispiti ; a ademeni. 2. a încerca, a întreprinde. [< fr. *tenter*, it., lat. *tentare*]

TENTÁCUL *s. n.* fiecare dintre apendicele mobile și nearticulate ale unor animale, care servesc ca organ tactil, de prindere și de mișcare. [< fr. *tentacule*, cf. lat. *tentaculum*]

TENTACULÁR, -Ă *adj.* 1. cu tentacule, de natura tentaculelor. 2. care se dezvoltă în toate direcțiile. [cf. fr. *tentaculaire*]

TENTACULÁTE *s. f. pl.* (*zool.*) încrengătură de animale nevertebrate, dispunînd de tentacule așezate înapoia gurii ; (*la sg.*) animal din această încrengătură. [cf. fr. *tentaculées*]

TENTÁNT, -Ă *adj.* care tentează ; ispititor, atrăgător, îmbietor. [cf. fr. *tentant*]

TENTATÍVĂ *s. f.* acțiune întreprinsă în scopul de a realiza ceva, fără a avea însă siguranța izbîndei ; încercare (neizbutită). ● (*jur.*) încercare de a săvîrși o infracțiune. [cf. fr. *tentative*, it. *tentativo*]

TENTÁȚIE *s. f.* ispită, ademenire, atracție. [gen. *-iei.* var. *tentațiune* s. f. / cf. fr. *tentation*]

TENTAȚIÚNE *s. f.* v. tentație.

TÉNTĂ *s. f.* (*pict.*) 1. amestec, în diferite proporții, de apă și tuș sau orice alt colorant, folosit pentru a reda nuanța dorită într-o colorație ; nuanță a unei culori. 2. suprafață a unei imagini realizată în tentă (1). [< fr. *teinte*]

TENȚÓNĂ *s. f.* (*lit.*) dialog în poezia medievală, în care interlocutorii discutau în contradictoriu sau își aruncau invective. [var. *tensonă* s. f. / < it. *tenzone*, fr. *tenson*]

TENUITÁTE *s. f.* (*liv.*) calitatea a ceea ce este subțire, îngrijit, ordonat ; îngrijire, ordonare, subtilitate. [cf. fr. *ténuité*, it. *tenuità*]

TENÚTO *adv.* (*muz. ; ca indicație de execuție*) respectînd exact valorile și cu intensitate egală. [< it. *tenuto*]

TEO- element prim de compunere savantă, cu semnificația „zeu", „dumnezeu". [pron. *te-o-.* var. *te-*, scris și *theo-*. / < it. *teo-*, fr. *théo-*, cf. gr. *theos*]

TEOBROMÍNĂ *s. f.* alcaloid care se extrage din semințele arborelui de cacao, folosit ca diuretic. [pron. *te-o-.* / < fr. *théobromine*]

TEOCÉNTRIC, -Ă *adj.* referitor la teocentrism. [pron. *te-o-.* / cf. it. *teocentrico*, germ. *theozentrisch*]

TEOCENTRÍSM *s. n.* (*fil.*) concepție potrivit căreia Dumnezeu se află în centrul experienței religioase. [pron. *te-o-.* / cf. it. *teocentrismo*]

TEOCRÁT *s. m.* (*rar*) membru al unei teocrații. ● cel care exercită o putere teocratică. [pron. *te-o-.* / < fr. *théocrate*, cf. gr. *theos* — zeu, *kratos* — putere]

TEOCRÁTIC, -Ă *adj.* referitor la teocrație. [< fr. *théocratique*]

TEOCRAȚÍE *s. f.* formă de guvernămînt în care autoritatea, fiind considerată ca emanînd de la Dumnezeu, este exercitată de cler ; stat care are o astfel de formă de guvernămînt. [gen. *-iei.* / < fr. *théocratie*, cf. gr. *theokratia* < *theos* — zeu, *kratos* — putere]

TEODICÉE *s. f.* doctrină filozofică-religioasă conform căreia lumea este opera perfectă a divinității, răul avînd altă origine. ● teologie naturală. [pron. *te-o-... ce-e.* pl. invar. / < fr. *théodicée*, it. *teodiceea*, cf. gr. *theos* — zeu, *dike* — justiție]

TEODOLÍT *s. n.* instrument optic goniometric de precizie pentru măsurarea unghiurilor verticale și orizontale, a distanțelor zenitale și a azimuturilor, folosit în geodezie și astronomie. [pron. *te-o-.* / < fr. *théodolite*]

TEOFANÍE *s. f.* (*rel.*) 1. apariție sau manifestare a divinității în formă personală ori impersonală. 2. obiect în care s-ar realiza manifestarea divină. [pron. *te-o-.* gen. *-iei.* / cf. it. *teofania*, gr. *theophaneia* — apariție a divinității]

TEOFILÍNĂ *s. f.* produs natural extras din ceai, izomer al teobrominei. [pron. *te-o-.* / < fr. *théophylline*]

TEOGAMÍE *s. f.* (mit privitor la) împerecherea unei divinități cu un muritor, mai ales a unui zeu cu o muritoare (de obicei cu o regină, prin care se acredita ideea eredității divine a copilului regal). [gen. *-iei.* / < it. *teogamia*, fr. *théogamie*, cf. gr. *theos* — zeu, *gamos* — căsătorie]

TEOGÓNIC, -Ă *adj.* referitor la teogonie. [< fr. *théogonique*]

TEOGONÍE *s. f.* totalitatea miturilor care au ca temă originea zeilor ; genealogia zeilor. ● totalitatea divinităților unei religii politeiste. [gen. *-iei.* / < fr. *théogonie*, cf. gr. *theos* — zeu, *gonos* — generație]

TEOLÓG *s. m.* specialist în teologie. [cf. germ. *Theolog*, it. *teologo*]

TEOLOGÁL, -Ă *adj.* (*rar*) teologic. [cf. fr. *théologal*, it. *teologale*]

TEOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la teologie ; teologal. [cf. fr. *théologique*, it. *teologico*]

TEOLOGÍE *s. f.* disciplină care se ocupă cu expunerea și fundamentarea teoretică a izvoarelor și învățăturilor unei religii. ● studiu asupra lui Dumnezeu. ● tratare speculativă care, din interiorul fiecărei religii, studiază divinitatea, puterile și atributele acesteia. [gen. *-iei.* / cf. fr. *théologie*, it., lat., gr. *theologia* < gr. *theos* — zeu, *logos* — studiu]

TEOLOGIZÁ *vb. I. tr.* a da un caracter teologic. [cf. fr. *theologiser*]

TEOMAHÍE *s. f.* (*mit.*) luptă între zei. [gen. *-iei.* / < fr. *théomachie*, gr. *theomachia*]

TEOMANÍE *s. f.* (*med.*) monomanie religioasă contemplativă ; delir teologic. [gen. *-iei.* / < fr. *théomanie*, cf. gr. *theos* — zeu, *mania* — nebunie]

TEOMANȚÍE *s. f.* pretinsă artă de prevestire în care ghicitorul ar fi fost inspirat de divinitate. [gen. *-iei.* / < gr. *theomanteia*, cf. *theos* — zeu, *manteia* — prevestire]

TEORBĂ *s. f.* instrument muzical mai mare ca lăuta, care are coarde speciale pentru sunetele grave. [pron. *te-or-.* / < fr. *théorbe*]

TEOREMÁTIC, -Ă *adj.* referitor la teoreme. [pron. *te-o-.* / cf. fr. *théorématique*, it. *teorematico*]

TEORÉMĂ *s. f.* (*fil.*) afirmație care poate fi demonstrată logic, plecînd de la un sistem axiomatic, în cadrul unei teorii. ● (*mat.*) adevăr matematic care poate fi demonstrat logic plecînd de la fapte cunoscute. [pron. *te-o-.* / cf. fr. *théorème*, lat., gr. *theorema*]

TEORÉTIC, -Ă *adj.* referitor la teorie ; întemeiat pe teorie. ● specific teoriei ; (*p. ext.*) abstract, rupt de practică. [< germ. *theoretisch*]

TEORETICIÁN, -Ă *s. m. f.* specialist care studiază problemele teoretice dintr-un domeniu al unei științe, al unei arte etc. ● (*peior.*) cel care se menține numai pe pla-

nul speculațiilor teoretice, neținînd seamă de practică. [pron. *te-o... ci-an.* pl. *-ieni, -iene.* / *cf. fr. théoricien*]

TEORETIZÁ *vb. I. tr.* a scoate și a sistematiza ideile generale din datele unei cercetări ; a formula principii ; a teoriza. [pron. *te-o-.* / cf. germ. *theoretisieren*]

TEORETIZÁRE *s. f.* acțiunea de a teoretiza și rezultatul ei ; teorizare. [< *teoretiza*]

TEOREZÍE *s. f. (fil.)* activitate speculativă. [pron. *te-o-.* gen. *-iei.* / cf. it. *teoresi*, gr. *theoresis* < *theorein* — a privi, a examina]

TEORÍE *s. f.* **1.** reflectare sistematizată, generalizată a unui ansamblu de cunoștințe și de idei, privind unele domenii ale realității obiective sau ale conștiinței sociale. **2.** ansamblu de principii care servesc ca îndrumător în practică ; ansamblu de cunoștințe, de idei, de ipoteze care dau explicația unor fenomene etc. O ~ *a literaturii* = ramură a științei literaturii care studiază trăsăturile generale ale creației literare, definește genurile și speciile, curentele și metodele artistice, elementele și particularitățile stilului, noțiuniie de versificație etc. [pron. *te-o-.* gen. *-iei.* / cf. fr. *théorie*, lat., gr. *theoria*]

TEORIZÁ *vb. I. tr.* a formula o teorie. ● a reduce, a transforma o serie de observații și principii într-o teorie ; a teoretiza. [pron. *te-o-.* / cf. fr. *théoriser*]

TEORIZÁRE *s. f.* acțiunea de a teoriza ; teoretizare. [pron. *te-o-.* / < *teoriza*]

TEOSÓF, -OÁFĂ *s. m. f.* v. teozof.

TEOSÓFIC, -Ă *adj.* v. teozofic.

TEOSOFÍE *s. f.* v. teozofie.

TEOZÓF, -OÁFĂ *s. m. f.* adept al teozofiei. [var. *teosóf, -oafă* s. m. f. / < fr. *théosophe*]

TEOZÓFIC, -Ă *adj.* referitor la teozofie. [var. *teosofic, -ă* adj. / < fr. *théosophique*]

TEOZOFÍE *s. f.* doctrină filozofică-religioasă care susține ideea pretinsei cunoașteri nemijlocite a divinității pe calea legăturii cu așa-numita lume transcendentală. v. mistică. [gen. *-iei.* var. *teosofie* s. f. / cf. fr. *théosophie*, gr. *theosophia* < *theos* — zeu, *sophia* — înțelepciune]

TEPÁLĂ *s. f. (bot.)* element constitutiv al periantului. [< germ. *Tepale*]

TEPEE *s. f. invar. (liv.)* cort conic al indienilor din preria americană. [pron. *ti-pi.* / < engl., fr., it. *tepee* < cuv. sioux]

TEPIDÁRIUM *s. n.* parte a termelor romane rezervată băilor calde. [pron. *-ri-um.* / < lat. *tepidarium*]

TERACÓTĂ *s. f.* **1.** produs ceramic fabricat prin arderea argilei din care se fac plăci pentru sobe, obiecte ornamentale etc. **2.** sculptură realizată în tehnica obținerii teracotei (1). [< it. *terracotta* < *terra* — pămînt, *cotta* — arsă]

TERACOTÍST *s. m.* lucrător specialist în fabricarea sobelor de teracotă. [< *teracotă* + *-ist*]

TERAPEÚT *s. m.* medic specialist în terapeutică. [pron. *-pe-ut.* / < fr. *thérapeute*]

TERAPEÚTIC, -Ă *adj.* referitor la terapeutică. // element secund de compunere savantă cu semnificația „curativ", „referitor la terapie", „de îngrijire medicală". [pron. *-pe-u-.* / < fr. *thérapeutique*]

TERAPEÚTICĂ *s. f.* ramură a medicinii care studiază tratamentul bolilor și modul de întrebuințare a medicamentelor ; terapie. ● totalitatea metodelor de vindecare a unei boli. [pron. *-pe-u-.* / < fr. *thérapeutique*, cf. gr. *therapeuein* — a îngriji]

TERAPÍE *s. f. (med.)* metodă folosită pentru vindecarea unei boli ; terapeutică. ● îngrijire medicală ; tratament. // element secund de compunere savantă cu semnificația „tratament", „îngrijire medicală", „medicație". [< fr. *thérapie*, cf. gr. *therapeia*]

TERÁRIU *s. n.* încăpere unde sînt crescute, pentru a fi observate, diferite animale mici terestre (șerpi, șopirle etc.). ● teren stîncos amenajat special pentru cultivarea unei anumite plante. [pron. *-riu.* / < fr., lat. *terrarium*, germ. *Terrarium*]

TERASÁ *vb. I. tr.* a executa terasamente, a consolida (cu pămînt). [< fr. *terrasser*]

TERASAMÉNT *s. n.* lucrare care constă în săparea și transportarea pămîntului, în umplerea anumitor denivelări de teren pentru a face terase, șosele, căi ferate. ● totalitatea construcțiilor care constituie infrastructura unei șosele, a unei căi ferate etc. [pl. *-te, -turi.* / < fr. *terrassement*]

TERASÁRE *s. f.* acțiunea de a terasa. ● metodă de combatere a eroziunii produse de ape de scurgere, constînd în executarea pe terenurile înclinate a unui sistem de terase. [< *terasa*]

TERÁSĂ *s. f.* **1.** construcție deschisă, anexă la o clădire (la parter sau la etaj), folosită pentru odihnă etc. ● platformă (care ține loc de acoperiș plan) deasupra unei case. **2.** *(geol.)* sistem de suprafețe plane, în formă de trepte, situate în lungul cursului unui rîu, al malurilor mării etc. ● suprafață plană amenajată pe o ridicătură de teren (de obicei în parcuri și în grădini), care folosește ca loc de plimbare. [< fr. *terrasse*]

TERASÉTĂ *s. f. (geol.)* denumire dată micilor trepte de relief care apar pe versanți, paralel cu curbele de nivel. [< fr. *terrassette*]

TERASIÉR *s. m.* lucrător la terasamente. [pron. *-si-er.* / < fr. *terrassier*]

TERATENCEFALÍE *s. f. (med.)* termen care desemnează monstruozitățile encefalice. [gen. *-iei.* / < fr. *tératencéphalie*]

TERATÍSM *s. n. (med.)* malformație, monstruozitate congenitală. [cf. fr. *tératisme*, cf. gr. *terras* — monstru]

TERATO- element prim de compunere savantă, cu semnificația „monstru", „monstruozitate", „malformație". [< fr. *térato-*, it. *terato-*, cf. gr. *teras, teratos*]

TERATOGÉN, -Ă *(med. ; despre substanțe sau procedee)* care produce monstruozități. [< fr. *tératogène*]

TERATOGENÉZĂ *s. f. (biol.)* apariție și formare a monștrilor. ● reproducere experimentală de monstruozități, prin acțiuni directe asupra embrionului. [< fr. *tératogenèse*, cf. gr. *teras* — monstru, *gennan* — a naște]

TERATOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în teratologie. [< fr. *tératologue*]

TERATOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la teratologie. [< fr. *tératologique*]

TERATOLOGÍE *s. f.* disciplină biologică care studiază malformațiile, monstruozitățile la plante și animale. [gen. *-iei.* / < fr. *tératologie*, cf. gr. *teras* — monstru, *logos* — studiu]

TERATÓM *s. n. (med.)* tumoare congenitală benignă, formată din țesuturi multiple, fără legătură cu organele în care se dezvoltă. [pl. *-oame.* / cf. fr. *tératome*, it. *teratoma*]

TERBENTÍNĂ *s. f.* v. terebentină.

TÉRBIU *s. n.* element din familia pămînturilor rare. [pron. *-biu.* / < fr. *terbium*]

TEREBENTÍNĂ *s. f.* lichid incolor, cu miros caracteristic, care se extrage prin dis-

tilarea răşinii coniferelor, fiind întrebuinţat în industrie şi medicină. [var. *terbentină, terpentină* s. f., *terpentin* s. n. / cf. fr. *térébenthine*, germ. *Terpentin*]

TEREBÍNT *s. m.* arbore răşinos din regiunea mediteraneană, din care se extrage terebentina şi alte substanţe tanante. [< fr. *térébinthe*, cf. lat. *terebinthus*]

TEREBINTACÉE *s. f. pl.* anacardiacee. [pron. *-ce-e*. sg. invar. / < fr. *térébinthacées*]

TEREBRÁNT, -Ă *adj. (despre fenomene fiziologice sau patologice)* care pătrunde în adîncime ; pătrunzător. [< fr. *térébrant*]

TEREBRÁTULĂ *s. f.* animal marin (fosil) din clasa brahiopodelor. [< fr. *térébratule*]

TEREBRÁŢIE *s. f. (liv.)* perforaţie, sfredelire, găurire. [var. *terebraţiune* s. f. / cf. fr. *térébration*, it. *terebrazione*]

TEREBRAŢIÚNE *s. f.* v. t e r e b r a ţ i e.

TERÉN *s. n.* **1.** întindere de pămînt. O *a sonda ~ul* = a examina cu atenţie situaţia sau împrejurările înainte de a întreprinde ceva ; a se informa. ● sol. ● loc, regiune. **2.** *(geol.)* totalitatea formaţiilor geologice dintr-o porţiune a scoarţei terestre. **3.** *(fig.)* domeniu de activitate, de preocupări. O pe ~ = la faţa locului ; la locul de muncă. [< fr. *terrain*]

TERESTRITÁTE *s. f. (liv.)* însuşirea de a fi terestru. [cf. it. *terrestrità*]

TERÉSTRU, -Ă *adj.* referitor la Pămînt, de (pe) Pămînt ; pămîntesc. [cf. fr. *terrestre*, lat. *terrestris*]

TERGÁL *s. n.* ţesătură din fibre sintetice, folosită în special pentru confecţii. [< fr. *tergal*, nume comercial]

TERGIVERSÁ *vb. I. intr.* a amîna, a tărăgăna, a întîrzia rezolvarea unei chestiuni, a unei situaţii etc. [< fr. *tergiverser*, cf. lat. *tergiversari*]

TERGIVERSÁRE *s. f.* acţiunea de a tergiversa şi rezultatul ei ; tărăgănare, amînare ; temporizare. [< *tergiversa*]

TÉRGUM *s. n. (zool.)* porţiunea dorsală din cuticulă a fiecărui segment al corpului artropodelor. [< lat. *tergum* — spate]

TERIÁC *s. n.* **1.** *(ant.)* compoziţie medicamentoasă folosită ca remediu contra muşcăturilor de şarpe şi în multe maladii. **2.** medicament universal ; panaceu. [pron. *-ri-ac.* / cf. fr. *thériaque*, gr. *theriake (antidosis)* — antidot contra animalelor veninoase, sălbatice]

TERÍBIL, -Ă *adj.* **1.** care inspiră groază ; înspăimîntător, îngrozitor. **2.** *(fam.)* extraordinar, formidabil, grozav. ● *(adv.)* foarte, extrem de... [cf. fr. *terrible*, lat. *terribilis*]

TERIBILÍSM *s. n.* **1.** vorbă sau faptă teribilă. **2.** atitudine, comportare, manifestare bizară ; extravaganţă, excentricitate. [cf. fr. *terribilisme*]

TERIBILÍST, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care vrea să pară teribil ; (om) excentric, extravagant. [cf. it. *terribilista*]

TERIBILITÁTE *s. f.* însuşirea de a fi teribil ; *(la pl.)* vorbe sau fapte teribile ; teribilisme. [cf. it. *terribilità*]

TERÍCOL, -Ă *adj. (biol. ; despre animale)* care trăieşte pe pămînt sau lipit de pămînt ; pămîntesc, pămîntean. [cf. fr. *tericole*, it. *tericolo*. lat. *sav. tericola*]

TERIÉR *s. m. (zool.)* rasă de cîini mici de statură şi cu botul pătrat, folosiţi la vînatul animalelor care trăiesc în vizuini. [pron. *-ri-er*. / < fr. *terrier*]

TERIFIÁNT, -Ă *adj. (rar)* înspăimîntător, îngrozitor ; terific. [pron. *-fi-ant*. / < fr. *terrifiant*]

TERÍFIC, -Ă *adj. (liv.)* terifiant. [cf. it. *terrifico*, engl. *terrific*]

TERIGÉN,- Ă *adj.* **1.** *(liv.)* născut, apărut din pămînt. **2.** *(despre depozite marine)* format din materiale aduse de pe uscat. [< fr. *terrigène*]

TERILÉN *s. n.* v. t e r i l e n ă.

TERILÉNĂ *s. f.* fibră textilă sintetică produsă dintr-un subprodus al huilei ; terital. [var. *terilen* s. n. / < fr. *térylène*, nume comercial]

TERÍNĂ *s. f. (franţuzism)* supieră de pămînt ars. ● vas de pămînt pentru încolţirea seminţelor în floricultură. ● vas de pămînt în care se fierbe sau se păstrează carnea. [cf. fr. *terrine*, it. *terrina*]

TERIO- element prim de compunere savantă, cu semnificaţia „animal", „fiară", „animalier". [pron. *-ri-o-*. var. *tero-*. / < it. *terio-*, fr. *thério-*, cf. gr. *therion*].

TERIODÓNTE *s. f. pl.* subordin de reptile fosile din ordinul teromorfelor, cu dentiţia diferenţiată, din care se trag mamiferele ; *(la sg.)* reptilă din acest subordin. [< fr. *thériodontes*]

TERIOMÓRF, -Ă *adj. (fil.)* care prezintă teriomorfism. ● *(arheol. ; despre motive ornamentale)* în formă de fiară. [pron. *-ri-o-*. / cf. it. *teriomorfo*]

TERIOMORFÍSM *s. n. (fil.)* natură sau formă animală atribuită divinităţii sau figurilor divine. [pron. *-ri-o-*. / cf. it. *teriomorfismo*]

TERITÁL *s. n.* terilenă. [< it. *terital*, nume comercial]

TERITORIÁL, -Ă *adj.* referitor la un teritoriu ; de (pe) teritoriu. O *ape ~e* = apele de lîngă ţărm, pînă la o anumită depărtare, asupra cărora îşi exercită suveranitatea statul riveran. [pron. *-ri-al*. / < fr. *territorial*]

TERITORIALITÁTE *s. f.* condiţia de a face parte din teritoriul unui stat. [pron. *-ri-a-*. / cf. fr. *territorialité*]

TERITÓRIU *s. n.* întindere de pămînt (limitată de hotare) care aparţine unui stat, unei provincii, unui oraş, unei autorităţi etc. [pron. *-riu*. / < lat. *territorium*, cf. fr. *territoire*]

-TÉRIU element secund de compunere savantă, cu semnificaţia „animal", „fiară". [pron. *-riu*. / < it. *-terio*, fr. *-thèrium*, cf. gr. *therion*]

TERM- v. t e r m o-.

-TÉRM[2] element secund de compunere savantă, cu semnificaţia „termic", „căldură", „(referitor la) temperatură". [< fr. *-therme*, it. *-termo*, cf. gr. *thermon*]

TERMÁL, -Ă *adj. (despre ape minerale)* care izvorăşte cald din pămînt ; *(despre o staţiune)* care are izvoare de ape minerale calde. [< fr. *thermal*]

TERMALÍSM *s. n.* utilizarea proprietăţilor apelor minerale şi amenajarea staţiunilor termale. [< fr. *thermalisme*]

TERMALITÁTE *s. f.* însuşire a unor ape minerale de a izvorî calde. [cf. fr. *thermalité*]

TÉRME *s. f. pl.* **1.** băi publice la romani. **2.** băi publice de ape termale. [sg. *-mă*. / < fr. *thermes*, cf. lat. *thermae*, gr. *thermos* — cald]

TÉRMEN *s. m.* 1. cuvînt, vorbă, expresie ; exprimare. 2. fiecare dintre elementele unei comparații. 3. *(mat.)* fiecare dintre monoamele unui polinom. 4. fiecare dintre cele trei elemente constitutive ale unui silogism. ● elementele unui enunț sau sistem logic. 5. *(fiz.)* ~ *spectral* = mărime proporțională cu energia oricăreia dintre stările în care se poate afla un atom. [var. *termin* s. m. / < lat. *terminus*, cf. fr. *terme*]

TÉRMEN *s. m.* 1. dată dinainte fixată pentru executarea unei plăți, a unei obligații etc. ; scadență. 2. interval de timp (dinainte stabilit) în limita căruia trebuie să se înfăptuiască, să se întîmple ceva. [< fr. *terme*, cf. lat. *terminus*]

TERMI- v. t e r m o-.

TÉRMIC, -Ă *adj.* referitor la căldură. O *centrală* ~*ă* = centrală folosită pentru producerea căldurii. // element secund de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) căldură", „temperatură". [< fr. *thermique*, it. *termico*]

TÉRMICĂ *s. f.* parte a fizicii care se ocupă cu studiul căldurii și al legilor ei. [< fr. *thermique*]

TERMICITÁTE *s. f.* *(fiz.)* însușire a unui sistem fizico-chimic de a schimba căldura cu mediul exterior. [cf. fr. *thermicité*]

TERMIDÓR *s. n.* a unsprezecea lună a calendarului republican francez (20 iulie — 18 august). [< fr. *thermidor*]

TERMIDORIÁN, -Ă *adj.* referitor la evenimentele din 9 termidor (căderea lui Robespierre). // *s. m. f. pl.* nume dat în timpul Revoluției burgheze din Franța participanților la lovitura de stat din 9 termidor (27 iulie 1794), care a răsturnat dictatura iacobină. [pron. *-ri-an.* pl. *-ieni*, *-iene*. / < fr. *thermidorien*]

TÉRMIE *s. f.* 1. *(liv.)* temperatură. 2. *(fiz.)* unitate de măsură a cantității de căldură, egală cu căldura produsă prin transformarea în energie termică a unei unități de lucru mecanic ; megacalorie. // element secund de compunere savantă cu semnificația „căldură", „temperatură". [< fr. *thermie*, it. *termia*, cf. gr. *thermon*]

TERMIFICÁ *vb. I. tr.* a alimenta o clădire, o localitate sau un proces tehnologic cu căldură produsă într-o instalație specială și distribuită printr-o rețea de conducte. [p. i. *termífic.* var. *termofica* vb. I. / < fr. *thermifier*]

TERMIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a termifica și rezultatul ei. [var. *termoficare* s. f. / < *termifica*]

TÉRMIN *s. m.* v. t e r m e n.

TERMINÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) sfîrși, a (se) isprăvi. ● *refl.* a avea o terminație, a se sfîrși în... [p. i. *término*, conj. *-ne*, imper. *-nă*. / < fr. *terminer*, lat. *terminare*]

TERMINÁL, -Ă *adj.* care formează ultimul element ; aflat la extremitate, la vîrf. // *s. n.* 1. partea terminală a unui organ, a unei instalații etc. 2. instalație care permite introducerea datelor și citirea rezultatelor la un calculator electronic. [cf. fr. *terminal*, it. *terminale*, lat. *terminalis*]

TERMINÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) termina și rezultatul ei ; sfîrșire, isprăvire. [< *termina*]

TERMINÁȚIE *s. f.* 1. partea terminală a unui lucru. 2. *(lingv.)* sunet (sau grup de sunete) care se află la sfîrșitul unui cuvînt. ● *(rar)* desinență. [gen. *-iei*. / cf. lat. *terminatio*, fr. *terminaison*]

TERMINÍSM *s. n.* *(fil.)* nominalism. [cf. it. *terminismo*]

TERMINÍST, -Ă *s. m. f.* nominalist. [cf. it. *terminista*]

TERMINÍSTIC, -Ă *adj.* *(fil.)* nominalistic. [cf. it. *terministico*]

TERMINOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la terminologie, de terminologie. [< fr. *terminologique*]

TERMINOLOGÍE *s. f.* totalitatea termenilor de specialitate folosiți într-o știință, într-o disciplină, într-o activitate practică etc. [gen. *-iei*. / < fr. *terminologie*, cf. lat. *terminus* — termen, gr. *logos* — vorbire]

TÉRMINUS *s. n. invar.* 1. *(înv.)* demarcație (stîlp, stea etc.) care arată limitele, hotarele unui stat, ale unui teritoriu, ale unei jurisdicții etc. 2. loc, punct etc. care marchează sfîrșitul, limita extremă. ● ultimul punct al unei linii ferate, de tramvai etc. ; stația ultimă ; capăt. [< fr., lat. *terminus*]

TERMIÓN *s. m.* *(fiz.)* ion emis de un corp aflat la temperatură înaltă. [var. *termoion* s. m. / cf. fr. *thermion*, *thermoion*, it. *termoione*]

TERMIÓNIC, -Ă *adj.* referitor la termionică. [pron. *-mi-o-*. / cf. fr. *thermoionique*, it. *termoionico*]

TERMIÓNICĂ *s. f.* *(fiz.)* studiul emisiei electronilor sau ionilor de către substanțe supuse la temperaturi înalte. [pron. *-mi-o-*. gen. *-ii*. / < fr. *thermoionique*]

TERMÍST *s. m.* lucrător specializat în repararea și întreținerea centralelor termice. [cf. fr. *thermiste*]

TERMISTÁNȚĂ *s. f.* *(fiz.)* rezistență electrică a cărei valoare variază cu temperatura. [< fr. *thermistance*]

TERMISTÓR *s. n.* *(fiz.)* rezistor a cărui rezistență electrică variază odată cu temperatura. [< fr. *thermistor*]

TERMÍT *s. n.* amestec de pulbere de aluminiu și oxid de fier, care dezvoltă prin ardere o temperatură ridicată. [< fr. *thermite*]

TERMÍTĂ *s. f.* insectă tropicală din ordinul nevropterelor, din familia furnicii, care trăiește în colonii și este foarte stricătoare. [< fr. *termite*]

TERMITIÉRĂ *s. f.* loc unde se adăpostește o colonie de termite. [< fr. *termitière*]

TERMO- element prim de compunere savantă, cu semnificația „(referitor la) căldură", „temperatură", „termic". [var. *term-*, *termi-*. scris și *thermo-*. / < fr. *thermo-*, it. *termo-*, cf. gr. *thermon*]

TERMOACÚSTIC, -Ă *adj.* referitor la termoacustică. [< fr. *thermo-acustique*]

TERMOACÚSTICĂ *s. f.* parte a acusticii care studiază transformarea căldurii în energie sonoră. [cf. fr. *thermo-acoustique*]

TERMOANALGEZÍE *s. f.* lipsă a durerii la excitanți termici ; termoanestezie. [gen. *-iei*. / < fr. *thermoanalgésie*]

TERMOANESTEZÍE *s. f.* termoanalgezie. [gen. *-iei*. / < fr. *thermoanesthésie*]

TERMOANEMOMÉTRU *s. n.* aparat pentru determinarea vitezei vîntului, bazat pe măsurarea rezistenței electrice a unui filament încălzit. [cf. fr. *thermo-anémomètre*]

TERMOBAROGRÁF *s. n.* termobarometru înregistrator. [< fr. *thermobarographe*]

TERMOBAROMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea temperaturii și presiunii. [< fr. *thermo-baromètre*]

TERMOCÁRST *s. n.* *(geol.)* fenomen care generează forme de relief negative (pîlnii,

depresiuni) prin topirea gheții în zonele înghețului veșnic. [< fr. *thermokarst*]

TERMOCAUTÉR *s. n.* aparat de cauterizare, constituit dintr-un cauter care acționează încălzit și menținut la roșu. [pron. *-ca-u-.* / < fr. *thermocautère*, cf. gr. *thermos* — cald, fr. *cautère* — cauter]

TERMOCENTRÁLĂ *s. f.* centrală electrică care întrebuințează energie termică (produsă de cărbuni, de derivați ai țițeiului etc.). [< *termo-* + *centrală*, cf. gr. *thermos* — cald, *kentron* — centru]

TERMOCHIMIC, -Ă *adj.* referitor la termochimie. [cf. fr. *thermochimique*]

TERMOCHIMÍE *s. f.* ramură a chimiei care studiază cantitatea de căldură absorbită sau dezvoltată în cursul reacțiilor chimice. [gen. *-iei.* / cf. fr. *thermochimie*]

TERMOCINÉTICĂ *s. f.* ramură a fizicii care studiază transferul de căldură. [gen. *-cii.* / cf. fr. *thermocynétique*]

TERMOCOAGULÁRE *s. f. (med.)* metodă chirurgicală constînd în coagularea singelui cu ajutorul unui termocauter. [< *termo-* + *coagulare*]

TERMOCOMPRESÓR *s. n.* instalație compusă dintr-un schimbător de căldură și un compresor, servind pentru valorificarea căldurii de condensare a vaporilor în procesele de distilare etc. [< fr. *thermocompresseur*]

TERMOCONDUCTIBILITÁTE *s. f.* proprietate a unor corpuri de a fi bune conducătoare de căldură. [cf. fr. *thermo-conductibilité*]

TERMOCONDÚCȚIE *s. f. (fiz.)* conducție termică. [gen. *-iei.* / < *termo-* + *conducție*]

TERMOCONVÉCȚIE *s. f.* mișcare de ansamblu a particulelor unui fluid datorită unei diferențe de temperatură dintre regiunile acestuia. [gen. *-iei.* / < fr. *thermoconvection*]

TERMOCOPIÉRE *s. f.* reproducere de acte și documente folosind o hîrtie acoperită cu un strat subțire de substanță sensibilă la acțiunea căldurii. [pron. *-pi-e-.* / < *termo-* + *copiere*]

TERMOCÚPLU *s. n. (fiz.)* termoelement. [< fr. *thermocouple*]

TERMODIFÚZIE *s. f.* răspîndire a moleculelor unei substanțe între două regiuni cu temperaturi diferite, trecîndu-se de la cald la rece. [gen. *-iei.* var. *termodifuziune s. f.* / < fr. *thermodiffusion*]

TERMODIFUZIÚNE *s. f.* v. termodifuzie.

TERMODINÁMIC, -Ă *adj.* referitor la termodinamică. [< fr. *thermodynamique*]

TERMODINÁMICĂ *s. f.* ramură a fizicii care studiază legile generale cărora le sînt supuse fenomenele care implică transformarea căldurii în lucru mecanic și invers. [gen. *-cii.* / < fr. *thermodynamique*, cf. gr. *thermos* — cald, *dynamis* — forță]

TERMOELASTICITÁTE *s. f.* disciplină care se ocupă cu studiul stărilor de tensiune și al deformațiilor produse sub acțiunea unui cîmp termic. [cf. fr. *thermo-élasticité*]

TERMOELÉCTRIC, -Ă *adj.* referitor la termoelectricitate. O *centrală ~ă* = termocentrală. [pron. *-mo-e-.* / cf. fr. *thermo-électrique*]

TERMOELECTRICITÁTE *s. f.* ramură a fizicii care studiază relațiile dintre fenomenele electrice și cele termice. [pron. *-mo-e-.* / cf. fr. *thermo-électricité*]

TERMOELEMÉNT *s. n. (fiz.)* dispozitiv format dintr-un cuplu termoelectric și un conductor pe care îl încălzește curentul de măsurat; termocuplu. [< germ. *Thermoelement*]

TERMOENERGÉTIC, -Ă *adj.* referitor la energia termică. [< fr. *thermo-énergétique*]

TERMOENERGÉTICĂ *s. f.* disciplină tehnică care se ocupă cu producerea și folosirea căldurii. [cf. fr. *thermo-énergétique*]

TERMOENERGETICIÁN, -Ă *s. m. f.* specialist în termoenergetică. [pron. *-mo-e-... ci-an*, pl. *-ieni, -iene.* / cf. fr. *thermo-énergéticien*]

TERMOESTEZÍE *s. f.* sensibilitate la variațiile de temperatură, a cărei cercetare este importantă în anumite boli nervoase. [gen. *-iei.* / < fr. *thermo-esthésie*, cf. gr. *thermos* — cald, *aisthesis* — senzație]

TERMOESTEZIOMÉTRU *s. f.* instrument pentru măsurarea sensibilității la căldură. [< fr. *thermo-esthésiomètre*]

TERMOFICÁ *vb. I.* v. termifica.

TERMOFICÁRE *s. f.* v. termificare.

TERMOFÍL, -Ă *adj. (despre bacterii, vegetație)* care poate trăi la temperaturi ridicate — pînă la 70° — dezvoltîndu-se, de obicei, în apele fierbinți. [< fr. *thermophile*, gr. *thermos* — cald, *philein* — a iubi]

TERMOFIXÁRE *s. f.* stabilizare a dimensiunilor, formei și culorii unor produse textile prin tratare la cald în mediu uscat. [< *termo-* + *fixare*]

TERMOFOBÍE *s. f. (med.)* teamă patologică de căldură. [gen. *-iei.* / < fr. *thermophobie*]

TERMOFÓN *s. n.* instrument termoacustic, folosit fie ca emițător de sunete, fie pentru măsurarea presiunii acustice. [< fr. *thermophone*]

TERMOFÓR *s. n.* aparat format dintr-o pungă plată în care se pune apă caldă sau dintr-o pernă încălzită electric, folosit ca mijloc terapeutic; buiotă. [< fr. *thermophore*, cf. gr. *thermos* — cald, *phoros* — purtător]

TERMOGALVANOMÉTRU *s. n. (fiz.)* galvanometru prevăzut cu un mecanism de măsură cu termocuplu. [< fr. *thermogalvanomètre*]

TERMOGÉN, -Ă *adj.* care produce, generează căldură. // *s. n.* medicament care se aplică pe corp pentru a obține o reacție terapeutică locală. [< fr. *thermogène*, cf. gr. *thermos* — cald, *gennan* — a produce]

TERMOGENÉZĂ *s. f.* funcția organismului animal de a produce căldură. ● energie calorică produsă în corpul plantelor. [< fr. *thermogenèse*, cf. gr. *thermos* — cald, *genesis* — naștere]

TERMOGRÁF *s. n.* instrument care înregistrează grafic variațiile de temperatură. [< fr. *thermographe*, cf. gr. *thermos* — cald, *graphein* — a înregistra]

TERMOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la termografie. [< fr. *thermographique*]

TERMOGRAFÍE *s. f. (med.)* metodă de diagnostic, în special al cancerului, care se bazează pe întocmirea unor zone de temperatură a suprafeței corpului, pe care unele tumori pot apărea ca niște pete. [gen. *-iei.* / < fr. *thermographie*]

TERMOGRÁMĂ *s. f.* curbă de înregistrare grafică a temperaturii. [< fr. *thermogramme*, cf. gr. *thermos* — cald, *gramma* — scriere]

TERMOHIGROGRÁF *s. n.* instrument pentru măsurarea temperaturii și umidității aerului. [< fr. *thermohygrographe*]

TERMOIÓN *s. m.* v. termion.

TERMOIZOLÁ *vb. I. tr.* a face, a produce o izolare termică ; a izola termic (un obiect etc.). [pron. *-mo-i-*. / cf. fr. *thermoisoler*]

TERMOIZOLÁNT, -Ă *adj. (despre un material)* izolant împotriva căldurii ; termoizolator. [pron. *-mo-i-*. / cf. fr. *thermoisolant*]

TERMOIZOLÁRE *s. f.* izolare termică. [< *termoizola*]

TERMOIZOLATÓR, -OÁRE *adj.* termoizolant. [pron. *-mo-i-*. / cf. fr. *thermoisolateur*]

TERMOLABÍL, -Ă *adj. (despre substanțe, materiale etc.)* sensibil la acțiunea căldurii. [< fr. *thermolabile*]

TERMOLÍZĂ *s. f.* 1. descompunere a unei legături chimice cu ajutorul căldurii. 2. proces fiziologic prin care organismul cedează mediului ambiant surplusul de căldură. [< fr. *thermolyse*, cf. gr. *thermos* — cald, *lysis* — desfacere]

TERMOLOGÍE *s. f.* parte a fizicii care studiază căldura. [gen. *-iei*. / < fr. *thermologie*, cf. gr. *thermos* — cald, *logos* — știință]

TERMOLUMINESCÉNT, -Ă *adj.* referitor la termoluminescență, datorat termoluminescenței. [< fr. *thermoluminescent*]

TERMOLUMINESCÉNȚĂ *s. f.* emisiune de radiații luminoase datorită încălzirii moderate a unui corp la o temperatură inferioară celei de incandescență. [< fr. *thermoluminiscence*]

TERMOMANOMÉTRU *s. n.* instrument care indică simultan temperatura și presiunea. [< fr. *thermomanomètre*]

TERMOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la termometru. [< fr. *thermométrique*]

TERMOMETRÍE *s. f.* ramură a fizicii care studiază măsurarea temperaturilor. [gen. *-iei*. / < fr. *thermométrie*]

TERMOMETROGRÁF *s. n.* termometru înregistrator. [cf. fr. *thermométrographe*]

TERMOMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea temperaturii. [< fr. *thermomètre*, cf. gr. *thermos* — cald, *metron* — măsură]

TERMONASTÍE *s. f. (bot.)* mișcare de închidere sau deschidere la unele flori, provocată de variații ale temperaturii. [gen. *-iei*. / cf. fr. *thermonastie*]

TERMONUCLEÁR, -Ă *adj.* obținut prin fuziunea nucleelor de atomi ușori. O *reacție ~ă* = reacție de fuziune a nucleelor elementelor ușoare, produsă sau amorsată pe cale termică, cu ajutorul unor temperaturi extraordinare ; *armă ~ă* = bombă cu hidrogen. [cf. fr. *thermonucléaire*]

TERMOPLÁST *s. n.* masă plastică având proprietatea de a se înmuia prin încălzire. [cf. fr. *thermoplaste*]

TERMOPLÁSTIC, -Ă *adj. (despre substanțe)* care devine plastic sub influența căldurii și a presiunii. ● *(despre o materie plastică)* care nu-și modifică proprietățile la acțiunea repetată a temperaturilor înalte. [cf. fr. *thermoplastique*]

TERMOPROPULSÁT, -Ă *adj.* propulsat prin termopropulsie. [cf. fr. *thermopropulsé*]

TERMOPROPÚLSIE *s. f.* propulsie bazată pe energie termică. [gen. *-iei*. / cf. fr. *thermopropulsion*]

TERMOPROPULSÍV, -Ă *adj.* care asigură propulsia prin energie termică. [cf. fr. *thermopropulsif*]

TERMOREACTÍV, -Ă *adj. (despre substanțe)* care sub acțiunea căldurii se înmoaie și se poate prelucra, întărindu-se apoi ireversibil. [pron. *-re-ac-*. / cf. fr. *thermoréactif*]

TERMORECEPTÓR *s. m. (biol.)* terminație nervoasă receptivă la diferența de temperatură a mediului extern sau intern. [cf. fr. *thermorécepteur*]

TERMOREGLA *vb. I. tr.* a produce acțiunea de termoreglare. [cf. fr. *thermorégler*]

TERMOREGLAJ *s. n.* dispozitiv de reglare termică. ● termoreglare. [< fr. *thermoréglage*]

TERMOREGLÁRE *s. f.* 1. *(constr.)* reglaj (automat) al temperaturii. 2. mecanism fiziologic prin care se menține constantă temperatura organismului. [< *termoregla*]

TERMOREGULATÓR *s. n.* termostat. [cf. fr. *thermorégulateur*]

TERMOREZISTÉNT, -Ă *adj.* rezistent la temperaturi (înalte sau joase) ; care nu-și modifică proprietățile sub acțiunea căldurii ; refractar. [< fr. *thermorésistant*]

TERMOREZISTÉNȚĂ *s. f.* proprietate a unui material termorezistent. ● *(concr.)* (semi)conductor electric a cărui rezistență este influențată de schimburile de căldură cu mediul înconjurător. [< fr. *thermorésistance*]

TERMORIGÍD, -Ă *adj. (despre corpuri)* care, încălzit, își schimbă structura ireversibil. [cf. it. *termorigido*]

TÉRMOS *s. n.* vas special construit cu pereți dubli, argintați, folosit (mai ales în călătorii) pentru păstrarea unui lichid la o temperatură constantă. [pl. *-uri, -se*. / < germ. *Thermos(flasche)*]

TERMOSCÓP *s. n.* instrument pentru punerea în evidență a unei diferențe de temperatură. [< fr. *thermoscope*, cf. gr. *thermos* — cald, *skopein* — a privi]

TERMOSCOPÍE *s. f.* măsurare a temperaturii. [gen. *-iei*. / < fr. *thermoscopie*]

TERMOSENSÍBIL, -Ă *adj. (despre materiale)* sensibil la căldură. [cf. fr. *thermosensible*]

TERMOSENSIBILITÁTE *s. f.* sensibilitate la căldură. [cf. fr. *thermosensibilité*]

TERMOSFÉRĂ *s. f.* strat al atmosferei cuprins între 80 și 1 000 km, în care temperatura crește odată cu altitudinea. [< fr. *thermosphère*, cf. gr. *therme* — căldură, *sphaira* — sferă]

TERMOSIFÓN *s. n.* ansamblu de conducte într-o instalație de încălzire centrală, în care circulația apei se face pe baza diferenței de densitate dintre apa caldă care se ridică și apa rece care coboară. [< fr. *thermosiphon*]

TERMOSTABÍL, -Ă *adj. (despre materiale, substanțe etc.)* care nu este influențat sensibil de acțiunea căldurii. [cf. fr. *thermostabile*]

TERMOSTABILITÁTE *s. f.* stare, calitate a unei substanțe termostabile. [cf. fr. *thermostabilité*]

TERMOSTÁT *s. n.* 1. aparat care servește la menținerea unei temperaturi prestabilite ; termoregulator. ● regulator automat al temperaturii unui motor cu ardere internă, instalat în circuitul apei de răcire. 2. aparat, încăpere unde există o temperatură constantă. [< fr. *thermostat*, cf. gr. *thermos* — cald, *statos* — stare]

TERMOSTÁTIC, -Ă *adj.* referitor la termostat. ● apt a menține o anumită temperatură (stabilă și echilibrată). [cf. fr. *thermostatique*]

TERMOSTERILIZÁ *vb. I. tr.* a supune operației de termosterilizare. [cf. fr. *thermostériliser*]

TERMOSTERILIZÁRE *s. f.* sterilizare termică. ● mod de conservare a produselor

din fructe, ciuperci etc. cu ajutorul căldurii. [< *termosteriliza*]

TERMOTACTÍSM *s. n. (biol.)* reacție a microorganismelor față de variațiile de temperatură ; termotaxie. [< fr. *thermotactisme*]

TERMOTAXÍE *s. f.* termotactism. [cf. gr. *therme* — căldură, *taxis* — ordine]

TERMOTÉHNICĂ *s. f.* ramură a tehnicii care studiază utilizarea căldurii în scopuri industriale sau casnice. [gen. *-cii.* / cf. fr. *thermotechnique*, germ. *Thermotechnik* < gr. *thermos* — cald, *techne* — meșteșug]

TERMOTERAPÍE *s. f. (med.)* tratament al unei boli făcut cu ajutorul căldurii. [gen. *-iei.* / < fr. *thermothérapie*, cf. gr. *thermos* — cald, *therapeia* — tratament]

TERMOTROPÍSM *s. n.* reacție de orientare sau de deplasare care se observă la animale sau la unele plante, provocată de variațiile de temperatură. [< fr. *thermotropisme*, cf. gr. *thermos* — cald, *tropos* — întoarcere]

TERMOVIZIÉRĂ *s. f.* instalație de încălzire aplicată mai ales pe parbrizul unui automobil pentru a împiedica aburirea geamurilor la frig. [pron. *-zi-e-.* / cf. it. *termovisiera*]

TERN, -Ă *adj. (liv.)* șters, mat, spălăcit ; *(fig.)* fără relief, fără culoare ; monoton. [< fr. *terne*]

TERNÁR, -Ă *adj.* compus din trei unități, din trei elemente. ● de ordinul al treilea. [< fr. *ternaire*, cf. lat. *ternarius*]

TERNÁT, -Ă *adj. (despre frunze)* care sînt reunite cîte trei, pornind din același loc de pe tulpină. [după fr. *terné*]

TÉRNĂ *s. f. (liv.)* complex compus din trei elemente. ○ *(mat.)* ~ *de referință* = ansamblu de trei axe, cu origine comună, capabile a individualiza matematic punctele spațiale. [< fr. *terne*]

TERNIÓN *s. n.* dulap metalic pentru ținerea în compartimente speciale, separate, a biletelor de tren etc. [pron. *-ni-on.* / < germ. *Ternion*]

TERO[1]- element prim de compunere savantă cu semnificația „(de) vară", „văratic". [< fr. *théro-*, it. *tero-*, cf. gr. *theros* — vară]

TERO[2]- v. t e r i o-.

TEROÁRE *s. f.* frică, groază, spaimă provocată intenționat, prin amenințări și prin alte mijloace de intimidare. ● asuprire, apăsare bazată pe înspăimîntare, pe intimidare. [< lat. *terror*, cf. it. *terrore*, fr. *terreur*]

TEROFÍTE *s. f. pl. (bot.)* plante erbacee anuale lipsite de capacitatea de a forma organe de iernare, înmulțindu-se numai prin semințe sau prin spori. [< fr. *thérophytes*, cf. gr. *theros* — vară, *phyton* — plantă]

TEROMÓRFE *s. f. pl. (pal.)* ordin de reptile fosile acvatice sau terestre, avînd caractere comune cu stegocefalii și cu mamiferele ; *(la sg.)* reptilă din acest ordin. [sg. *-fă.* / < fr. *théromorphes*, cf. gr. *therion* — fiară, *morphe* — formă]

TERORÍSM *s. n.* sistem de acțiuni teroriste. [< fr. *terrorisme*]

TERORÍST, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care terorizează ; (adept) al terorismului. [< fr. *terroriste*]

TERORIZÁ *vb. I. tr.* a ține (pe cineva) sub teroare ; a îngrozi, a înfricoșa, a înspăimînta. [< fr. *terroriser*]

TERORIZÁRE *s. f.* acțiunea de a teroriza și rezultatul ei. [< *teroriza*]

TERPÉNE *s. f. pl.* nume generic dat unor substanțe lichide, incolore, cu miros caracteristic, plăcut, care se găsesc în diferite uleiuri eterice. [< fr. *terpènes*]

TERPENTÍN *s. n.* v. t e r e b e n t i n ă.

TERPENTÍNĂ *s. f.* v. t e r e b e n t i n ă.

TERPÍN *s. n. (med.)* hidrat de terebentină, care se prezintă sub formă de pulbere albă sau de cristale incolore, cu miros aromatic, folosită ca expectorant. [< fr. *terpine*]

TERPINEÓL *s. n.* v. t e r p i n o l.

TERPINÓL *s. n.* compus cu miros de mărgăritărel, care se extrage din terpin. [var. *terpineol* s. n. / < fr. *terpinéol*, *terpinol*]

TERȚ, -Ă *adj.* care vine în al treilea rînd; al treilea. // *s. m. (jur.)* persoană care nu figurează ca parte într-un contract sau într-un angajament intervenit între două părți, dar care poate avea drepturi sau obligații izvorîte din astfel de acte. ○ *(log.) principiul ~iului exclus* = principiu fundamental al logicii bivalente, potrivit căruia un enunț nu poate fi decît adevărat sau fals, o a treia posibilitate fiind exclusă. [< lat. *tertius*, it. *terzo*]

TERȚAROLÁ *vb. I. tr. (mar.)* a supune acțiunii de terțarolare. [cf. it. *terzarolare*]

TERȚAROLÁRE *s. f. (mar.)* reducere a suprafeței unei vele cînd vîntul se intensifică prea tare. [< *terțarola*]

TERȚARÓLĂ *s. f. (mar.)* pînză mică de mărimea a treia care se strînge prin înfășurare, pentru a-i micșora suprafața, pe timp de furtună. [< it. *terzaruola*]

TÉRȚĂ *s. f.* 1. *(muz.)* interval format din trei note consecutive ; treapta a treia de la o treaptă dată. 2. figură de apărare la scrimă. [< it., *terza* < lat. *tertia*]

TERȚÉT *s. n.* 1. ansamblu format din trei persoane (instrumentiști sau cîntăreți) care execută împreună o bucată muzicală ; bucată muzicală scrisă pentru un astfel de ansamblu. 2. *(lit.)* strofă formată din trei versuri ; terțină. 3. linia de atac, alcătuită din trei jucători, a unei echipe de hochei pe gheață. [< it. *terzetto*, cf. fr. *tercet*]

TÉRȚIA *s. f. (poligr.)* corp de literă de șaisprezece puncte tipografice. [pron. *-ți-a.* / < germ. *Tertia*]

TERȚIÁR, -Ă *adj.* 1. care reprezintă al treilea stadiu, a treia fază în dezvoltarea unui lucru. 2. *(geol. ; și s. n.)* eră ~ă = neozoic. [pron. *-ți-ar.* / < fr. *tertiaire*, cf. lat. *tertius* — al treilea]

TERȚÍNĂ *s. f.* 1. poezie cu formă fixă, alcătuită din strofe de trei versuri, dintre care primul vers rimează cu al treilea, iar al doilea cu primul și al treilea din strofa următoare. ● strofă dintr-o astfel de poezie. 2. *(rar ; liv.)* ternă. [< it. *terzina*]

TÉRȚIO *adv. (liv.)* în al treilea rînd ; a treia dată. // element prim de compunere savantă cu semnificația „al treilea", „terț". [pron. *-ți-o.* / < lat., fr., it. *tertio*]

TÉSERĂ *s. f. (ant.)* fișă de metal folosită ca bilet de intrare la spectacole. [< lat. *tessera*]

TÉSIS *s. n. (metr. ; op.* a r s i s) timpul tare sau accentuat dintr-o măsură. [pl. *-suri.* / < fr. *thésis*, gr. *thesis*]

TÉSLA *s. m.* unitate de inducție magnetică, egală cu inducția magnetică uniformă, căreia îi corespunde un flux magnetic de un weber, printr-o suprafață de 1 m². [< fr. *tesla*, cf. *Tesla Nikola*, fizician iugoslav]

TESMO- element prim de compunere savantă, cu semnificația „lege". [< fr. *thesmo-*, it. *tesmo-*, cf. gr. *thesmos*]

TESMOFÓRII *s. f. pl.* sărbători ateniene celebrate de femei în cinstea zeiței Atena. [< fr. *thesmophories*, gr. *thesmophoria*]

TESMOTÉT *s. m.* titlu dat în vechea Atenă magistraților care păstrau legile. [< fr. *thesmothète*, gr. *thesmothetes*]

TEST [1] *s. n.* 1. încercare ; experimentare, experiment. ◆ probă prin care, în psihologia experimentală, se pot examina unele aptitudini fizice și psihice ale unei persoane ; *(p. ext.)* materialul folosit pentru această probă. 2. determinare experimentală a rezistenței și funcționării unei piese, unui aparat, unei instalații etc. ; încercare, probă. ● mijloc fizic sau chimic de recunoaștere și măsurare a unui fenomen, proces biologic etc. ● *~-film* = film folosit pentru verificarea și reglarea aparatului de proiecție. O *~-meci* = meci internațional menit să stabilească o ierarhie neoficială în rugbi, crichet etc. [< engl., fr. *test*]

TEST [2] *s. n.* carapace la foraminifere, radiolare, arici. ● cochilia moluștelor. [< fr. *test*, cf. lat. *testum*]

TESTÁ [1] *vb. I. tr.* a face un testament ; a lăsa ceva prin testament. [< fr. *tester*, cf. lat. *testari*]

TESTÁ [2] *vb. I. tr.* a supune unui test [1]. ● a încerca, a proba. [< fr. *tester*]

TESTACÉU, -ÉE *adj. (despre moluște)* al cărui corp este acoperit cu un înveliș calcaros. // *s. n. pl.* subordin de moluște cu corpul acoperit de un test [2] ; *(la sg.)* moluscă din acest subordin. [pron. *-ceu, -ce-e.* / cf. fr. *testacé, testacées*, lat. *testaceus*]

TESTAMÉNT *s. n.* act prin care cineva își exprimă ultimele dorințe, dispunînd asupra felului cum va fi împărțită averea după moartea sa. [pl. *-te, -turi.* / < lat. *testamentum*, cf. fr. *testament*]

TESTAMENTÁR, -Ă *adj.* referitor la un testament ; stabilit printr-un testament. [cf. lat. *testamentarius*, fr. *testamentaire*]

TESTÁRE *s. f.* acțiunea de a testa și rezultatul ei. [< *testa*]

TESTATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care lasă un testament ; autorul unui testament. [cf. lat. *testator*, fr. *testateur*]

TESTÉR *s. n.* aparat, dispozitiv de încercare, de probă. ● aparat care, introdus în gaura de sondă, permite recoltarea din strate a unor probe de fluid pentru analize ; probator de strate. [< engl., fr. *tester*]

TESTÍCUL *s. n. (anat.)* glandă sexuală bărbătească, care produce spermatozoizii. [< fr. *testicule*, cf. lat. *testiculus*]

TESTICULÁR, -Ă *adj.* referitor la testicule, al testiculelor. [cf. fr. *testiculaire*]

TESTIMONIÁL, -Ă *adj. (jur.)* care se face prin martori, bazat pe o mărturie. [pron. *-ni-al.* / cf. fr. *testimonial*, lat. *testimonialis*]

TESTIMÓNIU *s. n. (liv.)* mărturie, dovadă. ● *(concr.)* act, document care certifică ceva. [< lat. *testimonium*]

TESTOSTERÓN *s. n. (biol.)* unul dintre cei mai activi hormoni androgeni, cu multiple întrebuințări terapeutice. [var. *testosteronă* s. f. / cf. fr. *testostérone*, engl. *testosterone*]

TESTOSTERÓNĂ *s. f.* v. testosteron.

TÉTA *s. n. invar.* literă a alfabetului grecesc care reprezintă o consoană interdentală aspirată surdă (θ). [< gr. *theta*]

TETÁNIC, -Ă *adj.* referitor la tetanos sau la tetanie ; care provoacă sau este provocat de tetanos. [< fr. *tétanique*]

TETANÍE *s. f.* stare patologică manifestată prin contracții musculare spasmodice și întepenirea membrelor ; tetanism. [gen. *-iei.* / < fr. *tétanie*]

TETANÍSM *s. n.* tetanie. [< fr. *tétanisme*]

TETANIZÁ *vb. I. tr.* a provoca accidente tetanice. ● a îmbolnăvi de tetanos. [< fr. *tétaniser*]

TETANIZÁRE *s. f.* acțiunea de a tetaniza. [< *tetaniza*]

TETÁNOS *s. n.* boală infecțioasă provocată de un bacil care se găsește în pământ și care se manifestă prin contracția permanentă și dureroasă a mușchilor. [< fr. *tétanos*, cf. lat., gr. *tetanos*]

TÉTĂ *s. f. (anglicism)* guvernantă. [< engl. *tete*]

TÊTE-À-TÊTE *loc. s. (franțuzism)* convorbire între patru ochi. ● întîlnire a două persoane. ◆ conversație intimă. [< fr. *tête-à-tête* — cap lîngă cap]

TETIÉRĂ *s. f.* piesă accesorie a unui fotoliu pentru a sprijini capul. [pron. *-ti-e-.* / cf. fr. *têtière*]

TETÍNĂ *s. f.* sfîrcul biberonului. [< fr. *tétine*]

TETRA- element prim de compunere savantă cu semnificația „(cu) patru", „de patru ori". [< fr. *tétra-*, cf. gr. *tetra-* — (cu) patru]

TÉTRA *s. n. (text.)* țesătură de tricot dintr-un fir în care alternează cîte două șiruri de ochiuri pe față cu două pe dos ; *(p. ext.)* produs confecționat din acest tricot. [nume comercial]

TETRABROMÚRĂ *s. f.* compus chimic conținînd patru atomi de brom. [< fr. *tétrabromure*]

TETRACHÉNĂ *s. f. (bot.)* fruct compus din patru achene. [< fr. *tétrakène*]

TETRACICLÍNĂ *s. f.* antibiotic derivat din aureomicină prin eliminarea unui atom de clor. [< fr. *tétracycline*]

TETRACLORÚRĂ *s. f.* combinație a clorului cu un corp simplu tetravalent. O *~ de carbon* = lichid greu, incolor, cu miros dulceag, întrebuințat în unele aparate de stins incendiile sau ca solvent neinflamabil. [< fr. *tétrachlorure*]

TETRACORALIÉRI *s. m. pl.* ordin de celenterate fosile, la care formele adulte prezintă simetrie bilaterală și patru septe principale ; *(la sg.)* animal din acest ordin. [pron. *-li-eri.* / cf. fr. *tétracoralliaires*]

TETRACÓRD *s. n.* 1. liră antică cu patru coarde. 2. grup de patru sunete limitate într-un interval de cvartă. [cf. fr. *tétracorde*, lat., gr. *tetrachordon* < *tetra* — cu patru, *chorde* — coardă]

TETRACROMÍE *s. f.* ansamblu de patru culori. ● *(poligr.)* tipar în patru culori. [cf. it. *tetracromia*]

TETRADACTÍL, -Ă *adj. (despre animale)* care are cîte patru degete la fiecare picior. [< fr. *tétradactyle*, gr. *tetra* — cu patru, *daktylos* — deget]

TETRADACTILÍE *s. f. (biol.)* stare a animalelor tetradactile. [gen. *-iei.* / cf. fr. *tétradactylie*]

TETRÁDĂ *s. f.* grupare de patru entități (similare sau înrudite). ● *(poligr.)* format de patru coli. [cf. fr. *tétrade*]

TETRADINÁM, -Ă *adj. (bot. ; despre androceu)* format din șase stamine, din care patru sînt mai lungi, ca la crucifere. [cf. fr. *tétradyname*]

TETRADRÁHMĂ *s. f.* monedă grecească de aur sau de argint în valoare de patru drahme. [< gr. *tetradrachmon*]

TETRAÉDRIC, -Ă *adj.* în formă de tetraedru. [pron. *-tra-e-*. / cf. fr. *tétraédrique*]

TETRAÉDRU *s. n.* poliedru cu patru fețe triunghiulare. [pron. *-tra-e-*. / < fr. *tétraèdre*, cf. gr. *tetra* — cu patru, *hedra* — față, plan]

TEATRAGÓN *s. n.* patrulater. [< fr. *tétragone*, cf. gr. *tetra* — cu patru, *gonia* — unghi]

TETRAGONÁL, -Ă *adj.* referitor la tetragon ; în formă de tetragon. [cf. it. *tetragonale*]

TETRAGRÁMĂ *s. f.* *(liv.)* nume format din patru litere. ● grup de patru litere. [cf. it. *tetragramma*, gr. *tetragrammatos*]

TETRALÍNĂ *s. f.* lichid incolor obținut din naftalină și servind ca dizolvant în industria chimică. [< fr. *tétraline*]

TETRALÓB *s. n.* cvadrilob. [cf. fr. *tétralobe*]

TETRALOGÍE *s. f.* *(ant.)* reunire de patru piese (trei tragedii și o dramă satirică), pe care poeții greci le prezentau la concursurile publice instituite cu ocazia diverselor sărbători. ● serie de patru opere literare sau muzicale legate între ele printr-o idee comună. [gen. *-iei*. / < fr. *tétralogie*, cf. gr. *tetralogia* < *tetra* — patru, *logos* — vorbire]

TETRAMÉR, -Ă *adj.* constituit din patru părți ; *(biol.)* care se divide în patru. [cf. fr. *tétramère* < gr. *tetra* — patru, *meros* — parte]

TETRAMÉTRU *s. m.* vers clasic greco-latin compus dintr-o serie de patru metri (patru grupe a cîte două picioare). [< fr. *tétramètre*, cf. gr. *tetrametron* < *tetra* — patru, *metron* — măsură]

TETRAPARÉZĂ *s. f.* *(med.)* diminuare a forței musculare la cele patru membre. [et. incertă]

TETRAPETÁL, -Ă *adj.* *(despre flori)* cu patru petale. [< fr. *tétrapétale*]

TETRAPLEGÍE *s. f.* *(med.)* paralizie în care sînt lezate toate cele patru membre. [gen. *-iei*. / < fr. *tétraplégie*]

TETRAPÓD, -Ă *adj., s. n.* patruped. // *s. n.* 1. piedestal cu patru picioare pe care se așază diferite obiecte de cult. 2. bloc de beton armat cu patru proeminențe tronconice, folosit pentru protecția digurilor și a coastelor maritime. [pl. *-ozi*, *-ode*. / < fr. *tétrapode(s)*, cf. gr. *tetra* — cu patru, *pous* — picior]

TETRAPODÍE *s. f.* metru ritmic în prozodia greacă, constînd din două dipodii de același fel. [gen. *-iei*. / < fr. *tétrapodie*, cf. gr. *tetrapodia* < *tetra* — cu patru, *pous* — picior]

TETRAPTÉR, -Ă *adj.* *(despre insecte)* care are două perechi de aripi. [< fr. *tétraptère*, cf. gr. *tetra* — patru, *pteron* — aripă]

TETRÁRH *s. m.* 1. guvernatorul unei tetrarhii. 2. titlu dat de romani anumitor principi tributari de la frontierele răsăritene ale imperiului. [< lat., gr. *tetrarches* < *tetra* — patru, *archos* — șef]

TETRARHÁT *s. n.* *(ist.)* autoritate, demnitate de tetrarh. ● teritoriu aflat sub autoritatea unui tetrarh. [cf. fr. *tétrarchat*]

TETRARHÍE *s. f.* formă de guvernămînt în Imperiul roman (instituită de Dioclețian), în care autoritatea era împărțită între patru conducători, fiecare avînd teritoriul său propriu de guvernare. ● subdiviziune a falangei macedonene. ● a patra parte dintr-o țară, supusă autorității unui tetrarh. [gen. *-iei*. / < lat. *tetrarchia*]

TETRASILÁB, -Ă *adj., s. n.* cvadrisilab. [< fr. *tétrasyllabe*]

TETRASILÁBIC, -Ă *adj.* cvadrisilabic. [cf. fr. *tétrasyllabique*, lat. *tetrasyllabus*, gr. *tetrasyllabos*]

TETRASTÍC, -Ă *adj.* v. tetrastih.

TETRASTÍH, -Ă *adj.* *(liv.)* 1. *(despre strofe)* de patru versuri. 2. format din patru părți. [var. *tetrastic*, *-ă* adj. / cf. it. *tetrastico*, lat. *tetrastichus*, gr. *tetrastichos*]

TETRASTÍL *s. n.* *(arhit.)* edificiu care are la față patru coloane. // *adj.* cu patru coloane. [cf. fr. *tétrastyle*]

TETRASULFÚRĂ *s. f.* *(chim.)* sulfură a cărei moleculă conține patru atomi de sulf. [< fr. *tétrasulfure*]

TETRATLÓN *s. n.* probă sportivă combinată, care reunește patru probe, alese de organizatorii concursului. [pl. *-oane*, *-onuri*. / cf. engl. *tetrathlon*]

TETRATLONÍST, -Ă *s. m. f.* sportiv care participă la tetratlon. [< *tetratlon* + *-ist*]

TETRAVACCÍN *s. n.* vaccin conținînd patru componente profilactice diferite. [< *tetra-* + *vaccin*]

TETRAVALÉNT, -Ă *adj.* *(despre corpuri simple)* care are valența 4. [< fr. *tétravalent*, cf. gr. *tetra* — cu patru, lat. *valere* — a valora]

TETRÓDĂ *s. f.* tub electronic asemănător cu trioda, care are două grile între catod și anod. [< fr. *tétrode*]

TETRÓZĂ *s. f.* *(chim.)* monozaharidă cu patru atomi de carbon în moleculă. [< fr. *tétrose*]

TEU *s. n.* 1. obiect care are forma literei T. riglă de desen în formă de T. ● fiting sau piesă fasonată în formă de T, folosite pentru racordarea țevilor, pentru canalizări etc. 2. *(av.)* panou așezat în formă de T pe un aerodrom pentru a indica direcția de aterizare. [< fr. *té*]

TĚUGĂ *s. f.* partea acoperită de la prora sau de la pupa unei nave, în interiorul căreia sînt amenajate magazii și, uneori, locuințe pentru echipaj. [< fr. *teugue*]

TEÚRG *s. m.* *(ant.)* practicant al teurgiei. [pron. *te-urg.* / cf. lat. *theurgus*, gr. *theourgos*]

TEÚRGIC, -Ă *adj.* referitor la teurgie. [pron. *te-ur-*. / cf. fr. *théurgique*, gr. *theourgikos*]

TEURGÍE *s. f.* *(ant.)* operație magică, proprie ermetismului elenistic, în care se presupunea a stabili un contact cu divinitatea sau cu forțele demonice printr-o evocare, efectuînd astfel miracole ; magie albă. [pron. *te-ur-*. gen. *-iei*. / cf. fr. *théurgie*, lat. *theurgia*, gr. *theourgia* < *theos* — zeu, *ergon* — operă]

TEUTÓN, -Ă *adj., s. m. f.* (membru) care aparține ordinului teutonic. ● *(peior.)* german, germanic. [< fr. *teuton*]

TEUTÓNIC, -Ă *adj.* *ordin* ~ = ordin de cavaleri-călugări întemeiat de cruciații germani în Palestina (1128), dispărut în sec. XVI. ◊ teuton. [< fr. *teutonique*]

TEX *s. m.* *(text.)* unitate de măsură folosită pentru indicarea fineței firelor și semifabricatelor textile, reprezentînd greutatea în grame a 1000 de metri de fir. [< fr. *tex*]

TEXOPRÍNT *s. n.* *(poligr.)* procedeu de obținere a unui diapozitiv fotografic după o

formă de tipar înalt, pentru tipar plan sau adînc, prin fotografierea directă a formei de tipar înalt. [< germ. *Texoprint*]

TEXT *s. n.* 1. ansamblul cuvintelor conținute într-un document, o publicație, o tipăritură sau alt lucru scris. ◎ scriere originală autentică, considerată în opoziție cu notele, comentariile etc. ● fragment dintr-o scriere. 2. cuvintele unei bucăți muzicale. 3. *(poligr.)* corp de literă de 20 de puncte tipografice. [< fr. *texte*, cf. lat. *textus*]

TEXTIÉR *s. m.* autor de texte pentru muzică. v. l i b r e t i s t. [pron. *-ti-er.* / < *text* + *-ier*]

TEXTÍL, -Ă *adj.* 1. *(despre un material)* care se poate folosi în țesătorie. ◎ *(despre plante)* care produce, din care se extrag fibre folosite în țesătorie. ◎ țesut, lucrat din fibre sau din fire. 2. referitor la țesătorie sau la țesături. [cf. fr. *textile*, lat. *textilis*]

TEXTÍLE *s. f. pl.* țesături (stofe, pînzeturi etc.) ; *(p. ext.)* obiecte confecționate din țesături. [cf. fr. *textiles*]

TEXTILÍST, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care se ocupă cu țesătoria ; specializat în industria textilă. [< *textil* + *-ist*]

TEXTOLÍT *s. n.* material electroizolant constituit din straturi de țesături impregnate cu rășini sintetice. [< fr. *textolite*]

TEXTOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în textologie. [cf. rus. *tekstolog*]

TEXTOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la textologie. [cf. rus. *tekstologiceskii*]

TEXTOLOGÍE *s. f.* disciplină a filologiei care are ca obiect pregătirea pentru tipar a textelor clasice în forma lor autentică. [gen. *-iei.* / cf. rus. *tekstologiia* < lat. *textus* — text, gr. *logos* — studiu]

TEXTUÁL, -Ă *adj.* reprodus cuvînt cu cuvînt, identic cu textul. [pron. *-tu-al.* / cf. fr. *textuel*]

TEXTÚRĂ *s. f.* 1. *(rar)* țesătură, urzeală. ◎ structura unei roci sau a unui aliaj considerată numai sub aspectul dispoziției spațiale. 2. *(poligr.)* imprimat de dimensiuni mici, sub formă de fișie, care se lipește într-o lucrare tipărită, acoperind pasaje care trebuie rectificate. [cf. fr. *texture*, lat. *textura*]

TEZĂUR *s. n.* 1. cantitate mare de aurărie, de bani, de bijuterii etc. ; *(p. ext.)* avere, bogăție. ● locul unde se găsește depozitată această bogăție. 2. totalitatea aurului, a metalelor prețioase, a efectelor etc. aflate în depozitul unei bănci de emisie. 3. *(fig.)* ceea ce este foarte prețios, bun, folositor ; comoară. ● patrimoniu spiritual rezultat din munca culturală desfășurată de-a lungul veacurilor. [pron. *-za-ur.* / < lat. *thesaurus*, cf. gr. *thesauros*]

TEZAURÍZĂ *vb. I. tr.* a stringe, a acumula (bani, obiecte prețioase etc.) ; a forma un tezaur. [pron. *-za-u-.* / cf. fr. *thésauriser*]

TEZAURIZÁRE *s. f.* acțiunea de a tezauriza și rezultatul ei ; acumulare de bani. [pron. *-za-u-.* / < *tezauriza*]

TEZAURIZÁTOR *s. m.* *(rar)* cel care tezaurizează. [cf. lat. *thesaurisator*]

TÉZĂ *s. f.* 1. afirmație, propoziție care trebuie demonstrată. ● susținere ; idee principală dezvoltată într-o scriere oarecare, într-o cuvîntare. 2. *(în filozofia lui Hegel)* prima etapă a triadei, care este negată de antiteză (3). 3. lucrare scrisă, trimestrială, semestrială etc. dată de elevi în clasă în prezența profesorilor. ● lucrare scrisă, făcută în vederea susținerii unui examen de licență, de doctorat etc. [< fr. *thèse*, cf. lat., gr. *thesis*]

TEZÍSM *s. n.* susținere, propagare a anumitor teze. ● ilustrarea netransfigurată artistic a unei teze într-o operă de artă ; didacticism. [< *teză* + *-ism*]

TEZÍST, -Ă *adj.* care enunță și susține o anumită teză în artă, în literatură etc. // *s. m. f.* adept al tezismului. [< *teză* + *-ist*]

THALASO- v. t a l a s o-.

THALASSO- v. t a l a s o-.

THANATO- v. t a n a t o-.

THANETIÁN *s. n. (geol.)* etaj de la începutul eocenului. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-ti-an.* pl. *-ieni*, *-iene.* / < fr. *thanétien*, cf. *Thanet*, insulă în nord-estul provinciei Kent — Anglia]

THAUMAT- v. t a u m a t-.

THEATRO- v. t e a t r u (II).

-THÉCĂ v. -t e c ă.

THÉMĂ *s. f. (ist.)* unitate teritorial-administrativă și militară a Imperiului bizantin, în care cele două puteri — ostășească și civilă — erau încredințate unui strateg, numit de împărat și dependent direct de acesta. [cf. gr. *thema*]

THEO- v. t e o-.

THERMO- v. t e r m o-.

THEȚI *s. m. pl. (în Grecia antică)* țărani care, pierzîndu-și micile proprietăți, erau siliți să muncească pe pămînturile aristocraților sau să vagabondeze, cerșind. [< fr. *thètes*, cf. gr. *thes*]

THIAS *s. n.* denumire dată în Grecia antică și în provinciile de limbă greacă asociațiilor de credincioși ai lui Dionysos. [< gr. *thiasos* — grup]

THÓRIU *s. n.* v. t o r i u.

THRÍLLER *s. n. (anglicism)* roman, povestire sau film polițist, senzațional sau de groază. [< engl. *thriller*, cf. *thrill* — a emoționa puternic]

TIAMÍNĂ *s. f.* vitamina B_1 ; aneurină. [pron. *ti-a-.* / < fr. *thiamine*]

TIÁRĂ *s. f. (ist.)* acoperămînt de cap purtat de regii vechilor perși, ai parților și ai altor popoare din Asia. ● mitră papală formată din trei coroane suprapuse. [pron. *ti-a-.* / < it., lat., gr. *tiara*]

TÍBIA *s. f. (anat.)* os lung și gros situat între genunchi și gleznă, care împreună cu peroneul formează scheletul gambei. [pron. *-bi-a.* / < fr., lat. *tibia*]

TIBIÁL, -Ă *adj., s. m.* (mușchi) al tibiei. [pron. *-bi-al.* / < fr. *tibial*]

TIBICÉN *s. m. (ant.)* cîntăreț din fluier, din flaut. [< lat. *tibicen*, cf. fr. *tibicen*]

TIC *s. n.* mișcare convulsivă și repetată rezultată din contractarea involuntară a unor mușchi ; deprindere, mai mult sau mai puțin ridicolă, pe care o capătă cineva în mod inconștient. [< fr. *tic*]

TICÁL *s. m.* baht. [< germ. *Tical* < cuv. malaiez]

TICHÉT *s. n.* bilet-anexă la trenurile cu locuri fixe sau pe nave, pe care este consemnat numărul locului la care are drept călătorul. ◎ imprimat care asigură posesorului dreptul de a cumpăra anumite mărfuri. [< engl., fr. *ticket*]

TIC-TÁC *interj.* cuvînt care imită sunetul ritmic al ceasornicului, bătăile inimii etc. ● *(s. n.)* *~ul ceasornicului.* [< fr. *tic-tac*, germ. *Ticktack*]

TIDÁL, -Ă *adj.* referitor la maree, provocat de maree. [< fr., engl. *tidal*]

TIERSERÓN *s. n. (arhit.)* nervură suplimentară la o boltă în ogivă. [pron. *ti-er-*. / < fr. *tierceron*]

TIFACÉE *s. f. pl.* familie de plante monocotiledonate de pe marginea apelor, avînd ca tip papura ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *typhacées*]

TÍFDRUC *s. n.* 1. metodă de tipărire cu forme de tipar la care imaginea este formată din scobituri gravate ; tipar adînc ; calcografie. 2. mașină de tipar cu care se imprimă după această metodă. [< germ. *Tiefdruck*]

TÍFIC, -Ă *adj., s. m. f.* (bolnav) de tifos. [< fr. *typhique*]

TIFLECTAZÍE *s. f. (med.)* dilatație a cecului. [gen. *-iei.* / < fr. *typhlectasie*]

TIFLÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a cecului și a apendicelui său. [< fr. *typhlite*]

TIFLO- element prim de compunere savantă cu semnificația „orb", „închis", „fără ieșire" ; „cec". [< fr. *typhlo-*, cf. gr. *typhlos*]

TIFLOCOLÍTĂ *s. f. (med.)* colită cu localizare cecală. [< fr. *typhlocolite*]

TIFLOGRÁF *s. n.* instrument cu ajutorul căruia orbii pot să scrie. [< fr. *typhlographe*]

TIFLOGRAFÍE *s. f.* sistem de scriere în relief pentru orbi. [gen. *-iei.* / < fr. *typhlographie*, cf. gr. *typhlos* — orb, *graphein* — a scrie]

TIFLOLOGÍE *s. f.* ramură a defectologiei care se ocupă cu studiul orbilor. [gen. *-iei.* / cf. it. *tiflologia*, fr. *typhlologie* < gr. *typhlos* — orb, *logos* — știință]

TIFLOMEGALÍE *s. f.* hipertrofie a cecului, ca urmare a unei alimentații vegetariene abundente. [gen. *-iei.* / < fr. *typhlomégalie*, cf. gr. *typhlon* — cec, *megas* — mare]

TIFLOPEDAGOGÍE *s. f.* ramură a defectologiei avînd ca obiect educarea și instruirea copiilor nevăzători. [gen. *-iei.* / < fr. *typhlopédagogie*, cf. gr. *typhlos* — orb, fr. *pédagogie*]

TIFLOPEXÍE *s. f. (med.)* fixare chirurgicală a cecului la peretele abdominal. [gen. *-iei.* / < fr. *typhlopexie*]

TIFLOSTOMÍE *s. f. (med.)* deschidere chirurgicală a cecului. [gen. *-iei.* / < fr. *typhlostomie*]

TIFLOTOMÍE *s. f. (med.)* incizie chirurgicală a cecului. [gen. *-iei.* / < fr. *typhlotomie*]

TIFOBACILÓZĂ *s. f. (med.)* tuberculoză acută, cu aparență tifoidică ; granulie. [< fr. *typhobacillose*]

TIFOÍDĂ *adj. f. febră* ~ = boală infecțioasă epidemică manifestată prin febră mare, tulburări digestive și printr-o stare generală de lincezeală și de toropeală. [pron. *-fo-i-*. / < fr. *typhoïde*, cf. gr. *typhos* — sfîrșeală, *eidos* — formă]

TIFOÍDIC, -Ă *adj.* referitor la febra tifoidă. [pron. *-fo-i-*. / < fr. *typhoïdique*]

TIFÓN [1] *s. n.* țesătură de bumbac, întrebuințată mai ales la pansamente. [cf. engl. *tiffany*]

TIFÓN [2] *s. n.* aparat de producere a semnalelor acustice, cu ajutorul vaporilor sau aerului comprimat. [< engl. *tyfon*]

TIFÓZĂ *s. f. (vet.)* boală microbiană, contagioasă, a păsărilor. [< fr. *typhose*]

TIGRÁT, -Ă *adj.* cu dungi negre (ca tigrul) ; zebrat. [cf. fr. *tigré*]

TIGRÉSĂ *s. f. (liv.)* tigroaică. [< fr. *tigresse*]

TÍGRU *s. m.* mamifer carnivor din familia felidelor, de talie mare, cu blana de culoare galbenă-roșcată cu dungi negre, transversale, care trăiește în Asia de sud-est. ● *(fig.)* om foarte crud, impulsiv, energic. [< fr. *tigre*, lat. *tigris*]

TÍJĂ *s. f.* 1. parte a plantelor erbacee care crește de la rădăcină în sus ; tulpină, pai. 2. *(tehn.)* piesă de forma unei bare, care suportă solicitări numai în lungul axei sale. [< fr. *tige*]

TIJÉTĂ *s. f.* element arhitectonic corintian, alcătuind partea din capul coloanei ornate cu frunze, din care pornesc volutele. [< fr. *tigette*]

TÍLBURY *s. n. (liv.)* cabrioletă cu două locuri. [pron. *til-ba-ri.* / < engl., fr. *tilbury*]

TÍLDĂ *s. f.* 1. semn grafic (~) folosit în unele lucrări (pentru înlocuirea unui cuvînt care se repetă etc.) 2. semn diacritic (~) care se pune, mai ales în ortograafia spaniolă, deasupra lui *n*, pentru a arăta că se pronunță muiat. [< sp., fr. *tilde*, germ. *Tilde*]

TILIACÉE *s. n. pl.* familie de plante dicotiledonate lemnoase, rar erbacee, avînd ca tip teiul ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-li-a-...-ce-e.* sg. invar. / < fr. *tiliacées*]

TILÍTĂ *s. f. (geol.)* morenă glaciară veche, constituită din argilă. [< fr. *tillite*]

TILL *s. n. (geol.)* amestec eterogen de fragmente de rocă, depus direct din gheață, fără a fi transportat de apă. [< engl. *till*]

TILÓZĂ *s. f. (chim.)* metilceluloză. [et. incertă]

TIM *s. n. (anglicism)* temă, subiect, cuvînt caracteristic. [pl. *-muri.* / < engl. *theme*]

TIMÁR *s. n. (mai ales la pl.)* lot de pămînt conferit temporar în evul mediu, în Imperiul otoman, oștenilor obligați a se întoarce sub arme la prima chemare. [pl. *-uri.* / < fr. *timares*]

TIMARIÓT *s. m.* militar turc împroprietărit, care avea sarcina de a se întoarce sub arme la prima chemare, împreună cu mai mulți mercenari întreținuți de el. [pron. *-ri-ot.* / < fr. *timariot*]

TIMBRÁ *vb. I. tr.* a aplica, a lipi timbrul legal pe o scrisoare, pe un act etc. [< fr. *timbrer*]

TIMBRÁRE *s. f.* acțiunea de a timbra și rezultatul ei. [< *timbra*]

TIMBRÁT, -Ă *adj.* care poartă timbru, căruia i s-a aplicat un timbru. [cf. fr. *timbré*]

TÍMBRU *s. m.* 1. imprimat de dimensiuni mici care servește ca dovadă pentru plata unor impozite, a unor taxe sau a unor cotizații ; *(p. ext.)* ștampilă cu care se imprimă unele imprimate de acest fel. ○ ~ *sec* = imagine imprimată în relief pe hîrtie, cu ajutorul unei ștampile de metal. 2. taxă reprezentînd valoarea unui timbru (1) plătită în numerar unei administrații publice. 3. *(fiz. ; muz.)* calitate a unui sunet prin care acesta se deosebește de un sunet de aceeași înălțime produs de un alt izvor sonor. 4. *(herald.)* termen prin care se înțelege coiful heraldic cu cimierul și lambrechinii săi. [< fr. *timbre*, cf. it. *timbro*]

TIME *s. n.* v. t a i m.

TIME-OUT *s. n.* v. t a i m - a u t.

TIMECTOMÍE *s. f. (med.)* extirpare, parțială sau totală, a timusului. [gen. *-iei.* / < fr. *thymectomie*, cf. gr. *thymos* — timus, *ektome* — excizie]

TÍMIC, -Ă *adj.* 1. referitor la timus, al timusului. 2. referitor la comportamentul exterior al individului. [< fr. *thymique*]

TIMÍD, -Ă *adj.* lipsit de îndrăzneală ; lipsit de încredere în sine ; sfios, ruşinos. ● *(fig.)* delicat, plăpînd. [pl. *-izi, -ide.* / < fr. *timide*, cf. lat. *timidus*]

TIMIDITÁTE *s. f.* însuşirea de a fi timid ; lipsă de îndrăzneală ; sfială, sfiicіune. [cf. fr. *timidité*]

TIMO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „valoare", „apreciere", „rang". [< fr., it. *timo-*, cf. gr. *time* — valoare]

TIMOCRÁTIC, -Ă *adj.* referitor la timocraţie. [< fr. *timocratique*]

TIMOCRAŢÍE *s. f.* regim politic în care conducerea statului aparţine unor persoane alese prin cens. v. p l u t o c r a ţ i e. [gen. *-iei.* / < fr. *timocratie*, cf. gr. *time* — valoare, *kratos* — putere]

TIMÓL *s. m.* 1. compus organic cu miros aromatic şi gust pişcător, care se găseşte în esenţa de cimbrişor. 2. *(med.)* probă de laborator pentru verificarea funcţiilor ficatului. [< fr. *thymol*]

TIMOLOGÍE *s. f. (fil.)* axiomatică. [gen. *-iei.* / cf. it. *timologia* < gr. *time* — valoare, *logos* — studiu]

TIMÓM *s. n. (med.)* denumire generică pentru tumorile timusului. [pl. *-oame.* / < fr. *thymome*]

TIMÓNĂ *s. f.* roată cu cavile de lemn pe margine, cu ajutorul căreia se manevrează cîrma unei nave. [< fr. *timon*, it. *timone*]

TIMONERÍE *s. f.* 1. loc pe bordul unei nave unde se găseşte cîrma, unde îşi face serviciul timonierul şi unde se păstrează obiectele care îi sînt necesare acestuia (pavilioane, busolă, semnale etc.). 2. ~ *de frînă* = ansamblul pieselor care servesc la frînarea unei maşini automobile, a unui vehicul de cale ferată. [gen. *-iei.* / < fr. *timonerie*, it. *timoneria*]

TIMONIÉR *s. m.* marinar însărcinat cu supravegherea şi ţinerea cîrmei unei nave şi cu transmiterea semnalelor de pe bord. [pron. *-ni-er.* / < fr. *timonier*, it. *timoniere*]

TIMOPATÍE *s. f. (med.)* afecţiune a timusului. [gen. *-iei.* / < *timus* + *-patie*]

TIMORÁT, -Ă *adj. (liv.)* înfricoşat : intimidat, speriat. [cf. fr. *timoré*, lat. *timoratus*]

TIMPÁN *s. n.* 1. membrană elastică care desparte urechea externă de cea mijlocie. 2. *(muz.)* instrument de percuţie cu sunetul acordabil, constînd dintr-un corp de aramă în formă de cazan, avînd gura acoperită cu o membrană de piele care vibrează atunci cînd este lovită cu nişte beţişoare. 3. spaţiu cuprins între cele trei cornişe ale unui fronton, de obicei decorat cu sculpturi ; suprafaţa cuprinsă între orizontală şi arcele unei bolţi. 4. *(tehn.)* pinion dinţat. // (în forma *timpano-*) element prim de compunere savantă cu semnificaţia „tobă", „membrană întinsă", „timpan (1)". [pl. *-ne, -nuri.* / < fr. *tympan*, it. *timpano*, cf. lat. *tympanum*, gr. *tympanon*]

TIMPANÁL, -Ă *adj.* referitor la timpan (1), al timpanului (1) ; timpanic. [< fr. *tympanal*]

TIMPÁNIC, -Ă *adj.* timpanal. [< fr. *tympanique*]

TIMPANÍSM *s. n. (med.)* 1. creştere a sonorităţii pulmonare prin aeraţie intensă. 2. meteorism ; timpanită (2). [< fr. *tympanisme*]

TIMPANÍST, -Ă *s. m. f.* muzicant care bate timpanul (2) într-o orchestră. [cf. fr. *tympaniste*, it. *timpanista*]

TIMPANÍTĂ *s. f. (med.)* 1. inflamaţie a timpanului. 2. timpanism. [< fr. *tympanite*]

TIMPANO- v. t i m p a n.

TIMPANÓN *s. n.* instrument muzical cu coarde de metal care se lovesc cu două ciocănele ; *(pop.)* ţambal. [< fr., gr. *tympanon*]

TIMPANOPLASTÍE *s. f. (med.)* operaţie pentru refacerea timpanului perforat. [gen. *-iei.* / < fr. *tympanoplastie*]

TIMPANOSCLERÓZĂ *s. f. (med.)* scleroză a timpanului, care produce surdităţi. [< fr. *tympanosclérose*]

TIMPANOTOMÍE *s. f. (med.)* paracenteză a timpanului. [gen. *-iei.* / < fr. *tympanotomie*]

TÍMUS *s. n.* glandă cu secreţie internă aşezată în partea inferioară a gîtului şi care nu funcţionează decît la vîrsta tînără, atrofiindu-se la maturitate. [< fr. *thymus*, cf. gr. *thymos* — principiu vital]

TINCTORIÁL, -Ă *adj. (despre substanţe)* care este obţinut din plante, servind la colorarea produselor textile sau a pieilor ; *(despre plante)* care conţine substanţe colorante. [pron. *-ri-al.* / < fr. *tinctorial*]

TINCTURÁ *vb. I. tr. (text.)* 1. a da tente diverse stofelor, fibrelor etc. cu ajutorul unor coloranţi. 2. *(fig.)* a da culoare. [după fr. *teinturier, teindre*]

TINCTURÁRE *s. f.* acţiunea de a tinctura şi rezultatul ei. [< *tinctura*]

TINCTÚRĂ *s. f.* medicament lichid obţinut prin dizolvarea unor substanţe (extrase din plante) în alcool sau în eter. ● *(fig.)* nuanţă, culoare, coloratură. [< lat. *tinctura*, cf. fr. *teinture*]

TINDALIZÁ *vb. I. tr. (med.)* a aplica tindalizarea. [cf. fr. *tyndalliser*, it. *tindalizzare* < *John Tyndall*, fizician irlandez]

TINDALIZÁRE *s. f. (med.)* metodă de sterilizare printr-o serie de încălziri şi răciri succesive ; tindalizaţie. [< *tindaliza*]

TINDALIZÁŢIE *s. f.* tindalizare. [cf. fr. *tyndallisation*, it. *tindallizzazione*]

TINDALOMÉTRU *s. n. (mine)* aparat optic pentru măsurarea prafului în aerul dintr-o mină. [et. incertă]

TINDALOSCÓP *s. n. (mine)* aparat optic pentru controlul rapid al prafului din aerul fronturilor de lucru din subteran. [et. incertă]

TINÉTĂ *s. f.* hîrdăiaş, putină mică (pentru murdării). [< fr. *tinette*]

TINTOMÉTRU *s. n.* colorimetru în care lichidul de cercetat este comparat cu o serie de sticle etalon colorate diferit. [< germ. *Tintometer*]

TIO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „(referitor la) sulf", „cu (care conţine) sulf". [pron. *ti-o-.* / < fr. *thio-*, it. *tio-*, cf. gr. *theion*]

TIOALCOÓL *s. m. (chim.)* mercaptan ; tiol. [< fr. *thioalcool*]

TIOCIANÁT *s. m.* sulfocianură. [< fr. *thiocyanate*]

TIOCÓL *s. m. (chim.)* produs sintetic, folosit ca substituent al cauciucului. [< fr. *thiocol*]

TIOFÉN *s. n. (chim.)* substanţă organică, cu însuşiri asemănătoare benzenului, care se găseşte în gudroanele de la distilarea cărbunilor de pămînt. [< fr. *thiophène*, it. *tiofene*]

TIOGÉN, -Ă *adj. (despre coloranţi)* care conţine sulf. [cf. it. *tiogeno*]

TIÓL *s. m.* alcool sau fenol sulfurat ; tioalcool. [pron. *ti-ol.* / < fr. *thiol*]

TIOSULFÁT *s. m.* hiposulfit. [< fr. *thiosulfate*]

TIOSULFÚRIC *adj. m. acid* ~ = acid hiposulfuros. [< fr. *thiosulfurique*]

TIP *s. n.* 1. formă sau model căruia îi corespunde o anumită grupă de obiecte sau de fenomene. ● model, exemplar, eşantion. ● specie. 2. exemplar care are toate caracterele şi preţul unui produs pus în vinzare. 3. formă exemplară la care se pot referi o serie de alte exemplare cu caractere comune. 4. schemă ideală, exemplificatoare a unei categorii de persoane, fiinţe sau lucruri. 5. fizionomie caracteristică a unei rase, a unei populaţii etc. // *s. m.* 1. individ care întruneşte anumite trăsături caracteristice pentru un grup, o rasă etc. 2. plantă ale cărei caractere formează trăsăturile esenţiale ale unei specii. 3. *(fam.)* persoană de o mare originalitate. ● *(peior.)* individ. 4. personaj care întruneşte trăsăturile comune, caracteristice tuturor indivizilor din categoria pe care o reprezintă. // element secund de compunere savantă cu semnificaţia „exemplar", „model", „imprimat", „matriţă". [< fr. *type*, it. *tipo*, lat. *typus* — caracter, gr. *typos* — model]

TÍPĂ *s. f.* 1. *(fam. ; peior.)* tipesă. 2. *(rar)* literă de tipar pentru imprimare. [< *tip* + *-ă*, cf. fr. *type*]

TIPÉSĂ *s. f. (fam. ; peior.)* femeie, individă (de proastă calitate) ; tipă (1). [< fr. *typesse*]

TÍPIC, *-Ă adj.* care are, care prezintă particularităţile proprii unui tip ; caracteristic, specific. // *s. n.* totalitatea caracterelor unui fenomen artistic sau ale unui personaj literar, care exprimă în mod veridic esenţa realităţii. [cf. fr. *typique*, it. *tipico*, lat. *typicus*]

TIPICITÁTE *s. f.* caracter tipic. [cf. it. *tipicità*]

-TIPÍE element secund de compunere savantă, cu semnificaţia „procedeu de imprimare tipografică". [cf. fr. *-typie*, it. *-tipia*, gr. *-typia* < *typos*]

TIPIZÁ *vb. I. tr.* a face (ceva) tipic ; a da valoare, caracter de tip unui personaj, unei situaţii etc. [cf. it. *tipizzare*, germ. *typisieren*]

TIPIZÁNT, *-Ă adj.* care tipizează. [cf. it. *tipizzante*]

TIPIZÁRE *s. f.* 1. proces complex de generalizare artistică a realităţii în urma căruia esenţa relaţiilor sociale, a evenimentelor istorice, conţinutul luptei dintre nou şi vechi se dezvăluie în forma unor imagini, în caractere vii, veridice. 2. acţiunea de standardizare prin care, dintre mai multe produse destinate aceluiaşi scop, se elimină tipurile inutile sau foarte asemănătoare, reţinîndu-se numai cele folositoare şi corespunzătoare scopului, pentru a fi reproduse pe scară largă. [< *tipiza*]

TIPO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „imprimat", „matriţă" ; „exemplar", „model", „tip". [< fr. *typo-*, it. *tipo-*, cf. gr. *typos*]

TÍPO *s. n. invar. (fam.)* tipografie. [< fr. *typo*]

TIPOGENÉZĂ *s. f. (biol.)* fază de evoluţie a organismelor în timpul căreia ia naştere un tip, constituindu-şi caracterele. [cf. fr. *typogenèse*]

TIPOLITOGRAFÍE *s. f.* procedeu de imprimare a unor texte culese cu litere mobile, mai întîi pe hîrtie şi apoi pe piatră litografică sau placă de metal. [gen. *-iei*. / < fr. *typolithographie*]

TIPOLÓGIC, *-Ă adj.* referitor la tipologie. [< fr. *typologique*]

TIPOLOGÍE *s. f.* 1. studiu ştiinţific al trăsăturilor tipice ori al relaţiilor reciproce dintre diversele tipuri ale unor obiecte sau fenomene. ● ramură a psihologiei care studiază trăsăturile psihice caracteristice ale diferitelor tipuri de oameni. 2. *(lingv.)* mod de a studia structura unui idiom sau a unui grup de idiomuri în raport cu un tip determinat printr-o analiză unitară. [gen. *-iei*. / < fr. *typologie*, cf. gr. *typos* — tip, *logos* — studiu]

TIPOMETRÍE *s. f. (poligr.)* procedeu de reproducere de hărţi şi figuri geometrice, folosind forme compuse din elemente tipografice şi clişee. [gen. *-iei*. / < fr. *typométrie*]

TIPOMÉTRU *s. n.* 1. instrument pentru măsurarea corpului literelor tipografice. 2. riglă gradată în unităţi tipografice, folosită la măsurarea dimensiunilor machetei, a textelor culese sau tipărite. [< fr. *typomètre*]

TIR *s. n.* 1. sportul tragerii la ţintă cu arcul, arbaleta ori cu o armă de foc sau cu aer comprimat. 2. felul în care o armă (de foc) trimite proiectilul. [< fr. *tir*]

TIRÁDĂ *s. f.* 1. fragment dintr-un discurs în care oratorul dezvoltă pe larg o singură teză, o idee etc. 2. fragment de largă întindere dintr-o operă dramatică, spus fără întrerupere de unul dintre eroi ; *(p. ext.)* expunere plină de lucruri comune debitate pe nerăsuflate. ● *(muz.)* pasaj în formă de gamă sau apogiatură compusă din mai multe sunete. [< fr. *tirade*, cf. it. *tirata*]

TIRÁJ *s. n.* 1. numărul de exemplare în care se tipăreşte o publicaţie periodică, o carte etc. ● imprimare. ● producţia orară normală a unei maşini de tipar, exprimată în coli tipărite pe faţă. ● *(cinem.)* multiplicare, prin copiere, a unui film. 2. *(tehn.)* deplasare a unui gaz într-o conductă, datorită diferenţei de presiune dintre cele două extremităţi sau dintre două secţiuni ale ei. 3. operaţie de turnare în sticle a vinului pregătit pentru fabricarea şampaniei. 4. tragere a aerului în plămîni ca urmare a contracţiei muşchilor inspiratori. ● efort inspirator în dispnee. [< fr. *tirage*]

TIRALIÓR *s. m.* soldat din arma infanteriei avînd misiuni de cercetare ; infanterist. [pron. *-li-or*. / < fr. *tirailleur*]

TIRÁNIC, *-Ă adj.* specific tiranilor, tiraniei ; despotic. [< fr. *tyrannique*]

TIRANICID *s. n. (liv.)* ucidere a unui tiran. // *adj., s. m.* ucigaş al unui tiran. [< fr. *tyrannicide*]

TIRANÍE *s. f.* 1. formă de guvernămînt antică a unor cetăţi greceşti caracteristică epocii de trecere de la oligarhia aristocratică la democraţia sclavagistă. ● putere obţinută prin uzurpare. 2. stăpînire nedreaptă, bazată pe asuprire şi violenţă ; domnie despotică. [gen. *-iei*. / < fr. *tyrannie*, lat., gr. *tyrannia*]

TIRANIZÁ *vb. I. tr.* a trata cu cruzime pe cineva, a asupri ; a teroriza. ● *(fig.)* a chinui, a obseda. [< fr. *tyranniser*]

TIRANIZÁRE *s. f.* acţiunea de a tiraniza şi rezultatul ei. [< *tiraniza*]

TIRANOZÁUR *s. m.* reptilă carnivoră din era mezozoică, cea mai puternică şi mai feroce dintre toate reptilele. [pron. *-za-ur*. / < fr. *tyrannosaure*, cf. gr. *tyrannos* — tiran, *sauros* — şopîrlă]

TIRÁNT *s. m.* element de metal sau de beton armat, folosit în construcţii, destinat să suporte numai eforturi de întindere. [< fr. *tirant*]

TIRATRÓN *s. n. (fiz.)* tub electronic cu trei electrozi, care servește la redresarea curentului alternativ și poate funcționa ca schimbător de frecvență. [< fr. *thyratron*]

TIRBUȘON *s. n.* dispozitiv metalic în formă de spirală, folosit pentru a scoate dopurile de plută de la sticle. [< fr. *tirebouchon*].

TIREO- element prim de compunere savantă, cu semnificația „(referitor la) glanda tiroidă". [pron. *-re-o-*. var. *tiro-*. / < fr. *thyréo-*, cf. gr. *thyra* — ușă]

TIREOGLOBULÍNĂ *s. f.* proteină complexă din glanda tiroidă, bogată în iod. [pron. *-re-o-*. / < fr. *thyréoglobuline*]

TIREOPATÍE *s. f. (med.)* denumire generică pentru afecțiunile glandei tiroide. [pron. *-re-o-*. gen. *-iei*. / < fr. *thyréopathie*]

TIREOPRÍV *s. n. (med.)* sindrom asemănător hipertiroidismului, care apare în urma ablațiunii glandei tiroide. [< fr. *thyréoprive*]

TIREOPTÓZĂ *s. f. (med.)* deplasare în jos a glandei tiroide. [pron. *-re-o-*. / < fr. *thyréoptôse*]

TIREOTOMÍE *s. f. (med.)* deschidere a tiroidei, premergătoare traheotomiei. [gen. *-iei*. / < fr. *thyréotomie*]

TIREOTOXICÓZĂ *s. f.* bazedov ; hipertiroidism. [pron. *-re-o-*. / < fr. *thyréotoxicose*]

TIREOTRÓP, -Ă *adj.* care are afinitate pentru glanda tiroidă. [< fr. *thyréotrope*]

TIRFÓN *s. n.* șurub de oțel cu pasul mare, tăiat în spirală, avînd capul jumătate rotund, continuat cu o prismă pătrată, care se folosește la fixarea șinelor de cale ferată pe traverse. [< fr. *tirefond*].

TIRFÓR *s. n.* clește special pentru îmbinarea tuburilor mari de beton armat și de azbociment. [< fr. *tire-fort*]

TIRISTÓR *s. n. (electr.)* element de circuit semiconductor, cu doi electrozi principali și un electrod de comandă, care poate bloca tensiuni relativ înalte aplicate în ambele sensuri între electrozii săi principali. [et. incertă]

TIRO- v. t i r e o-.

TIROÍD, -Ă *adj.* tiroidian. O *glandă ~ă (și s. f.)* = glandă cu secreție internă așezată pe partea anterioară a laringelui ; *cartilaj ~* = cel mai dezvoltat dintre cartilajele laringelui. [pron. *-ro-i-*. / < fr. *thyroïde*, cf. gr. *thyra* — ușă, *eidos* — formă]

TIROIDECTOMÍE *s. f.* extirpare a tiroidei. [gen. *-iei*. / < fr. *thyroïdectomie*, cf. gr. *thyra* — ușă, *ektome* — excizie]

TIROIDIÁN, -Ă *adj.* referitor la tiroidă, al tiroidei ; tiroid. [pron. *-ro-i-di-an*. / cf. fr. *thyroïdien*]

TIROIDÍSM *s. n.* intoxicație prin produși de secreție ai tiroidei. [< fr. *thyroïdisme*]

TIROIDÍTĂ *s. f.* inflamație a tiroidei. [< fr. *thyroïdite*]

TIROIDOTERAPÍE *s. f.* folosirea terapeutică a extractului de glandă tiroidă. [gen. *-iei*. / < fr. *thyroïdothérapie*]

TIROLÉZĂ *s. f.* model de rochie alcătuită din trei piese : o bluză albă, un fel de sarafan imprimat și un șorțuleț (alb). [< it. *tirolese*]

TIRÓN *s. m. (ist.)* recrut, soldat tînăr la romani. ● *(p. ext.)* orice începător într-o meserie oarecare. [< lat. *tiro*]

TIROTOMÍE *s. f. (med.)* deschidere a laringelui prin secționarea chirurgicală a cartilajului tiroid. [gen. *-iei*. / < fr. *thyrotomie*]

TIROXÍNĂ *s. f.* hormon bogat în iod care se găsește în tiroidă. [< fr. *thyroxine*]

TIROXINEMÍE *s. f.* prezența tiroxinei în sînge. [gen. *-iei*. / < fr. *thyroxinémie*]

TIROZÍNĂ *s. f.* aminoacid, constituent de bază al tireoglobulinei și adrenalinei. [< fr. *tyrosine*]

TIRS *s. n.* 1. toiag lung cu care era înfățișat zeul Bachus, împodobit cu frunze de iederă și de viță de vie și în vîrf cu un con de pin. 2. *(bot.)* inflorescență în formă de con de brad. [pl. *-suri*. / < fr. *thyrse*, lat. *thyrsus*, gr. *thyrsos*]

TISULÁR, -Ă *adj. (anat.)* referitor la țesuturi, al țesuturilor. [cf. fr. *tissulaire*]

TITÁN *s. m.* 1. *(mit.)* fiecare dintre cei doisprezece copii ai lui Uranus care s-au răsculat împotriva lui Zeus pentru stăpînirea Pămîntului ; gigant. 2. *(fig.)* om de o putere extraordinară, fizică sau spirituală ; uriaș, gigant. [cf. fr. *titan*, lat., gr. *titan*]

TITÁN *s. n.* metal alb-argintiu, foarte dur și casant, răspîndit în natură sub formă de compuși. [< fr. *titane*]

TITANÉSC, -Ă *adj.* titanic. [< fr. *titanesque*]

TITANIÁN, -Ă *adj.* titanic. [pron. *-ni-an*. / cf. engl. *titanian*]

TITÁNIC, -Ă *adj.* de titan ; extraordinar, uriaș ; titanesc, titanian. [cf. fr. *titanique*]

TITANIFÉR, -Ă *adj.* care conține titan. [< fr. *titanifère*]

TITANÍSM *s. n.* spirit de revoltă. ● atitudine, specific romantică, de revoltă împotriva dominației răului, care preconiza eliberarea totală a geniului, incapabil a se adapta la legile strîmte ale existenței comune, răsturnarea ordinii existente. [< fr. *titanisme*]

TITANÍT *s. n.* silicat natural de calciu și de titan, întrebuințat ca piatră semiprețioasă ; sfen. [< fr. *titanite*]

TITANOMAHÍE *s. f. (mit.)* lupta titanilor. [gen. *-iei*. / < fr. *titanomachie*]

TITANOZÁUR *s. m.* reptilă fosilă gigantică. [pron. *-za-ur*. / cf. gr. *titan* — uriaș, *sauros* — șopîrlă]

TITILOMANÍE *s. f. (med.)* mania de a se scărpina. [gen. *-iei*. / < fr. *titillomanie*, cf. lat. *titillare* — a scărpina, gr. *mania* — manie]

TÍTLU *s. n.* 1. calificare obținută de cineva în urma unor studii speciale sau în urma unei performanțe sportive. O *~ de glorie* = merit, renume, faimă. ● *(în orînduirea feudală și capitalistă)* demnitate, rang. 2. cuvînt sau text situat în fruntea unei cărți, a unui capitol etc. indicînd rezumativ materia care se tratează ; *(p. ext.)* orice lucrare editată. ● partea scrisă de la începutul unui film, care indică numele acestuia, realizatorii și studioul care l-a produs. ● *(la pl.)* traducerea dialogului imprimată pe filmele vorbite în limbi străine. O *cu ~ de* = cu caracter de, ca... 3. capitol în textele de legi, în regulamente etc. 4. *(jur.) ~ de proprietate* = act scris care stabilește dreptul de proprietate al cuiva asupra unui bun ; *(ec.) ~ de credit* = document scris consacrat prin acte normative și reprezentînd o obligație de rambursare la scadență a unei anumite sume de bani. 5. *(fig.)* bază legală, drept. 6. cantitatea de metal nobil dintr-un aliaj, exprimată în părți la mie ; titru (2). [< lat. *titulus*]

TITRÁ *vb. I. tr.* 1. a determina proporția de aur, de argint etc. dintr-un aliaj. 2. a determina proporția componenților dintr-o substanță. [< fr. *titrer*]

TITRÁRE *s. f.* acțiunea de a titra și rezultatul ei. [< *titra*]

TITRÁT, -Ă *adj.* 1. *(adesea s.)* care a obținut un titlu universitar. 2. *(despre soluții)* a cărui concentrație a fost determinată prin analiză. [< *titra*, după fr. *titré*]

TITRATÓR *s. m.* cel care titrează soluțiile. [< *titra* + *-tor*]

TITRIMETRÍE *s. f.* disciplină care se ocupă cu metodele de titrare. [gen. *-iei*. / < fr. *titrimétrie*]

TÍTRU *s. n.* 1. masă de substanță activă din unitatea de volum de soluție, măsurată în grame pe milimetru. 2. titlu (6). 3. număr care indică finețea firului de mătase și a fibrelor sintetice. [< fr. *titre*]

TITUBÁNT, -Ă *adj. (franțuzism)* cu mers nesigur, care se împleticește pe picioare; bălăbănit, tremurător, nesigur. [< fr. *titubant*]

TITUBÁȚIE *s. f. (franțuzism)* nesiguranță în mers și în mișcări. [gen. *-ici*. / cf. fr. *titubation*, lat. *titubatio*]

TITULÁR, -Ă *adj., s. m. f.* 1. (cel) care îndeplinește permanent și exclusiv o funcție (pe baza unei numiri legale, a unei diplome academice). ● (cel) care se bucură de un drept juridic. 2. *(fig.)* (cel) care apare ca erou principal, care dă titlul unei opere artistice, care interpretează rolul principal. [cf. fr. *titulaire*]

TITULARIZÁ *vb. I. tr. (rar)* a numi, a face pe cineva titular al unui post. [< fr. *titulariser*]

TITULARIZÁRE *s. f.* acțiunea de a titulariza și rezultatul ei. [< *titulariza*]

TITULATÚRĂ *s. f.* 1. mod de a (se) intitula. 2. totalitatea titlurilor pe care are dreptul să le poarte cineva; titlu (1). [< germ. *Titulatur*]

TIXO- element prim de compunere savantă cu semnificația „atingere", „lovire". [< it. *tixo-*, fr. *thixo-*, cf. gr. *thiksis* — atingere]

TIXOTRÓP, -Ă *adj. (despre geluri)* care prezintă tixotropie. [< fr. *thixotrope*]

TIXOTROPÍE *s. f.* lichefiere reversibilă a unor geluri sub influența unor acțiuni mecanice. [gen. *-iei*. / < fr. *thixotropie*]

TIZÁNĂ *s. f.* ceai sau infuzie de plante medicinale. [< fr. *tisane*, lat. *tisana*]

TIZANÚRE *s. f. pl.* ordin de insecte primitive fără aripi, cu trei apendici filiformi la capătul abdomenului; *(la sg.)* insectă din acest ordin. [< fr. *thysanoures*]

TMÉZĂ *s. f.* intercalare a unui cuvînt între două elemente ale unui cuvînt compus. [cf. fr. *tmèse*, gr. *tmesis*]

TOALETÁ *vb. I. tr., refl. (fam.)* a(-și) face toaleta. [pron. *to-a-*. / < fr. *toiletter*]

TOALETÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) toaleta și rezultatul ei. [< *toaleta*]

TOALÉTĂ *s. f.* 1. faptul de a se spăla, de a se pieptăna, de a se îmbrăca, de a se găti; dichisire; îngrijire; gătească. ● *(med.)* curățire a unei plăgi sau a zonei operatorii. 2. closet. 3. îmbrăcăminte (mai ales femeiască). 4. mobilă cu oglindă pe care se țin obiectele necesare îngrijirii tenului, a părului etc. [pron. *to-a-*. / < fr. *toilette* < *toile* — pînză]

TOARCIÁN *s. n. (geol.)* etaj al jurasicului inferior (lias). // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *to-ar-ci-an*. pl. *-ieni*, *-iene*. / < fr. *toarcien*]

TOÁST *s. n.* scurt discurs ocazional, improvizat, rostit la o masă în cinstea unei persoane sau a unui eveniment; închinare în sănătatea cuiva. [pron. *to-ast* și *tost*. pl. *-turi*, *-te*. / < engl., fr. *toast*]

TOASTÁ *vb. I. intr.* a închina un pahar în sănătatea cuiva; a ține un toast. [pron. *to-as-* și *tosta*. / < fr. *toaster*]

TOBOGÁN *s. n.* 1. instalație (de sport și pentru amuzament) constînd dintr-un plan înclinat ca un jgheab pe care se alunecă ușor. 2. jgheab înclinat folosit drept mijloc de transport, cu viteză mică, a unor materiale, piese etc. [pl. *-ne*, *-nuri*. / < fr., engl. *toboggan* < cuv. indian din Canada]

TOBRÁLCO *s. n.* pînză de bumbac, fină, cu dungi sau carouri formate din combinația unor fire subțiri cu altele groase. [nume comercial]

TOCÁTĂ *s. f.* compoziție muzicală scrisă pentru instrumente cu claviatură, în ritm viu și alcătuită dintr-o singură parte. [< it. *toccata* < *toccare* — a atinge]

TOCATÍNĂ *s. f. (muz.)* tocată de mică întindere. [< it. *toccatina*]

TÓCĂ *s. f.* 1. acoperămînt pentru cap, fără boruri, purtat în trecut de avocați sau de magistrați. 2. pălărioară fără boruri sau căciuliță pe care o poartă femeile. [< fr. *toque*, cf. it. *tocco*]

TOCO- element prim de compunere savantă cu semnificația („referitor la) naștere", „natal", „natalitate". [< fr., it. *toco-*, cf. gr. *tokos*]

TOCOFERÓL *s. m.* vitamina E. [< fr. *tocophérol*]

TOCOFOBÍE *s. f. (med.)* fobie de naștere. [gen. *-iei*. / cf. gr. *tokos* — naștere, *phobos* — frică]

TOCOLOGÍE *s. f.* disciplină care studiază formele de nașteri. [gen. *-iei*. / < fr. *tocologie*, cf. gr. *tokos* — naștere, *logos* — studiu]

TÓCSIN *s. n. (rar)* clopot de alarmă. [< fr. *tocsin*]

TÓFUS *s. n. (med.)* nodul format din depozite de urați care apar pe articulații și pe cartilajele urechii la cei suferinzi de gută. [< fr. *tophus*, cf. gr. *tophos* — tuf]

TÓGĂ *s. f.* îmbrăcăminte specifică a romanilor constînd dintr-o bucată lungă de stofă sau de lînă, care se purta înfășurată pe corp, pornind de la umărul stîng și lăsînd descoperit brațul drept. [< lat. *toga*]

TOKÓ *s. m.* tucan. [< germ. *Toko* < cuv. indian]

TÓLĂ *s. f. (tehn.)* foaie de tablă groasă, tăiată la dimensiunile necesare unei anumite lucrări. [< fr. *tôle*]

TOLERÁ *vb. I. tr.* a îngădui, a permite (ceva nepermis). ● a admite, a suporta în apropiere (pe cineva). [cf. fr. *tolérer*, lat. *tolerare*]

TOLERÁBIL, -Ă *adj.* care se poate tolera; admisibil. [cf. fr. *tolérable*]

TOLERÁNT, -Ă *adj.* îngăduitor, indulgent. [cf. fr. *tolérant*]

TOLERANTÍSM *s. n.* toleranță, indulgență în materie de religie. [cf. fr. *tolérantisme*]

TOLERÁNȚĂ *s. f.* 1. faptul de a tolera; îngăduință, indulgență. O *casă de* ~ = bordel, lupanar. 2. obișnuință sau dispoziție a organismului de a suporta anumite medicamente sau substanțe. 3. admiterea unei mici abateri de la greutatea, de la măsura, de la calitatea, de la numărul obișnuit al unei mărfi etc. ● *(tehn.)* diferența dintre dimensiunea maximă și minimă admisă în prelu-

crarea unui anumit material și valoarea nominală a acestei dimensiuni. [cf. fr. *tolérance*]

TOLERÁRE *s. f.* acțiunea de a tolera. [< *tolera*]

TOLÍT *s. n.* trotil. [< fr. *tolite*]

TOLOMÉTRU *s. n. (fiz.)* aparat pentru măsurarea turbidității apei prin determinarea grosimii stratului de apă, care împiedică distingerea prin transparență a unor figuri standardizate. [cf. fr. *tholomètre* < gr. *tholos* — tulbure, *metron* — măsură]

TOLÚ *s. n.* balsam extras dintr-un arbore din America de Sud. [< fr., sp. *tolu*, cf. *Santiago de Tolú*, oraș în Columbia]

TOLUÁRE *s. f. (farm.)* operație de acoperire a pilulelor cu balsam de tolu. [pron. *-lu-a-*. / < *tolu*, după fr. *toluisation*]

TOLUÉN *s. n.* hidrocarbură lichidă, incoloră, inflamabilă, care se extrage din gudronul de huilă ; metilbenzen. [pron. *-lu-en*. / < fr. *toluène*]

TOLUIDÍNĂ *s. f.* amină, derivat al toluenului, folosită la fabricarea unor coloranți, medicamente etc. [pron. *-lu-i-*. / < fr. *toluidine*]

TOM *s. n.* volum dintr-o carte ; *(p. ext.)* carte, operă. [< fr. *tome*, it. *tomo*, lat. *tomus*]

-TÓM element secund de compunere savantă cu semnificația „tăietor", „care taie". [< it. *-tomo*, fr. *-tome*, cf. gr. *tome*]

TOMAHÁWK *s. n.* mică secure folosită de indienii din America la aruncat, ca armă de luptă și vînătoare. [pron. *tómahauc*. / < engl. *tomahawk* < cuv. indian]

TOMÁTĂ *s. f.* pătlăgea roșie. [< fr. *tomate*]

TOMBÁC *s. n.* aliaj de cupru și zinc. [var. *tumbac* s. n. / < fr. *tombac*]

TOMBÁL, *-Ă adj. (liv.)* de mormînt ; funerar. [cf. fr. *tombal*, it. *tombale*]

TOMBERÓN *s. n.* cutie cu fundul rotunjit, montată pe o osie cu două roți, folosită la transportarea pe distanțe mici a materialelor de construcție, a gunoaielor etc. [cf. fr. *tombereau*]

TÓMBOLĂ *s. f.* loterie cu obiecte. [< it., fr. *tombola*]

TÓMBOLO *s. n.* limbă de nisip care unește o insulă litorală de țărm. [< it. *tombolo*]

TOMENTÓS, *-OÁSĂ adj. (bot. ; despre unele organe)* acoperit cu peri moi, catifelați, de culoare albă. [< fr. *tomenteux*, cf. lat. *tomentosus*]

-TOMÍE element secund de compunere savantă cu semnificația „tăiere", „tăietură", „incizie". [< fr. *-tomie*, it. *-tomia*, cf. gr. *tome*]

TOMILLÁRES *s. n. (biol.)* fitocenoză de arbuști din zona Mării Mediterane, în care predomină unele plante aromate, ca cimbrul, rozmarinul etc. [< sp. *tomillares*]

TOMÍSM *s. n.* doctrină teologică și filozofică profesată de teologul italian Toma d'Aquino, în sec. XIII, care a susținut „armonia" dintre știință, întemeiată pe rațiune, și religie, întemeiată pe credință, afirmînd că știința și filozofia trebuie să slujească religiei. [< fr. *thomisme*, cf. *Toma d'Aquino*, teolog și filozof italian medieval]

TOMÍST, *-Ă adj.* referitor la tomism ; tomistic. // *s. m. f.* adept al tomismului. [< fr. *thomiste*]

TOMÍSTIC, *-Ă adj.* tomist. [cf. it. *tomistico*]

TOMO- element prim de compunere savantă cu semnificația „tăiere", „secțiune", „tăietură". [< fr., it. *tomo-*, cf. gr. *tome*]

TOMOFOTOGRAFÍE *s. f.* procedeu asemănător cu radiofotografia, constînd în a fotografia ecranul radioscopic pe care se proiectează imaginea obținută prin tomografie. [gen. *-iei*. / < fr. *tomophotographie*]

TOMOGRÁF *s. n.* aparat folosit pentru tomografii ; planigraf, stratigraf. [< fr. *tomographe*]

TOMOGRAFÍE *s. f.* metodă de radiografie care permite obținerea de imagini de la diferite adîncimi ale plămînului omenesc, ale unui organ. ● *(concr.)* imagine astfel obținută. [gen. *-iei*. / < fr. *tomographie*, cf. gr. *tome* — secțiune, *graphein* — a scrie]

TON *s. m.* pește de mare, care se aseamănă cu pălămida. [< fr. *thon*, it. *tonno*, cf. gr. *thunnon*]

TON *s. n.* 1. gradul de înălțime al unui sunet. ● intervalul dintre două trepte alăturate ale gamei diatonice, egal cu două semitonuri. O *a da ~ul* = *a)* a stabili tonalitatea unei cîntări vocale, folosind diapazonul ; *b)* a iniția ceva. 2. mlădiere, inflexiune a vocii, intonație. 3. fel de a spune, de a-și exprima gîndurile. ● felul în care se prezintă, în general, o scriere (literară). ● fel de a fi, de a se purta în general. 4. nuanță a culorilor (într-un tablou). ● culoare dominantă, tonalitatea generală a unui tablou. [pl. *-uri*. / cf. fr. *ton*, it. *tono*, lat. *tonus*]

TONÁJ *s. n.* masă, greutate a unui corp exprimată în tone. ● capacitatea unei nave, exprimată în tone-registru. ● greutatea maximă a încărcăturii pe care o poate transporta un vehicul (vagon, autocamion). [< fr. *tonnage*]

TONÁL, *-Ă adj. (muz.)* referitor la tonuri, la tonalitate. O *sistem ~* = sistem al tonurilor. ● *(pict.)* referitor la tonul sau la nuanța culorilor. [cf. fr., engl. *tonal*]

TONALITÁTE *s. f.* I. 1. ansamblul legilor care stau la baza gamelor. ● gamă care stă la baza unei compoziții muzicale. 2. intonație deosebită, în unele limbi, a unor cuvinte, care se scriu la fel, dar au sensuri diferite. II. 1. nuanță a culorilor. 2. trăsătură dominantă, notă specifică a unei scrieri. [cf. fr. *tonalité*]

TONÁNT, *-Ă adj. (liv.)* care tună, tunător. [< fr. *tonnant*, lat. *tonnans*]

TONÁRE *s. f. (poligr.)* acoperire a părților albe ale unei tipărituri executate în tipar plan cu un strat subțire de cerneală. [< *ton*, după germ. *Tonen*]

TÓNĂ *s. f.* unitate de măsură egală cu 1 000 kg. O *~-kilometru* = unitate de măsură pentru volumul transporturilor pe calea ferată, egală cu greutatea de o tonă deplasată pe distanța de 1 km ; *~-registru* = unitate de volum care măsoară capacitatea de încărcare a unei nave și este egală cu 2,832 m^3. [< fr. *tonne*]

TONDÓ *s. n. (rar)* tablou rotund. [< fr., it. *tondo*]

TONÉTA *s. f.* gheretă, stand unde se vînd pe stradă cărți, răcoritoare, dulciuri etc. [după fr. *tonnelet* — butoiaș]

TONI- v. t o n i c.

TÓNIC, *-Ă adj.* 1. *(despre o vocală, o silabă)* pe care cade accentul. O *accent ~* = accent muzical ; *(p. ext.)* accent expirator sau de intensitate. 2. *(med. ; și s. n.)* (sub-

stanță, medicament) care întărește organismul, reface forțele ; întăritor. // (și în forma *toni-*, *tono-*) element prim și secund de compunere savantă cu semnificația „întăritor", „care fortifică". [< fr. *tonique*, it. *tonico*, cf. gr. *tonikos*]

TONICARDIÁC, -Ă *adj., s. n.* cardiotonic. [< fr. *tonicardiaque*]

TONICĂ *s. f. (muz.)* treapta fundamentală a unei game, către care gravitează toate celelalte trepte ale gamei respective. [< it. *tonica*, cf. gr. *tonos* — tensiune, accent]

TONICITÁTE *s. f.* calitate a mușchilor sau a țesuturilor de a fi permanent elastice ; tonus muscular. [cf. fr. *tonicité*]

TONÍE *s. f. (biol.)* tensiune, tonus. // element secund de compunere savantă cu semnificația „întăritor", „fortifiant", „tonus". [gen. *-iei*. / < fr. *tonie*, it. *tonia*, cf. gr. *tonos*]

TONIFIÁNT, -Ă *adj.* care tonifică ; tonic (2). [< fr. *tonifiant*]

TONIFICÁ *vb. I. tr. (med.)* a întări, a fortifica (un țesut, un organism, un organ etc.). [p. i. *tonific*. / cf. fr. *tonifier*]

TONIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a tonifica și rezultatul ei ; întărire, fortificare. [< *tonifica*]

TONITRUÁNT, -Ă *adj. (liv., despre voce)* tunător, tonant. [pron. *-tru-ant*. / < fr. *tonitruant*]

TONO- v. t o n i c.

TONOFIBRÍLĂ *s. f.* mănunchi de fibre foarte fine care se observă uneori în citoplasmă. [< fr. *tonofibrille*]

TONOGRÁF *s. n.* tonometru înregistrator. [< germ. *Tonograph*]

TONOMÁT *s. n.* aparat cu discuri muzicale care se schimbă automat prin introducerea unei fise, folosit mai ales în baruri și restaurante. [< germ. *Tonomat*]

TONOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la tonometrie. [< fr. *tonométrique*]

TONOMETRÍE *s. f.* 1. măsurarea presiunii de vapori a unei soluții. ● capitol al fizicii care se ocupă cu măsurătorile presiunilor de vapori ai soluțiilor unor substanțe nevolatile. 2. operație de măsurare a tensiunii. [gen. *-iei*. / < fr. *tonométrie*, germ. *Tonometrie*]

TONOMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea presiunilor și a tensiunilor (mai ales a tensiunii sîngelui). [< fr. *tonomètre*]

TONOSCOPÍE *s. f.* examen oftalmoscopic al pulsațiilor arterelor retiniene. [gen. *-iei*. / < fr. *tonoscopie*]

TONÓU *s. n.* figură acrobatică în care avionul execută o răsucire completă, laterală, în sensul zborului, fără a schimba înălțimea sau direcția. [< fr. *tonneau*]

TONSIL- v. t o n s i l ă.

TONSÍLĂ *s. f. (anat.)* amigdală. // (în forma *tonsil-*, *tonsilo-*) element prim de compunere savantă cu semnificația „amigdală". [< fr. *tonsille*]

TONSILECTOMÍE *s. f.* amigdalectomie. [gen. *-iei*. / < fr. *tonsillectomie*]

TONSILÍTĂ *s. f.* amigdalită. [cf. germ. *Tonsillitis*]

TONSILO- v. t o n s i l ă.

TONSILOTOMÍE *s. f.* amigdalotomie. [gen. *-iei*. / < fr. *tonsillotomie*]

TONSURÁ *vb. I. tr., refl. (liv.)* a(-și) face o tonsură. [< fr. *tonsurer*]

TONSÚRĂ *s. f.* podoabă a capului practicată ca semn distinctiv al diverselor ordine călugărești constînd în raderea părului, în formă rotundă, din creștetul capului. ● ceremonie a unei astfel de tunsori a părului la consacrarea unui cleric catolic. [cf. fr. *tonsure*, cf. lat. *tonsura*]

TONTÍNĂ *s. f.* asociație în care fiecare membru contribuie la crearea unui fond comun, din care se plătesc anual supraviețuitorilor rente crescînde. [< fr. *tontine*, cf. *Tonti*, bancher italian]

TONTINIÁR, -Ă *adj.* referitor la tontină. [pron. *-ni-ar*. / < *tontină*]

TÓNUS *s. n.* stare de funcționare latentă a mușchilor sau a nervilor în repaus, în măsură a se modifica la intervenția diverșilor excitanți. ● *(fig.)* energie, vigoare. [< fr. lat. *tonus*, cf. gr. *tonos*]

TOP [1] v. t o p o-.

-TÓP [2] element secund de compunere savantă, cu semnificația „loc", „regiune". [< fr. *-top*, cf. gr. *topos*]

TOP [3] *s. n. (anglicism)* 1. vîrf, parte superioară. ● ceea ce se situează în partea superioară. 2. clasament al preferințelor pentru unele spectacole, actori, bucăți muzicale etc. pe baza punctajului oferit de publicul spectator sau de specialiști. [< engl. *top*]

TOP [4] *s. n.* semnal scurt care previne un auditoriu să noteze o indicație într-un moment precis. ● *(telev.)* impuls de curent de scurtă durată, servind pentru sincronizare. [< engl., fr. *top*]

TOPALGÍE *s. f. (med.)* senzație dureroasă precis localizată. [gen. *-iei*. / < fr. *topoalgie*, cf. gr. *topos* — loc, *algos* — durere]

TOPÁZ *s. n.* silicat natural de aluminiu și fluor, piatră prețioasă de culoare galbenă. [< fr. *topaze*, cf. lat. *topazus*, gr. *topazos* — din insula *Topazos* de la Marea Roșie]

TÓPIC, -Ă *adj.* referitor la topică. ● *(despre nume)* care denumește locuri, localități. // *adj., s. n.* (medicament) care modifică locul (pielea sau mucoasele) pe care se aplică. [< fr. *topique*, cf. lat. *topicus* < gr. *topos* — loc]

TÓPICĂ *s. f.* 1. ordinea cuvintelor într-o propoziție sau a propozițiilor într-o frază. ● parte a sintaxei care se ocupă cu studiul ordinii cuvintelor în propoziție și a propozițiilor în frază. 2. *(în retorica antică)* studiul procedeelor și al mijloacelor de argumentare generale, comune pentru expunerea unei teme. [cf. fr. *topique*, lat. *topica*, gr. *topika*]

TOPINAMBÚR *s. m.* plantă originară din America, cu rădăcini sub formă de tuberculi, care se folosesc mai ales în hrana porcilor ; *(pop.)* napi porcești. [< fr. *topinambour* < numele unui trib din Brazilia]

TOPO- element prim de compunere savantă cu semnificația „loc", „regiune". [var. *top-*. / < fr., it. *topo-*, cf. gr. *topos*]

TOPOCÉNTRIC, -Ă *adj.* referitor la topocentru. [cf. germ. *topozentrisch*]

TOPOCÉNTRU *s. n. (astr.)* locul de observație ca punct de origine. [et. incertă]

TOPOCLIMATOLOGÍE *s. f.* ramură a climatologiei care studiază elementele meteorologice din imediata apropiere a solului. [cf. gr. *topos* — loc, *klima* — climă, *logos* — știință]

TOPOCLÍMĂ *s. f.* variație a elementelor meteorologice în atmosfera din imediata apropiere a solului. [< *topo-* + *climă*]

TOPOFOBÍE *s. f.* teamă patologică de anumite locuri (păduri, piețe etc.), care apare în anumite stări astenice. v. a g o r a f o b i e. [gen. *-iei*. / < fr. *topophobie*, cf. gr. *topos* — loc, *phobos* — teamă]

TOPOGRÁF, -Ă *s. m. f.* specialist în topografie. [< fr. *topographe*]

TOPOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la topografie ; de topografie. [< fr. *topographique*]

TOPOGRÁFIE *s. f.* **1.** știință care se ocupă cu tehnica măsurătorilor și a calculelor unor porțiuni mici ale suprafeței pământului văzute în plan orizontal, precum și cu tehnica reprezentării grafice a acestora. **2.** înfățișare, dispoziție, așezare a unui loc, a unui oraș etc. ; descriere amănunțită a acestei înfățișări. [gen. *-iei.* / < fr. *topographie*, cf. gr. *topos* — loc, *graphein* — a scrie]

TOPOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la topologie, de topologie. [< fr. *topologique*]

TOPOLOGÍE *s. f.* **1.** ramură a geometriei care studiază proprietățile figurilor din spațiu din punct de vedere calitativ. **2.** *(mat.)* mulțime de părți ale unei mulțimi, supusă anumitor condiții ; omotopie. [gen. *-iei.* / < fr. *topologie*, cf. gr. *topos* — loc, *logos* — studiu]

TOPOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la topometrie, de topometrie. [< fr. *topométrique*]

TOPOMETRÍE *s. f.* ramură a topografiei care se ocupă cu tehnica efectuării măsurătorilor și a calculelor necesare în topografie. [gen. *-iei.* / < fr. *topométrie*, cf. gr. *topos* — loc, *metron* — măsură]

TOPOMÉTRU, -Ă *s. m. f.* specialist în lucrări de topometrie. [cf. germ. *Topometer*]

TOPONÍM *s. n.* toponimic. [< fr. *toponyme*]

TOPONÍMIC, -Ă *adj.* referitor la toponimie, de toponimie. // *s. n.* nume de oraș, de sat, de apă, de munte etc. ; toponim. [< fr. *toponymique*]

TOPONIMÍE *s. f.* **1.** totalitatea numelor de locuri, a denumirilor geografice ale unui ținut, ale unei țări etc. **2.** ramură a lingvisticii care studiază numele de locuri ; toponomastică. [gen. *-iei.* / < fr. *toponymie*, cf. gr. *topos* — loc, *onoma* — nume]

TOPONOMÁSTICĂ *s. f.* toponimie *(2)*. [gen. *-cii.* / cf. fr. *toponomastique*, germ. *Toponomastik*]

TOPSPÍN *s. n.* lovitură de atac la tenis de masă, în urma căreia mingea urmează o traiectorie neprevăzută. [cf. engl. *topspin*]

TOR [1] *s. n.* **1.** corp solid obținut prin rotirea unui cerc în jurul unei axe situate în planul său, dar care nu trece prin centrul cercului ; toroidă. **2.** mulură rotundă cu profil convex, semicircular, situată de obicei la baza unei coloane. [< fr. *tore*, cf. lat. *torus* — coardă]

TOR [2] *s. n.* *(franțuzism)* neplăcere, nemulțumire ; pagubă, prejudiciu. [pl. *-ruri.* / < fr. *tort*]

TORACÁL, -Ă *adj.* *(liv.)* toracic. [< *torace*]

TORÁCE *s. n.* cavitatea corpului mărginită de vertebrele regiunii dorsale, coaste și stern, în care se află principalele organe ale sistemului respirator și circulator. ● *(zool.)* segment mijlociu al corpului insectelor, de care sînt legate picioarele. // (în forma *toraco-*) element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) torace", „piept", „cavitate toracică". [pl. invar. / < fr., lat., gr. *thorax*, it. *torace*]

TORACECTOMÍE *s. f.* *(med.)* rezecție a mai multor coaste. [gen. *-iei.* / < fr. *thoracectomie*, cf. gr. *thorax* — torace, *ektome* — excizie]

TORACENTÉZĂ *s. f.* *(med.)* puncție pleurală, făcută în scop explorator sau terapeutic ; toracocenteză. [< fr. *thoracentèse*, cf. gr. *thorax* — torace, *kentesis* — înțepătură]

TORÁCIC, -Ă *adj.* referitor la torace, al toracelui ; toracal. [cf. fr. *thoracique*, it. *toracico*]

TORACO- v. torace.

TORACOCENTÉZĂ *s. f.* *(med.)* toracenteză. [< fr. *thoracocentèse*]

TORACOMETRÍE *s. f.* măsurare a diametrelor și a perimetrului toracelui. [gen. *-iei.* / < fr. *thoracométrie*, cf. gr. *thorax* — torace, *metron* — măsură]

TORACOPLASTÍE *s. f.* *(med.)* intervenție chirurgicală la plămîn făcută pentru a înlătura fistulele purulente sau părțile atacate de tuberculoză. [gen. *-iei.* / < fr. *thoracoplastie*, cf. gr. *thorax* — piept, *plastes* — care formează]

TORACOSCOPÍE *s. f.* *(med.)* cercetare vizuală a toracelui ; pleuroscopie. [gen. *-iei.* / < fr. *thoracoscopie*, cf. gr. *thorax* — torace, *skopein* — a privi]

TORACOSTOMÍE *s. f.* *(med.)* rezecție costală în vederea reducerii presiunii intratoracice mari. [gen. *-iei.* / < fr. *thoracostomie*, cf. gr. *thorax* — torace, *stoma* — deschidere]

TORACOTOMÍE *s. f.* *(med.)* deschidere pe cale chirurgicală a cavității toracice pentru a aborda organele care se află aici (plămîni, inimă etc.). [gen. *-iei.* / < fr. *thoracotomie*, cf. gr. *thorax* — piept, *tome* — tăiere]

TORCRETÁ *vb. I. tr.* a aplica sub presiune un strat de mortar cu ciment pe o rocă (cu ajutorul unor mașini speciale). [< germ. *torkretieren*]

TORCRETÁRE *s. f.* acțiunea de a torcreta și rezultatul ei. [< *torcreta*]

TOREADÓR *s. m.* luptător cu taurii în jocurile de arenă care se desfășoară în Spania și în sudul Franței ; torero. [pron. *-rea-*. / < fr. *toréador*, cf. sp. *torero* < *toro* — taur]

TOREFIÁ *vb. I. tr.* a încălzi la foc direct unele produse (cafea, tutun) pentru a distruge anumite elemente dăunătoare sau pentru a le da o anumită aromă. [pron. *-fi-a.* p. i. 3,6 *-fiază.* / < fr. *torrefier*]

TOREFIÉRE *s. f.* acțiunea de a torefia și rezultatul ei. [< *torefia*]

TORÉNT *s. n.* apă de munte cu debit variabil, care curge impetuos peste creste în urma ploilor mari sau după topirea bruscă a zăpezilor ; puhoi, șuvoi. ● formă de relief care ia naștere ca urmare a acțiunii apelor torențiale. ● *(fig.)* șuvoi, șiroi, năvală. O *în* ~ = din belșug. [pl. *-nte*, (s. m.) *-nți.* / < fr. *torrent*, it. *torrente*, lat. *torrens*]

TORENȚIÁL, -Ă *adj.* *(despre ploi)* cu mare debit de apă, repede și de scurtă durată ; vijelios. ● *(despre o apă curgătoare)* cu un curs violent ; al cărei debit crește brusc. [pron. *-ți-al.* / cf. fr. *torrentiel*, it. *torrenziale*]

TORÉRO *s. m.* toreador. [< sp. *torero*]

TOREÚTICĂ *s. f.* meșteșugul cizelării lemnului, a arului și a fildesului sau a metalelor ; *(p. restr.)* arta sculpturii în bronz. ● totalitatea obiectelor de podoabă specifice unui popor. [pron. *-re-u-*. gen. *-cii.* / < fr. *toreutique*]

TORÍD, -Ă *adj.* excesiv de cald ; arzător, fierbinte. O *zonă* ~*ă* = zonă de pe suprafața Pămîntului situată între cele două tropice. [< fr. *torride*, cf. lat. *torridus*]

TORÍT *s. n.* *(min.)* silicat natural de toriu, puternic radioactiv. [< fr. *thorite*]

TÓRIU *s. n.* metal radioactiv de culoare cenușie-închisă, întrebuințat la fabricarea sitelor pentru lămpile care luminează cu gaz aerian, pentru activarea filamentelor tuburi-

lor electronice etc. [pron. *-riu*, scris și *thoriu*. / < fr. *thorium*]

TORIUMTERAPÍE *s. f. (med.)* folosire terapeutică a toriului. [gen. *-iei*. / < fr. *thoriumthérapie*]

TORNÁDĂ *s. f.* 1. trombă de vînt cu o viteză foarte mare, care produce mari stricăciuni. 2. dedicație care încheia poezia trubadurilor și în care se relua o idee deja exprimată și unele versuri folosite mai înainte în aceeași piesă. [var. *tornado* s. n. / < fr. *tornade*, cf. sp. *tornado* — furtună]

TORNÁDO *s. n.* v. t o r n a d ă.

TOROÍD *s. n.* v. t o r o i d ă.

TOROIDÁL, -Ă *adj.* în formă de tor[1]. [pron. *-ro-i-*. / < germ. *torroidal*]

TOROÍDĂ *s. f. (mat.)* suprafață rezultată prin rotirea unei curbe în jurul unei axe din planul ei și care nu taie curba. ● curbă paralelă asociată unei elipse. ● tor[1] (1). [pron. *-ro-i-*. var. *toroid* s. n. / < fr. *toroïde*]

TORÓN *s. n.* 1. grup de fire subțiri răsucite împreună în același sens, alcătuind un cablu metalic sau textil. 2. gaz produs prin dezintegrarea radioactivă a toriului. 3. *(arhit.)* ciubuc mare, rotund, așezat la extremitatea unei suprafețe drepte. [pl. *-oane*. / < fr. *toron*]

TORONÁT, -Ă *adj.* alcătuit din fire subțiri răsucite împreună. [cf. fr. *toronné*]

TORPEDÁRE *s. f. (rar)* acțiunea de a ataca cu torpedo[1] (3), de a scufunda prin torpedo; *(fig.)* zădărnicire a unui plan sau a unei întreprinderi; torpilare. [cf. germ. *torpedieren*, sp. *torpedear*]

TORPÉDO[1] *s. n.* 1. perete care separă într-un vehicul locul conducătorului de cel al motorului și pe care se fixează instrumentele de bord. 2. sistem de frînă la unele vehicule, care se bazează pe stringerea axei. 3. *(rar)* torpilă (2). [< fr. *torpédo*, cf. sp. *torpedo* — torpilă]

TORPÉDO[2] *s. n.* salam gros preparat din carne tocată de porc și de vită amestecată cu bucăți de slănină. [et. incertă]

TORPÍD, -Ă *adj.* 1. *(rar)* lenes, molatic, încet, greoi. 2. *(despre plăgi, leziuni etc.)* fără tendință de vindecare sau agravare. [< fr. *torpide*, cf. lat. *torpidus*]

TORPILÁ *vb. I. tr.* a ataca și a lovi cu torpile o navă, scufundînd-o. ● *(fig.)* a zdrobi, a nimici, a face să eșueze, a submina (o acțiune, un plan etc.). [cf. fr. *torpiller*]

TORPILÁRE *s. f.* acțiunea de a torpila și rezultatul ei: *(fig.)* distrugere, nimicire, scufundare. [< *torpila*]

TORPÍLĂ *s. f.* 1. pește de mare cartilaginos, din familia calcanului, capabil să producă descărcări electrice la atingere. 2. proiectil mare autopropulsat care este lansat și dirijat către o navă pentru a o scufunda; torpedo[1] (3). [< fr. *torpille*, cf. it. *torpedine*]

TORPILÓR *s. n.* navă (ușoară) de luptă, cu viteză mare, care atacă alte nave mai ales cu torpile. // *s. m.* marinar specializat în manevrarea și lansarea torpilelor. // *adj. vedetă ~oare* = navă ușoară de luptă, cu tonaj mic și viteză foarte mare, înzestrată cu tuburi de lansare a torpilelor, cu grenade antisubmarine și cu armament antiaerian. [cf. fr. *torpilleur*]

TORPOÁRE *s. f. (rar)* toropeală, lîncezeală, somnolență. [gen. *-ei*. / < fr. *torpeur*, cf. lat. *torpor*]

TÓRQUES *s. n. (latinism; ist.)* colier sau colan metalic, de obicei în formă de torsadă și terminat cu două ornamente. [pron. *tor-cves*, pl. invar. / cf. lat. *torques* < *torquere* — a răsuci, it., fr. *torque*]

TORR *s. m.* unitate de măsură a presiunii, egală cu presiunea exercitată de o coloană de mercur înaltă de 1 mm pe o suprafață de 1 cm² la 0° C. [< fr., engl. *torr*, cf. *Torricelli*, fizician și matematician italian]

TÓRS *s. n.* bust, trunchiul (unei persoane sau al unei statui) fără cap și fără membre. [< fr. *torse*, it. *torso*]

TORSADÁ *vb. I. tr.* a răsuci un fir în jurul unei axe, alta decît cea proprie. [< fr. *torsader*]

TORSADÁRE *s. f.* acțiunea de a torsada și rezultatul ei. [< *torsada*]

TORSÁDĂ *s. f.* motiv arhitectonic ornamental care imită o fringhie răsucită. [< fr. *torsade*]

TORSIO- element prim de compunere savantă cu semnificația „răsucire", „torsiune". [pron. *-si-o-*. / < fr., it. *torsio-*, cf. lat. *torsio*]

TORSIOGRÁF *s. n.* torsiometru înregistrator. [pron. *-si-o-*. / < fr. *torsiographe*]

TORSIOGRÁMĂ *s. f.* înregistrare grafică a deformației la torsiune cu ajutorul torsiografului. [pron. *-si-o-*. / < fr. *torsiogramme*]

TORSIOMÉTRU *s. n.* 1. instrument pentru măsurarea deformației la torsiune a barelor. ● aparat pentru determinarea rezistenței hîrtiei la torsiune. 2. *(text.)* instrument pentru determinarea numărului de răsuciri pe o anumită lungime de fir. [pron. *-si-o-*. / < fr. *torsiomètre*]

TORSIONÁ *vb. I. tr.* a răsuci, a prelucra un material prin răsucire. [pron. *-si-o-*. / cf. engl. *torsion*]

TORSIONÁR, -Ă *adj.* v. t o r ț i o n a r.

TORSIONÁRE *s. f.* acțiunea de a torsiona; torsiune. ● prelucrare a materialelor prin răsucire. [< *torsiona*]

TORSIÚNE *s. f.* 1. răsucire. ● *(text.)* indice care arată gradul de torsionare a unui semitort, exprimat prin numărul de răsuciturі pe unitatea de lungime. 2. *(mat.)* calitate caracteristică a curbelor (din spațiu). 3. scrintitură, luxație. [pron. *-si-u-*. / < fr. *torsion*, cf. lat. *torsio* < *torquere* — a răsuci]

TORȘÓN *s. n.* șomoiog, cîrpă (de praf, de vase etc.). [< fr. *torchon*]

TORT *s. n.* prăjitură mare (rotundă), preparată din mai multe straturi de aluat și umplută cu cremă, cu dulceață etc. [var. *tortă* s. f. / < germ. *Torte*, cf. it. *torta*]

TÓRTĂ *s. f.* v. t o r t.

TORTÍCOLIS *s. n. (med.)* reumatism localizat la mușchii cefei, care face ca mișcările gîtului să devină anevoioase și dureroase. [< fr. *torticolis*, cf. lat. *tortus* — răsucit, *collum* — gît]

TORTÍL, -Ă *adj. (liv.)* care se învîrtește în spirală. [cf. lat. *tortilis*, it. *tortile*]

TORTONIÁN *s. n. (geol.)* subetaj al celui de-al doilea etaj mediteranean al miocenului. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-ni-an*. / < fr. *tortonien*]

TORTUÓS, -OÁSĂ *adj. (franțuzism)* răsucit în spirală; cu curbe repezi. ● *(fig.)* întortocheat, penibil: încîlcit, greu. [pron. *-tu-os*. / < fr. *tortueux*, cf. lat. *tortuosus*]

TORTUOZITÁTE *s. f.* stare a ceea ce este tortuos: întortochere, răsucire. ● caracteristică a unor rețele de canale capilare din masa rocilor de a prezenta sinuozități și întortocheri. [pron. *-tu-o-*. / cf. fr. *tortuosité*]

TORTURÁ *vb. I. tr.* a supune la torturi ; a chinui, a schingiui. ● *(fig.)* a supune pe cineva la chinuri morale ; a frămînta, a neliniști. ● *(fig.)* a forța, a stîlci (limba, stilul etc.). [cf. fr. *torturer*, it. *torturare*]

TORTURÁNT, -Ă *adj.* chinuitor. [cf. fr. *torturant*]

TORTURÁRE *s. f.* acțiunea de a tortura și rezultatul ei ; chinuire ; tortură. [< *tortura*]

TORTÚRĂ *s. f.* suferință fizică ; chin, caznă. ● *(fig.)* suferință morală ; chin. [pl. *-ri*. / cf. fr. *torture*, it., lat. *tortura*]

TÓRȚĂ *s. f.* 1. facă, făclie. 2. *(fiz.)* tip de descărcare electrică asemănătoare unei flăcări, care apare pe conductoarele de înaltă frecvență. [pl. *-țe*. / cf. fr. *torche*, it. *torcia*]

TORȚIONÁR, -Ă *adj. (liv.)* care servește pentru tortură ; chinuitor. // *s. m.* persoană care aplică, execută tortura ; călău, gîde. [pron. *-ți-o-*. var. *torsionar, -ă* adj. / < fr. *tortionnaire*, cf. lat. *tortionarius* < *tortio* — tortură]

TÓRY *s. m. invar. (ist.)* membru al partidului conservator din Anglia. [< engl. *tory*]

TOSCÁN, -Ă *adj.* din Toscana. ○ *ordin* ~ = ordin arhitectural roman imitat după ordinul doric, caracterizat printr-o mare simplitate, cu aspect de robustețe puțin greoaie. [< it. *toscana*, fr. *toscan*, cf. *Toscana*, regiune în Italia centrală]

TOTÁL, -Ă *adj.* care cuprinde totul ; întreg, complet. ● *(fig.)* deplin, desăvîrșit. // *s. n.* 1. *(mat.)* rezultatul unei adunări ; sumă. ◎ cantitate întreagă. 2. totalitate, ansamblu. [cf. fr. *total*, lat. *totalis*]

TOTALITÁR, -Ă *adj. (despre state, regimuri politice)* care aplică sau preconizează dictatura unei minorități, majoritatea populației fiind lipsită de drepturi și de libertăți. [cf. fr. *totalitaire*]

TOTALITARÍSM *s. n.* regim sau concepție politică totalitară. [cf. fr. *totalitarisme*]

TOTALITÁTE *s. f.* cantitate totală. ● total, întreg, ansamblu. [cf. fr. *totalité*]

TOTALIZÁ *vb. I. tr.* 1. a calcula suma totală a ceva, a face totalul, a aduna. ● a însuma. 2. a generaliza, a sintetiza. [< fr. *totaliser*]

TOTALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a totaliza și rezultatul ei : însumare, adunare ; generalizare. [< *totaliza*]

TOTALIZÁTOR, -OÁRE *adj.* care dă totalul rezultatelor parțiale ale mai multor operații. // *s. n.* aparat care servește să totalizeze mecanic mai multe numere. [cf. fr. *totalisateur*]

TOTALMÉNTE *adv.* cu desăvîrșire, în mod complet, cu totul, în întregime. [cf. fr. *totalement*, it. *totalmente*]

TOTÉM *s. n.* 1. animal, plantă sau obiect considerat la unele populații primitive ca obiect de cult și socotit uneori ca strămoșul populației respective. 2. imagine, reprezentată de obicei sculptural a unui totem (1). [pl. *-muri*, (s. m.) *-mi*. / < fr. *totem* < cuv. indian]

TOTÉMIC, -Ă *adj.* referitor la un totem. [cf. fr. *totémique*]

TOTEMÍSM *s. n.* credință bazată pe cultul totemurilor. [cf. fr. *totémisme*]

TOT-TERÉN *adj. invar. (despre un vehicul sau o mașină)* capabil a circula și pe teren accidentat. [cf. fr. *tout-terrain*]

TOX- v. t o x i c.

TOXALBUMÍNĂ *s. f.* substanță toxică asemănătoare cu albuminele ; albumină toxică. [< fr. *toxalbumine*]

TOXÁRH *s. n. (ant.)* comandant al unei trupe de ostași înarmați cu arcuri, care apărau orașele de jafuri și recoltele de distrugere. [< gr. *toxarches*]

TOXEMÍE *s. f.* răspîndire a unei toxine, prin singe, în tot corpul. [gen. *-iei*. / < fr. *toxémie*, cf. gr. *toxikon* — otravă, *haima* — sînge]

TOXI- v. t o x i c.

TÓXIC, -Ă *adj. (despre substanțe)* care produce intoxicare, otrăvire ; otrăvitor. // *s. n.* otravă. // (și în forma *tox-, toxi-, toxico-*) element prim și secund de compunere savantă cu semnificația „otrăvitor", „care are toxine", „(referitor la) toxine". [cf. fr. *toxique*, it. *toxico*, lat. *toxicum*, gr. *toxikon* — otravă]

TOXICITÁTE *s. f.* proprietate a unei substanțe, a unui mediu etc. de a fi toxic. [cf. fr. *toxicité*]

TOXICO- v. t o x i c.

TOXICODERMÍE *s. f.* toxidermie. [gen. *-iei*. / < fr. *toxicodermie*]

TOXICOFOBÍE *s. f.* teamă patologică de otrăviri ; toxofobie. [gen. *-iei*. / < fr. *toxicophobie*, cf. gr. *toxikon* — otravă, *phobos* — teamă]

TOXICOFÓR, -Ă *adj. (despre viețuitoare)* care conține substanțe toxice (pentru om). [< fr. *toxicophore*, cf. gr. *toxikon* — otravă, *phoros* — purtător]

TOXICOGÉN, -Ă *adj.* care produce o substanță toxică ; toxigen. [< fr. *toxicogène*, cf. gr. *toxicon* — otravă, *gennan* — a produce]

TOXICOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în toxicologie. [< fr. *toxicologue*]

TOXICOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la toxicologie. [< fr. *toxicologique*]

TOXICOLOGÍE *s. f.* ramură a medicinei care studiază otrăvurile și acțiunea lor asupra organismului. [gen. *-iei*. / < fr. *toxicologie*, cf. gr. *toxicon* — otravă, *logos* — studiu]

TOXICOMÁN, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de toxicomanie. [< fr. *toxicomane*]

TOXICOMANÍE *s. f.* obișnuință morbidă de a consuma anumite substanțe toxice, ca opiu, hașiș, cocaină etc. [gen. *-iei*. / < fr. *toxicomanie*, cf. gr. *toxikon* — otravă, *mania* — nebunie]

TOXICÓZĂ *s. f.* tulburare gravă de nutriție la sugari, care se manifestă prin diree, vomă etc. [< fr. *toxicose*]

TOXIDERMÍE *s. f. (med.)* erupție pe piele, datorită acțiunii unei substanțe toxice ; toxicodermie. [gen. *-iei*. / < fr. *toxidermie*, cf. gr. *toxikon* — otravă, *derma* — piele]

TOXIGÉN, -Ă *adj.* toxicogen. [< fr. *toxigène*, germ. *toxigen*]

TOXIINFÉCȚIE *s. f.* boală cu manifestări toxice datorată acțiunii asupra organismului a unor toxine secretate de microbi. ○ ~ *alimentară* = boală cauzată de diferiți agenți microbieni care, fie direct, fie prin toxinele pe care le secretă, îmbolnăvesc tubul digestiv. [pron. *-xi-in-*. gen. *-iei*. / < fr. *toxi-infection*]

TOXIINFECȚIÓS, -OÁSĂ *adj.* referitor la toxiinfecție, de toxiinfecție. [cf. fr. *toxi-infectieux*]

TOXÍNĂ *s. f.* substanță otrăvitoare cu acțiune toxică produsă de bacterii, de paraziți și de unele ciuperci ; otravă. [< fr. *toxine*]

TOXINEMÍE *s. f. (med.)* denumire generală a intoxicațiilor cu produse microbiene, fără trecerea microbilor în circulația sanguină. [gen. *-iei*. / < fr. *toxinhémie*]

TOXINOTERAPÍE *s. f. (med.)* toxiterapie. [gen. *-iei.* / < fr. *toxinothérapie*]

TOXITERAPÍE *s. f. (med.)* tratament cu ajutorul unor toxine ; toxinoterapie. [gen. *-iei.* / < fr. *toxithérapie*]

TOXOFOBÍE *s. f.* toxicofobie. [gen. *-iei.* / < fr. *toxophobie*]

TOXOPLÁSMĂ *s. f. (zool.)* protozoar parazit unicelular, fără pigment, care se întîlneşte în leucocitele vertebratelor şi uneori în hematii. [< fr. *toxoplasme*]

TOXOPLASMÓZĂ *s. f.* boală produsă de toxoplasmă, care are o evoluţie variabilă. [< fr. *toxoplasmose*]

TRABÉCULĂ *s. f. (anat.)* formaţie fibroasă musculară avînd rol de legătură sau de delimitare. [< fr. *trabécule*, cf. lat. *trabecula* — birnă mică]

TRABÚC *s. n.* ţigară de foi. [< germ. *Trabuko*, cf. sp. *trabuco*]

TRAC *s. n.* emoţie de care sînt cuprinse unele persoane (mai ales actorii) înainte de a apărea în faţa publicului. [< fr. *trac*]

TRACASÁ *vb. I. tr. (franţuzism)* a plictisi, a sîcîi, a supăra pe cineva. [< fr. *tracasser*]

TRACASÁNT, -Ă *adj.* care tracasează. [cf. fr. *tracassant*]

TRACASÁRE *s. f.* acţiunea de a tracasa şi rezultatul ei. [< *tracasa*]

TRACHEO- v. t r a h e e.

TRACHINÍDE *s. n. pl.* familie de peşti teleosteeni avînd ca tip dracul-de-mare, dragonul ; *(la sg.)* peşte din această familie. [< lat. *trachinidae*]

TRACOLOGÍE *s. f.* disciplină care se ocupă cu studiul culturii şi civilizaţiei tracilor. [gen. *-iei.* / < fr. *thracologie*]

TRACT *s. n.* **1.** foaie sau broşură de propagandă. **2.** v. t r a c t u s. [< fr., engl. *tract*]

TRACTÁ *vb. I. tr.* a exercita o forţă de tracţiune asupra unui vehicul ; a trage. [p. i. *-tez.* / < *tractat*, după fr. *traction, tracteur* < lat. *tractio* < *trahere* — a trage]

TRACTÁRE *s. f.* acţiunea de a tracta şi rezultatul ei ; tracţiune. [< *tracta*]

TRACTÁT, -Ă *adj.* tras (de un tractor sau alt vehicul). [cf. fr. *tracté*]

TRACTÓR *s. n.* **1.** vehicul automotor cu mare putere de tracţiune, folosit în agricultură şi în industrie pentru a remorca sau a pune în acţiune diverse unelte, maşini sau vehicule. **2.** *~ de sudare* = instalaţie formată dintr-un cărucior autopropulsat, care se foloseşte la sudura automată pe lungimi mari. [< fr. *tracteur*]

TRACTORÍST, -Ă *s. m. f.* conducător, mecanic de tractor. [cf. rus. *traktorist*, fr. *tractoriste*]

TRACTOTOMÍE *s. f. (med.)* secţionare chirurgicală a unui tract de fibre nervoase. [gen. *-iei.* / < fr. *tractotomie*]

TRACTRÍCE *s. f. (mat.)* curbă plană avînd proprietatea că, în fiecare punct al ei, segmentul de tangentă, cuprins între punctul de tangenţă şi intersecţia tangentei cu o dreaptă fixă, are lungimea constantă. [< germ. *Traktrix*, cf. lat. *tractare* — a trage]

TRÁCTUS *s. n. (anat.)* ansamblu de fibre sau de organe care sînt dispuse în serie. [var. *tract* s. n. / < fr., lat. *tractus*]

TRACŢIÚNE *s. f.* **1.** deplasare a unui vehicul cu ajutorul unei forţe aplicate la partea lui dinainte ; forţă care pune în mişcare un vehicul. **2.** *(impr.)* solicitarea la întindere a unui corp. [pron. *-ţi-u-.* / cf. fr. *traction*, lat. *tractio* < *trahere* — a trage]

TRADESCÁNŢIA *s. f.* plantă decorativă de apartament, cu frunze policrome, originară din America. [pron. *-ţi-a-.* / < fr. *tradescantia*]

TRADE-UNIÓN *s. n.* organizaţie sindicală în Anglia. [pron. *-ni-on.* pl. *-nuri.* / < fr. *trade-union*]

TRADE-UNIONÍSM *s. n.* curent oportunist în mişcarea muncitorească, formă a ideologiei reformiste, potrivit căreia lupta clasei muncitoare trebuie să se rezume la revendicări economice. [pron. *-ni-o-.* / < fr. *trade-unionisme*]

TRADE-UNIONÍST, -Ă *adj.* referitor la trade-unionism. // *s. m. f.* membru al trade-union-ului. [pron. *-ni-o-.* / < fr. *trade-unioniste*]

TRADÍŢIE *s. f.* ansamblu de obiceiuri, credinţe, cunoştinţe, datini etc. moştenite şi transmise din generaţie în generaţie, constituind o trăsătură specifică a unui popor sau a unui grup social. [gen. *-iei.* / cf. fr. *tradition*, it. *tradizione*, lat. *traditio*]

TRADIŢIONÁL, -Ă *adj.* păstrat, transmis prin tradiţie ; care ţine de tradiţie ; obişnuit. [pron. *-ţi-o-.* / cf. fr. *traditionnel*, it. *tradizionale*]

TRADIŢIONALÍSM *s. n.* orientare social-politică şi culturală îndreptată spre considerarea nediferenţiată, neritică a valorilor tradiţiei ; ataşament (exagerat) faţă de tradiţie. ● *(în mişcarea culturală şi literară)* tendinţă excesivă spre folclor şi istorie, spre primitivism şi respingerea ideii de civilizaţie. [pron. *-ţi-o-.* / < fr. *traditionalisme*]

TRADIŢIONALÍST, -Ă *adj. (adesea s.)* care respectă tradiţia ; conservator ; adept al tradiţionalismului. [pron. *-ţi-o-.* / cf. fr. *traditionaliste*]

TRADUCĂTÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care traduce un text dintr-o limbă în alta. [< *traduce* + *-(ă)tor*, după fr. *traducteur*]

TRADÚCE *vb. III. tr.* **1.** a transpune dintr-o limbă în alta ; a tălmăci. ● *(spec.)* a restabili un text telegrafic pe baza semnalelor recepţionate. **2.** *(fig.)* a reda, a reprezenta (prin artă). **3.** a înfăptui, a pune în practică. ● *refl.* a se manifesta. **4.** *(tehn.)* a transforma o mărime de o anumită natură într-o mărime de o altă natură. **5.** *(jur.) a ~ (pe cineva) în faţa justiţiei* = a aduce (pe cineva) înaintea unei instanţe judecătoreşti. [p. i. *tradúc.* / < lat. *traducere*, cf. fr. *traduire*, it. *tradurre*]

TRADÚCERE *s. f.* acţiunea de a traduce şi rezultatul ei ; *(concr.)* scriere cuprinzînd o transpunere dintr-o limbă în alta. ● interpretare. [< *traduce*]

TRADUCTÍBIL, -Ă *adj.* care poate fi tradus. ● care poate fi redat, explicat, interpretat. [cf. it. *traducibile*]

TRADUCTÓR *s. n.* **1.** element al unui sistem cu reglare automată care transformă în semnal unificat o mărime pe care este construit să o măsoare. **2.** aparat folosit în telegrafie pentru a traduce combinaţiile de semnale electrice elementare primite în caracterele tipografice corespunzătoare. [cf. fr. *traducteur*]

TRÁFĂ *s. f. (germanism)* transformator de curent electric. [< germ. *Trafo*]

TRAFÍC *s. n.* **1.** transport de mărfuri sau de persoane raportat la o anumită cale de comunicaţie şi la un interval de timp dat. **2.** activitate economică avînd drept scop schimbul de mărfuri şi de alte valori. ● comerţ ilicit. *O ~ de influenţă* = negociere a trecerii de care se bucură cineva pe lîngă o persoană influentă, făcută în scopul unui

cîștig personal ilicit. [< fr. *trafic*, cf. it. *traffico*]

TRAFICÁ *vb. I. intr.* a face trafic (în special cu o marfă ilicită). [< fr. *trafiquer*, cf. it. *trafficare*]

TRAFICÁNT, -Ă *s. m. f.* cel care face un comerț ilicit ; *(p. ext.)* afacerist. [cf. fr. *trafiquant*]

TRAFORÁ *vb. I. tr.* a face lucrări de traforaj. [< it. *traforare*]

TRAFORÁJ *s. n.* decupare de piese sau de figuri artistice dintr-o placă subțire de lemn, cu o pînză de ferăstrău foarte îngustă și subțire ; traforare. ● uneltele folosite pentru traforare. ● piesă traforată. [< *trafora*]

TRAFORÁRE *s. f.* acțiunea de a trafora și rezultatul ei. [< *trafora*]

TRAFORATÓR *s. n.* mașină de perforat ; perforator. // *s. m.* perforator. [cf. it. *traforatore*]

TRAFORÉTĂ *s. f.* șablon de trasare folosit în confecții, la croit. [< it. *traforetto*]

TRAFÓRURI *s. n. pl. (constr.)* zidărie cu goluri pentru ventilarea naturală. [< *trafora*]

TRAGACÁNT *s. m.* plantă decorativă și furajeră din Asia, care produce o rășină asemănătoare cu cauciucul. // *s. n.* gumă folosită ca liant pentru pilule, tablete, dulciuri etc. [< fr. *tragacantha*]

TRAGEDIÁN, -Ă *s. m. f.* actor de tragedie. [pron. *-di-an.* / cf. fr. *tragédien*]

TRAGEDÍE *s. f.* 1. operă dramatică a cărei acțiune prezintă personaje în luptă cu viața și cu pasiunile omenești, avînd de obicei un deznodămînt fatal, trist, care stîrnește sentimente de milă și durere. 2. *(fig.)* întîmplare zguduitoare, funestă, catastrofă. ● zbucium, suferință. [gen. *-iei.* / < lat. *tragedia*, gr. *tragodia* < *tragos* — țap, *ode* — cîntec, cf. fr. *tragédie*, it. *tragedia*]

TRAGI- v. t r a g i c.

TRÁGIC, -Ă *adj.* 1. referitor la tragedie, cu caracter de tragedie. 2. *(fig.)* zguduitor, jalnic, funest. O *a o lua în* ~ = a acorda unei întîmplări (neplăcute) o gravitate exagerată. // *s. n.* categorie estetică desemnînd pieirea unor valori umane care nu și-au epuizat încă resursele potențiale. // *s. m.* autor de tragedii. // (și în forma *tragi-*, *tragico-*) element prim și secund de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) tragedie", „de tragedie", „funest", „fatal". [cf. fr. *tragique*, it. *tragico*]

TRAGICO- v. t r a g i c.

TRAGICOMEDÍE *s. f.* 1. operă dramatică în care elementele tragice sînt îmbinate cu cele comice, avînd însă un deznodămînt fericit. 2. *(fig.)* întîmplare care prezintă un amestec de elemente serioase și hazlii. [gen. *-iei.* / cf. fr. *tragi-comédie*, it. *tragicommedia*, lat. *tragicomoedia*]

TRAGICÓMIC, -Ă *adj.* referitor la tragicomedie, cu caracter de tragicomedie. // *s. n.* categorie estetică care desemnează existența simultană a tragicului și a comicului. [cf. fr. *tragi-comique*]

TRAGÍSM *s. n.* caracter grav, tragic. [pl. *-me.* / < *trag(ic)* + *-ism*, cf. rus. *tragizm*]

TRAHEÁL, -Ă *adj.* referitor la trahee, al traheii ; trahean. [pron. *-he-al.* / < fr. *trachéal*]

TRAHEÁN, -Ă *adj. (rar)* traheal. [pron. *-he-an.* / < fr. *trachéen*]

TRAHÉE *s. f.* 1. tub format din inele cartilaginoase, care leagă laringele de bronhii și prin care circulă aerul necesar respirației. 2. fiecare dintre tubulețele subțiri care formează aparatul respirator al insectelor. 3. vas prin care circulă seva la plantele lemnoase. // (și în forma *tracheo-*, *traheo-*, pron. *-he-o-*) element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) trahee (1)", „al traheii (1)". [pron. *-he-e.* / cf. fr. *trachée*, gr. *tracheia*]

TRAHEÍDĂ *s. f. (bot.)* vas lemnos unicelular, prin care circulă seva brută. [pron. *-he-i-.* / < fr. *trachéide*, cf. gr. *trachys* — aspru, *eidos* — formă]

TRAHEÍTĂ *s. f.* inflamație a mucoasei traheii. [pron. *-he-i-.* / < fr. *trachéite*]

TRAHEO- v. t r a h e e.

TRAHEOBACTERIÓZĂ *s. f.* boală a plantelor, provocată de unele bacterii care trăiesc în vasele conducătoare, împiedicînd circulația apei. [< fr. *trachéobactériose*]

TRAHEOBRONȘÍTĂ *s. f.* afecțiune a căilor respiratorii care interesează traheea și bronhiile, manifestată prin tuse, cu sau fără expectorație. [< fr. *trachéobronchite*]

TRAHEOCÉL *s. m. (med.)* tumoare gazoasă a gîtului. [< fr. *trachéocèle*]

TRAHEOMALACÍE *s. f. (med.)* degenerescență a cartilajelor traheale. [gen. *-iei.* / < fr. *trachéomalacie*]

TRAHEOMICÓZĂ *s. f.* boală a plantelor, cauzată de unele ciuperci, care astupă vasele conducătoare, provocînd vestejiri totale. [< fr. *trachéomycose*]

TRAHEOSCÓP *s. n.* instrument pentru examinarea traheii. [< fr. *trachéoscope*]

TRAHEOSCOPÍE *s. f.* examen endoscopic al traheii. [pron. *-he-o-*. gen. *-iei.* / < fr. *trachéoscopie*]

TRAHEOSTOMÍE *s. f. (med.)* deschidere a traheii pentru a permite respirația directă prin trahee. [gen. *-iei.* / < fr. *trachéostomie*]

TRAHEOTOMÍE *s. f. (med.)* intervenție chirurgicală constînd în deschiderea traheii. [pron. *-he-o-*. gen. *-iei.* / < fr. *trachéotomie*, cf. gr. *tracheia* — trahee, *tome* — tăietură]

TRAHÍT *s. n.* rocă vulcanică de formație recentă, avînd compoziția sienitului. [< fr. *trachyte*]

TRAHÓM *s. n.* boală de ochi manifestată prin granulații cenușii, rotunde, pe fața internă a pleoapelor ; conjunctivită granuloasă. [pl. *-oame.* var. *trahomă* s. f. / < fr. *trachome*]

TRAHOMATÓS, -OÁSĂ *adj., s. m. f.* (suferind) de trahom. [< fr. *trachomateux*]

TRAHÓMĂ *s. f.* v. t r a h o m.

TRAIÉCT *s. n.* distanță de străbătut între două puncte determinate ; traseu, parcurs. [pron. *tra-iect.* pl. *-te*, *-turi.* / < lat. *traiectus*, cf. fr. *trajet*, germ. *Trajekt*]

TRAIECTÓRIE *s. f.* drumul descris în spațiu de un corp în mișcare. ● reprezentare grafică a acestui drum. [pron. *tra-iec-to-ri-e.* gen. *-iei.* / cf. fr. *trajectoire*, după *traiect*]

TRÁILĂ *s. f.* pod plutitor care alunecă de-a lungul unui cablu. [pron. *trai-lă.* / < fr. *traille*]

TRÁILER *s. n.* 1. remorcă alcătuită dintr-o platformă joasă și solidă, sprijinită în spate pe un tren dublu de roți, iar în față pe vehiculul motor, folosită pentru transportul pe șosele sau în porturi a coletelor și pieselor grele. 2. *(mar.)* bac (pe cablu) ; pod plutitor. [var. *treiler* s. n. / < engl. *trailer*, cf. fr. *traille*]

TRÁINĂ *s. f.* parîmă cu capetele fixate pe două corpuri plutitoare, care este tîrîtă pe fundul apei pentru a agăța un corp scufundat sau a-i determina poziția. [cf. fr. *traîne*]

TRĂINER *s. n. (sport)* antrenor. [pron. *trei-năr.* / < engl. *trainer*]

TRĂMĂ *s. f.* 1. fir de mătase, obținut prin răsucirea a cel puțin două fire care nu au mai fost răsucite și întrebuințat ca bătătură. 2. subiectul propriu-zis al unei opere literare, al unei piese de teatru sau al unui film; acțiunea, intriga, canavaua pe care se țes evenimentele operei respective. 3. *(fig.)* intrigă, uneltire, complot. [< fr. *trame*, it., lat. *trama*]

TRAMBALÁ *vb. I. refl., tr. (fam.)* a (se) muta, a (se) deplasa dintr-o parte în alta (fără rost). [după fr. *trimbaler*]

TRAMBALÁRE *s. f. (fam.)* acțiunea de a (se) trambala. [< *trambala*]

TRAMBULÍNĂ *s. f.* instalație specială pentru sărituri în apă, cu schiurile etc. [< germ. *Trampoline*, cf. it. *trampolino*].

TRAMCÁR *s. n.* vehicul tras de cai, folosit în trecut pentru transportul în comun, în orașe. [< engl. *tram-car*]

TRAMÍNER *s. n.* viță de vie originară din Germania. ● vin obținut din strugurii acestei viți. [< germ. *Traminer*]

TRAMONTÁNĂ *s. f.* vînt rece și violent care suflă dinspre Alpi spre Mediterana. [< it. *tramontana*]

TRAMP *s. n.* navă de comerț care navighează din port în port pentru a fi închiriată. [pl. *-pe, -puri.* / < engl. *tramp*]

TRAMPÁ *vb. I. tr.* 1. a stropi (abundent) cu un lichid; a îmbiba cu un lichid. ● a însiropa un tort. 2. *(tehn.)* a înmuia (ceva) scufundîndu-l într-un lichid. [< fr. *tremper*]

TRAMPÁRE *s. f.* acțiunea de a trampa. ● operație de aplicare a pastei inflamabile pe betele de chibrit. [< *trampa*]

TRÁMPING *s. n.* navigație fără itinerar, din port în port, a navelor de comerț în căutare de navlu. [< engl. *tramping*]

TRAMVÁI *s. n.* vehicul de transport în comun cu tracțiune electrică și care rulează pe șine metalice. [< fr., engl. *tramway*, cf. engl. *tram* — șină plată, *way* — drum]

TRAMVAÍST *s. m.* lucrător la tramvaie; *(spec.)* manipulant. [pron. *-va-ist.* / < *tramvai* + *-ist*]

TRANCHÉT *s. m.* bucată de lemn care împiedică lovirea unei nave acostate de o altă navă sau de chei. [< fr. *tranchet*]

TRANCHILIZÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) liniști, a (se) calma, a (se) potoli. [< fr. *tranquilliser*]

TRANCHILIZÁNT, -Ă *adj., s. n.* (medicament) cu acțiune deconectantă, reducînd starea de tensiune psihică, anxietatea, fără a produce somn: calmant. [< fr. *tranquillisant*]

TRANS- element prim de compunere savantă cu semnificația „dincolo (de)", „peste". [var. *tranz-.* / < fr. *trans-*, cf. lat. *trans* — peste]

TRANSAFRICÁN, -Ă *adj.* care traversează Africa. [cf. fr. *transafricain*]

TRANSALPÍN, -Ă *adj.* aflat dincolo de Alpi. [cf. fr. *transalpin*]

TRANSAMERICÁN, -Ă *adj.* care traversează America. [cf. fr. *transaméricain*]

TRANSASIÁTIC, -Ă *adj.* care traversează Asia. [< *trans-* + *asiatic*]

TRANSATLÁNTIC, -Ă *adj.* care străbate Oceanul Atlantic. ● aflat peste Oceanul Atlantic. // *s. n.* navă mare de pasageri care traversează Oceanul Atlantic. [cf. fr. *transatlantique*]

TRÁNSĂ *s. f.* stare de pierdere a voinței în care se află o persoană supusă hipnozei. [< fr. *transe*]

TRANSBÓRD *s. n. (liv.)* transbordare. [cf. it. *trasbordo*]

TRANSBORDÁ *vb. I. tr.* a trece (călători, mărfuri etc.) dintr-un vehicul în altul. ● a trece cu un transbordor un vehicul terestru de pe calea lui pe altă cale cu care nu are legătură directă. [< fr. *transborder*]

TRANSBORDÁRE *s. f.* acțiunea de a transborda și rezultatul ei; transbord. [< *transborda*]

TRANSBORDÓR *s. n.* 1. platformă deplasabilă pe șine, care servește la mutarea vehiculelor feroviare de pe o linie pe alta. 2. navă care servește la transbordare. // *adj. nod* ~ = platformă suspendată, prin cabluri, servind la trecerea peste un curs de apă. [cf. fr. *transbordeur*]

TRANSCALCULÁRE *s. f.* calculul coordonatelor rectangulare ale punctelor de pe teren, prin trecerea de la un sistem de coordonate la un alt sistem. [< *trans-* + *calculare*]

TRANSCARPÁTIC, -Ă *adj.* transcarpatin. [< *trans-* + *carpatic*]

TRANSCARPÁTIN, -Ă *adj.* situat dincolo de Carpați; de peste Carpați; transcarpatic. [cf. fr. *transcarpatin*]

TRANSCAUCAZIÁN, -Ă *adj.* care se află la sud de munții Caucaz. [pron. *-ca-u-ca-zi-an.* / cf. fr. *transcaucasien*]

TRANSCÉNDE *vb. III. tr.* 1. *(liv.)* a trece dincolo (de un anumit punct, de ceva etc.), a trece peste, a păși peste, dincolo. 2. *(fil.)* a depăși limita cunoașterii experimentale, a realității perceptibile. [< lat. *transcendere*, cf. it. *transcedere*]

TRANSCENDÉNT, -Ă *adj.* 1. *(fil.)* care se află dincolo de orice domeniu dat, de lumea materială. 2. *(în filozofia idealistă a lui Kant:* op. i m a n e n t) care se află dincolo de limitele cunoașterii experimentale; inaccesibil cunoașterii bazate pe experiență, care întrece limitele realității. 3. *(mat.; despre numere)* care nu este soluția unei ecuații algebrice cu coeficienți raționali. [cf. fr. *transcendant*]

TRANSCENDENTÁL, -Ă *adj.* 1. *(în filozofia scolastică)* referitor la atributele care depășesc categoriile lui Aristotel prin caracterul lor general valabil pentru oricare existență. 2. *(în filozofia idealistă a lui Kant)* referitor la formele apriorice ale cunoașterii, care premerge experiența și o condiționează. 3. *(liv.)* superior normelor sau rațiunii umane; care este deasupra lumii reale. [cf. fr. *transcendantal*]

TRANSCENDENTALÍSM *s. n.* 1. doctrină filozofică idealistă, întemeiată de Kant, care se bazează pe ideea că formele apriorice ale conștiinței ar preceda experiența și ar constitui condițiile existenței ei. 2. școală filozofică americană, inițiată de R. W. Emerson (1836) și caracterizată printr-un misticism panteist, care critică de pe poziții romantice capitalismul, propunînd rezolvarea problemelor sociale prin autoperfecționarea morală. [cf. fr. *transcendantalisme*]

TRANSCENDENTALÍST, -Ă *adj.* referitor la transcendentalism. // *s. m. f.* adept al transcendentalismului. [cf. fr. *transcendantaliste*]

TRANSCENDENTALITÁTE *s. f. (rar)* caracter transcendental. [< *transcendental* + *-itate*]

TRANSCENDENTALIZÁ *vb. I. tr.* a da, a atribui un caracter transcendental. [< *transcendental* + *-iza*]

TRANSCENDENTÍSM *s. n.* nume generic dat doctrinelor filozofice care admit transcendența divină. [cf. fr. *transcendantisme*, it. *trascedentismo*]

TRANSCENDÉNȚĂ *s. f.* calitatea unui lucru de a fi transcendent (1) ; calitatea gîndirii de a elabora concepte transcendentale (1). [cf. fr. *transcendance*, lat. *transcendentia* < *transcendere* — a trece peste]

TRANSCONDUCTÁNȚĂ *s. f. (fiz.)* conductanță de trecere a energiei de la un generator la un receptor. [< fr. *transconductance*]

TRANSCONTINENTÁL, -Ă *adj.* care traversează un continent. [cf. fr. *transcontinental*]

TRANSCRÍE *vb. III. tr.* 1. a face o copie scrisă, a copia. ● a prelucra o bucată muzicală scrisă pentru un anumit instrument sau pentru o anumită voce astfel încît să poată fi cîntată de un alt instrument sau de o altă voce. 2. a copia un act într-un registru public special. [p. i. *-scriu*, 4 *-scriem*, 5 *-scrieți*, ger. *-scriind*. / cf. fr. *transcrire*, lat. *transcribere*, după *scrie*]

TRANSCRÍERE *s. f.* acțiunea de a transcrie și rezultatul ei. O ~ *fonetică* = notare a pronunțării unei limbi, a unui dialect sau a unui grai cu ajutorul unui alfabet fonetic. ● transcripție. [pron. *-scri-e-*. / < *transcrie*]

TRANSCRÍPȚIE *s. f.* 1. copie. 2. formalitate prescrisă de lege, constînd în copierea unui act juridic într-un registru public special. [gen. *-iei*. var. *transcripțiune* s. f. / cf. fr. *transcription*, lat. *transcriptio*]

TRANSCRIPȚIÚNE *s. f.* v. transcripție.

TRANSCRISTALIZÁRE *s. f.* întrepătrundere a cristalelor în timpul solidificării unui metal sau aliaj. [cf. germ. *Transkristallisation*]

TRANSCURÉNȚĂ *s. f. (med.)* complicație care apare pe neașteptate în cursul unei boli. [et. incertă]

TRANSDANUBIÁN, -Ă *adj.* care este așezat sau locuiește dincolo de Dunăre. [pron. *-bi-an*. / cf. fr. *transdanubien*]

TRANSDÚCE *vb. III. tr. (liv. ; fig.)* a transforma o mărime fizică în alta (o forță într-o tensiune electrică, energie electrică în energie sonoră etc.). [< *trans-* + *duce*, după it. *trasdurre*]

TRANSDUCTÍV, -Ă *adj. (liv.)* care transformă ceva în altceva (asemănător) ; *(spec.; fiz.)* care transformă o mărime în alta. O *(log.) raționament* ~ = raționament în care se trece de la adevăruri cu un anumit grad de generalitate spre adevăruri cu același grad de generalitate. [< fr. *transductif*]

TRANSDUCTÓR *s. n. (electr.)* dispozitiv care permite transformarea unei mărimi fizice ; transformator de energie acustică în energie electrică etc. ● *(telec.)* amplificator magnetic. [< fr. *transducteur*]

TRANSDÚCȚIE *s. f. (biol.)* transfer de material genetic interbacterian, purtătoare ale acestuia fiind bacteriofagele. [< fr. *transduction*, it. *trasduzione*]

TRÁNSEAT *s. n. (liv.)* expresie de concesiune cu semnificația „fie !", „să trecem peste...". [pron. *-se-at*. / < lat., it., fr. *transeat*, conj. de la lat. *transire*]

TRANSÉPT *s. n.* galerie transversală care separă corul de nava unei biserici, formînd cu aceasta brațele crucii în plan orizontal. ● încăpere care intersectează ortogonal o încăpere mai importantă. [< fr. engl. *transept*]

TRANSFÉR *s. n.* 1. transferare. ● transmitere a unui drept de proprietate sau a unor obligații de la o persoană la alta, respectînd anumite formalități. 2. *(psih.)* mutare a încărcăturii, a sarcinii afective de la un obiect la altul. 3. *(tehn.)* trecere a energiei de la un generator la un receptor. ● trecere a unui radical, ion, electron etc. de la o substanță chimică la alta. [pl. *-ruri*, *-re*. / < fr. *transfert*]

TRANSFERÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) muta dintr-o localitate în alta sau de la o instituție la alta, fără desfacerea contractului de muncă. ● *tr.* a transmite, a trece dintr-o stare sau dintr-o parte în alta (un lucru, un drept etc.). [p. i. *transfér*, 3, 6 *-ră*, conj. *-re*. / < fr. *transférer*, cf. lat. *transferre*]

TRANSFERÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi transferat. [cf. fr. *transferable*]

TRANSFERÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) transfera și rezultatul ei ; transfer. [< *transfera*]

TRANSFERCÁR *s. n. (tehn.)* vehicul pentru transportul rapid al lingourilor încălzite de la cuptoare la laminor. [cf. fr. *transfercar*, engl. *transfer-car*]

TRANSFIGURÁ *vb. I. tr., refl.* a(-și) schimba expresia, înfățișarea, starea de spirit. ● *tr.* a da (unui lucru, unei situații) altă înfățișare, alt aspect : *(p. ext.)* a denatura. [< fr. *transfigurer*, cf. lat. *transfigurare*]

TRANSFIGURÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) transfigura și rezultatul ei ; transfigurație. ● procedeu specific procesului de creație cu ajutorul căruia elementele realității exterioare, filtrate de viziunea imaginației și puterea de expresie a artistului, se transformă într-o realitate nouă, opera de artă. [< *transfigura*]

TRANSFIGURÁȚIE *s. f.* transfigurare. [gen. *-iei*. / cf. fr. *transfiguration*, lat. *transfiguratio*]

TRANSFILÁ *vb. I. tr. (mar.)* a lega, a prinde cu saule. [< fr. *transfiler*]

TRANSFILÁJ *s. n.* transfilare; firuială. [< *transfilage*]

TRANSFILÁRE *s. f.* acțiunea de a transfila și rezultatul ei ; transfilaj. [< *transfila*]

TRANSFINÍT, -Ă *adj. (mat. ; despre numere)* care exprimă cantitatea elementelor unui ansamblu infinit. [< fr. *transfini*]

TRANSFIXÍE *s. f. (med.)* procedeu de amputație constînd în străpungerea osului cu cuțitul de amputație și tăierea dinăuntru înafară a țesuturilor moi ; transpersare. [gen. *-iei*. var. *transfixiune* s. f. / < fr. *transfixion*]

TRANSFIXIÚNE *s. f.* v. transfixie.

TRANSFLUÉNȚĂ *s. f. (geol.)* trecere a ghețarilor dintr-o vale glaciară în alta. [pron. *-flu-en-*. / < fr. *transfluence*, cf. lat. *transfluens*]

TRANSFOCÁ *vb. I. intr.* a filma cu transfocatorul. [< *transfocator*]

TRANSFOCÁRE *s. f.* acțiunea de a transfoca și rezultatul ei. [< *transfoca*]

TRANSFOCATÓR *s. n. (cinem.)* obiectiv cu distanță focală variabilă continuu, cu ajutorul căruia se obține un efect de apropiere sau de depărtare de obiectivul filmat. [cf. rus. *transfokator*]

TRANSFORMÁ *vb. I. tr., refl.* a(-și) schimba forma; înfățișarea, a da sau a lua o altă formă ; a (se) preface, a (se) schimba. ●

(mat.) a construi un corespondent al unei figuri date sau al unei valori, schimbînd anumite elemente şi păstrînd altele. [p. i. *transfórm.* / < fr. *transformer*, cf. lat. *transformare*]

TRANSFORMÁBIL, -Ă *adj.* care se poate transforma. [cf. fr. *transformable*]

TRANSFORMABILITÁTE *s. f. (rar)* calitatea unui lucru de a putea fi transformat. [< *transformabil* + *-itate*]

TRANSFORMÁRE *s. f.* 1. acţiunea de a (se) transforma şi rezultatul ei ; transformaţie. ● lovitură la jocul de rugbi, acordată echipei care a reuşit o încercare. 2. *(mat.)* corespondenţă, aplicaţie, funcţie între două mulţimi de puncte. [< *transforma*]

TRANSFORMÁTOR, -OÁRE *adj.* care transformă, preface, schimbă ; înnoitor. // *s. n.* 1. aparat care transferă energia de la un sistem tehnic primar la unul secundar. ● aparat electric care transformă tensiunea unui curent alternativ fără a-i modifica frecvenţa. 2. aparat fotogrammetric care transformă unele imagini în altele. [pl. *-oare*, (s. m.) *-ori*. / cf. fr. *transformateur*]

TRANSFORMÁŢIE *s. f. (liv.)* transformare. [gen. *-iei*. var. *transformaţune* s. f. / < fr. *transformation*, lat. *transformatio*, rus. *transformatiia*]

TRANSFORMAŢIONÁL, -Ă *adj. (liv.)* referitor la transformări succesive. O *gramatică ~ă* = tip de gramatică bazată pe metode potrivit cărora se pot descoperi o serie de reguli care permit obţinerea tuturor sintagmelor posibile într-o limbă dintr-un limitat număr de structuri profunde, cu ajutorul unor transformări succesive. [pron. *-ţi-o-*. / cf. engl. *transformational*, fr. *transformationnel*, it. *transformazionale*]

TRANSFORMAŢIONALÍSM *s. n. (lingv.)* curent care preconizează şi susţine dezvoltarea concepţiei gramaticii transformaţionale. [pron. *-ţi-o-*. / cf. fr. *transformationnalisme*]

TRANSFORMAŢIÚNE *s. f.* v. transformaţie.

TRANSFORMÍSM *s. n.* concepţie biologică potrivit căreia numeroasele specii vegetale şi animale de astăzi provin, în urma unui îndelungat proces istoric natural, din cîteva specii, care au existat şi care se deosebesc de speciile actuale ; evoluţionism. [cf. fr. *transformisme*]

TRANSFORMÍST, -Ă *adj.* referitor la transformism, propriu transformismului. // *s. m. f.* adept al transformismului. [cf. fr. *transformiste*]

TRANSFÚG *s. m.* militar care dezertează, care trece la inamic ; *(p. ext.)* persoană care-şi părăseşte ţara, partidul etc. în mod ilegal. [cf. fr. *transfuge*, lat. *transuga*]

TRANSFUZÁ *vb. I. tr.* a face o transfuzie. [< fr. *transfuser*]

TRANSFÚZIE *s. f.* introducere în venele unui bolnav a unei cantităţi de sînge, de ser fiziologic, sau de plasmă sanguină. [gen. *-iei*. / < fr. *transfusion*, cf. lat. *trans* — dincolo, *fusio* — vărsare]

TRANSFUZÓR, -OÁRE *s. m. f.* persoană specializată în transfuzii. [cf. fr. *transfuseur*]

TRANSGRESÁ *vb. I. tr. (liv.)* a trece dincolo de o limită, a cotropi. [< fr. *transgresser*, cf. lat. *transgredior* — a trece dincolo]

TRANSGRESIÚNE *s. f.* invadare a uscatului de către apele mării. [cf. fr. *transgression*, lat. *transgressio* — trecere peste ceva]

TRANSGRESÍV, -Ă *adj.* care transgresează. [< fr. *transgressif*]

TRANSHUMÁNT, -Ă *adj. (despre o populaţie de păstori)* care practică transhumanţa. ● *(despre animale)* care este mutat dintr-un loc în altul, după anotimpuri. [< fr. *transhumant*]

TRANSHUMÁNŢĂ *s. f.* trecere periodică a păstorilor şi a turmelor de oi, vara de la şes la munte şi iarna de la munte la şes. [< fr. *transhumance*, cf. lat. *trans* — peste, *humus* — pămînt]

TRANSIÉNT, -Ă *adj.* v. tranzient.

TRANSIÉNŢĂ *s. f.* v. tranzienţă.

TRANSÍGE *vb. III. intr. (rar)* a aplana un conflict prin concesii reciproce, a ajunge la un compromis. [p. i. *transig.* / < fr. *transiger*, it. lat. *transigere*]

TRANSIGÉNT, -Ă *adj. (liv.)* care cedează uşor, care face concesii ; conciliant, împăciuitor. [< *transige*]

TRANSIGÉNŢĂ *s. f.* dispoziţia de a transige, de a ceda ; împăciuire, cedare. [< fr. *transigeance*]

TRANSILUMINÁRE *s. f.* examen medical constînd în luminarea prin transparenţă a anumitor părţi ale corpului cu ajutorul unei lămpi electrice. [după fr. *transillumination*]

TRANSISTÓR *s. n. m.* v. tranzistor.

TRANSISTORIZÁ *vb. I.* v. tranzistoriza.

TRANSISTORIZÁRE *s. f.* v. tranzistorizare.

TRANSISTORIZÁT, -Ă *adj.* v. tranzistorizat.

TRANSISTORMÉTRU *s. n.* v. tranzistormetru.

TRANSLÁ *vb. I. tr. (rar)* 1. a transpune dintr-o limbă într-alta. 2. a deplasa o figură plană sau un corp. [< *translator, translaţie*]

TRANSLATÍV, -Ă *adj.* cu caracter de translaţie. [< fr. *translatif*]

TRANSLATÓR, -OÁRE *s. m. f.* traducător oficial atasat unui for diplomatic, administrativ sau judecătoresc. // *s. n.* transformator electric care asigură adaptarea unui circuit de telecomunicaţie generator la un circuit receptor. [cf. fr. *translateur*, lat. *translator*]

TRANSLÁŢIE *s. f.* deplasare a unei figuri plane sau a unui corp astfel încît toate punctele acestora să se mişte de-a lungul unor drepte paralele, parcurgînd distanţe egale ● *(p. ext. ; rar)* deplasare. [gen. *-iei*. var. *translaţiune* s. f. / cf. fr. *translation*, lat *translatio*]

TRANSLAŢIÚNE *s. f.* v. translaţie.

TRANSLITERÁŢIE *s. f.* transcriere a unui text dintr-un alfabet în alt alfabet, redînd literele prin echivalentele lor, fără a se ţine seama de valoarea fonetică a semnelor. [gen. *-iei*. / cf. fr. *translitération*, lat. *transliteratio*]

TRANSLOCÁŢIE *s. f.* schimbare de aşezare, de loc. ● *(biol.)* mutaţie cromozomică realizată prin ruperea unui cromozom şi ataşarea unui fragment din acesta la un alt cromozom. [< fr. *translocation*]

TRANSLUCÍD, -Ă *adj. (despre un corp sau mediu)* care permite trecerea luminii, împiedicînd însă vederea clară prin el a unui obiect ; mat. [< fr. *translucide*, cf. lat. *translucidus*]

TRANSLUCIDITÁTE *s. f.* calitate a unor corpuri sau medii de a fi translucide. [cf. fr. *translucidité*]

TRANSLUNÁR, -Ă *adj.* de dincolo de Lună. [cf. germ. *translunarisch*]

TRANSMARÍN, -Ă *adj.* de dincolo de mare, (de) peste mare. [cf. it. *transmarino*, engl. *transmarine*, lat. *transmarinus*]

TRANSMEDITERANEÁN, -Ă *adj.* situat dincolo de Marea Mediterană. [pron. *-ne-an.* / cf. it. *transmediterraneo*]

TRANSMIGRÁȚIE *s. f.* *(în unele credințe religioase)* concepție potrivit căreia sufletul dintr-un corp ar trece, după moarte, în alt corp ; metempsihoză. [gen. *-iei.* / cf. fr. *transmigration*, lat. *transmigratio*]

TRANSMISÍBIL, -Ă *adj.* care se poate transmite. [cf. fr. *transmissible*]

TRANSMISIBILITÁTE *s. f.* însușirea de a fi transmisibil. [cf. fr. *transmissibilité*]

TRANSMÍSIE *s. f.* 1. dispozitiv cu ajutorul căruia se transmite mișcarea de la un organ de mașină la altul sau de la o mașină la alta. 2. v. t r a n s m i s i u n e. [gen. *-iei.* / < fr. *transmission*]

TRANSMISIONÍST *s. m.* militar din trupele de transmisiuni. [< *transmisi(une)* + *-onist*]

TRANSMISIÚNE *s. f.* 1. faptul de a transmite ; transmitere. 2. comunicare între un post emițător și un post receptor de telegrafie, telefonic sau radiofonie ; emisiune radiofonică. ● *(la pl.)* ansamblul mijloacelor tehnice de legătură utilizate de unitățile militare în timpul operațiilor. O *trupe de ~uni* = trupe specializate în executarea și asigurarea legăturilor prin radio, telefon etc. 3. *(jur.)* trecere a unui lucru, a unui drept unei alte persoane. [pron. *-si-u-.* var. *transmisie* s. f. / cf. fr. *transmission*, lat. *transmissio*]

TRANSMÍTE *vb. III.* 1. *tr.* a trimite ceva prin intermediul unei persoane, al unei scrisori etc. ● a comunica ceva. 2. *tr.* a comunica cu ajutorul unui post de emisie ; a emite. 3. *tr. (jur.)* a trece un bun, un drept etc. altei persoane. 4. *tr., refl.* a (se) propaga, a (se) comunica. [p. i. *transmit*, part. *-is.* / < lat. *transmittere*, cf. fr. *transmettre*]

TRANSMÍTERE *s. f.* acțiunea de a transmite și rezultatul ei ; transmisiune ; înmînare, remitere ; comunicare. [< *transmite*]

TRANSMIȚĂTÓR, -OÁRE *adj.* care transmite ; emițător. // *s. n.* aparat pentru transmiterea semnalelor telegrafice sau radiofonice. [< *transmite* + *-(ă)tor*, după fr. *transmetteur*]

TRANSMODULÁȚIE *s. f.* *(fiz.)* deformare a unui semnal radioelectric, datorită suprapunerii unui alt semnal. [< fr. *transmodulation*]

TRANSMONTÁN, -Ă *adj.* de dincolo de munți. [< lat. *transmontanus*]

TRANSMUTÁ *vb. I. tr., refl.* a(-și) schimba, a(-și) modifica forma, aspectul ; a (se) transforma, a (se) transfigura. ● *tr. (chim.)* a transforma un element chimic în altul. [< fr. *transmuter*, lat. *transmutare*]

TRANSMUTÁBIL, -Ă *adj.* care se poate transmuta. [cf. fr. *transmutable*]

TRANSMUTABILITÁTE *s. f.* proprietatea de a fi transmutabil. [cf. fr. *transmutabilité*]

TRANSMUTÁȚIE *s. f.* transformare a unui element chimic în altul, fie prin bombardament cu corpusculi de mare energie, fie pe cale naturală. ● *(p. ext.)* schimbare, transformare. O *~ genetică* = schimbare în ordinea liniară a genelor ; *~ radioactivă* = dezintegrare radioactivă. [gen. *-iei.* / cf. fr. *transmutation*, lat. *transmutatio*]

TRANSNAȚIONÁL, -Ă *adj.* supranațional. [et. incertă]

TRANSOCEÁNIC, -Ă *adj.* de dincolo de ocean ; (de) peste ocean. // *s. n.* navă comercială de mare tonaj care execută transporturi peste ocean. [pron. *-ce-a-.* / cf. fr. *transocéanique*]

TRANSPACÍFIC, -Ă *adj.* care străbate Oceanul Pacific. ● situat dincolo de Pacific. [cf. engl. *transpacific*]

TRANSPADÁN, -Ă *adj.* de dincolo de Pad. [cf. fr. *transpadan*, it. *transpadano* < *Padus*, numele latin al fluviului Po. din Italia]

TRANSPARÉNT, -Ă *adj.* 1. prin care se poate vedea clar, străveziu, diafan. 2. *(fig.)* care poate fi înțeles, ghicit ușor ; clar, limpede. // *s. n.* foaie de hîrtie pe care sînt trase linii groase paralele și care se pune dedesubtul hîrtiei de scris pentru a se putea scrie drept. [< fr. *transparent*, cf. lat. *transparens*]

TRANSPARÉNȚĂ *s. f.* calitatea a ceea ce este transparent. [cf. fr. *transparence*]

TRANSPERÁNT *s. n.* stor, jaluzea. [pl. *-te*, *-turi.* / cf. fr. *transparent*]

TRANSPERITONEÁL, -Ă *adj.* care traversează peritoneul. [pron. *-ne-al.* / < fr. *transpéritonéal*]

TRANSPERSÁ *vb. I. tr. (franțuzism)* a trece dintr-o parte în alta străbătînd un corp ; a străbate, a străpunge, a pătrunde. ● *(fig.)* a descoperi, a dibui (un secret). [< fr. *transpercer*]

TRANSPERSÁRE *s. f.* acțiunea de a transpersa. ● *(med.)* transfixie. [< *transpersa*]

TRANSPIRÁ *vb. I. intr.* 1. a elimina sudoare prin porii pielii ; a asuda, a năduși. 2. *(despre plante)* a elimina apă sub formă de vapori. 3. *(fig.)* a ieși la suprafață, a reieși, a emana. ● *a se auzi, a se afla.* [p. i. *transpir.* / < fr. *transpirer*, cf. lat. *trans* — dincolo, *spirare* — a exala]

TRANSPIRÁRE *s. f.* faptul de a transpira ; transpirație. [< *transpira*]

TRANSPIRÁT, -Ă *adj.* asudat, nădușit. [< *transpira*]

TRANSPIRÁȚIE *s. f.* faptul de a transpira ; transpirare ; nădușeală, sudoare ; exsudație. [gen. *-iei.* / cf. fr. *transpiration*]

TRANSPLÁNT *s. n.* *(med.)* țesut sau organ transplantat în altă parte a corpului sau în alt organism. [pl. *-te*, *-turi.* / < engl., fr. *transplant*]

TRANSPLANTÁ *vb. I. tr.* 1. a scoate o plantă dintr-un loc și a o planta în alt loc ; a răsădi. ● *(fig.)* a adapta, a împămînteni o instituție, un obicei etc. 2. a înlocui printr-o intervenție chirurgicală un țesut, un organ bolnav, cu altul sănătos și de același fel. [< fr. *transplanter*]

TRANSPLANTÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi transplantat. [cf. fr. *transplantable*]

TRANSPLANTÁRE *s. f.* acțiunea de a transplanta și rezultatul ei ; transplantație. [< *transplanta*]

TRANSPLANTÁȚIE *s. f.* 1. *(agr.)* mutarea dintr-un loc într-altul a unei plante ; aclimatizarea, într-o regiune, a unor plante sau *(p. ext.)* a unor animale ; transplantare. ● aducerea dinafară și împămîntenirea unor instituții sau obiceiuri. 2. *(med.)* înlocuirea pe cale chirurgicală a unui țesut sau a unui organ bolnav. [gen. *-iei.* / < fr. *transplantation*]

TRANSPLEURÁL, -Ă *adj.* care traversează pleura. [pron. *-ple-u-.* / cf. fr. *transpleural*]

TRANSPÓRT *s. n.* 1. faptul de a transporta ; transportare. ● *(la pl.)* ramură a eco-

nomiei naționale care cuprinde totalitatea mijloacelor de transportare a bunurilor sau a persoanelor. 2. totalitatea lucrurilor sau a persoanelor care sînt transportate împreună. 3. *(poligr.)* transpunere a imaginii de pe o formă pe alta a copiei originalului de pe clișeu pe piatra litografică. 4. *(fig. ; liv.)* uitare de sine, emoție, stare de contemplație. [< fr. *transport*]

TRANSPORTÁ *vb. I.* 1. *tr.* a cără, a duce dintr-un loc în altul. 2. *refl. (despre persoane)* a se duce, a se deplasa în fața locului. 3. *tr. (fig.)* a aduce (pe cineva) într-o stare de uitare de sine, a încînta peste măsură. [pr. i. *transpórt*. / < fr. *transporter*, cf. lat. *transpontare*]

TRANSPORTÁBIL, -Ă *adj.* care se poate transporta. [cf. fr. *transportable*]

TRANSPORTÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) transporta și rezultatul ei ; cărare, transport, transportat. [< *transporta*]

TRANSPORTÁT, -Ă *adj.* stăpînit de emoție, încîntat peste măsură. ● dus pe gînduri, absent. // *s. n.* transportare. [< *transporta*]

TRANSPORTÓR, -OÁRE *adj.* care transportă. // *s. n.* 1. instalație pentru transportarea materialelor la distanțe relativ mici. 2. autovehicul blindat, cu posibilități de deplasare pe orice teren, cu care se transportă trupele și statele-majore. // *s. m. f.* muncitor care execută lucrări de transport (3). [cf. fr. *transporteur*]

TRANSPOZITÍV, -Ă *adj. (despre limbi)* care nu are o topică fixă, raporturile sintactice fiind exprimate prin terminațiile cuvintelor. [< fr. *transpositif*]

TRANSPOZÍȚIE *s. f.* transpunere. ● *(mat.)* permutare în care toate elementele, în afară de două (care se schimbă unul în celălalt), rămîn neschimbate. ● *(chim.)* schimbare a poziției unor atomi sau a unor radicali dintr-o moleculă, pentru a forma un izomer. ● *(muz.)* schimbarea tonalității unei compoziții. [gen. *-iei*. / cf. fr. *transposition*, lat. *transpositio*]

TRANSPÚNE *vb. III.* 1. *tr.* a schimba, a pune, a muta ceva dintr-un loc în alt loc, dintr-o stare în alta. ● *(fig.)* a reda, a arăta ceva (în scris, pe scenă, pe ecran etc.). ● a transcrie sau a executa o bucată muzicală în altă tonalitate decît aceea în care a fost compusă. ● a muta un termen dintr-o parte a unei ecuații în altă parte, schimbîndu-i semnul. 2. *refl. (fig.)* a se situa cu mintea în altă împrejurare, în alt timp. [pr. i. *transpún*, conj. *-nă*. / < *trans-* + *pune*, după fr. *transposer*, lat. *transponere*]

TRANSPÚNERE *s. f.* acțiunea de a (se) transpune și rezultatul ei ; redare, transcriere etc. ; transpozițle. [< *transpune*]

TRANSRENÁN, -Ă *adj.* de dincolo de Rin. [< fr. *transrhénan*]

TRANSSAHARIÁN, -Ă *adj.* care străbate Sahara. // *s. n.* cale ferată și tren care unește Nigerul cu Marea Mediterană, traversînd Sahara. [pron. *-ri-an*. / cf. fr. *transsaharien*]

TRANSSIBERIÁN, -Ă *adj.* situat dincolo de Siberia. // *s. n.* cale ferată și tren care străbate Siberia de la un capăt la celălalt. [pron. *-ri-an*. / cf. fr. *transsibérien*]

TRANSSÓNIC, -Ă *adj. (despre viteze)* care face trecerea din domeniul sonic în cel supersonic (între 270 și 440 m/s). ● *(despre aparate)* care servește la studiul experimental al vitezelor sonice și supersonice. [< fr. *transsonique*]

TRANSSUBSTANȚIÉRE *s. f.* schimbare a unei substanțe în alta ; transsubstanțiune. [după fr. *transsubstantiation*]

TRANSSUBSTANȚIÚNE *s. f. (rel.)* denumire a tainei prefacerii vinului și a pîinii din împărtășanie în trupul și sîngele lui Cristos ; transsubstanțiere. [pron. *-ți-u-*. / cf. fr. *transsubstantiation*]

TRANSSUDÁ *vb. I. intr. (despre lichide)* a trece prin porii unui vas. [< fr. *transsuder*, cf. lat. *transsudare*]

TRANSSUDÁRE *s. f.* acțiunea de a transsuda și rezultatul ei ; transsudație. [< *transsuda*]

TRANSSUDÁT *s. n. (med.)* lichid eliminat prin transpirație. [cf. fr. *transsudat*]

TRANSSUDÁȚIE *s. f.* transsudare. ● trecerea plasmei din sînge în țesuturi, prin pereții vaselor mici. ● transpirație, nădușeală. [gen. *-iei*. / cf. fr. *transsudation*]

TRANSTRÁV *s. n. (cinem.)* procedeu de filmare constînd în folosirea simultană în sens contrar a unui transfocator și a travlingului, care permite modificarea perspectivei cu păstrarea dimensiunior personajului și a obiectelor din prim-plan, iar în cazul subiectelor desfășurate în adîncimea cadrului creează senzația de comprimare sau dilatare a spațiului. [< *trans(focator)* + *trav(ling)*]

TRANSURANIÁN, -Ă *adj. (chim.)* transuranic. [< fr. *transuranien*]

TRANSURÁNIC, -Ă *adj. elemente ~e* = elemente sintetizate artificial prin bombardarea atomilor altor elemente situate în tabloul periodic al elementelor dincolo de uraniu ; transuranian. [cf. germ. *transuranisch*]

TRANSVAZÁ *vb. I. tr.* a trece dintr-un vas în altul (un lichid, un material) prin pompare, turnare etc. [< fr. *transvaser*]

TRANSVAZÁRE *s. f.* acțiunea de a transvaza și rezultatul ei. [< *transvaza*]

TRANSVÉRS, -Ă *adj.* transversal. ● *(anat.)* transversal pe axa corpului. [< fr. *transverse*]

TRANSVERSÁL, -Ă *adj.* care este în direcție perpendiculară pe lungimea unui corp ; care taie (ceva) de-a curmezișul ; transvers. [< fr. *transversal*]

TRANSVERSÁLĂ *s. f.* 1. dreaptă care intersectează laturile sau prelungirile laturilor unui triunghi, poligon sau o curbă. 2. *(mine)* galerie orizontală în interiorul unei mine care trece prin roci sterile de-a curmezișul direcției stratului. [< fr. *transversale*]

TRANSVERTÓR *s. n.* mașină electrică sincronă care convertește un curent continuu în curent alternativ sau invers ; mașină electrică care schimbă frecvența unui curent alternativ. [< fr. *transverteur*, cf. engl. *transverter*]

TRANȘÁ *vb. I. tr.* 1. a tăia (și a sorta) carnea destinată preparării mîncării, consumului. ● a tăia în lame, în plăci (marmură etc.). 2. a ajunge la o înțelegere, a rezolva repede o chestiune, o dificultate. [pr. i. 3,6 *-șează*, ger. *-șînd*. / < fr. *trancher*]

TRANȘÁNT, -Ă *adj* 1. care taie, despică, 2. *(fig.)* care nu permite contraziceri ; categoric. ● *(despre culori)* care se opun puternic una celeilalte. [cf. fr. *tranchant*]

TRANȘÁRE *s. f.* acțiunea de a tranșa și rezultatul ei. [< *tranșa*]

TRANȘATÓR *s. m.* muncitor care execută lucrări de tranșare. ● lucrător din echipa de preparare a peștelui de pe un vas de pescuit care are atribuția de a despica peștele vînat. [după fr. *trancheur*]

TRÁNȘĂ *s. f.* 1. fiecare dintre părțile în care este împărțit un lucru sau un grup de lucruri care se produc, se distribuie în rate succesive ; parte. 2. fiecare dintre fețele laterale ale unei cărți, care rezultă prin tăierea transversală a filelor. [< fr. *tranche*]

TRANȘÉE *s. f.* șanț de dimensiuni relativ mari, care folosește în război ca adăpost. ● șanț, excavație, săpătură în pământ executată pentru lucrări tehnice. [pron. *-șe-e.* var. *tranșeu* s. n. / < fr. *tranchée*]

TRANȘÉU *s. n.* v. tranșee.

TRANZ- v. trans-.

TRANZACTÁ *vb. I. tr. (liv.)* a tranzacționa. [< *tranzacție*]

TRANZÁCȚIE *s. f.* înțelegere, învoială, convenție. ● acord între două sau mai multe părți prin care se transmit anumite drepturi sau se face un schimb comercial. [gen. *-iei.* var. *tranzacțiune* s. f. / cf. fr. *transaction*, lat. *transactio*]

TRANZACȚIONÁ *vb. I. intr. (liv.)* a face o tranzacție ; a tranzacta. [pron. *-ți-o-.* / et. incertă]

TRANZACȚIONÁL, -Ă *adj.* referitor la o tranzacție, (pe bază) de tranzacție. [pron. *-ți-o-.* / cf. fr. *transactionnel*]

TRANZACȚIÚNE *s. f.* v. tranzacție.

TRANZIÉNT, -Ă *(fiz.)* tranzitoriu. ● *(liv.)* care trece (repede) ; trecător, efemer. [pron. *-zi-ent.* var. *transient, -ă* adj. / cf. engl. *transiens*, it. *transiente*, lat. *transiens* < *transire* — a trece peste]

TRANZIÉNȚĂ *s. f. (liv.)* caracterul a ceea ce este trecător, tranzient ; efemeritate. ● termen folosit în diferite discipline sociale semnificînd caracterul instabil, continua devenire a relațiilor omului cu realitatea înconjurătoare, viteza de modificare a acestor relații și de adaptare a omului la noile relații. [pron. *-zi-en-.* var. *transiență* s. f. / cf. it. *transienza*]

TRANZISTÓR *s. n.* 1. dispozitiv cu semiconductori cu trei electrozi care amplifică tensiuni sau curenți electrici. 2. aparat de radio portativ echipat cu tranzistoare. [pl. și (s. m.) *-ori.* var. *transistor* s. n. m. / < engl., fr., it. *transistor* < engl. *trans(fer)* + *(res)istor* — rezistență de transfer]

TRANZISTORIZÁ *vb. I. tr.* a realiza aparate, instrumente, sisteme tehnice cu ajutorul tranzistoarelor. ● a echipa cu tranzistoare. [var. *transistoriza* vb. I. / cf. it. *transistorizzare*]

TRANZISTORIZÁRE *s. f.* acțiunea de a tranzistoriza și rezultatul ei. [var. *transistorizare* s. f. / < *tranzistoriza*]

TRANZISTORIZÁT, -Ă *adj.* echipat cu tranzistoare. [var. *transistorizat, -ă* adj. / cf. it. *transistorizzato*]

TRANZISTORMÉTRU *s. n. (tehn.)* aparat pentru verificarea performanțelor tranzistoarelor. [var. *transistormetru* s. n. / < fr. *transistormètre*]

TRÁNZIT *s. n.* trecere (fără staționare) de mărfuri sau de persoane printr-o țară străină ; scutire de taxe vamale acordată de un stat unor mărfuri care trec prin teritoriul său în altă țară ; tranzitare. O *bilet de* ~ = autorizație scrisă privind scutirea de vamă a unor mărfuri care sînt în trecere prin țară ; *drum de* ~ = drum public care ocolește localitățile ; *în* ~ *(despre călători, vagoane* etc.) = în trecere. ● trecere a unui material organic printr-un organ. ● *(în telefonie și radiofonie)* operația de recepționare a unei convorbiri sau a unui mesaj și de retransmitere a lui la un alt post. [pl. *-turi, -te.* / < fr. *transit*, it. *transito*, cf. lat. *transitus* — trecere]

TRANZITÁ *vb. I. tr.* a trece printr-o țară străină mărfuri în tranzit. [< fr. *transiter*]

TRANZITÁR, -Ă *adj.* referitor la tranzit ; de tranzit. [cf. fr. *transitaire*]

TRANZITÁRE *s. f.* acțiunea de a tranzita ; tranzit. [< *tranzita*]

TRANZITÍV, -Ă *adj. (despre verbe)* a cărui acțiune se răsfrînge direct asupra unui obiect. O *(log. ; mat.) relație* ~*ă* = relație între elementele unei mulțimi, care, atunci cînd se verifică pentru primul și al doilea, în consecință pentru al doilea și un al treilea element, se verifică și pentru primul și al treilea. [cf. fr. *transitif*, lat. *transitivus*]

TRANZITIVITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este tranzitiv. ● proprietate a unor verbe de a fi tranzitive. ● *(log. ; mat.)* relație în care se transmite un anumit raport de la primul la ultimul termen prin intermediul celorlalți termeni. [cf. fr. *transitivité*]

TRANZITÓRIU, -IE *adj.* care face trecerea de la o stare la alta ; de trecere, de tranziție ; intermediar. ● *(despre funcționarea unui sistem)* caracterizat prin variația în timp a cel puțin unei mărimi. [pron. *-riu.* / cf. fr. *transitoire*, lat. *transitorius*]

TRANZÍȚIE *s. f.* trecere de la o formă, de la o stare etc. la alta. O *de* ~ = de trecere ; intermediar, tranzitoriu ; tranzițional ; *(p. ext.)* provizoriu. ● *(geol.)* transformare, schimbare treptată a unei roci în alta. [gen. *-iei.* / cf. fr. *transition*, lat. *transitio*]

TRANZIȚIONÁL, -Ă *adj. (liv.)* de tranziție. [pron. *-ți-o-.* / cf. engl. *transitional*]

TRÁPĂ *s. f.* 1. ușă orizontală cu care se acoperă o deschizătură în podeaua unei scene etc. ● capac rabatabil sau culisant care acoperă o deschizătură în podeaua unei nave, a unui avion etc., permițînd controlul diverselor piese și instalații dispuse sub podea. ● deschizătură pe care o acoperă un asemenea capac. 2. falsă acoperitură pusă la o capcană pentru prinderea în stare vie a animalelor. [< fr. *trappe*]

TRAPEUR *s. m. (rar)* vînător din nordul Americii care se servește de capcane. [pron. *-pör.* / < fr. *trappeur*, cf. engl. *trapper*]

TRAPÉZ *s. n.* 1. patrulater care are drept baze două laturi paralele și neegale. 2. aparat de gimnastică format dintr-o bară legată la capete cu două frînghii fixate de plafon. // *s. m.* mușchi așezat pe partea posterioară a gîtului și a umărului. // *(în forma trapezo-)* element prim de compunere savantă cu semnificația „patrulater avînd baze neegale și paralele". „(referitor la) trapez (1)". [pl. *-ze, -zuri,* (s. m.) *-zi.* / < fr. *trapèze*, cf. gr. *trapezion*]

TRAPEZÍST, -Ă *s. m. f.* gimnast, acrobat care lucrează la trapez (2). [cf. fr. *trapéziste*]

TRAPEZO- v. trapez.

TRAPEZOÉDRU *s. n.* corp geometric cu douăzeci și patru de fețe patrulatere. [pron. *-zo-e-.* / < fr. *trapézoèdre*]

TRAPEZOÍD *s. n.* patrulater care nu are nici o latură paralelă cu alta. [pron. *-zo-id.* / < fr. *trapézoïde*]

TRAPEZOIDÁL, -Ă *adj.* de forma unui trapez. [pron. *-zo-i-.* / < fr. *trapézoïdal*]

TRAPIÓN *s. n. (teatru)* deschizătură practicată în planșeul scenei pentru a face să treacă decorurile care se ridică de dedesubt. [pron. *-pi-on.* / < fr. *trappillon*]

TRAPÍST *s. m.* călugăr dintr-un ordin monahal catolic întemeiat în sec. XVII, care avea un regulament deosebit de sever (interzicerea cărnii și a peștelui, obligativitatea muncilor manuale, izolarea completă etc.). // *s. n.* brînză fabricată după un procedeu special de fermentare. [pl. *-iști*; *-turi* s. n. var. *trapistă* s. f. / < fr. *trappiste*, it. *trappista*]

TRAPÍSTĂ *s. f.* v. trapist.

TRAPP *s. n.* *(geol.)* pînză de lavă bazaltică, care, prin suprapunere, formează platouri. [cf. germ. *Trapp*, engl. *trapp*]

TRAS *s. n.* material obținut prin măcinarea fină a unei varietăți de tuf vulcanic. [pl. *-suri*. scris și *trass*. / < engl. *trass*]

TRASÁ *vb. I. tr.* 1. a trage, a însemna pe o suprafață linia unui drum, conturul unui desen etc. ; a însemna pe o piesă brută elementele necesare pentru prelucrarea ei. 2. a indica, a da directive în ceea ce privește o acțiune, o activitate etc. ● a arăta esențialul într-o chestiune etc. ; a schița, a descrie. [< fr. *tracer*, cf. germ. *trassieren*, it. *tracciare*]

TRASÁJ *s. n.* *(rar)* trasare. [< fr. *traçage*]

TRASÁRE *s. f.* acțiunea de a trasa și rezultatul ei ; însemnare, tragere ; trasaj. [< *trasa*]

TRASATÓR, -OÁRE *s. m. f.* lucrător care execută trasarea unor piese brute. // *s. n.* trasor (1). [< *trasa* + *-tor*]

TRÁSĂ *s. f.* 1. urmă, semn. 2. *(tehn.)* diagramă a mersului unui tren. [< fr. *trace*]

TRASÉU *s. n.* drum parcurs de un vehicul ; linia, axa unui drum, a unui canal, a unei căi ferate etc. [pl. *-ee*, *-euri*. / < fr. *tracé*]

TRASÓR *s. n.* 1. ac de oțel pentru trasarea de linii pe o piesă de metal ; trasator. ● *(poligr.)* unealtă alcătuită dintr-o lamă neascuțită de oțel, folosită în legătorie pentru trasarea de linii aurite, pentru presarea marginilor scoarțelor etc. 2. proiectil învelit într-un material fosforic care-i face să aibă traiectoria luminoasă. 3. *(fiz.)* izotop radioactiv al unui element stabil care, introdus împreună cu elementul respectiv într-un sistem oarecare, permite să se urmărească drumul parcurs de acel element în sistem. 4. *~ de rută* (sau *de drum*) = aparat pentru trasarea automată a drumului unei nave pe hartă. [cf. fr. *traceur*]

TRASS *s. n.* v. trас.

TRATÁ *vb. I.* 1. *tr.* a avea față de cineva sau de ceva o anumită comportare, a se purta într-un anumit fel. 2. *tr., refl.* a (se) supune unui tratament. 3. *tr.* a oferi unui oaspete mîncare, băutură. ● a face cinste. 4. *tr.* a discuta, a duce tratative pentru a ajunge la o înțelegere. 4. *tr.* a dezvolta o temă științifică, literară etc. 6. *tr. (tehn.)* a supune (un corp, o substanță) acțiunii unui agent oarecare în vederea unui anumit scop. ● *(agr.)* a supune semințele sau solul acțiunii unor agenți chimici sau fizici. [< it. *trattare*, cf. fr. *traiter* < lat. *tractare*]

TRATÁBIL, -Ă *adj.* care se poate trata. [< *trata* + *-bil*, cf. it. *trattabile*]

TRATAMÉNT *s. n.* 1. fel de a se purta cu cineva ; comportare ; purtare. 2. îngrijire medicală, mijloc pentru combaterea și vindecarea unei boli ; cură, terapie. 3. *(tehn.)* operație executată asupra unei piese sau asupra unui material pentru obținerea unui anumit rezultat în scop industrial sau științific. 4. *(fon.)* evoluție, modificare, schimbare. 5. *(cinem.)* desfășurare a unui sinopsis, istorisire detaliată a subiectului unui film. [pl. *-te*, *-turi*. / cf. it. *trattamento*, fr. *traitement*]

TRATAMENTÍST *s. m.* muncitor calificat care lucrează la tratamente (3). [< *tratament* + *-ist*]

TRATÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) trata și rezultatul ei ; tratament. [< *trata*]

TRATÁT *s. n.* 1. înțelegere, acord, pact între două sau mai multe state cu privire la anumite chestiuni ; convenție, acord. 2. lucrare didactică care tratează problemele de bază ale unei discipline, ale unei arte sau ale unei științe. [pl. *-te*, *-turi*. / < it. *trattato*, cf. fr. *traité* < lat. *tractatus*]

TRATATÍVE *s. f. pl.* discuții, negocieri între două sau mai multe părți interesate cu scopul de a se ajunge la o înțelegere. [< it. *tratative*]

TRATAȚIE *s. f.* faptul de a servi oaspeților mîncăruri și băuturi ; *(concr.)* gustarea, băutura servită. [gen. *-iei*. / < it. *trattazione*]

TRÁTĂ *s. f.* cambie care, în baza unei clauze speciale, se cedează spre încasare altei persoane decît creditorul ; poliță. [< it. *tratta*, cf. fr. *traite*]

TRÁUL *s. n.* năvod marin mare, destinat pescuirii în aglomerări de pești. [pron. *traul*. / < engl. *trawl*]

TRAULÁRE *s. f.* metodă de pescuit industrial practicat în largul mărilor cu ajutorul plaselor ; trauling. [pron. *trau-*. / < *traul*]

TRÁULER *s. n.* navă de pescuit, dotată cu instalații pentru manevrarea traulelor prin unul din borduri sau prin pupă, folosită și pentru dragarea epavelor. [< engl. *trawler*]

TRAÚLING *s. n.* *(mar.)* traulare. [pron. *trau-*. / < engl. *trawling*]

TRAUMAT- v. traumatic.

TRAUMÁTIC, -Ă *adj.* referitor la traumatism ; de natura traumatismului. // (și în forma *traumat-*, *traumato-*) element prim și secund de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) traumatism", „(referitor la) traumă". [pron. *trau-*. / < fr. *traumatique*, it. *traumatico*, cf. gr. *traumatikos*]

TRAUMATÍSM *s. n.* nume generic dat leziunilor produse prin loviri, presiuni etc. ● *(fig.)* tulburare, zguduire puternică provocată de o nenorocire. [pron. *trau-ma-*. / < fr. *traumatisme*]

TRAUMATIZÁ *vb. I. tr.* a provoca traumatisme, o traumă. [pron. *trau-*. / < fr. *traumatiser*]

TRAUMATIZÁNT, -Ă *adj.* *(liv.)* care provoacă o traumă. [cf. fr. *traumatisant*]

TRAUMATIZÁRE *s. f.* acțiunea de a traumatiza și rezultatul ei. [< *traumatiza*]

TRAUMATO- v. traumatic.

TRAUMATOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în traumatologie. [< *traumatologie*]

TRAUMATOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la traumatologie. [< fr. *traumatologique*]

TRAUMATOLOGÍE *s. f.* ramură a medicinii care se ocupă cu prevenirea și tratamentul traumelor ; *(spec.)* ramură a chirurgiei avînd ca obiect înlăturarea, pe cale chirurgicală, a traumatismelor. [gen. *-iei*. / < fr. *traumatologie*, cf. gr. *trauma* — rană, *logos* — studiu]

TRÁUMĂ *s. f.* leziune, rană pricinuită de un agent exterior (arsură, lovitură etc.) ; traumatism. ● *(fig.)* tulburare psihică, zguduire, rană sufletească. [pron. *trau-*. / < fr., it. *trauma*, germ. *Trauma*, cf. gr. *trauma* — rană]

TRAUTÓNIUM *s. n.* instrument muzical electronic care redă electroacustic tonurile şi semitonurile tuturor instrumentelor, dar produce şi sunete străine acestora. [pron. *tra-u-*. / < germ. *Trautonium*]

TRAVÁLIU *s. n.* 1. *(tehn. ; ieşit din uz)* lucru mecanic. ● *(rar)* muncă, lucru. 2. *(med.)* momentul naşterii. [pron. *-liu.* / < it. *travaglio*, cf. fr. *travail*]

TRAVÉE *s. f.* 1. *(constr.)* parte a unei construcţii care cuprinde două puncte de reazem şi deschiderea dintre ele. ● parte a unei bolţi cuprinsă între doi suporţi. 2. *(anat.)* formaţiune de legătură şi susţinere între două formaţiuni periferice. [pron. *-ve--e.* / < fr. *travée*]

TRÁVELLING *s. n.* v. travling.

TRAVÉRS *s. n.* 1. *(mar.)* partea de jos şi de sus a coastei unei corăbii. ● direcţie perpendiculară pe direcţia în care se deplasează o navă. O *vînt de* ~ = vînt care bate dintr-o direcţie (aproape) perpendiculară pe axa longitudinală a navei. 2. nume generic pentru ţesăturile care au dungi transversale. [pl. *-se, -suri.* / < fr. *travers*]

TRAVERSÁ *vb. I. tr.* a trece de pe o parte pe cealaltă a unei străzi, a unui drum, a unui fluviu ; a trece dincolo. ● a străbate, a tăia de-a curmezişul (munţi, ţări etc.). ● *(fig.)* a trăi, a simţi, a suporta (un anumit timp). [< fr. *traverser*]

TRAVERSÁBIL, *-Ă adj.* care se poate traversa. [cf. fr. *traversable*]

TRAVERSÁDĂ *s. f. (liv.)* traversare. ● drum efectuat de o navă pe mare, de la un port la altul, pentru transportul de mărfuri sau de pasageri. [cf. it. *traversata*, fr. *traversée*]

TRAVERSÁRE *s. f.* acţiunea de a traversa şi rezultatul ei ; trecere peste... ● *(concr.)* instalaţie la întreţăierea a două linii de cale ferată. ● aşezare a unei navă cu axa paralelă cu crestele valurilor. [< *traversa*]

TRAVÉRSĂ *s. f.* 1. grindă transversală folosită ca piesă de rezistenţă în construirea scheletului unui pod, a unei clădiri etc. ● piesă, de obicei de lemn, care se aşază transversal sub şinele de cale ferată. ● bară de metal, drug, pîrghie. 2. *(mar.)* parîmă transversală faţă de direcţia unei nave. 3. *(mil.)* mică ridicătură de pămînt amplasată pe şanţurile de tragere. [pl. *-se.* / < fr. *traverse*]

TRAVERSIÉR, *-Ă adj. (liv.)* care serveşte pentru traversat. O *curent* ~ = curent perpendicular pe intrarea unui port sau a unui canal. [pron. *-si-er.* / < fr. *traversier*]

TRAVERSIÉRĂ *s. f. (mar.)* lanţ folosit pentru a ridica ancorele care nu intră în mare. [pron. *-si-e-.* / < fr. *traversier*]

TRAVERSÍNĂ *s. f.* traversă intermediară cu dimensiuni mai mici decît cele ale traverselor principale. [< fr. *traversine*]

TRAVERTÍN *s. n.* tuf calcaros care se găseşte în împrejurimile oraşului Tivoli (Italia) şi care se poate lustrui ca marmura. [cf. it. *travertino*, fr. *travertin*]

TRAVESTÍ *s. n.* apariţia pe scenă a unui personaj sub înfăţişarea altuia ; interpretarea unui rol masculin de către o femeie sau a unui rol feminin de către un bărbat. [var. *travestiu* s. n. / < fr. *travesti*]

TRAVESTÍ *vb. IV. tr., refl.* a (se) deghiza. [p. i. *-tesc.* / cf. fr. *travestir*, it. *travestire*]

TRAVESTÍRE *s. f.* acţiunea de a (se) travesti şi rezultatul ei ; travesti. [< *travesti*]

TRAVESTÍU *s. n.* v. travesti.

TRÁVLING *s. n.* procedeu de punere în scenă, folosit în cinematografie şi televiziune, constînd în filmarea unui plan cu un aparat mobil, montat de obicei pe un cărucior cu roţi care gliseză pe şine ; mişcarea de translaţie executată de aparatul de filmat. ● aparatul însuşi. ● căruciorul pe care e montat aparatul. O ~ *optic* = efect identic travlingului obişnuit, obţinut cu un aparat de filmat mobil, prin varierea distanţei focale. [pl. *-uri*, scris şi *travelling*. / < engl. *travelling*]

TRECENTÍST *s. m.* persoană (mai ales scriitor sau artist italian) care a trăit în sec. XIV. [< it. *trecentista*]

TRECÉNTO *s. n.* denumire italiană a sec. XIV, specială pentru cultura şi arta italiană din acel secol. [< it. *trecento*]

TREFILÁ *vb. I. tr.* a trece forţat o tijă metalică prin filieră, pentru a o reduce la dimensiunile unui fir ; a trage un metal în formă de sîrmă. [< fr. *tréfiler*]

TREFILÁRE *s. f.* acţiunea de a trefila ; trefilat ; etirare. [< *trefila*]

TREFILÁT *s. n.* trefilare. [< *trefila*]

TREFILATÓR *s. m.* lucrător specializat în trefilarea metalelor. [< *trefila* + *-tor*, cf. fr. *tréfileur*]

TREFILERÍE *s. f.* stabiliment industrial, atelier în care se efectuează trefilarea sîrmei. [< fr. *tréfilerie*]

TREFLÁT, *-Ă adj. (arhit. ; despre planul unei biserici)* cu trei abside divergente, racordate între ele. [cf. fr. *treflé*]

TRÉFLĂ *s. f.* 1. una dintre cele patru culori ale cărţilor de joc, reprezentată printr-un semn de forma unei frunze de trifoi de culoare neagră ; spatie. 2. *(poligr.)* ornament care imită trifoiul. ● găitan de bumbac, de mătase etc. în formă de frunză de trifoi cusut ca podoabă la unele haine (de uniformă) ; *(p. ext.)* cusătură astfel executată. ● *(arhit.)* ornament compus din trei cercuri care se întretaie. 3. *(mar.)* dispozitiv special de legătură ataşat la colţul inferior al velelor pătrate. 4. încrucişare suprapusă de şosele ; pasaj denivelat. [< fr. *trèfle*]

TREIÁJ *s. n.* spalier pentru grădină sau pentru vie. [pron. *tre-iaj.* / < fr. *treillage*]

TRÉILER *s. n.* v. trailer.

TREMATÓDE *s. n. pl.* clasă de viermi paraziţi, laţi, prevăzuţi cu o ventuză cu care se fixează pe alte animale sau pe plante ; *(la sg.)* vierme din această clasă. [< fr. *trématodes*, cf. gr. *trema* — orificiu, *eidos* — formă]

TRÉMĂ *s. f.* 1. semn format din două puncte orizontale, care se pune pe o vocală pentru a arăta că trebuie pronunţată separat de vocala precedentă sau pentru a-i modifica valoarea. 2. poziţie răsfirată a unui grup de dinţi. [< fr. *tréma*, cf. gr. *trema*]

TREMBOLÉNŢĂ *s. f. (liv.)* tremurătură. [după fr. *tremblement*]

TRÉMIE *s. f. (tehn.)* pîlnie mare, în formă de piramidă pătrată, prin care materialul granular este condus la dispozitivele de concasare sau la locul de înmagazinare. [< fr. *trémie*]

TRÉMOL *s. n.* v. tremolo.

TREMOLÍT *s. n.* mineral de culoare albă, care conţine magneziu, calciu, fier şi aluminiu şi din care, prin hidratare, se obţine azbestul. [< engl. *tremolite*]

TRÉMOLO *s. n. (muz.)* tremurătură uşoară care are un efect plăcut, produsă la executarea unei anumite note muzicale cu un in-

strument sau cu vocea. [pl. *-ouri*, var. *tremol* s. n./ < it., fr. *trémolo*]

TREMULAȚIE *s. f.* tremurare rapidă care se observă la o contracție musculară bruscă. [gen. *-iei.* / < fr. *trémulation*]

TREN *s. n.* 1. convoi de vehicule similare legate între ele, remorcat de un vehicul motor sau antrenat prin tracțiune animală, prin cablu de tracțiune etc. 2. *(tehn.)* ansamblu de două sau de mai multe dispozitive, organe ale unui sistem tehnic etc. identice sau similare, care sînt asociate în serviciu. O ~ *fix* = ansamblu de piese din interiorul cutiei schimbătorului de viteze, format din axul intermediar și pinioanele fixe ; ~ *de laminare* = dispozitiv al mașinilor din filatura de bumbac servind la descreșterea și paralelizarea fibrelor ; ~ *de aterizare* v. a t e r i z a r e. 3. ~ *anterior* (sau *posterior*) = partea dinainte (sau dinapoi) a corpului unui animal. [< fr. *train*]

TRENÁ *vb. I. intr.* 1. *(despre lucruri)* a zăcea undeva uitat, părăsit, lăsat din neglijență. 2. *(despre acțiuni)* a se desfășura cu încetineală ; a lîncezi, a tărăgăna. [< fr. *traîner*]

TRENÁJ *s. n.* transport minier în care vagonetele sînt trase de un cablu care se desfășoară pe un troliu. [< fr. *trainage*]

TRENÁNT, -Ă *adj.* care trenează (2) ; *(despre stil)* lînced, monton. [< fr. *traînant*]

TRÉNĂ *s. f.* coadă lungă a unei rochii, care atîrnă pe jos. ● viteza cu care aleargă concurenții într-o cursă atletică, ciclistă etc. O *a duce ~a* = a conduce plutonul concurenților într-o cursă sportivă ; a fi în frunte ; ~ *falsă* = inițiativă aparentă a unui atlet sau a unui ciclist, în scopul derutării adversarilor din cursă. [< fr. *traîne*]

TRENCI *s. n.* pardesiu impermeabil cu croială de raglan ; trencicot. [< engl. *trench (coat)*]

TRÉNCICOT *s. n.* trenci. [< engl. *trench-coat*]

TREND *s. n.* 1. *(anglicism ; ec.)* situație, evoluție a pieții, a comerțului. 2. *(biol.)* tendință evolutivă (observabilă mai ales statistic). [pl. *-duri.* / < engl. *trend*]

TRÉNING *s. n. (anglicism)* 1. antrenament, pregătire ; instrucție. 2. îmbrăcăminte (sportivă) de flanelă, constînd din bluză și pantaloni strînși la glezne, purtată mai ales la antrenament, instrucție etc. [< engl. *training*]

TRENOGRÁF *s. n.* aparat pentru înregistrarea automată a mișcării trenurilor. [et. incertă]

TREPÁN *s. n.* 1. instrument chirurgical, de forma unei sfredel, folosit pentru perforarea oaselor craniului ; operație făcută cu un astfel de instrument. 2. sapă pentru foraj. 3. instrument de gravor. [pl. *-ne*, *-nuri.* / < fr. *trépan*, cf. lat. t. *trepanum*, gr. *trypanon*]

TREPANÁ *vb. I. intr., tr.* a opera cu trepanul, a face o trepanație. [cf. fr. *trépaner*]

TREPANÁRE *s. f.* acțiunea de a trepana și rezultatul ei ; trepanație. [< *trepana*]

TREPANÁȚIE *s. f.* operație chirurgicală constînd în perforarea unui os (mai ales cranian) cu ajutorul trepanului. [gen. *-iei.* var. *trepanațiune s. f.* / cf. fr. *trépanation*]

TREPANAȚIÚNE *s. f.* v. t r e p a n a ț i e.

TREPIDÁ *vb. I. intr.* a vibra puternic, cu oscilații repezi și scurte. ● *(fig. ; despre oameni)* a se agita, a palpita, a fremăta, a nu-și găsi astîmpăr. [< fr. *trépider*]

TREPIDÁNT, -Ă *adj.* care trepidează ; *(fig.)* agitat, plin de emoție, de freamăt ; emoționant, palpitant. [cf. fr. *trepidant*]

TREPIDÁȚIE *s. f.* mișcare vibratorie care are loc de jos în sus, produsă în funcționarea unor sisteme tehnice. ● *(fig.)* agitație, neastîmpăr. [gen. *-iei.* / cf. fr. *trépidation*]

TREPIÉD *s. n.* scaun, suport cu trei picioare, de metal sau de lemn. [pron. *-pi-ed.* pl. *-de*, *-duri.* var. *tripied* s. n. / < fr. *trépied*, cf. lat. *tres* — trei, *pes* — picior]

TREPONEMATÓZĂ *s. f.* treponemoză. [< fr. *tréponématose*]

TREPONÉMĂ *s. f.* specie de animal protozoar flagelat, agent al sifilisului, al febrei galbene etc. [< fr. *tréponème*]

TREPONEMÓZĂ *s. f.* boală a găinilor manifestată prin paralizia picioarelor și a aripilor ; treponematoză. [< fr. *tréponémose*]

TRÉSĂ *s. f.* 1. șiret din fire de lînă, de mătase sau de metal, ori bandă de metal purtate pe uniforme pentru a indica gradul. 2. împletitură din trei fire întrebuințată la confecționarea chingilor de pe bordul navelor. ● împletitură cu aceeași țesătură, care se întrebuințează în electrotehnică etc. 3. *(arhit.)* ornament în formă de împletitură de trei benzi. [< fr. *tresse*]

TRESĂLTÁ *vb. I. intr.* a tresări, a vibra de emoție, de bucurie ; a fremăta. [p. *i. tresált.* / după fr. *tressauter*]

TRESĂLTÁRE *s. f.* acțiunea de a tresălta și rezultatul ei ; tresărire, freamăt. [< *tresălta*]

TRESĂRÍ *vb. IV. intr.* 1. a simți deodată o emoție puternică. ● a se trezi brusc din somn sau dintr-o stare de visare. ● *(despre inimă)* a-și accelera bătăile din cauza unei emoții, a zvîcni. 2. *(fig. ; despre sunete)* a răsuna brusc. [p. *i. tresár.* / după fr. *tressaillir*]

TRESĂRÍRE *s. f.* acțiunea de a tresări și rezultatul ei ; zvîcnire. [< *tresări*]

TREZORERÍE *s. f.* oficiu al unui stat unde se păstrează și se administrează tezaurul public. [gen. *-iei.* / < fr. *trésorerie*]

TREZORIÉR *s. m.* funcționar care administrează tezaurul unui stat sau fondurile unei organizații, unei asociații etc. [pron. *-ri-er.* / < fr. *trésorier*]

TRI- element prim de compunere savantă avînd semnificația „trei", „triplu". [< fr. *tri-*, cf. gr. *tri*]

TRIÁ *vb. I. tr.* a alege, a selecționa potrivit unor anumite criterii. [pron. *tri-a.* p. *i.* 3, 6 *triază.* / < fr. *trier*]

TRIACÍD *s. n.* corp chimic care posedă trei funcțiuni acide. [< fr. *triacide*]

TRIÁDĂ *s. f.* 1. *(ant.)* reunire a trei divinități, trei ființe etc. ● ansamblu format dintr-o strofă, o antistrofă și o epodă în poezia greacă. 2. *(în filozofia lui Hegel)* schemă de explicare a oricărui proces de dezvoltare, cuprinzînd trei etape : teza, antiteza și sinteza. 3. grupare a trei entități, elemente cu proprietăți asemănătoare. [pron. *tri-a-.* / < fr., it. *triade*, lat. *trias*]

TRIÁJ *s. n.* 1. faptul de a tria ; selecționare, triere. 2. serviciu într-un spital unde se înscriu și se repartizează pe secții bolnavii nou internați. 3. stație de cale ferată în care se efectuează descompunerea, trierea și compunerea trenurilor de marfă. [pron. *tri-aj.* / < fr. *triage*]

TRIÁL[1] *s. n.* număr gramatical care arată că este vorba de trei exemplare din aceeași

speță. [pron. *tri-al.* / < lat. *trial*, cf. it. *triale*]

TRIÁL² *s. n. (sport)* meci de selecție, de triere ; meci de verificare. [pron. *traiăl.* pl. *-luri.* / < engl. *trial(match)*]

TRIALÍSM *s. n. (liv.)* sistem compus din trei elemente. ● uniune sub cîrmuirea unui suveran a trei state autonome. [pron. *tri-a-.* / < fr. *trialisme*]

TRIÁNGLU *s. n.* instrument muzical de percuție alcătuit dintr-un triunghi de metal care se ține cu mîna și se lovește cu o baghetă metalică. [pron. *tri-an-.* / < fr. *triangle*, cf. it. *triangolo*, germ. *Triangel*]

TRIANGULÁ *vb. I. tr.* a măsura prin triangulație ; a face triangulația unei regiuni, a unei țări etc. [pron. *tri-an-.* / < fr. *trianguler*]

TRIANGULÁR, -Ă *adj. (rar)* în formă de triunghi. [pron. *tri-an-.* / cf. fr. *triangulaire*]

TRIANGULÁRE *s. f.* acțiunea de a triangula ; triangulație. [< *triangula*]

TRIANGULÁȚIE *s. f.* operație trigonometrică prin care pot fi determinate suprafețe și distanțe, împărțind terenul într-o rețea de triunghiuri și determinînd elementele acestora. ● ansamblul triunghiurilor unei ridicări geodezice. [gen. *-iei.* / cf. fr. *triangulation*]

TRIÁRII *s. m. pl. (ant.)* nume dat soldaților veterani care formau al treilea rînd dintr-o legiune romană. [sg. *-riu.* / < lat. *triarii*]

TRIÁSIC *s. n. (geol.)* prima perioadă a mezozoicului. // *adj.* care aparține acestei perioade. [pron. *tri-a-.* / < fr. *triasique*]

TRIATLÓN *s. n.* complex sportiv de trei probe diferite ; alergare 100 m plat, aruncarea greutății și săritura în lungime (la bărbați) sau în înălțime (la femei). [pron. *tri-a-.* pl. *-onuri, -oane.* / < fr. *triathlon*, cf. gr. *tri* — trei, *athlon* — luptă]

TRIATLONÍST, -Ă *s. m. f.* sportiv care participă la probele din cadrul unui triatlon. [pron. *tri-a-.* / < *triatlon* + *-ist*]

TRIATÓMIC, -Ă *adj. (despre elemente)* a cărui moleculă cuprinde trei atomi. [cf. fr. *triatomique*]

TRIB *s. n.* 1. formă de organizare a societății primitive, constînd dintr-o grupare de mai multe ginți sau de familii reunite între ele prin legături de înrudire, care trăiau pe un teritoriu propriu, aveau o limbă și credințe comune și erau supuse autorității unui șef (ales din mijlocul lor). 2. *(la unele popoare din antichitate)* semințe, gintă, neam. ● populația fiecărui district în Roma antică. 3. *(biol.)* subdiviziune a familiei, cuprinzînd genuri înrudite. [< lat. *tribus*, cf. fr., it. *tribu*]

TRIBÁL, -Ă *adj.* de trib ; *(despre o populație)* care trăiește în triburi. [cf. fr. *tribal*]

TRIBALÍSM *s. n.* organizare socială pe triburi. [< fr. *tribalisme*]

TRIBÁZIC, -Ă *adj.* care posedă trei funcții bazice. [< fr. *tribasique*]

TRIBO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(produs prin) frecare". [< fr., it. *tribo-*, cf. gr. *tribein* — a freca]

TRIBOELECTRICITÁTE *s. f.* electricitate statică produsă prin frecare. [cf. fr. *tribo-électricité*]

TRIBOLOGÍE *s. f.* știința și tehnologia interacțiunii dintre două suprafețe în contact aflate în mișcare relativă ; știința frecării. [gen. *-iei.* / < engl. *tribology*, cf. gr. *tribein* — a freca, *logos* — știință]

TRIBOLUMINESCÉNT, -Ă *adj.* care prezintă triboluminescență. [< fr. *triboluminescent*]

TRIBOLUMINESCÉNȚĂ *s. f.* proprietate a anumitor corpuri de a deveni luminescente cînd se sfărîmă. [< fr. *triboluminescence*]

TRIBOMETRÍE *s. f. (fiz.)* măsurare a intensității frecării. [gen. *-iei.* / < fr. *tribométrie*, cf. gr. *tribein* — a freca, *metron* — măsură]

TRIBOMÉTRU *s. n. (fiz.)* aparat de măsurat intensitatea frecării. [< fr. *tribomètre*]

TRIBÓRD *s. n.* partea din deapta a unei nave privind de la pupă spre proră. [< fr. *tribord*, it. *tribordo*]

TRIBRÁH *s. n.* picior metric alcătuit din trei silabe scurte. [cf. fr. *tribraque*, germ. *Tribrachys* < gr. *tri* — trei, *brachys* — scurt]

TRIBROMÚRĂ *s. f.* compus chimic a cărui moleculă conține trei atomi de brom. [< fr. *tribromure*]

TRIBULÁȚIE *s. f. (liv.)* mîhnire, necaz, chin, zbucium moral. [gen. *-iei.* / cf. lat. *tribulatio*, fr. *tribulation*]

TRIBÚN *s. n. (ist.)* fiecare dintre magistrații aleși anual în vechea Romă pentru a apăra interesele plebei. O ~ *militar* = ofițer superior care comanda o cohortă romană. ● membru al tribunatului, în Franța. ● *(fig.)* persoană care luptă pentru o cauză (de obicei politică). ● orator care înflăcărează masele prin cuvintările sale însuflețite. [< lat. *tribunus*, cf. fr. *tribun*, it. *tribuno*]

TRIBUNÁL *s. n.* 1. instanță judecătorească (care judecă procesele civile și penale). 2. local unde funcționează o astfel de instanță. 3. complet care judecă o cauză, un proces. [pl. *-le, -luri.* / < fr. *tribunal*, cf. lat. *tribunal*]

TRIBUNÁT *s. n. (ist.)* funcția și demnitatea de tribun ; durata acestei funcții. ● adunare politică în Franța, instituită prin constituția din 1799, care discuta legile fără a le vota. [< lat. *tribunatus*, cf. fr. *tribunat*]

TRIBÚNĂ *s. f.* 1. estradă, loc înălțat de unde vorbesc oratorii. 2. construcție în formă de platformă de unde publicul sau un număr restrîns de persoane pot asista la o sărbătorire, la o demonstrație etc. ● construcții anexe ale terenurilor de sport, destinate spectatorilor. 3. galerie situată deasupra navelor laterale ale unei bisenici. [pl. *-ne, -ni.* / < fr. *tribune*, cf. it., lat. med. *tribuna*]

TRIBUNICIÁR, -Ă *adj.* referitor la funcția de tribun. [pron. *-ci-ar.* / cf. fr. *tribunitien*, lat. *tribunicius*]

TRIBÚT *s. n.* 1. birul pe care era obligat să-l plătească un popor învins unei puteri cuceritoare. 2. obligație, datorie, ceea ce se cuvine cuiva ; contribuție în general. O *a-și da* (sau *a-și aduce*) *~ul* = a contribui la ceva. [< fr. *tribut*, lat. *tributum*]

TRIBUTÁL, -Ă *adj.* referitor la tribut, de tribut. O *mod de producție* ~ = mod de producție bazat pe exploatare, cunoscut de o serie de popoare din Asia, Africa și chiar America, apărut în condițiile în care descompunerea comunei primitive a fost urmată de forma patriarhală a robiei. [cf. it., fr. *tributale*]

TRIBUTÁR, -Ă *adj.* care plătește tribut ; *(p. ext.)* dependent, supus economicește. ● *(fig.)* dependent sub raport ideologic, influențat ; care datorează cuiva ceva. [cf. fr. *tributaire*]

TRICARPELÁR, -Ă *adj. (biol. ; despre gineceu)* format din trei carpele. [cf. fr. *tricarpelaire*]

TRICEFÁL, -Ă *adj.* care are trei capete. [< fr. *tricephale*, cf. gr. *tri* — cu trei, *kephale* — cap]

TRICENTENÁR, -Ă *adj.* care durează de trei sute de ani. // *s. n.* al treilea centenar. [< fr. *tricentenaire*]

TRÍCEPS *s. m.* mușchi care are la extremitatea superioară trei ligamente. [pl. *-pși*. / < fr. *triceps*, cf. lat. *tri* — cu trei, *caput* — cap]

TRICERÁTOPS *s. m.* reptilă fosilă din mezozoic care avea craniul înconjurat, în regiunea posterioară inferioară, de un guler din plăci cornoase, cu două coarne deasupra orbitelor și o protuberanță nazală. [< fr. *tricératops*, cf. gr. *trikeratos* < *tri* — cu trei, *keras*, *keratos* — corn, *ops* — vedere]

TRICHIÁZĂ *s. f.* inflamație permanentă a conjunctivei datorită frecării și iritării globului ocular de către genele prea lungi. [pron. *-chi-a-*. / < fr., lat., gr. *trichiasis*]

TRICHÍNĂ *s. f.* vierme parazit care trăiește închistat mai ales în mușchii porcului ; trichinelă. [< fr. *trichine*, cf. gr. *thrix* — păr]

TRICHINÉLĂ *s. f.* trichină. [< lat. *trichinella*]

TRICHINÓZĂ *s. f.* boală provocată de trichină și manifestată prin grave tulburări digestive, dureri musculare etc. [< fr. *trichinose*]

TRICICLÉTĂ *s. f.* vehicul (pentru copii) cu trei roți care este pus în mișcare cu ajutorul pedalelor ; triciclu. [cf. fr. *tricycle*]

TRICÍCLU *adj. (despre un aterizor sau un velociped)* cu trei roți. // *s. n.* triciclétă. [pl. *-li*, (s. n.) *-le*, *-luri*. / < fr. *tricycle*, cf. gr. *tri* — cu trei, *kyklos* — roată]

TRICLÍNIC, -Ă *adj. (despre sisteme cristaline)* care are ca formă de bază o prismă oblică cu baza un paralelogram. [< fr. *triclinique*]

TRICLÍNIU *s. n.* 1. *(ant.)* complex de trei paturi cu trei locuri, așezate de-a lungul a trei părți ale unei mese de sufragerie a unei case romane. ● sufragerie. 2. sală de mese a unei comunități (monahale) creștine, în care se primeau pelerinii sau se celebrau diverse ceremonii. [pron. *-niu*. var. *triclinium* s. n. / < lat. *triclinium*, cf. gr. *triklinion* < *tri* — cu trei, *kline* — pat]

TRICLÍNIUM *s. n.* v. triclíniu.

TRICLORETILÉNĂ *s. f.* lichid incolor, cu miros de cloroform, toxic în stare de vapori, întrebuințat ca solvent, ca agent frigorific, în diverse sinteze etc. [< fr. *trichloréthylène*]

TRICLORÚRĂ *s. f.* clorură cu trei valențe. [< fr. *trichlorure*]

TRICO[1]- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) păr", „pilos". [var. *triho-*. / < it. *trico-*, fr. *tricho-*, cf. gr. *thrix*, *trichos*]

TRICO[2]- v. trihо[2]-.

TRICÓ *s. n.* v. tricou.

TRICOCEFÁL *s. m.* vierme parazit care trăiește în intestinul gros al omului, producând anumite tulburări. [< fr. *trichocéphale*]

TRICOCEFALÓZĂ *s. f.* boală provocată de tricocefali, care se manifestă prin tulburări digestive. [< fr. *trichocéphalose*]

TRICOCLAZÍE *s. f.* rupere a firelor de păr, de obicei traumatică. [gen. *-iei*. / < fr. *trichoclasie*, cf. gr. *thrix* — păr, *klasis* — fractură]

TRICOFÍTIC, -Ă *adj.* referitor la tricofiție. [< fr. *trichophytique*]

TRICOFITÓN *s. n.* ciupercă parazită care provoacă îmbolnăvirea pielii și a părului. [< fr. *trichophyton*]

TRICOFIȚÍE *s. f.* boală contagioasă cauzată de tricofiton, care atacă pielea capului, provocînd căderea părului ; *(pop.)* chelbe. [gen. *-iei*. / < fr. *trichophytie*]

TRICOFOBÍE *s. f. (med.)* teamă patologică de peri. [cf. fr. *trichophobie*, it. *tricofobie*]

TRICOLOGÍE *s. f.* disciplină medicală care studiază afecțiunile pielii acoperite cu păr. [cf. it. *tricologia*]

TRICOLÓR, -Ă *adj.* care are trei culori. // *s. n.* drapel cu trei culori. // *s. m.* sportiv care face parte dintr-o echipă românească participantă la o competiție internațională. [< fr. *tricolore*, cf. lat. *tri* — cu trei, *color* — culoare]

TRICOMICÓZĂ *s. f.* boală a părului produsă de ciuperci. [< fr. *trichomycose*, cf. gr. *thrix* — păr, *mykes* — ciupercă]

TRICOMÓNAS *s. m. (zool.)* gen de protozoare flagelate care trăiesc parazitar pe om, cauzînd iritația anumitor mucoase. [< fr. *trichomonas*]

TRICOMONÁZĂ *s. f.* boală cauzată de tricomonas. O ~ *vaginală* = vaginită, caracterizată printr-o secreție abundentă, alb-verzuie, arsuri și mîncărimi. [var. *tricomonoză* s. f. / < fr. *trichomonase*]

TRICOMONÓZĂ *s. f.* v. tricomonază.

TRICÓNIC *s. n.* plan de biserică în care sînt înscrise trei absidе opuse intrării, racordate între ele printr-un dreptunghi. [< fr. *triconique*]

TRICOPTÉRE *s. f. pl.* ordin de insecte avînd aripile mari acoperite cu peri sau cu mici solzișori, ale căror larve duc viață acvatică, construindu-și un fel de căsuțe cilindrice sau conice din resturi vegetale, nisip și pietricele ; *(la sg.)* insectă din acest ordin. [< fr. *trichoptères*]

TRICÓRD *s. n.* scară diatonică din trei trepte, limitată într-un interval de terță sau de cvartă. pl. *-duri*. / < fr. *tricorde*, cf. gr. *tri* — cu trei, *chorde* — coardă]

TRICÓRN *s. n.* pălărie bărbătească cu trei colțuri. [< fr. *tricorne*]

TRICOT *s. n.* produs textil din fibre împletite în ochiuri. ● tricou. [< fr. *tricot*]

TRICOTÁ *vb. I. tr.* a lucra, a împleti o țesătură în ochiuri. [< fr. *tricoter*]

TRICOTÁJ *s. n. (text. ; de obicei la pl.)* articol de îmbrăcăminte făcut din tricot. [< fr. *tricotage*]

TRICOTÁRE *s. f.* acțiunea de a tricota și rezultatul ei ; tricotat. [< *tricota*]

TRICOTÁT *s. n.* tricotare. O *mașină de* ~ = mașină pentru executarea tricotajelor sau a tricourilor ; tricoteză (I). [< *tricota*]

TRICOTÉR, -Ă *s. m. f.* muncitor calificat care lucrează la mașinile de tricotat. [< fr. *tricoteur*]

TRICOTÉZĂ *s. f.* 1. mașină de tricotat. 2. femeie care tricotează (manual sau mecanic). [< fr. *tricoteuse*]

TRICOTÍN *s. n.* țesătură specială folosită pentru taioare și mantouri. [var. *tricotină* s. f. / < fr. *tricotine*]

TRICOTÍNĂ *s. f.* v. tricotin.

TRICOTÓMIC, -Ă *adj.* v. trihotomic.

TRICOTOMÍE *s. f.* v. trihotomie.

TRICÓU *s. n.* obiect de îmbrăcăminte din tricot, care acoperă partea de sus a corpului, purtîndu-se pe piele. [var. *tricо* s. n. / < fr. *tricot*]

TRICROÍSM *s. n. (fiz.)* fenomen produs de un corp care prezintă trei culori distribuite

diferit. [pron. *-cro-ism.* / < fr. *trichroïsme*]

TRICRÓM, -Ă *adj.* obținut prin tricromie ; tricromic. [< fr. *trichrome*]

TRICROMÁTIC, -Á *adj.* referitor la trei culori fundamentale, astfel alese încît una să nu poată fi reprodusă prin amestecul celorlalte două ; tricolor. [cf. fr. *trichromatique*]

TRICRÓMIC, -Ă *adj. (liv.)* tricrom. [cf. fr. *trichrome*]

TRICROMÍE *s. f.* procedeu de imprimare sau de fotografiere policromă prin suprapunerea a trei culori fundamentale. [gen. *-iei.* / < fr. *trichromie*]

TRICUSPÍD, -Ă *adj.* care are trei vîrfuri, trei ascuțișuri. *O valvulă ~ă* = valvulă care se află în partea dreaptă a inimii, la orificiul auriculo-ventricular. [< fr. *tricuspide*, cf. lat. *tres* — trei, *cuspis* — vîrf]

TRIDACTÍL, -Ă *adj. (despre animale)* cu trei degete. [< fr. *tridactyle*]

TRIDÉNT *s. n. (mit.)* furcă cu trei dinți cu care era înfățișat de obicei zeul Neptun. [pl. *-te, -turi.* / < lat. *tridens*, cf. fr. *trident*]

TRIDIMENSIONÁL, -Ă *adj.* cu trei dimensiuni. [pron. *-si-o-.* / cf. fr. *tridimensionnel*]

TRIDIMENSIONALITÁTE *s. f.* însușirea a tot ce este tridimensional. [pron. *-si-o-.* / cf. it. *tridimensionalità*]

TRIDIMÍT *s. n.* silice naturală polimorfă. [cf. germ. *Tridymit*]

TRIDINÁM, -Ă *adj. (bot. ; despre androceu)* format din șase stamine, dintre care trei sînt mai lungi. [< fr. *tridyname*]

TRIDRÁHMĂ *s. f.* monedă de argint greco-macedoneană, valorînd trei drahme. [< gr. *tridrachmon*]

TRIÉDRU *s. n.* figură geometrică formată din trei planuri care se intersectează două cîte două. [pron. *tri-e-.* / < fr. *trièdre*, cf. gr. *tri* — cu trei, *hedra* — bază]

TRIENÁL, -Ă *adj.* care durează trei ani ; care are loc din trei în trei ani ; care are nevoie de trei ani pentru a se dezvolta complet. // *s. f.* festival, expoziție care se organizează din trei în trei ani. [pron. *tri-e-.* / < fr. *triennal*, cf. lat. *triennalis*]

TRIÉNIU *s. n. (latinism)* interval de trei ani. [pron. *tri-e-niu.* / < lat. *triennium*]

TRIERÁRH *s. m. (ant. ; la greci)* comandant al unei triere. [pron. *tri-e-.* / < fr. *triérarque*, gr. *trierarchos*]

TRIERAULÉT *s. m. (ant.)* cîntăreț din flaut care imprima ritmul vîslașilor pe o trieră. [pron. *tri-e-ra-u-.* / < fr. *triéraulète*, gr. *trieraules*]

TRIÉRĂ *s. f.* navă de război grecească cu trei rînduri de vîsle suprapuse ; triremă. [pron. *tri-e-.* / < fr. *trière*, gr. *trieres*]

TRIÉRE *s. f.* acțiunea de a tria și rezultatul ei : triaj. [pron. *tri-e-.* / < *tria*]

TRIETERÍDĂ *s. f.* perioadă de trei ani în calendarul grecesc. ● *(la pl.)* sărbători în cinstea lui Bachus care se celebrau din trei în trei ani în Tracia și Beoția. [pron. *tri-e-.* / < fr. *triétéride*, gr. *trieteris*]

TRIFAZÁT, -Ă *adj.* 1. *(electr. ; despre un curent electric)* format din trei circuite monofazate de curent alternativ ; trifazic. ● *(despre mașini electrice)* care funcționează cu un astfel de circuit. 2. *(despre sisteme fizico-chimice)* format din trei faze. [cf. fr. *triphasé*]

TRIFÁZIC, -Ă *adj.* trifazat. [< *trifazat*]

TRIFENILMETÁN *s. n. (chim.)* compus derivat din metan, avînd o mare importanță în industria coloranților. [< fr. *triphénylméthane*]

TRIFÍD, -Ă *adj. (bot. ; despre unele organe)* alcătuit din trei părți pînă la mijlocul lungimii sau lățimii sale. [< fr. *trifide*]

TRIFOLIÁT, -Ă *adj. (despre frunze)* cu trei foi pe același pețiol. [pron. *-li-at.* / cf. fr. *trifolié*]

TRIFOLIÉNE *s. f. pl.* familie de plante, avînd ca tip trifoiul. [pron. *-li-e-.* / cf. lat. *trifolium* — trifoi]

TRIFOLIOLÁT, -Ă *adj. (despre frunze)* cu trei foliole pe același pețiol. [pron. *-li-o-.* / cf. lat. *trifolium*]

TRIFOLIÓZĂ *s. f.* boală toxică la oi cauzată de consumarea în prea mare cantitate a unor specii de trifoi și care se manifestă prin stomatită, salivație și inflamarea capului și a membrelor. [pron. *-li-o-.* / < fr. *trifoliose*]

TRIFÓRIU *s. n. (arhit.)* galerie îngustă, susținută de colonete, practicată în zidurile laterale ale unei biserici, deasupra navelor laterale. [pron. *-riu.* / < fr. *triforium*]

TRIFTÓNG *s. m.* pronunțare a trei vocale diferite într-o singură silabă. [< fr. *triphtongue*, cf. gr. *tri* — cu trei, *phthongos* — sunet]

TRIFURCÁ *vb. I. refl.* a se împărți în trei (ca brațele unei furci). [p. i. *trifúrc.* < fr. *trifurquer*, cf. lat. *tri* — trei, lat. *furca* — furcă]

TRIFURCÁRE *s. f.* faptul de a se trifurca. [< *trifurca*]

TRIFURCÁT, -Ă *adj.* cu trei ramificații. [cf. fr. *trifurqué*]

TRIFURCÁȚIE *s. f.* împărțire în trei ; loc unde se trifurcă un drum. [gen. *-iei.* / < fr. *trifurcation*]

TRIGÁM, -Ă *adj.* 1. *(adesea s.)* care se căsătorește a treia oară fără ca în prealabil să fi desfăcut legal celelalte două căsătorii. 2. *(despre plante)* care posedă flori masculine, feminine și hermafrodite pe același individ. [< fr. *trigame*]

TRIGAMÍE *s. f.* situație în care se găsește un om trigam. [gen. *-iei.* / < fr. *trigamie*]

TRIGEMELÁR, -Ă *adj.* cu trei gemeni. [< fr. *trigémellaire*, cf. lat. *tri* — trei, *gemellus* — geamăn]

TRIGÉMEN *adj. m. nerv ~* = a cincea pereche de nervi cranieni, care asigură sensibilitatea feței și inervarea mușchilor maxilari inferiori. [< lat. *trigeminus*, cf. fr. *trijumeau*]

TRÍGGER *s. n.* 1. *(fiz.)* triodă cu catod rece, servind ca releu sau ca tub de amortizare. 2. *(biol.)* factor declanșator care pune în mișcare un șir de acțiuni și reacțiuni, de minimă contribuție energetică. [< engl. *trigger*]

TRIGLÍDE *s. n. pl.* familie de pești ososi, avînd ca tip rîndunica-de-mare ; *(la sg.)* pește din această familie. [< lat. *triglidae*, cf. gr. *trigla*]

TRIGLÍF *s. n.* ornament al frizei unei coloane dorice, care separă metopele între ele. [var. *triglifă* *s. f.* / < fr. *triglyphe*, cf. gr. *triglyphos* — de trei ori cizelat]

TRIGLÍFĂ *s. f.* v. triglif.

TRIGÓN *s. n.* 1. prăjitură în formă de triunghi făcută din foi de plăcintă umplute cu nuci și muiate în sirop. 2. *~ cerebral* = lamă de materie nervoasă, de formă triunghiulară, care împreună cu corpul calos face legătura între cele două emisfere ale creierului mare. [< fr. *trigone*, cf. gr. *tri* — cu trei, *gonia* — unghi]

TRIGONOCEFÁL *s. m.* șarpe veninos din familia viperei, cu capul în formă triunghiulară, care trăiește în Asia și în America. [< fr. *trigonocéphale*, cf. gr. *trigonon* — triunghi, *kephale* — cap]

TRIGONOCEFALÍE *s. f. (med.)* malformație a craniului care devine triunghiular. [gen. *-iei.* / < fr. *trigonocéphalie*]

TRIGONOMÉTRIC, -Ă *adj.* care ține de trigonometrie, referitor la trigonometrie. O *cerc* ~ = cerc cu raza egală cu unitatea și cu sensul de măsurare a arcelor invers aceluia al acelor unui ceasornic ; *funcție* ~*ă* = fiecare dintre funcțiile sinus, cosinus, tangentă, cotangentă, secantă și cosecantă. [< fr. *trigonométrique*]

TRIGONOMETRÍE *s. f.* ramură a matematicii care studiază relațiile metrice dintre laturile și unghiurile unui triunghi. [gen. *-iei.* / cf. fr. *trigonométrie* < gr. *trigonon* — triunghi, *metron* — măsură]

TRIHEBDOMADÁR, -Ă *adj. (liv.)* care apare de trei ori pe săptămână. [cf. fr. *trihebdomadaire*]

TRIHO-[1] v. t r i c o-[1].

TRIHO-[2] element prim de compunere savantă cu semnificația „în trei". [var. *trico-.* / < fr. *tricho-*, it. *trico-*, cf. gr. *tricha*]

TRIHOTÓMIC, -Ă *adj.* împărțit în trei. [var. *tricotomic*, *-ă* adj. / < fr. *trichotomique*, cf. gr. *tricha* — în trei, *tome* — tăiere]

TRIHOTOMÍE *s. f.* diviziune în trei părți, grupe sau specii. [gen. *-iei.* var. *tricotomie* s. f. / < fr. *trichotomie*]

TRIL *s. n.* ornament muzical constînd din repetarea rapidă și alternativă a două note consecutive despărțite de un ton sau de un semiton ; *(p. ext.)* cîntecul unor păsări în care se produce același efect sonor. [cf. it. *trillo*, fr. *trille*]

TRILATERÁL, -Ă *adj.* cu trei laturi. [< fr. *trilatéral*, cf. lat. *tri* — trei, *latus, lateris* — latură]

TRILATERÁȚIE *s. f.* metodă geodezică bazată pe măsurarea laturilor triunghiurilor unei rețele. [cf. fr. *trilatération*]

TRILÉMĂ *s. f. (rar)* situație care pune trei alternative dintre care trebuie aleasă una. [cf. germ. *Trilemma*]

TRILÍNGV, -Ă *adj.* care vorbește trei limbi. ● scris în trei limbi. [cf. fr. *trilingue*, lat. *tri-* — trei, *lingua* — limbă]

TRILIÓN *s. n.* unitate formată din o mie de miliarde (10^{12}). [pron. *-li-on.* / < fr. *trilion*]

TRILÍT *s. n.* monument megalitic format din trei pietre, dintre care două verticale și una transversală. [pl. *-uri*, *-te.* / < fr. *trilithon*, engl. *trilithe*, *trilithon*]

TRÍLLO *s. n. (tehn.)* tanant vegetal. [< fr. *trillo*]

TRILOBÁT, -Ă *adj.* 1. *(despre organele unor plante etc.)* cu trei lobi. 2. *(arhit ; despre arcade etc.)* în formă de trifoi sau de crin. [cf. fr. *trilobé*, gr. *trilobos* — cu trei lobi]

TRILOBÍȚI *s. m. pl.* clasă de crustacee primitive marine caracteristice erei paleozoice, care aveau corpul împărțit în trei părți, atît în sens longitudinal cît și transversal ; *(la sg.)* animal din această clasă. [< fr. *trilobites*]

TRILOCULÁR, -Ă *adj. (bot. ; anat.)* divizat în trei loje sau trei camere. [cf. fr. *triloculaire*]

TRILOGÍE *s. f. (ant.)* reunire de trei tragedii ale căror subiecte constituie fiecare urmarea celui precedent și pe care le prezentau concurenții la concursurile dramatice din Grecia antică. ● serie de trei opere literare avînd personaje comune și reprezentînd trei momente succesive din viața acestora. [gen. *-iei.* / < fr. *trilogie*, it., gr. *trilogia*]

TRIMÉR, -Ă *adj.* 1. *(bot.)* care este divizat în trei părți dispuse în triunghi echilateral. 2. *(chim.)* polimer cu greutatea moleculară egală cu triplul greutății moleculare a monomerului polimerizat. [< fr. *trimère*]

TRÍMER *s. n.* 1. bobină folosită în radiofonie. 2. *(tehn.)* mașină de încărcat materiale granulare sau pulverulente în vehicule. [pl. *-re*, (s. m.) *-ri.* / < germ. *Trimer*, engl. fr. *trimmer*]

TRIMESTRIÁL, -Ă *adj.* care ține trei luni ; care are loc din trei în trei luni. [pron. *-tri-al.* / cf. fr. *trimestriel*]

TRIMÉSTRU *s. n.* interval de trei luni. [pl. [pl. *-re.* / < fr. *trimestre*, cf. lat. *trimestris*]

TRIMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la trimetru. [< fr. *trimétrique*]

TRIMÉTRU *s. n.* vers antic compus din trei perechi de picioare iambice. [pl. *-re.* / cf. fr. *trimètre*, lat. *trimetrus*, gr. *trimetros* < *tri* — cu trei, *metron* — măsură]

TRIMÓRF, -Ă *adj.* care prezintă trimorfism. [< fr. *trimorphe*, cf. gr. *tri* — cu trei, *morphe* — formă]

TRIMORFÍSM *s. n.* calitate a unor substanțe de a cristaliza în trei sisteme diferite. [< fr. *trimorphisme*]

TRIMOTÓR *adj., s. n.* (avion) cu trei motoare. [cf. fr. *trimoteur*]

TRIMÚRTI *s. n. (rel.)* asociere de cult și de doctrină a celor trei figuri din religiile indice : Buda, Șiva și Vișnu, ca formă unică de teofanie. [cf. fr., it. *trimurti* < sanscr. *trimurti*]

TRÍNCĂ *s. f.* pînză de corabie aflată la baza trinchetului. [< it. *trinca*]

TRINCHÉT *s. m.* catargul de la proră al unei corăbii ; arbore mic. [< it. *trinchetto*, fr. *trinquet*]

TRINITÁR, -Ă *adj.* referitor la trinitate. // *s. m. f. (bis.)* adept al doctrinei creștine care considera cele trei naturi, persoane și substanțe ale trinității ca fiind diferite. ● trinitarian. [cf. fr. *trinitaire*, it. *trinitario*]

TRINITARIÁN, -Ă *s. m. f. (bis.)* 1. nume dat celor care acceptă dogma trinității. 2. călugăr din ordinul monahal al Sfintei Treimi, înființat în sec. XII în scopul eliberării creștinilor căzuți în captivitate la musulmani ; trinitar ; mathurin. // *adj.* referitor la trinitarieni, care aparține trinitarienilor. [pron. *-ri-an.* pl. *-ieni*, *-iene.* / cf. engl. *trinitarien*]

TRINITÁTE *s. f.* 1. *(în religia creștină)* Sfînta Treime. 2. grup de trei persoane, de trei lucruri etc. [cf. lat. *trinitas*, fr. *trinité*]

TRINITRÍNĂ *s. f. (chim.)* lichid uleios, folosit ca medicament cu acțiune rapidă de dilatare a arterelor aflate în stare de spasm și de relaxare a musculaturii bronhiilor, intestinului și căilor biliare. [< fr. *trinitrine*]

TRINITROBENZÉN *s. n. (chim.)* substanță obținută prin nitrarea benzenului. [< fr. *trinitrobenzène*]

TRINITROCELULÓZĂ *s. f. (chim.)* fulmicoton. [< fr. *trinitrocellulose*]

TRINITROFENÓL *s. m.* exploziv puternic, obținut prin nitrarea fenolului. [< fr. *trinitrophénol*]

TRINITROLOCERÍNĂ *s. f.* substanță lichidă obținută prin nitrarea glicerinei, un exploziv puternic. [cf. fr. *trinitroglycérine*]

TRINITROTOLUÉN *s. n.* substanță cristalizată de culoare galbenă-deschisă, obținută prin nitrarea toluenului, care se întrebuințează ca exploziv ; trotil. [pron. *-lu-en.* / < fr. *trinitrotoluène*]

TRINOM *s. n.* expresie algebrică formată din trei termeni. [pl. *-oame.* / < *trinôme*, cf. gr. *tri* — cu trei, *nomos* — parte]

TRÍO *s. n.* **1.** ansamblu alcătuit din trei interpreți ; compoziție muzicală scrisă pentru trei voci sau pentru trei instrumente ; terțet. **2.** *(fam.)* grup de trei. ○ *(tehn.) laminor* ~ = laminor cu trei cilindri. [pron. *tri-o.* / < it., fr. *trio*]

TRIÓDĂ *s. f.* tub electronic cu trei electrozi. [pron. *tri-o-.* / < fr. *triode*, cf. gr. *tri* — cu trei + *(electr)od*]

TRIÓIC, *-Ă adj. (bot. ; despre plante)* care formează flori masculine, feminine și hermafrodite pe indivizi diferiți. [pron. *tri-o-ic.* / cf. fr. *trioïque* < gr. *tria* — trei, *oikia* — casă]

TRIOLEÍNĂ *s. f.* substanță lichidă conținută în grăsimi vegetale. [pron. *tri-o-le-i-.* / < fr. *trioléine*]

TRIOLÉT *s. n.* **1.** *(muz.)* grup de trei note egale ca valoare, care se execută într-o singură bătaie, în loc de două note. **2.** poezie cu formă fixă, asemănătoare rondelului, alcătuită din opt versuri, dintre care primul, al patrulea și al șaptelea vers sînt identice. [pron. *tri-o-.* var. *trioletă* s. f. / < fr. *triolet*]

TRIOLÉTĂ *s. f.* v. t r i o l e t.

TRIÓNIX *s. m.* broască țestoasă uriașă, din țările calde, foarte feroce. [pron. *tri-o-.* / < fr. *trionyx*]

TRIÓR *s. n.* **1.** mașină agricolă prevăzută cu un cilindru care, prin rotire, separă semințele de anumite impurități. **2.** *(tehn.)* aparat folosit pentru separarea, după dimensiuni, a materialelor granulare. [pron. *tri-or.* / < fr. *trieur*]

TRIORÁ *vb. I. tr.* a selecționa semințele la trior. [pron. *tri-o-.* / < *trior*]

TRIORÁRE *s. f.* acțiunea de a triora. [< *triora*]

TRIORHÍD *adj., s. m.* (individ) care prezintă triorhidie. [< fr. *triorchide*]

TRIORHIDÍE *s. f. (med.)* anomalie constînd în prezența a trei testicule la același individ. [gen. *-iei.* / < fr. *triorchidie*]

TRIOXÍD *s. m.* compus care conține trei atomi de oxigen. [pron. *tri-o-.* / < fr. *trioxyde*]

TRIÓZĂ *s. f. (chim.)* monozaharidă cu trei atomi de carbon. [pron. *tri-o-.* / < fr. *triose*]

TRIPAFLAVÍNĂ *s. f.* substanță chimică cu acțiune antiseptică, întrebuințată împotriva bacteriilor și protozoarelor. [< fr. *trypaphlavine*]

TRIPÁL, *-Ă adj. (despre elice)* cu trei pale. [< fr. *tripale*]

TRIPALMITÍNĂ *s. f. (chim.)* ester al glicerinei cu acidul palmitic. [< fr. *tripalmitine*]

TRIPANOZÓMĂ *s. f.* protozoar flagelat care trăiește parazitar în sîngele anumitor vertebrate, producînd boala somnului. [< fr. *trypanosome*]

TRIPANOZOMIÁZĂ *s. f.* boală provocată de prezența tripanozomei în sînge ; boala somnului. [pron. *-mi-a-.* / < fr. *trypanosomiase*]

TRIPARTÍSM *s. n. (liv.)* coaliție guvernamentală formată din trei partide politice. [< fr. *tripartisme*]

TRIPARTÍT, *-Ă adj.* în trei părți, compus din trei părți. ○ *pact* ~ = convenție încheiată între trei state sau trei partide. [< fr. *tripartite*, cf. lat. *tres* — trei, *pars, partis* — parte]

TRIPARTÍȚIE *s. f.* împărțire în trei părți egale. [gen. *-iei.* / < fr. *tripartition*]

TRIPERÍE *s. f.* secție a unui abator unde se face prelucrarea măruntaielor. [gen. *-iei.* / < fr. *triperie*]

TRIPETÁL, *-Ă adj. (despre flori)* cu corola formată din trei petale. [< fr. *tripétale*]

TRIPIÉD *s. n.* v. t r e p i e d.

TRIPLÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) face de trei ori mai mare, a (se) întrei. [< fr. *tripler*]

TRIPLÁN *adj., s. n.* (avion) cu trei rînduri de aripi. [< fr. *triplan*]

TRIPLÁRE *s. f.* acțiunea de a tripla și rezultatul ei. ● depășire a unui vehicul, de orice fel, de către un autovehicul, atunci cînd acela este angajat în depășirea unui alt vehicul, oprit sau în mers, dacă prin această manevră se trece peste axa care desparte cele două sensuri de circulație ale drumului. [< *tripla*]

TRIPLEGÍE *s. f. (med.)* hemiplegie însoțită de paralizia unui membru din partea opusă a corpului. [gen. *-iei.* / < fr. *triplégie*, cf. lat. *tres* — trei, gr. *plege* — lovitură]

TRIPLÉT [1] *s. n.* al treilea dintre trei exemplare de același fel. ● a treia formă a unor cuvinte de aceeași proveniență, dar intrate în limbă în trei epoci diferite. [< fr. *triplette*]

TRIPLÉT [2] *s. n.* **1.** *(fiz.)* multiplet alcătuit din trei linii spectrale. **2.** obiectiv fotografic compus din trei lentile. [< fr. *triplet*]

TRIPLÉTĂ [1] *s. f.* bicicletă cu trei locuri. [< fr. *triplette*]

TRIPLÉTĂ [2] *s. f.* grup de trei jucători care fac parte din înaintarea unei echipe de fotbal. [< fr. *triplet*]

TRÍPLEX *s. n.* **1.** ansamblu transparent compus din două foi de sticlă având la mijloc o foaie de acetat de celuloză. **2.** carton format din trei straturi de materiale fibroase. [< fr. *triplex*]

TRIPLICÁT *s. n.* a doua copie după un act. [cf. lat. *triplicatus*, fr. *triplicata*]

TRIPLICITÁTE *s. f.* **1.** calitatea de a fi triplu. **2.** număr întreit ; ansamblu, unitate alcătuită din trei părți identice. [cf. fr. *triplicité*]

TRIPLOPÍE *s. f. (fiz.)* defect de vedere constînd din a vedea întreit imaginea aceluiași obiect. [gen. *-iei.* / < fr. *triplopie*, cf. gr. *triploos* — triplu, *ops* — vedere]

TRÍPLU, *-Ă adj.* de trei ori mai mare sau mai mult ; întreit. ● din trei părți, cu trei părți. ○ *în* ~ *exemplar* = în trei exemplare. [< fr. *triple*, cf. lat. *triplex*]

TRIPLUSÁLT *s. n.* săritură în lungime la care după primul salt se cade pe piciorul cu care s-a bătut, la al doilea pe celălalt picior, al treilea salt terminîndu-se pe ambele picioare. [cf. fr. *triple-saut*, it. *triplo-salto*]

TRIPÓD *s. n.* **1.** *(ant.)* șcaun de bronz cu trei picioare, frumos arcuite, pe care ședea sibila în timpul oracolelor din templul de la Delfi, închinat zeului Apolo. ● trepied. **2.** *(mar.)* macara alcătuită din trei picioare reunite la partea de sus. [< fr. *tripode*]

TRIPODÍE *s. f.* vers compus din trei picioare. [gen. *-iei.* / < fr. *tripodie*, gr. *tripodia*]

TRIPÓL *s. m. (fiz.)* rețea electrică cu trei borne de acces. [< fr. *tripôle*]

TRIPOLÁR, *-Ă adj.* care are trei poli. [cf. fr. *tripolaire*]

TRÍPOLI *s. n.* diatomit. [pron. *-po-li.* / < fr. *tripoli*]

TRIPOTÁ *vb. I. intr. (franţuzism)* a specula, a falsifica. ● a face afaceri necinstite, murdare. [< fr. *tripoter*]

TRIPOTÁJ *s. n. (rar)* afacere murdată, necinstită. [pl. *-je, -juri.* / < fr. *tripotage*]

TRIPOTEUR *s. m. (franţuzism)* persoană care face afaceri dubioase ; speculant, falsificator. [pron. *-tör.* / < fr. *tripoteur*]

TRIPOU *s. n.* local, stabiliment cu jocuri de noroc. [< fr. *tripot*]

-TRIPSÍE element secund de compunere savantă cu semnificaţia „zdrobire", „strivire". [< fr. *-trypsie*, cf. gr. *tryein*]

TRIPSÍNĂ *s. f.* enzimă secretată de pancreas, sub formă de tripsinogen, care descompune proteinele în aminoacizi. [< fr. *trypsine*]

TRIPSINOGÉN *s. n.* formă inactivă a tripsinei, care, în contact cu enterochinaza, se transformă în tripsină. [< fr. *trypsinogène*]

TRIPTÍC *s. n. (ant.)* trei tăbliţe prinse între ele cu balamale, care se închideau ca o carte. ● tablou format din trei părţi prinse cu balamale (cele laterale închizându-se peste cea din mijloc), pe care sînt pictaţi sfinţi sau sînt scrise, ca într-un pomelnic, numele donatorilor etc. ● *(fig.)* trei idei, puncte sau articole ale uneia şi aceleiaşi teorii, dogme etc. [pl. *-ce, -curi.* / cf. fr. *triptyque*, gr. *triptychos*]

TRIPUDIÁ *vb. I. intr. (liv.)* a exulta de bucurie ; a sări, a tresălta de bucurie. [pron. *-di-a*, p. i. 3, 6 *-iază.* / < it., lat. *tripudiare* < *tripudium*]

TRIPÚDIU *s. n.* **1.** *(ant.)* dans ritmic al preoţilor sali din Roma antică. **2.** *(liv. ; fig.)* sărbătorire mare, manifestaţie zgomotoasă. ● exuberanţă, exultare. [pron. *-diu.* / < lat. *tripudium* — dans în trei timpi, cf. it. *tripudio*]

TRIRÉMĂ *s. f. (ant.)* galeră cu trei rînduri de lopeţi ; trieră. [cf. lat. *triremis*, fr. *trirème*]

TRISECTOÁRE *s. f.* fiecare dintre cele două drepte care împart un unghi în trei părţi egale. [după fr. *trisectrice*]

TRISECŢIE *s. f.* v. trisecţiune.

TRISECŢIÚNE *s. f.* împărţire în trei părţi egale. O *~a unghiului* = problemă celebră, pusă în antichitate, privind împărţirea unui unghi cu rigla şi compasul în trei părţi egale. [pron. *-ţi-u-.* var. *trisecţie* s. f. / < fr. *trisection*]

TRISEPÁL, -Ă *adj. (despre flori)* cu caliciul format din trei sepale. [< fr. *trisépale*]

TRISILÁB *s. n.* cuvînt format din trei silabe. [< fr. *trisyllabe*]

TRISILÁBIC, -Ă *adj. (despre cuvinte)* format din trei silabe. [cf. fr. *trisyllabique*]

TRISMEGÍST *s. m.* supranume dat de greci lui Hermes, care însemna „de trei ori mare". // *adj. (liv.)* de trei ori mare. [< fr. *trismégiste*, gr. *trismegistos*]

TRÍSMUS *s. n. (med.)* contracţie spastică a muşchilor maxilarelor, simptom al tetanosului. [< fr. *trismus*, cf. gr. *trismos*]

TRISTEARÍNĂ *s. f. (chim.)* ester al gliicerinei cu acidul stearic, care se găseşte în grăsimile solide. [pron. *-ste-a-.* / < fr. *tristéarine*]

TRISTÍH *s. n.* strofă formată din trei versuri. [cf. it. *tristico*, gr. *tristichon*]

TRISTIMÁN, -Ă *s. m. f.* suferind de tristimanie. [< fr. *tristimane*]

TRISTIMANÍE *s. f.* tristeţe patologică. [gen. *-iei.* / < fr. *tristimanie*]

TRISULFÚRĂ *s. f.* sulfură a cărei moleculă conţine trei atomi de sulf. [< fr. *trisulfure*]

TRIŞÁ *vb. I. intr.* a înşela la jocul de cărţi ; *(p. ext.)* a induce în eroare. [< fr. *tricher*]

TRIŞÁRE *s. f.* acţiunea de a trişa şi rezultatul ei. [< *trişa*]

TRIŞÓR *s. m.* cel care trişează (la jocul de cărţi). [cf. fr. *tricheur*]

TRITAGONÍST, -Ă *adj., s. m. f. (liv.)* (actor) care deţinea rolul al treilea în teatrul antic grecesc. [cf. it. *tritagonista*, gr. *tritagonistes*]

TRITANÓP, -Ă *adj. (despre ochi)* care prezintă tritanopie. [< fr. *tritanope*]

TRITANOPÍE *s. f. (med.)* defect al ochiului de a nu vedea culoarea violetă a spectrului solar. [gen. *-iei.* / < fr. *tritanopie*, cf. gr. *trit-* — a treia, *an* — fără, *ops* — vedere]

TRITEÍSM *s. n.* doctrină care susţinea că trinitatea ar fi fost formată din trei persoane şi trei esenţe. [pron. *-te-ism.* / < fr. *trithéisme*]

TRITEÍST, -Ă *adj.* referitor la triteism. // *s. m. f.* adept al triteismului. [< fr. *trithéiste*]

TRÍTIU *s. n. (chim.)* izotop radioactiv al hidrogenului, cu nucleul format dintr-un proton şi doi neutroni. [pron. *-tiu.* var. *tritium* s. n. / < fr. *tritium*]

TRÍTIUM *s. n.* v. tritiu.

TRITÓN[1] *s. m.* **1.** zeitate marină greacă închipuită cu bust de om şi cu coadă de peşte ; *(p. ext.)* statuie reprezentînd această zeitate. **2.** batracian avînd înfăţişarea unui mormoloc de broască ; salamandră de apă. ● gen de moluşte marine gasteropode. [< lat., fr. *triton*]

TRITÓN[2] *s. m.* nucleu al atomului de tritiu. [cf. fr., it. *tritone*, germ. *Triton* < *trit(iu)* + *-on*]

TRITÓN *s. n.* denumire a cvartei mărite care cuprinde un interval de trei tonuri. [< fr. *triton*, cf. gr. *tritonos* < *tri* — trei, *tonos* — ton]

TRITONÍDĂ *s. f.* zeiţă marină. [< fr. *tritonide*]

TRITURÁ *vb. I. tr.* a sfărîma, a zdrobi o substanţă chimică în particule fine ; a pulveriza. [< fr. *triturer*, cf. lat. t. *triturare*]

TRITURÁRE *s. f.* acţiunea de a tritura şi rezultatul ei ; sfărîmare, zdrobire, pulverizare. [< *tritura*]

TRIÚMF *s. n.* **1.** celebrare a victoriei în vechea Romă, constînd din intrarea solemnă în oraş a generalului biruitor, însoţit de armata sa, de captivi şi de prăzile făcute. **2.** victorie, biruinţă ; *(fig.)* succes moral, reuşită, izbîndă. [pron. *tri-umf.* / < lat. *triumphus*, cf. fr. *triomphe*]

TRIUMFÁ *vb. I. intr.* **1.** a birui, a învinge. **2.** *(fig.)* a reuşi, a ieşi învingător. **3.** a se mîndri cu o izbîndă, a jubila. [pron. *tri-um-*, p. i. *triúmf*, 3, 6 *-fă.* / < lat. *triumphare*, cf. fr. *triompher*]

TRIUMFÁL, -Á *adj.* de triumf ; biruitor, învingător ; *(fig.)* impunător, solemn, pompos. O *marş ~* = înaintare rapidă şi victorioasă a unei armate pe un teritoriu străin. [pron. *tri-um-.* / cf. lat. *triumphalis*, fr. *triomphal*]

TRIUMFÁRE *s. f. (rar)* faptul de a triumfa ; izbîndă strălucită. [< *triumfa*]

TRIUNFÁTOR *s. m. (ant.)* denumire dată unui general roman drept răsplată pentru o victorie însemnată, marcată cu onoruri deosebite. [< lat. *triumfator*]

TRIUMFĂTÓR, -OÁRE *adj.* care triumfă ; învingător, victorios. ● *(fig.)* care exprimă o mare încredere în succesul obținut, care arată mulțumirea de a fi biruitor. [pron. *tri-um-*. / < *triumfa* + *-(ă)tor*]

TRIUMVÍR *s. m.* titlu dat în vechea Romă fiecăruia dintre cei trei membri ai unei magistraturi care avea atribuții administrative, politice etc. ● nume dat participanților la cele două triumvirate care au condus Roma în anii 60 și 43 i.e.n. [pron. *tri-um-*. / < lat., fr. *triumvir*]

TRIUMVIRÁL, -Ă *adj.* relativ la un triumvirat ; de triumvir. [< fr. *triumviral*]

TRIUMVIRÁT *s. n.* funcția și durata funcției de triumvir în Roma antică. [pron. *tri-um-*. / < lat. *triumviratus*, cf. fr. *triumvirat*]

TRIÚNGHI *s. n.* 1. poligon cu trei laturi. 2. grup de trei sau de mai multe ființe sau lucruri dispuse astfel încît unind punctele în care stau s-ar obține un poligon cu trei laturi. 3. *(muz.)* trianglu. [pron. *tri-unghi*. / < *tri-* + *unghi*, după fr. *triangle*, it. *triangolo*, lat. *triangulum*]

TRIUNGHIULÁR, -Ă *adj.* în formă de triunghi. ● *(despre competiții sportive)* la care participă reprezentanți a trei țări sau a trei echipe. [pron. *tri-un-ghiu-*. / < *triunghi*, după fr. *triangulaire*]

TRIVACCÍN *s. n.* vaccin complex, conținînd trei componente profilactice diferite. [et. incertă]

TRIVALÉNT, -Ă *adj.* *(despre elemente chimice)* care are trei valențe. [cf. fr. *trivalent* < lat. *tri* — cu trei, *valere* — a valora]

TRIVALÉNȚĂ *s. f.* proprietate a unui element chimic de a avea valența 3. [< fr. *trivalence*]

TRIVÉRB *s. n.* joc distractiv constînd în a reprezenta trei cuvinte prin litere sau figuri combinate între ele. [pl. *-be*. / < *tri-* + *verb*]

TRIVIÁL, -Ă *adj.* 1. *(liv.)* comun, de rînd, obișnuit ; evident. 2. care are un caracter necuviincios ; obscen, ordinar, vulgar, scabros. [pron. *-vi-al*. / cf. fr. *trivial*, lat. *trivialis* < *trivium* — răspîntie]

TRIVIALITÁTE *s. f.* însușirea a ceea ce este trivial ; *(spec.)* vulgaritate, necuviință, nerușinare. ● faptă, atitudine, vorbă etc. trivială. [pron. *-vi-a-*. / cf. fr. *trivialité*]

TRIVIALIZÁ *vb. I. tr.* a face trivial ; *(spec.)* a vulgariza, a bagateliza, a degrada, a scădea valoarea. [pron. *-vi-a-*. / < fr. *trivialiser*]

TRIVIALIZÁRE *s. f.* faptul de a trivializa. [< *trivializa*]

TRÍVIUM *s. n.* 1. *(liv.)* punct în care se întîlnesc sau se întretaie trei drumuri. 2. *(în evul mediu)* ciclu al învățămîntului elementar, cuprinzînd gramatica, retorica și dialectica. [pron. *-vi-um*. / < fr. *trivium*, cf. lat. *trivium* — răspîntie unde se întîlnesc trei drumuri]

TRIZAHARÍDĂ *s. f.* *(chim.)* substanță aparținînd grupului de zaharuri a căror moleculă provine din condensarea a trei molecule de monozaharide. [< fr. *trisaccharide*]

TROACÁR *s. n.* jachetă femeiască lungă ; un fel de pardesiu trei sferturi. [pl. *-re*. / < fr. *trois-quarts*]

TROC *s. n.* *(ec.)* schimb în natură (obișnuit în comuna primitivă), constituind forma cea mai simplă a comerțului. [< fr. *troc*]

TROCÁNTER *s. n.* v. t r o h a n t e r.

TROCÁR *s. n.* instrument chirurgical folosit pentru puncții. [< fr. *trocart*, germ. *Trokar*, engl. *trocar*]

TROCHITÉR *s. n.* v. t r o h i t e r.

TROCHO- v. t r o h o-.

TROCO- v. t r o h o-.

TROCOFÓRA, *s. f.* larva anelidelor. [< germ. *Trochophora*, cf. gr. *trochos* — roată, *phoros* — purtător]

TROF[1] v. t r o f o-.

-TROF[2] element secund de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) hrană". [< fr. *-trophe*, it. *-trofo*, cf. gr. *trophe*]

TROFÉU *s. n.* 1. armura unui dușman învins așezată pe un trunchi de copac, ca semn al victoriei ; *(p. ext.)* monument de piatră sau de marmură purtînd armele unui dușman învins și ridicat pentru a comemora o victorie. ● sculptură sau pictură înfățișînd un asemenea monument. 2. pradă de război luată de la inamic. ● victorie, biruință. ● ofranda adusă unei divinități, provenind din prada de război. 3. coarnele unui cerb vînat. [pron. *-feu*. pl. *-ee*, *-euri*. / < fr. *trophée*, cf. it. *trofeo* < lat. *tropaeum*, gr. *tropaion*]

TROFI- v. t r o f o-.

TRÓFIC, -Ă *adj.* referitor la nutriția țesuturilor, a organismelor. // element secund de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) hrană", „de nutriție". [< fr. *trophique*, cf. gr. *trophikos* — hrănitor]

TROFICITÁTE *s. f.* *(biol.)* ansamblul fenomenelor de nutriție a organismelor vii ; stare de nutriție a diferitelor organe și țesuturi. [cf. fr. *trophicité*]

TROFÍE *s. f.* trofism. // element secund de compunere savantă cu semnificația „nutriție", „stare de nutrire", „creștere". [gen. *-iei*. / cf. fr. *trophie*, it. *trofia*]

TROFÍSM *s. n.* stare dinamică a nutriției ; trofie. [< fr. *trophisme*]

TROFO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) nutriție", „hrană", „hrănire", „hrănitor", „nutritiv". [var. *trof-*, *trofi-*. / < fr. *tropho-*, it. *trofo-*, cf. gr. *trophe*]

TROFONEVRÓZĂ *s. f.* *(med.)* tulburare a troficității ca urmare a îmbolnăvirii sistemului nervos. [< fr. *trophonévrose*]

TROFOPATÍE *s. f.* boală care afectează nutriția generală. [gen. *-iei*. / < fr. *trophopathie*]

TROFOTROPÍSM *s. n.* *(biol.)* proprietate a protoplasmei de a fi atrasă sau respinsă de unele substanțe chimice, în special de toxine microbiene. [< fr., *trophotropisme*, cf. gr. *trophe* — nutriție, *tropos* — întoarcere]

TROG *s. n.* *(geol.)* vale adîncă, cu pereți abrupți, formată prin acțiunea erozivă a ghețarilor ; vale glaciară. [< engl. *trough*]

TROGLOBÍE *s. f.* stare a unei viețuitoare care trăiește în peșteri, fiind adaptată la condițiile acestui mediu ; viețuitoarea însăși. [gen. *-iei*. / < fr. *troglobie*]

TROGLODÍT, -Ă *s. m. f.* 1. om preistoric din epoca cuaternară care locuia în caverne. ● *(adj.)* *populație troglodită*. 2. *(fig.)* om cu un nivel de viață foarte scăzut. ● *(fig.)* om grosolan, necivilizat. [< fr. *troglodyte*, cf. gr. *troglodytes*]

TROHÁIC, -Ă *adj.* *(despre versuri)* format din trohei. O *metru* ~ = sistem de versificație avînd la bază troheul ca unitate ritmică a versului. [pron. *-ha-ic*. / < fr. *trochaïque*]

TROHÁNTER *s. n.* 1. *(anat.)* parte a femurului de care se leagă mușchii coapsei. 2.

al doilea segment de la picioarele insectelor. [var. *trocanter* s. n. / < fr. *trochanter*, cf. gr. *trochos* — rondelă]

TROHEU *s. m.* picior de vers format, în poezia antică, dintr-o silabă lungă și una scurtă și, în poezia modernă, dintr-o silabă accentuată și una neaccentuată. v. c o r e u. [< fr. *trochée*, cf. lat. *trochaeus*, gr. *trochaios*]

TROHITÉR *s. n. (med.)* tuberozitate a extremității superioare a humerusului. [var. *trochiter* s. n. / < fr. *trochiter*]

TROHLEÁR, -Ă *adj. (med.)* al trohleei. [pron. *-le-ar.* / cf. lat. *trochlearis*, fr. *trochléaire*]

TROHLÉE *s. f. (anat.)* articulație în care un os se învîrtește în jurul altuia. [< fr. *trochlée*, cf. lat. *trochlea* — scripete]

TROHO- element prim de compunere savantă cu semnificația „roată", „rotund", „rond". [var. *trocho-*, *troco-*. / < fr. *trocho-*, it. *troco-*, cf. lat. *trochum*, gr. *trochos*]

TROHOCEFALÍE *s. f. (med.)* malformație a craniului caracterizată prin forma sa rotunjită. [gen. *-iei.* / < fr. *trochocéphalie*]

TROHOÍDĂ *s. f.* curbă descrisă de un punct al unui cerc care se deplasează pe o suprafață plană. [pron. *-ho-i-.* / < fr. *trochoïde*]

TROL *s. m. (în mit. scandinavă)* gnom zburdalnic, care trăiește în munți sau în păduri, întruchipînd forțele rele ale naturii. [< fr. *troll*]

TROLEIBÚZ *s. n.* vehicul cu tracțiune electrică, care circulă fără șine, folosit pentru transportul în comun al călătorilor. [pron. *-lei-buz.* / < fr., engl. *trolleybus*]

TROLÉU *s. n.* priză de curent pentru alimentarea motorului unui vehicul cu tracțiune electrică. [pl. *-ee*, *-euri*. / < engl., fr. *trolley*]

TROLÍT *s. n.* masă plastică obținută pe bază de acetat de celuloză. [< fr. *trolite*]

TROLITÚL *s. n.* polistiren. [< germ. *Trolitul*]

TRÓLIU *s. n.* aparat care servește la ridicarea sau la transportul unei greutăți cu ajutorul unui cablu, care se înfășoară pe un cilindru rotitor; granic. [pron. *-liu.* / cf. fr. *treuil*]

TROMB- v. t r o m b u s.

TROMB *s. m.* v. t r o m b u s.

TROMBANGEÍTĂ *s. f.* tromboză arterială. [< fr. *thrombo-angéite*, cf. gr. *thrombos* — cheag, *angeion* — vas]

TRÓMBĂ[1] *s. f.* 1. coloană de apă ridicată în formă de con de vîrtejurile de vînt, care o fac să se învîrtească cu o mare iuțeală. ● coloană de fum, de praf ridicată de un vînt puternic; vîrtej. 2. tub prin care se face ventilația în încăperile de jos ale unui vapor. [< fr. *trombe*]

TRÓMBĂ[2] *s. f.* instrument muzical de suflat, din alamă, cu tub circular; trompetă. [< it. *tromba(clarino)*]

TROMBECTOMÍE *s. f. (med.)* ablațiune a unui segment vascular trombozat. [gen. *-iei.* / < fr. *thrombectomie*, cf. gr. *thrombos* — cheag, *ektome* — excizie]

TROMBÍNĂ *s. f. (chim.)* substanță activă asemănătoare enzimelor, prezentă în singe, care transformă fibrinogenul în fibrină. [< fr. *thrombine*]

TROMBLÓN *s. n.* 1. specie de pușcă foarte scurtă a cărei țeavă avea gura răsfrîntă. 2. piesă în formă de pîlnie care se adaptează la o pușcă pentru lansarea de grenade speciale. [< fr. *tromblon*]

TROMBO- v. t r o m b u s.

TROMBOCHINÁZĂ *s. f.* enzimă rezultată prin distrugerea trombocitelor, cu rol foarte important în coagularea sîngelui; tromboplastină. [< fr. *trhombokinase*]

TROMBOCÍT *s. n.* denumire a unor mici globule incolore, de forma unor plăcuțe, în citoplasmă, care au un rol important în coagularea sîngelui; plachetă sanguină. [var. *trombocită* s. f. / < fr. *thrombocyte*]

TROMBOCÍTĂ *s. f.* v. t r o m b o c i t.

TROMBOCITEMÍE *s. f. (med.)* înmulțire exagerată a trombocitelor; trombocitoză. [gen. *-iei.* / < fr. *thrombocytémie*]

TROMBOCITOPENÍE *s. f.* trombopenie. [< fr. *thrombocytopénie*]

TROMBOCITÓZĂ *s. f.* trombocitemie. [cf. germ. *Thrombozytose*]

TROMBOFLEBÍTĂ *s. f.* inflamație a vinelor și formarea de cheaguri de sînge în vene. [< fr. *thrombophlébite*, cf. gr. *thrombos* — cheag, *phleps* — venă]

TROMBOGÉN, -Ă *adj.* care produce tromboză. // *s. n.* globulină din sînge care, sub acțiunea trombochinazei, generează trombina; protrombină. [< fr. *thrombogène*]

TROMBOGENÉZĂ *s. f. (med.)* producere a trombozei sau a trombușilor. [< fr. *thrombogenèse*]

TROMBOLÍZĂ *s. f. (med.)* metodă terapeutică de dizolvare a unui trombus. [< fr. *thrombolyse*, cf. gr. *thrombos* — cheag, *lysis* — desfacere]

TROMBÓN *s. n.* instrument muzical de suflat, din alamă, mult mai mare decît trompeta. [< fr., engl. *trombone*]

TROMBONÍST *s. m.* muzicant care cîntă la trombon. [cf. fr. *tromboniste*]

TROMBOPATÍE *s. f. (med.)* predispoziție de a forma trombuși. [gen. *-iei.* / < fr. *thrombopathie*, cf. gr. *thrombos* — cheag, *pathos* — boală]

TROMBOPENÍE *s. f.* lipsă de trombocite în sînge; trombocitopenie. [gen. *-iei.* / cf. germ. *Thrombopenie*]

TROMBOPLÁSTIC, -Ă *adj. (despre substanțe)* care favorizează coagularea. [< fr. *thromboplastique*]

TROMBOPLASTÍNĂ *s. f.* trombochinază. [< fr. *thromboplastine*]

TROMBOPOIÉZĂ *s. f. (biol.)* proces de formare a trombocitelor. [pron. *-po-ie-.* / < fr. *thrombopoïèse*]

TROMBOZÁ *vb. I. refl.* a produce trombuși, a face tromboză. [< fr. *thromboser*]

TROMBÓZĂ *s. f.* cheag de sînge care se formează într-un vas. [< fr. *thrombose*]

TRÓMBUS *s. m. (med.)* cheag de sînge format în vene sau în artere. // (în forma *tromb-*, *trombo-*) element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la un) cheag de sînge", „trombus". [var. *tromb* s. m. / < fr., lat. *thrombus*, cf. gr. *thrombos*]

TRÓMEL *s. n.* aparat de sortat minereurile după grosime, constînd dintr-o sită cilindrică rotitoare. [< fr. *trommel*]

TRÓMPĂ *s. f.* 1. prelungire cărnoasă în formă de tub a nasului unor animale ca elefantul, tapirul etc. ● organ în formă de tub, adaptat pentru supt, la unele insecte. ● conductă, canal prin care se elimină celulele sexuale formate în ovar; oviduct. ○ *~a lui Eustache* = canal interior al urechii care face legătura între timpan și faringe. 2. *(tehn.)* aparat folosit pentru evacuarea gazelor dintr-un recipient. 3. *(arhit.)* element de construcție, în formă de boltă trunchiată,

înlesnind de obicei trecerea de la un plan pătrat la un plan octogonal. [< fr. *trompe*, cf. germ. *Trumpa*]

TROMPE L'OEIL *s. n. (arte)* pictură murală care dă la distanță iluzia realității. [pron. *tromp-l'öi.* / < fr. *trompe l'oeil*]

TROMPÉT *s. m.* persoană care cîntă din trompetă ; trompetist, trîmbițaș, gornist. [< fr. *trompette*]

TROMPÉTĂ *s. f.* instrument muzical de suflat format dintr-un tub de alamă îndoit de două ori și terminat cu un pavilion larg ; trîmbiță, goarnă. [< fr. *trompette*, engl. *trompet*]

TROMPETÍST, -Ă *s. m. f.* trompet. [< fr. *trompettiste*]

TRON *s. n.* scaun, jeț special împodobit pe care stau monarhii la ceremonii ; scaunul domniei ; *(p. ext.)* simbol al puterii regale, al domniei. ● *(fig.)* puterea suverană a monarhilor ; domnie. [cf. lat. *thronus*, gr. *thronos*, fr. *trône*]

-TRÓN element secund de compunere savantă care introduce în termeni sensul de „tub cu vid, accelerator de particule atomice". [< engl. *-tron*]

TRONÁ *vb. I. intr.* a domni, a stăpîni (peste o țară), a guverna. ● *(fig.)* a domina ; a lua o poziție afectată de superioritate. [< fr. *trôner*]

TRONÁRE *s. f.* acțiunea de a trona și rezultatul ei. [< *trona*]

TRONCATÚRĂ *s. f.* înlocuire într-un cristal a unei muchii cu o fațetă. [< fr. *troncature*]

TRONCÓN *s. n.* trunchi de con. [cf. fr. *tronc de cône*]

TRONCÓNIC, -Ă *adj.* în formă de trunchi de con. [cf. fr. *tronconique*]

TRONSÓN *s. n.* bucată ruptă din ceva. ● porțiune a unui drum, a unei construcții ; porțiune, crimpei. [< fr. *tronçon*]

TROOSTÍTĂ *s. f.* constituent structural al oțelului. [pron. *tro-os-*. / < fr. *troostite*]

TROP *s. m.* termen generic pentru orice figură de stil, care constă în întrebuințarea unui cuvînt sau a unei expresii în sens figurat. // (și în forma *tropo-*) element prim și secund de compunere savantă cu semnificația „schimbare", „care se schimbă", „care se întoarce", „cu o anumită direcție", „cu o anumită caracteristică", „care se răsucește". [< fr. *trope*, lat. *tropus*, gr. *tropos*]

TRÓPIC, -Ă *adj. (liv.)* referitor la tropi ; care se referă la o anumită folosire a cuvintelor în funcție stilistică ; figurat ; tropologic. // element secund de compunere savantă cu semnificația „(relativ la o) mișcare", „tendință de mișcare într-o anumită direcție", „tropism". [cf. fr. *tropique* < *trope*, germ. *tropisch*]

TRÓPIC *s. n.* fiecare dintre cercurile imaginare de pe suprafața Pămîntului situate la latitudinea de 23°27' nord și sud. ● *(la pl.)* zonă, regiune aflată în jurul celor două tropice ; zonă tropicală. // *adj. an* ~ = interval de timp care se scurge între două treceri consecutive ale Soarelui prin același punct al ecuatorului. [< fr. *tropique*, cf. gr. *tropikos*]

TROPICÁL, -Ă *adj.* de (la) tropice ; specific tropicelor. O *zonă* ~*ă* = zonă situată între tropice ; zonă intertropicală ; *căldură* ~*ă* = căldură toridă, caniculară. [< fr. *tropical*]

TROPICALIZÁ *vb. I. tr.* a supune operației de tropicalizare. [cf. fr. *tropicaliser*]

TROPICALIZÁRE *s. f.* prezentare a unui material, a unui aparat sau a unor instalații pentru a rezista la clima tropicală ; tropicalizație. [< *tropicaliza*]

TROPICALIZÁȚIE *s. f.* tropicalizare. [< fr. *tropicalisation*]

TROPÍE *s. f. (liv.)* tropism. // element secund de compunere savantă cu semnificația „mișcare", „tendință de mișcare într-o anumită direcție" ; „transformare". [gen. *-iei*. / < fr. *tropie*, it. *tropia*, cf. gr. *tropia* < *trepein* — a (se) întoarce, a (se) răsuci]

TROPÍSM *s. n.* tendință de orientare, de creștere a organismelor vii, determinată de direcția din care acționează asupra lor anumiți factori fizico-chimici ca lumina, căldura etc. ; tropie. ● proprietate a anumitor substanțe, introduse în organisme vii, de a se localiza în anumite organe ale acestora ; taxie. [< fr. *tropisme*, cf. gr. *tropos* — răsucire]

TROPO- v. trop.

TROPOFÍL, -Ă *adj. (despre arbori)* care leapădă frunzele (iarna sau în perioadele de secetă). [cf. fr. *tropophille* < gr. *tropos* — schimbare, *phyllon* — frunză]

TROPOFÍTE *s. f. pl.* plante care pot face față anotimpului secetos pierzîndu-și frunzele și intrînd în repaus biologic și care, atunci cînd dispun din nou de apă, înfrunzesc și se dezvoltă rapid. [cf. fr. *tropophytes*, germ. *Tropophyten* < gr. *tropos* — schimbare, *phyton* — plantă]

TROPOLÓGIC, -Ă *adj. (liv.)* alegoric, figurat ; tropic. [cf. fr. *tropologique*]

TROPOLOGÍE *s. f. (lit.)* 1. limbaj figurat. 2. disciplină care studiază tropii. [gen. *-iei*. / < fr. *tropologie*, cf. gr. *tropos* — trop, *logos* — studiu]

TROPOPÁUZĂ *s. f. (met.)* zonă de trecere dintre troposferă și stratosferă. [pron. *-pa-u-*. / < fr. *tropopause*, cf. germ. *Tropopause*]

TROPOSFÉRĂ *s. f.* strat inferior al atmosferei terestre, pînă la 10—11 km, în care se produc fenomenele meteorologice obișnuite. [< fr. *troposphère*, cf. gr. *tropos* — schimbare, *sphaira* — sferă]

TRÓPPO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* prea mult, peste măsură. O *allegro non* ~ = nu prea repede. [< it. *troppo*]

TROT *s. n. (echit.)* scurt, liniștit și ritmic. [< fr. *trot*]

TROTÁ *vb. I. intr. (echit. ; despre cai de curse)* a merge la trap ; a avea un trap frumos. [p. i. 3 *-teză*. / < fr. *trotter*]

TROTEÚR *s. m. (echit.)* cal cu trapul întins și ridicat ; trăpaș. // *adj. (despre încălțămintea de damă)* cu toc gros, înalt, tip sport, comod și rezistent. [pron. *-tör*. / < fr. *trotteur*]

TROTÍL *s. n.* trinitrotoluen. [< germ. *Trotyl*]

TROTINÁ *vb. I. intr. (despre cai)* a nu păstra pasul regulat, a bate pasul aproape pe loc. [p. i. 3 *-nează*. / < fr. *trottiner*]

TROTINÉTĂ *s. f.* jucărie formată dintr-o scîndură așezată pe două roți, cu un dispozitiv de direcție în față și care se pune în mișcare prin împingerea cu un picior. [< fr. *trottinette*]

TROTUÁR *s. n.* parte a străzii (mai ridicată decît partea carosabilă) rezervată circulației pietonilor. [pron. *tro-tu-ar*. / < fr. *trottoir*]

TROTKÍSM *s. n.* curent ostil marxism-leninismului, care neagă ideea hegemoniei

proletariatului în revoluție, posibilitatea și necesitatea alianței clasei muncitoare cu țărănimea, posibilitatea revoluției la început într-o singură țară, a dictaturii proletariatului și posibilitatea construirii socialismului în U.R.S.S. [< fr. *trotskysme*, cf. *Trotki*, contrarevoluționar rus]

TROȚKÍST, -Ă *adj.* referitor la trotkism, propriu trotkismului. // *s. m. f.* partizan, adept al trotkismului. [< fr. *trotskyste*]

TROUVÁILLE *s. n.* v. t r u v a i.

TRUBADÚR *s. m.* nume dat în evul mediu poeților-cîntăreți din sudul Franței; *(p. ext.)* poet-cîntăreț peregrin. [< fr. *troubadour*, cf. prov. *trovador* — a crea]

TRUBADURÉSC, -Ă *adj.* *(rar)* referitor la trubaduri, al trubadurilor. [et. incertă]

TRUC *s. n.* 1. manevră abilă de a face ceva mascind realitatea; șiretlic, stratagemă; artificiu. 2. căruciorformat dintr-un cadru montat pe două osii (care circulă în special pe o linie ferată). [pron. și *trüc*. / < fr. *truc*, it. *trucco*, cf. prov. *truc* — lovitură]

TRUCÁ *vb. I.* 1. *tr.* a interveni asupra a ceva modificîndu-i sau alterîndu-i aspectul, caracterele particulare, funcționarea etc., mai ales pentru a-i înșela pe alții. 2. *tr.* a modifica temporar aspectul, înfățișarea pentru a crea o anumită aparență în teatru, cinema etc. 3. *intr.* a folosi trucuri (1); a contrafface. [< fr. *truquer*]

TRUCÁJ *s. n.* *(fot.)* falsificare a unor documente, a realității prin folosirea unor tehnici speciale. ● *(cinem.)* nume dat, artificiilor folosite în tehnica cinematografică. [< fr. *truquage, trucage*]

TRUCÁRE *s. f.* acțiunea de a truca și rezultatul ei. [< *truca*]

TRÚCĂ *s. f.* *(cinem.)* utilaj complex cuprinzînd, în funcție de destinație, un aparat de filmare, unul sau mai multe aparate de proiecție, surse de lumină sau obiective auxiliare etc. [cf. fr. *truc*, engl. *truck*]

TRUCK *s. n.* *(ec.)* sistem capitalist de spoliere a maselor constînd în plătirea muncitorilor în mărfuri, în loc de bani, de la magazinele înființate pe lîngă fabrici care aparțin fabricanților. [< engl. *truck*]

TRUCULÉNT, -Ă *adj.* *(franțuzism)* aspru, violent, brutal. [cf. fr. *truculent*, lat. *truculentus*]

TRUCULÉNȚĂ *s. f.* *(franțuzism)* asprime, violență, lipsă de jenă, sfidare a bunului simț. [cf. fr. *truculence*, lat. *truculentia*]

TRUDGEN *s. n.* *(sport)* stil de înot, caracterizat printr-o mișcare de tracțiune alternativă a brațelor și prin lovirea în foarfecă a picioarelor, corpul alunecînd pe aceeași parte. [pron. *trádgen*. / < fr., engl. *trudgen*, cf. *John Trudgen*, căpitan englez care a făcut popular acest stil de înot]

TRÚFĂ *s. f.* 1. *(liv.)* inducere în eroare; înșelătorie, șarlatanie. ● abuz de încredere, escrocherie. 2. gen de ciuperci comestibile foarte gustoase, de culoare violetă-negricioasă, avînd forma unui cartof. 3. produs de cofetărie preparat cu o cremă de unt și ciocolată. [< fr. *truffe*, it. *truffa* < v. prov. *trufa* < lat. t. *tufera*]

TRUÍSM *s. n.* *(liv.)* adevăr banal, evident, care nu merită enunțat; banalitate. [pron. *tru-ism*. / < fr. *truisme*, cf. engl. *truism* < *true* — adevărat]

TRUNCÁT, -Ă *adj.* *(bot.; despre un organ)* terminat brusc printr-o suprafață sau o linie orizontală. [< lat. *truncatus*]

TRUNCHIÁ *vb. I. tr.* a ciunti, a mutila; a reteza. ● *(fig.)* a suprima unul sau mai multe pasaje dintr-o operă literară. [pron. *-chi-a*. p. i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind*. / < *trunchi*, cf. fr. *tronquer*]

TRUNCHIÉRE *s. f.* acțiunea de a trunchia și rezultatul ei; tăiere, ciuntire. [pron. *-chi-e-*. / < *trunchia*]

TRÚPĂ *s. f.* 1. ceată (de militari); *(la pl.)* forțele armate ale unei țări, armată. 2. grup de actori care joacă împreună o piesă sau sînt angajați ai unui teatru sau ai unui circ; ansamblu. [< fr. *troupe*]

TRUSÁ *s. f.* geantă, cutie în care se țin instrumente sau obiecte de strictă necesitate (folosite în exercitarea unei profesiuni, pentru toaletă etc.); *(p. ext.)* totalitatea unor asemenea ustensile. [< fr. *trousse*]

TRUSÓU *s. n.* lenjerie de corp și de pat (făcută mai ales pentru o fată care se mărită); rufăria unui nou-născut. [< fr. *trousseau*]

TRUST *s. n.* 1. *(în economia capitalistă)* formă de monopol în care întreprinderile care s-au contopit își pierd independența comercială, de producție și juridică, fiind subordonate unei administrații unice. 2. *(în economia socialistă)* formă de organizare a întreprinderilor în care se unesc unitățile unei anumite ramuri sau din ramuri diferite, de obicei separate teritorial (uzine, unități comerciale etc.). [< engl., fr. *trust*, cf. rus. *trest*]

TRUSTIÉR, -Ă *adj.* al unui trust, de trust. [pron. *-ti-er*. / cf. engl. *trustier*]

TRÚSTMAN *s. m.* asociat sau acționar al unui trust (1). [< engl. *trustman*]

TRUVÁBIL, -Ă *adj.* *(franțuzism)* care poate fi găsit, de găsit. [< fr. *trouvable*]

TRUVÁI *s. n.* *(liv.)* descoperire fericită, surprinzătoare a unui cuvînt, a unui amănunt potrivit. [scris și *trouvaille*. / < fr. *trouvaille*]

TRUVÉR *s. m.* *(lit.)* nume dat în evul mediu poeților care scriau și cîntau, în limba franceză din nordul Franței, poezii epice, istorioare etc. [< fr. *trouvère*, cf. v. fr. *trovere* — cel care găsește]

TSE-TSE *s. f.* v. ț e ț e.

TSUNÁMI *s. n.* *(geol.)* flux puternic și brusc, provocat de cutremur, care devastează coastele Oceanului Pacific. [< fr., engl. *tsunami* < cuv. japonez]

TSYAO *s. m.* monedă divizionară în Republica Populară Chineză, valorînd a zecea parte dintr-un yuan. [cf. germ. *Tsjao* < cuv. chinez]

TUÁJ *s. n.* *(mar.)* deplasare a unei nave prin remorcare de către un tuior. [pron. *tu-aj*. / < fr. *touage*]

TUB *s. n.* 1. țeavă de metal, de sticlă etc. 2. recipient din metal subțire în care se țin diferite paste, preparate cosmetice etc. 3. formațiune anatomică de formă tubulară în organismele vii (mai ales animale). O ~ *fonator* = organ, în formă de canal, cu care se realizează sunetele vorbirii, delimitat de laringe și de buze și nări. 4. *(tehn.)* aparat în formă de țeavă în care sînt introduși doi sau mai mulți electrozi, folosit la diferite montaje. O ~ *electronic* = tub în care se găsesc doi sau mai mulți electrozi și în care se produc descărcări electrice. ● *(la unele instrumente muzicale)* țeavă care produce sunete de diferite tonalități la trecerea unui curent de aer prin ea. ● înveliș cilindric din metal sau din carton care conține explozi-

bilul și proiectilul unei arme de foc. [cf. fr. *tube*, lat. *tubus*]

TUBÁJ *s. n. (med.)* metodă de examen clinic constînd în introducerea în stomac, pe cale bucală, a unui tub de cauciuc pentru extragerea de suc gastric. O ~ *laringian* = introducerea unui tub metalic în laringe în caz de asfixie. [< fr. *tubage*]

TUBÁR, -Ă *adj. (anat.)* referitor la trompele lui Eustache. [cf. fr. *tubaire*]

TUBÁRE *s. f.* operația de introducere a unei coloane de țuburi de oțel în gaura unei sonde, pentru consolidarea pereților acesteia. [< *tub*]

TÚBĂ *s. f.* 1. instrument muzical de suflat, din alamă, avînd tonul cel mai grav, folosit mai ales în fanfare. 2. *(anat.)* formațiune canaliculară. [< it., fr. *tuba*]

TÚBER *s. m. (anat.)* porțiune îngroșată a unui organ. [< it. *tubero*, lat. *tuber* — umflătură]

TUBÉRCUL *s. m.* 1. tulpină subterană umflată care constituie un rezervor de substanțe nutritive la unele plante. 2. excrescență apărută pe unele țesuturi ale organelor vii. ● *(med.)* mică tumoare produsă de bacilul Koch. [pl. *-li*, (s. n.) *-le*. var. *tuberculă s. f.* / < fr. *tubercule*, cf. lat. *tuberculum* < *tuber* — excrescență]

TUBERCULÁT, -Ă *adj. (despre plante)* cu tubercule ; tuberos ; *(despre unele organe)* acoperit cu mici tubercule sau proeminențe. [< *tubercul* + *-at*]

TUBÉRCULĂ *s. f.* v. t u b e r c u l.

TUBERCULEMÍE *s. f. (med.)* trecere a bacililor tuberculozei în sînge. [gen. *-iei*. / < fr. *tuberculémie*]

TUBERCULÍDE *s. f. pl. (med.)* leziuni cutanate părînd a avea un raport foarte strîns cu tuberculoza ; scrofulide. [< fr. *tuberculides*]

TUBERCULINÁRE *s. f. (med.)* probă alergică pentru diagnosticul tuberculozei. [după fr. *tuberculination*]

TUBERCULÍNĂ *s. f.* toxină secretată de bacilul Koch. [< fr. *tuberculine*]

TUBERCULÍNIC, -Ă *adj.* referitor la tuberculină. [< fr. *tuberculinique*]

TUBERCULINOTERAPÍE *s. f. (med.)* întrebuințare a tuberculinei în scop terapeutic. [gen. *-iei*. / < fr. *tuberculinothérapie*]

TUBERCULIZÁ *vb. I. tr., refl.* a (se) îmbolnăvi de tuberculoză, a (se) oftica. [< fr. *tuberculiser*]

TUBERCULIZÁRE *s. f.* 1. acțiunea de a (se) tuberculiza. 2. formare de tuberculi (1). [< *tuberculiza*]

TUBERCULOÍD, -Ă *adj. (med.)* în formă de tubercul. [pron. *-lo-id*. / < fr. *tuberculoïde*]

TUBERCULÓM *s. n. (anat.)* masă cazeoasă compactă, cu aspect tumoral, care se formează într-un parenchim pulmonar. [pl. *-oame*. / < fr. *tuberculome*]

TUBERCULÓS, -OÁSĂ *adj., s. m. f.* (bolnav) de tuberculoză ; ofticos, ftizic. [< fr. *tuberculeux*]

TUBERCULOSTÁTIC, -Ă *adj., s. n.* (medicament) care împiedică înmulțirea bacilului tuberculozei. [< fr. *tuberculostatique*]

TUBERCULÓZĂ *s. f.* boală infecțioasă și contagioasă cauzată de bacilul Koch ; ftizie, *(pop.)* oftică. [< fr. *tuberculose*]

TUBERÓS, -OÁSĂ *adj.* tuberculat. [< fr. *tubéreux*]

TUBERÓZĂ *s. f.* plantă decorativă cu tulpina înaltă, terminată cu un mănunchi de flori albe, mirositoare ; *(pop.)* chiparoasă. [< fr. *tubéreuse*]

TUBEROZITÁTE *s. f.* protuberanță a unui os prin care se face legătura cu mușchii sau cu ligamentele. [cf. fr. *tuberosité*]

TUBICÉN *s. m. (ant.)* cîntăreț din trîmbiță ; trîmbițaș. [< lat. *tubicen*]

TUBIFLÓRE *s. f. pl.* tubuliflore. [< fr. *tubiflores*]

TUBIFÓRM, -Ă *adj.* în formă de tub ; tubular. [< fr. *tubiforme*]

TÚBING *s. n. (tehn.)* coloană de extracție folosită la sonde, prin care iese la suprafață țițeiul. [< engl. *tubing*]

TUBUL- element prim de compunere savantă cu semnificația „tub (mic)". [< fr. *tubul-*, cf. lat. *tubulus*]

TUBULÁR, -Ă *adj.* în formă de tub ; prevăzut cu țuburi ; tubiform, tubulos. [cf. fr. *tubulaire*]

TUBULATÚRĂ *s. f.* rețea de țevi care comunică între ele. [cf. it. *tubulatura*]

TUBULIFLÓRE *s. f. pl.* ordin de plante erbacee dicotiledonate cu flori tubuloase ; tubiflore ; *(la sg.)* plantă din acest ordin. [< fr. *tubuliflores*, cf. lat. *tubus* — tub, *flos* — floare]

TUBULÓS, -OÁSĂ *adj. (biol.)* tubular. [< fr. *tubuleux*]

TUBULÚRĂ *s. f.* bucată scurtă de țeavă montată la un vas pentru a se face legătura cu o conductă ; știuț. [< fr. *tubulure*]

TUCÁN *s. m. (zool.)* gen de păsări cățărătoare din America tropicală, cu ciocul mare și penajul viu colorat ; pasăre din acest gen ; toko. [< fr. *toucan*, it. *tucano* < cuv. tupi]

TUF *s. n. (geol.)* rocă calcaroasă sau vulcanică, poroasă, mai mult sau mai puțin cimentată. [pl. *-furi*. / < fr. *tuf*, it. *tufo*]

TUFÍT *s. n. (geol.)* rocă sedimentară formată din material detritic și cenușă vulcanică. [< fr. *tuffite*, germ. *Tuffit*]

TUGRÍK *s. m.* unitate monetară în R.P. Mongolă. [cf. germ. *Tughrik* < cuv. mongol]

TÚIA *s. f. (bot.)* arbore decorativ din familia pinului, cu frunzele de culoare verde-închisă, avînd coroana piramidală și ramurile întinse orizontal ; arborele vieții. [pron. *tu-ia*. pl. invar. / < fr. *thuya*]

TUID *s. n.* stofă fină de lînă cu fibre lungi, grele, care dă, prin coloritul diferit al firelor, desen ecosez. [pron. *tuid*. scris și *tweed*. / < engl. *tweed*, cf. *Tweed*, oraș în Scoția]

TUIL *s. n.* stofă cu o țesătură în diagonală, înspicată, cu model oriental. [pron. *tuil*, scris și *twil*. / < engl., fr., it. *twill*]

TUIÓR *s. m.* remorcher care se deplasează de-a lungul unui lanț sau al unui cablu întins pe fundul apei. [pron. *tu-ior*. / < fr. *toueur*]

TUL *s. n.* țesătură de mătase sau de bumbac foarte subțire și ușoară. [pron. *tül*. / < fr. *tulle*, cf. *Tulle*, oraș în Franța]

TULAREMÍE s. f. boală infecțioasă, la om și la animale, care afectează ganglionii limfatici periferici, datorîndu-se unui microb specific, și care se manifestă prin febră, frisoane, vomă etc. [gen. *-iei*. / < fr. *tularémie*]

TULÍPĂ *s. f. (liv.)* plantă erbacee bulboasă, cu flori în formă de cupe, colorate în alb, galben, roșu, violet etc. ; *(pop.)* lalea. [< fr. *tulipe*]

TULIPIÉR *s. m.* arbore originar din America, cu flori asemănătoare celor de tulipă, cultivat în parcuri și grădini. [pron. *-pi-er*. / < fr. *tulipier*]

TÚLIU *s. n.* element din familia pămînturilor rare. [pron. *-liu.* / < fr. *thulium*]

TUMBÁC *s. m.* v. t o m b a c.

TUMEFÁCȚIE *s. f.* umflătură care apare într-o parte a corpului, fiind provocată de tulburări ale circulației sîngelui sau ale limfei ; tumescență. [gen. *-iei.* / cf. fr. *tuméfaction*, lat. *tumefactus* — umflat]

TUMEFIÁ *vb. I. refl. (despre țesuturi)* a-și mări volumul datorită unei tumefacții ; a se umfla. [pron. *-fi-a.* p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind.* / < fr. *tuméfier*, cf. lat. *tumefacere* — a umfla]

TUMEFIÉRE *s. f.* faptul de a se tumefia ; umflare. [pron. *-fi-e-.* / < *tumefia*]

TUMENTÓS, -OÁSĂ *adj. (biol.)* acoperit cu peri scurți și moi ; pîslos. [cf. fr. *tumenteux*]

TUMESCÉNT, -Ă *adj. (despre țesuturi)* care se tumefiază. [<fr. *tumescent*]

TUMESCÉNȚĂ *s. f.* tumefacție. [< fr. *tumescence*]

TUMÍD, -Ă *adj.* umflat. [< fr. *tumide*, lat. *tumidus*]

TUMOÁRE *s. f.* nume generic dat excrescențelor patologice, constituite dintr-un țesut de formație nouă rezultat dintr-o activitate anormală a celulelor. // (în forma *tumor-, tumori-*) element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la o) tumoare", „de tumoare". [var. *tumoră* s. f. / < fr. *tumeur*, cf. lat. *tumor*]

TUMOR- v. t u m o a r e.

TUMORÁL, -Ă *adj.* referitor la tumoare. [cf. fr. *tumoral*]

TUMÓRĂ *s. f.* v. t u m o a r e.

TUMORÉTĂ *s. f.* mică tumoare. [cf. fr. *tumorette*, it. *tumoretto*]

TUMORI- v. t u m o a r e.

TUMORIGENÉZĂ *s. f. (biol.)* apariție și dezvoltare a tumorilor ; etiologie a tumorilor. [cf. fr. *tumorigenèse*]

TÚMUL *s. m. (ist.)* movilă conică sau piramidală, făcută din pămînt sau din piatră, înălțată de unele popoare din vechime deasupra unui mormînt. [var. *tumulus* s. n. / < fr., lat. *tumulus*]

TUMULÁR, -Ă *adj.* de mormînt ; funerar. [cf. fr. *tumulaire*]

TUMÚLT *s. n.* 1. zgomot mare, vuiet, larmă. ● învolburare, tălăzuire a unor ape. 2. *(fig.)* agitație, zbucium sufletesc. [< fr. *tumulte*, lat. *tumultus*]

TUMULTÓS, -OÁSĂ *adj.* v. t u m u l t u o s.

TUMULTUÓS, -OÁSĂ *adj.* 1. plin de tumult ; zgomotos. ● *(despre ape)* învolburat, clocotitor. 2. entuziast, entuziasmat. 3. în cantitate mare, abundent, îmbelșugat, prodigios. [pron. *-tu-os.* var. *tumultos, -oasă* adj. / cf. fr. *tumultueux*, lat. *tumultuosus*]

TUMULTUÓSO *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* tumultuos, furtunos, zgomotos. [< it. *tumultuoso*]

TÚMULUS *s. n.* v. t u m u l.

TÚNDRĂ *s. f.* cîmpie din regiunea arctică, acoperită cu copaci pitici, cu mușchi și cu licheni. [< rus. *tundra*, cf. fr. *toundra*]

TUNÉL *s. n.* 1. galerie subterană care permite trecerea unei căi de comunicație printr-un masiv muntos, pe sub nivelul solului sau pe sub o apă. 2. *(fiz.) efect de* ~ = trecerea unei particule printr-o barieră de potențial cu valoare mai mare decît energia particulei. O ~ *aerodinamic* = suflerie aerodinamică. 3. *(anat.)* spațiu prin care trec anumite formațiuni. [pl. *-luri, -le.* / < fr., engl. *tunnel*]

TUNELÍST *s. m.* muncitor specializat în lucrări de tuneluri. [< *tunel* + *-ist*]

TUNELIZÁRE *s. f. (med.)* procedeu chirurgical de creare a unui spațiu în formă de tunel sub o formație anatomică. [cf. fr. *tunnellisation*]

TÚNGSTEN *s. m.* metal dur, greu, de culoare cenușie, întrebuințat la fabricarea filamentelor pentru becuri electrice și a oțelurilor speciale. v. w o l f r a m. [< fr. *tungstène*, cf. sued. *tungsten*]

TUNÍCĂ *s. f.* 1. cămașă albă de lînă cu mîneci scurte sau fără mîneci, purtată de vechii romani. 2. haină bărbătească făcînd parte dintr-o uniformă. 3. *(anat.)* membrană fibroasă care învelește unele organe ale corpului. ● *(zool.)* membrană care acoperă corpul unor animale marine. ● *(bot.)* înveliș cărnos al unui bulb. [< lat. *tunica*, fr. *tunique*]

TUNICIÉRI *s. m. pl. (zool.)* clasă de protocordate, cuprinzînd animale marine cu corpul acoperit cu o tunică în formă de sac ; urocordate ; *(la sg.)* animal din această clasă. [< fr. *tuniciers*]

TUNICÍNĂ *s. f. (biol.)* substanță de natură celulozică care alcătuiește tunica unor animale marine. [< fr. *tunicine*]

TUPÉU *s. n.* I. îndrăzneală obraznică ; cutezanță, impertinență, nerușinare. II. *(teatru)* șuviță de păr de diferite culori, care se lipește la marginea părului, pe frunte și se piaptănă cu părul propriu. [< fr. *toupet*]

TÚPI *s. n.* limbă indigenă din America de Sud. // *s. m. f.* locuitor aparținînd unei populații sud-americane din zona Amazonului, care are o cultură agraro-matriarhală. [< fr., it., sp., port. *tupi* < cuv. indigen]

TUR *s. n.* 1. mișcare circulară sau liniară pe un traseu oarecare, cu revenire la punctul de plecare, turație (2) ; tură[1] (2). O ~ *-retur* = dus și întors, plecare și sosire ; ~ *de orizont* = observare succesivă a diferitelor puncte caracteristice din jurul unui punct ; *(fig.)* privire de ansamblu asupra unei probleme ; ~ *de pistă* = zbor pe un traseu dreptunghiular, executat în jurul aerodromului. O *a trage primul* ~ *de manivelă* = a începe turnarea unui film. ● plimbare scurtă, raită. ● *(liv.)* acțiune care cere îndeminare, agilitate, putere. O ~ *de forță* = efort, întreprindere îndrăzneață. 2. *(sport)* parte dintr-un campionat cuprinzînd jumătate din totalul etapelor. ● întrecere sportivă, mai ales de ciclism, în care se parcurge un circuit pe distanță lungă. 3. *(tehn.)* mișcare circulară în jurul unui ax. 4. *(la jocul de cărți)* ciclu de jocuri în care fiecare partener distribuie cărțile, pe rînd. [pl. *-ruri, -re.* / < fr. *tour*, cf. lat. *turnus* — instrument pentru întors]

TURÁNIC, -Ă *adj.* de origine uralo-altaică. [cf. fr. *touranien*]

TURANÍT *s. n.* mineral rar, de culoare verde-măslinie, format din cupru și vanadiu. [< fr. *turanit*]

TURÁȚIE *s. f.* 1. *(tehn.)* mișcare circulară a unei piese în jurul unui ax. 2. *(fiz.)* porțiune din mișcarea circulară continuă a unui corp ; rotație unică, completă ; tur (1). [gen. *-iei.* / < *tur*]

TÚRĂ[1] *s. f.* 1. rînd, serviciu succesiv, alternativ ; schimb. 2. tur (1). / < fr. *tour*]

TÚRĂ[2] *s. f. (șah)* piesă în formă de turn ; turn[1] (2). [< fr. *tour*]

TURB- v. t u r b o-.

TURBÁN *s. n.* învelitoare de stofă, de mătase sau de pînză cu care își înfășoară capul

bărbații la unele popoare orientale. ● șal înfășurat de femei în jurul capului. [pl. *-ne, -nuri.* / < fr. *turban*, cf. pers. *dulbănd*]

TURBAȚIE *s.f. (geol.)* deplasare a materiei în sol sau în depozitele mobile superficiale sub acțiunea înghețului și dezghețului. [gen. *-iei.* / < germ. *Turbation*]

TURBĂ *s.f. (geol.)* varietate de cărbune care se formează în locuri mlăștinoase, prin carbonizarea lentă a plantelor. [< fr. *tourbe*, cf. lat. *turbe*]

TURBELARIÁTE *s.n.pl.* clasă de viermi lați, cu corpul acoperit cu cili vibratili, care trăiesc în mediul acvatic, dulce sau sărat, având ca tip planaria ; *(la sg.)* vierme din această clasă. [< fr. *turbellariés*]

TURBI- v. turbo-.

TURBIDIMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la turbidimetrie. [< fr. *turbidimétrique*]

TURBIDIMETRÍE *s.f.* metodă de analiză pentru determinarea concentrației unui component dintr-o soluție, folosind intensitatea tulburelii obținute prin adăugarea unui reactiv. [gen. *-iei.* / < fr. *turbidimétrie*]

TURBIDIMÉTRU *s.n. (fiz.)* instrument pentru determinarea turbidității suspensiilor. [< fr. *turbidimètre*]

TURBIDITÁTE *s.f.* 1. tulbureală a unui lichid. 2. proprietate a unui mediu dispers de a împrăștia lumina, datorită fluctuațiilor de densitate. [cf. fr. *turbidité*]

TURBIFICÁRE *s.f.* proces de transformare a vegetației în turbă. [după fr. *tourbification*]

TURBINÁT, -Ă *adj. (bot. ; zool. ; despre unele organe)* care are forma unui con. [< fr. *turbiné*, cf. lat. *turbinatus*]

TURBÍNĂ *s.f.* motor cu rotor pus în mișcare de un lichid sau de un gaz, utilizat ca forță motoare. [< fr. *turbine*]

TURBINECTOMÍE *s.f. (med.)* ablațiune a unuia dintre cornetele foselor nazale. [gen. *-iei.* / < fr. *turbinectomie*, cf. lat. *turbo* — cochilie în formă de con, gr. *ektome* — excizie]

TURBINÍST *s.m.* lucrător specializat în repararea și întreținerea turbinelor. [< *turbină* + *-ist*]

TURBIÓN *s.n. (franțuzism)* vîrtej (de apă sau de aer). [pron. *-bi-on.* pl. *-onuri, -oane.* / < fr. *tourbillon*]

TURBIONÁR, -Ă *adj. (franțuzism)* în care au loc vîrtejuri, cu vîrtejuri. [< fr. *tourbillonnaire*]

TURBIONÁRE *s.f. (franțuzism)* mișcare în vîrtej. [după fr. *tourbillonnement*]

TURBO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la o) turbină", „prevăzut cu o turbină". [var. *turb-, turbi-.* / < fr., it. *turbo-*, cf. lat. *turbo* — vîrtej]

TURBOALTERNATÓR *s.n.* grup generator compus dintr-o turbină și un alternator montate pe același ax. [cf. fr. *turbo-alternateur*]

TURBOBÚR *s.n.* turbotrepan. [cf. germ. *Turbobohrer*, rus. *turbobur*]

TURBOCOMPRESÓR *s.n.* agregat compus dintr-un compresor de aer și o turbină, folosit de supraalimentarea cu aer a motoarelor Diesel sau a motoarelor cu explozie. [cf. fr. *turbocompresseur*]

TURBODETENTÓR *s.n.* turbină de mare turație, folosită pentru lichefierea heliului. [< rus. *turbodetentor*]

TURBOFÓR *s.n.* turbină hidraulică care acționează o sapă de foraj. [< fr. *turbophore*]

TURBOFORÁJ *s.n.* procedeu de forare cu ajutorul turboforului. [cf. fr. *turboforage*]

TURBOGENERATÓR *s.n.* grup generator compus dintr-un generator electric cuplat cu o turbină. [cf. fr. *turbogénérateur*]

TURBOINJECTÓR *s.n.* agregat alcătuit dintr-un injector și o turbină. [pron. *-bo-in-.* / < *turbo-* + *injector*]

TURBOMOTÓR *s.n.* grup format dintr-un motor și o turbină, montate pe același arbore de transmisie. [cf. fr. *turbomoteur*]

TURBOPÓMPĂ *s.f.* agregat alcătuit dintr-o pompă și o turbină. [< fr. *turbopompe*, cf. germ. *Turbo-Pumpe*]

TURBOPROPULSÓR *s.n.* agregat alcătuit dintr-o turbină cu gaze și un compresor, folosit la propulsia prin elice a unui avion. [< fr. *turbopropulseur*]

TURBOREACTÓR *s.n.* reactor alcătuit dintr-o turbină cu gaze și un compresor, folosit la propulsia prin reacție a unui avion. [pron. *-re-ac-.* / < fr. *turboréacteur*]

TURBOSTATOREACTÓR *s.n.* statoreactor cu turbină. [cf. fr. *turbostatoréacteur*]

TURBOSUFLÁNTĂ *s.f.* suflantă cu viteză mare de rotație. [cf. fr. *turbosoufflante*]

TURBOTREPÁN *s.n.* sapă pentru foraj acționată de o turbină hidraulică ; turbobur. [< fr. *turbo-trépan*]

TURBOVENTILÁTOR *s.n.* agregat alcătuit dintr-un ventilator și o turbină care îl antrenează. [< fr. *turboventilateur*]

TURBULÉNT, -Ă *adj.* 1. care produce neorînduieli, dezordine ; gălăgios, zgomotos. 2. *(fiz. ; despre fluide)* care prezintă în masa lui vîrtejuri, agitație. [cf. fr. *turbulent*, lat. *turbulentus*]

TURBULÉNȚĂ *s.f.* 1. *(liv.)* tulburare : neorînduială, dezordine ; gălăgie. 2. *(fiz.)* stare de mișcare a unui fluid în care există vîrtejuri. [cf. fr. *turbulence*, lat. *turbulentia*]

TURCHÍN, -Ă *adj.* de culoare albastră-închisă și mată. // *s.n.* varietate de turcoază. [< fr. *turquin*, it. *turchino*]

TURCOÁZ *adj. invar.* de culoare albastră deschis sau verzuie (ca peruzeaua). [< fr. *turquoise*]

TURCOÁZĂ *s.f.* fosfat natural hidratat de aluminiu și cupru, mineral colorat în albastru sau în verde, folosit ca piatră semiprețioasă ; peruzea. [< fr. *turquoise*]

TURCOFÍL, -Ă *adj., s.m.f.* admirator față de poporul și cultura turcă ; filoturc. [< fr. *turcophile*]

TURCOFILÍE *s.f.* atitudine turcofilă ; turcomanie. [gen. *-iei.* / cf. fr. *turcophilie*]

TURCOFÓB, -Ă *adj., s.m.f.* (persoană) care detestă, urăște ceea ce este turcesc. [< fr. *turcophobe*]

TURCOFOBÍE *s.f.* ură maniacală față de turci. [gen. *-iei.* / cf. fr. *turcophobie*]

TURCOLÓG, -Ă *s.m.f.* specialist în turcologie. [cf. germ. *Turkolog*, it. *turcologo*]

TURCOLOGÍE *s.f.* studiul limbii și al culturii turcești. [gen. *-iei.* / cf. germ. *Turkologie*, it. *turcologia*]

TURCOMANÍE *s.f. (rar)* turcofilie. [gen. *-iei.* / < *turc(o)* + *manie*]

TURÉLĂ *s.f.* 1. dispozitiv blindat orientabil pe o navă de război, pe un tanc, pe un avion etc., în care sînt așezate tunuri, mitraliere sau alt armament greu. 2. *(cinem.)* parte a camerei de luat vederi care asigură o schimbare rapidă a obiectivelor. [< fr. *tourelle*]

TURF *s.n. (hipism)* material cu care este acoperită pista pe care se desfășoară alergările : *(p. ext.)* pistă ; hipodrom ; *(p. ext.)*

sport practicat cu caii de curse. [< engl., fr. *turf*]

TURFÍST *s. m.* *(liv.)* cel care iubește cursele de cai, care asistă la ele. [cf. fr. *turfiste*]

TURGESCÉNT, -Ă *adj.* *(med.)* în stare de turgescență ; umflat. [< fr. *turgescent*]

TURGESCÉNȚĂ *s. f.* 1. *(med.)* umflare locală a unui țesut datorită acumulării de lichide (sînge, limfă etc.) din cauza unui obstacol ivit pe traiectul vaselor sanguine sau limfatice. 2. *(bot.)* umflare a celulei vegetale, datorită apei care a pătruns în interiorul ei. [< fr. *turgescence*, cf. lat. *turgere* — a se umfla]

TURGÍD, -Ă *adj.* *(liv.)* care este inflamat ; plin cu un lichid ; umflat. ● bosumflat, supărat. [cf. fr. *turgide*, lat. *turgidus*, it. *turgido*]

TURGÓR *s. n.* 1. *(biol.)* stare de ușoară tensiune a unei celule, a unui organ ori a unui țesut animal sau vegetal datorită bogăției de lichide ; turgescență. 2. umflare, plinătate. [< fr., lat. *turgor*, it. *turgore*]

TURINGIÁN *s. n.* *(geol.)* etajul superior al permianului, de facies continental, limitat la vestul Europei. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-gi-an.* / < fr. *thuringien*, cf. *Thüringen* provincie germană]

TURINGÍT *s. n.* silicat natural de aluminiu și de fier. [< fr. *thuringite*]

TURÍSM *s. n.* 1. sport constînd din parcurgerea pe jos sau cu un vehicul a unor regiuni pitorești sau interesante din punct de vedere istoric, geografic etc. ; drumeție. ● activitate prestatoare de servicii care se ocupă cu organizarea și desfășurarea unor călătorii de agrement și de recreare sau în alte scopuri. 2. autoturism. [< fr. *tourisme*, it. *turismo*]

TURÍST, -Ă *s. m. f.* cel care practică turismul. [< fr. *touriste*, it. *turista*]

TURÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la turism. [< fr. *touristique*, it. *turistico*]

TURLUPINÁDĂ *s. f.* *(liv.)* glumă nereușită, proastă. ● calambur nereușit. [< fr. *turlupinade*, cf. *Turlupin*, personaj în vechile farse franceze]

TURMALÍN *s. n.* v. turmalină.

TURMALÍNĂ *s. f.* mineral cristalizat, format din silicații unor metale și conținînd bor, piatră semiprețioasă de culoare roșie, verde sau violetă, folosit și în optică, în radiotehnică etc. [var. *turmalin* s. n. / < fr. *tourmaline*]

TURMÉNT *s. n.* *(liv.)* chin, zbucium ; durere complită. [< fr. *tourment*]

TURMENTÁ *vb. I.* 1. *refl., tr.* *(liv.)* a (se) îmbăta. 2. *tr.* a chinui, a înnebuni. [< fr. *tourmenter*]

TURMENTÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) turmenta și rezultatul ei : turmentație, îmbătare ; zăpăceală. [< *turmenta*]

TURMENTÁT -Ă *adj.* 1. *(liv.)* ametit de băutură ; beat. 2. chinuit ; înnebunit. [< *turmenta*]

TURMENTÁȚIE *s. f.* turmentare. [gen. *-iei.* var. *turmentațiune* s. f. / < *turmentare*]

TURMENTAȚIÚNE *s. f.* v. turmentație.

TURN[1] *s. n.* 1. construcție de zidărie, de beton etc., de înălțime relativ mare în raport cu dimensiunile bazei. O *~-lanternă* = turn susținut de patru arce mari și străpuns de goluri prin care se asigură iluminatul unei biserici, care se înalță deasupra careului transeptului ; *~ de fildeș* = expresie arătînd izolarea unui scriitor, artist etc. de realitățile înconjurătoare. 2. *(șah)* tură[2]. [< germ. *Turn*]

TURN[2] *s. n.* *(geol.)* formă de relief proeminentă, izolată, cu aspect prismatic, formată din calcare, conglomerate și alte roci. [cf. germ. *Turn*, fr. *tour*]

TURNÁ *vb. I. tr.* a realiza un film cinematografic, înregistrînd pe peliculă diversele scene. [< fr. *tourner*]

TURNÁNT, -Ă *adj.* care se rotește în jurul unui ax central. [< fr. *tournant*]

TURNÁNTĂ *s. f.* 1. mișcare circulară, înconjur, rotire. ● loc unde cotește un drum, o pistă sportivă ; cotitură. 2. mică bibliotecă care se învîrtește în jurul unui ax central. // *adj. scenă ~ă* = scenă rotativă care permite schimbarea rapidă a decorului ; *ușă ~ă* = ușă formată din mai multe aripi, care se rotesc în jurul unui ax vertical central. [< fr. *tournante*]

TURNÁRE *s. f.* acțiunea de a turna și rezultatul ei ; înregistrare pe peliculă a scenelor unui film. [< *turna*]

TURNEDÓ *s. n.* carne din mușchi de vită preparată în sos picant. [< fr. *tournedos*]

TURNESÓL *s. m.* materie colorantă extrasă din unele specii de licheni, folosită pentru determinarea caracterului acid sau bazic al unei soluții. [< fr. *tournesol*]

TURNÉTĂ *s. f.* *(poligr.)* aparat folosit la depunerea uniformă și uscarea stratului fotosensibil pe plăcile metalice care servesc la executarea formelor de tipar înalt sau plan. [< fr. *tournette*]

TURNÉU *s. n.* 1. deplasare a unui artist, a unei trupe teatrale, muzicale sau a unei echipe sportive, în diferite localități, în vederea reprezentării de spectacole sau a unor întîlniri sportive. 2. *(uneori ironic)* călătorie pe care o face o personalitate (politică) în diferite localități, după un program dinainte stabilit. [pl. *-ee*, *-euri.* / < fr. *tournée*]

TURNICHÉT *s. n.* 1. mosor vertical de metal care împiedică lanțul ancorei să se frece de punte. 2. masă rotativă pe care se așază, manual sau automat, sticlele spre a fi umplute cu lichide, în industria alimentară. 3. bare în cruce care se rotesc, permițînd trecerea cîte unei singure persoane. 4. lansare (2). [< fr. *tourniquet*]

TURNIÓLĂ *s. f.* *(med.)* panarițiu superficial localizat în jurul unghiilor. [pron. *-ni-o-.* / < fr. *tourniole*]

TURNÍR *s. n.* serbare publică, în evul mediu, în cadrul căreia se purtau lupte (călare) între cavaleri, care își arătau cu această ocazie îndemînarea, îndrăzneala. [pl. *-re*, *-ruri.* / < germ. *Turnier*, fr. *tournois*]

TURNÚRĂ *s. f.* I. 1. înfățișare, aspect (exterior) sub care se prezintă lucrurile, faptele. ● întorsătură. 2. fel în care sînt așezate cuvintele într-o frază. II. pernuță sau bucată de stofă purtată odinioară de femei la spate sub rochie, mai jos de talie. [< fr. *tournure*]

TÚRNUS *s. n.* interval de timp în care se efectuează complet un anumit proces, o anumită operație de deplasare ; grafic de serviciu. [< germ. *Turnus*, it. *turno*, cf. lat. *turnus* — instrument pentru întors]

TURONIÁN *s. n.* *(geol.)* ultimul etaj al cretacicului mediu. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-ni-an.* / < fr. *turonien*, cf. *Turones*, vechiul nume gal al orașului francez Tours]

TURPITÚDINE *s. f. (liv.)* faptă nerușinată, obscenă ; obscenitate, depravare ; josnicie, mîrșăvie. [cf. fr. *turpitude*, lat. *turpitudo*]

TURRITÉLLA *s. f. (zool.)* moluscă gasteropodă cu cochilia foarte spiralată. [< fr. *turritelle*, lat. t. *turritella*]

TÚSCULUM *s. n. (ant.)* vin vestit produs în viile din împrejurimile orașului Tusculum. [< *Tusculum*, oraș situat în apropierea Romei]

TUSIGÉN, -Ă *adj.* care produce tuse. [< fr. *tussigène*, cf. lat. *tussis* — tuse, gr. *gennan* — a produce]

TUSÓR *s. m.* mătase naturală produsă de viermi de mătase sălbatici. [< fr. *tussor*, hind. *tasar*]

TUȘ *s. n.* cerneală neagră, folosită în desene, preparată prin amestecarea negrului de fum cu o soluție de apă de gelatină, de gumă arabică sau alte substanțe. ● desen executat în astfel de cerneală. [< germ. *Tusche*, cf. rus. *tuș*]

TUȘÁ *vb. I. tr.* 1. *(franțuzism)* a impresiona, a mișca ; a interesa. 2. a controla planeitatea suprafețelor unei piese metalice prin contactul dintre aceasta și un instrument pe care s-a aplicat un strat de vopsea. [p. i. 3, 6 *-șează*. / < fr. *toucher*]

TUȘÁRE *s. f.* acțiunea de a tușa și rezultatul ei. [< *tușa*]

TUȘAVERÁJ *s. m. (sport)* raportul de puncte la floretă, scrimă și box. [după *golaveraj*]

TÚȘĂ *s. f.* I. 1. *(pict.)* fel de a aplica culoarea cu pensula pe pînza unui tablou, care definește stilul unui pictor ; urmă de pensulă în pasta unui tablou. 2. *(sport)* linie care delimitează un teren de joc. ● ieșirea mingii peste această linie și repunerea ei în joc. 3. lovitură care atinge pe adversar la jocul de scrimă. II. 1. mică piesă de metal pe care este imprimată o literă, o cifră sau un semn convențional, fixată la capătul unei pirghii a mașinii de scris, de calculat sau de cules. 2. placă la claviatura unui pian, a unei orgi etc. [< fr. *touche*]

TUȘEU *s. n.* 1. *(med.)* palpare a unui organ, spre a se constata starea sănătății lui ; tact. ● senzație produsă de pipăirea cu mîna a unei țesături pentru a-i constata gradul de finețe. 2. fel de a executa o bucată muzicală la un instrument cu claviatură. 3. fel de a aplica culorile în pictură ; tușă (I, 1). [< fr. *touché*]

TUȘIÉR *s. m. (sport)* arbitru de tușă. [pron. *-și-er*. / < *tușă* + *-ier*]

TUȘIÉRĂ *s. f.* cutie de metal care cuprinde o perniță îmbibată cu tuș, folosită la umezirea ștampilei. [pron. *-și-e-*. / < *tuș* + *-ieră*]

TÚTĂ *s. f.* 1. instrument în formă de cilindru, folosit pentru prinderea țevilor rămase în gaura sondei. 2. vas din material refractar în care se topesc minereurile pentru analiza pe cale uscată. [< germ. *(Fang)-tute*]

TUTELÁ *vb. I. tr.* a avea grijă, a proteja, a supraveghea ; a patrona. [< it. *tutelare*]

TUTELÁJ *s. n.* tutelă. [< *tutelă* + *-aj*]

TUTELÁR, -Ă *adj.* care se referă la tutelă ; *(p. ext.)* ocrotitor, protector. O *organ* ~ = organ al administrației de stat sau al organizațiilor obștești avînd în subordine organizații față de care exercită atribuții de organizare, coordonare și control ; *autoritate* ~*ă* = organ de protecție a persoanelor lipsite de capacitate de exercițiu ori a intereselor celor ce nu se pot apăra singuri. [cf. lat. *tutelaris*, fr. *tutelaire*, it. *tutelare*]

TUTELÁRE *s. f.* acțiunea de a tutela și rezultatul ei ; ținerea sub tutelă. [< *tutela*]

TUTELÁT, -Ă *adj. (jur.)* aflat sub tutelă. [< *tutela*]

TUTÉLĂ *s. f.* 1. autoritate dată de lege unei persoane sau acceptată de bunăvoie de aceasta, de a avea grijă, în mod gratuit, de o persoană minoră și de averea sa sau de o persoană pusă sub interdicție. 2. ținere a unei persoane, a unui stat etc. (în mod abuziv) sub ascultare, sub dependență. ● *(fig.)* ocrotire, sprijin. [< lat., it. *tutela*, fr. *tutelle*]

TUTÓR *s. m.* v. t u t o r e.

TUTORÁ *vb. I. tr. (agr.)* a sprijini cu un tutore ; a propti. [< fr. *tuteurer*]

TUTORÁJ *s. n. (agr.)* tutorare. [< fr. *tuteurage*]

TUTORÁRE *s. f. (agr.)* acțiunea de a tutora. ● legare de tutore a plantei care trebuie sprijinită. [< *tutora*]

TUTORÁT *s. n.* 1. tutelă. 2. *(agr.)* susținere, cu ajutorul unui tutore, a pomilor fructiferi. [< *tutore*]

TUTÓRE, -OÁRE *s. m. f. (jur.)* cel care are drept, autoritate de tutelă asupra cuiva. // *s. m. (agr.)* suport, proptea pentru pomi. [var. *tutor* s. m. / < lat. *tutor*, cf. fr. *tuteur*, it. *tutore*]

TUTORÍE *s. f. (jur.)* tutelă ; tutorat. [cf. it. *tutoria*]

TÚTTI *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* cîntat de toți executanții. // *s. n.* ansamblu de instrumente ale unei orchestre. ● *(în piesele de concert)* muzică executată de orchestră în timpul pauzei solistului. [< it. *tutti*]

TÚTTI-FRÚTTI *s. n. pl.* mîncare din tot felul de fructe. [< it. *tutti-frutti*]

TUTÚ *s. n.* fustă din tul scurtă și încrețită (purtată de dansatoare, de balerine). [pron. *tü-tü*. / < fr. *tutu*]

TUTÚNIC, -Ă *adj.* de tutun ; tabagic. [< *tutun* + *-ic*]

TUȚIORÍSM *s. n.* tendință în teologia morală catolică de a obliga la interpretarea cea mai riguroasă a normelor care pot fi interpretate în mai multe feluri. [pron. *-ți-o-*. / < it. *tuziorismo*, cf. lat. *tutior* — mai sigur]

TUȚIORÍST, -Ă *adj.* referitor la tuțiorism. // *s. m. f.* adept al tuțiorismului. [pron. *-ți-o-*. / < it. *tuziorista*]

TUYÁU *s. m. (hipism)* cal pe care cei informați îl consideră ca foarte probabil cîștigător al unei curse. [pron. *tüio*. / < fr. *tuyau*]

TWEED *s. n.* v. t u i d.

TWILL *s. n.* v. t u i l.

TWIST *s. n.* dans modern de perechi în care partenerii dansează individual, unul în fața celuilalt, cu mișcări de răsucire, brațele mișcîndu-se într-un balans continuu, în sens invers mișcării picioarelor ; melodia acestui dans. [pron. *tuist*. pl. *-turi*. / < engl. *twist*]

Ţ

ŢÁGLĂ *s. f.* semifabricat de oţel, cu secţiunea pătrată, obţinut din blumuri ; biletă. [< germ. *Zaggel*]

ŢARÍSM *s. n.* formă de guvernământ în care puterea supremă, absolută, aparţine ţarului ; regimul ţarist. [cf. fr. *tsarisme*]

ŢARÍST, -Ă *adj.* referitor la ţarism, propriu ţarismului. // *s. m. f.* partizan al ţarului sau al ţarismului. [cf. fr. *tsariste*]

ŢECHÍN *s. m.* veche monedă de aur, de valori variabile, arabă şi italiană. [< it. *zecchino*]

ŢEPELÍN *s. n.* v. z e p e l i n.

ŢÉŢE *s. f. musca ~* = muscă africană care provoacă boala sómnului. [scris şi *tse-tse*. / < fr. *tsé-tsé* < cuv. bantu]

ŢIGARÉT *s. n.* tub mic de chihlimbar, de os etc. în care se introduce ţigara spre a fi fumată. [< germ. *Zigarette*, cf. fr. *cigarette*]

ŢIGARÉTĂ *s. f.* ţigară. / < germ. *Zigarette*, cf. fr. *cigarette*]

ŢÍNCVAIS *s. n.* oxid de zinc de culoare albă, folosit în vopsitorie ; alb de zinc. [pron. *-vais*. / < germ. *Zinkweiss*]

ŢINÚTĂ *s. f.* 1. atitudine, poziţie a corpului. 2. fel de a se purta ; comportare, comportament. 3. mod de a se îmbrăca, de a se prezenta în societate ; *(p. ext.)* îmbrăcăminte, costum. O *~ de campanie* = echipamentul complet al unui ostaş în campanie. 4. *(muz.)* facultatea de a prelungi un sunet. 5. *(lingv.)* act fonator în timpul căruia organul vocal păstrează o anumită poziţie. [< *ţine*, după it. *tenuta*, fr. *tenue*]

ŢIVÍL, -Ă *adj., s. m. f.* v. c i v i l.

U

UBÁC *s. n.* versant al unui munte expus spre nord, spre umbră. [< fr. *ubac*, cf. lat. *opacus* — umbros]

UBERÁL, -Ă *adj. (liv.)* referitor la sîni, al sînului. O *fîntînă ~ă* = fîntînă din care apa iese prin sînii unei statui (reprezentînd o nimfă, o silfidă etc.). [< fr. *ubéral*, cf. lat. *uber* — sîn]

UBERITÁTE *s. f.* v. u b e r t a t e.

UBERÓS, -OÁSĂ *adj. (liv.)* fertil, fecund. [< fr. *ubéreux*, lat. *uberosus*]

UBERTÁTE *s. f. (liv.)* fertilitate, fecunditate ; abundență. [var. *uberitate* s. f. / cf. fr. *uberté*, lat. *ubertas*]

UBICUITÁTE *s. f. (liv.)* starea celui care este prezent pretutindeni sau în mai multe locuri în același timp. [pron. *-cu-i-*. var. *ubicvitate* s. f. / cf. fr. *ubiquité*, lat. *ubiquitas* < lat. *ubique* — peste tot]

UBÎCUU, -UĂ *adj., adv.* (care este) în orice loc, peste tot. [< lat. *ubique*]

UBICVÍST, -Ă *adj. (despre plante)* care se dezvoltă la fel de bine în orice mediu. ● *(fam.)* cel care pare a fi în mai multe locuri deodată. [< fr. *ubiquiste*, cf. lat. *ubique* — pretutindeni]

UBICVITÁTE *s. f.* v. u b i c u i t a t e.

UDOMÉTRU *s. n.* pluviometru. [< fr. *udomètre*, cf. lat. *udus* — umed, gr. *metron* — măsură]

UÉD *s. n. (geol., geogr.)* vale seacă, caracteristică deșerturilor din Africa de Nord și Arabia, cu fundul acoperit cu nisip și pietriș. [pl. *-uri*. / < fr. *oued*, cf. ar. *ued* — curs de apă]

UFOLOGÍE *s. f.* studiul obiectelor zburătoare neidentificate. [< americ. *u(nidentified) f(lying) o(bject)* — obiect zburător neidentificat (O.Z.N.) + *-logie*]

UISTÍTI *s. m. (zool.)* maimuță arboricolă de talie mică din America de Sud, al cărei corp este prelungit printr-o coadă lungă și stufoasă. [< fr. *ouistiti*]

UKULÉLE *s. n.* chitară de dimensiuni reduse, cu patru coarde, originară din insulele Hawaii, folosită în formațiile de jaz din New Orleans. [< engl. *ukulele* < cuv. polinezian]

ULÁJ *s. n. (mar.)* spațiu lăsat liber în tancurile unei nave petroliere după încărcare pentru a se asigura loc de expansiune mărfii, care își mărește volumul cînd se navighează prin regiuni calde ; *(p. ext.)* spațiu gol al unei cisterne, al unui tanc de combustibil sau de apă ori al unui butoi. [< engl., fr. *ullage*]

ÚLCER *s. n.* leziune organică care nu se cicatrizează și care are tendința să se întindă și să supureze. ● inflamație a mucoasei stomacului și duodenului. [< fr. *ulcère*, cf. lat. *ulcus* — rană]

ULCERÁ *vb. I.* **1.** *refl. (despre un țesut)* a deveni ulceros. **2.** *tr.* a cauza o ulcerație. **3** *(fig.)* a îndurera profund, a mîhni, a răni ; a jigni, a ofensa. [< fr. *ulcérer*]

ULCERÁRE *s. f.* faptul de a ulcera ; ulcerație. [< *ulcera*]

ULCERATÍV, -Ă *adj.* care produce ulcerație. [< fr. *ulceratif*]

ULCERÁȚIE *s. f.* formare a unui ulcer ; rană ulceroasă ; ulcerare. [gen. *-iei*. var. *ulcerațiune* s. f. / < fr. *ulcération*, lat. *ulceratio*]

ULCERAȚIÚNE *s. f.* v. u l c e r a ț i e.

ULCEROGÉN, -Ă *adj.* care produce ulcer. [< fr. *ulcérogène*]

ULCEROÍD, -Ă *adj.* care seamănă cu un ulcer. [pron. *-ro-id*. / < fr. *ulcéroïde*]

ULCERÓS, -OÁSĂ *adj.* care prezintă un ulcer, de natura ulcerului ; referitor la ulcer ; provenit dintr-un ulcer. // *s. m. f.* suferind de ulcer. [cf. fr. *ulcéreux*]

ÚLCUS *s. n. (med.)* ulcer. ● rană, umflătură. [< lat., fr. *ulcus*]

ULIGINÓS, -OÁSĂ *adj.* care crește sau trăiește în locuri mlăștinoase sau inundate periodic. [< fr. *uligineux*, cf. lat. *uliginosus* — mlăștinos]

ULMACÉE *s. f. pl.* familie de arbori avînd ca tip ulmul ; *(la sg.)* arbore din această familie. [pron. *-ce-e*. sg. invar. / < fr. *ulmacées*]

ULNÁR, -Ă *adj.* al ulnei. [cf. fr. *ulnaire*]

ÚLNĂ *s. f.* cubitus. [< lat. *ulna*]

ÚLSTER *s. n. (rar)* pardesiu bărbătesc fasonat ca un halat cu mîneci largi. [< engl., fr. *ulster*]

ULTERIÓR, -OÁRĂ *adj.* care are loc, care se face, care se produce mai tîrziu, după un alt eveniment ; posterior. [pron. *-ri-or*. / < fr. *ultérieur*, cf. lat. *ulterior*, comparativ al lui *ultra*]

ÚLTIM, -Ă *adj.* cel din urmă. O *~a oră* = rubrică într-o gazetă unde se publică cele din urmă știri sosite la redacție. [< lat. *ultimus*, superlativ al lui *ultra* — dincolo, cf. fr. *ultime*, it. *ultimo*]

ULTIMÁT *s. n.* v. u l t i m a t u m.

ULTIMATÍV, -Ă *adj.* cu caracter de ultimatum. [cf. fr. *ultimatif*]

ULTIMÁTUM *s. n.* cerere categorică, care nu admite discuții și obiecții, de a îndeplini o condiție pusă sub amenințarea folosirii forței sau altor represiuni. ● hotărîre irevocabilă, ultim cuvînt. [var. *ultimat* s. n. / < fr. *ultimatum*, cf. lat. *ultimus* — ultimul]

ÚLTIMO *adv.* în ultimul rînd ; în ultimă instanță. [< fr., lat. *ultimo* < lat. *ultimus* — ultim]

ULTRA- element prim de compunere savantă cu semnificația „foarte", „extrem de" ; „dincolo", „de peste". [< fr., it. *ultra-*, cf. lat. *ultra* — dincolo, peste]

ULTRAACÚSTIC, -Ă *adj.* referitor la ultraacustică ; ultrasonor. [cf. germ. *ultraakustisch*]

ULTRAACÚSTICĂ *s. f.* parte a acusticii care studiază ultrasunetele. [cf. germ. *Ultraakustik*, fr. *ultraacoustique*]

ULTRABÁZIC, -Ă *adj. (despre roci eruptive)* care este relativ săracă în silice, conținînd în special olivină și piroxeni. [cf. fr. *ultrabasique*]

ULTRACENTRIFÚGĂ *s. f.* centrifugă cu turație foarte mare. [< *ultra-* + *centrifugă*, după fr. *ultracentrifugeuse*]

ULTRACOLONIALÍST *s. m.* colonialist care caută să mențină cu orice preț coloniile pe care le posedă. [< *ultra-* + *colonialist*]

ULTRACONDENSATÓR *s. n.* condensator de lumină special, cu care sînt dotate ultramicroscoapele. [< *ultra-* + *condensator*]

ULTRACONFORTÁBIL, -Ă *adj.* deosebit de confortabil. [< *ultra-* + *confortabil*]

ULTRACONSERVATÓR, -OÁRE *adj.* cu idei conservatoare exagerate. [< *ultra-* + *conservator*]

ULTRADEMAGÓG, -Ă *s. m. f.* demagog care a întrecut orice limită. [< *ultra-* + *demagog*]

ULTRADEMOCRÁT, -Ă *adj.* cu idei foarte democrate. [cf. it. *ultrademocratico*]

ULTRADÍNĂ *s. f.* superheterodină fără etaj de înaltă frecvență. [< fr. *ultradyne*]

ULTRAFILTRÁRE *s. f.* filtrare cu ajutorul unui ultrafiltru. [după fr. *ultrafiltration*]

ULTRAFÍLTRU *s. n.* aparat de filtrare pentru soluții coloidale și suspensii foarte fine, prevăzut cu o membrană cu porii foarte fini. [cf. fr. *ultrafiltre*]

ULTRAGIÁ *vb. I. tr.* a insulta (un reprezentant al autorității) în exercițiul funcțiunii ; *(p. ext.)* a ataca, a jigni, a ofensa. [pron. *-gi-a.* p. i. *-iez*, 3, 6 *-iază*, 4 *-iem*, ger. *-iind.* / cf. fr. *outrager*]

ULTRAGIÉRE *s. f.* acțiunea de a ultragia și rezultatul ei ; insultare, ofensare ; ultraj. [pron. *-gi-e-.* / < *ultragia*]

ULTRÁGIU *s. n.* v. ultraj.

ULTRAIMPERIALÍSM *s. n.* teorie antimarxistă oportunistă, formulată de Kautsky, cu privire la posibilitatea dezvoltării pașnice, fără crize a capitalismului în stadiul său imperialist. [pron. *-tra-im-pe-ri-a-.* / < rus. *ultra-imperializm*]

ULTRAÍSM *s. n.* 1. politică a acelora care pledează pentru măsuri extreme ; părere extremistă. 2. orientare suprarealistă în literatura spaniolă interbelică. [< germ. *Ultraismus*]

ULTRÁJ *s. n.* insultă adusă unui reprezentant al autorității publice în exercițiul funcțiunii ; *(p. ext.)* ofensă, insultă la adresa cuiva ; jignire. [var. *ultragiu* s.n. / cf. fr. *outrage* < lat. *ultra* — peste]

ULTRALIBERÁL, -Ă *adj.* liberal extremist. [cf. fr. *ultralibéral*]

ULTRALIBERALÍSM *s. n.* liberalism exagerat. [< *ultraliberal* + *-ism*]

ULTRAMARÍN *s. n.* produs sintetic obținut prin topirea unui amestec de caolin, carbonat de sodiu, mangal și sulf, întrebuințat drept colorant albastru. [< fr. *ultramarine*]

ULTRAMICROANALÍZĂ *s. f.* capitol al microanalizei care lucrează cu substanțe în cantități de ordinul microgramelor. [< germ. *Ultramikroanalyse*]

ULTRAMICROCHIMÍE *s. f.* ramură a chimiei care se ocupă cu reacțiile chimice dintre cantități de substanță de ordinul milionimii de gram. [gen. *-iei.* / < fr. *ultramicrochimie*]

ULTRAMICRÓN *s. m.* particulă coloidală, de dimensiuni extrem de mici, vizibilă numai la ultramicroscop ; submicron. [< fr. *ultramicron*]

ULTRAMICROSCÓP *s. n.* microscop de mare precizie, cu ajutorul căruia pot fi examinate corpurile care nu sînt vizibile la microscopul obișnuit ; supermicroscop. [< fr. *ultramicroscope*, germ. *Ultramikroskop*]

ULTRAMICROSCÓPIC, -Ă *adj.* care poate fi văzut numai cu ultramicroscopul. [< fr. *ultra-microscopique*]

ULTRAMICROSCOPÍE *s. f.* procedeu de observație a obiectelor foarte mici (microbi etc.) cu ajutorul ultramicroscopului. [< fr. *ultramicroscopie*]

ULTRAMODÉRN, -Ă *adj.* foarte modern. [< fr. *ultra-moderne*]

ULTRAMODERNÍST, -Ă *adj.* de un modernism exagerat. [< *ultra-* + *modernist*]

ULTRAMONTÁN, -Ă *adj., s. m. f.* 1. (locuitor) de dincolo de munți. 2. (adept) al ultramontanismului. [pl. *-ni, -ne.* / cf. it. *ultramontano*, fr. *ultramontain* < lat. *ultra* — de dincolo, *mons* — munte]

ULTRAMONTANÍSM *s. n.* curent extremist în cadrul catolicismului, apărut în sec. XV, care susținea infailibilitatea și puterea nelimitată a papei în chestiunile bisericești și laice. [< fr. *ultramontanisme*]

ULTRAOPORTUNÍST, -Ă *adj.* oportunist extremist. [< *ultra-* + *oportunist*]

ULTRAPÁS *s. n.* masă plastică preparată din melamină. [< germ. *Ultrapas*]

ULTRAPHÁN *s. n. (poligr.)* foaie de acetat de celuloză folosită ca suport pentru straturile fotosensibile. [< germ. *Ultraphan*]

ULTRAPORȚELÁN *s. n.* porțelan cu calități superioare de izolator pentru curenți de înaltă frecvență. [< *ultra-* + *porțelan*]

ULTRAPRESIÚNE *s. f.* presiune foarte ridicată. [cf. fr. *ultrapression*]

ULTRAPROGRESÍST, -Ă *adj. (ironic)* progresist extremist. [< *ultra-* + *progresist*]

ULTRARAPÍD, -Ă *adj.* foarte rapid. [cf. fr. *ultrarapide*]

ULTRAREACȚIONÁR, -Ă *adj., s. m. f.* reacționar înrăit. [pron. *-re-ac-.* / < *ultra-* + *reacționar*, cf. it. *ultrareazionario*]

ULTRAREGALÍST, -Ă *adj.* partizan înfocat al monarhismului. [după fr. *ultraroyaliste*]

ULTRARETROGRÁD, -Ă *adj., s. m. f.* retrograd extremist, foarte înapoiat. [< *ultra-* + *retrograd*]

ULTRAREVOLUȚIONÁR, -Ă *adj.* revoluționar extremist. [cf. fr. *ultrarévolutionnaire*]

ULTRAROMÁNTIC, -Ă *adj. (ironic)* de un romantism exagerat. [< *ultra-* + *romantic*]

ULTRASCÚRT, -Ă *adj.* 1. foarte scurt. 2. *raze ~e (și s. f. pl.)* = radiații electromagnetice cu lungimi de undă foarte scurte, utilizate în radiofonie, în medicină etc. [< *ultra-* + *scurt*, după fr. *ultra-court*]

ULTRASENSÍBIL, -Ă *adj.* foarte sensibil. [cf. fr. *ultra-sensible*]

ULTRASÓNIC, -Ă *adj.* care folosește ultrasunetul, bazat pe ultrasunet ; ultrasonor. [cf. fr. *ultra-sonique*]

ULTRASONÓR, -Ă *adj.* ultrasonic. [cf. fr. *utra-sonore*]

ULTRASONOTERAPÍE *s. f. (med.)* terapie bazată pe ultrasunete. [gen. *-iei.* / cf. fr. *ultrasonothérapie*]

ULTRASTRUCTÚRĂ *s. f.* structura foarte intimă a unui țesut. [cf. fr. *ultrastructure*]

ULTRASÚNET *s. n.* vibrație de aceeași natură cu vibrațiile sonore, dar de o frecvență mai înaltă, astfel încît nu poate fi percepută de ureche. [< *ultra-* + *sunet*, după fr. *ultrason*, engl. *ultrasound*]

ULTRASUPRAREALÍST, -Ă *adj.* de un suprarealism exagerat. [< *ultra-* + *suprarealist*]

ULTRAŞOVINÍST, -Ă *adj.* şovinist extremist. [< *ultra-* + *şovinist*]

ULTRAVIOLÉT, -Ă *adj.* *raze ~e (şi s. f. pl.)* = radiaţii electromagnetice invizibile, asemănătoare luminii, dar de o frecvenţă mai mare, situate în spectru dincolo de violet. // *s. n.* domeniu spectral corespunzător radiaţiilor ultraviolete. [pron. *-vi-o-*. / cf. fr. *ultraviolet*]

ULTRAVÍRUS *s. n.* *(med.)* virus extrem de mic, care nu poate fi văzut la microscop ; virus filtrant. [pl. *-suri*. / cf. fr. *ultravirus*]

UMÁN, -Ă *adj.* 1. caracteristic pentru om; privitor la om sau la omenire ; omenesc. O *geografie ~ă* (sau *antropologică*) = antropogeografie. 2. *(adesea adv.)* omenos, bun, blînd. [< lat. *humanus*, cf. fr. *humain*, it. *umano*]

UMANÍSM *s. n.* 1. orientare progresistă a gîndirii epocii Renaşterii, apărută ca expresie a luptei împotriva feudalismului şi scolasticii, care a proclamat libertatea personalităţii umane, a contribuit la răspîndirea ştiinţei şi s-a dezvoltat continuu, atingînd forma sa cea mai înaltă în umanismul marxist, socialist, realizat practic în condiţiile eliberării omului de orice exploatare. ● ansamblul ideilor şi concepţiilor care exprimă aprecierea demnităţii şi libertăţii omului, grija faţă de om şi de valorile materiale şi spirituale ale existenţei sale, caracterizat prin cerinţa dezvoltării continue şi multilaterale a personalităţii umane. 2. *(p. ext.)* atitudine, manifestare umanitaristă sau umană. [< fr. *humanisme* cf. it. *umanismo*]

UMANÍST, -Ă *adj.* care aparţine umanismului, privitor la umanism ; de domeniul culturii clasice ; umanistic. // *s. m. f.* 1. adept, partizan al umanismului. ● savant din sec. XIV—XV, care studia operele antichităţii. 2. elev de liceu care urmează secţia umanistică. [< fr. *humaniste*, it. *umanista*]

UMANÍSTIC, -Ă *adj.* umanist. O *învăţămînt ~* = învăţămînt avînd la bază studiul limbilor clasice ; *ştiinţe ~e* = ştiinţe care studiază aspectele culturii umane în general sau ale celei clasice. [< *umanist* + *-ic*]

UMANITÁR, -Ă *adj.* care se preocupă de interesele, de binele omenirii ; plin de umanitate. [cf. fr. *humanitaire*]

UMANITARÍSM *s. n.* concepţie, atitudine de înţelegere, dragoste faţă de oameni; umanitate (2). [cf. fr. *humanitarisme*]

UMANITARÍST, -Ă *adj.* referitor la umanitarism, propriu umanitarismului. // *s. m. f* adept al umanitarismului. [cf. fr. *humanitariste*]

UMANITÁTE *s. f.* 1. neamul omenesc, omenire. ● colectivitate de oameni. 2. umanitarism ; omenie. bunătate, milă. [cf. lat. *humanitas*, fr. *humanité*]

UMANIZÁ *vb. I.* 1. *tr., refl.* a (se) face mai omenos, mai milos ; a (se) civiliza. 2. *tr.* a da viaţă, a însufleţi. [< fr. *humaniser*]

UMANIZÁRE *s. f.* acţiunea de a umaniza şi rezultatul ei ; însufleţire ; civilizare. [< *umaniza*]

UMANOÍD, -Ă *adj., s. m.* *(liv.)* (fiinţă) cu aspect sau caracter omenesc, uman. [pl. *-izi*. / cf. fr. *humanoïde*]

UMBELÁT, -Ă *adj.* *(bot. ; despre unele organe)* în formă de umbelă. [cf. fr. *ombellé*]

UMBÉLĂ *s. f.* *(bot.)* inflorescenţă în care pedunculele fiecărei flori pornesc toate din acelaşi punct şi se ridică la aceeaşi înălţime. [< it. *umbella*, cf. fr. *ombelle* < lat. *umbella* — umbrelă]

UMBELI- element prim de compunere savantă cu sensul de „umbelă". [< fr. *ombelli-*, cf. lat. *umbella* — umbrelă]

UMBELIFÉRE *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate cu flori dispuse în umbele ; *(la sg.)* plantă din această familie. [var. *ombelifere* s. f. pl. / cf. fr. *ombellifères* < lat. *umbella* — umbrelă, *ferre* — a purta]

UMBELIFÓRM, -Ă *adj.* de forma unei umbele. [cf. it. *umbelliforme*, fr. *ombelliforme* < lat. *umbella* — umbrelă, *forme* — formă]

UMBELÚLĂ *s. f.* *(bot.)* umbelă secundară, parţială care intră în alcătuirea unei umbele compuse. [cf. fr. *ombellule*]

UMBRÉLĂ *s. f.* obiect de protecţie contra ploii sau a soarelui, constînd dintr-o bucată de pînză întinsă pe nişte arcuri, care se pot strînge în jurul unui baston cu miner. [cf. fr. *ombrelle*, it. *ombrello*]

UMECTÁ *vb. I. tr.* *(med.)* a umezi uşor (la suprafaţă). [p. i. *-tez*. / < fr. *humecter*, cf. lat. *humectare*]

UMECTÁNT *s. m.* agent de umectare. [cf. fr. *humectant*]

UMECTÁRE *s. f.* acţiunea de a umecta şi rezultatul ei ; umezire. [< *umecta*]

UMERÁL, -Ă *adj.* de (la) umăr, al umărului. [cf. lat. *humerale*]

UMÍD, -Ă *adj.* *(liv.)* umed ; ploios. [< lat. *humidus*, cf. it. *umido*]

UMIDI- v. u m i d o-.

UMIDIFICÁRE *s. f.* producerea şi întreţinerea prin mijloace artificiale a umidităţii aerului într-o instalaţie industrială. [cf. fr. *humidification*]

UMIDIFÚG, -Ă *adj.* *(despre un material)* care nu se poate umezi. [< fr. *humidifuge*, cf. lat. *humidus* — umed, *fugare* — a îndepărta]

UMIDITÁTE *s. f.* proprietate a corpurilor sau a unui mediu de a absorbi şi de a reţine o anumită cantitate de apă sau de vapori de apă ; umezeală. ● cantitatea de apă pe care o conţine un material sau un mediu. O *~a atmosferei* = conţinutul în vapori de apă şi în cristale de gheaţă al atmosferei. [cf. fr. *humidité*, lat. *humiditas*]

UMIDO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „umed" ; „(referitor la) umiditate". [var. *umidi-*. / < fr. *humido-*, it. *umido-*, cf. lat. *humidus* — umed]

UMIDOMÉTRU *s. n.* 1. instrument pentru măsurarea umidităţii unui material solid. 2. higrometru. [< fr. *humidomètre*, cf. lat. *humidus* — umed, gr. *metron* — măsură]

UMIDOSTÁT *s. n.* higrostat. [cf. fr. *humidostate*]

UMÍL, -Ă *adj.* 1. *(despre oameni)* care are sentimentul, conştiinţa lipsei sale de valoare, a inferiorităţii lui ; smerit, modest. 2. *(fig.)* cu o înfăţişare neîngrijită, urîtă. ● neînsemnat ; simplu, modest. ● sărac, sărăcăcios. [< lat. *humilis*, cf. it. *umile*]

UMILITÁTE *s. f.* *(rar)* umilinţă. [cf. lat. *humilitas*]

ÚMLAUT *s. n.* palatalizarea vocalelor *a, o, u* în limba germană. ● *(poligr.)* semn tipografic compus din două puncte orizontale, care se aşază deasupra acestor vocale. v. t r e m ă. [pron. *-laut*. / < germ. *Umlaut*]

UMOÁRE *s. f.* 1. lichid în care se scaldă celulele organismului. O ~ *apoasă* = lichid transparent în care se află camera anterioară a ochiului ; ~ *vitroasă* = masă gelatinoasă care umple tot fundul ochiului ; corp vitros. 2. *(liv.)* dispoziție sufletească de moment. ● dispoziție obișnuită, stabilă a cuiva ; fire, temperament. [cf. lat. *humor*, fr. *humeur*, it. *umore*]

UMÓR *s. n.* înclinare spre glume care se ascunde sub o înfățișare serioasă, severă, plină de ironie și de neprevăzut. [var. *humor* s. n. / < engl., fr. *humour*, cf. lat. *humor* — umoare]

UMORÁL, -Ă *adj.* referitor la umori ; care conține umori. O *teorie ~ă* = teorie potrivit căreia funcțiile organismului sînt reglate de umori. [< fr. *humoral*]

UMORÉSCĂ *s. f.* v. h u m o r e s c ă.

UMORÍST, -Ă *s. m. f.* scriitor ale cărui opere au mult umor, folosit în scopul biciuirii moravurilor. [var. *humorist*, *-ă* s. m. f. / cf. fr. *humoriste*]

UMORÍSTIC, -Ă *adj.* care are, care arată, care exprimă umor ; aparținînd genului comic. [var. *humoristic*, *-ă* adj. / cf. fr. *humoristique*, it. *umoristico*, germ. *humoristisch*]

UNANÍM, -Ă *adj.* acceptat, împărtășit de toată lumea, de toți ; general. ● *(despre adunări, colective)* care are aceeași părere (în totalitatea membrilor săi). [< fr. *unanime*, cf. lat. *unanimus* < *unus* — unu, *animus* — suflet]

UNANIMÍSM *s. n.* mișcare literară din Franța de la începutul sec. XX, care își propunea să exprime în mod global diversitatea de sentimente și de impresii a unor largi grupuri umane. [< fr. *unanimisme*]

UNANIMÍST, -Ă *adj.* referitor la unanimism. // *s. m. f.* adept al unanimismului. [< fr. *unanimiste*]

UNANIMITÁTE *s. f.* unitate de idei, de sentimente etc. ; acord, înțelegere deplină (între toți). O *în ~* = în mod unanim. ● rezultatul potrivirii depline de vederi ; calitatea de a fi unanim. [cf. fr. *unanimité*, lat. *unanimitas*]

UNCIÁL, -Ă *adj. (despre scrieri)* cu unciale. [pron. *-ci-al.* / < lat. *uncialis*, fr. *oncial*]

UNCIÁLĂ *s. f. (poligr.)* literă majusculă întrebuințată în inscripții, la titlurile cărților etc., derivată din literele romane capitale, corespunzătoare literelor capitale moderne, dar cu forme mai rotunjite. [pron. *-ci-a-*, pl. *-le.* / cf. lat. *uncialis*, fr. *oncial*, it. *unciale*]

ÚNCIE *s. f.* 1. a douăsprezecea parte dintr-o livră la romani. 2. unitate de măsură pentru greutăți, egală cu 28,349 g, folosită în țările anglo-saxone. [gen. *-iei.* / cf. lat. *uncia*, fr. *once*]

UNCIFÓRM, -Ă *adj.* în formă de cîrlig, de gheară. [< fr. *unciforme*]

UNCINÁT, -Ă *adj.* prevăzut cu un cîrlig, recurbat la vîrf. [< fr. *unciné*, lat. *uncinatus*]

UNDAMÉTRU *s. n.* instrument de măsură a lungimilor de undă sau a frecvențelor oscilațiilor electromagnetice; ondometru, frecventmetru. [cf. fr. *ondemètre* < lat. *unda* — undă, gr. *metron* — măsură]

UNDAȚÍE *s. f. (liv.)* mișcare ondulatorie. ● *(geol.)* mișcare tectonică verticală a scoarței Pămîntului ; undulație. [cf. germ. *Undation*, it. *ondazione*]

UNDÍNĂ *s. f.* v. o n d i n ă.

UNDULÁ *vb. I.* v. o n d u l a.

UNDULÁRE *s. f.* v. o n d u l a r e.

UNDULÁȚIE *s. f.* undație. [< germ. *Undulation*]

UNDULÓS, -OÁSĂ *adj.* v. o n d u l o s.

UNGHINÁL, -Ă *adj. (zool.)* referitor la unghie, care aparține unghiei. [< fr. *unguinal*]

UNGHIULÁR, -Ă *adj.* în formă de unghi ; colțuros, în colțuri. O *piatră ~ă* = piatră de la colțul unei temelii de clădire ; *(fig.)* fundament, bază. [pron. *-ghiu-.* / < *unghi*, după fr. *angulaire*]

UNGHIULÁȚIE *s. f.* unghi de luat vederi, de făcut fotografii ; angulație. [după fr. *angulation*, it. *angolazione*]

UNGUÁL, -Ă *adj.* v. u n g v e a l.

UNGUÉNT *s. n. (farm.)* alifie, pomadă, cremă. [pron. *-gu-ent.* var. *ungvent*, *onguent* s. n. / < lat. *unguentum*, cf. fr. *onguent*]

UNGUIBUS ET DENTIBUS *loc. adv.* cu unghiile și cu dinții ; folosind toate forțele. [< lat. *unguibus et dentibus*]

UNGUIBUS ET ROSTRIS *loc. adv.* cu toate forțele, cu orice mijloace, cu toate armele. [lat. *unguibus et rostris* — cu unghiile și ciocul]

ÚNGUIS *s. n.* v. u n g v i s.

UNGULÁTE *s. f. pl.* ordin de mamifere erbivore sau omnivore care au ultima falangă acoperită de o unghie protectoare ; copitate ; *(la sg.)* animal din acest ordin. [cf. it. *ungulati*, fr. *ongulés*]

UNGULI- element prim de compunere savantă cu semnificația „unghie", „prevăzut cu unghii". [< it. *unguli-*, fr. *onguli-*, cf. lat. *ungula*]

UNGULIGRÁD, -Ă *adj., s. n.* (mamifer) care în timpul mersului se sprijină pe vîrful degetelor, acestea fiind protejate de o copită. [cf. it. *unguligradi*, fr. *onguligrade* < lat. *ungula* — unghie, *gradi* — a merge]

UNGVEÁL, -Ă *adj.* referitor la unghie. [pron. *-ve-al.* var. *ungual*, *-ă* adj. / cf. fr. *unguéal*, it. *ungueale*]

UNGVÉNT *s. n.* v. u n g u e n t.

UNGVÍCULĂ *s. f. (bot.)* partea inferioară a petalelor, care se îngustează și este acoperită de caliciu. [cf. lat. *unguiculus* — unghie mică]

ÚNGVIS *s. n. (anat.)* mic os în formă de unghie, situat pe partea internă a orbitei. [var. *unguis* s. n. / < fr. *unguis* — unghie]

UNI- element prim de compunere savantă cu semnificația „unu (singur)", „unic". v. m o n o-. [< fr., it. *uni-*, cf. lat. *uni-* < *unus*]

UNÍ *adj. invar. (franțuzism)* fără neregularități, egal. ● fără ornamente ; *(spec. ; despre stofe)* fără desene, de o singură culoare. [pron. *üni.* / < fr. *uni*]

UNIARTICULÁT, -Ă *adj. (biol.)* care nu are decît o singură articulație sau un singur articol. [pron. *-ni-ar-.* / < fr. *uniarticulé*]

UNIÁT, -Ă *s. m. f. (bis.)* membru al unei biserici creștine orientale care după marea schismă s-a reunit cu biserica catolică, păstrîndu-și o oarecare autonomie față de papă ; unit. [pron. *-ni-at.* / cf. it., fr. *uniate* < rus. *uniiat*]

UNIATÍSM *s. n. (bis.)* formulă folosită de biserica romano-catoică, după marea schismă din 1054, pentru reunirea altor biserici cu ea pe baza anumitor concesii dogmatice și a unei autonomii față de Vatican ; uniație. [pron. *-ni-a-.* / cf. fr. *uniatisme*, it. *uniatismo*]

UNIÁȚIE *s. f. (bis.)* uniatism. [pron. *-ni-a-*. gen. *-iei.* / < rus. *uniatiia*]

UNIÁX, -Ă *adj. (min.; despre cristale)* cu o singură axă optică. [pron. *-ni-ax.* pl. *-acși, -axe.* / < fr. *uniaxe*]

UNIC, -Ă *adj.* 1. singur, într-un singur exemplar; numai unul. 2. excepțional, fără seamăn, incomparabil. [cf. lat. *unicus*, fr. *unique*]

UNICAMERÁL, -Ă *adj. (despre sistemul cameral, organizarea legislativă a unui stat)* compus dintr-o singură adunare reprezentativă. [cf. it. *unicamerale*, engl. *unicameral*]

UNICAPSULÁR, -Ă *adj. (despre fructe)* care constă dintr-o singură capsulă. [cf. fr. *unicapsulaire*]

UNICARPELÁR, -Ă *adj.* cu o singură carpelă. [cf. fr. *unicarpellaire*]

UNICÁT *s. n.* unicul exemplar (al unui act, al unui obiect etc.). O ~ *artistic* = calitate a unei opere de artă de a fi unică, inimitabilă și irepetabilă. ● primul exemplar dintr-un act. [< germ. *Unikat*]

UNICELULÁR, -Ă *adj. (despre organisme)* care este format dintr-o singură celulă. [cf. fr. *unicellulaire*]

UNICITÁTE *s. f.* faptul, însușirea de a fi unic. [cf. fr. *unicité*, it. *unicità*]

UNICOLÓR, -Ă *adj.* care are o singură culoare. [cf. fr. *unicolore*]

UNICÓRD, -Ă *adj. (despre instrumente muzicale)* care are numai câte o coardă pentru fiecare notă. [< fr. *unicorde*]

UNICÓRN, -Ă *adj. (zool.)* care are un singur corn. ● *(s. m.)* animal fabulos, cu corp de cal și un corn în frunte; înorog. [cf. fr. *unicorne*]

UNICOTILEDONÁT, -Ă *adj. (rar)* monocotiledonat. [cf. fr. *unicotyledoné*]

UNICUSPÍD, -Ă *adj. (despre organe vegetale sau formații anatomice)* cu un singur vârf. [cf. it. *unicuspide* < lat. *unus* — unu, *cuspis* — vârf]

UNIDIMENSIONÁL, -Ă *adj.* cu o singură dimensiune. [cf. it. *unidimensionale*]

UNIDIMENSIONALITÁTE *s. f.* însușirea de a fi unidimensional. [cf. it. *unidimensionalità*]

UNIDIRECȚIONÁL, -Ă *adj.* care are loc, se propagă într-o singură direcție. ● *(despre aparate)* care recepționează sau transmite unde într-o singură direcție. [cf. fr. *unidirectionnel*, it. *unidirezionale*]

UNIEMBRIONÁR, -Ă *adj.* cu un singur embrion. [pron. *-ni-em-bri-o-*. / < fr. *uniembryonné*]

UNIFAMILIÁL, -Ă *adj.* compus, făcut pentru o singură familie. [cf. it. *unifamiliare*]

UNIFICÁ *vb. I.* **1.** *tr.* a face un întreg, un tot din mai multe unități sau părți; a uni. 2. *tr.* a reduce la un singur sistem; a face unitar. 3. *refl.* a se uni. [p. i. *unific*, 3, 6 *-că.* / < it. *unificare*, cf. fr. *unifier* < lat. *unus* — unu, *facere* — a face]

UNIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) unifica și rezultatul ei; întregire; unire. [< *unifica*]

UNIFICATÓR, -OÁRE *adj.* care unifică. [cf. it. *unificatore*, fr. *unificateur*]

UNIFILÁR, -Ă *adj.* cu un singur fir. [cf. fr. *unifilaire*]

UNIFLÓR, -Ă *adj. (despre plante)* care face o singură floare. [< fr. *uniflore*]

UNIFOLIÁT, -Ă *adj.* cu o singură frunză. [pron. *-li-at.* / cf. fr. *unifolié*]

UNIFÓRM, -Ă *adj* care are permanent aceeași formă, aceeași înfățișare. ● *(despre mișcare)* care nu are variații de mici un fel; constant. [< fr. *uniforme*, cf. lat. *uniformis* < *unus* — unul, *forma* — formă]

UNIFÓRMĂ *s. f.* îmbrăcăminte tip menită să distingă pe membrii anumitor instituții. [< fr. *uniforme*]

UNIFORMITÁTE *s. f.* însușirea a ceea ce este uniform. [cf. fr. *uniformité*, lat. *uniformitas*]

UNIFORMIZÁ *vb. I. tr.* a da un caracter uniform, a face uniform. [cf. fr. *uniformiser*]

UNIFORMIZÁRE *s. f.* acțiunea de a uniformiza și rezultatul ei. [< *uniformiza*]

UNIGLÁND, -Ă *adj.* cu o singură glandă. [după fr. *uniglandé*]

UNILABIÁT, -Ă *adj.* cu o singură buză. [pron. *-bi-at.* / cf. fr. *unilabié*]

UNILATERÁL, -Ă *adj.* **1.** așezat pe o singură parte. 2. care vede numai o singură latură a lucrurilor, care se rezumă la un singur domeniu de cunoștințe; mărginit; arbitrar. ● *(jur.; despre un contract)* care creează obligații numai pentru una dintre părți. ● *(despre un act juridic)* emanat de la o singură persoană. [< fr. *unilatéral*, cf. lat. *unus* — unul, *latus* — latură]

UNILATERALITÁTE *s. f.* însușirea a ceea ce este unilateral. [cf. it. *unilateralità*]

UNILÍNGV, -Ă *adj.* **1.** scris într-o singură limbă; monolingv. 2. care vorbește o singură limbă. [< fr. *unilingue*]

UNILOBÁT, -Ă *adj.* cu un singur lob. [cf. fr. *unilobé*]

UNILOCULÁR, -Ă *adj. (bot.; despre ovare și fructe)* cu o singură lojă (II). [cf. fr. *uniloculaire*]

UNINAȚIONÁL, -Ă *adj. (despre state)* care cuprinde o singură națiune. [pron. *-ți-o-*. / < *uni-* + *național*]

UNINERVIÁT, -Ă *adj. (bot.)* care are o singură nervură. [pron. *-vi-at.* / după fr. *uninervé*, it. *uninervio*]

UNINOMINÁL, -Ă *adj.* care cuprinde un singur nume. [< fr. *uninominal*]

UNIOCULÁR, -Ă *adj.* cu un singur ocular. [cf. it. *unioculare*, fr. *unioculaire*]

UNIONÁL, -Ă *adj.* relativ la uniune, care face parte dintr-o uniune. [pron. *-ni-o-*. / < *uniune* + *-onal*, după rus. *soiuznîi*]

UNIONÍSM *s. n.* tendință de a se uni, de a se grupa într-o uniune; curent, concepție care are la bază această tendință. [pron. *-ni-o-*. / cf. fr. *unionisme*]

UNIONÍST, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care susține și propagă ideea unirii diferitelor provincii într-un singur stat; (partizan) al unionismului. ● (susținător) al unirii Principatelor Române (înainte de 1859). [pron. *-ni-o-*. / cf. fr. *unioniste*]

UNIOVULÁT, -Ă *adj.* care are un singur ovul. [pron. *-ni-o-*. / după fr. *uni-ovulé*]

UNIPÁR, -Ă *adj., s. f.* (femeie) care a născut un singur copil. // *adj. (despre mamifere)* care naște un singur pui; *(despre inflorescențe)* la care de sub floarea terminală pornește o singură axă florală laterală. [< fr. *unipare*, cf. lat. *unus* — unu, *parere* — a naște]

UNIPARIPENÁT, -Ă *adj. (despre frunze penate)* cu foliolele dispuse de-a lungul unui pețiol comun. [cf. fr. *uniparipenné*]

UNIPERSONÁL, -Ă *adj.* **1.** care este făcut de către o singură persoană, care aparține unei singure persoane. 2. *(despre ver-*

be) care se folosește numai la persoana a treia ; impersonal. [cf. fr. *unipersonnel*]

UNIPETÁL, -Ă *adj.* *(despre flori)* care are o singură petală. [cf. fr. *unipétale*]

UNIPOLÁR, -Ă *adj.* 1. *(fiz.)* care are un singur pol. 2. *(biol.)* așezat pe o singură parte a celulei. [cf. fr. *unipolaire*]

UNISERIÁT, -Ă *adj.* *(bot.)* care se găsește, este așezat pe același rînd. [pron. *-ri-at.* / cf. fr. *unisérié*]

UNISEXUALITÁTE *s. f.* stare, calitate a unei flori care are un singur sex. [pron. *-xu-a-.* / cf. fr. *unisexualité*]

UNISEXUÁT, -Ă *adj.* *(biol. ; despre organisme)* care are organe de reproducere numai de un singur sex. [pron. *-xu-at.* / cf. fr. *unisexué*]

UNISILÁB, -Ă *adj., s. n.* *(rar)* monosilab. [< it. *unisillabo*]

UNISILÁBIC, -Ă *adj.* *(rar)* monosilabic. [< it. *unisillabico*]

UNISÓN *s. n.* efect obținut prin producerea simultană a unui sunet de aceeași înălțime de către două sau mai multe voci sau instrumente. O *a cînta la* ~ = a executa simultan aceeași melodie pe mai multe voci sau la mai multe instrumente ; *(fig.)* a fi (sau a lucra) în deplină concordanță cu cineva. [< fr. *unisson*, cf. it. *unisono* < lat. *unus* — unul, *sonus* — sunet]

UNISONÁNȚĂ *s. f.* îmbinare armonioasă a mai multor sunete ; acord, armonie. [cf. fr. *unissonance*, it. *unisonanza*]

UNITÁR, -Ă *adj.* care formează un întreg, un singur tot ; omogen. [cf. fr. *unitaire*, it. *unitario*]

UNITARIÁN, -Ă *adj.* referitor la unitarism. O *confesiune ~ă* = confesiune creștină reformată, care nu recunoaște decît o singură persoană în Dumnezeu. // *s. m. f.* adept al acestei confesiuni ; unitarist. [pron. *-ri-an.* pl. *-ieni*, *-iene.* / cf. it. *unitariano*, engl. *unitarian* < lat. *unitus*]

UNITARIANÍSM *s. n.* *(bis.)* unitarism. [pron. *-ri-a-.* / cf. it. *unitarianismo*, engl. *unitarianism*]

UNITARIETÁTE *s. f.* *(liv.)* calitatea a ceea ce este unitar. [pron. *-ri-e-.* / cf. it. *unitarietà*]

UNITARÍSM *s. n.* doctrină creștină reformată, apărută în sec. XVI în diferite țări europene, care nu recunoaște decît o singură persoană în Dumnezeu ; unitarianism. [cf. it. *unitarismo*, fr. *unitarisme*]

UNITARÍST, -Ă *adj., s. m. f.* unitarian. [cf. it. *unitarista*, germ. *Unitarist*]

UNITÁTE *s. f.* 1. numărul unu ; fiecare dintre părțile întregi care compun un tot. ● numerele mai mici decît zece. ● cantitate care servește ca măsură de bază pentru toate obiectele de același fel. 2. însușirea a tot ceea ce constituie un întreg indivizibil. 3. coeziune ; omogenitate ; integritate. 4. formație economică, administrativă etc. care acționează după un plan comun. ● formație militară, regiment, divizie etc. [cf. lat. *unitas*, fr. *unité*]

UNIÚNE *s. f.* 1. unire a mai multor organizații, grupuri sociale etc. făcută pe baza unor convenții pentru apărarea unor interese comune sau pentru revendicarea unor drepturi comune ; asociație, alianță, confederație. 2. asocierea mai multor provincii sau state într-unul singur. [pron. *-ni-u-.* / cf. fr. *union*, it. *unione*, lat. *unio*]

UNIVALÉNT, -Ă *adj.* *(rar)* monovalent. [< fr. *univalent*]

UNIVÁLV, -Ă *adj.* *(despre moluște)* care are o singură valvă. [< fr. *univalve*]

UNIVÉRS *s. n.* 1. lumea în totalitatea ei, nemărginită în timp și în spațiu, infinit de variată în ceea ce privește formele pe care le ia materia în procesul dezvoltării ei ; cosmos. 2. globul terestru, Pămîntul. 3. *(fig.)* cerc îngust al vieții cuiva ; mediu. 4. populație în cadrul unei operații statistice. [pl. *-suri.* / < fr. *univers*, it. *universo*, engl. *univers*, cf. lat. *universus*]

UNIVERSÁL, -Ă *adj.* 1. care se extinde asupra întregii lumi, care cuprinde tot și este comun tuturor lucrurilor ; general. ● *(adv.)* universal valabil. 2. *(log. ; despre judecăți)* al cărei predicat se referă la întreaga sferă a subiectului. O *(jur.) legatar ~* = moștenitor unic al unei averi disponibile. ● mondial. 3. care posedă cunoștințe din toate domeniile, care are o cultură generală vastă. 4. *(despre unelte, aparate)* care poate fi folosit la mai multe operații. // *s. n.* mandrină de strung. [< fr. *universel*, it. *universale*, lat. *universalis*]

UNIVERSÁLII *s. f. pl.* *(fil.)* 1. nume dat de scolastici în evul mediu noțiunilor generale. 2. ceea ce poate fi spus despre toți indivizii aceleiași clase. [sg. *-ie.* / < lat. *universalia*]

UNIVERSALÍSM *s. n.* 1. caracterul, însușirea a ceea ce este universal ; multilateralitate în cunoștințe ; universalitate. 2. *(fil.)* denumire dată teoriilor care afirmă existența unei realități ca un tot unic, universal. 3. direcție idealistă în etica burgheză care promovează ideea unei morale unice, general-umane, în cadrul societății capitaliste. [cf. fr. *universalisme*]

UNIVERSALÍST, -Ă *adj.* referitor la universalism. // *s. m. f.* adept al universalismului (2). [cf. fr. *universaliste*]

UNIVERSALITÁTE *s. f.* 1. caracterul a ceea ce este universal. 2. totalitate, generalitate ; universalism (1). 3. *(jur.)* principiu de drept internațional în virtutea căruia, în afară de membrii fondatori, pot și trebuie să devină membri ai unei organizații internaționale toate statele care-i acceptă statutul și sînt dispuse să îndeplinească aceste obligații. [cf. fr. *universalité*, lat. *universalitas*]

UNIVERSALIZÁ *vb. I. tr.* *(liv.)* a răspîndi în întreaga lume, a face universal ; a generaliza. [cf. fr. *universaliser*]

UNIVERSALIZÁRE *s. f.* *(liv.)* acțiunea de a universaliza și rezultatul ei. [< *universaliza*]

UNIVERSIÁDĂ *s. f.* competiție sportivă universitară ; *(spec.)* jocuri mondiale studențești, organizate o dată la doi ani. [pron. *-si-a-.* [cf. it. *universiade* < lat. *universitas* + *(olimpi)adă*]

UNIVERSITÁR, -Ă *adj.* care aparține universității, referitor la universitate ; de (la) universitate. O *oraș ~* = oraș în care se află o universitate. // *s. m. f.* profesor la universitate. [cf. fr. *universitaire*]

UNIVERSITÁTE *s. f.* instituție de învățămînt superior care cuprinde mai multe facultăți. O *~ de partid* = școală superioară în sistemul învățămîntului de partid ; *~ populară* = instituție pentru educația adulților, avînd ca principală formă de activita-

te cicluri de prelegeri în diverse domenii. ● clădirea unde este instalată o asemenea instituție. [cf. fr. *université*, lat. *universitas*]

UNIVITELÍN, -Ă *adj.* *(despre gemeni)* care provine dintr-un singur ou. [< fr. *univitellin*]

UNIVÓC, -Ă *adj.* 1. *(fil.)* care poate fi definit într-un singur fel ; care poate fi denumit într-un singur fel sau cu un singur nume. ● *(despre cuvinte)* care păstrează același sens sau aceeași valoare în întrebuințări diferite. ● omonim. O *rimă ~ă* = rimă care constă din repetarea aceluiași cuvînt. 2. *(mat. ; despre elementele unei mulțimi ;* op. b i u n i v o c) care corespunde unui singur element din altă mulțime. [cf. fr. *univoque*, lat. *univocus* < *unus* — un, *vox* — voce]

UNIVOCITÁTE *s. f. (liv.)* caracterul a ceea ce este univoc. v. a m b i g u i t a t e, e c h i v o c. [cf. fr. *univocité*]

UPANIȘÁDE *s. f. pl. (liv.)* cărți sacre postvedice ale mișcării filozofice și ascetice dezvoltate în India în primul mileniu î.e.n. (800—500). [sg. *upanișadă*. / cf. engl. *upanishad* < cuv. indian, cu semnificația „doctrină secretă"]

UPERCÚT *s. n.* lovitură la box care se aplică de jos în sus, plasîndu-se sub bărbie și la abdomen. [pl. *-turi*. / < engl., fr. *uppercut*]

UPERCUTÁ *vb. I. intr. (sport)* a aplica adversarului un upercut. [< engl. *uppercut*]

UPERIZÁRE *s. f.* tratament termic de scurtă durată și la temperatură înaltă a laptelui în vederea conservării. [cf. fr. *upérisation*]

UPERIZÁTOR *s. n.* instalație folosită pentru uperizare. [< fr. *upérisateur*]

UP-TO-DATE *adj. (anglicism)* care este foarte informat ; modern, adus la zi. [pron. *ap-tu-deit*. / < engl. *up-to-date*]

UR- v. u r o[1]-.

URAEUS *s. n.* reprezentare a șarpelui naja, care orna coroana faraonilor. [pron. *u-ré-*. / < fr., lat. *uraeus*, cf. gr. *ouraios* — al cozii]

URAGÁN *s. n.* vînt puternic cu acțiuni distrugătoare, însoțit adesea de ploi torențiale. [< fr. *ouragan*, cf. sp. *huracan* [< cuv. caraib]

URALIÁN *s. n. (geol.)* ultimul etaj al carboniferului de facies marin, corespunzător stefanianului. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-li-an*. / cf. *Ural*, șir muntos din U.R.S.S.]

URALÍT *s. n.* varietate de hornblendă, cu aspect fibros. [< fr. *uralite*]

URALITIZÁRE *s. f. (geol.)* procesul de transformare a piroxenilor din roci eruptive în uralit. [< *uralit*]

URAN- v. u r a n o-.

URANÁT *s. m.* sare a acidului uranic. [< fr. *uranate*]

URANGUTÁN *s. m.* maimuță mare antropomorfă, fără coadă, care trăiește în pădurile din Kalimantan și Sumatra. [var. *orangutan* s. m. / < fr. *orang-outan*, cf. malaiez *orangutan* — omul pădurii]

URANI- v. u r a n o-.

URANIÁN, -Ă *adj.* care se referă la univers ; uranic ; cosmic. ● *(despre unele religii ;* op. h t o n i a n) în care divinitățile sînt concepute ca locuind în cer. [pron. *-ni-an*. pl. *-ieni*, *-iene*. / cf. it. *uraniano*]

URÁNIC, -Ă *adj.* 1. uranian. 2. *acid ~* = acid derivat din uraniu. [< fr. *uranique*]

URANIFÉR, -Ă *adj.* care conține uraniu. [< fr. *uranifère*]

URANÍNĂ *s. f.* substanță colorantă întrebuințată ca sensibilizator în fotografie. [< fr. *uranine*]

URANINÍT *s. n.* mineral alcătuit din oxid de uraniu ; pehblendă. [< fr. *uraninite*]

URANÍSM *s. n.* pederastie. [cf. fr. *uranisme*, germ. *Uranismus* < *Uranus*, zeu la romani, considerat homosexual]

URANÍST, -Ă *s. m. f.* pederast. [< fr. *uraniste*]

URANÍT *s. n.* fosfat hidratat natural de uraniu. [< fr. *uranite*]

URÁNIU *s. n.* metal alb, dur, cu proprietăți radioactive. [pron. *-niu*. / < fr. *uranium*]

URANO- element prim de compunere savantă cu semnificația „cer", „ceresc", „al cerului". [var. *uran-*, *urani-*. / < fr., it. *urano-*, cf. gr. *ouranos*]

URANOGRÁF, -Ă *s. m. f.* specialist în uranografie. [< fr. *uranographe*]

URANOGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la uranografie. [< fr. *uranographique*]

URANOGRAFÍE *s. f.* descriere a cerului. [gen. *-iei*. / < fr. *uranographie*, cf. gr. *ouranos* — cer, *graphein* — a descrie]

URANOLATRÍE *s. f.* închinare la corpurile cerești, socotite divinități. [gen. *-iei*. / cf. germ. *Uranolatrie*, it. *uranolatria*]

URANOLÍT *s. m. (liv.)* meteorit, bolid. [cf. it. *uranolite*]

URANOLOGÍE *s. f.* disciplină care se ocupă cu studiul cerului. [gen. *-iei*. / cf. germ. *Uranologie*]

URANOMETRÍE *s. f.* disciplină care se ocupă cu măsurarea distanțelor interastrale. [gen. *-iei*. / < fr. *uranométrie*]

URANOPLASTÍE *s. f. (med.)* operație plastică de refacere a vălului palatului. [gen *-iei*. / < fr. *uranoplastie*, cf. gr. *ouranos* — cerul gurii, *plassein* — a forma]

URANOSCÓP *s. n.* telescop pentru observarea corpurilor cerești. [< fr. *uranoscope*, cf. gr. *ouranos* — cer, *skopein* — a privi]

URANOSCOPÍE *s. f.* observare a cerului. [gen. *-iei*. / < fr. *uranoscopie*]

URÁT *s. m.* sare sau ester al acidului uric. [< fr. *urate*]

URATURÍE *s. f.* prezența uraților în urină. [gen. *-iei*. / < fr. *uraturie*]

URBÁN, -Ă *adj.* 1. referitor la oraș, din oraș ; orășenesc. 2. *(fig. ; despre atitudine, mod de comportare)* politicos, amabil, binecrescut. [< lat. *urbanus* < *urbs* — oraș, cf. it. *urbano*]

URBANÍSM *s. n.* 1. urbanistică. 2. politețe, bunăcuviință ; urbanitate. ● mod de viață al orășeanului. [cf. fr. *urbanisme*, it. *urbanismo*]

URBANÍST, -Ă *s. m. f.* specialist în probleme de urbanistică. [< fr. *urbaniste*]

URBANÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la urbanistică ; edilitar. [cf. it. *urbanistico*]

URBANÍSTICĂ *s. f.* știința și arta care se ocupă cu construcția, amenajarea și estetica orașelor ; urbanism (1). [gen. *-cii*. / cf. it. *urbanistica*]

URBANITÁTE *s. f. (rar)* purtare, atitudine civilizată ; politețe, bunăcuviință ; urbanism (2). [cf. fr. *urbanité*, lat. *urbanitas*]

URBANIZÁ *vb. I. tr.* a da un caracter urban, a citadiniza. ● a transforma o localitate după principiile urbanistice. [< fr. *urbaniser*]

URBANIZÁRE *s. f.* acțiunea de a urbaniza și rezultatul ei ; citadinizare. ● con-

centrare a populației unei țări în orașe, creștere a numărului și dezvoltarea acestora ; transformare a unor localități rurale în centre cu caracter urban. [< *urbaniza*]

URBE *s. f. (liv. ; fam.)* oraș. [< lat. *urbs*]

URBI ET ORBI *loc. adv.* 1. *(bis.)* formulă de adresare a decretelor Vaticanului și a mesajelor papale. 2. *(fig.)* adresat tuturor, din orice loc. [< lat. *urbi et orbi* — cetății și omenirii]

URCEÓL *s. n.* organ în formă de urcior, de sac, cum este caliciul la unele plante. [pron. *-ce-ol.* / < fr. *urcéole*, cf. lat. *urceolus* — urcior]

URCEOLÁT, -Ă *adj. (despre un organ)* în formă de urcior, de sac. [pron. *-ce-o-.* / < fr. *urcéolé*, cf. lat. *urceolatus*]

URDOX *s. n. (electr.)* rezistență din dioxid de uraniu. [< germ. *Urdox (Widerstand)*]

URDÚ *s. n. (lingv.)* varietate lingvistică a limbii neoindiene. [acc. și *úrdu.* / < engl., it. *urdu*, cf. hind. *urdu-zaban* — limba taberelor militare]

UREÁZĂ *s. f.* enzimă care catalizează descompunerea ureei, cu formare de bioxid de carbon și amoniac. [pron. *-re-a-.* / < fr. *uréase*]

URED(I)NALE *s. f. pl. (bot.)* ordin de ciuperci microscopice parazite pe vegetale, unde produc rugina grîului ; *(la sg.)* ciupercă din acest ordin. [< fr. *urédinales*]

UREDINOFLÓRĂ *s. f. (bot.)* floră cuprinzînd uredinalele. [< fr. *urédinoflore*]

UREDOSPÓR *s. m. (biol.)* spor produs de rugina grîului și care răspîndește această boală. [< fr. *urédospore*, cf. lat. *uredo* — rugină, gr. *spora* — sămînță]

URÉE *s. f.* substanță organică albă, cristalizată, care se găsește în cantități mici în urină, putîndu-se fabrica și sintetic ; carbodiamidă. [pron. *-re-e.* gen. *-eei.* / < fr. *urée*, cf. gr. *ouron* — urină]

UREÍDĂ *s. f.* compus derivat al ureei. [pron. *-re-i-.* / < fr. *uréide*]

URÉMIC, -Ă *adj., s. m. f.* (suferind) de uremie. [< fr. *urémique*]

UREMÍE *s. f.* creștere patologică a cantității de uree sau de acid uric din sînge. [gen. *-iei.* / < fr. *urémie*, cf. gr. *ouron* — urină, *haima* — sînge]

UREO- v. uro[1]-.

UREOMÉTRU *s. n.* densimetru pentru măsurarea ureei conținute în urină. [pron. *-re-o-.* var. *urometru* s. n. / < fr. *uréomètre*]

URETÉR *s. n.* fiecare dintre cele două canale care leagă rinichii cu vezica urinară. [< fr. *uretère*, cf. gr. *oureter*]

URETER- v. ureter o- .

URETERÁL *adj.* referitor la uretere ; al ureterelor. [< fr. *urétéral*]

URETERECTOMÍE *s. f. (med.)* ablațiune a unei părți din ureter. [gen. *-iei.* / < fr. *urétérectomie*, cf. gr. *oureter* — ureter, *ektome* — excizie]

URETERÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a ureterelor. [< fr. *urétérite*]

URETERO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) ureter", „ureteral". [var. *ureter-.* / < fr. *urétéro-*, cf. gr. *oureter*]

URETEROGRAFÍE *s. f. (med.)* explorare radiologică a ureterelor. [gen. *-iei.* / < fr. *urétérographie*]

URETEROLITIÁZĂ *s. f. (med.)* calculi în ureter. [< fr. *urétéro-lithiase*]

URETEROPLASTÍE *s. f. (med.)* refacere chirurgicală a ureterului. [gen. *-iei.* / < fr. *urétéroplastie*, cf. gr. *oureter* — ureter, *plassein* — a forma]

URETERORAFÍE *s. f. (med.)* sutură operatorie a unei plăgi a ureterului. [gen. *-iei.* / < fr. *urétérorraphie*, cf. gr. *oureter* — ureter, *rhaphe* — sutură]

URETEROSTOMÍE *s. f. (med.)* deschidere operatorie a ureterului. [gen. *-iei.* / < fr. *urétérostomie*]

URETEROTOMÍE *s. f. (med.)* incizie operatorie a ureterului [gen. *-iei.* / < fr. *urétérotomie*, cf. gr. *oureter* — ureter, *tome* — tăiere]

URETR- v. uretră.

URETRÁL, -Ă *adj.* care aparține uretrei, referitor la uretră. [< fr. *urétral*]

URETRALGÍE *s. f.* durere a uretrei. [< fr. *urétralgie*, cf. gr. *ourethra* — uretră, *algos* — durere]

URÉTRĂ *s. f.* canal prin care se scurge urina din vezica urinară în afară. // (în forma *uretr-, uretro-*) element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) uretră", „uretral". [var. *uretru* s. n. / < fr. *urètre*, cf. gr. *ourethra*]

URETRECTOMÍE *s. f.* rezecție a unei porțiuni din peretele uretral. [gen. *-iei.* / < fr. *urétrectomie*, cf. gr. *ourethra* — uretră, *ektome* — excizie]

URETRÍTĂ *s. f.* inflamație a mucoasei uretrale. [< fr. *urétrite*]

URETRO- v. uretră.

URETROGRAFÍE *s. f.* radiografie a uretrei cu ajutorul unei substanțe de contrast. [gen. *-iei.* / < fr. *urétrographie*, cf. gr. *ourethra* — uretră, *graphein* — a scrie]

URETROPLASTÍE *s. f. (med.)* refacere chirurgicală a unei porțiuni de uretră. [gen. *-iei.* / < fr. *urétroplastie*, cf. gr. *ourethra* — uretră, *plassein* — a forma]

URETRORAFÍE *s. f.* sutură operatorie a uretrei. [gen. *-iei.* / < fr. *urétrorraphie*, cf. gr. *ourethra* — uretră, *rhaphe* — sutură]

URETRORAGÍE *s. f.* hemoragie uretrală. [gen. *-iei.* / < fr. *urétrorragie*, cf. gr. *ourethra* — uretră, *rhegnynai* — a curge]

URETROSCÓP *s. n.* instrument folosit pentru examinarea mucoasei uretrale. [< fr. *urétroscope*]

URETROSCÓPIC, -Ă *adj.* referitor la uretroscopie. [< fr. *urétroscopique*]

URETROSCOPÍE *s. f.* explorare endoscopică a uretrei. [gen. *-iei.* / < fr. *urétroscopie*, cf. gr. *ourethra* — uretră, *skopein* — a privi]

URETROSTOMÍE *s. f. (med.)* deschidere a unui meat urinar artificial pe traiectul uretrei. [gen. *-iei.* / < fr. *urétrostomie*, cf. gr. *ourethra* — uretră, *stoma* — deschidere]

URETROTÓM *s. n.* instrument folosit pentru uretrotomie. [< fr. *urétrotome*]

URETROTÓMIC, -Ă *adj.* referitor la uretrotomie. [< fr. *urétrotomique*]

URETROTOMÍE *s. f.* operație care constă în incizia uretrei pentru a înlătura o strictură a acesteia. [gen. *-iei.* / < fr. *urétrotomie*, cf. gr. *ourethra* — uretră, *tome* — secțiune]

URÉTRU *s. n.* v. uretră.

-URG element secund de compunere savantă cu semnificația „creator" ; „lucrător". [cf. it. *-urgo*, fr. *-urge* < gr. *-ourgos*]

URGÉNT, -Ă *adj.* care nu suferă întîrziere, grabnic, presant. ● *(despre telegrame)* care se expediază cu precădere, pentru a sosi mai repede. [< fr. *urgent*, it. *urgente*, cf. lat. *urgens* < *urgere* — a grăbi]

URGENTÁ *vb. I. tr.* a grăbi, a accelera mersul unei lucrări. [< *urgent*]

URGENTÁRE *s. f.* acțiunea de a urgenta și rezultatul ei ; grăbire. [< *urgenta*]

URGÉNȚĂ *s. f.* grabă în a rezolva ceva care nu suferă amînare ; însușirea, caracterul a ceea ce este urgent. ◊ *de* ~ = imediat, fără întîrziere. [< fr. *urgence*, it. *urgenza*]

-URGÍE element secund de compunere savantă cu semnificația „operă", „lucrare", „lucrătură". [< it. *-urgia*, fr. *-urgie*, cf. gr. *-ourgia* < *ergon*]

URGONIÁN *s. n. (geol.)* ansamblu de formații calcaroase din cretacicul inferior, în care predomină coralii. // *adj.* care aparține acestor formații. [pron. *-ni-an*. pl. *-ieni, -iene*. / < fr. *urgonien*]

ÚRIC *adj. m. acid* ~ = acid organic care se găsește în urină și în sînge, fiind rezultat din arderea proteinelor. [< fr. *urique*]

URICEMÍE *s. f.* prezență a acidului uric și a uraților în sînge. [gen. *-iei*. / < fr. *uricémie*, cf. fr. *urique* — uric, gr. *haima* — sînge]

URICOPOIÉTIC, -Ă *adj.* referitor la uricopoieză. [pron. *-po-ie-*. / < fr. *uricopoiétique*]

URICOPOIÉZĂ *s. f.* formarea de acid uric în organism. [pron. *-po-ie-*. / < fr. *uricopoièse*]

URICOZURÍE *s. f.* eliminare de acid uric prin urină ; uricurie. [gen. *-iei*. / < fr. *uricosurie*]

URICURÍE *s. f.* uricozurie. [gen. *-iei*. / < fr. *uricurie*]

-URÍE element secund de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) urină", „urinare". [< it. *-uria*, fr. *-urie*, cf. gr. *ouron*]

URINÁ *vb. I. intr.* a elimina urina din vezica urinară. [cf. fr. *uriner*, lat. *urinare*]

URINÁL *s. n.* vas de sticlă folosit în spitale pentru ca bolnavii să poată urina fără să se dea jos din pat. [< fr. *urinal*, cf. lat. *urinal*]

URINÁR, -Ă *adj. (despre organe, vase etc.)* care secretă sau evacuează urina ; excretor. [< fr. *urinaire*]

URINÁRE *s. f.* acțiunea de a urina și rezultatul ei ; micțiune. [< *urina*]

URÎNĂ *s. f.* lichid secretat de rinichi și colectat de vezică. [cf. fr. *urine*, lat. *urina*]

URINIFÉR, -Ă *adj.* care se referă la urină sau la organele urinare ; care transportă urina. [< fr. *urinifère*, cf. lat. *urina* — urină, *ferre* — a purta]

URINÓS, -OÁSĂ *adj.* de natura urinei ; referitor la urină. [cf. fr. *urineux*]

URNĂ *s. f.* 1. vas în care se păstrează cenușa morților incinerați. 2. cutie în care se depun buletinele de vot, numerele de loterie etc. [< lat. *urna*, cf. fr. *urne*]

URO[1]- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) urină", „urinare", „acid uric", „uree". [var. *ur-, ureo-*. / < fr., it. *uro-*, cf. gr. *ouron* — urină]

URO[2]- element prim de compunere savantă cu semnificația „coadă". [< fr., it. *uro-*, cf. gr. *oura*]

UROBACTÉRII *s. f. pl. (biol.)* bacterii saprofite care descompun ureea. [< germ. *Urobakterien*]

UROBILÍNĂ *s. f.* pigment biliar care contribuie la colorarea urinei. [< fr. *urobiline*]

UROBILINOGÉN *s. n.* pigment galben care se formează în intestin prin reducerea urobilinei. [< germ. *Urobilinogen*]

UROBILINURÍE *s. f.* prezența urobilinei în urină. [gen. *-iei*. / < fr. *urobilinurie*]

UROCORDÁTE *s. n. pl.* tunicieri. [cf. it. *urocordati*, fr. *urocordés* < gr. *oura* — coadă, *chorde* — teacă]

UROCRÓM *s. n.* substanță azotoasă galbenă, foarte bogată în pigmenți urinari. [< fr. *urochrome*]

UROCULTÚRĂ *s. f.* probă de laborator prin care se cercetează microbii din urină. [< fr. *uroculture*]

URODÉLE *s. n. pl.* caudate. [< fr. *urodèles*, cf. gr. *oura* — coadă, *delos* — vizibil]

URODENSIMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea densității urinei. [< fr. *urodensimètre*]

URODINÍE *s. f.* micțiune dureroasă ; durere la urinat. [< fr. *urodynie*, cf. gr. *ouron* — urină, *odyne* — durere]

UROGASTRÓNĂ *s. f.* compus chimic natural, izolat din urină, cu acțiune inhibitoare asupra motilității stomacului și secreției gastrice. [< fr. *urogastrone*, cf. gr. *ouron* — urină, *gaster* — stomac]

UROGENITÁL, -Ă *adj.* genito-urinar. [< fr. *urogénital*]

UROGRAFÍE *s. f.* radiografie a căilor urinare cu ajutorul unei substanțe de contrast. [gen. *-iei*. / < fr. *urographie*, cf. gr. *ouron* — urină, *graphein* — a scrie]

UROLITIÁZĂ *s. f.* litiază a căilor urinare. [pron. *-ti-a-*. / cf. it. *urolitiasi*, germ. *Urolithiasis*]

UROLÓG, -Ă *s. m. f.* medic specialist în urologie ; nefrolog. [< fr. *urologue*]

UROLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la urologie, de urologie. [< fr. *urologique*]

UROLOGÍE *s. f.* ramură a medicinii care studiază căile urinare și bolile lor specifice. [gen. *-iei*. / < fr. *urologie*, cf. gr. *ouron* — urină, *logos* — studiu]

UROMÉTRU *s. n.* v. ureometru.

UROPIGIÁL, -Ă *adj.* al tîrtiței. ◊ *glandă* ~*ă* = glandă sebacee, situată la baza cozii la păsări, cu a cărei grăsime acestea își ung penele cu ciocul. [pron. *-gi-al*. / < fr. *uropygial*, cf. gr. *oura* — coadă, *pyge* — fesă]

UROPOIÉTIC, -Ă *adj.* referitor la uropoieză. [pron. *-po-ie-*. / < fr. *uropoiétique*]

UROPOIÉZĂ *s. f.* formarea urinei. [pron. *-po-ie-*. / < fr. *uropoièse*, cf. gr. *ouron* — urină, *poiein* — a face]

UROSCOPÍE *s. f.* analiză de laborator a urinei. [gen. *-iei*. / < fr. *uroscopie*, cf. gr. *ouron* — urină, *skopein* — a privi]

UROTROPÍNĂ *s. f.* medicament obținut prin acțiunea formolului asupra amoniacului, întrebuințat mai ales ca antiseptic al căilor urinare. [< fr. *urotropine*]

URSIDE *s. f. pl.* familie de mamifere carnivore, avînd ca tip ursul ; *(la sg.)* animal din această familie. [< fr. *ursidés*]

URSÓN *s. n.* 1. țesătură care imită blana de urs. 2. palton, haină confecționată din astfel de țesătură. [< fr. *ourson*]

URSULÍNĂ *s. f.* călugăriță din ordinul Sf. Ursula, fundat în 1537, mai ales în vederea educației fetelor și îngrijirii bolnavilor. [< fr. *ursuline*]

URTIC- element prim de compunere savantă cu semnificația „urzică". [< fr. *urtic(a)-*, cf. lat. *urtica*]

URTICACÉE *s. f. pl.* familie de plante erbacee dicotiledonate, avînd ca tip urzica ;

(la sg.) plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *urticacées*, cf. lat. *urtica* — urzică]

URTICÁNT, -Ă *adj. (rar)* care urzică ; urzicător, usturător. [< fr. *urticant*]

URTICÁRE *s. f.* v. urticarie.

URTICÁRIE *s. f.* boală alergică, manifestată prin erupția pe piele a unor băsicuțe însoțite de mîncărime. ● *(p. ext.)* eczemă. [gen. *-iei.* var. *urticare* s. f. / < fr. *urticaire*, cf. lat. *urtica* — urzică]

USTENSÍLĂ *s. f.* instrument, unealtă, sculă folosită în mod curent. [< fr. *ustensile*, cf. lat. *ustensilia*]

USTILAGINÁLE *s. f. pl.* ordin de ciuperci parazite care trăiesc pe vegetale, producîndu-le diferite boli ; *(la sg.)* ciupercă din acest ordin. [< fr. *ustilaginales*]

USTIÚNE *s. f.* ardere. ● cauterizare. [pron. *-sti-u-.* / < lat. *ustio*, fr. *ustion*]

USUCAPIÚNE *s. f.* v. uzucapiune.

ÚTER *s. n.* organ genital al femelei la animale superioare, în care se dezvoltă embrionul ; mitră. [< lat. *uterus*, fr. *utérus*]

UTERALGÍE *s. f. (med.)* nume generic pentru durerile uterului. [gen. *-iei.* / < fr. *utéralgie*]

UTERÍN, -Ă *adj.* referitor la uter, al uterului. O *frați ~i* = frați născuți din aceeași mamă, dar avînd tați diferiți. [cf. fr. *utérin*, lat. *uterinus*]

UTEROMANÍE *s. f. (rar)* nimfomanie. [gen. *-iei.* / < fr. *utéromanie*]

UTEROSCOPÍE *s. f.* examinare a cavității uterine cu ajutorul unui endoscop special. [gen. *-iei.* / < fr. *utéroscopie*]

UTÍL, -Ă *adj.* folositor, trebuincios, necesar. O *în timp ~* = la timp, la momentul potrivit. ● *(s. n.)* ceea ce folosește la ceva. [cf. fr. *utile*, lat. *utilis*]

UTILÁ *vb. I. tr.* a înzestra, a dota cu utilajul necesar. [< fr. *outiller*]

UTILÁJ *s. n.* **1.** totalitatea uneltelor, a aparatelor, a mașinilor de lucru etc. trebuitoare unei anumite lucrări sau pentru asigurarea procesului de muncă într-o întreprindere. **2.** secție într-o uzină metalurgică destinată fabricării, reparării și întreținerii de utilaj *(1)*. [< fr *outillage*]

UTILÁRE *s. f.* acțiunea de a utila și rezultatul ei ; înzestrare. [< *utila*]

UTILITÁR, -Ă *adj.* referitor la utilitate, din punctul de vedere al utilității ; preocupat de interese materiale. [< fr. *utilitaire*]

UTILITARÍSM *s. n.* concepție care reflectă interesele și stările de spirit ale burgheziei liberale engleze din epoca înfloririi capitalismului în Anglia (sec. XIX). ● teorie eticofilozofică burgheză care consideră utilitatea, folosul personal drept criteriu al moralității comportării oamenilor. [< fr. *utilitarisme*]

UTILITARÍST, -Ă *adj.* referitor la utilitarism ; *(p. ext.)* care are în vedere, care urmărește numai utilul. // *s. m. f.* adept al utilitarismului ; *(p. ext.)* cel care vede în toate numai profitul personal și utilitatea. [< fr. *utilitariste*]

UTILITÁTE *s. f.* însușirea a ceea ce este util sau utilizabil. ● folos, serviciu pe care îl (poate) aduce cineva sau ceva. [cf. fr. *utilité*, lat. *utilitas*]

UTILIZÁ *vb. I. tr.* a întrebuința, a folosi. [< fr. *utiliser*]

UTILIZÁBIL, -Ă *adj.* care se poate utiliza ; folosibil. [cf. fr. *utilisable*]

UTILIZÁRE *s. f.* acțiunea de a utiliza și rezultatul ei ; folosire, întrebuințare. [< *utiliza*]

UTÓPIC, -Ă *adj.* care are caracterul unei utopii ; iluzoriu, fantezist ; irealizabil ; utopist. ● bazat pe o utopie, neștiințific. [< fr. *utopique*]

UTOPÍE *s. f.* **1.** operă literară, filozofică sau politică în care se imaginează o lume ideală. **2.** proiect irealizabil ; dorință irealizabilă ; fantezie, himeră, vis. **3.** concepție politică sau socială generoasă, progresistă, dar irealizabilă pentru că nu ține seama de condițiile istorice-concrete date și de legile obiective ale dezvoltării societății. [gen. *-iei.* / < fr. *utopie*, lat. *utopia*, cf. *Utopia*, titlul operei principale a lui Thoams Morus < gr. *ou topos* — loc care nu există]

UTOPÍSM *s. n.* credință în idealuri utopice, irealizabile. [< germ. *Utopismus*]

UTOPÍST, -Ă *adj.* utopic. // *s. m. f.* autor, adept al unei utopii, al teoriilor sociale utopice ; *(p. ext.)* persoană care crede în utopii, care propagă utopii. [< fr. *utopiste*]

UTRÍCUL *s. n.* v. utriculă.

UTRICULÁR, -Ă *adj. (liv.)* în formă de utriculă, de sac. [cf. fr. *utriculaire*]

UTRÍCULĂ *s. f.* **1.** cavitate mică în țesătura celulară a plantelor ; băsicuță plină cu aer care face să plutească pe apă unele plante acvatice. ● învelișul fructului, alcătuit din concrețiunea bracteelor. **2.** formație anatomică în formă de sac. ● una dintre cele două părți care compun cavitatea urechii numită vestibul. [var. *utricul* s. n. [< fr. *utricule*, cf. lat. *utriculus*]

UVÁLĂ *s. f. (geol.)* formă carstică de suprafață, de formă alungită, puțin adîncă, provenită din unirea mai multor doline. [< fr. *ouvala*, germ. *Uvala*, engl. *uvala*]

UVEÁL, -Ă *adj.* al uveei. [pron. *-ve-al.* / < fr. *uvéal*]

UVÉE *s. f. (anat.)* strat pigmentar al irisului. [pron. *-ve-e.* / < fr. *uvée*]

UVEÍTĂ *s. f.* inflamație a uveei. [pron. *-ve-i-.* / < fr. *uvéite*]

UVERTÚRĂ *s. f.* compoziție muzicală orchestrală compusă de obicei ca introducere la o operă, la un balet. ● piesă orchestrală de concert, alcătuită dintr-o singură parte, avînd la bază un program, și care nu are legătură cu vreun spectacol. ● piesă instrumentală constituind partea introductivă a suitelor preclasice. [< fr. *ouverture*, cf. germ. *Ouvertüre*]

UVIÓL *s. n. (fiz.)* varietate de sticlă transparentă pentru radiațiile ultraviolete, folosită la confecționarea unor aparate optice. [pron. *-vi-ol.* / < germ. *Uvio(glas)*, fr. *uviol*]

UVOGRAFÍE *s. f.* disciplină care se ocupă cu descrierea soiurilor de struguri. [gen. *-iei.* / < fr. *uvographie*]

UVOLOGÍE *s. f.* disciplină care se ocupă cu studiul sistematic al strugurilor. [gen. *-iei.* / < fr. *uvologie*]

UVRÁJ *s. n. (liv.)* **1.** parte a unei cetăți sau a unui fort capabilă de luptă independentă în caz de încercuire. **2.** lucrare de construcții. [< fr. *ouvrage*]

UVRIÉR *s. m. (franțuzism)* muncitor, lucrător. [pron. *-vri-er.* / < fr. *ouvrier*]

UVULÁR, -Ă *adj.* referitor la uvulă, al uvulei. ● *(fon. ; despre sunete)* care se articulează în partea posterioară a cavității bucale, cu vibrarea uvulei. [cf. fr. *uvulaire*, it. *uvulare*]

UVÚLĂ *s. f. (anat.)* apendice cărnos situat în cavitatea bucală, în partea posterioară a vălului palatin ; luetă ; *(pop.)* omușor. [< fr. *uvule*, it., lat. *uvula*]

UVULÍTĂ *s. f.* inflamație a uvulei. [< fr. *uvulite*]

UXER *s. n.* navă de transport cu vîsle și pînze, folosită mai mult la transportul cailor. [< fr. *uxer*]

UXORICÍD *s. n.* ucidere a soției de către soț. // *s. m.* soț care și-a ucis soția. [< fr. *uxoricide*, cf. lat. *uxor* — soție, *caedere* — a omorî]

UZ *s. n.* 1. folosire, întrebuințare ; folosință. ● *(jur.)* dreptul de a se folosi de un lucru care este și rămîne proprietatea altuia. 2. uzanță, datină, obicei, cutumă. [< lat. *usus*, cf. fr. *us*, it. *uso*]

UZÁ *vb. I.* 1. *tr., refl.* a (se) învechi, a (se) deteriora, a (se) toci (prin folosire). ● *refl. (fig. ; despre persoane)* a se epuiza, a se consuma. 2. *intr.* a întrebuința, a se folosi de... [< fr. *user*, it. *usare*]

UZÁBIL, -Ă *adj.* care se uzează (ușor). [cf. it. *usabile*]

UZÁJ *s. n.* 1. uzură. 2. uz (1), folosire, întrebuințare. ● uzanță (2). [pl. *-juri, -je.* / < fr. *usage*]

UZÁNȚĂ *s. f.* 1. mod, fel de a proceda, de a lucra, propriu pentru un anumit lucru sau pentru o anumită activitate. 2. obicei, datină, uz, cutumă. [cf. fr. *usance*, it. *usanza*]

UZÁRE *s. f.* 1. acțiunea de a (se) uza și rezultatul ei ; învechire, consumare ; folosire. 2. uzură. [< *uza*]

UZÁT, -Ă *adj.* tocit, deteriorat (prin folosire îndelungată). ● *(fig. ; despre oameni)* consumat, epuizat, slăbit. [< *uza*]

UZINÁ *vb. I. tr.* a prelucra un material cu ajutorul unei mașini-unelte. ● a fabrica un produs într-o uzină. [< fr. *usiner*]

UZINÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi lucrat într-o uzină. [cf. fr. *usinable*]

UZINÁJ *s. n. (tehn.)* uzinare. [< fr. *usinage*]

UZINÁL, -Ă *adj.* care ține de uzină ; al uzinei. [cf. fr. *usinal*]

UZINÁRE *s. f.* acțiunea de prelucrare a metalelor cu ajutorul mașinilor-unelte ; uzinaj. [< *uzina*]

UZÍNĂ *s. f.* întreprindere industrială de proporții mari, organizată pe bază de diviziune a muncii, în care se fac în special lucrări de utilaj, se produc semifabricate sau materiale pentru alte industrii, pentru fabrici etc. ● centrală de forță pentru alimentarea cu energie electrică sau cu apă a unei localități. [< fr. *usine*]

UZITÁ *vb. I. tr., refl. (liv.)* a (se) întrebuința, a (se) folosi în mod curent. [cf. fr. *usité*]

UZITÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) uzita. [< *uzita*]

UZITÁT, -Ă *adj.* de folosință, obișnuit. [< *uzita*]

UZUÁL, -Ă *adj.* care se folosește obișnuit, în mod curent. ● care este în uz ; frecvent. [pron. *-zu-al.* / cf. fr. *usuel*, it. *usuale*, lat. *usualis* < *usus* — uz]

UZUCAPIÚNE *s. f.* mod de dobîndire a proprietății imobiliare prin efectul unei posesiuni prelungite. [pron. *-pi-u-.* var. *usucapiune* s. f. / < lat. *usucapio* < *usus* — uz, *capere* — a lua]

UZUFRÚCT *s. n.* drept pe care îl are cineva de a se bucura de folosința unor lucruri care sînt proprietatea altuia, cu obligația de a le conserva substanța. [< lat. *usufructus*, cf. fr. *usufruit*]

UZUFRUCTUÁR, -Ă *s. m. f.* deținător al unui drept de uzufruct (asupra unui lucru). [pron. *-tu-ar.* / cf. lat. *usufructuarius*, fr. *usufructuaire*]

UZÚRĂ *s. f.* 1. deteriorare a unei piese sau a unui sistem tehnic datorită unei întrebuințări îndelungate ; uzaj. ● pierdere de material la suprafața unei piese din cauza frecării. ● *(fig.)* slăbire, oboseală, epuizare. 2. *(fig. ; rar)* corupție, desfriu. [< fr. *usure*, it., lat. *usura*]

UZURPÁ *vb. I. tr.* a pune mîna prin viclenie, cu sila pe un bun, pe un titlu al cuiva. ● *(fig.)* a obține (ceva) prin înșelătorie, pe nedrept. [p. i. *uzúrp, -pez*, 3,6 *-pă.* / cf. fr. *usurper*, lat. *usurpare*]

UZURPÁRE *s. f.* acțiunea de a uzurpa și rezultatul ei ; uzurpațiune. [< *uzurpa*]

UZURPATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care în mod ilegal a acaparat puterea sau și-a însușit drepturile altuia. [cf. fr. *usurpateur*, lat. *usurpator*]

UZURPAȚIÚNE *s. f (rar)* uzurpare. [pron. *-ți-u-.* / < fr. *usurpation*, lat. *usurpatio*]

V

VACÁNT, -Ă *adj.* 1. neocupat de nimeni ; liber. 2. *(despre o succesiune)* care nu este reclamată de succesori, deși s-a deschis. [< fr. *vacant*, cf. lat. *vacans*]

VACÁNȚĂ *s. f.* 1. situație în care se găsește un loc, o funcție etc. care nu este ocupată de nimeni ; starea a ceea ce este vacant. 2. timp de odihnă acordat elevilor și studenților pe un anumit interval. 3. concediu de odihnă. [< fr. *vacance*, it. *vacanza*]

VACÁRM *s. n.* zgomot mare, hărmălaie. [< fr. *vacarme*]

VACÁT *s. n. (poligr.)* pagină a unei lucrări tipărite pe care nu s-a imprimat nimic. ● pagină goală, albă. [< germ. *Vakat*]

VACÁȚIE *s. f. (rar)* încetarea, suspendarea lucrărilor sau a ședințelor unui tribunal. [gen. *-iei*. var. *vacațiune* s. f. / < fr. *vacation*, lat. *vacatio*]

VACAȚIÚNE *s. f.* v. vacație.

VACCÍN *s. n.* preparat biologic care conține anumiți viruși atenuați și care este inoculat unui individ în scop preventiv sau curativ împotriva unei boli infecțioase sau virulente. ● urmă lăsată pe corp de o vaccinare. [pl. *-nuri*, *-ne*. / < fr. *vaccin*, cf. lat. *vaccinus*]

VACCIN- v. vaccino-.

VACCINÁ *vb. I. tr.* a inocula, a administra cuiva un vaccin. [< fr. *vacciner*]

VACCINÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi vaccinat. [cf. fr. *vaccinable*]

VACCINÁL, -Ă *adj.* de vaccin, al vaccinului ; care servește la prepararea unui vaccin. [cf. fr. *vaccinal*]

VACCINÁRE *s. f.* acțiunea de a vaccina și rezultatul ei ; inoculare ; vaccinație. [< *vaccina*]

VACCINATÓR, -OÁRE *adj., s. m. f.* (cel) care vaccinează, (cel) care face un vaccin. [cf. fr. *vaccinateur*]

VACCINÁȚIE *s. f.* vaccinare. [< fr. *vaccination*]

VACCÍNĂ *s. f.* boală infecțioasă la vaci și la cai, produsă de un virus, care, inoculat la om, îi asigură imunitatea la variolă. [< fr. *vaccine*]

VACCINÉLĂ *s. f.* formă atenuată de vaccină la indivizii vaccinați anterior. [< fr. *vaccinelle*]

VACCÍNIC, -Ă *adj. (biol.)* cu vaccin. [< fr. *vaccinique*]

VACCINO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) vaccin", „de vaccin". [var. *vaccin-*. / < fr. *vaccino-*, cf. lat. *vaccinus* — de la vacă]

VACCINOGÉN, -Ă *adj. (biol.)* care produce vaccin. ● care este în legătură cu vaccinarea. [< fr. *vaccinogène*]

VACCINOSTÍL *s. n. (med.)* lancetă pentru vaccinări. [< fr. *vaccinostyle*]

VACCINOTERAPÍE *s. f. (med.)* metodă terapeutică bazată pe imunizarea unui organism prin administrarea unor vaccinuri, [gen. *-iei*. / < fr. *vaccinothérapie*, cf. lat. *vaccinus* — de la vacă, gr. *therapeia* — îngrijire]

VACILÁNT, -Ă *adj. (franțuzism)* nehotărît, mobil, schimbător. [< fr. *vacillant*]

VACUBLÍT *s. n. (fot.)* tip de lampă-fulger al cărei sistem de luminare este format dintr-un balon de sticlă umplut cu oxigen, în care se află o foiță subțire de magneziu (sau aluminiu) și o montură metalică cu ghivent. [pl. *-uri*. / < germ. *Vakublitz*]

VACUITÁTE *s. f.* situația, însușirea a ceea ce este vid. [pron. *-cu-i-*. / cf. fr. *vacuité*, lat. *vacuitas*]

VACUOLÁR, -Ă *adj.* referitor la vacuole ; cu vacuole. [pron. *-cu-o-*. / < fr. *vacuolaire*]

VACUÓLĂ *s. f. (biol.)* cavitate din protoplasma celulelor plină cu un gaz sau cu un lichid. [pron. *-cu-o-*. / < fr. *vacuole*, cf. lat. *vacuus* — gol]

VÁCUUM *s. n.* 1. *(fiz.)* vid ; gol. 2. aparat în care se face concentrarea unei soluții la o presiune inferioară presiunii atmosferice. [pron. *-cu-um*. pl. *-muri*. / < lat., fr. *vacuum*]

VACUUMÁRE *s. f.* 1. vidare. 2. extragere a apei dintr-un beton proaspăt turnat cu ajutorul unor panouri în care s-a făcut vid, aplicate pe suprafața betonului. [pron. *-cu-u-*. / cf. it. *vacuare*]

VACUUMÉTRU *s. n. (fiz.)* manometru pentru măsurarea presiunilor foarte mici. [pron. *-cu-u-*. / cf. germ. *Vakuummeter*]

VADEMÉCUM *s. n.* lucrare, carte care servește drept ghid turistic sau care cuprinde noțiunile de bază ale unei discipline. [cf. fr. *vade-mecum* < lat. *vade* — mergi, *mecum* — cu mine]

VAFELĂ *s. f.* foaie crocantă din aluat nedospit servind ca foaie de tort la prepararea napolitanelor, a cornetelor de înghețată etc. [< germ. *Waffel*]

VAG, -Ă *adj.* 1. care nu este bine lămurit ; nelămurit, nedefinit, nedeterminat. 2. nesigur, neprecis. ◊ *a se pierde în ~* = a face considerații generale, neprecise. ● care nu poate fi bine analizat. ◊ *(anat) nerv ~* (și *s. m.*) = unul dintre cei doisprezece nervi cranieni ; nerv pneumogastric. [< fr. *vague*, cf. lat. *vagus* < *vagari* — a rătăci]

VAGABÓND, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care rătăcește fără rost ; (cel) care nu are domiciliu, loc stabil de așezare, meserie precisă, existență stabilă. ● *(fig.)* nestatornic, inconstant. ● (om) de nimic, fără căpătîi. [< fr. *vagabond*, it. *vagabondo* < lat. *vagabondus* < *vagari* — a rătăci]

VAGABONDÁ *vb. I. intr.* a rătăci fără țintă ca (un) vagabond ; a trăi ca (un) vagabond. [< fr. *vagabonder*]

VAGABONDÁJ *s. n.* vagabondare ; starea celui care vagabondează, situația de vagabond. [< fr. *vagabondage*]

VAGABONDÁRE *s. f.* acțiunea de a vagabonda ; vagabondaj. [< *vagabonda*]

VAGÁL, -Ă *adj.* referitor la nervul vag ; al nervului vag. [< fr. *vagal*]

VAGÁNT, -Ă *adj. (liv.)* care umblă din loc în loc ; rătăcitor, nestatornic, fără domiciliu. [cf. germ. *vagant*, lat. *vagans*]

VAGÍL, -Ă *adj. (biol. ; despre organisme vegetale sau celule)* care se poate deplasa într-un mediu dat. [cf. fr. *vagile*, germ. *vagil*, cf. lat. *vagus* — hoinar]

VAGÍN *s. n. (anat.)* canal care face legătura între vulvă și uter. [pl. *-ne*, *-nuri*. / < fr. *vagin*, cf. lat. *vagina* — teacă]

VAGINÁL, -Ă *adj.* referitor la vagin, al vaginului, din vagin. [< fr. *vaginal*]
VAGINALÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a tunicii seroase vaginale. [< fr. *vaginalite*]
VAGINÁNT, -Ă *adj. (despre plante)* la care porțiunea inferioară a frunzei învăluie ramul sau tulpina ca frunzele gramineelor. [< fr. *vaginant*]
VAGINĂ *s. f. (biol.)* teacă ; *(spec.)* teaca frunzelor gramineelor. [< lat. *vagina*]
VAGINÍSM *s. n. (med.)* contracție spasmodică a mușchiului vaginal. [< fr. *vaginisme*]
VAGINÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a mucoasei vaginale. [< fr. *vaginite*]
VAGINORAGÍE *s. f.* hemoragie vaginală. [gen. *-iei.* / < fr. *vaginorragie*, cf. lat. *vagina* — vagin, gr. *rhegnynai* — a curge]
VAGINOSCOPÍE *s. f.* examen endoscopic al cavității vaginale. [gen. *-iei.* / < fr. *vaginoscopie*, cf. lat. *vagina* — vagin, gr. *skopein* — a privi]
VAGINULĂ *s. f.* corolă a compozeelor, în formă de tub. [< fr. *vaginule*]
VAGOMIMÉTIC, -Ă *adj. (despre substanțe)* a cărei acțiune imită pe aceea a nervului vag. [< fr. *vagomimétique*]
VAGÓN *s. n.* vehicul de cale ferată, servind la transportul călătorilor, al mărfurilor, al animalelor etc. ● cantitate de mărfuri (cereale, lemne etc.) care încape într-un asemenea vehicul. ○ ~ *de dormit* = vagon prevăzut cu cabine în care sînt instalate paturi pentru dormit ; wagon-lit ; ~ *restaurant* = vagon amenajat pentru a servi ca restaurant ; *casă (sistem)* ~ = casă care are camerele așezate una după alta, așa cum sînt compartimentele unui vagon [< fr. engl. *wagon*]
VAGONÉT *s. n.* vagon mic care circulă pe o linie ferată îngustă, folosită mai ales la lucrări forestiere sau în fabrici, pe șantiere etc. [var. *vagonetă s. f.* / < fr. *wagonnet*]
VAGONETÁJ *s. n. (rar)* transport cu ajutorul vagonetelor. [< *vagonet* + *-aj*, după fr. *wagonnage*]
VAGONETÁR *s. m.* muncitor care lucrează la transportul materialelor cu vagonete în minele de cărbuni, de sare etc. [< *vagonet* + *-ar*, după fr. *wagonnier*]
VAGONÉTĂ *s. f.* v. v a g o n e t.
VAGOTÓMIC, -Ă *adj.* referitor la vagotomie. [< fr. *vagotomique*]
VAGOTOMÍE *s. f.* secționare chirurgicală a nervului vag practicată în tratamentul ulcerului. [gen. *-iei.* / < fr. *vagotomie*]
VAGOTONÍE *s. f.* anomalie constituțională particulară, caracterizată printr-o sensibilitate specială a sistemului nervos autonom dirijat de pneumogastric. [< fr. *vagotonie*]
VAGOTONÍNĂ *s. f.* hormon vagomimetic secretat de pancreas. [< fr. *vagotonine*]
VAGULAȚIE *s. f. (jur.)* somație în dreptul roman făcută unui martor de către persoana care îl citează pentru mărturie. [gen. *-iei.* / < lat. *vagulatio*, fr. *vagulation*]
VAL *s. n.* formă de relief din jurasic, reprezentînd o vale sinclinală. [< fr., engl. *val*]
VALÁBIL, -Ă *adj.* 1. care are valoare. 2. care poate fi acceptat (ca plată, ca mărturie etc.) ; acceptabil. 3. care este întărit cu toate formele legale. [cf. fr. *valable*, lat. *valabilis* < *valere* — a fi sănătos]
VALABILITÁTE *s. n.* starea și calitatea a ceea ce este valabil. [cf. fr. *valabilité*]
VALABILIZÁ *vb. I. tr.* a face valabil. [cf. fr. *valabiliser*]
VALANGINIÁN *s. n. (geol.)* al doilea etaj al cretacicului inferior. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-ni-an.* / < fr. *valanginien*, cf. *Valangin*, localitate în Elveția]
VALCHÍRĂ *s. f.* v. w a l k i r i e.
VALECÚLĂ *s. f. (anat., bot.)* depresiune ușoară pe suprafața unui organ ; spațiul cuprins între două ridicături sau dungi. [< fr. *valécule*]
VALÉNT, -Ă *adj. (liv.)* curajos, viteaz ; puternic, brav. [cf. it. *valente*, lat. *valens*]
VALÉNȚĂ *s. f.* 1. forța de legătură dintre doi atomi ai unei molecule. ● semn grafic care marchează această legătură în formulele chimice. 2. *(fig.)* valoare, semnificație ; posibilitate (de dezvoltare). [cf. fr. *valenee*, it. *valenza*]
VALERIANACÉE *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate gamopetale, care are ca tip valeriana ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ri-a-na-ce-e.* pl. invar. / < fr. *valérianacées*]
VALERIÁNĂ *s. f.* 1. plantă erbacee cu flori trandafirii sau albe ; *(pop.)* odolean. 2. substanță medicamentoasă preparată din rădăcina acestei plante. [pron. *-ri-a-.* / < fr. *valériane*]
VALERIÁNIC *adj. m. acid* ~ = lichid incolor cu miros neplăcut, extras din valeriană (1), care se întrebuințează în diverse sinteze chimice. [pron. *-ri-a-.* / < fr. *valérianique*]
VALÉT *s. m.* 1. tînăr scutier în serviciul unui senior feudal. 2. *(în trecut)* servitor care îngrijea de persoana și de garderoba stăpînului său. 3. carte la jocul de cărți, reprezentînd un cavaler ; fante. [< fr. *valet*, cf. v. fr. *vaslet* < lat. med. *vassus* — scutier]
VALETUDINÁR, -Ă *adj. (liv.)* bolnăvicios ; slab, șubred. [< lat. *valetudinarius*, cf. fr. *valétudinaire*]
VALETUDINÁRIU *s. n.* infirmerie într-o mare casă romană. ● spital al unei tabere romane. [pron. *-riu.* / < lat. *valetudinarium*]
VALÉX *s. n.* substanță tanantă de calitate superioară, extrasă din valonee. [< fr., lat. *valex*]
VÁLGUS *s. n. (med.* ; op. v a r u s) deviație a piciorului în afară. [< fr., lat. *valgus*]
VALÍD, -Ă *adj.* 1. sănătos, în putere, apt pentru muncă. ● *(bot.)* tare. 2. *(despre acte, acțiuni)* valabil. [cf. fr. *valide*, lat. *validus*]
VALIDÁ *vb. I. tr.* a confirma valabilitatea unui act (mai ales a unor acte de procedură sau elective). [cf. fr. *valider*, lat. *validare*]
VALIDÁRE *s. f.* acțiunea de a valida și rezultatul ei ; confirmare, întărire, recunoaștere. [< *valida*]
VALIDITÁTE *s. f.* 1. situația celui valid. ● calitatea unui act valid. 2. *(log.)* proprietate a unei expresii de a fi adevărată, corectă. ● *(în logica simbolică)* proprietate a unor expresii logice de a fi adevărate prin alcătuirea lor în orice interpretare a variabilelor componente. [cf. fr. *validité*]
VALÍNĂ *s. f.* aminoacid cu rol important în nutriție, în activitatea sistemului nervos și în menținerea tonusului muscular. [< fr. *valine*]
VALÍZĂ *s. f.* geamantan (mic), geantă. ○ ~ *diplomatică* = geantă cu care se transportă acte diplomatice și care nu se controlează la vamă. [< fr. *valise*, cf. it. *valigia*]
VALKÍRIE *s. f.* v. w a l k i r i e.
VALOÁRE *s. f.* I. 1. expresie a muncii umane materializată într-o marfă. ● categorie economică proprie economiei bazată pe producția de mărfuri. 2. sumă de bani care reprezintă echivalentul prețului unei mărfi, unui cec, al unei acțiuni etc. ● rentabilitate,

productivitate. 3. mărime matematică asociată unei mărimi fizice, potrivit unui anumit procedeu. 4. durata unui sunet muzical. 5. sensul sau folosirea gramaticală a unui cuvînt. 6. *(pict.)* intensitatea unei culori. **II.** 1. ansamblul calităților care fac un lucru bun, căutat, apreciat ; însemnătate, importanță, preț. 2. suma însușirilor pozitive ale unui om ; *(concr.)* om care întrunește calități deosebite. [gen. *-orii.* / < fr. *valeur*, it. *valore* < lat. *valor*]

VALONÉE *s. f. (bot.)* cupă a fructului unei specii de ghindă mediteraneene, din care se obține valex. [pron. *-ne-e.* / < fr. *vallonée*]

VALOPÁL *s. n.* extract tanant obținut din ghinda unor specii de stejar. [nume comercial]

VALORÁ *vb. I. intr.* a avea, a reprezenta o valoare ; a prețui. [< *valoare*]

VALORÁȚIE *s. f.* procedeu artistic prin care se poate da în pictură iluzia celor trei dimensiuni ale obiectelor, a distanței dintre ochi și obiecte și a reliefului acestora. [gen. *-ii.* / după fr. *valorisation*]

VALÓRIC, -Ă *adj.* referitor la valoare. [< *valoare*]

VALORIFICÁ *vb. I. tr.* 1. a pune în valoare ceva ; a scoate în relief valoarea unui înscris, a unui obiect etc. ; a valoriza. [p. i. *valorific*, 3,6 *-că.* / după fr. *valoriser*]

VALORIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a valorifica și rezultatul ei ; punere în valoare. [< *valorifica*]

VALORIZÁ *vb. I. tr. (liv.)* a valorifica. [< fr. *valoriser*]

VALORIZÁRE *s. f.* acțiunea de a valoriza. ● *(fil.)* faptul de a da valoare unui obiect sau unei reprezentări mentale. ● *(com.)* ridicare artificială a valorii mărfurilor. [< *valoriza*]

VALORÓS, -OÁSĂ *adj.* 1. care are valoare, prețios. 2. talentat. [cf. fr. *valeureux*]

VALS *s. n.* dans în trei timpi, care se dansează în perechi ; melodia acestui dans. [< fr. *valse*, cf. germ. *Walzer*]

VALSÁ *vb. I. intr.* a dansa un vals. [< fr. *valser*]

VALSATÓR, -OÁRE *s. m. f. (rar)* dansator al unui vals ; bun dansator de valsuri. [cf. it. *valsatore*, fr. *valseur*]

VALȚ *s. n.* 1. cilindru. 2. mașină alcătuită dintr-un ansamblu de cilindri grei, dispuși paralel, care, rotindu-se în sensuri contrare, exercită o presiune asupra unor materiale pe care le sfărîmă, le netezesc etc. [< germ. *Walze*]

VALUTÁR, -Ă *adj.* referitor la valută, de valută. [< it. *valutario*]

VALÚTĂ *s. f.* 1. unitate monetară care stă la baza sistemului monetar al unei țări. 2. totalitatea monedelor care servesc drept mijloc de plată în decontările internaționale. O ~ *forte* = valută cu acoperire în aur care este acceptată de mai multe state. [< it. *valuta*]

VALVÁR, -Ă *adj.* referitor la valvă, în formă de valvă. [cf. fr. *valvaire*]

VÁLVĂ *s. f.* 1. *(zool.)* fiecare dintre cele două capace ale cochiliei de scoică. 2. *(bot.)* fiecare dintre cele două jumătăți ale unei păstăi. 3. organ de mașină care servește la stabilirea, întreruperea sau dirijarea circulației unui fluid într-o conductă etc. 4. instrument pentru depărtarea părților moi care astupă intrarea unui organ cavitar. [< fr. *valve*, cf. lat. *valva*]

VALVOLÍNĂ *s. f.* lubrifiant pentru angrenajele închise ale mașinilor, obținut prin distilarea țițeiului. [< germ. *Valvolin(öl)*]

VALVULÁR, -Ă *adj.* referitor la valvule. [cf. fr. *valvulaire*]

VÁLVULĂ *s. f.* 1. valvă mică. 2. *(anat.)* membrană situată la orificiul unor organe, care, deschizîndu-se, permite trecerea unor lichide numai într-o anumită direcție. [< fr. *valvule*, cf. lat. *valvula*]

VALVULECTOMÍE *s. f. (med.)* rezecție operatorie a unei valvule cardiace, în caz de stenoză. [gen. *-iei.* / < fr. *valvulectomie*, cf. lat. *valvula* — valvulă, gr. *ektome* — excizie]

VALVULÍTĂ *s. f. (med.)* inflamație a valvulelor inimii. [< fr. *valvulite*]

VALVULOPATÍE *s. f. (med.)* denumire generică pentru cardiopatiile valvulare. [gen. *-iei.* / < fr. *valvulopathie*, cf. lat. *valvula* — valvulă, *pathos* — suferință]

VALVULOPLASTÍE *s. f. (med.)* reparație chirurgicală a unei valvule cardiace anormale. [gen. *-iei.* / < fr. *valvuloplastie*, cf. lat. *valvula* — valvulă, gr. *plassein* — a forma]

VALVULOTOMÍE *s. f. (med.)* intervenție chirurgicală pe inimă, constînd în secționarea valvulelor. [gen. *-iei.* / < fr. *valvulotomie*, cf. lat. *valvula* — valvulă, gr. *tome* — tăiere]

VÁMP *s. f.* v. v a m p ă.

VÁMPĂ *s. f. (fam.)* femeie, mai ales actriță, care urmărește să exercite o fascinație senzuală și violentă. [var. *vamp* s. f. / < engl., fr., it. *vamp*, germ. *Vamp*]

VAMPÍR *s. m.* 1. personaj imaginar despre care se credea că ar suge sîngele celor vii; strigoi. ● *(fig.)* exploatator sălbatic. 2. *(zool.)* specie de liliac mare care trăiește în America de Sud și care suge sîngele animalelor și al oamenilor pe care-i surprinde adormiți. [< fr. *vampire*, cf. germ. *Vampir*]

VAMPÍRIC, -Ă *adj.* de vampir ; foarte crud, îngrozitor. [cf. fr. *vampirique*]

VAN *s. n.* trăsură închisă pentru transportul cailor de curse. [< fr., engl. *van*]

VAN, -Ă *adj.* 1. zadarnic, fără rost ; lipsit de sens. O *în* ~ = zadarnic. 2. iluzoriu ; neîntemeiat. [< it. *vano*, cf. lat. *vanus*]

VANADÁT *s. m.* sare a acidului vanadic. [< fr. *vanadate*]

VANÁDIC *adj. m. acid* ~ = acid derivat din vanadiu. [< fr. *vanadique*]

VANADIFÉR, -Ă *adj.* care conține vanadiu. [< fr. *vanadifère*]

VANADINÍT *s. n.* vanadat de plumb, care se prezintă sub formă de cristale roșii, brune-galbene, hexagonale și grase la pipăit. [< fr. *vanadinite*]

VANÁDIU *s. n.* metal dur, care nu se găsește liber în natură și care se folosește la prelucrarea oțelurilor foarte tari. [pron. *-diu.* / < fr. *vanadium*]

VÁNDA *s. f.* specie de orhidee din India și Oceania. [< fr. *vanda*]

VANDÁBIL, -Ă *adj.* care se poate vinde. [< fr. *vendable*]

VANDÁL *s. m.* 1. membru al unui vechi trib germanic care, în secolul V, a invadat Imperiul roman de răsărit, producînd mari distrugeri. 2. *(fig.)* cel care are o comportare necivilizată (față de operele și bunurile culturii). [< fr. *vandale*]

VANDÁLIC, -Ă *adj.* 1. *(ist.)* propriu vandalilor, referitor la vandali. 2. necivilizat, barbar; crud. [cf. it. *vandalico*]

VANDALÍSM *s. n.* distrugere a bunurilor și a valorilor culturale ale unui popor, ale

unui oraș etc. ; distrugere barbară, nejustificată. [cf. fr. *vandalisme*]

VANDÉE *s. f.* focar de rebeliuni contrarevoluționare în timpul războaielor civile. [pron. *-de-e.* / < *Vendée*, ținut în Franța]

VÁNDRUG *s. m.* lemn rotund despicat în două, care susține pereții unei mine. [< germ. *Wanddruck*]

VANILÁT, -Ă *adj.* aromat, parfumat cu vanilie. [< fr. *vanillé*]

VANÍLIE *s. f.* **1.** varietate de orhidee mexicană, cultivată la tropice pentru fructele sale. ● fructul acestei plante, folosit mai ales la produsele de cofetărie și de parfumerie. **2.** plantă din familia boraginaceelor ; vanilie sălbatică ; *(pop.)* buruiana dalacului ; iarba-soarelui. [gen. *-iei.* / cf. fr. *vanille*, it. *vaniglia*, lat. sc. *vanilla*]

VANILÍNĂ *s. f.* substanță organică aromată care se extrage din fructul vaniliei și care se poate prepara și sintetic. [< fr. *vanilline*]

VANILÍSM *s. n.* *(med.)* intoxicație prin ingerarea de preparate în care intră vanilia. [< fr. *vanillisme*]

VANILÓCVIU *s. n.* *(liv.)* discurs lipsit de conținut și de concluzii ; vorbărie goală. [pron. *-viu.* / cf. it. *vaniloquio*, lat. t. *vaniloquium*]

VANISÁRE *s. f.* *(text.)* procedeu de tricotare a două fire de naturi sau de culori diferite. [cf. fr. *vanisage*]

VANISÁT, -Ă *adj.* *(text. ; despre fire)* amestecat cu lină, mătase sau fire sintetice. [< fr. *vanisé*]

VANITÁTE *s. f.* ambiție deșartă și trufașă ; trufie, înfumurare, îngîmfare. ● deșertăciune. [cf. lat. *vanitas*, fr. *vanité*]

VANITÓS, -OÁSĂ *adj.* trufaș ; înfumurat, îngîmfat. [cf. fr. *vaniteux*]

VANTERÍE *s. f.* *(franțuzism)* laudă exagerată. ● laudă de sine. [gen. *-iei.* / < fr. *vanterie*]

VANTÚRĂ *s. f.* *(constr.)* grindă la acoperișul unei case. [cf. germ. *Wanten*]

VAPÉL *s. n.* jabou. [et. incertă]

VAPÓR *s. m.* *(de obicei la pl.)* substanță aflată în stare gazoasă cînd temperatura e sub temperatura critică ; abur. O *cal-~* = cal-putere. [< fr. *vapeur*, lat. *vapor*]

VAPÓR *s. n.* navă pusă în mișcare de un motor (cu abur). [< ngr. *vapori*]

VAPORIZÁ *vb. I. refl.* *(despre lichide)* a se transforma în aburi, în vapori. [< fr. *vaporiser*]

VAPORIZÁRE *s. f.* faptul de a (se) vaporiza ; vaporizație. [< *vaporiza*]

VAPORIZATÓR *s. n.* **1.** aparat în care se efectuează vaporizarea unei substanțe lichide. **2.** pulverizator. **3.** *(mar.)* boiler din instalația de distilare a apei de mare la bordul navei ; evaporator. [cf. fr. *vaporisateur*]

VAPORIZÁȚIE *s. f.* *(fiz.)* prefacere a unui corp în vapori ; vaporizare. [gen. *-iei.* / < fr. *vaporisation*]

VAPOROS, -OÁSĂ *adj.* **1.** diafan, fin, subțire. **2.** care nu are limită, contur precis ; difuz, neclar. [cf. fr. *vaporeux*, lat. *vaporosus*]

VAPOROZITÁTE *s. f.* însușirea a ceea ce este vaporos. [cf. it. *vaporosità*]

VAPOTERAPÍE *s. f.* *(med.)* tratament cu vapori sau apă fin pulverizată. [gen. *-iei.* / < fr. *vapothérapie*, cf. lat. *vapor* — abur, gr. *therapeia* — tratament]

VAPOTRÓN *s. n.* tub electronic de mare putere pentru stații de radioemisie, care se răcește cu apă distilată fierbinte. [< fr. *vapotron*]

VAR *s. m.* *(fiz.)* unitate de putere electromagnetică reactivă, corespunzînd unui curent alternativ de un amper sub tensiunea de un volt. [nume dat de ing. român C. Budeanu de la inițialele *v(olt)* + *a(mper)* + *r(eactiv)*]

VARÁN *s. m.* reptilă sauriană carnivoră, care trăiește în Africa, Asia și Australia. [< fr. *varan*]

VARÁNGĂ *s. f.* *(mar.)* grindă transversală a fundului unei nave. [< fr. *varangue*]

VARÉC *s. n.* algă marină aruncată de valuri pe țărmul mării, care se folosește ca îngrășămînt, la fabricarea sodei etc. [< fr. *varech* < cuv. scandinav]

VARGHEÑO *s. n.* *(liv.)* dulăpior cu sertare în care se țineau diferite acte, giuvaeruri, medalii etc., bogat împodobit cu incrustații de materiale de diverse culori. [pron. *varghénio.* / < sp. *vargueño*]

VÁRIA *s. n.* **1.** culegere bibliografică de scrieri diferite. **2.** rubrică a unei publicații în care se tipăresc articole scurte, note mărunte, informații etc. [pron. *-ri-a.* / < fr., lat. *varia*]

VARIÁ *vb. I.* **1.** *intr.* a avea, a prezenta deosebiri, variație ; a se deosebi. **2.** *tr.* a schimba, a da o formă diferită. [pron. *-ri-a.* p. i. 3, 6 *-iază*, 5 *-iați*, ger. *-iind*, part. *-iat.* / < fr. *varier*, cf. lat. *variare*]

VARIÁBIL, -Ă *adj.* **1.** care variază, care are (mici) schimbări ; schimbător. **2.** *(mat.)* *mărimi* (sau *cantități*) *~e* = mărimi (sau cantități) care își pot schimba valoarea în raport cu altele, denumite constante. // *s. f.* *(mat.)* cantitate nedeterminată, dar în măsură a se identifica cu anumite cantități ale unei mulțimi. ● element al limbajului formalizat reprezentînd un nume care semnifică o clasă ai cărei membri sînt denotații săi posibili. ● *(statist.)* caracteristică putînd prezenta variație de la un element la altul al unei colectivități. [pron. *-ri-a-.* / cf. fr. *variable*, lat. *variabilis*]

VARIABILITÁTE *s. f.* însușirea a ceea ce este variabil. ● *(biol.)* procesul schimbării diferitelor caractere morfologice și fiziologice ale organismelor vii, constituind devieri de la tipul speciei. ● *(mat.)* proprietate a unei cantități sau funcții algebrice de a lua succesiv o infinitate de valori diferite. ● *(gram.)* însușire a unui cuvînt de a prezenta forme diferite. [pron. *-ri-a-.* / cf. fr. *variabilité*]

VARIÁNTĂ *s. f.* **1.** aspect particular, diferit față de o formă socotită ca bază sau tipică a unui lucru, a unei acțiuni etc. ● drum diferit de cel obișnuit, dar care vizează același obiectiv. **2.** *(lingv.)* formă a unui cuvînt diferită din punct de vedere fonetic sau ortografic față de forma lui obișnuită sau etimologică. [pron. *-ri-an-.* / < fr. *variante*]

VARIÁNȚĂ *s. f.* **1.** numărul factorilor de echilibru care pot varia independent fără ca numărul de faze ale unui sistem fizico-chimic dat să se schimbe. **2.** *(statist.)* pătratul abaterii standard. [< fr. *variance*]

VARIÁT, -Ă *adj.* care are multe aspecte ; diferit, deosebit. [pron. *-ri-at.* / cf. fr. *varié*]

VARIATÓR *s. n.* *(tehn.)* mecanism sau dispozitiv de transmisie, compus dintr-o serie de roți dințate, care permite o schimbare mai rapidă a vitezelor. O *(cinem.)* *~ de lumină* = dispozitiv pentru varierea inten-

sității luminii la copierea filmelor. [pron. *-ri-a-*. / cf. fr. *variateur*, germ. *Variator*]

VARIAȚIE *s. f.* 1. schimbare ; stare a unui lucru care prezintă (multe) schimbări. ● diversitate, felurime. ● *(biol.)* schimbare a unei însușiri morfologice, fiziologice, biochimice etc. a organismului animal și vegetal. 2. *(la pl. ; și în forma variațiuni)* piesă muzicală compusă pe o temă sau pe un motiv dat, căruia i se adaugă diferite ornamentații. ● dans solistic clasic, variat și de virtuozitate. 3. *(mat.)* *~a unei funcții* = diferența dintre valorile funcției în două puncte. 4. *(statist.)* schimbare a nivelului unei variabile statistice de la un element la altul în cadrul unei colectivități sub influența anumitor factori. [gen. *-iei*. var. *variațiune* s. f. / cf. fr. *variation*, lat. *variatio*]

VARIAȚIONÁL, -Ă *adj.* referitor la variație, de variație. [pron. *-ri-a-ți-o-*. / < engl. *variational*]

VARIAȚIUNE *s. f.* v. variație.

VARÍCE *s. f.* dilatație patologică a venelor (mai ales a celor din regiunea membrelor inferioare) datorită pierderii elasticității acestora. // (în forma *varico-*) element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) varice". [pl. invar. / < fr. *varice*, cf. lat. *varix*]

VARICÉLĂ *s. f.* boală infecțioasă și contagioasă cauzată de un virus, care se caracterizează prin temperatură ridicată și o erupție de pete roșii cu aspect de băsici ; *(pop.)* vărsat de vînt. [< fr. *varicelle*]

VARICELIFÓRM, -Ă *adj.* care seamănă cu varicela. [< fr. *varicelliforme*]

VARICO- v. varice.

VARICOCÉL *s. n. (med.)* dilatație varicoasă, patologică, a venelor cordonului spermatic. [< fr. *varicocèle*, cf. lat. *varix* — varice, gr. *kele* — tumoare]

VARICOFLEBÍTĂ *s. f. (med.)* infecție latentă într-o venă varicoasă. [< fr. *varicophlébite*]

VARICOGRAFÍE *s. f. (med.)* radiografie a unei vene varicoase. [gen. *-iei*. / < fr. *varicographie*]

VARICÓS, -OÁSĂ *adj.* de natura varicelor ; cu varice. [< fr. *variqueux*, cf. lat. *varicosus*]

VARIETÁTE *s. f.* 1. calitatea a ceea ce este divers, variat ; diversitate, felurime. ● *(la pl.)* specii de manifestări scenice antrenante, recreative și variate, destinate teatrului de revistă sau circului. 2. grup de indivizi din aceeași specie biologică, diferiți de alții prin anumite caractere constante, dar de mică importanță. [pron. *-ri-e-*. / < fr. *variété*, cf. lat. *varietas*]

VARIETÉ *s. n.* v. varieteu.

VARIETÉU *s. n.* teatru în repertoriul căruia intră piese simple, dansuri, recitări, acrobații, jonglerii ; teatru de varietăți. ● spectacol care se reprezintă într-un astfel de teatru. [pron. *-ri-e-teu*. var. *variete* s. n. / < fr. *(théâtre de) variétés*]

VARIÓLĂ *s. f.* boală epidemică infecto-contagioasă, produsă de un virus și manifestată prin apariția pe piele a unor pustule care lasă urme după ce se usucă ; *(pop.)* vărsat. [pron. *-ri-o-*. / < fr. *variole*, cf. lat. *variola* < *varius* — pătat]

VARIÓLIC, -Ă *adj.* referitor la variolă : al variolei. [pron. *-ri-o-*. / < fr. *variolique*]

VARIOLIFÓRM, -Ă *adj.* cu aspect de variolă. [pron. *-ri-o-*. / < fr. *varioliforme*]

VARIOLÍT *s. n.* rocă bazaltică sau andezitică, conținînd feldspat cu structură radiară. [pron. *-ri-o-*. / < fr. *variolite*]

VARIOLIZÁRE *s. f. (med.)* metodă de imunizare în variolă, folosită în trecut, constînd în inocularea unui virus spre a provoca o formă benignă care să preîntîmpine o formă mai gravă de variolă. [pron. *-ri-o-*. / după fr. *variolisation*]

VARIOLOÍD *s. n.* formă ușoară de variolă. [pron. *-ri-o-lo-id*. / < fr. *varioloïde*]

VARIOLÓS, -OÁSĂ *adj.* de natura variolei ; cu variolă. [pron. *-ri-o-*. / < fr. *varioleux*]

VARIOMÉTRU *s. n.* 1. aparat pentru măsurarea variațiilor cîmpului magnetic pămîntesc. 2. instrument pentru măsurarea modificărilor presiunii atmosferice. ● aparat pentru măsurarea vitezei verticale a avioanelor. 3. aparat care produce o inductivitate variabilă. [< fr. *variomètre*]

VÁRIU, -IE *adj. (rar)* diferit, variat. [cf. it. *vario*, lat. *varius*]

VARMÉTRU *s. n. (fiz.)* instrument pentru măsurarea puterii electromagnetice reactive în vari. [< fr. *varmètre*]

VARÓRĂ *s. f. (fiz.)* unitate de energie reactivă corespunzînd puterii reactive de un var pe oră. [< fr. *varheure*]

VARORMÉTRU *s. n. (fiz.)* contor de energie reactivă gradat în varore. [< fr. *varheuremètre*]

VÁRUS *s. n. (med. ; op.* valgus) deviație a piciorului spre înăuntru. [< fr., lat. *varus*]

VÁRVĂ *s. f. (geol.)* depozit stratificat de argile din lacurile glaciare din cuaternar, care se prezintă ca niște benzi albicioase sau cenușii-închise. [< fr. *varve*, cf. sued. *varvig* — vărgat]

VAS- v. vaso-.

VASÁL *s. m. f.* 1. *(în orînduirea feudală)* persoană care depunea omagiu seniorului său. 2. persoană sau țară supusă, înrobită unei alte persoane sau țări. [cf. fr. *vassal*, lat. med. *vassalus*]

VASALITÁTE *s. f.* situația vasalului. [cf. fr. *vassalité*]

VÁSCĂ *s. f.* recipient în formă de cupă, folosit ca element decorativ în special în parcuri. [< it. *vasca*, cf. fr. *vasque*]

VASCULÁR, -Ă *adj.* 1. referitor la vasele sanguine ale organismelor. ○ *sistem ~* = totalitatea venelor, arterelor și vaselor capilare ale unui organism ; *țesut ~* = țesutul vaselor sanguine. 2. *plante ~e* = plante superioare, avînd în interiorul lor vase prin care circulă seva. [cf. fr. *vasculaire*]

VASCULARITÁTE *s. f. (anat.)* dispoziție, așezare a vaselor sanguine. [cf. fr. *vascularité*]

VASCULARÍTĂ *s. f.* angeită. [< fr. *vascularite*]

VASCULARIZÁ *vb. I. tr.* a străbate un țesut, un organ etc. cu o rețea de vase de sînge. [cf. it. *vascolarizzare*]

VASCULARIZÁT, -Ă *adj. (anat. ; despre țesuturi)* care conține vase sanguine. [cf. fr. *vascularisé*]

VASCULARIZÁȚIE *s. f. (anat.)* procesul de formare a noi vase sanguine în masa unui țesut. ● totalitatea vaselor sanguine sau limfatice ale unui organ sau ale unei structuri biologice. ● dispunere a vaselor într-un țesut, într-un organ, într-un organism. [gen. *-iei*. / < fr. *vascularisation*]

VASECTOMÍE *s. f. (med.)* rezecție a canalelor deferente. [gen. *-iei*. / < fr. *vasectomie*, cf. lat. *vas* — canal, gr. *ektome* — excizie]

VASELÍNĂ *s. f.* substanță lubrifiantă care se prepară prin distilarea petrolului. [< fr. *vaseline*]

VASISTÁS *s. n. (constr.)* ferestruică, ochi (într-o fereastră mai mare, într-o ușă). [pl. *-se, -suri.* / < fr. *vasistas*]

VASO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la un) vas sanguin", „canal", „circulație vasculară". [var. *vas-.* / cf. fr., it. *vaso-* < lat. *vas*]

VASOCONSTRICTÓR, -OÁRE *adj., s. n.* (medicament) care provoacă vasoconstricție. [< fr. *vaso-constricteur*]

VASOCONSTRICȚÍE *s. f. (fiziol.)* micșorare a lumenului vaselor sanguine provocată de constricția musculaturii vasculare, care are ca rezultat reducerea afluxului de sînge. [gen. *-iei.* var. *vasoconstricțiune* s. f. / < fr. *vaso-constriction*]

VASOCONSTRICȚIÚNE *s. f.* v. vasoconstricție.

VASODILATÁRE *s. f. (fiziol.)* vasodilatație. [< fr. *vaso-dilatation*]

VASODILATATÓR, -OÁRE *adj., s. n.* (medicament) care provoacă vasodilatație. [< fr. *vaso-dilatateur*]

VASODILATÁȚIE *s. f. (fiziol.)* dilatare a vaselor sanguine, provocată de relaxarea musculaturii vasculare ; vasodilatare. [gen. *-iei.* var. *vasodilatațiune* s. f. / < fr. *vaso-dilatation*]

VASODILATAȚIÚNE *s. f.* v. vasodilatație.

VASOGRAFÍE *s. f. (med.)* radiografie a aparatului circulator cu ajutorul unei substanțe de contrast. [gen. *-iei.* / < fr. *vasographie*]

VASOMOTÓR, -OÁRE *adj. (despre agenți fizico-chimici, despre nervi)* care determină contractarea și dilatarea vaselor sanguine ; *(despre acțiunea acestor nervi)* care se exercită asupra pereților vaselor sanguine. [cf. fr. *vaso-moteur*]

VASOMOTRICITÁTE *s. f.* însușirea de a determina modificări vasomotorii. [cf. fr. *vasomotricité*]

VASOPLEGÍE *s. f. (med.)* vasodilatație generalizată. [gen. *-iei.* / < fr. *vasoplégie*]

VASOPRESÍNĂ *s. f.* hormon secretat de hipofiza posterioară. [< fr. *vasopressine*]

VASOTOMÍE *s. f. (med.)* secționare chirurgicală a vaselor deferente. [gen. *-iei.* / < fr. *vasotomie*, cf. lat. *vas* — canal, gr. *tome* — tăiere]

VAST, -Ă *adj.* întins, de dimensiuni foarte mari, de mari proporții. ● complex ; care se extinde în multe domenii. [< fr. *vaste*, it. *vasto*, lat. *vastus*]

VASTITÁTE *s. f.* calitatea a ceea ce este vast ; imensitate, întindere uriașă. [cf. fr. *vastité*, lat. *vastitas*]

VAȘÉTE *s. f. pl.* piele de vițel pentru automobile sau pentru mobilă. [< fr. *vachettes*]

VATELÍNĂ *s. f.* material textil confecționat din lînă, cu care se căptușește o haină (de iarnă) pentru a o face mai călduroasă. [< germ. *Wattelinc*]

VÁTES *s. m. (ant.)* profet, ghicitor la romani. ● *(astăzi ; rar)* poet inspirat, cîntăreț. [< lat. *vates*]

VATICINÁ *vb. I. tr.* a prezice, a profetiza. [p. i. *-nez.* / cf. it. *vaticinare*, fr. *vaticiner*, lat. *vaticinari*]

VATICINÁNT, -Ă *adj. (rar)* cu caracter de prezicere ; profetic ; vaticinar. [cf. fr. *vaticinant*]

VATICINÁR, -Ă *adj.* vaticinant. [cf. fr. *vaticinaire*, lat. *vaticinarius*]

VATICINÁTOR *s. m.* prezicător, ghicitor ; șarlatan. [< lat. *vaticinator*, fr. *vaticinateur*]

VATICINÁȚIE *s. f.* pretinsă prezicere a viitorului ; profeție, oracol ; vaticiniu. [gen. *-iei.* var. *vaticinațiune* s. f. / < fr. *vaticination*, lat. *vaticinatio*]

VATICINAȚIÚNE *s. f.* v. vaticinație.

VATICÍNIU *s. n.* vaticinație. [pron. *-niu.* / < lat. *vaticinium*]

VATÍR *s. n. pînză* ~ = pînză foarte apretată, folosită pentru întăriturile la hainele bărbătești. [< germ. *Wattier(leinen)*]

VÁTMAN *s. m.* cel care conduce un tramvai ; manipulant. [acc. și *vátman.* / < fr. *wattman*, cf. engl. *wattman*]

VÁZĂ *s. f.* vas de flori. [< fr. *vase*]

VĂL *s. n.* I. bucată de pînză fină și transparentă cu care-și acoperă femeile capul. 2. șal, broboadă. O *a(-și) lua ~ul* = a se călugări. 3. *~ul palatului* = membrana care desparte cavitatea bucală de cea nazală, acoperind cerul gurii și prelungindu-se pînă spre faringe. [pl. *-luri.* / < lat. *velum*, cf. fr. *voile*, it. *velo*]

VĂRSĂMÍNT *s. n.* depunere a unei sume de bani la o instituție financiară. ● plată a unei sume de bani. [cf. fr. *versement*, it. *versamento*]

VÉCSEL *s. n. (rar)* poliță. [< germ. *Wechsel*]

VECTO- v. vector.

VECTOCARDIOGRÁF *s. n.* aparat electronic folosit în vectocardiografie. [< fr. *vectocardiographe*]

VECTOCARDIOGRAFÍE *s. f. (med.)* electrocardiografie care permite urmărirea directă pe un ecran de televiziune a biocurenților inimii. [gen. *-iei.* / < fr. *vectocardiographie*]

VECTOCARDIOGRÁMĂ *s. f.* curbă obținută la vectocardiograf. [< fr. *vectocardiogramme*]

VECTÓR *s. m.* mărime matematică sau fizică definită printr-o valoare numerică, o direcție și un sens, reprezentată grafic printr-un segment de dreaptă. // *adj. rază ~oare* = segment de dreaptă care pornește dintr-un sistem de coordonate polare către un punct. // (în forma *vecto-*) element prim de compunere savantă cu semnificația „linie de forță", „(referitor la) vector". [acc. și *véctor.* / < fr. *vecteur*, cf. lat. *vector*]

VECTORIÁL, -Ă *adj.* referitor la un vector ; cu vectori. O *calcul ~* = ramură a matematicii care operează cu vectori și se ocupă cu studiul proprietăților lor. ● *(despre mărimi)* a cărui definiție presupune enunțul unui număr, al unei direcții și al unui sens pe această direcție. [pron. *-ri-al.* / cf. fr. *vectoriel*]

VECTORMÉTRU *s. n. (fiz.)* aparat electric pentru măsurarea caracteristicilor mărimilor alternative. [cf. fr. *vecteurmètre*]

VECTOSCOPÍE *s. f.* observare pe ecranul vectocardiografului a figurii trasate prin deplasarea spotului luminos. [gen. *-iei.* / < fr. *vectoscopie*]

VEDÉTĂ *s. f.* I. mic bastiment de război, pe mare sau pe fluviu, cu mică rază de acțiune, folosit mai ales pentru observații. ● mică ambarcație care se folosește pentru comunicațiile din rada porturilor. ● mic torpilor cu viteză foarte mare. II. *(poligr.)* rînd tipărit cu caractere mai groase pentru a fi pus în evidență. ● cuvînt sau grup de

cuvinte notat pe primul rînd al datelor privitoare la o carte, servind la determinarea locului acesteia în catalogul de bibliotecă. III. artist(ă) care deține rolul principal într-o piesă ; *(p. ext.)* persoană care vrea să iasă în evidență. [< fr. *vedette*, it. *vedetta*]

VEDETÍSM *s. n. (depr.)* preocupare, tendință de a ieși în evidență cu orice preț, de a-și afirma calitățile proprii ; atitudine, comportare de vedetă (III). [< *vedetă* + *-ism*]

VEDETÍST, -Ă *adj. (rar)* de vedetă (III), caracteristic vedetelor (III). [< *vedetă* + *-ist*]

VÉDIC, -Ă *adj.* referitor la cărțile de imnuri religioase indice, numite Vede. [< fr. *védique*, cf. *Veda*, numele cărților sfinte ale brahmanilor]

VEDÍSM *s. n.* ansamblul credințelor și ritualurilor cuprinse în Vede ; brahmanism primitiv. [< fr. *védisme*]

VEGETÁ *vb. I. intr.* 1. *(despre plante)* a trăi, a crește. 2. *(fig. ; despre oameni)* a trăi fără a realiza nimic, fără a avea o activitate dinamică. [< fr. *végéter*, cf. lat. *vegetare*]

VEGETÁL, -Ă *adj.* al plantelor, propriu plantelor. ● extras din plante. // *s. f.* plantă. [cf. fr. *végétal*, it. *vegetale*]

VEGETALÍN *s. n.* 1. *(tehn.)* pămînt decolorant, preparat prin activarea bentonitei, folosit pentru decolorarea uleiurilor. 2. ulei de floarea-soarelui solidificat. [< fr. *végétaline*]

VEGETÁRE *s. f.* faptul de a vegeta. [< *vegeta*]

VEGETARIÁN, -Ă *adj. (despre un regim alimentar)* bazat numai pe produse vegetale și lactate. // *s. m. f.* adept al vegetarianismului. [pron. *-ri-an*. / < fr. *végétarien*]

VEGETARIANÍSM *s. n.* regim alimentar alcătuit exclusiv din produse vegetale, ouă, lapte și derivatele sale. [pron. *-ri-a-*. / cf. fr. *végétarisme*]

VEGETATÍV, -Ă *adj.* 1. care indică natura proceselor fiziologice petrecute în afara controlului voluntar și realizate într-un sector special al sistemului nervos central. ○ *sistem nervos* ~ = sistem nervos care inervează organele interne. 2. referitor la organe și părți ale plantelor, excepțînd organele de reproducere sexuală. ○ *înmulțire* ~*ă* = înmulțire asexuată prin bulbi, rizomi, butași etc. (și nu prin semințe sau spori). [< fr. *végétatif*, lat. *vegetativus*, it. *vegetativo*]

VEGETÁȚIE *s. f.* 1. creșterea, dezvoltarea unei plante ; totalitatea funcțiilor care permit dezvoltarea unei plante. 2. totalitatea arborilor și a plantelor (dintr-o regiune, dintr-o țară etc.). 3. *(med.)* excrescență patologică care se formează la suprafața unui organ. [gen. *-ieț*. var. *vegetațiune* s. f. / < fr. *végétation*, lat. med. *vegetatio*]

VEGETAȚIÚNE *s. f.* v. vegetație.

VEHEMÉNT, -Ă *adj.* violent, impetuos ; aprig. [< fr. *véhément*, lat. *vehemens*]

VEHEMÉNȚĂ *s. f.* violență, impetuozitate ; înfocare. [< fr. *véhémence*, lat. *vehementia*]

VEHÍCUL *s. n.* 1. mijloc de transport (căruță, vagon de tren, automobil, bicicletă etc.). 2. *(fig.)* mijloc de transmitere a unei boli etc. ● mediu de dispersie a substanțelor active care intră în componența medicamentelor. 3. sistem optic care dă imaginea dreaptă în lunetele terestre. [cf. fr. *véhicule*, lat. *vehiculum*]

VEHICULÁ *vb. I. tr.* a transmite, a difuza, a face să circule. [< fr. *véhiculer*]

VEHICULÁR, -Ă *adj.* referitor la vehicule. [cf. fr. *véhiculaire*]

VEHICULÁRE *s. f.* acțiunea de a vehicula și rezultatul ei. [< *vehicula*]

VEIÓZĂ *s. f.* lampă mică de noapte cu abajur. [pron. *ve-io-*. / < fr. *veilleuse*]

VELÁMEN *s. n. (bot.)* țesut gros și spongios al rizodermei la plantele epifite (orhidee, araceе). [< germ. *Velamen*, cf. lat. *velamentum* — văl]

VELÁR, -Ă *adj. consoană* ~*ă (și s. f.)* = care se produce prin apropierea bazei limbii de vălul palatului ; gutural. [< fr. *vélaire*]

VELÁR *s. m.* muncitor sau marinar specializat în confecționarea și repararea velelor și a tenzilor navei. ● marinar care execută manevra navelor sau a ambarcațiilor cu vele. [cf. it. *velaio*, fr. *voilier*]

VELÁRIUM *s. n.* pînză mare care acoperea teatrele sau arena circului la romani. [pron. *-ri-um*. / < lat. *velarium*]

VELASTRÁI *s. n. (mar.)* velă triunghiulară pe straiuri speciale întinse între arbori. [< *velă* + *strai*, după it. *vela de straglio*, sp. *vela de estay*]

VELATÚRĂ *s. f. (mar.)* totalitatea pînzelor unei corăbii. [< it. *velatura*]

VÉLĂ *s. f.* pînză de corabie ; *(p. ext.)* ambarcație cu pînze. ● *(la pl.)* sport sau agrement practicat pe ambarcații cu pînze. [< it. *vela*]

VELEITÁR, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care are veleități. [pron. *-le-i-*. / < fr. *velléitaire*]

VELEITÁTE *s. f.* pretenție, dorință, ambiție (nejustificată). [pron. *-le-i-*. / cf. fr. *velléité*, lat. sc. *velleitas* < *velle* — a voi]

VELIÉR *s. n.* corabie, navă cu pînze. [pron. *-li-er*. / < it. *veliero*]

VELÍN, -Ă *adj. hîrtie* ~*ă* = hîrtie lucioasă, de bună calitate. [< fr. *vélin* < *veau* — viței, din pielea căruia se prepara pergamentul de scris]

VELÍST, -Ă *s. m. f.* sportiv care conduce o ambarcație cu pînze. [< *velă* + *-ist*]

VELÍT *s. m. (la romani)* soldat din infanteria ușoară care stătea în fruntea legiunilor sau între cohorte și centurii. ● soldat din armatele napoleoneene cu însărcinări de infanterie ușoară. [cf. fr. *vélite*, it. *velite*, lat. *veles*]

VELOBÓL *s. n.* joc cu mingea, care se practică pe bicicletе de construcție specială, golurile marcîndu-se cu roata bicicletei. [cf. engl. *veloball*, fr. *vélobol*]

VELÓCE *adj. invar.* sprinten, ușor ; iute. // *adv. (muz. ; ca indicație de execuție)* repede, iute. [cf. lat. *velox*, fr. *véloce*, it. *veloce*]

VELOCIPÉD *s. n.* vehicul cu două roți, la care roata motoare, așezată în față, era mult mai mare decît oealaltă. [pl. *-duri*, *-de*. / < fr. *vélocipède*, cf. lat. *velox* — rapid, *pes* — picior]

VELOCIPEDÍST, -Ă *s. m. f. (rar)* ciclist. [< fr. *velocipédiste*]

VELOCITÁTE *s. f. (rar)* repeziciune, iuțeală ; rapiditate. [< lat. *velocitas*, cf. fr. *vélocité*, it. *velocità*]

VELODRÓM *s. n.* pistă amenajată pentru curse de biciclete sau de motociclete. [pl. *-omuri*, *-oame*. / < fr. *vélodrome*]

VELOGRAFÍE *s. f. (poligr.)* procedeu de tipar înalt prin care se obțin tipare de artă asemănătoare cu cele obținute prin fotogra-

vură ; autogravură. [gen. *-iei.* / cf. fr. *velographie*]

VELOGRAVÚRĂ *s.f.* reproducere obținută prin velografie. [cf. fr. *velogravure*]

VELOMÉTRU *s.n.* anemometru pentru măsurarea directă a vitezei curentului de aer. [et. incertă]

VÉLUM *s.n.* **1.** pînză mare care acoperă un circ, o barcă. v. v e l a r i u m. **2.** *(zool.)* formație sau structură membranoasă, asemănătoare unui văl, prezentă la meduze, unele larve etc., în apropierea cavității bucale. [< lat. *velum*]

VELÚR *s.n.* **1.** catifea. ● țesătură de lînă cu aspect de catifea. **2.** piele groasă catifelată, din care se confecționează fețe de pantofi, poșete etc. [< fr. *velours*, cf. lat. *villosus* — acoperit cu păr]

VELURÁT, -Ă *adj. (despre piei)* scămoșat pe o parte ; cu aspect de velur. // *s.n. mașină de ~* = mașină cu ajutorul căreia se dă pielii un aspect catifelat, de velur. [< *velur* + *-at*]

VELUTÍNĂ *s.f.* țesătură fină de lînă sau de bumbac, avînd înfățișarea plușului. [< fr. *veloutine*]

VEN- v. v e n ă.

VENÁL, -Ă *adj.* **1.** *(liv.)* care se vinde. **2.** care este lipsit de scrupule și se pretează la mituire. [cf. fr. *vénal*, lat. *venalis*]

VENALITÁTE *s.f.* caracterul a ceea ce este venal, coruptibil. ● *(la pl.)* fapte de om venal. [cf. fr. *vénalité*, lat. *venalitas*]

VÉNĂ *s.f.* **1.** vas prin care sîngele se întoarce spre inimă ; vînă. **2.** *(fig. ; liv.)* noroc ; conjunctură favorabilă (la un joc de noroc) ; putere, forță spirituală. // (în forma *ven-, veni-, veno-*) element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) sistemul venos", „vînă", „venos". [< fr. *veine*, lat., it. *vena*]

VENDEMIÁR *s.n.* prima lună a calendarului republican francez (22 septembrie — 21 octombrie). [pron. *-mi-ar.* / < fr. *vendémiaire*]

VENDÉTĂ *s.f.* războinare sîngeroasă împotriva unui adversar, practicată odinioară în Corsica, antrenînd familii întregi ; *(p. ext.)* ură, sete de răzbunare. [< it., fr. *vendetta*]

VENECTAZÍE *s.f.* *(med.)* dilatație a unei vene. [< germ. *Venektasie*, cf. lat. *vena* — venă, gr. *ektasis* — dilatație]

VENENI- element prim de compunere savantă cu semnificația „veninos". [var. *veneno-.* / < fr. *vénéni-*, it. *veneni-*, cf. lat. *venenum* — otravă]

VENENIFÉR, -Ă *adj.* care poartă otravă. [< fr. *vénénifère*]

VENENO- v. v e n e n i-.

VENER- v. v e n e r o-.

VENERÁ *vb. I. tr.* a arăta venerație față de cineva. [< fr. *vénérer*, it. *venerare*, cf. lat. *venerari*]

VENERÁBIL, -Ă *adj.* demn de considerație, de respect, de venerație. [cf. fr. *vénérable*, lat. *venerabilis*]

VENERÁRE *s.f.* faptul de a venera ; venerație. [< *venera*]

VENERÁȚIE *s.f.* **1.** respect pios pentru ceea ce este considerat sacru. **2.** respect profund pentru o anumită persoană. [gen. *-iei.* var. *venerațiune* s. f. / cf. fr. *vénération*, lat. *veneratio*]

VENERAȚIÚNE *s.f.* v. v e n e r a ț i e.

VENEREOLOGÍE *s.f.* v. v e n e r o l o g i e.

VENERI- v. v e n e r o-.

VENERIÁN, -Ă *adj.* veneric. [pron. *-ri-an.* pl. *-ieni, -iene.* / < fr. *vénérien*]

VENÉRIC, -Ă *adj. (despre boli)* care atacă organele sexuale ; răspîndit prin contact sexual ; venerian. [cf. germ. *venerisch* < *Venus*, zeița frumuseții și a iubirii la romani]

VENERO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) boli venerice" „veneric". [var. *veneri-, veneri-.* / < fr. *vénéro-*, it. *venero-*, cf. lat. *venerius* — al Venerei]

VENEROLÓG, -Ă *s.m.f.* medic specialist în venerologie. [< fr. *vénérologue*]

VENEROLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la venerologie. [cf. fr. *vénérologique*]

VENEROLOGÍE *s.f.* ramură a medicinii care studiază bolile venerice. [gen. *-iei.* var. *venerologie* s. f. < fr. *vénérologie*]

VENESÉCȚIE *s.f.* deschidere a unei vene prin incizie ; flebotomie. [gen. *-iei.* var. *venesecțiune* s. f. / < engl. *venesection*, cf. lat. *vena* — venă, *sectio* — deschidere]

VENESECȚIÚNE *s.f.* v. v e n e s e c ț i e.

VENI- v. v e n ă.

VENIÁL, -Ă *adj. (liv. ; despre păcate, greșeli)* ușor, care se poate ierta ; scuzabil ; fără gravitate. [cf. it. *veniale*, fr. *véniel*, lat. *venialis* < *venia* — indulgență]

VÉNIE *s.f.* *(liv.)* **1.** indulgență, iertare ; bunăvoință ; pronie. **2.** suplicare. [gen. *-iei.* / < lat., it. *venia*]

VENIMOZITÁTE *s.f.* *(rar)* **1.** însușirea de a fi veninos. **2.** *(fig.)* răutate. [cf. fr. *venimosité*]

VENO- v. v e n ă.

VENÓS, -OÁSĂ *adj.* **1.** referitor la vene. **2.** *(bot. ; despre unele organe)* foarte fin reticulat. [cf. fr. *veineux*, lat. *venosus*]

VENOSCLERÓZĂ *s.f.* *(med.)* scleroză a venelor. [cf. it. *venosclerosi* < lat. *vena* — venă, gr. *sklerosis* — întărire]

VENOZITÁTE *s.f.* modul de distribuție a venelor în corp sau într-un organ. [< fr. *veinosité*]

VENTÍL *s.n.* **1.** supapă. **2.** diodă redresoare. [pl. *-le, -luri.* / < germ. *Ventil*]

VENTILÁ *vb. I. tr.* **1.** a face ventilație. **2.** *(fig.)* a pune în circulație, a lansa (o idee, o știre etc.). [< fr. *ventiler*, cf. lat. *ventilare*]

VENTILÁRE *s.f.* acțiunea de a ventila și rezultatul ei ; ventilație. [< *ventila*]

VENTILATÓR *s.n.* aparat, dispozitiv folosit pentru primenirea aerului în încăperi, pentru aerajul minelor etc. [cf. fr. *ventilateur*]

VENTILATORÍST *s.m.* fabricant, specialist în ventilatoare. [*ventilator* + *-ist*]

VENTILÁȚIE *s.f.* împrospătare a aerului dintr-un spațiu închis ; ventilare, aerație. ○ *~ pulmonară* = circulația aerului prin căile respiratorii și plămîni. ● sistem, instalație care împrospătează aerul dintr-o încăpere etc. [gen. *-iei.* var. *ventilațiune* s. f / cf. fr. *ventilation*, lat. *ventilatio*]

VENTILAȚIÚNE *s.f.* v. v e n t i l a ț i e.

VENTRÁL, -Ă *adj.* din regiunea pîntecelui ; referitor la aceasta regiune. [< fr. *ventral*, cf. lat. *ventralis* < *venter* — pîntece]

VENTRÍCUL *s.n.* *(anat.)* **1.** fiecare dintre cele două cavități inferioare ale inimii sau cavitățile creierului. **2.** cavitate internă de forma unui stomac : gaster. [pl. *-le,* (s.m.) *-li.* / < fr. *ventricule*, cf. lat. *ventriculus* < *venter* — pîntece]

VENTRICULÁR, -Ă *adj.* referitor la ventricul, al ventriculelor. [cf. fr. *ventriculaire*]

VENTRICULÍTĂ *s. f.* 1. meningită localizată la ventriculii centrali. 2. inflamație a stomacului la păsări. [< fr. *ventriculite*]

VENTRICULOGRAFÍE *s. f.* explorare radiologică a ventriculilor cerebrali după introducerea de aer sau după puncția acestora. [gen. *-iei.* / < fr. *ventriculographie*, cf. lat. *ventriculus* — ventricul, gr. *graphein* — a scrie]

VENTRICULOGRÁMĂ *s. f.* 1 *(med.)* parte a unei electrocardiograme privind activitatea ventriculului. 2. imagine obținută prin ventriculografie. [< fr. *ventriculogramme*, cf. lat. *ventriculus* — ventricul, gr. *gramma* — scriere]

VENTRICULOSTOMÍE *s. f. (med.)* deschidere chirurgicală a unui ventricul (cerebral). [gen. *-iei.* / < fr. *ventriculostomie*, cf. lat. *ventriculus* — ventricul, gr. *stoma* — deschidere]

VENTRICULOTOMÍE *s. f. (med.)* 1. deschidere chirurgicală a unui ventricul cerebral. 2. deschidere chirurgicală a unui ventricul al inimii pentru a repara o malformație congenitală sau dobîndită. [gen. *-iei.* / < fr. *ventriculotomie*, cf. lat. *ventriculus* — ventricul, gr. *tome* — tăiere]

VENTRILÓC, *-Ă s. m. f.* cel care poate vorbi fără a mișca buzele și gura, dînd impresia că vorbește din abdomen. [var. *ventrilog, -ă* s. m. f. / < fr. *ventriloque*, cf. lat. *ventriloquus* < *venter* — abdomen, *loquor* — a vorbi]

VENTRILÓG, *-Ă s. m. f.* v. ventriloc.

VENTROFIXÁȚIE *s. f. (med.)* fixare chirurgicală a uterului la nivelul peretelui abdominal. [gen. *-iei.* / < fr. *ventrofixation*]

VENTROSCOPÍE *s. f. (med.)* examen endoscopic al cavității abdominale ; peritoneoscopie. [gen. *-iei.* / < fr. *ventroscopie*]

VÉNTRU *s. n.* 1. *(rar)* pîntece. 2. *(fiz.)* punct al unui sistem de unde staționare, în care o anumită mărime (presiunea, viteza etc.) are valoare maximă. [< fr., it. *ventre*, lat. *venter*]

VENTÚRI *s. n. tub* ~ = instrument pentru determinarea vitezei de curgere și a debitului unui curent de fluid într-o conductă. [< fr. *venturi*]

VENTURIMÉTRU *s. n.* aparat care măsoară debitul unui curent de fluid într-o conductă avînd la bază principiul tubului venturi. [cf. it. *venturimetro* < G. B. *Venturi*, fizician și inginer italian, constructorul aparatului]

VENTÚZĂ *s. f.* 1. organ al anumitor animale care le permite să se fixeze pe diferite corpuri ca să sugă. 2. pahărel special de sticlă care se aplică pe piele după ce s-a rarefiat aerul din el prin căldură pentru a provoca o mică congestie locală cu efect curativ. 3. aparat în formă de clopot cu care se scoate aerul care împiedică circulația apei într-o conductă. 4. *(poligr. ; la pl.)* mici piese montate pe o bară, care prin depresiune absorb coala de hîrtie, iar prin presiune o depun la semnele mașinii de imprimat. [< fr. *ventouse*]

VENÚLĂ *s. f.* 1. venă mică. 2. nervură subțire din structura frunzelor. [< lat. *venula*, cf. fr. *veinule*]

VENÚST, *-Ă adj. (liv.)* grațios, plin de farmec, fermecător. [< lat. *venustus*]

VENUSTÁTE *s. f.* frumusețe, farmec ; grație, eleganță. [cf. lat. *venustas*, fr. *vénusté* < *Venus*, zeița frumuseții la romani]

VER- v. vero-.

VERACITÁTE *s. f. (liv.)* caracterul a ceea ce este adevărat, conform cu realitatea. [cf. fr. *véracité*, lat. *veracitas*]

VERÁNDĂ *s. f.* balcon, galerie exterioară (la parterul sau la etajul unei case). ● balcon închis cu geamuri. [< fr. *véranda*, cf. it., port. *varanda* < cuv. englez din India]

VERÁNT *s. n.* lupă specială pentru examinarea fotografiilor. [< fr. *verant*]

VERASCÓP *s. n.* aparat fotografic stereoscopic cu plăci care se schimbă automat. [nume comercial]

VERATRÍNĂ *s. f.* alcaloid toxic extras din rizomul de elebor. [< fr. *vératrine*]

VERB *s. n.* 1. parte de vorbire flexibilă care exprimă o acțiune sau o stare. 2. *(poet.; la sg.)* cuvînt, mijloc de exprimare ; limbaj. [pl. *-be.* / < lat. *verbum*, cf. fr. *verbe*]

VERBÁL, *-Ă adj.* care se transmite prin viu grai, din gură în gură. ○ *notă ~ă* = notă diplomatică nesemnată, echivalentă cu o declarație orală. [cf. lat. *verbalis*, fr. *verbal*]

VERBALÍSM *s. m.* metodă de învățămînt care constă în a învăța mai mult cuvinte decît a forma raționamentul elevilor. ● tendință de a da mai multă importanță cuvintelor decît ideilor ; abuz de cuvinte în detrimentul ideilor. [< fr. *verbalisme*]

VERBALITÁTE *s. f. (liv.)* caracter verbal. [cf. it. *verbalità*]

VERBALIZÁ *vb. I. tr.* a da un caracter gramatical verbal ; a avea caracter verbal. [cf. it. *verbalizzare*]

VERBALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a verbaliza și rezultatul ei. [< *verbaliza*]

VERBENACÉE *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate, avînd ca tip verbina ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e.* sg. invar. / < fr. *verbénacées*]

VERBÉNĂ *s. f.* v. verbină.

VERBERÁȚIE *s. f.* vibrație a aerului, care produce sunetul. [gen. *-iei.* / < fr. *verbération*]

VERBIÁJ *s. n. (franțuzism)* abundență de cuvinte inutile ; vorbărie, flecăreală, sporovăială. [pron. *-bi-aj.* / < fr. *verbiage*]

VERBIGERÁȚIE *s. f. (med.)* simptom în unele boli mintale, constînd din repetarea continuă a aceleiași propoziții. [< fr. *verbigération*, cf. lat. *verbigerare* — a sporovăi]

VERBI GRATIA *loc. s. (liv.)* de exemplu. [< lat. *verbi gratia*]

VERBÍNĂ *s. f.* plantă erbacee cu frunze dințate, ascuțite la vîrf și cu flori roșii, albe, purpurii sau liliachii, plăcut mirositoare ; vervenă. [var. *verbenă* s. f. / < lat., it. *verbena*, cf. fr. *verveine*]

VERBÓS, *-OÁSĂ adj. (liv.)* vorbăreț, guraliv, limbut. [cf. fr. *verbeux*, it. *verboso*, lat. *verbosus*]

VERBOZITÁTE *s. f. (liv.)* limbuție, vorbă multă ; sporovăială. [cf. fr. *verbosité*, lat. *verbositas*]

VERDÍCT *s. n.* 1. răspuns dat de juriu în legătură cu culpabilitatea unui inculpat. 2. judecată care are loc în urma unui concurs. 3. hotărîre, judecată (definitivă). [pl. *-te, -turi.* / < fr., engl. *verdict*, cf. lat. *vere* — adevărat, *dictum* — spus]

VERDÚRĂ *s. f.* termen folosit pentru a denumi o tapițerie care reprezintă un peisaj cu multă vegetație. [< fr. *verdure*]

VERFENIÁN *s. n. (geol.)* primul etaj al triasicului alpin. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-ni-an.* / < germ. *Werfenian*]

VÉRGĂ *s. f. (mar.)* bară așezată perpendicular pe catarg pentru susținerea pînzelor. [pl. *-gi, -ge.* / < it. *verga*, cf. fr. *vergue*]

VERGÉNȚĂ *s. f. (fiz.)* mărime egală cu inversul distanței focale a unui sistem optic central. [< fr. *vergence*]

VERGETÚRĂ *s. f. (med. ; mai ales la pl.)* dungă provenind din întinderea excesivă a pielii în timpul sarcinii sau în unele boli. [< fr. *vergeture*, cf. lat. *virga* — vargă]

VERGÍN, -Ă *adj.* v. v i r g i n.

VERGINÁL, -Ă *adj.* v i r g i n a l.

VERI- v. v e r o-.

VERÍDIC, -Ă *adj.* conform cu adevărul, cu reprezentarea și cu viziunea comună a realității ; adevărat ; real. [cf. lat. *veridicus*, fr. *véridique*]

VERIDICITÁTE *s. f.* caracterul a ceea ce este veridic ; veracitate. [cf. fr. *véridicité*]

VERÍF *s. n. în ~ =* pieziș, în diagonală față de firele unei țesături. [< engl. *verify*]

VERIFICÁ *vb. I. tr.* **1.** a supune la un control pentru a constata dacă se îndeplinesc anumite condiții. **2.** a cerceta pe cineva pentru a vedea în ce măsură corespunde misiunii care i se dă. [p. i. *verific*, 3, 6 *-că*. / < lat. *verificare* < *verus* — adevărat, *facere* — a face, cf. fr. *vérifier*]

VERIFICÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi verificat. [cf. it. *verificabile*]

VERIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a verifica și rezultatul ei ; control, probă. [< *verifica*]

VERIFICATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care verifică ceva (din punct de vedere contabil). [cf. fr. *vérificateur*, it. *verificatore*]

VERIGHÉTĂ *s. f.* inel de metal (prețios) purtat pe deget ca simbol al legăturii dintre logodnici sau soți. [< it. *verghetta*, după *verigă*]

VERÍSM *s. n.* curent artistic și literar apărut în Italia în sec. XIX, tributar influenței naturalismului francez, care își propune să prezinte realitatea așa cum este, fără a exclude aspectele vulgare și hidoase. [cf. it. *verismo*, fr. *vérisme*]

VERÍST, -Ă *adj.* referitor la verism, propriu verismului. // *s. m. f.* adept al verismului. [cf. it. *verista*, fr. *vériste*]

VERITÁBIL, -Ă *adj.* adevărat, real ; autentic. [cf. fr. *véritable*, it. *veritabile*]

VERITÁTE *s. f. (liv.)* adevăr, realitate. [cf. fr. *vérité*, lat. *veritas*]

VERMI- element prim de compunere savantă cu semnificația de „vierme", „referitor la viermi". [< fr., it. *vermi-*, cf. lat. *vermis*]

VERMIÁL, -Ă *adj. (rar)* referitor la viermii de mătase. [pron. *-mi-al*. / et. *incertă*]

VERMICÍD, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care omoară viermii paraziți. [< fr. *vermicide*, cf. lat. *vermis* — vierme, *caedere* — a ucide]

VERMÍCUL *s. n. (arhit.)* linie ornamentală sinuoasă în formă de vierme, folosită în special în Renaștere. [cf. fr. *vermiculure*]

VERMICULÁR, -Ă *adj.* vermiform. [cf. fr. *vermiculaire*]

VERMICULÁT, -Ă *adj. (arte)* ornat cu vermicule. [cf. fr. *vermiculé*]

VERMICULÁȚIE *s. f. (geol.)* microrelief cu aspect de șănțulețe sinuoase, vermiforme, create prin acțiunea apei sau a vântului asupra unor roci. [gen. *-iei*. / < fr. *vermiculation*]

VERMIFÓRM, -Ă *adj.* care este în formă de vierme ; vermicular. [< fr. *vermiforme*, cf. lat. *vermis* — vierme, *forma* — formă]

VERMIFÚG, -Ă *adj., s. n.* (substanță, medicament) care distruge viermii intestinali ; antihelmintic. [< fr. *vermifuge*, cf. lat. *vermis* — vierme, *fugare* — a alunga]

VERMILLÓN *s. n.* sulfură roșie de mercur pulverizată, folosită în pictura de ulei drept culoare roșu-intens. [pron. *-mi-on*. / < fr. *vermillon*]

VERMINÁȚIE *s. f. (med.)* reproducere a viermilor în intestin. ● nume generic pentru viermii intestinali. [gen. *-iei*. / < fr. *vermination*]

VERMÍNĂ *s. f.* **1.** *(liv. ; col.)* insecte parazite (păduchi, purici). **2.** *(fig.)* indivizi suspecți. [< fr. *vermine*, cf. lat. *vermis* — vierme]

VERMINÓZĂ *s. f.* boală la copii, cauzată de intoxicația organismului cu produsele de dezagregare a paraziților intestinali ; helmintiază. [cf. fr. *vermineuse* < lat. *vermis* — vierme]

VÉRMIS *s. n.* regiune mediană a cerebelului, situată între cele două emisfere ale acestuia. [< lat., fr. *vermis*]

VERMORÉL *s. n.* aparat portativ pentru stropit cu soluții speciale pomii, via de vie etc. [pl. *-le*, *-luri*. / nume comercial]

VERMOUTH *s. n.* v. v e r m u t.

VERMÚT *s. n.* băutură alcoolică preparată din vin în care s-au pus la macerat plante aromatice. ● sticlă, pahar care conține o astfel de băutură. [acc. și *vérmut*, scris și *vermouth*. / cf. fr. *vermouth*, it. *vermut* < germ. *Wermut*, numele plantei compozite *Artemisia absinthium*]

VERMUTIZÁ *vb. I. tr.* a prepara vinul pentru a deveni vermut. [cf. fr. *vermouthiser*]

VERMUTIZÁRE *s. f.* acțiunea de a vermutiza și rezultatul ei. [< *vermutiza*]

VERNACULÁR, -Ă *adj. (liv.)* care este propriu unei țări. [< fr. *vernaculaire*, cf. lat. *vernaculus* — indigen]

VERNÁL, -Ă *adj. (liv.)* de primăvară, care ține de primăvară, primăvăratic. ○ *(astr.) punct ~ =* punct de intersecție al eclipticii cu ecuatorul ceresc, care coincide cu echinocțiul de primăvară. [< fr. *vernal*, lat. *vernalis*]

VERNALIZÁ *vb. I. tr.* a iaroviza. [< fr. *vernaliser*]

VERNALIZÁRE *s. f.* iarovizare. [< *vernaliza*]

VERNIÉR *s. n.* dispozitiv al unor instrumente de măsură care permite citirea unor fracțiuni din scara principală ; nonius. [pron. *-ni-er*. / < fr. *vernier*]

VERNÍL *adj. invar.* de culoare verde-pal. [< fr. *vernil*]

VERNÍS *s. n.* **1.** soluție colorată obținută din rășinoase, care se aplică pe obiecte pentru a le da lustru ; strat protector sau ornamental. **2.** smalț, email. **3.** *(arte)* tehnică în gravură, constînd în a da gravurilor un aspect asemănător cu cel al desenului în creion. **4.** *(fig.)* ceea ce dă o culoare sau un aspect favorabil cuiva sau la ceva. [< fr. *vernis*]

VERNISÁ[1] *vb. I. tr.* a acoperi un tablou cu vernis. [< fr. *vernisser*]

VERNISÁ[2] *vb. I. tr.* a face un vernisaj, a deschide, a inaugura (o expoziție). [< *vernisaj*]

VERNISÁGIU *s. n.* v. v e r n i s a j.

VERNISÁRE *s. f.* acțiunea de a vernisa[2] ; vernisare. **2.** deschidere a unei expoziții de pictură sau *(p. ext.)* de artă. [var. *vernisagiu* s. n. / < fr. *vernissage*]

VERNISÁRE *s. f.* acțiunea de a vernisa[2] ; vernisaj. [< *vernisa*]

VÉRNIX CASEÓSA *s. n. (med.)* strat de grăsime care acoperă pielea nou-născutului. [< fr. *vernix caseosa*]

VERO- element prim de compunere savantă cu semnificația „adevăr", „adevărat", „veridic". [var. *ver-, veri-.* / < it. *vero-*, cf. lat. *verus*]

VERONÁL *s. n. (farm.)* pulbere cristalină, albă, cu gust amărui, folosită ca hipnotic și sedativ. [< germ. *Veronal*, fr. *véronal*]

VERONÍCĂ[1] *s. f.* plantă erbacee care crește prin pajiști și păduri, întrebuințată în medicină ca antiscorbutic, diuretic etc.; *(pop.)* iarba-șarpelui. [< fr. *véronique*]

VERONÍCĂ[2] *s. f. (bis.)* imagine a lui Cristos imprimată pe o batistă. ● batistă pe care este imprimat chipul lui Cristos. [< it. *veronica*, cf. *Veronica*, numele femeii care, potrivit legendei biblice, a șters fața lui Cristos în timpul calvarului]

VERONÍCĂ[3] *s. f. (în tauromahie)* figură în cursul căreia toreadorul face să treacă taurul pe lîngă el. [< fr. *véronique*, cf. sp. *veronica*, denumire dată capei toreadorului, care poartă imaginea lui Cristos]

VERÓS, -OÁSĂ *adj.* care se ocupă cu afaceri necinstite; necinstit, suspect; stricat. [cf. fr. *véreux*]

VEROSÍMIL, -Ă *adj.* care pare adevărat, real; cu aparență de realitate; plauzibil, probabil, posibil. [< it. *verosimile*, cf. lat. *verisimilis*]

VEROSIMILITÁTE *s. f.* faptul, însușirea de a fi verosimil; verosimilitudine. [< it. *verosimilità*]

VEROSIMILITÚDINE *s. f. (liv.)* verosimilitate. [lat. *verisimilitudo*]

VERS *s. n.* 1. cuvînt sau grup de cuvinte așezate potrivit anumitor reguli de măsură și de cadență și formînd un rînd dintr-o poezie. 2. poezie; stih. [< lat. *versus*, cf. it. *verso*, fr. *vers*]

VERSÁNT *s. n.* 1. coasta unui deal sau a unui munte. 2. suprafață înclinată a unui acoperiș cu două fețe. [pl. *-nte*, (s. m.) *-nți*. / < fr. *versant*]

VERSÁT, -Ă *adj.* cu experiență, experimentat, dibaci, priceput. [cf. fr. *versé*]

VERSATÍL, -Ă *adj. (liv.; despre oameni)* nestatornic, schimbător; lipsit de fermitate. [< fr. *versatile*, cf. lat. *versatilis*]

VERSATILITÁTE *s. f.* nestatornicie; lipsă de fermitate. [cf. fr. *versatilité*]

VERSÉT *s. n.* mic paragraf al cărților (religioase) care cuprinde cîteva rînduri și are un înțeles complet. [pl. *-te*, *-turi*. / < fr. *verset*, it. *versetto*]

VERSIFICÁ *vb. I. intr.* a face versuri. ● *tr.* a transpune în versuri un text. [pr. i. *versific*, 3,6 *-că*. / < lat. *versificare*, cf. fr. *versifier*]

VERSIFICĂRE *s. f.* acțiunea de a versifica și rezultatul ei. [< *versifica*]

VERSIFICATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care face versuri; poet (minor). [< fr. *versificateur*, cf. lat. *versificator*]

VERSIFICÁȚIE *s. f.* arta de a scrie versuri. ● *(p. ext.)* poezie. [gen. *-ției*, var. *versificațiune* s. f. / cf. fr. *versification*]

VERSIFICAȚIÚNE *s. f.* v. versificație.

VERSIÚNE *s. f.* 1. traducere a unei opere, a unui text dintr-o limbă într-alta. 2. variantă a unui text, a unei traduceri. 3. variantă sub care se relatează o întîmplare, un fapt. 4. schimbare a poziției fătului în cavitatea uterină. [pron. *-și-u-*. / cf. fr. *version*, lat. *versio* < *vertere* — a întoarce]

VERSLIBRÍSM *s. n. (liv.)* folosire a versului liber modern. [< fr. *vers-librisme*]

VERSLIBRÍST, -Ă *s. m. f. (liv.)* poet care scrie versuri libere moderne. // *adj.* compus din versuri libere moderne. [< fr. *vers-libriste*]

VÉRSO *s. n.* (op. recto) fața a doua a unei foi (scrise sau tipărite); contrapagină, dosul paginii. [< fr. *verso*, cf. lat. *folio verso*]

VERSÓR *s. m. (mat.)* vector al cărui modul este egal cu 1; vector unitar. [< fr. *verseur*]

VERTEBR- v. vertebră.

VERTEBRÁL, -Ă *adj.* format din vertebre; referitor la vertebre. [< fr. *vertébral*]

VERTEBRÁT, -Ă *adj.* care are coloană vertebrală și schelet osos intern. // *s. n. pl. (zool.)* încrengătură cuprinzînd animale cu schelet osos, a cărui parte principală o constituie coloana vertebrală; *(la sg.)* animal din această încrengătură. [cf. fr. *vertébré(s)*]

VERTÉBRĂ *s. f.* fiecare dintre oasele în formă de inel care alcătuiesc coloana vertebrală, în canalul căreia se află măduva spinării. // (în forma *vertebr-*, *vertebro-*) element prim de compunere savantă cu semnificația „care are vertebre"; „(referitor la) șira spinării", „coloana vertebrală", „vertebrat". [< fr. *vertèbre*, cf. it., lat. *vertebra* < *vertere* — a întoarce]

VERTEBRO- v. vertebră.

VERTEBROTERAPÍE *s. f.* metodă de tratament al unor afecțiuni vertebrale prin elongații de coloană. [gen. *-iei*. / < fr. *vertébrothérapie*, cf. lat. *vertebra* — vetebră, gr. *therapeia* — tratament]

VÉRTEX *s. n.* 1. creștetul capului (la animalele vertebrate). ● punctul cel mai proeminent al unei formații anatomice. 2. punct în care ortodroma atinge cea mai mare latitudine. 3. punctul cel mai vestic atins de un ciclon în emisfera noastră, de la care acesta își schimbă direcția. [< fr., lat. *vertex*]

VERTICÁL, -Ă *adj., s. f.* (linie) care este perpendicular(ă) pe un plan orizontal în direcția unui fir ținut întins cu ajutorul unei greutăți atîrnate la capăt. ◊ *~a locului* = direcție determinată de poziția firului cu plumb aflat în stare de echilibru într-un punct dat. // *s. n.* cerc mare al sferei cerești care trece prin zenit și nadir. [< fr. *vertical*, cf. lat. *vertex* — vîrf]

VERTICALITÁTE *s. f.* starea a tot ce este vertical. [cf. fr. *verticalité*]

VERTICÍL *s. n.* 1. mod de așezare a frunzelor, a ramurilor sau a florilor în jurul unui singur punct al tulpinii. 2. cerc de tentacule, peri sau organe dispuse radiar față de un ax. [< fr. *verticille*, cf. lat. *verticillus*]

VERTICILÁT, -Ă *adj. (bot.)* așezat în formă de verticil. [cf. fr. *verticillé*]

VERTICILIÓZĂ *s. f.* boală infecțioasă a plantelor, provocată de unele ciuperci, al căror miceliu se dezvoltă mai ales în organele conducătoare, împiedecînd circulația sevei. [pron. *-li-o-*. / < fr. *verticilliose*]

VERTICÓ *s. n.* dulap ornamental mai ales pentru saloanele înalte. [< germ. *Vertiko*, cf. *Vertikow*, timplar berlinez]

VERTIGINÓS, -OÁSĂ *adj.* foarte rapid, care se petrece cu mare iuțeală. [< lat. *vertiginosus*, cf. fr. *vertigineux*]

VERTIGOFOBÍE *s. f. (med.)* fobie de vertij, de amețeală. [gen. *-iei*. / < fr. *vertigophobie*, cf. lat. *vertigo* — amețeală, gr. *phobos* — frică]

VERTÍJ *s. n.* *(med.)* senzație de lipsă de echilibru în spațiu, amețeală (care survine mai ales la vederea abisurilor). [< fr. *vertige*, cf. lat. *vertigo*]

VERÚCĂ *s. f.* excrescență papilară, provocată de un virus ; aluniță, neg. [< it., lat. *verruca*]

VERUCÓS, -OÁSĂ *adj.* plin de negi. ● *(bot.)* acoperit cu protuberanțe mici, sferice, în forma unor negi. [cf. lat. *verrucosus*, fr. *verruqueux*]

VERUCOZITÁTE *s. f.* excrescență pe piele sau pe suprafața plantelor de aspect verucos. [cf. fr. *verrucosité*]

VERVĂ *s. f.* însuflețire, bună dispoziție ; afflux verbal, bogăție de idei care rezultă din această însuflețire. ○ *a fi în ~* = a fi însuflețit, avîntat, volubil. [< fr. *verve*]

VERVÉNĂ *s. f.* *(bot.)* verbină. [< fr. *verveine*, lat. *verbena*]

VERZÁL, -Ă *adj.* *(despre caractere tipografice ; și s. f.)* majusculă, capitală (2). [< germ. *Versal(buchstabe)*]

VESÉLĂ *s. f.* totalitatea vaselor folosite la masă ; văsărie. [< fr. *vaisselle*]

VESPASIÁNĂ *s. f.* *(liv.)* closet public. [pron. *-si-a-*. / < fr. *vespasienne*, cf. *Vespasian*, împărat roman]

VESPERÁL, -Ă *adj.* *(liv.)* de seară, al serii. [< fr. *vespéral*, lat. *vesperalis* < *vesper* — seară]

VEST *s. n.* apus. [< germ. *West*]

VESTÁLĂ *s. f.* **1.** *(ant.)* preoteasă a zeiței Vesta, care întreținea focul sacru în templul acesteia. **2.** *(fig.)* femeie castă. [< lat. *vestalis*, cf. fr. *vestale*]

VESTÁLII *s. f. pl.* serbări în cinstea zeiței Vesta, celebrate la romani la 15 iunie. [< fr. *vestalies*, cf. lat. *vestalia*]

VÉSTĂ *s. f.* obiect de îmbrăcăminte fără mîneci, care acoperă pieptul și spatele pînă la talie și este purtat (de bărbați) sub haină. [< fr. *veste*, it. *vesta*]

VESTIÁR *s. n.* **1.** garderobă. **2.** încăpere la intrarea într-o casă, unde se află cuierele pentru haine. [pron. *-ti-ar*, pl. *-re*, *-ruri*. / cf. fr. *vestiaire*]

VESTIBÚL *s. n.* **1.** *(ant.)* curtea din fața casei, unde erau primiți vizitatorii care nu erau introduși în casă. **2.** încăpere prin care se trece pentru a intra într-un edificiu, într-o casă ; hol, antreu. **3.** *(anat.)* spațiu sau cavitate la intrarea într-un canal sau într-o altă cavitate. ● prima cavitate a urechii interne. [pl. *-luri*, *-le*. / < fr. *vestibule*, cf. lat. *vestibulum*]

VESTIBULÁR, -Ă *adj.* *(anat.)* al vestibulului urechii. [cf. fr. *vestibulaire*]

VÉSTIC, -Ă *adj.* de apus, occidental, apusean. [cf. germ. *westlich*]

VESTÍGIU *s. n.* urmă, cămășiță a ceva dispărut demult. [pron. *-giu*. / cf. fr. *vestige*, lat. *vestigium*]

VESTIMÉNT *s. n.* *(latinism ; mai ales la pl.)* îmbrăcăminte, veșmînt. [cf. it. *vestimento*, lat. *vestimentum*]

VESTIMENTÁR, -Ă *adj.* referitor la veșminte. [cf. fr. *vestimentaire*, lat. *vestimentarius*]

VESTIMENTĂȚIE *s. f.* îmbrăcăminte. [cf. it. *vestimenta*]

VESTÓN *s. n.* haină (de uniformă), sacou. [< fr. *veston*]

VETERÁN *s. m.* **1.** *(ant.)* soldat roman liberat din armată, după un anumit număr de campanii, împroprietărit și declarat cetățean roman (în cazul cînd nu era mai dinainte). **2.** soldat aflat de multă vreme în armată, care a luat parte la mai multe campanii. **3.** *(fig. ; și f.)* persoană care a îmbătrînit într-o funcție sau într-o instituție. [< fr. *vétéran*, lat. *veteranus* < *vetus* — bătrîn]

VETERINÁR, -Ă *adj.* referitor la bolile animalelor. ○ *medic ~* *(și s. m.)* = medic pentru animale. // *s. m.* tehnician, agent specialist în medicina pentru animale. [< fr. *vétérinaire*, cf. lat. *veterinarius*]

VETIVÉR *s. m.* plantă din familia gramineelor cultivată în unele regiuni tropicale pentru rădăcinile ei, din care se extrage un ulei folosit în industria parfumurilor. [< fr. *vétiver*]

VÉTO *s. n.* **1.** *(ant.)* drept pe care îl aveau tribunii plebei în Roma antică de a se opune hotărîrilor senatului, folosind formula *veto*. **2.** drept excepțional pe care îl are cineva de a se opune unei hotărîri folosind această formulă. [< lat. *veto* — mă opun]

VETURÍN *s. m.* *(liv.)* conducător al unei trăsuri ; birjar. [< it. *vetturino*]

VETUST, -Ă *adj.* *(liv.)* vechi, învechit, care nu mai este actual ; uzat. [cf. fr. *vétuste*, lat. *vetustus*]

VETUSTÁTE *s. f.* *(liv.)* vechime, bătrînețe ; stare de deteriorare, produsă de trecerea timpului. [cf. fr. *vétusté*, lat. *vetustas*]

VEXÁ *vb. I. tr.* a contraria ; a ofensa, a jigni. [< fr. *vexer*, cf. lat. *vexare*]

VEXÁNT, -Ă *adj.* *(rar)* vexatoriu. [< fr. *vexant*]

VEXÁRE *s. f.* acțiunea de a vexa. [< *vexa*]

VEXATÓRIU, -IE *adj.* *(liv.)* contrariant ; ofensator, jignitor ; vexant. [pron. *-ri-u*. / cf. fr. *vexatoire*]

VEXÁȚIE *s. f.* v. vexațiune.

VEXAȚIÚNE *s. f.* *(liv.)* vorbă, faptă care vexează. [pron. *-ți-u-*. var. *vexație* s. f. / cf. fr. *vexation*, lat. *vexatio*]

VEXÍL[1] *s. n.* **1.** însemnele, steagul unei cohorte în armata romană. **2.** trupă orînduită într-un anumit corp. **3.** steag al unei nave, pavilion. // (și în forma *vexili-*) element prim de compunere savantă cu semnificația „steag", „stindard". [< lat. *vexillum*, cf. fr. *vexille*]

VEXÍL[2] *s. n.* petală superioară a florilor leguminoaselor, care formează steguleț. v. stindard (3). [< fr. *vexille*]

VEXILÁR *s. m.* *(ant.)* **1.** purtător al unui vexil[1] (1). **2.** soldat roman care făcea parte dintr-o unitate cu vexil propriu. [cf. lat. *vexillarius*, fr. *vexillaire*]

VEXILÁȚIE *s. f.* *(ant.)* unitate de cavalerie în legiunea romană care lupta sub același steag. [gen. *-iei*. var. *vexilațiune* s. f. / cf. fr. *vexillation*, it. *vessillazione*, lat. *vexillatio*]

VEXILAȚIÚNE *s. f.* v. vexilație.

VEXILI- v. vexil[1].

VEXILIFÉR, -Ă *adj. s. m.* **1.** *(ant.)* (legionar roman) care purta vexilul, steagul unei unități. **2.** *(fig.)* purtător, inițiator al unor idei, teorii. [cf. lat. t. *vexillifer*, it. *vessilifero*]

VEXILÓGIC, -Ă *adj.* referitor la vexilologie. [cf. fr. *vexilogique*]

VEXILOGÍE *s. f.* disciplină istorică avînd ca obiect de studiu steagurile din diferite epoci și țări. [gen. *-iei*. / < fr. *vexilogie*, cf. lat. *vexillum* — vexil, gr. *logos* — studiu]

VEZICÁL, -Ă *adj.* referitor la vezică, al vezicii. [< fr. *vésical*, cf. lat. *vesicalis*]

VEZICÁNT, -Ă *adj., s. n.* (substanță) care provoacă băsici pe piele. [< fr. *vésicant*]

VEZICÁT, -Ă *adj.* cu băşici, băşicar. [cf. *vezică*]
VEZICATÓR *s. n.* medicament extern care provoacă vezicule pe piele. [< fr. *vésicatoire*]
VEZICÁŢIE *s. f.* *(med.)* formare de băşici pe piele, ca urmare a acţiunii unui vezicant. [gen. *-iei*. var. *vezicaţiune* s. f. / < fr. *vésication*]
VEZICAŢIÚNE *s. f.* v. vezicaţie.
VEZÍCĂ *s. f.* 1. *(anat.)* organ cavitar în care se acumulează (temporar) un lichid ; băşică. 2. *(biol.)* ~ *inotătoare* = organ plin cu gaze, caracteristic peştilor osoşi, care determină ridicarea şi coborîrea peştelui în apă. [< lat. *vesica*, cf. fr. *vessie*]
VEZICULÁR, -Ă *adj.* în formă de veziculă. ● care constituie o veziculă, care prezintă vezicule ; veziculos. [cf. fr. *vésiculaire*]
VEZÍCULĂ *s. f.* *(med.)* 1. vezică mică. 2. nume dat unor băşicuţe pline cu lichid care se ivesc pe piele şi pe mucoase în diferite boli. ○ ~ *biliară* v. biliar. [< fr. *vésicule*, cf. lat. *vesicula*]
VEZICULECTOMÍE *s. f.* *(med.)* extirpare chirurgicală a unei vezicule. [gen. *-iei*. / < fr. *vésiculectomie*]
VEZICULÍTĂ *s. f.* *(med.)* inflamaţie a veziculelor seminale. [< fr. *vésiculite*]
VEZICULOGRAFÍE *s. f.* explorare radiologică a unei vezicule cu ajutorul unei substanţe de contrast. [gen. *-iei*. / < fr. *vésiculographie*]
VEZICULÓS, -OÁSĂ *adj.* cu vezicule. [cf. fr. *vésiculeux*, lat. *vesiculosus*]
VEZICULOTOMÍE *s. f.* *(med.)* incizie a veziculelor seminale. [gen. *-iei*. / < fr. *vésiculotomie*]
VEZIGÓN *s. n.* tumoare care se formează la articulaţia genunchiului sau a jaretului unui cal. [pl. *-oane*. / < fr. *vessigon*]
VEZUVIÁN *s. n.* silicat natural de aluminiu, calciu, fier şi magneziu. [pron. *-vi-an*. / < germ. *Vesuvian*, cf. *Vezuviu*, vulcan în Italia]
VÎA *prep.* pe drumul, în direcţia. // *s. f.* *(tehn. ; în forma vie)* drum, rută. [< lat., fr., it. *via*]
VIÁBIL, -Ă *adj.* capabil să trăiască, să dăinuiască, să vieţuiască. [pron. *vi-a-*. / cf. fr. *viable*]
VIABILITÁTE *s. f.* faptul de a fi viabil ; calitatea de a fi viabil. ● calitatea, îmbrăcămintei unei şosele de a corespunde condiţiilor cerute de traficul pentru care a fost proiectată. [pron. *vi-a-*. / cf. fr. *viabilité*]
VIADÚCT *s. n.* construcţie din piatră sau din beton armat care susţine o cale ferată, o şosea etc. şi care traversează o vale la mare înălţime. [pron. *vi-a-*, pl. *-te*, *-turi*. / < fr. *viaduc*, germ. *Viadukt* < lat. *via* — cale, *ducere* — a duce]
VIAGÉR, -Ă *adj.* care durează tot timpul vieţii. [pron. *vi-a-*. var. *viajer*, *-ă* adj. / < fr. *viager* < v. fr. *viage* — cursul vieţii]
VIAJÉR, -Ă *adj.* v. viager.
VÍBICE *s. f. pl.* *(med.)* hemoragii liniare ale pielii ; hematoame superficiale, vînătăi. [< fr., lat. *vibices*]
VIBRÁ *vb. I. intr.* 1. a executa vibraţii, a intra în vibraţie. 2. *(fig.)* a se entuziasma : a fi emoţionat de ceva. [< fr. *vibrer*, it., lat. *vibrare*]
VIBRAFÓN *s. n.* instrument muzical de percuţie, care produce sunete prin lovirea unor lame metalice de lungimi diferite, avînd dedesubt instalate tuburi de rezonanţă, închise sau deschise prin nişte monişti acţionate electric, care sporesc amplitudinea sonorităţii. [< fr. *vibraphone*]
VIBRAFONÍST, -Ă *s. m. f.* cîntăreţ la vibrafon. [cf. fr. *vibraphoniste*]
VIBRÁNDO *adv.* *(muz. ; ca indicaţie de execuţie)* vibrînd. [< it. *vibrando*]
VIBRÁNT, -Ă *adj.* 1. care vibrează, care produce sunete. ○ *(fon.)* *consoană ~ă (şi s. f.)* = consoană produsă prin atingerea uşoară a vîrfului limbii de alveolele incisivilor superiori, formînd succesiv mai multe ocluziuni alveolare foarte slabe şi foarte scurte. 2. *(fig.)* emoţionant, patetic, impresionant. [cf. fr. *vibrant*]
VIBRÁNŢĂ *s. f.* *(fiz.)* calitatea a ceea ce este vibrant. [< fr. *vibrance*]
VIBRÁRE *s. f.* 1. acţiunea de a vibra. 2. *(constr.)* procedeu de îndesare a unor materiale de construcţie granulare prin lovituri uşoare şi foarte dese cu ajutorul unui vibrator. [< *vibra*]
VIBRATÍL, -Ă *adj.* care poate vibra. [< fr. *vibratile*]
VIBRÁTO *adv.* *(muz. ; ca indicaţie de execuţie)* cu vibraţii. // *s. n.* 1. calitate specială a vocii dată de vibraţiile sistemului muscular al aparatului vocal. 2. efect obţinut la un instrument cu coarde prin mişcări de oscilaţie a arcuşului. [< it. *vibrato*]
VIBRATÓR *s. n.* 1. maşină construită pentru vibrarea materialelor de construcţie. 2. *(fiz.)* aparat care transformă curentul continuu în curent alternativ. ● oscilator. // *adj.* care vibrează ; vibrant ; vibratoriu. [pl. *-oare*, (s. m.) *-ori*. / cf. fr. *vibrateur*]
VIBRATÓRIU, -IE *adj.* vibrator. [cf. fr. *vibratoire*, lat. *vibratorius*]
VIBRÁŢIE *s. f.* 1. *(fiz.)* mişcare periodică a unui corp faţă de o poziţie de echilibru ; oscilaţie. ● sunet prelung care ia naştere la lovirea puternică a unui metal. 2. vibrare. ● *(fig.)* emoţie puternică. [gen. *-iei*. var. *vibraţiune* s. f. / cf. fr. *vibration*, lat. *vibratio*]
VIBRAŢIÚNE *s. f.* v. vibraţie.
VIBRIÓN *s. m.* *(med.)* gen de bacterii (adesea patogene) în formă de bastonaşe curbe, care trăiesc de obicei în medii lichide. [pron. *-bri-on*. / < fr. *vibrion*]
VIBRIÓZĂ *s. f.* boală infecţioasă la taurine şi ovine cauzată de vibrioni, care provoacă avorturi şi sterilitate. [pron. *-bri-o-*. / < fr. *vibriose*]
VIBRÍZĂ *s. f.* părul din nările omului. ● *(la unele mamifere)* mustăţi. [cf. fr. *vibrisse*, lat. *vibrissa*]
VIBRO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „(referitor la) vibraţie". [< fr. *vibro-*]
VIBROGRÁF *s. n.* *(fiz.)* vibrometru înregistrator. [< fr. *vibrographe*]
VIBROMÉTRU *s. n.* *(fiz.)* instrument pentru măsurarea deplasărilor liniare în cursul unei vibraţii. [< fr. *vibromètre*]
VIBROSCÓP *s. n.* *(fiz.)* instrument pentru măsurarea amplitudinii, frecvenţei şi a fazei vibraţiilor. [< fr. *vibroscope*]
VIBROTERAPÍE *s. f.* seismoterapie. [gen. *-iei*. / < fr. *vibrothérapie*, cf. lat. *vibrare* — a vibra, gr. *therapeia* — tratament]
VICÁR *s. m.* 1. *(ist.)* cel care ţinea locul cuiva căruia îi urma imediat în rang. ● funcţionar din organizarea mai tîrzie a Imperiului roman, care administra o dioceză imperială. 2. locţiitor al unui mitropolit, al unui episcop sau al unui alt demnitar bisericesc. [< fr. *vicaire*, it. *vicario* < lat. *vicarius* — locţiitor]

VICARIÁNT, -Ă *adj. (biol. ; despre specii sau varietăți)* care se substituie reciproc ; care au mai multe arii de răspîndire. ● *(despre un organ anatomic)* capabil de a compensa insuficiența unui alt organ. [pron. *-ri--ant.* / < fr. *vicariant*, cf. lat. *vicarius* — înlocuitor]

VICARIÁT *s. n.* funcția, demnitatea de vicar și durata ei ; regiunea asupra căreia se exercită această autoritate. ● reședința vicarului. [pron. *-ri-at.* pl. *-te, -turi.* / cf. fr. *vicariat*, it. *vicariato*]

VICE- element prim de compunere savantă însemnînd „adjunct", „subordonat imediat", care servește la formarea unor substantive — nume de grade, de funcții, de titluri sau de persoane care le poartă. [< fr., it., *vice-*, cf. lat. *vice* — ca și]

VICEAMIRÁL *s. m.* ofițer superior de marină, cu grad imediat inferior amiralului. [pron. *-ce-a-.* / cf. fr. *vice-amiral*]

VICEAMIRALITÁTE *s. f.* funcția de viceamiral. [pron. *-ce-a-.* / după fr. *vice-amirauté*]

VICECAMPIÓN, -OÁNĂ *s. m. f.* cel care se clasează pe locul al doilea într-un campionat. [pron. *-pi-on.* / < *vice-* + *campion*]

VICECANCELÁR *s. m.* locțiitor al unui cancelar, pe care îl reprezintă în lipsă. [după fr. *vice-chancelier*]

VICECÓNSUL *s. m.* demnitar care-l înlocuiește pe consul cînd acesta lipsește ; cel care îndeplinește funcțiile consulare în orașele unde nu există consulat. [cf. fr. *vice-consul*]

VICECONSULÁT *s. n.* funcția de viceconsul. [< fr. *vice-consulat*]

VICEGUVERNATÓR *s. m.* locțitor de guvernator. [după engl. *vice-guvernor*]

VICELEGÁT *s. m.* ajutor al unui legat papal. [< fr. *vice-légat*]

VICEPREȘEDÍNTE *s. m.* locțiitor de președinte, cel care ține oficial locul președintelui cînd acesta lipsește. [după fr. *vice-président*]

VICEPREȘEDINȚÍE *s. f.* funcția, calitatea de vicepreședinte. [după fr. *vice-présidence*]

VICERÉGE *s. m.* înalt demnitar care guvernează o provincie în numele și în locul regelui ; locțiitor al regelui într-o provincie îndepărtată. [după fr. *vice-roi*]

VICEVÉRSA *adv.* inversînd rolurile, situațiile ; reciproc, invers. [< lat., fr. *vice versa*]

VICIÁ *vb. I. tr.* 1. a strica aerul, a-l face impropriu pentru respirație. ● *(fig.)* a corupe, a deprava. 2. *(jur.)* a face ca un act să fie defectuos, nevalabil, nul. [pron. *-ci-a*, p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*, part. *-iat.* / < fr. *vicier*, cf. lat. *vitiare*]

VICIÁBIL, -Ă *adj.* care se poate vicia. [pron. *-ci-a-.* / < fr. *viciable*]

VICIÁT *adj.* 1. *(despre aer)* încărcat cu mirosuri grele ; stricat, infectat. ● *(fig.)* depravat, corupt. 2. *(jur. ; despre acte, dispoziții etc.)* vicios. [pron. *-ci-at.* / < *vicia*]

VICIÉRE *s. f.* acțiunea de a vicia și rezultatul ei ; stricare, alterare. [pron. *-ci-e-.* / < *vicia*]

VICINÁL, -Ă *adj. (despre drumuri)* care leagă două localități, două sate vecine. [cf. fr. *vicinal*, lat. *vicinalis*]

VICINALITÁTE *s. f. (rar)* calitatea unui drum vicinal. [cf. fr. *vicinalité*]

VICIÓS, -OÁSĂ *adj.* 1. defectuos. O *(log.)* *cerc* ~ = eroare de logică constînd în a demonstra o teză cu ajutorul ei însăși, care trebuie să fie ea însăși demonstrată. ● *(fig.)* stricat, depravat, corupt. 2. *(jur. ; despre acte, dispoziții etc.)* care are vicii de formă sau de fond ; greșit, defectuos. [pron. *-ci-os.* / cf. fr. *vicieux*, it. *vizioso*, lat. *vitiosus*]

VICISITÚDINE *s. f.* succesiune de imprejurări grele ; *(p. ext.)* necaz, nenorocire ; suferință. [cf. fr. *vicissitude*, lat. *vicissitudo* < *vicis* — tur, alternativă]

VÍCIU *s. n.* 1. cusur, defect ; lipsă. O ~ *de conformație* = dispoziție anormală a unor părți sau organe ale corpului ; diformitate fizică. *(jur.)* ~ *de formă* = greșeală în redactarea unui act, care face actul anulabil. 2. deprindere de a face fapte rele ; obicei urît, patimă rea. [pron. *-ciu.* / < fr. *vice*, it. *vizio*, lat. *vitium*]

VICÓNTE *s. m. (în unele țări din Apus)* titlu de noblețe ereditar, intermediar între baron și conte ; persoană care are acest titlu. [< fr. *vicomte*]

VICONTÉSĂ *s. f.* soție sau fiică a unui viconte. [cf. fr. *vicomtesse*]

VÍCTIMĂ *s. f.* 1. *(ant.)* animal sau om care era jertfit unei divinități. 2. cel care suferă de o nenorocire, are o durere, o suferință etc. ● cel care suferă urmările unui accident, ale unei catastrofe. [cf. lat. *victima*, fr. *victime*]

VICTÓRIE *s. f.* 1. biruință, izbîndă (într-un război, într-o luptă etc.) 2. succes obținut împotriva unui rival. 3. biruință a unei idei, a unui principiu etc. ● rezultat deosebit obținut într-un domeniu de activitate. [gen. *-ei.* / < lat. *victoria*]

VICTORIÓS, -OÁSĂ *adj.* care a obținut o victorie ; învingător, biruitor. [pron. *-ri-os.* / < lat. *victoriosus*, cf. fr. *victorieux*]

VID, -Ă *adj. (fiz. ; despre un spațiu)* care nu conține materie ponderală. ● gol, deșert. // *s. n.* spațiu lipsit de materie ponderală (aproape gol). ● vacuum. [< fr. *vide*, cf. lat. *viduus* — gol]

VIDÁ *vb. I. tr. (rar)* a goli ; a face vid. [< fr. *vider*]

VIDÁM *s. m. (ist.)* nobil laic comandant al trupelor unui episcop. ● nobil care deținea o feudă într-un domeniu episcopal. [< fr. *vidame*]

VIDÁNJ *s. n.* vidanjare. [< fr. *vidange*]

VIDANJÁ *vb. I. tr.* a goli, a curăța haznalele. [< fr. *vidanger*]

VIDANJÁRE *s. f.* acțiunea de a vidanja și rezultatul ei ; curățirea latrinelor ; vidanj. [< *vidanja*]

VIDANJÓR *s. m.* lucrător care curăță haznalele [< fr. *vidangeur*]

VIDÁRE *s. f.* acțiunea de a vida și rezultatul ei ; golire. [< *vida*]

VÍDEO *adj. invar.* în legătură cu sistemele de transmitere și de înregistrare a imaginii. [pron. *-de-o.* / < fr., it. *video*, cf. lat. *video* < *videre* — a vedea]

VIDEO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) imagine", „care se poate vedea" ; „care reproduce, redă imaginea sau o înregistrează". [pron. *-de-o-.* / < fr., it. *video-*, cf. lat. *video*]

VIDEOCANÁL *s. n.* canal de televiziune sau de altă instalație video. [< germ. *Videokanal*]

VIDEOCAPTÓR *s. n. tub* ~ = tub electronic de televiziune pentru traducerea imaginilor în semnale electromagnetice ; cameră de televiziune ; vidicon. [< *video-* + *captor*]

VIDEOFÓN *s. n.* videotelefon. [< fr. *vidéophone*]

VIDEOFRECVÉNȚĂ *s.f.* fiecare dintre frecvențele cuprinse în spectrul semnalului de imagine al unui canal de televiziune ; frecvența semnalului video în televiziune. [pron. *-de-o-.* / cf. fr. *vidéofréquence*, germ. *Videofrequenz*]

VIDEOGRAFÍE *s.f.* 1. fotografie obținută prin mijloace video. 2. producție de film cu ajutorul metodelor de înregistrare electronică a imaginilor și al tehnicilor electronice post-producție (montaj, trucaj, sonorizare). [< fr. *vidéographie*]

VIDEOTELEFÓN *s.n.* telefon prevăzut cu un dispozitiv care transmite și imagini ; videofon. [< germ. *Videotelephon(anlage)*]

VIDEOTELEFONÍE *s.f.* telefonie care transmite și imagini video. [după fr. *visiotéléphonie*]

VIDICÓN *s.n.* tub de reluare televizivă ; videocaptor. [< engl., it. *vidicon*]

VIDUITÁTE *s.f.* (*jur.*) văduvie. O *termen de* ~ = timpul cît o femeie văduvă nu poate contracta o nouă căsătorie. [pron. *-du-i-.* / cf. fr. *viduité*, lat. *viduitas*]

VIE *s.f.* v. v i a.

VIÉLĂ *s.f.* instrument muzical cu coarde folosit de trubadurii din sec. XII-XIII, la care se cînta învîrtindu-se dintr-o manivelă. [pron. *vi-e-.* / < fr., it. *vielle*]

VIENÁJ *s.n.* (*jur.*) drept plătit pentru siguranța drumurilor în vechiul drept francez. [pron. *vi-e-.* / < fr. *viénage*]

VIENTRÁJ *s.n.* (*jur.*) drept seniorial asupra băuturilor. [pron. *vi-en-.* / < fr. *vientrage*]

VIGÍE *s.f.* stîncă în formă de coloană ascuțită, al cărei vîrf nu iese la suprafața mării. [< fr. *vigie*]

VIGÍL, -Ă *adj.* (*liv.*) care veghează ; atent, deștept, treaz. // *s.m.* (*ant.*) membru al gărzii instituite în vechea Romă de Augustus pentru siguranța cetății în timpul nopții și paza contra incendiilor. [cf. lat. *vigil*, it. *vigile*]

VIGILÉNT, -Ă *adj.* care procedează cu multă atenție, cu grijă și cu perspicacitate ; care manifestă vigilență. [cf. fr. *vigilant*, lat. *vigilans*]

VIGILÉNȚĂ *s.f.* 1. atenție încordată și susținută ; atitudine de deosebită băgare de seamă. 2. calitate politică care constă în a veghea în mod revoluționar, a recunoaște cu pricepere dușmanul de clasă sub orice formă s-ar ascunde și a-l face inofensiv. [cf. fr. *vigilance*, lat. *vigilantia*]

VIGILITÁTE *s.f.* stare de veghe, de activitate a sistemului nervos central ; trezie. [< *vigil* + *-itate*]

VIGNETÁRE *s.f.* (*fot.*) repartizare inegală a luminii pe suprafața negativului. [cf. germ. *Vignettierung*]

VIGNÉTĂ *s.f.* v. v i n i e t ă.

VIGOÁRE *s.f.* forță fizică ; energie. O *(despre legi) în* ~ = valabil într-un anumit timp. [gen. *-oări.* / < fr. *vigueur*, lat. *vigor*]

VIGÓNIE *s.f.* 1. specie de rumegătoare asemănătoare capreii, originară din America de Sud. ● lîna acestui animal. 2. fir textil obținut din fibre scurte de bumbac sau din deșeuri de bumbac. [gen. *-iei.* / < fr. *vigogne*, cf. sp. *vicuña*]

VIGORÓSO *adv.* (*muz. ; ca indicație de execuție*) cu vigoare, cu putere ; voios. [< it. *vigoroso*]

VIGURÓS, -OÁSĂ *adj.* plin de vigoare, puternic. [cf. fr. *vigoureux*]

VIGUROZITÁTE *s.f.* (*liv.*) însușirea de a fi viguros ; vigoare. [< *viguros* + *-itate*]

VIITORÍST, -Ă *adj.* (*liv.*) referitor la viitor. // *s.m.f.* viitorolog. [< *viitor* + *-ist*, după fr. *futuriste*]

VIITORÓLOG, -Ă *s.m.f.* specialist în viitorologie ; viitorist ; futurolog. [< *viitorologie*]

VIITOROLOGÍE *s.f.* futurologie. [< *viitor* + *-logie*, după fr. *futurologie*]

VÍKING *s.n.* (*ist.*) nume dat războinicilor, navigatorilor și negustorilor scandinavi din evul mediu. [< fr. *viking*]

VIL, -Ă *adj.* (*liv.*) ordinar ; josnic, abject. [< fr. *vil*, lat. *vilis*]

VILAFRANCHIÁN *s.n.* (*geol.*) etaj de la sfîrșitul pliocenului de facies continental. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-chi-an.* / < fr. *villafranchien*, cf. *Villafranca*, localitate în Italia]

VILANÉLĂ *s.f.* 1. scurtă poezie pastorală. 2. cîntec sau dans țărănesc napolitan din sec. XVI—XVII, plin de voie bună, de vitalitate. [cf. fr. *villanelle*, it. *villanella*]

VÍLĂ *s.f.* 1. reședință rurală în Imperiul roman sau în evul mediu. 2. casă elegantă înconjurată de grădină. [< fr. *villa*, it., lat. *villa*]

VILBROCHÉN *s.n.* (*tehn.*) ax cotit care primește mișcarea rectilinie a pistoanelor unui motor și o transformă în mișcare de rotație ; arbore cotit. [pl. *-nuri*, *-ne.* / < fr. *vilebrequin*]

VILEGIATÚRĂ *s.f.* interval de timp, vacanță petrecută la țară sau într-o stațiune balneoclimatică. [pron. *-gi-a-.* var. *viligiatură* s.f. / cf. fr. *villégiature*, it. *villeggiatura*]

VILEGIATURÍST, -Ă *s.m.f.* persoană care se află în vilegiatură. [pron. *-gi-a-.* var. *viligiaturist -ă* s.m.f. / < *vilegiatură* + *-ist*]

VILIGIATÚRĂ *s.f.* v. v i l e g i a t u r ă.

VILIGIATURÍST, -Ă *s.m.f.* v. v i l e g i a t u r i s t.

VILÓS, -OÁSĂ *adj.* (*bot.*) acoperit cu peri mai lungi și moi, de consistența lînii ; păros. O (*anat.*) *membrană* ~*oasă* = membrană acoperită cu vilozități. [cf. fr. *villeux*, lat. *villosus*]

VILOZITÁTE *s.f.* suprafață păroasă ; perii care acoperă o astfel de suprafață. ● excrescență, încrețitură mărunță pe suprafața anumitor organe sau părți ale corpului. [cf. fr. *villosité*, lat. *villositas*]

VINÁSĂ *s.f.* lichid obținut ca reziduu după fermentarea și distilarea melasei de sfeclă. [< fr. *vinasse*]

VINCI *s.n.* 1. cric. 2. troliu folosit pe bordul unei nave pentru ridicarea greutăților și pentru manevrarea ancorei. [< it. *vinci*, engl. *winch*]

VINCIÉR *s.m.* muncitor portuar sau marinar specializat în mînuirea vinciului. [< *vinci* + *-ier*, după engl. *winchman*]

VÎNCLU *s.n.* 1. echer pentru trasat unghiuri ; colțar. 2. bară metalică profilată în formă de L, cu aripi egale sau neegale ; cornieră. [< germ. *Winkel*]

VINDIÁC *s.m.* haină scurtă specială confecționată pentru a apăra de vînt ; hanorac. [pl. *-curi.* / < germ. *Windjacke*]

VINDICATÍV, -Ă *adj.* înclinat, pornit către răzbunare ; răzbunător. [< fr. *vindicatif*, cf. lat. *vindicare* — a răzbuna]

VINDÍCTĂ *s.f.* (*liv.*) urmărire, răzbunare a unei crime. [< fr. *vindicte*, lat. *vindicta*]

VINDOBONIÁN *s.n.* (*geol.*) miocenul mediu, cuprinzînd etajele helvețian și tortonian. // *adj.* care aparține acestei epoci.

[pron. *-ni-an*, pl. *-ieni*, *-iene*. / < fr. *vindobonien*, cf. *Vindobona*, numele latinesc al oraşului Viena]

VINDRÓVER *s. n.* secerătoare pentru recoltarea cerealelor în două faze (tăierea plantelor şi aşezarea lor în brazdă, apoi ridicarea acestora şi treieratul). [< engl. *vindrover*]

VINEGRÉTĂ *s. f.* 1. trăsurică cu două roţi, acoperită, care era trasă de un om. 2. *(şi adj.)* vinograd. [< fr. *vinaigrette*]

VINGALÁC *s. n. (poligr.)* instrument de metal în care zeţarul aşază literele culese pentru textul de imprimat; culegar. [< germ. *Winkelhaken*]

VINÍCOL, -Ă *adj.* referitor la vii şi la producţia vinului. [< fr. *vinicole*, cf. lat. *vinum* — vin, *colere* — a cultiva]

VINICULTÚRĂ *s. f. (rar)* viticultură. [< fr. *viniculture*]

VINIÉTĂ *s. f.* 1. gravură mică, desen, ornament care se pune la începutul sau la sfîrşitul unei cărţi sau al unui capitol; clişeu folosit în tipografiile pentru ornamentaţie. 2. *(filat.)* adaos ataşat unei mărci poştale, fără valoare nominală, emisă cu ocazia unui eveniment deosebit. [pron. *-nie-tă*, scris şi *vignetă*. / < fr. *vignette*]

VINIETÍST *s. m. f.* desenator sau gravor de ornamente tipografice, de viniete. [pron. *-nie-*. / < fr. *vignettiste*]

VINIFÉR, -Ă *adj.* care produce vin; vinicol. ● *(despre terenuri)* pe care se cultivă viţa de vie. [< fr. *vinifère*, cf. lat. *vinum* — vin, *ferre* — a purta]

VINIFICÁ *vb. I. tr.* a supune mustul de struguri procesului de transformare în vin; a face operaţiile necesare obţinerii vinului din struguri. [p. i. *vinifică*, 3,6 *-că*. / < *vinificaţie*]

VINIFICÁRE *s. f.* acţiunea de a vinifica şi rezultatul ei; *(p. ext.)* ansamblul operaţiilor de obţinere, ameliorare şi conservare a vinurilor; vinificaţie. [< *vinifica*]

VINIFICATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care se ocupă cu vinificarea. [cf. fr. *vinificateur*]

VINIFICÁŢIE *s. f.* vinificare. [gen. *-iei*. / cf. fr. *vinification*]

VINÍL *s. m.* radical organic, nesaturat, obţinut prin îndepărtarea unui atom de hidrogen din molecula etilenei. [< germ. *Vinyl*, fr. *vinyle*]

VINILÍN *s. n.* masă plastică cu mare rezistenţă mecanică, avînd multiple întrebuinţări în industrie şi la fabricarea obiectelor de larg consum. [nume comercial]

VINIPLÁSTE *s. n. pl.* materiale plastice în compoziţia cărora intră polimeri conţinînd vinil. [după germ. *Vinylgruppe*]

VINOGRÁD *s. n.* sos rece preparat cu oţet, untdelemn, pătrunjel tocat, sare şi piper; vinegretă. (2). [< rus. *vinograd*]

VINOTÉCĂ *s. f.* colecţie de vinuri. [cf. fr. *vinothèque*]

VINT *s. n.* joc de cărţi înrudit cu vistul şi cu bridgeul. [< engl. *wint*]

VIÓL *s. n.* siluire a unei femei; violare. [pron. *vi-ol*. / < fr. *viol*]

VIOLÁ *vb. I. tr.* 1. a nu respecta, a călca o lege, o dispoziţie. 2. *(jur.)* a intra, a pătrunde (undeva) cu forţa; a forţa. ● a profana. 3. a silui, a necinsti (o fată, o femeie). [pron. *vi-o-*. / cf. fr. *violer*, lat. *violare*]

VIOLÁBIL, -Ă *adj.* care poate fi violat. [pron. *vi-o-*. / < fr. *violable*]

VIOLABILITÁTE *s. f.* însuşirea de a fi violabil. [pron. *vi-o-*. / cf. fr. *violabilité*]

VIOLACÉE *s. f. pl.* familie de plante dicotiledonate, dialipetale, erbacee, avînd ca tip micşunelele; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *vi-o-la-ce-e*, sg. invar. / < fr. *violacées*]

VIOLACÉU, -ÉE *adj.* care bate în violet, care are nuanţe de violet; vineţiu. // *s. n.* culoare care are aceste nuanţe. [pron. *vi-o-*. / cf. fr. *violacé*, lat. *violaceus*]

VIOLÁRE *s. f.* acţiunea de a viola şi rezultatul ei; forţare; încălcare, profanare; siluire, pîngărire. [pron. *vi-o-*. / < *viola*]

VIOLATÓR, -OÁRE *s. m. f.* 1. cel care violează, care calcă legea, un drept etc.; infractor; profanator. 2. cel care comite un viol. [pron. *vi-o-*. / < *viola* + *-tor*]

VIÓLĂ[1] *s. f.* instrument muzical cu coarde şi arcuş, ceva mai mare decît vioara şi avînd un timbru mai grav. [pron. *vi-o-*. / < fr. *viole*, it. *viola* < prov. *viola*]

VIÓLĂ[2] *s. f.* plantă erbacee cu tulpina ramificată de la bază şi cu flori mari de diferite culori, aşezate cîte una pe o codiţă; *(pop.)* viorea, toporaş. [pron. *vi-o-*. / < lat. *viola*]

VIOLÉNT, -Ă *adj.* 1. iute (din fire); impulsiv, nestăpînit. 2. intens, puternic; tare. 3. brutal, forţat. 4. *(despre culori, lumini etc.)* ţipător, viu. [pron. *vi-o-*. / cf. fr. *violent*, lat. *violentus*]

VIOLENTÁ *vb. I. tr.* a săvîrşi un act de violenţă; a constrînge, a sili, a forţa. [pron. *vi-o-*. / < fr. *violenter*]

VIOLENTÁRE *s. f.* acţiunea de a violenta şi rezultatul ei; silire, siluire, forţare. [pron. *vi-o-*. / < *violenta*]

VIOLÉNŢĂ *s. f.* 1. însuşirea a ceea ce este violent; tărie, intensitate; vehemenţă; acuitate. 2. nestăpînire de sine. 3. brutalitate; siluire fizică. 4. *(jur.)* orice constrîngere a liberei voinţe; încălcare a ordinii legale. [pron. *vi-o-*. pl. *-ţe*. / cf. fr *violence*, it. *violenza*, lat. *violentia*]

VIOLÉT, -Ă *adj.* de culoarea violetei, a micşunelei; vioriu, mov; liliachiu. // *s. n.* a şaptea culoare a spectrului solar. [pron. *vi-o-*. pl. *-eţi*, *-ete*. / < fr. *violet*]

VIOLÉTĂ *s. f. (bot.)* viorea, toporaş, micşunea; violă[2]. [pron. *vi-o-*. pl. *-te*. / < fr. *violette*]

VIOLÍNĂ *s. f. (muz.)* vioară. [pron. *vi-o-*. / < it. *violino*]

VIOLONCÉL *s. n.* instrument muzical cu coarde şi arcuş, de forma viorii, mult mai mare decît aceasta şi cu un timbru mai grav; cîntă la violoncel. [pron. *vi-o-*. / cf. fr. *violoncelle*, it. *violoncello*]

VIOLONCELÍST, -Ă *s. m. f.* muzicant care cîntă la violoncel. [pron. *vi-o-*. / cf. fr. *violoncelliste*, it. *violoncellista*]

VIOLONÍST, -Ă *s. m. f.* muzicant care cîntă la vioară; viorist. [pron. *vi-o-*. / cf. fr. *violoniste*]

VIOLONÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la vioară sau la cîntatul din vioară. [pron. *vi-o-*. / cf. it. *violonistico*]

VIOLONÍSTICĂ *s. f. (rar)* arta de a cînta la vioară. [pron. *vi-o-*. / cf. it. *violonistico*]

VIPERÍN, -Ă *adj. (liv.)* de viperă, referitor la viperă. [< fr. *vipérin*, cf. lat. *viperinus*]

VÍPLĂ *s. f.* aliaj inoxidabil de oţel amestecat cu nichel şi crom, folosit mai ales în dentistică. [scris şi *wiplă*. / < germ. *Wiepla (metall)*, nume comercial]

VIR *s. n. (mar.)* corecţie care se introduce în calculele tragerilor artileriei navale. [et. incertă]

VIRÁ *vb. I.* 1. *intr. (despre vehicule)* a coti, a-şi schimba direcţia. ● *(mar.)* a readuce la bord lanţul şi ancora navei ; a ridica o greutate. 2. *tr. (cont.)* a trece dintr-un cont (debitor) în alt cont (creditor) ; a face un viramént. 3. *tr. (despre culori)* a trece la altă culoare (sub acţiunea unui reactiv). ● a schimba culoarea unui pozitiv fotografic cu ajutorul unui reactiv. ● *(fig.)* a-şi schimba nuanţa. [< fr. *virer*, it. *virare*]

VIRÁGIU *s. n.* v. viraj.

VIRÁGO *s. f. (liv.)* femeie cu statură, fire şi maniere de bărbat. [< fr., lat. *virago*]

VIRÁJ *s. n.* 1. faptul de a vira ; colire, ocolire. ● porţiune de şosea în curbă, cu curbură foarte mică. ● evoluţie a unui avion pe o traiectorie curbilinie orizontală. 2. *(chim.)* schimbarea culorii unei substanţe ; schimbarea culorii unui pozitiv fotografic. [pl. *-je, -juri*. var. *virágiu s. n.* / < fr. *virage*]

VIRÁL, -Á *adj. (med.)* referitor la un virus, specific unui virus ; virotic. [< fr. *viral*]

VIRAMÉNT *s. n.* operaţie bancară prin care o sumă de bani se trece dintr-un cont într-altul fără ca suma să fie vărsată în numerar. O *cont de* ~ = cont deschis la o instituţie bancară prin care se fac şi se primesc plăţi fără folosirea numerarului. [pl. *-te, -turi*. / cf. it. *viramento*, fr. *virement*]

VIRÁRE *s. f.* acţiunea de a vira ; viraj. ● *(rar)* viramént. [< *vira*]

VIREMIE *s. f. (med.)* prezenţa unui virus în sînge. [gen. *-iei*. / < fr. *virémie*, cf. lat. *vīrus* — virus, gr. *haima* — sînge]

VIRESCÉNT, -Ă *adj. (despre un organ vegetal)* care are culoarea verde. [pron. *-sce-*. / cf. it. *virescente*, lat. *virescens*]

VIRESCÉNŢĂ *s. f.* metamorfoză a părţilor colorate ale florilor în frunze verzi. [pron. *-sce-*. / cf. it. *virescenza*; fr. *virescence*]

VÍRGA *s. f. (muz.)* semn din muzica gregoriană, derivat din accentul grav latin. [< it., lat. *virga*]

VÍRGA *s. n.* picături de apă care cad din nori sub forma unor fişii, evaporîndu-se pînă la pămînt. [< fr., lat. *virga*]

VIRGÁT, -Á *adj. (despre ramuri, tulpini)* lung şi subţire. [< lat. *virgatus*]

VIRGAŢIE *s. f. (geol.)* dispunere în formă de evantai a unor lanţuri muntoase. [< fr. *virgation*]

VIRGÍN, -Ă *adj.* 1. fecioresc ; cast, neprihănit, curat. ● *(s. f.)* fecioară. ● constelaţia Fecioarei. 2. *(fig. ; despre o regiune, un teren, o pădure etc.)* neumblat, nestrăbătut ; care nu a fost explorat, exploatat. [var. *vergin, -ă* adj. / < *virgină*, cf. lat. *virgo* — fecioară]

VIRGINÁL, -Á *adj.* 1. de fecioară, fecioresc, virgin. 2. *(fig.)* candid, pur, curat. [var. *verginál, -ă* adj. / < lat. *virginalis*, cf. fr. *virginal*]

VIRGINÁL *s. n.* vechi instrument muzical cu taste, asemănător spinetei, folosit mai ales în Anglia pe timpul reginei Elisabeta I. [cf. fr., it. *virginale*, engl. *virginal*]

VIRGINITÁTE *s. f.* 1. fecioriie, castitate. 2. *(fig.)* curăţenie morală, nevinovăţie. [cf. lat. *virginitas*, fr. *virginité*]

VIRGLORIÁN *s. n. (geol.)* anisian. [pron. *-ri-an*. pl. *-ieni, -iene*. / < fr. *virglorien*]

VÍRGULĂ *s. f.* 1. semn de punctuaţie care arată o pauză foarte scurtă în citire şi care separă diferitele părţi ale propoziţiei sau unele propoziţii în cadrul frazei. ● semn care arată cînd trebuie făcută respiraţia în timpul unei interpretări muzicale vocale. 2. *(mat.)* semn care separă partea întreagă a unui număr de partea sa fracţionară. [< fr. *virgule*, cf. lat. *virgula* — vărguţă]

VIRÍL, -Ă *adj.* de bărbat, bărbătesc ; *(p. ext.)* vigunos, plin de vitalitate. [cf. fr. *viril*, lat. *virilis* < *vir* — bărbat]

VIRILÍSM *s. n.* perturbare glandulară la femei, caracterizată prin apariţia caracterelor masculine. [< fr. *virilisme*]

VIRILITÁTE *s. f.* bărbăţie ; *(p. ext.)* energie, vigoare. [cf. fr. *virilité*, lat. *virilitas*]

VIRILIZÁ *vb. I. tr., refl.* a da sau a căpăta un caracter bărbătesc. [< fr. *viriliser*]

VIRILIZÁRE *s. f.* faptul de a (se) viriliza ; masculinizare. [< *viriliza*]

VIRÓLĂ *s. f.* 1. inel mic de metal care strînge mînerul de lemn al unui ouţit, al unei unelte etc. pentru a-l împiedica să crape. 2. *(tehn.)* dilindru format din foi de tablă nituite sau sudate, care intră în construcţia unei clădiri, a unui rezervor etc. [< fr. *virole*, cf. lat. *viriola* — mică brăţară]

VIROLOGÍE *s. f.* parte a microbiologiei care studiază virusurile ; virusologie. [< fr. *virologie*, cf. lat. *vīrus* — virus, gr. *logos* — ştiinţă]

VIRÓTIC, -Ă *adj. (med.)* viral ; care se datoreşte unui virus. [< *virus*]

VIRÓZĂ *s. f.* nume generic dat bolilor infecţioase provocate de virusuri. [< fr. *virose*]

VIRTUÁL, -Ă *adj.* 1. care există ca posibilitate, fără a se produce în fapt. 2. *(despre imaginea unui obiect)* obţinută prin intersectarea prelungirilor unor raze de lumină divergente. 3. *(despre noţiuni din mecanica cuantică)* care nu desemnează obiecte sau fenomene reale. [pron. *-tu-al-*. / cf. it. *vintuale*, fr. *vintuel* < lat. *virtus* — virtute]

VIRTUALITÁTE *s. f.* însuşirea a ceea ce este virtual ; posibilitate. [cf. fr. *virtualité*]

VIRTUALIZÁ *vb. I. tr.* a da un caracter virtual. [pron. *-tu-a-*. / < *virtual* + *-iza*]

VIRTUALIZÁRE *s. f.* acţiunea de a virtualiza. [pron. *-tu-a-*. / < *virtualiza*]

VIRTUÓS, -OÁSĂ *adj.* cu multe virtuţi ; cinstit, curat, cast. ● care are un talent excepţional, care posedă la perfecţie tehnica unei arte. [< lat. *virtuosus*, cf. it. *virtuoso*, fr. *ventueux*]

VIRTUÓZ *s. m.* muzician, cîntăreţ care stăpîneşte perfect tehnica unui instrument muzical, dînd dovadă de o aptitudine deosebită şi de talent. ● *(p. ext.)* cel care are talente deosebite într-o artă oarecare. [pron. *-tu-oz*. / < fr., it. *virtuose*, cf. it. *virtuoso* — abil]

VIRTUÓZIC, -Ă *adj. (rar)* de virtuoz. [< *virtuoz* + *-ic*]

VIRTUOZITÁTE *s. f.* însuşirea de a fi virtuos ; *(p. ext.)* măiestrie, abilitate, dexteritate. [cf. fr. *virtuosité*]

VIRTÚTE *s. f.* 1. calitate, forţă morală de a urmări consecvent un ideal etc. ; perfecţiune morală. ● castitate, curăţenie. ● înclinaţie specială către un anumit fel de îndeletniciri sau acţiuni frumoase. 2. *în ~a...* = pe baza, ca urmare a... [< lat. *virtus*, cf. fr. *vertu*, it. *virtù*]

VIRULÉNT, -Ă *adj.* care are putere toxică ; care este în stare să producă bolii ; *(despre boli)* cauzat de un virus. ● *(fig.)* distrugător, violent. [< fr. *virulent*, cf. lat. *virulentus*]

VIRULÉNŢĂ *s. f.* însuşirea de a fi virulent ; gradul de intensitate infecţioasă a unei boli. [cf. fr. *virulence*, lat. *virulentia*]

VIRULICÍD, -Ă *adj., s. n.* (substanţă) care poate distruge virusurile. [< fr. *virulicide*, cf. lat. *virus* — virus, *caedere* — a omori]

VÍRUS *s. n.* germen inframicrobian, agent patogen al multor boli infecțioase ; inframicrob. ● *(p. ext.)* toxina acestui microb. O ~ *filtrant* = agent patogen, ale cărui dimensiuni (sub 0,2 microni) îi permit să treacă prin filtrele de porțelan, provocînd bolii infecțioase la om, la animale și la plante. ● *(fig.)* agent de contagiune morală. [pl. *-usuri*, (s. m.) *-uși*. / < fr., lat. *virus*]

VIRUSOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în virusologie. [< fr. *virusologue*]

VIRUSOLOGÍE *s. f.* inframicrobiologie; virologie. [gen. *-iei*. / < fr. *virusologie*]

VIRUSTÁT, -Ă *adj., s. n.* (medicament) care împiedică înmulțirea unor virusuri. [< fr. *virustate*, cf. lat. *virus* — virus, gr. *statikos* — care oprește]

VISCERÁL, -Ă *adj.* referitor la viscere, al viscerelor. [cf. fr. *viscéral*]

VISCERALGÍE *s. f. (med.)* nume generic pentru durerile viscerelor. [gen. *-iei*. / < fr. *viscéralgie*, cf. lat. *viscera* — viscere, gr. *algos* — durere]

VÍSCERE *s. n. pl.* totalitatea organelor care se găsesc în cavitățile toracică și abdominală ale corpului ; măruntaie. // (în forma *viscero-*) element prim de compunere savantă care introduce în termeni referirea la „viscere". [cf. fr. *viscère*, lat. *viscera*]

VISCERO- v. viscere.

VISCEROCEPTÓR *s. m.* interoreceptor care semnalează impresiile provenite de la viscere. [< fr. *viscérocepteur*]

VISCEROGRÁF *s. n.* aparat în formă de sondă pentru înregistrarea activității unor viscere. [< fr. *viscérographe*, cf. lat. *viscera* — viscere, gr. *graphein* — a scrie]

VISCEROGRÁFIC, -Ă *adj.* referitor la viscerografie. [< fr. *viscérographique*]

VISCEROGRAFÍE *s. f. (med.)* înregistrare cu ajutorul viscerografului a contracțiilor diferitelor părți ale tubului digestiv (stomac, duoden etc.). [gen. *-iei*. / < fr. *viscérographie*]

VISCEROPTÓZĂ *s. f. (med.)* deplasare, cădere a viscerelor, datorită unui defect al organelor lor de suspensie ; splanhnoptoză. [< fr. *viscéroptose*, cf. lat. *viscera* — viscere, gr. *ptosis* — cădere]

VISCEROTRÓP, -Ă *adj. (despre substanțe, microbi, virusuri)* care se fixează de preferință pe viscere. [< fr. *viscérotrope*]

VISCÍD, -Ă *adj. (bot.)* care secretă un suc cleios. [< lat. *viscidus*]

VISCÓZĂ *s. f.* substanță siropoasă, obținută din celuloză prin acțiunea unei soluții de carbon, care servește la prepararea unor fire textile artificiale. [< fr. *viscose*]

VISCOZIMETRÍE *s. f.* parte a fizicii care se ocupă cu măsurarea viscozității fluidelor. [< fr. *viscosimetrie*]

VISCOZIMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea viscozității fluidelor. [< fr. *viscosimètre*]

VISCOZITÁTE *s. f.* faptul de a fi vîscos ; *(cancr.)* materie vîscoasă ; *(fiz.)* rezistența la curgere a unui fluid datorită frecării interioare. [var. *viscozitate* s. f. / cf. fr. *viscosité*]

VIST *s. n.* joc de cărți care se desfășoară între trei sau patru persoane. [< engl. *whist*]

VISTA-VISION *s. n. (cinem.)* procedeu de realizare a filmelor pentru ecran panoramic, folosind o peliculă rulată orizontal, astfel încît pe negativ cadrele au lățimea dispusă în lungul benzii. [cf. engl. *vista vision*, germ. *Vistavision*]

VÍSTRA *s. f.* celofibră care imită fibrele de bumbac. [< germ. *Vistra*]

VITACÉE *s. f. pl.* familie de plante lemnoase agățătoare, din care face parte vița de vie ; *(la sg.)* plantă din această familie. [pron. *-ce-e*, sg. invar. / < fr. *vitacées*]

VITÁL, -Ă *adj.* 1. referitor la viață ; al vieții, necesar întreținerii vieții. 2. principal, esențial, fundamental ; indispensabil. [cf. fr. *vital*, lat. *vitalis*]

VITALÍSM *s. n.* curent idealist în biologie, care explică procesele biologice prin prezența în organismele vii a unei „forțe vitale" speciale, incognoscibile și imateriale. [< fr. *vitalisme*]

VITALÍST, -Ă *adj.* referitor la vitalism, propriu vitalismului. // *s. m. f.* adept al vitalismului. [< fr. *vitaliste*]

VITALITÁTE *s. f.* putere vitală ; vigoare, tărie. [cf. fr. *vitalité*, lat. *vitalitas*]

VITALIZÁ *vb. I. tr. (rar)* a da viață, a reînvia. [p. t. *-zez*. / < fr. *vitaliser*]

VITALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a vitaliza și rezultatul ei. [< *vitaliza*]

VITAMÍNĂ *s. f.* nume dat unor compuși organici complecși necesari organismului pentru activitatea sa vitală. [< fr. *vitamine*]

VITAMÍNIC, -Ă *adj.* referitor la vitamine. [< fr. *vitaminique*]

VITAMINIZÁ *vb. I. tr.* a îmbogăți alimentele în vitamine. ● *refl.* a urma un tratament cu vitamine. [cf. germ. *vitaminisieren*]

VITAMINIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) vitaminiza. [< *vitaminiza*]

VITAMINOLOGÍE *s. f. (med.)* studiul vitaminelor. [< fr. *vitaminologie*]

VITAMINÓS, -OÁSĂ *adj.* care conține vitamine. [< fr. *vitamineux*]

VITAMINOTERAPÍE *s. f. (med.)* tratament cu ajutorul vitaminelor. [gen. *-iei*. / < fr. *vitaminothérapie*]

VITAMINÓZĂ *s. f. (med.)* boală provocată de excesul de vitamine. [cf. fr. *vitaminose*]

VITELÍN, -Ă *adj.* referitor la vitelus, al vitelusului. [< fr. *vitelin*]

VITELÍNĂ *s. f.* substanță albuminoidă care se găsește în gălbenușul de ou. [< fr. *vitelline*]

VITÉLLUS *s. n.* v. vitelus.

VITÉLUS *s. n.* substanță de rezervă aflată în ouăle animalelor, din care se formează și se nutrește embrionul. ● nume dat gălbenușului de ou sau numai bănuțului, care prin dezvoltare devine embrion. [scris și *vitellus*. / < fr., lat. *vitellus* — gălbenuș de ou]

VITÉZĂ *s. f.* 1. rapiditate în deplasare ; iuțeală. ● *(fiz.)* variația unei mărimi fizice în unitatea de timp. 2. raportul dintre spațiul parcurs de un mobil și timpul folosit pentru parcurgere. 3. *(med.)* ~ *de sedimentare* = reacție de laborator prin care se măsoară ritmul depunerii globulelor roșii, ritm care evidențiază un proces infecțios latent. 4. *(fot.)* timp de expunere. 5. *(mat.)* vector definit ca derivata vectorului de poziție a unui punct material. [< fr. *vitesse*]

VITEZÍST *s. m. (sport)* alergător la proba de viteză. [< *viteză* + *-ist*]

VITEZOMÉTRU *s. n.* instrument folosit pentru măsurarea vitezei unui vehicul. [et. incertă]

VITI- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) vița de vie" ; „viticol". [< fr. *viti-*, cf. lat. *vitis*]

VITÍCOL, -Ă *adj.* referitor la cultura viței de vie. ● bogat în vii. [< fr. *viticole*]

VITICULTÓR, -OÁRE *s. m. f.* specialist în viticultură. ● cultivator al viței de vie ; podgorean. [< fr. *viticulteur*, cf. lat. *vitis* — viță, *cultor* — cultivator]

VITICULTÚRĂ *s. f.* ramură a agronomiei care se ocupă cu cultura viței de vie. ● ramură a producției agricole care cuprinde cultura viței de vie. [< fr. *viticulture*, cf. lat. *vitis* — viță de vie, *cultura* — cultură]

VITILÍGO *s. n.* (*med.*) afecțiune a pielii, caracterizată prin pete albe bine conturate. [< fr., lat. *vitiligo*]

VITRÁI *s. m.* v. vitraliu.

VITRÁJ *s. n.* (*rar*) perete de geam. ● totalitatea geamurilor unui edificiu, ale unei uși etc. ● geamlic, marchiză închisă cu geamuri. [pl. *-juri*, *-je*. / < fr. *vitrage*]

VITRÁLIU *s. n.* fereastră mare cu mai multe despărțituri, mărginite cu rame metalice, cu geamurile colorate sau pictate în culori diferite. [pron. *-liu*. var. *vitrai*, *vitrou* s. n. / < fr. *vitrail*]

VITRÁT, -Ă *adj.* 1. care are geamuri ; cu geamuri. 2. transparent ca un geam. [cf. fr. *vitré*]

VITRIFIÁ *vb. I. tr.* a vitrifica. [pron. *-fi-a*. p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / < fr. *vitrifier*]

VITRIFIÁBIL, -Ă *adj.* (*despre materiale*) care se poate vitrifia. [cf. fr. *vitrifiable*]

VITRIFIÁNT, -Ă *adj., s. n.* (material) care este folosit pentru a asigura structura de bază a maselor amorfe sticloase. [cf. fr. *vitrifiant*]

VITRIFICÁ *vb. I. tr.* a modifica structura unei substanțe prin încălzire la o temperatură înaltă, astfel încît să devină compactă și cu luciu sticlos ; a vitrifia. [p. i. *vitrific*. / < it. *vitrificare*, cf. lat. *vitrum* — sticlă, *facere* — a face]

VITRIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a vitrifica și rezultatul ei ; vitrifiere. [< *vitrifica*]

VITRIFIÉRE *s. f.* vitrificare. [pron. *-fi-e-*. / cf. fr. *vitrifier*]

VITRÍNĂ *s. f.* 1. spațiu amenajat într-un magazin destinat expunerii de mărfuri care să poată fi văzute din stradă. 2. dulăpior cu geamuri (de jur împrejur), în care se țin diferite obiecte (cărți, cristaluri, bibelouri etc.). [< fr. *vitrine*]

VITRINIÉR, -Ă *s. m. f.* aranjor de vitrine. [pron. *-ni-er*. / < *vitrină* + *-ier*]

VITRIÓL *s. n.* acid sulfuric. [pron. *-tri-ol*. var. *vitrion* s. n. / < fr. *vitriol*, cf. lat. t. *vitriolum*]

VITRIOLÁ *vb. I. tr.* 1. (*rar*) a arde, a răni (cu vitriol). 2. (*text.*) a trata țesăturile cu vitriol. [pron. *-tri-o-la*. / < fr. *vitrioler*]

VITRIOLÁJ *s. n.* vitriolare. ● tratare a țesăturilor cu acid sulfuric, pentru înlăturarea impurităților. [pron. *-tri-o-*. / < fr. *vitriolage*]

VITRIOLÁNT, -Ă *adj.* (*rar*) care arde, care usucă ; arzător. [pron. *-tri-o-*. / cf. fr. *vitriolant*]

VITRIOLÁRE *s. f.* acțiunea de a vitriola și rezultatul ei ; vitriolaj. [< *vitriola*]

VITRIÓN *s. n.* v. vitriol.

VITRÍT *s. n.* 1. component principal al cărbunilor, negru, lucios și compact. 2. material izolant constituit dintr-o sticlă cu mangan. [< germ. *Vitrit*]

VITRÓN *s. n.* fibră de sticlă obținută prin filare. [nume comercial, cf. lat. *vitrum* — sticlă]

VITRÓS, -OÁSĂ *adj.* asemănător sticlei ; ca sticla ; sticlos. ○ (*anat.*) *corp* ~ sau *umoare* ~*oasă* v. umoare. [< fr. *vitreux*, cf. lat. *vitrum* — sticlă]

VITRÓU *s. n.* v. vitraliu.

VITROZITÁTE *s. f.* (*geol.*) structură asemănătoare sticlei. [cf. fr. *vitrosité*]

VITULÁR, -Ă *adj.* (*vet.*) *febră* ~*ă* = boală care se ivește uneori la vaci imediat după fătare. [< fr. *vitulaire*, cf. lat. *vitulus* — viței]

VITUPERÁ *vb. I. tr.* (*liv.*) a defăima, a blama, a denigra. [< fr. *vitupérer*, cf. lat. *vituperare*]

VITUPERÁRE *s. f.* acțiunea de a vitupera ; vituperație. [< *vitupera*]

VITUPERÁȚIE *s. f.* (*liv.*) vituperare ; critică violentă, defăimare ; dezaprobare, blam. [gen. *-iei*. / < fr. *vitupération*]

VÍVA *interj.* v. vivat.

VIVÁCE *adj. invar.* 1. vioi, ager, plin de viață. 2. (*despre plante*) care durează mai mulți ani ; peren. [< fr., it. *vivace* < lat. *vivax*]

VIVÁCE *adv.* (*muz. ; ca indicație de execuție*) repede, cu multă vioiciune, agerime. [< it. *vivace*]

VIVACÍSSIMO *adv.* (*muz. ; ca indicație de execuție*) cît se poate de repede. [< it. *vivacissimo*]

VIVACITÁTE *s. f.* 1. vioiciune, agerime. 2. (*rar*) violență, impulsivitate. 3. (*fiz.*) cantitatea de gaze degajată în unitatea de timp, de unitatea de volum de pulbere care arde la presiune normală. 4. strălucire vie (a unei culori) ; colorit viu, format din culori strălucitoare, luminoase. [cf. fr. *vivacité*, lat. *vivacitas*]

VIVANDIÉRĂ *s. f.* (*ist.*) femeie care însoțea trupele pentru a vinde soldaților alimente și alte articole de consum. [pron. *-di-e-*. / < fr. *vivandière*]

VIVÁNT, -Ă *adj.* (*rar*) viu, animat. ○ *tablou* ~ = scenă reprezentînd un grup de persoane care stau într-o anumită poziție și atitudine pentru a sublinia o semnificație specială. [< fr. *vivant*]

VIVARÍSTICĂ *s. f.* arta creșterii animalelor mici în vivarii. [germ. *Vivaristik*]

VIVÁRIU *s. n.* loc amenajat special pentru creșterea în mediul lor natural a unor animale mici. [< fr., lat. *vivarium*]

VÍVAT *interj.* (*folosit ca aclamație sau ca urare*) trăiască ! ~ *s. n.* ovație, aclamație. [var. *viva* interj. / < lat. *vivat*]

VIVEUR *s. m.* (*franțuzism ; și bon* ~) om petrecăreț, om de viață, chefliu. [pron. *-vör*. / < fr. *viveur*]

VIVI- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) viață", „viu", „pe viu". [cf. fr., it. *vivi-* < lat. *vivus*]

VIVIÉRĂ *s. f.* (*mar.*) compartiment special construit pe unele nave de pescuit pentru păstrarea peștelui în stare vie. [pron. *-vi-e-*. / < fr. *vivier*]

VIVIFIÁ *vb. I. tr.* vivifica. [pron. *-fi-a*. p. i. 3, 6 *-iază*, ger. *-iind*. / < fr. *vivifier*]

VIVIFIÁNT, -Ă *adj.* însuflețitor, dătător de putere. [pron. *-fi-ant*. / < fr. *vivifiant*]

VIVIFICÁ *vb. I. tr.* a da viață, a însufleți, a anima ; a reînsufleți ; vivifia. [p. i. *vivific*. / < lat. *vivificare*, cf. fr. *vivifier*]

VIVIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a vivifica și rezultatul ei ; vivifiere. [< *vivifica*]

VIVIFIÉRE *s. f.* vivificare. [< *vivifia*]

VIVIPÁR, -Ă *adj.* (*despre animale*) care naște pui vii. ● (*despre unele plante*) ale căror organe de înmulțire sînt înlocuite prin muguri care se pot detașa de planta-mamă, dînd naștere la plante noi. [< fr. *vivipare*, cf. lat. *viviparus* < *vivus* — viu, *parere* — a naște]

VIVIPARITÁTE *s. f.* însușirea animalelor de a naște pui vii. [cf. fr. *viviparité*]

VIVISÉCȚIE *s. f.* disecție, operație, experiență făcută pe un animal viu în scopuri științifice. [gen. *-iei.* var. *vivisecțiune* s. f. / fr. *vivisection*, cf. lat. *vivus* — viu, *sectio* — tăiere]

VIVISECȚIONÁ *vb. I. tr.* a diseca un animal viu pentru studiu. [pron. *-ți-o-.* / cf. germ. *vivisekzieren*]

VIVISECȚIONÁRE *s. f.* acțiunea de a vivisecționa și rezultatul ei. [< *vivisecționa*]

VIVISECȚIÚNE *s. f.* v. vivisecție.

VÍVO *adv. (muz.; ca indicație de execuție)* vivace. [< it. *vivo*]

VIZÁ[1] *vb. I. tr.* a pune o viză (pe un pașaport, pe un permis etc.). [< fr. *viser*]

VIZÁ[2] *vb. I. tr.* **1.** a prinde în cîmpul unui aparat optic un obiect sau un punct de pe un teren, care trebuie observat; *(p. ext.)* a ochi. **2.** *(fig.)* a avea în vedere, a se referi, a face aluzie la ceva; a urmări, a avea ca scop. [< fr. *viser*, cf. lat. *visus* — văzut]

VIZÁRE[1] *s. f.* acțiunea de a viza[1] și rezultatul ei; aplicare, obținere a unei vize. [< *viza*[1]]

VIZÁRE[2] *s. f.* acțiunea de a viza[2]; ochire. ● *(cinem.)* controlul imaginii în timpul filmării. [< *viza*[2]]

VIZAVÍ *adv.* peste drum, (față) în față. ● față de.... în raport cu... [< fr. *vis-à-vis*]

VÍZĂ[1] *s. f.* semn sau mențiune făcută pe un act pentru a indica faptul că a fost văzut, verificat sau rezolvat. [< fr. *visa*, cf. lat. *visa* — văzută]

VÍZĂ[2] *s. f.* linie formată din prelungirea razei vizuale printr-un aparat topografic pînă la un anumit punct de pe teren; *(p. ext.)* linie trasată pe o planșetă și care unește locul unde se află aparatul de observare cu punctul vizat. [< fr. *visée*, cf. *viser* — a ochi]

VIZÉTĂ *s. f.* deschizătură mică (circulară) anume amenajată la o ușă pentru a permite cuiva să vadă ce se petrece înăuntru sau afară. [cf. it. *visetta*]

VIZÍBIL, -Ă *adj.* care se vede, se poate vedea. ● *(fiz.) spectru* ~ = domeniu de radiații electromagnetice vizibile cu ochiul omenesc; spectru de lumină care se vede cu ochiul liber. ● *(fig.)* vădit, clar, evident; incontestabil. [cf. fr. *visible*, lat. *visibilis*]

VIZIBILIMÉTRU *s. n.* instrument pentru determinarea vizibilității. [< fr. *visibilimètre*]

VIZIBILITÁTE *s. f.* însușirea de a fi vizibil. ● *(fiz.)* distanța maximă pînă la care poate fi văzut cu ochiul liber un obiect în condiții atmosferice date; *(curent)* starea de claritate a atmosferei. [cf. fr. *visibilité*, lat. *visibilitas*]

VIZIÉRĂ *s. f.* **1.** partea dinainte a unui coif, care se putea lăsa în jos pentru a proteja fața de lovituri; cozoroc. **2.** vizetă. [pron. *-zi-e-.* / < fr. *visière*, cf. it. *visiera*]

VIZIONÁ *vb. I. tr.* a privi, a vedea un film, un spectacol. [pron. *-zi-o-*, p. i. *-nez.* / < fr. *visionner*, cf. it. *visionare*]

VIZIONÁR, -Ă *adj.* **1.** *(despre oameni sau despre firea lor; adesea s.)* care este stăpînit de vise, de idealuri; care prevede și prevestește evenimente viitoare. **2.** fantastic, extravagant. [pron. *-zi-o-.* / < fr. *visionnaire*]

VIZIONÁRE *s. f.* acțiunea de a viziona și rezultatul ei: vedere. [< *viziona*]

VIZIONARÍSM *s. n. (liv.)* caracter vizionar. [pron. *-zi-o-.* / < *vizionar* + *-ism*]

VIZIONÉZĂ *s. f.* aparat optic pentru examinat clișeele fotografice de format mic, diapozitivele ori filmele pentru montaj. [pron. *-zi-o-.* / < fr. *visionneuse*]

VIZITÁ *vb. I. tr.* **1.** a merge la cineva acasă din politețe, din obligație, din prietenie etc. pentru a-l vedea; a face o vizită. ● *(despre medici)* a face un examen medical unui pacient. **2.** a examina o situație făcînd o descindere la fața locului; a inspecta. **3.** a examina, a cerceta o regiune, un muzeu etc. prin deplasare la fața locului. [< fr. *visiter*, it., lat. *visitare*]

VIZITÁRE *s. f.* acțiunea de a vizita și rezultatul ei. [< *vizita*]

VIZITATÓR, -OÁRE *s. m. f.* cel care face o vizită cuiva; cel care vizitează ceva. [cf. fr. *visiteur*]

VÍZITĂ *s. f.* **1.** faptul de a merge în casa cuiva din politețe, din obligație etc. pentru a-l vedea. O *carte de* ~ = *a)* bucată de carton pe care este scris numele unei persoane; *b)* joc a cărui dezlegare se obține prin anagramarea literelor din numele dat spre a se obține un alt nume, un proverb, un titlu de cante etc.; *a fi în* ~ *cu cineva* = a-și face vizite reciproc; a avea relații particulare cu cineva. **2.** fiecare deplasare a medicului în casa unui bolnav pentru a-l consulta sau în saloanele unui spital pentru a examina bolnavii și a cerceta starea sănătății lor. **3.** deplasare a unui colectiv la un muzeu, la o întreprindere etc. [< fr. *visite*, it. *visita*]

VIZIÚNE *s. f.* **1.** percepție vizuală; *(p. ext.)* imagine, reprezentare. **2.** mod specific de înțelegere și de interpretare a lucrurilor sau a fenomenelor; *(p. ext.)* previziune, perspectivă. **3.** vedenie, închipuire, halucinație, năluclre. [pron. *-zi-u-.* / cf. fr. *vision*, it. *visione*, lat. *visio*]

VIZOMÁT *s. n.* colorimetru fotoelectric pentru măsurarea transparenței materialelor. [pl. *-te.* / < germ. *Visiomat*]

VIZÓN *s. m.* animal sălbatic originar din America de Nord, asemănător cu vidra, care are o blană foarte prețioasă; blana acestui animal; haină de blană de acest fel. [< fr. *vison*, cf. it. *visone*]

VIZÓR *s. n. (tehn.)* dispozitiv adaptat la aparatele optice, care permite prinderea în cîmpul aparatului a obiectului care trebuie observat. ● tub metalic în care e montat un ochean tronconic sau o mică lentilă și care, fixat în ușile de intrare în apartamente, permite observarea din interior în afară. ● *(de obicei la pl.)* ochelarii măștilor de gaze. [< fr. *viseur*]

VIZUÁL, -Ă *adj.* care aparține văzului, referitor la simțul văzului; de vedere. O *memorie* ~*ă* = memorie care reține mai ales imaginile vizuale; *rază* ~*ă* = linie dreaptă imaginară care unește ochiul observatorului cu obiectul observat. [pron. *-zu-al.* / cf. it. *visuale*, fr. *visuel*, lat. *visus* — vedere]

VIZUALITÁTE *s. f. (rar)* însușirea a ceea ce este vizual. [pron. *-zu-a-.* / cf. it. *visualità*]

VIZUALIZÁ *vb. I. tr. (liv.)* a face vizibil. [pron. *-zu-a-.* / cf. fr. *visualiser*]

VIZUALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a vizualiza și rezultatul ei. [pron. *-zu-a-.* / < *vizualiza*]

VÍSCOZITÁTE *s. f.* v. viscozitate.

VOAIÁJ *s. n.* v. voiaj.

VOAL *s. n.* **1.** țesătură fină și transparentă; văl. **2.** *(fot.)* pată neagră slabă produsă pe un material fotografic, datorită developării prelungite, unui defect de fabricație etc. [pron. *voal.* / < fr. *voile*]

VOALÁ *vb. I.* **1.** *tr.* a acoperi cu un voal; a ascunde, a umbri, a masca; *(fig.)* a înșela aparențele. O *refl. (despre voce)* a-și

pierde sonoritatea și limpezimea ; a se estompa. 2. *refl. (despre un material fotografic)* a se înnegri ușor, a se strica datorită venirii în contact cu lumina, unei greșeli de fabricație sau folosirii unui revelator de calitate inferioară. [pron. *vo-a-la.* / cf. fr. *voiler*]

VOALÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) voala și rezultatul ei ; umbrire, estompare. [pron. *vo-a-.* / < *voala*]

VOALÁT, -Ă *adj. (despre voce)* estompat, stins, surd. ● *(adv.)* înșelînd aparențele, pe departe, pe ocolite. [pron. *vo-a-.* / |< *voala*]

VOALÉTĂ *s. f.* voal fin care se pune ca garnitură la pălăriile femeiești sau se folosește pentru a acoperi fața. [pron. *vo-a-.* / < fr. *voilette*, după *voal*]

VOALÚRĂ *s. f.* 1. ansamblul velelor unei nave. 2. *(av.)* curbura suprafeței unei parașute deschise ; *(p. ext.)* pînza parașutei. [pron. *vo-a-.* / < fr. *voilure*]

VOBULATÓR *s. n. (telec.)* generator electronic, de frecvență variabilă, periodic și continuu între două limite date. [< fr. *wobbulateur*]

VOCABULÁR *s. n.* 1. totalitatea cuvintelor unei limbi ; lexic. O ~ *activ* = totalitatea cuvintelor folosite în mod curent de cineva ; ~ *pasiv* = totalitatea cuvintelor specifice unei limbi pe care vorbitorii nu le utilizează decît accidental. 2. totalitatea cuvintelor întrebuințate de un scriitor, de un individ sau folosite într-un text sau într-un anumit domeniu de activitate. 3. dicționar mic, restrîns ca număr de cuvinte ; glosar. [< fr. *vocabulaire*, cf. lat. *vocabulum* — cuvînt]

VOCÁBULĂ *s. f. (liv.)* 1. cuvînt, vorbă. 2. unitate, element de vocabular (2). [< lat. *vocabulum*]

VOCÁL, -Ă *adj.* referitor la voce, în legătură cu vocea, care produce vocea. ● *(despre muzică)* care se cîntă cu vocea. [< fr. *vocal*, cf. lat. *vocalis* < *vox* — voce]

VOCÁLĂ *s. f.* sunet al vorbirii la a cărui articulare aerul din laringe iese liber, fără să întîlnească nici un obstacol ; semn grafic, literă care reprezintă un asemenea sunet. [< it. *vocale*, lat. *vocalis*]

VOCÁLIC, -Ă *adj.* referitor la vocale, al vocalelor. [cf. it. *vocalico*, fr. *vocalique*]

VOCALÍSM *s. n.* 1. sistemul vocalic al unei limbi. 2. parte a foneticii istorice a unei limbi care se ocupă cu studiul vocalelor. [cf. fr. *vocalisme*]

VOCALÍST *s. m. (muz.)* cîntăreț (din gură) ; dizeur ; specialist în vocalize. [< germ. *Vokalist*]

VOCALIZÁ *vb. I.* 1. *tr.* a face exerciții de canto fără cuvinte, cîntînd numai anumite vocale. 2. *refl. (gram. ; despre consoane)* a trece de la valoarea de consoană la aceea de vocală ; a deveni vocală. [cf. fr. *vocaliser*, it. *vocalizzare*]

VOCALIZÁRE *s. f.* acțiunea de a (se) vocaliza și rezultatul ei. [< *vocaliza*]

VOCALÍZĂ *s. f.* exercițiu de canto constînd în executarea unei serii de note pe anumite vocale fără articularea cuvintelor. ● piesă vocală cîntată fără cuvinte, de obicei pe vocala *a*. [cf. fr. *vocalise*, it. *vocalizzo*]

VOCATÍV *s. n.* caz al declinării care exprimă o chemare, o invocare adresată cuiva. [cf. lat. *(casus) vocativus*, fr. *vocatif*]

VOCÁȚIE *s. f.* 1. aptitudine, înclinare specială pentru o anumită artă, știință sau profesiune ; predispoziție, chemare. 2. *(jur.)* ~ *succesorală* = drept al cuiva de a veni la o succesiune ca rudă sau ca soț supraviețuitor [gen. *-iei.* var. *vocațiune* s. f. / cf. fr. *vocation*, lat. *vocatio*]

VOCAȚIONÁL, -Ă *adj.* referitor la vocație ; profesional. [pron. *-ți-o-.* / cf. engl. *vocational*]

VOCAȚIÚNE *s. f.* v. vocație.

VOCI- element prim de compunere savantă cu semnificația „referitor la voce", „cuvînt", „vocal". [var. *voco-.* / < fr., it. *voci-*, cf. lat. *vox, vocis*]

VOCIFERÁ *vb. I. intr.* a vorbi tare, a zbiera, a țipa cu mînie. [< fr. *vociférer*, cf. lat. *vociferare*]

VOCIFERÁNT, -Ă *adj., s. m. f.* (persoană) care vociferează ; vociferator ; scandalagiu. [cf. fr. *vociférant*]

VOCIFERÁRE *s. f.* acțiunea de a vocifera și rezultatul ei ; zbierat ; hărmălaie, gălăgie. [< *vocifera*]

VOCIFERATÓR, -OÁRE *s. m. f. (rar)* vociferant. [< fr. *vociférateur*]

VOCIFERÁȚIE *s. f. (rar ; la pl.)* vorbe spuse strigînd și cu mînie. [< fr. *vociférations*]

VOCO- v. voci-.

VOCODÉR *s. n.* 1. sistem electronic de telefonie în care vorbirea este codificată și apoi reconstituită. 2. aparat muzical electric de transformare a sunetelor deja existente (pe benzi de magnetofon) prin procedeul analizei, filtrării și sintezei electrice. [< fr., engl. *vocoder*, germ. *Vocoder*]

VOCOÍD, -Ă *adj., s. f. (fon.)* (sunet) oral, central, rezonator, al cărui tip reprezentativ este vocala. [pron. *-co-id.* / cf. engl. *vocoidal*]

VODÉR *s. n.* aparat electronic de producere a vocii artificiale, folosind chei similare celor ale instrumentelor muzicale. [< fr. *voder*]

VODEVÍL *s. n.* mică piesă de teatru de un comic facil, cu intrigă complicată, neverosimilă și o acțiune bogată, dar artificială, în al cărei text sînt intercalate cuplete satirice cîntate. [pl. *-luri.* / < fr. *vaudeville*, cf. *(Théâtre du) Vaudeville*]

VODEVILÉSC, -Ă *adj.* cu caracter de vodevil. [< fr. *vaudevillesque*]

VODEVILÍST *s. m.* autor de vodeviluri. [< fr. *vaudevilliste*]

VÓGĂ *s. f. (rar)* interes deosebit și momentan stîrnit de un personaj, de un lucru, de un obiect etc. ; modă. ● faimă de care se bucură cineva. [< fr. *vogue*]

VOIÁJ *s. n.* călătorie. [pron. *vo-iaj.* pl. *-juri, -je.* var. *voiaj* s. n. / < fr. *voyage*]

VOIAJÁ *vb. I. intr.* a călători. [pron. *vo-ia-.* p. i. 3,6 *-jează*, ger. *-jînd.* / < fr. *voyager*]

VOIAJÓR *s. m.* 1. călător. 2. comis-voiajor. [pron. *vo-ia-.* / < fr. *voyageur*]

VOLÁN *s. n.* I. garnitură făcută dintr-o fîșie de țesătură ușoară sau de dantelă, adesea încrețită sau plisată, care se aplică drept podoabă pe rochii, la mîneci etc. II. *(tehn.)* 1. piesă din dispozitivul de direcție al unui autovehicul cu ajutorul căreia se poate îndrepta vehiculul în direcția voită. 2. piesă în formă de roată cu ajutorul căreia se pun în mișcare anumite mașini, se acționează mecanisme etc. [pl. *-ne, -nuri.* / < fr. *volant*]

VOLÁNT, -Ă *adj. (rar)* care poate zbura ; care se poate menține în aer. ● *(spec.)* care se poate mișca, deplasa după voie ; mobil, desprins. O *foaie ~ă* = foaie de hîrtie scrisă sau tipărită care se difuzează ca manifest ; *bibliotecă ~ă* = fond de cărți aparținînd unei biblioteci publice și împrumutat temporar

unei instituții, unei unități etc. [< fr. *volant* < *voler* — a zbura]

VOLÁNT *s. m.* 1. *(tehn.)* roată grea, de dimensiuni mari, servind la uniformizarea și regularizarea mersului unei mașini. 2. *(text.)* piesă complexă din mecanismul unei mașini bătătoare, care printr-o învîrtire rapidă scarmănă bumbacul presat la valțul de alimentare. [pl. *-nți*, (s. n.) *-nte*, *-nturi*. / < fr. *volant*]

VOLAPÚK *s. n.* limbă artificială formată din elemente de vocabular din limbile germanice, mai ales din limba engleză, și cu flexiune gramaticală foarte arbitrară, creată în 1879 de pastorul german Johann Schleyer. [< fr. *volapük*, germ. *Volapük*, cf. engl. *world* — univers, *speak* — a vorbi]

VOLÁR, -Ă *adj.* al palmei. [< germ. *volar*, cf. lat. *vola* — suprafața palmei]

VOLATÍL, -Ă *adj. (despre substanțe)* care se evaporă ușor ; volatilizabil. [< fr. *volatil*, cf. lat. *volatilis*]

VOLATILITÁTE *s. f.* însușirea de a fi volatil. [cf. fr. *volatilité*]

VOLATILIZÁ *vb. I. refl.* a se evapora repede. ● *(fig.)* a dispărea complet, fără urmă. [< fr. *volatiliser*]

VOLATILIZÁBIL, -Ă *adj.* volatil. [cf. fr. *volatilisable*]

VOLATILIZÁRE *s. f.* acțiunea de a se volatiliza și rezultatul ei ; evaporare. [< *volatiliza*]

VOLÉ *s. n. (sport)* reluare din zbor a mingii înainte de a atinge solul. O *în* ~ = în aer. [var. *voleu* s. n. / < fr. *volée*]

VÓLEI *s. n.* joc sportiv care are loc între două echipe de câte șase jucători pe un teren special amenajat și care constă în aruncarea unei mingi numai cu mîinile peste o plasă întinsă sus la mijlocul terenului. [pron. *-lei*. var. *volei-bal* s. n. / < engl. *volley-ball*]

VÓLEI-BAL *s. n.* v. volei.

VOLEIBALÍST, -Ă *s. m. f.* jucător de volei. [pron. *-lei-*. / < *volei-bal* + *-ist*]

VOLEIBALÍSTIC, -Ă *adj.* referitor la voleibal ; de voleibal. [pron. *-lei-*. / < *volei-bal* + *-istic*]

VOLÉT *s. m.* 1. panou nabatabil susținut de o piesă oarecare ; oblon ; voleu. 2. aripioară mobilă așezată pe intradosul aripii unui avion pentru a-i mări sustentația. ● element mecanic al radiatorului unui motor de avion care reglează circuitul aerodinamic de răcire al acestuia. [< fr. *volet*]

VOLÉU *s. n.* 1. v. vole. 2. volet (1). ● aripă laterală, mobilă a unui poliptic. 3. serie rapidă de contracții musculare provocate artificial. [cf. fr. *volée*, *volet*]

VOLIÉRĂ *s. f.* adăpost din rețea de sîrmă în care se țin păsările ; colivie mare. [pron. *-li-e-*. / < fr. *volière*]

VOLITÍV, -Ă *adj.* volițional. [< fr. *volitif*]

VOLIȚIONÁL, -Ă *adj.* referitor la voință ; determinat de voință ; volitiv. [pron. *-ți-o-*. / cf. fr. *volitionnel*]

VOLIȚIÚNE *s. f. (psih.)* act de voință. [cf. fr. *volition*]

VOLT *s. m.* unitate de măsură a forței electromotoare, a tensiunii electrice și a diferenței de potențial, corespunzînd tensiunii electrice care, aplicată unui conductor cu rezistență de un ohm, produce un curent de un amper. [< fr. *volt*, cf. *Volta*, fizician italian]

VÓLTA *s. f. (muz.)* semn de repetiție care arată măsurile finale ce trebuie să fie executate prima oară *(prima ~)* sau a doua oară *(secunda ~)* ; voltă (3). [< it. *volta*]

VÓLTA *interj. (mar.)* comandă pentru a opri virarea. [cf. *voltă* (2)]

VOLTÁIC, -Ă *adj. (fiz.)* referitor la pilele electrice ale lui Volta. [pron. *-ta-ic*. / < fr. *voltaïque*]

VOLTAIRIÁN, -Ă *adj.* v. volterian.

VOLTAIRIANÍSM *s. n.* v. volterianism.

VOLTÁJ *s. n.* tensiune electrică măsurată în volți. [pl. *-je*, *-juri*. / < fr. *voltage*]

VOLTAMÉTRU *s. n.* aparat de electroliză a apei sau a unei soluții a sării unui metal, folosit pentru a determina cantitatea de electricitate care a străbătut circuitul în care e montat aparatul. [< fr. *voltamètre*]

VOLTAMPÉR *s. m.* unitate de măsură a puterii electromagnetice aparente a unui curent alternativ, egală cu puterea dezvoltată de un curent de un amper sub tensiunea alternativă de un volt. [< fr. *voltampère*]

VOLTAMPERMÉTRU *s. n.* instrument electric de măsură care indică direct produsul dintre valorile efective ale tensiunii și ale intensității unui curent electric. ● instrument de măsură indicator, care poate fi folosit succesiv ca voltmetru și ca ampermetru. [< fr. *voltampèremètre*]

VÓLTĂ *s. f.* 1. mișcare în formă de cerc (făcută mai ales de un călăreț cu calul într-un manej). ● *(fig.)* schimbare (bruscă) de atitudine. ● mișcare făcută pentru a para o lovitură a adversarului la scrimă. 2. schimbare de direcție a unei nave, astfel ca vîntul să treacă dintr-un bord în celălalt. 3. *(muz.)* volta. ● *(lit.)* diviziune a cantonei. [< it. *volta*, cf. fr. *volte*]

VOLTERIÁN, -Ă *adj.* referitor la volterianism ; *(fig.)* sceptic, zeflemist. // *s. m. f.* adept al volterianismului. [pron. *-ri-an*, pl. *-ieni*, *-iene*, scris și *voltairian*. / < fr. *voltairien*]

VOLTERIANÍSM *s. n.* filozofia lui Voltaire, care afirmă, pe linia raționalismului, ireligiozitatea epicuriană și antiascetică, criticînd totodată fanatismul, prejudecățile, intoleranța și abuzurile de orice fel. [pron. *-ri-a-*, scris și *voltairianism*. / < fr. *voltairianisme*, cf. *Voltaire*, scriitor și filozof francez]

VOLTÍJĂ *s. f.* încălecare din fugă a calului, fără ajutorul scărilor ; serie de exerciții de suplețe executate pe un cal cu sau fără scări. [< fr. *voltige*]

VOLTIJÓR *s. m.* cel care face voltije. ● cal dresat pentru exerciții de voltijă. [< fr. *voltigeur*]

VOLTMÉTRU *s. n.* instrument de măsură a diferențelor de potențial electric în volți. O ~ *electronic* = aparat electronic pentru măsurarea tensiunii electrice. [< fr. *voltmètre*, cf. fr. *volt* — volt, gr. *metron* — măsură]

VOLTÓL *s. n. (tehn.)* ulei voltolizat. [< germ. *Voltöl*, nume comercial]

VOLTOLIZÁRE *s. f.* operație prin care unele uleiuri de uns sînt supuse acțiunii unor descărcări electrice de înaltă frecvență și de înaltă tensiune pentru a le îmbunătăți proprietățile de ungere. [după fr. *voltolisation*]

VOLÚBIL, -Ă *adj.* 1. care vorbește mult și ușor, fluent, curgător ; locvace ; *(despre manifestări ale oamenilor)* prompt, spontan. 2. *(despre plante)* care își poate înfășura tulpina pe un arac, pe o sfoară etc. [cf. fr. *volubile*, lat. *volubilis*]

VOLUBILÍSM *s. n.* încolăcire a plantelor agățătoare ; volubilitate (2). [< fr. *volubilisme*]

VOLUBILITÁTE *s. f.* 1. uşurinţă de a vorbi mult şi fluent ; locvacitate. ● spontaneitate, promptitudine. 2. proprietate a unor plante de a-şi înfăşura tulpina în jurul unui arac, al unei sfori etc. [cf. fr. *volubilité*, lat. *volubilitas*]

VOLÚM *s. n.* I. *(ant.)* manuscris antic al cărui capăt era legat de un beţişor în jurul căruia se înfăşura. ● *(astăzi)* carte broşată sau legată ; tom. II. 1. spaţiul ocupat de un corp. ● mărimea spaţiului unui corp, aflată cu ajutorul unei formule. 2. debitul (de apă al) unei fîntîni, al unui izvor, al unui fluviu etc. ● cantitate de bunuri economice. 3. forţă, amploare a sunetelor emise de o voce sau produse de un instrument. ● nivelul de intensitate sonoră al semnalelor audio. [pl. *-me, -muri.* / < fr., it. *volume*, cf. lat. *volumen* — rulou, carte]

VOLUMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la determinarea volumelor. O *(chim.) analiză ~ă* = analiză pentru determinarea volumului substanţelor care iau parte la o reacţie. [< fr. *volumétrique*]

VOLUMETRÍE *s. f.* măsurare a volumelor. ● capitol al chimiei analitice care se ocupă cu analizele volumetrice. [gen. *-iei.* / < fr. *volumétrie*]

VOLUMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea volumului în transmisiunile prin electrocomunicaţii. [< fr. *volumètre*]

VOLUMINÓS, -OÁSĂ *adj.* care are volum mare, care ocupă mult loc în spaţiu ; cuprinzător. ● *(despre persoane)* corpolent, gras. ● *(despre cărţi)* care are file multe ; gros. [cf. fr. *volumineux*, it. *voluminoso*]

VOLUNTÁR, -Ă *adj.* 1. făcut de bunăvoie, nesilit de nimeni : liber consimţit. 2. care caută să-şi impună mereu voinţa ; cu voinţă (fermă) ; încăpăţînat, îndărătnic. // *s. m.* militar care participă la o campanie sau se înrolează în armată din propria dorinţă, de bunăvoie, neobligat (înainte de a fi împlinit vîrsta necesară). [< lat. *voluntarius*, cf. fr. *volontaire*, it. *volontario*]

VOLUNTARIÁT *s. n.* angajare în armată ca voluntar ; durată a serviciului militar făcut ca voluntar. [pron. *-ri-at.* / cf. fr. *volontariat*]

VOLUNTARÍSM *s. n.* 1. concepţie filozofică potrivit căreia la baza existenţei stau anumite tendinţe iraţionale ale voinţei umane sau o voinţă cosmică oarbă. 2. concepţie socio-politică, care consideră voinţa umană ca factor hotărîtor al istoriei, atribuind proceselor voliţionale un rol determinant în acţiunea socială, negînd existenţa legităţilor obiective sau opunînd voinţa umană acestor legi. 3. concepţie în psihologie după care în viaţa psihică rolul hotărîtor îl au procesele voliţionale. [cf. germ. *Voluntarismus*, fr. *volontarisme*]

VOLUNTARÍST, -Ă *adj.* referitor la voluntarism. // *s. m. f.* adept al voluntarismului. [cf. fr. *volontariste*]

VOLUPTÁTE *s. f.* 1. plăcere a simţurilor, a trupului. 2. desfătare sufletească ; încîntare, satisfacţie. [cf. fr. *volupté*, lat. *voluptas*]

VOLUPTÓS, -OÁSĂ *adj.* care inspiră sau produce voluptate, plin de voluptate. [var. *voluptuos, -oasă* adj. / cf. fr. *voluptueux*, lat. *voluptuosus*]

VOLUPTUÓS, -OÁSĂ *adj.* v. voluptos.

VOLUPTUOZITÁTE *s. f.* *(rar)* voluptate. [pron. *-tu-o-.* / cf. fr. *voluptuosité*]

VOLÚTĂ *s. f.* *(arhit.)* ornament în formă de spirală, folosit mai ales la decorarea capitelului unei coloane, a unei console etc. în stilul ionic. [< fr. *volute*, it. *voluta*, cf. lat. *volutus* — întors]

VOLVÓX *s. m.* algă verde formată din indivizi flagelaţi, care trăiesc în colonii de formă sferică cu diametru pînă la un metru. [< fr., lat. *volvox*]

VÓLVULUS *s. n.* ocluzie intestinală provocată de o răsucire a intestinului ; ileus. [< fr. *volvulus*, cf. lat. *volvere* — a răsuci]

VOMÁ *vb. I. tr.* a vomita. [< fr. *vomir*, it. *vomere* < lat. *vomere* — a vărsa]

VOMÁRE *s. f.* vomitare. [< *voma*]

VÓMĂ *s. f.* vomitare. [< *voma*]

VOMÉR *s. n.* os turtit care desparte fosele nazale. [< fr. *vomer*, cf. lat. *vomer* — fier de plug]

VOMERIÁN, -Ă *adj.* al vomerului. [pron. *-ri-an.* pl. *-ieni, -iene.* / < fr. *vomérien*]

VÓMIC, -Ă *adj.* 1. de vomă ; care provoacă vomă ; emetic. 2. *nucă ~ă* = sămînţa unui arbore originar din zona tropicală, foarte otrăvitoare, din care se extrage stricnina. [< fr. *vomique*]

VÓMICĂ *s. f.* evacuare bruscă pe gură a unei cantităţi de expectoraţie abundente. [< fr. *vomique*]

VOMISMÉNT *s. n.* acţiunea de a voma ; vomitare, vomă. [< fr. *vomissement*]

VOMITÁ *vb. I. tr.* a da afară pe gură mîncarea ajunsă în stomac şi nedigerată bine ; a vărsa, a voma. [cf. lat., it. *vomitare*]

VOMITÁRE *s. f.* acţiunea de a vomita şi rezultatul ei ; vomare ; vomisment. [< *vomita*]

VOMITÍV, -Ă *adj., s. n.* (medicament) care provoacă vomă. [< fr. *vomitif*]

VOMITO NEGRO *s. n.* *(med.)* vomitare abundentă de sînge negru, întîlnită în unele forme grave de apendicită acută şi în febra galbenă. [< sp., fr. *vomito negro*]

VOMITÓRIU *s. n.* *(ant.)* loc pe unde ieşea lumea din circ după terminarea spectacolului. [pron. *-riu.* / < lat. *vomitorium*, cf. fr. *vomitoire*]

-VÓR element secund de compunere savantă cu semnificaţia „mîncător", care se hrăneşte cu..." [< fr. *-vore*, it. *-voro* < lat. *vorare* — a mînca]

VORÁCE *adj.* care mănîncă cu lăcomie, mîncăcios ; lacom. [< fr., it. *vorace*, cf. lat. *vorax*]

VORACITÁTE *s. f.* lăcomie mare la mîncare. ● *(fig.)* cupiditate, lăcomie. [cf. fr. *voracité*, lat. *voracitas*]

VORLÁND *s. n.* *(geol.)* platformă aflată în faţa unui masiv muntos pe care îl înconjură. [pron. *for-.* / < germ. *Vorland*]

VÓRTEX *s. n.* structură anatomică (muşchi, perf) dispusă în vîrtej. [< fr., lat. *vortex*]

VORTICÉLĂ *s. f.* gen de infuzori ciliaţi care trăiesc în ape dulci sau sărate. [< fr. *vorticelle*]

VORTICÍSM *s. n.* mişcare artistică de avangardă, apărută în Anglia în al doilea deceniu al sec. XX, care îşi propunea organizarea formelor într-un sistem de unghiuri şi de curbe în jurul unui punct determinat. [cf. engl. *vorticism*, it. *vorticismo* < lat. *vortex* — vîrtej]

VOT *s. n.* exprimare a opiniei cetăţenilor unei ţări în legătură cu alegerea reprezentanţilor în organele de conducere ; opinie exprimată de membrii unei adunări constituite în legătură cu o candidatură, cu o propunere sau cu o hotărîre : adeziune dată în acest

scop. [< fr. *vote*, cf. engl. *vote* < lat. *votum* — promisiune]

VOTÁ *vb. I. intr.* a-şi exprima prin vot părerea asupra unei chestiuni. ● *tr.* a alege pe cineva prin vot ; a-şi da votul. [< fr. *voter*]

VOTÁNT, -Á *adj., s. m. f.* (cel) care votează. [< fr. *votant*]

VOTÁRE *s. f.* acţiunea de a vota şi rezultatul ei. [< *vota*]

VOTÍV, -Á *adj.* care are ca obiect o făgăduinţă, o promisiune ; care s-a oferit divinităţii, spre a împlini o făgăduinţă solemnă. O *tablou* ~ = fragment din pictura unui monument, înfăţişând pe ctitori de obicei cu miniatura monumentului în mîini. [cf. fr. *votif*, lat. *votivus* < *votum* — promisiune]

VÓTUM *s. n. (liv.)* 1. promisiune făcută zeilor. ● rugăciune ; ofrandă ; cult. ceremonie (religioasă). 2. dorinţă, voie. [< lat. *votum*]

VRAC *s. n.* mod de depozitare şi de transport al unui material granular (cereale, cărbuni etc.) fără ambalaj. O *în* ~ *(despre mărfuri)* aşezate grămadă, fără ambalaj. [< fr. *vrac*, cf. ol. *wrac* — rău]

VRÍE *s. f.* figură acrobatică în care avionul se roteşte ca un burghiu, coborînd pe verticală. [var. *vrilă* s. f. / < fr. *vrille*]

VRÍLĂ *s. f.* 1. v r i e. 2. burghiu folosit mai ales la găurirea lemnului şi a anumitor materiale plastice. [< fr. *vrille*]

VU *s. m. invar.* unitate de măsură a volumului semnalelor audio în transmisiunile prin electrocomunicaţii. [< fr. *vu*]

VULCÁN *s. m.* ridicătură muntoasă de formă conică, avînd o deschizătură largă în centru prin care pot ieşi la suprafaţă gaze, lavă, cenuşă etc. ● *(fig.)* loc de unde poate porni o acţiune primejdioasă. [< lat. *vulcanus* < *Vulcanus*, zeul focului la romani, cf. it. *vulcano*, fr. *volcan*]

VULCÁNIC, -Á *adj.* 1. format prin acţiunea vulcanilor. 2. *(fig.)* impetuos, nestăpînit, năvalnic. [cf. it. *vulcanico*, fr. *volcanique*]

VULCANÍSM *s. n.* 1. totalitatea manifestărilor vulcanice (1). 2. *(fig.)* însuşirea de a fi vulcanic (2) ; impetuozitate. [cf. fr. *volcanisme*]

VULCANÍT *s. n.* rocă eruptivă de origine vulcanică. [< fr. *volcanite*]

VULCANIZÁ *vb. I. tr. (chim.)* a transforma cauciucul brut, prin încălzire cu sulf, într-un produs foarte elastic ; a repara, a lipi un obiect de cauciuc prin procedeul de mai sus. [< fr. *vulcaniser*]

VULCANIZÁRE *s. f.* acţiunea de a vulcaniza şi rezultatul ei. [< *vulcaniza*]

VULCANIZATÓR, -OÁRE *s. m. f.* muncitor care lucrează la vulcanizarea cauciucului. [< *vulcaniza* + *-tor*]

VULCANOCÁRST *s. n. (geol.)* carst format în roci eruptive prin dizolvarea feldspatului plagioclaz de către ape. [cf. rus. *vulkanokarst*]

VULCANOLÓG, -Á *s. m. f.* geolog specialist în vulcanologie. [< fr. *vulcanologue*]

VULCANOLÓGIC, -Á *adj.* referitor la vulcanologie. [< fr. *vulcanologique*]

VULCANOLOGÍE *s. f.* ştiinţă care se ocupă cu studiul fenomenelor vulcanice. [gen. *-iei*. / < fr. *vulcanologie*]

VULG *s. n. (depr.)* popor, plebe. [< lat. *vulgus*]

VULGÁR, -Á *adj.* 1. cunoscut de toată lumea ; comun, obişnuit, curent. O *logaritm* ~ = logaritm a cărui bază este numărul 10 ; logaritm zecimal. 2. ordinar, grosolan, trivial. ● *(despre limbă)* vorbit de popor ; popular. O *limba latină* ~*ă* = limba latină populară. 3. lipsit de bază ştiinţifică ; neştiinţific. O *materialism* ~ = curent filozofic apărut în Germania pe la jumătatea sec. XIX, care, în esenţă, reduce întreaga realitate la materie, considerînd şi conştiinţa de natură materială. // *s. f.* denumire a limbii italiene, folosită mai ales în epoca medievală şi medie. [< lat. *vulgaris*, cf. fr. *vulgaire*]

VULGARÍSM *s. n.* expresie vulgară ; idee vulgară. [cf. fr. *vulgarisme*]

VULGARITÁTE *s. f.* caracterul a tot ceea ce este vulgar ; trivialitate, grosolănie. ● *(concr. ; la pl.)* expresie, faptă vulgară. [cf. fr. *vulgarité*, lat. *vulgaritas*]

VULGARIZÁ *vb. I.* 1. *tr. (rar)* a răspîndi, a difuza în marile mase (idei, cunoştinţe etc.) ; a populariza. 2. *tr.* a trata o chestiune în mod simplist, a banaliza. 3. *refl. (despre persoane)* a deveni grosolan, vulgar. [< fr. *vulgariser*]

VULGARIZÁNT, -Á *adj. (liv.)* vulgarizator. [cf. fr. *vulgarisant*]

VULGARIZÁRE *s. f.* acţiunea de a (se) vulgariza şi rezultatul ei ; *(peior.)* popularizare. [< *vulgariza*]

VULGARIZATÓR, -OÁRE *s. m. f.* 1. *(rar)* popularizator al unor idei, al unei ştiinţe etc. 2. persoană care dă o interpretare simplistă noţiunilor pe care vrea să le popularizeze. // *adj.* care vulgarizează ; vulgarizant. [cf. fr. *vulgarisateur*]

VULGÁTA *s. f.* versiunea latină a Bibliei, adoptată la conciliul din Trent şi folosită şi azi în biserica romano-catolică ; carte care conţine această versiune. [< lat. *(versio) Vulgata*, fr. *Vulgate*]

VULNERÁ *vb. I. tr. (rar)* a răni, a vătăma. [< lat. *vulnerare*]

VULNERÁBIL, -Á *adj.* care poate fi (uşor) rănit. ● *(fig.)* uşor atacabil ; slab. O *punct* ~ = parte slabă a cuiva ; punct sensibil, punct nevralgic. [cf. lat. *vulnerabilis*, fr. *vulnérable*]

VULNERABILITÁTE *s. f.* faptul, însuşirea de a fi vulnerabil. [cf. fr. *vulnérabilité*]

VULNERÁR, -Á *adj.* de leac, bun pentru vindecat rănile. [cf. fr. *vulnéraire*, lat. *vulnerarius*]

VULNERÁRE *s. f. (rar)* acţiunea de a vulnera şi rezultatul ei. [< *vulnera*]

VULTUÓS, -OÁSĂ *adj. (despre faţă)* congestionat. [pron. *-tu-os*. / < fr. *vultueux*, cf. lat. *vultus* — faţă]

VULVÁR, -Á *adj.* referitor la vulvă, al vulvei. [cf. fr. *vulvaire*]

VÚLVĂ *s. f. (anat.)* partea externă a organului genital feminin. [< fr. *vulve*, lat. *vulva*]

VULVECTOMÍE *s. f. (med.)* rezecţie chirurgicală a vulvei. [< fr. *vulvectomie*]

VULVÍTĂ *s. f. (med.)* inflamaţie a vulvei. [< fr. *vulvite*]

VULVOVAGINÍTĂ *s. f.* inflamaţie a vulvei şi a vaginului. [cf. fr. *vulvo-vaginite*, germ. *Vulvovaginitis*]

VUMÉTRU *s. n.* volumetru folosit la reglarea volumului în telefonie şi în radiofonie. [< fr. *vumètre*]

VÚTĂ *s. f. (arhit.)* 1. lucrare de zidărie în formă de boltă, construită din pietre puse unele peste altele. ● porţiune a unei bolţi sau a unei arcade cuprinsă între începutul curbei şi un punct oarecare de pe aceasta. ● partea arcuită a unei porţi, a unei ferestre. 2. *(geol.)* creasta unui anticlinal ; boltă. [< fr. *voûte*]

W

WAGNERIÁN, -Ă *adj.* referitor la muzica lui Wagner ; care aparține lui Wagner. [pron. *-ri-an.* pl. *-ieni, -iene.* / < fr. *wagnérien*, cf. *Richard Wagner*, compozitor german]

WAGNERÍSM *s. n.* concepția muzicală și stilul, structura operelor lui Wagner. [cf. fr. *wagnérisme*]

WAGON-LÍT *s. n.* vagon de dormit. [< fr. *wagon-lit*]

WALHÁLLA *s. f. (în mitologia germanică și scandinavă)* locașul zeilor și al eroilor. [< germ. *Walhalla*]

WALKIE-TALKIE *s. n.* aparat radiotelefonic portativ emițător și receptor, construit pentru comunicații la distanțe scurte. [pron. *uóki-tóki*, scris și *walky-talky.* / < engl., fr. *walkie-talkie*, cf. engl. *walk* — plimbare, *talk* — vorbă]

WALKÍRIE *s. f. (în mitologia scandinavă)* nume dat fiicelor lui Wotan, fecioare războinice și foarte frumoase, care hotărau soarta bătăliilor, cauzînd moartea unora sau a altora dintre combatanți, potrivit voinței zeilor. [gen. *-iei.* scris și *valkirie*, var. *valchíră* s. f. / < germ. *Walkyrie*]

WALK-OVER *s. n. (sport)* calificare a unui sportiv, rămas singur în competiție, prin neprezentarea adversarului. [pron. *uók-ouvăr.* abrev. *w. o.* / < engl., fr. *walk-over*]

WALKY-TALKY *s. n.* v. walkie-talkie.

WAMPUM *s. n.* moneda băștinașilor din America de Nord, alcătuită din scoici legate în formă de mătănii. [pron. *uám-.* / < engl., fr. *wampum* < cuv. indian]

WARÁNT *s. n.* recipisă eliberată celui care depune mărfuri într-un doc sau într-un antrepozit și care se poate negocia ca poliță sau poate servi ca garanție pentru obținerea unui împrumut. [pron. *va-rant.* / < engl., fr. *warrant*]

WASH-BOARD *s. n. (muz.)* instrument de percuție folosit în primele forme de muzică de jaz. [pron. *uoș-bód.* / < engl. *washboard*]

WATER BALAST *s. n.* tanc de apă situat în fundul dublu al unei nave, conținînd lestul lichid al acesteia. [pron. *uó-.* / < fr., engl. *water ballast*]

WATER-CLOSET *s. n.* closet cu apă. [pron. *uó-.* / engl., fr. *water-closet*, cf. engl. *water* — apă, *closet* — cabinet]

WATERPOLO *s. n.* polo pe apă. [pron. *uó-.* / < engl., fr. *water-polo*]

WATER-SKI *s. n.* schi nautic. v. surfing. [pron. *uó-tăr-schi.* / < engl. *water-ski*]

WATT *s. m.* unitate de măsură a puterii electromagnetice, egală cu puterea unui joule pe secundă. [pron. *vat.* pl. *wați.* / < *watt*, cf. *J. Watt*, mecanician și inventator englez]

WATTMÉTRU *s. m.* instrument de măsură a puterii electromagnetice dintr-un circuit electric. [pron. *vat-.* / < fr. *wattmètre*, cf. fr. *watt* — watt, gr. *metron* — măsură]

WATTÓRĂ *s. f.* unitate de măsură a energiei electrice, egală cu puterea furnizată de un watt într-o oră. [pron. *vat-* / cf. it. *wattora*, fr. *wattheure*]

WATTORMÉTRU *s. m.* contor pentru măsurarea în wați a energiei electrice care trece printr-un circuit. [pron. *vat-.* / după fr. *wattheuremètre*]

WATTSECÚNDĂ *s. f.* submultiplu al wattorei, egal cu un joule. [pron. *vat-.* / cf. fr. *wattseconde*, germ. *Wattsekunde*]

WÉBER *s. m.* unitate de flux magnetic, egală cu fluxul care, străbătînd circuitul unei singure spire, produce în acea spiră o forță electromotoare de un volt. [pron. *ve-ber.* / < fr. *weber*, cf. *W. E. Weber*, fizician german]

WEBERMÉTRU *s. n.* fluxometru. [cf. germ. *Webermeter*]

WEEK-END *s. n. (anglicism)* sfîrșit de săptămînă ; interval de timp (simbăta-duminica) folosit pentru odihnă, petrecere. [pron. *uík-.* pl. *-duri.* / < engl. *week-end*]

WÉHRMACHT *s. n.* denumire sub care este cunoscută armata imperialistă germană. [pron. *ver-maht.* / < germ. *Wehrmacht*]

WEISMANNÍSM *s. n.* teorie în biologie care postulează separarea organismului în două părți distincte : germenul, substanța ereditară, localizată în celulele sexuale, și soma, corpul, inert din punct de vedere genetic, afirmînd independența absolută a germenului față de soma. [pron. *vais-.* / < engl. *weismannism*, cf. *August Weissmann*, biolog german]

WEISMANNÍST, -Ă *adj.* referitor la weismannism, propriu weismannismului. // *s. m. f.* adept, susținător al weismannismului. [pron. *vais-.* / cf. engl. *weismannist*]

WELTER *s. n.* denumire pentru categoria semimijlocie la box. [pron. *uél-.* var. *welterweight.* / < engl., fr. *welter*, cf. engl. *welterweight*]

WELTER-WEIGHT *s. m.* v. welter.

WERFENIÁN *s. n. (geol.)* etaj al triasicului inferior. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *-ni-an.* pl. *-ieni, -iene.* [et. incertă]

WESTERN *s. n.* gen de film de aventuri creat în America, a cărui acțiune se petrece de obicei în timpul colonizării vestului Statelor Unite. [pron. *ués-tărn.* / < engl. *western*]

WESTFALIÁN *s. n. (geol.)* etajul superior al carboniferului mediu de facies continental, limitat la vestul Europei. // *adj.* care aparține acestui etaj. [pron. *li-an.* pl. *-ieni-, -iene.* / < fr. *westphalien*, cf. *Westphalie*, regiune în Germania]

WHIG *s. m. (ist.)* membru al partidului liberal din Anglia. [pron. *uig.* / < engl. *whig*]

WHISKY *s. n.* băutură alcoolică preparată prin distilarea cerealelor, mai ales a orzului, a ovăzului sau a secarei. [pron. *uis-chi.* / < engl. *whisky, whiskey* < cuv. irlandez]

WHITE-SPIRIT *s. n.* produs obținut la distilarea petrolului, întrebuințat ca solvent în vopsitorie și în industria lacurilor. [pron. *uáit-spirit.* / < engl. *white-spirit*]

WÍDIA *s. f.* carbură de tungsten foarte dură, folosită la armarea pieselor supuse uzurii, în special a tăișurilor sculelor de așchiere a metalelor. [pron. *vi-di-a.* / < germ. *Vidia*, cf. *wie Diamant* — ca diamantul]

WIGWAM *s. n.* 1. cort de piele, colibă a indienilor din America de Nord. 2. sat populat de acești indieni. [pron. *uig-uóm.* / < engl. *wigwam* < cuv. indian]

WILD *s. n. (geol. ; geogr.)* regiune care se află la periferia zăpezilor veşnice, străbătută de cercul polar nordic. [< engl. *wild*]

WILLEMÍT *s. n.* silicat natural de zinc, de culoare albă, verde sau cafenie. [pron. *vi-.* / < fr. *willémite*]

WILOW *s. n. (text.)* maşină de destrămat şi curăţit deşeurile de bumbac de impurităţi. [pron. *ui-lou.* / < engl. *willow*]

WÍNDKANTER *s. n. (geol.)* bloc de piatră din regiunile aride modelat de vînt, care prezintă mai multe muchii şi feţe ; bloc cu feţe. [< germ. *Windkanter*]

WÍPLĂ *s. f.* v. v i p l ă.

WÍRING *s. n. (med.)* procedeu de tratare a unui anevrism al aortei, constînd din introducerea în interiorul lui, în formă de ghem, a unui fir metalic lung şi subţire. [< fr. *wiring*, cf. engl. *to wire* — a fixa cu o sîrmă]

WIT *s. n. (anglicism)* glumă inteligentă, spirit. [pron. *uit.* / < engl. *wit*]

WOFATÍT *s. n.* răşină sintetică. [< fr. *wofatite*]

WOLFFIANÍSM *s. n.* concepţie eclectică-idealistă, aparţinînd lui Christian Wolff. [cf. *Wolff*, filozof idealist german, discipol al lui Leibniz]

WÓLFRAM *s. n.* oxid natural de fier, de mangan şi de tungsten, principalul minereu din care se extrage tungstenul. [pron. *vol-.* / < germ. *Wolfram*, fr. *wolfram*]

WOLFRAMÁT *s. m.* sare a acidului wolframic. [pron. *vol-.* / < germ. *Wolframat*]

WOLFRÁMIC, -Ă *adj.* de wolfram, al wolframului. O *acid* ~ = acid derivat din wolfram. [pron. *vol-.* / < *wolfram* + *-ic*]

WOLFRAMÍT *s. n.* wolframat natural de fier şi de mangan. [pron. *vol-.* / < fr. *wolframite*, germ. *Wolframit*]

WOLLASTONÍT *s. n.* silicat natural de calciu. [< fr. *wollastonite*, cf. *W. Wollaston*, chimist englez]

WON *s. m.* unitate monetară coreeană. [< germ. *Won* < cuv. coreean]

WULFENÍT *s. n.* minereu de plumb şi de molibden. [pron. *vul-.* / < fr. *wulfénite*, germ. *Wulfenit*]

WÜRM *s. n. (geol.)* ultima epocă glaciară (a patra) în schema glaciaţiilor cuaternare din Alpi. [< fr. *würm*, germ. *Würm*]

WÜRMIÁN, -Ă *adj.* referitor la ultima mare glaciaţie cuaternară, la würm, care aparţine acestei epoci. [pron. *-mi-an*, pl. *-ieni*, *-iene.* / < fr. *würmien*]

WURZÍT *s. m.* sulfură naturală de zinc. [pron. *wur-ţit.* / cf. germ. *Wurtzit*, fr. *vourtzite*]

WYANDOT *s. m.* 1. specie de peşte care trăieşte în America. 2. rasă de găini americane, obţinută prin diverse încrucişări. [pron. *uaen-dót.* / < fr., engl. *wyandotte*]

X

XANT- v. x a n t o-.

XANTELÁSMA *s. f. (med.)* pete galbene localizate în special pe pleoape. [< fr. *xanthélasma*, cf. gr. *xanthos* — galben]

XANTÍNĂ *s. f.* produs organic care se găseşte în urină, în sînge, în ceai, cafea etc. [< fr. *xanthine*, cf. gr. *xanthos* — galben]

XANTINURÍE *s. f. (med.)* eliminare a unor cantităţi de xantină prin urină. [< fr. *xanthinurie*]

XANTÍPĂ *s. f. (rar)* femeie rea, cicălitoare. [cf. *Xantipa*, soţia lui Socrate]

XANTÍSM *s. n.* coloraţie galbenă. [< fr. *xanthisme*]

XANTO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „galben". [var. *xant-*. / < fr. *xantho-*, it. *xanto-*, cf. gr. *xanthos*]

XANTOCÍT *s. n. (biol.)* celulă care conţine pigment galben. [< fr. *xanthocyte*, cf. gr. *xanthos* — galben, *kytos* — celulă]

XANTOCROMÁTIC, -Ă *adj.* colorat în galben. [< fr. *xanthochromatique*, cf. gr. *xanthos* — galben, *chroma* — culoare]

XANTOCROMÍE *s. f.* coloraţie în galben pînă la maro a serului sîngelui, a unor leziuni sau lichide organice. [cf. germ. *Xanthochromie*]

XANTODÉRM, -Ă *adj. (biol.)* care are pielea galbenă. [< fr. *xanthoderme*, cf. gr. *xanthos* — galben, *derma* — piele]

XANTODERMÍE *s. f.* colorare în galben a pielii. [< fr. *xanthodermie*]

XANTOFÍLĂ *s. f.* pigment galben care se găseşte în gălbenuşul de ou, în bacterii, în alge şi în petalele florilor galbene ; luteină. [< fr. *xantophylle*, cf. gr. *xanthos* — galben, *phyllon* — frunză]

XANTOGENÁRE *s. f.* transformarea alcaliicelulozei în xantogenat de celuloză. [cf. germ. *xanthogenieren*]

XANTOGENÁT *s. m.* compus obţinut prin acţiunea unui hidroxid de metal alcalin asupra sulfurii de carbon. [< fr. *xanthogénate*]

XANTÓM *s. n.* tumoare galbenă pe piele, nepericuloasă. [pl. *-oame*. / < fr. *xanthome*]

XANTOMATÓS, -OÁSĂ *adj.* referitor la xantom sau xantomatoză. [cf. it. *xantomatoso*]

XANTOMATÓZĂ *s. f.* boală caracterizată prin apariţia de xantome pe piele şi în diferite organe, datorită creşterii în sînge a colesterolului. [< fr. *xanthomatose*]

XANTOPSÍE *s. f.* tulburare a vederii care face ca bolnavul să vadă totul într-o culoare galbenă. [gen. *-iei*. / < fr. *xanthopsie*, cf. gr. *xanthos* — galben, *opsis* — vedere]

XEN- v. x e n o-.

XENELASÍE *s. f.* interzicere pentru străini în Grecia antică de a şedea într-un oraş. [gen. *-iei*. / < fr. *xénélasie*, gr. *xenelasia* < *xenos* — străin, *elaunein* — a vîna]

XÉNIE[1] *s. f. (liv.)* gen de epigramă satirică. [gen. *-iei*. / < germ. *Xenie*]

XENÍE[2] *s. f. (biol.)* apariţie, la generaţiile obţinute prin hibridare sexuată, a caracterelor organismului patern în endospermul seminţei. [gen. *-iei*. / < fr. *xénie*, it. *xenia*, cf. gr. *xenios* — ospitalier]

XENO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „străin" ; „oaspete". [var. *xen-*. / < fr. *xéno-*, it. *xeno-*, cf. gr. *xenos* — străin]

XENODIAGNÓSTIC *s. n.* metodă de diagnostic în parazitologie bazată pe căutarea paraziţilor în gazdele lor intermediare. [pron. *-di-ag-*. / cf. fr. *xenodiagnostic*]

XENOFÍL, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care iubeşte pe străini sau ceea ce este străin. [< fr. *xénophile*, cf. gr. *xenos* — străin, *philos* — prieten]

XENOFILÍE *s. f.* dragoste, ataşament faţă de tot ceea ce este străin. [gen. *-iei*. / < fr. *xénophilie*]

XENOFÓB, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care urăşte persoanele sau popoarele de altă naţionalitate, care este duşman a tot ceea ce este străin. [< fr. *xénophobe*, cf. gr. *xenos* — străin, *phobos* — ură]

XENOFOBÍE *s. f.* ură faţă de străini şi faţă de tot ceea ce este străin. [gen. *-iei*. / < fr. *xénophobie*]

XENOGLOSÍE *s. f.* fenomen constatat la mediumurile care în timpul somnului hipnotic vorbesc limbi necunoscute de ei. [gen. *-iei*. / cf. it. *xenoglossia* < gr. *xenos* — străin, *glossia* — vorbire]

XENOGRAFÍE *s. f. (poligr.)* procedeu de tipar pentru imagini folosind fenomenul de fotoconductibilitate, spre a evita contactul direct dintre forma de tipar şi obiectul tipărit. [gen. *-iei*. / < fr. *xenographie*]

XENOLÍT *s. n.* fragment de rocă străin de roca eruptivă în care se află. [< fr. *xénolite*, cf. gr. *xenos* — străin, *lithos* — piatră]

XENOLOGÍE *s. f. (biol.)* studiul relaţiilor dintre gazdă şi stadiile ontogenetice ale unui parazit specific. [< germ. *Xenologie*, cf. gr. *xenos* — străin, *logos* — ştiinţă]

XENOMÁN, -Ă *s. m. f.* persoană care are o preferinţă deosebită pentru străini şi pentru tot ceea ce provine de la ei. [< fr. *xénomane*]

XENOMANÍE *s. f.* înclinaţie exagerată pentru tot ce este străin. [gen. *-iei*. / < fr. *xénomanie*, cf. gr. *xenos* — străin, *mania* — nebunie]

XENOMÓRF, -Ă *adj. (despre minerale)* care prezintă xenomorfie. [< fr. *xénomorphe*]

XENOMORFÍE *s. f. (min.)* proprietate a unui mineral de a se prezenta şi sub altă formă cristalografică decît cea obişnuită, datorită mineralelor înconjurătoare formate mai de timpuriu ; xenomorfism. [gen. *-iei*. / < fr. *xénomorphie*, cf. gr. *xenos* — străin, *morphe* — formă]

XENOMORFÍSM *s. n.* xenomorfie. [< fr. *xénomorphisme*]

XENÓN *s. n.* gaz incolor şi inodor din grupul gazelor nobile. [< fr. *xénon*]

XENOPATÍE *s. f.* delir în care bolnavul e convins că se acţionează asupra sa de la distanţă prin sugestie, hipnoză etc. [gen. *-iei*. / < fr. *xénopathie*, cf. gr. *xenos* — străin, *pathos* — boală]

XÉRES *s. n.* vin de calitate superioară, originar din Spania. [< fr. *xérès*, sp. *xeres*, cf. *Xeres*, oraş în Spania]

XERO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „uscat", „arid", „uscăciune". [< fr. *xéro-*, it. *xero-*, cf. gr. *xeros*]

XEROCHEILÍE *s. f.* *(med.)* uscare a buzelor. [cf. gr. *xeros* — uscat, *cheilos* — buză]

XEROCÓPIE *s. f.* copie făcută la xerograf. [gen. *-iei.* / cf. it. *xerocopia*]

XERODERMÍE *s. f.* boală congenitală caracterizată prin uscarea şi descuamarea continuă a pielii. [gen. *-iei.* / < fr. *xérodermie*, cf. gr. *xeros* — uscat, *derma* — piele]

XEROFÁG, *-Ă adj.* care se hrăneşte cu alimente uscate. [< fr. *xérophage*, cf. gr. *xeros* — uscat, *phagein* — a mînca]

XEROFAGÍE *s. f.* regim de alimentaţie vegetariană care are la bază alimente uscate, seci. [gen. *-iei.* / < fr. *xérophagie*]

XEROFÍL, *-Ă adj.* *(despre plante sau animale)* care poate trăi în locuri lipsite de umiditate. [< fr. *xérophile*, cf. gr. *xeros* — uscat, *philos* — prieten]

XEROFILÍE *s. f.* *(biol.)* proprietate a organismelor xerofile. [< germ. *Xerophilie*]

XEROFÍT, *-Ă adj., s. f.* (plantă) care creşte în medii uscate. [< fr. *xérophyte*, cf. gr. *xeros* — uscat, *phyton* — plantă]

XEROFÍTIC, *-Ă adj.* referitor la plantele xerofite. [< fr. *xérophytique*]

XEROFÓB, *-Ă adj.* *(biol.; despre unele organisme)* care nu poate trăi în ţinuturi secetoase. [cf. gr. *xeros* — uscat, *phobos* — teamă]

XEROFÓRM *s. n.* substanţă medicamentoasă sub formă de praf, folosită ca antiseptic intestinal. [< fr. *xéroforme*, cf. gr. *xeros* — uscat + *(acid) form(ic)*]

XEROFTALMÍE *s. f.* *(med.)* uscare a conjunctivei şi a corneei, provocată de lipsa vitaminei A; xerom. [gen. *-iei.* / < fr. *xérophtalmie*, cf. gr. *xeros* — uscat, *ophthalmos* — ochi]

XEROGÉL *s. n.* material obţinut prin uscarea gelurilor. [< fr. *xérogel*]

XEROGRÁF *s. n.* aparat folosit în xerografie. [cf. it. *xerografo*]

XEROGRÁFIC, *-Ă adj.* referitor la xerografie, folosit în xerografie. [cf. germ. *xérographisch*]

XEROGRAFÍE *s. f.* *(poligr.)* procedeu de tipar la care se foloseşte o pulbere încărcată cu electricitate statică. [gen. *-iei.* / < germ. *Xerographie*, fr. *xérographie*, cf. gr. *xeros* — uscat, *graphein* — a scrie]

XERÓM *s. n.* *(med.)* xeroftalmie. [pl. *-oame.* / < fr. *xérome*]

XEROMÓRF, *-Ă adj.* *(despre unele plante)* adaptat la secetă. [< germ. *xeromorph*]

XEROMORFÍSM *s. n.* totalitatea particularităţilor legate de rezistenţa la secetă a xerofitelor. [< fr. *xéromorphisme*, cf. gr. *xeros* — uscat, *morphe* — formă]

XEROSÉRIE *s. f.* *(biol.)* serie de schimbări în dezvoltarea unei plante aflate pe un sol uscat; comunitate vegetală stabilită în mediu secetos. [< engl. *xerosere*]

XEROSTOMÍE *s. f.* *(med.)* senzaţie de uscare a gurii, datorită unei insuficiente salivaţii. [< fr. *xérostomie*, cf. gr. *xeros* — uscat, *stoma* — gură]

XEROTÉRM, *-Ă adj.* *(despre plante)* adaptat la un climat uscat şi cald. [cf. fr. *xérotherme*, germ. *xerotherm* < gr. *xeros* — uscat, *therme* — căldură]

XÉROX *s. n.* aparat de multiplicare uscată, folosit în xerografie, care nu reclamă o matriţă, copierea făcîndu-se direct după original, întrebuinţînd principiile electricităţii statice şi fotoconductibilităţii. [< engl. *(Rank) Xerox (Limited)*, nume comercial]

XERÓZĂ *s. f.* *(med.)* uscare a pielii datorită unei secreţii sebacee insuficiente; asteatoză. [< fr. *xérose*, cf. gr. *xerosis*]

XIFÍE *s. f.* animal cetaceu; peşte-sabie. [gen. *-iei.* / cf. fr. *xiphias*, gr. *xiphos* — sabie]

XIFO- element prim de compunere savantă cu sensul „sabie". [< fr. *xipho-*, it. *xifo-*, cf. gr. *xiphos*]

XIFODINÍE *s. f.* xifoidalgie. [< fr. *xiphodynie*]

XIFOÍD, *-Ă adj.* asemănător unei spade, în formă de spadă. O *apendice* ~ = extremitatea inferioară a sternului. [pron. *-fo-id.* / < fr. *xiphoïde*, cf. gr. *xiphos* — sabie, *eidos* — aspect]

XIFOIDALGÍE *s. f.* *(med.)* durere la nivelul apendicelui xifoid; xifodinie. [gen. *-iei.* / < fr. *xiphoïdalgie*]

XIFOIDIÁN, *-Ă adj.* al apendicelui xifoid. [pron. *-di-an.* pl. *-ieni, -iene.* / < fr. *xiphoïdien*]

XIFOIDÍTĂ *s. f.* *(med.)* inflamaţie a cartilajului xifoid. [< fr. *xiphoïdite*]

XIL- v. xilo-.

XILÁN *s. n.* polizaharidă care se găseşte, alături de celuloză, în celulele lignificate ale lemnului, în paie etc. [< fr. *xylane*, germ. *Xylan*]

XILÉM *s. n.* parte din ţesutul plantelor avînd celulele cu membranele îngroşate şi lignificate. [< fr. *xylème*]

XILÉN *s. n.* hidrocarbură lichidă extrasă din gudronul de huilă. [< fr. *xylène*, cf. gr. *xylon* — lemn]

XILIDÍNĂ *s. f.* compus derivat din xilen, folosit la fabricarea coloranţilor şi a medicamentelor. [< fr. *xylidine*]

XILÍT *s. n.* constituent al cărbunilor bruni inferiori. [< fr. *xylite*]

XILO- element prim de compunere savantă cu semnificaţia „(referitor la) lemn", „lemnos". [var. *xil-*. / < fr. *xylo-*, it. *xilo-*, cf. gr. *xylon* — lemn]

XILOCÁRP *s. n.* fruct tare, uscat, de pădure. [< fr. *xylocarpe*, cf. gr. *xylon* — lemn, *karpos* — fruct]

XILOFÁG, *-Ă adj.* *(despre insecte)* care sapă galerii în lemn, hrănindu-se cu acesta; a cărei larvă sapă galerii în lemn. [< fr. *xylophage*, cf. gr. *xylon* — lemn, *phagein* — a mînca]

XILOFAGÍE *s. f.* acţiunea insectelor xilofage. [gen. *-iei.* / < fr. *xylophagie*]

XILOFÓN *s. n.* instrument muzical de percuţie format din lamele de lemn, diferite ca dimensiuni şi esenţă, care se lovesc cu două baghete de lemn. [< fr., engl. *xylophone*, cf. gr. *xylon* — lemn, *phone* — sunet]

XILOFONÍST, *-Ă s. m. f.* cîntăreţ la xilofon. [cf. it. *xilofonista*]

XILOGRÁF *s. m.* gravor în lemn. [< fr. *xylographe*, cf. gr. *xylon* — lemn, *graphein* — a scrie]

XILOGRÁFIC, *-Ă adj.* referitor la xilografie; obţinut prin xilografie. [< fr. *xylographique*]

XILOGRAFÍE *s. f.* 1. arta de a grava în lemn; gravură în lemn. 2. *(poligr.)* procedeu de imprimare cu tipare săpate în lemn. ●

clișeu gravat în lemn. [gen. *-iei.* / < fr. *xylographie*]

XILOGRAMĂ *s. f. (poligr.)* clișeu în lemn obținut prin gravare. [< fr. *xylogramme*, cf. gr. *xylon* — lemn, *gramma* — scriere]

XILOGRAVÚRĂ *s. f.* xilografie. ● clișeu gravat în lemn ; reproducere obținută după un astfel de clișeu. ● desen cu linii groase, având tehnica gravurilor în lemn. [< fr. *xylogravure*]

XILOÍD, -Ă *adj. (despre un material)* care este de natură lemnoasă sau prezintă o structură asemănătoare cu aceea a lemnului. [pron. *-lo-id.* / < fr. *xyloïde*]

XILÓL *s. n.* xilen brut. [< fr. *xylol*]

XILOLATRÍE *s. f.* cult al zeilor de lemn. [gen. *-iei.* / < fr. *xylolâtrie*, cf. gr. *xylon* — lemn, *latreia* — cult]

XILOLÍT *s. n.* amestec de rumeguș de lemn și clorură de magneziu colorat cu pigmenți minerali, cu aspect de piatră. [pl. *-te*, *-turi.* / < germ. *Xylolith*, cf. gr. *xylon* — lemn, *lithos* — piatră]

XILOLITOGRAFÍE *s. f. (poligr.)* procedeu de tipar litografic la care clișeul se execută pe o placă de lemn acoperită cu un strat de calcar. [gen. *-iei.* / < fr. *xyloithographie*]

XILOLITOGRAVÚRĂ *s. f.* reproducere obținută prin xilolitografie. [< fr. *xylolithogravure*]

XILOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la xilologie. [< fr. *xylologique*]

XILOLOGÍE *s. f.* ramură a botanicii care se ocupă cu studiul lemnului și al proprietăților lui. [gen. *-iei.* / < fr. *xylologie*]

XILOMÉTRU *s. n.* instrument pentru măsurarea cubajului lemnelor. [< fr. *xylomètre*]

XILÓN *s. n.* fibră textilă obținută în R. S. Cehoslovacă, din care se confecționează obiecte de îmbrăcăminte. [< fr. *xilon*, nume comercial]

XILOTERAPÍE *s. f. (med.)* tratament făcut pe baza anumitor varietăți de lemn. [gen. *-iei.* / < fr. *xylothérapie*, cf. gr. *xylon* — lemn, *therapeia* — tratament]

XILOTIPÍE *s. f. (poligr.)* tipar cu litere de lemn. ● procedeu de tipar folosit în reproducerea structurii lemnului din care se prepară clișeul. [gen. *-iei.* / < germ. *Xylotypie*]

XILÓZĂ *s. f.* monozaharidă care se găsește în lemn, paie etc. [< fr. *xylose*]

XÍSMĂ *s. f. (med.)* bucăți de membrane în scaune diareice. [< fr. *xysme*, cf. gr. *xysma* — rezultat prin răzuire]

XIST *s. n. (ant.)* galerie acoperită la templele grecești, unde se țineau lecțiile în timpul iernii. [< fr. *xyste*]

XOANÓN *s. n.* statuie sculptată în trunchiul copacilor din epoca arhaică a Greciei antice. [< fr., it., gr. *xoanon*]

XOGRAFÍE *s. f. (poligr.)* procedeu de imprimare fotografică în relief. [gen. *-iei.* / < fr. *xographie*, nume comercial]

XU *s. m.* monedă divizionară în Republica Socialistă Vietnam, valorînd a suta parte dintr-un dong. [< fr. *xu* < cuv. vietnamez]

Y

YACHT *s. n.* v. i a h t.
YÁCHTING *s. n.* v. i a h t i n g.
YÁCHTMAN *s. m.* v. i a h t m a n.
YAK *s. m.* v. i a c.
YANKÉU *s. m.* poreclă (ironică) dată începînd cu sec. XVIII locuitorilor (părţii de est a) Statelor Unite ale Americii de către englezi şi francezi. [< engl. *yankee*]
YARD *s. m.* v. i a r d.
YARDANG *s. n. (geol.)* microrelief de coroziune format din creste separate de jgheaburi întortocheate, caracteristic pentru pustiurile argiloase din Asia Centrală. [< fr., engl. *yardang*]
YAWL *s. n. (mar.)* ambarcaţie cu vele asemănătoare ketchului, avînd arborele de la pupă foarte mic ; iolă. [pron. *iaul.* pl. *-luri.* / < engl., fr. *yawl*]
YEARLING *s. m. (hipism)* mînz avînd vîrsta de un an. [pron. *-iă-ling.* / < engl. *yearling*]
YEN *s. m.* unitate monetară în Japonia. [pron. *ien.* / < engl., fr. *yen* < cuv. japonez]
YEOMAN *s. m. (ist.)* 1. servitor la o curte regală sau seniorială. 2. subordonat sau ajutor. 3. om liber dintr-o comunitate ; *(spec.)* fermier liber, mic proprietar rural în Anglia. 4. membru al unui corp de gardă englez. 5. *(mar.)* ofiţer însărcinat cu îndatoririle clericale. [pron. *ióu-măn.* / < engl., fr. *yeoman*]
YLANG-YLANG *s. n. (bot.)* arbore cultivat în Indonezia şi în Madagascar. ● parfumul care se extrage din frunzele acestui arbore. [< fr. *ylang-ylang* < cuv. malaiez]
YÓGA *s. n.* şcoală filozofică indiană care recomandă contemplarea, imobilitatea absolută, extazul mistic şi practicile ascetice în vederea eliberării eului individual de contingenţele vieţii materiale şi contopirii cu sufletul universal. [< fr., sanscr. *yoga* — contopire]
YOGHÍN *s. m.* adept al filozofiei yoga ; ascet indian care practică yoga. [var. *yogin* s. m. / < fr., engl. *yogin*]
YOGHÍNIC, -Ă *adj.* referitor la yoga sau la yoghini. [var. *yoghínic, -ă* adj. / cf. fr. *yoginique*]
YOGÍN *s. m.* v. y o g h i n.
YOGÍNIC, -Ă *adj.* v. y o g h i n i c.
YOHIMBÍNĂ *s. f.* alcaloid extras din scoarţa unui arbore din Africa de vest, care acţionează asupra sistemului nervos simpatic contrar adrenalinei. [scris şi *iohimbină.* / < fr. *yohimbine* < cuv. african]
YOM KIPPUR *s. n.* mare sărbătoare religioasă mozaică simbolizînd reconcilierea dintre om şi divinitate. [pron. *iom kipúr.* / < ebr., fr., engl. *yom kippur* — ziua ispăşirii]
YPRESIÁN *s. n. (geol.)* ultimul etaj al paleocenului din vestul şi sudul Europei. // *adj.* care aparţine acestui etaj. [pron. *-si-an.* pl. *-ieni. -iene.* / < fr. *ypresien*]
YTÉRBIU *s. n. (chim.)* element din familia pămînturilor rare. [pron. *-bĭu.* / < fr. *ytterbium*, cf. *Ytterby*, localitate în Suedia]
YTRIU *s. n. (chim.)* element din familia pămînturilor rare. [pron. *-riu.* / < fr. *yttrium*]
YUÁN *s. m.* unitate monetară în R. P. Chineză. [< germ. *Yuan* < cuv. chinez]
YÚCA *s. f.* v. y u c c a.
YÚCCA *s. f. (bot.)* plantă liliacee din India şi America, aclimatizată în ţările temperate. ● fibră textilă obţinută din această plantă. [scris şi *yuca.* / < engl., fr. *yucca*, cf. fr., sp. *yuca*]

Z

ZAGÁIE *s. f.* suliță la popoarele primitive. [pron. *-ga-ie.* / < fr. *zagaïe*, cf. ar. *az-zaghaya*]

ZAHARÁT *s. m.* sare a acidului zaharic. [< fr. *saccharate*]

ZAHARÁZĂ *s. f.* enzimă din sucul intestinal care transformă zaharoza în fructoză și glucoză ; invertină, sucrază. [< fr. *saccharase*]

ZAHARI- element prim de compunere savantă cu sensul „(referitor la) zahăr", „de zahăr", „zaharoză". [var. *zaharo-.* / < fr. *saccharo-*, cf. ar. *sukkar*]

ZAHÁRIC *adj. m. acid* ~ = acid obținut prin oxidarea unor sorturi de zahăr și de amidon. [< fr. *saccharique*]

ZAHARÍDE *s. f. pl.* nume generic dat hidraților de carbon. [cf. fr. *saccharides*]

ZAHARIFÉR, -Ă *adj.* care produce, care conține zahăr. [< fr. *saccharifère*]

ZAHARIFICÁ *vb. I. tr.* a transforma în zahăr substanțele care conțin amidon cu ajutorul fermenților sau prin tratarea cu anumiți acizi minerali. [p. i. *zaharific.* / cf. fr. *saccharifier*]

ZAHARIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a zaharifica și rezultatul ei. [< *zaharifica*]

ZAHARIFICÁTOR *s. n.* instalație folosită pentru operația de zaharificare. [< *zaharifica* + *-tor*]

ZAHARIGÉN, -Ă *adj.* care se poate transforma în zahăr prin hidratare. [< fr. *saccharigène*]

ZAHARIMETRÍE *s. f.* metodă de determinare a concentrației soluțiilor de zahăr cu ajutorul zaharimetrului. [gen. *-iei.* / < fr. *saccharimétrie*]

ZAHARIMÉTRU *s. n.* polarimetru folosit pentru determinarea concentrației soluțiilor de zahăr. [cf. fr. *saccharimètre*]

ZAHARÍNĂ *s. f.* produs sintetic cristalizat, alb la culoare, foarte solubil în apă, cu o putere de îndulcire mult mai mare decît a zahărului, dar fără nici o valoare nutritivă. [cf. fr. *saccharine*]

ZAHARO- v. z a h a r i-.

ZAHAROÍD, -Ă *adj.* care are aspectul zahărului. [pron. *-ro-id.* / cf. fr. *saccharoïde*]

ZAHAROMÉTRU *s. n.* areometru folosit pentru determinarea densității soluțiilor de zahăr. [cf. fr. *saccharomètre*]

ZAHAROMÍCES *s. n.* ciupercă microscopică care produce fermentația alcoolică în materii zaharoase ; drojdie. [pl. invar. / < fr. *saccharomyces*]

ZAHAROMICÓZĂ *s. f.* boală produsă de zaharomîces. [< fr. *saccharomycose*]

ZAHARÓS, -OÁSĂ *adj.* 1. *produs* ~ = produs alimentar preparat din zahăr. 2. *(fig.)* alb, compact, cristalin ca zahărul. [cf. fr. *sacchareux*]

ZAHARÓZĂ *s. f.* substanță cristalizată albă, dulce, care se extrage mai ales din trestia de zahăr și din sfeclă ; sucroză ; zahăr. [< fr. *saccharose*]

ZAHAROZURÍE *s. f. (med.)* prezența patologică a zahărului în urină ; glucozurie. [< fr. *saccharosurie*]

ZAÍR *s. m.* unitate monetară în Republica Zair. [pron. *za-ir.* / < fr. *zaïre*]

ZÁMBO *s. m.* individ născut din părinți indieni și negri în America. [< *sp.*, fr. *zambo*]

ZAPATEÁDO *s. m.* dans solistic spaniol, ale cărui accente ritmice se marchează prin lovituri de călcîi ; melodia acestui dans. [pron. *-te-a-.* / < fr. *zapatéado*, sp. *zapateado*, cf. *zapata* — pantof]

-ZÁUR element secund de compunere savantă, cu semnificația „reptilă". [var. *-saur.* / < fr. *-saure*, cf. gr. *sauros*]

ZBIR *s. m. (fig.)* membru al unei organizații represive oficiale ; opresor, agent al opresiunii. [< fr. *sbire*, it. *sbirro*]

ZDRAGÓN *s. m.* v. d r a g o n[2].

ZEBRÁT, -Ă *adj.* dungat, vărgat ca zebra. [cf. fr. *zébré*]

ZÉBRĂ *s. f.* 1. mamifer sălbatic înrudit cu calul, avînd corpul acoperit cu păr gălbui și vărgat cu dungi negre sau brune. 2. marcaj de traversare a străzii pentru pietoni, constînd din linii albe continue paralele cu axa acesteia. [< fr. *zèbre*, cf. port. *zebra*]

ZEBROÍD *s. m.* animal rezultat din hibridarea dintre cal și zebră. [pron. *-bro-id.* / < germ. *Zebroid*]

ZEBÚ *s. m. (zool.)* mamifer rumegător din țările tropicale, asemănător cu boul, caracterizat printr-o cocoașă de grăsime pe greabăn. [pl. invar. / < fr. *zebu*]

ZEFÍR *s. m.* vînt de apus, călduț, care suflă primăvara ; *(p. ext.)* vînt cald, plăcut ; adiere. [cf. fr. *zéphyr*, lat. *zephyrus*, gr. *zephyros*]

ZEFÍR *s. n.* țesătură ușoară de bumbac, întrebuințată la confecționarea cămășilor, a bluzelor etc. [pl. *-ruri*, *-re.* / < fr. *zéphyre*, cf. lat. *zephyrus*, gr. *zephyros*]

ZEGHÍSM *s. n.* z e g i s m.

ZEGÍSM *s. n.* teorie filozofico-economică de esență neomalthusianistă limitativă, potrivit căreia populația globului, cererea de produse alimentare și poluarea ar înregistra creșteri într-un mod progresiv, amenințător, în timp ce resursele globului s-ar afla în cantități limitate, lumea îndreptîndu-se astfel rapid spre autodistrugere. [var. *zeghism* s. n. / < engl. *z(ero) e(conomic) g(rowth)* — creștere economică nulă + *-ism*]

ZÉGRAS *s. n.* iarbă-de-mare, algă. [scris și *seegras.* / < germ. *Seegras*]

ZÉIE *s. f. (rar)* zeiță. [pron. *ze-ie.* / < *zeu*, cf. lat. *dea*]

ZEÍNĂ *s. f.* proteină care se găsește în boabele de porumb. [pron. *ze-i-.* / < fr. *zéine*]

ZEITÁTE *s. f.* divinitate păgînă ; zeu, zeiță. [pron. *ze-i-.* / < *zeu* + *-itate*, după *divinitate*]

ZEL *s. n.* rîvnă, sîrguință ; ardoare. O *excese de* ~ = sîrguință exagerată. [< fr. *zèle*, lat. *zelus*, gr. *zelos*]

ZELATÓR, -OÁRE *s. m. f. (liv.)* zelos. [< fr. *zélateur*]

ZELÓS, -OÁSĂ adj. plin de rîvnă, de zel ; zelator. [< *zel* + *-os*]

ZENANÁ *s. f.* țesătură cu urzeală de mătase și bătătură de bumbac, pe o parte lucioasă și pe cealaltă plușată. [< fr. *zénana*]

ZÉNDĂ *s. f.* limba vechilor perși, în care sînt scrise textele sacre mazdeene (Avesta), atribuite lui Zoroastru. [< fr. *zend*]

ZENÍT *s. n.* punctul cel mai înalt de pe bolta cerească, situat pe verticală deasupra locului de observație. [Pl. *-turi*, *-te*. / < fr. *zénith*, cf. ar. *samt ar-runs* — calea de deasupra capului]

ZENITÁL, -Ă *adj.* referitor la zenit. O *distanță* ~*ă* = arcul de cerc vertical cuprins între zenit și un astru. [< fr. *zénithal*]

ZEOLÍT *s. m.* silicat natural de aluminiu și sodiu. [pron. *ze-o-*. / < fr. *zéolithe*, *zéolite* < gr. *zein* — a fierbe, *lithos* — piatră]

ZEOLÍTIC, -Ă *adj.* care conține sau posedă proprietățile zeoliților. [pron. *ze-o-*. / < fr. *zéolitique*]

ZEOLITIZÁRE *s. f.* *(geol.)* proces de substituție a unui mineral sau a unei roci prin zeoliți. [pron. *-ze-o-*. / după fr. *zéolitisation*]

ZEONIFÉR *s. n.* funicular folosit pentru transportul oamenilor și al mărfurilor. [pron. *ze-o-*. / et. incertă]

ZEPELÍN *s. n.* balon dirijabil de mari dimensiuni, cu un înveliș rigid de metal și cu numeroase compartimente umplute cu hidrogen. [Var. *țepelín* *s. n.* / < germ. *Zeppelin*, cf. *Ferdinand von Zeppelin*, numele inventatorului]

ZÉPPĂ *s. f.* joc distractiv asemănător monoverbului cu încastru, cu deosebire că problema nu este prezentată grafic, ci literar, în versuri. [< it. *zeppa*]

ZÉRO *s. n.* 1. număr situat în sistemul numerației înainte de unu. ● semn cifric, care, pus la dreapta unei cifre, îi mărește valoarea de zece ori. 2. *(fig.)* om de nimic; nulitate. 3. valoarea unei mărimi de la care se începe măsurarea acelei mărimi. [Pl. *-rouri*, *-ruri*. / < fr. *zéro*, it. *zero* < ar. *sifr* — gol, nimic]

ZEROTÁJ *s. n.* ansamblul operațiilor necesare pentru determinarea punctului zero. [< fr. *zérotage*]

ZEROVALÉNT, -Ă *adj.* *(despre elemente chimice)* care nu se poate combina cu nici un element. [< fr. *zérovalent*]

ZEÚGMĂ *s. f.* *(ret.)* construcție prin care se unesc gramatical două sau mai multe substantive cu un verb sau cu un adjectiv care, logic, nu se raportează decît la unul dintre cele două substantive. [< fr., lat., gr. *zeugma*]

ZIARÍSTIC, -Ă *adj.* de ziar; specific presei. // *s. f.* profesiunea de ziarist; gazetărie, jurnalistică. [pron. *zi-a-*. / după it. *giornalistico*]

ZIBELÍNĂ *s. f.* 1. animal carnivor asemănător jderului, cu blana foarte frumoasă, care trăiește în Asia și Africa; samur. 2. țesătură care are aspectul blănii de zibelină (1), făcută din lînă de calitate superioară, cu firul foarte puțin răsucit. [< fr. *zibeline*, cf. it. *zibellino*]

ZIBÉTĂ *s. f.* mamifer carnivor cu părul cenușiu, pătat cu negru, care trăiește în Africa. [< fr. *zibeth*]

ZIGO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(în formă de) jug". [< gr. *zygon* — jug]

ZIGOMÁTIC, -Ă *adj.* referitor la zigomă, al zigomei. [< fr. *zygomatique*]

ZIGÓMĂ *s. f.* *(anat.)* prelungire a osului temporal. [< fr., gr. *zygoma*]

ZIGOMÓRF, -Ă *adj.* *(bot.; despre flori)* cu simetrie bilaterală, cu un singur plan de simetrie. [< fr. *zygomorphe*, cf. gr. *zygon* — jug, *morphe* — formă]

ZIGOMORFÍE *s. f.* *(bot.)* tip de simetrie a florilor zigomorfe. [< fr. *zygomorphie*]

ZIGOSPÓR *s. m.* zigot. [< fr. *zygospore*, cf. gr. *zygon* — jug, *spora* — sămînță]

ZIGÓT *s. m.* celulă-ou fecundată, rezultată din unirea a doi gameți sau a două nuclee; zigospor. [< fr. *zygote*, cf. gr. *zygoo* — unesc]

ZIGURÁT *s. n.* templu monumental de forma unei piramide în trepte în vechea Mesopotamie. [< fr. *ziggourat*]

ZIGZÁG *s. n.* șir de linii care formează alternativ între ele unghiuri deșinde ori întrinde; linie frîntă. O *în* ~ = în linie frîntă. [< fr. *zigzag*]

ZIGZAGÁT, -Ă *adj.* în formă de zigzag. [< *zigzag*, după fr. *zigzagué*]

ZIM- v. zimo-.

ZIMÁZĂ *s. f.* enzimă care se găsește în drojdia de bere și care transformă zahărul în alcool și în bioxid de carbon. [< fr. *zymase*]

ZIMO- element prim de compunere savantă care introduce în termeni noțiunea de „ferment", „fermentație". [var. *zim-*. / < fr. *zymo-*, cf. gr. *zyme*]

ZIMOGÉN, -Ă *adj.* *(biol.; despre bacterii)* care produce fermentație. // *s. n.* formă inactivă a unei enzime. [< fr. *zymogène*, cf. gr. *zyme* — ferment, *gennan* — a produce]

ZIMOLÓGIC, -Ă *adj.* referitor la enzime, la fermenți, la fermentație. [< fr. *zymologique*]

ZIMOLOGÍE *s. f.* știința care se ocupă cu studiul fermenților, enzimelor; enzimologie. [Gen. *-iei*. / < fr. *zymologie*, cf. gr. *zyme* — ferment, *logos* — studiu]

ZIMOTÉHNIC, -Ă *adj.* referitor la zimotehnie. [< fr. *zymotechnique*]

ZIMOTEHNÍE *s. f.* tehnica producerii și conducerii procesului de fermentație. [Gen. *-iei*. / < fr. *zymotechnie*, cf. gr. *zyme* — ferment, *techne* — artă]

ZIMOTERAPÍE *s. f.* *(med.)* folosirea fermenților în scop terapeutic. [Gen. *-iei*. / < fr. *zymothérapie*, cf. gr. *zyme* — ferment, *therapeia* — tratament]

ZIMÓTIC, -Ă *adj.* referitor la fermenți solubili. [< fr. *zymotique*]

ZINC *s. n.* metal alb-albăstrui care se întrebuințează sub formă de tablă în aliaje, pentru protecția superficială a oțelurilor etc. [< fr. *zinc*, cf. germ. *Zink*]

ZINCÁ *vb. I. tr.* a acoperi un metal, un obiect etc. cu un strat (subțire) de zinc. [cf. fr. *zinquer*]

ZINCÁRE *s. f.* acțiunea de a zinca și rezultatul ei. [< *zinca*]

ZINCÁT *s. m.* sare a hidroxidului de zinc. [< fr. *zincate*]

ZINCIFÉR, -Ă *adj.* care conține zinc. [< fr. *zincifère*]

ZINCÍT *s. n.* oxid natural de zinc. [< fr. *zincite*]

ZINCOGRÁF, -Ă *s. m. f.* muncitor calificat care execută clișee în zinc. [< fr. *zincographe*]

ZINCOGRAFIÁ *vb. I. tr.* a reproduce imagini, desene etc. cu ajutorul zincografiei. [pron. *fi-a*. p. i. 3,6 *-iază*, ger. *-iind*. / < fr. *zincographier*]

ZINCOGRÁFIC, -Ă *adj.* care se întrebuințează în zincografie, de zincografie. [< fr. *zincographique*]

ZINCOGRAFÍE *s. f.* *(poligr.)* tehnica obținerii clișeelor metalice folosite în imprime-

rie ; zincogravură. ● atelier în care se execută asemenea clișee. [gen. *-iei*. / < fr. *zincographie*, cf. fr. *zinc* — zinc, gr. *graphein* — a scrie]

ZINCOGRAFIÉRE *s. f.* acțiunea de a zincografia și rezultatul ei. [pron. *-fi-e-*. / < *zincografia*]

ZINCOGRAVÚRĂ *s. f.* zincografie. ● clișeu zincografic ; reproducere după un astfel de clișeu. [< fr. *zincogravure*]

ZINGIANTRÓP *s. m.* *(pal.)* maimuță antropoidă fosilă din Tanganyika. [pron. *-gi-an-*. / < fr. *zingianthrope*, cf. *Zingi*, veche denumire a Africii Orientale, gr. *anthropos* — om]

ZÍNNIE *s. f.* plantă erbacee originară din Mexic, cu flori frumoase și cu un colorit variat ; *(pop.)* circiumărese. [< fr., it. *zinnia*, germ. *Zinnie*, cf. *J. G. Zinn*, botanist german]

ZINWALDÍT *s. n.* silicat natural de litiu, potasiu și fier. [< fr. *zinnwaldite*, cf. *Zinnwald*, localitate din Munții Metalici — Saxonia]

ZIRCÓN *s. n.* piatră prețioasă compusă din silicat natural de zirconiu. [< fr. *zircon*]

ZIRCONÍTĂ *s. f.* varietate de zircon. [< fr. *zirconite*]

ZIRCÓNIU *s. n.* metal de culoare cenușie, întîlnit rar în natură, intermediar între aluminiu și siliciu. [pron. *-niu*. / < fr. *zirconium*]

ZÍTUM *s. n.* bere fabricată de egipteni din orz fermentat. [< fr. *zythum*, cf. gr. *zythos* — bere]

ZO- v. zoo-.

ZOANTRÓP *s. m.* *(med.)* suferind de zoantropie. [pron. *zo-an-*. / < fr. *zoantrope*]

ZOANTROPÍE *s. f.* *(med.)* delir în timpul căruia bolnavul se crede metamorfozat în animal. [pron. *zo-an-*, gen. *-iei*. / < fr. *zoanthropie*, cf. gr. *zoon* — animal, *anthropos* — om]

-ZOÁR element secund de compunere savantă cu semnificația „animal", „vietate". [pron. *-zoar*. / < fr. *-zoaire*, it. *-zoa*, cf. gr. *zoon*]

ZOÁRH *s. m.* *(ist.)* conducător de elefanți în formațiile militare antice grecești. [pron. *zo-arh*. / cf. it. *zoarco* < gr. *zoarchos*]

ZODIACÁL, -Ă *adj.* referitor la zodiac, al zodiacului. [pron. *-di-a-*. / < fr. *zodiacal*]

-ZÓFIC element secund de compunere savantă cu semnificația „(relativ la) știință", „înțelepciune". [< fr. *-sophique*, it. *-sofico*, cf. gr. *sophikos*]

-ZOFÍE element secund de compunere savantă cu semnificația „știință", „înțelepciune", „doctrină", „studiu". [< fr. *-sophie*, it. *-sofia*, cf. gr. *sophia* — înțelepciune]

-ZÓIC element secund de compunere savantă cu semnificația „(relativ la) animale", „animal" ; „(relativ la) viață". [pron. *-zo-ic*. / < fr. *-zoïque*, it. *-zoico*, cf. gr. *zoikos*]

ZOÍL *s. m.* *(liv.)* critic invidios, nedrept, negativist. [pron. *zo-il*. / < fr. *zoïle*, cf. *Zoil*, sofist grec celebru prin severitatea cu care a criticat poemele homerice]

ZOLÍSM *s. n.* școala naturalistă a lui Zola, care urmărea să aplice faptelor umane și sociale rigoarea științifică. [cf. fr. *zolisme*, cf. *Emile Zola*, romancier francez]

ZOLLVEREIN *s. n.* denumirea germană a „uniunii vamale", care a precedat unitatea politică. [pron. *țol-fe-răin*. / < germ. *Zollverein*]

ZÓNA *s. f.* *(med.)* simdrom caracterizat prin erupții de vezicule herpetice, localizate pe o singură parte a corpului și dispuse pe traiectul unui nerv. O ~ *zoster* = boală infecțioasă caracterizată prin erupții pe traiectul nervilor senzoriali. [< fr. *zona*, cf. gr. *zone* — centură]

ZONÁL, -Ă *adj.* referitor la o zonă ; care corespunde unei zone. [cf. fr. *zonal*]

ZONALITÁTE *s. f.* mod de repartiție a fenomenelor naturale geografice pe suprafața Pămîntului. [cf. fr. *zonalité*]

ZONÁRE *s. f.* zonificare. [< it. *zonare*]

ZÓNĂ *s. f.* 1. fiecare dintre cele cinci mari diviziuni ale globului terestru, delimitate de cercurile polare și de tropice. ● fiecare dintre părțile cerului care corespund zonelor terestre. 2. porțiune delimitată dintr-un tot pe baza unor caracteristici distinctive sau a unei împrejurări speciale. ● *(silv.)* suprafață denumită convențional după o plantă-tip. ● spațiu de operații militare ; *(av.)* porțiune a spațiului aerian din jurul unui aerodrom, care se fixează piloților pentru lucru în aer. ● întindere delimitată din punct de vedere administrativ și economic-financiar ; sector ● *(tehn.)* denumire a unor părți din furnal. ● întindere, extensiune a ceva. 3. porțiune din suprafața unei sfere cuprinsă între două planuri paralele. 4. bandă de frecvență în care oscilațiile au anumite caractere comune. [< fr. *zone*, it., lat. *zona*, gr. *zone*]

ZONIFICÁ *vb. I. tr.* a împărți în zone. [cf. it. *zonare*]

ZONIFICÁRE *s. f.* acțiunea de a zonifica și rezultatul ei ; zonare. [< *zonifica*]

ZONÍTĂ *s. f.* *(med.)* afecțiune (tuberculoasă) a unei zone pulmonare. ● imagine radiologică a unei asemenea zone. [< fr. *zonite*]

ZONÚLĂ *s. f.* *(anat.)* zonă mică. [< fr. *zonule*]

ZOO- element prim de compunere savantă cu semnificația „(referitor la) animal", „animalier". [pron. *zo-o-*. var. *zo-*. / < fr., it. *zoo-*, cf. gr. *zoon* — ființă vie]

ZÓO *s. f.* *(fam.)* grădină zoologică. [pron. *zo-o*. / cf. fr., it. *zoo*]

ZOOBIOLOGÍE *s. f.* disciplină care se ocupă de biologia animală. [pron. *zo-o-bi-o-*. gen. *-iei*. / < fr. *zoobiologie*]

ZOOBLÁST *s. n.* *(biol.)* celulă vegetală. [< fr. *zooblaste*, cf. gr. *zoon* — animal, *blaston* — germen]

ZOOCENOLOGÍE *s. f.* ramură a biologiei care studiază zoocenozele. [gen. *-iei*. / cf. fr. *zoocénologie*]

ZOOCENÓZĂ *s. f.* *(biol.)* grupare naturală a tuturor animalelor care trăiesc într-un anumit mediu. [< fr. *zoocénose*, cf. gr. *zoon* — animal, *koinos* — comun]

ZOOCHIMÍE *s. f.* disciplină care studiază compoziția chimică a corpului animalelor și procesele chimice care se petrec în el. [pron. *zo-o-*. gen. *-iei*. / < fr. *zoochimie*]

ZOOCÓR, -Ă *adj., s. f.* (plantă) adaptată pentru răspîndirea semințelor prin intermediul animalelor. [< fr. *zoochore*]

ZOOCORÍE *s. f.* răspîndire a semințelor unor plante prin intermediul animalelor. [pron. *zo-o-*. gen. *-iei*. / cf. it. *zoocoria*]

ZOOCULTÚRĂ *s. f.* *(liv.)* ramură a agriculturii care se ocupă cu creșterea animalelor. [pron. *zo-o-*. / cf. it. *zoocultura*]

ZOOECONOMÍE *s. f.* disciplină care studiază aplicarea principiilor de economie rurală

la creşterea animalelor. [pron. *zo-o-*. gen. *-iei*. / cf. fr. *zooéconomie*]

ZOOFÁG, -Ă *adj.* care se hrăneşte cu carne de animale. [pron. *zo-o-*. / < fr. *zoophage*]

ZOOFAGÍE *s. f.* faptul de a se hrăni cu carne de animale. [gen. *-iei*. / < fr. *zoophagie*, cf. gr. *zoon* — animal, *phagein* — a mînca]

ZOOFÍL, -Ă *adj.* 1. atins de zoofilie. 2. *(despre unele plante)* la care polenizarea se face de diferite specii de animale. [cf. it. *zoofilo* < gr. *zoon* — animal, *philein* — a iubi]

ZOOFILÍE *s. f.* 1. dragoste morbidă pentru animale, cu nuanţă erotică. 2. preferinţa unor ţinţari pentru sîngele animalelor. [gen. *-iei*. / cf. fr. *zoophilie*, it. *zoofilia*]

ZOOFÍT *s. n.* denumire dată unor animale inferioare a căror formă aminteşte pe aceea a plantelor ; fitozoar ; *(la pl.)* încrengătură cuprinzînd aceste animale. [< fr. *zoophyte*, cf. gr. *zoon* — animal, *phython* — plantă]

ZOOFÍTIC, -Ă *adj.* care conţine zoofite. [pron. *zo-o-*. / < fr. *zoophytique*]

ZOOFÓB, -Ă *adj.* 1. atins de zoofobie. 2. *(despre plante)* care prezintă unele adaptări (ghimpi, spini etc.) de apărare împotriva animalelor erbivore. [cf. it. *zoofobo* < gr. *zoon* — animal, *phobos* — teamă]

ZOOFOBÍE *s. f.* teamă morbidă de unele animale. [pron. *zo-o-*. gen. *-iei*. / < fr. *zoophobie*]

ZOOFÓR *s. n.* 1. friza în ordinul ionic sau corintic, ornată cu figuri de animale. 2. platbandă cu ornamente de tip zoomorf în relief. [< fr. *zoophore*, cf. gr. *zoon* — animal, *phoros* — care poartă]

ZOOFÓRIC, -Ă *adj.* care serveşte ca suport unei figuri de animal. [< fr. *zoophorique*]

ZOOGÉN, -Ă *adj. (geol.)* de natură animală. [< fr. *zoogène*]

ZOOGENÍE *s. f.* studiul dezvoltării animalelor. [pron. *zo-o-*. gen. *-iei*. / < fr. *zoogénie*]

ZOOGEOGRAFÍE *s. f.* ramură a geografiei care studiază repartiţia speciilor animale pe suprafaţa Pămîntului. [pron. *zo-o-ge-o-*. gen. *-iei*. / < fr. *zoogéographie*, cf. gr. *zoon* — animal, *geographia* — geografie]

ZOOGLÉE *s. f. (zool.)* aglomerare de microorganisme într-o masă vîscoasă. [< fr. *zooglée*, cf. gr. *zoon* — animal, *glia* — clei]

ZOOGRÁF, -Ă *s. m. f.* specialist în zoografie (2). [< *zoografie*]

ZOOGRAFÍE *s. f.* 1. *(anat.)* pictura animalelor. 2. parte a zoologiei care se ocupă cu descrierea diferitelor specii de animale. [gen. *-iei*. / < fr. *zoographie*, cf. gr. *zoon* — animal, *graphein* — a scrie]

ZOOIATRÍE *s. f. (liv.)* medicină veterinară. [pron. *zo-o-ia-*. / cf. it. *zooiatria*]

ZOOIÁTRU *s. m. (liv.)* medic veterinar. [pron. *zo-o-ia-*. / cf. it. *zooiatra*]

ZOOÍD, -Ă *adj. (despre minerale)* care are forma unei figuri de animal sau a unei părţi a acestuia. [pron. *zo-o-id*. / < fr. *zooïde*]

ZOOIGIÉNĂ *s. f.* igiena animală. [pron. *zo-o-i-*. / et. incertă]

ZOOLATRÍE *s. f.* religie bazată pe cultul animalelor. [gen. *-iei*. / < fr. *zoolâtrie*, cf. gr. *zoon* — animal, *latreïa* — cult]

ZOOLÁTRU, -Ă *adj., s. m. f.* (cel) care se închină la animale. [pron. *zo-o-*. / < fr. *zoolâtre*]

ZOOLÍT *s. m.* parte fosilă sau petrificată a unui animal. [< fr. *zoolithe*, cf. gr. *zoon* — animal, *lithos* — piatră]

ZOOLÍTIC, -Ă *adj.* referitor la zoolită. [pron. *zo-o-*. / cf. fr. *zoolithique*]

ZOOLÓG, -Ă *s. m. f.* specialist în zoologie. [cf. fr. *zoologue*, it. *zoologo*]

ZOOLÓGIC, -Ă *adj.* 1. referitor la zoologie, de zoologie. O *muzeu* ~ = muzeu unde sînt expuse animale reconstituite sau împăiate etc. ; *grădină* ~*ă* = spaţiu liber şi amenajat în care sînt ţinute în scop ştiinţific şi instructiv diverse animale. 2. care reprezintă condiţiile de viaţă proprii animalelor. [< fr. *zoologique*]

ZOOLOGÍE *s. f.* ştiinţă care studiază animalele sub aspectul conformaţiei, structurii, vieţii şi originii lor. [gen. *-iei*. / < fr. *zoologie*, cf. gr. *zoon* — animal, *logos* — studiu]

ZOÓM *s. n.* obiectiv fotografic cu distanţă focală variabilă. [pron. *zum*. / < engl., fr., it. *zoom*]

ZOOMAGNETÍSM *s. n.* magnetism animal. [< fr. *zoomagnétisme*]

ZOOMANÍE *s. f.* afecţiune patologică şi morbidă pentru animale. [gen. *-iei*. / < fr. *zoomanie*, cf. gr. *zoon* — animal, *mania* — nebunie]

ZOOMÉTRIC, -Ă *adj.* referitor la zoometrie. [cf. it. *zoometrico*]

ZOOMETRÍE *s. f.* studiul dimensiunilor animale. [gen. *-iei*. / cf. it. *zoometria*]

ZOOMÉTRU *s. n* instrument folosit pentru măsurători la animale. [cf. it. *zoometro*]

ZOOMÓRF, -Ă *adj.* zoomorfic. [< fr. *zoomorphe*, cf. gr. *zoon* — animal, *morphe* — formă]

ZOOMÓRFIC, -Ă *adj.* 1. referitor la zoomorfie ; zoomorf. 2. *(arte)* care reprezintă în mod plastic animale. [< fr. *zoomorphique*]

ZOOMORFÍE *s. f.* parte a zoologiei care studiază conformaţia animalelor. [gen. *-iei*. / < fr. *zoomorphie*]

ZOOMORFÍSM *s. n.* credinţă religioasă care afirmă metamorfozarea oamenilor în animale. ◆ cult primitiv care are la bază adorarea unor animale ca divinităţi. [< fr. *zoomorphisme*]

ZOONÍM *s. n.* nume de animale. [cf. fr. *zoonyme* < gr. *zoon* — animal, *onoma* — nume]

ZOONOMÍE *s. f.* totalitatea legilor după care se desfăşoară viaţa animală. [gen. *-iei*. / < fr. *zoonomie*, cf. *zoon* — animal, *nomos* — lege]

ZOONÓZĂ *s. f. (med.)* boală infecţioasă sau parazitară la animale, transmisibilă omului. [< fr. *zoonose*]

ZOOPALEONTOLOGÍE *s. f.* ştiinţa despre animalele fosile. [pron. *zo-o-pa-le-on-*. gen. *-iei*. / < fr. *zoopaléontologie*]

ZOOPARAZÍT *s. m. (biol.)* parazit care trăieşte pe sau în animale. [< fr. *zooparasite*]

ZOOPÁRC *s. n. (rar)* grădină zoologică. [pron. *zo-o-*. / < germ. *Zoopark*]

ZOOPATÍE *s. f. (med.)* delir în care bolnavul e convins că are animale (şerpi, broaşte etc.) în corp. v. zoantropie. [gen. *-iei*. / < fr. *zoopathie*, cf. gr. *zoon* — animal, *pathos* — boală]

ZOOPATOLOGÍE *s. f.* ştiinţă despre bolile animalelor. [gen. *-iei*. / < fr. *zoopathologie*]

ZOOPLANCTÓN *s. n. (biol.)* totalitatea organismelor animale care alcătuiesc plancto-

nul. [< fr. *zooplancton*, cf. gr. *zoon* — animal, *planktos* — rătăcitor]

ZOOPROFILAXÍE *s. f.* măsură de protecție împotriva maladiilor animalelor. [gen. *-iei*. / < fr. *zooprophylaxie*]

ZOOPSÍE *s. f.* viziune halucinantă de animale hidoase sau periculoase, caracteristică anumitor intoxicații (cu alcool, cocaină etc.). [gen. *-iei*. / < fr. *zoopsie*, cf. gr. *zoon* — animal, *opsis* — vedere]

ZOOPSIHOLOGÍE *s. f.* psihologie animală. [gen. *-iei*. / < fr. *zoopsychologie*]

ZOOSPERMÍE *s. f.* (*biol.*) existență a spermatozoizilor în spermă. [gen. *-iei*. / < fr. *zoospermie*, cf. gr. *zoon* — animal, *sperma* — sămînță]

ZOOSPÓR *s. m.* spor al unor alge și ciuperci prevăzut cu cili vibratili. [< fr. *zoospore*, cf. gr. *zoon* — animal, *spore* — grăunte]

ZOOSPORÁNGE *s. m.* sporange cu zoospori. [< fr. *zoosporange*]

ZOOSTERÓL *s. m.* (*biol.*) sterol de origine animală. [< fr. *zoostérol*]

ZOOTAXÍE *s. f.* clasificarea metodică a regnului animal. [gen. *-iei*. / < fr. *zootaxie*]

ZOOTÉHNIC, -Ă *adj.* referitor la zootehnie, de zootehnie. [cf. fr. *zootechnique*]

ZOOTEHNICIÁN, -Ă *s. m. f.* specialist în zootehnie ; zootehnist. [pron. *-ci-an*. pl. *-ieni*, *-iene*. / cf. fr. *zootechnicien*]

ZOOTEHNÍE *s. f.* știință care studiază creșterea, îmbunătățirea speciilor și exploatarea animalelor domestice. [gen. *-iei*. / < fr. *zootechnie*, cf. gr. *zoon* — animal, *techne* — artă]

ZOOTEHNÍST, -Ă *s. m. f.* zootehnician. [< *zootehnie* + *-ist*]

ZOOTERAPEÚTIC, -Ă *adj.* referitor la zooterapie. [pron. *zo-o-... -pe-u-*. / < fr. *zoothérapeutique*]

ZOOTERAPEÚTICĂ *s. f.* zooterapie. [pron. *zo-o-...-pe-u-*. / < fr. *zoothérapeutique*]

ZOOTERAPÍE *s. f.* știință care studiază metodele de a vindeca bolile animalelor ; zooterapeutică ; terapeutică animală. [gen. *-iei*. / < fr. *zoothérapie*, cf. gr. *zoon* — animal, *therapeia* — îngrijire]

ZOOTÓMIC, -Ă *adj.* referitor la zootomie. [cf. it. *zootomico*]

ZOOTOMÍE *s. f.* știință care studiază structura corpului animalelor ; anatomie animală. ● disecția animalelor. [gen. *-iei*. / cf. germ. *Zootomie*, it. *zootomia* < gr. *zoon* — animal, *tome* — tăiere]

ZOOTOXÍNĂ *s. f.* toxină de origine animală. [cf. germ. *Zootoxine*]

ZORÍL *s. m.* animal carnivor din Africa, cu blană vărgată. [< fr. *zorille*]

ZOROASTRIÁN, -Ă *adj.* referitor la zoroastrism. // *s. m. f.* adept al zoroastrismului. [pron. *-tri-an*. pl. *-ieni*, *-iene*. / < fr. *zoroastrien*]

ZOROASTRÍSM *s. n.* sistem religios la unele popoare orientale, întemeiat de Zoroastru, avînd la bază concepția dualistă a luptei dintre bine și rău ; dualismul lui Zoroastru. [pron. *-ro-as-*. / < fr. *zoroastrisme*, cf. *Zoroastru*, reformatorul religiei iraniene]

ZOSTÉRA *s. f.* plantă monocotiledonată care formează adevărate prerii submarine ; iarbă-de-mare. [< fr. *zostère*, cf. gr. *zoster* — centură]

ZOSTERIÁN, -Ă *adj.* referitor la zona zoster ; care este cauzat de zona zoster. [pron. *-ri-an*. pl. *-ieni*, *-iene*. / < fr. *zostérien*]

ZOSTERIFÓRM, -Ă *adj.* (*despre erupții*) asemănător cu zona zoster. [< fr. *zostériforme*]

ZUÁV *s. m.* militar francez dintr-un corp de infanterie colonială. [pron. *zu-av*. / < fr. *zouave*, cf. ar. *zuâwa* < cuv. berber]

ZVÉLT, -Ă *adj.* 1. mlădiu, subțire (în talie) ; suplu, grațios. 2. care se înalță grațios, cu linii suple. ● *(fig. ; despre zborul păsărilor)* vioi, sprinten, elegant. [cf. it. *svelto*, fr. *svelte*]

ZVELTÉȚE *s. f.* faptul de a fi zvelt. [cf. it. *sveltezza*, fr. *sveltesse*]

ZWINGLIÁN, -Ă *adj.* referitor la zwinglianism. // *s. m. f.* adept al zwinglianismului. [< fr. *zwinglien*]

ZWINGLIANÍSM *s. n.* doctrină teologică a lui Zwingli și a discipolilor săi, care consideră Biblia ca autoritate supremă, opunînd-o dogmelor și formelor de cult catolice, și care tinde a confunda biserica cu statul. [< fr. *zwinglianisme*, cf. *Ulrich Zwingli*, umanist și reformator religios elvetian]

BIBLIOGRAFIE

A. DICȚIONARE, LEXICOANE, ENCICLOPEDII

Constantin D. Albu, Maria Brezeanu, Clement Baciu ș. a. — *Mică enciclopedie de chimie*, Editura enciclopedică română, București, 1974.

— *Mic dicționar medico-sportiv*, Editura Stadion, București, 1971.

M. A. Bailly — *Dictionnaire grec-français* (quatorzième édition), Librairie Hachette, Paris, 1930.

Anca Balaci — *Mic dicționar mitologic*, Editura științifică, București, 1966.

Carlo Battisti, Giovani Alessio — *Dizionario etimologico italiano*, vol. I—V, Firenze, 1950—1957.

Băcăoanu Vasile ș. a. — *Dicționar geomorfologic*, Editura științifică, București, 1974.

Grigore Bălănescu — *Dicționar de chimie*, Editura tehnică, București, 1964.

Șt. Bârsănescu (sub redacția) — *Dicționar de pedagogie contemporană*, Editura enciclopedică română, București, 1969.

Roberto Berardi — *Dizionario di termini della critica letteraria*, Firenze, 1968.

Mihai Berindei — *Dicționar de jazz*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1976.

Gh. Bibicescu ș. a. — *Lexicon maritim englez-român*, Editura științifică, București, 1971.

Oscar Bloch, W. von Wartburg — *Dictionnaire étymologique de la langue française* (troisième édition), Paris, 1960.

Vasile Bobancu (coordonator) — *Dicționar de matematici generale*, Editura enciclopedică română, București, 1974.

Emil Boldan (coordonator) — *Dicționar de terminologie literară*, Editura științifică, București, 1970.

Gh. Bolocan — *Dicționar rus-român*, Editura științifică, București, 1964.

Dumitru Bughici — *Dicționar de forme și genuri muzicale*, Editura muzicală, București, 1974.

Gh. Bulgăr (sub redacția) — *Dicționar de sinonime*, Editura Albatros, București, 1972.

Jaques Bureau — *Dictionnaire de l'informatique*, Librairie Larousse, Paris, 1972.

Theodor Burghelea (sub redacția) — *ABC-ul sănătății*, Editura medicală, București, 1964.

Ana Canarache, V. Breban — *Mic dicționar al limbii române*, Editura științifică, București, 1974.

I. A. Candrea, Gh. Adamescu — *Dicționarul enciclopedic ilustrat*, Editura „Cartea românească", București, 1931.

I. A. Candrea, Ov. Densusianu — *Dicționarul etimologic al limbii române. Elementele latine (A — putea)*, Editura Socec, București, 1907—1914.

Raimond Charmet — *Dictionnaire de l'art contemporain*, Librairie Larousse, Paris, 1965.

Alejandro Cioranescu — *Diccionario etimológico rumano*, Biblioteca Filológica, La Laguna, 1958—1961.

N. M. Condeescu, G. Haneș (coordonatori) — *Dicționar francez-român*, Editura științifică, București, 1967.

Ana Conea ș. a. — *Dicționar de știința solului*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1977.

Silviu Constantinescu — *Mic dicționar de cuvinte perechi*, Editura Albatros, București, 1976.

J. Corominas — *Diccionario critico etimologico de la lengua castellana*, vol. I—IV, Francke, Berna, 1954.

Teofil Crăciun, Virginia Crăciun Cornel Cristian, Bujor T. Rîpeanu Daremberg-Saglio	*Mic dicționar de biologie*, Editura Albatros, București, 1976.
	Dicționar cinematografic, Editura Meridiane, București, 1974.
	Dictionnaire des antiquités grecques et romaines, 5 vol., Paris, 1877.
Albert Dauzat, Jean Dubois, Henri Mitterand	*Nouveau dictionnaire étimologique et historique*, Librairie Larousse, Paris, 1964.
Thomas Davidson, J. Liddell Geddie	*Chamber's Twentieth Century Dictionary*, W. & R. Chambers Ltd., Edinburg — London [1947].
★ ★ ★	*Diccionario manual e ilustrado de la lengua española*, Real Academia Española, ed. a II-a, Madrid, 1950.
★ ★ ★	*Dictionnaire encyclopédique Quillet*, Librairie Aristide Quillet, Paris, 1937.
★ ★ ★	*Dicționar de economie politică*, Editura politică, București, 1974.
★ ★ ★	*Dicționar enciclopedic român*, vol. I—IV, Editura politică, București, 1962—1966.
★ ★ ★	*Dicționar de estetică generală*, Editura politică, București, 1972.
★ ★ ★	*Dicționar de etică pentru tineret*, Editura politică, București, 1969.
★ ★ ★	*Dicționar politic*, Editura politică, București, 1975.
★ ★ ★	*Dicționar tehnic poliglot*, Editura tehnică, București, 1963.
★ ★ ★	*Dicționarul explicativ al limbii române (DEX)*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1975.
★ ★ ★	*Dicționarul limbii române* (A — lojniță), Academia Română, București, 1907—1948.
★ ★ ★	*Dicționarul limbii române*, Serie nouă, tom. VI—VIII, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1965—1974.
★ ★ ★	*Dicționarul limbii române literare contemporane*, vol. I—IV, Editura Academiei, București, 1955—1957.
★ ★ ★	*Dicționarul limbii române moderne*, Editura Academiei, București, 1958.
★ ★ ★	*Dizionario enciclopedico italiano*, vol. I—XII, Istituto della Enciclopedia italiana, Roma, 1955—1961.
I. Dima ș. a.	*Dicționar de fizică*, Editura enciclopedică română, București, 1972.
A. Boljanschi	*Mic dicționar muzical* (traducere din limba rusă), Editura muzicală, București, 1960.
Gh. N. Dragomirescu	*Mică enciclopedie a figurilor de stil*, Editura științifică și enciclopedică, 1975.
Vasile Drăguț	*Dicționar enciclopedic de artă medievală românească*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1976.
Dumitru Dumitrescu (coordonator)	*Dicționar ilustrat de construcții și arhitectură francez-român*, Editura tehnică, București, 1973.
A. Ernout, A. Meillet	*Dictionnaire étymologique de la langue latine. Histoire des mots* (quatrième édition), Paris, 1959.
Nina Façon (redactor responsabil și coordonator)	*Dicționar italian-român*, Editura științifică, București, 1963.
★ ★ ★	*Fremdwörterbuch*, Veb bibliographisches Institut, Leipzig, 1964.
Galtier — Boissier	*Dictionnaire illustré de medicine usuelle*, Librairie Larousse, Paris [f. a.].
Marcel Garnier, Valery Delamare	*Dictionnaire des termes de médicine*, Librairie Maloine S. A., Paris, 1965.
Karl Ernest Georges	*Ausführliches latenisch — deutsches Handwörterbuch*, vol. I—III (ed. a VIII-a), Hannover — Leipzig, 1913—1918.

Gh. Ghiță, C. Fierăscu — *Dicționar de terminologie poetică*, Editura Ion Creangă, București, 1973.

* * *

Grand Larousse encyclopédique, en 10 volumes + 1 supplément, Librairie Larousse, Paris, 1960—1964.

* * *

Grand Larousse de la langue française, en six volumes, Librairie Larousse, Paris, 1971—1975.

Gh. Guțu — *Dicționar latin-român*, ed. a III-a, Editura științifică, București, 1973.

Bogdan Petriccicu Hasdeu — *Etymologicum Magnum Romaniae* (Ediție îngrijită de Grigore Brâncuș), vol. I—III, Editura Minerva, București, 1972—1976.

Dumitru I. Hâncu — *Dicționar școlar*, Editura didactică și pedagogică, București, 1976.

Normand L. Hoerr, Arthur Osol — *Blakiston's New Gould Medical Dictionary*, New York, Toronto, London, 1956.

Aurelian Ionescu, Ștefan Sprangate — *Dicționar tehnic silvic*, București, 1936.

Constantin Ionescu (sub redacția) — *Dicționar statistic-economic*, ed. a II-a, Direcția centrală de statistică, București, 1969.

Mihai Isbășescu (redactor responsabil) — *Dicționar german-român*, Editura științifică, 1958.

Zisu Karniol ș. a. — *Dicționar politehnic*, Editura tehnică, București, 1957.

* * *

Larousse du XX-e siècle, vol. I—VI, Librairie Larousse, Paris, 1962.

* * *

Larousse médical, Librairie Larousse, Paris, 1971.

A. T. Laurian, I. C. Massim — *Dicționarul limbii române*, vol. I—III, București, 1871—1876.

I. B. Lëhin, F. N. Petrov — *Slovarʹ inostrannih slov*, Moskva, 1954.

* * *

Lexiconul tehnic român, vol. I—VII, Editura tehnică, București, 1949—1955.

* * *

Lexiconul tehnic român (Elaborare nouă) vol. I—XIX, Editura tehnică, București, 1957—1965.

Leon Levițchi (redactor responsabil) — *Dicționar englez-român*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1974.

W. Meyer-Lübke — *Romanisches etymologisches Wörterbuch*, ed. a III-a, Heidelberg, 1935.

* * *

Mic dicționar diplomatic român, Editura politică, București, 1967.

* * *

Mic dicționar enciclopedic, Editura enciclopedică română, București, 1972.

* * *

Mic dicționar filozofic, ed. a II-a, Editura politică, București, 1973.

Nicolae Mihăilescu (coordonator) — *Lexicon — geologie, geografie, mine, petrol*, vol. I—II, Editura tehnică, București, 1975—1977.

* * *

Nouveau Larousse universel. Dictionnaire encyclopédique, publié sous la direction de Paul Augé, vol. I—II, Librairie Larousse, Paris, 1948—1949.

Mircea Novac — *Fotografia de la A la Z*, Editura tehnică, București, 1973.

S. I. Ojegov — *Slovarʹ russkogo iazîka*, pod red. akad. S. I. Obnorski, ed. a III-a, Moskva, 1953.

Eugen Pașlea (coordonator) — *Dicționar de zootehnie și medicină veterinară*, Editura agrosilvică, București, 1969.

* * *

Petit Larousse en couleurs. Dictionnaire encyclopédique pour tous, Librairie Larousse, Paris, 1975.

D. M. Pippidi (sub conducerea) — *Dicționar de istorie veche a României*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1976.

I. Popescu ș. a. — *Dicționar de biologie vegetală*, Societatea de științe biologice din Republica Socialistă România, București, 1974.

Călin Popovici (coordonator general) — *Dicționar de astronomie și astronautică*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1977.

Alexe Potlog, Vasile Velican — *Dicționar practic de biologie agricolă*, Editura enciclopedică română, București, 1974.

L. Quicherat, A. Daveluy — *Dictionnaire latin-français* (quarantecinquième édition), Librairie Hachette, Paris, 1908.

* * *

The Readers Digest Great Encyclopedic Dictionary (third edition) The Reader's Digest Association, Inc., Pleasantville, New York, 1969.

Paul Robert — *Dictionnaire alphabétique et analogique de la langue française*, Société du Nouveau Littré, Paris, 1976.

Paul Robert — *Micro-Robert-Dictionnaire du français primordial*, Société du Nouveau Littré, Paris, 1971.

Florența Sădeanu (redactor responsabil) — *Dicționar englez-român*, Editura științifică, București, 1958.

Victor Săhleanu, Bogdan Stugren — *Mică enciclopedie de biologie și medicină*, Editura științifică și enciclopedică, 1976.

Al. Săndulescu (coordonator) — *Dicționar de termeni literari*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1976.

George Sbârcea — *Jazzul, o poveste cu negri și mic dicționar al jazzului*, Editura muzicală, București, 1974.

August Scriban — *Dicționarul limbii românești*, Iași, 1939.

Norbert Sillamy — *Dictionnaire de la psychologie*, Librairie Larousse, Paris, 1973.

P. Simici (redactor responsabil) — *Dicționar medical*, vol. I—II, Editura medicală, București, 1969.

Lazăr Săineanu — *Dicționar universal al limbii române*, ed. a VIII-a, Editura „Scrisul românesc", Craiova, 1930.

* * *

Terminologia educației fizice și sportului, Editura Stadion, București, 1973.

H. Tiktin — *Dicționar român-german (Rumänisch-deutsches Wörterbuch)*, vol. I—III, București, 1895—1925.

Ovidiu Trăsnea, Nicolae Kallós (coordonatori științifici) — *Mică enciclopedie de politologie*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1977.

Vladimir Trebici — *Mică enciclopedie de demografie*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1975.

Constantin Tudose — *Dicționar sportiv poliglot*, Editura Stadion, București, 1973.

Radu Țițeica (sub conducerea) — *Dicționar de termeni tehnici*, Editura tehnică, București, 1972.

Nicola Zingarelli — *Vocabulario della lingua italiana*, novissima edizione (VIII) aggiornata ed annotata, Bologna [1961].

B. LUCRĂRI, PUBLICAȚII DE LIMBĂ ETC.

Vasile Breban (coordonator) — *Limba română corectă (Probleme de ortografie, gramatică, lexic)*, Editura științifică, București, 1973.

Nic. P. Constantinescu — *Enciclopedia invențiunilor tehnice*, vol. I—II, București, 1939—1942.

Ion Covrig-Nonea — *Noțiuni de compoziție și stil*, Editura didactică și pedagogică, 1970.

* * *

Cum vorbim, revistă pentru studiul și explicarea limbii, București, 1949—1952.

* * *

Formarea cuvintelor în limba română, vol. I, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1970.

Gheorghe Goian — *Baza logică a predării și a însușirii terminologiei științifice*, Editura de stat didactică și pedagogică, București, 1961.

Alexandru Graur — *„Capcanele" limbii române*, Editura științifică și enciclopedică, București, 1976.

Alexandru Graur — *Etimologii românești*, Editura Academiei Republicii Populare Române, București, 1963.

Valeria Guțu Romalo — *Corectitudine și greșeală (Limba română de azi)*, Editura științifică, București, 1972.

CORRIGENDA

Pag.	Col.	Rîndul		În loc de	Se va citi
16	1	7	de jos	persoane	fenomene
44	2	1	de sus	ALCOÓL s. m. compus obținut prin în-	ALCHIMÍE *s. f.* știință ocultă apărută în
56	1	35	de sus	*(la sf.)*	*(la sg.)*
75	1	7	de jos	perialismului, potrivinic ideilor imperialiste.	îndreptată împotriva politicii imperialiste.
143	2	16	de jos	biogenoză	biogeneză
211	2	18	de jos	*s. f. pl.*	*s. n. pl.*
320	2	16	de jos	corn	con
	2	17	de jos	capul	corpul
395	2	30	de jos	și *oenolog.*	[scris și *oenolog.*
531	2	26	de jos	gr. *hypalage*	gr. *hypallage*
609	1	19	de sus	KAK	KAKÍ
643	2	3	de jos	cesivă a mamelelor.	tăți ale corpului.
654	2	8	de jos	42.195	42,195
	2	5	de jos	Africa,	Atica,
	2	3	de jos	medic]	mezic]
688	2	27	de jos	*s. n.*	*s. f.*
731	1	37 și 38	de jos	*s. n.* nietzscheanism. [pron. *-ni-ce-.* / et. incertă]	*s. n.* v. nietzscheanism.
865	2	38	de sus	PREVIZIONÁL, -Ă *adj.* referitor la pre-	PREVIZÍBIL, -Ă *adj.* care se poate pre-
879	2	16	de sus	PROTAMÍNĂ *s. f.* proteină bazică care	PROTANÓP, -Ă *adj. (despre ochi)* care
894	2	11	de jos	FACLĂ	RACLĂ
1093	2	18	de sus	*nod~*	*pod~*

Theodor Hristea *Probleme de etimologie*, Editura ştiinţifică, Bucureşti, 1968.

Iorgu Iordan *Limba română actuală. O gramatică a „greşeliIor"*, ed. a II-a, Editura Socec, Bucureşti, 1947.

Iorgu Iordan *Limba română contemporană*, ed. a II-a, Editura Ministerului Învăţămîntului, Bucureşti, 1956.

* *Limba română*, Institutul de lingvistică, Bucureşti,
* * 1952 şi urm.

* *Lumea animalelor* (după Brehm), Editura ştiinţi-
* * fică, Bucureşti, 1964.

N. Mihăescu *Limba noastră (Probleme de lexic şi construcţii gramaticale)*, Editura didactică şi pedagogică, Bucureşti, 1963.

Lucia Popovici ş. a. *Atlas botanic*, Editura didactică şi pedagogică, Bucureşti [f. a.].

Dimitrie Radu *Păsările lumii*, Editura Albatros, Bucureşti, 1977.

* *Revue Roumaine de Linguistique*, Bucureşti, 1956
* * şi urm.

Vladimir Streinu *Versificaţia modernă*, Editura pentru literatură, Bucureşti, 1966.

* *Studii şi cercetări lingvistice*, Institutul de lingvis-
* * tică, Bucureşti, 1950 şi urm.

* *Cercetări de lingvistică*, Academia R.S.R., Fi-
* * liala Cluj, Institutul de lingvistică, 1956 şi urm.

* *Studii şi cercetări ştiinţifice*, Filologie, Academia
* * R.S.R., Filiala Iaşi, 1950 şi urm.

* *Studii şi materiale privitoare la formarea cuvin-*
* * *telor în limba română*, vol. I—V, Editura Academiei Republicii Socialiste România, Bucureşti, 1959—1969.

N. A. Ursu *Formarea terminologiei ştiinţifice româneşti*, Editura ştiinţifică, Bucureşti, 1962.

Tehnoredactor : ELENA POPESCU

Bun de tipar : 14.IV.1978. Tiraj : 72 000.
Format : 16/70×100. Coli de tipar : 73.
C.Z. pentru biblioteci mari } *459—316.1 = 59.*
C.Z. pentru biblioteci mici }

Întreprinderea poligrafică Informaţia,
str. Brezoianu nr. 23—25, Bucureşti
REPUBLICA SOCIALISTĂ ROMÂNIA